הלכה · ספרי מצוות

מנחת חינוך

רבי יוסף באב"ד

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מנחת חינוך

רבי יוסף באב"ד

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מנחת-חינוך/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמת המחבר 13
מצוה א 14
מצוה ב 31
מצוה ג 50
מצוה ד 60
מצוה ה 99
מצוה ו 117
מצוה ז 127
מצוה ח 143
מצוה ט 162
מצוה י 172
מצוה יא 203
מצוה יב 215
מצוה יג 218
מצוה יד 223
מצוה טו 227
מצוה טז 240
מצוה יז 248
מצוה יח 262
מצוה יט 285
מצוה כ 292
מצוה כא 292
מצוה כב 297
מצוה כג 315
מצוה כד 321
מצוה כו 332
מצוה כז 347
מצוה כח 351
מצוה כט 355
מצוה ל 355
מצוה לא 360
מצוה לב 368
מצוה לג 466
מצוה לד 469
מצוה לה 478
מצוה לו 493
מצוה לז 500
מצוה לח 517
מצוה לט 533
מצוה מ 540
מצוה מא 543
מצוה מב 544
מצוה מג 584
מצוה מד 605
מצוה מה 608
מצוה מו 609
מצוה מז 612
מצוה מח 613
מצוה מט 621
מצוה נ 645
מצוה נא 651
מצוה נב 683
מצוה נג 692
מצוה נד 701
מצוה נה 718
מצוה נו 719
מצוה נז 728
מצוה נח 743
מצוה נט 743
מצוה ס 749
מצוה סא 756
מצוה סב 768

מצוה סג 770
מצוה סד 771
מצוה סה 772
מצוה סו 776
מצוה סז 777
מצוה סח 777
מצוה סט 779
מצוה ע 783
מצוה עא 790
מצוה עב 792
מצוה עג 794
מצוה עד 796
מצוה עה 797
מצוה עו 802
מצוה עז 802
מצוה עח 807
מצוה עט 812
מצוה פ 812
מצוה פא 821
מצוה פב 821
מצוה פג 823
מצוה פד 826
מצוה פה 828
מצוה פו 830
מצוה פז 834
מצוה פח 835
מצוה פט 844
מצוה צ 849
מצוה צא 855
מצוה צב 864
מצוה צג 866
מצוה צד 869
מצוה צה 870
מצוה צו 883
מצוה צז 884
מצוה צח 893
מצוה צט 899
מצוה ק 914
מצוה קא 914
מצוה קב 917
מצוה קג 919
מצוה קד 923
מצוה קה 924
מצוה קו 928
מצוה קז 935
מצוה קח 940
מצוה קט 943
מצוה קי 945
מצוה קיא 946
מצוה קיב 949
מצוה קיג 951
מצוה קיד 953
מצוה קטו 956
מצוה קטז 967
מצוה קיז 974
מצוה קיח 978
מצוה קכ 981
מצוה קכא 994
מצוה קכב 1004
מצוה קכג 1007
מצוה קכד 1017
מצוה קכה 1018
מצוה קכז 1022
מצוה קכח 1032

מצוה קכט 1037
מצוה קל 1055
מצוה קלא 1059
מצוה קלב 1061
מצוה קלג 1062
מצוה קלד 1063
מצוה קלה 1069
מצוה קלו 1074
מצוה קלז 1080
מצוה קלח 1081
מצוה קלט 1090
מצוה קמ 1094
מצוה קמא 1095
מצוה קמב 1101
מצוה קמג 1105
מצוה קמד 1112
מצוה קמה 1135
מצוה קמו 1143
מצוה קמז 1150
מצוה קמח 1155
מצוה קמט 1163
מצוה קנ 1167
מצוה קנא 1172
מצוה קנב 1174
מצוה קנג 1179
מצוה קנד 1181
מצוה קנה 1184
מצוה קנו 1185
מצוה קנז 1185
מצוה קנח 1186
מצוה קנט 1187
מצוה קס 1191
מצוה קסא 1202
מצוה קסב 1209
מצוה קסג 1211
מצוה קסד 1217
מצוה קסה 1218
מצוה קסו 1218
מצוה קסז 1220
מצוה קסח 1222
מצוה קסט 1228
מצוה קע 1233
מצוה קעא 1234
מצוה קעב 1237
מצוה קעג 1241
מצוה קעד 1244
מצוה קעה 1244
מצוה קעו 1247
מצוה קעז 1250
מצוה קעח 1257
מצוה קעט 1264
מצוה קפ 1265
מצוה קפא 1267
מצוה קפב 1268
מצוה קפג 1270
מצוה קפד 1270
מצוה קפה 1273
מצוה קפו 1278
מצוה קפז 1283
מצוה קפח 1284
מצוה קפט 1287
מצוה קצ 1290
מצוה קצא 1292
מצוה קצב 1294

מצוה קצג 1296
מצוה קצה 1297
מצוה קצו 1297
מצוה קצז 1298
מצוה קצט 1298
מצוה ר 1299
מצוה רא 1300
מצוה רב 1301
מצוה רג 1301
מצוה רו 1304
מצוה רז 1305
מצוה רח 1306
מצוה רט 1310
מצוה רי 1314
מצוה ריא 1316
מצוה ריב 1318
מצוה ריג 1319
מצוה ריד 1319
מצוה רטו 1320
מצוה רטז 1321
מצוה ריז 1326
מצוה ריח 1327
מצוה ריט 1328
מצוה רכ 1328
מצוה רכא 1328
מצוה רכב 1331
מצוה רכד 1333
מצוה רכה 1335
מצוה רכו 1336
מצוה רכז 1337
מצוה רכח 1338
מצוה רכט 1339
מצוה רל 1343
מצוה רלא 1345
מצוה רלב 1346
מצוה רלג 1349
מצוה רלד 1349
מצוה רלה 1351
מצוה רלו 1352
מצוה רלז 1354
מצוה רלח 1355
מצוה רלט 1356
מצוה רמ 1357
מצוה רמא 1357
מצוה רמב 1358
מצוה רמג 1358
מצוה רמד 1359
מצוה רמה 1363
מצוה רמו 1371
מצוה רמז 1381
מצוה רמח 1389
מצוה רמט 1398
מצוה רנ 1399
מצוה רנא 1400
מצוה רנב 1405
מצוה רנג 1405
מצוה רנד 1408
מצוה רנה 1414
מצוה רנו 1417
מצוה רנז 1418
מצוה רנח 1421
מצוה רנט 1427
מצוה רס 1428
מצוה רסא 1435

מצוה רסב 1436
מצוה רסג 1438
מצוה רסד 1472
מצוה רסה 1499
מצוה רסו 1504
מצוה רסז 1539
מצוה רסח 1549
מצוה רסט 1554
מצוה רע 1558
מצוה רעא 1560
מצוה רעב 1562
מצוה רעג 1569
מצוה רעד 1571
מצוה רעה 1571
מצוה רעו 1578
מצוה רעז 1578
מצוה רעח 1579
מצוה רעט 1579
מצוה רפ 1587
מצוה רפא 1610
מצוה רפב 1626
מצוה רפג 1644
מצוה רפד 1664
מצוה רפה 1689
מצוה רפו 1700
מצוה רפז 1707
מצוה רפח 1723
מצוה רפט 1727
מצוה רצ 1731
מצוה רצא 1732
מצוה רצב 1738
מצוה רצג 1741
מצוה רצד 1749
מצוה רצו 1752
מצוה רצז 1777
מצוה רצח 1779
מצוה רצט 1797
מצוה ש 1821
מצוה שא 1821
מצוה שב 1838
מצוה שג 1854
מצוה שו 1865
מצוה שז 1869
מצוה שט 1885
מצוה שיא 1889
מצוה שיב 1894
מצוה שיג 1899
מצוה שיד 1914
מצוה שיז 1915
מצוה שיט 1919
מצוה שכ 1919
מצוה שכא 1923
מצוה שכב 1923
מצוה שכג 1923
מצוה שכד 1927
מצוה שכה 1932
מצוה שכו 1946
מצוה שכז 1950
מצוה שכט 1951
מצוה של 1959
מצוה שלא 1960
מצוה שלב 1961
מצוה שלד 1962
מצוה שלה 1963

מצוה שלו 1965
מצוה שלז 1973
מצוה שלח 1977
מצוה שלט 1977
מצוה שמא 1986
מצוה שמב 1992
מצוה שמג 1993
מצוה שמד 1994
מצוה שמה 1994
מצוה שמו 1996
מצוה שמז 1996
מצוה שמח 2007
מצוה שמט 2007
מצוה שנ 2008
מצוה שנא 2019
מצוה שנב 2020
מצוה שנג 2027
מצוה שנד 2031
מצוה שנה 2033
מצוה שנו 2041
מצוה שנז 2042
מצוה שנט 2049
מצוה שס 2050
מצוה שסא 2065
מצוה שסב 2072
מצוה שסג 2087
מצוה שסד 2109
מצוה שסה 2137
מצוה שסו 2167
מצוה שסז 2170
מצוה שסח 2171
מצוה שעג 2191
מצוה שעד 2198
מצוה שעו 2202
מצוה שעז 2209
מצוה שעח 2218
מצוה שעט 2220
מצוה שפ 2221
מצוה שפא 2230
מצוה שפב 2231
מצוה שפד 2231
מצוה שפה 2235
מצוה שפו 2242
מצוה שפז 2246
מצוה שפח 2246
מצוה שפט 2249
מצוה שצ 2253
מצוה שצא 2256
מצוה שצב 2256
מצוה שצג 2268
מצוה שצד 2271
מצוה שצה 2276
מצוה שצו 2290
מצוה שצז 2291
מצוה שצח 2303
מצוה שצט 2303
מצוה ת 2308
מצוה תא 2317
מצוה תב 2319
מצוה תג 2320
מצוה תד 2320
מצוה תה 2320
מצוה תו 2322
מצוה תז 2323

מצוה תח 2325
מצוה תט 2328
מצוה תי 2331
מצוה תיא 2341
מצוה תיב 2341
מצוה תיג 2342
מצוה תיד 2342
מצוה תטו 2342
מצוה תטז 2343
מצוה תיז 2343
מצוה תיח 2343
מצוה תיט 2344
מצוה תכ 2344
מצוה תכא 2346
מצוה תכב 2346
מצוה תכג 2347
מצוה תכד 2349
מצוה תכה 2349
מצוה תכו 2350
מצוה תכז 2351
מצוה תכח 2352
מצוה תכט 2353
מצוה תל 2356
מצוה תלא 2359
מצוה תלב 2359
מצוה תלג 2360
מצוה תלד 2360
מצוה תלה 2360
מצוה תלו 2361
מצוה תלז 2361
מצוה תלח 2368
מצוה תלט 2370
מצוה תמ 2370
מצוה תמא 2381
מצוה תמב 2388
מצוה תמג 2393
מצוה תמד 2394
מצוה תמה 2395
מצוה תמו 2395
מצוה תמז 2397
מצוה תמח 2398
מצוה תמט 2399
מצוה תנ 2400
מצוה תנא 2401
מצוה תנב 2402
מצוה תנג 2410
מצוה תנד 2411
מצוה תנה 2417
מצוה תנו 2418
מצוה תנז 2418
מצוה תנח 2419
מצוה תנט 2420
מצוה תס 2420
מצוה תסא 2421
מצוה תסב 2421
מצוה תסג 2429
מצוה תסד 2433
מצוה תסה 2462
מצוה תסו 2464
מצוה תסז 2464
מצוה תסח 2468
מצוה תסט 2469
מצוה תע 2471
מצוה תעא 2471

מצוה תעב 2472
מצוה תעג 2475
מצוה תעד 2484
מצוה תעה 2487
מצוה תעו 2487
מצוה תעז 2487
מצוה תעח 2495
מצוה תעט 2495
מצוה תפ 2497
מצוה תפא 2497
מצוה תפב 2497
מצוה תפד 2502
מצוה תפה 2505
מצוה תפו 2506
מצוה תפז 2507
מצוה תפח 2509
מצוה תפט 2511
מצוה תצ 2511
מצוה תצא 2520
מצוה תצב 2524
מצוה תצג 2526
מצוה תצד 2526
מצוה תצה 2527
מצוה תצו 2527
מצוה תצז 2532
מצוה תצח 2535
מצוה תצט 2537
מצוה תק 2537
מצוה תקא 2537
מצוה תקב 2538
מצוה תקג 2538
מצוה תקה 2539
מצוה תקו 2540
מצוה תקז 2545
מצוה תקח 2548
מצוה תקט 2554
מצוה תקי 2559
מצוה תקיא 2560
מצוה תקיב 2561
מצוה תקיד 2563
מצוה תקטו 2564
מצוה תקטז 2564
מצוה תקיז 2567
מצוה תקיח 2568
מצוה תקיט 2569
מצוה תקכ 2570
מצוה תקכא 2572
מצוה תקכב 2572
מצוה תקכג 2573
מצוה תקכד 2574
מצוה תקכה 2576
מצוה תקכו 2576
מצוה תקכז 2582
מצוה תקכח 2587
מצוה תקכט 2587
מצוה תקל 2588
מצוה תקלא 2602
מצוה תקלב 2604
מצוה תקלג 2615
מצוה תקלד 2616
מצוה תקלה 2616
מצוה תקלו 2617
מצוה תקלז 2617
מצוה תקלח 2617

מצוה תקלט 2618
מצוה תקמ 2621
מצוה תקמא 2622
מצוה תקמב 2623
מצוה תקמג 2623
מצוה תקמה 2624
מצוה תקמו 2632
מצוה תקמח 2636
מצוה תקמט 2638
מצוה תקנ 2640
מצוה תקנא 2641
מצוה תקנב 2643
מצוה תקנד 2644
מצוה תקנה 2655
מצוה תקנו 2655
מצוה תקנז 2656
מצוה תקנח 2657
מצוה תקנט 2665
מצוה תקס 2670
מצוה תקסא 2675
מצוה תקסב 2676
מצוה תקסד 2678
מצוה תקסה 2681
מצוה תקסו 2682
מצוה תקסז 2682
מצוה תקסח 2682
מצוה תקסט 2683
מצוה תקע 2684
מצוה תקעא 2685
מצוה תקעב 2696
מצוה תקעג 2696
מצוה תקעד 2697
מצוה תקעה 2697
מצוה תקעו 2707
מצוה תקעז 2717
מצוה תקעח 2717
מצוה תקעט 2718
מצוה תקפ 2719
מצוה תקפא 2720
מצוה תקפב 2720
מצוה תקפג 2722
מצוה תקפד 2729
מצוה תקפה 2735
מצוה תקפו 2737
מצוה תקפז 2738
מצוה תקפח 2739
מצוה תקפט 2739
מצוה תקצ 2742
מצוה תקצא 2742
מצוה תקצב 2743
מצוה תקצג 2744
מצוה תקצד 2747
מצוה תקצה 2752
מצוה תקצו 2753
מצוה תקצז 2757
מצוה תקצח 2759
מצוה תקצט 2763
מצוה תר 2767
מצוה תרא 2772
מצוה תרב 2772
מצוה תרג 2773
מצוה תרד 2773
מצוה תרה 2774
מצוה תרו 2774

מצוה תרז 2781
מצוה תרח 2789
מצוה תרט 2792
מצוה תרי 2794
מצוה תריא 2795
מצוה תריב 2795
מצוה תריג 2798
מצוות עשה שמנה הרמב"ן 2804
מצוות לא תעשה שמנה הרמב"ן 2813
הגהות בן הגאון המחבר ז"ל 2816
הערה מאת הר' ישראל פרנס, מו"ץ בטרנופול 2828
קומץ מנחה 2831
מנחת עני 2881

הקדמת המחבר

אלף תודות. השתחויות וקידות. לאל התעודות. היוצר יחד לבות. וזוכר חסדי אבות. אשר בזכות אבותי הקדושים. החכמים ופרושים נתן חלקי בתורתו הקדושה. קהלת יעקב מורשה. ומנעורי עליה גודלתי. ומד"א של הלכה לא משתי. ונפל חלקי בנעימים. לחלק שלל את עצומים ומצדיקי הרבים ככוכבים המאירים. ונתחדש לי בעזה"י חידושים רבים. בדברי קדמונינו הקדושים והטהורים. ולא מחכמתי כי נכונותי כי אם חסדו עלי גבר ומה יסכון גבר. ונתן בלבי עול בימי נעורי. לחשוב עם נפשי מה אשיב שולחי דבר ומה אענה ליום פקודה. אם ישאלוני משפט צדק על יסוד המצות ומנינם. אשר חובה על כל ישראל לידע אותם כי המה יסוד התורה שבכתב ושבע"פ. לזאת חלקי אמרה נפשי אלך לי אל הגדולים ותחי נפשי ושמתי מעייני בספר החינוך המיוחס לרא"ה ז"ל. ולתקנו להגיהו כאשר הוא דבר השוה לכ"א קטן וגדול שם יהגו בגרונם. וירוו צמאונם לי מוסר השכל ויראת ד' ילהיב הלבבות. משיב לב בנים על אבות. ועוד בו הלכות קבועות. תורותיו משעשעות. ומאתנו דבר נעלם. זה שמו לעלם. מרוב ענוה וחסידות. כמבואר באגרת המחבר הקדוש. ולא צריך לשבחי דידי ודכוותי כי טבעו בכל העולם הכל יאותו לאורו. וברוך ד' אשר זיכני. ומחכמתו הבינני מדי עסקי בספרו לחדש חידושים בתוה"ק חדשים לבקרים. וברוב ימים גללו פארותם והרחיבו דליותם עד שראיתי כי יעלו לחיבור שלם. הן מחידושי אשר חנני ד' והן מה שהבאתי אל תוכן מדברי הראשונים והאחרונים דבר דבור על מקומו לתועלת גדול בעזה"י. ואמרתי לסדרו על סדר החינוך ובמקום שקיצר המחבר כדרכן של ראשונים אברר בעז"ה הדברים ובמקום שצריכין תיקון יתוקנו כיד ד' הטובה עלי. ולא היה בלבי עדיין להוציאו לאור מחמת כמה טעמים אך אנ"ש אוהבי ואהובי שיחיו המה הפצירו בי ונעתרתי לדבריהם כי ראיתי שמן השמים הסכימו כי בימים האלה נגנב מאתי קובץ גדול חידושים על התורה ועל הש"ע. ועד הנה לא הוחזר אבדתי. וע"כ נתרציתי ליתן הספר לביה"ד. יהי רצון שישא חן בעיני כל רואיו ואהיה מהמזכים את הרבים וזכות המחבר יעמוד לי ולזרעי וכל המתעסקים בהדפסת הספר בכלל ובפרט לרב רחומאי רב כהנא ורב נהוראי נ"י. ונזכה כולנו לראות בבנין אריאל. ובא לציון גואל. ירעה צאן קדשים בנוה האמת והשלום. ותורתו לא תמוש מפינו ומפי זרעינו עד עולם:

ועל הטוב יזכר שם א"א הגאון הצדיק מו"ה משה זלה"ה ושם אמי מורתי הצדקת מרת טויבא זלה"ה אשר בימי נערותי השפיעו עלי טובה וגדלוני על התורה ועבודה:

מצוה א

סעיף א

דיני המצוה וכו'. יבמות ס"ב ור"מ פט"ו מה' אישות וא"ע ס"ק א'. זמן המצוה מבן י"ח והמקדים ה"ז משובח ולענין אם עוסק בתורה ע"ש בר"מ והה"מ. ואין צורך להאריך בדבר המפורש בש"ע ואחרונים אך איזה הערות ושיטות ארשום בעזה"י:

סעיף ב

וכמה בנים וכו'. מבואר בגמ' ור"מ וש"ע דצריך שיהיו לו זכר ונקבה ולא יהי' הבן סריס ולא הנקבה איילונית דצריכין להיות ראויין להוליד ואם יש לו טומטום ובן או בת לא אמרינן כיון דטומטום ספק הוא כמבואר בגמ' ור"מ פ"א מה' אישות ולשיטת הרמב"ם דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא אם כן אפשר דיש לו זכר ונקבה וקיים המצוה ז"א כי הטומטום אינו ראוי להוליד ואפילו לבעול א"ר כי נטמטם וע' תוס' יבמות (דף ע"ב) ד"ה מבחוץ דאפילו כשביציו מבחוץ והוא ודאי זכר מכל מקום אינו ראוי לביאה כלל אם כן לא קיים כלל בודאי ולא מספק. ואם ילד טומטום ונקרע ונמצא זכר, לדעת הר"מ פ"ו מיבום ה"ד דחולץ או מייבם דלאו סריס הוא, א"כ ודאי נחשב כבן, ולדעת הרא"ש דהוא ספק סריס, עיין בטור אהע"ז סימן קע"ב ובית יוסף שם, א"כ הוי ליה ספק. וטומטום שנקרע ונמצאת נקיבה אינו מבואר אם תוכל להוליד, ואפשר דהויא לה ספק. וצ"ע שם לענין יבום. ובאתי רק לעורר. ואם הוליד אנדרוגינוס ובן או בת ואנדרוגינוס היינו שיש לו זכרות ונקבות כמבואר פ"א שם ודעת הר"מ ג"כ בכל מקום דהוא ספק מכל מקום לדעת הר"מ פ"ו מה' יבום דאנדרוגינוס א"ר להוליד וכ"ה דעת הרי"ף שם אם כן בודאי לא קיים המצוה דא"ר להוליד ואפילו לדעת הר"י והרא"ש יבמות פ"ב ופ"ג בסוגיא דאנדרוגינוס שם דפסקו דאנדרוגינוס הוי זכר ודאי מכל מקום א"ר להוליד כמבואר בב"י ובטור אה"ע סי' קע"ב והשיג על הטור שכתב לדעת הר"י והרא"ש הוי אנדרוגינוס ודאי זכר וחולץ או מייבם אלא אפילו לדעתם פטורה מן החליצה ומן היבום דא"ר להוליד ע"ש. אבל מדברי התוס' שם ד"ה תנן מבואר דאנדרוגינוס יכול להוליד מן אשה. ועיין בנוב"י מהדו"ת סי' א' שעמד בנו בחקירה זו ומביא דה"ת הנ"ל. ועי"ש שמביא בשם ספר אחד שמפלפל בזה אם כן אם יכול להוליד לשיטה זו שהוא ודאי זכר דינו כבן גמור ולשיטה שהוא ספק [אף דגם אליבייהו ראוי להוליד ואינו תלוי זב"ז לאמר כיון דראוי להוליד הוא ודאי זכר ע"ש בסוגיא שהיא עמוקה] אם כן אם הוליד אנדרוגינוס ובת יצא מספק דלמא אנדרוגינוס זכר הוא יש לו בן ובת. אבל אם הוליד

אנדרוגינוס ובן נראה מצד הסברא דאנדרוגינוס מתורת בת לא יצא כלל נהי דהיא בת מכל מקום א"ר להוליד כאשה מאיש אך הוא מילד אשה כזכר וגזירת הכתוב דבן ובת הראוים להוליד כדרך הארץ בעי' וכיון דאנדרוגינוס אינו מוליד מאיש כשאר נקבות נראה דלא יצא ובודאי ולא מתורת ספק. ומכל מקום צ"ע דאפשר כיון דמוליד לא איכפת לן באיזה ענין. אם כן אינו חייב בפו"ר רק מספק וצ"ע.

ולדעת הראב"ד פ"ב מה' שופר דאנדרוגינוס לאו ספק הוא אלא חצי זכר וחצי נקבה כמו ח"ע וחב"ח ע"ש אם נאמר דיכול להוליד ג"כ מכל מקום זה ודאי אין סברא דנימא דבאנדרוגינוס לבד יצא י"ח דהו"ל בן ובת דהגזירת הכתוב הוא שיהיו לו שני גופים שראוים להוליד וזהו רק גוף אחד אך אם הוליד אנדרוגינוס ובת אפשר דיצא דהאנדרוגינוס הוא זכר ודאי ג"כ וראוי להוליד ודאי יצא י"ח אך אם יש לו בן ואנדרוגינוס אף דהאנדרוגינוס הוא ג"כ ודאי בת מכל מקום א"ר להוליד כבת רק כבן ואפשר הקפידה התורה שיהיו ראוי להוליד כדרך הארץ וכמש"ל ואם ילד טומטום ונקרע ונמצא זכר לדעת הר"מ פ"ו דחולץ או מייבם דלאו סריס הוא אם כן ודאי נחשב כבן ולדעת הרא"ש דהוא ספק סריס עיין בטואה"ע סימן קע"ב וב"י שם אם כן הו"ל ספק. וטומטום שנקרע ונמצאת נקיבה אינו מבואר אם תוכל להוליד ואפשר דהו"ל ספק וצ"ע שם לענין יבום ובאתי רק לעורר. ויש עוד שיטה אחרת דאנדרוגינוס הוא ברי' בפ"ע לא איש ולא אשה והוא מין בפ"ע ועתו"ס ביבמות דחו שיטה זו ועיין בכורות (דף מ"ב) ודעת הר"מ בהלכות בכורות דאנדרוגינוס נגזז ונעבד ועיין בלחם משנה פ"ד מה"א מפלפל בזה דדברי הרמב"ם סתרי אהדדי דבכמה מקומות פסק דהוי ספק ע"ש באורך ועיין רמב"ן פ"ו מהלכות בכורות ומהרי"ט אלגאזי הנדפס מחדש דדעתו כשיטה זו דהוא מין בפ"ע וע"ש במהריט"א באורך דיש מין בפ"ע שמולידים מאשה ויולדים מאיש וזהו ודאי מין בפ"ע ובודאי לא יצא ידי חובת פרי' ורבי' דלא הוי איש ולא אשה אף על גב דיכול להוליד מכל מקום כיון דהוא מין בפני עצמו אינו יוצא והנה להאריך בעניני אנדרוגינוס יעברו יחלופו מלא רוחב ים התלמוד ואין כאן מקומו:

והנה אם הוליד בן ואחר כך נעשה פצוע דכה וכרות שפכה דא"ר להוליד או הבת שנתקלקלו חדרי בטנה וא"ר להוליד ודאי א"י י"ח כמו במתו הבנים ומ"ל אם נולדו כך מן הבטן או נתקלקלו אחר כך כנ"ל פשוט. ומבואר בש"ע היה הבן קטן קיים המצוה ונראה דאם הגיע לי"ג שנים ולא הביא ב"ש דיצא מכלל הרוב דחזקה דרבא והו"ל ספק שמא נשרו אם כן חייב מספק בפרי' ורבי' שמא ימצא הבן סריס וז"פ. ואם הוליד בן או בת מכל מקום אפילו חרש ושוטה קיים המצוה דהם בני מצות דאסור להאכילם

בידים דבר איסור וראויים להוליד ע"כ יוצא י"ח כמבואר בב"י ובש"ע סימן א' וגם אם הוליד ממזר קיים המצוה ונראה מדברי הגהות רמ"א בשם הרשב"א דסתם הדבר דלאו דוקא אם הי' לו ממזר בהיתר כגון גר שמותר לישא ממזרת כמבואר בגמרא ואה"ע סי' ד' והוליד ממנה ממזר אלא אפילו נולד באיסור כגון שבא על הממזרת או על ח"כ והוליד מכל מקום קיים המצוה כי בנו הוא לכל דבר כמבואר ביבמות פ' כיצד והובא גם כן בב"י בשם הירושלמי על המשנה דפ' כיצד מי שיש לו בן וכו' ובנו הוא לכ"ד אפילו לפו"ר וכתב הריטב"א פי' דאפילו בבן ממזר יצא ידי פו"ר עכ"ל הב"י והמשנה דבנו הוא לכ"ד הוא לענין לפטור את אשת אביו מן היבום ומיירי אפילו בבא על הערוה באיסור ע"ש בגמ' דמקשה על מה דחייב על מכתו והא אינו עושה מעשה עמך ע"ש בגמ' והכי פסקינן דבנו הוא לכ"ד וה"ה לפו"ר. אך הרי"ף והר"מ והרא"ש לא הזכירו מהירוש' הזה דאפילו בנו ממזר קיים פו"ר. וזה זמן כביר הקשיתי דלמה יצא י"ח והלא הוי מהב"ע ולדעת הרבה ראשונים מהב"ע מן התורה אינו יוצא ולדעת התוס' סוכה ט' על כל פנים מדרבנן א"י והדברים עתיקין וישבתי עפ"י סברת האחרונים וע' שעה"מ ה' לולב דמהב"ע לא הוי אלא אם בשעת מצוה עושה ג"כ עבירה דבאתרוג הגזול בשעת הנטילה עובר על והשיב את הגזילה זהו מהב"ע אבל אם בשעת המצוה ליכא עבירה כלל כגון בהוציא מצה מרה"י לר"ה דבשעת קיום המצוה ליכא עבירה כלל ל"ה מהב"ע אם כן ה"נ נהי דהמצוה של הבנים באה ע"י עבירה דביאת איסור מכל מקום המ"ע היינו הבנים והבעילה הוא רק הכשר מצוה דא"א בל"ז והראי' דאם לא הוליד וכן אם מתו הבנים לא קיים המצוה וכיון דעיקר קיום המצוה הם הבנים ובעת הזאת ליכא עבירה כלל דעבירה כבר נעשית בשעת הבעילה דמי להוציא מצה מרה"י לרה"ר דל"ה מהב"ע והדברים ארוכים בדיני מהב"ע ואין כאן מקומו. אח"ז נדפס ספר מהרי"ט אלגאזי ומצאתי שהעיר בזה בשם הרדב"ז יעו"ש פ"ח דבכורות דף פ"ט שמביא הירושלמי דמצה וקריעה ולא נחית למ"ש וע"ש בשער המלך שחילוק זה ג"כ אינו ברור בעיניו והמהריט"א שם דעתו דע"כ השמיטו הרי"ף והר"מ הירושלמי הזה משום דבאמת אינו יוצא משום מהב"ע והירושל' מיירי באונס דאין עביר' כלל והם השמיטו דבר זה דהוא מלתא דלא שכיח ובלאו הכי צריך עיון גדול איך יוצא י"ח בבן כזה שמרבה פסולים בישראל דאפילו בא על הגיורת הוי הוולד ממזר [ועי' לקמן סוף מצוה זו בדין פסולי קהל ממזר והדומה אי מחויבין במצות עשה דפו"ר] ואם ישא הממזר שפחה יהא הוולד עבד ובתר דידה אזלינן ולא יתייחס אחריו כלל ואינו בנו לשום דבר אם כן צ"ע מאוד איך יוצא י"ח בולד ממזר להרבות ממזרין בישראל:

ואם היו שני בנים או שתי בנות לא קיים המצוה. ואם היו לו בן ובת ומתו והניחו בנים דעת הר"מ דלא יצא רק בהניחו בן ובת. אע"ג דברא לברתא וברתא לברא כיון דזכר ונקיבה הם יצא אבל אם הניחו שני זכרים או שני נקיבות לא יצא ודעת התוס' שם ביבמות דאפילו הניחו שני זכרים או שני נקבות יצא ודוקא שבאו משנים אבל אם הניח א' בן ובת והשני לא הניח כלל לא יצא. עי' בטובש"ע וב"ש ס"א סק"ט. ואם יש לו בן מעכו"ם או משפחה כנענית אף שנתגייר הבן או שנשתחרר לא יצא כי אינו בנו כלל כמבואר ביבמות במשנה שם דלכל דיני התורה אינו בנו כלל וז"פ ועי' סי' ד' כלל גדול דבישראל הבא על העכו"ם או שפחה הולד הולך אחריה דאין קדושין. ומבואר להדיא ביבמות וע' תוס' שם ד"ה הכל מודים ובחגיגה (דף ב' ע"ב) ד"ה לא תהו ע"ש כו' ואם יש לו בנים מחצי שפחה וחב"ח דהבנים ג"כ ח"ע וחב"ח דמצד חלק השפחות שבה הולד הולך בתר דידה והוי עבד או שפחה ומצד הב"ח הולד ב"ח והולך אחר אביו ע' קדושין ואה"ע סי' ד'. אך הבן או הבת הם ח"ע וחב"ח ולמשנה אחרונה בגיטין פרק השולח וכמה מקומות דכופין את רבו לשחררו אם כן בר אולידי הוא. אבל בבת חצי' שפחה וחב"ח דבאשה אין כופין דאינה מצווה כמבואר שם אם כן לאו בת אולידי היא כי לא תוכל להנשא לא לעבד ולא לב"ח ואפילו לממזר לא תוכל להנשא מצד חלק הב"ח שבה דלא הוי גיורת כי מצד חלק ב"ח הולכים אחר אביה והולד ישראל לכל דבר וכיון דאינה ראוי' להוליד א"י:

ונראה דאף אם עברה ונבעלה באיסור מכל מקום אפשר דצריך להיות לו בנים שישאו בהיתר דלשבת יצרה. אבל אם יש לו בנים שלא יוכלו לישא כלל ודאי לא קיים המצוה וא"ד לממזר דאפשר לישא בהיתר כגון גיורת אבל זו אינה ראויה לממזר ג"כ מצד הב"ח אם כן אפשר דלא יצא בכה"ג. אך אפשר בדיעבד אם נשתחררה הבת אם כן יכולה להנשא י"ל דיוצא ואין לומר כיון דבשעת הלידה לא היתה ראויה דהרי זה פשוט מאד בטומטום ונקרע באופן דראוי להוליד לדעת הר"מ בודאי יצא אם כן ה"נ וא"כ יצא בבן ובת כאלו אך אפשר כיון דרק חציים מתייחסים אחריו אינו יוצא. שוב ראיתי שנתעורר בחקירה זו בפתיחה הכוללת בפרי מגדים או"ח ע"ש:

ולפי מה שביארנו דהבא על חצי שפחה וחצי ב"ח הולד הוא ח"ע וחב"ח יש להקשות בהא דאמרי' פ' השולח דמ"ג ח"ע וחב"ח שקידש קידושיו קידושין או לא כיון דלא חזייה לכולי וכו'. ובעי למפשט משור שהמית ח"ע וחב"ח דנותן חצי קנס לרבו וח"ק ליורשיו. ואי אמרת קדושין לאו קידושין יורשין מנ"ל. ועיין בתו' כיון דל"ה קידושין אין בנו מתייחס אחריו וכו' וצריך הש"ס לדחוק ולתרץ מאי יורשיו נפשי' הוה ליה

לאוקמי בפשיטות שהמית השור חציו עבד וחציו בן חורין הנולד מחצי' שפחה וחציה בת חורין שבא עליה ישראל והולד הזה ח"ע וחב"ח מצד חלק אביו ואם האב יש לו עוד בנים הרי הם אחיו מצד חלק הבן חורין אם כן שפיר נותן חצי כופר ליורשי' אביו או לאחיו מצד האב נהי דלא משכחת לי' יורשין בניו או יו"ח הלא כל משפחות בית אביו נקראים יורשים ומה הקשה המקשן וי"ל דנראה שם דמאן דסובר ח"ע וחב"ח שקידש אין קידושיו קידושין גם אם קידש אחר ח"ש וחב"ח אינה מקודשת ע"ש בש"ס דכמה סוברים כן ואנן לא קי"ל הכי ע' בר"ן קידושין ואה"ע סי' מ"ד וי"ל דהש"ס רוצה לפשוט למ"ד דתלוי זב"ז אם כן אם קידושיו ל"ה קדושין אין הבן מתייחס אחריו כלל והולך בתר דידה ואין לו משפחת אב כלל ומקשה הש"ס שפיר ומש"ל דהבא על ח"ש וחב"ח הולד מחלק ב"ח אזיל בתר אביו היינו לדידן דתופסין קדושין בח"ש וחב"ח. ואי"ה בדיני עריות נאריך בזה:

ואם אדם טרפה חייב בפו"ר זה תלוי אי טרפה מוליד ודאי חייב דטרפה חייב בכל המצות ואי אינו מוליד פטור וכבר עמדו על מבוכה זו בפר"ח בס' מים חיים הביאו בשער המלך פי"א (מהמ"א) [מהל' שחיטה] ובכרו"פ סי' נ"ז ואין כאן מקומו. ואם נכרי היו לו בנים בגיותו ונתגייר הוא והם קיים מצות פו"ר אע"ג דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי כיון דבנכריותו זרעו מיוחס אחריו קיים עיין גמ' וש"ע. ודעת כ"פ משמע דאפילו לא נתגיירו הבנים קיים פו"ר אך בר"מ וטור פסקו דוקא אם נתגיירו הבנים ג"כ. ונראה דוקא אם היה לו בנים בגיותו מן הנכריות כיון דזרעו מיוחס אחריו קיים בגירותו ג"כ אבל אם הי' לו בנים מישראלית כיון דאין הבנים הולכין אחריו דקיי"ל נכרי ועבד הבא על ב"י הולד ישראל לכ"ד אם כן בודאי לא היה הזרע מתייחס אחריו כלל ואף שנתגייר ל"ק המצוה רק אם היו מנכרית דבאומות הולכין אחר הזכר ואז מתייחס אחריו אם כן קיים בגירותו כנלע"ד פשוט. והנה לפי מה דקיימא לן הי' לו בנים ומתו ל"ק המצוה נראה בעליל דמצוה זו אינה כשאר מצות לולב ומצה ודומיהם דאין להם משך זמן רק תיכף שנעשה המצוה יצא אבל כאן אינו כן דהביאה לא הוי גוף המצוה רק הכשר מצוה ועיקר המצוה הוא לידת הבנים ובכל רגע חל עליו החיוב ואם מתו לא קיים מכאן ולהבא וז"פ. ובזה מיושב ע"נ מה שהקשה בס' טורי אבן להגאון ש"א בר"ה בהא דמבואר שם כפאו ואכל מצה יצא דכפאו מאן אילימא כפאו שד התניא כשהוא שוטה הרי הוא שוטה לכ"ד וכו' ומבואר שם דע"כ לא יי"ח באכילת מצה כשהוא שוטה כיון דאז פטור מן המצות ואינו נפטר בזמן החיוב במה שעשה בזמן הפטור והקשה ע"ז בס' ט"א היאך מבואר כאן היה לו בנים בגיותו ונתגייר קיים המצוה הא בגיותו פטור מפ"ו דב"נ אינם מצויים [עיין

לקמן בדברינו אי"ה] והיאך נפטר עתה בזמן החיוב לאחר שנתגייר יעו"ש שהאריך בזה. ולפמ"ש לק"מ דבשלמא מצה ולולב דיצא המצוה כשאכל מצה או נטל לולב ע"כ שפיר אי נטל או אכל בעת שהיה פטור אינו פוטרו לזמן החיוב אבל הכא דהמצוה היא בכל רגע והמצוה שיהי' לו בנים אם כן בגירותו בעת שחל עליו החיוב מקיים מצות פו"ר דהרי יש לו בנים ואין אנו צריכין לבא מחמת קיום המצוה דמתחלה דאף אם קיים המצוה מתחלה ל"מ בהיה לו בנים ומתו רק עיקר המצוה שיהיה לו בנים ויתייחסו אחריו והרי הוא מקיימה כעת ורק ההכשר מצוה נעשה בפטור דהיינו הבעילה וזה מצוה העיקריית רק הויות הבנים וכמו בעשה המצה בעודו גוי [וישראל עע"ג דמהני להרבה שיטות ע' בא"ח סי' ת"פ] אעפ"י דבלא העשייה לא הי' עושה ואוכל המצה והאכילה באה לו ע"י העשייה והעשייה היה בפטור מכל מקום בודאי יצא כי המצוה היא בחיוב וה"נ הבנים דהם עיקר המצוה הם בשעת החיוב ורק ההכשר מצוה דהיא הבעילה היה בפטור אבל עיקר המצוה הי' בזמן החיוב והראיה דאם מתו לא קיים המצוה דא"י כעת במה שיצא כבר ואין שום דמיון כלל לכפאו ואכל מצה וע' לקמן בדברינו במצות ספירת העומר. וע"פ הנ"ל איני מבין דברי התוס' ב"ב די"ג ד"ה כופין וחגיגה ד"ב ע"ב שהקשו דליתי עשה דפ"ו לדחות הל"ת דלא יהיה קדש ותי' דלא הוה בעידנא דהל"ת היא בשעת הראה והעשה היא בגמ"ב. ולפי הנ"ל הנה בגמ"ב ג"כ לא קיים העשה והגמ"ב אינו אלא הכשר מצוה דאי אפשר להוליד בל"ז אך לפי זה הוי ההראה גם כן הכשר מצוה דאי אפשר בל"ז [וע' בטו"א שם שהשיג בזה על דה"ת] אך גם לסברת התוס' אינו מובן החילוק בין הראה לגמ"ב דאף בגמר עדיין לא קיים המצוה ולומר דכיון דבגמ"ב מוליד ורוב נשים מתעברות ויולדות ובכ"מ אזלינן בתר רובא והוי כאלו ילדה ז"א דהרי אפילו נתעברה לא קיים המצוה דבבן או בת לחוד לא קיים כלל ול"ש כלל דתלד תאומים זו"נ ודברי התוס' צ"ע כעת. ובהיותי בזה ראיתי דמה שתירצו התוס' בתי' הב' דאין עדל"ת דבדידה ליכא עשה והיאך תדחה היא הל"ת דבדידה ליכא עשה וכעין סברא זו מבואר בתוס' כתובות מ' גבי אנוסה דאם אינה ראויה לבא בקהל לא ישאנה ופריך הש"ס תיתי עשה דולו תהיה לאשה ותדחה הל"ת ומתרץ אי אמרה לא בעינא ליתא לעשה כלל ומפרש התוס' דכיון דבדידה ליכא עשה היאך תדחה הל"ת יעו"ש בתוס'. ולכאורה אין דמיון לשם דשם אם היא אינה רוצית מסתלקת העשה לגמרי ולמה תחטא אבל כאן אין העשה שלו מסתלקת דהוא חייב בעשה זו תמיד רק שא"י לקיים אפשר בכה"ג מצוה עליה שתחטא כדי לזכות לחבירה היכא דלא פשע כמבואר בראשונים אך סברת התוס' דבכ"ע כיון דבאחד ליכא

עשה אף שחבירו יקיים עשה לא דחי כיון דאצלה אין עשה ומי יחלוק עליהם מסברא באין ראיה מהש"ס.

ומצאתי בקונטרס תוספת יוה"כ למהר"מ בן חביב ביומא גבי גדולה תשובה שדוחה ל"ת שמביא סברא זו בשם אחרונים דכל היכי דשנים מוזהרין והעשה אינו אלא באחד לא דחי כיון דלגבי השני ליכא עשה ותמה עליהם מהש"ס כתובות הנ"ל דאמאי לא קאמר בפשיטות דלהכי לא דחי העשה לל"ת דבדידה ליכא עשה ולא ראה דברי התוס' שבאמת פירשו כן כוונת הגמ'. עוד תמה עליהם מחייבי לאוין דמתייבמין מן התורה דעשה דיבום דוחה הל"ת ע' יבמות כ"ב והיאך דחי הא בדידה ליכא עשה דמ"ע דיבום הוא רק אצל היבם א"ו כיון דהיבם יקיים המצוה דוחה הל"ת אף דבדידה ליכא עשה עכת"ד התוי"כ ואני תמה דדברי האחרונים הנ"ל מפורש בתוס' כאן בעבד דאין עשה דפו"ר דוחה לא יהיה קדש דבדידה ליכא עשה. ומה שהקשה התוי"כ מיבום דח"ל הנה באמת מבואר בספ"י בסוגיא דכתובות הנ"ל דמ"ע דיבום חל עליה ג"כ. אכן המעיין בר"ם פ"א מיבום שכתב מ"ע שייבם אדם וכו' ומ"ע מן התורה לחלוץ לה נראה דהמצוה רק עליו והרהמ"ח לקמן מצוה תקצ"ח ותקצ"ט מונה מצות יבום וחליצה ומסיים ונוהג בזכרים וכו' ואי חל עליה ג"כ הו"ל לסיים ונוהג בזו"נ כדרכו. נראה כדברי המהרמב"ח והנלפע"ד בישוב קושיתו מיבום דח"ל די"ל דהרי עיקר הל"ת שהאשה מוזהרת בפסולים מבואר בפ' יש מותרות דאתקש אשה לאיש וכ"מ שהוא מוזהר האשה ג"כ מוזהרת וביבום כיון דהאיש אינו מוזהר דאתי עשה ודחי ל"ת היא ג"כ אינה מוזהרת וכי היכי דהעשה ליתא גבי דידה ליתא ג"כ לל"ת ודי לבא מן הדין וכו' אף דאצל האיש הוא רק דרך דיחוי תיתי מהי תיתי כיון דהוא אינו מוזהר היא ג"כ אינה מוזהרת ומכל מקום גבי אנוסה דברי התוס' נכונים דבדידה ליכא עשה אף דהוא אינו מוזהר מכל מקום אי אמרה וכו' איסתלק העשה מכל וכל אבל גבי יבום דהעשה במק"ע למה לא יקיים כיון דהיא ג"כ לא תעביד איסורא ומש"ה א"ש מ"ש התוס' בעבד דאין עדל"ת דבדידה ליכא עשה דע"כ כוונת התוס' בקושיתם דתיתי עשה דפ"ו לדחות הל"ת דלא יהי' קדש היינו דישא בת חורין ויוצא מצד חלק ב"ח שלו המצוה אבל כשישא שפחה הולד הולך אחריה ולא יקיים המצוה כמבואר לעיל והנה התוס' ס"ל דעבד ושפחה הם בלאו דקדש וקדשה כדעת הת"א על פסוק לא תהיה קדשה מבנות ישראל לא תסב אתתא בת ישראל לגבר עבד ולא יהי' קדש לא יסב גבר ישראל וכו' על כל פנים לאו דבת ישראל שלא תקח עבד מפורש הלאו בתורה ולא משום דאתקש אשה לאיש ומתרצים התוס' שפיר דבדידה ליכא עשה ולאו איכא וא"ל כל היכא דהוא מוזהר וכו' דהרי הכא הלאו מפורש על האשה לחודה

משא"כ בשאר כל הלאוין שבתורה הלאו נכתב בלשון זכר ואתקש אשה לאיש ושפיר כתבו התוס' דכיון דבדידה ליכא עשה לא אתי עשה ודל"ת וע' תוס' ב"ב וגיטין כתבו דתיתי עשה דפ"ו וכו' ובחגיגה נרשם בחצי עיגולין עשה דלשבת והעיקר כמ"ש בב"ב וגיטין דהאיך יוכל עשה דד"ק לדחות ל"ת דד"ת וז"פ ואי"ה בדיני יבום יבואר ג"כ דין האשה אם מחויבת במצות עשה דיבום.

נחזור לענינינו בנכרי ונתגייר ובניו עמו כיון דלא עשה בפטור רק ההכשר מצוה ועיקר המצוה נעשית בעת החיוב קיים מ"ע אך נראה דאם נתגייר ובניו קטנים כדין גר קטן דמטבילין אותו ע"ד ב"ד כ"ז שהבנים קטנים לא יבטל ממצות פו"ר דלמא ימחו כשיגדלו ונעשו גוים למפרע עיין ר"מ פ"י מה' מלכים מש"ס דכתובות וז"פ ובנתגיירה מעוברת א"י למחות (תפארת למשה יו"ד סי' רס"ח) והטבילה תהי' ע"י ב"ד ואם א"י שהיא מעוברת עיין דגול מרבבה שם. ואם הנכרי היה לו בנים בגיותו משפחה כנענית שטבלה לשם שפחות שג"כ הולד כמותה עיין ר"מ פט"ו מה' אבל ה"ו ואח"ז נתגייר לא יי"ח כי אין הזרע מתייחס אחריו וז"פ. והנה בעבד שהיו לו בנים בעבדותו ונשתחרר הוא והם מבואר גמ' ושו"ע דלא יי"ח דאין הזרע יתייחס אחריו כלל ונראה דהא דתלינן ביחוס זרע אחריו היינו דוקא בעבד ועכו"ם דלכשנתגיירו ונשתחררו אין הבנים בנים שלהם לשום ענין מדיני התורה דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי כמבואר בר"מ פט"ו לענין עריות וביבמות וסנהדרין ע"כ לענין פ"ו ג"כ לא נחשבו בנים רק בעכו"ם הגם דלא נחשבו בניו כיון דמתייחסים אחריו קיים המ"ע אבל במקום דהם בניו אף דאינם מתייחסים אחריו זה אינו מזיק כלל וקיים פ"ו [ויבואר לקמן אי"ה דין זה המ"ל] וראי' מיבמות דפליגי ת"ק סובר אשה אינה מצווה על פ"ו וריב"ב סובר דמצווה ולת"ק נפקא לן מקרא וקשה ל"ל קרא תפ"ל דהבנים אינם מתייחסים אחר האשה אלא אחר האיש ע' קדושין פ' האומר והיאך סובר ריב"ב דהאשה ג"כ מצווה הא אין הבנים מתייחסים אחריה א"ו כיון דהם בניה לנחלה ולעריות הם בנים ממש ואלו היתה מצווה בודאי יצאה אבל בנתגיירו דהבנים אין להם שום קרבות מן התורה דגר שנתגייר כקטן שנולד ויכול לישא אמו ומותר בכל העריות מן התורה שהוא מחמת שאר ע"כ לא יצא אך בנתייחסו אחריו אף שאינם בנים בזה פליגי ר"י ורשב"ל והלכה כר"י דיצא אבל במקום שהבנים נחשבים כבניו ודאי לא איכפת לן אם לא נתייחסו אחריו כן נראה לפי עניית דעתי וע' לקמן:

סעיף ג

ומצוה זו. מבואר ביבמות ס"ה ור"מ פט"ו מה"א דב"נ אינו מצווה בפ"ו ועבד כנעני אי מצווה אינו מבואר בר"מ ועיין תוס' חגיגה ד"ב ע"ב ד"ה לא תהו כתבו בשם י"מ

דעבד אינו מצווה על פ"ו וראי' מיבמות היו לו בנים ונשתחרר וכו' והתוס' דחו דבריהם ומביאים ראי' מן הירושלמי דעבד חייב בפ"ו והא דיבמות היינו משום דבעינן מיוחס אחריו וז"א מיוחס אחריו ואפילו ישראל שיש לו בן מן השפחה אינו קרוי מיוחס אחריו ועוד דפ"ו אכולהו ב"נ כתיב אפילו לכנען אם כן דעתם דעבד חייב בפו"ר ודבריהם סותרים למ"ש בגיטין (דף מ"א ע"ב) ד"ה לא תהו שם מביאים ראי' מן הירושלמי דעבד אינו מצווה על פרי' ורבי' רק על שבת וכבר הרגיש בזה בספ"י והנה הא דלשיטת התוס' חגיגה עבד חייב בפו"ר אף דאשה פטורה ומבואר לקמן בגמרא דכל מצוה שהאשה חייבת העבד חייב וכל שאין האשה חייבת אף עבד פטור דילפינן לה לה מאשה ע' משנה למלך פ"י מה' מלכים ה"ד באמצע הדיבור ובספ"י גיטין ובטו"א שם והמ"ל כתב דכלל זה אינו אלא במצות עשה שהז"ג דעבדים כנשים אבל במצות עשה שאהז"ג או בל"ת דהנשים חייבים רק דאמעיטו מחמת גזירת הכתוב כמו כאן ובהשחתת זקן לא אמעיטו רק נשים ולא עבדים ובפ"י וטו"א כתבו ג"כ דכיון דנשים לא אמעיטו רק דאין דרכם לכבוש ע"כ עבדים שדרכם לכבוש חייבים וכן בזקן ע' בדבריהם ומראה מקום אני לך והטו"א דחה זה דאי לאו הג"ש דלה לה הי' עבד פטור ממצות דלא בא לכלל ישראל והג"ש הוא לחייב העבד אם כן במצות שאין הנשים חייבות בין מגזירת הכתוב או מסברא כמו כאן על כל פנים מנלן לחייב עבדים ועיין בט"א שכתב כיון דעד מ"ת גם הגוים מחויבים אלא דלא נשנית וניטלה מהם בסיני אבל עד סיני היו חייבים אם כן נהי שניטלה מעכו"ם דפקעה קדושתם אבל עבד דאתוסף עליו קדושה להרבה מצות לא פקעה ממנו המצוה שנצטוה מתחלה אף על פי שהנשים פטורים שהם אינם חייבין בשום פעם במצוה זו אבל עבד שהי' חייב בה קודם מתן תורה וכעת נתוסף עליו קדושה לא פקעה ממנו המצוה דמעיקרא ומאשה לא ילפינן אלא לחייבם במצות שב"נ פטור ונשים חייבין גמרינן ל"ל לחייבן אבל מצוה שב"נ הי' חייב מתחלה רק שניטלה ממנו ועבד דנתוסף עליו קדושה לא נפקע ממנו וחייב בה בלא הג"ש. וזה כוונת התוס' דפו"ר לכולהו נאמר אף לכנען ותמה מהרש"א הא לא נאמרה ונשנית וקי"ל בסנהדרין דאין ב"נ מצווה ובאמת כוונתם דעד מ"ת היו כל ב"נ מצווים ונהי דניטל מהם אבל עבד שמל וטבל ויש לו קדושת ישראל לא ניטלה ממנו וכ"פ דבריהם המ"ל אך לא נחית לחילוק ולתרץ הקושיא כמו הט"א דע"כ ל"ד לאשה וגם הט"א בתחלת דבריו דחה דברי התוס' שכתבו לכולהו וכתב דאשתמיטייהו ש"ס דסנהדרין דאין ב"נ מצווה ובאמת לפמ"ש לחלק בסוף זהו גופא כוונת התוס' ועיין בנודע ביהודה מהדו"ת חח"מ סי' י"א ובמשנה למלך שם אך בס' הנ"ל הניח בצ"ע האיך העבד חייב בפו"ר כיון דאין לו חייס ואין

הבנים מתייחסים אחריו כלל ע"כ פירש הירושלמי בדרך אחר ובאמת היא לכאורה צ"ע דהא התוס' בעצמם כתבו קודם לזה דאם ישראל יש לו בן מן השפחה אינו מקיים פו"ר דאין זרעו מיוחס אחריו אם כן איך העבד חייב הא אין לו חייס אך לפמש"ל דאף דאין מתייחס אחריו מכל מקום אם הם נחשבים כבניו לא אכפת לן אם לא נתייחס אחריו אם כן בשלמא ישראל דיש לו בן מן השפחה דאינו בנו כלל לענין אם הוולד נשתחרר מותר בקרובות אביו וכן אביו מותר באשתו וכן עבד שהי' לו בנים בעת עבדותו מן השפחה ואח"כ נשתחררו דאין להם קורבה דשאר כלל וכמבואר בר"מ פט"ו מהא"ב הלכה י"א עכו"ם שנתגייר ועבד שנשתחרר הרי הם כקטן שנולד וכל שאר בשר שהיו לו בעודו עכו"ם או שהוא עבד אינו ש"ב וכו' ואינו חייב על אחת מהם מטעם ערוה והוא מהש"ס סנהדרין ויבמות אם כן אפשר דוקא בנשתחררו אין להם ש"ב דכקטן שנולד דמי אבל כ"ז עבדותו שאם יש להם בנים אפשר דיש להם קורבה דשאר וא"כ הבנים בניו ואע"ג דאין להם חייס מכל מקום מקיים פ"ו אך באמת ז"א דמבואר בר"מ שם הי"ז העבד מותר באמו ובבתו וכו' שכבר יצא מכלל ב"נ ואין העריות האסורות על העכו"ם אסורות לו ולא בא לכלל ישראל כדי שיאסרו עליו העריות האסורות על הגרים עכ"ל ובהי"ח כתב יראה לי שאם בא העבד על הזכר או על הבהמה יהרגו וכו' וע"ש בהשגות ובמ"מ דגם א"א אסורה עליו דהוא אינה מחמת קורבה וכן זכר ובהמה ע"ש ומדלא משכחת לה להר"מ שיהי' העבד מוזהר על עריות רק בזכר ובהמה מבואר להדיא דשום קורבה ל"ש בעבד אפילו מה שהוליד בשעת עבדותו דאל"ה משכחת לה עריות כמו בישראל בת ואם ואחות וכדומה אם כן מבואר בהדיא מדבריו דאין הבנים נחשבין כלל בניו והד"ל קושית הטו"א.

והנה להר"מ יצא דין זה דעבד אין לו שאר כלל מסנהדרין נ"ח אר"ח עבד מותר באמו ומותר בבתו דיצא מכלל ב"נ ולכלל ישראל לא בא כמבואר שם בהה"מ ולהר"מ הפירוש דא"ח על אמו אפילו נולד בעבדותה לאחר שטבלה וכן א"ח על בתו אפילו נולדה בעבדותו והמעיין שם ברש"י יראה פירוש אחר בדברי ר"ח דהנה שם מבואר לפני זה דעכו"ם בעודו בגיותו אמו אסורה עליו וכ"פ הר"מ בה' מלכים וכן מבואר שם עוד דעכו"ם אסור בבתו והיינו קודם שנתגייר ומבואר שם בפ"י וכן ביבמות דעכו"ם שנתגייר כקטן שנולד דמי ומותר בכל העריות משום שאר אפילו באמו ושאר כל עריות שנאסרו עליו בעודו בגיותו כי הוא לגמרי כקטן שנולד ואין לו קורבה כלל אך אותן עריות שנאסרו עליו בגיותו אסורין מדרבנן בגירותו כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה ועיין ר"מ שם וטוש"ע יו"ד סי' רס"ט ביאור דינים אלו באורך אך אם לא נתגייר לגמרי

להיות ישראל גמור רק לעבד שמל וטבל וקיבל עליו מצות ע"ז אמר ר"ח דעבד מותר באמו ובתו והיינו שהעבד נולד מאמו בגיותו וכן בתו ואח"ז מלו וטבלו לשם עבדות ע"ז קאמר ר"ח דיצא מכלל ב"נ דדינו כקטן שנולד ולכלל ישראל לא בא דהיינו שיאסרו עליו אפילו בגירותו מדרבנן כדי שלא יאמרו באנו וכו' כיון דהי' אסורה עליו קודם מכל מקום לא גזרו עליו רבנן כיון דלכלל ישראל לא בא וזה מבואר להדיא בפירש"י שם ד"ה ולכלל ישראל לא בא דלגזור לי' עליו משום שמא יאמרו באנו וכו' ועי"ש ולמה לא פי' כפשוטו דר"ח משמיענו דמותר באמו ואחותו היינו אפילו בעבדותו וכפשטות לשון הש"ס דאמו ואחותו בעבדותו נולדו מכל מקום לכלל ישראל לא בא ואין עריות האסורות על ישראל אסורים עליו וגם מתורת ב"נ יצא שיהיו אסורים לו מתורת ב"נ אע"כ סברת רש"י דמזה לא נשמע דין זה כיון דעבד חייב במצות כאשה אם כן עריות אסורות לו ג"כ כאשה ולא תלינן במה דאין לו ייחס וע' לקמן ב"ה דיש עוד הרבה שאינם מתייחסים אחריו מכל מקום יש להם קורבה דשאר מצד האב אף על פי שאינו מתייחס אחריו וזה ודאי כ"ע מודים דלאחר שנשתחררו אין להם קורבה ע' יבמות פ' נושאין דכקטן שנולד דמי כמו גר שנתגייר וה"ה מעבדות לשחרור כיון שנכנס בכלל ישראל הרי הוא כקטן שנולד אבל כ"ז שלא נשתחרר שלא יהיה עליו שום איסור ערוה אפילו מה שאסורות על העכו"ם ויהיו קיל מעכו"ם זה לא ס"ל לרש"י דאין לנו ראי' ע"ז וסברתו דדוקא באמו ובתו שהיה לו בעודו עכו"ם ונעשה עבד דג"כ כקטן שנולד דמי כיון שנתוסף עליו קדושה דמל וטבל והרי הוא כאשה אם כן מותר בעריות שהיו מגיותו שאר בשר וגם חומרת חכמינו זכרונם לברכה לא חל עליו דל"ג עליו כיון דאינו ישראל גמור אבל כ"ז עבדותו כל עריות אסורות עליו אמו ובתו ואחותו והדומה חוץ מחמת אישות דאין אישות לעבד ואסורות עליו מן התורה כישראל גמור ועיין חידושי הר"ן בסנהדרין שם מפורש יותר ביאור פירש"י הנ"ל שפי' על יצא מכלל כותי שאין לו קורבה עם הכותי דכקטן שנולד דמי ולכלל ישראל לא בא לאסור עליו עריות שמא יאמרו וכו' ועי"ש מבואר מדבריו שעיקר ההיתר הוא כיון שנולדו בגיותו ומל וטבל לשם עבדות והר"מ והראב"ד דשתק לי' והרב המגיד שפי' בא"א מסתמא מצאו איזה ראיה לדבריהם.

והתוס' י"ל דס"ל כרש"י ור"ן הנ"ל ע"כ כתבו שפיר דעבד חייב בפו"ר כיון דבנו הוא ול"ד לישראל שבא על השפחה דאינו בנו כלל ע' תוס' יבמות שם ד"ה הכל מודים וכו' כתבו ואם נשתחרר לא קיים פו"ר היינו כיון דנשתחרר כקטן שנולד דמי וגם כיון שלא היה לו חייס בעבדותו אבל בלא נשתחרר נהי שאין לו חייס ממנו בנו הוא לכ"ד ע"כ קיים פו"ר ומש"ה חייב בפו"ר. וראיתי להר"מ פ"ה מממרים ה"ט כתב אבל בנו הבא

מן עכו"ם או שפחה א"ח לא על אביו ולא על אמו וכן גר שנתגייר וכו' לענין קללה והכאה ע"ש ועיין כ"מ שכתב ומ"ש רבינו דאינו חייב על אמו הוא לפי שאם עדיין לא נשתחררה אין דינה כישראלית ואם נשתחררה והבן לא נשתחרר או הבן נשתחרר והיא לא נשתחררה ה"ל כקטן שנולד ופטור כמו גבי גר וכו' א"נ דיליף רבינו ממ"ש בסמוך דכל שאינו חייב על אביו אינו חייב על אמו ולא הבינותי ל"ל לחפש טעם לדברי רבינו דבעדיין לא נשתחררה אין דינו כישראלית וכו' א"נ דיליף וכו' הרי בלאו הכי שפתי הר"מ ברור מללו כיון דסובר כאן גבי עריות דאינו שייך אצלו שום שאר כלל אם כן אף דדינה כישראלית דחייבת בכל המצות מכל מקום לא הוי בנה כלל ומותר לישא אותה אם כן ודאי א"ח לא על הכאתה ולא על קללתה ומ"ש הר"מ אח"ז אבל העבד וכו' יבואר במקומו אי"ה ואין כאן מקומו להאריך:

והנה לפמ"ש דהר"מ פט"ו מהא"ב פירש ד"ז דעבד מותר באמו ובתו היינו שנולדו בעבדותן אם כן לכאורה לא נתבאר בדברי הר"מ איך הדין באמו ובתו מגיותו אם שייך אצלו הגזירה שמא יאמרו באנו וכו' או לא כרש"י והר"ן הנ"ל. אמנם המעיין בר"מ הי"א שכתב עכו"ם שנתגייר ועבד שנשתחרר הרי הם כקטן שנולד וכו' ש"ב וכו' ובהלכה י"ב כתב עכו"ם שנתגייר מותר מן התורה לישא אמו ואחותו וכו' וחכמים אסרו כדי שלא יאמרו ע"ש התחיל בעכו"ם ועבד והחשש שלא יאמרו כתב רק לענין עכו"ם ולמה לא ביאר דגם אם לא נתגיירו כולו רק נעשו עבדים ג"כ אסור בקרובות שנאסרו בגיותו מכלל דס"ל דבכה"ג ל"ש שלא יאמרו וכרש"י ור"ן הנ"ל ויש לדחות כנ"ל. ומה"ט יש קצת ראיה שכתב שמותר באמו ובתו ואחותו שיצא מכלל עכו"ם ולכלל ישראל לא בא שיאסרו עליו העריות האסורות על הגרים ומדסתם וכתב העריות האסורות על הגרים ולא האסורות על ישראל כי עיקר כוונתו שאין להם דין עריות כישראל ע"כ נראה דכלל בזה ג"כ דאפילו אמו בגיותו ג"כ מותר בה ולא נאסרה כמו שנאסרה על הגרים מחמת גזירה כי ל"ש בעבד הך גזירה וכפירש"י ור"ן. והנה הרהמ"ח לקמן מצוה רי"א מביא ג"כ דברי הר"מ דעבד מותר בקורבה דשאר מטעם שיצא מכלל ב"נ ולכלל ישראל לא בא. ועוד אחז"ל הטעם דעבד אין לו חייס דעם הדומה לחמור נראה דגם מטעם זה דעבד אין לו חייס מותר בשאר ומרש"י לא משמע כן וכמש"ל. חוץ לזה צ"ע כיון דחייב בכל המצות כאשה למה יפטר ממצות עריות וטעם הרהמ"ח אינו מספיק ובפרט להט"א דשפ"כ יש לה חייס דהוולד הולך אחריה אם כן למה עבד מותר באמו ומר"ח אין ראיה כאשר פירש"י והתוס' י"ל דסוברים כן וכמש"ל. ולפמ"ש אפשר חייבים העבדים על הכאת אב ואם וצ"ע. ולכאורה נלע"ד דאם עכו"ם נעשה עבד ואח"ז נשתחרר מותר באמו ובתו ואחותו דהטעם דאחר

גירות אסור שלא יאמרו וכאן דבנתיים הפסיק העבדות ואז הי' מותר באמו דלא גזרו עליו חכמינו זכרונם לברכה הך גזירה אם כן אף כשנשתחרר למה נאסור עליו דל"ש לומר דבא מקדושה חמורה כיון דבשעת עבדות לא היו אסורים עליו ולחוש שמא יאמר דבא מקדושה חמורה בגיותו דהרי בנתיים הי' ג"כ קדושתו הרבה כקדושת ישראל ומכל מקום היה מותרת לו ל"ש בנשתחרר לאסור עליו אבל הרהמ"ח כ' לקמן בפירוש דאם היו נשואים בגיותן ובעבדותן לאמו או לאחותו ונתגיירו ונשתחררו מפרישין אותן כדי שלא יאמרו וכו' וזה צ"ע מאוד דהרי בעבדותן היו מותרים ול"ה קדושה חמורה ואמאי יהיו אסורין וגם אפילו אם נאמר דאותן שהי' אסורים להם בגיותן ואח"כ נעשו עבדים ואח"כ נשתחררו לא חילקו רבנן בתקנתם מכל מקום מדברי הרהמ"ח נראה דאפילו אם או אחות שהיה להם בעבדותן כגון שהם מהרבה דורות עבדים מכל מקום אסורים לאחר שישתחררו וצ"ע אמאי הא בעבדותן מותרים ואם כן ל"ש לומר מקדושה חמורה והוי כשאר עריות שהיו מותרים קודם מותרים ג"כ אח"כ ול"ש שמא יאמרו וגם צ"ע על הטור ושו"ע ביו"ד שהשמיטו לגמרי ד"ז דעבד מותר באמו הן כפירש"י הן כפי' הר"מ הלא הוא דין חדש אחרי שהעתיקו וכתבו כל דיני עבדים שנוהג גם בזה"ז למה השמיטו דין זה ואין כאן מקומו אי"ה במצוה רי"א אבאר דינים אלו באריכות. וכתבתי כאן רק מקצת הנוגע לנ"ד. העולה מזה אם עבד חייב בפריה ורביה הוא פלוגתא לשיטת הר"מ נראה דודאי אינו חייב דל"ל חייס ולאו בנו הוא כלל והתוס' חגיגה סברי דבעבדותו חייב ותוס' גיטין דעתם ג"כ דא"ח ע"כ דין זה ספק וצ"ע לברר הדברים.

והנה בהיה לו בנים בעבדותו ונשתחרר לכ"ע ל"ק פ"ו דכקטן שנולד דמי ובעבדותו לא היה לו חייס מכל מקום אם היה לו בנים בגיותו ונעשה עבד ואח"כ נשתחרר יצא בהבנים שהיה לו בגיותו כי בגיותו יש להם חייס וכ"כ בטו"א להדיא ולא אכפת לן מה שהפסיק העבדות ע"ש וכן אם נאמר דעבד חייב בפ"ו ג"כ יצא אם היה לו בנים מכבר כיון דנתייחסו אחריו והוא מגיותו דקיים וז"פ וע"ש מה שתירץ מה מקשה הש"ס ועבד א"ל חייס והכתיב ולציבא היה ט"ו בנים ומשני ולכאורה היה לי' לשנויי דהבנים היה לו עוד בגיותו ע"כ נתייחסו אחריו יעו"ש מה שתירץ וע"ש שם בט"א דאם אשה חייבת בפ"ו ועבד פטור דא"ל חייס מכל מקום ש"כ חייבת דהוולד מתייחס אחרי' דישראל הבא עליה הוולד כמותה ודבריו אינם מובנים כלל נהי דהוולד כמותה היינו דשדינן הוולד בתר האם לכל דיני התורה אבל מכל מקום אין לה חייס כי הויא כמו בהמה רק דאינו הולך אחר אביו והוי עבד כמו הוא אבל לא לענין יחוס וז"ב וא"צ לה"ר לדבר וגם שאינו נוגע לדינא.

ומי שחצי עבד וחב"ח ודאי א"ח במצוה זו כמבואר בש"ס לישא שפחה וכו' ולאמר דעשה דפ"ו דוחה ל"ת דלא יהיה קדש ע' בתוס' ובמ"ש לעיל. אך אם עבר ונשא בת ישראל ואח"ז נשתחרר כולו אם יצא בבנים שהיה לו מתחלה עם הבת ישראל בעודו ח"ע כי לפי המבואר בסי' ד' ח"ע וחב"ח הבא על ב"י מצד העבדות הוולד הולך אחריה כעבד הבא על ב"י דהוולד הולך אחריה ומצד החירות הוי ישראל הבא על ישראלית דהוולד כמותו אם כן כאן מצד החירות יש לו בנים אך מצד העבדות לא קיים עדיין דהוולד הולך בתרה והוי כהאי דאמרינן בר"ה גבי תקיעות שופר ח"ע וחב"ח אף לעצמו א"מ דלא אתי צד עבדות ומוציא צ"ח ה"נ לא אתי צד ב"ח ומוציא צד עבדות ועתה דנעשה גם הצד עבדות ב"ח ויש עלי' חיוב חדש דהצד עבדות לא נפטר כי לא היה הבן מתייחס אחריו כנלפע"ד פשוט דא"י בכה"ג ול"ד למש"ל דאם נחשב בנים לענין עריות אף אם אינו מתייחס אחריו קיים המצוה זה ל"ש כאן דנהי דלענין עריות אם יש לו בת אסור לבא עליה היינו מצד חלק הב"ח שהיה בו דנחשבת כבתו אבל חלק העבדות אינה נחשבת כבתו רק ממילא אסור לבא עליה כמו ח"ע דאסור בב"ח ובשפחה מכח חלק השני אם כן ה"נ האיסור הוא מכח חלק הב"ח אבל מחמת העבד מותר בה וגם לא נתייחסה אחריו ע"כ ודאי אם נשתחרר לגמרי אח"כ ל"ק מצד עבדות שהיה בו מתחלה מצות פו"ר וז"פ. ועוד י"ל להסביר דגם חלק הב"ח לא יצא אז לפי מה שפסק הר"מ ובשו"ע אה"ע סי' מ"ד דח"ע וחב"ח שקידש מקודשת מספק והוא איבעיא ולא אפשיטא פ' השולח והתוס' כתבו שם דאם אין קידושי' קדושין אין הבן מתייחס אחריו כלל אפילו בחלק הב"ח מחמת דלא תפסי קידושין ואינו בנו ליורשו וע' רשב"א דגם לענין עריות אינו בנו כלל ואינה בתו כלל וכמבואר יבמות דמ"ה דל"ד לאשת אב אם כן כיון דאינם בניו כלל ל"ק פ"ו אפילו חלק החירות שלו ע"ש. ומה שקשה לפ"ז על הר"מ והמחבר אה"ע סי' ד' דח"ע וחב"ח הבא על א"א הוולד חציו ממזר מחלק ב"ח וחציו כשר מצד חלק העבדות ובאמת אם אין קדושין תופסין הוי כשר גם מצד חלק הב"ח שלו כי לא מתייחס אחריו ועיין באבני מלואים וב"ה הארכתי בזה לקמן פ' אחרי בעניני עריות ולא רשמתי כאן רק מה שנוגע לנ"ד.

וטומטום ודאי פטור מפ"ו כי א"י להוליד ואנדרוגינוס תלוי בשיטות דלעיל להר"מ שא"י להוליד פטור ולהשיטות שכתבתי לעיל דיכול להוליד אם נאמר דהוא בודאי זכר חייב ודאי ואם הוא ס' חייב מספק ואם נאמר כדעת הראב"ד דהוא חצי זכר ודאי גם כן חייב אם נאמר דיכול להוליד ולשיטה זו דהוא ברי' בפ"ע לא זכר ולא נקבה מבואר לקמן ב"ה:

ופסולי קהל כגון ממזר אם חייב בפ"ו. עפמ"ג או"ח סי' ר"מ נסתפק בזה בדין פסולי קהל. ולכאורה כיון דממזר חייב בכל המצות רק לענין פ"ק דמותר בהם והראשונים הקשו היאך יהי' ממזר מותר בשפחה יעו"ש אם כן ודאי חייב ובש"ך יו"ד סי' רפ"ט נראה דממזר א"ח בכל המצות ועיין נוב"י מן התורה יו"ד סי' קפ"ב ומהרי"א אלגאזי דפ"ט השיגו ע"ז מכמה דוכתי דממזר ודאי חייב בכל המצות אם כן לכאורה חייב ג"כ בפ"ו אך מכל מקום צ"ע כיון דמרבה פסולים בישראל היאך תצויהו תוה"ק שדרכיה דרכי נועם להוליד בנים ממזרים ואם יהי' לו בנים משפחה לא יקיים כי אין הולד שלו אם כן צריך ליקח אשה חוץ משפחה ולא יטהרו הבנים בשום ענין ואיך שייך לומר שמצווה בפ"ו והנה אם אין מזדמן לו לישא כיוצא בו או גיורת אם מותר לישא כשרה ולעבור בל"ת ולשיטת רי"ו בהלכות ציצית דחי עשה ל"ת בכה"ג ולדעת הרב"י א"ד כיון דאלו הי' מצוי לו הי' יכול לקיים בהיתר בלי דחיית הל"ת ועיין בש"א ובאחרונים ולשיטת הרי"ו דכתבנו דוחה עשה לל"ת אף דבדידה ליכא עשה כמש"ל דדוחה כמו יבום ודוקא לאו דקדשה דמיוחד הלאו אצלה א"ד וכמש"ל אך לדעת התוס' בכל ענין לא דחי דל"ה בעידנא ולשיטת הר"מ פט"ו מהא"ב דח"ל אין לוקין בעילה בלא קידושין אם כן יכול לקיים פ"ו בלא קידושין ואינו עובר אך דעת בנו הר"א מובא בכ"מ שם דעובר משום קדשה אם כן צריך לדחות הלאו מחמת העשה ובדידה ליכא עשה ואין עדל"ת דקדשה אך דעת הר"א באינה מפקרת א"ע [א"ח] רק האיש ולא האשה אם כן בדידי' עדל"ת ובדידה גם הלאו ליתא וגם אפילו אם נתפוס סברת התוס' דל"ה בעידנא כי העשה בג"ב מכל מקום כבר הסכימו האחרונים ומובא בא"ז דלאו דפנוייה מחמת קדש אינו אלא בגמ"ב לא כשאר ח"ל דבהעראה אם כן שפיר הוי בעידנא אך הרב המגיד פ"ט מה"א מביא דביאת פנויה עובר בעשה דכתיב כי יקח אם כן ה"ל עשה ולא תעשה ואין ע"ד ל"ת ועשה אך ידוע דעת הרשב"א הביאו מ"ל ה' א"ב דלאו הבא מכלל עשה ה"ל לאו וא"כ הו"ל רק שני לאוין ולא עשה ולא תעשה אך שני לאוין אי נדחין מפני עשה ע' ס' כריתות לר"ש מקינון ובאחרונים.

וגר עמוני ומואבי ג"כ צ"ע אם חייב בפ"ו כי הבנים יהיו פסולין דעמונים ומואבים פסולים לעולם אף דהבנות יהיו כשרים דעמוני ולא עמונית מכל מקום המצוה של פ"ו אינה אלא בבן ובת והבנים פסולים וירבה פסולים בישראל ואפשר בכאן ירבו גם כן כשירות כי הבן ג"כ יולדו לו בנות והם כשירות ע"כ חייב במצוה זו אבל ממזר דמרבה רק פסולים צ"ע כמש"ל אך דמבואר בש"ע דאם הי' לו ממזר קיים פ"ו אף דמרבה פסולים אם כן י"ל דממזר חייב אבל כ"כ שהוא צ"ע והרי"ף והר"מ השמיטו הירושלמי וצ"ע.

ומצרי ואדומי כיון דדור שלישי ראוי לבא בקהל ודאי חייב דהבנים יהיו כשרים והנה מצרי ראשון שנשא מצרית שניה יש שיטות דהבן הוא שלישי דכתיב אשר יולדו להן הכתוב תלאן בלידה היינו אחר האם ודעת הר"מ דהוא שני ע' טוש"ע סי' ד' ס"ו ובש"ס שם והנה להאומרי' דתלוי באם ודאי מצוה על מצרי ראשון שישא שניה כי הבנים יהיו כשרים וראשון ושניה מותרים לבא זב"ז כמבואר אף דהולך בתר דידה לשיטה זו ואינו מתייחס אחריו מכל מקום כיון דהוא בנו לכ"ד כי הורתו ולידתו בגירות אם כן הוי בנו לענין ירושה ולענין קורבה בעריות ובודאי קיים המצוה ולא אכפת לן מה דמתייחס אחר אמו לענין הכשר ופסול בקהל כמש"ל אם הוא בנו לכ"ד לא אכפת בזה רק אם אינו בנו מכל מקום במתייחס אחריו קיים המצוה אבל אם הוא בנו לא אכפת לן ביחוס דאף אם לא יתייחס אחריו קיים המצוה כנלע"ד בעזה"י.

ואם חרש ושוטה הולידו בנים ואחר כך נתפקחו אף על גב דהמצוה נעשית בעת שהיו פטורים ממצות מכל מקום יצאו וכמש"ל ליישב קו' הט"א דכאן המצוה מוטלת עליו בכ"ש ועתה שנשתפה ויש לו בנים הרי מקיים עתה בשעת החיוב [ועיין מה שהארכתי לעיל בדברי התוס' שכתבו דלא הוי בעידנא דהלאו דלא יהי' קדש הוא בהעראה והעשה הוא בגמ"ב ולענ"ד גם בגמ"ב אינו מקיים העשה עיין לעיל] והרי עינינו רואות דבנכרי ונתגייר קיים המצוה כיון דזרעו מתייחס אחריו קיים לאחר גירות כ"ש כאן דהבנים בניו ומתייחסים אחריו ודאי קיים אם נעשה פיקח. וגוף ד"ז אם חרש שוטה וקטן פטורים מעשה ז"ג כמו נשים או חייבים ע' פמ"ג בפתיחה הכוללת וע' לקמן פ' אמור מה שהקשיתי בזה על הפמ"ג. ועיין בח"מ שנסתפק באשה שנתעברה באמבטי אם קיים פ"ו וב"ש ה"ר דהרי בנו הוא לכ"ד ומכל מקום נשמע מדבריהם כמ"ש דאין הביאה מצוה רק הבנים הם המצוה ומכל מקום צ"ע וע' מ"ל פט"ו ה"ד ופי"ז מהא"ב פלפל בד"ז ודעתו שם דלית הלכתא כבן זומא ואינה יכולה להתעבר:

אע"פ שכבר קיים מצוה זו יש עוד מצוה מד"ס לישא אשה בת בנים משום לערב אל תנח ידיך ועיין בשו"ע ובאחרונים. והנה נראה שהוא מדברי קבלה וע' רמב"ן שהוא כעין ישוב דרך ארץ ואין כופין ע"ז והנ"מ לענין מכירת ס"ת ע' שו"ע ואין להאריך. ועוד איכא מצוה לא תהו בראה לשבת יצרה ואי נשים מצווים על שבת ע' תוס' בכ"מ וב"ש סק"ב שפלפל בזה וה"ה כל שאינו חייב בפ"ו הספק הזה אם חייב משום שבת אך בא"ר להוליד ל"ש שבת ע' אחרונים ואם ארצה להאריך בכל פרט ופרט אצא מכוונת החיבור לכן קצרתי. וידוע מחלוקת הראשונים אם מצות צריכות כוונה ע' או"ח סי' ס' וסי' תע"ה וסי' תקפ"ט ולסברת התוס' דיוצא העשה בגמ"ב ודאי צריך כוונה לצאת ולדעת הר"מ שסובר דאף

דמצ"כ יוצא במצה בלא כוונה שכן המתעסק בחלבים ועריות חייב אם כן ה"נ יצא ע' ר"ן ר"ה סוגיא שם. אך לפמש"ל דזה הוי רק הכשר מצוה ובעשיית המצוה או קניית האתרוג א"צ כוונה אם כן ה"נ א"צ כוונה רק כשנולדו לו הבן ובת אז צריך כוונה וי"ל דמצ"כ הוא רק בקוע"ש הן במעשה כמו שופר ודומיו או באמירה כק"ש והדומה אבל מצוה שאינו עושה שום דבר רק ממילא כמו כאן ל"ש כוונה וא"צ כוונה כלל. וע' רמב"ם דכופין על מצוה זו וכ"מ בש"ע שהיא ככל המצות דכופין עד שתצא נפשו וע' רמ"א דעכשיו אין כופין ע"ש הטעם דמעיקר הדין כופין וקצ"ע על הרהמ"ח שבמצוה וא"ו גבי אכילת הפסח כתב וכלל גדול בכל התורה לכל האומר שיבטל מ"ע שכופין אותו ב"ד עד שיקיים ולמה לא כתב תיכף במצות עשה זו כלל זה ונטר עד להתם ועמש"ל בעזה"י דשם אשמועינן קצת רבותא ע"ש וע' סנהדרין דנ"ט ע"ב ד"ה והא מבואר בדבריהם דמי שאינו מצווה על פ"ו אינו מצווה על השחתת זרעו ע"כ גוים ונשים א"מ ע"ז וכ"ה דעת ר"ת ביבמות די"ב ע"ב ד"ה שלש וע' תוס' עה"ג בנדה די"ג ד"ה נשים שחלקו על ר"ת דנשים גם כן מצווים ע"ז וגם הרמב"ן חולק וכתב שכולם לקו בדור המבול ועי' מ"ל פ"ט מה' מלכים שפלפל בזה בה"ז ואין כאן מקומו להאריך. ואפשר אף לדבריהם דוקא בראוי להוליד אלא שאינו מצווה ע"ז אבל מי שא"ר להוליד כגון סריס אינו מוזהר ע"ז ויש להאריך בזה וצ"ע מיוחד. ולכאורה נראה אם נאמר שנשים מצוות על שבת אף שאינם מוזהרים על פ"ו מצווים גם כן על השחתת זרע רק אם נאמר דאינם מצווים כלל אפשר דאינם מוזהרין ומוכח דדעת ר"ת דנשים א"מ על שבת וצ"ע ועיין בית מאיר אה"ע סי' כ"ו:

סליק בעזה"י מצוה ראשונה

דע מ"ש הרהמ"ח ד**פרשת תולדות נח אין בה מצוה** אף שיש בה כמה מצות שפיכות דמים ואבר מן החי עכ"ז כוונתו דאילו מצות הכתובים בפ' נח נאמרו ונשנו בסיני ואותן מצות שנשנו בסיני נאמרו גם לבני נח וכדאיתא בסנהדרין דנ"ח וסמך הרהמ"ח במה שיכתוב אותן מצות תוך שאר המצות השייכים לב"נ ג"כ שנתנו לישראל ומצות מילה אף דנשנית ג"כ לא שייכה לב"נ כי למצותה היא דנשנית עיין בסנהדרין שם דמצות מילה עיקרה כאן רק דנשנה למשרי מילה בשבת אם כן היא בכלל המצות דלא נשנו ע"כ כתבה כאן הרב המחבר ודו"ק:

מצוה ב

סעיף א

לך יש בה וכו' וענין מצוה זו וכו'. הנה בודאי פריעה הוא מגוף המצוה כמבואר בשבת פר"א דמילה מל ולא פרע כאלו לא מל אבל מכל מקום אינו נכלל בפסוקים שהביא הרהמ"ח כמבואר ביבמות דף ע"א ע"ב דפריעה לא ניתנה לאאע"ה אלא יליף לה מקרא דיהושע ושוב מול את בני ישראל שנית ע"ש ובתוס' אעפ"י דאלה המצות שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה מכל מקום הוא הל"מ ויהושע אסמכי' אקרא יע"ש אם כן פריעה הוא הל"מ אבל אינו מבואר בכתוב ונ"מ לענ"ד לשיטת הרמב"ם מה' מלכים דבני קטורה חייבים עתה ג"כ במילה רק אין נהרגין ויבואר בסמוך ב"ה אינם חייבין רק במילה ולא בפריעה כיון דהוא הל"מ והל"מ לא נאמרה רק לישראל לבד וכמבואר שם בר"מ אם כן נהי דבני קטורה חייבים דהם זרעו של אאע"ה אינם חייבין רק במילה ולא בפריעה כנלע"ד בעזה"י. ושוב מצאתי בשאגת אריה ה' מילה סי' מ"ט שכתב כדברינו אלה דלהר"מ ב"ק א"ח רק במילה והנאני ועיין יש"ש יבמות פ' הערל מביא בשם הרא"מ דמל ולא פרע כאילו לא מל הוא רק בקטן אבל לא בגדול דא"צ פריעה וע"ש שהשיג עליו דהל"מ הוא וגם בגדול שייך ד"ז וכ"נ מהראשונים הר"מ והרהמ"ח שלא חילקו בכך ופשוט ועיין בטיו"ד סי' רס"ה לענין ברכת להכניסו בבריתו של א"א שמביא שיטות בזה ומביא בשם הרא"ש דיברך קודם הפריעה לאחר החיתוך ושפיר הוי עובר לעשייתן דמל ולא פרע כאילו לא מל ולכאורה כיון דחז"ל תקנו הנוסח ע"י שנכנס בבריתו של א"א ובבריתו של א"א לא היתה הפריעה כי לא נצטוה ע"ש והיאך הוי הברכה להבא על הפריעה וע"ש עוד טעמים דמברך לאחר המילה:

סעיף ב

דיני המצוה וכו'. מבואר בש"ס ור"מ פ"א מה' מילה ה"א וז"ל מצוה על האב למול את בנו ועל הרב למול את עבדו יליד בית ומקנת כסף עבר האדון והאב וכו' וב"ד מצווים למול הבן והעבד וכו' כשיגדל חייב למול א"ע וכו' ונדרש בש"ס מקראי ע"ש. והנה מבואר דעיקר מצוה על האב כלשון הש"ס היכי דלא מלו אבוהו מחוייבים הב"ד וכן מבואר בר"מ דאין מלין בנו של אדם שלא מדעתו ואני מסופק אם הגדיל שמצוה גם כן עלי' רמיא ומחויב למול עצמו אם ג"כ מצוה על האב ולא נפקע המצוה מאתו א"ד דהמצוה על האב רק בקטנותו אבל כשהגדיל אין חיוב המצוה על האב רק עליו ומלשון הרהמ"ח שכתב על מי וכו' מילת בניו הקטנים נראה קצת דוקא בניו הקטנים ונ"מ דאם האב

בעצמו מוהל מחויב למול בעצמו בגדלותו ג"כ לשיטת הש"ך ח"מ סי' שפ"ב שאסור לכבד אחר ובגדלותו אם רוצה הבן למול א"ע והאב ג"כ רוצה למולו אם לא נפקע מצות האב האב קודם ואם לאו בודאי בנו אם יכול למול בעצמו אסור למול אפילו ע"י אביו וגם אם קדם אחד מהם ועשה המצוה לענין ליתן לחבירו האב לבן או הבן לאב יו"ד זהובים לדעת הסמ"ע שם דמי שעליו עיקר המצוה מחויב התופס ליתן לו יו"ד זהובים ועוד נ"מ אם האב מברך ברכת להכניסו או אפשר נפקע המצוה מעליו כשיגדיל וגם נ"מ לענין אם אי אפשר למולו בלי שכר אם האב מצווה מחויב הוא ליתן ואם א"מ אינו מחויב יותר מכל ישראל עיין יו"ד סי' רס"א ולכאורה דעיקר המצוה על האב דחושב שם בש"ס כל דבר דהאב מחויב למול ולפדות ולהשיאו אשה וכו' ולהשיאו אשה ודאי בגדלותו אם כן למולו ולפדותו נמי אך מכל מקום צ"ע דכל הדברים ילפינן שם מקראי ולא נזכר דוקא בנים קטנים כמו פדיון דכתיב בכור בניך וגדול נמי בכלל ות"ת ילפינן מן ושננתם לבניך וכו' או להשיאו אשה דנלמד מקרא וקחו לבניכם נשים אבל גבי מילה דעיקר הילפותא דאב מצווה על בנו הוא מן פסוק וימל אברהם את יצחק בנו וכו' כאשר צוה אותו אלקים מוכח דנצטוה ע"ז ומילת יצחק הי' בן ח' ימים ואפילו אם נאמר דאפילו אחר זמנו חייב אביו מכל מקום היינו בקטנותו אבל בגדלותו אפשר דלא חייבה התורה רק לבן ולא לאב.

שוב ראיתי בדברי הרב המחבר מצוה שצ"ב כתב וז"ל ולפי הדומה שהאב חייב לעולם לפדות בנו ואפילו לאחר שיגדיל הבן המצוה מוטלת על האב וכמש"ה וכל בכור אדם בבניך תפדה הרי שהוטל המצוה על האב וכ"נ בקידושין עכ"ל אתה רואה שהרהמ"ח נסתפק בזה וכתב ולפי הדומה וכו'. אך דעתו נוטה שחייב לפדות מחמת המקרא אם כן כאן דאדרבא הכתוב מיירי בקטנותו אפשר א"ח בגדלותו וצ"ע ולא מצאתי להמחברים שירגישו בזה ולכאורה ילה"ר מהתוס' קדושין (י"ט)[כ"ט] ד"ה אותו שהקשו ל"ל קרא דאותו שאין אשה מצווה למול את בנה הא ה"ל מעשהז"ג דאינו נימול אלא לשמונה וי"ל כיון דמיום השמיני והלאה אין לו הפסק לאו זמ"ג הוא עכ"ל ואי אמרת דבגדלותו אין האב חייב אם כן אכתי ה"ל זמן גרמא דנהי דמצות המילה הוא תמיד ע"ע מה שהוטל על האב היא מצוה אחרת והזמן גורם שיש להמצוה משך זמן שנים עד הגדלות ומה לי לולב שיש לו זמן שבעה ימים או זמן ארוך י"ג שנים כיון דיש לו זמן הו"ל זמ"ג ול"ל קרא אע"כ דאין לה הפסק דעל האב מוטל לעולם אף בגדלותו אך הרבה תירוצים נאמרו על קושית התוס' ויבוארו אי"ה בדברינו.

והנה הר"מ פ"ה מהק"פ ה"ה כתב וז"ל כשם שמילת עצמו מעכבתו מלעשות פסח כך מילת בניו הקטנים ומילת עבדיו בין גדולים בין קטנים מעכבים אותו שנאמר המול לכם כל זכר וכו' מבואר גדולים בדבריו להדיא דדוקא מילת בניו הקטנים מעכבים אותו ע"כ הטעם כיון דמצוותן עליו מעכבים אותו ומילת העבדים על רבם אפילו בעבדים חל עליו החיוב ובאותן ערלים שאין עיקר מצוותו על האיש בודאי אינם מעכבין וכי מעכב הערל את הב"ד מלעשות פסח או איזה איש מישראל אלא דוקא אביו או רבו ע"כ משום דהמצוה עליו ואב על בנו נלמד מקרא דוימל אברהם כו' כאשר צוה וכו' אם כן גזרה התורה דבניו מעכבין ומבואר בפירוש בר"מ דרק בניו קטנים והיינו דמהפסוק דוימל וכו' לא נלמד אלא בנו הקטן אך לפ"ז קשה לי דמקרא זה דוימל אברהם לא מוכח אלא דמילת שמיני מוטל על אביו דכתיב בן שמונת ימים אבל מילה שלא בזמנה אף בקטנות לא מוכח מהאי קרא אם כן איך כתב דמילת בניו הקטנים [ועיין רש"י שבת קל"ב ע"ב ד"ה בשמיני מבואר גם כן הכי וקצת יש להעיר שהביא מקרא אחר בשנוי מש"ס קדושין כ"ט יעוש"ה] דנראה דאפילו קטנים לאח"ז מעכבים ולומר דכוונת הר"מ קטנים דוק' בני שמונה ימים אין במשמעות הלשון כן אך ד"ז דמוטל על האב אפילו לאח"ז מוכח בש"ס יבמות דע"א דמבואר שם דמילת בניו מעכבין אכילת הפסח ג"כ ומפלפל הש"ס המ"ל מילת בניו דלא יהיו ראוים למול בשעת עשיי' וראוים למול בשעת אכילה דאם נעשה בע"פ שמונה ימים אם כן מעכב העשייה ואם א"ר בע"פ אם כן גם בליל פסח א"ר כי לא היה בן שמונה ימים וערלה שלא בזמנה אינה מעכבה ומתרץ שם הש"ס כמה אוקימתות דבשעת העשיי' לא הוי חזי כגון שחלצתו חמה אם כן תיכף לאחר עשייה ראוי למול ובשעת עשיי' לא הי' ראוי למול ולא הי' מעכב ע"כ גזירת הכתוב דמעכב האכילה ויש עוד אוקימתות והובאו בר"מ פ"ט מה' ק"פ ולכל האוקימתות כיון דערלה של"ב אינה מעכבה ע"כ מיירי דנעשה ח' ימים בע"פ ע"ש בגמ' ותבין אם כן ליל פסח הוא ליל תשיעי והוי מילה של"ב ומכל מקום גזרה התורה דמעכבת האכילה ע"כ דמוטל על האב אפילו של"ב ולכן מעכבת האכילה אם כן מוכח מזה דאפילו מילה של"ב מוטל על האב נהי דלא מוכח מקרא דוימל אברהם אבל מק"פ מוכח ודוחק לומר דאף על פי שאינו מוטל עליו מעכב דאם כן למה לא יעכב לכל ישראל ע"כ כתב הר"מ דמילת הקטנים מעכב ומדכתב מילת הקטנים נראה בעליל דמילת גדולים אין מעכבת וע"כ סברת הר"מ כיון דאינם מוטלים על אביהם א"מ נמצא מבואר להדיא בר"מ דאם נתגדל הבן נפקע המצוה מעל האב והוא בכלל החיוב על כל ישראל דמחויבים למול אפילו גדולים דכתיב המול לכם כל זכר אבל לא מחמת שהוא אביו.

אך זה צ"ע לכאורה על הר"מ נהי דס"ל דהאב א"מ על בן גדול מכל מקום מנ"ל דאכיל' או עשיית הפסח תלוי למי שמצווה עליו דלמא גזירת הכתוב הוא אף דאינו מצווה עליו מכל מקום כיון שהוא בנו או עבדו מעכבתו מעשייה ומאכילה אמנם באמת הר"מ פסק בהלכה שאחר זה דקטן אין מילת עבדיו מעכבתו דכתיב עבד איש וע' כסף משנה שכתב דלגירסת הר"מ במכילת' עבד איש להוציא עבד אשה וקטן והיה סברת הר"מ בזה דע"כ מעטינהו התורה כיון דאשה וקטן א"מ למול ומילת זכרים ועבדים הגדולים מעכבים משום דמצווים למול על כל פנים מבואר דלדעת הר"מ תלוי עיכוב עשיית הפסח ואכילתו במי שמוטל עליו המצוה למול וכתב דוקא מילת בניו הקטנים מכלל דמילת בניו הגדולים אין מוטלים על האב הרי דין זה מבואר להדיא בר"מ ויצא לו דין זה מהש"ס דמוכח מוימל אברהם ומשם מוכח דוק' קטנים כמבואר לעיל ולאח"ז שמחויב בקטנותו מוכח מן אכילת הפסח שבניו מעכבים מגז"ש דע"כ הוא אח"ז כמש"ל ועל הגדולים לא מצא שום לימוד ע"כ פסק דגדולים אינם מעכבים כי אינם מוטלים על האב וכל שאינו מוטל על האב אינו מעכב למד הר"מ מן המכילת' לפי גרסתו דע"כ מיעטה התורה עבד אשה וקטן וכמש"ל:

והנה הר"מ כתב מ"ע על האב למול הבן ועל הרב למול את העבד נראה דכמו שמוטל על האב יתר מעל הב"ד למול את בנו כמו כן בעבד מצוה יתירה על האדון ועיין בכסף משנה לא הראה מקומו אי' ומש"ס דידן דצריך ילפותא על האב מוימל אבל על הרב לעבד מנלן ונראה גם כן דהרב יליף מדחזינן דהתורה גזרה על האדון שמעכבו מלעשות הפסח ע"כ דמוטל עליו למולו כפי סברתו דאם אינו מוטל עליו אינו מעכב וכמו שאינו מעכב ישראל אחר אף שהמצוה על כל ישראל וסובר כיון דכתיב בתורה סתם עבד משמע אפילו עבד גדול מעכב הפסח אם כן ממילא מוכח דהמצוה מוטל על האדון אפילו בעבד גדול למולו ובבן סובר הר"מ כיון דמקרא דוימל מוכח דוק' קטן ע"כ גבי פסח גם כן דוקא קטן מעכב ולקמן פ' בא יבואר עוד בעזה"י וזה לשיטת הר"מ וגירסתו דעשיית הפסח ואכילתו תלוי במי שמוטל עליו אבל לפי הגירס' במכילתא והובא בכ"מ דגם עבד של אשה וקטן מעכב נראה דאף דאין מילתו מוטל על אשה וקטן מכל מקום מעכב וע' לקמן וע' מ"ל שרמז לרש"א ביבמות גבי כגון שהיו אביו ואמו חבושים ויבואר פ' בא ע"כ דגזירת הכתוב הוא גבי פסח דזכריו ועבדיו מעכבין אף שאין מילתו מוטלת עליו אם כן א"י מהיכן ילפינן ד"ז דהרב מצווה למול את עבדיו אפשר דא"מ יותר מכל ישראל וצ"ע:

סעיף ג

ואין הנשים וכו'. מבואר בש"ס ושו"ע דאותו ולא אותה והר"מ לא הביא זה כאן בפירוש אך ממילא נשמע שכתב החיוב על האב ועל הב"ד ועל עצמו מכלל דאין החיוב על האשה והנה התוס' הקשו ל"ל מאותו תפ"ל דהו"ל מעשהז"ג אף דאין הפסק כיון דלילה לאו זמן מילה ותירצו דאתיא אליבא דרשב"א דס"ל מילה של"ב הוא בלילה ג"כ וע"ש בקדושין ולפי זה למאי דקיימא לן כרבנן נשים בלאו הכי פטורות מחמת שהז"ג וע"כ רבנן לא דרשו האי דרשה דאותו אך במגלה ד"כ כתבו עוד תירוץ דגם לרבנן כיון שהיא עשה שיש בה כרת אפשר דנשים חייבות אף שהז"ג הגם שאין חיוב כרת אלא על הערל ולא על האב מכל מקום כיון דהעשה אלים שיש בה חיוב כרת ול"ד למצה שמחה והקהל וגם נכרתו עליה י"ג בריתות ה"א דנשים חייבות ע"כ אצטריך קרא דאותו ועיין בריטב"א שתירץ דמעשהז"ג שהוא בגופו פטורים נשים כמו סוכה ולולב אבל כאן החיוב אינו על גופו רק למול את בנו ל"ה בכלל זה שיהי' נשים פטורות ע"כ אצטריך אותו.

ואני מסופק אם נשים חייבין למול עבדיהן דמלשון הר"מ שכתב הרב מצווה אין הכרע כי בכלל רב אף נשים בכלל כידוע בלשון חכמינו זכרונם לברכה כ"פ ולשון הרמה"ח כאן ואין הנשים חייבות במילת בניהן ובדיני המצוה כתב על מי מוטל מילת הקטנים וכן מילת העבדים וכאן כתב במילת בניהן ולא כתב גם כן מילת עבדיהן נראה מדבריו דדוקא מילת הבנים אין הנשים חייבות דנלמד מאותו דכתיב גבי בן אבל במילת עבדיהן אפשר דחייבים ובפרט לפי הגירסא דגם עבד אשה מעכבי הפסח וכו' מיבמות דל"ח עבד איש ולא עבד אשה וע"ש בהק"פ שרמז המ"ל לזה ועיקר הלימוד דהרב מחויב למול את עבדיו כתבנו לעיל דילפינן מפסח אם כן כיון דגם נשים מתעכבות מעשיית הפסח נראה דהם מצווין על מילתן וסובר כס' הראשונים דל"ה מעשהז"ג אף דאינו בלילה רק בניהן ע"כ מיעטה התורה מאותו אבל מילת עבדיהן דליכא לימוד בנשים חייבות דל"ה זמ"ג וער"מ הק"פ דאינו מבואר הדין אי עבד אשה מעכב הפסח רק הכסף משנה מביאו ואין הכרע דה"ל לר"מ לפרש ונראה דסובר דדוקא עבד קטן אינו מעכב אבל עבד אשה מעכב אם כן נראה ג"כ דהנשים מצווים על מילת עבדיהן וכו' לשיטת הראשונים שזו אינה מעשהז"ג אבל לשיטת התוס' בקידושין דהוי מעשהז"ג רק דהלימוד דאותו אליבא דרשב"א אבל לדידן דקיימא לן כרבנן בל"ז נשים פטורות דהו"ל מעשהז"ג אם כן ודאי נשים פטורות ממילת עבדיהן ומכל מקום יוכל להיות דמעכב נשים גם כן מפסח דאין זה תלוי בזה וכמש"ל ועיין במצות ק"פ בעה"י שוב ראיתי בש"א סי' נ"ג נתעורר קצת במ"ש אם נשים חייבות במילת עבדיהן וגם כתב שהר"ם סובר דאף דאין מוטל עליו מכל מקום

מעכב הפסח כמ"ש הר"מ דטבילת שפחותיו מעכב אף דא"מ על האדון ע"ש באריכות אך אם כן דגזירת הכתוב גבי פסח הדק"ל אשר הקשינו לעיל סק"ב מנ"ל להר"מ דדוקא בנים קטנים מעכבין ולמה לא יהי' מילת בנים הגדולים גם כן מעכב ויבואר אי"ה לקמן ובאתי רק לעורר.

והנה אם הגדיל הבן המצוה מוטלת עליו גם כן ועוד נוסף עליו שחייב כרת וער"מ נראה דעתו דעומד באיסור כרת אבל א"ח עד שימות היינו כרת הנפש רח"ל ודעת הראב"ד שתיכף ח"כ אלא דאם מל עצמו נפטר וכ"נ דעת המחבר וע"ש בכ"מ והנה נראה דבין ישראל או עבד שנולד בקדושה כגון שנולד משפחה אחר שטבלה דהרי הוא בקדושת ישראל אף על פי שלא מל כמו בן ישראל והוא בקדושת עבד אם עבר ולא מל בגדלותו גם כן ח"כ וכ"נ מהר"מ וסתמא כתיב וערל זכר וכו' נראה דעל כל הפרשה קאי אותם שחייבין במילה כנלע"ד פשוט והנה אם חל על העבד מצות מילת בנו ככל בן על האב לפמ"ש לעיל במצוה א' דלשום ענין עבד אין לו חייס כלל ואינו נחשב לבן כלל לשום דבר אם כן ודאי פטור מתורת מצות אב על הבן וראיתי בס' שיטה מקובצת ב"ק דפ"ח ע"א על הא דקאמר הש"ס מה לאשה שכן א"ר למול קטן יוכיח ע"ש ובתוס' שכתב בשם הרא"ש והא דלא פריך מה לאשה שכן א"מ במילת בנה וע"ז ל"ש קטן יוכיח ותי' הרא"ש כיון דאשה אינה מחויבת גם עבד א"מ דמה"ת כיון דאשה פטורה ונראה כוונתו דעבד אתקש לאשה לכל המצות והנה לכאורה קשה למה לא תירץ כפשוטו דאינו מחויב דא"ל חייס נראה קצת כמ"ש במצוה א' דבעודו עבד אינו מוכח דאינו כבנו רק בנתגייר אם כן אף דא"ל חייס מכל מקום אם נחשב כבנו הוא מצווה למול ע"כ הוצרך הרא"ש לתרץ דעל כל פנים אם אשה פטורה גם עבד פטור ולסברת המש"ל פ"י דמלכים והבאתי לעיל במ"א דמצות עשה שאהז"ג רק דהתורה פטרה לנשים מגזירת הכתוב ל"א דאתקש עבד לאשה ועבד חייב אם כן צ"ל דסברת הרא"ש הוא כדעת תוס' בקדושין דמילה הו"ל מ"ע שהז"ג לדידן ע"כ עבדים ג"כ פטורים אבל לסברת רוב הראשונים דגם לדידן מידרש מאותו אם כן הוא גזירת הכתוב באשה אם כן עבדים חייבים במילת בניהם דליכא מיעוטא גבייהו ולפי"ז הנה הדין דעבד אי חייב למול בנו משפחה תלוי אי הו"ל מ"ע שהז"ג פטור כמו אשה ואי הוי מ"ע שאהז"ג רק דאשה פטורה ממיעוט דאותו עבדים חייבים במילת בניהם אך לפמש"ל במ"א לדעת הר"מ שאינו נחשב בנו גבי עבד אם כן ודאי פטור ומצאתי בשער המלך פ"א מה' מילה פלפל בזה אך אם עבד קנה עבד משכחת לה כמבואר יבמות דס"ו עבדים שקנו עבדים ע"ש בתוס' זה בודאי תלוי אי

אשה חייבת למול עבדים דל"ה מ"ע שהז"ג כמש"ל גם עבדים חייבים למול את עבדיהם ואם אשה פטורה גם עבדים פטורים:

והנה כתבתי לעיל דנראה דעבדים בעצמן חייבים במילה כשהם גדולים וענוש כרת ג"כ אכן נתישבתי דאפשר לשיטת התוספות דמילה ה"ל מעשהז"ג אפשר דעבדים ג"כ פטורים אף דהוי חיוב כרת אם אינו מל עצמו מכל מקום מעשהז"ג אפשר נשים ג"כ פטורות אף באיכא כרת ועיין בשער המלך פי"ב מה' עכו"ם ה"ג ויש לפלפל בזה ואין כאן מקומו על כל פנים ד"ז אינו ברור אם יש לחייב עבדים ונשים במעשהז"ג שיש בה כרת ולא לאו וא"ד למ"ש הרהמ"ח לקמן גבי יום טוב דהיכי דאיכא לאו נשים מוזהרין על העשה ג"כ ועי' שעה"מ שהתוס' קדושין חולקים על הכלל הזה ג"כ ובפרט כאן דליכא לאו אלא עשה גרידא אף דיש בו עונש אינו מוכרח דהנשים ועבדים יהיו חייבין ולשיטת ריטב"א שהבאתי לעיל שכתב דל"ה ז"ג כיון דאין המצוה בגופם אבל כאן בעבד המצוה בגופו ה"ל זמ"ג אם כן אפשר דעבדים פטורים בעצמם רק החיוב מוטל על האדון ועל הב"ד כי כך גזירת הכתוב וצ"ע.

ודע דיש עוד תירוצים על קו' התוס' דמילה ל"ה בשום ענין מ"ע שהז"ג עיין ט"א פ"ב דחגיגה שהוכיח בראיות דל"ה מעשהז"ג אלא כגון שופר וסוכה ודומיהן דלאח"ז בטלה המצוה ובשנה הבאה היא מצוה בפ"ע ואין תשלומין למצוה העברה זה הוא זמ"ג אבל כאן דהמצוה היא פ"א אף דהלילה אינה זמנו מכל מקום כשהאיר היום חוזר וניעור אותה המצוה עצמה והלילה אינה רק הפסק זה ל"ה זמ"ג וע"ש ולדבריו דמילה ל"ה זמ"ג אם כן עבדים חייבים ובינותי בספרים ומצאתי בספר המקנה לקדושין בסוגיא דכל מצות האב על הבן נתעורר באיזה דברים שכתבנו אי עבד מחויב למול בעצמו ולבנו של עבד כתב שם משום דא"ל חייס פטור וע"ש שכתב הא דמבואר דמוטל על הב"ד ל"ד ב"ד אלא על כל איש מישראל מוטל כמו גבי כיסוי הדם ודעתו שם דאף דאין אשה מחויבת למול בנה היינו בתורת חיוב בן אבל היא בכלל כל איש מישראל וכמו שהחיוב מוטל על כל איש מישראל למול כן החיוב מוטל על הנשים וכוון ג"כ לסברת הט"א דמילה ל"ה מעשהז"ג ולא עיינתי שם היטב ורק מכל מקום אני לך כדרכי בזה החיבור להביא הערות חדשות ב"ה.

ואם ח"ע וחב"ח יש לו בן מישראלית זה תלוי אם קידושיו קידושין אם כן הבן מתייחס אחריו וחייב למול אותו מתורת אב ואם אין קידושיו תופסין אם כן הבן אינו בנו וא"ח כמבואר בתוספות גיטין דף ל"ח הבאתי במצוה א'.

ואם ישראל יש לו בן מח"ש וחב"ח לפמש"ל דהבן הוא ח"ע וחב"ח אם כן אם היתה שפחה דידי' ה"ל הבן ח"ע דידי' וחצי בן ומחויב למול הן מצד אב הן מצד אדון ואם היא שפחה של אחרים הבן מצד החירות הוא בנו ומצד השפחות הוא של רב אחר אם כן החיוב מוטל על שניהם וגם הברכות דלאחה"מ יאמרו שתי הברכות אשר קידש וכו' וגם אקב"ו למול את העבדים כמבואר בש"ס ור"מ ושועי"ד ה' עבדים. ואם ישראל יש לו בן משפחה ודאי א"ח דלאו בנו הוא כלל כידוע וא"צ לכפול הדברים. וממזר וכל פס"ק ודאי חייבים במילת בניהם כי הם מצווים על כל המצות. וקטן לפ"מ דקיימא לן דאינו מוליד אם כן א"ל בן וחרש ושוטה דפטורים ממצות דאין להם דעת ג"כ פטורים.

וב"נ פטור כמבואר בפד"מ בסנהדרין למסקנא דרחמנא אהדר' רק לזרע אברהם והייינו דוקא בני יעקב דזרע ישמעאל וזרע עשו לא נקראו זרע אברהם כדילפינן שם מקראי ומבואר בר"מ פ"י מה' מלכים ה"ו אך מבואר שם בש"ס דנ"ט דמקשה הש"ס אלא מעתה בני קטורה לא לחייבי האמר ריב"א ואיתימא ריב"ח את בריתי הפר לרבות בני קטורה ובזה מחולקים רש"י והר"מ דעת רש"י דב"ק לא נתחייבו רק הבנים עצמם שנולדו לאאע"ה אבל זרעם אחריהם לא נתחייבו במילה ע"כ האידנא ב"ק פטורים וד' הר"מ דב"ק חייבים במילה בשמיני כישראל כל ב"ק לדורות עולם וז"ל הר"מ שם ה"ח אמרו חכמים שב"ק חייבים במילה והואיל ונתערבו האידנא בני ישמעאל בב"ק כולם חייבים במילה בשמיני ואין נהרגין עליה עכ"ל. והנה הא דכתב הר"מ שם דב"ק אין נהרגין כ' הכסף משנה דעל ז' מצות נהרגין ולא יותר ועי' ש"א סמ"ט האריך לפלפל בזה ואין כאן מקומו לפלפל באריכות ולבסוף הקשה קושיא עצומה על הר"מ הא מבואר בש"ס כ"פ וברי"מ פי"ב מהא"ב דהאידנא כל פס"ק כגון עמוני ומואבי מותרים לבא בקהל כי סנחריב בלבל את כל האומות ומאן דפריש מר"פ וכ"פ בש"ע אה"ע סי' ד' אם כן האידנא כל האומות פטורים מלמול דאזלינן ב"ר וזה עיקר יסודו שפטר האידנא הגרים הנמצאים במדינתינו והנה אין כוונתו בקושייתו לומר כיון דנתערבו בני קטורה בבני ישמעאל ובני ישמעאל הם הרוב על כן יהיו פטורים דמנא ידע זה אדרבא הם הרוב שנולדו מאברהם ובניהם רובא נגד בני ישמעאל אך קושיתו הוא דשום אומה ולשון אינה יושבת במקומה רק נתערבו חוץ ממצרי שיש שיטות בזה כיון שהכתוב נתן קצבה כמו שמבואר להדיא דסנחריב עלה ובלבל את כל האומות אם כן בני ישמעאל ובני קטורה כולם נתערבו יחד עם שאר האומות והם המיעוט נגד שבעים אומות ולמה לא נלך בתר רובא שיהיו פטורים כמו לענין פסק"ה וז"פ.

וראיתי בשאלות ותשובות נודע ביהודה חלק אבן העזר סי' מ"ב תשובת בנו הגאון הביא קושיא זו בשם הש"א ומתרץ דהא דילפינן בחולין דאזלינן בתר רובא הוא מקרא דאחרי רבים ושאר ילפותות וזה דוקא לישראל אבל אצל ב"נ ל"א ב"ר דהתורה לישראל ניתנה ולא לב"נ אם כן דוקא לענין פסק"ה דנ"מ לדידן אם מותרין אנו להתחתן בם שפיר אזלינן ב"ר דאנו הולכין אחה"ר מגזירת הכתוב אבל לענין מילה דאין נ"מ לדידן רק לדידהו אם מחויבים למול ל"א ב"ר דהם לא נצטוו שילכו ב"ר אם כן צריכים לחוש גם כן למיעוט ע"כ חייבים למול מספק והביא ג"כ דעת הפמ"ג יו"ד ס"י שער התערובות דבב"נ ל"א אחה"ר יעו"ש ודבריו תמוהים מאוד אם לא אזלינן ב"ר אם כן למה כתב הר"מ דבני ישמעאל וב"ק חייבים מספק הא לאחר שבלבל סנחריב את כל האומות ונתערבו בכל העולם אם כן יתחייבו במילה כל הע' אומות שבכל העולם דצריכים לחוש למיעוט של ב"ק וק' הש"א בתקפה דאי אזלינן ב"ר יהיו כולם פטורים ואי לא אזלינן ב"ר יהיו כולם חייבים מספק וברי"מ מבואר בהדיא דרק ב"י וב"ק חייבים מספק, והרב הנוב"י סבר לפרש דקושית הש"א הוא כיון דב"י הם רוב נגד הב"ק ע"כ מתרץ דצריכים לחוש למיעוט אבל באמת קושיתו פשוטה דהאידנא כל האומות שבעולם גם ב"י גם ב"ק מעורבים בכל האומות אם כן יהיו כל האומות חייבים במילה מספק או יהיו כולם פטורים אך גוף קושית הש"א לא הבינותי דאיך מדמה הדבר לפסק"ה דבשלמא התם בשעה שמתגיירים הו"ל פירש כמ"ש לקמן מצוה תקמ"ב אם כן שייך כל דפריש מר"פ אבל כאן דנתערבו והם עכו"ם וכולם קבועים במקומם ונולד להם הספק במקום קביעותם ע' בנזיר גבי עשה שליח לקדש דדעת הרמב"ן דהו"ל קבוע מן התורה אף שאינו ניכר האיסור וכ"ד הרבה פוסקים עי' יו"ד סי' ק"י אם כן לא הוי פירש כלל אם כן איפכא קשיא דכל האומות יהיו חייבים במילה מספק דהוי קבוע ולומר דקבוע חידוש הוא ע' ש"ך סימן ק"י בשם הר"ן והרב המגיד אם כן ל"ש בעכו"ם ואינו סברא חדא בישראל הוי חידוש דלא אזלינן ב"ר אבל בעכו"ם אצלם לא נאמר אחרי רבים וכו' רק מחמת מי איכא מידי וכו' ובקבוע דגם לישראל אסור ודאי אסור לעכו"ם מדינא מחמת ס' ולומר דהר"ם לשיטתו דסד"א מן התורה לקולא רק מדרבנן לחומרא ובב"נ ל"ש דרבנן ז"א דבאקבע איסורא גם הר"מ מודה דספיקא לחומרא מן התורה כידוע וזה הוי אקבע איסורא דהא בני קטורה ודאי מעורבים הכלל איפכא קשיא לי לדעת הר"מ דלאחר שבלבל סנחריב את כל האומות כולם חייבים במילה מספק ועיין לקמן מצוה תקמ"ב ואפשר כיון דכולם ניידי ונפרשו לעיירות בשעת הנדידה בטל הקביעות עי' ר"מ פ"ט מה' שבת וצ"ע בדבר ואין כאן מקומו.

ובגוף הדין כיון דהר"מ פסק דב"ק חייבים וגם הודאת בעל הריב הראב"ד ז"ל ומבואר בפוסקים דנחשבים לשני דיעות מי יוכל לדחות דבריהם בקל ודאי מצוה למול אותם. אך שבת אינו דוחה דמספיקא לא מחללינן שבת וצ"ע על הרב המחבר שדרכו לחבב תמיד דברי הר"מ ולהביא דבריו אפילו במקום שחולקין עליו הרבה ובחיבור זה דרכו להביא חיוב המצות לכל העולם וד"ז לא הביא וצ"ע. וכבר כתבתי דב"ק אף לדעת הר"מ אינם חייבין בפריעה וגם אפ"ל אף לדעת הר"מ אנחנו עם בני ישראל אינם מצויין עליהם למול אותם דרק לישראל נאמר דברים אלו שמוזהרים זע"ז ועליהם אין אנו מוזהרים כלל אך י"ל פשוט דכי היכי דישראל האב חייב למול בנו וכן הב"ד ה"נ בב"ק דאותן הפסוקים אשר נלמד מהם חיוב דאב וב"ד גם אביהם נצטוה ע' קדושין שם וגם הב"ק חייבין גם י"ל פשוט דב"ק שמל ונמשכה ערלתו אינו חייב עוד למול כי משוך רק מדרבנן ואם נולד מהול לדעת הט"ז סימן רס"ד חייב גם הב"ק. וז"פ דנכרי פסול למול ב"ק כמו בישראל וב"ק אפשר דכשר למול לכל כיון דמצווה על המילה ועיין בהגהות טעם המלך פי"ב מעכו"ם דלדעת הר"מ כשרים למול לישראל ע"ש. וטומטום אינו בר מילה כלל ואם נקרע ונמצא זכר מחויב במילה ולענין נימול לשמונה ודחיות שבת בטומטום שנקרע יבואר לקמן ב"ה, ואנדרוגינוס תלוי בשיטות אם הוא ס' זכר או אם הוא ודאי זכר כמבואר בר"מ ויו"ד. (ואשה דין אצלה כמו בישראל). ולענין מילת עבדיו נ"ל דאין חייב דישראל יש לו קנין הגוף בעבדו אבל ב"ק אין לו קה"ג דלא הן קונין זמ"ז כמבואר בהשולח ומכל מקום למעשה יש לדון ואפשר דתליא בזה אי יצאו האבות מכלל ב"נ לקולא ע' פר"ד דלמ"ד לא יצאו להקל אם כן אברהם ג"כ לא היה לו קה"ג בעבדים ואפ"ה הוזהר למול מקנת כסף וק"ל:

והנה המצוה למול את הערלה ולפרוע ואם נולד מהול בלא ערלה או שנימול תוך זמנו או בלילה או ע"י הפסולין ע' ש"ס ור"מ ושו"ע באיזה ענין צריך להטיף ד"ב ובתשובת ש"א ה"מ באריכות וכבר כתבתי שאין כוונתי בחיבור זה להאריך במה שמבואר בראשונים ואחרונים רק לעורר הערות ודינים חדשים. והנה הטפת ד"ב אם הוא מן התורה או רק דרבנן מדה"ת שבת קל"ה ד"ה לא נחלקו נראה דהוא מן התורה וע"ש ברא"ש בשם ר"ש דכתב דאי אמרינן דקטן הנימול תוך ח' צריך הטפת ד"ב ה"ל לדחות שבת ובש"ך סי' רס"ב דחה דבריו דהטפת ד"ב אינו דוחה שבת ובש"א דחה ד' הש"ך על כל פנים נראה דהוא מן התורה לאותם הסוברים מלו שלא כהלכתן צריך הטפה וע' יבמות דע"א דלר"ע גלי התורה בנולד מהול שאינו אוכל הפסח דצריך להטיף ד"ב נראה גם כן דהוא מן התורה ואפשר דר"ע סובר כר"י דודאי ערלה כבושה היא כמבואר בשבת אם כן ה"ל ערל

אבל בנחתכה ערלתו כגון ת"ז או ע"י הפסולים אפשר שהוא רק דרבנן אך בהראשונים נראה דהטד"ב הוא מן התורה וגם בגר שנתגייר לשיטת הפוסקים דצריך להטיף נראה ג"כ שהוא מן התורה ע' יבמות שבת וראשונים ועיין בר"מ גבי קטן וגר שמל בגיותו נראה שהוא מדרבנן ועיין בישו"ש פ' הערל נראה ג"כ אם אין לו ערלה הוי הטפת ד"ב רק דרבנן ועיין ר"מ פ"ז מה' תרומות ה"י ולקמן מצוה רפ"ב הארכתי עוד בענינים אלו ויבואר כ"א במקומו אי"ה.

והנה נלע"ד פשוט להסוברים דהטד"ב הוא מן התורה אם אין לו ערלה דוקא אם אין לו ערלה אבל אם יש לו ערלה והטיפו ד"ב בעודו ערל לא מהני ונ"מ כגון אם ישראל חתך קצת מן הערלה בענין שלא יי"ח שנשאר ציצין המעכבין את המילה או רק הטיף דם קצת ואח"כ מל העכו"ם או נחתכה ערלתו בלילה לשיטת הסוברים דמילת עכו"ם או שלא כדין צריך הטפת ד"ב ה"ל כאילו לא נימל וצריך בודאי עוד הטד"ב ול"א כיון דכבר היה לו הטד"ב ע"י ישראל או ביום יצא ז"א דהטד"ב דגזרה תורה הוא באין לו ערלה אבל בעת שיש לו ערלה הטד"ב לא מעלה כלל וצריך הטד"ב אחר כריתת הערלה וקודם לכן לא מהני כנלע"ד פשוט וע"ל מצוה רפ"ב.

והנה עכו"ם פסול למול ומבואר בע"ז מנין למילה בעכו"ם שהוא פסולה וכו' וכ"פ הר"מ ושו"ע ואם מל דעת הב"י נראה דלהר"מ א"צ הטד"ב. והנה ע"כ זה המבואר דפסול למול היינו לכתחלה ולכאורה קשה לדעת הכו"פ סי' כ"ח שכתב ע"ד הש"ך ח"מ סי' שפ"ב דדעתו דאבי הבן אסור לכבד לאחר במצות מילה דמבטל המ"ע כמו כיסוי דם וכ' הכו"פ דוקא דרך כיבוד אסור אבל בעושה שליח בשבילו ש"ד דששא"כ ע"ש ראיות לדבריו ולפי זה צ"ע למה צריך לימוד דעכו"ם פסול למול הא בלאו הכי אין שליחות לעכו"ם ומה"ט פסול למול ואפילו אם אבי הבן בעצמו אינו יכול למול מכל מקום לדעת הש"ך הא דישראל אחר יכול למול הוא משום דמצוה היא על כל ישראל אבל עכו"ם ודאי פסול דאפילו ישראל בגדלותו מצוה היא בעצמו או לעשות שליח ועכו"ם לאו בני שליחות נינהו ועיין בתב"ש דעתו להיפוך דדרך שליחות אסור ודרך כיבוד שרי.

ונראה פשוט דגר שבא להתגייר אינו רשאי למול בעצמו כי אכתי עכו"ם הוא כ"ז שלא טבל. אך לשיטת הפוסקים בה' גרים דטבילה ואחר כך מילה נמי מהני בגר אם טבל מקודם אפשר דרשאי למול בעצמו או אם עבר ומל א"צ להטד"ב אף שהוא עדיין עכו"ם מכל מקום מילתו וגירותו באים כאחד וכה"ג מצינו כ"פ בש"ס כנלע"ד. ולפי זה אם גר מל את עצמו צריך לברך ברכת המילה אחר המילה כגר דמברך אחר הטבילה דאכתי גברא ל"ח ע' סימן רס"ח ותוס' פסחים ח' ויו"ד סימן ר' דיש סוברין דעל כל הטבילות

מברכין אחר כך ולא קודם לעשייתן משום טבילת גר דא"י לברך קודם הטבילה דעדיין עכו"ם הוא אם כן לפ"ז היה לנו לתקן גם ברכת המילה אחר המילה אטו מילת הגר לאחר שטבל דמברך אח"כ אך יש לחלק ואין להאריך:

והנה זמן המצוה ביום ולא בלילה ומילה בזמנה דוחה שבת ויו"ט ושלא בזמנה א"ד אפילו יום טוב וכל הנימולין לשמונה מילתן ד"ש אך יש כמה דמספיקא מהלינן להו לשמונה ואין ד"ש ודינים אלו מבוארין בר"מ ובטוש"ע יו"ד ה' מילה ואם אאריך בכל פרט ופרט צריך חיבור מיוחד רק קצת הערות ארשום. עי' בגמ' דיני יליד בית ומקנת כסף ולפי המבואר שם משכחת לה דהוולד בעת לידתו חל עליו חיוב מילתו לשמונה ומילתו דוחה שבת ותוך שמונה נתחדש עליו שיהיה נימול תיכף אינו ד"ש כגון ישראל שיש לו שפחה שטבלה כבר וילדה אצלו דזה הוי לכ"ע יליד בית שנימול לשמונה וד"ש ע' פר"א דמילה ור"מ ושו"ע ולאחר הלידה אם מכר האדון את הוולד לישראל אחר זה הוי ודאי מקנת כסף ואפילו לקח שפחה וולדה עמה מיקרי מקנת כסף שנימול לאחד או כגון שלקח שפחה לעובריה כיון דאין להאדון חלק באם הוי מקנת כסף שנימול לאחד מכ"ש כשקנה הוולד לאחר הלידה הוי מקנת כסף אצל ישראל זה שקנה כעת ונימול לא' אם כן בוולד זה נחלף החיוב דקודם שנמכר נימול לשמונה ולאחר שנמכר נימול מיד ואינו דוחה שבת כו' וצ"ע דאפשר כיון דבשעת הלידה חל עליו חיוב שמונה אף שנמכר לא נפקע החיוב וכל הציורים שבגמ' הם הכל בשעת הלידה אבל שישתנה בין הלידה להמילה צ"ע. וכל המילות שאינן דוחין שבת כגון שלא בזמנה אם עבר ומל ודאי יצא וא"צ להטד"ב רק איסורא הוא דעבד ע' פר"א דמילה גבי מי שהיה לו שני תינוקות ולכאורה קשה נימא כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני וכאן ל"ש תי' המהרי"ט בשוחט בשבת דאם לא מהני לא יתוקן האיסור ל"א לא מהני דכאן הא באמת מקלקל בחבורה פטור רק במילה אמרינן דהוי תיקון גברא עי' פרק האורג והר"מ ה' שבת פ' כר"י וא"כ אי נימא דל"מ הו"ל מקלקל אך אין זה קושי' ל"מ להסוברים דנימול שלא כדין א"צ להטד"ב אם כן נהי דהמצוה לא יצא מכל מקום ה"ל מתקן דא"צ למולו עוד הפעם וכ"כ הש"א סי' נ"ב ואפילו אם נאמר דצריך להטד"ב מן התורה מכל מקום הוי מתקן כיון דא"צ למולו ולכרות ערלתו כנ"ל ולדעת הש"ך ח"מ סי' ר"ח דכל היכי דהיום גורם אי עביד מהני ודאי כשר ואין כאן מקומו.

גם נלע"ד אם אמרינן דבכ"ע הוי מתקן אף דצריך הטד"ב אפשר לומר אם עבר במזיד ומל שלא בזמנו בשבת לדעת הר"מ בשוחט בשבת דהוי מרשיע דבכל רגע מחלל שבת ע"ש והדברים עתיקין אם כן ה"נ נעשה רשע ורשע שמל מבואר בש"ע לקצת שיטות

דהוי כעכו"ם וצריך להטיף ד"ב אך אם נימא כיון דצריך להטד"ב ל"ה מתקן אם כן ל"ה מרשיע דלא חילל שבת כלל אם כן צ"ע הדין כאן אם נאמר דצריך להטד"ב אם כן ל"ה מרשיע כלל ומילתו כשרה וא"צ להטיף ואם נאמר דמילתו כשרה וא"צ להטד"ב הדר ה"ל מרשיע וצריך להטיף ובאמת כיון דצריך להטיף אם כן מילתו כשרה ותלוי זב"ז ותרתי דסתרי אהדדי וצ"ע גם אפ"ל אם מל בשבת שלא בזמנו הוי מהב"ע ולאותן שיטות דס"ל מהב"ע מן התורה אינו יוצא אם כן ה"ל כנימול בפסול וצריך להטד"ב ואפילו לשיטת התוס' דרק מדרבנן לא יצא מכל מקום מדרבנן צריך להטד"ב כאילו נימול בלילה וכדומה לאותן שיטות וצ"ע.

והנה כל הספיקות אין דוחין שבת ע' פ' מילה, ערלתו ודאי דוחה ולא ספק ונראה דאם מל ס' בשבת אף דבכ"מ אם חילל שבת בספק אינו חייב חטאת אלא אשם תלוי זה דוקא בכל ספק אבל כאן גילתה התורה בפירוש ערלתו ודאי ולא ספק אם כן כך הוא גזירת הכתוב דס' אד"ש אם כן הוי ודאי חילול שבת וחייב חטאת וכמו דמילה שלא בזמנה אינו דוחה וחייב חטאת ה"נ גזירת הכתוב דס' לא ידחה שבת. ובזה מיושב קו' התוס' שבת קל"ה ד"ה ולא ספק שהקשו ל"ל קרא למעוטי בלאו הכי לא מחללינן שבת בקום ועשה מספיקא ע"ש מה שתירצו ולפמ"ש דאי לא גלי בהדיא נהי דלא היה מחללינן מספיקא מכל מקום אם עבר ל"ה חייב חטאת או א"ת ובמזיד ל"ה חיוב סקילה כי לא חילל שבת רק מספיקא אבל עתה כתבה התורה בפירוש דאד"ש אם כן הו"ל ודאי חילול וכמו של"ב וחייב סקילה וחטאת בשוגג וזה עדיף מהדרי' לאיסורא קמא שפלפלו התוס' במס' יום טוב דוק ותבין כנלפע"ד ברור בעזה"י. עוד נ"מ אם נתערב וולד אחד שעבר זמנו עם הרבה וולדות שזמנם בשבת ופי' האחד דקיי"ל כל דפריש מר"פ אי לא גילתה תורה דס' אין מלין הי' מלין אותו בשבת דאזלינן בתר רובא משא"כ עתה דגילתה התורה דס' אין מלין ל"א ב"ר ע' ש"מ ב"מ גבי קפץ א' מן המנוין לתוכו דל"א נכבשינהו וכל דפריש דגם רוב ס' הוא אך דהתורה ציותה לילך בתר רוב אבל במקום דמיעטה התורה הס' כמו עשירי ודאי לא אזלינן גם בתר רובא דגם הוא ספק עי' כו"פ וש"ש ובחיבורי זה הבאתי סברא זו כ"פ ובנ"ד דהתורה כתבה ערלתו ודאי לא אזלינן גם בתר רובא ועי' פרשת אמור מה שכתבתי שם:

לעיל כתבתי בשם הכו"פ דאסור להאב לכבד לאחר אך משום שליחות מותר דשש"א כמותו אם כן לפ"ז אף חרש שוטה וקטן פסולים לכתחלה למול דלאו בני שליחות נינהו וער"מ ושו"ע יו"ד סי' רס"ד דקטן מל לכתחלה וצריך להתיישב בדבר וע' ע"ז כ"ז ד"ה וכי הקשו למה עכו"ם כשר למול לר"י דבעי מילה לשמה ומכשיר בעכו"ם והא עכו"ם

אדעתי' דנפשיה קעביד ותירצו דמילה סתמא לשמה קאי. והנה אנן פסלינן עכו"ם מטעם אחר אך קשה למה חרש שוטה וקטן כשרים לדידן נהי דמילה לא בעי לשמה או סתמא לשמה קאי מכל מקום לשיטת הסוברים דמצות צריכין כוונה [אף דסתמן לשמן קאי ומה"ט סוברים קצת פוסקים דמצות אצ"כ] על כל פנים לא גרע מילה מכל המצות דצריך כוונה ואיך חרש שוטה וקטן כשרים למול הא לאו בני כוונה נינהו אם כן לא יהיו רשאים למול אם אין גדול עע"ג אך לדעת הטורי אבן ר"ה כ"ט אפילו מאן דסובר מצ"כ דוקא במצה ושופר אף דסתמא לשמה קאי מכל מקום שופר זה ומצה זו אינם מיוחדים דוקא למצוה דאפשר לצאת בשופר אחר או מצה אחרת ועוד דלא נתבטל המצוה דאף דאינו יוצא עתה עוד יכול לצאת אם כן בכה"ג צ"כ אבל בקדשים ומילה דמצוה זו מיוחדת בגופו ולאח"כ א"י לקיים המצוה עוד כהאי גוונא סתמא לשמן קאי ואצ"כ אף למאן דסובר מצות צריכות כוונה אם כן שפיר יכולים חרש שוטה וקטן למול דמילה אצ"כ ואמכ"ל:

והנה להסוברים מילה צריכה כוונה או בנתכוין בפירוש שלא לצאת אפשר דצריך עוד הטפת דם ברית וצ"ע. ויש לי ספק והוא נוגע בהרבה מקומות ואעורר כאן כי היא מצוה הקודמת לשיטת ריב"א פסחים חולין דכל מקום דלא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה עכ"ז בעבר אין לוקין כי הלאו נדחה מפני העשה ולא נשאר רק העשה והובאו דבריו בחיבורי זה כ"פ וצ"ע לשיטות הנ"ל דמצ"כ ובלא כוונה ל"י ומכ"ש במתכוין שלא לצאת ולפי זה מילה אינה דוחה יום טוב דא"ע דוחה ל"ת ועשה ואם עבר אין לוקין לריב"א היאך הדין במל ביום טוב ומתכוין שלא לצאת אם כן לא קיים המצוה כלל אפשר דלוקין כי לא עשה מ"ע [ולא הוי מקלקל אף דל"ק המצוה כמש"ל] א"ד ל"ד לשופר ולולב דלא נתקיים העשה כלל וצריך לעשות עוד הפעם אבל כאן נהי דלא קיים הוא המצוה מכל מקום המצוה נעשית מאליה כי נחתכה ערלתו והצד הראשון נראה אף דנחתכה לא קיים המצוה רק שאין לו במה לקיים עוד דמה נעשה אבל מצות הש"י ל"ק כלל ולא נדחה כלל הלאו ולוקין וכו' ולשיטת הסוברים דעל מ"ע דיו"ט אין נשים מוזהרות דה"ל ז"ג ועדל"ת אף שיש עמו עשה עתו"ס קידושין הקשו משריפת קדשים ודאי אין נשים יכולות למול מילה ביום טוב דנהי דאצלם יום טוב אינו אלא ל"ת מכל מקום גם העשה ל"ש אצלם דאותו וכו' אם כן אין במה לדחות, ואפשר לפמש"ל במצוה א' בשם תויה"כ דאדם רשאי לעבור על ל"ת בשביל עשה ש"ח אף דבדידי' ליכא עשה רק בחבירו אם כן ה"נ אם הוא גדול ויש עשה דמילה אצלו רשאי האשה למולו ביום טוב דעשה דל"ת שלה אם כן לשיטה זו אפשר יכולה אשה למול לאיש ביום טוב כי על המלאכה אין האשה

עוברת רק בלאו דהעשה דיו"ט ליתה גבה ועשה דידי' דחי ל"ת דידה אך יש לחלק בין ד"ז לנידון של התויה"כ.

ואם נימול ואחר כך נמשכה ערלתו א"צ מן התורה למול עוד רק מדרבנן וזה מבואר יבמות פ' הערל ומדרבנן די אף אם אחר כך נתגלה מיעוט העטרה כיון שנימול פ"א כהוגן וע' ט"ז יו"ד מסופק בנולד מהול ואחר כך נמשכה ערלתו אי סגי במיעוט העטרה כיון שלא נימול כהוגן בשום פעם וכן הספק בנולד מהול ונמשכה ערלתו אם מן התורה צריך למול דאפשר דוקא נימול ואחר כך נמשך אינו אלא דרבנן אבל בלא נימול הוי מן התורה ובש"א ה' מילה ה"ר דבנולד מהול ולא נימול מכל מקום אינו אלא דרבנן בנמשכה וסגי אחר כך במיעוט ואין דבריו מוכרחים להקל באיסור כרת ואין ודאי שלו מוציא מידי ספק הט"ז ויש לפלפל ואין כאן מקומו וע"ל במצוה שלא יאכל ערל בתרומה אעורר בענינים אלו אי"ה.

וע' מ"ל פ"י מה' מלכים שכתב להר"מ דב"ק חייבים במילה מכל מקום גזירת חכמינו זכרונם לברכה במשוך ל"ש אצלם ע"ש באורך ובש"א וע"ש עוד בש"א דדעתו דאף לשיטת הר"מ דב"ק חייבים במילה עכ"ז כיון דא"מ על הפריעה אינם בכלל את בריתי תשמור ולאו מהולים נקראו ואסור להם למול לישראל כמו עכו"ם, וע' טעם המלך פי"ב מה' עכו"ם כתב בפשיטות להיפוך. ולהש"א נלפע"ד דאם אחד מב"ק בא להתגייר אף שנימול ונפרע קודם מכל מקום צריך להטד"ב ול"א כיון דהוא מצווה על המילה ומל עצמו א"צ למול כשיכנס לעדת ישראל דכיון שאינו מצווה על הפריעה הוי כערל וכשאר עכו"ם שבא להתגייר ונלע"ד דהא דכתבה התורה דמצוה למול הערלה דוקא ביש לו ערלה אבל באין לו ערלה אינו מצווה והטד"ב כבר כתבתי דלהרבה שיטות אינו אלא דרבנן דהתורה לא אמרה למול אלא הערלה שלא יהי' ערל ואם אינו ערל שנולד מהול או נחתכה ערלתו אפילו ע"י הפסולים או שנימול ת"ז או בלילה אין המצוה חל עליו כי אין לו ערלה ומכל מקום ביש לו ערלה אין המצוה בהסרת ערלה לבד דהיינו לומר שלא הקפידה התורה אלא שלא יהי' ערל דבאמת חזינן דהתורה דקדקה במצוה זו שיהיו דוקא כשרים למול וביום וכדומה אם כן נראה דגוף העשייה הוא מצוה והוי כמו שיש לו בגד ד' כנפות דמחויב לעשות ציצית עפ"י דיני התורה ואם א"ל פטור ה"ה אם אין לו ערלה פטור וכשיש לו חייב לעשות ע"פ כל דיני התורה ואם לא עשה ע"פ התורה ביטל המצוה אף שהסיר הערלה כיון דלא הסיר כפי ציווי התורה על ידי ישראל וביום ומי שלא עשה כן הוי כמו שביטל מצות תפילין ודומה למ"ע דתשביתו בפסח דאם א"ל חמץ אינו חייב במצות עשה וביש לו חייבו התורה להשבית ע"פ אופנים שציותה התורה

כגון למ"ד אב"ח אלא שריפה חל עליו החיוב רק לשרוף ואם עבר והטיל לים ביטל מ"ע ומכל מקום אינו חייב עוד כי אינו בעולם רק עובר על העשה ה"נ אם חתך ערלתו שלא כדין א"ח במצות עשה אלא ביטל מ"ע והנה תוה"ק הגבילה זמן למצוה זו שמונה ימים ונ"ל דהתורה לא חייבתו במצוה זו רק לשמונה ימים וקודם לזה א"ח במצוה זו כלל כמו מ"ע דתשביתו דהתורה לא חייבתו רק בפסח ע' רא"ש פסחים דקודם זמן איסורא לא נפיק מתשביתו דתשביתו היינו שרפה ולא ציותה התורה לשרוף קודם ז"א וכן כתב בפכ"ש דאף לרש"י בשעה חמישית אינה בשריפה ע"ש ואם שרף החמץ ק"פ וכשהגיע הפסח ואין לו חמץ ודאי אינו מקיים המ"ע כי אין לו חמץ כמו שאינו לובש בת ד' כנפות אבל עכ"ז אף שמכרו או שרפו והטילו לים קודם זמנו לא ביטל המ"ע כי אז אינו חל עליו חיוב העשה אך אם אין לו אינו מקיים העשה ואפשר דמצוה להשאיר קצת חמץ כדי לקיים המ"ע כמו שמצוה ללבוש בת ד' כנפות אבל אם אינו עושה כן א"ע רק בעידן ריתחא מענשינן לי' מה"ש על שאינו מביא עצמו לחיוב המצוה כמבואר פ' התכלת אבל הב"ד אין מוחין כלל וגם בידי שמים אין עונש רק דכל ישראל מחויבים לחבב מצות בוראינו ב"ה ולהביא עצמו לידי חיוב כמרע"ה שנתאוה לכנוס לארץ לקיים מצות התלויות בה אם כן לפ"ז כיון דהגבילה התורה זמן למצוה זו מיום השמיני והלאה ותוך הזמן אינו מצווה כלל נראה דאין איסור כלל אם ירצה לחתוך ערלתו תוך ח' ימים אפילו ע"י פסולים כי בתוך הזמן אין חילוק כלל כיון דאין המצוה חלה עליו ואח"ז בהגיע הזמן שוב אין לו ערלה ואינו מצווה למול והנה בודאי לא קיים מצות עשה כי לא עשה מצוה אבל לא ביטל מ"ע גם כן כמו שביער חמץ קודם פסח דאינו עושה שום איסור רק בודאי בעידן ריתחא מענשינן לי' שלא הביא עצמו לידי קיום המצוה אבל למחות בידו בידי אדם מנלן ולא מצינו איסור כלל לחתוך ערלה ת"ז רק משום חיבוב מצוה כדי לקיים מצות הבורא ב"ה אבל איסור לא מצינו וכן אפילו לאח"ז בלילה דאז בלילה אין המצוה חלה עליו כלל כי התורה גזרה שאין זמן מילה בלילה ולא חל עליו המצות עשה כלל אבל אם רוצה לחתוך הערלה איני יודע שום איסור וכשיגיע היום לא יחול עליו כלל המצוה רק אינו מקיים המצוה ולא ראיתי כעת בש"ס דיהי' זה לאו הבא מכלל עשה דהיינו וביום השמיני ולא קודם או ביום ולא בלילה דיהי' עובר בעשה רק דאינו מקיים ומה שמבואר במגילה דאין מלין היינו דאינו מקיים מצות מילה אבל שיהי' איסור בדבר לא מצינו ועיין שבת קל"ב הרבה דברים דנפקא מקרא דביום ולא בלילה ואין שום איסור אם תוקע בלילה או נוטל לולב בלילה אם כן כאן נמי מנלן דיהי' שום איסור למול תוך שמונה או בלילה רק לא קיים המצוה אבל אין שום עונש עליו

הן אמת דמצינו היכי דכתיב זמן לאיסור הוא לפני הזמן בלאו הבא מכלל עשה כמבואר פכ"ש דאכל את הפסח לפני הזמן עובר בעשה דכתיב ואכלו את הבשר בלילה ולא ביום וה"ל לאו הבמ"ע וכ"פ הר"מ פ"ח מה' קרבן פסח אך זה דמצינו מפורש מצינו והיכי דלא מצינו מנלן לחדש איסור קודם זמנו אדרבא מצינו בשופר ולולב דליכא איסור בלילה וכל היכי דלא מצינו בש"ס איסור עשה מנלן איך ביכלתינו לדרוש איסור בעצמינו כל היכי דלא מפורש בש"ס וע' רמב"ן בס' המצות עשין שחשב לפי דעתו מה ששכח הר"מ כתב שם דאוכל הפסח ביום עובר בעשה אף דהר"מ חישב המ"ע של אכילת לילה מכל מקום ה"ל לחשוב האיסור קודם ולמה לא חשב הרמב"ן גם כן מילה קודם שמונה או בלילה אף דחשב הר"מ מצות מילה בקום ועשה הו"ל לחשוב גם כן דאסור קודם א"ו אין לנו לבדות מעצמינו אם לא שמבואר בש"ס וד"ז לא מצאנו שיהי' איסור קודם רק גורם ביטול מ"ע כמו מי שיש לו בגד בת ד' כנפות ועושה ממנה בת ג' ולובש שאין איסור כלל מן התורה רק אינו מחבב המצוה ולא ראיתי לר"מ הלכות מילה שיכתוב איסור בדבר כמו גבי קרבן פסח אלא כותב זמני המצוה כדרכו אבל אם הי' לאו הבמ"ע קודם הזמן או בלילה ודאי ה"ל להביאו בפירוש אלא נראה ברור כמ"ש.

הארכתי בזה לפי שראיתי במשל"מ פ"י מה' מלכים האריך וכתב דב"ק אם מל קודם שמונה או בלילה להר"מ דס"ל דגם על עשה נהרג ב"נ אם כן נהרג גם כאן ולהרמב"ן אין נהרגין גם כתב לדעת הרא"ש בשבת שנימול ת"ז אין צריך להטד"ב אם כן המצוה היא לכתחלה ובדיעבד יצא ואינו נהרג ועי"ש שהניח בצ"ע ולפי דבריו ישראל עובר בעשה וב"ק להר"מ נהרג ואני לא באתי לידי מדה זו כמ"ש שאין האיסור כלל כי ליכא חיוב מצוה כלל קודם שמונה או בלילה אך הוא גורם שלא לקיים מצוה אבל אינו גורם ביטול מצוה כי אין עליו מצוה בהגיע זמנו דאין לו ערלה רק אינו מקיים המצוה אם כן בישראל אין לעשות כן כמ"ש גבי ציצית בעידן ריתחא ע"ש אבל ב"ק אפשר אין עליו חיוב כלל להביא עצמו לידי חיוב מצוה וא"כ מותר לכתחלה לחתוך הערלה ת"ז או בלילה (וערש"י בחומש פרש' לך שכתב בפסוק בעצם היום הזה כו' ז"ל ביום ולא בלילה כו' מבואר להדיא דאברהם הי' מותר למול בלילה וצ"ע) ובהגיע הזמן אין עליו חיוב כי אין לו ערלה וגם מ"ש לדברי הרא"ש יצא בדיעבד המצוה ת"ז כבר השיג הש"א על הש"ך דכ"ע מודים דת"ז אין שום מצוה אך סובר כיון דאין לו ערלה מה ימול והטד"ב סובר הרא"ש דאין חיוב וע' רמב"ן ג"כ דדוקא בנולד מהול דיש לספק בערלה כבושה צריך הטפה או בגר דצריך לכנוס לעדת ישראל כאבותינו שנכנסו במילה כמבואר ביבמות ע"ש וגם נראה מדברי המ"ל למאן דסובר מל ת"ז צריך הטפה אם כן ביטל המצוה ולא

ידעתי למה אף לדבריו יטיף עוד ד"ב אך אפשר לומר כיון דעבד מצותו לחתוך הערלה. אך לענ"ד נראה נכון כמ"ש ב"ה דת"ז או בלילה אין שום מצוה כלל וא"כ אינו עבירה כלל וכשיגיע זמנו א"ל ערלה ולהרבה שיטות א"צ כלום כי לא חל עליו מצוה ולהאומרים צריך להטד"ב אפשר דהוא דרבנן ואפילו אם נאמר דהוא מן התורה מכל מקום מצות מילה ל"ק ואין חל עליו כלל ואיני רואה שום איסור לחתוך הערלה ת"ז אם לא שגורם שלא לקיים המצוה אבל גם אינו מבטל וכמ"ש וא"צ להאריך כי בעזה"י דברינו ברורים ומה שמבואר בשו"ע יו"ד סי' רס"ד תינוק שהוצרכו למולו מפני הסכנה והוא מתשובת הרשב"א נראה דאורחי' דמלתא נקט דאין דרך ב"י לבטל קיום המצוה כמו ציצית שכל ישראל מלובשים בבגד ציצית אבל שיהיו לאו הבמ"ע וב"ק יהיו נהרגים ע"ז א"נ כלל וכמ"ש וכנלע"ד ב"ה נכון.

והנה במש"ל דא' מבני קטורה הידועים שנימולו כדין בגיותן ובאו להתגייר לכאורה א"צ הטד"ב ול"ד לערבי מהול דשם א"צ למצוה כי אינו מצווה אבל ב"ק כיון דהם מצווין על המילה אפשר דמילה ההוא עלתה לו אך כתבתי אפשר כיון דלא נפרעו ואף אם נפרעו הלא אינם מצווין ולדידן מל ול"פ כאילו לא מל מהל"מ אם כן הוי כערבי מהול כעת מצאתי להרמב"ן הובאו דבריו בחידושי רשב"א יבמות מ"ו שכתב דאותם ישראל כגון שבט לוי שמלו עצמם במצרים והם החזיקו בברית ל"ה צריכים להטד"ב קודם קבלת התורה כדין עכו"ם מהול שנכנס לדת ישראל כיון שהיו מצווים ע"ז וממש כדברינו והנה אף שלא נפרעו מכל מקום היו יכולים לקבל התורה דלא נצטוו עדיין כלל ע"ש אך באמצע דבריו כתב דל"ד לערבי מהול דאינו מצווה ובני קטורה נמי לא נתחייבו אלא הם כפרש"י וכ"נ מדבריו אי אמרינן דב"ק חייבים במילה כדעת הר"מ לא הי' צריך ג"כ להטד"ב בבא להתגייר ומכל מקום ד"ז צ"ע ובאתי רק לעורר אך נלע"ד דכל החקירות הנ"ל היא היכי דהמילה לא היתה לשם הכנסת דת ישראל אבל אם היתה המילה כדי להתגייר וכ"ז שלא טבל הרי הוא כעכו"ם גמור דמל ול"ט כאילו לא מל ושהה כמה שנים בין המילה ובין הטבילה אפילו בינתיים חזר ולא רצה לטבול להיות ישראל דלאחר המילה הוא גם כן עכו"ם גמור רק דהמילה פועל כשיטבול אחר כך נכנס לברית במילה ובטבילה ודאי לא אכפת לן אם אפילו חזר בינתיים כיון דהמילה הי' לשם גירות וז"פ בעיני יותר מביעי בכותחא וכנ"ל פשוט דאם ב"ד מלו גר קטן והטבילוהו כדינו ואח"ז כשהגדיל מיחה דנעשה עכו"ם למפרע כמבואר בש"ס ור"מ פ"י מה' מלכים והבאתי לעיל אח"ז כשבא להתגייר א"צ הטפת ד"ב וגם ר"ת מודה דהוי גר כי המילה עולה לו כיון דהיתה לשם הכנסה בדת ישראל וז"פ ואפשר דגם הטבילה עולה לו כיון שנטבל

לשם דת ישראל ואין צריך לטבול עוד הפעם בבא להתגייר רק צריך לקבלת המצות כיון שהי' עד עתה עכו"ם ובא להתגייר ובקטנותו לא קיבל המצות ודאי צריך קבלת מצות כדינו ע' סי' רס"ח:

והנה מילה שלא בזמנה אף שאינה דוחה אפילו יום טוב מכל מקום דוחה צרעת. ע' כאן בר"מ ופ"י מה' ט"צ הטעם דעשה דל"ת דקוצץ בהרתו ע"ש במ"ל מה שמקשה על הר"מ ודין זה מובא בא"ע יו"ד גם כן כי גם בזה"ז אסור לקוץ בהרת כמבואר בר"מ ובעזה"י יבואר בדיני צרעת לקמן בפ' תזריע. והנה אי סומא חייב בפ"ו וכן במילה עיין באו"ח סי' י"ב ב"י ומג"א ורה"פ פוסקים דלא כר"י אלא סומא חייב בכל המצות ולהפוסקים כר"י דסומא פטור ה"נ פטור ממצות אלו ועתו"ס ר"ה ל"ג ד"ה הא דעתם דפטור מן התורה אבל מדרבנן מחויב כדי דלא להוי כעכו"ם וכ"כ תוס' ב"ק דפ"ג ובמגלה ע"ש ובקדושין דל"א נראה מדבריהם דפטורים אף מדרבנן אך דה"ת עניים במק"א ועשירים במק"ז דכ"כ כ"פ בר"ה וב"ק. וע' שו"ת נוב"י מן התורה חאו"ח קי"ב דעתו דלמאן דסובר סומא פטור מן המצות אף מל"ת פטור דדריש אלה החוקים וכו' ע' בב"ק דף הנ"ל והשיג על הפמ"ג בפתיחתו לאו"ח ח"ג אות כ"ט דדעתו דסומא פטור לר"י דוקא ממצות עשה אבל חייב בכל הלאוין יעו"ש ומצאתי בס' המכריע לר"י הזקן סי' ע"ח דעתו גם כן שפטור מל"ת ושם יש הג"ה מא' קדוש השיג עליו וסובר דבל"ת חייב ע"ש וזה ימים כבירים ביארתי דאף אם נאמר דפטור מכל המצות אף מלאוין מכל מקום אותן מצות שב"נ מוזהרין עליהם גם הוא חייב דאין סברא שיהיה גרע מב"נ נהי דלא נתקדש בהר סיני אבל לא נפיק מקדושת ב"נ ובב"נ פשיטא חייב הסומא גם כן דליכא גבי' קרא לפטור ואין כאן מקומו להאריך ובעזה"י פרטי הדברים יבוארו בקונטרס מיוחד אך כאן בכל מצוה אני מרמז בקיצור.

והנה במצוה הראשונה אם ביטלה ולא קיים פ"ו במה יתכפר הנפש החוטאת בתשובה לחוד כמבואר ביומא בענין ד' חלוקי כפרה עבר על עשה ועשה תשובה לא זז משם עד שמוחלין לו וכ"פ הר"מ פ"א מתשובה גם מצוה להבי' עולה דעולה מכפרת על עשה ע' זבחים ז' ח' וברי"מ פ"ג מה' מעה"ק דעל עולה מתוודה עון עשה וכו' ומצות מילה הרב והאב דאינם אלא בעשה ג"כ תשובה ועולה מכפרי' אבל ערל בעצמו שלא מל הו"ל עשה דח"כ זה תלוי לכאורה לשיטת הר"מ פ"א מה' מילה שכתב כל יום ויום בגדלותו מבטל מ"ע אבל א"ח כרת עד שימות ועיין בכסף משנה אם כן כשעושה תשובה ומל עצמו על מה שעבר לא ביטל אלא מ"ע וסגי בתשובה ולהביא עולה ועולה מכפרת על הרבה עשין עי' זבחים אם כן אף דבכל יום עבר מכל מקום עולה מכפרת וע' לשון הר"מ

שכתב דא"ח כרת עד שימות והוא ערל במזיד נראה מלשונו דוקא אם הי' [מזיד] עד יום מותו אבל אם סוף ימיו הי' שוגג כגון שחלה ולא יכול למול א"ח כרת אף דתחלתו הי' מזיד דהתורה לא חייבה כרת כלל על מצוה זו עד יום מותו והוא ערל במזיד ואם בסוף הוא אנוס א"ח כרת ודמי קצת לדין המבואר באו"ח ב"י כ"ח בשם הנ"י דתחלתו מזיד וסופו אונס הוי אונס לענין תפלה ע"ש אך באמת כאן פושע הוא בכל יום ע"ש בב"י מכל מקום אפשר דהתורה לא חייבה כרת אלא במזיד בסוף אם כן אם נאנס בסוף וא"י למול ג"כ מהני תשובה וע' פ"ה מהק"פ דעת הר"מ דאם הזיד בראשון ושגג בשני חייב כרת ע"ש בכ"מ שעיקר כרת נאמר על הראשון בין אי אמרינן רגל בפ"ע הוא ובין אם השני תשלומין ע"ש בש"ס אבל כאן נראה דעת הר"מ דהתורה לא חייבה רק בסוף וא"כ תלוי אם הוא מזיד בסוף אבל דעת הראב"ד דחייב כרת בכל יום אך אם מל נפטר מכרת וכה"ד התוס' מכות די"ד ע"א ד"ה לאפוקי הני ע"ש מכל מקום נראה דבמל עצמו דעכ"פ נפטר מכרת ואפשר לומר דמ"מ כיון דעבר איסור כרת אף דנפטר אח"כ ל"מ תשובה וה"נ בעבר אח"כ דבעינן תשובה ויוה"כ ויסורים מכפרים כמבואר בר"מ פ"א מה' תשובה דאף עשה דח"כ חמור לענין דל"מ תשובה ע"ש ומכל מקום הצד הראשון נראה יותר על כל פנים לדעת הראב"ד אף אם נאנס לבסוף ולא מל מכל מקום ח"כ כי המילה הוי רק (רק) תשלומין ותיכף ח"כ ואם מל נפטר אבל בלא מל אפילו באונס חייב כמו אם הזיד ולא עשה פסח בראשון ונאנס ולא עשה בשני דגם הראב"ד מודה שם בה' ק"פ דחייב דאפילו אם תשלומין הוא מכל מקום אם לא השלים אף באונס או בשוגג חייב אם כן ה"נ אם חלה לבסוף ולא יוכל למול ורוצה לעשות תשובה אין תשובה מכפרת כי הוא מהחמורים ואפשר דעל החמורים כיון דאין תשובה מכפרת א"צ כלל להביא עולה כי אינה מעלה כלל ע' רש"י בשם הת"כ בויקרא עולה למה באה וכו' אם על ח"מ עונשן אמור מבואר דע"ז אינו מביא עולה כלל והנה העבירה הזו היא ג"כ מהג' החמורות המבואר בש"ס דשבועות דמיפר ברית וע"ש די"ג והנה להאריך בעניני חלוקי כפרה הוא ענין עמוק ובעזה"י בה' תשובה יבואר ע"נ בס"ד:

סליק פרשת לך לך בעזה"י

מצוה ג

סעיף א

דיני המצוה וכו'. ער"מ פ"ח מהמ"א ובטוביו"ד סי' ס"ה והמבואר בש"ע אין דרכי להאריך אך ב"ה אביא הערות מספרים או מה שחנן אותי השי"ת ואכתוב קצת דיני

גה"נ נוהג בבהמה וחי' הטהורים ואפילו בנבלות וטרפות שלהם ואם בהמה וחי' כף יריכם ארוך ולא עגול אבעיא ולא אפשיטא בש"ס אי בתר דידי' אזלינן ואינו נוהג איסור גיד או בתר מינו אזלינן ונוהג איסור גיד וכן עוף אם נמצא שכף יריכו כירך בהמה ג"כ איבעיא כנ"ל ומספיקא אסור ואין לוקין כמבואר בר"ם. ושני גידין הן בירך הפנימי אסור מן התורה והחיצון אינו אלא דרבנן ובין בירך ימין ובין בירך שמאל נוהג איסור גה"נ. ואינו נוהג אלא בבהמה וחי' טהורה אבל לא בטמאים דקיימא לן כר"ש פגה"נ דנפקא לן ע"כ לא יאכלו וכו' מי שבשרו מותר נוהג איסור גיד אבל מי שבשרו אסור א"נ איסור גיד ועמ"ל שם שהביא בשם הרשב"א דגם באדם נוהג איסור גה"נ ונראה דהרשב"א לטעמי' אזיל שסובר דבשר אדם מותר מן התורה והובא דבריו במ"מ פ"ב מהמ"א אם כן נוהג גיד דבשרו מותר אבל לשיטת הר"מ בפ"ב ועוד שיטות דבשר אדם אסור מן התורה בעשה אם כן בשרו אסור והוי כטמאה דאין גיד נוהג וכמש"ל ומה לי שבשרו אסור בלאו או בעשה כיון דהוא מן התורה בשרו אסור קרינן בי' כנלע"ד ושוב מצאתי כן בשער המלך פ"ח מהמ"א וע"ש והנה הר"מ והרבה פוסקי' סוברים דאין בגידין בנ"ט וכ"מ בפ"ד מהמ"א ע"כ לדעתו האוכל גה"נ מטמאה פטור מכלום דמגיד פטור מחמת גזירת הכתוב דכל שבשרו אסור אין גיד נוהג בו ומאיסור טמאה פטור דאין בגידין בנ"ט. והאוכל מן הגידין והעצמות פטור רק איסור גה"נ אף דעץ הוא התורה אסרתו ע"ש פגה"נ ובר"מ פ"ח ואח"ז כתב הר"מ שם דהאוכל גה"נ של נבלה או טרפה או של עולה חייב שתים משום גיד וגם משום האיסור הבא מחמת איסור כולל ובכ"מ תמה בשם הרשב"א כיון דאין בגידין בנ"ט אם כן נהי דחייב משום גיד דהוי גזירת הכתוב אבל איך יתחייב על נבלה וטרפה הא האוכל מגידין פטור כנרא' מהש"ס וגם דברי הר"מ סותרין דלמה בטמאה פטור מה"ט דא"ב בנ"ט ובנבלה יתחייב גם משום נבלה ועיין באחרונים ובכו"פ ושער המלך ולקמן מצוה רפ"א ישובים לקושיא זאת.

ואם נוהג גה"נ בשליל שנשחטה אמו הנה הרהמ"ח לקמן מקמ"ז גבי חלב הביא שיטת הר"מ והרמב"ן וכאן לא הביאם כלל ודעת הרבה ראשונים דשוה דין גה"נ לדין חלב ודעת הר"מ פ"ד מהמ"א דבן ט' חי אף דניתר בשחיטת אמו מכל מקום חלבו כחלב בהמה גמורה וחייבין עליו כרת וכ"פ בפ"ח דנוהג בשליל דין גיד ולדעתו אין תלוי דין חלב וגיד בהיתר שחיטת האם ועיין בהה"מ שם ודעת הרמב"ן דחלבו וגידו של שליל כמו שניתרים שאר האברים בשחיטת האם ניתרים גם חלבו וגידו ודעת התוס' ורשב"א דחלבו מותר וגידו אסור כדעת הר"מ ע"ש בהה"מ שמביא שיטות אלו ובב"י יו"ד סי' ס"ד וס"ה ובאחרונים בפר"ח ובכו"פ האריכו ואין כוונתי בחיבור זה להאריך בפלפולים

במה שהאריכו הם ז"ל וע"ש בכו"פ שכתב טעם נכון לשיטת הסוברים דהחלב ניתר בשחיטת האם אף בכלו חדשיו וגידו אסור וא"נ בשחיטת האם כיון דהא דמותר הכל בשחיטת האם ילפינן מכל בבהמה תאכלו וער"נ פ' בהמה המקשה שכתב דע"כ קורעו ומוציא את דמו דאינו בכלל בבהמה תאכלו דדם לאו אכילה הוא אלא שתיה ע"ש אם כן לפי המבואר בפסחים בשיטת חזקי' ור"א דלמאן דס"ל אין בגידין בנ"ט כשהותרה נבלה היא וחלבה וגידה הותרו דאין בגידין בנ"ט ל"ש לומר לגר וכו' ואכלה כי לאו אכילה הוא וע"ש בתוס' וא"כ כאן דכתיב בבהמה תאכלו וזה לאו אכילה הוא למאי דקיימא לן אין בגידין בנ"ט ע"כ לא הותר הגיד מטעם זה וגידו אסור ע"ש שהאריך והנה לשיטת הר"מ דחלב וגיד משליל בן ט' חי אסור אפשר דגיד דינו שוה לחלב דבן ח' או ט' מת גידו מותר כמו בחלב המבואר שם פ"ז וגם אם תלש הגיד מבן ט' בודאי חייב כמו בתלש חלב מבן ט' קודם שחיטה שחייב אך אם תלש גיד מבן ח' אפשר דשוה לחלב ופטור כמבואר פ"ז שם ולהסוברים דהחלב מותר והגיד אסור דל"ה בכלל בבהמה תאכלו כמש"ל אם כן אפשר אף בנשחטה האם ומצא בן ח' או תלש גיד מבן ח' בכ"ע נוהג איסור גיד תיכף כשנוצר הגיד וא"ד לחלב דנשחטה האם מותר החלב מחמת בבהמה תאכלו ובגיד ל"ש זה וכמ"ש וגם אם תלש חלב מבן ח' מכל מקום לא נקרא חלב שור כמ"ש התוס' סברא זו ובגיד ל"ש זה ועיין בהה"מ פ"ז גבי חלב פרט הדינים דווקא חלב בן ט' אינו ניתר אבל בן ח' ניתר בשחיטת אם גם אם תלש חלב מבן ח' אינו חייב ובפ"ח גבי גיד סתם וכתב כסתם משנה דנוהג בשליל נראה דבכ"ע נוהג בשליל אפילו בן ח' שנשחטה אמו או תלש חלב מבן ח' ועיין בסוגיא פגה"נ דמבואר שם דנוהג בשליל ועתו"ס ד"ה בוולדות קדשים שכתבו שם דלר"מ גיד מותר בשליל בן ח' לאחר שחיטה אבל קודם שחיטה כגון תלש אינו ניתר ול"ד לחלב דאם תלש מבן ח' מותר דלא נקרא חלב שור וכו' ולפמ"ש אפ"ל דגם הר"מ סובר כסברא הנ"ל דל"ש בבהמה תאכלו גבי גיד אם כן נראה דאף לאחר שחיטת האם והוא בן ח' מכל מקום גידו אינו ניתר בכ"ע ועתו"ס ד"צ שם ד"ה הכא במבכרת וברשב"א באריכות ואיני לומד כעת בעיון רק לפום ריהטא. ועיין בשו"ע גבי חלב בסי' ס"ד כתב כל הדינים בפרטות ובסי' ס"ה בדין גיד כתב דעה הראשונה דא"נ בשליל אפילו בן ט' שנשחטה אמו ולסברא זו שוה לחלב בכל העניינים ומכל מקום אפשר גם כן לומר בתלש כיון דלא ניתר בשחיטה אסור הגיד ול"ד לחלב דלא אקרי חלב שור ומביא הסברא אחרונה דאין הגיד ניתר בשחיטה בבן ט' והוא דעת הר"מ והרשב"א ולפמ"ש לדעה זו אפשר דא"נ אפילו בבן ח' וגם אינו מביא כלל דין דתלש דגם כן אפשר דאסור תיכף כי ל"ד לחלב כמ"ש התוס' וע"ש שכתבו עוד תי' בתוס' אם כן נראה דספוקי

מספקא להו ע"ש מכל מקום נראה למאן דסובר כסתם משנה דנוהג בשליל נוהג בכ"ע אפילו בבן ח' לאח"ש ומכ"ש תלש והטור והמחבר והרמ"א סתמו הדברים מאוד ולא פירשו הדינים כמו גבי חלב וצ"ע וכתבתי רק למזכרת ואי"ה אשנה פרק זה ואברר ע"נ. **ועיין כרתי ופלתי** סי' ס"ד שכתב דאף להר"מ שחלב של בן ט' אינו ניתר בשחיטת האם וחייב על חלבו מכל מקום זה דוקא חלבו שהי' אז בשעת שחיטה כי החלב הזה חלב גמור הוא רק דניתר בשחיטה והר"מ סובר דלא ניתר החלב בשחיטת האם אבל אם נשחטה האם כיון דעכ"פ מודה הר"מ דגוף הב"פ ניתר בשחיטת האם והוי כשחוט אם כן החלב שגדל אח"כ משיצא לאויר העולם כיון דשור שחוט לפניך אין החלב שגדל אחר כך נאסר דלאו חלב שור הוא כיון דהוא כשחוט וחלב הגדל אח"כ בודאי אינו חלב ע"ש ודבריו נכונים ונראה דגם לענין גיד הדין כן נהי דנוהג בשליל לדעת הר"מ ולהרשב"א וכמש"ל מכל מקום דוקא הגיד מחיים אבל מה שגדל אח"כ אח"ש האם כיון דהוא שור שחוט בודאי ל"ש איסור גיד ועיין תוס' חולין ד"צ ע"א ד"ה קדשים שכתבו דגיד בעינן דוקא מחיים דומיא דיעקב ועי"ש וא"כ לפ"ז בשליל שנשחטה אמו ואחר כך נתגדל והולך אינו חייב על כזית גיד כי יש בו היתר מה שנתוסף אם לא שיראה שיאכל כזית מאיסור עצמו לפי חשבון וכן אם כל הגיד אינו כזית רק מטעם ברי' חייב אם נתוסף אח"כ אם כן א"ח דאינו כולו איסור ולומר דבכל רגע שנתוסף בטל בגיד הקודם כמבואר בתוס' ב"ק ס"ט ד"ה כל הנלקט דהגדולים אח"כ בטלו מן התורה ע"ש אפשר דוקא איסור בהיתר כמו שם בטל אבל לא היתר באיסור כמו כאן דהנתוסף הוא היתר א"ב באיסור כמבואר בפרי מגדים בפתיחה לה' תערובות בשם המנחת כהן דהיתר באיסור א"ב ועיין ב"ק דף ק' ד"ה א"ל גדור וכו' כתבו דבלא הפסק ל"א קמא קמא בטל עוד כתבו דדבר שדרכו בכך אינו בטל. אך זה הוא מדרבנן אבל מן התורה בטל אף דדרכו בכך מכל מקום כאן אפשר אף מן התורה ל"ב מחמת היתר באיסור כס' המ"כ וגם בלאו הכי הא דקמא קמא ודרכו בכך בטל מן התורה היינו בלא נתרבה אח"כ עד מחצה כמו בערלה אם הוא מאתים אסור ורק מדרבנן כי מן התורה בטל ברוב ול"א קמא קמא וכו' זה הוא רק מדרבנן אבל אם נתרבה אח"כ כמו גדולי היתר ודאי אסור מן התורה ול"א קמא קמא וכו' מן התורה דגדולי היתר מעלין ואי אמרינן קמא קמא בטל מן התורה לא הי' מעלין אך אם נתגדל הגיד אח"כ והגידול הוא יותר מהגיד עצמו שהי' בעת שיצא לאויר העולם אם כן אפ"ל דהעיקר בטל בהגידול דהיתר דהוא רוב והוי איסור בהיתר וא"ח כלל אף דאכל הרבה.

אך לפי סברת אחרונים שהסבירו דעת המרדכי גבי יבמה שרקקה דם דא"ב משום דתחלת ביאתו לעולם ע"י תערובות אין כח בהיתר לבטל ועמ"ל פ"א מה' משכב ומושב ובאחרונים שחילקו בין דין הנ"ל להמבואר ברמ"א יו"ד סי' ק"ב דגיגית יין הענבים הנוטפים בשבת בטלים ול"ה דשיל"מ כיון דהאיסור א"נ בפ"ע בטל וכ' האחרונים דביין ההיתר עמד בפ"ע והאיסור בא בתערובות אם כן אדרבה חשוב ההיתר מאוד ואפילו דשיל"מ בטל אבל אם ההיתר לא עמד שום פעם בפ"ע ובא עי"ת כהאי דהמרדכי אין ההיתר חשוב ואינו מבטל אף איסור שאל"מ אם כן כאן דהתוס' של גיד הוי היתר הבא בתערובות והאיסור עמד בפ"ע ודאי אין ההיתר מבטל את האיסור דמה אם באו שניהם כא' עי"ת א"מ מכ"ש היכי דהאיסור עמד בפ"ע דיפה כחו וההיתר בא עי"ת ודאי אינו מבטל האיסור ודוק. אך כ"ז כתבתי לשיטת האחרונים הנ"ל עיין בנוב"י ת' סי' נ"ד נ"ה ובמשנ"ח ובחוות דעת סי' ק"ו לענין אפשר לסוחטו דאם הי' המבטל בפ"ע א"ב האיסור בו. ובאמת תמוהין הדברים מאוד מסוגיא דנדרים דנ"ח ונ"ט יעו"ש דגדולי היתר מבטלים האיסור ופלא איך אשתמיט לרבינו משלם כל הסוגיא וחס לומר כן על אחרון מכ"ש על הראשונים ע' מנחות דס"ט והמעיין במרדכי עצמו יראה שהקשה מתחלה מש"ז ומיבמה שרקקה. [ומק' המרדכי נראה דלא ס"ל כהמ"כ שהבאתי לעיל דאין היתר בטל באיסור דהרי כאן הרוק הו"ל המצוה וה"ל נגד הדם כמו היתר באיסור ומכל מקום הקשה דליבטל נראה דגם היתר בטל ועיין בנדרים דנ"ט בר"ן שם בסוגיא הנ"ל] ותי' דתחלת ביאתו עי"ת א"ב ואח"ז הקשה מפ' המפלת שליא בבית הבית טמא ויש וולד ור"ש מטהר דנימוק הוולד עד שלא יצא ופרש"י דנעשה דם ונתבטל בדם הלידה וכן מסקינן שם טעמא דר"ש דהטומאה של הוולד בטל ברוב דם הלידה והלא הוי תחלת ביאתו לעולם עי"ת ותירץ וז"ל דהתם נמי הוולד הי' נכר קודם שנימוח עכ"ל ומאי תירץ כיון דדם לידה היינו המבטל בא עם התערובות ובהי' המתבטל קודם גרע כיון שלא הי' המבטל בפ"ע ולומר דבבטן שייך ג"כ תערובות על כל פנים מה מתרץ על דבר הנתבטל העיקר הו"ל לתרץ דהדבר המבטל היה בפ"ע ואפשר כוונתו כיון דהי' הוולד קיים ואז דם הלידה הי' קודם היינו ההיתר הי' בפ"ע בבטן ואח"כ נימוק הוולד אבל מכל מקום היאך יפרנס הסוגיא בנדרים שם דמבואר אף דהמבטל לא הי' בפ"ע אדרבה הנתבטל הי' בפ"ע מכל מקום בטל.

ע"כ לבי אומר בטח דסברת המרדכי דוקא שבאו שניהם עי"ת אבל אם בא אחד קודם חבירו אפילו אם הנתבטל בא קודם כיון דלא באו עי"ת בטל דכ"ה גזירת הכתוב גבי רוב. ולהסביר קצת הטעם נראה עפ"ד הנוב"י בתשובה שם דלכאורה ד' המרדכי חוק

בלי טעם והסביר הנב"י דעיקר הילפותא דאזלינן ב"ר הוא מאחרי רבים להטות אם כן בעינן דומיא דסנהדרין שלא יהי' מעורב בתחלה ע"ש. אם כן בסנהדרין דהמיעוט בטל ברוב וכי יש חילוק בין אם הרוב אמרו דעתם בתחלה דהיינו המבטל או שהמיעוט אמרו דעתם והרוב המבטלים אח"כ ודאי אין חילוק ובכ"ע אזלינן ב"ר אך שיאמרו כולם בב"א לא משכחת לה וה"נ באו"ה אין חילוק רק בבאו לעולם עי"ת ואין סתירה להר"מ מש"ס דנדרים שם כנ"ב. ובזה תראה דהרב הגאון בעל ח"ד סי' ק"ו הביא ק' המרדכי והעתיק תירוצו כיון שאינו ניכר ההיתר קודם ל"ב ומפלפל בזה ובאמת במרדכי שם מבואר לשונו כמו שהעתקתי אם כן אף אם ההיתר א"נ רק האיסור ניכר בטל ובזה נדחו דבריו שם והדברים שכתבתי כנים ואמיתיים ב"ה ועיין תוס' ב"ק ס"ט כתבו דמה שגדל מדרבנן ל"ב דהוי דשיל"מ כהמרדכי וע' סוגיא דביצה דבהמה של שני שותפים דינקי תחומין וכו' מה בין זה למוקצה וביו"ד סי' י"ד ובט"ז ובש"ך ומ"א סי' שי"ח ומ"ל וכו"פ:

סעיף ב

ובאיזו בהמה וכו'. ער"ם דגם במוקדשין נוהג איסור גיד ובשער המלך הקשה דבש"ס פגה"נ מבואר דווקא מבכרת דאיסור גיד קדים ואתי איסור כולל דקדשים וחל על גיד אבל בוולדות קדשים למ"ד במעי אמן הם קדושים איסור קדשים קדים לאיסור גיד כי הגיד לא חל קודם שנקשרו אבריו בגידין אם כן אין איסור גיד חל על מוקדשים ע"ש בסוגיא. והר"מ פ"ד מהלכות תמורה פוסק דוולדות קדשים במעי אמן הם קדושים אם כן איך חל איסור גיד על איסור קדשים ע"ש מה שתירץ ולכאורה על הר"מ בעצמו לא קשיא דהש"ס דילן אזל למאן דסובר יש בגידין בנ"ט עיין בסוגיא אם כן כיון דאיסור קדשים קדים אינו חל איסור גיד אחר כך אבל הר"מ דסובר אב"ג בנ"ט מכל מקום פסק דאוכל גיד של עולה חייב שתים וחייב על מוקדשים גם כן אף דאב"ג בנ"ט מכל מקום כיון דחייב משום גיד התורה אחשבי' וחייב משום מוקדשים גם כן כמ"ש השעה"מ והכו"פ ובחיבורי לקמן סי' רפ"א ב"ה אם כן קודם שהי' חל איסור גיד לא חל איסור קדשים כי אין בהם בנ"ט אך אח"ז בעת שנולד כיון דחל עליו איסור גיד ממילא חייב גם משום קדשים אם כן אדרבא איסור קדשים בא ע"י חלות הגיד שפיר חל איסור גיד דאם הגיד אינו חל גם קדשים אינו חל דאב"ג בנ"ט אם כן לא חל קודם איסור קדשים ופשוט. ובא"א י"ל קו' השעה"מ לפ"מ דקיימא לן דעל הגיד כולו חייב אפילו אין בו כזית אם כן משכחת לה דלא היה בכל הגיד כזית ואכלו דאינו חייב על קדשים דהוי ח"ש ושפיר חייל איסור גיד דעל ח"ש יכול לחול איסור אחר כמ"ש התוס' בסוגיא דכולל בשבועות וכ"ד הר"ם פ"ה מהלכות שבועות ה"ז וע' חולין ק"ב ע"ב תוד"ה שאין בו שכתבו כה"ג

לענין אמ"ה והש"ס דמפלפל בתחלת הפרק האיך יחול גיד ומוקי לה במבכרת אפ"ל דגמרא רוצה לאשכוחי בכל גווני אף בגיד גדול דעל כזית חייב משום קדשים אם כן היאך חל איסור גיד ומוקי לה במבכרת אבל לדינא ד"ז שפיר משכחת לה דגיד יהי' נוהג בכל המוקדשים אם אין בגיד כזית ואכלו דפטור על קדשים וחייב על הגיד וצ"ע בספגה"נ ולקצר אני צריך:

סעיף ג

אפילו הוא פחות מכזית וכו'. והטעם דהוי ברי' ע' בגמרא ואם הוא גדול ויש בו כמה זתים חייב על כזית ממנו ככל איסורין שבתורה וער"מ פי"ד מהמ"א דכל איסורי תורה שיעורן בכזית בינוני חוץ מה שיבואר במקומו מה שצריך יותר מכזית. וח"ש אסור מן התורה בכל האיסורים כר"י ביומא ואין לוקין ומה שבין השיניים אינו מצטרף לכזית ומה שבין החניכים מצטרף עפגה"נ דהנאת גרון הא איכא ואם אכל חצי זית והקיאו וחזר ואכל ח"ז חייב דנהנה גרונו בכזית ואפילו אכל ח"ז והקיאו וחזר ואכל אותו הח"ז בעצמו גם כן חייב דהרי נהנה גרונו בכזית כ"ז מבואר שם פגה"נ ועיין בת"י ביומא פ"א דדוקא אם הקיאן שלא בפניו אבל בפניו נמאס וה"ל שלא כד"א ופטור ע"ש ואם הניח כזית איסור בחמה ונתמעט פטור כיון דליכא השתא כזית ואם חזר והניחו בגשמים ונתפח חייב ופחות מכזית אף שנתפח ועמד על כזית אין לוקין ע' ש"ס דמנחות וכזית איסור אפילו אכל מעט מעט בזאח"ז אם יש מתחלת האכילה עד סופה כדא"פ מצטרף ויותר מכא"פ אינו מצטרף ושיעור א"פ להר"מ ג' ביצים והרבה פוסקים סוברים דהשיעור ד' ביצים ושיעור כזית י"א דהוא חצי ביצה ע' או"ח סי' תפ"ו ומג"א שם ועיין במצות עינוי יוה"כ בררתי ב"ה דאכ"פ אף דידוע דאין כל טבעי אנשים שוים יש ממהר לאכול ויש מאחר מכל מקום אם אכל כזית בזאח"ז לא משערינן בדידי' כפי שיעור שמשהה בא"פ אלא משערינן באדם בינוני גם בררתי שם דאין משערין דוקא במאכל ביצים רק כל מאכל משערינן בדידי' כמה שיעור המאכל ההוא לשהות אם יאכל אדם בינוני מהמאכל הזה כשיעור א"פ כי אין כל המאכלים שוים יש נאכל מהר ויש נאכל במתינות אלא כל מאכל בדידי' משערינן ע' מצוה שי"ג ביארנו בעזה"י ויונעם לך. אך כ"ז בשאר איסורין ובגיד הנשה ע' פמ"ג ס"ה שחידש דכמו דאמרינן ספגה"נ גבי אמ"ה דחלקו מבחוץ פטור אף דאכל בכא"פ מכל מקום כיון דחידוש הוא דמצטרף גידין ועצמות אין לך בו אלא חידושו דוקא אם אכל בפ"א ולא תוך א"פ ע"ש ברש"י וכ"פ ר"מ פ"ה אם כן בגה"נ ודאי חידוש הוא דאין בגידין בנ"ט וחייב על עץ בעלמא אם כן אם חלקו להכזית גם כן פטור וא"ח אלא אם אכל בב"א ולא כא"פ ע"ש סי' ס"ה וע' מצוה קס"א הקשיתי על

ד"ז דאמ"ה מש"ס דזבחים דמבואר שם איפכא והקושיא עלתה ע"ש מלכים גדולי הדור וא"צ לכפול הדברים וע"ש בפרי מגדים שהעלה לפ"ז דח"ש מותר גבי גיד דל"ש חזי לאצטרופי דחזל"א בכ"מ היינו דיאכל עוד בתוך כא"פ לתשלום השיעור וכאן ל"ש זה כי חלקו פטור וא"ח בתוך כא"פ אך כתב דאפשר חזי לאצטרופי הפירוש דראוי לאכול כל השיעור בב"א ע"כ גם כאן אסור ח"ש ועשו"ת ש"א ה' חמץ שכתב דח"ש א"ע עב"י דל"ש צרוף בכא"פ מבואר מדבריו דדווקא ח"ש אם חל"א בכא"פ אסור ויבואר אי"ה במקומו. **והנה** איסור זה אינו אוסר שום תערובות בטעם כי פסקינן דאב"ג בנ"ט כמבואר בש"ס ור"מ פט"ו המ"א ובשועי"ד בכ"מ ועיין שבועות כ"ב אבעיא בש"ס באומר שבועה שלא אוכל עפר כיון דא"ר לאכילה דעתו בשבועה אפילו אכ"ש והדר אבע"ל בחרצן כיון דלא מתאכל דעתו בכ"ש א"ד כיון דמתאכל על ידי תערובות דעתו אכזית והדר אבעי' בחרצן לנזיר כיון דאסור עליו דעתו אכ"ש וזה פשטינן שם דאף על פי דאסור עליו מכל מקום מחמת שהוא רק ארי' רביע עליו דעתו אכזית והיינו דווקא איסורין אבל חרצן לנזיר דגם בלי האיסור לאו בר אכילה הוא והוי כחרצן לכל אדם וקאי בספק אבל הר"מ פ"ה מהל' שבועות פסק דחרצן לנזיר דווקא בכזית כיון דמושבע מהר סיני אכזית דעתו אכזית. וע"ש בכ"מ בשם הר"ן שתמה ע"ז דסברת הש"ס היא אף באיסור מכל מקום דעתו אכזית אבל מכל מקום האי טעמא דא"ר לאכילה לא מגרע מחמת האיסור וע"ש בלחם משנה ואין כאן מקומו. על כל פנים כאן אם נשבע שלא לאכול גיד גם כן להר"מ דעתו אכזית כיון דהאיסור הוא בכזית. ולדעת הר"נ הוי ספק אם אכל פחות מכשיעור שמא דעתו אכ"ש כיון דא"ר לאכילה כמו עפר וחרצן ונ"מ גם כן בזה"ז אף דליכא קרבן מכל מקום לדעת הפמ"ג דח"ש מותר בגיד וכ"ה סברת הש"א אם כן הנשבע שלא יאכל גיד אפשר דעתו בכ"ש כיון דלא חזי לאכילה אם כן אסור לאכול אף ח"ש ולדעת הר"מ אין דעתו אלא אכזית ואין שבועה חל כלל דאין חל על איסור גיד עיין ר"מ בדינים הללו וא"כ מותר לאכול ח"ש ואף דבכ"מ מחמת שבועה חל ג"כ האיסור דח"ש ער"ם פ"ג מה' שבועות ומ"ל שהאריך בזה היינו דוקא אם חל השבועה על השיעור אם כן ח"ש אסור ככל איסורים שבתורה אבל כאן להר"מ דדעתו אכזית ואין השבועה חל כלל דאאחע"א ע"ש פ"ה אם כן ח"ש מותר וזה נראה לי פשוט כיון דאין בגידין בנ"ט ומבואר שם בש"ס דפסחים דלאו בכלל אכילה היא ול"ש לומר כשהותרה וכו' אם כן בודאי הרי היא כעפר ונ"מ לענין דינים אלו דשבועות וב"ה בדיני שבועות יבואר ע"נ אך כאן א"ל דאף דדעתו אכזית מכל מקום אם אוכל ח"ש גיד [חייב] משום שבועה ואי דאין שבועה חל על זית ז"א דאם יאכל עוד ח"ש יהי' חייב על שבועתו דאיסור גיד אינו חל דחלקו פטור וא"כ

אינו מושבע ע"ז מה"ס יחול איסור שבועה דאם אמר שבועה לא אוכל חייב בודאי אף אם אוכל בכא"פ ובגיד א"ח בכא"פ וכמ"ש ואם כן ח"ש אסור דחזל"א מחמת איסור שבועה ולומר דמסתמא להר"מ דעתו לאסור על עצמו כמו שאסרה תורה גבי גיד והיינו בב"א צ"ע ואם כן כיון דלענין שבועה חל"א ממילא כ"ש אסור ויבואר לקמן אי"ה וער"מ שם ה' יו"ד דכל האוכלים האסורים א"ח עליהם עד שיאכל אותם רק [כדרך] הנאתן חוץ מבב"ח וכה"כ כיצד הרי שהמחה את החלב וכו' או שעירב דברים מרים וכו' או שאכלם לאחר שנפסד מאוכל אדם פטור וכו' והוא מש"ס דפסחים. והנה גה"נ אף דעץ הוא והתורה אסרתו מכל מקום הוי כדרך אכילה ואם עירב דבר מר או שהפסידו בודאי פטור דהר"מ לא הוציא רק בב"ח וכה"כ וכ"ה בפסחים כ"ד וכ"מ בפרי מגדים יו"ד סי' מ"ב.

וכל האיסורין מאיסורי מאכל אם לא לעסו רק שבלע ודאי חייב כמו בלע מצה יצא וכ"מ להדיא בספגה"נ בגרוימתא זעירא שלא לעסו רק שבלע וחייב ע"ש וע' כתובות למ"ד ע"ב מבואר גם כן בתחב לו חבירו בבית הבליעה ולא לעסו דחייב ע"ש אך במצה מבואר דאם כרכו למצה בסיב ובלעו דלא יצא ואיך הדין בכל איסורין אם כרכן בסיב ובלען אי חייב עליהן עמ"ל פי"ד מהמ"א הי"ב כמה חילוקי דינים. ולענין אי גה"נ מותר בהנאה דעת הר"מ בפירקין הי"ד וט"ז דמותר בהנאה וע' רא"ש פגה"נ שתמהו עליו החכמי לינול דמבואר בפסחים דלר"א דסובר כ"מ שנאמר ל"ת איסור הנאה במשמע עכצ"ל דהמשנה דשולח אדם ירך וכו' דנראה דגיד מותר בהנאה דאמרינן כיון שהותרה נבלה היא וחלבה וגידה הותרה דהם בכלל היתר דלגר אשר בשעריך וכו' ומקשה בש"ס התינח למאן דס"ל יש בגידין בנ"ט אבל למאן דסובר אב"ג בנ"ט אינו בכלל היתר דלאו בר אכילה הוא ומשני אה"נ דר"ש דסובר אב"ג בנ"ט לדידי' ג"כ אסור בהנאה וכיון דהר"מ פוסק אב"ג בנ"ט ואינו בכלל היתר ופוסק בפירקין הט"ו כר"א דכ"מ שנאמר ל"ת וכו' אה"נ במשמע איך מתיר גיד בהנאה ועיין בהה"מ וכ"מ ושער המלך וכו"פ והדברים עתיקין ואין להאריך. והנה דעת הרהמ"ח כאן נראה גם כן דסובר גה"נ מותר בהנאה דלא כתב אה"נ בזה ועיין תוס' פסחים כ"ב כתבו דיש סברא אף לחזקי' דסובר ל"ת לא משמע רק איסור אכילה מכל מקום כיון דאב"ג בנ"ט ל"ש בי' אכילה אם כן התורה אסרה הנאה אף דלא כתיב אלא ל"ת כיון דל"ש אכילה ע"ש לדעת התוס' פגה"נ דצ"ט ע"ב ד"ה והלכתא דגה"נ אסור בהנאה וכ"ד רבינו יונה מובא ברא"ש ובטור הביא דיעות אלו וער"מ הט"ז שכתב דכל מאכל שאסור בהנאה מכל מקום אם נהנה ולא אכל אין לוקין על הנאה לחוד. ובהה"מ כ' הטעם דכל מאכל שראוי לאכילה אין דרך הנאתו אלא באכילה ואם נהנה בלא אכילה הוי קצת שלא כדר"ה ואין לוקין כמבואר בפסחים בסוגיא דר"י דכל

איסורים וכו' מכל מקום אסור מן התורה רק דאין לוקין ע"ש בלחם משנה אם כן לכאורה גיד כיון דא"ר לאכילה אם כן לשיטת הסוברים דגיד אבה"נ אפשר לוקין על הנאה בלא אכילה כיון דא"ר לאכילה ועמ"ל פ"ד מהיסוה"ת האריך בענינים אלו אם לוקין על הנאה ומביא ד' הר"מ הנ"ל וגם דעת התוס' דנראה מדבריהם שלוקין בכל אה"נ על הנאה לחוד ע"ש שהאריך וגם נתן עוד טעם לד' הר"מ דאין לוקין על הנאה כיון דלא נאמר בפירוש רק דמוכח מנבלה ע"ש אם כן בגה"נ לסברת התוס' כיון דל"ח לאכילה שפיר הוי אה"נ בפירוש וכבר עמד על חקירה זו דילקה על אה"נ בגיד בפרי מגדים סי' ס"ה ובמ"ל ובאחרונים האריכו בזה וע"ש במ"ל דאף לדעת הסוברים דלקי על הנאה ובפרט בב"ח מכל מקום אם אכל ל"ש לחייבו שני מלקיות משום אוכל ומשום נהנה וע"ש:

והנה לשיטת הסוברים דגה"נ אבה"נ וסוברים דכל איסורי אכילה האסורים בהנאה לוקין אם נהנה בלא אכילה דלא כהר"מ וע"ש במ"ל היסוה"ת שיעור הנאה אם נהנה הוא בכזית דאי תימא דבהנאה ל"ש כזית אם כן ילקה על האכילה אף דהוי פחות מכזית יתחייב משום הנאה ועכצ"ל דאותם האיסורים שאסרה תורה הנאתם בלשון אכילה הוא כמו אכילה וכ"מ בצל"ח פסחים כ"ב ד"ה והרי אמ"ה וכ"נ פשוט דשייך גבי הנאה צירף א"פ אם נהנה מכזית ע"י צירוף בכא"פ חייב דאי תימא דבהנאה ל"ש זה ואפילו ביותר מכא"פ מצטרף כמו במעילה דאף לזמן מרובה חייב אם כן יתחייב על האכילה ביותר מכא"פ מטעם הנאה ע"כ כיון דהתורה אסרה הנאה בלשון אכילה ועיקר איסור הוא האכילה ורק דההנאה כללה התורה גם כן בכלל הנאת האכילה לא עדיף מאכילה דצריך כזית וכא"פ וא"ד למעילה דשם עיקר האיסור הוא ההנאה ואדרבה האכילה אסור מטעם ההנאה ע' פירוש המשניות להר"ם בכריתות בנקודה הנפלאה ובטעם המלך קונטרס אאחע"א אבל כל האיסורין דהתורה אסרה האכילה והוציאה הלשון הנאה תוך כלל האכילה הוא שוה לאכילה בכל עניניו כנלע"ד פשוט. ועמ"ל פי"ד מה' אבל דנסתפק לשיטת הסוברים דלוקין על הנאה אם נפסד המאכל מאוכל אדם דאין לוקין על אכילה דהוי שלא כד"א כמבואר בר"מ פי"ד מהמ"א מכל מקום על הנאה אפשר דלוקין כי יכול להנות כדרך הנאתן כגון דרך מכירה ונתינה וסיכה וכדומה א"ד כיון דאה"נ מאכילה נפקא דכ"מ שנאמר ל"ת וכו' אם כן היכא דאינו מחייב על אכילה כגון שעירב דבר מר או נפסד מאוכל אדם פטור ג"כ על הנאה ע"ש וע' צל"ח דף כ"ד כתב להיפוך דאם נתקלקל המאכל או עירב בו דבר מר אף להר"מ די"ל דאין לוקין על הנאה והוא מטעם הה"מ דכ"ד הראוי לאכילה הוי הנאה בלא אכילה שלכד"ה אבל אם נפסד מאכילה חייב על הנאה דא"ר לאכילה רק להנאה וה"ל דה"נ ולוקין על הנאה ע"ש ולא הביא ד' המ"ל.

והנה אם עבר עבירה זו בשוגג מתכפר לו בתשובה ככל הלאוין שאין בהם חטאות ואשמות ובודאי בתשובה לחוד מתכפר דשוגג אינו בכלל ד' חלוקי כפרה ויתבאר אי"ה לקמן. אך אם עבר במזיד דינו ג"כ כמו בעובר על לאו דתשובה תולה ויוה"כ מכפר עיין ר"מ פ"א מה' תשובה אך אפ"ל כיון דאב"ג בנ"ט והוא אוכל במזיד ה"ל חילול ה' כנראה בר"מ פ"ד מהיסוה"ת ה"י דכל העובר עבירה בשאט נפש להכעיס ה"ז מחלל את השם וכו' אף על פי שמבואר בדבריו תיב' להכעיס מכל מקום לאו דוקא רק בעבירה דיש לו הנאה עשה מחמת תאות נפשו ול"ה ח"ה אבל באין לו הנאה סתמא הוי כמו להכעיס ע' הוריות י"א וע"ז כ"ו ע"ב ובתוס' שם אם כן הוי ח"ה דא"ל הנאה באכילת גיד והוי להכעיס כמו אכל פרעוש ע"ש בסוגיא אך פעם ראשון יכול לומר דטעם איסור בעי למיטעם אבל פ"ש ל"ש זה והוי לי' להכעיס והוא ח"ה ובח"ה אין תשובה ויוה"כ מכפרין רק תשובה ויוה"כ תולין ומיתה ממרקת ע"ש ויש לפלפל בזה ואי"ה בכל מצוה ארמוז קצת. והנה לאו זה נוהג בנשים ג"כ כמבואר כאן דאיתקש אשה לאיש לכל הלאוין וגם כל מין איש ישראל חייב במצוה זו וחרש שוטה וקטן אף שאינם בני מצוה מכל מקום אסור להאכילם בידים כמו כל האיסורין שבתורה כמבואר בעהשי"ת, וסומא הבאתי לעיל דלדידן חייב בכל המצות ולהשיטות דפטור פטור אף מל"ת ודעת הפמ"ג שחייב בל"ת וע"ל סוף מצוה ב':

והנה בכל איסורי תורה אף שמותרים בהנאה מכל מקום אסור לעשות בהם סחורה כמבואר בש"ס ור"מ פ"ח ויו"ד סי' קי"ז ויש שיטות דאיסור סחורה הוא מן התורה ויש שיטות הסוברים דהוא מדרבנן ע' ביו"ד ובאחרונים ומ"ל שם מכל מקום נראה דבגה"נ א"נ איסור סחורה כמבואר ביו"ד דדוקא דבר העומד לאכילה אסור לעשות סחורה דלמא יאכל ואף שהוא מן התורה מכל מקום הכתוב מסרו לחז"ל והם אמרו דוקא דבר העומד לאכילה ע"ש בט"ז אם כן כיון דאין בגידין בנ"ט ועץ בעלמא הוא ואין עומד לאכילה אין איסור סחורה נוהג אך לאותן הסוברים דגה"נ אסור בהנאה אסור בודאי אך להסוברים דמותר בהנאה נראה דא"נ איסור סחורה וגוף דין איסור סחורה יבואר לקמן אי"ה:

סליק פרשת וישלח ומצות גה"נ בעזה"י

מצוה ד

סעיף א

לקדש חדשים וכו'. עיין מס' ר"ה ור"מ ה' קה"ח עד פ"ו ובמסכת סנהדרין וקצת דינים אכתוב בקיצור. עיקר מצוה זו לכתחלה מסורה ביד הסנהדרי גדולה שבא"י או למי

שיתנו הם רשות אך ג' סמוכים בא"י ג"כ כשרים ע' סנהדרין ור"ה והמצוה היא דוקא בא"י דהיינו קה"ח. ועיבור שנה אכתוב לקמן ב"ה ואם סמוכים בא"י יצאו לח"ל ולא הניחו כמותם בא"י מותרים לקדש חדשים בח"ל אבל אם יש בא"י כמותם אסור להם לקבוע בח"ל ואם עברו וקבעו אין במעשיהם כלום וז"ל הר"מ פ"א ה"ח אין מחשבין וקובעין חדשים ומעברים שנים אלא בא"י שנאמר וכו' ואם הי' אדם גדול ולא הניח כמותו וכו' ה"ז מחשב וקובע חדשים ומעבר שנים בח"ל ואם נודע לו שנעשה אדם גדול בא"י ה"ז אסור לקבוע ולעבר ואם עבר וקבע ועיבר לא עשה כלום עכ"ל הנה מתחלת דבריו שכתב אין מחשבין וכו' נראה דגם החישוב הן של חדשים או של שנים אסור בח"ל ואח"ז כתב ג"כ אם היה גדול וכו' מחשב וקובע ומעבר נראה דוקא אם היה אדם גדול ובלאו הכי אפילו החשבון אסור בח"ל ובסוף דבריו כתב ואם נעשה גדול בא"י ה"ז אסור לקבוע ולעבר ואם עבר וקבע ועבר לא עשה כלום נראה דבדיעבד החשבון כשר דלא כתב ואם עבר וחישב רק אם קבעו או עיברו אינו כלום אבל אם קבעו בא"י החשבון כשר אף אם היה בח"ל אף שכתב ג"כ אסור לקבוע ולעבר אם נעשה גדול בא"י ולא כתב חשבון נראה דאף לכתחלה יכולין לחשוב בח"ל זה א"א לומר דהרי התחיל בפירוש דאין מחשבין עכצ"ל דהחשבון צריך להיות לכתחלה בא"י ובסוף דבריו שלא כתב רק לקבוע ולעבר אסיפא קאי דהיינו אף בדיעבד אינו כלום אך לכאורה אינו מבואר בש"ס דברכות דהחשבון צ"ל ג"כ בא"י דשם מבואר במעשה דחוני הי' קובע חדשים ומעבר שנים בח"ל ושלחו אחריו דאסור דכתיב כי מציון וכו' וכן בסנהדרין י"א ע"ב ת"ר אין מעברין את השנה אלא ביהודה וכו' נראה דוקא העיבור אסור אבל החשבון מותר וע' תוס' ד"ה אין מעברין הקשו מפז"ב דר"ח בן זרניקי ור"ש בן יהוצדק קאזלו לעבר שנים בעסיא ועסיא ח"ל הוי והם הניחו גדולים בא"י ותירצו דעיבורא דהתם היינו חושבנא אבל הב"ד ישבו וקבעו בא"י ע"ש אם כן מבואר להדיא דחושבנא שרי בח"ל ג"כ אך אפשר דהר"מ מצא איזה ברייתא דגם החשבון צ"ל בא"י ואנחנו לא נדע וכ"נ מתוס' יבמות קט"ו ד"ה אר"ע בסה"ד כתבו ג"כ כמו בסנהדרין דר"ח ורשב"י חשבו בח"ל וסיימו ושום אונס היה שלא חשבו בא"י וכו' נראה דוקא אם היה קצת אונס אבל לכתחלה גם החשבון מצוה להיות בא"י ונראה דאם יש אדם גדול בח"ל שלא הניח כמותו בא"י לא יקדשו הב"ד שבא"י כי מצוה על הגדול לקדש בח"ל והגם דמצוה לקדש בא"י מכל מקום כיון שהאדם הגדול הוא בח"ל מצוה בו יותר כמבואר כ"פ החודש הזה לכם מסורה לכם היינו לגדולי הדור כמבואר בר"מ כ"פ.

והנה אם יש גדול הדור בא"י אך שאינם יכולים לקבוע שם מחמת איזה אונס אינו מבואר בר"מ אם יוכלו הקטנים מהם לקדש בח"ל או על כל פנים השוים כמותם אך בתוס' סנהדרין שם כתבו וז"ל ובירושלמי אמרינן בהדיא דאם אינם יכולים לעבר בא"י מעברין בח"ל ירמי' יחזקאל ברוך בן נרי' עיברו בח"ל עכ"ל נראה מדבריהם דעל כל אונס שא"י לקבוע בא"י קובעים בח"ל ולכאורה נראה דאין ראי' מהנביאי' ההם שעיברו בח"ל דנ"ל פשוט דהא דהמצוה היא בא"י היינו משנבחרה א"י אבל קודם שנבחר' כשר בכ"מ ובודאי מרע"ה וב"ד קידשו חדשים ושנים עפ"י הראי' במדבר וכה"ג מבואר במס' מגילה גבי הלל על נס שבח"ל דעד שלא נבחרה הארץ כל הארצות הוכשר' אך משנבחרה הארץ לא הוכשר אלא בארץ אם כן ה"נ וע"ש במגילה דאמרינן כיון שגלו חזרו להכשירן הראשון והיינו בגלות בבל דפסקינן דקדושה הראשונה ל"ק לע"ל כמבואר בכ"מ בש"ס ובר"מ פ"א מה' תרומות אם כן בגלות בבל לא הי' א"י קדוש כלל והנביאים הללו קידשו בבבל אם כן היו רשאין לקדש כי הי' אז א"י ככל הארצות ובודאי שאין לקדש אם אין א"י קדוש אם כן אין ראי' לזה"ז שא"י קדוש דקדושה שני' של עזרא לא בטלה שיהיו יכולים לקדש בח"ל אם א"י לקדש בא"י ואפשר דהוי כמו בזמן שאין סמוכים דהל"מ הוא דקובעין עפ"י החשבון המקובל עיין ר"מ פ"ה ולא עפ"י הראי'. אך מכל מקום ראיית הירושלמי נכונה כיון דעיקר הדין שיהי' הקידוש והעיבור בא"י נפקא לן מפסוק כי מציון תצא תורה או מלשכנו תדרשו ע' ברכות וסנהדרין אם כן תלוי זה במקום הקדוש בקדושת השכינה ולא בקדושת תו"מ עיין ר"מ פ"ו מה' בית הבחירה פ' דירושלים ובהמ"ק נתקדש בקדושה הראשונה ל"ב בגלות בבל אם כן הי' אז ירושלים בקדושה ומכל מקום קידשו ועיברו בח"ל ע"כ מוכח דאם א"י לקדש בא"י מקדשין בח"ל ובדין קדושת א"י וירושלים הארכתי לקמן ב"ה ע"ש:

והנה מצוה זו של קה"ח היא מצוה על הב"ד שיחשבו וידעו אם תראה הירח או לא ומחשבין כדרך שמחשבין האצטגנינים עד שידעו אם אפשר שתראה הירח בזמנו שהיא ליל למ"ד אם ידעו שאפשר שתראה הירח בזמנו יושבים ומצפים כל היום שלשים אם באו עדים ודרשום וחקרום ונאמנו דבריהם מקדשין אותו ואם לא באו עדים עד הלילה החודש מעובר דהיינו ר"ח ביום שלשים ואחד ואם ידעו עפ"י החשבון שאינה נראית ביום למ"ד אין יושבים יום ל' ואין מצפין לעדים כלל ואם באו עדים הם עידי שקר וכ"ז מבואר בר"מ בשינוי לשון קצת וע"ש במפרש כתב הטעם דאם עפ"י החשבון הוא יום ל' מכל מקום אין משגיחין בחשבון עד שיבאו עדים שנראה הלבנה ואם נראה להם בחשבון שא"א שתראה אין סומכין על העדים וסומכין על החשבון והוא משום שאין אנו

סומכין אלא על שניהם כאחד החשבון וגם עדי הראי' ע"כ ברישא אף שעפ"י החשבון נראית מכל מקום צריכין להמתין על העדים ובסיפא אעפ"י שיש עדים כיון דאי אפשר להיות כן עפ"י החשבון ע"כ אין מקדשין וזה מבואר בר"ה כ"פ דמצוה לקדש על הראי' היינו שיבאו עדים שראו הלבנה ע"ש דף כ'.

והנה אם באו העדים יום ל' מקדשין את החודש והראב"ד אומר מקודש וכל העם עונים אחריו מקודש מקודש ואין מקדשין אלא על החודש שנראה בזמנו אבל אם לא קידשו ביום ל' ממילא מעובר החודש וזה מבואר בר"מ פ"ב ה"ח והוא פלוגתא בר"ה כ"ד דת"ק סובר בין שנראה בזמנו בין של"נ בזמנו מקדשין אותו ופלימו סובר בזמנו אין מקדשין אותו ושל"ב מקדשין אותו וראב"ש סובר בין בזמנו בין של"ב וכו' דוקא שנים אתה מקדש ולא חדשים וראב"צ סובר בזמנו מקדשין אותו ושל"ב אין מקדשין אותו וארי' א"ש הלכה כראב"צ ע"כ פוסק הר"מ כוותי' ולכאורה להתנאים דסברי דביום ל' אין מקדשין וראב"ש דסובר דאין מקדשין כל החודש אם כן לא ס"ל כלל ד"ז דמצוה לקדש על הראי' וא"כ לדידהו אין יושבין הב"ד כלל יום ל' ומצפין על העדים רק משגיחין עה"ח ובאמת מבואר כ"פ דמצוה על הב"ד לקבל עדות החודש כמו שדרשו החודש הזה לכם כזה ראה וקדש ובודאי אין חולק ע"ז ועיין בר"ה כ' דמוקי להמשנה שראו ביום ל"א דמצוה לקדש על הראי' ואינו מבואר שם דאתיא כהאי תנא דביום ל"א ג"כ מקדשין דאל"ה דיום ל"א אין מקדשין מאי מצוה לקדש על הראי' איכא א"ו דאינו תלוי כלל בזה, דזה שיאמרו הב"ד מקודש הוא מצוה בפ"ע וילפינן לה מפסוק תקראו אותם, ובזה פליגי ח"א דמצות אמירת מקודש דוקא בזמנו וח"א דוקא שלא בזמנו אבל המצוה לקדש עה"ר הוא מצוה שיקבעו הב"ד החודש עפ"י עדים שיראו את הלבנה כמו שדחז"ל כזה ראה וקדש וזה נקרא קידוש היינו לקבוע החודש ביום ל' או ביום ל"א והיינו שיסכימו הב"ד שזה הוא ר"ח וכפירש"י שם ד"כ מצוה לקדש עה"ר שיבאו עדים וכו' שנאמר כזה ראה וקדש וזה שיאמרו הלשון של מקודש החודש הוא מצוה בפ"ע לכל חד כדאית ליה ובהא כ"ע מודים דהב"ד יושבים ומצפים על העדים. אחר זה מצאתי לרמב"ן בספר המצות מצוה קי"ג שכתב להדיא דאין קידוש ב"ד מעכב אלא הוא מצוה והראיה דראב"ש סובר דאין מקדשין כלל אלא הב"ד עושים את החשבון והסכמתם אם זה יום ר"ח או יום מחר ע"ש ובעזה"י כוונתי לדבריו וע"ש באריכות ועיין בס' יערות דבש ח"ב דרוש י"א בסוף הדרוש שהקשה מאי מתרץ הש"ס דאיקלע ל"א בשבת דמצוה לקדש עפה"ר אם כן לראב"ץ דסובר דבחודש מלא אין מקדשין המשנה דעל שני חדשים לא אתי' כוותי' וע"ש ולפמ"ש אין ענין זל"ז ואפילו למ"ד אין מקדשין היינו שאין הב"ד אומרים מקודש אבל מכל מקום

מצוה להם לקבוע החודש ע"פ ראיית העדים וזה הוי מצוה לקדש עה"ר [ואתי' ככ"ע אפילו למ"ד שום] חודש א"מ מכל מקום זה הוי מ"ע בפ"ע לקדש עפ"י עדים ואין הא' תלוי בחבירו כלל כנלע"ד ברור ב"ה.

והנה לפמ"ש דקידוש עה"ר ולומר מקודש אין תלוי זב"ז אפילו אם אצ"ל מקודש מכל מקום מצוה על הב"ד לקבל עדות החודש ולקבוע ע"פ ולא בחשבון לחוד קשה לי מ"ט ביום ל' אף שעפ"י חשבון הי' נראית הלבנה מכל מקום ממתינין על העדים כי מצוה לקדש על ראיית העדים שיאמרו ולא בחשבון לחוד ואם לא באו עדים ביום שלשים או שידוע לב"ד שא"א לראות ביום שלשים החודש הוא מעובר תיכף בליל ל"א כמבואר בר"מ פ"ג דעושין סעודת העיבור ביום ל"א קודם עלות השמש וע' סנהדרין פ' בן סורר ואי"ה יבואר לקמן וכ"נ מדברי הר"מ בפרקים אלו כ"פ ומדוע לא ימתינו ג"כ על העדים ולקבל עדות שראו ביום ל"א כדי שיקדשו הב"ד על הראיה נהי דאין נ"מ דביום ל"א הוא תמיד ר"ח אף אם אינם באים כמבואר בר"מ פ"א ה"ג מכל מקום אמאי לא ימתינו לכתחלה על העדים כדי לקבוע החודש עה"ר ועיין רמב"ן שם דגם לקדש עה"ר הוא מצוה ואינה מעכבת ועיקר תלוי בחשבון והסכמת ב"ד ולזה צריך מומחין ע"כ אנו סומכין על היללל ב"ב של ר"י הנשיא שחישב אז להסכים על החדשים עד ביאת משיח ב"ב וע' פ"י בסוגיא בר"ה דאדר הסמוך וכו' כתב כ"פ דהיא מצוה בעלמא להמתין על העדים אבל אם הב"ד רוצים מקדשי' לפי חשבונם אף ביום ל' על כל פנים לכתחלה מצוה איכא להמתין על העדים וא"כ אמאי לא ימתינו ביום ל"א כדי לקיים המצוה לקבוע ע"י עדים ועוד הדבר מפורש להדיא בש"ס דף כ' דגם ביום ל"א מצוה לקדש עפ"י הראיה דמבואר שם אר"נ אף אנן נמי תנינא על שני חדשים מחללין את השבת וכו' בשלמא אי אמרינן לעולם חסר מחללין מפני שמצוה לקדש עה"ר אא"נ זימנין מלא וכו' נעברי' האידנא ונקדשי' למחר. ומתרץ כגון דאיקלע יום ל"א להיות בשבת דמצוה לקדש עה"ר ופירש"י דאם לא יבאו העדים היום יקדשו הב"ד בל"ז יום ל"א כי אין חודש יותר ע"ז ע"כ מחללין את השבת כדי שהב"ד יקדשו ע"י העדים מבואר להדיא דגם ביום ל"א מצוה לקדש עפ"י עדים ונהי דאיתותב שם דהמשנה לאו משום מצוה לקדש עה"ר היינו מטעם אחר ואין מחללין שבת מפני כך אבל דין זה הוא דין אמת דגם ביום ל"א מצוה לקדש עפ"י עדים ובסנהדרין גבי עיבור ובר"מ מבואר כ"פ דתיכף בלילה הוי מעובר:

והנה מבואר במשנה דראוהו ב"ד ונחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה ה"ז מעובר וכ"ה בר"מ וע"ש בר"מ דעל יותר ממהלך לילה ויום אין הולכין העדים שאין עדותן מועלת שכבר נתעבר החודש יע"ש בלחם משנה דאף בחול אין הולכין והא לא

קשיא למה לא ילכו גם ביום ל"א כדי לקבוע עפ"י עדותן דנ"ל ברור דל"ש מצוה זו לקדש עפ"י ראיית העדים רק אם רוצי' לקדש יום זה שראו העדים הירח המכוון לחשבון בב"ד ורק אם רוצי' לקדש יום ל' עפ"י החשבון מצוה לקבל העדים לשמוע מפיהם שראו הירח בליל למ"ד או אם רוצי' הב"ד לקדש יום ל"א עפ"י החשבון או לאיזה צורך לקצת שיטות מצוה על הב"ד לשמוע מפי עדי' שראו הלבנה ביום ל"א דאותם העדי' מכווני' לדעת הב"ד אבל אם הבית דין רוצי' לקדש יום ל"א ויהיה המצוה עליהם לשמוע עדים שראו הלבנה ביום ל' דסותרי' דעת הב"ד אין סברא כלל שיהיה זה מצוה לקדש עפ"י הראיה כיון שראו הלבנה רק המצוה לקדש ביום שרוצי' לקדש עפ"י העדי' שראו ביום זה אבל לא שיהיה מצוה עליהם לקדש היום עפ"י ראיית העדים יום אתמול ל"מ לשיטת הר"מ פ"ג דמקדשין למפרע אם כן יקדשו יום למ"ד ויבואר לקמן בעזה"י אלא אפילו החולקים על הר"מ מכל מקום אין סברא כלל שיהיה מצוה לקדש יום זה על עדותן שראו ביום אחר ע"כ כולם מודי' דיותר ממהלך לילה ויום א"צ ליל כיון דהם ראו ביום ל' והב"ד יקדשו יום ל"א אין מצוה לקדש על הראיה הזאת.

ועוי"ל יותר דאף להמתין ביום ל"א על עדים דלמא יבאו עדי' שראו הלבנה ביום ל"א והוא מכוון לדעתם שרצונם לקדש יום זה מכל מקום אם עפ"י החשבון היה נראה הירח ביום למ"ד ל"מ אם יש עדי' ג"כ שראו ביום ל' אך שבאו ביום ל"א ויש עדי' ג"כ שבאו ואומרים שראו יום ל"א אין סברא שיהי' מצוה לקבל עדותן שראו ביום ל"א כיון דבאמת נראה הלבנה ביום ל' והם שראו ביום ל"א אינן בגדר עדות כלל אלא אפילו אם אין כאן שום עדות מיום למ"ד רק אם היה החשבון של הב"ד שתראה ביום למ"ד אין סברא שיהיה מצוה על הב"ד אפילו ביום ל"א לקדש על עדותן כי מצד הסברא דעיקר העדות שמצות התורה לשמוע מפיהם ג"כ היינו אם מכווני' לחשבון דרואי' ביום הראוי להיות, אבל מה שרואין אח"ז אין סברא כלל שיהיה מצוה לקדש ע"פ. ע"כ לא קשה מכל הנ"ל כיון דבאמת נראה הלבנה ביום ל' אין מצוה להמתין כלל ביום ל"א על עדי' שיעידו שראו ביום ל"א כיון שבאמת היתה ראויה לראות בזמנה אך אם ע"פ החשבון לא היה נראה הלבנה רק ביום ל"א אז מן הראוי שיהא מצוה ג"כ להמתין על עדים שראו ביום ל"א כדין ולקדש ע"פ. ובר"מ אינו מבואר כלל דין זה וצריך טעם. וכ"נ מפרש"י כ' ד"ה הכא כגון דאיקלע יום ל"א בשבת ול"נ החודש אתמול אלא היום דא"נ לא ילכו יקדשו הב"ד היום ע"כ מצוה שילכו כדי לקדש ע"פ הראי' ע"ש בשינוי לשון קצת נראה מרש"י שהאריך בלשונו ולא נראה אתמול אלא היום היינו כמ"ש דוקא אם לא נראה אלא היום ביום ל"א מצוה לקדש עה"ר אבל אם נראה אתמול אין מצוה לקדש עה"ר ביום ל"א.

וחוץ לזה נראה ברור מצד הסברא וכמ"ש אך ברש"י שם ד"ה אמאי מחללינן כתב וז"ל ליתקנו ב"ד שימתינו עד יום ל"א שלא לחלל את השבת וילכו ויעידו למחר ויקדשו עפ"י ע"ש ודבר זה שפרש"י שילכו ויעידו למחר ל"ל לרש"י כיון דעיקר הקושיא דא"א זימנין מלא מכדי בב"ד תליא מלתא כדפירש"י שם דאתם וכו' אם כן ליתקנו שלא ילכו בשבת וממילא יהי' החודש מעובר ביום א' וזה עיקר הקושיא אבל הליכתם שמה א"צ כי ביום ל"א למה לי הליכתם דבלא הליכתם הי' ר"ח ביום ל"א דהיינו ביום א' אע"כ כיון דמצוה לקדש עה"ר צריכין לילך למחר ג"כ אף שיעידו שראו ביום ל' דבאמת ראו ביום ל' מכל מקום מצוה להם לילך לקדש ע"י ראייתם ביום ל' את יום ל"א כי החודש עושים מעובר כמבואר שם מכל מקום דעת הר"מ באמת שא"צ לילך אפילו בחול וגם מצד הסברא הדברים ברורים וכמ"ש בעזרה"י.

ונראה לומר הטעם שא"צ להמתין על עדים ביום ל"א שמצינו כמה דברים שצריך עדים מכל מקום בדבר הידוע לכל העולם הוי אנן סהדי שהוא כן עיין תוס' יבמות מ"ה ע"ב ד"ה מי לא טבלה הקשו נהי דטבלה לנדותה מכל מקום הא גבי גר צ"ל ב"ד של שלשה בשעת טבילה ותי' כיון שידוע לכל שטבלה הוי כאילו הב"ד עומדים בשעת טבילה וער"נ פ' המגרש בסוגיא דע"ח כרתי שכתב שם דאף ר"א דס"ל עמ"כ מודה דסגי בע"ח כיון דע"י חתימה ידוע שנמסר לידה הוויין ע"ח בעצמם ע"מ אעפ"י שלא ראו המסירה ע"ש ועי"ש ה' קדושין דאיש ואשה הדרים יחד הוי כאילו יש עדים דידוע לכל ע"ש אם כן ביום ל"א דידוע לכל דהלבנה נראית כי אין חודש יותר מזה וכל העולם יודעים הוי כאילו העידו בפני הב"ד וגם הוי כאילו הב"ד עצמם ראו כמו גבי גר אם כן א"צ עדים להעיד דהוי כאילו העידו וכאילו הב"ד בעצמם ראו, ובראו בעצמם נמי מקיימים מצוה לקדש ע"פ הראי' ע"פ ראיית ב"ד ע"כ ביום ל"א אין אנו צריכין להמתין על עדים דהוי כאילו באו וכאילו הב"ד ראו וסגי בכך כנלע"ד בעזה"י ומכל מקום צריך עיון גדול ועיין ב"ש ס"ס ל"א וח"מ שם וב"ש סי' מ"ב גבי קדושין דסגי בידיעה בלי ראי' וא"ד לד"נ ע"ש אם כן ה"נ הוי כמו עדות בידיעה שלא בראי' ומהני ואפשר דעדיף כיון דהוי דבר ברור לכל העולם ואין כאן מקומו להאריך ודומה יותר לסברת תוס' יבמות שהבאתי שכתבו לענין ב"ד דהוי כעומדים שם וקצת דברים אלו למדתי ממעין החכמה להגאון מהאמבורג:

סעיף ב

שני ישראלים וכו'. ער"מ פ"ב שאם הב"ד ראו הלבנה בסוף יום כ"ט ועדיין הוא יום יכולים בעצמם לקדש בעוד יום ומקדשין להבא דהיינו ביום כ"ט מקדשין יום שלשים ואם הב"ד עצמם ראו ביום א"צ לקבל עדים דלא תהי' שמיעה גדולה מראי' ועיין בסוגיא

שם וע"ע שם בר"מ דאין מקדשין החודש בלילה ואם ראו הב"ד או העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה ה"ז מעובר ולכתוב כל הדינים אין צורך עיין בר"מ בפירקין אך איזה הערות אכתוב. הנה דעת הר"מ סוף פ"ג דאם הב"ד ישבו כל יום למ"ד ולא באו עדים והשכימו בנשף ועיברו את החודש כמו שביאר שם ואחר ד' או ה' ימים ואפילו בסוף חודש באו עדים רחוקים והעידו שראו את החודש בזמנו היינו ליל ל' מאיימים עליהם ומטריפין אותם בשאלות וכו' ומשתדלין ב"ד שלא יקדשו את החודש וכו' ואם עמדו העדים בעדותן אחר האיום חוזרים ומקדשין ומונים מיום שלשים הואיל ונראה הירח בליל למ"ד ואם הוצרכו ב"ד להניחו מעובר מניחין וכו' שמעברין את החודש לצורך ויש חולקין דאין מניחין אותו מעובר וכו' יראה לי שאין מחלוקת חכמים אלא בשאר החדשים חוץ מניסן ותשרי או שבאו העדים בניסן ותשרי לאחר שעברו המועדים שכבר נעשה מה שנעשה אבל בניסן ותשרי אם באו העדים קודם חצי חודש אין מאיימין עליהם וחוזרין ומונים מיום שלשים שאין מאיימין על העדים שנראה בזמנו כדי לעברו אבל מאיימין על עדים שנתקלקלה עדותן וכו' מאיימין עליהם כדי שיתקיים עדותן ויתקדש החודש בזמנו וכן אם באו עדים אחרים להזים את העדים וכו' הרי אלו מאיימין עליהם שלא תתקיים הזמה ויתקדש החודש בזמנו ע"ש בלשונו הזהב ובלחם משנה מאין הוציא הר"מ דינים אלו.

ולפע"ד ד"ז דמקדשין למפרע יצא לו מסוגית הש"ס דלשיטתו מיושב היטב הסוגיא בלי שום קושיא ע"ש בר"ה כ"א ב' במשנה על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי שבהם שלוחין יוצאין לסוריא ובהן מתקנין את המועדות וכשהי' בית המקדש קיים מחללין אף על כולן מפני תקנות הקרבן עכ"ל המשנה ופירש"י ד"ה שבהם הלכך חשיבי ומה"ת מחללין על כולן אבל רבנן אסרו לפי שאין תיקון המועדות תלוי בהן ולא אכפת למלאן ולחסרן על פי עדים אך בשני חדשים אילו העמידו על ד"ת שכל המועדות תלויין בהם עכ"ל ובד"ה תקנת קרבן פי' של ר"ח שיקרב בזמנו ובגמרא על שני חדשים וכו' והתנן על ששה חדשים השלוחין יוצאין אמר אביי ה"ק על כולן שלוחין יוצאין בערב על ניסן ועל תשרי עד שישמעו מפי ב"ד מקודש תנ"ה וכו' ופירש"י הילכך על שאר חדשים אין חילול של עדים ממהר יציאת השלוחין וכשלא יבאו עדים היום ויתעבר החודש וכו' השלוחים יוצאים תיכף משתחשך אבל בניסן ותשרי אם העדים יחללו שבת ויתקדש החודש יצאו השלוחים תיכף בערב ואם לא יבאו ויתעבר החודש לא יצאו השלוחים עד מחר וכו' וא"ת וכו' כדי ליפות טעם החילול עיין היטב בסוגיא שם והנה לפי פשוטו דאם יחללו העדים את השבת יהי' ר"ח ביום שבת דהיינו ביום

למ"ד ואם לא יחללו יהיה החודש ביום א' יום ל"א ויהי' החודש מעובר כפירש"י והתוס' קשה טובא א' למה בכל ר"ח אסרו רבנן לחלל את השבת כיון דהתורה התירה ומצוה איכא לקדש עפ"י הראי' כאשר דרשו כזה ראה וקדש ולמה אסרו חכמינו זכרונם לברכה במקום מצוה ולא מצינו בשום מקום שיהיו עוקרין ד"ת במקום מצוה אם לא משום סייג וגדר וכאן למה עקרו ולא הוי כמו מילה דהתורה התירה בשבת ול"ג חכמינו זכרונם לברכה נהי דגם במקום דהתירה התורה יכולין לאסור [עט"ז יו"ד סי' קי"ז וחו"מ סי' ג' וא"ח ה' ר"ה והד' עתיקין ואפילו אם נימא שלא כדבריו] מכל מקום במקום מצוה למה יאסרו כמו דלא אסרו הקרבנות ודומיהן ואי דמש"ה אסרו חכמינו זכרונם לברכה כיון דהמצוה תוכל להתקיים ביום א' דיבאו ביום א' ויתקדש החודש ביום א' זה אין סברא כלל דזה הוי מצוה שהחודש יהי' מעובר ומצוה שיקבלו העדות שיאמרו שראו ביום ל' סותר לעיבורם כמו שהארכתי לעיל דזה בודאי לא הוי קידוש על הראי' ע"ל ועוד אם מצאו איזה סייג מ"ט לא גזרו על ניסן ותשרי גם כן ואי מפני תיקון המועדות מה קלקול יש אם לא יחללו ויהי' החודש מעובר הלא בהב"ד הדבר תלוי אתם אפילו מזידים וכו' ומכ"ש משום סייג וגדר מותרים לכתחלה לעשות החודש חסר או מלא כי הקב"ה מסר להם ואין לך מועדים אלא אלו ומה קלקול שייך בזה וזה הוא קושית הגמרא עצמה ד"כ אי אמרת זימנין מלא וכו' נעברי' האידנא ונקדשי' למחר ולמה מחללין על ניסן ועל תשרי ואף דאמרינן שם מתיב ר"כ א"א זימנין מלא היינו דמחללינן וכו' מכל מקום קשה אדרבה דאכתי קושית הש"ס לא מתרצא דלמה מחללין נעברי' האידנא וכו' ועוד כשהי' בהמ"ק קיים מחללין על כולם מפני תקנת הקרבן מה קלקול יש אם יתעבר ויהי' ר"ח ביום א' ויקריבו ביום א' והנה לדעת רש"י כל התקנה הוא שיקריבו ביום ל' וגם המועדים יהיו מנוים מיום ל' וא"י למה יהי' עדיף יום ל' מיום ל"א כיון דהתורה מסרה לב"ד ואי משום מצוה לקדש עה"ר בשאר חדשים נמי וגם מבואר שם ד"כ דאמרינן משום תקנת קרבן ש"מ דלאו משום מצוה לקדש עה"ר ועוד קו' התוס' שם ד"ה על ניסן שהקשו ל"ל הטעם דמחללינן מפני השלוחין כדי למהר יציאתן ותפ"ל דע"כ צריכין לבא בשבת בחודש תשרי דאם לא יבאו ויהי' החודש מעובר היינו יום ל"א ביום א' בשבת אם כן איקלע יום ערבה בשבת ולא אד"ו ראש ע"כ צריכין לבא בשבת ע"ש עוד הקשו מ"ט אין השלוחין יוצאין על ניסן ועל תשרי עד שישמעו מפי ב"ד מקודש בשלמא היכי דנראה בעליל בליל למ"ד אף דהשלוחים יודעים דודאי יקדשו ב"ד מחר את החודש מכל מקום אינם יוצאין דלמא הב"ד ימלכו ויעברו את החודש ויהיו המועדים מקולקלים על ידם אבל היכא דלא קדשוהו ביום ל' למה לא יצאו תיכף במ"ש דהוא ל"א דהב"ד לא

יכלו לדחות את החודש יותר וע"ש שתירצו בדוחק מזה יצא להר"ת שיטה זו דמקדשין למפרע ויהי' הסוגיא מיושב בריוח וס"ל דאם נראה הלבנה ביום ל' אם יש עדים אפילו אח"כ מקדשין יום ל' וזה הוי קידוש עפ"י ראי' דהב"ד מקדשין יום ל' כמו חשבונם וגם העדים מעידים כן אם כן שפיר דהתורה ציותה לחלל שבת בזמן המקדש דיש קרבן דאם לא יבאו ביום ל' בשבת לא יקריבו בשבת קרבן מוסף כי החודש מעובר ויקריבו ביום ל"א ובאמת העדים יבאו אחר כך ויעידו ויהי' למפרע ר"ח ביום ל' דהיינו בשבת ולא הקריבו קרבן מוסף כלל בר"ח וגם בזמן שאין בהמ"ק התורה התירה לחלל השבת דכן גזירת הכתוב אך חכמינו זכרונם לברכה בזמן המקדש לא היו גוזרין שלא יחללו את השבת דע"י הגזירה יתבטל קרבן מוסף אבל בזמן שאבהמ"ק ראו חכמינו זכרונם לברכה שאין שום סרך מצוה ונ"מ בחילול שבת ואי משום מצוה לקדש עפ"י ראי' דהיינו עפ"י עדים מכל מקום אם לא יחללו שבת העדים יבאו אחר כך ויהיו מעידין ויתקדש החודש ביום השבת דהיינו יום ל' ויעשו גם כן המצוה לקדש עפ"י הראי' כי הם יקדשו יום ל' כפי חשבונם וגם העדים מעידים כן אם כן אין שום מצוה בחילול שבת אסרו חכמים וזה בכל החדשים אבל בניסן ותשרי העמידו ד' על ד"ת שבהם השלוחים יוצאין כדי למהר הליכתן וסובר הר"מ דזה טעם נכון כיון דהוא גזירת חכמינו זכרונם לברכה ובמקום תיקון למהר השלוחין והיא תיקון המועדות לבני הגולה לא העמידו דבריהם.

ואיני מבין מפני מה צריך רש"י לדחוק כדי ליפות הטעם כיון דבאמת הוא רק דרבנן והם אמרו והם אמרו והעמידו על ד"ת ואפשר היה קשה לרש"י קו' תוס' דיש טעם מרווח דלא העמידו ד' מחמת יום הערבה ע"כ פירש דטעם זה הוא סעד ויופי וברש"י לא משמע כן אבל הר"מ ס"ל כן ע"כ מחללין את השבת דאם יבאו עדים ביום א' ולא יחללו את השבת נהי דיהי' ר"ח ביום שבת מכל מקום אם יבאו בשבת ילכו השלוחין תיכף לצאת משתחשך אבל אם יבאו ביום מחר לא ילכו העדים עד יום מחר עד שישמעו מפי ב"ד מקודש דכן הדין בניסן ותשרי ע"כ מחללין את השבת ולשיטת הר"מ ל"ק קושית התוס' דבלאו הכי מחללין דיום ערבה מיקלע בא' דז"א לשיטת הר"ם אם לא יחללו שבת ויבאו ביום א' באמת יתקדש ר"ח ביום שבת ויהי' יום הערבה בחול וליכא קלקול בשופר דבלאו הכי אף דאין מחללין מכל מקום הב"ד עושין יום ל' ג"כ ר"ה כי שמא יבאו עדים קרובים בלא חילול שבת ע"כ עושים תמיד ר"ה ביום ל' ג"כ כמבואר במס' ר"ה וא"צ להאריך. ולשיטתו ל"ק נמי קושית התוס' למה החילול ממהר יציאת השלוחים ולמה לא יצאו תיכף משתחשך הא אין הב"ד יכולים לדחותו יותר ז"א להר"מ דהיאך יכולים לילך תיכף בליל ל"א דלמא יבאו מחר עדים שראוהו בזמנו אם כן יקדשו יום הל' או

אפשר לא יבאו עדים ויהי' מעובר אם אינם יודעים מתי ר"ח אם ביום ל' או ביום ל"א ע"כ אם יתקנו חכמים שלא לחלל שבת אם כן אפשר למחר יבאו העדים ויהי' החודש ביום ל' ע"כ צריכין להמתין על הב"ד. ואל תקשה לך תמיד היאך הולכין שלוחין על חודש העיבור דלמא יבאו עדים אחר ג' או ה' ימים ויהי' מקודש למפרע זה לא שכיח כי ראיית הירח הוא סמוך לירושלים ולמקום הוועד עיין ר"מ ומ"פ ותמיד ל"ש כלל אפילו לבא ביום ל"א כמבואר במשנה פ"א נשתהו העדים לבא אבל מכל מקום היו באותו יום אבל אם אין מחללין את השבת בודאי יבאו העדים ביום א' היינו יום ל"א כי לא יוכלו להלוך ביום שבת ואם כן הב"ד יקדשו את היום למ"ד ע"כ אין הולכין השלוחין עד שישמעו מפי ב"ד. וזה שמבואר בש"ס מפי ב"ד מקודש לאו דוקא הלשון מקודש כי לדעת רש"י ביום ל"א ממילא אינו אומר הראב"ד מקודש אך זה נקרא הסכמת הב"ד כמש"ל.

ולשיטת הר"מ מיושב הפשט בגמרא דף כ' דמקשינן שם ממשנה זו דמחללין את השבת אא"ב לעולם חסר היינו דמחללין דמצוה לקדש עה"ר ואם לא יבאו יקדשו הב"ד שלא עפ"י ולא יקיימו המצוה לקדש עפ"י עדים אא"א זימנין מלא וזימנין חסר נעברי' האידנא ונקדשי' למחר וקשה היאך יעברו הא מצוה לקדש עה"ר וע"כ פירש"י דהעדים יבאו ביום א' ויעידו וכ"כ לעיל דזה אין סברא כלל דהעדים יעידו על יום ל' ויעשו ר"ח ביום ל"א ויהי' זה בכלל המצוה ע"כ נראה דהר"מ לא ניחא לי' כפירש"י וגם לשון הגמרא שפת יתר נעברי' האידנא ונקדשי' למחר הל"ל בקיצור נעברי' לירחא וגם הלשון נקדשי' כיון דבאמת אין מקדשין בל"א אף על פי שכ' לעיל דל"ד לאמר מקודש רק הסכמת הב"ד מכל מקום אם יש ליישב שיהי' בדקדוק מה טוב ולשיטת הר"מ ניחא מאוד דהגמרא הכי מקשה בשלמא א"א דתמיד חסר אם כן יקדשו היום בלא העדים ע"כ מחללין כדי לקדש עפ"י הראי' אא"א זימנין מלא וזימנין חסר ל"ל לחלל נעברי' האידנא היינו יום זה של שבת נעברי' ונקדשי' למחר היינו ביום מחר יקדשו את השבת לר"ח והעדים יבאו ביום מחר ויקדשו למפרע ויהי' המועד כתיקון ביום ל' וגם יקיימו מצות קידוש עה"ר כי העדים מעידים על יום ל' והם יקדשו את יום הל' ומתרץ דאיקלע וכו' והפשט לשיטת הר"מ מתוק מדבש.

אך קשה לשיטת הר"מ דבשלמא לרש"י דאם אין מחללין את השבת הוי החודש מעובר אם כן הטעם שמחללין את השבת מבואר במשנה שבהם מתקנים את המועדות היינו מכל מקום תיקון המועד שיהי' עפ"י הראי' ובזמנו עכצ"ל לרש"י כן ומ"ש השלוחים יוצאין הוא רק לסעד כפירש"י אם כן ניחא מה דמקשה הש"ס א"א זימנין מלא או חסר נעברי' וק' הא מבואר הטעם מפני השלוחין אע"כ ז"א טעם גמור רק סעד אם כן מקשה

הש"ס שפיר אבל לשיטת הר"מ המשנה שאמרה מתקנים את המועדים אינו טעם כלל כי אף אם יבאו ביום ל"א יהי' החודש ביום ל' ונקבע החודש בזמנו אם כן עיקר הטעם מחמת יציאת השלוחין ול"ג חכמינו זכרונם לברכה ול"ק קושית רש"י דהשלוחין בעצמם אינם מחללין כמש"ל כיון דמן התורה מותרים לחלל רק חכמים גזרו וכל היכא דאיכא טעם ל"ג אם כן מאי מקשה הש"ס הכא נעברי' האידנא ולמה יחללו אי זימנין מלא וכו' דע"כ מחללין מחמת השלוחין אם כן קשה לשיטת הר"מ. אומר אני לך ולטעמיך לשיטת רש"י דהשלוחין אינו טעם גמור אבל לדידי' מפני תיקון המועדים הוא טעם גמור כדי שיהי' המועד ביום ל' אם כן ג"כ קשה קו' הנ"ל מאי מקשה דנעברי' הא מבואר הטעם במשנה שבהם מתקנים המועדים עכצ"ל דכאן סברת ר"נ דהמשנה אינה נותנת טעם כלל וזה אך מונה המעלות שיש לחדשים והוא דעת הרז"ה בס' המאור ע"ש שבהם מחללים את השבת ומתקנים את המועדים דהיינו דהב"ד רואים תמיד שיהי' בזמנו וגם השלוחים יוצאין בבוקר וכו' ובאמת לפי מסקנת הש"ס דאיתותב אלא תמיד זימנין מלא או חסר נוכל לפרש דהם טעמים ור"נ לא ס"ל כן כנלע"ד שיטת הר"מ בעזה"י והם דברים טובים ונכוחים רק עניני האיום שכתב הר"מ לא פרשתי עדיין ובאתי רק לעורר.

והנה לשיטת הר"מ דמקדשין למפרע נראה לומר הא דפליגי תנאי במשנה בר"ה כ"ד ת"ק סובר בין שנראה בזמנו ובין שלא נראה בזמנו מקדשין אותו וראב"צ אומר אם ל"נ בזמנו אין מקדשין אותו והלכה כראב"צ והטעם של ראב"צ שכבר קדשוהו שמים ועבתוס' סנהדרין יו"ד ד"ה שכבר דהפירוש שכבר קידשוהו שמים דביום ל' ממתינין ב"ד שלמעלה על ב"ד שלמטה ואינם מקדשין בשמים דלמא הב"ד שלמטה יעברו החודש אבל ביום ל"א דא"א שלא יקדשו היום מקדשין ב"ד שלמעלה בשחר ע"ש אם כן לדעת הר"מ דוקא אם על פי החשבון לא נראה ביום שלשים וא"ל דאפילו בראוים לראות רק באופן שגלוי וידוע למעלה שלא ראו עדים הלבנה (אך צ"ע דהבחירה ניתן ודלמא יבאו עדים בבוקר והב"ד שלמטה יעשו כפי המסור להם) אם כן ודאי ב"ד לא יקדשו ביום ל' רק יעברו דאפילו יבואו עדים מכל מקום אם על פי החשבון אינו נראה מכחישים העדים עיין ר"מ פ"א אם כן שפיר א"צ ב"ד שלמטה לקדש יום ל"א דמה"ט היו מקדשין ביום ל"א בשחר אבל אם על פי החשבון נראה ביום שלשים אם כן אם יבאו עדים ביום ל"א או אח"ז ויעידו הב"ד מקדשין את יום ל' אם כן ודאי אין הב"ד שלמעלה מקדשין יום ל"א דלמא הב"ד שלמטה יקדשו יום שלשים אם כן אם אפילו ביום ל"א רוצים הב"ד לעבר כיון דלא באו עדים עדיין מכל מקום צריכים שיאמרו מקודש כי הב"ד שלמעלה לא קידשו כמו שאין הב"ד שלמעלה מקדשין ביום ל' דלמא יעברו הב"ד כן ה"נ אין

מקדשין יום ל"א דלמא הב"ד דלמטה יקדשו יום ל' וכן אפ"ל הכוונה בלשון ראב"צ אל"נ בזמנו אין מקדשין שכבר וכו' היינו אם באמת לא נראה על פי החשבון אבל אם באמת נראה אך העדים לא באו ביום ל' ויום ל"א רוצים הב"ד לעשות מעובר צריכים לקדשו כי הב"ד שלמעלה ל"ק בשחר כמ"ש והדברים נראים נכונים.

אך בר"מ לא משמע כן חדא דה"ל לר"מ להשמיענו ד"ז ובפ"ג ה"ז כ' כשמעברין ב"ד החודש מפני שלא באו עדים כל יום ל' וכו' משכימין קודם עה"ש ועושין סעודת עיבור החודש וכו' ולשון מפני שלא באו עדים נראה דהחודש הי' נראה ביום ל' רק העדים לא באו אז עושין סעודת העיבור נראה דאין מקדשין וגם ספ"ג כתב כשהב"ד יושבים כל יום ל' וכו' והשכימו בבוקר וכו' והב"ד אין יושבים רק כשהלבנה נראה עפה"ח כמבואר פ"א מבואר דאף בכה"ג אין מקדשין דה"ל לר"מ לכתוב אם קידשו אלא מבואר דאין מקדשין בכ"ע ונלע"ד דלכך א"מ בכ"ע יום ל"א דאם ל"נ עפיה"ח א"מ שכבר קדשוהו שמים ובנראה ביום ל' ולא באו עדים כיון דלא קידשו יום ל"א עפי"ח ולא על פי עדים ואחר כך כשיבאו עדים יקיימו המצוה לקדש על פי הראי' כי יקדשו יום ל' עפ"י עדים המסכימים לחשבון ע"כ אם הב"ד יקדשו יום ל"א כיון דכתיב אשר תקראו וכו' דתלוי בהב"ד אפילו מזידים ומכ"ש דאם מעברין כדין בלא באו עדים והב"ד יאמרו גם כן מקודש ודאי אין סברא כלל אם יבאו עדים לחזור מהקידוש של ל"א ולחזור ולקדש יום ל' כיון דקדשו יום ל"א ע"כ א"מ אם כן אין עושין שום דבר ויכולים לחזור ולקדש ביום ל' אף על פי שעושין סעודה לעיבור מכל מקום אינו כמו הקידוש שאמרה תורה תקראו אותם שתלוי בהקריאה שלהם ע"כ אין מקדשין ואעפ"י שמבואר בר"מ דמאיימין על העדים מכל מקום אפשר דהעדים יעמדו בעדותן או בניסן ותשרי אין מאיימין ע"כ כשאין מקדשין הברירה יהיה ביד הב"ד אם ירצו יקדשו אז יום ל' ואם ירצו מכל מקום יהיה מעובר כמבואר בר"מ אבל אם יקדשו לא יוכלו לחזור בשום אופן ע"כ א"מ כי אין מצוה כלל (כי) במה שמקדשין עפה"ר כי הוא יום ל"א והלבנה נראית ביום ל' כמש"ל ע"כ מחזיקים הברירה בידם כדי שיוכלו לחזור ולקדש ובפרט בניסן ותשרי דמצוה לחזור מפני תיקון המועדות אבל אם יקדשו ודאי א"י לחזור ע"כ אין מקדשין אם כן א"מ יום ל"א בשום ענין כנלע"ד בעזה"י. ולפמ"ש נראה דאף לשיטת הר"מ מכל מקום בל"נ החודש יום ל' עפ"י החשבון אז יוצאים השלוחים תיכף משתחשך כי בודאי מחר ר"ח ועיין בבעה"מ ברי"ף:

ולשיטת הר"מ דמקדשין למפרע ניחא נמי הא דאמרינן בר"ה דכ"א לוי איקלע לבבל בחד סר בתשרי אמר בסים תבשיל דבבלאי ביומא רבה דמערבא א"ל אסהיד א"ל לא שמעתי מפי ב"ד מקודש והנה המעשה היה דאצל ב"ב הם חשבו אלול חסר כי רוב שנים

אין אלול מעובר ולוי בא ואמר כי בא"י עיברו הב"ד את החודש והוי היום יוה"כ ועיין בתוס' דהיה יוצא ביום ל' סמוך לחשיכה מהב"ד וכו' וידע שלא יקדשוהו אלא למחר מכל מקום כיון שלא שמע בב"ד מקודש לא רצה להעיד כמבואר דעל ניסן ותשרי אין השלוחין יוצאין עד שישמעו מפי ב"ד מקודש והקשו עוד והיאך הניחם לאכול ביוה"כ שהוא ודאי איסור כרת ותירצו דאתם אפילו שוגגים והנה תי' התוס' תמוה מאוד דזה דנאמר על הב"ד יש בידם לקבוע החודש באיזה יום שירצו יום ל' או ל"א אבל לאחר שקבעו הב"ד ודאי כל ישראל מוכרחים לעשות יום טוב עפ"י קביעותם וכי כל מדינה ומדינה ח"ו יעשו יום טוב כרצונם וברשב"א הטעים קצת הדבר וצ"ע וגם מה שאמר לוי לא שמעתי מפי ב"ד מקודש דבחודש מעובר אין אומרים הב"ד מקודש אף שכתבתי לעיל דמקודש לאו דוקא רק הסכמתם ג"כ נקרא קה"ח מכל מקום אם נוכל ליישב הלשון מה טוב ולדעת הר"מ ניחא מאוד דבאמת כיון דברוב שנים אין אלול מעובר בודאי עפ"י החשבון נראית הלבנה ביום ל' וכך מחשבין הב"ד בתחלת השנה וגם בני בבל ג"כ בודאי היו חושבים ולפי חשבונם הי' יכול הלבנה להתראות ביום ל' של אלול ג"כ עשאו יוה"כ כדין יום יו"ד ליום ל' של אלול אך לוי הי' יוצא ביום ל' משחשיכה מהב"ד ולא באו עדים כ"ה ע"כ היה משער בדעתו שהחודש יתעבר וכן היה בודאי דליל ל"א הי' יום טוב אך הוא לא שמע מפי ב"ד מקודש לא רצה להסהיד כי אפשר באו עדים ביום ל"א והעידו על יום ל' וא"כ החודש באמת חסר והי' אתמול יוה"כ דבני בבל כיון דע"פ החשבון היה נראה הלבנה ביום ל' א"ל לא שמעתי מפי ב"ד מקודש וכבר כתבתי דבכה"ג דב"ד קובעים ביום ל"א גם כן יקדשו כיון דלא שייך שכבר קידשוהו שמים אך דאין הב"ד מקדשים כדי שיוכלו לחזור מכל מקום בודאי אם הב"ד רוצים לא יקבלו כלל עדים כי הם רוצים להיות מעובר דוקא אף על פי שמהר"מ נראה דבניסן ותשרי צריכין לקדשו ואין מאיימין מכל מקום נראה דהיא מצוה וא"צ לאיים אבל מכל מקום אם רוצים שיהי' מעובר תלוי בידם ואם כן בכה"ג צ"ל מקודש ביום ל"א כדי שלא יוכלו לחזור ע"כ אמר ל"ש מקודש וי"ל שקידשו למפרע את יום ל' והי' אתמול יוה"כ ונראה בודאי גם לוי הי' מתענה אתמול מפני חשש זה ואפשר הי' מתענה היום ג"כ כי לפי שכלו הי' נראה דעיברו ב"ד אבל מכל מקום לא ידע בבירור ע"כ לא אסהיד וב"ה הד' נכונים. אח"ז ראיתי בטו"א הקשה ג"כ על תי' התוס' והאריך מאוד וכ' ד"ז דלהר"מ ניחא דמקלמ"פ והביא ג"כ בשם השאלתות מפורש דלא רצו שני תנאים להעיד דלמא אמלוכי ולא יקדשו למחר ושוי' חסר ע"ש דדעת הגאון ג"כ כד' הר"מ דמקלמ"פ אך שכ' שם דדעת הר"מ בהא

דקידוש למפרע תמוה ולפמ"ש בעזה"י דברי הר"מ נכונים וברורים וכמה שיטות הש"ס שהבאתי אתיין בריווח ע"פ דבריו:

והנה המפרש פ"ב ה"ח הק' על הר"מ מהא דמבואר בר"ה ראוהו ב"ד וכל ישראל או נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה ה"ז מעובר וכ"פ הר"מ ואי אמרת דמקדשין למפרע אם כן למחר מקדשין יום ל' ע"פ העדים והיאך מבואר כאן דה"ז מעובר ע"ש מה שתי' ובאמת ל"ק דהמשנה משמיענו כמבואר בגמרא דס"ד כיון דאפרסמא מילתא לא לעברוהו או כיון דנחקרו העדים תהוי מקודש כגמ"ד ולקדשי' בלילה קמ"ל ע"ש אם כן כוונת המשנה ה"ז מעובר היינו תיכף בליל ל"א החודש מעובר ואין לו דין מקודש ביום ל' וה"ל כמו שלא באו עדים היום כלל ויש הרבה נ"מ דאלו אמרינן הואיל ואפרסמא מלתא הוי מקודש או דהוי כגמ"ד והוי מקודש אם כן אין לאחר מעב"ד כלום ולא יוכלו לעברו דהב"ד שקידשו החודש ביום ל' שאמרו מקודש ודאי לא יכלו לחזור עיין ר"מ אבל כאן הו"ל כאילו לא באו עדים היום כלל וביום מחר תלוי ברצון הב"ד אם רוצים מקבלין עוד הפעם העדים ומקדשים יום אתמול ואם רוצים מעברים בשאר חדשים כמבואר בר"מ שאם יראו שהחודש צ"ל מעובר מניחין אותו מעובר וזאת משמיענו המשנה דאינו מקודש בודאי אלא מעובר כמו בכל חודש דל"ב עדים כלל כי אין עדותן נחשב כיון דלא קידשו ביום ולמחר הברירה ביד הב"ד מה שא"כ אי הוי אמרינן שנתקדש לא היו יכולים לעברו אם כן בשאר החדשים בודאי ניחא אלא אפילו בניסן ותשרי לשיטת הר"מ דאין בידם רשות לעברו מכל מקום גבי נחקר העדים יש נ"מ גדולה אי אמרינן דהוי כגמ"ד והוי מקודש אם כן הוי מקודש בודאי ואילו באו מחר עדים שפוסלים הראשונים בגזלנותא או שמזימין אותן ל"ה מועיל כיון שנתקדש עיין ר"מ פ"ב ה"ב דאם קדשו החודש על פי עדים ונמצאו זוממין מכל מקום החודש מקודש דאתם אפילו מוטעין ע"ש אבל לכתחלה אין מקדשין אם פוסלין את העדים כמבואר שם אם כן אמרה המשנה דהחודש מעובר ונ"מ אם באו עדים למחר ופוסלים עדות אלו אם כן הוי כאילו לא באו עדים אלו ביום שלשים והוי ר"ח ביום ל"א אבל אי אמרינן דהוי כגמ"ד ונתקדש בלילה לא הי' מועיל אף על פי שנפסלו ביום ל"א מכל מקום כיון דנתקדש אין לאחר מעב"ד כלום אם כן עיקר רבותא דאין החודש מתקדש עד שיאמרו הב"ד מקודש אבל לפ"ז הו"ל דין מעובר כמו בכל חודש שלא באו עדים ביום ל' ה"נ וגם הברירה ביד הב"ד.

וגם בראו ב"ד וכל ישראל אף דמצוה שיקדשו למפרע למחר מכל מקום יש נ"מ אי הוי אמרינן דהוי מקודש כיון דאפרסמא מילתא אפילו דבראו ב"ד וכל ישראל אצ"ל

מקודש כלל דל"צ חיזוק אם כן הוי יום ל' ר"ח ואשמועינן תנא דמתניתין דל"ה מקודש עד שיקדשו וכ"ז שלא קידשו החודש מעובר ונ"מ דנהי דמצוה על הב"ד קודם חצי חודש לקדש למפרע אבל אם הב"ד הם מזידין ואינם מקדשין למפרע או אנוסים אם כן מונין המועדים מיום ל"א אבל אי אמרינן דהוי מקודש היו מונין המועדים מיום ראשון ע"כ משמיענו דעדיין כיון דל"ק הוי החודש דין מעובר ואם למחר עד חצי חודש עברו הב"ד ולא קידשו יום למ"ד או שנאנסו מחויבים אנחנו למנות המועדים מיום שני אם כן ל"ק כלל על הר"מ וזה נכון ואמת בעז"ה ולזה העירני בני יחי'. וכ"נ מלשון הר"מ שם בה"ח שסיים שאין הראי' קובעת אלא הב"ד שיאמרו מקודש הם שקובעין עכ"ל וזה משמיענו המשנה דס"ד דהראי' היא קובעת אם כן ר"ח ביום ל' אלא הב"ד וכיון שלא אמרו מקודש הוי מעובר ואם הב"ד ל"ק למפרע צריכין אנו למנות המועדים מיום השני כי כ"ז שאין ב"ד מקלמ"פ הוי מעובר כנלפע"ד ברור ב"ה.

אך קשה על הר"מ דלפי דבריו בניסן ותשרי מקדשין למפרע אף על פי שלא הקריבו מוסף ר"ח ור"ה אלא ביום ל"א וכשמקלמ"פ יום ל' אם כן הי' ר"ח ביום ל' מכל מקום לא משגחינן מה שנתקלקלו בקרבנות וגם להר"מ קודם חצי חודש מקל"פ ונתקלקלו ביוה"כ גם שעשו יוה"כ י"א לחודש ולא עשו התענית והקרבנות ביוה"כ כלל מכל מקום אין משגיחין ע"ז כדי שיתקדש החודש בזמנו ובאמת משנה מפורשת להיפך ע' ר"ה דף ל"ב בראשונה היו מקבלין עדות החודש כל היום פ"א נשתהו העדים לבא ונתקלקלו הלוים בשיר ע"ש בסוגיא ולדעת הר"מ פ"ג דנתקלקלו ולא ידעו אם להקריב מוספים ע"ש ע"כ התקינו שלא יהיו מקבלין אלא עד המנחה אם כן עשו ר"ה ביום ל"א ולדעת הר"מ גם לאחר מנחה וגם ביום מחר ולאחר עשרה ימים היו מקדשין החודש ביום ל' אף על פי שנתקלקלו ובמשנה מבואר שהתקינו דלאחר אותו יום לא יהיו מקבלין עדות רק שיהי' ר"ח ביום ל"א וכ"פ הר"מ שם והיא קושיא עצומה. ואח"ז מצאתי בצל"ח על ביצה ד"ו הקשה קושיא זו וע"ש שכתב דווקא באותו יום שהוא שכיח שיבאו עדים ויהי' קלקול ע"כ התקינו שיהי' ביום ל"א ר"ח אבל שיבאו עדים רחוקים ל"ש ע"כ לא התקינו חכמינו זכרונם לברכה ונשאר הדבר על ד"ת שיקבלו עדות אף על פי שנתקלקלו ומכל מקום צ"ע ותמהני על המפרש והלחם משנה שלא הרגישו בזה וע"ש בצל"ח שהאריך.

והנלע"ד לפי חומר הנושא דבאמת לכאורה תמוה מאוד דאם באו עדים אחר יוה"כ מקלמ"פ ולא עשו ר"ה ויוה"כ כלל ואין לך קלקול גדול מזה אלא נראה כיון דתוה"ק מסרה המועדים לבית דין אתם אפילו מזידים ואפילו מוטעים אם כן אין לך מועדים אלא אלו כי כן גזירת הכתוב אם כן כשלא באו ביום למ"ד ונעשה החודש מעובר על פי ב"ד

כי כן הדין אם כן הקריבו קרבנות של ר"ח ביום ל"א וכן עשו יוה"כ ביו"ד לל"א ובאמת כדין עשו כיון דהב"ד מסכימים ואח"ז אף דהב"ד חוזרים ומקדשים יום ל' מכל מקום מה שהיו עושין הקרבנות יום ל"א וגם היו עושין יה"כ לחשבון כדין עשו כי כך גזרה תוה"ק וא"כ אף שמקל"פ אין כאן קלקול כלל ומכאן ולהבא צריכים לחשוב כמו שקידשו הב"ד את יום למ"ד אבל ע"כ [היכא] שקידשו הב"ד יום ל"א הוי החשבון יום ל"א ואף שמקל"פ מכל מקום אין כאן קלקול כלל ע"כ במשנה דפ"א נשתהו לבא ונתקלקלו ניחא מאוד דאם היו מקבלין היום העדים אם כן היום ר"ח ובאמת לא הקריבו מוספין וגם נתקלקלו בשיר ע"כ התקינו שלא יהיו מקבלין היום כלל אם כן החודש לע"ע מעובר ומקריבין יום ל"א קרבנות של ר"ח ובאמת אח"ז ביום ל"ב יכולים לקבל העדים ולעשות ר"ח ביום ל' מכל מקום הקריבו קרבנות כדינם אבל אם יקבלו העדים היום אם כן לא יקריבו כלל כי אין שהות מן המנחה ולמעלה ע"כ אין מקבלין היום ומקריבין למחר ואח"ז באמת קובעין ר"ח ביום ל' ומכל מקום אין כאן קלקול כי כ"ז שלא קבעו יום ל' הוי יום ל"א ר"ח. וגדולה מזו כתבו התוספות ר"ה כ"א ע"א ד"ה לוי שהבאנו ד' למעלה דבני בבל כיון דלפי חשבונם הי' אז יוה"כ מכל מקום אתם אפילו מזידים וכו' ונהי דתמהתי לעיל וכי היאך יכולים מדינה לעשות לפי חשבונם והלא תלוי בב"ד וכן תמה בס' ט"א ע"ש באריכות על כל פנים הב"ד בעצמם יכולים לקבוע אימת שירצו אם כן עד חצי חודש קבעו לפי חשבונם והיו כ"י צריכי' לעשות המועדים ע"פ קביעתם ואח"ז אף שחזרו וקידשו יום אחר מכל מקום ע"כ נעשה הכל כדין ע"כ מקדשין למפרע ואין כאן קלקול כלל, אבל אם יקבלו ביום ל' לאחר מנחה וא"כ נתוודע היום שהוא ר"ח והיום הוא לאח"ז ולא יוכלו להקריב ומחר הוא יום שלאחר ר"ח ולא יקריבו כלל ע"כ אין מקבלין היום אם כן למחר יקריבו קרבנות של ר"ח ואח"ז באמת מקבלין והוי ר"ח למפרע אתמול מכל מקום הקריבו כדין כמ"ש דהכל תלוי בב"ד כנלפע"ד לפי חומר הנושא. ובעזה"י אשנה פרק זה ולא מנעתי לכתוב לעורר ואם שגיתי ה' הטוב יכפר.

ונראה ג"כ לפמש"ל אם באו עדים והב"ד רוצים להניח החודש מעובר דמבואר בר"מ דהרשות בידם בשאר חדשים חוץ מניסן ותשרי צריכים לקדש ולומר מקודש על יום ל"א ג"כ כי ל"ש הטעם שכבר קידשוהו שמים כיון דהברירה ביד הב"ד וגם הטעם שכתבתי דאין מקדשין ביום ל"א אם לפי החשבון נראה ביום ל' כדי שיהיה הברירה בידם לקדשו ביום ל' אבל עתה שהסכימו שיהי' מעובר ושמים לא קידשו ע"כ הם צריכים לקדש את היום ל"א כנלע"ד וער"מ פ"ג ה"ז כתב כשמעברין ב"ד את החודש מפני שלא באו עדים יום ל' וכו' היו עולין למקום מוכן ועושים שם סעודה וכו' ובהט"ו שם כ' ב"ד שישבו

כל יום ל' ולא באו עדים והסכימו בנשף ועיברו וכו'. וד"ז דסעודת עיבור חודש הוא בסנהדרין ע' ע"ב. ונראה מדברי הר"מ דוקא אם עיברו את החודש מפני שלא באו עדים דהיינו שהי' ראוי להתראות הלבנה ביום ל' אך העדים לא באו וגם בהט"ו כתב ב"ד שישבו כל יום ל' וכו' ובאם עפיה"ח א"נ ביום ל' אין ב"ד יושבין כלל ביום ל' כמבואר פ"א ע"כ דוקא אם עפ"י החשבון היה נראה רק עברו מפני שלא באו עדים אז עושין סעודה אבל אם א"ר לראות ביום ל' אין עושין סעודה כלל כ"נ מבואר להדיא מדברי הר"מ ובאמת בגמרא שם אינו מוזכר חילוק ואפ"ל הטעם כיון דעיקר הסעודה לפרסם שהוא מעובר אם כן בכה"ג צריך פרסום כיון שרואים העולם שב"ד יושבין מבינים שהוא ראוי להתראות עפ"י חשבון אם כן סוברים שבאו עדים וקידשו ב"ד החודש וגם הרבה אנשים בקיאין בחשבון ע"כ צריך פרסום להודיע שהוא מעובר אבל אם עפ"י החשבון ל"נ ביום ל' אם כן הב"ד לא ישבו כלל ואין לך פרסום גדול מזה ע"כ ס"ל להר"מ דבכה"ג א"צ פרסום וא"צ סעודה ואפשר מצא הר"מ איזה ברייתא דמבואר כן ועיין בסנהדרין שם רמי שני ברייתות אהדדי דבאחד מבואר דאין לסעודה זו אלא בלילה ובא' מבואר דאין עולין לה אלא ביום ומשני כדאר"ח בר"א לבניו אחריפו ועולו אחריפו ופוקו וכו' ע"ש ברש"י מבואר דהיו הולכין לסעודה זו יום ל' קודם הלילה ויושבין שם בלילה והר"מ אין דעתו כן אלא היו משכימין בנשף קודם עלות השמש ובזה מקיים שני הברייתות דהוא יום לענין כל הענינים של תורה שצריכים להיות ביום מכל מקום הוא לילה ג"כ דלכתחלה מצוותם דוקא בנה"ח וגם לענין קריאת שמע הוי לילה אך לא הביא הר"מ דין זה דאחרופי ופוקו וגם למה נטה מדרך רש"י שהיו עולין קודם הלילה וע"ש וצ"ע על הלחם משנה שלא הרגיש בזה.

והנה הדינים הללו שכתבנו דמקלמ"פ ושאר ענינ' זה דוקא לכתחלה מצוה על הב"ד לעשות כך לקדש עפ"י עדים ושאר דברים אבל בדיעבד מה שעשו הב"ד עשו בין שקידשו או עיברו שלא כדין ער"ה אתם אפילו מזידים אפילו אנוסים או שוגגים אין לך מועדים אלא אלו וכ"מ בר"מ ספ"ב ב"ד שקידשו בין מזידים וכו' חייבים הכל לתקן המועדים על היום שקידשו בו ואפילו אם יודעים שטעו שאין הדבר מסור אלא להם ומי שציוה לשמור המועדים הוא ציוה לסמוך עליהם. והנה יש עוד הרבה הערות בענינ' אלו וזה כמה שנים החילותי לחבר קונטרס מיוחד על הפרקים אלו ולא גמרתיו ונאבדו העלין ומגמר בעתיקא וכו' וכתבתי כאן למזכרת לעורר לבות המעיינ' ישמעו ויוסיפו לקח ויגדיל תורה ויאדיר:

סעיף ג

לפניהם וכו' קובעים ר"ח וכו'. ער"ם פ"ב ה"ב כ' ד"ת שאין מדקדקין בעדות החודש שאפילו קידשו את החודש ונמצאו העדים זוממין ה"ז מקודש וכו' והטעם דאתם אפילו מוטעים עיין בלחם משנה ובספ"ג הי"ט כתב אבל מאיימין על העדים וכו' וכן אם יבאו עדים להזים את העדים שראוהו בזמנו קודם שקדשוהו ב"ד הרי אלו מאיימין על המזימין עד שלא תתקיים הזמה ויתקדש החדש בזמנו וכו' והיינו דהמזימין באו להזים הראשונים קודם שאמרו ב"ד מקודש מכל מקום מאיימין עליהם כיון דעפ"י החשבון נראה בזמנו ואם לא יועיל האיום בודאי כיון שהעדים המזימין עומדים בעדותן נפסלו הראשונים והוי כאילו לא באו כלל עדים ואין מקדשין ביום ל' בלא עדים ובפ"ב שכתב שאפילו נמצאו זוממין ה"ז מקודש היינו אם נמצאו זוממין לאחר שאמרו הב"ד מקודש אז הוי מקודש דאתם ואפילו מוטעים. הכלל מה שהב"ד עשו בדיעבד עשו ובפ"ג מיירי שהוזמו קודם שאמרו הב"ד מקודש וכ"מ בדברי הר"מ אם באו להזים קודם שקידשוהו ב"ד וז"נ פשוט. ועי' לח"מ פ"ג ה"א בסה"ד הקשה ד' הר"מ אהדדי דבספ"ג כ' עד שלא תתקיים הזמה ויתקדש החודש בזמנו משמע דאם נתקיימ' הזמה הוי החודש מעובר והא בפ"ב כ' דאפילו נמצאו זוממין ה"ז מקודש ותי' דמה"ת ה"ז מקודש אלא שחז"ל תיקנו לסתור הקידוש ע"ש. וא"י מי דחקו לזה ודאי בדיעבד ה"ז מקודש ולא תיקנו חכמינו זכרונם לברכה כלל ובפ"ג מיירי קודם שקידשו הב"ד בודאי אין מקדשין אם נמצאו פסולין אבל אם לאחר שאמרו מקודש בודאי ה"ז מקודש דאתם אפילו מוטעים וכבר כ' דהב"ד מה שעשו עשו הן שקידשו או עיברו שלא כדין כי כן גזירת הכתוב כנלע"ד פשוט.

והנה עידי החודש מבואר בש"ס דר"ה ור"מ פ"ב דבעינן עדים כשרים כמו בכל התורה כול' וקרובים ופסולים אפילו פסולי דרבנן פסולים לעדות זו וגם צריכין דו"ח ע"ש בלחם משנה ור"מ ספ"א כי עדיף מד"מ כי שם עקרו רבנן הדו"ח מפני נעי"ד עיין ה' עדות סי' ל' וגם בעינן ב"ד סמוכין כדיני קנסות. ונראה פשוט כיון דהר"מ כתב דאין כשרים אלא עדים הראוים להעיד בכ"ד אם כן גם נוגעים בעדותן פסולין ומשכחת כאן נוגע ד"מ כגון ע"ע דנמכר קודם שש שנים בר"ח ניסן דשלמו הש שנים בתחלת ליל ר"ח ניסן ע' ש"ס ור"מ ה' עבדים והוא בא ביום שלשים לאדר להעיד שראה את החדש ואם יתקדש היום החודש יצא לחירות תיכף ואם עשה מלאכה בליל ל' כיון דלמפרע נשלם זמנו בלילה צריך הרב לשלם לו כפועל אבל אם לא יתקדש היום החודש אם כן צריך לעבוד את רבו כל היום אם כן ה"ז נוגע בעדות. וגם אם אמר ביום ל' אדר לרבו בעוד שהי' עליו לעבוד עד הלילה אהבתי את אדוני וכו' נרצע ועובד עד היובל אבל לאחר שש אם אמר אהבתי

אינו נרצע עיין ר"מ פ"ג מה' עבדים ה"ט ונרצע באותו היום בסוף שש והוא אמר היום לאדון ונרצע ואח"כ אם יתקדש החודש אם כן הוי אחר שש כי נמכר בר"ח ניסן ותחלת ליל ר"ח נשלמו השש אם כן אינו נרצע ואפילו נרצע אינו כלום כיון דאמר לאחר שיצא לחרות אם כן ה"ל נוגע בעדות כי עתה חוזר וא"ר לעבוד וכשיתקדש היום החודש יצא לחרות. ועוד יש כמה גוונים דהנאה לאדם שיתקדש החודש היום כמו בשכירות וכה"ג נראה ודאי דהם פסולים דבין אם נוגע מטעם משקר ובין אם נוגע מטעם קרוב פסול והד' עתיקים ע' בח"מ סי' ל"ז וכאן קרובים פסולים וחשש משקר ג"כ פסולין דחז"ל עשו יותר תקנה כאן שלא לקבל אלא במכירין ואפילו קודם התקנה הו"ל כשאר עדות אבל לא גרע אם כן בודאי נוגע גרע ופסול והוא בכלל ד' הר"מ דאין כשר לעדות החודש אלא שני אנשים כשרים הראוים להעיד בכ"ד וא"צ לפרש דממילא משתמע כנלפע"ד פשוט. אך ז"פ דמיירי דידעינן שהיה לו הנאה אבל מן הסתם שבאו עדים ל"ח להו למשקרים ולנוגעים כמו בכל דוכתי רק אם ידעינן שהם נוגעים כנלפע"ד פשוט.

ונראה דבעינן כאן גם עדות שיהיו יכולים להזימם אף דבדיעבד אם קידשו ב"ד עפ"י המוזמים המעשה קיים היינו משום אתם ואפילו מוטעים ואפילו מזידים ואם קידשו בלא עדים כלל ג"כ מעשיהם קיים אבל כיון דמה"ת בעינן שיהי' עדות כשרה צריך ג"כ עדות שאי"ל. וע' ש"ך ח"מ סי' ל"ג הכריע דגם בד"מ צריך עשאי"ל ואפילו להפוסקים דבממון א"צ אבל כאן שוה לדיני קנסות דבעינן סמוכין ודו"ח וכ"ז מן התורה אם כן צריך בודאי עשאי"ל. אמנם י"ל דזה יהי' תלוי בשני תי' התוס' ריש מכות גבי ב"ג שהקשו הא הוי עשאי"ל ותי' כיון דלוקין שפיר הוי י"ל אם כן גם כאן נהי דל"ש דין הזמה לעשות להם כאשר זמם כי הם רצו שיהיו היום ר"ח ומה יוכל לעשות להם מכל מקום לוקין ארבעים אם כן הו"ל י"ל. אך י"ל דל"ש כאן כלל דין זה דמלקות דילפינן לה במכות ב' ע"ב מן והצדיקו את הצדיק שהעדים הרשיעו את הצדיק והמזימין הצדיקו את הצדיק דמעיקרא וכו' והיה אם בין הכות הרשע וכאן ל"ש כלל שהעדים הרשיעו את הצדיק ואפשר לא נוכל ללמוד כלל מלקות דהוא גזירת הכתוב דוקא בהרשיעו את הצדיק וכאן אינם באים להרשיע כלל לשום ב"א ומלאו דלא תענה מבואר שם דאין לוקין דהוי לאו שאב"מ ע"ש. אך קשה לפ"ז איך משכחת לה עדות החודש כלל כי הוא עשאי"ל וכללא כייל הש"ס דכל עדות שאי"ל אינו עדות כלל משמע בכ"מ דצריך עדים וכאן לא משכחת כלל. ואפשר דמ"מ לוקין מ' אף דל"ש והצדיקו מכל מקום ילפינן דבכל דוכתא עדים זוממין לוקין מ' אם כן שפיר הוי עשאי"ל. אך לתירוץ הב' של תוס' היכא דל"ש לקיים כאשר זמם א"צ עשאי"ל אם כן כאן נמי כיון דל"ש לקיים כאשר זמם א"צ עשאי"ל

כלל אם כן נ"מ כאן דבעינן דו"ח עיין ר"מ סי' פ"א וא' אמר על איזה דו"ח א"י דמבואר בסנהדרין דבחקירות אם אמר א' א"י עדותן בטלה והטעם דהוי עשאאי"ל אם כן כאן אם נתפוס תי' הא' של תוס' בעינן עשאי"ל ואם א' אומר על החקירות א"י עדותן בטלה ולתי' הב' של תוס' דא"צ עשאי"ל אם כן אף שא' אומר א"י עדותן קיימת רק במכחישין זא"ז. וא"צ להאריך ע' סנהדרין וח"מ סי' ל' ובנוב"י ק' סי' ע"ב לענין אחר ע"ש שמבואר כן וה"נ כאן ויבואר עוד נ"מ לקמן ב"ה:

ונסתפקתי אם באו עדים שנולדו בר"ח ניסן והיום בר"ח ניסן שלמו י"ג שנים ונעשים גדולים תיכף בתחלת ליל ר"ח עמ"ל פ"ב מה' אישות וש"ך סי' ל"ה ואו"ח סי' כ"ג והם באו ואמרו שראו הלבנה היום והיום הוא ל' לאדר היאך הדין אם צריכין הב"ד לקבל עדותן כיון דאם יקבלו עדותן ויקדשו ב"ד את החודש אם כן ר"ח היום וגם אתמול בלילה הי' ר"ח וכשהוא ר"ח הם גדולים כי בר"ח הם בני י"ג ומקדשין שפיר על ידן ושפיר מתקיים מצות קידוש עה"ר כיון דיתקדש החודש וה"ל גדולים ראו את החודש א"ד כיון דעתה הם עדיין קטנים ובשעת דו"ח הם עודם קטנים כי עתה עדיין אינו ניסן והם קטנים וקטנים אינם כשרין להעיד ונראה לפמש"ל לתי' א' של תוס' דבעינן כאן עשאי"ל ונתקיימה הזמה במלקות אם כן כאן אין מקבלין עדותן של אלו נהי דלאחר קידוש יהיו גדולים למפרע מכל מקום הוי עדות שאאי"ל כיון דאם יזימו אותן ועיקר הזמה הוא בגמ"ד קודם שנעשה מעשה כי לאח"ז הוא כאשר עשה ואין עושין דין הזמה כידוע אם כן צריך עשאי"ל בגמ"ד קודם שעשו מעשה וכאן אם יוזמו קודם שיאמרו הב"ד מקודש ולא יתקדש החודש הדר הו"ל קטנים ולא ילקו מ' כי קטנים אינם בני עונשים אם כן לא יתקיים כלל דין הזמה והו"ל עשאאי"ל אם כן אין מקבלין עדותן כלל אך לתי' הב' של תוס' שכתבנו דכאן א"צ עשאי"ל אם כן היאך הדין. ונ"ל דהברירה ביד הב"ד אם רוצים מקבלים עדותן ומקיימי' מצות קידוש עה"ר כיון דנעשים גדולים למפרע בשעת ראי' והגדה אך אם הב"ד רוצים לא יקבלו עדותן דלע"ע קטנים הם וזה אינם מצווים לקבל עדים שע"י הקידוש יהיו למפרע עדים והחיוב הוא על עדים כשרים אבל כאן שלע"ע אינם עדים וכי מוטל על הב"ד שיעשו עדים זה אין סברא כלל ומכל מקום אם רוצים יקדשו ומקבלין אותם כיון דלמפרע הם עדים כשרים והו"ל שפיר מקדשים ע"פ הראיה כנלע"ד. וז"פ דאף אם הב"ד רוצים לקבל עדותן כיון דנעשים גדולים למפרע היינו דוקא אם ראו הלבנה ליל ל' דנעשה ר"ח והלילה גם כן ר"ח והוי גדול בשעת ראיה אבל אם ראו הלבנה כ"ט סמוך לערב אף דבעדים כשרים מקדשים בכה"ג עיין ר"מ פ"ב ה"ט מכל מקום בעדים אלו ראיית כ"ט לא מהני דשעת ראייתם כ"ט לא יקבעו החודש ואיך

נאמן להעיד בגדלו מה שראה בקטנו ועדות החודש היא דאורייתא עח"מ סי' ל"ה איזה דברים נאמן להעיד מה שראה בקטנו וכאן ודאי א"נ וז"פ עוד י"ל דאם הקטן עבר עבירה באותו יום שנפסל לעדות ודאי אין מקדשין על פיו דעתה הוא קטן ואם יקדשו נעשה גדול ויופסל למפרע אם כן אין כאן עדות ולא הוי קידוש ע"פ ראיה כנ"ל ברור.

עוד אני מסתפק אם ביום ל' של אדר באו עדים כשרים שראו את החודש כדי לקדשו היום ובאו עדים שנולדו קודם י"ג שנה בר"ח ועתה בר"ח ניסן נעשו גדולים ומזימין את העדים כשרים או שפוסלין אותם באיזה עבירה שראו היום שעשו העדים הכשרים האיך לידון בזה אם יקבלו הב"ד את העדים הכשרים מטעם זה כיון דאיכא עדים שפוסלין אותם הא אם לא יקדשו אם כן היום עוד אדר ולא ניסן ולא נעשו הפוסלין גדולים וקטנים א"י לפסול עדים וא"כ עוברים על המצוה שיש בכאן עתה עדים כשרים ואין מקבלין אותם ואם יקבלו הב"ד העדים ויקדשו החודש אם כן המזימין והפוסלין נעשו גדולים למפרע ואיפסלו להו הכשרים וקדשו עפ"י עדים פסולים והיאך יקבלו אותם הב"ד דיודעים דכשלא כדין יקדשו דהם עדים פסולים נהי דבדיעבד מקודש מכל מקום היאך יעשו לכתחלה לקדש ע"י פסולים ואם באמת לא יקדשו דהעדים פסולים הלא כיון שלא יקדשו אותם פוסלי' והמזימין קטנים והמעידים כשרים לכל עדות שבתורה והיאך לדייני' דייני להאי דינא. ונלע"ד כיון דבשעה שהעדים הכשרים באים ודו"ח אותם הם כשרין גמורין כי מצוה על הב"ד לקבל עדותן והוא מ"ע מן התורה לקבל עדות החודש ואי משום דיודעים דאם יקבלו עדותן יהיו פסולים ויקדשו שלא כדין ז"א דהא באמת אם יקדשו אף שהעדים יפסלו מכל מקום אין לב"ד שום מכשול כי החודש מקודש בדיעבד אפילו ע"י ניזומי' ופסולים כמבואר בר"מ וא"ד לשאר עדות שיש מכשול ע"פ עדים פסולים אבל כאן בדיעבד אין מכשול ועתה בשעת קבלת עדות הם כשרים וראוי לקדש ע"פ אף שלאח"ז יתגלה למפרע דהיו פסולים מכל מקום מקודש החודש כדינו אם כן כיון דבדיעבד כשר ולכתחלה כשרים ומצוה לקבל אותם נראה דמקיימים המצוה ויקבלו אותן ואח"ז אף שיפסלו אין כאן שום קלקול ע"י עדותן ודוגמא לזה מבואר בר"ן בכתובות פרק הכותב דאמימר סבר היכא דאיכא עליה כתובת אשה ובע"ח וליכא אלא חד ארעא לבע"ח יהבינן לאשה לא יהבינן דיותר ממה שהאיש רוצה כו' ובבע"ח משום נע"ד והיינו באין בהם דין קדימה כגון דזמן שניהם שוה אבל אם יש לאשה דין קדימה גובאת כדינה וע"ש ובאה"ע סי' ק"ב וכ' שם הר"ן וא"ת כיון שהדין נותן שיחלקו איך גוזלים האשה משום הך סברא וי"ל דלוה ולוה אם קדם הא' וגבה מה שגבה גבה וכו' הלכך כיון שאילו הקדים עצמו וגבה היה הכל שלו אנו מגבין לבע"ח תחלה מפני הטעם הזה ותיכף שבא

לידו אין זה גזילה כי מה שג"ג הוא מן הדין ע"ש וזה הטעם דאם יש לאשה דין קדימה דאף אחר שבא ליד הבע"ח היא נגזלת לא תיקנו חכמינו זכרונם לברכה שיגזלו האשה אבל באין ביניהם דין קדימה דבדיעבד אין כאן גזילה ע"כ מצד הסברא יכולים חכמינו זכרונם לברכה לתקן לכתחלה ואח"ז בדיעבד לא יהיה גזילה כלל וכ"כ הרא"ש שם ע"ש ואין כאן מקומו להאריך. אך על כל פנים יכולים חכמינו זכרונם לברכה מצד איזה סברא שנראה להם שיהיה ד"ז שיעשו כן אם לא יהי' מכשול אח"ז כמו התם דבדיעבד אין גזל ומצד הסברא יפ"כ של הבע"ח אם כן גם כאן לכתחלה מצד הסברא ודאי מצוה לקבל כיון שהם עדים כשרים אך לאחר שיקבלו נעשים פסולים מכל מקום בדיעבד החודש מקודש ואין שום מכשול כלל ע"כ עושים מצד הסברא שהוא עתה מצוה ומקבלין עדותן ומקה"ח והוא מקודש בדיעבד בכ"ע כנלע"ד וא"א להטעים יותר בהקולמוס וד' נכונים ב"ה הפוך וכו'. וד' הר"ן והרא"ש הבאתי רק לדוגמא ורק לעורר.

וע' פ' ראוהו ב"ד וכתובות פ"ב וכ"מ מבואר דבקה"ח אין עד המעיד נעשה דיין דהוא דאורייתא וכ"פ הר"מ פ"ב ה"ט וע' תוס' כתובות כ"א ותוס' ב"ק צ' ותוס' סנהדרין ט' ור"נ ורא"ש וטוש"ע ה' עדות מביאים די"א הטעם דאין עד נ"ד דהוי עשאאי"ל דלא יקבלו הזמה ע"ע וכן עדים הקרובים לדיינים פסולים מה"ט דלא יקבלו הזמה על קרוביהם ועיין בראשונים ואחרונים והד' עתיקין. ולפמ"ש לתי' הב' של תוס' מכות א"צ כאן עשאי"ל אם כן למה אין ענ"ד וגם עדים הקרובים לדיינים יהיו כשרים אך יש עוד טעמים בזה ויש להאריך בזה וצריך קונטרס מיוחד להאריך בראשונים ואחרונים.

ולענין עדות מיוחדת כגון שהשני עדים לא ראו כא' הלבנה או שאין אומרים העדות כאחד עב"י ח"מ סימן ל' וכמה דיעות דוקא בד"נ פסול עדות מיוחדת ולשאר עדיות כשר אם כן ה"נ כשר ולכמה דיעות דוקא בד"מ כשר עדות מיוחדת ולא בשאר עדות אם כן הכא פסול כי זה א"ד לד"מ וע' אה"ע סי' י"א והד' ארוכים בראשונים ואחרונים ובשו"ת.

ואם בעדות החודש נצטרפו קרובים ופסולים עם עדים כשרים ודאי הדין כמו בכל עדות דנמצא א' מהם קאו"פ העדות בטל לכל חד כדא"ל או בראיה לחוד או דוקא אם הגידו כא' גם כן ע' שיטות אלו במס' מכות סוגיא דקו"פ וטוש"ע ח"מ סי' ל"ו. והנה בימי חורפי הקשיתי ק"ע בדרך החריפות אם נאמר דעדות מיוחדת וגם צירוף קו"פ פוסלים בקה"ח ואפילו לא ידעו זמ"ז ע' סי' ל"ו והנה בכל העדות אם היה צירוף קו"פ מבואר דוקא אם הפסולים נתכוונו להעיד פוסלים ושואלים אותם אם למחזי אתו או להעיד וע' ש"ך סי' ל"ו כ' דהא דאמרינן דאם הקו"פ באו לראות אינם פוסלין דוקא אם הכשרים נתכוונו להעיד אז אין הקו"פ שנתכוין לראות מבטל עדות הכשר שנתכוין להעיד אבל

אם הכשרים ג"כ לא נתכוונו להעיד אף דבעדים כשרים א"צ כוונה להעיד מכל מקום כיון דיש קרובים ע"י צירוף פוסלים את הכשרים אף דהקו"פ לא נתכוין להעיד ג"כ יעו"ש, אם כן קשה בהא דמבואר במשנה ר"ה כ"ב ת"ק סובר קרובים פסולים לעה"ח ור"ש סובר כשרים ואר"י מעשה בטוביה הרופא שראה את החודש בירושלים הוא ובנו ועבדו משוחרר וקבלו הכהנים אוא"ב ופסלו את עבדו דסברי קרובים כשרים רק מיוחסים בעינן וכשבאו לפני ב"ד קבלו אותו ואת עבדו ופסלו את בנו דקרובים פסולים ועבד משוחרר וגר כשרים ע"ש ולפי זה קשה דהב"ד של כהנים שקיבלו אוא"ב ופסלו את עבדו דעבד פסול אם כן איך קיבלו אוא"ב הא נפסלו בצירוף הפסול שהעבד נצטרף עמהם בראי' שראו כאחד דבקה"ח ג"כ בעינן ראו כאחד אם כן כולם פסולים אף הכשרים לפי דעתם נפסלו מחמת צירוף הפסול היינו העבד ועכצ"ל דשאלו אם להעיד בא ונתברר דהעבד לא אתי אלא למחזי אם כן לא נפסלו הכשרים בצרופו כיון שלא בא אלא לראות אם כן קשה כשבא לב"ד וקיבלו אוא"ע ופסלו בנו והאיך קיבלו אוא"ע הא נפסלו בצירוף קרוב דהיינו בנו ואי דחקרו דבנו לא נתכוין להעיד ולא בא רק לראות אם כן אין בנו פוסל הא לשיטת הש"ך אם הכשר גם כן אתי למחזי נפסל בצירוף הפסול אף שהפסול גם כן לא בא אלא לראות וכאן ע"כ העבד גם כן לא נתכוין אלא לראות דאל"כ לא היו הכהנים מקבלין אותו ואת בנו וכמש"ל וא"כ עתה אצל הב"ד דהעבד כשר מכל מקום לא נתכוין להעיד אם כן אף דהבן ג"כ לא נתכוין להעיד פוסל בצירופו להכשר שג"כ לא נתכוין להעיד להש"ך וכיון דהעבד ודאי לא נתכוון להעיד כיון שהכהנים קיבלו אותו ואת בנו נהי דלדעת הב"ד העבד כשר עכ"ז נפסל ע"י צירוף הבן ועיין באו"ת דעתו דעבד דאינו בתו"ע כלל א"פ בצירוף מכל מקום כאן מיירי במשוחרר דהו"ל עד כשר לכה"ת וע"כ דלא נתכוין להעיד אם כן אף דהב"ד הכשירו אותו נפסל מחמת צירוף הבן וב"ה נתפרסם הקושיא הזאת בין הלומדים ולא מנעתי לכתבו בח"ז אף שאין דרכי בכאן לבא בדרך החריפות אך לעורר ישמעו וכו' ועיין בנוב"י ק' א"ע סי' ע"ב האריך בזה ובדין עשאי"ל בד' התוס' מכות הנ"ל ולפום ריהטא נראים דבריו שם סותרים לד' לעיל והד' ארוכים וצריך חיבור מיוחד לברר וללבן. עיין ר"מ פ"ב ה"ח כ' אין מחשבין אלא בג' ואין מקדשין אלא בג' וחישוב נמי צריך ג' והיינו כר"א בסנהדרין י' ע"ב ואע"ג דלדידיה אתיא המשנה שם דאין מקדשין החודש כלל והר"מ פוסק כמ"ד בזמנו מקדשין אותו מכל מקום פסק כר"א בזה ע"ש בגמ':

סעיף ד

קה"ח וכו' וע"ש וכו'. ער"מ דגבי קה"ח כתב דאין מקדשין אלא בא"י משמע דכל א"י כשר אף דנלמד מפסוק כי מציון תצא תורה מכל מקום כשר כל א"י ובפ"ד גבי עיבור שנים כתב דלכתחלה אין מעברין אלא ביהודה ולא בגליל וכ"מ בסנהדרין דוקא ע"ש יש לו מעלה זו דדוקא בא"י וקה"ח אינו מוזכר וצע"ק כיון דמפסוק כי מציון תצא משמע דגם קה"ח הוא בירושלים דוקא ועיין בצל"ח סוף ברכות מפלפל בענינים אלו וכ' ג"כ דדוקא ע"ש לכתחלה ביהודה אבל קה"ח כל א"י כשרה ע"ש. והנה הארכנו לעיל בדין דאתם אפילו מוטעים ונראה דאם הב"ד קידשו החודש והראב"ד אומר מקודש א"י לחזור בו אפילו תכ"ד אף דבכל התורה בכ"ד יכול לחזור חוץ ממקדש וממגרש ע' ב"ב מכל מקום כאן אי"ל אף תכ"ד דמבואר בסוגיא דנזיר רפ"ב גבי הריני נזיר מן הגרוגרות ע"ש דכל היכי דל"מ שאלה לחכם א"י לחזור תכ"ד דתכ"ד הטעם דמשוי לדיבור קמא טעות אבל אם לא מהני שאלה דהקדש טעות הוי הקדש לב"ש ל"מ חזרה תכ"ד ע"ש וע' קצה"ח סי' רפ"ה סק"ב וא"כ כאן דקיימא לן אתם וכו' דקידוש בטעות גם כן מהני אם כן ל"מ חזרה אף תכ"ד כיון דקידוש בטעות מהני כנלע"ד:

סעיף ה

שנחשוב וכו'. עיבור שנים היינו שמצוה על הב"ד לעבר שנים בעת הצורך ודינים אלו עיין ר"מ פ"ד שם דבעת הצורך מוסיפים ב"ד חודש על השנה ואין מוסיפים אלא אדר וער"ה וסנהדרין דאם רצו מוסיפין ל' יום ואם רצו מוסיפין חודש היינו כ"ט יום וער"ה כ' העיד ר' סימאי משום חגי זכרי' ומלאכי דשני אדרים אם רצו לעשות שניהם מלאים וכו' וכן הלכה בזמן שהיו עושין ע"פ הראיה ע' במפרש פ"ח ה"ה. ולכאור' קשה איך תלוי ברצונם ור"ג כתב איגרתא לאחינו שבגולה ושפר באנפנא להוסיף על שתא הדא תלתין יומין וכן רשב"ג ע' סנהדרין י"א ע"א וע"ב הא צריכין לעברו בכ"ט אדר לכל היותר כי ביום ל' אין מעברין כמבואר לקמן וא"כ היאך יודעין הב"ד כמה הוי ההוספה דלמא בחודש זה היינו אדר השני לא יבואו עדים ביום ל' ויהי' אד"ר מלא וגם באד"ש יבאו העדים ביום ל"א ויהי' אד"ש ג"כ מלא אם כן אם מוסיפים כ"ט יום היאך יודעים דלמא יהיו מעוברים ואם מוסיפים ל' דלמא יבואו עדים ביום ל' ויהי' אד"ש יום ל' וגם באד"ש יבואו יום ל' ויהיה ר"ח ניסן יום ל' ואין הוספה אלא כ"ט יום ע' ר"ה י"ט ב' ותוס' שם ד"ה אדר ועכצ"ל כיון דהרשות ביד הב"ד לקדש חדשים כרצונם אפילו בלא עדים ורשות בידם לקדש על הרבה חדשים כאשר עשה הלל ב"ב של ר"י הנשיא והב"ד כשמעברין השנים עושים בשביל איזה דבר ע' ש"ס ור"מ ובדברינו לקמן אם כן קודם

אד"ש כשמבינים לפי חשבון שהשנה צריכה הוספה כ"ט יום לא יעברו את אד"ש אף אם לא יבואו עדים שראו ביום ל' (אף דבניסן אין מאיימין עליהם מכל מקום כשצריכין לצורך גדול שאני) מכל מקום הרשות בידם לקדש בלא עדים לצורך וכן אם מבינים לפי החשבון שהשנה צריכה הוספה ל' יום לא יקבלו עדות החודש יום ל' של אדר ויהי' ר"ח ניסן יום ל"א אף דבניסן תמיד מקבלין עדים על יום ל' ע"ל ובר"מ מכל מקום כיון דהוי לצורך גדול אין מקבלין והכל תלוי ביד הב"ד מזידין ושוגגין וכו' ועכצ"ל כן דכתב איגרת לגולה דהוסיף ל' יום וסמכו בה"ג הרחוקים ובודאי עיברו את אדר ואנן פסקינן דאדר הסל"נ פעמים מלא ופעמים חסר ע' בסוגיא והרשות ביד הב"ד לקדש אפילו בלא עדים רק מצוה לקדש עפ"י הראיה ולצורך גדול מקדשין ומעברין וע"כ צריכין לדחוק כמ"ש. **וז"ל** ר"מ פ"ד הי"ז כשמעברין ב"ד את השנה כותבין אגרות לכל המקומות הרחוקים וכו' והוספנו על שנה זו כך וכך רצו כ"ט רצו ל' שחודש העיבור רשות לב"ד להוסיפו מלא או חסר לאנשי' הרחוקים שמודיעין אותם אבל הם לפי הראי' עושים אם מלא או חסר עכ"ל, וצ"ע במ"ש דלהרחוקים מודיעים כ"ט או ל' והם בעצמ' עושין ע"פ הראיה למה חילוק יש בין הרחוקים לקרובים אטו הרחוקים יחשבו מלא ויעשו פסח לחשבון מלא והב"ד יקדשו ניסן חסר ויעשו פסח לפי חשבון חסר וגם חודש העיבור הוי אדר ראשון עיין בר"ה הללו יחשבו כך והב"ד כך, אלו יעשו פורים ביום זה ואלו יעשו ביום אחר, וכי הרשות לב"ד לקבוע חדשים לרחוקים ביום א' ולקרובים ביום אחר, ע' תוס' ר"ה גבי לוי כ' דהרחוקים הוי בכלל מועטים ותמה עליהם בטו"א ומכ"ש להב"ד עצמם היאך יודיעו לרחוקים כרצונם יום כ"ט או ל' והם יעשו ביום אחר ואי דאח"כ ישלחו הב"ד שלוחים אם כן למה מודיעים כמה הוסיפו א"צ להודיע אלא שהשנה מעוברת ואח"ז ישלחו שלוחין היאך קידשו את החודש אם מלא או חסר ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים וה' יאיר עיני. והנה כבר כ' סק"א ובסק"ד דאין מעברין את השנה אלא בארץ יהודה ובדיעבד אם עיברוהו בגליל מעוברת אבל בח"ל אינה מעוברת כלל ע' ברכות ור"מ פ"א ואם לא הניח כמותו בא"י מעברין אפילו בח"ל ודוקא לעבר אבל לחשוב מותר אף בח"ל עתו"ס סנהדרין י"א ע"ב וכ"ו ודוקא בעת הצורך אבל שלא לצורך מצוה אפילו לחשוב בא"י ועמש"ל סק"א לענין קידוש החודש:

סעיף ו

נמצא וכו' ועל מה מעברין וכו'. כ"ה בר"מ פ"ד ועל איזה סימנים מעברין את השנה לידע איזה שנה יעברו ע' סנהדרין י"א ע"ב על ג' דברים מעברין את השנה על התקופה ועל האביב ועל פירות האילן ובדף י"ג יש סוברים דבעינן כל חג הסוכות בתקופה חדשה ע"כ

אם רואין הב"ד שתקופת תשרי תפול באמצע החג מעברין את השנה ור"י ס"ל דאפילו מקצת תקופה חדשה בתוך החג די וע"ש אם יום תקופה מתחיל או גומר והיא סוגיא עמוקה. ומבואר שם דעל תקופה לבד או אביב לבד או פה"א לבד אין מעברין רק על ב' סימנים והא דפליגי אם כל החג בעינן או מקצת חג היינו לצרף התקופה עם עוד איזה סימן להת"ק אם חל תקופת תשרי י"ז בתשרי ויש עוד סי' אחד מעברין ולר"י דסובר מקצת החג סגי אפילו נופלת התקופה יום כ"א אין זה סימן רק אם נופלת בכ"ב הוי סי' ומעברין כשיש עוד סימן ובאין סי' אחר אף אם תפול התקופה לאחר החג אין מעברין דהוי סי' אחד וכל אלו סימנים דרשינן מקראי והן מן התורה וער"מ סוף ה"ד כ' אלו הדברים הם עיקר שמעברין עליהם ויש דברים אחרים ע"ש וכ"מ בסוף הפרק וע"ל.

והאביב היינו שרואין שאין התבואה אביב בחג הפסח או פה"א כדרכן בעצרת זה הוי סימן פה"א וברש"י כ' הטעם דאביב הוי סימן דאם אין אביב בפסח אין להם ממה להקריב העומר ודחה זה אלא הטעם שנאמר שמור את חודש האביב אבל הר"מ כ' טעם זה וע"ש בסנהדרין י"ג ובר"ה כ"א שלח ר"ה ב"א לרבא כד חזית דמשכא תקופת טבת עד שיתסר בניסן עברי' להשנה ולא תחוש לה שנאמר שמור וכו' שמור אביב של תקופה שיהיה בחודש ניסן דהיינו התקופה יהיה קצת בחידוש הלבנה של חודש ניסן אבל אם התקופה הוא בשיתסר כבר הלבנה ישנה בשעת אביב של תקופה ע"כ צריכין לעברו לשתא וכן ס"ל לאחרים בסנהדרין ועתו"ס דכאן מבואר דעל סי' זה לבד מעברין ובסנהדרין מבואר דב' סימנים בעינן לסי' דתקופת תשרי צריך עוד סימן ותקופת ניסן לחוד מעברין וע"ש שהקשו ע"ד והר"מ כתב דבהגיע תקופת ניסן בשיתסר מעברין השנה על אותו סי' לבד כדשלח ר"ה ב"א והנה אם תקופת ניסן נופלת בשיתסר בשחרית אז ממילא נופלת תקופת תשרי כ"ב לחודש עיין תוס' סנהדרין י"ג ד"ה ט"ז וכו' צא וחשוב ואם תקופת ניסן נופלת תחלת ליל שיתסר או בחצות ליל שיתסר נופלת תקופת תשרי כ"א לחודש והנה לדעת הר"מ אף אם נופלת תקופת ניסן תחלת ליל שיתסר מכל מקום מעברין אף דיהיה התקופה כ"א תשרי ואיכא מקצת החג בתקופה חדשה מכל מקום גזירת הכתוב דשמור וכו' וער"מ לא הביא הא דתקופת תשרי ועוד סימן מעברין כי לא משכחת לדידיה דיעברו על תקופת תשרי דאם תקופת תשרי נופלת אחר החג ועכ"פ בכ"א ממילא היה תקופת ניסן בשיתסר ועיברו על האי סימן לחוד ואם תקופת ניסן נפלה קודם לשיתסר ממילא תקופת תשרי בחג וא"מ אפילו עם עוד סימן דודאי הלכה כר"י ור' יהודה בברייתא ס"ל כוותי' אם כן אם התקופה נופלת ט"ו ניסן תקופת תשרי נופלת תוך החג ויום תקופה מתחיל כי כן ס"ל לר"י שם אם כן א"מ ואם תקופת תשרי נופלת

לאחה"ח ממילא הי' תקופת ניסן בשיתסר ועיברו ע"ז לחוד וכיון דבגמרא הפלוגתא על תקופת תשרי עם עוד סימן וסובר ר"י דאם התקופה נופלת קודם כלות החג א"מ אפילו עם עוד סימן וה' כר"י והר"מ פסק בזה דתקופת ניסן עד שיתסר ממילא דאם התקופה קודם וזה הוי מקצת החג בתקופה חדשה ע"כ א"מ על תשרי אפילו עם עוד סימן א' ואם התקופה לאחה"ח א"צ סימן אחר דתקופת ניסן הי' בשיתסר ועיקר הפלוגתא בש"ס אי לא ס"ל כאחרי' ואפילו תקופת ניסן בשיתסר לא איכפת לן ועיקר הקפידה הוא על תקופת תשרי עם עוד סימן כי על תקופת תשרי לבד אין מעברין אבל לפסק הלכה כדשלח ר"ה וכו' ובתקופת תשרי פסקינן דמקצת החג די לא משכחת כלל שיעברו על תשרי עם עוד סימן דאם נופלת לאחר החג מעברין בלא שום סימן משום ניסן ואם תקופת ניסן היתה קודם שיתסר נופלת תקופת תשרי תוך החג די וא"מ אפילו עם סימן אחר.

ועי' בהשגת הרמ"ה שם על הא דכתב הר"מ על ג' סימנים מעברין וכו' דהא ליתא דבהדיא תניא על ב' מהם מעברין ואי משום דשלח לי' ר"ה ב"א אי חזית דמשכת וכו' האי בתקופת טבת מיירי וכו' ואיני מבין השגתו הלא גם בר"מ מבואר דין זה של תקופת טבת ע"ז מעברין ואי השגתו על לשון הר"מ שכתב כלשון הברייתא והברייתא מיירי בתקופת תשרי אינה השגה דהר"מ נקט לשון הברייתא ומפרש היטב. ולומר דקו' היא אמאי לא הביא הר"מ דתשרי עם עוד סי' מעברין כבר כתבתי דלהר"מ אפילו בתחלת שיתסר מעברין אם כן אין נ"מ מתקופת תשרי וכמו שהארכתי לעיל וגם מ"ש אי משכא תקופת טבת עד ט"ז משכא ת"ת עד אחר החג היינו ט"ז בבוקר אבל הר"מ ס"ל אפילו אם חל בתחלת ליל שיתסר דאז התקופה נופלת בכ"א בחג ואיכא מקצת תקופה אם יום תקופה מתחיל מכל מקום מעברין משום תקופת ניסן דהוא גזה"כ. ס"ד השגת הרמ"ה אינו מובן לע"ד.

אך יש להקשות על הר"מ שכתב דאי משכא תקופת טבת עד שיתסר בניסן מעברין שתא דכתיב שמור וכו' דאביב יהי' בחידוש של לבנה ובאמת מבואר בסנהדרין דגם אם נופלת תקופת טבת ט"ו בניסן אין האביב בחידוש הלבנה דהש"ס מקשה נעברי' לאדר ותהי' התקופה בי"ד ומוקי בשיתסר דאף אם נעברי' לאדר תפול התקופה בט"ו ואין האביב בחידוש הלבנה ע"כ מעברין שתא וכ"מ ברש"י ר"ה אם כן אמאי לא כתב הר"מ דין זה דצריכין ליזהר שלא תפול תקופת ניסן בט"ו ואם משכה עד ט"ו צריכין לעבר אדר והיא מצוה מן התורה דשמור את חודש האביב אף דהר"מ אינו מביא לשון זה מכל מקום ודאי דין זה דאחרים הוא ובש"ס מבואר להדיא ד"ז. והנה דעת רש"י דעד י"ד יום וי"ד בכלל הוא חידוש הלבנה ואם התקופה נופלת בט"ו אם כן אין אביב נכנס בחידוש מעברין

החודש ויהי' התקופה בי"ד ויום התקופה מתחיל ושייך יום י"ד לתקופה חדשה היינו תקופת ניסן אם כן התחילה התקופה בחידוש הלבנה ודעת תוס' דעד ט"ו וט"ו בכלל הוי חידוש הלבנה אך אם נופלת התקופה בט"ו ס"ל יום תקופה גומר ושייך לתקופת טבת ע"כ מעברין החודש ותהי' התקופה י"ד ונהי די"ד שייך לתקופת טבת דיום תקופה גומר מכל מקום ט"ו שייך לתקופה חדשה וט"ו הוא בחידוש הלבנה ע"ש רש"י ותוס' בסנהדרין ור"ה דכ"א. על כל פנים בנופלת בט"ו צריכין לעבר החודש אם כן אמאי לא הביא הר"מ ד"ז. וא"ל דהר"מ ס"ל כשיטת התוס' דט"ו בכלל נקרא חידוש הלבנה וס"ל ה' כר"י דיום תקופה מתחיל אם כן כשחל התקופה יום ט"ו א"צ לעבר אדר כי תקופת ניסן הוא בחידוש כי ט"ו שייך לתקופה והוי התקופה בחידוש הלבנה. אי אפשר לומר כן דא"כ בחל בשיתסר אמאי צריכין לעבר השנה נעברי' לאדר ותהי' התקופה בט"ו ודי בזה כי הוי התקופה בחידוש ע"כ צ"ל או דס"ל יום תקופה מתחיל ומכל מקום ס"ל כרש"י דעד י"ד הוי חידוש ולא יותר או אם ס"ל יום תקופה גומר וס"ל כתוס' דגם ט"ו הוא בכלל חידוש ומסתמא ס"ל ביום תקופה כר"י דהלכתא כוותי' וכפירש"י בר"ה דהלכה יום תקופה מתחיל אם כן סובר כרש"י דרק עד י"ד הוי חידוש הלבנה אם כן ט"ו כשחל התקופה מצריכין לעבר אדר וצ"ע אמאי לא הביא הר"מ ד"ז.

ונראה דבאמת קו' הש"ס נעברי' לאדר אינו קושיא כ"כ ע"ש בסנהדרין בתוס' תמהו הא אחרים ס"ל בר"ה דאין מעברין חודש לצורך רק שנה מעברין לצורך וער"מ ספ"ג מבואר דעתו דגבי ניסן ותשרי אם נראה הלבנה ביום ל' אין מעברין בשום אופן ואפילו אם עיברו מקדשין למפרע ואפילו בשאר חדשים דוקא אם בדיעבד עיברוהו והוצרכו מניחין מעובר ע"ש בלחם משנה וע' פי"ח הי"א כ' וז"ל וכן זה שאחז"ל מעברין את החודש לצורך הוא בחדשים אלו שעושין לפי חשבון וכו' אלא בעת שיראה הירח בזמנו וכו' מקדשין לעולם עכ"ל אם כן ס"ל להר"מ דקו' הש"ס אליבא דכולהו תנאי כדעת ר"ת והיינו אם מעברין לצורך אבל לפסק הלכה דאין מעברין החודש מוטב לעבר השנה וצריכין לעבר השנה ולא יוכלו כלל לעבר החדש וס"ל כמש"ל בשיטת התוס' דט"ו הוי עוד חידוש הלבנה ויום תקופה מתחיל ע"כ כשחל בט"ו א"צ כלום אבל כשחל בשיתסר צריכין לעבר אף דדי בעיבור חודש מכל מקום א"מ החודש לצורך אם נראית הלבנה ואפילו על פי החשבון מכל מקום מוטב לעבר השנה דתמיד מעברין לצורך ובפרט דמעברין קודם יום ל' ואז א"י דאפשר לא יקדשו על פי חשבון כי תתראה הלבנה ביום ל' עיין ר"מ פח"י ותבין ע"כ מעברין השנה ובט"ו א"צ כלל כנלע"ד כעת וכ' רק למזכרת כי איני לומד כעת בעיון.

ואיני מבין כעת פירש"י בר"ה ובסנהדרין דשמור את חודש האביב היינו האביב יהי' בחידוש הלבנה ואשמעינן קרא שיהי' התקופה תוך י"ד למולד הלבנה וכו' דאז נקרא חדשה ומכאן ואילך הוא ישנה ולתוס' עד ט"ו הוי חידוש על כל פנים דבר זה תלוי במולד הלבנה וכן פירש"י להדיא בר"ה דהחידוש הוא לתולדותיה ע"ש בלשון רש"י וא"כ אם חל התקופה בט"ו והוא לאחר י"ד למולד הלבנה הוי ישנה מאי מועיל מאי שמעברין החודש והוי ט"ו י"ד מכל מקום וכי נשתנה המולד אם כן מכל מקום הוי אחר י"ד יום מהמולד והוי ישנה וגם לדעת התוס' דט"ו יום הוי חדשה מה מועיל העיבור דמוסיפין ודוחין ר"ח מכל מקום הוא ישנה להמולד ובתוס' מביאין ראי' מנהרדעי דמברכין על החודש עד ט"ז וע' טוא"ח ה' ר"ח דנחשב מהמולד ולא מיום הקביעות ואם כן כאן דתלוי בחידוש הלבנה מה מועיל מה שדוחין הקביעות עוד יום והמולד לא נשתנה אם כן הוי ישנה לכל מר כדאית לי' כי הוא לאחר י"ד או לתוס' לאחר ט"ו אם כן מאי מקשה הש"ס ונעברי' לאדר הא משום העיבור לא תתחדש והוי ישנה וצ"ע. ודע הא דמבואר כאן דאם נמשכה התקופה עד שיתסר בניסן מעברין האי שתא תקופה זו מיירי בתקופת ר' אדא ועל תקופת ר"א היו הב"ד סומכין לעבר השנה עיין ר"מ פ"י ה"ו אבל תקופת שמואל נמשך עד אחר פסח ולית לן בה וזה מבואר להדיא במפרש פ"י ה"א באה"ד ובשו"ת משאת בנימין סי' כ"א דהא דשלח ר"ה וכו' זה תקופת ר"א אבל תקופת שמואל נמשך כ"פ עד אחה"פ וחשבון זה דר"א עליו היו סומכין חכמי התלמוד וגם האידנא בחשבונינו דאנו מעברין שנה ח' ולפי חשבון שמואל צריך לעבר שנה התשיעית רק אנו סומכין על תקופת ר"א. ותקופות הנדפסים בלוחות כדי ליזהר מלשתות מחמת התקופה הוא ע"פ חשבון שמואל ע' צ"צ סי' י"ד ופר"ח סוף הר"ח ע"כ התקופות שלנו נמשכים כ"פ לאחה"פ ול"ל בה. ועפ"י ר"ה הקשה היאך מצינו ידינו ורגלינו דכ"פ נמשך תקופת ניסן עד אחה"פ ותקופת תשרי עד אחר החג ועמ"ש בזה. וזה ימים רבים הי' בידי ס' יד דוד על סדר מועד מביא שם ד' הפ"י ותמה עליו דלק"מ דהש"ס מיירי לתקופת ר"א ותקופת ר"א אינה נמשכת ותקופות שלנו הנופלים לאח"פ ולאחה"ח הם לשמואל ואין כעת הספר בידי לעיין בו:

והנה על האביב שביארנו שמעברין עם סי' פירות האילן שלש ארצות לענין סי' אביב ארץ יהודה עבר הירדן והגליל ואם הגיע האביב בשני ארצות ובא' לא הגיע א"מ ואם בשני ארצות לא הגיע האביב אף על פי שבא' הגיע מכל מקום מעברין כיון שבשני ארצות לא הגיע האביב ע' ש"ס ור"מ ושלש הסימנים הנ"ל הם מן התורה דדרשינן מקראי ע' בגמ'. ויש עוד דברים שמעברין מפני הצורך כגון מפני הדרכים ומפני הגשמים ומפני

תנורי פסחים ומפני גליות של ישראל שנעקרו ממקומם ועדיין לא הגיעו וכ"ז מפני תקנת קרבן פסח דאם לא יעברו לא יוכלו להגיע לירושלים לעשות ק"פ ועל א' מאלו הדברים מעברין עתו"ס סנהדרין י"א ד"ה מפני. והנה לכאורה קשה כיון דמה"ת א"מ אלא על ג' סימנים הללו ואם אין א' מג' סימנים א"מ היאך יכלו חכמינו זכרונם לברכה לעבר מפני איזה צורך ולעקור מועדים ממקומם לעשות מלאכה ביום טוב ולאכול חמץ בפסח ואכילת יוה"כ הא חכמינו זכרונם לברכה אין יכולים לעקור דבר מן התורה בקו"ע רק בשוא"ת ע' בהאשה רבה.

אך באמת לק"מ כי ענין המועדים מסרה תוה"ק לב"ד אתם אפילו מזידים אם כן מה שהב"ד עושין אפילו שלא כדין כלל או שמעברין במקום שא"צ או שאינם מעברים במקום הצריך אין לך מועדים אלא אלו אם כן אין עוקרים כלל. הן אמת דאינו מבואר כאן פ"ד בר"מ לענין עיבור שנה דין זה דאתם אפילו שוגגים ואפילו מזידים רק בספ"ב מבואר לענין קה"ח וכן מבואר בר"ה גבי מעשה דר"ג ור"ע לענין קה"ח אם כן אפשר לענין עיבור שנה אינו נוהג דין זה דאתם. וראיתי בצל"ח ברכות ס"ג כ' ג"כ דין זה דאתם וכו' אינו אלא לענין קה"ח ולא לעיבור שנים דלא מצינו בגמרא ד"ז לענין ע"ש וגם בר"מ אינו מבואר אדרבא מצינו בגמ' דאם עיברוהו אינו מעוברת ע"ש ולפע"ד אינו (רק) [כך] חדא דאם ד"ז אינו בעיבור שנה היאך אמרי' דמעברין על כמה דברים והוא רק מדרבנן והיאך יכלו לעקור ד"ת בקו"ע כמש"ל. ועוד דמבואר ד"ז בברייתא בת"כ בסדר אמור פ"ט ה"ג לא היתה השנה צריכה לעבר ועיברו אנוסי' מנין שהוא מעוברת ת"ל אתם וכו' ובפרשה שלאחריה מבואר זה גם כן לענין קה"ח ואיך נוכל לחלוק על ברייתא מפורשת אף שאינו מפורש בש"ס דילן עיין ר"מ פי"ג מה' נדרים ה"א כתב הכסף משנה דבר תימה הוא לדחות ברייתא בספרי מפני שלא הוזכרה בש"ס דילן ומ"ש הצל"ח דמבואר בש"ס דילן דאם עיברוה אינה מעוברת ל"ק דאדרבא מסר הכתוב הדבר לב"ד אם כן חכמינו זכרונם לברכה יכלו לעשות כפי רצונם באיזה דברים אשר גזרו שלא תהי' מעוברת א"מ אף על פי שהב"ד מעברין מכל מקום עיקר הב"ד היינו ב"ד הגדול והם אמרו על כמה דברים לא תהי' מעוברת ובכ"ד תהא מעוברת ולא הוי עקירה כי תלוי הדבר בב"ד הגדול אם כן המועדים כתיקונם ואין לך מועדים אלא כמו שאחז"ל והם היו להם איזה סייג וגדר במה שאמרו בקצת דברים דאפילו בדיעבד לא תהי' מעוברת אבל מה שלא מצינו לחז"ל שיאמרו (רק דרך משל) שלא היתה השנה צריכה להתעבר כלל והם עיברוהו בודאי מה שעשו עשו כמבואר בת"כ אך היכא דחז"ל אמרו שא"מ כגון מפני הטומאה ע' בגמ' דלא רצו חכמינו זכרונם לברכה שיהיה מעובר מפני איזה טעם אף על פי שהב"ד עשו

מכל מקום חכמינו זכרונם לברכה הם היו ב"ד הגדול ותלוי בידם ואם עושים המועדים על פיהם בכלל מה שאמרה תורה אתם וכו' כנלע"ד ברור ונכון. דאל"כ לא הי' כח ביד חכמינו זכרונם לברכה לתקן ולעקור מועדים ממקומ' בקוע"ש אלא מפני שאמרה תורה אתם תלוי הכל בב"ד הגדול ותחז"ל הם ב"ד הגדול הפוך בה וכו'.

ומה שלא הביא הר"מ זה סמך על שהביא דינים דחכ"א שמעברין וכל מה שאחז"ל שאינה מעוברת כגון לפני ר"ה דא"מ שהוא רק מדרבנן כמש"ל בשם הרמב"ן והיאך יוכלו חכמים לעבר או לגזור שלא יהי' מעובר ע"כ הדבר מסור בידיהם אם כן מבואר דהדבר מסור להב"ד הגדול. ומה שמביא הצל"ח ראיה מדה"ת ר"ה כ"א ד"ה לוי שהקשו על מ"ש בסנהדרין חזקי' ביקש רחמים ע"ע שעיבר השנה יום ל' של אדר ואסור הואיל וראוי לקבעו ניסן ול"א אתם אפילו וכו' ותי' דל"ש אלא כגון יום ל' או ל"א כשקובעין בא' מהם ר"ח לחסרו ולעברו שלא כדין או על פי עדות שקר עכ"ל. והביא הצל"ח ראי' דל"ש דין זה דאתם רק בקה"ח ולא בע"ש. ולענ"ד אא"ל כן בכוונת התוס' דה"ל להתוס' לתרץ בקיצור דהדין זה דאתם לא שייך בעיבור שנה. ולפי עניות דעתי כוונת התוספות בדרך זה ואגב אפרש כוונת התוס' בקושייתם שהקשו הא דעיבר ביום ל' של אדר הואיל וראוי לקבעו ניסן וכו' ול"א אתם וכו' מאי קשיא להו מאתם אפילו בלא הדרשה של אתם הא מבואר שם דביום ל' בדיעבד מעובר ע"ש בסנהדרין ועכצ"ל הא דביקש חזקיה רחמים על עצמו היינו על דעבר תקנת חכמים לכתחלה דא"מ אם כן מאי קשיא להו מאתם הא ביקש רחמים על שלא עשה כדין לכתחילה אבל בדיעבד מעובר כדין ומכל מקום ביקש רחמים ע"ע עיין ר"מ הי"ז והי"ח ועכצ"ל דהתוס' ס"ל דעל לכתחלה לא הי' צריך לבקש רחמים כיון דבדיעבד מעובר כמשמעות הגמ' בסנהדרין גבי אם מפני הטומאה עיברוהו ומה דביקש רחמים ע"ע שעיבר ביום ל' ש"א היינו דעיבר לאחר קידוש דבדיעבד ג"כ אינו מעובר ע"ש בסנהדרין במהרש"א שכתב כן וע"ז הקשו הא בדיעבד מעובר משום דרשה דאתם והתירוץ אמיתי לזה הקושיא דידוע גם בקה"ח דדרשינן אתם לכ"ע היינו דהתורה נתנה רשות לב"ד לקדש איזה יום משני ימים או ל' או ל"א אבל אין להם רשות לעשות ר"ח ל"ב או כ"ט ע"ז לא מהני עשייתם כמבואר בפשיטות בת"כ וכן יש זמנים שאין מקדשין החודש כגון בלילה וכן מקום שאין מקדשין כגון בח"ל ומבואר שאף בדיעבד ל"מ וה"ט דהתורה נתנה רשות לב"ד בזמן הראוי ובמקום הראוי על אלו השני ימים אבל שלא בזמן או שלא במקומו או יום אחר חוץ משני ימים הללו לא נתנה רשות וכן הדין לענין עיבור שנה דצריך להיות בזמן הראוי כגון ביום ובמקום הראוי ובא"י ודוקא לעבר אדר ולא חודש אחר וכן אם הגיע ניסן אין מעברין ובכ"ז ל"ש אתם דהתורה לא נתנה

רשות אלא בזמן ומקום הראוי וכיון דסברינן עתה דביום ל' ש"א א"מ אף בדיעבד דהיינו לאחר שקידשו ניסן אם כן אין זה זמנו כלל ול"מ אתם רק אם עיברו בזמן הראוי אז מה שעשו עשוי בין לצורך או לא וזהו כוונת התוס' בתירוצם דוקא יום ל"א או ל' לחסר או לעבר שייך אתם אבל בע"א ל"ש אתם דאינו בזמן הראוי וה"נ כיון דעיבר בניסן ואינו זמן הראוי ל"ש אתם ואם כי התוס' קיצרו קצת מכל מקום זה כוונת'. ובל"ז האמת כ"ה דל"ש אם עיברו של"ב הראוי דרשה דאתם ואפילו בקה"ח שלא בזמנו ושלב"מ ול"ק קושית התוס' ובפרט שנוכל להעמיד כן בכוונת' אבל לומר שבע"ש ל"ש אתם לחלוק על ת"כ אין בידינו כח. ופשוט שבודאי תלוי בב"ד ואך בזמן הראוי ומקום הראוי על פי התורה כנלע"ד בעזה"י.

ובמש"ל בשם המהרש"א דחזקי' ביקש רחמים ע"ע שעיבר ביום ל' אחר הקידוש שבדיעבד אינו מעובר וצ"ל אף דהגמ' מקשה על הא דעיבר ניסן וכו' וכי לית לי' לחזקי' זה ניסן וכו' אלא שטעה בדשמואל דהי' ביום ל' של אדר וא"כ כיון דהי' לאחר קידוש וכי ל"ל זה ניסן וכו' וצ"ל דבזה טעה כיון דהיה ביום ל' אף דהי' אחר הקידוש אבל לאחר יום ל' דנכנס ניסן בזה אין סברא להגמ' דטעה. אך ד' המהרש"א תמוהים שרש"י ברכות י' ע"ב ד"ה ניסן פי' וסלקא דעתיה שעיבר אחר שקידש החודש ומסיק דהי' ביום ל' של אדר ופירש"י ואף על פי שלא נתקדש החודש דעדיין לא באו עדים ע"ש הרי מפורש להדיא דעיבר קודם קידוש ועכצ"ל דרש"י סובר ג"כ כהר"מ פ"ד מה' ב"מ דביקש רחמים על לכתחלה אף דבגמ' מתחלה ל"מ כן אך התוס' בר"ה דמקשים מהתם עכצ"ל דמיירי אחה"ק דבדיעבד אינה מעוברת כמש"ל.

ואין מעברין את השנה מפני השלג עיין ר"מ וא"מ את השנה מפני הטומא' אם הי' רוב הציבור טמאים וכו' אלא יעשו ק"פ בטומאה ואם עיברו מפני הטומא' מעוברת וע' סנהדרין מבואר שם דתליא אם טומאה הותרה בציבור או דחוי' והר"מ פ"ד מה' ב"מ פ' טומאה דחוי' מכל מקום פסק דא"מ לכתחלה כי מכל מקום יכולין לעשות בטומאה רק אם עיברוה מעוברת מה"ט אבל למ"ד טומאה הותרה אפילו בדיעבד אינה מעוברת אף דלכאורה מבואר שם בש"ס דלמ"ד טומא' דחוי' מעברין לכתחלה מכל מקום לפי המסקנא נוכל לומר דאף דדחוי' עכ"ז אין מעברין לכתחלה ע' שו"ת שאג"א סי' ל"ח וער"מ פ"ד מהלכות ב"מ כ' דלא נדחה אלא טומאת מת בלבד. וער"מ פ"ז מהק"פ ולחם משנה שם אם כן אם היו טמאין בטומאה אחרת שלא בט"מ ודאי מעברין אף לכתחלה דא"י לעשות הפסח וברש"י בסנהדרין במעשה דחזקי' פי' דהי' מחמת טומאה ע"ז אם כן שם מבואר הפלוגתא אי ט"ה או דחויה צ"ל דרש"י סובר דל"ד ט"מ אלא ה"ה כל

טומאת מגע שוה לט"מ רק טומאת זבים והדומה דהוי טומאה היוצאת מהגוף ל"ש דחי' או הותרה ועלח"מ שם. אך דברי המפרש כאן בפרקין ד"ה ולא וכו' כתב שיתכן שלא יכלו לטהר עד הפסח בלא העיבור כגון שהיו מחוסרי כפורים ואין מצוי להם קרבנות והוא תמוה דא"כ אמאי א"מ לכתחלה דהר"מ כ' דיוכלו לעשות בטומאה. ובאמת מח"כ א"י לעשות בטומאה דטומאת של זב וחבירו מח"כ אין נדחים בציבור ומצאתי בשער המלך ה' ב"מ תמה על המפ' בזה.

ויש דברים שאין מעברין עליהם את השנה אבל עושים אותם סעד לשנה שצריכה עיבור מפני התקופה או האביב ופה"א כגון מפני הגדיים והטלאים שעדיין לא נולדו או מפני הגוזלים וכו' א"מ אבל עושין אותן סעד לשנה כיצד אומרי' שנה זו צריכה עיבור מפני התקופה או מפני האביב ופה"א. ועוד שהגדיים קטנים והגוזלות רכים עכ"ל הר"מ מבואר דדברים הללו אין מצטרפין כלל רק אם יש סי' התקופה דמעברין על אותו סי' לבדו או אביב ופה"א דמעברין ודברים הללו עוד מייפים טעם העיבור אבל באביב לחוד או פה"א לחוד א"מ אף דיש ג"כ דברים אלו מכל מקום אין מצטרפין אבל רש"י סנהדרין י"א ע"א ד"ה אבל כ' להדיא אם השנה צריכה להתעבר מפני א' מהדברים שמעברין עליהם וכו' ואמרינן לקמן על שתים מהם מעברין ועל א' מהם א"מ הללו גדיים וטלאים נעשים סעד ומצטרפי' לא' מהם ומעברין מבואר דאף לא' מהן מצטרפים סימנים הנ"ל וכ"נ מדה"ת ד"ה מפני הדרכי' ע"ש. ועיין בס' ת"ח שעמד בזה וכתב דלשון סעד ל"מ כן ומביא דברי הר"מ דמבואר להדיא דאין דברי' אלו מצטרפין כלל וכ"נ מרש"י ותוס' ר"ה כ"א ע"ב דהוא רק ליפות הטעם וע"ש שכתב דמה שמבואר אח"כ דר' ינאי וכו' מהודעין אנחנו דאמרי רככין וכו' וזימנא דאביבא לא מטי וכו' נראה דסי' אחד סגי בצירוף דברי' הללו וע"ש שכתב דאביב לחוד וזימנא דאביב לחוד זימנא דאביב היינו תקופת ניסן נמשך עד שיתסר בניסן דעל סי' זה לבד מעברין אבל במקום שצריך שני סימנים אין הדברים הללו מצטרפין כלל ע"ש.

ואין מעברין את השנה בשנת רעבון דהכל רצים לבית הגרנות שלא להאריך עליהם איסור חדש וכן אין מעברין בשנת השמיטה וערש"י סנהדרין הטעם שלא להאריך עליהם איסור עבודת קרקע והר"מ כאן כתב הטעם כיון שיד הכל שולטין בספיחין לא ימצאו להקריב עומר ושני הלחם וע' ש"ס ור"מ דרגילין היו לעבר ערב שביעית ונראה דאף דלא היה שום סי' מכל מקום הרשות ביד הב"ד וכמש"ל. ודעת הר"מ הא דאין מעברין בשני רעבון וכן בשביעית דוקא מפני הגשמים ומפני הגשרים וכו' אבל מפני התקופה או אביב ופה"א מעברין אף בשנת רעבון ושנה שביעית כיון שהוא מן התורה עיין ר"מ כ' בלשון

יראה לי בהט"ז וע"ש בהשגת הרמ"ה שתמה עליו מסוגית הש"ס דילפינן דא"מ בשנת רעבון מאלישע דלא הי' אביב ופה"א ומפני מה לא עיברוהו מפני שהיתה שנת רעבון מבואר להדיא אף דאלו הסימנים הם מן התורה מכל מקום אין מעברין ודלא כהר"מ ועיין בכסף משנה והוא תמי' גדולה על הר"מ ויש עוד להאריך בזה ואין כאן מקומו:

סעיף ז

חקירת עה"ח וכו'. בר"מ ספ"א דעידי קה"ח צריכין דו"ח ועפ"ב ובלחם משנה ובפ' היו בודקין דז' חקירות הן ואפילו אמש הרגו וכו' צריך לידע בכמה בשבוע באיזה חודש בכמה בחודש ולכאורה כאן דהעדים באו ד"מ בשלשים באדר ואמרו שראו בלילה הלבנה היאך נוכל לשאול אותם באיזה חודש הלא אם יקדשו הב"ד הוי ר"ח ניסן ואם לא יקדשו הוי ר"ח אדר וגם בכמה בחודש אם יקדשו הוי א' בניסן ואם לא יקדשו הוי ל' אדר. וע"ל סי' תס"ג ביארתי דכ"ה דאנו יודעים שאין העדים יודעים אינו מזיק ואין הב"ד צריכין לדרישות וא"צ לחקור כלל ושם הבאתי דברי האו"ת לענין דו"ח בקדה"ח ובלאו הכי משכחת לה ב' חקירות הנ"ל היכא שראו הלבנה סוף כ"ט דכ"ט לעולם אינו ר"ח ופשוט. ועמ"ש בר"מ פ"ב ה"ו באמרו העדים ראינו בלא כוונה וכיון שהתבוננו ונתכוונו לראות להעיד שוב לא ראינו א"ז עדות שמא עבים נתקשרו. והוא מר"ה כ"ד ונראה דוקא נתכוונו אח"כ ולא ראו אמרינן כן אבל אם ראו בלא כוונה יכולים להעיד דעדים א"צ לכוון עיין ר"מ ה' עדות וח"מ סל"ו והגם דיש לחלק בין כוונה לכוונה אך ל' הר"מ לא משמע כן וי"ל עוד דדוקא כאן דיש עוד סברא דאפשר עבים היו אבל בעדות אחת בל"כ אף שנתכוונו אחר כך ולא ראו ג"כ מהני כי עד כמה וכו'. ועיין בטו"א כאן הקשה על תוס' כריתות שכתבו דבעינן כוונה אבל דברי הר"מ מדוקדקים לשיטתו וז"ב:

סעיף ח

מלמד וכו'. אין מעברין אלא ביום ואם עברוה בלילה אינה מעוברת ואין מעברין את השנה קודם ר"ה ואם עיברוה א"מ אפילו בשעת הדחק ולאחר הר"ה מעברין מפני הדחק ושלא בשעת הדחק א"מ אלא בר"ח אדר ראשון ער"מ. ובסנהדרין י"ב הק' מהא דשלחו לי' לרבא וכו' ועיברו את השנה באב והי' אז שעה"ד ע"ש ומשני חשיבי מחשבין היינו לחשוב שרי אף קודם ר"ה ומכל מקום מהש"ס אין הוכחה אם לענין חשבון קודם ר"ה נמי דוקא בשעה"ד כהאי מעשה דרבא דהי' בשעה"ד וחשבו קודם ר"ה או אפשר אפילו שלא בשעה"ד מחשבין קודם ר"ה. ובש"ס שם מקשה אהא דאף בשעה"ד א"מ קודם ר"ה מרבא דהיה שעה"ד ומשני דבאמת לא עיברו רק חשבו אבל אפשר דחשבון שרי אפילו שלא בשעה"ד והא דרבא מעשה שהי' כך הי' ולדינא מותר לחשוב קודם ר"ה אפילו

שלא בשעה"ד. אך ברש"י ד"ה ב"ד ישבו כ' להדיא דגם לענין חשבון בעי שעה"ד ועתו"ס ד"ה ולא משנה לחברתה דהא דאמרינן א"מ לא משנה לחברתה היינו דאין מחשבין ואף על גב דאין מגלין מכל מקום אין מחשבין וכו' ודאי שלא בשעה"ד מיירי והאי דרבא שעה"ד הי' ושלא בשעה"ד מבואר מהא דת"ר אין מחשבין משנה לחברתה והר"מ בהי"ג ז"ל יש לב"ד לחשוב ולקבוע ולידע איזה שנה תהי' מעוברת בכל עת שירצו אפילו לכמה שנים אבל אין אומרים שנה זו מעוברת אלא לאחר ר"ה וזה בשעה"ד וכ' אמרו לפני ר"ה וכו' אינה מעוברת עכ"ל מבואר להדיא מדבריו דהחשבון י"ל קודם ר"ה ואפילו על כמה שנים אף לכתחלה שלא בשעה"ד וסובר דרבא מעשה שהי' כ"ה.

ודאין מעברין משנה לחברתה מפרש כפרש"י ואין צריך להביא ד"ז כי הוא פשוט ומכלל דבריו באותו פרק נשמע ד"ז ע"ש ברש"י וגם הא דמבואר שם דאין מעברים ג' שנים רצופים י"ל דפי' כרש"י ע"כ א"צ להביא ד"ז יע"ש בפרש"י בפי' א' וע"ש בסוגיא והר"מ חולק בזה על רש"י ותוס' והא דא"מ לפני ר"ה אינו מן התורה דעיבור בלילה וכן בא"י ילפינן מקראי ע"ש בגמ' אבל זה הטעם כדי שלא ישכחו העולם ע' רש"י ויש כח ביד חכמינו זכרונם לברכה לעקור העיבור אף דיעבד כי הכל תלוי בב"ד אלה מועדי וכו' אבל אח"ז שראה היילל ב"ב של ר"י הנשיא שיופסק הסמיכה ויהי' ח"ו המועדי' בטלים עמד ועיבר שנים הרבה עד ביאת גואלינו ב"ב והמה מעוברי' כי בימי הראי' היתה רק תחז"ל שלא יהי' מעובר לתקון העולם ומפני צ"ג כזה אוקמוהו אד"ת ע"כ עיבר הלל השנים והם מעוברי' וע' רמב"ן ס' המצות סי' קנ"ג.

וע' ר"ה י"ט למ"ד מוסיפין החודש רצו ל' רצו כ"ט אם כן אם נתעברה השנה יוצאין השלוחים אף על אד"ש להודיע לגולה כדי שישמעו וידעו מתי יעשו פורים והמשנה דעל ו' חדשים שלוחין יוצאין סוברת תמיד מוסיפין ל' יום אם כן ידוע לגולה ולפי זה להר"מ דס"ל רצו ל' רצו כ"ט אם כן אם נתעברה השנה צריכין לצאת אף על אד"ש והר"מ סובר פ"א דמגלה דצריכין לחזור ולקרות המגלה באד"ש אם כן תמוהים דברי הר"מ כאן פ"ג ה"ט שכ' משנה זו דעל ו' חדשים השלוחים יוצאין ולא כתב דאם נתעברה השנה יוצאי' גם על אד"ש ושוב ראיתי שהרגיש בזה בלחם משנה והניח בצ"ע.

ואין מעברין את השנה אלא עד ניסן וכיון שקידשו לשם ניסן א"מ לעשות החודש ניסן אד"ש וילפינן לה מקראי בסנהדרין זה ניסן ואין אחר ניסן ואפילו בדיעבד א"מ ע"ש ור"מ כאן ופ"ד מה' ב"מ. ולכתחלה א"מ אפילו יום ל' של אדר הואיל וראוי לקבעו ניסן ואם עיברוהו אמר עולא אין מקדשין החודש והיינו דעושין ר"ח אד"ש יום ל"א דאי יקדשו היום הו"ל כאילו נתקדש ניסן ואמרינן שם קידשו מאי א"ר בטל העיבור והוי ר"ח ניסן

ור"נ אמר מעובר ומקודש היינו קודם הקידוש עיברו הוי מעובר והקידוש הוא לר"ח אד"ש. והנה זה מוסכם ואין חולק על עולא דלכתחלה אין מקדשין את החודש היום אם עיברו אלא הפלוגתא הוא אם עברו וקידשו רבא סובר בטל העיבור ור"נ סובר העיבור קיים אבל לכתחלה ודאי אין מקדשין ע"ש בגמרא. וצ"ע בר"מ שכ' כאן הי"ד הגיע יום ל' אדר ולא עיברו עדיין השנה לא יעברו אותה כלל שאותו היום ראוי להיות ר"ח ניסן וכו' ואם עיברו ה"ז מעובר באו עדים אחר שעיברו והעידו על הירח הרי אלו מקדשין החודש יום ל' ויהי' אד"ש ואילו קידשו ב"ד וכו' מבואר מדבריו דאף לכתחלה מקדשין החודש יום ל' לאחר שעיברוהו ובש"ס מבואר להיפך דלכתחלה אין חולק על עולא ופלוגתתן בדיעבד ואיך פ' הר"מ לכתחלה מקדשין וצ"ע על המפרש והלחם משנה שלא הרגישו בזה.

והנה הא דאין מעברין יום ל' הואיל וראוי לקבעו ניסן אפ"ל דוקא אם עפ"י החשבון יכולה הלבנה להתראות יום ל' אם כן ראוי לקבעו היום אבל אם א"י להתראות עפי"ח דאין הב"ד יושבים כלל כמש"ל בשם ר"מ פ"א אפשר דמעברין ואפ"ל כיון דבדיעבד בכל גווני תלוי בב"ד ואם קידשו בדיעבד מקודש דאתם וכו' הוי יום ל' ראוי לקבעו בכל ענין ע"כ א"מ יום ל' בשום אופן וצ"ע בזה.

ומי ומי הם המעברין את השנה עיין ר"מ כאן מהש"ס דאין מעברים אלא במזומנים לה כיצד הראב"ד אומר לפ' ופ' הוו מזומנים וכו' ובכמה מעברין מתחילין משלשה דיינים אמרו שנים לא נשב כלל דבודאי א"צ עיבור וא' אומר נשב בטל יחיד במיעוטו דאח"ר להטות. אמרו שנים נשב מוסיפין עוד שנים כי המו"מ של עיבור צריך חמשה ואם שלשה אמרו א"צ עיבור וב' אומרים צריך בטלו השנים במיעוט ואם ג' אומרי' צריך מוסיפין עוד שנים כי גמר העיבור צ"ל בשבעה ובש"ס ילפינן לה דהתחלה בג' ומו"מ בה' והגמר בז'. ועיין במפרש ה"י הקשה מפני מה ב' שאמרו לא נשב בטל יחיד ואין יושבין וכשב' אומרים נשב מוסיפין דיינים ולמה לא יבטל יחיד האומר שלא לישב במיעוטן וכן מפני מה כשג' אומרים א"צ בטלו השנים וכשג' אומרי' צריך עיבור מוסיפין עוד שנים ע"ש מה שתירץ וד' תמוהים ולק"מ דכשב' אומרים נשב בטל ג"כ היחיד ויושבין אך גזירת הכתוב דמו"מ צריך חמשה ע"כ מוסיפין ואם ג' אומרים צריך עיבור בטלו ג"כ השנים אך גזירת הכתוב דגמר בעי ז' ע"ש בש"ס ותבין וד' המפרש צ"ע. ואם גמרו העיבור בג' ה"ז מעוברת.

והדיינים צ"ל סמוכים ואסורי' להיות קרובי' זל"ז ע' סנה' ור"מ כאן וסנהד' פ"ה ובר"מ ה' עדות פט"ז ה"ה ז"ל לפיכך אין סומכין בסנה' ב' קרובי' זל"ז אבל אלו שמוסיפין

עד ז' לעבר שנה יראה לי שאם הי' בהם קרובי' אין בכך כלום עכ"ל. והכסף משנה כתב דג' הראשונים ואפשר ג' מכולם צ"ל רחוקי' כיון דאם גמרו בג' הוי מעוברת צ"ל ג' רחוקים והשאר י"ל קרובים. ועיין בלחם משנה דאותם הדיינים דעושין מעשה ע"פ כגון ג' אומרים לעבר וב' אומרים שלא לעבר דמוסיפים דיינים עפ"י הג' צריכין ג' אלו להיות רחוקים אבל אם יש ביניהם קרובים אין מוסיפין עבורם וער"מ פ"ח מה' סנהדרין דין אם דיין א' אומר א"י ובראב"ד וכ"מ ור"מ שם פי"א ה"ח דבקה"ח ועיבור שנה האב ובנו והרב ותלמידו מוני' אותם בא' והוא מסנהדרין ל"ו וע"ש ברש"י ד"ה הטמאות והטהרות כ' דעיבור שנה שצריך חמשה ושבעה אין האב ובנו כשרי' דלא כהר"מ. ואם אבא להאריך בכל פרט צריך חיבור מיוחד ולא באתי פה רק לעורר.

וצריך שיהי' הראב"ד הגדול היינו הנשיא ראש לע"א סנהדרין בכלל הז' ובעבור שנים מתחילין מן הצד ובעה"ח מן הגדול. ואם הנשיא בדרך רחוקה אין מעברין אלא ע"ת אם ירצה הנשיא בא ורצה ה"ז מעוברת לא רצה א"מ ער"מ. ובש"ס מעשה בר"ג וכו' ואמר רוצה אני נמצא שנה מעוברת סנהדרין י"א. ובר"מ פ"ז מהלכות אישות האומר לאשה ע"מ שירצה אבא היינו שיאמר הן ויש שיטות דהיינו שלא ימחה וי"א דהיינו שישתוק. וע"ש במ"מ וכ"מ. היוצא מזה דיש סוברים דאף אם בשעת שמיעה לא נתרצה ואח"ז אמר הן נתקיים התנאי וע' אה"ע סי' ל"ח. אם לא נתרצה הנשיא בתחלה או שתק או מת קודם ששמע ומלשון הש"ס ואמר רוצה נראה קצת דהוי כע"מ שיאמר הן ועיין בט"א ר"ה דל"א כתב דוקא אם נתרצה הנשיא קודם ניסן אבל אם נתרצה לאחר ניסן כיון דעכשיו א"י לעברו ל"א אגלאי מלמ"פ דאין ברירה ולמ"ד י"ב מהני כמו בשני לוגין ובש"א סי' צ"ג דעתו דדוקא בתנאי קו"ע למאן דל"ל ברירה א"מ לענין קידושין אבל בשוא"ת כגון שלא ימות פ' לכ"ע י"ב. וה"ר מד' הר"ן פ' כל הגט שכ' דסתם משנה דע"מ שירצה אבא מקודשת לר"י הוא דהוי כע"מ שלא ימחה אבל ע"מ שיאמר הן א"ב אלמא איכא חילוק בין קו"ע לשאו"ת ע' בש"א. אם כן ה"נ תלוי במש"ל ע"מ שירצה כאומר ע"מ שיאמר הן, אם כן אם בא ניסן א"ב. ואי אמרינן כהסוברים לא ימחה אם כן אם אין הנשיא מוחה מעובר דהתנאי מתקיים מאליו אמרינן י"ב. וע' ס' עמק המלך דיני ברירה עיקר י"ד שלא כד' הש"א. ובעיקר י"ג הביא בשם המכתב מאליהו דאפילו למאן דא"ל בעלמא ברירה דוקא אם יש בידו לעשות עתה המעשה כגון כתבו גט לאיזו שארצה דאם רוצה מגרש עכשיו וכן ע"מ שירצה אבא יכול לקדשם עכשיו בלי שיתלה בדעת האב אבל אם אין בידו לעשות עכשיו לכ"ע א"ב. אם כן לפ"ז כאן עכשיו א"י לעשות העיבור דתלוי דוקא בנשיא וא"ב ע"ש ודיני ברירה וע"מ עמוקים הם ואין כאן מקומו להאריך.

וער"ה ל"א תקנת ריב"ז שאפילו ראב"ד בכל מקום אין העדים הולכים אלא למקום הועד. ופירש"י אף שעיקר הקידוש תלוי בו כדתנן ראב"ד אומר מקודש וילפינן מקראי וכו' מכל מקום היתה תקנת ריב"ז שיקדשו הב"ד בלא הראב"ד ובגמ' הטעם דנמצא אתה מכשילן לע"ל ובט"א מסתפק אולי ג"כ מקדשין ע"מ שירצה ראב"ד. וכעת לא מצאתי בר"מ שיביא תקנה זו דריב"ז ושאר תקנות דריב"ז הביא כ"א במקומו. ותקנה זו השמיט ולא ידעתי על מה וא"ל דאין נ"מ לדינא מה דהוה הוה והאידנא אין לנו קה"ח וכשיבא משיח צדקינו אזי תתבטל התקנה עיין ר"מ פ"ז מה' לולב שכ' ותקנה זו עם כל התקנות ריב"ז כשיבנה בה"מ יחזרו הדברים. ז"א דדוקא מה דתיקן ריב"ז מחמת המקדש כמו בלולב לאחר חורבן כל ז' זכר למקדש או שופר משחרב בהמ"ק לא רצה לעקור לגמרי המצוה. ע"כ תיקן בכ"מ שיש ב"ד וכשיבנה המקדש יחזרו הדברים כבתחלה אבל תקנה זו אין תלוי במקדש כלל דאף בזמן בהמ"ק קיים היתה התקנה שאם לא יהי' הראב"ד במקומו יקדשו בעצמם כדי שלא יכשלו לע"ל אם כן תקנה זו לא זזה ממקומה כמו נעילת הסנדל לכהנים בדוכנם ופשוט. אדרבא ק"ק למה מביא תקנת ריב"ז פ"ג לענין שמקבלין עה"ח כ"ה הא אין נ"מ ודאי כשיבנה בהמ"ק יוחזר התקנה ראשונה שלא יקבלו אלא עד המנחה וכעת אין נ"מ דאין מקדשין עפ"י עדים. וגם מה שמביא דלאחר חורבן אין מחללין שבת אלא על ניסן ועל תשרי בלבד דהוא ג"כ תקנת ריב"ז ג"כ אין נ"מ אבל תקנה זו תהי' כשיבנה בה"מ ב"ב הו"ל להביא דין זה וצ"ע.

וער"מ פ"ג הי"ד דאין השלוחין צ"ל שנים אלא אפילו אחד נאמן שד"ז דבר העשוי להגלות וע"א כשר נאמן עליו ע"כ. והוא בש"ס ר"ה ובט"א תמה ל"ל טעמא דמדעל"ג מן התורה לא יהי' נאמן הא ע"א נאמן באיסורין היכי דליכא חזקה ותי' דבל"ז היו חכמינו זכרונם לברכה מחמירין מפני חומר המועדים. עוד הקשה איך נאמן על תשרי באומר מעובר הא רוב אין אלול מעובר ובמקום חזקה אין עא"נ מכ"ש במקום רוב ומטעם מדעל"ג אין ע"א נאמן מן התורה וכ' דהר"מ לטעמי' דעד אחד נאמן מן התורה בעדות אשה דהוי על"ג. ובגוף ד"ז עי' תשובות האחרונים בדיני עגונה וכאן עדיף יותר דהוא עשוי לגלות בודאי דהב"ד קיימים וגלוי לכל העולם לא כן בעדות אשה אפשר לא יבא ע' אחרוני'. אך קצ"ע אי דעת הר"מ דעא"נ מן התורה במדעל"ג למה סיים כאן ועד כשר נאמן הא מבואר בר"מ פ"ה מה"ע דכ"מ שעא"נ אשה ופסול ג"כ נאמנים וכבר פלפלו האחרונים בענינים אלו ואין כאן מקומו:

מצוה ה

סעיף א

לשחוט וכו'. לאו דוקא השחיטה אלא היינו הקרבה עד זריקת הדם ואי לא נזרק הדם כהלכתו ל"ק העשה. ע' ש"ס ור"מ. ואכילת הפסח הוא מצוה בפ"ע אבל מצוה זו קיים ואפילו לא הקטיר האימורי' פטור מפ"ש כי עיקר הקרבן עד הזריקה, ש"ס ור"מ. והזריק' של הק"פ היינו שפיכה במזרק בנחת אל יסוד המזבח ושפיכה א' סגי. ומבואר בר"מ הק"פ וע' פסחים צ"ו דפסח דינו כקרבן תמיד וטעון ביקור ד' ימים ק"ש. והר"מ פ"א מה' תו"מ מביא ד"ז דצריך התמיד ביקור ד' ימים ק"ש ע"ש ה"ט ובהק"פ ל"מ שיביא הר"מ ד"ז ובש"ס אין חולק וצ"ע למה השמיטו הר"מ ועי' רש"י בערכין דלל"ק תוך הד' ימים נכלל יום הביקור ויום השחיטה וללישנ' בתרא הד' ימים חוץ יום השחיטה וע' לח"מ פ"א מהתו"מ שכ' דבר"מ אין הכרע מה דעתו. ולכאורה אם עבר ולא ביקר ד' ימים קודם או בשוגג ודאי די אם יבקר ק"ש שלא יהי' בו מום הן בתמיד דלא מצינו עיכובא והא דילפינן מנין לתמיד שצריך ביקור היינו לכתחל' ובסוכה מ"ב ע"א רי"א השוחט את התמיד שא"מ כהלכתו בשבת חייב חטאת וצריך תמיד אחר ע"ש. ותוס' ד"ה שאינו מבוקר וכו' דאפילו נמצא תם משום דטעון ביקור ד' ימים ק"ש דילפינן מפסח מבואר מדבריהם דהביקור הוא לעיכובא ואפילו בדיעבד הקרבן פסול וחילל שבת וח"כ וצריך לחלל שבת להקריב תמיד אחר אם כן ה"ה בפסח ג"כ וכ"ש דעיקר הלימוד הוא אצל פסח. אם כן אפילו אין בו מום פסול אפילו בדיעבד ולא יצא כלל ובאמת הוא חידוש גדול ולא ראיתי לר"מ שמביא ד"ז דפסול בדיעבד. ומצאתי שעמד בזה בכפ"ת על התוס' מנין להם וכתב שהר"מ לא ס"ל כן מדלא הביא זה וגם ראי' מר"מ ה' שגגות ונראה דאם הוא רק לכתחלה אפילו נשחט בלא ביקור כלל וגם אחר השחיטה לא ראה כלל בודאי יצא והקרבן כשר דמה"ת נחזיק בהמה לבע"מ רק גזירת הכתוב בתמיד ופסח לכתחלה ובדיעבד כשר אף אם לא נתבקר כלל לא ק"ש ולא אח"כ ולא מחזקינן איסורא כנלע"ד:

סעיף ב

שמתקבצין וכו'. הוא מצוה מן המובחר עיין ר"מ פ"ב ה' כר"י שוחטין פסח עה"י אם יכול לאכול את כולו אך משתדלין שלא ישחט על היחיד ועיין כסף משנה דהוא מש"ס פ' מי שהי' דכל כמה דאפשר לאהדורי מהדרינן ובני חבורה צריך שלא יהא בהם א' שא"י לאכול כזית ועושין חבורה אנשים ונשים אבל לא נשים ועבדים או קטנים ועבדים כדי שלא יהא ביניהם פריצות ואין עושין חבורה שכולה גרים שמא ידקדקו בה ויבאו לידי

פסול וכן אין עושין חבורה זקנים או חולים או אוננים לפי שאכילתם מועטת ויבאו לידי פסול עיין ר"מ פ"ב וכ' ושוחטין על הקטנים שיהי' מכלל חבורה אבל אין עושין חבורה שכולה קטנים שאינם בני דעת עכ"ל. והכסף משנה הקשה למה לא כ' הר"מ הטעם דכתיב בפסח איש למעוטי קטן ובאמת ע' פסחים צ"א ע"ב אע"ג דגבי פסח כתיב איש למעט נשים מכל מקום כיון דכתיב במכסת נפשות אפילו נשים. והר"מ פסק כר"י אפילו בפ"ש שוחטין לנשים בפ"ע והטעם מבואר בש"ס דנפשות ונפש אפילו אשה במשמע וא"כ קטן נמי, דבכלל נפש קטן נמי בכלל ע' סנהדרין פ"ד מכה איש ולא קטן כתבה התורה מכה נפש דקטן נמי בכלל. אם כן ליכא למעוטי כאן מאיש ע"כ כ' הר"מ ט"א.

אך הא דכ' הר"מ שאינן בני דעה כ' הכסף משנה לפי שאין הקדישן הקדש. ולפי זה קטן שהגיע לעונת נדרים דהקדישו הקדש מן התורה לשיטת ר"מ בנדרים אה"נ דש"ד. ואיני מבין דמלשון הר"מ שכ' ושוחטין על הקטנים וכו' אבל אין עושים אותם חבורה בפ"ע משמע דאפילו אם אחר שוחט עליהם כגון האב מכל מקום לא ישחט עליהם בפ"ע ע"ל בפירקין ה"ח שוחט אדם ע"י בנו ובתו הקטנים והוא מבואר בש"ס פ' האשה ובפ"ע אף אם האב שוחט עליהם א"י לשחוט על קטנים בפ"ע אע"ג דהקדישו הקדש ע"כ ד' הכסף משנה צ"ע כעת. ובעיקר הדבר איני מבין ד' הר"מ ל"ל הטעם שאינו בר דעת ת"ל כיון דפטורים מכל המצות איך נקריב קרבן עבורם ובחגיגה ב' קטן חייב אביו לחנכו מדרבנן בעולת ראי' ובחגיגה כ' התוס' שם ד"ה איזהו וכו' דמקריב קרבנותיו נדבה ואין דוחין יום טוב ע"ש כיון דאינו חייב כלל אין אביו יכול להביא בעבורו אלא נדבה אם כן כאן דאינו חייב ופסח בזמנו לאו בר נידר ונידב הוא ובפרט דהזריקות אינם שוים וממעט באכילה אם כן היאך מצינו דהפטור לגמרי יקריב קרבנות חובה וע' נזיר כ"ט בשלמא למנות עם אחרים שייך שפיר דהקרבן הוא חובה בשביל הגדולים והא דאוכל הקטן אף דהוי שלא למנוי' יבואר לקמן ב"ה אבל לשחוט עליו קרבן בפ"ע לא שמענו דהפטור מן הקרבן יביא קרבן א"ל בתורת נדבה וכאן בפסח ל"ש בזמנו נידר ונידב וע' פסחים צ"א גבי נשים למאן דא"ל נשים רשות עושין אותן טפלה לאחרים וצריך ריבוי לזה דיעשו טפלה אבל בפ"ע אין שוחטים. ונהי דגבי נשים פ' הר"מ כר"י דבראשון ובשני חובה דיליף מקרא אבל קטנים דפטורין מכל המצות היאך יכול להקריב בפ"ע ק"פ. וע' פ"ט מה' שגגות שהר"מ כ' הבא על שפחה חרופה (סובר) דחייב קרבן מכל מקום כ' די"ל דאינו מביא עד שיגדיל ויעשה ב"ד ע"ש. אם כן איך יעלה על הדעת דקטנים יביאו קרבן שאינם מחוייבים קרבן. ואפ"ל דזה כוונת הר"מ דאינן ב"ד ופטורים מכל המצות אף שכמה פעמים כתב בפירוש דקטנים פטורים שאינן בני מצות ע' ה' חגיגה מכל מקום

חד טעמא הוא ולא דקדק בלשון והכוונה משום דפטורים ממצות ולפיכך אף אם הגיעו לעונת נדרים מכל מקום אין שוחטין עליהם בפ"ע כנלע"ד.

והנה למנות הקטן שיהי' מבני חבורה מבואר בסוכה כ"פ ונדרים ל"ו מבואר דשה לבית אבות לאו דאורייתא וע"ש בר"נ ורא"ש דמה"ת קטן אינו מחויב כלל אך יכול למנותו שלא מדעתו וכן מבואר לקמן בר"מ דשוחט אדם ע"י בנו ובתו הקטנים אפילו של"מ גם כתב דיתום ששחטו עליו אפוטרופסים יאכל ממקום שהוא רוצה. ובש"ס פ' האשה מקשינן ש"מ דיש בירה לומר הובאר הדבר שהי' דעתו על פסח זה בשעת שחיטה ומתרץ ר"ז שה לבית מכל מקום ועתו"ס דשה לב"א לאו דאורייתא. וכן הר"מ כתב כאן דוקא קטנים אבל גדולים אינם אוכלים אלא מן הראשון דא"ב אבל הקטנים כיון דשה לב"א לאו דאורייתא ש"ד ועיין בנדרי' בר"נ ובתוס' הטעם דקטנים אוכלים הפסח אף דהוי שלא למנוי' דאין איסור אלא בראוים למנות עליו אבל קטנים דלאו בני הכי מותרים ואין איסור בהם שלא למנוי'. פסחים ע"ח הק' התו' היאך יכולים לאכול הפסח הא לא תאכילם להזהיר גדולים על הקטנים ואסור להאכילם דבר איסור בידים ותי' משום חינוך מצוה שרי ויש להקשות על דבריהם כיון דעיקר הטעם משום חינוך מצוה היאך שוחט אדם ע"י בניו ובנותיו הקטנים הא בתו אינו מחויב לחנך ע' נזיר כ"ט ואכמ"ל, וע' או"ח שמ"ג, על כל פנים כיון דשה לב"א ל"ד הא דנימנין שיהי' מב"ח הוא מטעם חינוך מצוה ול"ש גבי' שלא למנוי' או כהתוס' והר"נ בנדרי' או כהתוס' פסחים אבל להביא עליהם בפ"ע אין סברא כלל אם לא בתורת נדבה עתו"ס חגיגה ובפסח ל"ש זה ועלח"מ פ"ב מה' חגיגה ד"ה מי.

והנה למנות על פסח א' מבני חבורה חרש או שוטה לא מצאתי בר"מ ונ' דזה תלוי להר"נ נדרים אין איסור שלא למנות אלא בראוי' למנות וקטן אין איסור י"ל ה"ה חו"ש אע"ג דאין מצוה כלל דחינוך ל"ש אצלם דלא יבאו לכלל מצות מכל מקום אין איסור להמנות חו"ש בכללי ב"ח ולהתוס' דהוא איסור תורה להאכילם ורק משום חינוך שרי וח"ש דל"ש חינוך אם כן אסור להמנות ח"ש דאסור להאכילם אד"א דהם שוים לקטנים עב"י אה"ע סי' א' ותב"ש יו"ד. וחינוך מצוה ל"ש אצלם ואסור להאכיל להם כיון דפטורין לאו בני המנאה נינהו והו' נאכל שלא למנוי' וז"ב ב"ה.

ולפמ"ש דודאי הר"מ סובר שה לב"א ל"ד ואין הקטנים מחוייבין כלל מן התורה מדכתב דיאכל ממקום שהוא רוצה ומכח ק' הש"ס נדרים דמביא פסח ע"ח של"מ ומביא על בניו ובנותיו הקטנים דלא מחייבי מן התורה צ"ע דהרי הר"מ פ"ה ה"ז שכתב דקטן שנתגדל בין שני פסחים מחויב לעשות פ"ש אך אם שחטו עליו בראשון פטור והק' הכסף משנה

אטו קטן ב"ח ופטורא הוא ולמה פטור בשחטו עליו בראשון ותי' בשם הר"י קורקס כיון דרחמנא רבי' לקטן שישחטו עליו וממנין אותו נפטר הוא בכך מן השני עכ"ל ולפמ"ש ל"א דהתורה ריבתה קטן לפסח למנות אותו רק הוא מדרבנן וא"כ איך נפטר מחיוב דאורייתא עתה עפ"מ שעשה החיוב דרבנן וער"ה כפאו ואכל מצה אמרינן אי כפאו שד התניא כשהוא שוטה הרי הוא שוטה לכ"ד וע"ש בט"א שכתב כיון דהוא פטור אז מן המצוה אינו מיפטר מחיוב שבא עליו אח"כ כיון דעושה המצוה בעת הפטור והבאנו לעיל בחיבורי אם כן היאך נפטרו כאן בזה. שוב ראיתי שם בקונטרס א"ש שהקשה זה על הר"מ דלמה נפטר בעשה בראשון ולא הביא תירוץ הר"י קורקס ולפמ"ש דברי הר"י קורקס צ"ע ולומר כיון דעכ"פ הי' חייב מדרבנן נפטר ידי דאורייתא ד"ז צ"ע והדברים ארוכים אי ע"י דרבנן נעשה ד"ת ומובא כ"פ בחיבורי. ומדי עברי בזה תמוהים לי ד' הר"מ שכתב כאן דוקא בקטן אוכל במקום שהוא רוצה אבל גדול נעשה כממנה עצמו על שני פסחים והממנה עצמו על ב' פסחים אינו אוכל אלא מן הנשחט ראשון עכ"ל ולקמן פ"ג כתב דאם ממנה עצמו על ב' פסחים אינו אוכל משום אחד מהם דאין ברירה וע' ש"ס וצריך עיון גדול בדין ברירה ואין כאן מקומו להאריך:

סעיף ג

זמן שחיטתו ביום וכו'. לכתחלה זמן השחיטה אחר הקרבת תמיד של בה"ע ע' פ' תמיד נשחט ובדיעבד כשר אפילו קודם התמיד רק לאחר חצות ואם נשחט קודם חצות פסול ע"ש ור"מ פ"א וזמן חצות מן התורה מבואר שם מצותו דתמיד משינטו צללי ערב ופירש"י דהיינו בחצי שבע הוי נטיית צללי ערב וקודם לכן אין זמן התמיד והפסח מן התורה וביומא כ"ח מקשה הש"ס נשחטי' לתמיד בתחלת שבע ומשני שאני כותלי בהמ"ק דלא מכווני או דשאני אאע"ה מבואר דזמנו מן התורה מתחלת שבע אך אין יכולין לכוין בצמצום וכ"נ במשנה דדוקא קודם חצות משמע תיכף בתחלת שבע כשר והר"מ כאן בהק"פ כתב ג"כ לשון חצות ובה' תו"מ פ"א כתב דאין שוחטין את התמיד אלא משיאריך הצל ויראה לכל שהאריך והוא משש שעות ומחצה ולמעלה וכו' וג"כ לכתחלה ע' ביומא ובפת"נ דתמיד קרב בשש ומחצה אבל עיקר זמנו מן התורה מודה הר"מ דתחלת שבע הוא ועיין באו"ח סי' צ' וסי' רל"ג ובאחרונים ואין כאן מקומו.

והטעם דפסח קרב לאחר התמיד ע' פ' ת"נ דיאוחר דבר שנאמר בו בערב ובה"ע דהיינו הפסח לדבר שלא נאמר בו בערב אלא בה"ע לבד אך בדיעבד כשר דהלימוד אינו אלא לכתחלה ולכאורה כיון דד"ז אינו מפורש בתורה דהפסח אחר התמיד רק נלמד מהמשמעות דבתמיד לא כתיב אלא בה"ע ובפסח כ' בערב ובה"ע אם כן נהי דודאי

ממילא נשמע דהתורה ציותה להקריב תמיד ומאוחר לזמן התמיד הפסח אם כן אם עושין כד"ת מקריבין תמיד בזמנו ועדיין אז לא הגיע זמן הפסח והפסח מקריבין אח"כ אם כן נקרב הפסח אחר התמיד אבל מהיכן שמעינן אם עבר ולא הקריב התמיד בזמן לכתחלה והגיע זמן הפסח ג"כ דרך משל דהתורה קבעה זמן מאוחר לפסח שעה אחר התמיד כי התמיד צריך שיעור שעה להקרבתו אם כן קבעה תורה זמן הקרבתו לאחר שבע שעות אבל כשמגיע אחר שבע אם כן בא זמן הפסח ג"כ ועדיין לא הקריבו התמיד מנלן דתמיד קודם וכי מפורש בתורה דהפסח יהי' אחר התמיד רק דחזינן דהתורה כתבה דיהי' מאוחר מבה"ע אבל לא מירי מתמיד אם כן כשהגיע זמן הפסח ולא הקריבו התמיד מנא ידעינן דהתמיד קודם בודאי אם מקריבין התמיד בזמנו ואז לא הגיע עדיין זמן הפסח אם כן ממילא התמיד קודם אבל אם מאחרין התמיד והגיע זמן הפסח ג"כ זה לא נשמע מקרא אם התמיד קודם ובאמת מבואר במשנה וש"ס שם דבע"פ הקדימו התמיד כדי שיהי' הפסח אחריו ולא אחרו אותו כדי שיהי' הפסח נקרב מקוד' כיון שהגיע זמן הפסח וכ"מ כ"פ בר"מ עכצ"ל דתמיד בכ"ע קוד' וטעמ' בעי מנלן זה וצ"ע.

אך הטעם פשוט דהנה התוס' שם ד"ה יאוחר וכו' הקשו ל"ל קרא דהפסח מאוחר מן התמיד הא בלאו הכי התמיד קוד' דתדיר ושאינו תדיר ת"ק מן התורה ותירצו דאי לאו קרא לא הי' יכולים להקריב התמיד מטעם תדיר כיון דאסו' להקריב אחריו שום קרבן מחמת עשה דעליה השלם וכו' אם כן כיון דהתור' איחרה זמן הפסח וממילא מבואר דמקריבין אחר התמיד אם כן אפילו איחרו דהגיע זמן הפסח ג"כ מכל מקום צריך להקריב התמיד קודם מחמת תדיר והעשה דהשלמה היא גזירת הכתוב דל"ש בפסח אם כן בכל ענין התמיד קודם מחמת תדיר וז"ב על כל פנים נראה לפמ"ש דהתורה לא הזכירה כלל הפסח לאחר התמיד רק כיון דקבע' זמנים לכ"א וזמן הפסח הוא מאוחר ומזה נשמע ממילא דלעולם תמיד קודם לפסח מחמת תדיר וכמ"ש אם כן אם הציבור אין להם תמיד כגון שלא מצאו מבוקר או מחמת איזה דבר דלפי פשט המשנה והר"מ דעיקר הקפידא הוא שיקריבו הפסח אחר התמיד וא"כ אם אין להם תמיד מקריבין הפסח לכתחלה בחצות בזמן התמיד לשיטות המבוארים לעיל או בתחלת שבע או בחצי שבע ולפמש"ל נראה ברור בעזה"י דאם אין להם תמיד מכל מקום זמן הפסח אינו מתחיל כלל בזמן התמיד רק קצת אח"ז וצריכין להמתין עד שיגיע זמן הפסח כי תוה"ק לא תלתה בתמיד רק אצל התמיד כתבה בה"ע ובפסח בערב ובה"ע וקים להו לחז"ל דהזמן הוא מאוחר אם כן הזמן של פסח מתחיל מאוחר מזמן התמיד והיינו הזמן של לכתחלה

דבדיעבד אף קודם התמיד כשר דהילפותא דיהי' מאוחר הוא רק לכתחלה וזה נלע"ד ברור בעזה"י.

אך לא ראיתי מי שהתעורר בזה ולא ידענו כמה שיעור התמיד אף דבש"ס מבואר דהוא שעה ז"א מן התורה אם כן לא ידענא כמה זמן מאוחר הפסח וצ"ע וע' זבחים י"ב א' ע"ש בסוגיא היטב וזה ימים רבים בתשובת שאלה הקשיתי לשאול דמ"מ ל"ל קרא דפסח מאוחר לתמיד תפ"ל דתמיד תדיר וכמ"ש התוס' ואי מחמת עשה דהשלמה לפי שיטת הרמב"ן מובא בר"נ פר"א דמילה דאי אשתפיך חמימי דלאחר מילה קודם מילה ואם ימולו אותו ע"כ צריך אח"כ לדחות שבת מפני פ"נ להחם חמין ונסתפקו הראשונים בזה כיון דמכשירי מילה ל"ד שבת ואנחנו יודעין אם ימולו ודאי יהיו דוחין שבת אם נימול בשבת ודעת הרמב"ן דשרי לממהלי' דאין למצוה אלא שעתה ואין דוחין את המילה מפני שנצטרך אח"כ לדחות את השבת דבתר הכי פ"נ הוא דדחי שבת ולא מכשירי המילה ומביא ראיות לזה. ודעת הרז"ה אינו כן אלא כיון שיודעין בתחלה דיבא לידי דחיית שבת ע"כ תדחה המילה וה"ר מפ"ק דיו"ט ב"ש סברי לא ישחוט אלא אם כן ה"ל דקר נעוץ מבע"י ואם שחט מודים ב"ה שיחפור בדקר ויכסה ואמאי לא ישחוט לכתחלה משום שמחת יום טוב ואח"כ תהי' מצות כיסוי דוחה יום טוב אע"כ כיון דידעינן בתחלה דיבא לידי דחיי' הוי כאילו דחינין עכשיו והר"נ דחה ראיותיו שאין שחיטה ביום טוב מצוה קבוע כמו מילה ע"ש והנה מבואר בש"ס ור"מ פ"א מה' תו"מ דל"ד הפסח מקריבין אחר התמיד אלא אפילו מח"כ מקריב קרבנותיו בע"פ אחר התמיד דעשה שיש בה כרת דוחה עשה דהשלמה אם כן אפילו אי לא כתבה התורה דתמיד יוקדם לפסח ג"כ ידענו זה כיון דהגיע הזמן עומד לפנינו מצות תדיר וצריכין אנחנו לקיים זה ואי משום דעי"ז ידחה אח"כ בשעת עשיית הפסח עשה דהשלמה ז"א הא אח"כ עשה שיש בה כרת דוחה עשה דהשלמה אם כן אין למצוה אלא שעתה ואח"כ ממילא עשה שיב"כ ד"ע דהשלמה אם כן בודאי תדיר קודם לשיטת הרמב"ן דזה לא נקרא דחייה רק אח"כ ממילא נדחה ע"י ד"א ורואה אני הדברים ק"ו מה התם גבי מילה דאם לא ימול הוא רק שוא"ת ומכל מקום עושים מעשה בקו"ע אעפ"י שעי"ז ידחה שבת כיון דאין המילה דוחה מכ"ש כאן דודאי לא יוכל להקדים הפסח לעבור בקו"ע על מצות תדיר ומשום שידחה אח"כ עשה דהשלמה הלא אח"כ הוי עשה שיב"כ ושפיר דחי והיאך עוברין על מצות תדיר והיא קושיא נכונה. וא"ל דהפסח שהוא עשה שיב"כ דוחה התדיר ושוחטין אותו קודם ז"א דזה אינו עומד לדחות כי אפילו תדיר קודם לא נדחה העשה שיב"כ ואיזה דבר עומד לדחות היכי דא"א בא"א עשה דהשלמה ולומר דדחינן תדיר מחמת דיבא לידי דחי'

אח"כ ז"א סברא וער"נ יומא סוגיא דמאכילין הקל הקל סברת הראב"ד איזה דבר עומד לדחות ותראה שהיא קושיא נכונה ב"ה. אך לפמש"ל ל"ק בלאו הכי ק' התוס' דלולא דכתבה התורה דהפסח מאוחר הוי ידעינן דהתמיד מוקדם אבל בלאו התמיד זמן הפסח מתחיל בשוה בזמן התמיד והתורה גילתה דזמן הפסח מאוחר מזמן התמיד ואף דליכא תמיד לא יתחילו לעשות הפסח לכתחלה בזמן התמיד אלא מאוחר קצת כמש"ל וב"ה דברים נכונים הם ולא התעוררו בו הראשוני' והאחרונים כמש"ל דאין נזכר כלל בתורה פסח עם התמיד רק דהתורה כתבה גבי תמיד זמן והתורה כתבה גבי פסח זמן מאוחר אם כן תמיד זמן הפסח מאוחר מזמן התמיד כמש"ל. ובשו"ת ש"א דיני תפלה סי' י"ז הקשה הא דבעי' בזבחים צ"א דאם עבר ושחט השא"ת ברישא אי מקרבינין לי' דאין מעבירין על המצות א"ל ובעי הש"ס למפשט מהמשנה דשחטו לפסח קודם לתמיד כשר ובלבד שיהא אחר ממרס בדמו ודחי הב"ע דקדם ושחטי' לתמיד ע"ש והק' הוא ז"ל היאך יכולין לפשוט ד"ז דא"מ על המצות מהא דפסח שא"ה דגלי קרא דתמיד קודם והוי כמו תפילין ש"י וש"ר אף על פי דפגע בש"ר מעבירין עה"מ כיון דאיכא קרא דש"י קדים אבל בקדם ושחטו לשאינו תדיר אפשר דמקריבין אותו דא"מ עה"מ וכ"ש לפי המסקנא דאם לא שחטי' לתמיד ברישא דמקריבין את הפסח קודם דא"מ עה"מ ואמאי כיון דכתבה רחמנא בהדיא דתקדים תמיד לפסח ה"ל להעביר עה"מ כמו תש"י וש"ר דמעבירין עה"מ ומניח ש"י קודם ע"ש באריכות ולפמש"ל בעזרה"י ל"ק כלל דהתורה לא כתבה כלל דהפסח מאוחר לתמיד רק זמן הפסח מתחיל קצת לאח"ז התמיד וכשהגיע זמן הפסח גם כן חיוב התמיד להקדים רק מחמת תדיר ול"ש עליה השלם כיון דהתורה גילתה דלגבי פסח ל"ש עשה דהשלמה וממילא התמיד קודם מחמת תדיר אם כן שפיר מביא הש"ס להא דקדם ושחט שא"ת מהמשנה דשחט הפסח קודם לתמיד דמבואר התם דהגיע זמן הפסח אך ששחטו קודם לתמיד ועבר על תדיר ולפי המסקנא בלא שחטי' לתמיד קודם מקריב את הפסח משום שא"מ עה"מ דאלים ממעלות תדיר אבל כל עיקר קדימת התמיד לאחר שהגיע זמן הפסח הוא רק מחמת תדיר וכמש"ל וא"צ לכפול הדברים וכבר כ' דאיחור זמן הפסח לכתחלה אחר זמן התמיד הוא זמן קצר בכל היותר אפשרי מן התורה ודוקא לכתחל' אבל בדיעבד כשר מחצות וכמש"ל וז"ב. ולא מצאתי מי שהתעורר בזה.

ועד כמה נמשך זמן עשיית הפסח הר"מ כתב כאן היו מתחילין לשחוט את הפסחים עד סוף היום נרא' דזמן ק"פ עד הלילה ובשו"ת שאג"א שם הביא בשם הרמב"ן על התור' פ' בא דזמן שחיטת הפסח אינו אלא עד פלג המנחה דהיינו שעה ורביעית קודם הלילה דהיינו שקה"ח ובשו"ת ש"א עמד ע"ד הרמב"ן דשקה"ח הוי שעה ומחצה קודם הלילה

או שעה וחומש כפי הפלוגתא פסחים פ' מי שהי' ודעת השאג"א דדוקא שחיטת הפסח אינו כשר לדעת הרמב"ן אלא עד שקה"ח אבל הזריקה כשר עד צה"כ. ועיין תוס' זבחים נ"ו ד"ה ענין ובש"א שם פלפול ארוך דלהר"מ על כל פנים מפה"מ הוי ספק דאורייתא ולמה כ' עד סוף היום ואכמ"ל. וע"ע שם תמה על הר"מ פ"א מה' תו"מ שפסק דתמיד של בה"ע קריבין עד הלילה. ובה' תפלה פ' דעבד כמר עבד ודעבד כמ"ע ור"י ס"ל דמפה"מ אין מקריבין התמיד אם כן ה"ל סד"א מפה"מ ואילך ולמה כ' שמקריבין עד הליל' וע' פסחים צ"ד ובתוס' זבחים שהבאתי ועוד חזון למועד אי"ה. וער"מ כאן שכ' דאם שחט הפסח קודם התמיד יהא אחר ממרס בדם הפסח עד שיזרוק דם התמיד ואח"כ יזרוק דם הפסח ודבריו צ"ע דמסקינן בזבחים צ"א דדוק' אם שחטו לתמיד ג"כ יהא ממרס אבל אם לא נשחט התמיד עדיין א"צ למרס ויזרוק דם הפסח ואחר ישחט התמיד וכ"מ בר"מ פ"ט מה' תמו"מ ה' ג"ד שכ' עבר ושחט השא"ת מקריבו וכו' ואם נשחטו שניהם יהא זה ממרס בדם עד שיזרוק דם התדיר וצ"ע. ושוב ראיתי שבתוס' חדשים בגליון משניות פת"נ הרגיש בזה [וע' ג"כ בצל"ח ס"פ מקום שנהגו דנ"ז]:

סעיף ד

ושהוא נשחט וכו'. מבואר בש"ס פסחים ור"מ כאן וצ"ל ג' כתות וכל כת ל' ב"א כי מספ"ל האי דכתיב קהל ועדה וישראל אי בזאח"ז או בב"א ע"כ עבדינן לחומרא דג' כתות וכל כת ל' ב"א ובחמשים סגי דל' שוחטין ונפקי י' ונכנסין י' וכו' ואין שוחטין הפסח פחות מנ' ואם שחטו כשר וכן בב"א כשר וזה מבואר בר"מ דדוקא לכתחל' ועכ"מ:

סעיף ה

וכי דוחין שבת וכו'. עיין ר"מ פ"א כ' כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת וכו' ומפשיטין את כולו ובלחם משנה הקשה דה"ל לפסוק דבשבת מפשיטין מן החזה ואילך בברזי ועיין כסף משנה ולחם משנה שם ואין כאן מקומו וע' שבת קט"ז. ואם חל ע"פ בחול אין מקטירין אימורים של פסח בליל' דאין חלבי חול קרבין ביום טוב אבל אם חל בשבת מותר להקריב בלילה ג"כ דחלבי שבת קריבין ביום טוב עפת"נ ור"מ פ"א מהק"פ ושם בפת"נ ילפינן מרומיא דר"ס דלא ילין זבח וכו' עד הבוקר הא כל הלילה ילין הא עולת וכו' ולא עולת חול ביום טוב ומתרץ דהאי קרא מיירי בחל י"ד בשבת דחלבי שבת קרבין ביום טוב ע"ש ובתוס'. וכבר מפורסם ק' העולם במה שמבואר פ' א"ד דבני בתירה לא ידעו אם פסח ד"ש הא מקרא זה מוכח והאריכו הדורשים בענינים אלו. ואימת קרבין חלבי חול ביום טוב או בשבת ע' יומא פ"ו סוגיא דאברי עולה שנתותרו ותוס' שם ומל"מ פ"א מה' תו"מ ה"ז באריכות ואין כאן מקומו:

סעיף ו

ודיני מינויי' וקריאת הלל ות"ח וכו'. ע' ש"ס ור"מ כאן והקוראים הלל היו הלוים על דוכנם קראו הלל והכהנים תקעו בחצוצרות ועל כל קריאה וקריאה תוקעין ג' תקיעות תר"ת ול' הר"מ הואיל ואין לו נסכים לתקוע בשעת ניסוך תוקעין בשעת שחיטה וה"ה לקריאת הלל דהוי שיר אע"ג דתמיד אמרינן שיר בעת הניסוך כאן דאין נסכים אומרים השיר בשעת השחיטה וע' פסחים ס"ד תוד"ה קראו ובסוכה פ' החליל וברש"י ותוס' דנ"ד וער"מ פ"ג מה' כלי המקדש דפ"ר הי' מכה החליל ג"כ לפני המזבח וכל הדינים מבוארים בר"מ רק אכתוב איזה הערה או דין בקיצור כדרכי בחיבורי זה בעזה"י. ודעת רש"י בסוכה שם כדעת הר"מ דעל כל קריאת הלל לא היו תוקעין אלא ג' תקיעות ודעת התוס' סוכה שם דעל כל הלל הי' ט' תקיעות בתחלת הלל ובאהבתי שהוא תחלת הפרק ובהודו שהוא ג"כ תחלת הפרק ועל כל פרק תקעו ג' תקיעות ס"ה ט' תקיעות ע"ש:

סעיף ז

ונוהגת וכו'. עיין ר"מ כאן פ"א והוא מהש"ס פסחים צ"א דר"י ור"י סוברים נשים בראשון חובה ע"ש דילפינן מקרא ור"ש סובר נשים בראשון רשות ופ' הר"מ כר"י ור"י דה' כוותי' לגבי' ר"ש וה"ה עבדים כנענים ג"כ חייבים כי חייבים במצות כנשים וגם כל הריבויים על אשה שייכים על עבד ג"כ והחילוק בין אשה לע"כ במצוה זו דאשה דינה כמו איש דא"י אחר לשחוט עליה בלא דעתה כמו איש אבל ע"כ יכול רבו לשחוט על העבד ולמנות העבד על הפסח בע"כ עש"ס פ' האשה ור"מ כאן פ"ב. ופשוט דאם הרב יש לו אוכלים הרבה ואין די בפסחו נותן להעבדים בהמה לעשות פסח כי בעה"ב אם יש לו ב"ב מרובים יכול לשחוט הרבה פסחים לכל חבורה שיש לו רק כ"א מישראל אינו נמנה אלא על פסח א' וז"פ. ול"ש לומר אם נותן לעבדים שלו פסח בפ"ע מה שקנה עבד קנה רבו אם כן הפסח של האדון מה בכך הא תמיד הפסח של האדון וממנה עלי' עבדים שלו וז"פ לכל מי שלומד הסוגיא.

אך ק"ל ואיני מבין בפסחים פ"ח ב' שכח מה שא"ל רבו אם טלה או גדי אמרינן דהולך אצל רועה וכו' דניחא לי' בתקנתא דרבי' ונותן לו ומתנה אם טלה א"ל רבי טלה שלו וגדי שלי ואם גדי וכו' ומקשה הש"ס הא מה שקנה עבד קנה רבו ומתרץ דנותן ע"מ שאין לרבו רשות וכו' ומאי קושיא מאי איכפת שהוא של הרב כיון דניחא לי' להרב דאי לא לא יוכל לאכול פסח שלו ע"ל אך דניחא לי' שיהי' לו תקנה אם כן מאי איכפת לן אם הבהמה השני הוא של האדון העבד יוצא בשל אדון ולמה צריך ליתן ע"מ שאין לרבו רשות וכ"ה בר"מ ל"ל זה ואין פירוש לזה ע"ש ותבין. וא' מהחברים שלי אמר נהי דודאי

הרב יוכל ליתן פסח בפ"ע להעבדים היינו שמפריש פסח עבורם אבל העבד א"י ליקח בהמה אצל הרב לפסח אף דניחא לי' להרב מכל מקום פסח צריך להקדיש עש"ס פ' א"ד מקדיש אדם פסחו וא"כ א"י להקדיש ש"א היינו של הרב כי אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו אף דזכות הוא להרב מכל מקום זכיה מטעם שליחות להרבה ראשונים וס' מהרי"ט מפורסם דא"א יכול להקדיש ע"י שליח דמילי וכו' אם כן ל"מ הזכיה ג"כ וא"י להקדיש ע"כ צ"ל שלו ונותן לו ע"מ שאין לרבו וכו'. ויש לפלפל בזה ודבר חכמה אמר. ויש ראיה למהרי"ט מגמרא זו.

ועבד של שני שותפים לא יאכל משל שניהם בדקפדי אהדדי כי לא יוכל למנות ע"פ חבירו אם לא ששניהם מסכימים לאכול משל א' ערש"י במשנה ר"פ האשה. ומי שחציו עבד וחב"ח ער"פ האשה דלא יאכל משל רבו ופרש"י דמסתמא לא הי' דעת רבו למנות חלק הב"ח על פסחו. ובגמ' מקשה של רבו הוא דלא יאכל משל עצמו אוכל והתניא לא יאכל מש"ע ולא מש"ר ומשני כאן למשנה ראשונה כאן למ"א ופרש"י וכל המפרשים למ"ר כיון דהוא תמיד ח"ע וחב"ח ע"כ אינו אוכל משום א' כי אין חלק הא' נמשך אחר חלק השני ולמ"א כיון דכופין לשחררו הוי כמשוחרר ואוכל משלו ודעת הר"מ הוא להיפך ופוסק דח"ע וחב"ח אינו אוכל לא משלו ולא מש"ר והשיגו הראב"ד דלמ"א אוכל משלו וכה"ג מבואר בה' חגיגה דעת הר"מ והראב"ד ע"ש. והנה לדעת רש"י מי שח"ע אוכל משלו בלא דעת רבו אפילו רבו אינו רוצה כי הוי כמשוחרר ומש"ר אינו אוכל כי הרב א"י למנות חלק הב"ח בלא דעתו וכ"ז בלא דעת שניהם אבל אם העבד רוצה שרבו ימנהו על פסחו ודאי אוכל כמו שכ"א מישראל יכול למנות על פסח מדעתו ומדעת חבירו. וגם מי שחצי' שפחה וב"ח דאין כופין כמבואר בש"ס הוי דינה כמו למ"ר דאינה אוכלת לא משל עצמה ולא מש"ר היינו בלא דעת שניהם דאם רבה רוצה להאכילה מפסח שלו חלק הב"ח מעכב ע"י אם אינה רוצית להמנות וכן אם היא רוצית להקריב פסח משלה חלק העבדות היינו האדון יכול לעכב כי חלק העבדות שייך לו אבל מדעת שניהם פשיטא דש"ד אם היא רוצית למנות חלק ב"ח על פסח האדון היא טוב כמו איש אחר שיכול למנות וכן אם רבה רוצה שתאכל משלה הוא מוחל חלק העבדות על שלה ג"כ ש"ד כמו בעבד של שני שותפים אם הוא ברצון שניהם וכ"ז פשוט דכאן לא מיירי אלא שלא מרצונם אבל מרצונם יכול לאכול מאיזה שירצה עש"ס גבי גדי שלי וטלה שלו דאוכל מש"ע אף על פי שהוא עבד כיון דהוא מרצון האדון וז"פ ומבואר בגמרא.

והנה דעת הר"מ כאן פ"ב דח"ע וחב"ח אינו אוכל לא משלו ולא מש"ר והשיגו הראב"ד ועיין כסף משנה דהר"א בנו של הר"מ ת' דרבינו סובר דלמ"ר דליכא חיוב לשחררו

עבדינן לי' תקנה להוציאו מחיובו מד"ס דמה"ת פטור ע"כ אוכל מש"ע אבל למא"ח אף שזה תקנה לו להוציאו מידי חובתו לא עבדינן לי' תקנה שזה יהי' גורם לעיכוב שחרורו אלא אומרים לרבו זה אינו אוכל משלך וכו' וגם אינו אוכל ש"ע וכו' ע"כ מהר ושחררו עכ"מ, ולחם משנה פ"א מה' חגיגה תמה עליו היאך יכולין למ"ר לעשות תקנה מדרבנן כיון שאינו מחויב מן התורה ואפשר הפקר ב"ד הפקר וע' כאן במש"ל. ולדידי תמוהים מאוד ד' הר"א דלמ"ר למה עשו תקנה שיאכל מש"ע ולאכול שלא למנויו ועוקרים דבר מן התורה בקו"ע והטעם כיון שהוא א"י לאכול לא מש"ע ולא מש"ר הרי כבר כתבתי דז"פ מאוד הא דאינו אוכל היינו בע"כ של א' אבל אם שניהם רוצים פשיטא דאוכל משלו אם הרב רוצה ומש"ר אם הוא רוצה אם כן כיון דחייב בק"פ ככל איש מישראל הן חלק העבדות וכ"ש חלק הב"ח דהוא כישראל גמור אם כן כמו דאם א' מישראל א"ר למנות על פסח ודאי כייפינן לי' ככל מ"ע אם כן למ"ר אף אם לא נעשה לו תקנה לאכול מש"ע מכל מקום יעשה פסח כי כפינן לי' שיתרצה למנות על פסח של הרב וכן אם אפשר כפינן להרב שיתרצה למנות חלקו על פסח של העבד והוי ככל איש מישראל ולא יתבטל מפסח כלל וכפינן לי' או לרבו שימנה על הפסח כמו שכופין על כל איש מישראל למנות על פסח. וגם מ"ש למ"א אמרינן מהר ושחררו כדי שלא לבטל מן המצוה כיון דלא יוכל לאכול אמאי לא יוכל הרב למחול חלקו ושימנה חלק הרב על פסח שלו או כופין אותו וכו' דכ"ז לא מיירי אלא בע"כ של א' משמיענו הדין דהוי שלא למנויו בפסח של האדון ובפסח שלו מפני שהחלקים מעכבים זא"ז אבל ודאי מחויב לעשות פסח ולאכלו בין למ"ר בין למ"א מרצונם וכופין כ"א שיתרצה למנות על איזה פסח כמו כל איש ישראל שמחויב בזה וא"ד לחגיגה למ"ר דשם אף חלק הב"ח פטור מטעם דיש לו עוד אדון ע' חגיגה. אבל כאן חלק העבדות חייב ומכ"ש חלק ב"ח דחייב בכל המצות ויכול לעשות המצוה כתקנה מרצונו וכמ"ש אם כן למה עקרו למ"ר, ולמ"א למה ימהר לשחררו עיין היטב בדינים אלו ותראה שדברים אלו אין להם פירוש כלל כי הדין הזה הוא רק לדון דאין א' יכול למנות שלא מרצונו אבל ברצון שניהם יכולין למנות ולעשות פסח ככל איש מישראל ע"כ דברים אלו אין להם הבנה כלל. גם קשה לי כאן כיון דפוסק דח"ע וחב"ח אינו אוכל כלל והוא לפסק הלכה כמ"א ולמ"ר אוכל מש"ע היאך סתם הר"מ וכתב ח"ע וחב"ח אינו אוכל כלל ולא כתב הדין דחצי' שפחה וחב"ח דנשים ג"כ מחויבות בפסח כמבואר בדבריו היא אוכלת משל עצמה כי אף למ"א ח"ש וחב"ח לא כפינן לשחררה עש"ס דגיטין ור"מ ה' עבדים וא"כ ח"ש דינה כמו ח"ע למ"ר ואוכלת מש"ע כי עבדינן לה תקנה והוא חידוש דין ולמה לא הביא זה וסתם וכתב ולא השמיענו

ד"ז ובה' חגיגה גבי ראיה ל"ק כי ח"ש וחב"ח פטורה בלאו הכי דנשים פטורין מן ראי' אבל כאן דחייבות בפסח ה"ל לכתוב ד"ז דח"ש וחב"ח אוכלת מש"ע וגם שם נמי קשה דה"ל לכתוב הדין דאם הוא ח"ע של קטן דג"כ אין כופין כמבואר בש"ס גיטין חייב בראי' וצ"ע וע' פסחים וחגיגה בענינים אלו ותבין:

והנה מבואר דנשים ועבדים חייבין בפסח אף דפטורים מה"ר מכל מקום הכל מודים דחייבין בפסח כמבואר בש"ס שהבאתי ל' אך שאר פטורים מן הראי' כגון חרש באזנו אחת או חיגר או מי שא"ל קרקעות וכדומה דפטורים מה"ר שחשבם הר"מ פ"א מה' חגיגה מדסתם הר"מ משמע בפשיטות דחייבין בפסח דבראי' ילפינן מקראי ומה ענין פסח לראיה אך התוס' פסחים ג' ע"ב ד"ה מאלי' כתבו הא דלא הלך ריב"ב לירושלי' שמא לא היה לו קרקע או זקן היה שא"י לעלות ברגליו דפטורין מפסח כמו מראיה א"נ נציבים חוץ לארץ הוי משמע מד' דכל הפטורים מראי' פטורים מפסח ועמ"ל פ"א מהק"פ תמה על דבריהם מנלן זה וגם מ"ש דנציבים ח"ל הוי ל"י היכי איתא דח"ל פטור מק"פ ול"מ שהדר בח"ל פטור מן הראי'. ס"ד דה"ת צריכין תלמוד מתחלתן ועד סופן עמ"ל. והצל"ח כתב בכוונתם דלא הקשו אלא למה לא עלה ריב"ב לרגל אבל על פסח ל"ק כלל דודאי הוא בדרך רחוקה ופטור ולא מצינו שיהיה מצוה לעלות ולהתקרב עצמו קודם זמן הפסח וביד"ד שהגיע זמן הפסח הרי הוא בדרך רחוקה רק ק' התוס' הא מחויב לעלות לרגל ע"ז תירצו שלא היה לו קרקע ע"ש ודבריו אינם מובנים לי כלל דודאי מ"ע על כל ישראל לעשות הפסח ככל מ"ע שבעולם ומחויב לילך מקצה הארץ להתקרב עצמו כדי לקיים מ"ע אך אם עבר והוא בדרך רחוקה יש דינים שציותה התורה אבל בודאי מחויב להתקרב ולקיים מ"ע ולדבריו כל ישראל אפילו בא"י כל שהם רחוקי' ט"ו מיל מירושלים שזה דרך רחוקה עש"ס פ' מי שהי' פטורים מלילך ולעשות הפסח אם כן כל ישראל פטורים לעשות פ"ר ופ"ש לא יהיו מקריבים כי רוב הציבור אין עושים פ"ש אם כן פטורים ממצות הפסח ואי משום דחייבין בראיה יכולים לבא ביום טוב אי תחומין דרבנן ע' פסחים פ' תוד"ה אינה ומבואר בפירוש בסוכה דנפקא לן דעוסקים במצוה פטורים מן המצוה מטמאים דהיו מטמאין עצמן שבעת ימים קודם ואי לאו משום מצוה אסורים לגרום ביטול הפסח ויש לדחות בקל מכל מקום אין סברא כלל שלא יהיו ישראל הדרים בכל א"י חייבים בפ"ר בודאי מצוה להתקרב שיבואו אך אם הי' בדרך רחוקה או אפילו במזיד לא בא יש לו דין דרך רחוקה ואם לא בא יקריב בשני ואם לא הקריב בשני עיין ר"מ הדינים אבל זה קשה לשמוע שלא יהיו מצווים הרחוקים שיבואו לעשות מ"ע ועוד מבואר להדיא פא"ד דס"ט ופסקה ר"מ פ"ה דטמא שיכול לטהר בזמן

הקרבן וישב לו בטומאתו וכן ערל שלא מל וכו' חייב כרת הרי דמחויב לטהר עצמו ולתקן עצמו שיהיה מחויב בקרבן אך זה ג"כ אין ראיה דבזמן הקרבן חל עליו החיוב אבל בדרך רחוקה קודם זמן הקרבן אין חל עליו חיוב להתקרב ובזמן הקרבן הרי הוא בדרך רחוקה מכל מקום מצד הסברא אין סברא כלל דלא יהיה מצוה על כל ישראל כלל בודאי מצוה להתקרב כדי לעשות הפסח וע' פא"ד דס"ט רש"י ד"ה ענוש כרת ול"ד לטמא ודרך רחוקה שא"י לתקן באותן ו' שעות ומקמי הכי לא רמיא חיובא עליו נראה דקודם הזמן לא רמי חיובא והיינו לעונש כרת אבל ודאי מצוה שיבא ולא יהיה בדרך אטו לולב ושופר כי לא יהיה מחויב לקנות קודם החג ובחג אינו בנמצא וכי אינו מבטל בזה המ"ע אתמהה. ועוד דסיום דה"ת שלא היה לו קרקע או זקן שא"י להלך ברגליו דפטור מפסח כמו מראי' מראה באצבע דס"ל דפטור דפסח תלוי בראי' ולא מטעם שכ' הצל"ח ותי' הב' דח"ל הוא ודאי צ"ע כמ"ש המ"ל.

והנה כדברי התוס' מצאתי לקמן ע' ע"ב יהודה ודורתאי בנו פרשו וישבו להם בדרום ואמר אם יבא אלי' וכו' למה לא חגגתם חגיגה בשבת וכו' אם כן חזינן דישב ברחוק מירושלים ולא עלה לפסח כלל וערש"י ד"ה וישב פי' רחוק מירושלים שלא יעלה לרגל ויתחייב בפסח וחגיגה מבואר להדיא דרחוק מירושלים א"צ לעלות לפסח וגם פטור לעלות לרגל ובאמת ל"מ שיהיה פטור מלעלות לרגל עכצ"ל שדרום היה בח"ל על כל פנים נראה מדברי הש"ס דילן כדה"ת דהדר בח"ל פטור מפסח ומראי' וצ"ע מאוד ומנ"ל הא. וגם צ"ע לדה"ת מה תיקנו ר"י ודורתאי וביטלו מצות פסח ועליית הרגל עבור מצות חגיגה שלא דחו שבת ועכצ"ל שאין חיוב עליו כלל כד' רש"י ותוס' וצ"ע. והנה אף דלא נודע לנו דה"ת וגם נר' כן מהגמרא שכתבנו ומרש"י אף דאין אנחנו יודעין לא נוכל לדחות דבריהם בודאי מצאו כן מפורש באיזה מקום ומכל מקום נשים ועבדים חייבים דבפירוש ריבתה תורה. ולכאורה לד' התוס' דמי שא"ל קרקע פטור מפסח אם כן גר שנכתב בפירוש בתורה וכי יגור אתכם גר וכו' היאך יש לו קרקע אי בקנה הא בזמן שהיובל נוהג לר"ל ק"פ לאו כקה"ג דמי וא"כ א"ל קרקע אך לשיטת הר"מ דביובל שני מביא וקורא אם כן ה"נ ועיין טו"א פלפל בדינים אלו גבי ראיה ונלמד משם לכאן.

ונ"ל פשוט דאם ח"ע וחב"ח שחט עליו רבו או הוא בעצמו שחט לד' הר"מ שא"י לא בשל רבו ולא בש"ע או ח"ש וחב"ח לכ"ע דהוי כמו ח"ע וחב"ח למ"ר ואח"ז קודם פ"ש נשתחרר ל"א דעכ"פ החצי שלו יצא ידי פ"ר אף דלא אכל אכילה לא מעכבא וא"כ אם שחט רבו עליו יצא הח"ע ואם בעצמו שחט יצא חלק הב"ח אם כן כיון דחצי יצא לא יוכל למנות על פ"ש דהוא שלא למנויו כמבואר גבי ה' ששחטו ונמצא יבלת וכו'

ז"א דכאן לא יצא כלל בפ"ר כיון דבשעת זריקת דם ל"ח לאכילה לא יצא כלל כמבואר שם גבי ה' שנמצא יבלת ובר"מ פ"ג ה"ט אם כן חייב בפ"ש כנלע"ד פשוט. ולומר דזה הוי חזי לאכילה כיון דאותו צד מותר לאכול רק דהצד השני מעכב אין זה סברא כלל וכדקי"ל בנזרק הדם והפסח היה טמא דלא הורצה כיון דלא הוי חזי לאכילה עיין ר"מ פ"ג וה"נ וז"פ.

והנה כל מיני אישים חייבים במצוה זו טומטום ואנדרוגנוס דאפילו הם נשים חייבים אך יש לפטור הטומטום כיון דהוא ס' ערל ע' יבמות ע"ב ואנדרוגנוס ודאי חייב ואם בפ"ר לא שלמו לאנדרוגנוס י"ג שנים ויום א' והביא סימנים דמבואר בהה"מ פ"ב מה' אישות דהוא ס' אפשר היא נקבה וא"כ היא גדולה בת י"ב שנים וי"א או הוא זכר ועדיין הוא קטן אם כן חייב בפ"ר שמא נקבה והיא גדולה ואפילו זכר והוי קטן מכל מקום גם זכר קטן נמנה על הפסח כמש"ל ואם עשה הפסח בראשון ובין פ"ר לפ"ש שלמו לו י"ג שנים פטור לעשות פ"ש אף דהוא זכר כמש"ל בשם הר"מ דקטן שעשה פ"ר ונתגדל בשני פטור לעשות פ"ש ואפילו אם נאמר דלא כהר"ם ואינו נפטר מהפ"ש במה שעשה פ"ר בעודו קטן מכל מקום פטור מפ"ש דלמא נקבה ויי"ח בפ"ר שהיתה גדולה בת י"ב שנים וי"א ומס' א"י לעשות פ"ש עיין סוגיא דה' שנתערבו ופ' הר"מ פ"ה מהק"פ ה"ט. אך לשיטת הר"מ פ"ד וע' לח"מ דא' שעומד בספק עושה פ"ש כאן נמי חייב מס' בפ"ש אם נאמר דלא נפטר במה שעשה בקטנותו ולדעת הראב"ד ה' שופר דאנדרוגינוס חצי זכר וח"נ דינו כמו ח"ע וחב"ח אם כן בכה"ג ודאי עושה פ"ר דמצד חלק הנקבות הוי גדולה וגם חלק הזכרות יכול לאכול דקטן יכול לאכול אך מפ"ש ודאי פטור אף אם נאמר דגדול לא נפטר מפ"ש ע"י הפ"ר שעשה בקטנותו מכל מקום כיון דחלק הנקבות שלו כבר יצא בפסח ראשון אם כן א"י לאכול עתה הפסח שני כי הוי שלא למנויו דצד הנקבות יצא עם הפ"ר עיין בגמרא וכתבתי ל' כ"פ ובכל מצוה אני מזכיר לעורר. ועיקר הדין דהבאת סימנים בטומטום ואנדרוגינוס עפ"ב מה' אישות ויש עוד פטורים מפסח כגון מילת זכרים ועבדי' דמעכבי' ויבואר לקמן מצוה טו"ב כי שם מביא זה הרהמ"ח:

סעיף ח

והעובר עליה במזיד וכו'. היינו אם לא עשה את השני אפילו בשגג בשני אם הזיד בראשון ח"כ אבל אם עשה את השני פטור מכרת ולכאורה הזמן דבין פ"ר לפ"ש תלוי בפלוגתת הר"מ והראב"ד גבי מילה דלהר"מ אינו בכרת דאפשר שיתקן עד שימות ולהראב"ד עומד בכל יום באיסור כרת ע"ש בה' מילה אם כן ה"נ להר"מ בין פ"ר לשני א"ח כרת ולהראב"ד החיוב תיכף אף דנפטר אח"כ ואפ"ל אף להראב"ד בשלמא גבי

מילה בכל רגע ורגע עושה איסור שאינו מל א"ע ע"כ עומד באיסור כרת אבל כאן לאחר פ"ר אין בידו לתקן עד פ"ש אם כן מה לו לעשות ויש סברא להיפוך דאף להר"מ שם חייב כאן ע' פסחים צ"ג ע"א בפלוגתא שם וקצרתי דאין נ"מ לדינא.

והנה לכתוב כל דיני ק"פ צריך חיבור מיוחד ובחיבור זה דרכי רק לכתוב הדינים בקיצור מה שיש להעיר בהם וכל הדינים מבוארים באר היטב ואבאר עוד ד' הר"מ אשר לא הובאו כאן דידוע דהפסח שנשחט שלא לשמו פסול עיין פסחים וזבחים אך בזבחים מבואר לענין שלא לשמו שמזיק בחטאת או בשאר קרבנות לענין שלא עלו לו דוקא בשוחט לשם קדשים אחרים אבל בשוחט לשם חולין אינו פוסל עיין ר"מ פט"ו מה' פסה"מ מפי השמועה למדו שקדשים מחללי' קדשים ואין חולין מחללים קדשים אבל פסח אף ששחטו לשם חולין פסול עיין ר"מ שם הי"א ובמ"ל ובבה"ז הקשה על הר"ם וסיים דאפשר מצא דין זה באיזה תוספתא או מכילתא ואנחנו לא נדע והכסף משנה כ' דהר"מ יליף מדכתיב בי' ואמרתם זבח פסח הוא לד' משמע לשם חולין פסול ובס' בה"ז שלי נכתב עה"ג לא ידעתי מי כתבו דלהר"מ יצא לו דבעינן לשמה מואמרתם ז"פ הוא והי' בפסח מצרים ובפסח מצרים לא הי' שאר קדשים ע"כ אפילו לשם חולין פסול עכ"ל וצ"ע דפסוק זה נאמר על פסח דורות בפ' בא והי' כי תבאו אל הארץ וכו' מה העבודה הזאת לכם וכו' ואמרתם ז"פ הוא וכו' וקאי על ק"פ לדורות ובזבחים ז' ע"ב עיקר הילפותא משינוי קודש ילפינן מן ועשית פסח ע"ש ואין להאריך.

ומבואר כאן דאם לא עשה פסח ביטל מ"ע ובר"ה סוגיא דבל תאחר חשיב שם פסח בהדי הנך דעובר על ב"ת בג' רגלים ומק' בגמרא פסח זימנא קביע לי' אי אקריבי' אקריביה ואי לא אקריביה אדחי לה ומשני מאי פסח וכו' וכ' התוס' ד"ה וא"ל אקריבי' והרי מיד עובר עליו נרא' מדבריה' דק' הש"ס היאך חשיב לי' בהדי הנך דעוברים עליהם בג' רגלים הא מיד עוברים בב"ת וכ"נ ברש"י שם ד"ה ופסח דקא"ל תנא דלעיל דבג' רגלים והרי א"י להקריבו אלא בי"ד בניסן עכ"ל נראה ג"כ דעיקר הקושיא דתיכף עוברים בב"ת וא"כ לפ"ז חוץ מה דעובר וביטל מ"ע עובר גם בב"ת אך אין לוקין על ב"ת דהוא לאו שאב"מ עיין ר"מ פי"ד מה' מעה"ק, אך נראה דאין כן דעת הר"מ מדלא הביא זה כאן דעובר על עשה ולא תעשה כמ"ש בה' חגיגה אף דאין לוקין חשיב מה שעוברין וכן בכ"מ בספרו וגם בפי"ד מה' מעה"ק כתב שם חייבי הדמים וכו' והקרבנות עוברים בג' רגלים וכו' ולא הביא זה דפסח עובר לאלתר ובפי"ז מהמ"ע הביא דין צדקה דעובר בב"ת לאלתר ולא הביא בשום מקום דפסח ג"כ עובר לאלתר ע"כ נראה דעתו דא"ע בב"ת. ועיין טו"א שם שכתב דל"ש ב"ת אלא בדבר שיוכל לשלם שייך לומר דרכיב עליו לאו דב"ת וישלם

תיכף אבל כאן מקשה דפסח זימנא קביע לי' ואי לא אקרבי' לאו בר תשלומין הוא ל"ש ב"ת וה"ר לד' ומק' על שיטת רש"י ותוס' ועי"ש בישוב דבריהם ונראה דעת הר"מ כהט"א ולפי הנ"ל ד"ז במחלוקת שנוי לרש"י ותוס' עוברים בלאו דב"ת ג"כ ולהר"מ א"ע בלאו זה וע"ש בס' הנ"ל מה שפלפל בזה וער"מ פ"י מה' ק"פ דג"כ מקריבין בע"פ חגיגה מן הצאן או מן הבקר והם שלמים ויש להם כל דין שלמים נאכלין לב' ימים ולילה כשלמים.

וחגיגת י"ד רשות ואינו בא אלא כשחל ע"פ בחול ובא בטהרה ובמיעוט פסחים מקריבין החגיגה כדי שיהיה הפסח נאכל על השובע אבל אם בא בשבת או בטומאה או היו הפסחים מרובים אין מביאין חגיגה והכל מבואר פסחים פ' א"ד ובמ"ל פ"ז מה' כלי המקדש פלפל זמן הקרבת חגיגה אימת ודעתו נוטה דמקריבין בע"פ אחר חצות וקודם התמיד ובזה אינו שוה לפסח דדוקא פסח דכתיב גבי' בערב ובה"ע קרב אחר התמיד ולא החגיגה ומכל מקום זמנו אחר חצות דנלמד מלא ילין וכו' בערב דמוקי בחגיגה ונכתב בערב והביא דהרא"מ על הסמ"ג אין דעתו כן ועי"ש באריכות. ועיין בצל"ח דף ע' פלפל בלשון הר"מ שמביא הקרא דוזבחת וכו' וכתב שהוא רשות וא"ד שבת ובש"ס שם נראה דמאן דיליף מקרא זה החגיגה חובה וד"ש ע"ש ובדף נ"ט פלפל בד' המ"ל נידון זמן הקרבת החגיגה ובדף ס"ט חידש הא דאין חגיגה באה בטומאה העיקר משום דלא יוכל לאכול בלילה ולמה יביא אבל אם הפסח בא בטומאה כגון שהי' רוב הציבור טמאים וחל יום ז' שלהם בע"פ דלדעת הר"מ פ"ו דיחיד נדחה אם כן ציבור (כה"ג) עבדי בטומאה בכה"ג אם יכולין להקריב החגיגות באנשים טהורים שלא יטמא הבשר מקריבין ובליל' יכולים כל הציבור לאכול לאחר הע"ש ומה"ת לא יקריבו כי הערל וטמא משלחין קרבנותיהם ודין חגיגה ככל הקרבנות אך אם חל ימים הקודמים לשביעי בע"פ אם כן נהי דפסח נאכל בטומאה דגזירת הכתוב אבל החגיגה אינה נאכלת אם כן אינה קריבה אבל ביום ז' שבליל פסח יטהרו אם כן יאכלו החגיגה בטהרה מן התורה לא יקריבו בכה"ג מביאין חגיגה ע"ש וד' נכוני' ע' במצוה תפ"ו מה שהשגתי על הצל"ח ע"ש. וע' פסחים צ"ב ור"מ פ"ו דגר שמל וטבל בע"פ אין עושה פסח והוא מדרבנן דכל הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר וכו' וערל והזאה וכו' העמידו דבריהם במקום כרת. ויש להסתפק אם עבר והקריב פסח מי נימא כיון דמדאורייתא טהור גמור הוא אם כן יצא מן התורה אף דמדרבנן א"ר לאכילה אם כן פטור מפסח שני או כיון דמדרבנן אינו ראוי בעידנא דאזדריק דם לא יצא אפילו מן התורה כי נזרק על שאינו ראוי לאכילה כמבואר בסוגיא דה' שנתערבו פסחיהן וצד זה נראה דלא גרע מזקן שאינו יכול לאכול כזית וכאן נמי אינו יכול לאכול ושם בסוגיא דה' שנתערבו מן התורה בטל לענין אכילה

ע' כו"פ וחוו"ד סי' ק"א. והנה לפי פסק הר"מ דשגג או נאנס ולא עשה הראשון והזיד בשני ח"כ אך אם הי' טמא בראשון אף דהזיד בשני פטור מכרת ע"ש זה הגר אין דינו כטמא דבאמת אינו טמא רק דחז"ל גזרו והוי אנוס בתקנת חכמינו זכרונם לברכה ע"כ אם הזיד בשני ודאי ח"כ כמו שגג ונאנס בראשון וז"פ.

ונלפע"ד דאם רוב הצבור טמאים בט"מ דעושים בטומאה כמבואר בש"ס ור"מ גם גר הזה דעשאוהו חכמינו זכרונם לברכה כט"מ משום גזירה והעמידו ד' במקום כרת עיין ר"מ וראב"ד גם הוא עושה בטומאה עם הקהל ולמה יגרע מהם ול"ש גזירה כמו כל הציבור ומ"ש מכל ט"מ דעושה פסח בזמן שהצבור טמאים וז"פ בתכלית הפשיטות.

ונראה דאם יש מחצה על מחצה טהורים וטמאים דהדין דהללו עושין לעצמן בטהרה והללו עושין בטומאה והמחצה טהורים הם ע"י הצטרפות הגר ודאי נחשב הגר לטהורים כיון דהוא טהור מן התורה ואם נחשב אותו לטמאים או לא נחשב אותו כלל ה"ל הטמאים רוב וכ"ה דהטמאי' רוב אף הטהורים עושים בטומאה ובאמת מן התורה צריכין לעשות בטהרה וח"כ באכילה בטומאה ואין יכולין לעקור ד"ת בקוע"ש דע"י גזרת חכמינו זכרונם לברכה יעשו פסח בטומאה שהוא בכרת ומה"ת ה"ל טהורים ועושים בטהרה וזה אין בכחם ועוד אם נא' דאף בכה"ג העמידו תקנתם ויהיה רוב טמאים אם כן הגר יעשה הפסח וכמש"ל וא"כ יעשה בכ"ע אם כן מוטב שיעשה בטהרה ואל יעשה בטומאה ובלאו הכי איך יעקרו ד"ת בקו"ע וכמש"ל. עוד נלפע"ד דאם יש נ' טהורים ועם הגר הם נ"א ונ' יש טמאים ואם נחשב הגר לטמאים יעשו כולם בטומאה ואם לא נחשב יעשו המחצה בטומאה והללו וכו' ובאמת מן התורה טהור ויש רוב טהורים והדין דהמיעוט נדחו לפ"ש ואם עושים בטומאה ח"כ אם כן היאך יעמידו דבריהם לעמוד בקו"ע ודאי דנינן ד"ת והוא טהור גמור מן התורה וה"ל רוב טהורים ועושים הטהורים והגר פ"ר והטמאים נדחים לפ"ש דלא העמידו ד' וז"ב.

וע' סוכה ס"פ החליל דברגלים הי' כל המשמרות כהנים שווים ולא הי' שייך לאנשי משמר הקבוע רק תו"מ ונו"נ אבל קרבנות הרגלים היו כולם שוים וילפי' לה מקרא וער"מ פ"ד מה' כה"מ לא נזכר אם הק"פ הוי בכלל אימורי הרגלים נראה דדינו כמו שאר קרבנות דהי' שייך לאנשי משמר הקבוע דה"ל להשמיענו דשייך לכל המשמרות ומכל מקום צ"ע דאפשר היא בכלל קרבנות הבאים בשביל הרגל ול"מ גילוי לד"ז ומשמעות ד' הש"ס והר"מ דלא חשיב זה נראה דשייך לאנשי משמר וצ"ע. ואגב אני מסתפק אם הי' קרבנות הרבה כמו פסח והדומה שלא הי' ביכולת אנשי משמר להקריב והיו צריכין עוד כהנים לסייע לעבודה אם רשאים כהני' ומשמורים אחרים לבא לסייע ומי שירצ' יכול

לבא כיון שאין המשמר הקבוע יכולים להקריב אם כן הדר שייך לכל הכהנים והנהו כהני שלוחי דרחמנא א"ד כיון דשייך למשמר הקבוע והתורה זכתה להם שבוע זו אם כן שייך להם והרשות בידם לברר איזה כהנים שירצו לסייע להם להקריב הקרבנות שאינם יכולים בעצמם ויבואר לקמן אי"ה.

עוד באתי לעורר מה שלא מצאתי לשום מחבר שהתעורר דבקדושין פ' הא"מ סוגיא דשליחות מבואר שם דשחיטת הפסח צריך שליחות והיינו דמוטל על הבעלי' רק דיכולים לעשות שליח כמו בכהת"כ ושחיטת שאר קדשים א"צ שליחות כלל דעכו"ם נודרים נו"נ וקרבנות ע' ספ"י ומקנה שם ודלא כשיטת רש"י שם אבל בשחה"פ צריכים שליחות לכ"ע ושלוחי דידן נינהו כי יכולים לשחוט בעצמם ויש כמה נ"מ אם הבעלים אינם רוצים שישחוט להם אחר אינו נעשה שליח בע"כ אם כן הפסח פסול דנשחט שלא בשליחות וגם במודר הנאה אסור לשווי' שליח כי הוא שליח דידן וגם אם עשה שליח לשחוט על חמץ הוי שלד"ע ובטל השליחות. הכלל ע' בסוגיא שם דשחה"פ צריך שליחות וכעת לא ראיתי בר"מ שיביא ד"ז בפסח. (וע' פסחים ז' ור"נ שם ורש"י ד"ה פסח וקדשים פי' שהבעלים נצטוו דכתיב וסמך ושחט ומל' הגמ' דנקט קדשים ג"כ נרא' דכל הקדשים מצוה על הבעלים וכדעת רש"י בקדושין שם וצ"ע על הפ"י והמקנ' שלא הביאו זה וער"מ סוף ה' ברכות כ' פסחו וחגיגתו וצ"ע וח"א העירני מש"ס במנחות די"א ע"א ע"ש ומסוגיא דקדו' שם ובתוד"ה נפקא לי' ואין להאריך וע"ש עוד דבשותפי' א"צ שליחו' [רק] לא' מן השותפי') גם גוף ד"ז דנשחט הפסח שלא בשליחות אינו ברור דאפשר כיון דנעשה המעשה והרי שחוט לפניך אפשר דאינו פסול ויש לחלק בין תרומה וכדומה לכאן אך על כל פנים לכתחלה אסור לשחוט שלא מדעת בעלים אך נרא' דשלא בשליחות כ"ה דצריך שליחות אף בדיעבד אינו כלום ע' בסוגי'. ועיין בא"ח סתרנ"ו מביא רמ"א דא"צ לבזבז הון רב על מ"ע רק חומש ולא יותר ועיין מגן אברהם שם יש לספק במילה וכאן בפסח כיון דהם חמורים דיש בהם כרת צריך לבזבז כל הונו או כיון דהם בשוא"ת א"צ לבזבז רק חומש אף דחמירי ועבפרי מגדים שם וגם לפמש"ל בשם התוס' דעוברים בב"ת אם כן צריך לבזבז כל ממונו על הלאו אך הלאו הוא בשוא"ת וכה"ג א"צ לבזבז ועבפרי מגדים שם ובפתיחה ובס' משנ"ח:

מצוה ו

סעיף א

לאכול וכו' דיני המצוה וכו'. מצוה זו הוא למנין הרהמ"ח ראשונה במצות עשה של אכילה והדינים מבוארים בר"מ פ"ח מהק"פ וקצת בפ"ח מה' חו"מ. והנה החיוב לאכול כזית ובכזית יי"ח כמו בכה"ת גבי מצה ע' פסחים ובכ"מ אין מספר ואם אוכל הכזית שלא כד"א עמ"ל פ"ה מה' יסה"ת נסתפק במצות עשה אי יוצא שלא כד"א ובאחרונים האריכו בזה אך ה"נ הדין כן ואם כרך בסיב ובלע לא יצא ע' פ' בתרא דפסחים גבי מצה וה"ה לכל מ"ע ואם בלע כזית פסח ודאי יצא כמו בבלע מצה דיצא ה"ה לכל מ"ע ומה שמבואר ד"ז בש"ס ור"מ וש"ע גבי מצה היינו משום דבעי להשמיענו דבלע מרור לא יצא דטעם מרור בעינן וכן בלען שניהם כא' ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא אבל כל מ"ע דאכילה שוים בד"ז. והנה מבואר בר"מ פי"ד מהמ"א גבי איסורים דמה שבין השינים אינו מצטרף לכזית ובין החניכים מצטרף דהנאת גרונו סגי וכן אכל ח"ז והקיאו וחזר ואכל עוד ח"ז או אפילו אותו ח"ז שהקיאו חזר ואכלו (אם לא נמאס מאוכל אדם ע' פגה"נ ובתו' יומא) חייב מלקות גבי איסורים ודינים אלו בחולין ספגה"נ. נ"ל ברור דאף דמבוארים דינים אלו גבי ל"ת מכל מקום במצות עשה דאכילה ג"כ הדין כן כמו במ"ש תורה לא תאכל הוי זה בכלל אכילה ה"ה גבי מ"ע דכתיב תאכל הוי נמי בכלל אכילה אם אכלן בדרכים הנ"ל ואף דהמ"ל לענין שלא כד"א מסתפק בזה אי מ"ע שוה לל"ת וכן שם פי"ד גבי כרכן בסיב מסתפק כיון דאינו נזכר אלא גבי מצה דהיא מ"ע והיאך הדין לענין ל"ת מכל מקום כבר האריכו האחרונים דהם שוים לדינא אם כן לכל הדינים הנ"ל הם שוים כנ"ל.

ואם אכל את הפסח אכילה גסה ע' נזיר כ"ג דב' מיני אכילה גסה יש דאם קץ במזונו א"י כלל ובמ"ל פ"ה מה' יסה"ת מביא ענינים אלו לענין אכילה גסה ואין להאריך.

ואם אכל כזית בכא"פ יצא כמו במצה ולענין איסור ויותר מכא"פ ל"י ושיעור כא"פ אם בדידי' משערינן או באנשים בינונים ובאיזה אכילה משערין אם במין זה שהוא אוכל או בסתם אכילה ע"ל מצות גה"נ ומצות עינוי יוה"כ ועשה שוה לל"ת כמש"ל וע"ל ותמצא נחת.

ואם אין לו שיעור כזית אם מצוה לאכול פחות משיעור אם הוא חייב מן התורה כמו לאו דח"ש אסור מן התורה כן ה"נ ח"ש מצוה איכא א"ד לאו מצוה היא כלל ואינו דומה לח"ש גבי איסורים עמ"ל פ"א החו"מ ה"ז ובמהרי"ט אלגאזי דמ"א הביא דעות בזה אם

מצוה לאכול ח"ש גבי מ"ע ולקמן בסדר ויקרא הבאתי קצת ראיה לד"ז והאריכו בזה האחרונים ואין להאריך.

ואכילת הפסח מצוה בפ"ע ואינו תלוי במצה ומרור עיין ר"מ פ"א מהק"פ ואפילו אין לו מצה ומרור יוצא ידי אכ"פ לבד ומכל מקום לכתחלה אי מצוה לכרוך הפסח עם מצה ומרור לאכלם ביחד ע' פסחים קט"ו דהלל הי' כורכן ביחד ופירש"י ורשב"ם דהי' פסח מצה ומרור וע"ש דאף לרבנן מותר לכרוך אלא דאין חיוב בדבר וע"ש בתו' ומלחמות ה' ויבואר במק"א על כל פנים מבואר שם השתא דלא איתמר הלכתא כהלל ולא כרבנן ע"ש חיישי' גם לד' היללא אם כן לפ"ז צריכין לכרוך פסח מצה ומרור אבל הר"מ פ"ח מהחו"מ ה"ו כ' ואח"כ כורך מצה ומרור וכו' ואחר וכו' מברך על אכה"פ ע"ש דמיירי בזמן המקדש ומכל מקום לא כ' אלא כורך מצה ומרור ולא כ' דכורך הפסח נמי ואדרבא מבואר בדבריו דהפסח אוכל אח"כ ע"ש ובהשגות הראב"ד ולחם משנה שכתב דכוונת הראב"ד להשיג זה אמאי לא כ' הר"מ כורך הפסח נמי על כל פנים אם כורך הפסח ג"כ אף אם אינו צריך מכל מקום יצא כמבואר שם בש"ס הטעם דמצות אין מבטלין זא"ז אבל אם אוכל דבר הרשות או אפילו מצוה דרבנן עם מצוה דאורייתא אתי דבר הרשות או דרבנן דנחשב רשות לגבי מצוה דאורייתא ומבטל למצוה דאוריית' וא"י ידי מצוה ע"ש בש"ס וזבחים ע"ח.

וצ"ע אם אוכל כזית פסח ואוכל בב"א פחות מכזית מצה ומרור להשיטות שהבאתי לעיל דגם פחות מכשיעור מצוה מן התורה איכא כמו באיסורין אפשר דעכ"פ יוצא ידי אכילת הפסח דפחות מכשיעור נמי מצוה הוא ואין מבטלת הפסח דמצות א"מ זא"ז א"ד דמ"מ קלישא המצוה ומבטלת למצוה דאורייתא כמו מצוה דרבנן דנחשבת רשות לגבי דאורייתא או אפשר כיון דעכ"פ ח"ש הוא מצוה דאורייתא לשיטה זו עדיף מדרבנן וא"מ זא"ז וביו"ד סי' רל"ט ש"ך סקי"ט הביא דיעות דאיסור דרבנן חמור מח"ש אף דאסור מן התורה לענין שבועה כיון דח"ש לא מפורש בתורה ע"כ איסור דרבנן דהוא בלאו דלא תסור חמור ע"ש אם כן כיון דחזינן דדרבנן הוי רשות לגבי דאורייתא כ"ש ח"ש אף דהוי דאורייתא מכל מקום קיל מאיסור דרבנן ומכל מקום צ"ע וד"ז דשבועה צריך אריכות גדול ואין כאן מקומו.

וע' זבחים ע"ח ע"ט דאפילו רשב"ל דסובר איסורים מבטלין זא"ז ותלוי בדין אם מצות מבטלין זא"ז ופליג על ר' אלעזר דסובר כשם שמצו' אין מבטלין זא"ז כך איסורין א"מ. מכל מקום איסורים א"מ זא"ז אלא במינים שוים כמו פיגול ונותר דשניהם שוים בטעמא אבל אם אין שניהם שוים בטעמא כיון דנ"ט ברוב דאוריית' א"מ זא"ז וע"ש דיוצא י"ח

מצה בעושה עיסה מן האורז ומן החיטים אם יש טעם דגן ולא מבטלה אורז למצה ובתוד"ה אלא הקשו היאך אמר הילל לא לכרוך בזה"ז מצה ומרור דרשות דהיינו המרור בזה"ז מבטל למצה הא באינו מינו א"מ ותי' דבמרור חוזק המרירות מבטל הרשות למצוה וע"ש בסוף הסוגיא ברש"י דהי' כורך פסח מצה ומרור ופירש"י ולא אמרינן דהמרור מבטל להמצה ולא כתב דיבטל זה לזה מוכח ג"כ דדוקא מרור או אפשר דבר חריף ע' מנחות גבי דאפיש לה תבלין אם כן לפ"ז אם אוכל עם מ"ע איזה דבר הרשות א"מ המ"ע ה"נ גבי פסח רק אם אכל מרור אבל אם אכל דבר אחר אפילו של רשות יצא ודוקא דבר שאינו מינו אבל אם אכל מינו כגון שאכל בשר חול עם הפסח ממין בשר הפסח מבטל הרשות להמצוה אך אם אכל בשר אחר קודש עמו יצא דמצות א"מ ואף רבנן ס"ל דמצות א"מ עיין במלחמות בפסחים ובתוס' בסוגי' שם.

ולכאור' ק"ל כיון דלשיטתם דוקא מרור מבטל טעם אחר אבל שני מינים אחרים אינם מבטלין וא"מ רשות למצוה בשא"מ אם כן היאך אמרי' בפסחים היכי עביד אכיל מצה והדר אכיל מרור ואח"כ כורך שניהם זכר למקדש וכו' וע"ש בתו' ור"נ שפירשו הא דלא אכיל מצה ואח"כ יכרוך מצה ומרור כיון דכבר אכל מצה אם כן כשיאכל אח"כ מצה ומרור ה"ל מצה רשות שכבר אכל ומבטל המצה למרור דהוא מצוה דרבנן וקשה לדבריהם המרור מבטל למצה אבל המצה א"מ המרור דבא"מ א"מ רשות למצוה אם כן הדק"ל דלמה יאכל מרור תחלה וצ"ע. גם גוף הגמ' איני מבין כיון דאמרינן דרשב"ל דסובר דפיגול וכו' דאיסורין מבטלין מיירי במין במינו אבל בשא"מ מודה רשב"ל דאינו מבטל אם כן מאי קאמר בסוף הסוגי' רשב"ל פליג על ר"א דסובר כשם שמצות א"מ כך איסורין וכו' ומאן תנא דמצות א"מ הילל דתניא אמרו עליו על הילל הזקן שהי' אוכלן ביחד וכו' מנלן דרשב"ל פליג [אפשר] דמודה בכה"ג להילל דיכרוך דאפילו אי אמרינן מצות מבטלין זא"ז מכל מקום פסח מצה ומרור אין מבטלין דהוי מבשא"מ. ולומר דסברת הש"ס כיון דרשב"ל ס"ל במין במינו מבטל אם כן ה"נ מחמת חוזק המרירות מבטל מנלי' להש"ס זה דהתוס' ע"כ צריכים ליישב זה ע"ש אבל הש"ס מנ"ל זה ע"ש ובתוס' וצ"ע וגם מנ"ל להש"ס דהילל סובר א"מ זא"ז דלמא אף על פי דמבטלות מכל מקום מין בשא"מ אין מבטלות כמבואר כאן וכה"ג הק' התוס' שם דלמא אכל הרבה ע"ש.

עוד כתבו שם בתוס' לתרץ הא דאמר הילל לא יכרוך וכאן אמרינן עשה עיסה מן החיטים ומן האורז יצא ועוד דהתם כשאוכל כזית מצה דכי מבטל לי' מרור ליכא טעם כזית מצה אבל כשאוכל הרבה שרי עכ"ל ונראה דאין זה תירוץ בפ"ע על קושיתם בלא הת' הראשון

דחוזק המרירות דאם הוא תירוץ אחר והדרי מסברתם דחוזק המרירות אם כן מאי מקשה בש"ס כאן על רשב"ל דסובר מבטלין מעשה עיסה הא רשב"ל מיירי דאינו אוכל אלא כזית מכ"א ע"כ מבטל אבל כאן אוכל הרבה כתירוצם וגם מה שדייקו התוס' דכי מבטל לי' מרור נראה דכוונתם דמרור מבטל למצה ולא המצה למרור כתירוץ הראשון אך דזה אין קושיא דהגמ' מיירי שם בזה"ז ע"כ מבטל המרור דהוי רשות אבל המצה הוי מצוה ע"ש מכל מקום נ"ל דהתוס' לא חזרו מסברתם דדוקא מרור רשות מבטל מחמת חוזק המרירות וחידשו דאף גבי מרור אם אוכל מצה הרבה אף מרור אינו מבטל רק בכזית מבטל והא ראיה דבתירוץ הראשון מסיימין דהתם חוזק המרירות אבל כאן גבי אורז וכו' נראה דמתרצים הקושיא שהקשו מכאן להתם אבל בתי' השני לא מסיימים אבל גבי אורז רק כתבו הדין שם אבל אם אוכל הרבה שרי נראה דהתוס' כ' לחדש דין ותיבת ועוד שכ' אינו תי' ומי שהורגל בלשון התוס' ימצא כן בכ"מ דועוד אינו תירוץ אחר רק בתירוץ זה חידשו עוד. ועוד מי לא עסקינן באורז ג"כ דאינו אוכל אלא כזית ע' בראשונים השיטות בעיסת אורז וחטים ובפתיחה הכוללת לפמ"ג או"ח אלא פשוט כאשר כתבנו וכלשונם כאן בתוס' הוא ג"כ במנחות כ"ג ע"ש.

עוד כתבו התוס' בפסחים אף דמרור מבטל למצה מכל מקום מעט תבלין לא מבטל למצה ע"כ שרי מצה מתובלת במנחות ע"ש וצ"ל ג"כ דבשמים דינן כמרור דהוו חריף ע"י חוזק התבלין דאל"ה אפילו הרבה א"מ ולא הוי קשה להתוס' כלל דשאני מרור כמ"ש כאן בזבחים ומנחות ע"כ הי' הסברא פשוטה אצלם דתבלין דינם כמרור והנה הסוגיא בפסחים וזבחים עמוקה מאוד ואני לומד כעת בלי עיון רק לפ"ר ואכתוב דינים העולים ממ"ש.

אם אכל כזית פסח עם מינו כגון בשר חול ודאי מבטל הבשר חול הטעם דפסח דרשות מבטל מצוה וא"י בכזית פסח וה"ה לכל מ"ע אך דעומדים אנחנו כאן בפסח אבל אם אוכל הפסח עם א"מ אף עם דבר הרשות מכל מקום אינו מבטל כמבואר כאן דאם נ"ט ברוב דאורייתא א"מ וה"ה לכל מ"ע אך לשיטת רש"י שסובר טכ"ע לאו דאורייתא אם כן אפילו מבשא"מ ג"כ אינו יוצא דמבטלין אך בפסח כיון דהוי קדשים דהוי טכ"ע דאורייתא ע' בסוגיא דזרוע בשלה בחולין ברש"י ותוס' באריכות אם כן יצא ידי פסח ודוקא במין שאינו מרור אבל אם אוכל מרור או מין תבלין מבטל בכ"ע המצוה מחמת חוזק המרירות או חימוץ התבלין ודוקא קצת מרור ותבלין אבל מעט דמעט אין מבטלין בכ"ע כמ"ש התוס' פסחים שהבאנו לעיל וכ"ז דוקא אם אוכל עם דבר הרשות אבל אם אוכל עם מצוה אחרת בכ"ע א"מ דמצות א"מ והלכה כהילל וגם חכמים לא פליגי עליו

כמ"ש במלחמות וגם חוזק המרירות אינו מזיק ע"כ יוצא בכ"ע ואם אוכל הרבה יותר מכזית מצוה הדבר הרשות א"מ המצוה אפילו חוזק המרירות או מין במינו כמ"ש התוס' דהרבה אין מתבטלין והבאנו לעיל ומצוה דרבנן לגבי מצוה דאורייתא כדבר הרשות חשיב לכל הנ"ל.

וח"ש מצוה אי הוי כדבר רשות או מצוה נסתפקנו לעיל.

וכל (זה) דיני ביטול א' לחבירו דוקא בלעסו אבל אם בלע מצוה ודבר הרשות אין דבר הרשות מבטל המצוה עש"ס פסחים בלע מצה יצא בלע מרור לא יצא בלע מצה ומרור כאחד ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא ועבתו"ס דקט"ו ע"ב ד"ה ידי וא"ת כיון דידי מרור ל"י אם כן הדר הו"ל מרור רשות ולמה לא יבטל המצה ג"כ דדבר הרשות מבטל כמבואר שם דבזה"ז לא יכרוך ותי' דל"ש ביטול א' לחבירו אלא בלעיסה דאז מבטל טעם אחד את חבירו אבל בבלע ל"ש זה ע"ש וכ"כ הר"נ שם. ואפ"ל דע"כ לא כ' התו' והר"נ כן אלא במצה ומרור דהוי מבשא"מ וא"מ זא"ז רק מחמת חוזק המרירות כמש"ל אם כן בבלע ולא לעסו ל"ש חוזק המרירות והחוש יעיד ע"ז אם כן אינו מבטל טעם המצה בבלע אבל מין במינו או למ"ד נ"ט ברוב לאו דאורייתא אפשר דגם בבלע בשעת הבליעה מבטל טעם א' לחבירו כי בודאי אף בבלע מרגיש טעם דאל"ה בודאי הו"ל שלא כד"א אע"כ מרגיש טעם אם כן מבטל טעם א' לחבירו רק במבשא"מ דכתבנו דהטעם דחוזק המרירות מבטל ל"ש בבלע כי בבלע אין חוזק המרירות כנלע"ד.

וצ"ע שלא ביארו לנו הראשוני' והר"מ דינים אלו בפירוש אם אוכל מ"ע עם דבר הרשות במינו או שלא במינו מה דינם וצ"ע כעת. ונלע"ד דדוקא במצות עשה אבל אם אוכל איסור עם דבר הרשות ודאי איסורא איכא אפילו עם דבר מר וע"כ ל"א הכא דמבטלין איסורין זא"ז היינו לענין מלקות אבל איסורא איכא ובפרט במבשא"מ אף בחוזק המרירות מכל מקום א"מ את האיסור עיין היטב ותבין. ואיני מבין מה שאומרים העולם בשם הגאונים ר' יונתן ור' יצחק הורוויץ הקושיא של התוס' קידושין דידחה עשה דמצה ל"ת דחדש והקשו הא בימי אבלו של מרע"ה נשתכחו השיעורין ודלמא אכל יותר מכשיעור ותירצו דאכל [עם] מרור ועל הכשיעור א"מ המרור למצה דמצות א"מ זא"ז. אך על יותר מכשיעור המרור מבטל והדברים מפורסמים. ובאמת לא מצינו שבאיסור יבטל המרור מחמת חוזק המרירות ובמק"א פלפלתי בדבריהם ולא באתי כאן רק למזכרת.

והנה נרא' מד' הרהמ"ח מדסתם דזמן אכילת הפסח כל הלילה וכ"ד הר"מ פ"ח שכתב ודין תורה שיאכל כל הלילה אבל דעת התוס' שפסקו כראב"ע דמה"ת אינו נאכל הפסח אלא עד חצות וע"ש במ"ל והדברים ארוכים בראשונים אבל מדרבנן אינו נאכל אלא עד

חצות הלילה ככל הקדשים עיין ר"מ כאן ואפילו לא אכל עד חצות בודאי לא יאכל אח"כ כי חכמינו זכרונם לברכה עקרו כ"פ מ"ע בשוא"ת מפני סייג ופשוט.

וער"מ שם על איזה בשר נימנין על הפסח לצאת י"ח נימנין על המוח שבראש אבל לא על המוח שבקוליות דא"א להוציא המוח בלא שבירת העצם וכו' וגידין הרכין שסופן להקשות אף על פי שהם רכים עתה מכל מקום א"י בהם וע"ש בר"מ וראב"ד וסוגיא דכל הנאכל ויש הרבה להאריך אך לבאר כל פרט צריך חיבור מיוחד על כל מצוה ואני ל"ב רק כעורר ומ"ש הרהמ"ח שלא לצאת מן החבורה ע' מצוה ט"ו ב"ה:

סעיף ב

ונוהגת וכו'. כל המבוארים במצות עשה הקודם שחייבים בעשיי' ה"ה נמי באכילה נשים ועבדים וח"ע כדלעיל וטומטום פטור שהוא ערל ואנדרוגינוס חייב ולהתוס' דכל הפטורים מראי' פטורים מפסח ה"ה אכילה. ואם נטמאו הבעלים אחר עשיי' או נטמא הפסח אם אוכלין עיין ר"מ הדינים. ואם שחטו הפסח על הקטנים שהיו מכלל החבורה וכ' לעיל דפסקינן שה לב"א לאו דאורייתא ותוס' פסחים פ"ח הקשו היאך נאכל הפסח שלא למנויו הא אסור להאכיל לקטן דבר איסור בידים ותי' משום מצות חינוך שרי והר"נ נדרים כתב כיון דלאו בר המנאה הוא אין זה שלא למנויו והבאתי לעיל ונסתפקתי אם מנו הקטן ובליל ט"ו נעשה בן י"ג כגון שנולד בט"ו אם כן בתחלת הלילה נעשה בן י"ג וי"א לרוב שיטות ע' או"ח וחו"מ סי' ל"ה אם כן עתה נעשה גדול וכגון שהביא ב' שערות ג"כ אם כן לשיטת התוס' א"י לאכול הפסח עכשיו דבשעת המנאה הי' קטן ושה לב"א לאו דאורייתא אם כן הוי נאכל שלא למנויו ול"ש משום מצות חינוך כי עתה הוא גדול ובפרט אם מנוהו אביו בע"כ דעיקר מה שנמנה כיון דלאו דאורייתא אם כן א"י לאכול עכשיו ולשיטת הר"נ אפ"ל כיון דבשעת המנאה לאו בר המנאה הוא לא הוי נאכל שלא למנויו אפילו עתה בגדלותו ומכל מקום אפ"ל כיון דעיקר מינוי על האכילה ועתה הו"ל גדול הוי בר המנאה מעיקרא ואסור לאכול וא"כ לשיטת התוס' אינו יכול למנות קטן כה"ג דא"ר לאכילה דעיקר הפסח אינו אלא לאכילה עש"ס ור"מ וגם שיטת הר"מ דאם עשה קטן פסח בראשון ונתגדל בין שני הפסחים פטור מפ"ש כמש"ל אבל בכה"ג כיון דבשעת המנאה ל"ה ראוי לאכילה כי בלילה נתגדל וסמכינן על הרוב דמביא ב' שערות משום חזקה דרבא אם כן בשעת עשיי' ל"ה ראוי כלל וא"י כלל י"ח הפסח וחייב לעשות פ"ש כנ"ל לפום ריהטא.

ולענין אם צריך לכוין לצאת י"ח ע' בסוגיא דר"ה במצ"כ יש סוברים אפילו אי מצות צ"כ מכל מקום באכילה כיון דנהנה יצא [בל"כ] ויש שיטות דוקא אם ידע שהיום פסח וזה

מצה יצא בל"כ אבל אם לא ידע א"י ויש שיטות דס"ל אם אינו רוצה לצאת א"י בע"כ והענינים ארוכים בספרן של צדיקים ראשונים ואחרונים ואין כאן מקומו לברר.

ואם נשבע שלא יאכל כזית פסח בליל פסח לוקה ואוכל פסח כי אין שבועה חל לבטל את המצוה עש"ס ור"מ ה' שבועות. ואם אסר עליו בקונם אסור לאכול כי הנדרים חלים עיין ר"מ ועיין בד' הרהמ"ח למה לא ידחה העשה הל"ת ומה שתירץ ומה שהק' עליו המ"ל בהגהותיו ויבואר במקומו אי"ה. ועיין מגן אברהם סי' תפ"ח הביא ג"כ זה אם נדר הנאה ממנה אסור לאכול מצה.

ולכאורה קשה לשיטת אלו דסוברים מצות לאו להנות ניתנו אפילו דאיכא הנאת הגוף בהדי המצוה עפ"ב דנדרים אם כן לכאורה יוכל לאכול דמצות לאו להנות ניתנו אך לפ"מ שהביא בשער המלך ה' [לולב] בשם ס' מעשה רוקח לא' מהראשונים דלכך מודה"נ ממעיין אינו טובל בימות החמה אף דמצות לל"נ אף דאיכא הנאת הגוף הטעם כיון דנהנה אחר עשיית המצוה תיכף לאחר טבילה עבר המצוה והוא נהנה ברשות ע"ש והוא ש"ס ערוך עירובין ל"א גבי מערבין בבה"ק אם כן ה"נ תיכף שבלע קיים המצוה ועברה מצותו והנאת מעיים הוא אחר הבליעה ואז כבר עברה המצוה והוא נהנה בהנאת מעיים ובאמת הוא מודר הנאה ואסור להנות. ע"כ אסור לו לאכול במודר הנאה אף דמצות לאו להנות ניתנו כנלע"ד נכון ולהאריך בענינים אלו אין כאן מקומו ואי"ה ארמוז במקומות הנצרכים.

נראה דמנוים על הפסח אם א' אוסר חלקו על חבירו ל"מ לדעת הר"מ דפסק ביש דין חלוקה כ"א מותר בחלק שלו לאחר שחלקו עיו"ד סי' רפ"ו ור"נ פ' השותפים אם כן כ"א נוטל חלקו ואוכל אך בחלק חבירו אינו אוכל לכאורה ולדעת הרשב"א דאין ברירה אף כה"ג אינו אוכל אף חלק שלו. אך באמת אין אדם יכול לאסור כלל חלק פסחו על שום ב"י כי אף דקיימא לן כריה"ג דקדשים קלים ממון בעלים הוא מכל מקום לאחר שחיטה אף ר"י מודה דממון גבוה הוא רק משלחן גבוה קזכו ע' בסוגי' דהמקדש בחלקו אם כן אינו שלו כלל וא"י לאסור דבר שאינו שלו על חבירו ומ"ל ממון חבירו או ממון גבוה דאינו שלו רק אם הדירו בעודו הפסח חי כיון דממון בעלים הוא הדין כנ"ל ותלוי בשיטות הנ"ל. אך נראה אף דהר"מ מתיר ביש בו דין חלוקה לכ"א חלקו לאחר החלוקה מכל מקום באוסר חלקו בפסח מחיים אסור אף בחלק שלו כיון דאז ינקי חלק מחלק ואסור אף אם יש ברירה כמבואר במס' יום טוב דבהמה בשותפות אסור לכ"א להוליך חלקו וכ"פ באו"ח סי' שצ"ד אם כן בבע"ח שאסר א' על חבירו חלקו אסור לאח"ש אף חלק שלו וצ"ע ביו"ד סי' רכ"ו שלא ביארו בהדיא דבבע"ח אסור ביש בו דין חלוקה.

ולפמש"ל דפסח קדשים קלים הוא וממון גבוה לאחר שחיטה והבעלים משלחן גבוה זכו אע"ג דאם נתערב חתיכת פסח א' בין הרבה ח' של פסח אחר אסורי' לאכול הפסח מן התורה מחמת תערובות של פסח אחר ול"א דחתיכת הפסח בטל ברוב מן התורה דהרי באמת ממון גבוה הוא רק דהתורה זכתה להבעלים ולאחרים דלא זכתה ה"ל ממון גבוה ועיין ביצה ל"ח דממון בעלים ל"ב ומ"ל ממון של אחרים או של גבוה ובזה מתרצים האחרונים קו' התוס' מעילה אם אמר פרוטה בכיס זה הקדש דמעל בהוציא כל הכיס והק' התוס' ליבטל ברוב ותי' האחרוני' דמ"ב ל"ב ועיין בחיבורי כ"פ אם כן כאן נמי ל"ב דהתורה לא זכתה בעלי הפסח הזה בח' זו דהם לא נמנו עליו אם כן ה"ל ח' זו ממון גבוה ול"ב ואף דהאיסור שלא למנויו בטל על כל פנים היאך יאכל ממון גבוה כיון דלא זכתה לו התורה עדיין ועי' במצוה שאח"ז ישבתי בזה קו' הכו"פ סי' ק"ח ולקמן פ' קדושים גבי נ"ר ומע"ש בזה ובגוף דין קדשים קלים עמ"ל הלכות מעילה דלא ברירה לי' דעת הר"מ. ושלמים יש להם כל דין פסח דא"י לאסור לאח"ש וכמש"ל:

סעיף ג

וכ"ג בכל התורה. ולכאורה למה המתין הרהמ"ח עם הכלל ע"כ ולא כ' במצות עשה הקודמות ואפ"ל דשם אינו חידוש דאפילו בכפי' נעשה המצוה בשלימות כגון פו"ר דמ"מ היה לו בנים או נימול בשר ערלתו ונתקדש החודש או נשחט הפסח אבל כאן אם יאכל ע"י כפי' אינו נהנה והוי שלכד"א או שלא בכוונה קמ"ל דכופין אותו שיקיים ואם מקיים בשלימות עיין ר"מ פ"ב מה' גיטין. ובכלל מ"ע זו נכלל ג"כ לאו הבמ"ע והיינו אם אוכל פסח ביום ע"פ עובר בלהמ"ע דכתיב ואכלו וכו' בלילה ולא ביום ולהבמ"ע עשה ע"כ עובר בעשה באוכל ביום עיין פסחים מ"א ומ"ב דאם אוכל כזית צלי מבע"י עובר בעשה ור"י ס"ל דעובר ג"כ בל"ת והר"מ כאן פסק כחכמים דא"ע רק בעשה וער"מ פ"ה מה' עירובין ה"ז ובכ"מ ומ"ל שם. והר"מ והרהמ"ח אין מונין זה לעשה בפ"ע דנכלל זה בכלל מ"ע דאכה"פ והרמב"ן ז"ל מונה זה לעשה בפ"ע ועיין כאן במ"ל ובסה"מ להר"מ והרמב"ן ואין כאן מקומו.

והנה במה שכ' לעיל תחלת המצוה לענין אכילה גסה הראו לי הלומדים בתוס' פסחים ק"ז ע"ב ד"ה דלמא כתבו דאין לקרותו רשע כיון שקיים מצות פסח אף שלא קיים מצות אכילה אכ"פ לא מעכבא ותמהו נהי דאכילת פסחים ל"מ היינו לענין חיוב פ"ש אבל בודאי הוא מ"ע בפ"ע כמבואר בר"מ והרהמ"ח כאן אם כן הוי בודאי רשע דאינו מקיים מ"ע. ואמרתי להם דבעשה שעבר אינו רשע דהוי בשוא"ת ע' חו"מ סי' ל"ד דרשע כתיב בתורה לפסול לעדות וכ' האחרונים שם דעבר על עשה אינו פסול ועיין בנה"מ שם ע"כ

דלא מיקרי רשע. וגם בלאו שאב"מ כ' האו"ת שם דכשר לעדות דלא נקרא רשע דהוי שוא"ת מכ"ש בעבר על עשה בשוא"ת ובשבועות י"ג אמרינן אי דלא עביד תשובה זבח רשעים תועבה מבואר אף בעשה ה"ל רשע ואין לחלק בין עשה לעשה ועיין בה' תשובה וצ"ע ד' האחרונים בה' עדות. ואפשר דבלשון תורה אין רשע רק בחיוב מיתה או מלקות עיין ר"מ דנלמד מדכתיב אשר הוא רשע למות וכתיב והיה אם בין הכות רשע ע"כ בעדות כשר מן התורה אך בדברי קבלה נקרא רשע. על כל פנים צ"ע דהת"ו כאן דפושעים בד"ק הוא וצ"ע וד' המהרש"א שם שמבואר למעיין דאכילת פסחים אינה מצוה ודאי תמוהים ע"ש.

ואם אכל זית פסח או שאר מ"ע בעת שטותו ונשתפה לא יצא במה שאכל בעת שהיה שוטה ער"ה כפאו שד ל"י ובטו"א שם.

ואם לא הביא ב' שערות אך בא בשנים דעכ"פ מחויב לאכול מדרבנן ואכל ואח"כ הביא ב"ש אפשר לשיטת ה"ר טוביה מווינא הובא במרדכי מגילה דרבנן מוציא החיוב ד"ת כמו שעושים קידוש היום מפלג המנחה ויוצאים ידי דאורייתא אף דפה"מ אינו מחויב מן התורה והובאו דבריו במג"א ה' שבת סי' רע"א אך באמת א"ד וצריך לאכול עוד כי הוי כמו שאכל בפטור ויבואר לקמן בחיבורינו בעזה"י:

ובמצוה זו נכלל ג"כ דין מרור ואינו נמנה בפ"ע כי הוא חלק מצוה מפסח כי בזה"ז שאין פסח מרור רק דרבנן ודוקא בזמן הפסח מרור מן התורה ע' ש"ס ור"מ כאן והחו"מ.

ונראה פשוט להפוסקים כראב"ע דפסח אינו נאכל אלא עד חצות מן התורה ה"ה מרור בזמן שבהמ"ק קיים ג"כ אינו נאכל אלא עד חצות ואח"ז ליכא מצוה וע' פסחים קי"ט ע"ב א"ר אכל מצה לאחר חצות בזה"ז לא יצא י"ח ומקשינן פשיטא כיון דאתקש לפסח היינו על מצות ומרורים וכו' מ"ד כיון דאפקי' מהיקשא קמ"ל דכי אהדרי' קרא למלתא קמייתא אהדרי' וא"כ במרור דלא אפקי' מהיקשא כלל אם כן פשיטא דהוי כדין פסח ול"י לאחר חצות עש"ס שם ותבין. ולהר"מ דזמן פסח כל הלילה ודאי זמן מרור נמי כל הלילה אף שחז"ל גזרו על פסח לא"ח משום סייג מכל מקום במצה ומרור ל"ג ופשוט.

והמרור הם ה' מינים השנויים במשנה ויוצאי' בעלים וקלחים והעלים צריכין שיהיו לחים ובקלחים אפילו יבשין. וכבושין שלוקין ומבושלין א"י וער"מ ושו"ע או"ח סי' תע"ג ובמג"א שכתב דוקא במיני' אלה יוצאים אבל לא שאר דבר מר ואם בלע מרור ל"י דטעם מרירות בפיו בעינן ע"ש בשו"ע והמבואר בשו"ע אין דרכי להאריך.

ולענין מרור גזול לשיטות הרבה יש חילוק בזמן בהמ"ק דהי' דאורייתא וזה"ז דאינו אלא דרבנן ואם אכל מרור שלכד"א ל"י בודאי כמו מצה ושאר מ"ע אף שבר"מ פי"ד מהמ"א

כ' או שעירב דבר מר והוי שלכד"א היינו בסתמא שעירב לתוך המאכל אבל בודאי מינים הללו הם ראוי לאכילה וכמדומה לי שמצאתי כן בפרי מגדים או"ח ואיננו ת"י כעת.
וח"ש אם קצת מצוה איכא ע"ל שתלוי באכילה וע' פרק ערבי פסחים אכלן לחצאין ובלבד שלא ישהה יותר מכא"פ מבואר דלכתחלה מ"ע מצוה שיאכל ביחד וכ"כ בהג"א אך בדיעבד יצא בכא"פ.
ולענין אם אכל מרור טבל או מע"ש עש"ס ור"מ ואין דרכי להאריך בדברים המפורסמים והאריכו הראשונים והאחרונים אך לא אמנע לכתוב פרפרת אחת על קו' תוס' סוכה ל' דל"ל למעוטי דא"י במצה של טבל תפ"ל דהוי מהב"ע דקאכל איסורא ונפק י"ח מצה ולפמש"ל ל"ק דאם אכל מצוה ודבר הרשות מב"מ ודאי הרשות מבטל למצוה וא"י ידי המצוה ולפי זה אם אוכל מצה כשרה וכזית מצה מביציקות של עכו"ם דרך משל א"י כלל דהרשות מבטל המצוה ומכל מקום זה פשוט דאם אוכל ב' זתים מצה כשרה יצא ול"ש לומר דרשות מבטל המצוה ויותר מכדי כזית הוי רשות ז"א דהא איזה טעם שטועם בזה יוצא ולא הוי רשות וז"פ והנה התוס' כ' שם דל"ה מהב"ע אלא אם כן יוצא המצוה ע"י עבירה ובלולב של אשרה דאין עבירה מסייע למצוה ל"ה מהב"ע ולפי זה אם אוכל כזית מצה כשרה ואכל בב"א עוד זית מצה גזולה אם נאמר מחמת מהב"ע באמת בלא העבירה אף אם לא הי' אוכל הכזית טבל או גזל י"ח בכזית הכשר שאכל אם כן ל"ה מהב"ע והוי כאוכל שני זתים מצה כשרה אבל עתה שהתורה פסלה הכזית טבל אם כן הכזית טבל ה"ל רשות ומבטל הכזית חובה ולא יצא כלל ע"כ כתבה התורה לפסול ונ"מ דלא יצא כלל אף שאכל כזית כשר ג"כ כנלע"ד אף שהוא דרך פלפול לא מנעתי לכתבו.
והנה כתבתי לעיל דבמ"ע צריך לאכול כזית וע' חולין כ"ח ובכורות ט"ו וסוכה דא"א לצמצם ואם נאמר אף בי"א כן אם כן היאך יוצא בכזית דלמא ליכא כזית אך התוס' שם כ' בשם ר"ש דהוי ס"ס וה"נ שמא יותר מכזית או על כל פנים זית והצד דפחות הוי חד צד נגד שני צדדים והנה באיסור דלוקין על זית הוי ג"כ ב' צדדין דלמא יותר או כזית אך באין לו רק מצה של איסור בענין דעשה דל"ת וע' שאג"א ה' מצה ק' היאך ידחה הא יותר מזית ודאי אסור לאכול דעושה איסור שלא במקום מצוה וצריך זית מצומצם ובמצומצם יש שני צדדים לאיסור שמא פחות מזית וא"י המצוה ועושה איסור ואם הוא יותר עושה איסור שלב"מ מצוה ונשאר רק צד אחד אם כן איך יכול העשה לדחות ועמש"ל ק' הגאון ר"י ור"י תירץ אך בל"ז לא יוכל לדחות כי א"א לצמצם למ"ד בי"א ג"כ א"א לצמצם ולקמן בחיבורי זה כתבתי דלפע"ד ל"ק כלל מא"א לצמצם וא"צ לסבר' הר"ש:

מצוה ז

סעיף א

שלא לאכול וכו'. ער"מ פ"ח מהק"פ ובפסחים מ"א אמרינן ה"ד נא אר"ה אברנים ופירש"י מה שקרוי בלשון פרסי אברנים נקרא בלשון הק' נא ולא ידענו השיעורין דאין אנו בקיאין בלשון פרסי והר"מ כתב כלשון הרהמ"ח שהתחיל מעט מעשה האור וא"ר לאכילת אדם עדיין וצ"ל דשיעור זה הוא קודם מאכל בן דרוסאי עדיין ומאב"ד להר"מ פ"ט מה' שבת הוא חצי בישולו ולרש"י שליש בישולו ומבואר כ"פ בש"ס דלכל ענינ' כגון שבת ובש"ע הוי מאב"ד בישול אם כן כאן נמי אם נצלה כמאב"ד חצי צלי' להר"מ ושליש לרש"י לא הוי נא והוי צלי גמור וקודם לזה הוי נא וע' או"ח סי' שי"ח לענין בישול מאב"ד כנלע"ד. ולכאורה אפ"ל לשיטת רש"י שאביא לקמן דלא הוי בישול קודם שנתבשל כל צרכו אפשר נמי לא מיקרי צלי קודם שנצלה כ"צ והוי נא אך מלשון הש"ס ה"ד נא וכו' ולמה לא אמר קודם שנצלה כ"צ וגם מלשון הר"מ והרהמ"ח שכתבו שהתחיל בו האור מעט נראה דהוי קודם מאב"ד וכמאב"ד הוי צלי ומכל מקום צ"ע בזה דאפשר רק לענין שבת כן אבל לשאר ענינים ל"ה בישול ולא צלי קודם שנתבשל או נצלה כ"צ וצ"ע.

והנה אף לפמ"ש דאם נצלה כמאב"ד הוי צלי גמור ולא נא להר"מ מכל מקום היינו דוקא בנצלה כמאב"ד משני צדדים אבל אם נצלה כמב"ד מצ"א לאו כלום הוא ולא הוי דין צלי ואף בשבת אינו חייב בכה"ג והוא ש"ס ערוך מנחות כ"ז גבי שבת אי נצלה כמב"ד מצ"א לאו כלום וא"ח על שבת אם כן לא הוי כאן צלי והוי נא ע"ש בש"ס וכ"פ הר"ם פ"ט משבת. והנה אם לא נצלה כדינו דהוי נא יש תקנה דיצלה עוד עד כ"צ או מאב"ד לפמש"ל ויאכלנו ויש תקנה לאיסורו וז"פ. ומבואר פכ"צ פ"ד ע"ב גבי שבירת עצם בנא דחזי לאכילה דמטווי ליה ואכיל ומבואר בש"ס ור"מ כמה דינים דאינו נא ואינו מבושל כגון חי או צלהו ע"ג סיד או בחמי טברי' דעובר על עשה צלי אש כל שלא נצלה ע"ג אש עובר בעשה או לרש"י לאו שבכללות ע' בסוגיא ומבואר שם בש"ס ור"מ דבישלו ואח"כ צלאו לא נפיק מתורת בישול ומסופק אני אם צלה אצל האור מעט דהוי נא ואח"כ צלה כולו שלא על האש כגון בחמי טברי' וכדומה משום עשה דצלי אש ודאי עבר נהי דנצלה קצת על האש עד שנעשה נא מכל מקום לא נצלה כדינו על האש ול"ה צלי אש וכן מפורש בתוס' פסחים ע"ז ע"א ד"ה אלא דוקא בנצלה כ"צ לא נפסל אח"כ משום צלי מחמת ד"א אבל בנא נפסל מחמת צלי ד"א ע"ש. אלא אני מסופק אם לוקין משום נא אם נאמר דעכ"פ כיון דנצלה לגמרי אפילו שלא על האש יצא מכלל נא על כל פנים

א"ד כיון דהיה נא עובר ג"כ משום הלאו דנא כיון דהתחיל רק מעט מאור ולא אתי הצלי דד"א ומפיק ליה מלאו דנא כמו דצלי אינו מפיק מתורת בישול אף דנאמר דיש צלי אחר בישול ע' או"ח סי' שי"ח מכל מקום כיון דחל שם בישול לא נפקע ה"ה כאן לא נפקע תורת נא רק אם נצלה לגמרי אח"כ על האש דוקא דזה ודאי דא"א בענין אחר דתמיד בתחלת צלייתו הוי נא אך אם לא נצלה על האש אח"כ אפשר דלא נפקע מתורת נא דגזירת הכתוב דאם התחיל בו קצת האור ולא נגמר עובר בלאו הזה וצ"ע. וכן אני מסופק אם הי' נא ואח"כ בישלו לשטת הרמב"ן ע' בסה"מ להר"מ והרמב"ן ומבואר קצת לקמן בד' הרהמ"ח דאם אכל נא ומבושל לוקה שתים דהוי שני שמות עיין באריכות וא"כ בכה"ג דהוי נא ואח"כ בישלו אפשר לא נפקע הלאו דנא וא"כ חייב שני מלקיות משום נא ומשום מבושל וכ"ת אין אחע"א ז"א דודאי בישול הוי איסור מוסיף דקודם הבישול הי' לו היתר לאכלו שיצלה כ"צ על האש ועתה נאסר ול"מ צלי אח"כ ונאסר לעולם והוי א"מ ואין כאן מקומו להאריך באחע"א א"ד כיון דנתבשל ל"ה נא וצ"ע:

סעיף ב

שבישלו וכו'. גם בלאו דמבושל נראה דוקא שנתבשל כמב"ד אז הוי מבושל ועובר על הלאו דמבושל אבל קודם מב"ד א"ע על מבושל והוי כמו חי דא"ע בלאו זה רק עשה לשיטת ר"מ ולרש"י הלאו דצלי אש ואין לוקין דהוי לאו שבכללות ע"ש בפסחים דקודם מב"ד ל"ה בישול בשום מקום אך אם נתבשל כמב"ד כיון דלענין שבת הוי בישול אם כן כאן נמי וע"ש בש"ס לענין חמי טברי' ג"כ שוה כאן לשבת דא"ח משום בישול אם כן קודם מב"ד דל"ה בישול לשבת ל"ה בישול גם לענין זה ומכל מקום נראה דצ"ע ד"ז דודאי דין הראשון דקודם מב"ד ל"ה בישול כלל ודאי אמת אך אם נתבשל כמב"ד אפ"ל דוקא לענין שבת הוי בישול כמב"ד ע' מנחות נ"ז וש"ס כ"פ אבל לענין פסח אפשר דלא. ומנא אמינא לה דגם בב"ח כתיב לא תבשל ועובר על לאו בבישול וגם על האכילה דרך בישול ומבואר בחולין ק"ח ע"ב כשם שלוקה וכו' כך לוקה על בישולו באיזה בישול אמרו שאחרים אוכלין וכו' ופרש"י שנתבשל כל צרכו מבואר להדיא דל"ה בישול עד שנתבשל כ"צ אם כן כאן נמי ול"ד לשבת דהתם על כל פנים מלאכת מחשבת איכא אבל כ"מ שמוזכר בתורה בישול הוי בישול כ"צ כמו בב"ח אם כן כאן נמי א"ע על לאו זה בלא נתבשל כ"צ. וראיתי להפר"ח יו"ד סי' פ"ז שכתב דגבי בב"ח כל שלא נתבשל כמב"ד אינו אסור בהנאה דל"ה בישול ומביא הש"ס הנ"ל באיזה בישול אמרו וכו' נראה מדבריו דאם נתבשל כמב"ד הוי בישול לענין בב"ח ובאמת ברש"י הנ"ל מבואר להיפך דבעינן נתבשל כ"צ שוב ראיתי להפמ"ג בפתיחה לה' בב"ח העיר בזה וסיים בצ"ע ורבינו

הר"מ פ"ט מהמ"א דיני בב"ח אינו מביא כלל הברייתא באיזה בישול אמרו ועיין כרתי ופלתי סי' צ"ב סק"ב הרגיש בזה למה השמיטו וע"ש מה שתי' ומביא שם בפשיטות כל שאחרים אוכלים היינו מאב"ד ולא הביא כלל ד' רש"י דבעינן כל צרכו וע"ש בס' כו"פ מביא בשם הגאון ר"י לאנד סופר שהקשה בהא דפריך חלב נבלה ומשני בקדם וסילקו ל"ל זה והא לא נתבשל כמב"ד ול"ה רק דרבנן ותי' הגאון הנ"ל כמ"ש ברא"ש שבת אף דבשרא דתורא לא נתבשל מכל מקום הלחלוחית שבו נתבשל אם כן ה"נ אף שהבשר לא נתבשל כמב"ד מכל מקום הלחלוחית תיכף נתבשל מכל מקום אין לוקין בב"ח דהוי ח"ש אלא אם כן הבשר עצמו נתבשל ע"ש אם כן ה"נ דאם לא נתבשל כמב"ד שכתבתי דהוי כחי ל"א דהלחלוחית נתבשל תיכף וה"ל מבושל מכל מקום אין לוקין כיון דהלחלוחית הוי ח"ש ואיסור הוא בל"ז מחמת הבשר דהוי כחי ועובר בעשה וע"ש עוד בכו"פ שכתב דחי וכן קודם בישול מב"ד הו"ל שלכד"א וכבר כתבתי כ"פ בחיבורי זה דחי הוי כד"א ממשנה דמנחות דשעיר יוה"כ שחל בע"ש ואכלו השעיר לערב בליל שבת חי ושם מ"ע דאכילה כתיב ואכלו וכבר הסכימו דאין חילוק בכדר"א בין מ"ע לל"ת וגם מבואר בפסחים פא"ד ושמחה בחי מי איכא נראה דשמחה לא שייך אבל הוי כד"א וכמדומה שהובאו ראיות אלו בספר משנת חכמים והבאתי כ"פ בחיבור זה.

ולפמש"ל דבבישול אם לא נתבשל כמב"ד א"ע בלאו דמבושל רק דינו כחי אם כן לכאורה אם צלאו אח"כ מותר לאוכלו דבישלו ואח"כ צלאו מבואר לקמן דעובר דלא אתי צלי ומפקע מבישול כאשר יבואר לקמן בעזה"י אך זה דווקא בנתבשל אבל כאן דאין לו דין בישול אם כן מהני שיצלה אח"כ אמנם ז"א לפמ"ש לעיל בשם הגאון מוהר"י ל"ס דעכ"פ הלחלוחית תיכף נתבשל ואסור לאכול הבשר מפני הרוטב שבתוכו שנתבשל כמבואר פכ"צ נטף מרוטבו על החרס דהרוטב אוסר לפסח ה"נ אסור לאוכלו מפני הרוטב שנתבשל בתוכו כנלע"ד ב"ה.

והנה הלאו דמבושל הוא בין במים בין במי פירות ובין צלי קדר וכן צלאו ואח"כ בישלו ובשלו ואח"כ צלאו חייב בכ"ע וכ"פ הר"מ והרהמ"ח ועיין כסף משנה תמה על הר"מ כיון דפוסק כרבנן צלאו ואח"כ בישלו חייב ואצטריך בשל מבושל לזה ולרבנן נתבשל במ"פ הוא מק"ו וצלי קדר פטור ולמה פ' הר"מ דחייב על צלי קדר ע"ש בכ"מ מה שתירץ ודבריו צ"ע ועלח"מ ובסוגי' ואין דרכי בח"ז להאריך בפלפולים וע"ש בגמ' ומסקנא הוא גזירת הכתוב ואף אם נאמר דאין בישול אחר צלי מכל מקום ש"ה דגלי קרא ועלח"מ ובבישלו ואח"כ צלאו פשוט בש"ס דחייב אף שצלאו אח"כ מכל מקום לא נפקע ממנו שם בישול אף אם נאמר דיש צלי אחר בישול לענין שבת עס"י שי"ח מכל מקום היינו

לחייבו עתה אבל לא נפקע הקודם ובצלאו ואח"כ בישלו כיון דצלאו מעיקרא הבישול אח"כ מבטלו או לר"י או דגזירת הכתוב כך ע"ש בגמרא ובסי' שי"ח ובברכות סוגיא דשלקות ויש מקום לפלפל ואני לא באתי רק להעיר לדינא.

ודוקא שבישל בתולדות האור אבל אם בישל בחמי טברי' דל"ה תולדות האור אינו חייב משום בישול רק עבר על עשה דצלי אש עש"ס ור"מ וגם גבי שבת פטור בחמי טברי' עיין כאן בש"ס ובה' שבת וכן גבי בב"ח לא מיקרי בישול כלל עיין ר"מ פ"ט מהמ"א ויו"ד סי' פ"ז. והנה אף דיש כאן ריבוי בשל מבושל מכל מקום לא נתרבה חמי טברי' כלל כמבואר כאן להדיא בגמרא. ואני מסופק בשבת דפסקינן אין בישול אחר בישול וכן בב"ח ע' כו"פ סי' פ"ז וגבי שבת יש סוברים דאפילו צלי אחר בישול ובישול אחר צלי' אינו חייב עס"י שי"ח אם בשלו בחמי טברי' ואח"כ בשלו באור אם חייב מי נימא דמ"מ נתבשל אך היא גזירת הכתוב דאינו חייב על תולדות חמה אבל מכל מקום לענין זה ה"ל נתבשל דהבישול אחר אינו נחשב כלל ופטור או כיון דל"ה מבשל לענין שבת אם כן לא הוי בישול וחייב אח"כ בין בשבת בין בב"ח ויבואר לקמן אי"ה במקומו וכעת ל"מ גילוי לד"ז. וכן כאן גבי פסח אם בישלו בח"ט ואח"כ בישלו בתולדות האור אפשר לספק אף דגבי פסח אפילו צלאו ואח"כ בישלו חייב מכל מקום אפשר דוקא בישול מבטל מתורת צלי' ע' טוא"ח סי' שי"ח בשם הרא"מ דלמד מכאן דגם לענין שבת יש בישול אח"צ אף דא"ב אחר בישול ועט"ז שם אבל כאן אפשר דמבושל בח"ט הוי בישול גמור רק דגזירת הכתוב דל"ה בישול אבל מכל מקום אין בישול אח"כ א"ד כיון דנתרבה יש בישול ועלח"מ דסברת הר"מ דצלאו ואח"כ בישלו חייב דהבישול מבטל אם כן אפשר דאין בישול אחר בישול. שוב האיר השי"ת את עיני וראיתי בפרי מגדים או"ח שי"ח סק"ו נסתפק בזה לענין שבת אם בישלו בח"ט ואח"ז בישלו באור אם חייב ודעתו נוטה שפטור ומותר לגמרי אם כן אפשר לענין פסח נמי א"ב אחר בישול ואפשר כיון דמרבינן מבשל מבושל זה ג"כ בכלל להר"מ וראב"י והוא ענין עמוק בס' שי"ח.

גם נסתפקתי אם בישלו לפסח בח"ט וצלאו אח"כ באש מה דינו כיון דמבואר כאן בגמרא כיון דבשלו אם כן לא פקע מיני' שם מבושל אבל כאן דאינו מבושל ורק עובר משום צלי אש כמו שאוכל חי אם כן בצלאו אח"כ ש"ד או אפשר אם נאמר כהשיטות דגם גבי שבת אין צלי אחר בישול וזה הוי כמו נתבשל אם כן ל"מ צלי אח"כ לשווי' צלי אש ע' בשיטת הרא"מ וראב"י ויש לפלפל וקצרתי מאוד וסמכתי על המעיין.

והנה פ"ט מהמ"א הביא הר"מ המעושן אין לוקין עליו משום בב"ח ועיין במ"מ דהוא אבעיא בירושלמי ע"כ פסק דאין לוקין אך הוא ספק תורה והנה בב"ח בצלי יש דיעות

אי אסור מן התורה עפר"ח וכו"פ דיש כמה דיעות דצלי אינו בכלל בישול בב"ח ולדיעות אלו צ"ל דאבעיא בירושלמי המעושן דהוא עדיף מצלי וסברא דהוא בכלל בישול וכאן אינו מביא הר"מ ואינו מבואר בש"ס דין זה דמעושן היאך דינו בודאי לאו צלי אש הוא אך הס' הוא דלמא הוי בכלל בישול ועובר על לאו דמבושל ואי תימא מאי נ"מ הא מכל מקום אסור דלא הוי צלי אש ז"א דנ"מ בצלאו אח"כ על האש דא"נ דמעושן הוי כמבושל ה"ל בישלו ואח"כ צלאו דאסור וא"נ דלאו מבושל הוא ה"ל כמו חי ומהני צלי' אח"כ וגם לענין שבת יש לחקור איך הדין ואין כאן מקומו וכאן הוא נ"מ ול"מ מבואר וצ"ע.

ומה נקרא מבושל בודאי בכ"ר הוי מבושל אך בכ"ש ל"ה מבושל ועירוי תלוי בשיטת הראשונים אי מבשל כ"ק והד' ארוכים ביו"ד ואו"ח ואין כאן מקומו.

ואם צלה הפסח שלא על האש עובר עליו משום עשה דצלי אש ואם נצלה כדינו ואח"כ צלאו עוד שלא באש מבואר בתוס' פסחים שהבאתי לעיל דל"ש לאסור משום צלי מד"א רק בבישלו אח"כ אסור משום הריבוי אבל לא בצלי מחמת ד"א. וה"ד נצלה כ"צ תלוי במש"ל אי צליית מב"ד הוי נצלה כ"צ או נצלה כ"צ ממש בעינן ע"ל. והנה התוס' כתבו דדוקא בבישלו אח"כ דנתרבה מבשל מבושל אבל צלי מחמת ד"א ל"ש אם כן בנצלה ואח"כ נתבשל בחמי טברי' מותר לאכול דל"ה אלא מחמת ד"א אך אפשר לר"כ דסובר דהבריית' כר"י דבישול מבטל הצלי' אפשר דגם בישול של ח"ט מבטל הצלי' ול"ה צלי אש אם כן אסור לאכלו וזה תלוי בבישול אח"כ וצריך אריכות ואי"ה אשנה פרק זה. וכ"כ הלחם משנה דסברת הר"מ דבישול אחר צלי' חייב לא מטעם ריבוי בשל אלא דהבישול מבטל הצלי' כר"י אם כן יוכל להיות דגם בישול בח"ט מבטל צלי' ול"ה צלי אש ע' בגמרא כי קצרתי בענינים אלו וצ"ע. ואם אכל מבשר הפסח חי ביטל מ"ע שנאמר צלי אש ער"מ. עוד מבואר שם דבצלי כ"צ עד שנתחרך ואכלו פטור ולא כ' דביטל מ"ע ובאמת כן מבואר בהדי' בגמ' דמ"א ת"ר יכול צלאו כ"צ יהא חייב ת"ל אל תאכלו וכו' נא ובשל אמרתי לך ולא צלאו כ"צ היינו דשוי' חרוכא ולא סיים הש"ס יכול יהא מותר ת"ל צלי אש ואח"ז ת"ר יכול אכל זית חי יהא חייב ת"ל נא נא ובשל אמרתי לך ולא חי יכול יהא מותר ת"ל כ"א צלי אש מבואר להדי' דעל חי עובר על עשה דצלי אש ובחריך אינו עובר ובמהרש"א הקשה זה כיון דס"ד דחריך לא צלי אש הוא אלא קלי אש כפירש"י אם כן אף דממעטינן מנא מכל מקום אפשר דלאו צלי אש הוא כמו חי ובשו"ת ח"צ סי' ס"ב ס"ג תי' דכיון דקודם שנתחרך הוי צלי לא אתי חירוך ומבטל הצלי' והוי צלי אש ומעיקרא ס"ד דלא הוי בכלל ע"ש. העולה מזה דחריך א"ע בעשה אבל חי עובר בעשה וע"ש עוד בח"צ דחריך מיירי דראוי לאכילת אדם והנה מלשון הש"ס יכול יהא חייב

ואח"כ אמרינן נא ובשל וכו' ולא צלאו כ"צ נר' אפשר דאינו חייב על כל פנים פטור אבל אסור וכן מלשון הר"מ דפטור נראה דאסור כפטורי שבת דמדרבנן אסור ועיין בראב"י הובא דבריו בה' יוה"כ דסובר דוקא בשבת דנזכר פטור הפשט פטור אבל אסור בשאר פטורים אפילו לכתחלה מותר וע' פר"ח ה' יוה"כ דרה"פ סוברים דבכ"מ דנזכר פטור היינו אבל אסור וכ"ד הר"מ בכ"מ אם כן ה"נ אבל על כל פנים אינו אסור מן התורה וחי עובר בעשה מה"ת.

וער"מ דסכין את הפסח ביין וכו' ובמי פירות אבל לא במים ומותר לטבל אחר שנצלה במי פירות והחילוק בין מים למ"פ יצא לו ממשנה שם אין מבשלין הפסח במשקין אבל סכין ומטבילין בהם נראה דוק' משקין אבל במים אסור וע' צל"ח הקשה מה לי מים ומ"ל מ"פ כיון דתרווייהו אסורים בבישול מן התורה וראיתי שם לפום ריהטא מה שתירץ בחכמה ודבריו אינם מובנים והר"מ דיליף מ"פ מבשל ולא מק"ו ע"ש ואפשר סמך אפלפול שכתב לעיל ולא עיינתי וגם נראה דסכין אפילו בתחלת הצלי' ולא שייך תירוצו ע"ש ועכצ"ל דטעם הר"מ דבאמת סיכה אינו כבישול אך דוק' במ"פ דדרכו לסוך ולטבל מותר ול"ג אטו בישול אבל מים דאין דרך סיכה במים והוי קצת דרך בישול ע"כ גזרו בזה כמבואר לקמן דסיכה משהו בעלמא וכו' ע"כ לא נחשב כמבושל.

והנה בלאו זה עש"ס ור"מ דא"ח על נא ומבושל אלא בליל ט"ו שישנו בקום אכול צלי אבל אכל נא ומבושל מבע"י פטור שנאמר ל"ת כ"א צלי אש בשעה שישנו בקום אכול צלי וכו' ומבואר בגמרא ור"מ דאכל מבע"י פטור וכבר כתבנו דכל היכי דמבואר פטור אסור מדרבנן על כל פנים אין איסורי תורה בנא ומבושל מבע"י כלל אך אם אכל כזית צלי מבע"י עובר בעשה עש"ס ור"מ. וחי אינו מבואר הדין אם אכל מבע"י אם עבר בעשה דצלי ונראה כמו דא"ע על נא ומבושל כך א"ע על חי כפשט לשון הש"ס והר"מ אכל צלי מבע"י עובר בעשה נר' דחי ונא ומבושל א"ע כלל ובנא ומבושל אפשר אסור מדרבנן ובחי דאינו מבואר כלל אפשר אפילו איסור דרבנן ליכא וצ"ע.

ונראה דכשם שאינו מחויב על לאו זה מבע"י היינו בערב פסח ה"ה לאחר ליל ט"ו כגון ביום ט"ו א"ע עליו בזה ואם התרו בו ביום ט"ו על נא אין לוקין רק על לאו דנותר אבל אם הי' לאו דנא ביום הי' לוקין על לאו דנא כי לא נפקע וגם לאו דנותר הי' חל כי נא כל הלילה הוי כמו כל פסח כשר דראוי לצלות ולאכול אלא באמת תיכף בבוקר כיון שאינו בקום אכול צלי א"ע על לאו דנא כלל ולוקין רק על לאו דנותר וז"פ. והנה אלאו דמבושל ג"כ א"ע רק בלילה עיין ר"מ דהיא רק בשעה שישנו בקום אכול צלי אם כן גם בט"ו אין לוקין על לאו דמבושל רק על נותר וגם נראה דעל נותר נמי אינו חייב כיון

דנפסל קודם שנעשה נותר לא חל נותר שיתחייב דנותר א"ח רק אם הי' ראוי לאכילה ונתותר אבל אם קודם לא הי' ראוי לאכילה אינו חייב על נותר והוא מבואר בכריתות י"ד דמקשה הש"ס דנחשב כגון שאכל פיגול ומשני בחדא בהמה מיירי בשני בהמות לא קמיירי ופיגול ונותר בחדא בהמה לא אשכחן ופירש"י כיון דנתפגל אם כן ל"ח לא למאכל אדם ולא למאכל מזבח הלכך לא חל עליו נותר ע"כ. חזינין דהיכי שנפסל קודם שנעשה נותר לא חל נותר לחייבו משום נותר לא מלקות ולא חטאת וא"ל דוק' פיגול דלא היתה שעת הכושר דמה"ת לחלק אף דשם באמת ר"ל דבחדא בהמה לא משכחת וזה דוק' בנפסל בדם דנפסלה כל הבהמה וגם בפיגול חייב חטאת ע"ש בגמר' אבל נראה דכ"ה דנפסל קודם שנעשה נותר אינו חייב על נותר כנלע"ד. וראיתי בצל"ח פסחים כ"ח מחדש דבר חדש דכמו דבזבח כשר עוברין בבל תותירו ה"נ בזבח שנפסל עוברין על לאו זה וצריך לשרפו מיד והיא תמו' מסוגי' דכריתות דמבואר דבזבח פסול ל"ש נותר וזה כמה תמהתי עליו אח"ז מצאתי בנוב"י ת' יו"ד סי' י"ג שחכם א' הקשה אותו ק' זו ותירץ דנהי דעובר על הלאו דלא יותיר מכל מקום אינו חייב כרת אם אכל נותר כזה דנותר בעונש כרת כתיב ואוכליו עונו ישא וכו' חילל וכו' ובזבח פסול ל"ש חילול שכבר מחוללת ועומדת כמו כהן טמא שאכל תרומה טמאה דא"ח ע"ש על כל פנים נראה דאם נפסל באיזה צד א"ח משום נותר וזה דוק' בנתבשל דנפסל וא"ל תקנה או אפילו דנצלה מחמת ד"א ולא באש אם כן לא חל נותר אבל בנא דהי' יכול לצלותו הוי כמו כל קדשים כשרים וחייב משום נותר וז"פ.

והנה בדין נותר לא עיינתי היטב ויבואר במקומו אי"ה אך אכתוב כאן איזה הערה לעורר התלמידי' דלפ"ז דניתר ל"ש בנפסל אם כן היאך אמרינן כאן בגמ' דרבנן ילפי מבושל במ"פ מק"ו מה מים וכו' מכ"ש מ"פ הא אמרינן בכ"ד במס' זו גבי אין בעור חמץ א"ש דחכמים סוברים והכי הלכת' דכל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל א"ד אם כן דין זה דמבושל במ"פ יהי' עובר על לאו דמבושל ג"כ תחלתו להחמיר וסופו להקל דאם בישלו במ"פ יהי' עובר עלי' משום מבושל בליל ט"ו והוי להחמיר אבל מיום ט"ו ואילך יהי' להקל דאינו חייב עלי' משום נותר ופטור מכרת ומלקות וחטאת כמש"ל והיא קולא גדולה והיאך נלמד מק"ו להחמיר קצת מה שסופו להקל קולא גדולה ואם הפסח בכה"ג כשר הוי חומרא יותר דחייב משום נותר מלקות וכרת וחטאת בלא זמן קצוב תמיד אחר ליל ט"ו אם כן מאי ק"ו הוא זה. אך באמת ל"ק דהנה מבואר בתוס' שם דאף בלא הק"ו מכל מקום אסור משום צלי אש אך הק"ו הוא למלקות ע"ש אם כן שפיר הוי חומר' דחייב מלקות ואי משום נותר דבלא הק"ו נמי אינו חייב משום נותר

כיון דפסול מחמת דאינו צלי אש כמש"ל דבכ"ע דנפסל אינו חייב משום נותר אך קשה כיון דיליף בק"ו אם כן לפ"מ דס"ל לרבנן דצלאו ואח"כ בישלו ג"כ עובר עלי' אם כן גם בבישלו במ"פ אחר הצליי' חייב עלי' וזה סופו להקל דאי לא ילפינן בק"ו אם כן לא יהיה חייב משום מבושל וגם אינו צלי מחמת ד"א כיון דנצלה כ"צ באש לא פסל אח"כ שום דבר אחר כמבואר בתוס' כ"צ שהבאתי רק בישול מריבויא דקרא אם כן בנתבשל במ"פ אחר הצליה דאינו חייב רק משום הק"ו דהוי מבושל הו"ל סופו להקל כנ"ל. אך גם זה לא קשה לפמ"ש הצל"ח דהק"ו אינו רק בבישול אבל צלאו ואח"כ בישלו במ"פ אינו חייב לרבנן דהנה התוס' הקשו היאך ילפינן מבושל במ"פ מק"ו הא אין מזהירין מן הדין ולשיטת הר"מ כמ"ש הרב המגיד פ"ב מהמ"א דכל היכא דאיכא עשה בל"ז שפיר מזהירין מה"ד וע"ש במ"ל שתי' כן קו' התוס' דכאן עשה דצלי אש ושפיר מזהירין מה"ד אם כן זה דוק' בבישלו מעיקר' אבל צלאו ואח"כ בישלו במ"פ אי לאו ק"ו א"ע בעשה כיון דנצלה כס' התוס' פכ"צ שהבאתי אם כן שוב אין מזהירין מה"ד ורבנן מודו דצלאו ואח"כ בישלו במ"פ א"ח משום מבושל יע"ש בצל"ח אם כן כיון דהק"ו הוא דוקא בבישלו מעיקר' במ"פ דאיכא עשה ג"כ אם כן אין סופו להקל כי בלאו הכי א"ח משום נותר כיון דנפסל מחמת דאינו צלי אש כמש"ל. וגם לשיטת התוס' דהק"ו גילוי מילתא אם כן לדבריהם בבישלו במ"פ אפילו אחר הצלי' ג"כ חייב משום מבושל אף דאינו בעשה דצלי אש מכל מקום ניחא דק"ו כה"ג דהוי רק ג"מ ילפינן בכ"ע ול"ש תחלתו להחמיר דל"ה רק ג"מ בעלמא ולא עיינתי בזה היטב וע' סנהדרין ואה"ע סי' ו' ז'.

וער"מ ה' פה"מ פח"י הי"ט וז"ל א"א שיתחייב אדם על אכילה אחת משום פיגול ומשום נותר שהפיגול הוא קרבן שנפסל במחשבת הזמן ואינו עולה לשם קרבן ולא נרצה כלל והנותר הוא הנשאר מקרבן שקרב כמצותו לאח"ז אכילתו עכ"ל. והנה בש"ס הקושיא קאי על פיגול לענין חיוב חטאת ומשני פיגול ונותר בחדא בהמה ל"מ לה וגם ר"ל על חדא בהמה אם כן בבהמה אחת דנפסלה כולה לא משכחת נותר כמש"ל אבל הר"מ דכ' באכילה א' לא משכחת לה וכ' הטעם דלא נרצה הקרבן כלל משמע דבענין אחר אם נפסל איזה חלק מהקרבן ונעשה נותר חייב אף משום נותר מכל מקום אפשר הר"מ לישנא דש"ס נקט אבל האמת איזה חתיכה מהקרבן דנפסלה קודם שנעשה נותר א"ח משום נותר ומכל מקום צ"ע ואי"ה במצות פיגול ונותר אשנה פרק זה. ומכל מקום נראה דאפילו אם נאמר דבדבר פסול א"ח משום נותר מכל מקום דוקא בעומד בפיסולו גם לאחר שנעשה נותר אבל כאן דתיכף בעה"ש פקע שם מבושל כמש"ל אם כן חל עלי' שם נותר וחייב משום נותר וצ"ע בענינים אלו.

ואם בישל הפסח כמו שאסור באכילה כך אסור בהנאה בליל ט"ו חדא דק"ל כר"א כ"מ שכ' ל"ת אה"נ במשמע וכ"פ הר"מ בהמ"א ועוד דקדשים שנפסלו באיזה ענין אסורים בהנאה. וד"ז דפסח מבושל אסור בהנאה מבואר להדיא חולין קט"ו דרשב"ל סובר מנין לבב"ח שאסור באכילה ת"ל אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל לומר לך יש לך בישול אחר כזה שהוא אסור א"ל ר"י כעורה זו ששנה רבי וכו' ומשני אי מההוא ה"א דוקא באכילה בהנאה מותר קמ"ל ופירש"י מה פסח מבושל אסור באכילה ובהנאה דכל קדשים שאינם ראוים לאכילה תעובר צורתו ויוצאים לבית השריפה אף זה אסור בהנאה ע"כ מפורש להדיא בגמ' דפסח מבושל אסור בהנאה כמו כל הקדשי' שנפסלו ע"ש. והנה בא לידי ס' ברית אברהם וראיתי שם לפ"ר בסוף א"ח פלפל בסוגי' דפסחים במבושל וצלי ואין דרכי בח"ז לפלפל. אך ראיתי שהקשה שם על ד' רש"י חולין שהבאתי דנראה מדבריו דפסח שנתבשל טעון עיבור צורה ואינו נשרף מיד הא מבואר להדיא בפסחים פ"ג דפסח שנטמא או שיצא נשרף מיד וע"ש בש"ס דבר שפסולו בגופו נשרף מיד וכ"פ הר"מ הק"פ אם כן גם מבושל הוי פסולו בגופו ולמה טעון עיבור צורה ולפמש"ל ל"ק דפסח שפסולו בגופו ישרף מיד היינו בי"ד כמו שפירש"י להדיא דבליל ט"ו אין שורפין קדשים ביום טוב וכן מפורש פ"ד מהק"פ בר"מ אם כן אם נתבשל בי"ד אין איסור תורה כלל לאכלו בי"ד כמש"ל דלא מצינו בזה שום איסור תורה אם כן לרש"י שקאי על הפסוק מן התורה אם כן קודם ליל ט"ו א"צ לשרוף כי ראוי לאכילה ולמה נפסיד קדשים ותיכף משחשיכה או שנתבשל משחשיכה אם כן ממילא טעון עיבור צורה דאינו נשרף ביום טוב אלא עד ט"ז וע"ש בברית אברהם מה שתירץ ומה שהקשה על הק"ו של רבנן דהוא סופו להקל בע"א והספר בא לידי בשאלה ואיני עומד כעת בענין לעיין היטב בדבריו והנלפע"ד כתבנו.

ונא אין שייך לאסרו בהנאה דהא אי בעי צלי לה ואכל כמו חי אבל מבושל או נצלה ע"י ד"א היכי דנפסל ואין תקנה לחזור להכשירו ה"ל קדשים שנפסלו ואבה"נ וז"פ.

והנה הלאו הזה ככל הלאוין שבאכיל' דחייב על כזית וגם בכא"פ וח"ש אסור מן התורה והנאת גרונו סגי ואין שום חילוק בינו לשאר לאוי אכילה וגם אם אכלו צלי מחמת ד"א דעובר בעשה דינו ככל האסורים שבתורה ופשוט.

וההתראה צריכה על נא בלאו דנא ועל מבושל בלאו דמבושל אבל משום לאו דצלי אש אינו מועיל דהו"ל לאו שבכללות עיין תוס' בסוגיא וברמב"ן בס' המצות בעיקר ט'.

ואם הפסח נכבש בחומץ כדי שיתחיל להרתיח אף דקיימא לן כבוש כמבושל בחומץ [ועש"ך סי' קה] או דכבוש בציר אחר הצליה מכל מקום כבוש כמבושל הוא רק דמבליע

ומפליט אבל לא כבישול ואף לענין שבת ומכ"ש כאן דבישול אינו רק בתולדות האור (וגם גבי שבת כן) וע' ראשונים ואחרונים ביו"ד ואין להאריך.

ומליח ג"כ לא הוי כבישול אף דנראה דעת הר"ן בע"ז דמליח חייב בשבת משום מבשל עפר"ח יו"ד סי' ס"ח ואחרונים ובשער המלך ה' חו"מ שכתב שם דגם הר"ן מודה ובפרט גבי פסח דאף בח"ט [אינו כמבושל] וגם בב"ח דכתיב בישול מליח הוא רק דרבנן אם כן ודאי אינו חייב משום לאו דבישול רק אפשר כיון דאמרינן דמליח הוא כרותח דצלי אפשר הוי צלי מחמת ד"א אך נראה דל"ה רק להפליט ולהבליע אבל אין שייך בישול וצליה וענוב"י ח' או"ח סי' כ"ג ויו"ד כתב שביאר זה בצל"ח פכ"צ ובצל"ח שלי חסר ועיין תוס' פכ"צ דע"ד ד"ה כבכ"פ ועיין בראשונים ואחרונים או"ח ויו"ד והסכמת כולם שאין בישול וצליה במלח רק להפליט ולהבליע:

סעיף ג

צלי דוקא וכו'. ע' פ' כ"צ תוחבו וכו' והיינו מקולס ובתוס' ע"ד ד"ה נחתך וכו' דמצוה להיות מקולס אבל לא מיפסל אם אינו מקולס וה"ר לדבריהם ומרש"י נראה דפסול ומד' הר"מ כאן נראה דאינו מעכב דלא כתב עיכוב בדבר רק כ"צ על כל פנים נראה דמצוה מן התורה להיות מקולס ועיין בתוס' ד"ה כבכ"פ ומבואר שם איזה גדי מקולס דאסור לאכול בזה"ז כל שצלאו כולו כאחד חתך אבר וכו' ששלקו במחובר א"ז מקולס ואיני מבין למה נקט איסורא דרבנן היינו בזה"ז ולא נקט איזה גדי מקולס בזמן הבית לענין מצות התורה בפסח גופא ממילא שמעינן כל דלא הוי מקולס לענין מצוה אינו מקולס גם בזה"ז לענין איסור למה שבק הש"ס מצוה דאורייתא ונקט איסור דרבנן ונ"ל דבלאו הכי קשה מאי זה שאלה איזה גדי מקולס הא מבואר במשנה דתוחב השפוד וכו' ותולה כרעי' חוצה וע"ז אמרי' ר"ט קורהו מקולס אם כן זה הוי מקולס ומאי שואלין איזה גדי מקולס ע"כ נראה דגדי מקולס דמצוה לעשות בפסח היא שתולה וכו' חוצה לו ופרש"י על ראשו וה"ל ככובע על ראש גבור ע"ש אם כן בכה"ג ודאי אסור בזה"ז. אך באמת הגמ' אמר איזה וכו' היינו דל"ד כמו שמבואר במשנה רק אם צלאו כא' אף דלא תלה הכרעיים וכו' הכלל אם הוא צלוי כולו ה"ל מקולס שאסרו חכמינו זכרונם לברכה בזה"ז אף דלענין המצוה ל"ה מקולס רק בתלה וכו' לענין איסור בכ"ע אסור אם צלאו כולו כא' אך אם חתך אין זה מקולס וכרעיו ג"כ אם נחתך א"ז מקולס אך בתולה ה"ל מקולס הכלל לענין המצוה ה"ל מקולס כעין המשנה ובזה"ז ג"כ אסור אכן אם אפילו אינו מקולס כמבואר במשנה רק נצלה כולו כא' אסרו חכמינו זכרונם לברכה בזה"ז כ"נ ואפילו לדעת הר"מ דאין מביא דתולה על ראשו על כל פנים כ' ונותן חוצה ובדרך שאינו תולה ל"ה

מקולס אך צלוי כולו אסור כמ"ש וער"מ פ"ח מה' תו"מ וערש"י שם ד"ה איזה שכ' דתנן פ' מקום שנהגו שאסור לאכול צלי במקום שלא נהגו והוא תמוה מה ענין זה לצלי צלי תלוי במנהגא אבל מקולס אסור בכ"מ ע' משנה ביצה פ"ב ור"מ החו"מ ושו"ע והו"ל לרש"י להביא ממשנה דביצה וצריך עיון גדול ול' הגמרא שאסרו לאכול מבואר דזה הוי אסור ולא תלי במנהג ובס' הצל"ח שלי חסר ומבואר דאם נשלק אבר ממנו במחובר אין זה מקולס ובפסח בבהמ"ק אם נשלק במחובר אף אבר א' ודאי כולו אסור דעכ"פ הבליעה הולך בכולו ועיו"ד סי' צ"ב מחלוקת רש"י ור"י ומכל מקום נ"ל דלכ"ע החלק שלא נתבשל א"ע עלי' משום לאו דמבושל דאין זה בישול וע"ש סי' צ"ב.

והנה התוס' שם הביאו ראי' דבאינו מקולס לא נפסל מה' שנתערבו עורות פסחיהם דאמרינן שם משום חזה ושוק ומק' וניתי כהן בהדי' ואי אמרינן דפסול באינו מקולס אם כן צ"ל שלם ודלמ' שלמים הוא וכיון שצלאן עם חזה ושוק נאסר מחמת חו"ש. ויש להקשות וכ"ה בפלתי סי' ק"ה דאפשר לצלות שלם דצלי אינו אוסר אלא כ"נ ויתן החו"ש עם הנטילה לכהן והמותר יאכל והניח בצ"ע ולכאורה אין סברא דיקח פסח כחוש ע' במנחות גבי שבת וא"כ בפסח שמן מפעפע בכולו אך קשה אף דמפעפע וליכא ס' מכל מקום מב"מ ברובא בטל מן התורה ע' סוגיא דזרוע בשלה וא"כ היאך ידחה ס' כרת בשביל איסור דרבנן ויצלה כא' משום ס' כרת ואפשר גם איסור דרבנן אסור לעשות בשביל ס' כרת וצ"ע על כל פנים אין ראיית התוס' מכרחת אך באמת אף שא"ר לאכול מחמת דרבנן מכל מקום א"י לעשות פסח כדאמרינן שם קודם דאזדריק וכו' אף דרק מדרבנן אסור לאכול דמה"ת בטל ברוב ע' חוו"ד סי' ק"א ואפשר דשם אין כרת דיעשה פ"ש אבל כאן הוא ס' כרת וצ"ע בזה ועיין כרתי ופלתי סי' ק"ח הקשה על הש"ס דקאמר דאין יכולים לעשות פסח משום חו"ש דצריכין ליתן לכהן ואם הוא פסח א"י לאכול דהוי שלא למנוי' למה לא יבטל החו"ש של הפסח בארבעה חו"ש של שלמים דברובא בטל ולא הוי ר"ל ע"ש ולפמ"ש במצוה הקודמת דפסח שלא למנוי' אינו בטל כלל כיון דהתורה לא זיכתה לו ה"ל ממון גבוה וממון בעלים ל"ב עי"ל.

והנה לא מצאתי בשום מקום דאסור לאכול גדי מקולס בליל ט"ו אייר בזמן אכילת פ"ש נראה דל"ג רק בפ"ר ולא בפ"ש דרק מיעוט עושין ופעמים אין עושין כלל וערש"י פסחים גבי תודוס ובביצה שם נראה דוקא מקולס גמור אסור דלא כמש"ל דצלוי כולו כא' אסור אפילו אינם תלוים המעיים בראשו ובצידו וצ"ע:

סעיף ד

ונוהגת וכו'. כל האישים עבדים והנחשבים לעיל תחלת החיבור חייבים בלאו זה וא"צ לפרוט:

סעיף ה

לדעת הר"מ, והרמב"ן ז"ל וכו'. ענינים אלו באו בארוכה בעיקר התשיעי בס' המצות להר"מ והרמב"ן ובתוס' בכמה סוגיות ולבאר הכל ע"נ צריך קונטרס מיוחד ע' בדבריהם ונלע"ד להר"מ דאין לוקין אלא מלקות א' דהוי משם א' עי' בסה"מ אם כן אם אכל חצי זית נא וחצי זית מבושל מצטרפים כי הלאוים שהם מש"א מצטרפים עיין ר"מ פ"ד מהמ"א הט"ז וי"ז ומסיים בזה הכלל כל שהוא משם א' מצטרפין לכזית ולא כ' כאן דסמך עמ"ש שם ובפ"ה דנזיר כתב דאיסורי נזיר מצטרפין וכן שם פ"ד מהמ"א דשם הוא חידוש דהוי משני שמות דלוקה על כל מין ומין אם אכלם כא' ע"ש ופי"ט מה' פסה"מ דנותר ופיגול מצטרפין לכזית אשמועי' אף דחלוקין בעונשין דבכ"א כתב מקרא מיוחד לעונש ע"ש אבל כאן אפשר דאין חידוש כלל כיון דכתב דלוקין על שניהם פ"א מלקות דהוי משם א' אם כן ה"ה דמצטרפין לכזית כמו דכייל שם במ"א כל דהוי משם א' מצטרפין ומכל מקום צ"ע ואפשר כיון דמ"מ נפרטים כ"א אף דלענין אם אכל שניהם ה"ל ש"א לשיטת הר"מ מכל מקום לענין צירוף אין מצטרפין ואינו מבואר להדיא דמצטרפין וצ"ע. מ"ש פיגול ונותר חידוש הוא דחלוקין בעונש ע' כריתות דף ג' ובמ"ל פח"י מה' מעה"ק באריכות ולכ"ע אם אכל פיגול ונותר בהעלם א' חייב שני חטאות דהוי שני שמות ע"כ הוא חידוש דמצטרפין חצי זית מזה וחצי זית מזה וצ"ע. והענין ארוך מאוד. וכשיזכני השי"ת אכתוב קונטרס מיוחד. ועמ"ל פרק ד' מה' שגגות ה"א ומכל מקום נ"ל כצד הזה שמצרף נא ומבושל כיון דהוי לאו א' להר"מ ונראה דאם אכלם ע"י צירוף צריכה להיות ההתראה (דצריך לפרש הלאו עיין ר"מ ה' סנהדרין) משום לאו אל תאכלו נא ומבושל ואם התרו משום נא לחוד או מבושל לחוד אין זה התראה כי מכל מקום הוי דברים חלוקים ואם התרו בו משום א' לחוד אפשר לא ידע מהשני ודומה לו שאינה עבירה על כן צריך להתרות בו בפירוש משום שניהם ובאוכל נא או מבושל גם כן פשיטא לי דצריך להתרות משום נא או מבושל אבל אם אוכל נא והתרו בו משום מבושל או להיפך ודאי אין זה התראה כיון דהם שני מינים וע' שבת ע"ג ע"ב ותוד"ה משום זורע ואי"ה יתבארו ענינים אלו מעט מעט במקומות מפוזרים וכעת באתי רק להזכיר.

ואל יקשה לך לרבנן דילפי בישול במ"פ מק"ו ומבואר שם דצלי קדר א"ח אם כן מאי מקשה בפסחים ע"ו ע"ב בהא דצלאו בשני קדרות ומקשה שני קדרות ס"ד וכו' דלמא

כרבנן ומותר לצלות בקדרה זה טעות דאף לרבנן עובר בעשה דהוי צלי מחמת ד"א רק דאין לוקין לרבנן משום מבושל והק' שפיר דלא משכחת לצלות בקדר' והוצרכתי לכתוב זה משום דראיתי לגדול א' ה"ר להר"מ דפוסק כרבי ותמה הכסף משנה וכתב דמש"ס זו ראי' דה' כרבי דצ"ק אסור וזה טעות דגם לרבנן עובר בעשה וז"פ.

והנה ז"פ למעיין בסה"מ של רבינו דיש כמה דינים אצל כל מצוה ויש כמה ציווים איך יעשו המצוה אין נחשב כל ציווי מצוה בפ"ע דא"ז מצוה בפ"ע רק התורה ציותה דעל תואר כך וכך יעשו המצוה כגון חטאת יש כמה דינים היאך יעשו וכן יבום וחליצה והרבה מצות צותה התורה שיהי' על תואר כך. והנה כאן הוא במנין המצות לאכול פסח בליל ט"ו אינו נחשב מצוה בפ"ע שיהי' צלי אש דזה באמת דין המצוה דהפסח יהי' נאכל בדרך זה צלי וגם על מרור ולא נחשב כלל מרור בפ"ע דמצות הפסח הוא על תואר כך ולולי דהתורה ריבתה עיין במכילת' הובא בכ"מ דמרור אינו מעכב הי' מעכב הפסח כי הי' נחשב מדיני המצוה ואם כן ז"פ מי שאכל זית פסח שצריך לצאת י"ח ואכל חי או צלי ע"י ד"א ל"א דעבר בעשה דצ"א ומכל מקום קיים המצוה של אכילת פסח לשיטת התוס' דמהב"ע אינו אלא דרבנן ובמק"א הארכנו ואין כאן מקומו אלא באמת ל"ק המצוה כלל כי דיני המצוה הוא כך כמו תפילין דצריך ד' פרשיות ועוד דינים ואם נחסר איזה דבר ל"ק המצוה וז"פ למי שמורגל בס' המצות.

אך אם אוכל כזית צלי וי"ח ואוכל עוד כזית חי עובר בעשה דילפינן מקרא עש"ס ור"מ אבל אם אינו אוכל הפסח אלא בד"ז חי או שאינו צ"א ל"מ שעבר על עשה ביטל ג"כ מ"ע דאכילת הפסח דה"ל כמי שלא אכל פסח כלל וכ"נ פשוט. עכ"ז דוק' במצות עשה דכתיב ואכלו את הבשר בלילה צ"א אבל אם עושה המצוה כדינו רק התורה ציותה איזה מצות ל"ת ואין שייך לגוף הקרבן כגון שבירת עצם ולא תוציא וכו' זה הלאוין הם נמנו בפ"ע ול"ש להמצוה אם כן נ"ל גם כן ברור דהתורה כתבה לאו בפ"ע כאן ונמנה במנין המצות מבושל אם כן אפילו יצא י"ח בכזית צלי מכל מקום אם אכל עוד כזית מבושל עבר על לאו או אם אכל זית מבושל לצאת י"ח א"י כי לאו צ"א הוא וצ"א הוא מדיני המצוה וחוץ לזה עבר ג"כ על לאו כי כך גזירת הכתוב וכ"ז בנתבשל ולא נצלה כלל אבל אם נצלה הפסח כדינו על האש אם כן עשה הכל כשורה ואח"כ נתבשל אם נאמר כר"מ דבישול א"מ צלי ויש פוסקים סוברים כן אך כאן גזירת הכתוב הוא דבשל מבושל ריבתה התורה דזה ג"כ עוברים בלאו אבל מכל מקום אם אכל (נא) [לא] עבר על צ"א כי הוא באמת צ"א רק דעובר על מבושל אם כן נראה דאם אכל כזית פסח לצאת י"ח והי' צלאו ואח"כ בישלו נהי דעבר על לאו מכל מקום המצוה של אכ"פ קיים כדינו דהא

הי' צלי אש אך עשה עבירה והו"ל מהב"ע ולהתוס' סוכה מהב"ע דרבנן יצא כאן י"ח מן התורה אף אם עבר בלאו דמבושל ולא ראיתי גילוי לד"ז שהפסח יצא מכלל פסח רק אסור לאכלו אבל מכל מקום אינו מדיני המצוה וא"כ נ"מ נמי כמש"ל מצוה הקודמת אם אכל כזית פסח צלי כדינו ואכל עמו עוד בב"א מבושל לבד או צלי ד"א אם כן מבטל הרשות למצוה ול"י כלל אף בכזית כשר שאכל כי הרשות מבטל המצוה אבל אם אכל כזית כשר ואכל עמו כזית פסח שהי' צלי ואח"כ בישול דהוא כשר אך דהוא עביר' מכל מקום אינו מבטל הפסח הכשר כי באמת יוצא גם בזה אף למאן דס"ל מהב"ע ל"י מן התורה מכל מקום אין העבירה מסייע למצוה דבל"ז הי' לו כזית כשר עיין לעיל אם כן י"ח כנלע"ד בעזה"י. ומי שרגיל בס' המצות יבין זה וכ"ז אי אמרינן אין מבושל מבטל הצלי אבל לר"י דמבושל מבטל הצלי אם כן נתבטל ול"ה צ"א וא"י כלל כנלע"ד.

וכן בנטמא בשר הפסח או יצא שנפסל אפ"ל נהי דאסור לאכלו מכל מקום לאו מדיני המצוה כמו כזית פסח שנבלע בו חלב נהי דאסור לאכלו והאוכלו עובר בלאו ול"ש שהעשה תדחה הל"ת כמבואר בזבחים גבי שבירת עצם מכל מקום אם עבר ואכל יצא י"ח אכה"פ אך הוא מהב"ע ותלוי בשיטות הנ"ל דאורייתא או דרבנן אבל אינם מדיני המצוה וצריך עיון רחב.

וע' פ' כל המנחות דמקשה שם אימא לא תאפה חמץ לאוקמי בלאו אבל פסול לא מפסל ועיי"ש ומכל מקום אפ"ל אע"ג דהוא לאו בפ"ע מכל מקום כיון דמיוחד בפסח אפשר הוי מדיני המצוה אך עיין ר"מ פ"א דהשוחט את הפסח על החמץ כשר וייי"ח ועיין תוס' ס"ג דהטעם דלא שינה עליו הכתוב לעכב וע"ש במ"ל ושער המלך. ראינו אע"ג דמיוחד הלאו בפסח מכל מקום אינו נחשב דין מצוה וייי"ח.

ובתורה מבואר דין הפסח שיהי' מן הכבשים או מן העזים וזכר ותמים ובודאי אם הביא מן הבקר או נקבה וכדומה לא יצא עש"ס ור"מ ושחיטת הפסח על החמץ לא נחשב דין מצוה עכצ"ל דהעשין שציותה התורה אצל המצוה זה הוי דין מצוה שתעשה המצוה על תואר כך אבל הל"ת הוא דבר בפ"ע ואינו נכלל בדין המצוה ומכל מקום מפסח אין ראי' דגזירת הכתוב הוא דפסח הנשחט על חמץ כשר כמ"ש תוס' בתמורה בשם הירוש' ועבכ"מ דאל"ה נימא כ"מ דארל"ת וכו' עיין תוס' תמורה ד' ע"ב וער"מ פ"א מה' בית הבחירה הי"ד שכתב דאבן פגום פסול למזבח שנאמר אבנים שלמות ואינו נמנה למצוה בפ"ע כי הוא חלק מחלקי המצוה ע"ש במ"ל ואח"ז כתב דאם בנה אבן פגום במזבח עובר בעשה על כל פנים חוץ מה שעובר בעשה המזבח פסול ושם כתב דאם בנה במזבח אבן שנגע בה ברזל פסול למזבח שנאמר כי חרבך וכו' ותחלליה ובבונה אבן שנגע בה

ברזל עובר בל"ת לא תבנה אתהן גזית והלאו הזה נמנה למצוה בפ"ע דהעשה הפרטי נכלל בעשה הכולל אבל ל"ת הפרטי אינה נכלל' בעשה הכולל כמו כאן דצלי אינו נמנה ונא ומבושל נמנה וע"ש במ"ל ול"ל להר"מ לפסול אבן גזית מחמת הפסוק ותחלליה הא פסול מחמת הלאו דהוי דין המצוה נראה דאעפ"י דהלאו מיוחד מכל מקום הל"ת אינו בכלל דין המצוה רק העשין הפרטים דנכלל בכלל עשה הכולל הוי דין המצוה אבל לא הל"ת דנמנה בפ"ע ועי"מ ה' מעה"ק דכל עשיית חטאת אף חטאת העוף נכלל במצוה א' היינו תואר החטאת ואף הל"ת הנאמר בחטאת העוף ולא יבדיל חשבו הר"מ (למ"ע) בפ"ע כי הוא ל"ת ואינו נכלל בעשה הכולל ע"ש במ"ל והר"מ פ"ז מה' הנ"ל פסק דאם הבדיל בחטאת העוף פסול ולוקה וכו' והיא משנה מפורשת בזבחים ס"ד ע"ב אם כן נראה דהל"ת המיוחדת נכלל בכלל דיני המצוה ז"א דהתם ילפינן מקרא לפסול אם הבדיל ע' בד' מ"ה שם בתוס' ד"ה הבדיל ומדאצטריך קרא נראה אדרבא חטאת אינו נכלל בדיני המצוה וער"מ פ"ה מה' א"מ דפסק דכל הקרבנות אם הקריב בלא מלח כשרי' אף דעבר על עשה ולא תעשה חוץ ממנחה דכתיב בי' ברית נראה דכל הקרבנות כשרים והתם ה"ל עשה ולא תעשה דכולל כל הקרבנות דנמנה בפ"ע ע"ש בר"ם אם כן ודאי סברא דבעי קרא למפסל. הכלל ד"ז צריך ביאור רחב בכ"מ בקדשים דאף דיני המצוה הנכללים בעשה הכללי מכל מקום אינו מעכב אם אין קרא לעכב ע' מנחות י"א לא בלל וכו' כשרה ולא יצק יש קרא לפסול ועוד כמה ענינים וב"ה הגומר עלי יעזרני לברר הדבר היטב.

עכ"פ נראה דאף אם עשה מיוחדת אי לא מיוחד מעכב אבל ל"ת הכולל בודאי אינו מדיני המצוה אם כן אפילו נאמר דמבושל כיון דהוא לאו מיוחד פסול אבל אם יצא הפסח דהוא נאסר מחמת הלאו דבשר בשדה טריפה וכו' כמבואר בר"מ הק"פ והוא כולל לכל הקרבנות וכן קרבן שנטמא דהוא מלאו והבשר וכו' דהוא כולל לכל הקרבנות אינו נפסל גוף הבשר בפסח ונ"מ אם עבר ואכלו אם נאמר דמהב"ע יצא מן התורה אם כן מקיים מצות אכילת פסח או שאכל עם עוד כזית כשר כאשר ציירנו לעיל דיצא אם אכל טמא או יוצא ואפשר במבושל ג"כ כמש"ל ואפילו אם נימא ה' כרבא בתמורה דכ"מ דארל"ת אעל"מ אם כן לא יצא דלא מהני ז"א דידוע ס' המהרי"ט דכל היכי דאמרינן ל"מ לא יתוקן האיסור בכה"ג מהני ויבואר בחיבור זה כ"פ ואין כאן מקומו אם כן אפשר דיוצא במבושל או על כל פנים ביוצא וטמא יי"ח אכה"פ כמ"ש ואפ"ל דביוצ' וטמא אינו יוצא כלל כיון דהם פסולים בקודש ומצוה לשורפם עש"ס ור"מ פ"ח מה' פסה"מ אם כן לשרפה קאי וכתותי מכתת שיעורי' ער"ה וסוכה גבי לולב ושופר של עה"נ דא"י דכתותי

מכתת שיעורי' ה"ה כאן וה"ל פחות מכשיעור אף דלענין ללקות על האיסור לוקין כ"ה גזירת הכתוב דלוקין וכן על כה"כ אבל לענין מצוה א"י בה אף דלענין טומאה מטמאים כל העומדים לשרוף מכל מקום לענין מצוה הצריך שיעור א"י בו ועיין תוס' סוטה כ"ה ע"ב ד"ה לאו כגבוי וכו' לענין כתותי מיכתת וחולין פ"א ע"א תוד"ה עולה לאו וכו' וכאן צריך כזית ע"כ א"י בו ומכל מקום צ"ע בענין זה דכתותי מ"ש עיין במקומות הנ"ל. ועיין ברית אברהם כ' דנא ומבושל אינו בכלל פסולי בקודש אם כן ל"ש מ"ש וא"כ הספק במקומו עומד דאפשר יוצא בו כמש"ל והדברים צריכים ביאור רחב ועיין.

ולכאורה נראה לפמ"ש דאם הפסח נתבשל אחר צלי' או יצא או נטמא מכל מקום יי"ח אכילה רק מטעם מהב"ע אבל הוא כבשר הפסח אם כן אפשר מותר ליתן לקטן כזית פסח כה"ג לחנכו ואי משום לא תאכלנו להזהיר גדולים על הקטנים הא כבר הבאתי לעיל בשם התוס' פסחים דמותר להאכיל לקטן אף דשלא למנויו אסור מן התורה דדוק' בשרצים ובנבילה אסור אבל כה"ג דאיכא חינוך מצוה שרי להאכילו ע' פסחים דפ"ח אבל באמת נראה דאסור להאכילו ול"ד לשם דבאמת עיקר המצוה דחינוך הוא כדי שיורגל לעשות בגדלותו וע' חגיגה דחיגר אף שעתיד להתפשט לאו בר חינוך הוא גבי ראי' דדוק' אם אינו מחוסר אלא הגדלות ונפטר מחמת קטנות שייך חינוך אבל חיגר שאפילו הי' גדול הי' פטור אף שעתיד להתפשט מכל מקום פטור ע"ש בגמר' אם כן מכ"ש הכא היאך שייך חינוך דבאמת בגדלות אסור לאכול פסח כזה ועובר בל"ת אף אם נאמר דיצא מכל מקום עובר בלאו ואסור לאכול אם כן היאך שייך לחנכו דאדרבא החיוב לחנך שלא יתרגל בגדלותו בזה ויעשה איסור גדול וגרע מראי' דשם אין איסור אלא דפטור בגדלות מכל מקום לאו בר חינוך הוא מכ"ש דפטור ואסור לאכול פסח כזה בגדלות אם כן היאך שייך חינוך כזה למצוה אבל שם בדה"ת דהפסח כשר וגם הקטן נמנה עליו ובגדול כה"ג מצוה לאכול אך שקטנותו גורם לו דא"י למנות הוי שלא למנויו אם כן שייך שפיר חינוך מצוה כדי להרגילו שיאכל בגדלותו פסח כשר שימנה עליו ככל ישראל ובאמת גם שם בודאי אם לא המנו את הקטן בודאי אסור להאכילו ג"כ ואסור להאכיל לקטן אחר רק מותר להאכיל לקטנים שאביהם או אפטרופסים המנו אותו עליו וזה הוי שפיר חינוך אבל בגוונא דכתבינן ודאי אסור לעשות איסור דאורייתא משום חינוך דל"ה חינוך כלל דבגדלותו אסור לעשות פסח כזה כנלע"ד ברור ב"ה. ועיין מגן אברהם סי' שע"ג מביא בשם הג"א דמותר לקטן לתקוע בשבת משום חינוך ועיין תוס' ר"ה גבי אין מעכבין אין לדמות אד"ר דהם אמרו והם אמרו כיון דמ"מ מצוה איכא

אבל איסור תורה דעובר בלאו היאך יוכל לחנכו בדבר שבגדלות הוא איסור גמור ולא יעשה כזאת בגדלותו היאך יחנכו אותו כ"נ ברור ב"ה ופשוט.
ואם עבר על לאוין אלו צריך תשובה ויוה"כ ואם עבר על צ"א דעבר על עשה אם כן מהני תשובה לחוד ומביא קרבן עולה ולשיטת רש"י דצ"א הוי לאו אך דאין לוקין משום לאו שבכללות צ"ע אי מביא עולה ותשוב' לחוד עיין תוס' יומא ל"ו ד"ה על עשה וב"ה במצות תשובה יתבאר באר היטב בישע אלהים:

מצוה ח

סעיף א

שלא להותיר כלום וכו'. ער"מ פ"י מהק"פ הי"א וז"ל וצריך אדם שישתדל שלא להשאיר מבשר הפסח עד בוקר וכו' שנאמר וכו' והרהמ"ח הוסיף תיבת כלו"ם וכתב שלא להותיר כלו"ם ואפ"ל דכוונת הרהמ"ח כיון דלאו זה אינו באכילה אם כן אפשר א"צ כזית רק אפילו כ"ש אם הותיר עובר בלאו זה. ושוב ראיתי בס' מוצל מאש אשר בא לידי זה ימים בשאלה עמד על חקירה זו אם צריך כזית או אפילו בכ"ש עובר על לאו זה ודקדק מד' הר"מ שבפ"ט שם שכתב המוציא זית בשר הפסח מחבורה וכו' עובר ולוקה שנא' לא תוציא ומזכיר בדבריו כזית וכאן כתב הר"מ סתם שלא להשאיר עד בוקר ולא כתב כזית נראה דהלאו הוא אפילו על כ"ש כן הוא בזכרוני שראיתי בס' הנ"ל. והנה בגוף הדבר לא ידעתי לחלק בין הוצאה מחבורה או מותיר דשני הלאוין אינם מעניני אכילה ומכל מקום צריך כזית בהוצאה אם כן מ"ש מותיר מהוצאה ועכצ"ל דשיעורין הל"מ ועמ"ל פ"א מהחו"מ בשם הרא"מ דדעתו דאכילה משמע כ"ש אך הל"מ אוקמי' אכזית אם כן בכ"מ שיעורו בכזית חוץ ממקומות שפי' חכמינו זכרונם לברכה כגון שיעורי שבת או שיעורי טומאה דהוי כביצה או אכילת יוה"כ דהוי ככותבת אבל היכא דלא פירשו לנו בודאי דינו בכזית כרוב שיעורין בתורה כמבואר ביומא ארץ זית שרוב שיעוריה כזיתים ומבואר להדיא בביצה דב"ש סוברים חמץ בככותבת ושאור בכזית ופליגי לענין ב"י ולענין אכילה גם הם מודים דזה וזה בכזית ע"ש דף ז' ע"ב דב"ש לא ילפי ביעור מאכילה ומכל מקום ס"ל כזית וככותבת לא פחות אף דהם רוצים להחמיר בשאור ואף דאינו אכילה עכצ"ל דז"פ כל היכי דלא נתפרש או מיתורא דקרא כדילפי ב"ש מסתמא השיעור בכזית ככל שיעורי תורה וע"ש ברש"י ביצה דעתו דככותבת בחמץ לב"ש הוי בכלל שיעורין דהל"מ ובתוס' הקשו עליו אבל ז"פ לע"ד דסתמא הוי בכזית חוץ מה שנתפרש. ויש לה"ר לזה מפסחים כ"ז ע"ב דר"י יליף דאב"ח אלא שרפה במ"מ מנותר

נותר בבל תותירו וחמץ בב"ת מה נותר בשרפה אף חמץ. ולשיטת המוצל מאש יש פירכא מה לנותר שכן בכ"ש משא"כ חמץ בכזית לכ"ע ע' בביצה א"ו גם נותר בכזית והדקדוק אינו דקדוק דגבי מוציא דחייב מלקות כתב כזית דעל שיעור זה לוקין אבל כאן דעל לאו זה אינו חייב מלקות וח"ש אסור מן התורה אם כן אין נ"מ כ"כ ע"כ לא כתב בפירוש אך יש באמת נ"מ ללאו וח"ש אסור אף בלאוין שאין בהם מלקות אך למי שבקי בס' הר"מ יראה דכ"פ לא כתב כזית וסמך על דבר הידוע עפ"א מה' חו"מ שכתב המניח חמץ ברשותו וכו' קנה חמץ וכו' לוקין ולא כתב כזית וידוע דצריך כזית ע"ש בביצה. וגם אח"ז כתב האוכל חמץ בערב פסח לוקין ולא כתב כזית וכ"פ כתב בפירוש כזית ע"כ אין לדקדק. ואפ"ל הא דכתב גבי מוציא כזית דמבואר שם דצריך עקירה והנחה דהוצאה כתיב בה כשבת ע"ש וה"א כמו בהוצאת שבת אוכלין כגרוגרת ה"נ ע"כ כתב כזית דלענין זה אינו כשבת.

והחילוק שבין לאוין וח"ש אף בלאוין שאין בהם מלקות הוא לענין שבועה עיין ר"מ פ"ה מהל' שבועות הנשבע שלא יאכל נבלה ואכל אינו חייב משום שבועת ביטוי דאין שבועה חלה. אבל בנשבע שלא יאכל ח"ש ועבר חייב בשבועת ביטוי דעל ח"ש אינו מושבע מה"ס וכן בנשבע שיאכל ה"ז לוקה משום שבועת שוא אבל אם נשבע שיאכל פחות משיעור חייב משום שבועת ביטוי ע"ש בר"מ ותוס' שבועות סוגיא דכולל דח"ש אף דאסור מן התורה אינו מושבע ע"ז כיון דאינו מפורש בתורה ע"ש אם כן הוא נ"מ בנשבע שלא להותיר אין שבועה חל וא"ע אפילו אם הותיר אבל אם נשבע על ח"ש שלא להותיר והותיר חייב קרבן שבועה וכן בנשבע להותיר. ובזה מיושב קו' הפ"י ביצה למאי נ"מ סוברים ב"ש דחמץ אינו חייב בכזית על ב"י לשיטת הסוברים דעל ב"י אין לוקין דנל"ע ואם כן מאי נ"מ דבעי ככותבת הא אין לוקין ולענין איסור אף לב"ש ח"ש אסור מן התורה ומאי נ"מ בין כזית לככותבת ולפמ"ש נ"מ גדולה לענין שבועה עיין ר"מ ושו"ע יו"ד דעל שיעור שלם אין שבועה חל דמושבע מה"ס וח"ש אינו מושבע ואחר זה מצאתי דרמז בזה הפמ"ג לעיין בספריו ג"ו וש"ה ואינם ת"י. ועשו"ת שאג"א סי' פ"א דמכח קושיא הנ"ל דמאי נ"מ לב"ש כתב דגבי ב"י ח"ש אינו אסור מן התורה כלל וכתב הטעם דהא דח"ש אסור מבואר ביומא משום חזי לאצטרופי דהיינו בכא"פ וזה שייך באכילה דאם יאכל כא"פ יצטרף גם מה שאכל קודם אבל בב"י ל"ש זה דל"ש להצטרף לעבור למפרע אם יהיה אצלו ח"ז ואח"ז ח"ז ע"ש והסכימו עמו הרבה אחרונים ועיין בפתיחה הכוללת להפמ"ג ובדגול מרבבה סי' תמ"ב דבדבר שאינו אכילה אין ח"ש אסור מן התורה אם כן מותר להותיר פחות מכשיעור לדברי האחרונים הנ"ל ואין איסור תורה

ומדרבנן אפשר דאסור וגם במה שדחיתי לעיל ד' המוצל מאש דכיון דאין בו מלקות לא כתב הר"מ כזית צ"ע פ"ט שם וז"ל המאכיל כזית מפסח לגר תושב וכו' ואין לוקין על לאו זה וכו' ומכל מקום כתב כזית גם מה שלא כ' הר"מ גבי ב"י כזית אפשר דסמך עמ"ש קודם לזה האוכל כזית חמץ וכן גבי אוכל בע"פ סמך ג"כ אדלעיל אך מכל מקום מדקדוק זה אין הוכחה ואפשר אלו היה דעתו דאף כ"ש עובר היה כותב להדיא כיון דהוא קצת חידוש עפי"א מהמ"א כתב בפירוש האוכל ושותה כ"ש אם כן נראה דבעינן כזית אך מדברי הרהמה"ח שכתב כלום נראה דאפילו כ"ש עובר וצ"ע.

וכבר כתבתי דאם נאמר דעובר בכזית אם כן בפחות משיעור אין איסור תורה להרבה שיטות וצ"ע. אך גם לשיטתם נלפע"ד דחל שם נותר על ח"ש כגון שהרבה אנשים אכלו כ"א קרבן והותיר כ"א פחות מכזית דלא עברו כלל האוכלו חייב כרת אם צירף החצאין לכזית דהוי נותר אף דלא עבדי איסורא ע' פסחים פ"ג ע"ב וברש"י גבי שמנו של גיד אף דא"ע וצריך להותיר מכל מקום חל איסור נותר אף דיש לחלק נ"ל כן מצד הסברא דהתורה לא תלתה בלאו דעבר רק הנותר מאכילה ולקמן פ' קדושים כתבתי דבנותר לוקין משום ל"ת כ"ת אף בפחות מכשיעור בכה"ג דמצרפין הנותרים ל"ש תועבה וז"פ:

והנה הלאו הזה הוא רק בדברים הראוים לאכילה הזהירה התורה דלא נתעצל באכילתם ולא ישארו אבל דברים שא"ר לאכילה ל"מ עצמות וקרניים וכו' שא"ר לאכילה א"ע בלאו זה אלא אפילו יכול לאכלן אלא דאינן בשר גמור מכל מקום כיון דאין אוכלים א"צ לאכול ומותר להותיר ע' פסחים סוגיא דעצמות וגידין ונותר דף פ"ג ובתוס' ד"ה אי אמרת וכו' אך זה אין נ"מ לפי הנראה דהלכה כר"י אמר רב שם ע"ש. ומבואר שם בסוגיא דשמנו של גיד ושאר דברים בבהמה שאסור לאכול מדרבנן אסור לאכול גם כן בפסח וער"מ פ"י שמנקין בשעת אכילה מחוטין וקרומין שאסורין מדרבנן וע"ש ברש"י וא"ע משום בל תותירו ואין להכריח ולומר דנהי דמדאורייתא עוברין מכל מקום חכמים העמידו דבריהם באיסורים שלהם משום סייג ועקרו שוא"ת ע' יבמות אלא באמת התורה אמרה דוקא דבר הראוי לאכילה הוא בקום אכול ולא יותיר אבל דבר שאין אוכלין לא אמרה התורה כלל אם כן י"ל שאין אוכלין מחמת שא"ר לאכילה או שא"ר לאכילה מתחז"ל או מצד מנהג שישראל קדושים נוהגין בו איסור כגון שמנו של גיד כיון דא"ר לאכילה לא הזהירה תורה לאכול ושלא להותיר ועמ"ל הל' נערה בתולה ה"ה ופ"ז מהלכות תרומות ובהל' סוטה. וכן נראה יותר דמ"ל אם אינו אוכל מחמת דא"ר לאכילה כמ"ש התוס' לענין גידי צוואר אף שהם בשר לפי הס"ד מכל מקום ל"ש להקשות לצלינהו דלית בהו טעם בשר גמור ע"ש אם כן מ"ל דא"ר לאכילה מטעם זה או מאיזה טעם כיון דאינו עושה

מחמת עצלות המצוה אינו בכלל זה ע"ש. אך לכאורה שם בסוגיא אינו נראה כן דלפ"ז אי אמרינן דהתורה לא הזהירה כלל בכה"ג הלאו כמו עצמות וגידין אם כן לא נקרא שם נותר כלל כמו שמבואר שם בעצמות דאינו בכלל עשה דנותר שיהיה בשריפה ובאמת מבואר שם בש"ס דשמנו של גיד וגיד החיצון שאסורים מדרבנן דאסורים לאכלם מכל מקום נשרפים והם בכלל נותר שצריך שרפה וערש"י שם ד"ה רב אשי אמר וכו' שמנו של גיד דמותר מן התורה ונהגו איסור בו הלכך תחילתו לשרפה כיון דמה"ת מותר חל איסור נותר עליו וכו' ולאשמעינן דאסור לאכלו וכן בסמוך ד"ה ואין חייבין כתב ובההוא קאמר תנא דידן דתחילתו אינו נאכל משום איסור דרבנן וטעון שרפה דחייל עלה שם נותר דאסור מדאורייתא נראה להדיא דבאמת הוי נותר רק דחז"ל משום סייג עקרו הלאו דלא תותירו בשוא"ת ויש כח בידם כמו שופר ולולב אבל לעקר שם נותר לא עקרו לענין שרפה כי אין בזה סייג ע"כ מ"ע של שרפה במק"ע.

וכן האוכל דברים אלו [מנותר] הם בכרת וער"מ פ"ח מה' פסה"מ שכ' שם האוכל מנותר מעור ומעצמות אינו חייב כרת ולא חשיב אלא דברים שא"ר לאכילה אבל דברים האסורים מדרבנן כגון שמנו של גיד לא חשיב נראה דחייב כרת דחל שם נותר רק דחז"ל עקרו בשוא"ת ומכל מקום אינו עובר ג"כ כיון דהוא אנוס בתקנתא דחז"ל כמו שופר ולולב ע"כ נראה מזה כהצד הב' של המ"ל דאין מדרבנן פועל כלום ודין התורה במק"ע היכא דלא הוי אסור מן התורה הוי כאין שום דבר כיון דמה"ת היתר גמור ובאמת בענין זה של המש"ל האריכו הרבה בס' האחרונים ואם נבא להאריך יעברו ויחלפו מלא רוחב ים התלמוד ואין כוונתי בח"ז להאריך בפלפולים:

והנה מד' רש"י נ"ל מבואר כמש"ל במצוה הקודמת דדבר שהוא נפסל מדאורייתא קודם שנעשה נותר כיון דא"א לאכלו מן התורה לא חל עליו שם נותר לענין שרפה וה"ה לענין כרת דדוקא מחמת שהוא דרבנן אם כן מן התורה חל שם נותר אבל בדבר שמה"ת ל"ח לאכילה כמו דל"ש לא תותירו ה"ה לא חל שם נותר כמו שכתב בהדיא אם כן כיון דלא חל שם נותר הוי כעצמות וגידין וקרניים והדומה דא"ח כרת אם [אכל] נותר ה"ה בזה אם כן אם נפסל הפסח מן התורה כגון מבושל וכדומה א"ח אם אכלו בבוקר משום נותר עיין לעיל. והנה בסוגיא זו מבואר דעצמות וגידין ישרפו ומפלפל הש"ס הטעם דעצמות ישרפו דהא אינם ראוים ולא חל שם נותר ומוקי לה מחמת המוח ושימוש נותר ע"ש. ועל הא דגידין אר"י א"ר כל הגידין כשרים חוץ מגידי צוואר ומקשינן ממשנה דהגידין ישרפו אי גידי בשר היינו נותר אלא וכו' גידי צוואר ומתרץ לה אבל על כל פנים הא דר"י א"ר לא אדחי דגידין הם בשר ונכלינהו ואי דאתותר היינו נותר דהוא בשר גמור רק גידי

צוואר הוא עץ ומוקי לה הש"ס בגה"נ ואליבא דר"י וטעון שרפה ע"ש. ואח"ז בדפ"ד ג"כ מבואר בברייתא דגידין הרכין נמנין עליו בפסח ובגידין שסופן להקשות הוא פלוגתא דר"י ורשב"י אי נמנין עליו בפסח עיין תוס' ד"ה גידין וער"מ פ"י מהק"פ ה"י שכתב גידין שסופן להקשות אין נמנין עליו בפסח מבואר מדבריו דגידין הרכין שאין סופן להקשות נמנין עליהם דהוי בשר ואם כן לפ"ז דהוי בכלל בשר וטעון שרפה חייב ג"כ אם אכל גידים הנותרים ע' בש"ס אי דאתותר הוי נותר. וק"ל מאוד דהנה מבואר בזבחים ופסקה הר"מ פח"י מה' פסהמ"ק הכ"א דהאוכל מנותר עצמות וגידין וקרניים א"ח כרת וכן בפיגול וכן טמא שאכל ע"ש ולא חילק כלל אם הם גידין הרכין חוץ מגידי צוואר ערש"י ולתוס' ג"כ גידי בשר חוץ מגידי השדרה הוי רכים ע"ש וא"כ יהיו חייבי' על הגידי' כמו בשר וע"ע בר"מ פי"ד מהמ"א הח"י האוכל מנבלה וטרפה וכו' מן העור והעצמות והגידין פטור והרב המגיד כתב דהוא מספרי ובחולין פ' העור והרוטב דאלו דברים אינם מטמאין משום נבלה ע"ש ולא כתב כלל דגידים הרכים דהיינו גידי בשר חייבים עליהם וגם בפ"ט מהמ"א כתב המבשל גידים בחלב פטור על הבישול ועל האכילה ולא חילק כלל בין גידים. ובפרט לדעת רש"י כל הגידים הוי רכים חוץ מגידי צוואר ולדעת התוס' ג"כ כל הגידים רכים חוץ מן השדרה דסופן להקשות אבל רוב גידים רכים הם וא"כ אמאי לא יתחייב בנבלה ובב"ח ובנותר ופיגול על הלאוים וכן בפ"א מה' אה"ט כתב דאלו דברי' אינם מטמאין בנבלה ולא חילק כלל ובפרט דכל גידי בשר הם רכים וכ"כ פ"א מהמ"א דאוכל גה"נ מטמאה פטור וא"ח משום טמאה דאין הגידין בכלל בשר כמו שביארנו וכתב הרב המגיד דהיינו דמבואר לעיל דאוכל גידים אינו חייב ע"ש ובאמת גה"נ הוי ג"כ בכלל גידים הרכים חוץ מחוטי צואר או גידי שדרה דסופן להתקשות אבל כל הגידין הם רכים וכ"נ מגמרא כאן דוקא בנתערבו וכו' ע"ש וא"צ להאריך.

ע"כ לבי אומר בטח דידוע דהוא פלוגתא בגה"נ ובכ"מ אם יש בנידין בנ"ט ור"י סובר דיש בגידין בנ"ט וכמה תנאים וגם ר' יוחנן בביצה המבשל גה"נ בחלב דאמר הבערה וכו' ועל בב"ח מחייב ש"מ דס"ל יבגבנ"ט אך דאפסקא הלכתא דאב"ג בנ"ט ע"כ סוגיא אזלי למ"ד יבגבנ"ט ע"כ סובר ר"י א"ר דגידין הם בכלל בשר וגם אוקמי למשנה כר"י ור"י ס"ל יבגבנ"ט וכן ר"י ורשב"י דפליגי בגידין שסופן להקשות סברי דיבגבנ"ט ע"כ סובר רבי יוחנן דנמנים וכ"ה האמת כמ"ש דר"י ס"ל יבגבנ"ט ורשב"י סובר לענין פסח כיון שסופן להקשות אין נמנין ע"ש בתוס' הטעם אבל לפ"מ דאפסקא הלכתא פגה"נ אבגבנ"ט אם כן כל הגידין לאו בכלל בשר נינהו לשום איסור שבתורה ולענין נותר דינן כעצמות ואין חילוק בהם לגידי הצואר כי אינם בכלל בשר כלל וא"כ לא חל עליהם שם

נותר לענין שרפה כמו דלא חל לענין איסור כרת, וער"מ בפסה"מ שם שמביא שהעצמות אין טעונין שרפה ולא הביא דין גידין דסמך עמ"ש אח"ז וכן בכ"מ דגידין ועצמות אינם אכילה כלל ועץ בעלמא הוא וכל הסוגיא אזלי למ"ד יב"ג בנ"ט וגם המשנה דגה"נ וירך שנתבשל כולם סוברים יבגבנ"ט ע' בחולין אבל לדידן פשוט דעץ בעלמא הוא לענין נותר ולענין פסח ודאי אין נמנין עליו כמו שאין נמנין על עצמות וקרנים וטלפים וכדומה ולפי זה תמוה לי מאוד דעת הר"מ ז"ל דהוא סובר בכ"מ דאין בגידין בנ"ט [חוץ מגיד הנשה של נבלה שכתב פ"ח מהמ"א דלוקה שתים וכבר תמהו עליו ובמצות גיד הנשה כתבתי תי' לזה ומה שיישבו האחרונים וזה ל"ש כאן] אם כן היאך פסק פ"י מהק"פ דגידין שסופן להקשות אין נמנין עליהם מבואר דגידין הרכין נמנין עליהם ואמאי הא אין בגידין בנ"ט ולאו בכלל בשר הם, הן לענין טומאה והן לענין איסורי אכילה אם כן איך יוצא י"ח פסח ולומר דיש חילוק דלענין ל"ת לא הוי אכילה ולענין עשה הוי אכילה כמו שנסתפק במ"ל פ"ה מהל' יסוה"ת שהבאנו לעיל זה אין סברא כלל חדא דגם שם הסכימו האחרונים דאין חילוק וגם א"נ דיש חילוק ימנו גם כן בפסח על עצמות וקרניים וזה ודאי אינו ומ"ש גידין והיא תמיה גדולה לפי עניות דעתי שוב האיר השי"ת את עיני ומצאתי בשער המלך דהרגיש בזה ע"ש דמקשה על רש"י בסוגיא דפירש דיי"ח פסח הא אב"ג בנ"ט ומפלפל עוד שם ומתרץ עפ"י דברי המ"ל הנ"ל אך לא הרגיש בד' הר"מ כאן ועמ"ש שמביא ד' רש"י ביצה דמבואר שם האוכל מנבלת העוף מעצמות וגידין וכו' ופירש"י דהאי תנא סובר אב"ג בנ"ט וע"ש ג"כ שדעתו דאף ר"י דסובר יב"ג בנ"ט דוקא בגה"נ של נבלה דאחשבי' אבל לכל מילי מודה דאב"ג בנ"ט ע"ש ולפ"ד הסוגיא דהכא דנמנין עליהם בפסח וגם לענין נותר דמקשה ונכלינהו וכו' ועבתו"ס נרא' דלמ"ד יב"ג בנ"ט הוי כבשר גמור והנאני מאוד מה שראיתי שהרגיש בזה כי הייתי נבוך מאוד בזה ויש לפלפל פ' העור והרוטב ואי"ה אשנה פרק זה וצ"ע שלא הרגיש שום א' ממפ' הר"ם ז"ל כאן בק"פ.

ועבכ"מ פ"ח מה' שחיטה הי"ב על הא דכתב הר"מ דגידין הרכים אינם חשובין בשר והקשה הא מבואר דדוקא שסופן להקשות ותירץ דמלתא דפשיטא דרכים נידוני' כבשר או דכל הגידין סופן להקשות והנה תי' השני תמוה דכאן מבואר בסוגיא דגידין הרכים נידונים כבשר ובגידין שסופן להקשות פליגי וגם למה כ' הר"מ שסופן להקשות ועיין בצל"ח מפלפל בד' הכסף משנה וגם בנוב"י מן התורה ואין כאן מקומו ואי"ה אשנה פ"ז. ורמ"א הביא ד' ב"י דכל הגידין סופן להקשות כתי' הב' וקצ"ע דבגמרא מוקי כאן המשנה דהגידין ישרפו היינו שמנו של גיד ובאמת הוא רבותא דעומד תחלה לשרפה

ומכל מקום חל שם נותר כיון דמה"ת חזיא כפירש"י ואמאי השמיט הר"מ בפסהמ"ק שם דין זה דשמנו של גיד ישרפו וכבר כתבתי דגידין באמת סובר הר"מ דא"צ לשרוף וצ"ע ועברש"י בסוגיא זו ד"ה לא נצרכה כו' פירש דגה"נ ראוי לאכילה ע"ש בסוגיא כי קצרתי. והנה הלאו הזה הוא על בני חבורה דהם מוזהרים לאכלו כולו ולא יותירו ממנו ע' פסחים ס"ג היך דקיימי בלא ילין היינו בני החבורה. אין עוברין בלאו זה אלא פ"א דנותר עד הבוקר אבל בבוקר א"ע עוד בשום פעם כמ"ש תוס' פסחים כ"ח ע"א ד"ה וחמץ הרי הוא וכו' ע"ש. וער"מ פ"ט ה"ו שכתב בני חבורה נכנסין בג' ויוצאין בא' כ"א שגמר אכילתו מותר לו לצאת א"צ להמתין על חבירו ע"ש לפי פירושו בש"ס ועיין כסף משנה שכתב בשם הר"י קורקס דאפשר אם יצא והניח האחרים אוכלים לא חל עליו הלאו דבל תותירו כיון שהניח אחרים אוכלים ע"ש ומכל מקום כתב זה בדרך אפשר ולא ברירא לי' ונראה מצד הסברא דדוקא שהניח גדולים בני דיעה שייך שפיר לומר דהוא סמך עליהם אבל הניח קטני' כיון שהם אינם בני דיעה בודאי החיוב עליו דעליו מוטל להשגיח שלא יותר ואין סומכין על קטנים שהם אינם בני דיעה ואסור לסמוך עליהם כו' פשוט:

סעיף ב

ונוהגת בזכרים ונקבות וכו'. ד"ז דמצוה זו נוהגת גם בנשים אינו דבר פשוט כ"כ וצריך ביאור רחב ולכאורה כיון דקיימא לן דכל מצות ל"ת בין שהז"ג בין שאין הזמן גמרא נשים חייבות ה"ה כאן וכן מבואר בר"מ פי"ב מה' עכו"ם ה"ג דכל מצות ל"ת שבתורה א' אנשים וא' נשים חייבים חוץ מבל תקיף ובל תשחית וכו' ומדסתם נראה דאין שום חילוק ובאמת צריך ביאור וכבר עמד על מבוכה זו הגאון פמ"ג בפתיחה לאו"ח דהנה מבואר בקידושין ל"ה על הא דמבואר במשנה דכ"מ ל"ת נשים חייבות אמרינן מה"מ אר"י א"ר וכן תדבר"י א"ק איש או אשה כי יעשו השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ופירש"י בד"ה לכל עונשין ולאוין עונשין מלקות הן עכ"ל אם כן בלא דריא"ר היו נשים פטורין ממצות ל"ת אך מהיקשא דריא"ר חייבין ובאמת מבואר מדבריו דהוקשו לכל עונשין ולאוי' עונשין הם אם כן אינו מוכח מדריא"ר רק לאוין שיש בהם מלקות אבל לאוין שאין בהם מלקות לא מוכח אם כן אין מוזהרים הנשים כלל וגם מהפסוק איש או אשה כי יעשו אפשר דהוקשו בלאוין שיש בהם מעשה אבל בלאוין שאין בהם מעשה לא הוקשו כלל ואין הנשים מוזהרים אם כן כאן דאין לוקין על לאו זה כמבואר בסמוך דהוי לאו שאב"מ וגם נל"ע אם כן מנלן דנשי' חייבות.

ולכאורה י"ל דקושית הש"ס מנ"ל דנשים חייבות במצות ל"ת היינו דוקא בל"ת שהז"ג דמבואר שם דמעשהז"ג נשים פטורות ע"ש ע"כ אפשר דל"ת נשים פטורות ג"כ אבל ל"ת שאין הזמן גמרא מן התורה יהיו פטורים כיון דאפילו מ"ע שלא הז"ג נשים חייבות לעשות בקום ועשה מכ"ש שמוזהרים שלא לעבור בל"ת בקו"ע ואפילו באין בו מעשה מכל מקום ל"ת חמור מעשה ע' יבמות פ"ק אם כן הלימוד של אר"י א"ר צריכין אנחנו דוקא בל"ת שהז"ג אבל כאן דהוי מל"ת שאהז"ג אף שהוא רק בפסח מכל מקום יבואר בסמוך בעזה"י דלא הוי זמ"ג ע"כ נשים מוזהרות ג"כ כאן אבל באמת א"א לומר כן דהא ביבמות פ"ד מבואר ל"ל דכתיב לא יקחו מלמד שאשה מוזהרת ופריך ל"ל קרא הא מדאר"י א"ר נפקא איש או אשה וכו' ומשני אי מדר"י אמר רב ה"א דוקא לאו הש"ב אבל לאו שאינו שוה בכל לא קמ"ל והתם הוי ל"ת שאין הזמן גמרא מכל מקום איצטריך לימוד דר"י א"ר ומהתם לא שמעינן ע"כ נלמד מקרא דלא יקחו אלמא כיון שיש בלאו צד קל אצטריך לימוד לחייב נשים אף בלא הזמן גמרא אם כן נהי דעל לאו שאין שוה בכל נלמד שם מקרא אבל אב"מ ואין בו מלקות לא שמעינן מהא דאר"י א"ר וע"ש ג"כ ברש"י שכתב הוקשו לעונשים ופירש"י ג"כ לאו וכרת אם כן לאו שאב"מ לא שמעינן כלל וע"ש עוד דמקשה והרי טומאה טעמא דכתב בני אהרן וכו' מ"ט לאו משום דר"י א"ר וכו' ע"ש מבואר להדיא דאף ל"ת שאהז"ג צריך לימוד ולא ילפינן אלא השוה בכל מדר"י א"ר אם כן לאו שאב"מ ואין בו מלקות לא נשמע מדר"י א"ר אף באין הזמן גמרא ויותר מפורש הדברים בתמורה ב' ע"ב דאצטריך קרא לרבות אשה דלוקין על לאו דתמורה ומקשה הש"ס ל"ל קרא מדריא"ר נפקא וכו' ומשני לגירסא הראשונה שמביא רש"י ה"מ לשי"ב מעשה ופירש"י בהני לאוין שוין זל"ז דכתיב אשר יעשו דמשמע עונשין שיש בהם מעשה כגון חילול שבת ושאר איסורים שיש בהם מעשה אבל לאו שאב"מ כגון תמורה דבדבור' תליא מילתא אימא לא תלקי קמ"ל עכ"ל אם כן מבואר להדיא דמדר"י א"ר לא ילפינן אלא עונשין שיש בהם מעשה אבל לאוין שאב"מ אף דאין הזמן גמרא כמו תמורה לא נשמע מדר"י א"ר וכ"ת נהי דלא נפקא מדר"י א"ר מכל מקום כיון דהתורה רבתה אשה לתמורה אף דאין בו מעשה אם כן ילפינן מתמורה דנשים חייבות בלאו שאב"מ כדאמרינן ביבמות דהוי ילפינן שא"ש בכל מלא יקחו ע"כ אצטריך מיעוט גבי טומאה בני אהרן ע"ש אם כן ה"נ כ"ה דליכא מיעוטא כמו בטומאה ילפינן מתמורה דאף לאו שאב"מ נשים חייבות ז"א דבאמת גבי תמורה מבואר שם בש"ס דבדיבורא עביד מעשה וה"ל מעשה ומכל מקום בגמרא קאמר שפיר דאי לא דגילתה התורה בתמורה לא הוי ידעינן מדר"י א"ר דלמא מעשה גמור בעינן כחילול שבת והדומה אבל לא כי האי

דבאמת אינו אלא דיבור אלא דע"י הדבו' אתעביד מעשה וכ"נ שם מל' רש"י ע"כ צריך ריבוי בתמורה מכל מקום לא נוכל למילף מתמורה אלא דומיא דתמור' דאף דאב"מ ע"י הדיבור אתעביד מעשה בזה נשים חייבות ומצינו הרבה ל"ת כה"ג ע' בחיבורי אבל ל"ת שלא אתעביד מעשה כלל או שאין בה דבור כלל כהאי לאו דקיימינן בי' מנלן דליכא למילף מתמורה ומנלן דנשים חייבות דלא נוכל למילף מדר"י א"ר ג"כ כמ"ש.

ומ"מ אפ"ל כיון דיש לנו ריבוי בתמורה אם כן שוה אשה לאיש וקי"ל דצבור ושותפין אין עושין תמורה דהיינו דאין קדוש התמורה ועל הלאו הם מצווים עיין במס' הנ"ל ור"מ פ"א מה' תמורה ע"כ נתן הר"מ הטעם פ"א דעל לאו דתמורה לקי אף שאב"מ דעל ג' לאוין לקי מימר ומקלל ונשבע ותמהו עליו שהרי בש"ס אמרינן לא תיתני מימר דבדיבורו עביד מעשה ותי' האחרונים דט"ז צריך לצבור ולשותפי' והד' עתיקין אין כאן מקומו אם כן נשים חייבות בלאו דתמורה אף שאב"מ כלל היינו נשים צבור או נשים שותפים מכל מקום קשה היאך נוכל למילף דשאני לאו דתמורה שיש בו מלקות ע"כ חמור אבל אב"מ ואין בו מלקות מנלן דחזינן דבאיזה סברא דיש צד קל לא נוכל ללמוד כדאמרינן כאן דוקא יב"מ ולאו השוה בכל אם כן מנלן דנשים חייבות בלאו הזה והנה בתמורה מביא רש"י עוד גירסא דמשני אי מדאר"י א"ר ה"א עונש השוה בכל אבל תמורה א"ש בכל דצבור ושותפים אין עושים תמורה וכו' ואינו עונש השוה בכל וכו' וגירסא זו כתובה בגמרות שלנו בפנים אם כן לגירס' זו נראה דוקא לאו שא"ש בכל לא נשמע מדר"י א"ר אבל לאו שאב"מ נשמע שפיר מדאר"י א"ר דאי לאו שאב"מ נמי לא נשמע אם כן אמאי לא קאמר בפשיטות דמדאר"י א"ר לא נשמע אלא יב"מ דכי יעשו כתיב ומדנטה הש"ס לגי' זו מחילוק דיב"מ נראה דאף אב"מ ג"כ אתרבי מדאר"י א"ר ואפשר שיש להגמרא איזה טעם ע"ז ואנחנו לא נדע אם כן לאו שאב"מ לגי' זו נשים מוזהרות. אך באמת י"ל דאף לגי' זו לאו שאב"מ אין הנשים מוזהרות מדאר"י א"ר דזה פשיטא דקרא כי יעשו דוקא ולאוין ועונשין שיב"מ הוקשו והא דלא משני כן ז"א דהא לפי גי' זו ס"ל להש"ס דצבור ושותפין לא לקי על התמורה ואפשר אף אזהרה אינו, אם כן ביחיד דלקי על התמורה אצ"ל דתמורה הוא גזירת הכתוב דלוקין על לאו שאב"מ כדתני תנא קמי' דר"י דהא באמת מסקנת הש"ס דלא תיתני מימר דבדיבורו עביד מעשה אם כן לא הי' יכול לתרץ דמדאר"י א"ר לא נפקא אב"מ ע"כ צריך קרא לתמורה דהוא לאו שאב"מ דז"א דתמורה ג"כ לאו שיב"מ וע"כ לוקין ובצבור ושותפים דלא עבדי תמורה אין לוקין דאב"מ הוא אם כן שפיר מוכח לאו דתמורה מדר"י א"ר דהוי לאו שיב"מ דבדיבור' עביד מעשה ע"כ צריך לתרץ מחמת שא"ש בכל.

וער"מ פ"א מה' תמורה והבאנו לעיל דסובר דצבור ושותפים אין עושין תמורה להיות קודש אבל לוקין וע"ש בלחם משנה הקשה דהרי כאן אמר הש"ס דצבור ושותפים לא לקי והוי עונש שאש"ב וכ' הלחם משנה דהר"מ אינו גורס גירסא זו דאש"ב אלא גורס כגירסא ראשונה דלאו שאב"מ ולפי שיטת הר"מ דצבור ושותפין לקי אף שאין עושין תמורה עכצ"ל דבתמורה גזירת הכתוב דלוקין אף בל"מ וכן כתב שם ולמה לוקין על התמורה וכו' חוץ ממימר וכו' אם כן לדידי' שפיר דצריך קרא בתמורה אף דאב"מ דבאמת בצבור ושותפים אב"מ וזה לא נשמע מדר"י א"ר ע"כ צריך קרא בתמורה. העולה מזה לשיטת הר"מ דתמורה הוי לאו שאב"מ דצבור וכו' לוקין אם כן ע"כ סובר כגירסא ראשונה דצריך קרא לרבות תמורה אף על פי דאב"מ נשים מוזהרות אם כן אפ"ל דבכה"ת יליף דנשים מוזהרות על לאו שאב"מ מתמורה כמבואר שם ביבמות דהתורה כתבה מיעוט בטומאה בני אהרן ולא בנות אהרן דאל"ה הי' ילפינן מלא יקחו דנשים חייבות בטומאה אף דהוי לאו שאש"ב ע"ש אם כן ה"נ מרבינן בכ"מ לאו שאב"מ מתמורה וגם לאו שאינו שוה בכל דג"כ לא ילפינן מדר"י א"ר כמבואר ביבמות שם ע"ש מכל מקום ילפינן דנשים חייבות מלא יקחו וכו' דמוזהרות על לאו שא"ש בכל אף דגבי טומאה מיעט קרא דאינן חייבות דא"ש בכל מכל מקום כיון דאיכא למילף לחומרא ולקולא לחומרא ילפינן ע"כ נשים מוזהרות בכל הל"ת כ"ז לשיטת הר"מ.

אבל לגי' השני' שהביא רש"י מחמת דאינו שוה בכל דצבור ושותפים לא לקי אם כן הוי תמורה לאו שיב"מ ע"כ לא הי' ביכלתו לתרץ מחמת אב"מ דבאמת הוי מעשה והוצרך לתרץ דאש"ב ע"כ איצטריך דתמורה אם כן נהי דלאו שאש"ב נשים חייבות דילפינן מלא יקחו וגם מתמורה דהם לאוים שאש"ב ונשים חייבות אם כן כמו דלא נשמע מדר"י א"ר לאו שאש"ב מכ"ש דלאו שאב"מ לא נשמע דכי יעשו כתיב ובמקום דאין לנו קרא לרבות אם כן לא מוכח כלל דלאו שאב"מ יהיו נשים מוזהרות וגם לשיטת הר"מ שכתבתי דתמורה הוי לאו שאב"מ וגריס כגירסא ראשונה ג"כ צע"ק דאפשר לא נוכל למילף מתמורה דדוקא בתמורה דלוקין גילתה התורה דנשים חייבות אבל אזהרה בלחוד במקום שאין לוקין אפשר דאינם מוזהרים ולזה אפשר לדחוק כיון דילפינן דל"צ מעשה אם כן אין חילוק נהי בדר"י א"ר מבואר דהקשו לעונשין היינו דשם מבואר העונש בפסוק הזה וא"כ מתמורה נוכל למילף שפיר אבל לגירסא השני' דתמורה הוי לאו שיב"מ אך מחמת אינו שוה בכל ריבתה התורה אם כן אינו מוכח כלל דעל לאו שאב"מ יהיו נשים מוזהרות וגם ק"ל לפי גירסא דשוה בכל אינו מוכח בכה"ת דלאו שאינו ש"ב דנשים יהיו חייבות כיון דלא ילפינן מדר"י א"ר ואי דילפינן מתמורה הא גבי נשים לכהונה

כתיב לא יקחו להזהיר נשים על לאו שאש"ב אם כן ה"ל פסולי כהונה ותמורה שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין ולא ראיתי ממוני המצות שיחלקו בלאוין ויש לפלפל בזה דב' כתובים ואין כאן מקומו על כל פנים דלאו שאב"מ לא ידעינן לשיטת רש"י לגירסא השני'. על כל פנים דברי הר"מ והרמ"ח שסובר ג"כ כדעת הר"מ בתמורה לקמן פ' בחקותי דתמורה הוי לאו שאב"מ ומכל מקום לוקין וגם צבור ושותפין לוקין אם כן ס"ל כגירסא ראשונה וריבה הכתוב אשה ללאו דתמורה אם כן שפיר סוברים דכל לאו שאב"מ נשים מוזהרות דילפינן מתמורה וגם לאו שאש"ב ס"ל דחייבים נשים דנלמד מלא יקחו ביבמות ואף שבטומאת כהנים נשים א"מ מכל מקום לחומרא ילפינן ואל יקשה לך הא דאמרינן ביבמות דקיחה אצטריך דלא לילף מטומאה אף דנכלל בדר"י א"ר ולחומרא יליף דהתם יש לקיים שני כתובים דאש"ב פטורים מקרא דטומאה ודר"י א"ר נוכל לאוקמי בשוה לכל אף דאינו ש"ב ג"כ בכלל דר"י א"ר מכל מקום כיון דאיכא [לימוד] אחרינא בפי' נוכל לקיים שניהם דר"י א"ר מיירי בשוה לכל ובאש"ב ילפינן מטומאה לפטורא אבל באמת כאן דיש פסוק גבי נשים פסולים לכהונה דנשים מוזהרות אף לאו שאש"ב וקרא דטומאה להיפך ע"כ לחומרא ילפינן וק"ל וע"ש ותבין.

ונראה דאף לגירסא השניה אם כן לא מרבינן אלא לאו הקל שאינו ש"ב אבל לאו שאב"מ לא שמעינן כמש"ל מכל מקום נראה דהא דשיילינן בקידושין מנלן דנשים חייבות בל"ת ומתרץ מדר"י א"ר נפקא ולכאורה בלא דר"י א"ר מן התורה לא ישוו נשים לאנשים עכצ"ל כיון דבסוגיא שם ילפינן דנשים פטורות ממ"ע שהזמן גמרא ובמ"ע שאין הזמן גמרא נשים חייבות אם כן שיילינן אפשר כמו דנשים פטורות ממ"ע שהז"ג אפשר ג"כ דפטורים ממל"ת שהזמן גמרא אבל בל"ת שאין הזמן גמרא אין סברא כלל לפטרם כיון דחייבין במצות עשה שאין הזמן גמרא דהוא בקום ועשה ומ"ט לא יתחייבו בל"ת שהוא בשוא"ת ע"כ שאלת הגמרא רק על ל"ת שהזמן גמרא דאפשר דשוה למ"ע דנשים פטורות וע"ז הוצרך לדר"י א"ר אבל ל"ת שלא הזמן גמרא הם ממילא חייבין וא"כ דל"ת שאין הזמן גמרא [חייבים] כיון דא"צ ללימוד דר"י א"ר דכי יעשו הם מוזהרים ג"כ בל"ת שאב"מ אך ביבמות גבי לא יקחו ובתמורה דהוי לאו שאין הזמן גמרא ומכל מקום סברת הגמרא דפטורות אף דאהזמן גמרא דהתם הסברא נותנת דפטורים אי לאו קרא לריבוי דהא חזינן דאשה קיל מאיש לענין הרבה מ"ע שהזמן גמרא דילפינן דנשים פטורות אם כן מה בכל המצות שכל ישראל חייבים בהם פטר הכתוב נשים מכ"ש בלאוין כאלו דגם כל ישראל אינם מצווין בהם רק פרטים מכ"ש דאין הנשים חייבות אף דאין הזמן גמרא כיון דחזינן דאף אנשים הרבה פטורים ואשה קיל מאיש ע"כ גבי לאו שאינו ש"ב שפיר צריך

קרא לרבויא אבל בלאוין השוין בכל ישראל מן התורה לא יתחייבו נשים דהוי כמו מ"ע דהתורה ציותה לכולם אך בל"ת שהזמן גמרא ה"א דפטורים דילפינן ממ"ע כמו דפטורים ממ"ע שהזמן גמרא ג"כ ילפינן דל"ת שהזמן גמרא יהיו פטורים ע"כ אצטריך לדר"י א"ר ע"כ לא אמרינן בתמורה דאצטריך כיון דאב"מ דאף אם נימא דלא הוי מעשה מכל מקום כיון שאין הזמן גמרא הסברא לחיובי' אף שאב"מ ע"כ אמרינן הטעם דאש"ב ולפי זה יוצא לנו דלאו שאינו שוה בכל נשים חייבות דנפקא מלא יקחו ומתמורה ולאו שאב"מ אם אין הזמן גמרא ג"כ חייבת מצד הסברא אבל ל"ת שהזמן גמרא לא נשמע דחייבים רק מדר"י א"ר ולא נוכל לרבות מדר"י א"ר אלא לאוין שיש בהם מעשה דכי יעשו כתיב אבל אין בהם מעשה והזמן גמרא לא נוכל לרבות אם כן אפשר דפטורים לאוין שאב"מ והזמן גמרא אבל כל הלאוין שאין הזמן גמרא אף שאב"מ ואם הזמן גמרא ביש בהם מעשה אף דאינם שוין בכל מכל מקום חייבים רק ל"ת שהזמן גמרא ואין בהם מעשה צ"ע מנלן דחייבות ואפשר דאינם חייבות וגם לדעת הר"מ והרהמ"ח שכתבנו לעיל דגרסי בתמורה דהוי לאו שאב"מ וצריך קרא לרבויי בתמורה באין בהם מעשה אף דלא הזמן גמרא מכל מקום אפשר דפטורים אם כן נהי דריבתה תורה דנשים חייבות בלאו שאב"מ על כל פנים מנלן בל"ת שהזמן גמרא ואין בה מעשה דנשים יהיו חייבות כיון דלא נוכל למילף מדר"י א"ר דשם דוקא מעשה בכלל וגם מתמורה לא נוכל לילף דדוקא שם דאין הזמן גמרא אבל בל"ת שהזמן גמרא אפשר לא עדיף ל"ת ממ"ע שהזמן גמרא כמו דפטורים בעשה דהזמן גמרא יהיו ג"כ פטורים מל"ת שהזמן גמרא ובאמת לא ראיתי לרבותינו שחילקו בלאוין ועל הכל צ"ע. והנה הגאון בעל פמ"ג רמז לזה בקיצור בפתיחה והארכתי קצת כי הוא במצוה שיש לחקור בזה וגם עיקר לידע האישים שחייבים בכל מצוה ע"כ בררתי קצת וידעתי כי הוא ענין עמוק בסוגיא דקדושין ובאתי רק להזכיר וישמע חכם ויוסיף לקח:

סעיף ג

עבר על לאו וכו'. נלע"ד דאם מותיר בפסח עובר בשני לאוין לאו זה ועוד לאו אשר אבאר בעזה"י דהנה במנין המצות להר"מ בס' המצות ובפתיחתו להק"פ מנה ג' לאוין שלא להותיר מפ"ר והב' שלא להותיר מפ"ש והג' שלא להותיר מחגיגת י"ד ובאו הלאוין במנין המצות דהם בנושאים מתחלפין וכן מנה הרהמ"ח כ"א במקומו ובפתיחה להר"מ בפסה"מ מונה שם לאו שלא יותר מן הקדשים ונמנה ג"כ ללאו בפ"ע וכן הרהמ"ח מנאו במקומו וז"ל הר"מ פח"י מה' פסה"מ ה"ט אסור להותיר מבשר קדשים לאחר אכילתן שנאמר בתורה לא תותירו ממנו עד בוקר וה"ה לשאר הקדשים כולם וכתב הכסף משנה

דבת"כ מרבינן כל הקדשים מפסוק זה ע"ש וא"כ כיון דכל הקדשים נכללו בלאו זה גם הקרבנות הללו היינו פ"ר ושני וחגיגת י"ד ג"כ נכללו בלאו זה כי הם ג"כ בכלל קדשים רק הלאו הזה הוא לאו כולל וחוץ לזה באלו ג' הקרבנות כתבה תורה לאו מיוחד לכ"א וכל כה"ג עיין ס' המצות להר"מ דאם עובר בלאו המיוחד עובר בלאו המיוחד וגם בלאו הכולל אם כן עובר על ב' לאוין כאן על לא תותירו דכתיב גבי פסח וכן הלאו דכל הקדשים ומה שלא כ' הר"מ והרהמ"ח דעובר בשני לאוין אפשר כיון דאין לוקין אין נפקא מינה כ"כ אף דבכ"מ מבואר בר"מ דעבר על כך וכך לאוין אף דאין לוקין ע"ש בה' גנבה ובה' גזילה ואבידה דאם גזל עובר בג' לאוין אף דאין לוקין על שום א' מהם מכל מקום כיון דאין לוקין פעם כתבו בפירוש ופעם השמיטו ולפמ"ש דאפ"ל דאף לאו שאב"מ דלא נוכל לילף מדר"י א"ר ונשים פטורות מכל מקום דוקא בל"ת שהזמן גמרא אבל בל"ת שאין הזמן גמרא נשים חייבות אף באב"מ אם כן כאן אף דנשים פטורות מל"ת המיוחדת דהוי זמ"ג ואב"מ מכל מקום הלאו הכללי דלא יותר מן הקדשים זה נוהג בכל הקדשים והוי אין הזמן גמרא ועוברים נשים ג"כ רק הלאו המיוחד בפסח זה הוי זמ"ג דאינו נוהג אלא בפסח והוא זמ"ג אבל לאו הכולל לא הוי זמ"ג דנוהג בכל הקדשים ול"ש לומר כיון דהפסח הוי זמ"ג נידון כזמ"ג זה אין סברא כלל כיון דהלאו כולל והוי אין הזמן גמרא אף הפרטים שנכללו אף שהם תלוים בזמן ל"ה זמ"ג וא"צ לראי' אם כן אנשים עוברין תמיד בשני לאוין ונשים אם נאמר כמש"ל דאב"מ והזמן גמרא אין נשים מוזהרות מכל מקום מוזהרות כאן מחמת לאו הכללי דהוי אין הזמן גמרא כנלע"ד.
עוד יש להעיר במש"ל דפסח וחגיגה יש לאוים מיוחדים על כ"א ויש עוד לאו כולל כל הקדשים והמותיר בפסח או בחגיגה עובר בשני לאוין אם כן במותיר בפסח ח"ז ובחגיגה ח"ז א"ע משום לאו הפרטי דהם ב' שמות ואיסור מב' שמות אין מצטרפין לשיעור עיין ר"מ פ"ד מהטמ"א אבל בלאו הכללי [חייב] דבלאו הכללי ה"ל מש"א.
והנה ד"ז שייך בפסח ויש לו חטאת ג"כ שהקריב מבע"י דזמן נותריהן א' בעמוד השחר מצטרפין שני ח"ז ועובר על לאו הכללי אבל פסח וחגיגה והדומה בכל השנה אם יש לו קרבן שנאכל ליום ולילה וזמן הנותר בעה"ש ויש לו ג"כ קרבן שנאכל לשני ימים דזמן הנותר בשקיעת החמה אחר עה"ש באותו יום וכגון שנשחטו שניהם ביום אתמול דעל א' עובר בעה"ש ועל השני עובר בשקה"ח וכמו פסח וחגיגה דעל הפסח עובר בעמוד השחר ועל החגיגה א"ע עד שקה"ח והותיר ח"ז בעה"ש מקרבן שאינו נאכל בעמוד השחר כמו פסח וחטאת ואח"ז בשקה"ח הותיר הקרבן שזמן אכילתו הי' עד עכשיו אם נצטרף ח"ז הראשון לח"ז שני לעבור בלאו. והנה בודאי מצטרף כי בכא"פ ל"ש במידי

דלאו אכילה והו"ל כמו מעילה דמצטרף לזמן מרובה כמבואר כ"פ בח"ז וכמו בשבת כ' אות אחת ערבית וא' בשחרית אם כן לפ"ז בכ"ע אם ה"ל קרבן חטאת והותיר ח"ז ואח"ז ה"ל עוד חטאת והותיר ח"ז אפשר ג"כ דמצטרף ועובר בלאו מ"ל אם ה"ל קרבנות פ"א ולא הי' זמנו שוה או הי' בזאח"ז או אפילו היום הותיר חטאת ואח"ז הותיר שלמים או קרבן אחר והותיר היום ואחר ימים הו"ל עוד קרבן כמו זה והותיר חייב משום הלאו ואף דאין בו מלקות עבר בלאו הזה כי א"צ בב"א כי מצטרף אך אפשר לחלק בין אם ח"ז הראשון ושני עדיין בעין או שא"ב כגון שנשרף וכדומה ודמיון לזה גבי הוצאת שבת אך יש לחלק והנה גבי בל יראה נ' מד' האחרונים דאינו מצטרף למפרע אם לא הי' בב"א וג"כ לא ברירא לי אפשר דבאמת מצטרף וצ"ע כעת ואיה"ש אשנה פ"ז, שוב נתישבתי דבנותר ל"ש צירוף כלל אף אם מותיר משני קרבנות שוים בזמן א' כגון משני חטאות וכדומה כיון דכתיב תי' ממנ"ו לא תותירו ממנ"ו וילפינן לכל הקרבנות עיין ר"מ פח"י מה' פסה"מ ותי' ממנו משמע מקרבן א' שיעור נותר אבל ע"י צירוף לא מיקרי ממנו וזה אמת ופשוט:

סעיף ד

ואין לוקין וכו'. שהוא נל"ע וכו' טעם זה כ' הר"מ כאן ופח"י מפסהמ"ק ואל יקשה לך לפמש"ל דמותיר הפסח עובר בשני לאוין ואמרינן בתמורה דלא אתי חד עשה ומנתק תרי לאוי כבר כתבו התוס' חולין פ"א דהיכא דהלאוין אינם סמוכים זל"ז אתי חד עשה ומנתק תרי לאוי ועוד כתבו דדוקא תמורה דל"ה עשה גמור דממילא נעשה העשה דנעשה קודש אבל עשה דצריך לקיים העשה כמו כאן דאין העשה מתקיים בלא מעשה שיעשה עשה זו אלים ומנתק ב' לאוין ע"ש בתוס' ובשער המלך ה' חו"מ והאחרונים הקשו להר"מ פ"א מתמורה דעל תמורה לוקין אף דהוי לאו הנל"ע דהלאו כולל יותר מעשה ולא ניתק אלא למקצתו דצבור ושותפים אין עושין תמורה ועל הלאו מוזהרים אם כן אף באותו צד שניתק לוקין אם כן כאן דהלאו הוא כולל נשים והעשה אינו בנשים דהוי מעשהז"ג דשריפת נותר אינו אלא ביום וא"כ הלאו כולל יותר מעשה והאחרונים תירצו הרבה תי' בזה ע' או"ח סי' צ"ו תי' ק' המ"ל ה' מלוה ולוה לענין השבת העבוט ודדברי הר"מ סותרים לדברי שבה' תמורה ותי' עפ"י ס' התוס' הנ"ל דהעשה שעושה מעשה אלים לעקור ב' לאוין ולענין זה נמי ע"כ לא כ' הר"מ דהיכא דהלאו כולל יותר מהעשה לא הוי נל"ע רק בתמורה דהעשה נעשית מאלי' אבל השבה דהעשה נעשית במעש' מודה הר"מ דהעשה מנתק בכה"ג הלאו אף אותו צד שלא ניתק ע"ש אם כן ה"נ עשה דנותר דהוי עשה אלים מנתק הלאו ואפילו נשים בעצמם ג"כ הוי אצלם ניתק כיון

דניתק מקצתו כמו גבי השבת העבוט. הן אמת סברת האו"ת מבואר להיפך בתוס' יומא ל"ו ע"ב ד"ה לאו דנבלה שכתבו ג"כ כסברת הר"מ דהלאו כולל יותר לא חשיב ניתק ושם מבואר אף דאין העשה נתקיים מאליו מכל מקום לא הוי ניתק. ואי"ה במצות עשה דשריפת נותר יבואר אי נשים מצווים על העשה ועיין במ"ל ה' מלוה שרמז לד' התוס' יומא ע"ש. והנה האחרונים שהק' קושיא זו הי' פשוט אצלם דנשים מצוים על לאו דנותר אף שאב"מ וכבר כתבתי דאין זה ברור לפי הגירסות ולפמ"ש לחלק דל"ת שאין הזמן גמרא ודאי נשים חייבות אף בלא מעשה אם כן כאן נשים חייבות דל"ה זמ"ג דעוברים נמי על לאו הכולל קדשים וזה ל"ה זמ"ג כמ"ש ואין להאריך:

סעיף ה

לפי שהוא נל"ע. ע' פח"י מה' פסה"מ תמה הכסף משנה על הר"מ למה לא כתב הטעם דהוי לאו שאב"מ ותי' בדוחק ובמ"ל כתב דטעם זה דנל"ע משכחת לה בקיימו ולא קיימו או בביטלו וכו' דלוקין על הלאו אם כן טפי הו"ל להר"ם למינקט הטעם דשאין בו מעשה שהוא כולל כל החלוקות ולא משכחת לה מלקות דאין בו מעשה כלל וצריך תלמוד עכ"ל ולכאורה י"ל דמשכחת לה מעשה לפי המבואר במכות דאם הי' לבוש כלאים לוקין על כ"א אף שלא עשה מעשה כיון שתחלת הלבישה הי' ע"י מעשה עתו"ס שבועות ובמל"מ פ"ג מה' ביאת מקדש ה"ב פלפל אפילו אם הי' תחלת המעשה בהיתר מכל מקום לוקין אח"כ אעפ"י שאב"מ ועיין בס' משנת חכמים להגאון מזאמוטש פלפל בזה אם כן אם עשה מעשה בידים ופסל הבשר של פסח שהוציאו או בישל את הפסח ובע"כ לא הי' רשאי לאכלו ונתותר אם כן אפשר הוי מעשה ולוקין ומכאן ראי' לדברי שכתבתי ל' דאם נפסל באיזה פסול קודם שנעשה נותר אין נותר חל לענין אכילת ושריפת נותר וי"ל דל"ש גם הלאו דלא תותירו כלל כי תיכף שנפסל פקע הלאו דלא תותירו דהתורה אזהר שלא יותיר רק יאכל אבל כיון שא"ר לאכילה קודם ל"ש הלאו כלל אם כן נראה פשוט כיון דל"ש הלאו כלל בודאי אין חל שם נותר לענין שריפה או לחייב אם אכל הנותר דל"ה עליו שם נותר כלל. ויותר מזה דעת הצל"ח דאף שעוברין בקרבן פסול בלאו דלא תותירו מכל מקום אין חייבין על הנותר מכ"ש היכא דלא עבר על הלאו כלל אינו נותר כלל לשום ענין ואף אם פסלו באיסור דרבנן דחל שם נותר עיין ל' מכל מקום בלאו דלא תותירו א"ע דהוא אנוס בתקנתא דרבנן ע"ל ומכל מקום אפשר דאם פסל הקרבן בפסול דרבנן דחל שם נותר כמ"ש בשם רש"י, אך אם נפסל בעצמו או שהוא א"ר לאכול מתחלתו כגון שמנו של גיד א"ע על הלאו הזה כי הוא אנוס בתקנתא דחז"ל עמג"א ה"פ סי' תמ"ו אבל אם עשה מעשה בידים לפסול אותו אם כן אפשר עבר על הלאו דודאי

אסור לו לאכול הקרבן דחז"ל העמידו דבריהם מכל מקום על כל פנים כיון שעשה במזיד עבר על הלאו אם כן משכחת לה שפיר מעשה גם בנותר אך לצד שצידד המ"ל כל היכא דמדרבנן ל"ח גם מדאורייתא א"ע אם כן אף בפסלו בפסול דרבנן א"ע כלל וא"כ לא משכחת לה מעשה בשום אופן אבל אי אמרינן מכל מקום כיון דמדאורייתא חזי חל עליו כל דין תורה כגון כאן באיסור דרבנן חל עליו שם נותר לענין כרת עכצ"ל דעובר בלאו רק מכל מקום אסור לאכול ומחויב להותיר והוא אנוס בתקנתא דחז"ל וה"ל כמו אנוס אם כן אם עשה במזיד מעשה בידים ופסלו פסול דרבנן כיון דעל ידי מעשה נתותר ה"ל לאו שיש בו מעשה ומשכחת לה מעשה שפיר ול"ק ק' המ"ל ובגמרא דאמרינן דנותר ה"ל לאו שאב"מ דאמר לא מן השם הוא זה אלא מפני שאב"מ היינו לדין התורה דאצל דיני התורה ל"מ מעשה כמ"ש המ"ל הנ"ב וה"ס אבל עתה שיש כמה פסולי דרבנן ואם הוא פסלו בפסול דרבנן אם כן עשה מעשה והוי נותר על ידי מעשה עיין ותבין וא"א להטעים יותר אך לסברת הרהמ"ח דכל לאו שנוכל לעבור בלי מעשה אף בעשה מעשה אין לוקין ע' מצוה שד"מ שמ"ה שמ"ו אם כן כאן דאפשר לעבור בלי מעשה בכל גווני אין לוקין ולשיטות דלא ס"ל כן אם כן שפיר משכחת לה מעשה [וס' הרב המגיד שהוא להיפך מס' הרהמ"ח ל"ש כאן וק"ל] אם כן אם עשה כאן מעשה ול"ק העשה או ביטלו כגון זרקו לים או איבדו ולא שרפו לוקין על נותר אם כן כיון דהוי לאו שיש בו מלקות נשים חייבין מהיקשא דר"י א"ר כמש"ל.

ונ"ל גם כן אפילו למש"ל דלאו שאב"מ אפשר אין הנשים מוזהרות כלל ובפרט בל"ת שהזמן גמרא דאינו בכלל היקישא דר"י א"ר מכל מקום אם בלאו משכחת לה מעשה גם כן אם כן נשים מוזהרות עליו וכיון דמוזהרות הם בלאו זה אף באב"מ גם כן מוזהרים כמו אנשים ודוקא אם הלאו הוא תמיד אב"מ אם כן אינו בכלל היקישא אבל אם בלאו הזה יש מעשה ואם כן נשים מוזהרים נמי שלא יעברו אף בלי מעשה כמו איש כנ"ל ולפמ"ש ע"כ כתב הר"מ הטעם דנל"ע דזהו מלתא דפסיקא אך אם ביטל העשה זה תלוי בהעשה אבל לא בהל"ת וכבר ביאר דיני ביטלו בסנהדרין אבל הטעם שאב"מ בהל"ת עצמו וזה לא פסיקא לי' לכתוב מפני שאב"מ דמשכחת לה מעשה שפיר כמ"ש. אך באמת שיטת הר"מ צ"ע אם סובר זה הכלל היכא דהלאו בא מתחלה על ידי מעשה עמ"ל ומשנ"ח האריכו וגם על הרהמ"ח דס"ל הכלל שכתבנו דהיכי דמשכחת בלא מעשה אין לוקין אף בעשה מעשה הי' ליה למנקט טעם זה דהוא טעם ברור ועיין.

ולענין תשובה בלאו שאב"מ יבואר לקמן אי"ה וע' פמ"ג או"ח תרנ"ו ומשנ"ח התעוררו על הא דמבואר בש"ס דעל עשה א"צ לבזבז כל הונו אלא עד חומש ובל"ת מחויב ליתן

כל ממונו ולפי"ז בלאו הבא מכלל עשה דהוי כעשה א"צ לבזבז כל ממונו א"ד דהטעם דבעשה א"צ לבזבז כיון דעובר בשוא"ת ובלאו צריך לבזבז מחמת דעובר בקו"ע אם כן בלאו שאב"מ גם כן א"צ לבזבז כיון דהוא עובר בשוא"ת ובלאו הבמ"ע כיון דהוא עובר בקו"ע צריך לבזבז עיין במשנ"ח מצוה א' בצפנת פענח פלפל בזה וענין זה דכללי המצות יבוארו בקונטרס מיוחד אי"ה ועפמ"ג או"ח בפתיחה חקר אם לאוין שאב"מ דאין לוקין אם לוקין מכת מרדות וה"ר מר"מ פ"א מה' חו"מ דאם הניח חמץ ברשותו אין לוקין ולוקין מכל מקום ויבואר בקונטר' הנ"ל אי"ה. והנה ידוע דאם אחד אינו רוצה לעשות מ"ע כופין אותו עד שתצא נפשו באומר לולב אינו נוטל עיין בכסף משנה בש"ס והר"מ והרהמ"ח לעיל ודוקא מצוה הנמשכת שעדיין יש בידו לקיים אבל אם עבר אין כופין רק לוקין מכל מקום וא"צ לרשום המ"מ כי מלאים מזה כל הראשונים. ובל"ת אינו מפורש אם רוצה לעבור ל"ת אם כופין אותו כדי שלא לעבור ונראה פשוט דאם רוצה לעבור על לאו בקו"ע ודאי אין מניחין אותו בשום אופן דל"ת בקו"ע חמור מעשה שרוצה לעבור בשוא"ת דאם יעבור בקו"ע ודאי הל"ת חמור כמבואר ביבמות אם כן בודאי אין מניחין אותו וע' חולין ק"י דכופתין ערש"י מחמת דמכין אותו אך שבקוהו מחמת דמתן שכרה בצדה וע"ש בתוס' היאך כופין על הצדקה ותי' דהוי לאוי לא תקפוץ אם כן מבואר היכא דאיכא לאו אפילו אם עובר בשוא"ת מכל מקום כופין וזה נ"ל גם מצד הסברא כמו שאם אינו רוצה לעשות עשה דהוא עובר בשוא"ת מכל מקום מכין אותו כיון שאפשר לקיים אם כן ה"ה בל"ת שאב"מ ורוצה לעבור בשוא"ת מכל מקום כופין אותו שלא לעבור ולמה יגרע ממ"ע ומכ"ש לאו בקו"ע אם רוצה לעבור מכין אותו עד שתצא נפשו כדי שלא לעבור בקו"ע דהיא בודאי חמור דהיא קו"ע אם כן מכין אותו עד שת"נ להצילו מן העבירה וער"ה סוגיא דב"ת אזהרה לב"ד שיעשוך וע"ש בתוס' וז"פ.

ואין להקשות אם כן היאך מבואר בסנהדרין ע"ג דרודף ניתן להצילו בנפשו דוקא ברודף אחר חבירו להרגו ואחר נערה המאורסה והזכר אבל שאר עבירות אפילו חילול שבת ועובד ע"ז לא ניתן להציל בנפשו וגם בדברים שניתן להציל בנפשו דוקא קודם שעשה העבירה כדי להציל נפש או האשה אבל לאחר שנעשה העבירה אסור להרוג אלא מביאו לפני ב"ד ע"ש ובר"מ פ"א מרוצח אם כן קודם שעשה עבירה אפילו א' מכל עבירות מותר להרגו כדי שלא יעבור ובפרט בקו"ע כע"ז וח"ש והדומה אם כן כמו דמכין אותו עד שת"נ אם הפקירה התורה את נפשו ודאי מותר להרגו אם א"א להצילו מלעבור בל"ת אם כן מה חילוק יש בין רודף אחר ג' דברים הנ"ל ושאר עבירות זה ל"ק וכמה תשובות בדבר דגבי רודף מבואר דא"צ התראה כלל ואף דמבואר בר"מ שם דעל כל פנים מודיע

לו דישראל הוא דלמא שוגג הוא זה דוקא ביש פנאי אבל אם אין פנאי הורגין אותו אפילו ידעינן שהוא שוגג עמ"מ פ"ח מה' חובל ומזיק וע"ש דאפילו קטן שרודף ניתן להצב"נ ואפילו קטן בן יומא והא דאין הורגין אותו מחמת שהוא רודף לאמו כי משמים קרדפו ע"ש אבל בל"ז הורגין אפילו בשוגג אבל בשאר עבירות אין לו דין רודף רק מצוה לאפרושי מאיסורא אם כן בודאי אין עושין דבר עד שידוע שהוא מורד ומסרב וכן במצות עשה אבל אם יש צד לדונו אפשר דלא ידע ח"ו לעשות לו שום דבר וז"פ וגם ברודף חיוב על כל איש ישראל להרוג אותו ואם אינו הורגו עובר על כמה לאוין לא תעמוד וכו' עיין ר"מ שם אבל לאפרושי מאיסורא הוא קצת מצוה אבל אם אינו מפריש חבירו אם אינו מכשילו בידים אינו עושה שום איסור אם יודע שאינו מקבל תוכחה או שהוכיח אותו ולא קיבל לא עבר כלל וע' גיטין פ"ח ע"ב אביי אשכחי' לר"י דהוי מעשי אגיטא אמר והאנן הדיוטות אנן ותניא וכו' וע"ש בתוס' ד"ה לפניהם דלענין עישוי בעינן מומחים ולא ב"ד הדיוטות וע' תוספ' סנהדרין ע"ב ד"ה לבעי מומחין ובקצה"ח סי' ג' כתב גם כן הא דכופין במצות עשה לעשות עד שתצא נפשו מן התורה הוא דוקא לב"ד מומחין אך אנן שלוחי דקמאי עבדינן אבל אינו מוטל כלל על יחידים ולא על הדיוטים לכוף הן במצות עשה והן בל"ת וכן מבואר בר"ה שם אזהרה לב"ד שיעשוך דוקא ב"ד ואף דמבואר בב"ק דנרצע וכו' יכול להכותו לאפרושי מאיסורא היינו דהרשות בידו אבל אין חיוב כלל על איש מישראל להפריש את חבירו מאיסורא עד שת"נ אבל הב"ד נ"ל ברור אם מוזהרים להכות על מ"ע עד שת"נ מכ"ש שלא להניחו לעבור בקו"ע וגם בשוא"ת כמבואר גבי בל תאחר דאזהרה לב"ד ודאי מחויבים לכופו עד שת"נ אף שהוא בשוא"ת כמו מ"ע שעובר בשוא"ת דכופין אותו שלא לעבור ה"ה ל"ת בשוא"ת כמבואר להדיא גבי בל תאחר בר"ה ובתוס' חולין שהבאתי לעיל ועמ"ל פכ"ד מה' שבת נסתפק ברודף אחר העריות אם ניתן להצב"נ בשבת ומביא בשם הרי"ף דגם בשבת ניתן להצב"נ ע"ש אם כן בודאי חילוק גדול יש דרודף הורגין אותו אפילו בשבת ולהפרישו מאיסורא ודאי אין רשאי לעשות שום איסור עבור להציל חבירו מאיסור ע' תוס' סנהדרין ע"ג ע"ב ד"ה חד למעוטי וער"ה מקשה ל"ל קרא לכוף על ב"ת מיקריב אותו נפקא אלמא דאין חילוק בין עשה ובין ל"ת אפילו בשוא"ת כמו בל תאחר כופין עד שת"נ כנלע"ד ב"ה ברור מאוד דחילוק גדול יש בין ד"ז לרודף אחר ג' העבירות כמ"ש וז"ב. ולפי זה בלאו דאנן בי' נמי כופין אם רואין שמתעצל כמו בעשה כופין אותו שיאכל כדי שלא לעבור על הלאו דבל תותיר.

שוב נתיישבתי דבלאו הזה דנותר נראה דאין כופין אם רואים שמתעצל לפמ"ש תוס' פסחים כ"ט בשם ר"י דמשהה חמץ ודעתו לבערו א"ע ואפילו איסורא ליכא ועמ"ל פ"א

מחו"מ ובשו"ת ש"א ובמה שפלפלו האחרוני' והטעם כתבו התוס' מחמת דהוי לאו הנל"ע ועיין בחולין דנטלה ע"מ לשלחה וכו' אם כן כאן נמי בהותיר על מנת לשרוף ולקיים העשה אפשר ל"ע איסור כלל אם כן ל"ד דלאו דב"ת דהתם בכל רגע עובר ומצילין אותו מן העבירה אבל כאן קודם אור היום א"ע כלל אך לכופו שלא יעבור והיאך יכולין לכופו בהכאה דאפשר יחזור ורגע א' קודם אור היום יהיה בדעתו לשרפו וא"ד למ"ע דהזמן עובר ע"כ נ"ל דאין כופין כה"ג. אך לפ"ז אם אמרינן דנשים נמי מוזהרים על לאו דנותר ועל שריפת נותר אינם מצווים דהוי מ"ע שהז"ג על מצות שריפת נותר אם כן אפשר כופין אותם שלא לעבור. אך גוף ס' הר"י צ"ע ובאתי רק להזכיר ישמע חכם וכו' אחר כתבי כל הנ"ל בא לידי ס' גינת וורדים מהפמ"ג ומצאתי שם בכלל כ"ג ענין נותר ויב"מ והעיר בכמה דברים שכתבתי והנאני ולפע"ד הדברים ברורים דאם פסלו לקרבן באיסור דרבנן הו"ל מעשה ולוקין ולאו דוקא בכה"ג אלא אפילו השליך אותו קודם שנעשה נותר במקום שלא יוכל למצוא דודאי נותר חל עליו דזה הוי כמו נאנס והותיר אם כן אם עשה זה במזיד אף שאחר כך לא עשה מעשה מכל מקום כיון דהי' על ידי מעשה לקי כמש"ל וע"ש בס' הנ"ל מביא בשם רש"י תמורה ד' ע"ב דלחד גירסא שאני כהנים וכו' דכהנים כיון דרבי בהן הכתוב מצות יתירות לוקין אף בלאו הנל"ע אף די"ל דרש"י כתב כן דוקא בלאו שניתק מקצתו ע"ש לענין אונס אך מסתימת לשון רש"י נראה דבכ"ע הכהנים לוקין ורבותינו ראשונים לא כתבו ד"ז ע"ש בס' הנ"ל והנה אם נאמר דבנותר משכחת לה מעשה אך אין לוקין מחמת הנל"ע כמש"ל ואם נאמר דגבי נשים ל"ש העשה דשריפת נותר דהוי מעשהז"ג אם כן נשים אם הותירו במעשה לוקין ועיין באחרונים פלפלו בזה ואין כאן מקומו אך אם נאמר כן אני מסופק בח"ע וחב"ח דידוע דחייב בכל המצות כב"ח אבל רק מצד החירות ולא מצד העבדות אם כן ח"ע וחב"ח שהותיר בקרבן במעשה והנה העשה דשריפת נותר חל עליו מצד חב"ח וצד עבדות הוא כמו אשה ופטור ממ"ע שהזמן גמרא אם כן נהי דהל"ת דעבר מצד חב"ח הוי נל"ע אבל באמת גם צד עבד עבר על הלאו דנשים חייבות בלאו ומצד עבדות העשה אינו חל ולא הוי נל"ע אם כן אפשר דלוקין כמו מה שמחויב מצד חב"ח ולא מצד חלק עבדות אם עבר עונשין דר"מ הקפה והשחתה למסקנת הש"ס קידושין הוויין עבדים כמו נשים דפטורים ועפי"ב מה' עכו"ם דהר"מ פסק דעבדים חייבים והמ"ל תמה עליו על כל פנים אם נאמר דפטורים מכל מקום בודאי אם הוא ח"ע וחב"ח דאסור בודאי אם עבר לוקין וה"ה בכ"מ דחייב מצד החירות אם כן ה"נ דחמור מצד העבדות נותנים לו חומרות צד העבדות אם כן כאן דחמירי נשים דנשים לוקין על לאו זה וכן עבדים ה"ה ח"ע וחב"ח

נהי דמצד ב"ח פטור מצד ח"ע נראה דחייב דמצד עבדות אין נל"ע ונראה פשוט אף למ"א דכופין את האדון והרי הוא כמשוחרר ויבואר לקמן בח"ז כ"פ מכל מקום דוקא להחמיר אבל להקל עליו אם יש בצד עבדות חומרא כמו כאן לומר דהוי כב"ח להקל עליו זה ודאי אינו והסברא מכרעת בזה שהוא כן עכנ"ל כמ"ש. וגם אנדרוגינוס לשיטת ראב"ד שכתבתי לעיל דהוא חצי איש וחצי אשה ג"כ הדין כן דלוקין דעל חצי אשה לא ניתק דא"ח בשריפת נותר. עיין במשנ"ח בפתיחה פלפל אי מ"ע חמור מל"ת או ל"ת חמור והביא דעת רמב"ן דבמ"ע כיון דכופין אותו עד שת"נ אם כן מ"ע חמור ולפמש"ל אין ראיה דקודם העבירה ודאי גם בל"ת מכין אותו כמש"ל גם רוב דיעות דל"ת חמור אם כן ודאי מכין אותו וא"ד לרודף כמש"ל לחלק אך בנל"ע אין איסור כלל לתוס' פסחים אם כן אין כופין וגם רש"י פירש דעשה הוא תיקון הלאו אם כן נראה דאין כופין כנלע"ד בעזה"י:

מצוה ט

סעיף א

להסיר כל חמץ וכו'. מבואר בר"מ פ"ב מהחו"מ והנה בענינים אלו האריכו הראשונים והאחרונים וכמעט לא הניחו מקום להתגדר ולהאריך בפרטי הענינים צריך קונטרס מיוחד ואין כוונת זה החיבור ואכתוב קצת בקיצור דיני המצוה והנה לכאורה יש ספק אם המ"ע הוא שיהא החמץ מושבת ואם יש לו חמץ חוץ מה שעובר על ל"ת דב"י וב"י עובר עוד על העשה ואם אין לו חמץ א"ע בלאו וגם המ"ע מקיים בשוא"ת כמו בשבת ויום טוב איכא עשה דשבתון בעשיית מלאכה ואם עבר ועשה מלאכה עובר בעשה ולא תעשה ואם לא עשה מלאכה חוץ מה שלא עבר על הלאו קיים גם כן מ"ע דשבתון וה"נ עיקר המצוה כאן שלא יהי' החמץ ברשותו והוא מושבת מרשותו כמו המ"ע דשבתון דלא הוי כמו לאו הבא מכלל עשה דאינו מקיים המצוה באם א"ע רק בעובר על הלאו הבמכ"ע עובר על העשה אבל אינו מקיים המצוה ובאמת בשבת אינו כן דהתורה כתבה בלשון עשה המחויבת ע"כ מקיים העשה וע"כ נחשב מ"ע דשוי"ט למצוה בפ"ע לא כן לאו הבמ"ע עיין ס' המצות להר"מ והרמב"ן ותבין אם כן ה"נ אם הי' לו חמץ עובר על עשה ולא תעשה ואם אין לו חמץ מקיים גם כן המצוה דתשביתו אף דהיא שוא"ת ולפי זה א"צ לדקדק שיהא לו חמץ קודם פסח ויבערו כמו מצות ציצית דמצוה על כל איש ישראל ללבוש ד' כנפות כדי לקיים המצוה בקו"ע אבל כאן ממילא נתקיים המצוה וא"צ לחזור כלל אחר חמץ וגם נ"מ אם רוצה לבער חמצו בפסח ובא אחר וחטפו ממנו וביערו דמבואר בח"מ שפ"ב דמונע לחבירו לעשות מצוה כגון שחטף ממנו כיסוי צריך לשלם

לו אבל כאן כיון דאין מצוה כלל עליו בקו"ע אלא ממילא נתקיים המצוה אם כן לא חטף ממנו כלל כי בכ"ע שמושבת מן העולם מקיים הבעל החמץ מ"ע דהוי בכל הענין כמו עשה דשוי"ט א"ד דמצוה עליו בקו"ע דישבות החמץ ואם אין לו חמץ לא קיים העשה כמו מי שא"ל ד' כנפות נהי דא"ע מכל מקום לא קיים המצוה ה"נ ג"כ כמו התם דמצוה עליו לקנות טלית וכדי לקיים מצות השי"ת ה"נ מצוה לחזור שיהי' לו חמץ קודם פסח ויבער אותו בי"ד כדי לקיים מ"ע בקו"ע ולפי זה אם חטף א' המצוה מידו חייב בקנס כמ"ש בח"מ שם ועוד יש נ"מ אי אמרינן דמצוה זו היא בקו"ע אם כן אם השבית חמץ בפסח ע"י שאכלו ל"ק המצוה כי הוי מהב"ע להסוברים מהב"ע מן התורה לא יצא ומובא בח"ז כ"פ אבל אי המצוה היא בשוא"ת אם כן אפילו אכלו מכל מקום אינו ברשותו וקיים המ"ע כיון דא"ל חמץ וגם אם המצוה בקו"ע לא יצא אלא אם כן קיים המצוה בזמנה חצות יום י"ד כמו מילה דהתורה קבעה לזמנה ביום השמיני וקודם לכן ל"ק המצוה ה"נ קודם חצות אם השבית ל"ק המצוה אבל אם המצוה בשוא"ת אם כן העיקר דלא יהי' לו חמץ וכשמגיע הזמן וא"ל חמץ קיים המ"ע ומדברי הרהמ"ח שכתב ביוצא לדרך מוטל עליו המצוה נראה דהיא בשוא"ת דבקו"ע אין מוטל עליו המצוה קודם ועיין ברא"ש שם וכ"נ ממ"ש הרהמ"ח דנשים חייבות במצוה זו והניחא אם היא בשוא"ת ובמ"ע דשוא"ת נשים חייבות אף בהזמן גרמא כמו יום טוב ועיין באחרונים ובתוס' קידושין בשם הר"י ירושלים אבל אם המצוה בקו"ע יש להסתפק אך האחרונים הסכימו דבכ"ע חייבים ועיין בשאג"א.

גם נ"מ אם המצוה בשוא"ת א"צ כוונה לצאת כמ"ש במצוה א' אבל אם היא בקו"ע צריך כוונה לדעת הסוברים מצ"כ והנה מד' הר"מ שכתב מ"ע להשבית החמץ וכו' ואח"ז כתב ומה היא השבתה האמורה בתורה אין הכרע דהיא בקו"ע דכמו כן כ' בתחלת ה' שבת וכאן נמי הכוונה דיהי' מושבת אדרבא מדכתב דהמ"ע שישבית קודם זמן איסור אכילתו מבואר דהמצוה בשוא"ת דאי בקו"ע מנלי' דלמא המצוה רק בחצות זמן שקבעה התורה וכן מבואר בתוס' פסחים ד' ע"ב ד"ה מדאורייתא שכתבו איך נילף ביטול מתשביתו הא אמרינן לקמן אך חלק והוא בחצות ובחצות א"א לבטל דהוא לאח"ז איסורו ע"ש ואי המצוה בשוא"ת אם כן ל"ק כלל דהתורה אמרה דבחצות יהיה מושבת כבר כפירש"י לקמן בסוגיא ד"ה אך חלק אע"כ דס' התוס' דהעשה הוא בקו"ע אם כן קבעה התורה זמן למצוה ולא קודם כמו מילה ומהר"מ שכתב קודם זמן איסור אכילה וגם כתב דתשביתו היינו ביטול כשיטת רש"י וזה הוי קודם זמן איסורא אם כן מוכח דסובר דהמצוה היא בשוא"ת והעיקר היא דבזמן איסור יהי' החמץ מושבת מביתו אך לכאורה בגמ' שם ד'

משמע דהמ"ע הוא בקו"ע דמקשינין דכ"ע אחר חצות מנלן אמר אביי תרי קראי כתיבי וכו' כתיב שבעת ימים וכתיב אך ביום הראשון תשביתו הא כיצד לרבות י"ד לביעור ופירש"י כיון דכתיב שבעת ימים היינו אפילו רגע תוך שבעה וכתיב אך וכו' הרי שהה בו ואם נאמר דהמ"ע הוא בשוא"ת אם כן ל"ק דהתורה כתבה לא ימצא היינו ל"ת וביום הא' תשביתו היינו העשה שיהי' מושבת ובאמת צריך להשבית קודם הלילה קצת כדי שיהא מושבת בלילה ושייך שפיר אך ביום הראשון וכו' כיון דמקיים לעשה עכצ"ל דסברת אביי דהיא בקו"ע ואם נאמר דראשון דהיינו יום טוב אסור להשבית קודם לכן דהוא גזירת הכתוב כמו סוכה ולולב דוקא יום הזה כן ה"נ צריכין להשבית דוקא ביום ראשון אם כן סותר להפסוק שבעת ימים וכו' ובאמת שהה קצת עכצ"ל הראשון היינו י"ד אך לפי' התוס' דדיוק' דאביי הוא מיתורא דקרא או מאך חלק ע"ש אם כן אין ראיה וגם לפרש"י אפשר נהי דאביי ס"ל כן מכל מקום כולהו תנאי ואמוראי דילפי ממק"א ולא ילפי מפשט' דקרא כאביי אפשר דפליגי על אביי בזה וסוברים דהעשה היא בשוא"ת ע"כ לא מוכח מידי כיון דמושבת קודם הלילה שפיר הוי עשה וכ"פ רש"י בדברי רבי יוסי לקמן א"א אלא ביום טוב ת"ל אך חלק ואי ביום טוב הא אתקש וכו' כתב רש"י ובלא אך חלק לא מוכח דהוא בעי"ט דאיכא למימר השבתה היא בה"ש בתחלת היום ובודאי כוונת רש"י לאו דוקא בה"ש דבה"ש הוי ספיקא דאורייתא וא"כ עובר על ב"י וא"כ היאך יוכל להשהות בה"ש אלא כוונתו דקודם התחלת יום ט"ו יהי' מושבת ותחלת ליל ט"ו כבר יהי' מושבת אם כן חזינן דבלא אך חלק ה"א דהעשה הוא ביום טוב בשוא"ת דהיינו שיהיה מושבת קודם אם כן עתה דילפי מאך חלק די"ד ג"כ אסור וחייב בעשה מכל מקום הוא שוא"ת דיהא מושבת מחצות וכן אפ"ל לכולהו תנאי ואמוראי שם אך לר"ע דיליף דהוא עי"ט דהבערה אב מלאכה וא"א ביום טוב ודאי סובר דהוא בקו"ע דבלאו הכי לא מוכח דאף דהוא ביום טוב מכל מקום יכול להשבית מעי"ט ע"י הבערה ובליל יום טוב הוא מושבת ובאמת בענין הילפותא אין הלכה כר"ע אפילו אם נאמר להלכה דאין ביעור חמץ אלא שרפה וכ"פ הרבה פוסקים מכל מקום ר"ע אינו סובר מתוך ביום טוב ובאמת קי"ל כב"ה דאמרינן מתוך ועיקר דילפינן דהיא מעי"ט ודאי הלכה כרבא דה' כוותי' לגבי אביי וגם הוא בתרא דהוא סובר דהילפותא הוא מן לא תשחט על חמץ וכ"כ הר"מ אם כן כיון דרבא סובר דלא ילפינן מקרא דאביי אפשר דהוא מטעם הנ"ל דהמ"ע הוא בשוא"ת ע"כ לא מוכח מלימוד דאביי לפי פירש"י אך לפי' התוס' י"ל דגם אביי סובר כן והלימוד אך חלק ע' בסוגיא והר"מ ג"כ מביא אוקמתא דרבא מלא תשחט וכו' וגם מתשביתו כפי' התוס' שם דגם לרבא צריך קרא דתשביתו ע"ש.

העולה ממ"ש דכולהו תנאי ואמוראי יוכלו לסבור דהמ"ע הוא בשוא"ת וגם מהר"מ שכתב מ"ע להשביתה קודם ז"א עכצ"ל דגם הר"ם ס"ל כן דעיקר המ"ע שיהי' מושבת מחצות ע"כ צריך להשביתו קודם חצות וכדי שלא יהי' חמץ אצלו חצות יום י"ד וזהו המ"ע דתשביתו וקיים בזה המ"ע אם כן גם ביום טוב אם יש לו חמץ בכ"ע שנתבער החמץ מכל מקום קיים מ"ע ואם חבירו חטף אצלו א"צ לשלם קנס כי מכל מקום מושבת הוא וגם אם אכלו ל"ה מהב"ע דעיקר מצוה בשוא"ת כמש"ל ולפמ"ש גם רש"י ס"ל כן דנפיק ביטול מתשביתו וק' קו' התוס' הא תשביתו הוא בחצות ואז א"י לבטל ועכצ"ל דרש"י סובר דעיקר העשה שיהיה מושבת ועומד אם כן הביטול הוא בזמן היתר והעשה הוא בשוא"ת אם כן כיון דחצות הוא מושבת קיים העשה ולפמ"ש לשיטות רש"י והר"מ והרהמ"ח אף אם אין לו חמץ מקיים העשה דאינה מוטלת אקרקפתא דגבר' ואפילו אם מבער מתחלת השנה או שאין לו חמץ כלל מקיים המצוה כמו שוי"ט דאם אינו עושה מלאכה מקיים עשה ולא תעשה ולשיטת התוס' ד' שהקשו הא ל"מ ביטול לאחז"א ולא תי' כמש"ל עכצ"ל דסברתם דמצוה זו אקרקפתא דגברא הוא כמו לולב וכדומה דצריך דוקא לקיים בזמן המיוחד והיינו חצות ע"כ לא נוכל ללמוד מתשביתו ביטול דאחז"א ל"מ לבטל ע"כ כתבו טעם אחר דלא יראה לך והיינו כשיטת הר"ן דאפילו ע"י ביטול גרוע נעשה הפקר וא"כ אין לו חמץ ואינו מוזהר בעשה וא"ע כלל והו"ל כמי שאין לו טלית בת ד' כנפות אינו מצווה על ציצית ולדבריהם על כל פנים מצוה על כל איש ישראל להותיר לו חמץ כדי לקיים מ"ע דתשביתו דאם אין לו נהי דא"ע מכל מקום אינו מקיים כמו מי שאינו לובש טלית בת ד' אבל מכל מקום מצוה עליו להדר אח"ז כדי לקיים מצות השי"ת בקו"ע וה"נ בחמץ ואין ענין זה תלוי בפלוגתא דר"י ורבנן לענין אב"ח אלא שרפה ל"מ לר"ת דר"י יליף מנותר וחכמים לא ילפי ועיקר פלוגתתן לאחז"א ודאי ניחא דר"י סובר מצות השבתה המוטל על האדם הוא בשרפה וחכ"א בכ"ד אלא אפילו לרש"י דס"ל דבזמן היתר ס"ל לר"י חמץ בשריפה ואח"ז דהיינו תחלת שבע מודה ר"י דהשבתתו בכ"ד מכל מקום ניחא דתשביתו באמת הפירוש שיהיה נשבת וא"כ בזמן איסור אם נשבת על כל פנים מקיים מ"ע דתשביתו דגם ביטול סגי לר"י ער"ן אך הוא סובר דמצוה בשרפה כמו כה"כ וערלה דג"כ אינו מצוה אקרקפתא לשרוף כה"כ שלו דבאמת אינו ברשותו ואינו שלו ורק חמץ עשאו הכתוב כאילו הוא שלו אבל לא שאר איסורי הנאה אך התורה גזרה דהדין כך הוא דאם א' רוצה לבער כה"כ ישרוף וחמץ אם ביטל א"ע כלל מכל מקום אם א' רוצה לבערו מן העולם ישרפנו אבל המצוה דתשביתו שיהא מושבת בי"ד וזה עיקר המצוה לרש"י והר"מ ואינו מוטל אקרקפתא דגברא ושרפה יליף מנותר

אבל לא מתשביתו דלרש"י הוי תשביתו ביטול ולא שרפה ואף אם נאמר דגם שרפה בכלל מכל מקום ר"י סובר דדוקא בשרפה אלא באמת זה ענין אחר ויליף מנותר ולא מתשביתו ואין תלוי זב"ז ומכל מקום מדברי התוס' משמע דתשביתו היינו שרפה ונפיק מתשביתו אך לדבריהם בלאו הכי הוי מצוה בקו"ע אם כן המצוה שיהיה בשרפה.

הכלל ממ"ש דבאמת התורה קבעה זמן להמצוה וכ"ה דהתורה קבעה זמן להמצוה צריכין דוקא לעשות המצוה לזמן שקבעה התורה ולפז"מ לא קיים המצוה אם כן דהתורה קבעה זמן להשבית חמץ חצות י"ד המצוה היא דוקא בשעה זו אך החילוק הוא לרש"י והר"מ המצוה הוא בשוא"ת אם כן בביעור קודם מכל מקום מתחיל המצוה ברגע זו שקבעה התורה כי הוא מושבת מאז ולהתוס' לפ"מ שהוכחנו מדבריהם מדדחו שיטת רש"י דביטול נפיק מתשביתו הלא אחז"א א"י לבטל ע"כ סוברים דהמצוה היא בקו"ע וחל המצוה אקרקפתא דגברא בחצות וקודם לכן לא קיים המצוה כמו לולב וסוכה ודומיהם שקבעה התורה זמן להמצוה אך מכל מקום אם נשבת קודם נהי דל"ק המצוה אבל א"ע בעשה כי אין לו חמץ אך לא קיים מ"ע ולפי זה קשה לי להתוס' כיון דחל על אדם חיוב מצוה בחצות היום אם כן מצוה עליו שיהיה לו חמץ ויבערו בחצות כמו שהאדם מצווה לקנות טלית בת ד' אם כן היאך תיקנו חכמינו זכרונם לברכה לשרוף בתחלת שש והיאך יכולין לעקור מצות התורה מכל וכל משום סייג נהי דהוי סייג דטעי אינשי בין שש לשבע מכל מקום היאך יכולים לעקור אפילו בשוא"ת משום סייג מצוה דאוריית' מכל וכל וזה מבואר כ"פ באחרונים גבי שופר דאין יכולים לעקור מצות התורה שלא לתקוע ביום טוב משום שמא יתקן כ"ש ומובא בח"ז כ"פ וכאן עקרו לגמרי שכ"א יבער חמצו קודם חצות ואין עושים המצוה בשום פעם ודוחק לומר דפעמים מקיים המצוה בנתחמץ לו זה דוחק ואפ"ל דוקא מצוה המחוייבת אין חכמינו זכרונם לברכה יכולים לעקרו מכל וכל כגון שופר אבל דוגמא דציצית דאם אינו לובש טלית בת ד' כנפות אינו חייב כלל כה"ג אם היו מוצאין איזה סייג היו יכולים לתקן שלא ילבש אדם טלית בת ד' כנפות כי אין חכמינו זכרונם לברכה יכולים לעקור מכל וכל לעבור על עשה אבל שלא לקיים ולא לעבור אפשר יכולים לעקור משום סייג אם כן כאן עקרו משום סייג קיום המצוה אבל לא לעבור על המצוה ואפשר בכה"ג יכולין וצ"ע במקומות שעקרו חכמינו זכרונם לברכה שוב מצאתי סברא זו בשל"ה מצות לנכרי תשיך.

ולפמש"ל דלרש"י מכל מקום עיקר המצוה דיהי' החמץ מושבת והתחלת המצוה בחצות בשוא"ת אפשר ליישב מה שתמהו על הר"מ חו"מ פ"א דקנה חמץ לוק' מפני שעשה מעשה הא בפסחים צ"ה נראה דב"י הוי ניתק לעשה וכ"כ תוס' פסחים כ"ט והיאך

פ' הר"מ דלוקין ולפמ"ש ניחא דבאמת לאו הנל"ע דאין לוקין מבואר סוף חולין דזה הכלל כל לאו שיש בו קו"ע אין לוקין וכ"ה בכ"ד אם כן אפ"ל דוקא בל"ת דהעשה היא בקו"ע הוי ניתק לעשה כפירש"י דהתורה אמרה אם תעבור קיים העשה אבל עשה שהיא בשוא"ת ואינ' מוטל' אקרקפתא דגברא כלל כמו כאן איך שייך לומר בעמוד והשבת כיון דאינו מצוה כלל והמצוה תוכל להתקיים אפילו ממילא אם נאבד מעצמו או ע"י אחר ולא הוי קו"ע שהוא יתחייב בכך בכה"ג לא הוי נל"ע ולא הוי דומיא דנותר ד"מ דנותר הוא מצוה ובודאי דבנותר אם היה מעשה ואם נסבור דקיימו ול"ק ואם לא שרף בעצמו הנותר רק אחר שרפו ודאי לוקין כי הוא ל"ק העשה אך בשרפו בעצמו הוא קיים כי המצוה מוטל עליו אבל כאן דע"כ אין המצוה מוטל בקו"ע אם כן ל"ש נל"ע והוי כמו שעשה מלאכה ביום טוב דל"ש לומר דהלאו ניתק לעשה דשבתון ע"כ דחה הר"מ סוגיא זו דהוי לאו הנל"ע מחמת סוגיא דכאן דמוכח כ"פ דהוי שוא"ת והר"י בעל תוס' שהסכים לסוגיא הנ"ל אזיל לשיטתו דף ד' דהוא קו"ע אם כן שפיר הו"ל לאו הנל"ע כנלע"ד וא"ד לתמורה דנתקיים על כל פנים המעשה מגזירת הכתוב אבל כאן אין מצוה עליו כלל רק דמ"מ צריך לבערו שלא יעבור וגם אח"ז ממילא נתקיים המ"ע דהשבתה ל"ש נל"ע. ואטעים יותר מש"ל כל דבר דהתורה קבעה זמן ודאי העשה על הזמן וקודם לא קיים העשה ולרש"י גזרה התורה שיבטל ובאמת לא יוכל לקיים כי א"י לבטל אז ואם יבטל מקודם ל"ק מצות התורה כי הזמן דוקא אז בעת שקבעה תורה עכצ"ל דהעשה היא רק בשוא"ת וא"כ באמת מתחיל העשה בזמנה והוא יכול לעשות אימת שירצה אעפ"י שאינו מקיים כמבואר ברא"ש פ"ק דפסחים דקודם זמן אינו בכלל דתשביתו מכל מקום כשמגיע הזמן ממילא נתקיים ואז הוא מקיים בשוא"ת אבל להתוס' דביטול אינו בכלל אם כן יוכל לקיים העשה בקו"ע אם כן מן התורה נימא דהמ"ע היא בשוא"ת יותר מסתבר דהעשה היא כמו כל העשין שבתורה לולב וסוכה ודומיהם עיין היטב ותבין. ולשיטת התוס' כיון דהמצוה יוכל להתקיים בקו"ע אם כן אם אין לו חמץ ל"ק המצוה כלל כי לדבריהם אין המצוה כלל בשוא"ת רק דאם אין לו לא עבר על העשה אבל ל"ק כלל כמו מי שאין לו ד' כנפות שלא עבר ולא קיים.

והנה מצוה זו אף דכתיב בפסוק ביום הראשון תשביתו ודרשו דהיינו מעיו"ט אם כן אפשר המ"ע דוקא בעיו"ט אבל בי"ט אינו מצוה כלל. אך הסכמת האחרונים ע' נוב"י ק' ות' דכל ז' ימים מוזהר על העשה וכ"ד התוס' דב"י נל"ע ועיין באחרונים. וחמץ של אחרים ושל גבוה כמו שאין עובר בב"י כן א"ע בעשה דתשביתו ובקע"א עוברים ושוה לב"י ע' שאג"א באריכות ועיין באחרונים מדיני ביטול. והנה לענין ב"י וב"י דעת הש"א

דוקא על כזית עוברין ופחות משיעור אפילו איסור תורה אינו וכ"ד הרבה אחרונים והטעם דאינו חזי לאצטרופי בכא"פ והובא כ"פ בח"ז אם כן אינו מוזהר ג"כ על העשה פחות מהשיעור וליכא איסור תורה כלל מכל מקום נראה לפמ"ש להשיטות דהוא מ"ע אקרקפתא דגברא להשבית חמץ אם כן בפחות מכשיעור נהי דא"ע מכל מקום מצוה עליו להשבית אף פחות מכשיעור כמו כל מ"ע שהבאתי לעיל בשם אחרונים דפחות מכשיעור קצת מצוה איכא ע"ל אם כן ה"נ ועיין תוס' פסחים כ"ח דאף ר"ש דסובר דע"פ לפני זמנו אינו עובר בלא כלום מכל מקום מודה ר"ש דאסור באכילה מן התורה מחמת העשה דתשביתו ותשביתו משמע שלא כדרך אכילה וע"כ עובר בעשה זו בע"פ אף לר"ש וג"כ נ"מ לדידן לדעת הר"מ והרבה ראשונים דפוסקים כר"י דלפני זמנו עובר בלאו ולוקין אם כן לשיטתם עבר על הלאו ועל העשה דתשביתו ג"כ ונ"מ אם אכל חמץ שלא כד"א דאין לוקין בחמץ ואף איסור דאוריית' ליכא ככל האיסורים שבתורה והד' עתיקין ע' מקו"ח סי' תמ"ב דעתו גבי חמץ נהי דאין לוקין מכל מקום איסור תורה איכא מחמת העשה דתשביתו עפ"י ד' התוס' הנ"ל והעשה לא נכתב בלשון אכילה ואסור אף שלא כד"א ע"ש אם כן בע"פ ג"כ אם אכל חמץ אף שלא כד"א עבר על העשה ואסור מן התורה ופשוט:

סעיף ב

והביטול בפה וכו'. נראה מד' הרהמ"ח דבדיקה וביטול שניהם מן התורה ואין להאריך במה שהאריכו הראשונים והאחרונים:

סעיף ג

ונוהגת וכו'. דאעפ"י דהוי מעשהז"ג מכל מקום לכל הדברים שוה עשה דתשביתו ללאו דב"י וע' שאג"א האריך בזה אם נשים חייבות בעשה הנ"ל דהוי זמ"ג ומסיק דנוהג דילפינן שאור דהשבתה משאור דראי' וה"ר לזה וגם מדברי הרהמ"ח נ"כ וכן הסכימו האחרונים ולפמ"ש לעיל בשם התוספות דעל אכילת חמץ עובר בעשה דתשביתו מלבד הלאו וכן בפסח ואפילו שלא כדר"א ולפי זה אם אכל חמץ שאינו מוזהר על תשביתו כגון של גבוה [ושל אחרים לא משכחת לה עיין תוס' פסחים כ"ט ד"ה ובדין דבאכילה לא משכחת לה שיהא של אחרים דאפילו גזל מכל מקום חייב באחריות והוי שלו לענין ב"י ע"ש] ואכל שלכד"א א"ע לא על הלאו דחמץ ולא על העשה דאינו מוזהר על השבתה ועיין באחרונים פלפלו על הך דאין מביאין תודה בע"פ ונ"ל לדעת הפוסקים כר"ש דלפ"ז אינו עובר רק בעשה מכל מקום אסור באכילה מן התורה מחמת עשה דתשביתו אם כן לפמ"ש דהסכמת הרבה אחרונים דא"ע על ח"ש בב"י וגם בעשה דתשביתו ואפילו איסור

תורה ליכא אם כן ח"ש מותר מן התורה לדעת הרמב"ן לאכול בע"פ ולכל הפוסקים כר"ש וגם אם היה חצי זית והקיאו וחזר ואכלו דחייב בכל איסור תורה דהנאת גרון איכא כמש"ל בחיבורינו מכל מקום כאן לא עבר דבשלמא בכל איסורין הוי בכלל אכילה כמו כזית אבל כאן א"מ על השבתה כלל בח"ש וצירוף לא שייך אפילו אם נזדמן לו ח"ז אחר לא בב"א ל"ש צירוף אם כן אין איסור כלל מן התורה בח"ש ואפילו הקיאו מותר לחזור ולאכלו ולא זו בלבד אלא בכל מקום אם נזדמן לו בזאח"ז אם כן מותר לאכלו כיון דלא מצטרף לענין השבתה ואיסור אכילה אינו אלא מצד השבתה אם כן כ"ה דא"מ על השבתה א"מ על אכילה אפילו באיסור כי אין איסור מן התורה כלל ח"ש לענין השבתה אם כן אפילו תוך כא"פ אינו מצטרף כנלע"ד ברור בעזה"י. והנה להפוסקים כר"ש אם כן בתערובות חמץ או נוקשה לשיטת רש"י דאלו עוברין היינו בב"י כיון דאתרבי לאכילה אתרבי נמי לב"י אם כן ודאי לענין תשביתו ג"כ אם כן בער"פ ג"כ אסור לאכול חמץ נוקשה או תערובות מחמת העשה כמו חמץ גמור אבל להסוברים כר"ת דרק לענין אכילה אתרבי אבל לענין ב"י לא ע' פ' אלו עוברין אם כן גם בעשה דתשביתו א"ע אפילו בפסח אם כן מותר לאכול בע"פ נוקשה ותערובות כי אין מוזהר עליהם בעשה ומותר לאכלם לשיטה זו ונראה דאף לשיטת הר"מ בלפני זמנו דפוסק כר"י וסובר ג"כ דתערובות חמץ עוברים בב"י ג"כ כיון דאתרבי לענין אכילה כשיטת רש"י עיין בה' חו"מ מכל מקום כ' הצל"ח פא"ע דדעת הר"מ דתערובות עובר בלאו דוקא בפסח אבל בע"פ א"ע דאפילו לר"י דוקא חמץ גמור דאיכ' תלתא קראי אבל תערובות דאתי' שם מריבוי אינו אלא בפסח וכ"מ בפסחים דף ב' תו' ד"ה אור לי"ד ע"ש מפורש אם כן בע"פ מותר לאכול ול"ש לומר נהי דא"ע בלאו דאכילה על כל פנים איכא מ"ע דתשביתו ז"א דבשלמא חמץ גמור דכתיב אך ביום הראשון שייך שפיר לומר דהוא בעשה אבל תערובות חמץ לאו בכלל חמץ כלל אך דהתורה ריבתה לאכילה וממילא לענין ב"י ג"כ לשיטת רש"י והר"מ אם כן כיון דהריבוי ל"ש בע"פ ל"ה דינו כחמץ כלל בע"פ וא"ע על עשה כלל וא"כ מותר באכילה אפילו להר"מ שפוסק כר"י מכל מקום בתערובות חמץ דא"ע מטעם אכילה א"ע ג"כ מטעם השבתה וליכא איסור מן התורה כנלע"ד.

והנה כיון דנשים חייבות במצוה זו גם עבדים חייבים דעבדים ונשים שוים. אך באמת עבדים א"ע בעשה זו כי החמץ אינו שלו ומה שקנה עבד קנה רבו ואין קנין לעבד בלא רבו ועל חמץ של אחרים א"ע על העשה כמו ב"י וכמש"ל בשם האחרונים דהעשה שוה לכל הדינים לב"י וב"י אם כן להפוסקים כר"ש מותר העבד לאכול חמץ בע"פ דליכא גבי' עשה דהשבתה ול"ש גבי העבד קו' התוס' דהיאך משכחת באכילה של אחרים דאי

ניתן לו במתנה או גזל מכל מקום [אינו] עובר דבאמת בעבד מה שאוכל אפילו בפה הוי הכל לרבו ואפילו ניתן לו במתנה הכל לרבו אם כן ל"ש העשה אצלו ומותר לאכול בע"פ להפוסקי' כר"ש ועיין יו"ד ה' עבדי' דאם נתן א' לעבד מתנה ע"מ שאין לרבו רשות בו לא מהני וע"ש בט"ז דאפילו אם נתן לו ע"מ וכו' מה שאתה נותן לפיך או מה שתרצה עשה דמהני גבי אשה מכל מקום בעבד לא מהני ע"ש אם כן ודאי לא משכחת העשה והלאו דב"י בעבדים ובש"ך שם הסכים להדרישה דמהני אם אומר לו מה שאתה נותן לפיך או מה שתרצה עשה וע' קצוה"ח סי' רמ"ט תמה על הט"ז דבהדיא מבואר בר"מ פ"ג מה' זכיה דגם גבי עבד מהני לשונות אלו כד' הדרישה והש"ך ע"ש מכל מקום י"ל דאם נתן לו ע"מ מה שאתה נותן לפיך אם כן כיון דאינו קונה אלא בעת שנותן בפיו אם כן לא נתחייב בהשבתה דלהשבית אינו שלו כלל דאז לא קנה קודם שנותן לתוך פיו אם כן מותר לאכול בע"פ להפוסקים כר"ש אף דבשעת אכילה הוי שלו מכל מקום ל"ש אצלו המ"ע דישבית דקודם אכילה אינו שלו כלל ע"ש ותבין. והנה גם לדידן לענין תשביתו וב"י העבד אינו מוזהר דאין לו אף אם אמר לו מה שאתה נותן לפיך מכל מקום אפשר דלא מיקרי שלו כיון דלא הקנה לו אלא לזה בלבד או שהקנה לו לדבר מיוחד אפשר דלא הוי לך וגם גבי אתרוג אפשר דלא מיקרי לכם בכה"ג וגם אפילו אם אמר מה שתרצה תעשה מכל מקום אפשר דל"ה לכם ודינים אלו דלכם יתבארו אי"ה בלאו דב"י ומשם תלמד לכאן ויבארו דינים אלו דעבד. וגם נ"מ דאשה דאין להבעל אלא קנין פירות אם הבעל עובר על העשה ועל לאו דב"י אם ק"פ מיקרי לך וגם אם קטן לשעה מיקרי שלו יבואר שם בעזרה"י בלאו הנ"ל.

וח"ע וחב"ח אם הוא עבד של גדול למשנה אחרונה כל מעשה ידיו שלו עיין תוס' גיטין מ"ב ד"ה יום אם כן מה שיש לו הרי הוא שלו אך בח"ש וחב"ח דאין כופין או אפילו עבד של קטן דאין כופין מבואר שם דיום של רבו לרבו ויום של עצמו לעצמו אם כן אם חל י"ד ביום של רבו ונותן לו חמץ דשייך לרבו וא"כ אינו שלו וא"מ על תשביתו ומותר לאכול החמץ להפוסקי' כר"ש אף על פי דאמרינן שם בגיטין לענין איסור' לא אמרינן דאינו מתחלק לענין איסור מכל מקום היינו דוקא באיסור אבל באיסור התלוי בממון כי הך דהתורה אזהר על כל א' מישראל על שלו דוק' ועל של אחרים לא הוזהר אם כן כיון דהחמץ אינו שלו אינו מוזהר על העשה וממילא מותר לאכול. ואם יש לו חמץ מיום אתמול שהיה לעצמו עקצה"ח סי' רמ"ט פלפל בזה בח"ע וחב"ח אם ביום של רבו קנה רבו אפילו מה שהיה לו ביום של עצמו ומביא בשם הירושלמי דרבו זכה ובש"ס דילן

נראה דלא זכה ואין כאן מקומו. על כל פנים תלוי בפלוגתא זו אם יש לו חלק מאתמול וק"ל. ולענין ב"י וב"י יתבאר אי"ה לקמן.

וחרש שוטה וקטן פטורים ממצוה זו דלאו בני מצות נינהו בכל התורה ואם קטן מצא חמץ דמציאת חרש שוטה וקטן אינו שלו מן התורה כמבואר בש"ס וחו"מ אם כן להפוסקים כר"ש מותר להאכילו חמץ הזה אף דאסור להאכילו דבר איסור בידים מכל מקום אין כאן איסור ב"י דאין החמץ שלו ואפילו גדול בכה"ג אינו מוזהר ואף דמדרבנן הוי שלו אפשר אינו מוזהר אלא מדרבנן ואיסור דרבנן מותר להאכילו בידים אך אפ"ל כיון דעכ"פ ממונו הוא מדרבנן אם כן שוב עובר בעשה מן התורה דהוי ממון שלו וכבר האריכו בזה אי ע"י דרבנן נעשה ד"ת ורמזתי כ"פ בחיבור זה ובישע אלקים יבואר לקמן בלאו דב"י. [ושוטה] אין לו ממון אפילו בדעת אחרת מקנה ואף רבנן לא תיקנו זכיה לשוטה ע' בח"מ אם כן מותר להאכילו דאינו שלו אף דאסור להאכיל גם לשוטה איסור בידים כמש"ל מכל מקום כאן ל"ה איסור אך אם נפל לו בירושה הוי ממון שלו מן התורה או שכר פעולה ואין כאן מקומו. וטומטום ואנדרוגינוס פשיטא חייבים במצוה זו דגם הנשים חייבים. ואם יש לו חמץ האסור בהנאה בלא איסור חמץ כמו תבואה של כה"כ וא"כ י"ל דלא אוקמי' ברשותו אלא מחמת איסור חמץ אבל אם בלאו הכי אסור בהנאה לא אוקמי' התורה ברשותו כבר העירו בזה האחרונים ויבואר בלאו דב"י גם בלאו הכי י"ל כיון דלשרפה קאי כתותי מכתת שעוריה ואין כזית ואינו מוזהר על חמץ של כה"כ ועיין לקמן לאו דב"י ולענין אם אינו רוצה לקיים העשה כופין אותו עד שת"ן ככל העשין שבתורה דמ"ש והבאתי במצוה הקודמת. ולענין אם מחויב לפזר ממון לענין עשה מבואר בשו"ע דא"צ לפזר אלא חומש ממונו ונסתפקנו לעיל בלאו שאין בו מעשה מה דינו אך כאן קיימינן בעשה אם כן אם א"י לקיים העשה עד שיפזר ממונו ג"כ א"צ לפזר יותר מחומש ודוקא בי"ד דליכא לאו דב"י אם כן אינו אלא עשה לחודי' בשוא"ת הוי ככל עשה דא"צ לבזבז יותר מחומש כ"נ לכאור' בפשיטות אמנם צ"ע לס' הר"נ ביומא לענין חולה שיב"ס דמחללין שבת באיסור סקילה ולא יאכל נבלות אף דנבלה הוא רק לאו מכל מקום כיון דבכל פעם עובר והרבה איסורי לאוין חמור יותר מאיסור סקילה בפ"א ע"ש ובשו"ע או"ח שכ"ח אם כן אפ"ל דכל מ"ע כגון מצה ולולב ודומיהם א"ע אלא רגע א' בסוף היום שלא נטל לולב או לא אכל מצה אבל עשה כזו דעובר בכל רגע כ"ז שהחמץ ברשותו אם כן הרבה איסורי עשה כזה אפשר דחמור מלאו א' שיב"מ כמו דחמור הרבה לאוין מאיסור סקילה ואפשר דכ"ש הוא אם כן כיון דבלאו שיב"מ מבואר בשו"ע בפשיטות דצריך לבזבז כל ממונו אם כן כאן נמי ובפרט אם נאמר

כצד הזה שמסופק הפמ"ג דאפשר אף לאו שאב"מ אף דעובר בשוא"ת מכל מקום צריך לבזבז כל ממונו דלאו חמור מעשה אם כן בודאי נראה דהרבה עשין בשוא"ת כמו כאן חמור מלאו א' שאב"מ אך דאפשר דחמור ג"כ מלאו שיב"מ כיון דאיכא הרבה איסורין בכל רגע ורגע עובר אם כן אפשר צריך לבזבז כל ממונו כמו לאו והוא הערה נכונה בעזר"ה וצ"ע וגם לענין תשובה דעל עשה תשובה מכפרת ואפשר דעשה כזו חמור מל"ת אם כן אין תשובה מכפרת אלא עם יוה"כ כדין ל"ת וצ"ע:

סעיף ד

ואם יש חמץ במשכנותיו עובר ג"כ על ל"ת שאור לא ימצא וכו' אבל אין לוקין על לאו זה וכו'. לכאורה למה הביא הרהמ"ח דבר זה כאן דאיירי בי"ד ובי"ד א"ע בב"י כנראה מדברי הר"מ ואפשר דעתו כדעת רש"י דמחצות י"ד עוברין בב"י ועיין בנו"ב מ"ק דעתו דגם הר"מ ס"ל כן דביאר לקמן בלאו דב"י ועיין לקמן פ' ראה בלאו דחמץ ער"פ מביא שם דחמץ אסור בע"פ אוקמתי' דאביי דכתיב אך ביום הראשון וכו' וכתיב שבעת ימים ובאמת הר"מ מביא כאן כרבא מלא תשחט ויבואר שם בארוכה:

מצוה י

סעיף א

לאכול וכו'. ער"מ פ"ו מה' חו"מ ובלחם משנה דקדק על הר"מ כיון דפסק כר"י אם כן מוכח מקרא אחר ע"ש על כל פנים אין נ"מ לדינא דפסקינן מצה בזה"ז דאורייתא. ומדסתם הרהמ"ח נראה דמצותה כל הלילה כדעת הר"מ שם וכ"פ גבי פסח ע' ה' ק"פ ועיין בהה"מ הטעם ודעת התוס' לפסוק גבי פסח כראב"ע דוקא עד חצות אם כן גבי מצה נמי ע' פסחים קי"ט ע"ב ובתוס' ובטוש"ע או"ח. ושיעור אכילה הן במצוה הן באיסורים הוא בכזית חוץ מדבר שנתפרש שיעור אחר ויוצא בכא"פ ע' ברכות פכ"מ מפורש והוא שלא ישהה יותר מכא"פ ועיין באו"ח סי' תע"ה במג"א דלכתחלה מצוה לאכול כזית בב"א ובדיעבד יצא בכא"פ וע' פע"פ ברייתא אכלן חצאין יצא ובלבד וכו' נראה דוקא בדיעבד וגם נחשב שם דמאי ולכתחלה ודאי לא יקח דמאי וגם מבואר דבלא מתכוין יצא ולכתחלה צ"כ אף למ"ד מצות אצ"כ והברייתא לענין מרור מתניא מכל מקום אין חילוק בזה למצה או לשאר מ"ע ועיין תוס' פסחים ל"ה ע"ב מסופק שם ר"י אי יוצאין בדמאי לכתחלה או דוקא בדיעבד ע"ש הטעם דמצה הוה לחם עוני ואפשר במרור דוקא דיעבד ואין כאן מקומו. ועי' בת"ה מביא ראיה לד"ז מדברי המרדכי ע"ש. וכבר כתבתי לעיל דדעת האחרונים דאכילת מצוה שוה לאכילת איסור ואם אכל מצה שלכד"א לא

יצא עמ"ל וא"כ גם הדינים המבוארים פי"ד מהמ"א שוים ואם אכל כזית בין השינים אין מצטרף לכזית אבל בין החניכים מצטרף דהנאת גרון הוא וכן אם אכל ח"ז והקיאו וחזר ואכל אותו ח"ז יצא דנהנה גרונו בכזית כמבואר לענין איסור (ובלבד שלא נמאס עיין תוס' מנחות ות"י יומא ומובא כ"פ בח"ז) ואם אין לו כזית אם מצוה לאכול פחות מכשיעור כמו שח"ש אסור מן התורה כן יהי' קצת מצוה בח"ש הבאתי לעיל דדעת קצת אחרונים דמצוה איכא אפילו בח"ש וא"צ לכפול הדברים.

ואם בלע מצה עש"ס ור"מ מפורש דיצא דהוי דר"א ואם כרכן בסיב ובלען ל"י דהסיב מפסיק בין המצה לגרון ודוקא בסיב שאינו אוכל אבל אם כרך באוכל יצא דמין במינו אינו חוצץ וכ"פ הר"מ פ"ג מה' אבות הטומאה לענין נבלת עוף טהור ועיין כאן בר"מ דאם בלע מצה ומרור כא' ידי מצה יצא שהמרור טפילה למצה וכתב הרב המגיד דהר"מ נותן טעם אמאי ל"ה ככרך סיב ע"כ כתב דמרור טפילה למצה ולא הוי הפסק ועלח"מ כתב אף דלא יצא ידי מרור מכל מקום הוי מעין המצוה והוא טפל. ואיני מבין למה הוצרך הר"מ לזה הטעם תפ"ל כמבואר שם דמין במינו אינו חוצץ וסיב הוא א"מ אם כן באמת לאו דוקא מרור אלא אפילו מאכל אחר אם כרך להמצה ג"כ יצא ועיין פרי חדש כ' בהא דבלע מצה ומרור ז"ל משמע אף אם כרך מצה במרור מכל מקום יצא ול"ד מרור אלא אפילו כרך במאכל אחר וראי' מתוספתא וכו' ופסק הר"מ פ"ג מהאה"ט ותמהני איך לא ראה ד' הרב המגיד דמבואר מדבריו ד"ז כאן דמרור אינו מפסיק. וגם כתב דוקא מרור דהוי כטפילה למצה נראה דמאכל אחר מפסיק אך מכל מקום ד' הר"מ צ"ע מהתם כמ"ש ע"ש ועמ"ל פי"ד מהמ"א מפלפל לענין איסור אם כרכו בסיב. ואם אכל מצה של מצוה עם דבר הרשות אם אכל רק כזית אם אכל עם מינו כגון מצה של נכרים לא יצא דהרשות מבטל המצוה ע' זבחים ע"ח והבאתי לעיל מצות אכילת הפסח ואם אכל עם אינו מינו אין הרשות מבטל למצוה להסוברים טכ"ע מן התורה ואם אכל עם מרור רשות איידי דמרירי מבטל תמיד אך עם מרור דמצוה רשאי לאכול דאין מצות מבטלות זא"ז ע"ש בזבחים ופסחים. ובזה"ז דמרור דרבנן אסור לאכול ביחד כיון דהוי רק דרבנן הו"ל כרשות נגד מצוה דאורייתא ומבטלת המצוה אך בבלע מצה ומרור יי"ח מצה ואין המרור מבטל כיון דלא לעסו א"מ ומבואר באורך שם בש"ס וראשונים ואו"ח תע"ה ולעיל בח"ז.

וא"י ידי מצה אלא בחמשת המינים המבוארים במשנה חטים שעורים כוסמין ש"ש ושיפון ובשאר מינים א"י ולא נקרא לחם בשום מקום בחלה ובחדש כי ילפינן ממצה וכאן ילפינן מל"ת חמץ שבעת ימים את שבא לידי חימוץ אבל כל המינים חוץ מה'

אינם באים לידי חימוץ כלל ע' פסחים ל"ה. ולכאורה נראה פשוט דאם לקח מצה מה' מינים מקצת מזה ומקצת מזה עד שהשלימו לכזית הן קודם אפייה ונאפה ביחד והן שנאפה כל א' בפ"ע ולקח חתיכה מזו ומזו מצטרפין לכזית דאמאי לא. הן אמת דבמשנה פ"א דחלה מבואר דה' מינים אלו מצטרפין זע"ז וחייבים בחלה אם כן חזינן כל היכי דמצטרף מפורש להדיא במשנה וכאן אין מפורש דמצטרפין אפשר א"מ. אך משם א"ר דשם ה"א כיון דהוא מין בא"מ אינו מצטרף דבאמת בנשוך אין מצטרפין לענין חלה רק בבלול ע"ש ועיין תוס' פסחים ומנחות והוא מהירושלמי ע"ש אבל כאן אמאי לא יצטרפו אך במנחות ע' מבואר ג"כ שם משנה הנ"ל וג"כ לענין חלה וע"ש ברש"י ותוס' ואח"ז מבואר ברייתא התבואה והקמחין והבציקות מצטרפין למאי הלכתא א"ר כהנא לענין חדש וח"א לענין חמץ וח"א לענין טומאת אוכלין חזינן כ"ה דמצטרפין תנינא בהדיא דמצטרפין ואי לא תנא להו לא ידעינן. אך באמת בברייתא לא מיירי מה' מינים רק תבואות קמחין ובצקות מצטרפין וע"ש ברש"י דאשמועינן דחיטים מחמיצים. וגם לענין טומאת אוכלין יש רבותא ע"ש אבל כאן אין רבותא. והר"מ פי"ד מהמ"א ה"ה כ' וז"ל חמשת מיני תבואה וקמחין שלהם והבציקות שלהם הכל מצטרפין לכזית בין לאיסור חמץ בין לאיסור חדש בין לענין חו"מ עכ"ל ולשון הש"ס התבואה והקמחים וכו' נראה דאשמועינן דהתבואה והקמח והבצק מצטרפין ביחד ומלשון הר"מ שכ' ה' מיני תבואה והקמחים שלהם וכו' נראה דגם זה משמיענו דה' מינים מצטרפין זע"ז אם כן כיון דדין זה צורך להודיענו וכאן אינו מבואר אין מצטרפין. והנה במשנה דפסחים ל"ט במצות מרור תני אלו ירקות וכו' ומצטרפין לכזית ופרש"י אם אין לו זית ממין א' רק ממין זה ח"ז [ומ"א ח"ז] מצטרפין הרי דהמשנה השמיענו במרור דמצטרפין וכאן גבי מצה אינו מבואר כלל ועיין ברע"ב על הא דמצטרפין לכזית ז"ל לצאת ידי מרור וה"ה בה' מיני דגן מצטרפין לכזית לצאת י"ח מצה ואתרווייהו קאי הרי שהרגיש בזה וכ' דאתרווייהו קאי אך מאין הוציא זה, ובפירוש המשנה להר"מ לא נזכר כלום ובחיבורו פ"ו בדיני מצה לא זכר שר דבר. ובדיני מרור ספ"ז כתב אם אכל מחמשתם יצא ואי ס"ל כפי' הרע"ב הו"ל לפרש גם בדיני מצה ועיין ברכות ל"ז ע"ב ליקט מכולן כזית אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אדם יוצא בה י"ח בפסח ופי' התוס' דקאי אה' מינים וכן פירשו שם תר"י דה"א דוקא כזית ממין א' חייב ויוצא אשמועינן הברייתא דמצטרפין אם כן ודאי לכאורה קשה על הר"מ שהשמיטו ולענין חמץ מביא ד"ז פי"ד ממ"א ולענין מצה השמיטו. אך י"ל דהר"מ מפרש כפירש"י דליקט מכולן על כל המנחות קאי ואף שהתוס' ותר"י הקשו על דבריו כל קושיא יש לה תירוץ.

והאי דינא דמצטרפין לענין חמץ הוציא הר"מ ממנחות גבי תבואה וע"ש בכ"מ וכיון דבכ"מ מפורש בש"ס ד"ז וכאן אינו מבואר להדיא וכן הר"מ ובטוא"ח סי' תנ"ג לא הוזכר מזה ובסי' תע"ג גבי מרור הביא ד"ז והוא פלא על הפוסקים הנ"ל איך סתמו דבריהם ע"כ צ"ע אם אכל מה' מינים ע"י צירוף אם יצא. ולא ראיתי לשום א' מהמחברים שיתעוררו בזה וכגון דא צריכה רבה. והנה כאן על משנה דאלו דברים יוצאים החטים וכו' מבואר בש"ס כוסמין מין חטים ש"ש מין שעורים פירש"י לענין תרומה מתניא ובתוס' כתבו לענין חלה. וכתב הר"נ דא"א לומר לענין לצאת י"ח מצה קאמר דהא מבואר בברכות ומנחות ע"ה דאם ליקט מכולן כזית יי"ח מצה והאי ליקט מכולן ע"כ אה' מינים קאי דאי אמנחות ל"ש אי חמץ הוא עכ"ל והיינו כשיטת התוס' פכ"מ על כל פנים חזינן דכל חילי' דמצטרפין למצה היא מהך ברייתא אם כן לשיטת רש"י וכ"פ רב האי גאון דאמנחות קאי. אם כן אין ראיה לדין זה ולא ידעינן כלל דאפשר באמת כיון דלא נתבאר בהדיא כמו גבי מרור אפשר דאינו מצטרף. ובמנחות ע' במשנה החטים והשעורים וכו' הרי אלו חייבים בחלה ומצטרפים זע"ז ואסורים בחדש ובברייתא תני עלה כוסמין מין חיטין ש"ש וכו' פירש"י לענין חלה מתניא והא דתני לה הכא משום דהמשנה איירי בחלה וקתני ומצטרפין וכו' ע"כ תנא לפרושי עכ"ל. והוצרך רש"י ז"ל לפרש למה מביא שם ברייתא זו ופירש כיון דהמשנה איירי בחלה וכאן בפסחים דהמשנה לא איירי כלל לא בתרומה ולא בחלה רק לענין חובת מצה ורש"י פי' דהברייתא הוא לענין תרומה ולא הוי קשיא לי' כלל למה מביא זה כאן כיון דאין נ"מ כלל כאן רק לענין תרומה. ובתוס' מנחות שם ד"ה תנא כתבו ג"כ דלא נוכל לומר לענין מצה מתניא הא קתני בברייתא ליקט מכולן וכו' ומכולן היינו מה' מינים דאי מכל חמש מנחות הא באות מצה ע"ש. אם כן חזינן דכל חילי' דהנהו ראשונים מברייתא דליקט וכו' הא לא"ה לא ידעינן דאפשר באמת אין מצטרפים. וא"כ לרש"י והגאון דבמנחות מיירי לא מוכח כלל ד"ז דמינים מצטרפין ונפל ד"ז ברבוותא. ולפי זה צ"ע מאוד על רש"י כיון דד"ז אינו מבואר בברייתא אם כן אמאי לא פירש כאן כפשוטו דהברייתא מפרש המשנה דלענין מצה ג"כ הדין דאינו מצטרף אלא מב"מ כמו חלה אם אינו בלול אבל כל ה' מינים אין מצטרפין לכזית. ואפשר דרש"י הדר מפירושו שפי' בברכות הברייתא לענין מנחות ופי' גם כן כדברי התוס'. וע' מנחות דע"ה דהתוס' מביאים בשם פי' הקונטרס דליקט מכולן קאי על ה' מינים ונמי מוכח דהדר בי' כמ"ש. אבל הר"מ ודאי אם היה מפרש הברייתא כפירוש התוס' דלענין ה' מינים קאי וכיון דהברייתא צריכה להשמיענו ד"ז. אם כן איך השמיט הר"מ ד"ז מה דמפורש בברייתא ולענין חמץ בהמ"א כ' דמצטרפין וכן לענין מרור ובמצה לא כתב דבר מזה וצ"ע

מאוד. ע"כ אפ"ל לרה"ג ולהר"מ ורש"י ברכות ד"ז אין מפורש וי"ל דאין מצטרפין. ולהכי הובאה ברייתא זו דכוסמין מין חטים על הך משנה לאורויי זה דדוקא מב"מ דילפינן לחם לחם מצה מחלה. ע' מנחות ובפסחים דכמה ענינים למדים מצה מחלה מג"ש לחם לחם. ע"כ אפשר לד"ז נמי ילפינן דאין מצטרף אלא מב"מ כמו חלה והיינו בנילוש ונאפה כ"א לבדו דאי בבלול גם לענין חלה מצטרף כמבואר בתוס' אבל גבי מצה אם כ"א נאפה לבד ולקח מכולן כזית אפשר דאינו מצטרף רק באותן מינים שמצטרפין לגבי חלה ע' בשו"ע ה' חלה בסי' שכ"ד. ולכאורה אם הי' הדבר כן הי' ליה להר"מ לפרש זה אך אפשר דסתמא כפירושו כיון דבכ"מ שמצטרף כתב בפירוש דמצטרף ע"כ כאן דסתם ממילא מוכח דאינו מצטרף. אך על כל פנים הי' ליה להר"מ לפרש דדינו כמו בחלה דמב"מ מצטרף ובשא"מ אינו מצטרף. וכעת אני נבוך בזה ובעזה"י נראה דהוא הערה חדשה ולא ראיתי שדברו מזה ואינו עולה על זכרוני כלל אם דיברו מזה הראשונים או האחרונים ובאתי רק לעורר.

וראיתי להר"נ במשנה דאלו ירקות כתב ג"כ כדברי הרע"ב דמצטרפין לכזית ה"ה במצה והא דלא תנן לעיל כן דפשיטא לי' מן התורה לא יצטרפו אבל גבי מרור אפשר דמבטלת ע"ש. ולא ידעתי היאך הוא מלתא דפשיטא כל כך כיון דלשיטתו לעיל דברייתא משמיענו זאת דליקט מכולן אם כן לא היה אצל התנאים מלתא דפשיטא והר"נ כתב בלשון נ"ל. ואפשר לשיטתו דסובר דהברייתא סוברת כך ורוצה להשוות המשנה לברייתא אבל לרה"ג דהברייתא מיירי בענין אחר וד"ז דמצטרפין א"מ כלל אם כן אפשר נקטה המשנה דוקא גבי מצה אין מצטרפין. וגם מהגמ' דפי' על המשנה דכוסמין מין חטין נראה כן דדוחק דמביא אטו חלה ותרומה מה דלא נזכר כאן כלל אלא הא דמביא כאן דנ"מ לענין מצה ובמצה ג"כ דינא הכי דילפינן מחלה דלכ"ע ילפינן זה מזה. ע"כ ד"ז צ"ע לפע"ד להקל במצות עשה וכל הפוסקים סתמו דבריהם ומביאים כלשון המשנה והם ה"ל לפרש ד"ז כמו הר"ן והרע"ב שהרגישו בזה וצ"ע.

והנה דקדק הרהמ"ח וכ' לאכול לחם מצה היינו דצריך שיהא לחם ואם אין נקרא לחם א"י. ואיזו שאינו נקרא כל שאינו מברך המוציא וברכת המזון זה אינו נקרא לחם ולא הוי לחם נמי לענין מצה ע' ברכות סוגיא דחביצה דמקשה שם על ר"י דס"ל פרורין שאין בהם לחם כזית אין מברכים המוציא מהאי דליקט מכולן כזית דיי"ח מצה ואי לאו לחם הוא לענין המוציא היאך הוי לחם לענין מצה. וע"כ כיון דהוי לחם לענין מצה אם כן הוי לחם נמי לענין המוציא אם כן לדידן כל היכי דל"ה לחם לענין המוציא ל"ה לחם לענין מצה דאי הוי לחם לענין מצה הוי גם כן לחם לענין המוציא וע' סי' קס"ח באו"ח

סי"ד איזה לא נקרא לחם וכגון חלוט דממעטינן מלחם עפי' רש"י ותוס' באריכות. ודע דאף דאם ל"ה לחם לענין המוציא ל"ה לחם לענין מצה דאי הוי לענין מצה הוי נמי לחם לענין המוציא כמבואר בסוגיא שהבאתי מכל מקום דוקא אם לא הוי לחם בשום ענין לגבי המוציא בודאי ל"ה לחם לענין מצה אכן אם הוי פעם לחם לענין המוציא כגון פת הבאה בכיסנין דאם קבע סעודתו מברך המוציא אם כן הוי לחם לענין מצה. ול"א כיון דבלא קבע ל"ה לחם אם כן ל"ה לחם לענין מצה. ז"א דמבואר שם בדל"ח האי כובא דארעא מברכין מיני מזונות מר זוטרא קבע סעודתו ובריך המוציא וג' ברכות ואמר מר בר ר"א ואדם יוצא בה י"ח בפסח מ"ט לחם עוני קרינן ביה. וכ"פ הר"מ פ"ג מהלכות ברכות דכובא דארעא היינו שנאפת ע"ג קרקע מברכין עליו במ"מ ואם קבע סעודתו מברך המוציא ופ"ו מה' חו"מ פסק דאם נאפה ע"ג קרקע י"ח מצה ע"ש חזינן אף דהוי לחם לענין מצה מכל מקום לא מקרי לחם לענין המוציא רק בקבע עליו אבל על כל פנים בקבע עליו ודאי דין לחם יש לו כיון דהוי לחם לענין מצה ע"כ יש לו דין לחם מן התורה אם כן לענין המוציא נמי רק דסגי אם יהיה לו דין לחם בקבע לענין המוציא ובלא קבע אין לו דין לחם ומכל מקום הוי לחם לענין מצה וגם לענין המוציא בקבע. ועיין בטוא"ח סי' קע"ח גבי כובא דארעא בב"י שם דכתב דהטור סובר דכובא דארעא אפילו לא קבע מברכין המוציא ומר בר"א חולק אהאומרים דוקא קבע כי באמת אדם י"ח בפסח אם כן נקרא לחם לענין המוציא אפילו לא קבע ע"ש. אבל אין כן דעת הר"מ כמ"ש וע"ש דהב"י תמה על הטור ונ"ל לדוחק דמר בר"א יחלוק ע"ש. והנלע"ד הטעם לזה דלענין מצה נקרא לחם ולענין המוציא אינו אלא בקבע דבאמת גבי מצה מה דהוי לחם אינו אלא בקבע אף שאינו אוכל אלא כזית מכל מקום כיון דמצוה לאכול כזית המצוה קבעה והוא מבואר להדיא בטור סימן תרל"ט דאע"פ שמותר לאכול אכילת ארעי חוץ לסוכה והיינו כביצה והוא יותר מכזית מכל מקום בלילה הראשונה כיון דמצוה לאכול כזית הו"ל קבע ואסור לאכול כזית חוץ לסוכה ע"ש בב"י אם כן ה"נ בליל ראשון של פסח הכזית מצה של מצוה אין לך קבע גדול מזה ע"ש בב"י הסברא חוץ ממה שאפשר לומר דסעודת יום טוב קובעת כמו למעשר. אך סעודות שבת ויו"ט אינו אלא דרבנן ואין כאן מקומו אבל המצוה קובעת מן התורה כמבואר בטור שם אם כן עשו חכמינו זכרונם לברכה ג"כ דין לחם לענין המוציא בקבע אבל בלא קבע לא. אבל מה שאפילו בקבע אינו דינו כלחם לענין המוציא ודאי לגבי מצה גם כן אין דינו כלחם דאי לגבי מצה דינו כלחם ע"כ דינו לענין המוציא בקבע ג"כ לחם דלענין מצה צריך לחם ע"כ צריך ג"כ בודאי לענין המוציא אך בקבע כמו מצה. ולפי זה י"ל דאם אכל כובא דארעא ליל ראשון של פסח לצאת י"ח

או בליל ראשון של סוכות אף דאינו אוכל רק כזית מכל מקום מברך עליו המוציא וג' ברכות דע"י מצות התורה נעשה קבע כמש"ל. ויוצא לנו עוד מזה דכל פת הבאה בכסנין אף על פי דאין מברכין המוציא מכל מקום יוצא י"ח בפסח כיון דבקבע מברכין המוציא באמת הוי לחם לענין מצה וגם לענין המוציא בקבע עס"י קס"ח דיני פת הבאה בכסנין. **ובזה** מיושב מה שהקשה המג"א סי' קס"ח סקט"ז על המחבר שפירש בדעת הר"מ שפת הבאה בכיסנין הוי אם עירב בה דבש. והקשה המג"א הא משמע מדברי הר"מ החו"מ שכתב זה הכלל אם אין מברכין ברכת המזון אין יוצאין י"ח מצה וכ"מ בגמרא ברכות (כמש"ל מהא דמקשה מהברייתא לר"י דחביצה) והר"מ פ"ז מהחו"מ כתב דמצה שלשה במ"פ יי"ח מצה וכיון שיי"ח מצה ע"כ הוי לחם לענין המוציא ואיך פסק דאם נילושה במ"פ הוי פת הב"כ ובמקומות הנ"ל משמע כ"ה דהוי לחם לענין מצה הוי לחם לענין המוציא ע"ש. ובאמת ל"ק כלל כמ"ש דכ"ה דהוי לחם לענין מצה הוי לחם לענין המוציא בקבע עליו כמ"ש הר"מ להדיא פ"ג דכובא דארעא מברכין במ"מ ובקבע מברכין המוציא וכאן פ"י מחו"מ כתב דיוצאין י"ח מצה כמר בר"א. ותמהתי מאוד ממאור עינינו איך נעלם ממנו ד' הר"מ דסובר בפירוש דאע"ג דיי"ח מכל מקום מברכין במ"מ אם לא בקבע וגם עיסה שנילושה במ"פ נמי יי"ח מצה ובקבע מברכין המוציא ואם לאו במ"מ והוא אמת בעזה"י. עוד הקשה המג"א סי' קפ"ח בהא דמבואר שם דאם שכח יעלה ויבא ביום טוב צריך לחזור ולברך וברי"ח א"צ הטעם דאי בעי לא אכיל אף דאסור להתענות בר"ח מכל מקום אין חיוב לאכול פת וביו"ט צריך לאכול פת ע"כ צריך לחזור. והק' הראשונים אם כן דביום טוב צריך לאכול פת מאי חילוק יש בין לילה הראשונה ליום ותירצו ביום יוכל לאכול מצה עשירה ובלילה ראשונה א"י במצה עשירה רק במצה עניה אם כן ע"כ דמברכין המוציא וברכת המזון במצה עשירה דאל"ה אם כן כיון דיוצאין להר"מ במצה של מ"פ בלילה אם כן ביום נמי ויאכל מצה עשירה ויוצא בזה וא"צ לברך ברכת המזון ולמה צריך לחזור בשכח להזכיר ביו"ט. וגם זה לק"מ כי בודאי החיוב ביום טוב לאכול פת או אפילו פת הב"כ כגון מצה עשירה אבל על כל פנים הרבה דיהיה קביעות סעודה ובפחות מזה לא יצא אם כן צריך לחזור וא"כ לפמ"ש נ"מ ג"כ אם אכל בליל פסח אפילו כזית כיון דהוי קבע דהמצוה קובעת מן התורה וחייבו לברך המוציא וברכת המזון אם כן אם שכח מעין המאורע צריך לחזור. הכלל לפמ"ש דודאי היכא דהוי לחם לענין מצה ודאי הוי לחם לענין המוציא אך בקבע והטעם נהי דמה"ת הוי לחם מכל מקום ברכה הוא רק דרבנן והם אמרו דבדלא קבע א"צ אע"ג דהוי לחם וכן ברכת המזון כיון דאם אינו שבע אינו אלא דרבנן אם כן הם אמרו בפהב"כ וכדומה דאם לא קבע אינו חייב בברכת

המזון אבל זה אין תלוי בחבירו כלל דאפילו אם מברכין במ"מ ומעין ג' מכל מקום הוה לחם לענין מצה כמו כובא דארעא שמבואר להדיא כן בר"מ כמ"ש אך על כל פנים דין לחם יש לו בקבע עליו וה"ל כמו מצה דהוי קביעות מחמת המצוה. גם מ"ש המג"א שם דכאן מיירי בחלב ושמן ודבש דגם לגבי מצה א"י לשיטת הר"מ ע"ש. א"י מה ענין זה לזה דהטעם דהו"ל מצה עשירה ונתמעט מעוני אבל מכל מקום לחם הוי והעיקר כמ"ש דבאמת הוי לחם לענין מצה. אך חכמינו זכרונם לברכה לענין המוציא אמרו היכי דלא קבע א"צ ובקבע כיון דגבי מצה הו"ל קבע מחמת המצוה הוי לחם אם כן בקבע הו"ל לחם לענין המוציא. אך מה שקשה מדברי הגמרא דמקשה לר"י מהא דליקט דיי"ח מצה אף שאין בפירורין כזית ור"י סובר דמברכין במ"מ וכיון דהוי לחם לענין מצה למה ל"ה לחם לענין המוציא. ולדעת הר"מ אף דהוי לחם לענין מצה מכל מקום מברכין במ"מ בלא קבע כבר הרגיש בקושיא זו גם הלחם משנה ע"ש מה שתירץ. ולענ"ד ל"ק כיון דר"י אמר סתמא דמברכין במ"מ ולא אמר דאם קבע מברכין המוציא נראה דסובר אף בקבע ל"ה לחם כמו גבי כובא דארעא דמבואר להדיא דאם קבע מברכין המוציא וכן גבי פת הבאה בכיסנין מבואר להדיא אבל מדברי ר"י נראה דאפילו קבע אם כן מקשה שפיר כיון דהוי לחם לענין מצה ע"כ מיקרי לחם על כל פנים בקבע כמו מצה דמיקרי לחם מן התורה ומצה הוי כמו קבע וכן באמת להלכה לפי מה שמסקי שם דתלוי בתוריית' דנהמא ואם אין לו תורייתא דנהמא מברכין במ"מ הוא אפילו בקבע וכ"נ מד' הר"מ פ"ג דדוק' גבי כובא דארעא ופהב"כ דמביא ד"ז דבקבע מברכין המוציא אבל בדינים אלו דחביצה סתם הדברים וכ"מ להדיא במג"א שם סקכ"ח דהנהו דינים דחביצה ל"מ קבע כנלע"ד נכון וברור שוב פקחתי עיני וראיתי בפרי מגדים שם הרגיש על המג"א ותמה עליו מהא דכובא דארעא וממצה עשירה ונהנתי שכוונתי לד' אך לא ביאר כמ"ש.

והעולה לדינא ג"כ דאם אכל בליל פסח כזית טרוקנין היינו כובא דארעא או פהב"כ דיוצא או בליל א' של סוכות שאכל בסוכה פת כזה אף שלא קבע רק אכל כזית מכל מקום מברך המוציא וברכת המזון דהמצוה קובעת והוי כקבע ולדברינו יום טוב ביום חמור מליל פסח וסוכות דבלילות הללו די בכזית ויצא גם חיוב יום טוב דהחיוב ביום טוב לאכול פת שמברכין עליו ברכת המזון כיון דחייב לברך ברכת המזון אבל ביום טוב אחר או ביום כיון דנראה מהש"ס דהחיוב ביום טוב לאכול פת שמברכין עליו ברכת המזון אם כן אם אוכל פהב"כ צריך לאכול כדי קביעות ובלאו הכי אינו חייב בברכת המזון ובגמ' שם מבואר דלא סגי דלא אכל דבר שחייב בברכת המזון ואי"ה במצות ברכת המזון נאריך בזה לברר היטב. והנה כמה מינים דמיקרי לחם מכל מקום איי"ח מצה

מטעמים אחרים כאשר יבואר אי"ה והנה מצה מבושלת אף דהם פרוסות כזית דמבואר בסי' קפ"ח דמברכין המוציא אף בלא קבע דלא נפיק מתורת לחם מכל מקום איי"ח מצה דבעינן טעם מצה וליכא והוא בש"ס ובר"מ כאן ובש"ע ואם היא מצה שרוי' יוצא בה אם אינה נימוחה ודוקא בנשרה מעט שיש בה תורייתא דנהמא אבל אם נשרה הרבה שעבר תורייתא דנהמא צריך שיהי' בפרוסה כזית דאז מיקרי לחם לענין המוציא אבל בפרורין שאין בהם כזית דאינו לחם לענין המוציא אף בקבע אם כן בודאי אינו נקרא לחם לענין מצה עס"י קס"ח סי"א וי"ב ומג"א שם ואם נשרה ביין עמג"א סי' תס"ב. ומצה שהמח' וגמעה אי יי"ח ע' פסחי' וחולין דמקשה שם בחולין בשלמא גבי מצה לחם עוני כתיב והאי לאו לחם עוני הוא וע"ש בתוס' דכתבו דה"ה דהו"מ למימר אכילה כתיב בה יע"ש וע' פסחים ל"ה שפרש"י בד"ה דאאיי"ח דלאו דרך אכילה אכיל לי' עכ"ל נראה מטעם דהוי שלא כד"א וקצ"ע אמאי לא מפרש כמבואר להדיא בגמר' דלאו לחם הוא ובפרט דלפ"ז מ"ש גבי חמץ דחייב וצע"ק. ומצה שבישלה דא"י אי דוק' בכ"ר או כ"ש עמג"א סי' תס"א ונלע"ד כיון דמצה שבישלה א"י מתורת לחם רק מכל מקום א"י י"ח דגזירת הכתוב הוא דבעינן טעם מצה אם נתערב מצה שבישלה חד בתרי במצה כשרה אף דבכה"ג בטל ברוב מכל מקום כאן אם אכל מכולם כזית או מא' מהם א"י י"ח נהי דבטל ונהפך מאיסור להיות היתר וכן לענין מצוה כגון בסכך פסול ע' ריש ה' סוכה מכל מקום כאן ל"ש זה נהי דהוי מצה כשרה מכל מקום לית בה טעם מצה ולזה ל"ש ביטול דמ"מ אין לה טעם מצה ומטעם זה אם נתערב חתיכת חמץ במצה נהי דבטל מתורת חמץ דגזירת הכתוב דהאיסור נהפך להיות היתר מכל מקום ל"ש לומר דנהפך להיות לו טעם [מצה] וא"כ איי"ח בלילה הראשונה דטעם מצה בעינן וזה נ"ב בס"ד. ודוקא מצה כזו דפסול מחמת שאין לה טעם מצה אבל מצה שפסול מטעם אחר כגון שלא הי' לה שימור לשם מכל מקום וכדומה ודאי בטל ברוב ויוצאין ידי מצה ופשוט.

ומצה שנילושה במי פירות דעת הר"מ דיי"ח ולא מקרי מצה עשירה רק בד' משקין יין שמן חלב ודבש אבל בשאר מ"פ מיקרי מצה עניה וע"ש בהה"מ מביא בשם י"א דוקא עם מעט מים אבל בלא מים כלל א"י כיון דאינו מחמיץ א"י ידי מצה דכתיב לא תאכל חמץ כמבואר בש"ס גבי חוץ מה' מינים דא"י ע"ש וכתב הרב המגיד דנכון הוא ואל יקשה לך כיון דרוב פוסקים סוברים דמ"פ עם מים הוי נוקשה ולדעת הסוברים דנוקשה הוא מדרבנן אם כן מן התורה אינו בא לידי חימוץ והיאך יוצאין בה כבר האריכו האחרונים דתרי גוונא ח"נ יש ואפילו מאן דס"ל ח"נ הוי דרבנן דוקא באותם השנויים במשנה אבל מ"פ עם מים סוברים כולם דאסור מן התורה דנלמד ממנחות עיין בספריהם והד' עתיקין.

ומכל מקום אני מפקפק בזה דאפ"ל כיון דמצה איתקש דאיי"ח מצה רק מה דמחייב משום חמץ אפ"ל דאיי"ח מצה אלא אם בא לידי חימוץ גמור שחייבין עליו כרת אבל אם אין בא לידי חימוץ כזה רק לחמץ שיש בה לאו לא מיקרי בא לידי חמץ ואיי"ח מצה ומ"פ עם מים אין חייבין כרת כמבואר להדיא עיסה הנילושה ביין אין חייבין על חימוצה כרת ומיירי עם מים לשיטות אלו וא"ע רק בלאו אם כן אפשר איי"ח מצה ויש קצת ראי' לזה ע"ש בגמר' מביא ברייתא דריב"נ סובר דאורז ודוחן אסור לבשל מפני שקרוב להחמיץ ואיבעיא להו מפני שקרוב להחמיץ היינו דקדים ומחמיץ א"ד שקרוב להחמיץ וחמץ גמור לא הוי ופשטינן דריב"נ אומר אורז מין דגן הוא וחייבין על חמוצו כרת ואדם יי"ח מצה ש"מ דקדים ומחמיץ. והנה בבריית' קמייתא אוסר ריב"נ באורז ודוחן ובברייתא שני' אינו מזכיר אלא לאורז ולא דוחן וצ"ל דבאמת לבשל אסור באורז ובדוחן דבאים לידי חימוץ רק לענין חיוב כרת ס"ל דרק אורז חייבים על חימוצו כרת אבל דוחן לא אף על פי דמזכיר שניהם ואומר שקרוב להחמיץ ואיפשיטא היינו שקדים ומחמיץ מכל מקום נהי דקדים ומחמיץ מכל מקום הא כדאיתא והא כדאיתא דאורז קדים ומחמיץ חימוץ גמור אבל דוחן קדים ומחמיץ ורק חמץ שאינו גמור על כל פנים לבשל אסור באורז ודוחן אם כן סובר דאורז ודוחן הם חמץ ובברייתא סובר דאורז מין דגן הוא וחייבים על חימוצו כרת ואדם יי"ח בפסח ולא הזכיר [דוחן] נראה דס"ל דאורז הוא חמץ גמור וחייבי' על חמוצו כרת וי"ח מצה אבל דוחן נהי דהוי [חמץ] כמבוא' דאוסר בדוחן ע"ש מכל מקום אינו חמץ גמור וא"ח על חמוצו כרת ואי"ח מצה ג"כ דאי ס"ל דא"ח על חמוצו אבל יוצא ידי מצה הו"ל לחלק בזה בין אורז ובין דוחן ובאמת כיון דאוסר בדוחן אמאי א"י עכצ"ל דההיקש הוא דאיי"ח מצה רק אם חייבים על חימוצו כרת אבל הדרא קושיא זו לדוכתא דאפילו ע"י תערובות מים לא יהי' ראוי לצאת וע' צל"ח כ' ג"כ כדי' דריב"נ אוסר בדוחן ג"כ ע"ש ואני ישבתי שם סוגית הש"ס כמין חומר ואין רצוני להאריך כאן ובר מן דין אפילו בלא ראי' מנלן להקל במצות עשה דאורייתא דלמא א"י במצה אלא אם בא לידי חמץ גמור ואין להוכיח מדממעטינן מלחם עוני עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש ל"ל לחם עוני תפ"ל דלא יוכל להחמיץ חמץ גמור ז"א דהתור' מיעטה רוב מים והיין הוא מיעוט דבכה"ג יכול לבא לידי חימוץ גמור ע' באחרונים דדוקא רוב מ"פ עם מיעוט מים הוי נוקשה אבל רוב מים הוי חמץ גמור ומכל מקום הוי מצה עשירה רק במעט דמעט כמו חלות תודה ע' מג"א ואחרונים אבל במעט מים דל"ה חמץ שיש בה כרת לא שמעינן דיוצא בה י"ח מצה ולומר דהיש מי שכתב שהביא הרב המגיד כוונתו דיהי' רוב מים ועיקר הרבותא דבשאר מ"פ לא מיקרי מצה עשירה לא משמע מדבריהם כן וגם סתמו

מאוד הדברים אבל העיקר נלע"ד כתי' הלחם משנה ואטעים דבריו קצת וכי מבואר בתורה דא"י ידי מצה אם לא שיכול להחמיץ לאחר הלישה רק גזירת הכתוב דהמצה יהי' מדבר שיכול להיות בשום פעם [חמץ] ע"כ א"י חוץ מחמשת המינים דמשכחת לה שיהא חמץ אם נתחמץ בעודם חטים או בעת שהי' קמח אם כן שפיר מיקרי כל שחייב עליו משום בל תאכל חמץ דברים הבאים לידי חימוץ אף שאחר לישה אינו בא לידי חימוץ מ"ד לאחר אפילו אינו בא לידי חימוץ ולא איכפת לן והעיקר הוא שמצה הי' יכול לבא לידי חימוץ בשום פעם ותי' זה נכון מאוד ועיין מגן אברהם סי' תכ"ד סק"א לענין סובין אף אם נאמר דאינו מחמיץ מכל מקום יי"ח מצה כיון דהוא ממין הבא לידי חימוץ וסברא זו צריכה ראי' וגם המג"א כתב דרך אפשר ובסי' תע"א סותר דברי עצמו וע"ש בדג"מ אבל תי' הלחם משנה נכון בסברא ותמהני על המג"א סי' תע"א שלא הביא ד' הרב המגיד כאן ע"ש שוב ראיתי להרמב"ן במלחמות פכ"ש דעתו ג"כ כדעת היש מי שכ' שהביא הרב המגיד דבלא מים א"צ למעט מחמת מצה עשירה דאינו בא לידי חימוץ וע"ש שכתב דאא"ל ממין הבא לידי חימוץ וע"ש עוד שהקשה תפ"ל דבעי שימור בשעת לישה ואפיה וזה א"צ שימור כיון דאינו מחמיץ ע"ש מבואר מדבריו דשימור דקודם לישה ל"מ אף דבשעת לישה א"צ שימור מכל מקום שימור הקודם ל"מ ויתבאר אי"ה לקמן ועבב"י סי' תס"ב כתב דכל הפוסקים חולקים על הר"מ וסוברים דבכל המשקים הוי מצה עשירה ואיי"ח מצה ע"ש ובד' משקים גם הר"מ סובר דא"י ומ"פ אפילו עם מים הרבה יותר ממ"פ דבא לידי חמץ גמור כמש"ל מכל מקום א"י דהוי מצה עשירה אלא אם כן הוי מעט דמעט כמו גבי חלות תודה שמבואר בגמרא עמג"א אבל אם הרוב מ"פ אפשר בלאו הכי ל"י לאותן השיטות שהבאתי לעיל דלא קרינן ל"ת חמץ רק בחמץ גמור שחייבין כרת וזה הוי רק בלאו אבל ברוב מים הוי חמץ גמור ומכל מקום א"י מחמת מצה עשירה ומכאן ראי' לדבריהם דהוי חמץ גמור ברוב מים כמש"ל מש"ס דפסחים וערא"ש פסחים בסוגיא שם שכתב לדעת הרי"ף אפילו מ"פ עם מים אינו מחמיץ והקשה עליו מהא דמנחת נסכים דמבואר במנחות דמרבה לחימוץ אף דמ"פ אינו מחמיץ מכל מקום מגבלה במים וכשרה חזינן דהוי חמץ ולפמ"ש דברוב מים לכ"ע ס"ל דהוי חמץ גמור אם כן מרבה מנחת נסכים אף דאיכא רוב מים אף דל"ש כי יש הרבה שמן מכל מקום משכחת לה בהי' מים הרוב ע"כ מרבה דעובר על לאו גבי מנחות.

ועצל"ח הקשה לדעת הרי"ף כמו שסובר הרמב"ן דאם אינו מחמיץ אפילו עם מים אם כן ל"ל קרא מחמת מצה עשירה תפ"ל דלא בא לידי חימוץ וכתיב ל"ת עליו חמץ כסברת הרמב"ן לעיל ונמי ל"ק דאפילו ברוב מים דשייך חימוץ אפילו לשיטת הרי"ף מכל מקום

אתמעט מחמת דהוי מצה עשירה ומצה עשירה הוי במיעוט מ"פ אפילו מעט דמעט כמ"ש ואין כאן מקומו להאריך בפרטי הענינים. ודוקא אם נתן מ"פ במצה קודם אפיה הוי מצה עשירה אבל אם נתן עליו מ"פ לאחר אפיה ל"ה מצה עשירה ע' השגות הראב"ד פ"ו ה"ח דהתוספתא מיירי שתיבלה משנאפית ועיין פרי חדש תנ"ה הסביר לזה וכתב שכ"מ בתו' פסחים ועיין מגן אברהם סי' תס"א דמצה שרוי' אף דיוצאין בה דוקא אם שרי' במים אבל לא ביין וכ' דכ"מ מלשון הרי"ף והר"מ והרא"ש ובאמת מלשון הרי"ף והרא"ש שכתבו דזקן או חולה מרככין במים משמע כן דבמ"פ לא אבל בר"מ לא מצאתי משמעות לזה ומ"ש דמבטל טעם א"י מנ"ל דזה הוי כמצה עשירה ולשיטות אלו דמצה אפיה אינו מזיק אם כן מה איסור יש בזה אך אם אין בהם כזית בפרורין יצא מתורת פת אפילו במים עסי' קס"ח והבאנו לעיל ועשעה"מ מפלפל ומביא קושיא מהא דמקשינן בש"ס על חלות תודה ורקיקי נזיר ל"ל טעמים המבוארים שם תפ"ל דהו"ל מצה עשירה ומשני רביעית הוא מתחלקת וכו' הא בלאו הכי רקיקין היו מושחין אותו אחר אפיה ע' מנחות ור"מ אם כן לא הו"ל מצה עשירה אפילו בשמן הרבה ע"ש שכתב דהקושיא היא מחלות תודה ע"ש ואפ"ל דחילוק יש אם המצות הם צונן ומושחין אח"כ לא הו"ל מצה עשירה דאין הטעם נכנס בתוכם כ"כ אבל כשהם רותחין כיון דבולעים אם כן אפשר דהו"ל מצה עשירה דבולעים הרבה וניכר הטעם וכמדומה לי שראיתי חילוק זה באיזה ספר ונשכח ממני מקומו:

סעיף ב

שמור וכו'. ע' פסחים ל"ח ע"ב דחלות תודה ורקיקי נזיר א"י בהם דכתיב ושמרתם את המצות משתמרת לשם מצה יצא שאינה משתמרת לשם מצה לא יצא ופירש"י כל שימור שאתה משמרה שלא תחמיץ התכוין לשם מצה של מצוה וכו' יצאה זו שלא נשתמרה לשם מצה של מצות פסח ע"ש אם כן מבואר דצריך שימור לשמה והוא גזירת הכתוב כמו קרבנות וכתיבת הגט וכ"מ שם דף מ' בצקות של נכרים אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית והאי בצקות ש"נ לכל השיטות על כל פנים ידעינן ודאי שלא נתחמץ ע"ש ברש"י ור"נ ורא"ש אך מכל מקום א"י י"ח המצוה דלא נשתמר לשם מצת מצוה וכ"ה בחולין ד' מצת כותי מותרת וי"ח בפסח ומקשה הש"ס פשיטא ופרש"י כיון דמותר לאכול מן התורה ל"י י"ח ומתרץ מ"ד לא בקיאי בשימור ופרש"י אף דאינו חמץ מכל מקום לא נשתמר לשם מצת מצוה וא"י ע"ש מבואר להדיא דמצת מצוה גזירת הכתוב דבעי שימור לשמה ועבהה"מ פ"ה כ' דאינו מבואר בר"ם לענין שימור אם יש איזה חילוק בין מצה של מצוה לשאר מצות אך מדכתב ספ"ח מי שאין לו אלא כזית מצה משומרת

וכו' וכן בריי"ף בס"פ ע"פ אם כן מבואר דבריהם ג"כ דמצה צריכה שימור לשם מצת מצוה וכן בפ"ו כתב דחלות תודה ורקיקי נזיר א"י הטעם דכתיב ושמרתם את המצות יצאה זו שא"מ אלא לשם זבח כרבה שם בגמרא ע"ש. והנה מהו זה השימור ומאיזה זמן מתחיל ע' בש"ס דף מ"ם דרבא ס"ל שימור דלישה לאו שימור הוא וצריך שימור קודם הלישה וסובר דמשעת קצירה בעינן שימור לשמה ומבואר שם דסובר דשימור מתחלתו ועד סופו בעינן. וה"ר שם מבצקות ש"נ דאיי"ח ולמה לא ליעבד שימור מקודם אפיה ע"כ שימור מעיקרא בעינן והגמרא דחי דהתם בעידנא דנחית לשימור כגון בשעת לישה שנותנין מים בעיסה לא הי' לה שימור אבל אם משומר בשעת לישה סגי ואפ"ה לא הדר בי' רבא ע"ש והריי"ף פסק כרבא דשימור דלישה לאו שימור הוא וער"נ דקודם לישה צריך שימור מכל מקום אפשר לא בעי משעת קצירה רק למצוה מן המובחר ע"ש ודעת הרא"ש לפסוק דשימור דלישה הוי שימור אך למצוה מן המובחר צריך שימור קודם ע"ש שהביא דיעות בזה ועיין בטוא"ח סי' ת"ס ובב"י באריכות והנה לענ"ד פשוט למאן דסובר דשימור דלישה לאו שימור הוא וגזירת הכתוב דהשימור מתחיל קודם הלישה מכל מקום בודאי דצריך לשמור בשעת הלישה ג"כ כי אין סברא דקודם יהי' צריך שימור ואח"ז א"צ אלא דלדידי' מתחיל השימור קודם שנתקרב אל המים כגון משעת קצירה או משעת טחינה עבר"נ אם כן מעת שמתחיל צריך בכל עשי' ועשי' עד האפייה כ"ז שיכול להחמיץ שימור לשמה ולישה הוא כ"ש דאז השימור צריך ביותר כיון שבא עליו מים אם כן כל עשי' ועשי' מקצירה ועד אפיה צריך שימור לשמה ולמאן דסובר דא"צ שימור קודם וגזירת הכתוב דבשעת לישה מתחיל השימור וקודם לזה אינו בכלל המצוה דושמרתם מכל מקום מלישה ועד אפיה דהיינו העריכה ג"כ צריך שימור לשמה. הכלל כולם מודים מעת שמתחיל השימור צריך לשמור עד לבסוף דהיינו אחר האפיה דלא יוכל להחמיץ עוד רק הם מחולקים מאימת מתחיל זמן השימור וקצת פוסקים סוברים כרבא דהוא לעיכובא קודם הלישה וקצת פוסקים סוברים מלישה ואילך ע' בטור ובב"י סי' הנ"ל ועיין מגן אברהם מביא דלישה ועריכה ואפיה אסור ע"י חרש שוטה וקטן ואפילו לנקוב המצות כי הכל צריך כוונה לשמה ע"ש וכ"ז נלע"ד פשוט.

והנה נראה דהא דגזרה תורה דצריך שימור לשמה היינו כל עשיי' עד שא"ר להחמיץ כגון לאחר אפיה דאז ל"ש שימור דא"ר להחמיץ וא"כ לשיטת הסוברים דשימור דלישה לאו שימור הוא אלא דצריך לשמור קודם לישה נהי שכתבתי לעיל דגם אלו מודים דגם בשעת לישה צריך שימור מכל מקום דווקא אם יש חשש חימוץ בשעת לישה צריך ג"כ שימור אבל אם לש במ"פ לדעת הר"מ שכתבתי לעיל דחוץ מד' משקין יוצאין בפסח

והוי לחם עוני א"צ שימור מלישה ואילך ומכל מקום נתקיים ושמרתם דגזרה התורה שיהא צריך שימור לשמה קודם הלישה בעודן חטים או קמח כי אינו מפורש בתורה באיזה עשי' צריך שימור אך פרשו לנו ז"ל דצריך שימור וכמו דלאחר אפיה א"צ שימור דאינו מחמיץ ומכל מקום נתקיים המצוה בקודם אפיה אם כן ג"כ יכול לעשות בשעת לישה שלא יחמיץ וכלה זמן השימור ומכל מקום נתקיים מצות שימור בקודם לישה בעוד קמח או חטים דאז א"א שלא יהי' זמן שאינו בא לידי חימוץ וצריך שימור אבל להסוברים דא"צ שימור קודם לישה רק מלישה ואילך אם כן קודם הלישה אינו בכלל מצוה זו רק מלישה ואילך אם כן אסור ללוש המצות בדבר שאינו מחמיץ כי לא נתקיים מצות שימור דעתה א"צ שימור וקודם לזה ג"כ לא צריך ובאמת גזירת הכתוב דצריכה שימור ע"כ החיוב ללוש דווקא במידי דמחמיץ כדי שיתקיים מצות שימור לשמה כנלע"ד דלאותם הסוברים בעינן שימור קודם לישה סגי בשימור דקודם לישה אם מעת הלישה א"צ שימור אבל אם מעת הלישה צריך שימור ודאי ל"י אף לדיעה זו עד שעושה ג"כ בלישה ואחר הלישה עד שעת שא"ר להחמיץ כמש"ל ולפי זה ניחא דברי הר"מ שהבאתי לעיל דסובר יוצאין אם נילוש במ"פ לחוד ואינו נקרא מצה עשירה שקשה עליו ק' הרמב"ן כיון דאינו מחמיץ אם כן היאך נתקיים ושמרתם ולפמ"ש ל"ק דהר"מ קאי בשיטת הרי"ף רבו דסובר דשימור קודם בעינן דשימור דלישה לאו שימור הוא עיין בר"מ אם כן נתקיים מצות שימור קודם הלישה ויכול ללוש במ"פ אע"ג דאינו מחמיץ ובזה ל"ק קושית הרמב"ן שהקשה על הרז"ה דהיאך אפשר לפרש בלא מים דהא בעי שימור בשעת לישה ואפיה ובאמת לדעת הרי"ף א"צ ודי בשימור שקודם לישה ומה שהביא רמב"ן ראי' דא"י ברבוכה דצריך שימור ע"ש נראה דבעי שימור דווקא בשעת לישה באמת מהירושלמי אין ראי' דהירושלמי לשיטתו אזיל דשימור דלישה הוי שימור כמ"ש תוס' ביצה ג' ד"ה גזירה דמבואר בירושלמי דביום טוב אסורים מן התורה כל מלאכות דקודם לישה שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש וכו' וסמוך לי' ושמרתם את המצות היינו מלישה ואילך אם כן מבואר להדיא בירושלמי דשימור דלישה הוי שימור אם כן בעינן דווקא בשעת לישה אבל לשיטות אלו דס"ל דווקא שימור מעיקרא בעינן אם כן סגי ג"כ בשימור מעיקר' כמש"ל וידוע דעת רוב ראשונים ומכללן הר"מ ז"ל פ"א מהיו"ט דסוברים דקציר' ושאר מלאכות קודם הלישה אינו אסור אלא מדרבנן ואפשר כיון דסובר דשימור משעת קצירה אם כן הוי ההיקש ג"כ מקצירה ושרי קצירה או אפשר מטעם אחר עפמ"ג בפתיחה לה' יום טוב או אפשר דלא ס"ל כהירושלמי ואין כאן מקומו. על כל פנים כיון דס"ל כדעת רבו הרי"ף אם כן סגי בשימור הקודם ללישה ושפיר יכולין ללוש

במ"פ לחוד ויוצאין בה ומה שהביא הרמב"ן ראי' מש"ס דילן מחלות תודה לפמ"ש אין ראי' דמעת שמתחיל השימור ודאי צריך שימור בכל עשיי' ועשייה כ"ז שיוכל להחמיץ אם כן חלות תודה ורקיקי נזיר שנילושין במים ויכול להחמיץ ודאי צריך שימור בשעת לישה ואפיה ג"כ כיון דראוים להחמיץ וכ"ע מודים אבל אם עשה שימור באיזה עשיה שהית' צריכה שימור ואח"כ נעשה בענין שא"י להחמיץ ודאי סגי השימור שהי' קודם כמו לאחר האפיה דא"צ שימור ה"ה אם בעת הלישה נעשה בענין שא"צ שימור ג"כ די ומכל מקום נתקיים מצות שימור אבל לשיטת הסוברים דא"צ שימור קודם הלישה אם כן מצות התורה דשימור בעי מלישה ואילך צריך על כל פנים בשעת לישה שיהי' ראוי להחמיץ כדי שיתקיים מצות שימור כנלע"ד.

והנה בענינים שצריכין לשמה מצינו פעמים שסתמא הוי לשמה רק אם עוקר בפירוש שלא לשמה כמו גבי קרבנות עיין ריש זבחים וכמה ענינים דסתמא ל"ה לשמה כמו גיטין כמבואר שם וצריך בפירוש לשמה ועיין תוס' גיטין כ"ג דמילה ג"כ סתמא לשמה וע' מנחות מ"ב ובתוס' שם וכ"מ והנה מצד הסברא נראה דשימור כיון דצריך לשמה דווקא במפרש אבל סתמא לאו לשמה קאי כי כ"פ אוכל אדם מצה בלא פסח וגם לשאר ימי הפסח צריך למצות ע"כ ודאי בלש עיסת מצה סתמא לאו לשמה קאי ועיין פרי חדש סי' ת"ס כתב ג"כ דסתמא לאו לשמה קאי וע"ש שה"ר מחולין שהבאתי לעיל דמקשה פשיטא דיוצא במצת כותי כיון דרשאי לאכלו ומתרץ מ"ד לא בקיאי בשימור וכו' היינו לשם מצוה ואי אמרינן סתמא כשר ויוצאין מאי איכפת דאין בקיאין בשימור וכן בצקות העכו"ם דדעת תוס' גיטין ומנחות דעכו"ם הוי כסתמא וע"ש עוד דפוסק כן דסתמא לאו לשמה.

והנה מבואר בסוכה ט' סוכה ישנה ב"ש פוסלים וב"ה מכשירין וסוכה ישנה כל שעשאה קודם לחג ל' יום בסתמא אבל עשה לשם חג אפילו מתחלת השנה כשרה וע"ש ברש"י דאם עשה סוכה בסתמא תוך ל' לחג כיון דשואלין ודורשין הוי סתמא לשה"ח אבל קודם ל' סתמא לאו לחג אבל אם בפירוש עשאה לש"ח כשרה ובגמ' מפ' דב"ש ילפי מקרא דעשיית המלאכה צ"ל לש"ח לשם מצות המלך וב"ה סברי דא"צ וב"ה לא ילפי דאצטריך קרא לדבר אחר ע"ש בסוגיא. והנה הלכ' כב"ה כידוע. וסוכת גנב"ך ורקב"ש כשר ע' שו"ע או"ח סי' תרל"ו ואפילו לדעת ב"ה צריך לחדש בה דבר והוא רק מצוה מן המובחר ע"ש בראשונים ואחרונים ותוס' שם מביאין ירושלמי מצה ישנה פלוגתא דב"ש וב"ה אם כן כיון שלא עשאה לשם פסח דבר ברור הוא שלא דקדק בה עכ"ל ונראה דאם דקדק בה בודאי פלוגתא וסוברים ב"ה דכשר וגם לב"ה אם לא דקדק בה אסור לאכול אפילו

כל הפסח וכו' אני תמה מאוד על הירושלמי היאך מצה ישנה תלוי בפלוגתא דב"ה מכשירין כמו סוכה הא טעמא דבסוכה א"צ עשייה לשמה אבל במצה מבואר להדיא בש"ס דילן וגם הירושלמי שהבאנו דשימור לשמה הוי מן התורה וא"כ היאך מכשירין ב"ה מצה ישנה בסתמא אפילו אם דקדק בה הא בעינן לשמה מן התורה וישנה ל"ה לשמה והיאך תלוי בסוכה והיא אצלי תמי' גדולה דודאי גם ב"ה פסלי כיון דהוי שלא לשמה דהיינו לשם מצת מצוה. וראיתי בפ"י הקשה על הירושלמי מ"ט פוסלים ב"ש בשלמא בסוכה יש להם קרא חג הסוכות אבל במצה מנלן דבעי לשמה וכתב דאפשר ילפי ט"ו ט"ו מחג הסוכות ומפלפל בזה ותמה תמה אקרא על רבינו הפ"י היאך העלים עיניו מסוגית הש"ס בפסחים ורה"פ בסי' ת"ס דמצה בעי כוונה מן התורה (עט"ז סי' ת"ס דעתו שהיא אסמכתא והפר"ח תמה עליו) על כל פנים היה לו לפלפל בזה אם יש לו שיטה אחרת בענין זה ואדרבא אני תמה על הירושלמי והתוס' שהביאו הירושלמי דב"ה סברי דיוצאים ובאמת מסוגית הש"ס דילן מבואר דמה"ת צריך לשמה וא"כ גם ב"ה מודים במצה ועיין פרי חדש תנ"ז הביא תוספתא יוצאין במצה ישנה והוא שעשאן לשם פסח וזה ניחא כיון דעשאן לשמה וקמ"ל התוספתא דאפשר הי' הסברא דדוקא בע"פ כמבואר שם ואח"ז מביא הירושלמי הזה ג"כ ובירושלמי מבואר להדיא שלא עשאן לשם פסח והטעם דלא דקדק בה והוא תמוה תפ"ל דב"ה מודים כיון דל"ה לשמה וגוף הדין דמבואר בירו' שלא דקדק בה תמוה ובאמת בגמ' דידן דבצקות העכו"ם אדם אוכלם בפסח ולרש"י אף דלא ראה כלל כיון דליכא סימני חמץ אם כן מכ"ש בישראל בלא דקדק אך לשיטת הראשונים שכתבו שראה הישראל שעשה בלי חמוץ רק שלא שמרה לשמה ניחא בלא דקדק בה אסורה באכילה על כל פנים ד' הירושלמי תמוהים לענ"ד וכן התוס' ול"מ מי שהתעורר בזה והנה על כל פנים להירושלמי מצה שוה לסוכה וכן להתוספתא דיוצאים במצה ישנה ובלבד שיעשה לשם פסח אם כן דווקא מצה ישנה דסתמא לא נפק אבל אם נעשית תוך ל' יום קודם לפסח הוי סתמא כלשמה כמו סוכה ול"מ להפוסקים שיביאו ד"ז דתוך ל' יוצאים במצה אף בסתמא ועסי' ת"ס דאסור ללוש ולאפות ע"י חרש שוטה וקטן דלאו בני לשמה נינהו ובגדול עע"ג עב"י בארוכה והדברים עתיקין בכ"ע בגיטין וחליצה ושחיטה בחולין וגם החילוקים בין חרש וקטן לשוטה לענין הדברים שצריכים כוונה יש להאריך ועיין בראשונים ואחרונים ולפמ"ש דתוך ל' הוי סתמא לשמה מכל מקום חרש שוטה וקטן פסולים חדא דאף במקום דסתמא לשמה מכל מקום חרש שוטה וקטן פסולים דגרועים מסתמא ע' זבחים ד"ב ע"ב תוס' ד"ה זבחי' וחולין י"ב ע"ב תוד"ה קטן וחוץ לזה דאצלם ל"ש סברא זו כיון דשואלין ודורשין סתמא

עושין לשמה כפרש"י כי אין להם מחשבה אך מכל מקום אפ"ל דממילא לשמה קיימי אך באמת הם גרועי' וכו' כמ"ש.

ובעכו"ם בעע"ג מבואר שם בסי' ת"ס דפסול דעכו"ם אדעתא דנפשי' קעביד לדעת תוס' שם בסוגיא דעכו"ם הוי סתמא וכ"ה דהוי סתמא כשר אינו מזיק מה דעושה אדעתא דנפשי' אם כן קודם ל' לחג דסתמא פסול אם כן ודאי פסול אף דאדעתא דנפשי' קעביד והוי סתמא דסתמא פסול וגם בתוך ל' ל"ש אצלו כיון דשואלין ודורשין הוי סתמא לשמה כי לגבי עכו"ם ל"ש שואלין ודורשין ע"כ פסול אפילו תוך ל' ואפילו בעע"ג ועט"ז סי' תרל"ו וכבר כתבתי דנראה מראשונים דמה"ת בעי כוונה ובט"ז אין דעתו כן והשיגוהו האחרונים וגם נראה מדבריו דאף להסוברים דהשימור יהי' משעת קצירה מכל מקום השימור הוא שצריך כוונה לשם מצת מצוה ועט"ז מחלק בזה ויש לפלפל וצריך אריכות גדול. ואם עשה עכו"ם וישראל עע"ג ע' רשב"א דפסול דנכרי אדעתא דנפשי' קעביד ע' ה' ניטין ואחרונים מפלפלים שם אי נכרי ודאי אדעתא דנפשי' קעביד אם כן פסול בודאי או אפשר דאדעתי' דנפשי' קעביד והו"ל ספק ואין כאן מקומו להאריך ועיין מגן אברהם סי' ת"ס כ' לשיטת הרא"ש גבי עיבוד דסת"מ דמהני נכרי וישראל עע"ג ע' סי' ל"ב אם כן ה"ה הכא והנה סברת הרא"ש בהלק"ט דבשלמא גבי גט דבעינן כתיבת כל התורף לשמה וזה אינו עושה העכו"ם ע"ד ישראל אבל בעיבוד דדי שיתן העורות לעיבוד לשמה עושה לשמה ע"ש וא"כ כאן בלישה דכל הלישה צריך לשמה והוי דומיא דתורף בגט דאמרי' אדעתי' דנפשי' קעביד אך באמת גבי ציצית דבעינן טוי' לשמה מביא בב"י ופסק בשו"ע סי' י"א דלהרא"ש מהני אע"ג דבעינן כל הטוי' לשמה והוא זמן ארוך מכל מקום אמרינן להרא"ש דמהני וע"ש בדג"מ השיג על המחבר וכתב דזה דוקא בעיבוד אבל גבי טוי' גם הרא"ש סובר דדומה לתורף הגט אח"ז ראיתי בנו"ב ת' תמה על הב"י ומביא לשון הרא"ש דנראה להדיא דדוקא בעיבוד דדי ברגע א' לשמה בשעה שנותן לתוך הסיד אבל גבי טוי' דכל הטוי' צריך לשמה אם כן הו"ל כמו תורף הגט אם כן ה"נ ודאי כל הלישה צריך שימור בכל רגע וצריך שימור לשמה אם כן הו"ל כמו תורף הגט דל"מ עע"ג ובס' יעלת חן השיג על הנוב"י ואין דבריו מובנים ויתבאר במק"א אי"ה. ועיין פרי חדש סי' הנ"ל מפריז על המדה ודעתו לפסוק דל"י י"ח מצה אם אינו משומר משעת קצירה ובמק"ח תנ"ג השיג על הפר"ח מהירושלמי שהביאו תוס' ר"ה אלא מעתה לא אכלו ישראל מצה כשנכנסו לארץ משום חדש אלא מה שתגרי עכו"ם היו מביאין להם מבואר אף דלא הי' משומר משעת קצירה יוצאין בהם ולא ידעתי מה ראי' מירושלמי ודאי הירושלמי סובר דשימור דלישה הוי שימור כמש"ל דיליף דמלאכות קודם הלישה

אסור מן התורה ביום טוב דכתב אך אשר יאכל לכל נפש וסמוך לי' ושמרתם את המצות מלישה ואילך וכו' כמש"ל אך הר"מ דלא ס"ל כן אם כן אין הוכחה מהירושלמי והפר"ח דעתו דמגמרא דידן משמע כן ופשוט וע"ל ותבין.

והנה מכל מ"ש מבואר דהעושה המעשה כגון הלש וכדומה צריכים שיכוונו לשם מצוה עב"י סי' ת"ס וטור ופר"ח ולא הביישן למד לא אבוש לאמר מנ"ל לכל הראשונים ד"ז נהי דבעי שימור לשמה מכל מקום א"ד כלל לגט או לזבחים דגבי גט כתיב וכתב לה דרשינן דמעשה הכתיבה תהי' לשמה אם כן צריך הכותב לכוין ע"כ אם חרש שוטה וקטן כותבין לשיטות שמהני באחרים עע"ג צריך ללמד את הקטן שיכוין כי הוא צריך לכוין (ע' סברת ר"י בב"י דכוונת העע"ג כיון דהוא ע"י שליח אבל בחליצה ל"ש זה) וכן בזבחים ילפינן מקראי דהשחיטה והקבלה והזריקה צריכים כוונה אם כן צריך לכוין העושה המעשה אם כן כשעושה מעשה זה שאינו בר כוונה צריכים לבא לאלו הענינים אם עע"ג אי מהני ויש עושים אדעתא דנפשם ע' באריכות באלו הענינים אבל כאן וכי מבואר בתורה דאיזה מעשה אי הלישה או הקצירה צריך לשמה רק מבואר דהשימור צריך לשמה אם כן העיקר הוא השימור אם כן אפילו לש עכו"ם או חרש שוטה וקטן וישראל עומד ומשמר לשמה למה ל"מ ואפילו הם אינם מכוונים כיון דישראל שומר והוא מכוין לשמה וא"ד לחלות תודה דעומדים לתודה אבל בכל המצות העיקר הוא השימור אם כן מאי זה שפשוט בראשונים דהלש והאופה צריך שיהיו בר דעת בר כוונה ילוש מי שירצה והישראל העומד הוא השומר והוא מכוין לשמה ובכל הראשונים הנ"ל מבואר דגם כאן עיקר העושה איזה מעשה במצה צריך שיכוין וא"י מהיכן נלמד זה כמו גבי גט גילתה התורה דמעשה הכתיבה צריך לשמה ה"נ גילתה התורה דהשימור צריך שיהי' לשמה אם כן הכל תלוי בשומר ומ"ל מי הלש או הקוצר או הטוחן וכדומה כיון דיש שומר שמכוין ליסגי. ובנותי בספרים וראיתי בס' נוה שלום לאחד מחכמי ספרד עמד בזה וכתב שבאמת כ"ה דעת ר"ה גאון מובא בטור סי' ת"ס וגם דעת הרי"ף והרא"ש כן והספר הזה בא לידי בשאלה ונהנתי מאוד שעמד ע"ז ומכל מקום מ"ש שכ"ה באמת דעת הראשונים הנ"ל הוא דוחק בעיני דאדרבא באמת דעת הרבה ראשונים ובאחרונים ובטוש"ע מבואר להדיא דעושה מעשה צריך לעשות לשמה ע' בדבריהם. ואנהרינהו לעיינין בעזה"י דהאמת כ"ה דהעושה מעשה צריך כוונה דהיינו שהוא ישמור לשמה ול"מ כוונת אחר שיעמוד ע"ג לשמור לשמה והוא גמרא ערוכה חגיגה ך' לענין טומאה דמקשה הש"ס לר"י בן עמרם ליעבד לי' שימור בידי' דחברי' ומתרץ ר"י חזקה אין אדם משמר מה שביד חבירו ע"ש ועיין במס' פרה גבי נתנו לשומר תמצא ג"כ כמה

משמעות לזה אם כן כמו דלגבי טומאה אין אדם משמר מה שביד חבירו כן בכל הדברים הצריכים שימור ובפרט בחמץ דצריך שימור הרבה עמג"א סי' תנ"ט אם כן כיון דאמרה תורה ושמרתם וכו' דצריך לשמור מחימוץ והשימור מחימוץ תהי' לשם מצת מצוה אבל השימור הוא מחימוץ אם כן ל"מ שימור של אחר אלא מי שעושה המעשה ובידו הוא החטים או העיסה זה צריך לשמור אבל שמירה של אחר ל"מ דזה הוי חזקה שאינו משמר מה שביד אחר אם כן שפיר מבואר דזה שהעיסה בידו לש או שאר מעשה הוא צריך לשמור והשימור יהי' לשמה ע"כ אם לשה עכו"ם אף דאחר משמר כיון דא"י לשמור ביד אחרים אם כן העכו"ם בעצמו שומר והוא אדעתי' דנפשי' קעביד ואינו מכוין לשמה ע"כ לא מהני וכן בחרש שוטה וקטן צריך לעע"ג שהם יכוונו לשמה דהם הוי השומרים דאחר א"י לשמור כמ"ש. הן אמת שד"ז המבואר בחגיגה דנפלה מעפרתו וכו' דאמרינן חזקה וכו' והגמרא מקשה מהברייתא הרי שהיו חמריו וכו' ומתרץ במטהר פועליו וכליו לכך ע"ש וער"מ פי"ג מהמו"מ הביא דינים אלו ויש בדבריו לפלפל ואין כאן מקומו ובאתי לעורר ישמע חכם וכו'.

והנה מבואר בר"מ כאן דעיסת כלבים בזמן שהרועים אוכלים יי"ח מצה ואם אין הרועים אוכלין איי"ח מפני שאינו משומר לשם מצה ועשו"ע סי' תנ"ד שדעת הר"מ אפילו הוא נאה וראוי למאכל אדם מכל מקום א"י בה וברמ"א מביא דעת הר"ש דהטעם דאינו קרוי לחם וע"ש במג"א ועיין פרי חדש כ' דגם הר"ש מודה אף שהוא נאה וראוי למאכל אדם מכל מקום א"י בה דאינה משומרת לשם מצוה ע"ש ועיין בחלה בפי' המשנה לרבינו כתב ג"כ הטעם דאינו נקרא לחם וכאן בחיבורו חזר בו ולפמש"ל נ"מ בדבר אם לש העיסה זו במ"פ שכתבתי לעיל דאם א"צ שימור בשעת לישה די השימור משעת קצירה לשיטת הר"מ דשימור משעת קצירה בעינן ע"ש אם כן יוצא במצה זו אם שמרה קודם הלישה עבור מצה ובשעת לישה לשה במ"פ לכלבים יוצאים דזה הוי משומר אך להטעם דלא מיקרי לחם אם כן בכל גוונא לא יצא ובמ"פ א"צ שימור בשעת לישה דאינו מחמיץ אם כן הוא נ"מ לדינא ובודאי יש להחמיר אף אם נאה מהטעם דלא מיקרי לחם עיין ר"מ ה' חלה ואין כאן מקומו.

והנה במשנה פכ"ש מבואר דחלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו איי"ח מצה עשאן למכור בשוק יוצאין בהם ושם ד' ל"ח מנה"מ א"ר דא"ק ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה יצתה זו שא"מ לשם מצה אלא לשם זבח ופירש"י דצריך שימור לשם מצת מצוה וזו אינה משתמרת לשם מצת מצוה ר"י אמר א"ק מצות תאכלו ז' ימים מצות הראוי' לשבעה וזו נאכלת ליום ולילה ופרש"י דר"י ג"כ סובר קרא דרבה

אלא דסובר דאפילו אם משמר לשם מצות מצה ג"כ מכל מקום בעינן שימור לשם מצה הראוי' לשבעה אבל זו לא נשתמרה לשם מצה הראוי' לז' וכו' ת"כ דר"י וכו' ומקשה הש"ס ותפ"ל דאינה נאכלת בכל מושבות ומתרץ ר"ל זאת אומרת חלות תודה ור"נ נאכלין בנוב וגבעון וערש"י כאן ותוס' ל"ו ע"ב ד"ה ר' אליעזר הקשו היאך ממעטינין דא"י בביכורים דאינן נאכלים בכל מושבות הא ביכורים נאכלים בנוב וגבעון וחשיב נאכל בכל מושבות כדאמרינן הכא וגם ל"ל הטעם דמע"ש נאכל בכ"מ כדר"א דמע"ש נפדה אפילו בירושלים בנטמא ת"ל דנאכלין בנוב וגבעון ונאכלים בכל ערי ישראל והוי שפיר נאכלין בכל מושבות ותירצו הא דממעטינין ביכורים מבכל מושבות או מע"ש היינו בזמן בית עולמים דאז אינן נאכלין בכ"מ ע"כ אתמעטו ביכורים ומע"ש ג"כ צריך טעמא דר"א וכאן דאר"ל דנאכל בנוב וגבעון היינו בזמן נוב וגבעון דאז היו נאכלים בכ"מ וא"א למעוטי מטעם זה ע"כ ממעטינן מטעמא דרבה ור"י ע"ש וכפירש"י כאן דבזמן נוב וגבעון אתמעט מפסוק ושמרתם וכו' וז"ל הר"מ פ"ו ה"ח הכהנים וכו' אבל א"י בבכורים וכו' מפני שאין להם היתר בכ"מ ובה"ט כתב דחלות תודה ור"נ עשאן לעצמן א"י בהם שנאמר ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה לבד הוא שיוצאין בה אבל זו משתמרת לענין הזבח וק"ל כיון דלפני זה כ' הר"מ טעם בביכורים משום דאינו נאכל בכ"מ אם כן למה מביא עתה טעם דרבה דל"צ הטעם אלא בנוב וגבעון אבל אחר נוב וגבעון פסולים משום דא"נ בכ"מ וידוע דרכו של רבינו שאינו מביא דין שלא ינהוג לעולם כי מה דהוי הוי וירושלים אין אחריה היתר אם כן אפילו בבית ג' תובב"א לא יהי' נאכל אלא בירושלים וא"כ א"י בהם מחמת דא"נ בכל מושבות ולמה צריך הר"מ להביא טעמא דרבה ואינו מספיק עצמו בטעם כמו בכורים וצ"ע לכאורה. אך באמת ל"ק דהר"ם לא יתרץ כתי' התוס' כאן וס"ל דהתירוץ דנאכלין בנוב וגבעון הוא כיון דהי' אז נאכל בכ"מ לא ממעטינן אף האידנא מבכל מושבותיכם והא דממעטינן ביכורים וגם מע"ש דוקא אליבא דר"א כבר תי' התוס' זבחים קי"ט ד"ה באו דמאי דמייתי כאן במע"ש מחמת ר"א הוא אליבא דר"י דהי' מע"ש נאכל בנו"ג דוקא ולא בכל ערי ישראל וגם ביכורים כיון דטעונין הנחה אצל המזבח לא הי' נוהג כלל בנוב וגבעון ע"ש ובדבר שאינו נוהג לא הכריע רבינו הלכה ע"כ מביא לענין מע"ש טעמא דר"א דהוא אליבא דכ"ע וגם ביכורים אפשר סובר כן דליכא פלוגתא בזה שם בזבחים וכאן לענין נוב וגבעון דרבה ור"י מפלפלים בזה ודאי אין ה' כר"י ערש"י אם כן כיון דנאכלין בנו"ג אף דהשתא אין נאכלין לא ממעטינן מבכל מושבותיכם וצריך טעמא דרבה ור"י אף האידנא ע"ש ותבין.

ועוד נראה דל"ק כלל דהנה ע"ש ברש"י ותוס' ד"ה חלות תודה דמיירי שלא נשחט עליהם הזבח אם כן באמת נאכל בכל מושבות אפילו בזמן בית עולמים אך קושית הש"ס ותפ"ל דא"נ בכל מושבות הוא דנעשה לשם מצה ואינן נאכלים בכ"מ וכמו דצריך שימור דמצה הראוי' לשבעה דכתיב בתורה ה"נ בעינן שימור למצה ונאכל בשמחה ובכל מושבות ע"ש בתוס' כתבו כן להדיא וא"כ כ"ז לר"י דסובר דאפילו אם משתמרת לשם מצה מכל מקום בעינן משתמר לשם מצה ראויה לשבעה ע"ז מקשה הש"ס ל"ל הך טעמא דאינה ראוי' לזה תפ"ל דא"נ בכ"מ וא"כ אינה משתמרת לשם מצה הנאכלת בכ"מ ומה"ת בעינן דיהי' נאכל בכ"מ אבל לרבה דסובר דאם משתמרת לשם מצה אף דמשתמרת לשם מצה שא"ר לצאת מכל מקום יוצא כיון דבאמת ראוי' לצאת והטעם כיון שא"מ לשם מצה רק לשם זבח ע"ש ברש"י אם כן לא איכפת לן כלל אם (אינה) משתמרת לשם מצה שא"ר למושבות והר"מ פוסק כרבה דרבה ור"י ה' כרבה אם כן אין קושיא לדידי' ובלאו קרא ושמרתם וכו' היו יוצאין בה דבאמת נאכל בכל מושבות כיון דלא נתקדשו כלל ולא נשחט עליהם הזבח רק דנשחטו לשם מצות שא"ר וזה לר"י אבל לרבה לא איכפת לן בזה כלל כיון דבאמת נאכלין בכ"מ ע"כ אינו מביא הר"מ הטעם מבכל מושבותיכם כיון דבאמת תמיד נאכלין בכ"מ הוי בכ"מ ולרבה אין קושיא כלל ואצ"ל התירוץ דעל נוב וגבעון קאמר ולא האידנא דאף על האידנא צריך קרא כיון דנאכלים בכ"מ ועיקר הקושיא בגמרא אליבא דר"י למה צריך לומר מחמת מצה הראוי' לשבעה ע"ש בגמרא ותבין וע"ז מתרץ דלימי נוב וגבעון אצטריך וע"ש ברש"י ד"ה זאת אומרת תוך הדיבור כ' וע"ז הוצרך מושמרתם את המצות וממצות תאכלו ולא כתב ולא הוצרכו כו' היינו רבה ור"י אלא פשוט דקאי דוקא לר"י ומביא רש"י שני הפסוקים דר"י דורש משניהם ע"ש אבל לרבה אפילו האידנא כיון דבאמת נאכל בכ"מ לא נתמעט מבכ"מ והשימור א"צ דוקא למצה הראוי' אז בכ"מ רק אם נשמר לשם מצוה די ע"ש בסוגי' ותבין והדברים כנים ופשוטים והר"מ מיירי ג"כ בנשחט עליהם הזבח כי כתב ואם עשאן למכור בשוק עתו"ס שם וא"כ באמת נאכלין בכ"מ ועי"ש והנה מבואר כאן דבעינן מצה הראוי' לשבעה כי כן ס"ל לר"י ות"כ בברייתא ואפ"ל דרבה אינו חולק על עיקר הדין דמצה שא"ר לז' א"י רק דס"ל דאינו מזיק אם משתמרת לשם מצה שא"ר לז' ובאמת כאן ראוי' לזיי"ן כי לא נשחט עליהם הזבח רק דמשתמרת לשם מצה שא"ר לז' אבל מצה שבאמת א"ר לשבעה אפשר מודה רב' דאיי"ח. והנה בסוכה כ"ג מבואר שם פלוגתא דאם עשה סוכה ע"ג בהמה ר"י פוסל ור"מ מכשיר והטעם דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים בעינן סוכה הראוי לשבעה ע"כ פוסל ר"י דא"ר לכל ז' דאין עולין לה בי"ט דאסור להשתמש

בבע"ח ור"מ סובר מדאורייתא מחזי חזי ורבנן הוא דגזרו והוי ראוי לשבעה מן התורה משמע היכי דמה"ת ל"ח כ"ע מודים דפסולה אפילו בשעה הראוי' כיון דא"ר לז' והא דמבואר בסוכה כ"ז דעושין סוכה בח"ה ור"א סובר אין עושין דכתיב חג הסוכות ז' ימים דבעינן סוכה לשבעה וחכמים סברי ה"ק עשה סוכה כ"ש אם כן חזינן דלא דרשי סוכה הראוי' לשבעה ז"א דהם ס"ל דיכול לעשות הסוכה אימת שירצה דמ"מ הסוכה ראוי' לכל שבעה אבל בסוכה שא"ר לצאת כ"ז מחמת איזה פסול לא פליגי חכמים אם כן ה"נ במצה שא"ר לשבעה כ"ע מודים דא"י.

וכעת לא מצאתי להר"מ שיביא ד"ז ואפ"ל דאין נ"מ בדבר כי כל הפסולים מביא הר"מ והם מטעם אחר כגון חלות תודה דא"י בלאו הכי וגם כל הפסולים שהביא הם פסולים מטעם אחר והפסול מטעם זה ולא מטעם אחר אפשר לא משכחת לה ע"כ לא הוצרך להביא הר"מ זה אך לפי המבואר בשו"ת ש"א באריכות דאם יש לו מצה של איסור שאין בה אלא לאו העשה דמצה דוחה הל"ת ע"ש וגם בירושלמי מקשה תיתי עשה דמצה לדחות ל"ת דחדש ולפמ"ש נהי דדוחה הל"ת מכל מקום אחר כך למצה של רשות א"ר והוי אינו ראוי לשבעה ואיך יוכל לצאת בה אף דנדחה עתה מפני המצוה מכל מקום א"ר לכל ימי הפסח. והנה נתעורר בזה הרב בעל טעם המלך פ"ו מהחו"מ ופ"ג מה' נדרים אך שכתב דהברייתא דרבה חולקת ע"ז וכבר כתבתי דלפע"ד אין חולק רק ס"ל דאינו מזיק אם השימור לשם מצה שא"ר לשבעה ולדידן אינו מזיק ג"כ אם השימור לשם מצה שא"ר בכ"מ כמש"ל ומכל מקום אם באמת א"ר בכל מושבות א"י כמו בביכורים וגם הרב הנ"ל כתב דתלוי בפלוגתת ר"א ורבנן בסוכה וכבר כתבתי דאפשר בזה כ"ע מודים ואינו ענין לפלוגתת ר"א ורבנן אם כן באמת נפלו דינים אלו דמפלפל ש"א לענין מצה של איסור בבירא ועי"ש שכתב גבי טבל דהוי ראוי לשבעה דיכול להפריש עליו וגם שבועות ונדרים דיכול לשאול עליו אבל חדש ושאר איסור למה יוצאין בה הא א"ר לזיי"ן והוא הערה נכונה לא נזכר בראשונים ואחרונים. והנה בנדרים אפ"ל דאם העשה דוחה הוי מצה הראוי לז' בלאו טעמא דאי בעי מיתשל רק דלא הוי מצה שא"ר לזיי"ן אלא אם א"ר לכל העולם כמו חלות תודה דנעשה נותר וכמו גבי סוכה אבל גבי נדרים ראוי לכל העולם אלא לדידי' א"ר הוי שפיר מצה הראוי' לז'. ובעיקר ד"ז דמצה הראוי לז' דלא הובא בראשונים ואחרונים נלע"ד דבאמת ל"צ כאן ראוי לז' וחילוק גדול יש בין מצה לסוכה דבשלמא גבי סוכה דהיא מצוה כל שבעה שייך שפיר לומר כיון דחדא מצוה היא הקפידה תורה שמצוה זאת לא תהי' נחלקת שהסוכה שמקיים המצוה יהי' ראוי כל זמן לקיום המצוה ולא שנעשה סוכה שא"י לקיים המצוה בסוכה זו כל ימי

החג ונעשה סוכה אחרת עבור איזה יום כמו סוכה העשויה על ראש האילן שם אילו הוי מן התורה כ"ע מודים אבל מצה דרק כזית ראשון מצוה וכל שבעה הוא רשות גמור ומה ענין רשות למצוה בשביל המצוה התירה התורה ובשביל רשות לא התירה התורה לאכול דבר [איסור] ול"ש ד"ז דמצה הראוי' לז' וא"א להטעים עיין ותבין. וער"נ סוכה גבי מיגו דהוי דופן לסוכה כתב כעין זה דל"ש לומר דהתורה נתנה שיעור להכשר סוכה ובשבת יהי' צריכה הכשר יותר ולא יי"ח בסוכה זו ה"נ גבי סוכה הן הן הדברים אבל במצה דהוי רשות מ"ל אם צריך לאכול מצה אחרת כמו שאר מאכל אבל אם הי' במצה ג"כ מצוה לאכול כל שבעה שייך שפיר ד"ז דל"ש לומר כיון דמצוה אחת היא יהי' יוצאין בה אם א"ר לצאת כ"ז המצוה ויהיה צריכה הכשר יותר באיזה מימי החג ע"כ צריך מצה הראוי' לז'. והנה בפסחים כ"ח סוגיא דחמץ שעעה"פ אר"ש אפשר לומר כן והא ל"ת עליו חמץ שבעת ימים וכו' אלא כ"ז שישנו בקום אכול מצה הוה בב"ת חמץ וע"ש בפ"י שכתב דר"ש ס"ל דכל שבעה מצוה לאכול מצה ומאי דנפקא לן לקמן מרומיא דקראי דכתיב שבעת ימים תאכל מצות וכתיב ששת ימים תאכל מצות כל דבר שהי' בכלל וכו' דכל שבעת הימים רשות ר"ש דריש לי' בענין אחר ע"ש ג"כ אפשר נמי דר' יוסף דס"ל סברא זו דבעינן מצה הראוי' לשבעה סובר ג"כ דמצות מצה כל שבעה אם כן שייך שפיר הלימוד דשבעת ימים דצריך שיהי' ראוי לשבעה דהיינו משך המצוה שלא יהי' חלוק ויצטרך מצה אחרת להמצוה של שאר הימים אבל לדידן דס"ל רק לילה הראשונה חובה ואח"כ הוא רשות גמור אין שייך כלל דבר זה ע"כ במקום דדוחה העשה לל"ת כמ"ש הש"א שפיר דמי דל"ש א"ר לשבעה. והנה הא דא"י בטבל מוקי שם בגמרא הברייתא כר"ש דאין אחע"א אפילו בכולל אף דבמשנה הטעם משום מהב"ע ער"נ מכל מקום לתוס' סוכה מה"ב אינו רק דרבנן מוכרח לו' דהתנא דמשנתינו סובר כר"ש אף שהוא שלא כהלכתא וברש"י במשנה פי' כן מחמת ל"ת חמץ והוא אליבא דר"ש בגמרא וא"כ ר"י מוקים דבד"ז ג"כ סובר תנא דידן דמצה מצותה כל ז' אף דע"כ דלא כר"ש למסקנא דחלות תודה ור"נ נאכלין בנוב וגבעון ערש"י מכל מקום תנא דידן בד"ז ס"ל כר"ש דמצה מצותה כל ז' אם כן שייך שפיר סברא זו דמצה הראוי' לז' אבל לדידן דהוי רשות ל"ש ד"ז ע"כ לא הביאו ד"ז כלל ונכונים ד' הש"א דעדל"ת כנלע"ד. ולענין סוכה שכתבנו דשם הדין אמת דבעינן ראוי' לזיי"ן ויש נ"מ וג"כ לא הובא בראשונים יבואר במצות סוכה בישע אלקים ועוד אעורר דרש"י פי' כאן דבהא פליגי ר"י על רבה דא"נ איכוין לשם מצת מצוה ולשם תודה לא נפיק בי' וכו' מבואר בדבריו דלרבה אי חשב לשם מצת מצוה ולשם זבח ש"ד אף דגזירת הכתוב דבעינן לשמה וזה הוי לשמה ושלא לשמה ג"כ

אינו מזיק וכ"נ מלשון דא"ר א"ק ושמרתם יצאת זו שא"מ לשם מצה אלא לשם זבח מבואר דעיקר הקפידה שא"מ לשם מצה כלל רק לשם זבח לבד וכ"מ בברייתא דת"כ דרבה אבל אם משתמרת לשם שניהם ש"ד וז"ל הר"מ פ"ו ה"ט ח"ת ור"נ א"י בה שנאמר ושמרתם את המצות מצה המשתמרה לש"מ בלבד הוא שיוצאין בה אבל זו משתמרת לש"ז ע"כ שינה הר"מ מלשון הש"ס והוסיף תי' בלב"ד נראה דבעינן שימור לשם מצה בלבד וגם לא כתב אלא לשם זבח רק לשם זבח ובגמ' אמרינן אלא לש"ז נראה דמשומרת לשם שניהם היינו לשמה ושלא לשמה א"י בה וע' פסחים ס' ובתוס' שם פלפול גדול היאך הדין בשני מחשבות לשמה ושלא לשמה או להיפך גבי פסח דבעינן לשמה ועיין פ"ק דזבחים בכל הזבחים והר"מ ה' פסה"מ פסק דפסול בשני מחשבות בקדשים וע"ש בפסחים לשמה ושלא לשמה פסול לאוכליו ושלא לאוכליו כשר וברש"י ותוס' שם וד"ז יש לחקור כ"מ דבעינן כוונה כגון גט דצריך לשמה או חליצה ומחיקת מגלת סוטה או שאר מצות להסוברים דצריך כוונה ובירור ד"ז צריך קונטרס מיוחד ועוד חזון למועד ול"מ מי שהתעורר בזה וכבר הבאתי לעיל דהאחרונים כ' דסתמא כאן לאו לשמה ומד' הירושלמי מבואר דתוך ל' לחג הוי סתמא לשמה ובזבחים פ"ק ופסחים שם יסתעפו כמה ענינים אי סתמא לשמה ואי"ה אשנה פ"ז.

והנה חלות תודה אם עשאן למכור בשוק יוצאין וע"ש בש"ס ור"מ דכל לשוק אמלוכי אמליך אמר אי מזדבן מזדבן וא"ל איפוק בהו אנא ולכאורה קשה כיון דמדאורייתא א"י אם אינה משתמרת לשם מצה וכמש"ל אם כן היאך יוצא בה הא עכצ"ל אם אוכלן לשם מצה הוברר הדבר למפרע דנשמר לשם מצה ובאמת פסקינן בכ"מ א"ב בדאורייתא ולסברת התוס' גיטין בכתוב לאיזה שארצה וכו' אף אם נאמר ברירה מכל מקום כיון דכתיב וכתב לה לשמה צריך שיהי' מבורר בשעת כתיבה דאם אינו מבורר ל"ה לשמה ע"ש כ"ד ע"ב בתוס' ד"ה לאיזה אם כן כאן כיון דבעינן שימור לשם מצת מצוה ולא הוברר בשעת שימור אי לשם מצה או לזבח הוי שלא לשמה ואיך יוצאין בה שוב מצאתי שהרגיש בזה בס' משנ"ח ואין כאן מקומו להאריך. ועטואו"ח דמצת מצוה אפייתה דוקא על כל פנים אחר חצות דאיתקש לפסח וא"י י"ח אם נאפה קודם ובט"ז ה"ר דיוצאין אפילו נאפה קודם מהא דחלות תודה דעשאן למכור יוצאין אף דאין מביאין תודה בע"פ ונאפה מקודם ובאמת לפירש"י ותוס' שלא נשחט עליהם הזבח אם כן יכול לאפות ח"ת על זמן רב ואינו נפסל בלינה אם כן אפשר דנאפות בע"פ אשר הכין לשם תודה אחר הפסח אם כן אין ראי' אך שאר ראיות שהביאו הראשונים מתוספתא והירושלמי דמבואר דיוצאים במצה ישנה נ' דאין עיכוב בדבר וכן הר"מ לא הביא זה כלל וגם לדעת הב"י

דנאפה קודם ע"פ צ"ל דלא נשחט עליהם הזבח דלא נפסל דאל"ה כבר נפסלו בלינה בע"פ אם כן כיון דלא נשחט עליהם הזבח נוכל לומר דאפה לצורך תודה על אחה"פ וז"פ וצ"ע על הרב"י בראי' זו. וע"ש במשנה דא"י בטבל ובברייתא דאפילו טבל הטבול למ"ע א"י והטעם דכתיב ל"ת עליו חמץ מי שאיסורו משום ב"ת חמץ יצא זה שאין איסורו משום חמץ אלא משו' טבל ומקשה ואיסורא דחמץ להיכן אזיל ומוקי לה כר"ש דאין אחע"א אפילו בכולל ועיין באחרונים דלדעת הר"מ להלכתא דלא כר"ש ואחע"א בכולל או מוסיף ע' הא"ב וא"כ א"י בטבל משום מהב"ע ודוקא הברייתא מוכרח לאוקמי כר"ש וע"ש בר"נ וברש"י דהטעם משום מהב"ע והביא הירושלמי שהובא במ"מ.

והנה ענין מה"ב דעת הרבה ראשונים דמה"ת א"י וכ"ד הר"מ ה' א"מ ולהתו' סוכה אינו אלא דרבנן ובתוס' פסחים ל"ח וסוכה ל' הקשו ל"ל טעם דאיסור טבל בלאו הכי הא ל"ה לכם דמעורב חלק הכהן והלוי והעני כמו דא"י באתרוג של טבל ותירצו דמיירי אפילו אוכל יותר מהשיעור דבלא חלק הכהן יש כזית והוי שלו ומכל מקום א"י מחמת טעם הברייתא וע"ש בסוכה דכל שאין לו היתר אכילה ל"מ לכם דהיתר מיקרי לכם אם כן טבל ל"ה לכם מטעם זה ואפילו אוכל יותר מכשיעור ופלפלו האחרונים בזה ומכל מקום אני לך. והנה במשנה מבואר סתם טבל משמע אפילו טבל הטבול למ"ע בלבד וכן הר"מ סתם כלשון המשנה ובשאג"א פלפל דלהר"מ המ"א טבל הטבול למ"ע אינו אלא בלאו ידחה עלל"ת וגם ל"ש מהב"ע רק להטעם דהיתר אכילה או משום חלק העני ל"ש דחיית העשה דאינו שלו וע"ש לענין מצה של חדש ושל אה"נ כגון של כה"כ אה"נ ל"ה לכם ועי' בריטב"א סוכה דעתו דגם אה"נ הוי שלו ויש לו בעלים ואפשר דדברי' שהם בשרפה כמו כה"כ א"י דכתותי מכתת שיעורי' כמו לולב. ואם אסר על עצמו המצה בקונם דחל ע"ד מצוה אסור לאכול וע"ל מצוה ל' הקשה הרהמ"ח דידעל"ת ובשער המלך הל' נדרים פלפל בזה. והנה ג"כ אפשר דא"י אי אמרינן אה"נ ל"ה לכם וכתבתי לעיל מצות אכילת פסח דכה"ג ל"ש לומר מצות לאו ל"נ דכאן יש לו הנאה אחר המצוה גם כן כי המצוה נגמרת תיכף כשבלע ואפילו הקיאו יוצא והנאת מעיים יש לו כ"ז שלא נתעכל ולהאריך בפרטי ענינים צריך חיבור מיוחד והמפ' האריכו על כל קוץ וקוץ וע"ש במשנה דהכהנים יוצאים בחלה ובתרומה וערש"י דדוקא כהנים לא ישראל דכתיב ל"ת עליו חמץ והיינו כר"ש דל"ל כולל ומוסיף אבל לדידן ה"ל חמץ על תרומה מוסיף ג"כ דאתסר לכהנים אם כן ל"ש דרש זה והר"מ כתב גם כן כהנים יוצאים משמע אבל לא ישראל ובפרט שכתב לפני זה הכלל וכו' ובהלכות ברכות כתב דעל דבר איסור אין מברכין ברכת המזון וגם הטעם דל"ה לכם דשייך לכהן באמת תרומה וחלה אם קונה הכהן ה"ל ממונו וגם ל"ש

טעמא כיון דאסור באכילה לישראל ל"ה לי' היתר אכילה ולא מקרי לכם דבסוכה מבואר בסוגיא דישראל יוצא באתרוג של תרומה דהוי לכם כיון דכהן יכול לאכלה לא מיקרי א"ב ה"א אם כן לא נשאר רק הטעם דמהב"ע ותלוי במש"ל להתוס' אינו אלא דרבנן ובמשנה ור"מ ניחא דחשוב גם דבר דרבנן טבל בעציץ שא"נ עיין בגמרא אבל לברר איזה דאורייתא תלוי בשיטות הנ"ל. והנה מבואר במשנה דא"י במע"ש שלא נפדה ופירש"י דמיירי חוץ לירושלים ושם בש"ס יכול יוצא אדם י"ח במע"ש בירושלים ר"ע אומר מצות מצות ריבה וע"ש ע"ב ברייתא יוצאין במע"ש ופירש"י דמיירי בירושלים ושם דל"ח עיסה של מע"ש לדברי ר"מ פטורה מן החלה וא"י בפסח וא"י באתרוג דר"מ סובר ממון גבוה ול"ה לכם וגם במצה בעינן לכם דילפינן מחלה ולרבנן דממון הדיוט הוא יוצאין והר"מ כתב כאן וכן יוצאים במע"ש בירושלים וכן בפ"ח דלולב ה"ב דיוצאין באתרוג של מע"ש בירושלים וכן פ"ו מה' ביכורים ה"ז עיסת מע"ש בירושלים חייבת בחלה ובכ"מ כאן וה' ביכורים תמה על הר"מ דנראה דפוסק כרבנן דמע"ש ממון הדיוט ופ"ג מה' מע"ש פוסק כר"מ דמ"ג הוא עי' מקומות הנ"ל מה שתי' והלחם משנה כ' דהר"מ פסק כרבנן ופוסק כר"ח בסנהדרין דמע"ש בירושלים דוקא פליגי ר"מ ורבנן אבל בגבולין גם רבנן מודים דמ"ג ע"כ כ' הר"מ יוצאין בירושלים דבירושלים מה"ד היא ובשער המלך פלפל בדבריהם וכ' דבירושלים יוצאין משום הואיל ואי בעי מיתשל עתו"ס סוגיא דכיצד מפרישין ולא ס"ל כתירוצם שם וחוץ לירושלים כיון דל"ח לשום אדם ל"א הואיל כמ"ש התוס' עירובין סוגיא דנזיר ביין ויבואר בארוכה במצות מע"ש אי"ה וכאן נלע"ד דא"י בגבולין אפילו אם נאמר הואיל ואי בעי מיתשל מכל מקום המע"ש אינו ראוי לאכילה בגבולין אם נכנס לירושלים ויצא עוברין על לאו ולוקין אם אכל חוץ לירושלים וקודם שנכנס לירושלים עוברים בעשה אם אכל חוץ לירושלים עתו"ס מכות ור"ם ה' מע"ש אם כן חוץ לירושלים כיון דאסור באכילה ואם עבר ואכלו א"י ידי מצה מחמת מה"ב כמש"ל ולענין איסור ל"ש הואיל כמו מי שעבר על נזירות ושבועות חייב מלקות כ"ז דלא נשאל ה"ה כאן אם כן ה"ל מה"ב וגם הטעם דאין לו ה"א ל"ה לכם וערש"י בסוגיא שם במשנה כ' דחוץ לירושלים א"י מחמת דא"ל היתר אכילה ל"ה לכם ועיין בכפות תמרים שדברי רש"י בגמרא גבי תרומה שכ' דיש לה היתר אכילה דראוי לכהן אבל אין לו' מחמת פדיון דתרומה אין לה פדיון נראה דמע"ש כיון דיש לה פדיון הוי יש היתר אכילה ע"ש באורך וברי"נ שכתב דמע"ש אפילו חוץ לירושלים יוצאין דיש בו ה"א בירושלים ושם בכפ"ת הקשה דבגבולין אמרינן בסנהדרין דכ"ע מודים דה"ל מ"ג ואיני עומד כעת לברר הענינים אך כאן אפילו נאמר דגם בגבולין ה"ל ממון הדיוט וגם הוי יש בו היתר

אכילה כיון דראוי בירושלים או ע"י פדיון או מחמת הואיל ואי בעי מתשיל ה"ל כדידי' אפילו בגבולין מכל מקום א"י בגבולין י"ח מצה כיון דאסור באכילה הו"ל מה"ב אך תלוי בשיטות הנ"ל אי דאו' או דרבנן ומחמת יתר הטעמים לכל חד כדאית לי' א"י מן התורה וע' קדושין כ"ד סוגיא דמע"ש ויבואר אי"ה באורך מצות מע"ש ועתו"ס קידושין י"ג ד"ה אי ובכורות ט' ע"ב ד"ה ותנן כתבו דאף אם נאמר דמע"ש אפילו בגבולין מה"ד הוא מכל מקום אינו לכם מחמת דלא הוי לי' היתר אכילה ע"כ פטורה מן החלה. ושם בסנהדרין מבואר כפירש"י בסוכה דל"ה ה"א רק דראוי להוליכו לירושלים או לפדותו אם כן גם כאן א"י בגבולין דל"ה לכם דאין בו היתר אכילה כמש"ל או משום מהב"ע ואין להאריך וצ"ע על הר"מ דכאן ובה' לולב סתם וכתב דיוצאין במע"ש בירושלים וכן פ"ו מביכורים לענין חלה ובאמת דוקא בזמן שבהמ"ק הי' קיים הי' נאכל מע"ש בירושלים ע"כ יוצאין לשיטת הר"מ דבירושלים ממון הדיוט וגם יש בו היתר אכילה ומצוה לאוכלו אבל בזמן שאין מקדש ומזבח דמבואר בר"מ פ"ב מה' מע"ש דאינו נאכל בירושלים בזמן שאין בית שנא' ואכלת כו' בזמן שאין בכור אין מע"ש נאכל ועפ"ו מה' בית הבחירה אם כן א"י האידנא במע"ש בירושלים דאין לו היתר אכילה ול"ה לכם וגם הוי מהב"ע כמש"ל ובקונטרס כפ"ת עמד בזה על הר"מ ה' לולב ובצל"ח עמד על מה שלא הביא הר"מ חלה של מע"ש אם יוצאין המבואר שם בש"ס וגם חלה הלקוח בכסף מע"ש.

ועוד מבואר במשנה דא"י בהקדש שלא נפדה והר"מ לא ביאר זה. אך כתב זה הכלל כ"ד שמברכין עליו ברכת המזון יוצאין וכו' ושם בהברכת המזון כתב דעל הקדש שלא נפדה כהלכתו אין מברכין עליו אם כן כאן א"י בו והנה הטעם דאינו לכם דהוי מ"ג ובמצה א"י אם אינה שלו או כיון דאיסורא הוא הו"ל מה"ב כמש"ל וקשה לי דמבואר בקידושין דהמקדש אשה בהקדש במזיד אינה מקודשת ובשוגג מקודשת כיון דמעל נפקא לחולין וכ"ה בר"מ בה' אישות ובכ"מ בש"ס ור"מ אם כן בשלמא אוכל הקדש במזיד ל"ה שלו אבל בשוגג כיון דאגבי' מעל ויצא לחולין או על כל פנים כשלעסו יצא לחולין אם כן כיון דחולין הוא אמאי ל"י י"ח ובמשנ' כאן ופ' ג' שאכלו אינו מבואר כלל החילוק בין שוגג למזיד אדרבא בה' ברכות מבואר דאוכל דבר איסור בין בשוגג בין במזיד אינו מברך ואם כן כאן ל"י ואמאי הא גבי קידושין מקודשת דהוי שלו אם כן ה"נ וגם מה"ב ל"ה כיון דהוי שלו קודם המצוה ל"ש מה"ב עתו"ס פ' לולב הגזול ד"ה הא קניא וער"מ ה' מעילה וצריך עיון גדול איך סתם הר"מ ובש"ס ולא חילקו בזה. אח"ז ראיתי במק"ח הקשה זה ותירץ דאף דיצא לחולין קודם הבליעה מכל מקום ה"ל מה"ב כיון דלעיסה צורך הבליעה הוא ה"ל העבירה בתחלת המצוה כו' והנאני שכוונתי לקושיתו אך תירוצו אין נוח לי ויש

לפלפל בארוכה בד"ז דהקדש ואין כאן מקומו על כל פנים במזיד ודאי א"י מן התורה דל"ה לכם אבל בשוגג דמתחלל וה"ל מחמת מה"ב תלוי בשיטות שכ' לעיל אי מן התורה א"י או דרבנן.

והנה הר"מ כתב כאן דא"י במצה גזולה והוא מירושלמי ער"נ ורא"ש והרב המגיד וכ"ה בש"ע סי' תנ"ד והטעם ברא"ש דהוי אינו שלו ובעינן לכם וע"ש דוקא גזל מצה אבל גזל חטים או קמח יוצאין דקנה בשינוי ועמק"ח שם הקשה ג"כ מדלעסי' קניא ואף אם בלע מצה מכל מקום כשמגיע למקום נמאס קונה בשינוי וע"ש שכתב דעיקר הטעם מחמת מה"ב אף דהקנין הי' קודם הבליעה מכל מקום הלעיסה הי' התחלת המצוה וכה"ג הו"ל מה"ב ולשיטת התוס' א"י מדרבנן ומה"ת יצא ועאו"ח סי' קצ"ו. דהר"מ ס"ל דאינו מברך על איסור ומכל מקום במקום סכנה אם אכל פסק הרהמ"ח דמברך עליו ועב"י וט"ז שם ובה' יוה"כ ונלע"ד באותם איסורים שכתבנו לעיל דא"י מטעם מה"ב כגון שאכל מע"ש וכדומה אם הי' חולה שיב"ס ואכל זה יי"ח מצה גם כן דעכ"פ אינו עבירה אדרבא מצוה איכא ואפילו לדעת הט"ז שם דאונס שוה לשוגג. מכל מקום נלע"ד דמה"ב ל"ש כיון דליכא עבירה ול"ש קטיגור נעשה סניגור ושונא גזל בעולה. ובזה מיושב קו' התוס' דל"ל גבי טבל קרא דל"ת תפ"ל דהוי מהב"ע. ולפמ"ש נ"מ אי אכל במקום סכנה אי לאו קרא הי' יוצא באכילת' אך מחמת גזירת הכתוב דא"י אם כן אף בכה"ג לא יצא ומכל מקום צ"ע ד"ז וא"ר להאריך.

וכבר כתבתי לעיל דא' ממיני מצות שא"י בהם נתערבו במצות הכשירות בטלים ברוב ויוצאים בהם ואותם שאינם בטלי' מחמת דשיל"מ או שאר טעמים דראוי להתכבד כ"ז אינו אלא דרבנן ומדאורייתא בטל אך מצה של הקדש אפשר מן התורה אינו בטל דממון בעלים ל"ב והובא בח"ז לקמן אך אם עשה מצה מדבר שאינו מה' מינים או חמץ שנתערב נהי דבטל מכל מקום א"י דטעם מצה בעינן ואם בישל מצה ל"י ה"נ נהי דבטל על כל פנים א"ל טעם מצה דל"ה מין מצה כלל אבל כ"ה דהוי מצה גמור רק מטעם אחר פסלה אותם התורה ויש לו טעם מצה שפיר בטל ברוב ויוצאים בהם. ובזה מיושב קו' הצל"ח ל"ל מיעוט דא"י חוץ מה' מינים תפ"ל דכתיב ושמרתם והם כיון שאין באים לידי חימוץ ל"מ שימור ועמש"ל. ולפמ"ש לא קשה דאי הוי מצה רק דאינה משומר אם כן אם נתערב במצה הי' בטל אבל כיון דהתורה גילתה דא"י במינים הללו ואם כן אינו בגדר מצה כלל אם כן אינו בטל מחמת דטעם מצה בעינן והבן. ומצה של בכורים עש"א דא"י דאין נאכלים בכל מושבות ע"כ אפילו בירושלים א"י אפילו כהנים כיון דא"ר אלא בירושלים וכ"פ הר"מ כאן ועי' תוס' ד"ה א"ד ל"ח ע"א הקשו נימא הואיל ולא קרי להו

שם ע"ש מה שתי'. והנה גם כן איכא לאקשויי נימא הואיל ואי בעי מיתשל דגם ביכורים נתקדשו בקריאה כמבואר במס' בכורים ובר"מ ה' בכורים. והנה לדעת הרב שעה"מ שכתב דהר"מ אית ליה האי סברא דהואיל אי בעי מיתשל עלה אך דוקא אם ראוי לשום אדם כסברת התוס' בעירובין ע"כ מע"ש חוץ לירושלים דא"ר לשום אדם ל"א הואיל אבל בתרומה דראוי לכהנים אמרינן הואיל ומיתשל אם כן כאן דביכורים ראוים לכהן אם כן נימא הואיל ומיתשל וה"נ נאכלין בכל מושבות עיין פסחים שם דמחמת הואיל הו"ל נאכלין בכל מקום אך באמת בביכורים שהביאו ישראל לעזרה ועתה שהוא ביד הכהנים אינה בשאלה כי תרומה ביד כהן לא יוכל לשאול כמבואר בנדרים. אך היאך מסתם סתים הא משכחת לה בביכורים שמביאים הכהנים עצמם דהם שלו וער"מ פ"א מ"ה ובכ"מ ובשער המלך. אפילו אם נאמר דתרומה מוציאי' מכהן לכהן עיין שם. מכל מקום נראה פשוט דבכורים דהוי קדשי המקדש ונותנין לאנשי המשמר וכ"ד שניתן לאנשי המשמר קרבן הכהן עבודתו ואכילתו שלו עיין ר"מ פ"ד מהלכות כלי המקדש אם כן הביכורים שמביא הכהן למה ל"י בהם. ולומר דלאחר תנופה והנחה בעזרה הוי כקרבן לאחר זריקה דלא מהני שאלה כמבואר בתוס' כריתות גבי יש אוכל. אך באמת זה אינו ברור. וכבר תמהו האחרונים על תוס' מסוגיא דשבועות, ע' טו"א בר"ה סוגיא דבל תוסיף ועמ"ל פי"א מהלכות מעה"ק מביא דהתו"ס כריתות. על כל פנים נראה מחמת הואיל ומיתשל יש להסתפק אפשר יי"ח הכהנים. וצ"ע על האחרונים שלא התעוררו בדברי הר"מ. וער"מ פ"ב מה' בכורי' שמביאין בכורי' מדבריהם מעבר הירדן ועיין בהרהמ"ח לקמן אם כן אפ"ל דא"י בביכורים הללו מדרבנן כי מן התורה נאכלים בכ"מ אבל תוס' פסחים ל"ח ד"ה אבל חלה כ' א"נ כיון דמדרבנן אין להם פדיון לא חשיב נאכל בכ"מ ונרא' דזה תלוי במה דמבואר באחרוני' וכ"פ בח"ז אי ע"י דרבנן נעשה דאורייי' ועי':

והנה מבואר בגמרא דגם איסורין דרבנן אם כה"ג מן התורה א"י גם בדרבנן א"י מדרבנן כמבואר דא"י בעציץ שא"נ ולכתחלה ודאי אסור לאכול דהעמידו דבריהם במקום עשה כמו שופר ולולב שאין עולין באילן ולחתוך אותו אפילו משום שבות דהעמידו דבריהם במקום עשה. ובעבר ואכל א"י מדרבנן ומה"ת יצא ועפמ"ג בפתיחה הביא בשם התוס' דאם עשה המצוה מן התורה שלא לפי תקנת חכמינו זכרונם לברכה גם מדאורייתא ל"י רק באנוס והובא בח"ז כ"פ. ועשאג"א נ"מ אי א"י מן התורה או דרבנן אם מן התורה א"י ואח"ז נזדמן לו איסור תורה שעדל"ת מותר וחובה לאכול דעדל"ת אבל אכל דבר שיצא מן התורה רק מדרבנן ל"י ונזדמן לו אח"כ איסור כיון דמה"ת יצא אינו חייב בעשה ואדל"ת וערש"י כתובות צ"א דדוקא במצות דאורייתא כופין עד שת"ן אבל במצוה דרבנן

אין כופין. אם כן נ"מ ג"כ אי מן התורה ל"י כופין אותו אח"כ עד שת"נ אבל אם מדרבנן ל"י אין כופין. אך התו' כתובות פ"ו השיגו ע"ז. ועיין בשאג"א דאם אין לו מצה של היתר בגוונא דעדל"ת כגון חדש יאכל האיסור דעדל"ת. ולכאור' יש לספק אם יש לפנינו חדש וטבל דרבנן וטבל דרבנן אינו נדחה מפני מצה ע' בש"ס אם יכול לאכול החדש דעדל"ת כיון דקיימא לן כ"מ שאפשר לקיים שניהם אין ל"ת נדחה וכאן מדאורייתא אפשר לקיים בטבל דרבנן וא"צ לדחות הל"ת אם כן מיקרי אפשר. אך מכל מקום הסברא נותנת דלא מיקרי אפשר כיון דחז"ל העמידו דבריהם והוי כאין לו שום דבר רק של חדש ונדחה הל"ת כנלע"ד וצ"ע בדבר. וע' פסחים פ"ה תוד"ה כשהוא נראה דאף אם איסור דרבנן עומד לנגדו חשיב לא אפשר וע' תוס' זבחים צ"ז יבואר במק"א אי"ה:

סעיף ג

ונוהגת. ער"מ פ"ו ופי"ב מה' עכו"ם אף דה"ל מ"ע שהז"ג מכל מקום נשים חייבות ע' פסחים מ"ג וצ"א מהיקישא ל"ת עליו חמץ שבעת ימים כל שישנו בב"ת חמץ ישנו בקום אכול מצה והנהו נשי ישנן בלאו דחמץ מחויבים גם במצה ובתוספות מגלה הקשו למ"ל היקישא תפ"ל דאף הם היו באותו הנס דבמקרא מגלה נשים חייבות מה"ט וע"ש שתירצו דטעם זה אינו אלא דרבנן ע"כ צריך קרא לחייבן מן התורה וע"ש שתי' עוד תי' אחר והר"מ כתב דה"ה עבדים חייבין ועבמ"מ כ' דכל מצוה שהאשה חייבת עבדים ג"כ חייבים. וכבר כתבתי במצוה הקודמת כיון דכתבנו דבמצה בעינן לכם והיאך יכול העבד לקיים מצות מצה דאין המצה שלו אלא של רבו אפילו אם נתן לו רבו במתנה מכל מקום הוא של רבו עיו"ד רס"ז אלא דוקא אם נותן לו אחר ע"מ שאין לרבו רשות בו וע"ש בש"ך ועס"י רכ"ב דלדעת הר"מ מהני אם אמר ע"מ שאין לבעלך רשות ומה שתרצה תעשה וה"ה בעבד לדעת הש"ך דלא כהט"ז אם כן ה"נ בנותן לו ע"מ שאין לרבו רשות אלא יעשה מה שירצה דיכול לעשות מה שירצה והוי שפיר לכם ולדיעה שניה שם דל"מ אלא אם אמר מה שתאכל או שתלבש דהיינו לדבר ידוע אבל מה שתרצה תעשה ל"מ וא"כ כאן בנותן לו על מה שיאכל כיון דל"ה שלו לשום ענין אלא למה שא"ל דהיינו לענין אכילה צ"ע אי מיקרי לכם דרש"י בסוכ' פי' דלכם היינו דראוי לכל דרכי הנאתו ע"ש וכאן דהוי שלו רק לדבר מיוחד צ"ע אי זה מיקרי לכם וכן גבי אתרוג כה"ג ואי"ה באתרוג יבואר באורך.

וח"ע וחב"ח כתבתי ג"כ לעיל לענין ממון מה דינו ביום של רבו או של עצמו ע"ש. וכאן כל החייבים במצות חייבים במצוה זו טמטום ואנדרוגינוס דאפילו נשים חייבות חוץ מחרש שוטה וקטן דלאו בני מצות נינהו. ואם אכל מצה כשנשתטה ואח"ז נתפקח ל"י

במה שאכל בעת שהי' פטור ער"ה ואם לא הביא ב' שערות בתחלת הלילה ואכל דהי' חייב מדרבנן כי הגיע לחינוך ואח"ז הביא ב' שערות לכאורה נרא' פשוט דצריך לאכול כי לא היה מחויב מן התורה כלל. אך לשיטת רבינו טובי' מווינא הובא במרדכי מגלה ובה' שבת דיוצא בקידוש שבת מפלג המנחה אף שאינו אלא דרבנן מכל מקום יי"ח של תורה אם כן ה"נ והר"מ כ' בהק"פ דאם עשה קטן פ"ר והגדיל קודם פ"ש פטור מפ"ש אף שנראה מד' דשה לב"א לאו דאורייתא נראה ג"כ דסובר דדרבנן פוטר הדאוריית' ועמש"ל בשם הט"א שהקשה ע"ז מש"ס דר"ה דעתים שוטה ל"י ולפמ"ש ל"ק דשוטה פטור אף מדרבנן אבל קטן חייב מדרבנן אם כן אפשר שסברת הר"מ כס' הר"ט ע' ותבין.

ולענין א"צ כוונה ודאי צ"כ אך בדיעבד אם יצא בל"כ דעת הרבה ראשונים דל"י דפוסקים מצ"כ ומכל מקום אף דהר"מ סובר מצ"כ מכל מקום באכ"מ סובר דאף בל"כ יצא כיון דנהנה דהמתעסק בחלבים וכו' עיין ר"מ והרב המגיד פ"ב מה' שופר ואם כיון בפירוש שלא לצאת או שלא ידע שהוא פסח או מצה דעת הרבה ראשונים דל"י ועפמ"ג הק"ש מסופק אם מצ"כ הוא מן התורה או רק מדרבנן ובמזיד אם לא נתכוין אף מן התורה ל"י. עפמ"ג בפתיחה בשם התוס' גבי ל"ק מצות סוכה וכו' אם אינו עושה כתחז"ל אף מן התורה ל"י. אך באונס נ"מ והיינו אם לא נתכוין ואח"ז נזדמנה לי' מצה של איסור בגוונא דעדל"ת אם מן התורה לא יצא קודם אם כן צריך לאכול האיסור דעדל"ת אך אם מדרבנן ל"י אין דוחה. ומכל מקום אני מסופק בזה אף לדעת תוס' דהזיד בדרבנן ל"י אף מן התורה מכל מקום אפשר לדחות אח"כ איסור א"י וצ"ע. וגם בס' אם אכל מצה ואח"ז אכל מצה בל"כ אם נאמר סד"א לחומר' מן התורה אם כן ל"י עדיין אבל אם הוא רק דרבנן ובדרבנן לא בעי כוונה יצא אך כבר כתבו ז"ל דבס' [מ"ע] ודאי לחומרא מן התורה דיש חזקת חיוב והד' עתיקין. ונ"ל דבלאו הנל"ע וקיים העשה אפילו כיון בפירוש שלא לצאת וגם נאמר דמה"ת ל"י בכיון שלא לצאת מכל מקום אין לוקין על הלאו כיון דקיים העשה ובכה"ג ל"ב כוונה בדיעבד וראי' מתמורה דאי לאו מחמת טעמים המבוארים בתמורה ור"מ פ"א מה' תמורה ה"ל לאו הנל"ע אף דל"ש שם כוונה לצאת דנעשית ממילא וע' מכות סוגי' דבטלו נרא' בהרבה מקומות דל"ה ביטול העשה בל"כ או שנתכוין שלא לצאת רק בעשה המחוייבת אבל לא בבאה לתקן הלאו כנ"ב. ואי מצ"כ אי סגי במחשבה או צריך הוצאה בפה עמ"ל פי"ג מה' פסהמ"ק לענין פגול מביא דיעות הראשונים לענין מחשבה הפוסלת ואפשר דה"ה לענין כוונה ג"כ וכדומה לי בשו"ת ס' סידורו ש"ש פלפל בזה ואין הס' ת"י. וכופין אותו עד שת"נ ולענין אם צריך לבזבז ממונו דינו ככל מ"ע עוברת שהבאתי לעיל דא"צ לבזבז יותר מחומש. ולענין תשובה הוי ג"כ

ככל מ"ע דתשובה מכפרת ועולה ג"כ וגם שיעור הכזית וכא"פ מבואר לעיל בחיבורי [מצות] גה"נ ואכה"פ ובמצות יוה"כ. והנה לעיל הבאתי מה שהקשו על מצה של איסור נהי דעדל"ת מכל מקום א"ר לשבעה אך אם נאמר דמ"ע יוצא אף שלא כדרך אכילתו אם כן כמו שאוכל עתה שלא כדר"א וי"ח הוי ראוי לשבע' דיכול לאכול שלא כד"א וא"ע על הלאו ולהרבה ראשונים אף איסור ליכא ומכל מקום ר' יוסף אמר שפיר גבי תודה דא"ר לשבעה כי אסור להותיר מחמת הלאו דלא תותירו אבל בשאר איסורים דמותר להותיר חזי לאכילה שלכד"א. ויש להאריך ואין דרכי בח"ז. ועיין לקמן מצות סוכה הבאתי בשם רש"י סוכה כ"ח דנראה מדבריו דכ"מ דבעינן לכם אם אינו שוה פרוטה לא מיקרי לכם ולפי זה צריך הכזית מצה להיות ש"פ והוא דבר חידוש וצ"ע ועמש"ל ועבתו"ס סוכה כ"ז ע"ב דאתרוג של שותפים א"י דנתמעט מלכם מכל מקום במצה של שותפים כתבו התוס' כאן גבי טבל ובסוכה ל"ה דאם יש בשלו לבד שיעור יצא אם כן ה"נ אך אם אין שיעור בשלו אם כן חלק חבירו נהי דלעסו קניא מכל מקום ה"ל מה"ב אך אם יש בשלו לבדו כזית ל"ה מה"ב כי בלא העבירה גם כן יתקיים המצוה כמש"ל ודעת לנבון נקל:

מצוה יא

סעיף א

שלא וכו'. נראה מד' הרהמ"ח כאן ולקמן מצוה כ' דא"ע בב"י וב"י רק בשבעת ימי הפסח אבל בע"פ מחצות א"ע וכ"כ הראב"ד פ"ג מחו"מ והרב המגיד כ' דגם דעת הר"מ כן דבהקדמה למנין המצות החו"מ כ' הר"מ להשבית חמץ בי"ד ולא יראה חמץ כל שבעה מבואר דוקא מ"ע דהשבתה הוא בי"ד אבל הלאו דב"י אינו אלא ז' ימים וענוב"י ק' כתב דעוברים בב"י משש ולמעלה בער"פ מהיקישא לשאור דהשבתה אך כיון דהוא מי"ג מדות וידוע דרך הר"מ שבמנין המצות אינו מונה אלא מה שבא מפורש בתורה ולא מהנדרש בי"ג מדות ע"כ אינו מונה בהקדמה למנין המצות אלא כ"ש אבל באמת עוברים מחצות ע"פ ועח"י הביא דעת רש"י ג"כ שעוברים בע"פ בב"י וב"י וכבר כתבתי מה דנראה דעת הרהמ"ח שבמצוה ט' גבי מ"ע דתשביתו כ' דאם הניח חמץ עובר בלאו והאחרוני' האריכו בזה וערש"י על משנה דהשוחט פסח על החמץ דגבי במועד פי' דעוברי' על לא תשחט בהדי לאו דב"י ובע"פ לא פי' רק לאו דלא תשחט נרא' דא"ע בב"י בע"פ וע"ש בצל"ח ובאחרוני'. שוב ראיתי בירושלמי פ"ב ה"ד מבואר להדיא דלמ"ד דעובר באכילה משש ה"ה בב"י יעו"ש בק"ע וצריך אריכו' גדול ובח"ז מוכרח אני לקצר. והנה לאו זה א"ע אלא בכזית ע' ביצה ולד' הר"מ והרהמ"ח לוקין אם עשה מעש' ולדעת

הראשונים אין לוקין על לאוין אילו מחמת דנל"ע מכל מקום בכזית עוברים בלאו. ובח"ש דעת הרבה אחרונים דמותר מן התורה ול"ש ח"ש חזי לאצטרופי בכא"פ ע' שאג"א ודגול מרבבה סי' תמ"ב ואף אם נאמר אין לוקין על לאו זה וח"ש אסור מן התורה מכל מקום נ"מ בין כזית לח"ש לענין שבועה דאם נשבע ג"כ שלא יראה חמץ וקנה חמץ אין חייב על שבועת ביטוי דאין שבועה חל בנשבע שלא יאכל נבלות אבל על ח"ש חל השבועה אף שאסור מן התורה ער"ם פ"ה מה' שבועות ובתוס' שבועות כ"ד וע' ש"א ופ"י ופמ"ג בפתיחה והובא לעיל בחיבורינו.

ואין עוברין לאוין הנ"ל רק בחמץ שלו אבל ש"א ושל גבוה אין עוברים דכתיב לך שלך א"א רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה ועש"ס ובתוס' שם הקשו דהכא סגי בחד קרא למעוטי ש"א וש"ג ובחלה מצריך תרי קראי ובשאג"א כ' דל"ק מידי דבשלמא בחלה דשל ישראל אחר חייב בחלה רק דנתמעט של עכו"ם ושל הקדש ע"כ צריך קרא לכ"א דעכו"ם והקדש אין למדין זמ"ז ע' מנחות אבל כאן דממעטינן מלך כ"ה דל"ה שלו הגם שהוא של ישראל חבירו א"ע אם כן כיון דנתמעט דאינו שלו א"ע אם כן עכו"ם והקדש ג"כ אינו שלו ע"כ א"ע וער"מ ובטוש"ע מפורש בדבריהם כן דכל היכי דאינו שלו א"ע. ולפי זה לכאורה חמץ של שותפים ג"כ לא יעבור עליו כמו גבי אתרוג דבעינן שלכם וא"י בשל שותפות ע' בראשית הגז ובתוס' סוכה ל"ה דדוקא אתרוג א"י אבל מצה אם יש שיעור בלא חבירו יוצא אם כן אפשר ה"נ כן אם יש בשותפות כזית חמץ כיון דאין לכ"א שיעור א"ע רק אם יש שני זתים ושנים שותפים דאז כ"א עובר וכן הדין גבי חלה דממעטינן של עכו"ם מכל מקום שותפות עכו"ם אם יש בחלקו כשיעור חייב בחלה וצ"ע בד"ז בסוגי' דרה"ג ובדינים המבוארים שם. ואח"ז ראיתי בפ"י העיר בזה דחמץ של שותפים ובפ"י מביא שם בשם ת"ח אף דבחמץ של הפקר א"ע מכל מקום בחמץ של ישראל חבירו עובר אף בלא קע"א ע"ש. ולא כן נ' מדברי כל הפוסקים ולהאריך בענינים אלו צריך חיבור מיוחד.

ובחמץ של הקדש לפי הגי' פ' אלו עוברין ר"א סובר חלה ביד ישראל עובר בב"י מחמת הואיל ואיבעי מיתשל וברש"י מ"א מיאן בגירסא דאין סברא דע"י הואיל ומיתשל תחשב כשלו ובתוס' שם הקשו היאך אמרינן אתה רואה ש"ג נימא הואיל ומיתשל ותי' בבא ליד גזבר דא"י לישאל ולפי זה בלא בא לגזבר עובר עב"י. ובש"א כ' על ק' רש"י אף דבכ"מ אין סברא שיהי' שלו מחמת סברא זו דמייתי לרשותי' מכל מקום כאן גבי חמץ דאף קבלת אחריות עובר מקרא דלא ימצא דאף דבכ"מ דהגל"מ לכמ"ד כאן שאני אם כן הקדש נמי הואיל וכו' הוי כדהגל"מ ועובר עליו. ובחמץ של מע"ש לפמש"ל דבחוץ

לירושלים הוי מ"ג אם כן א"ע על מע"ש שיש לו חוץ לירושלים אם לא מחמת האי סברא דמיתשל ולשיטת רש"י א"ע ובירושלים דממון הדיוט עובר. ותרומה וחלה כ"ז שהם ביד ישראל ועדיין לא ניתנו לכהן עובר הישראל אף לשיטת רש"י מחמת דיש לבעלים טוה"נ והלכ' כר"א שם ואף דקיימא לן טוה"נ ל"ה ממון עש"א באורך מכל מקום כאן גבי חמץ הוי ממון מחמת לא ימצא ע"ש. וביכורים ביד ישראל דביכורים ניתנו לאנשי משמר ואין בהם טוה"נ לבעלים עיין ר"מ פ"א מה' ביכורים ובסוגיא דעד כמה בבכורות אם כן א"ע עליו לשיטת רש"י דל"א הואיל ואי בעי מיתשל וער"מ פ"ב מביכורים דביכורים שביכרו אחר חנוכה הם ביכורים ויניחם עד עצרת ע"ש ובראב"ד על כל פנים משכחת לה שיש לו ביכורים קודם פסח ע"ש:

והנה כתבנו לעיל דמבואר בסוכה דלכם בעינן שיהא ראוי לאכילה ג"כ וכ"ד שאין בו היתר אכילה ל"ה לכם לענין אתרוג ומצה ובטבל דעת הרבה פו' דל"ה לכם מחמת שאין בו היתר אכילה עיין תוס' סוכה וש"א ובכפ"ת אם כן בחמץ של טבל אפשר דא"ע דל"ה לך כיון דאין בו היתר אכילה וא"ל דבלאו הכי חמץ אסור בהנאה ומכל מקום מיקרי לכם ז"א דחמץ חידוש דב' דברים אינם ברשותו וכו'. אך כ"ז מחמת איסור חמץ לחודי' הוא גזירת הכתוב אבל אם מטעם אחר ל"ה לכם ודאי א"ע וז"פ אם כן לפ"ז חמץ של טבל אפשר דא"ע ויש לפלפל בסוגי' דכ"ש טבל ואחע"א ועיין תוס' סוכה לענין תרומה טמאה מכל מקום נלע"ד נהי דבכ"מ אם אין בו היתר אכילה ל"ה לכם מכל מקום כאן כיון דגלי קרא לא ימצא דקע"א סגי כיון דמצוי בידו אם כן כיון דמותר בהנאה וראוי להשתמש בו מה שירצה הוי מצוי בידו ועובר עליו כמו טוה"נ אף שאינו ממון בכ"מ מכל מקום לענין ב"י נחשב כשלו ע' שאג"א ה"נ הוי כשלו אבל תבואה של איסורי הנאה כה"כ והדומה ודאי אינו נחשב כשלו וא"ע דלא הוי שלו כלל כיון דאסור בהנאה והמודר הנאה מחמץ קודם פסח אם לא נאמר הואיל ומיתשל ג"כ נרא' דא"ע כיון דלא הוי דידי' ואפילו להסוברים אה"נ אית להו בעלים מכל מקום הוי אינו ברשותו ובפרט בדברים העמדים לשרפה אפשר דכתותי מכ"ש ועמש"ל ובתוס' סוכה דאפילו לקולא אמרינן כמכ"ש ובשער המלך מביא ש"ס ערוך יבמות ק"ג בטלית מוחלט. ובענין חמץ של הפקר נ"ל לכאורה דבחמץ של הפקר יהיו בעלי' עוברים עליו לדעת הר"ם פ"ב מנדרים דהפקר מדין נדר והב"י בח"מ סי' ער"ה כ' עליו דאם חוזר עובר בבל יחל וא"כ י"ל בהפקר מהני שאלה וא"כ בחמץ של הפקר יהיה עובר עליו משום דאי בעי מיתשל וע' ר"נ נדרים דף פ"ה כתב דלא מצינו שאלה בהפקר ואפשר דלא ס"ל כדעת הר"ם דהפקר מדין נדר וצ"ע.

ואם נפל חמץ לאשה בנ"מ שלה והבעל יש לו פירות אם עובר הבעל על החמץ לכאורה להלכתא דק"פ לאו כקה"ג דמי ע' יבמות וגיטין סוגיא דהמוכר שדהו לפירות ומקומות המובאים שם ואין כאן מקומו אם כן לא הוי שלו ואין הבעל עובר וגם אין הבעל חייב באחריות נ"מ ופטור אפילו מפשיע' דהוי שמירה בבעלים כמבואר בש"ס ואה"ע סי' פ"ה ואך י"ל כמש"ל נהי דבכ"מ ק"פ לאו כקה"ג מכל מקום כאן עובר על החמץ דעכ"פ הוי מצוי בידו ועדיף מקע"א דגזירת הכתוב דעובר ה"נ הו"ל מצוי בידו ועובר. והנה ישראל שקיבל פקדון מנכרי או מישראל וקע"א עובר ועיין בראשונים ובשו"ע או"ח סי' ת"מ יש שיטות דאפילו אין עליו רק אחריות מפשיעה עובר ויש סוברים דוקא אחריות דגנבה ואבדה ובש"א הק' על הרא"ש שה"ר דסגי אחריות פשיעה מברייתא דהפקידו אצלו זקוק לבער וסתם פקדון אינו אלא ש"ח ותמה הש"א הא סתם פקדון אינו אפילו ש"ח דאין דין שומרים להקדש ועכו"ם עש"ס ור"מ ה' שכירות וכן הק' על רש"י וכתב דסוברים כהר"מ דכל הנהו דאמעטו מדין שומרים היינו ש"ח משבועה ובפשיעה משלם וכ"כ הח"י ואני כ' במק"א דבר"מ ה' שכירות מתחיל אין דין שומרים בקרקעות ועבדים ושטרות והקדשות ועכו"ם ואח"ז כתב יראה לי דעבדי' ושטרות וקרקעות אם פשע חייב דמזיק בידים הוא ולא כלל הקדש ועכו"ם ע"כ דוקא עושו"ק חייב דמזיק בידים הוא אבל הקדש ועכו"ם דפטור ג"כ מזיק בידים ע"כ לא כ' הר"מ הקדש ועכו"ם ועפ"י פ' הזהב כתב ג"כ דאפילו מזיק בידים פטור בהקדש אם כן אם לא קיבל ע"א צ"ע. אך אם קיבל בפירוש אחריות פשיעה יש מחלוקת בין הפוסקים וגנו"א אם קיבל עליו ודאי עובר ואם ייחד לו בית א"ע אפילו קע"א. ואם א' הפקיד חמצו אצל אחר לדברי הגאונים המפקיד א"ע דאינו ברשותו והראשונים חולקים וכתבו כיון דרשות הנפקד קנוי להמפקיד הוי רשותו והאחרונים האריכו אך בגוונא דלא השאיל ביתו כגון דהשכין אצל חבירו דתופס בשביל עצמו א"ע המפקיד מן התורה ודין מלוה על המשכון ע' סי' תמ"א ואם אאריך צריך חיבור מיוחד ועחו"מ סי' שמ"ו הלוקח בהמה לשלשים יום יש סוברים דהוי ש"ח ויש סוברים דאפילו ש"ח ל"ה ופטור אפילו מפשיעה ועבאה"ע סי' פ"ה מכל מקום בקונה חמץ לזמן על כל פנים יש לו ק"פ והוי מצוי בידו וחייב בב"י כמש"ל ועצל"ח שכתב טעם להסוברי' דוקא אחריות גו"א ולא פשיעה דברים נכונים. ואם א' קנה מחבירו חמץ בקנין דרבנן משיכה או אג"ק להסוברי' דרבנן אי עובר בב"י מן התורה כיון [דלא] הוי שלו מן התורה לכאו' תלוי בדין אי ע"י דרבנן נעשה דאורייתא אך באמת אם החמץ ברשותו כגון שמשך אף אי נימא דאין דרבנן נעשה ד"ת על כל פנים הוא באחריותו ואם יבא לב"ד נפסוק שחייב באחריותו אם כן לא גרע מחמץ של אחרים

שקיבל הנפקד אחריות עובר בב"י מן התורה וה"נ אך אם החמץ אינו ברשותו עדיין כגון שקנה באג"ק והחמץ עודנו ברשות המוכר אי אמרינן דהוי כקע"א מכל מקום במקבל אחריות על חמצו ש"ח בבית חבירו א"ע לד"ה ע' בראשונים מכל מקום נראה דעובר ל"מ להסוברים דחמצו בבית חבירו עובר דחצר הנפקד קנוי להמפקיד והוי ברשותו וע"כ בקע"א חמצו של חבירו בבית חבירו א"ע דאין החצר קנוי לו כיון דבאמת החמץ אינו שלו ול"ש שהשאיל הנפקד חצירו לממונו של המפקיד כמבואר בפוסקים אם כן כאן כיון דעכ"פ הוי דידי' לכל מילי ושייך שפיר שהשאיל הנפקד חצירו לממונו של המפקיד אם כן הוי ברשותו ואפילו בקע"א סגי ועובר מן התורה ואפילו בלא טעם זה נ"ל דמ"מ כיון דהחמץ שלו לכ"ד הוי מצוי בידו ואף בקע"א אף דהוי מצוי בידו מכל מקום בבית חבירו א"ע עט"ז סת"מ שכתב דבבתיכם דנפקא לן דא"ע בבית חבירו קאי על החידוש דלא ימצא אבל אי גול"מ כמ"ד אין כאן חידוש ועובר אפילו בבית חבירו ע"ש וכאן נראה פשוט דעדיף מגול"מ דבאמת ממון דידי' ורשותו להשתמש בו ולמכור ולעשות כל מה שירצה ודאי הוי ממון דידי' ועובר אף בבית חבירו לשיטות אלו אף שד' הט"ז תמוהי' והרגישו האחרונים דבאמת אף לר"ש כאן לאו כממון דמי עש"ס כיון דהדר' בעינא מכל מקום כאן כיון דרשאי להשתמש ודאי עדיף מגל"מ והוי שלו ועובר מן התורה אפילו בלא אחריות או שהוא בבית חבירו כנלע"ד בעזה"י. ויש עוד להאריך אך לא יספיקו המון גליונו' בד' האחרונים.

והנה לאו הזה יש תקנה אם ביטל החמץ בזמן היתר א"ע כמ"ש תוס' דהוי הפקר ואינו שלו ובחמץ שקע"א או מחמת טוה"נ דהוי שלו ל"מ ביטול והפקר כיון דאינו שלו ול"ה ממונו ל"מ ביטול רק לענין לעבור אוקמי התורה ברשותו אבל לא לבטל ע' שאג"א ובאחרונים שפלפלו בדבריו ולדבריו נ"ל דגם לענין ק"פ שכתבתי לעיל ל"מ ביטול כיון דבאמת לאו שלו רק מחמת מצוי בידו רק בקנין דרבנן אפ"ל דמהני ואפשר דמ"מ לא מהני וצ"ע בדבר וע"ש עוד שכתב דגם אם מוציא החמץ מרשותו להסוברים דא"ע אם אינו ברשותו כהמכילת' אם כן אם מוציא מרשותו אפילו בפסח א"ע מכאן ולהבא על ב"י ועי' באחרונים יש חולקים כמו דחמץ בלאו הכי אינו ברשותו ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו אם כן ל"מ מה דאפקי' מרשותו ואינו מוכרח דדוקא מה שא"ב מחמת איסור חמץ אוקמי' התורה ברשותו אבל אם בלאו הכי א"ב לא אוקמי' התורה ברשותו ע' באחרונים. שוב ראיתי בירושלמי פכ"ש ה"ב מבואר להדיא דל"מ הוצאה מרשותו אח"ז לענין ב"י וצ"ע שלא הביא הירושלמי. ואם בתוך הפסח זכה בו אחר דעת האחרונים כיון דזכה בו אחר א"ב של ראשון דלא אוקמי' תורה ברשותו אלא אם לא זכה בו שום אדם

אבל אם זכה בו אחר לא אוקמי' תורה ברשות ראשון עפ"י וצל"ח ומק"ח ופמ"ג או"ח ושער המלך וש"א ונוב"י ק' ות' פלפלו בזה. וכבר כתבתי לעיל דנר' מרש"י סוכה דדבר שאינו שוה פרוטה לא מיקרי לכם וא"כ אם אין החמץ ש"פ בזמן היתר א"ע ואפשר אף דל"ה ממון בכ"מ לדעתו מכל מקום כאן מחמת לא ימצא הוי מצוי בידו ולא גרע מקע"א וצ"ע. ואם נאמר דל"ה שלו יש להקשות דר"א סובר בפסחים מ"ו לא תקרא לה שם וכו' והק' האחרונים יפריש כ"ש וא"ע בח"ש. אך באמת בכ"מ ח"ש אסור מן התורה ואף דלד' האחרונים בב"י ח"ש מותר על כל פנים אסור מדרבנן אך אם נאמר דפחות מש"פ א"ע ודאי אף איסור' דרבנן ליכא כמו חמץ של אחר דנכרי נכנס בבית ישראל א"ז להוציאו אם כן יפריש כ"ש חלה שאינו ש"פ ובאתי רק לעורר ולא לפלפל. ונראה דאם קנה חמץ מחבירו ישראל בפסח ע"י ק"ס והחמץ עדיין ברשות המוכר אף להסוברים דישראל עובר אף אם החמץ ברשות אחרים מכל מקום כאן נ"ל דאין הלוקח עובר דלא קנה כלל דהמוכר אין לו מה למכור ואף אם נאמר אה"נ יש לה בעלים כהריטב"א סוכה מכל מקום על כל פנים הוי אינו ברשותו והוי כמו גזל דהנגזל א"י למכור לפי שאינו ברשותו אם כן כיון דאין המוכר יכול למכור אין הלוקח קונה כלל והוא גמרא מפורשת ב"ק מ"ה שור הנסקל משנגמר דינו מכרו אינו מכור וז"פ:

אבל אם משך קנה כמו דזוכה מן ההפקר וחמץ הפקר הוא דאיסור בהנאה וי"ל דלהריטב"א הנ"ל דאה"נ אית לי' בעלים א"י אחר לזכות בו שלא מדעת בעה"ב אך אם אין דעת בעה"ב מעכב זכה זה וכן בזוכה מן ההפקר זכה עובר בב"י וב"י כמו בע"ז דמדאגבי' ישראל זכה ול"ל ביטול עיו"ד סי' קמ"ו חזינן אף דהוא אה"נ מכל מקום מצי זכה והטעם עבר"נ פ' כל הצלמים סוגיא דהמוציא כלים וז"ל ומצא טבעת ולא רצה להגביה וכו' עד שיבטלנו העכו"ם דאי מגבה לה הוי ע"ז דישראל שא"ב לעולם והכי אמרינן בסוגיא דלעיל ואעפ"י דאבה"נ ואין בה דין ממון אפ"ה כיון שיכולה להתבטל ע"י עכו"ם מצי זכה בה ומכאן לחמץ בפסח של עכו"ם שיכול ישראל לזכות בה והוי חמץ של ישראל ואסור לעולם עכ"ל הר"ן (ובמק"א תמהתי על הר"ן ממשנה פ' השוכר אומנים ששלח להם עכו"ם כו' ואם משנכנסה לרשותן אסור וע"ש בר"ן שכ' כיון דזכי בה דמי יי"נ קא שקלו כו' ואיך מ"ל זכיה באה"נ דתקרובות אין מועיל ביטול וצ"ע כעת ואפשר מדרבנן אסור כמו הלוקח גרוטאות מעכו"ם ומצא בהם ע"ז) מבואר מד' דאה"נ שיש תקנה לאיסורו מצי זכה בו ע"כ בחמץ של נכרי כיון דעתה קודם שזכה בו תחזור להיתרא אף דלאחר שיזכה בו אסור לעולם כמו ע"ז וחמץ מכל מקום קודם שזכה אם יש תקנה להתירו יש זכי' באה"נ וה"נ בזוכה מהפקר דקודם שזכה יש לו היתר אח"פ דא"ע ול"ש קנס אם

כן אם זכה בו הוי שלו ושייך בזה זכי' ועובר מן התורה אב"י וב"י ואפילו חמץ שעבר ישראל בב"י ואח"כ נעשה הפקר מכל מקום מצי ישראל לזכות בו כיון דמה"ת יש לה היתר אך זה תלוי בשיטות דאפשר כיון דמדרבנן ל"ה ממון אינו ממון מן התורה ול"מ זכי מן התורה והד' עתיקים. ואם קנה חמץ בפסח מעכו"ם בכסף להסוברים דבעכו"ם כסף קונה או בק"ס לרוב ראשונים דק"ס קונה בעכו"ם ודאי קנה כיון דאצל העכו"ם הוי ממונו ול"ש אה"נ ואצל ישראל יש לו זכיה אם כן הוי ככל מקח שקנה אצל עכו"ם ועובר להסוברים הפקיד חמצו אצל עכו"ם עובר וה"נ וז"פ. ועשאג"א כ' על תוס' פסחים כ"ט ב' ד"ה ר"א שהקשו אמאי מעל לריה"ג דחזי למפרקי' ולהסיקו תחת תבשילו היאך יפדנו הא יעבור בב"י ומכאן מוכיח ר"י דמשהה חמצו ע"מ לבערו א"ע עליו וכתב הש"א דלהר"מ וכן לרש"י דב"י אינו נל"ע הם יתרצו ק' התוס' דיכול לפדות בכ"פ פחות מכזית וא"ע וגם איסור תורה ליכא כמש"ל ואפילו איסור דרבנן ליכא ובאמת הפריז על המדה לומר דאפילו אד"ר ליכא וראייתו מבצק שבסדקי עריבה אין הוכחה ועכצ"ל דאפילו אד"ר ליכא דאם הי' אד"ר ל"ש מעילה כמ"ש התוס' ד"ה אין פודין ולפמ"ש אפ"ל דיפדה בכ"פ פחות מש"פ ול"מ לכם לרש"י וא"ע אפילו מדרבנן ועיין ב"מ פ' הזהב דמעשר פחות מש"פ אינו נפדה ופירש"י דאינו תופס פדיונו מכל מקום דוקא במע"ש דכתיב ממעשרו ע"ש אבל בהקדש לא מצינו דפחות מש"פ אינו נפדה וע"ש בתוס' דנ"ג ודעת הר"מ פ' ה' ממע"ש ה"ד דגם מע"ש נפדה אף שאין ש"פ רק דאינו מוסיף חומש ואפילו לדעת רש"י לא מצאתי ד"ז בהקדש אם כן יכול לפדות מעט מעט שבכ"פ לא יהי' ש"פ בהקדש. אך לכאורה אם יפדה פחות מש"פ היאך יצא הקדש לחולין הא אין הפחות מפרוטה נכנס להקדש לרש"י גיטין י"ב ע"ב דאין הקדש חל על פחות מפרוטה ובתוס' השיגו עליו דהקדש חל רק שם אין בדעתו להקדיש פחות מפרוטה אבל אם מקדיש בפי' פחות מפרוטה חל אם כן להתוס' ודאי ניחא ואפילו לרש"י יכול לפדות פחות מש"פ על פרוטה ונכנס הפרוטה להקדש והחמץ שפחות מש"פ יצא לחולין ובמע"ש מבואר בר"מ ה"ו דהפודה מע"ש יותר מדמיו לא נתפס התוס' למעשר אך בהקדש לא מצינו זה ויכול לפדות פחות משוה פרוטה על פרוטה אך גוף הדין בהקדש ומע"ש צ"ע רב. ולקמן כתבתי דגוף ד' רש"י חידוש הוא דפמש"פ ל"ה לכם וגם כתבתי לעיל די"ל אף לרש"י עובר בב"י בחמץ דלא גרע מקע"א דמצוי בידו ואי"ה יבואר כ"א במקומו ובאתי רק לעורר:

סעיף ב

ודין תערובות וכו'. דעת הר"מ פ"ד מהחו"מ דעל תערובות כשם שנתרבה לאכילה כן אתרבי לענין ב"י וב"י וכ"ד רש"י דפירש במשנה אלו עוברין בב"י אבל דעת ר"ת שם נהי דאתרבי לענין אכילה אבל בב"י א"ע דלא אתרבי לענין ב"י וכן חמץ נוקשה להסוברים דאסור מן התורה תליא ג"כ בשיטות אלו לענין ב"י ואפילו למאן דסובר נוקשה דרבנן מכל מקום יש נוקשה דאורייתא ג"כ כמו מ"פ עם מים דאין חייבים כרת ואסור מן התורה כמש"ל לענין ב"י תלי בשיטות אלו ועיין בהה"מ מביא בשם הרמ"ך דאפילו אין בו כזית בכא"פ מכל מקום מצורף הוא לענין ב"י ועפמ"ג תמ"ב הקשה כיון דלהר"מ ביותר מכא"פ אין איסור תורה באכילתו כמבואר בפט"ו מהמ"א אם כן אמאי עוברין יבש ביבש וצ"ל דלענין משא לא בטל ע"ש באריכות דמביא בשם הר"מ דמה"ת אינו בטל במשא אם כן עוברי' בב"י. ואם נתערב חמץ במצה מב"מ בענין שמותר לאכלו מן התורה ל"ש ב"י ובל"ז גם לענין ב"י נתבטל אף דנבלה בשחוטה מטמא במשא זה רק דרבנן אבל מן התורה בטל עמג"א ופמ"ג סי' הנ"ל. ונראה דה"ה אם נתערב חמץ שקע"א עם מצה אע"ג דממון חבירו ל"ב ע' בביצה בסוגיא דאשה ששאלה מכל מקום ז"א אלא דלא הוי ממון דידי' אבל לענין איסור בטל הוא ואיסור של חבירו שנתערב עם היתר שלו ניתר האיסור אלא שצריך ליתן לחבירו שלו אם כן כיון דמותר באכילה ל"ש ב"י. ואם נתערב חמץ של אחרים שלא קע"א בחמץ שלו ודאי א"ע על חמץ של אחרים דלענין זה ל"ש ביטול דנהוי חמץ אחרי' כשלו כי ממון בעלים ל"ב ואם נתערב חתיכה מצה בחמץ כגון שליש זית מצה בשני שלישי זתים חמץ אי עוברין בב"י עמד על מדוכה זו המ"כ והובא בפרי מגדים י"ד כ"פ אי היתר נהפך לאיסור וע"ל בחיבורינו מצות גה"ג.

ואם א' גזל חמץ מישראל חבירו ודאי עובר כי הוא חייב באחריות ואם גזל חמץ קודם פסח והי' פחות מש"פ ופמש"פ לא ניתן להשבון עיין ר"מ ה' גזילה פ"א. ובמחנה אפרים ה' גזילה חקר אם הטעם דפמש"פ אינו בהשבה דמחל לי' ישראל ע' בסנהדרין אם כן היכא דלא מחל לי' מחויב להשיב או פמש"פ לאו ממון הוא אפילו בלא מחילה ומביא בשם הראשונים דהטעם משום מחילה וכ"ז שלא מחלו כגון שלא ידעו הבעלים הגזילה ברשות בעלים עומדת ע"ש והובא לקמן בחיבורינו אם כן אי מטעם מחילה ודאי הוי שלו כי מחל לו ואף אם לא מחל לו מכל מקום הרי נתחייב באחריות אם כן בודאי עובר ואם נאמר דלא הוי ממון אם כן אפשר דמ"מ לא הוי שלו ג"כ מכל מקום אף אם יאבד מחויב לשלם רק דאין נזקקין לו אם כן עובר ויש לפלפל בזה ואין כאן מקומו. ואם גזל אצל עכו"ם דג"כ לא ניתן להשבון ע' באחרונים ובאה"ע סי' כ"ח בהגהות רמ"א ובאחרונים

אם כן הוי ממון שלו אך לדעת ס' יראים במג"א סי' תרל"ז אף למאן דסובר דגזל עכו"ם שרי מכל מקום לא מיקרי לכם לגבי לולב וסוכה ע"ש אם כן א"ע על ב"י דלא הוי לכם וגם אפילו פחות מש"פ לגבי עכו"ם דלא ניתן למחילה ע' בסנהדרין אם כן אפשר דא"ע דלא מיקרי לך ואפשר מכל מקום על כל פנים הוי מצוי בידו כמו דמבואר כאן בש"ס כ"ז צ"ע רב ואין כאן מקומו להאריך. ואם גזל ישראל מישראל חמץ בפסח להריטב"א דס"ל אה"נ יש לו בעלים אם כן ודאי ל"ה שלו דהוי גזל כי דעת הבעלים מעכב [רק בזוכה מן ההפקר הוי שלו דאה"נ יש לו זכיה כמו בע"ז ומובא לעיל בשם הר"ן] אם כן כיון דל"ה שלו בודאי אינו עובר ואי משום אחריות דגזלן חייב באחריות ז"א דאחריות ל"ש כי כל ישראל מצווים לבערו עי' בב"ק ודאי אם גזל א' מחבירו אה"נ אין לו שום דין ממון עליו ומכל מקום לא הוי שלו כיון דאה"נ יש לו בעלים לשיטת הריטב"א אם כן בודאי א"ע הגזלן דלא מיקרי לך ודו"ק:

סעיף ג

ונוהגת וכו'. כבר הארכתי לעיל בלאו שאב"מ אם נשים חייבות אך כאן לאו שיש בה מעשה ע' בהרהמ"ח בסמוך והנה כל החייבים במצות חייבים בלאו זה ועבדים ג"כ כיון דנשים חייבות אך כבר כתבתי לעיל גבי מצה לכאורה כל היכי דלכם בעינן לא שייך גבי עבד אם כן ה"נ דכל מה שקנה עבד קנה וכו' אם כן לא משכחת לה שיהא לו חמץ ואפילו בנותן לו לדבר מיוחד כמבואר בסי' רס"ז ביו"ד ואפשר כיון דל"ה שלו אלא לאותו דבר לא מיקרי שלו אך כאן אפ"ל דעכ"פ הוי מצוי בידו אם כן עובר מטעם הזה אם נותן לו לדבר מיוחד ועדיף מקע"א אף דל"ה שלו מכל מקום מחמת דהוי מצוי בידו עובר מכ"ש דנותן לו לדבר מיוחד הוי מצוי בידו אף דכ"ז דאינו עושה הדבר הזה ל"ה שלו כמו מה שאתה נותן לפיך דל"ה שלו רק אם נותן בפיו ע' ביו"ד אם כן כ"ז שאינו נותן לפיו ומונח ברשותו ל"ה שלו מכל מקום כיון שיש לו רשות לאכול או להשתמש בו דבר שנותן לו ע"מ כן הוי מצוי בידו. אך לכאורה אינו מונח בביתו כלל כיון דאין לו רשות כלל ול"ש דחבירו השאיל לו מקום דגם דבר השאול הוי לבעלים אך אם שאל לו לדבר הזה וכ"ז צ"ע היטב.

וחרש שוטה וקטן אינם בני מצות כלל ל"ש לומר דעוברים בב"י ואם יש חמץ ברשותם אין ב"ד מצווים להפרישם כמו דקיימא לן קטן אוכל נבלות אין ב"ד וכו' והנה קי"ל דבידים אסור להאכילם מלא תאכלום ע' ביבמות ובה' שבת סי' שמ"ג אך כאן ל"ש זה דקודם זמן איסורו ודאי מותר ליתן להם ואח"ז איסורו דאם א' נותן להם חמץ במתנה אף דבקטן דעת אחרת מקנה קונה וכן חרש חוץ משוטה עיין ר"מ וח"מ סי' רמ"ג מכל מקום

לא שייך כאן דעת אחרת מקנה נהי דלדעת הריטב"א אה"נ יש להם בעלים היינו דנקרא גזלן אבל מכל מקום אינו ברשותו אם כן א"י למכור ול"ה דעת אחרת מקנה אך הוי כמו הפקר אם כן אין קטן זוכה מן התורה [ואף אם נימא דהפקר מדעת חשיב דעת אחרת מקנה עמ"ל ה' זכיה ומתנה כאן ל"ה הפקר מדעת כי אינו שלו רק הוי הפקיר' דרחמנא] אך קטן זוכה בהפקר מדרבנן כמו מציאת חרש שוטה וקטן משום דרכי שלום אם כן איסור דרבנן מותר ליתן להם אפילו בידים כדעת הרבה ראשונים ע"ש ובמ"ל המ"א אך אם נימא דאף אם אינו שלו רק דרבנן מכל מקום עובר בב"י מן התורה או מחמת ס' האחרונים דמדרבנן נעשה דאורייתא [ועי' במק"ח שהביא דברי הג"פ שאין כח ביד חכמים רק להפקיר ממון אבל שיהיה ברשות חבירו לא ועיין בתוס' ב"ק ס"ט ד"ה הוא מבואר דאוקמוה ברשות אחרי' ועיין ביש"ש יבמות פ' האשה רבה דזה תלוי במחלוקת ולמאן דיליף מפסוק יחרם כל רכושו ס"ל דאי"ל ברשות השני ולמ"ד מאלה הנחלות יכולין גם בזה] או לפמש"ל דע"י דרבנן על כל פנים הוי מצוי בידו לענין לאו דב"י וב"י מכל מקום כאן אפ"ל דאינו קונה כלל כיון דהוי רק קנין דרבנן ובמקום איסורא לא תיקנו חכמינו זכרונם לברכה קנין עח"מ סי' רל"ה דקטנים במקום שעשו שלא כהוגן לאו כלום הוא דקנין הפעוטות הוא רק דרבנן ובמקום איסורא לא תיקנו ועמ"ל פ"ט מה' זכייה ומתנה ועש"ך סי' רמ"ג דעתו דאף מציאה קונה הקטן מן התורה וגם אפ"ל דאיסורא לא ניחא ליה למקני אף שהקטן רוצה לאו בן דעה הוא ובח"ז אין מקום להאריך. אך בחימץ עיסה של הקטן שייך שפיר ד"ז דאסור להאכילו בידים דבר האסור וצ"ע. ואם קנה חמץ בפסח מן העכו"ם בכסף להסוברים כרשב"ל אם כן בעכו"ם קונה בכסף ע' בהזהב ובבכורות אפילו לא נתן רק פחות מפרוטה קונה אף דבישראל אם כסף קונה צריך פרוטה דפחות מזה לאו כסף הוא עח"מ וביו"ד מכל מקום בעכו"ם הוי כסף אפילו פמ"פ ע' עירובין דשוכרין מעכו"ם אפילו פחות מש"פ דב"נ נהרג על פמש"פ ואין כאן מקומו ויבואר במקומו בישע אלקים. וגוף דין קנין חמץ בפסח אי אמרי' כמדאורל"ת אעל"מ עח"מ סר"ח ויו"ד סי' ר"ל וס' כתובה ושאר אחרונים:

סעיף ד

ולוקה וכו'. כ"ה גם כן דעת הר"מ כאן דעשה מעשה לוקין ועמ"ל ובאחרונים אמאי ל"ה נל"ע ובמש"ל ס"ה על כל פנים לדעתם ל"ה נל"ע ואפילו לדעת התוס' דהוי נל"ע בלא קיים העשה או ביטל העשה עיין באחרונים ובשער המלך וטעם המלך איך משכחת ביטל לוקין על הלאוין הללו ונראה דלוקין שמונים דעוברים על שני לאוין ועיין בגמרא דבין בבתים בין בגבולין עוברין על שני לאוין ועשאג"א העיר בזה דאפשר לוקין שמונים

ועפ"א מה' תמורה וחולין ב' תוס' ומהרש"א ואין כאן מקומו והנה בעשה מעשה דלוקין אף דדעת הרהמ"ח לקמן דכל לאו שאפשר לעבור בלי מעשה אף אם עשה מעשה אין לוקין חילק בשער המלך דדוקא בעשה מעשה ויכול לעבור ולעשות הדבר בלי מעשה אין לוקין לא כן בחמץ אם אין לו עשיית החמץ או הקניה א"א בלי מעשה הוה ליה לאו שיש בו מעשה והובא בח"ז כ"פ:

סעיף ה

שחימץ וכו' או שלקח וכו'. וע' ג"כ בר"מ פ"א מחו"מ ולכאורה אם קנה בלי מעשה כגון שהי' מונח בחצירו מכבר חמץ של אחר והקנה לו או נתן לו במתנה דקונה לו חצירו אם כן הו"ל אב"מ אך אפ"ל כמו דאמרינן בתמורה מימר בדיבורו אתעביד מעשה דנעשה הקדש אם כן מ"ל דנעשה הקדש דנעתק לרשות גבוה או נעתק מרשות לרשות הו"ל מעשה אם כן כ"ה דקני כיון דנעשית שלו הו"ל מעשה עיין ר"מ פ"א מה' איסורי מזבח וצ"ע פ"א מהלכות תמורה ומסתפק אני אם היה לו חמץ של אחרים קודם פסח וקע"א באופן דעובר על לאו אך אין לוקין דאב"מ אם בתוך הפסח קנה החמץ אם זה הוי יש בו מעשה כיון דעשה מעשה א"ד כיון דלאו הזה עבר מכבר והמעשה אינו מועיל כלל והלאו דעובר בל"ז ל"ה מעשה דאין עושה כלל בהלאו. וכצד הזה נראה לי דל"ה מעשה כלל כיון דעובר בל"ז והמעשה אינו מוסיף כלל ומכל מקום צ"ע והנה מלשון הרהמ"ח שכתב כגון שחימץ עיסה או שלקח חמץ ולא כ' כגון שלקח או חימץ בפסח אפ"ל אפילו עשה כן קודם פסח דהיה בהיתר מכל מקום כיון דבא ע"י מעשה אף שהי' בהיתר לוקין דהו"ל לאו שיב"מ ועמ"ל פ"ג מהב"מ מסופק בזה דאפשר אף דהי' המעשה בהיתר הוה ליה לאו שיב"מ וה"נ. אך לשון הר"מ כאן פ"א מהחו"מ שכ' אלא אם כן קנה חמץ בפסח נראה דוקא אי עשה מעשה באיסור אבל אם קנה חמץ קו"פ אין לוקה וע' משנ"ח מצוה א' כתב כן וה"ר מהר"מ פ"ה מה' מלכים שכתב הנכנס למצרים אף שנשתקע שם אין לוקין דהכניסה היה בהיתר ואם יחשב וכו' אב"מ ע"כ ע"ש. מבואר דאם היה המעשה בהיתר אין נחשב להיות מעשה אח"כ ע"ש ותמה על המ"ל דמבואר להדיא בר"מ דאם המעשה היה בהיתר אינו נחשב ללאו שיב"מ והנה הרהמ"ח לקמן מצוה ת"ק בלאו דמצרים כתב ג"כ כדעת הר"מ דאין לוקין מטעם הר"מ אם כן סובר ג"כ אם הי' המעשה בהיתר ל"ה יב"מ ונ"ל דכאן ג"כ כוונתו כן דוקא בפסח וקיצר בדבר וער"מ פ"י מהלכות כלאים דאם לבש כלאים והלך כל היום והתרו בו בכ"פ אם יש שהות כדי לפשוט לוקין על כל התראה וע"ש בכ"מ בשם התוספתא אף דהוי לאו שאב"מ מכל מקום כיון דמתחלה בא על ידי מעשה ה"ל לאו שיב"מ ועיין במכות כ"א ובתוס' שבועות

י"ז ובמ"ל פ"ג מהב"מ וי"ל ה"ה כאן קנה חמץ בפסח או החמיץ והתרו בו לוקין על כל התראה והתראה כיון דבא ע"י מעשה אמנם נ"ל דהיינו דוקא בלא נפסק הלאו בנתיים אבל אם נפסק הלאו בנתיים כגון שקנה חמץ כזית ואח"ז נצטמק והיה פחות מכזית דא"ע עיין ר"מ פט"ז מהמ"א ואח"ז חזר ונתפח דעובר ע"ש בר"מ נראה דעל פעם שנית אין לוקין על השהיי' דאב"מ ול"ש לומר דהמעשה הראשון מועיל עכשיו כיון דנתבטל הלאו בנתיים והמעשה היה מועיל על שהי' הקודם אבל עכשיו הוי דבר חדש והתיפוח ל"ה מעשה אם כן הו"ל השהי' אב"מ ואין לוקין דהמעשה הראשונה אינו פועל עכשיו כיון דהלאו נפסק בנתיים כנ"ל מצד הסברא ולא הבאתיו בכור הבחינה. וע"ש במשנ"ח כתב שצ"ל דאם נתן מים בעיסה והניחה להחמיץ הוי מעשה והוא לכאורה ש"ס ערוך מנחות נ"ו ע"ב הניח שאור ע"ג עיסה ונתחמצה מאלי' חייב עליה דהוי מעשה אך יש לחלק עיין שם ותבין.

ולענין אם צריך לבזבז כל ממונו בעשיית מעשה ודאי צריך לבזבז רק בלי מעשה עמש"ל מצוה ח' לענין נותר ובמש"ל לענין תשובה שם ועיין בצל"ח בסוגיא דנכרי שהפקיד כו' שפלפל באורך בדין הקדש שחייב באחריותו אם עובר בב"י ופלא שלא הביא הירושלמי פ"ב ה"ב דמבואר שם להדיא דקדשים שחייב באחריותן עובר בב"י יעוש"ה. ואם הביא תודה בע"פ אף על פי שאין מביאין לכתחלה ע' בפסחים מכל מקום אם הביא ונשחט הזבח עיין ר"מ פ"ב מה' חגיגה אם עובר על הלחם חמץ בב"י בתחלת הלילה זה תלוי אם קדשים קלים ממון בעלים וע' קדושין סוגיא דהמקדש בחלקו דגם לר"י דסובר ממון בעלים מכל מקום מודה לאחר שחיטה דזכו משל גבוה וה"ל מ"ג ועיין בב"ק ובכ"מ לענין זה אם קדשים קלים מ"ג או ממון בעלים ואין כאן מקומו להאריך ועתו"ס פסחים ל"ח ד"ה חלות ובפ"י בסוגיא דאין מביאין תודה בחג המצות ועיין קדושין שם וב"ק שיטת רש"י דלאח"ש בין חלק הבעלים בין חלק הכהנים הוי מ"ג וא"כ א"ע בכ"ע וערש"י ב"ק ע"ו דדוקא לאחר זריקה והקטרה הוי מ"ג ודעת תוס' ב"ק דדוקא חלק הכהנים הוי מ"ג לאח"ש אבל חלק הבעלים הוי ממון בעלים אם כן יש חילוק כאן בין הלחם של ישראל ובין המורם לכהן ובתוס' פסחים ד"ה חלות הנ"ל כתבו דמיירי שלא נשחט הזבח דבנשחט תפ"ל דלאו מצתכם הוא ובאמת לשיטת התו' עצמם הוה ליה חלק הבעלים שלהם וצריך טעמים המבוארים שם לחלק הבעלים וצריך קונטרס מיוחד לברר הענינים עיין בכל המקומות ותבין הענינים ישמע חכם וכו' וגם אם נאמר מחמת הואיל עוברים בב"י והקדש דא"ע היינו באתי ליד הגזבר כמ"ש התוס' פ' אלו עוברין אם כן לפמש"ל דאף לאחר זריקה מהני שאלה אם כן הישראל בחלקו אף לשיטת רש"י דהוי ממון גבוה

מכל מקום עובר הואיל ואי בעי מיתשל [אך לשיטת רש"י בעצמו א"ע מחמת הואיל ואי בעי מיתשיל כמ"ש שם בסוגיא דא"ע רק אם נאמר כרש"י בהא ולא בהא וק"ל] וגם חלק הכהנים דלכ"ע הוי מ"ג ובבא ליד כהן אמרינן דתרומה ביד כהן אינה בשאלה אפ"ל דוקא תרומה דהוי ממונו וכיון דנתנו לו לא גרע מקנין הדיוט אבל כאן דמשלחן גבוה קא זכו אם כן אם שואל על הקרבן ולמפרע הקרבן חולין אם כן לא הי' חלק גבוה כלל ובפרט דהמורם שלו הוא חלק מהקרבן וגריר בתר הקרבן וכיון דשואל על הקרבן אם כן הוי חולין הקרבן אם כן מאין זכה במורם וזה נ"ל ברור בכל הקרבנות לאחר שחיטה וזריקה כיון דלענין עיקר הקרבן מהני שאלה וממילא לא זכו הכהנים כיון דמה דזכו לא זכו אלא מכח הקרבן ויבואר אי"ה באורך לקמן בחיבורינו אם כן הואיל אי ישאלו הבעלים הוי חולין ועובר אך בהואיל ביד אחרים לא אמרי' עמג"א סתמ"ח וגם אי מיתשל הדר ה"ל שא"ש וא"ע וגם אפשר דיאסר מחמת חולין בעזרה. ויש לפלפל בזה אם הלחם נאסר מחמת חולין בעזרה עמ"ל פ"ב מה' שחיטה ובכל דברים הנזכרים יש לפלפל ויבוארו אחת אחת בחיבורינו בעזה"י. וע' טו"א ר"ה כ"א דעתו דיכול למיתשל על הקרבן ול"ש כלל איסור דחולין שנשב"ע אם כן ל"ה הואיל דאיסורא וע' קצוה"ח סי' ר' הוכיח דאין חצר להקדש דאל"כ איך ישאל על הקרבן כיון דנשחט בעזרה וכמו דאתי ליד גזבר אין דיבור מבטל מעשה אם כן ה"נ זכי חצר להקדש וה"ל קנין ע"ש. ובאמת לפי מה דמסיק דאין חצר להקדש אף דאחר זריקה ניתן חלק הכהנים ודאי דעל עיקר הקרבן יכול לשאול ממילא לא זכו הכהנים כיון דלא זכו אלא משל גבוה וגם דטפל בתר עיקר גריר כמש"ל כנלע"ד. ועפ"י הק' על הא דאין מביאין תודה בחג המצו' מאי פשיטותא לראב"י ומתוך דברינו מתורץ קצת ע"ש:

מצוה יב

סעיף א

דעת הר"מ וכו' והרמב"ן כו'. ער"מ כאן פ"א ופ"ג מה' נזירות ופט"ו מהמ"א ובטוא"ח סימן תמ"ב ויו"ד סימן צ"ח ובע"ז ס"ז טעמו וממשו ובחולין סוגיא דז"ב צ"ח ופסחים מ"ד ובכ"מ כאן ופר"ח תמ"ב ושער המלך ופמ"ג בפתיחה לאו"ח ובפנים סי' הנ"ל ובמקו"ח וכמעט לא הניחו מקום להתגדר עי' בדבריהם ולא אאריך כלל רק לעורר. הנה הרבה פוסקים סוברים דהר"מ פסק כר"א שם בסוגיא דהריבויא מכל ומכל מקום לוקין אף דח"ש אין לוקין דג"כ אתרבי מכל ביומא עתו"ס פסחים מ"ד ד"ה לענין ובלחם משנה תי' לזה דשם כיון דכתיב לא יאכל דוקא כזית אם כן לא אתרבי רק לענין איסור אבל

כאן לענין תערובות אמרינן דאתרבי ג"כ לענין מלקות ועיין בראשונים ובטור דכותח אין בו טעם גמור רק קיוהא ומכל מקום אתרבי מכל אבל בטעם גמור וכא"פ חייב כרת ג"כ עיין ר"מ פט"ו מהמ"א ויש דיעות דהר"מ פסק כרבנן והנה אם אין בו כזית בכא"פ מבואר בהמ"א דלוקין מכל מקום ואינו מבואר דהוא רק איסור דרבנן ואפשר הוא אסור מחמת ח"ש. וכן כאן החו"מ כתב דאסור ולוקין מכל מקום ואפ"ל דמה"ת אסור אע"ג דכתב בהמ"א דטעם לבד אינו רק דרבנן אפשר דוקא הטעם ואינו בעין כלל אבל אם יש בו ממש אף שהוא יותר מכא"פ על כל פנים איסור תורה איכא כמו ח"ש ואינו בטל אך בפ"ה מהלכות נזירות כתב בפירוש דפחות מכא"פ אף דאיכא טעם וממשות אינו אלא מד"ס וע"ש בהשגות הראב"ד אם כן כאן החו"מ והמ"א נמי צ"ל כן דאינו אסור אלא מד"ס דכל שהוא פחות מכא"פ בטל וטע"כ אינו אלא דרבנן. אך כ"ז אם אין בתערובות כא"פ אבל אם יש בתערובות כא"פ והוא אכל רק החצי אפ"ל דהוא אסור מן התורה כיון דאם אכל כל הפרס חייב אם כן אינו בטל ע"כ באכל ח"ש אסור מן התורה ועתו"ס ע"ז לענין ח"ש על ידי תערובות ובפתיחה לפמ"ג מביא בשם פר"ח דדעתו בדעת הר"מ דאף דאיכא כא"פ אם אכל חצי פרס אינו אסור מן התורה אבל שם הביא דברי הרלב"ח דדוקא אם אין בו כזית בכא"פ אין אסור מן התורה כיון דאין בו כזית בכא"פ בטל אבל אם יש בו כזית בכא"פ רק אם אכל ח"פ הוא אסור מן התורה כדין ח"ש ועיין עוד שהביא בשם הרלב"ח דדעת הר"מ דדוקא גבי חמץ באין בו כזית בכא"פ אסור מן התורה דאתרבי טע"כ לגבי חמץ ואין להאריך. אך דברי הרהמ"ח סותרים זא"ז דבתחלה כתב בדעת הר"מ דאם אין בתערובות כא"פ לא יהיה בו מלקות אלא מכל מקום לפי שאינו אסור מן התורה אלא מדרבנן ובסוף הדיבור כתב דאם אין בו כזית בכא"פ אין בו חיוב מלקות אלא דינו כדין חצי שיעור שאסור מן התורה ואין מלקות ובזה יודו שניהם ז"ל מבואר מדבריו דאיסור תורה יש כדין חצי שיעור ובתחלה כתב דאינו אלא דרבנן וצ"ע:

והנה עכ"פ אם נאמר בפשיטות דתערובות חמץ בכא"פ עובר בלאו נלע"ד דרך משל אם נתערב כזית חמץ בשני ביצים דהיינו בתוך א"פ ואכל רק ביצה אם כן לא אכל רק ח"ז חמץ ובתוך א"פ אכל ח"ז חמץ גמור ודאי אינו חייב כרת דהח"ז הראשון הי' רק לאו ואין הקל מצטרף לחמור עי' במעילה ופ' יוה"כ אבל על כל פנים לוקין דהחמור דהיינו הח"ז גמור מצטרף לח"ז שבתוך התערובות ללקות עליו משום תערובות חמץ כמו דאם הי' אוכל עוד הביצה השניה שבתוכה יש ח"ז חמץ מעורב היה חייב מלקות מכ"ש שאכל ח"ז חמץ גמור וכי גרע חמץ גמור מחמץ ע"י תערובות ודאי לענין כרת וחטאת לא מצטרף כי הח"ש ע"י תערובות לא יכול להצטרף לחמץ גמור כי על התערובות אינו חייב כרת

וחטאת אבל להיפך שמצטרף חמור לקל לעבור עליו בלאו הוי כ"ש ומה אם אכל עוד הח"ז עיי"ת היה עובר בלאו מכ"ש אם הח"ז השני חמץ גמור ודאי מצטרף לחייב על כל פנים מלקות ע' במעילה ור"מ המ"א ולענ"ד הדברים ברורים. ואם נתערב ואין בתערובות בכא"פ להסוברים דהוי רק דרבנן אם כן מן התורה בטל הוא ואם אכל אח"ז חמץ גמור ועם התערובות שאכל קודם יש כזית מכל מקום אין מצטרף אפילו למלקות דח"ז הראשון נתבטל מן התורה רק מדרבנן אסור פשיטא דלא נצטרף רק לסברת הרהמ"ח ושאר פוסקים דאפילו אין בו כזית כא"פ אם אכל הו"ל ח"ש אם כן מצטרף הח"ש זה לחמץ גמור שאכל תוך כא"פ כי לא נתבטל הח"ש ורק למלקות אבל לכרת וחטאת אינו מצטרף דקל לחמור אינו מצטרף להחמיר אבל החמור לקל מצטרף ללקות עליו כנלע"ד בעזה"י בפשיטות. וע' כריתות לענין חילוק דלאו וחילוק דכרת אם שמיה חילוק ואיני עומד כעת בענין זה עיין ותבין.

והנה הרהמ"ח לא ביאר אימתי מתחיל זה הלאו אם גם בי"ד אחר חצות עובר על תערובות חמץ או אפשר דוקא בפסח והר"מ בפתיחה להחו"מ במנין המצות אשר נכללו בהלכה זו כתב וז"ל שלא לאכול חמץ ביום י"ד מחצות ולמעלה ב' להשבית חמץ ביום י"ד ג' שלא וכו' ד' שלא לאכול תע"ח כל ז' ומדכתב קודם לזה בי"ד וכאן כתב כל ז' נ' דלאו הזה אינו אלא בי"ט אבל לא בי"ד וכ"נ דהא לר"י דרשינן קראי על לפני זמנו ולאחר זמנו ואנן פסקינן כוותיה לפ"ז מחמת הקרא דלא תאכל אם כן בתערובות חמץ דליכא אלא חד קרא מוקמינן לי' לתוך זמנו וא"ע אלא בת"ז ולפי זה דינו כדין שאר איסורים לכל שיטה כדאית לי' וכ"כ תוס' פסחים ב' ד"ה אור דלא אסר ר"י אלא בחמץ גמור דאיכא ג' קראי אבל נוקשה דליכא אלא חד קרא מודה ר"י דלא אסור לאח"ז אם כן בתערובות ג"כ דליכא אלא חד קרא אינו לוקה אלא תוך הפסח אבל בי"ד א"ע בלאו זה אלא דינו ככל תערובות איסור. ומצאתי בצל"ח ר"פ א"ע כדברינו דא"ע אלא ת"ז והביא דה"ת הנ"ל ועוד ראיות. ולענין לאו דב"י וב"י בתערובות חמץ כתבנו לעיל דיש שיטות בזה ודעת הר"מ דעוברים ודעת הרא"ש דאפילו יותר מכא"פ עובר על ב"י. והנה לכאורה צ"ל דאף יותר מכא"פ אסור מן התורה דאי אין אסור מן התורה דבטל אם כן ל"ש ב"י עפמ"ג תמ"ב עמד בזה וכתב דדעת הר"מ אף דמותר באכילה כגון מב"מ יבש ביבש דבטל מכל מקום לענין ב"י לא נתבטל כמו נבלה שא"ב בשחוטה לענין משא ולדעת הר"מ הוא מה"ת. והנה במש"ל דח"ז תערובות וח"ז חמץ מצטרפין כעת שבתי וראיתי כיון דהם שני שמות אין מצטרפין עיין ר"מ פ"ד מהמ"א. עוד נראה פשוט דאם התרו בו על תע"ח משום לא יאכל חמץ או התרו על חמץ גמור משום לאו דכל מחמצת

אינו לוקה דל"ה התראה כלל כמ"ש כ"פ לענין התרו משום לאו א' אינו כלום אליבא דכ"ע. אך להשיטה דעוברין בב"י בתערובות חמץ פשוט דח"ז עי"ת וח"ז גמור עוברין דלענין ב"י הו"ל שם אחד דבשניהם עוברים בלאו הזה דלא יראה חמץ. והנה נוקשה יש שיטות דס"ל דאסור מן התורה וג"כ מקרא זה דכל וכו' ויש סוברים דל"ה רק דרבנן עטוא"ח סי' תמ"ב ועיין באחרונים דתרי נוקשה יש אותם הנחשבים במשנה סוברים דהם מדרבנן ומ"פ עם מים מודים דהוי דאורייתא ועמק"ח תס"ב ואהעו"ז תמ"ב. ולענין שיאור האחרונים האריכו בזה מאוד ועיין בצל"ח שכ' דדעת האחרונים בר"מ דאינו אלא דרבנן ומד' הר"מ פ"ה שכתב דאם הכסיפו פניו אינו חייב משמע דאסור מן התורה ועיין מנחות בענינים אלו וצריך חיבור מיוחד ע"כ קצרתי. והנה כל החייבין במצוה חייבים בלאו זה ולענין תשובה ופיזור ממונו ע"ל במ"ש. וע' פ' העור והרוטב דהמחה את החמץ וגמעו חייב דנפש לרבות השותה וכ"פ הר"מ כאן. ולכאורה אפ"ל דהריבוי דוקא לחמץ גמור אבל תערובות או נוקשה אם המחה א"ח מלקות ובפרט כיון דליכא אלא חד קרא לרבות מרבינן חמץ גמור ועיין תוס' ב' ד"ה אור בסוף הדיבור ובדכ"ג תוד"ה מ"ב ובד' כ"ה תוד"ה חד לפ"ז. וחקירה זו גם כן בע"פ בחמץ אם המחה אפשר דאינו חייב מלקות ודינים אלו יבוארו באריכות בחיבורינו לקמן אי"ה:

מצוה יג

סעיף א

שלא וכו'. מבואר בר"מ פ"ט מק"פ ה"ז וע"ש דבין פסח ראשון ובין פ"ש עובר בלאו הזה ועיין כסף משנה שם ואף שכתוב בתורה כל בן נכר לא יאכל ומנין שעובר על הלאו הזה המאכילו עכ"מ כתב דמשמע לרבינו דעליו ל"ש לומר דאזהר הכ' דלא חייש למה שהזהירה תורה הקדושה ע"כ הפי' לישראל המאכילו אזהר קרא ול' הר"מ בן נכר האמור בתורה זה העובד אל נכר וכ"כ בתחילה המאכיל פסח לישראל עועכו"ם וכ"ה ל' הרהמ"ח לישראל העועכו"ם ומכל מקום אני מסופק אם הוא דוקא שעע"ז אבל אם הוא רשע לחלל שבתות דמבואר בחולין דהוי רשע לכה"ת או רשע לכה"ת חוץ משני אלו עביו"ד סי' ב' מכל מקום א"ע בלאו הזה דכך הוא גזירת הכתוב או אפשר לאו דוקא עע"ז אלא אם הוא רשע לכה"ת או לחלל שבתות אף דאינו עע"ז הוא בכלל הזה וע' הלכות מעשה הקרבנות פ"ג ובפ"ג מה' שגגות באריכות שם והנה במנחות ק"ט כהנים ששימשו לדבר אחר שם מיירי בודאי דוקא לע"ז וע"ש בסוגיא דאפילו עשה תשובה וער"מ פ"ט מהב"מ ומוכחא שם מקראי אבל כאן בודאי אם עשה תשובה אוכל הפסח

רק כ"ז שהוא בהמרתו אם כן אפשר דה"ה רשע לחלל שבתות ג"כ וע' זבחים כ"ב ע"ב מבואר שם מקר' דיחזקאל כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי דב"נ וערל פסולין לעבודה ובן נכר היינו שנתנכרו מעשיו ואמרינן שם צריכא דאי כתב רחמנא ערל לב ה"א משום דאין לבו לשמים וכו' ואי נימא דבן נכר היינו דוקא שעע"ז אם כן אפילו לבו לשמים מחלל עבודה אפילו בעשה תשובה כמבואר במנחות שם אע"כ דבכלל ב"נ היינו רשע לח"ש ובעשה תשובה מותר לעבוד ע"ש. אך התוס' הרגישו בזה וכתבו דאין לבו לשמים היינו דפעם א' ל"ה לבו לשמים והביאו הש"ס דמנחות ע"ש ויש לפלפל ולענין עבודה אין כאן מקומו ואי"ה יבואר במקומו אי רשע לח"ש הוי בכלל ב"נ ולענין שאנו עסוקים כאן בפסח צ"ע דמלשונם נראה דוקא רשע לע"ז אבל לח"ש אינו בכלל זה וגם לדברי הכסף משנה שיצא להר"מ שאזהרה על המאכילו דאין שייך עליו כיון דאינו חושש אם כן בשלמא בעע"ז שייך שפיר אבל אם שומר כה"ת רק מחלל שבת שייך שפיר אזהרה עליו ג"כ וצ"ע כעת וע' פסחים צ"ו מבואר ג"כ האי צריכות' דזבחים אח"ז ראיתי בט"א חגיגה ד' פלפל ומביא דמלשון הר"מ הק"פ מבואר דוקא רשע לע"ז וגם מתוס' זבחים שהבאתי אח"ז כתב דלר"מ דרשע לד"א הוי רשע לכה"ת רשע לד"א גם כן בכלל ע"ש. אם כן לדידן רשע לח"ש דכ"ע מודים הוי רשע לענין פסח וצ"ע ויבואר לקמן לענין עבודה.

וגוף הדבר צ"ע אמאי לא נימא דהעועכו"ם עצמו מוזהר ע"ז אף דאינו ציית מכל מקום מוזהר על כה"ת ואיך יאמר הר"מ דבר חדש שלא נמצא באיזה מקום ואין דרכו בכך וגם נ"מ לדינא לאחר שעשה תשובה אם אכל מן הפסח בהתראה לוקין על לאו זה ודאי ככל הלאוין שעבר לוקין אם ידינו תקיפה אפילו בעשה תשובה כי כל החייבים בב"ד של מטה לא מהני תשובה כידוע ומנלן לחייב המאכיל לאפוקי מפשט' דקרא. הן אמת גבי ב"נ צ"ל כן דהתור' לישראל נאמרה ולא לעכו"ם חוץ מהמנוים בסנהדרין שבע מצות אבל ישראל העועכו"ם הוא בעצמו מוזהר ע"ז ומנלן דהמאכיל מוזהר ע"ז אך ודאי מצא הר"מ ד"ז באיזה מקום ואנחנו לא נדע אך על כל פנים אפ"ל דהוא ג"כ מוזהר ולוקין אם עבר בעדים והתראה לאחר שעשה תשובה או אפילו קודם תשובה אם ידינו תקיפה כמו שמלקין אותו על איזה עבירה שעבר ולמה יגרע עבירה זו אך הר"מ לא ביאר זה ואפ"ל שהוא פשוט דאם אחר מוזהר שלא להאכילו כ"ש הוא עצמו כיון דבר אזהרה הוא. אך קשה דהרהמ"ח וכן הר"מ כתבו דאין לוקין ונראה מדבריהם דאין בלאו הזה מלקות כלל ובאמת הוא בעצמו למה לא ילקה גם הר"מ פי"ט מסנהדרין לא מנה לאו זה בכלל הלוקין וצ"ע למה הלאו הזה לא יהי' בכלל הלוקין הוא בעצמו וצ"ע. והנה ד"ז

דוק' כ"ז שלא עשה תשובה ואחר תשובה הוא כישראל לכ"ד ודוק' אם עשה תשובה קודם עשיית הפסח אבל אם הי' רשע בשעת עשיית הפסח וקודם אכילה עשה תשובה אפשר דאינו בלאו הזה אך מכל מקום אסור לאכול דלא מנה עצמו עה"פ והו"ל שלא למנוי' ועיין בפירקין להר"מ נראה דשלא למנוי' עובר רק בעשה אם כן אינו בלאו זה ואפילו לראב"ד דעובר בלאו דתושב ושכיר ויבואר לקמן אי"ה מכל מקום א"ע בלאו זה וגם שלא למנוי' א"ע המאכיל רק האוכל בעצמו אם כן נראה דאם עשה תשובה קודם האכילה ודאי אינו בלאו הזה ואם מנה עצמו על הפסח דינו כדין טמא וערל וגם אם נשחט עליו או על הכשר ועליו דינו כדין שחטו למולים וערלים ועיין בפסחים בענין שחטו ע"מ שיתכפרו בו ערלים דף ס"א וכל הסוגי' מפלפל שם בש"ס דכתיב וכל מקצת ערלה וכתיב זאת ע"ש באריכות וה"נ נראה לענין בן נכר דכתיב בהאי פרשת' וכתיב ג"כ וזאת וער"מ פ"ב מדינים אלו והענינים עמוקים אין כאן מקומו ועתו"ס פסחים כ"ח ע"ב ד"ה כל ערל ודק"כ בתוס' ויבמות פ' הערל אך איני לומד כעת בעיון ישמע חכם וכו'.

ולפמ"ש דאף לשיטת הר"מ מכל מקום מוזהר האוכל ג"כ רק דאין שייך אזהרה עליו אבל מכל מקום מוזהר כמש"ל נראה דג"כ אסור בהנאה לבן נכר דהר"מ המ"א פסק כר"א דכ"מ שנאמר ל"ת אבה"נ ונ"מ לפמש"ל דשיטת התוס' ב"ק כ"א דקדשים קלים לאח"ש חלק הבעלים הם שלהם דאינו מ"ג ורשאי לקדש בו אשה רק חלק הכהנים הוי מ"ג וכן מטין ד' הר"מ פ"ה מאישות אם כן אם א' מבני חבורת הפסח קידש בחלקו אשה ודאי מקודשת ל"מ דאם האשה ג"כ מהחבורה אם כן מותר באכילה לו ולה והוא ג"כ ממון הדיוט ודאי מקודשת אך אף אם האשה אינה מבני חבורה מכל מקום על כל פנים מותר בהנאה אם כן ודאי מקודשת אבל ישראל עועכו"ם שלקח מפסח וקידש בו אשה אף אם נמנה על הפסח כגון שלא נעשה רשע אלא אחר עשי' קודם אכילה מכל מקום הפסח אסור בהנאה לו וה"ל כאילו מקדש באה"נ ואף דלאשה מותר זה תלוי בפלפול המ"ל פ"ה מהלכות אישות ע"ש וישראל עועכו"ם שקידש קידושיו קידושין ע' אה"ע סימן מ"ד על כל פנים נל"ב דלדידיה אסור הפסח בהנאה ג"כ דכתיב לא יאכל והלכת' כר"א ויש עוד נ"מ ואין להאריך.

והנה בלאו הזה כאן דהמאכיל מוזהר מצינו כיו"ב ביבמות דאסור להאכיל בידים דבר איסור לקטן משום לא תאכלום לא תאכילום וער"מ פי"ז מהמ"א ופ"ג מאבל וטוא"ח וש"ע סי' שמ"ג ושם אינו מבואר להדי' דאין לוקין ובמ"א אינו מבואר דמוזהר ע"ז רק דאסור להאכילו בידים ובה' אבל כתב כהן קטן הגדולים מוזהרים שלא לטמאו ע"ש על כל פנים לא כתב בפירוש דאין לוקין כמ"ש כאן ועיין כאן בכ"מ כתב דטעם הר"מ כיון

דלא כתיב בהדי' לא תאכיל' ע"כ אין לוקה ע"ש אם כן גבי מאכיל לקטן דג"כ לא כתיב בהדיא לא תאכילום ג"כ אינו לוקה. וראיתי להפמ"ג שמ"ג בט"ז שם כ' דמאכיל לקטן לוקה ע"ש לשיטת הר"מ בכל איסורין ובאמת לא עדיף מלאו זה דמבואר כאן דאין לוקין דאינו מפורש וגם שם אין מפורש אזהרה למאכיל אם כן למה ילקה. וראיתי בס' הנ"ל באשל אברהם כתב אפשר אינו לוקה דאינו אלא מדרשא ובאמת מפורש כן בכ"מ כאן ומכל מקום צ"ע שלא גילה דעתו שם בהדי' דלא לקי כמו כאן ומצאתי בס' מגלת ספר לחכם ספרדי על הסמ"ג הקשה על הכסף משנה מד' הר"מ פ"ו מה' כלאים המלביש חבירו כלאים לוקין המלביש וע"ש בכ"מ דקרינן ביי לא תלביש חזינן אף דאינו מפורש בהדי' אלא מדרש' לוקין ועפ"ג מה' אבל פסק הר"מ דהמטמא לכהן ג"כ לוקין ועלחו"מ ה' אבל וה' כלאים בכ"מ מה שתמהו על הר"מ וע"ש במג"ס הנ"ל חילק קצת והניח בצ"ע וצריך אריכות לברר הדברים. ולשון הר"מ כאן המאכיל כזית מפסח לב"נ עובר בל"ת ודאי כן הדבר כמו בכל איסורי אכילה שצריך כזית ובפרט דכתב לשון אכילה ואפ"ל דלשיטת קצת האחרונים הובאו כ"פ בח"ז ועח"צ סי' פ"ו ודג"מ תמ"ב דדוק' איסורי אכילה אסור ח"ש מן התורה אבל איסורים דלאו אכילה נינהו מותר ח"ש אם כן ה"נ וכן המאכיל הקטנים אין ח"ש אסור מן התורה דלגבי המאכיל הוי זה כמו שאר איסורים דדוק' גבי אוכל שייך לומר דאחשבי' ע"ש אבל לגבי המאכיל הוי זה כאיסור אחר בלא אכילה אם כן לשיטה זו מותר מן התורה בח"ש להמאכיל אך האוכל עצמו לפמש"ל לדידי' ודאי ח"ש אסור מן התורה כ"נ פשוט. גם נ"פ דצריך להאכיל כזית בכא"פ ויותר מכא"פ א"ע בלאו כמו כל איסורי אכילה וגם האוכל אינו לוקה ביותר מכא"פ וכן המאכיל לקטנים ג"כ הדין כן וגם אם האכיל לב"נ או לקטנים שלא כדרך אכילתו א"ע דאינו מצווה יותר ממה שמצווה האוכל בעצמו וז"פ. וגם נראה דאם האכיל לב"נ באופן שבעצמו לא הי' יכול ליקח עובר ג"כ המאכיל משום לאו דלפני עור כמו המאכיל לרשע דבר איסור דעובר על ל"ע וה"נ הרשע מצווה שלא לאכול רק דאינו ציית אבל הישראל עובר בל"ע כנלע"ד פשוט. ועמ"ל פ"ט מהמ"א דאפילו אינו מאכיל לקטן בידים רק מטעה אותו ואומר לו על איסור שהוא היתר ג"כ עובר בלאו דלא תאכילום דהוי כאילו מאכילו בידים ומביא הש"ס נדה וד' הרשב"א והתוס' ונ"ד דיני' כמו שם ויבואר במק"א אי"ה:

סעיף ב

ואין בו מלקות וכו'. באמת בר"מ אינו מבואר טעם זה והכסף משנה נתן טעם כמש"ל ואיני מבין ד' הרהמ"ח אמאי ל"ה מעשה אם מאכילו בידים שתחב לחבירו בבית

הבליעה ובל"ז לא הי' אוכל למה לא נחשב מעשה ואפילו רק אם נותן לו לאכול ג"כ חשיב מעשה ואפשר בנותן כיון דעוד הברירה בידו שלא לאכול עדיין ל"ה מעשה כשנתן לו כי אז לא עבר על הלאו ואח"ז כשאוכל אוכל ע"ד עצמו אבל אם תחב לו למה לא נחשב מעשה ולמה לא ילקה כדין המלביש לחבירו כלאים דה"ל מעשה ולוקין להר"מ ולומר לדעת הרהמ"ח כיון דמשכחת לה בלא מעשה שיניח לפניו אם כן אפילו בעשה מעשה אין לוקין כידוע דעת הרהמ"ח ז"א חדא דהלאו הוא במאכילו בידים כמש"ל ועוד כתבתי כ"פ בשם השעה"מ דאם עושה מעשה בענין שא"א באופן אחר ה"ל מעשה אם כן למה לא ילקה כאן ולמה לא חשיב מעשה וצ"ע כעת. עוד נלפע"ד פשוט דאין חילוק בין אם מאכילו בליל פסח או בער"פ או אפשר אפילו לאחר שנעשה נותר בכ"ע עובר ע"ז וגם הב"נ מצווה. ובנא ומבושל מפורש בגמ' הטעם דער"פ פטור דכתיב כ"א צלי בשעה שמחויב לאכול צלי אש עובר בנא ומבושל עיין ר"מ אבל כאן לא מצינו זה ע"כ בכ"ע עובר דאל"ה הו"ל להר"מ לפרש מכל מקום בפסח שנפסל כגון שנשחט שלא לשמו או באיזה פסול אחר אפשר דא"ע ולא ראיתי כעת ד"ז ואפשר דעובר בכל גוונא אף בנפסל וע' פסחים צ"ו וביבמות דדרשינן לא יאכל בו המרת דת פוסלת בפסח ואינו פוסלת בתרומה וכן ומלת וכו' בו אבל לא בתרומה ובשבירת עצם דרשינן בו בכשר ולא בפסול וע' פכ"צ ד' פ"ג ופ"ד ור"מ פ"י שפסק דאם הי' לו שעת הכושר כגון שנפסל ביציאה או נא ומבושל יש בו משום שבירת עצם רק אם לא הי' לו שעת הכושר כגון שנתפגל או שינוי השם אין בו משום שבירת עצם ע"ש וזה דרשינן מן בכשר ולא בפסול וחזינן דחז"ל דרשו זה בשבירת עצם ולא בבן נכר ובתושב ובשכיר ובערל אלא לדרשא אחריתי אם כן אפילו נפסל בנתפגל דלא הי' לו שעת הכושר מוזהר אלאו הזה ובודאי הי' קבלה בידו ד"ז וכן הר"מ סתם בלאוין אלו ובשבירת עצם כתב הדינים דבפסול ל"ש שבירת עצם מבואר דכאן בכל גווני נוהגים לאוין אלו כנלע"ד ברור ועמ"ל פ"א מהק"פ ה"ה לענין שוחט את הפסח על החמץ מסופק אי נפסל הפסח אי עובר על לאו זה והיינו משום דכתיב זבחי ע"ש אבל היכא דלא גלי קרא ודאי בנפסל ג"כ עובר כנל"ב בעזה"י. וע' סמ"ג מצוה שנ"ג בלאוין שכתב שלא יאכל רשע בפסח שנאמר כל בן נכר נראה מדבריו דלרשע אזהר קרא ולא למאכיל ולא הביא ד' הר"מ כלל ועמש"ל דגם הר"מ מודה דהוא בעצמו עובר אך ודאי מצא באיזה מקום דגם המאכיל מוזהר ע"ל ובודאי כיון דמוזהר שלא לאכול ה"ה אה"נ בכלל כמש"ל לדידן דקיימא לן כר"א כ"מ דכתיב ל"ת כנ"ל.

והנה לאו זה נוהג בכל החייבים במצות הן אנשים וכו' וכל הנחשבים למעלה חוץ מחרש שוטה וקטן דלאו בני מצות נינהו ככל הל"ת שבתורה. אך לדעת הרהמ"ח דהוי לאו

שאב"מ חקרתי לעיל אי נשים מצווים על לשאב"מ וא"צ לכפול. וגם נ"ל דאם הבן נכר הוא קטן ודאי לאו בכלל ב"נ הוא דאין לו דעת וכן אפילו הוא רשע ומרשעת מכל מקום הו"ל כתינוק שנשבה לבין העכו"ם כיון שאינו עושה בזדון מרצונו דהוא קטן ומכ"ש ח"ש שהרשיעו א"ע המאכיל בלאו זה כ"נ פשוט ע' בה' ריבית ובה' מילה וראיתי בסמ"ג מצוה שנ"ד מביא המכילתא ל"ל קרא דעכו"ם אסור בפסח ת"ל מקרא דב"נ ואר"י דמיירי דקיבל עליו ז' מצות חזינן דאם קיבל עליו ז' מצות אינו ב"נ ואני כתבתי לעיל דמח"ש ג"כ בכלל. זה טעות דעכו"ם אינו מצווה על שבת אבל ישראל שמצווה על שבת אם מח"ש ג"כ הוא בכלל ב"נ וז"פ. ולענין תשובה על לאו זה גם אם צריך לבזבז ממונו מבואר לעיל ע"ש וא"צ לכפול הדברים:

מצוה יד

סעיף א

שלא וכו' התושב זה שקיבל וכו' ושכיר וכו'. ע' פ' הנ"ל ובפ' הערל ר"ע דריש שם לגר שמל ולא טבל והר"מ אינו מביא כאן גר שמל ולא טבל מכל מקום ודאי הדין כן כיון דקיימא לן דכעכו"ם גמור הוא ועלח"מ פלפל בדברי הר"מ ובכ"מ ואין נ"מ כ"כ לדינא דודאי הר"מ מודה לזה וקצרתי. ובסמ"ג מביא מכילתא דהפסוק הוא לעכו"ם מהול ולעכו"ם שקיבל עליו ז' מצות. ולכאורה נ' שחולק עם הש"ס דידן ומד' המכילתא נראה דאם העכו"ם אינו מהול ולא קיבל עליו ז' מצות עובר בכמה שמות לאו דערל וב"נ ולאו זה ג"כ עש"ס דילן. והנה בסמ"ג נראה דהלאו הוא באוכל אבל הר"מ והרהמ"ח סוברים דהלאו קאי על המאכיל. ובאמת ד' הסמ"ג צ"ע נהי דאפ"ל דעכו"ם ג"כ נצטוו לא כמ"ש הכסף משנה דל"ש זה דלא ציית הא באמת מבואר בסנהדרין דעכו"ם נצטוו על כמה מצות אם כן ה"נ. אבל באמת לא מצינו זה בסנהדרין דעכו"ם יהי' מצווה שלא יאכל הפסח כמו שמצווה על אכילת אמ"ה וכל המצות שלא נצטוו מקודם רק על ידי מרע"ה לא מצינו שיהא העכו"ם מוזהרים ע"ז ע"כ אתי הלאו להמאכיל ע"ש בסנהדרין. והנה כל הדינים שביארנו לעיל במצוה הקודמת שייכים כאן ואסור להנאות את העכו"ם בפסח דקיימא לן כר"א דאה"נ משמע. מכל מקום מ"ש בלאו דלעיל ובלאו זה וגם לקמן הדין כן בערל דאסור בהנאה קשה דפכ"ש כ"ג ע"ב מקשה מכדי אותבינהו כל הנהו קראי ושנינהו חזקי' ור"א במאי פליגי. ולפמ"ש י"ל דבלאוין אלו פליגי דלחזקי' מותר בהנאה ולר"א אסור בהנאה וער"מ במ"א פ"ו ובלחם משנה ויבואר לקמן בחיבורי אי"ה.

ופשוט המאכיל אפילו לעכו"ם חרש שוטה וקטן ג"כ עובר בלאו הזה דבב"נ ל"ש זה אבל עכו"ם חייב בכ"ע ופשוט. ולכאורה יש רמז ראיה להסמ"ג דעכו"ם בעצמו מצווה דמבואר בפסחים ג' ההוא ארמאה דסליק ואכיל פסחים וכו' בדקו בתרי' ואשכחי' ארמאה וקטלוהו ולכאורה אמאי קטלוהו אם אינו מוזהר ע"ז. אבל לדעת הסמ"ג דהוא עצמו מוזהר ע"ז ואזהרתן לב"נ זו היא מיתתן ע"כ קטלוהו ע"ש בסנהדרין ואינו ראיה גמורה דאשכחי' דעכו"ם הוא ואינו מחזיק בז' מצות גם כן ע' רמב"ן פ' וישלח גבי שכם ומכל מקום נראה דל"ק על הסמ"ג מה שהק' דלא חשיב בסנהדרין מצוה זו יע"ש דקאמר דשוא"ת לא קחשיב אם כן אפשר ג"כ לומר דחשיב רק מצות שלהם שנוהג לעולם בכל מקום ובכ"ז. אבל מצוה זו שאינו נוהג אלא בזמן המקדש ובירושלים לא קחשיב אבל מכל מקום שייך שפיר לומר שנצטווה כמו שנצטווה בז' מצות והוא ציית מדוע יגרע עוד ממצות שנצטווה ע"כ דברי הכסף משנה אינם מובנים ובודאי מצא הר"מ זה באיזה מקום ואפשר דהאוכל ג"כ מוזהר לדעת הר"מ ג"כ וצ"ע. אבל דעת הסמ"ג מבואר בהדיא דאין המאכיל עובר רק האוכל וצ"ל כמ"ש והוא פשטא דקרא. ועי"ל להסמ"ג דלא קחשיב אלא מה שמצווים כישראל אבל מה שישראל אינו מצווה ואדרבא מצוה איכא לאכול רק ב"נ מוזהר לא קחשיב עיין תוס' סנהדרין נ"ט ד"ה ליכא מידעם דבדבר שהוא מצוה לישראל ל"ש להקשות מי איכ' מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור. אך הדרנא בי דמבואר שם דעכו"ם ששבת או שעסק בתורה חייב אע"ג דלישראל מצוה וע"כ כדכתיבנא דאינו נוהג בכ"מ ובכ"ז לא חשיב או אפשר דדבר המפורש בקרא לא חשיב אף דחשיב שם ש"ד דמפורש בקרא יש לחלק. עוד נלפע"ד לדעת רש"י קידושין וב"ק שהבאתי לעיל דקדשים קלים אח"ש אפילו חלק הבעלים גם כן הוי מ"ג רק משלחן גבוה קזכו לאכילה אבל לקדש בו את האשה אינו שלו דהוא מ"ג אם כן נראה דאם עכו"ם אוכל קדשים קלים שלמים או פסח עובר ג"כ על גזל כי ב"נ מצווה על גזל מ"ל גזל הדיוט או גזל גבוה. אך לישראל זכה להו רחמנא לאכול אבל למאן דלא זכה רחמנא הוי גזל גבוה אם כן עכו"ם שאכל קדשים קלים כיון דממון גבוה ה"ל גזל והם מוזהרים על הגזל וחייב מיתה על הגזל אפילו בפמש"פ ע' סנהדרין ור"מ ה' מלכים ע"כ קטלי' להההוא עכו"ם מחמת שעבר על גזל דמצווה ב"נ ע"ז. וע' פ' ויקרא כתבתי כיו"ב לענין מעילה והדין דין נכון אפילו לשיטת התוס' דחלק הכהנים הוי מ"ג אם כן אסור לעכו"ם לאכול מחלק הכהנים דהו"ל גזל גבוה ולא גרע גזל גבוה מגזל הדיוט והוא דבר נחמד ואמיתי בעזה"י. ועיין סוגיא דבכורות ואה"ע כ"ח במקדש אשה בבכור ובח"מ וב"ש.

והנה לדעת הר"מ והרהמ"ח דאיסור על המאכיל צריך כזית כמו בכל איסורים שהישראל מוזהר וכ"ה בר"מ להדיא כאן המאכיל כזית אבל לדעת הסמ"ג דהאוכל מצווה אם כן העכו"ם מצווה אף על כ"ש דשיעורין לישראל נאמרו ולא לב"נ עיין ר"מ מלכים פ"ט וגם אם נתערב חתיכת פסח ברוב בבשר חולין דמה"ת חב"ת בטל לדעת הר"מ אין מוזהר המאכיל דבטל ברוב ולדעת הסמ"ג דהאוכל מוזהר ולב"נ אפשר ל"מ ביטול עפמ"ג יו"ד סי' ס"ב. ולפמש"ל דעכו"ם מוזהר בכל גוונא שלא לאכול פסח לד' רש"י דהוי ממון גבוה וה"ל גזל וא"כ אסור לאכול אפילו על ידי ביטול אף אם נאמר דגם לב"נ מהני ביטול ע"ש בפרי מגדים מכל מקום כאן ל"ב דממון בעלים לא בטל ע' ביצה ל"ח ומ"ל מ"ג או ממון הדיוט ולקמן ה' מע"ש הבאתי ד"ז בשם האחרונים על תוס' מעילה פרוטה בכיס זה הקדש ע"ל מצוה רמ"ז. ודעת הראב"ד בהשגות דלאו הזה הוא שלא למנויו דמי שאינו מנוי על הפסח ואוכל מן הפסח עובר על לאו הזה ועיין יבמות ע' ע"ב תוד"ה אלמא ומהרש"א שם. ונ"ל ג"כ דאסור בהנאה לדידן דקיימא לן כר"א ולא מצינו שיפרוט הכתוב היתר. אך קשה מהסוגיא שהבאתי לעיל נימא דא"ב בין חזקי' לר"א ולפי זה אף לדעת תוס' שהבאתי לעיל דחלק הבעלים הוא ממון הדיוט ורשאי לקדש בו אשה אם כן בפסח דוקא שקידש בחלקו אשה המנוי' על פסח זה אבל אם מקדש אשה שאינה בחבורה זו כיון דלדידה אבה"נ אינה מקודשת ע' באה"ע:

סעיף ב

ונוהגת וכו'. ע"ל מצוה י"ג והנה להראב"ד דלאו זה הוא משום שלא למנויו נמי נוהג בכל החייבים במצות חוץ מחרש שוטה וקטן כמו בכל הלאוין אך להאכיל קטן בידים דבכל הלאוין רוב שיטת הראשונים דאסור להאכילם בידים מן התורה מכל מקום כאן כבר הבאתי דהת"ו פסחים פ"ח ד"ה שמעת דבמקום מצוה לא שייך זה ואפילו אם אין מצוה כגון אם קטן אכל פסח אין כאן חינוך גם הבאתי ד' הר"ן נדרים ל"ו דלמ"ד שה לבית אבות לאו דאורייתא דמה"ת הקטנים א"צ למנות על הפסח ומכל מקום אוכלים אף על פי שלא נתמנו ול"ש לא תאכילום דאין פסח נאכל אלא למנויו ה"מ בראוי להמנות אבל קטנים דלאו בני הכי לית לן בה אם כן מותר להאכיל לקטנים דאין איסור שלא למנויו אלא בראוי להמנות וקטנים א"ר להמנות אם כן ח"ש נמי ועי' לעיל. ואינו מבואר בראב"ד אי לוקין על לאו זה אך דהוא פשוט מן התורה לא ילקה ככל הלאוין שבתורה ודעת הכסף משנה בדעת הר"מ דשלא למנויו א"ע אלא בעשה ע"ש. ונראה דהנמנה על שני פסחים כאחד דמבואר בר"מ פ"ג מהש"ס דאינו אוכל משום א' מהם דאין נמנין על שני פסחים כאחד אם עבר ואכל עובר בלאו הזה כיון דאין נמנין על שני פסחים

ה"ל כאילו לא נמנה על שום א' והו"ל נאכל שלא למנויו ואם נמנה על שני פסחים איזה שירצה דג"כ אינו אוכל מטעם אין ברירה אין לוקין דבדאורייתא א"ב מחמת ספק והדברים עתיקים. אבל בנמנה בפ"א על שניהם כאחד נראה דה"ל שניהם שלא למנויו ולוקין ע' פסחים פ"ח ע"ב ותוד"ה והתניא ובאתי לעורר. וח"ע וחב"ח דאינו אוכל משל רבו ולא משל עצמו דאין חלקו נמנה על של רבו וגם אין חלק רבו נמנה על שלו בודאי אם אכל אחד לוקין דחציה אחת עבר בלאו ויבוארו עוד אי"ה דיני ח"ע וחב"ח. ונראה גם כן דכל הדינים המבוארים במצות הקודמות נוהג ג"כ כאן דאפילו בנפסל בפסח עובר ג"כ בלאו הזה דשלא למנויו. ועוד דינים שכתבנו בלאוין לענין תשובה ולענין כדר"א נוהג ג"כ כאן וא"צ לכפול הדברים דלאו הזה ככל הלאוין שבתורה ופשוט. אחר כתבי כל הנ"ל מצאתי בצל"ח בסוגי' דמאי תיקן כ' כדברינו הנ"ל דדעת הר"מ גם כן דהעכו"ם בעצמו מצווה ע"ז והא דלא חשיב לי' בסנהדרין כיון דאינו תמידי כמ"ש וגם כ' שם דאף בנפסל מכל מקום עובר בלאו הזה וה"ר משבירת עצם דשם דרשינן בו ולא בפסול אבל כאן לא דרשינן כן ע"ש וכמש"ל והנאני מאוד. אך מ"ש הצל"ח דמ"ש הר"מ המאכיל עובר הוא מחמת לאו דלפ"ע אינו נוח לי.

ולפמש"ל דאם העכו"ם בעצמו מצווה הוא מוזהר בכ"ש דשיעורין לישראל נאמרו ולא לב"נ אם כן ה"ה דמוזהר אפילו שלכד"א לדעת הריב"ל ומהרש"ל בשבועות הובאו במ"ל פ"ה מהלכות שבועות לר"ש דסובר כ"ש למלקות ה"ה גם כן שלכד"א ועיין בשער המלך ולקמן בחיבורינו ב"ה במצות ב"נ על כל פנים לדעתם מוזהר גם כן שלכד"א. ובהיותי בזה ראיתי להזכיר כאן הגם שעיקר מקומו לקמן מכל מקום כתבתיו כאן דלפ"מ דקיימא לן כר"א דכ"מ שנאמר ל"ת אה"נ במשמע אם כן אמ"ה דב"נ מוזהר עליו וכן לאו זה דמוזהר כמ"ש אם כן אסור בהנאה גם כן לב"נ אף דבפסחים מבואר דאמ"ה מותר בהנאה דאתקש לדם במשנה תורה מכל מקום אצל ב"נ ל"ש ההיקש די"ג מדות ל"ש אצלם. אך באמת מותר להם מחמת מי איכא מידי דלישראל שרי וכו' וכיון דלישראל מותר בהנאה שרי גם לב"נ ע' סנהדרין. אך לדעת הר"מ פ"ט מהלכות מלכים דמפרכסת מותר לישראל ואסור לב"נ עיין שם בכ"מ אם כן אפשר דאמ"ה אבה"נ לב"נ ועי' באחרונים שמשמעות הלשון לא תאכל וכו' משמע לר"א אה"נ ואפילו אם נאמר כסברא זו דמי איכא מידי ואמ"ה מותבה"נ לב"נ כיון דלישראל מותר, על כל פנים במצוה זו שלא מצינו היתר הנאה ועיקר אזהרה על הב"נ דישראל מצווה לאכול אם כן אסור ג"כ בהנאה וכיון דמוזהר על הנאה אפשר ג"כ דעונשין אותו על הנאה לדעת הרב המגיד פי"ד מהמ"א דלכך אין לוקין על הנאה דהוי שלכד"א ע"ש ובמ"ל פ"ה מה' יסוה"ת או דהוי כדין ח"ש

אם כן כיון דב"נ מוזהר על ח"ש ושלכד"א כמש"ל אם כן נענש על הנאה ג"כ וגם שיטות הרבה דלוקין תמיד על הנאה רק על כל פנים הנאה מכזית כיון דאפקי' רחמנא בלשון אכילה עצל"ח סוגי' דחזקי' ור"א בפיסקא והרי אמ"ה אם כן כיון דבב"נ אכילה ג"כ כ"ש אם כן עונשין אותן על הנאה כ"ש ואזהרתן וכו' אך לפ"מ שהביאו האחרונים עמ"ל כיון דאין הנאה מפורש בקרא ע"כ אין לוקין אם כן אפשר דג"כ אין ב"נ מוזהר וצ"ע וע"ל דיני ב"נ באריכות וע"ל כתבתי לד' המכילתא עובר העכו"ם בכמה לאוין מחמת לאו דב"נ ג"כ ומחמת ערל ולפ"ד אפשר על לאו דערל כיון דנוכל לומר לישראל אזהר רחמנא אם כן מן התורה נימא דלעכו"ם ג"כ אזהר כמו כל הלאוין שבתורה דרק לישראל נאמרו אף שנוכל לו' דלב"נ ג"כ וש"ה דהתורה אזהר לנכרי לחוד אבל בכ"מ מן התורה שיהא עובר וגם על הלאו דב"נ מן התורה שיהא מוזהר אפשר דהתורה הזהירה דוקא לישראל ונ"מ לענין מלקות כמש"ל אבל לב"נ למה נאמר דהוא בכלל וצריך עיון גדול :

מצוה טו

סעיף א

שלא להוציא כו'. ע' פסחים פכ"צ ור"מ פ"ט מהק"פ וז"ל הר"מ המוצי' כזית בשר מחבורה לחבורה בליל ט"ו לוקין באמת רבותא היא דל"מ במוציא חוץ לבית ודאי עובר בלאו הזה דמפורש בקרא לא תוציא מן הבית אלא אפילו בבית א' רק מחבורה לחבורה ג"כ עובר וזה דרשינן מתיבת החוצה חוץ לאכילתו ע' פסחים פ"ה ע"ב וכ"מ שם דפ"ו ערש"י דשני חבורות כשני בתים דמי אבל עיקר דמפורש בקרא הוא בית וכן מבואר בר"מ מן האגף ולפני' כו' ע"ש וכן כוונת הרהמ"ח לרבות' דאפילו מחבורה לחבורה בבית א' עובר וכ"מ בסוף דבריו שכתב שעשה עקירה מן הבית וז"פ ע"ש בסוגיא דפסחים והנה דעת הר"מ כר"י דפסח נאכל בשני חבורות היינו דבני חבורה רשאין לחלק בתחלה לעשות שני חבורות וליקח כל חבורה חצי פסח לעצמם רק לאחר שחלקו אסור להוציא מחלק חבורה זו לחבורה אחרת ומצד הסברא נראה דלאו זה הוא על כל פנים שהתחילו לאכול הב"ח לעצמם אסור להוציא אבל כ"ז שלא התחילו לאכול כלל לא מיקרי מחבורה לחבורה ואפשר כיון שנתחלק אף על פי שלא התחילו עדיין לאכול הו"ל שני חבורות ודמי קצת להההיא דפ' כיצד מברכין אם אמרו ניזול ויש לחלק וע"פ ג' שאכלו וצ"ע:

והנה הלאו הזה דהוצאה מן החבורה או מן הבית הוא רק בליל ט"ו אבל בע"פ או לאחר ט"ו אינו נוהג לאו זה דהוצאה מבית ומכ"ש מחבורה דל"ש דאין אוכלין אז בני חבורה וזה מבואר להדיא בר"מ כאן והמוציא וכו' בליל ט"ו לוקה שנ' כו' והרהמ"ח אף שלא

הזכיר זה דעתו כן דדרכו למשוך אחר דברי הר"מ אם לא שמביא בפירוש דעתו לחלוק כמבואר בספרו הזה וכן מבואר בפירוש המשנה להר"מ על משניות הפסח שיצא וכו' ואבר שיצא וכו' עתי"ט שם. ובגמרתינו לא מצאתי כעת מפורש דוקא בליל ט"ו אך ודאי מצא הר"מ באיזה מכילתא ובריייתא והכסף משנה לא הראה מקומו ובסמ"ג מצוה שנ"ב ג"כ אינו מבואר דוקא ליל ט"ו והנה כבר כתבתי דדעת הר"מ דאף שהפסח נאכל בשתי חבורות מכל מקום לאחר שלקחו כל חבורה לעצמם חלקם ואוכלים כל חבורה בפ"ע אסור להוציא אח"כ ח' בשר מחבורה לחבורה וכ"ה להדי' בתוס' פ"ו ע"ב ד"ה ומ"ס וראיתי לרש"י פ"ה ע"ב על הברייתא דמוציא מחבורה לחבורה מנין פי' חבורה של שני פסחים בבית אחד עכ"ל נראה דוקא בשני חבורות של שני פסחים אבל בשני חבורות של פסח א' ל"ש זה הלאו דהוצאה דלא כתוס', והר"מ והתוס' ודאי מודים דגם בשני חבורות של שני פסחים עוברים אלא דס"ל דאפילו בפ"א ג"כ עובר בלאו ודעת רש"י אינו כן אלא רק בשני חבורות של שני פסחים אבל בשני חבורות של פסח א' א"ע בלאו וכעת לא נתברר לי טעם מחלוקתן וערש"י פי' לענין שאינו אוכל בשני מקומות מבואר שם דשני חבורות אפילו בפ"א הו"ל כשני מקומות ומכל מקום לענין הוצאה דוקא בחבורה של שני פסחים לדעת רש"י והנה לשון הברייתא פ"ה המוציא בשר הפסח מחבורה לחבורה וכן אח"ז מוציא בשר הפסח מחבורה לחבורה מניין וכן ר' אמי אמר המוציא בשר הפסח מחבורה לחבורה נראה דוקא דהאיסור שלא יוציאנו מחבורה זו ויניחנו בחבורה האחרת אבל אם הוציא מחבורה שלו והניח חוץ לחבורתו ולא בחבורה אחרת אינו מבואר דיהא חייב ולשון הר"מ כאן ואין מוציאין מחבורה שאוכל בה והמוציא כזית בשר מחבורה לחבורה לוקין שנאמר וכו' מתחלת לשונו נראה דאסור להוציא כלל מחבורתו חוץ לחבורה אפילו בלא חבורה אחרת ובסוף הלשון כמבואר בגמ' מחבור' לחבורה ואח"כ בה"ב כתב בשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו בין בזדון וכו' ולא כתב כלשון הברייתא דיצא מחבורה לחבורה והרהמ"ח כתב כלשון הזה שלא להוצי' בשר הפסח ממקום החבורה שנא' וכו' ולא הזכיר כלל מחבורה לחבורה וא"י איזה דוקא אם כלשון הגמרא מחבורה לחבורה הוא דוקא דכך גזירת הכתוב או אפשר דלאו דוקא ה"ה חוץ לחבורתו סגי כלשון הר"ם והרהמ"ח. ולכאורה בגמ' נלמד ד"ז מתיבת חוצה חוץ לאכילתו אם כן בחוץ לחבורה סגי כיון דהוא חוץ לאכילתו ונראה להר"ר מדברי הר"מ ה"ד כשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו ומחזיר את פניו עד שמגיע אצל חבורתו ואח"כ אוכל מה שבפיו שאסור לאכול בשני חבורות והוא ממשנה פ"ו וז"ל המשנה כשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו ומחזיר את פניו עד שמגיע אצל חבורתו ואוכל ופירש"י קופץ

פיו שלא יחשדוהו שאוכל עם חבורה אחרת וא"כ לדעתו תמיד כשעומד למזוג אפילו אין חתיכת פסח בפיו מכל מקום קופץ את פיו ומחזיר את פניו מפני החשד כיון דמוזג בחבורה האחרת אבל הר"מ פירש במשנה פי' אחר לא מפני החשד אלא דמיירי שיש לו פסח בתוך פיו ואסור לאכלו כ"ז שהוא בחבורה האחרת ע"כ קופץ פיו וכו' עד שמגיע לחבורה שלו ואוכל מה שבפיו כמבואר להדי' בדבריו ואי אמרת דאיסור הוצאה היא אם הוא חוץ לחבורה אף בלא חבורה אחרת אם כן תיכף שהלך מחבורה שלו ואוכל בפיו נפסל הח' שבתוך פיו דקיימא לן דנפסל ביוצא חוץ לחבורה ועובר על בשר בשדה כמבואר כאן וא"כ היאך יכול לאכול בחזרתו לחבורה ובפיו הוי ג"כ הוצאה כמו שבת. עש"ס ור"מ ה' שבת פי"ג ה"י דאינו נקרא הוצאה הן לענין איסור והן לענין נפסל ביוצא אלא ביוצ' לחבורה אחרת וא"כ כאן לא יצא השמש בח' שבפיו לחבורה האחרת כי המיחם עומד באמצע ולדעת הר"מ אינו מפורש כפירש"י דהשמש עומד למזוג לחבורה האחרת. ע"ש במשנה דרש"י הוכרח לפרש כן דאל"כ אם אינו הולך לחבורה אחרת מאי חשד איכ' שאוכל עם חבור' אחרת כיון דאינו הולך להם וע"כ צריך לפרש דמוזג ג"כ לחבורה האחרת אבל הר"מ מפרש כפשוטו דעומד מחבורתו לילך אצל המיחם ליטול מים ולמזוג אצל חבורתו רק כיון דמקום המיחם חוץ למקום חבורתו אסור שם לאכול מה שבפיו דאסור לאכול בב' מקומות אם כן כיון דבחזר לחבורה שלו רשאי לאכול מה שבפיו ע"כ בחוץ לחבורה לא נקרא יוצא ולא נפסל הפסח כלל. ואל יקשה בעיניך לשון הר"מ שכתב שאינו אוכל בב' חבורות נראה דהוא אצל חבורה האחרת ז"א דהר"מ קורא לשני מקומות ב"ח כמבואר אח"ז דכתב דאין הפסח נאכל בשני חבורות היינו בשני מקומות כמ"ש הכסף משנה בהלכה א' ע"ש היוצא מזה לענין לאכול הפסח צריך דוקא במקום חבורתו וחוץ לחבורה הו"ל מקום אחר ואסור לאכול בשני מקומות ולא גרע מנסתלק מחיצה דהו"ל מקום אחר ע"ש ויבואר לקמן ב"ה אבל לענין איסור הוצאה אין איסור אלא מחבורה לחבורה דאז עובר בלאו וגם נפסל ביוצא כפשט לשון הברייי' ול' ר"א כנלע"ד ולעורר באתי ע' בסוגיא וברש"י ותבין. וגם ד' רש"י שהבאתי לעיל דמחבורה לחבורה היינו לחבורת פסח אחר אבל פסח א' בשני חבורות א"ע כשהוציא מחבורה לחבורה אם כן מכש"כ דא"ע כשיצא חוץ לחבורתו דאל"ה ת"ל דיצא מחבורתו ונפסל תיכף ועבר ע"כ דהוא גזירת הכתוב דדוקא מחל"ח אחרת כנלע"ד. והנה פשטא דקרא דאסור להוציא מבית ומבואר שם לשיטת הר"מ מן האגף לפנים וכו' ה"ה מחדר לחדר כל שחלוק במחיצות אסור להוציא מא' לחבירו ערש"י פ"ו שם כגון בשני חדרים וכו' ואפילו בשתי חבורות מכ"ש שני חדרים ע"ש ונראה פשוט דצריך להיות מחיצה גבוה

עשרה כמו מחיצות שבת עיין ר"מ ה' שבת וכל דלא הוי מחיצה לשבת כגון פרצה יותר מעשר ושאר דינים ע' עירובין ובר"מ ובשו"ע או"ח ה"ה דלא הוי מחיצה לענין זה ולא אאריך בדיני מחיצות כאן ע"ש ובכ"מ דל"ה שם מחיצה ה"ה כאן כ"נ פשוט. ומבואר בש"ס ובר"מ והרהמ"ח דאינו חייב על הוצאה זו של פסח עד שיניח דהוצאה כתיב בה כשבת מה שבת וכו' ה"נ עד דעביד עקירה והנחה ע' דף פ"ה ובשבת ד' מבואר דבעינן עקירה והנחה במקום ד' על ד' וע"ש בש"ס כ"פ ובר"מ פי"ג מה"ש אם כן אפשר דכאן נמי בעינן עקירה והנחה במקום דע"ד כיון דאיתקש לשבת ואפ"ל בשלמא לענין עקירה והנחה דזה נלמד לחז"ל מאל יוציא דבל"ז ל"ה הוצאה כלל ע' שבת ג' תוד"ה בעשותה אם כן ה"נ ל"ה הוצאה כלל אבל עקירה והנחה בדע"ד דבאמת הוי הוצאה רק בשבת פטור אם כן כאן חייב דמ"מ הוי הוצאה ונ"ל דתלי בשני טעמים שבתוס' שבת ד' ד"ה והא בעינן דר"ת מפרש דאין רגילות להניח מפחות מדע"ד ומסתמא כן הוי במשכן אם כן דוקא בשבת כל דל"ה במשכן אין חייבים אבל כאן חייב דאין ענין למשכן והר"י מפרש שם דאל יצא שם בשבת משמע מקום החפץ ואין מקום חשוב פחות מד' וא"כ כיון דנפקא לי' מאל יוציא אם כן כאן נמי צריך עקירה מעל מקום דע"ד והנחה במקום דע"ד כמו דבעינן עקירה והנחה כנלע"ד וע' שבת ח' גבי נעץ קנה ברה"י דחייב אף דלא הניח ע"ג מקום דע"ד ע"ש בתוס' דרה"י כמאן דמליא דמי וער"מ פט"ז מה"ש הי"ז ובמ"מ שם מביא הרבה שיטות דברה"י עקירה בעינן ממקום דע"ד והנחה סגי ע"ג כ"ש והד' ארוכים בה' שבת אין כאן מקומו אם כן אפשר כאן ג"כ אם הוציא בבית א' מחבורה לחבורה והניח אפילו על כ"ש חייב או שהיו יושבין ואוכלין בר"ה והכניסו לרה"י דג"כ הוי הוצאה דהוי ממקום למקום חייב אפילו הניחו על כ"ש ואם הוציא מבית לר"ה אפשר צריך הנחה ע"ג דע"ד כמש"ל ועיין בפסחים בסוגיא שם מבואר דלענין זה ג"כ דומה להוצאת שבת אם לא הוצי' כולו רק אגדו בפנים ל"ה הוצאה ואם הוציא מקצת אינו חייב כמו בשבת עיין ר"מ פי"ב מה' שבת וכן אגד כלי שמי' אגד לפ"מ דקיימא לן גבי שבת עיין ר"מ שם ועתוד"ה חילוק בין כלי שיש לו תוך ויבואר לקמן אי"ה דיש חילוק בין חיוב הלאו ולענין לפסול מחמת הוצאה ע"ל אם כן כאן נמי אם הוציא כלי עם ח' וחצי הכלי חוץ לבית אינו חייב דהוי אגד כלי ומכ"ש בהוציא ח' בשר וחצי בחוץ דאין חיוב ויבואר לקמן.

והנה אף דגבי שיעור הוצאת אוכלים גבי שבת הוא כגרוגרת עש"ס ור"מ אבל כאן שיעור הוצאה הוא כזית עיין ר"מ כאן והרהמ"ח לא גילה דעתו כמה השיעור והכסף משנה לא הראה מקום הדין ואין לה"ר מפסחים פ"ה דמבואר שם דאית ביה כזית וליכא כביצה

ע"ש שם מירי אם אכל היוצא דלוקין משום בשר בשדה זה ודאי בכזית כשאר איסורי תורה דכתיב בהו אכילה אבל לשון הוצאה לא מוכח שם. אך ודאי מצא הר"מ כן באיזה מקום. ובפרט לפמש"ל דכ"מ שאין אנו מוצאים שיעור מפורש סתמא הוא בכזית אפילו בלא לאו דאכילה ואף דראוי לומר כיון דשוה לשבת לענין עקירה והנחה אם כן ה"ה לענין שיעור ג"כ. א"ד דזה נפקא לן מקר' דלשון הוצאה אבל שיעורין הם הל"מ ובפרט לענין הוצאות שבת יש הרבה שיעורים רק לגבי אוכלים שיעורן כגרוגרות אם כן לא נפיק כאן מכל שיעורי תורה ששיעורן בכזית ואם הוציא פחות מכשיעור אם יש איסור תור' דינו כמו כל ח"ש שאינו מאיסורי אכילה דיש אחרונים סוברים שאינו רק מדרבנן וע' ח"צ ודג"מ תמ"ב ויש סוברים שהוא מן התורה עפמ"ג או"ח והובא לעיל כ"פ ואם הוציא פחות פחות מכשיעור וע"י צירוף יש כזית ודאי מצטרף אפילו ביותר מכא"פ דבאיסורין חוץ איסורי אכילה ל"ש א"פ ומצרף אפילו ביותר משיעור זה וכן הדין גבי שבת ומשנה שלימה בשבת ק"ה כתב אות א' שחרית ואות אחת בה"ע דוק' בשתי העלמות פוטרים חכמים דסברי יש ידיעה לח"ש אם כן בהעלם א' חייב וה"ה בהוצאה וז"פ דכא"פ הוא באכילה ולא בשאר דברים וז"פ. וע' שבת ד"פ א"ר אם הוציא ח"ש ואח"ז הוציא ג"כ ח"ש אם הגביה ראשונה קודם הנחת השני' פטור ואינו מצטרף דנעשה כמו שנקלטה או שנשרפה. ופירש"י ד"ה כמו ה"נ כי גמרה הוצאה בטלה להנחה קמיית' וה"ל כמאן דליתא וכ"פ הר"מ פח"י מה"ש אם כן כיון דהטעם דבטלה להנחה קמיית' אם אין הראשונה קיימת בשעת הנחת השניה אם כן ה"נ אם הוציא פחות מכזית והגביהה או שנשרפה ואח"כ חזר והוציא פחות מכזית פטור ואינו מצטרף אלא אם כן הח"ש הראשון מונח עדיין כמו בשבת כנלע"ד פשוט דל"ה הנחה וכאן בעינן נמי עקירה והנחה.

ועפמ"ג הלכות שבת בפתיחה הכוללת מסופק לענין שאר מלאכות של שבת קצירה וכדומה אם אין ח"ש הראשון קיים אם חייב על ח"ש השני דאפשר דוק' הוצאה דינא הכי דמלאכה גרוע הוא ע"ש. ובאמת ברש"י שהבאנו נראה דוק' גבי הוצאה להטעם שפירש ואין כאן מקומו. גם אם חסר מן הח"ש הראשון עד שלא הניח השני כמבואר שם גבי דיו. וע' שבת צ"א איבעיא בגמר' זרק כזית תרומה לבית טמא אי חייב על הוצאת שבת אף דהוא פחות מגרוגרות כיון דהוא חשוב לענין טומאה ע"ש בתוס' ור"מ פ"ח משבת ומכל מקום ומ"ל שם ובעי למפשט מהא דלחה"פ ושתי הלחם שיעורן כהוצאת שבת כגרוגרת אף דלענין יוצא הוא בכזית ודחי הש"ס התם תיכף שהוציאן חוץ לעזרה ואינו בר"ה עדיין נפסל אבל הכא בהדי הדדי קאתי והר"מ שם פוסק אבעיא זו לספק כיון דלא נפשטה. ונראה דכאן גבי פסח אם חל ליל ט"ו בשבת והוציא מן בית כזית

והניח בירושלים אחר שנפרצה בה פרצות דהוי ר"ה ע' פסחים ס' או שעקר מביתו ולא הניח עד חוץ לחומת ירושלים ודאי חייב על הוצאת שבת אף אם לא הוציא רק בכזית כיון דחשיב הוצאה ללאו זה דהוצאת בשר הפסח ה"נ נחשב לענין הוצאת שבת וע"כ לא עלתה שם האיבעיא בתיקו רק שם דאין חיוב על ההוצאה רק דנימ' כיון דחשיב לענין טומאה או שנפסל יהי' נמי חשוב להוצאת שבת ע"ז לא אפשיט' הבעיא דאפשר אין ענין זל"ז אבל כאן כיון דעובר בלאו דהוצאה בלא הפסול דנפסל מקודם שהניח כאשר יבואר ב"ה לקמן אלא כיון דעובר בלאו בהוצאה חשוב נמי לענין שבת כמו שמצינו במסכת סוכה מיגו דהוי דופן לשבת או לסוכה הוי דופן לחבירו וכ"פ מצינו סבר' זו דאחשבי'. ודעת רש"י פ' המוצא תפילין דאף דתפילין הוא דרך מלבוש מכל מקום אתי איסור בל תוסיף ומשוי כמשא לחייב משום הוצאת שבת ע"ש אם כן ה"נ איסור דהוצאת הפסח משוי כמשא נמי לענין הוצאת שבת וחייב אף בכזית משום שבת ואפילו בלא חל בשבת לשיטת הרבה ראשונים שסוברים דהוצאה שלא לצורך כלל לוקין בי"ט ע' בסוגי' דמתוך בביצה אם כן כאן בהוצאה של פסח שהוא שלא לצורך כלל דעוד עובר בלאו אם כן עובר ג"כ על לאו דמלאכת י"ט אף בכזית כיון דחשיב לענין הוצאת הפסח כמש"ל [ואף להסוברים דגם באיסור שייך על כל פנים צורך קצת כיון דצריך לאותו דבר ע' תוס' ביצה והד' עתיקין מכל מקום משכחת לה באם באמת הוצי' שלא לצורך כלל חייב אף על כזית משום הוצאת י"ט וז"פ] וע' שבת צ"ג ור"מ פ"א מה' שבת שפסק שם שנים שהוציאו איזה משא בשבת זה יכול וזה יכול שניהם פטורים זה אינו יכול וז"א יכול שניהם חייבין ושיעור א' לשניהם זה יכול וזה א"י חייב זה שיכול והשני פטור דמסייע אין בו ממש.

ונראה דוק' גבי שבת דהוא גזירת הכתוב בעשותה וילפינן דזה יכול וזה יכול פטורים ע"ש אבל כאן שנים שהוציאו אפילו זה יכול וזה יכול מכל מקום שניהם חייבין דאין לנו קרא לפטור אבל אם א' יכול וא' א"י זה שא"י פטור דה"ל מסייע וא"ב ממש זה נוהג בכ"מ ע"ש בסוגי' אם כן כאן נמי. ואפ"ל דאם הוציאו פסח בשבת שנים זה יכול וזה יכול כיון דחייבים על הוצאת הפסח חייבים ג"כ על הוצאת שבת אם הי' לר"ה דאחשבי' כמש"ל ויש לחלק תן לחכם וכו'. ולכאורה בשבת זה עוקר וזה מניח גמרינן שם מקרא דפטורים דף צ"ג וג' אם כן כאן דליכא קרא אפשר דאם נגמרה הוצאה ע"י שנים יתחייבו דהיינו זה עוקר וזה מניח וע' תוס' ג' ד"ה שניהם פטורים כתבו דעל העוקר אין סבר' שיתחייב רק הש"ס מקשה דהמניח מיהא חייב אף דלא עקר דע"י נגמרה המלאכה ע"ש וע"ז אמרינן דנלמד מקרא אם כן אפשר כאן בזה עוקר וזה מניח יתחייב המניח עכ"פ. ועפ"י ריש

מכלתין דשבת כתב דזה עוקר וזה מניח אפשר רק מחטאת פטור דמיעטי' קרא אבל מלקות חייב אם כן אפשר כאן נמי כיון דליכא קרא חייב המניח ע"י עקירת חבירו וצ"ע. וע' מס' שבת ובר"מ דיני הוצאת שבת ויש ללמוד הרבה דברים משם והנחתי לחכמים לברר ב"ה.

והנה לאו זה הוא דוק' ראשון המוצי' אבל אם לאחר שהוציאו חזר זה והוצי' א"ע על לאו זה דבפסח אין מוציא אחר מוציא עיין ר"מ כאן וז"ל אין מוציא אחר מוציא בפסח שכיון שהוציאו הראשון נפסל עכ"ל והכסף משנה הראה מקום ד"ז בירושלמי ואינו ת"י. אך כפי הנראה מהר"מ טעמא יהיב למילתי' כיון דנפסל ע"כ אינו חייב עוד מבואר דעתו דבפסח פסול ל"ש לאו זה ובודאי אית' כן באיזה מכילתא או תוספת' ולפי זה מה אם נפסל ביוצא א"ע אח"כ על לאו זה מכ"ש בנפסל מחמת ד"א ודאי א"ע בלאו זה כמו שמצינו במנחה דאף אם נפסלה מחמת ד"א א"ע על לאו זה דחמץ מכל מקום בנפסלה מחמת חמץ עוברים ויש מחמץ אחר מחמץ עפי"ב מה' מעה"ק ומ"ל פ"א מהק"פ אם כן כאן דבנפסלה מחמת ד"ז אין מוציא אחר מוציא מכ"ש בנפסל מחמת ד"א ודאי א"ע ע' במקומות אלו ותבין. ואם נפסל פסול דרבנן כגון ליל ט"ו אחר חצות וכדומה איזה פסול דרבנן אם חייב על המוציא כיון דמה"ת כשר הוא זה תלוי במה שנסתפק המ"ל פ"ז מה' תרומות והובא כ"פ בח"ז. ועיין בילקוט הביא מכילת' לא תוציא מן הבשר ולא מן העצמות שנתמעט עצמות מלאו זה ונרא' דגם גידין שא"ר לאכילה כמש"ל ושומן של גה"נ או שאר קרומים שראוים לאכילה מן התורה רק מדרבנן אסורים תלוי בס' המ"ל הנ"ל. ופשוט דעצמות שיש בהם מוח וסתום דאין נמנין עליו בפסח דא"ר לאכילה בלא שבירת עצם עש"ס ור"מ ודאי עוברים על לאו זה אף דא"ר לאכילה חדא דמה"ת ראוי ע"י גומרת' ועוד דהו"ל כמו בשר בכלי שאינו יכול לפתחו דודאי עובר דבאמת חזי רק ארי' דרביע עליו מחמת איסור שבירה וכן הדין גבי נותר דטעונין שריפה אף דדבר פסול אין טעון שרפה ע' פסחים מכל מקום כאן באמת כשר רק ארי' דרביע עליו אם כן ה"נ וז"פ.

ולפי הנ"ל דאין מוציא אחר מוציא כיון דנפסל אם כן ל"ד אם בפעם ראשונה היתה עקירה והנחה ואח"כ הוציא פ"ש אלא אפילו פ"ר לא הי' הנחה כגון שפשט ידו עם ח' פסח חוץ לבית והחזירו דלא הוי הנחה בחוץ מכל מקום כיון דנפסל ביוצא אף דלא הי' הנחה כמש"ל ויבואר לקמן לענין לפסול הבשר א"צ הנחה אם כן אף דלא הי' הנחה פ"ר מכל מקום אינו חייב על ההוצאה דבפסח פסול אינו חייב על ההוצאה ער"מ. ולפמ"ש לא משכחת לה שיהא חייב המוציא אלא אם הניחו תיכף כשיצא אבל אם הלך עם הפסח קצת ברשות האחר והניחו שם כיון דקודם הנחה נפסל והיתה הנחה

בפטור ודמי לשבת אם הוציא כשיעור וקודם שהניח צמק על פחות מכשיעור דאינו חייב דהנחה היתה בפטור עש"ס ור"מ פי"ח משבת אם כן ה"נ כיון דעל פסול א"ח וכבר נפסל קודם הנחה אלא צ"ל דהניחו תיכף ברשות האחר דבאו ההנחה והפסול כא' או במוציא מחל"ח שכתבתי לעיל דנראה דאינו חייב אלא אם הניחו בחבורה אחרת וגם אינו נפסל כמשמעות לשון הש"ס פסחים פ"ה המוציא מחבל"ח אסור באכילה משמע דמחמת יוצא חוץ לחבורה קודם שהגיע לחבורה האחרת אינו נפסל ג"כ אבל אם מוציא מרשות לרשות עכצ"ל דנפסל תיכף כאשר יבואר לקמן ב"ה בשם הצל"ח אם כן אינו חייב אלא כשהניחו תיכף ברשות האחר וצ"ע. וע' תוס' שבועות דף ב' וריש שבת ופ' הזורק ופ"י שבת בארוכה וס' התוס' דאל יצא וכו' דנפק' לן הוצאה היינו דוקא באיש היוצא וחפץ בידו אבל יציאות דפשט ידו ונתן לתוך של חבירו או זורק זה לא נלמד מקרא זה אלא מויעבירו קול ואמרינן דזורק הוי תולדה דהוצאה ע"ש באורך. על כל פנים אפשר דכאן כתיב לא תוציא ואמרינן דהוי דוגמ' דשבת דאל יוציא כתיב ע' תוס' כאן אם כן אפשר הלאו אינו רק באדם עצמו המוציא מרשות לרשות אבל השטה מרל"ר או זורק מנלן כיון דלאו בכלל הוצאה דקרא הוא וגם חוץ מאיסורי שבת ל"ש תולדות וגבי שביעית אמרינן במ"ק אבות אסר רחמנא תולדות לא אם כן אפשר דזריקה דהוי רק תולדה לא מחייב כאן. שוב נזכרתי וראיתי בשער המלך ה' רוצח (ה"ר ממ"ק) דבנחל איתן אף דכתיב בפירוש לא יזרע מכל מקום תולדות בכלל וה"ר ממ"ק ע"ש. אם כן כאן נמי וסבר' דהוצאה מלאכה גרוע היא ל"ש אלא בשבת דמצד הסבר' מ"ל מוציא מרה"י לרה"י או מרה"י לר"ה אבל כאן גזירת הכתוב דאסור להוציא מרשות לרשות וגם אינו בכלל מלאכה רק גזירת הכתוב אפשר מרבינן הכל כ"ז דדמי הן מצד תולדות או שהיא מצד הסבר' וא"כ עובר על כל מיני הוצאה כמו בשבת עיין:

והנה אם הוציא פסח מחבורה או מבית לחוץ [עפ"ח מה' שאה"ט כתב חוץ מבית וכאן כתב חוץ לחבורה והיא היא כמ"ש דאדרבא בית מפורש בתורה וחבורה ילפינן מתיבת חוצה] אסור באכילה כטרפה והרי הוא כבשר ק"ק שיצאו חוץ לעזרה וק"ק שיצאו חוץ לירושלים כן מבואר בר"מ כאן והוא מש"ס דפסחים והלאו הוא מבשר בשדה טרפה כל שיצא חוץ למחיצה וע' חולין פ' בהמה המק' ובמכות וע' רש"י פ"ה ד"ה לא תוציא כתב דאסור באכיל' מלאו כל שבקודש פסול. וצע"ק דמנין ידעינן דנפסל ועוד אפשר אין לוקין על לאו זה דהוי לאו שבכללות ע' יבמות י"ח ע"ב תוד"ה כל. על כל פנים הו"ל לכתוב לאו זה דמוסכם מהש"ס דלוקין כטרפה כלשון הר"מ כאן ופ"ב מה' מעה"ק וכן בשבת צ"א ע"ב פירש"י ג"כ מחמת כל שבקודש פסול. אך באמת שם גבי לחה"פ

ושהל"ח בנפסל ביוצא ל"ש טרפה דדוק' בשר שיצא חוץ למחיצה הרי הוא כטרפה אבל לחה"פ ושהל"ח א"ע בלאו הזה דלאו זה דוק' בבשר וכ"נ מלשון הר"מ פי"א מה' מעה"ק ה"ה כתב כל האוכל מבשר ק"ק חוץ לעזרה לוקה וא' בשר חטאת ושירי מנחות וכו' והלאו הוא דלא תוכל לאכול ע"ש. ובהט"ו כ' דבשר ק"ק או קדשים קלים שיצא כו' אף על פי שחזר למקומו אסור לאכלו והאוכל כו' כזית לוקה שנאמר ובשר וכו' כיון שיצא בשר חוץ למחיצה לוקה ע"ש אתה רואה לענין אם אוכל בחוץ כ' הר"מ בפירוש דה"ה שירי מנחות ואח"ז בהט"ו כתב בשר ק"ק וקדשים קלים וכו' ואף שחזר למקומו שנ' ובשר ולא כ' ה"ה שירי מנחות מבואר להדי' דלאו זה בשדה טרפה ל"ש רק בבשר קדשים אבל לא במנחות וז"פ. ע' בחולין לפי הדרש מבואר דדוק' בבשר. אך לפ"ז מנין למנחות או לחה"פ ושהל"ח שחזרו למקומם שאסור כיון דליכ' לאו דבשר בשדה ואין כאן מקומו וע' מכות י"ז י"ח ויבואר להלן אי"ה. ועצל"ח פכ"צ כתב דהא דבעינן עקירה והנחה היינו דוקא לעבור על הלאו אבל לענין לפסול ביוצא תיכף שיצא חוץ לחבורה או מבית אף קודם שהניח נפסל דזה נפק' מן בשר בשדה טרפה ושם לא כתב הוצאה דיהא בעינן עקירה והנחה ע"ש ואיני מבין דבריו דהא דנפ"ל מבשר בשדה כל קדשים שיצאו חוץ למחיצתן דנפסל היינו כיון דדחז"ל פסוק זה דיצא חוץ למחיצת אכילה אם כן כל הדברים שקבעה התורה מקום אכילת' הן ק"ק בעזרה דמבוא' בכתוב להדי' דיאכלו דוק' שם ולא בחוץ וכן קדשים קלים קבעה תורה מקום בירושלים דעובר על לאו דלא תוכל עיין ר"מ פי"א מהמעה"ק אם כן קבעה תורה להם מחיצה ודחז"ל מפסוק דהתורה אסרה אם יצא חוץ למחיצתו בלאו דבשר בשדה אבל כאן בפסח בתוך ירושלים היכן מצינו דהתורה קבעה מקום לאכילתו דבאמת הוא נאכל בעיר ובמקום שהוא רוצה כדין כל קדשים קלים אך כיון דהתורה גזרה דבליל ט"ו אסור להוצי' מן הבית או מן החבורה שאוכלין אם כן הוי הבית מחיצה וכיון דקיבלו חכמינו זכרונם לברכה דל"ג תורה אלא בעקירה והנחה ומותר להוצי' ולהחזיר כ"ז שלא הניח אם כן מאין לנו לאסור דנאמר דיצא חוץ למחיצה כ"ז שלא הניח לא עשה איסור ולא יצא עדיין חוץ למחיצה דשם בקדשים יש פסוקי' דעזרה וירושלים הוי מחיצה שלהם וחוץ למחיצתו עובר בלאו ועשה ע"כ נכלל ג"כ בלאו זה כיון דיצא חוץ למחיצ' שקבעה תורה אבל כאן דאין לנו שום פסוק רק מקרא זה דלא תוצי' וכיון דפסוק זה משמע דוק' הנחה אם כן מותר להוצי' בלא הנחה ואמאי יפסל ורש"י פ"ה פירש דמקום החבורה היא המחיצה ע"ש דמיירי דמוצי' מחבורה לחבור' כיון דעובר על הלאו ממילא הוי חוץ למחיצה אבל בלא הנחה היאך יכול לומר שיצא חוץ למחיצ' דהא רשאי להוצי' ולהחזיר ולאכלו בכל ירושלים

ומה שמבואר במשנה ובריייתא ור"מ דאבר הפסח שיצא חוץ מקצתו קולף אף דלא הי' הנחה דאגודו בפנים ועיין בתוס' כאן דשם לא כתיב הוצאה וא"צ הנחה היינו ביצא חוץ לחומת ירושלים דומיא דקדשים אבל בחוץ לחבורה לא נפסל כיון דיצא מקצת לא הי' הנחה דאגודו בפנים וכ"מ מפירש"י להדי' פסחים פ"ד ד"ה אבר שיצא מקצתו פירש"י חוץ לחומת ירושלים ולמה לא פירש"י חוץ לחבורה ושייך ג"כ נ"מ המבואר בגמרא א"ו ביצא מקצתו חוץ לחבורה דלא הי' הנחה אינו נפסל כלל ול"ש מה דאמרינן שם אינו חזי לאכילה ע"ש ע"כ פירש"י דוק' יצא חוץ לירושלים כשאר קדשים קלים דשם בודאי נפסל בלא הנחה דלא כתיב הוצאה וכן כ' הוא עצמו אך לא הביא ד' רש"י דמוכח להדי' כמ"ש. ומה שהוכיח ד"ז דנפסל אף בלא הנחה סובב על הפלפול שכתב לעיל וע"ש ומכח קושי' ותי' אין להחליט דין זה וגם אם נאמר כן ע"כ אינו חייב ביצא לחוץ והניח רק בהניח תיכף כמש"ל דאי לא הניח תיכף כבר נפסל ואינו חייב על הוצאה בפסח שנפסל עיין לעיל. ע"כ נלע"ד דכאן אינו נפסל רק בהי' עקירה והנחה. אך בחוץ לחומת ירושלים אף בע"פ דהוי כשאר קדשים קלים נפסל אף בלא הנחה ונפסל אף אם יצא מקצתו ע"ש בסוגיא כנלע"ד:

סעיף ב

ודין ההיקף וכו'. זה דעת הר"מ דשני חבורות שאוכלין ב' פסחים צריך כל חבורה לעשות לה היקף והופכים את פניהם כדי שלא יהיו מעורבים ועיין כסף משנה דהוא גורס בגמרא חוצה תן לו חוצה וגם במשנה דב' חבורות דעת הר"מ דחיוב להפוך את פניהם אבל רש"י לא גרס תן לו חוצה וגם במשנה דב' חבורות פירש"י דמיירי דאוכלים פסח אחד ואשמעינן המשנה דרשאים להפוך את פניהם אף דנראים כשתי חבורות דפסח נאכל בב' חבורות ועתי"ט ואין להאריך. וער"מ פ"ו מבואר עוד דינים שבגמרא ועיין כסף משנה שהר"מ פוסק כר"י דהל' כר"י לגבי ר"ש ע"כ הדין כך דחבורה של פסח רשאים לחלק הפסח ולעשות שתי חבורות וכל חבורה אוכלים בפ"ע אבל אין אדם האוכל רשאי לאכול בשני חבורות כגון אם התחיל לאכול בא' אסור לילך לחבורה השנית ולאכול עמהם אף שהפסח הזה הוא נמנה עליו מכל מקום גזירת הכתוב בבית א' יאכל ויש אם למסורת דאינו רשאי לאכול בב' מקומות ושני חבורות כשני מקומות דמי ערש"י. והנה בשני מקומות ודאי צריך מקום חדש בחילוק מחיצות או אפשר אף בלא חילוק מחיצות באויר חדש הו"ל כשני מקומות ויבואר לקמן ב"ה. והנה באוכל בשני מקומות מיירי דלא נפסל ביוצא כגון שנחלק הפסח קודם אכילה אסור לילך מכאן ולאכול חלק הפסח שישנו במק"א.

ונראה דהלאו הזה דמוציא הפסח אינו אלא בבני החבורה שהתחילו לאכול אסור כ"א להוציא משם או אם אדם אחר בא אסור להוציא ח' פסח אבל אם יש הרבה בני חבורה והתחילו לאכול חוץ מאחד או שנים רשאים אלו השנים ליקח חלקם מהחבורה ולעשות עצמם חבורה אחרת או בבית אחר ולאכול שם דהלאו הזה דוקא באוכלין שהתחילו לאכול או איש זר אסור להוציא מהחבורה שהתחילו לאכול אבל מקצת חבורה שלא התחילו לאכול אעפ"י שמקצת התחילו מכל מקום הם שלא אכלו רשאים ליקח חלקם ולעשות חבורה אחרת במק"א וראי' דמבוא' בגמ' השמש שאכל כזית בצד התנור אי פקח הוא ממלא כריסו ממנו והטעם דלא יוכל לאכול עם בה"ח דאסור לאכול בשני מקומות אם כן כיון דבני חבורה יאכלו במק"א היאך לוקחים הם הפסח למק"א הא מוציאין אותו לחוץ א"ו בה"ח שלא אכלו עדיין רשאין להוציא והאיסור אינו אלא מי שהתחיל לאכול או איש זר אשר לא מבה"ח הוא אסור להוציא לאחר שהתחילו בה"ח לאכול אבל מקצת בה"ח שלא התחילו רשאים להוציא חלקם למק"א כנ"ל. ומי שהתחיל לאכול אסור לילך לו לחבורה האחרת שלקחו חלקם ולאכול דאסור לו לאכול בשני מקומות ושני חבורות כשני מקומות דמי וכמש"ל וכ"כ התוס' שם דלאחר שלקחו כ"א חלקם אסור להוציא מחלק חבורה זו אך נלפע"ד אף דחלקו מכל מקום כיון דלא התחילו לאכול רשאים להוציא כיון שאם רוצים יכולים עוד אנשים ליקח מחלקם ולילך לחבורה האחרת דמ"ל שהולכים לחבורה אחרת או שעושים חבורה לעצמן ורשאים הם כמ"ש רק בהתחילו לאכול אסורים להוציא ע' בסוגיא. והנה ד"ז דאין האוכל רשאי לאכול בב' חבורות או בב' מקומות נפ"ל מן הפסוק בבית א' יאכל אם כן ה"ל עשה דלא יאכל אלא במקום א' ולא בשני מקומות וכ"ה בפ' מי שהי' טמא בפרטו מאי קממעט לא תוציא וכו' דהו"ל לאו הנל"ע על כל פנים ד"ז הוא דין אחר דאין האוכל אוכל בשני מקומות בלא איסור הוצאה כמ"ש אם כן ודאי האוכל בשני מקומות עובר בעשה זו ולכאורה קשה למה לא מנה הר"מ והרב המחבר עשה זו אך באמת זה היא חלק מחלקי המצוה כמו צלי אש דמצוה לאכול הפסח בדרך זה צלי ובבית א' וכדומה עוד חלקים ע"כ לא נמנה ע' בסמ"ק של רבינו ורמב"ן שם ומ"ל פ"ב מה' בהב"ח גבי בנין המזבח גזית ע"ש ואפ"ל הא דאסור לאכול בב' מקומות דוקא באכל במקום הראשון כזית שיעור אכילה שיוצא בה י"ח אסור לילך למק"א ולאכול עוד אבל באכל פחות מכשיעור אפשר לא מקרי אכילה ומותר לאכול עוד במק"א ואין שייך לח"ש כאן וא"צ להאריך אם כן לא מיקרי אכילה פחות מכזית ומותר לילך לאכול במק"א וזה נראה מל' הברייתא המובא שם מכאן אמרו השמש שאכל כזית בצד התנור אי פקח הוא ולמה נקט כזית הו"ל למיתני השמש שאכל

א"ו דוקא באכל כזית אבל פחות מכזית לא מיקרי אכילה ורשאי לאכול במק"א כנלע"ד וצ"ע. אבל ז"פ דאם אכל במק"א כזית אסור לאכול במקום ב' אפילו כ"ש דח"ש אסור מן התורה ושייך חזי לאצטרופי אבל באכל במק"א פחות מכשיעור דל"ה אכילה רשאי לאכול במק"א וע' פ' מי שהי' שהבאתי לעיל פירש"י דאסור לאכול מפסח היוצא מחמת הלאו דבשר בשדה עמש"ל:

והנה בש"ס מבואר דסובר ר"ש דאין הפסח נאכל בשני חבורות ונאכל בשני מקומות ופירש"י דתחלת אכילתו לא יתחלק לשני חבורות אבל גברא אי בעי קאי מהכא ואזיל ואכיל הכא ולכאורה קשה היאך יכול לאכול במק"א הא נפסל ביוצא דמודים בזה כ"ע דהוא לאו מפורש אך באמת מיירי דישבו החבורה לאכול ולא הביאו כלל הפסח לפניהם ושיירו מקצת במקומו שהי' בשעת הצלי' דהי' הרבה פסחים ואח"ז אם רוצים לאכול עוד יביאו הפסח אצלם ולא ילכו למקום הפסח לדברי ר"י דאסור לאכול בשני מקומות ולר"ש יכול כ"א לילך לשם לאכול ול"ה כב' חבורות אם אוכלים שם דזה ל"ה לר"ש אלא בתחלת אכילתו כפירש"י או לפמ"ש משכחת ב' מקומות בלא הוצאה כגון חוץ לחבורה דהו"ל ב' מקומות לענין שהאוכל אסור לאכול שם ומכל מקום אינו חייב המוציא אלא דוקא מחבורה לחבורה ע"ל וברש"י חומש פ' בא מביא מכילתא בבית א' שלא יתחלקו לשני חבורות וכו' היינו כר"ש אף דקיימא לן כר"י אין קו' על רש"י דבכ"מ בחומש אינו מביא כפי הלכה ע' מזרחי ואח"ז כתב אם ישבו ואכלו בחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לבית וכו' ת"ל על הבתים עכצ"ל כמ"ש דרוצים לאכול חלק הפסח הנשאר במקומו אבל להכניס ולהוציא הפסח שאוכלים מרשות לרשות נפסל ביוצא אח"ז פירש"י ולא תוצי' מן הבית מן החבורה נראה מרש"י שפי' מלת לבית חבורה אם כן הלאו אינו אלא להוציאו מחבורה וניחא ד' רש"י לעיל דכל החבורה מותרת לילך למק"א עם הפסח כיון דאינו מוציאו מחבורה אבל באמת בגמ' מבואר א"ל אלא מבית מחבורה מנין ת"ל חוצה אם כן לא נעקר הכתוב ממשמעות דודאי מן בית אסור להוציא אלא מרבינן גם כן מחבורה ואיך פרש"י על תי' הבית חבורה ובאמת מן הבית אסור להוציא לכ"ע וצ"ע כעת ובמזרחי לא פי' כלום.

והנה בפסחים פ"ו מבואר היו יושבים ונפרצה מחיצה ביניהם היינו שנעשה מחיצה ביניהם ופרש"י כגון חבורה אחת שהיו יושבין ונעשה מחיצה ומפסיק ביניהם אמרינן לדברי האומר הפסח נאכל בשתי חבורות אוכלין לדברי האומר אין הפסח נאכל בשתי חבורות אין אוכלין דעשיית מחיצה עושה החבורה לשתי חבורות ופרש"י דאף למי שסובר דנאכל בשתי חבורות סובר דאין הפסח נאכל בשתי מקומות מכל מקום מותר

לאכלו דאין כאן ב' מקומות שהרי אינו רואה אויר חדש שלא ראה עד עכשיו. היו יושבין ונסתלקה מחיצה מביניהם. פירש"י שתי חבורות שהיו יושבין ונסתלקה המחיצה אמרינן לד' האומר האוכל אוכל בשני מקומות רשאים לאכול ולד' האומר דאין נאכל בשני מקומות אין אוכלין דסילוק המחיצה עושה שני מקומות יתיב ר"כ קפשיט לי' מיפשט ופירש"י דהי' אצלו בפשיטות דעשיית המחיצה עושה שתי מקומות א"ל ר"א ותבעי לך סילוק מחיצה ועשיית מחיצה אי ה"ל כשתי חבורות וכשתי מקומות א"ל תיקו והיוצא מסוגיא זו דלר"כ דפשיט לי' הי' אצלו בפשיטות דעשיית מחיצה עושה שתי חבורות אבל לא שני מקומות כמבואר בפירוש דלמאן דמתיר לאכול בשני חבורות מותר לאכול אף דהוא אוסר לאכול בב' מקומות וכן סילוק מחיצה פשיט לי' דהוי שני מקומות ולא שתי חבורות ואף ר"א א"ל דהוא ספק היינו עשיית מחיצה אפילו למאן דסובר אין נאכל בשתי חבורות אולי ל"ה עשיית מחיצה כשתי חבורות וכן סילוק מחיצה אולי ל"ה כב' מקומות ע"ש בגמרא ולפי מה שפסק הר"מ כר"י דהפסח נאכל בשני חבורות אם כן בעשיית המחיצה ודאי מותר לאכול כי הו"ל כשני חבורות או ספק שני חבורות דמותר לאכול ובסילוק מחיצה כיון דפסק הר"מ דאין אוכל בשני מקומות אם כן אסור לאכול אך מספק כר"א דספוקי מספ"ל וז"ל הר"מ בפסקי' ה"ה שתי חבורות שנפרצה מחיצה מביניהם אין אוכלים וכן אם היתה חבורה אחת ונעשית מחיצה ביניהם אוכלים עד שתחשך שאין הפסח נאכל בשתי חבורות. והנה מ"ש שאין הפסח נאכל בשתי חבורות אף דסובר הר"מ כר"י דנאכל בשתי חבורות כוונתו כאן דאינו נאכל בשתי מקומות עכ"מ ה"א אבל זה תמוה מאוד אמאי בעשיית מחיצה אינם אוכלין כיון דפסח נאכל בשתי חבורות עי' בגמ' להדי' דלמ"ד הפסח נאכל בשני חבורות אוכלים בעשיית מחיצה אם כן צ"ע מאוד ד' הר"מ ועיין בצל"ח הרגיש בזה וכתב דהר"מ מפרש דר"א אמר דהוא ספק דהיינו אפילו עשיית מחיצה ואפשר דהוי כב' מקומות או סילוק מחיצה אפשר דהוי כב' חבורות ע"ש ודו"ק. וקצ"ע אי האי מחיצה בין עשיי' או סילוק אי בעינן כדין מחיצות שבת דוקא מחיצה עשרה שיוכל לעמוד ברוח ושאר דינים ואם נעשה מחיצה שבשבת ל"ה מחיצה או שהי' מחיצה ונראה מתוכו אויר חדש ומכל מקום לא בטלו מתורת מחיצה כגון פרצה פחות מעשר וכדומה הרבה אם הוי כמו סילוק מחיצה אף דבשבת הוי מחיצה מכל מקום הרי נראה כאן אויר חדש או אפשר כל היכי דלגבי שבת הוי מחיצה או לאו ה"ה כאן בין לענין עשי' או לענין סילוק. ומכח ד"ז דאין אוכלין הפסח בשני מקומות מבואר במשנה סוף פסחים דבני חבורה שישנו לא יאכלו ודעת הר"מ פ"ח מהחו"מ דאם ישנו מקצתן חוזרין ואוכלין ובישנו כולם דהיינו שנרדמו לא יאכלו

ואם נתנמנמו כולם יאכלו והר"מ פסק דר"י אסיפא פליג ופסק כר"י ורשב"ם פי' דר"י אירשא פליג ומחמיר דאפילו מקצתם אם נרדמו לא יאכלו וערשב"ם שכתב שחומרא בעלמא היא דנראה כאוכל בשני מקומות וער"מ והרב המגיד שם.
וער"מ כאן פ"ט דחלונות ועובי הכתלים כלפנים הגגים ועליות אינם בכלל הבית נראה מדבריו לענין הוצאת הפסח מהבית מיירי דחלונות כלפנים וא"ע והגגים וכו' עובר על לאו זה וע' פסחים פ"ו דמיירי אפילו לענין שאר קדשים קלים לענין אם נתקדשו בקדושת ירושלים ושם מקשה הש"ס על עובי החומה כלפנים הא גגין לא נתקדשו ומשני בבר שורא והר"מ כאן לא הביא זה. וע' הבהב"ח פ"ו ובה' מע"ש. ולקמן מצוה שס"ב הארכתי בענינים אלו ולא הבאתי ד' הר"מ כאן וכשיזכני השי"ת אברר בארוכה. וגם במשנה מבואר עובי החומה נראה דבחומת ירושלים מיירי. והר"מ כ' עובי הכתלים היינו של כל בית ויבואר אי"ה. והנה הלאו הזה נוהג בכל החייבים במצות חוץ מחרש שוטה וקטן ולענין תשובה ושאר ענינים דינו כשאר לאו שיב"מ כמש"ל ולענין הוצאה עמ"ל פ"ה מה' פרה אדומה ופי"ט מה' פסהמ"ק ואין הזמן מסכים כעת לפלפל בזה. ולאו זה דלא תוציא רק בפ"ר אבל בפ"ש אינו נוהג לאו זה כ"פ הר"מ ספ"י מהק"פ ועיין כסף משנה תמה מהש"ס צ"ה וע"ש מה שתי' אבל דין זה היינו העשה דבבית א' יאכל דאין האוכל אוכל בשני מקומות נוהג גם בפ"ש ע"ש בר"מ וז"ל ופ"ש וכו' מוציאין אותו חוץ מחבורתו וטעונין הלל ונאכלין צלי בבית אחד והיינו דלא יאכל בשני בתים כמו פ"ר והיינו שני מקומות ופשוט כיון דמוציאין אותו חוץ לחבורתו אם כן אינו נפסל ביוצא כיון דמותר להוציא כ"נ פשוט. אח"ז ראיתי בצל"ח כתב ככל דברינו הללו ועמש"ל על דברי הצל"ח:

מצוה טז

סעיף א

שלא לשבור וכו'. דינים אלו עיין ר"מ פ"י מהק"פ ובש"ס ואינו מבואר שם אם אינו עובר עד ששובר לגמרי כגון ששובר לשנים או אפשר אם שיבר מקצת גם כן הו"ל שבירה ובחולין י"ז ע"ב מימרא מפורשת רשב"ל אמר שלש פגימות הם פגימת עצם בפסח ופגימת אוזן בבכור ופגימת מום בקדשים ופירש"י ד"ה פגימת עצם בפסח לעבור עליו בלאו דעצם לא תשברו בו. ור"ח מוסיף אף פגימת סכין ואמרינן דפגימות אלו הם כחגירת צפורן כפגימת המזבח. וער"מ פ"ז מהב"מ מביא זה לענין פגם בקדשים ובבכור דהם שוים ע' סוגיא שם וגם גבי מזבח פ"ג מה' בהב"ח. ולענין סכין של שחיטה בה'

שחיטה וה' בהב"ח עפר"ח ותב"ש פלפלו בזה. על כל פנים ר"ח ג"כ אינו חולק ע"ז וא"כ אם עושה פגימה בעצם כדי חגירת צפורן עובר בלאו זה ובפחות מחגירת הצפורן א"ע. ותמיה לי מאד על שלא הביא הר"מ ד"ז כאן דבשבירה כחגירת צפורן עובר בלאו זה ופחות מזה א"ע וכיון דר"ל משמיענו ד"ז כאן ויש סברא לכאן ולכאן או יותר דוקא או אף בכ"ש ע"כ משמיענו ר"ל הדין אם כן אמאי ל"ה הר"מ זה ולא ראיתי שום חולק ופלא על נ"כ הר"מ שלא הרגישו בזה. על כל פנים הדין דין אמת דבעושה בעצם פגם כדי חגירת צפורן עובר בלאו זה ופחות מזה א"ע וצ"ע. ואכתוב הדינים בקיצור ד"ז דשבירת עצם אינו נוהג אלא בפסח שבא בטהרה אבל בפסח הבא בטומאה אף דנאכל כמבואר בפסחים מכל מקום אין בו דין ש"ע ובש"ס פ"ז דרשינן זה מבו בכשר ולא בפסול כיון דטומאה דחוי' בצבור ה"ל פסח פסול ע"ש ברש"י. וד' הר"מ צריך עיון גדול שכ' מפי השמועה למדו בו בטהור ולא בטמא ובאמת לא מצינו זה הלשון וגם לדברי ר' ירמיה סובר ר' דפסח הבא בטומאה כיון דראוי לאכילה עובר על לאו זה ואי מפי השמועה דטהור ולא טמא לא הי' פליג אלא הדרש הוא בכשר ולא בפסול ות"ק סובר דזה הוי פסול כיון דדחוי' בצבור ע"ש. אך באמת אין נ"מ לדינא לפי פסק הלכה דפסח הבא בטומאה א"ע וכבר ידוע דרכו של רבינו שאינו מדקדק להביא הלימוד בדיוק במקום שאין נ"מ לדינא. והנה במשנה ובר"מ מבואר דפסח שבא בטומאה אין לוקין וכן בברייתא מבואר שם דחייב על הכשר ואינו חייב על הפסול נ' לכאורה דאפשר דחיוב ליכא אבל איסורא איכא ואפשר אף איסור דאורייתא ובפרט במשנה מבואר אבל המותיר בטהור והשובר בטמא אין לוקין והמותיר בטהור עובר על ל"ת רק דאין לוקין מחמת לאו שאב"מ ע"ש. אם כן מדכלל שובר בטמא עם המותיר אפשר ג"כ דאין לוקין אבל איסורא איכא. אך באמת מהיכי תיתי יהי' בו איסור כיון דנתמעט בקרא אם כן גם איסור לית ביה וע"ל לענין עצם בכזית בשר ואפשר דאפילו איסור דרבנן לית ביה דגבי להניח גומרתא מבואר בש"ס דהוי איסורא דרבנן וכאן אינו מבואר כלל. אם כן נראה דאין שום איסור ודוקא פסח שבא בטומאה דהוא טמא מתחלה אבל בא בטהרה ונטמא אחר זריקה יש בו משום שבירת עצם כמבואר לקמן בה"י.

ונוהג לאו זה תיכף משנשחט אפילו מבע"י וכן אפילו אחר כמה ימים כיון דהי' לו שעת הכושר ע"ש דף פ"ב דר"י סובר כן ור"ש סובר דנותר אין בו משום שבירת עצם כיון שנפסל אף דהיה לו שעת הכושר ופוסק הר"מ כר"י. וד"ז צ"ע נהי דהש"ס מוקי שם למשנה דעצמות כר"י היינו למידחי סייעתא לר"י ע"ש. אבל אינו ברור רק דאמרינן דל"ה סיוע ובפרט דאנן פסקינן דשימוש נותר מילתא הוא ע"ש ואח"כ מוקמי האמוראים

דברייתא של עצמות קדשים כר"ש. אם כן אמאי הלכה כר"י. אך בדף פ"ד מבואר שם פלוגתא דרבנן ורבי דרבנן דרשו בכשר ולא בפסול ורבי סובר דראוי לאכילה ואר"י דהי' לו שעת הכושר ונפסל א"ב דרבנן סברי דיש בו משום שבירת עצם אם כן הלכה כרבים ע"כ פסק הר"מ כר"י כאן. אך שם מבואר דאביי אמר דכ"ע בהיה לו שעת הכושר ונפסל אין בו משום שבירת עצם. ועיין במבוא התלמוד דהרבה פוסקים סוברים דהלכה כאביי ורבא נגד רבה אף על פי שאין הלכה כתלמיד נגד הרב חדא אם לא נחלקו וסימנך פלוני אמר ולא אמר פלוני ע"ש ובפרט דהלכה כבתרא מאביי ורבא ואילך ע"ש. ועיין בתורת חסד כלל י"ג בקיאות גדול בכלל זה ואינו מביא מגמרא זו דאביי סובר דגם רבנן סברי דאין בו משום שבירת עצם ואף דהי' שעת הכושר וע"ש שמביא בקיאות הרבה בר"מ והר"מ כאן פוסק כר"י נגד אביי וגם מבואר שם דר"פ סובר ג"כ דכ"ע סוברים דאין בפסול משום ש"ע וגם ר"ש ברי' דר"י בר אידי סובר כן. אם כן צ"ע היטב מדוע פוסק הר"מ דיש בזה משום ש"ע וע"ל גבי עצם האלי' כתב הכסף משנה דפוסק כת"ק כיון דר"א סובר דת"ק סובר כן. ואין לומר כיון דמבואר שם דת"ק כארבעה וכו' ר"א היתה לו שעת הכושר והוא כר"י אם כן ר' סובר כן אבל ת"ק סובר דיש בו משום ש"ע. ז"א הא ת"כ גם כרנב"י לענין האלי' ורבי סובר כן ות"ק סובר דיש בו משום ש"ע ומכל מקום פסק הר"מ כר"א דלכ"ע אין בו. וא"כ ה"נ כיון דאביי סובר כן דלכ"ע אין בו ועיין ספרי' הנ"ל בקיאות גדול בענין אביי ורבא נגד רבותם ולא הרגישו בזה וצ"ע. והנה הר"מ לפי שיטתו כתב מפורש דכל שנפסל לאחר זריקה הן בטומאה או ביציאה או שאר פסולים כיון שהיתה להם שעה"כ יש בהם משום ש"ע וכן נא ומבושל, אבל כל שלא היתה להם שעה"כ כגון שנפסלו במחשבת שינוי הזמן ומקום כל שנפסל קודם זריקה ע' בגמרא הוי לא היתה שעה"כ ואין בהם משום ש"ע. וכ' הר"מ לפיכך כיון דאפילו לאחר כמה ימים בנותר שייך ש"ע שורפין עצמות הפסח מפני התקלה ועמ"ל האריך בזה ועפי"ט מה' פסה"מ בכ"מ ומ"ל ואין כאן מקומו.

ואין חייב אלא על עצם שיש בו כזית בשר על העצם או בפנים כזית מוח. ומבואר שם בש"ס דרבינא סובר דבאין בו כזית בשר כ"ע מודים דל"ש ש"ע ובאמת ר"א סובר דפליגי באין בהם כזית בשר כלל וסוברים חכמים דיש בו משום ש"ע ורבינא ור"א הלכה כר"א כמבואר בשל"ה בקונטרס תורה שבע"פ בשם ס' הליכות עולם בכלל הלכה ע"ש. אם כן אמאי פסק הר"מ כרבינא וע"ש דמבואר פלוגתא דר"י ורשב"ל שאין בו כזית במקום זה ויש כזית במק"א וע"ש בתוד"ה איתמר דפליגי אליבא דרבי ובפלוגתא דרבינא ור"י קמיפלגי ור"י כר"א אם כן כיון דר"י ור"א בחדא שיטה קיימי דרבנן סברי דחייב משום

ש"ע באין עליו כזית בשר אם כן אמאי לא פסק הר"מ כן. וצ"ל דהר"מ ס"ל דפליגי ר"י ורשב"ל אליבא דרבנן אם כן באין עליו כזית בשר אף ר"י מודה כרבינא ואי משום קו' התוס' ע' מהרש"א דאי אליבא דרבנן פליגי אם כן לר"ל במאי פליגי רבנן על רבי. אין קושיא כ"כ דאפשר דפליגי לדידיה באיזה חילוק המבוארים לעיל לכמה אמוראים ואין כאן מקומו להאריך בסוגית הש"ס. וע"ש בשל"ה לענין אביי ורבא נגד רבותם עמש"ל וצ"ע. ואם אין בהם כזית בשר או מוח אפילו איסורא ליכא ועמ"ל שכ' דלשון הר"מ אפשר לצדד שכ' אין חייבים באין בהם כזית אבל איסורא איכא דמוכח בפשיטות הסוגיא שמבואר אי אין בהם ל"ל שריפה ע"ש. והנה זה מוכח דאי אפשר לתרץ דברי הר"מ שכ' דשורפין מפני התקלה מיירי באין בהם מוח אך איסור יש דבאמת בגמ' מ' דא"צ שריפה כלל אבל אם נאמר תי' אחר על הר"מ אם כן גוף הדין דאין איסור אינו מבואר להדיא. אך באמת כבר כתבתי לעיל כיון דהתורה מיעטה מן התורה דיש איסור ואפילו איסור דרבנן דהי' מבאר כמו גומרת' ועוד ראיה ברורה מגמ' דשם דר"י הקשה לר"ל דסובר דאם אין במקום השבירה כזית בשר אין בו ש"ע מהא דתנן קולף עד שמגיע לפרק וכו' יקלוף ביה פורתא אם כן נראה דלרשב"ל אין איסור כלל באין במקום השבירה כזית דאל"ה לא קשה דיקלוף פורתא כיון דעכ"פ איסור יש אע"כ לרשב"ל אין איסור כלל. אם כן גם לדידן דאם אין כזית במקום השבירה חייב רק אם אין כזית כלל על העצם ה"נ אין איסור כלל מדרשב"ל נשמע לר"י דאם אין כזית אין איסור כלל וגם הבאתי לעיל בח"ז דיש דעות דוקא באיסורי שבת אמרינן פטור אבל אסור אבל לא בשאר איסורים ע"ש אם כן כאן נ' דאין איסור כלל וכן אם הי' על העצם כזית בשר או כזית מוח ועכשיו אין עליו בשר ג"כ אין בו משום ש"ע וכ"כ המ"ל ומוכח גם כן מהש"ס הנ"ל כמו לרשב"ל אף שהי' כזית במקום שבירה כיון שעכשיו אין עליו כזית במקום שבירה אין איסור ע"כ הק' הש"ס וניקלוף פורתא. אם כן לדידן ג"כ באין עליו כזית בשר עכשיו דאם היה תלוי במה שהי' מקודם לא הי' ק' כלל על רשב"ל ג"כ דיכול גם כן לתרץ כיון שהי' כבר יש בו אע"כ אין סברא כלל רק בעינן שיהא עתה לכל חד כדאית ליה לר"י כזית בשר על העצם ולר"ל במקום שבירה ואנן קי"ל כר"י בעינן עתה שיהא כזית בשר וז"פ. והנה איני מבין דמקשה שם לרשב"ל ל"ל דקולף עד שמגיע לפרק וחותך נקלוף בו פורתא ונתברי'.

והנה מבואר שם ברש"י וברע"ב דקולף הבשר עד הפרק ובפרק יחתוך כי רשאי לפרק עצם דל"ה שבירה כמבואר בש"ס ור"מ פ"י. וא"כ ק"ל גם לר"י דסובר דאם יש כזית בשר על העצם אף דאין כזית במקום השבירה עובר אבל אם אין כזית בשר מודה ר"י כמ"ש אם כן גם לר"י מי ניחא ל"ל דיחתוך בפרק יקלוף הבשר לגמרי ולא יהי' בשר

על העצם הן מבפנים הן מבחוץ וישבור העצם באמצע כיון דאין עליו עתה כזית בשר ול"ש תירוץ אביי משום פקע כיון דאין עליו בשר כלל וצריך לאוקמי בקולי' כרבינא ובקושיא שלא ידע הנך תירוצים קשה ג"כ לר"י. וז"ל הר"מ פ"ט ה"ב אבר שיצא מקצתו חותך וכו' וקולף וכו' ואם היה פסח שאסור לשבור בו עצם קולף עד הפרק ומפרק האבר שיצא מקצתו מן הפרק ומשליכו לחוץ עכ"ל. והנה מ"ש ברישא דגם בשאר קדשים קולף עלח"מ הניח בצ"ע ואין כאן מקומו. אבל מ"ש אחר זה דמפרק מן הפרק ולא כ' כלל דמיירי בקולי' דהיינו שיש בו מוח זה צ"ע דאם אין בו מוח אם כן כיון דקולף הבשר לגמרי ל"ל לפרק העצם ישבור בקופץ באמצע. והר"מ בע"כ מיירי באין בו מוח כיון דכ' משליכו לחוץ ואי יש בו מוח ונפסל ביוצא צריך שריפה כמבואר לעיל וא"כ ע"כ איירי באין בו מוח וא"כ ל"ל לפרק יקלוף הבשר לגמרי וישבור החצי שיצא ועתי"ט במשנה זו כ' ג"כ דהר"מ מיירי באין בו מוח מהוכחה זו שכתבנו שכ' דמשליכו לחוץ וע"ש שכ' דע"כ מוקי המשנה באין בו מוח לאפוקי מדרבינא דבאמת אפילו אין בו מוח צריך לפרק כיון דפסקינן כר"י אף דאין כזית בשר במקום השבר עובר ע"ש. ואיני מבין יקלוף לגמרי ובפרט שהוא קולף ויקלוף גם הבשר בחוץ ואח"ז למה לא ישבור כיון דאין עליו עתה כזית בשר אך מכל מקום על הר"מ לא קשה כיון דמבואר כן בש"ס דדוקא לר"ל מוקמינן שיש בו מוח אבל לר"י אפילו באין בו מוח אם כן כיון דהר"מ פוסק כר"י ע"כ פוסק אפילו אין בו מוח אך על הש"ס גופי' קשה ל"ל לפרוק יקלוף הבשר וישבור העצם. ומכל מקום בגמ' אפשר ליישב דעיקר קושית הש"ס ל"ל לפרק יקלוף הבשר וישאר הבשר בלי עצם נתברי' אם אין בו מוח לרשב"ל אבל לר"י ע"כ צריך לקלוף עד הפרק דאי לאו הרי יש בשר על העצם. וא"כ כיון דקולף אפשר דבאמת א"צ להשליך כל העצם דאינו מבואר להדיא זה במשנה דמשליך כל העצם. אבל הר"מ שכ' בפי' ד"ז דמשליך כל העצם דהיינו על ידי פירוק זה צ"ע יקלוף בלחוד וממילא רשאי לשבור העצם ולמה יפרק וגם למה ישליך כל העצם והר"מ גם בשאר קדשים ס"ל יקלוף אם כן עיקר הדין בפסח דקולף ומפרק מן הפרק ולמה זה כיון דרשאי לשבור אם אין עליו בשר אם כן אין אסור רק בקולית היינו דיש בו מוח והר"מ סתם דמשמע אפילו אין בו מוח ובפרט שכ' ומשליך את העצם דנראה דמיירי דאין בו מוח דאל"ה טעון שריפה מחמת המוח כמו שדקדק בתוי"ט ומכל מקום גם במשנה לשון וחותך דמשמע דחותך מן הפרק באופן דל"ש שבירה צ"ע למה. ובעיקר דקדוק התי"ט שהר"מ כתב אצל בשר היוצא שריפה ואצל האבר כ' משליך ע"כ באין מוח עסקינן דביב"מ טעון שרפה צל"ע כיון דעל עצם היוצא הי' קצת בשר כמבואר שם דמה שבחוץ ישרף אם כן כמו דהר"מ פוסק בהפסה"מ

ובה' שאה"ט דשימוש נותר מילתא הוא ע"כ צריכין עצמות הפסח שריפה אם כן אפשר דל"ד שימוש נותר ה"ה שימוש יוצא כיון דהעצמות שימשו יוצא טעונין ג"כ שרפה כמו עצמות ששימשו נותר די"ל נותר או יוצא שניהם נפסלים וטעונים שרפה ואיזה פסול שאירע בקרבן דטעון שרפה אפשר ג"כ העצמות ששימשו גם כן דינא הכי ולומר דוקא במוח שבפנים לעצמות ה"ל עצמות בסיס וה"ל שימוש אבל אם אין בהם מוח רק עליהם יש בשר לא מיקרי שימוש נותר או פיגול וכדומה צ"ע בזה ואין כאן מקומו להאריך כי צריך ביאור רחב לכמה סוגיות ויבואר במק"א אי"ה.

והנה כיון דבעינן שיעור אכילה אין להקשות מ"ט יהא נוהג ש"ע בנפסל ביוצא או בטומאה הא הבשר עומד לשרוף ונימא כתותי מכתת שעורי' דאמרי' אף לקולא ע' יבמות ק"ג גבי בגד המוחלט אם כן ה"ל כמו דליכא כזית. אך קו' זו יש להעיר בכ"מ בש"ס ואין לדמות הדברים אלא במקום שאחז"ל ע' תוס' סוטה כ"ד. ונוהג ד"ז דשבירת עצם דוקא בעצם שהוא לאכילת הדיוט אבל עצם שמקריבין לגבי המזבח אין בו משום ש"ע ע"כ השובר עצם האלי' א"ע עש"ס ור"מ דרב אשי דהוא בתרא אמר דכ"ע אין באלי' משום ש"ע ער"מ. והשובר אחר שובר בעצם א' חייב והוא מהירושלמי והשורף עצמות אין בזה משום ש"ע אדרבא נשרפין לכתחלה ע"ש בר"מ. והמחתך בגידין ג"כ א"ב משום ש"ע והכל מבואר בגמ' ור"מ ואסור לאכול עצמות הרכים בפסח שהוא גדי רך אם אותן העצמות א"ר לאכול בשור הגדול לאחר בישול אף שבגדי הפסח הם רכים מכל מקום ה"ל כמו עצם רך ועובר על ש"ע אם אכל עצמות הללו דאחד שובר עצם קשה או רך חייב על ש"ע אבל אותן העצמות הנאכלין בשור הגדול ע"י בישול אין בהם בפסח משום ש"ע ומותר לאכלם כן פי' הר"מ במשנה כל הנאכל וכו' דלענין ש"ע הוא ועראב"ד מה שהשיג ע"ז ובכ"מ ובצל"ח מפלפל בזה ובודאי באותן עצמות שיש בהם מוח או כזית בשר דאל"ה בכל ענין א"ב ש"ע כמש"ל. מ"ש הרהמ"ח דין יש עליו כזית בשר כתבתי לעיל:

סעיף ב

ודין הסחוסים וכו'. ער"מ דסחוסים נאכל בשור הגדול בשלקא ע"כ אין בהם משום ש"ע ע"ש ומ"ש הרהמ"ח דין גידין שסופן להקשות קצ"ע דגידין אין בהם משום ש"ע אך גידין שסופן להקשות נ"מ אם נמנין עליו בפסח והר"מ פסק דאין נמנין אבל ש"ע בכ"ע אין חייבים עליהם אף אם אין נאכלין אפילו בשלקא ועצל"ח שם. ומ"ש הרהמ"ח ונוהגת בזכרים וכו' ה"ה כל החייבים במצות חוץ מחרש שוטה וקטן ולענין תשובה ובזבוז ממונו הכל ככל הלאוין שיש בהם מלקות והדינים מבוארים לעיל וא"צ לכפול. והנה כבר כתבתי למעלה דאם לא הי"ל שעת הכושר להר"מ כגון שנתפגל או במחשבת שינוי

השם וכו' זה נקרא לא היתה לו שעה"כ ורש"י בדפ"ג פי' ה"ה אם נטמא קודם זריקתו הוא ג"כ לא היתה לו שעה"כ ע"ש ונראה דהר"מ מודה לזה דהכלל בקדשים ובפסח כ"ה דקודם זריקת הדם אינו חשוב קרבן עדיין וכן אם נטמאו הבעלים קודם זריקתו חייבים להביא פ"ש ולאחר זריקה א"ח בפ"ש וא"צ להאריך וכן בלשון הר"מ שכתב כגון שנתפגל או שינוי השם ועיין בה' פסה"מ דדינים אלו דפיגול או שינוי השם ישנם בד' עבודות אם כן אם נפסל הקרבן בזריקה כגון שלא הי' הזריקה כהוגן ה"ל לא הי' לו שעה"כ ואינו חייב על ש"ע וה"ה אם נשפך הדם ולא נזרק כלל אינו חייב דזה לא הוי שעה"כ עד שיכשר בזריק' וכ"ז פשוט למי שבקי קצת בדיני קדשים. והנה בש"ס מבואר דנא חייב לכ"ע דראוי לאכילה דמטוי לי' או מבע"י כיון דחזי לאכילה באורת' אפילו לרבי חייב ומכ"ש לרבנן דה"ל כשר ולכאור' אני מסופק אם שבר עצם אחר שחיטה קודם זריקה דודאי אם נזרק הדם אח"כ חייב על הלאו דש"ע דהו"ל כשר וגם ראוי לאכילה אך אם אח"כ נשפך הדם או נזרק בשינוי השם או בשינוי זמן ומקום באופן דנפסל הפסח אח"כ אם חייב משום ש"ע מה ששבר קודם שנפסל דאז הי' כשר וגם ראוי לאכילה שיזרוק הדם כהוגן וגם נראה מצד הסבר' דאינו חייב כיון דעיקר קרבן הוי בזריקה וכל שנפסל בזריקה ל"ה קרבן כלל ואגלאי מלתא למפרע דלא הי' קרבן כלל וא"ח על ש"ע ששבר קודם לזה אך אם נזרק כהוגן כיון דבאמת הקרבן כשר ובשעה ששובר הי' ג"כ כשר וראוי לאכילה שיזרק הדם כראוי כמו שבאמת נכשר הקרבן בודאי חייב ואל יקשה לך היאך חייב קודם הזריקה על ש"ע דהו"ל התראת ספק דלמא לא אזדריק הדם כהלכתו ובלא נזדרק הדם כהלכתו א"ע. ז"א דודאי מוקמינן אחזקתי' דיזרוק הדם כהוגן ועדיף ממ"ש תוס' גיטין ל"ג לענין נזיר דל"ה ה"ס דאוקמי' אחזקה דלא ישאל על נזירותו ומכ"ש דמצוה לעשות הקרבן כהלכתו ולא לפסול ועובר בלאו אם פוסל הקרבן עיין ר"מ הפסה"מ אם כן ל"ה ה"ס ובפרט לפ"מ דפסקינן דה"ס שמי' התראה עיין ר"מ ה' סנהדרין ובה' שבועות והדברי' עתיקים אין כאן מקומו. ונראה ג"כ לפי מה דמבואר בזבחים ור"מ פ"א מה' פסה"מ אם נעשה מום בבהמה אחר השחיטה קודם קבלה נפסל הזבח ודינו כבע"מ קודם שחיטה אם כן פשוט דאם נעשה בע"מ קודם הקבלה הו"ל נפסל קודם זריקה ואין בה אח"כ משום ש"ע דלא הו"ל שעה"כ ואני מסופק דכ"ז אפשר בהנהו גווני שכתבנו אם אז לאח"ש קודם קבלה שבר הוא עצם בגוונ' דנעשה בע"מ כגון שהוא כמו שמבואר שם אפ"ל כיון דבאמת הי' כשר הזבח ובאמת אם לא נפסל או לא נזרק ל"ה כשר לעולם ואגלאי מל"פ אבל כאן דע"י מעשיו ששבר העצם נפסל ג"כ הזבח וא"ר לזריקה ואפ"ל דחייב על הלאו דהוא שבר בפסח כשר וע"י מעשיו לא נזרק הדם וא"ד לנפסל קודם

זריקה. א"ד מכל מקום כיון דנפסל דהזריקה לא מהני א"ח על ש"ע דדוק' בנזרק כהלכתו אגמ"ל אבל בנפסל אפילו ע"י מעשיו של ש"ע הו"ל ש"ע בפסול שלא הי"ל שעת הכושר וצד זה נראה מסבר' דא"ח אף על פי שע"י מעשיו של ש"ע נפסל מכל מקום כיון דנפסל א"ח ופטור על לאו זה כנ"ל.

והנה דינים אלו נוהגים גם בפ"ש והוא ג"כ לאו בפ"ע דאסור לשבור עצם בפ"ש ג"כ והר"מ והרהמ"ח מנו אותו לשני לאוין עיין ר"מ בהקדמתו לק"פ המצות שמנה וגם הרהמ"ח לקמן פ' בהעלותך וז"ל הר"מ כאן השובר עצם בפסח טהור ה"ז לוקה שנא' ועצם לא תשברו בו וכן נאמר בפ"ש ועצם ל"ת בו וכו' כן הנוסח' בס' הר"מ שבידי ויש כאן ט"ס כי בפ"ר בפ' בא כתיב ועצם לא תשברו בו ובפ"ש בפ' בהעלותך כתיב ועצם לא ישברו בו והוא נ"מ גדולה לדינא עיין שבועות כ' ע"ב וברש"י ד"ה ואזהרתי' וד"ה אכלתי דצריך להתרות להעובר מפסוק זה ובזה כ"ע מודים אם מתרים בו מלאו אחר ודאי אין זה התראה ע' תוס' שבת ע"ג ע"ב ד"ה משום זורע אם כן כאן דהוי שני לאוין אם כן אם בפ"ר התרו משום פסוק ועצם לא ישברו ודאי א"ח כי הוא סובר שמלעיג בו כי זה הוא בפ"ש אפשר גזירת הכתוב דוק' שם ואין זה התראה וכן בפ"ש אם התרו בו משום לאו אחר דלא תשברו ג"כ ל"ה התראה דפסוק זה הוא בפ"ר וה"ל כאילו מתרין בו משום לאו אחר וצריך להתרות בו בכ"פ משום לאו הנכתב בעבירה זו ועכ"פ לא מלאו אחר דכ"ע מודים דל"ה התראה ומובא ד"ז כ"פ בח"ז אם כן נ"מ גדולה הוא ומצוה להגיה בספרי הר"מ ומכל מקום אני מסופק בזה דודאי בפ"ר אם מתרים בו משום קרא דפ"ש א"ז התראה אבל בפ"ש אם מתרים בו מפסוק דלא תשברו בו אפשר דמהני לפי המבואר בפסחים פ"ה וצ"ה שהפסוק ועצם לא ישברו בו בפ"ש הוא מיותר דכתיב ככל חוקת הפסח וכו' ממילא משתמע דחייב על ש"ע בפ"ש אך הקרא מרבה איזה דבר ע' בגמרא אם כן אי לא הוי כתיב קרא זה ודאי היו מתרין אותו משום קרא דפ"ר והי' מהני דליכ' אלא האי קרא אם כן אף דכתיב עוד קרא מפורש בפ"ש מ"ע עיקר שנכתב בשביל איזה דברי' אבל הוא ג"כ בכלל הלאו הראשון אם כן אפשר דמהני התראה משום לאו הראשון ומשום דכתיב עוד קרא לא גרע ומכל מקום אפשר כיון דכתב הקרא עתה בדבר זה שנאמר בפירוש יצא מכלל הלאו הראשון לגמרי אף שנצרך המקר' לכתבו לדברי' אחרים מכל מקום יצא מכלל הלאו הראשון אם כן ל"מ התראה מהלאו דפ"ר וצ"ע. ונראה כיון דמוני המצות חשבום לשני לאוין הוי כ"א בפ"ע וא"כ ל"מ התראה בפ"ש רק משום מקרא הכתוב בו ומכל מקום צ"ע. ואם שני אנשים שברו עצם אם שניהם יכולים או שניהם א"י או אחד יכול וא' א"י כבר עוררתי לעיל בלאו דהוצאה ומשם תלמד לכאן

וכן בכל הלאוין שעושין שני אנשים ע"ל וא"צ לכפול. ואסור ג"כ להטעות לקטן לשבור עצם כבכל התורה דאסור להאכילם בידים דבר איסור כמש"ל ואפילו אם הקטן אין לו לאכול רק המוח שבתוך העצם אם כן הו"ל מצות חינוך ועיין תוס' פסחים פ"ח ד"ה שה כ' דמשום חינוך מותר להאכיל דבר איסור בידים כבר כתבתי דדוק' בכה"ג שם דהעבירה היא מחמת הקטנות אם כן מחנכין אותו וכשיגדיל נעשה המצוה ולא יהי' עבירה אבל בעבירה שאין הקטנות גורם אם כן ל"ל לחנך כדי שירגיל בגדלותו ובאמת בגדלותו אסור לעשות לשבור עצם בשביל אכילת פסח אם כן גם בקטן ל"ש חינוך ע' במצוה ז' כתבתי זה והוא ברור בעזה"י:

מצוה יז

סעיף א

שלא יאכל וכו'. דינים אלו ע' פסחים ויבמות פ' הערל ור"מ פ"ט מהק"פ ולעיל מצוה ב' ולקמן מצוה רפ"ב ומשם תלמוד לכאן והם נשנו ראשונה אך אכתוב קצת בקיצור ומחודשים בעזה"י הנה הרהמ"ח כ' דלאו זה הוא גם כן בערל שמתו אחיו מחמת מילה וכן הכסף משנה כאן ובה' תרומות פ"ז לענין ערל עצמו סתם וכתב דערל אסור לאכול נראה דבכ"ע אף שמתו אחיו מחמת מילה דא"צ למול וה"ה כ"ה דאיכ' סכנה למול מכל מקום עובר בלאו הן בפסח הן בתרומה והוא שיטת רש"י ר"פ הערל והתוס' הסכימו עמו וע' זבחים ט"ז וד' כ"ב ותוס' שם וחגיגה ד' ע"ב וגם הרשב"א בחידושיו הסכים לזה אבל התוס' זבחים וחגיגה מביאים דעת ר"ת דדוק' אי הוא מתירא למול אבל במתו אחיו מחמת מילה דאינו רשאי למול או באיזה ענין שאינו רשאי למול מחמת סכנה רשאי לאכול פסח ותרומה ואין לו דין ערל ע"ש ושם כתבתי דאף לדעת ר"ת דוקא אם לא יצא לשעה הראוי למול כגון שמתו אחיו מכל מקום או חלה קודם יום שמיני אבל אם הי' שעה שראוי למול ואח"ז חלה ודאי גם ר"ת מודה דאינו אוכל והבאתי ראי' לזה דאל"ה אם כן כל כהן ערל יאכל תרומה בלילה לדעת ר"ת כי בלילה אין זמן למול ולדחוק ולחלק בין שהוא אינו ראוי כגון שהוא חולה ובין שהז"ג כגון בלילה אין סברא לחלק ע"ש ובפרט למה נשווי פלוגת' רחוקה בין רש"י לר"ת אלא נ' דוק' בלא הגיע עוד שעה שראוי למול אבל אם יצא בשעה הראוי למול ואח"כ חלה מודה ר"ת דאסור בפסח ובתרומה וכן לשיטת רש"י לענין מילת זכריו ועבדיו כמש"ל בעזה"י. והנה טומטום מבואר בש"ס להדי' שם ביבמות דאינו אוכל בתרומה משום ספק ערל וכ"פ הר"מ בתרומות שם וכן לענין קדשים פ"י מה' מעה"ק ובודאי אין לוקין דהוא רק ס' וכאן נמי אף דאינו מבואר

בר"מ מכל מקום הוא פשוט לדעתו וסמך עמ"ש שם וע"ל הקשיתי על המאור בשבת דחיישינן לנולד מהול דהוי מיעוט' אם כן כיון דנולד כשהוא מהול אוכל ע"ש בש"ס אם כן טומטום אמאי אינו אוכל נימא סמוך מיעוט' דנולד מהול למחצה נקבות וה"ל רובא דמותרים לאכול הן תרומה והן פסח ומה שפלפלתי בזה שייך לכאן ג"כ וכן מאי דין טומטום שביציו מבחוץ דלאביי שם ביבמות הוי ודאי ערל והר"מ ה' תרומות השמיט זה וע"ש בכ"מ ולחם משנה ומ"ל ותלי"ת פלפלתי בזה ע"ש דברים נפלאים בעזה"י.

והנה מבואר שם ביבמות ופסק הר"מ פ"ז מה' תרומות דמשוך צריך שימול מדרבנן ואסור לאכול בתרומ' מד"ס נראה דכאן ודאי עושה הפסח דלא העמידו דבריהם במקום כרת ע' פסחים צ"ב דערל הזאה ואיזמל העמידו דבריה' והרב' ד"ס חשיב שם דלא העמידו דבריהם וערל מבואר שם דהיינו עכו"ם שמל ע"ש וער"מ פ"ו מהק"פ דנ"ט לזה למה העמידו דבריה' ע"ש אם כן כאן כיון דהוי רק מדרבנן ול"ש הטעם הנ"ל בודאי לא העמידו דבריה' במקום כרת ומקריב הפסח ואוכל כנלע"ד פשוט. ואם נולד מהול ונמשכה ערלתו עט"ז ה' מילה נסתפק דאפשר דצריך למול מן התורה ועמ"ש שם ב"ה ושייך גם לכאן וגם הר"מ ה' תרומות סובר דנולד מהול אוכל בתרומה וע"ש שתמהתי ע"ד כיון דהר"מ עצמו פסק בה' מילה דנולד מהול צריך להטיף ממנו ד"ב אם כן הוי ס' ערלה כבושה ולמה יאכל וגם בנחתכה ערלה וצריך הטד"ב או שנימולו קודם זמנם בלא ניטוף ד"ב מה דינם לענין תרומה וה"ה כאן וא"צ לכפול. ואנדרוגינוס ואם אינו מהול להר"מ דהוי ס' נקבה אם כן אין לוקין ויש סוברין דהוי ודאי זכר ע"ל מצוה א' הבאתי השיטות בזה אם כן לוקין אם לא נימול והנה לכאורה כיון דכתיב כל ערל לא יאכל לפ"מ שפסקינן כר"א כ"מ דכתיב לא יאכל ל"ת וכו' איסור הנאה במשמע אם כן אבה"נ ואם קידש בחלקו אשה מבני החבורה תלוי בס' של המ"ל אם מקודשת כיון דלדידי' אסור בהנא' לאו קידושין נינהו ולשיטת התוס' דקדשים קלים חלק הבעלים הוי ממון בעלים והובא לעיל אך כאן הוא אה"נ אך הי' יכול הש"ס למצוא נ"מ בין חזקי' ור"א בפסחים דמקשה שם הש"ס ע"ל במצות הקודמות מ"ש בזה בעזה"י. והנה לענין אכילת כזית וכא"פ וח"ש אסור מן התורה וחייבים על הנאת גרון הכל כמו כל הלאוין של מאכל איסור והדינים ע"ל מצות גה"נ וכ"ד וגם לענין אם אכל שלכד"א כשאר לאוין שבתורה.

ואינו מבואר זמן הלאו נראה דנוהג תמיד הן בע"פ והן לאחר שנותר איסור הזה לא פקע רק בנא ומבושל מבואר להדי' בר"מ מהש"ס דאינו חייב רק בליל ט"ו אבל לאוין אחרים שאינו מבואר נוהג תמיד וז"פ. ונרא' דה"ה אם אכל ערל מהפסח קודם זריקת דמים ג"כ חייב עיין ר"מ פי"א מה' מעה"ק דאין לנו שום מיעוט שלא יהי' חייב קודם זריקת

דמים וחייב משום שני לאוין ובזה י"ל ק' התו' שם בחגיגה לר"ע ל"ל ערל גבי פסח תפ"ל הא מרבה ערל כטמא ע"ש וביבמות ולפמ"ש ל"ק דזו הל' רווחת בכ"מ דדבר שיש לו מתירים כגון זריקת הדם אינו חייב עד שיקרבו מתירין אם כן אם מחמת הריבוי דערל כטמא א"ח קודם זריקה אבל כיון דכתבה התורה לאו בפ"ע אם כן חייב משום ערלה אף קודם זריקה וה"ה לכל הקדשים דילפינן מפסח וע"ש במעילה דטומאה ילפינן מקרא א"ח קודם זריקה ע"ש אבל על ערל' חייב. וע"ש בר"מ הפסה"מ כ' דחייב אפילו אם אכל איסורין בטומא' וכן פסח שלא נצלה וכו' והיא מהש"ס דזבחים ופשוט לענין ערלה נמי ושם היתה הסבר' דלא לחייב כיון דאינו ניתר לטהורי' כמו קודם זריקה ומכל מקום חייב אבל כאן דאפילו קודם זריקה חייב מכ"ש דחייב על הדברי' הללו וע' מנחות כ"ה ופשוט לענ"ד. עוד מבואר בר"מ שם דעל קדשי עכו"ם אינו חייב משום פיגול ונותר וטמא ועיין כסף משנה נתן טעם למה פסק כר"מ בזבחי' מ"ה וע"ש בש"ס דילפינן דבקדשים כתיב מקדשי בני ישראל. והנה הא דערל אסור לאכול כל הקדשים אינו לאו בפ"ע רק נכלל באזהרה זו דפסח עיין ר"מ פ"י ממעה"ק ועפי"ט מה' סנהדרין ובסוגי' דהערל אם כן מיושב נמי ק' התו' דאי לא כתיב כל ערל רק דמרבינן כטמא לא הי' חייב על קדשי עכו"ם ומלאו זה חייב על קדשי עכו"ם ג"כ דלא מצינו שיאמר תנא דלא מחייב וא"כ אפשר ר"ע סובר ג"כ כר"ש על טומאה א"ח בקדשי עכו"ם ע"כ צריך קרא לערל בפ"ע לקדשי' וחייבים על קדשי עכו"ם ג"כ. וכמו דאינו ראוי לאכילה כן נמי אינו עושה פסח ואם עשה ל"י דהכלל בפסח שצריך שיהי' ראוי לאכילה בלא חסרון מעשה ע' פ' תמיד נשחט בסוגי' שם לענין ערלה ופשוט.

וכשם שמילת עצמו מעכבו מן הפסח כך מילת זכריו ועבדיו מעכבתו מן העשיי' ומן האכיל' כמבואר בתורה המול וכו' ואז יקרב לעשותו וכן ומלתה אז יאכל וכו' ע' יבמות שם דילפינן דמילת הן זכריו הן עבדיו מעכבים מן העשי' ומן האכילה ואם שחט הפסח והי' לו ערלים פסול ול"י עיין ר"מ פ"ט ה"ה ומילת זכריו ועבדיו דמעכבים כ"ע מודים דאם א"י למולו אינו מעכב כמבואר להדיה בש"ס דמשכחת לה זכרים שלא עכבו העשי' ויעכבו האכיל' דאי נולדו אחר העשיה בלאו הכי אינה מעכבת דערל' שלא בזמנה א"מ אלא כגון שחלצתו חמה בין עשי' לאכילה דהיינו דכלו לי' זיי"ן מעל"ע או דכאיב לי' עינא ונתפח ויש עוד הרבה אוקימתות והר"מ פ"ט הביא קצת אוקימתות על כל פנים מבואר להדי' דאם א"ר למול א"מ העשי' וגם האכיל' והטעם מבואר שם בגמ' דכתיב המול לו והאי לאו בר מהילא דלא כתיב כאן ערל רק דצריך למולו וכ"ה דלאו בר מהילא א"מ ועמש"ל דהא דא"מ אם א"י למול דוק' אם לא יצא לזמן שהוא ראוי כגון דחלה

תוך ח' ימים או שהיו אביו ואמו חבושין קודם שהיה לו ח' ימים אבל אם הי' לו שעה אחת שהי' ראוי למול אף דאח"כ חלה או איזה סיבה שא"י למול בודאי מעכב וה"ר כמו דמעכב אכילת הפסח אף דלילה וגם יום טוב ודאי אין זמן מילה וגם אם חל ע"פ בשבת לא מצינו שיהא חילוק שלא יעכבו מילת זכריו ועבדיו כיון דבשבת א"ר למול ולחלק בין אם א"ר למול מחמת חולה א"מ אבל מחמת הזמן שא"ר יהי' מעכב ע"כ מעכב בלילה זה אין סבר' ומה"ת לחלק כיון דלשון התורה המול לו אם כן כ"מ דא"ר למול מן התורה שיעכב אע"כ דוק' בלא הגיע הזמן בשום פעם אם כן אין עליו אשם ע"כ לא מנעתו התורה וא"מ אבל אם הי' ראוי פ"א ועבר ולא מל אותו ודאי מעכב תמיד אף שבשעת עשי' ואכיל' א"ר וכל האוקימתות בש"ס היינו שלא הי' ראוי בשום פעם א"מ ומה דמבואר דשלמו לי' זיי"ן ימים בין העשיה לאכילה או כגון דנתפח היינו בעוד יום דראוי עתה למול קודם הערב אבל אם א"ר למול אלא בליל' כגון ששלמו לו בלילה ז' ימים וכדומה מהאוקימתות המבוארים רשאי לאכול ג"כ כמו דבשעת עשי' הי' רשאי לעשות דלא הי' ראוי למול שלא הי' בריא וכיו"ב ה"ה עתה בלילה א"ר למול מחמת לילה או יום טוב אם כן ל"י לשעה הראוי למול אם כן א"מ ואין חילוק אם הזמן גמרא או א"ר בעצמו וה"ה לענין העשי'.

הכלל הי' ראוי למול ביום השמיני שעה א' אף אם חלה אח"כ כמה שנים מעכבת מלעשות הפסח ומלאכול רק אם ל"י בשום זמן לשעה הראוי כגון שחלה קודם ח' ימים ונמשך אז בודאי אין מעכב לא האכילה ולא העשי' ותדע עוד כמו דלדעת ר"ת שסובר דערלת עצמו באונס ג"כ אינה מעכב לענין פסח ותרומה וקדשים אין סבר' כלל לומר אם הכהן לא מל בזמנו או אפילו בגדלותו ואח"ז חלה שא"י למול יהי' רשאי לאכול בתו"ק אע"כ דוק' במתו אחיו דל"ה ראוי למול מעולם אבל אם הי' איזה זמן ראוי להמול ודאי אסור אח"כ בתו"ק ה"נ לשיטת רה"פ שחולקי' על ר"ת בערלת עצמו על כל פנים במילת זכריו ועבדיו כ"ע מודים דבאונס א"מ כמבואר להדי' בש"ס שהבאנו ג"כ הדין כן דדוק' אם הי' האונס ולא הגיע זמן המילה אבל אם שעה אחת היה ראוי למול ואח"ז הוא אונס שא"ר למול בודאי מעכבת. היוצא לנו לדינ' נ"ל בעזה"י ברור לענין מילת זכרי' ועבדים אם א"ר למול הן מחמת גופם או מחמת הזמן שהוא לילה או שיו"ט בכ"ע שא"ר למול לא קרינן בהו המול וכו' ומלתה ואינה מעכבת את הבעלים הן לעשיית הפסח והן לאכילה רק אם לא יצאו לזמן הראוי למול בשום פעם אבל אם פ"א יצאו לשעה הראוי למול ואח"כ א"י להמול בין אם יש ריעותא בגופם או מחמת הזמן בכ"ע מעכבים את הבעלים בין מהעשי' ובין מהאכילה ע"כ אם ראויים למול לאחר עשי' שעוד יום כיון

דראויים למול מעכבת את האכילה אבל אם לא הבריאו אלא בליל ט"ו מכל מקום א"ר עתה מחמת ליל' או מחמת יום טוב מותרים לאכול כיון דא"ר מ"ל מחמת גופם או זמן בכ"ע לא קרינן בהו המול ומלתה ובאם הי' ראוי פ"א אף שעתה א"ר מכל מקום מעכבת עי' בסוגי' וד' נכונים אמתים. ועתו"ס שם ביבמות דבמדבר עשו ישראל פסחים דמילת זכרים ל"ה מעכבת כיון דל"ה יכולים למול כמבואר התם דלא נשבה להם רוח צפונית רק דלא עשאו כתיקונו ע"ש ובמהרש"א.

ואם יש זכרים ועבדים שמלו ונמשכו ערלתן בודאי א"מ כמש"ל דלא העמידו דבריהם במקום כרת ואם נולדו מהולים אז אמרינן דצריך להטד"ב מחמת ס' ערלה כבושה ובודאי מעכבת העשי' והאכילה מחמת ספק. ולעניין גר כגון שנכנס לעבדות צריך מילה כמו גר ואף אם נימול בגיותו ע' במצות מילה ולקמן מצוה רפ"ב ועש"ע ובעה"מ ומלחמות שבת ויבמות ואין להאריך. ואם יש לו זכר טומטום עש"ס ור"מ דא"מ כיון דא"י למול ואם יש לו אנדרוגינוס להר"מ דפסק דספק זכר הוא ודאי מילתו מעכבת מס' ואפ"ל להר"מ דספיקא לחומרא רק מדרבנן אם כן א"מ דלא העמידו ד' והד' עתיקים. וז"ל הר"מ כאן כשם שמילת עצמו מעכבתו וכו' כך מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו בין גדולים ובין קטנים מעכבת אותו והנה אצל בניו דקדק הר"מ לכתוב בניו הקטנים נראה דוק' בניו קטנים מעכבת אותו מפסח אבל לא בניו הגדולים וע"ל מצוה ב' הארכתי ואין הזמן מסכים להאריך בזה ובמש"ל ומכל מקום אכתוב בקיצור דנראה דוק' בניו הקטני' כיון שאב מחויב למול בניו הקטנים ע"כ מעכב אותו דשייך המול ולמה לא מל אותו ע"כ מעכב אבל בניו הגדולים אין מצוה על האב כמש"ל כיון דנתגדל נפקע מצות האב מעליו אם כן כיון דאין מצוה עליו ה"ל כאיש אחר ל"ש לומר דיעכב אותו ע"כ דוקא בניו הקטנים עמש"ל. והנה עבדים בין גדולים בין קטנים מכל מקום על הרב למולם הן יליד בית שנולדו אצלו והן מקנת כסף עיין ר"מ פ"א מה' מילה הם מעכבים העשי' וע' יבמות מ"ח דיש עבדים שמחויבים למולם ואם התנה שלא למול ע"ש דא"צ וערש"י ותוס' והרא"ש אם יכול למול העבד בע"כ וער"מ פ"א מה' מילה ופי"ד מה' א"ב ויו"ד סי' רס"ז והדינים עמוקים. הכלל נ"ל כ"ה דמצוה על הרב למולו לכל מר כדאית ליה מעכבת אותו מעשי' ומאכילה וכ"ה דאינו מחויב כגון שהתנה או פסקא למילתא ע"ש ברש"י ובתוס' וכיון דאין המצוה עליו א"מ דהאדון ג"כ כמו זר נחשב ולמה יעכב אותו: **והנה** דעת הר"מ דסובר דא"י למול ולהטביל עבד בע"כ ע"כ כרבנן שם ועבד איש כדשמואל דמפקיר עבדו א"צ גט שחרור ובאמת הר"מ סובר פ"ח מה' עבדים דמפקיר עבדו צריך ג"ש עיש"ש עמד בזה ולהאריך בענינים אלו צריך קונטרס מיוחד ואין כאן

מקומו. עוד מבואר בר"מ דטבילת אמהותיו לשם עבדות מעכבתו וד"ז מפי הקבלה שהטבילה לשפחות כמילה לעבדים וע' ראב"ד ובהגה"ה שם והוא מהתוספתא ומבואר בדבריו דגבי עבדים כ' דמילה מעכב וגבי השפחו' כתב שהטבילה מעכב וידוע ביבמות ובר"מ ה' עבדים דעבד הוא בכלל גר דאינו נכנס לכלל עבדות רק במילה וטבילה שיהי' נתחייב במצות כעבד ועיו"ד סי' קכ"ד מכל מקום א"מ הטבילה גבי עבדים אעפ"י שלא נכנס עדיין לכלל ישראל ואע"ג דמצוה עליו להטבילו לעבדות מכל מקום א"מ דלא מצינו בתורה דמצוה עליו להטבילו ע"ש בתוס' יבמות דעבד ערל אסור לקיימו מטעם דהקב"ה אמר לאברהם המול ימול וכו' אם כן טבילה לא מצינו אם כן לפ"ז למה יעכב הטבילה של שפחות עכצ"ל דגזירת הכתוב הוא כמבואר בר"מ וד"ז מהקבלה שטבילה לשפחות הוי כמילה לעבדים והיינו כמו מילה לעבדים שמוטל על האדון למול כ"ה טבילה לשפחות אע"ג דאין מוטל על האדון וטבילה לעבדים א"מ דאינו מבואר שיעכב רק טבילה לשפחות הוא גזה"כ. אבל אפילו מילה כ"ה שאינו מוטל על האדון נראה דאינו מעכב דכמו זר נחשב וכ"כ הר"מ אח"כ אבל קטן אין מילת עבדיו ולא טבילת שפחותיו מעכבין נקט גבי עבדים מילה וגבי שפחות טבילה נראה דגבי עבדים הטבילה א"מ ועכצ"ל שהוא גזה"כ.

והנה אינו מבואר בר"מ אם אשה יש לה זכרים ועבדים שאינם נימולין אם מעכבתה מעשי' ואכילה והר"מ כ' בסמוך קטן וכו' אין מילת עבדיו מעכבת שנאמר עבד איש ועיין כסף משנה דהר"מ גורס במכילתא עבד איש להוציא עבד אשה וקטן ובאמת בר"מ אינו מבואר הדין דעבד אשה ועמ"ל דאדרבא מבואר בש"ס יבמות מ"ח עבד איש ולא עבד אשה בתמי' מבואר דבאשה מעכבת ע"ש וע"ל מצוה ב' כתבתי דאשה אף שאינה מצווה למול בנה דמבואר להדי' בש"ס דכתיב אותו ולא אותה מכל מקום במילת עבדים חייבת דאותו גבי בן כתיב אם כן נראה דמילת בנים הזכרים ודאי אין מעכבים אותה כיון דאין מוטל עלי' אבל מילת עבדים וטבילת שפחות כיון דמילת עבדים מוטל עלי' ג"כ מעכבת אותה ואפשר הר"מ מודה לזה מדלא כתב דעבד אשה א"מ ובפרט כיון דבגמ' דידן משמע כן ע"כ מעכבת אך מילת בני' הזכרים דודאי אין מוטל עליה נראה דא"מ אותה כמ"ש כל שאינו מוטל למה יעכב. והנה ביבמות שם ע"א ע"ב יש אוקמתות כגון שהיו אביו ואמו חבושים בבה"א ופירש"י דמצות מילה מוטלת עליהם וע"ש במהרש"א תמה על רש"י הא מבואר בש"ס להדיא דאין אשה מוזהרת למול בנה דאותו כתיב ותי' דמ"מ מעכבת אף שאינו מוטל עלי' כמו דמבואר עבד איש ולא עבד אשה ע"ש ולפמ"ש אין ראי' דאפשר באמת מוזהרת על העבדים אבל על הבנים אין סברא כלל אך ברש"י

משמע כן אבל דעת הר"מ נ"ל כמ"ש כ"ה דאין מצוה עליו אין מעכבת ומה שמבואר כגון שהיו אביו ואמו חבושים אין קושיא דאפשר שיגרת לישנא אבל באמת עיקר העיכוב רק מי שמצווה עליו ועמש"ל מצוה ב' ומבואר עוד בר"מ דקטן אין מילת עבדיו מעכבתו מלהמנות על הפסח כמש"ל בשם הכסף משנה דהוא מהמכילתא ונראה אי לאו קרא הי' מעכבתו אף דקטן אין מוזהר על מילת עבדים דלאו בני מצות הוא מכל מקום נראה דבאמת קטן בן מצות רק דל"ש לומר דההתורה הזהירה אותו דלאו בן דעה הוא אבל באמת חייב במצות והא ראיה דאסור להאכיל לחרש שוטה וקטן איסור בידים וגם יש דעה בגמ' דקטן אוכל נבלות ב"ד מצווים להפרישו אם כן כמו דגדול מילת עבדיו מעכבת שאסור לאכול ה"ה קטן מילת עבדיו מעכבת דגדול אסור להאכילו אך התורה גילתה להדיא עבד איש ולא עבד קטן אם כן מותר להאכילו ומותר בעשיית הפסח כ"נ פשוט ולפי זה חרש ושוטה שהם בכלל איש עיין במשנה י"א פ"א דתרומות דחו"ש לא נתמעט מתי' איש ע"ש ברע"ב אם כן אם יש להם עבדים ערלים אסור להאכילם בידים כמו כל איסור שאסור להאכילם לחו"ש כנלע"ד פשוט. ואביא לך עוד ראיות דלדעת ר"ת דגם ערלת עצמו א"מ באונס עיין לעיל אם כן יהי' קטן ערל מותר לאכול בתרומה וקדשים דאינו מצווה למול עצמו כמו מי שמתו אחיו דאינו מצווה על המילה ומותר לאכול ה"נ קטן ובאמת בגמ' מבואר להדיא דע"כ לא קמיבעי בש"ס קטן ערל מהו לסוכו היינו קודם שמונת ימים דה"ל ערלה של"ב אבל לאחר שמונת ימים ודאי אסור להאכילו כמו כל איסורי תורה עמ"ל ה' מ"א אע"כ הקטן לכל עניני תורה הוא כגדול לענין שאחר אסור להאכילו רק הוא בעצמו כיון דהוא קטן ל"ש אצלו אזהרת התורה אם כן ה"נ אי לאו קרא ודאי הי' אסור להאכילו וגם אם הי' עושה היה פסול כמו גדול ואם הי' נתגדל קודם פ"ש והי' לו עבדים הי' נתחייב בפ"ש אבל עתה שהתורה פטרה אותו להדי' ה"ל כמו כל קטן דאם עשה פ"ר א"צ לעשות פ"ש כיון דנתגדל בינתיים עיין ר"מ וכמש"ל מצות אכילת הפסח. ואם נאמר שה לב"א לאו דאורייתא ודאי ניחא דאי לאו קרא הי' נמנה מן התורה ואם הו"ל עבדים ערלים לא היה נמנה כגדול וגילתה התורה דאין מעכב אצלו אבל אם נאמר שה לב"א דאורייתא אם כן מן התורה אין נמנה קטן על פסח כלל. אך באמת כ' תוס' פסחים פ"ח דמותר להאכיל לקטן וגם הר"נ נדרים כ' דל"ש אצלו שלא למנויו והבאתי דבריהם לעיל אם כן אי לאו קרא אם הי' לו עבדים ערלים ל"ש ס' התוס' והר"ן בודאי לא הי' רשאי לאכול אבל עתה רשאי לאכול וא"צ לכפול ע"ל. ולפמ"ש חו"ש דלא נתמעט מאיש אם כן אם יש לו ערלים הן בנים הן עבדים כי בהם שייך בנים ג"כ רק בקטן ל"ש בנים דקטן אינו מוליד אסור להאכילם בפסח דמילת זכרים ועבדים מעכבת

כיון דאין לנו מיעוט ע"ז אם כן אסור לגדול להאכילם אעפ"י שאינם מוזהרים על מילת זכרים ועבדים מכל מקום באמת מוזהרים הם רק דל"ש אזהרה אבל אסור להאכילם כמ"ש והד' אמיתים ב"ה:

והנה הבאתי לעיל סוגי' דיבמות דאמרינן התם רשב"א סובר עבד איש אתי לאוורויי דעבד מלין אותו בע"כ ולרבנן דסברי דאין מלין אותו בע"כ דרשו להאי עבד איש כשמואל דמפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ ג"ש ושיטת רש"י והרא"ש אי מלין בע"כ לעבדות ע"ש בסוגי' ובתוס' הקשו לריב"ל דסובר בגיטין מפקיר עבדו צריך ג"ש ע"כ סובר דעבד איש היינו דמלין בע"כ והיאך סובר ר"י דמגלגלין עמו ימהלנו בע"כ ע"ש בסוגי' על כל פנים מוכח מסוגי' זו דמאן דסובר צריך ג"ש ע"כ האי עבד איש לדרשא אחריתי קאתי. וראיתי בחידושי רשב"א גיטין ל"ח ורמז לזה המגי' במ"ל כ' שם דשמואל סובר דמעבד איש נפ"ל דא"צ ג"ש ור"י ורב דסברי דצריך ג"ש דילפינן מאשה והאי עבד איש מוקמינן לענין פסח דעבד שיש רשות רבו עליו מילתו מעכבתו אבל אם אין רשות רבו עליו אין מעכבתו מלאכול הפסח אף דצריך ג"ש דהא גבי אכילת פסחים דרשינן זה ומביא ירושלמי ופירש שם בירושלמי בשעה שהוא עובד את רבו מעכבו מפסח ובשעה שאינו עובד את רבו אינו מעכב מלאכול הפסח ע"ש ותמי' לי דאיך מביא הירושלמי והוא סותר לש"ס דילן דל"ל לגמ' דידן לומר דרבנן סברי דאי אתה מל בע"כ מוקמינן לכדשמואל שלא כהלכת' דהא הלכתא כרב וכר"י דצריך ג"ש נימא דהפסוק צריך דמפקיר עבדו כיון שאין רשות אדון עליו מעכבו מפסח ול"ל לדחוק כשמואל שלא כהלכתא דא"צ ג"ש וגם בתוס' שהקשו דלריב"ל דסובר צריך ג"ש ע"כ סובר דעבד איש דמל אותו בע"כ ועיין בדבריהם מבואר ג"כ להדיא דמאן דאינו סובר כשמואל לא דריש האי דרשה לפסח דאינו מעכב אותו אעפ"י שצריך ג"ש גם ע' בסוגי' ותראה אם כן הירושלמי סותר גמ' דידן, ולגמר' דידן מבואר דאם צריך ג"ש הרי הוא עבד איש ומעכב את האדון ע"כ צריך לדרשא דרשב"א דס"ל דמלין אותו בע"כ.

והנה פסקי הלכות בעצמם סותרים זא"ז דבאמת ה' כרבנן נגד רשב"א יחיד ורבי' ה' כרבים ורבנן דרשו עבד איש להא דשמואל דא"צ ג"ש ובאמת ה' כרב ור"י בגיטין דצריך ג"ש וער"מ ה' עבדים פ"ח פסק ג"כ דצריך ג"ש ועפי"ד מהא"ב ופ"ח מה' מלכים לענין יפ"ת וערא"ש ויו"ד ה' עבדים אם כן סתרי אהדדי. והנלע"ד דהר"מ סובר כהמכילת' והירושלמי דעבד איש להוצי' קטן כמו שפסק כאן או כדעת הירושלמי דאף דצריך ג"ש א"מ מלעשות הפסח ע"כ אף דפסק כרבנן מכל מקום א"צ לפסוק כשמואל כמו הירושלמי או המכילתא והר"מ פוסק כהמכילת' אם כן אין מוכח כשמואל דהפסוק

צריך לזה. אך לכאורה ק' איך דוחה ש"ס שלנו מפני המכילת' ונראה דהי' קשה לר"מ ק' התוס' דריב"ל בעצמו ס"ל כרבנן דא"י למולו בע"כ ומכל מקום סובר דצריך ג"ש ולא ניחא ליה בתי' התוס' דהיא רק דרבנן ע"כ ס"ל דבאמת רבא הוא דס"ל הכי דלרבנן הפסוק דריש לדין דשמואל אבל ריב"ל סובר דהקרא הוא למעוטי עבד קטן כהמכילתא או כהירושלמי והר"מ סובר כהמכילת' ודין דירושלמי לא הביא ויבואר ב"ה בסמוך וכיון דריב"ל בגמרא ודאי סובר כדרשא דמכילתא או כהירושלמי ע"כ אין הלכה כרבא אף אם נאמר הלכה כבתראי מאביי ורבא והם ג"כ בכלל עיין מצוה הקודמת עוררנו בזה מכל מקו' אין כח לבתראי לחלוק על הברייתא דמכילתא ועל הירושלמי ובפרט גם בש"ס דילן דודאי הלכה כרבנן וגם הלכה כרב ור"י נגד שמואל ע"כ האי קרא לאיזה דרשה או כהמכילתא או כהירושלמי ע"כ פסק הר"מ כרבנן וכרב ור"י והדרשה מוקי כמו שמבואר במכילתא.

והנה צל"ע בד"ז אם מעוכב ג"ש כגון הפקירו או ח"ע וחב"ח דהו"ל מעוכבים ג"ש ולהירושלמי אין מילתו מעכב את האדון אך הר"מ כאן מביא דעבד איש למעוטי עבד קטן כהמכילתא ודין מעוכב ג"ש ל"ה כאן וגם בה' מילה לא הביאו ובאמת צ"ע במעוכב ג"ש אי מוטל על הרב למולו ובגיטין מ"ב ע"ב איבעיא מעוכב ג"ש יש קנס לרבו דכתיב יתן לאדונו והאי לאו אדונו הוא א"ד כיון דמעוכב ג"ש ה"ל אדון ולא אפשיטא עיין ר"מ פ"ד מה"ח ומזיק ואח"ז מיבעי' המעוכב ג"ש אי אוכל בתרומה קנין כספו א"ר והאי לאו קנין כספו הוא א"ד כיון דמחוסר ג"ש ה"ל קנין כספו וג"כ לא אפשיטא עיין ר"מ פ"ט מה' תרומות ובתוס' שם דעתם דבהפקירו אוכל בתרומה והאי בעיא היא בח"ע וחב"ח ועי' מהרש"א ולקמן בחיבורינו ויש לפלפל ואין כאן מקומו. ודעת הר"מ שם דמעוכב ג"ש בכל אופן על כל פנים נהי דלא דרשינן עבד איש כהירו' על כל פנים כתי' בפ' מ"כ אם כן בש"ס הוא ספק אם הו"ל מ"כ אם כן מילת עבדיו שהם מעוכבים ג"ש מעכבים אותו מס' מפסח וגם גבי מילה כ' המול וכו' ומקנת כספך ג"כ ספק אם הו"ל מקנת כסף וחייב למולו א"ד כיון שאין לו רשות בו לא הוי מקנת כספו ולא ראיתי להר"מ שיביא דינים אלו. וגם צ"ע בש"ס למה מבעי' על תרומה והוא בפרשת אמור ולא מבעי' לענין מילה ולענין פסח ולהסתפק בזה אם נקראים מקנת כספו א"ל. ונ"מ אי מחויב למולו ואם מעכבו מלעשות הפסח על כל פנים י"ל לשיטת הר"מ ודאי מספק חייב למולו וגם מעכב אותו מפסח ולהתוס' דאוכל בתרומה הוא חייב למולו בודאי ומעכב אותו בודאי מפסח אך ח"ע וחב"ח גם לתוס' הוי ספק ונ"מ אם עבר ועשה בראשון שהי' לו עבדים מעוכבים ג"ש אם נאמר שבודאי מעכבים אם כן צריך לעשות פ"ש אבל אם נאמר כהר"מ

שהוא ספק ומספק א"צ לעשות פ"ש עיין ר"מ פ"ב לענין יבלת ויש אריכות גדול אם מס' צריך לעשות פ"ש עלח"מ ובאחרונים ול"מ מי שיתעורר בדין מעוכב ג"ש בפסח ומילה ואין הזמן מסכים לברר ויבואר אי"ה במק"א. ואם הוליד מח"ש חב"ח והח"ש היה שלו אם כן הולד ח"ע שלו וחצי חלק ב"ח הוי בנו עאה"ע ובח"ז כ"פ שזה הח"ע וחב"ח הוא קטן דאז ל"ש ביטול פ"ו ואין כופין את רבו אם כן האדון מעוכב מלעשות הפסח הן מצד חב"ח שהוא בנו והוי מילת זכריו והן מצד חלק העבדות שמוטל עליו למולו אך אם הוא גדול אם כן מצד חלק הבן אינו מעוכב עיין ר"מ כאן דדוקא בניו הקטנים מעכבים וגם מצד חלק עבדות כיון דכופין את רבו הו"ל מעוכב ג"ש ותלוי במש"ל דהוי ספק עיין וא"צ להאריך.

ואם יש לו זכר דנמשך ערלתו בין העשי' לאכילה וכ' לעיל דמשוך אינו אלא דרבנן וא"מ העשי' דלא העמידו חכמינו זכרונם לברכה דבריהם בפסח חוץ מג' דברים המבוארים בש"ס ור"מ ע"ש. אבל כאן דהוא לאחר העשי' אם כן אין כאן רק מ"ע דאכילה ואכילת פסח אינו מעכב אם כן ה"ל עשה גרידא וא"כ בשוא"ת עקרו חכמינו זכרונם לברכה כ"פ ודינו כמו תרומה וקדשים דאינו אוכל אם כן ה"נ. אך ז"א כיון דאם יש לו בשעת עשי' זכר משוך בודאי עושה הפסח ואוכל ג"כ דלא העמידו דבריהם וכו' ואם לא יאכל ממילא לא יעשה כי עיקר הפסח הוא לאכילה ע' פ' ת"נ ובר"מ אם כן בכה"ג דיש לו קודם עשיה עושה ואוכל אם כן כיון דחז"ל ל"ג על אכה"פ לענין משוך ל"ג כלל ול"ש לו' דאם נעשה לאחר העשי' שלא יאכל ובקודם העשי' יאכל ע"כ ל"ג בזה כלל כנלע"ד. והנה אם יש לו בין העשי' ובין האכילה זכרים שלא נימולו דאסור לאכול הפסח אם עבר ואכל אין לוקין דאין לאו מבואר בתורה אלא בערלת גופו אבל לא בערלת זכרי' וא"ע רק בעשה ומלתה אותו אז יאכל וכן בעשי' הוא רק עשה דהיינו לאו הבמ"ע. והנה לא חשבה הר"מ למ"ע בפ"ע עמ"ל פ"א מה' בהב"ח דמצוה פרטית נכלל במצוה כללית ע"ש אם כן ה"נ זה דין מדיני עשיית הפסח או אכילתו אך הל"ת דכל ערל נחשב בפ"ע דל"ת אינו בכלל עשה הכללית ע"ש במ"ל ולהר"מ בלאו הכי אינו חושב לאו הבמ"ע במנין. ע' ס' המצות להר"מ אך אפילו להרמב"ן מודה בזה כדברי המ"ל והבאתי לעיל ג"כ ע"ש. ואפ"ל דעל ידי מילת זכרים אין הפסח אסור בהנאה למי שיש לו זכרים או עבדים ערלים ונ"מ לקידושין כמ"ש כ"פ דוקא היכי דכתיב לא תאכל יש במשמע אה"נ לר"א אבל כאן דכתיב בלשון עשה ומלתה אותו אז יאכל אין בכלל לאו הזה איסור הנאה וע' תוס' פסחים כ"א ע"ב ד"ה כ"מ וכו'.

והנה פשוט דדוקא על כזית עובר בעש' זו אבל פחמ"כ א"ע ודין ח"ש יש לו שאסור מן התורה ועפמ"ג יו"ד פתיחה לה' שחיטה וכאן ודאי בעינן כזית ע"ש ותבין. והנ"מ לענין אם אוכל כזית דג"כ אין לוקין דהוא רק לאו הבא מ"ע דאין לוקין ובין ח"ש שהוא אסור ג"כ מן התורה כתבתי כ"פ בחיבורי זה. ומצאתי כן בפרי מגדים דנ"מ לענין שבועה דאין חל על עשה ועל ח"ש חל כיון דאינו מפורש בתורה עתו"ס שבועות סוגי' דכולל ובמש"ל. ונראה ג"כ לענין הנאת גרון ושלכד"א שוה לכל איסורי מאכל שבתורה ולענין כא"פ הכל מבואר לעיל וא"צ לכפול. ולענין לבזבז ממונו שלא לעבור ביארתי לעיל דאפשר דוקא במצות עשה לעבור בשוא"ת א"צ לבזבז יותר מחומש אבל בלאו הבמ"ע לעבור בקו"ע אפשר דדינו כל"ת דכל הון בוז יבוזו לו עמש"ל. גם לענין תשובה אפשר דינו כעשה ואף אם דינו כל"ת מכל מקום לאו הנל"ע ג"כ עולה מכפרת אם כן כאן נמי. מכל מקום לענין תשובה לבד דמכפרת בעשה דלא זז משם עד שמוחלין צ"ע אם ג"כ בלאו הבמ"ע הדין ג"כ כן ואי"ה לקמן בדיני תשובה יבואר.

והנה כל החייבי' במצות חייבים בעשה זו וטומטום חוץ שהוא אסור לאכול דאינו נימול ועובר מס' ה"ה אם היו עבדיו ערלים מעכבים אותו ועובר בעשה ודאי דגם האשה מעכבת מילת עבדי' כאשר הארכתי לעיל. ואנדרוגינוס הנימול דמותר לעשות ולאכול מכל מקום מילת עבדיו מעכבים אף מילת זכריו אי אמרינן אנדרוגינוס יכול להוליד כשיטת תוס' יבמות ע"ל מצוה א' אפ"ל דאסור בפסח רק מס' דלמא היא אשה אף שהוליד מכל מקום אינו מוציא מכלל אנדרוגינוס לשיטות אלו ונשים אפשר אין מילת בניהם מעכבת כיון דאינה חייבת למול בנה ודוק' עבדים דאפשר דגם אשה מצווה למול עבדים עמש"ל מצוה זו ומצות מילה ולעורר באתי. והנה כ' לעיל דקטן סובר הר"מ דמיעטה התורה בפירוש אם כן מותר להאכילו אם יש לו עבדים ערלים אך חו"ש אינם נתמעטו מכתוב הזה ע"כ הדין ככל איסורי תורה דאין ב"ד מצווים להפרישו אך אסור להאכילם בידים אם יש להם בנים או עבדים כנלע"ד ב"ה. ועיין מגן אברהם סי' רמ"ט וסי' שמ"ג יש סוברים דאיסור עשה מותר להאכיל בידים ודוקא איסור לאו אסור אפ"ל דלאו הבמ"ע הוי לאו לענין זה ויבואר לקמן ב"ה ואין כאן מקומו וצריך ביאור מיוחד לע"ד לברר וללבן. ואם יש לו זכר טומטום או עבד אין מעכב את הבעלים כיון דא"ר למול ע' יבמות ור"ם ואם יש לו אנדרוגינוס מעכב מס' שמא זכר הוא עד שימול אותו. ואפ"ל דגדול ערל שיאכל הפסח חוץ שעובר בל"ת דכל ערל וכו' נוסף לזה עובר על עשה ג"כ דומלתה כיון דמוטל על עצמו שימול לא גרע ממילת בניו ועבדיו דעובר בעשה ודעת ר' אליעזר במכילתא מובא בתוס' יבמות וברש"י בחומש דאין מילת העבד מעכב את האדון

ודריש ומלתה וכו' היינו העבד ואע"ג דכתיב כל ערל מכל מקום כתבו התוספות גם כן לעבור בעשה ה"ה לדידן בערל עצמו עובר גם כן על עשה נוסף על ל"ת ויש נפקא מינה כמבואר כמה פעמים בח"ז. ואם א' קנה מחבירו עבד שאינו נימול בקנין אגב עח"מ סי' ר"ב ובב"ק או במשיכה דהוי ג"כ קנין דרבנן דעבד נקנה במשיכה אי מעכב את האדון מפסח זה תלוי אם ע"י דרבנן נעשה דאורייתא ע' אהע"ז כ"ח ולעיל בחיבורינו. אם כן אם נימא דמה"ת הוי של הקונה אם כן מעכב את הקונה ולא את המוכר ואם נימא דע"י קנין דרבנן לא נעשה שלו מן התורה ודאי אינו מעכב את הקונה דמה"ת אינו שלו וחז"ל לא העמידו דבריהם במקום פסח אך להמוכר כיון דהוי שלו מן התורה מעכב את המוכר אך אפ"ל דעכ"פ המוכר א"י להשתמש בו דמדרבנן אינו שלו על כל פנים לא הוי עבד איש לשיטת הירושלמי דגם מעוכב ג"ש אף דצריך ג"ש מכל מקום לא מיקרי עבד איש אם כן ה"נ הו"ל כמו הפקירו ויש עוד להאריך בזה ובכמה ענינים במצוה זו אך במצוה זו הפסקתי בין הפרקים כי עברו ימים שהי' יסורים של ביטול תורה השי"ת ינחמני וישמחני ויגמור עלי עוד לברר היטב ובדעה צלולה ורחבה אמן:

והנה הש"ס מקשה עבד איש ולא עבד אשה ולכאורה כיון דהוי רק עשה כמ"ש אם כן הו"ל מ"ע שהז"ג אם כן אפשר דבאמת נשים לא מחייבי במצות עשה זו צ"ל דדוקא במצות עשה שהז"ג שהוא בקו"ע נשים פטורות כציצית ותפילין וכדומה אבל בלאו הבמ"ע נשים חייבות דהוי שוא"ת וסברא זו מוזכרת באחרונים אך אין מכאן ראי' כיון דנשים חייבות בעשיית פסח ובאכילה עש"ס וזה הוי דיני המצוה כמש"ל ול"ש לומר שפטורים כיון דחייבים בעשה הכוללת ג"כ חייבים בדיני המצוה כי זה הוי דיני המצוה ע"כ אין נחשבים במנין המצות כמש"ל וז"פ. ואם הי' לו זכר או עבד למול ועשה שליח למולו אם מותר לעשות פסח או לאכול מכח חזקה שע"ש ע' עירובין פ"ג אי חזקה שע"ש בדאורייתא או מסרו לב"ד שימולו הם ובב"ד כ"ע מודים שאין ב"ד מתעצלים ע"ש והדברים ארוכים ואין כאן מקומו. ולאו זה דערל וגם העשה דמילת זכריו ועבדיו נוהג ג"כ בפ"ש עש"ס ור"מ ספ"י הדברים שבין פ"ר לפ"ש אבל מצוה זו נוהג גם בפ"ש ועשאג"א פלפל בכמה דברים שכתבתי לעיל ואין ביכולתי לעיין מטעם הנ"ל והמעיין במש"ל מצות מילה ומצוה זו ולקמן פ' אמור ואלו הג' מצות יהי' לאחדים בידו תלי"ת ימצא הערות נכונות והשם יתברך יגמור עלי לשנות פ"ז בהרחבה:

סעיף ב

ובו אינו אוכל וכו'. ז"ל הר"מ פ"ט ה"ח כל ערל וכו' אבל אוכל במצה ומרור וכן מותר להאכיל לגר תושב ושכיר עכ"ל דקדק בלשונו דערל חייב לאכול מצה ומרור דישראל

הוא אבל גר תושב ושכיר דעכו"ם הוא מותר להאכילם עיין היטב תוס' יבמות ע"א ע"א ד"ה בו ופסחים כ"ח ע"ב תוס' ד"ה כל ערל וד' ק"ב תוד"ה כל בן נכר ואין כאן מקומו להאריך ומראה מקום אני לך. והנה מ"ש דהפשט הוא דמותר לאכול מצה ומרור צריך אני להתלמד דודאי מצה באמת חייב דאף על גב דאינו אוכל הפסח מכל מקום מצה לא תלי בפסח דמצה בזמן הזה אף על גב דליכא פסח מכל מקום היא דאורייתא דהלכה כרבא בפ' ע"פ וכן מבואר בר"מ פ"ו מה' חו"מ ה"א שכתב דחייב בכ"מ ובכ"ז ולא תלה אכילה זו בקרבן פסח אלא זו מצוה בפ"ע אבל מרור דמבואר בפ' ע"פ דמרור בזה"ז דרבנן וכן מבואר בר"מ פ"ז הי"ב וז"ל אכילת מרור אינה מצוה מן התורה בפ"ע אלא תלוי' היא באכילת הפסח שמ"ע אחת לאכול בשר הפסח על מצה ומרורים והיינו שהוא רק דין מצוה של פסח וכ"כ פ"ח מהק"פ ה"ב וז"ל אבל המרור בלא פסח אינו מצוה שנאמר וכו' אם כן לפ"ז כל שאינו אוכל הפסח כגון ערל או מילת זכריו ועבדיו או טמא ובדרך רחוקה כיון שאינו אוכל הפסח אין עליו מצוה כלל מן התורה לאכול מרור והר"מ סתם וכתב אבל אוכל במצה ומרור נראה דמרור ג"כ חייב כמו מצה וכן מבואר בברייתות פסחים כ"ט ופ' ע"פ ויבמות פ' הערל ולומר דהוא רק אשגרת לישנא והכוונה היא רק על מצה דבר זה צ"ע ולכאורה מסוגיא דפ' ע"פ נ' דטמא ושהי' בדרך רחוקה או ערל אפשר דאינו תלוי בפסח אם כן גם במרור חייב רק בזה"ז ס"ל דמרור מדרבנן אבל בזמן הבית אפשר אף דמי שאינו אוכל בפסח מכל מקום חייב במרור דהנה רבא ס"ל דמצה מן התורה דכתיב בערב תאכלו מצות דאהדרי' קרא וראב"י סובר דגם מצה בזה"ז דרבנן והא דאהדרי' קרא דצריך לטמא ושהיה בדרך רחוקה דאוכל ורבא ס"ל דלא גרע מערל אם כן חזינן דראב"י ס"ל דגם מצה האידנא מדרבנן מחמת הפסוק על מצות. ומכל מקום ס"ל דטמא ושהי' בד"ר וערל וב"נ יחייב במצה ומרור מפסוק זה דבו אם כן חזינן דחילוק יש בין זמן דליכא פסח כלל א"ח במצה לראב"י ובזמן דאיכא פסח ס"ל דמצה מדאורייתא אף שאינו אוכל פסח אף דתלוי זב"ז מצה בפסח מכל מקום דוקא בזמן דליכא פסח כלל אבל בזמן דאיכא פסח אף שהוא אינו רשאי לאכול חייב וכן רבא לא פליג עליו וסובר דקרא בערב ל"צ לזה דאפילו בלאו האי קרא היינו יודעים דטמא וכו' חייבים אך בזה"ז לא היינו יודעים ע"כ אהדרי' קרא ע"ש אם כן לרבא ג"כ נהי דס"ל מרור בזה"ז דרבנן מכל מקום דוקא בזה"ז דלא אהדרי' קרא אבל בזמן הבית ערל וב"נ כמו דלראב"י וכן לרבא אי לא אהדרי' קרא הוי מצה ג"כ דרבנן בזה"ז ומכל מקום סוברים דטמא והי' בדרך רחוקה בזמן הבית הי' חייב במצה אם כן מרור נמי נהי דלא אהדרי' קרא אם כן א"ח בזה"ז אבל בזמן הבית מקרא דבו מרור ג"כ חייב כמו מצה לראב"י וכן לרבא אי לא

אהדרי' הוי מצה דרבנן דתלוי בפסח מפסוק דעל מצות ומכל מקום טמא וכו' חייבים מן התורה מפסוק דבו אם כן ה"נ לרבא דמרור לא אהדרי' קרא וכן לראב"י דאין לו פסוק על מצה בזה"ז ומכל מקום בזמן הבית טמא וכו' חייבי ה"נ אם כן לדידן נמי נהי דהתורה אהדרי' קרא רק למצה ולמרור לא אהדרי' והוי דרבנן זה דוקא בזה"ז אבל בזמן הבית בכ"ע חייב מפסוק דבו וכו' אם כן האמת דבזמן הבית חייבים טמא ושהי' בד"ר אף בלא אכלו פסח ובזה"ז הוא דרבנן דלא אהדרי' קרא. ומכל מקום צ"ע דמל' הר"מ משמע דמרור הוא רק דין מדיני המצות אם כן כ"ה דאינו חייב בפסח א"ח במרור אם כן מגמרא משמע דאי מצה ג"כ רבנן אם כן ג"כ הוי דיני המצוה ומכל מקום חייב בזמן הבית ערל וטמא. ואפ"ל דבאמת לראב"י דסובר דפסוק זה אצטריך לטמא אם כן עכ"ל דגזירת הכתוב כך דבזמן הבית חייב ערל וטמא מפסוק דבו וא"כ ממילא במרור ג"כ חייב מפסוק דבו דמה"ת לחלק בין מצה למרור אבל לרבא דסובר דאהדרי' קרא למצה בזה"ז דכל אלו נלמדים מבו אם כן כיון דחזינן דהתורה חייבה במצה בכ"מ ולא במרור אם כן גם מפסוק בו אמרי' בו וכו' אבל במצה אוכל דמצה אינה תלוי בפסח דחזי' דג"כ בזה"ז חייב אם כן ילפינן מבו ג"כ רק מצה לחוד ומרור שם אשגיר' לשון הוא ואי לאו האי קרא לרבא אם כן באמת הי' מרבינן מצה ומרור דאין חילוק אבל השתא מרבינן רק מצה ואי דל"ל בערב וכו' ת"ל מבו דאל"ה קרא הוי מוקמינן דוקא בזמן המקדש וה"א דגזירת הכתוב הוא אבל השתא הוא רק מצה ע"ש בסוגיא. גם צ"ע דכאן מבואר כיון דכתיב על מצות ומרורים אם כן בזמן שאין פסח אין מצה ומרור אך רבא ס"ל דמצה אהדרי' קרא אבל מרור דרבנן דלא אהדרי' קרא וערש"י פסחים צ"א ע"ב דפסח מצה ומרור בראשון חובה מכאן ואילך רשות רש"א אנשים חובה ונשים רשות ופריך בגמ' אי ר"ש קאי אמצה וכי לית לי' לר"ש היקיש' דל"ת חמץ ונשים ישנן בב"ת חמץ ישנן בקום אכול מצה וכ' רש"י דל"ל דר"ש קאי אמרור דנשים רשות ז"א כיון דכתיב על מצות ומרורי' בהדי הדדי ואם חייבים במצה חייבים במרור ע"ש. ובאמת מה זה ראיה הא חזינן כאן דכתיב על מצות ומרורים ואהדרי' קרא למצה אמרי' דרק מצה אבל מרור לא אם כן גבי נשים נמי דלא חייבה התורה בהיקשא רק מצה ולא מרור ואפילו את"ל ולחלק מכל מקום האמת לר"ש כ"ה כיון דסובר דפסח בנשים רשות אם כן המרור ג"כ רשות דאם אינם רוצים לאכול פסח גם במרור אינם חייבי' כי מרור תלוי בפסח כמ"ש. והנה אפשר לומר דמה דכתב הר"מ דב"נ וערל אוכלי' במצה ומרור היינו דרשאים לאכול ול"ק לי' קו' התוס' וכי מצה קדושה אית בי' אבל באמת האידנא כיון דהתורה התירה הו"ל חיוב אך דוקא מצה ולא מרור כיון דאין אוכלים הפסח ובפרט כיון דכתיב גם תושב ושכיר

ושם בודאי רק דרשאים דאינם מחויבים דהם עכו"ם גמורים וע"ש בתוס' ובכל מצוה זו לא באתי רק לעורר כי כתבתי בחפזי בלא עיון כמש"ל ואקוה שבעזה"י אשנה מצוה זו לברר וללבן הדברים:

מצוה יח

סעיף א

שנאמר וכו'. הדינים מבוארים באריכות בראשונים ואחרונים ואין דרכי בחיבור זה להאריך בענינים כאלה רק לעורר. הנה ד"ז דמצוה להקדיש הוא בר"מ פ"א ה"ד ועלח"מ ומ"ל דפוסק כחכמים בערכין ע"ש. והרא"ש פוסק כר' ישמעאל שם דא"צ להקדישו ערש"י בחוקותי פסוק אך בכור שור מבואר דפסק כרבנן והרמב"ן שם רצה להשיגו ותמיהני שדברי רש"י הם כרבנן ועיין במזרחי שהעיר בזה ע"ש. ומלשון הרהמ"ח נראה דנלמד מפסוק זה דכתיב קדש ובאמת פסוק זה נאמר על אדם ובכור בהמה טמאה ג"כ רק הלימוד הוא מפסוק תקדיש לה' אלהיך וכ"ה בש"ס דערכין כ"ט ובר"מ כאן והפסוק הוא בפ' ראה ושם נאמר כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך וכו' היינו דוקא בכור בהמה טהורה. ומסידור ד' הר"מ שכתב קודם לזה בה"ג דין בכור בעל מום בין שנולד במומו ואח"כ כ' ד"ז נראה דאף בכור בע"מ שנולד במומו מכל מקום מצוה להקדישו כי באמת גם בכור בע"מ הוא קדוש לכ"ד לענין גיזה ועבודה ועוד עניני ה' בכורות וגזירת הכתוב הוא דמצוה להקדישו בפה ואין זה מקדיש בע"מ למזבח דעובר בלאו עש"ס ור"מ ה' איסורי מזבח דדוקא למזבח דאין בע"מ ראוי למזבח אבל כאן דאומר ה"ז קודש היינו לבכור דגם בע"מ יש לו קדושת בכור לכמה ענינים וגם בח"ל אף דלא חזי להקרבה כמבואר לקמן בעזה"י מכל מקום מצוה זו להקדיש בפה הוא תמיד כנלע"ד פשוט:

סעיף ב

וחייבים וכו'. אינו מבואר בדברי הרהמ"ח אם הבכור ניתן לאנשי משמר דוקא או רשאי ליתן לכל כהן שירצה ולשון הר"מ פ"א מהל' בכורות הט"ו ויראה לי שהבכור ניתן לכל כהן שירצה ועיין כסף משנה דהיינו דטוה"נ לבעלים על כל פנים מבואר דא"צ ליתן לאנשי משמר אלא לכל כהן שירצה וכ"מ בדבריו ה' בכורים פ"א היו"ד. ולענין אם יש לבעלים טוה"נ בבכור תם או בע"מ דעת הר"מ פי"ב מה' תרומות ה"כ שיש לו טוה"נ וז"ל רשאי ישראל לומר לישראל אחר הילך סלע ותן תרומה או בכור או שאר מתנות לפלוני כהן בן בתי וכ"פ הכסף משנה כאן בד' הר"מ אבל הטיו"ד סי' של"א השיג על הר"מ דמבואר בבכורות פ' עד כמה דבכור ומתנות אין בהם טוה"נ וכו' כיון דקדושת דמי' אתי

למטעי דכבר איתחל קדושתי' ועב"י שם מה שתירץ. והנה לכאורה לטעם הגמר' כיון דקדושת דמים וכו' ע"ש ברש"י אם כן בבכור תם יש בו טוה"נ לבעלים דל"ש ה"ט ואפשר דלא חילקו חכמינו זכרונם לברכה וד"ז הוא מדרבנן כמבואר בש"ס משום דאתי למטעי אבל מדאו' יש לבעלים טוה"נ אפילו בבכור בע"מ ונ"מ לענין קדושין אי אזלינן בתר דאורייתא מקודשת למאן דס"ל טוה"נ ממון אבל אי אזלינן בתר דרבנן כיון דחז"ל אפקרי' לממון ל"ה דין ממון והדברים עתיקים. וגם לענין קידושין פ' הר"מ פ"א מהמ"א דטוה"נ אינו ממון לענין קידושין ואין כאן מקומו. על כל פנים יש לבעלים טוה"נ מן התורה לכ"ע אך רבנן גזרו והר"מ ס"ל דבכ"ע יש להם טוה"נ אף מדרבנן ע"ש בב"י. שוב מצאתי במהרי"ט אלגאזי לבכורות האריך בזה והקשה על הר"מ מסוגית הש"ס ופלפל באורך דהר"מ היה לו גירסא אחרת וע"ש עוד שכתב דהר"מ דחה סוגיא זו מסוגיא דערכין כ"ח במשנה הבכור בין תם בין בע"מ מחרימין וכו' אומדין כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה ליתן לבן בתו כהן וכו' מבואר להדי' כהר"מ וג"כ מפלפל שם דמדאורייתא יש לו טוה"נ אם כן שם מיירי מן התורה אך להשיטות שתלוי בהפקר ב"ד אם כן אין לו כלל טוה"נ וגם מפלפל שם אי יש חילוק בין תם או בע"מ דבתם ל"ש גזירת חכמינו זכרונם לברכה ותמהני על גדול כמותו איך לא זכר דהוא ק' הטור על הר"מ ותי' רבינו הב"י שם וצריך עיון גדול :

סעיף ג

ואינו וכו'. זה מבואר במשנה פ' ע"כ ור"מ פ"א וע"ש בש"ס דילפינן צאן מבכור בניך דהיינו ל' יום ושור ילפינן מלאתך דהיינו ביכורים דהוא נ' יום מעומר עד עצרת ואף לרבא שם הלימוד מזה ע"ש. ולכאורה כיון דילפינן דקה מבכור בניך אם כן אסור ליתנו ביום ל' רק אחר ל' כמו פדיון הבן דהוא לאחר ל' ע"ש בש"ס וגסה דילפינן מביכורים אם כן ביכורי' הוא יום הנ' וביום נ' בעצמו רשאי ליתנו לכהן אם כן הדינים אינם שוים שהטיפול בדקה הוא עד לאחר ל' והטיפול בגסה עד חמשים ויום הנ' רשאי ליתנו ובמשנה אינו מבואר זה רק בדקה ל' ובגסה נ' נראה דלענין היום האחרון שניהם שוים ובאמת כפי הילפותא גם בזה יש חילוק וגם הר"מ והרהמ"ח ובשו"ע כולם סתמו כלשון המשנה וכבר עמדו רבותינו התוס' כ"ו ע"ב ד"ה מלאתך ולא תי' כלום ומצאתי במהרי"ט אלגאזי בשם תוס' חיצונית תי' דלכתחלה אין יחיד מביא ביכורים בעצרת שהוא יום טוב וצריך להביא קרבן וגם הביכורים עיין ר"מ ה' ביכורים והוי נו"ן דאינם קרבין ביום טוב ע"ש ע"כ לכתחלה לא יביא ואני כתבתי בחיבורי זה לקמן דרשאי להביא קרבן זה אף ביום טוב כיון דנקרא קרבן שמחה ויוצא משום שמחת י"ט ג"כ ואפ"ל דמילתא דפסיק'

דהתורה כתבה דמביא ביכורים בעצרת וכשחל עצרת בשבת ודאי אינו רשאי להקריב כי הקרבנות הללו אין דוחים שבת ע"כ ביום שלאחר עצרת היא מילתא דפסיק' ע"כ צריך ג"כ חמשים שלמים כאן היינו ליתנו ביום נ"א אבל פדיון הבן מן התורה אינו אסור אפילו בשבת ע"כ יום ל"א מלת' דפסיק' כנלע"ד ועוד אפ"ל כיון דבמשנה מבואר דהיו מביאים עם הביכורים גוזלי עולות אם כן העולות ודאי אין מקריבין ביום טוב אם כן לכתחלה לא היו מביאים ביום טוב אך באמת דגוזלי עולה לא מצינו חיוב בתורה וע"ש במשנה בביכורים ובר"מ רק הקרבן שלמים הי' מצוה מן התורה עכצ"ל כדכתיבנא. שו"ר בתיו"ט תירץ קושית התו' דלרבא דמסרו הכתוב לחכמים ל"ק קושית התוס' ע"ש על כל פנים הדין הוא דוקא לאחר שלשים ולאחר נ' רשאים ליתנו ולא יום השלשים ולא יום החמשים כ"נ:

סעיף ד

ובח"ל וכו'. לאו דוקא ח"ל אלא בזה"ז כיון שאין מקדש אפילו בא"י וז"פ. ומ"ש נועל דלת בפניו נראה דס"ל דחיוב הוא לנעול דלת ועיין בע"ז י"ג ע"ב ד"ה נועל הקשו אמאי לא הצריכו לנעול דלת בבכור בזה"ז וע"ש מה שתירצו ומבואר מד' דאין חיוב ועיין במרדכי הביא דעת הרא"ם דכתב דמוכח דמותר לנעול דלת ע"ש והמפרשים דס"ל ממתין וכו' ס"ל דאסור לנע"ד וע' תוס' בכורות כ"ה וברא"ש בכורות סוף המס' ובט"ז דסובר ג"כ דאסור לנע"ד ל"מ ישראל ודאי אסור דצריך לקיים מצות נתינה לכהן אלא אפילו הכהן אסור מחמת בזיון קדשים והפסד קדשים דכל הקדשים כיון דצריכים פדיון והפדיון יפול לים המלח ע"כ נועל דלת אבל כאן אם יפול בו מום יאכלנו במום אסור להפסיד והוא בזיון קדשים ג"כ ולפי זה נראה דגם ס' בכור אעפ"י דאין נותנו לכהן מכל מקום כיון דראוי לאכול במומו לבעלים הוי בזיון קדשים ועיין ביו"ד סי' ש"ע דפוסק סתם כסברא זו דאסור לנע"ד ובנוב"י ביו"ד פ"א פ"ב פ"ג פלפל בזה ואין להאריך:

סעיף ה

אם נפל בו מום יאכל וכו'. דכחולין נחשב כוונתו דאפילו לעכו"ם וכ"מ בר"מ פ"ח להדיא וכ"כ הרהמ"ח פ' קרח משצ"ג וע' תוס' ורא"ש בכורות ל"ב ע"ב פסקו ג"כ כן וע"ש מ"ש בשם בה"ג ולענין אם מותר להאכיל לכלבים דעת תוס' ורא"ש דגם לכלבים מותר להאכיל כ"נ מדבריהם אבל דעת הרשב"א והר"נ פ' בהמה המקשה דלכלבים אסור להאכיל בכור בע"מ ועיו"ד סי' ש"ז ש"ך סק"ח דעתו דאינו מוכח מתוס' ורא"ש דמותר להאכיל לכלבים ע"ש והחמיר בזה ולענ"ד נ' כן מדברי הר"מ והרהמ"ח מדלא כתבו בפירוש רק לעכו"ם מכלל דלכלבים אסור וער"מ פ"ט מה' ביכורים לענין זרוע ולחיים

וקיבה כ' בפירוש דרשאי ליתנן לעכו"ם או להאכילם לכלבים וכאן לא כתב כן נראה מדבריו דלהאכיל לכלבים אסור כשיטת הרשב"א והר"נ ע"כ ודאי יש להחמיר בדבר כדעת הש"ך וכבר פלפלו בזה הראשונים והאחרונים:

סעיף ו

דיני המצוה וכו'. ועד איזה וכו' הנה בכור תם נשחט בעזרה ונאכל בירושלים ולכהנים ולנשיהם ולעבדיהם כדין קדשים קלים עיין ר"מ כאן ובה' מעה"ק פ"ה ופ"ט ופ"י ע"ש. ובכור בע"מ נשחט בכ"מ ונאכל אפילו יותר משני ימים ולילה אבל בכור תם אינו נאכל אלא לשני ימים ולילה ע' הכל בש"ס ור"מ כאן ומקומות הנ"ל. והנה מצוה לאכול הבכור תוך שנתו בין תם ובין בע"מ שנא' בתורה לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה כן מבואר בש"ס פ' ע"כ וכאן בר"מ ועלח"מ ואם נולד לו מום תוך שנה אינו רשאי להשהות יותר משנה אך אם נולד יום אחר שנה בזה"ז דהי' צריך להמתין עד שיפול בו מום מכל מקום נותנים לו אחר השנה מיום לידת המום עוד שלשים יום מפני השבת אבידה לבעלים כמבואר בש"ס ופרש"י נ' מדבריו דוק' אם הבכור הוא אצל ישראל אבל אם הוא אצל כהן אין נותנים זמן כלל אבל התוס' כ' שם דגם לכהן נותנים ל' יום מיום שנולד המום ואם נולד מום ט"ו יום קודם השנה נותנים לו לאחר השנה רק ט"ו יום הכלל ל' יום מיום המום ומדברי הר"מ נראה ג"כ כד' התוס' שלא חילק בין אם הוא אצל כהן או אצל ישראל וכן בש"ע סי' ש"ו אין מבואר החילוק. והנה ד"ז דמצוה לאכלו תוך שנתו בין תם ובין בע"מ הוא מ"ע מן התורה ע' בסוגיא כאן ובר"ה סוגי' דבל תאחר ומהרי"ט אלגאזי האריך דגם בע"מ מצוה מן התורה תוך שנה והשיג על הלבוש והט"ז שמבואר מד' דאינו אלא משום תקלה גבי בע"מ וע"ש מה שהקשה דאם בע"מ ג"כ דאורייתא איך נותנים לו ל' יום אחר השנה מפני השבת אבידה הלא עשה דממון אינו דוחה דבר מן התורה ע' בסוגיא דב"מ ובאמת אם נולד לו מום אחר שנה כיון שעבר עליו שנה א"ע עוד בעשה עד שנה הבאה וזה מבואר בבעה"מ בר"ה אך מזה ודאי קשה אם נולד לו מום ט"ו יום קודם תשלום השנה למה נותנים לו עוד ט"ו יום בשנה השניה הלא עבר בעשה וע"ש שה"ר מלקמן גבי מעשר בהמה בע"מ דאינו נמכר שחוט מחמת דהוא רק איסור דרבנן ובמעשר של יתומים ל"ג חכמינו זכרונם לברכה ונמכר בשל יתומים משום השבת אבדה אלמא דוקא משום דהוי רק דרבנן מותר משום השבת אבדה אבל אם הי' דאורייתא לא הי' ניתר משום השבת אבדה וע"ש שמביא בשם המאירי ב"ק סוגיא דקדשים קלים וכו' שכתב אי הוי דאוריית' אף דהשבת אבידה היא מ"ע ודל"ת מכל מקום איסור לא נדחה מפני ממון כמבואר בב"מ אם כן כאן כיון דהוי מן התורה איך נדחה איסור מפני

ממון והאיך עקרו חכמינו זכרונם לברכה ד"ז ע"ש ובאמת בקל יש לחלק דהתם היתרו בקו"ע למכור לא יוכלו חכמינו זכרונם לברכה לעקור דבר בקו"ע משום הש"א אבל כאן הוא שוא"ת ובשוא"ת יוכלו חכמינו זכרונם לברכה לעקור כמבואר באריכות פ' האשה רבה ביבמות גם דברי המאירי צ"ע דמאי זה עשה דהש"א הוא עשה לאיש אחר ולהציל הבעלים ממונם אבל כאן דנפסד אצל הבעלים ואם אינם רשאים עפ"י התורה מאי עשה שייך אך באמת הפשט דחז"ל מפני הפסד ממון עקרו אם כן בודאי בק"ע דא"י לעקור אפילו משום סייג בכ"ש משום הפסד ממון אבל בשוא"ת יכולין לעקור גם משום ה"מ אך ד"ז צ"ע רב בברכות וב"מ ואין כאן מקומו. וכבר הארכתי לעיל דאף מצוה עוברת א"צ לבזבז הרב' ומכ"ש דחז"ל יוכלו לעקור מ"ע דהוא בשוא"ת וע' מצות דלעיל שהארכתי בענינים אלו.

והנה בכור תם אסור להשהות שנה חוץ מה שעובר על עשה דשנה בשנה עוד עובר על בל תאחר ע' בר"ה ולשיטת הר"מ להלכה לא משכחת שנה בלא רגלים דלא בעינן רגלים כסדרן וגם צריך שנה תמימה ואם נתעברה נתעברה לו כאחרים דאין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים ער"ה ובכל יום ויום עוברים וגם על ב"ת ע' בסוגי' שם ובעשה זו דעת בעה"מ דא"ע אלא בכל שנה ע"ש והנה בש"ס שם מבואר דכל הקדשים שוה לבכור לענין זה ג"כ לענין העשה והר"מ פי"ד מה' מעה"ק שכתב שם דין דב"ת ברגלים ולא הביא ד"ז דעובר ג"כ בעשה אם עבר עליו שנה ואפשר כיון דאין רגלים אם כן ממילא עבר על הלאו וגם נ"מ כ"כ כיון דלא משכחת לה שנה בלא על העשה דובאת והבאת, אך כאן פ"א הי"ג ז"ל עבר ואיחר הבכור לאחר שנתו אף על פי דעובר בל"ת וכו' ובוודאי הכוונה מחמת בל תאחר דלפני זה הוי רק עשה וב"ת הוא ברגלים וממילא עברו עליו ג' רגלים ע"כ עובר בלאו אך באמת הר"מ לא פסק כאחרים ע' ה' קידוש החודש ועפ"א מה' חו"מ בלחם משנה שם על כל פנים מבואר מהש"ס דאין הלכה כאחרים אם כן להר"מ משכחת לה שנה בלא רגלים כיון דעצרת פעמים וא"ו פעמים זיי"ן ע"ש בר"ה אם כן צ"ע למה לא הביא הר"מ בה' מעה"ק ד"ז דמשכחת לה בלא רגלים על כל פנים הי' צריך להביאו שעובר בעשה ואע"פ דבלאו הכי ברגל א' עובר בעשה מכל מקום נ"מ אם חלה ברגל או באיזה ענין שהבעלים פטורים מן הראי' דליכא עשה דרגל א' ע"ש בסוגיא דר"ה אבל עשה זו דשנה עוברים וגם כאן היאך כ' סתם דעובר בלאו כיון דמשכחת לה שנה בלא רגלים אם כן משכחת לה דעבר שנה ולא עבר רק בעשה ואך באמת אפ"ל כפשטא דהש"ס בר"ה כיון שעובר עליו שנה עובר בב"ת אף דאינו אלא עשה מכל מקום מבואר שם לפ"ז דר"מ סובר דרגל א' עובר בלאו כיון דרחמנא אמר אייתי ולא אייתי ממילא קם

לי' בב"ת ונהי דפסקינן דלא כוותי' אפשר דוקא לענין רגלים דנפקא לן מקראי אבל לענין שנה כיון דרחמנא אמר אייתי ממילא קם בב"ת אם כן כאן כוונת הר"מ דבשנה לחוד עובר על ב"ת ושם בה' מעה"ק סמך עמ"ש כאן כי עיקר ד"ז דשנה כתיב בתורה גבי בכור לפני שנה בשנה על כל פנים גבי בכור תם הן ברגלים והן בשנה בלא רגלים עוברים על לאו דב"ת וכן אם הבכור חלה ברגלים עוברים בשנה עיין סוגיא דב"ת והענין ארוך מאוד ע"ש ובפ"י ובטו"א ואין דרכי להאריך במה שהאריכו האחרונים. קיצור הדבר דבבכור הן ברגלים בג' רגלים או שנה בלא רגלים אם אמרינן דלא כאחרים עוברים בב"ת או אפשר בעשה ונ"מ אם הי' הבכור חולה ברגלים או יורש דא"ע עב"ת כמבואר פי"ג מה' מעה"ק ובש"ס ר"ה מכל מקום מחמת לאו זה או עשה דשנה בשנה עוברים בכל ענין וכ"ז בבכור תם דראוי למקדש אבל בכור בע"מ דנשחט במדינה א"ע עב"ת דרגלים וכן מחמת שנה בשנה כמש"ל כיון דרחמנא אמר דאייתי ממילא עוברין בב"ת דל"ש זה כיון דנאכל בכ"מ רק מכל מקום עשה הוא דנאכל בתוך שנה וגם הישראל א"ע בל"ת באינו נותנו לכהן ע' תוס' בר"ה רק עשה זו דשנה בשנה ועיין במהרי"ט אלגאזי ולקמן מצות ב"ת מבואר בארוכה וקצת מדברים שכתבתי מצאתי בספרים הנ"ל.

וע' בס' ט"א שהוכיח דשנה זו גבי בכור הוא משעה לשעה ולא מיום ליום כמו בכל מקום דרך משל אם נולד באמצע יום ר"ח ניסן תיכף בכניסת ליל ר"ח ניסן הבא ה"ל שנה אבל כאן אין השנה מסיימת אלא באמצע היום בשעה זו שנולד ע"ש שה"ר. ושנה זו של בכור אם הוא תם מונין השנה משעה שנראה להרצאה דהיינו יום השמיני ובכור בע"מ אם נולד במומו מונין לו משעה שנולד ודוקא בידוע שכלו לו חדשיו אבל באם א"י שכלו חדשיו כיון דל"ח לאכילה עד יום השמיני שיצא מידי ספק נפל מונין השנה ג"כ מיום השמיני כן נתבאר במס' ר"ה וכ"פ הר"מ ועלח"מ וש"ך סי' ש"ו ובטו"א הקשה דאפילו בלא ידוע שכלו לו חדשיו כיון דמה"ת ראוי לאכילה דרוב יולדות בני קיימא ע' בראשונים ויו"ד סי' ט"ו אם כן נהי דמדרבנן אסור באכיל' מכל מקום דוק' להחמיר אבל מנלן להקל על דברי תורה כיון דמה"ת נשלם השנה מיום שנולד וע"ש שהוכיח מזה דבע"מ אינו בעשה לאכול תוך שנה כהפוסקי' שהבאתי לעיל אך במהרי"ט הוכיח בראיות דבע"מ ג"כ הוא מן התורה לאכול בתוך שנה ועמד ג"כ בקושיא הנ"ל. וגוף ד"ז אי ס' נפל מן התורה דעת תוס' דהוא דרבנן דאזלינן בתר רובא ומהר"מ נראה דהוא סד"א אך מכל מקום קשה לשיטתו דהוא ס"ל סד"א מדרבנן לחומרא אם כן ראוי לאכילה מיום שנולד וע' מהריט"א וספר פרי תבואה להגאון ר"ז מרגליות שם בתוך התשובות סי' ב' ג'.

ואם עבר ואיחר הבכור לאחר שנה בין תם ובין בע"מ אף על פי שעבר בלאו או בעשה מכל מקום לא נפסל כן מבואר כאן בר"מ והוא מש"ס דר"ה ובכורות דמקיש בכור למעשר דאין נפסל משנה לחברתה ועיין תוס' הקשו מן התורה לפסלו דצריך קרא לאכשורי ועיין בס' מהריט"א שהקשה דהי' סבר' לאסרו מלא תאכל כל תועבה כל שתעבתי ופלפל בסוגיא דחולין פ' כל הבשר ולפענ"ד ל"ש כל שתעבתי לך רק במעשה כמבואר שם בש"ס דחולין כל הקושיות הכל במעשה התיעוב אבל בלא עשה מעשה רק בשוא"ת ל"ש כל שתעבתי לך ועיין בטו"א מה שתירץ לק' התוס' ואף שכתב רש"י בחולין שם דגם אם עכו"ם או קטן בישל בב"ח שייך כל שתעבתי מכל מקום על כל פנים נעשה מעשה אבל בלא מעשה כלל ל"ש זה. ונראה עוד להר"ר לזה דבש"ס שם בחולין מקשה על ר"א דסובר איסור בב"ח מלאו דתועבה ופריך ממעשה שבת וכלאי זרעים וחוסם ולמה לא מקשה מחמץ לאחה"פ דאפילו ר"י דאוסר דיש לו קרא דלא תאכל ור"ש באמת מתיר מן התורה דלא דריש לקרא כר"י ע' פסחים כ"ח ואם נאמר דגם שוא"ת הוא בלאו הזה אם כן ל"ל לר"י קרא ור"ש למה מתיר הא נעבדה עביר' שהשהה בפסח ועבר עב"י וב"י ועשה דתשביתו אם כן ה"ל תועבה אע"כ בשוא"ת ל"ש תועבה הן אמת לפי סברת הש"ס שם בפסחים דר"י אוסר לאחה"פ אפילו חמץ של עכו"ם אם כן לא נעבדה עבירה ע"כ צריך קרא לאסור אבל לראב"י דסובר דוקא חמץ של ישראל וכן לר"ש ורבנן דפוסק כוותי' לאח"ז ואמר דקנסא קניס וכו' ל"ל טעם זה תפ"ל דמה"ת אסור משום לאו דתועבה א"ו בשוא"ת ל"ש תועבה כנלע"ד ויש להאריך בזה ויבואר במק"א אי"ה. והנה במש"ל סק"א דאפילו בכור שנולד במומו מצוה להקדישו עבר"ה דנראה שם דנפקא מה' אלהיך וכו' בכור ע"ש לפי הגירסא ומכל מקום בכור בע"מ אינו בב"ת ע' בט"א אם כן כאן דכתב תקדיש לה' אפשר דוקא תם אבל בע"מ אין מצוה להקדישו בפה ויש לחלק:

סעיף ז

וענין המומין וכו' ואיזה מום קבוע וכו'. דברים אלו מבוארים באריכות בר"מ הא"מ והחילוק שמום קבוע נשחט בכ"מ ומום עובר לא נשחט במדינה ולא במקדש וע"ש בר"מ ולקמן בפ' אמור בחיבור זה שתלי"ת קצת הארכתי בעניני המומין. ובהא"מ מבואר שהרובע והנרבע והמית האדם עפ"י הבעלים או על פי ע"א והנעבד והמוקצה כולם לא נקרבים על המזבח ולא נפדים וכ"כ הר"מ כאן פ"ב גבי בכור דכל אלו ירעו עד שיפול בהם מום קבוע ועיין במהריט"א שהאריך דהא מבואר בזבחים דמוקצה ונעבד ל"ש אחר הקדש דאין אדם אוסר דשא"ש רק לריה"ג דסובר קדשים קלים מ"ב ע"ש בדקי"ד. והר"מ איך דעתו אי כריה"ג או לא עפ"ד דמעילה דין ח' במשל"מ פלפל בד' הר"מ דפעמים

פוסק כריה"ג ופעמים אינו פוסק כוותיה ובפ"ד מהא"מ פסק הר"מ דנעבד שייך אפילו לאחר הקדש אך מוקצה ל"ש אחר הקדש דאין אדם אוסר דשא"ש:

והנה מה שפוסק דנעבד אסור אפילו לאחר הקדש עלח"מ פלפל ותמה על הר"מ ע"ש על כל פנים במוקצה פוסק דאינו פוסל אחר הקדש ובכור הוא קדוש מרחם אם כן היאך פסק כאן דמוקצה ירעה ואינו נקרב הא שם מבואר להיפוך ובפרט בכור דמבואר בבבא קמא דגבי מתנות כהונה מודה רבי יוסי הגלילי גם כן דק"ק הוי ממון גבוה ואפילו אם נאמר דהר"מ ס"ל בכ"ע מ"ב מכל מקום בא"מ כתב דכל הקדשים אין שייך מוקצה לאחר הקדש ע"כ פוסק דלא כריה"ג לענין זה אם כן היאך כתב כאן דמוקצה ירעה ולמה לא חזי להקרבה עיין שם שהאריך ותירץ בדוחק דהר"מ מיירי דאמו נעבדה או אתקצאי דמבואר בר"מ פ"ג מהלכות א"מ דוולדות (הן) אם האם היתה מעוברת ונעבדה בה עבירה אסורים הוולדות למזבח אם כן קודם שנולד אין הבכור קדוש עש"ס ע"כ ירעה דל"ח להקרבה ע"ש שכתב דזה דוחק דהו"ל להר"מ לכתוב בפירוש ע"ש. והנה נר' דמשכחת לה מוקצה גבי בכור דיפסל עי"ז להקרבה [עפ"ד] התוס' בכורות ל"ח ע"ב ד"ה ברקא דלתי' השני מום שאינו עובר מאליו ויוכל לעבור ע"י רפואה שפיר הוי מום קבע לשחוט עליו במדינה וע' מהריט"א פ"ו כ' דמ"מ אם המום נתרפא חזר לקדושתו וראוי להקרבה כמבואר ביומא מום בם אף דבזמן שהיה בו המום הי' נשחט במדינה מכל מקום חזר לקדושתו הראשון ע"ש באריכות וא"כ אם בכור היה בע"מ קבוע שאין עובר רק ע"י סם כ"ז שהי' בו מום קבוע ה"ל מ"ב כמבואר ב"ק דף י"ב ובר"מ אם כן אם אז הקצה אותו לע"ז נאסר משום מוקצה כמו בהמת חולין ואם אח"ז נתרפא חזר לקדושתו ירעה דל"ח להקרבה כיון דמוקצה וגם לא נשחט במדינה כיון דאין בו מום ועל אלו אין שוחטין במדינה ובמקדש אם כן ירעה ושייך שפיר גבי בכור מוקצה. אך לשיטת הרא"ש שכ' דאפילו בע"מ אינו ממון בעלים ק' וד' הרא"ש סתרי אהדדי ע' בסוגיא דפ"ק ועיין באה"ע סי' כ"ח סוף הסימן ובאחרוני' אבל כולם מסכימים דבע"מ הוי ממון בעלים אם כן משכחת לה שפיר. ולקמן פ' אמור יבואר ד"ז אם המום עובר ע"י רפואה היאך הדין לדעת הר"מ אבל מום עובר כיון דלא נשחט ע"י מום זה במדינה ל"ה מ"ב. אך במום קבוע לרוב שיטות דהוי ממון בעלים אם כן בודאי נאסר משום מוקצה ואח"ז שנתרפא א"ר להקריב מחמת מוקצה:

סעיף ח

ומי נאמן וכו'. ע' בכורות ובר"מ ובטיו"ד סי' שי"ד דינים אלו באריכות ולשון הטור הכהנים חשודים להטיל מום בבכור מפני שיש להם טורח גדול לטפל בו עד שיומם

וכו' ולפיכך כל מום וכו' צריך שיעידו שמעצמו נפל ואין הכהן נאמן ועמהריט"א האריך בזה אי דוקא בזה"ז דל"ח להקרבה והוא טורח גדול לכהן ע"כ הוא חשוד להטיל מום ואינו נאמן אבל בזמן בהמ"ק אין עליו טורח כי יכול להקריבו רק הוא מפסיד האימורין וגם א"י להאכילו לכל אדם ובשביל ד"ז אינו חשוד להט"מ ונאמן הכהן א"ד אף בזמן המקדש מפני הנאה קצת שיש לו חשוד בזה ואינו נאמן ומד' הטור נר' דוקא בזה"ז ע"ש פלפול ארוך והרבה ראיות דדוקא בזה"ז חשוד ולא בזמן הבית ואין הזמן מסכים:

סעיף ט

ואם נפלו או נעשה לדעת. עש"ס בכורות ל"ד ור"מ כאן ובטוי"ד שי"ג דאם עשה בידים כיון דעבר על לאו דהט"מ אסור לשוחטו על מום זה עד שיפול בו מום אחר והוא מחמת קנס ולא קנסו בנו אחריו ואפילו לא עשה בידים רק לדעתו הכל אסור מחמת גזירה ואסור לשחטו על מום זה ואפילו בזה"ז דאינו חזי להקרבה וסוברים הרבה ראשונים דאין איסור תורה בהט"מ עיין ר"מ פ"א מהא"מ ולקמן בח"ז פ' אמור הארכנו תלי"ת בענינים אלו מכל מקום קנסו חכמינו זכרונם לברכה שלא לשחוט הבכור על מום זה ופרש"י במשנה דצורם אוזן בכור פירוש דהיינו הכהן שהטיל בו מום ועיין במהריט"א עמד בזה למה דוקא כהן גם אם ישראל עושה מום למה לא קנסו. וע"ש שכ' דבעודו ברשות ישראל ועשה מום ל"ש לקונסו כי הוא צריך ליתנו לכהן ולמה יקנסו לכהן על עבירה שעשה הישראל ולמה נפסיד הכהן בחנם אבל באמת בכור שאינו נותנו לכהן במומו וכן אם נפל לישראל בכור מאבי אמו כהן דא"צ ליתנו לכהן אחר במומו בודאי אם עשה בו מום קנסו לישראל וע"ש שפלפל בזה לדעת הר"מ דסובר ספיקא דאורייתא מן התורה לקולא אם כן אינו אסור להטיל בו מום אם קנסו גם בכה"ג. אך נראה מסוגית הש"ס דאף בדרבנן קנסוהו אף בזה"ז דרוב הפוסקים סוברים דהוא רק איסור דרבנן הט"מ וע"ש. עוד כתב שם דאפילו מכרו לאחר או נתנו לאחר מכל מקום אותו האחר אסור לשחטו דיש להנותן הנאה מזה או להמוכר אך אם מכר לחבירו בזול כמו בכור תם אם כן אינו נהנה מותר לאחר לשחטו וע"ש שפלפל בד' הר"ן בחמץ שעעה"פ ופרטי הד' צריכין חיבור מיוחד ובאתי רק לעורר. ועש"ך סי' שי"ג סק"ב כתב דוקא לכתחלה אסור לשחוט על מום זה אבל אם עברו ושחטו מותר הבשר לאחרים ולא לעצמו ועיין בס' הנ"ל שפלפל בד' הש"ך למה יהי' מותר לאחרים כיון שיש לו הנאה רק אם מכרו בזול וגם גוף הדין שכ' הש"ך שאסור לעצמו פלפל הוא באורך דד"ז אינו ברור דאפשר אם עבר ושחט מותר ומביא ירושלמי דשביעית גבי נטייבה בשביעית ופלפל באריכות דאפשר דמותר בדיעבד ולא העלה דבר ברור. עוד פלפל שם במהריט"א כמו דלא קנסינן

בנו אחריו רק להלוקח או למקבל מתנה דמטי הנאה להנותן או המוכר כמש"ל מהו הדין אם הפקיר הבכור או גר שעשה מום בבכור שלו דגם לישראל קנסו כמש"ל בס' בכור ומת ואין לו יורשים וזכו אנשים מן ההפקר אפ"ל ג"כ דלא קנסו הזוכים כמו דלא קנסו בנו או אפשר דוקא בנו דנפל לי' בירושה בע"כ אבל הזוכים מן ההפקר כיון דמדעתם זוכים שייך קנס וע"ש שה"ר מירושלמי והניח בצ"ע ומכל מקום אני לך.

והנה כאן בש"ס מבואר דאיסור זה אינו רק קנסא דרבנן ולא קנסו בנו ועבתו"ס הקשו מספרי דמבואר שם דמה"ת אסור מהלאו דל"ת כל תועבה ותי' דרבנן לא ס"ל כן ודרשו הפסוק לפסה"מ ולבב"ח וכ"ד הר"מ כאן וכל הראשונים ועפ"ד מה' בכורות במ"ל בפיסקא המתחלת ודע השיג על הרא"מ שתמה אהר"מ שסובר דאין איסור רק מדרבנן מהאי דספרי. ובאמת בש"ס דידן מבואר כן ומביא בשם ס' פר"ח שהשיג ג"כ אהרא"ם בזה. אך ד' הר"מ סתרי אהדדי דכאן פסק כש"ס דילן דאינו אסור אלא מדרבנן ובפח"י מה' פסה"מ פסק דקדשים שהוטל בהם מום אסור מן התורה לאכול ולוקין מלאו דל"ת כל תועבה ולחלק בין בכור לקדשים מנלן ע"ש וע' חולין קט"ו וכאן במהרי"ט האריך גם כן מאוד בזה ומביא בשם ספר בני יעקב שמיישב דברי הר"מ. דפח"י מה' פסה"מ מיירי בזמן המקדש ע"כ אסור משום לאו דתועבה אבל בה' בכורות מיירי בבכור בזה"ז ע"כ לא אסור משום לאו רק משום קנסא וע"ש שהטעים הדבר והניח בקושיא כיון דהוא לאו מאי חילוק יש בזמן המקדש לזמן הזה הא לא דרשינן טעמא דקרא. ולכאורה דברי הבני יעקב פשוטים דבזמן המקדש עוברים בלאו אם מטיל מום בקדשים עש"ס ור"מ פ"א מהא"מ אם כן שייך שפיר הלאו דכל שתעבתי אבל בזה"ז דמטיל מום בקדשים הוא רק דרבנן כיון דלא חזי להקרבה ע' בע"ז דף י"ב ע"ב אם כן אינו אסור מדאורייתא דלא נעשה בו תועבה דמותר מן התורה להטיל בו מום רק מדרבנן אסור ע"כ לא אסור אלא משום קנס. אך באמת הר"מ מדויל ידו משתלי' דהוא סובר דאף בזמן הזה מטיל מום בקדשים עובר בל"ת רק דאין לוקין ע' בדבריו להדיא פ"א מהא"מ ה"ז ועלח"מ שתמה עליו על כל פנים דעת הר"מ כ"ה אם כן גם בזה"ז שייך לאו זה דתועבה כיון דהוא איסור דאורייתא ומכל מקום באמת ניחא ד' הר"מ ע"ל מצוה רפ"ז הארכתי בעזה"י ואכתוב בקיצור. ע' זבחים נ"ט בסוגיא שם ובתוס' ובסוגיא דמגלה שמעתי שמקריבין בבית חוניו ובשבועות בסוגיא דמוסיפין על העיר הכלל בקיצור דהר"מ סובר פ"ו מה' בהב"ח דקדושה ראשונה דירושלים והמקדש לא בטלה בשום פעם ע"כ מקריבין אף על פי שאין בית ובפי"ט מהלכות מעה"ק פוסק דהשוחט והמעלה בזה"ז בחוץ חייב משום שחוטי חוץ כר"י בזבחים דנ"ט כיון דראוי לבא לפנים דמקריבין היום ג"כ אף על פי

שאין בית ודעת הראב"ד שם בה' בהב"ח אינו כן אלא סובר דקדושת המקדש בטלה אפילו קידוש עזרא ע"ש.

והנה סובר הר"מ דבע"ז דרבא סובר דליכא איסור תורה בהט"מ בזה"ז כיון דל"ח להקרבה ע"כ סובר דקדושת המקדש בטלה ע"כ אינו ראוי להקרבה אבל לפי הפסק שלו חזי היום גם כן להקרבה כמו שחייב משום ש"ח כיון דראוי לפתח אה"מ אף בזה"ז אם כן ג"כ חייב בהט"מ אף בזה"ז כיון דראוי להקרבה ע"כ סובר הר"מ שפיר פ"א מה' א"מ דעובר בל"ת על הט"מ אף בזה"ז כיון דראוי להקרבה והא דאין לוקין דלא ברירא לי' דאפשר דמ"מ כיון דמחוסר לבנות מזבח הו"ל קצת מחוסר מעשה והר"מ לא מצא ד"ז מפורש ע"כ פ' דאין לוקין אבל לענין איסור תורה ברור ליה כיון דחזי להקרבה הוא איסור תורה ול"ק קושית הלחם משנה. וכ"ז בכל הקדשים חוץ מבכור אבל בכור כיון דקיי"ל דבכור בח"ל אין מקריבין בבהמ"ק אף שיש לו כל קדושת בכור מכל מקום אין מקריבין אותו עיין ר"מ ה' בכורות פ"א לגירסת הכסף משנה ודעת כל הראשונים כר"ע דמקיש בכור למעשר מה מעשר אין מביאין מח"ל דח"ל פטור מן המעשר כמו כן בכור אין מביאין ומקריבין מח"ל עכ"מ וסוגיא דתמורה כ"א ובזבחים. והנה ידוע דעת הר"מ פ"א מהלכות תרומות דבזה"ז אף בא"י תרומות ומעשרות אינו נוהג מן התורה דבעינן ביאת כולם ואף בזמן בית שני לא נוהג בא"י תרומות ומעשרות אם כן כיון דמקיש בכור למעשר אם כן אין מקריבין בכור ג"כ בזה"ז אפילו הנולד בא"י כמו שנולד בח"ל כיון דאינו נוהג מעשר ואף בזמן בית שני לא היו מקריבין בכורות כלל אם כן עתה אף על פי שמקריבין כל הקדשים דק"ר לא בטלה וגם כשיבנה בה"מ ב"ב מכל מקום כל הבכורים אין מקריבין אפילו שנולדו בזה"ז בא"י דינם כמו שנולדו בח"ל כיון דאינו נוהג מעשרות בכור ג"כ א"נ בזה"ז אף בא"י וכיון דל"ח להקרבה כלל אין איסור תורה בהט"מ דלא קרינן ביה תמים יהי' אם כן הר"מ כאן ה' בכורות מיירי בזה"ז ואין אסור כלל מן התורה ול"ש לאו דתועבה ע"כ אסור לאכלו רק משום קנס וא"כ אין סותרים דברי הר"מ דבפסה"מ מיירי בכל הקדשים אם כן אף בזה"ז לשיטתו עובר על הט"מ בלאו ע"כ לוקין האוכלו משום לאו דתועב' אבל כאן בה' בכורות דמיירי מבכור דאף בזמן בית שני אין איסור להטיל בו מום אלא מדרבנן ע"כ ל"ש הלאו דתועב' רק קנס דרבנן. ומה שדקדק המהריט"א אמאי לא כ' הר"מ בפירוש בזה"ז אין זה דקדוק כ"כ דבאמת בכור בכלל כל הקדשים וכבר כתב בהפסה"מ דעובר על לאו ובכל הקדשים הוא תמיד דתמיד הוא איסור תורה להטיל מום וכאן כתב דיני בכור הנצרכים דבכורים שנולדו בזה"ז אינם אסורים בשום פעם מטעם תועבה כי ל"ח להקרבה רק מטעם קנס

שעבר על דרבנן קנסו חכמינו זכרונם לברכה ועיין בכל הסוגיא תראה שדברי נכונים. ויצא מזה להר"מ גם בכור בזה"ז בא"י ג"כ אינו נקרב לא היום ולא אפילו כשיבנה בה"מ ב"ב כיון דתו"מ אין נוהגין האידנא ולקמן במצות מומין הארכתי בענינים אלו קרובים לאמת והשם אמת יאיר עיני בתורת אמת. והנה בש"ס דילן דמבואר דהוא מטעם קנס אפשר ג"כ מיירי בזה"ז אף דמבואר בגיטין ובמ"ק את"ל צורם אוזן בכור דאורייתא היינו שיש לו עיקר מן התורה ועיין במהרי"ט בסוגיא דג' בה"כ מתירין בכור מביא שם בשם הרגמ"א דמשניות דפירקין מיירי בזה"ז ע"ש אם כן המשנה דצורם אוזן בכור הפלוגתא דר"א וחכמים ג"כ מיירי בזה"ז והגמרא הנשנית על המשנה ג"כ מיירי בזה"ז ע"כ הוא רק משום קנסא כמש"ל:

סעיף י

ראוי להורות וכו'. ער"מ כאן פ"ג דצריך מומחה שנתן לו הנשיא שבא"י רשות ואפילו במום גלוי וגדול צריך דוקא מומחה ואם אין שם מומחה ניתר ע"י ג' בהכ"נ ודוקא במום גלוי ומובהק כגון נשברה רגלו וכן בכור שיצא ח"ל ונפל בו מום מובהק ניתר ע"י ג' בה"כ עכ"ל ועלח"מ הקשה שנרא' מד' הר"מ דבכור בארץ וח"ל שוים דאם יש מומחה צריך מומחה דוקא ואם אין מומחה ניתר ע"פ ג' בני הכנסת וא"כ כיון דהר"מ מתחיל דניתר ע"י ג' בהכ"נ ומשמע אף בא"י אם כן למה כתב אח"כ וכן בכור שיצא ח"ל דהוא כ"ש מא"י ועיין במהרי"ט בסוגי' האריך לפלפל בד' הר"מ ובדהתו"ס בסוגיא אם יש חילוק בין זמן הזה לזמן המקדש ובין א"י לח"ל וכ' שנראה לו עיקר הגירסא בר"מ וכן בכור שנולד בח"ל והגירסא הכתובה לפנינו הוא כפי הגירסא הראשונה שהיו לראשונים בר"מ פ"א דבכור הנולד בח"ל הוא חולין ע"כ צריך לגרוס כאן שיצא ח"ל דאם נולד בח"ל ה"ז חולין גמורים אבל לגירסא שמצא הכסף משנה דהר"מ סובר דגם בכור הנולד בח"ל הוא בכור גמור רק דאין מקריבין אם כן כאן הגירסא בכור שנולד בח"ל ע"ש שביאר הדינים. וכל הבכורות אדם רואה חוץ בכור עצמו כ"ה במשנה פ"ב דנגעים ובבכורות בש"ס דל"א וכ"כ הר"מ כאן ודוקא ביחיד מומחה אבל בתלתא רשאי להיות א' מהם הבעלים כמבואר שם דתלתא לא חשידי. וערש"י בכורות ל"א נראה מדבריו דכהן ה"ל בעלים ואסור להורות לעצמו וכ"נ פשוט דישראל לאו בעלים הוי אפילו בעודו ברשותו דאפילו אם יש בו מום צריך ליתנו לכהן. אך לפ"ז בס' בכור אם נולד בו מום או שנפל לישראל בכור תם מאבי אמו כהן דלא יתן הוא לכהן אחר אסור הוא להורות דעל של עצמו אינו נאמן וער"ש שם שהקשה מכ"מ דמבואר דחכם מותר להורות לעצמו וע"ש בתוס' ותי' דוקא היכא דאתחזק איסורא אסור להורות לעצמו אבל היכא דלא אתחזק

מותר להורות וכאן הוי איתחזק איסורא ועט"ז כאן סימן שי"ב וסי' י"ח ביו"ד אם כן נראה דס' בכור ביד ישראל או ס' בכור כהן שנולד אצלו כיון דלא אתחזק איסורא יכול לראות המום ולהורות. וגם נראה דאם נולד הבכור במומו גם כן מותר להורות לעצמו כיון דלא אתחזק איסורא ע' ביצה בסוגיא דבכור שנפל לבור. ויש לפלפל בזה ולא ראיתי בש"ע שום חילוק. ולכאורה איני מבין לדברי הר"ש דאינו מורה לנפשיה באתחזק איסורא אם כן היאך חכם מורה לאחרים באתחזק איסורא דע"א א"נ במקום חזקה אם לא שהוא בידו כ"ה דעת רוב הראשונים. אך לשיטת המרדכי איש כשר נאמן אבל כל הראשונים לא חילקו בזה. וגם דעת הרשב"א דע"א נאמן אפילו באתחזק חוץ מדשב"ע והדברים ארוכים עסי' קכ"ז ודעת הרבה ראשונים דהבעלים נאמנים על של עצמם אפילו במקום חזקת איסור ע' בדבריהם אם כן למה חכם נאמן להורות לאחרים במקום חזקה וגם אם מורה לאחרים מהראוי שכש"כ לעצמו ואין רצוני להאריך אך דרך רמז ודעתי אי"ה לחבר קונטרס מיוחד בעניני ע"א נאמן באיסורין. אך כעת באתי קצת לעורר למה כשר יחיד מומחה לראות בכורות אחרים כיון דאתחזק איסורא ויבואר במק"א אי"ה. ולומר הא דרואה ופוסק לאחרים דהוי מלתא דעל"ג אולי ישאלו הבעלים חכמים אחרים אבל בדידי' אולי לא ישאל מכל מקום צ"ע ואין כאן מקומו להאריך:

סעיף יא

ודין בכור השותפים וכו'. ע' ש"ס דבכורות וחולין פ' רה"ג דבכור השותפי' ישראלים חייבים בבכורה ושותף עכו"ם הן באם הן בוולד אפילו חלק א' מני אלף פטור מבכורה ואם יש לו שותפות באיזה אבר רואין אם נחתך ויהי' בע"מ פטר ואם לא יהי' בע"מ חייב ע' דינים אלו בר"מ כאן פ"ד וא"צ להאריך ע' דינים אלו בטויו"ד סי' ש"ך. ומבואר בש"ס דממעטין שותפות עכו"ם מבקרך ועיין בסוגיא פ"ק דבכורות דממעטינן מבישראל פרט לשותפות עכו"ם וע' תוס' שם ובחולין פרה"ג דר' אלעי סובר דגם שותפות ישראל פטור ויליף מבקרך דהיינו שלו לבד ולפי זה צ"ל דוקא שלו כמו גבי לולב דהתורה כתבה לכם ושותפת ל"ה לכם כמבואר בסוכה וגם הפקר ל"ה שלו וכן בחמץ דנפ"ל חמץ של אחרים מלך אם כן בהפקר א"ע דלאו שלך הוא [ועיין לעיל ובס' פ"י לענין חמץ הפקר שהבאתי לעיל] אם כן כיון דצ"ל שלו בודאי בהמת הפקר שילדה בכור אינו קדוש ופטורה מבכורה דלאו שלו היא אבל לרבנן דפסקינן כוותי' דדוקא שותפות עכו"ם פטור אבל שותפות ישראל אינו פוטר אע"ג דל"ה בקרך וכו' כמו לולב דל"ה שלו בשותפות אם כן מיעטה התורה דוקא עכו"ם וגם הקדש כמבואר בש"ס אבל הפקר אף דל"ה שלו מכל מקום חייב והוי כמו חלה דממעטינן ש"נ ושל הקדש מעריסותיכם תרי זמני ושותפות ישראל

וכן עיסת הפקר שנתגלגלה בעודה הפקר לא מצינו שיפטר מהחלה כיון דא"צ לכם לא נתמעט הפקר רק הקדש ועכו"ם דאיכא קראי וזה לכאורה פשוט אם כן נראה בפשיטות לדידן בהמת הפקר שילדה בכור ואח"כ זכה אחד בודאי הבכור קדוש כמו כל הבכורים ואפילו בעודו הפקר אסור לשחטו בחוץ ולגוז ולעבוד כמו בכור גמור ולא ראיתי בש"ס שום רמז דיהי' בהמת הפקר פטורה מבכורה וגם בר"מ ובש"ע ואילו הי' הדין כן לא אשתמטי כל גדולים להביא ד"ז ועיין במהריט"א פ"ק דמביא תוספתא בכורות ז"ל בהמת הפקר וגר שמת ואין לו יורשים פטורים מבכורה ופלפל בארוכה מנ"ל לתוספתא זה ולדידי אפשר דהאי תוספתא אתי כר' אלעי דבעינן בקרך אם כן הפקר ל"ח שלו אבל לרבנן דא"צ שיהיה שלו רק עכו"ם או הקדש פוטר דילפינן מקראי אם כן א"צ שיהי' שלו ובהמת הפקר ג"כ חייבת ע"כ לא הביא הר"מ ושום ראשון תוספתא זאת וע' טו"א ר"ה י"ב ע"ב בפסק' המתחלת קצירכם שכ' כדברינו אע"ג דממעטינן עכו"ם מבישראל מכל מקום דוקא עכו"ם לא הפקר דבהמת הפקר חייבת בבכורה וה"ר מר"מ בר רחל דהיה מקנה חיותא לנכרי פ"ק דבכורות ולמה לא הפקיר אע"כ דהפקר אינו פטור מבכורה ולא הביא תוספתא הנ"ל וגם אינו מוכרח דהיה ירא להפקיר שמא יזכה בו אחר אך מצד הסברא כמו חלה דממעטינן של הקדש ועכו"ם כמו כן כאן אבל לא הפקר ול"ד לחמץ דגם של אחרי' ממעטי' מתי' לך וגם גבי לולב [מתי' לכם] ואפילו שותפו' ל"מ לכם עתו"ס פ"ב דסוכ' בפלוגתא דר"א ורבנן לענין סוכה שאולה אבל כאן אינו פטור רק שותפות עכו"ם והקדש אבל הפקר חייב דכל כי האי חידוש הו"ל להפוסקים להשמיענו ד"ז ע"כ שהי' פשוט להם שחייב בבכור' ועיין בשאג"א החו"מ מה שתירץ לק' התוס' דבעינן תרי ערסותיכם פלפול ארוך ומכל מקום צ"ע.

והנה בהמת הקדש כגון פסה"מ שנפדו וילדה זכר פטור מן הבכור' עש"ס הטעם דהוא כצבי וכאיל ואם היה בה מום קודם שהקדיש והו"ל קדושת דמים כ"ז שלא נפדה פטורה מן הבכורה ע' בכורו' י"ד וברש"י. והתוס' פירשו דנלמד מישראל ולא הקדש ודינים אלו עיין ר"מ כאן פ"ה ואין כאן מקומו וע"ע בר"מ כאן ספ"ה הלוקח בהמה ממעות מע"ש בירושלים חייבת בבכורה והוא מהירושלמי עכ"מ ובמהריט"א ה' חלה האריך לפלפל דבירושלמי מבואר דתלוי בפלוגתא לר"מ דסובר מע"ש מ"ג פטורה מן הבכורה כמו בהמת הקדש ולחכמים חייבת בבכורה דהוי ממון הדיוט [ועצל"ח פסחים דף ז' שנסתפק אי במעות מעשר שני אמרינן ממון גבוה ושייך להוא פלוגת' ואשתמיטתי' הירושלמי הזה ושו"ר שבמכ"ה אשתמטתי' נמי ש"ס ערוך מנחות דף פ"ב במתפיס שלמים על מעות מע"ש דמפרש הש"ס דתלוי בפלוגתא אי מע"ש מ"ג ע"ש דמבואר למ"ד מע"ש

מ"ג ה"ה מעות מע"ש וכן מבואר בר"מ פ"ג ממע"ש הט"ז עי"ש] והר"מ ה' מע"ש פוסק דמע"ש מ"ג ואיך פסק דחייבת בבכורה אך באמת הר"מ לשיטתו דבגמ' דידן מבואר דמצה ולולב של מע"ש לר"מ אינו יוצא בה ופטור' מן החלה דה"ל מ"ג והר"מ ה' ביכורים לענין חלה פוסק דחייבת בחלה וכן בהחו"מ פוסק דיי"ח מצה וכן בה' לולב פוסק שאדם יי"ח אתרוג ועיין כסף משנה הלכות ביכורים מיישב ד' הר"מ ובלחם משנה ה' חו"מ ופ"ה מאישות וכבר האריכו כל האחרוני' ואין כאן מקומו להאריך על כל פנים הר"מ לשיטתו אזיל וע"ש באורך. וע"ש עוד שפלפל דמד' הירו' נראה שם אף דמע"ש ממון הדיוט וחייבת בבכורה מכל מקום אין מקריבין הבכור ע"ג המזבח כי מבריחין האימורין מאכילתו ומע"ש ניתן לאכילה וא"ד להא דלוקחין שלמים ממעות מע"ש ע"ש בירושלמי והר"מ סתם הדברים וע"ש שכ' דבאמת אם לקח בהמה מעוברת ממעות מע"ש דקדושת מע"ש חלה על הולד ג"כ דהוי ממון הדיוט וקדוש בקדוש' בכורה אם כן אין מקריבין האימורים דלא ניתן מע"ש אלא לאכילה וכן אם קנה בהמה ממע"ש ונתעברה אצלו מזכר שקנה ג"כ ממע"ש אם כן הולד הוא מע"ש ג"כ אבל אם קנה פרה ממעות מע"ש ונתעברה אצלו מזכר של חולין אם כן אצל הוולד הו"ל זוז"ג דהזכר הוא חולין הוא גורם ג"כ לוולד אם כן גורם חולין ומע"ש וזוז"ג שרי כמבואר בתמורה ור"מ פ"ג מהא"מ אם כן אין על הוולד קדושת מע"ש ומותר להקריב האימורין ואע"ג דזוז"ג מדין ביטול הוא ובכ"מ פ"ה מה' נדרים מבואר דדשיל"מ כמו דל"ב ה"נ ל"א זוז"ג ער"נ בע"ז ומע"ש הו"ל דשיל"מ מכל מקום כתב דזה ל"ה דשיל"מ שימתין עד שיפול בו מום ע"כ בטל שפיר אם כן בנתעבר' אצלו מזכר חולין מותר להקריב האימורין והר"מ שכתב הלוקח בהמה וכו' סתם משמע שנתעבר' אצלו מזכר חולין ע"כ סתם הד' וע"ש עוד באורך.

עוד מבואר בר"מ שם דהלוקח בהמה מפירות שביעית ה"ז פטור' מן הבכור' שהרי נאמר לאכלה ולא לסחורה ואם תהי' חייבת בבכורה ה"ז משתכר וד"ז מבואר בבכורות די"ב ע"ב דר"ח אמר דבהמת שביעית פטורה מן הבכור' דלאכלה א"ר ולא לשריפה כ"ה הגירסא לפנינו ואם יהי' חייבת בבכורה ישרפו האימורין לגבוה ומקשה שם הש"ס מחלה ע"ש ולזה השיג הראב"ד על הר"מ שכ' לאכלה ולא לסחורה דבש"ס מבואר הטעם דלאכלה ולא לשרפ' ועיין כסף משנה שלהר"מ הי' לו גירסא לאכלה ולא לסחורה ומאי דמקשה הש"ס דלאכלה ולא לשרפה היינו כי היכי דדרשינן לאכלה ולא לסחורה ה"נ דרשינן לאכלה ולא לשריפה ע"ש הקושיא מחלה עיין בלחם משנה שכתב כן ועיין במהריט"א הנ"ל שפלפל דסברת הר"מ דל"ש לאכלה ולא לשריפה אם נתעברה אח"כ מטעם זוז"ג אם כן אין על הולד קדושת שביעית אבל מחמת סחורה האיסור שמשתכר

באם ע"ש ולענ"ד סברת הר"מ דאדרבא לפי גירסתינו אינו מובן כיון דעיקר הטעם דפטור מבכורה מחמת הקטרת האימורין דאל"כ למה סובר ר"ח דפטורה מן הבכורה למה יפטר מן הבכורה לגמרי הל"ל דלא יקריב הבכור אבל משהי ליה עד שיפול בו מום וכן מצינו בכור ח"ל דמגזירת הכתוב דאין מקדישין אותו מכל מקום קדושת בכור עליו עד שיפול בו מום וינתן לכהן רק דאין מקריבין למזבח וכן בירושלמי גבי מע"ש שסובר שם חד תנא דאין מקריבין אותו למזבח ומכל מקום כל קדושת בכור' עליו וינתן לכהן ואסור בגו"ע אם כן אמאי סובר ר"ח דפטורה מן הבכורה מבואר דאין בו דין בכורה כלל אבל לגירסת הר"מ ניחא דאדרבא בבכור בע"מ מותר סחורה כמבואר בכ"מ ע"כ פטרה הכתוב לגמרי אבל לגירסתינו וכן גירסת הראב"ד צ"ע מאד למה פטורה מבכורה הל"ל רק לא יקריבנו למזבח אבל כל קדושת בכור עליו אבל לגירסת הר"מ ניחא מאד וצ"ע וע' ס' הנ"ל שהאריך מאד. ועבכ"מ ה' ביכורים וה' חו"מ דהר"מ סובר כי האי תנא בסוכה דעיקר תלוי בהיתר אכילה אבל דין ממון לא בעינן ע"כ יי"ח אתרוג במע"ש אם כן לכאורה בכור שנולד מבהמה טרפה שנטרפה אחר העיבור יהי' פטור מבכורה כיון דאין האם ראוי לאכילה ל"ה בקרך או כל מקנך דל"ה שלו כיון שאין בו היתר אכילה ע' סוכה ל"ה אע"כ כמ"ש דכאן לא בעינן כלל שלו רק עכו"ם והקדש ילפינן מקראי אבל לא בעינן לכם שיהא היתר אכילה ולא מצינו שבכור שנולד מטרפה לא יהיה קדוש בבכור' אע"כ כמ"ש אם כן בהמת הפקר נמי חייבת דלא בעינן לכם רק הקדש ועכו"ם אתמעטו כנלע"ד ברור ויש לפלפל בענין מע"ש בפסחים וכ"מ ואין כאן מקומו ומ"ש הרהמ"ח באיזה ענין נפטר' עפ"ד מה' בכורות ובטויו"ד ואין להאריך בדיני' המבוארי' בש"ע:

סעיף יב

ובכור ס'. עיין ר"מ פ"ה דאין מקריבין אותו מס' חולין בעזרה רק ירעה עד שיפול בו מום ויאכל לבעליו דמספק א"צ ליתנו לכהן דהמע"ה ואם תפסו כהן דעת הר"מ דאין מוציאין מידו והראשונים חולקים והד' עתיקין. ונראה כיון דס' בכור אין ראוי להקרבה אם כן הט"מ בו אסור מדרבנן ולא מן התורה ע' בע"ז והארכנו לעיל ולקמן פ' אמור כיון דל"ח להקרבה ועמ"ל פ"ד האריך שם לענין ס' בכור דלא שייך ס' דרבנן לענין אם הוטל בו מום דנולד הס' בדאורית' אם כן בהוטל בו מום דאסור רק משום קנסא ל"ש סד"ר ולקולא ולענ"ד בס' בכור ל"ש ס' מן התורה לחומרא לענין הט"מ דעכ"פ כיון דל"ח להקרבה אפילו אם הוא באמת בכור ודאי אין איסור תורה כמו קדשים בזה"ז לרבא בע"ז וגם הר"מ מודה במידי דל"ח להקרבה כמש"ל אם כן ס' בכור תמיד הוא רק איסור דרבנן להטיל בו מום ואם הטיל בו מום ל"ש כל שתיעבתי לך ומכל מקום דברי המ"ל

נכונים א"צ להאריך רק הדין הוא דין אמת כמ"ש דאין חשש דאורייתא כלל בס' בכור כיון דל"ח להקרבה ודו"ק אבל לענין גיזה ועבודה ושאר קדושות בכור הכל אסור מספק עיין ביו"ד:

סעיף יג

וענין יוצא דופן מבואר בפ"ב דיוצא דופן אין בו קדושה כלל וגם הבא אחריו אינו בכור ואם יצא מיעוט הראשון דרך דופן ואח"ז יצא רובו דרך רחם דעת הר"מ פ"ד דלא נתקדש דלמפרע הוא קדוש ותחלה ע"י דופן ודעת הרא"ש והטור דפסקו מכאן ולהבא הוא קדוש עס"י שי"ט וביו"ד:

סעיף יד

טומטום וכו'. דעת הר"מ פ"ב כאן דטומטום בין מטיל מים במקום זכרות בין מטיל מים במקום נקבות ספק הוא וה"ל ס' בכור ול"ה מום אלא ימתין עד שיפול מום וע"ש בכ"מ ולחם משנה תמהו עליו דבש"ס בכורות מוכח דמטיל מים במקום זכרות הו"ל ודאי זכר אם כן הוא בכור ודאי וינתן לכהן וכן ס"ל לראשונים ע' טור סי' ש"ט וב"ה א"מ. ואנדרוגינוס פוסק הר"מ כאן דאינו קדוש כלל ונגזז ונעבד וזה הוא בש"ס למאן דס"ל ברי' בפ"ע אבל דעת הר"מ בעצמו כ"פ דאנדרוגינוס ס' הוא אם כן ה"ל להיות ס' בכור עלח"מ פ"ה האריך בזה ודעת כ"פ דאנדרוגינוס זכר ודאי הוא ועיין כאן בראש ורמב"ן והוא ענין ארוך ובעזה"י פלפלתי כ"פ בחיבורי זה מענינים אלו ואבאר אי"ה בקונטרס מיוחד ואם אבא להאריך בכל פרט ופרט צריך חיבור מיוחד ולא באתי אלא לעורר. והנה תמורת בכור מבואר במשנה תמורה דף כ"א דנאכל במומו לבעלים והיינו לכהן דבעלים דבכור הוא כהן וכ"כ הר"ם פ"ג דתמורה וכן פי' הרע"ב שם במשנה וחידוש שבתוס' זבחים דע"ה ע"ב ד"ה בכור כ' באמצע הדיבור ואי לענין דלא בעי למיתבי' לכהן הא בהדיא תנן בתמורה דנאכל במומו לבעלים כו' ע"ש מבואר שסוברי' דנאכל לבעלים ישראל ותמוה על האחרונים שלא העירו שתוס' פליגי על הר"ם בזה:

סעיף טו

בא"י וכו' מקיש בכור למעשר וכו'. נמשך אחר דברי הר"מ לפי גירסא הישנה שהי' לפני הראשונים הראב"ד והרמב"ן בפ"א דמצוה זו אינה נוהגת בח"ל ובר"מ מבואר דהרי הוא כחולין והשיגו עליו הראב"ד והרמב"ן ע"ש בכ"מ שכתב דכולם נזדמן להם גי' מוטעת בר"מ והגירסא הנכונה דמצות בכור בהמה טהורה נוהג בארץ ובח"ל ואין מביאין בכור בהמה טהורה בח"ל שנאמר ואכלת וכו' דאיתקש למעשר וכו' אלא יאכל במומו וכו'. ובאמת צ"ע על הרהמ"ח דנמשך אחר גי' הישנה ולא הביא שום השגה עליו

ובאמת הרמב"ן השיג עליו מכמה מקומות בש"ס על כל פנים הו"ל להרהמ"ח להביא דעת הרמב"ן כדרכו בחיבור זה. אך באמת נ' דלגי' הרהמ"ח שהי' לו בר"מ שאינו נוהג אלא בא"י ומדרבנן אף בח"ל לא כגירסת הראשונים שהיה להם בר"מ דבח"ל הוא חולין גמור כמ"ש כאן להדיא אם כן כל הקושי' שהקשה הרמב"ן פ"ה מכמה אמוראים בביצה וחולין ומר"מ בר רחל דכל הנהו ראו בכורות ור"מ ב"ר הוי מקני וכו' לאפקועי מבכורה וכל הנהו אמוראי היו וש"מ דבכור נוהג בבבל ל"ק להרהמ"ח דמדרבנן נוהג בח"ל ומודה הר"מ ונותן לכהן ג"כ דכל דתיקון רבנן. אך מן התורה אינו נוהג כלל בשום קדושה אבל מדרבנן נוהג כל קדושת בכור ואם הביא לבהמ"ק אין מקריבין כיון דמה"ת חולין גמורים הוא אבל נאכל במומו וינתן לכהן כד' הרמב"ן דנהיגי למיתב לכהן ול"ק כלל ע"ש וע' מצוה שצ"ג כתב הרהמ"ח דבכור בח"ל הוי חולין היינו מן התורה ליקרב וסמך אמ"ש כאן דמדרבנן נוהג כנלע"ד. והנה כתבתי לקמן ומובא ג"כ במצוה זו כיון דאיתקש בכור למעשר לענין ח"ל הן שאין מקריבין להרמב"ן או לשיטת הרהמ"ח דאינו קדוש מן התורה כלל ה"ה האידנא בא"י ואפילו בזמן בית שני בימי עזרא כיון דלשיטת הר"מ מעשר דגן אינו נוהג מן התורה בא"י וגם בימי עזרא גם בכור אינו נוהג לכל חד כדאית ליה או לענין הקרבה או לענין קדושת בכורה ומ"ש הרהמ"ח כאן דנוהג בא"י בכל זמן ולקמן פ' קרח נראה דס"ל כדעת הר"מ לענין מעשרות כוונתו כאן בכ"ז היינו שאינו תלוי בזמן המקדש רק אם הארץ קדושה לענין מצוה הנוהגת אף דאין בהמ"ק מכל מקום נוהג בכור ג"כ אף דאינו יכול להקריבה מכל מקום קדושת בכור עליו אבל בזמן שאין ארץ ישראל בקדושתה ה"ל לענין זה כחוצה לארץ אף בזמן בית המקדש כנלע"ד ברור:

סעיף טז

ובנקבות ובזכרים וכו'. ה"ה בהמת חרש שוטה וקטן ודאי ג"כ נוהג מצוה זו כי נתקדש ממילא אף דזאת המצוה להקדיש בפה חרש שוטה וקטן פטורי' דלאו בני מצוה נינהו אבל מה שהוא ממילא נוהג גם אצלם וז"פ. ובע"כ שחייבים במצות כאשה אם יש להם בהמה בגוונא דלית בגווה רשות לאדון חייב בבכורה כמו בהמת אשה ופשוט. והנה הבאתי לעיל דבכור בין תם ובין בע"מ נאכל בתוך שנה והאחרונים כתב דלהר"מ הוא דאורייתא אפילו בע"מ ומבואר בר"ה דבכור תם מונין שנה מיום שנראה להרצאה דאז ראוי להקריב ולאכול ובכור בע"מ אם כלו לו חדשיו מונין לו מיום שנולד כי אז ראוי לאכילה תיכף ביום הלידה ואם א"י אז מונין מיום הח' אף דהוי דרבנן לשיטת התוס' דאזלינן ב"ר דאינם נפלים מכל מקום כיון דמדרבנן א"ר לא קרינן שנה וכו' תאכלנו ומונין לו מיום שראוי לאכילה עפר"ת להגאון מוהר"ז מרגליות אם כן נלע"ד כיון דחזינן

דהתורה הקפידה על השנה מיום שראוי לאכילה או בתם שראוי להרצאה או בבע"מ מיום שראוי לאכילה י"ל דבר חדש דבשלמא בכור תם מונין מיום שראוי להרצאה ניחא דביום זה מותר להקריבו ולאכלו ואפילו בזמן שאין בהמ"ק קיים דא"ר להרצאה ול"ח לאכילה ביום הח' מכל מקום באמת ראוי להרצאה רק דבר אחר גרם שא"ר להקריבו כמו מי שנאנס וא"י להקריב מכל מקום על כל פנים ראוי להרצאה ובפרט אם נאמר דגם בזמן שאין בהמ"ק יכולין להקריב קרבנות דק"ר קדשה לע"ל כדעת הר"מ כמו שהארכנו לעיל והתורה צוותה להקריב קרבן אם הוא בכור אם כן ראוי להרצאה אם כן אם נפל בו מום תוך שנה צריך לאכלו תוך שנה מיום הח' דהיה ראוי להרצאה עפ"י ציווי התורה אף שבעוה"ר אין לנו מקדש מכל מקום אין החסרון בבכור רק שאין לנו מקדש אבל הוא ראוי להרצאה וכ"ז בכור בא"י אבל בכור בח"ל לשיטת הראשונים דהתורה גזרה דאינו נקרב בבהמ"ק רק דיש לו קדושת בכור וצריך שימתין עד שיפול בו מום אם כן היאך שייך לומר שאם נולד תם שמונין מיום שראוי להרצאה דאז חזי לאכילה דבאמת בכור כזה א"ר להרצאה כלל וגזירת הכתוב דא"ר להרצאה רק לאכול במום וליתן לכהן ואם יפול בו מום גזרה התורה דנאכל בתוך שנה אם כן השנה מתחלת מיום שנולד המום דאז ראוי לאכילה והיאך שייך לומר דמתחיל השנה מיום הרצאה כיון דגזירת הכתוב הוא דא"ר להרצאה כלל וזמן התורה מיום שנראה לאכילה דאם א"ר עד יום הח' מתחיל מיום הח' ובע"מ אם כלו חדשיו ראוי לאכילה תיכף או בלא כלו ראוי לאכילה ביום הח' מתחיל אז השנה אם כן בכור בח"ל דאינו ראוי להרצאה בהיותו תם אם כן בנפל בו מום אז מתחיל זמן האכילה ומונין שנה מיום שנפל בו המום או אם נולד במומו בכלו חדשיו מונין תיכף או ביום הח' בא"י דאז ראוי לאכילה אבל בנולד תם דא"ר כ"ז שהוא תם אפילו כמה שנים מן התורה שימנו לו מזמן הראוי להרצאה כיון דגזירת הכתוב דא"ר להרצאה כלל אפילו בזמן המקדש רק גזירת הכתוב שיאכל במומו אם כן כיון דהתורה גזרה דנאכל תוך שנה היינו שנה מיום שראוי לאכילה כמו בע"מ דתיכף משנולד מונין לו ובכור תם אין מונין משנולד כיון דא"ר רק ביום הח' דראוי אז מונין אם כן בכור בח"ל דא"ר רק במום אם כן למה ימנו קודם שראוי וא"ד לזמן שאין מקדש דעכ"פ הבכור ראוי להרצאה רק דהוא אנוס דאין לנו מקדש אבל בח"ל גזירת הכתוב דא"ר להרצאה כלל בשום פעם למה נמנה מיום הח' ולא כשנולד דאז א"ר הא גם ביום הח' א"ר. ע"כ נלע"ד דאין מונין רק מיום שנולד בו מום דוק בשכלך כי אין הקולמוס יכול להטעים יותר דחילוק גדול בזה"ז דאין החסרון בגוף הבכור דמהרה יבנה בה"מ וראוי להרצאה או שמקריבין אעפ"י שאין ב"ה אבל במקום דהחסרון בגוף הבכור דגזירת הכתוב שלא

יעלה לרצון רק נאכל במומו בתוך שנה אם כן השנה מתחלת מיום שנפל בו המום והא דמבואר בבכורות כ"א דבכור בזה"ז נולד לו מום תוך שנתו א"ר לקיימו רק שנה ולאחר שנתו שוחטין אותו מיד היינו דוקא בכור בא"י בזה"ז דראוי להרצאה בזמן המקדש אבל בכור בח"ל כיון דא"ר להרצאה בשום פעם למה ימנו מיום הרצאה ראוי למנות מיום המום כמ"ש.

והנה הר"מ פ"א מביא ג"כ ד"ז דבכור בזה"ז אם נפל בו מום אסור להשהותו ע"ש בהי"ד. ובאמת לפמש"ל לדעת הר"מ אפילו א"י האידנא דינו כח"ל לענין בכור כיון דאינו נוהג מעשר דגן מן התורה אם כן אף אם יבנה בה"מ ב"ב בכור זה א"ר להרצאה אם כן למה ימנו השנה מהלידה או מהרצאה הו"ל למנות השנה מיום המום אפילו שנים או שלשה שנים מיום הלידה כמ"ש ואפ"ל דבא"י הוא מדרבנן למנות מיום הרצאה גזירה אטו זמן המקדש ב"ב דאז יתקדש א"י ויהי' העשה מזמן הרצאה דיהיה ראוי לקרבן אבל בח"ל למה נגזור ואפילו אם נאמר דגם בח"ל גזרינן ותיקון רבנן כעין דאוריית' לחלק רק בין תם ובין בע"מ. על כל פנים נראה דבכור בחוץ לארץ אין איסור דאוריית' וא"ע בעשה עד מלאת שנה מיום שנפל בו המום וכן בכור בא"י בזה"ז לשיטת הר"מ דא"ר להרצאה א"ע בעשה רק הוא דרבנן ומובאים דינים אלו בש"ע ולא חילקו בזה נראה דהאידנא ג"כ דינא הכי אפילו בח"ל אבל על כל פנים נ"ל דא"ע באיסור עשה אם נולד תם עד יום שנפל המום ומכל מקום ירא אנכי להקל באיסור עשה רק תורה היא ולעורר באתי. וז"פ מה שמבואר בגמר' ע"ש בתוס' דאם נולד תם מונין לו מיום הרצאה אף אם אח"כ נעשה בע"מ רק אם נולד בע"מ מונין לו מיום הלידה בכלו חדשיו ה"ה אם נולד תם וקודם יום הח' נפל בו מום כגון ביום ג' או ד' מונין לו מיום שנפל בו המום דמ"ל מיום א' אם נולד במום או ביום הג' או הד' כיון דאז תיכף ראוי לאכילה מונין לו שנה מיום שראוי לאכילה רק אם נולד בו מום אחר ח' ימים אז מונין להחמיר מיום הח' כיון דעכ"פ אז הי' ג"כ ראוי לאכילה כי הי' ראוי להרצאה אבל בנולד תם וקודם שמונה נולד בו מום בודאי הוא להחמיר כיון דתיכף ראוי לאכילה וז"פ. ועש"ך סי' ש"ו וכ' כאן פחות מטפה מים הגדול ובאתי בקצרה להאיר עיני המעיין. ולד' הרהמ"ח דבכור בח"ל אף לענין קדושת בכור הוא רק דרבנן אם כן לענין דינא כל דתיקון רבנן כעין דאוריית' תיקנו ויש חילוק בין תם לבע"מ ומונין משעת הרצאה מתם והכל מדרבנן. אך לדעת הראשונים נראה ג"כ דד"ז למנות מיום הרצאה הוא רק דרבנן.

והנה מצוה זו להקדיש בפה ולאכול בתוך שנה ודאי כופין ע"ז עד שת"נ ככל מ"ע שבתורה ולענין אם צריך לבזבז ממון ואם עבר לענין תשובה הכל ביארתי לעיל בחיבורי

ע"ש הכלל מצות הללו ככל מ"ע שבתורה וז"פ. ודע דקדושת בכור הוא משיצא רובו אבל קודם לזה אין בו קדושה במעי אמו ע"כ מותר להט"מ קודם שיצא לאויר העולם בזה"ז וכן להקנות לנכרי ונפטרה מן הבכורה כי נתקדש מרחם ולא קודם עש"ס ור"מ ולקמן פ' בחוקותי ופ' קרח נאריך בזה. גם נראה פשוט דהא דמצוה להקדיש בכור בפה ל"ד תיכף שנולד אלא המצוה היא כ"ז שהבכור קיים ואם לא הקדיש תיכף יקדיש אח"כ כי אין בגמרא ובר"מ דהמצוה יהיה דוקא מיד ולא אחר זמן וא"כ אם נולד לקטן בכור דאין בהקדשו כלום ודאי מצוה עליו להקדישו משיגדיל ואם נולד לקטן שהוא מופלא סמוך לאיש והקדישו בפה דלענין כה"ת מופלא סמוך לאיש הקדישו הקדש מן התורה לדעת הסוברים מופלא סל"א מדאוריית' אני מסופק אם מחויב אח"כ להקדישו כשיגדיל אם נאמר כיון דכבר הקדיש אותו והקדישו הקדש מאי מוסיף עוד להקדיש הפעם כיון שכבר נתקדש א"ד כיון דבאמת מ"ע זו להקדיש בפה אין מוסיף שום דבר לענין הקדש כי בלאו הכי מאליו מתקדש אם כן הוא רק גזירת הכתוב דמצוה על הבעלים אם כן אע"ג דהקדישו בהיותו מופלא כיון דאז אינו חייב במצות כלל אם כן חייב עתה במצוה זו כי לכה"ת לאו בר מצות הוא אפילו מופלא ואי דהוא קדוש ע"י קדושת פיו מאז ז"א דע"י קדושת פיו ג"כ לא נתוסף כלל שום קדושה דמאליו קדוש אם כן הוא רק מצוה וגזירת מלך הוא ואז בקטנותו א"ח במצות אם כן צריך לקיים מצוה זו בגדלותו ולהקדישו בפה עוד הפעם ואינו נפטר במצוה שעשה אז כמבואר בר"ה דאם נשתפה חייב עוד לאכול מצה וער"מ לענין קטן שהגדיל בין שני פסחים ובכ"מ וט"א ולעיל בחיבורינו וא"ד זל"ז דוק ותשכח דיש לחלק ובדיני מופלא סל"א עיין ר"מ פי"א מה' נדרים.

עוד ארשום לך קצת דינים מדיני המצוה שינתן לכהן הן תם והכהן מקריב אותו והן בע"מ ינתן לכהן והכהן אוכל והוא מתנות כהונה. וער"מ פ"א מביכורי' דצריך ליתן לכהן ולא לכהנת ע"ש הטעם כיון דצריך להקריבו. ועמ"ל כ' שדעת הר"מ דאפילו בע"מ ג"כ דוקא לכהן ולא לכהנת. וכ"כ הרא"ש והטור סי' ש"ו ולפי זה אם בת כהן יש לה בכור צריכה ג"כ ליתן לכהן אפילו אם הבכור בע"מ כי גם נשים מחויבות במצו' זו. וצריך ליתן לכהן איש ואם כהן טמטום יש לו בכור א"צ ליתן לכהן מס' ואם תפסו כהן תלוי בשיטות דתקפו כהן ועי' יו"ד סי' ס"א במתנות כהונה. וכהן אנדרוגינוס תלוי בשיטות אלו אם הוא ודאי זכר או חצי זכר כדעת הראב"ד אם כן א"צ ליתנו בוודאי ולשיטות רוב הראשונים דהוא ספק אם כן מס' א"צ ליתנו ואי תפס כהן תלוי בשיטות הנ"ל. ונותן אפילו לכהן בע"מ כי במת"כ דא"צ להקריבו בע"מ ותם שוה אך לחלל אין נותנים כי לאו כהן הוא עיו"ד סי' ס"א. ולענין אם רוצה ליתן לכהן חרש שוטה וקטן עח"מ סי' רמ"ג

בס' קצה"ח מה שהביא בשם הפר"ח ופלפל בזה דלכאורה זוכה הכהן קטן דדעת אחרת מקנה אותו ומבואר ביבמות דחרש שוטה וקטן אין חולקין להם תרומה על הגורן אבל משגרין לבתיהם ומזה הביא הפר"ח ראי' דזוכה בכל מת"כ מטעם ד"א מקנה קטן זוכה. וע"ש בקצוה"ח הקשה ע"ז דהא חו"ש אין זוכים אפילו בד"א מקנה כמבואר שם בח"מ אם כן אמאי נותנים להם תרומה ועוד כיון דטוה"נ אינו ממון ל"ה ד"א מקנה כמבואר במרדכי פ"ק דב"מ ע"כ כתב הוא טעם כיון דהתורה זכתה לכהנים המתנות הו"ל כירושה ובשכר פעולה חלף עבודתם כמ"ש תוס' סנהדרין פ' בן סורר. ועוד כתב כיון דנתינה בע"כ שמה נתינה לפטור מחיובו כמבואר ברשב"א אם כן נפטר הנותן מחיובו אפילו בלא דעת הכהן ומפלפל בזה בענין סמיכת דעת גבי מת"כ והעניני' עמוקים מאד ובאתי רק להזכיר. ואם נתן לכהן טומטום מספק לא יצא דלמא הוא אשה ואם מוציאין מידו אין כאן מקומו להאריך. ואם נתן לכהן אנדרוגינוס תלוי בשיטות אם נאמר דודאי זכר יצאו הבעלים ידי נתינה ואי אמרינן דיש לו חלק זכרות והוא ח"ז ג"כ הבעלים יוצאין כיון דעכ"פ זכר הוא ואי אמרינן דהוא ס' לא יצאו הבעלים מספק. ואם א' חצי כהן וחצי ישראל וכבר ציירנו בח"ז כ"פ כגון שבא על ח"ש וחב"ח והוליד ממנה בת דהבת מצד חלק שפחה הולד אחר האם וחציו שפחה ומצד הב"ח הבת אחר האב והיא ישראלית ומותרת אפילו לכהן דגיורת שאבי' מישראל מותרת לכהן ע' אה"ע סי' ד' וסי' ז' ואח"כ בא כהן על הבת והוליד בן מצד חלק השפחה הולד הוא עבד ומצד חלק הב"ח הוולד אזל בתר אביו והוא כהן אם כן אם יש לו בכור וכגון ששחררו רבו חלק העבדות אם כן הוא חצי ישראל דהיינו גר וחצי כהן אם כן אם יש לו בכור תם בודאי הוא אינו מקריבו מצד חלק זרות שיש לו וגם אינו אוכל מחמת חלק הזרות אבל אם יש לו בכור בע"מ בודאי א"צ ליתן לכהן אחר כי הוא חצי כהן והחצי חלק זרות ג"כ מותר לאכול בכור בע"מ אם כן א"צ ליתנו וגם ישראל יכול ליתן לו כי הוא כהן גמור החצי שלו ומ"ל חצי ומ"ל כולה בודאי יצא ישראל ידי נתינה ובענינים אלו כתבתי לקמן כ"פ.

והנה בהמת הקדש בין בד"ה ובין [ק"מ] שקדם מום קבוע להקדשה כ"ז שלא נפדה פטורה מהבכור'. וקדשים שקדם הקדשם את מומם אפילו נפדה פטורה מהבכור' כמבואר בחולין ובבכורות פ"ב ור"מ כאן פ"א ופ"ה וע"ש בבכורות דקדושת דמים פירש"י דילפינן דאיתקש לצבי ואיל כמבואר בגמ' בקדם הקדשן את מומן ע"ש והתוס' הקשו עליו אם כן אפילו נפדו יהיו פטורין ע"כ כתבו דמעטינן מבישראל ע"ש. ולכאורה אפ"ל דיתחייב בבכורה מטעם הואיל ובעי מיתשל עליו אך עתו"ס סוגיא דכיצד מפרישין דל"א בהקדש הואיל וערש"י שם ובשער המלך גבי מצה של מע"ש האריך ומביא הרבה

ראשונים דל"א גבי הקדש הואיל ואי בעי מיתשל כיון דא"ר עכשיו לשום אדם ע"ש באורך אך לתי' הר"י בסוגי' דכיצד מפרישין דדוקא בבא ליד גזבר או כיון דנתחמץ שוב לא יפדנו אם כן צ"ע כאן בהקדש ב"ה אם לא בא לידי גיזבר למה לא מיקרי בישראל כיון דאמרינן הואיל ולמה לא יתחייב בבכורה וצ"ע והד' ארוכים באי בעי מיתשל ואין כאן מקומו. וז"פ דכמו דשותפות עכו"ם ואפילו כ"ש פוטרת מבכורה עפ"א דבכורות ה"ה שותפות הקדש בד"ה או מזבח פוטרת ג"כ ודין שותפות הקדש איך משכחת עיין ר"מ פ"ה מה' ערכין דבעינן כל בכור עש"ס. ועיין במשנה ספ"א דפרה דכל הקרבנות אף דכשרים להקריב מיום הח' מכל מקום לכתחלה אין מקריבין אותו עד שיהי' בן שלשים יום חוץ מבכור ומעשר ופסח דמקריבין אותו לכתחלה ביום הח' ע' ד"ז בר"מ פ"א מה' מעה"ק ע"ש. ולכאורה מש"ל דקשה למה ל"א הואיל אפ"ל כמו דחזינן בהמת ארנונא פ"ק דפסחים אע"ג דמצי מסלק לי' בזוזי פטורה מן הבכורה לשיטת הרי"ף והרא"ש ול"א הואיל אי בעי מסלק לי'. אך אין ראי' דמחוסר ממונא ל"א הואיל ער"נ פסחים בנכרי שהלוה ובפרט אי אמרינן כשיטת הסוברים אי מצי מסלק לי' חייבת בבכורה אפשר דהוא מטעם הואיל. וצ"ע דאף דל"א הואיל מכל מקום אם באמת מיתשל עלה בודאי הו"ל חולין למפרע וחייב בבכור' אם נולד בכור אז הי' פטור כיון דהי' קדוש ואח"כ אם מיתשל עלה וה"ל חולין למפרע חל עליו קדושת בכורה וא"ד לבהמת ארנונא אי אמרינן שפטור מבכורה אף שסילק להעכו"ם דשם הו"ל כאילו קנה אותו עתה אבל בשעת הלידה היתה יד עכו"ם באמצע אבל כאן אגלאי מלתא למפרע שהי' חולין כי בשאלה עוקר ההקדש למפרע כידוע וז"פ. ואם נתן הבהמה לעכו"ם במתנה ע"מ להחזיר וילדה בכור ודאי פטור דמתנה עמ"ל הוא מתנה גמורה רק בחמץ משום חומרא דחמץ עאו"ח סי' תמ"ח וכן להיפך אם העכו"ם נתן לישראל עמ"ל חייבת וכן קה"ג לזמן או הקדש לזמן ע' נדרים סוגי' דבר פדא בכ"ז יש לחקור. אך לא באתי כאן לבאר הדינים רק להעיר.

ואם בהמה שנגמר דינה לסקילי' וילדה בכור אם נאמר כהתוספתא דבהמת הפקר פטורה מן הבכורה אם כן כיון דבהמה אסור' בהנאה הו"ל הפקר כמבואר בכריתות שור הנסקל שהוזמו עדיו כל הקודם זכה וכן חמץ חידוש הוא דעשאו הכתוב וכו' אם כן כאן פטורה מן הבכורה. אך דעת הריטב"א דאה"נ יש להם בעלים. וכבר הבאתי בחיבורי זה כ"פ אם כן אינו הפקר וחייב בבכורה אף להתוספתא אך אפשר כיון דל"ל בה היתר אכיל' ל"ח שלו והארכתי בענינים אלו בח"ז כ"פ. ועקצוה"ח סי' ת"ה כתב דאה"נ אית ליה בעלים רק דאינו ברשותו אבל בהוזמו עדיו דבאמת למפרע מותר בהנאה הוי לי' הפקר. אך

באה"נ ל"ש הפקר דאין אדם מפקיר דבר שאינו ברשותו אם כן בכה"ג בהוזמו עדיו הו"ל הפקר וילדה בכור תלוי לפי התוספתא פטורה מבכור' ולפמ"ש דנראה דעת הפוסקים דהפקר חייבת בבכורה אם כן ה"נ חייבת עיין לעיל. ואם נאמר דבהמת הפקר הבכור קדוש אם הוא תם צ"ע אם ישראל זכה בו אם מצוה עליו ליתנו להקריבו ולעבור על ב"ת בג' רגלים או בשנה כמש"ל דאפשר דלא יוכל לזכות בה כלל כמבואר בד"מ דבכור תם דעומד להקרבה א"י למכור עפ"א ובפרט למ"ש דמת"כ מ"ג הוא ע' ב"ק אם כן ל"ש לזכות בו כי הוא מ"ג ואינו הפקר. ואפשר אם נאמר דבכור טוה"נ לבעלים ע"ל אפשר דיכול לזכות הטוה"נ מהפקר וגם זה צ"ע אם טוה"נ יכול לזכות דטוה"נ אינו ממון אפילו בירושה עח"מ וגם אם הוא בכור בע"מ אף דממון כהן הוא מכל מקום כ"ז שלא בא ליד כהן ל"ה ממון בעלים ול"ש לומר שיוכל לזכות מן הפקר וגם בכור תם בזה"ז צריך קצת עיון וכ"ז יש לחקור ולפלפל וצריך קונטרס מיוחד ואין כאן מקומו ולענין טוה"נ עשאג"א ה' חו"מ ומק"ח תל"א דיני בדיקה וביטול ואין כאן מקומו:

מצוה יט

סעיף א

שנאמר וכו' מזיד ח"כ ושוגג חטאת קבוע. וה"ה על לא הודע אשם תלוי. ע' כריתות ור"מ ה' שגגות וגם הוא מהלאוין שלוקין אם התרו בו למלקות כמבואר במכות פ' אלו הן הלוקין ור"מ פח"י מה' סנהדרין. והנה הבאתי כ"פ בח"ז דהתראה למלקות צריך שיתרו בו מהלאו הבא בו ע' רש"י שבועות כ' ע"ב דהמתרה צריך להתרות מאזהרה זו שהוא עובר ע"ש אם כן כאן הביא הרהמ"ח הלאו דחמץ מלא יאכל דכתיב בפ' קדש אם כן צריך להתרות בו מלאו זה. והנה בש"ס פסחים כ"ח ע"ב ר"י סובר דתלתא קראי כתיבי לא יאכל חמץ דהיינו מקרא זה דאנן קיימין ביה וכל מחמצת ל"ת והוא בפ' החודש הזה לכם מוקדם לפסוק זה ולא תאכל עליו חמץ בפ' ראה חד לפני זמנו וחד לת"ז וחד לאח"ז ובודאי מפסוק ל"ת עליו חמץ דריש על לפ"ז כמבואר שם בש"ס דדריש עליו היינו על הפסח בזמן שחיטתו וכ"מ כאן בר"מ פ"א מחו"מ ה"ח. אם כן באוכל חמץ בע"פ צריך להתרות משום הלאו דפ' ראה ואם התרו בו משום לאוין דלא יאכל או כל מחמצת אינו התראה כלל דאינו מוזהר בע"פ מאלו הלאוין אך אלו הלאוין על ת"ז ועל לאח"ז אינו מפורש בש"ס לר"י איזה לאו קאי על ת"ז ואיז' לאו קאי על אח"ז ונ"מ גדול' לענין התראה כמש"ל. והתוס' שם ד"ה חד לפ"ז הקשו דלחזקי' מנלן אה"נ לפני זמנו דליכא אלא חד לא יאכל וההיא מסברא מוקמינן על ת"ז ע"ש מבואר מדברי' דמצד הסברא מוקמינן

הלאו החמור דלא יאכל על ת"ז והלאו דכל מחמצת מוקמינן על אח"ז אם כן בער"פ צריך להתרות בו מהלאו דלא תאכל עליו חמץ ובפסח מלאו הזה דלא יאכל ואח"פ מהלאו דכל מחמצת ואם החליפו אין זה התראה לכ"ע כיון דמתרינן ביה מלאו אחר וע' שבת בורר משום מאי מתרינן ובתוס' שם ובכ"מ בש"ס ובחיבורי בעזה"י. אך גם סברת התוס' אליב' דחזקי' אבל לדידן דקיימא לן כר"א עיין ר"מ המ"א אם כן אין חומר' בלאו דלא יאכל יותר משני לאוין אלו אם כן אכתי לא ידעינן לר"י איזה הלאו דריש על ת"ז ואיזה הלאו דריש על לאח"ז. וראיתי שם בספ"י שכתב על התוס' דר"י דריש קרא דכל מחמצת על ת"ז דכתיב קודם לזה שבעת ימים גם כי כל אוכל מחמצת ונכרתה דקאי על ת"ז ופסוק לא יאכל קאי על אח"ז ונפקא אה"נ על ת"ז ולפי זה ולאחר זמנו ע"ש אם כן ת"ז צריך להתרות בו משום לאו דכל מחמצת ואפ"ל לסברת התוס' דלאו החמור קאי על ת"ז וא"כ אפילו לדידן דקיימא לן כר"א מכל מקום לא יאכל מוקמינן על ת"ז לפמ"ש הר"מ פ"א ה"ז דהאוכל מחמץ בפסח כ"ש ה"ז אסור מן התורה שנאמר לא יאכל וע"ש בכ"מ ומ"ל שכתב דחמץ לא נפקא לן דח"ש אסור כמו כל האיסורין מחמת שהי' לו שעת הכושר ע"כ נפקא לן להר"מ מלא יאכל והד' עתיקים. אם כן כיון דלאו זה חמור מסברא מוקמינן לי' לת"ז אף דאין לוקין על ח"ש הא על הנאה ג"כ אין לוקין עמ"ל פ"ה מה' יסה"ת ומכל מקום מוקמינן על ת"ז לסברת התוס' ה"נ. ועמ"ל שכתב לדעת הר"מ אסור ח"ש בער"פ וא"כ מצד הסברא לאו דלא יאכל על ת"ז לר"י וכל מחמצת על לאח"ז היפך מסברת הפ"י הנ"ל וכ"ז לר"י דהלאוים בזמנים מחולקים כ"א בזמנו אבל ר"ש סובר שם דלפ"ז ולאח"ז א"ע בלא כלום ודורש הלאו דל"ת עליו חמץ לגופי' בזמן שישנו בקום אכול מצה והלאו דכל מחמצת דריש דנתחמץ מחמת דבר אחר והלאו דלא יאכל דריש לפסח מצרים שאין חימוצו נוהג אלא יום א' מדסמוך לי' היום וכו' אם כן לכאורה בפסח צריכין להתרות בו רק הלאו דלא תאכל עליו וכו' דלאו זה הוא על תוך הפסח לר"ש אבל באמת גם לר"ש הלאו דכל מחמצת קאי ג"כ על פסח ונתרבה ג"כ נתחמץ מחמת דבר אחר וחייב ג"כ כרת והלאו הזה לתשלום הדינים אם כן יכול להתרות בו ג"כ משום הלאו הזה אף באוכל חמץ שנתחמץ מאליו מכל מקום הלאוים הללו הם לתשלום הדינים ואין לוקין משום שני לאוין לכ"ע ע' בסה"מ להר"מ בשורש הט' וברמב"ן שם דכה"ג הוי לאו א' אליבא דכ"ע וה"ל ריבוי הלאוין דאין לוקין אלא אחד אם כן לענין התראה ג"כ דכל לאו ולאו קאי לענין שאסור בפסח ויוכל להתרות בו מאיזה לאו שירצה או לאו דל"ת עליו חמץ או לאו דכל מחמצת ע"ש בדבריהם ותבין.

אך הלאו דל"י חמץ דדריש ר"ש לפסח מצרים אפ"ל דלאו הזה לא קאי לדורות אם כן ל"מ התראה מלאו זה. אך מכל מקום נראה דר"ש מודה דלאו הזה קאי לדורות ג"כ. אך אין הלאו מיותר לדרוש אותו על לפ"ז או לאח"ז כר"י דהתורה כתבה לאו זה לאיזה דרשה ג"כ אבל כיון דהתורה כתבה לאו זה קאי ג"כ על פסח דורות אך פסח מצרים נמי שמעת מיני' מהסמוכים אם כן נראה דלר"ש מתרינין בי' מא' משלשה לאוין הנ"ל וש"ד כנלע"ד. אם כן לדעת הראב"ד והרז"ה דפסקו כר"ש כל השלשה לאוין קאי על פסח ויוכלו להתרות בו מא' מג' לאוין הנ"ל. ולדעת הר"מ והרבה ראשונים והרהמ"ח מכללן דפסקו כר"י בלפ"ז וכר"ש בלאח"ז והלאו דלפ"ז מבואר להדי' בר"מ פ"א ובד' הרהמ"ח לקמן בפ' ראה דל"ת עליו חמץ קאי על לפ"ז היינו שחיטת הפסח אם כן בודאי בער"פ צריך להתרות בו משום לאו זה דוקא ואם התרו בו משום לא יאכל או כל מחמצת אינו כלום כי אינו קאי על לפ"ז לכן בפסח אם התרו בו משום לאו זה דל"ת עליו ג"כ אינו התראה כי הלאו קאי על לפ"ז והלאוים מחולקים הן לענין איסור כרת והן ג"כ זמנים מחולקים ע"כ לא מהני ת"ז מלאו דל"ת עליו וכו' ובלפ"ז ל"מ מלאוים הנ"ל רק מל"ת כנלע"ד ב"ה. אך בפסח יכולין להתרות בו משום שני הלאוין הללו אף אם נימא דלאו א' קאי על פסח מצרים או על נתחמץ מחמת ד"א מכל מקום הלאוין באו להשלים הדינים כמש"ל לר"ש כל השלשה לאוין וה"ה להר"מ דלאו א' צריך על לפ"ז ואלו השני לאוין קאי על ת"ז כנלע"ד ועדיין צ"ע וישמע חכם וכו'.

ולפמ"ש אם אכל בה"ש של כניסת ליל פסח כזית חמץ והתרו בו משום לאו (דעכ"פ [א'] אפשר דאין לוקין דלמא היא לילה ואינו מוזהר על לאו זה וגם אם התרו בו משום הלאו דפסח דלמא הוא יום ואינו מוזהר מלאו הזה ואינו ענין לה"ס דשמה התראה לדעת הר"מ דזה אינו עומד להתברר בשום פעם ובלאו הכי אינו ענין לשם דוק ותשכח וצריך להתרות בו משום שני הלאוין וגם זה צריך עיון גדול. ונראה ג"כ לפי המבואר במעילה ובר"מ פ"ד מהמ"א דכל דברים שהם משני שמות אינם מצטרפין לכזית כגון ח"ז דג טמא וח"ז בשר טמא לפי שהם שני שמות ואינו לוקה. אם כן אם אכל ח"ז חמץ בער"פ או בה"ש ובתוך כא"פ אכל ח"ז והי' לילה אין לוקין כיון דע"פ ופסח הם שני לאוין ושני שמות אין מצטרפין לכזית אם כן אם אכל ח"ז מבע"י וח"ז משתחשך או על כל פנים בה"ש דהיא ספק לילה או ח"ז בה"ש וח"ז בלילה כיון דאפשר בה"ש הי' יום אם כן ה"ל שני שמות ואין מצטרפין למלקות כנ"ל. והנה הלאו זה אחד האוכל וא' הממחה ושותה חייב והיא ברייתא בחולין ומבוארת בר"מ פ"א ה"א ועיין בלחם משנה והלאו הזה דינו ככל הלאוין מאכלי איסור הובאו לעיל עיין ר"מ פי"ד מהמ"א דבין השיני' אין מצטרפין

לכזית ובין החניכים מצטרף וגם אם אכל ח"ז והקיאו וחזר ואכל אפילו אותו ח"ז חייב וגם מצטרף בכא"פ ולענין אם כרכו בסיב ע"ש במ"ל וא"צ לכפול דדינו ככל מ"א. וע"ש בהלכה ה' דחמשת מיני תבואה וקמחין ובצקות שלהן כולם מצטרפין לכזית לענין חמץ. והנה במש"ל דאלו הלאוין לשי' הראשוני' קאי על חמץ תוך הפסח היינו לא יאכל וכל מחמצת אף דהר"מ כ' דלאו זה דכל מחמצת הוא על תערובות חמץ וכן מנה הרהמ"ח לעיל לאו זה על תע"ח ז"א דהלאו הוא מריבויא דכל ע"ש בסוגיא דא"ע אף דהר"מ סובר דאין לוקין מריבויא דכל גבי ח"ש עלח"מ שם דשם סותר הריבוי דלא יאכל משמע כזית ע"ש אבל עיקר הלאו הוא מריבויא דכל לענין תע"ח אבל קאי עיקר הלאו על חמץ וז"פ. **והנה** בכלל הלאו היא שאור וז"ל ר"מ ה"ב ואיסור החמץ ואיסור השאור שבו מחמיצין א' היא והיא מש"ס ביצה ד"ח פתח הכתוב וכו' ועיין בהה"מ וכ"מ ולחם משנה ופמ"ג או"ח בפתיחה כוללת מפלפל שם בח"ב פ"ב ומביא שם שיטות דחמץ אף דנפסל מאוכל אדם חייב כרת ומלקות ושאור אף דנפסל מאכילת כלב חייב כרת ומלקות דגזירת הכתוב היא וע"ש שהקש' בפסחים כ"ד דאר"י כל איסורין אין לוקין אלא כדר"א וה"מ בכה"כ ול"א ה"מ בחמץ או בשאור דחייב עליהם אף שנפסל מאוכל אדם או אפילו מאכילת כלב ובכל האיסורין פטור אם אכל אחר שנפסל ממאכל אדם עיין ר"מ פי"ד מהמ"א הי"א וע"ש שכ' דמ"מ אם עירב בו דבר מר פטור כמו גה"נ אף דעץ בעלמ' הוא מכל מקום אם עירב בו דבר מר פטור. וע"ש שכתב גבי חמץ דוקא אם ראוי לשחקו ולחמץ בו הא בלאו הכי פטור אם נפסל מאוכל אדם וע"ש שכתב דשאור אם נפסל מאכילת כלב תלי בפלוגת' דהר"מ והראב"ד כאן. ועצל"ח במשנה ראשונה דביצה שכתב דדעת הר"מ גבי חמץ דעל אכילה א"ח אם נפסל מאכילת אדם רק לענין ביעור ועל השאור בודאי חייב אף דל"ח לאדם כמבואר שם בש"ס. ואם שאור נפסל מאכילת כלב תלוי בפלוגתא וכבר ידעת שאין דרכי בח"ז להאריך במקום שהאריכו האחרוני' ועיין במקו"ח ה"פ תמ"ב תי' הקושיא אמאי לא אמר ר"י ה"מ בחמץ דאף שנפסל מאכילת אדם חייב על שלכד"א ותי' נהי דחמץ שנפסל מאכילת אדם נראה שם מהפוסקים דאסור מן התורה מכל מקום אין לוקין דאין עובר על לאו דלא יאכל כיון דהוי שלכד"א רק לשי' התוס' דלר"ש אסור ג"כ חמץ באכילה בער"פ מעשה דתשביתו דמשמע להשבית שלכד"א עתו"ס כ"ח ע"ב אם כן בתשביתו לא כתיב לשון אכיל' ועובר בעשה אף שלכד"א ע"כ ל"א שם דה"מ בחמץ כיון דאין לוקין אבל כה"כ לוקין דעובר על הלאו דלא כתיב בי' אכילה ע"ש. ולא ידעתי על כל פנים בשאור אף דא"ר לאכילת אדם אליבא דכ"ע עפמ"ג ומבואר להדי' בביצה דעל שאור חייב כרת ומלקות כמו חמץ ע' דף ז' ושם מבואר להדי' דשאור א"ר לאכילה אם כן

אמאי לא אמר ה"מ בשאור כמו שהקשה הפמ"ג וגם לפמ"ש דעובר רק עשה דתשביתו אם כן בגוונא דליכא עשה כגון של הקדש או נשים לשיטת קצת אחרונים דא"מ אם כן לא יהיו חייבים על שלכד"א ואינו במשמע ואין כאן מקומו לפלפל כי הענינים ארוכים: **והנה** אפ"ל כמו דאמ"ה אם חלקו בחוץ פטור כיון דחידוש דעצמות וגידין מצטרפין אם כן אין לך בו אלא חידושו דוקא אי אכלו בב"א אבל בכא"פ אינו מצטרף ע' סוף גה"נ ובפרמ"ג סי' מ"ה דגם בגה"נ דחידוש הוא דאין בגידין בנ"ט והתורה אסרתו ג"כ דינא הכי ע"ש אם כן כאן נמי באכל חמץ שנפסל מאכילת אדם או שאור דא"ר לאכילה אף דהתורה חייבה אותו מכל מקום חידוש הוא אם כן דוק' בב"א אבל חלקו בחוץ פטור ע"ל מצות גה"נ ולקמן הקשתי ע"ז קושיא עצומה דבזבחים מבואר להדי' כיון דחידוש הוא אפילו ביותר מכא"פ מצטרף ועמש"ש. על כל פנים לפי פסק הר"מ אם כן בשאור ג"כ דינא הכי דחלקו בחוץ פטור כמו בגה"נ ועפמ"ג שם שכ' דאפשר גבי גה"נ ג"כ ח"ש מותר דל"ח לאצטרופי היינו כא"פ כיון דאינו חייב בכא"פ דחלקו פטור ע"ש אם כן ה"נ בשאור או בחמץ שנפסד כיון דחלקו פטור ח"ש מותר ובזה י"ל הר"מ שכתב כאן גבי חמץ דח"ש אסור מלא יאכל ותמהו הא בכל איסורין ח"ש אסור ולפמ"ש צריך הריבוי בשאור או חמץ שנפסד דל"ש חזי לאצטרופי ע"כ כתבה התור' לא יאכל לאסור ח"ש ובעזה"י עוד יתבארו הדברי' במקומות מפוזרים. וחמץ בפסח אסור בהנאה ג"כ ואם לוקין על הנאה עמ"ל פ"ה מיסה"ת ומובא לעיל בחיבורינו ואין כאן מקומו להאריך. וכבר ידעת מה שפלפלו האחרונים בלאו דב"י אם ח"ש אסור מן התורה ועמש"ל בעזה"י נ"ל דזה דוק' אם נאמר דחמץ שוה לשאר איסורין דח"ש אסור מן התורה מטעם חזי לאצטרופי אם כן בחמץ לענין ב"י ל"ש חל"א כמ"ש שאג"א אם כן אין אסור מן התורה או דוק' באיסורי אכילה כסברת הח"צ אבל לדעת הר"מ דהתורה כתבה כאן דח"ש אסור וכתבנו אף דל"ח לאצטרופי דגזירת הכתוב הוא וכ"כ בצל"ח לענין שביעי של פסח דאכל קודם הלילה ח"ש דלחל"א מכל מקום אסרה תורה בחמץ או איזה תי' אחר על כל פנים כאן גזירת הכתוב היא אם כן לדידן דקיימא לן כב"ה דזה וזה בכזית והטעם דילפינן ביעור מאכילה ע' בביצה אם כן גם לענין ח"ש ילפי' ג"כ ביעור מאכילה כמו אכילה ח"ש אסור אף דל"ש חל"א ככל האיסורין כמ"ש ומכל מקום גזירת הכתוב הוא אם כן לענין ב"י ג"כ בשלמא אי אמרינן חמץ שוה לשאר איסורין אם כן האכילה רק מצד הסברי' כמו שאר איסורין או משום דחל"א או לשאר טעמי' אם כן ל"ש לאקושי ב"י לאכיל' כי בב"י ל"ש סברה הנ"ל אבל להר"מ דכאן כתבה התורה מפורש עכצ"ל דלא ילפינן מעלמ' רק גזירת הכתוב הוא אעפ"י דל"ש סבר' הנ"ל ובפרט לפמ"ש דל"ש ס' חל"א אם כן גם לענין

ב"י כיון דילפינן ביעור מאכילה שוה לגמרי לאכילה אע"ג דל"ש סברה הנ"ל מכל מקום אסור כמו אכילה וילפינן לגמרי ביעור מאכילה כנלע"ד דוק בשכלך.

ולפי זה נוכל לומר דנולד עוד פלוגת' בין ב"ש וב"ה ב"ש ס' שאור בכזית וחמץ בככותבת דלא ילפינן ביעור מאכילה אם כן ח"ש הוא מותר מן התורה דמה"ת לאסור אך דנימא כמו בכה"ת דאסור ח"ש איכא למדחי שם שייך חל"א גבי חלב ומחמץ עצמו ג"כ לא ילפי' דאפשר דוק' באיסורי אכיל' דאחשבי' כס' הח"ץ אבל לב"ה דילפינן ביעור מאכיל' לענין שיהי' שיעור פחות ה"נ ילפינן לכל הענינים לענין ח"ש נמי אם כן לב"ה ח"ש לענין ב"י נמי אסור מן התורה כיון דגבי אכילת חמץ חידשה התורה דח"ש אסור אע"ג דלא ילפינן מעלמא ה"נ לענין ביעור ילפינן כמו דילפינן שיעור קטן וע"ש בביצה ובתוס' הכלל בקיצור דאי לא הי' לימוד חדש כאן דח"ש אסור רק מכל חלב שכ' תוס' יומא דלא ילפינן שאר איסורים מחלב רק משום דחל"א אם כן מצד הסברי מרבינן כל האיסורים אם כן בחמץ דילפינן מחלב מצד חל"א ובב"י ל"ש זה אף דילפינן ביעור מאכילה לענין שיעור קטן מכל מקום לענין ח"ש דבחמץ עצמו אמרינן מצד הסברי דילפינן מחלב והיכי דל"ש הסברי כגון לענין ב"י ח"ש מותר אבל כיון דלהר"מ גזירת הכתוב הוא אף דל"ש הסברי אמרינן כאן גזרה התורה אם כן כיון דילפינן ביעור מאכילה ילפינן לכל מילי בלא הסברי דחל"א כי בחמץ אסור ג"כ בלא הסברי דוק ותשכח אבל לב"ש דלא ילפי' לשיעור מיעוט רק גבי ב"י צריך שיעור יותר ה"ה לענין פחות משיעור אף דבאכילה אסור מכל מקום כאן צריך שיעור יותר וז"ב ופשוט. אם כן נראה לדעת הר"מ דיליף ח"ש מלא יאכל סובר דגם לענין ב"י ח"ש אסור מן התורה דילפינן מאכילה דקיימא לן כב"ה כנ"ל. וגם בלאו הכי גוף סברת השאג"א דלענין ב"י ל"ש חל"א כי ל"ש כא"פ דא"ע למפרע איני מבין דלמא מצטרף אף לזמן מרובה דגזירת הכתוב שלא יהי' כזית חמץ ברשותו בפסח ואם הי' ח"ז תחלת פסח ונשרף ואח"כ הי' לו עוד ח"ז אפשר דעובר כמו צרוף מעילה וכן במלאכת שבת עפמ"ג בפתיחה וצל"ע. והנה אפ"ל לדעת מהרש"ל ומהריב"ל בתוס' שבועות סוגי' דכולל והובאו ד' במ"ל פ"ה מה' יסה"ת ופ"ה מה' שבועות דלר"ש דסובר כ"ש למכות לוקין ג"כ על שלכד"א דכ"ש הוי שלכד"א ובמ"ל תמה ע"ד הא ר"י ס"ל ח"ש אסור מן התורה ומכל מקום שלכד"א אינו אסור מן התורה לשיטת הרבה ראשונים והשעה"מ פ"ה מה' יסה"ת תי' דבשלמא ח"ש לר"י דהטעם הוא דחל"א אם כן שלכד"א ל"ש זה ע"כ אינו אסור מן התורה כלל אבל לר"ש כ"ש למכות וגזירת הכתוב הוא אם כן שלכד"א נמי ע"ש. אם כן נראה להר"מ דכאן הוא גזירת הכתוב מלא יאכל דח"ש אסור מן התורה אף דל"ש חל"א כמש"ל אם כן שלכד"א נמי איכא איסור תורה אך אין לוקין

כמו דאין לוקין על ח"ש אף גבי חמץ כמבואר בר"מ כאן אבל איסור תורה כמו ח"ש אם כן אם עירב דבר מר על כל פנים איסור תורה יש או חמץ שנפסל מאכילת אדם ומכל מקום ל"א בש"ס ה"מ בחמץ כיון דלא לקי ואצ"ל כמו המק"ח מחמת עשה דתשביתו עמש"ל רק מחמת לא יאכל ועמ"ל פ"ה מה' יסה"ת וע"ש בר"מ הט"ו ומלוגמא מחמץ ועיין באחרוני' וצריך חיבור מיוחד לביאור הענינים וע' פסחים סוגיא דחדש יותץ ופ"י ואחרוני' ושער המלך ובתוס' פסחים ד"ח לענין מה שחלקו בין ע"ז ובין חמץ ולפמש"ל לענין ביעור דח"ש אסור וכן לענין שלכד"א מחמת לא יאכל אם כן בע"פ ל"ש זה דעל ע"פ לא כתב לא יאכל אם כן שלכד"א הו"ל כשאר איסורים להסוברים שאינו אסור מן התורה וכן א"ע בב"י להסוברים דבע"פ עוברים בב"י בח"ש אין כאן איסור תורה כלל וכן אם אכל שאור ח"ש כיון דחלקו פטור אם כן אין איסור מטעם חל"א ולא יאכל לא קאי על קודם פסח וכ"ד המ"ל לענין ע"פ ח"ש לס' דהיתה לו שעת הכושר עיין בדבריו וכן לסברתינו הדינים ג"כ משתנים מער"פ לפסח כמ"ש. אך באמת י"ל כסברת התוס' לענין הנאה אף דלא יאכל קאי על ת"ז מכל מקום לא נחלק ביניהם אם כן לענין זה נמי כל הדינים המסתעפים מלא יאכל קאי ג"כ על ער"פ דלא נחלק ביניהם וצ"ע על הרלב"ח ומ"ל שכתבו בפשיטות דח"ש מותר לסבר' זו אם כן התוס' בעצמם סתרי אהדדי.

והנה לאו זה חוץ מה שעובר על הלאו עובר ג"כ על העשה דתשביתו כמש"ל ונ"מ דמביא עולה על העשה עמש"ל ב"ה אך אם אין לו בפ"א כזית א"ע רק על הלאו דלענין העשה אינו מצרף בכא"פ כמש"ל במצות תשביתו והלאו הזה נוהג בכל האישים כי הוא לאו שיב"מ וכרת ע"כ נוהג בנשים ועבדים וגם חרש שוטה וקטן אסור להאכילן בידים ככל ל"ת שבתורה. ועטואו"ח סי' תמ"ח מביא בשם הירו' דאסור להאכיל חמץ אפילו לבהמת הפקר אף שאינו נהנה בו כלל ועפמ"ג שם מביא בשם הירושלמי דיליף לה מן לא יאכל אם כן דוקא כאן ולא בשאר אה"נ והר"מ לא הביא ד"ז דדריש ד"ז דח"ש מן לא יאכל מכל מקום א"א לדחות הירו' ולפי זה אסור להאכיל לחרש שוטה וקטן חוץ מהאיסור דלא תאכילום כמו שאר איסורים נוסף עליהם כאן דלא גריעי מבהמה וצ"ע וע"ש בס' הנ"ל שלפ"ז דוקא בפסח אבל לא בע"פ והפר"ח כ' דגם בע"פ ואפשר כס' התוס' דלא נחלק כמש"ל. ולענין תשובה על לאו זה ככל הלאוין שיש בהם כרת דיסורים ממרקים ובשוגג יתבאר אי"ה לקמן ובמוצאי יום טוב תיכף מותר חמץ ול"ש תוס' רק לענין מלאכ' אבל לענין דברי' אחרים הנוהגים באיזה יום ל"ש תוס' ועמש"ל פ' אמור ויתר הדינים לענין לתיתה ומתי הוי חמץ ואם יש חילוק בין עיסה לחטים ולענין מ"פ עשו"ע והכל מבואר שם באר היטב. ולענין שבועה אם נשבע שלא לאכול חמץ בפסח או בע"פ א"ח כמו

בנשבע שלא אוכל נבלות רק בכולל עש"ס ור"מ פ"ה מה' שבועות ובח"ש חל השבועה דאינו מפורש בתורה ע"ש וכאן נמי אף דהר"מ מפיק ח"ש מלא יאכל מכל מקום גם זה נקרא אינו מפורש בתורה עפמ"ג בפתיחה וע"ש ג"כ לענין הנאה חקר אם הנאה אסור בח"ש ג"כ מן התורה ולענין שבועה ע"ש. היתר שנתערב ברוב חמץ אם ההיתר בטל לענין שיתחייב על הכזית הבאתי לעיל מגה"נ וכ"פ בח"ז בשם מ"כ שמסופק בזה אי היתר בטל באיסור שיהי' ההיתר נהפך לאיסור כמו שאיסור נהפך להיות היתר ועפמ"ג שער התערובות:

מצוה כ

סעיף א

שלא וכו'. ע"ל בלאו דלא ימצא וכל הדינים דשם שייכים כאן ועיין כסף משנה דעתו בדעת הר"ם דבטמון א"ע על לאו זה אלא דוק' כשנראה לעינים ואם נראה לעינים עובר בשני לאוין ב"י וב"י ובטמון א"ע בלאו זה דבל יראה רק משום בל ימצא וערא"ש פ"ק דפסחים כ' דמי כתיב לא תראה ל"י כתיב היינו אם הוא במקום הראוי לראות והאחרונים האריכו בזה ואין כאן מקומו ועמש"ל במצות תשביתו ותלמד כאן אך לדעת הכסף משנה סומא א"ע בלאו הזה אף אם נאמר דסומא חייב בכל המצות מכל מקום כאן כיון דאינו רואה א"ע ועאו"ח סי' ע"ה לענין גילוי ערוה לענין סומא ע"ש ובאחרונים. והנה לדעת הכסף משנה דאפשר לשיטת הר"מ אם נאמר דהלאוין אלו אינם נל"ע אם כן ברואין לוקין פ' ובטמון לוקין רק מ' וע' שאג"א ואין להאריך ואפ"ל דדוקא בטמון דאינו נראה כלל לשום אדם אבל באינו טמון אף דהוא אינו רואה מודה הכסף משנה דמ"מ עובר בלאו זה וא"כ ה"נ סומא וצ"ע כי כ' בקצת עיון ולענין אישים מי חייב במצוה זו עמש"ל:

מצוה כא

סעיף א

לספר וכו' וכו'. מצוה זו עיין ר"מ פ"ז מהחו"מ ומביא מפסוק זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים וכו' ומנין שבליל ט"ו שנאמר והגדת לבנך בעבור זה וכו' ובאמת שני הפסוקים משלימים דין המצוה דאי מפסוק זכור ה"א כמו דכל יום מזכירין י"מ בפ"ע ואינו מודיע לבנו ה"נ בליל ט"ו ואי מפסוק והגדת ה"א דוקא אם יש לו בן או אחר עמו לספר אבל אם הוא ביחידי אינו מצוה ע"כ הביא הפסוק דזכור דגם בפ"ע מצוה להזכיר והרהמ"ח כלל כל הדינים בפסוק זה והגדת לחוד ואין נ"מ כ"כ לא ראיתי להאריך בזה.

והנה לכאורה צ"ע על הר"מ דמונה המצוה לספר בליל ט"ו מאי מעליותא דליל זה מכל הלילות הא מצוה להזכיר יציאת מצרים בכל יום ובכל לילה ע' ברכות י"ב מזכירין יציאת מצרים בלילות אף דלכאורה חכמים פליגי מכל מקום רה"פ והר"מ מכללם פ"א מהק"ש ה"ג פסקו כב"ז דמצוה להזכיר יציאת מצרים ביום ובלילה שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך ע"ש וי"מ ביום ובלילה הוא מדאוריית' ע' ברכות כ"א ס' אמר אמת ויציב חוזר וקורא די"מ דאוריית' אף למאן דסובר קריאת שמע דרבנן אם כן מאי נתוסף בליל ט"ו ועיין פרי חדש הק"ש האריך בענינים אלו וגם א"ל דתמיד די בהרהור דכתיב תזכור עיין במגלה וכאן דכתיב והגדת צריך הגדה בפה ז"א עשו"ת שאג"א ה' יציאת מצרים האריך לברר שאיי"ח בהרהור ולומר דבכל יום די בהזכרת יציאת מצרים לחוד בלא סיפור וכאן צריך סיפור הנסים ונפלאות שעשה עמנו השי"ת כנראה מהר"מ והרהמ"ח כאן ומס' פסחים ע"ש דאפשר דגם בליל פסח יוצא בהזכרה לחוד ועיין פרי חדש סי' תע"ג דבהזכרת יציאת מצרים בקידוש יצא וער"נ שכ' דכל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יי"ח היינו מן המובחר כראוי וראי' מסוכה אבל יצא י"ח מן התורה ולפמ"ש אפ"ל דתמיד המצוה להזכיר בפ"ע ולא להגיד לבנו וכאן המצוה לספר לבנו אבל אם אין עמו אחר המצוה להזכיר בעצמו שוה לשאר הלילות אך כיון דעיקר מצוה המחודשת לספר לאחר אם כן למה הביא הר"מ פסוק זה דזכור תפ"ל דחייב כמו בכל הלילות מפסוק למען תזכור כמו שדרשו בש"ס מפסוק זה ומביאו הוא בעצמו בה' קריאת שמע כמ"ש ע"ש ואפ"ל דזכירות יציאת מצרים בלילות כיון דלא דרשינן אלא מריבויא דכל אם כן ל"ה אלא מדרשא חל שבועה עליו אם נשבע שלא יזכור או שיזכור אבל בליל ט"ו הוא עשה מפורשת במנין תרי"ג אם כן אין חל שבועה אלא בכולל ובשאר לילות כיון דהוי מריבויא דכל הוי כמו ח"ש וחל שבועה עיין ר"מ פ"ה מה' שבועו' ותוס' סוגיא דכולל והובא כ"פ בח"ז אך באמת לפ"ז זכירת יציאת מצרים ביום הוי עשה. ול"מ לר"מ והרהמ"ח ומוני המצות שימנו למ"ע זכירת יציאת מצרים בשום פעם ע' הק"ש כלל יציאת מצרים במצות עשה דק"ש רק ליל ט"ו מנאו למצוה בפ"ע וצ"ע למה כיון דילפינן מקרא למה לא נמנה למצוה ככל המצות ומצאתי בפרי מגדים בפתיחה הכוללת הק"ש כ' ככל מ"ש וגם בצל"ח ברכות הקש' זה למה לא מנו מוני המצות זכירת יציאת מצרים בכל יום למ"ע בפ"ע וכ' דנפק' מפסוק למען תזכור ולא נא' בלשון ציוי זכור אלא קאי אדלעיל לאכול פסח ומצה שעי"ז תזכור אף דממילא שמעינן דמצוה לזכור מכל מקום אין נמנה למצוה בפ"ע ע"ש.

ולכאור' ק' למה לא נפקי להו לרבותינו מפסוק זה בפרשה דכתיב זכור את היום והוא בדרך ציוי וצ"ל דקים להו דפסוק זה מירי מליל ט"ו כמבואר כאן בר"מ ומכילתא ואין המכילת' ת"י. וראיתי לרש"י חומש על פסוק זכור את היום הזה וז"ל למד שמזכירין יציאת מצרים בכל יום וזה צ"ע דחז"ל למדו מקרא דלמען המאוחר בתורה ולא מפסוק זה ובודאי הי' קבלה בידם ולמה מביא רש"י דרשה זו על כל יום כיון דבמכילת' מבואר דקרא זה לא קאי אלא על ליל ט"ו וצ"ע. שוב בא לידי מזרחי על רש"י כתב שרש"י למד זה ממלת זכור שהוא לשון הווה תהי' זוכר זה תמיד כי זכור על משקל וכו' ובעיני יפלא כיון דבש"ס דילן לא יליף על הזכרה בכל יום רק מלמען תזכור וגם הר"מ שהביא המכילת' מבואר דזכור קאי רק על ליל ט"ו וגם מפסוק זה ממילא שמעינן דבלילה ג"כ מזכירין וראב"ע אמר לא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרש' ב"ז מכל ימי לרבות הלילות ע"כ כולהו ס"ל דמפסוק הזה לא נלמד רק לליל פסח אבל לא על כל ימות השנה לא כרש"י ז"ל וצ"ע מאוד. על כל פנים במצוה דאנן בי' דבליל ט"ו הוא מ"ע מן התורה לכ"א מישראל להזכיר וגם להגיד לבניו או לאחר אם יש עמו וגם אפשר לסדר קצת באריכות נסים ונפלאות ועפמ"ג ה"פ.

והנה להר"מ דפוסק דאכילת מצה כל הלילה ודאי מצוה זו כל הלילה דקרינן בזמן שיש מצה ומרור מונחים היינו בזמן שמצווים על מצה ומרור דז"פ דמצה ומרור אינו מעכב הסיפור ולא מצינו זה דמצוה זו יהי' תלוי במצה ומרור אך דהתורה קבעה זמן ליל ט"ו דמצווים על מצה אם כן כל הליל' מחויב במצוה זו אבל לשיטת הפוסקים שפסקו כראב"י וכרבא דאכל מצה אחר חצות לא יי"ח אם כן מצוה (זו) ג"כ עד חצות דהוי בזמן שיש מצה אבל לאחר חצות הוי כמו כל השנה וכל הפסח דאין עליו חיוב מ"ע זו. ועיין בראשונים החמירו לומר הלל קודם חצות ואפילו להתוס' מגלה כ"א שכתבו דאין להחמיר בהלל כיון דהוא דרבנן היינו בסיפור יציאת מצרים רק ההלל בודאי הוא דרבנן אבל ז"פ לראב"י אחר חצות כיון דאין נוהג מצות מצה ה"נ א"ח במצוה זו רק אם לא הזכיר כלל חיוב עליו להזכיר כמו בשאר לילות אבל לא מחמת מ"ע זו וז"פ. וגם אם איחר ל"ק המצוה לראב"י וז"פ. ולפמ"ש דתמיד חל שבועה על יציאת מצרים בלילה כיון דלא מפורש רק ממדרש עיין ר"מ ויו"ד סי' רל"ו רל"ט ועל לילה זו לא חל השבועה אם נשבע שלא יספר ביצ"מ בלילה זו כמו נשבע שלא יאכל מצה. ולכאור' אפשר אם נשבע סתם שלא יזכור יציאת מצרים בלילה זו כיון דחל על החיוב שיש בזו הלילה כמו בכל הלילות אם כן חל גם כן על החיוב הפרטי מכח כולל אך דלא משכח רווחא כלל לחול כיון דאם יזכור קצת יוצא (וא"כ) [ואם] לא יזכור כלל ל"ש כולל עיו"ד ושבועות

גבי תנא עיפא אך לראב"י חל בכולל לאחר חצות דחייל עליו דאז אינו מצוה רק ככל הלילות אך אם נשבע רק עד חצות לא חל ואם כלל עוד לילה אחת או כלל גם אחר חצות לכאורה חל דהוי כולל ואין כאן מקומו להאריך ולעורר באתי ע' אהע"ז גבי נשבע שלא לחלוץ ושלא לייבם ויו"ד ור"מ.

והנה ז"ב כמו בכל מצות התלוים בדיבור א' מוציא חבירו כמו ברכת המזון וכדומה חוץ קריאת שמע מטעם הירוש' ע' בראשונים ובאו"ח ה"ה כאן א' מוציא חבירו ואפילו אם יצא מוציא כמו בכל מצות חיוביות רק צריך שיהי' מחויב בדבר דבלאו הכי אינו פוטר חבירו עש"ס כ"פ ומפורש בפסחים קט"ז ר"י ור"ש אמרו ההגדה ואי סומא פטור לא היו מוציאין את ב"ב ומבואר להדי' דמחויב מוציא חבירו י"ח ועאו"ח סי' תפ"ד. ולענין אם צריך כוונה כמו בכל מצות התלוים בדיבור וענינים אלו א"צ להאריך כי ידועים לכל מבין עם תלמוד. וגם לענין מודר הנאה מחבירו אם מוציאו דמללה"נ ניתנו ואפשר כיון דבהזכרה קצת סגי ושאר הסיפור אינו אלא דרבנן וגם לדעת רז"ה ר"ה דמצות דרבנן להנות ניתנו אסור לחבירו להוציאו ואם בדאוריית' אם יצא מוצי' עשאג"א וטו"א בשם הגאונים וכל הס' מלאי' מזה וא"צ להאריך. ואם הזכיר י"מ בה"ש לא יצא רק בס' דאפשר הוא יום ואע"ג דדעת תר"י ריש ברכות דמפלג המנחה יי"ח י"מ בכל השנה עאו"ח סי' רל"ה מכל מקום הא כתב שם טעמו של דבר כיון דלא מרבינן י"מ בלילה רק מריבוי דכל דינו כתפלה דבזמן שהוא לילה לענין תפלה ה"ל לילה לענין י"מ אבל כאן דהוא מ"ע מפורשת להזכיר בזמן שיש מצה אם כן בה"ש אם יום הוא אין חיוב מצה ול"י אם הוא יום וז"פ. שוב ראיתי בש"א סי' ח' הוכיח שם דאף בכל השנה א"י בה"ש דס' הוא ודחה דברי תר"י אבל כאן אפילו תר"י מודים כמש"ל ולשיטת הר"מ דמצה זמנה כל הלילה אם כן י"מ בליל פסח ג"כ כל הלילה אבל עד עמוד השחר ומשעלה עה"ש יממא הוא ודאי אז אין מצוה כלל וע"ש בש"א דגם בכל השנה כשעלה עה"ש א"י י"מ דל"ד לק"ש ומכ"ש כאן ופשוט:

סעיף ב

ונוטלין וכו' ואם רצה כו'. עתו"ס ברכות מ"ג נראה שם דאין ליטול ב' ידיו לכוס ועטאו"ח סי' קנ"ח בב"י מביא כל השיטות ודעת הר"מ אינו כן:

סעיף ג

ומטבל הירק. היינו בחרוסת כמ"ש אח"ז וכ"כ הר"מ ועיין טואו"ח סי' תע"ג ובב"י שיטות שאין לטבל בחרוסת:

סעיף ד

וא"מ בנ"ר. נראה מד' דצריך כזית ומכל מקום א"מ ברכה אחרונה וע"ש בטור ובב"י הדעות בזה והר"מ כתב דלוקח כזית ולא כ' הברכה נראה דס"ל כשיטה זו שא"מ אחריו:

סעיף ה

וא"מ בפה"ג. דעת הר"מ דמברכין על כל כוס וכוס וע' טור וב"י תע"ד השיטות בזה וע"ע בר"מ קצת שינוים מד' הרהמ"ח:

סעיף ו

ונוהגת וכו'. ד"ז חידוש גדול אצלי למה יהיה נוהג מצוה זו בנשים כיון דהוי מ"ע שהז"ג ונשים פטורות ור"מ פ"ו גבי אכילת מצה כ' מפורש דנשים חייבות כמבואר בש"ס אבל כאן לא כתב זה ולא מצאתי זה בשום מקום וער"מ פי"ב מהלכות עכו"ם חשיב המ"ע שהז"ג שנשים חייבות קידוש היום אכילת מצה ופסח ושמחה והקהל ולא חשיב זה מן התורה יתחייבו נשים במצוה זו. ולו' הטעם שנשים היו ג"כ באותו הנס כמו מכל מקום וד' כוסות כבר הוכיחו התוס' דד"ז אינו אלא דרבנן בכ"מ וע' שאג"א הק"ש בירר בראיות דגם בכל השנה נשים פטורות מזכירת י"מ מפני שהז"ג מכ"ש מצוה זו שהוא פ"א בשנה ודאי הז"ג ול"מ בשום פנים טעם למה יתחייבו נשים ואפ"ל לפי"מ שהביא הר"ם כאן פ"ז דזכור את יום צאתך מאמ"צ כמו שנאמר זכור את יום השבת לקדשו אם כן אפשר דהוי ג"ש מקידוש של שבת כמו דשם נשים חייבות ה"ה כאן אבל באמת בש"ס דילן אינו מוזכר וע' דף קט"ז דילפינן קד"ה מלמען תזכור ולא מן זכור וראיתי בסה"מ להר"מ שכתב דזכור הוא מצוה כמו זכור את יום השבת ואין כוונתו לגזרה שוה רק הביא דצריך להזכיר בפה ואין המכילתא בידי לעיין בו אבל כיון דהר"מ ל"ה ד"ז ואין עולה על זכרוני מי שיביא זה ד' הרהמ"ח צריך עיון גדול מנין לו לחייב נשים בפשיטות במצוה זו. ואין ראי' מאשתו שואלתו היינו דמצוה עליו שיהי' כן אבל על האשה ודאי אין מצוה כלל וגם החומרא של הרהמ"ח מביא לידי קולא כי לדבריו מוציאין נשים י"ח אנשים בסיפור י"מ ובאמת כל שאינו מחויב בדבר אין מוציא עש"ס גבי ר"י ור"ש דאמרו הגדה וכו' ולומר כיון דהתורה אמרה בדיבור זה בשעה שיש מצה וכו' והם חייבים באכמ"צ ג"כ חייבים בזה אין זה כלום דהתורה כתבה לגבי אנשים דאז הוא זמן חיוב ומצינו כי"ב במצות אחרות ומכל מקום אין הנשי' חייבות וצריך עיון גדול בזה. והנה אם נשים חייבות מוציאים אנשים ואם הם יצאו אם מוציאין זה תלוי אם נשים בכלל ערבות עיין בראשונים ובכ"מ מאו"ח. וטומטום מוציא ג"כ ואנדרוגינוס אם מוציא ע' ה' מגילה ואם נשים אין חייבות אינם מוציאין אנשים וגם טומטום אף מינו א"מ. ואנדרוגינוס מוציא

את מינו. וח"ע וחב"ח אף לעצמו א"מ כמו שופר ע' דינים אלו בר"ה וה' שופר. וז"פ דעבדים שוים לנשים, וקטן ושוטה א"מ דאינם ב"ח אך חרש בלאו הכי ל"ש להוציא דאינו מדבר אך חרש המדבר ואינו שומע אם חייב בסיפור י"מ דאפשר דצריך להשמיע לאזניו עהק"ש ובסוגי' דברכות לענין מצות אם לא השמיע לאזניו וע' שאג"א ואחרוני' וצריך קונטרס מיוחד לברר כל מצות התלוים בדיבור ואין כאן מקומו. וגם מדרבנן בודאי נשים חייבות דחייבי' בד' כוסות וכן בהלל בליל פסח ע' בסוכה בסוגי' דאשה וקטן מקרין את ההלל עונין אחריהם וכו' עתו"ס וכן עבדים חייבים מטעם זה ולענין אם דרבנן יכול להוציא המחויב מן התורה עאו"ח בכ"מ ובאחרונים. ועשה זו כשאר עשין לענין כפי' עד שת"נ ובזבוז ממונו ותשובה עמש"ל ותלמד לכאן. ולענין אם צריך לסיפור זה דוקא לה"ק או בכל לשון ואם צריך להבין הלשון ואם אינו מבין אם יש חילוק בין לה"ק או לשון אחר ע' באלו נאמרין ואו"ח בכ"מ סי' ס"ב וקצ"ג וה' מגילה ופמ"ג בפתיחה הכוללת ורמ"א או"ח סי' תע"ג וצריך קונטרס מיוחד ואריכות לברר הענינים וכאן באתי רק לרמוז ולעורר:

מצוה כב

סעיף א

לפדות וכו'. ער"מ פי"ב מה' בכורי' וטיו"ד סי' שכ"א ואכתוב קצת הדינים בקיצור מדברי הר"ם ה"ו נראה דתיכף שנולד הפ"ח חל עליו המצוה עד ל' יום ולאחר ל' יום אם רצה לפדות פודה ואם רצה לערפו עורפו ואין כאן אלא מצות עיכוב בלבד ועיין כסף משנה פוסק כר"ש בבכורות י"ג דלאחר ל' עובר עליו אבל באמת דעת רבא נ' שם דאפילו לאחר ל' א"ע לדידן ואין חילוק תיכף משנולד או אח"ז רב וכ"מ בד' הרמב"ן בהלכותיו שכ' ופ"ח לאלתר ואי אשהי' א"ע עליו וכ"כ הטור וא"ל זמן ידוע אלא משנולד עד שימות אלא שמצוה לפדותו מיד כדי שלא יחמיץ המצוה וע"ש בב"י מביא אוקימתא דרבא כ' דלרבנן א"ע עליו רק דלא יחמיץ המצוה מחמת ושמרתם את המצות וכן בשו"ע מביא המחבר לשון הטור מבואר שפוסק כרבא וע' רמב"ן על בכורות ספ"ק במהריט"א מביא בשם תו' חיצונית דרבא בא ליישב דברי ר"ש ע"כ פוסק הר"מ כר"ש והרמב"ן והרא"ש פוסקי' כרבא דהו' שינוי' בפ"ע ע"כ פסקו דא"ע עליו. וצע"ק על מרן המחבר ביו"ד של"ה דעת הר"מ כדרכו דלאחר ל' עובר עליו דידוע דעל הרוב מביא ל' הר"מ. והנה פ"ח אסור בהנאה עד שיפד' ואם מת קודם פדייה ג"כ אבה"נ ונקבר ע' כאן בש"ס ור"מ ונרא' דאין מועיל פדיי' לאחר מיתה דאל"ה הו"ל להפוסקי' לבאר דאם רוצה פודה לאחר

מיתה וכן בש"ס גבי מת פ"ח ובמהריט"א עמד בזה למה ל"מ פדיי' לאחר מיתה כיון דמסקינן ביומא דפר ושה נקרא אפילו לאח"מ ע"ש דף מ"ט ע"ב אם כן אפשר דמהני פדיי' אפילו אח"מ דנקרא חמור ומביא שם תוספתא מפורש דאין מועיל פדיי' לאחר מיתה וכ' דהטעם כיון דליתא בעריפ' ליתא בפדיי' ע"ש דף י"ג ואם החמורה הפילה נפל זכר כיון דל"מ פדיון דנפל ה"ל כמת ע' שבת פר"א דמילה אם כן יקבר ול"מ פדיון ולפמ"ש צ"ע איך סתמו הראשונים והאחרונים דתיכף מצוה לפדותו ונראה ג"כ דמותר בהנאה מדסתמו הדברים ובאמת הי' להם לבאר דוקא בידוע שכלו לו חדשיו היינו י"ב חדשים ע' בכורות ח' דבהמה טמאה גסה עיבורו יב"ח אבל אם א"י שכלו חדשיו אם כן אם פודה תיכף דלמא נפל הוא ול"מ פדיון ואסור להנות בו עד יעברו ח' ימים ויצא מכלל ס' נפל. ולהפוסקים דבא"י אם כלו חדשיו הוי סד"א אם כן מס' אבה"נ כאן דאה"נ בפ"ח הוא דאוריית' ע' בש"ס ואפילו להפוסקים דמה"ת אזלינן אחה"ר על כל פנים מדרבנן אסור ה"נ כאן וכן אם פד' תיכף ואח"כ תוך ח' ימי' חלה ומת או פיהק ומת הו"ל סד"א ע' בסוגי' ותב"ש יו"ד סי' ט"ו אם כן ל"מ הפדיון וטעון קבורה דאבה"נ וכן אם הפדיון הוא עדיין ביד ישראל ודאי א"צ ליתנו לכהן דהו"ל ספק ממונו ואם נתן לכהן ואח"כ מת זה תלוי אם מהני תפיסה מס' בתפס ברשות ואין כאן מקומו. אך על כל פנים ודאי אבה"נ הפ"ח מס' ולא ביארו הראשונים והאחרונים ד"ז אף דפודה תיכף מכל מקום אבה"נ עד ח' ימים וגם א"צ ליתנן לכהן אף אם נאמר דרוב אינם נפלים מכל מקום לענין ממון ל"א אחה"ר ואם כי יש בזה אריכות דברים על כל פנים תוך ח' נראה דאבה"נ או מטעם סד"א או מדרבנן וגם אם מת טעון קבורה וצ"ע. שו"ר במהריט"א דט"ו עמד בזה איך סתמו הפוסקים דנראה דתיכף נותנים לכהן בשלמא לפדות תיכף לאפקועי איסורא ניחא אבל למה צריך ליתן לכהן ולפמ"ש ל"מ ג"כ הפדיי' תיכף אף לענין איסורא כיון דחשיב כמת אם כן אבה"נ ול"מ פדי' כמ"ש. והרהמ"ח כ' זמן הפדיון עד ל' יום דעתו כדעת הר"מ ולא תטעה בלשונו דלאחר זמן אינו בר פדיון דבזה אין חילוק אך כוונתו על לכתחלה ואח"כ עובר וז"פ.

והנה הדין דפדיון דצריך לפדות בשה ונותן לכהן השה והפ"ח הוא לישראל ומבה"נ לאחר שנפדה וגם השה הוא חולין ביד כהן ותיכף שפדה בשה אף שלא נתנו עדיין לכהן מכל מקום פקע האיסור מהפ"ח וגם א"ח באחריות השה אלא אם מת השה לאחר פדיון קודם שנתן לכהן הפ"ח פדוי והנבלה יתן לכהן או אם גם הנבלה נאבדה א"ח באחריות ואם מת הפ"ח לאחר פדיון קודם נתינה לכהן מותר בהנאה כיון שנפדה והטלה יתן לכהן דהעיקר תלוי בפדיון ולא בנתינה לכהן עש"ס דרבנן ס"ל כן והל' כוותיהו וכן בר"מ

ובש"ע ובש"ס שם די"א מבואר דתפדה אפילו כ"ש היינו אם השה שוה כ"ש מכל מקום פודין בו. ואח"ז מבואר דיש חילוק בין עין יפה בסלע וע"ר בחצי סלע בינוני בג' זוזים ור"א הלכתא ברגי' דהיינו ג' זוז ואמרי' קשיא ה' אהלכת' דאמרי' לעיל די בכ"ש ומתרץ כאן בבא לימלך וכאן בעושה מעצמו היינו אם בא לימלך אמרינן שיתן שה שוה רגי' ואם עבר ופדה בשה כ"ש די וגי' הרמב"ן ל"ג הלכתא ברגי' רק השיעורין דיש חילוק בין ע"י. והטור לא חילק בין ע"י רק כ' דישוה ג' זוזים ועיין בש"ע ומבואר בגמ' דוקא שה דינו כן אבל אם אין לו שה פודה הפ"ח בכ"ד רק בשווי הפ"ח דלא חמור מהקדש ול"א תורה שה להחמיר אלא להקל עליו דאפילו אם הפ"ח שוה הרבה מכל מקום די בשה כל דהו אבל בשווי הפ"ח פודה בכ"ד וכ"ה בר"מ וש"ע אך הר"מ מסיים בד"א שהפ"ח שוה מג' זוזים ולמעל' אבל אם אינו שוה ג' זוזים צריך שה או ג' זוזים ועיין כסף משנה שהר"מ הי"ל גי' אחרת בש"ס והרהמ"ח כתב כאן ואם א"ל שה פודהו בדמי שה ולפי שאין דמי השיות שוות ארז"ל עין יפה וכו' ודברי' הללו תמוהים ואי אפשר להולמם בלי ט"ס דמ"ש שיפדה בדמי שה באמת מבואר דפודה בשווי הפ"ח דהיינו דמי הפ"ח כהקדש ואח"ז שכ' אין דמי השיות שוות אין הבנה וע"כ צריך להגיה בדבריו כהר"מ או ככל הפוסקים. והנה להסוברים דיש חילוק בין עין יפה או ברגי' ע' מהריט"א שכ' דזה רק מדרבנן כיון דמבואר דילפינן מתפדה אפילו בכ"ש וא"כ מן התורה סגי בכ"ש רק מדרבנן נתנו שיעור זה או ברגי' הכל מדרבנן וע"ש עוד שמפלפל בד' הר"מ. והנה מלשון הש"ס והר"מ דאם אין לו שה פודים בשווי' נראה דלכתחלה מצוה לפדות בשה אפילו כ"ד אך אם אין לו שה פודהו בשווי' דלא יהי' חמור מהקדש דנפדה בשוויו ולכאורה נראה לומר כיון דהוא סברא דלא חמור מן הקדש אם כן כיון דקיימא לן בב"מ וכ"מ הקדש שוה מנה שחיללו על ש"פ יצא לחולין רק צריך חקירת דמים מדבריה' וכ"פ הר"מ פ"ז מה' ערכין אם כן כאן נמי דמצוה מן התורה לכתחל' לפדות בשה אפילו בפחות משוויו אך אם אין לו שה אינו חמור מהקדש דנפדה בשוויו ודוקא לכתחלה כדין הקדש דמדאורייתא צריך לפדות בשויו כי אסור להונות הקדש עיין תוס' ב"מ ומקומות הנרשמים במסורת הש"ס שם אבל (אם) בדיעבד אם פדה הפ"ח אפילו בש"פ פקע איסוריה מיני' דאי לא ה"ז חמור מן ההקדש דהקדש בדיעבד מחולל אפילו על ש"פ. ואין ראיה מהא דמבואר במשנה אין פודין בעגל ובחי' ובשה שחוט וכו' ע"ש דף י"ג ומיירי שלא בשוויו דאי בשוויו פודין בכ"ד וכ"מ להדיא בטור דמיירי בפחות משוויו אבל בכדי שוויו פודין בכ"ד ולפמ"ש אפילו בפחות משויו יפדה דלא יהיה חמור מן ההקדש. ז"א דודאי לכתחילה אסור לפדות בפחות כמו הקדש דמה"ת צריך לפדות בשוויו ה"נ ע"כ אמרה המשנה

דדברים הללו אין פודין כמו בשה דיליף מפסח היינו דאין להם דין שה דנפדה לכתחלה בפחות משויו רק דינם כשאר ש"כ דנפדה בשוייו אבל בדיעבד באמת דינם כהקדש ופדוי בכל ש"כ אפילו פחות משויו שוב האיר השי"ת את עיני ומצאתי בטו"א הרגיש בזה במגלה דכ"ג שהביא משנה זו דנראה דאפילו בדיעבד אינו פדוי בפחות משוויו.

ולפמ"ש אין ראיה אך ה"ר ממה דמבואר בש"ס דאם פדה בנדמה אבעי' ולא אפשיט' ופ' הרמב"ן דאם פדה בנדמה ומת הפ"ח אסור בהנא' וכ"ד הרא"ש והטור ומובא בהגהת רמ"א ומיירי בפחות משויו אם כן חזינן דפחות משוויו אפילו בדיעבד אינו פדוי בש"כ. אך לענין הקושיא למה יהי' חמור מהקדש ע"ש שכ' עפ"י דה"ת תמורה כ"ד ע"ב ד"ה לא אמרו שכ' דהא דשמואל דהקדש שחילל על ש"פ מחולל אפילו שוה מנה דוקא בעה"ב עצמו הפודה אבל אם אחר פודה פחות משוויו אפילו בדיעבד אינו מחולל והסביר הוא ז"ל הטעם דבעה"ב עצמו כיון דקדוש על פיו ע"כ מחולל בפחות משוויו אבל אחר כיון דלא נתקדש ע"פ אינו מחולל ובאבני שהם כ' עוד סברא דבעה"ב עצמו כיון דיכול לשאול על הקדשו ע"כ בדיעבד סגי בפדיון בפחות אבל אחר א"י לשאול אפילו בדיעבד ל"מ אם כן כאן בפ"ח דאפילו בעה"ב עצמו כאחר דמי דאינו קדוש ע"פ דמאליו קדוש וגם א"י לשאול דמאליו קדוש ה"ל כאחר אם כן גם בהקדש באחר ל"מ בפחות משוויו אם כן ל"מ כאן פחות משויו כי אינו חמור מהקדש דגם בהקדש כה"ג ל"מ אבל בשויו דהקדש בכ"ע מהני שייך שפיר לומר לא יהי' חמור מהקדש וע"ש שהבי' בשם תוס' מנחות ע"א ע"ב כ' ג"כ סברא זו מחמת טעם אחר. ונרא' דזה דוקא לס' התוס' כמ"ש ז"ל אבל הר"מ פ"ז מערכין סתם וכ' הקדש שוה מנה שחיללו על ש"פ מחולל ואינו מחלק בין בעה"ב לאחר ודאי לא ס"ל כסברת התו' דהי"ל לפ' כדרכו של רבינו הר"מ ז"ל. ובזה עמדתי ע"ד הר"מ כאן בה' בכורים פי"ב ה"ט שפסק אין פודין בנדמה ואם פד' פדוי ומובא בש"ע ג"כ. והוא באמת תמוה שאח"כ גבי גר שנתגייר וא"י אם קודם ילדה חייב לפדות מס' וכן לקמן גבי חמורה בס' פסק דצריך להפריש טלה מס' בכור כדי להפקיע איסור מספק דלא אתחזק איסור' כלל ואבה"נ מספק עש"ס ואיך נפקע כאן האיסור מספק דאתחזק איסור' דלמא אין פדוי והוא אבה"נ ודברי הכסף משנה אינם מספיקים ע"כ הרמב"ן והרא"ש פסקו דאף בדיעבד אינו פדוי ואבה"נ ועיין מהריט"א האריך בזה אבל לפמ"ש ניחא מאד דבאמת אינו נפקע האיסור מס' אבל אם פדה נהי אם נאמר דל"ה שה מכל מקום בדיעבד פדוי אפילו בפחות משויו דאי בשויו פודין לכתחלה כמבואר בטור אם כן כמו דאין פודין הקדש כך אין פודין פ"ח אבל בדיעבד ודאי פדוי דאפילו אם נא' דל"ה שה מכל מקום הוי ש"כ וסגי בדיעבד אפילו פחות משויו אבל ס' פ"ח שלא נפדה מודה

ר"מ דאסור מס' אם כן כאן בדיעבד פדוי בכ"ע כמו הקדש לדעת הר"מ דאפילו פחות משויו בדיעבד פדוי אם כן ד' הר"מ נכונים מאוד. ולפמ"ש ד"ז דפדה פ"ח פחות משויו בדבר אחר תלוי בפלוגתא להר"מ בדיעבד פדוי כמו הקדש ולהתוס' אינו פדוי כי בפדיון פ"ח הו"ל כאחר לגבי הקדש ובאחר גם בהקדש אינו פדוי וא"כ אינו חמור מהקדש אבל לדעת הר"מ פדוי כאן כי בהקדש בכ"ע פדוי ולא יהי' פ"ח חמור מן ההקדש רק לכתחלה אין פודין פחות משויו כנלע"ד ברור בעזה"י.

ואני מסופק כיון דכל הסברא שנפדה פ"ח בשויו הוא מטעם דלא יהיה חמור מהקדש אם כן אפ"ל בדברים דאין הקדש פדוי כגון קרקעות ועבדים ושטרות דמבואר בש"ס כ"פ דאין הקדש פדוי אפילו בדיעבד וכ"מ בר"מ פ"ז מהלכות ערכין אם כן אפשר דגם פ"ח אינו נפדה בשויו בקרקעות ועבדים ושטרות דל"ש שיהיה חמור מן ההקדש דגם הקדש אינו נפדה בהם ומכל מקום אפשר לחלק ול"מ להפוסקים שחילקו בזה וצ"ע. ולפמ"ש דלד' הר"מ ודאי אפילו פחות משויו פדוי בכ"ד דלא יהי' חמור מן הקדש אם כן למה כתב הר"מ בהלכה ח' לשון המשנה אין פודין בעגל ובה"ט כ' אין פודין בשה הדומה לאחר ואם פדה פדוי וכו' דנרא' מלשונו דדוק' בנדמה אם פדה פדוי מחמת ספק ולא בהנזכרי' לעיל דנראה דכיון דודאי אין פודין אפילו בדיעבד אינו פדוי ובאמת לפמ"ש בכ"ע פדוי. ונ"ל דנ"מ לדינא דהר"מ רוצה לרמוז דנדמה הוי אבעי' ולא אפשיט' דנר' ברור בכל הני דאין פודין המבואר במשנה מחמת דודאי אינם נקראים שה ומיירי בפחות משוויו כפירש"י נהי שכתבנו דלהר"מ בדיעבד פדוי מכל מקום נלע"ד דסבר' זו דלא יהי' חמור מן ההקדש שייך לענין לאפקועי האיסור דפ"ח כמו דהקדש נפקע בש"פ כמו כן הפ"ח אבל לענין המצוה שגזר' התורה ליתן לכהן נהי דבהקדש ל"ש אונאה ע' ב"מ נ"ו מגזירת הכתוב מכל מקום כאן דהתורה גזרה ליתן לכהן או כדי שוויו או שה מתפד' תפדה ריבוי אם כן לא יצא ידי נתינה לכהן עד שנותן דמי שוויו והמתנות כהונה ממון הדיוט ושייך אונאה ועוד כי כן המצוה ל"ש לומר לא יהי' חמור וכו' כי אין ענין מתנות כהונה להקדש אך לענין אפקועי איסור' שייך שפיר הסברא אם כן אם פדה בכל אלו שודאי אינם שה על כל פנים צריך ליתן לכהן עוד עד השיווי של פ"ח ועכ"פ גם בהקדש צריך חקירת דמים מדבריהם ע"ש בר"מ פ"ג מה' ערכין אם כן גם כאן על כל פנים לענין נתינה לכהן צריך שישלים ע"כ העתיק הר"מ לשון המשנה דאין פודין באלו דאינם נקראים שה ונ"מ דלכתחל' א"פ ובדיעבד נהי שפדוי מסבר' מכל מקום צריך להשלים כיון דבודאי אינו שה וכאן השמיענו דהוא ספק ע"כ כתב דלכתחלה אין פודין ובדיעבד פדוי דאפילו לכהן א"צ להשלים כיון דלענין איסור בכ"ע נפקע רק דהוא

ס' לענין נתינה לכהן וס' ממונא לקולא וא"צ אפילו להשלים כמבואר כאן כמה דינים דלענין נתינה לכהן א"צ ליתן מס' ע"כ כתב כאן לרמוז דהוא מחמת ספק וא"צ אפילו ליתן לכהן יותר ע"ש בסוגי' דב"מ ותבין החילוק ומכל מקום צ"ע.

והנה כתבתי לעיל בשם מהריט"א דהא דצריך השה להיות שוה ג' זוז או תלוי בעין יפה הוא רק דרבנן ומה"ת בשה כ"ש סגי ע"ש. ונראה דזה דאחז"ל עין יפה כו' או כסברת רבא ברגי' היינו דוקא בודאי פ"ח דנותן לכהן אחז"ל דיהי' דבר חשוב ע"כ נתנו שיעור זה אבל ס' פ"ח דמפריש טלה והוא לעצמו א"צ השיעורין הללו וסגי בכ"ש כנ"ל (ולענין תרומה יתבאר לקמן בעזה"י) דבהפרשה לעצמו מאי שייך ע"י או ע"ר כיון דמחזיק לעצמו מאי איכפת לי' כנלע"ד. והשה שפודין בו הוא מן הכבשים או מן העזים בין זכר בין נקבה בין תם בין בעל מום קטנים וגדולים ומבואר במשנה ור"מ וע' מהריט"א כ' דה"ה מחוסר זמן כגון קודם ח' ימים מותר ג"כ לפדות בו מכל מקום נ"ל דאפשר מדרבנן אסור להנות מפ"ח עד שיעברו על השה ח' ימים או אם ידוע שכלו חדשיו דא"ל דלמא נפל הוא ונפל כמת וא"פ במת כמבואר לקמן או אם פיהק תוך ח' ומת ודאי הוא ס' נפל. אך לשיטת הר"מ שכ' לעיל בכ"ע הוי פדוי דלא יהיה חמור מהקדש. אך לשיטת התוס' צריך לפדות עוד הפעם ע' לעיל כי כ"ז מיירי פחות משוויו דבשוויו פודין בכ"ד כמ"ש. נסתפקתי אם פדה בשה שאינו שוה פרוטה אם נפדה אף דהקדש אינו חל על פמש"פ ע' רש"י ותוס' גיטין י"ב אפשר דהקדש בעי שיהי' ממון אבל כאן כתבה תורה שה אפילו פמש"מ וכעת לא מצאתי גילוי לזה. ואין פודין לא בעגל ולא בחי' ולא בשחוטה ולא בטריפה ולא בכלאים ולא בכוי עש"ס הטעם וכ"ז שלא בשוויו אבל בשוויו פודין בכל וכפירש"י כ"פ וז"פ. ויש פלוגת' בש"ס אי פודין בבן פקוע ודעת הר"מ שפודין בו לפ"מ שהביא הטור משמו וד' הרא"ש סתרי אהדדי דכאן בבכורות פוסק כמר זוטרא דאין פודין ובחולין פ' בהמה המקשה פ' כר"א דפודין והרגיש בזה בהגהות הר"מ ובמע"מ.

והנה בש"ס אמרי' דאליבא דר"מ דאין שחיטת אמו מטהרתו לא תבעי לך כיון דטעון שחיט' שה מעליא הוא רק לרבנן דאינו טעון שחיטה והוי כבישרא בדיקול' א"ד כיון דרהיט ואכל פודין בו ובזה פליגי מ"ז סובר א"פ ור"א סובר פודין ולפי זה בנתנבלה האם או נמצאת טריפה דהוולד אינו ניתר בשחיטת אמו רק בשחיטת (אמו) [עצמו] דד' סימנים אכשר בי' רחמנא כמבואר בחולין ויו"ד סי' י"ג ודאי פודין כמו לר"מ דפודין בו כיון דטעון שחיטה. אך באמת ברש"י בכורות וחולין ע"ד דסברת מ"ז דאין פודין דיליף שה מפסח ובפסח פסול משום דהוי ב"פ יוצא דופן ולפי זה גם נתנבלה אמו ה"ל ג"כ יוצא דופן אך באמת התוס' מקשים שם על רש"י דאמרי' דלר"מ פודין בו ואי משום יוצא

דופן אף לר"מ א"פ ע"כ פירשו דהוי כשחוט וע' רשב"א חולין אם כן לפ"ז פודין בנולד מן הטריפ'. ורשב"א מתרץ דעת רש"י דבאמת בתחלת האבעי' הי' סובר דלר"מ פודין ולמסקנ' למ"ד דיליף מפסח א"פ דהוי י"ד ולתוס' פודין. שו"ר בש"ה לענין אי פסקינן כר"מ דר"א פוסק כר"מ וכ' דתלוי בשיטות אלו יע"ש ה"נ. ומכל מקום אפשר בנולד מן הטרפה אפילו אם נא' כדברי התוס' דמחמת י"ד אין חשש רק דהוי כשחוט מכל מקום כיון דנתבאר בחולין דשחיטת אמו הי' מהני לו לטהרו מידי נבלה אפשר דהוי כשחוט קצת וצע"ק. וא"פ בפסולי המוקדשין דכצבי וכאיל כתיב והרי הם כחי' והוא בש"ס ור"מ וכ"ה דאין פודין היינו בתורת שה אבל בשוויו מותר בכל הני דלא יהיו חמור מן הקדש כ"מ ברש"י ובטוש"ע וז"פ. ומבואר בש"ס דף י"ב ע"ב דאין פודין פ"ח בבהמת שביעית דלאכלה ולא לסחורה ודוקא ודאי פ"ח דצריך ליתנו לכהן הוי כמו סחורה אבל ס' פ"ח דמפריש טלה והוא לעצמו פודין בשה שביעית דל"ה סחורה וכ"מ בר"מ כאן ולאו דוקא ס' פ"ח אלא כ"ה דא"צ ליתן לכהן כגון שמפריש שה לפדות פ"ח של ישראל שניתן לו או שירש מאבי אמו ישראל כמבואר לקמן דכהן צריך להפריש והוא שלו ג"כ פודין מדמי שביעית כיון דא"צ ליתן לכהן לאו סחורה היא כ"נ פשוט:

ונראה פשוט דאם פדה פ"ח ודאי מדמי שביעית בדיעבד פדוי כמו דאסור לקדש אשה מדמי שביעית כמבואר בירושלמי מובא בר"ש פ"ח דשביעית ומכל מקום בדיעבד מקודשת עיין ר"מ פ"ה מה' אישות הלכה ג' ומ"ל שם ה"נ בדיעבד פדוי. ועיין קידושין נ"ב תוספות ד"ה המקדש כתבו בהדיא אע"ג דלאכלה ולא לסחורה מכל מקום בדיעבד המקח קיים וע' תוס' ע"ז דס"ב ואי"ה במצות שביעית יבואר בארוכה וע' תוס' כאן ד"ה ודאי הקשו דכאן משמע דאסור ליקח בהמה טמאה מפירות שביעית ותימה הא אף רבנן לא אסרו וכו' דאין הנאתן ובעורן שוה אבל בהמה טמאה הנאתו ובעורו שוה עכ"ל. ובאמת דה"ת תמוהים דהיא משנה מפורשת פ"ח דשביעית אין לוקחין בהמה טמאה ועבדים וקרקעות מפירות שביעית. וזה הראה לי מופלג א' קושיא זו הקשה הגאון מוה' אליעזר בעהמ"ח ספר נועם מגדים על התורה בשם א' מהחכמים ושכחתי שמו והיא תימה ובמצות שביעית אאריך אי"ה. ולכאור' קשה למה יהי' בדיעבד המקח קיים או הקדושין או הפדיון נימא כ"מ דארל"ת אי עביד ל"מ ואין כאן מקומו להאריך. ובמהריט"א פלפל להר"מ שפסק בנדמ' דהוא ספק ופדוי למה בכוי נראה מדבריו (דאפי') דאינו פדוי דחשיב לי' בכל הנהו דודאי לאו שה נינהו ע"ש שהבי' ד' הר"מ לענין מתנות בסי' ס"א וביו"ד דס"ל דכוי חייב במתנות ועיין כסף משנה הטעם דלא נחשב ס' כיון דלא הכריעו חכמינו זכרונם לברכה אם חי' או בהמה הו"ל כס' חי' ע"כ אפילו

בס' ממון לחומר' ע"ש באורך. ולענ"ד כאן ודאי סבר' דאינו שה כיון דמספק' לחז"ל אי חי' הוא או בהמה ואפילו אם בהמה מכל מקום א"י איזה מין בהמה אם בקר או צאן אם כן הרבה סברות יש דאינו שה על כל פנים ע"כ אין דינו כשה כלל כנלע"ד וע"ש שיישב ג"כ ומכל מקום אני לך. ושה נדמה דאין פודין בו ודאי היינו שנשתנה לגמרי כגון רחל שילדה כמין עז או להיפוך אבל אם יש קצת סימני אמו כיון דלענין בכור לא נחשב לנדמה רק הוי בע"מ ובבע"מ פודין כמש"ל והוא פשוט בש"ס ור"מ ולא הוצרכו לבאר. וחמור שילדה כמין סוס פטור מן הבכור' ול"ה פ"ח ואם יש מקצת סימנים כמין חמור דעת הר"מ כאן דהוי פ"ח ודאי ודעת הפוסקים דהוי ספק אם יש לו קצת סימני אמו ועטויו"ד סי' שט"ו. ואם הפ"ח טומטום או אנדרוגינוס הכל כמו בכור בהמ' טהור'. עיין ר"מ ה' בכורים ובטוי"ד ואין להאריך. ואם הפ"ח טרפה ג"כ קדוש וא"ד לבכור אדם דטריפ' א"ח לפדות דאנן קי"ל כרבנן דלא מקשי בכור חמור לבכור אדם. ולענין יוצא דופן ושאר ענינים הכל שוה לבכור בהמה טהור' עיין ר"מ וטוש"ע.

ונלע"ד דאם הפריש שה לפדיון דנתפס השה והפ"ח יצא לחולין דיכול לשאול על השה ככל קדשים ותו"מ כיון שקדוש בקדושת פיו יכול לשאול עליהם ה"ה כאן דלא עדיף מהקדש כיון דבדיבור נפדה יכול לשאול עליו ואם שואל עליו הדר הפ"ח לאיסורו והשה יכול להפריש אחר אבל בלא שאלה צריך ליתן אותו השה לכהן כמבואר וכן אם הפריש מעות השוויו ג"כ יכול לשאול עליו אך אם נתנו לכהן א"י לשאול עליו כמו הקדש ותו"מ שבא ליד גיזבר או לכהן אין נשאלין כנלע"ד פשוט דאיתי' בשאלה דאינו חמור מהקדש ותו"מ. הכלל כ"ד שקדוש בקדושת פיו יוכל לשאול ה"נ ובפרט דכאן קי"ל דאין השה קדוש כידוע ודאי יכול לשאול עליו ועח"מ סי' רנ"ה זה נלע"ד פשוט דבהקדש מקשים כיון דאמירתו לגבוה וכו' וכאן ל"ה גבוה כי הוא מת"כ רק גזירת הכתוב דנתפס פדיונו בדיבורו ודאי מהני שאלה. וגם נרא' דאפילו לשיטת הר"מ ותוס' באיזה מקומות דתכ"ד לאו כ"ד בהקדש עש"ך שם והד' עתיקין מכל מקום כאן כיון דל"ה הקדש ואינו נתפס בקדושה כלל ודאי תכ"ד יכול לחזור בו כמו תו"מ כנלע"ד פשוט. ונלענ"ד אם פדה הפ"ח בש"כ ששוה יותר מן הפ"ח א"צ ליתן לכהן רק השווי עיין ר"מ פ"ז מה' ערכין גבי הקדש אם פדה ביותר משוויו נתפס המותר להקדש שם בהי"א וע' כ"מ שם. ופ"ה ממע"ש פסק שם בה"ו דהפוד' מע"ש ביותר על דמיו לא נתפס היותר למעשר והוא מהירו'. וצריך לחלק בין הקדש למע"ש דגבי הקדש הטעם מחמת אמל"ג לא יהא אלא כמקדיש איזה דבר דנתפס ה"נ הוי כנותן מתנה להקדש והוי הקדש או אפשר מטעם אחר וכאן נ"ל דדינו כמע"ש דלמה יהיה נתפס היותר שיצטרך ליתנו לכהן אין כאן אמל"ג אם אומר

שיתן לכהן דבר שאינו חייב ודאי א"צ ליתן אם כן נראה אף דפדה על יתר המותר א"צ ליתן לכהן כנ"ל פשוט. ונראה דאם פודה בשה ששוה יותר מן הפ"ח כגון שהפ"ח שוה סלע והשה שוה שני סלעים ופדה סתם בתורת שה נראה דצריך ליתן כל השה לכהן ואין הכהן צריך להחזיר לו המותר מהשוויו של פ"ח כיון דמצוה בשה בין קטן בין גדול אם כן כמו שחל על קטן אפילו שוה כ"ש כן חל על גדול אפילו שוה כמה והוי כל השה מת"כ אך אם אומר בפירוש בשעת פדיי' שאין פודה אלא בשווי הפ"ח ודאי א"צ ליתן לכהן אלא השיווי וצריך הכהן ליתן לו המותר מהשיווי כי ל"נ השה ועל שה יכול ג"כ לפדות בשיווי ולא מתורת שה רק בתורת שיווי ואפשר אף לפמש"ל דאם יש לו שה מצוה מן המובחר בשה מכל מקום בכה"ג אם יש לו שה גדול ופודה אותו בשה יכול לפדות לכתחלה בשה זה כפי השיווי והמותר יתן לו הכהן ומקיים שניהם פודה בשה ואינו מפסיד המותר ומכל מקום צ"ע. ואם פודה בשה ומשייר מקצת כגון אבר א' או חוץ מא' ממאה שבו ע' מהריט"א די"א פשוט אצלו דאינו פדיון דשה שלם בעינן ומביא מב"ק דלענין דו"ה כולו בעינן ה"נ שה שלם בעינן. ונראה דוק' דבר הניתר עמו בשחיט' הוי שיור אבל קרניה וגיזותיה דאינו ניתר עמו בשחיט' ל"ה שיור ויכול לשייר כמו שם בב"ק לפי מה שפסקינן כרב ע"ש ובר"מ פ"ב מה' גנבה. ואם פדה בשה מעוברת ע"ש שכ' לענין חוץ מוולדה למ"ד עובר ירך אמו הוא הוי שיור כמבואר ב"ק ע"א לענין דו"ה ואפילו למ"ד עובר לאו ירך אמו מכל מקום אבעי' שם אם הוי שיור. ולענין פסק הלכה אי עובר י"א ע' ב"ק ובחולין וכ"מ ובמהריט"א שם מסופק אם יכול לפדות על העיבור לחוד אפשר דשה שיצא לאויר העולם בעינן או אפשר דגם מעוברת שה מיקרי וגם אם חל על העיבור מחמת דהוי דשלב"ל ועיין בספ"י בקידושין סוגיא דהוכר עוברה ומח"א וקצה"ח אי עיבור הוי דשלב"ל ואין כאן מקומו.

ומבואר כאן בגמר' דהפודה פ"ח של חבירו פדיונו פדוי והפ"ח שייך לבעלים וכ"פ הר"מ כאן הי"ג וע' תוס' הקשו מ"ש הכא דפשיט' לי' דפדיונו פדוי ומ"ש גבי תרומה פ' אין בין המודר הוי אבעי' התורם משלו על ש"ח אם צריך דעת בעלים ע"ש מה שתירצו והר"מ פ"ד מה' תרומות פוסק גבי תרומ' דא"צ דעת בעלים. ובמ"ל כ' דלא ס"ל לר"מ חילוק התוס' בין תרומה לפ"ח ע"כ אפשטא הבעיא בתרומ' מדין זה של פ"ח והביא גם בשם הריטב"א ד"ז וע' תוס' ב"ק ס"ח ובמהריט"א ח' ע"ב פלפל בזה לד' הראשונים הר"ם והרמב"ן וריטב"א שתרומ' נפשט מכאן אם כן ע"כ כמו בתרומ' המצוה על הבעה"ב רק אחר תורם מטעם שליחות ותורם משלו סברת הש"ס מטעם זכי' ה"נ גבי פ"ח המצוה על הבעלים ואחר הפודה מטעם שליחות או זכי' ונ"מ אם כשנודע לבעלים צווח ל"מ

כיון דליכ' זכות גמור להמח"א ה"ז ודעת קצת ראשונים כיון דאיכ' ג"כ קצת חוב דניח' לי' וכו' או לדעת קצת ראשונים אפילו בזכי' גמורה אם צווח ל"מ אבל תוס' שמחלקים בין תרומה לפ"ח צידד בדבריהם דס' התוס' דפדיון פ"ח אין המצוה על הבעלים לחוד רק כל הרוצה יוכל לפדות כמו הקדש אם כן הא לאו מטעם שליחות אם כן אפילו צווח קודם הפדיון ל"מ וע' תוס' ב"ק שם נראה ג"כ דמעיקר' אין המצוה על הבעלים דוקא וע"ש שפירש פי' אחר בדהת"ו באופן שאפשר התוס' מודים דעיקר המצוה על הבעלי' רק דהוא מטעם זכי' או שליחות וע"ש מה שפי' החילוק שמחלקין תוס' בין תרומה לכאן וגם המח"א ה' זכי' דעתו דגבי פ"ח א"צ שליחו' כלל והדברי' ארוכים ואין כאן מקומו. וע"ש שכ' דלהר"מ והרמב"ן דהוא מטעם שליחות עכו"ם הפודה פ"ח אינו פדוי דלאו בר שליחות וזכי' הוא לישראל ולשיטת תוס' דאינו מתורת שליחות רק כמו הקדש יש רשות לפדות לכל אדם ה"ה כאן אם העכו"ם פדה פ"ח של ישראל פדיונו פדוי. גם י"ל דנ"מ אם לקח שה של בעה"ב ופדה בו א"נ דצריך שליחות כתרומה וזה הוי כזכי' אם כן דוקא משלו הוי זכי' אבל בתרומה אם תרם מכרי של בעה"ב ודאי ל"מ בלא דעת בעה"ב ע"ש בראשונים אם כן ג"כ לא מהני אבל אי אמרינן דז"א מתורת זכי' ושליחות רק המצוה כ"ה דרשאי כ"א לפדות אם כן בלקח שה בעה"ב ופדה אפשר דג"כ פדוי ומכל מקום ד"ז צ"ע.

והנה השה הזה שפודה בו מצוה ליתן לכהן והוא ממתנות כהונה עש"ס ור"מ וכאן ומצוה על הכהן לאכלו בדרך גדולה צלי בחרדל דכתיב למשחה כדרך שהמלכים אוכלים וכן הוא בחולין קל"ב ע"ב אע"ג דשם מיירי לענין זרוע ולחיים וקיבה וכ"ה בר"מ פ"ט מבכורים זרוע ולחיים וקיבה וכן ביו"ד מכל מקום לאו דוקא דבכל מת"כ כתיב למשחה בפ' קרח וכ"ה בבכורות כ"ז דדוקא תרומה טובת הנאה לבעלים אבל מת"כ לא. ומבואר שם הטעם דתרומה כיון דקדושת הגוף כיון דלא מתחלא לא אתי למטעי אבל הנהו דקדושת דמים וכו' ערש"י כיון דהכהן רשאי למכרו לישראל וכו' אתי למטעי ויאכל שלא בדרך גדולה ומבואר שם דכל מת"כ שאין בהם קדושה אסור ליתן לבעלים זוזי ליתן לבן בתו כהן מה"ט דאתי למטעי שלא יאכל בדרך גדולה אם כן שה זה לית בי' שום קדושה על כל פנים צריך לאכול בדרך גדולה וג"כ אסור ליתן ד' זוזי ליתן השה לב"ב כהן. אך דעת הר"מ פי"ב מה' תרומות דרשאי ליתן מעות הן בבכור הן בכל מת"כ ליתן לב"ב. וכבר כ' ל' בבכור בהמה טהור' שתמהו עליו דסותר לש"ס דילן פ' ע"כ. ונ"ל דוקא אם נותן לו שה אז צריך לאכול הכהן בדרך גדולה אבל אם פודה במעות בשווי רשאי הכהן להוצי' המעות ואף אם הוא בעצמו קונה איזה דבר מאכל מכל מקום כיון

דעיקר נתינה הי' מעות או ד"א בתורת מעות אין מצוה עליו לאכול דרך גדולה. וגדולה מזו כ' תוס' שם בבכורות דדוקא גבי בשר המצוה לאכול ד"ג אבל לא תרומה ומכ"ש אם נותן לו מעות אף שהוא קונה בשר הסבר' נותנת דוקא אם נותן לו המתנה בבשר כמו שגזרה התורה מצוה עליו לאכול דרך גדולה אבל אם נותן לו ד"א כמו כאן או גבי מתנות זלחו"ק אם שם אותן בדמים ונותן לכהן כמבואר בש"ע יו"ד א"צ לאכול אותו דר"ג כנ"ל מצד הסברא. ולפי זה כאן אם פודה בשווי' או גבי מת"כ זלחו"ק אם יש לו מעות רשאי ישראל ליתן לבעלים ממון ליתן המעות לב"ב כהן דל"ש לומר אתחלא קדושה ולא יאכל בדרך גדולה כי בלאו הכי א"צ לאכול דר"ג אם הוא אינו בעצמו המתנות שזיכתה לו תורה כנלע"ד. אח"כ מצאתי במהריט"א פ' ע"כ כ' כדברינו גבי בכור בע"מ אם נותן לו מעות לכהן או שאר מתנות כשנותן מעות א"צ לאכול דר"ג והישראל רשאי ליתן לבעלים ממון ליתן לב"ב כהן מה"ט דל"ש אתי למטעי וע"ש שהאריך בפלפול.

ואם פדה פ"ח חבירו ודאי הטוה"נ של הפודה כמבואר בנדרי' דתורם משלו על (פ"ח) [ש"ח] טוה"נ שלו וכ"פ הר"מ פ"ד מה' תרומות אם כן ה"ה כאן אף על פי שלא הביא הר"מ ד"ז נלמד משם. וע' תרומה דף יו"ד דנפיק שם מקרא דתורם משלו טוה"נ שלו דכתיב את כל מעשר תבואתך ונתתה וכו' תלה הכתוב בהמעשר ע"ש ונדרים ל"ו אבל כאן דלא גלי קרא אפשר דטוה"נ לבעלים של הפ"ח ע' בנדרים ואפ"ל דתלוי בשיטות שכתבתי לעיל אם נאמר דבפ"ח אינו מטעם זכי' רק המצוה אינו על הבעלים דוקא רק על מי שירצה אם כן מצד הסברא טוה"נ שלו אף דאי לאו פ"ח דהיאך וכו' ע' בנדרים מכל מקום כיון דכל המצוה שלו ויכול לפדות אפילו בע"כ של חבירו טוה"נ שלו אבל אי אמרינן דהוא כמו תרומה דהוא מטעם זכיה ושליחות אם כן דמי לתרומה דאבעי' שם דאפשר אי לאו כריא ה"נ. אך שם מסקינן דיש קרא לזה דטוה"נ של תורם אבל כאן דליכא קרא הוי ספק דאפשר טוה"נ של בעלים וצ"ע כי לא עיינתי בדבר. ופ"ח אינו נוהג בעכו"ם ושותפות עכו"ם באם וולד פוטר הכל כמו בכור בהמה טהורה עיין לעיל וכן בודאי הקדש בד"ה ג"כ פטור וכן הפקר ועמש"ל. הכלל לכל הדברים שוה לבכור בהמה טהורה אם לא מה שמפורש בהדיא עש"ס ור"מ וש"ע יו"ד. ושותפות כהן יבואר לקמן אי"ה:

והנה שה זה שפדה בו אם לא נתן עדיין לכהן א"י לפדות פ"ח אחר דהוי ממון כהן אך אם לקח השה אח"כ אצל הכהן יכול לפדות בו וזה מבואר במשנה בכורות ט' ע"א ופודה בו פעמים הרבה פירש"י אם חזר כהן ונתנו לישראל וכ"פ בדף ד' והר"מ לא הביא זה ועב"י סי' שכ"א הרגיש בזה על השמטת הר"מ וע"ש שכ' שבפירוש המשניות פי' בדרך

אחר ומכל מקום נ"ל דהר"מ מודה לדין זה כיון דחזר ולקחו והוי ממון שלו יכול לפדות ומכל מקום צ"ע כיון דמבואר במשנה וגם ר"ח אמר בדף ד' טעם לזה ע"ש אם כן אינו פשוט וה"ל להביאו. ואני תמה על פירוש המשניות שפי' דפודה בו קאי אדלעיל ופעמים הרבה נכנס לדיר וכו' אם כן ד"ז לא נזכר במשנה דפודה בו פעמים הרבה והוא תמוה הא מבואר במשנה דף ד' להדיא דר"ח אמר דשה א' של בן לוי פטר כמה פ"ח וע"ז אמר רבא אף אנן נמי תנינא ופודה בו פעמים הרבה ור"ח טעמא דמשנה קא מפרש מ"ט פודה בו פעמים הרבה משום דשה א' של בן לוי ע"ש מבואר להדיא דהפי' במשנה דפודה בו פעמים הרבה והיאך פי' הר"מ דפעמים הרבה נכנס לדיר ולא קאי אדלעיל ותימה ג"כ על הב"י שמביא זה הפי' ולא התעורר כלום שד' רבינו הר"מ תמוהים וצ"ע. וכ"ז בודאי פ"ח פודה בשה או בשוויו ונותן לכהן אבל בס' פ"ח צריך להפריש שה ולפדות בו כדי לאפקועי האיסור מפ"ח דאבה"נ מטעם ספק ואינו נותנו לכהן ורק הוא של בעלים דס' ממונא לקולא כן מבואר בבכורות דף ט' וכ"פ שם וכן מבואר בר"מ וע"ש בר"מ דקצת ספיקות פוסק דא"צ אפילו להפריש טלה והפוסקים חולקים ע' בטור ובכ"מ ומ"ל ואין כאן מקומו להאריך. והנה רש"י פי' שם במשנה דאם יש לו שני ספק פ"ח מפריש שני שיין והם שלו ואינו יכול לפדות בשה זאח"ז והטעם אע"ג דהשה שלו מכל מקום לענין לאפקועי האיסור מהספק פ"ח ה"ל ספיקא דלמא הראשון קדוש והשה הוי לכהן וא"י לפדות עוד הפעם אבל ר"ת בתוס' דף ד' כתב דבשה אחד יכול לפדות כמה פ"ח כיון דהשה שלו יכול לפדות כ"פ ופירש דפודה פעמים הרבה אספיקות קאי ועיין בטור והר"מ אינו מביא זה ג"כ והב"י כ' הטעם כמש"ל דפי' פי' אחר במשנה על כל פנים אפשר דס"ל כרש"י ואסור לפדות אפילו ס' פ"ח בשה א' ובהגהת ש"ע מביא להלכה כדעת ר"ת ע"ש בש"ך שכ' דה"ה אם פדה בשה ס' פ"ח יכול עוד לפדות פ"ח ודאי בשה זה לשיטה זו אך ספיקות יכול לפדות כ"פ ומכל מקום צ"ע דלא חשש לדעת רש"י לענין איסור תורה דלרש"י אם פדה בו לא נפקע איסורא וצריך עיון גדול.

והנה מ"ש הש"ך בפשיטות דאם פדה בשה ספק פטר חמור יכול לפדות אח"כ פטר חמור ודאי ד"ז צ"ע בסוגיא דתקפו כהן בב"מ. והנה הסברא של ר"ת דפודה בו עוד ס' כיון דהוי שלו ואין לכהן בו שום דררא ל"ה ממון כהן ע"ש בב"מ דאם נימא תקפו כהן אין מוציאין מידו נמצא זה פוטר עצמו בממון כהן אך באמת ת"כ מוציאין מידו אין זה ממון כהן. והנה הר"מ בבכורות פסק תקפו כהן א"מ ותמהו עליו הרשב"א והראשונים מסוגיא דשם ודעתם דהר"מ מודה דס' פ"ח דהפדיון שלו מוציאין מיד כהן ול"ד לספק בכור בהמה טהורה ע' ת"כ להש"ך ע"כ אינו ממון כהן אם כן שפיר דפודה בשה א' כמה

ס' דאחר פדיון ס' א' הוי שלו לגמרי ואין לכהן בו שום דררא דממונא אף אם תפס אם כן יכול לפדות עוד וכ"ז לפדות עוד ס' פ"ח דבכל פעם א"צ ליתן לכהן אבל אם יפדה בשה זה שפדה הס' פ"ח ודאי פ"ח וא"כ יתן לכהן השה וידוע דעת הרבה ראשוני' דאם תפס ברשות הבעלים א"מ מידו ע' ת"כ מה שמחלק אם נתן לו בטעות ל"ה כתפס ברשות וע' רמ"א יו"ד סי' שט"ו דעתו כן לחלק בין [נתן] בטעות ע"ש והרבה חולקים עליו דבכ"ע אם בא ליד כהן בלא תקיפה ברשות בעלים א"מ מידו אם כן כיון דפודה בו עתה פ"ח ודאי ויתן לכהן השה אם כן יתפוס הכהן שה בשביל הס' ואם כן לא נפדה הודאי כי יכול לומר דהפ"ח ראשון הוא קדוש ותופס אותו בשביל הספק עח"מ סי' פ"ג ואם כי יש לחלק מכל מקום אפשר ה"ל כתפס ברשות וא"כ יכול לתפוס אותו בשביל הס' וד"ז צריך חיפוש בסוגיא דב"מ ובראשונים ואחרונים ועינים אלו יעברו יחלפו מלא רוחב ים התלמוד ואין כאן מקומו אך לעורר באתי על הש"ך דאפשר יש לחלק ע' ת"כ ואו"ת ומהריט"א ואפשר אם אחר שבא ליד כהן אינו תופס אותו בשביל הספק אם כן נפדה הוודאי אבל אם אומר אח"כ דתופס אותו בשביל הספק אם כן לא נפדה הודאי ואפשר גם באינו אומר מכל מקום כיון דיוכל לתפוס אותו יש לו לכהן דררא דממונא בזה השה כמו דאם נא' ת"כ א"מ אף קודם שתפס ה"ל ממונו של כהן אם כן ה"נ ואף דהישראל נותן לו בפירוש משום הודאי מכל מקום אפשר כיון שבא לידו ברשות בכ"ע יכול לתפוס אותו אח"כ בשביל הס' ע"כ דין זה צ"ע ובאתי רק לעורר ישמע חכם וכו'. ואפילו אם נא' שאם הישראל יתן בפירוש על הודאי לא יכול הכהן לתפוס על הס' מכל מקום אפ"ל דבשלמא בס' מוציאין מידו כי אין לו זכות והבעלים יש להם חזקת מ"ק וחזקת ממון אבל כיון שהכהן יכול לתפוס אותו מפני הודאי אם כן לית ליה להישראל חזקות הללו כיון דבכ"ע יצא מרשותו עח"מ ש"ך סי' צ"א (וצ"ע) אם כן אף אם יתפוס אח"ז יאמר הוא בשביל הס' אם כן יש לכהן זכות ע"י תפיסה בכ"ע ואין זה ממון בעלים וצ"ע. ומבואר עוד בש"ס דף י"א ור"מ וש"ע דכהן שירש פ"ח מאבי אמו ישראל דצריך להפריש טלה לאפקועי איסורא והוי שלו כי הוא בעצמו כהן וא"ז חידוש אלא אפילו אם מת הכהן והוריש לבן בתו ישראל אותו הישראל מפריש טלה והוא לעצמו כי הוא יורש זכות הכהן והכהן הי' פודה לעצמו כ"כ נכדו הישראל. ובש"ס מבואר מלשון דאם ישראל הי' לו עשרה פ"ח שנפלו לו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מאבי אמו ישראל מפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו וכ"ה לשון הר"מ כאן וע"ש בתוס' שכתבו דכאן אף רש"י דסובר דבס' פדיון פ"ח אינו חוזר ופודה היינו משום דהוא ס' דלמא הוא ממון כהן אבל כאן דהם בודאי שלו לא מטעם ספק כי הוא יש לו זכות זקינו הכהן די לו

בשה אחד ופודה בו בזאח"ז כל העשר' פ"ח ומה שנקט הש"ס עשרה שיין ע"ש דרבותא קצת לענין מעשר ע"ש ובש"ע אינו מביא אלא בפ"ח א' דנפל לו בירושה דמפריש והוא שלו ולהגהות רמ"א שמביא לעיל מיניה דבס' חוזר ופודה (כס' הר"מ) אינו מגיה כאן דבעשרה ג"כ די בשה א' דכ"ש הוא מדין דלעיל כס' התוס' אך המחבר שהשמיט לעיל ד"ז דחוזר ופודה כס' הר"מ דאינו מביא ד"ז אם כן בדוקא נקט אחד אבל עשרה צריך באמת עשרה שיין ומכל מקום קצ"ע למה אינו מביא לשון הר"מ כלשון הש"ס דמפורש דאם נפלו עשרה פ"ח מפריש עשרה שיין דלסברתו אינו חוזר ופודה בשום ענין ונראה דספוקי מספקא ליה ע"כ השמיט הדין לגמרי וצע"ק והטור הביא כלשון המחבר מכל מקום לשיטתו כ"ש הוא משם כ"נ.

ומבואר במשנה די"ב נותנו לכהן אין הכהן רשאי לקיימו אלא אם כן מפריש עליו שה ובש"ס תנינא ה"ז לא יתנהו לו עד שיפדהו הכהן בפנינו כי הכהנים חשודים ע"ז וכ"מ בר"מ ובש"ע נראה דאף לכתחלה רשות ביד ישראל ליתן להכהן הפ"ח בעצמו ומקיים המצוה ובמהרי"ט תמה על ת"ה בפסקיו שכ' להשואל דמנ"ל ד"ז דרשאי ליתן הפ"ח לכהן דלמא הקפידה תורה דוקא או פדיון או עריפה ובאמת מבואר להדיא במשנה ע"ש ובש"ס מבואר דכהנים מורי בה היתירא ופירש"י כיון דמפרישין שה והן שלהן למה להם לפדותו ע' במהרי"ט מפלפל אם כן בס' פ"ח דגם ישראל מפריש טלה והוא שלו או בישראל שנפלו לו בירושה כדלעיל דג"כ מפריש טלה והוא שלו למה לא אמרינן דחשוד ע"ז ויפדהו בפני עדים דוקא ע"ש שכ' דחז"ל ידעו דדוקא הכהנים חשודים ע"ש באריכות. ופדיון פ"ח ניתן לזכרי כהונה דוקא ולא לנקבות עיין ר"מ פ"א מה' ביכורים ומ"ל שם ובטוש"ע יו"ד בס' הנ"ל ובראש סוף בכורות ובהגהה שהוגה שם בגליון ולדעה זו דאינה ניתנה לכהנת ה"ה לטומטום ואנדרוגינוס דהם ס' אשה ולקצת שיטות דאנדרוגינוס הוא ודאי זכר או חצי זכר וחצי נקבה ע' מצוה הקודמת הבאתי השיטות רשאי ליתן להם. ואם טומטום תפס השה זה תלוי בענין תפיסת הס' ואין כאן מקומו להאריך ובח"ז ציירתי כ"פ חצי כהן וחצי ישראל יעו"ש בודאי רשאי ליתן לו כיון דהוא חצי כהן וחצי הישראל ג"כ מותר לאכלו כיון דאין בו קדושה ומותר לזרים. ואם מותר ליתן לכהן קטן או חו"ש כבר הבאתי לעיל במצות בכור לענין מת"כ ד' הפר"ח והקצוה"ח סי' רמ"ג ואין כאן מקומו ולדעת תוס' פ' אלו עוברין וקידושין ר"ה שקל סודרא בפדיון הבן וכו' דפדה"ב נותנים אפילו לכהנת וגם נותנים להבעל בשבילה וא"כ בכור בהמה טמאה ג"כ ניתן לבעל הכהנת דאיתקש לפדה"ב עמש"ל:

סעיף ב

ונוהגת וכו' ולא בכהנים וכו'. ע' בכורות ד' ור"מ כאן והטעם דכתיב אך פדה וכו' בכור אדם ובכור בהמה טמאה כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בה"ט וכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בה"ט וכהנים ולוים פטורים מפה"ב כמבואר בש"ס. והנה לכאורה נשים דאינם בבכור אדם כמבואר בקידושין וש"ע אינם מצויין לפדות בכור אדם ומכל מקום הבכור אדם קדוש וחייב האב או הוא בעצמו לפדות ע"ש דף כ"ט ה"נ אפשר דנשים אינן מצווין לפדות בכור בה"ט גם כן מהקישא אבל מכל מקום הפ"ח קדוש אבל באמת אינה מצווה לפדות כמו בכור אדם ע"ש במקנה כ' דלא מצא ד"ז מפורש דאשה יהי' פטורה מפ"ח ומד' הרהמ"ח מפורש יוצא דנשים חייבים ג"כ במצוה זו וע"כ צ"ל כסברתו דההיקש דוקא כמו כהנים לוים שאין בהם קדושת בכור אדם כלל דאף בעצמו אינו בן פדיון כ"כ פ"ח אינו קדוש כלל וממילא אינו בר פדיון אבל נשים דהם אינם מצווים לפדות ומכל מקום הבכור קדוש ה"נ גזירת הכתוב דבכור הוא קדוש וכיון דהוא קדוש מצות פדיה נמי חל דכאן תלוי אם הוא קדוש חל עליו מצות פדיה וע"ש במקנה ואין כאן מקומו להאריך בפלפול. ומבואר בש"ע בשם הרשב"א דמהך היקישא כהנת ולוי' נמי פטורות מפ"ח דהם פטורות מבכור אדם כמו כהנים ולוים זכרים ע' בבכורות וש"ע יו"ד סי' ש"ה כמה דינים לענין פה"ב ותלמד משם לכאן ושם מבואר דחלל חייב בפה"ב וכן כאן בפדיון פ"ח. וכהנת שנבעלה לעכו"ם נתחללה והבן חייב בפדיון או אם היה לה בכור אח"כ מישראל כיון דנתחללה נפקע קדושתה לגמרי אף לענין ה' סלעים אבל בת לוי לא נתחללה ולא פקעה קדושתה והבן פטור מה' סלעים ע"ש בתוס' פ' יש בכור הטעם אם כן ה"נ כהנת שנבעלה נתחללה וחייבת בפ"ח אבל לא בת לוי ול"ד כהנת שנבעלה לעכו"ם או לעבד אלא כל דנבעלה לפסול דנפסלה לתרומה משום כי תהי' לאיש זר בודאי נתחללה וע"ל מצות פדה"ב ומצות בת כהן. ודעת הטור דכמו ששותפת עכו"ם פוטר בפ"ח כמו כן שותפת כהן ולוי וכן שותפת כהנת ולוי' כיון דפטורים פוטרים השותפת ג"כ ומובא בש"ע דכהנת ולוי' שבעליהם ישראלים הבעלים חייבים אך הנשים בנ"מ שלהם פטורים דל"ג משותפת כהנת ולוי' ונ"ל דישראלית אשת כהן שיש לה נכסים שאין לבעלה רשות בהם אין נוהג אצלה פ"ח לא מטעם שבנה פטור מפדיון דבאמת הפטור מחמת בעלה הכהן ואם נתגרשה או מת הכהן חייבת בבכורה של בן אם כן ל"ש לו' שאינו נוהג אצלה פדה"ב ולומר דבזמן תליא מילתא בזמן שהיא חייבת בפה"ב נוהגת ג"כ פ"ח ובזמן שאינו נוהג פה"ב אינו נוהג פ"ח זה אין סברא כלל. רק נ"ל כיון דאשת כהן אוכלת בתרומה ולכל הדברים דינה ככהן אם כן פטורה מפ"ח

וע' סוטה כ"ג ור"מ פי"ב מה' מעה"ק מבואר דמנחת הנשיאים לכהנים אינם נשרפים מחמת חלק האשה וכו' אם כן חזינן דאינה כבעלה ע"ש. אלא באמת יש חילוק דשם כהנת בת כהן דינה כישראלית לענין מנחה דמנחתה נאכלת אם כן ל"ה לגמרי כבעלה כיון דאפילו קדושת אביה לית לה ה"ה ג"כ קדושת בעלה אין עליה ע"כ חלק דידה בפ"ע אבל לענין תרומה ולענין פ"ח דבת כהן יש עליה קדושת אביה דאוכלת בתרומה ופטורה מפ"ח אם כן כיון דגילתה התורה כמו בת כהן יש עליה קדושה ה"ה דישראלית יש עליה קדושה דבעלה והרי היא כבת כהן לגמרי ע"כ אוכלת בתרומה וקדשים קלים אם כן כיון דאשת כהן דינה כבת כהן ה"נ לענין פ"ח דינה כב"כ אבל לענין מנחות אפילו בת כהן ג"כ דינה כישראלית אם כן לא עדיף קדושת בעלה מקדושת אביה אבל כ"מ שקדושה בקדושת אביה ה"נ נתקדשה ע"י בעלה ולא גרע קדושת בעלה אדרבה עדיף עיין ר"מ הלכות תרומות. הכלל כ"מ שבת כהן יש עליה איזה קדושה מכ"ש הנשאת לכהן אף שהיא בת ישראל יש עליה ג"כ קדושה זו ואם כן ה"נ וז"פ. אדרבה כח הבעל אלים טובא דפוסל אותה מתרומה אף שהיא ב"כ אם כן ה"ה להיפך שדינה ככהן מחמתו כ"מ שבת כהן יש בה קדושה זו כנלע"ד פשוט. והא דכאן אשת הזר פטורה אף דלענין תרומה הרי היא זרה גמורה ש"ה דגזירת הכתוב לענין פה"ב דבפטר רחם תלוי ע' ש"ס וג"כ פ"ח מכח ההיקש אבל זרה אשת כהן בודאי פטורה דלא גרע קדושת בעל מקדושת אביה ועיין בפרשת דרכים בדרך מצותיך וכן נמי אשת לוי נמי פטורה כי קדושת בעלה לא גרע מקדושת אביה וכ"נ דאפילו ארוסה לכהן או ללוי ג"כ האשה פטורה כיון דמה"ת אוכלת בתרומה כמבואר בכתובות רק שם גזירה שמא וכו' אבל כאן פטורה מפ"ח ואין קדוש כמו כהנת כנ"ל. וז"פ אם נתגרשה מבעלה הכהן או מת בעלה ויש לה זרע מכהן דהדין דאוכלת בתרומה בשביל הזרע כמבואר ביבמות ור"מ פ"ו מה' תרומות מכל מקום בודאי חייבת בפ"ח דלגבי תרומה הוא גזירת הכתוב ע"ש אבל אשתו שהיא כגופו הן דאם היא אשת כהן אוכלת והן בת כהן אשת ישראל הרי היא בכלל לאו דזרה ע"ש בפר"ד דרך מצותיך ואין הס' כעת ת"י אם כן הרי היא ככהן עצמו ופטורה מפ"ח כנלע"ד ומכל מקום לא עיינתי היטב.

ועבד כנעני אם יש לו חמור באופן שאין לרבו רשות בו עיו"ד סי' רס"ד ודאי הפ"ח אינו קדוש חוץ הטעם דהיקש ובפה"ב פטור כאשר יבואר לקמן אי"ה במצות פה"ב אלא כיון דבפ"ח בישראל כתיב כמבואר במשנה א' דבכורות ועבדים לאו בכלל ישראל נינהו עיין כאן דף מ"ז לר"י דסובר דבעינן פטר רחם בישראל דוקא שפחה ונשתחררה בכור לכהן דלא היתה ישראלית קודם לזה וער"מ בפ"ב מה' חגיגה ה"א בבוא כל ישראל

להראות להוציא עבדים וכו' אם כן אף דעבדים חייבים במצות שהנשים חייבות בהם מכל מקום כאן פטור כיון דכתיב בישראל אבל נשים חייבות כמש"ל וכ"ד הרהמ"ח אבל עבדים נראה פשוט דהוו כעכו"ם לענין זה כנלע"ד. ואעפ"י דילפינן ע"כ מלה לה מאשה היינו היכא דלא כתיב בני ישראל ומסברא אמרי' דאין העבדים בכלל ילפינן לה לה מאשה חייבים כאשה עיין טו"א בחגיגה שם אבל במקום דכתיב בנ"י אצטריך לרבות אפילו משוחררים עיין תוס' מנחות ס"א ע"ב ד"ה בישראל אבל וכו' ובמקומות הנרשמים שם מכ"ש עבדים שאינם משוחררים ודאי פטורים ע' בנה"כ יו"ד סי' א' ועפמ"ג או"ח בפתיחה הכוללת ובפרט שהר"מ כ' להדי' בה' חגיגה אפילו היו נשים חייבות מכל מקום מישראל ממעטים עבדים שאינם משוחררים אם כן כאן בודאי פטורים עבדים אף על פי שהנשים חייבות דכתיב בישראל. וער"מ פ"ג מה' חגיגה לענין הקהל דנשים חייבות ומכל מקום לא הוציא עבדים דכתיב בישראל להוציא עבדים ע"ש בלחם משנה וע"ש בתוס' דמשוחררים אפשר יש איזה פסוק ע"ש במקומות הנ"ל אבל עבדים שא"מ ודאי אתמעטו מישראל אעפ"י שנשים חייבות מכל מקום עבדים פטורים וצריך ביאור רחב ובאתי רק לעורר וכאן דעבדים משוחררים וגרים חייבים כמבואר להדיא מסתמא יש איזה פסוק אבל שא"מ בודאי פטורים כנלע"ד בעזה"י.

ואם קטן יש לו פ"ח בודאי הוא קדוש אך לפדות הפ"ח בודאי אינו מצווה דקטן לאו בר מצות הוא וגם אם פדה אינו פדוי ל"מ אי אמרינן שזה הוי כמו קנין אצל הכהן אם כן מקחו לאו מקח היא דנתינתו בדמים לאו נתינה היא עיין ר"מ והרב המגיד פכ"ט מה' מכירה ועוד דל"ש כאן דעת אחרת מקנה כי ממי קונה הפ"ח דהכהן לא זכה בו עוד ובאמת אין זה כמו קנין כי תיכף בהפרשת השה נפדה הפ"ח ויצא לחולין ע' מהריט"א ומכל מקום אינו פדוי כי אין מעשה קטן כלום ואפילו אם הגיע לעונת נדרים חדא דאין זה הקדש דיהיה מופלא סמוך לאיש הקדישו הקדש ועוד אף בהקדש דוקא הקדשו הקדש אבל לפדות הקדש אינו יכול אם לא מטעם קנין בדעת אחרת מקנה ואין כאן מקומו אבל כאן ל"ש זה בודאי פדיונו לאו כלום הוא כנלע"ד פשוט. ואם אחר פודה פ"ח של קטן ע"ל אם נאמר דאחר יכול לפדות לא מטעם זכיה ושליחות פשיטא דיכול אחר לפדות אבל אם נאמר דהוא מטעם זכי' כתרומה אם כן קטן לכאורה לאו בר שליחות אך באמת זכין לקטן ד"ז תוכל ללמוד מט"ז סימן ש"ה סקי"א אם פודין הקטן ועיין בנה"כ ובאחרונים באריכות. וחרש דינו כקטן ושוטה גם כן מבואר בח"מ סי' רמ"ג דזכין לשוטה ע"י אחר אם כן דינו כקטן לענין אם אחר רוצה לפדות ועקצה"ח הביא דיעות דחו"ש אין זוכין להם ע"י אחר דלא יבאו לכלל דעת ופלפל בדברי הט"ז לענין פה"ב. ולענין נתינת

השה לכהן חרש שוטה וקטן ע"ל מצוה דבכור ועיין בס' המצות להר"מ בשורש י"ב מה שהשיג הרמב"ן על רבינו הר"מ דגבי תרומות ומעשרות דאינו מונה הר"מ כל אחת כ"א מצוה אחת ובאמת יש בכ"א שני מצות היינו הפרשת תרומה או מעשר או חלה דקודם לזה הוא טבל ותיכף שהופרש אף קודם נתינתו לכהן נתקן לאכילה אם כן מצוה להפריש ואחר הפרשה מצוה מיוחדת ליתן לכהן ע"ש שסקל מחשבונו של הר"מ ד' מצות והכניס ד' מצות הפרשת תו"מ חוץ הנתינה לכהן אך במתנות זרוע לחיים וקיבה ורה"ג כתב הרמב"ן שמצוה א' היא ליתן לכהן כי הדברים הללו אינם טובלין ואין מצוה בהפרשתם רק הנתינה לכהן ומביא ג"כ ראיה דבתו"מ מברכין על הפרשה מבואר דהיא מצוה בפ"ע דאי המצוה נגמרת ע"י הנתינה לא היו מברכין על ההפרשה דאין בעשיי' גמר מצוה ע"ש. ולכאורה כאן בפ"ח דאבה"נ עד שיפדה ותיכף בהפדיון נתקיימה המצוה אפי לא נתן ליד כהן ומבואר בש"ע דמברכין תיכף בשעה שמפריש הטלה קודם הנתינה ליד כהן כיון דפדוי תיכף עיין בש"ע אם כן כיון דמברכין על הפרשה ההפרשה בעצמו מצוה ובודאי ג"כ מצוה ליתן לכהן כי הוא מת'כ אם כן ה"ל לרמב"ן לחשוב כאן לפי חשבונו שני מצות מצות פדי' לחוד ונתינה לכהן לחוד. ובאמת כאן מודה שלא חשב זה לשני מצות וצ"ל כיון דאינו מבואר בהדיא בתור' דמצוה על הבעלים ליתן לכהן רק דהתורה אמרה דהוא לכהן והש"י ב"ה יזכה לכהן אם כן אין הנתינה מצוה בפ"ע כי משלחן גבוה קא זכו הכהנים והוי דומיא דמורם בקדשים שאין הנתינה נחשב למצוה כי אין מבואר בתורה שמצוה על הבעלים ליתן ע"ש ברמב"ן שכתב כן ה"נ אינו מבואר שיתן הפדיון רק דהתורה גזרה דזה שייך לכהן אבל בלשון מצוה לבעלים שיתנו אינו מבואר ע"כ אינו נחשב הנתינה לכהן מצוה למנות בענין התרי"ג מצות ע"ש ברמב"ן ותבין:

סעיף ג

ועובר וכו'. אע"ג דרוצה לערוף מכל מקום מצות פדיי' קודמת למצות עריפה כמבואר במשנה דבכורות אם כן בטל עשה. ופשוט דאין כופין על עשה זו לפדות הפ"ח כמו שכופין על כל המצות עד שת"ן כיון שהתורה נתנה לו רשות ואם לא תפדה וערפתו דאם לא רצה לקיים המצוה זו הברירה בידו וכ"מ שם במשנה לענין מצות יבום קודם למ"ח ומבואר ביבמות דל"ט דאין כופין לייבם דבדידי' תלה רחמנא וע' תו' שם דעת ר"ת דאפילו במצות יבום קודמת מכל מקום אין כופין לייבם וכ"מ בר"מ פ"ב מה' יבום וגם במצות יעוד מבואר לקמן בהרהמ"ח פ' משפטים דאין כופין כיון שהתורה אמרה ואם שלש אלה לא יעשה וכו' אם כן חזינן דנתנה לו התורה רשות ועיין בערכין כ"ז דעל מצות גאולה באדון דמבואר במשנה כופין ע"ז ועתו"ס ד"ה מאי אומרי' וכו' מבואר ג"כ דאין

כופין בכל הנהו ודה"ת צריכין ביאור ואי"ה במק"א יבואר. ונראה דאף לדעת הראב"ד בהשגות בפי"ב כאן שכ' שאין העריפה מצוה אדרבה עבירה שהוא מזיק ממון כהן ע"כ קנסה התורה לערוף מכל מקום אין כופין על המצוה כמו שסובר הרהמ"ח לקמן פ' משפטים דאין כופין אפילו אם אינו רוצה לייעד ולא לסייע בפדיונה דודאי מבטל המצוה מכל מקום כיון דכתיב ואם שלש אלה לא יעשה ויצאה חנם חזינן דהתורה כתבה בלשון אם ה"ל רשות אם לא ירצה לא יעשה ה"נ אף לדעת הראב"ד מכל מקום התורה נתנה לו רשות ואם לא תפדה וכו' ע"כ אין כופין אך אם אינו רוצה לא לפדות ולא לערוף בודאי כופין כמו שאינו רוצה לחלוץ ולא לייבם וב"ה יבואר לקמן במצות עריפה עוד דינים דנהיגים במצות עשה ע"ל ותלמוד לכאן. וחצי ישראל וחצי כהן ודאי אם נולד לו פ"ח אינו קדוש דלא גרע משותפות כהן דפוטר וה"נ חלק הכהן יש לו שותפות וז"פ. וכן מי שח"ע וחב"ח אף דלענין ממון יום של עצמו לעצמו מכל מקום לענין איסור אינו מתחלק כמבואר בגיטין אם כן הח"ע יש לו שותפות ומכל מקום צ"ע בזה כיון דהוא שלו בחלק הב"ח ביום זה וחב"ח חייב בפטר חמור וחלק העבדות אין לו שותפות בהפ"ח וצ"ע:

מצוה כג

סעיף א

לערוף וכו' וגזר וכו' מכיון וכו'. נ' מדברי הרהמ"ח דנותן טעם למצות עריפה כמבואר בכורות י' ע"ב תני לוי הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יופסד ממונו. והנה הר"מ כאן מונה ג"כ מצוה זו דעריפה בכלל התרי"ג והראב"ד השיגו שאין זו מצוה אדרבא עבירה הוא ומזיק ממון כהן והמהריט"א הביא בשם גדול א' תמה ג"כ על המשנה למה אמרה מצות פדיה קודם למצות עריפה נראה דעריפה מצוה היא הא תני לוי הוא הפסיד ממונו נראה דליכא מצוה בעריפה רק הוא קנס וכ' הוא ז"ל דזה מחלוקת הר"מ והראב"ד וכ' הוא ז"ל שמצא במכילת' וז"ל ואם לא תפדה וערפתו מכאן אמרו שמצות פדיי' קודם למצות עריפה ד"א אם לא תפדה וערפתו אם אין פודהו עורפהו הואיל ואיבדת נכסי כהן אף נכסיך יאבדו עכ"ל המכילתא אם כן מפורש יוצא ממכילתא דב' פירושים וב' דרשות יש בפ' זה דלפי' א' עריפה מצוה אלא דמצות פדייה קודמת ולפי' ב' לאו מצוה אלא משום קנסא אם כן הא דתני לוי הוא כדרשא שניה דמכילתא אבל אנן קי"ל כסתמא דמתניתין דסתם מצות עריפה דהיינו כדרשא ראשונה דמכילתא ולא כדתני לוי ע"כ פוסק הר"מ כדרשא ראשונה דהיא מצוה ע"ש. והנך רואה שהרהמ"ח דעתו כדעת הר"מ דהיא מצוה בפ"ע מכל מקום מביא הטעם דתני לוי נרא' דאין הדברים סותרים ולוי נ"ט אל המצוה

אף על פי דהוא קנס מכל מקום היא מצוה אך דמצות פדייה קודמת ועיין באה"ע סדר חליצה בסופו בב"ש מביא בשם בה"ג הטעם לחליצה לפי שאינו רוצה לעשות מצוה ע"כ הוא כמנודה וכו' חלוץ הנעל כמורד במצות סיני ע"ש ג"כ נראה דהוא קנס לי' ומכל מקום היא מצוה בפ"ע ודברי בה"ג מקובלים מחכמי הש"ס כידוע אם כן ה"נ היא מצוה בפ"ע אף שהוא קנס וכן כל מוני המצות מונים המצוה הזאת ואין המכילתא ת"י לעיין בה. ונראה אף דהיא מצוה בפ"ע מכל מקום כיון דמצות פדיה קודמת אין מברכין על מצות עריפה וכ"מ בטוש"ע דעל הפדיון מברכין וכו' ואח"כ על העריפ' אינו מבואר שום ברכה וע' טור אה"ע סי' קס"ו מביא בשם בעה"ע דמברכין על מצות יבום דהיא מצוה רבה ובה' חליצה לא הביא לברך על החליצה רק הרב ב"י בש"ע בסדר חליצה מביא בשם סדר אשכנז שהדייני' יברכו אבל לו לא מצינו ברכה וכן כאן דתקנו רק על מצות חביבות אבל כאן כיון דמצות יבום ופדיי' חביבים יותר לא תקנו רק עליהם ולא על חליצה ועריפה כ"נ פשוט. והנה בכל פ"ח אם לא פדה חייב לערוף.

והנה ס' פ"ח דמבואר לעיל דמחויב להפריש טלה לאפקועי איסור' דהוי סד"א ואסור ג"כ בהנאה קודם הפדיון בודאי אם אינו רוצה לפדות מחויב לערוף דסד"א לחומרא וכ"ה להדיא בר"מ כאן פי"ב הט"ז גר שנתגייר וא"י אם עד שלא נתגייר ילדה חמורו או אחר שנתגייר ה"ז חייב לערוף או לפדות ואם פדה בשה השה שלו שהממע"ה מבואר להדיא כמו שמחויב לפדות מספק כן מחויב לערוף מספק כ"נ לכאורה פשוט. וראיתי להתוס' בכורות ט' ע"ב ד"ה לאפקועי על הא דמקשה הש"ס התם על המשנה דמבואר דאם ילדה זכר ונקבה מפריש טלה והוא לעצמו ל"ל לאפרושי ומתרץ לאפקועי איסורא מיניה ומתניתין כר"י דפטר חמור אסור בהנאה וכתבו התוספות דלפטרו ממצות עריפה ל"ה צריך להפריש מספק כמו שאינו ניתן לכהן מס' כמו כן אין עורפין מס' עכ"ל וכוונת התוס' דל"ל לאוקמי דוקא כר"י מחמת אה"נ צריך להפריש אפילו לר"ש מכל מקום צריך להפריש כדי לפטרו ממצות עריפה כי אם לא יפריש חייב לערוף מספק היינו משום דסד"א לחומרא כמו ס' קרא קריאת שמע או ס' אכל מצה וע"ז תירצו דכאן בספ' א"צ כמו דאין ניתן לכהן דספק ממון לקולא מחמת חזקת ממון כי א"צ לערוף להפסיד ממון בס' דלאחר עריפה אסור בהנאה אף לר"ש כמבואר שם בש"ס וגם אפילו אם מותר בהנאה הו"ל הפסד ממון פחת שחיטה כמבואר שם בש"ס וכ"כ מהרי"ט בכוונתם. אך שהקשה מכל מקום למה לא יפדה מספק דספק מצוה לחומרא ואין לו הפסד ממון כי הטלה לעצמו ע"ש מה שפלפל בזה על כל פנים מבואר מדה"ת כמו שפדיון ס' אינו ניתן לכהן כ"כ פ"ח ס' אינו חייב לערוף דלא כדעת הר"מ ז"ל שהבאתי ומהתימה על בעלי

הש"ע שלא כתבו כלום מזה ובאמת כוונת התוס' כפי שפי' המהרי"ט איני מבין כלל דבשלמא מצוה שהוא בממון כמו הפדיון או פה"ב שייך לומר ס' ממון לקולא כמו כל ד"מ שהוא ס' גזל אך כך גזירת התורה דמצוה התלוי בממון ליתן לחבירו ס' לקולא אבל אם המצוה אינו ממון הניתן לחבירו כמו כאן דגזירת הכתוב לערפו אך דע"י המצוה הוי הפסד ממון לבעלים וכי שייך בזה לומר ס' ממון לקולא ולפי זה אם ספק נטל לולב ביום הראשון לא יצטרך לקנות עוד לולב ולצאת בו כי הוא פסידת ממון דהלולב עושה ממון הרבה וס' ממון לקולא או ס' אכל מצה וכדומה אינו חייב לעשות המצוה [רק] בחנם ד"ז לא מצאתי וישתקע הדבר בודאי צריך לעשות המצוה כמקודם ולהוציא מעות על המצוה וזה אין בגדר ס' ממון כלל כי המצוה אינו נתינת ממון וס' ממון הוי אם המצוה היא נתינת הממון שייך גבי ממון ספק לקולא אבל אם על ידי המצוה צריך להוציא ממון או להפסיד ל"ש כלל ס' לקולא כן נראה לפי עניות דעתי פשוט אם כן כאן ודאי גם התוס' מודים דצריך לערוף מס' כדעת הר"מ:

ונלע"ד דבאמת מבואר דר"י ס"ל דפ"ח אסור בהנאה והפרשת טלה לאפקועי איסורא והמפריש טלה ס"ל לרבנן לקמן דאינו חייב באחריות ע"כ ס"ל דעיקר מצות התורה הפדיי' דפ"ח ולא הנתינה לכהן כמו פה"ב וכ"ה בתוס' ובש"ע לענין הברכה דמברכין על הפדי' קודם נתינה לכהן אך התורה זיכתה הפדיון לכהן אבל אם הפריש הפדיון ולא נתן לכהן מכל מקום קיים המצוה לא כמו מתנ"כ שלא קיים המצוה כלל בלא בא ליד כהן אם כן המצוה זו אינו תלוי בממון כלל רק הוא גזירת הכתוב לפדות והנתינה היא מצוה אחרת כמש"ל. והנה בס' פ"ח בודאי הפ"ח אסור בהנאה מס' וגם חל עליו מצות פדיי' מס' אך אח"כ לאחר שהפריש הנתינה לכהן היא מצות ממון וס' ממון לקולא והתורה כתבה אם לא תפדה וערפתו הוי עריפה במקום פדי' אם כן באינו פודה צריך לקיים מס' מצות עריפה ככל ס' מצוה וא"א ס' ממון לקולא כי זה אינו בגדר ס' ממון כי אינו מצות ממון רק לקיים מצות פדיי' מגזירת הכתוב אף שאינו נותן לכהן או לקיים מצות עריפה במקום פדיון אף שע"י הס' בא לו הפסד ממון ול"ש ס' ממון לקולא כמש"ל וכ"ז לר"י דסובר פ"ח בעצמו יש לו קדושה אם כן התורה כתבה למ"ע לפדות אף בלא נתינה לכהן וקיים המ"ע ונתינה לכהן מלתא אחריתא אבל ר"ש דס"ל פ"ח מותר בהנאה סובר דמצות התורה בפדיון היינו הנתינה ליד כהן דזה הוי המצוה כמו פה"ב דחדא מצוה היא הנתינה לכהן וכ"ז שלא בא ליד כהן ל"ק המצוה כיון דאין בו קדושה כלל למה כתבה התורה לפדות ע"כ המצוה שינתן לכהן ע"כ מצוה זו הוי מצוה שבממון כמו זלחו"ק ורה"ג דזה הוי המצוה אם כן מצוה זו הו"ל מצוה שבממון ואפ"ל דס"ל

לר"ש דהמפריש שה הוא באחריותו דע"כ ל"פ רבנן אר"א רק כיון דס"ל פ"ח אבה"נ וגם ר"א ס"ל כן אם כן כיון דקיים המצוה בהפרשה א"ח באחריות כמ"ש אבל לר"ש דסובר דמותר בהנאה וא"כ לא עשה המצוה כלל בהפרשה והוי כמו פה"ב דחייב באחריות עד שבא ליד כהן כי עד הנתינה לכהן לא מיקרי פדיון כלל ואפשר לחלק ואין רצוני להאריך ואין כאן מקומו ע"כ סובר ר"ש בגמרא דס' פ"ח אין מפרישין טלה כמבואר שם גבי בהמת שביעית דלר"ש אין מצוה פדי' רק בנתינה ליד כהן וכיון דס' אינו נותן ליד כהן אם כן להפריש ג"כ וא"כ כיון דלר"ש המצוה היא הנתינה לכהן ובס' פ"ח אין המצוה עליו ליתנו לכהן כי המצוה שבממון הו"ל בספיק' ס' ממון לקולא כמו פה"ב ושאר מתנות כהונה אם כן בס' פ"ח אין עליו המצוה כלל דפדי' כמו כל המתנות דבס' פטרה התורה אם כן בס' לא כ' התורה ואם לא תפדה וערפתו כי אינו בר פדיון כלל כי התורה לא חייבה כלל הפדיון רק בנתינה לכהן וכיון דס' ממונ' לקולא אינו נותנו ליד כהן וא"ח במצוה זו אם כן אינו עורפו ג"כ כי לא שייך ואם לא תפדה כו' כיון דאינו בר פדיון כלל והעריפה עומדת במקום פדיי' ואם אינו חייב בפדייה למה יערוף.

וזה נ"ל בכוונת התוס' דהש"ס מקשה ל"ל טלה לאפרושי והמקשן הי' סבר שמותר בהנאה הפ"ח כי אח"כ מתרץ לי' כר"י וא"כ הקשה המקשן כיון דמותר בהנאה ודאי מצות פדיון היינו הנתינה לכהן כי זה סברא פשוטה דלמה יפדה והתורה תצוה לפדות דבר שאין בו קדושה כלל אין סברא כלל ולמה יפריש ותי' הש"ס דאתיא כר"י אם כן הוי הפרשה המצוה ועל קושית הש"ס כ' התוס' דא"ל לפוטרו מעריפ' כיון דא"צ ליתן לכהן מחמת ס' ממון אם כן אין כאן מצות פדיון כלל כסברת הש"ס כמו כן אין צריך לערוף מספק דהעריפה במקום הפדיי' קיימא וכאן הפדייה הנתינה לכהן ואם אינו נותנו לכהן אין כאן מצות פדיי' אם כן אין כאן מצות עריפה כיון דאינו חייב בפדייה והתורה כתבה אם לא תפדה וערפתו אבל במקום שאינו חייב לפדות אין עליו חיוב העריפה ול"ק שם קושית המהרי"ט שהניח בקושיא אפילו לר"ש יפריש טלה לקיים מצות פדייה ז"א דסברת הש"ס הוא כיון דלר"ש ליכא קדושה ע"כ הפדייה המבואר בתורה היינו הנתינה לכהן ואם אינו נותן לכהן אינו מקיים כלל וא"צ לקיים כיון דהמצוה היא בממון וס' ממון לקולא אבל לר"י מצות פדיי' בלא נתינה לכהן ומספק צריך לקיים מצות פדייה וכן מס' צריך לקיים מצות עריפה ככל ס' תורה ול"ש גבי הפסד ממון מחמת המצוה לומר דהוי ס' ממון לקולא אך ס' התוס' אליב' דהמקשה דמותר בהנאה אם כן ל"ש פדיה רק בנתינה לכהן אז הוי המצוה וע"ז כתבו התוס' דעריפה ג"כ א"צ לא מחמת ס' ממון רק אם א"ח בפדיון א"ח בעריפה ואם לא תפדה וערפתו כתיב ואנן קיי"ל כר"י אם

כן מצוה פדיי' עומדת בעצמה ומס' מחוייב לקיים מצות פדייה כמו כן מספק מחוייב לקיים מצות עריפה ושפיר פוסק הר"מ דספק חייב לפדות או לערוף והתוס' לא כתבו אלא בסברת המקשן דהוא אליבא דר"ש וזה הי' פשוט להתוס' דסברת הש"ס כיון דליכא בפ"ח שום קדוש' אם כן התורה לא ציותה בהפרשה רק המצוה הנתינה לכהן זה הוא הפדיי' הכתובה בתורה.

וע"ל פ"ח האריך המהריט"א גבי פה"ב כיון דאין קדושה בבן רק ה"ל הפדיון מת"כ בספק א"צ אפילו להפריש כלל כמ"ש כאן אך מביא בשם רש"י והרא"ש דמס' צריך להפריש ג"כ נראה דהפרשה מצוה אם כן אפשר כאן לר"ש נמי הפרשה מצוה ע"ש שכ' דכל הפוסקים חולקים על רש"י והרא"ש ואפילו לדעת רש"י והרא"ש כתב שם דלומדים בכור אדם מהקישא דפ"ח כמו דפ"ח מצוה להפריש אליב' דר"א ורבנן כיון דיש קדוש' ע"ש אם כן בברור דר"ש דסובר כאן דאין קדושה בפ"ח אם כן המצוה רק הנתינה ואין מצוה בהפרשה וזה סברא פשוטה אצל חכמי הש"ס וממילא לא שייך עריפה ג"כ אבל לדידן דקיי"ל כר"י שייך פדייה מס' וגם עריפה מס' ול"ש ס' ממון מה שע"י איזה מצוה נצמח הפסד ממון רק אם המצוה היא נתינת ממון לחבירו שייך ס' ממון לקולא כנלע"ד ברור. ועי"ל דכבר כתבנו דלוי נ"ט על העריפה מחמת דהפסיד ממון כהן אך אנן לא קי"ל כוותי' רק דהיא מצוה בפ"ע והנה באמת לוי נ"ט לקרא ודורש טעמא דקרא וידוע דר"י אינו דורש טעמא דקרא ור"ש דורש טעמא דקרא עש"ס בכ"מ ע"כ קי"ל דהיא מצוה בפ"ע כי גזירת הכתוב ואין טעם לזה ור"ש דסובר דרשינן טעמא דקרא סובר כלוי אם כן אין מצוה בעריפה רק מטעם קנס שאיבד ממון כהן וזה שייך בודאי הפ"ח דצריך ליתן הפדיון לכהן אבל בס' פ"ח דא"צ ליתן הפדיון לכהן ל"ש לומר שהפסיד ממון כהן ע"כ א"צ עריפה לר"ש ס' פ"ח וא"כ י"ל דד"ז דס' פ"ח תלוי בפלוגתת הר"מ והראב"ד דלהר"מ מכל מקום צריך לערוף אך להראב"ד דפוסק כלוי אם כן לא הפסיד ממון כהן וא"צ לערוף מס' וכ"כ דרה"פ סוברים דהוא מצוה אם כן בס' פ"ח צריך ג"כ עריפה כדעת הר"מ ובאתי רק לעורר. ולפמ"ש דלר"י עריפה במקום פדייה עומדת ואפילו במקום שא"צ ליתן לכהן הפדיון מכל מקום אם אינו פודה צריך לערוף אם כן ה"ה ודאי פ"ח וכ"ש היא במקום שא"צ ליתן לכהן כגון ישראל שירש מאבי אמו שכתבנו לעיל שמפריש טלה והוא לעצמו אם אינו רוצה לפדות חל עליו מצות עריפה אף שאינו מפסיד ממון כהן כי כן המצוה דעריפה במקום פדיון דהיינו הפרשה לר"י וע' משנה בכורות י"ב נותנו לכהן אין הכהן רשאי לקיימו ומבואר דאסור ליתן בכור חמור לכהן עד שיפדנו בפניו כמבואר שם בש"ס ונראה דלאו דוקא שיפדנו בפניו ה"ה אם הכהן עורפו בפניו נמי

שפיר דמי וכ"ה להדיא בש"ע ס"ח דכהן בעצמו פודה אותו או עורפו ואם ישראל נותן לו צריך שיפדנו בפניו או לערוף בפניו וכ"ה בר"מ דהכהן או פודה או יערוף אבל לענין ליתן לכהן לא סיים אלא עד שיפדנו בפניו כלשון הש"ס ומכל מקום פשוט דעריפה גם כן מהני וז"פ:

סעיף ב

וכן מצוה להרגו בקופץ וכו'. כ"ה בש"ס ור"מ ולכאורה ללוי דדריש טעמא דקרא מחמת קנס אם כן ל"ל קופץ וממול ערפו א"ו דגם לוי סובר דגזירת הכתוב אך הוא נותן קצת טעם למצוה:

והנה כתבתי לעיל דשיטת הר"מ כר"ש לענין פדייה דעד ל' יום א"ע וז"ל הר"מ כאן מאימתי חייב לפדותו משיולד עד ל' יום ומאחר ל' יום או עורפו או פודהו נראה קצת מדבריו דקודם ל' יום אינו עורפו אך באמת אם רוצה לערוף קודם ל' יום למה לא יקיים המצוה כמו שמצוה לפדות כמו כן עריפה ועיין בגמ' שם ובטוש"ע דהם סברי כרבא כתבו סתם דמשיוולד מצוה לפדותו עד שימות ואח"ז כתבו אם אינו רוצה לפדות עורפו מבואר מדבריהם דמעת שיוולד המצוה עליו או לפדות או לערוף ע"כ נראה דכוונת הר"מ ג"כ כן וצריך קצת לדחוק בלשונו. ועל מ"ע זו ג"כ אין כופין עד שת"נ כי אם רוצה פודהו אך אם אינו רוצה לא לפדות ולא לערוף כופין אותו או לפדות או לערוף כמו מי שאינו רוצה לייבם ולא לחלוץ וערש"י דף י' ע"ב ד"ה לפיכך יפסד ממון שפירש יכפהו ב"ד לערוף אחר ל' יום נראה קצת דמשום קנס יכפהו לערוף אך צ"ע בדבר אם רוצה אח"כ לקיים המצוה כתיקונה דהיינו לפדות דמצות פדייה קודמת למה יכוף אותו על העריפה ולא עיינתי כעת אך מדברי הר"מ והפוסקים נראה דלאחר ל' ג"כ הרשות בידו אך בודאי כופין אם אינו רוצה לקיים לא זה ולא זה כנ"ל פשוט.

והנה לעיל במצות פדייה כתבתי דדעת התוס' הא דפודין פ"ח שלא מדעת הבעלים אינו מתורת שליחות וזכייה רק המצוה על כל איש מישראל לפדות אם כן אפשר עריפה גם כן הדין כך דבמקום פדיי' עומדת אם כן כיון דהמצוה לאו אקרקפתא דגברא הוא אפשר דאין כופין הבעלים ע"ז דאין המצוה רמיא עליו יותר ע' תוס' ב"ק שהבאתי לעיל אך הסברא נותנת דבשלמא פדייה המצוה על כל איש מישראל אבל לערוף היאך יכול לערוף אחר שלא מדעת הבעלים הא מזיק ממונו מאי דביני ביני כמבואר בש"ע לענין מכירה הלא הוא ממון הבעלים דאם רוצה פודה אותו בשה כ"ד אם כן היאך אחר יכול לערפו ואפשר אם אחר עורף אותו חייב משום מזיק בידים וזה צ"ע ואין כאן מקומו ע' מהריט"א מה שמפלפל לענין קידושין בפ"ח מאי דביני ביני אך על כל פנים הממון

דילי' וא"כ אין אחר יכול לערוף ומצוה על הבעלים. אך פדייה כיון דהחמור הוא של הבעלים אפשר דאין עליו המצוה כדעת התוס' אלא על כל איש מישראל ונ"מ ג"כ דאם אחר פודה אותו א"ח משום חוטף את המצוה עש"ע ח"מ סי' שפ"ז כיון דאין המצוה על הבעלים לבד אבל בעריפה חוץ מה שחייב משום מזיק אפשר ג"כ חייב משום חוטף את המצוה כנ"ל. ואם נשבע שלא יפדה או שלא יערוף השבועה חל דאין זה נשבע לבטל את המצוה כי הברירה בידו לעשות איזה שירצה עשו"ע יו"ד לענין אם נשבע שלא לייבם אך אם נשבע שלא לפדות ושלא לערוף אין השבועה חל כמו בנשבע שלא לייבם ושלא לחלוץ דל"ש כולל בכה"ג ע' בריב"ש ומובא ברמ"א אה"ע סי' קס"א. אך אם נאמר דאין המצוה חל עליו אפשר דחל השבועה כמ"ש וצ"ע ועיין בריב"ש ואין כאן מקומו. ואני מסופק בכל מ"ע שהוא ספק ומחויב לעשותה מפני הס' אם אינו רוצ' לעשות העשה אם כופין אותו עד שת"ן. והנה לדעת הר"מ דספיק' דאו' מן התורה לקולא ורק דרבנן לחומר' ומצוה דרבנן אפ"ל דאין כופין והוא מחלוקת רש"י ותוס' פ' הכותב ע"ש ובפרי מגדים ובפתיחה הכוללת אך לאותו שיטות שס' מן התורה לחומר' מכל מקום אפשר דאין כופין עד שת"ן כמו דס' ממון לקולא ה"נ ס' כופין אותו להכות אותו ג"כ לקולא או אפשר דכופין כיון דמחויב על כל פנים לעשות' ויבואר במק"א אי"ה ויתר דיני המצוה הכל כמו בפדייה מי שחייב בפדיון חייב בעריפה ג"כ וכל מי שאינו חייב בפדיון א"ח בעריפה ג"כ ועיין במצוה הקודמת:

סליק פ' בא בעזה"י:

מצוה כד

סעיף א

שנמנענו וכו'. מבואר בר"מ פכ"ז מהל' שבת וכ"ד כמה גאונים דתחום של י"ב מיל הוא לאו שבתור' וחז"ל גזרו על אלפיים אמה אבל דעת כמה גדולים כמ"ש הרהמ"ח לקמן דתחומין אין איסור תורה בשום ענין רק מדרבנן ואין להאריך עספ"ק דעירובין בבעה"מ ומלחמות ובראש ובאחרונים ובמקום שהראשונים והאחרונים האריכו אין דרכי להאריך בחיבורי זה רק קצת הערות. והנה לאו זה נמנה לאו בפ"ע ואינו בכלל לאו דל"ת כל מלאכ' דהלאו דמלאכה הוא רק אותן אבות מלאכות שנמנו במשנה שהיו במשכן ועל לאו דמלאכה במזיד הוא סקילה וכרת ושוגג חטאת כמבואר בשבת והלאו זה לשיטת הר"מ וחביריו הוא גזירת הכתוב דאינו מלאכה רק לאו בפ"ע ועל לאו זה לוקין ארבעים עיין ר"מ והרהמ"ח ואין בה מב"ד ולא כרת ולא חטאת רק לאו דמלקות

וכ"ה בסנהדרין ס"ו ע"ש. ודע דאף דעושה מלאכ' בשבת חוץ מה שעובר על ל"ת עובר ג"כ בעש' דתשבות עש"ס ור"מ פ"א מה' שבת דמנה עשה בפ"ע לשבות בשבת וכ' שם דכל העושה מלאכה בשבת ביטל מ"ע ועבר על ל"ת זה דוקא בהמלאכות שהוא נכלל בל"ת כל מלאכה נכלל ג"כ בעשה דתשבות אבל לאו זה דאינו מלאכה כלל ולא נכלל בלאו דמלאכה רק הוא לאו בפ"ע אל יצא אינו עובר רק בלאו הזה ולא בעשה דתשבות כיון דאינו מלאכה אינו מבטל עשה דתשבות. וד"ז מבואר ברשב"א יבמות ד"ו גבי לאו דמחמר בד"ה ולגמר מיני' שהקשה הא שבת עשה ולא תעשה ותי' בשם מורו דמחמר ליכא עשה דמסתמא תשבות אינו אלא מאבות מלאכות וע"ש שתי' עוד תי' ובתוס' שם על כל פנים לדעת מורו כמו דמחמר ליכא עשה כיון דאינו מאבות מלאכו' ה"ה לאו זה דתחומין כיון דהוא לאו דמלקות ואינו מאבות מלאכו' אינו רק לאו וא"ע בעשה ודברי מורו הנ"ל מובאים כ"פ בחיבורינו.

והנה לקמן מרצ"ב הבאתי דיעות אי תחומין אסור מן התורה ביום טוב כיון דהוא לאו מלאכה אם כן אינו בכלל מלאכה שאסרה תורה ביום טוב רק בשבת גזירת הכתוב אל יצא ולא ביו"ט. אך דעת רש"י בחגיגה דגם ביום טוב תחומין דאוריית' ועב"י תצ"ה ולקמן הארכתי. ולכאורה אפ"ל נהי דל"ה בכלל מלאכ' וא"ע בלאו מכל מקום לדעת תוס' יבמות שם והרשב"א דעשה דתשבות הוא אף בדברי' דלאו בכלל מלאכה אם כן אפשר ביום טוב אסור מטעם עשה דשבתון דהוא גבי יום טוב ג"כ כמבואר לקמן ועובר בעשה ולומר דדוק' כאן דכתיב הלאוי בהדיא אם כן שבתון קאי ג"כ על זה אבל ביום טוב כיון דאינו לאו אם כן ל"ש עשה ג"כ ז"א מוכרח עיין ר"מ פ"א מה' שבת שכתב דעשה דתשבות אפילו מדברי' שאינם מלאכ' ע"ש בהה"מ בשם הרמב"ן דאף בד' שאינו מבואר בתורה כלל אך לדעת מורו של הרשב"א דא"ע בלאו זה בעשה אם כן ל"ש העשה ואם נאמר דביום טוב הלאו גם כן אינו כיון דאינו בכלל מלאכה אם כן הוא רק דרבנן ולקמן בה' יום טוב יבואר ב"ה וע"ל ה' יוה"כ. והנה כל שבותים דרבנן שגזרו בשבת ויו"ט עשאום כמו אם עובר ועושה מלאכה של תור' עובר בל"ת ועשה כן העושה מלאכה מדבריהם עובר ג"כ בעשה ולא תעשה מדבריה' ע' בר"ה דל"ב דאין מחללין יום טוב עבור שופר אפילו באיסור דבריהם כגון לפקח את הגל או לחתוך בסכינא ומבואר שם הטעם דעשה אין דוחה ל"ת ועשה והיינו דחז"ל עשוי חיזוק לד' כשל תורה ע"ש בר"ן אם כן כיון דהם אמרו דזה מלאכה ואסרו זאת עובר על עשה ולא תעשה כי הם כללו האיסור דבריהם בכלל מלאכה וז"פ. ואיסור תחומין דאלפיים אמה שאסרו חכמינו זכרונם לברכה נרא' דלאותן שיטות דתחומין י"ב מיל דאוריית' והוא לאו בפ"ע אם כן

חכמינו זכרונם לברכה עשו סייג ואסרו מיל על כל פנים האיסור הזה הוא נכלל בלאו הזה דתחומין כמו בשר עוף בחלב דנכלל בכלל בשר בהמה וז"פ. אם כן לפמ"ש בשם מורו של הרשב"א דבתחומין למ"ד דעובר בלאו ליכא עשה כיון דאינו בכלל מלאכה אם כן אלפיים דגחז"ל אינו חמור מהלאו של תורה ועובר על ל"ת מד' אבל לא על עשה דבתחומין אפילו של תורה ליכא עשה אבל להסוברים דתחומין רק דרבנן וליכא בתורה כלל איסור תחומין וחכמים שאסרו תחומין הם כמ"ש שאר שבותים של שבת ע"כ כללו האיסור זה בכלל מלאכה דהם אסרו משום מלאכה אם כן חוץ לתחום עוברים משום עשה ולא תעשה כמו כל שבות שבת ולפמ"ש לענין דחיית עשה האיסור של תחומין לאותם הסוברים תחומין דאורייתא אם כן עשה דל"ת אפילו בי"ב מיל דליכא רק לאו לדעת מורו של רשב"א ומכ"ש במיל שהוא ל"ת דרבנן ודאי עשה דוחה.

אבל להסוברים דכל התחומין אינם רק דרבנן ה"ל איסור תחומין עשה ולא תעשה מדבריהם ואין עדל"ת ועשה אפילו דדבריהם כמ"ש בר"ה וכמש"ל אם כן לענין דחיית עשה לל"ת אם נאמר תחומין דרבנן אין דוחה עשה איסור תחומין אפילו תחום של אלפיים אבל אי תחומין דאורייתא ונאמר כדעת רבו של הרשב"א ז"ל אם כן אפילו בי"ב מיל דהוי מן התורה מכל מקום נדחה מפני עשה כיון דליכא רק לאו גרידא ומכ"ש תחום אלפיים ל"ה רק דבריה' ולא עשה כי לא החמירו חכמינו זכרונם לברכה יותר בסייג מגוף התורה והסייג הזה משום לאו דידי' ולא חמור מן הלאו כ"נ ברור. והנה במשנה בר"ה שם מבואר שופר של ר"ה א"מ את התחום ואין מפקחין וכו' והטעם שם דאין עדל"ת ועשה ובש"ל מביא בשם ר"ת על הקושיא שהקשו הראשונים תפ"ל דבעידנ' דמעקר לאו ל"מ עשה ול"ל הטעם דאעדלתו"ע ע"ש בר"ן ור"ת תי' דשופר הוי עשה דרבים ועשה דרבים א"צ בעידנ' ודל"ת בכ"ע אף דל"ה בעידנא ע"כ צריך להטעם דאין דוחה ל"ת ועשה ועיין מגן אברהם סי' תמ"ו ולפמ"ש הסוגי' אזלא למ"ד תחומין דרבנן אבל אם נאמר תחומין מן התורה וליכא עשה כדעת רבו של רשב"א אם כן שפיר דוחה אפילו תחומין די"ב מיל דעדל"ת ואין כאן עשה ואי משום דל"ה בעידנ' בשופר א"צ בעידנא להר"ת ואפילו אם נאמר דאף דבשבת תחומין דאורייתא מכל מקום ביום טוב תחומין רק דרבנן מכל מקום חכמינו זכרונם לברכה השוו יום טוב לשבת ואסרו ג"כ כמו שבת אבל הוא רק לאו כמו בשבת דהתורה אסרה רק בלאו לא חמור יום טוב משבת אבל אם תחומין בכ"ע הוי דרבנן אף בשבת אם כן אסרו משום גדר מלאכ' וכן ביום טוב אם כן הוי כשאר מלאכות התורה דעובר בעשה ולא תעשה כן ה"נ עוברים בעשה ולא תעשה דדבריהם אבל אי תחומין דאוריית' ודאי נדחה הל"ת זו לפני עשה לדעת רבו של הרשב"א אם הוא

בעידנא או עשה החמור דא"צ בעידנא כמ"ש תוס' פ' ת"נ ד' נ"ט גבי עשה דהשלמה או לר"ת בעשה דרבים כי אינו רק לאו ולא עשה וז"ב וע"ש בס' ט"א מה שהקשה על ר"ת ואין כאן מקומו לפלפל. ומבואר בעירובין דאם רוצה לילך יותר מאלפיים אמה בשבת מניח בסוף עירוב מאכל כשיעור המבואר שם בש"ס והוי במקום הנחת העירוב שביתתו ויכול לילך משם ולהלן אלפיים ומפסיד לצד שכנגדו וכן יכול לערב ברגליו שקונה שם שביתה והוי כאן מקום שביתתו וע' עירובין ור"מ וש"ע פרטי הדינים וא"צ להאריך. וכן בדאוריית' בג' פרסאות לשיטות אלו מהני ג"כ עירוב או בפת או ברגל דאם הניח לסוף ג' פרסאות עירוב יכול להלך מכאן ג"פ ומפסיד לצד שכנגדו ולכאור' אפשר בתחומין דרבנן הם אמרו והם אמרו דמהני עירוב אבל בדאורייתא מנלן דמהני עירוב. אך באמת מבוא' להדי' בעירובין ל"ה ע"ב דר"מ סובר ס' עירוב פסול ומקשה הש"ס וסובר ר"מ ספיק' לחומרא והתנן וכו' ומתרץ סבר ר"מ תחומין דאוריית' וכו' אם כן כמו דלר"מ תחומין אלפיים הם מן התורה מכל מקום מהני עירוב אם כן לדידן בג"פ דהוי דאוריית' ג"כ מהני עירוב דעירוב הוא מן התורה דאל"ה לא הי' מהני עירוב למ"ד תחומין דאוריית' וכיון דעירוב הוא מן התורה מהני לתחומין דאוריית' ג"כ לג' פרסאות וכי ר"מ יחלוק על דיני עירוב דהוא ס"ל אלפים הוא מן התורה וחכמים לא החמירו רק הוא על ד"ת לא יהני עירוב א"ו עירוב הוא ג"כ מן התורה כמבואר להדי' בש"ס אליב' דר"מ שם וצ"ל שחז"ל קבלו זה בתורה שבע"פ דמהני עירוב דבמקום פיתא או שמערב ברגל שם עיקר שביתתו כנ"פ. אך האידנ' דחז"ל גזרו אלפיים אמה אם הניח א' עירוב בסוף התחום של ג"פ מי אמרינן כיון דמה"ת הוי עירוב אם כן אם הלך מעירובו אין לוקין כיון דמה"ת הוי עירוב א"ד כיון דעכ"פ מדרבנן א"י לבא במקום העירוב ולישקלי' מחמת איסור תחומין דרבנן אם כן ה"ל כמו נאבד או נשרף העירוב לאו היינו מקום שביתתו כיון דא"י לילך בה"ש ועיין תוס' שם דאף דיכולים לבא שם מכל מקום תקחז"ל מעכבו אך חקירה זו מובא כ"פ בחיבורינו אם ע"י דרבנן נעש' ד"ת ועמ"ל פ"ז דתרומות ובאחרונים.

ואם יצא ועמד במקום השבית' דהיינו עירב ברגל ודאי כאן הוי מקום שביתה מדאוריית' דגם לענין אלפים הוי כאן מקום שביתה בהחזיק בדרך [ג"כ] הס' הנ"ל כיון דרחוק יותר מאלפים אמה לא קנה שביתה א"ד כיון דמדאורייתא הוי בתוך התחום ע' דינים אלו בר"מ ה' עירובין ותבין. אך נ"מ במניח העירוב לסוף האלפיים שיכול לילך ממקום עירובו גם כן אלפיים בודאי הוי כאן שביתה גם כן לענין ג"פ ואינו חייב על ג"פ מן העיר רק מן העירוב וכן לצד שכנגדו א"י לילך רק ג"פ ממקום העירוב ואם הלך יותר לוקין כי הכל חשבי' מן העירוב כי העירוב הוי מן התורה כנלע"ד ברור בעזה"י וע' יומא

דס"ו דאמרינן שם עתי אפילו בשבת למאי הלכתא ופירש"י ואי משום איסור תחומין הא תחומין דרבנן ע"ש ולכאורה אפילו תחומין דאוריית' מכל מקום היאך כ' התורה אפילו בשבת דהרבותא דמחללין שבת בתחומין הא מבואר שם דמירושלי' ועד הצוק י"ב מיל ואם כן יוכל לערב ויוכל לילך ששה פרסאו' כמ"ש דמדאורייתא מהני עירוב אך באמת דהי' מזדמן כך דהי' הצוק סמוך לירושלים ג"פ אבל אין קפידא אם הי' ברחוק יותר מששה פרסאו' וכן בשילה אפשר הי' רחוק יותר ושפיר כת' התורה אפילו במקום שא"י לערב מכל מקום ד"ש ע"כ פירש"י דתחומין הוי רק מדרבנן וז"פ. וע' עירובין נ"ה ע"ב דאר"ה יושבי צריפין מודדין להם מפתח בתיהם מתיב ר"ח ויחנו על הירדן וכו' ומחנה ישראל תלתא פרסי ותניא כשהן נפנין אין נפנין לא לפניהם ולא לצדיהם אלא לאחריהם ופירש"י דלמא ילך שם הענן אבל לאחוריו לא חזר הענן אלמא המהלך בראש חוזר לאחריו ג"פ ואם מונין להם מפתח בתיהם איך יוכל לילך ג"פ עכ"ל רש"י בשינוי לשון. והנה לכאורה מכאן מוכח דתחומין דאורייתא דאי דרבנן ל"ק דאכתי ל"ג רבנן אך לומר דהקושיא למאן דסובר תחומין מן התורה א"צ רש"י לפרש המהלך בראש וצריך לחזור ג"פ דאף המהלך באמצע או קרוב יותר מכל מקום היאך יוכל לילך שני אלפים אמה דלר"ע דסובר תחומין דאוריית' הוי שני אלפים אמה דאורייתא כמבואר בש"ס ע"כ נראה קצת דעת רש"י דתחומין דאורייתא בג"פ אליבא דכ"ע כדעת הר"מ. אך כבר כתבתי לקמן דבלאו הכי ד' רש"י סותרים אהדדי דבחגיגה פי' דתחומין דאורייתא שם גבי ופנית בבוקר וביומא גבי עתי פי' דתחומין דרבנן. אך קשה לפמ"ש אין הוכחה דאפשר המהלכין בראש רחוק ג"פ היו משלחין עירוב לשם בע"ש דעירוב דאורייתא אם כן היו יכולין לילך קרוב לששה פרסאות אך באמת ל"ק נהי דבשבת לא היו ישראל הולכין ע' בסוגיא דפולטת בשבת ומנחות צ"ה תוד"ה ש"מ יש סילוק מסעות וכו' מכל מקום בע"ש היו הולכין עד שחשיכה ואפשר דגם בה"ש היו הולכין דהיו הולכין עפ"י עמוד הענן והאש ועפ"י ד' היו נוסעין וספיקא כלפי שמיא מי איכא אם כן כ"פ עמדו משחשכה ולא היו שהות לשלח עירוב או להלוך לשם או להחזיק בדרך. אח"ז ראיתי בריטב"א עירובין כ' דסוגי' זו הולכת למ"ד תחומין דאוריית' או אליבא דכ"ע בי"ב מיל כמש"ל.

וע' עירובין ל"ב נימא כיון דאי בעי לאמטויי מצי ממטי לה אע"ג דלא אמטיי' כמאן דאמטי' דמי ואר"ז וכו' גזירה ופירש"י דקושי' על כל שבתות השנה למה צריך לשלוח העירוב למקום השביתה תיכף שעשאו לשם עירוב נימא הואיל ועיין בתוס' וריטב"א אם כן אפשר אע"ג דלא הוליך העירוב מכל מקום תיכף שעשאו אמרינן הואיל מן התורה רק מחמת גזרה אם כן חשבינן ממקו' השבית' הג"פ לענין מלקות וגם אם הולך לצד

שכנגדו יותר מג"פ ממקום שרצ' לשבות כי מן התורה הוי עירוב אף ע"ג דלא הוליך. אך כבר כתבתי דזה תלוי בס' שכתבנו לעיל דאפשר כיון דמדרבנן אין שביתתו שם במקום העירוב אם כן מהני לענין תורה ג"כ כיון דהם עקרו השביתה מכאן והניחו בשבית' ביתו ולהצד השני אפשר דאזלינן בתר דין תורה והס' הזה הוא בהרבה מקומות בש"ס ואין כאן מקומו להאריך. אך זה האידנא בתר גזחז"ל אבל קודם גזירתם אפשר דהי' מהני עשיית העירוב בלבד וגם האידנא נ"מ לר"ע ולר"מ דסוברים תחום אלפיים הוא מן התורה ולא הוסיפו כלום ואם כן סגי בעשיית העירוב מטעם הואיל אך באמת אף לר"ע גזירה עשאו חכמינו זכרונם לברכה משום יום טוב אחר השבת כמבואר התם אם כן תלוי בס' הנ"ל. וע' טואו"ח סי' ת"ח כ' מפני שתחומין דרבנן הקילו והתירו וכו' שיתן עירובו וכו' נראה מדבריו למ"ד תחומין דאורייתא ל"מ עירוב וכבר כתבתי דמבואר בש"ס להדיא דאף למ"ד תחומין דאוריי' מהני עירוב וצ"ע. ועראש"ש פ' מי שהוציאוהו דמ"ו כתב דר"י ס"ל ג"כ תחומין דאוריי' בפ' בכל מערבין והיינו דאוקמי' שם דר"מ ס"ל כן ור"מ ור"י סוברים שם דה"ז חמר גמל ע"ש ואף דד' הרא"ש שם צ"ע דלר"מ מחמת רומיא עכצ"ל דר"מ סובר תחומין דאורייתא אבל לר"י א"צ לזה ע"ש. אך אין כאן מקומו להאריך על כל פנים ס"ל דתחומין דאורייתא מכל מקום מהני עירוב בפת כמבואר שם דדוק' ס' עירוב ובפרט דהוי חמר גמל ע"ש אלמא דעירוב מהני ד"ת וצ"ע דעת הטור. שוב האיר השי"ת את עיני ומצאתי בא"ר עמד בזה על הטור וגם כ' דמערב ברגליו ודאי מהני אף לד"ת וגם בפת כמו שכתבתי לעיל:

והנה מבואר בריש עירובין דפעמים משערינן באמות שוחקות ופעמים משערינן באמו' עוצבות וזה וזה לחומרא ע"ש ד"ג ע"ב וכ"פ הר"מ פי"ז מה' שבת ובהה"מ מביא בשם הרשב"א דאמה שוחקת יתירה על אמה עוצבת חצי אצבע והטעם דמשערין לחומרא נראה דס' מספקא לחז"ל אי משערינן בעוצבות או בשוחקות ע"כ אזלינן לחומרא לענין שבת ולענין סוכה ע"ש ועי' מצות סוכה הארכנו קצת בזה דכאן בתחום אלפיים אזלינן להקל דוקא בשני אלפים אמה שוחקות אסור לילך יותר אבל בעוצבו' מותר לילך יותר מאלפיים כ"ז דל"ה שוחקות דתחומין דרבנן ספיקא לקולא אבל לענין ג"פ בודאי אם הולך אמה אחת יתירה מי"ב אלף אמה עוצבות עובר בסד"א מכל מקום בודאי אין לוקין מס' רק אם הולך אמה חוץ לי"ב אלף אמה שוחקות וער"מ פכ"ז לענין תחומין למעלה מיו"ד שכתב שהוא ס' ע"ש בהה"מ שכ' דבדאורייתא ס' לחומרא ובדרבנן ס' לקולא אם כן לענין יוצא חוץ לתחום לענין הדינים שאסור לכנוס דוקא ביוצא חוץ לאלפיים שוחקות אבל אם הוא בתוך אלפים שוחקות מותר לחזור ע"ש בש"ס ור"מ כמה דינים

ביוצא חוץ לתחום נראה דוקא בשוחקות כי הוא ס' דרבנן ומביא שם בשם הרשב"א דלכתחלה אסור לצאת בשבת אפילו למעלה מי' אפילו אי תחומין דרבנן דיש לו חזקת ביתו אם כן ה"נ אבל אם יצא החומרא שחז"ל אמרו ביוצא חוץ לתחום נראה דדוקא ביוצא חוץ לאלפיים שוחקות וכן אין לוקין אלא על י"ב אלפים שוחקות כנלע"ד פשוט והענינים עמוקים. ולהניח עירוב ודאי לכתחלה יניח תוך התחום של עוצבות ובדיעבד אם הניח חוץ לתחום עוצבות ותוך תחום שוחק צ"ע אך לדעת הרשב"א יש לו חזקת ביתו וד' הרשב"א בעצמו צ"ע ול"מ כאן שידברו הפוסקים מזה דעוצבות או שוחקות וע' ריטב"א פ"ד חולק על הרשב"א וכתב דס' תחומין לקולא ומותר לילך למעלה מיו"ד אפילו אם שבת ביבשה אם כן לדעת זו מותר לילך ג"כ אלפים אמה עוצבות ומותר עד שמגיע לאלפיים אמה שוחקו' וצ"ע שלא דיברו הפוסקים מזה ועס"י שמ"ט ושצ"ו בטור וב"י שם מבואר לענין ד' אמות דעוצבות אם נותנים לו באמה בינונית וכאן אפשר דא"צ להזכיר דזה הלכה פסוקה דאזלינן לחומרא ע"ש ודעת רמ"א נרא' דבכ"ע נותנים לו שוחקות עס"י שצ"ו ואין כאן מקומו להאריך אבל לענין ב"א או לענין ג"פ נ' דאזלי' לחומרא לענין עוצבות או שוחקות.

והנה מבואר בעירובין כמה דינים ויש לס' אם נוהג לענין תחומין דאוריי' ג"כ ע"ש פכ"ז דאם הי' ישן תוך התחום של עיר בליל שבת וניעור קנה שביתה כאנשי העיר ויש לו מן העיר אלפיים לכל רוח כיון דהי' דעתו לכנוס ע"ש בהה"מ. ואני מסופק אם ד"ז נוהג לענין ג"פ בדאורייתא דאפשר דוקא בתחומין דרבנן הדין כן אבל בתחומין דאוריי' קונה שביתה במקום שעומד שם ואם הולך מכאן ג"פ לוקה. ועוד הרבה דינים מבוארים וצריך חיבור מיוחד עיין ותבין בשכלך לחלק בין דאורייתא לדרבנן ובאיזה ענינים הם שוים. וגם נ"פ הא דמבואר בש"ס ור"מ וש"פ דכל היוצאים חוץ לתחום ברשות יש להם אלפיים אמה במקום שהגיע וכן אם נעשה מעשה יש לו במקום הזה אלפיים כאילו שבת בה"ש זה דוקא תחום דרבנן הם אמרו וכו' וזה תקנות ר"ג בר"ה אבל אם יצא חוץ לג"פ לשיטות אלו ודאי אינו רשאי לילך שם אפילו אמה דעד עתה הי' מהלך ברשות מחמת סכנה אבל אם כלתה הסכנה ודאי אסור לילך וא"י חכמינו זכרונם לברכה לעקור דבר מן התורה בקו"ע וז"פ. ומכל מקום תקנות ר"ג היו מועיל לענין קידוש החודש כי בודאי רוב עדים היו באים מתוך ג"פ רק חוץ לתחום דרבנן וע"ז הי' התקנה ולבא ממקום רחוק לא הי' שכיח ופשוט. ומבואר בש"ס ופוסקים ור"מ פי"ב ופכ"ז דהיוצא תוך לתחום יש לו ד"א וע' טוש"ע סי' שצ"ו השיטות אם הוא באמצען או שיש לו ח' אמות ד"א מכל צד או יברור לאיזה רוח ע"ש ותראה להם ענינים ארוכים. נראה דגם היוצא חוץ לתחום דאורייתא יש

לו ד"א לכל מר כדאית לי' ע"ש בעירובין דמ"ח דאמרינן שם הנך ד"א היכי כתיבי שבו איש תחתיו אע"ג למ"ד תחומין דרבנן ע"כ זה רק אסמכתא מכל מקום למ"ד תחומין דאורייתא אם כן מוכח מקרא זה ד"ת דיש לו ד"א ביוצא חוץ לתחום ובפוסקים וש"ע מבואר דיוצא חוץ לתחום יש לו ד"א ולא חלקו להסוברים תחומין דאורייתא אין הדין כך ועב"י ת"ד מובא דעת הר"מ דתחומין דאוריית' ועיין בטור א"ו דאין חילוק כיון דנפקא לן מקרא לדעת זה ולהסוברים תחומין דרבנן הוא בדרך אסמכת'.

ומבואר כאן דיוצא חוץ לתחום אפילו אמה לוקין ונ' דוק' על האמה שיצא תיכף היינו אמה הראשונ' אבל אם התרו בו עוד הפעם על השני' אין לוקין כיון דרשאי לילך או ב"א או ד"א או שהוא בורר לו ד"א רק לוקין מלקו' שני' אם יצא עוד חוץ לגבולו שנתנה לו התור' לכל מר כדאית לי'. אך ד"ז לא ידעתי לצייר כעת דרך משל תיכף שיצא אמה אחת זוכה עוד ד' אמות לשיטה זו או פחות והיאך יתרו בו שלא לילך עוד ד' אמות כיון דהולך עוד אמה ברשות זוכה עוד אמה להלן כיון דבכל מקום שהוא יכול לילך ד' אמות ובכ"מ שהוא הולך זוכה עוד בכל אמה ואמה שהוא זוכה עוד אמה להלן ומשכחת לה בקופץ ממקום שהוא חוץ לד"א או חוץ לב"א לשיטות הנ"ל אבל במהלך לא משכחת לה כיון דד"א הולך ברשות ויכול לילך להלן ג"כ ברשות רק בקופץ משכחת לה כנ"פ. (אך נתישבתי דגם במהלך שייך זה דתיכף זכה בד' אמות ומתרינן שעובר על מצות התורה אם ילך יותר מד' אמות אף שזוכה אח"כ). אך באמת זה שיבוש דבד' אמות הללו שנתנה לו התורה רשות לילך אינו זוכה כלל דאפילו הוא אצל אמה הרביעית אסור לצאת להלן כי התורה נתנה לו רשות רק ד"א אם כן תיכף כשיצא לוקין על היציאה ואם התרו בו שלא ילך חוץ לד"א ויצא ג"כ לוקין כי עובר על הלאו רק אותן ד"א שזכתה לו תורה ולא יותר וז"פ. אך ז"פ דאין לוקין בכ"פ רק אם [לא] יצא הד"א אבל אם יצא הד"א שזיכתה לו תורה אם כן לאחר הד"א ודאי זיכתה לו תורה עוד ד"א אם כן אין לוקין על כל אמה כיון דמותר לילך ד"א להלן ולוקין אם יצא חוץ לד"א הללו וכן כ"פ. הכלל במקום שעומד התורה זיכתה לו רק ד"א ובאותן הד"א לא זיכתה לו התורה יותר אבל אם עבר ויצא חוץ לד"א יש לו ד"א אחירות שזיכתה לו תורה ואסור לילך חוץ לד' אמות הללו וכן בכ"פ ופעם וז"פ וצריך להתרות בו בכ"פ שלא ילך חוץ לד' אמות שלו כמו נזיר:

והנה במש"ל דהיוצא ברשות חוץ לתחום דאורייתא אין לו אלא ד"א דדוקא בתחום דרבנן הם אמרו והם אמרו דיש לו אלפיים לכל רוח ממקום שעש' המצוה אבל בתחומין דאורייתא ל"ש זה ולכאורה ביומא ס"ז מבואר שם די"ב מילין היו מירושלים ועד הצוק ומסוכה האחרונה ועד הצוק היו שני מילין בא לו המשלח לישב תחת סוכה האחרונה

ופירש"י שם במשנה דאע"פ דהולך ברשות אין לו אלפיים וכאן חוזר שני מילין לזה התירו לפי שהוא מעונה וחלש ועוד שירא והנה כאן יצא תחום דאורייתא י"ב מילין אם כן היאך יוכל לחזור משום חולשה היאך מתירין לו איסור תורה. ז"א דלא יצא מתחום דאורייתא דהיו י"ב מילין וי"ב מילין מותר לילך מן התורה אלא אסור לילך חוץ לי"ב מילין ושם מבואר דלא היו אלא י"ב מילין ואפשר היו פחות מעט ואין קפידא לתנא ליתני בדוקא אך קשה הא מבואר שם דהמשנה אתיא כר"מ ע"ש בתוד"ה כמאן ור"מ ס"ל דגם תחום אלפיים הוי דאורייתא אם כן כיון דיצא חוץ לתחום דאורייתא אין חוזר שני מילין וחוץ מה שאסור לחזור הא הלך עתה קרוב לשני מילין והיאך התירו לו איסור תורה משום דהוא מעונה במקום שאין סכנה ולכאורה צ"ע. שוב האיר השי"ת את עיני ומצאתי בת"י הנדפסים בסוף המס' ד"ה בא כ' שם וז"ל ואומר רבי אפילו למ"ד תחומין דאורייתא כיון שלא היתה שביתתו שם קבוע מתחלת היום אם חוזר לו אין כאן איסור מן התורה ורבנן ל"ג בכה"ג עכ"ל. והנה עמדו בקושיא זו וחידשו דבר חדש דאיסור תורה הוא דוקא להתרחק מתחומו שהי' בתחלת שבת אבל בחוזר אפילו ביותר מתחום דאוריית' אין כאן איסור תורה ממקום זה כיון דלא הי' שביתתו במקום זה מתחלת היום אם כן זכינו בדין זה דלוקין היוצא חוץ לתחום היינו מתחלת התחום שהי' שביתתו מבע"י והמהלך אפילו כמה פרסאות מתחלת ליל שבת בודאי לוקין על כל ד' אמות כמ"ש היינו במתרחק בכ"פ אבל אם יצא דרך משל אפילו י' פרסאות ואח"ז חזר אפילו יותר מג"פ אין כאן איסור תורה כיון דלא הלך הג"פ ממקום שביתתו בתחלת היום אין כאן איסור תורה והא דילפינן מקרא דשבו איש תחתיו שיש לו ד' אמות ל"ל דהתורה התירה להתרחק עוד עד ד"א אבל בחזרה אין כאן איסור תורה רק איסור דרבנן דגזרו על היוצא חוץ לתחום דלא יחזור כמבואר בש"ס ור"מ וש"ע והוא דבר חדש אם כן כל הדינים המבוארים בהבלעת תחומין עיין ר"מ וש"ע נוהג ג"כ אפילו חוץ לי"ב מיל כי החזרה הוא רק דרבנן ועוד כמה דינים וכו'.

והנה תחום שבת עש"ס דמ"ט ובתו' בכ"מ ובהה"מ דיש סוברי' דמותר לילך אלפים ושמונה מאות אמה דהיינו הם ואלכסונן ויש סוברים דוקא כשהולך באלכסון תחומי העיר אבל אם הלך אל עבר פניו או לעבר תחומי העיר אין לו אלא שני אלפים אמה ע"ש ועיין יומא שם בתוס' אם כן לענין ג"פ ג"כ ודאי פלוגתא זו לר"ת מותר לילך ג"פ עם החומשים אם כן הי"ב מיל עוד נוסף עליהם תשעה אלפים ושש מאות אמה אם כן לכאורה שם בש"ס דעירובין שהבאתי לעיל דהוכיח ממחנה ישראל דהיה תלתא פרסי וא"כ היאך המהלך בראש חזר לאחוריו ג"פ ערש"י ולכאורה דמחנה ישראל הוי תלתא

פרסי היינו י"ב מיל ולענין שבת לשיטה זו מותר לילך מן התורה ל"ד אלף אמות פחות מעט ויש ליישב. ועיין בש"ס דמבואר ענין המדידה בתחומין אם היה מגיע לגיא אם יכול להבליע בחבל של חמשים מבליעו ואין מודדין המדרון אף על פי שיש בשיפועו מותר ואם א"י להבליעו מקדרין בהרים ע"ש הפירוש הכל לקולא. ומבואר דאין מקדרין לא בערי מקלט ולא בעגלה ערופה מפני שמדידתם מן התורה ופירש"י דמודדים השיפועים כקרקע חלקה אף על פי שהשיפוע מרבה את התחום ע"ש וכ"כ הר"מ פ"ט מה' רוצח אם כן ודאי כאן לענין ג"פ שהוא דאורייתא אין קודרין רק מודדין המדרון כקרקע חלקה וכן מבואר בדל"ה למ"ד שהוא דאורייתא אין מקדרין. ולפי זה נצמח דין חדש בזה"ז שמבליע את הגיא אפילו עמקו כמה כמבואר בש"ס ואם יש בעמקו יותר מי"ב מיל למ"ד דאוריית' א"י להבליעו אך יכול להניח עירוב לפמש"ל דאף בדאורייתא מהני עירוב וק"ל. והר"מ ז"ל לא הזכיר מדסתם משמע בכ"ע אם הלך ג' פרסאות לוקין אך אחר זה לענין אלפים דרבנן מביא דינים אלו ואתה המעיין תבין מעצמך הרבה לחלק בין דין תורה לדין דרבנן בהרב' קולות הנאמרי' בעניני תחומין ואם אאריך לא יספיק וכו':

והנה במצוה זו יש עוד דין דבהמה וכלים כרגלי הבעלים וא"י שום ישראל להוליך בהמה וכלים יותר מתחום שרשאים הבעלים לילך ע' בביצה וסי' שנ"ז ומג"א סי' ת"ד סק"א מביא בשם הרלב"ח דאפילו לדעת הר"מ דתחומין דאורייתא בג' פרסאות מכל מקום בהמה וכלים הוא רק איסור דרבנן לכ"ע ומביא בשם הר"מ אלשקר דחולק וסובר דהוא איסור תורה ואין בידי הספרים אך תמוה לי מש"ס ערוך עירובין ע"ט ע"ב אהא דוכן בגוב של תבן שבין ב' תחומי שבת פריך פשיט' ומשני ל"צ אלא לר"ע דתחומין דאורייתא מ"ד דילמא אתי לאחלופי ופירש"י דיחלוף ויקח מתחום שאינו שלו וקעבר אדאורייתא הרי להדיא דגם בזה הוי מן התורה שוב ראיתי בריטב"א תמה על פרש"י וכתב בפשיטות דכליו הוי לכ"ע רק דרבנן ופי' הש"ס דחייש שמא יצא בעצמו חו"ל כדי ליקח ע"ש ועכ"פ מבואר שהוא מחלוקת הראשונים. ואם הבעלים מצווים על שביתת הבהמה שלא תלך חוץ לתחום דאורייתא כמו שהם מצווים על איזה מלאכה עיי"ש במג"א מביא בשם הלבוש דהבעלים מוזהרים אך הד"מ בשם הגמ"ר כתב כיון דאין בלאו זה כרת וסקילה א"ע על שביתת בהמתו וע"ל פ' יתרו. ובעירובין מ"ו הלכה כד' המיקל בעירוב וע' תו' ד"ה א"ש דאפילו אי ע"ת דאורייתא ה' כד' המיקל וע"ש דפ"ג ור"מ פ"ו מה' עירובין דמערב אדם ע"י בנו ובתו הקטנים ועבדו ושפחתו הכנענים אפילו שלא מדעתם אפילו אם מיחו אני מסופק דאפשר דוקא לענין עירוב אלפיים דהוא רבנן הם אמרו והם אמרו אבל לענין ג"פ אפשר דל"מ כיון דהוא מוזהר ע"ז בפ"ע חשבינן הג"פ מביתו ולא ממקום

העירוב לענין מלקות ואפשר דומה לפסח אף על פי דהוא דאורייתא מכל מקום תלוי בדעת רבו ויש לחלק. אך אפשר כיון דרבנן עקרו שביתתו ממקומו למקום עירוב מהני ג"כ לענין התורה דכאן הוי שביתתו כמבואר כ"פ וזה תלוי במה שפלפלו האחרונים בדינים כיו"ב וצ"ע. ולמעל' מי' טפחים היא אבעיא בש"ס וער"מ פכ"ז מה' שבת פסק דהוא ספק ועיין בהה"מ וכ"מ שם וש"ע. ולאו זה נוהג בכל איש ישראל הן באנשים והן בנשים ככל הלאוין שבתורה וחרש שוטה וקטן הם אין מצווים אבל גדול מצווה שלא להוליך אותו יותר מג"פ כמו כל האיסורים מלא תאכילום וכו' דאסור לספות להם איסור תורה בידים וכבר כתבנו מזה וגם בעי תשובה ויוה"כ לכפר כמו כל הלאוין שבמלקות וכ"כ מענינים אלו לעיל ע"ש ותלמד לכאן.

ואני מסופק דכבר כתבתי לעיל דבהמה וכלים דאסורי' לצאת חוץ לתחום הבעלים דעת הרלב"ח דהוי רק מדרבנן ודעת מהר"ם אלשקר דהוי מן התורה ועבד כנעני דהוא ודאי מוזהר בעצמו שלא לילך ג"פ אני מסופק אם הוא קונה שביתה כרגלי הבעלים ואם הרב במק"א והכנעני במקום אחר אין לוקין אותו אם יצא חוץ לתחומו רק אם יצא חוץ לתחום הבעלים או אפשר דזה כרגלי הבעלים הוי רק דרבנן ומכ"ש בעבד שהוא עצמו מוזהר חשבינן לתחום שלו. והנה לענין תחומין דרבנן נראה שהוא כרגלי הבעלים וכיון דמבואר דמהני עירוב הרב בלא דעתו אם כן ג"כ בלא עירוב הוי כבעה"ב אך לענין דאורייתא ג"כ נראה דתלוי במש"ל דאפשר מדאורייתא ג"כ מהני עירוב אך של רבו אם כן בכ"ע הוי כרגלי הבעלים ומה שאינו מבואר במשנה הדין העירוב אפשר דהוא בכלל בהמה וכלים כי הוא כמו הבעלים דידם כידו כמבואר שם בעירובין ומכל מקום צ"ע בדינים אלו. שוב ראיתי בריטב"א דף פ"ב שכתב בפשיטות דעבד כנעני דשייך במצות אינו כרגלי הבעלים. ועבד של שני שותפים א"י לילך רק כשני הבעלים במקום שכ"א יכול להלך כמו בהמה של שני שותפים אם נאמר דתלוי בבעלים ואם הלך במקום שא' אינו רשאי לילך לוקין כי החצי שלו עובר בלאו הזה. וח"ע וחב"ח אפשר למשנה אחרונה דהוי כמשוחרר אם כן אינו כרגלי הבעלים כלל רק תלוי בעצמו אך להר"ם הק"פ וה' חגיגה שהובא לעיל אם כן יכול לילך בתוך תחומו ותחום הבעלים ג"כ. וגם בקטן שיצא בעירוב אמו יש להסתפק לענין תחומין דאורייתא וגם אם הוא כרגלי אמו ואני לומד כעת בלתי עיון ולרמוז באתי. ומבוא' בסנהדרין דעכו"ם ששבת חייב מיתה וכ"פ הר"מ פ"י מה' מלכים ואם שבת מכל המלאכות רק הלך חוץ לג"פ זה תלוי במש"ל אם נאמר דגם בלאו הזה עובר בעש' דתשבות אם כן אם הולך חוץ לג"פ הוי כאילו לא שבת דתשבות קאי ג"כ ע"ז ואם עובר ע"ז לא שבת אם כן גבי ב"נ דכתיב יום ולילה לא ישבותו לא עבר על

הלאו דבאמת לא שבת דישראל כה"ג עבר על עשה דתשבות אבל לדעת רבו של רשב"א דלאו זה לא עבר בעשה רק הוא לאו בפני עצמו אבל מכל מקום שבת אם כן ב"נ ששבת חוץ מזה חייב דעבר מכל מקום על לא ישבותו והוא שבת דגם בישראל [לא] הוי עבר על עשה דתשבות דהוי שבת אם כן ב"נ חייב וכן מחמר לשיטה זו. וע' פמ"ג בפתיחה לה"ש חקר הא דקיימא לן רשע לחלל שבת הוי רשע לכה"ת אם דוקא באבות מלאכות דיש בהם סקילה אבל בעובר על תחומין דאין בה רק מלקות ל"ה רשע לכה"ת או אפשר דמכל מקום הוי רשע וע"ש דדעתו נוטה דהוי רשע אך לא במחמר ושביתת בהמתו אבל בתחומין הוי רשע ואין כאן מקומו להאריך. וכבר כתבתי דכל האמות של התחומין הם אמות של קודש דהיינו ששה טפחים ועצבות או שוחקות הכל לחומר' אך בד"א ביוצא חוץ לתחום מבואר שם בש"ס דאם אמתו גדולה נותנין לו באמה דידי' רק אם הוא ננס נותנין לו באמה של קודש ואם הם מרווחות או מצומצמות עס"י שמ"ט ושצ"ו בב"י וש"ע ויש עוד מילין וכאן באתי רק לעורר קצת:

סליק פ' בשלח בעזה"י:

מצוה כו

סעיף א

שלא וכו'. מצוה זו היא על המחשבה לבדה ג"כ וכ"ה בר"מ פ"א מה' יסה"ת ה"ו כל המעלה ע"ד שיש שם אלוה אחר חוץ מזה עובר על"ת שנאמר לא יהי' לך. והנה על המחשבה ל"ש עונש כ"א רק בידי שמים כי הוא העיקר שהכל תלוי בו כמבואר בר"מ וכאן. והנה בעע"ז במעשה כמבואר לקמן במצוה זו או כדרך עבודתה או שלא כדרכה בד' עבודות דהרהמ"ח הולך כאן בשיטת הרמב"ן שמובא במכ"ז דעובר על לאו זה דלא יהי' לך וכו'. לכאורה נראה דגם הר"מ מודה לזה כיון דעע"ז אמאי לא יעבור בל"ת זו דהרי הוא במחשבתו לאלהי כיון שעובד אותה ואי בעובד אות' מאהבה ומירא' מבואר לקמן דאם עבד אותה פטור ומבואר בר"מ פ"ג מה' עכו"ם ה"ו. אם כן ע"כ מיירי דנחשב לו לאלהות אם כן אמאי לא יעבור על לאו דלא יהי' לך אך בר"מ פ"ג מה' עכו"ם ה"ב כ' דחייב כדרך עבודתו לכל ע"ז ובה"ג כ' ואזהרה של עבודות אלו מלא תעבד' וכו' ומשתחוה וכו' שנא' לא תשתחוה ואמאי לא כלל כל עבודות בלאו דלא יהי' לך כדעת הרמב"ן ולומר דלא יהי' לך הוי לאו שבכללות כיון דכולל כל עבודות הן כדרך עבודה והן בד' עבודות והן במחשב' הא מבואר בס' המצות להר"מ בשרשיו דכ"ה דהעונש מפורש ילפי' האזהרה אף מלאו שבכללות עיין ר"מ בס"מ מל"ת כ"ו וכ"ז אם כן כאן

דהעונשים מפורשים בזביחה ובהשתחוי' אם כן למה לא ילפינן מלאו זה ומהר"מ נראה דאזהרות הם מהכתובים שמביא ולא מלאו זה ונ"מ גדול' לפ"מ שהבאתי כ"פ בח"ז דצריך להתרות משום איזה לאו עיין שבועות פ"ב אם כן לדעת הר"מ אם עובד כדרך עבודה או בארבעה עבודות והתרו בו משום לאו דלא יהי' לך אינו חייב ובאמת לא ידעתי טעם לזה. ולכאורה ד' הרמב"ן נכונים מאוד דכל העבודות של חיוב מיתה הם בכלל לאו זה דלא יהי' לך. אך באמת תמוהין לי דברי הרמב"ן דלדבריו כל הנהו עבודות ילפינן מלא יהי' לך הא מבואר בסנהדרין ס' גבי השתחואה דילפינן מפסוק וילך וישתחוה וכו' אמרינן עונש שמענו אזהרה מנין ת"ל כי לא תשתחוה וכו' ומאי צריך לילף אזהרה הא אזהרתם מלא יהיה לך ע"ש דס"א דר"א אומר מנין הזובח בהמה למרקוליס שהוא חייב שנא' ולא יזבחו אם אינו ענין וכו' ואנן פסקינן דזביחה יצאה ללמד על הכלל ע"ש אם כן חזינן דצריך אזהרה לזביחה וע"ש בתוס' ד"ה מנין. וע' דס"ג שלש השתחויות בע"ז למה אחת לכדרכה ושלא כדרכה וא' לשלכ"ד וכדרכה ולדעת הרמב"ן כל עבודות הללו הן ד' עבודות לכל ע"ז אפילו למבוזים הכל בכלל לא יהי' לך אם כן למה צריך הש"ס לחפש אזהרות מפסוקים הללו. אך הוא גופא קשה על הש"ס למה לא ילפינן מלאו דלא יהי' דהרי ד' הרמב"ן מסתבר.

ע"כ נלע"ד דשיטת הר"מ כ"ה ודברי מלוקטים ע' בהג"מ וכ"מ ואני אכתוב בפשיטות ואם אפשר נטיתי מדבריהם. דהכלל בודאי אם מקבל איזה דבר בעולם לאלהי עובר בלאו דלא יהי' לך כמבואר בר"ה הן מיכאל שר הגדול והן שלשול קטן שבים וחייב מיתה כמבואר בש"ס. אך אם יש ע"ז בעולם שנעבדת ע"ד שיש בה צד אלהות ע"ז הוא גזירת הכתוב אף שהישראל אינו עובד אותה בצד אלהות ואינו מקבלו עליו כלל באלהי אך הוא עושה העבודות שהעובדים עושים כגון פעור ומרקוליס והוא עושה כן אף שמכוין לבזות אותה מכל מקום גזירת הכתוב הוא דחייב סקילה במזיד כמבואר בסנהדרין דף ס"ד ורש"י פירש להדיא דאם התרו בו חייב מיתה וכ"ה בר"מ ה"ה הפוער לפעור או זורק אבן למרקוליס ומכוין לבזותו הואיל ועבודתו בכך חייב ומביא קרבן על שגגתו היינו במזיד חייב סקילה ובשוגג מביא קרבן וע"ש בכ"מ. ובהלכה אח"ז כ' דלענין חיוב חטאת הוא וא"י מי דחקו לזה ואי דמוטעה הוא כך גזרה התורה דאסור לעבוד אפילו אם מכוין דרך בזיון ואינו מקבל עליו לאלהות כפירש"י מכל מקום כך הוא גזירת הכתוב דאותה הע"ז שעובדין אותם והעובדים עובדים אותו מחמת טעותם שסוברים שיש בה צד אלהות אסור לישראל לעשות עבוד' זו שהם עובדים אותה ועע"ז הוא מזיד שכך מתרין אותו איסור אפילו לבזות אותה בזה. וכן אם יש איזה ע"ז הנעבדת שהעובדים מחשבים

אותה לצד אלהות והישראל עובד אותה ומפרש דעתו שאינו מקבלו עליו באלהי ועושה לפניה ד' עבודות מכל מקום כך גזירת הכתוב דחייב הואיל ויש עובדים אותה אסור לעשות לפניו העבדות וכן כדרך עבודת' כך הוא גזירת הכתוב אם הוא ע"ז שעובדין אותה אסור לעשות לפני' דרך עבודת' שהעובדי' עובדי' אותה בכך או ד' עבודות המכובדים ול"ק קושית התוס' דס"ד שהקשו דמאהבה ומיראה פטור מכ"ש אם מכוין לבזות כאשר יבואר אח"כ.

אך על רש"י הקשו שפיר דרש"י פי' מאהבה ומיראה פטור כיון שלא קבלו לאלהי ודאי קושיתם חמורה דאם מכוין לבזוי' ג"כ לא קבלו עליו לאלהי ומכל מקום חייב ע"כ פירשו דעבדו בביזוי ע"ש בדבריהם אבל הר"מ ס"ל דכך הוא גזירת הכתוב אפילו אם מבזה ע"ז ואומר בפי' שמבזה אותה ומכ"ש שאומר מחמת אהבה ויראה חייב אם עושה לפני' כדרך עבודתה או א' מד' עבודות המכובדים ועתוי"ט במשנה וזה דעת הרמ"ך וכ"ז בע"ז שנעבדת אם כן הוא ע"ז וגזרה התור' שלא לעשות בפניה אפילו בלא קבלת אלהות שום דבר כדרך עבודה או מד' עבודות. אבל בדבר שאינו ע"ז כלל ואין עובדים אותה כלל דעת הר"מ אם מקבל איזה דבר עליו באלהי ודאי חייב כי הוא ע"ז ממש לפי שטותו אבל אם בפירוש אינו מקבל לשום אלהי וכל העולם אינן עובדין אותה כלל לשם אלהות אין סברא כלל אם מטה ראשו לאבן או לעץ בדרך שחוק שיחייב ע"ז או שוחט איזה בהמה ואומר ששוחט לאיז' דבר כגון לכותל שילכלך אותה אין סברא כלל שיחייב ע"ז כי אין זה ע"ז כלל וע"ז אין חיוב רק אם קבלו עליו לאלהות וכן העובד לצורה מאהבה או מיראה שלא תריע לו כמ"ש הר"מ מכל מקום כיון שאין עובדין הצורה הזאת בתורת אלקות רק בעבור זה ע"ז לא הזהיר' תורה כי אין זה ע"ז והתור' הזהיר' רק על ע"ז דהיינו שעובדי' אותה ע"צ האמור ע"ז הזהירה תורה לישראל שלא יעשה שום מעשה הן כדרך העובדים הן בד"ע אף שהוא אומר בפירוש שאין עושה זה לשם אלקות אדרבא מתכוין לבזות אבל בדבר שאין ע"ז כלל ואין עובדין כלל לד"ז והוא ג"כ אומר שאין עובד מה איכפת לן זה שמשתחוה או שזובח כיון דאומר שאינו מחשיב כלל ומכ"ש במכוין לבזות ע"כ הר"מ בה"ה כתב דהפוער לפעור חייב וכו' אע"ג דמכוין לבזוי' והיינו כיון דפעור נעבדת ע"כ חייב אפילו בבזיון כדרך עבודתה וחייב אפילו מיתה כדעת רש"י שם אך בעובד מאהב' ומירא' מיירי שאין זה ע"ז כלל כהמן שהיו עובדים מיראה ע"כ אינו חייב כלל בלא קבלת אלקות ע"ש בהג"מ בשם הרא"מ. ועיין בדברי מה שנטיתי בד' הר"מ ממה שהבין הכסף משנה והלחם משנה וא"צ להאריך אף על פי שלשון הר"מ במאהבה ומיראה דחוק קצת לפ"ז מכל מקום אפשר לפרש כן.

א"כ יוצא מזה דדעת הר"מ בע"ז שהיא נעבדת חייבים בכ"ע אם עושה לפני ע"ז או כדרך עבודתה או ד' עבודות אף שאינו מחשיב בלבו לאלהי ואפילו מכוין לבזות עש"ס דס"ד וחייב מיתה וקרבן כד' רש"י ולק"מ ק' התוס' דלא גרע מעובד מאהבה ומיראה דשם מיירי שאין עובדין אותה כלל לאלקות רק מאהבה ומיראה אם כן אם גם הוא אינו מקבלו באלקי אינו חייב אם עשה כדרך שעובדים אותה העובדים ג"כ מיראה ומאהב' או ד' עבודות כי זה אינו ע"ז כלל אם כן נכונים מאוד ד' הר"מ ול"ק קושית הרמב"ן דלמה לא יהיו הלאוין הללו בכלל לא יהי' לך דהר"מ יצא לו מזו הסוגי' דסנהדרין דמבואר בש"ס אזהרות אחרות וסובר דהסוגי' כאן הי' אפילו אינו מקבל לאלקי רק עובד ומשתחוה בלא האמנת אלקות ומכל מקום חייב אם כן זה אינו בכלל לאו דלא יהי' לך דלא יהי' לך הוא לאו באמונת אלקים זולתו ית' אבל אם אינו מאמין כלל בע"ז אך התורה גזרה בעובד כד"ע או בד' עבודות חייב בכ"ע דסתמ' כתיב וילך וישתחוה או וזובח. וע"ז חקרינן בש"ס מהיכא נפקא לן אזהר' דזה אינו בכלל לא יהי' לך כיון דאינו מאמין באל אחר כלל ומפקינן האזהרות מאלו הפסוקים וכן הר"מ פ"ג מה' עכו"ם מיירי ג"כ כן שאינו מאמין בלבו ע"כ האזהרות מפסוקים אחרים לא מלאו דלא יהיה ונכוני' דברי הר"מ וגם בכל הסוגי' אף אם ימצאו איזה קושיות מכל מקום המעיין בסנהדרין ובשבת ובתוס' כי הסוגי' עמוקה עיניו יראו כי מ"ש היותר נכון דוק והבן. ולפי זה אם א' עובד בדרך עבודה או מד' עבודות סתמא אם מתרין בו מלאו דלא יהי' לך ומקבל עליו התראה חייב ואם אומר בפירוש שאינו מאמין בו צד אלקות לא מהני התראה מלאו זה רק כד"ע צריך להתרות בו משו' ופן תדרוש ועל הד' עבודות מלא תשתחוה ולא יזבחו כי מאלו הלאוין מוזהר ע"ז ולא מלאו דלא יהיה לך כנלע"ד ברור ב"ה. ואם עובד דבר שאינו נעבד אם לא קבל באלהי א"ח בשום ענין כמו מאהבה ומיראה כמ"ש ואם עבד איזה ע"ז שלא כדרך עבודתה וגם לא בד' עבודות והי' בלבו לשם אמונת אלקות נהי דעובר על לאו דלא יהיה לך מכל מקום אינו חייב כי התורה לא חייבה עונש אלא על ד' עבודות או כדר"ע עיין ר"מ ובסוגיא ותבין. ולכאורה צ"ע על הר"מ למה לא מנה ללאו בפ"ע זובח דאזהר' לזובח נפ"ל מולא יזבחו ומצאתי בס' משנ"ח ה' עכו"ם הרגיש בזה. ומיישב עפי"ד הלחם משנה פ"ט מהמ"א שכתב דלכך לא מנה הר"מ איסור הנאה בב"ח ללאו בפ"ע וגם אין לוקין כיון דאתי באם אינו ענין וכו' ע"כ לא מנה ואין לוקין וכאן נמי אתי באא"ע כמבואר כאן בסנהדרין ע"כ לא מנה ללאו בפ"ע. ולדידי צ"ע כיון דהעונש מפורש להדיא וגם לאו שבכללות מונה הר"מ ללאו בפ"ע אם העונש מפורש בפ"ע אם כן לא גרע אם ילפינן הלאו באא"ע כיון דהעונש מפורש זובח לאלקים וכו' אך דברים הללו צ"ע בס' המצות:

והנה במש"ל בד' הר"ם דהעובד עכו"ם דרך בזיון ומתכוין לבזותו חייב היינו שחייב מיתה דלא כהכסף משנה מצאתי כן בס' ת"ח כ' ג"כ דדעת הר"מ הוא כן והשיג על הכסף משנה רק מה שתירץ על הקושי' למה פטור מאהב' ומיראה הוא דחוק והנכון כמ"ש דמיירי שאינה ע"ז כלל כדעת הרא"מ הובא שם בהג"מ ע"ש. הנה הרהמ"ח כאן נראה דנמשך אחר ד' הרמב"ן כמ"ש בעצמו דהכל בכלל לאו דלא יהי' לך וכבר כתבתי דד' הרמב"ן אינם מובנים כעת. והנה בד"ע הללו שחייב בכל ע"ז יש איזה פרטים והזובח אפילו בע"מ דלא חזי להקרבה בפנים מכל מקום חייב רק אם שחט מחוסר אבר פטור ע' כאן בר"מ והנראה משיטת הש"ס בע"ז דנ"א דהכל תלוי במה שכשר לב"נ בבמה שלו דאע"ג דלא חזי בבהמ"ק כגון בע"מ מכל מקום כיון דחזי בבמה כ"ש שמחייב בע"ז רק מה שאינו ראוי אפילו בבמה כגון מחוסר אבר בכה"ג פטור בע"ז אם אינה כדרך עבודתה. וכן השוחט חי' ואווזא ותרנגולים לע"ז חייב דראוי לבמה ע' בסוגי' דע"ז ור"מ פי"ט מה' מעה"ק ודוק' בשוחט או זורק אבל מקבל ומוליך לע"ז אינו חייב וזה מבואר להדיא ברש"י שם בסנהדרין. ועמ"ל שם פ"ג מביא בשם התוס' דיומא דגם הקומץ מנחה לע"ז חייב כמו שוחט דקמיצה דמנחה במקום שחיטה היא ומולק גם כן חייב עיין בכ"מ ומ"ל. והנה בשוחט חגב וזרק מקל זריקה המשתברת או שספה לה צואה לחה או יבשה וניסך לה עביט של מי רגלים עיין ר"מ ה"ד דינים הללו. וד' הר"מ מוקשים מהש"ס דע"ז ועראב"ד וכ"מ ולחם משנה האריכו בפי' ד' הר"מ ויו"ד סי' קמ"א ובש"ך ולא באתי כאן אלא לעורר. והנה בסנהדרין שם בסוגי' מבואר דהשוחט בהמה לזרוק דמה לע"ז או להקטיר לע"ז פליגי ר"י ור"ל אי אסורה משו' תקרובות עכו"ם וע"ש דאף לר"י י"ל נהי דאסור' אבל גבר' לאו בר קטלא הוא ובעי קרא לחייבו ואפשר להיפוך דאף לר"ל דמותרת מכל מקום גברא בר קטלא הוא ולא בעי קרא. והנה לפי המסקנ' לא מייתר קרא לזה כי זובח על הכלל כולו יצא אם כן נראה דהוי ס' אם גברא בר קטלא הוא אף דלענין איסור קי"ל כר"י מכל מקום אינו מביא הר"מ ד"ז כלל וכיון דהוא ס' אינו חייב מיתה ולא חטאת וממיל' משתמע מדלא הביא דחייב בודאי פטור ובה"ש לענין איסור מביא ד"ז ופסק כר"י ע"ש ועיין בחולין פ"ב ולענין איסור יבואר אי"ה גבי איסורי ע"ז.

והנה נראה דזובח דחייב באין דרכו של ע"ז כלל בזביחה כיון דהוא כעין פנים ודאי צריך להיות שישחט כדין שחיטה דהיינו רוב ב' סימנים בבהמה וחי' או רוב א' בעוף דאל"ה לא מיקרי זביחה כלל ולדעת הר"מ שחט לה חגב פטור. אך לדעת הטור דסובר כיון דדומה לשחיטה אף בחגב חייב אם כן אפשר דמקצת סימן מקרי שחיטה אך לדעת הר"מ אפשר דבעינן דיני שחיטה עיין ר"מ וראב"ד וכ"מ ולחם משנה אם כן אפשר

היכא דנתקלקל' השחיט' בא' מה' דברים המפסידים השחיטה שהי' חלדה וכו' ג"כ לאו שחיטה מיקרי כלל ולא הוי בכלל זובח דקרא אם אין דרך ע"ז זו בכך כלל ומכל מקום צ"ע. גם נראה דאם שחט בן פקוע' לע"ז אף דאינו טעון שחיט' כלל מכל מקום לענין ע"ז מיקרי שפיר שחיט' ע' חולין ע"ד דלענין רביעה וחרישה מיקרי בהמה מעליא ומכל מקום צ"ע דאפשר כיון דבישראל הוי כמונח בדיקולא הוי רק כחגב ולדעת הר"מ פטור באין עבודתה בכך וצ"ע. והנה במש"ל דבעינן זביחת כל הסימנים אף דלענין איסור בהמה מחמת תקרובת נאסרה אף במעשה כ"ש כמבואר בחולין וביו"ד מכל מקום איסור לחוד וחיוב לחוד כמו שוחט ע"מ לזרוק לר"י דאסור ומכל מקום לאו בר קטלא הוא וז"פ. ואם שני אנשים אוחזין בסכין ושוחטין בהמה לע"ז הן אם שניהם שוחטין לע"ז או רק א' שוחט לע"ז אפשר דהדין כמבואר בשבת ור"מ פ"א מה' שבת אם כ"א יכול פטורים ואם שניהם א"י רק בצירוף שניהם חייבים ואם א' יכול והשני א"י זה שיכול חייב והשני פטור דמסייע אין בו ממש וער"מ פח"י לענין שחוטי חוץ ובתב"ש ביו"ד סי' ב' וצ"ע. ואם שחט סי' א' לשם ע"ז או מיעוט סימנים לשם ע"ז ואח"ז שחט בפירוש שלא לשם ע"ז אי חייב ד"ז תלוי אם ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף חייב אבל אם אינה לשחיטה אלא לבסוף פטור והוא פלוגת' דר"י ורשב"ל חולין כ"ט ע"ב ע"ש בתוס' ור"מ פ"א מה' פסה"מ ובפרי מגדים בפתיחה לאו"ח ה' שבת ובחיבורי לקמן מצוה ש"ח. ואם זרק לע"ז חייב ול"ד דם אלא אפילו דבר אחר כגון זריקה המשתברת אפילו צואה לחה או מ"ר חייב. אך לד' התוס' ורש"י דוקא אם דרך לעבדה על כל פנים בענין זה רק לא בזריק' המשתברת ע"ש בסוגי' דע"ז דנ"א וע' כאן בר"מ וכ"מ ולח"מ.

וא"כ אם לא זרק דם רק איזה דבר אפילו שלא בדרך בזיון מכל מקום תלוי בשיטות הללו אבל דם חייב בכ"ע אף אם אין דרך לעבדה כלל בזה לכ"ע חייב עי' בסוגיא הנ"ל ותבין. וכן מנסך יין או דם ודאי חייב בכ"ע ונ"ל אף אם מנסך מים חייב בכ"ע כיון דבפנים הי' ניסוך מים בחג הסוכות. אך נרא' לפ"מ שפירש"י בסנהדרין דמקבל ומוליך [לא] אשכחן דליהוי עבודה לע"ז כמו הנך זביחה כתיב ויזבחו לו. קיטור אשר חלב זבחימו יאכלו. ניסוך ישתו יין נסיכם מיהו דם אשכחן בל אסיך וכו' ומתרץ דזורק בכלל מנסך על כל פנים ניסוך מים לא אשכחן בע"ז אלא הוא מעין ניסוך לא גרע מניסוך עביט מ"ר ותלוי בשיטות הנ"ל דעכ"פ בעינן דיהיה עבודה מעין כך אבל ניסוך גמור לא הוי כיון דלא אשכחן בקרא דיהא עבוד' לעכו"ם. אך לפי' התוס' שם דכתיב והסך נסכים אם כן אם אינו מוזכר יין הכל בכלל כל דהוי כעין פנים אך עביט של מ"ר לא הוי כעין פנים רק כעין ניסוך כמו זריקת מקל דהוי כעין זביחה ע"ש בסוגי' דאמרינן שם לכ"ע כעין פנים בעי

ושאני חגב דצווארו דומה לשל בהמה אם כן ניסוך מ"ר יותר דומה לניסוך. אך באמת דעת התוס' שם דגם בעינן שדרך לעבדה בענין זה. ועיין בהשגות הראב"ד ולחם משנה ואין להאריך. וזורק מבואר בש"ס דהוא בכלל מנסך דאמרי' זורק היינו מנסך וכ"ה לשון הר"מ וזורק ומנסך א' הוא ונ"מ אם זרק וניסך בהעלם א' אינו חייב אלא א' כמו ניסך וניסך ויבואר לקמן אי"ה. ומקטיר ג"כ חייב ול"ד חלב כמ"ש בקרא אשר חלב זבחימו יאכלו דבאמת מבואר כ"פ וקטר לבעל ולא הזכיר חלב וגם רש"י מודה לתוס' וגם לענין נסכים כיון דמפורש בקרא אך רש"י נקט פסוק אשר חלב וכו' ישתו יין וכו' כי הוא ס"ל דקרא זה מיירי באומות העולם כר"י בספרי ע"כ נקט הפסוק מתורה. אך באמת כיון דבדברי קבלה מבואר סתם אם כן הכל בכלל ומכל מקום צ"ע על רש"י כיון דהוא נ"מ דמקרא זה לא משתמע אלא חלב ויין למה אינו מביא מדברי קבלה וצע"ק. וא"י אם צריך שיעור לניסוך כמו בפנים דהוא ג' לוגין ופחות מכאן לא הוי כעין פנים וגם לענין הקטרה אם צריך כזית כעין פנים ע' פ' השוחט ומעלה הרבה דברים ומדסתמו הדברים נראה דאף בכ"ש חייב וקצת ראיה כיון דזורק חייב וזריקה הוא אף בכ"ש והוא בכלל מנסך אלמא דחייב על ניסוך כ"ש אם כן ה"ה להקטרה כנלע"ד:

והנה עבודות הללו א"צ דוקא לפני ע"ז אלא אפילו שלא בפניה אם אומר שעושה מעשה זו בעבורה ע' חולין מ' תוד"ה לפני ע"ז וריב"ב דאמר אין מנסכין יין אלא לפני ע"ז דוקא ע"ש דמ"א אפשר דוקא לענין איסור אבל לענין חיוב חייב בכ"ע ובפרט דלא קי"ל כריב"ב ע"ש אם כן חייב אפילו שלא בפני ע"ז וגם בר"מ כאן אינו מבואר דדוקא בפני ע"ז ע"כ חייב בכ"ע כ"נ. והנה חוץ מעבודות הללו וחוץ מעבודות כדרכה מבואר במשנה סנהדרין המקבלו עליו באלוה והאומר אלי אתה חייב וערש"י דאתי לאשמעינן הן אם הוא בפני ע"ז והן שלא בפני ע"ז חייב. ואיני מבין מאי ס"ד בהך דאומר יהיה חילוק בפניה או שלא בפניה דאצטריך להשמיענו זאת ואפשר דה"א כמו ריב"ב דאין מנסכין יין אלא לפני ע"ז וה"א דה"ה כל העבודות לכן קבלת אלהות ג"כ צריך דוקא בפני' ע"כ משמיענו התנא. אך קשה למה לא משמיענו דגם בשאר עבודות גם כן שלא בפניה חייב לאפוקי מריב"ב וריב"ב והר"מ כתב דא' המקבל עליו באלהי ואפילו הגביה לבינה וא"ל אלי אתה חייב סקילה וכ' הלחם משנה דהר"מ פירש דא' המקבל עליו עכו"ם היינו שהוא עכו"ם מכבר וא' אלי וכו' ר"ל שלא הי' מתחלה ע"ז ועכשיו מקבל עליו לאלהי בכ"ע חייב והדין דין אמת. והנה על כל אלו עבודות הן בשלא דר"ע והן ד"ע חייב כרת במזיד וסקילה אם הי' התראה וכן באומר אלי אתה חייב כרת וסקילה אך אם צריך התראה באמירה צ"ע דבפ"ב מה' עכו"ם כ' הכסף משנה בה"ט דמגדף כיון שא"ב מעשה א"צ

התראה ומביא ד' הר"מ דאין לעדים זוממין שגגה לפי שא"ב מעשה לפיכך א"צ התראה וע"ש בהשגת הראב"ד שהק' דמגדף לא יהי' צריך התראה והכסף משנה כאן כתב דגם מגדף א"צ התראה אם כן לדעה זו גם בעע"ז בדיבור א"צ התראה. אך באמת ד' הכסף משנה צ"ע דכמה לאוין התלוי' בדיבור כמו שבועת שוא ומימר ומקלל ועוד כמה לאוין ואינו מבואר כלל בר"מ דא"צ התראה וד' הר"מ דה' עדות עלח"מ שם ועיין במשנ"ח ה' עכו"ם לאו י"ג מפלפל בזה אי מגדף צריך התראה וד"ז דהתראה צריך ביאור רחב ואין כאן מקומו. וער"מ פ"ד מה' אלו דמסית א"צ התראה וכפירש"י בסנהדרין ס"ז והטעם דכתיב לא תחמול עליו נראה דאלה"ט לא הי' מחויב בלא התראה אף דהוא בלא מעשה. וגם ראיתי קושי' מד' הר"מ בה"ו גבי המתנבא בשם ע"ז מבואר שם אם התרו בו חייב דאע"פ שאב"מ צריך התראה. והנה המקבל עליו באלהי ודאי יוכל להתרות בו מלא יהי' לך כי המקבל עליו הרי הוא מקבל עליו אמונת אלהים אחר ואף שבלב אינו מאמין מכל מקום דברים שבלב אינם דברים וכ"ה בש"ס דס"א גבי מאהבה ומיראה אי מקבלו עליו באלהי גם רבא מודה דחייב וכ"ה בר"מ כאן ה"ד וע' סנהדרין דס"ח גבי ישנו בלב תוס' שם וע' תוס' ד"ס ע"ב ד"ה מנין לרבות וכתבו דאלי אתה דרכה בכל עכו"ם אם כן אם התרו בו משום לא תעבדם דהוא לאו על כדר"ע או לפירש"י משום לאו ופן תדרוש דקאי על כדר"ע ג"כ חייב ופשוט. וער"מ פ"ה מה' יסה"ת כ' שם דעע"ז באונס מיתה אין ממיתין אותו מפי השמועה למדו הוא ולא אנוס ועיין בכסף משנה הקשה בשם הסמ"ק הא מבואר בסנהדרין דהפוער עצמו לבעל פעור חייב אע"ג דמכוין לבזוי' וההוא ודאי מוטעה אע"ג שמקבל עליו התראה. ובכ"מ כ' דבאמת שם אינו אלא חיוב חטאת ובאמת כ' לעיל דחייב מיתה ומ"ה ל"ק קו' הרמ"ך כיון דהתורה אסרה זה אפילו דרך בזיון אם כן כשמתרין בו אל תעשה זה והוא עושה אינו מוטעה אבל באנסו אנס ורוצה להרוג אותו מאי מהני התראה כיון דהתורה פטרה בכה"ג אם רוצים להרגו רק עובר בלאו דלא תחללו דוק ותבין. ואין להקשות לפמ"ש דאפילו אם דעתו לבזוי' אסור לעשות עבודה לע"ז מדאמרי' בסנהדרין אי קסבר בהכ"נ והשתחווה לה דעתו לשמי' ופטור ערש"י ז"ל דאם דעתו לשמים ודאי אינו חייב אבל אם אין דעתו בהשתחואה זו לשמים רק לאיזה דבר אפילו דעתו לבזותו מכל מקום חייב ועתוד"ה רבא. ועמש"ל דזביחה אינו חייב בסימן א' ובסנהדרין דס"ב מבואר דאי נ"ל חילוק עבודות מן ועשה וכו' אמרינן שם אחת זביחה מאחת סימן א' וע"ש ברש"י. אך באמת לפי מסקנת הש"ס דהפסוק ועשה לא מיירי בעכו"ם אם כן נראה כמש"ל דאין חייב בסי' א' כנלע"ד.

והנה אם עוע"ז בשוגג הן כדר"ע הן א' מד' עבודות חייב חטאת קבוע כמבואר ריש כריתות ור"מ ה' שגגות אבל במקבל עליו באלהי בלא מעשה רק באמירה א"ח בשוגג חטאת דחטאת אינו חייב אלא אם עושה מעשה ומבואר זה כאן ובכריתות ור"מ פ"א מה' שגגות ה"ב. והחטאת הוא עז בת שנתה דהיינו שעירה וכולן שוין בזה הן הדיוט הן מלך וכהן משיח עש"ס ור"מ פ"א. ואם עבד כדר"ע או בא' מד"ע כ"פ בהעלם א' כגון שפער עצמו לפעור כ"פ בהעלם א' או השתחווה או שאר עבודות כ"פ בהעלם א' אינו חייב אלא חטאת א' ואפילו הי' ה' ע"ז של פעור ועשה מעש' כדר"ע או השתחווה לכולם א"ח אלא א' ככל חייבי חטאות אם עשה הרבה משם א' בהעלם א' א"ח אלא א' ומבואר בר"מ פ"ו מה' שגגות דמשתחוה לה' צורות בהעלם א' א"ח אלא א' אבל אם זבח וקיטר וניסך והשתחווה לע"ז בהעלם א' חייב ד' חטאות כמסקנת הש"ס כריתות ופסקה הר"מ פ"ד מה' שגגות אפילו לע"ז אחת ודוקא שגגת עבודה אבל שגגת ע"ז וזדון עבודה א"ח אלא חטאת א' וזדון ע"ז היינו שהי' יודע שאסור לעע"ז אך הי' סבור שאין איסור בעבודות הללו חייב ד' חטאות אבל ידע שעבודות הללו אסורים רק הי' שוגג בע"ז שסבור דוקא אלהי כסף וזהב אסרה תורה א"ח אלא א' ע"ש בר"מ מהש"ס ועיין כסף משנה ולחם משנה שם. ונ"פ ה"ה אם עבד כדרך עבודה ועבדה בא' מד"ע שלא כדרכה ג"כ חייב שתים כגון שפער לפעור וזובח ג"כ בהעלם א' חייב שתים ע"ש בסוגי'. ולפי זה פשוט דאם דרך ע"ז לעבדה בזבחים או בא' משאר ד"ע ועבד אותה בכך חייב שתי חטאות משום כדר"ע ומשום ד"ע כמו בשבת אם עשה ד"א שנתקבץ בו מלאכות הרבה חייב הרבה חטאות כן ה"נ עיין ר"מ ותבין וז"פ. וע' פ"ז להר"מ שם דה"ה אם פער לפעור וזרק אבן למרקוליס בהעלם א' אף על פי שאזהרה בשניהם הוא מפני דר"ע מכל מקום חייב שנים כיון דהם מעשים מחולקים. וכעת ל"מ בש"ס ד"ז והכסף משנה לא הראה מקומו ואפשר דהוא פשוט כיון דהשתחואה יצאה לחלק ע"ש בש"ס. וע' סנהדרין מ"ב דשבירת מקל הו"ל תולדה לזביחה וערש"י דהיינו אם עובדין אותה על כל פנים בקשקוש מקל ועיין בע"ז נ"א שיטת רש"י ושיטת תוס' והר"מ פ"ג. וכבר הבאנו לעיל קצת. אם כן כמו בשבת אם עשה אב ותולדה דידי' בהעלם א' אינו חייב אלא חטאת א' כמבואר בשבת ור"מ פ"ז מה' שגגות ה"ה אם כן אפשר כאן נמי אם דרך ע"ז לעבוד אותה בקשקוש במקל וזבח בהמה לפניה דחייב בכ"ע ושיבר ג"כ מקל לפניה בהעלם א' אינו חייב אלא א' דהוי תולדה דזביחה ואב ותולדה דידי' אינו חייב אלא אחת. או אפשר כיון דהוי קצת כדר"ע דאם אין עובדין אותה כלל במקל לא הוי זביחה ע"ש אם כן הוי שם אחר כדר"ע ומכל מקום צד הראשון נראה כיון דבש"ס קורא תולדה הו"ל תולדה דזביחה כנלע"ד. והאומר

אלי אתה חייב סקילה ול"מ חזרה אפילו תכ"ד כי בכה"ת תוך כדי דיבור כדיבור חוץ מע"ז ומגדף וכו' ומביאו הרהמ"ח וגם הר"מ ויבואר לקמן מה שקשה לי ע"ז:

סעיף ב

וכן מה שאסרו וכו'. ער"מ דזהו לאו בפ"ע אל תפנו בפ"ב מה' עכו"ם ה"ב ועיין בדברי הרהמ"ח פ' קדושים מרי"ג אל תפנו שם ויבואר שם אי"ה:

סעיף ג

סך וכו'. מבואר כאן בר"מ דהוא לאו בפ"ע לא תעבדם וע"ש ברש"י במשנה דף ס' ע"ב ודף ס"ג סוף עמוד א' ד"ה אבל המגפף. והנה על ד"ז דרך כבוד עובר בלאו ואין לוקין עליו כמבואר בש"ס ור"מ כאן ודוקא דאין זה דר"ע עש"ס. והר"מ והרהמ"ח אין מונין זה ללאו בפ"ע במנין המצו' וע' משנת חכמים ה' עכו"ם סי' י"ד האריך בזה ומכל מקום אני לך. ופשוט דעל לאו זה ג"כ א"ע אלא אם הוא ע"ז שעובדין אותה כמש"ל אבל אם אינה נעבדת כלל פשוט אם מגפף או מלביש לאיזה אבן פשיטא דאין איסור כלל רק אם היא ע"ז שעובדין אותה אז עובר בלאו הזה עיין לעיל וז"פ. ושאר ענינים שמביא הרהמ"ח בעניני איסור ע"ז ומשמשיה אין כאן מקומו ויתבארו אי"ה לקמן במצות הבאים בעזר השם הגוזר עלי. והנה לאוין אלו נוהגים בכל אישי ישראל אין נקי אנשים ונשים ועבדים כולם מחוייבים אך גם ב"נ מצווים כמבואר אח"ז בעזה"י. ועל הלאו הזה צריך כ"א מישראל למסור נפשו ואם עמד עליו אנס יהרג ואל יעבור וע"ל פ' אמור מצות קידוש השם באריכות ואם יש חילוק בלאו במקום שחייב כרת מחויב למסור נפשו או בכ"ע בלאוין דע"ז צריך למסור נפשו אפילו בלאו שאין בו מיתה כגון גיפוף יבואר הכל לקמן באריכות ע"ש. ובעבירה זו אם עובר הוי רשע לכה"ת ולענין אם נעשה רשע בפ"א או באותה עבודה כגון שוחט לע"ז עיו"ד סי' ב' ואחרונים ואין כאן מקומו. וע' משנ"ח פלפל אם עבר על לאו שאין בו מיתה כגון גיפוף אי נעשה רשע או לא נעשה רשע אלא בחיוב מיתה והבאתי לעיל בשבת לענין תחומין ע"ש במשנ"ח ה' עכו"ם סי' ט"ו ובפרמ"ג. וחרש שוטה וקטן לא בני חיובא נינהו דלאו בני מצות נינהו אך אסור להכשילם בידים כמו כל המצות.

וסומא עפמ"ג בפתיחה לאו"ח מביא שיטות הפוסקים כר"י דפטור מכל מצות שבתור' ומכל מקום כתב דאפשר דוקא ממ"ע פטור אבל לא מלאווין ויש אחרונים השיגו עליו בזה והדברים עתיקין. מכל מקום נ"ל אף אם נאמר דר"י פוטר אפילו מלאוין מכל מקום אותן המצות שב"נ מוזהר הוא ג"כ מוזהר דנהי דהתורה לא חייבה אותו בסיני אבל לא יצא להקל במה שהי' חייב קודם דב"נ חייב אפילו סומא דהקרא דדריש ר"י בהחובל

היינו גבי ישראל אבל לא בב"נ אם כן ודאי מצות הב"נ מוזהר גם הסומא אך לענין עונשין ע' בב"ק פ' החובל דפ"ז דר"י פוטרו ממיתת ב"ד אם כן נרא' דאינו חייב על עבירות הללו כב"נ דב"נ נענש על עבירות הללו אך נהי דאינו נענש מכל מקום נרא' דמוזהר על מצות ב"נ. אך דוקא באותן שגם ישראל מוזהר כגון אותן ז' מצות אבל כגון שלא ישבות כי נכרי אסור לשבות דקודם סיני לא הי' רשאי לשבות אך בסיני נתקדשו ישראל ולענין זה אין סברא לו' כיון דלא נתקדש כישראל יהי' אסור לשבות. אך במצות שגם הישראלים מוזהרים נראה דגם הוא מוזהר ומכל מקום צ"ע ובאתי רק לעורר. ולענין תשובה אם עבר עבירה שיש בה כרת או מב"ד מבואר ביומא ור"מ פ"א מה' תשובה דתשובה ויוה"כ תולין ויסורין ממרקין אך אם עבר הלאוין דע"ז במקום שאין עונש כגון גיפוף וכו' דינו כשאר לאוין דיוה"כ מכפר אך אפשר לאוי דע"ז חמירי כיון דיהרג ואל יעבור להרבה שיטות אפילו על הלאוין שאין בהם כרת אם כן אפשר דחמירי לענין תשובה ובעזה"י יבואר לקמן ה' תשובה:

סעיף ד

וזאת המצוה כו' וכן החלוקים כו'. דינים אלו מבוארים בסנהדרין פד"מ ור"מ ה' מלכים פ"ט ופ"י ובס"פ כ' הר"מ דנהרג בלא התראה וכו' ותחלת פ"י כ' דב"נ ששגג בא' ממצותיו פטור ועלח"מ שכתב אף דנהרג בלא התראה יהי' חייב בשוגג ג"כ כמבואר ברש"י מכל מקום סובר רבינו נהי דהתראה לא בעי מכל מקום צריך שנדע שעשה הדבר במזיד וכו' והרהמ"ח כתב לפי שאין חילוק בין שוגג למזיד ובאמת נטה מדעת הר"מ אף דכתב דא"צ התראה מכל מקום כ' דשוגג פטור רק א"צ התראה וצע"ק גם מ"ש הרהמ"ח דא"צ התראה גם לענין עדים יש חילוק דבישראל צריך עדים וב"נ נהרג בעד אחד ודיין א' כמבואר בסנהדרין ור"מ שם וגם ע"פ קרוב אך לא עפ"י אשה וגם לא תדון אשה להם וכ"ז מבואר בש"ס ור"מ שם:

סעיף ה

וכן יתחייבו וכו'. ד"ז חידש הרהמ"ח מדעתו הרחבה ולא מצאתי בש"ס ולא בר"מ דב"נ נתחייב בהודאת עצמו אך ד' הרהמ"ח נכונים בטעמם דכיון דהא דא"נ על עצמו מבואר בסנהדרין עיין סוגיא דפלוני רבעני דאדם קרוב אצל עצמו אם כן הפסול מטעם קרוב וגם בישראל אם הוא בעצמו מעיד ואין אחר עמו הוא רק ע"א אך אפילו ע"א אינו מצרף מחמת קרוב אבל בב"נ דנהרג בע"א ועפ"י קרוב אם כן למה לא יהי' נאמן על עצמו ע"כ ד' הרהמ"ח ברור מללו דנהרג ע"פ עצמו כי נהרג ע"פ קרוב וע"פ ע"א. אך לדעת הראב"ד שפי' שם בסוגיא דעל עצמו אינו בגדר עדות ע' רא"ש מכות ובטוח"מ סי' ל"ד דל"ש

עדות שבטלה מקצתה רק בקרובים אבל לא על עצמו שאינו בגדר עדות והדברים עתיקין בראשונים ואחרונים אם כן על כל פנים כיון דילפינן כאן בגמרא דעכ"פ צריך עד אם כן אפשר כיון דהוא אינו בגדר עדות ע"ע במקיימי דבר ע"ש אם כן אפשר דאינו נהרג עפ"י עצמו כיון דאינו עד כלל לא מחמת קרוב. וגם ק"ל אפילו אם נאמר דהודאת עצמו מחמת קורבה וגבי ב"נ קרוב נאמן מכל מקום ה"ל להרהמ"ח לחלק דוקא ב"נ זכר נהרג בהודאת עצמו אבל אשה בת נח למה תיהרג בהודאתה הא אין אשה נאמנת להם ע"ש בש"ס ור"מ ואילו הי' לנו איזה לימוד דב"נ נאמן בהודאת עצמו הי' גם האשה נאמנת עקצה"ח סי' ל"ד סק"ד אבל כיון דאינו מבואר בש"ס ולא ראיתי שום לימוד לזה עכצ"ל שהוא מסברא כיון דקרוב נאמן אם כן ל"מ הודאת האשה דאשה א"נ להם והרהמ"ח לא חילק וצ"ע. וער"מ ה' מלכים כ' דאין עונשים חרש שוטה וקטן גבי ב"נ גם כן ולקמן פ' אחרי כתבתי דקטן ב"נ א"ד לקטן ישראל דקטן ישראל הוי עד י"ג שנה והבאת שני שערות וקטנה י"ב שנים ושני שערות וכ"ז הוא הל"מ כמבואר בנדה ועיין בשו"ת הרא"ש כלל י"ז דהוא בכלל שיעורין ומבואר שם בר"מ דשיעורין לישראל נאמרו ולא לב"נ ובודאי דהל"מ לא הי' רק לישראל אם כן נראה דהשיעור של קטן גבי ב"נ שאינו תלוי בשנים ולא בשערות רק תלוי בב"ד אם רואין שיש בו דעת חייב בעונשים ואם לאו פטור והארכתי בזה לקמן דלכאורה קשה מסוגיא דסוף נזיר והיא הערה נכונה וכתובה אצלי בגליון הר"מ:

סעיף ו

כי העכו"ם וכו'. ער"מ פ"ט מה' מלכים ה"ב כ' גבי ד"ז דכל שאין ב"ד של ישראל ממיתין עליה אין ב"נ נהרג ואע"פ שאינו נהרג אסור בכל ואין מניחים אותו להקים מצבה וכו' ראינו דדעתו דגם אצל ב"נ יש שאינו נענש רק עובר על מצות המלך וכ"כ פ"י ה"ו דעל הרבעת בהמה והרכבת אילן אין הב"נ נהרג ואסור בהם וכ"כ שם דעל הכאה אם חבל עכו"ם בישראל חייב מיתה ואינו נהרג רק לשמים חייב מיתה ע"ש בכ"מ ולחם משנה עוד כ' שם דעכו"ם שעסק בתורה או ששבת חייב ואינו נהרג דעתו דבכמה דברים אינו נהרג ואסור בהם ויבואר במק"א ואין כאן מקומו. ומבואר שם בסנהדרין דנ"ו ונ"ז דבע"ז כל שב"ד של ישראל ממיתין עליהם ב"נ מוזהר ונהרג ע"ז ומוציא שם גיפוף ונישוק בשלא כדרכה דאין ב"נ נהרג כי בישראל ג"כ אינו נהרג ע"ז אם כן נראה פשוט הן בעובד כדרכה או בא' מד"ע אפילו שלא כדרכה כיון דישראל נהרג גם ב"נ נהרג דכללא כייל הברייתא דאם ישראל ח"מ גם ב"נ נהרג. וכ"ה להדיא ברש"י נ"ז ע"א ד"ה בעכו"ם דעל ד"ע חייב אף שלא כדרכה ע"ש וז"ל הר"מ פ"ט מה' מלכים ה"ב ב"נ שעע"ז חייב והוא שיעבוד כדרכה משמע לכאורה מלשונו דדוקא כדרכה אבל שלכ"ד אינו חייב בכ"ע אף

בד"ע אך תיכף אח"ז כ' לשון הברייתא דכל ע"ז שב"ד של ישראל וכו' ב"נ נהרג וכל שאין ב"ד ש"י וכו' אינו נהרג אם כן נראה דאף [שלכ"ד] בד"ע חייב כיון דכללא כייל וצ"ל דתחלת לשונו למעוטי גיפוף ונישוק. ומכל מקום צע"ק לשון הר"מ בתחלה. שו"ר במשנ"ח נסתפק בזה אם ב"נ חייב על ד"ע ומביא ד' הר"מ כאן ובאמת מסוף לשון הר"מ נראה דחייב וגם לשון הברייתא הוא כן ורש"י פי' להדיא כן כמש"ל דחייב הב"נ על ד"ע ומכל מקום לשון הר"מ צ"ע ועיין בסנהדרין ס"ג ע"ב תוד"ה אסור לאדם וכו' ותוס' בכורות ד"ב ע"ב ד"ה שמא נר' מדבריהם דאין ב"נ מצווה לעע"ז בשיתוף וכ"ה בהגהת רמ"א או"ח סי' קנ"ו וכן ראיתי הרבה מחברים תפסו זה לדבר ברור. אך בשו"ת מעיל צדקה ופמ"ג או"ח שם ופמ"ג יו"ד סי' ס"ה כ' דכוונת התוס' רק לענין שבועה אבל על השיתוף מוזהר ונהרג דכללא כייל בברייתא עבודה שישראל נהרג גם ב"נ נהרג ע"כ אין חילוק בזה בין ישראל לעכו"ם ע"ש ואין כאן מקומו להאריך.

עוד יש חילוק דישראל חייב סקילה בע"ז וב"נ על כל המצות נהרג בסייף וגם אם עע"ז בגיותו ונתגייר פטור ממיתה דאשתני דינא דצריך עדה ועדים והתראה וגם אשתני מיתתו דקודם הי' בסייף ועתה בסקילה ע"כ פטור לגמרי עיין סנהדרין דע"א ע"ב ור"מ פ"י ה"ד וע"ש בש"ס גבי בן סורר ומורה מבואר דאם עד שלא נגמר דינו הקיף זקן התחתון פטור ממיתה כיון דאשתני דהשתא לאו בר קטלא הוא ואם משנגמר דינו הקיף זקן התחתון חייב ומקשה הש"ס על האי דינא דנתגייר פטור הא כאן בנגמר דינו חייב אף דאשתני ומתרץ נגמר דינו קאמרת נגמר דינו גברא קטילא הוא וכ"פ הר"מ ה' ממרים אם כן אפשר כאן נמי אם נגמר דינו בגיותו אינו נפטר בנתגייר כמו בן סו"מ וצ"ע על הר"מ שלא ביאר זה כאן. ואפשר סמך עמ"ש גבי סו"מ אך אפש"ל דדוקא ישראל דנידון ע"פ ב"ד של כ"ג מהני הגמ"ד אבל ב"נ דנידון בע"א ודיין א' אפשר דלא אלים הגמ"ד דליהוי גברא קטילא וכעין ס' זו מצאתי בשו"ת ח"צ סי' פ"ז לענין שור הנסקל דגזירת הכתוב דגמ"ד אוסרו בהנאה זה דוקא בב"ד של כ"ג דאלים כחו וגמ"ד דידהו חשוב למיסר בהנאה אבל שור של ב"נ אם נאמר דשורו ג"כ נידון בע"א ודיין א' לא אלים לאסרי' בהנאה אם כן ה"נ אפשר לא אלים כחו דליהוי גברא קטילא וזה זמן רב כתבתי בגליון הח"צ שלי דמבואר להדיא בש"ס סנהדרין ט"ו ע"ב גבי הארי והזאב דסובר ר' דוקא שהמיתו וא"צ לדון בב"ד ומקשה הא דאר"א כל הקודם להרגן זכה כיון שהמיתו שווינהו רבנן כמאן דנגמר דינייהו ואסור בהנאה וערש"י ד"ה כיון וכו' ואמרו רבנן דא"צ לדונן בב"ד ה"ל כמאן דנגמר דיני' ואסורין בהנאה כדקי"ל שאם שחטו אחר שנגמר דינו הרי מפורש אף שהב"ד לא גמרו דינו מכל מקום כיון שחייב מיתה נאסר תיכף בלא הב"ד

וה"ל כאלו דנו הב"ד אם כן אף בשוה"נ של נכרי שצריך לדונו מכל מקום אם נידון כדין שלו ונתחייב מיתה ודאי נאסר כמו שנאסר הארי מעצמו כיון דא"צ ב"ד ה"ל כאלו נגמר דינו ה"ה בזה שצריך דיין א' ונגמר בדיין א' על כל פנים נתחייב מיתה הגמר אוסרו וד' הח"צ צ"ע. אך מכל מקום להרוג נפש מישראל שהוא עתה ישראל צ"ע אם גמ"ד שהיה לו אז הוי כגברא קטילא לחייבו עתה לאחר שנתגייר וצ"ע בזה. ולענין אם ב"נ מחויב למסור נפשו על ע"ז ע"ל פ' אמור מ' קדוש השם כי שם מקומו.

ואני מסופק הא דב"נ נידון בע"א אם ישראל קנה עבד ולא מל דינו כעכו"ם גמור ע' יבמות ור"מ ה' עבדים ועע"ז או א' מזיי"ן מצות אם נהרג בע"א כיון דהוא ממון של ישראל ואיך נפסיד ממון ישראל בע"א אפשר בכה"ג צריך שני עדים וג' דיינים כדיני ישראל וז"פ אצלי דלא דיינין ליה כממון ישראל כמו שורו של ישראל דצריך כ"ג כמבואר בסנהדרין דהוי כבעלים ז"א דשם השור אינו בר דעת ואינו חייב סקילה רק מגזירת הכתוב וגזירת הכתוב נמי דבעי כ"ג אבל כאן דעבד מחויב מחמת שעבר עבירה ודאי לא תלוי ברבו אך על כל פנים כיון דממון ישראל הוא וע"א אינו קם לממון אצל ישראל היאך נפסיד את הישראל ע"פ ע"א וגם אפשר אינו נהרג ע"פ עדות קרוב של ישראל דקרוב פסול לעדות אצל ישראל וגם היאך נהרג בעדות ב"נ דלישראל לא מהימן עכו"ם לעדות. הן אמת לפ"מ שהביא המרדכי דעכו"ם כשרים לעדות אם הוחזקו בכשרים אף לישראל ועיין בסוגיא דערכאות גיטין י' אם כן ניחא אבל על כל פנים בע"א היאך נפסיד הישראל וגם ע"פ קרוב של ישראל ואפשר דע"פ קרוב של הב"נ אם נאמר דעדות העכו"ם כשרים לישראל נוכל לומר דקרובים נכרים כשרים דהתורה לא פסלה קורבה אלא בישראל ויבואר לקמן אי"ה במצות עדות אך עפ"י קרוב של ישראל היאך נפסיד ממון ישראל וגם אם הודה מעצמו דחייב לשיטת הרהמ"ח א"י אם תיהני הודאתו לחוב לאדון בהודאה דבמקום שחב לאחרים לא מהני אפילו במקום דחובה דידיה ג"כ כמבואר בש"ס כ"פ או אפשר כיון דהתורה גזרה כך והוא בר דעת ועובר נידון כדינו ומכל מקום צ"ע בזה לדינא ובעזה"י יתבארו דיני ב"נ במקומות מפוזרים בחיבור זה. ונראה לה"ר דלענין רבו הוי כממון דידי' מסנהדרין י"ט עבדא דינאי מלכא קטל נפשי' שלחו לינאי תא אנת נמי להכא והועד בבעליו א"ר יבא בעל השור ויעמוד על שורו ופירש"י דעבדו כחמורו והפסד ממון הוא לו לפיכך צריך לדונו בפניו אם כן אף העבד ג"כ הי' שם והוא הי' נידון מכל מקום כיון שהי' ממון ודאי הי' מוכרח להיות שם אם כן ה"נ מחמת דהוי ממון של בעה"ב אין אנו יכולים להפסיד לבעה"ב ממונו בלתי עדים כשרים לישראל. ולכאורה דהתו' שם ד"ה ינאי צ"ע שהקשו למה אמרו הב"ד לינאי שיעמוד הא מבואר בשבועות

דאם רצו להושיב שניהם מושיבין ותי' דד"נ שאני ובאמת קשה דאצל ינאי הי' רק דיני ממונות דעבד בודאי עמד ואצל ינאי הי' ד"מ כפירש"י שם אך אפשר כיון דהי' צד ד"נ חמור וגם התוס' תי' שם תי' אחר אם כן נראה דכל היכי דנוגע להרב דהוא ממון שלו דינו כדין ממון של הרב וצריך עדים כשרים ומכל מקום צ"ע.

והנה מבואר בש"ס ור"מ דאשה פסולה לדון ולהעיד לב"נ ונפ"ל מקרא אם כן גם הרבה נשים ודאי פסולים ג"כ וקצ"ע בפ' שבועות העדות דצריך קרא דנשים פסולים לעדות בישראל מאי צריך קרא כיון דאפילו לב"נ פסולים נשים אין סברא דלב"נ יהיו פסולים ולישראל כשרים אף דלא נאמר סברא מי איכא מידי וכו' מכל מקום אין סברא דלב"נ יהי' נפשו חביב מנפש ישראל וגם לדון אשה פסולה עיין תוס' נדה ד"נ מפלפלים אם אשה כשרה לדון לישראל ובאמת כיון דאפילו לב"נ פסולים אין סברא כלל דיהיו כשרים לישראל ואפ"ל אי לאו קרא בישראל רק מיד איש דפ' נח הו"א דנאמרה ולא נשנית ורק לישראל נאמרה ולא לב"נ ובב"נ כשרים ע"כ צריך קרא שיהי' נאמרה ונשנית ולזה ולזה נאמרה. ועחוה"מ ה' דיינים כמה דינים ותבין מעצמך כאן היאך הדין ואין הזמן מסכים עמדי ישמע חכם וכו'. וער"מ פ"ט מה' עדות דקטנים פסולים להעיד נראה דגם כאן פסולים גבי ב"נ דלאו ב"ד נינהו אך אם הוא ב"ד כשר ואינו תלוי ביג"ש ושערות כמש"ל דזה רק לישראל נאמר ולא לב"נ ועבד ודאי כשר להעידו כיון דאפילו עכו"ם כשר אף דאיתקש עבד לאשה בב"ק פ"ח וכאן אשה פסולה מכל מקום גבי ב"נ ל"ש היקישא ע"ש פ' החובל דפ"ח. ואם בא ע"א והעיד לב"נ ובא אחר והכחישו אם יש חילוק בין באו בב"א ובין באו זאח"ז כיון דמה"ת מהימן וגם אם יש חילוק בין כשרים לפסולים דינים אלו ע' ש"ס יבמות וסוטה ויו"ד סי' קכ"ז ואה"ע סי' י"ח וחוה"מ סי' פ"ז והדברים ארוכים ותלמד לכאן. ואני מסופק אם דנו אותו ב"ד אם אזלינן בתר הרוב דכתיב אחרי רבים להטות זה דוקא בישראל אבל לא בב"נ והנה אם רובם מזכים או אפילו מחצה על מחצה נראה מצד הסברא דאין הורגין אותו מספק דגם בב"נ אמרינן ס' נפשות לקולא וזה מצד הסברא אך אפשר דאפילו רובם מחייבים לא אזלינן בתרייהו כיון דאין לנו ילפותא כמו בישראל ובפרט לפמ"ש בש"מ ב"מ דגם רוב ספק הוא אך דהתורה התירה ספק זה והובא כ"פ בח"ז אם כן בב"נ דלא מצינו זה אפשר דבכ"ע הוי ספק ואין הורגין מספק וכה"ג מסופק בפרי מגדים יו"ד סי' ס"ב לענין ביטול איסורין. ויש עוד כמה דינים בסנהדרין ור"מ עיין בשכלך ותבין וזו המצוה ראשונה שחשב הרהמ"ח שחייבים עליו מב"ד ודין הסקילה מבואר לקמן מתקנ"ה כי שם מקומה. ועע"ז שהוא בסקילה לאחר שנסקל נתלה על עץ ומי הנתלה ואם יש חילוק באנשים וגם דיני התלייה ע"ל מ' תקל"ה.

ועע"ז הורגין אותו על פתח העיר שעבד בה אף אם נגמר דינו בעיר אחרת ואם היתה העיר רובה עכו"ם סוקלין אותו על פתח בית דין עש"ס דכתובות ור"מ פט"ו מסנהדרין ובעזה"י יבוארו הדינים לקמן באריכות:

מצוה כז

סעיף א

שלא נעשה וכו'. דעת הר"מ וכו' זה מבואר בר"מ פ"ג מהל' עכו"ם ה"ט וכן בס' המ"ק להר"מ לאו ב' דגם אם מצוה לעשות עובר בלאו זה דהרי גרם עשייה כמ"ש הרהמ"ח ג"כ והראה מד' הר"מ דאם מצוה לאחר אינו מטעם שליחות חדא דקיימא לן אשלד"ע ועוד דלא חילק בין אם מצוה לישראל דהוא בר שליחות או לעכו"ם דלאו בר שליחות כלל כידוע בש"ס אע"כ דגזירת הכתוב כן הוא דע"י ציווי כיון דגורם לזה עובר בלאו הזה ול"ש לחלק בשליחות רק אם העבירה עליו וצריך לבא אם עושה ע"י שליח מטעם שלוחו ש"א כמותו אז באותן דלאו בני שליחות הם ל"ש ששא"כ ואינו חייב או לד"ע דגזירת הכתוב הוא דהמשלח פטור או דל"ה שליח כלל כמבואר בתוס' ב"מ אבל במה דהתורה אסרה לעשות ע"י אחרים כיון דהוא בגרמתו אם כן לא באנו עליו מטעם ששא"כ רק הוא גופא אסרה התורה ואין חילוק בין אם עושה ע"י עכו"ם או ע"י חרש שוטה וקטן דלאו בני שליחות נינהו מכל מקום חייב כיון דהוא בגרמתו. ע"כ תמוהים לי דברי הרהמ"ח דכתב ותמה אני על הר"מ ע"ז למה יהי' המצוה חייב שהרי המצוה משלח הוא וקי"ל משלח פטור עכ"ל. דאין ענין זל"ז כלל דזה גזירת הכתוב הוא לדעת הר"מ דאף על ידי אחר אסור ואף ע"י עכו"ם וחרש שוטה וקטן ולאו מטעם שליחות רק הציווי היא העבירה וא"כ ל"ש אשלד"ע עיין ותבין ובסנהדרין דאמרינן מנין שאין טוענין למסית מנחש הקדמוני מאי ה"ל לטעון דברי הרב ודברי התלמיד וכו' ומקשים התוס' אם כן כל מסית יטעון כן ויפטר ותי' דהמסית נהרג דנצטוה שלא יסית וא"ד לנחש שלא נצטווה ע"ז אם כן ה"נ דהלאו הוא ע"ז ול"ש דברי הרב וכו' דזה גופא אסרה תורה וז"פ אצלי ובא לידי ס' מגלת ספר על הסמ"ג וראיתי שהאריך בענין אשלד"ע ולענ"ד אין ענין לכאן וד' הרהמ"ח תמוהים אצלי. שו"ר במשנ"ח ה' עכו"ם סי"ז כתב כמ"ש ומראיות הנ"ל ותלי"ת כוונתי לדעתו והנאני. אמנם באמת טעם הר"מ לא ידענא מנ"ל ד"ז דלמא הוא ככל הלאוין שבתורה שהוא לנוכח שבעצמו מצווה ע"ז וע"י אחר הוא מטעם שליחות שריבתה התורה והיכי דל"ש שליחות אינו חייב והרהמ"ח כתב דהמצווה לעשות הוא הגורם נראה דעתו כדעת הר"מ דהתורה אסרה כאן גרמא ולכאורה כיון דכתיב לא תעשה אדרבה משמע גרמא

שרי כמבואר בשבת דקי"ט גבי גרם מחיקה וגרם כיבוי מדכתיב לא תעשון הא גרם שרי ע"ש וכ"פ הר"ם גבי שמות עפ"י מה' יסה"ת ובה' שבת גבי כיבוי ע"ש אם כן מנליה להר"מ ד"ז וגם הלשון של גרמא לא מצינו בד' הר"מ לא כאן ולא בס' המצות וגם אי שייך גרמא ע"י ב"ד זה צ"ע ע' בכורות גבי גרם מום בבכור ואין כאן מקומו וגם הכסף משנה לא הראה לנו מוצא ד' רבינו הר"מ אכן ודאי מצא רבינו זה באיזה ברייתא ואנחנו לא נדע. והנה מבואר בר"מ כאן דאחד העושה בידים או מצוה לעשות חייב מלקות ובלחם משנה הקשה דהא במצוה הו"ל לאו שאב"מ ואין לוקין ותי' כיון דהאחר עושה מעשה בשליחותו הו"ל מעשה.

והנה נראה דאין כוונת הלחם משנה לחייב אותו משום שליחות דששא"כ דכבר כתבתי דזה אינו מטעם שליחות דלא הוי כמותו מחמת אשלד"ע וגם אפילו אם מצוה לעכו"ם או לחרש שוטה וקטן דל"ש בהו שליחות ג"כ חייב רק הכוונה כיון דע"י דיבורו אתעביד מעשה כמו מימר במס' תמורה וכן לענין חסמה בקול ואין כאן מקומו להאריך ויבואר אי"ה כ"א במקומו וכ"כ בס' משנ"ח. או אפשר דלאו דע"ז חמור כמו הנודר בשמו דפוסק הר"מ דלקי עיין ר"מ פ"ה כאן ובכ"מ ולחם משנה הלכות סנהדרין ובעזה"י יבואר שם. ומבואר כאן בר"מ דישראל העושה ע"ז לזולתו אפילו לעכו"ם עובר ג"כ בלאו דאלהי מסכה לא תעשה ואם כן העושה בידו לעצמו עובר משום שני לאוין משום לא תעשה וגם מלאו ואלהי מסכה דשם מוזהר גם כן לעשות אף לזולתו מכ"ש לעצמו ולא גרע מאחרים ע"כ אם עשאה בידו לעצמו לוקין משום שני לאוין אלו ולוקין שנים והרהמ"ח כ' כאן ועובר ועושה לוקה ולא כתב דלוקה שנים אך סמך עמ"ש במצוה רי"ד דשם כתב הלאו דאלהי מסכה דאסור לעשות לעצמו ולזולתו ואם עשה לעצמו לוקה שתי מלקיות ונראה דעת הרהמ"ח שם שנמשך אחר שיטת הרמב"ן דעשיית ע"ז רק מהמקרא דשם ולוקין שני מלקיות משום לא תעשו ולא לכם ע"ש ולא משום לאו הזה וכאן לענין מיתה [חשב] זה למצוה בפ"ע כי במנין המצות נמשך אחר הר"מ כמ"ש כ"פ בספרו וזה שייך לענין המצות ואין כאן מקומו להאריך בענין זה אך דנ"מ להר"מ אם עושה ע"ז צריך להתרות בו משום לאו זה המבואר כאן ואם התרו בו ג"כ משום לאו דאלהי מסכה לוקין שנים ולהרמב"ן אין לוקין אם התרה משום לאו דכאן וכן להיפוך אם התרו בו משום לא תעשו ולא לכם להרמב"ן לוקין שנים ולהר"מ אין לוקין אלא אחת כמ"ש כ"פ בחיבורי דאם התרו בו משום פסוק אחר אין זה התראה עיין ותמצאהו כ"פ. ודוקא עושה בידו אבל אם צוה לעכו"ם לעשות עובר רק בלאו א' להר"מ בלאו זה ולהרמב"ן בלאו דקדושים ואם מצוה לישראל הוא עובר בלאו אחר והישראל העושה עובר גם כן בלאו דלא יעשה

לזולתו אבל הוא אינו עובר בשני הלאוין רק אם עשה בידים כי לא גרע מעשה לזולתו אבל אם עשה על ידי אחר אינו עובר רק בלאו אחד וז"פ. ואם עשה שליח לעשות לו והשליח היה שוגג דלדעת התוס' דבשוגג יש שליח לדבר עבירה אם כן כיון ששלוחו כמותו הוי ליה כאילו עשאו בידים ועובר המשלח משום שני לאוין הנ"ל ואין כאן מקומו להאריך בעניני שליחות:

הנה הלאו הזה מיירי בעושה צלמים ע"מ לעבדם עובר בלאוי' הללו כמו שמבואר בד' הר"מ ובד' הרהמ"ח כאן ומצוה ריי"ד ובלאו זה אין חילוק בין צורה לצורה כמ"ש בר"ה אי לעבדם אפילו שלשול קטן דלדעת הר"מ היינו בעוש' ע"מ לעבדם ע' בסה"מ בר"מ ורמב"ן ובמגלת אסתר ואפילו לדעת הרמב"ן שהפשט שם דלעבדם היינו לעבוד ולא קאי על העשי' והלאו הוא מפ' קדושים מכל מקום פשוט דכל צורה אסור רק לאו דלא תעשון אתי לקמן מצוה ל"ט דדרשינן דאסור לעשות צורות אפילו לנוי שם מפליגינן בין צורת אדם או משמשין ובין שאר צורות עיין ר"מ כאן ותראה ובסוגיא דר"ה וע"ז אבל ע"מ לעבדם אין שום חילוק לכ"ע ע"כ תמוהים לי ד' הרהמ"ח כאן שכתב דין המצוה איזה צורה אסורה ואיזה מותרת והחילוק שבין בולטת לשוקעת מה ענין זה לכאן דכאן לכוונת עבודה כל הצורות אסורים ואין חילוק בין בולטת לשוקעת בכ"ע עובר בלאו רק בעושה צורות לנוי אז חילוק בין הצורות עש"ס ור"מ ויבואר לקמן בעזה"י וגם יש חילוק בין בולטת לשוקעת ע"כ ד' הרהמ"ח צריך עיון גדול. ועיין בספ"י סוגיא דר"ה דלא תעשון אתי כתב דישראל אמרו לאהרן עשה לנו וכו' כי זה משה האיש נראה דביקשו פרצוף אדם תמורת מרע"ה והוא לא עשה כן רק פרצוף שור דאהרן ידע הדרשה דלא תעשון אתי היינו אותי דפרצוף אדם אסור ע"כ עשה להם פרצוף שור. ולכאורה לפמ"ש אם הכונה לעבוד אין חילוק בין פרצוף לפרצוף. אך כוונתו דהנה באמת ישראל לא רצו לעשות את העגל בדרך אלקות רק מנהיג במקום מרע"ה אך לאחר העשי' היו הערב רב חוטאים ומחטיאים את ישראל כי אמרו וכו' כמ"ש בתורה והאריכו המפרשים אם כן כיון שלא רצו העשי' לעבודה ע"כ לא הי' איסור בדבר רק פרצוף אדם ומשמשין אסור בכ"ע אם כן לא עשה אהרן דמות אדם ולא עבר כלום חס ושלום עיין שם. ואני מסופק אם הוא חייב מלקות בהעשי' מתחלה ועד סוף על כל עשי' ועשי' יהי' חייב מלקות כמו לובש כלאים ומתרין בו ונזיר ששותה יין או אפש' דוקא בהגמר שאז נעשית הצורה וקודם לזה אינו חייב כלום. ואין לה"ר מהש"ס דע"ז דאם עבר ובנה ע"ז שכרו מותר דאימתי נעשית ע"ז במכוש אחרון ומכוש אחרון לית ביה ש"פ ע"ש אם כן אינה נעשית ע"ז קודם אם כן א"ע בלאו ג"כ ז"א דהלא ע"ז של ישראל אינה נאסרת אלא משעבדה כמבואר

שם בע"ז ובשו"ע יו"ד סי' קל"ט ומכל מקום כאן אפילו ישראל חייב אעפ"י שלא נעבדה כלל כמבואר כאן רק התורה אסרה העשי' לכוונת עבודה אם כן אפשר דתיכף בתחלת העשיי' חייב וחייב על כל עשייה בהתרה בו כ"פ כמו נזיר וכו' וצ"ע ואי"ה יבואר לקמן מצוה רי"ד.

ועיין בלשון הר"מ משמע דהעושה עכו"ם לעצמו היינו עבורו וכן מצוה לעשות עבורו עובר בלאו הזה וע' סמ"ק להר"מ בלאו ג' שכתב ועובר ג"כ משו' שקנה ע"ז ושהה אצלו ואפילו עשאה לו זולתו כמו שקדם במצוה השנית והיינו מצוה הב' היא המצוה הזו דאנו קיימין בה משמע דוקא שעשה בשביל עצמו ומצוה לעשות בשביל עצמו אבל אם מצוה לא' הן לישראל הן לעכו"ם לעשות ע"ז לא עבורו א"ע בלאו הזה כלשון הר"מ משום שקנה ושהה אצלו היינו אם מצוה לעשות בעבורו ומלשון הרהמ"ח שכ' שלא נעשה צלמים וכו' ואפילו אם מצוה לעשות וכו' הוא הגורם העשי' נראה מדבריו דעובר אף אם מצוה לא' לעשות ע"ז לא עבורו כלל רק למכור או בשביל איזה איש אחר עובר בלאו הזה כי הוא גרם העשי' ואי"ה בפרשת קדושים יבואר יותר. והלאו הזה עובר אם עשה או מצוה לעשות לכוונה שהצלם הזה נעבד אעפ"י שהוא אינו רוצה בשעת עשיי' כלל לעבוד מכל מקום אסור לעשות צלם כדי שיעבד ע' לשון הר"מ והרהמ"ח וז"פ ולפמ"ש בדעת הר"מ דעיקר הלאו דעשאה לו זולתו משום שקנה ושהה אצלו אם כן דוקא אם נותן להאומן עצים או מתכות לעשות הוי שלו וחייב על העשיה אבל אם צוה לעשות משל אומן אינו חייב כלל כי כ"ז שלא בא לידו אינו שלו והוא לא עשה בידים ואחר הגמר אם האומן נתן לו ה"ל כאילו קנה ע"ז ולא מצינו בקנה ע"ז שיהי' לוקין מלאו זה דלאוין אלו הוא על העשיי' דוקא אם כן אפשר דאפילו נתן לאומן משלו אי אמרינן אומן קונה בשבח כלי א"ע דלא הוי שלו עדיין עד שהחזיר לו האומן וגם אפ"ל דאם אומן ישראל עשה כיון דקונה בשבח כלי הו"ל כאילו עשה בידיו לעצמו ולוק' שנים ועחה"מ סי' ש"ו בהא דאומן קונה בש"כ ובקצה"ח מפלפל אם האומן קונה כל הכלי בעבור השבח או שקונה רק השבח וגם דעתו דאין קונה קנין גמור השבח ואין כאן מקומו להאריך בענין זה. ואפשר אם מצוה לעבד כנעני שלו הו"ל כאלו עשאו בידו אף על פי דאין שליח לד"ע מכל מקום אפשר ע"כ דידו כידו אפילו לד"ע המשלח חייב וכן שותפים אפשר דשותף נעשה שליח אפילו לד"ע ע' ב"מ ח' גבי שותפים שגנבו אם כן ה"ל כאלו עשאו בידים ואין כאן מקומו להאריך בדיני שלד"ע ויתבאר אי"ה במ"א. ולאו זה נוהג בכל אישי ישראל לא כ' הרהמ"ח דכל ב"ע מצווים כמ"ש הר"מ פ"ט מהל' מלכים דאסור לב"נ לעשות צורות אך דאין נהרגין ע"ז כיון שאין ב"ד של ישראל ממיתין ע"ז ובודאי

מן התורה דמדרבנן ל"ש לומר שרבנן יאסרו איזה דבר [ועלחמ"מ פ"י מה' מלכים ה"ט משמע שם דגם לב"נ מוזהרים מדרבנן וצ"ע] והו"ל להרהמ"ח ג"כ לכתוב זה וצע"ק:
ולאו זה ודאי צריך לבזבז כל ממונו שלא יעבור כמו כל הלאוין אך אי צריך למסור נפשו עבור לאו זה תלוי בשיטות המבוארים ביו"ד סי' קנ"ז אי אביזרי דהני ג' עבירות יהרג ועמש"ל מ' קידוש השם ואם נאמר דצריך למסור נפשו הא דלא מסר נפשו אהרן קדוש ה' ע' מפרשים ומש"ל דלא עשה כלל לעבוד ולא עשה עון כלל. ולענין תשובה בלאו זה אפשר דחמור כיון דהוא סרך ע"ז ועמש"ל מצות תשובה. ולענין אם נעשה רשע בלאו זה כבר הזכרנו לעיל דאחרוני' פלפלו בדבר אם נעשה רשע כיון דהוא רק לאו ע' בס' משנ"ח ותב"ש יו"ד סי' ב' ואם נא' דהחיוב של הלאו הוא בגמר מעשה אם כן צריך להתרות בו בסוף ובתכ"ד גמור ככל הלאוין שבתורה ועמש"ל:

מצוה כח

סעיף א

שלא להשתחוות וכו'. נראה כוונת הרהמ"ח כמש"ל במצוה כ"ו שהלאו והחיוב הזה אף על פי שאינו עובד אותה כלל רק עושה בדרך שחוק או בזיון מכל מקום כך הוא גזירת הכתוב דאסור לעשות לע"ז דבר זה השתחוואה וכדומה מד"ע ודוקא אם הוא ע"ז אבל דבר שאינו ע"ז אם עושה הדברים שלא לשם קבלת אלקות בודאי אינו חייב כמש"ל עיין לעיל מצוה הנ"ל ואין להאריך כאן:

סעיף ב

דיני וכו'. ער"מ פ"ו מה' עכו"ם ה"ח אי השתחואה בפישוט ידים ורגלים או בלא פיו"ר משעה שיכבוש פניו בקרקע נסקל עכ"ל וכ"ה בד' הרהמ"ח לקמן משמ"ט. והנה הר"מ מחלק שם דלענין הלאו שלא להשתחות בגבולין על אבן משכית הוא דוקא בפיו"ר לוקה ובלא פיו"ר אינו אלא איסור דרבנן ע"ש בכ"מ אך לענין ע"ז אין חילוק וא"צ פיו"ר. והנה הא דהשתחואה על אבן משכית מבואר בש"ס דמגילה כ"ב ע"ב דבעינן פיו"ר דבל"ז ל"ה השתחואה כלל עיי"ש ת"ר קידה וכו' השתחואה זה פיו"ר שנאמר הבוא נבא להשתחות לך ארצה ערש"י וכ"ה בשבועות ט"ז ע"ב אם כן צ"ע כיון דחז"ל למדו דמלת השתחואה האמורה בתורה הוא פיו"ר אם כן מנ"ל להר"מ דכאן חייב בכ"ע אפילו בלא פיו"ר דאפשר ל"ה השתחואה כלל רק הוא דרך כבוד כחיבוק ונישוק דאינו חייב מיתה על שלא כדרכה רק בלאו כמבואר לעיל והכסף משנה לא הראה מקור דין זה. אך באמת מבוא' להדיא בהוריות ד' הורו ב"ד דהשתחואה לע"ז מותר אינם חייבין קרבן

דהוא מפורש בתורה והצדוקין מודים בו אבל אם הורו דהשתחואה בפישוט ידים ורגלי' חייב בלא פיו"ר פטור ע"ז חייבים קרבן וכ"ה בר"מ פי"ד מה' שגגות אם כן מפורש דחייבים על השתחואה אפילו בלא פישוט יו"ר והוא חיוב כרת דבלא חיוב כרת אין הב"ד חייבים כמבואר בהוריות אם כן הדין מפורש בש"ס ופלא על הכסף משנה שלא הראה מקורו. ועיש"י שם בהוריות כ' דפיו"ר כדכתיב בראשית י"ט וישתחוו לו אפים ארצה. ובשבועות ומגלה שם נפקא לי' בש"ס מלהשתחות לך ארצה בפ' וישב. וצע"ק למה לא הביא בש"ס מקרא הקודם וישתחו אפים ארצה פ' וירא וגם תמוה לי על הש"ס גופי' כיון דבמקומות הנ"ל ילפינן דהשתחואה ל"ה אלא בפיו"ר אם כן מנ"ל דבע"ז חייב אפילו בלא פיו"ר כיון דכאן כתיב לא תשתחוה גזירת הכתוב הוא דוקא בפיו"ר. ולולא דמסתפינא אמינא דכוונת הש"ס כ"ה דבתחלה אמרינן דב"ד הורו השתחואה מותר דהוי דבר שאין הצדוקים מודים בה היינו שלא כדרכה דהצדוקים סוברים דהיינו דוקא כדרכה אף דכדרכה הוא בכלל לא תעבדם מכל מקום לא דרשו דרשות חכמינו זכרונם לברכה דהשתחואה יצאה לידון לעצמה וע"ז אמרו עוד ואבע"א דאמרי השתחואה גופא כדרכה הוא דאסור דאית בה פיו"ר. ולכאורה הו"ל להש"ס לומר בקיצור דהשתחואה בפיו"ר וכו' ולמה האריכו דאמרי השתחואה גופא כדרכה דזה לכאורה שפת יתר הוא אלא נראה דהיינו דדרך לעע"ז זו בהשתחואה שלא בפיו"ר אך לדידן חייב אפילו אם לא נקרא השתחואה כלל דכל דרך עבודתו חייב בכ"ע אפילו גיפוף ונישוק והב"ד הורו דעל השתחואה כזו א"ח אף שהוא דרך עבודה וזה הוי ג"כ דבר שאין הצדוקים מודים דהם אומרים דהשתחואה בפיו"ר כיון דמלת השתחואה הוא בפיו"ר אינו חייב בלא פיו"ר אף אם דרך לעע"ז זו בלא פיו"ר אף דבדרך עבודה חייב על כל עבודות מכל מקום הם סוברים דהשתחואה יצאה דאינו חייב רק בהשתחואה גמורה כדרכה אבל בלא פיו"ר אינו חייב אף בכדרכה דהם אינם דורשים הד"ע רק הם דורשים דהשתחואה אף בכדרכה צריך להיות השתחואה גמורה ובל"ז אינו חייב ואיני צריך להאריך איך דעתם המזוהמת בלא קבלת חכמינו זכרונם לברכה ע' תוס' סנהדרין מ' ע"ב ד"ה זובח דהי' סברא דגם בכדרכה בעינן עבודת פנים וע' סנהדרין מ"ג גבי ג' השתחואות למה. הכלל דאפשר הם סוברים דאף בכדרכה אינו חייב אלא בעבודה דמפורש בתורה זביחה והשתחוא' והב"ד הורו דעל השתחואה בלא פיו"ר אינו חייב אף דרך עבודה ובאמת לדידן לפי הקבלה אמיתית חייב על דר"ע בכ"ע וע"ז חייבין הב"ד אבל באמת שלא כדר"ע דחייב על השתחואה דיצאה לידון באמת אינו חייב רק על השתחואה גמורה בפיו"ר כי זהו השתחואה האמורה בתורה כדילפינן שם בש"ס. ולכאורה הוא נכון מאוד. אך מה אעשה

כיון דהר"מ והרהמ"ח תפסו זה לדין ברור דעל השתחואה חייב בכ"ע אף בלא פיו"ר אף שלא כדר"ע והוציאו מגמרא זו בטלה דעתי נגדם.

גם לכאורה ק"ל על הר"מ דהוציא ד"ז מהש"ס הא התירוץ הראשון שלא כדרכה הוא סתמא דהש"ס וזה התי' דפיו"ר הוא בדרך ואבע"א ומנ"ל לפסוק כהאבע"א לחייבו מיתה עיין בס' תורת חסד כלל ט"ז האריך להביא כל השיטו' בענין זה. ואפשר לומר דסובר הר"מ דהנהו שני תי' לא פליגי לענין דינא רק זה מצייר כן והתי' השני מצייר כן ולענין דינא הכל מודים דב"כ וב"כ הב"ד חייבים. אך לפ"ז קשה על הר"מ פי"ד מה' שגגות ה"ב שמביא חיוב דהב"ד רק כמו התירוץ והאבע"א ולא תירוץ הראשון ע"ש ולמה לא מביא שניהם וגם בענין שבת שם וש"י כנגד יום צל"ע בדבריו ויבואר במקומו אי"ה. ושו"ר בטו"א במגל' הקשה כיון דהשתחואה אינו אלא בפיו"ר למה בע"ז מחייב בהוריות אפילו בלא פיו"ר כיון דכתיב לא תשתחוה. והנה רומיא דהש"ס שמקשה תירצתי לעיל הפשט בגמ' אך ד' הר"מ צ"ע ובכן ראיתי במשנ"ח ויש סדר למשנה כ' ג"כ דהר"מ יצא לו הדין מהש"ס דהוריות אך לא פלפלו מנ"ל להש"ס זה ולפמ"ש נכון אלא שדעת הר"מ והרהמ"ח צ"ע. והנה במש"ל למה אינו מביא הש"ס ראיה דהשתחואה בפיו"ר מקרא המוקדם גבי לוט דכתיב וישתחו אפים ארצה י"ל דמשם אין ראי' דאפשר השתחואה בלא פיו"ר ג"כ נקרא השתחואה אך דמעשה שהיה כך היה דלוט נפל בפיו"ר וגבי בלעם בפ' בלק כתיב ויקוד וישתחו לאפיו ולא כתיב ארצה אם כן הוי השתחואה בכ"ע אך לוט מלתא יתירתא עבד. אך מיעקב יש ראיה דבאמת יוסף אמר דחלם לו דהשמש וכו' משתחוי' לו ולא אמר ארצה. ועיין במפרשי' דהחלום היה שאביו ואמו משתחוים לו רק מפני הכבוד כינה הדבר בשם שמש וירח וכ"נ מהמד' מי גילה לו ששמי שמש אם כן למה כעס יעקב עליו ופי' החלום הבא נבוא להשתחות לך ארצה כיון דהוא אמר רק להשתחוות ולהשתחוות ארצה הוא הכנעה יותר גדולה מהשתחוואה בלא פיו"ר אם כן למה נער בו והוסיף על דברי יוסף שכוונתו הכנעה גדולה אע"כ מלת השתחואה בלה"ק הוא בפיור"ג וגער בו הבוא נבא וכו' ארצה דכן אמר יוסף כי ביאור מלת השתחוואה הוא כן ואין לך הכנעה יתירה מזה ע"כ גער בו היאך עולה בלבו שיהיו נכנעים הכנעה כזה ע"כ מביא הש"ס מקרא זה ועתו"ס שבועות שם ד"ה קידה וצל"ע בדבריהם ואין כאן מקומו:

סעיף ג

והרחקת הענין כו'. ער"מ כאן פ"ג ומבואר עוד שם דפרצופות המקלחו' מים לא יניח פיו על פיהם וישתה מפני שנראה שמנשק לע"ז ודינים אלו הם בע"ז י"ג ושם מבואר

עוד דמעיין מושך מים לפני ע"ז לא ישוח וישתה שנראה כמשתחוה. והר"מ לא הביא זה עכ"מ שלא היה בגירסתו ד"ז וע"ש בש"ס מבואר דמעיין אפילו ימות אם לא ישתה אסור לשתות וכ"ד הטיו"ד סי' ק"נ אבל דעת הר"נ דאי מיית לאו דוקא ומפני פ"נ מותר כיון דאינו אלא מפני מ"ע ומובא דעתו ברמ"א סי' ק"נ. וע' משנ"ח מפלפל בזה דאף לדעה זו דבמקום סכנה ג"כ אסור מכל מקום דוקא בנראה כמשתחוה דעל השתחוואה ודאי יהרג ואל יעבור אבל פרצופות דנראה כנושק ובנישוק גופא אינו אלא לאו ולא חיוב ועל לאו דע"ז יש דיעות בע"ז דיעבור ואל יהרג אם כן בודאי מפני מ"ע א"צ למסור נפשו ע"ש באריכות ויבואר לקמן אי"ה במקד"ה. ונראה דגבי ב"נ ל"ש גזרה דרבנן מפני מ"ע כמש"ל דל"ש דרבנן יגזרו עליהם אם כן אם נתפזרו מעות לישראל מותר לומר לעכו"ם ליטלם ול"ש לפ"ע אפילו אם נאמר דבדרבנן שייך גם כן לפ"ע ועמש"ל פ' קדושים מכל מקום כאן רבנן לא גזרו כלל על ב"נ כנ"ל:

סעיף ד

ונוהגת וכו'. מצוה זו ג"כ נוהג לכל ב"ע גם לב"נ ויתר הדינים של לאו זה לענין תשובה ושאר ענינים הכל כמו במצוה כ"ו ע"ש ותלמד לכאן. ואם הוא רשע לדברים הנ"ל שאסור מדרבנן אם הוי רשע לכה"ת כמו אם הוא רשע לעבירות של ע"ז של תורה עיין ג"כ במשנ"ח פלפל ומביא ד' הבה"י ליו"ד ועמש"ל לענין דאורייתא אם אין חיוב מיתה רק לאו פלפלו בזה אם הוי רשע וע' ס' הנ"ל ותב"ש ליו"ד ואי"ה יבואר במק"א. ונ"ל פשוט דאם עע"ז באונס שאנסוהו אנס אף דעבר על לאו דלא יחללו מכל מקום בודאי אינו רשע לע"ז כיון דעשה באונס ואין ממיתין אותו ואין מלקין אותו כמ"ש הר"מ פ"ה מה' יסה"ת מצד הסברא אינו רשע אף דהוא לאו דע"ז ונאמר דאפילו על לאו דאינו חייב מיתה ג"כ הוי רשע עיין לעיל. מכל מקום באונס י"ל דל"ה רשע כלל דאפילו חשוד לא הוי כנלע"ד. גם נ"ל אם עבר בא' מד"ע או כדר"ע ועשה לביזוי ואמר בפי' דאינו מקבלו באלקי רק שהוא מכוין לבזיון אף דחייב מיתה בכ"ע כמש"ל מכ"ו מכל מקום נראה דל"ה רשע לע"ז דרשע ל"ה רק במקבלו באלקות אבל דרך בזיון נהי שאסרה תורה והוא גזרת הכתוב דחייב אפילו מיתה מכל מקום הוי כעובר על עבירה שיש בה סקילה ומכל מקום רשע ל"ה כן נ"ל. ובזה מיושב קו' התוס' חולין י"ד דהקשו לר"ל דסובר השוחט ע"מ לזרוק דמה לע"ז דמותר באכילה הא מודה ר"ל דחייב מיתה אם כן ה"ל רשע ושחיטתו פסולה. ולפמ"ש אפשר דמיירי בלא קבלת אלקות אם כן חייב מיתה וגם לר"י הוי תקרובות ואסור בהנאה דלענין זה אין חילוק דבכ"ע אסרה התורה אבל רשע ל"ה דל"ה כופר בעיקר דכוונתו לבזויי והוי כמו שאר עבירה וע' פ"ק דחולין גבי מכס ומ"ל פ"ג מה'

שגגות וע"ש בחולין דמודה בע"ז הוי ככופר בכה"ת אבל אם מכוין לבזויי אינו מודה בע"ז כלל. ויש לעורר הרבה ביו"ד סי' ב' ובאחרונים ובסי' ד' ויבואר במק"א בעזה"י:

מצוה כט

סעיף א

שלא וכו'. כבר כתבתי כל השייך למצוה זו במכ"ו ומכ"ח ואין שום חילוק ע"ש ותלמד לכאן רק מ"ש הרהמ"ח כגון שזורק אבן למרקוליס עש"ס דסנהדרין ס"ד דאם נוטל אבן מלפניו ג"כ חייב דכל חדא וחדא רווחא לחברתא שבק וכ"ה בר"מ פ"ג מה' עכו"ם ה"א כגון שזורק אבן למרקוליס או מסקל מלפניה אבנים עכ"ל. ולא הוצרך הרהמ"ח לכתוב בו כלל אם הוא דר"ע חייב ומרקוליס הי' דר"ע בכך כלשון הר"מ. ומה שמבואר בש"ס הטעם דכל חדא וכו' היינו שעבודתה הי' בכך דאי לא הי' עבודה בכך בשביל רווחא שבק לא היה חייב ע"ז והרהמ"ח נקט זה לדוגמא והכלל בכל דר"ע חייב וכבר בטלו ע"ז אלו מן העולם וא"צ להאריך. ומ"ש הרהמ"ח ד' הרמב"ן כבר ביארתי לעיל מכ"ו. וגם נוהג בב"נ ועמש"ל:

מצוה ל

סעיף א

שלא לישבע לבטלה וכו'. מבואר בר"מ פ' א' מה' שבועות ופ"ה שם. והנה ג' צדדי' מבוארים בש"ס דילן אבל הצד שנשבע ע"ד שהוא כן כגון על אבן שהוא אבן וכדומה אינו מבואר בש"ס דילן רק בירושלמי עכ"מ. והנה בש"ס דילן בשבועות כ"ט מבואר במשנה דשבועת שוא היינו נשבע לשנות את הידוע לאדם על אבן שהוא זהב וכו' וע"ז אמר עולא בגמרא והוא דניכר לג' ב"א ובל"ז פירש"י דחייב משום שבועת שקר ולא משום שבועת שוא והר"מ ספ"ה כתב ד"ז דדוקא שידוע לג' ב"א על דין דירושלמי אם נשבע על אבן שהוא אבן או על איש שהוא איש וסובר זה מסברא כמו שנשבע לשנות אינו אלא במפורסם לג' ב"א ובלאו הכי לא הוי משנה את הידוע אם כן בנשבע לקיים את הידוע ג"כ לא הוי שוא אם לא בידוע לג' ב"א ואח"ז כ' הר"מ אם נשבע שהשמש קטנה מן הארץ אינו לוקה ואעפ"י שהדבר אינו כן מפני שאין זה ידוע לכל אדם ואינו כמו שנשבע על איש שהיא אשה שהרי לא נשבע [אלא] על ראיית עינים שהרי הוא רואה אותה קטנה. והנה איני מבין דבריו דנראה מדבריו דהטעם דאינו ש"ש דעל דעתו הוא נשבע לפי ראות עיניו ול"ד לגמל המבואר בהכ"א דאזלינן בתר פיו והוי ש"ש ע'

בש"ס אבל כאן נוכל לומר דכוונתו הי' על השמש הנראה לנו ולמה לן טעם זה תפ"ל דאינו גלוי לג' ב"א משאר העם לא חכמים אם כן ל"ה שוא כמו בנשבע על השמש שהיא גדולה שאינו חייב כמ"ש לפ"ז כיון דאינו ניכר אלא לחכמים ולא לג' ב"א אם כן כאן נמי ואפילו נשבע בפי' שכדור השמש לא לפי ראות העין קטן מן הארץ ג"כ אינו לוקה כיון דא"י לג' ב"א אלא לחכמים כמו שהתחיל שם ע"ש ולפ"ד אם נוכל לדון דנשבע על ראיית עינים אף משום שבועת שקר אינו חייב ע"ש וצע"ק. והנה אם א"י לג' ב"א ונשבע לשנות א"ח משום שוא אבל חייב משום לאו דשבועת שקר וכפירש"י להדיא שם ועלח"מ פ"א ה"ד ופ"ה הכ"ב. ונ"ל דגם בנשבע לשנות את הידוע לג' ב"א כגון על אבן שהוא זהב דלוקין שנים משום שבועת שוא וגם משום שבועת שקר דבא"י אינו חייב משום שוא דל"ה דבר בטל בין אמת ובין שקר הוא מצדיק דבריו רק חייב על שקר אם נשבע לשנות דהוי שקר אבל בידוע לג' ב"א נהי דאם נשבע על אמת כגון על אבן שהוא אבן חייב רק משום שוא דהוא דבר בטל דא"צ לצדק עצמו בשבועה וכלשון הר"מ אבל לא משום שקר כיון דאינו שקר אבל בנשבע לשנות אף בידוע דהוי שוא מכל מקום הוי שקר ג"כ וחייב שנים ואין רצוני לפלפל כאן לענין קרבן ואי"ה בפ' קדושים יבואר רק לענין מלקות חייב שנים אם התרו בו משום שני הלאוין או אם התרו בו משום חד לאו הן משום לאו זה או לאו דשקר חייב מלקות א' כנלע"ד. והנה בנשבע לבטל את המצוה ג"כ לוקין תיכף דבין קיים שבועתו או לא תיכף הו"ל שוא עש"ס ור"מ. אך בד"ז שמביא הרהמ"ח בנשבע שלא יישן ג' ימים או שלא יאכל ז' ימים דעת הר"מ פ"ה ה"ך דלוקין תיכף משום שבועת שוא ויישן לאלתר וגם מותר לאכול לאלתר. אבל הר"נ כ' להשיג על הר"מ דנשבע שלא יאכל יעמוד בשבועתו עד שימתין ויאכל השיעור שיוכל לעמוד בו ומכל מקום יישב ד' הר"מ וגם הכסף משנה שם יישב ד' הר"מ ובסוף מביא בשם הירושלמי דאם נשבע שלא יאכל אסור לאכול וממתינים לו עד שיאכל ומלקין אותו כדעת הר"נ ע"ש והיינו כדעת הר"נ בתחלה דאח"ז כ' הר"ן דד' הר"מ נכונים ולא מטעמי' דה"ל נשבע להמית עצמו ע"ש. אך על כל פנים לדעת הירושלמי שלא הוי ש"ש רק דאם אוכל מלקין אותו מטעם שבועת שקר דהיינו שבועת ביטוי כמו נשבע שלא אוכל ואכל וצריכין להתרות בו בשעת אכילה משום הלאו דשקר. אך לפ"ז דברי הירושלמי אינם מובנים לי דאם אוכל בשעה שיסתכן ודאי א"ח לא מלקות ולא קרבן כי אין לך דבר שעומד מפני פ"נ עש"ך סי' רל"ח. אך באמת בירושלמי אינו מבואר דאוכל בשעה שיסתכן רק ממתינין לו עד שיאכל היינו דעובר על שבועתו אך לפי לשון הר"ן בתחלה דאסור לו לאכול עד שימתין ודאי אם אוכל בשעת הסכנה פטור מכלום כנלע"ד פשוט.

ומ"ש הכסף משנה בשם הירושלמי בנשבע שלא יאכל ג' ימים בודאי ט"ס הוא כי ג' ימים ודאי יוכל להתענות והחוש מעיד ע"ז וצ"ל ז' ימים כמבואר בר"מ והכסף משנה לא הראה מקורו אך מי כמוהו חכם בחכמת הטבע בודאי ידע דא"א שיחי' ז' ימים בלא אכילה. והנה הלאו הזה בין בנשבע מעצמו או מושבע מפי אחרים אפילו השביעו עכו"ם או קטן והוא ענה אמן או דבר שעניינו כעניית אמן כגון שאמר הן או מחויב אני בשבועה זו קבלתי עלי שבועה וכל כיו"ב ה"ז כנשבע בעצמו לכ"ד הן לענין מלקות זה מבואר בר"מ פ"ב מה' שבועות מן הש"ס.

והנה הרהמ"ח הביא בדיני המצוה כינוי שבועות כשבועות והוא בר"מ פ' הנ"ל. ואינו חייב מלקות על לאו זה רק אם נשבע בשם או בכינוי אפילו בשמות הנמחקים כגון רחום וחנון עיין ר"מ פ"ז שכתב אם נשבע במי ששמו חנון משמע אם נשבע בחנון לחוד אינו חייב ועלח"מ הקשה ע"ז ותי' דבלא הזכרת שם איסורא איכא ע"ש בכ"מ בשם הר"נ וגם לענין לאו הן בהזכרת שם או בלא הזכרת שם ע"ש. והנה אם עובר על לאו זה צריך התראה וכ"ה להדיא בר"מ שם ואע"פ שהוא דיבור בלא מעשה צריך התראה דלא כנרא' מד' הכסף משנה גבי מגדף דבדיבור א"צ התראה ובר"מ פ"ב מה' עדות וראב"ד שם ויבואר אי"ה כ"א במקומו דבלאוין התלוין בדיבור צריך ג"כ התראה כמבואר בר"מ להדיא וד' הר"מ בה' עדות יבואר במק"א בעזה"י. ואם נשבע לשוא בא' מן השמות המיוחדים שאינם נמחקין חוץ מה שעובר בלאו הזה עובר ג"כ משום מ"ע דאת ה' אלקיך תירא דמוציא ש"ש לבטלה דאף בלא שבועה עובר משום מ"ע זו כמבואר בסנהדרין נ"ו ובתמורה ובר"מ סוף ה' שבועות ובהרהמ"ח פ' ראה ונשבע לשוא לא גרע מלבטלה ע"ש בתמורה ע"כ בכה"ג עובר בעשה ג"כ חוץ מהלאו ונ"מ דמביא עול' לכפר על עשה. אך בנשבע בכינוי כגון רחום א"ע רק בלאו וז"פ. ובש"ס ברכות ל"ג כל המברך ברכה שא"צ עובר בל"ת לא תשא וכ"ה בר"מ פ"א מה' ברכות הט"ו ור"מ כאן ה' שבועות פי"ב ע' ותראה ג"כ דלוקין על לאו זה. ולדידי צ"ע מאוד על הש"ס ור"מ דבהדיא מבואר בסנהדרין שם ובתמורה דמוציא ש"ש לבטלה אף על עבירה אינו רק באזהרת עשה דאת ה' ע"ש מבואר להדי' דאינו רק בעשה ולא בלאו דל"ת אם כן לאו זה דוקא אם הוא דרך שבועה אפילו על אמת כגון אבן שהוא אבן. אם כן במברך ברכה שא"צ כיון דאינו נשבע רק דהוי לבטלה למה עובר בל"ת וה"ל להש"ס לומר דעובר בעשה דאת וכו' אבל בל"ת מנלן כיון דהשם אם מוציא לבטלה א"ע רק בעשה אם כן לא גרע ברכה שא"צ ממוציא ש"ש לבטלה אפילו ע"ד עבירה דא"ע באזהרה ע' בסנהדרין. והנה דעת תוס' ר"ה ל"ג דברכה שא"צ אינה אלא דרבנן אם כן נקט הש"ס דרך אסמכתא מלאו זה אבל לדעת הר"מ דהוי

דאורייתא א"י אמאי עובר בלאו דהוא רק עשה עמג"א סי' רט"ו ועתו"ס ר"ה שם בתחלת דבריהם כ' דברכה שא"צ עובר משום ל"ת וגם מאת וכו' וא"י אמאי יעבור על ל"ת. ע' סנהדרין ותמור' ותבין. ומד' הר"מ נרא' דלוקין על ברכה שא"צ וצ"ע. והנה בלאו זה אם חזר תכ"ד א"ח עיין ר"מ פ"ב אף על פי שמלשון הר"מ נראה דוקא בשבועה להבא שייך תכ"ד אבל בשבועה דלעבר שעבר בעביר' ל"א תכ"ד כדיבור מכל מקום מלשון הש"ס דאמרי בר ממגדף ועע"ז נראה דבלעבר ג"כ תכ"ד כדיבור חוץ מהמנויים דאלו המנויים ג"כ כבר עבר ומכל מקום הי' מהני תכ"ד אי לאו משום חומר' דהני הא בכ"מ מהני ועקצה"ח סי' כ"ח סק"ח.

והנה לאו זה נוהג בכל אישי ישראל וכל שהוא בכלל ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן דלאו בני מצות נינהו מכל מקום אסור להאכילם בידים כגון להטעותם דהו"ל כמו דמאכיל בידים עמ"ל המ"א כמו כל המצות. אך דוקא בג' חלקי דשבוע' אבל בחלק נשבע לבטל את המצוה ל"ש בקטן אם נשבע שלא להניח תפילין וכדומה לא הוי שבועת שוא דאינו מחויב במצות וז"פ. ובמופלא סמוך לאיש ע' בנדה ור"מ פי"א מה' נדרים מכל מקום לענין ש"ש אינו מחויב דמופלא סל"א הוא רק דשבועתו שבועה לענין אם הקדיש ואכלו אחר אבל הוא בעצמו דינו ככל המצות דאינו מוזהר ע"ש. ובנשבע לבטל את המצוה כגון שלא יניח תפלין דשבועתו אינו שבועת שוא רק שבועת ביטוי יש חילוק אם הוא קטן ולא הגיע להפלאה מותר להניח לו תפילין אפילו בידים ול"ה כמאכיל נבלות לקטן דבשלמא נבלה היא אסור מאליו ואסור להאכילו אבל כאן דנאסר מחמת דיבורו ודיבורו לאו כלום הוא אם כן ל"ה מאכילו נבלה ואפילו בנשבע שלא יאכל וכדומה מותר להאכילו דלא נאסר כלל כמו קידושי קטן וכדומה דאין מעשיו כלום וגם לגדול שרי ול"ש לומר דמאכילו דבר האסור דלא נאסר כלל אבל אם הוא מופלא סל"א דשבועתו שבועה דגדול אסור להחל שבועתו רק הוא אינו בר עונשין אם כן בידים אסור להאכילו אבל קודם לזה אין דיבורו כלום כמו אם מקדיש איזה דבר אין הקדשו כלום ומותר לגדול אם כן למה יהיה אסור להאכילו כיון דמותר אף לגדול ה"ה לענין שבועה אבל במופלא דאסור לגדול ה"נ אסור להאכילו ע' בנדה וזה פשוט. אם כן במופלא סל"א דנשבע לבטל את המצוה חל השבועה כיון דלאו בר מצות הוא לא הוי ש"ש רק שבועת ביטוי כמו שלא יאכל ושבועתו שבועה לענין דאחרי' מוזהרים עליו ה"נ אסור להם לאחרים להניח תפילין בידים ושבועת שוא ל"ה דאינו מצווה על תפילין דפטור מכל המצות וז"פ אבל שבועת שוא כגון נשבע לשנות זה הוי ככל עבירות דהתורה אסרה אם כן גם לקטן אסור לגרום אבל שבועה דל"ה שוא אך דהתורה גזרה דע"י דיבורו נאסר אם כן בקטן

דאינו מופלא ל"ה דיבורו כלל דיבור ואינו נאסר בדבר הזה ומותר להאכילו בידים בדבר שנאסר רק במופלא וז"פ. עיין ותראה בשכלך שכ"ה. והנה ב"נ אם מוזהרים על לאו זה לכאורה נ' בפשיטות דאינם מוזהרים דלאו מז' מצות נינהו ואינו מבואר כלל דב"נ יהיה מוזהר ע"ז אך עמ"ל פ"ז מה' מלכים פלפל אי ב"נ מוזהר על שבועת שוא וע"ש דעתו דא"מ רק בשבועת שקר אפשר דמוזהר ע"ש במ"ל ה"ז פיסקא המתחלת ודע. ושאלה ל"ש בשבועה דלשעבר רק בשבועה דלהבא עש"ס ור"מ וש"ע והרהמ"ח אגב גררא כ' דיני שאלה והתרה כאן ומקומו לקמן פרשת קדושים ויבואר שם אי"ה:

והנה כתבתי כ"פ דצריך לבזבז כל ממונו שלא לעבור על איזה לאו אך כאן לכאורה אפ"ל דהוי שבועת אונסים ונודרין ונשבעין למוכסין ע' נדרים ויו"ד סי' רל"ב. אך באמת בכאן ל"ש ביטול בלב אם נשבע על זהב שהוא אבן וכדומה ואפילו במקום ששייך ביטול בלב מכל מקום כיון בשעה שיצאה שבועה מפיו הוא בשקר ל"מ ועש"ך יו"ד סי' רל"ב סי"ד סקל"א סובר דאף בכה"ג נשבעים לאונסים ועיין בדגמ"ר שם אבל היכא דל"ש ביטול בלב ודאי יבזבז כל ממונו ובדין זה דשבועת שוא באונס ממון יבואר אי"ה פרשת קדושים בלאו דשבועת שקר ושאר הרבה דיני שבועות. ואם נשבע לבטל מצוה דרבנן כגון שלא להדליק נר חנוכה או שלא לקרות המגלה ע' יו"ד סי' רל"ט ס"ו דפסק המחבר דהשבועה חל ואם נשבע לעבור על מצוה דרבנן בקום ועשה פ' שם המחבר דלא חל השבוע' וא"כ לפ"ז לוקין משום שבועת שוא ועש"ך פלפל בזה הדין ועמש"ל פרשת קדושים ומטות דיני נדרים ושאלה ושבועות והתרה:

סעיף ב

ויבא עשה וידל"ת כו'. ע' בסוף הספר בהגהת מ"ל תמה ע"ז מש"ס דיבמות כיון דאיתא בשאלה דוד' עשה לל"ת ועשה ומביא ד' הר"מ בנזירות דכ' שם הטעם דגלוח מצורע דוחה נזירות ועיין בשער המלך בנדרים מפלפל בדברי הרהמ"ח וגם מה שיש לפלפל בענין מצות לאו להנות ניתנו וגזירה כזית ראשון אטו כזית שני הכל יבואר לקמן בקדושים ומטות וכעת אין הזמן מסכים לפלפל באריכות. ולענין תשובה על לאו זה עיין ר"מ פי"א מהלכות שבועות אף על פי שלקו אותו אין מתכפר לו כי הוא בכלל חילול ש"ש ובה"ב כתב דענין זה מן החמורות וע"ש בראב"ד ועיין ר"מ פ"א מהלכות תשובה ה"ב כתב ג"כ דהוא מן החמורות אם כן ל"מ תשובה וגם יוה"כ ואפילו יסורים לא מכפר כי הוא ח"ה אינו מתכפר לו רק המיתה ממרקת והדברים צריכין ביאור רחב ויבואר אי"ה לקמן פרשת נשא משס"ד שם מקומו:

מצוה לא

סעיף א

לדבר דברים כו'. ד' אלו מבוארים בר"מ פכ"ט מה' שבת והנה דיני קידוש ארוכים אכן האריכו הראשונים והאחרונים ע"כ לא אכתוב רק איזה הערות. והנה המצוה דוקא בדיבור כמבואר כאן ובר"מ ובפוסקים אבל בהרהור לא יצא אעפ"י דמבואר במס' מגלה דף י"ח דזכור היינו בלב גבי זכירת עמלק רק שם לא תשכח כתיב הרי שכחת הלב אמור וע"כ זכור היינו בפה ע"ש אם כן כאן דכתיב רק זכור אפשר דהיינו בלב אך ע' שו"ת שאג"א סי' י"ג מביא ד' רמב"ן בשם הספרי דזכור גבי שבת הוא בפה דאי בלב כתבה התורה שמור היינו בלב וזכור היינו בפה ע"ש ג"כ מה שפלפל דא"י בהרהור רק בדבור. והנה דעת הרהמ"ח כדעת הר"מ בפכ"ט דגם הבדלה הוא מן התורה ע"ש בהה"מ ויש שיטות סוברים דהבדלה הוא רק דרבנן ע"ש בהה"מ ופוסקים. ודע דהמצוה מן התורה לדבר דברים של כבוד היום כ"א לפי צחות לשונו אבל נוסח הקידוש אינו מן התורה וזה תיקנו אנשי כנה"ג כמבואר בברכות פא"ע דל"ג וגם שיהיה בברכה שם ומלכות אבל מן התורה אומר כ"א לפי מה שרוצה והעיקר שצ"ל מעלת היום וכ"ה בראשונים גבי ברכת המזון שהוא מן התורה ע' בב"י לטוא"ח סי' קפ"ז בשם הרשב"א והרא"ש וגם בשם הרמב"ן דברכת המזון הוא מן התורה אבל המטבע אינה מן התורה ע"ש וה"נ וז"פ וע' שאג"א סי' הנ"ל. אך עתה שתקנו חכמינו זכרונם לברכה הנוסח דהיינו להתחיל בשם ומלכות ולסיים והוא לא עשה כן רק אמר דברים מעצמו למעלת היום אפשר אף מן התורה לא יצא כמ"ש התוס' סוכה גבי לא קיימת מצות סוכה מימיך ובברכות די"ז דכ"מ דתחז"ל במצוה דאוריית' והוא לא עשה כן לא יצא כלל עפמ"ג לאו"ח פתיחה הכוללת ח"ג אות ח' דאם עשה במזיד ל"י כלל ובאונס יצא מן התורה וע"ש שכ' זה ג"כ לענין קידוש שלא על הכוס ועוד נ"מ והבאתי ד' כ"פ בחיבורי ואין כאן מקומו להאריך. וע"ש באות ז' ג"כ ועתו"ס סוטה דל"ב ד"ה קריאת שמע ותפלה כתבו דקידוש נאמר בכל לשון אפילו אינו מבין הלשון וע"ש בש"א כ' טעם לדבריהם והר"מ והרהמ"ח אין מביאין זה בקד"ה ועיין מגן אברהם סי' ס"ב וסי' קצ"ב ודברים אלו לענין באיזה לשון מפוזרים במקומות רבים וצריך חיבור מיוחד לפלפל בכל מצוה התלוי בדיבור וגם אם יש חילוק בין אומר בעצמו לשומע מפי אחר ואין כאן מקומו. והנה דעת הר"מ והרהמ"ח כאן והרבה ראשונים דקד"ה הוא ד"ת בדברים אבל על היין או על הפת הוא רק מד"ס והתוס' פע"פ דף ק"ו ספוקי מספקא להו דאפשר הוא מן התורה לקדש על הכוס רק הטעימה הוא רק מדרבנן וע' נזיר דף ד' גבי יזיר מיין מצוה מאי נינהו קידושא ואבדלתא

מושבע מה"ס הוא וע"ש במפרש דעתו ג"כ דקידוש על הכוס הוא מן התורה והתוס' לא כתבו כן והד' עתיקין עאו"ח ה' קידוש סי' רע"א בט"ז ומג"א ובתשובת ש"א ה' שבת הכריע ג"כ כדעה זו דעל הכוס אינו רק דרבנן וכבר האריכו בזה ואין כאן מקומו.

והנה מבואר בפסחים דקי"ז ע"ב אמר ראב"י צריך להזכיר יציאת מצרים בקד"ה כתיב הכא למען תזכור את יום וכו' וכתיב הכא זכור את יום וכו' ואין חולק על מימרא זו ופשוט דהוא מן התורה ובלא הזכיר יציאת מצרים לא יצא כלל כיון דנלמד מגז"ש וגז"ש הוי כגופי תורה אפילו לענין עונש כמבואר בש"ס דכמה גופי תורה נלמד בגז"ש והרי"ף והרא"ש הביאו מימרא זו שם והר"מ כאן אינו מביא מימרא זו מפורש אך סמך עצמו במה שמביא נוסח הקידוש ומוזכר שם יצ"מ. ועל הרהמ"ח צ"ע דאינו מביא זה הדין דז"פ דבאיזה נוסח שאומר מעלת היום צריך להזכיר יציאת מצרים כי כן המצוה מן התורה ועפי"ז אני תמה מאוד על האחרונים עמג"א סי' רע"א סק"א שכתב דבתפלת שבת יוצא ידי קידוש כי על היין הוא רק מד"ס וע"ש בדגמ"ר מפלפל לענין אם נשים מוציאין אנשים או אפילו להיפוך רק [אם] האיש התפלל ערבית דאינו חייב אלא דרבנן ובכלל הערבות דעת הרא"ש דנשים אינם בכלל ערבות וע"ש ג"כ לענין קטן בן יג"ש וע"ש בסקמ"ט בט"ז במעשה שקידש על החומץ שכתב דיצא ידי מצוה מן התורה באמירה לחוד בלי יין תמה שם בס' דגמ"ר דחובת דאוריית' כבר יצא בתפלה וכן בס' פמ"ג וכל האחרונים כולם אחזו שער דיוצא בתפלת שבת ידי קד"ה מן התורה לאותן הפוסקים דקידוש על היין הוא רק מדרבנן ע' בדבריהם ולדידי תמוה מאוד כיון דבנוסח התפלה של ליל שבת אין אנו מזכירין יציאת מצרים ודאי א"י מן התורה כלל ומימרא מפורשת הוא בלי חולק דנלמד בגז"ש ע"כ ודאי אם לא הזכיר בקידוש באיזה נוסח שאומר לכבוד היום יציאת מצרים א"י מן התורה כלל ואין אנו יוצאין מן התורה בתפלת שבת כלל ונסתר כל הפלפול של הדגול מרבבה והמג"א וצדקו מאוד ד' הט"ז כיון דאמר נוסח הקידוש שנזכר יציאת מצרים יצא מן התורה אבל בתפלה של שבת ודאי א"י כלל דאין שם זכר ליצ"מ אך ביום טוב שחל להיות בשבת דאנו מתפללין יום טוב ומזכירין שבת ויצ"מ יוצאים מן התורה אבל בכל שבתות השנה נ"ל ברור דא"י בתפלה כיון דליכא זכר ליצ"מ אם כן ל"י אף מה"ת. [והנה נסתפקתי לפי מה דקיימא לן מצות דאוריית' צריכין כוונה ודרבנן א"צ כוונה אם קידש במקום סעודה רק שחיסר הכוונה וא"כ א"י ח"ח מן התורה כיון דלא הי' בכוונה ואח"ז חזר וקידש שלא במקום סעודה כה"ג מאי מי נימא דיצא י"ח דהא המצוה דרבנן כבר יצא בקידוש הראשון אף שלא הי' בכוונה וא"כ יוצא שוב אח"כ קידוש דאורייתא בקידוש השני אף שלא הי' במקום סעודה ה"ז

רק דרבנן והדרבנן כבר יצא או נימא דא"י כלל כה"ג הקידוש דרבנן קודם שיצא י"ח מן התורה וצריך לחזור ולקדש בכוונ' ובמק"ס וכעת לא מצאתי גילוי לדין זה] ומ"ש המג"א מהבדלה דתקנו בתפלה פא"ע ודאי הבדלה כיון דנוסח א' הוא ודאי יוצא בתפלה מצות התורה אבל לענין קידוש ל"י כלל כיון דאינו מזכיר יציאת מצרים ומ"ש המג"א ממה דאמרינן שם כי קידוש אע"ג דמקדש בצלותא וכו' נוכל לומר דמביא לי' ראי' משבת שחל ביום טוב או מיום טוב לחוד דאע"ג דמקדש בתפלה מכל מקום תקנו על הכוס אף קידוש דיום טוב דהוי דרבנן מכל מקום תקנו שני פעמים וכן קידוש שבת שחל ביום טוב והא דפסיקא לי' לענין קידוש דמקדש על הכוס ג"כ ולא בהבדלה ע"ש בס' פ"י הטעם לזה אבל זה נ"ל ברור דא"י בתפלת שבת כלל כיון דליכא הזכרת יציאת מצרים דנלמד מגז"ש ומקום הניחו לי בעזרת השי"ת ולא הרגישו בזה האחרונים.

וגם אפשר אם רוצים להוסיף בנוסח התפלה זכר ליצ"מ מותר להוסיף כמו כ"ד שמוסיפין בתפלה כי הנוסח אינו תורה וגם אינו מאנשי כנה"ג רק עיקר הדברים לזכור שבת כידוע חילוקי המנהגים וד"ז פסיקא לי' לרבא דאע"ג דיצא ידי קידוש בתפלה מכל מקום תקחז"ל אכוס מטעם המבואר שם עפ"י אבל על כל פנים בנוסח דידן שאין אנו מזכירין יציאת מצרים לבי אומר בטח בעה"י דא"י מן התורה כלל וחל עליו מצות התורה ויש כמה נ"מ ע' אחרונים ודג"מ והוא אמת גמור לענ"ד ועיין טור או"ח סימן קפ"ז גבי ברית ותורה כ' ג"כ דל"י בדיעבד כיון דהוי מן התורה וע"ש בב"י דכל הפוסקים סוברים דל"י אם כן מכ"ש כאן דנלמד מגז"ש ודאי לייי"ח כנ"ב. ולכאורה כיון דילפינן מג"ש דצריך הזכרת יציאת מצרים אם כן להסוברים דגם הבדלה דאורייתא דהוי בכלל זכירה למה לא תיקנו להזכיר יציאת מצרים ועל הש"ס דילן ל"ק דאינו מוכרח דהבדלה דאוריי' ע"ש בהה"מ וגם אפילו אם דאורייתא נלמד מפסוק ולהבדיל ע"ש בהה"מ אך להר"מ ולהרהמ"ח דנראה דסוברים כדרשת הספרי אם כן הוי בכלל זכירה ולמה לא נזכר יציאת מצרים וצ"ל מכל מקום עיקר המצוה דזכור בקד"ה ולא ילפינן אלא קידוש ולא הבדלה ומכל מקום קצ"ע. וקידוש ביום סוברים רה"פ דהוי דרבנן אף דנפקא בש"ס דילן מקרא מכל מקום הוא אסמכתא ע"ש בהראב"ד בהשגות ובר"נ וכולם מסכימים שהוא רק דרבנן אך אם לא קידש בליל שבת מקדש והולך כל היום ע"ש בש"ס ור"מ זה ודאי דאורייתי' ע"ש בהשגות הראב"ד מבואר כן וז"פ.

והנה בספק אם קידש או לא קידש ודאי צריך לקדש מספק דסד"א לחומר' וכ"ה בר"מ ופוסקים לענין ברהמ"ז עיין ר"מ סוף פ"ב מהלכות ברכות ואם כן אם לא קידש כל היום והגיע בה"ש צריך לקדש בה"ש כמו מי שלא נטל לולב ביום א' דצריך ליטול בה"ש ער"נ

סוכה ושו"ע ה"נ כאן דסד"א היא וע' פמ"ג בפתיחה בעניני ס' ברכות ולומר דלא יקדש אלא יבדיל דבה"ש מותר להבדיל כמ"ש בסמוך והבדלה ג"כ בכלל זכירה ויוצא בזה ז"א דמ"מ כ"א הוי מצוה בפ"ע רק דנמנה לא' כמו קריאת שמע שחרית וערבית דנמנה לא' לדעת הר"מ ומכל מקום ה"ל שני מצות דזמנו ש"ז לא כזמנו ש"ז ה"נ א"י בהבדלה וצריך לקדש ג"כ כנלע"ד. ומבואר בר"מ כאן דיכול אדם לקדש מבע"י ולהבדיל מבע"י והוא מש"ס דברכות ועס"י רס"ז באו"ח והיינו מפלה"מ ואילך ואפילו קודם תוספת שבת ועיין מגן אברהם בשם המרדכי בשם רבינו טובי' כיון דמדרבנן חייב יוצא אף דאוריית' ובמג"א הקשה ע"ז והר"מ סובר דתוס' בשבת ליכא כלל ע' פ"ה מה' שבת ופ"א מה' ש"ע אך הטעם שלו כתב דזכיר' זו הוא בכניסתו ויציאתו בין קודם לשעה זו כמעט דעתו דהמצו' כ"ה ומ"ש כמעט היינו מפלה"מ ואילך ע"ש ברא"ש וטור וב"י סי' רס"ז דיש סוברים דאינו מקדש ואינו מבדיל עד הלילה ע"ש. ואם הי' קטן בליל שבת שלא הביא ב"ש וביום שבת הביא ב"ש אם לא קידש בליל שבת חייב מן התורה לקדש ביום שבת כי קידוש היום לאו מתורת תשלומין הוא לאמר כיון דל"ח בל"ש כמו ראי' וחגיגה רק המצוה כ"ה כמש"ל אך אם קידש בליל שבת דאז הי' חייב מדרבנן דקטן שהגיע לחינוך חייב מד"ס אם מחויב לקדש ביום מן התורה זה תלוי לדעת המרדכי שהביא המג"א דמפלה"מ אף על פי שהוא מדרבנן מכל מקום פטור מקידוש בשבת כי דרבנן פוטר גם המצוה מן התורה אם כן גם כאן פטור אך המג"א הקשה ע"ז. ולדעת הר"מ שכתבנו אם כן אין הטעם מחמת החיוב דרבנן פוטר רק המצוה הוא כך מן התורה אם כן ל"מ בקטן כי אז הי' חיוב דרבנן ועתה נתחדש עליו חיוב דאוריית' והוי כמו שעשה המצוה בשעת הפטור דאינו פוטר החיוב ער"ה דכ"ח אילימא דכפאו שד כשהוא שוטה וכו' וע"ש בטו"א שפי' כן. אך הר"מ עצמו פ"ה מהק"פ כתב דאם קטן עשה פסח בראשון ונתגדל קודם פ"ש נפטר אף מפ"ש אף דלא הי' בפ"ר חייב מן התורה וע"ש בט"א בקו"א בס' אבני מילואים הקשה כן ועמש"ל בחיבורי וגם לקמן מ' ספירת העומר כ' בזה נראה דעכ"פ חיוב דרבנן פוטר חיוב דאוריית' והענין ארוך ואין כאן מקומו. ופשוט כשהי' שוטה בל"ש דפטור לגמרי ל"מ מה שקידש ואם נתפקח ביום ודאי חייב מן התורה לקדש כי זה נ"ל ברור דהחיוב של קידוש אינו רק בלילה וביום ה"ל תשלומין אלא המצוה על כל היום באיזה שעה מ"ה אם כן מחויב לקדש ביום ע"ש בט"א בקו"א בא"מ כנלענ"ד. שוב נתיישבתי בדבר ואפ"ל דקדוש היום הו"ל רק תשלומין כמו חגיגה דנפקא לן מוחגותם אותו וכו' דעיקר יום ראשון ושבעה תשלומין ע' חגיגה ד"ט ובפסחים מבואר דהיא אבעיא מי שלא קידש בלילה מהו שיקדש כ"ה ופשטינן לי' מהבדלה ע"ש ובדף ק"ו אמרינן זכור וכו'

בכניסתו וע"ש ברש"י ואמרינן אדרבא עיקר קידושא בלילה הוא ומסקינן אין לי אלא בלילה ביום מנין ע"ש ובראב"ד פכ"ט אם כן אפשר דעיקר קידוש בלילה והיום הוא לתשלומין אם כן מי שלא חזי בלילה כגון שוטה או קטן בלילה מן התורה א"צ לקדש ביום כיון דהוא לתשלומין והו"ל כמו חיגר ביום ראשון ונתפשט בשני דפסקינן דפטור. **והנה** לכאור' לפי המבואר בש"ס דפשטינן האבעיא הנ"ל דמי שלא קידש וכו' מבני ר"ח דאמרי דמי שלא הבדיל במ"ש מבדיל והולך כל השבת ה"נ וכו' ובמ"ש מי שהי' פטור מהבדלה היא פלוגתא דר"י והר"מ דר"י פוסק מי שהי' אונן במ"ש אינו מבדיל למחר והרא"ש סובר כר"י דהוי כחיגר ביום ראשון וכו' והר"מ סובר דמבדיל עד ד' בשבת הובא דברים אלו ברא"ש ברכות פ' מי שמתו וכו' ע"כ הפלוגת' לד' ר"י הנ"ל גבי הבדלה תשלומין אם כן אם הוא פטור א"צ להשלים ולדעת הר"מ ל"ה תשלומין אלא תחלת החיוב הוא עד ד' בשבת ועיו"ד סי' שמ"א פסקינן כהר"מ דמבדיל ועט"ז סי' שצ"ו באריכות וכ' ג"כ דעת הר"מ דאין זה תשלומין רק דמתחלה הדין כך דזמן הבדלה נמשך עד ד' בשבת אם כן כיון דד"ז דקידוש נפשט מהבדלה בש"ס דילן אם כן תלוי בשיטות הנ"ל דלר"י כמו דהבדל' אינו [רק] תשלומין והפטור במ"ש נפטר לגמרי ה"נ בקידוש אם הוא פטור בל"ש פטור ביום אבל להר"מ אם כן זמן קידוש נמשך כ"ה כמו הבדלה ולא בתורת תשלומין. ואפ"ל דאף למאן דסובר דהבדלה לאו בתורת תשלומין זה דוקא בהבדלה דרבנן דאפילו למ"ד הבדלה דאוריית' מכל מקום על הכוס דרבנן אם כן הם תקנו עד יום ד' אבל לענין מ"ע דאוריית' אם נאמר הבדל' דאוריית' אני מסופק דאפשר דוקא ביציאתו הוא מ"ע מן התורה אבל אח"ז עבר זמנו ולא מקיים מצות התורה כלל ואף תשלומין ל"ש בהבדלה מן התורה דאין לנו קרא ע"ז דיהי' לו תשלומין וגם האיבעיא דקידוש כגון בקידוש דרבנן דיצא בדברים רק בקידוש על הכוס ע"כ פשיט מהבדלה אבל לענין קידוש של תורה אפ"ל דהוא מתורת תשלומין או דאין לה תשלומין כלל. ומ"ש קידוש ביום מנ"ל ונפקא לן מאת יום היינו קידוש דיום דהוא אסמכת' מדרבנן אם כן צ"ע גם בד"ז דאפשר דקידוש דאוריית' הוא רק בלילה ואם עבר זמנו אין מצוה מן התורה כלל רק דרבנן כמו הבדלה והפירוש בש"ס דקידוש ביום מאת יום היינו קידוש דיממא ע' ברש"י ורשב"ם והשגות הראב"ד ויש לפלפל בזה ישמע חכם וכו' אך על כל פנים כל הלילה הוי זמנה ולא מתורת תשלומין עש"ס אם כן אם נתפקח באמצע הלילה חייב לקדש כמו במצה ע"ש בס' ט"א. מ"ש המג"א על המרדכי איך דרבנן מוציא דאוריית' מ"ש מקטן ע' רמב"ן במגלה כ' דקטן שהגיע לחינוך א"ח מדרבנן רק אביו חייב לחנכו ע"ש בסוגיא דהכל כשרין לקרות המגלה:

והנה במ"ע זו א' מוציא חבירו ועיין בכפ"ת ר"ה וספ"י שם הטעם דאדם מוציא חבירו ויש בזה אריכות ודוקא מחויב מוציא אבל הפטור כגון שוטה וקטן אין מוציאים את אחרים. וכל הברכות אף שיצא מוציא וע' שו"ת שאג"א סי' י"ג ובטו"א ספ"ג דר"ה כתב לדעת הגאונים במצוה דאו' אם יצא אינו מוציא רק בדרבנן אם יצא מוציא ולברר השיטות בזה צריך חיבור מיוחד ויעברו יחלפו מלא רוחב הטוש"ע או"ח. ומצוה זו היא ככל מ"ע לענין כוונה ובפרט שהיא בדיבור ער"ה סוגיא דאבוהו דשמואל וראשונים ואחרונים ולהפוסקים דצריך כוונה איו"ח בתפלה אלא אם כן כיון לצאת י"ח קידוש ולהסוברי' דא"צ כוונה מכל מקום לד' הר"נ בר"ה דהמתעסק לא יצא אף למאן דסובר מצות אצ"כ כיון דמתכוין למצוה אחרת גרע כמ"ש בת מינה מחריב והמתעסק מצוה קעביד אם כן כאן אם לא כיון לצאת בתפלה א"י כלל כיון דמתכוין למצות תפלה א"י דהו"ל מתכוין למצוה אחרת ואף דהיא מצוה דרבנן דתפלה דרבנן לכמה שיטות ובפרט היכא שהתפלל כבר והד' עתיקין מכל מקום נראה דא"י דלא גרע ממתכוין להתלמד כיון דקצת מצוה איכא גרע אם כן אפילו בשבת שחל ביום טוב דהזכיר יציאת מצרים מכל מקום ל"י רק אם כיון לצאת והד' ארוכים בעניני מצ"כ יעוי"ש. ואם א' מודר הנאה מחבירו מותר לקדש לו כמו בשופר דמלל"נ ע' ה' שופר וביצא בתפלה אם כן הקידוש דרבנן ודעת הרז"ה דמצות דרבנן ל"נ ואם א"ל מי שיעשה קידוש עבורו ע' ה' שופר ותלמד לכאן ולכל כיוצא במ"ע. והנה קידוש והבדלה להרהמ"ח והר"מ דהוא דאורייתי' נשים ג"כ חייבות במצוה זו כמ"ש בש"ס ור"מ פי"ב מה' עכו"ם ולהסוברים דהבדלה הוא רק דרבנן יש שיטות דנשים חייבות מדרבנן ויש סוברים דאינם מחויבות ע' באו"ח סי' רצ"ו והנה נשים מוציאים אנשים כיון שהם חייבים אך אם הם יצאו אף על פי שבכל המצות המחויב בדבר אם יצא מוציא אך בנשים חקרו האחרונים ע' פתיחה לפמ"ג ודגמ"ר דאפשר דאינם מוציאים דאינם בכלל ערבות כמ"ש הרא"ש בברכות. וגם קטן אין מוציאם כיון שהוא רק דרבנן והם חייבים מן התורה אך הם אם יצאו ידי תורה אם כן קטן מוציא אף איש כי דרבנן מוציא דרבנן אך לדעת הרמב"ן מגלה קטן אינו מחויב אפילו דרבנן. וקטנה שהגיעה לחינוך אינה חייבת מדרבנן ע' בש"ס דנזיר ומג"א סי' שמ"ג. וטומטום ואנדרוגינוס ומי שח"ע בודאי מוציאין ועאו"ח סי' תרכ"ט דעת הב"י אפילו אם נשים חייבות במקרא מגלה מכל מקום טומטום א"מ אפילו את מינו וכן מי שח"ע וחב"ח אף דצד עבדות ג"כ חייב כיון דהם מורכבים א"מ ע"ש ותלמד לכאן ג"כ (אע"פ שנשים חייבות) ואין כאן מקומו להאריך. ואם תלמוד הטואו"ח תבין וע"ש שהב"י כ' דדעת רש"י הוא כן אף על פי שהנשים מוציאין את האנשים מכל מקום טומטום א"מ אפילו מינו ג"כ

(מי שח"ע וחב"ח) דגרע מנשים. אך ח"ע וחב"ח מוציא לעצמו כיון דגם חלק העבדות חייב ע"ש וצ"ע מאוד על הרב"י שלא הביא דינים אלו כאן לענין קידוש בסי' רע"א דכ' דנשים מוציאין אנשים הו"ל לכתוב דינים אלו דטומטום וח"ע דדברים אלו חידוש ושם גבי מכל מקום דהוא רק דרבנן מביא וכאן הו"ל ג"כ להביא דהוא דאוריי' וצ"ע בדינים אלו ויבוארו אי"ה במק"א. וכל אישי ישראל חייבים במצוה זו גם עבדים חייבים דכל מצות שהנשים חייבים עבדים חייבים חוץ מחרש שוטה וקטן שפטורים מכל מצות שבתורה וחרש המדבר ואינו שומע כיון דא"י להשמיע לאזניו אם הוא חייב ע' בסוגיא דברכות גבי הקורא את שמע ולה"ל וכו' ובמגלה בסוגיא דהכל כשרים וכו' חוץ מחרש שוטה וקטן ועט"ז סי' תרפ"ט מחלק בין חרש שא"ר לבילה וע' שאג"א סי' זיי"ן האריך בפלפול ומסיק דבכל מצות התלוים בדיבור יוצא אף אם לה"ל ואפילו אינו שומע דאר"ל וד"ז צריך אריכות גדול עאו"ח ואחרונים. ולענין לבזבז ממונו הוא ככל מ"ע שבתורה וגם לענין תשובה כן ושאר הדינים של כוס וקידוש במקום סעודה הכל דרבנן ואין דרכי להאריך במה שמבואר בשו"ע והאריכו הראשונים ואחרונים. וסומא אי נימא דסומא פטור מכל המצות עשין אך ל"ת חייב כד' הפמ"ג ועמש"ל בחיבורי אפ"ל דכאן חייב כיון דאיתקש לשמור ובשמירה חייבים אם כן ה"נ בזכירה כמו נשים דהוי זמ"ג מכל מקום מחמת ההיקש חייבים ה"נ אך רה"פ פסקו בלאו הכי דסומא חייב בכל המצות ועמש"ל קצת ואין להאריך. ואלם השומע צריך לשמוע מאחר כי אלם וחרש המדבר חייבים בכל מצות שבתורה רק לענין השמעה לאזניו האריכו בזה ועפמ"ג בפתיחה לאו"ח.

וקידוש והבדלה של יום טוב אי הוא מן התורה או דרבנן הנה הרהמ"ח סתם הדברים והרב המגיד בפ' זה הי"ח כ' וז"ל ודע שאין קידוש ביום טוב דבר תורה ולא כ' הרב המגיד מאין הוציא זה ולכאורה מלשון הר"מ שכ' שכולם איקרו שבתות הי' אפשר דהוא מן התורה כמו שבת ועפמ"ג בפתיחה מביא בשם שמק"ב בביצה דהבדלת יום טוב דאורייתא ומכ"ש קידוש ואינו ת"י כעת. ולענ"ד אפ"ל דתלוי בשיטות שהבאתי לקמן אם שביתת בהמה נוהג ביום טוב דעת כמה ראשונים דא"נ דש"ב גבי שבת כתיב ולא ילפינן יום טוב משבת עמש"ל באריכו' ובטו"א בק"א בא"מ לחגיגה אם כן א"נ למ"ד דלא ילפינן יום טוב משבת האי דכתיב בשבת ה"נ דזכור גבי שבת כתיב לא ילפינן יום טוב והוי רק מדרבנן ולהסוברים ילפינן יום טוב משבת אף דש"ב גבי שבת כתיב מכל מקום י"ט ג"כ בכלל אם כן ה"נ שוה יום טוב לשבת אף מן התורה ועמש"ל בפ' אמור לאו דמלאכת י"ט באורך וכן הבדלת יוה"כ נמי תלוי בזה וכן קידוש בדברים אי נימא דיליף משבת חייב מן התורה לקדש ביוה"כ ג"כ ע' שאג"א ה' יוה"כ לענין ש"ב ומחמר. והנה בש"ס

ערבי פסחי' מבואר דמבדיל עד יום ד' בשבת ועסי' רצ"ט ואמרינן שם כי הא דיתיב ר"ז וכו' גבי גיטין חדא בשבתא וב' וג' מיקרי אחר שבתא וכו' ואני מסופק כי לא ראיתי מבואר הדין אם לא הבדיל במוצאי י"ט אם יש לו תשלומין בודאי לשיטת הסוברים דוקא יום א' מבדיל דהו"ל מ"ש אם כן ה"ה יום אחר י"ט ועס"פ מי שאחזו בגיטין ורא"ש ור"נ שיטות לענין זה וע' אהע"ז סי' קמ"ד וחוה"מ ס"ס מ"ג אם כן אפשר דיו"ט יש לו תשלומין כל שנקרא אחר י"ט לכל מר כדא"ל ע"ש וצ"ע על הפוסקים שלא כ' היאך הדין בי"ט. ודע דז"פ אף אם נאמר דיש לו זמן ארוך כגון ט"ו לר"ח שם דמיקרי אחר י"ט מכל מקום כשהבדיל בשבת בנתיים ודאי יצא ידי הבדלת י"ט ג"כ אך נ"מ אם לא הבדיל בשבת בנתיים או בי"ט האחרון שחל בשבת ולא הבדיל במ"ש דמחמת הבדלת שבת אינו מבדיל ביום ד' וה' ומחמת הבדלת י"ט אפשר דמבדיל עד שבת ואם לא הבדיל גם במ"ש זה יוכל להבדיל עד שבת האחר מחמת הבדלת י"ט וצ"ע. וגם לענין יו"כ עד אימתי נקרא אחר גם לענין גיטין לא נתפרש אם שייך לחג הסוכות או אפשר אין שייך ליוה"כ עד סוכות וגם ר"ה אם שייך ליו"כ ע' בגמרא ותבין. ועיין מגן אברהם סי' רצ"ה דהבדלת שבת יש לה תשלומין עד יום ד' אף כשחל יום טוב בליל ב' או בליל ג' מכל מקום מבדיל בי"ט התשלומין של הבדלת מ"ש ע"ש ומכל מקום נראה דאם לא הבדיל במו"ש וי"ט בליל ב' לבני א"י יותר טוב להמתין עד ליל ג' ויוצא בהבדלה א' ממה שיבדיל בליל [ב] (ג') שהוא י"ט ומכל מקום צ"ע דשיהוי מצוה וכו' ויבדיל בליל ב' אף שהוא י"ט ובליל ג' מבדיל משום י"ט ואין כאן מקומו להאריך וכתבתי רק להזכיר. ולענין נשים ועבדים בקידוש י"ט אי נימא שהוא מן התורה אפשר שהוא שוה לשבת גם לענין נשים שחייבים אך אם נימא שהוא מדרבנן אפשר דאין נשי' חייבות כמו הבדלה לקצת שיטות הסוברי' שהוא מדרבנן ואין נשים חייבות. עסי' רצ"ו ב"י וש"ע וע' רא"ש פע"פ ק"א מביא ד' ר"י שכ' דאף שאין אורחים בבהכ"נ אין הקידוש ברכ' לבטלה כי קידוש במקום סעודה אינו אלא דרבנן ע"כ יוצאין אנשים ידי קידוש דאורייתא בקידוש בהכ"נ וכו' אותם אנשים שא"י לקדש וכו'. לכאורה לדעת המג"א יצאו ידי קידוש דאורייתא בתפלה אך באמת יוצאים אותם האנשים שא"י להתפלל ג"כ. ועיין ברא"ש דחה דר"י דאין משמע כפירושו דנראה דל"ה קידוש כלל שלא במקום סעודה. והד' תמוהים אצלי שלא ראיתי בשום פוסק דל"י ידי קידוש בדברים בלבד ומכ"ש אם יקדש על היין כולם סוברים דיוצא ידי תורה. ומ"ש ראי' מדקאמר בקידוש היכי לא נפקיתו אין זה ראי' דמדרבנן לא נפקי ע"כ צריך לקדש פ"ש כי לד' הפוסקים דעיקר קידוש בדברים מכל מקום תקחז"ל על היין וכן במקום סעודה. עט"ז סי' רע"א גבי נמצא חומץ והובאו ד' אלו ב"י סי' רס"ט וצ"ע על

האחרונים שלא עמדו בד' הרא"ש כי ע' היטב ותראה שהדברי' אינם מובנים כלל וצ"ע. ובעזה"י עוד חזון למועד. וגם לענין כפי' על המ"ע דינו ככל המצות שכופין עד שת"נ רק אם קידש בדברים אך לא על הכוס דינו ככל מצוה דרבנן ועמש"ל בח"ז דיש שיטות אם על מצות דרבנן כופין עד שת"נ עיין כתובות פ' מי שהי' נשוי אך אם כופין בשבת דהוי כמו דין ועונש ואין עונשין בשבת עפמ"ג בפתיחה להה"ש מסתפק בזה ועמש"ל פ' ויקהל בעזה"י:

מצוה לב

סעיף א

שלא וכו' הנה בכלל הזה הן הל"ט מלאכות חוץ תולדות השייכים לכל אב ויבוארו לקמן בקונטרס מוסך השבת וחייב על זדונו כרת ואם הי' התראה נסקל ושוגג חייב חטאת ובספק אשם תלוי. ע' כריתות ור"מ הלכות שגגות. והנה מד' הר"מ ה' שבת פ"ז וכן מד' הרהמ"ח נראה דעל כל הל"ט מלאכות חייבין סקילה דלא כאיסי בן יהודה שבת וא"ו ובכ"מ דסובר דמלאכ' א' יש בין המלאכות דא"ח סקילה ואנן לא ידעינן איזה מלאכה רק קצת יש דלא מספקינן כגון הוצאה ע"ש ובפ' הזורק ועתו"ס שם דאיסי מודה דחייב כרת וחטאת על כל המלאכות רק סקילה איכא חד דלא מחייב והר"מ והרהמ"ח נראה דפוסקי' דלא כאיסי אלא חייב סקילה על כל המלאכות אף דהברייתא בשבת מסייע לו לאיסי וגם בפ' הזורק גבי מקושש מאי שהי' נראה דסברי כאיסי עפמ"ג פתיח' להה"ש נראה שעמד בזה וכתב טעם הר"מ ממ"ש בסנהדרין דהמחלל שבת בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת חייב סקילה הוא דלא כאיסי דלאיסי א"ח סקילה על א' אעפ"י שזדונו כרת ואף שהתוס' עמדו בזה ותי' הר"מ לא ניחא ליה בתי' זה ע"כ דחה להא דאיסי ע"ש. והנה כל הל"ט מלאכות הן בכלל לאו זה דל"ת כל מלאכה ואם עשה א' ממלאכות אלו לפמש"ל כ"פ בשם רש"י שבועות ד"כ דצריך להתרות בו ממקרא של הלאו אם כן ה"נ צריך להתרות בו דעובר על הלאו דל"ת מלאכה אבל להתרות בו משום איזה מלאכה מהל"ט הוא עובר נראה דס"ל דא"צ משום איזה מלאכה דב"כ וב"כ איזה מלאכה שעושה עובר משום ל"ת מלאכה. אך לכאורה בשבת קל"ח מבואר שומר משום מאי מתרינן ביה ר"א משום בורר ר"ז אומר משום מרקד נראה דצריך להתרות בו ג"כ משום איזה מלאכה שהוא עושה דאל"ה מאי פליגי נימא דמתרינן משום לאו דמלאכה. אך ע' תוס' שם ק"ג ע"ב ד"ה משום זורע כ' שם דוקא אם מתרינן בו משום מלאכה אחרת פטור דל"ה התראה כיון דמתרהו משום דבר שא"ד לו סבור שהוא מלעיג בו ופטור אבל אם

התרה בו סתם אל תשמר חייב עכ"ל. אם כן מבואר להדיא בדבריהם דוקא משום אחרת דסבור שמלעיג בו אבל אם מתרה בסתם משום לאו דמלאכה חייב אף דהתוס' כ' דאם התרו בו אל תשמר חייב נראה דעכ"פ צריך להזכיר לו המלאכה נראה דלאו דוקא אלא אפילו אם התרו בו סתם דזהו מלאכ' ואתה עובר על הלאו סגי כיון דאינו מלעיג בו מן התורה לא יהיה התראה ודוקא אם א"ל משום אחרת הוא סבור שמלעיג עליו. אך התוס' ב"ק ד"ב ד"ה לר"א כתבו ג"כ בתחלה כמ"ש בפכ"ג דוקא אם התרו משום מלאכה אחרת נראה כמלעיג וכו'. אך כתבו עוד תי' דזה דמשני הש"ס הך דהוי במשכן וצריך להתרות התולד' בשם האב וכן כתב פ' הזורק אם כן משמע דצריך להתרות משום איזה מלאכה וכן התולדה בשם האב ואם התרו בו סתם דהוא מלאכה ואסור בשבת לא מהני ואפילו התרו משום התולדה ל"מ וצ"ע בזה. וער"מ פי"ב מה' סנהדרין כתב דהתראה הוא להתרות בו שהוא עבירה ושחייבים עליו מיתת ב"ד או מלקות ולא כתב אפילו התראה מאיזה לאו. אך אפילו לדעת רש"י מדוע לא יהני אם מתרים אפילו על תולדה סתם שהוא עבירה ועובר על לאו דלא תעשה מלאכה וחייבים עליו מב"ד למה צריך לפרט שם האב אך בהתרו משום מלאכה אחרת ודאי א"ח דהוי כמלעיג אבל בהתרו בו סתם צ"ע וכן מד' הר"מ פ"ז שכתב מה הפרש יש בין האבות ובין התולדות אין ביניהם הפרש אלא לענין קרבן וכו' ולא כתב ג"כ דתולדה צריך להתרות משום האב נראה דא"צ להתרות בשם האב ע"כ נראה דא"צ להתרות משום התולדה ג"כ רק סתם זה שאתה עושה הוא מלאכה וחייבים עליו ועוברי' משום לאו דל"ת כל מלאכה וצ"ע רחב בענין זה. וערש"י שבת דקנ"ח מבואר ג"כ בדבריו דאם התרו בו משום מלאכה אחרת לאו התראה הוא אבל אם התרו בו סתם מסתבר דהוי התראה ועיין במ"ק ד"ב ע"ב גבי מנכש ומשקה מים לזרעי' משום מאי מתרינן בי' ר"א משום חורש ור"י אמר משום זורע והנה להתו' פכ"ג ג"כ הפשט דאי אתרו בו משום מלאכה אחרת אינה התראה כמו הפשט בשבת קל"ח גבי שומר משום מאי מתרינן וכו' ובתוד"ה משום מאי כתבו וז"ל דאין אדם לוקה ולא נהרג אלא בהתראה שמתרין בו לא תעשׂ' הך איסור' כדמפקינן בסנהדרין ד"מ דצריך לפרש שם האיסור בהדיא עכ"ל ואיני מבין דאם מתרינן בו שזה חילול שבת ואסור משום שבת למה ל"ה מפרש האיסור דזה הוא האיסור דאסור לעשו' מלאכה בשבת ולמה אינו די בהתראה כזו ומ"ש תוס' מסנהדרין ד"מ ע"ש דאינה הוכחה כלל לזה רק אם מתרין בו דזה אסור וחייבים עליו די ובפרט אם הוא מזכיר לו בפירוש הלאו וכל המלאכות בשבת הם מלאו הזה למה לא יתחייב וגם צ"ע שלא כתבו ג"כ כמו בשבת פ' כלל גדול וב"ק דהפשט דאם התרו בו משום אחרת אין זה התראה ולא הביאו דבריהם כלל וצ"ע. ונראה

פשוט לפמ"ש בשם רש"י דצריך להתרות בו מאיזה לאו אם עבר על מלאכת הבערה בשבת בין אם התרו בו משום לאו דמלאכה או משום לאו דלא תבערו אש וכו' ג"כ חייב דמוזהר מזה מחמת הלאו הזה ג"כ [ל"מ] לפ"מ דפסקינן הבערה לחלק יצאה אם כן הזהיר הכתוב בזה הלאו ממלאכת הבערה אלא אפילו לפי מה שמנה הר"מ דהוא לאו שלא לענוש בשבת מכל מקום גוף הבערה נמי בכלל ע' יבמות ד"ז אם כן אם התרו בו משום לאו זה גם כן מהני כנלע"ד פשוט.

והנה בכה"ת אם עובר עבירה כ"פ משם א' כגון אכל חלב או דם כ"פ בהעלם א' א"ח אלא חטאת א' אבל כאן אף שאלו הל"ט מלאכות הם כולם משם א' מלאו דל"ת מלאכה מכל מקום אם עשה הל"ט מלאכות בהעלם א' חייב ל"ט חטאות כאלו הם משני שמות ודוקא בזדון שבת ושגגת מלאכות אבל בשגג' שבת א"ח אלא א' וגם העלם זה וזה גם כן א"ח אלא חטאת אחד וכ"ז ילפינן מקרא בפכ"ג ובכריתות ומבוארים דינים אלו בר"מ פ"ז מהלכות שגגות דהתורה ריבתה כאן דיש חילוק מלאכות לשבת כאילו היו שני שמות אך באב ותולדה דילי' או עוש' מלאכות הרבה מעין מלאכה א' א"ח אלא א' וכן אם עושה מלאכה שנתוסף הרב' מלאכות כגון עושה חבית עיין שבת פ' כלל גדול דחייב חטאות הרבה כמנין המלאכות ע' בה' שבת וה' שגגות. והנה במלאכות הללו יש מהן שא"צ שיעור כגון החורש והמבעיר וכדומה דהוי בכ"ש ויש מהם שצריך שיעור עש"ס ור"מ ה' שבת באריכו' כל דין ובאותן מלאכות שצריכים שיעור אם ח"ש אסור מן התורה ככל האיסורים דעת הח"ץ סי' פ"ו דאינו אסור מן התורה ודוקא באיסורי אכילה ח"ש אסור מן התורה מחמת הריבוי דכל חלב וטעמא דחזי לאצטרופי לחוד ל"מ ע"ש ועפח"י בר"מ במ"ל הביא מפורש מרש"י שגם בשבת אסור ח"ש מן התורה ובמגי' שם מביא ד' הח"ץ ומשיג עליו ועפמ"ג בפתיחה לה' שבת וה"ד עתיקין.

והנה דין זה דחילוק מלאכות נפ"ל מקרא ואי לאו קרא הי' כל הל"ט מלאכות משם א' בכלל מלאכה ול"ה חייב אלא א' כאוכל חלב וחלב וכדומה והנה הלימוד הוא רק על שגגת מלאכות אבל זדון מלאכות ושגגת שבת א"ח אלא א' כי הוי משם א' ולפי זה נ"ל לפ"מ דקיימא לן במעילה ור"מ פ"ב מהמ"א דאם אכל משני מינים מ"א והם נכללים בשם א'. כגון נבלת שור ונבלת חמור וכדומה ואכל מכל א' ח"ש מצטרפין לכשיעור הואיל הם מש"א אבל מב' שמות אין מצטרפין והוי כח"ש כמו חלב ודם וכדומה ע"ש אם כן ה"נ כאן באותן המלאכות הצריכין שיעור כגון קצירה וטחינה וכדומה דשיעורן כגרוגרת ודאי אם הי' בשגגת מלאכה דאם הי' עושה כ"א כשיעור הי' חייב שני חטאות דהוי כב' שמות עתה דקצר כחצי גרוגרת וטחן ג"כ כחצי גרוגרת א"ח כיון דהוי כב'

שמות וא"מ שני ח"ש לשיעור כמבואר שם במעילה ור"מ. אבל אם הי' בשגגת שבת או שהי' מזיד לענין סקילה אם כן אפילו ח"ש ממלאכה זו וח"ש ממלאכה אחרת מצטרפין כיון דכולם הם ש"א אמאי לא יצטרפו והוי בכלל מלאכה דאסרה התור' בכשיעור דהוי עבודה אם כן שני ח"ש מצטרפים ג"כ ועיין שבת ע"א וע"ב וכן ביוה"כ אם נאמר דאין חילוק מלאכות כמבואר ב"ה לקמן מיוה"כ וכן ביום טוב מבוא' להדיא בש"ס דאין חילוק מלאכות ביום טוב אם כן כל המלאכות הוי מש"א כמו נבלת בהמה וחיה וכדומה אם כן מצטרף שני ח"ש מכל מלאכה ועמש"ל היו"ט מרצ"ב להיפוך ע"צ הסברא ועתה נ"ל כמ"ש דמצטרף שני ח"ש דדמי לגמרי לשני מיני נבלות דמצטרפין כיון דהם מש"א ה"נ. ודוקא אם שיעורן שוה כגון קצר וטחן דהוי כגרוגרת ע' עוד כמה מלאכות בר"מ ה"ש אבל אותן שאין שיעורן שוה כגון קוצר ח"ש וכותב ח"ש כגון אות א' ודאי א"מ כמבואר במעילה וביומא דפ"ח דכל שאין שיעורן שוה א"מ אפילו אם הם מש"א אם כן ה"נ והענינים עמוקים. ואפילו במלאכה א' כגון הוצאה אם הוציא שני מינים שוים בשיעורן א"מ לחמור רק לקל ע' פכ"ג ור"מ פח"י מה"ש וכאן בשיעורין חלוקים לגמרי ל"ש צירוף כלל דל"ש קל ע"ש.

והנה כאן מצטרף אפילו לזמן מרובה לא כמו במ"א דבעינן תוך כא"פ דזה אינו רק באיסורי אכילה אבל כאן אם עשה ח"ש מלאכה בתחלת השבת וח"ש בסוף השבת מצטרף וכ"ה בשבת ק"ה דהכותב אות א' שחרית ואות א' בה"ע בשני העלמות ר"ג מחייב דאין ידיעה לח"ש וחכמים פוטרין דיש ידיעה לח"ש ומחלקות לחטאות אבל במזיד כ"ע מודים דמצטרפין או בהעלם בלי ידיעה ע"ע בתוס' וכן ח"ש בשבת זו וח"ש בשבת אחר במזיד ג"כ מצטרף ובשוגג אי הימים מחלקים ע"ש פכ"ג וכ"ה בפתיחה לפמ"ג ה"ש וע"ש שחקר דבהוצאה מבואר פ' המוציא ור"מ פח"י מה"ש דאם הוציא ח"ש ונשרף או הגביה ואח"כ הוציא עוד ח"ש פטור דבעינן בעידן גמר הוצאה יהי' מונח כל השיעור ע"ש אם בשאר מלאכות ג"כ כגון קצר כגרוגרת ונאכל או נשרף וחזר וקצר ח"ג דבגמר הקצירה ל"ה בעולם ח"ש הראשון אם חייב דאפשר דוקא גבי הוצאה הדין כך דמלאכה גרוע הוא ואין לך בו אלא חידושו אבל בשאר מלאכות כגון קצירה וכדומה למה לא יתחייב כיון דעשה מלאכה אף דח"ש הראשון אינו בעין א"ד שבכל המלאכות הדין כן ובכתיבה ודאי אם נמחק אות הראשון קודם שנכתב השני פטור דבעינן כתובות לפנינו אבל בשאר מלאכות מסופק כנ"ל ע"ש ומכל מקום אני לך. ולאו זה נוהג בכל ישראל הן זכרים הן נקבות ובכל אישי ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן דלאו בני מצות נינהו

רק אסור לנו להאכילם כמו כל האסורים ויבואר בסמוך בעזה"י ובעכו"ם אינו לאו זה אדרבא מחויב לעשות מלאכה דעכו"ם ששבת ח"מ:

והנה ראיתי ונתון אל לבי לבאר הל"ט מלאכות אבות חוץ תולדות שחייבים עליהם בשבת סקילה וכרת במזיד ובשוגג חטאת קבוע ועל לא הודע א"ת והעושה הל"ט מלאכות כולם בהעלם א' בשגגת מלאכה חייב ל"ט חטאות וכן אם עושה אב ותולדה של אב אחר חייב שנים וכן שני תולדות של שני אבות חייב שנים עיין ר"מ ה' שגגות כי התולדות כאבות לחייב על התולדות ג"כ אך אם עשה אב ותולדותיו בהעלם א' א"ח אלא א' דהוי כעשה מלאכה א' ב' פעמים בהעלם א' דא"ח אלא א' ויש הרבה מלאכות דהוי מעין מלאכת האב ועדיף יותר מתולדה ג"כ דינו כנ"ל ועל אלו המלאכות אם נתקבצו בעשי' אח"ז מעין הרבה אבות או תולדות מחולקים חייב על עשי' א' הרבה כמנין המלאכו'. ובעזהשי"ת אבאר אחד לאחד כמו שחשבם רבינו הגדול הר"מ פ"ז מה' שבת האבות והתולדו' נחשבים בפרקים הבאים. וביוה"כ ויו"ט אבאר במקומם אי"ה והאבות נחשבים ג"כ במשנה פכ"ג בשבת דף ע"ג והתולדות נתבארו בש"ס הרבה בפי"ז ובפרקי' אחרים ואצרפם כ"א בס"ד וקראתי שם הקונטרס מוסך השבת וזה החלי בעזרת השי"ת:

א) החרישה כ"ה בר"מ פ"ז ובמשנה נחשב הזריעה בראשונה ופרכינן בגמרא מכדי מכרב כרבי ברישא ליתני חורש ברישא והדר זורע ואמרינן תנא בא"י קאי דזרעי ברישא והדר כרבי והנה הר"ם מדבר כפי מנהג רוב העולם דמכרב כרבי ברישא ע"כ חושב החרישה בראשונה וערש"י דע"ג ע"ב ד"ה בא"י כ' קשה הוא ואינו יכול לכסות בלא חרישה ואשמועינן דהא נמי חרישה הוא נראה מד' דודאי בא"י חורשין ג"כ ברישא ככל העולם אך אחר הזריע' חורשין עוד הפעם ואשמועינן המשנה שעל פעם ב' נמי חייב משום חורש וכ"כ הרע"ב כאן במשנה דאם הי' קרקע קשה וחרשו וזרעו ואח"כ חזר וחרשו מחייב אחרישה שני' וכו' אם כן מסידור המשנה מסתעף דין דחרישה שני' אם כן למה לא כ' הר"מ ד"ז דאחרישה שני' נמי חייב וצריך ללמדינו גם דינים הנוהגים בא"י ובפרט דמלמדינו דינים הנוהגים בימי בית השלישי תובב"א ומכ"ש הדינים הנוהגים גם עתה. אך באמת דהמשנה משמיענו זה וכפי המבואר בש"ס דחורש וחופר מלאכה א' דהם לרפויי ארעא אם כן הר"מ שכתב זה דהחורש וחופר כאן וכן בפ"ח כתב המנכש וכו' המשוה חייב משום חורש ופשיטא דחרישה שני' לא גרע מדברים אלו ובודאי חייב דהוא לרפויי ארעא אם כן ממילא משתמע זה והוא דבר פשוט ע"כ לא הוצרך הר"מ לפרש וז"פ. וראיתי ברש"י פסחים מ"ז ע"ב גבי יש חורש חרישה א' ד"ה ושביעית כ' דעובר משום שדך לא תזרע וכו' וחורש תולדה דזורע כגון חורש לכסות הזריעה מבואר

מדבריו דחורש חרישה שני' לכסות הזרע הוי תולדת זורע וכאן בשבת פירש"י דא"י לכסות בלא חרישה ואשמעינן דהא נמי חרישה היא. אך באמת בודאי הוי חרישה אך חרישה כזו לכסות הוי תולדת זורע ג"כ וחייב משום זורע ג"כ אם כן יש חילוק בחרישה ראשונה כ"ז שלא נזרע א"ח רק משום חורש אבל חרישה שני' כדי לכסות אחר שנזרע הוי תולדת זורע ג"כ וחייב משום חרישה ומשום זריעה. אך באמת א"י מי דחקו לרש"י ז"ל לפרש כן משום קושיא דאחרישה א"ח בשביעית הא במכות מבואר דאיירי במחפה דהוי זורע וכ"כ התוס' כאן וכפירש"י ד"ה וכלאים בכרם ומנ"ל לרש"י דחרישה כדי לכסות הו"ל תולדה דזריעה וגם לפ"מ דמסקינן במ"ק דבשביעית א"ח על תולדה אם כן חייב כאן ע"כ משום מחפה דהוי זורע ממש ולא תולדה וצ"ע ד' רש"י ז"ל. אך על כל פנים לדינא סובר רש"י כן דחרישה לכסות הו"ל תולדת זורע וחייב שנים משום חורש ומשום זורע דודאי על חורש ג"כ חייב כמבואר כאן והר"מ סתם ולא כתב רק חרישה ויבואר עוד לקמן במלאכת זורע בע"ה ומבואר בגמרא תנא החורש החופר החורץ כולם מלאכה א' הם וכ"כ הר"מ כאן והיינו שאינן תולדות רק הוו אבות כחרישה כי כל אלו הוי חרישה:

והנה מלאכה זו דחרישה היינו דחורש כדי שיהי' ראוי לזריעה ע' פ' הבונה חרישה כ"ש למאי חזי לביזרא דקרי דכוותא וכו' אבל החורש בצונמא שא"ר לזריעה א"ח משום חורש רק עיקר דמרפי ארעא וראוי לזריעה והמשוה גומות בשדה חייב משום חורש ובבית חייב משום בונה היינו דבבית אינו לזריע' ל"ש חרישה וכ"כ בספ"י ע"ש. אחר כתבי זה מצאתי להגאון מהר"מ בנעט בספר מגן אבות שמביא מה שכתבתי למעלה דבארץ ישראל יש שני חרישות ומבי' בשם הריטב"א דה"א דאחרישה שניה א"ח אפשר כיון דהיא לאחר זריעה או עפר תיחוח ועמד על הר"מ שאינו מביא חידוש זה דחרישה שניה חייב ולפי עניות דעתי כמ"ש דמשמע מהר"מ פ"ח גבי מנכש ומקרסם וממילא משמע ויתבאר עוד לפנינו בס"ד. ואם שייך חרישה בעפר תחוח ע' שבת ל"ח תוד"ה מפני דעת ר"ת שחייב משום חורש אך בעפר תחוח כל כך אם עושה גומא אינה מתקיימת כי דופני הגומא נופלים א"ח ועיין ביצה דף ח' תוספות ופ"י ואין להאריך במה שהאריכו הראשונים והאחרונים. ואם חרש בעציץ שאינו נקוב אם חייב משום חרישה אינו מבואר בש"ס ור"מ רק גבי תולש מבואר שיש חילוק ובעציץ שא"נ פטור אבל כאן ובזריעה אינו מבואר ועיין בס' מג"א נסתפק בזה דכתב דתלוי אם זורע חייב בעציץ שא"נ חייב חורש ג"כ ואם זורע פטור גם החורש פטור ולפני זה בזורע הניח בספק ג"כ דין הזורע אם חייב בעציץ שא"נ. ובספר חיי אדם גבי זריעה הכריע דעל זריעה חייב אף בעציץ

שא"נ וכאן בחרישה לא דיבר מזה וצ"ע ואי"ה עוד יבואר במלאכת הזריעה ודיני עציץ נקוב ושא"נ עיין ר"מ ה' בכורים במ"ל האריך בדינים אלו מאי זה א"נ. והחופר גומא וא"צ אלא לעפרה הו"ל מלאכה שאצל"ג ולהרבה ראשונים דפסקו כר"ש ודאי פטור אך לר"י ור"מ פ"א פוסק כוותי' דמלאכה שאצל"ג חייב מכל מקום מבואר בש"ס כ"פ ור"מ ספ"א דפטור דהו"ל מקלקל ועיין בהה"מ היינו במקום דהוא מקלקל כגון בבית אבל במקום דאינו מקלקל חייב לר"י ע"ש וכ"כ הרמ"ך מובא בכ"מ שם. ואם א"צ לא לגומא ולא לעפרה ע' סי' שי"ד בשו"ע במג"א השיג על הת"ה שדעתו שחייב בכה"ג והשיג עליו עסק"ה. ועבסמג"א פלפל למה הוי מקלקל בצריך לעפרה הא הו"ל כמו חובל וצריך לדם או מבעיר וצריך לאפרו ומבואר לקמן בר"מ דחייב דלא הוי מקלקל ה"נ כיון דצריך לעפרה למה הוי מקלקל ע"ש הפלפול ומחלק. והנה חרישה נקרא אב ומבואר בגמר' כל מלאכה דהוה במשכן הוי אב והי' במשכן חרישה לצורך הסממנים. ולכאורה במדבר היאך הי' חרישה וזריעה הא עפר מדבר אינה מצמחת ע' תוס' פ' כיסוי הדם כ' דבזמן שהיו ישראל במדבר היו זורעין ומצמיח אך יותר נראה דודאי לא היו חורשין אז לצורך סממנים כי הי' מוכן בידם אך הפירוש מלאכ' שהיתה במשכן אותן דברים שהיו נצרכים במשכן כגון לסממנים היו צריכים לחרוש ולזרוע זה הוי במשכן וכ"כ פ"י דף ע"ה וז"ב: **ואלו** הם תולדות לאב חשבם הר"מ פ"ח המנכש בעיקרי האילנות. ומנכש מבואר במשנה דק"ג ולא כ' הר"מ מאי זה מנכש ובפי' המשניות כתב מנכש החופר סביב עיקרי הגפנים והצמחים והחרישה בשוה וכ"פ הרע"ב בפי' א' וכ' דהוא מעין חרישה. וקצ"ע למה חשיב תולדה הא הוי חרישה ממש כמש"ל החופר וכו' מלאכה א' הם ועלח"מ. ובמ"ק ד"ב מבואר אתמר המנכש והמשקה מים לזרעים משום מאי מתרינן בי' רבה אמר משום חורש ר"י א' משום זורע וכו' ובהלכ' שאח"ז מביא הר"מ דין משקה מים לזרעים וכ' דחייב משום זורע היינו כר"י כ"כ הה"מ. והק' הכסף משנה אמאי גבי מנכש כאן פסק כרבה דחייב משום חורש הא פלוגתא אחת היא ואם פוסק כר"י הו"ל לחייב גבי מנכש ג"כ משום זורע ותי' דתרי גווני מנכש יש, כאן מיירי בחופר בעיקרי האילן לכ"ע הוי חורש ובמ"ק מיירי מנכש שעוקר עשבים רעים מתוך טובים וזה סיבה שיצמחו ביותר העשבים הטובים זה הוי זורע לר"י. אך הניח בצ"ע אמאי השמיט הר"מ מנכש דמ"ק ע"ש. והנה מ"ש דמנכש דמ"ק היינו שעוקר עשבים כפירש"י שם במ"ק להדי' ובודאי דבריו ברורים דמנכש דמ"ק אינו כמנכש דכאן דדברי הר"מ הם מבוארים במשנה כאן דק"ג החורש והמנכש מבואר דהוי בכלל חורש והיאך יחלקו האמוראים ור"י סובר משום זורע נגד משנה מפורסמת ע"כ מנכש דמ"ק מין אחר והר"מ העתיק כאן המשנה.

אך זה קשה למה לא הביא הר"מ מנכש דמ"ק ויבואר בסמוך בס"ד. והרע"ב כאן במשנה מביא פי' זה על המשנה ג"כ דמנכש היינו דעוקר וכו' וצ"ע היאך נוכל לפרש כן היאך יחלוק ר"י על משנה שלמה ולמה לא מותבינן תיובתא ממשנה זו לר"י ע"כ כפירוש הר"מ וכפי' שהביא הרע"ב ג"כ דחופר וכו' וער"מ פ"א דכלאים פוסק שם דמנכש בכלאים לוקה והיינו מנכש דמ"ק כמבואר שם בברייתא ופוסק כר"י גבי מנכש דמ"ק. אך כאן קשה דהשמיטו כאן וע"ש בכ"מ שהקשה הא כאן פוסק כרבה משום חורש ולמה יתחייב גבי כלאים וכו' ודבריו תמוהין הא כאן כ' הוא עצמו דמנכש דכאן לכ"ע הוי חורש ואינו מנכש דמ"ק וכבר כתבתי לקמן במצות כלאים ע' בסוגיא ותבין ולשון הר"מ כאן המנכש בעיקרי האילנות נראה כפירושו בפה"מ דחופר בעיקרי אילן. עוד כתב הר"מ והמקרסם עשבים מבואר ג"כ במשנה שם המנכש והמקרסם ורש"י פירש מקרסם קוצץ ענפים יבישים מן האילן לתקנו והר"מ שינה וכתב המקרסם עשבים וע' מ"ק ד"ג מנין שאין מקרסמין פירש"י היינו זומר אלא שקרסום שייך באילנות עכ"ל והיינו בגפנים מיקרי זמירה ובאילן הו"ל קרסום. ולכאורה צ"ע על רש"י כיון דהו"ל כמו זריעה אם כן הו"ל תולדת זורע כמבואר לקמן זומר ובמשנה חושב אותו לחורש. ולומר דחייב גם משום חורש צ"ע ע"כ כ' הר"מ כאן דמקרסם עשבים ואינם רעים מתוך הטובים שיצמחו דזה הוי מנכש דמ"ק דחייב ג"כ משום זורע רק תולש עשבים ליפות הוי חורש ולא מתוך הטובים ועיין ברע"ב שפי' ג"כ מקרסם כפירש"י וכ' התי"ט בשם הר"מ דחייב משום זורע וד' הר"מ בפה"מ כאן לא זכיתי להבינם ואין כאן מקומו להאריך השי"ת יזכני לעמוד על דעתו. והרב המגיד העתיק המשנ' והגמרא ומביא פירש"י דמקרסם קוצץ מן האילן וצ"ע האיך השוה אותם הלא הר"מ כתב בפירוש מקרסם עשבים וצ"ע. עוד כ' הר"מ והמזרד את השריגים כדי ליפות הקרקע ה"ז תולדת חורש וחייב בכ"ש ורש"י פי' פעמים שהם מכחישים האילן וכו' וקוצצין וכו' אם כן הוא סיבה לאילן שיצמיח ויהי' חייב משום זורע וכ"כ התוי"ט דמזרד חייב משום זורע ואפשר דגם כוונת הר"מ כאן ובמקרסם דחייב משום חורש ג"כ ועל זורע חייב כמ"ש אח"ז זומר ולא קשה למה לא כתב שחייב שתים דכיו"ב מצינו בר"מ כ"פ אף על מלאכה דחייב אינו מביא רק מביא בכל מלאכה דזה ממלאכה זו ג"כ וממלאכ' אחרת נשמע מן דינים אחרים שכתב. ע' בהה"מ פי"ב ובר"מ גבי מבשל סממנים אף דחייב שתים לא כתב הר"מ רק א' היינו דהוא בכלל מלאכה זו ג"כ ה"נ אשמועינן דהוי חרישה וזריעה נשמע ממ"ש אח"ז הזומר וכו' דכל דהוא להצמיח חייב משום זורע ומכל מקום קו' הכסף משנה גבי מנכש אינו מתורץ בזה. ומה שמסיים הר"מ כדי ליפות קצ"ע דסתם בדבר דנראה מדבריו דכוונתו

צ"ל ליפות ועש"ס דק"ג מבואר אף דאינו מתכוין ליפות מכל מקום הו"ל פס"ר וחייב רק מיירי באגם או בארעא דחברי' ע"ש וצ"ל דגם כוונת הר"מ כן היכא דשייך יפוי וקיצר בדבריו ובדין בארעא דלאו דילי' דהו"ל פ"ר דלא ניחא לי' והד' עתיקין ומה דעת הר"מ בזה אין כאן מקומו. עוד כתב וכן המשוה את פני השדה שהיה תל והשפילו או מילא הגיא וכן כל המשוה גומות בשדה ה"ז תולדת חורש והוא מהש"ס ומלאכה זו אין לה שיעור וחייבים עליה בכ"ש כ"ה במשנה ור"מ כאן וכל התולדות כמו האב שחייבים בכ"ש ועיין בח"א מביא בשם ירושלמי דהמזבל שדה או מסקל מאבנים חייב ג"כ משום חורש והר"מ לא הביא זה בפירוש והוא בכלל ליפות הקרקע כמ"ש ע"ש:

ב) הזריעה לשון הר"מ פ"ז הזורע זרעים או הנוטע אילנות או המבריך או המרכיב או הזומר כ"א מאב א' הם וענין א' וכו' היינו שאינן תולדות רק נחשבים לאבות והוא מהש"ס דע"ג. והנה מלאכת הזריעה אם זורע במקום שראוי לצמוח וז"פ. וכבר בררנו לקמן היו"ט דעל הזריע' שזרע חייב אף בלא השריש ונקלט כלל כגון שנתקלקל תיכף ע"י איזה סיבה או שתיכף הגביה מן הקרקע חייב על מעשה הזריעה ול"ד לאפילו דקודם שנאפה א"ח כמבואר בש"ס התירו לרדותה קודם שתאפה כדי שלא יבא וכו' דהתם האפיה הוא המלאכה וחייב בשעת אפיה אבל הכא המלאכ' היא הזריע' וחייב תיכף על הזריע'. וגם כ' שם דעל הקליטה חייב בפ"ע אם זרע בשבת ונקלט בו ביום כי קודם השבת מותר לזרוע אף שנקלט בשבת ע' שבת פ"א והדברים ידועים א"צ לפרש רק בזרע בשבת ונקלט בו ביום ומשכחת לה ע"ש חייב על הקליטה ג"כ ואם היה ידיעה בין הזריעה לקליטה ידיעות מחלקות וחייב שני חטאות וא"צ לכפול הדברים וע' תוס' שבת נו"ן ע"ב ד"ה מקצת כ' על הקושיא דזריע' מעלי וכ' דמיירי בלא השריש וכ' היינו דל"ה תולש אבל משום זורע חייב בלא השריש כמש"ל ה' יום טוב ועשו"ע סי' שי"א והד' ברורים כמש"ל. ונ"פ אפילו אם זרע אדעתא להגביה תיכף מן הקרקע ולא יצמח כלל מכל מקום מעשה הזריעה במקום צמיחה אסרה התורה וזה הו"ל מלאכ' אם כן הו"ל כבונה ע"מ לסתור או כותב ע"מ למחוק דודאי חייב על המעשה ה"נ כנ"ב. ותולדות לאב זה מבואר בר"מ פ"ח המשקה מים לצמחים בשבת ה"ז תולדת זורע עכ"ל. ובמ"ק ד"ב ע"ב מבואר המנכש והמשקה מים לזרעים ר"א חייב משום חורש בלבד דלרפויי ארעא וכו' ור"י סובר דחייב משום זורע לבד ואביי אמר לרבה לדידך קשיא ולר"י קשיא למה לא יתחייב משום שניהם משום חורש ומשום זורע כדרב כהנא אם איכא תרתי חייב תרתי דסובר הזומר כו' חייב ב' ואסיק בקושיא ואח"ז מבואר דר"י אקשי' לרבה מבריית' ורבה תי' דכולה ר"ע הוא והגי' שר"ע אומר ע"ש. והנה הרב המגיד כ' דהר"מ

פוסק כר"י היינו משום זורע לחוד וק' כיון דאביי אסיק בקושיא למה לא יתחייב שנים כדר"כ הזומר והר"מ פוסק כר"כ לקמן בה"ז אם כן למה לא חשש לקושיא דאביי אך זה ידוע מכללי הש"ס היכי דאסיק בקושי' ולא בתיובתא לא נסתר הדין כי קושיא יש לה תי' אך ק' על אביי או על סתם גמרא הא תיובתא גדולה הי' דבכ"מ מבואר דהיכי דאיכא תרתי חייב ב' וגם קשה היאך פ' הר"מ כר"י נגד רבה הא רבה ור"י ה' כרבה בר משדה וכו' והרבה סוברים דבכל הש"ס כ"ה ולא בב"ב לחוד והד' עתיקין. שו"ר בנוב"י ת' סי' ל"א עמד בכ"ז שכתבנו והנה מה שפסק לא כרבה יש ליישב בנקל כיון דר"י אותבי' לרבה מברייתא ורבה צריך לדחוק ולהגי' ולר"י הברייתא כפשטא ע"כ פוסק כר"י וער"מ פ"א מה' כלאים אך קשה למה לא יתחייב שתים. ולע"ד נראה ליישב כ"ז דקושיא דאביי לרבה היא באמת תיובתא גדולה אך לר"י הוא קושיא בעלמא והדאמר אביי לרבה לדידך קשיא וכו' כיון דדיבר עמו א"ל בדרך כבוד גם הי' סובר אביי דיתרץ לו איזה תירוץ אבל סתם גמרא דאסיק בקושיא היינו לר"י אבל לרבה הוא תיובתא והיינו לרבה אין שום טעם דלא יתחייב משום זורע ג"כ כיון דמצמיח עי"ז אבל לר"י אינו קשה למה לא הוי חורש דהלא הבאתי במלאכה הקודמת פירש"י פסחים מ"ז ע"ב שכ' דחורש לכסות את הזריעה הו"ל האי חרישה תולדה דזורע ונוכל לומר דחרישה הוא דוקא קודם הזריעה אבל חרישה בזרעים שנזרעו אינו חרישה רק תולדה דזורע אם כן שפיר סובר ר"י דרק משום זורע דגם החרישה זריעה והו"ל משם א' אף די"ל דחייב משום חורש ומוכח מן הגמרא דשבת דתנא בא"י קאי דחייב על החרישה השני' ג"כ ז"א מוכרח כ"כ דאפש' ר"י לא ס"ל כן וקו' הש"ס מכדי מכרב כרבי ברישא אפשר יש לו תירוץ אחר או דסובר דאין קושי' כל כך דהתנא נקט שלא כסדר כמו המכבה והמבעיר עתו"ס שבת אם כן אינו תיובתא רק קושיא אבל לרבה היא קושיא גדול' ע"כ פוסק הר"מ כר"י ולא כרבה כיון דאיתותב ולפי זה ניחא נמי ד' הר"מ שהבאנו לעיל דחושב חרישה וזריעה והקשינו למה לא אשמועינן דאחרישה שני' חייב כמבואר בגמרא ולפמ"ש ניחא דבאמת הר"מ אינו סובר כן כיון דר"י כאן סובר דא"ח משום חרישה ואביי וסתם גמרא אקשי ליה ולא התיבו נ' שדעתם שא"ח משום חרישה ע"כ חושב חרישה ואח"כ זריעה דדוקא על חרישה ראשונה קודם שנזרע חייב משום חרישה ולא על אחר שנזרע ומכל מקום הוא מודה דחרישה שני' הוי תולדה דזורע כי ז"פ כיון שמועיל לצמיחה כנ"ב והד' נכונים הפוך בה וכו'.

עוד כתב הר"מ דהשורה חטים ושעורין וכיוצא בהם במים ה"ז תולדת זורע והרב המגיד הרשים ע"ז זבחים צ"ד ומג"א של"ו תמה ע"ז דאדרבא שם מוכח להיפך דאמרינן התם

ר"א זרק פשתן למים חייב ואמרינן מ"ט אילימא משום דמקדיח (פי' שצומח) אפילו חיטי ושערי נמי אלא משום לש וכ"ה בר"מ ספ"ז הנותן זרע פשתן וכו' חייב משום לש אם כן משמע דא"ח משום זורע ומחלק המג"א בין זמן קצר לזמן ארוך ובפשתן חייב תיכף משום לש ואין מובן החילוק כ"כ. ולענ"ד לפמש"ל ובהיו"ט דהזריעה בקרקע הוי מלאכה אף שלא נקלט ולא צמח כלל וגם הקליטה הו"ל זורע כמ"ש בשביעית דפחות מל' יום קודם שביעית אסור לנטוע דנקלט בשביעית והו"ל זריעה ובשבת לא משכחת לה זריעה וקליטה ביום א' כי על כל פנים צריך ג' ימים ובזורע תוך ג"י לשבת אף שנקלט בשבת א"ח כי קודם שבת מותר לעשות מלאכה אף שנעשה בשבת כידוע אך באופן דמשכחת לה ע"ל היו"ט דיש מינים שנקלטים בו ביום. והנה נהי דאם הי' בהעלם א' א"ח אלא א' דעושה כמה מלאכו' משם א' א"ח אלא א' אבל אם הי' ידיעה בינתיים דידיעות מחלקות חייב ב' חטאות דהו"ל כמו זורע ונודע וחזר וזרע כי הקליטה ה"ל ג"כ זריעה וה"ה הצמיחה ודאי הו"ל זריעה וער"מ פ"ז כ' דהתולדה דומה לאב היינו אף שא"ד לגמרי כמ"ש לפ"ז על כל פנים צריך דמיון גדול לאב. והנה הזריעה דאסרה תורה שהי' אב ובמשכן היו זורעים כדרך כל העולם על הארץ אין שייך לומר הזורע במים הו"ל תולדה כי אין דמיון כלל לקרוא זורע דל"ש זריעה כלל במים אם כן על הזריעה בעצמה במים א"ח כלל ואם זרע במים ולא צמח או שלקחה תיכף מן המים ודאי פטור דל"ש תולדת זורע כלל כי מה ענין מים לאדמה וא"ד האב לתולדה כלל אבל השורה במים עד שצמח חייב על הצמיחה דהצמיחה שפיר הו"ל תולדת צמיחה בדבר הגדל מן הארץ דשם צומח וכאן נמי צומח הוי"ל דמיון אם כן בשורה במים א"ח עד שצמח ובלא צמח על הזריעה עצמה במים א"ח דשם זריעה במים לזריעה על הארץ אין לו דמיון כלל אם כן במים א"ח עד שצמח והו"ל כמו אפיה. והנה בשורה עד שצומח הדבר פשוט דחייב דה"ל תולדה ובזה מיושב ד' הר"מ דבש"ס דא"ר זרק פשתן למים חייב ומקשה אי משום דמצמיח אם כן א"ח עד שמצמיח א"ה חיטי ושערי נמי דפשוט אם מצמיח חייב ומסיק דרבא דאסר פשתן משום לש וחייב תיכף שנתנו במים מחמת לש וא"צ שישהה כלל ובחיטי וכו' צריך שישהה עד שיצמחו והר"מ דכתב השורה ולא כ' עד שיצמיח הי' ז"פ בעיניו ולא הי' צריך לפרש ועיין בח"א נ' דדרך קצת בזה הדרך ועדיין לא הבאתי בכור הבחינה וגם אפשר הצמיחה ל"ה זריעה כמ"ש תוס' בר"ה דכל הזרעים גדלים בשביעית ע"ש ואי"ה אשנה פ"ז:

והנה הזורע בעציץ שא"נ אינו מבואר הדין ובמג"א מסתפק בזה ובח"א דעתו לחייב גם בעציץ שא"נ ומביא פירש"י שבת שכ' דלאו היינו רבותא לענין עציץ שא"נ פי' דאין

זריעה בכך וכ' דכוונתו לענין תלישה אבל לא לענין זריעה ואינו מוכרח וצ"ע. ומבואר בר"מ לקמן ה"ד גבשושית של עפר שעלו בה עשבים אם היתה ע"ג יתידות הניחה על הארץ חייב משום זורע ועיין בשבת דפ"א ע"ב ונראה דאף רש"י מודה בזה אף דלענין תלישה פירש"י שם דהוא מדרבנן דגם ע"ג יתדות יונק מהקרקע ע"ש מכל מקום כאן מודה דעכ"פ יונק יותר וממהר להצמיח הו"ל תולדת זורע כמו משקה מים וכו' וז"ב ע"ל במלאכת קוצר. שוב מצאתי בהג"א פ' המוציא כ' בשם ר"י דגם הניחה ע"ג קרקע א"ח רק מדרבנן ובטלה דעתי מכל מקום צ"ע כי הדברים שכ' נכונים המה. ושיעור מלאכה זו היינו הזריעה כ' הר"מ דהוא בכ"ש וכן התולדות ובפתיחה כוללת לפמ"ג מביא פירש"י במשנה דע"ג שכ' להדיא ושיעורן של אלו כגרוגרת חוץ מחורש מבואר להדיא שדעתו ז"ל דזריעה צריך שיעור כגרוגרת וע"ל ברש"י קודם המשנה ד"ה משכחת אך כאן ד"ה האופה כ' להדיא דצריך שיעור ודעת התוס' כהר"מ דהיא בכ"ש ע' תוס' פסחים מ"ז גבי יש חורש תלם א' ד"ה במוקדשין כ' דל"ת לאו דמעילה דל"ת רק דומיא דחרישה דבכ"ש אם כן קשה מאי מקשה הש"ס במכות על משנה זו דלחשוב זורע ביום טוב הא זורע יש לו שיעור ול"ח אלא דברים שאין להם שיעור ע"כ גם זריעה א"צ שיעור וכן הוכיח בשער המלך לענין זריעה בנחל איתן מקושית הש"ס ולחשוב הזורע בנ"א דאין שיעור וחייב בכ"ש ע"ש ה' רוצח דיני ע"ע ורש"י דס"ל יש שיעור לזריעה לשיטתו מקשה הש"ס שפיר ולחשוב הזורע אף דצריך שיעור דרש"י חושב שם ללאו דמעילה אף דיש שיעור אם כן מקשה שפיר ולחשוב זריעה ע"ש. והנה הוכחת השעה"מ לענין זריעה בנ"א דהוי בכ"ש היינו לשיט' התוס' ע"ש שמביא ד' התוס' אבל לרש"י אכתי הס' של המוצל מאש במקומו אפשר דצריך שיעור. ובעיקר הדבר שנסתפק המוצל מאש כפי שהביאו בשער המלך גבי נ"א דכתיב לא יזרע (מה"ת) אם דומה לשבת דא"צ שיעור היינו לדעת הר"ם או אפשר דצריך שיעור. א"י צד הספק כיון דכתיב לא יזרע מן התורה דצריך שיעור דל"מ כלל בשום מקום דזריעה צריך שיעור כמו מ"א וכדומה ובכלאים ג"כ כתיב לא תזרע ומבואר כ"פ הזורע חטה ושעורה חייב ואין שיעור כלל וכן גבי שמטה ל"מ שיעור. ונ"ל ברור אף לרש"י דסובר זריעה צריכה שיעור היינו גבי שבת דבעינן מלאכת מחשבת וצ"ל המלאכה חשובה אבל בנ"א ובכלאים ובשביעית דכתיב לא יזרע ודאי בכ"ש משמע דל"מ שיעור כנ"ב ובעזה"י יבואר עוד במקומות הללו וגם לפי מסקנת הש"ס ביומא דשיעורין הל"מ וכאן ל"מ כלל ודאי נ"א וכלאים ושמטה בכ"ש בלי שום פקפוק. שו"ר לפמ"ש הר"ם פ"א ממעילה גבי לאו דלא תגוז יראה לי שאינו חייב אלא כשיעור הסיט דלא יהי' חמור זה משבת ע"ש אם כן ה"נ לענין שביעית וכלאים לשיטת רש"י וע"ע

לקמן במצות לא תגוז יעש"ה. והמחפה זרעים בעפר מבואר להדיא במכות גבי כלאים וי"ט דחייב משום זורע והר"מ מביא זה גבי כלאים פ"א מה"כ וכאן ל"ה אבל הדין דין אמת דהוי זורע וז"פ. ונלענ"ד דאף דלרש"י דעל זריעה בעינן שיעור בשבת מכל מקום אם עבר באותה זריעה עוד לאו והוא בכ"ש כגון שזרע בשבת כלאים כיון דחייב על כלאים בכ"ש חייב על שבת דאחשבי' ע' ס' זו כ"פ באחרונים ובזה אפ"ל דגם התוס' ס"ל כרש"י דזריעה צריך שיעור מ"ה מקשה שפיר ונחשב זורע ביום טוב דשם כ"ע סוברים דחייב על כ"ש כיון דחשיב זריעה לענין כלאים בכ"ש ה"נ משום זריעה לענין יום טוב ובזה נדחה נמי הוכחת שעה"מ דאפשר גם בנ"א צריך שיעור אך שם כיון דחייב משום כלאים בכ"ש חייב נמי משום נ"א בכ"ש וק"ל. שוב הערני א' מש"ס שבת ד' צ"א ור"מ פח"י משבת ומ"ל שם ואין להאריך. ואם זרע ח"ש דא"ח לשיטת רש"י אבל אסור מן התורה ככל ח"ש עש"ס דע"ד וכי מותר לאפות פחות מכשיעור ופירש"י דח"ש אסור מן התורה ודעת הח"צ דאינו אסור מן התורה רק במ"א והד' עתיקין. ואם עשה ח"ש שחרית וח"ש בה"ע מצטרף ע' בשבת ור"מ ה' שגגות ובפרי מגדים חקר בקצר ח"ש בב' פעמים אי צריך שיהיה החצי הראשון בעין בשעת קצירת החצי השני ה"נ יש לחקור אם דר"מ הגביה ח"ש הראשון מהקרקע קודם שזרע הח"ש השני אם מצטרף ע"ש:

ג) **הקוצר** לשון הר"מ כאן פ"ז הקוצר תבואה או קטנית או הבוצר ענבים או גודר תמרים כ"א אב מלאכה א' הם שכ"א לעקור דבר מגידולו ולשון הר"מ פ"ח הקוצר כגרוגרת חייב ועיין בהה"מ דקוצר סתמא לאכילה וצריך כגרוגרת דכל שיעור אכילה כגרוגרת כמבואר כ"פ ואם קצר לדברים אחרים יש שיעורין אחרים עיין ר"מ כאן ה"ה אם לבהמה כו' ואם להסקה וכ' כאן דתולש תולדה דקוצר וקוצר היינו בכלי ותולש היינו ביד ומבואר בגמרא דע"ג האי מאן דשדי פיסא לדיקלא ואתר תמרא וכו' אין דרך תלישה בכך ועיין מגן אברהם סי' של"ו דתולש בפיו ג"כ אין דרך תלישה בכך לענין חיוב ומביא פירש"י סוכה ועיין בספר ת"ש והר"מ אינו מביא זה מאן דשדי פיסא וכו' וצרור שעלו בו עשבים כו'. ועשבים שצמחו ע"ג חביות התולש ממנו חייב שזה דרך גדילתו וכן התולש מעציץ נקוב, ומעציץ שא"נ פטור שאין זה דרך גדילתו ודין עציץ שא"נ עמ"ל הלכות ביכורים באריכות ולשון הר"מ וכל העוקר דבר מגידולו חייב וכו' לפיכך צרור וכו' ועשבים שצמחו ע"ג חביות וכו' ואינו מבואר בר"מ להדיא דאין קצירה אלא בגדולי קרקע כמ"ש אח"ז בעימור ובדישה בפירוש ונראה דסובר דבכ"מ שייך עוקר דבר וכו' ול"ד בגד"ק ולכאורה עשבים שצמחו בחביות דמבואר בגמרא דק"ח דג"כ לאו ג"ק ומבואר בש"ס להדיא דחייב ועיין קודם לזה גבי כשות ולהמסקנא דמארעא קרבי ואפשר דמ"מ מארעא קרבי והרשב"א

כאן בסוגיא מביא בשם הרמב"ן דא"ח משום עוקר דבר רק בג"ק וה"ר ויתבאר עוד מזה בס"ד. עכצ"ל דעשבים בדלי הוי ג"ק. על כל פנים נראה דעת הר"מ דבכ"ע שייך עוקר דבר וכו' אף דלאו ג"ק והרשב"א כתב דכן נראה דעת הר"מ פי"א דדוקא בג"ק ואינו מוכרח כאשר יבואר לקמן בס"ד אדרבה נ' דבכ"ע מחייב משום עוקר דבר וכו' לדעת הר"מ. והנה ד' הרשב"א אין מובנים לי מ"ש שכ"מ מד' הר"מ פי"א דהנה הרשב"א כתב על הגמרא שם דאמר שמואל הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב מ"ט כו' מי לא אמר כו' ה"נ הו"ל עוקר דבר וכו' והרשב"א כ' דל"ד הטעם משום עוקר רק משום נט"נ דל"ש עוקר וכו' רק בג"ק וזה אינו ג"ק ופי' ד' הש"ס בדרך דחוק קצת ע"ש וכ' שכ"מ מר"מ פי"א היינו שמביא ד"ז דהושיט וכתב דחייב משום נט"נ ולא כ' משום עוקר כו' וצ"ע ולדידי' מי ניחא ד' הר"מ דאף אם נאמר דאין עוקר כו' רק בג"ק מכל מקום הרי הוא עצמו כ' פרק זה דחולב וכן חובל בבהמה חי' ועוף חייב משום תולדה דדש וכתב הרב המגיד אף דהר"מ בעצמו סובר דאין דישה אלא בג"ק סובר דבהמה הו"ל ג"ק כמ"ש התוס' אם כן בהושיט ידו למה א"ח משום עוקר הא ה"ל ג"ק ואפשר דכוונת הרשב"א דשייך נט"נ וע"ז כ' דכ"נ מד' הר"מ אבל לשון דכ"נ ל"ש דמבואר להדיא שם בר"מ מדמחייב משום נט"נ. ואל יקשה לך ע"ד הר"מ למה לא כתב בפי"א דחייב שתים משום עוקר ג"כ דזה מבואר כ"פ בר"מ דלא כתב חייב שתים כמ"ש הרב המגיד כ"פ ומ"ש הרשב"א דהגוזז יהי' חייב שתים משום עוקר ג"כ והר"מ מביא דינים אלו דגוזז בפ"ט בודאי להר"מ חייב דה"ל ג"ק לפי שיטתו אך ל"ק כמ"ש דכ"פ דרכו של רבינו בזה אבל ז"ב דהר"מ מחייב משום עוקר דה"ל ג"ק וכיון דל"מ מד' הר"מ דאף בג"ק לא כתב אם כן הדרינן דנ' דעת הר"מ אף באינו ג"ק חייב דלא כ' זה כמו גבי עימור ודש. עוד כ' הרשב"א דכ"מ בכורות כ"ה דאמרינן תולש לאו היינו גוזז לענין בכור וכנגדו בי"ט מותר דלית ביה משום עוקר דבר וכו' ודברים אלו של רבותינו הרמב"ן והרשב"א תמוהין מאוד אדרבה מבואר שם דאי תולש לאו היינו גוזז כנגדו בי"ט אסור דהו"ל עוקר. אח"ז מסיק דהו"ל עוקר כלאחר יד אבל בלא לאחר יד מבואר בהיפוך דחייב משום עוקר וכו' בבהמה וע"ש תוד"ה ואת"ל ובסוגיא ותראה שד' רבותינו הנ"ל תמוהים ולא זכיתי להבינם כעת. ולאחר החיפוש מצאתי במהריט"א מביא ד' הרשב"א בשם הרמב"ן ותמה כמו שתמהתי דאדרבה מבואר בסוגיא להיפוך רק מחמת כלאים. ולאח"י פטור אפילו בג"ק ממש כמ"ש האי מאן דשדי פיסא וכו' וכן בכל מלאכת שבת כידוע.

והרש"ל הובא במג"א סימן תצ"ו כתב דבדגים אין חייב משום צידה רק משום עוקר ד' מגידולו משום קוצר ע"ש ודגים אינם ג"ק ע' שבת ע"ה גבי חלזון ובתוס' דע"ג ע"ב

ד"ה המפרק ס"ל גם כן דקוצר שייך אף באין גידולו מן הקרקע וברשב"א מביא בשם ירושלמי כ"ד שהוא מבדילו מחיותו חייב משום קוצר וכ' דלא אתי כש"ס דילן ולפמ"ש אין הוכחה בש"ס אפשר דס"ל כהירושלמי ג"כ בזה אם כן לפי שיטת הירושלמי בכל נט"נ מחייב משום קוצר ג"כ ובגמרא דידן אמרינן שוחט משום מאי חייב ר"א משום צובע וש"א משום נט"נ ול"א שום א' משום קוצר נראה דהש"ס דילן לא ס"ל כהירושלמי בזה ואל יקשה לך לר"מ דס"ל שוחט חייב משום מפרק היינו דישה ולא אמרינן כאן דחייב משום זה ע' בספ"י הטעם דא"ח משום מפרק רק בצריך לדם וסתם שחיטת חולין א"צ לדם כמבואר אי"ה במקומו אבל משום קוצר הו"ל להש"ס לומר ע"כ דהש"ס אינו סובר כהירושלמי בזה דנט"נ יהיה חייב משום קוצר ג"כ. והנה לשיטת הירושלמי דמפסיק דבר מחיותו הוי קוצר ולהר"מ דחייב בחולב וחובל משום דש דהוי ג"ק אם כן השוחט בשבת חייב שלשה חטאות משום נט"נ ומשום קוצר ומשום מפרק אם צריך לדם ועמש"ל בס"ד. ולכאורה בשחיטה להירושלמי דחייב משום קוצר אם כן ביום טוב הותרה קצירה לצורך אם כן היינו שחיטה ושייך מתוך גבי קצירה ושיטת הירו' מלישה ואילך והד' ארוכים אין כאן מקומו עפ"י ביצה סוגיא דמתוך. ובמהריט"א שם מביא בשם ירושלמי דגם חולב חייב משום קוצר ורש"י בשבת דצ"ה מביא זה ודחה דחלב בהדד פקיד ועקור ואינו מחובר ולפי זה החובל בבע"ח דקיימא לן דם חבורי מחבר ע' כתובות ופ' ר"א דמילה אם כן חייב בחובל משום קוצר גם כן ואי"ה יבואר עוד ולשיטת הירושלמי דחובל חייב משום עוקר דבר מגידולו חזרה קושית הש"ס פרא"ד ממהל היכי מהלינן דלמא נפל הוא ותי' הש"ס דאם הוא נפל הו"ל מחתך בשר מכל מקום הו"ל קוצר הדבר מגידולו כי הדם יוצא ולומר כיון דנפל היא ל"ה עוקר דבר וכו' דאינו גדל הדם זה דבר שהשכל ימאן דודאי כ"ז שהוא חי הדם גדל באברים ועמש"ל במלאכת מפרק ומלאכת גוזז עוד קושיא על זה.

כתב עוד הר"מ כל זרע שקצירתו מצמחת אותו ומגדלתו כגון אספסתא וסילקא הקוצרו בשגגה חייב ב' חטאות משום קוצר ומשום נוטע עכ"ל וזה מבואר בגמרא ע"ג ולא כתב הר"מ הקוצרו וצריך לה דאי א"צ לדבר שקוצר הו"ל מלאכה שאצ"ל דהר"מ פ"א פוסק כר"י דמלאכה שאצ"ל חייב עליה ולא כ' קוצר כגרוגרת אפשר סמך אדלעיל דשיעור קצירה כגרוגרת אף דאין צריך כלל לדבר הקוצר וא"ר לאכול כלל אם כן ל"ש שיעור כלל אך פשוט כיון דקצירה הרבה שיעורין יש לאכילה כגרוגרת וכו' לבהמה כמלא פי גדי להסקה וכו' אם כן השיעור הוא למה שצריך ואמרו חכמינו זכרונם לברכה דבר הנצרך עד כמה הוא חשוב לאכילה כו' אם כן בצריך שישבח הגידולים והוי צריך לזריעה

או לנטיעה ה"ל השיעור כדבר הצריך ונוטע וזורע חשוב בכ"ש לשיטת הר"מ אם כן קוצר וצריך לנטיעה חייב בכ"ש על הקצירה ג"כ כמו קוצר לאיזה דבר חייב אם לפי חשיבותו של אותו דבר כי אדעתא דהכי קוצר הכי נמי קוצר אדעתא דזריעה וזריעה חשובה בכל שהו דו"ק והבן כי הוא פשוט וברור וגם לרש"י דסבירא ליה זריעה צריכה שיעור ובודאי הזריעה בעצמה צריך שיעור היינו כגרוגרת דזה הוי מלאכה ולא אמרינן דמשערין לשיגדל והוא שיעור, חדא דלא ידעינן כמה יגדל וגם כיון דזה בעצמה הוי מלאכה צריך בהזריעה עצמה שיעור אבל לענין הקצירה אם קצר מלמעלה מעט ואין כגרוגרת בהקצירה אך למטה מקום שיגדל יש כשיעור חייב אף על הקצירה כיון דהוא אדעתא דנטיעה והנטיעה הוא חשוב כיון דאין שיעור קבוע לקצירה רק כפי מה שצריך וכאן צריך לנטיעה כגרוגרות חייב על הקצירה בפחות כיון דבדבר הנצרך יש בו שיעור חשוב והד' ברורים. עוד כ' הר"מ וכן הזומר וצריך לעצים חייב שתים משום קוצר ומשום נוטע והנה לר"מ דס"ל משאצ"ל חייב למה כתב וצריך לעצים וגבי אספסתא וסילקא לא כ' וצריך מה"ט ולמה כ' כאן וצריך לעצים כבר כ' התוס' דע"ג ד"ה וצריך דאף לר"י מכל מקום אינו חייב רק בצריך לעצים דאם א"צ לעצים לא הוי מלאכה כלל כמו כבשים ודוקא בעצים ולא באספסתא וסילקא כמבואר להדיא עצים וכ"כ בח"א דוקא עצים הדין כך אבל באספסתא חייב בכ"ע ודקדק כמו שדקדקנו מלשון הש"ס דרק גבי עצים מבואר זה ואם א"צ לעצים נהי דא"ח משום קוצר אבל משום נוטע חייב וז"פ ומכל מקום ד"ז דבעצים א"ח רק בצריך לעצים אינו מובן כעת וראיית התוס' אינו מובן ואם יזכני השי"ת לעמוד ע"ז אכתוב וכעת צ"ע ועיין בח"א שהניח בצ"ע דאפשר דרק בקוצר ע"מ להצמיח צריך שיהיה צריך לעצים אבל אם אין כוונתו להצמיח רק לחתוך עצים אפשר אף בא"צ לעצים חייב וה"ר מעירובין ד"ק והא קנתרי קינסי והניח בצ"ע. עוד כ' הר"מ גבשושית שעלו בה עשבים הגבוה מעל הארץ והניחה ע"ג יתדות חייב משום תולש עבהה"מ דשיטת רש"י דא"ח אלא מדרבנן דאכתי הוי מחובר וכ"ד תוס' גיטין ומביאין ראי' מגיטין ל"ז דכותבין פרוזבל בע"נ ע"ג יתדות והר"מ אינו מביא ד"ז גבי פרוזבל פ"ט מה' שמו"י דלשיטתו אזל דסובר כאן דהוי כתלוש כפשטא דגמרא כאן וצ"ע על המחבר ח"מ סי' ס"ז מביא בפשיטות ד"ז דע"נ ע"ג יתדות כותבין פרוזבל והיאך לא הביא דעת הר"מ דאין כותבין דהו"ל כתלוש ולומר מחמת שהוא דבר קל מדרבנן פוסק כרש"י וכתוס' מכל מקום אין דרכו להשמיט דעת הר"מ כידוע וצ"ע ואין כאן מקומו.

עוד כ' הר"מ תאנים שיבשו באיביהם וכן אילן שיבשו פירותיו בו התולש מהם בשבת חייב אף שהם כעקורים לענין טומאה ומקור ד"ז בחולין קכ"ז והנה מימרא זו שמואל

אמרה ומבואר בלשונו תאנים שצמקו באיביהן והנה יש חילוק בין צמקה ליבש כמבואר בחולין ויו"ד סי' ל"ו לענין ריאה אם כן אפ"ל דוקא צמקו דאינו יבש לגמרי אבל יבש לגמרי אפשר הוי גם לענין שבת כתלושים. אך באמת שם מבואר בברייתא יבשו הרי הם כמחוברים ומסקינן הא כדאיתא וכו' היינו לענין שבת הוי כמחוברין מבואר לשון יבשו והיינו אף יבש הוי כמחובר לענין שבת ע"כ כתב הר"מ יבשו וצמקו דאמר שמואל קים להו לבעלי הש"ס דהוי יבשו וכפירש"י בדברי שמואל צמקו שיבשו ע"ש וער"מ פ"ב מהאה"ט כ' הר"מ ג"כ יבשו והראב"ד כ' ואפילו צמקו וכ' הכסף משנה דהר"מ סובר דצמקו היינו יבשו ומביא התוס' ע"ש. והנה הר"מ לא כ' ביבש האילן מה דינו נראה דאין חילוק ובש"ס בחולין אינו נזכר דין דיבש האילן ופ"ב מהל' ט"א מביא הר"מ דאם יבש האילן הרי הפירות כתלושין וכאן לענין שבת אינו מביא ויכול להיות דשם הוי כתלושים ומקבלים טומאה וכאן הוי כמחובר כמו פירות שיבשו כמבואר כאן ודעת הראב"ד כפי מה שהניח המ"ל בדבריו נראה דסובר דגם לענין טומאה הוי ליה כמחובר בנפשח האילן לחוד אם כן מכ"ש בשבת ולדעת הראב"ד שכתב דהר"מ למד דיבש האילן הו"ל כנקצץ אפשר לדעתו דעת הר"מ דאף בשבת פטור דה"ל כאילו נקצץ ואפשר לדקדק מלשון הר"מ פרק ב' מהט"א דגבי תאנים שיבשו כ' מטמא' ט"א (היינו כתלוש לענין טומאה) ובה"ד כתב אילן שנפשח ובו פירות הרי הם כתלושין וכן אם יבש האילן ובו פירות הרי הם כתלושין ושינה לשונו ולא כ' דמטמא ט"א רק הם כתלושין נראה דהוי כתלושין לגמרי אף לענין שבת וגם דכלל דין דיבש האילן עם אילן שנפשח ובאילן שנפשח הוי לענין שבת ג"כ כתלוש כמבואר בחולין שם אך אין דרכו של הר"מ לסתום שנלמד מדיוק וגם למה לא כ' כאן לענין שבת במקומו ע"כ צ"ע בדעת הר"מ מה דעתו בזה. ובש"ס דעירובין ד"ק גבי אין עולין באילן בין יבש כו' והא קנתרי קינסי ופירי ע"ש מבואר להדיא דיבש האילן אינו כמחובר ולא הוי תולש ע"ש בסוגיא והמג"א סי' של"ו סק"א על ד"ז בין ביבש היינו האילן כ' דביבש ל"ש תלישה כ"כ רש"י בעירובין דף ק' וכ"כ בחולין פ"ט אבל דעת הר"מ דביבש שייך תלישה כמ"ש סי"ב וצריך ליישב הש"ס דעירובין והא קא נתרי פירי ולא קאמר שמא יעלה ויתלוש וכו' עכ"ד:

והנה מ"ש בשם רש"י בעירובין כ"ה ברש"י שם אבל מ"ש בשם רש"י חולין פ"ט שם לא מיירי כלל ביבש האילן ע"ש ע' ראב"ד פ"ב מהט"א כ' על הר"מ ד"ז דיבש האילן לא נמצא בשום מקום וכו' ולא בגמרא חולין ומ"ש על הר"מ מסי"ב שכתב דהוי מחובר מסוגיא דעירובין דבריו תמוהים דבסי"ב מעתיק המחבר לשון הר"מ דתאנים שיבשו או פירות כמ"ש הר"מ כאן אבל מיבש האילן לא מיירי כלל והעתיק כמו שהוא במסכת חולין

ואפשר באמת ביבש האילן ס"ל להר"מ דהוי כתלוש ג"כ לענין שבת כמו שדקדקנו מד' הר"מ בהט"א שכ' בד"ז דהוי כתלוש עיין לעיל וד' המג"א צ"ע. גם לדברי הראב"ד לפי מה שהגיה המ"ל דהשיג על הר"מ דלא נמצא דין דיבש האילן ודעתו דהוי כמחוברים אף לענין טומאה אם כן מכל שכן לענין שבת דבריו תמוהים מסוגיא דעירובין דמבואר דיבש האילן הוי תלוש לענין שבת ומכל שכן לענין טומאה ולמה כ' דלא נמצא דבש"ס דעירובין מבואר להדיא דין של הר"מ דיבש האילן הוי כתלוש לענין שבת ומכל שכן לענין טומאה וצריך עיון גדול. והנה רש"י בחולין שם בסוגיא גבי יבשו הם ועוקציהם דפריך הש"ס פשיטא ופי' הוא ז"ל דאף לענין שבת הוי כתלושין וכן פירש קודם לזה בד"ה חייב חטאת ע"ש והוא מבואר בחולין על כן צריך עיון דברי המג"א. ובר"מ לא נזכר זה נראה דבכל ענין חייב משום תולש וראיתי בשבת דף ק"נ ע"ב תוספות ד"ה במחובר וכו' שכתבו גבי קש דאמרינן שם דמשכחת לה במחובר אומר רבי דלא משום תלישה נקט לה דאף על פי שמחובר וכו' כיון שיבש ואינו יונק מן הארץ אין בו איסור תלישה כדמוכח בחולין וכו' דוקא צמקו אבל יבשו הן ועוקציהן אין דינו כמחובר וכו' והנה המעיין בסוגיא מוכח הוכחה זו דבלאו הכי אם הוי כמחובר ל"ש פשיטא לענין ט"א אך הדקדוק מצמקו איני מבין דבברייתא גבי אילן שנפשח וכו' יבש הרי הם מחוברין מבואר הלשון יבשו היינו הם ועוקציהם לדעת התוס' ומכל מקום מבואר דהם כמחובר לענין שבת אך בלא דקדוק זה נראה מדפריך על יבשו הם ועוקציהם פשיטא נראה דהוי כתלוש ביבשו הם ועוקציהם אף לענין שבת דבלאו הכי ל"ש פשיטא ע"ש. עוד כ' התוס' והא דפריך בעירובין ד"ק אאילן יבש והא קא נתרי פירי משמע שיש איסור תלישה ביבש וצ"ע דאדרבה שם משמע דאין איסור תלישה ביבש דאל"ה הל"ל גזירה שמא יעלה ויתלוש כמו שהקשה המג"א על הר"מ דאי חייב בתולש הי' להש"ס לומר שמא יעלה ויתלוש אם כן אדרבא מוכח משם דאין איסור תלישה. עוד כ' תוס' בשם ר' דבעירובין מיירי ביבשו בלא עוקציהם ובאמת שם לא מיירי כלל ביבשו הפירות לחוד רק האילן ע"כ צ"ע ד' התוס' והעיקר להשוות גמרא דחולין דמבואר דהוי מחובר ובעירובין מבואר דהו"ל כתלוש כמ"ש דבחולין מיירי שיבשו הפירות ובעירובין מיירי שיבש האילן וכן דקדקתי מד' הר"מ הט"א ומכל מקום צ"ע על הר"מ שלא כתב דיבש האילן א"ח וגם ד"ז שיבשו הם ועוקציהם מבואר בחולין דהוי כתלוש והר"מ לא הביא זה גם ד' הר"מ הט"א דנראה מדבריו דיבש האילן הוי כמחובר קשה עליו מש"ס דעירובין ואפשר מחלק כסברת התוס' דמיירי ביבשו הם ועוקציהן דאינו מבואר שם כמ"ש ע"ד התוס' וצ"ע בכ"ז. שו"ר בס' ח"א ובס' מחצה"ש פלפלו בזה ואין לי פנאי לעיין בד'. וכתב המג"א

סקי"ד וז"ל ונ"ל דבעשבים יבשים כ"א מודים דכתלושים דמי וכו' נראה דמחלק בין אילן לעשבים וצ"ע הסוגיא דחולין דמביא מירקות ועיין בתוס' שבת שהבאתי לעיל ולא עיינתי כעת ובאתי רק לעורר. והזורע ולא השרישו בקרקע א"ח משום תולש עסי' ש"י. **עוד** כ' הר"מ התולש עולשין המזרד זרדין אם לאכילה שיעור כגרוגרת ואם לבהמה שיעור כמלא פי גדי והוא בשבת ק"ג וע"ש דאם ליפות הקרקע כ"ש היינו משום חרישה וד"ז דליפות מבואר בר"מ כאן ה"א. ושם מבואר אטו כולהו לאו ליפות את הקרקע נינהו ופי' ל"ל שיעור הא מתיפה הקרקע והו"ל פס"ר ולחייב תמיד בכ"ש ומתרץ באגם דל"ש ליפות או דקעביד בארעא דחבריה ע"ש אם כן למה סתם הר"מ כאן ולא פי' באגם או בארעא דחבריה דבשדה דידיה א"צ שיעור דחייב משום חרישה בכ"ש ומצאתי בנוב"י ת' סי' ל"ד שחכם א' הקשה לו ק' זאת וכ' הוא ז"ל דקשה על הש"ס מאי מקשה אטו כולהו וכו' ול"ל שיעור הא משום חרישה חייב בכ"ש הא חרישה וקצירה שני אבות אם כן מבואר שפיר דלאכילה כגרוגרת היינו משום קוצר ופחות מהשיעור א"ח משום קוצר וחייב משום חורש והברייתא אשמועינן דהשיעורים לחייב משום קוצר וכ' דהש"ס מקשה על לשון הברייתא ע"ש והקושיא עצומה ותי' דחוק קצת. והנלע"ד בס"ד כ"ה דהגאון הנ"ל חושב דקושית הש"ס משום חרישה וגם אם ליפות את הקרקע גם כן משום חרישה [וכ"נ ג"כ מהר"מ כמבואר בסמוך] ולא כן עמדי ונקדים לשון הגמרא ת"ר התולש עולשין והמזרד זרדין אם לאכילה כגרוגרת ואם לבהמה כמלא פי גדי אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה אם ליפות את הקרקע כ"ש אטו כולהו לאו ליפות את הקרקע נינהו ופירש"י הרי הקרקע מתיפה מאליו רבה ור"י דאמרי תרווייהו באגם שנו ופירש"י א"צ ליפות אבייי אמר אפילו תימא בשדה וכגון דלא מכוין והא וכו' מודה ר"ש בפ"ר ל"צ דקעביד בארעא דחברי' ופרש"י לא איכפת לו ליפות עכ"ל הגמרא והנה הדינים אם לאכילה וכו' היינו בשעורים הללו מחייב משום קוצר ומיירי כאן במלאכת קוצר דוחק לומר מה דתני ואם ליפות הקרקע בכ"ש היינו משום חורש דע"כ מיירי משום קוצר ועתה סתם חייב בכ"ש נאמר דהוא משום מלאכה אחרת היינו חורש והו"ל להש"ס לפרש או ליפות וכו' חייב משום חורש בכ"ש ול"ש כלל לחלק הפשט בברייתא בדבר שאינו מפורש וגם קושית הגאון הנ"ל קשה מה שמקשה אטו כולהו וכו' הא התנא מיירי וכו' מטעם קצירה וקצירה צריכה שיעור. וז"ל התוס' אם לבהמה כמלא פי הגדי ואם להיסק פי' שא"ר לאכילה דאל"ה מחייב אשיעורא זוטא כדאמר לעיל המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל חייב עכ"ל וקושייתם היינו דשיעורים אלו של קוצר והרבה שיעורים של שבת נלמד מהוצאה כמ"ש הרב המגיד בה' אלו כ"פ והנה גבי הוצאה קבעו חכמינו זכרונם

לברכה דדבר זה זה השיעור וד"ז זה השיעור וכ"פ מבואר פ' המוציא כ"א לפי דבר הנצרך אם הוא חשוב ע"כ ד"ז זה כך חשיבתו וזה כך חשיבתו ה"ה גבי קצירה מבואר כאן אם צריך לאכילה כגרוגרת דבזה המלאכה חשובה ואם לבהמה המלאכה חשובה לפי הנצרך כמלא פי גדי ואם להיסק כ"א לפי שיעור דקים להו לחז"ל דברים אלו והנה מבואר לעיל המוציא תבן כמלא פי פרה דראוי לפרה עצה כמלא פי גמל דעצה ראוי לגמל ואמרינן דאם מוציא תבן בשביל גמל אף דגמל צריך הרבה יותר מכל מקום כיון דראוי לאכילה לפרה גם כן משערינן בשיעורא זוטא וחייב בשיעור פרה ה"נ אם ראוי לאכילה אף דהוא קוצר להסיק ה"ל השיעור חשוב בכדי אכילה דהוי שיעור זוטא ע"כ מיירי דא"ר לאכילה והקשה המהרש"א למה צריך התוס' לה"ר דחייב בשיעורא זוטא מלעיל הרי יכולים להביא מגמרא דכאן דמקשה אטו כולהו לאו ליפות הקרקע וכו' ולחייב בכ"ש אם כן מוכח דחייב בשיעורא זוטא והתי' יבואר בסמוך בס"ד והנה אם הפשט בגמרא אטו וכו' דיתחייב משום חורש דהיא בכ"ש אין התחלה לד' המהרש"א ומה ענין דמחייב בשיעורא זוטא לקושית הש"ס דיתחייב אחרישה וא"צ לפרש בד' פשוטים אלא האמת הברור בפשט הגמרא כ"ה התולש דחייב משום קוצר קבעו חכמים שיעור אם לאכילה חשוב כגרוגרת דהחשיבות כגרוגרת כמו בהוצאה ואם לבהמה השיעור כמלא פי גדי ואם להיסק כו' ואם ליפות הקרקע שיעורו בכ"ש דכך קים להו לחז"ל דזהו החשיבות אם כן אם קוצר ליפות הקרקע חייב בכ"ש משום קוצר ולא מיירי מחרישה כלל רק מפרש שיעורים דקוצר וע"ז מקשה הש"ס דהנה לעיל דף ע"ח דשכיח וכו' עמ"ל פח"י דמברר הדברים והיינו אם דבר א' ראוי לשני דברים וא' יש לו שיעורא זוטא וא' יש לו שיעור גדול ושני הד' שכיחים אזלינן לחומרא ומחייב בשיעורא זוטא בהוצאה אם כן בקוצר נמי אם כן מקשה הש"ס שפיר אטו כולהו לאו ליפות אם כן הקצירה ראוי' לשני דברים לאכילה וליפות או לבהמה וליפות או להיסק וליפות ושניהם שכיחים אם כן איך משכחת השיעורים הנ"ל והו"ל להיות בשיעור' זוטא ולחייב בכ"ש וע"ז מתרץ הש"ס באגם או בארעא דחברי' דלא איכפת ליה ביפוי הקרקע וה"ל ליפות ל"ש ולאכילה שכיח ובשכיח ול"ש אזלינן בתר שכיח אפילו לקולא ע"כ צריך השיעורין הללו לקולא ולא סגי בכ"ש ולפי זה מקשה המהרש"א שפיר דמקושית הגמרא כאן מבואר דבראוי לב' דברים ושניהם שכיחים אזלינן בתר שיעורא זוטא להחמיר ויש להתוס' ראיה מכאן ותי' כמבואר. אך לכאורה זה ניחא לד' המ"ל שם פח"י בריש דבריו דשכיח ושכיח אזלינן בתר שכיח [לחומרא] אפילו אם כיון לשיעור הגדול ע"ש גבי דבש אבל לפמ"ש אח"כ דהא דשכיח ושכיח הולכים להחמיר היינו דוקא בסתם אבל במכוין בפי' לשיעור הגדול

א"ח רק בשיעור הגדול ואזלינן לקולא ואם כן כאן בברייתא מבואר אם לאכילה היינו בפירוש לשיעור הגדול אם כן מאי פריך הש"ס אטו כולהו וכו' נהי דהוי שכיח ושכיח כיון דמכוין בפירוש לשיעור הגדול ע"כ צריך שיעור הגדול אך באמת ד' המ"ל תמוהים דכתב בשכיח ושכיח אזלינן לקולא בכוונתו לגדול ומוציא תבן לגמל דחייב על מלא פי פרה אף דמוציא לגמל דתבן ל"ש לגמל ושכיח לפרה ע"ש אם כן מאי מקשי התוס' כאן אם להיסק וכו' ניזל בתר שיעורא זוטא להחמיר כמו דאמרינן לעיל מוציא תבן לגמל מאי קושיא מנא ידעי התוס' דעולשין וזרדין יותר שכיחים לאכילה אפשר דלאכילה ולהסיק עומדים והוי שניהם שכיחים וכוונתו בפירוש להסיק אזלינן בתר שיעור הגדול היינו להסיק ומאי ראיה ממוציא תבן וכו' דהתם ל"ש לגמל ושכיח לפרה אבל כאן שכיח לשניהם ע"כ בכיון בפי' אזלינן בתר שיעור הגדול ע"כ ד' המ"ל צ"ע. אך אפילו אם נאמר כסברת המשנה למלך מכל מקום פריך הגמרא שפיר על פי דברי מהרש"א ז"ל שהבאנו לעיל שהקשה אמאי אין מביאין התוס' ראיה דמתחייב בשיעורא זוטא מקושית הש"ס כאן אטו כולהו ותי' דמכאן אין ראיה דמלאכת השיעורא זוטא נמי נעשה ממילא שהרי הקרקע נתייפה מאלי' מה שאין כן אם להיסק דשיעורא זוטא כמלא פי גדי לא נעשה ממילא ע"כ הוצרכו לראיה מלעיל אם כן אף לסברת המשנה למלך דאזלינן בתר שיעורא רבה בכוונתו בפירוש דשם לא נעשה השיעורא זוטא ממילא אבל כאן דנעשה השיעורא זוטא ממילא פריך הש"ס שפיר דנלך בתר שיעורא זוטא והבן:

והנה הדברים הללו דכל הסוגיא מיירי מקוצר הם דברים ברורים ואמיתיים ולא מיירי מחרישה כלל ולא מקשה כלל מחרישה וז"ב ואמת בס"ד וגם רש"י לא הזכיר כלל בסוגיא זו חרישה. והנה מה דהש"ס מאריך ולא מכוין פס"ר בארעא דחבריה לד' המ"ל דבמתכוין בפי' לשיעור הגדול אזלינן בתר שיעור הגדול אך בנעשה ממילא אזלינן בתר שיעור הקטן אם כן תי' הש"ס דל"מ רק לגדול ופריך הא הוי פס"ר היינו דנעשה ממילא וה"ל לילך אחר שיעורא זוטא ומתרץ בארעא דחבריה וגם רוצה לתרץ קושיא זו ג"כ דמשטחיות הברייתא נראה דהחיוב אינו אלא משום קוצר דה"ל להברייתא לומר אם לאכילה כגרוגרת וחייב שתים משום חרישה גם כן ועל כל שהו חייב משום חרישה ולמה סותם הברייתא אך בתירוצו מתורץ גם זה דעביד בארע' דחברי'. והנה בקוצר ליפות דחייב בכ"ש על הקצירה הוא דבר פשוט כמו דקים להו לחז"ל דלאכילה כגרוגרת דזה הוי חשוב והנה על חרישה חייב בכ"ש דהוי חשוב כ"ש ע"כ הקוצר ליפות דהיינו דקוצר בשביל חרישה הוי דבר דעושה בשביל דבר חשוב וחייב ולפי זה הפשט במשנה ג"כ כ"ה וז"ל המשנה החורש כ"ש חייב המנכש והמקרסם והמזרד כ"ש חייב ע' ברש"י מקרסם

ומזרד כדי לתקן האילן אם כן כיון דהוי חרישה או זריעה מכל מקום החיוב כ"ש קאי על קוצר גם כן דחייב משום קוצר ואח"ז במשנה מבואר המלקט עצים אם לתקן כ"ש אם להיסק כדי לבשל וכו' ג"כ הפשט אם לתקן חייב על הקצירה גם כן בכ"ש ואם להיסק שאין האילן מתוקן בכך עיין תוס' ד"ה באגם אינו חייב אלא כדי לבשל משום קצירה ואח"ז המלקט עשבים אם לתקן בכ"ש היינו משום קוצר גם כן ואם לבהמה כגון באגם דל"ש תיקון או בארעא דחברי' צריך שיעור כמלא פי גדי. הכלל בקיצור בהרבה פעמים בעינן שיעור אך אם עושה בשביל חרישה או זריעה חייב בכ"ש על הקצירה כמ"ש וא"צ לכפול הדברים. והנה הר"מ כ' כאן בהלכה א' המקרסם עשבים או המזרד זרדים שריגים כדי ליפות הקרקע חייב בכ"ש משום חורש ולפמ"ש ג"כ חייב משום קוצר אך הר"מ לא כ' בשום מקום דחייב שתים כמש"ל רק משמיענו שחייב משום חורש דקאי בחורש רק כאן דקאי בקוצר וכתב התולש עולשין וכו' אם לאכילה וכתב השיעורים הגדולים כגרוגרת וכו' דברים תמוהים דז"א רק בארעא דחברי' או באגם אבל בשדה חייב בכ"ש משום קוצר כמ"ש דזה השיעור בקוצר רק באגם אבל היכי דמיפה חייב על הקצירה בכ"ש ולא משכחת ד"ז דבעינן שיעורים בקצירה רק באגם או בארעא דחברי' גם לא הביא דאם ליפות בכ"ש על הקצירה והדר' קושיתי על הר"ם שכתבתי בתחלה והוא קושית החכם בנוב"י אלא שהחכם לא העמיק שאלה והגאון השיב לו לפ"ד ולא העמיק בסוגיא מהתנצלות שכתב שם וכל הדברים שכתבנו ברורים בס"ד וד' הר"מ צ"ע מאוד:

ד) **המעמר** כ' הר"מ פ"ח המעמר אוכלין אם לאכילה כגרוגרת ואם לבהמה כמלא פי גדי ואם להסקה כדי לבשל ביצה קלה וכו' היינו גרוגרת מביצה וכו' והרב המגיד כתב דלמד זה מדין מנכש וקוצר לעיל ומנכש שכ' הוא אשגרת ל' הוא דלא נזכר זה גבי מנכש רק בקוצר. והנה התוס' דק"ג הבאנו לעיל גבי התולש עולשין וכו' ואם להסקה שא"ר רק להסקה וא"ר לאכילה דאם ראוים לאכילה משערין בשיעורא זוטא וכוונת הר"מ לעיל גבי התולש ג"כ כוונתו כן וכפירש"י בד"ה זרדין למים ראוים וכו' יבשו מעט ע"ש ואיני מבין כוונת הר"מ בתיבה שהוסיף כאן וכ' המעמר אוכלים אם לאכילה וכו' לאיזה ענין כתב תי' אוכלים הו"ל לכתוב סתם המעמר אם לאכילה וכו' ואם לבהמה כו' ואם להסקה כו' דמעמר ל"ד באוכלין ה"ה בעצים וכדומה ומסיים ואין עימור אלא בגד"ק וכל גד"ק בכלל ולאיזה ענין כ' כאן תי' אוכלים וגם משטחיות לשונו שכ' אוכלים נראה אף שהם אוכלים יש חילוק בין לאכילה וכו' ובין לבהמה כפי גדי ולהסקה כדי לבשל ובאמת משערינן בשיעורא זוטא כמ"ש התוס' ואפשר דהר"מ אתי להשמיענו דאין משערין בשיעורא זוטא היכי שהוציא בפירוש לשיעור הגדול כמ"ש המ"ל שהבאתי

לעיל פי"ח בפיסקא המתחלת עוד נ"ל ומכל מקום דחוק קצת וגם הו"ל לכתוב יותר מפורש. ומסתפינא לומר דבר חדש דאפשר דעת הר"מ דמלאכת עימור ל"ש רק באוכלים ולא בעצים ואפשר אפילו במאכל בהמה דסתם אוכלים היינו מאכל אדם ע"כ כ' תיכף בתחלת דין של מלאכה זו תי' אוכלים להורות דעימור ל"ש רק באוכלים אף דבפי' המשנה כ' דבעצים שייך עימור מכל מקום כאן חזר בו וידוע דכ"פ חזר רבינו ממ"ש בפי' למשנה בחיבורו ואף דלא נדע מהיכן יצא זה לרבינו אפשר שמצא באיזה מקום כמבואר כ"פ ותיכף בענין זה בהלכה שאח"ז כתב המקבץ דבילה וכו' ויבואר בסמוך בס"ד והרב המגיד לא הרשים מוצא ד"ז וכיון שלא נסתרו ד' הר"מ מהש"ס לא נוכל לדחות מחמת שאין א"י מוצא הדין כי ראתה עין רבינו יותר מאתנו. ולפע"ד יצא לרבינו ד"ז ממשנה ביצה דל"א ע"א דמבואר שם מביאין עצים וכו' ומן הקרפף אפילו מן המפוזר ותמהו התוס' דהא הוי מעמר והוי אב מלאכה ותי' דל"ש עימור אלא במקום גדילתו כדמוכח פכ"ג וכו' וגם בגמ' שם דל"ג ע"ב מגבב מן החצר כו' תמה שם הר"נ הא הו"ל מעמר וכ' דזה ראי' להר"מ דא"ח משום מעמר רק במקום גדילתו כדמוכח בפכ"ג דנקט האי מאן דכניף מלחא ממלחתא דוקא ממלחתא והר"מ לא כ' ד"ז כמבואר בסמוך דהר"מ סובר אף שלא במקום גידולו חייב ומדקדוק זה לא רצה הר"מ לחדש דין דאפשר דאורחא דמלתא נקט כן הדרך במלח על כן מכאן יצא לו דמעמר אינו רק באוכלין וכתב גם כן בסמוך המקבץ דבילה וכו' אם כן המשנה והש"ס שם מיירי בעצים כמבואר להדיא ל"ש מעמר ומחמת המשנה והברייתא הוכיח חילוק זה דמעמר ל"ש רק באוכלין. הכלל דחילוק זה למקום גדילתו לא נראה דחזינן דאינו מחלק בזה ומחלק חילוק אחר בין אוכלים דבהו שייך מעמר ולא בדברים שאינם אוכל אדם ומכ"ש בעצים ומבואר בשבת דצ"ו ע"ב אר"י א"ש מקושש מעביר ד"א בר"ה הי' במתניתא תנא תולש הי' ראב"י אמר מעמר הוי וז"ל רש"י ד"ה מעמר תלושין וכו' ועמרן כדאמרן האי מאן דכניף מלחא חייב משום מעמר עכ"ל וד' רש"י תמוהין מאי צריך להביא ממאן דכניף וכו' וכי לא ידעינין דמעמר הוי אב מלאכה דמבואר במשנה להדיא בכלל הל"ט מלאכות וה"ל לרש"י לומר כמבואר במשנה לעיל וגם אפילו זה לא הי' צריך רש"י לכתוב כמו דח"א תולש וח"א מעביר ד"א לא פי' רש"י כלל היכן מבואר מלאכות אלו כי הם ידועים ומפורסמים במשנה וכאן על מעמר מביא רש"י ממאן דכניף מלחא וכו' הלא ידוע ומפורסם דהוא בכלל ל"ט מלאכות וצריך עיון גדול בד' רש"י ול"מ בשום ספר שעמד בד' רש"י אלו אבל בעזה"י כוונתי האמת בדבריו. ודרש"י עלה על דעתו דממשנה דביצה מוכח דבעצים ל"ש מעמר ואם כי יש לחלק למקום גידולו כמו שמחלקים התוס' מכל מקום מנ"ל זה דאפשר החילוק בין

אוכלים לעצים ע"כ כתב רש"י כדאמרינן האי מאי דכניף מלחא חייב ואביי פליג מפני שאינו גד"ק אבל זה כולם סוברים דשייך מעמר במלח רק דרבה סובר דגם באינו ג"ק ואביי סובר דוקא ג"ק הא מלח לאו אוכל הוא כמבואר להדיא ברש"י ב"ב ד"כ ע"א ד"ה המלח לא מקבל טומאה דלאו אוכל הוא וכ"כ התוס' שם ד"ה והמלח ע"כ מוכח דמעמר הוא אף באינו אוכל ע"כ סובר ראב"י דמעמר הוי ומפורש בתורה מקושש עצים ואינו אוכל ע"כ מוכיח רש"י דבכ"ע חייב אף דאינו אוכל והמשנה דביצה מתורץ כס' התוס' דאינו מקום גידולו אבל הר"מ ס"ל מראב"י אין ראי' דאפשר מה"ט פליגי עליו הברייתא ור"י א"ש והם סוברים דל"ש עימור בעצים ע"כ סוברים דמקושש הי' תולש או מעביר ומכאן מאן דכניף אין ראי' דאפשר סוברים אלו האמוראים דמלח הוי אוכל עיין ר"מ פי"ג מהט"מ ובפט"ו אין הכרע מד' הר"מ בעצמו מה דעתו אם מלח הוי אוכל ע' נוב"י בשם ת' בנו הגאון בתחלת הספר ואין כאן מקומו על כל פנים אפשר דסוברים דהוי אוכל ובפרט דאביי חדא נקט דאינו אלא בג"ק והי' יכול לומר ג"כ דאינו אלא באוכלים אך זה לא ברור ע"כ חולק ר"מ ממשנה דביצה דא"ח משום מעמר רק באוכלין כנלע"ד ברור דכ"ה דעת הר"מ ועיין בשבת דע"ד ע"ב א"ר האי מאן דעביד חילתא וכו' ופירש"י עימר הקנים חייב משום מעמר הוא לשיטתו דחייב בקנים ג"כ כמש"ל אבל הר"ם מפרש משום בונה עתו"ס וערוך שם דפירשו כן הכלל מפורש יוצא מד' רבינו דאין עימור אלא באוכלין וז"ב. וכתב הר"מ דאין עימור אלא בגד"ק וע' רמ"ך הובא בכ"מ הקשה למה הניח רבא ופסק כאביי והכסף משנה כ' דגרסינן רבה וכ"כ הרב המגיד ועיין מגן אברהם סי' ש"מ כתב שלד' הר"מ המקבץ דבילה ועשה עגולה או שהכניס החבל בתאני' עד שנתקבצו גוף א' ה"ז תולדת מעמר והרב המגיד והכסף משנה לא הראו מוצא ד"ז וכ"כ פכ"א המדבק פירות עד שנעשו גוף א' ה"ז מעמר ונראה מדבריו דמעמר ל"ה קיבוץ נפזרים לבד אלא שמדבקם היינו לפ"ד שנטלו כ"א כמו עומר גם נראה לפי דעת הר"מ לקמן גבי דש דסובר דגם בהמה וכו' מיקרי גד"ק אם כן אם מדבק בשר איזה חתיכות חייב ג"כ ומכ"ש חתיכות לחם ואין סברא לומר דקיבוץ נפזרים הוי מעמר אם כן אסור לקבץ על השלחן חתיכות לחם או בשר לדעתו וזה דבר שאין הדעת סובלתו ולשיטת הראשונים דאין עימור אלא במקום גדילתו ניחא אבל הר"מ דאין סובר כן דלא הזכיר זה וכ"ה להדיא פכ"א דעימור שייך בחצר ע"ש ע"כ נראה דא"ח רק כמו מדבק על כל פנים שינטל כ"א כמו עיגול דבילה ותאנים בחבל ועיין מגן אברהם סי' ש"מ הקשה אמאי א"ח משום בונה כמו מגבן פ"ז ע' מה שמחלק וגם מצד מסברא שייך בונה דגוף א' גבי גבינה יותר מכאן ועיין כסף משנה מביא דהרמ"ך הקשה על הר"מ דאינו מצריך במקום

גדילתו ממס' יום טוב דמעמיד ערימה א"ח בשבת ולא הקשה בסוגיא דביצה דל"א גבי מגבב דמשם הוכיחו התוס' והר"נ ד"ז ונראה דהרמ"ך הי' מסיק בדעתו החילוק שכתבתי דהר"מ סובר דוקא באוכלים ע"כ הקשה רק מסוגיא דביצה גבי העמדת ערימה וגוף קושית הרמ"ך אינה קושיא גדולה על הר"מ דשם די"ג ע"ב העמדת ערימה דעושה כמין כרי לא מיירי שם אפילו בקיבוץ נפזרים רק מניח עומר ע"ג עומר וזה לא הוי מעמר כנ"ב. ובמה שמחולקין מקושש ח"א תולש ח"א מעמר ל"ק להסוברים דבעינן מקום גידולן ובמדבר הי' ארץ מליחה כבר כתבנו בשם התוס' דבעת שהיו ישראל במדבר הי' גדל שם אוכלין וע' תוס' פ' כיסוי הדם עוד תירוץ:

ה) **הדש** שם דע"ג הדש והמנפץ והמנפט כולם מלאכה א' הם ופירש"י המנפץ פשתן בגבעולין והמנפט צ"ג וכו' להכי קרי ניפוט דילי' תולדה דדש ולא קרי לי' תולדת מנפץ דצמר ע"כ וצ"ל דמנפץ הצמר אינו בענין זה כלל והר"מ פ"ט כ' המנפץ את הצמר ואת הפשתן חייב משום מנפץ אך כאן נ' דמנפץ מגבעולין לא הוי מנפץ כלל רק דש ועיין בס' ח"א כ' דחייב כאן משום מנפץ ג"כ וברש"י כאן לא משמע כן וכבר כתבתי דבמידי דבעינן שיעור ח"ש אסור מן התורה כ"ה הסכמות אחרונים דלא כח"צ ואם עשה ח"ש בשחרית וח"ש בה"ע חייב ואם צריך שיהי' ח"ש הראשון קיים בשעה שעושה ח"ש השני' עפמ"ג בפתיחה הכוללת מסתפק בזה אם שוה להוצאה בזה ואני מסופק כאן במעמר דר"מ שדיבק חצי גרוגרת דבילה ואח"ז הפריד אותם וחזר ודיבקם אם חייב כיון דעימר כגרוגרת והו"ל כמו אכילה דאם אכל ח"ז והקיא וחזר ואכל חייב כידוע או אפשר שם על כל פנים הנאת גרון איכא בכזית עיין ר"מ פק"ז מהמ"א אבל גבי שיעורי שבת דהתורה אמרה שיעור דזה הוי דבר חשוב אם כן כיון דאינו כגרוגרת ל"ש חיוב אף דכפל הח"ש שני פעמים וצ"ע וכצד הזה נ"ב דא"ח בכה"ג דכופל ח"ש דא"ד לאכילה דהתם איכא הנאת גרון ע' חולין ספגה"ג ור"מ פט"ו מהמ"א כתב הר"ם הדש כגרוגרת ואין דישה אלא בגדולי קרקע והנה השיעור כגרוגרת ככל שיעורי שבת לאכילה וסתמא לאכילה כמ"ש הר"מ לעיל גבי קוצר ע' בהה"מ ויבואר בסמוך בס"ד. ומאי זה דש לא פי' הר"מ ועיקר שם דש הוא בתבואה ומנפץ ונפט ג"כ דש דכולה מלאכה א' הם כמש"ל וראיתי בערוך ערך דש כ' פי' המפרק מן האוכל פסולת שהיא מחוברת לו ומכין אותו לזרי' או שהוא מפרק מן האוכל דבר שהוא מחובר והכין אותו לאכילה אם כן התולש חיטים וכדומה מן השבלים אף שהשבלים נתלשו מכל מקום הגרעינין מחוברים בשבולת כידוע התולש מהן בדרך דישה חייב משום דש שמפרק האוכל מהפסולת המחובר לו ונראה דאף שהגרעינין עדיין מונחים בלבוש כידוע מחיטין וכדומה מכל מקום כיון דמפרק מפסולת

המחובר היינו מן השבולת הוי דש ובגמרא כאן דע"ג ע"ב אר"פ האי מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי חייב שתים משום תולש ומשום מפרק ר"א אמר אין דרך תלישה בכך ואין דרך פריקה בכך ופירש"י דאין כו' ע"י זריקה אלא ביד או בכלי נראה דאם הי' ביד או בכלי שפיר חייב משום מפרק כיון דפירק מן הפסולת המחובר דהיינו הענפים והר"נ הקשה ע"ז למה לא נקט בוצר ואורה וכדומה אלא דוקא בתמרים חייב תרתי שהן באילן כעין אשכול וכשהאשכול יתלש מעל האילן חייב משום תולש וכשנחבט בקרקע ונפרקים התמרים מן האשכול חייב משום מפרק עכ"ל ואיני מבין אם נתלש האשכול ואח"כ נתפרקו התמרים חייב לדבריו משום מפרק ולמה אם מוציא מן המחובר עדיין והוא תולש התמרה בעצמה מן האשכול דנתפרקו התמרים מן האשכול למה לא יתחייב ולמה יגרע מחובר מתלוש בודאי אם קוצר כל האשכול ועדיין מחוברים אין זה מפרק אבל כשתולש מן האשכול דמפריד מן האשכול למה יגרע מחובר מתלוש ולשון הגמרא או דשדא כו' ואתר תמרי היינו התמרים בלחוד ורש"י פי' דמפרק התמרים מן המכבדות על כל פנים למה א"ח וד' הר"ן אינם מובנים והתוס' שם מביאין בשם רש"י מפרק דמפרק האילן ממשאו וא"נ לר"י וברש"י דידן לא מוזכר בלשון זה וכתבו בשם רבינו שמואל שיש על התמרים קליפה עליונה וכשהוא מכה בתמרים מפרק את הקליפה מן התמרים והוי כמו דש שמפרק התבואה מן השבולת ואי ששם התמרים מכוסה בקליפה והמפרק מן הקליפה דה"ל מפרק מה ענין למפרק תבואה משבולת דשם הוא מחובר לפסולת ואפילו מפרק עם הלבוש מן השבולת ה"ל דש ואין דמיון זל"ז וע' פ"ק דסוכה מכבדות ובהם תמרים פירש"י מכבדות ענפים וכאן פירש"י שמפרק תבואה מן השבלים ואף זה מפרק תמרים מן המכבדות והיינו דומיא דתבואה דשם עוקר מהשבולת וכאן מן הענף שוים הם אבל ד' ר"ש איני מבין וקצ"ע שרש"י פי' כאן מפרק תולדה דדש שמפרק וכו' ולמה הוי תולדה הלא בענין א' הם ולמה לא נקרא אב כמו לעיל הזורע והנוטע מלאכה א' הם עיין ר"מ פ"ז דהם אבות ולא תולדות.

אך איני מבין אם זה הוי מפרק אם כן התולש מן הענפים התלושים חייב חטאת והא בחולין דקכ"ז מבואר אילן שנפשח וכן פירות הרי הם כתלושין ג"כ לענין שבת ע"ש אך זה ל"ק דהם כתלושין וא"ח משום תולש אבל אפשר שחייב משום מפרק אך קשה שבהגהת רמ"א סי' של"ו מביא בשם רבינו ירוחם דאילן שנפשח מותר לתלוש ממנו הפירות והוא מגמ' הנ"ל הא הו"ל מפרק והוי דש לפי' שהבאני לעיל. והנה לכאורה קשה ג"כ לחייב משום בורר אך אפשר דמיירי לאכול מיד ויתבאר במלאכת בורר בס"ד אבל זה קשה דה"ל מפרק ונראה דזה דעת התוס' דלא נראה להם פירש"י דאין סברא

אצלם דזה יהי' מפרק ע"כ כ' בשם הר"ש שיש על התמרים קליפה עליונה וכשהוא מכה בתמרים מפרק את הקליפה מן התמרים והוי כמו דש שמפרק את התבואה מן השבלים והיינו דסברתם דמפרק שייך באוכל המכוסה בפסולת וטמנו בפסולת וכשמפרק האוכל ה"ל מפרק כמ"ש בסמוך בס"ד שכ"נ מד' רש"י כ"פ ומה שמסיים כמו וכו' התבואה מן השבלים היינו כמו שהדרך שחובטין התבואה מהשבלים ויוצאין החטים מן הלבוש שלהם גם כן היינו מהקליפה שלהם כידוע ממנהג העולם וגם זה כן אבל באינו טמון בקליפה בפסולת רק מחובר לפסולת בגלוי אינו מפרק לשיטת התוס' ע"כ אילן שנפשח מותר לתלוש הפירות אך לשיטת רש"י כאן ולפי' הערוך אסור לתלוש וצ"ע על הרמ"א של"ה שיטתם להחמיר בשבת וזה לכ"ע הוי מפרק במפרק אוכל מתוך פסולת הטמון בתוכו כאשר יבואר לקמן בס"ד וצ"ע בסי' שכ"א מבואר דאסור לקלוף שומים ובצלים להניח רק לאכול מיד דאיסורו משום בורר הא הו"ל מפרק ואיך מותר לאכול מיד ואפשר דגם הקליפות הו"ל אוכל והו"ל אוכל מאוכל דל"ש מפרק ויתבאר בסמוך בס"ד ומבואר כאן בגמרא הדש והמנפץ והמנפט כולם מלאכה א' הם היינו שכולן אבות כמ"ש בר"מ פ"ז דהאי לישנא בגמ' היינו דהם אחת וערש"י כ' מנפט תולדה דדש וצ"ע דהא מבואר דמלאכה א' היינו שהוא אב אך ערש"י לעיל גבי זורע נוטע וזומר כולם מלאכה א' הם ופירש"י גם כן דזומר ה"ל תולדה ועמ"מ מביא דיש שיטה אף דמבואר דמלאכה א' הו"ל תולדה וזה דעת רש"י לעיל גבי מפרק ובגמרא דע"ד ולחשוב נמי כותש ופירש"י חטים במכתשת להסיר קליפתן דדמיא לדש דהא נמי מיפרקא מלבוש הוא ובדיבור שאח"ז כ' ומיהו ודאי אב מלאכה הוא ובכלל דש ומבואר דהסרת האוכל מתוך הקליפה הוי דש והוי אב והוא א' עם דש ונראה דמ"מ קצת חילוק הוא דדש התבואה הוא מסיר החטה מעל הקליפה העליונה שנקרא מוץ וכותש הוא מסיר הקליפה של החטה עצמה אבל באמת הם א' שמסיר האוכל מתוך הפסולת שנכסה בו ועי' בדצ"ה רש"י ד"ה מפרק כ' כמו שפורק אוכל ממקום שנתכסה בו והוי תולדת דש וזהו עיקר דש ותולדותיו כי"ב והנה דש מתבואה היינו שמפרק ממקום שנתכסה כמש"ל וגם נתכסה בפסולת כמו דישה של התבואה וכותש בחיטין אבל אוכל שנתכסה באוכל ומפרק זה מתוך זה לא מצינו דנקרא מפרק דהו"ל רק מפריד אוכל מאוכל חוץ משקה מאוכל ויבואר בס"ד בסמוך וכתב רש"י דצ"ה גבי חולב דחייב משום מפרק דהוי תולדת דש וי"א דהוי קוצר ודחה רש"י ד' דהחלב לאו מחובר הוא אלא פקיד ועקור בעטיני הדד וכו' ומבואר בדבריו דמשום דש חייב אף בפקיד ועקור כיון שנתכסה והתוס' כאן ד"ה מפרק כ' פירש"י דהוי תולדה דדש וק' לר"ת דבדצ"ה אמרינן דחולב חייב משום מפרק ואי הוה תולדה דדש הא

רבנן ס' אין דישה אלא בג"ק וכו' והנה א"צ לדייק מכאן דרש"י פי' בהדיא לקמן בדף הנ"ל גבי חולב דחייב משום דש וקשה ק' התוס' וא"צ להוכיח מד' רש"י כאן וכתב הר"מ כאן והמפרק ה"ז תולדת דש כו' הי' חולב את הבהמה חייב משום מפרק דעתו כרש"י דחולב חייב משום דש והרב המגיד הביא ק' התוס' כאן הא אין דישה אלא בג"ק וכ' דבהמה חי' ועוף נקראים ג"ק כמ"ש התוס' וזה דעת הר"מ ורש"י והתוס' כ' דרש"י פוסק כר"י דיש דישה באינו ג"ק אזלי לשיטתם ע' כאן בתוס' אבל אפשר דסובר כהר"מ דבהר"מ אנו מוכרחים לומר דהוי ג"ק דפוסק בפי' כחכמים דכ' אין דישה אלא בג"ק והרי"ף כ' כאן להדיא כד' הר"מ דחולב חייב משום דש וכן הרא"ש כ' כן אם כן חבל נביאים הרי"ף ורש"י ור"מ והרא"ש כולם סוברים כן אך אפשר דסוברים ה' כר"י או כהה"מ דבהמה הוי ג"ק על כל פנים כולם סוברים דבפקיד ועקור שייך גם כן דש דלא יחלקו במציאות דרש"י כ' להדיא דחלב הוי פקיד ועקור והנה בחולב מפורש דצ"ל כגרוגרת וכ"ה בר"ם כאן כיון דהוי תולדת דש ודישה כגרוגרת וחולב מפורש דהוא כגרוגרת:

וכתב עוד הר"מ החובל בבהמה חיה ועוף וצריך לדם כדי שלא יהי' מקלקל חייב ובחובל באדם אף שא"צ לדם חייב דהוי מתקן דנתקררה דעתו וצ"ל בדם ובחלב כגרוגרת והחיוב משום מפרק וכתב הרב המגיד דהר"מ לשיטתו דסובר דבהמה חיה או עוף הוי ג"ק והנה צ"ל דאדם הוי נמי ג"ק שמחייב בחובל באדם ג"כ מטעם זה והר"מ אינו מחייב משום נטילת נשמה דא"צ כגרוגרת דסובר דנט"נ ל"ה רק בהורג לגמרי לא כרש"י ותוס' עלח"מ וק"ל דבריש פ' ש"ש פירש"י דחובל חייב משום נט"נ או משום צובע ולמה לא כ' משום מפרק ג"כ כיון דס"ל דחולב חייב משום מפרק אם כן חובל נמי ואפ"ל כמ"ש תוס' דרש"י פוסק כר"י ולרבנן א"ח דאינו ג"ק אם כן רש"י רוצה לפרש המשנה אף לרבנן ע"כ כותב טעמים אלו גם דבמשנה אינו מבואר שיעור ומטעם מפרק צריך שיעור כגרוגרת אך רש"י פי' שם ג"כ משום צובע וצובע צריך שיעור ע"כ מ"ש תחלה עיקר וגם קשה דפראד"מ אמרינן האי אומנא דלא מיץ סכנתא הוא ומעברינן לי' ואמרי' פשיטא מדקא מחלליגין שבת והיינו דמבואר במשנה דמוצצין בשבת ואמרינן מ"ד דם מפקד פקיד וא"ח משום נט"נ וגם צובע ל"ש בל"ז מכל מקום ה"ל ח"ש מחמת מפרק ומפרק חייב אף במפקיד פקיד כמש"ל ד' רש"י דחלב מפקד פקיד בהדד ומכל מקום חייב משום מפרק אם כן מוכח דסכנה היא אך נ"ל ג"כ דממשנה אין ראי' דאמרינן מפקד פקיד דאתי' כרבנן דל"ש מפרק באינו ג"ק ע"כ אמר האי דלא מיץ ודעת הר"מ מבואר לקמן בס"ד וגם הסוגיא בכתובות ד"ה ע"ב דאבעיא אי דם מפקד פקיד או חבורי מחבר קאי אליבא דרבנן דל"ש מפרק באינו ג"ק אבל אליבא דר"י אף דמפקד פקיד חייב משום מפרק דלדידי' חייב

משום מפרק אף באינו ג"ק וכל הסוגיא שם בפקיד ועקור הכל אליבא דרבנן לדעת רש"י דל"ש משום מפרק גבי אדם אבל אליבא דר"י שייך מפרק וחייב אף במפקד פקיד. עוד קשה לרש"י הא אמרינן במפיס מורסא אם לעשות פה חייב דהו"ל בונה ואם להוציא ממנו ליחה פטור ואמאי פטור הא הו"ל מפרק אף דמבואר בכתובות דליחה ה"ל פקיד ועקור הא חלב הו"ל ג"כ פקיד ועקור כפירש"י דצ"ה אך באמת ל"ק דאוקמינן מימרא זו כר"ש דמלאכה שאצ"ל פטור ע' פ' ש"ש אם כן בליחה בא"צ לליחה פטור מטעם שאצ"ל וחולב א"ח רק בצריך לחלב לר"ש:

ובזה מיושב גם קושיא שהקשיתי לעיל למה לא פירש"י בש"ש גם משום מפרק דנ"מ אף בא"צ לדם וא"ח אליבא דר"ש חייב משום נט"נ וגם בהאי אומנא כו' דהא במשנה דמוצצין ליכא חילול שבת כיון דמפקד פקיד ואינו אלא משום מפרק אם כן מותר למצוץ דא"צ לדם והמשנה אתיא כר"ש דמלאכה שאצ"ל פטור אך הסוגיא דכתובות דאמרינן שם דם מפקד כו' את"ל לדם הוא צריך ושרי חזינין אף דצריך לדם והו"ל צ"ל מכל מקום במפקד פקיד שרי ואין בה משום מפרק עכצ"ל דהסוגיא אזלא אליבא דרבנן דא"ח משום מפרק באינו ג"ק ורש"י דפוסק כר"י ע' בתוס' הטעם. ועתה נביא שיטת הר"מ ונקדים שיטתו א' ס"ל כר"י דמלאכה שאצ"ל חייב ע' פ"א כאן וגם פוסק כרבנן דאין דישה אלא בג"ק וכ' וחולב חייב משום מפרק היינו דסובר דאף רבנן סברי דבהמה חי' ועוף מיקרי ג"ק גם בחובל בהמה חי' ועוף פוסק דחייב בחובל דהו"ל ג"ק לדעתו רק כ' דבעינין שיהא צריך לדם היינו כדי שלא יהי' מקלקל ובחובל באדם מחמת כעסו אעפ"י שא"צ לדם סובר דחייב דמתקן אצל יצרו ולשיטתו אזדו כמה קושיו' שהקשינו לעיל. והנה גבי ש"ש פוסק באמת דחייב משום מפרק והיינו בצריך לדם כמ"ש קודם לזה אך היאך יפרנס הסוגי' בשבת פראד"מ האי אומנא וכו' דאמרינן ס"ד דם מפקד פקיד וכו' אכתי חייב משום מפרק ואף דא"צ לדם הלא אינו מקלקל כי המציצה מעלי לגוף אם כן אף שא"צ לדם חייב לדעתו אך זה ל"ק דממשנה לא מוכח דאפשר דאתיא כר"ש ע"כ מוצצין אף שמתקן והו"ל מפרק מכל מקום כיון שא"צ כי בעינן שצריך לגופו אליבא דר"ש אך תמוה איך יפרנס סוגית הש"ס כתובות וא"ו דם מפקד פקיד את"ל לדם הוא צריך ושרי וכו' ואיך שרי אי מפקיד פקיד וצריך לדם הא הו"ל מפרק לדעת הר"מ כיון דצריך לדם ואינו מקלקל ואדם ג"כ הו"ל ג"ק לדעתו כמ"ש כאן החובל בחבירו כו' ועט"ז סי' של"ו כ' דאדם הו"ל ג"ק כ"מ בסנהדרין ואינו מביא ד' הר"מ כאן דמפורש יוצא מדבריו דאדם הו' ג"ק דמחייב משום מפרק בחובל באדם גם בפי' כאן גבי מפיס מורסא כ' הר"מ אם לעשות לה פה חייב משום מכה בפטיש ואם להוציא ליחה פטור ומותר הא הו"ל

מפרק הליחה מן הבשר אף דפקיד ועקור כמבואר בכתובות סוגיא דמיפקד מכל מקום חייב משום מפרק כמו חולב דהוא ג"כ פקיד ועקור כמ"ש רש"י דצ"ה וחייב משום מפרק אך יש ליישב דא"צ לליחה והו' מלאכה שאצ"ל אף דהר"מ סובר דחייב באצל"ג מכל מקום כאן פוטר ופוסק כר"ש עבמ"מ אך הסוגיא דכתובות דמבואר במפקד פקיד וצריך לדם שרי הוא תמוה לשיטת הר"מ הא הו"ל מפרק דאדם הו"ל ג"ק לשיטתו והנה לומר דהר"מ ס' דא"ח משום מפרק בפקיד ועקור רק אי אמרינן חבורי מחבר הלא פוסק בחולב שחייב אף בפקיד ועקור ורש"י כ' בפירוש דהוי פקיד ועקור והיאך יחלוק על רש"י במציאות גם כ' הר"מ דסוחט זתים וענבים חייב משום מפרק הא הר"מ בה' איסורי מזבח ופ"ט מהט"א פוסק דמשקה בזיתים וענבים מפקד פקיד כהאי תנא בפסחים ל"ג ע"ב אם כן היאך מחייב משום מפרק ע"כ ס"ל דגם בפקיד חייב משום מפרק אם כן איך יפרנס סוגיא דכתובות דאי מפקד פקיד שרי הא הו"ל מפרק ושם מבואר אי מפקד כו' אי חבורי מחבר אסור ע"ש מאי חילוק כיון דבכ"ע שייך מפרק וכל האיסור דחובל אינו רק מפרק לשיטת הר"מ דסובר דא"ח משום נט"נ ולא משום צובע אם כן הסוגיא דהתם אין לו פי' כלל שוב ראיתי בס' תפארת צבי יו"ד סיי"ח הקשה לו חכם א' למה פוסק בדורך זתים וענבים חייב משום מפרק הא משקים מפקד פקיד ואי מפקד פקיד מבואר בכתובות דלית בי' משום מפרק ולא מצא דהר"מ סובר בפירוש כאן אף היכי דמפקד פקיד חייב משום מפרק גבי חולב דמפקד פקיד ועקור ומה שמחלק שם הגאון בין הנושאים לענ"ד נדחה מדין חולב שמחייב הר"מ אף דמפקד פקיד ודמי לדם ע"ש. ועוד קשה על הר"מ דמבואר בגמ' דע"ד שוחט משום מאי חייב ח"א משום נט"נ וח"א משום צובע ג"כ ואמאי לא קאמר משום מפרק אף דל"צ לדם מכל מקום לדעת הר"מ כל עיקר דבעינן דצריך לדם כדי שלא יהי' מקלקל ובשוחט אינו מקלקל והוי מתקן כידוע ואפשר כיון דבעינן כגרוגרת לא פסיקא לי' אך צובע ג"כ יש לו שיעורו יתבאר לקמן בס"ד. ושו"ר בהפלא' שהקש' מפכ"ג ותי' אליבא דר"ש צריך שיהא צריך לדם כי ס"ל דמלאכה שאצל"ג פטור וקשה הא שמואל ס"ל כר"י דחייב משאצל"ג ע' פ' כירה וג"כ מקלקל ל"ה כי שחיטה הוי מתקן כידוע אם כן אמאי לא מחייב משום מפרק ג"כ להר"מ אך שמואל ס"ל משום נט"נ אף דלא הי' כגרוגרת חייב. הכלל לשיטת הר"מ דאדם ה"ל ג"ק וסובר דפקיד ועקור ג"כ חייב משום מפרק ואינו סובר משום נט"נ עלח"מ. ולא זכיתי להבין דעתו איך יפרנס סוגיא דכתובות שם וצ"ע ול"מ מי שהרגיש בזה וערש"י שבת צ"ה כ' פקיד ועקור כמו תבואה בקשין אם כן כל דישה הוא פקיד ועקור וחייב אם כן איך מפרש הר"מ שיטת הש"ס כתובות. שו"ר בפרמ"ג סי' ש"ך מביא כמה חקירות

בדין מפרק ומביא גם כן דפקיד ועקור שייך מפרק ומביא בשם מהרי"ל דאם אינו עקור ל"ש מפרק ולא הביא היאך יפרנס הר"מ סוגיא בכתובות וע"ש דאמרינן כאן פקיד ועקור וצריך עיון גדול ובעזה"י אשנה פ"ז. והנה שיטת התוס' דחובל חייב משום נט"נ וחולב חייב משום ממחק וא"ר להאריך כי כאן אנו עומדים בד' הר"מ כדרכי בח"ז:

והנה אפשר יש בחולב וסוחט עוד אב א' היינו משום בורר ועשו"ע סי' ש"ך והיינו להניח דלאכול מיד ל"ש בורר ויבואר לקמן במלאכת בורר בס"ד. והנה בשוחט חייב להר"מ שני חטאות משום נט"נ כמ"ש ומשום מפרק אף שא"צ לדם מכל מקום הר"מ ס"ל דהא דבעינן שיהא צריך לדם כדי שלא יהי' מקלקל ע"כ בחובל באדם מחייב אף על פי שא"צ לדם כיון דמתקן אצל יצרו אם כן בשחיטה דמתקן הוא וה"ר דחייב משום שבת מחמת נט"נ וקי"ל דכל המקלקלין פטורין ע"כ שחיטה לאו מקלקל הוא כמבואר כ"פ א"צ להאריך אם כן חייב משום מפרק ג"כ אף דא"צ לדם ועפ"י ביצה סוגיא דמתוך הק' מאי מקשה הש"ס דאמר לך מני ב"ש דאי כב"ה למה חייב בשוחט עולת נדבה הא מתוך שהותרה לצורך והק' הוא ז"ל הא בשחיטה עובר משום שני איסורים משום מפרק להר"מ ומשום נט"נ ובחולין ל"ש מפרק כי א"צ לדם ובקדשים הוא צריך לדם לזרוק אם כן מלאכת מפרק לא הותרה לצורך כי א"ח משום מפרק כלל אך להר"מ דס"ל כר"י משאצל"ג חייב אם כן אף בא"צ לדם חייב רק פטור משום מקלקל אם כן השחיטה דאינו מקלקל שפיר חייב בחולין אף דא"צ לדם רק מאי מק' הש"ס דלמא ס"ל כב"ה ואליבא דר"ש אם כן בעינן צריך לדם מחמת שיהא צריך לגופה ע"ש שהאריך אך קשה על הר"מ למה כ' פ"ד מה' שגגות השוחט חטאת העוף בחוץ בשבת לע"ז חייב ג' חטאות ולמה לא כ' ד' חטאות דהא משום שבת עצמה חייב ב' חטאות משום נט"נ ומשום מפרק אף שא"צ לדם הא מתקן אצל ב"נ כמבואר בש"ס דפסחים ועל הברייתא עצמה ל"ק דאפשר הברייתא אתיא כר"ש ובא"צ לדם פטור אף דמתקן מכל מקום ה"ל משאצל"ג אבל הר"מ דפוסק כר"י דמשאצל"ג חייב קשיא ותי' התוס' בסוגיא דרבוצה על דלא חשיב ביוה"כ לא יגהה מזור לזה ע"ש ותבין וא"צ להאריך וע' פתיחה לפמ"ג הקשה הא בשוחט לע"ז לדעתו של שוחט לדם הוא צריך למה לא יתחייב ד"ח ע"ש ואפ"ל דהר"מ מלתא פסיקתא נקט דהשוחט חטאת כו' על כל פנים ג"ח חייב ורבותא הוא אף בשחיטה יבשתה דלא יצא דם על כל פנים פחות מג"ח א"ח או דיצא פחות מגרוגרת ובאמת אם יצא כגרוגרת חייב ד"ח ואין להאריך. והנה במפרק אין חילוק בין בע"ח או לא כמו דישה בתבואה או דריכת זיתים וענבים ולפי זה המולח בשר חי בשבת להוציא דמו חייב משום מפרק אם צריך לדם או להר"מ בכ"ע כי הוא מתקן לאכול הבשר ובפרט להר"מ דס"ל בהמ"א

דדם האברים שלא פירש אסור אם כן ודאי הו"ל מתקן ועפמ"ג בפתיחה הק' קושיא עצומה על הר"מ מפראד"מ דאמרינן שם כל שלא שהה ל' באדם הוי ס' נפל ומקשה הש"ס ממהל היכי מהלינין ומתרץ דנמהלי' ממ"נ אי חי הוא ש"ד ואי נפל מחתך בשר בעלמא ופירש"י דה"ל כמחתך בשר שחוטה ולהר"מ קשה הא הו"ל מפרק ושייך אפילו בשחוט אם כן הדק"ל ממהל כו' ע"ש:

והנה המ"ל פי"א כאן הקשה הא דמבואר במנחות תמלח אפילו בשבת למה צריך קרא מאי חילול שבת יש בדבר דמולח אוכלין א"ח משום מעבד ועמש"ל בקונטרס זה אי"ה ולפמ"ש דמולח בשר להוציא דם חייב משום מפרק אפשר דהוי ח"ש כיון דמולח והמלח מוציא דם אם כן הו"ל מפרק אף דא"צ לדם מכל מקום לא הוי מקלקל וה"א דאסור למלוח בשבת ע"כ כתבה התורה תמלח אפילו בשבת אך באמת כיון דמולחו ומעלהו מיד אינו פורש דם כלל ברגע ואי דהתורה התירה אפילו לשהות כיון דיכול להיות בל"ז למה התירה התורה ועשעה"מ היו"ט פלפל בזה כה"ג. ולענ"ד דבשר קדשים ואימורים שעולים ע"ג המזבח ודאי צריכים מליחה להוציא דם לשיטת הר"מ המ"א דדם האברים שלא פי' אסור מן התורה ואפילו אם נאמר דמותר מכל מקום לשיטתו ולשיטת רש"י דדם שבישלו ומלחו אסור מן התורה והד' עתיקים אם כן היאך יכול להניח לשרוף אברים ואימורים הא האש שואב הדם והיאך מקריב ע"ג המזבח דבר האסור הא בעינן ממשקה ישראל וכו' ודם זריקה וחלב מצותו בכך כמבואר פ"ק דמנחות אבל אחר כך להקריב דם ע"ג המזבח ודאי אסור וא"כ צריכים למלוח תחלה להוציא דמו אם כן הו"ל מפרק וכתבה התורה דאפילו בשבת אך ז"א באמת כיון דצריכים למלוח דבל"ז אינו ראוי למזבח אם כן לא הי' צריכה תורה להתיר כי בל"ז הו"ל מכשירי הקרבן כמו שחיטה וכדומה דא"א להיות בל"ז ומחללין שבת כי התורה התירה כל צרכי קרבן בשבת וגם ז"פ דודאי המליחה להפליט דמו צריך הדחה ג"כ מפני הדם והמלח שעלי' והמלח שצותה התורה להקריב הקרבן במלח ודאי אסור להדיח ואם הדיח הו"ל כאילו הקריב בלא מלח ועובר על עשה ולא תעשה עיין ר"מ ה' א"מ אם כן מליחה זו לקרבן הוי פעם אחרת לא להפליט דמו ומאי חילול שבת יש בזה ובזה אפשר לדחות ד' האחרונים שהשיא המ"ל שכ' לתרץ מחמת שמקריבין עם העור או החלבים ושייך עיבוד בעור ובחלבים ובאמת כיון שכבר נמלח אם כן נתעבד אז ואפשר ל"ש עיבוד בתר עיבוד ויתבאר בס"ד במלאכת העיבוד על כל פנים לתרץ הקושיא אין עסקינו כאן אך על כל פנים נתחדש לנו חידוש גדול דכל הקרבנות צריך למלוח להוציא דמם ולא מצאתי זה בשום מקום ובר"מ לא נזכר זה וגם אם נאמר דדם שמלחו ובשלו רק דרבנן אסור להעלות ע"ג המזבח

כמבואר בפסחים גבי מוקצה בפא"ע וגם תיכף ששואב הדם אפשר עדיין לא נתבשל ובעינן ממשקה ישראל וחידוש זה לא מצאתי בשום מקום. ונתיישבתי דבאמת אסור למלוח שישהה במלחו כדאמרינן במנחות דכ"א לענין מליחה דאברים שצלאן והעלן אינו ריח ניחוח דמליחה הרי היא כצלי אם כן מצותו בכך שלא יהי' מליח. והא דמולחין ומקריבים מיד דתיכף אינו נעשה הבשר רותח ע' בס' ח"ד סי' צ"א אבל לשהות במלחו הוי רותח אם כן אסור למלוח קדשים להשהות אותם ומקריבים בלא נמלח כי מצותו בכך כנ"ב ופשוט.

והנה במה שהקשיתי לעיל למה שוחט בשבת א"ח ד"ח משום שבת שנים. אפ"ל דלא נחית עוד לזה לומר בשגגת מלאכה דלחייב שתים משום שבת אינו אלא בשגגת מלאכות אבל בשגגת שבת א"ח אלא אחת ולא נחית לזה להרבות בקושיות כמ"ש תוס' בחולין ד"מ ע"ש וז"פ. ובגוף הדברים שכתבתי דמולח להוציא דמו חייב משום מפרק עוד צל"ע בדבר דכבר כ' לעיל דמפרק היינו שמפרק אוכל מדבר שנתכסה בו כמו תבואה וכפירש"י וגם כ' דפקיד ועקור מחייב הר"מ משום מפרק וכ"כ להדיא רבינו רש"י שבת דצ"ה וכו' דגם תבואה פקיד ועקור. ואפ"ל כיון דדישה שהוא אב שהי' במשכן הי' פקיד ועקיר אם כן גם התולדו' צריכים שיהיו דוקא פקיד ועקיר כמו חולב כמ"ש רש"י וכן זתים וענבים דמפקד פקיד אבל אם הם בלועים או פקיד ולא עקיר א"ח משום מפרק דל"ה דומיא דדישה ובעזה"י מצאתי להדיא בפרי מגדים סי' ש"ך בא"א כ' להדיא כן בשם מהר"ש ומהרי"ל דאם לא פקיד א"ח משום מפרק. וכ' ג"כ דזתים וענבים פקיד ועקיר חייב ושאר משקין דמבלע בליעי פטור משום מפרק ע"ש ותראה. והנה לא הביא שתמוהים ד' הר"מ במיפקד שיהא חייב כמש"ל. אך ד' תמוהים בין כך וב"כ דבפקיד ודאי סובר דחייב משום מפרק והיאך יפרנס הסוגיא כמש"ל. אך כל קושיא יש לה תי' ונוכל לומר לדעת הר"מ להיפך דפקיד ועקיר חייב משום מפרק אבל בלא עקיר ומכ"ש במבלע בליעי א"ח כלל משום מפרק כמ"ש המהר"ש והמהרי"ל ופמ"ג אם כן ד"ז אצלי ברור נהי דהר"מ מחייב בחובל משום מפרק ועכצ"ל דס"ל דם מפקיד פקיד מכל מקום בודאי בכל בע"ח יש דם שמבלע בליעי ג"כ. דהנה רש"י פי' דפקיד פותחין הפתח והדם יוצא כי הוא כמו כנוס בכלי ובאמת בשוחט פותחין הפתח והדם יוצא וג"כ נוקב הווורידין ויוצא כל הדם ומכל מקום צריכין למלוח בשר כי יש דם באברים בלוע דאם אינו בלוע מה צורך למלוח הבשר ויש דם בעין באיזה גידין כמבואר בשו"ע וזה א"י ע"י מליחה רק צריך לפתוח הגידין ועיקר המליח' מפני דם הבלוע באברים והחוש יעיד ע"ז וא"צ להאריך דודאי אף דדם מפקד פקיד מכל מקום יש דם הבלוע ג"כ אם כן נראה

פשוט דלאח"ש דעיקר המליחה משום דם הבלוע מותר למלוח ואין בזה משום מפרק כי אם מבלע בלוע ל"ש מפרק ודם יש באברים דמבלע בלוע וז"ב אצלי. ודם הפקיד כגון בגידין באמת א"י ע"י מליחה אם כן במולח בשר לאח"ש דפעולתו להוציא דם הבלוע א"ח משום מפרק כי א"ח רק בפקיד ועקיר אבל על מבלע בלוע א"ח כמ"ש. וכ' הר"מ החובל בבהמה וכו' שיש להם עור וכו' ש"ש יש להם עור ושאר שרצים אין להם עור לפיכך החובל בהם פטור. וכתב הרב המגיד דדעת הר"מ דאותם שאין להם עור פטור החובל אף שיצא מהן דם והרב המגיד הקשה מהש"ס דחולין ועמ"ש דבמשנה איתא סתם החובל בהם פטור בכ"ע אף דיצא דם ומכל מקום ד' הר"מ תמוהים בעצמם למה פטור ביצא דם דהא הו"ל מפרק. ולפמש"ל מסתברים ד' הר"מ דבאותם שיש עור יש דם דמפקד פקיד כי העור מגין וכשחותכין העור הדם יוצא ויש ג"כ דם דמבלע בלועי כמ"ש אבל באותן שאין להם עורות קים להו לחז"ל דהדם מבלע בליעי דכיון דאין להם עור למה אינו יוצא דאין בו דבר המגין ע"כ דכל הדם שבבע"ח זה מבלע בליעי וכיון דבליעי א"ח משום מפרק כמ"ש דבכל בע"ח יש דם דמפקד פקיד וא"י כי העור מגין ויש דם דבליעי ג"כ והדברים נכונים בס"ד ואמיתיים ע"כ באותם שאין להם עור פטור בכ"ע אף דיצא דם כי הדם מבלע בליעי כנ"ל:

והנה ביארתי לעיל דמפרק היינו מדבר שמכוסה בו גם צ"ל דבר המכסה פסולת ומפרק אוכל מתוך פסולת או מפרק משקה מתוך אוכל כמו חולב או דורך זתים וענבים אבל מפרק אוכל מתוך אוכל א"ח משום מפרק ע"כ כ' הר"מ כאן דמותר לסחוט אשכול ענבים לתוך קדרה כי משקה הבא לאוכל כאוכל דמי וה"ל מפרק אוכל מתוך אוכל וכן חולב לתוך אוכל פטור דהו"ל מפרק אוכל מאוכל וזה מבואר בשבת פ' חביות ומהלכות אלו נראה כדעת הר"מ דחולב חייב משום מפרק. דלשיטת ר"ת דמשום ממחק אין חילוק עתו"ס שבת פכ"ג ויבמות ד' וכתובות דכתב דקאי אליב' דר"י דיש דישה בלא ג"ק ע"ש. ולד' הר"מ ניחא. וחוץ זתים וענבים אפילו כבשים שסוחטן למימיהם ס"ל להר"מ דפטור עפכ"ח והטעם דל"ה מפרק כי לא גדל בתוכו בטבעו ערש"י פ' חביות וגם סוחט בגד כיון דלא גדל בטבעו סובר הר"מ לקמן דא"ח משום מפרק רק משום ליבון ויש בענינים אלו שיטות ע' בראשונים והוא אריכו' גדול ואני לא באתי רק להביא ד' הר"מ. והנה בחולב ובחובל כ' הר"מ דשיעורו כגרוגרת בדם ובחלב שהוציא ואח"כ כתב הסוחט את הפירות חייב ושיעורו כגרוגרת והראב"ד בהשגות כ' וז"ל וכל המשקין שיעורן כגרוגרת והלא חלב כדי גמיעה ושאר המשקין שיעורן חלוקין עכ"ל והיינו סברת הראב"ד דשיעורין של שבת למדין אנחנו מהוצאה וכ"ה לקמן פ"ז בר"מ גבי טוחן דאוכלין כגרוגרת ועצים כדי

לבשל ומתכות כ"ש. וכתב הרב המגיד דנלמד חלוקיהן מהוצאה וכ"כ הר"מ אח"ז גבי לש דלש כגרוגרת ומגבל עפר דג"כ חיי' משום לש השיעור כפי כור וכ' ג"כ הרב המגיד דהשיעור למד רבינו מדין הוצאה ועפ"י גבי מבשל מחלק בין מבשל אוכלין או מים או סממנים ויבואר בס"ד וכ"ה בר"מ כ"פ דכל השיעורים מן ההוצאה נלמדו. וכ"כ תוס' שבת דע"ו ע"ב דאין חילוק בין מוציא לחולב לענין שיעור דשוה למוציא וכ"כ בפסחים דס"ה דכל שיעורי שבת קוצר כו' הם שוים להוצאה עיין בדבריהם. אם כן ד' הראב"ד בהשגתו עצום מאוד וכי כל המשקין בגרוגרת וכו' עיין ר"מ פח"י גבי הוצאה גם חילק בין דם לחלב ושמן ויין. וכאן כלל וכתב כגרוגרת ובאמת הכל נלמד מהוצאה וגם שיעורין חילוקין ושפתי הראב"ד ברור מללו. והכסף משנה כ' וז"ל כ' הראב"ד ואין זה השגה דהתם לענין הוצאה מרשות לרשות ומה ענין זה להוצאת דם או חלב מחבורה. וד' רבינו הכסף משנה תמוהים מאוד דכ"פ מבואר דכל השיעורין כמו הוצאה כמו שהבאתי וכן בכ"מ. וכ"כ התוס' וד' הראב"ד ברורים ותמי' גדולה על הכסף משנה שהעלים עין מכ"ז וצריך עיון גדול. אך מה שהזכיר הראב"ד בהשגתו חלב כדי גמיעה וכו' וכוונתו דלענין הוצאה הוא כדי גמיעה אם כן לענין חולב נמי והיאך כ' הר"מ כגרוגרת לא על הר"מ תלונתו כי זה מפורש בשבת דצ"ה וכבר עמדו התוס' במקומות הנ"ל ע"ז ותי' באופן א' לחלק בין חולב למגבן ואפשר גם הראב"ד ס"ל חילוק זה ע"כ השיג דהו"ל להר"מ לפרש דפוסק צריך לפרש דבריו. אך אפשר הר"מ סובר תי' שני של תוס' ע"ש אבל בשאר משקים צ"ע על הר"מ והשגתו ברורה וד' רבינו הכסף משנה תמוהים וצ"ע:

ו) **הזורה** ופירש"י במשנה הזורה ברחת לרוח ע"כ. ופעולת הזורה דלאחר דישה התבואה מעורבת במוץ וזורה ברחת לרוח והרוח מפריח את המוץ והוי כבורר דבורר פסולת שהתבואה תהי' נקיה ובש"ס מבואר דזורה ובורר ומרקד א' היינו דכולם כדי להפריש אוכל מן הפסולת. וכ"כ הר"מ דהנהו תליתאי דומים ענייניהם זל"ז ומכל מקום חשבינן בתלתא דהיו במשכן כמבואר בש"ס. והעושה הנ' הללו בהעלם א' חייב ג"ח דנחשבים כ"א בפ"ע וער"נ כאן דכתב דנחשבים לג' כי אין מעשיהם שוים ואינם בזמן א' הזורה בתבן והבורר בצרורות והמרקד בסובין ע"ש ונראה עוד חילוקים דודאי זורה אינו רק בכלי כי פי' זורה הוא ברחת ואם אינו בכלי רק מערב ביד ועי"כ הרוח מפריח ל"ה זורה וצריך להתרות בו משום בורר ואם התרו בו משום זורה א"ח דזה ל"ה זורה כלל וגם ז"פ דזורה אף שרוצה לאכול תיכף מכל מקום חייב חדא כיון דהוא בכלי המיוחד לכך וגם בורר הפסולת מתוך האוכל דכה"ג אף בבורר חייב אף כדי לאכול לאלתר כמבואר לקמן במלאכת בורר בס"ד וגם במלאכה זו דזורה חייב ברוח מסייעתו כמבואר בב"ק ד"ס

וב"ב דכ"ו אם כן דוקא ברחת דנקרא זורה חייב ברוח מסייעתו אבל אם עושה ביד דלא נקרא זורה רק בורר א"ח ברוח מסייעתו כי דוקא בזורה חייבתו תורה בענין זה שהרוח מסייעתו אבל אם אינו בדרך זה כגון ביד או בורר צרורות והרוח מסייע א"ח כנ"ב בס"ד והגמרא נקט זורה ורוח מסייעתו אבל אם אינו נקרא זורה פטור ברוח מסייעתו ועיין בספר המאור פרק האורג שכתב דזורה ובורר ה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה כי אין צריך להמוץ ולצרורות ומכל מקום גם ר"ש דפוטר באינה צריכה לגופה מחייב כאן כי זה עיקר המלאכה לדחות הפסולת וכן היה במשכן ע"ש ואין נ"מ לשיטת הר"מ שאני כותב בח"ז דסובר כר"י דמחייב בכ"מ משאצל"ג ועיין בס' מג"א כתב דמשמע מהסוגיא דוקא בהי' הרוח בשעת הזרה אבל אם בא הרוח אח"כ פטור ע"ש:

ועבשו"ע ס"ס שי"ט רמ"א סוף הסימן מביא בשם ירושלמי דרוקק ברוח והרוח מפזר חייב משום זורה ובח"א השיג ע"ז דבגמרא דידן מקשה היינו זורה והיינו בורר מבואר דזה ל"ה זורה דזורה אינו רק במפריש פסולת מאוכל והירושלמי לשיטתו ע"ש באורך דמסיק דאינו אלא איסור דרבנן ולא חיוב חטאות ובס' מג"א פקפק גם כן בזה וגם על מ"ש המג"א סי' תמ"ו דלזרות חמץ לרוח חייב משום זורה השיג ג"כ בס' ח"א מטעם הנ"ל וכ"כ בעל שלחן עצי שטים דאינו אלא איסור דרבנן והנה במלאכה זו וגם בבורר ומרקד כ' הר"מ שיעור כגרוגרת ולא נתבאר שם אם די שיש בין הכל האוכל והפסולת כגרוגרת או אפשר צריך שישאר אחר הוצאת הפסולת כגרוגרת וכן מסתבר כיון דבאוכלין הוי חשוב כגרוגרת אם כן האוכל בעצמו צ"ל כגרוגרת. והנה במש"ל לענין דש בתולש או מפרק מקליפתו החיצונה ע' תוס' ביצה די"ג ע"ב ד"ה ואם קלף כ' די"ל התם מיירי לתלוש מן השבלים שהוא מפרק וזה תולדה דדש והכא מיירי שכבר נתלשו מן השבלים אבל עוד הם בקליפתן החיצונה לכך שרי עכ"ל חזינן בדבריהם דתולש הו"ל דש ולא בתלוש ובאמת אף בתלוש הוי כמו כותש וראיתי בס' מג"א שעמד בזה וע"ש שמחלק ובעזה"י עוד יבואר בזה:

ז) **הבורר** כ' הר"מ הבורר כגרוגרת חייב ואיזה בורר אם בורר אוכל מתוך פסולת או שני מיני אוכלין ובורר א' מתוך חבירו לאכול זה הו"ל אוכל והנשאר הוי פסולת אם בנפה וכברה ח"ח וביד לאכול לאלתר מותר ואם בורר פסולת מתוך האוכל חייב בכ"ע אף ביד לאכול לאלתר. ומין א' רק לברור גדולים מקטנים עשו"ע סי' שי"ט דיעות בזה אם שייך ברירה וע' דינים אלו בש"ע הנ"ל. ומחבץ תולדת בורר ועיין בהה"מ שכתב מחבץ דנותן הקום לתוך הכלי העשוי' כמין גומא ומי החלב נוטפים. וע' רש"י דצ"ה מביא עוד פי' ע"ש שמניח הקיבה בחלב. וכ"כ הר"מ פ"ז ה"ו הלוקח חלב ונתן בו קיבה תולדת

בורר שהרי הפריש הקום מן החלב וזה מחבץ וצ"ע על הרב המגיד שפי' פי' אחר דבר"מ מבואר כפי' הא':

כתב עוד הר"מ הבורר שמרים מתוך המשקים ה"ז תולדת בורר או מרקד והוא פלוגתא בשבת קל"ח רבה סובר דחייב משום בורר ור"ז אומר משום מרקד והיאך פסק דהוא בורר או מרקד וכ' הב"י סי' שי"ט דהר"מ סובר כרש"י בסוגיא הנ"ל דרבה ס"ל דהוא תולדת בורר וגם תולדת מרקד דדמי לתרווייהו ובכ"א שהתרו בו חייב. והנה לענין מזיד לא נ"מ לענין מיתה דבתרי קטלא לא קטלינין רק דהתראה יוכל להיות א' משניהם אבל לענין שוגג בשומר לרבה כיון דהוא תולדה לשניהם אם כן בשומר בשוגג חייב שני חטאות משו' בורר ומשום מרקד כמו כל מלאכה שיש שני איסורים כגון זומר וכו' ה"נ בודאי על שומר חייב ב' חטאות וז"פ. והנה יש הרבה ענינים במפרק לעיל דהיה לו לחייב משום בורר ג"כ כגון דישה וסחיטת פירות ועיין מגן אברהם סי' שי"ט סקט"ז כ' בסחיטת פירות א"ח משום בורר דהוי מין א' אם כן במפרק מתוך הפסולת יהי' חייב כגון מפרק תבואה מתוך השבלים ועסי' ש"ך דעת ר"ת דבוסר אסור לסחוט משום בורר וע"ש במג"א דאף על לאלתר אסור דל"ש היתר לאלתר בכה"ג וגם בחליבת עז כ' הר"ן דחייב משום בורר ועיין תוס' יבמות דקי"ד אם כן על הרבה ענינים במפרק חייב משום בורר ג"כ אך בכדי לאכול לאלתר יש הרבה ענינים דל"ש משום בורר רק משום מפרק וד' המג"א גבי בוסר שכתב דחייב אף לאלתר אינו מוכרח וגם ראייתו מן עז לחליבה א"ר דאפשר באמת פטור משום בורר לאכול לאלתר וגם במ"ש המג"א דמין א' ל"ה בורר עט"ז בתחלה דעתו דהוי בורר וגם לסחוט זתים וענבים לקדרה דהו"ל מפרק אוכל מאוכל מכל מקום שייך בורר אם א"ר לאכול לאלתר אם נאמר דשייך בורר במין א' ג"כ ויש לפלפל בזה ואין הזמן גמרא ועוד חזון למועד. והנה מבואר בשבת דע"ד ע"ב האי מאי דעביד חביתא חייב זיי"ן חטאות ופירש"י דבורר צרורות הגסים מתוך העפר הו"ל בורר מבואר דל"ד באוכלין ומשקין שייך בורר ה"ה בכל הדברים וג"כ כלים ובגדים וכ"כ הט"ז סקי"ב מגמרא הנ"ל כפי פירש"י. והברירה בכלים מה שהוא רוצה לשמש הוי כמו אוכל והנשאר הוי כמו פסולת כמו גבי אוכלין אם כן כדי להשתמש מיד מותר כמו אוכלים לאכול מיד וגם אם בורר דבר שא"צ ומניח דבר הצריך הוי כבורר פסול' וע' סעיף ב' והשיעור כמו גבי אוכלין כגרוגרת כהוצאה ה"נ כל כלי כמו בהוצא' כי כל השיעורין נלמד מהוצאה כמש"ל. ומה דמבואר בשבת די"ב דאסור להבחין בין בגדים לאור הנר ליקח בגד שלו היינו כדי ללבוש תיכף דבכה"ג שרי אבל אם אינו רוצה ללבשו עתה נראה דהוי בורר ולא ביארו לנו רבותינו השיעור דלאלתר כמו גבי אוכלין באותה סעודה ונ' דגבי צרורות

אורחא דמילתא נקט דבורר גסות דא"צ דהו"ל כמו פסולת אבל באמת נ"ל דגם בבורר דבר שצריך לחביות ולעשו' תיכף החביות מכל מקום חייב ול"ש ד"ז דלאלתר דדוקא גבי אוכלים וכלים שייך זה וכמ"ש בספר מג"א סי' שי"ט גבי בוסר שכתבתי למעלה ע"ש. גם מד' רש"י מבואר דאף במין א' גסים מתוך דקים חייב משום ברירה לא כרמ"א סי' שי"ט ועט"ז דפוסק דיש ברירה וצ"ע דלא הביא ד' רש"י ולחלק בין אוכלים לדברים אחרים צ"ע מנ"ל וכבר כתבתי לעיל דשיעור כגרוגרת בבורר הן בבורר אוכל כו' הן בבורר פסולת כיון דתכלית מבוקשו לברור האוכל צריך להיות באוכל עצמו כגרוגרת שישאר אוכל כגרוגרת ה"נ גבי צרורות דהמבוקש דהרגבים הטחונים יהיו נבררים ונקיים צריך שיהיה שיעור בהרגבים הטחונים אך ל"ש כגרוגרת כי אינם אוכלים רק כמו שהשיעור בהוצאה בעפר כי זה כלל גדול דכל השיעורין נלמדים מהוצאה כמש"ל. נ"ל אם בורר אוכל דפטור אם רוצה לאכול לאלתר אף דהאוכל אסור והוא ממ"א מכל מקום כיון דרוצה לאכלו ל"ה בורר ע' בסוגיא דמתוך בביצה. גם יש לחקור לשיטת הסוברים דבמין א' ל"ש ברירה עמג"א סי' שי"ט וש"ך גבי בוסר אם מונחים מין א' פירות מקצת הם ממ"א מערלה וכדומה אם הוי אפשר כמו פסולת וחייב או אפשר כיון דהוי מין א' רק ארי' דרבי' עליו ל"ה בורר ער"נ פרק חבית גבי חולב וכעת אני מוטרד מאוד ועוד חזון וכו'. כתב עוד הר"מ המשמר יין או שמן או מים וכן שאר משקין חייב והוא שישמר כגרוגר' ע"כ. ג"כ נל"ב דקושית הראב"ד גבי חולב וחובל דכתב הראב"ד וכי כל המשקין שיעורן כגרוגרת והלא חלב כדי גמיעה ושיעור המשקין חלוקין ג"כ ק' הכי היכי מחייב בשמן ויין ומים כגרוגרת הא יש להם שיעורין חלוקין ונלמדין מהוצאה והיאך כתב כגרוגרת ובאמת בש"ס מבואר גבי מחבץ כגרוגרת קשה גם כן כמו שהקשו התוס' פ' המוציא שהבאנו לעיל ותי' התוס' א"י אם שייך כאן ע"כ ד"ז צ"ע הן על הש"ס וכן על הר"מ והנה במש"ל דמוכח מד' רש"י גבי חביתא דגם במין א' שייך בורר ראיתי אח"כ בס' ח"א מביא דרש"י סובר כן מהאי דעביד חילתא ופירש"י דחייב משום בורר הקנים יפות מתוך הרעות אף שהם מין א' וכ' דרש"י נשמר מזה וכתב היפות וכו' דזה ל"ה מין א' רק גדולות מתוך הקטנות ולא הביא ד' רש"י שהבאתי גבי חביתא מבואר להדיא דבורר צרורות גדולות מתוך הקטנות חייב אף שממין אחד ואינן יפות רק גדולות מתוך קטנות עוד ראיתי שם שמפלפל בענינים אלו עיין ותבין:

ח) **הטוחן** לשון הר"מ כאן הטוחן כגרוגרת וכל השוחק תבלין וסממנים במכתשת ה"ז טוחן וחייב והנה שחיקת תבלין וסממנים א' הם עם טוחן ואינו תולדה ע' בפ"י והשיעור גרוגרת כ' הרב המגיד כל אלו השיעורין באוכלין שוים כגרוגרת ובכ"ג קצר וטחן

כגרוגרת עכ"ל והנה הר"מ כתב דהשף מתכות בכ"ש ונוסר עצים כדי לבשל ביצה קלה וכתב הרב המגיד דנלמד מהוצא' דאוכלי' כגרוגרת ומתכות כ"ש ועצים כדי לבשל כו' אם כן מ"ש הר"מ הטוחן כגרוגרת היינו סתם טחינה שהוא בתבואה ומ"ש וכל השוחק ז"א כגרוגרת דמבואר לקמן פח"י דתבלין כדי לתבל ביצה קלה ופלפלת כ"ש כו' מיני בשמים כ"ש תלוי לפי שמשערין כ"א בהוצאה ואפשר זה כונת הר"מ שכ' הטוחן כגרוגרת וכל השוחק כו' ולא כללם הטוחן וכל השוחק כגרוגרת דבאמת רק בתבואה השיעור כגרוגרת ובתבלין וסממני' אחרים יש שיעורים כ"א כפי הוצאתו אך צ"ע למה סתם הר"מ כאן ואח"ז גבי השף מתכות כ' בכ"ש ונוסר עצים כתב כדי לבשל היינו דומיא דהוצאה ולא כלל כולם השוחק והנוסר והשף שיעורן כמו בהוצאה נראה מלשונו דוקא מ"ש בהדיא השף והנוסר ובאמת כל הדברים כך וצ"ע. כתב עוד הר"מ המחתך ירק תלוש ה"ז תולדת טוחן ע"כ ובפ"ז כתב המחתך את הירק מעט לבשלו ה"ז חייב שזה תולדת טחינה והוסיף תי' לבשלו והרמ"ך מובא בכ"מ כ' ה"ל לפרש דוקא ירק שאינו נאכל חי אבל ירק הנאכל חי א"ח ואפשר דזה כונת הר"מ שכתב לבשלו דמשמע שא"נ חי אך כאן לא כ' תי' לבשלו ובפכ"א הח"י כ' המחתך את הירק דק דק כדי לבשלו ה"ז תולדת טוחן הוסיף דק דק וכאן ובפ"ז לא כתב דק דק והנה הר"מ הוציא ד"ז מהש"ס דע"ד דמבואר אר"פ האי מאן דפרים סילקא חייב משו' טוחן וכתבו התוס' דוקא סילקא הוי טוחן אבל שאר אוכלין שרי ואין כן דעת הר"מ דמחייב בכל ירק אך בתוס' דקי"ד ע"ב ד"ה אלא וד"ה לעולם חזרו מדבריהם דכאן דירק שחותכין דק דק חייב משום טוחן ובהכי מיירי האי דכאן מאן דפרים סילקא ובאינו דק דק א"ח משום טוחן וזה נראה דעת הר"מ פכ"א שכ' דק דק וסמך כאן אמ"ש שם ומכל מקום קצ"ע דה"ל לכתוב כאן בעיקר הדין דטוחן ושם מביאו אגב גררא מה שמסתעף איסורי דרבנן וכ"כ הרב המגיד פ"א מה' שביתת עשור דהר"מ כ' ונקצץ וכו' כתב דבדק דק חייב אך מיירי באינו דק דק ע"ש ואיני מבין כונת הרמ"ך שכ' על הר"מ דהו"ל לחלק בין נאכל כמות שהוא חי כדי שלא יקשה לו קניבת ירק דשרי ביוה"כ עכ"ל ובאמת להר"מ ל"ת כלל בל"ז רק מחלק בין דק דק וקניבת ירק ביוה"כ מיירי באינו דק דק כמ"ש התוס' והרב המגיד גם איני מבין מאי זה שכ' דנאכל חי שרי כמו פת נראה דשרי לכתחלה וכתב כדי דלא תיקשי קניבת ירק ביוה"כ ובאמת שבת אסור קניבת ירק על כל פנים מדרבנן עיי"ש ותבין וצ"ע ורש"י כתב כאן בפרים סילקא שמחתכו הדק כו' נראה דהיינו דק דק וכ"ה ברא"ש בשם רש"י דמחתכו דק דק והרא"ש כ' שהוא פירוש תמוה כל דבר שהוא אוכל ומחתך אותו דק דק אין שייך טחינה עכ"ל ולכאורה חטים ושעורים נמי אוכל ונאכלים קליות בלי טחינה ומכל מקום שייך

טחינה. אך רוב אכילתן ע"י טחינה אבל ירקות וכדומה שאין רוב אכילתן על ידי טחינה סברתו דל"ש טחינ' והר"מ ורש"י ותוס' כולם מסכימים בדק דק בכ"ע שייך טחינה והנה התוספות שכתבו כאן דוקא בסילקא שייך טחינה אבל שאר אוכלין שרי י"ל כוונתם דסברי כהרמ"ך דוקא בא"נ כמו שהוא חי שייך טחינה אבל ירק הנאכל חי ל"ש טחינה ע"כ כ' סילקא והיינו דסילקא א"נ כמו שהוא חי ע' ברכות דף ל"ח ע"ב שלקות כרבא וסילקא וזהו דסיימו שאר אוכלין שרי היינו כל הנאכל כש"ח ה"ל אוכל ובאוכל ל"ש טחינה רק בסילקא דל"ה אוכל דאינו נאכל כש"ח וסילקא ל"ד דמסוף דבריהם נראה דההחילוק בין שאינו אוכל ובין אוכל ובלאו הכי למה נשתנה סילקא דוקא אלא עיקר הכונה סילקא וכל דדמי ליה דאינו אוכל השתא אבל בדבר שהוא אוכל השתא ל"ה טוחן והרא"ש כתב דרש"י פי' דפרים סילקא היינו שמחתך הירק דק דק ופי' תמוה דל"ש באוכל ונ' דהי' גרסתו כן ברש"י אבל ברש"י שלנו לא נזכר כלל ירק על האי דפרים רק כתב הפירוש דפרים ע"ש אם כן אפשר דעת רש"י גם כן דוקא בסילקא חייב ול"ק ק' הרא"ש דבאמת אינו אוכל כמ"ש התוס' והרמ"ך. אך בגוף הדין התוס' דקי"ד וכן הר"מ סוברים (דא"ח) בכל הירקות הדין כך דשייך טחינה רק החילוק בין דק דק ל"ח גדולות וכן הסמ"ג והטור והרבה פוסקים ע' בשה"ג כאן וכוונת הר"מ שכתב כדי לבשלו נראה דסברתו כעין סברת הרשב"א דאם מחתך כדי לאכול לאלתר א"ח משום טוחן כמו בורר ע' בראשונים שהקשו על דבריו דל"מ טוחן שיהי' פטור בלאלתר.

וסברת הר"מ נראה דומיא דטחינה בעינן כמו טוחן תבואה לאחר הטחינה אין אוכלים עדיין רק על ידי בישול או אפיה ה"נ אם חותך כדי לבשלו הוי טחינה אבל כדי לאכול בלא תיקון ל"ה דומיא דטחינת תבואה ומ"ל לועס בשיניו או שמחתך קודם שיהא קל לאכול אין סברא שיהיה טוחן בכה"ג כנ"ל סברת הר"מ ומסתברים דבריו מאוד ובאמת בטוחן תבואה אף דדעתו לאכול קמח חייב דבטלה דעתו דאין דרך לספויי קמחא עיין בברכות אבל מה שדרכו לאכול ה"ל כמו לועס בשיניו וא"ח רק ברוצה לבשלו ה"ל דומיא דטחינה כנ"ב וד' הרשב"א יתבארו לקמן בס"ד. כתב עוד הר"מ וכן הנוסר עצי' להנות בנסורת שלהם כדי לבשל גרוגרת מביצה קלה וד"ז מבואר בגמרא שם א"ר מנשה האי מאן דסלית סילתא חייב משום טוחן ופירש"י עצים דקים להבעיר האש והר"מ פי' דנוסר עצים ועיין בביצה די"ט ע"ב השתא סלותי מסלתינן פירש"י פירוש אחר וצ"ע ועיין ברי"ף מה שפי' כאן. והנה הא דכ' הר"מ להנות בנסורת ל"ד דאם רוצה להנות מעצים גם כן חייב דעיקר שלא יהיה מקלקל אבל אפילו אם א"ר להנות בנסורת חייב דס"ל משאצל"ג חייב כ"כ הלחם משנה והשיעור כדי לבשל כמו בהוצאה כמ"ש המ"מ.

כתב עוד הר"מ השף לשון של מתכות חייב בכ"ש וכ"כ בפ"ז ולא הרשימו גם כן מאין יצא לו ד"ז מבואר בדעת הר"מ דטוחן חייב אף שאינו גד"ק כי מתכות אינו גד"ק עיין בסוכה ובעפר שייך נמי טחינה כמבואר בפסחים וביצה והא קעביד כתישה וכפירש"י כאן גבי חביתא דשוחק הרגבי' חייב משום טוחן וזה ל"ק גד"ק לענין סוכה והשיעור ג"כ כמו בהוצאה אם כן בשר בהמה חו"ע דהר"מ ס"ל דהוי גד"ק לענין שבת כמש"ל ודאי אם מחתך בשר דק דק הוי טוחן אך דוקא בשר חי כדי לבשלו כמ"ש אבל בשר מבושל ל"ה טוחן כמ"ש בדעת הר"מ לעיל ועיין בתה"ד נראה קצת שמחלק דבאינו ג"ק ל"ש טוחן ע"כ בבשר ל"ש טוחן ובאמת בשר הו"ל ג"ק להר"מ והרב' דברי' שכתבתי כאן מבוארי' בב"י סי' שכ"א ואני בארתי הדברים על סדר הר"מ בדבר שאנו עומדים בו. ועבשו"ע סי' שכ"א הובאו דיעות אלו וגם דעת הרשב"א לאכול לאלתר שרי וגם דעה דאין טוחן אחר טוחן ע"כ ל"ש טחינה בפת ועמ"ל פ"א מהחו"מ דאם טוחן דק מאוד כדי לפזר לרוח בכה"ג יש טוחן אחר טוחן וראיה מתוס' שבת דקי"ד ועפמ"ג סי' זה במשבצות דאין ראיה מדה"ת לענין טוחן אחר טוחן ועיין כסף משנה פכ"א הח"י.

ולא הביישן למד לא אבוש מלכתוב מה שאני נבוך לענין כל שיעורי תורה לאכילה הן בכזית והן בככותבת ועוד שיעורי' לענין טומאה ולענין שבת דזה ידוע דקמח נתרבה אחר טחינה דכור תבואה נעשה כור ורבע ותלוי ביופי התבואה אם התבואה יפה נעשה קמח הרבה יותר ואם אינה יפה הוא מעט יותר כידוע ועיין יו"ד סי' שכ"ד דהרא"ש שאל מהרשב"א היאך משערין שיעור חלה או בתבואה או בקמח כי צריך ה' רבעים או אפשר בתבואה משערין והוא יותר מה"ר קמח והרשב"א הסכים שבקמח משערין אם כן דרך משל חטים שנתחמצו והאוכל כזית חמץ בפסח ח"כ אם כן אם אוכל כזית מהחטים חייב ולא בפחות כי צריך כזית ואם טחן החטים שנתחמצו פחות מכזית מעט ויש בקמח כזית ואוכל הקמח יהיה חייב כשאוכל הקמח כזית אף שבעוד שהיו חטים לא הי' כזית וזה אינו מסתבר כלל דזה יאכל חטים פחות מכזית ויהיה פטור ואחר יקח חטים כמו אלו פחות מכזית ויטחון ויהי' כזית יהא חייב או הוא בעצמו על חטים יהי' פטור ויטחון כמו אותם החטי' ויאכל יהי' חייב כי הפחות מכזית נעשה כזית. וכן לענין שבת דאם יוציא חטים צריך כגרוגרת ופחות מגרוגרת פטור ויטחון החטים ויהי' כגרוגרת יהיה חייב ובתחלה הי' פטור כשהוציא החטים ועכשיו שיהי' קמח יהי' חייב וכן לענין יוה"כ וחדש והרבה שיעורין היאך משערין ויהיו שני אנשים אוכלין בשוה זה תבואה וזה קמח ויהי' זה פטור וזה חייב או איש א' בעצמו יאכל תבואה ויהי' פטור ויקח תבוא' כמות הראשונים ויטחון ויאכל קמח ויהיה חייב אין הסברא סובלתו. וכ"ה

בשבת פרק המוציא דע"ז דמיין ודם נעשה מרביעית לח כזית קרוש או פחות מעט או יותר מעט ורביעית הוא ביצה ומחצה היינו ג' זתים אם כן מג' נעשה א' וכבר בארתי במצות דם דעל דם אף שהוא משקה חייב באוכל כזית אם כן אם א' יהיה אוכל דם צלול בכזית יהיה חייב ואם יאכל קרוש פחות מכזית יהי' פטור אם כן על דבר א' יהיה פטור וג"כ יהיה חייב כשיהי' נימוח ויהי' כזית. ולכאורה היא סוגיא מפורשת במנחות דנ"ד וכפי העולה מהסוגיא ופסק הר"מ פי"ד מהמ"א ופ"ד מהט"א ופ"ד מה' שא"ה דכזית שנצטמק ועמד על פחות מכזית האוכלו פטור כיון דאין בו עכשיו כזית ופחות מכזית שנתפח ועמד על כזית פטור ג"כ האוכלו מן התורה אך בהי' כזית ונצטמק על פחות מכזית ואח"כ חזר ונתפח על כזית חייב דאין דיחוי אצל איסור ע"ש. אם כן נראה באיסורים הצלולים בטבעם כגון יין או דם ודאי האוכל כזית צלול חייב דהוי כזית אך אם נקרש ואין כזית פטור כיון דעכשיו לית כזית וה"ל כנצמק ואם חזר ונימוח והוי כזית חייב דאין דיחוי כיון דמעיקרא הי' כזית ועכשיו גם כן ולענין איסורים שנולדים קרושים כגון חטים בודאי האוכלם צריך כזית אך פחות מכזית שא"ח וטחן והיה כזית ה"ל כנתפח ופטור כי זה הוי תפח ובנתפח הוא פטור. ולפי זה בכל השעורים כגון חמץ וחדש וכדומה א"ח באוכל קמח כזית רק יאכל כ"כ שיהיה בחטים כזית וכן בהוצאת שבת אם הוציא קמח כגרוגרת א"ח עד שישער שיהי' בחטים כגרוגרת דזה הוי תפח ובאיסורים הצלולי' כגון כזית דם בודאי חייב על כזית אך אם נקרש והוא פחות מכזית פטור ולא קשה דזה יאכל כזית צלול ויהא חייב וזה יאכל פחות מכזית קרוש דהוא נמי כזית צלול ויהי' פטור דכך הלכה למשה מסיני דמבואר בש"ס דמנחות להדיא כן דבצמוק כמות שהוא משערינן ובתפח לכמות שהוא משערינן. אך לכאורה קשה כיון דבצמקה אזלינן בתר השתא ופטור דליכא שיעורא היאך פסק הר"מ פרק ח"י כאן ה"ב יין כדי רובע רביעית ואם היה קרוש בכזית לענין הוצאה והוא כשיטת רש"י בגמרא דע"ז דרובע רביעית דחזי למזיגה ויהי' רביעית ובקרוש דלא חזי למזיגה צריך רביעית וכזית קרוש כבר הי' בו רביעית כי רביעית לח על ידי קרישה נעשה כזית ע' בגמרא והיאך חייב בכזית כיון דלא בעינן רביעית ועל ידי קרישה נעשה כזית והוי ליה צמקה ולא יתחייב כי בצמקה בתר השתא אזלינן. כבר הקשו התוס' שם דע"ז ד"ה ועוד מים וכו' על רש"י קושיא זו ושערי תירוצים לא ננעלו. ולענ"ד נ"ל ג"כ לתרץ קושיא זו דע"כ ל"א בש"ס דצמקה אזלינן בתר השתא ע' מנחות דוקא בצמקה בחמה או בעצמה דאינו בידו לתפוח כמקדם רק בגשמים ע"ש בגמ'. וראי' לזה דאמרינן דצמקה וחזרה ותפחה חד סבר דפטור דיש דיחוי באיסורים ומ"ס אין דיחוי ואם נאמר דבידו לחזור ולתפוח הא

כל שבידו אין דיחוי בשום מקום ע' בסוכה גבי הדם והרבה פעמים בש"ס אע"כ דמיירי דאין בידו ע"כ יש דיחוי ומ"ס דאין דיחוי באיסורים רק במצות אם כן כיון דמיירי באין בידו ע"כ צמקה אזלינן בתר השתא והשתא אין בו אבל כאן ביין שנקרש כיון דהיה לח ונקרש בודאי בידו לחזור להשרות שיהיה נימוח ואם יתמחה יחזור להשיעור ויהי' חייב אם כן אף שעדיין נקרש כיון שבאמת השיעור יש ה"ל כאילו נימוח וה"ל כל הראוי וכו' אם כן ל"ק קו' התוס' על רש"י דכאן אף בצמקה חייב בכזית כיון שיש בו רביעית כנ"ל. ומה שקשה על הר"מ פח"י גבי הוציא לזריעה או לאכילה ותפחה או צמקה אין כאן מקומו. על כל פנים ז"ב לדינא בכל האיסורים ובשבת דתפחה משערינן לכמות שהי' ובצמקה משערינן כמות שהם אך באין בידו כמ"ש אבל אם בידו אפילו צמקה משערינן כמות שהי' קודם אם כן קמח נ"ב דהוי תפחה ומשערינן כמות שהי' קודם ואינו חייב על קמח בכזית וכדומה רק צריך לשער כמה תבואה היה וז"ב. אם כן נ"פ בטוחן דבעינן כגרוגרת היינו התבוא' צ"ל כגרוגרת אבל אין בתבואה כגרוגרת אף שיש בקמח הנטחן כגרוגרת א"ח דהוי תפחה וא"ח בשבת כמו הוצאה וז"פ וברור. וזה ודאי דקמח הוי כתפח כי מהיכן נתרבה והיאך יוכל להיות יותר ממה שהי' רק ע"י שנתפרדו החלקים ואינו מדובק כמו שהי' קודם עי"ז נתרבה והו"ל כמו תפחה וז"פ. ודע מה שמבואר כאן הטוחן כגרוגרת צ"ל חוץ מסובין ומורסן כמו גבי הוצאה דמבואר בפח"י כאן דצריך חוץ מסובין וכו' ה"נ כאן דנלמד מהוצאה ופשוט. והנה במש"ל ליישב קו' התוס' דכיון דבידו להמיח ויהיה כמות שהי' קודם אף שנקרש כעת אין לו דין צמקה. שו"ר שזה גמרא מפורשת שם במנחות סוף הסוגיא דגרוגרת כיון שיכול לשלקו ולהחזיר כמות שהי' דינו כקודם אף בשעת הצימוק ע"ש ודברי ברורים בעהש"י. וראיתי לרשב"א פ' המצניע על האבעיא בגמ' שם הוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה ונמלך לאכיל' מהו. והקשה הרשב"א בשם הרמב"ן בלית בי' ותפח מאי הוי הא אמרינן במנחות דתפח א"ח מן התורה והיא קושית תוס' במנחות שם דנ"ד ד"ה דמעיקרא ונשארו בתימה. ותירץ הרמב"ן דהכא מיירי בגרוגרת ממש והואיל ויכול לשלקה ולהחזירה וכיון שכן כשתפחה יש בה שיעור ומיהו בעוד שלא תפחה לא חשוב. ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים למה צריך להביא כיון דיכול לשלקו בלאו הכי כיון דהי' כשיעור ועתה חזר ותפח וזה מבואר להדיא בש"ס דחזר ותפח אף מן התורה חייב כיון דהי' בו כשיעור ע' בש"ס וחידושי הרשב"א ותראה שדברי רבינו הרמב"ן צריך עיון גדול. והרשב"א תי' דבכל איסורים ל"מ תפחה רק בשבת דבהוצאת שבת לפי חשיבתו חייב אף בתפחה וכו'. ולפ"ד הרשב"א אני מסופק כאן בטוחן דאם טוחן פחות מכגרוגרת חטים וע"י מלאכת הטחינה נעשה

קמח והוי תפח ויש כגרוגרת מהו אי אזלינן בתר החטים שטחן פחות מגרוגרת ופטור אף שאח"כ נעשה תפח היינו ע"י המלאכה אם כן עתה הוא פחות מגרוגרת או דלמא בתר הסוף אזלינן והקמח יש בו כגרוגרת והבן וצ"ע. ולדינא בגרוגרת עצמה אם מוציא פחות מגרוגרת משערינן קודם שצמקה והיתה עדיין תאנה אם היה אז כגרוגרת חייב כיון שיכול לשלקה כמו שמפורש בש"ס שם אך הר"מ לא הביא זה וצ"ע:

ט) המרקד שיעורו כגרוגרת וכבר כתבתי דבאוכל עצמו צ"ל כגרוגרת חוץ הפסולת וחייב אף לאכול לאלתר כי הוא בכלי ודרכו בכך ול"ד באוכלים ה"ה בדברים אחרים ערש"י גבי עביד חביתא גבי עפר דחייב משום מרקד ופשיטא דשם ג"כ השיעור כמו הוצאה כמ"ש:

י) הלש כתב הר"מ הלש כגרוגרת חייב המגבל את העפר ה"ז תולדת לש והוא פוסק כריב"י בשבת דבנתינת מים ל"ה גיבול עד שיגבל עס"י שכ"א בב"י ובש"ע ובלש כגרוגרת היינו באוכלין ובמגבל עפר כ' הר"מ דהשיעור הוא כדי לעשות פ"כ של צורפי זהב כהוצאה ע' בהה"מ. ואפר ומורסן דאינן בני גיבול סובר הר"מ אף מגבל פטור והרבה ראשונים סוברים כל מידי דלאו בר גיבול הוא בנתינת מים לבד חייב וכ"ד הראב"ד ועיין בב"י שיטות אלו ועיין בהה"מ הנותן זרע שומשמין חי זרע פשתן לתוך מים חייב משום לש ונראה מדבריו דבנתינה לתוך המים בלבד אף שאינו מגבל ובאמת גבי קמח לעיל פוסק דדוקא גיבול עפמ"ג סי' שכ"א במשבצות שהקשה זא' בשם הע"ש ותי' דבקמח בלא גיבול א"י ליקח בידו אבל זרע פשתן שנתן למים תיכף יכול ליקח בידו כדבר גוש. ופשוט דלש דבעינן כגרוגרת היינו כמות שהוא נתגבל עם המים ג"כ כי כל דבר כמו שהוא משערינן ול"ש לומר דה"ל נתפח כי ע"ז חייב על הלישה והלישה הוי קמח עם מים וא"צ לפרש עיין והבן כי ז"פ ובזה שכתב הר"מ דמגבל עפר השיעור כפי כור והרב המגיד כ' דנלמד מהוצאה שהמוציא טיט כשיעור הזה חייב אני תמה מאי ענין זה עפר אצל טיט דהר"מ פח"י פוסק דטיט כדי לעשות פ"כ ואח"ז כ' בעפר ואפר כדי לכסות בו דם צפור ובש"ס אינו נזכר כלל עפר וכו' ונהי דנימא דל"ש השיעור לכסות על כל פנים מנ"ל להר"מ דהשיעור בכדי פ"כ הנאמר בטיט מה ענין טיט לעפר עיין גבי כיסוי הדם בחולין הכלל עפר לחוד וטיט לחוד ומהיכן למד הר"מ השיעור גבי עפר כדי פ"כ דא"ד לטיט וצריך עיון גדול ומה שהקשה הרמ"ך מובא בכ"מ על הר"מ למה יתחייב כפי כור הא אמרינן אין אדם טורח כו' אפ"ל דלהוציא דבר הצריך לגיבול אמרינן אין אדם טורח ולא גובל אבל כאן שטרח וגובל אפשר ל"ש זה ושפיר חייב בשיעור זה ולא הבאתי בכור הבחינה והנותן זרע פשתן בודאי השיעור כמו בהוצאה עפח"י שיעורי הוצאה ותלמד

לכאן ועיין בח"א מביא בשם א' דלישה פחות מכשיעור אינו אסור מחמת ח"ש ודחה דבריו וצדקו ד' החי"א דכל ח"ש אסור ג"כ בשבת כמ"ש בש"ס וכי מותר לאפות וכו':

יא) האופה ובכלל אופה מבשל ובמשכן היו מבשלין סממנים ותנא סדרא דפת נקט האופה דהם א' כ"ה בגמרא ושיעור האופה כ' הר"מ כגרוגרת כי אוכלים השיעור בהוצאה ג"כ כגרוגרת וידוע דדרך הפת לתפוח ע"י האפיה והנה אם נאמר דנתפח לאו כלום הוא לענין שבת ג"כ ודאי צריך כגרוגרת בצק אבל לדעת הרשב"א שהבאתי לעיל דשיעור שבת חייב בנתפח יש לספק ג"כ כנ"ל לענין טחינה אם צריך כגרוגרת בצק דע"ז חייב או אם דסגי אם השיעור נעשה ע"י האפיה אף שהי' בצק פחות מגרוגרת כיון שע"י אפיה נעשה כגרוגרת חייב וצ"ע וכן המבשל מאכל שיעורו ג"כ כנ"ל והמחמם מים כ' הר"מ דהשיעור כדי לרחוץ אבר קטן ובאמת גבי הוצאה מבואר במשנה פ' המוציא מים כדי לשוף בהם את הקילור והר"מ פח"י כ' כדי לרחוץ פני מדוכה והוא עפ"י הירושלמי עבהה"מ שם אבל שיעור זה במחמם מים כדי לרחוץ וכו' מנ"ל וכבר השיגו הרמ"ך מובא בכ"מ דכ' דלא ידע מאין הוציא הר"מ זה והניח בצ"ע. ושיעור מבשל סממנים כ' הר"מ כדי שיהיו ראוים לדבר שמבשלים אותם לו ועיין במ"מ הי"ד כ' דחייב שתים במבשל סממנים משום מבשל ומשום צובע והר"מ כ' לקמן דעושה עין הצבע השיעור כדי לצבוע בו חוט של ד' טפחים אם כן ה"נ במבשל שיעור זה כדי לצבוע חוט של ד"ט כי שיעורי שבת שוים וא"י כוונת הר"מ במ"ש שיהיו ראויים ולמה לא כ' כדי לצבוע חוט של ד"ט אך צובע מבואר במשנה פ' האורג להדיא כדי חוט של ד"ט ועושה עין הצבע הו"ל צובע לשיטת הר"מ אם כן משערינן בחוט כמבואר במשנה אבל מחמת מבשל הוא שיעור אחר כמו בהוצאה והראב"ד הגי' כמו לצבוע בגד קטן פי סבכה היינו כמו בהוצאה דמבואר לקמן בר"מ מהש"ס המוציא סממנים שאינם שרוים כדי לצבוע בגד קטן וכו' ה"נ דנלמד מהוצאה ולכאורה בסממנים שרוים מבואר לצבוע דוגמא לאירא אך באינם שרוים צריך שיעור יותר דלא טרח אינש להוציא כמבואר בש"ס אם כן כאן דטרח ה"ל להיות כמו דוגמא וכי עכצ"ל דג"כ שייך לא טרח כדעת הרמ"ך לעיל בלש לא כמ"ש ע' לעיל. וא"ח משום מבשל רק באור או בתולדות האור כגון שמבשל ע"ד שנתחמם באור כגון מיחם וכי"ב אבל מבשל בחמה ובתולדות חמה כעין חמי טברי' א"ח מן התורה דל"ה בישול רק באור או בתולדות האור. ושיעור האפיה שיהא חייב כתב התוס' במנחות נ"ז ע"ב דקרימת פנים הוי אפיה וכ' דשמא זה הוי כמאב"ד ועיין בס' מג"א כתב ג"כ כן ע"ש ולפי זה צריך קרימת פנים משני צדדים כי מצ"א בישול כמאב"ד

לאו כלום כמ"ש לקמן בס"ד ד' הר"מ ועיין בשבת ד"כ לענין קרימה מצ"א ואי"ה עוד חזון למועד.

ועל בישול חייב כמאב"ד ויש סוברים דהוי חצי בישול כה"ד הר"מ והראב"ד ורש"י סובר דהוי שליש בישול וכ' הר"מ מהש"ס דמנחות הניח בשר ע"ג גחלים אם נצלה ממש כגרוגרת חייב אפילו מצ"א ואפילו בשנים או שלשה מקומות אך אם נצלה רק כמאב"ד א"ח אם הי' מצ"א רק אם נצלה מב' צדדים דצ"א כמאב"ד לאו כלום הוא. וזה ידוע דבשר ע"ג גחלים נצמק הבשר ע"י הצלי' יש ג"כ לספק אם הניח בשר חי כגרוגרת וע"י הצליה נצמק ועתה פחות מכגרוגרת אי אזלינן בתר השיעור מתחלה והוי כגרוגרת או בתר עכשיו אזלינן והוי פחות ופטור וצ"ע. ודבר שא"צ בישול כמו שמן וכיו"ב א"ח משום מבשל ואין בישול אחר בישול לדעת הר"מ דוקא לאחר בישול כ"צ אבל לאחר בישול מאב"ד חייב על הבישול השני ודעת הרשב"א דגם לאחר בישול מאב"ד אין בא"ב ואם יש בישול אחר צליה ואפיה או להיפך עב"י שי"ח ושו"ע סי' הנ"ל. ואם א' נתן האור וא' נתן העצים וא' נתן הקדרה וא' נתן המים וא' נתן הבשר וא' נתן התבלין כולם חייבים משום מבשל שכל העושה דבר מצרכי הבישול ה"ז מבשל ובאמת אינו מובן הנותן האור והעצים מה בישול שייך וגם שופת הקדרה מאי קעביד וערש"י ביצה ל"ד כ' דשנים הראשונים חייבים משום מבעיר והשופת כו' מקשה הש"ס מאי קעביד ומסיק משום ליבון רעפים וזה השיגו ראב"ד ג"כ ועיין כסף משנה באריכות ועלח"מ שהקשה למה לא מחייב רבינו משום מבעיר ג"כ דהיינו שנים הראשונים ותי' דה"נ ואינו מביא כמו בראש הפרק דאינו מביא צובע וכ' ועי"ל דמבעיר א"ח אלא בצריך לאפרו וכאן א"צ לאפרו רק לבישול וכבר לוקה על הבישול (תי' לוק"ה אשגרת לישנא דאין מלקות במלאכת שבת רק סקילה או חטאת רק צ"ל חייב ופשוט) מבואר מדבריו דמבעיר לצורך בישול א"ח על ההבער' ובמחכת"ה אשתמיט מיני' ד' הרב המגיד פי"ב ה"א שמביא ד' הראב"ד אם מבעיר תחת תבשילו חייב שנים משום מבעיר ומבשל וכתב דגם הר"מ סובר כן וע"ש בר"מ הא דבעינן צריך לאפרו שלא יהיה מקלקל אבל תחת תבשילו דאינו מקלקל חייב משום מבעיר וז"פ ותי' הראשון עיקר ועיין בשער המלך מה שפלפל בד' הראב"ד. וכתב עוד הר"מ אבל אם א' שפת הקדרה כו' שנים האחרונים בלבד חייבים ג"כ צ"ע ועיין כסף משנה שהאריך ועלח"מ וע"ש עוד המתיך א' ממיני מתכות וכו' ה"ז תולדת מבשל והנה בזה כ' בכ"ש דומיא דהוצאה דמתכות כ"ש עפח"י והמחמם את המתכות עד שתעשה גחלת ה"ז תולדת מבשל ובפי"ב כ' המחמם את הברזל כדי לצרפו במים ה"ז תולדת מבעיר וחייב והראב"ד כ' ולמה לא משום מבשל והנה באמת הר"מ כאן מחייב

משום מבשל ודרך הר"מ לכתוב משום זה כאן ובמק"א כתב משום זה כי בכל האב מביא תולדתו ואינו מביא השני כמבואר כ"פ ובריש הפרק אבל ד' הרב המגיד תמוהים דכ' שם מ"ש משום מבשל אנ"ל שכ"ד שהוא עצמו נעשה אור ושורף ל"ש מבשל אלא מבעיר וכו' הא הר"מ כ' כאן בפירוש המחמם מתכות עד שתעשה גחלת ה"ז תולדת מבשל וכבר תמה בזה הלחם משנה והמג"א סי' שי"ח אך ד' הר"מ לא סתרי אך ד' הרב המגיד צ"ע גם צ"ע על הרב המגיד הא מבואר בש"ס דשבת ויבמות מ"ל לבשל סממנים ומ"ל לבשל פתילה הרי דהתכת אבר חייב משום מבשל ולומר דיש חילוק בין התכה לעשות גחלת הא תרווייהו ריפוי גוף קשה הוא ועלח"מ מ"ש בזה.

והנה קי"ל בדבר יבש אין בישול אח"ב ובדבר לח ג"כ יש דיעות דאין בא"ב אך פסקינן בדבר לח דיש בא"ב עבשו"ע אם כן ה"ה במתכות שהותך וחזר ונקרש א"ח עוד משום היתוך דאין בא"ב או בנעשה כמו גחלת פ"א ונצטנן א"ח עוד משום בישול אם חזר ונעשה כמו גחלת ואפ"ל הטעם דאין בא"ב ביבש דעדיין הפעולה הראשונה במק"ע ולכך בלח יש בא"ב דאין הפעולה הראשונה נכרת אם כן ה"נ אין הפעולה ראשונה נכרת כלל לאחר שנצטנן אך להפוסקים דגם בלח אבא"ב אם כן ה"נ וצ"ע בזה במתכות אם יש בא"ב ועיין בסוגיא דיבמות גבי הבערת ב"כ דיכול ליקח אבר שנתבשל פ"א. כתב עוד הר"ם הממסס דונג וכו' וכפור וכי"ב ה"ז תולדות מבשל וכן המבשל כלי אדמה עד שיעשו חרס חייב משום מבשל כללו ש"ד בין שריפה גוף קשה באש או שהקשה גוף רך חייב משום מבשל. ועלח"מ הקשה הא בגמרא אמרינן דשדא סיכתא לאתונא וכו' מה"ד לשרורי מאני קמיכווין קמ"ל דמרפי רפי וכו' נראה דעל הריפוי חייב ולא על הקישוי וע"ש שכתב דבדבר רך חייב על הקישוי ופי' בגמרא פ"א עיין בדבריו והנה ד"ז כשבשל כלי אדמה עד שיעשו חרס דחייב משום מבשל הר"מ פי' כן האי דשדי סיכתא לאתונא עבמ"מ ורש"י פירש פ"א ע"ש מכל מקום ד"ז סובר רש"י ג"כ ע' בגמרא דע"ד שם ד"ה שבע כתב חביתא של חרס וכו' טוחן וכו' ומצרפו בכבשן חייב משום מבשל וכן תנור ע"ש ברש"י מבואר להדיא כן והנה לכאורה הי' נ"ל דמבשל כל א' עד שנעשו חרס וע"י שמצרפו בכבשן נתחזקו הו"ל גם כן מכה בפטיש דהו"ל גמר מלאכת הכלי אך רש"י כאן ד"ה תנור כ' דגבי חביתא א"ח משום מכה בפטיש דמאליו נגמרה מלאכתו בתנור וסברתו דמכה בפטיש א"ד לאפיה ובישול דאם הניח בתנור או שמעמיד איזה תבשיל שיתבשל אף דבשעת העמדה והנחה א"ח רק על אח"כ שנאפה ונתבשל מעצמה חייב כמבואר דהתירו לרדותה קודם שתאפה מכל מקום במכה בפטיש אינו כן ודוקא אם בעשייתו נגמרה המלאכה אבל אם בשעת העשי' עדיין לא נגמרה המלאכה כמו

כאן שנתנו בכבשן דבשעת נתינה לכבשן לא נגמרה ואח"כ נגמרה מאליה א"ח והוכיח מד"ז דחביתא דא"ח רק שבע וכו' ומשום מב"פ לא חשיב ע"כ כיון דמאליו נגמר א"ח והסברא לזה לכאורה נראה דמ"ש אך באמת מלאכת שבת ילפינן ממשכן והנה במשכן בישול סממנים הוא כדרך שמעמידין באור להתבשל ונתבשל ממילא כדרך העולם דא"י להתבשל ברגע שמעמיד אצל האור אם כן בשבת ג"כ כן אבל מב"פ דהי' במשכן עלי ידי הכאתו בפטיש נגמר המלאכה ע' פ' הבונה אם כן בשבת ג"כ צ"ל דוקא בעשייתו יהי' דוקא הגמר מלאכה אבל שם אינו תיכף בשעת עשייתו רק נגמרה אח"כ מאליו א"ח וא"ד למלאכת המשכן ובזה ניחא לי דלכאורה במבשל ואופה בנגמר לגמרי ולא כמב"ד לחוד ה"ל להתחייב משום מב"פ גם כן כי גם באוכלין שייך מב"פ כמבואר במקומו בס"ד והלבוש בסי' זה גבי קוליוס האספנין שהדחתן זהו גמר מלאכתן כ' דהחיוב משום מב"פ אך לפ"ד רש"י ניחא דשם בהדחה במעשה שעושה נגמר שייך מב"פ אבל בבישול לא שייך תיכף רק אח"כ כשעומד אצל האור ונגמר מאליו ל"ש מב"פ ובאמת אם יצויר בבישול ואפיה גם כן שיגמור בשעת העשיי' חייב משום מב"פ גם כן רק רוב אפיה ובישול אינו כן ל"ש מב"פ וז"פ. שו"ר בס' יד דוד בשבת שם שמביא בשם ס' הון עשיר כהלבוש ותמה עליו דלא מצינו מכה בפטיש באוכלין וחידוש שלא ראה דברי הלבוש ונ"ל ראי' לד' מר"ם פכ"ג מה' שבת שחשב שבותין דתיקון אוכלין תחת סוג מכה בפטיש ע"ש ובהמ"מ אך לפ"ז איני מבין הסוגיא דמס' ביצה דל"ד גבי א' מביא האור וא' שופת הקדרה חייב ומקשה הש"ס שופת הקדרה מאי קעביד אר"ל הכא בקדרה חדשה עסקינן ומשום ליבון רעפים והנה לא אמר בכלי אדמה עסקינן דעל ידי שיתקשה ע"י אור חייב משום מבשל רק בקדרה חדשה דכבר נשרף בכבשן ול"ש מבשל עלח"מ כאן רק דהוי גמר מלאכה דחייב משום מב"פ ובאמת היאך שייך מב"פ בשופת הקדירה וכי תיכף נתחמם הקדרה אצל האור זה מן הנמנע רק כשמתחמם נגמר הכלי כמו בליבון רעפים ע"ש ואם כן למה יתחייב שופת הקדרה משום מב"פ הא מאלי' נגמר המלאכה ע' ברא"ש שכתב דהחיוב משום מב"פ והיאך סתם בשופת קדרה חייב משום מב"פ הא בשעת שפיתה לא נגמר עדיין רק אח"כ כשמתחמם מאוד אם כן למה יתחייב משום מב"פ לדעת רש"י וכעת צריך עיון גדול בזה ועיין ברש"י גבי מאן דשדי סיכתא לאתונא חייב משום מבשל פי' הוא ז"ל דשדי יתד לח כדי שיתייבש ועיין בס' ח"א שהקש' ל"ל כדי שיתייבש אפילו אם מניחו כדי שישרוף אפ"ה חייב ג"כ משום מבשל דהוי פס"ר ומביא בשם הירו' דר' יוסי ס"ל המעלה אברים בשבת ע"ג המזבח להתעכל חייב משום מבשל ואפשר הוי פס"ר דלא ניחא לי' דלא איכפת לי' בבישול לשיטת הערוך והדברים

עתיקין ע"ש בס' ח"א מביא מגמרא דידן יבמות דל"ג גבי זר ששימש בשבת במאי וכו' אי בהקטרה הא אר"י הבער' ללאו יצאה מבואר דא"ח משום בישול וראיתי ברשב"א שם שכתב הא אר"י הבערה וכו' והקטרת אימורין הבערה היא ולא בישול עכ"ל וצ"ל כמ"ש דהוי פס"ר דלא ניח' לי'. וכתב הר"נ בע"ז ס"פ השוכר את הפועל ע"ד הרמב"ן שכתב ואף על פי שאין במולח משום בישול בשבת ואפילו אי בעי לי' לאורתא כדאמרי' פכ"ג דע"ה ולא הבינותי זה דשם לא אמרו רק דאין בו משום מעבד ואם התרו בו משום מעבד פטור אבל שלא יהיה בו משום בישול לא למדנו ע"כ נראה מדבריו דמליחה בשבת חייב משום בישול וע' נוב"י ת' חאו"ח סי' כ"ג שפלפל בזה ול"ה ד' הר"נ הנ"ל ועיין פרי חדש יו"ד סי' ס"ח האריך להשיג על הר"נ דאין במליחה משום בישול דתולדות האור בעינן ובשער המלך החו"מ פלפל גם כן בד' הר"נ ופי' דבריו דגם הר"נ מודה דמליח א"ח משום בישול בשבת ודבריו נכונים ע"ש ולכאורה אפ"ל דמלח ממשרפות המים שהוא מן החמה ערש"י פכ"ג גבי האי מאן דכניף וכו' או מלח שחופרין מן הקרקע בודאי לאו תולדות האור הוא אך מלח שמבשלין המים ונעשה מלח דקודם הבישול אינו מלוח כמו אחר הבישול וה"ל תולדות אור כי מבשלין באור אפשר דשייך בישול וצ"ע לענין שבת במלח שלנו שמבשלין באור אפשר שייך בישול. ובישול פחות משיעור אסור מן התורה ואם בישל ח"ש שחרית וח"ש בה"ע מצטרפים ככל מלאכות שבת ואם הח"ש הראשון אינו בעולם עפמ"ג בפתיחה נסתפק כה"ג ואפשר גם כאן הספק הנ"ל ואפשר יש חילוק ועיין. והנה להאריך בענינים אלו צריך חיבור מיוחד אך אכתוב מה דקשיא לי על דברי המג"א סי' שי"ח ס"ק ל"ה שאוסר ליתן חתיכת בשר רותח לתוך רוטב צונן דהואיל ואינו מתערב מבשל כדי קליפה אם כן צא ופרנס המשנה ביומא ד' ל"ד דעששיות של ברזל היו מטילין לתוך המקוה של כה"ג והש"ס מקשה והלא מצרף ותי' ע"ש. והרי בלאו הכי אסור מן התורה משום מבשל כיון דהעששיות מלובנים ואינם מתערבים עם המים ומבשל על כל פנים ולא שייך תי' הש"ס שם וצ"ע וע' תוס' שבת ד' מ"א ע"ב ד"ה מיחם ובפני יהושיע שם:

יב) הגוזז לשון הר"מ כאן פ"ט הגוזז צמר או שער בין מן הבהמה בין מן החי' בין מן החי בין מן המת אפילו מן השלח שלהן (היינו מן העור שהופשט) חייב כמה שיעורו כדי לטוות וכו' הסיט כפול וכו' והוא קרוב לשני שלישי זרת וכו' וגוזז היינו בכלי ועיין בהה"מ דזה מבואר בתוספתא והר"מ השמיט עוף ובתוספתא מבואר עוף גם כן נסמך עמ"ש אח"ז התולש כנף מן העוף וה"ה מן האדם כאשר מבואר אח"ז ונ"ל דעל חי' שבים גם כן חייב משום גוזז דמ"ש וחיות שבים יכולים גם כן לטוות משער שעליהם כמ"ש

הר"מ פח"י הי"ג וגם גוזז שייך בכל בע"ח אם כן מה שבים נמי וז"פ. ואיני מבין דעת רבינו הר"מ דכתב הגוזז צמר או שיער וכו' שיעורו כסיט כפול הא כתבנו כ"פ בשם הרב המגיד דשיעורי שבת למדנו מהוצאה כשיעורן להוצאה והנה צמר והרבה דברים הנטווים כגון צמר גמלים וכדומה מבואר בר"מ פח"י גבי הוצאה גם כן שיעור זה כדי לטוות חוט אורך ד"ט היינו כדי הסיט כפול ע' בהה"מ ובלחם משנה אבל שער נתבאר שם שיעורים אחרים שיער כדי לגבל טיט וכו' נימין מזנב הסוס ומזנב הפרה שנים אחת מן הקשה שבחזיר וכ"ז אם חותך מהם הוא בכלל גוזז מבע"ח אם כן היאך הר"מ נותן כאן שיעור א' לנגזזים בין צמר ובין שיער כמלא רוחב כו' וה"ל ליתן בשער כ"א כפי שיעורו בהוצאה כדי לגבל טיט או מזנב הסוס שני נימין וכו' והנה בתוספתא שהביא הרב המגיד גם כן סתם בכל הדברים כמלא סיט וכו' אבל על הר"מ דכ"פ דעתו דנלמד מהוצאה איך כלל כאן כולם יחד וע"ג. והנה כאן דוקא גוזז חייב אבל תולש ביד פטור דכן המסקנא בבכורות דכ"ה דתולש לאו היינו גוזז רק בשוי"ט הו"ל לחייב משום עוקר דבר מגידולו היינו משום תולדת קוצר רק בתלישה ה"ל כלאחר יד וא"ח בשוי"ט כלאחר יד אם כן לפ"ז גוזז דדרכו בכך חייב שתים משום גוזז ומשום קוצר. וכבר כתבתי במלאכת קוצר דכ"ד הר"מ ל"מ בבהמה וחי' ואדם דה"ל גד"ק לדעת הר"מ כמ"ש גבי דש בודאי חייב שתים אלא אפילו מן חיות הים דל"ה גד"ק מכל מקום הר"מ סובר דעוקר דבר מגידולו חייב אף אם אינו ג"ק אך הרמב"ן והרשב"א חולקים וסוברים דבע"ח אינו ג"ק וא"ח משום עוקר דבר וכו' כי תולדות קוצר אינו רק בגד"ק רק בגוזז חייב משום גוזז ותולש לאו היינו גוזז וכבר כתבתי שם דהרמב"ן ה"ר מש"ס דבכורות ודבריו תמוהין דאדרבא מבואר בש"ס כדעת הר"מ דשייך עוקר דבר בכ"ע וא"צ לכפול הדברים ע"ש. וכ' הר"מ התולש כנף מן העוף ה"ז תולדת גוזז כ"ה בבכורות שם דתולש כנף חייב משום גוזז אף דתולש לאו היינו גוזז שאני כנף דהיינו אורחי' ופירש"י שדרך נוצות העוף לתלוש ולא לגזוז ע"כ אם כן בעוף התלישה היינו גזיזה וחייב משום גוזז ולדעת הר"מ חייב שנים משום גוזז ומשום קוצר דהו"ל עוקר דבר מגידולו דעופות ה"ל ג"כ ג"ק לדעתו ואפ"ל דבעוף הוא להיפך דאם גוזז א"ח בשבת כיון דרש"י פי' שדרך וכו' ולא לגזוז אם כן בגוזז ה"ל כלאח"י כמו תולש בבהמה וא"ח לא משום גוזז ולא משום עוקר דבר וכו' כי ה"ל כלאח"י כיון דלאו אורחי' ואין דרכו בכך ובשבת פטור במידי דאין דרכו בכך. ולענ"ד זהו כוונת הר"מ שכ' הגוזז ולא כ' ג"כ מן העוף כמבואר בתוספתא שהביא הרב המגיד אך פוסק צריך לפרש דבריו וכיון דהתחיל בגוזז לא כתב עוף דבעוף א"ח בגוזז כלל

ואח"כ כ' הדין דתולש בעוף והיא תולדת גזיזה כי אין זה גזיזה ממש ע"כ לא כלל עוף לעיל כי א"ח בגזיזה ואין שייך אב רק תולדה וכתב כאן הדין כנ"ב.
וז"ל הר"מ פ"א מה' מעילה ה"ז כל קדשי מזבח בין קדשי קדשים בין ק"ק אסורים בגיזה ועבודה שנאמר ל"ת בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך וה"ה לשאר הקדשים והגוזז את השור לוקה ותולש אינו כגוזז ע"כ. ולקמן במצוה תפ"ג תפ"ד כתבתי דנראה דאף בקרבנות העוף כגון חטאת ועולת העוף נוהגים הלאוים הללו אך רבינו הרהמ"ח כ' במ' תפ"ג וז"ל שלא לעבוד עבודה בבהמת קדשים וע"ז נאמר כו' ובמצוה תפ"ד כ' שלא נגוז בבהמת קדשים דקדק שני פעמים וכ' בבהמת קדשים נראה מדבריו דדוקא בהמת קדשים ולא בעופות ועתה נ"ל דהאמת כ"ה כיון דכתיב שורך וצאנך אם כן גזירת הכתוב דדוקא בהמות ובכור דכתיב ילפינן בגמר' לכל הקדשים וגם להיפוך גיזה בשער וכו' ילפינן דכתיב ולא מוסיף על ענין ראשון אבל הא דכתי' שור וצאן בפירוש ולא מצינו בגמרא ילפותא לגבי עוף בודאי דוקא קרבנות בהמה וגם הר"מ סובר כן דכתב ותולש אינו כגוזז ובגמרא מקשינן ותולש אינו כגוזז (היינו לענין בכור) והתניא התולש את הכנף ואר"ל דחייב משום גוזז והתנא משוה בכור לשבת כמו בשבת ה"ל גוזז ה"נ גבי בכור ומתרץ שאני כנף דהיינו אורחי' ע"כ התלישה הוי גזיזה אם כן אם נאמר דבעוף קדשים שייך גם לאו זה אם כן בתולש חייב והיאך סתם הר"מ שם ותולש אינו כגוזז והו"ל לכתוב חוץ התולש מן העוף חייב דהוי גוזז כמ"ש כאן א"ו דבעוף ל"ש כלל לאו זה דגיזה וה"ה לאו דעבודה דשוים הם כנל"ב ואמת. ורבינו הרהמ"ח כ' בפירוש בבהמת ודאי הדין כן בבירור וז"ב בס"ד. והנה כתבנו דכאן גבי שבת תולש פטור כמבואר בגמ' שם ע"כ כ' הר"ם רק גוזז חוץ מעוף והר"מ כתב הגוזז מן החי או מתה אף מן השלח חייב נראה דאף מן המתה או מן השלח דוקא גוזז אבל לא תולש והט"ז סי' של"ו כ' דהתולש ממתה חייב דבמתה דרכה בתלישה ותלישתה זו היא גיזתה ומביא כן בשם הירושלמי ובר"מ לא משמע כן כמ"ש וע' מהריט"א השיג ג"כ על הט"ז באריכות וער"מ פרק י"א שכתב איזה ממחק זה המעביר צמר או שער מעל העור אח"מ עד שיחליק העור עכ"ל אם נימא דבתולש אף לאח"מ א"ח משום גוזז מיירי בתולש רק מחמת שמחליק חייב משום ממחק ואם נאמר דחייב משום גוזז מכל מקום הר"מ אינו מביא רק כתב מלאכת ממחק אף דחייב משום מלאכה אחרת ג"כ כמ"ש כ"פ דהר"מ זכר מלאכה זו דעוסק ואינו מביא דחייב משום עוד מלאכה אחרת. הטווה מעל החי פטור דאין דרך גזיזה בכך:

הנוטל צפרניו בין לו בין לחבירו או שערו או שפמו או זקנו בכלי ה"ז תולדות גוזז וביד פטור ולא נתבאר שיעור בצפרנים נראה דאפילו צפורן א' חייב וכ"מ ממ"ש ה"ט צפורן וכו' וגבי הוצאה אינו מבואר צפרנים כלל ושערות כתב הר"ם דהשיעור שני שערות וכ"ה להדיא בדצ"ד אף דבהוצאה יש שיעור אחר כמש"ל ואם ליקט לבינות מתוך שחורות חייב אף על שערה אחת. החותך יבלת מגופו אפילו בכלי פטור כ"פ הר"מ והרב המגיד תמה עליו דמבואר בעירובין דבכלי חייב ע"ש היינו בלחה. וציצין היינו חוטי עור שנתפרדו מעל גופו ג"כ ה"ל תולדת גוזז אם נטלם בכלי ובגוזז אם א"צ לשער ולצפרנים הנקצצים לדעת הר"מ דס"ל מלשאצל"ג חייב חייב אך לר"ש פטור אם א"צ לדבר הנגזז כ"כ התוס' בסוגיא דל"ד בפשיטות והמג"א בס"ס ש"ג מביא ד' הריב"ש דבגוזז חייב אף דא"צ לדבר הגזוז דבמשכן היו גוזזים עורות תחשים אף דלא היו צריכים לצמר ע"ש ובד' הריב"ש פלפלו בו האחרונים ועיין בשו"ת ח"צ וביו"ד סי' קצ"ח בט"ז ובנה"כ ובמג"א סי' ש"מ ואין להאריך במה שהאריכו כת הקודמין ועיין ט"ז סי' של"ו סוף הסימן כ' יש ליזהר שלא לתלוש מעורו בין בידו או בכ"מ דאדם ה"ל ג"ק כדאמרינן בסנהדרין והנה הא דאדם הוי ג"ק גם דעת הר"מ כן כמ"ש גבי המפרק דחובל באדם חייב עכצ"ל דהוי ג"ק אך צ"ע על הט"ז למה הוצרך לזה דהוי ג"ק הא הוי בלאו הכי מעין גוזז ומבואר להדיא בש"ס ציצין ופירש"י חוטי העור סביב לאצבע ופשוט דל"ד סביב לאצבע דכל הציצין אסור לחתכן בכלי וח"ח וביד אסור וצ"ע בד' הט"ז וגם כבר כתבנו דהר"מ ס"ל אפילו באינו ג"ק שייך עוקר דבר מגידולו בודאי יש ליזהר ונ"ל דמלאכה זו דגוזז הוא דוקא בענינים שדרך לגזוז או לתלוש מגופו או מבהמה כמו שחשבם הר"מ צמר שער צפרנים כנף או ציצין דכל הדברים עושין חליפין והדרך לגזוז היינו ליטול אותם מהגוף וכן יבלת דהוא מותרות והדרך ליטול אותם אבל אין סברא דאם חותך חתיכת בשר מעל גופו או איזה אבר וכן מבהמה בכלי שיתחייב משום גוזז כי ודאי אין דרך גזיזה בכך וכן נמי א"ח להר"מ משום עוקר דבר מגידולו כי אין דרכו בכך כמבואר כ"פ בשבת אין דרך תלישה וכו' אין דרך טווי אין דרך גזיזה בזה ל"ש מלאכה כלל וכי תעלה על דעתך דהנה על מלאכת גזיזה חייב אף במתה וגם על התלישה כמ"ש בשם הט"ז ומכ"ש בעוף דחייב תמיד על התלישה כמש"ל אם כן החותך מן העוף הנשחט ואפשר אף לאחר בישול יהיה חייב משום גוזז והיאך אכלינן בישרא בשבת ואפילו מן העוף החי שלא נתבשל אינם נזהרים לחתוך לאיזה צורך ע"כ בדבר דאינו דרך גזיזה ל"ש כלל גזיזה וה"ה בחיים שחותך בשר חי או אבר אין סברא כלל לחייב משום חותך או עוקר דבר מגידולו וראיתי בשטמ"ק כתובות סוגיא דמיפקד פקיד ד"ה דם כתב שם דהתורה התירה מילה

בשבת דהי' חייב משום תולש כדאמרינן צפורן אם נטלו בכלי וכו' וכוונתו משום גוזז דהביא מצפורן וגם מחמת עוקר רה"פ חולקים על הר"מ וסוברים דל"ש עוקר בדבר שאינו ג"ק כמש"ל רק כוונתו משום גוזז ע' בדבריו שם כיון דדרך לחתוך הערלה ה"ל גוזז אבל חתיכת בשר אחר או אבר ל"ש עוקר ולא גוזז כנל"ב. ולכאורה תלישת הערלה הו"ל אצל"ג כי א"צ להערלה ואפשר דקאי אליבא דר"י או כסברת הריב"ש ואין כאן מקומו. והמג"א סי' תקכ"ו סקי"א מביא בשם תה"ד דגזיזת שער במת אינו מלאכה כלל והיש"ש תמה הא גוזז חייב מן המת ג"כ עיין ר"מ כאן ותי' המג"א דכוונת התה"ד דאינו מלאכה דהו"ל אצל"ג (דלא כהריב"ש) והר"מ מיירי בצריך לשער ובחנם כ"כ דהר"מ פ' כר"י דמשאצל"ג חייב אם כן בכ"ע חייב ולבסוף כ' כדאמרינן בשבת גבי ספק דאי בן שמונה מחתך בשר כו' היינו ג"כ דא"ח משום גוזז כיון דהוי משאצל"ג ועבמחצה"ש הרגיש בזה ומה שפי' יעו"ש על כל פנים גבי ערלה חייב משום גוזז ג"כ ולהר"מ משום עוקר דבר מגידולו ג"כ ואפשר אם נאמר דמילה דחוי' הוא בשבת ע' באחרונים אם יכול למול ביד ולא בכלי ימול ביד ולא ידחה שני אבות גוזז וקוצר היינו עוקר כו' ואין כאן מקומו. והנה במש"ל דלהר"מ בגוזז חייב משום גוזז וגם משום קוצר היינו עוקר וכו' אפשר דוקא מן החי אבל מן המתה ה"ל כתאנים שיבשו וגם האילן נתייבש כיון דאין להם יניקה כלל וגם אפשר דומה לעשבים דהמג"א כ' דכ"ע מודים דא"ח משום קוצר ע"כ צריך להתיישב בזה אם במתה וכ"ש מן השלח שיתחייב משום עוקר דבר מגידולו וצ"ע בזה שוב ראיתי בס' מהרי"ט אלגאזי כ' בפשיטות דממתה א"ח משום עוקר וכו' בלא שום טעם ולענ"ד הו"ל כתאנים שיבשו עמש"ל וצ"ע. עוד ראיתי בס' הנ"ל שכ' דאם חייב משום גוזז שיעורו כמלא הסיט ואי חייב משום עוקר וכו' היינו קוצר וקוצר הוא כגרוגרת וד' תמוהים דבאוכלים הוי כגרוגרת ככל שיעורי שבת דילפינן מהוצאה אבל כאן אי מחייב שתים משום קוצר חייב ג"כ כמלא הסיט כמו הוצאה ד"ז וז"פ ודבריו צ"ע:

יג) המלבן לשון הר"ם המלבן את הצמר או את הפשתן או את השני וכן וכו' חייב והנה פורט את השני נראה דהי' עולה על הדעת דמלבן הוא בדבר לבן כמו צמר וכו' ולא בדבר הצבוע ע"כ נקט שני דהוא צבוע כמ"ש גבי בג"כ וכ"ד בכ"ע שייך מלבן והשיעור כדי לטוות חוט ארכו סיט כפול ושיעור זה מבואר במשנה פ' האורג דק"ה ע"ב וגם הוצאה השיעור כך כל דברים הנטווים המוציא כדי לטוות חוט כסיט כפול עיין ר"מ פח"י הי"ג וזה השיעור הוא בעומד לטוות או בחוט אבל בגד מבואר בר"מ כאן דהמכבס חייב משום מלבן והשיעור גע"ג כמו הוצאה דבגד דמבואר בר"מ פח"י הי"ג כי נלמד מהוצאה וכ"כ הרמב"ן הובאו דבריו בהה"מ והר"מ כ' המכבס את הבגד ולא כתב שיעור אבל ודאי

שיעורו כמו בהוצאה כמ"ש הרמב"ן. כתב עוד הר"מ המכבס בגדים ה"ה תולדת מלבן דחייב ע"כ נראה מדבריו אח"כ שכתב הסוחט וכו' עד שיוציא המים וכו' נראה דס"ל גם גבי מכבס דוקא במים חייב משום מלבן ולא בשום משקה ואפילו ביין רק במים שייך תולדה דמלבן ועב"י סי' ש"ב וש"כ דקדק כן מד' הר"מ כאן כמ"ש אך מד' הר"מ פכ"ב שכ' אסור לדחוק בפי האשישה ולא כ' אשישה מלא מים נראה דגם משקין חייב משום מכבס ועתו"ס ס"פ ש"ש ובטור וראשונים ואין להאריך במה שהאריכו הם ז"ל. כתב עוד הסוחט בגד ממים שבו ה"ז מכבס שהסחיטה מצרכי הכיבוס כמו הגסה בבישול ולענין אם מחייב בסחיטה משום מפרק ע' בראשונים האריכו ומד' הר"מ לעיל גבי מפרק דלא הביא זה נראה דס"ל דא"ח משום מפרק כדעת הרמב"ן כאן מובא בהה"מ ואפשר הטעם דל"ש פקיד עמש"ל במלאכת דש או כיון דבא מעלמא כדעת רש"י דקמ"ה והאריכו הפוסקים ועפמ"ג כ' דחייב משום בורר אם אינו רוצה לשתות המשקי' הנסחטי' מיד וגם כ' להסוברים שחייב משום מפרק בצריך למשקים הנסחטים דוקא אם נבלעו בג"ק כגון פשתן כי מפרק אינו אלא בג"ק אבל לא במשי וכדומה ואין להאריך בזה ע' ראשונים ואחרונים. ומסקינן בזבחים דצ"ד דבגד שרייתו זהו כיבוסו וחייב והר"מ אינו מביא כאן לענין חיוב חטאת ובפכ"ב מביא גבי כו"כ דלא יתן מים מה"ט אבל שם מיירי באיסורי דרבנן ולמה לא הביאו כאן לענין ח"ח וצ"ע. ובאיזה ענין אמרינן שם שרייתו זהו כיבוסו עטוש"ע סי' ש"ב ואין כאן מקומו ואין להאריך.

וכתב עוד הר"מ ואין סחיטה בשער והוא בשבת דקכ"ח גבי אם היתה צריכה לשמן מביאה בשערה ומקשה הש"ס תפ"ל משום סחיטה רבה ור"י דאמרי תרוייהו אין סחיטה בשער ר' אשי אמר אפ"ת יש סחיטה ופוסק רבינו כרבה וכר"י דאין ס' של ר"א מוצא מידי ודאי של רבה ור"י אבל תימא לי כיון דלדעת הר"מ סחיטה הוא כיבוס ובשער ודאי חייב משום מכבס ומשנה מפורשת הוא שם בזבחים וכ"ע סברי דהבגד והשק מכבסו מבואר דבר כיבוס הוא וכל הפלפול שם על עור כמש"ל בס"ד אבל שק לכ"ע בר כיבוס הוא ושק עפירש"י זבחים דהוא נוצה של עזים וזה הוי שער וז"ל הר"מ פ"א מה' כלים השק הוא חוטי שער אם כן כיון דשק בר כיבוס הוא למה [ל"ש סחיטה בשער] הא הו"ל כמו בגד לענין כיבוס והנה הא דרבה ור"י דסברי אין סחיטה אפ"ל דס"ל דבשאר משקין ל"ש מלבן ובפרט בשמן וסחיטה בשאר משקין אסור משום מפרק שפיר אין סחיטה בשער כפרש"י שהוא קשה ואינו בולע ל"ש כלל מפרק אבל לדעת הר"מ דהוי מלבן ואפילו אם נאמר דר"מ ג"כ ס' דבשאר משקין ל"ש מלבן כמש"ל על כל פנים במים ודאי חייב משום מלבן וכאן מיירי במים והיאך פסק דאין סחיטה הא בר כיבוס הוא כמ"ש.

הכלל כיון דשק בר כיבוס הוא ודאי שוה שער לבגד וא"י שום חילוק וצריך עיון גדול. ומוכח ג"כ דהר"מ ס"ל דשייך ליבון בכל משקים כמ"ש הכסף משנה דאם יש חילוק אין ראי' מרבה ור"י דמיירי בשאר משקין אלא ס"ל דשוים הם אם כן א"י הטעם דלא יהי' כיבוס בשער הא שער בר כיבוס הוא כמבואר ופסק הר"מ פ"ד מהמעה"ק והיא קושיא גדולה לענ"ד. הכלל דד"ז דדין כיבוס בשער הוא תמוה מש"ס דזבחים ולד' הרמב"ן כאן מובא בהה"מ דסחיטה בבגדים א"ח משום מפרק רק משום מלבן ע"כ קושית הש"ס גבי שמן תפ"ל משום סחיטה היינו משום מלבן וס"ל דגבי שמן שייך גם כן ליבון ומאי מתרץ אין סחיטה בשער הא בשער שייך כיבוס כמשנה מפורשת שם וצריך עיון גדול.

כתב עוד הר"מ ואין סחיטה בעור נראה ג"כ דל"ש כיבוס בעור וסתם הדבר דבכ"ע ל"ש סחיטה בעור והרב המגיד והכסף משנה והלחם משנה לא הרשימו מקור הדין ובאמת הדברי' תמוהין דהא מסקינן פ' דם חטאת דצ"ד דבעורות הרכין שייך כביסה וכן פסק הר"מ פ"ח מה' מעה"ק דבעורות הרכין צריך כיבוס ע"ש אם כן איך סתם כאן אין סחיטה בעורות והו"ל לכתוב אין סחיטה בעורות הקשין אבל ברכין ודאי חייב ע"ש בגמרא רק דל"א שרייתו זו כיבוסו בעורות אבל כיבוס שייך בעור הרך אך כאן דסתם הדברים תמוהין מאד דברכין ודאי חייב וז"ב שם בגמ'. גם קשה דבפכ"ב כ' הר"מ דמנעל וסנדל מותר לשכשכו ואסור לכבס ולא חילק גם כן בין רכין לקשין ובאמת בזבחים שם מבוא' הא דכיבוס אסור היינו ברכין ולא בקשין ומכל מקום לא הי' כיבוס אצל רב' דסבר כאחרי' דגם עור קשה טעון כיבוס בדם חטאת ובמסקנא דדריש רבא דבמנעל כיבוס אסור היינו בקשין כי ברכין ל"ה טועה מעיקרא כי הוא בעצמו ס"ל דברכין שייך כיבוס אליבא דכ"ע אך עתה מיירי בקשין ובמסקנא ס"ל כאחרים וקשה הא הר"מ פ"ח מה' מעה"ק פוסק כרבנן ולא כאחרים דבעור קשה אין טעון כיבוס אם כן איך פסק שם הר"מ דמנעל אין מכבסין ולא חילק דבקשה מותר לכבס כרבנן אך זה אפשר ליישב דאפשר מסקנא דרבא דאף בקשין הוא רק מדרבנן דגזרינן אטו רכין אף שבתחלה הי' סובר דלרבנן מותר מכל מקום לפי המסקנא סובר דאסור מדרבנן אך הקושיא הא' תמוה דודאי ברכין הוא ח"ח ואיך סתם רבינו כאן ושם במעה"ק פוסק דרכין טעון כיבוס והוי בר כיבוס ועיין בסוגיא דדברי רבינו תמוהים מאד וגם בפכ"ב מאיסורי דרבנן מיירי וכ' דאסור לכבס מנעל ובאמת ברכים ח"ח וצ"ע ועיין ברש"י קמ"ב ע"ב במשנה פי' דהלכה דברכין שייך כיבוס ובלחם משנה ה' מעה"ק שם. ולחומר הנושא רציתי לומר דודאי סובר הר"ם דיש כיבוס בשער ובעור הרך דמבואר בהדיא אך דעתו דסחיטה דכתב דהוא צרכי הכיבוס כמו הגסה לבישול זה ל"ש בעור ובשער אך מנ"ל והנה בשער כיון דהם

אמרו היינו רבה ור"י אין סחיטה אפ"ל כן אבל בעור מאין יצא לו כן וגם אין הסברא נותנת במידי דשייך כיבוס דלא יהי' הסחיטה כיבוס כי ידוע דע"י הסחיטה מתכבסת ביותר וצ"ע. ולפמ"ש דחייב משום כיבוס בשק ובעור ודאי השיעור כמו לענין הוצאה השק דע"ד העור הע"ה כמבואר בר"מ פח"י כמ"ש הרמב"ן כאן לענין בגד וז"ב. שו"ר בח"א התעורר במ"ש בעור ולא עיינתי בדבריו על כל פנים כיבוס שייך ודאי בשער ובעור הרך והשיעור כמו בהוצאה השק דע"ד ובעור הע"ה. ונראה דאם כיבס בשבת עור הרך שניתן עלי' דם חטאת אפילו כ"ש היינו מקום הדם חייב משום שבת כיון דנחשב כיבוס לענין המצוה וכן בעור שיש צרעת והוא כגריס עפי"ב וי"ג מהלכות ט"צ אם כיבס הנגע בשבת אף שאין בה שיעור הע"ה כיון דנחשב כיבוס לענין זה הוי כיבוס לענין שבת וסברא כזו נמצא כ"פ בס' האחרונים ובח"ז כ"פ ועפמ"ג סי' ש"ך כ' בפשיטות דאין כיבוס בשער והוא תמוה כמ"ש דכיבוס בודאי יש. והנה לא ביארו רז"ל שיעור לח וקשה גבי עור נראה דתלוי אם הוא אצל ב"א לח או קשה וע' זבחים שם אף עור קשה שהיה בו נגע ה"ל בר כיבוס כיון דפרחה בו צרעת חילחולי מחלחל אם כן בפרח בו נגע הו"ל רך ועפי"ג בר"מ הט"צ כ' דכלי העור בין קשה ובין רך והכסף משנה לא הראה מקומו והוא כאן בזבחים דאף קשה כיון דפרחה ה"ל לח ונראה דוקא במקום הנגע קצת סמוך לו ה"ל לח דהכיבוס הי' שם אבל שאר העור אינו מוכח אפשר אם הוא קשה ל"א דחלחולי וכו' ונ"מ לענין שבת גם נ"פ דאף בענין שאינם מטמאים בנגעים כגון צבועים וכדומה מכל מקום ה"ל רך דזה לא תלוי בענין הדין אם מטמא או לאו רק זה סובר רבא מצד הסברא אם פרחה כו' חלחולי מחלחלי ונראה דוקא על כל פנים במראות נגעים עפ"י התורה אבל מראה כהה מהמראות עיין ר"מ ל"ש חלחולי וכו' דל"ה צרעת כלל גם נראה אם נרפא הנגע אפשר דיכולה להתקשות דדוקא בעור שהנגע בו ה"ל רך וצ"ע בזה גם ל' הר"מ המכבס את הבגדי' נר' דאין שק ועור בכלל כי הם אינם בכלל בגד כידוע כ"פ וצ"ע:

יד) המנפץ לשון הר"מ המנפץ את הצמר או את הפשתן או את השני וכי"ב חייב והשיעור כדי לטוות חוט ארכו ד"ט היינו כדי הסיט כפול והמנפץ את הגידין וכו' ה"ז תולדות מנפץ וזה מבואר דק"ה ע"ב במשנה במנפץ שיעורו כמלא וכו' ובפכ"ג במשנה מבואר דמנפץ הוא אב אך במשנה מבואר הגוזז את הצמר והמלבנו והמנפצו נראה דקאי על צמר אך אין חילוק כמו מלבן ובכ"ד דשייך ניפוץ ה"ל מנפץ וגם גידין מבואר בירושלמי דה"ל תולדת מנפץ ובש"ס דע"ג ע"ב תנא הדש והמנפץ כולם מלאכה א' הם ופירש"י מנפץ פשתן בגבעולין והוא ממלאכת דש עכצ"ל דמנפץ כאן אינו כמו מנפץ פשתן בגבעולין דשם הוא משום דש וכאן משום מנפץ וערש"י גבי מנפט שם והר"מ

גבי דש ומפרק אינו מביא מנפץ הפשתן וכן לא הביא המנפט וכ"ה בסמ"ג דמנפץ דכאן אינו כמו מנפץ דשם דשם מוציא הפשתן מהגבעולין והוי דש ועיין בס' ח"א דעתו דעל מנפץ דשם חייב שתים משום דש ומשום מנפץ ומנפץ כאן היינו שסורק צמר או פשתן או שאר דברים ומנפץ גידין שחובט על הגידין עד שעושה כחוטין לטוות ע' בס' ח"א:

טו) הצובע לשון הר"מ הצובע חוט שארכו ד"ט או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה חייב והוא ממשנה דק"ה ע"ב הצובע כמלא הסיט כפול וזה השיעור בהוצאה גם כן ונראה בצובע בגד או עור כשיעורו להוצאה כ"ה השיעור בצובע כמ"ש הרמב"ן במלבן שהבאתי לעיל ומלבן וצובע נשנו במשנה כא' וז"פ. וכתב עוד ואין הצובע חייב עד שיהא צבע המתקיים אבל צבע שאינו מתקיים כלל כגון שהעביר סרק או ששר ע"ג ברזל או נחושת וצבעו פטור שהרי אתה מעבירו לשעתו ואינו צובע כלום וכל שאין מלאכתו מתקיימת בשבת פטור עכ"ל וכתב הרב המגיד דזה נלמד מדין הכותב בפי"א שאינו אלא בדבר המתקיים ע"ד המתקיים ובמשנה דק"ב זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב עכ"ל. והנה בדין הכותב נראה שאין הכתב מתקיים בעצמו אפילו בלא מעשה דידי' כמ"ש פי"א כגון משקה ומ"פ או על עלי ירקות וכו' דהכתב אינו עומד כלל אף אם לא נמחוק דאין סברא לומר דע"י מחיקה לא יעמוד הא ע"י מחיקה אפילו בדיו יכול למחוק ואין סברא לומר דבדיו יהי' רישומו ניכר אם יהי' נמחק רק זה מצד הסברא אם יוכל לעמוד בלא מעשה הוי מתקיים אך אם נמחק מעצמו בל"מ ל"ה מתקיים אם כן כאן נמי וכ"מ מלשון הר"מ שכ' אינו מתקיים כלל בתי' כלל נראה דהיינו שנמחק בעצמו ואינו עומד כלל ומ"ש אח"כ שהרי אתה מעבירו תי' את"ה שכתב לנוכח משמע דע"י מעשה שלו מעבירו אפשר אשגרת לשון הוא כי אין זה סברא כלל כיון דיכול להתקיים הו"ל מלאכתו מתקיימת אף אם ע"י מעשה יכול להתקלקל המלאכה כי הרבה דברים כגון בונה ותופר וכדומה ע"י מעשה אדם אינו מתקיים ולא תמצא מלאכה המתקיימת. אלא ברור דדוקא אם מעצמו אינו מתקיים כמו כותב במשקין או על עלה כו' כנ"ב. גם נ"ל דודאי אף ברזל ונחושת יכולים לצבוע שיהא עומד הצבע רק הר"מ נקט אותם השני צבעים סרק וששר דידועים היו אצלו דאינו עומד על ברזל ונחושת (אף שבתנ"ך כתיב ומשוח בששר ופי' במיני צבעונים מכל מקום אפשר יש איזה מין צבע דנקרא ששר) וכתב הר"מ לקמן פכ"ב הכ"ג הצובע מאבות מלאכות לפיכך אסור לאשה להעביר סרק על פניה מפני שהוא כצובע מבואר דסרק ע"פ הוא רק דרבנן כי בכל הפרקים ההם כותב רק איסורי דרבנן השייכים לכל מלאכה ובדצ"ה בשבת מבואר בברייתא גודלת כוחלת ופוקסת חייבת וכן הי' רשב"א אומר משום ר"א אשה לא תעביר

סרק על פניה מפני שצובעת ולשון מפני שצובעת נראה דהוא צובע ממש וחייב. אך הר"מ סובר דר"א אומר כך משמע דרבנן פליגי עליו וגם מבואר בברייתא בשם רשב"א דגודלת כוחלת פוסקת לאחרים חייבת ובמשנה פליגי רבנן דאינו אלא משום שבות ואם כן רשב"א אומר כן משום ר"א והלכה כרבנן ומכל מקום טעמא בעי אמאי א"ח משום צובע ולומר דה"ל צבע שאינו מתקיים ע"כ פטור הא בודאי מתקיים זמן מה דמתקשטת בו וכי צריך בשבת שיהא מתקיים לעולם ודאי כיון שמתקיים זמן מה ה"ל מתקיים בשבת. וראיתי בסמ"ג במלאכת צובע מביא ירושלמי הפוקסת חייב משום צובע פי' כמין בצק מדבקת בפניה וכשנוטלתו מאדים וגרסינן נמי בפ' המצניע אשה לא תעביר סרק על פניה מפני שצובעת נ' מדבריו דמעברת סרק חייב כי מסיים בכל אלו לא מצינו חייב ע"ש ותראה. והנה בדצ"ה מבואר במשנה פוקסת ופירש"י בפי' אחרון כגון בצק וכו' היינו כהירושלמי ובגמרא שם לא מחייב משום צובע רק משום טווה או בונה וגם ר"א סובר כן ורבנן סברי דרק משום שבות ואין הירושלמי ת"י. והר"מ פכ"ב גבי פוקסת נראה דס"ל כפירוש הראשון ע' בהה"מ ויש לעיין. ע' במ"ק ד"ט בתוס' שם. על כל פנים אין מובן לי הטעם אם מעברת סרק או בצק ומאדים מ"ט לא יתחייב משום צובע להר"מ עב"י ס"ס ש"ג שכ' ג"כ כדעת הסמ"ג דמעברת סרק ח"ח וטעם הר"מ אין מובן לי ומטעם דבר שאינו מתקיים לא נהירא דאיזה זמן ניתן דיש ג"כ דיו שאינו מתקיים זמן הרבה ולומר שאין דרכה בכך הא האשה דרכה בכך עב"י ש"ג במג"א סקי"ט. שו"ר בח"א האריך לכתוב טעם הר"מ משום דבר שא"מ וצ"ע.

ומבואר בשבת דע"ה ע"ב שוחט משום מאי מחייב ר"א משום צובע ומסקינן אף משום צובע א"ר אימא מילתא דלא ליתי דרא בתראי וליחכי צובע במאי ניחא לי' ניחא ליה דליתווס בה"ש דמא כי היכי דליחזי אינשי וליתי ליזבני והנה למה ליחכי אף דלא ניחא לי' והו"ל משאצל"ג הא ר"י סובר משאצל"ג חייב וגם רב סובר כן עבהה"מ פ"א כיון דס"ל דבר שא"מ חייב ה"ה משאצל"ג וכי מאן דסבר כר"ש ולא כר"י ליחכי' עליו ובכמה ענינים ידוע דר"י סובר משאצל"ג חייב ור"ש פוטר ולמה ליחכי' דרא בתראי אמאן דסובר כר"י. ומצאתי בס' אור יקרות פ' לך מקשה קושיא זו. ובס' ח"א כתב דהחוכא הוא שאין דרך צביעה בכך ע"כ אמר כי היכי וכו' ועבהה"מ פי"א כ' דהר"מ לא פסק כרב ואינו מוכרח אף דכתב דשוחט וכו' נוטל נשמה מכל מקום אפשר משום צובע ג"כ ודרכו של הר"מ שלא להביא רק מה שעוסק בה. אך מכל מקום נראה דאינו פוסק כן דהו"ל להביא כאן החילוק בין שוחט למכור או לעצמו והנה אף דהלכה כרב לגבי שמואל פוסק דלא כרב ועיין בח"א דה"ל דבר שאינו מתקיים וצ"ע כמש"ל ואפ"ל דאין צביעה באוכלים ע'

בטור סי' ש"ך וב"י בשם הרבה ראשונים. וע"ז דאין צביעה באוכלין מביא הד"מ ראיה ברורה מנותנין ביצה במסננת של חרדל אף על פי שעושה מראה ע"ש דעת הר"מ ג"כ כ"ה. וכ' עוד הר"מ העושה עין הצבע ה"ז תולדת צובע וחייב כגון שנתן קנקנתום וכו'. והנה מ"ש הרב המגיד דרבינו מפרש הסוגיא בשבת גבי מאן תנא דנתינת מים לדיו היינו משום צובע הסוגיא אינו עולה בזה כמ"ש הרב המגיד עצמו דהוא דחוק והסוגיא שם מיירי מלש אך בדינו של רבינו הסכים הרב המגיד לדבריו והראב"ד אינו סובר כן עבמ"מ. והשיעור של עושה עין הצבע כ' הר"מ כדי לצבוע בו חוט ארוך ד"ט וע' פרק ח"י גבי הוצאה דאם מוציא סממנים שרוים כדי לצבוע דוגמא לאירא והוא שיעור קטן מאוד והמוציא סממני' שאינם שרוים כדי לכבס בהם בגד קטן כסבכה והיינו שאין אדם טורח לשרות כדי דוגמא ולכאורה כאן כיון דטרח אפשר בשיעור קטן יתחייב וצ"ע ואי"ה יבואר עוד:

טז) הטווה לשון הר"מ הטווה אורך ד"ט וכ"ד הנטווה חייב א' הטווה את הצמר או את הפשתן וכו' וכן כל כיוצא בהם העושה את הלבד ה"ז תולדת טווה וחייב בשיעור זה ושיעור זה דטווה מבואר במשנה פ' הבונה ומבואר בר"מ קודם לזה דהטווה צמר מן החי פטור שאין דרך טווי' בכך ועל ד"ז דעושה לבד חייב משום טווה כ' הראב"ד איני מכיר בזה טווי' וכו' מוך על מוך וכו' והוא כתב דהוי כמגבן תולדת בונה והשיעור א"י ואולי באורך וברוחב כאותם קליעות שעושים בנות העניים על מצחיהם עכ"ל והספק הוא דבונה חייב בכ"ש והמגבן אף שהוא תולדת בונה צריך כגרוגרות כשיעור הוצאה באוכלין אם ה"נ דהוי תולדת בונה צריך שיעור כשיעור להוצאה ולא מצאתי כעת שיעור זה והוא סברת הראב"ד בעצמו דשיעור זה חשוב להוצאה ה"נ גבי לבד דהוא משום בונה חייב בשיעור זה ועיין בס' ח"א דאין חילוק בין טווה בכלי או טווה ביד וגם מביא בשם הרוקח מהירושלמי דהשוזר חייב גם משום טווה ועיין בס' ח"א שהקשה על הר"מ הא סוף כלאים מבואר דהלבדים אסורים מפני שהם שועים מבואר דאינו טווי וער"מ פ"י מה' כלאים מבואר להדיא דלבדים אינם טווי רק שוע ע"ש בכ"מ. ולי ל"ק דודאי במקום שצריך טווי ל"ה טווי אך כאן כתב דהוי תולדת טווה וידוע אם דומה קצת לאב הוי תולדה עפ"ז ה"נ ה"ל כעין טווי' כמו מגבן מבונה וכדומה אבל בכלאים שצריך טווי' מגזירת הכתוב ודאי ל"ה טווי וז"פ ואפשר דטווה חוט מצמר ופשתן דהוי כלאים חייב בכ"ש כיון דחשוב לענין כלאים וסברא זו מבואר באחרונים כ"פ ויש לחלק ובאתי רק לעורר:

יז) העושה שני בתי נירין הוי אב והעושה נפה ה"ז תולדת עושי נירין ועתי"ט פכ"ג מה שפי' בזה ועיין בדבריו פרק האורג והתוס' במשנה זו דקדקו למה נקט השיעור היינו

ב' בתי נירין טפי מבשאר ועל עוד איזה מלאכות דקדקו זה ויבואר לקמן בס"ד וראיתי בס' מג"א להה"ג ר' מרדכי בנעט כתב דלקמן אמרינן ח"ש אסור מן התורה [וזה] כל כמה דאינו מבואר השיעור במשנה אבל כאן דמבואר שני וכן כל הנהו דמבואר השיעור במשנה קים להו לחז"ל ומתיחת החוטים דבפחות מזה אין שם מלאכה כלל ול"ש ח"ש ומותר מה"ת:

יח) המוסך לשון הר"מ דרך האורגין שמותחין החוטים וכו' נקרא מוסך והוא אב והשובט על החוטים ה"ז תולדת מוסך והשיעור משיתקן רוחב שני אצבעות והנה במשנה מבואר המלבן והמנפץ והצובע והטווה כמלא רוחב הסיט כפול וכ' הר"מ בכל אלו השיעור הזה ובאורג מבואר במשנה כמלא הסיט היינו חצי אבל מוסך לא נזכר במשנה כלל השיעור והר"מ לא משוה מוסך לאורג כי הוא תחלת אריגה ע"כ די כמלא הסיט היינו ב' אצבעות ולכאורה כיון דמלא הסיט היינו ב' אצבעות וסיט כפול הוי ד"א אם כן איך כ' הר"מ בכל הנהו ד' טפחים ועיין בהגהות סמ"ג שעמד בזה ועיין בביאור רש"ל סוף הסמ"ג מ"ש בזה ליישב וע"ש ובענין זה דהמוסך והשובט עלח"מ שכתב דנראה דרש"י ור"מ חלוקים בפירושו וע"ש:

יט) האורג לשון הר"מ ב' חוטין בין שארגם בתחילה או שהי' מקצת הבגד כו' שיעורו ב"א וצריך שיהא רוחב ב"א וכ"ז מבואר במשנה וגמרא וכבר כתבתי בשם ס' מג"א דמבואר שני חוטים ופחות מזה לא הוי מלאכה כלל ולא הוי כח"ש שאסור מן התורה אך בפחות משיעור הסיט ה"ל ח"ש ואסור מן התורה ואם ארג חוט א' והשלים להבגד חייב וזה מבואר גם כן בגמרא להשלים שאני. ארג בשפת היריעה ב' חוטין ברוחב ג' בתי נירין חייב הא למה זה דומה וכו' וגם זה מבואר בגמרא המדקדק החוטין ה"ז תולדת אורג. הקולע הנימין ה"ז תולדת אורג ושיעורו כשני אצבעות ג"כ כמו אורג והמ"מ לא הרשים אי' מקומו ועי' שבת דס"ד ומובא ג"כ בתוס' דצ"ד ע"ב ד"ה וכי דרך דנימין הוי אריגה וע"ש בתוס' שכתבו דבשער היינו במחובר בראש ל"ש אריגה רק בתלוש שייך אריגה וגם שער עומד לסתירה היינו ג"כ שער המחובר לראש ועיין מגן אברהם ס"ס ש"ג כ' ג"כ כן:

כ) הפוצע שני חוטין חייב וכיצד המפריד את הארוג וכו' והוא שלא יתכוין לקלקל אלא לתקן. והנה ב"ח מבואר במשנה ג"כ וכבר כתבתי דב"ח דוקא וחוט א' לא נאסר משום ח"ש ואינו נתבאר השיעור בר"מ אם כמלא הסיט כפול או רוחב הסיט כמו שפי' לעיל בכמה מלאכות וצ"ע. הראב"ד כ' על הר"מ בפרוד הארוג הו"ל קורע ע"מ לתפור ועבהה"מ מחלק בזה. והסותר את הקליעה ע"מ לתקן ה"ז תולדת פוצע ושיעורו כשיעור

הפוצע כ"ה לשון הר"מ והיינו שני חוטין כמ"ש גבי פוצע ועיין בס' ח"א כ' דמג"א סי' תקל"ד כ' דאסור לסתור קליעת הפתילה כוונתו ג"כ משום פוצע ולא משום סתירת בנין ע"ש וע' שבת ע"ד ע"ב האי מאן דעביד חילתא ופרש"י כוורת של קנים חייב י"א חטאות וחשיב שם רש"י מוסך ואורג ועושה שני בתי נירין הנה מבואר דאף בקנים שייכי מלאכות אלו:

כא) הקושר לשון הר"מ הקושר קשר של קיימא והוא מעשה אומן חייב חטאת ותרתי בעינן לחיוב אבל בחדא כגון מעשה אומן ואינו ש"ק או קשר קיימא ואינו מעשה אומן פטור עיין ר"מ והרבה חולקים וסוברים דעיקר תלוי בקשר ש"ק אם הוא ש"ק חייב בכ"ע ואם אינו ש"ק פטור בכ"ע עטוש"ע סי' שי"ז דיעות אלו גם מבואר שם איזה נקרא קשר ש"ק וע' תוס' עירובין דצ"ו ותוס' מנחות דל"ה הקשו לדעת ר"א שתפילין צריך לקשור בכל יום האיך אמרינן שם דלר"י חדשות היינו שאינן מקושרין אסור להכניסן בשבת כיון דצריכים קשירה ולמה לא יקשור הא הוי קשר שאינו ש"ק דצריך להתיר בכ"י. ולכאורה להרי"ף והר"מ דצריך מעשה אומן אם כן קשה אף אם א"צ לקשור בכ"י יעשה קשר של הדיוט לא מעשה אומן ואי משום איסור דרבנן הא אין דבר של שבות עומד במקום בזיון כתבי הקודש ער"נ פ' כ"כ ואין כאן מקומו. אך עיין ר"מ ה' תפילין ס"ל כדעת רש"י דקשר של תפילין הל"מ היינו כעין ד' ויו"ד לא כהתוס' אם כן ה"ל קשר אומן ועיין בהגהת טעם המלך ה' תפילין תי' קושית התוס' על ר"א אף דהוי קשר שאש"ק מכל מקום כיון דהוי קשר לענין תפילין הוי נמי קשר לענין שבת כמו שמצינו בכ"ד. ולכאורה קשה על דבריו דהא אמרינן דאי לר"י עניבה לאו קשירה היה מענב התפילין הא נהי דעניבה ל"ה קשירה מכל מקום כיון דלגבי תפילין ה"ל קשירה ה"נ לענין שבת בעניבה זו דתפילין אך באמת כיון דעניבה לאו קשירה הוא ובתפילין אין צריך קשירה כלל ל"ש מגו דהוי קשירה לענין תפילין דאין צריך קשירה כלל אבל אם בתפילין צריך קשירה אם כן הו"ל קשירה לענין תפילין אם כן אף לענין שבת ג"כ אף דאינו ש"ק וז"פ. ומכל מקום צ"ע דהרי עניבה נמי קשירה הוא דאל"כ איך יוצא בתפילין ע"כ דהוי קשירה. ועי' שבת פראד"מ אף דר"א סובר מכשירי מצוה דוחה שבת ושוין שאם צייץ טליתו בשבת חייב והטעם שיכול להפקיר וא"צ לחילול שבת. והנה הח"ש בציצית היינו הקשירה דקשר עליון הוי מן התורה או שאר הקשרים עשה על כל פנים קשר והקושר חייב הא בלאו הכי למה הי' צריך ח"ש הו"ל לעשות ע"מ להתיר דלא יהי' קשר של קיימא וגם לא ה"ל לעשות מעשה אומן ואם עשה מעשה אומן וגם ש"ק חילל שבת בחנם ולמה צריך הטעם דבידו להפקיר. ולפ"ד טה"מ שכתבנו ניחא דמיירי שעשה קשר שאש"ק ומכל מקום חילל שבת כיון

דהוי קשר לענין ציצית הו"ל קשר לענין שבת וחייב משום דבידו וכו'. והנה בהי' קשר העליון של תורה והוא קשר שאר הקשרים שהם מדרבנן בקשר שאינו אומן או שאש"ק צ"ע אם שייך לומר כיון דהוי קשר לענין ציצית היינו מדרבנן יהי' קשר לשבת וד"ז צ"ע בכ"מ. ואפ"ל אם צייץ טליתו חייב משום מכה בפטיש דקודם ל"ה רשאי ללבוש הבגד ועתה נגמר ורשאי ללבוש ה"ל מב"פ דהוא גמר מלאכה וכן במילה בשבת מבואר בס' מג"א דהוי מב"פ ועמש"ל בס"ד. אך מחמת מב"פ א"ח עד שיעשה כל הד' ציצית דאז ראוי ללבוש הבגד אבל ציצית א' ב' או ג' א"ר ללבוש הבגד ומחמת קושר חייב אף בא'. וראיתי בפרי מגדים סי' שי"ז הקשה אמאי אם אין לו בגד אחר למה לא יעשה בשבת ציצית ויקשור ע"מ להתיר ויצא בה בשבת ולפמ"ש חייב משני טעמים כמ"ש הטה"מ מיגו וכו' וגם משום מב"פ כו'. ונ"ל אם עשה ציצית בשבת בבגדו אחת ושתים ושלשה קשר ש"ק דהחיוב משום קושר אותו הטלית והציצית כשרים אחר כך ול"א כ"מ דא"ר לא תעביד אעל"מ כמ"ש מהרי"ט אף אל"מ עביד איסורא וחילל שבת מחמת קושר ובכה"ג אמרינן מהני כיון דאינו מיקל באיסור אם נאמר דל"מ וגם ל"ש מהב"ע אף אם נאמר כהר"מ דמהב"ע מן התורה מכל מקום בחול ודאי כשרים דלא באה המצוה ע"י העבירה דבלא העבירה הי' יכול לקיים המצוה לצייץ אחר השבת כמ"ש תוס' סוכה ל' והדברים מפורסמים א"צ להאריך. אלא אף בשבת זה עצמו כשרים הציצית ויוצא ידי המצוה כי העבירה כבר נעשית ובשעת המצוה אינו עושה עבירה כמוציא מצה מרה"י לר"ה ע' באחרונים. אך אם צייץ טליתו בקשר שאש"ק דעיקר החיוב בשבת מחמת מגו או אם גמר כל הציצית מחמת מב"פ אפשר הציצית פסולין דאעל"מ ואי ל"מ לא עשה איסור כלל כיון דפסולים ל"ה מב"פ וגם אינו ש"ק דל"ש מיגו אם כן הציצית פסולים ולא עשה איסור כלל. ובכה"ג אמרינן ל"מ והוי מהב"ע דע"י המצוה נעשה העבירה כ"ע סוברים דמהב"ע מן התורה א"י וכמדומה לי שכ"כ בטו"א לר"ה כ"ח. ולפי זה דהציצית פסולים אם כן א"ח משום שבת כלום דלא עבר כלל אף דאמרינן בכ"מ דל"מ חייב משום דעבר אמימרא דרחמנא היינו דעשה האיסור דהתורה אסרה אבל הכא לענין שבת התורה לא אסרה קשר כי האי רק מחמת מגו דציצית וכן משום מב"פ וכיון דהציצית פסולים ל"ע כלום ופטור וכה"ג כ' בכ"מ וז"ב אך לפ"ז למה אמרינן בשבת ושוין דאם צייץ טליתו בשבת חייב. וכ' דמיירי בקשר שאש"ק וכיון דפסולים למה חייב דעל ידי החיוב הציצית פסולים מטעם הנ"ל וכיון דפסולים ליכא חיוב כמ"ש. שוב נתיישבתי דבכ"ע הציצית כשרים ול"ש אעל"מ דהתוס' כ' שם בתמורה בצורם אוזן בכור ל"ש אעל"מ כיון דאם נפל מום מאליו מותר וה"ל כאלו נפל מעצמו ע"ש. ונראה דגבי ציצית אף דקשר עליון

מן התורה מכל מקום אם נתקשר מאליו או קשרו קוף נראה דכשר דדוקא בתלי' בעינן לשמה לקצת שיטות ועשיית עכו"ם פסולה משום דבר וכו' עאו"ח סי' י"ד אבל בקשר ל"מ כלל ואפשר אף ע"י עכו"ם כשר. אך נראה דזה הוי ג"כ עשי' דבלא הקשר אינו כשר וגם דין דתולמ"ה דוקא בקשר דהוי עשיה אם כן הק"ע לכל הדינים הוי כתלי' הציצית אם כן צ"ע מ"ש וגם שייך מהב"ע ודו"ק. אך אני כתבתי בח"ז לקמן דבמלאכת שבת ל"ש כלל כ"מ דארל"ת וישבתי בעזה"י קושיות רבות אם כן הציצית כשרים והו"ל ח"ש אך מחמת מהב"ע נפסלו כמ"ש ובאתי רק לעורר. גם ד"ז דתליית הקוף ציצית למאן דלא בעי לשמה צ"ע ואין כאן מקומו. גם נראה אם צייץ טליתו בשבת באופן דהציצית פסולין כמש"ל מחמת ל"מ או מהב"ע פסולים גם לאחר שבת דבשעת עשייתן פסולה והו"ל תולמ"ה כידוע. הפותל חוטים מן ההוצין או מן חוטי צמר או מן חוטי שער וכיו"ב ה"ז תולדת קושר וחייב ושיעורו כדי שיעמוד החבל בפתילתו בלא קשירה שהרי מלאכתו מתקיימת עכ"ל הר"מ והרב המגיד ל"ה מקומו ובפ' הקודם כ' הקולע נימין חייב משום אורג עפמ"ג סי' שי"ג מחלק בין נימין לחוטין ואפשר באמת כאן חייב שתים ועב"ס ח"א:

כב) המתיר כ' הר"מ כל קשר שחייבין על קשורו כך חייבים על היתירו ובתוס' דע"ג במשנה נסתפקו אי חייב המתיר שלא ע"מ לקשור ובסוף דבריהם נטו דא"ח אלא בע"מ לקשור וכ"נ דעת הרא"ש אבל הר"מ סתם ומבואר בדבריו דבכ"ע חייב מתיר אף שלא ע"מ לקשור רק שלא יהא מקלקל וסברת התוס' כמו שהי' במשכן ע' באחרונים המפריד את הפתיל ה"ז תולדת מתיר:

כג) התופר שני תפירות חייב והוא שקשר ראשי החוט התפירה ולא תשמט אבל אם תפר יותר מב' תפירות חייב אפילו לא קשר שהוא מתקיימת וכ"ה בגמרא דתופר אינו אלא בקשר ובכ"מ מביא בשם הרמ"ך שתמה למה א"ח שתים משום תופר ומשום קושר ובאמת הר"מ לשיטתו דוקא בעשה מעשה אומן והקשר הזה מירי בלא קשר מעשה אומן ועתוי"ט במשנה דאבות מלאכות. והמותח חוט של תפירה חייב מפני שהוא מצרכי התפירה ועיין ברש"י המדבק ניירות או עורות בקולן של סופרים ה"ז תולדת תופר ועד"ז דמדבק לא הרשימו הרב המגיד והכסף משנה מקורו ועב"י מה שפי' המותח כו' ובס' ח"א תמה ע"ז וכתב שהר"מ סובר ג"כ כפירש"י אך שכ' הטעם דהוי מצרכי תפירה ע"ש וג"כ כתב על הרמ"ך כמ"ש וע"ז דמדבק א"י השיעור כי ל"ש שתי תפירות ונראה דבכ"ש חייב אם הוא מתקיים. ואני מסופק בתופר תפירה א' שא"ח אם תופר תפירה אחת במק"א ותופר תפירה שני' במקום אחר באותו בגד אם הוי כב' תפירות או

אפשר דבמק"א צריך ב' תפירות וכן לענין כלאים וצ"ע. ובשני בגדים נ"פ דאינו מצטרף כי תפירה א' לא נחשב כלום כנ"ל:

כד) הקורע לשון הר"מ הקורע כדי לתפור ב' תפירות ע"מ לתפור שתי תפירות חייב עכ"ל ובמשנה פכ"ג דע"ג מבואר הקורע ע"מ לתפור ב' תפירות והר"מ כפל לשונו במלות שונות אך פוסק צריך לפרש דבריו וכוונתו דצריך שיהא כוונת הקריעה ע"מ לתפור היינו שצריך לתפור וא"א בלי קריעה כמ"ש בגמרא יריעה שנפל בה דרנא וכו' ובפ' האורג דעביד כי כיסתא ע"ש אך אם דר"מ קרע בער"ש הצריך לתפירה ונשאר כ"ש שצריך לקרוע עוד אף שבקריעת הכ"ש זה הוי ע"מ לתפור ב' תפירות היינו עם מה שיקרע מכבר אך כיון דלא קרע השיעור של ב' תפירות א"ח דגם קריעה צריך שיעור וזה שכ' כדי לתפור היינו שצריך לקרוע כשיעור ול"מ אם הוא פחות מהשיעור אף שהוא ע"מ לתפור ב"ת וז"פ. וכתב הר"מ אבל הקורע להפסיד פטור מפני שהוא מקלקל הקורע בחמתו או על מתו שחייב לקרוע עליו חייב מפני שמיישב דעתו בדבר זה והואיל ושופך חמתו וכו' חייב וע' פ' האורג דזה לר"י דמשאצל"ג חייב אבל להפוסקי' כר"ש פטור אך הר"מ פוסק כר"י והנה בגמרא נראה דקורע ע"מ חייב דמחמת המצוה ה"ל מתקן לפ"ז לא הי' חייב רק בקריעה טפח עיו"ד אך הר"מ כאן לא כ' מחמת המצוה רק ג"כ מחמת שנתיישב דעתו אם כן בפחות מכאן חייב ועתי"ט פ' האורג מפלפל בטעם הר"מ ע"ש ומכל מקום קריעה שני תפירות בעינן דפחות מזה ל"ח קורע כלל ולא הי' במשכן וע' שבת דע"ה ע"א תוד"ה שכן. המפרק ניירות או עורות דבוקים שלא ע"מ לקלקל חייב משום תולדת קורע וגם הר"מ לשיטתו דסובר כר"י במשאצל"ג וד"ז מובא בשו"ע כלשון הר"מ עס"י ש"מ ובח"א הקשה על המחבר הא הוא ס"ל כ"פ כר"ש במשאצל"ג אם כן א"ח רק איסורא איכא ע"ש. והשיעור אינו מבואר כאן כמו במדבק כמש"ל. הפותח בית הצוואר בשבת חייב חטאת כ"כ הר"מ כאן והיינו משום קורע כיון דלא מקלקל ורש"י וראשונים פי' משום דהוי גמר מלאכה וחייב משום מב"פ כ"ה בשבת דמ"ח ומקשה הש"ס מ"ש ממגופת חביות ולהר"מ דחייב משום קורע א"י מאי קושיא דאין דמיון לשם כלל וי"ל ואין כאן מקומו. ונראה דהר"מ דמחייב משום קורע ודאי צריך שיעור היינו כדי לתפור ב"ת כדין קורע שכ' לעיל ואם הי' פתוח מע"ש ונשאר כ"ש מחובר ופתח בשבת פטור ולאותם הסוברים משום מב"פ חייב בכ"ש דמב"פ אפילו כ"ש כמבואר לקמן ונ"ל דודאי גם הר"מ מחייב משום מב"פ ולא הביא דחייב כידוע דרכו ובפרט דאין זה חידוש אך אשמועינן משום קורע דאינו מבואר בש"ס דשם בשבת הוא מחמת מב"פ כמבואר שם מהקושיא שהקשו בש"ס ממגופה ע"כ מביא הוא דמשום קורע ג"כ חייב ול"ק ג"כ

מה שהקשינו היאך נוכל לומר כשיטת הר"מ דחייב משום קורע ג"כ מאי מקשה הש"ס ממגופה ז"א דמבואר בש"ס סתמא הפותח משמע אף כ"ש וג"כ צ"ל משום מב"פ דמשום קריעה צריך כדי וכו' אם כן מקשה שפיר אבל באמת אם הוא כשיעור חייב משום קורע ג"כ להר"מ וגם משום מב"פ כנ"ל דאל"כ לא תוכל לפרנס ק' הש"ס להר"מ כ"נ. וכתב הר"מ פכ"ג ה"ו אין קורעין נייר מפני שהוא כמתקן כלי ונראה דהוא רק משום שבות דכל הפרק שם מיירי משבותים ובס' ח"א תמה דלמה א"ח משום קורע אם אינו מקלקל וע"ש שמחלק וצ"ע וע"ש בסוף הדיבור וער"מ פי"א כ' המפרק דוכסוסטוס מעל הקלף חייב משום מפשיט ותמה ג"כ בס' הנ"ל למה לא יתחייב משום קורע כמו המפרק עורות דבוקים ואפשר אה"נ וכבר הבאתי כ"פ במקום דחייב שתים והר"מ אינו מביא ואין להאריך. וז"פ דלא נקרא תופר או קורע רק בדברים הרכים או עורות דדרכן לתפור אבל מה שהאומנים עושים שתופרין כ"ח שבורים כמו פארציליין וכדומה ל"ש תופר רק עושה כלי או שובר אבל תפירה וקריעה ל"ש כלל כי במשכן הי' יריעות וכדומה וז"פ:

כה) הבונה לשון הר"מ הבונה כ"ש חייב וכ"ה במשנה המשוה פני הקרקע בבית כגון שהשפיל תל או מילא גומא ה"ז בונה וחייב עפכ"ג והחופר גומא וא"צ אלא לעפרה פטור אף לר"מ דסובר משאצל"ג חייב מכל מקום פטור דהו"ל מקלקל כ"ה בש"ס שם ור"מ פ"א ועבהמ"מ דאם הי' הגומא במקום שאין בה קלקול חייב להר"מ דפוסק כר"י ולהפוסקים כר"ש פטור ושייך גומא אפילו בעפר שאינו קרקע עולם כגון עפר או חול ממקום אחר שייך גומא עיין בביצה ד"ח ושו"ע סי' תצ"ח ודוקא בגומ' אבל הי' תל בבית מעפר תלוש ולקחו והשוה הקרקע ל"ש בנין ע' בס' ח"א האריך בזה ע"ד המ"א סי' רמ"ד אם לא שביטלו להקרקע ע"ש. והבונה ע"ג כלים פטור. העושה אוהל קבוע ה"ז תולדת בונה ועשו"ע איזה הוי קבוע ואין כאן מקומו לפשוט הדינים. וכתב הר"מ העושה כלי האדמה כגון תנור וחביות קודם שישרפו ה"ז תולדת בונה וחייב ועמ"מ דמבואר בדע"ד גבי תנורא וחביתא דחייב משום בונה וס"ל כשיטת התוס' דשייך בנין בכלים בעושה כלי רק בכלי של חוליות אמרינן אין בנין וכו' ועיין כסף משנה מביא דעת ס' יראים דבכ"ע אין בנין בכלים כרש"י ע"ש בגמרא הנ"ל וכעת איני מבין למה האריך הר"מ וכ' העושה כלי אדמה קודם שישרפו וכו' ולא כ' סתם העושה כלי חייב משום בונה דבש"ס מבואר כוורת ג"כ היינו מקנים והתוס' סוברים דחייב משום בונה היינו כיון דעושה כלי אם כן למה כ' הר"מ העושה כלי אדמה קודם שישרפו ולא כתב סתם אך ע' פ"י סוגיא דחביתא כ' שם דגם רש"י מודה דעושה כלי הוי בונה אך דוקא אם נגמר הכלי אך במחוסר כמה מלאכות דלא נגמר כמו חביתא ותנורא דעדיין א"ר סובר רש"י דבכה"ג

אין בנין בכלים ע"ש והתוס' חולקים אף כה"ג אם כן הר"מ אשמעינן דבכ"ע הוי בונה אף בחביתא ותנורא דזה הוי רבותא קצת ובעושה כלי סוברים כ"ע דיש בנין בכלים אף בכה"ג סובר הר"מ גם כן דיש בונה כסברת התוס' והרבה ראשונים.

המגבל חייב משום בונה וצריך שיהי' שיעור כגרוגרת כיון דהוא באוכלין ויש פוסקים דאינו אלא משום שבות עמ"מ כאן ופ"ח. והא דאין בנין בכלים היינו שאינה מחזקת מ"ם סאה אבל מחזקת מ"ם סאה ל"ה ככלי ושייך בנין עסי' שי"ד. המכניס יד הקורדם תוך העץ שלו ה"ז תולדת בונה כ"ה לשון הר"מ והוא פלוגתא פ' הבונה רב סובר משום בונה ושמואל סובר משום מב"פ ופוסק רבינו כרב דהלכתא כוותי' באיסורי ולכאור' נ' מהש"ס דר"ס משום בונה היינו בונה גם כן אבל משום מב"פ למה לא יתחייב הא הוי גמר מלאכה ושמואל סובר דא"ח משום בונה דאין דרך בנין בכך ע"ש בסוגיא אבל משום מב"פ למה לא יתחייב ואפשר דדעת הר"מ ג"כ דמביא דחייב משום בונה דהוא רבותא דהוא פלוגתא אבל משום מב"פ חייב ג"כ והא דלא כ' הר"מ דחייב שתים כבר כתבנו דדעת הר"מ כ"פ בה' שבת דלא הביא דחייב שתים אף דבאמת חייב שתים ועפ"י כאן כתב היכי דעשיית הכלי צריך עוד ליפות ודאי חייב משום בונה וגם בגמר משום מב"פ אבל היכי דתחלתו וגמרו באין כא' בהא פליגי רב ושמואל ונראה מדבריו דלרב א"ח רק משום בונה לחוד. וא"נ לי דלדעתי משום מב"פ כ"ע מחייבים רק משום בנין אינו מחייב שמואל כיון דאין דרך בנין בכך ע' בסוגיא הנ"ל כנל"ב. וכתב עוד וכן התוקע עץ בעץ חייב משום בונה עבמ"מ נראה ג"כ דחייב משום מב"פ ג"כ דהא הוי גמר מלאכה. העושה נקב בלול של תרנגולים כ"ש כדי שיכנס להם האורה חייב משום בונה והיא גם כן פלוגתא שם דר"ס משום בונה וש"ס משום מב"פ ופוסק כרב ונראה גם כן דרב מודה דמשום מב"פ חייב ג"כ אך שמואל סובר דאין דרך בנין בכך ובפירוש כ' הר"מ אח"ז גבי מב"פ דעושה נקב חייב משום מב"פ וכונתו כאן דחייב משום בנין גם כן וכ"פ לא הביא דחייב שתים כמ"ש ול"ק קושית הרמ"ך שהביא הכסף משנה דדבריו סתורים מכאן למ"ש ולענ"ד כמ"ש. אך מפכ"ג ק"ק למה אסרו השגות משום מב"פ ולא משום בנין ולמה נקט משום מב"פ והבן. אך ד' המג"א סי' שי"ד צדקו מאוד דשם מיירי בלול שאינה מחוברת לקרקע וה"ל כלי ואין בנין בכלים כיון דהי' כלי מעיקרא ג"כ ול"ש עשיית כלי ובנין ל"ש ע"כ א"ח רק משום מב"פ וכאן ודאי מיירי בלול המחוברת לקרקע ושייך בונה וכבר כתב דמשום מב"פ ג"כ חייב דנקב זה להכניס האורה ממילא ג"כ להוציא ההבל כאן וה"ל פתח להכניס ולהוציא עיין ותבין ועבמ"מ פכ"ג ועתו"ס דק"מ ע"ב ד"ה העושה נקב ובד"ה לול של וכו' ובדק"ג ד"ה בשלמא ואי"ה אשנה פ"ז. שו"ר בלחם משנה שכ'

כדברינו דלרב חייב אף משום בונה אבל חייב משום מב"פ לכ"ע ע"ש. המפיס מורסא אם לעשות לה פה חייב ורוב הראשונים פירשו דחייב משום בונה דגם באדם שייך בנין אך הר"מ כ' לקמן דחייב משום מב"פ ויבואר לקמן בס"ד ועתו"ס שבת ד"ג שכתבו דנקב זה הוי להכניס ולהוציא דאל"ה לא הי' חייב. רק דה"ל עשוי להכניס ולהוציא ע"ש:

כו) הסותר לשון הר"מ הסותר כ"ש חייב והיא שיסתור ע"מ לבנות ע"כ הכלל כל שמחייב משום בונה הסותר ד"ז חייב משום סותר. ונ"פ דל"ד ע"מ לבנות אלא העיקר שלא יהי' דרך השחתה שהוא מקלקל כמבואר לפני זה גבי הקורע ע"מ לתפור וה"ה הקורע בחמתו חייב וכ"נ מסוף דבריו שכ' סתם והוא שיתכוין לתקן היינו איזה תיקון שיהי' ועיין דל"א סותר ע"מ לבנות במקומו וכו' אך הר"מ לא ס"ל כר"י ע' בפ"א ע"כ פשוט באיזה תיקון שיהי' חייב משום סותר ולפי זה השובר כלי בשבת בחמתו או בענין דהוי תיקון חייב משום סותר כיון דעושה כלי חייב משום בונה להר"מ ולרוב ראשונים אם כן שובר הוי סותר ואם הוא ע"מ לתקן חייב משום סותר וכן מבואר בסותר עץ תקוע וכו' דה"ל כלי וז"פ וערשב"א שבת דקמ"ו ושו"ע או"ח סי' שי"ד ובאחרונים באריכות בענינים אלו:

כז) המכה בפטיש הכלל כל גמר מלאכה ה"ז תולדת מב"פ וחייב כיצד המנפח בכלי זכוכית ה"ל מב"פ והוא בש"ס דע"ד ופשוט כיון דעי"ז נעשה כלי חייב משום בונה ג"כ לדעת הר"מ והרבה ראשונים כמש"ל והתוס' דע"ז ד"ה חבית' הקשו זה לשיטתם דעל עשיית כלי חייב משום בונה מגמרא זו היינו דמבואר דחייב משום מב"פ. אבל להר"מ דס"ל כן בודאי צ"ל דחייב שתים כמש"ל משום בונה ומשום מב"פ והצר צורה בכלי שהוא עומד לנאותו אפילו כ"ש מהצורה חייב משום מב"פ כן מבואר כאן ודק"נ. המגרר כ"ש חייב. העושה נקב בין בעץ או במתכות או בבנין או בכלי חייב משום מב"פ והוא שעשוי הפתח להכניס ולהוציא וכבר כתבתי לעיל דלהר"ם חייב משום בונה גם כן או בלול המחובר לקרקע אך בכלי א"ח בכה"ג רק משום מב"פ ולא משום בונה דאין בנין בכלים ע' לעיל. המפיס שחין בשבת כדי להרחיב פי המכה וכו' ה"ז חייב משום מב"פ שזו מלאכת הרופא ואם להוציא ממנו ליחה שבה ה"ז מותר עכ"ל ודעתו אם לעשות לה פה חייב משום מב"פ ועיין כסף משנה הביא בשם הרמ"ך שתמה מאי מב"פ שייך וכו' וה"ל לפרש משום בונה כפירש"י עכ"ל ובאמת ברש"י פ' האורג דק"ז ד"ה חייב כתב שני הפירושים משום בונה או משום מתקן כלי ומ"ל לתקן כלי או לתקן מכה עכ"ל הרי שכתב משום מתקן וזה הוי מב"פ עיין ר"מ פכ"ג ותראה דכל תיקון ה"ל מב"פ אם כן דעת רש"י גם כן כ"ה וכן אם נאמר דפתח המכה משום בונה או מב"פ ל"ד ה"ה בכל

בע"ח אם מפיס מורסא בשביל פה חייב או משום בונה או משום מב"פ דמב"פ ודאי שייך אך משום בונה ערש"י כתובות ד"ו ע"ב גבי מפיס באדם מורסא בד"ה חייב כתב שהוא מתקן פתח וחייב משום בונה דאשכחן בנין בבע"ח דכתיב ויבן את הצלע כ' רש"י בבע"ח אף דהאי קרא באדם כתיב נראה לרש"י דאין חילוק ובכל בע"ח שייך בנין ע"כ בבע"ח נמי דין זה וברור. ונראה לענין דינא חייב שתים משום בונה ומשום מב"פ דהוי שניהם לדעת רש"י כנ"ל ואפשר גם הר"מ מודה דבונה שייך ג"כ דבסוגיא בכתובות גבי דם מפקיד פקיד נראה דפתח משום בונה ולא יחלוק הר"מ ומב"פ ל"ש התם ע"ש. וד"ז להוציא ליחה דפטור עבמ"מ שתמהו על הר"מ למה פטור כיון דהר"מ ס"ל כר"י משאצל"ג חייב ובגמרא מבואר דד"ז אליבא דר"ש ועבמ"מ דהר"מ לא ס"ל משום בונה רק משום מב"פ וכשהוא מוציא ליחה ל"ש גמר מלאכה. וכבר כתבתי דהר"מ מודה דגם חייב משום בונה דנראה כן בכתובות ועיין תוס' בכ"מ מענין זה והוא אריכות ואין כאן מקומו ועמ"מ עוד תירוץ.

והנה כמה ענינים תיקון כלי הכל משום מב"פ וכן מתקן מכה כמו שפירש"י פ' האורג שהבאתי ונ"ל דדוקא תיקון בדרך העולם כמו שחשב הר"מ מנפח וכו' העושה נקב או המפיס וכו' אבל בדבר שאינו מתקן בדרך העולם רק תיקון מה שנצטוינו בה כגון טבילת כלים דהוי תיקון דקודם אסור להשתמש בו או מילה דאנחנו מחויבים בה ומבואר בפ' האורג מ"ל לתקן כלי מ"ל לתקן מילה ופירש"י האי נמי מתקן גברא ל"ש כלל מב"פ דגמר מלאכה אינו רק אם הוא בדרך העולם אבל מה שבדרך העולם א"צ לתיקון זה רק אנחנו עמו ב"י לשם מצות השי"ת עלינו ל"ה תיקון לחייב עליו משום מב"פ והא דאמרינן שם מ"ל לתקן כלי או לתקן מילה היינו שם מיירי דחייב משום חובל או אם חייב משום איזה מלאכה רק אם הוא מקלקל פטור דמלאכת מחשבת אסרה תורה שייך שפיר כיון דמתקן לנו ל"ה מקלקל עבתוס' גבי שוחט אף דהוא מקלקל מכל מקום כיון דהוא מתקן קצת לנו או אפילו לב"נ חייב דעכ"פ ל"ה מקלקל אבל אם אינו חייב משום מלאכה אחרת רק משום מתקן דה"ל מב"פ נ"ב דל"ש מב"פ אם מתקן משום מצוה רק מה שהוא תיקון כדרך העולם רק מדרבנן אסור כמו טבילת כלים וכדומה כנ"ב. והנה הגאב"ד דנ"ש בס' מג"א דעתו דעל מילה חייב משום מב"פ ולענ"ד ברור דל"ש מב"פ כיון דאינו מתקן בטבעו של עולם רק במצוה שנצטוינו רק אם חייב משום איזה מלאכה ה"ל מתקן דל"ה מקלקל אבל לחייב משום זה ודאי א"ח זה נל"ב ואמת כשתעיין בש"ס בכ"מ. שו"ר במרדכי פ' לולב הגזול גבי ענבי' מרובות מעליו שכ' להדיא דגם תיקון לצורך מצוה הוי חיוב דאורייתא מיהו י"ל התם הפסול משום הדר וכשמתקנו נעשה הדר אם כן הוי

תיקון בדרך העולם אבל רש"י שם כתב דהוי שבות ועיין תוס' שבת דף ק"ג ע"ש וא"צ להאריך. וגם באוכלים שייך מב"פ כמש"ל בשם הלבוש גבי קוליס האספנין שהדחתן הוא גמר מלאכתן דהחיוב משום מב"פ ועמש"ל במלאכת מבשל וער"מ פכ"ג דשבותים הנכנסים תחת סוג מב"פ הוא הגבהת תו"מ דהו"ל מתקן ונכנסין תחת סוג מב"פ ועיין בקונטרס זה שהבאתי בשם רש"י דמב"פ אם המלאכה נעשית אחר כך מאליו ל"ה מב"פ ול"ד לבישול ואפיה ע' לעיל ובר"מ מה שחשב משום מלאכת מב"פ:

כח) **הצד** הכלל אם צד דבר שדרך ב"א לצוד כגון חיות ועופות ודגים וכדומה (בין לצורך בין שלא לצורך לשיטת הר"מ דפוסק כר"י דמשאצל"ג חייב עליה ולשאר פוסקים דפוסקים כר"ש פטור בשלא לצורך) למקום שאינו מחוסר צידה חייב ומכל מקום כ' הר"מ דרמשים הנושכים אף דאינם ממיתים מותר לצוד אותם וכבר תמהו הראשונים על דבריו דבש"ס מבואר דזה דוקא לר"ש אבל לר"י חייב והר"מ פוסק כר"י ועבמ"מ מה שתירץ. והרשב"א כ' דנראה מהירושלמי דמותר לנעול דלת בשביל שמירת הבית אף על פי שצבי בתוכו ומכוין בשביל הצבי ג"כ כיון דמכוין בשביל שמירת ביתו גם כן והר"נ פ' האורג תמה עלי' דאם מתכוין בשביל הצבי גם כן ודאי חייב אלא אף אם לא מתכוין בשביל הצבי מכל מקום דשא"מ בפס"ר מודה ר"ש ובכ"ע חייב וד' הירושלמי פי' בע"א והרב המגיד כאן מביא ד' הירושלמי הנ"ל ועש"ג לאלפסי. הפורש מצודה ובשעת פרישתו נכנס חי' בתוכה חייב אבל אם נכנס אח"כ בתוכה פטור דא"י אם יצוד א"ל והם ד' התוס' בשבת הובאו במג"א שט"ז סק"ט ואיני מבין אפילו אם יודע שנכנס כיון דנכנס בעצמו בלא מעשה שלו ודאי פטור ועפמ"ג ומג"א סק"ד וצ"ע בזה ועיין תוס' דע"ה הביאו ירושלמי דבחלזון ל"ש צידה ואין הירושלמי בידי אי דוקא בחלזון או בכל הדגים ל"ש צידה ועיין מגן אברהם סי' תצ"ז מביא בשם רש"ל דאין בדגים צידה ורש"ל הוציא מהירושלמי נראה דזה הירושלמי שמביאין התוס' כאן ועיין מגן אברהם שדחה דבריו דודאי שייך צידה בדגים ואיני מבין כיון שהתוס' הביאו גם כן הירושלמי הזה דצד חלזון א"ח משום צידה ומצד הסברא מ"ל חלזון או שאר דגים דגם חלזון דג הוא כמבואר במנחות ור"מ ה' ציצית אך אין הירושלמי בידי על כל פנים בש"ס דילן מבואר דיש צידה בחלזון ה"ה בדגים וכ"ה בר"מ ובודאי קי"ל כש"ס דילן נגד הירושלמי. שו"ר בספ"י שהסיב ד' הירו' לדרך אחר דלא כהתוס' ע"ש בדע"ה:

כט) **השוחט** ער"מ כאן פי"א והכלל השוחט או החונק או באיזה דרך אם נוטל נשמה מאיזה בע"ח הפו"ר מזו"נ או נתהוים מעפר חייב משום נט"נ אך בע"ח שהווייתם מן הגללים ומהפירות שהבאישו וכי"ב פטור ההורגם ועבמ"מ מביא שיטת הרמב"ן דאף

הנתהוים מעפר פטור רק אם יש במינו פו"ר ע"ש. והנה בשוחט אם משום מפרק או צובע גם כן כבר דברנו לעיל וכאן נדבר רק משום זו דנט"נ וכ' הר"מ מהש"ס דאם העלה דג מהמים והניחו עד שימות ואפילו אם רק ייבש סלע בין סנפיריו חייב שעוד אינו יכול לחיות ע"כ מבואר דא"צ שימות הבע"ח תיכף רק כיון שעשה בו דבר שא"י לחיות על עשיה זו חייב משום נט"נ וכ"כ השוחט אף שמפרכס עדיין חייב משום נט"נ דא"צ שימות מיד לפ"ז אם עושה א' מבע"ח טרפה גם כן חייב כיון דטא"ח אף דיחי' איזה זמן מכל מקום ה"ל נט"נ כמו דג אף דיחי' איזה זמן בהורג נפש אם עשאו טרפה באופן שא"י לחיות חייב ה"נ ה"ל נט"נ וז"ב ופשוט גם נ"ל אם עשה טרפה או הכאה שימית בה הבע"ח בלא עסק רפואות אבל יש רפואה על ידי עסקי רפואות כמבואר בר"מ פ"ב מה' רוצח דגם לטרפה יש רפואה וער"מ פי"ב מה' שחיטה א"ח דלא הוי נט"נ כיון דיכול לחיות על ידי רפואה דגם ברוצח הדין כן ומכל מקום אפשר לחלק דברוצח לא קטלינן ובשבת חייב אך אחר העיון נראה דאין חילוק ול"ה נט"נ כיון דיכול לחיות.

ואני מסופק באם יש בבע"ח חבלה שא"י לחיות כגון שהוא טרפה או נבלה או דג שייבש בין סנפיריו ובא א' והרג שמת תיכף או שקירב את מיתתו אם חייב משום נט"נ. והנה גבי רוצח קי"ל דאם הי' טרפה שא"י לחיות או גוסס בא' א"ח השני על הריגתו דגברא קטילא הוא בפסקו סימני חיותו עיין בסנהדרין ור"מ ה' רוצח אם כן כאן נמי אפשר בנפסק סימני חיותו א"ח בשבת על שהרגו לגמרי או קירב מיתתו או אפשר לענין שבת שאני והו"ל נט"נ וראיתי בפרי מגדים סשט"ז משבצות סק"ה שכתב בשחט רוב שנים ומפרכסת חייב החובל משום נט"נ והעד לזה דב"נ החותך ממפרכסת חייב משום אמ"ה היינו בשר בנפשו אי לאו משום מי איכא מידי וכו' חזינן דהוי כחי יעו"ש ולענ"ד מאמ"ה אין ללמוד אף על פי דחי הוא מכל מקום כיון דנפסקו סימני חיותא ל"ש נט"נ כמו הורג טרפה דודאי חי מכל מקום פטור ברוצח ה"ה נמי בשבת וע' פיה"מ בר"מ במשנה השוחט בשבת כ' שמשישחוט קצת סימנים הוא מחלל שבת נראה דוקא בהתחלת הסימנים דעשה נבלה חייב אבל לא אח"ז רק דהשחיטה פסולה דח"ש קודם גמר שחיטה ע"ש ומכל מקום ד"ז צ"ע. ודע דנפל בן ח' מבואר להדיא בש"ס גבי מילה דמחתך בשר בעלמא ול"ש נט"נ כי רוב הראשונים מחייבים בחובל משום נט"נ כמש"ל ובבן ח' ל"ש נט"נ אם כן ההורג ב"ח בשבת ודאי פטור וגם אפילו ב"נ מותר לאכול ב"ח חי כי לאו נפש הוא כלל כמבואר בלשון הגמרא מחתך בשר וכו' כאבן וכו' וכבר בארתי בח"ז דב"נ א"ח על אמ"ה מן נפל ופשיטא לי דל"ש נט"נ כנ"ב ועיי' בחולין דע"ה גבי דג מקרטע היינו ייבש בין סנפיריו דר"ע סובר דהוי כמתו ומטמאים טומאת אוכלים

ומבעיא שם בנולדו בדג סימני טרפות ע"ש אם כן ה"נ אם עשה לדג טרפה או אם הי' טרפה והרג אותו תלוי באיבעיא שם ועלתה בתיקו ה"נ לענין שבת הוי ספק כמש"ל ע"ש בגמרא. ודע דאפילו לשיטת הרבה ראשונים דבכל חובל שייך נט"נ אף דחי אחר כך כי נטילת קצת הדם ה"ל נ"נ מכל מקום דברינו לעיל שייכים דאפשר דוקא בחי אבל בטרפה או בנבלה כיון דסופו למות ופסקו סימני חיותא ל"ש אחר כך כלל נט"נ וז"פ:

ל) **המפשיט** לשון הר"מ כאן המפשיט מן העור כדי לעשות קמיע חייב אח"ז כ' המפרק דוכסוסטוס מן הקלף ה"ז תולדת מפשיט עכ"ל. והנה השיעור הזה דמפשיט כדי לעשות קמיע כ' הרב המגיד דנלמד דמבואר בדע"ח לענין הוצאה עור כדי לעשות קמיע ובגמ' לעבדו וכו' והסוגיא מוכחת דכל המלאכות הנעשות בעור וכו'. וכבר כתבתי דרוב השיעורים נלמדו מהוצאה וצ"ע מאוד דהרי בדע"ט מסקינן דוקא בעור יבש דחזי לעיבוד שיעורו כדי קמיע אבל בבישולה פרש"י לח כמו שהופשט צריך שיעור יותר כדי לצור משקולות וכו' וכ"כ הר"מ פח"י הי"ד דמוציא עור שאינו מעובד כלל כדי לצור אם כן למה במפשיט די בקמיע הא בהוצאה צריך כדי לצור ה"נ וצ"ע. גם מ"ש המפרק קלף מדוכסוסטוס ולא כתב שיעור נראה דסמך אדלעיל וצ"ע דאם דעתו כדי לעשות קלף ודוכסוסטוס הנ"ל הדין כמו בקלף ודוכסוסטוס ובקלף ודוכסוסטוס יש שיעורין אחרים בהוצאה עיין ר"מ פח"י ובש"ס דע"ט ועיין בח"א במלאכת קורע כ' דמפרק קלף א"ח משום קורע רק משום מפשיט ע"ש הטעם ועיין שבת דקי"ז גבי הפשטה דשקיל לי' בברזא ערש"י דהו"ל רק שבות וע' תוס' שם והר"מ לא הביא זה דהוא פשוט בכל מלאכת שבת אם הוא אינו בדרך מלאכה והו"ל כלאחר יד פטור ופשוט:

לא) **המעבד** לשון הר"מ המעבד מן העור כדי לעשות קמיע חייב וא' המולח וא' המעבד שהמליחה מן עיבוד הוא ואח"ז כ' הדורס על העור ברגלו עד שיתקשה או המרככו בידו ומשכו ומושח אותו וכו' ה"ז תולדות מעבד וחייב ע"כ ובפכ"ג דאמרינן שם היינו מולח והיינו מעבד ופירש"י אטו מליחה לאו צורך עיבוד הוא וכוונתו אף דבמלח לבד אינו מתעבד מכל מקום כיון דצורך הוא הוי מעבד וע' לקמן שלשה עורות מצה וכו' היינו לא קמיח וכו' אם כן בעורות לעיבוד צריכים הרב' דברים מליח וקמיח ועפיץ כ"א מהדברים הוי מעבד כמ"ש הר"מ לעיל גבי מבשל דכ"א מצרכי הבישול ומבואר בביצה די"א שמולחין על העור בשר לצלי וערש"י כיון דמולחין מעט אבל לצלי כעין קדרה אסור דהו"ל מעבד מבואר דיש שיעור במליחת עור דכמו צלי מותר וכעין לקדרה אסור. אך באמת שם מיירי דמולחין הבשר לצלי ומן הבשר נופל מעט מלח על העור או שמולח באויר או אפילו מניח הבשר על העור על כל פנים הרבה מלח הוא על הבשר ומעט על

העור אבל אם מולח העור עצמו אפילו בשיעור מלח שמולחין לצלי. שו"ר בשער המלך פ"ג מה' יום טוב כ"כ דשם כיון דמשותף הבשר עם העור אינו עיבוד ממליחה כי האי אבל במולח העור עצמו אף במליחת צלי חייב דהו"ל מעבד ומסתייע מד' המ"ל כאן שתי' על קושיא דתמלח אפילו בשבת הא אין עיבוד באוכלין ותי' דהראש אין מפשיטין ונמלח על העור ע"כ צריך קרא למשרי והא מליחת קרבן הוא כעין לצלי ע"כ דמליחה כעין לצלי הוי ג"כ מעבד ובביצ' שאני כמ"ש. והנה שיעורים אלו מבואר היינו כעין לקדרה אפילו כמו שמולחין בשר לקדרה על העור הוי עיבוד וכמ"ש בש"ס דביצה וכמו צלי ע"ג העור ודאי אינו כמעבד כמ"ש שם בגמ' וכמו צלי עצמו הוי כמעבד כנראה מד' המ"ל אך השיעור יותר מצלי ופחות לקדרה אין נודע אם הוי עיבוד וגם דמליחת צלי בעצמו הוי עיבוד מכל מקום אף בפחות מזה אפשר דהוי עיבוד והר"מ סתם כאן. אך נראה דודאי הא דמבואר בש"ס שהבאנו דל"ה עיבוד או דהוי עיבוד ע"ז אין לספק ולהרהר אך בדברים שלא נתפרשו תלוי אם עשה איזה פעולה כדרך האומנים שיודעים ד"ז בכה"ג חייב ובלאו הכי פטור כנ"ל. ושיעור כמה ישהה העור במלחו שיהי' חייב משום מעבד ג"כ לא נתבאר כאן ועמ"מ פ"ו מהמ"א במ"ש הר"מ דשיעור שהיית הבשר במלח כדי שיעור מיל כ' דהר"מ למד זה כיון דמליחה הוי עיבוד ועיבוד הוי שיעור מיל ע"ש ובלח"מ. על כל פנים מבואר במ"מ דהשיעור הוא כדי שיעור מיל ופחות מזה ל"ה מעבד. ובשער המלך פ"ג מהיו"ט הקשה על הרב המגיד דהק"ל למה צריך קרא דתמלח אפילו בשבת מאי דחיית שבת יש ואי משום העור הא אינו משהה וגם למה ישהה דאפשר בל"ז ע"ש. וגם ד' הרב המגיד תמוהים ענוב"י ק' יו"ד סי' כ"ז דהא מבואר בחולין קכ"ג ופסחים מ"ו דכדי עבודה ד' מילין וע"ש מ"ש דהילוך על העור צריך ד' מילין אבל עיבוד הוא רק מיל ע"ש באורך. אך לפענ"ד אין ללמוד משם דהתם להחמיר באלו שעורותיהם כבשרם צריך שיעור מיל דוקא וכן הה"נ לענין מליחה הוא להחמיר מכל מקום אפשר קצת עיבוד יש בפחות ממיל דה"ל להר"מ לכתוב כאן השיעור וכ"כ הר"מ כאן הדורס על העור עד שיתקשה כו' חייב ועמ"מ דהוא מן נותנין עור לפני הדורסן ולמה לא כ' הר"מ ד' מילין דהילוך על העור בודאי ד' מילין דזה מבואר להדיא בחולין ופסחים שם ע"כ דכאן תלוי בפעולות אם יש איזה פעולה ע"י העיבוד ה"ל מעבד ומכל מקום קשה כיון דמליחה גמורה לקדרה מבואר להדיא בש"ס דהוי עיבוד וכן הילוך כדי ד' מילין הוי עיבוד כמבואר בש"ס אם כן לא הוי להר"ם לסתום הדבר לגמרי והו"ל לכתוב המולח לקדרה ודאי חייב וכן בהילוך כדי ד"מ בודאי חייב ובפחות אם ניכרת הפעולה חייב ומאי זה כ' עד שיתקשה דד' מילין קים להו לחז"ל דהוי עיבוד בכ"ע וצריך עיון

גדול בזה. המרכך עור בידו ומשכו ה"ז תולדת מעבד ואין עיבוד באוכלין והמ"ל כאן מביא בשם שיטה ישנה במנחות דקרבן שבת היה כליל ואינו נאכל לאו כעיבוד באוכלין ויש עיבוד וע' שעה"מ שכ' דאף לאותה שיטה דוקא בקרבן דא"ר לאכילה כלל שייך עיבוד אבל בשר טרפ' ונבלה דחזי לנכרי מודה דל"ש עיבוד וע"ש מ"ש בשם הר"ן דדוקא חלבים דלאו אוכלים גמורים הם שייך עיבוד אבל לא באוכל דהוא אוכל רק דאיסורא רביע עליו ל"ש עיבוד והו"ל אין עיבוד באוכלין וע' עוד שם שמביא דמולח עור קודם שהפשיט א"ח דה"ל כלאחר יד ובשבת א"ח במלאכה שהוא כלאח"י ולאו אורחי' ע"ש באריכות. וער"מ פכ"ג שכ' שם המרכך עור בשמן כדרך שהעבדנין עושים ה"ז מעבד וחייב וכו' וסך וכו' ע"ג קרטבליא נראה שם ובש"ס דגם קרטבלא שייך עיבוד ופשוט דבקרטבלא השיעור ה' טפחים כמו הוצאה ע' שבת דע"ט דהשיעורים נלמדו מהוצאה כמ"ש בשם המ"מ:

לב) הממחק איזה מוחק זה המעביר שער או צמר מעל העור אח"מ עד שיחליק פני העור ושיעורו כדי לעשות קמיע ואפשר חייב ג"כ משום תולש השער דחייב לאח"מ ג"כ עיין לעיל במלאכת גוזז. שו"ר בח"א במלאכת גוזז דיבר בזה ע"ש. השף בידו על העור המתוח בין עמודים חייב משום ממחק והוא בדע"ה ע"ב והתוס' מפרשים דשף העור על העמוד וכ' דכ"ה בירושלמי וכ"כ הרמב"ן מובא במ"מ ורש"י פי' בע"א ול"נ להתוס' ע"ש. הממרח רטיה כ"ש או שעוה וזפת מדברים המתמרחים חייב משום ממחק ע"כ וברטי' כתב כ"ש ובזפת ושעוה לא כ' שיעור נראה ג"כ דבכ"ש ולכאורה בהוצאה יש שיעורים לזפת ושעוה עפח"י. המורט נוצה חייב משום ממחק נראה ג"כ דכ"ש חייב דל"ש שיעור קמיע ועסס"י שכ"א מפורש דאין מירוח באוכלין והוא במרדכי פכ"ג כמו דאין עיבוד באוכלין מן התורה כך אין ממחק באוכלין מן התורה ובס' מג"א להגאבד"ק נ"ש מסופק אי שייך באוכלין ממחק ואין ס' מוציא מידי ודאי של המרדכי:

לג) המחתך לשון הר"מ המחתך מן העור כדי לעשות קמיע חייב והוא שיתכוין למידת ארכו ולמידת רחבו אבל אם חתך כמתעסק או בלא כוונה למידתו כו' הכלל דמלאכה זו אינה רק במתכוין למדה ובלא כוונה ל"ה מלאכה כלל ול"ש פס"ר כי המלאכה אינה מלאכה רק במתכוין למלאכה עיין בלשון הר"מ. הקוטם את הכנף ה"ז תולדת מחתך ערש"י דע"ד ע"ב הקוטם שחותך ראשו וכאן ל"ש שיעור קמיע וחייב בכ"ש כדרך הקוטם. המגרד ראשי קלונסוס של ארז ערש"י מובא בהה"מ מגרד וכו' שיהיו שוין וחדין ול"ש ג"כ שיעור קמיע ונראה דבכ"ש חייב. כ' עוד הר"מ וכן כל חתיכה שיחתוך חרש עץ מן העצים וחרש מתכות מן מתכות חייב משום מחתך עכ"ל לכאורה כמו בעור לעיל כ'

הר"מ כדי לעשות קמיע היינו כמו בהוצאה כי רוב שיעורים נלמד מהוצאה כמ"ש כ"פ אם כן בעצים כדי לבשל ביצה קלה כי כן השיעור בהוצאה ומתכות כ"ש כי בהוצאה כ"ה והר"מ סתם ולא הודיענו וצ"ע. ובזה דמחתך אינו מחלק הר"מ בין מחתך בכלי או ביד נראה דבכ"ע חייב משום מחתך ויתבאר לפנינו בס"ד. כ' עוד הר"מ הנוטל קיסם וכו' וקטמו לחצות בו שיניו או לפתוח את הדלת ה"ז חייב. והנה מה שתמוהים ד' הר"מ כמו שתמה המ"מ איך פסק כר"א בסוגיא דביצה דל"ג והא רבנן פליגי וסברי דאינו אלא משום שבות וכ' דאפשר רבינו מיירי בקוטם בסכין וה"ל לבאר ועשעה"מ וצל"ח מ"ש בזה ואין כאן מקומו בח"ז לפלפל. אך על כל פנים דעת הר"מ דקוטם לחצות כו' חייב משום מחתך כי ודאי צריך לדקדק לחתך אותו במדה שיוכל לחצות בו וכו' וכן לפתוח ועיין בגמ' שם מבואר לשון כלי נרא' דחייב משום תיקון כלי וערש"י שם כ' לשון ממחקו ומחתכו בסכין. והנה ודאי לשיטת רש"י דאין בנין בכלים אף בעושה כלי כמש"ל אם כן ע"כ תיקון כלי דאמרינן שם היינו מחתך דבנין ל"ש בכלי אך באמת דתיקון כלי מודה רש"י דהו"ל מב"פ אם כן ודאי חייב משום מב"פ ג"כ ורש"י דנקט ממחקו ומחתכו לאו משום חיוב נקט לה רק נקט לחתוך בסכין ע"ש על כל פנים הר"מ בודאי מחייב משום בונה ג"כ כי הוא סובר דעושה כלי חייב משום בונה כמש"ל וגם משום מב"פ והא דלא נקט הר"מ חייב ב' או ג' עמש"ל כ"פ דהר"מ דרכו כן בה' שבת וכאן הודיענו הר"מ דחייב משום מחתך ומשום בנין ומב"פ א"צ להשמיענו כי כבר כת' לנו ונדע דגם זה כן. ונ"ל דכת' סתם וקטמן וכו' חייב ונראה דבכ"ש סגי ולכאורה הי' צריך שיעור כמו בעצים לענין הוצאה כמש"ל אך אפ"ל כיון דמשום בונה ומב"פ חייב בכ"ש כמ"ש הר"מ במקומות הנ"ל אם כן כיון דעל אלו מלאכות חיי' בכ"ש חייב על מלאכה זו ג"כ בכ"ש אף דבעלמא צריך שיעור דאחשבי' וסברא זו מצינו כ"פ באחרונים ועמש"ל במגה"נ וכיון דחייב בכ"ש על מלאכות שעושה חיי' נמי על מלאכה או בכ"ש. וכתב עוד דכל דבר הראוי למאכל בהמה כגון וכו' מותר לקטום אותם בשבת מפני שאין בהם תיקון כלים והוא מהש"ס דביצה אם כן מבואר דל"ש לא בונה ולא מב"פ ולא מחתך באוכלי בהמה כי תיקון כלי חייב משום כל הנהו כמ"ש ע"כ באו"ב ל"ש שום דבר ע"כ מותר ואו"ב מכ"ש אוכלי אדם דל"ש כל הנהו ואין סותר למש"ל דגם באוכלין שייך מב"פ היינו שם שגומר מלאכת האוכל והו"ל גמר הדבר כמו קוליוס האספנין שהדחתן הוא וכו' אבל בעושה כלי מאוכל כיון דאין בו משום תיקון כלי ואינו כלי ממילא ל"ש גמר מלאכה דהוא אינו כלי כלל ול"ש מב"פ וז"פ. והנה פשוט דקטימה ל"ד רק בכ"ע ל"ש עשיית כלי באוכל בהמה וכ"ש באוכל אדם אם עשה כלי מהם א"ח דל"ש עשיית כלי ולא מב"פ

ולא מחתך. ועיין מגן אברהם להגאון מנ"ש כ' דצ"ע אם מחתך שייך באוכלין ולא הביא ד' הר"מ כאן דמירי ממחתך וכת' דבאוכלין ל"ש מחתך דל"ש תיקון כלי וצ"ע על הגאון הנ"ל. וער"נ ביצה פ' המביא הובא בב"י ומ"א סי' שי"ד דדוקא עשיית כלי מאו"ב אין עושין אבל אם מתקנים באו"ב כלים העשויין מכבר יש בהם תיקון כלים ע"ש אם כן גם מחתך שייך אם מחתך לצורך כלי אך אין נראה דדוקא תיקון כלי שייך ולא מחתך ועיין בח"א מה שפלפל בענין זה:

לד) הכותב לשון הר"מ הכותב ב' אותיות חייב הכותב אות אחת גדולה כשנים פטור ע"כ. ואות אחת ה"ל כח"ש ואם כ' אות א' שחרית ואות א' בה"ע חייב וצריך שיהא אות הראשון קיים בשעה שכותב את האחרון דאם נמחק קודם פטור ועפמ"ג בפתיחה לה"ש כ"כ בפשיטות. הכותב על מנת לקלקל העור חייב שאין חיוב על מקום הכתב רק על הכתיבה. כתב אות אחת והשלים בה את הספר חייב כ"ה בגמרא. והנה מבואר לקמן הכותב בכל כתב ובכל לשון חייב והנה באות א' שהשלימה לספר אין חילוק בין ספרי קדושים או ספרי הדיוטות כמו שמבואר שם דוגמא ארג חוט והשלימה לבגד איזה בגד שיהי' ה"ה השלים לספר וכן הר"מ סתם נראה בכל הספרים מיירי וראיתי כאן בשבת ק"ד ע"ב ברש"י ד"ה והשלימה כ' וז"ל אות אחרונה של א' מכ"ד ספרים נראה דדוקא בא' מכ"ד ספרים הדין כן וצ"ע מנ"ל. ואפשר סתם ספר בש"ס נקרא רק א' מכ"ד ספרים וגם הסברא נותנת כן דכל הספרים ל"מ ספרי הדיוט דמוסיפין וגורעין ל"ש השלמה אלא אפילו בספרים הקדושים דיכולים להוסיף קצת או לגרוע ל"ש השלמה כלל לחייב והו"ל כמו שהשלים אות לתיבה דפטור ה"נ אך בס' תנ"ך כי התיבות והאותיות הכל במנין ובמספר מאת השי"ת וכ"ז שנחסר אות לאו קדושת ספר עליו אם כן בהשלמה הו"ל תיקון גדול וחייב על אות אחת. ונראה דל"ד על הקלף אלא אפילו על הנייר דאין קדושת ספר עליו מכל מקום כיון דהאותיות הם במנין ומספר ואין להוסיף ולגרוע שייך השלמה כי נשלם הספר אבל בספרים חוץ מאלו ל"ש השלמה כלל כי איך נשלם אם יכולים לגרוע או להוסיף ול"ש השלמה כנל"ב דאין לחייב רק בכ"ד ספרים שהשלים אות להספר. הכותב אות א' כפול כגון גג או שש וכו' חייב. עמ"מ דדוקא תיבות אלו שיש להם כונה ופי' אבל א"א דאאזרך דשני האלפין אין להם פי' כלל פטור ע"כ נראה דשני אותיות דאין שוים כגון א"ד או א"ם או א"ע אף שאין להם פי' כלל חייב כיון דהם ב' אותיות וצ"ע בגמרא. הכותב בכל כתב ובכל לשון אפילו משני סממניות חייב רש"י פי' שני סממניות א' בדיו ואחת בסיקרא והרה"ג פי' כגון נונין המנוזרין כמו ויהי בנסוע והר"מ סתם כלשון המשנה. כתב אות א' נוטריקון כמו מ' מעשר ק' קרבן אף על פי

שעי"ז קורין תיבה שלימה פטור. כתב אות א' סמוך לכתב שהי' אות וזיווג אות אחרת פטור. כתב ע"ג כ' הן דיו על דיו והן סיקרא ע"ג סיקרא פטור ודיו ע"ג סיקרא או להיפוך יבואר בסמוך בס"ד.

והנה כ' ע"ג כתב דהר"מ פוטר כאן הוא בכ"ע אפילו כשהכתב האחרון מתקן יותר מהראשון כי כן פוסק בה' גירושין גבי גט שכתבו שלא לשמה והעביר קולמס לשמה אינו גט כלל והיינו כר"ח וכרבנן ע"ש בכ"מ וד' הרב המגיד צ"ע ע' בהגה"ה וב"ש סי' קל"א אבל אם נאמר דהלכה כראב"י דרבנן מודים בגט דהוי כתב והרשב"ם כ' דפסקינן כוותי' דתפסי קידושין והתוס' כאן בשבת מחלקים דראב"י דאמר יש כע"כ אינו רק בשכתב האחרון מתקן כגון גט שנכתב שלא לשמה ומעביר קולמוס לשמה ובאינו מתקן מודה ראב"י דאינו כתב וכאן מיירי דאינו מתקן ע"כ נחזי אנן הדינים אם מתקן בשבת בכתב העליון אם חייב או לא והנה בגט שהי' נכתב שלא לשמה ובשבת העביר עליו קולמוס לשמה אם הי' שוגג כיון דמתקן בכתב העליון והוי כתב אם כן חייב חטאת כיון דהגט כשר בשוגג עאה"ע סי' קכ"ג אך אם העביר קולמס לשמה במזיד היאך הדין והנה בכתב גט במזיד בשבת הוי רשע ואינו גט עי' בשו"ע שם אך כאן אם נאמר דאינו גט דהוא רשע באמת אם אינו גט לא חילל שבת כלל דכתב ע"כ שרי בשבת רק מחמת מתקן ואם א"ג ל"ה מתקן אם כן ל"ה רשע והגט כשר אך אם הגט כשר שוב הו"ל רשע ופסול וזה תלוי בזה והיאך לידייני להאי דינא אם הגט כשר פסול משום רשע ואם נאמר דפסול מחמת רשע אם כן ל"ה רשע דלא חילל שבת וצ"ע. והנה הספק הזה רק בכתב כל הגט או מקצתו אבל אם שני אותיות היו כתובים שלא לשמה והעביר עליהם קולמוס ודאי הגט כשר דבאותו פעם לא נעשה רשע כמ"ש התוספות חולין והד' עתיקין אם כן אפילו אם נאמר דח"ש הגט כשר וכיון דכשר הו"ל כתב העליון תיקון וחייב מיתה משום כתב עג"כ אך בכתב הרבה דבכל ב' אותיות ח"ש עב"ש סי' הנ"ל אם כן אם נאמר דהגט פסול מחמת רשע באמת אם הוא פסול לא נעשה רשע כלל ופטור ג"כ וכשר ג"כ לא נוכל לומר דאי כשר הו"ל רשע הכלל דא' תלוי בחבירו והיאך לידייני דייני להיאך דינא. ואפ"ל מטעם אחר הגט פסול משום כ"מ דא"ר לא תעביד וכו' לא מהני וע"י דהגט פסול ול"מ יתוקן האיסור כסברת מהרימ"ט וכמ"ש כ"פ בח"ז כי אם הגט פסול אין עושה איסור כי אין כתב וכו' ואם נאמר מהני עי"ז יתחייב טוב לומר דל"מ ואי אמרינן ל"מ חוץ דלא נעשה איסור גם לא יתחייב כלל אף דכ"מ וכו' חייב דעבר אמימרא דרחמנא התם כיון דעובר ע"ד התורה דהתורה אמרה בדבר הזה לא תעשה והוא עשה שייך שפיר דחייב דעבר על מימרא דרחמנ' אבל כאן דהתורה התירה כעג"כ אך ע"י דהתירה התורה נעש'

העבירה ואם אמרינן ל"מ לא עבר אמימרא דרחמנא כלל כי אין כתב עג"כ דהאיסו' נולד ע"י אי אמרינן דהגט כשר אבל אי פסול לא עבר כלל וכבר הבאתי כ"פ בח"ז וז"ב אם כן נראה דהגט פסול ולא עשה איסור כלל ופטור ג"כ וידעתי כי מד"ז דל"מ יש לדחות וגם אני כתבתי סברא אחרת כלל גדול בדין דלא תעביד עמש"ל בח"ז מכל מקום לא נמנעתי לכתוב להעיר לב המעיין ועתו"ס שבת ק"ד ע"ב ד"ה אר"ח סה"ד שכתבו דלראב"י מתניתין לא מיירי בכ"ע דבגט ל"מ מיירי ע"כ היינו דבגט יש כעג"כ היינו דבמשנה סותם אף לענין שוגג פטור ובשוגג ודאי חייב לראב"י כמ"ש וא"צ להאריך כי מובן מאליו וע' גיטין י"ט תוד"ה דיו ונראה דלראב"י אם העביר בשוגג בקולמס על הגט שנכתב שלא לשמה בשבת דחייב חטאת דהוי כתב דאחרון מתקן יותר מראשון כמ"ש חייב שתים משום כותב ומשום מוחק כמו דיו ע"ג סיקרא שיתבאר לקמן בס"ד ה"נ כיון דכתב העליון כתב ממילא הוי מוחק כתב האחרון ע' תוס' גיטין שם דל"ה מקלקל והו"ל כמוחק ע"מ לכתוב אך לכאורה ר"י דסובר גבי שם דמעביר קולמס וכיון דסובר יש כעג"כ והו"ל מוחק כתב האחרון והיאך יכול למחוק השם אך באמת כיון דנכתב שלא לשמו וגם ה"ל מתקן במחיקה זו ליכא איסור כלל עש"ך סי' רע"ו ואחרונים בדין מחיקת השם ע"מ לתקן ובפרט דהתיקון הוא תיכף בשעת המחיקה גם בשלא לשמה והדברים עתיקין וא"צ להאריך. ועיין כאן בשבת במהרש"א על תוס' ד"ה אר"ח כתב דמסתברא דמשום זה אלי ואנוהו אינו פסול מן התורה ובאמת כ"ה שיטת תוס' ר"פ לולב הגזול אבל רש"י סובר דפסול מן התורה ועש"א סי' נ' ובמשנ"ח מצוה ג' שהשיג עליו וכתב דהוא רק דרבנן ואין כאן מקומו.

כתב עוד הר"מ המתכוין לכתוב ח' וכתב ב' זיינין וכן כיוצא בזה בשאר אותיות והוא מבואר במשנה וצ"ע דודאי דין זה פשוט כיון דלא נתכוין למלאכה פטור כמו נתכוין לזרוק ב' אמות וזרק ד' אך בש"ס מקשה ומירמי ברייתא אברייתא דקתני נתכוין לכתוב אות א' ועלו בידו שנים חייב ובמשנה מבואר דפטור ומתרץ דבמשנ' בעי זיונין ע"כ פטור ובברייתא מיירי דלא בעי זיונין ע"כ חייב וע' תוס' פירשו למה חייב הא נתכוין לזרוק ב' וכו' ופי' שם עי"ש והר"מ כתב אפילו בשאר אותיות היינו אף דלא בעי זיוני פטור והנה הדין כמ"ש הר"מ הוא דין אמת כמו נתכוין לזרוק ב' וכו' אבל קשה כיון דבש"ס מסיק כ"ה דלא בעי זיוני חייב ע"כ יש איזה פירוש בד"ז או כמ"ש התוספות או איזה פירוש אחר והיאך השמיט הר"מ ד"ז דפעמים חייב בשאר אותיות דלא בעי זיוני ולפרש בו איזה פי' או כהתוס' או פי' מסברתו ע"כ הדין ברור כש"ס דפעמים חייב והר"מ השמיט לגמרי פלפול הש"ס דמתרץ הרומיא באין חולק גם השמיט ד"ז דאות דבעי זיון פטור אם כותב

בלא זיון ע"ש בש"ס ותבין אך הר"מ ס"ל דתגין אינו מעכב עאו"ח סי' ל"ו ור"מ הסת"מ וטיו"ד הס"ת והוא פירש פי' אחר עבב"י על כל פנים לפירושו ג"כ אי לא בעי זיון חייב ולא הביא הר"מ דמשכחת דחייב באיזה אופן בנתכוין לכתוב ח' וכ' ב' זיינין ע' בגמרא ובמקומות הנ"ל ותבין וצריך עיון גדול ותימה על נ"כ רבינו ז"ל שלא עמדו בזה וסמכתי על המעיין יבין כוונתי. כתב עוד הר"מ המגיה אות אחת ועשה שתים כגון שנטל גגו של ח' ונעשה ב' זיינין חייב וכן כל כיוצא בזה ע"כ והוא בגמרא הגי' וכו' השתא כתב אות אחת פטור הגי' אות א' חייב אר"ש כגון שנטלו לגגו של חית ועשה ב' זיינין ר"א כגון שנטלו לגגו של ד' ועשה ר' ופירש"י ד"ה רבא דל"ה אלא הגהת אות א' וחייב וכו' וזה תיקון הספר דאסור לאדם לשהות ספר שאינו מוגה משום אל תשכן וכו' וה"ל ככתב אות א' והשלימה לספר דחייב אפילו לרבנן עכ"ל היינו כמבואר לעיל להשלים שאני וקצ"ע למה לי' לרש"י האריכות הזה מחמת דאסור וכו' אפילו אם נאמר דכל ספר מכ"ד ספרים אסור לשהות מכל מקום בל"ז חייב כי לעיל בהשלימה לספר לא פי' כלל מה"ט רק להשלי' חייב כמו השלים הבגד ה"נ השלים הספר דנעשה ספר כמו דנעשה בגד אף דל"ש אסור וצע"ק. ומ"ש דכל ספר מכ"ד ספרים אסור להשהות שאינו מוגה כפירש"י להדיא בכתובות י"ט ע"ב וער"מ פ"ז מהס"ת כתב ס"ת שא"מ אסור לשהותו נראה דדוקא ס"ת ולא א' מכ"ד ספרים ועב"י סי' רע"ט ורמ"א דמביא דיעה זו אף בשאר ספרים ע"ש והרב המגיד כתב כאן והביא רבינו אוקמתיה דר"ש ע"כ והא דלא הביא אוקמתי' דרבא דז"פ כיון דהשלימו לספר ודאי חייב כמו כתב אות והשלימו וזה נמי הוי ככותב כיון דהספר היה צריך ריש וכבר כתב הר"מ ד"ז לעיל דכתב אות א' והשלימה לספר חייב ה"נ ופשוט.

והנה ד"ז דר"ש דנטלו לגגו וכו' וה"ל ככותב שתי אותיות ז"ב ובודאי בכ"מ חייב אף שלא בספר כלל רק היה כתוב ח' באיזה מקום ונטל הגג ונעשו שני זיינין ה"ל ככותב שתי אותיות משם א' כי יש לו משמעות היינו ז"ז ממקומו וה"ה באיזה אות אחר דנעשו שתי אותיות או שום או שאינם שום ואפילו בכל כתב כגון לשונות העמים אם עשה מאות א' שני אותיות חייב דה"ל ככותב שני אותיות וכ"מ לשון הר"מ דסתם המגי' וכו' ועשה שתי אותיות ורש"י ד"ה ועשאו שני זיינין כתב וז"ל והספר צריך לכך עכ"ל וא"י כוונתו למה מצריך שיהא הספר צריך לכך כיון דהוי שתי אותיות אפילו בקורה וכדומה ולא היה אלא אות זה ועשאו שנים חייב דה"ל כותב שני אותיות ואפשר דרש"י פי' על הברייתא על לשון המגי' ומכל מקום צ"ע אבל בודאי הדין ברור דבכ"מ חייב בזה וז"ב. וכתב הרשב"א כאן וז"ל מהא דאמרינן הב"ע כגון שנטל לגגו של חית ועשאו שני זיינין

שמעינן דבכה"ג לא מיקרי חק תוכות שאינו אלא כמפריד וכו' וכן שנטלו לגגו של ד' ועשאו כמו ר' אינו אלא כדין וכו' והיינו אף דד"ז דנטלו לגגו וכו' מיירי בכ"ע ול"ד בספר כמש"ל וכן בכל כתב ולשון כמ"ש הר"מ מכל מקום למה יתחייב כיון דכל הדברים הנאמר בהם כתיבה כגון סת"מ וגט חק תוכות פסול דל"ה כתיבה כלל ואינו גט כלל וכן אם כתב הגט באיזה כתב דכשר בכל הכתבים כמבואר בש"ס וח"ת פסול דגזירת הכתוב דח"ת ל"ה כתב אם כן למה חייב כאן בשבת משום כותב ע"כ מוכיח הרשב"א דזה ל"ה ח"ת והוי כתב והר"ן כאן מביא ד' הרשב"א וחולק וכ' דאין ראיה לענין שבת אף דהוי בכ"מ ח"ת ואינו כתב לענין סת"מ מכל מקום לענין שבת חייב בכ"ע ואין חילוק בין ח"ת לחק יריכות ובכ"ע חייב דמלאכת מחשבת אסרה תורה. והנה על דין הרשב"א הראשון בנטל לגגו של ח' וכו' ד' הר"ן מסתברים דאין ראיה דד"ז מיירי בכ"ע אפילו בכ"מ ובכל כתב ול"ד בספר כמש"ל אם כן שפיר כ' הר"ן דאין ראיה דבאמת בכ"מ דצריך כתיבה אינו כתב כלל רק בשבת חייב דעל ח"ת נמי חייב בשבת דהו"ל מלאכת מחשבת אם כן חייב כאן אף דל"ה כתב בכ"מ אבל ד"ז דנטל לגגו של ד' ועשאו ר' דה"ל אות א' וע"כ מיירי בספר מספרי כ"ד כמו שפירש"י דאסור להשהות וכו' וה"ל השלימו לספר אם כן ראית הרשב"א נכונה דזה לא הוי ח"ת רק כמו דיו וכו' דאי הוי ח"ת לענין סת"מ אם כן למה חייב כאן נהי דלגבי שבת ה"ל כתב מכל מקום הא אינו אלא אות א' ופטור ואי מחמת השלמה הא אין כאן השלמה כלל דהספר נשאר בפיסולו ואסור להשהותו דאות הזה פסול בספר דה"ל ח"ת ולא עשה כלום ע"כ מוכח שפיר דד"ז דנטלו לגגו של ד' וכו' ל"ה ח"ת בשום מקום ובאמת המעיין ברשב"א עצמו יראה דמביא ראיה רק על הדין הראשון ע' בדבריו ושפיר דחה הר"נ. על כל פנים דין השני ודאי מוכרח ג"כ מאוקומתי' דרבא ואינו נדחה בדחיית הר"ן וצ"ע על הפוסקים עס"י ל"ב דסוברים דנטלו לחודו של ד' וכו' דהוי ח"ת הלא ראיית הרשב"א מוכרחת ואפשר דס"ל דלית הלכתא כרבא רק כר"ש וכן הר"מ לא הביא הך דרבא וצ"ע. שו"ר בח"א שהרגיש בזה על הר"ן.

והנה במש"ל דבכל כתב חייב בשבת אפילו כתב עכו"ם כ"ה דעת הר"מ והרבה ראשונים אבל הג"מ כתב דבכתב שאינו אשורית פטור בשבת ועבמג"א סי' ש"מ ובסשה"ג סוף הבונה ונראה דיש שם איזה טעות יעו"ש. ועיין בגיטין ד"כ מבואר שם דכתב שע"ג כיפה ואנדפתורא ל"ה כתב וע' רש"י דהיינו שרקם אותיות ועאה"ע סי' קכ"ה אם רקם או ארג או עשה כמעשה מחט לאו כתב הוא ולענין שבת להרשב"א כיון דלאו כתב הוא לענין גט אינו כתב לענין שבת ג"כ אבל להר"ן אפשר דלענין שבת הוי כתב דמלאכת מחשבת הוא וצ"ע. ועבמ"א סי' ש"מ דמשמע בגיטין כ' דאם תוחב אותיות של כסף ע"ג בגד מיקרי

כתב וא"כ אפשר דאסור לעשות כן בשבת וא"י היאך משמע שם דהוי כתב דזה לא נזכר כלל ואם המג"א פירש דכתב שעל כיפה וכו' הוא בכה"ג אדרבא מבואר שם דאינו כתב כלל לענין גט וצ"ע. ונראה דלתחוב אותיות של כסף ודאי א"ח אף דנאמר כסברת הר"נ דלענין שבת הוי כתב אף דל"ה כתב לענין גט מכל מקום כאן כיון דהם כבר אותיות רק הוא מקרבן בשבת ועל הקריבה ודאי א"ח עט"ז ג"כ שכתב ד"ז בפשיטות דעל הקריבה א"ח אם כן ה"נ וד' המג"א צ"ע. ושו"ר בס' ח"א שעמד בזה:

הכותב אות א' בקורה ואחת על הארץ פטור שהרי אין נהגין וכו' היינו שאינם נקראים כא'. לקח גויל וכו' ג"כ הדין כך אם מחוסר מעש' להקריבה אבל אם כתב אות א' כאן ואו' בעיר אחרת על שני קלפים חייב כיון שאין מחוסר מעשה להקריבה רק הילוך והילוך לא חשיב מחוסר מעשה ער"מ. הכותב בשמאלו או אטר בימינו שהוא לו כשמאל פטור או ברגלו ובמרפקו פטור ובכל אלו פטור דאין דרך כתיבה וה"ל מלאכה כלאח"י דפטור בשבת והשולט בשתי ידיו חייב בשניהם. והנה אף דבשבת פטור מכל מקום יכול להיות דהוי כתב לענין סת"מ וגט אף דלשבת ל"ה כתב ז"א דבאמת הוי כתב רק דהוי כלאח"י וזה ל"ש רק בשבת ולא במקום אחר אבל לעיל לענין כע"כ או ח"ת זה ל"ה כתב אף דדרכו בכך אם כן ל"ה כתב בשום מקום אבל זה יכול להיות דהוי כתב וכשר בכ"מ רק בשבת פטור דהוי כלאח"י וכ"כ בס' חלקת מחוקק סי' קכ"ג עיי"ש בש"ע מבואר דהרמ"א מכשיר בדיעבד בגט בשמאל מה"ט שכתבנו וכן בח"מ שם כ' טעם הזה וע' ג"כ בב"י סי' ל"ב כ' דשמאל פסול כמו בשבת וא"ל דוקא בשבת וכו' אינו מועיל כלאח"י אבל בעלמא כשר אין סברא לומר כן שיכתוב סת"מ כהלכתן בשבת ולא יהי' חייב אמנם בשחיטה בהפילה היא כשר אף שא"ח בשבת דהוי כלאח"י וכו' וע"ש שכתב דלא נתבאר אם פסולים. הכלל דד"ז בשמאל בשבת בודאי פטור ומכל מקום לענין סת"מ אפשר דהוי כתב ועב"ש סי' קכ"ג והדברי' ארוכים. וגוף ד"ז שכתב הב"י דאין סברא לכתוב סת"מ בשבת ויהי' פטור והסת"מ יהיו כשרים יש לדחות דאפשר דוקא בכותב איזה דבר בשמאל פטור בשבת אבל אם כתב סת"מ בשמאל בשבת חייב מיגו דהוי כתב לענין סת"מ ה"ל כתב לענין שבת ולא באתי בח"ז לפלפל רק לעורר ישמע חכם וכו'. כתב עוד הר"מ קטן אוחז בקולמס וגדול אוחז בידו וכותב חייב גדול אוחז בקולמס וקטן אוחז בידו וכותב פטור והוא מהתוספתא ונראה פשוט דל"ד קטן ה"ה עכו"ם כה"ג וכן גדול בגדול חייב רק האוחז בידו וכותב כי אינו תלוי באוחז בקולמס רק באוחז בידו וכותב וז"פ ונראה דבגט וסת"מ ג"כ האי דינא דהפסולים לכתוב אם אוחזים בקולמוס והכשר

אוחז בידם וכותב כשר ולהיפך פסול וצ"ע שלא הביאו הפוסקים ד"ז גבי סת"מ וגיטין ועתב"ש ס"ס א' מסופק גבי שחיטה בכשר אוחז ביד הפסול ע"ש ותלמד לסת"מ.

עוד כתב הר"מ א"ח עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד כגון דיו וכו' ע"ד שמתקיים וכו' כגון קלף ונייר וכו' א"ח עד שיכתוב בדבר העומד ע"ד העומד וכו' והנה בדבר שכותב דצריך שיהא עומד מבואר במשנה כתב במי פירות וכו' ובדבר שאינו מתקיים פטור אך על הדבר שכותב אם צריך להיות מתקיים אינו מבואר במשנה אך הרב המגיד כתב שמבואר בתוס' וגם כתב שמבואר במשנה שבכל מלאכת שבת בעינן דבר המתקיים ע"כ. והנה גבי סת"מ בלאו הכי אינו כשר רק על גויל או קלף או דוכסוסטוס והם דברים המתקיים וגבי גט מבואר במשנה די"ט דהכתיבה צ"ל בדבר המתקיים ולא במשקין וכו' והדבר שכותב עליו אינו מבואר וער"מ פ"ד מה' גירושין והרב המגיד נראה דסובר דא"צ להיות מתקיים דבר הכותב עליו וי"ח עבמ"מ וע' אה"ע סי' קכ"ד סעיף ב' בהגהות רמ"א שם ולהר"מ דמכשיר שם ה"ט בשבת כמ"ש הרב המגיד דמלאכת שבת בעינן דבר המתקיי' ואפשר אם כותב בשבת גט בשוגג ע"ד שאינו מתקיים חייב כיון דהוי כתב לענין גט וכבר מובא ס' זו כ"פ בח"ז. ועח"מ סס"י קכ"ד מביא בשם המרדכי דדיו כ"ז שהוא לח ה"ל דבר שאינו מתקיים ומה"ט צריך ליתן הגט לאחר שנתייבש אם כן בשבת א"ח תיכף בכותב רק לאח"כ כשנתייבש וה"ל כמו אפיה ובישול וע"ש בב"ש וצ"ע. הכותב על בשרו חייב הכותב על עור המסרט על בשרו פטור (והחוקק בבשרו כעין כתובת קעקע לכ"ע חייב דגבי גט הוי כתב עבאה"ע סי' קכ"ד ובח"א כ"כ בפשיטות ע"ש ול"ד לשמאל דל"ה דרך כתיבה בכך עיין בדבריו) ומאי זה כתובת קעקע עיין ר"מ פי"ב מה' עכו"ם היינו שמסרט על בשרו וממלא מקום השריטה דיו או כחול או שאר מיני צבעונין ומאי הדין לענין שבת והנה גבי גט מבואר בש"ס ור"מ פ"ד מה' גירושין ואה"ע סי' קכ"ד דהוי גט אם כן הוי כתב לענין גט ולהסוברים גבי שמאל דכשר בגט ובשבת פטור דהוי כלאח"י ולענין לאח"י א"ד שבת לגט אם כן אפשר ג"כ אף דהוי כתב לענין גט מכל מקום בשבת פטור דהוי כלאח"י מ"ל שריטה לבד או שורט וממלא השריטה בצבע אך להפוסקים דגם בלא"י בשמאל ג"כ שוה גט לשבת ועב"ש סי' קכ"ד דל"ה כתב אם כן כאן דמבואר בש"ס דכ"ק כשר בגט אם כן חייב בשבת ג"כ וצריך לחלק אף דשריטה הוי כלאח"י מכל מקום בממלא השריטה הוי דרך כתיבה בכך ולכאורה אפשר אף לפי הסברא דא"ד גט לשבת ובשבת פטור דהוי כלאח"י מכל מקום כיון דהוי כתב לענין כ"ק הוי כתב לענין שבת וחייב דמגו וסברא זו מבואר בח"ז כ"פ ואם כתב בשבת כ"ק אי אמרינן דהוי כתיבה לענין שבת אם הי' שוגג על שבת אף דהוי מזיד על כ"ק מכל מקום

חייב בקרבן כי אפילו מיתה אינה פוטרת קרבן עיין תוס' פסחים דכ"ט ד"ה ר' נחוניא ואם היה מזיד על השבת לכאורה פטור ממלקות של כ"ק כי מיתה פוטרת ממלקות עיין ר"מ הלכות שחיטה ובפ' או"ב ומובא כ"פ בח"ז אך אם התרו בו תיכף על האות הראשון חייב מלקות משום כ"ק ומיתה א"ח רק בב' אותיות ואינם באים כא' אך אם לא התרו בו רק באות השני ואז חייב מיתה פטור ממלקות דבאין כאחד וקצרתי ובס' ח"א בדינים אלו דבריו צ"ע.

הקורע על העור כתבנית כתב חייב משום כותב הרושם על העור כתבנית כתב פטור כ"ה דעת הר"מ מהירושלמי ובמקצת נוסחאות מבואר בהיפך והרב המגיד כ' שנוסחאות רבינו עיקר ועאה"ע קכ"ה דהר"מ מכשיר גבי גט אף הרושם על העור ועב"ש שם בשם הרב המגיד דשבת שאני דבעינן דבר המתקיים וגבי גט לפי שעה סגי ע"ש. הכותב דיו ע"ג סיקרא חייב משום כותב (ומשום מוחק יבואר לקמן בס"ד במלאכת מחיקה) כ"כ הר"מ מש"ס דגיטין די"ט ובאמת שם מבואר לגבי גט אפשר דל"ה כתב ורשב"ל אקשי ליה והא לימדתנו רבינו לענין שבת דחייב דיו ע"ג סיקרא משום כ' א"ל וכו' מפני שאנו מדמין נעשה מעשה ופירש"י אף לענין חטאת בשבת לא הייתי עושה מעשה להביא חולין בעזרה והיאך פסק הר"מ כאן בפשיטות דחייב ועמד בזה בס' ח"א וכ' דהר"מ פירש דוקא לענין גט ולא לענין שבת עיין בדבריו. יש להסתפק אם כותב בשבת על קלף או איזה דבר של עה"נ דעומד לשרפה אם חייב כיון דהוי ע"ד שאינו מתקיים כי מצוה לשרפו ונראה דחייב כיון דבדרך טבעו של עולם הוי דבר המתקיים וא"ד לגט עס"י קכ"ד דכאן תלוי בדבר המתקיים בטבעו של עולם וגם ל"ש כתותי מ"ש וכו' כ"נ ובאתי רק לעורר. המעביר דיו ע"ג דיו וסיקרא ע"ג סיקרא וסיקרא ע"ג דיו פטור ועמש"ל באריכות לענין כ' עג"כ ועפמ"ג סי' ש"מ כתב הכותב בחלב שאין רישומו ניכר רק חבירו נותן על האש וניכר הכתב פטור מחטאת. והנה במש"ל דהשלים אות א' לספר חייב נראה דחייב גם משום מכה בפטיש דהוי גמר מלאכה ובכ"מ שייך מב"פ כמש"ל גם נ"ל דל"ד משלים לספר מכ"ד ספרים ה"ה במשלים לתפלין ולמזוזה ע"כ חייב באות א' עש"ס. עוד כתב הר"מ תשע תולדות כותב הרושם רשמים וצורות כו' עיין במשנה ר"י אומר לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם וערש"י פ"י דר"י בא לומר דל"ד אותיות רק אפילו רשם שני רשימות בעלמא לסימן חייב ע"כ והנה בודאי אין הלכה כר"י נגד ת"ק דסתם ר' כוותי' אם כן א"ח ברושם לפסק הלכה אך הר"מ בפיה"מ פירש פי' אחר ע"ש ובמ"מ ופוסק דגם ת"ק מחייב ברושם מחמת תולדת כותב ונראה דכל דין כותב יש לרושם כיון דהוא תולדת כותב והרושם בשמאל פטור ע' בגמרא דוקא לר"י חייב בשמאל ולא לת"ק

להר"מ עיין ותבין וצל"ע היטב בפיה"מ כי דבריו אינם מובנים וכשיזכני השי"ת לעמוד ע"ד ואבינם אכתוב הנלע"ד:

לה) המוחק הכלל כ"מ דחייב על הכתיבה אם מוחק הכתיבה ה"ל מוחק ולשון הר"מ המוחק כתב ע"מ לכתוב במקום המחק ב"א חייב. נראה דדוקא במוחק ע"מ לכתוב במקומו אבל המוחק שלא ע"מ לכתוב רק משום איזה דבר שצריך אף דל"ה מקלקל פטור. אך אח"ז כ' הר"מ אבל המוחק ע"מ לקלקל פטור נראה דאם אינו מקלקל חייב וכ"כ הר"מ סוף הפרק וכן המוחק אות הרשום ע"מ לתקן חייב נראה כיון דהוי ע"מ לתקן חייב אף שלא ע"מ לכתוב וכ"ד הר"מ פ"י גבי הקורע אף דבמשנה מבואר הקורע ע"מ לתפור כמו כאן שמבואר המוחק על מנת לכתוב. ומבואר בהר"מ שם דקורע בחמתו ג"כ חייב דעיקר שלא יהי' מקלקל עיין בדבריו ה"נ כאן והר"מ לשיטתו דס"ל משאצל"ג חייב ע"ש. ומלשון הרא"ש משמע דוקא ע"מ לכתוב ע' בס' ח"א. והנה אף להר"מ דע"מ לתקן ג"כ חייב מכל מקום צריך להיות השיעור כדי לכתוב ב' אותיות כמבואר בדבריו כאן נפלה דיו ע"ג ספר נפלה שעוה ומחקה אם יש במקומה כדי לכתוב ב' אותיות חייב ומחק אות גדולה ויש במקומה כדי לכתוב ב"א ג"כ חייב. והנה בכותב ב"א דחייב פשוט אפילו כ' ב"א קטנות מאוד דאינו מבואר השיעור וקטנות ג"כ נקראו אותיות ובמוחק ב"א כדי לכתוב בודאי כיון דהי' כתוב שני אותיות אם כן יוכל לכתוב על מקום זה שמחק. אך מה שמבואר אם מחק אות א' גדולה ויש במקומה כדי לכתוב שנים וכו' א"י השיעור של ב' אותיות או כדי לכתוב קטנות או בינונים וכן אם נטף דיו ומחק דהשיעור ג"כ כנ"ל א"י היאך משערינן ומצד הסברא נראה דבאותיות בינונים משערינן וע"ל פח"י במוציא דיו כדי לכתוב נראה ג"כ משערינן בבינוני וע"ע גבי קשר מוכסין כ"נ. ועפמ"ג סי' ש"מ דאם מוחק אות א' בטעות בספר כדי לכתוב האות להשלים הספר חייב על המחיקה כמו על הכתיבה דאות א' חייב ה"ה נמי על המחיקה כי דין א' להם כמ"ש. וכ' הר"מ דה"ה המוחק רשמים ע"מ לתקן כמו המוחק וכו'. ואם הי' בסת"מ יתר אות לדעת הפוסלים ביתר ע' מנחות וש"ע ומחק לדעת הר"מ חייב כיון דהוי תיקון ולדעת הסוברים דדוקא על מנת לכתוב חייב פטור משום מוחק כיון דאינו על מנת לכתוב. ומכל מקום נ"ל דחייב משום מב"פ דהוי גמר כיון דקודם הי' פסול ועתה הוא כשר כ"נ. נלע"ד המוחק כתובת קעקע חייב להר"מ דהוי תיקון כי לישראל אסור מחמת חוקות העכו"ם כי בשעת העשי' לוקין מגזירת הכתוב אבל על כל פנים להיות כן על בשרו אינו נכון לישראל אבל המוחק מעכו"ם ל"ה תיקון וז"פ:

לו) **המשרטט** כ' הר"מ המשרטט כדי לכתוב ב"א תחת אותו שרטוט חייב ע"כ. וכתב הרב המגיד דזה מבואר בפכ"ג וכו' והשיעור מכל אלו הדברים מפני הכתיבה ושיעור א' להם ועיין בגמ' דע"ה ע"ב דמקשה הש"ס היינו מולח והיינו מעבד. ר"י ורשב"ל דאמרי תרוויהו אפיק חד מינייהו ועייל שרטוט ופירש"י שדרך הרצענין וכו' וכן בעורות המשכן כשחתכם ע"כ מבואר דעיקר שרטוט היינו בעור אך אין חילוק מ"ל שרטוט זה או זה אך על כל פנים בעור נרא' דהשיעור הוא כמו בכל המלאכות שבעור כדי לחתוך קמיע עיין ר"מ לעיל ה' ה' וא"ו ובהה"מ ושרטוט של כתיבה למד הר"מ מד"ע וג"כ השיעור ושרטוט של עור נראה דסמך אדלעיל דכל מלאכת העור כמו קמיע כנ"ל. כתב עוד הר"מ חרשי עצים שמעבירין חוט וכו' וכן שעושים כן באבנים וכו' י"א המשרטט בצבע או בלא צבע חייב והרב המגיד לא רשם ד"ז היכן הוא ולמד הר"מ משרטוט המבואר בש"ס וא' הוא ואינו מבואר בר"מ השיעור של שרטוט זה ואינו ידוע לי ונראה דהרושמים בזכוכית באבן טוב כדי שיפצל בשוה כדרך שהאומנים עושין גם כן בכלל משרטט כנ"פ:

לז) **המבעיר** לשון הר"ם פי"ב המבעיר כ"ש חייב והוא שצריך לאפר אבל דרך השחתה פטור מפני שהוא מקלקל והמבעיר גדישו של חבירו וכו' דהוא מתקן אצל יצרו. והנה דעת הר"מ אף שהקלקול יתר על התיקון שאין האפר חשוב נגד קלקול החפצים מכל מקום חייב וי"ח בזה עבכ"מ בשם הרמ"ך דבעינן שהתיקון יהי' יותר והדברים ארוכים בסוגיא אין כאן מקומו להאריך והרב המגיד מביא בשם ההשגות (ובר"מ שלנו אינו נדפס השגה זו) דאם הבעיר תחת תבשיל חייב משום מבשל ג"כ וכ' דהאמת כ"ה וכ"כ הר"מ אך משום מבשל צריך שיעור גרוגרת מביצה קלה וכבר כתבתי דאשגרת לישנא הוא מ"ש מביצה קלה כי מבשל הוא כגרוגרת עיין לעיל וז"פ. כ' עוד הר"מ המחמם את הברזל כדי לצרפו במים ה"ז תולדת מבעיר וכתב הרב המגיד ובהשגות ולמה לא משום מבשל וכו' ומ"ש לחייבו משום מבשל אינו נ"ל שכ"ד שהוא עצמו נעשה אור ושורף אינו ראוי לומר מבשל אלא מבעיר וכו' ע"כ ובאמת פ"ט כ' הר"מ המתיך וכו' או המחמם וכו' עד שתעשה כמו גחלת ה"ז תולדת מבשל מחייב הר"מ בעצמו משום מבשל ועלח"מ שעמד בזה ועיין מגן אברהם סי' שי"ח שעמד ג"כ בזה על הה"מ. אך מ"ש דדברי הר"מ סתרי אין סתירה דכ"פ כתבנו דהר"מ מביא בכ"א מלאכה שלו אף שחייב עוד על מלאכה לא כ' שחייב שתים. אך ד' הרב המגיד צ"ע דגם הר"מ מודה לזה והלחם משנה כ' דהה"מ הבין בדברי הראב"ד שחייב משום מבשל לחוד ע"ש וגם גמ' מפורשת בשבת וביבמות ומ"ל לבשל סממנים או לבשל פתילה אם כן ה"ל מבשל וקצ"ע

על הר"מ דכ' כאן ברזל ובודאי כל מתכות הדין כן כמש"ל בפ"ט לענין מבשל ה"ה לענין מבעיר דאין חילוק כנ"פ:

לח) המכבה כ"ש חייב א' וכו' או מכבה גחלת של עץ והנה להר"מ חייב בכ"ע דס"ל כר"י במשאצל"ג אבל הפוסקים כר"ש במשאצל"ג פטור במכבה פתילה רק בצריך להבהב הפתילה כמבואר בש"ס כ"פ ועמ"מ כאן והמכבה גחלת של מתכות פטור רק בצריך ומכווין לצרף ועראב"ד השיג על הר"מ ויבואר במק"א אי"ה:

לט) הוצאה היינו מרה"י לרה"ר וכן הכנסה מר"ה לרה"י כ' הר"מ פי"ג דהוי אבות וכן המעביר ד"א בר"ה נראה גם כן מדבריו דהוי אב. ועיין תוס' שבת ד"ב מבואר דהכנסה היא תולדה דהוצאה וכן המעביר ד"א בר"ה והזורק והמושיט כ' הר"מ דהם תולדות ועיין בס' מג"א וצריך אריכות גדול ואי"ה אשנה פ"ז באריכות:

והנה הרהמ"ח הביא כאן דדוחין שבת מפני פקוח נפש וכל הזריז וכו' ע' דינים אלו פ"א מה' שבת וטוש"ע מסי' שכ"ח וכו' והוא ענין ארוך ואעורר קצת. דעת הר"מ דדחוי' הוא שבת אצל פ"נ ע"ש בכ"מ כמו דהר"מ סובר דטומאה דחוי' ולא הותרה כן לענין פ"נ לא הותרה שבת אלא דחוי' וכיון דדחוי' עושין הקל הקל כמבואר ביומא וכ"ד רוב הפוסקים. ודעת רבינו מאיר הובא ברא"ש יומא דשבת הותרה לגבי פ"נ ועי' מנחות ס"ד אבעיא שם בש"ס אי אמדוהו לחולה שיב"ס לשני גרוגרות ויש שני גרוגרות בשני עוקצין ושלשה בעוקץ א' איזהו מביאין אם למעוטי בשיעורא עדיף ומביאין השנים בשני עוקצין או למעוטי בבצירה עדיף ומסקינן דלמעוטי בבצירה עדיף ומביאין הג' בעוקץ א' וכ"ה בר"מ כאן וכתבו הראשונים מובא בכ"מ דאם ליכא מיעוט בבצירה כגון שאמדוהו לשני גרוגרות ויש שני גרוגרות בעוקץ א' וג' בעוקץ א' בודאי שתים מייתינן ולא ג' דלרבויי בשיעורא אסור. ודעת הרבה ראשונים דד"ז לרבוי' בשיעורא הוא רק איסור דרבנן ע"ש בתוס' ועבב"י סי' שי"ח הביא בשם הרשב"א הא דאמרינן בחולין המבשל לחולה בשבת אסור לבריא גזרה שמא ירבה בשבילו היינו לאחר שיתן הקדרה על האש ירבה והוא חיוב סקילה אבל קודם שנותן על האש ה"ל רק איסור דרבנן ול"ג אטו דרבנן ע"ש והר"נ בביצה הוכיח מש"ס דמנחות דריבוי' בשיעור' הוא איסור תורה. והא דמבואר גבי יום טוב ממלאה אשה וכו' מחלק דבשלמא יום טוב דהותר לבשל בשביל א"נ אם כן גם התוס' כמוהו אם הוא מאד טרחא אבל בשבת פ"נ לא הותרה רק דחוי'. אם כן מה שצריך לחולה נדחה והתוס' ה"ל איסור דאורייתא ע"ש וד' עתיקין והובאו ב"י סי' של"א. והנה לרבינו מאיר דשבת הותרה אצל פ"נ כמו יום טוב לגבי או"נ אם כן לדבריו ריבוי בשיעורא אין איסור כמו יום טוב אם כן הא דאיבעיא לן שנים מייתינן דמיעוטי בשיעורא

אע"ג דריבויא בשיעורא אין איסור צ"ל דסובר כסברת התוס' דמדרבנן אסור גבי שבת ולא גבי יום טוב ע"ש בתוס' ור"נ שם. והנה ק"ל על הר"נ דסובר דריבויא בשיעורא הוא איסור דאורייתא. אם כן ז"פ לכ"ע אם אמדוהו לחולה שצריך בשר ויהיה די לו בכך וכך אם נשחט לו עוף או בהמה קטנה. (והי' ג"כ די לו) בודאי אסור לשחוט לו בהמה גדולה דהוי ריבוי בשיעור' כמו שלשה בעוקץ א' דהוי חד מלאכה אך ריבוי אוכל דאסור ה"נ. והנה בחולין די"ב אמרינן דרב דימי אמר הלכתא השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא והמבשל לחולה בשבת אסור לבריא והטעם דמבשל חיישינן שמא ירבה בשבילו אבל שוחט דכזית בשר צריך שחיטה אם כן ל"ש ריבוי וכ"פ הר"מ ושו"ע סי' שי"ח. והנה לדעת הרשב"א דסובר הריבוי בשיעור אינו אלא דרבנן והחשש במבשל דחיישינן שמא ירבה בשבילו לאחר שיתן הקדרה על האש דהוא איסור סקילה אבל קודם נתינה על האש דאסור מדרבנן לא גזרו חכמינו זכרונם לברכה אם כן ניחא דמבשל שייך גזרה זו אבל שוחט ל"ש גזרה דאפילו אם ירבה דהיינו ישחוט בהמה גדולה הרבה יותר מהנצרך לחולה מכל מקום האיסור שחיטה הוא נדחה מפני החולה ורק הריבוי בשיעור והוא רק איסור דרבנן ול"ג כסברת הרשב"א. אבל לפ"ד הר"נ דריבוי בשיעורא הוא איסור תורה אם כן למה השוחט לחולה בשבת מותר לבריא יגזור דלמא ירבה בשבילו דהיינו שישחוט בהמה גדולה והוי ריבוי בשיעורא והוא איסור תורה. ואפ"ל דר"נ סובר דוקא במבשל גזרינן שמא ירבה אחר נתינת הקדרה על האש דהוי איסור סקילה. אבל שוחט דל"ה איסור סקילה רק איסור דאורייתא לא גזרינן. ומכל מקום צ"ע כיון דהוא איסור תורה אמאי ל"ג ועסי' שי"ח ואין כאן מקומו.

ואכתוב לך קושיא נפלאה תלי"ת בהא דמבואר במשנה דהשוחט בשבת ויוה"כ שחיטתו כשרה והרבה פוסקים אפילו במזיד דלא נעשה מרשיע. והנה המהרי"ט והרשד"ם מקשים למה יהי' שחיטתו כשרה נאמר כל מלתא דארל"ת אעל"מ כרבא בתמורה אם כן לא יהני השחיטה ותיהוי נבלה. ותי' דזה הכלל דלא מהני אינו רק במקום אי לא מהני יתוקן האיסור אמרינן דל"מ אבל אפילו אי ל"מ לא יתוקן האיסור בכה"ג ל"א ל"מ ומודה רבא דמהני ובכאן אפילו אי לא מהני מכל מקום עבדי איסורא דנטילת נשמה. ואי דהוא מקלקל ז"א הא מתקן האיסור אצל ב"נ כמבואר בש"ס דמוציאו מידי אמ"ה אם כן כיון דלא נתקן האיסור שפיר מהני ושחיטתו כשרה והדברים מפורסמין ע' שעה"מ ה' גירושין הובאו ד' בח"ז כ"פ. והנה נראה אם יתוקן קצת איסור לא כולו אמרינן ג"כ ל"מ דאם ל"מ יתוקן על כל פנים קצת איסור מ"ל כולו מ"ל פלגא. והנה מבואר בחולין דראב"י סובר מזמנים ישראל על ב"מ ואין מזמנים נכרי על בני מעים והטעם כיון דשחט הסימנים ה"ל

ב"מ כמאן דמנחי בדיקולא וה"ל אמ"ה רק לישראל בשחיטה תליא מלתא ומסקינן שם דאף לנכרי מותר מחמת מי איכא מידי דלישראל שרי וכו' ע"פ השוחט. ואם נתנבלה בשחיטה דל"ש מי איכא מידי דגם לישראל לא הותרה השחיטה דעת הפר"ח ותב"ש סי' כ"ז דאסורים הב"מ באמת לב"נ מחמת אמ"ה ע"ש. וא"כ לפמ"ש דדעת הר"נ דריבוי שיעור הוא איסור תורה אפילו במקום דהעיקר נדחה כגון לחולה אם כן ודאי פשוט דאם א' שוחט בהמה קטנה ואחד שוחט בהמה גדולה נהי דלענין סקילה שניהם שוין מכל מקום לענין איסור עשה יותר מי ששחט הגדולה מחמת ריבוי השיעור וריבוי השיעור הוא אסור בשבת וא"כ הדרא לדוכתי' קו' המהרי"ט נימא דל"מ מחמת כמדארל"ת ואי דלא יתוקן האיסור ז"א דמ"מ יתוקן קצת דאי הבהמה כשרה אם כן הבמ"ע כשרים ושחט הרבה אבל אי נימא דל"מ והוי נבלה אם כן הבמ"ע אסורים לב"נ וה"ל מקלקל ופטור על הבמ"ע והוי קטנה בשיעור ואם הבמ"ע כשרים הוי שיעור יותר וא"כ אי ל"מ יתוקן קצת ובכ"ד ששוחט אם הבמ"ע אסורים לב"נ ה"ל שיעורא זוטא מאם הבמ"ע גם כן כשרים אם כן מתוקן קצת האיסור ונימא דל"מ ותהי' השחיטה נבלה. ואם הבמ"ע אסורים לב"נ ה"ל לגבי' מקלקל ופטור מן התורה אם כן מתוקן קצת והיא קושיא נפלאה.

והנה מחללין שבת וכן שאר כל העבירות שנדחין מפני פ"נ בשביל כל אישי ישראל. ואם מחללין שבת מפני עובר במעי אמו שלא כלו חדשיו עדיין ער"נ יומא סוגיא דעוברה שהריחה מביא דיעות בזה ואין להאריך במה שדיברו הראשונים ועאו"ח סי' ש"ל. ואם מחללין שבת מפני חרש או שוטה דלאו בני מצות הם. ע' ס' הלכות קטנות להר"מ חאגיז פ"ב תשובה ל"ח מסופק בזה ורוצה לחלק בין חרש לשוטה כיון דחרש אפשר אית בי' דעת קלישתא והניח הדבר בספק. וגם בעובר אפילו כלו חדשיו אם אמו חי' עמג"א סי' שכ"ט סקט"ו ובדגמ"ר. וגם אם מחללין שבת בשביל טרפה דההורגו אינו נהרג נראה דמ"מ מחללין שבת דלחיי שעה מחללין שבת ומצאו חי תחת הגל מבואר בש"ס דיומא דמחללין לחיי שעה אף דהוא גוסס בידי אדם דדינו כטרפה דההורגו אינו נהרג ע' בסנהדרין ור"מ מצות קדה"ש ודינים הנהוגים ומבואר בראשונים ואחרונים אין להאריך בח"ז ולהזכיר באתי ישמע חכם וכו'. וחילול שבת הוא בשביל נפש מישראל ופשוט דאפילו בשביל עבד כנעני דהוא כאשה ישראלית לכ"ד אך בשביל גר תושב אף שקיבל ז' מצות ואנחנו מצווים להחיותו מכל מקום אין מחללין עליו שבת וכ"ה בר"מ הי"ב וע' טוש"ע אה"ע סי' ד'. והראה לי למדן א' בס' אוה"ח על התורה על פסוק ושמרו בפ' כי תשא שכתב שם וז"ל א"י עז"ה אימתי אמרתי לך לשמור איש ישראל אפילו בערך כבוד שבת דוקא לעשות פי' באדם שישנו בגדר עמוד לעשות אבל מי שודאי לא יקום

ולא יגיע לשבת ולשומרו הגם שרפואות אלו יועילו לשעות ולימים לא יחלל עליו שבת עכ"ל. והוא תמוה דמבואר בדבריו דעל חיי שעה אין מחללין עליו את השבת ובש"ס דילן ביומא מבואר להדיא גבי מפקחין וכו' מצאוהו חי מפקחין פשיטא ל"צ אפילו לחיי שעה וכ"ה בר"מ הי"ח ובטוש"ע. והחכם הנ"ל אמר הא דמחללין שבת על חיי שעה זה דוקא בחילול דרבנן דהיינו לפקח הגל דהוי דרבנן טלטול אבנים ע"ש ביומא ור"ה ל"ב גבי שופר אבל חילול דאו' אין מחללין לחיי שעה דלא נשמע מקרא דחיי שעה יהי' חשוב לחלל עליו האיסור תורה. ונכונים דברי האוה"ח דלענין חילול תורה אסור לחלל לחיי שעה ועמש"ל מצות קד"ה רצ"ה דברנו בעה"י קצת מזה ובדה"ת נדה פי"ד דמ"ד ד"ה איהו ובדברי הרמב"ן שם ע"ש. ולענ"ד אפשר למ"ד דילפינן פ"נ דוחה שבת מושמרו וכו' אם כן מפסוק זה נשמע דוקא כדי שישמור שבתות הרבה אבל למסקנא דקיימא לן כשמואל דיליף מוחי בהם ולא שימות בהם. וע"ש בתוס' יומא דע"כ סובר שמואל דלא אזלינן בתר רובא דבעינן שלא יהא שום צד מיתה אם כן אפילו לחיי שעה מחללין דעכ"פ איכא צד מיתה ע"ש בתוד"ה ולפקח. וראי' לדבר דשמואל סובר דבפ"נ ל"א בתר רובא ובאסופי ברוב עכו"ם מחללין את השבת ומשמע אפילו במלאכה דאורייתא ע"ש ובר"מ וטוש"ע אה"ע. אם כן אף דברוב עכו"ם מסקינן שם דהוי עכו"ם גמור לענין להאכילו נבילות. אם כן א"צ לשמור שבת ג"כ ומכל מקום מחללין שבת עליו אם כן לחיי שעה ג"כ וע"ש בתחלת הלשון אמר שמואל לפקח וכו' ובסוף דמסקינן דשמואל אריש איתמר מבואר דלענין פ"נ אינו כן משמע אפילו במלאכה דאורייתא כמו בהפלוגתא המבואר שם ע"ש וע"ל מצוה רצ"ה וצ"ע רחב. ועיין בסנהדרין דע"ב ע"ב גבי מחתרת אפילו בשבת תראה דפקוח הנ"ל בלשון חכמים הוא במלאכה דאורייתא. ודינים אלו ל"ד לענין חילול שבת ה"ה לענין כל עבירות שנדחין מפני פ"נ הם שוים כמו שבת ובאיזה אופן ששבת נדחה ה"ה כל עבירות ובאופן ששבת אינו נדחה ה"ה שום עבירה דאורייתא אינו נדחה כי כל העבירות חוץ מג' ע"ז וכו' הם שוים לענין פ"נ. ולענין שנים שעשאו מלאכה בשבת עיין ר"מ ספ"א דאם יכולים כ"א לעשות ועשו שניהם פטורים ואם א"י כ"א לעשות ועשו שניהם חייבין ושיעור א' לשניהם ואם הא' יכול והשני א"י זה שיכול חייב וזה שא"י הוי רק מסייע ואין בו ממש ופטור ע"ש. ועפ"ח מה' שגגות בר"מ דכתב אם עשה מלאכה בשבת וא"י איזה מלאכה עשה חייב בא"ת וע"ש בכ"מ שהק' ע"ז ובלחם משנה תי' לדבריו.

ולכאורה לפי המבואר גבי אסופי דאם רוב ישראל הרי הוא כישראל ומחצה על מחצה ג"כ מטילין עליה ח"י מספק וא"כ ודאי צריך לשבות בשבת וחייב בכל המצות. ולכאורה

אם הוא ספק דמחויב לשבות מכח ספק ובאמת פסקינן דעכו"ם ששבת חייב מיתה וא"כ איך ישבות מספק הא ס' לחומרא להיפך דלמא עכו"ם ואסור לשבות וכן אפילו ברוב ישראל מכל מקום לענין דיני ב"נ דעת האחרונים והבאתי לעיל דלא אזלינן בתר רובא אם כן היאך ישבות דלמא הוא עכו"ם וכיוצא בזה מקשין להסוברים דהאבות לא יצאו מכלל ב"נ להקל איך שמרו את השבת דהא עכו"ם ששבת חייב מיתה. ובאמת הי' אפשר לומר לפמ"ש הר"מ בה' מלכים דשיעורין לא נאמרו לב"נ וא"כ לא מיבעיא להסוברים דבאיסורי שבת ל"א ח"ש אסור מן התורה אם כן משכחת לה שעושה מלאכה הצריכה שיעור ח"ש. וא"כ אם האסופי פ"נ הרי לא שבת דבב"נ לא ניתנו שיעורין. ואם הוא ישראל הרי לא עשה איסור מלאכה כלל כיון דבמלאכת שבת לא נאסר ח"ש. ואפשר אפילו מדרבנן ג"כ אינו אסור. ואמנם אפילו להסוברים דגם באיסורי שבת ח"ש אסור מה"ת. מכל מקום נראה דבכה"ג היכי שעושה לשם מצוה ח"ש אינו אסור כלל דעיקר הטעם משום חזי לאצטרופי ויעשה שיעור שלם וכאן בודאי לא יעשה יותר כיון דכל עצמו אינו עושה רק כדי לצאת ידי המצוה כן הי' נראה לומר לכאורה. אך נראה דלדעת הר"מ פ"י מה' מלכים דעכו"ם ששבת אינו חייב והעיקר הטעם דאסור לחדש ד"ת לעצמו ע"ש ובלח"מ. אם כן כיון דמחויב מטעם ספק ישראל אין זה מחדש ד"ת לעצמו. אבל לפי הנראה בש"ס דיש עליו לאו דלא ישבותו אם כן ה"ל הספיקות סתרי אהדדי דמחמיר מצ"א הוי קולא מצד הב' ויש לפלפל בזה ואין כאן מקומו. והנה פשוט דאסופי שהוא מע"מ וה"ז ספק ישראל ס' ב"נ אם עשה עבירה שב"נ חייב עליה מיתה כגון שאכל אמ"ה או גזל עיין ר"מ פ"ט מה' מלכים ודאי אינו נהרג דהוא ס' ישראל וס' נפשות להקל אך אם עשה עבירה שישראל חייב עליו מב"ד כגון שחילל שבת וכדומה ואין ב"נ חייב על עבירה זו נראה דהורגי' אותו כיון דע"ז הצד שהוא ישראל חייב מב"ד אך דלמא הוא ב"נ וא"ח. נראה דל"ש ס' נפשות להקל דוקא גבי ישראל דנפש ישראל יקר ענשינן כיון דמצד ישראל חייב וכן בכל העבירות שחייבים עליהם עונש מצד ישראל הן מיתה והן מלקות אף דב"נ אינו מצווה ע"ז מכל מקום עונשין אותו ול"ש ס' להקל. ובעבירות שב"נ מצווה ואין ישראל מצווה כגון מפרכסת להר"מ שם ודאי אסור לאכול דלמא הוא ב"נ מכל מקום אינו נהרג דלמא ישראל הוא ועל צד ישראל א"ח וס' נפשות להקל וכן אם עבר עבירה שישראל וב"נ חייבים מב"ד כגון ע"ז אך הישראל חייב סקילה וב"נ נידון רק בסייף שקל מסקילה נראה דחייב סקילה כיון דמצד ישראל חייב ל"ש ספק נפשות לקולא דלמא הוא ב"נ וא"ח אלא הקל ועיין עוד בר"מ שם הכלל דנותנים עליו חומרי ישראל וחומרי ב"נ ככל ספק אך אם עשה עבירה שחייב עליה בישראל ולא בב"נ חייב

כי ל"ש בב"נ להקל אבל עבר עבירה מה שחייב בב"נ ולא בישראל א"ח דס"נ להקל דלמא הוא ישראל ע"ש בר"מ ותלמד לכאן וער"מ שם דב"נ שבא על הבהמה אין הורגין את הבהמה שלא נצטוו על הריגת בהמה אלא בישראל בלבד ועיין כסף משנה דהוא אבעיא בסנהדרין אם הבהמה נהרגת והאבעיא שם אי תקלה וקלון בעינן וב"נ ל"ש קלון אי תקלה לחוד ושייך גם כן בב"נ. לכאורה בס' ישראל אפשר ג"כ אין הבהמה נהרגת אף שהוא ס"ס לחומרא דלמא הוא ישראל ואף אם הוא עכו"ם דלמא תקלה לחוד סגי מכל מקום אפשר דאבעיא דלא נפשטה אין מצטרף לס"ס ודיברו בזה האחרוני' וגם אפשר דודאי נהרגת כיון דהוא ס' שייך קלון אף שהוא ס' מכל מקום שייך קלון כי הקפידה תורה אף על ס' ישראל וצל"ע בגמרא והנני כותב רק למזכרת. ודע מ"ש דספק ישראל אם עשה עבירה שבישראל נהרג או נלקה עונשים אותו גם כן בס' דל"ש ס"נ להקל זה דוקא שעשה העבירה בפני הב"ד כמבואר בסנהדרין ובר"מ טרפה שהרג בפני ב"ד או רבע ח"מ עפ"ב מה' רוצח אבל עפ"י עדים שראו שעבר עבירה אין עונשים אותו כי בישראל בעינן עדות שאי"ל וכאן אי אי"ל דאם יזימום לא נוכל לענוש אותם דיאמרו שמא הוא ב"נ ורצו להרוג ב"נ ואינם חייבים אם כן כיון דאין יכולים לקיים בהם דין הזמה אינו עדות דלמא ישראל הוא ובעינן עשאי"ל כמו בטרפה שהרג ע"ש ג"כ הטעם בזה וא"ח אלא בפני ב"ד ה"נ בס' ישראל שעבר עבירה שבישראל חייבים א"ח אלא בפני ב"ד כנל"פ וז"ב ער"מ.

ובזה ל"ק מה ששמעתי מקשין הא דמבואר בספ"א דכתובות דמע"מ נ"מ אי נגח תורא דידי' דהיינו תם לתורא דידן דפלגא משלם ואידך פלגא אמר אייתי ראיה ע"ש ולכאורה למה משלם פלגא הא תם הוי קנסא וע"כ מיירי בעדים וא"כ הו"ל עשאאי"ל דאם יזימום לא ישלמו כלל כי העדים יאמרו שמא הוא עכו"ם ובאמת משכחת לה שהב"ד ראו דאצל ב"ד א"צ עדות. ועוד תירצתי בזה ע"ד פלפול עפ"י מ"ש המ"ל בפ"ג מה' שאלה דהא דבאינו יודע אם פרעתיך בטענו שניהם ס' פטור היינו במקום שהמלוה הו"ל למידע וע' תומים סי' ע"ה דהלוה חייב בא"י א"פ גם היכי דלא הו"ל למידע והביא כן בשם הרמב"ן והנמוק"י ונראה מדבריהם דגם בטענו שניהם שמא ותרווייהו לא הו"ל למידע כיון דעכ"פ שמא של התובע אינו גרוע הואיל ולא הו"ל למידע חייב ולפי זה לפמ"ש הר"ן ס"פ אלו נערות לענין קנס דאונס ומפתה דהחיוב הוא תיכף ורק דהעמדה בדין מברר החיוב יעש"ה וא"כ שוב שפיר י"ל דמיירי דהוא עצמו מודה ואפ"ה לא מיפטר מטעם מודה בקנס דכיון דהחיוב ודאי משעת ההיזק ורוצה לפטור עצמו משום מודה בקנס ואם הוא עכו"ם דחייב נ"ש ול"ה קנס או אפשר דבעכו"ם ל"א מודה בקנס פטור

וע' או"ח פ' וישלח ויתבאר בח"ז ברצות ד' וא"כ הוא חייב ממילא דהוה א"י א"פ וחייב על כל פנים ח"נ כיון דזה הי' חיוב ברור בשעת ההיזק והפטור דמודה בקנס ס' ושמא של הניזק אינו גרוע כיון דלא הו"ל למידע ולזה שפיר משלם ח"נ דא"י א"פ חייב כן י"ל ע"ד הפלפול קצת ואין כאן מקומו. ואם היא רוב עכו"ם דמבואר דהוי כעכו"ם לכ"ד אם עבר עבירה של ב"נ דחייב מיתה מכל מקום נר' דאינו נהרג כיון דמיעוט ישראל ובפ"נ אין הולכין אחה"ר ומחללין שבת בשבילו דלמא הוא מהמועט וחייבים להצילו אם כן איך יכולים להרוג אותו דלמא ישראל הוא וא"ח ולענין פ"נ א"ה אחה"ר ע"ש ובאה"ע סי' ד'. ואם הוא רוב עכו"ם ועשה עבירה שישראל ג"כ חייב עליה כגון ע"ז אפשר דהוא בסקילה דהמיעוט ישראל ואף דרוב עכו"ם מכל מקום ממיתה למיתה ל"א ב"ר כמ"ש תוס' חולין וסנהדרין או אפשר כיון דכבר הוחזק לענין א' אזלינן אחה"ר והדברים עתיקין וידועים. וגם ברוב ישראל והעידו עליו עדים שעבר עבירה שיש בה מיתה אם הוזמו העדים נראה דנהרגין דאזלינן בתר רובא ובפרט שהוחזק הרוב לענינים אחרים וגם אם חייבו אותם ממון צריכין העדים לשלם ואין אומרים א"ה במאחה"ר ויוכלו העדים לומר דלמא עכו"ם הוא והוא מהמיעוט ז"א שהרוב הוחזק לענין א' אזלינן גם בממון אחה"ר כמבואר באחרונים בענינים אלו. ואם רוב עכו"ם ועבר עבירה של ישראל נראה דאין עונשין אותו אף על פי דל"ש ס"נ להקל בעכו"ם ועל צד הישראל הוא חייב מכל מקום רובא דאורייתא לדידן ואזלינן ב"ר ובפרט כיון דמאכילין אותו נבלות ודאי אין עונשים ופשוט. וכן במע"מ אם הוא שוגג בעבירה שחייבים עליה חטאת או אשם נ"פ דפטור דלמא הוא עכו"ם ואין מקבלין ממנו חטאת ואשמות עיין ר"מ פ"ג מה' מעה"ק. ובס' ישראל אם אנסו אותו לעבור על א' מהמצות שישראל צריך למסור נפשו וב"נ אינו מצווה ע"ז עיין ר"מ ה' מלכים פ"ט חייב למסור עצמו כי הוא ספק מצוה ול"ש ס"נ להקל כמ"ש כי ע"צ שהוא ב"נ ל"ש זה ומצד ישראל חייב ובפרט דיש סוברים דגבי למסור נפשו ל"ש ס' נפשות להקל עש"ך יו"ד סי' קנ"ו והבאתיו ל' מצות קד"ה יע"ש וכ"ז מיירי שלא טבל ולא הטבילוהו ב"ד אבל אם טבל הרי הוא כישראל לכ"ד וכ"ה באה"ע וז"פ. ונראה ג"כ אפילו ברוב עכו"ם ועשה עבירה שעכו"ם וישראלים חייבים מכל מקום אינו נהרג בדיין א' וע"א ובלא התראה כדין ב"נ כיון דישראל אינו נהרג כך ופטור אם כן בפ"נ חוששין למיעוט ואין הולכין אחה"ר ואינו נהרג. ונראה ג"כ דאף דהוחזק הרוב מקודם לענינים אחרים כמו כאן מכל מקום לא אזלינן בפ"נ אחה"ר לא כמו ממון שכ' האחרונים או לענין ממיתה למיתה כי כאן ילפינן מוחי בהם משמע שלא יהי' בשום ענין צד נפש מישראל וכן הוא בגמרא הדינים וז"פ. ולענין לצאת להוציא חבירו במצות כמו שופר

וקידוש וכדומה ודאי מספק אינו מוציא כמו טומטום גם את מינו א"מ וברוב ישראל כיון דאזלינן ב"ר הוי כישראל ודאי ומוציא חבירו ואם רוב עכו"ם א"מ בודאי כי רובא דאורייתא וז"פ. והנה במש"ל דאם רוב ישראל ובאו עדים לחייבו מיתה נהרג דהוי יכול להזימה דאם יוזמו נהרגין כיון דהוי רוב ישראל עיין ר"מ פט"ו מהא"ב הכ"ה דאפילו ברוב ישראל אם הרגו אותו בידים אין נהרגין עליו ע"ש ובמ"מ ושם במ"מ הכ"ז אם כן פשיטא דעדים זוממים שלו אין נהרגין אם כן א"א לעדים לחייבו דה"ל עשאאי"ל כמו בספק שכתבנו לעיל רק בעבר לפני ב"ד וצריך אריכות גדול להאריך בטעמו של הר"מ ולפלפל בש"ס דיומא וכתובות ואין כאן מקומו.

והנה הרהמ"ח מביא בזה לאו דמחמר שיטת הר"מ דמחמר אין בו אלא עשה היינו למען ינוח וכו' והנה אף לפי פי' הרמב"ן והרהמ"ח בר"מ מכל מקום ל"ד מחמר דהיינו דהבהמה עושה מלאכה והוא מנהיגה אפילו בקול אלא איסור זה דש"ב הוא תמיד אפילו הבהמה ביד עכו"ם והעכו"ם עושה בה מלאכה בלא הבעלים עובר הישראל על עשה זו דש"ב כמבואר להדיא בר"מ ה' שבת פ"ק אך אפילו אם מחמר אחר בהמתו בשעה שהבהמה עושה מלאכה ואזל' מחמתו אין בזה איסור נוסף רק העשה דש"ב ולדעת הרמב"ן אם אינו מנהיגה אינו אלא בעשה דש"ב ואם מנהיגה אפילו בקול עובר בלאו זה דמחמר אך אין לוקין על לאו זה ופשוט לד' הרמב"ן במנהיג בהמתו עובר על עשה ולא תעשה היינו עשה דלמען ינוח ול"ת דמחמר אתה ובהמתך וע' שבת פ' מי שהחשיך ובמה בהמה וע"ז בסוגיא דנסיוני ודעת המ"מ בר"מ דהר"מ מודה דש"ב הוא איסור עשה ובמחמר הוא לאו ע"ש. ולכאורה צ"ע אמאי לא חשיב הר"מ בפתיחתו לה"ש עשה זו דלמען ינוח דבשלמא הלאו דמחמר יישב שם הרב המגיד דהוא בכלל הלאו דל"ת מלאכה אך עשה זו צ"ע על הר"מ והרהמ"ח דלא חשבי' במנין המצות וצע"ק. שו"ר בפרי מגדים בפתיחה כוללת לה"ש עמד בזה. וכן בעשה זו דש"ב ה"ה דמצווה הרב על שביתת עבדו ושפחתו הכנענים אף על פי שחייבים בעצמם כי הם כישראלים לכל המצות שהנשים חייבות מכל מקום גם הרב מצווה וכן גר תושב הרב מצווה עלי' אם עושה לצורך רבו עיין שם בר"מ הי"ד ובמ"מ באריכות ובטוא"ח סי' ש"ד וסי' רמ"ו לענין ש"ב. ולכאורה כיון דש"ב ועבדו בלא מחמר דהוא רק עשה אם כן ה"ל עשה שהזמן גמרא אם כן נשים פטורות ומותרות להיות בהמתה עושה מלאכה ואף אם נאמר דעשה דשוי"ט נשים מצוות היינו משום דאיכא ל"ת גם כן ועמש"ל מ' רצ"ז והבאתי דה"ת קידושין דדעתם דאף ביום טוב דאיכא לאו מכל מקום נשים אינם מצוות על העשה כיון שהזמן גמרא ע"ש אבל ש"ב דליכא אלא עשה אם כן מן התורה יהי' נזהרים וגבי קדה"י

אי לאו היקישא דזכור ושמור היו נשים פטורות עי' ברכות פרק מ"ש אם כן כאן יהיו נשים פטורות ומותרים בהמתם לעשות מלאכה בשבת ובאמת לא ראיתי זה בשום פוסק ראשון ואחרון שיכתבו זה דאשה אינה מצווה על עשה זו. ולכאורה אפ"ל הא דמבואר בע"ז דט"ו דאסור למכור בהמה גסה לעכו"ם משום שאלה ושכורה דיהי' עובר על ש"ב וגם משום נסיוני דזמנין זבני לי' במעלי שבתא סמוך לחשיכה ואמר תא נסי' ושמע לקלי' ואזלת מחמתי' וה"ל מחמר והתוס' הקשו ל"ל טעמא דמחמר תפ"ל משום ש"ב. וכן הק' הרשב"א והר"ן ע"ש אך לפמ"ש דנשים א"מ ע"ז אם כן חכמינו זכרונם לברכה גזרו שלא ימכור בהמה לעכו"ם אפילו נשים ובהם ל"ש גזירה משום שאלה ושכירות דא"מ על ש"ב ע"כ גזרו עוד משום נסיוני דהיינו מחמר ומחמר הוא לאו וגם הנשים מוזהרות ע"ל בלאו דנותר שהארכנו בזה אם נשים מוזהרות על לאו שאין בו מלקות ואין בו מעשה ומשום הכי כאן קצת יש מעשה ואין כאן מקומו על כל פנים בעשה אינם מוזהרים ע"כ אמרינן הטעם דנסיוני ועוברים על מחמר ונשים ג"כ בכלל אך באמת לא מצינו זה בשום פוסק שיאמר כן. שו"ר שהוא גמרא מפורשת בשבת נ"ד וביצה כ"ג פרתו של ראב"ע הי' יוצאת ברצועה וכו' ובגמרא למימרא דחדא פרה הו"ל והא כו' אלא של שכנתו היתה ולא מיחה בה נקראת על שמו אם כן מפורש שהפר' היתה של אשה וחכמים פליגי מבואר להדיא דגם הנשים מצוות על ש"ב. וכן ראיתי בירו' ואינו ת"י כעת יעו"ש כי הפרה היתה של אשה ואמר דחכמים גזרו אף אשה והדרא קו' הגמ' דברכות לדוכתא א"ה כל מ"ע שהז"ג ניחייבי רבנן ע"ש וצריך טעם למה באמת יהיו נשים חייבות במצות עשה זו.

והנה לשיטת הריטב"א שהבאתי לעיל מצות מילה לתרץ קו' התוס' ל"ל במילה הדרש דאותו ולא אותה שאין האשה חייבת במילת בנה הא ה"ל מ"ע שהז"ג ע"ש בקידושין שתי' הריטב"א דכלל זה דנשים פטורות ממ"ע שהז"ג אינו אלא במצוה שבגופו כמו ציצית ותפילין וסוכה וכדומה אבל למול הבן שאינה מצוה שבגוף רק על ד"א האשה ג"כ חייבת ע"כ צריך קרא דאותו אם כן כאן נמי דהמ"ע של ש"ב ועבדו ה"ל כמו שם שחל מ"ע למול הבן אם כן בלא מיעוט נשים חייבות וכאן אין לנו מיעוט על נשים אבל להתוס' שם וכן שאר ראשונים שתי' תי' אחרים צ"ע כאן למה יהיו נשים חייבות וצ"ע. וע"ש בע"ז רש"י ד"ה גזירה משום שאלה וכו' והעכו"ם יעשה מלאכה בשבת וקעבר בלאו דל"ת מלאכה אתה ובהמתך נראה מדבריו דעל ש"ב עוברין על לאו זה ובאמת שם פ"ב דשבת נראה דוקא מחמר עובר בלאו זה אבל בלא מחמר אינו רק עשה וכ"ה כאן בר"מ דהוא מן הפסוק למען ינוח וכ"כ התוס' פ' במה בהמה ד"ה ב"ב יוצאה וע"ש בספ"י על תוס' שם שכ' הא דמוזהר על ש"ב דוקא מלאכות גמורות כגון חרישה וטחינה וכדומה אבל

הוצאה מרשות לרשות בבהמה אין הבעלים מוזהרים ע"ז מן התורה דהוצאה מלאכה גרוע' ואף בדידי' צריך קרא לזה אם כן ל"ה מלאכה לגבי' והוי נייחא אצל בהמה וכל הפרק ב"ב יוצאה הוא רק דרבנן דחכמים אסרו גם הוצאה עיין שם ובשו"ע או"ח סימן רמ"ו ובמג"א מה שהביא בשם הירושלמי ומותר להניח לשור לאכול במחובר אף שתולש מכל מקום למען ינוח תן לו נייחא ורש"י בחומש מביא זה. ואם חוץ לתחום דאורייתא אם הבעלים מוזהרים עמש"ל בלאו דתחומין בעזה"י וצ"ע אם הוא איסור תורה להניח הבהמה לעשות מלאכה פחות משיעור כגון טחינה פחות מגרוגרת וכדומה אי נימא כמו דבאדם אסור מן התורה מחמת חזי לאצטרופי ה"נ בבהמה או אפשר כיון דבאדם פטור אין איסור כלל בבהמה עיין שבת פ"ב ונראה מצד הסברא דגם ח"ש אסור בבהמה וחילוק יש בין דבר שהאדם פטור דאין זה מלאכה ובין שהוא ח"ש והחילוק ק"ל. ועל עשה זו גם כן א"צ לבזבז יותר מחומש ממונו כיון שהוא אינו עושה מעשה ע"ל מצוה הקודמת וגם לענין תשובה דינו כעובר על עשה דכל התורה וגם נראה דל"ה רשע לכה"ת כיון דאינו רק בעשה ואף לענין לאו שיש בו מלקות כתבנו לעיל שדעת האחרונים דאינו רשע לכה"ת מכ"ש בעשה דאין בו עונש כלל ל"ה רשע ועפמ"ג בפתיחה שם. ואם עבד יש לו בהמה כגון ע"מ שאין לרבו רשות ע' ה' עבדים ובמש"ל וגם אם יש לו עבד ע' פ' אלמנה לכה"ג אם מצווה על שביתתם פשוט דדינו כאשה אם מוזהרת הוא ג"כ מוזהר ואם ה"ל זמ"ג גם הוא אינו מוזהר ולעיל נסתפקנו אם האשה מוזהרת כנ"ל. ואם שני ישראלים שותפים בבהמה שניהם עוברים אם בהמתם עושה מלאכה וכן אם ישראל יש לו שותפות עם עכו"ם עובר הישראל עבשו"ע או"ח סי' רמ"ו כיצד יעשה הישראל. ולדידי' צ"ע בד"ז ע' בסוגיא דחולין קל"ה גבי דגנך וכסותך ושדך ממעט אפילו שותפות ישראל אי לאו דאיכא ריבוי אך שותפות עכו"ם פטור וכן בלולב שותפות ישראל ג"כ א"י ועיין בסוכה אם כן כאן דכתיב בהמתך דהיינו שלך מנין לרבות שותפות ועמש"ל בב"י גבי חמץ כתבנו בזה וצ"ע ועשו"ע או"ח כמה תקנות לזה וג"כ הרבה דברים צ"ע ולהאריך בדברים צריך חיבור מיוחד.

והנה עד כאן דברנו במצות עשה של ש"ב אבל אם מחמר אחר בהמתו שעושה מלאכה ואזלה מחמתו עובר בלאו דל"ת כ"מ ובהמתך כמבואר פ' בתרא דשבת ובר"מ והרהמ"ח כאן אך אין לוקין והטעם מבואר כאן. ונראה פשוט דגבי עבד ל"ש מחמר כיון דהוא בן דעת לא אזל מחמתו ויותר מזה דעת הראב"ד גבי שביתת עבד שאינו מצווה כיון שהוא בר דעת עמ"מ אבל בתורת מחמר ודאי ל"ש אצל עבד ושפחה וז"פ. והנה פ' בתרא דשבת מקשה הש"ס אהא דמניחו על החמור הא קעבר משום לאו דל"ת מלאכה

אתה ובהמתך וכו' דהיינו מחמר וכן בפסחים דס"ו ע"ב מקשה הש"ס גבי מי שפסחו וכו' הא מחמר ומשני דמחמר כלאח"י הוא דרבנן ובמקום מצוה ל"ג ע"ש. אבל מחמר גמור הוא לאו מן התורה ובשני מקומות הנ"ל מיירי בהוצאה מרשות לרשות ע"ש אם כן לפמש"ל בשם הפ"י דש"ב אינו מן התורה גבי איסור הוצאה דהוי מלאכה גרועה אם כן הי' יכול הש"ס לתרץ דגם מחמר אינו אסור מן התורה רק בחרישה וטחינה וכדומה דאזלא מחמתי' אבל איסור הוצאה כמו דש"ב אינו נוהג דל"ה מלאכה אצל הבהמה אם כן גם מחמר ל"ש דל"ה מלאכה בשותפות אדם עם הבהמה וצ"ל דוקא ש"ב סברת הפ"י כן אבל במחמר כיון דאדם עושה ג"כ קצת ה"ל מלאכה אף בהוצאה ועובר משום לאו הזה יש בין איסור הוצאה ובין מחמר מהש"ס ומכל מקום צ"ע. ולכאורה יש לה"ר דהחילוק דפסחים דמקשה והלא הוא מחמר ולמה לא מקשה מלמען ינוח הא עובר על ש"ב ע"כ דש"ב אינו איסור תורה בהוצאה ע"כ מקשה ממחמר דאף בהוצאה עובר על לאו דמחמר. אך באמת לפמ"ש התוס' בע"ז שם משום נסיוני וכו' אין ראי' דפריך מחמור מיניה דמחמר הוא חמור מש"ב דהוא לאו ולקמן יבואר עוד דאין ראיה מכאן בעזה"י וכן בשבת דמקשה ממחמר ולא מקשה מש"ב ג"כ יש לדחות כנ"ל. והנה אינו מבואר בר"מ והרהמ"ח אי לאו זה דמחמר דוקא בבהמה שלו כפשטא דקרא ל"ת מלאכה וכו' ובהמתך כמו ש"ב מחמת דכתיב שורך אינו אלא בבהמה שלו א"ד דאפילו בבהמת חבירו שייך נמי לאו זה אף דש"ב אינו עובר מכל מקום משום לאו דמחמר עובר בכ"ע. והנה דעת הרשב"א והר"נ בע"ז דגם על בהמת חבירו עוברין משום לאו זה ועיין ברשב"א שמביא ראיה מקושית הש"ס דמקשה והא ה"ל מחמר ולמה לא מקשה הא עובר על ש"ב אלא הי' יכול לאוקמי שאין החמור שלו ואינו עובר על ש"ב ובמחמר עובר בכ"ע ע"ש ברשב"א וכן יש לה"ר מש"ס דפסחים דמקשה והא ה"ל מחמר ולא מקשה משום ש"ב עכצ"ל דלא הי' יכול להקשות משום ש"ב דהי' יכול לתרץ (דכ"א מחליף עם בהמתו בשל חבירו) דאפקורי אפקר לבהמתו וליכא משום ש"ב ע"כ מקשה מטעם מחמר דאפילו בבהמה שאינו שלו שייך ג"כ מחמר ועסי' רמ"ו לענין הפקר. אך לפמ"ש אין ראיה ממקומות הללו חדא כיון דמחמר חמור מן ש"ב דהוי לאו ע"כ מקשינן מלאו דמחמר כמ"ש תוס' והר"נ בע"ז ועוד לפי סברת הפ"י אם כן במקומות הנ"ל דמיירי בהוצאה ליכא משום ש"ב מן התורה ע"כ אקשינן מן מחמר ואין ראיה משם והר"ן בע"ז הביא ג"כ ראי' דל"ל משום מחמר בנסיוני תפ"ל משום ש"ב וכ"ת דנקיט החמור היאך מתירין למכור ע"י ספסירא דשאלה ושכירה ליכא דלא משאיל וכו' ונסיוני ליכא דלא שמעי לקלא הא מכל מקום איכא משום ש"ב נהי דלא חכים לקלא אע"כ דלאחר פיסוק דמים והלוקח מנסה

ה"ל של הלוקח ע"ש שמביא ראיה לזה אם כן אין הבהמה של ישראל ואין בה משום ש"ב ע"כ אמרינן הטעם משום מחמר וע"ש שמביא קודם לזה לפי תי' התוס' וכ"נ מדברי הר"מ כמו שמביא הכסף משנה אם כן אין ראי' וגם מ"ש שאם אי אתה אומר כן בטלת איסור מחמר לגמרי דבבהמתו בל"ז עובר משום ש"ב ובבהמת אחרים ליכא מחמר ג"כ ע"כ דגם בבהמת אחרים ג"כ שייך מחמר. ובאמת א"ר כ"כ דהתורה הוסיפה על העשה דש"ב עוד לאו אם מחמר אחריה אף דאין מלקות מכל מקום החמירה התורה בלאו ועשה ע' פ' א"נ בב"מ. וגם לפמש"ל דאפשר דנשים פטורות מהעשה דש"ב אם כן כתבה התורה דמחמר איכא לאו ונשים ג"כ מוזהרים וגם לדברי הפ"י שכתבנו לעיל אם כן ליכא ש"ב בהוצאה ומחמר שייך ע"כ נוכל לומר דמחמר דוקא בבהמה שלו כפשטא דקרא וכ"פ בש"ס המחמר אחר בהמתו משמע דוקא בהמה דילי' ובר"מ והרהמ"ח אינו מבואר דנקטו לשון הש"ס המחמר אחר בהמתו אם כן צ"ע בזה אם עובר על מחמר בבהמת חבירו. אך כיון שהראשונים כתבו זה בטלה דעתי אך תורה היא ולדידי ד"ז צ"ע כי אין לזה ראי' מוכרחת. אך לפמ"ש על כל פנים קשה אמאי לא מתרץ הש"ס על קושיא דמיירי שאין הבהמה שלו אך אפשר אם אין הבהמה שלו אין שום איסור כלל ואפילו איכא נכרי עדיף להניח על החמור והא דלא מפקיר לי' באמת הש"ס רוצה לצייר שיש עוד היתר אפילו בשלו ממש דמניח כשהיא מהלכת וגם שם בפסחים דמקשה הש"ס והלא מחמר ומתרץ דהוא כלאח"י ולזה מבעיא לבני בתירה במקום מצוה אי דוחה שבות דלאח"י ובאמת אם היו רוצים הי' מפקיר כ"א ולא הי' איסור כלל אך אפילו בשלו ג"כ שבות מותר במקום מצוה ולזה מצייר הגמ' בכל גוונ' וע"ש בתוס' דהו"מ לשנויי כשהוא מהלך וכו' ה"ה נמי דהו"מ לשנויי זה וכן בשבת וכה"ג מצינו בכ"ד למי שבקי בגמרא ועי' בת"י יומא ס"ז שכתב דמוליכין את השעיר המשתלח עם הלשון של זהורית הטעם דהוי כלאח"י כדאמרינן בפסחים ובל"ז לפמ"ש הא השעיר הוי הקדש ואין מוזהר על מחמר בבהמה שאינה שלו וליכא אפילו משום שבות ומכל מקום הראשונים כ' שמחמר בכ"ע עובר וצ"ע.

וכדמות ראי' דאין מחמר נוהג בבהמת חבירו דבפסחים בתחלה מקשה הש"ס אהא דתוחב לו בצמרו והא קעביד עבודה בקדשים ומשני כהלל דהי' מקדישו בעזרה ואח"כ מקשה הש"ס והלא מחמר וכו' ולכאורה ה"ל להגמרא תיכף להקשות דהוא מחמר דהוא חמור ואיכא מ"ד בפ"ב דשבת דעל מחמר חייב סקילה ובשוגג חטאת עיין בע"ז מה שכתב הר"ן ועיין ג"כ בכ"מ דהסוגיא אזלא אליבא דמ"ד דחייב סקילה ע"ש אם כן הי' להש"ס להקשות מתחלה קושיא דמחמר אבל אם נאמר דבבהמה שאינו שלו א"ח משום

מחמר ניחא דבס"ד דהי' הבהמה הקדש ל"ק כלל דיהא חייב משום מחמר הא הבהמה אינו שלו דהוא הקדש אם כן אינו מחייב משום מחמר אך לפי המסקנא דלא הי' מקדישו אם כן הוי הבהמה שלו ומקשה שפיר דיהא חייב משום מחמר. אך בזה ג"כ צ"ע אפשר דזה תלוי אם קדשים קלים ממון בעלים הוא או מ"ג ע' פ' חלק ועמש"ל בחיבורי קצת מענינים אלו והדברים עתיקין. והנה הלאו הזה דמחמר אם בחרישה וטחינה והבהמ' שלו עובר בעשה ולא תעשה העשה דש"ב ולאו דמחמר ואם הבהמה אינו שלו א"ע על ש"ב רק הלאו כפי סברת הראשונים שהבאנו לעיל דבכ"ע עובר על הלאו הזה אף בבהמה שאינה שלו ובהוצאה לפי דעת הפ"י א"ע ג"כ משום העשה דש"ב רק הלאו כאשר כתבנו לעיל. והנה בכל מלאכת שבת יש בה עשה דשבתון כמבואר בש"ס כ"פ וגם אצל יו"ט. אך לעיל בחיבורי במצוה הקודמת הבאתי בשם הרשב"א ביבמות ד"ו דדוקא גבי הל"ט מלאכות דיש חיוב סקילה וחטאת עובר ג"כ משום עשה אבל בלאו דמחמר כיון דאינו חייב מיתה ליכא עשה דשבתון ע"ל מצות תחומין ונ"מ ג"כ לב"נ עמ"ש ואין לכפול הדברים.

והלאו הזה נוהג בכל אישי ישראל הן נשים ועבדים כמו כל הלאוין שבתורה וגם צריך לבזבז כל ממונו אף אם נאמר דלאו שאב"מ א"צ לבזבז כ"מ דהוי כדין עשה בשוא"ת עיין לעיל מכל מקום כאן הוי מעשה אפילו בקול ויתבאר אי"ה במצוה דחסימה. ולענין תשובה ה"ל ככל הלאוין אך אפשר כיון דהוי לאו שניתן לאזהרת מב"ד חמור יותר מלאו דעלמא ויבואר אי"ה בה' תשובה לקמן בפ' נשא. ולענין אם נעשה רשע לחלל שבתות הבאנו לעיל וחרש שוטה וקטן פטורים מכל המצות אך אסור להכשילם בידים כגון להטעותם עמ"ל המ"א גם כאן הדין כן. והנה הרהמ"ח מביא בשם הרמב"ן דעל מלאכת בהמתו עובר בלאו כמו על מלאכת בנו הקטן ועבדו הכנעני וכו' והנה לא ראיתי בשום מקום דעל מלאכת עבדו יהי' מוזהר בלאו הזה ומהגמרא דיבמות וכריתות נראה דהיא רק עשה דלמען ינוח וכו' וינפש וכו' וגם לא שייך מחמר כמו בבהמה דאזלה מחמתו אבל אדם עבד וכדומה ל"ש לומר דאזלי מחמתי' אם כן אין האדם שותף במלאכה כלל והוא רק בעשה כמו ש"ב. וגם מ"ש הרהמ"ח בשם הרמב"ן דג"כ מצווה על בנו הקטן אם עושה מלאכה צ"ע דודאי ד"מ אם מטעינו בשבת עובר על לא תאכילום דאסור להאכיל בידים לחרש שוטה וקטן בין בנו בין שאין בנו כמבואר ביבמו' אבל שיהא מוזהר על בנו אם עושה מלאכה בעצמו זה לא ראיתי בש"ס דילן וע' שבת קכ"א ויבמות קי"ד קטן שבא לכבות וכו' בעושה ע"ד אביו וע"ש ברש"י יבמות נראה דהוא רק מטעם דאסור להאכיל בידים אבל לא שאביו יהי' מוזהר עליו עש"ה כי איני מעיין היטב כעת ועמ"מ

פ"כ ה"ז כ' להדיא שאין אנו מצווים על שביתת אלו כמו בהמה אך אפשר שם מיירי שאינם בניו ע"ש אך מכל מקום זה צ"ע ול"מ בשום מקום דיהי' מצווה על שביתת אלו בניו הקטנים וער"מ פכ"ד וטואו"ח סי' שמ"ג שהקשו עליו מאי ראי' משום שבות אפילו מלאכה דאורייתא ג"כ אין ב"ד מצווים להפרישו והכסף משנה תירץ דקאי על הסיפא דאין ממחין ביד אביו זה דוקא בשבות אבל באיסור תורה ממחין ביד אביו ע"ש ובב"י כתב דזה הוא כמ"ש הר"מ סוף מ"א דמצוה על אביו להפרישו שנא' חנוך וכו' ובאמת אם נאמר כהרמב"ן אם כן בכאן מוזהר עליו בלאו או בעשה ובשאר איסורין הוא רק משום מצות חנוך וכו' ועשו"ע סי' שמ"ג ויש להאריך ואי"ה אשנה פ"ז ועיין מגן אברהם שם שכ' ע"ד הרמ"א דבאיסור תורה מצוה על אביו דוקא אביו אבל אמו א"צ להפרישו ומביא גם בשם התוס' דא"צ לחנך בתו אבל לפ"ד הרמב"ן דגבי שבת מוזהר אביו בלאו הזה אם כן אפשר אמו ג"כ דנשים ג"כ מוזהרים על לאו הזה וגם אין חילוק בין בן או בת דבהדיא כתיב ובתך. וגם אני מסופק דאפשר ע"כ שיש לו בן משפחה כנענית כיון דלא נחשב בנו עיין מצוה א' ובמצוה שאח"ז אם כן אין הע"כ מוזהר בלאו הזה על בנו ובתו דלא נחשבו בניו כלל. ועוד יש לחקור כמה ס' בח"ע וחב"ח ואיני לומד כעת בעיון. ואפ"ל אפילו אם נאמר כדעת הרהמ"ח דמוזהר על מלאכת בנו ובתו והיינו בלאו הזה צ"ע בדבר כיון דדרשינן הלאו הזה בשותפות אדם ובהמה אם כן גם גבי בנו ובתו דוקא בשותפות שלו היינו במחמר ובאמת ל"ש מחמר גבי אדם וכמ"ש ואפשר אם הוא קטן ביותר אזל מחמתי' אם כן ניחא מ"ש לעיל מקטן שבא לכבות דשם אינו עושה עם הקטן אך הקטן לחודי' אינו מוזהר כלל כי מחמת מ"ע שם אינו מוזכר בנו ובתו ובלאו הזה דוקא בשותפות מיירי והכל צ"ע ואי"ה יבואר.

ולענין אם ש"ב ולאו דמחמר נוהג ביוה"כ ויו"ט יבואר כ"א במקומו ועיין מגן אברהם סי' ש"ה בתחומין י"ב מיל אי עוברין על ש"ב להסוברים י"ב מיל דאוריית' דיש סוברי' דעוברי' גם על ש"ב ונראה דלשיטה זו אם אזלה מחמתו אפשר ג"כ עובר בלאו דמחמר ויש סוברים דאינו עובר משום ש"ב כיון דהוא לאו בפ"ע ואינו בכלל לאו דל"ת מלאכה אם כן נראה דא"ע בלאו דמחמר ג"כ דאינו בכלל ל"ת מלאכה וכו' ובהמתך דלאו הזה הוא רק הל"ט מלאכות דלאו הזה חיוב עליו מב"ד ותחומין אינו בכלל אע"ג דכ' לעיל לדעת הפ"י דא"ע משום ש"ב בהוצאה מכל מקום בהאי איכא לאו דמחמר כמ"ש דוקא הוצאה דלאחר דגלי קרא הוא בכלל לאו הזה וחייבים עליה אם כן מחמר ג"כ אבל תחומין דלאו בכלל מלאכה כלל לענין עונש אם כן אינו בכלל הלאו הזה ואין בו משום מחמר כנלע"ד פשוט. ועוד נ"ל דאף למ"ד דש"ב שייך ג"כ בתחומין מכל מקום דוקא

העשה דלמען ינוח דהוא בכלל נייח דדעת הר"מ דגם השבותים הוא בכלל עשה דשבתון כמבואר בפ' אבל מחמר דנפ"ל מלאו הזה והלאו הזה הוא רק הל"ט מלאכות דקאי על אדם העושה מלאכה לבדו ג"כ וגזרה התורה שלא יעשה מלאכה בשותפות עם בהמה והיינו המלאכות האלה אבל תחומין לאו בכלל מלאכות ואינו נכלל בפסוק הזה אם כן מנין לנו לחייבו משום מחמר על ח"ל כנלע"ד. והנה הר"מ פ"ב מה' שבת כ' דאחד שור וחמור ואחד כל בהמה חיה ועוף ולא נתבאר בדבריו לענין מחמר וש"ב על דגי הים וחיות הים ועב"ק דנ"ה תו' ד"ה הנהיג דבדגי הים שייך דין מחמר וש"ב. ואני מסופק בע"כ וש"כ שאין משועבדים לרבם כגון מעוכבי ג"ש מי נימא כיון שאין גופם קנוי לרבם לשום דבר לא מיקרי עבדך ואינו מוזהר על שביתתו א"ד כיון דצריך ג"ש עדיין מוזהר עליו ועיין בתוס' פ' השולח דעתם דמותר בשפחה וער"מ פ"ט מה' תרומות דמעוכב ג"ש אינו אוכל בתרומה ועיין בתוס' ומש"ל ה' תרומות וגם ז"פ אם העבד והשפחה הם חרש שוטה וקטן ג"כ מוזהר עליהם דלא גרע מבהמתו אף דהעבד בעצמו אינו מוזהר כי הוא חרש שוטה וקטן מכל מקום רבו מוזהר עליו כמו על הבהמה:

מצוה לג

סעיף א

דיני המצוה וכו'. ער"מ פ"י מה' ממרים ובטוש"ע יו"ד ר"מ ובכלל מצוה זו ג"כ אשת האב בחיי אביו ובעל אמו בחיי אמו דמה"ת מצוה לכבדם ע' סוף כתובות דהוא דאוריית' וכ"ה בר"מ כאן והכל חוזר מחמת כיבוד האבות כי האנשים הנ"ל רוצים בכיבודם בחייהם אבל לאח"מ נראה דאינם מחויבים לכבדם אפילו דרבנן דע"כ ציוה רבינו הקדוש ע"ז כמבואר שם ומרבינן זה מאת לרבות וכו' וע"ש דמרבינן מוא"ו דואת לרבות אחיך הגדול וער"מ כאן כ' חייב אדם לכבד אשת אביו שזה בכלל כיבוד אב כ"ז שאביו קיים ומד"ס שיהא אדם חייב בכבוד אחיו הגדול ככבוד אביו וע"ש בכ"מ דכיבוד אשת אב ובעל אמו כיון דמרבינן להו מאת ככתובים מפורש דמי ואח הגדול כיון דמרבינן לי' מיתורא דוא"ו ל"ה כמפורש בתורה אלא מד"ס עכ"ל. נראה מדבריו דלר"מ דמוכח מיתורא דוא"ו דינו ד"ת ממש רק שקורא אותו ד"ס כידוע דרכו של הר"מ. ע' בס' המצות שורש ב' מ"ש הרשב"ץ ובעל מג"א. אך ע"ש בשורש ב' השיג הר"מ על מוני המצות שמנו מצות הנדרשים בי"ג מדות למה לא מנו כיבוד אשת אב ובעל אמו ואחיו הגדול נראה להדיא דגם הנדרשים מאת הוא לשיטתו ד"ס. אך נ' דהר"מ חזר כאן מזה מחמת השגת הרמב"ן כיון דמבואר בש"ס דאוריית' הוא מודה הר"מ דהוי תורה אם כן זה הוי מן התורה וחוזר

הכל אל כיבוד האבות ע"ש ואחיו הגדול כיון דלא מצינו בש"ס לומר עליו דאוריית' רק מביא מלימוד או אפשר דוא"ו לא דרשינן אם כן אינו אלא מד"ס וער"מ ה' מילה דמילה של"ב הוא רק ביום כת"ק יבמות ע"ב דדריש וא"ו וע' יבמות ס"ח ובתוס' שם וסנהדרין נ"א גבי בת ובת אם כן אם דרשינן וא"ו אחיו הגדול נמי מדאוריית' רק הר"מ קורא לה מד"ס אבל המצוה היא מן התורה ויש הרבה נ"מ בין מצוה של תורה או דרבנן. וע' רמב"ן בס' המצות דעתו דגם אחיו הגדול הוא בחיי אבות מחמת כיבודם כי רצונם בכך אבל מדברי הר"מ נראה דאף לאח"מ חייב בכיבודו דאצל א"א ובע"א כ' כ"ז שהוא קיים וכאן סתם ולא כתב זה נראה דס"ל דבכ"מ חייבי' ולא מחמת כיבוד אבות נגעו בה רק דהוא גזירת הכתוב או דחז"ל תקנו כן ומהש"ס הכא משמע דעל אשת אב מבואר דוקא בחיים אבל באחה"ג אינו מבואר ע"כ דבכ"ע חייב בכבודו. והנה נראה דכל הכבוד שמחויב לאביו ולאמו חייב ג"כ באנשים הנ"ל אך מצד הסברי כיון דכיבוד מסרו הכתוב לחכמי' אם כן באביו ואמו שייך בכבוד שלא לקרוא אותו בשמו וכדומה המבואר בר"מ וש"ע אבל אחיו אפשר דאין זה בכלל הכבוד ול"מ שיהיו נזהרים בזה כמו שמוזהרים באביו ובאמו. והנה אף דבאביו ואמו חייב בכבודם גם לאח"מ מכל מקום נ"פ דאשת אביו אם מתה או בעל אמו שמת א"ח בכבודם כיון שמתו אין זה אשת אביו ולא בעל אמו כמו בנתגרשו אך אחיו הגדול חייב בכבודו לאח"מ ג"כ כיון דמ"מ הוא אחיו כנלע"ד. גם אם אמו א"ל השקיני מים ובעל אמו אומר השקיני מים ודאי מחויב ליתן לאמו אף דבאביו ממש חייב ליתן לאביו כמבואר דהוא ואמו חייבים בכבוד אביו היינו באביו ממש דחייב בכבודו מצ"ע והם שקולים ע"כ יקדים לאביו כיון דגם אמו חייבת בכבוד אביו אבל כאן עיקר שחייב בכיבוד האם ועל אבי חורגו חייב מצד כיבוד האם אם כן היא קודמת כיון שהיא רוצה וכל הכיבוד הוא מחמתה. וז"פ ג"כ אם אביו מוחל א"צ לכבד את אשת אביו וכן אם האם מוחלת כיון דהכיבוד חוזר רק מחמת כיבוד האבות והם מוחלים וכ"ש אם אין רצונם בכבוד זה לכבד אשתו או בעלה ודאי אין רשאי כי אין זה כבודם ורצונם ש"א זהו כבודו אך באחיו אם נאמר דאינו מחמת כיבוד האבות רק גזירת הכתוב אם כן אינו רשאי לציית אביו ואמו אם רצונם שלא לכבדו דהוי כא"ל לעבור על ד"ת דאינו רשאי לציית להם כמבואר בש"ס ואין רצוני להאריך בדינים אלו המבוארי' בשו"ע יו"ד כדרכי בח"ז אך איזה הערות כדרכי ב"ה:

ומצוה זו נוהגת בנשים ג"כ דה"ל מ"ע שאהז"ג אם כן נוהג בכל אישי ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן ואם ממזר חייב בכאו"א אם עשו או"א תשובה לכ"ע חייב בכבודם ואם לא עשו תשובה דעת הר"מ דחייב בכיבוד והטור חולק ע"ש ובאחרונים. ואם יש לו בן

משפחה ונכרית אינו בנו כלל ע' יבמות פ"ב. והנה בכל המצות איתקש ע"כ לאשה מכל מקום כאן אם העבד יש לו בן מש"כ אפשר כיון דא"ל יחוס ע' יבמות אם כן אינו בנו כלל וא"ח בכבודו וגם לא בכבוד אמו דא"ל יחוס אחריה ג"כ וער"מ פ"ה ה"ט ה"נ לענין קללת אביו ואמו בעבד ועמש"ל מצות פ"ו דנראה דבן עבד הבא משפחה חייב דהוי בנו רק אם ישראל יש לו בן מש"כ פטור על קללת אמו ג"כ ע"ש בכ"מ. ושתוקי ודאי חייב דיש לו אם ויש לו אב אלא שאינו ידוע. אך בנכרי ועבד שיש להם בן מישראלית דגבי קללה פטור אף מן האם כמבואר בר"מ פ"ה כיון שא"ח על אביו א"ח על אמו ג"כ אם כן אפשר בכיבוד ג"כ הדין כן ובאמת לא הביא זה אלא לענין קללה ולא בפ"ו לענין כיבוד. ועמש"ל ב"ה פ' קדושים ועפמ"ג פתיחה כוללת ח"ש אות י"ט העיר קצת בזה ואם ישראל יש לו בן מח"ש וחב"ח דהולד ג"כ ח"ש וחב"ח ומצד ח"ש הוולד הולך בתר דידה ומצד חלק ב"ח אזל בתר דידי' והוא אב מצד חב"ח עאה"ע ובח"ז כ"פ ודאי כיון שהוא חב"ח וחייב בכל המצות חייב לכבד את אביו דמצד ב"ח שלו הוא בנו וגם חייב בכבוד אמו דמצד ב"ח יש לו אב ואם ומחויב לכבד אמו ג"כ אף שיש צד שפחות גם כן מכל מקום באם יש בה חב"ח גם כן ומחויב לכבד האם גם כן כי מצד חב"ח היא אמו ופשוט. ואם ח"ע וחב"ח יש לו בן מישראלית עי' סי' מ"ד באה"ע דח"ע וחב"ח שקידש אשה היא ס' מקודשת וע' גיטין מ"ג דאי אין תופסין קידושין אין בנו מתייחס אחריו ע' תוס' ורשב"א דא"ל שום יחוס אפילו לענין עריות דשאר ומובא כ"פ בח"ז אם כן ה"ל האב רק ספק ואין צריך לכבדו רק מספק דה"ל סד"א ולאם אם נאמר דגם לענין כיבוד איתקש אב לאם אם א"ל אב אין צריך לכבד את האם כמו בקללה גם האם הוא בספק ואם נאמר דלא איתקש רק לענין קללה דין זה אם כן צריך לכבד את האם בודאי כי מתייחס אחרי' והוא בנה וז"פ.

ומ"ע הוא ככל מצות שבתורה לענין תשובה דתשובה מכפר. ומכל מקום אני מסופק לפי המבואר בר"מ הלכו' תשובה ובש"ס דעבירות שבין אדם לחבירו לא מהני תשובה ולא יום הכפורים עד שירצה א"ח אם כאן במצוה זו של כיבוד דהוא נוסף דגזירת הכתוב הוא דנוסף על כיבוד כל אדם דבאדם אחר אין איסור אלא לצערו וכאן מצוה לכבדו אם לא כיבדו אפשר דהיא רק מצות המקום ב"ה ולא בין אדם לחבירו דבין אל"ח אינו אלא במה שהוא שוה לכ"א אבל כאן הוא רק באו"א אם כן אינו אלא כמצות שבין אדם למקום ב"ה א"ד כיון שהשי"ת ציוה זו המצוה בין אל"ח הוי בין אדם לחבירו ולא מהני תשובה אם לא שירצה את אב ואם. ואם נשבע שלא יכבד אב ואם נראה דהוי שבועת שוא כמו נשבע שלא יאכל מצה או לא יניח תפילין דאין שבועה חל והוי ליה ש"ש

דנשבע לבטל את המצוה עיין ר"מ פ"ה מה"ש וש"ס ויו"ד ה' שבועות וא"ד למ"ש הר"מ שם פ"ה ה"ב אם נשבע שיעשה חבירו איזה דבר או לא יעשה דאין זה ש"ש דהא ביד חבירו לקיים שבועתו אם כן ה"נ קי"ל האב שמחל ע"כ כבודו מחול אם כן יש ביד האב לקיים שבועתו ז"א דאב שמחל ע"כ הוא מחול אבל מכל מקום לא קיים מצות כיבוד רק א"צ לכבד וזה נשבע שלא יקיים מצות כיבוד ומצות כיבוד הוא כשאביו רוצה שיכבדו והוי נשבע לבטל המצוה דאם אביו מוחל אין כאן מצות כיבוד וז"פ. והנשבע שלא לכבד אשת אב ובעל אמו דהוא רק מדרשת דאת השבועה חל כמו ח"ש עיין ר"מ שם ויו"ד סי' רל"ח וכן על אחיו. אך לסברת הרמב"ן שהבאתי דאישים הללו הם בכלל כיבוד אבות אם כן אפשר דאינו חל אך מכל מקום נראה דחל כיון דלא נפקא אלא מדרש'. ואם אביו או אמו חרשי' או שוטים מכל מקום חייב לכבד אותם כפי דעתם עיין ר"מ ובהשגות ובשו"ע יו"ד. ואם צריך לבזבז על מצוה זו חומש ממונו ככל מ"ע לכאורה כיון דקיימא לן משל אב אם כן א"צ אך יש לחלק עשו"ע ותבין. והנה הרהמ"ח כתב כאן דכופין על מצוה זו כמו בכל המצות. ועיין בהגהות סוף ספר משמ"ל תמה ע"ז הא מבואר בחולין פכ"ה דעל כאו"א אין כופין דמ"ע שמתן שכרה בצדה אין כופין ועט"ז סי' ר"מ וכעת ל"מ לר"מ שיביא ד"ז ועמ"ל פי"ג מהל' עבדים הי"ד ויבואר בארוכה אי"ה בדיני כפיה בכל המצות ואין כאן מקומו:

מצוה לד

סעיף א

ההורג. ער"מ ה' רוצח והנה חייב על הורג נפש מישראל או אפילו ע"כ וש"כ כיון דחייב במצות כאשה רק בעבדו ישנו בדין יום או יומים ועמש"ל פ' משפטים אבל ההורג אפילו גר תושב שקיבל עליו ז' מצות לא היה נהרג עליו וגם אינו בלאו זה וער"מ שם פ"ב הי"א ז"ל ישראל שהרג ג"ת לא היה נהרג עליו בב"ד ובכ"מ שם הביא בשם מכילתא דפטור מד"א ודינו מסור לשמים. ופשוט דהא ג"ת מצוה להחיותו אבל האידנא שאין מקבלין גר תושב כמבואר בר"מ פ"י ודאי דינו כעכו"ם וז"פ. ול"ד האידנא אלא אפילו בזמן הבית שאין היובל נוהג כגון בזמן שאין כל יושביה עליה ג"כ אין ג"ת נוהג עיין ר"מ שם. וא' ההורג את הגדול או קטן וקטן מבואר כאן בר"מ דאם כלו לו חדשיו או אפילו לא כלו חדשיו ושהה ל' יום נהרג עליו ואם גמרו שערו וצפרניו והוה בן ח' ולא שהה אינו מבואר כאן היאך הדין ועמ"מ פ"א מה' יבום וחליצה כ' בדעת הר"מ אף דאם גמרו שערו וצפרניו מן התורה הוא בן קיימא לדעת הר"מ מכל מקום חכמינו זכרונם לברכה

החמירו לענין חליצה ע"כ לא היה נהרג עליו ואפילו ס' אם הוא בן ח' או ט' וע' עוד שהביא שיטות בזה וע' פ' החולץ ובפר"א ד"מ באריכות ומתי איקרי כלו חדשיו אם בן ט' שלמים או שיפור' גרם יום מחדש הראשון ויום א' מחודש הט' או ח' חדשים ויום א' עאה"ע סי' קנ"ו בראשונים ואחרונים וב"ש ולברר הד' צריך אריכות ואף שמה"ת הוא בן קיימא יכולים חכמינו זכרונם לברכה לעקור דבר מן התורה בשוא"ת שלא להרוג אותו וגם אם חלה והרגו אף לכאורה בחלה ומת הוי ס' נפל מכל מקום אפשר דוק' במת אבל בנהרג דאפשר היה חי ומכל מקום אפשר לומר דחלה בעצמו הוי ריעות' ע"ש באריכות ואין כאן מקומו ומכל מקום אני לך ועיין בנדה דמ"ה. ואם יצא ראשו ה"ז כילוד כמבואר בש"ס כ"פ אבל אם הרג עובר במעי אמו פטור כמבואר בנדה שם. וע' סנהדרין פ"ד ע"ב ואם נהרגה אמו דהיא מייתא בריש' וה"ל הולד כמונח בקופס' אפשר דהוי ולד גמור וע' תוס' נדה שם ד"ה איהו מסופקים דאפשר כיון דהוי כמונח בקופס' ומחללין עליו שבת ע' ערכין גבי אשה שישבה על המשבר דמחללין שבת אפשר דנהרג עליו ואח"כ דחו ראיה זו וער"נ יומא סוגי' דעוברה והענין ארוך ואין כאן מקומו. ואם הרג חרש או שוטה דאינם בני מצות אם דהי' נהרג עליו לכאורה נ"פ דנהרג עליו ע' סנהדרין פ"ד דאצטריך למכתב כל מכה איש ואצטריך למכתב כל מכה נפש דאי כתיב מכה איש ה"א איש ולא קטן וע' תוס' דהוי ממעטינן אשה ג"כ כתב רחמנ' מכה נפש וע' תוס' דגרסי מפסוק ואיש כי יכה כל נפש וקטן איקרי נפש וא"כ חו"ש ג"כ איקרי נפש ועוד שאפילו מאיש לא אמעטו דהם בכלל איש רק קטן אימעט מאיש עפ"א דתרומות חרש שוטה וקטן אין תרומתן תרומה. וכ' הרע"ב בשם ירושלמי דקטן אתמעט מאת כל איש פרט לקטן וחו"ש אתמעט מאשר ידבנו לבו וכו' חזינן דחו"ש לא אתמעטי מאיש דהם בכלל איש. ומה שיש לפלפל בד' הירו' אין כאן מקומו על כל פנים כאן דכתיב נפש ודאי בכלל נפש הם ואפשר בס"ד שבגמ' מבואר שם דדוק' איש דבר מצות הוא וכו' אם כן אפשר דחו"ש ג"כ אתמעטו כיון דלאו בני מצות נינהו וגריעי מקטן דאתי לכלל מצות אבל למסקנ' דנפ"ל מן נפש ודאי אלו בכלל נפש הם ועכו"ם אתמעט במכילת' מובא בכ"מ פ"ב מרעהו אעפ"י דאינם בני מצות מכל מקום צריך מיעוט אבל חו"ש ודאי בכלל נפש הם והם ג"כ בכלל איש וע' שבועות גבי אין נשבעין על טענות חשו"ק קטן אמעוט מאיש וחו"ש לאו בני דיעה נינהו עחו"מ סי' ל"ו ובכ"מ אבל כאן דאתרבו עוד מנפש ודאי הם בכלל נפש כנלע"ד פשוט וברור. וכתבתי זה לפי שראיתי בס' הלק"ט למהר"מ חאגיז סי' ל"ו כתב דההורג חו"ש אין נהרגין עליו כטרפה ולא כתב שום ראי' לדבריו ולע"ד פשוט דאין חילוק וגם הר"מ סתם ול"מ בשום מקום ד"ז ע"כ פשוט לע"ד כמ"ש.

ואחד ההורג בריא או חולה אפילו גוסס בידי שמים נהרג עליו וכ"ה בש"ס ור"מ אף דרוב גוססין למיתה מכל מקום כיון שעתה חי ולא נעשה בו מעשה הרי הוא כחי כמו שהורג הבריא אף אם יבא אלי' ויאמר שלא היה לו חיים אלא שעה או רגע מכל מקום התורה לא חילקה בין הורג ילד שיש לו לחיות כמה שנים ובין הורג זקן בן מאה בכ"ע שהורג חי חייב ה"נ אף דהוא למיתה עומד מכל מקום מחמת הרגע שיש לו עוד שיחי' ע"ז חייב וגוסס כחי לכ"ד עיו"ד סי' של"ח וח"מ אך בגוסס בידי אדם כיון דאתעביד מעשה הממית וכן טרפה דחתוכי סימני חיות ע"ש ברש"י אף דיחי' עוד ואף למ"ד טרפה חי' מכל מקום ילפינן מקראי שם בש"ס דפטור ההורגו ולא מטעם דסופו למות כיון דהשתא חי אינו מזיק מה דסופו למות רק גזירת הכתוב אם חתוכי סימני חיות או גוסס בידי אדם דאתעביד בו מעשה אינו כחי רק כמת וההורגו פטור ואם לא חתוכי סימנים וגם לא אתעביד מעשה כגון גוסס ב"ש אף דעומד למיתה מכל מקום כל אדם עומד למיתה ואין חילוק אם יש לו לחיות רב או מעט ואפילו רגע א' מכל מקום כיון דלא אתעביד מעשה חייב אך אם אתעביד בו מעשה או חתוכי סימנים ה"ל כמת וא"ח עליו:

והנה התוס' סנהדרין ע"ח כתבו דאפילו למ"ד טרפה חי' מכל מקום סופו למות מחולי זו ע"כ פטור ההורג את הטרפה וכן לשיטת ר"ח דבאדם טרפה חי ע' בחולין מ"ב ע"ב. והר"מ כתב וז"ל ההורג את הטרפה פטור וכ"א בחזקת שלם עד שיוודע בודאי שזה טרפה ויאמרו הרופאים שמכה זו אין לה תעלה באדם ובה ימות אם לא ימיתנו דבר אחר עכ"ל. והנה מ"ש דיאמרו הרופאים ודאי ז"ב דאם הרופאים אמרו שיש לו תעלה ורפואה ל"ה חתוכי סימנים כלל אע"ג דלענין טרפות לאכילה ל"מ אם יש לה רפואה כמבואר בה' שחיטה פ"י ולא תלי ברופאים מכל מקום כאן לענין רציחה סובר הר"מ דאם הרופאים אומרים שיתרפא הו"ל כחי אף שבש"ס דילן אינו מוזכר זה סובר הר"מ כן מסברא או שמצא כן באיזה מקום אך מ"ש וכ"א בחזקת שלם עד שיודע בודאי שזה טרפה ויאמרו הרופאים כו'. נראה לכאורה מלשונו שאם הרגו עד שלא שאלו ברופאים נהרג כי הוא בחזקת שלם. ובאמת אין הסבר' נותנת כן כיון דאתיליד ריעותא ונעשה טרפה מסתמא אין לו רפואה וההורג פטור כיון דהורג את הטרפה פטור רק אם נתברר עפ"י רופאים שיש לו רפואה אבל כ"ז שלא נתברר עפ"י רופאים שיש לו רפואה אף שלא נתברר ההיפוך שאין לו רפואה מכל מקום אין נהרג עליו כיון דנולד ריעות' שהוא טרפה וא"ד לכל אדם שהוא בחזקת שלם דאזלינן בתר רוב' אבל כאן ודאי איפכ' מסתבר רק אם יתברר שיש לו רפואה חייב עליו כנלע"ד וצ"ע. ואם א' הכה חבירו ועשאו גוסס ואח"ז נהרג אם חייב הראשון מחמת שעשאו גוסס ורוב גוססין למיתה אינו מבואר בר"מ

להדי'. אך התוס' דע"ח כתבו דאינו נהרג אם עשאו גוסס אף שרובם למיתה ובד"נ אזלינן ב"ר כמבואר פ' בן סורר מכל מקום כיון דחזינן דהקילה תורה דחובשין אותו אף על פי דאמדוהו למיתה אין הורגין אותו כ"ז שהוא חי ותדע הא גוסס ב"ש נחשב כחי אף דרוב' למיתה לענין דההורגו נהרג עליו הלכך אין לתמוה בגוסס ב"א שנחשב כחי לענין לפטור מי שעשאו גוסס ע"ש. ולפמ"ש אין ראיה מגוסס ב"ש דנחשב לחי שנהרג עליו אע"ג דרובם למיתה דבאמת עתה חי וב"א עומדים לזה מ"ל שיחי' זמן ארוך או זמן קצר כיון דלא אתעביד מעשה אבל אם עשאו גוסס כיון דהורגו ורוב הם למיתה ורוב הוי כודאי אם כן אמאי אינו נהרג ואין ראיה מחובשין דודאי כ"ה דיכול לברר אין הורגין עד שיתברר ע' חולין בסוגי' דרוב אבל אם לאחר שנעשה גוסס ב"א וא"א לברר כגון שנהרג ע"י אחר או נטבע בנהר וכדומה אמאי לא יהיה נהרג הרוצח שעשאו גוסס. אך לפמ"ש הש"ש דבאמת גם בד"נ ל"א בתר רוב' רק היכי דהרוב הוא קודם מעשה דע"י הרוב הוחזק הדבר וממילא הוחזק ואח"כ הורגין ע"י הרוב כמו בת ג"ש שמתקדשת דהוחזק הרוב שנעשית א"א וכן גבי בן סו"מ אבל בלא הוחזק הרוב קודם מעשה אלא הרוב בא אחר המעשה אין הולכין גם בד"נ אחה"ר ע"ש שתי' קו' התוס' בכ"מ אם כן מיושב נמי קושי' זו אף על פי שרובו למיתה מכל מקום כיון דלא הוחזק הרוב קודם ל"א ב"ר בד"נ ע"ש באריכות ותבין.

ואם עשה חבירו טרפה כגון שנקבו קרום של מוח וכדומה מהטריפות ודאי ממתינין וחובשין אותו אולי יעלה תרופה למכתו אך אם [מת] בנתיים אפ"ל להסוברים דטרפה רוב' אינו חי ומיעוטן חיים אם כן אין הורגין אותו כמו בעשאו גוסס כמש"ל דא"ה בזה אחה"ר אך להסוברים טרפה א"ח בשום ענין עיו"ד סינ"ז בש"ך וכו"פ ופמ"ג ואחרוני' אפשר דהורגין אותו. וגם נראה דאם הרג חבירו ואח"ז נמצא שהוא טרפה באיזה יתרת תלוי בשיטות להרשב"א דיתרת הוא רק הל"מ דכנטול דמי אבל מרבה כחול ימים אם כן לא הו"ל חתוכי סימנים ונהרג עליו. אבל אם נאמר דהרי הוא כטרפה אם כן דינו כטרפה ואינו נהרג עליו ע"ש בש"ך סי' נ"ז. ויש לפלפל בסוגי' דרוב' ע"ש בחולין ותוס' מכות ד"י ובגיטין פ' השולח לענין כופר אמרינן כשעשאו טרפה גבי ח"ע וחב"ח ופרכינן כופר אין משתלם אלא לאחר מיתה וע' רש"י דכתיב והמית אם כן כאן דכתיב מכה איש ומת ג"כ דוק' במת אבל טרפה לא וצ"ע. ונלפע"ד פשוט בהא דנודע דהורג אדם פטור מלשלם דמי שהיה שוה ליורשים דמיתה פוטר מתשלומין ואף ח"מ שוגגין פטורים ע' פא"נ מתנא דבי חזקי' ועיין בהג"א פ' שור שנגח דו"ה כתב דאם תפסו היורשים ממון דאין מוציאין מידם וגם חייב בבא לצי"ש כמו בכ"מ דקיימא לן בדרבה מיני' ערש"י

דב"ק ובקצוה"ח סי' ת"י פלפל באריכות אם כן ההורג את הטרפה דאין חייב מיתה ודאי חייב לשלם הדמים ששוה ליורשים או אם הי' נוקב מרגליות וכדומה שהי' ראוי לעשות מלאכה משלם דמיו ליורשים. אך לדעת הר"מ פ"י מה' נ"מ דאין דמים לבן חורין פטור מתשלומין ע"ש בקצה"ח. אך באם א' הרג ע"כ טרפה דפטור ממיתה חייב בתשלומי דמיו לרבו כ"נ פשוט וע' סנהדרין ע"ט. גם נראה דהחובל חבירו הן לענין הה' דברים הן לענין אם הכהו מכה שאין בה ש"פ דחייב מלקות עיין ר"מ ה' חו"מ בודאי אין חילוק בין חובל בבריא או טרפה דלא מצינו שום חילוק אם כן ההורג את הטרפה אם נאמר דא"ח דמים דאין דמים לב"ח כמש"ל אם התרו בו משום לאו דלא יוסיף ודאי חייב מלקות כי אין לך חבלה גדולה מזו שהרגו אך אם נאמר שחייב דמיו כמש"ל בשם הג"א אם כן כיון דמשלם דמים א"ח מלקות כמו כל חובל בחבירו דריבתה התורה לתשלומין ולא למלקות וז"פ. גם נראה אם הרג בריא דחייב מיתה אך לא התרו בו למיתה וגם פטור מממון דח"מ שוגגים פטורים או מטעם דא"ח ממון על אדם ע"ש בקצה"ח אם כן א"ח מיתה ולא ממון והתרו בו משום לאו דחובל היינו לא יוסיף ודאי חייב מלקות כי ח"מ שוגגין אין פוטר ממלקות כמבואר בחולין פ' אותו וכו' ובר"מ ה' שחיטה פי"ב ועל הלאו הזה ודאי עובר כי אין לך חבלה גדולה מזו שהרגו לגמרי אם כן לוקין משום לאו זה אך בהתרו בו למיתה דח"מ אם כן מיתה פוטר ממלקות. לכאור' נראה דאם הכה חבירו כמה הכאות עד שמת ובהכאות ראשונות לא מת אך היו בהכאות הללו נזק אם כן חוץ מה שחייב מיתה חייב ג"כ בה' דברים על הכאות ראשונות כי אין המיתה ותשלומין באים כא' כי חייב ממון על הכאות הראשונות וכ"מ שאין באין כא' אין מיתה פוטרת עש"ס ור"מ. אך נלע"ד דהכאות הללו שהכה אותו כדי להרגו ה"ל דין רודף שרודף אחר חבירו ורודף פטור מתשלומין מחמת ח"מ שוגגין פטורין ע' סנהדרין דע"ג גבי אחותו שיש להם קנס וכן מבואר גבי רודף ששיבר את הכלים פטור ע"ש. אך אם התרו בו משום לאו דלא יוסיף ג"כ נהי דחייב מיתה על הריגתו מכל מקום חייב מלקות ג"כ על הכאות הראשונות ומחמת שהוא רודף אינו פוטרתו דה"ל רק כמו ח"מ שוגגין ע"ש בש"ס דאינו פטור אלא מממון ולא ממלקות כמש"ל וכיון שפטור מממון חייב מלקות כמו חובל חבלה שאש"פ כנלע"ד ברור בעזה"י. ודוק' הורג בידים אבל הורג ע"י גרמא פטור כגון כפתו והניחו עד שמת ברעב וכדומה עיין דינים אלו בה' רוצח בר"מ שם. ואם נתכוין להרוג את זה והרג את זה ע' סנהדרין דע"ט דרבנן סברי דח"מ ור"ש פוטר והר"מ פ"ד מה' רוצח ה"א פוסק כר"ש ועיין בהשגות שם ובכ"מ וסוף דבריו צ"ע. וע"ש בש"ס דלר"ש ל"מ באמר שמתכוין להרוג את ראובן והרג את שמעון דפטור אלא אפילו

אם ראובן ושמעון עומדים ואמר לחד מינייהו או כסבור ראובן ונמצא שמעון דלגוף זה נתכוין מכל מקום פטור לר"ש והר"מ השמיט זה עכ"מ. ופטור מתשלומין דמי הנהרג ג"כ כ"פ הר"מ והוא כתנא דבי חזקי' שם בסנהדרין וע"ש בתוס' באריכות:

והנה הרהמ"ח השמיט כאן דעל לאו זה כל באי עולם מצווין אף ב"נ ויש חומרא בב"נ יותר מישראל כאשר יבואר אי"ה. וע' סנהדרין ור"מ פ"ה מה' מלכים דינים הללו דב"נ נהרג אפילו אם הרג עכו"ם וגם נהרג על העוברים וזה מבואר בסנהדרין דר"י סובר כן ופסק כוותי' עבכ"מ. ונ"ל דדוקא על עיבור נהרג דראוי לצאת לאויר עולם ולחיות אבל אם נולד נפל שא"ר לחיות כגון שלא כלו חדשיו לפי השיטות ודאי אינו נהרג כי נפל הוי בשר בעלמ' כמבואר בשבת דמחתך בשר בעלמ' וה"ל כאבן אם כן אין סבר' כלל דב"נ יהי' חייב ע"י כנלע"ד פשוט. שוב הראני ח"א דברי התו' בסנהדרין דף פ"ד שכ' אהא דאמר הש"ס שם דאיצטרך למיכתב מכה איש דלא נחייב אנפלים והק' תוס' דא"כ דמי ולדות היכי משכחת לה. ותירצו דנהי דה"א דחייב אנפלים מכל מקום פטור אעוברין ולהכי חייב בדמי ולדות ע"ש וא"כ מבואר דאנפלים ס"ד לחייב יותר מעל עוברין ודלא כסברתי. ואמנם עכצ"ל דהתוס' לא כ' כן רק להס"ד דהא לא יסתרו לש"ס ערוך בשבת שהבאתי דמסיק דכ"ע מת הוא וע"כ דכוונת דבריהם דהוה ס"ד דחייב והיינו כחד מ"ד בשבת שם וכהס"ד שם אבל להמסקנ' דלכ"ע מת הוא הדבר פשוט דגם עכו"ם פטור עליו ואין להאריך. עוד כתב ר"מ דב"נ נהרג על טרפה ג"כ והכסף משנה לא הראה מקומו ואינו מבואר בש"ס דילן. ונראה דגם גוסס ב"א נהרג עליו וגם מבואר שם דאפילו ע"י גרמ' כגון כפתו והניחו ברעב או לפני ארי וכיו"ב דבישראל פטור אבל ב"נ חייב בכ"ע והוא ג"כ אינו בש"ס דילן ובודאי מצא באיזה מקום דינים אלו. ובאמת קצ"ע עיין ר"מ פ"ב מה' רוצח ה"ב דהשוכר הורג להרוג את חבירו או שכפתו לפני ארי אינו נהרג עליו ועון ש"ד בידו ומנין שנאמר ומיד כל חיה אדרשנו זה המוסר וכו' ונאמר לשון דרישה דדינו מסור לשמים אם כן פסוק זה נצטוו הב"נ וכתיב שופך וכו' והיינו בידים דמו ישפך אבל ע"י חיה נאמר דרישה אם כן מבואר בתורה דאין ב"נ נהרג ע"ז דהפסוק הזה נאמר על ב"נ והיאך פסק כאן דכפתו לפני ארי או ברעב דב"נ חייב ועכצ"ל דמצא איזה ברייתי' מפורשת. גם כאן בה' רוצח מביא דעל ידי שליח פטור אך דינו מסור לשמים שנאמר מיד איש אחיו ושם בהל' מלכים לגבי ב"נ אינו מבואר אם ב"נ חייב ע"י שליח כמו שחייב על ידי גרמא. ונראה כיון שלא הביא זה נראה דסובר דפטור ע"י שליח וגם אצל ב"נ אף אם נאמר דעכו"ם לעכו"ם יש שליחו' מכל מקום אפשר דגם אצל ב"נ אשלד"ע ע' חו"מ סי' שפ"ח ומצאתי במ"ר סדר נח שדרש שם מפסוק שופך דנהרג ע"י דיין א'

וגם אם הורג ע"י שליח חייב ודין דדיין א' הוא בש"ס דילן אך ד"ז ע"י שליח אינו נזכר ואין למדין הלכה מדברי אגדה ומכל מקום צ"ע. והנה מאבד עצמו לדעת אינו בכלל לאו דלא תרצח רק חייב מיתה ביד"ש כמבואר בר"מ פ"ב מהל' רוצח ונ"מ אם שיבר כלים בשעת מעשה. גם נ"ל דב"נ אין מצווה דנלמד מאך דמכם לנפשותיכם ולא נישנית בסיני אם כן לישראל נאמרה ולא לבני נח.

עוד מבואר בר"מ כאן הל' רוצח פ"א הי"ג כל מי שיכול להציל הנרדף ממנו באחד מאבריו של רודף ולא הציל בא' מאבריו רק הרגו לרודף חייב מיתה והרי זה שופך דמים אבל אין ב"ד ממיתין אותו ועיין בכסף משנה דפוסק כריב"ש בגמר' ובטור הק' על הר"מ למה אין ב"ד ממיתין אותו והוא בח"מ סי' תכ"ה ובבד"ה תי' קושי' זאת. ובמ"ל ה' מלכים שם גבי ב"נ כתב דב"נ נהרג אם הרג רודף שהי' יכול להצילו בא' מאבריו משא"כ בישראל ועראב"ד שהקש' על הר"מ ממעשה דאבנר ויואב המבוא' בסנהדרין מ"ט ועלח"מ וכ"מ וע"ש במ"ל נהי דב"ד אין ממיתין אותו שהי' יכול להציל בא' מאבריו מכל מקום גואל הדם של הרודף רשאי להרוג את הרוצח כמו רוצח בשוגג דרשאי גואל הדם להרגו ויואב הי' גוה"ד דעשאל ע"כ הרג לאבנר על שלא הציל בא' מאבריו דעשאל ע"ש. ובאמת [הא דכ'] דרשאי גוה"ד להרוג לרוצח בשוגג עיין ר"מ פ"ה מה' רוצח דאין רשאי רק דא"ח עליו וגם מ"ש המ"ל דמבואר בר"מ דהורג בעדות מיוחדת רשאי להרגו לא ראיתי ד"ז בר"מ ה' רוצח. ועמ"ל סוף ה' חובל ומזיק דד"ז דאינו רשאי להרוג רודף אם יכול להצילו בא' מאבריו דוקא איש אחר הבא להציל אבל הנרדף עצמו א"צ לדקדק בזה וקצ"ע ג"כ מהאי מעשה דלמה דן יואב לאבנר דהי' יכול להצילו הא אבנר הי' הנרדף והרגו וא"צ לדקדק בזה ולומר דגוה"ד גם בכה"ג יש רשות להרוג זה אין סברא כלל כיון שאין הנרדף עושה איסור למה יהיה רשות ביד שום אדם אפילו ביד גואל הדם להרגו. והנה לד' המ"ל נראה דגם ב"נ דנהרג ע"ז דוק' באחר אבל הנרדף בעצמו אם הרג לרודף אין הורגין אותו אף שהי' יכול להציל עצמו בא' מאבריו כי בזה אין חילוק בין ישראל לב"נ. וע' סנהדרין דמ"ט ע"א ד"ה ה"ל ויכול זה להציל עצמו מבואר להדיא דלא כהמ"ל ואין חילוק בין אחר לנרדף עצמו ובדף ע"ד ע"א ד"ה ויכול מבואר ג"כ להדי' דלא כסברי זו ומכל מקום אני לך. ונ"פ דאפילו לדעת הר"מ דפוסק כר"ש דנתכוין להרוג זה והרג את זה פטור זה דוק' בישראל אבל ב"נ בכ"ע חייב דהלימוד וארב כו' בישראל כתיב ובב"נ לא מצינו לימוד ע"ז ע"כ פשוט דחייב כ"נ. ועכו"ם שהרג חבירו ונתגייר פטור אבל אם הרג ישראל ונתגייר ע' פ"י מה' מלכים מהש"ס דסנהדרין.

וכל האישים חייבים על ש"ד חוץ מחרש שוטה וקטן דלאו בני דיעה נינהו. גם אצל ב"נ אין עונשין קטן עיין ר"מ פ"י מה' מלכים וכן חו"ש כמבואר שם ואי"ה יבואר לקמן כי קטן ב"נ א"ד לקטן ישראל דקטן ישראל קודם יג"ש וי"א או שלא הביא שני שערות הוא קטן לכל דיני התורה. אך ד"ז הוא הל"מ ככל שיעורי התורה כמבואר בנדה ובתשובות הרא"ש כלל י"ז מובא בתוס' חדשים בגליון פה"מ ד"מ אבות ושיעורין לישראל נאמרו ולא לב"נ כמבואר שם בר"מ אם כן קטן גבי ב"נ עיקר תלוי באם יש בו דעת ועמש"ל דיני עריות וכתבתי ד"ז זה ימים כבירים בגליון הר"מ שם. ואפ"ל דב"נ שהרג צריך ג"כ לשלם דמי הנהרג ליורשיו ול"ש קי"ל בדרב' מיני' עיין תוס' עירובין ס"ב ד"ה ב"נ דגבי ב"נ ל"ש זה והענין ארוך ויבואר במק"א אי"ה. וטרפה שהרג את הבריא אם הי' בעדים אין הורגין אותו דה"ל עשאאי"ל דאם יוזמו אין נהרגין דהיו רוצים להרוג רק טרפה אבל אם הרג בפני ב"ד הורגין אותו משום ובערת כ"ה בסנהדרין ע"ח ור"מ פ"ב מהלכות רוצח ה"ט ודוק' שהרג ביום לפניהם אבל אם הרג בלילה דא"ר אז לדין נעשו עדים ואין עד נעשה דיין כ"ה שם בתוס' והדברים עתיקים וער"ה פ' ראוהו בית דין ופ' החובל. ומבואר כאן בר"מ דרוצח שהרג אין ממיתין אותו העדים ולא הרואין עד שיבאו לב"ד שנאמר וכו' ומה שיש לפלפל בזה בעזה"י יבואר לקמן ל"ת המיוחדת לזה בפ' מסעי מצוה ת"ט. ומבואר כאן בר"מ ה"ב וז"ל מצוה ביד גואל הדם להרוג את הרוצח שנאמר גוה"ד הוא וכו' לא רצה או שלא היה יכול להמיתו או שאין לו גוה"ד ב"ד ממיתין אותו. לכאורה נראה מלשונו דכאן א"צ יד העדים אדרב' מצוה דוק' ב"ד וביד גוה"ד. אך עיין בר"מ פי"ג ופי"ד מה' סנהדרין ובש"ס פ' נגמר הדין מבואר דלכתחלה מצוה שיהא בו יד העדים בראשונה אף ברוצח אך אם נקטעה יד העדים בכל ח"מ פטור דבעינן קרא כדכתיב וברוצח חייב בכ"ע והורגין אותו כל מי שירצה והב"ד רודפין אחריו אבל למצוה לכתחלה גם ברוצח בעינן יד העדים אך דמצוה ביד גואל הדם שהוא ירדוף אחריו אם עומד על נפשו ואם אין לו גואל הדם מצוה ביד בית דין שיעמדו גואל הדם לרדפו ולהשיגו ועיין בס' הרמב"ן על ספר המצות במנין שלו מצות עשה י"ג מנה למצוה בפני עצמה דמצוה ביד גואל הדם וכתב דהמצוה היא שיבקשנו גוה"ד וירדוף אחריו ע"ש ובס' מג"א ויבואר באריכות אי"ה.

ושנים שהרגו פטורים כמבואר בש"ס ור"מ. ורועי בהמה דקה מישראל אין מסבבין להם המיתה ואסור להצילן ומבואר בר"מ הטעם דכתיב לא תעמוד על דם רעך ואין זה נקר' רעך ומכל מקום נראה דאף דאסור להורגם בידים מכל מקום אם הרגו אין ממיתין את ההורג עש"ס דע"ז דנכללו בהדי עכו"ם וכמו בעכו"ם אף על פי שאין מורידין אותו

מכל מקום אין נהרגין עליו כמו כן רועי בהמה דקה אין נהרגין עליו. ועיין ר"מ פ"ב שכתב דישראל ההורג גר תושב לא היה נהרג בב"ד שנאמר וכי יזיד על רעהו אם כן כיון דרועי בהמה דקה גם כן לאו רעהו הוא אם כן פטור אפילו ההורג בידים ועיין בתוס' ע"ז שם דכ"ו ד"ה והרועים וכו' שהקשו מאי זה דאחמרו רבנן ברועה דאינו פסיל אלא מדרבנן לעדות [הא] גזלן או אוכל נבלות לתיאבון דפסול מן התורה לעדות ומצוה להצילו כמבואר שם ותי' דהיא הנותנת משום דלא פסולין אלא מדרבנן עשו חכמים חיזוק כדי שיתנו לשוב וב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה עכ"ל אם כן נראה מדבריהם דהוא ישראל גמור אך מדרבנן דאין מעלין דב"ד עונשין שלא מן הדין וא"כ כיון דחז"ל לא נתנו להם עונש אלא דאין מעלין אם כן כמו דהב"ד נתנו לאחד עונש שלא מן הדין להכותו והלך והרגו בודאי חייב דלא נתנו רשות ע"ז אם כן ה"נ כיון דלא נתנו רשות אלא שלא להעלותו וזה העונש שנתנו לו הב"ד וגם הוי עקירת דבר מן התורה בשוא"ת אבל להורידו בידים דלא נתנו לו רשות אם כן ודאי חייבים עליו כ"נ פשוט. אך הר"מ בודאי מצא באיזה מקום דהשונין באולתן כגון רועי בד"ק לאו רעהו הוא אך צ"ע למה אינו פסול לעדות מן התורה כיון דלאו בכלל רעהו ע' פ' החובל וכמה ענינים דבעינן רעהו לא יהי' נוהג באותו האנשים כגון רועי בד"ק ואפשר דגם דעת הר"מ דרבנן אמרו לענין זה דלאו רעהו ולא לענינים אחרים אם כן אם הרגו בידים נהרג עליו ומכל מקום צ"ע ועיין בטושו"ע יו"ד סי' קנ"ח.

ובלאו זה ל"מ דצריך למסור ממונו שלא יעבור אלא אפילו מחייב למסור נפשו כי זה א' מג' עבירות דיהרג ואל יעבור ע' בסנהדרין ור"מ פ"ה מהיסה"ת ולקמן במצות קדה"ש פ' אמור יבואר באריכות ומכל מקום אם עבר והרג ולא מסר נפשו אין נהרג כיון שהוא באונס כמבואר בר"ם שם ושם במקד"ה חקרתי דאפשר כיון שבאונס א"ח מיתה חייב ממון דל"ד לח"מ שוגגין אם כן חייב כאן דמי הנהרג ליורשים אם נאמר דיש דמים לב"ח כמש"ל וע"ש שבררתי דפטור. ואני מסופק דזה נראה פשוט דאם א' אמר לחבירו להורגו כמו שאול המלך ע"ה דודאי ההורג ח"מ ב"א אם הי' בעדים והתראה מ"ל אם א' עושה שליח להרוג חבירו דחייב השליח דאשלד"ע ומ"ל דעושה שליח להרוג את עצמו אשלד"ע ואין בידו שיתן במתנה את נפשו כמבואר בר"מ לענין דאין ביד גוה"ד למחול על הנפש כי הנפש הוא קנין הקב"ה עיין ר"מ כאן פ"א ה"ד אך אני מסופק אם יש לו דין רודף להרגו קודם שעושה העבירה ובמשנה ובגמרא ור"מ מבואר הל' הרודף אחר חבירו להרגו נראה דוקא רודף בע"כ אבל אם זה מרוצה ל"ה רודף וע"ש בסנהדרין דרוצח ניתן להצילו בנפשו ילפינן מנערה המאורס' ובנערה המאורסה מבואר שם דמפותה אינו

נקרא רודף ע"ש א"ד שם הטעם דאפגמה קפיד קרא ואם היא אינה מקפדת אינו רודף אבל כאן הקפידה תורה על נפש מישראל והנפש הוא קנין הקב"ה אם כן בכ"ע נקרא רודף אך מכל מקום צ"ע ע' בסנהדרין ע"ג למאן דיליף מק"ו מה אפגמא כו' אבל למאן דיליף בהיקשא אם כן כמו שם אינו רודף אם כן ה"נ דהיקשא הוי כמו דמפורש ע"ש ברש"י ואפשר כיון דיליף לעיקר מלתא דניתן להצילו ברודף זה ידעינן מצד הסברא כאן דאין חילוק בין בע"כ ובין ברצונו ומכל מקום צל"ע. ולענין תשובה על חטא זה הוא מן החמורות ע' בה' תשובה להר"מ וגם הוא עבירה שב"א לחבירו דצריך שירצה א"ח דהיינו שיעמיד עשרה אנשים על קברו עש"ס ור"מ ומ"ש לקמן בעזה"י בפ' נשא במצות תשובה. והנה אם הי' מותר להרוג עכו"ם שעובר על זיי"ן מצות ע' תוס' ע"ז כ"ו ע"ב ד"ה ולא מורידין נראה מדבריהם דאין איסור בדבר אבל אינו מחוייב להורגן דהיינו כ"ז שלא נידונו עפ"י ב"ד וע' תוס' שם דס"ד ע"ב ד"ה איזהו גר וכו' שכתבו דכ"ז שלא דנוהו ב"ד א"ח מיתה וה"ר מכאן דמבואר דעכו"ם אין מורידין והתוס' כאן כ' דרבינהו קרא להיתירא דכתיב והיו לך למס על כל פנים מבואר מדבריהם דרשות הוא ואין חיוב בדבר והפי' דאין מורידין היינו אין חיוב בדבר כמו להמינים ומוסרים וכ"כ ב"י סי' קנ"ח בשם תוס' דכאן והנה ראיית התוס' מוהיו לך למס וכו' אף דלא קיבלו ז' מצות באמת מבואר להדיא בר"מ פ"ו מה' מלכים דהיו צריכין לקבל עליהם זיי"ן מצות ובאם לא קיבלו עליהם זיי"ן מצות אף דקיבלו עליהם המס והעבדות היו הורגין אותם ע"ש בה"ד אם כן מבואר בדבריו אם אין מקיימין ז' מצות ועט"ז השיג על הב"י וכ' דאסור להורגם והביא ראיה מתוס' ע"ז יו"ד ע"ב ד"ה חד ומסוגיא דסנהדרין ויש לפלפל הרבה ואי"ה יבואר במק"א כי הפסקתי במצוה זו בין הפרקים:

מצוה לה

סעיף א

שלא וכו' וכפל זה הלאו וכו'. והנה לאו כפול על איזה לאו מאיזה פסוק יכולין להתרות בו כי כבר כ' בשם רש"י דצריך להתרות בו מאיזה לאו אם כן כאן אם רוצים מתרין בו מלאו זה דכאן או מלאו דואל בפ' אחרי.

סעיף ב

דיני המצוה כגון שלא להתייחד וכו'. דבר זה כ' הרהמ"ח לקמן פ' אחרי דיני היחוד וע"ש מ"ש מזה:

סעיף ג

ושם נתבאר וכו'. דינים אלו מבוארים בר"מ פ"ג מהא"ב ואכתוב בקיצור כדרכי בעזה"י. הנה הלאו הזה כולל כל א"א הן ארוסה הן נשואה והן בת כהן אך בעונשים יש חילוקים אם היא א"א אפילו אם היא קטנה או נערה ונכנסה לחופה אפילו לא נבעלה עדיין ואפילו לא נכנסה לחופה ג"כ רק מסרה האב לשלוחי הבעל או שהיא בוגרת מאורסה או שהיא בעולה בכל אלו עונשים הבועל והנבעלת בחנק אך אם היא קטנה הבועל חייב חנק והיא פטורה מכלום כי קטנה היא לאו בת עונשין וכן אם היא גדולה והבועל קטן בן ט' שנים ויום א' הבועל פטור והיא חייבת אבל ביאה פחות מט' שנים לאו ביאה היא כלל והיא ג"כ פטורה וכן אם היא פחות' מג"ש וי"א הבועל ג"כ פטור אף דהוא גדול דלאו ביאה היא כלל ודברים אלו מבוארים בנדה ור"מ פ"א מה' הנ"ל והוא הל"מ עיין בנדה ובתשובות הרא"ש. ואם הזונה היא בת כהן אף דנפסלה מן הכהונה כגון שנבעלה מקודם לפסול לה או הבעל הוא פסול מכל מקום החמיר התורה בבת כהן שחייבת שריפה ודוקא הנבעלת אבל הבועל הוא בחנק כמו כל א"א ושריפה חמורה מן חנק כמבואר בש"ס דסנהדרין פ' ד"מ סקילה שריפה הרג וחנק ע"ש באריכות וא"כ הכלל כל היכי שבת ישראל בחנק אם היא ב"כ בשרפה כגון נכנסה לחופה או בוגרת כל הנ"ל בבת כהן בשרפה (דפטור). אבל נערה או אפילו קטנה מאורסה כגון שקיבל בה אביה קידושין ולא נכנסה לחופה ולא נמסרה לרשות הבעל והיא בתולה הבא עלי' אם היא נערה שניהם הבועל והנבעלת בסקילה אם היא קטנה הבועל בסקילה והיא פטור' ואין חילוק אפילו אם היא ב"כ הוו בסקילה כי סקילה חמורה משרפה ולא יצאה ב"כ להקל לפ"מ דקיימא לן סקילה חמורה משרפה כמבואר בפ' א"מ ובר"מ כאן ה"ה ודברי הרהמ"ח שכתב כאן דנערה המאורסה ב"כ היא בשרפה והבועל בחנק הם תמוהים דלא קי"ל כן ע"ש בש"ס וגם אפילו לר"ש דשרפ' חמורה מכל מקום כולם מודים דהבועל לא נשתנה מיתתו כלל בב"כ ודאי ט"ס יש כאן וקאי על נשוא' ב"כ דהיא בשרפה והבועל בחנק ופשוט:

ויש נערה המאורסה אף על פי שהיא מאורסה גמורה בתולה מכל מקום היא בחנק כגון גיורת ומשוחררת אף על פי שנתגיירו ונשתחררו פחותה מבת ג"ש וי"א ונתארסה כשהיא נערה הבא עלי' הם רק בחנק דהיא גזירת הכתוב ע' כתובות מ"ד ודוקא נערה אבל קטנה גיורת לא משכחת לה מאורסה כיון שאין אביה זוכה בה לקדשה והיא בעצמה בקטנות' אין לה קדושין מן התורה כמבוא' כ"ז בר"מ ואה"ע ה' קדושין. ואם הי' הורתה שלא בקדושה ולידת' בקדוש' אם היא נערה מאורסה הם בסקיל' עיין בכתובות

דמרבינין זה מקרא אבל קטנה מאורסה לא משכחת לה כיון דהורתה שלא בקדושה אם כן אין לה אב ואין לה קידושין מן התורה רק בנערה היא בעצמה מתקדשת שייך שפיר מאורס' ונידונים בסקילה ואם נכנסה לחופה דהיינו שאביה מסרה לחופה ולא היתה אז בת ג"ש וי"א אם הוי חופה לידון בחנק אם בא עלי' מג"ש ומעלה או לא נחשבה חופה כלל או במסר אז לשלוחי הבעל או שאר חופה דלא חזי' לביאה עמ"ל פ"ג מה' אישות הי"א אריכות בדין חופה פחותה מבת ג"ש וי"א וגם שאר חופה שא"ר לביאה צריך אריכות גדול בדיני חופה ואין כאן מקומו. ואם הי' הדבר ע"י הוצאות ש"ר דעת הר"מ דאפילו אם הביא עדים שזינתה אחר החופה וכ"ש ברשות הבעל אף דבעלמא בחנק מכל מקום במש"ר גלי קרא דהם בסקילה והראב"ד השיג עליו בזה דאף במש"ר ג"כ בחנק לאחר החופה ע' שיטות אלו בתוס' כתובות סוגיא דתני שילא ע"ש ואין כאן מקומו.

והנה בכל העריות וכן כאן בא"א א' המערה וא' הגומר וחייב ג"כ על הכנ"ע עיין ר"מ פ"א וכן חייבים על שלא כדרכה כמבואר שם ובש"ס. ונערה המאורסה דכתבנו לעיל דבעולה הוא בחנק אם נבעלה אפילו בהכנ"ע הוי ג"כ בעולה וא"ח סקילה ואפילו לא השיר בתולי' כלל מכל מקום כיון דהביאה ראוי להשרת בתולים יצאה מכלל בתולה והוי בעולה עיין בזה פטו"ב מה' הנ"ל במ"ל הי"ג אך אם נבעלה של"כ לא יצאה מכלל בתולה ואפילו באו עלי' עשרה של"כ כולם חייבים סקילה כחכמים וכ"פ הר"מ כאן ועמ"ל. ובכל המנאפים א"צ שיראו העדים במכחול בשפופרת אלא משיראו כדרך המנאפים הרי זה בחזקת שהערה בה כ"ה ל' הר"מ פ"א הי"ט וז"ל ל"ד בחזקה שהערה אלא הוא ג"כ בחזקת שגמר הביאה דאלת"ה אם כן בשפחה חרופה שא"ח אלא על גמר ביאה כמבואר בר"מ כאן פ"ג והיא חייבת מלקות אם כן לא יתחייבו אלא אם כן ראו העדים הביאה ולא מצינו שום חילוק בין ש"ח לשאר עריות א"ו אם הם כדרך המנאפים הוא בחזקת גמר ביאה ג"כ כנלע"ד פשוט.

וז"פ דבכ"ע וכן כאן דחייב על העראה חייב גם על ג"ב כמבואר בירושלמי גבי קלבד"מ והדברים עתיקין אך אין נ"מ בזה דתרי זימני לא קטלינן לה והוא חייב על תחלת ביאה עפ"י לכתובות בפתיחה לחתן הגאון המחבר שהביא ד' הירושלמי ומכל מקום כאן נראה דיש נ"מ בזה אף על פי שאם בא על נערה המאורסה וגמר ביאתו והוא חייב על העראה סקילה ואחר העראה ממילא נעשית בעולה כמש"ל ומבואר בקידושין גבי כ"ג דמקדש בביאה ע"ש וחייבים על גמר ביאה חנק ונידון בסקילה כדין מי שנתחייב שתי מיתות דנידון בחמורה ה"ה כאן מכל מקום נ"מ נהי דפסקינן דא"צ להתרות בהעובר משום איזה מיתה הוא חייב רק במיתה לחוד סגי כרבנן בסנהדרין עיין ר"מ פי"ב מה' סנהדרין

מכל מקום אם עבר עבירה שיש בה סקילה ומתרינן בי' מיתת חנק ודאי אינו התראה כי מותרה לקל א"מ לחמור ואפילו איפכא מותרה לחמור א"ע לקל ע' כתובות פא"נ וסנהדרין ד"פ ע"ב אם כן כאן בבא על נערה המאורסה והתרו בו העדים לא משום סקילה אלא משום חנק בודאי סקילה א"ח כיון דלא התרו בו לחמור אך על כל פנים חנק חייב כיון דהתראה מישך שייך על גמר ביאה דעל ג"ב באמת חייב חנק ואם התרו בו סקילה או אפילו סקילה וחנק מכל מקום כיון דנידון בסקילה אין נ"מ אך אם התרו בו לחנק לחוד אי הי' כאן סקילה לא הי' מהני התראה כי לא מותרה לסקילה אבל באמת דכאן חייב סקילה על הערוה ועל הגמר חייב חנק מהני התראה וחייבים חנק כנלע"ד ברור. וכן מאורסה בת כהן על תחלת ביאה חייבים שניהם סקילה כמש"ל ועל הגמר ביאה דנעשית בעולה בהעראה אם כן על הגמר היא חייבת שרפה והוא חייב חנק אם לא התרו לסקילה רק לחנק ושריפה חייב חנק והיא שריפה כי על הג"ב חייבים ג"כ בכל העריות ועיין סנהדרין ע"ג ע"ב תוד"ה ממונא לא משלם וגם נלע"ד פשוט לפ"ז דמבוא' בש"ס דשבועות דהי' משמש עם הטהורה ואמרה נטמאתי דאם פי' באבר חי חייב כרת וכ"פ הר"מ פ"ד מה' הנ"ל הי"א וכ' דכ"ה בכל עריות אם כן בבא על נערה המאורסה בשוגג ואח"כ התרו בו לפרוש באבר מת ופי' באבר חי א"ח סקילה על הפרישה רק חנק כיון דבשעת הבעילה דנתחייבת הרי היא בעולה ואינם חייבים רק חנק וכן בב"כ חייבת היא שרפה והבועל רק חנק. אך בהגהת רמ"א סי' קפ"ה מבואר שם דאין האשה חייבת על הפרישה וכבר תמהו בזה על הרמ"א ואין כאן מקומו. על כל פנים נ"מ לבועל דהוא א"ח סקילה רק חנק דעתה היא בעולה ופשוט ויש לפלפל בזה הרבה בש"ס. אך כונתי בחיבורי רק לעורר קצת וישמע חכם וכו'. ובכל העריות וכן כאן אם בא עליה באבר מת פטור וכן אם היא מתה פטור גם כן אך אם היא טרפה ואפילו נשחט בה רוב סימנים חייב אלא אם כן הותז ראשה כמבואר הכל בר"מ פ"א ועמש"ל פ' אחרי בעניני העריות ותלמד לכאן והנה לעיל כתבנו בשם הר"מ דבעולה שלכ"ד אפילו עשרה בב"א הוי בתולה ועמ"מ דפוסק כחכמים ועמ"ל שדעת רש"י כרבי דיש לה דין בעולה אף שלכ"ד ובשטמ"ק לכתובות מביא גירסא אחרת בר"ם דהיינו כרבי ע"ש. והנה ק"ל לפי גי' המ"מ דהר"מ פוסק כחכמים מכל מקום מבואר בקדושין ט' ע"ב דאף רבנן מודים דבעל עושה בעולה שלכ"ד עי"ש אם כן אמאי השמיט הר"מ ד"ז וצ"ע. אח"ז מצאתי בשער המלך פ"ו שעמד בזה ואין כאן מקומו להאריך כי הענינים עמוקים וע"ש בשער המלך שכתב דאפשר אין הבעל עושה בעול' שלכ"ד רק אם קידשה בביאה כיון דאהני

הביאה לקנותה מהני גם כן לעשותה בעולה אבל בעילה שלא לשם קידושין אף הבעל אינו עושה בעולה וע"ש שדחה זה מדה"ת כתובות דף מ"ח ע"ב ד"ה היינו.
ואיזה נקראת א"א המקודשת לאיזה איש מישראל אפילו לח"ל כל שאינה ערוה דהיינו ח"כ ה"ז מקודשת והוי א"א וער"מ וש"ע אה"ע באיזה אנשים תופסין קידושין וחרש אין לו קדושין מן התורה וגם אם היא חרשת א"ל קדושין מה"ת. אך אם אביה קיבל בה קדושין בקטנותה או בנערותה הוי א"א גמורה וכן שוטה ושוטות אין להם קידושין רק דהיא שוטה אם קיבל בה אביה קדושין הוי א"א וקטנה בין שיש לה אב ולא קיבל אביה הקדושין או אפילו אין לה אב ונתקדשה אין לה קדושין מן התורה וקטן שקידש אין לו ג"כ קדושין מן התורה ויבם קטן בן ט' שבא על יבמתו יש הרבה שיטות דהיינו שיטת רש"י והרמב"ן והר"מ דקנאה מן התורה עפ"ה מהל' יבום בר"מ ובקדושין די"ט מכל מקום אין עליה משום א"א דגזירת הכתוב הוא אשת איש ולא אשת קטן ע"ש בש"ס והד' עתיקין. וכן לשיטת ר"י ברזילי דקטן שקידש לו אביו אשה מקודשת מכל מקום א"ח עליה משום א"א מחמת גזירת הכתוב ולא אשת קטן ע' באחרונים. וטומטום שקידש היא ספק א"א אך כשביציו מבחוץ נראה מהש"ס יבמות וחגיגה דהוא ודאי זכר. אך כבר כתבתי לקמן פ' אמור דהר"מ אינו מביא זה וכתבתי שם דבר חדש עיי"ש. ואנדרוגינוס לשיטת הר"מ דהוי ס' זכר אם כן הוי ס' קידושין אך הרבה שיטות סוברים דהוי ודאי זכר אם כן הוי ודאי א"א. ולשיטת הראב"ד הוי חציו זכר אם כן הוי ג"כ א"א וכבר כתבתי כ"פ בחיבור זה דיני אנדרוגינוס וטומטום אף דא"ר לביאה מכל מקום חופה אית ליה אפילו נימא פחותה מג"ש ל"ל חופה מכל מקום כיון דראוי לקרוע הוא בר חופה כ"כ התוס' יבמות דף ע"ב ע"א ד"ה מבחוץ ע"ש ומשכחת לה ארוסה וגם נשואה בטומטום ואנדרוגינוס. וסריס בין סריס אדם בין סריס חמה קידושי' מן התורה וא"יילונית ג"כ קדושין מן התורה בהכיר בה ובלא הכיר בה עבשו"ע סי' מ"ד. ואם א' קידש קטנה וקיבל עליו אפילו אם תהא א"יילונית ע' בסנהדרין ואביה קיבל בה קדושין ואחר י"ב שנה בא עלי' א' ואח"ז הביאה סימני א"יילונית לדעת הר"מ פ"ב מהלכות אישות דפסק גבי א"יילונית דמקטנותה יצאה לבגר ואם נימא כרב ביבמות דנעשה גדול למפרע אם כן למפרע היא בוגרת וא"ח אלא חנק וה"ס לא הוי ע' תוס' ד"פ ביבמות והדברים עתיקין. אך דעת הר"מ לא ברור ענוב"י ק' אה"ע סי' ו' דעתו דהר"מ פוסק כשמואל דלא נעשה גדול למפרע אם כן הו"ל קטנה מאורסה וחייב סקילה והיא פטורה. וכן אם זכר מבן י"ג ומעלה קידש ואח"כ הביא סימני סריס לרב הוי קדושין למפרע והבא עליה נידון משום א"א ולשמואל אין קידושי' קידושין כי עדיין הוא קטן. ועכו"ם ועבד לאו בני קדושין הם

וחידוש ברש"י סנהדרין נ"א דאי' התם ובת כהן א"ל אלא שניסת לכהן לעכו"ם לחלל וממזר מנין ופרש"י עכו"ם וחלל אף על פי שאסורין לבא בקהל יש להם קדושין והרי היא אשת איש דקדושי' תופסין בחייבי לאוין וכן עכו"ם איכא לאו לא תתחתן והוא תמוה דמשום לאו דל"ת תחייב שריפה וא"א לא הוי דא"ק תופסין בעכו"ם. וח"ע וחב"ח שקידש אשה היא ספק א"א דהיא אבעיא בש"ס וישראל שקידש ח"ש וחב"ח הוי ש"ח והבא עליה א"ח מיתה רק אשם ומלקות ואם נשתחררה אי גמרו קידושי ראשון עיין כל הדינים בר"מ ה"א ואה"ע סי' מ"ד ותדע איזהו א"א ואיזה ספק. ורשע שקידש קידושי' קידושין וצריך אריכות בזה ואין כאן מקומו עיין הלכות יבום. ואשת אלי' הנביא וריב"ל יצאו מכלל א"א. ויבמה לשוק הוי ס' קידושין. וקטן שקידש את הקטנ' לאחר שיגדלו עמ"ל מהלכות אישות פלפל בזה אם חלו הקדושין בגדלותן ואם חופה קודם קדושין מהני להחשיבה נשואה עיין ג"כ במ"ל והד' עתיקין.

וע' קדושין פ' האומר גבי מקדש מעכשיו ולאחר ל' יום ובא א' וקידש' מעכשיו ואחר כ' יום דר"י סובר דקדושי כולם תופסין בה וברשב"א שם פוסק כר"י ור"י סובר דלא מטעם ספק רק הדין הוא כך דקדושי כולם תופסין עי"ש ברש"י ותוס' ורשב"א ור"נ. ובקידושין ס"ד מבואר הא דאין קדושין תופסין בא"א היא מהקישא דר"י דהוקשו כל העריות והקישא הוא על עריות שיש בהם חיוב מיתה ע"ש. אם כן כאן לר"י דתופסים בה קדושין אחרים אם כן אפשר ג"כ דאינה א"א גמורה כיון דאפילו קדושי מאה תופסין בה אם כן א"ח מיתה הבא עליה. אך מכל מקום יש לחלק דבאמת הוי א"א גמורה רק לענין זה דקדושין חלין מחמת דהוי קצת שיור. וגם מבואר שם ברשב"א ור"נ דאם קידשו אותה שני אחים ומת אחד דלא נפלה לפני האח הב' ליבום מחמת קידושי האח ואי דאינם קדושין גמורין לענין ח"מ אפשר דאינ' זקוקה ליבום כלל כאשר יבואר לקמן דגם ארוסה דמתיבמת ילפינן מריבוי דקרא ביומא אם כן אפשר דקידושין שאין בה מיתה אינם קדושין גמורין לענין יבום ואם אפילו זקוקה ליבום למה נעכב חלק האישות שמקודשת לשני כיון דאינה במיתה רק בלאו אם כן יבא עשה וכו' וגם על כל פנים תחלוץ ככל ח"ל יע"ש שמביאין ירושלמי דאותו אח שנתקדשה לו גם כן אסור ליבמה דחלק הקדושין שלו ה"ל כערוה ופוטר חלק השני נראה דהקדושין הם גמורים וה"ל ערוה. אך קדושין של אחר תופסים מטעם שיור ועאה"ע סי' מ"ם והוא ענין עמוק ואין כאן מקומו. והנה בלאו הזה במזיד בלא התראה חייבים כרת ובשוגג חטאת קבוע ובלא הודע אשם תלוי כמבואר בכריתות ור"מ ה' שגגות וע"ל מצות לא תקרבו וכו' בפ' אחרי כתבתי דלשיטת הר"מ דלוקין על חיבוק ונישוק וכן נשיקה נהי דאין בה כרת מכל מקום לוקין על לאו

דקריבה אם כן מכ"ש בביאה ודאי עובר על לאו דקריבה ג"כ אך כאן אם התרו בו משום לאו דלא תנאף אם כן חייב מב"ד ופטורים ממלקות אבל אם לא התרו בהם למיתה נהי דמשום הלאו הזה לא מהני התראה למלקות דלאו שניתן לאזהרת מב"ד אין לוקין אבל אם התרו בהם על הביאה משום לאו דקריבה בודאי לוקין כי אין לך קריבה גדולה מזו וז"ב. ויישבתי שם קושית התוס' סנהדרין סוגיא דחוששין ללעז ע"ש וח"מ שוגגין אין פטורים ממלקות כמ"ש כ"פ בח"ז.

גם נ"ל פשוט אם שגג בהעראה והיה מזיד בסוף ביאה או שפי' באבר חי במזיד חייב קרבן וגם כרת או מיתה וא"ד להא דמבואר בשבת דא"ח קרבן עד שיהא תחלתו וסופו שגגה ואם הי' סוף במזיד או תחלתו במזיד א"ח קרבן ומבואר זה ג"כ בר"מ פ"ב מה' שגגות עיי"ש לא דמי בשלמא שם גבי שבת דעקירה בלא הנחה או הנחה בלא עקירה אינו מלאכה רק המלאכה הוא עקירה והנחה כאחד אם כן אם היה מזיד במקצת א"ח כי לענין חטאת בעינן שיהא כולו בשוגג אבל כאן הראה וג"ב כ"א ענין בפ"ע הראה הוי ביאת איסור וכן ג"ב אם כן אין זה שייך לזה והוי כמו שעושה עקירה והנחה בשוגג ואח"כ עושה עוד עקירה והנח' במזיד דזה כ"א ענין בפ"ע בודאי חייב חטאת על השוגג ה"נ ואף אם הי' בתחל' במזיד וג"ב היה בשוגג חייב על ג"ב כי הוא ענין בפ"ע כי היה יכול לפרוש ואין מיתה פוטרת קרבן חדא דאין באים כא' ואפילו בבאין בב"א דעת תוספות פסחים כ"ט ע"א ד"ה ר' נחוניא וכו' דאין מיתה פוטרת מקרבן וגם לא שייך אינו שב מידיעתו עיין בשבת דצ"ג כי כ"א ענין בפ"ע ואם היה יודע לא הי' עושה ע"כ בודאי חייב קרבן וגם מיתה או כרת וז"פ. והנה מ"ש בשם הירושלמי דחייב על ג"ב גם כן הוא פשוט כיון שהיה יכול לפרוש אם כן היא עבירה בפ"ע ואם בעל בשוגג מכל מקום אינו חייב אלא חטאת א' כמו שבא על הערוה בשוגג כ"פ אם אינם גופים מחולקים בהעלם א' א"ח אלא חטאת א' ה"נ אם הי' שוגג מתחלה וסוף א"ח אלא חטאת א' וכן אם בהעלם א' פירש באבר חי ג"כ א"ח אלא חטאת א' כמבואר להדיא בר"מ פ"ה מהלכות שגגות. אך לכאורה צ"ע עמ"ל פח"י מה' מעה"ק דפלפל שם באורך וכתב דדעת הר"מ כר"ל פ"ק דכריתות דשני עבירות אף שהם בלאו א' מכל מקום כיון שחלוקים במיתה אם עושה אותם בהעלם א' חייב שני חטאות דחלוקה דמיתה שמה חלוקה אם כן כאן בבא על נערה מאורסה וגמר ביאתו אף בהעלם א' והם בלאו א' כי לאו דלא תנאף כולל הכל כמ"ש מכל מקום חלוקים בעונש דעל תחלת ביאה דהיא בתולה בעונש סקילה ועל גמר ביאה גזרה התורה חנק או שריפה אם כן בבא על נערה המאורס' וגמר ביאתו בהעלם א' חייב שני חטאות או שפירש באבר חי בשוגג ולא ראיתי זה בר"מ וגם צ"ע בכריתות שם

וצל"ע הרבה בזה ואי"ה אשנה פ"ז. וכ"ז דוקא באשת ישראל אבל אשת ב"נ ועבד אין ישראל חייב דלא הוי א"א. ולענין ב"נ יתבאר בעזה"י. וכל אישי ישראל מוזהרים על לאו זה הן איש והן אשה. וגם עבד כנעני חייב על א"א מישראל וער"מ פי"ד מהל' הנ"ל שכתב דעבד חייב על הזכר והבהמה כתב הרה"מ דה"ה על א"א והקשה על הר"מ דהשמיט זה עי"ש והאמת כ"ה ומכ"ש ח"ע וחב"ח דודאי חייב וטומטום אינו בן ביאה ואנדרוגינוס לדעת הסוברים דהוא זכר ודאי חייב על א"א אבל להר"מ דהו"ל ספק א"ח דלמא הוא אשה. וחרש שוטה וקטן אינם חייבים בכל המצות שאינם ב"ד אבל האשה נהרגת על ידם אם הקטן למעלה מבן ט' וגם אם האשה חרש שוטה וקטן שקיבל בה אביה קדושין והיא מבת ג"ש ומעלה הבועל חייב והיא פטורה וכן עכו"ם שבא על אשת ישראל היא חייבת אם מאורסה סקילה וב"י חנק וב"כ שריפה ולענין הבועל שהוא עכו"מ עמש"ל:

סעיף ד

בין עכו"ם וכו'. הרהמ"ח קיצר כאן ואכתוב הדינים בקצרה כדרכי בעזה"י. ב"נ מוזהר על אשת איש ואפילו אשת חבירו ואשת עבד אף שאין אישו' להם דוקא הישראל א"ח על אשת עכו"ם ועבד דמיעטה התורה אבל עכו"ם חייב והוא מז' מצות וילפינן מודבק באשתו ולא באשת חבירו ודוקא שנבעלה לבעלה עכו"ם הוי אשת חבירו אבל קדושין וחופה אין להם. וגם ישראל שבא על אשת העכו"ם אף על גב דאמעוט מאזהרה זו מכל מקום עבר על איסור דאורייתא ודו"ק וכו' כ"כ התוס' קידושין ד' וסנהדרין דף נ"ב ע"ב. וב"נ נהרג ע"ז ומיתתו בסייף כדין מיתת ב"נ וה"ה אם בא על אשת ישראל שנבעלה לישראל גם כן חייב סייף ובבא על אשת חבירו שניהם נהרגין דגם היא מוזהרת כמבואר בסנהדרין. וכן ישראל שבא על אשת העכו"ם אף דהוא אינו נהרג מכל מקום היא נהרגת. וב"נ או ישראל שבאו על אשת עכו"ם פטורים בשלא כדרכה דגזירת הכתוב ודבק ולא שלכ"ד. אבל על העראה נראה דגם ב"נ חייב וע' דינים אלו בר"מ פ"ט מה' מלכים ונראה מד' הכסף משנה דגרסתו בש"ס היתה דעל העראה פטור ובלחם משנה כתב דהגירסא כמו לפנינו דשלכ"ד פטור עי"ש. וב"נ נהרג בע"א ודיין א' בלא התראה כמ"ש כ"פ ושוגג פטור אך אומר מותר חייב כמבואר כ"ז בר"מ והבאנו בכ"מ ועמ"ש לקמן ולעיל בקצרה דב"נ אף אם הוא פחות מט' שנים ובא על אשת חבירו נהי דאפשר דהוא פטור דלאו בר דעת הוא מכל מקום היא חייבת כי ד"ז דפחות מבן ט' ופחותה מג"ש דאין ביאתן ביאה זה הכל הל"מ ע' בנדה ושיעורין רק לישראל נאמרו עיין ר"מ פ"י מה' מלכים. וכאן אם היה הב"נ גדול והיא היתה פחותה מב"ג ונבעלה לבעל מכל מקום נראה דאינו נהרג אע"ג דביאתן ביאה מכל מקום ל"ה א"א דאין לה דעה להקנות עצמה לבעל. וזה נ"פ דאף

בב"נ צריך על כל פנים לקנות אותה בביאה מדעתה ואביה אין לו רשות להשיאה כי דוקא בישראל יש לו רשות לאב דנתנה לו התורה רשות כדילפינן מקראי אבל בב"נ לא מצינו זה אם כן אפילו היא גדולה ב"ט או ב"י מכל מקום אין לה דעת אינה א"א כנלע"ד ולקמן בעניני עריות הארכתי בזה.

ואם ב"נ בא על אשת ישראל הדינים כך הם אם היא אשת ישראל ע"י בעילה ג"כ כיון דגם אצלם יש בעולת בעל אם כן הדין שוה כמו על אשת חבירו דזה נלמד מודבק אם כן אם שניהם גדולים האשה בחנק והבועל בסייף כדין ב"נ. ונ"ל דג"כ פטור בשלכ"ד עיין ר"מ אף דמלשונו לא משמע כן מכל מקום כיון דזה הוי עריות דידהו שוה לכ"ד כנ"ל. אבל היא חייבת ג"כ בשלכ"ד כמו בישראל דהתורה ריבתה לגב' דגם שלכ"ד חייבים. ולענ"ד אם בא עליה שלכ"ד דפטור והיא חייבת דוקא בשוגג שהיא חייבת קרבן או בלא התראה אבל אם התרו בה והיא חייבת מיתה גם הוא נהרג כמו הבהמה שנהרגת משום תקלה וקלון וד"ז מבואר בר"מ פי"ב מהא"ב לענין אם הישראל בא על העכו"ם שנהרגת ע"ש ויליף לה ממעשה דנשי מדין ע"ש אם כן ה"נ נהרגת משום זה. ולפי זה אפילו הי' העכו"ם קטן יותר מבן ט' ובא עליה אפילו כדרכה דהיא חייבת והוא פטור מחמת שאינו ב"ד או שהיה בשוגג והיא מזידה אף דהוא פטור מעונש העבירה מכל מקום נהרג מטעם תקלה וקלון כמו בהמה שאינה בת עונשין ונהרגת כנלע"ד פשוט. ואפילו בא על קטנה ב"י דהיא פטורה מכל מקום נהרג כמו בהמה עיין בר"מ פ"א דיני בהמ' ותלמד לכאן. ונל"ב בעזה"י דזה שכתבנו כאן באופן שהב"נ פטור מעונש מחמת העבירה רק מחמת תקלה כמו בהמה וכן בישראל שבא על העכו"ם שהר"מ כתב שהורגין אותה כמו בהמה אין דינם כבהמה הרובע והנרבע שהם בסקילה דשם גזירת הכתוב הוא דהם בסקילה וגם האנשים בסקילה ע' סנהדרין נ"ד אבל כאן העיקר מחמת תקלה מחויב מיתה אבל לא סקילה מן התורה להחמיר עליו כיון דנהרג אין כאן קלון וגם משום תקלה נהרג אבל סקילה מנין לנו ונראה דנידון בחנק שהיא הקלה שבכולן אף דב"נ דינו בסייף היינו אם העונש על עבירה חייב' התורה סייף אבל אם העונש אינו מחמת העבירה רק משום הישראל מחמת תקלה וקלון די לו בחנק שהיא הקלה כנלע"ד. וגם אפ"ל דהגם דב"נ נהרג בע"א ודיין א' וכו' זה דוקא אי נהרג מחמת עבירה שמוזהר ילפינן דנהרג בע"א וכו' אבל אם נהרג כמו בהמה מכח תקלה אם כן כמו שור הנסקל צריך ב' עדים ודיינים כ"ג כד"נ עש"ס ור"מ ה"נ דדינו כבהמה צריך ב' עדים וכ"ג דיינים. ואם ב"נ בא על בת ישראל שלא נבעלה לבעלה ישראל רק היא מאורסה הדין כך אם היא נערה או קטנה מישראל חייב סקילה עליה גם הב"נ, אם הוא גדול וגם היא נערה שניה' נסקלים כי זה

נלמד מאיש איש דזה ל"ש אצלם כי מאורסה אין להם אך נלמד דבישראלית המאורסה חייב הב"נ כמו ישראל אם כן חייבים סקילה ואם היא קטנה מאורסה הוא חייב סקילה והיא פטורה כמו בישראל. ואפשר ג"כ דאפילו אם בא על קטנה פחותה מב"ג המאורסת מכל מקום חייב אף דישראל א"ח בכה"ג מכל מקום בישראל הל"מ דזה לא נקרא ביאה אבל בב"נ דל"ש הל"מ אם כן ה"ל ביאה וחייב בכ"ע ונידון בסקילה. וג"כ אף שנידון בד"י מכל מקום נידון בע"א ודיין א' ובלא התראה כדין ב"נ רק נתרבה שמחויב ע"ז כמו ישראל ע' בגמרא. ואם הוא שוגג א"ח מחמת העבירה רק כמו בהמה אם כן אין דינו בסקילה כמש"ל וגם בכ"ג כמש"ל. ואם בא על מאורסה לישראל והיא גדולה או נכנסה לחופה דישראל בכה"ג בחנק או שהיתה בעולה קודם לכן הכלל אם לא נבעלה מבעלה אחר הקידושין דכל כה"ג לא נקראת בעולת בעל ובב"נ אינו חייב בכה"ג כי אצלם ל"ש מאורסה בלא בעילה החיוב דנתרב' מאיש איש חייב הב"נ כמו ישראל הכלל מה דל"ש אצלם נתרב' מאיש וכו' דינו כישראל או בסקילה או בחנק וחייב ג"כ על שלכ"ד כמו בישראל ואם א"ח כגון בשוגג דינו כמש"ל וא"צ לכפול הדברים. ונ"ל אם ב"נ בא על אשת חבירו הקטן לפמש"ל דלגבי ב"נ אין דין קטן פחות מי"ג דהוא בכלל שיעורין רק תלוי אם יש לו דעת אפילו קודם י"ג הוי בכלל מצות אם כן ה"נ אם הקטן הוא ב"ד ה"ל כאשתו ונהרג משום ודבק וכו' אך אם הקטן אין בו דעת נראה דגם ב"נ לא קני לה ולא הוי א"ח. אך אם ב"נ בא על אשת קטן ישראל כגון יבמה שבא עלי' קטן דבאמת יבום א"צ דעת רק התורה מיעטה אשת קטן ממיתה משום אשת איש לאפוקי אשת קטן כמש"ל זה דוקא בישראל אבל לגבי ב"נ נראה דהוי בכלל אשת חבירו ונהרג משום ודבק אך בשלא כדרכה פטור כי מחמת ודבק פטור שלכ"ד ומחמת עריות ישראל שנתרבה מאיש איש ג"כ פטור דישראל בכה"ג ג"כ פטור אם כן פטור בשלכ"ד כנלע"ד. ואפ"ל אם ישראל בא על אשת יבם קטן נהי דאימעוט מעונש ומאזהרה ג"כ מכל מקום עבר על עשה דודבק וכו' כמו ב"נ כמו אם בא על אשת ב"נ עובר על עשה זו כמ"ש בשם התוס': **והנה** במש"ל בפשיטות דגם אצל ב"נ על כל פנים צריך כוונה לקנות האשה ובל"ז ל"ה א"ח שו"ר בס' פר"ד דרוש א' מביא ירושלמי וב"ר דיש בזה פלוגתא ח"א בעינן כוונה לקנות וח"א דלא בעינן כוונה ע"ש שכ' דהר"מ פוסק דצריך כוונה. [שו"ר בתוס' ע"ז דף ל"ו ד"ה משום נשג"ז שהביא פלוגתא בירושלמי ומחלקים שם דוקא לענין שיהי' ב"נ חבירו חייב מיתה אם בא על העכו"ם שבא הוא עליה שלא בכוונה לשם אישות אבל לא שיהי' הישראל חייב בעשה דודבק באשתו ולא בא"ח שאינו חייב על העשה רק אם העכו"ם קנאה בביאה בכוונה. ולפענ"ד נר' לסברת הר"נ שכ' אע"ג דהישראל אינו

חייב אם בא על עכו"ם א"א כשיטת הרב מכל מקום היא חייבת וא"כ ה"נ שבא עליה שלב"כ אפילו לשיטת תוס' שבא"א עכו"ם עובר הישראל בעשה רק באם העכו"ם בא עליה שלב"כ א"ע הישראל בעשה דלענין הישראל לא הויא א"א רק בכוונה מכל מקום היא חייבת דלענין עכו"ם הוי א"א וא"כ גם הישראל עובר משום לפ"ע כיון דהיא חייבת מיתה יע"ש בס' אב"מ סי' ט"ז שכתב ג"כ סברא זו]. וגם ראיתי שם שכתב דב"נ אינו קונה אשה בבעילה שלכ"ד וכתב שם כיון דאיתא בסנהדרין דב"נ שבא על אשתו שלכ"ד חייב מיתה וביאת איסור אינו קונה ובאמת הש"ס דחה זה דמי איכא מידי דישראל שרי ולב"נ אסור ומסקינן אלא א"ר הבא על א"ח שלכ"ד פטור ע"ש דנ"ח ע"ב אך אין משיבין על הדרוש אבל לדינא י"ל כיון דבאמת ליכא מידי וכו'. וגם הר"מ לא הביא זה אף דגבי מפרכסת נראה לכאורה דהר"מ אינו סובר מי איכא וכו' ומתיר לישראל ואוסר לב"נ ע"ש בלחם משנה מה שתירץ דהר"מ סובר ג"כ האי כללא אם כן כאן קונה הב"נ מן התורה שלכ"ד דהתורה ריבתה שני משכבות אם כן לגבי ב"נ ג"כ כנלע"ד. וע"ש עוד שנסתפק אם ב"נ הבא על ערוה שלו כגון על אשת אביו דנהרג עליה עבר"מ שם ונתכוין להיות לו לאשה אם הוי כאשתו לענין אם בא עלי' ב"נ אחר שיתחייב משום א"ח א"ד כמו בישראל אין קדושין תופסין בעריות ה"נ אינו אשתו כיון דח"מ עליה ע"ש דדעתו דאינו קונה אותה כיון דהוי ביאת איסור ומכל מקום צ"ע בד"ז. והנה במש"ל בשם התוס' דישראל הבא על אשת ב"נ דעובר משום לאו הבמ"ע ודבק באשתו וכו' מדברי הר"מ פ"ח מהלכות מלכים שכתב דיפ"ת מותר אפילו בא"א שאין אישות לעכו"ם נראה מדבריו דהטעם מפני שאין לו אישות כלל וא"ע כלל והתוס' מוכיחים מכאן דיש איסור מדאצטריך להתיר יפ"ת א"א אם כן דעת הר"מ דא"ע [צ"ע] ועלח"מ וע"ש בשער המלך מה שהקשה ע"ד הר"מ ובס' א"מ להקצוה"ח סי' ט"ז כתב דאף אם נאמר דא"ע על העשה מכל מקום איסור דאורייתא איכא דעובר על לאו דלפ"ע וכו' כיון דאצלה היא איסור ונהרגת ע"ז אם כן עובר הישראל משום לפ"ע ודבריו נכונים ומיישב בזה קושית השעה"מ ע"ש. ובמש"ל לשיטת הרמב"ן ורש"י ביבם קטן שבא על יבמתו קונה אותה מן התורה רק התורה מיעטה מא"א ולא אשת קטן דאינו נהרג הבועל זה דוקא כ"ז שהוא קטן אבל לאחר שהגדיל אף שלא בעל מכל מקום אשתו גמורה היא והבא עליה ח"מ כי באמת קונה אותה ענוב"י ת' שהוכיח כן מדברי הר"מ כאן וז"ב:

והנה בדין בא על אשת ב"נ קטן באין בו דעת שכתבתי לעיל דל"ה א"ח דצריך כוונה לקנות אך באם הגיע לכלל צרור וזרקו עשו"ע ח"מ סי' רמ"ג דקטן כזה קונה בדעת אחרת מקנה ענוב"י מן התורה סי' נ"ד שפלפל מ"ט קידושי קטן אינם קדושין הא בדעת

אחרת מקנה יש לקטן קנין וכתב הטעם דכתיב כי יקח איש אשה והוא גזירת הכתוב ובא"מ סי' מ"ד פלפל בזה וכ' דבשלמא בכסף או בשטר דנתינתו אינו כלום כמ"ש הרב המגיד בפכ"ט מה' מכירה' ושטר שלו ג"כ אינו כלום אבל למה לא יקנה בביאה והביא ד' הירושלמי דחרש קונה בביאה וכתב שם עפ"ד הר"ן בנדרים דאשה מפקרת עצמה לאיש דכתיב כי יקח איש אם כן אין זה ד"א מקנה ע"ש אם כן נ"ל דאשת קטן ב"נ אף דאין לו דעת מכל מקום כיון שהיא יש לה דעת קונה אותה דה"ל ד"א מקנה וכאן גבי ב"נ לא כתיב כי יקח איש וכו' ולא מוכח שהוא דוקא מצדו והיא מפקרת או כדברי הנו"ב אם כן הוי ככל הקנינים דקונה קטן בד"א מקנה והוי א"ח אבל ב"נ שוטה אינו קונה כלל כי שוטה אינו קונה בד"א מקנה כמבואר סי' רמ"ג וחרש קונה ג"כ בד"א מקנה אם כן ב"נ קונה אותה בביאה. והנה באשת ישראל אם מת בעלה או נתגרשה בגט אינה א"א ובב"נ אינו תלוי בגט אפילו אם היא אינה רוצית להיות אצלו בדיבור בעלמא ל"ה א"ח הן אם הוא אינו רוצה והן אם האשה אינה רוצית וזה מבואר כאן בר"מ ה' מלכים פ"ט ה"ח. ונ"פ דמיתת הבעל ג"כ מתירה מכ"ש ועפ"י בקידושין די"ג כתב דלמסקנת הש"ס דנפ"ל מקרא דמיתת הבעל מתיר אם כן דוקא בישראל אבל בב"נ אין מיתת הבעל מתירה ובאמת לפי המבואר כאן דאין הגירושין תלוי בבעל אלא אם גם היא אינה רוצית אינה אשתו אם כן מכ"ש במת דודאי אינה רוצית דבשלמא גבי ישראל דהגט ברצונו תלוי לא ידעינן מה"ב מגט אבל כאן דתלוי ברצונה ג"כ אם כן מ"ש מחיים אם תלך מאתו מותרת ומ"ש לאח"מ כיון דתלוי בה ג"כ ומכל מקום צ"ע. גם ראיתי שם בס' הנ"ל שכתב ג"כ בפשיטות דגבי ב"נ אינה נקנית לבעלה בבעילה שלכ"ד ולא כ' שום טעם לזה וא"י מנ"ל ועמש"ל דצ"ע דנראה דנקנית בשלכ"ד:

והנה ז"פ דאם ישראל קידש ערוה שאין קידושין תופסין אפילו נבעלה לו אינה בכלל א"ח לחייב ב"נ עליה כי רק בב"נ אף על פי דאין לו אישות מכל מקום ה"ל אשת חבירו אבל בישראל אם אינה אשתו אין בכלל א"ח ונ"ל דע"כ שיש לו שפחה כנענית אף על פי שאין אישות לעבד מכל מקום ה"ל בכלל א"ח נגד ב"נ כיון שהי' בהיתר וישראל שיש לו אשה עכו"ם או ש"כ בודאי אינה בכלל א"ח כיון דליכא אישות כלל אף אם נאמר דאין איסור תורה בשפחה כדעת הר"מ ואין כאן מקומו מכל מקום נראה דאינה נקראת א"ח דאשתו היא ישראלית אבל עבד שא"י לישא ישראלית ה"ל ש"כ אשתו וא"כ לפ"ז נראה דעבד עברי שמסר לו ש"כ אף דמותרת לו מכל מקום כיון דאין לו קדושין עלי' ה"ל כישראל שיש לו ש"כ דאינה בכלל א"ח. וראיתי ברש"י סנהדרין נ"ז ע"א ד"ה נהרג עליו וכו' כ' דישראל שייחד ש"כ לע"ע ובא עליה ב"נ נהרג ע"ש מבואר מדבריו דהוי

א"ח וע' נדה דמ"ז תוד"ה מסר להו כתבו דעבד מותר בעכו"ם וכן להיפוך ש"כ מותרת בעכו"מ אם כן נראה דבכה"ג מיקרי א"ח ובגוף דה"ת נראה דווק' לשיטתם דאינו אלא איסור דרבנן אם כן ל"ג בעבד ובשפחה אבל לשיטת הר"מ פי"ב מהלכות אישות דדרך חיתון עם עכו"ם עוברים על לאו דלא תתחתן רק אם בדרך מקרה או בדרך זנות הוא איסור דרבנן אבל דרך אישות הוא לאו אם כן נראה דגם בעבד ושפחה עוברים על לאו זה בעכו"ם אם הוא דרך אישות ואין כאן מקומו ואי"ה יבואר במקומו. והנה הר"מ בה' מלכים שם ז"ל ב"נ שייחד שפחה לעבדו ובא עלי' ה"ז נהרג עלי' משום א"ח ואינו חייב עלי' עד שיפשוט הדבר ויאמרו לה העם זו דבית עבד פלוני ומאימתי תחזור להיתירה משיפרישנה מעבדו ויפרע ראשה בשוק ומאימתי תהי' א"ח כגרושה שלנו וכו'. וד"ז מבואר בסנהדרין נ"ח ע"ב ולכאורה אמאי כאן מתחיל האיסור מדקרי לה וכו' והיתר משיפרע ראשה ובכ"מ תיכף מתחיל האיסור לאחר בעילה והיתר מתחיל משעה שהוא אינו רוצה או היא א"ר עיין ר"מ בהלכה זו. אך באמת ד"ז לא מיירי שהעבד בעל אותה לשם אישות רק מיירי דרבו ייחדה לו בזנות אצלו ומכל מקום כיון דהרב ייחדה לו והיא מיוחדת משיצא קול דהיא דבית פלוני ה"ז נהרג וכן אם הרב מפריש אותה ממנו חוזרת להיתיר' וכ"ה בש"ס שם דנ"ז גבי כי"ב דיפ"ת מאי הוא וכו' ב"נ שייחד לעבדו וכו' ופירש"י ד"ה נהרג משום גזל ואע"פ שאין זה בעילת בעל דאישות אלא בזנות כחמורו ובהמתו אם כן אינו חייב בזה משום א"ח אלא משום גזל כיון דייחדה לו וכ"ה שם בגמר' ע"ש דהוי גזל אך מל' הר"מ לא משמע כן ושם פירש"י עוד ש"כ שייחד ישראל לעבד עברי נהרג עליו ב"נ אף על פי שאין אישות לע"ע בש"כ מכל מקום [חייב] מטעם גזל. עוד פירש"י שם ישראל בישראל אסור דהיינו שפחה חרופה שחייבים עלי' אשם וצ"ע דשנה משנתו כר' ישמעאל בכריתות דש"כ לע"ע הוי ש"ח ובאמת לית הלכתא כוותי'. והנה נראה דהטעם משום גזל הוא דוקא בע"כ של העבד כמו שפירש"י שם קודם לזה יפ"ת היינו גזל שגוזלין את אשתו אם כן מרצונו שרי וזה הוא החילוק בין אם היא א"ח ע"י אישות לא מהני רצון הבעל דהוי כעריות דהתורה אסרה לב"נ אבל ייחד שפחה וכדומה מ"ש דאין בהם אישות א"ח רק משום גזל היינו בע"כ אבל מרצון הבעל לא מיקרי גזל ונראה דבכה"ג דנהרג משום גזל אף בביאה שלכ"ד נקרא ג"כ גזל ואם כן בבא על א"ח שלכ"ד דמבואר בש"ס ור"מ דפטור היינו מטעם ערוה פטור אבל מכל מקום חייב מטעם גזל אם לא שהי' מרצון הבעל אז פטור מטעם גזל ומחמת ערוה ג"כ פטור בשלכ"ד דגזירת הכתוב הוא:

ודע דב"נ המאנס אשה אפילו פנוי' מכל מקום חייב מיתה משום גזל וכ"ה בר"מ ה' מלכים ספ"ט הל' ט' שכ' דמפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה מפני ששכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו עכ"ל ובאמת מה הי' להם לדון אותו דלא הוי ג"ע דדינה היתה אז פנוי' אם כן מה הי' שכם חייב ע"ז אע"כ כיון דהי' באונס הוי כמו גזל אם כן ה"נ הבא על הפנוי' שפטור אינו אלא במפותה דל"ה גזל אבל באונס חייב מטעם גזל ועיין כסף משנה שהביא בשם הרמב"ן דנהרג על שאנס ופיתה בת חבירו מחייב באונס ובמפותה גם כן היינו בעודה ברשות אביה דה"ל גזל אביה אבל גדולה פשיטא דל"ש במפותה גזל רק באונס הוי לי' גזלן ונהרג מטעם גזלן ואם כן אפילו שלכ"ד הוי גם כן גזל. כלל היוצא ממ"ש דב"נ דחייב על א"ח אם לא הי' מרצון הבעל או האשה חוץ מה שחייב משום א"ח חייב גם כן משום גזל ונ"מ דאף על שלכ"ד חייב וגם אפילו אם הוא בעל שלא לשם אישות כגון ייחד שפחה וכו' אבל אם הוא מרצון שניהם ל"ש גזל רק משום ערוה וא"ח על שלכ"ד ואינו חייב רק אם הוא בעלה לשם אישות כמ"ש. וגם כן בפנוי' באונס חייב משום גזל שגוזל אותה דזה הוא ג"כ בכלל ממון ע"ש בר"מ לענין גונב נפש ויש להאריך ואין כאן מקומו על כל פנים נ"ל מדברי רש"י בסנהדרין דצייר הכל בדרך היתר עכו"ם שייחד שפחו' לעבדו או ישראל שייחד ש"כ לעבדו העברי ב"נ חייב עלי' דד"ז כיון דל"ה ג"ע דאין אישות רק הוא מטעם גזל דדוקא אם הוא אצלו בהיתר שייך גזל אבל אם הוא אצלו באיסור ל"ש גזל רק מחמת אישות אבל לא מטעם גזל כנלע"ד. ומ"ש הר"מ מאימתי תחזור להיתירה משיפרישנה ועיין בגמרא מבואר משתפרע ראשה נראה מדברי הר"מ דתלוי קצת ברבו כיון דהוא ייחדה לו עיין היטב בגמ' וברש"י ישמע חכם וכו'. וח"ע וחב"ח שקידש ישראלית מבואר בסי' מ"ד באה"ע דהוי ס' קדושין אם כן בין מן האירוסין או מן הנשואין כיון דהוי ספק בודאי אין ב"נ נהרג כי גם ב"נ אינו נהרג מספק. וגם ז"פ דעכו"ם שיש לו אשה ישראלית כיון דאין קדושין ל"ש כלל א"ח עיין לעיל ותבין הרבה דברים וא"צ לכפול. ואם ישראל קידש ח"ש וחב"ח דזהו שפחה חרופה דהבא עליה חייב אשם והיא חייבת מלקות עיין ר"מ ספ"ג מהא"ב. נ"ל אם נבעלה לבעלה ישראל הוי א"ח לענין ב"נ כיון דעכ"פ קידושין תופסין לענין מלקות ואשם אבל אם היתה מאורסה לבד לישראל כיון דמאורסה אין להם וזה מרבינן מאיש איש דחייב על עריות דידן כמו ישראל וזה ל"ה עריות גבי ישראל דישראל אינו ח"מ אם כן גם ב"נ א"ח. אך אם נבעלה לבעלה הוי בכלל א"ח דבעולת בעל יש להם ולא גרע מאשת עכו"מ דחייב ב"נ ויש הרבה ענינים לחקור ולא באתי רק לעורר ולהאריך צריך חיבור מיוחד.

ואכתוב היוצא ממ"ש בקיצור. דב"נ בא"ח חייב משום שני דברים משום גזל ומשום א"ח רק אם הי' ברצון הבעל ואשה ל"ש גזל וחייב רק משום ערוה, א"ח ואפילו פנוי' באונס חייב משום גזל וכ"ה דבישראל ל"ש אישות כגון עריות אינו חייב כלום אף דגם בעכו"מ ל"ש אישות ומכל מקום חייב משום א"ח או אפילו באותן שאין עליה' אישות כגון עכו"מ בעכו"מ או עכו"ם בשפ"כ כיון דבהיתר הוא הו"ל א"ח ודוק' באותן שאין להם אישות לשום אדם כגון עכו"מ ועבד אבל בעבד עברי שיש לו אישות בישראלית ויש לו שפ"כ דאין לו בה אישות אף דהוא בהיתר אצלו מכל מקום אינה בכלל א"ח רק מטעם גזל כמו שפירש"י בסנהדרין שהבאתי לעיל וכ"ה דחייב מטעם גזל חייב אפילו שלכ"ד ומטעם ערוה א"ח אלא בכדרכה עמש"ל ותבין היטב. וגם נראה דאם בא על אשת ישראל שנכנסה לחופה ולא נבעלה כמבואר דדינו בחנק כיון דאין להם [ארוסה] ואתרבי מאיש איש דינו כמו ישראל היינו דוקא אם הי' ברצון הבעל והאשה דאין כאן גזל רק מחמת ערוה וכיון דלדידהו אין להם לא נוכל להעניש רק כמו בישראל חנק אבל אם הי' שלא מרצון הבעל או האשה חייב ג"כ משום גזל וגזל בב"נ חייב בסייף וסייף חמור מחנק ומי שנתחייב שתי מיתות נידון בחמור וסייף חמור מחנק ונידון בסייף כנ"ב. ואם ב"נ בא על א"ח ונתגייר פטור כיון דאי עביד השתא לאו בר קטלא הוא ואם בא על נערה המאורסה בגיותו דחייב סקילה ונתגייר גם עתה חייב סקילה דלא אשתנה מיתתו ובאם בא בגיותו על אשת ישראל אחר בעילה דבגיותו הי' חייב סייף אך עתה אחר שנתגייר א"ח רק חנק דאי עביד השתא בר חנק הוא ואף דאשתני מיתתו דמעיקר' הי' סייף ואלו עביד השתא בחנק מכל מקום קלה בחמורה מישך שייך והוא הי' חייב החמור דהיינו סייף אם כן נידון עתה בחנק הקלה והדברים מבוארים בר"מ ה' מלכים. ולאו זה מג"ע שמחייב למסור נפשו ולא יעבור עיין ר"מ פ"ה מה' יסה"ת ובטוש"ע יו"ד סי' קנ"ז והאשה א"צ למסור נפשה כי היא קרקע עולם וב"נ א"צ למסור נפשו עיין ר"מ ה' מלכים ומש"ל פ' אמור מקד"ה. וחטא זו הוא מן החמורות שצריך יסורין ג"כ לכפרה עיין ר"מ הל' תשובה גם הוי חטא שבין אל"ח אם היה ברצונ' נאסר' על בעלה וחטא נגד בעלה ובאונס באשת ישראל דאינה נאסרת לבעלה מכל מקום חטא לה ובא"כ דנאסרה לו חטא נגדה ונגד בעלה ועמש"ל פ' נשא דיני תשובה:

מצוה לו

סעיף א

דיני המצוה כו' והוא שמכר וכו'. מבואר בסנהדרין פ"ה ור"מ פ"ט מה' גנבה וז"ל הר"מ כל הגונב נפש מישראל עובר בל"ת שנאמר לא תגנוב וכן המוכרו עובר בל"ת שזה בכלל לא ימכרו ממכרת עבד ואין לוקין על לאוין אלו מפני שניתנו לאזהרת מב"ד שנאמר וכו' ומבואר דעובר על שני לאוין וכ"ה שם בש"ס ונראה דהגונב ולא מכרו אף דאח"מ מכל מקום עובר על הלאו דלא תגנוב וכן המוכרו ולא גנבו כגון שעדיין הוא ברשותו כמש"ל בעזה"י מכל מקום עובר על הלאו דמכירה לא ימכרו וכו' אם כן אם עבר על שניהם ח"מ אך מכל מקום אין לוקין על שום א' מהם כיון דניתן לאמב"ד ונראה ג"כ בכל הדינים המבוארים לקמן שהוא פטור ממיתה כגון שלא השתמש בו או מכרו לקרוביו ועוד דינים אשר יבוארו בסמוך מכל מקום עובר על שני הלאוין הללו רק אין לוקין ונ"מ דאם עבר אפילו על א' מאלו הלאוין ומכ"ש על שניהם בענין שאין בו ח"מ מכל מקום הוא פסול לעדות כמ"ש בס' או"ת ח"מ סי' ל"ד ע"ש דלאו שניתן לאמב"ד אף שאין בו מלקות מכל מקום פסול לעדות ע"ש. והנה הר"מ כ' בה' עבדים פ"א ה"ה וז"ל אחד המוכר עצמו וא' שמכרוהו ב"ד אינו נמכר בפרהסי' על אבן המקח ולא בסימט' כדרך שהעבדים נמכרים שנאמר לא ימכרו ממכרת עבד ולא כתב דלוקין על לאו זה נ' מדבריו דאין בו מלקות וגם בפי"ט מסנהדרין מונה לאוין הלוקין ואינו מונה לאו זה דלא ימכרו אם כן מבואר דאין לוקין וטעמא בעי אמאי אין לוקין אך לפמ"ש הר"מ כאן ניחא דהוי לאו שניתן לאמב"ד דאין לוקין אף במקום דלא יוכל לבא לידי ח"מ כיון שבלאו הזה נכלל דפעמים יוכל לבא לידי חמב"ד אין לוקין עב"ק דע"ד ע"ב תוד"ה דה"ל לאו וכו' ובמס' עירובין די"ז ע"ב תוד"ה לאו שניתן ומס' שבת דקנ"ד תוד"ה לאו נמי באריכות:

והנה הרהמ"ח לקמן משמ"ה כ' שלא למכור ע"ע כדרך שמוכרין וכו' על אבן המקח וכן אמרו בספרי לא ימכרו ממכרת עבד שלא יעמידנו על אבן המקח ובסוף כת' ועובר ע"ז ומוכר ע"ע עבר על לאו וכדומה ואין לוקין לפי שאפשר לעבור עליו בלי מעשה עכ"ל והרהמ"ח אזל לשטתו דכייל כלל זה בכ"ד דכל לאו שאפשר בלי מעשה אין לוקין אף שעשה מעשה ע' בלאו שמ"ו ועוד בכ"ד. אבל הר"מ לפמ"ש הרב המגיד פי"ג מה' שכירות דסובר דכל לאו שאפשר לעבור ע"י מעשה אפילו לא עשה מעשה לוקין עליו עמ"ל פ"ד מה' מלוה דין וא"ו באריכות אם כן צ"ל הטעם דאין לוקין מחמת דניתן לאזהרת מיתת ב"ד ע' שעה"מ ה' חו"מ פ"א ה' ג' ד' ו'. אך לכאורה קשה על הרהמ"ח אמאי לא כתב הטעם דה"ל לאו שניתן לאמב"ד וצ"ל דס"ל כסברת התוס' שם במקומות הנ"ל כיון

דעיקר הלאו ומשמעות הפסוק לאו לאמב"ד קאתי כמו כאן דלא ימכרו ממכרת עבד מיירי בע"ע בפ' בהר דלאו לאמב"ד הוא ל"ה לאו שניתן לאמב"ד ע"ש בתו' ותבין. אם כן נ"מ בין הר"מ ובין הרהמ"ח דלהר"מ בין כאן אם מכר בגוונ' דליכ' ח"מ או אם מכר ע"ע על אבן המקח נהי דאין לוקה מכל מקום פסול לעדות דעובר על לאו שניתן לאמב"ד פסול לעדות אבל לשיטת הרהמ"ח דזה לא הוי לאו שניתן לאמב"ד רק דאין לוקין דה"ל לאו שאב"מ אם כן הו"ל לאו שאין בו מלקות ואינו פסול לעדות מן התורה כמבואר בסי' ל"ד דה"ל לאו קל. אך בלאו שניתן לאמב"ד אף דאין לוקין פסול דהו"ל לאו חמור וענין לאו שנלאמב"ד צריך אריכות גדול ואין כאן מקומו.

והנה הדינים מבוארים בר"מ אינו ח"מ על לאו זה עד שיגנוב א' מישראל ויכניסנו ברשותו וישתמש בו וימכרנו לאחרים והנה הכנסה לרשותו היינו ככל גנבה דמרבינן בב"מ גגו חצרו וקרפיפו ע' תוס' כאן שכ' אף דצריך גבי גנבה קרא לרבות חצרו וכו' אפשר דכאן נמי יש שום ריבוי ונ"ל דגם אם גנבו והוציאו מרשותו הוי גנב עליו כמבואר במרובה ע"ט במשנה הי' משכו ויוצא וע' תוס' שם וכתובות צ"א ע"ב מפלפלים אם צריך דוקא משיכה לסימטא כמשיכת קנין או לענין גנבה משיכה אפילו לר"ה הוי גנב להתחייב באונסין וער"מ פ"ג מה' גנבה ומ"ל שם ואין כאן מקומו על כל פנים כאן נמי במשיכה הוי גנב. אך באמת כאן מבואר דעד שיכניסנו ברשותו והוצאה לסימטא מבואר שם בכתובות דהוי הכנסה לרשותו ע"ש אבל לר"ה ל"ה הכנסה לרשותו אף אם נאמר בגנבה קונה אף בר"ה מכל מקום כאן בעינן הכנסה לרשותו אם כן ל"מ משיכה לר"ה אך ערש"י שפי' ונמצא בידו שיכניסנו ברשותו וגם גבי גניבה כתיב תמצא בידו ומכל מקום משיכה סגי כמו בקנין לענין חיוב כפל ולענין אונסין ה"נ כאן הוי גנב במשיכה אפילו לר"ה למאן דאית ליה גבי גניבה דסגי משיכה לר"ה כנלע"ד. וע' תוס' שם כתבו דאפשר אם הגביהו אפילו ברשות בעלים חייב כדאשכחן גבי גניבה פ' מרובה (בבא קמא ע"ט א)"נ הכא דפטר ר"ש וכו' כ"ש דברשות בעלים לא מהני כלל ע"ש נראה מדבריהם דעל הגניב' ברשות בעלים ספוקי מספקא להו אבל בהוציאו מרשות בעלים דהיינו משיכה או לר"ה או לסימטא דינו כמו גנבה והוי גם כאן גנב ובלשון הר"מ אין הכרע ולשונו כלשון המשנה ועתי"ט שם. ואם ד"א קונה לענין גנבה ע' תוס' כתובות דחז"ל לא תקנו ד"א בגנבה ועש"ך סי' רנ"ג ואפשר אם נאמר דגם בגנבה תקנו ד"א מכל מקום הוא תקחז"ל אם כן אם נעשה גנב מן התורה לחייבו מיתה על המכירה תלוי בפלוגתת הפוסקים אם ע"י דרבנן נעשה דאורייתא והדברים עתיקין בכמה ענינים בש"ס ובאתי רק לעורר:

והנה על הלאו הזה אינו ח"מ רק אם משתמש בו לאחר הגנבה קודם המכירה שנאמר והתעמר בו וכו' ואפילו אם נשתמש בו בפמש"פ חייב ודעת הר"מ אפילו שימש בו כשהוא ישן דסמך עליו מכל מקום ה"ל שימוש ועיין בש"ס דלשיטת רש"י ספק אם דרך עימור בכך ועלתה בתיקו ואינו ח"מ ועבמ"מ ולשון הר"מ אם גנבו כשהוא ישן וכו' ומכרו ועדיין הוא ישן פטור דלדידי' דוקא אם הוא ישן מתחלה ועד סוף הוא אבעיא בש"ס אם דרך עימור בכך ולא אפשיטא וס"נ להקל. והנה מכירה זו אין חילוק בין אם מכרו לישראל או לנכרי דל"מ שום חילוק בש"ס בזה ומכירה זו באמת לאו מכירה היא כלל ולא מהני מעשיו כלל כי היאך יוכל למכור את חבירו אם אינו עבד רק התורה חייבה בכך אע"ג דלא אהני מעשיו ע' מרובה ס"ח ע"ב דר"י אמר גנבה בנפש תוכיח שאין יאוש בעלים וחייב ע"ש ול"ד מחמת שאין יאוש אלא נקט הא אבל באמת לא מהני מעשיו בל"ז וה"ר מדו"ה קודם יאוש דחייב אע"ג דלא אהני מעשיו. ואני מסופק באיזה קנין חייבה התורה אי הקנין בא' מהדברים שע"כ נקנה מן התורה כקרקעות בכסף ובשטר וחזקה ומשיכה אפשר כמו מטלטלין לשיטות הפוסקים כר"י דמשיכה אינו אלא מדרבנן אם כן גם בע"כ נמי [אינו] אלא דרבנן אם כן בקנין דרבנן כיון דמה"ת לא הוי מכירה אינו חייב על לאו זה להסוברים דע"י דרבנן לא נעשה דאורייתא והדברים עתיקין כמו בכסף ושטר וחזקה וקנין חליפין וע' קידושין ד"ז ברש"י ותוס' אי בע"ח איתקש לקרקע ובש"ך בח"מ סי' צ"ה האריך לפלפל בזה ע"ש ומכל מקום כאן אפשר כיון דכתיב לא ימכרו ממכרת עבד היינו ע"כ וילפינן לכאן אם כן כאן אם מכרו בקנין שע"כ נקנה מן התורה חייב או אפשר כיון דמ"מ בע"ח הוא צריך דוקא הקנין של מטלטלין כסף ומשיכה אבל חזקה ושטר ל"מ או אפשר דהמכירה בע"ע היינו בכסף ובשטר לא בחזקה וחליפין עיין ר"מ ה' עבדים וכן אג"ק בעומדים בתוכה עח"מ סי' ר"ב אי הוי כקרקע י"ל דקנה ואם הוא כמטלטלין רק מחמת אג"ק שיטת התוס' דאג"ק אינו רק דרבנן וא"כ תלוי בשיטות הנ"ל הכלל לא פירשו לנו רבותינו ז"ל באיזה קנין הוא חייב ומצד הסברא נראה דתלוי בשיטות אלו שהביא הש"ך שם אם אדם ב"ח אתקש לקרקע אם כן המכירה שלו כמו קרקע ואי איתקש למטלטלין אם כן ה"ל הקנין כמו מטלטלין ונראה אף אם נאמר דדינו כמטלטלין מכל מקום חייב בכסף לחוד אף דחז"ל עקרו קנין כסף ויכולים לעקור איזה קנין שלא יהי' חייב מן התורה ע' באחרונים בענינים אלו מכל מקום כאן ל"ש נשרפו חיטך כי הוא יש לו דעת לשמור א"ע וגם ה"ל מלתא דל"ש ואוקמי' אד"ת עח"מ סי' קצ"ח וקצ"ט ולהפוסקים כר"ל דמשיכה מפורשת מן התורה אם כן במשיכה ה"ל קנין תורה ובעכו"ם איפכא כידוע. והנה אפשר אף להסוברים דע"י דרבנן נעשה ד"ת שלו

כאן ל"ש זה דהטעם דהפקר ב"ד או יאוש וכאן ל"ש הפקר ב"ד דבאמת אינו מכור כלל כי מי יוכל למכור איש חוץ מעבד ול"ש הפקר ב"ד והבן אם כן אין לנו לחייבו על קנין דרבנן וגם באיסור ל"ש קנין דרבנן עח"מ סי' רל"ה ומובא בח"ז ואין להאריך. הכלל על המכירה אין לנו כח לחייב מב"ד רק בדרך שיהי' ברור הקנין אם הוא קנין. וגם לענין אם מכר לקטן לשיטת הסוברים דקני מן התורה בדעת אחרת מקנה ויש שיטות סוברים דנתינת כסף ל"מ והדברים עתיקין ישמע חכם וכו'. ועי' בגמרא כאן מבואר בברייתא מכרו ועדיין הוא ברשותו פטור והנה רש"י פי' כיון דהוא ברשותו של נגנב דהגנב לא הכניסו לרשותו כמו במשנה וכ"ה בר"מ כאן ובמ"מ הביא בשם י"א עיין ברמב"ן על התורה בפ' וגונב איש ומכרו שמסופק בזה ע"ש שעדיין הוא ברשותו של גנב אם כן לשיטה זו ל"מ קנין כסף ושטר עד שמכניסו לרשותו אך הר"מ ורש"י אין סוברים כן אם כן הוי כמו כל הקנינים כמש"ל:

והנה בפסוק כתיב ומכרו יש להסתפק אם מתנה ג"כ בכלל או דוקא מכירה ע' ערכין ל"א גבי בתי ערי חומה דכתיב כי ימכור צריך קרא שם לרבות מתנה ובלאו הכי מכירה דוקא ועיין בכורות נ"ב גבי יובל ס"ל לרבנן מתנה כמכר תשובו לרבות מתנה אם כן בלא קרא מתנה אינו כמכר ה"נ מתנה לאו בכלל מכירה. אך באמת מצינו במרובה ע"ט לענין דו"ה מפורש דמתנה בכלל מכר ובפסוק כתיב ומכרו וצ"ע. שוב ראיתי ברשב"א ב"ק הקשה דרך תימה מן התורה יהא מתנה כמכר ובמקומות הנ"ל צריך ריבוי וכתב בשם הראב"ד כיון דאשתרש בחטא דומיא דטביחה אם כן נראה דהכא אין מתנה בכלל ופטור במתנה כנ"ל ועפ"ב מה' גנבה ה"י בההמ"מ שם. ונ"ל פשוט דמבואר בב"ק שם דע"ט דגנב והקדיש חייב דו"ה דמ"ל מכרו לשמים או להדיוט אם כן כאן בהקדיש אותו לבד"ה לכאורה יהי' חייב אף דאין ההקדש חל מכל מקום המכירה גם כן אינו חל אך גזירת הכתוב דחייב אם עושה מעשה קנין אם כן הקדש גם כן הוא קנין. אך באמת אם הקדיש ה"ל כמתנה לגבוה ושם גבי דו"ה דחייב במתנה חייב גם כן בהקדש אבל כאן דפטור במתנה להדיוט אם כן פטור גם במתנה לגבוה והקדש (פי') ה"ל מתנה לגבוה כי לא מכר בדמים רק נתנו לגבוה אם כן בודאי פטור והא דנקט שם הלשון מ"ל מכרו לגבוה נראה דהוי מכירה ז"א דשם דמתנה ומכירה שוה נקט לשון הפסוק דכתיב ומכרו אבל היכי דמתנה חלוק ממכר ודאי הקדש הוי מתנה ודינו כמתנה אם כן פטור כאן וז"פ. ולשיטת הרי"ף גם גבי דו"ה פטור אך לשיטת התוס' והרא"ש בהקדש בד"ה חייב שם ע"ש ואין כאן מקומו אבל כאן פטור בודאי כנלע"ד פשוט. ועיין במרובה שם גבי מכירה דדו"ה מבואר דאם מכרו חוץ מא' ממאה שבו א"ח בדו"ה והוא שם פלוגתא אם

דוקא דבר הניתר בשחיטה הוי שיור או אפילו קרניו וגיזותיו הוי ג"כ שיור וער"מ פ"ב מה' גניבה דפסק כרב דדבר הניתר בשחיטה דוקא הוי שיור וע"ש בש"ס דמכרו כולו משמע אם כן כאן ג"כ אם מכרו חוץ מידו ומרגלו ואפשר ג"כ אם מכרו חוץ משערו דל"ש כאן דומיא דטביחה ע"ש בש"ס אם כן בכה"ג ה"ל ספק ופטור ממיתה. וגם אבעיא שם ועלתה בתיקו דאם גנב וקטע ומכר מאי מי אמרינן מאי דגנב הא לא מכר א"ד מאי דזבין הא לא שייר אם כן ה"נ בכה"ג דאם קטע לו אבר אחר הגניבה ומכרו אפשר כיון דמאי דגנב לא מכר פטור ושם עלתה בתיקו כאן פטור ממיתה. עוד מבעיא שם בגמרא אם מכר חוץ מעובר אי הוי שיור למ"ד עובר ירך אמו ודאי הוי שיור אלא למ"ד עובר לאו ירך אמו הוא כיון דמחבר הוי שיור וכו' אם כן ה"נ הוי ספק ובגוף הדין אי עובר ירך אמו עב"ק מ"ז בתוס' שם ותמורה ד"ל ור"מ בכ"מ ואין כאן מקומו. אך על כל פנים בכל גווני הוי ספק ואפילו אי לאו ירך אמו הוא הוי אבעיא אם כן פטור כאן בכה"ג ורבותינו ז"ל לא ביארו בכאן הדינים:

והנה בסנהדרין כאן אבעיא בגמרא מכר אשה לעוברה פירש"י שלא מכר בגוף שלה אלא העובר דרך עימור בכך או לאו ומקשינן ת"ל דליכא עימור כלל וכו' אשה דאוקמי קמי' זיקא דרך וכו' תיקו ופירש"י דליכא עימור בעובר וכו' דאוקמי וכו' דכל שהיא עבה מגין מפני הרוח ע"ש. והנה נראה כיון דאבעיא הוא אם חייב על העובר כיון דלא נשתמש בעובר או כיון דנשתמש באפי זיקא הוי דרך עימור ונ"פ דסוגית הש"ס קאי למ"ד עובר לאו ירך אמו הוא אם כן הו"ל עובר דבר בפ"ע וה"ל כמו שגנב עובר ומכרו בפ"ע דחייב אך האבעי' כיון דלא הי' יכול להשתמש בעובר רק דקאי באפי זיקא אי הוי דרך עימור בכך אבל אי אמרינן עובר ירך אמו וה"ל כאחד מאברים אם כן ודאי אם נשתמש באשה מועיל ג"כ לעובר כאלו השתמש בעובר כי א"צ לשמש בכל האברים אך מכל מקום אפילו אי עובר ירך אמו ומועיל השימוש מכל מקום פטור במכר העוברים כיון דירך אמו ה"ל שיור דהא שייר האשה וכ"ה דשייר האשה ה"ל כמי ששייר במקח וא"ז מכירה כמש"ל אך אי לאו ירך אמו אם כן ה"ל העובר כאיש בפ"ע ולא הוי האשה שיור ואין הספק אלא אי מקרי שימוש בהעובר. אך מכל מקום קשה כיון דלקמן גבי דו"ה בפ' מרובה דע"ח מבואר דאפילו אי עובר לאו ירך אמו הוי ספק דאפשר הוי שיור כיון דמחבר בה ע"ש אם כן למה צריך לספק מחמת דרך עימור ואפשר דקאי אליבא אית דאמרי שם דאם עובר לאו ירך אמו ודאי ל"ה שיור רק שם כיון דצריך לאשתרוי' בהדה בשחיטה וכו' וכאן ל"ש זה אם כן ל"ה שיור ואין הספק אלא אם דרך עימור בכך. והר"מ סתם וכתב וכן אם מכר אשה לעוברה בלבד כגון שהתנה עם הלוקח שזו השפחה לי

ואין לך אלא הוולדות פטור. והנה לא כ' דאוקמי' באפי זיקא כיון דבאמת לא אפשיטא ופטור בכה"ג ע"כ סתם דבכ"ע פטור. אך לענ"ד דאליבא דהר"מ דפסק פ"ט מה' נזקי ממון פרה שהזיקה גובה מוולדה וע' תוס' ב"ק דמ"ז הוכיחו מזה להלכה עובר ירך אמו אם כן פטור בודאי ולא מספק האבעיא כי האיבעיא הוא אליבא דמ"ד עובר לאו ירך אמו אבל אם עובר ירך אמו הוא פטור בודאי כי ל"ה מכירה דהוי שיור ממון ונ"מ אם הזיק בשעת המכירה או אם הזיק לאשה עצמה אם נאמר דבודאי פטור חייב ממון ואי אמרינן דמחמת ספק פטור ג"כ דלמא חייב מיתה וקי"ל בד"מ אף דאינו נהרג מכל מקום ח"מ שוגגין פטורין מתשלומין וה"ל ספק ממון ג"כ ובחקירה זו עמד הפמ"ג בפתיחה כוללת לאו"ח דאפשר דס' נפשות פוטר ממון מספק ע"ש. אך לכאורה קשה דבשלמא הגמרא דאזל למ"ד עובר לאו ירך אמו ע"כ צריך למבעי כה"ג דמכר העובר אם דרך עימור בכך אבל אם מכר האם ושייר העובר לעצמו בודאי חייב כי בהאם שייך עימור ולא שייר כלום כי העובר לאו שיור הוא אבל הר"מ לפמ"ש דפטור מטעם עובר ירך אמו הוא אם כן ה"ה איפכא במכר האם ושייר העובר ג"כ פטור וצ"ל דהר"מ לישנא דש"ס נקט וע"ש במ"מ שכתב דהר"מ פסק ד"ז מחמת דלא נפשטא האבעיא והנלע"ד כתבתי דהר"מ פוטר ודאי מטעם שכתבתי אך ד"ז דעובר ירך אמו או לא ודעת הר"מ בזה צריך אריכות ואין כאן מקומו:

עוד מבואר בברייתא כאן דאם מכרו לאביו או לאחיו או לא' מקרוביו של הנגנב חייב ומסקנא דפטור והר"מ הביא כאן דאם מכרו לאביו או לאחיו פטור שנא' כו' ולא כתב ג"כ לא' מקרוביו ואח"ז כתב עד שיבדילנו מאחיו ומקרוביו במכירה ומכל מקום משמע מלשונו דוקא אחיו ואביו פטור ובאמת לפי מסקנת הש"ס דא"ל תני פטור אם כן כל מה דחשיב בברייתא פטור וגם קרובים מבואר בברייתא ע"כ דנראה דפטור גם לשאר קרובים ולא נתבאר לי שיעור הקורב' אי פסולי עדות או אפילו קרובים בכ"ע פטור וצ"ע. והנה כל אישי ישראל מצווים על לאו זה אפילו אשה ועבדים וכל האישים מישראל אם גנבו איש ומכרו חייבים חוץ מחרש שוטה וקטן שגנבו דלאו בני חיוב נינהו ומבואר במשנה דהגונב את בנו פטור ושם א"ר הלכך הנך מיקרי דרדקי ומתני רבנן כמצוין בידו דמי ופטורים והר"מ חשיב עוד אחיו הקטן והאפטרופסים שגנבו את היתומים שמצוים אצלם ובעה"ב שגנב א' מב"ב הסמוכים על שלחנו ולמד מהש"ס דילן דכל אלה מצוים בידם וודאי מצא באיזה מקום בברייתא דברים הללו כי אין דרכו לכתוב אלא לשון הש"ס אם לא מצא מפורש באיזה מקום והרהמ"ח אינו מביא אלא האב את בנו והרב את תלמידו כלשון הש"ס. וחייבים על כל האישים מישראל אם גנב בין איש ואשה וקטן

שכלו לו חדשיו וא' הגונב גר ועבד משוחרר חייב ומבואר בש"ס ור"ם. ואם א"י אם כלו חדשיו עמש"ל בח"ז מר"מ ה' רוצח וה' יבום ומשם תלמד לכאן. ופשוט דאפילו גנב חו"ש גם כן חייב דהכל בכלל נפש אך אם גונב נפש עבד כנעני או שפ"כ פטור. וגם מבואר בש"ס ור"מ דגונב ח"ע וחב"ח ג"כ פטור ואינו מבואר החילוק בין מ"ר למשנה אחרונה דאף למ"א פטור ואין להאריך כי הענין גדול עיין ר"מ פ"א מנזקי ממון ופ"ד מה' חובל ומזיק ור"מ ה' ק"פ וה' חגיגה ובראב"ד ואחרונים ובס' ט"א בחגיגה ור"ה ובגיטין פ' השולח וגם נ' דמעוכב גט שחרור גם כן לאו אחיו ופטור על הגנבה ע' פ' השולח וער"מ פ"ט מהל' עדות ה"ו דמעוכב ג"ש אינו בכלל אחיו ואינו ב"ב ע"ש בכ"מ ולח"מ. **ועל** לאו זה חייב חנק בהתרו בו וצריך להתרות בו בשעת המכירה והתראה בשעת גנבה ל"מ כי אז לא נתחייב מיתה אלא במכירה ופשוט אם חזר מהמכירה תכ"ד אם כן ממילא אין המכירה חל א"ח ואפשר אם הקנה אותו בק"ס דמבואר בח"מ קצ"ה דכ"ז שעסוקין באותו ענין יכול לחזור אם חזר א"ח מיתה דהקנין אינו חל ואף דהקנין בל"ז אינו חל כי אין הדבר שלו למכור מכל מקום כבר כתבתי דגזירת הכתוב הוא אם מכר חייב. אך על כל פנים צריך להיות מכירה כמו שיהיה מועיל בדבר שהוא שלו עיין לעיל אף דאפשר שהוא רק מדרבנן שיכול לחזור וגם אפילו תכ"ד דעת הרבה ראשונים דחז"ל עשו תקנה שיוכל לחזור מכל מקום כיון דיכול לחזור וחוזר אם כן אין הקנין חל ופטור אף מן התורה אף להסוברים אין דרבנן נעשה דאורייתא מכל מקום נ"ל בכה"ג כ"ע מודים דפטור עיין בשכלך ותבין. והנה כ"ז באישי ישראל אבל ב"נ מוזהר גם כן על הלאו דגנבת נפש כי היא בכלל גזל וכ"ה בר"מ פ"ט מה' מלכים ד"ט וז"ל ב"נ חייב על הגזל וא' הגונב ממון או גונב נפש ועיין כסף משנה כתב דה"ה גוזל נפש וחייב תיכף על הגניבה או על הגזילה בלא מכירה וגם אפילו אם גונב או גוזל נפש מעכו"ם ומכ"ש ע"כ וש"כ חייב מיתה כי אצלו הוא מטעם גזל שמוזהר ע"ז ומיתתו בסייף כמו דין ב"נ. גם נ"פ אם גנב נפש מישראל ולא מכרו שאינו ח"מ וכתבתי לעיל דעכ"פ עובר בלאו הזה דלא תגנוב ה"נ אם גנב אפילו עבד דאפשר דא"ע מכל מקום עובר בלאו דגניבת ממון או גזילה וז"פ רק כפל ממעטינן וגם אם גונב עכו"ם מכל מקום ה"ל בכלל גזילת וגניבת עכו"ם דאסור להשיטות שיתבארו לקמן בעזה"י. וגם באותם המצוים בידם הכלל דאיסור גזל וגניבה שייך בכ"ע כמו בב"נ וז"פ. וחיוב זה דוקא בגנב אבל לא בגזלן כי כתיב וגונב וגם לא תגנוב. וליסטים מזוין אם הוא גנב או גזלן עיין ר"מ פ"א מה' גניבה ה"ג ובמ"מ ולחם משנה שם ה"נ אם נקרא גנב חייב ואם גזלן פטור.

ונ"ל אם קטן גנב איש ואח"ז כשהגדיל מכר אותו אפשר כיון דבשעת גניבה לא היה בר חיוב אינו חייב ג"כ על המכירה. ומכל מקום צ"ע דאז לא היה בר דעת ועתה בשעת המכירה הוא עיקר האיסור אפשר דחייב וגם לגבי דו"ה אני מסופק זה וכעת לא מצאתי גילוי לד"ז. וגם אם עכו"ם גנב ישראל ונתגייר ואח"כ מכר אותו אני מסופק אף על פי שגם הגנבה הי' באיסור מכל מקום לא מלאו הזה רק מתורת גזל שב"נ מצווה כמש"ל ובנתגייר ודאי פטור ממיתה שנתחייב כי אשתני דינו ומיתתו ואלו עביד השתא לאו בר קטלא הוא כמבואר פ"ט מה' מלכים אם כן עתה שמכר אותו אני מסופק אם חייב כיון דלא עבר רק לאו זה דגנבת נפש וצ"ע. ועל לאו זה חייב חנק אם היה התראה ובלא התראה א"ח כרת וגם בשוגג א"ח חטאת ולא אשם תלוי כי זה אינו מח"כ כמבואר במס' כריתות. ולענין תשובה הוא מן החמורות וגם הוי עבירה שבין אדם לחבירו דצריך שירצה א"ח (ונדחה מפני פ"נ ככל הלאוין שבתורה). והנה במש"ל דקטן לאחר שהגדיל אי חייב על המכירה נ"פ דאם הוא עתה לאחר שהגדיל גם כן ברשותו ודאי חייב דה"ל כאילו גנב עתה כי רשותו קונה לענין גנבה ג"כ והוי רק ספק אם לאחר שהגדיל לא היה ברשותו וגם בשעת מכירה כגון שהי' בר"ה דז"פ בגדול כיון שגנבו לרשותו אפילו אח"כ שא"ב מכל מקום חייב ככל גנב כ"ז שלא החזיר לא איכפת לן אם א"ב רק אם בשעת גניבה הכניסו לרשותו אם כן אתה בא לחייבו על מה שגנב ואז הי' קטן ופטור א"ד דאפשר הוא בר מצות אך אינו בר דעת על כל פנים עתה שמכרו חייב. ובגנבת ממון ודאי אינו באחריותו בכה"ג כיון שבשעה שגנבו לא נתחייב ועתה אם אינו ברשותו אינו גנב אבל על המכירה צ"ע. ולענין עדי גניבה ועדי מכירה ולענין הזמה אין כאן מקומו. ולענין אם החזיר הנגנב אימת הוי חזרה לענין שלא לחייב אח"כ על המכירה ע' בה' גנבה ומשם תלמד לכאן ועוד יש הרהורי דברים במצוה זו ואי"ה אשנה פ"ז:

מצוה לז

סעיף א

שלא להעיד וכו'. להאריך בה' עדות צריך חיבור מיוחד ועמש"ל פ' משפטים שם הביא הרהמ"ח בפי' מי הם הפסולים ובפ' ויקרא לענין מלך והלאו הזה עובר בין ד"מ בין ד"נ בין או"ה הכלל כ"ה דמועיל עדותו והעיד שקר עובר על לאו זה ובד"נ וד"מ אין עדות מועיל אלא לפני ב"ד אם כן א"ע אלא בהעיד לפני ב"ד ובדיני או"ה הן להתיר איסור או לאסור המותר א"צ ב"ד אפילו שלא בב"ד מועיל עדותו כמבואר בש"ס ועפ"י גיטין כ"ט שכתב ג"כ כן ע"ש אם כן עובר אפילו שלא בב"ד וז"פ ומבואר ג"כ באה"ע סי' י"ז.

סעיף ב

והחילוק כו'. עח"מ סי' כ"ח השיטות בעדות בכתב דדעת רש"י דעדות ל"מ בכתב ודעת ר"ת דאם אינו אלם מהני וע"ש באריכות לענין עדות בשטר אם הוא מן התורה או מד"ס אם כן כל היכי דמהני עדות בכתב עובר על לאו זה אם חתם בשקר. ועיין בנת"מ סי' הנ"ל מביא שם דאף לר"ת דמהני בכתב מכל מקום אין העדות נגמר עד שיבא הכתב לפני ב"ד וקודם לזה א"ע בלא תענה כי ל"מ קודם שבא לב"ד. אך בשטר תיכף כשחתם ה"ל כאילו נחקרה עדותו בב"ד ומהני תיכף ועובר תיכף בשעת חתימה ע"ש. ובדבר או"ה דע"א ואשה או קרוב נאמנים מועיל ג"כ מפ"כ לכ"ע ע' גיטין דע"א ובנו"ב מן התורה ח"מ סי' ד' ומועיל גם כן עדות חוץ לב"ד כמו שהגיד בע"פ ועאה"ע סי' י"ז גבי מצאו כתוב כו'. ולכאורה לפי מה שהבין הכסף משנה פ"ט מה' עדות בדברי הר"מ דסובר כסברת התוס' דאם ראוי להגיד בפה ואינו אלם מועיל עדות בכתב גם כן אם כן לסברת הרב המגיד סוף ה' שכירות שכתב דסובר הר"מ חסמה בקול לוקה אף דאב"מ כיון דמשכחת לה ע"י מעשה. וע"ש בלחם משנה שתי' הסוגי' בסנהדרין פד"מ דאמרינן שם דע"ז אב"מ ומקשה מר"י דסובר חסמה בקול לוקה והא לדעת הר"מ אין קושי' דשאני חסימה דאפשר במעשה. ותי' עפ"י ד' הר"מ הנ"ל דמועיל עדות בכתב אם כן גם בע"ז משכחת ע"י מעשה ומקשה שפיר ע"ש. ובמ"ל פ"ד מה' מלוה מביא ג"כ לענין ריבית וע"ש בסנהדרין תי' הש"ס הואיל וישנו בראי' ע"ש דמיירי לענין קרבן. ובמכות ד"ב ע"ב אמרינן דעדים זוממין דב"ג מנין שלוקין ואמרינן מדכתיב והיה אם בין וכו' ומקשה ש"ס ותפ"ל מלא תענה. ומתרץ דהוי לשאב"מ וע"ש בדף ד' ע"ב דר"י יליף מע"ז דלשאב"מ לוקין ע"ש. ולפמ"ש (א"כ) כיון דעדות משכחת לה בכתב אם כן אפילו בלא כתב ה"ל מעשה ולוקין אם כן מאי מתרץ הש"ס דה"ל לשאב"מ וכן היאך יליף ר"י מע"ז דלאו שאב"מ לוקין. אך נראה לפי מסקנת הש"ס בסנהדרין הואיל וישנו בראיה וערש"י שפי' דעיקר החיוב שמעידין שראו וראי' אב"מ אם כן כמו שלענין קרבן שם בברייתא דע"ז אב"מ אם כן ה"ה לענין מלקות ג"כ אב"מ ולא משכחת כלל מעשה אפילו אם באמת כתבו עדותן מכל מקום מעידין על הראי' והראי' אב"מ כמו לר"י דקול הוי מעשה מכל מקום כיון שמעידין על הראי' הוי אין בו מעשה אם כן בכתבו ג"כ א"ב מעשה אם כן לפי המסקנא לא משכחת כלל מעשה בעדים ומכל מקום תי' הלחם משנה שפיר לפי הס"ד ע"ש ותבין. שו"ר בס' או"ת חו"מ סי' כ"א סקט"ו ה"ר להר"ת דל"מ כתב העדים בד"נ מסוגי' זו דסנהדרין דע"ז אב"מ הא יש בו מעשה דכותבין העדות. ולא הבנתי ראייתו דהגמר' מקשה לר"י דקול הוי מעשה ומכל מקום מסיק דע"ז ל"ה מעשה דישנו בראי'

אם כן אפילו כותב ל"ש מעשה כיון דישנו בראי'. ולומר דראייתו מהס"ד דרב' סובר הואיל וישנו בקול ל"ה מעשה וקשה הא ישנו בכתב ז"א דעדיפ' מיני' פריך דבכל העדות הוי מעשה לר"י דסובר חסמה בקול הוי מעשה ע"ש ותבין. ולהמסקנ' באמת בכ"ע ל"ה מעשה. וע"ש עוד שמיישב מה שדקדק המהרש"א בתוס' שבועות דכ"א ד"ה חוץ דהקשו למה לא חשיב ע"ז דלוקין אף שאב"מ כמבואר במכות דר"י יליף מזה דאב"מ לוקין. ודקדק המהרש"א אמאי לא הביאו התוס' מסנהדרין דמפורש שם דע"ז אב"מ ותי' הוא ז"ל דמשם ליכ' ראי' דמיירי מד"נ ובד"נ ל"מ כתב לכ"ע ע"כ ל"ה מעשה ע"כ מביאים ראיה ממכות ע"ש. ובאמת דברי מהרש"א נכונים למסקנת הש"ס בסנהדרין אפילו אי כתב מהני מכל מקום הוי אב"מ דישנן בראי' וכ"ה במהרש"א להדי' וז"ל לענין ע"ז לא הוצרכו וכו' דבההי' דד"מ אמרינן בהדי' דתני' יצאו ע"ז שאב"מ ומסיק הואיל וישנן בראי' וכו' עכ"ל. ולמה הביא לשון זה ומסי"ק אלא כוונתו דלפי המסקנ' אפילו היכי דמהני כתב וכתב ג"כ מכל מקום הוי אב"מ וז"ב. ולסברת הרהמ"ח בכ"מ דכל לאו שאפשר לעבור עלי' בלי מעשה אף אם עשה מעשה אין לוקין דהוי לאו שאב"מ אם כן בודאי ניחא בע"ז אף בכתב הוי אב"מ כיון דאפשר לעבור בלי מעשה. ומה שקשה על סברת הרהמ"ח ממ"ש בלאו דחסימה פ' כי תצא יבואר שם אי"ה.

והנה סברת הרהמ"ח מפורש ברי"ף כאן בסנהדרין שגורס שאני ע"ז שכן ישנן בראי' ופירש באריכות כיון דיכולים להעיד בלי מעשה אף שעשו מעשה בעקימת שפתיו מכל מקום ל"ה מעשה עיין בפנים ותראה כסברת הרהמ"ח. ותמהני על האחרונים שהביאו סברות אלו בכ"מ ולא הביאו ד' הרי"ף ז"ל בכאן וגם על הרב המגיד ק' שכ' בדברי הר"מ היפוך ויש ליישב ויבואר אי"ה במק"א. ולדינא בחיבור זה אין נ"מ כי עדים שקרים אם יוכלו לקיים בהם דין הזמה מקיימים בהם ואם לאו לוקין אף שאב"מ מפסוק והי' אם בין וכו' כמבואר שם בש"ס ור"מ ויצאתי קצת חוץ מגדר החיבור ובלאו הזה אין חילוק בין שני עדים או ע"א לשבועה או לאו"ה שע"א נאמן או לעדות אשה וסוטה ועגלה ערופה שע"א נאמן מן התורה עיין ר"מ ה' עדות. גם עדות אשה שמת בעלה יש דיעות שע"א נאמן מה"ת. ויש סוברים דע"א נאמן מדרבנן ואין כאן מקומו להאריך. על כל פנים בכל גווני דמועיל עדותו והעיד בשקר בודאי עובר בלאו הזה. ולכאורה נ' דגם עדים פסולים אך הבע"ד קיבלו עליהם בד"מ כגון קרובים או שאר פסולים ג"כ עוברים בלאו זה אף שהם אינם חייבים קרבן שבועה ער"נ שבועות ומש"ל בעזה"י. מכל מקום עוברים בלאו הזה אך אפשר כיון דכתיב בתורה לא תענה ברעך עד שקר אם כן דוקא אם הוא עד עפ"י התורה אבל אם אינו עד עפ"י התורה א"ע בלאו זה רק הו"ל מזיק ממונו של חבירו והוא

בגדר גזלן אבל בלאו הזה א"ע ובר"נ פ' שבועות העדות הביא ירושלמי דאפילו קיבלו עליהם קא"פ א"ח קרבן שבועה דכתיב והוא עד וכו' את הכשר ולא את שאינו כשר אם כן ה"נ דכתיב לא תענה וכו' עד שקר דוקא אם ראוי לעדות אבל בקבלו אינו עד וא"ע בלאו הזה ונ"מ דאינו בגדר ע"ז שיהא פסול לכל עדות שבתורה ולענין עונש הזמה יבואר לקמן. וראיתי לרמב"ן פ' ואתחנן וז"ל וביאור ולא תענה ברעך עד שוא לאסור להעיד על חבירו אפילו דבר שאינו כלום ולא יתחייב בו כלום ובב"ד כגון שיעיד אמר פלוני ליתן לזה מנה ולא קנו ממנו כי שוא דבר בטל עכ"ל. ואיני מבין דבריו שאם העד יודע שלא יפסידנו שום ממון כי לא יתחייב בב"ד עפ"י עדותו למה עובר בלאו דלא תענה הלא ז"א בגדר עדות ואם א' יעיד בב"ד שפלוני אכל היום והוא שקר שלא אכל האם יעבור בלאו דל"ת. ס"ד שדברי רמב"ן צריכין אצלי תלמוד:

סעיף ג

בזכרים וכו'. ואיני מבין נהי דאפשר בקבלו לאשה שני הבע"ד ומכל מקום לא הוי בגדר עדות אך יש עדיות בתורה שהאשה נאמנת כגון עדות אשה ועד טומאה גבי סוטה עש"ס ור"מ ה' סוטה ופ"ה מעדות וכן בעגלה ערופה נשים נאמנות מה"ת. ולענין או"ה ילפינן ע"א מוספרה לה ע' גיטין ב' אם כן אם העידו בשקר אמאי א"ע בלאו זה דל"ת ברעך. ולכאורה נראה שנשים וכל פס"ע כגון עבדים וכדומה כיון דכשרים לעדות עוברים בל"ת בע"ש אם העידו שקר. וצ"ל כסברת המ"ל בהגהות סוף הספר פ' ויקרא דאף דעד אחד חייב בשבועות העדות במקום שמחייב ממון כגון עד מיתה ועד טומאה עש"ס ור"מ פ"י מהל' שבועות דוקא ע"א דראוי להעיד על ידי צירוף אם כן אפילו בלא צירוף כ"מ שמחייב ממון חייב קריאת שמע אבל נשים שאינם בגדר עדות כלל אף דכאן האמינתם תורה מכל מקום א"ח בק"ש. ודקדק כן מהמשנה ומד' הרהמ"ח ע"ש עכצ"ל דל"ה עד כלל אם כן כאן נמי אף במקום דנאמנים נשים א"ע בלאו זה דהתורה כתבה בלשון עד והם אינם בגדר עדות כלל וה"ה עבדים גם כן דשוים בכ"מ לנשים אף דבמקומות הנ"ל נאמנים מכל מקום אינם בגדר עדות כלל. ונ"ל דקרובים דג"כ כשרים בעדות הנ"ל כיון דהם אנשים וישנן בגדר עדות חייבים בק"ש וגם עוברים בלאו הזה דהם הוי עדים לכה"ת אך אצלו הם קרובים ובמקומות שקרובים נאמנים ה"ל עדים וחייב בק"ש במיתה וטומאה וכאן נמי חייבים בלאו הזה אע"ג דכתבתי לעיל בקבלו עליהם קו"פ א"ח קריאת שמע ז"א דבשלמ' בקבלו כיון דלא הוה עד בדבר זה מן התורה אף דהם הכשירו אותו מכל מקום לא הוי עד אבל במקום שקרוב נאמן מן התורה ה"ל עד ובכ"מ ג"כ בגדר עד אם כן ה"ל עד וחייב קריאת שמע וגם עובר בלאו הזה. אך נשים אף על פי שנאמנים מכל

מקום אינם בגדר עדות בשום מקום ופטורים ואינם נקראים עד אם כן במקום שאינו נאמן ג"כ לא הוי עד אף דקיבלו מכל מקום ל"ה עד דהוי כמו מתנה שהתחייב א"ע אבל במקום שנאמן מן התורה כגון בעדות הנ"ל ה"ל עד וחייב קריאת שמע כנלע"ד ברור ב"ה. וכן לענין הזמה יש להם דין עדים זוממין ולענין נשים יבואר לפנינו אם יש להם דין ע"ז:

סעיף ד

והעובר כו' ויש בו מלקות כו'. היינו במקום דשייך הזמה או מיתה או ממון א"ח מלקות דבפירוש ריבתה תורה ע"ז לתשלומין רק במקום שלא נוכל לקיים דין הזמה כגון ב"ג וב"ח וכדומה לוקין כמבואר במכות ור"מ ולוקין מגזירת הכתוב והיה אם בין ע"ש. והנה נראה בכל עניני עדות הן בד"מ וד"נ ואו"ה אם הוזם אם יוכל לקיים כאשר זמם מקיימים דין הזמה ואם לאו לוקין עיין ר"מ ה' עדות כמה דינים. וראיתי בקצה"ח סי' ל"ח נסתפק באם שני עדים העידו שנתנסך יינו של א' והוזמו אם מחויבים לשלם דמי היין מכאשר זמם או אפשר כיון דכתיב לעשות לאחיו וכאן אין מעידין לחייב איש רק על היין הם העידים ומביא ראיה מסנהדרין דאם העידו שפ' רבע שורו של פלוני משלמים דמי השור אף דמסהדי על השור ולא על בעל השור מכל מקום חייב ה"נ עכ"ל. ולבי מהסס בד"ז דלענ"ד באו"ה ל"ש כלל כאשר זמם כיון דמבואר בש"ס דק"ל דאין דין הזמה עד שיגמור הדין וגזירת הכתוב הוא עש"ס דמכות דף ה' ור"מ פ"ב מה"ע אם כן לענ"ד דל"ש נגמר הדין אלא במקום שצריכין ב"ד כגון ד"נ ודיני מכות וד"מ וצריכים כ"ג לדון ביום והרבה דברים שייך שפיר ג"ד אבל באו"ה דחכם אחד מורה הדין ואין לו דין ב"ד כלל וקרובים ופסולים לדיינים כשרים להוראה ל"ש כלל גמר דין כידוע ועיין בסי' י"ז באה"ע בתשובו' ח"מ באריכות לענין התרת עגונה בשלשה מה שהשיג ע"ז ועב"ש שיישב דהוי דין וכ"ז שם אבל שאר או"ה פשוט דאין צריך ב"ד כמו יי"נ וכדומה אם כן אם אין ב"ד ל"ש דין וג"ד וזה גזירת הכתוב דאין עונשים על המחשבה והדיבור לבד אך אם נגמר הדין דהוי כעין מעשה ע"ש. אם כן היכי דל"ש ג"ד נראה ברור דאין כאן דין הזמה וגבי או"ה כ"מ דצריך שני עדים כמבואר ביו"ד סי' קכ"ז ע"ש א"צ בודאי לקבל עדות בב"ד של שלשה אלא חכם הוראה ואפשר דצריך שלשה שלא יוכלו העדים לחזור באמתל' ודברים הללו הוא אריכות גדול אין כאן מקומו אבל ז"פ דאין שייך בזה דין אם כן לא הוי גמ"ד ול"ש כאשר זמם אף אם היה הדבר לפני ב"ד מכל מקום כיון דא"צ ב"ד הב"ד לא מעלין וכו' אם כן נל"ב דבאו"ה במקום דא"צ ב"ד ל"ש דין הזמה כלל. ואין ראיה מסנהדרין דשם בפלוני רבע השור נידון השור בסנהדרין של כ"ג ע"ש. אם כן שייך ג"ד כמו ד"נ אבל באו"ה ל"ש

זה ואין בזה דין הזמה ויש להאריך הרבה בראיות ובעזה"י זה נל"ב מצד הסברא. שו"ר בנה"מ שם השיג על קצה"ח כיון דבאו"ה אין צריך עדות בפני ב"ד אפשר דלא חידשה תורה דין הזמה בכה"ג ע"ש. ולענ"ד אף אם נאמר דגם באיסורין בעינן לפני ב"ד של ג' עסי' י"ז בשם התוספת' מכל מקום אין זה דין רק הוראה כיון דל"ש גמ"ד וז"ב. וז"פ דאם אין בהם דין הזמה כיון דליכ' גמ"ד ה"ה דאין לוקין כיון דעל לאו דלא תענה אין לוקין רק מחמת והי' אם בין ודאי דוק' בגמ"ד כי אצל ב"ג וב"ח דלוקין ודאי גם כן לאחר גמ"ד דוקא ופשוט. עוד ראיתי שם בקצה"ח כתב בע"א בגוונ' דהנתבע משואיל"מ אם שייך הזמה וכתב דלבו מהסס בדבר זה דאפשר כי כתיב ועשיתם לו כאשר זמם דוקא בב' עדים ולא בע"א ע"ש וער"מ פכ"א מה' עדות ז"ל בא ע"א והעיד שזינתה אחר קינוי וסתירה ונמצא אותו העד זומם משלם כתובתה עכ"ל מבואר בגמר' דגם בע"א שייך דין הזמה ובמחכ"ת נעלם ממנו ד' הר"מ הנ"ל. וגם באשה ועבד דאינם בגדר עדות כלל אפשר אף על פי שנאמנים לעדות אשה ולטומאה מכל מקום אין בהם דין הזמה דפרשה של הזמה מיירי באנשים ועמדו שני האנשים וכו' דילפינן מכאן בשבועות דעדות נשים פסולות אם כן אף במקומות שנאמנים ל"ש הזמה וקרובים דג"כ נאמנים כיון דהם בגדר עדות לרחוקים שייך דין הזמה כיון דנאמנים כאן אבל נשים שאינם בגדר עדות כמש"ל אף על פי שנאמנים מכל מקום ל"ש הזמה ומכל מקום צ"ע ואין לי כעת ראיה ברורה לד"ז. ואם נאמר דל"ש דין הזמה ה"ה על ידי צירוף כגון שהיו עדים כשרים מעידים על מיתת הבעל או על טומאה וג"כ אשה העיד' בצירוף והוזמו שניהם והאשה לא הוזמה יש לעדים דין זוממין ול"ש לומר אין עדי' ניזומין עד שיזומו כולם כי אלו אינם בגדר עדות כלל עיין מכות ור"מ פ"כ מה"ע וכבר רמזתי לעיל די"ל באם קיבלו עליהם בד"מ עדים פסולים או קרובי' אף דכשרים במק"א מכל מקום כיון דלזה פסולים מן התורה רק מחמת קבלה דמחייב עצמו ממון אין לעדים דין זוממין ואף שהוזמו א"צ לשלם דלא כתבה התור' בכה"ג דין הזמה רק במקום שנאמנים מן התורה בזה יש לספק אף בנשים לענין עדות אש' וטומאה אם יש דין הזמה אבל במקום שפסולים רק מחמת קבלה [כשרים] נרא' דאין שייך וכעת אין לי ראיה לזה ובאתי רק לעורר.

ועיין בסנהדרין כ"ז ובר"מ ה"ע פ"י ובטור ח"מ סי' ל"ד דיש פסולים לעדות מחמת עבירה שני דברים א' דאם עובר עבירה שיש בו מלקות אף דלא התרו בו פסול לכל עדות שבתורה והטעם דהו"ל רשע שנא' והיה אם בין הכות הרשע ורשע פסול לעדות שנא' אל תשת ומכ"ש ח"מ דג"כ נקרא רשע שנאמר אשר הוא רשע למות דפסול אף דעבר עבירות אלו בלא חימוד ממון וג"כ עבירה קלה כגון מלקות מכל מקום פסול אפילו לעדו' נפשות

אעפ"י דחשוד לדבר הקל אינו חשוד לדבר חמור מכל מקום כך גזירת הכתוב דרשע פסול לעדות ובאמת רבא שם סובר דכשר והלכתא כאביי ויש רשע שפסול דהוי רשע דחמס ובזה אף רבא מודה כגון הגזלנים וכדומה דעוברים עבירות בשביל ממון וע"ז כתיב כי יקום עד חמס ועל רשע דחמס הטעם דחיישינן דבשביל ממון יעיד שקר ע"ש ברש"י ונמוקי יוסף בסנהדרין שם שכ' במקום דא"צ עדות כגון בעדות אשה וכדומה דאף אשה ועבד נאמנים אף אם הוא רשע בעל עבירה נאמן בעדות זו דהוא לא נחשד למשקר רק גזירת הכתוב דרשע פסול לעדות אם כן במקום דא"צ עדים כשרים גם הוא כשר אבל רשע דחמס כגון גזלן פסול דחשוד להעיד שקר בשביל ממון ע"כ גזלן דאורייתא פסול לעדות אשה עאה"ע סי' י"ז וב"ש סקי"ב ולא הביא דברי הנ"י ואין כאן מקומו. ועיין בכורות ל"ו תוד"ה אימר דאמר ר"מ וכו' עי"ש. ועי"ש בגמ' דאמרינן דאביי ורבא פליגי בפלוגתא דר"מ ור"י ר"מ סובר דע"ז אפילו בממון פסול אפילו לד"נ ואביי ס"ל כר"מ ור"י סובר דע"ז של ממון כשרים לעידי נפשות ורבא ס"ל כר"י אם כן מבואר להדי' דע"ז לא הוי רשע דחמס דברשע דחמס רבא מודה דפסול לכה"ת אם כן אמאי אמרינן בס"ד דס"ל כר"י דע"ז כשר לד"נ אע"כ דזה ל"ה רשע דחמס דרשע דחמס אינו אלא שעובר עבירה מחמת חימוד ממון כגון גזלן או אוכל נבלות לתיאבון דעשה עבירה בשביל ממון חיישינן דיעיד שקר בשביל ממון כמו שפירש"י שם בהדיא ומלוי בריבית עי"ש אבל ע"ז דהעיד שקר אם אינו נוטל ממון עבור העדות אין זה רשע דחמס מה שחומס מזה ונותן לזה אין זה חשוד למשקל שוחד אם כן אינו אלא רשע כמו אוכל נבלות דעובר בלאו ולרבא רשע דלאו חמס כשר לכל עדות ע"כ אמרינן דסובר כר"י דע"ז לממון כשר לע"נ כיון דאינו עד פסול ומכל מקום לעדות ממון פסול דעכ"פ הוי חשוד לדבר זה ע"ש בדף ט' ע"ב תוד"ה לרצונו והחשוד אינו מעיד והוא חשוד להעיד שקר ומכל מקום לד"נ כיון שהוא חמור וחמור לקל א"ח לחמור ע' יו"ד סי' קי"ט ועוד ר"י עצמו דסובר דע"ז לד"מ כשר לד"נ וכי יחלוק ולא יסבור דיש רשעים שפסולים מדאורייתא לכל עדות חוץ מעדים זוממין כגון גנב וגזלן דלא חשידי על עדות שקר ובאמת מבואר להדיא בתורה דרשע פסול לעדות רק אביי סובר דרשע נקרא בעובר איזה עבירה ורב' סובר כתיב כי יקום עד חמס דוקא רשע דחמס אבל על כל פנים יש מין רשע דפסול לעדות והיאך סובר ר"י דע"ז כשר וגם לקמן מבואר בפירוש בברייתא דאל תשת רשע עד הגזלנין וכו' אתיא כר"י אם כן סובר דרשע דחמס גזלן פסול לעדות אף שאינו חשוד לעדות ע"כ צ"ל מאי דמכשיר ע"ז לע"נ דסובר דע"ז ל"ה רשע דחמס אם כן כשר לכל רק לעדות ממון שחשוד לזה אבל לחמור דאינו חשוד כשר כי אינו רשע הואיל ול"ה רשע דחמס וגם אח"ז אמרינן דרבא

סובר אפילו כר"מ והא דפסול ע"ז לכל העדות היינו משום דרע לשמים ורע לבריות אם כן מבואר גם כן דאינו רשע דחמס דרשע דחמס אף שהוא רע לשמים לחוד מודה רבא דפסול כדאמר לעיל דרשע או"נ לתיאבון ה"ל רשע דחמס ופסול אף שהוא רע לשמים לחוד הכלל מסוגיא זו מוכח דע"ז אינו רשע דחמס וה"ל כמו עובר עבירה ואכל נבלה דאין לו הנאת ממון ה"נ העיד שקר בלא הנאת ממון אם לא נתברר שלקח ממון ה"ל רשע סתם ולא רשע דחמס ואפילו למאי דקאמר הש"ס דרבא ס"ל ג"כ כר"מ דע"ז פסול לכל העדיות מחמת דרע לשמים ורע לבריות מכל מקום אינו רשע דחמס רק רבא ס"ל דבכה"ג פסלה התורה רשע אם רע לשמים ולבריות ומודה לאביי ובפרט למאי דקיימא לן כאביי דרשע סתם ג"כ פסול לכל העדיות ואתי' כפשטה דהלכה כר"מ דאביי סובר כר"מ אם כן ע"ז פסול לכל העדיות מחמת דהוי רשע ורשע אף אם אינו רשע דחמס פסול לעדות ועי"ש בסוף הסוגיא שתמוה מאוד גבי בר חמא וכו' מאי דעתך כר"מ וכו' הא ר"י וכו' ובאמת ר"י סובר דוקא בע"ז אבל ברשע דחמס מודה כי הברייתא דגזלנין ומלוי בריבית אמאן תרמיי' וכו' ע"כ כמבואר שם כר"י אם כן גם ר"י פוסל רשע דחמס ושם היה מעשה דאסהודי על העד שהוא גנב אם כן פסול לכ"ע ע"ש שתמוה מאוד וגם סוף הסוגיא צ"ע ואין כאן מקומו.

אבל ז"ב דע"ז לא הוי רשע דחמס רק רשע סתם ומכל מקום לפי פסק הלכה ע"ז פסול לכל עדיות שבתורה מחמת דהוי רשע ואף לרבא דרשע דחמס בעינן מכל מקום ע"ז אפשר דפסול כיון דרע לשמים ולבריות מודה דבכה"ג הוי רשע דפסול לעדות אם כן י"ל דלפי ד' הנ"י דדוקא רשע דחמס פסול לעדות אשה אבל רשע סתם כיון דאינו חשוד לשקר רק מגזירת הכתוב דרשע פסול להעיד אם כן במקום שא"צ עדות כגון בעדות אשה ועד טומאה ועגלה ערופה דכשרים כל הפסולים גם רשע כשר אם כן ע"ז נלע"ד כשרים לעדות הללו כי לא הוי רשע דחמס כאשר ביארנו ולא נעשה רשע כי לא היה לו חימוד ממון אך באמת נהי דא"צ עדות מכל מקום על כל פנים הוי חשודים לאותו דבר בשלמא עובר עבירה כגון אוכל נבלות כשר לעדות אשה כי א"ח לא"ד ומצד גזירת הכתוב אינו פסול דא"צ עדות אבל אם חשוד להעיד שקר אם כן חשוד לא"ד אך נ"מ אם הוא ע"ז בממון נהי דחשוד להעיד בממון דקל אבל במיתת הבעל דחמור להתיר א"א לא נחשד וקי"ל דחשוד על הקל לא נחשד על החמור כמבואר כאן בסוגיא וסי' קי"ט או בניזום בעדות טומאה דהפסיד רק ממון או אפילו בעד ע"ע דהוי דבר קל אם כן לא נחשד לחמור וכשר לעדות אשה כי לא נחשד לחמור וגזירת הכתוב אין כאן כי א"צ עדות ורשע דחמס נמי לא הוי לחשוד אותו שמעיד משום שוחד כאשר ביארנו בעזה"י

דע"ז לא הוי רשע דחמס. היוצא מזה דע"ז לא הוי רשע דחמס אך הוי רשע סתם וא"כ לפי"מ דקיימא לן כאביי אם כן פסול לכל עדות שבתורה אף שהוזם בד"מ מכל מקום פסול לד"נ דהוי רשע אך לעדות אשה וטומאה וכדומה במקום דל"צ עדות כשר אך פסול מטעם חשוד לא"ד להעיד שקר על כל פנים בחשוד לעדות ממון א"ח לעדות אשה שהוא איסור מב"ד וחשוד לקל א"ח לחמור אך מחמת רשע כשר לעדות אשה וכדומה במקום שא"צ עדות ואשה כשרה גם הם כשרים כיון דאינו פסול אלא מגזירת הכתוב ואף לרבא דסובר דאו"נ כשר לכל עדיות רק ע"ז כיון דרע לשמים ולבריות ע"כ היינו בכה"ג פסלה התור' רשע אבל לא מטעם שחשוד לשקר דא"כ רע לשמים לחוד יהי' חשוד לשקר בדבר שנוגע לשמים לחוד ובאמת לרבא או"נ כשר לחלב וכדומה כיון דהוי חמור אם כן ברע לשמים ולבריות ג"כ אינו חשוד בדבר שחמור כגון הוזם בד"מ לד"נ אך הטעם בכה"ג מודה רבא דרשע כזה פסלה התורה מטעם אל תשת רשע וכו' אבל במקום דא"צ עדות כגון בעדות אשה אינו פוסל רק מטעם חשוד אם כן חשוד לקל ל"ה חשוד לחמור וע"ז בממון אינו פוסל לעדות אשה דהוי איסור א"א וע' טוח"מ סי' מ"ו. גם חתם בשטר עד שלא נעשה גזלן ועתה הוא גזלן אם ראו השטר קודם שנעשה גזלן כשר אך אם ראו לאחר שנעשה גזלן פסול דלמא עתה זייף וחתם אך בחתם בשטר קודם שנעשה חתנו ונעשה חתנו אפילו לא ראו אלא לאחר שנעשה חתנו כשר כיון דא"ח לזייף רק מטעם גזירת הכתוב וכ' הב"י בשם ריו"ו דה"ה ע"ז דינו כגזלן וכו' היינו אף שכתבנו דלאו רשע דחמס על כל פנים חשוד לד"ז הוא דהעיד שקר ע"כ חיישינן דלמא עתה זייף וע"ש שמביא בשם התוס' שמסתפקי' אם נפסל בשאר עבירות שאינו חמס ולא ידעתי צד הספק כיון דהוא רק מגזירת הכתוב ה"ל כמו קורבה דאינו חשוד לזייף ואין כאן מקומו להאריך ע' בס' או"ת ותבין.

ודע לפמ"ש דע"ז ל"ה רשע דחמס אך לדידן דקיימא לן כאביי דא"צ רשע דחמס אלא אפילו רשע סתם פסול לכל עדות שבתורה וגם אפילו לרבא מחמת דרע לשמים ולבריות מכל מקום גזירת הכתוב דבכה"ג הוי רשע ולכאורה אמאי הוי רשע הא רשע לא הוי אלא אם כן עובר עבירה שיש בה מלקות וע"ז בממון משלם ואינו לוקה אם כן אמאי הוי רשע אך באמת ז"א דעיקר דין ע"ז חייב מלקות ובמקום שלא נוכל לקיים דין הזמה חייב מלקות כגון גבי ב"ג וב"ח וכדומה אך במקום שיש תשלומין גילתה התורה דישלם ולא לקי דתרתי לא עבדי על כל פנים לא גרע מחייבי מלקות דלא אתרו בי' מכל מקום ה"ל רשע אף דאין לוקין ה"נ הוי ח"מ אך התשלומין פטרה אותו ה"ל כחייבי מלקות דלא אתרו ביה ועקצה"ח סי' ל"ח דלר"ל דסובר ח"מ שוגגין פטורים מתשלומין אם עשה

איזה היזק בשעה שהעיד שקר פטור מתשלומין דה"ל ח"מ אך בדבר זה לענין כאשר זמם גילתה תורה דתשלומין פוטר וע"ש על כל פנים ה"ל ח"מ דלא התרו בו והוי רשע ע"ש ופשוט. אם כן נראה דוקא אם הוזם לאחר גמ"ד דיש לו דין ע"ז למלקות ולתשלומין ה"ל רשע אבל בהוזם קודם גמ"ד דאינו משלם וא"ח מלקות ג"כ אם כן לא הוי רשע כלל אך מכל מקום פסול לכל עדות מחמת חשוד לא"ד וחשוד לשקר אבל נ"מ אם הוזם בממון קודם גמ"ד דאינו פסול אלא משום חשוד על כל פנים כשר לד"נ כי חשוד לקל א"ח לחמור ורשע לא הוי רק אם ניזום לאחר גמ"ד פסול מטעם גזרת הכתוב ופסול אפילו לד"נ דהוי רשע אבל בל"ז הוי רק חשוד וא"ח לעדות חמור ממה שהוזם כנלע"ד בעזה"י. וג"כ כשר לעדות אשה דהוי עדות חמור ולשיטת הנ"י אף בלאחר גמ"ד כשר לעדות אשה כמ"ש כיון דרשע כשר לעדות אשה רק מטעם חשוד וחשוד לקל ל"ה חשוד לחמור כמש"ל. ונ"פ במקום שהאשה נאמנת והעידה שקר דפסולה לעדות כזו אפילו אי לא שייך הזמה באשה כמש"ל מכל מקום חשוד לא"ד וכו' אך זה דוקא אם הוזמה על פי שנים עדים כשרים אם כן ידוע שהעידה שקר אבל אם הוזמה ע"י נשים כגון שאמרה מת בעלה ושני נשים אומרים לא מת אף שאסורה להנשא דבפסולי עדות אזלינן בתר רוב דיעות עש"ס ור"מ וש"ע אה"ע סי' י"ז מכל מקום אין האשה נפסלת על ידי כך לעדות אחרת כי כמו שאיש אינו נעשה חשוד אם לא על פי שנים כשרים כמו כן האשה אינה נעשית חשודה אם לא על פי שני עדים כשרים דפסולים א"נ לפסול אשה לעדות ולשבועה כמו איש. אך אם שני עדים הכחישו את האשה ודאי נעשית חשודה לעדות אחרת כזו וז"פ. וכן אפילו בעדות זו שבאים נשים לפסלה בגזלנות או בגנבה דאשה כזו פסולה לעדות אשה כמו איש שהוא גזלן דאוריית' דפסול לעדות אשה מכל מקום אינה נפסלת רק על פי אנשים כשרים להעיד כי אין נעשה חשוד אם לא על פי עדים כשרים בין איש ובין אשה וכשרה אפילו לעדות זו רק אם באו שתי נשים והכחישוה בגוף הדבר. לגוף הדבר כגון שאומרים לא מת הם נאמנים מכל מקום אינם נאמנים לפסלה והוי כעין הזמה שלא בפניה או הכחשה דהם אינם פסולין מכל מקום העדות בטל ה"נ אבל אינה נפסלת לעדות ולשבועה רק עפ"י שני כשרים וז"פ וא"צ להאריך. ויותר מזה נראה דאם אשה העידה על מיתת הבעל ובאו שני נשים ואמרו עמנו היית נהי דאשה אסורה להנשא כי שתים נאמנים מכל מקום אינה נפסלת כלל כי לענין לפסול גופה היא כאיש ואינה נפסלה אם לא עפ"י שני כשרים ולענ"ד הדברים פשוטים וברורים. אך אפ"ל דהאשה מותרת להנשא גם כן דדוקא אם הכחישו בגוף הדבר הם נאמנים יותר דאזלינן בפסולים בתר רוב דיעות אבל כאן דאין מכחישים בגוף הדבר רק הזמה והזמה הוא על גופן של

עדים שאמרו שקר כמו שאמרו שחללו שבת ששנים נאמנים ע' טוח"מ סיל"ח אם כן אין נשים נאמנים לומר על אשה איזה פסול כמו על איש רק בגוף הדברים אם מכחישים נאמנים ולא לומר על גוף העדים אף שהם נשים מכל מקום להעיד עליהם צריכים שני עדים כשרים כמו שאם אמרו שחללה שבת אינם נאמנים כ"א כשרים ה"נ כ"ה שמעידים על גוף אשה שוה לאיש כנלע"ד ומכל מקום צ"ע בזה. וכן גבי סוטה אפילו שני נשים מכחישים אותה שלא ראתה כגון עמנו היית א"נ וצ"ע רחב:

ועיין ר"מ פ"י מה"ע ה"ד שכתב ועוד יש רשעים כו' בחמס פסולין כגון הגנבים והחמסנים אף שהחזירו וכן ע"ז אף ששילם וכו' ומדלא כלל בהדי דלעיל לכתוב כגון הגזלנים וע"ז פסולים שנאמר לא יקום עד חמס נר' גם כן דע"ז אינו עד חמס וכתבו כאן לרבותא אף על פי דשילם מכל מקום פסול וע"ש בכ"מ והנלע"ד כתבתי. והנה להאריך כאן בד"ע וזוממין צריך חיבור גדול מיוחד וכאן באתי רק לעורר ואי"ה בפ' משפטים אעורר עוד בקצת דברים השי"ת יגמור עלי. והנה בלאו הזה במקום דאיכא עונש מיתה או מלקות דרצו לחייב את הנידון באיזה עונש חייבים העדים אותו העונש אפילו בלא התראה כמבואר בכתובות דל"ג דמי איכ' מידי דאינהו בעי קטל בלא התראה ואינהו בעי התראה ואפילו בעדות ב"ג וב"ח דלא מכאשר זמם אתרבי וחייבים מלקות מכל מקום לא בעי התראה דאמר קרא משפט א' כ"ה שם בש"ס. ור"מ פ"כ מה"ע כתב ואין לעדים זוממין שגגה לפי שאין בו מעשה לפיכך א"צ התראה ע"ש והוא דלא כסוגי' וע"ש בראב"ד וכ"מ ולחם משנה והאריכו האחרוני' ואין כאן מקומו. והנה במש"ל דבב"ג וב"ח דלוקין העדים הוא דוק' לאחר גמ"ד כעת לא מצאתי ראי' ברורה דאפשר מקר' דוהצדיקו דילפינן מלקות בכה"ג הוא אפילו קודם גמ"ד ודוק' העונש דכאשר זמם ילפינן מן נפש בנפש דאינו חייב עד גמ"ד אבל מלקות שאינו מכאשר זמם אפשר בב"ד לוקין אף קודם גמ"ד וה"ה אם נהרג הנידון דהזוממין אין נענשין דדרשינן כאשר זמם ולא כאשר עשה מכל מקום אפשר דחייבים מלקות מקר' זה דוהצדיקו אך בר"מ פ"כ ה"ב לא משמע כן ואין כאן מקומו. וחוץ מלאו זה ודאי ג"כ עוברים בעשה מדבר שקר תרחק עיין במס' שבועות דחשיב כ"ד שנכלל בעשה זו ופשוט דגם זה בכלל אך הר"מ והרהמ"ח לא מנו עשה זו מכלל העשין אבל הסמ"ג מנה עשה זו בעשין סי' כ"ז ולדידי' ג"כ בעדות שקר עובר על עשה זו וז"פ. והנה אישים מישראל נשים ועבדים במקום שנאמנים אי עוברים בלאו זה כתבנו לעיל וחרש שוטה וקטן לאו בני עדות נינהו ולאו בני מצות נינהו ואם מעידים על ע"כ ג"כ עוברים על לאו זה אם מעידים שקר דבכלל רעהו דהוא אחיו במצות כמבואר בב"ק פ' החובל דזוממי עבד נהרגין:

וע"ל בפ' ואתחנן כתב הרהמ"ח דגם ב"נ מצווה על לאו דלא תתאוה דהוא ענף מגזל ע"ש וא"כ לכאורה כאן על עדות שקר אפשר דאינו מצווה ואם העיד שקר והוזם או הוכחש אפשר דאין עונשין אותו כלל אך להרמב"ן פ' וישלח מובא בכ"מ פ"ט מה' הנ"ל בכלל דינים הנ"ל ונהרג ע"ז ע"ש אבל להר"מ אפשר דאינו מוזהר ע"ז ואפשר אם הוזם לאחר שנהרג חבירו כיון דנהרג ע"י גרמ' שלו נהרג כי ב"נ נהרג אם הרג ע"י גרמא ע"ש פ"ט מה' מלכים ה"ד אבל קודם שנהרג בתורת הזמה אינו נהרג דדיני הזמה לא נכתבו אצלם ובעזה"י נאריך עוד בעניני ב"נ. וגם אפשר ב"נ יכול אח"כ לחזור ולומר מבודה הייתי כי בישראל נפ"ל מואם לא יגיד ובב"נ אין לנו לימוד ע"ז וגם בישראל אם הגיד חוץ לב"ד אפילו במקום דמועיל כגון בעדות אשה מכל מקום יכול לחזור ולהגיד עאה"ע סי' י"ז אם כן כאן דנידון בדיין א' אפשר דיכול לחזור ואפשר אם הגיד לפני ב"ד של ג' ישראלים א"י לחזור וצ"ע ובאתי רק לעורר. והנה חייב לבזבז כל ממונו כמו כל הלאוין ונדחה מפני פ"נ. ותשוב' אם העיד על מיתה כיון דיש חיוב מיתה עליו ה"ל כחמורות ועל מלקות או ב"ג דחייב מלקות דינו כלאו שיש בו מלקות וגם ה"ל לאו שבין אל"ח דצריך שירצה א"ח ג"כ ויבואר לקמן אי"ה:

והנה במה שהבאתי לעיל ד' הנ"י בסנהדרין אמרתי להעתיק לשונו כי דבריו צ"ע וז"ל שם ותלמודא פסק כאביי דלא בעינן רשע דחמס וכו' ורחמנא פסלו לעדות דכתיב אל תשת רשע עד אבל בעלמ' בשאר איסורים דל"ש עדות דאפילו ע"א כשר בהם ואפילו אשה ליכ' למיפסלי' עכ"ל ומבואר מדבריו דרשע דחמס כיון דהוא חומד ממון חשדינן לי' דמשקר משום ממון ואינו נאמן בשאר איסורים ובאמת עיין בפוסקים יו"ד סי' ב' וסי' קי"ט דאין חילוק כלל וגנב וגזלן נאמנים באיסורין וגם אוכל איסור לתיאבון נאמנים באיסור אחר וגם נאמנים להעיד בשל אחרים אף על פי שלתיאבון הוי רשע דחמס ועבי"ד סי' קכ"ז וש"ך שם סקי"ט דמסיק דלהתיר נאמן ואין חילוק בין גנב ואוכל איסור לתיאבון דהוי רשע דחמס ומכל מקום נאמנים בשאר איסורים דלאו חשוד וגם באותו איסור בשל אחרים ולא חשדינן לי' דמשקר בשביל ממון וכ"ה בר"מ פי"א מה"ע ה"ז ע"א נאמן באיסורין וקאי על כל הפסולים אפילו מחמת ממון מכל מקום כשרים לאיסורים וא"צ להאריך כי הדבר ידוע בכל הפוסקים ולא הביאו דברי הנ"י שגזלן או אוכל נבלות לתיאבון יהי' פסול לאיסורים ומסוגי' דסנהדרין מוכח ג"כ דרשע דחמס פסול ג"כ רק מגזירת הכתוב ולא משום דחשוד ליקח שוחד אף דברש"י מבואר כן וכן ברי"ף ע"ש דאי נימא הטעם משום דחשוד ליקח ממון היאך סתם רבא דא"נ לתיאבון פסול. ונראה דפסול לכל העדיות שצריך עדיות וכן הבריית' דגזלנים וכו' דפסולים לעדות דאתיא

כרב' ובאמת בשלמ' לחומר' שיעידו בא' שעבר עבירה לחייבו מיתה שייך שפיר משום דחשוד אין מאמינים לו אבל באם מעיד להקל כגון שני עדים שהעידו באחד שעבר עבירה שחייב עונש ובאו שני גזלנים והכחישו אותם דג"כ אינם נאמנים ואיך נוכל להרוג איש מישראל כיון דאלו רק חשודים לומר שקר ואפשר אומרים אמת וכי נוכל להרוג מספק והצילו כתיב וכן מבואר שם דרב' סובר כר"מ מחמת ע"ז דרע לשמים ולבריות פסול לכל עדיות ור"מ לשונו שם דע"ז פסול לכל עדיות שבתורה משמע אף לזכות בד"נ אינו נאמן ואמאי לרב' הוא מטעם חשד ואינו ידוע זה בבירור היאך נוכל להרוג מספק וגם ר"י סובר דהוזם בד"נ פסול לד"נ ומוקי שם דרב' ס"ל כוותי' והיאך סתם דפסול לד"נ משמע אפילו לזכות כיון שהוא רק מטעם חשוד וחיישינן דמשקר היאך נוכל להרוג נפש מישראל אם הוא מעיד לזכות דלמ' אומר אמת א"ו דכולם סוברים אף רשע דחמס כגון גזלן וכדומה אינו נחשד על דבר אחר או באחרים כמבואר ביו"ד בסימנים הנ"ל רק לאותו דבר רק במקום שצריך עדות מגזירת הכתוב כגון בד"נ או בד"מ בזה המה מחולקים דאביי סובר דגזירת הכתוב הוא אל תשת רשע עד הוא אף רשע דלאו חמס ורבא ס"ל דוק' רשע דחמס הוא גזירת הכתוב ע"כ רשע דחמס פסול אפילו לזכות מד"נ כי התורה פסלה אותו כמו קרובים ונשים דאינם נאמנים כלל אף לזכות בד"נ ה"נ ואנן פסקינן כאביי אם כן בכ"ע דהוי רשע פסול לעדות מגזירת הכתוב אפילו לזכות בד"נ וכ"ז במקום דצריך עדות אבל באיסורים דא"צ עדות כלל רק לידע אמתת הענין וכולם נאמנים אם כן נאמנים כל הפסולים אף הרשעים דחמס אם לא מחמת חשוד לא"ד ונאמן בשל אחרים ואף רוצח מכל מקום נאמן באיסור אף שחמור בעונש ובעיני הבריות מכל מקום אינו נחשד לענין אחר עש"ך יו"ד סי' קי"ט ע"כ דברי הנ"י צ"ע דנראה מכל הפוסקים דאין חילוק כלל לפסק הלכה דבמקום שצריך עדות פסול רשע דלאו חמס ובאיסורין נאמנים כולם אף רשע דחמס אם לא בדבר שחשוד בש"ע ובשל אחרים כשר כמבואר בכ"מ.

הכלל דבש"ס ופוסקים אין חילוק בין רשע דחמס או לאו דבמקום דצריך עדות שניהם פסולין ובמקום דא"צ עדות שניהם כשרים. והנה ביבמות דכ"ה א"ר מנשה גזלן דאוריית' פסול לעדות אשה ושם מיירי לענין להתירה להנשא ומיירי שם ברשע דחמס במשנה ע"ש וברש"י דמימר' זו הוא בר"ה סוף פ"א. והנה לפי מה שביארנו אין חילוק כלל לרשע דחמס או דלאו חמס אם כן כיון דר"מ סובר דבעדות אשה פסול רשע ע"ש דמבואר בש"ס הפסוק אל תשת רשע אף דנקט גזלן מכל מקום ה"ה באחד משאר עבירות כי אין חילוק כלל ע"כ הרי"ף בסוף יבמות והר"מ פי"ב מה' גרושין נקטו סתמ' בעל עבירה פסול ע"ש הי"ז כ' וז"ל וכן הפסול בעבירה מן התורה וכו' אינו נאמן דבאמת כיון דגזלן פסול נר'

דצריך עדות אם כן רשע דלאו דחמס ג"כ פסול מגזירת הכתוב וכן באה"ע סי' י"ז סתם דפסולי תורה פסולים לעדות אשה אף שהוא פסול באיזה עבירה אך באמת טעמ' בעי כיון דא"צ עדות דאשה וקרוב נאמנים אמאי פסולים אלו הפסולים ובאיסורים דעלמ' נאמנים הפסולים דלאו חמס לכ"ע אף להנ"י אך זה נקל לתרץ אם נאמר דמה"ת בעינן עדות כשרים לעדות אשה וע"א דנאמן הוא רק מדרבנן עיין בראשונים ואחרונים וחז"ל האמינו ג"כ אשה וקרוב וא"כ ר"מ סובר ביבמות דגזלן דאוריית' אינו נאמן היינו דחז"ל אוקמי' אד"ת אם כן אינו נאמן ופסול מן התורה וכן שאר בעל עבירה דאין חילוק וכמ"ש ולענין רשע הו"ל עדות אשה כד"נ וכד"מ ע"כ פסולים כל הפסולים בעביר' מגזירת הכתוב ואפילו נימא דע"א מהימן מן התורה בעדות אשה עפ"י הספרי דלא יקום ע"א באיש אבל קם הוא לעדות אשה מכל מקום ה"ל כמו שבועה דצריך עד כשר עיין ר"מ ואשה או קרובים כשרים מדרבנן ע' באחרונים ואיני מעיין כעת בענינים אלו על כל פנים ר' מנשה סובר דבגזלן לא הקילו וה"ל כע"א לשבועה ופסול מן התורה עד פסול ע"כ סובר גזלן דאוריית' פסול ומוכח לה ממשנה דר"ה ע"כ פסקו כל הפוסקים דפסול עבירה פסול אפילו לאו גזלן כי אין חילוק כמו שביארנו במקום דצריך עדים פסולים כל הרשעים ובמקום שא"צ עדים כשרים כולם וכאן צ"ע ע"כ הרשעים פסולים.

אך ק"ל על הר"מ פ"א מה' סוטה ה"ט שכ' דאפילו אשה כו' כשרים להעיד על טומאה ופסול עבירה מד"ס ג"כ כשר ע"ש וכאן דמה"ת כשרים כל הפסולים כמבואר בסוטה אם כן א"צ עדות מן התורה כלל וה"ל כשאר איסורים ולמה לא יהיו נאמנים פסולים מד"ת בעבירה כמו שאר איסורים כיון דא"צ עדות ואף לד' הנ"י על כל פנים פסולים בעבירה דלאו חמס אמאי פסולים לעד טומאה ומר' מנשה אין ראי' דמיירי להתיר אשה להשיאה אבל כאן לענין טומאה כיון דמה"ת אשה וקרוב נאמנים אמאי לא נאמנים פסולים בעבירה ובכ"מ הבי' מר"ה ופירש"י. וערש"י בתחלת דבריו ד"ה הא וכו' פירש"י להעיד להתירה וכו' ועל סוטה שלא תשתה ואח"ז בד"ה לעדות פירש"י להתירה להנשא וכו' כי המורגל בש"ס ופוסקים ידוע לו כי עדות היתר אשה במיתת בעלה נקר' בש"ס עדות אשה ועד סוטה נקר' בש"ס עד טומאה כידוע אם כן דוק' בעדות אשה להתירה יש חילוק בין פסול דרבנן ובין פסול מן התורה אבל ע"א אמאי יהי' חילוק והיכן מוזכר זה אם לא כאן בר"ה ואין ראי' כמ"ש ואם נאמר מדקדייק המשנה דכל שאשה כשרה הם כשרים ומיירי בפסולי דרבנן אם כן בכ"מ דאשה כשרה דוק' פסולי דרבנן כשרים ולא פסולי דאוריית' אם כן ה"ה לכל איסורים שבתורה דנשים כשרים נימ' דפסולי תורה פסולים ובאמת כשרים כמבואר בר"מ ה' עדות ובכל הפוסקים ועיין בר"ה דעיקר דקדוק

דגזלן דדבריהם כשר ועיין ביבמות הכלל דזה דמבואר דע"ט פסול מן התורה פסול לא ידעתי אמאי כיון דא"צ עדות למה יפסל ואף לדברי הנ"י פסולים בכל העבירות חוץ ממון יהיו כשרים והר"מ פוסל כולם וצ"ע. וער"מ פ"ט מה' רוצח הי"ב כתב וז"ל אפילו ראה ההורג ע"א אפילו עבד או פסול לעדות בעבירה לא היו עורפין וכו' מבואר להדיא כיון דא"צ עדות בע"ע ונאמן ע"א נאמנים ג"כ פסולים בעבירה כמו כל האיסורים וגם נראה מדבריו דאפילו דחמס נאמן כאשר כתבתי אם כן צ"ע מאד אמאי בע"ט בה' סוטה אינו נאמן פסול בעבירה ומדקדוק שכתבנו לעיל דכל עדות שאשה כשרה גזלן דאוריית' פסול אם כן גם בע"ע יהי' פסול גזלן דאוריית' ובר"מ מבואר בהדיא שם דכשר ועכ"פ הוא גופא קשיא כמו דמוכח דגזלן דאוריית' פסול לעדות שאשה כשרה אם כן למה כשר בעגלה ערופה ומ"ש בעגלה ערופה דפסול בעבירה נאמן כיון דל"צ עדות הוי כמו כל האיסורין ומ"ש עד סוטה דג"כ א"צ עדות ופסול בעבירה פסול והעניינים צריכין אריכות וכתבתי כאן רק למזכרת. שוב בא לידי ס' קהלת יעקב וראיתי שהקשה על הש"ע אה"ע למה השמיטו הפוסקים ד' הנ"י דרשע דלאו חמס כשר לעדות מיתת הבעל ובאמת בנ"י מבואר רק לענין איסורים אבל בעדות אשה באמת פסול כמ"ש וגם בשאר איסורים דהנ"י צ"ע דבשאר איסורים לא מצינו שום חילוק אפילו גנבים וגזלנים שהם רשעים דחמס מכל מקום נאמנים לענין איסורים אם לא שחשוד לא"ד כמש"ל:

עוד אכתוב מה שקצ"ע והנה כאן בסוגי' אוקמי' אביי כר"מ וכן הלכת' כאביי וע' תוס' בכורות ל"ו שכתבו אף דשם מבואר דלית הלכתא כר"מ דסובר דחשוד לדבר א' חשוד לכה"ת מכל מקום הלכת' כאביי דאוכל נבלות פסול לעדות ולא מטעם חשוד רק מחמת אל תשת רשע והוא גזירת הכתוב ע"ש וכ"כ הרא"ש אם כן איך אמרינן כאן אביי כר"מ דלמ' טעמ' דר"מ מטעם חשוד ולא מגזירת הכתוב ובאמת נ"מ אפילו במקום שא"צ עדות כגון באיסורים ג"כ פסול לר"מ ולאביי כשר אך באמת נוכל לדחות זה דעכ"פ לא אתי אביי כר"י דר"י סובר דכשר אפילו לעדות וכר"מ יכול להיות שאביי ס"ל כוותי' דע"ז פסול לעדות כמו שנקט ר"מ דגם לאביי פסול לא מטעמי' דר"מ רק מגזירת הכתוב על כל פנים הדין שר"מ אומר כאן אביי סובר כוותי' וכר"י בדין זה אינו סובר. כך הן פשטן של דברים אבל באמת י"ל דגם ר"מ ס"ל כאביי במקום שצריך עדות פסול ג"כ מגזרת הכתוב דאי נימא דסובר דהטעם רק מחמת חשוד וכבר כתבתי דז"פ דחשוד אינו ברור דמשקר רק שאין אנו מאמינין ליה דאפשר הוא משקר אם כן לזכות בד"נ אם באו עדים שהרג את הנפש ובאו שני חשודים והכחישו בודאי אינו נהרג דלמא אומרים אמת ואינו גזירת הכתוב דאינו עד רק דלמ' משקר והאיך יוכל הב"ד להרוג שמא אומר אמת אם כן

ר"מ דאומר דע"ז פסול לכה"ת משמע אפילו לעדות זכות שהם פסולים אפילו לומר לא הרג עכצ"ל דסובר דהוא גזירת הכתוב דרשע אינו עד כלל והוי כנשים וקרובים דודאי פסולים אפילו לזכות ואפילו משה ואהרן פסולים כי הוא גזירת הכתוב אם כן מוכח דס"ל לר"מ גם כן דרשע פסול מגזירת הכתוב ואביי ס"ל כוותי' לענין עדות אבל במקום שא"צ עדות כגון באיסורים סובר ר"מ ג"כ דא"נ מטעם חשוד שם בבכורות ואביי אינו סובר כמותו בזה ע"ש בבכורות אם כן ק' לר"י דסובר עד שהוזם בד"מ כשר לע"נ ואמר בד"א שהוזם בד"נ וכו' נראה דהוזם בד"נ מודה ר"י לר"מ ובאמת כיון שבארתי לעיל דע"כ ע"ז לא הוי רשע דחמס דברשע דחמס מודה ר"י דפסול מגזירת הכתוב דהברייתות שם שאתותב אביי דמבואר שם אל תשת רשע עד אלו הגזלנים וכו' מבואר בברייתי' דפסולים מטעם גזירת הכתוב דסתמ' איתא דפסולים משמע אפילו לזכות ואוקמי' שם כר"י וא"כ כיון דרשע דחמס מודה ר"י אם כן היאך סובר ר"י דע"ז לד"מ כשר לד"נ הא הוי עד חמס ועכצ"ל דע"ז לא הוי חמס עיין לעיל והבאתי עוד ראיות לזה וא"כ כיון דל"ה רשע דחמס אם כן ע"ז אינו פסול לעדות לרבא ור"י ואין פסולו לר"י רק מטעם חשוד לא"ד אם כן קשה היאך סתם ר"י דהוזם בד"נ מודה לר"מ דפסול הא משכחת לה דכשר אם הוזם בד"נ שבא לחייב נהי דחשוד להעיד שקר מכל מקום אינו ודאי וא"כ אם בא עתה להציל הנידון בד"נ אינו פסול כיון דלא מטעם גזירת הכתוב הוא רק מטעם חשוד ואפילו חשוד לא"ד אינו רק ס' משקר אם כן אמאי מודה לר"מ וצ"ע לכאורה. ולומר דע"ז דנפשות ה"ל רשע דחמס ז"א דחמס הוי כל שעובר עבירה מחמת הנאת הממון כי זהו לשון חמס ואפילו רוצח בידים לא הוי רשע [דחמס] אם הרגו בלא הנאה והוי כמו איזה עבירה חמורה אבל לא הוי רשע דחמס. וע' תוס' שם שכתבו דרובע ונרבע הוי רשע דחמס כיון דעובר על עביר' מחמת הנאה הוי כמו שעובר משום הנאת ממון ע"ש. אבל ברוצח או ע"ז אם לא עשה אלא להכעיס ולא לקח ממון ג"כ ל"ה רשע דחמס דמה"ת רק נקרא חשוד להעיד שקר אפילו להרוג נפש שחמור מאוד מכל מקום חשוד לזה אם כן הוא חשש שמא משקר אבל לזכות אמאי לא יהי' נאמן דאפשר אומר אמת ופסולו אינו מגזירת הכתוב כמו נשים וקרובים אם כן אמאי סתם ר"י ומודה לר"מ דבד"נ אם הוזם פסול ומשמע גם לזכות ואמאי. עוד ראי' דר"מ דפוסל לא מטעם חשוד אלא מצד גזירת הכתוב מסוף הסוגיא דמסיק דהמשנה בר"ה דכל עדות שאין האשה כשרה אף הם אינם כשרים אתיא כר"מ דאי ר"י הא ד"נ דאין האשה כשרה והם כשרין כיון דפסולים רק מחמת ממון אלא כר"מ ואי תימא דר"מ דפוסל ע"ז מממון לד"נ מטעם חשוד וא"כ לזכות מהימן והיאך מבואר במשנה כל עדות שאין האשה כשרה הא איכא עדות לזכות בד"נ

דג"כ אין הנשים כשרים ומכל מקום רשעים מחמת ממון כשרים כיון דאין פסולו רק מחמת חשוד ע"כ דר"מ דפוסל ע"ז בד"מ לד"נ הוא מטעם גזירת הכתוב ופסול לד"נ אף לזכות אם כן אמאי מודה ר"י לר"מ אם לא מטעם גזה"כ. ובאמת אינו רשע דחמס ואמאי פסול לר"י אפילו לזכות כיון דאינו אלא מחמת חשוד הי' לו לומר דפסול לחוב לד"נ אבל לזכות נאמן על כל פנים מספק. אך הראי' שהבאתי ממשנה דר"ה באמת גם אם נאמר דפסול מגזירת הכתוב אליבא דר"מ נפסלים אפילו לזכות מכל מקום קשה מאוד המשנה. וזו הקושיא ראיתי בט"א לר"ה הא באמת אלו הפסולין דחשיב שם במשנה הם פסולים מדרבנן כמבואר שם אם כן נהי דרבנן פסלו אותם לחוב בד"נ אבל לזכות איך נוכל להרוג הנפש אם הם אומרים דלא הרג כיון דמה"ת כשרים ואינו ד"מ לומר הפקר ב"ד וכו' אם כן היאך מבואר דכל העדות שאין האשה כו' הא לזכות אין האשה נאמנת והם נאמנים ע"ש וצריך עיון גדול. אך מאינך ראיות שכתבתי למעלה ויש להאריך ולבאר הסוגיא בא"א שלא יהי' מוקשה (אך) צריך אריכות גדול ואי"ה אשנה פ"ז. וער"מ פח"י מה"ע הלכ' ו' שכת' דע"נ שנתברר ששקר העידו כגון שבא הרוג ברגליו מכל מקום אין לוקין מחמת והי' אם וכו' דהו"ל לאו שניתן לאזהרת מב"ד והוא מהש"ס דב"ק דע"ד ע"ב וז"פ דדוק' בע"נ כיון דהו"ל לאו שניתן לאמב"ד אבל אם עד או שני עדים העידו לאשה במיתת בעלה ובא בעלה בודאי לוקין כי לא הי' יכול לבא לידי מב"ד ע"ש בסוגי' ותבין. וכבר כתבתי דדיני הזמה נמי שייך בכה"ג ואפילו בע"א ע' לעיל אם כן בבא ברגליו חייב מלקות מחמת והי' אם בין וז"פ. ובשאר עדות לא משכחת בירור אלא ע"י הזמה וע"י הכחשה מאי חזית וכו' רק בכה"ג דבא ברגליו בע"נ או בעדות אשה ע"ש ולענין עדות שבשטר אם שייך הזמה הדברים ארוכים ואין כאן מקומו ולהאריך בענינים אלה בפרטות צריך חיבור מיוחד ובאתי רק לעורר ולהזכיר:

והנה הש"ך בחו"מ סי' ל"א הביא מחלוקת ח"ב בשני עדים המכחישים זה את זה דא' מהן ודאי משקר אי נימא גם כן דפסולין לעדות אחר ביחד או לא והש"ך הביא ראי' מהר"ן פ"ב דכתובות דשני עדים נמי פסולין לעדות אחרת ותמוה בעיני שנעלם מהם דברי נמ"י ב"ב דף כ"ב ע"א גבי רב כהנא שקיל בידקא בארעי' אזיל הדר גודא בארעא דלא דידיה אתא לקמיה אזל אייתי תרי סהדי ח"א תלת אצוותא עייל ות"א תרי אצוותא עייל א"ל זיל אהדר תרי מגו תלתא על מה נחלקו על כת א' שבש"א נחלקה עדותן וב"ה אומרים יש בכלל מאתים מנה. וכתב הנמ"י והוי כאלו הי' ב"ע למנין מנה וחייב לשלם מנה ה"נ לגבי תרי אצוותא וא"ת והא חד מינייהו שיקרא הוא ואפילו לר"ה דאמר בב' כיתי עידים המכחישין זא"ז זו באה בפ"ע ומעידה וזו באה בפ"ע ומעיד' מודה בא' מכת

זו וא' מכת זו שא"י להעיד דחד מינייהו פסול אם כן ה"נ נימא הכי וכו' והרי מבואר להדי' אף שאין מוכחש רק מחד פסולין לעדות אחרת כסברת הש"ך דהא לענין המנה השניה הוי כעדות אחרת ואפ"ה כתב דהיו פסולין רק משום דעבידי למיטעי ותימה שלא הביא דברי הנמ"י אלו:

מצוה לח

סעיף א

שאיסור וכו'. ער"מ פ' א' מהלכות גזלה ואבדה והנה כאן בפ' כתיב לא תחמוד בית רעך לא תחמוד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמורו וכל אשר לרעך ובפ' ואתחנן כתיב ולא תחמוד אשת רעך ולא תתאוה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו שורו וחמורו וכל אשר לרעך. והנה השינוי ל' דכאן כתי' לא תחמוד ושם כ' לא תתאוה מונה הר"מ והרמ"ח לשני לאוין חימוד היינו שהפציר בו ולקח מחבירו ותאוה היא בלב תיכף שחשב בלבו עובר בלאו דלא תתאוה וע"ל מתט"ז ולשון הר"מ שם ה"ט כל החומד עבדו וכו' ולא כתב אשת חבירו אבל באמת בודאי א"ח גם כן כי מבואר בפי' בכתוב. אח"ז בה"י כתב כל המתאוה ביתו או אשתו וכו' כתב כן לרבותא אע"ג דבלאו דלא תתאוה אינו נזכר א"ח מכל מקום עובר. ועי' סמ"ג לאוין קנ"ח הקשה על הר"מ שמונה שני לאוין חימוד בפ"ע ותאוה בפ"ע דהא כתיב בפ' ואתחנן לא תחמוד אשך רעך ולא תתאוה בית וכו' יהי' בית ושאר דברים חמור מא"ח דעל א"ח א"ע בלא תתאוה רק בחימוד ובאלו דברים עובר ג"כ בלאו דתתאוה ע"ש ולא הי' בגירסתו בר"מ כמו בספרים שלנו שמבואר בפי' בר"מ דגם על א"ח עובר בלא תתאוה ויצא זה להר"מ אע"ג דגבי לאו דתתאוה לא כתיב א"ח מכל מקום סופו דקרא כתיב וכל אשר לרעך וגם א"ח בכלל כן מבואר בלחם משנה כאן והא דלא כתב הר"מ גבי חומד א"ח דזה דכתיב בקרא להדי' לא הוצרך למנות אבל כאן מנה זה דלא כתיב בהדיא. ולכאורה צריך ביאור כיון דכאן כתיב גבי בית לאו מיוחד לא תחמוד בית וכו' ולאו מיוחד בא"ח ומטלטלין וגם בסוף הלאו הב' כלל כל הדברים ומכל מקום אינו מסתפק הכתוב באזהרה הכוללת וכתיב שני לאוין כאן אמאי אינם מונים כאן מוני המצות שני הלאוין לאו דחימוד בית ולאו דחימוד אשה ומטלטלין בשלמא הלאו דואתחנן לא תחמוד אשת רעך א"צ למנות דהוי לאו כפול על דבר אחד כי כאן ג"כ לאו על א"ח והרבה לאוין על ד"א לא יתרבו מנין הלאוין כמו שבת שיש הרבה לאוין בתורה מכל מקום אינו נמנה אלא לאחד כמבואר באריכות בס' המצות להר"מ בשורש ט' ע"ש. אבל כאן ענינים חלוקים הם דודאי א"א ללמוד אשה או מטלטלין מבית או להיפוך כי יש

סברא דאפשר דוקא ע"ז הקפידה התורה אם כן היו צריכים למנות שני לאוין חימוד בית וחימוד אשה ומטלטלין בלאו הב' כיון דכ"א יש לאו מיוחד ואם כי אין מלקות בלאוין אלו כאשר בעזה"י יבואר לפנינו. מכל מקום מנין המצות אין תלוי במלקות כמבואר שם בס' הנ"ל וגם הרבה דברים נחשבים בלאו השני עבד ואמה וכו' ובסוף כלל וכל אשר לרעך. ולשיטת הרמב"ן והסמ"ג דהשיגו על הר"מ דדעתו דכל הנכללים בלאו א' אינו מונה אלא לאחד כמו שמונה נא ומבושל ועמוני ומואבי ושאור ודבש כיון שנכללים בלאו א' והם השיגו עליו ומונין כל הנפרטים אחד לאחד כ"א לאזהרה מיוחדת עיין בדבריהם והד' ארוכים מאוד בענין זה אם כן לדבריהם יש כאן הרבה אזהרות על כל א' מהנפרטים ובפרט שיש כלל בסוף ולמה פרט ע"כ הפרטים לוקין על כ"א בלאוין שיש בה מלקות ול"ה לאו שבכללות ע' רמב"ן שם ובדברי הרהמ"ח מצוה ז' דנא ומבושל שהביא דברי רמב"ן אם כן נהי דכאן אין לוקין מכל מקום הם אזהרות מיוחדות ויש כאן הרבה לאוין לדעת הרמב"ן והסמ"ג. אך אפשר כיון דהוי ענין א' דהתורה אסרה החימוד בשל חבירו והוי דומיא למ"ש הרהמ"ח לעיל במצוה ז' דמאזני צדק ואבני צדק וכן שופטים ושוטרים וכן כל הבכור תקדיש בקר וצאן נמנה כ"א רק למצוה א' דהענין א' דהצוואה לעשות דין ע"י אנשים הללו וכן לצדק המשקולות והפרטים הם ביאור ע"כ נחשבים לא' ה"נ. ולכאורה צ"ע דהרהמ"ח תפס דבר הזה במצות עשה הנפרטים ולמה לא נקט דבר [זה] ג"כ במצות ל"ת כגון לא תעשו עול במדה ובמשקל ובמשורה אף דהם נפרטים מכל מקום אינם נחשבים רק ללאו א' כמו שחשב הרהמ"ח בפ' קדושים וכן הר"מ בה' גנבה לא מנה אלא א' רק אפשר הר"מ לשיטתו דבכל הנפרטים אלא לאו א' הוא מונה כמו נא ומבושל. אך הרהמ"ח דאינו מכריע בדבר ומונה שם רק ללאו א' ע"כ כיון דהוי ענין א' אינו בא במנין כל הנפרטים לכ"ע אם כן למה נקט הרהמ"ח לעיל דוקא מ"ע ובאמת במצות עשה אין הכרע דאף לדעת הרמב"ן והסמ"ג דמונין אזהרה בפ"ע כל הנכתבים בלאו א' מכל מקום במצות עשה מונין הנפרטים לא' כמו כיבוד או"א ומורא או"א מונין כ"א רק למצוה א' ובס' פר"ד בדרך מצותיך נתקשה בזה. ומדברי הרהמ"ח נראה דאף במצות עשה דוק' אם הם בענין א' מונין א' והו"ל למינקט אף במצות ל"ת כמ"ש כגון לא תעשו עול במדה ובמשקל ובמשורה. ומכל מקום אין מונין אלא א' לכ"ע. ואף אם נאמר דאין מונין אלא א' מכל מקום זה דוקא בנכללים בלאו א' אבל כאן דאיכא שני לאוין לא תחמוד בית וכו' ולא תחמוד אשת רעך וכו' מנלן דאינם נחשבים אלא לאחד. הן אמת דהר"מ והרהמ"ח מונין לא יהי' לך בכיסך אבן ואבן ולא יהיה לך בביתך איפה ואיפה רק ללאו א' עיין ר"מ פ"ז מה' גנבה ובד' הרהמ"ח לקמן פ' כי תצא אם כן

כאן נמי דהוא לתשלום המצוה עיין בדברי הרהמ"ח לקמן. אך מכל מקום צ"ע דשם הוי ד"א אבל כאן לא הי' ילפינן א' מחבירו ואפשר הוי שני לאוין. אך דבר זה צריך ביאור רחב בדברי הר"מ בשורש הט' ורמב"ן שם וד"ז יעבור ויחלוף מלא רוחב ים התלמוד:

והנה לאו הזה דלא תחמוד אינו רק בעשה מעשה ולקח החפץ כמבואר כאן בדברי הרהמ"ח ובר"מ ול"מ אם לא נתן דמים כלל וגזל בחנם עובר על לאו זה ג"כ כמבואר בר"מ אלא אף אם נתן דמים מכל מקום עובר בלאו זה כיון שבדרך הכרח לקח ממנו כמבואר כאן ובדברי הר"מ. וכ"נ דעת הראב"ד בהשגות ובתוס' סנהדרין דכ"ה ע"ב ד"ה מעיקרא וכו' לתירוץ הראשון כתבו דכן הוא האמת דבדיהיב דמי לא מיקרי חמסן וא"ע על לאו זה. וכ"כ בב"מ ד"ה ע"ב ד"ה בלא דמי ועבב"ק דס"ב ע"א ד"ה חמסן ובראש. ועיין כסף משנה פ"י מה"ע רצה לומר כן בדברי הר"מ דאינו חמסן ביהיב דמי. ובאמת דעת הר"מ מפורש אפילו ביהיב דמי עובר בלאו רק דאינו פסול לעדות אלא מדרבנן כי לא משמע לאינשי וכו' ועח"מ סי' ל"ד בטור וב"י וב"ש אה"ע סי' כ"ח סק"ב פלפל בזה ובכנה"ג לח"מ ואין להאריך במה שהאריכו הם ז"ל. ודעת הר"מ כאן דאם הפציר ולקח החפץ עובר בל"ת ואינו מחלק בין אם המוכר אמר רוצה אני או לא אמר רוצה אני ובפ"י מה' מכירה גבי תלוי' וזבין זביני' זבינא ג"כ לא הזכיר כלל דצריך שיאמר רוצה אני וכ"כ הרב המגיד פ"י מה' אישות דבכ"ע המקח קיים ובלחם משנה פ"י מה' מכירה תמה הא בפ' הכונס מוקמי להא דתלוהו וזבין דוק' באמר רוצה אני וע"ש במה שהבי' בשם הב"י ועלח"מ פ"ד מה' אישות באריכות על כל פנים לדעת הר"מ עובר בלאו זה בכ"ע והמקח קיים והמ"מ הקשה למה יהי' המקח קיים והא קי"ל כרבא כ"מ דארל"ת אי עביד לא מהני ותירץ כמו שקונה הגזילה בשינוי ומבואר שם בתמורה דאף לרבא קנה ה"נ. ודבריו אינם מובנים דשם גזירת הכתוב דדריש אשר גזל כעי' שגזל ע"ש בתמורה סוגי' זו אבל כאן מנלן ועלח"מ פ"ו מה' בכורות ה"ה גבי מעשר בהמה דדעתו דהר"מ סובר כאביי דאי עביד מהני ומביא ד' הרב המגיד הללו והאריכו בזה האחרונים אי הלכה כאביי או כרבא ואין כאן מקומו. אבל נראה דאף אם נאמר כרב' והר"מ פוסק כוותי' מכל מקום לפי דברי המהרי"ט דאם לא יתוקן האיסור אם נאמר לא מהני אף רבא מודה דמהני וישבו בזה הקושי' משוחט בשבת והובא לעיל בחיבורינו אם כן כאן אף אם נאמר ל"מ ואין הקנין כלום מכל מקום עבר בל"ת לכ"ע ואף להר"מ דבגזל ג"כ עובר בל"ת אם כן לא יתוקן כלל האיסור ואדרב' יתוסף איסור לא תגזול אם כן לכ"ע מהני ע"כ שפיר פוסק הר"מ דהמקח קיים אף על פי שעבר על הלאו ועשעה"מ פ"ג מה' גירושין מה שפלפל בזה. עוד יש ליישב קושית הרב המגיד כיון דבאמת אפילו אמר רוצה אני

אם כן נתרצה המוכר מכל מקום דעת הר"מ דעובר בל"ת כמ"ש הרב המגיד אם כן הלאו הוא על ההפצר וגרם לזה על כל פנים עתה בשעת גמר המקח רוצה המוכר.

והנה בשו"ת פמ"א סי' ל"ד כ' דאף לרבא דל"מ דוק' אם המעשה תלוי בא' קנסה אותו התורה דלא יהני מעשיו אבל בנשבע שלא ימכור אם נאמר דל"מ ובאמת עשה רק המוכר האיסור והלוקח לא עביד איסור' והיאך נקנוס שלא יהי' מכירה ויהי' קנס ללוקח ג"כ ע"כ בכה"ג לא קנסה התורה ומהני מעשיו אם כן ה"נ כאן עביד הלוקח האיסור לא המוכר והמוכר נתרצה אם כן אפשר עתה רוצה בלב שלם אם כן אי אמרינן ל"מ יהי' קנס למוכר ג"כ שלא יהי' המכירה קיים ובאמת רוצה עתה וא"כ יהי' קנס למוכר ג"כ והוא לא עביד איסור' ע"כ המכירה קיים ומכל מקום עבר בלא תחמוד. ובזה מתורץ ק' הלחם משנה שתמה אהר"מ דמבואר להדיא בפ' הכונס א"ל ר"א ברי' דר"א לרב אשי מה בין גזלן לחמסן א"ל חמסן יהיב דמי גזלן לא יהיב דמי א"ל אי יהיב דמי חמסן קרית לי' והאמר ר"ה תלוהו וזבין זביני זבינא לא קשיא הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני ולדברי הר"מ מאי מקשה חמסן קרית לי' והאר"ה מה ענין זל"ז אע"ג דתלוהו וכו' מכל מקום ה"ל חמסן ועבר על הלאו כי כן האמת לדעת הר"מ. וגם תי' הש"ס דאמר רוצה אני בכה"ג אר"ה דמכירה קיים ובכה"ג ל"ה חמסן והיאך פסק הר"מ דהוי חמסן והמכירה קיימת ומכל מקום עובר והיא באמת תמי' גדולה עלח"מ פ"י מה' מכירה ולפמ"ש מיושב דבאמת קושית הש"ס שם צ"ע מאי מקשה חמסן קרית לי' והאר"ה וכו' דמצד הסברי הוא עובר בל"ת אף דהמכירה קיימת כיון דהפציר בו או תלוהו אלא באמת היא גופא קשי' היאך אתה אומר דביהיב דמי חמסן הוא ועובר בלאו אם כן הא ר"ה אמר תלוהו וזבין זביני' זבינא ואי עובר בלאו אם כן אמאי קיים המכירה הא כ"מ דארל"ת אעל"מ וא"כ אם עובר בכה"ג אמאי מכירה קיימת ומתרץ הא דאמר ר"א היינו ר"ה מיירי דאמר רוצה אני אם כן אף דהאמת דהוי חמסן ועבר על הלאו מכל מקום המכירה קיימת דל"ש לומר אי עביד ל"מ הא יהי' קנס למוכר ג"כ אולי באמת רוצה המוכר ג"כ עתה בלב שלם וא"כ יקנסו למוכר על עבירה של לוקח ע"כ המכר קיים ובלא אמר רוצה אני אין המכר קיים חדא מחמת אעל"מ ואין כאן קנס למוכר כי באמת אינו רוצה או כיון דאינו רוצה בע"כ אינו מקנה אם כן זה גופא קושית הש"ס למה יהי' המכירה קיים כיון דהוא חמסן ועובר בלאו ומתרץ דאמר ר"א עובר בלאו ומכל מקום המכירה קיים ולשון הא והא דקאמר אינו דזה מיירי בזה וזה מיירי בזה אלא לענין הדין דר"ה מיירי ברוצה ובאינו רוצה אין המקח קיים ומצינו כ"פ בלשון הש"ס כזה ע' כתובות פ"ב גבי עיר שהקיפוהו כרכום כאן וכאן וכו' ע"ש ובראשונים. הכלל דבס"ד אמרינן דבכ"ע זביני' זבינא אם כן

קשיא הא לא מהני באינו רוצה הא כ"מ דארל"ת והמסקנ' דר"ה מיירי ברוצה ול"ש לומר דל"מ אבל באמת עבר בלאו ומכל מקום מהני. שו"ר בשער המלך ה' גזילה דרך ג"כ בדרך זה דקושית הגמר' דנימ' כ"מ דארל"ת ע"ש שכתב בדרך אחר ויש עוד לפלפל בד' המהרי"ט והפמ"א ואך לעורר באתי. ואם נאמר כדעת הלחם משנה בבכורות דהר"מ פסק כאביי וכ"ד מהר"ש יפה עמ"ל פ"ח מה' מלוה ולוה אם כן אפשר סוגי' דפ' הכונס אתיא אליב' דרב' ע"כ מוכח דאי יהיב דמי א"ע באומר ר"א מדהמכירה קיים אבל הר"מ פוסק כאביי ע"כ עובר ומכל מקום המכירה קיים וכ"ז לדעת הר"מ דאפילו ברוצה אני דהמקח קיים מכל מקום עובר בלאו זה אבל הראב"ד שם השיג על הר"מ דז"ל א"א ולא אמר רוצה אני עכ"ל ודעתו כפשט' דסוגי' דוק' בלא אמר רוצה אני ואין המקח קיים אז עובר בלאו אבל אם אמר רוצה אני ע"ז סובר ר"ה דזביני' זבינ' ואינו חמסן וא"ע בלאו. והנה הרהמ"ח כאן כתב סתם כלשון הר"מ דמשמע אפילו אמר רוצה אני ואי"ה יבואר לפנינו דעת הרהמ"ח כהראב"ד.

וכתב הר"מ בהלכה זו וז"ל ואין לוקה על לאו זה מפני שאין בו מעשה הראב"ד בהשגות כ' וז"ל ואין תימה גדול מזה והיכן מעשה גדול מנטילת החפץ אבל הו"ל למימר מפני שחייב בתשלומין וכו' וגם זה חייב להשיב החפץ לבעלים עכ"ל והרב המגיד כתב דהר"מ אזיל לשיטתו דאף ברצון הבעלים עובר אם כן כיון דהמקח קיים אינו מחויב להשיב ע"כ כתב הטעם שאב"מ כי השתדלות בדבר אב"מ ונטילת החפץ הי' ברצון המוכר ואין בו איסור והרב המשיג אזיל לשיטתו דדוק' בלא אמר ר"א דאין המקח קיים אז עובר אם כן נטילת החפץ הוי מעשה רק הטעם לדידי' כיון דלא קנה אם כן חייב בהשבה ע"כ אין לוקין את"ד הרב המגיד ע"ש כי קצרתי בלשונו. וצ"ע כיון דהטעם שכתב הר"מ הוא דוק' באומר רוצ' אני אם כן היאך מספיק לו טעם זה כיון דהר"מ מודה דאף בלא אמר רוצה דאין המקח קיים ואפילו בגוזל את חבירו כ' הר"מ בהי"ב דעובר בג' לאוין דהיינו לא תחמוד גם כן וע"ז ליכא מאן דפליג דגם בלא דמי עובר בל"ת אם כן בגוזל יש בו מעשה ואמאי אין לוקין בגוזל על הלאו דלא תחמוד או בלא אמר רוצה ועכצ"ל דבכה"ג דלא קנה החפץ אין לוקין דניתן להשבון והי' צריך הר"מ לכתוב שני הטעמים מפני שאב"מ וגם ניתן להשבון דזה מספיק על שני חלקי הלאוין הן במקום שהמכר קיים או אפילו אין המכר קיים או בגוזל ושם כ' דאפילו נתן לו דמים מכל מקום עובר ומכ"ש אם לא נתן דמים וא"כ מיירי בכ"ע והו"ל לכתוב ולמה אין לוקין וכו' מפני שאב"מ או ניתן להשבון כי בגוזל או שלא אמר ר"א דגוף נטילת החפץ הוא האיסור הו"ל מעשה ודוק' באמר רוצה אני אב"מ כסברת הרב המגיד אבל בגוזל הו"ל מעשה אם כן צריך לטעם

הראב"ד ואמאי לא כתב הר"מ טעם הזה ג"כ. ועוד צ"ע לדעת הר"מ דבגזל ויש בו מעשה דע"כ צ"ל כמ"ש דלא לקי משום שניתן לתשלומין ועפח"י מסנהדרין כתב הר"מ דלאו הניתן לתשלומין אין לוקין כגון גזל וגנבה והכסף משנה הקשה עלי' הקי"ל מלקא לקי ממונ' לא משלם וע"ש בהגהה דדברי הר"מ הם מתוס' מכות כיון דאף אם נשרף צריך לשלם ל"ה ביטול העשה והוי נל"ע ע' מכות ט"ז ע"א תוס' ד"ה התם ובר"מ פ"א מגזלה כ' דעל גזל לא לקי מחמת דהלאו נל"ע ואפילו שרף הגזילה מכל מקום חייב לשלם היינו כד' התוס' דאי לא סגי בטעם כיון דניתן לתשלומין ועיין בכסף משנה בר"מ מענין זה בפ"ז מהלכות גנבה ופי"א ופי"ב מהלכות שכירות ופ"ה מהלכות מלוה גבי רבית וכבר האריכו האחרונים אין כאן מקומו אם כן כיון דעיקר הטעם דנל"ע וכאן הוא נל"ע גם הלאו דלא תחמוד כיון דכתיב והשיב את הגזילה ובגזילה עובר על לא תחמוד גם כן וכתיב עשה אם כן שני הלאוין ניתקו ואי דאין עשה מנתק תרי לאוי' כמבואר בתמורה ור"מ פ"א מתמורה אך ע' תוס' חולין פ"א כתבו דכ"ה דאין שני הלאוין סמוכין עשה מנתק תרי לאוי או כיון דהעשה בידים להשיב גם כן עשה מנתק תרי לאוי ול"ד ללאוי דתמורה דהעשה נעשה מאלי'.

אך קשה לדעת הר"מ שכתב בפ"א דתמורה דכל היכי דהלאו כולל יותר מהעשה אין העשה מנתק הלאו אפילו במקום דמקיים העשה כגון בתמורה דהלאו הוא ג"כ על שותפים והעשה אינו גבי שותפים דשותפים אינם עושים תמורה ע"כ אפילו במקום דהעשה נתקיים לוקין על הלאו ע"ש אם כן בלא אמר רוצה אני או בגזל נהי דהוי נל"ע כי חייב בתשלומין מכל מקום היאך ניתק הא הלאו דלא תחמוד כולל אף באמר רוצה אני דאז לא הוי עשה אם כן הלאו כולל יותר אם כן אפילו במקום דניתק יהיו לוקין ולמה אין לוקין על כל גזילה מלאו דלא תחמוד ולומר דדוק' היכי דהלאו כולל יותר ובמקום דלא ניתק לוקין אם כן אף במקום ניתק לוקין כמו בתמורה דבמקום דלא ניתק לוקין אבל כאן דבמקום דלא ניתק כגון היכי דהמכר קיים ג"כ אין לוקין מחמת אב"מ אם כן לא הוי לאו כולל יותר מהעשה זה דחוק לפע"ד דמ"מ הלאו כולל באיסור יותר. אך באמת הלחם משנה בה' מלוה פ"ג כתב דהנכנס לבית הלוה למשכנו אין לוקין דהוי לאו הנל"ע ובמ"ל שם הקשה הא הלאו כולל יותר דהלאו הוא גם בעשיר והעשה היא רק בעני אם כן אף בעני ילקה לדעת הר"מ בתמורה וכאן מבואר בדבריו דאף בעשיר אין לוקין אף דהעשה אינו מקיים היפוך מדבריו בתמורה ובתומים סי' צ"ז תירץ עפ"י סברת התוס' חולין שהבאתי דהעשה שמקיים בידים אלים דאפילו תרי לאוין יכול לנתוקי ה"נ דוק' בתמורה כיון דהעשה מתקיים מאלי' אז סברת הר"מ דאם הלאו כולל יותר לוקין

אף בהצד דניתק אבל בהשבת העבוט דהעשה היא במעשה העשה אלים דאין לוקין על הלאו אפילו בצד דלא ניתק כיון דהלאו ניתק מקצתו והובאו דברים אלו כ"פ בח"ז אם כן כאן נמי כיון דהעשה היא במעשה הוי נל"ע אף דהלאו כולל יותר אך לפ"ז כיון דהטעם שכתב הר"מ אינו מספיק אם עשה מעשה כגון גזל שיש בו מעשה וצריך לבא להטעם דניתן להשבון והטעם דניתן להשבון מספיק אפילו היכי דהמכר קיים דלא ניתן להשבון מכל מקום כיון דהלאו ניתק קצת והעשה יש בה מעשה אין לוקין אפילו במקום דלא ניתק כגון השבת העבוט אם כן למה לא כתב הר"מ גם כן הטעם דניתן להשבון ויספיק אפילו ברוצה אני דלא ניתן להשבון ולמה כתב טעם דאינו מספיק לכל וטעם הראב"ד מספיק בכ"ע והר"מ ע"כ צריך לטעם זה ג"כ אם כן סגי בטעם זה לחוד והו"ל להבי' רק טעם הזה דמספיק בכל ענין.

והנה סברא זו גבי עשה שהיא בקו"ע אין לוקין על הלאו אם ניתק לפלגא אפילו על חלק שלא ניתק הוא מוכרחת דאלת"ה אלא במקום דניתק אין לוקין ובמקום שאין מוזהר על העשה לוקין אם כן לפ"ז הא מבואר בר"מ בכ"מ דעל הגזל וגנבה אין לוקין בפ"א דגזלה ואבידה ובפח"י מהלכות סנהדרין וגם מבואר שם במכות דט"ז ובאמת משכחת דלוקין על הגזל דהא מבואר בר"מ פ"ז מהלכות גנבה דגם בגזל או גנב קרקע עוברים בלאו דגזל או גנבה ע"ש בהי"א. והנה זה מבואר ג"כ בב"ק דקט"ז ושבועות דל"ז דעבדים ושטרות וקרקעות ממעטינן מכופו"כ והנה דברים אלו אין נגזלין היינו דאינם בכלל והשיב את הגזילה דכתיב שם וגם אינו ברשות הגזלן לענין אחריות וער"מ פ"ט מה' גו"א וח"מ סי' שס"ג וסי' שפ"ו וכ"מ וא"כ אם גזל עבדים ושטרות וקרקעות ודאי עוברים על לאו זה דלא תגזול כמבואר בר"מ אם כן ילקה ולא הוי נל"ע כי דברים אלו אינם בכלל והשיב ובאמת אינו מבואר בשום מקום בר"מ דיהיו לוקין ע"ז ולא נחשב כלל לאו זה בפח"י מסנהדרין בין הלוקין וגם הי' לו ללקות שתים משום ל"ת ומשום לא תגזול ובארץ ישראל בגוזל קרקע שלש משום לא תסיג גבול עולם כמבואר שם בר"מ דבא"י עובר ג"כ על הלאו הזה ואם תרצה לומר דבלא ניתק לעשה אין לוקין משום דניתן לתשלומין ולאו הניתן לתשלומין אין לוקין אף אם לא ניתק לעשה כסברת הכסף משנה פח"י מסנהדרין דהטעם דניתן לתשלומין אין לוקין מחמת דממונ' משלם כפשט' הגמר' דמכות וק' התוס' והכסף משנה תירצו האחרונים עפ"י בפ' א"נ בב"מ דכתב דכיון דהלאו מחמת ממון חבירו משלם ולא לקי ע"ש בסוגי' דס"א ודעתו כן בדברי הר"מ וע"ש בפ"י שכתב דמה שלא כתב הר"מ בגזילה דנל"ע מבואר כדבריו במס' מכות ובאמת בר"מ פ"א מהלכות גזילה כתב הטעם דנל"ע וגם אם נשרף כתב דניתן לתשלומין דמבואר

דהוא כסברת התוס' אך אם נאמר אפילו כסברתו משכחת מלקות בגוזל קרקעות ועבדים ושטרות ונשרפו או נאבדו דא"ח לשלם כמבואר שם בש"ס ור"מ פ"ט מהלכות גו"א ובש"ע דדברים הללו אינם באחריותו אם כן בנשרפו או נאבדו דאינו משלם אם כן למה לא ילקה. אך זה יש לדחות כיון דבשעת עבירת הלאו ניתן לתשלומין ואין לוקין שוב אין לוקין אח"כ אך באמת נראה מדעת הר"מ ועיין באחרונים דעיקר הטעם דלאו הניתן לתשלומין היינו דנל"ע והעשה לא נתבטל אם כן כיון דהר"מ פוסק שם בסנהדרין כמ"ד דקיימו וכו' ובל"ז כיון דבעוש"ק אין מצווה על העשה אם כן אמאי לא ילקה ולא נזכר בשום מקום בש"ס ור"מ דיהי' מלקות בלאו דגזל כמו דמבואר גבי חובל בחבירו דמשלם ומכל מקום הכהו הכאה שאין בה ש"פ מבואר בש"ס דלוקין אלא צ"ל כסבר' זו כיון דמקצת הלאו כגון במטלטלין ה"ל נל"ע אם כן ניתק כולה אף באינו מקיים העשה כמו גבי השבת העבוט דאין לוקין אף בעשיר. והנה מה דסובר הר"מ דגם בקרקע עובר בלא תגזול עפא"נ דס"א דמבואר שם דס"ל לרב' דלאו דגזל לא אצטריך לגופי' דאתי' מבינייהו מרבית ואונאה אלא לכובש שכר שכיר ולעבור עליו בשני לאוין ובתוס' ד"ה אלא לאו הקשו נימ' דאצטריך לא תגזול לגוזל עבדים דעובר בלאו הזה דלא אתי מריבית ואונאה דאין לעבדים אונאה דהא דקרקע אינה נגזלת אינו מן המקר' אלא משום דלא אפשר לזוז ממקומה אבל עבדים דניידי אף דהוקשו לקרקעות יהיו עוברים בלא תגזול מבואר מדבריהם להדי' דבקרקעות ל"ש לא תגזול דלא כהר"מ. וגוף קושית התוס' יש ליישב בנקל נהי דאין אונאה לקרקעות ושטרות ועבדים היינו דין אונאה אין להם שתות או יותר משתות אבל הלאו שבתורה לא תונו שייך גם בקרקעות ועיקר קרא מיירי בקרקעות במספר שנים אחר היובל וכו' וכ"ה להדיא בפי' הרמב"ן על התורה אם כן הכל נלמד מבינייהו אך על כל פנים סברתם דבקרקע א"ע על לאו דלא תגזול כיון דאינו יכול לזוז ממקומה דלא כהר"מ ועמש"ל בעזה"י פ' קדושים לאו דלא תגזול. ולכאורה יש להקשות בסוגי' שם דאמרינן דא"צ לאו בגזל דאתיא מבינייהו בל"ז ל"ל לאו בגזל הא עובר בלא תחמוד ובלא תתאוה כמבואר כאן בר"מ וגם באונאה לא אצטריך קרא אע"ג דלא אתיא מכל מקום עובר משום לאוין הללו ויש לפלפל הרבה בסוגי' זו בתוס' ור"מ פ"א מה' גו"א במה שהקשה עליו הרב המגיד אך אין כוונתי בח"ז לפלפל רק להעיר בדבר החדש:

והנה אחר התבוננות ד' התומים תמוהים אצלי היאך אפ"ל כיון דהלאו ניתק בקו"ע אצל העני ואין בו מלקות אם כן ניתק לגמרי ובלאו הזה אין בו מלקות כלל הא הר"מ פוסק שם דאם נאבד ונשרף המשכון חייב מלקות כיון דלא קיים העשה וא"כ חזינן דדוקא צריך לקיים העשה ואם אינו מקיים לוקין אם כן בעשיר דאין עשה כלל היאך נוכל

לומר דהוי ניתק ואין לוקין מידי דהוי כמו שנשרף המשכון דלוקין כיון דאינו מקיים העשה חייב מלקות ולא אמרינן דלאו הזה אין בו מלקות כיון דמשכחת לה שלא ילקה אם מחזיר מכל מקום באינו מחזיר חייב אפילו באונס כגון שנשרף ומכ"ש בעשיר דאין עליו עשה כלל ולא חלה עליו מתחילה העשה כלל לו יהא כאילו נשרף דלוקין כיון דאינו מקיים העשה ה"ה בעשיר כיון דאינו מקיים העשה ומה מועיל שלפעמים ניתק הלאו הזה דהא בנשרף ג"כ ניתק הלאו אם ישנו בעין ומכל מקום לוקין בלא קיים ורואה אני הדברים קל וחומר מה במקום שהעשה איתא בשעת עברת הלאו כגון בעני ואחר כך נשרף דלא נתקיים העשה לוקין ומכל שכן אם בשעת עבירת הלאו לא הי' העשה ואין יוכל לקיים העשה בשום פעם אמאי הוי ניתק ואין לזה פירוש כלל לפי עניות דעתי וצ"ע. ומכל מקום נודה במקצת להרב התומים דבעשה שהוא בקום ועשה על כל פנים במקום שמקיים העשה אין לוקין אע"ג דבתמורה אף במקום שנתקיים העשה לוקין כיון דהלאו כולל יותר מכל מקום בעשה שהוא בקו"ע אין לוקין במקום דניתק ומקיים העשה אבל במקום דאין מקיים העשה לוקין כיון דהלאו כולל יותר. והקושיא על הר"מ אמאי בעשיר ג"כ אין לוקה שערי תירוצים לא ננעלו ועיין בתומים מתרץ בא"א אם כן לפ"ז הדק"ל דאם כן משכחת לה בלאו דגזלה מלקות להר"מ דעובר גם בקרקע על לאו דלא תגזול ומכ"ש בעבדים ושטרות דניידי והעשה ל"ש בם דאימעט מכופו"כ. אם כן יהיו לוקין על לאו דגזל משום גזל ומשום לא תחמוד ולא מצינו זה בר"מ ולא מנה בפי"ט בכלל הלוקין יעויין בה' סנהדרין ועכצ"ל דדעת הר"מ דבלאוין דממון אין הטעם משום דנל"ע כי כובש ש"ש או אונאה אין בו עשה רק גבי גזילה ועושק ועיין לעיל הבאתי בכ"מ ד' הר"מ דנראה אף על פי שאין בו עשה מכל מקום כיון דניתן לתשלומין אין לוקין דממונא משלם אע"ג דקיי"ל מלקא לקי וכו'. מכל מקום גבי לאוין מחמת ממון חבירו משלם ולא לקי כסברת הפ"י. וגם בתומים שם נזכר סברא זו ואף בנשרף ונאבד לא ניתן לתשלומין גבי עו"ש מכל מקום כיון דבשעת עבירת הלאו ניתן לתשלומין אין לוקין בשום פעם כמש"ל. ע"כ כאן אין הטעם דניתן לתשלומין מספיק היכי דהמכר קיים כגון באומר רוצה אני דאז לא ניתן להשבון ולתשלומין ע"כ ברוצה אני מוכרח הר"מ ליתן טעם אחר לפי שאב"מ. אך קשה על כל פנים בגזל הו"ל להר"מ ליתן טעם מחמת דניתן להשבון או דנל"ע דבגזל יש בו מעשה.

ולשיטת תוס' ב"מ שם שהקשו דאוקמינן לא תגזול לכובש ש"ש ולעבור עליו בשני לאוין דלמה לא אוקמי' בגזל ולעבור עליו בשני לאוין ותי' דבגזל אין נ"מ בשני לאוין דלא לקי דנל"ע ובכובש ש"ש לקי שפיר מבואר מדבריהם דלא ס"ל כלל זה דלאו הניתן

לתשלומין אין לוקין רק היכי דמפורש העשה כמו בגזילה ואף דנשרף לא נתבטל העשה כמ"ש במכות ועמהרש"א. אם כן לדבריהם אף דבגזל לא לקי מכל מקום בגזל עושו"ק דאין נל"ע לקי לדבריהם כי אין נל"ע כמו כובש ש"ש. אך באמת לשיטתם לא לקי על קרקעות משום לאו דלא תגזול כמ"ש קודם דקרקע אינה נגזלת משום דלא נייד ועבדים ושטרות עכצ"ל דאיתקש לקרקעות אע"ג דניידי ל"ש הלאו דלא תגזול מחמת קושיתם אמאי אוקמי' לא תגזול לכובש ש"ש ולא אוקמי' לעבדים ושטרות דלא אתי מבינייהו ועכצ"ל כיון דעל קרקעות לא יוכל לאוקמי הלאו אם כן גם בעו"ש אינו בלאו הזה וצריך לאוקמי בכובש ש"ש ומבינייהו לא נוכל למילף עושו"ק כי אין בהם דין אונאה כמ"ש שם ע"ש. אך באמת גם לשיטת התוס' יש מלקות בגוזל קרקעות ועו"ש אף דאין בהם לאו דלא תגזול מכל מקום יש בהם לאו דלא תחמוד דמפורש בקרא בית רעך ועבדו ואמתו ולהדיעות דלא תתאוה ולא תחמוד חדא היא כתיב שדהו ג"כ מבואר להדיא בתורה דגם על קרקעות ועבדים עוברים על לא תחמוד ובלא דמי כ"ע סוברים דעובר על הלאו הזה אם כן בגוזל עושו"ק חייב מלקות בלאו הזה ואין נל"ע כי לית בהו עשה דהשבה נהי דעל מטלטלין גם לאו לא תחמוד ניתק כי כתיב והשיב את הגזלה ועל גזלה עוברים ג"כ בלאו דל"ת ועשה מנתק תרי לאו כמש"ל בשם התוס' דחולין מכל מקום בעושו"ק אינו ניתק ונהי דל"ש תגזול כיון דלא נייד אבל לא תחמוד שייך בהו דמפורש בתורה אם כן לוקין גם לשיטתם בעושו"ק מחמת לאו דל"ת ולאו הניתן לתשלומין בלא ניתק לית להו כמו בכובש ש"ש דלוקין לדבריהם אף על פי שניתן לתשלומין כיון דלא נל"ע. ובזה אפשר ליישב קו' התוס' שם בב"מ גבי ל"ת בלא דמי משמע והקשו ת"ל מלא תגזול ותירצו לעבור בשני לאוין ובאמת דבריהם צ"ע דכאן באז"נ כתבינן דלא מוקמינן בשני לאוין כיון דאין מלקות בגזל. אך לפמ"ש משום לא תגזול בלבד א"ע בעושו"ק ולא תחמוד מבואר להדיא דגם עבדים וקרקעות עוברים. אך אפשר קו' התוספות למה פרט הכתוב גם מטלטלין בלאו דלא תחמוד כיון דעובר בבל תגזול. וגוף דה"ת אינם מובנים לי שכתבו דקרקעות דלא ניידי ל"ש תגזול מ"ש מלאו דלא תחמוד דמבואר במכילתא דנפ"ל מלא תחמוד כסף וכו' ולקחת לך דכאן צריך גם כן שיקח החפץ וכאן כתיב בהדיא בית רעך דלא ניידי. ומכל מקום שייך הלאו דשייך קיחה אם כן אמאי ל"ש לא תגזול בלא ניידי וצ"ע.

היוצא לנו מכ"ז בקיצור דאם נאמר לדעת הר"מ דכל לאוין שבממון אין לוקין אף בלא נל"ע רק מחמת ניתן לתשלומין וממונא משלם דכן גזירת הכתוב דבממון חבירו אינו מפסיד חבירו ע"כ משלם אם כן ניחא דבגזל וגניבה שסתם נכתב דאין מלקות בלאוין אלו

כי לא משכחת לה אף בעושו"ק כי ניתן לתשלומין וגם אין לוקין משום לא תחמוד מטעם זה ואף דנשרף ונאבד אח"כ דא"צ לשלם מכל מקום בשעת עבירת הלאו לא היה חייב מלקות אינו חייב אחר כך גם כן. אבל לדעת התוס' שסוברים בלאו הניתן לתשלומין דלוקין כגון כובש ש"ש רק בגזל אין לוקין מחמת דנל"ע ואף אם נשרף מכל מקום לא נתבטל העשה כמ"ש במכות אם כן בעושו"ק גם בגזל וגניבה חייבים מלקות כי שם אין עשה ומלקי לקי ונהי דנאמר לא תגזול ל"ש בקרקעות מכל מקום לא תחמוד שייך דמבואר להדיא בכתוב קרקעות ועבדים אם כן לוקין כי לא הוי נל"ע. ולפמ"ש דהר"מ סתם דבגזל אין לוקין נראה דבלאו הזה אין שייך מלקות בשום אופן. ע"כ סובר דלאו הניתן לתשלומין אין הטעם משום נל"ע רק מחמת התשלומין. ע"כ מקשה שפיר הכסף משנה על הר"מ דהקיי"ל מלקי לקי וצ"ל כתי' הפ"י ולא כהגה"ה שם שהקשה מתוס' דמכות דבאמת הר"מ לא ס"ל מחמת לאו הנל"ע כדעת התוספות דא"ה הו"ל ללקות בגזל ובגנבה על עוש"ק מחמת ל"ת ולא תחמוד. עוד יש לפלפל ואין כאן מקומו כי צריך אריכות גדול. ומ"ש הר"מ בפ"א מה' גזלה הטעם דנל"ע ובנשרף הטעם דניתן לתשלומין ולא סגי בלאו הניתן לתשלומין כמבואר בכ"מ ובפ"ז מהלכות גבי אונאה ל"ק דהאמת נקט דנל"ע ג"כ אבל עיקר הטעם דניתן לתשלומין ולדעת התוספות באמת לוקין בעוש"ק על לאו דלא תחמוד וב"ה הדברים ברורים. ושו"ר בשער המלך החו"מ פלפל בדעת הר"מ אי ס"ל מחמת נל"ע או ניתן לתשלומין והרגיש גם כן בדברי הר"מ כאן דצריך הטעם דניתן להשבון בגזל ע"ש ולא עיינתי בד' והנלע"ד כתבתי. הדרן לענין שאנחנו בו והנה להר"מ באמר רוצה אני אין לוקין דהו"ל לאו שאב"מ ובלא אמר רוצה אני או גזל דיש בו מעשה ע"כ הטעם דניתן להשבון היינו לתשלומין ואפילו בעושו"ק וגזל מכל מקום אין לוקין. ולדעת התוס' דוקא במטלטלין אין לוקין בלאו הזה אבל בעושו"ק אם לא אמר רוצה אני או גזל חייב משום לאו זה דאינו נל"ע. אם כן לדידי' יש בלאו הזה מלקות וס' התומים א"א לאמרה. ומכל מקום ק"ל מאוד על הר"מ כאן דסתם דאין בלאו הזה מלקות בשום פנים ולא חשב לאו זה בין הלוקין בפי"ט מסנהדרין ע"ש הא מכל מקום חייב מלקות בלקח חפץ מחבירו ולא אמר רוצה אני או גזל חפץ אף דנל"ע כמ"ש והשיב את הגזלה וגם ניתן לתשלומין הא הר"מ בעצמו כתב בפ"ג מה' גבי השבת העבוט דא"ח מלקות דנל"ע ואם אבד או נשרף לוקה. וכתב הראב"ד שם א"א זה שיבוש מפני שנתחייב באונסין וכתב שם הרב המגיד גם הר"מ ס"ל דחייב באונסין דכתב מחשב דמי המשכון. אך הר"א ז"ל מדמה זה ללאו דלא תגזול דהוי נל"ע ובנשרף פטור מפני שניתן לתשלומין. ודעת רבינו שאין לאו זה הניתן לתשלומין שהרי לא אסרה התורה מחמת הפקעת ממון

חבירו שהרי נוטלו בחובו אלא גזירת הכתוב הוא שלא לעשות דין לעצמו ואין מחלקותן תלוי בממון ע"ש. וכוונתו דבשלמא לאו שהקפיד הכתוב מחמת ממון חבירו שייך שפיר דהלאו נתקן בתשלומין אבל שם יש לו ממון אצלו רק גזירת הכתוב דא"י למשכנו וזה ל"ש תשלומין רק אם הוא בעין גזירת הכתוב דישיב והו"ל נל"ע. אבל היכי דנשרף ולא קיים העשה לא הוי נל"ע וגם ל"ש נל"ת ע"ש בלשונו. אם כן ה"נ אם לקח מחבירו חפץ בע"כ ולא אמר רוצה אני והוא נתן כל הדמים אם כן אין מחלקותן בדמים כלל רק גזירת הכתוב דהתורה אסרה החימוד אם כן כשהחפץ בעין ה"ל ניתק לעשה אבל כשנשרף החפץ דלא קיים העשה רק תשלומין ובאמת זה לא נתקן בתשלומין כי עיקר הלאו הוא חמוד החפץ אף שמשלם לו לדעת הר"מ והרבה פוסקים דלא תחמוד הוא אף כי נתן דמים כמבואר כאן אם כן שוה ממש לדין דהשבת העבוט בלי הפרש כחוט השערה דוק בשכלך אם כן כה"ג בנשרף החפץ ה"ל ללקות לדעת הר"מ ומדוע סתם דאין לוקין בשום ענין ודברי הר"מ סותרים לדין דשם. עמ"מ שם ותראה שהיא קושי' עצומה לענ"ד על הר"מ. וע"ש עוד בהה"מ שהקשה על הר"מ איך משלם שכתב מחשב דמי המשכון הא אין לוקה ומשלם וע"ש מה שתי' ותי' צריך ביאור רחב אין כאן מקומו. אך בפשיטות כיון דהר"מ נקט הדין דהמשכון שוה פחות מכדי חובו כמ"ש ותובע השאר אם כן נגד המשכון ה"ל שכנגדו תפוס ובקלב"מ מהני תפיסה כמבואר ברש"י ב"ק וב"מ גבי אתנן אסרה תורה וכו' והדברים עתיקין. ובזה יש ליישב לדעת הש"ך סי' ע"ב סק"ט דמשכנו שלא ברשות ב"ד לכ"ע חייב באונסין אף לשיטת הסוברים דא"ח במשכנו שלא בשעת הלוואתו באונסין מכל מקום משכנו שלא ברשות לכ"ע חייב דהו"ל כגוזלו ואפילו על מה ששוה המשכון יותר מן החוב חייב. וה"ר מדברי הר"מ כאן דחייב בנשרף דכתב דמחשב דמי המשכון ולכאורה לפ"ד למה נקט הר"מ דהמשכון שוה פחות דזה אין רבותא כ"כ ה"ל למנקט מחשב דמי המשכון ואם המשכון שוה יותר גם כן חייב ולפמ"ש דבאמת מה שהמשכון שוה יותר א"צ לשלם דקלבד"מ וע"ז אין השני תפוס אך נגד המשכון הוי תפוס ועקצה"ח סימן כ"ח הביא הא דמהני תפיסה דוקא בלא עבדינן החומרא אם כן אם לוקין ל"מ תפיסה וע"ש בקצה"ח סי' ע"ב כ' ג"כ דיותר מחובו אין בעל המשכון חייב מטעם אחר ולפמ"ש אפילו שלא באונס א"ח מחמת קלב"מ וז"פ לדעת התוס' שכתבנו דגם בלאו דממון דלוקין אם אינו נל"ע בודאי אינו משלם רק בלא התרו כמבואר בש"ס דכתובות אך כבר כתבנו דדעת הר"מ דבכ"ע משלם ואינו לוקה דגזירת הכתוב דממון חבירו אינו נפקע כמ"ש בשם ס' פ"י עיין לעיל ועיין בסוכה ל"א דרבנן סברי דהתוקף את חבירו והוציאו מסוכתו או מסכך בר"ה כשר. וכן הלכה עיין בשו"ע א"ח והטעם דל"ה

סוכה גזולה דקרקע אינה נגזלת וברשותא דמארי קאי וער"נ פ' הישן ובראשונים דאף מהב"ע ל"ה כיון דאינו ברשותו כלל. ולכאורה בקנה סוכה לדעת הר"מ כאן דהמקח קיים אם כן ודאי הי' ברשותו דהוי שלו נימא דלא יצא מחמת מהב"ע והיא ברשותו. אך ע' תוס' פ' לולב הגזול דכתבו דאם הי' קנין קודם למצוה ל"ה מהב"ע אף דע"י גזל באה לידו וע"ש בראשונים והדברים עתיקין אם כן ה"נ דאם המקח קיים ל"ש מצוה הבאה בעבירה ובאין המקח קיים לא הוי ברשותו כלל וז"פ:

לכאורה לפי המבואר לעיל דהלאו הזה של לא תחמוד אינו מחמת הפקעת ממון דאפילו בנתן דמים עובר בלאו זה וגם לדעת הר"מ אף דבגמר המקח רוצה המוכר מכל מקום עובר על הלאו כמש"ל אם כן אפ"ל דאף פמש"פ עובר בלאו זה ולפי זה בגוזל פמש"פ יהי' לוקין מלאו הזה דלא נל"ע וגם לא ניתן לתשלומין עש"ס ור"מ פ"א מה' גזילה ובסנהדרין דנ"ז שם ברש"י מבואר דישראל בישראל איסורא איכא פמש"פ אבל על הלאו א"ע דהתורה כתבה לא תגזול והשיב וכו' א"ע על הלאו רק אם חייב בהשבה ע"ש נראה דא"ע בלאו הזה ג"כ וע"ש בדנ"ט דאמרינן שם מי איכא מידי דלישראל שרי ולב"נ אסור ופריך והרי פמש"פ ומתרץ התם משום דלאו בני מחילה נינהו וע"ש ברש"י שפמש"פ אינו נקרא גזל וכו' שמוחלין וכו' אם כן מבואר דא"ע בלאו בפמש"פ דאל"ה לא היה פריך מי איכא מידי דבאמת לישראל אסור משום לאו זה דלא תחמוד וכל היכי דלישראל אסור אפילו מטעם אחר ל"ש מי איכא מידי כמבואר בחולין גבי אמ"ה של טמאה והא דפריך מי איכא מידי אף דפמש"פ ג"כ אסור מן התורה ע' כאן בר"מ ובלחם משנה ובתו' חולין דל"ב גבי מזמנין וצריך אריכות לברר ואין כאן מקומו. אבל על כל פנים מוכח דפמש"פ א"ע בלאו הזה ג"כ. והנה לכאורה טעמא בעי כיון דפמש"פ הטעם משום דישראל מוחל וכאן לענין הלאו דלא תחמוד לא מהני לדעת הר"מ אף דנתרצה בסוף מכל מקום עבר ונראה דעיקר הטעם הוא מכלל השיעורין שאצל דיני ממון הכל בפרוטה ופמש"פ לא נקרא ממון ותדע דהא רבית מתנה גמורה היא והתורה אסרה מגזירת הכתוב אע"ג דמוחל אם כן נימא דפמש"פ ג"כ עובר בריבית דל"ש הטעם דמחילה דלא מהני ובאמת עיין תוס' פא"נ וכתובות פנ"ש דהוכיחו דפמש"פ א"ע בריבית ג"כ ע"ש. וגם אם נאמר טעם דמחילה אם כן אם גוזל אצל חרש שוטה וקטן דלאו בני מחילה נינהו יהי' עובר אף פמש"פ אע"כ דכן הל"מ ע"כ גם כאן א"ע בפמש"פ אך אסור מטעם ח"ש כמו גזל כ"ש. ומה שנראה בש"ס שם הטעם דמחילה אין כאן מקומו ויבואר אי"ה בלאוי דגזלה וגם הקושיא שהקשינו לעיל בסוגיא דא"נ דלמה אמר רבא דא"צ לאו בגזל דאתיא מבינייהו

ה"ל לומר דיש לאו זה דלא תחמוד וגם לא תתאוה כמבואר כאן דגוזל עובר על ג' לאוין הכל יבואר לקמן בעזה"י:

והנה במש"ל להקשות על תוס' ב"מ פא"נ שמדבריהם מבואר שאין לא תגזול בקרקעות וגם אין איסור אונאה והקשיתי חדא דאיסור לא תגזול בקרקעו' היא בר"מ פ"ז מהלכות גנבה וברמב"ן על התורה דאונאה ג"כ בקרקעות כעת מצאתי כן במ"ל פ"ד מה' מלוה. עוד אחזור על הראשונות לפרש מה שק"ל על תוס' דגזל אינו לוקה מחמת שנל"ע ואף אם נשרף מכל מקום לא נתבטל העשה כי מחויב לשלם אבל לאו הנל"ת בלא נל"ע כגון כובש ש"ש לוקין לדעת תוס' פא"נ ועיין תוס' ריש מרובה שכתבו דגבי קרקעות שייך גנבה ע"ש אם כן שייך מלקות בלאו דגזילה ג"כ כגון עושו"ק דעשה והשיב ל"ש דזה אמעיט מכופו"כ אם כן חייב מלקות דלאו נל"ע ואף אם נאמר דגם עשה שייך בה מכל מקום כיון דאם נשרף ונאבד לאו בר תשלומין הוא עש"ס ור"מ אם כן משכחת לה קיימו ול"ק כגון שנשרף ואז נתבטל העשה כי אינו מחויב לשלם. אך אפילו לפמ"ש דדעת הר"מ לאו מטעם נל"ע רק מטעם דתרתי לא עבדינן וכאן משלם ולא לקי כסברת הפ"י דגזירת הכתוב הוא דלא מפקינין ממון חבירו מפני מלקות דידי' אם כן צריך לשלם וממילא תרתי לא עבדי ואין לוקין מכל מקום נ"ל מצד הסברא דבאמת הא דתרתי לא עבדי דהיינו דגזירת הכתוב דלא נוכל למעבד תרתי אבל באמת החיוב הוא תרתי והראי' דלשיטת רש"י אף דחייב מלקות מכל מקום אם תפס לא מפקינן מיניה והטעם דבאמת חייב גם ממון רק תרתי לא עבדינן היינו הב"ד אין יכולים לחייבו אבל תפס בעצמו הוי תפיסה כי באמת חייב לו והד' עתיקין אם כן ה"נ היכי דגזירת הכתוב דמשלם ולא לקי מכל מקום החיוב של מלקות רמי עליה. אך כיון דמשלם לא נוכל להלקות אותו אבל אם אינו משלם למה לא נלקה אותו כיון דהחיוב רמי עלי' ומכל מקום ז"פ בכל הענינים דאינו לוקה ומשלם אף דאין לו ממון לשלם מכל מקום אין לוקין דהחיוב של תשלומין לא נפקע דיהי' לו למחר וליומא אוחרא ואם נלקה אותו אזי חבירו מפסיד הממון ע"כ אין לוקין ומחויב לשלם אימתי שיהי' לו אבל כאן אם גזל עושו"ק נהי כ"ז שהיא בעין ניתן לתשלומין מכל מקום על כל פנים בנשרף ונאבד דפקע ממנו החיוב של תשלומין לגמרי דא"ח באחריות על עושו"ק כמבואר בש"ס אם כן לא יצטרך לשלם בשום פעם אם כן חיוב המלקות לא נפקע כלל ורואה אני ק"ו מה לאו דנל"ע דבשעת עברת הלאו יכול לקיים העשה ויפטר ממלקות מכל מקום למאן דס"ל קיימו ולא קיימו חיוב המלקות עליה רמיא אך במקיים העשה נפקע מעליה החיוב כפירש"י ואם לא קיים העשה אז החיוב הראשון עליו וכאן באמת לא נל"ע אך דאין יכולין ללקות כיון דהחיוב תשלומין

עליו כמו דאין משלם היכי דלוקין ומכל מקום חיוב התשלומין עליו ומהני תפיסה כמ"ש ה"נ החיוב של מלקות עלי' רק מחמת דמשלם אין אנו יכולין להלקותו אבל בנשרף דפקע חיוב התשלומין בודאי לוקין אם כן הן מטעם נל"ע והן מטעם ניתן לתשלומין בגזל עושו"ק ונשרף על כל פנים הי' לו ללקות שנים מחמת לא תגזול ומשום לא תחמוד [דא"ל] מחמת נל"ע כי לא הוי נל"ע כי ל"ש והשיב וגם לטעם דניתן לתשלומין מכל מקום עתה נפקע החיוב תשלומין ולא אוכל להטעים יותר והוא הערה חדשה בעזה"י.

ואחר הישוב חזרתי מסברתי דבאמת דאם הטעם מחמת שניתן לתשלומין וממונא משלם אם כן נפטר משעת העבירה ממלקו' ואע"פ שנפטר אח"כ מתשלומין מכל מקום אינו חוזר וניעור עלי' חיוב מלקות וראיה מסנהדרין מסוגיא דבא במחתרת שיטות רש"י והראשונים אפילו שיבר אחר כך פטור מתשלומין מחמת החיוב מיתה שהי' לו בשעת שנטל והרבה סוברים דאם שיבר אח"כ חייב עי"ש בבעהמ"א ומלחמות ובחה"מ סי' שנ"א וע"כ לא מחייבי הגדולים בשיבר אח"כ דוקא בידים דה"ל כמאן דגזל חבית' ותברי' ע"ש ברמב"ן אבל אם נשבר באונס כ"ע סוברים דפטור כי החיוב של אונסין בא בשעת הוצא' מבית הבעלים ולא נתחייב אז מחמת קלבד"מ ע"ש אם כן אם כסברתי הא חיוב ממון הוי רמי' עלי' ככל קלב"מ רק אין אנו יכולין לחייבו מחמת המיתה ואפילו ח"מ שוגגין פטורין ומכל מקום חיוב תשלומין מוטל עליה כההיא דאתנן אסרה תורה וכו' אם כן נימא כיון דאחר שיצא ממחתרת נפקע ממנו המיתה לעולם ע"ש בש"ך אם כן חוזר וניעור החיוב תשלומין דהי' אז ג"כ חיוב רק מחמת המיתה לא נוכל לענוש אותו בתשלומין ועתה נפקע המיתה אם כן יתחייב אע"כ דהתשלומין אינו חוזר כיון דהי' פטור אז אם כן ה"נ דבשעת העבירה כיון דנפטר ממלקות מחמת התשלומין אינו חוזר וניעור החיוב כמו התם דאין התשלומין חוזר וניעור אף דנפטר ממית' ה"נ אין המלקות חו"נ אף דנפטר מתשלומין אם כן לדברי הר"מ ל"מ מלקות בלאו דלא תגזול אפילו בעושו"ק אבל אם נאמר מחמת נל"ע כדעת התוס' או אם נא' דהר"מ ג"כ ס"ל כן בודאי חייב בעושו"ק דל"ל בהו עשה וגם אם נשרף פטור כמש"ל. ומכל מקום ק"ל כיון דמבואר בסוגיא שם גבי מחתרת וגבי מגרר כיס בשבת דאי אתניהו בעיני' צריך להחזיר וכ"פ הר"מ פ"ג מה' גנבה וסוף ה' גנבה וא"כ חזינן אף דח"מ מכל מקום חייב להחזיר ג"כ ול"א ג"כ קלב"מ בכה"ג אם כן נהי דבגוזל מטלטלין א"ח מלקות מחמת העשה אך בעושו"ק אינו שייך העשה וגם ל"ש ניתן לתשלומין כסברת הפ"י כיון דהפסיד לחבירו אינו דין שילקה ויהי' הפסד לחבירו ע"כ התורה חייבה תשלומין וממילא שוב אינו לוקה ע' לעיל ובאמת בגזל קרקע עוד כ"ז שהי' בעין אפילו אם ילקה מכל מקום ישלם

כי היא בעין וכן בעו"ש אם כן לא יפטור מהתשלומין וילקה וישלם ואי דאם ישרוף יהיה פטור אם ילקה ז"א ה"א אף דאין לוקין מכופו"כ עיין בסוגיא דסנהדרין שם וא"כ יהי' לוקין בעוש"ק דל"ש ניתן לתשלומין דאם אינו בעין לא ניתן לתשלומין ואם הוא בעין באמת קי"ל לוק' ומשלם אם כן אפילו שמחויב לשלם למה לא ילקה ול"ש סברת הפ"י. אך אפ"ל כסברת הבעה"מ שם בסנהדרין דהא דבעין חייב להחזיר ולא מיפטר מחמת המיתה הוא רק דרבנן אבל מן התורה אפילו בעין א"ח לחזור אם כן [אם] ילקה לא יהי' מחויב להחזיר אפילו בעין ע"כ חייבה התורה תשלומין וממילא לא חייבה מלקות אך ע' ברמב"ן שם שהשיג ע"ז. ועי"ל דל"ש כלל בקועו"ש ניתן לתשלומין דהתשלומין יהיה פוטרם ממלקות דאפילו אם נלקה אותו מכל מקום ל"ש דהמלקות יפטור אותו מתשלומין אפילו להבעה"מ דגם בגזילה בעין א"צ להחזיר מן התורה רק מדרבנן דוקא בגזילה דהוא ברשותו שייך שפיר לומר דאם חייב החמור א"צ להחזיר דמ"מ על כל פנים ברשותו הוא ושייך לומר דתרתי לא עבדי אבל בקועו"ש דמבואר דברשותא דמרא איתא ולא קמה כלל ברשותו ואפילו לענין מהב"ע ל"ה דלא קמה ברשותו כלל כמש"ל וברשותא דמרא הוא אם כן ל"ש כלל תרתי לא עבדי כי א"צ לשלם כלל רק ממילא ברשותא דמרא קיימ' אם כן ל"ה ניתן לתשלומין כלל וגם ל"ה ניתק לעשה והיה לנו ללקות על קרקעות ועו"ש לכל השיטות בין מטעם נל"ע ובין מטעם ניתן לתשלומין דל"ש כלל לגבי קרקעות אם כן הי' לו ללקות בשביל לא תגזול ולא תחמוד ע' היטב ותבין ועיין בע"ז דע"א גבי משיכה בנכרי קונה ועירובין ר"פ הדר ברש"י ותוספות וב"ה יש להאריך וכאן באתי רק לעורר.

והנה גם באשת חבירו שייך הלאו כמבואר בתורה והנה לדעת הר"מ גם אם הפציר בחבירו וגירשה ובודאי הי' ע"י שאמר המגרש רוצה אני ולקחה אם כן עובר על הלאו אך ל"ש הטעם של הר"מ דאב"מ דאין לך מעשה גדול מזה דאפשר חייב על כל ביאה וביאה אך לדעת הראב"ד בכה"ג שגירשה מרצונו א"ע על לא תחמוד וצ"ל שלקחה באיסור א"א ועובר על לא תחמוד ג"כ אם כן ל"ש ניתן להשבון ובפרט דאסרה על בעלה אם כן יש בו מעשה וגם ל"ש ניתן להשבון וניתן לתשלומין אם כן אמאי לא משכחת לה מלקות בלאו הזה איני מוצא דרך שיהא עובר על אשת רעהו בל"ת ולא יהיה בו מלקות כי ל"ש אב"מ וגם ל"ש ניתן להשבון בין להר"מ ובין להראב"ד. ואי תימא דאי לקחה באיסור א"א אין נ"מ בלאו דחייב מיתה ז"א דנ"מ אם לא התרו בו משום לאו דא"א רק משום לא תחמוד דאין חייב מב"ד ומלקות חייב דח"מ שוגגין אין פוטרים ממלקות כמבואר בחולין ור"מ ה' שחיטה אם כן משכחת לה מלקות בלאו זה דלא תחמוד וצ"ע. והנה לאו זה כל אישי

ישראל מצווים עלי' אף נשים ועבדים ככל הלאוין שבתורה ועובר אם חומד איזה דבר מאישי ישראל. ונ"פ דאם חמד אצל העכו"ם א"ע בלאו הזה כי רעיך כתיב והוא למעוטי עכו"ם בכ"מ בש"ס ה"נ. ואף גזל גמור יבואר אי"ה לקמן דיש שיטות אם ישראל מוזהר על של עכו"ם ועל לאו זה ודאי אינו מוזהר דכתיב לרעך וז"פ. והנה הרהמ"ח לקמן פ' ואתחנן גבי לאו דלא תתאוה כתב דכל בני עולם מצווים על הלאו דהוא ענף מגזל אם כן מכ"ש דעל הלאו הזה דהוא במעשה דמצווים ע"ז. וצ"ע על הרהמ"ח דהמתין עד לקמן ולא כתב כאן דכל באי עולם מצווים ע"ז. והנה בב"נ אם עבר על לאו הזה אפילו לב"נ כמותו דינו כדין הגוזל וחייב מיתה ולא ניתן להשבון ואפילו בפמש"פ ואי"ה לקמן גבי גזל יבואר הדין של ב"נ ותלמד לכאן. והנה הרהמ"ח כתב כאן ואפילו עשה מעשה א"ח מלקות מפני שניתן להשבון וכו' ועיין בהגהת מש"ל כתב דדעת הרהמ"ח כדעת הראב"ד וכבר פלפלתי לעיל בעזה"י דגם הר"מ מודה לטעם הזה עמש"ל. ולענין לעבור על לאו הזה מפני ממון הרי הוא ככל הלאוין דצריך לבזבז כ"מ אך מפני פ"נ ג"כ נדחה ככל הלאוין חוץ מג'. ולענין תשובה אם בגוונא דניתן לתשלומין אפשר דה"ל כמו נל"ע ועיין ביומא דף ל"ו דעולה מכפרת וגם אם הוא בענין שאב"מ יבואר לקמן במצות תשובה ב"ה וגם הוי עבירות שבין אדם לחבירו והפוך בכל מ"ש במצוה זו תלי"ת הערות חדשות ויבואר לקמן גבי לאוין דממון השי"ת יגמור עלי ועיין בש"ס דקידושין ור"מ פ"ה מה"א ובשו"ע אה"ע סי' כ"ח לענין קידש בגזל וחמס לעני' דמהני יאוש ולומר דידי שקלי ע"ש וצ"ל בחמס דאין הקנין קיים להר"מ דצווח מתחלה ועד סוף אבל בחמס היכי דקיים המקח אם כן בודאי הוא שלו וא"צ יאוש וגם לא תוכל לומר דידי שקלתי וז"פ:

מצוה לט

סעיף א

אפילו לנוי וכו' ואין בה חיוב מלקות. דיני מצוה זו מבואר בר"מ פ"ג מה' עכו"ם ומקור הדין בר"ה כ"ד וע"ז דמ"ג ועיין בראשונים בתוס' וברי"ף ור"נ ורא"ש וביומא דנ"ד בתוס' שם ובטויו"ד סי' קמ"א ולהאריך בענין צריך קונטרס מיוחד אך לא באתי רק לעורר כדרכי בחיבור זה. והנה בסוגיא שם מבואר דלאו הזה כמה ענינים נכללו בו וכמה ברייתות מובאים שם דלא יעשה אדם בית תבנית היכל ובריית אחרת מבואר לא תעשון וכו' כדמות משמשי וכו' ומוקי אביי דארבעה פנים אסרה תורה וגם דמות אדם נפקא לן מפסוק הזה אתי היינו אתי ואח"ז מבואר מלאו הזה לא תעשון אתי וכו' כגון שרפים ואופנים וחיות הקודש ואח"ז מובא ברייתא לא תעשון וכו' כדמות שמשיי כגון חמה

ולבנה. ונראה שם דכל הברייתות הלכתא נינהו. והנה הר"מ כאן בלאו הזה לא כתב כלל ד"ז דלא יעשה בית תבנית היכל וכו'. אך בפ"ז מה' בית הבחירה במצות עשה של יראת מקדש כתב ד"ז דלא יעשה תבנית מקדש בית וכו' ומבואר בדבריו דהוא בכלל עשה וא"ע בלאו הזה ובאמת מנ"ל הא ובסוגיות אלו משמע דתבנית מקדש עוברים בלאו הזה. ונראה דהר"מ דקדק מהברייתות דבברייתא ראשונה דלא יעשה בית וכו' אינו מוזכר בברייתא לאו דלא תעשון וכו' אך מהברייתות אחרות מתחיל לא תעשון כדמות המשמשין כגון שרפים וכן לא תעשון כו' כדמות חמה ולבנה וכן הברייתא דמוקי אביי בד"פ ג"כ מוזכר בברייתי' כן מהפסוק אתם ראיתם כי מה"ש דברתי עמכם לא תעשון אתי אלהי כסף כו' נראה דהתורה אסרה זאת משום לתא דע"ז כמבואר כאן בר"מ כדי שלא יטעו בהן הטועים וכו' אבל לעשות תבנית מקדש זה ל"ש לתא דע"ז כלל ע"כ אינו מוזכר בברייתא דתבנית מקדש הפסוק לא תעשון דאין המשך הפסוק עולה לא תעשון היינו תבנית המקדש כי מה"ש דברתי וכו' אין ענין זל"ז וגם אלהי כסף וכו' דנראה מהפסוק הזה דלאו זה משום לתא דע"ז ע"כ סובר הר"מ דד"ז דתבנית המקדש כיון דליכא לתא דע"ז אינו בלאו הזה רק הוא מ"ע מחמת מורא המקדש והא דבתחלת הסוגיא מקשה על ר"נ מהא דלא תעשון אתי. ומתרץ אביי דלא אסרה תורה אלא בכה"ג דתבנית המקדש וכו' היינו בס"ד דלא הובאו הברייתות הללו וחזינין במשנה דר"ג עביד צורת לבנה ע"כ מידרש לאו זה לתבנית המקדש. אבל באמת למסקנא מידרש על משמשין שבמדור עליון ותחתון דהם משום לתא דע"ז אם כן הברייתא ראשונה דתבנית מקדש דלא הוזכר כלל הלאו הזה אינו מחמת הלאו הזה דלית בה משום לתא דע"ז כלל רק האיסור מחמת מורא המקדש כנלע"ד בעזה"י נכון וברור. וגוף דינים דתבנית המקדש יבואר לקמן בפרשת קדושים שם מקומו בדברי הרהמ"ח ג"כ.

והנה מלשון הר"מ כאן והרהמ"ח מבואר דהלאו הוא העשי' דאם עשה עובר בלאו ואפילו עשאו לאחרים מכל מקום העושה עובר בלאו כמו העושה מלאכ' בשבת דהתורה חייבה רק העושה אבל בלא עשאו בידים רק אחר עשה לו א"ע זה על השהיה בבית או על שצוה לעשות כי לפני זה כתב בעשיית הצלמי' דהעושה עכו"ם אף על פי שלא עשה בידו וכו' לוקה וכאן לא כתב זה רק סתם דהעושה כו' מבואר להדיא דדוקא על העושה הקפידה התורה וער"נ לע"ז ובתוס' יומא שיטת הר"מ מר"ב. אך דעת הר"מ והרהמ"ח כמ"ש שם בש"ס שאני ר"ג דאחרים עשו לו ולא הוצרכו הר"מ והרהמ"ח לפרש כי ממילא נשמע שכתב דהלאו הוא על העושה אם כן ממילא מבואר כל שאינו עושה בידים א"ע ובתוס' שם הקשו הא אמירה לעכו"ם שבות אפילו כמו חוסם פי פרה ע"ש מה שתירצו דבמקום

מצוה שרי והרא"ש בע"ז כתב שקנאן מהנכרי עשוי'. ונראה דגם דעת הר"מ כן ולא כהתוס' דאפילו אם נימא דסובר ג"כ דשבות שרי במקום מצוה והדברים ארוכים מכל מקום הר"מ כתב בה' מלכים פ"ט דגם ב"נ אסור לעשות צורות לנוי רק שאינו נהרג ע"ש בה"ב אם כן בודאי אסור לישראל לצוות לעכו"ם לעשות כי עובר על ל"ע ל"ת מכשול כמבואר גבי ר' חידקי עכצ"ל שקנה כך עשוי כמ"ש הרא"ש וע"ש שהכסף משנה לא הראה מוצא הדין מנין לו להר"מ דב"נ אסור לעשות צורות. על כל פנים מדברי התוס' כאן מבואר דלא ס"ל כהר"מ בזה וב"נ מותר לעשות צורות רק הישראל אסור לצוות לו משום שבות ובמקום מצוה מותר. והנה הר"מ כתב שלא לעשות צורות אדם וכו' וכן כוכבים ומזלות ומלאכים וכו'. והנה כבר כתבתי דהר"מ א"צ לבאר דע"י אחר מותר דעל השהי' בביתו א"ע כתירוץ הש"ס דממיל' משתמע מדבריו והנה שם מקשינן על האי תירוצא דאחרים עשו לו וליחוש לחשד' ומתרץ שאני ר"ג דרבים שכיחי גבי' אבע"א דפרקים הוי ופירש"י בע"ז וז"ל דהי' של חוליות ולא הי' מחברה אלא בשעת בדיקת עדים וכל היום לא חזו לי' וליכא חשדא משמע דתירוץ זה סובב על תי' הראשון דבאמת אחרים עשו לו אך חשדא ל"ש בזה. אך באמת התירוץ ג"כ קאי על גוף הקושיא ג"כ כיון דהי' של פרקים והי' מפורק אם כן אין כאן צורה כלל. אך לכאורה קשה היאך בשעת בדיקת העדים הי' ר"ג מחברן והא ה"ל עושה השתא ועשיה דאיסור דאורייתא לא שריא במקום מצוה. אך באמת כמו גבי שבת אם היה רפוי מותר שלא הוי עושה כלי עיין סוף כירה ובביצה גבי זוקפין את המנורה ובר"מ וש"ע שם אם כן לא עבר משום עושה:

והנה הכסף משנה כאן כתב דלאוקימתא אחרונה אדחיי' האי אוקימתא דאחרים עשו לו ודפרקים ע"כ הר"מ אינו מביא זה ובאמת דאחרים עשו דא"ע נשמע מדברי הר"מ דהוא כתב כן בפירוש כמ"ש קודם לזה אפילו לא עשאו בידו. ע"כ דעת הר"מ דוקא העושה בידו עובר וגם מה שלא הביא דפרקים שרי אפשר דהוא פשוט דבשעה שהוא מפורק אין כאן צורה כלל אך להחזיר אפשר שסמך עמ"ש בה' [שבת] אימתי דינו כעושה כלי וא"צ לכתוב כאן רק דין העושה אבל דין העושה זה נשמע מכמה מקומות בשבת אימתי נקרא עושה כלי ה"נ וא"צ להשמיעני כאן דין עושה והש"ס מפרש גם כן סתם דהי' של פרקים והחזיר בדרך היתר כגון שהי' רפוי וא"צ לפרש אבל הר"מ א"צ לפרש זה כי הוא דבר פשוט. והנה הרי"ף שם בע"ז מביא הסוגיא בקיצור קושית הש"ס איך עבר על לא תעשון ומביא התירוץ של המסקנא לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות. ונראה פשוט דסובר כשני התירוצים ראשונים כי בודאי אין חילוק דהלאו הוא רק על העושה ובפרט בחמה ולבנה שגם הר"מ בר"ב מודה ע"ש בר"נ וגם של פרקים היא ג"כ דבר

פשוט. אך זה התירוץ דלהבין שרי זה הוא חידוש ע"כ מביא זה וזה צ"ע על הר"מ שלא הביא דלהבין ולהורות שרי וכבר הקשה זה הכסף משנה כאן. והנה התירוץ הזה קאי על העשיי' דאין איסור לעשות ומכל מקום נראה דשייך חשדא אם לא בכה"ג דר"ג דהוי כרבים או דפרקים ועיין כסף משנה כאן שכתב דלתירוץ זה נדחה התי' הראשונים וא"י למה דכולם אמת דאם אינו עושה בעצמו א"ע כמו בשבת דכתיב לא תעשה וכן דפרקים למה יהיה אסור ובפרט כמ"ש לתירוץ בתרא ע"כ חשדא שייך וצריך לבא לתירוץ או דרבים או דפרקים דל"ש חשדא. והנה הרהמ"ח אינו מביא הלאו רק על צורת אדם אבל בש"ס מבואר דגם מלאכים ואופנים ושרפים וכן חמה ולבנה כוכבים ומזלות בכלל הלאו וכן דמות ד"פ בהדי הדדי והר"מ הביא צורת אדם חמה ולבנה כוכבים ומזלות ומלאכים ע"ש וצ"ל דגם אופנים ושרפים הן בכלל מלאכים. אך קשה דהר"מ שרי לצייר שאר צורות ובאמת דמות ד"פ דהם דמות ארי' שור נשר אדם גם כן הם בכלל הלאו אם עשאן בהדדי. וכבר הרגיש בדבר הכסף משנה ועיין בראשונים שהקשו ל"ל קרא לאסור ד"פ תפ"ל כיון דבד"פ יש דמות אדם אם כן דמות אדם לחוד אסור. ותירצו חדא דאם הי' פרצוף אדם אסור להשלימו לד"פ וגם אם הי' פרצופים אחרים עם אדם שרי ע"כ אסרה התורה דמות ד"פ. ובתוס' שם הקשו ל"ל קרא לאסור צורת אדם הא בלאו הכי אסור מטעם תבנית המקדש דהי' במקדש כרובים והי' בדמות אדם ע"ש מה שתירצו ולהר"מ שכתבנו לעיל ל"ק דתבנית המקדש אינו אלא עשה וכתבה התורה דדמות אדם אסור בל"ת ולוקה.

והנה מדברי הר"מ נראה דאינו חייב מלקות אלא בצורת אדם בלבד אבל על חמה וכו' אינו אלא איסור ולא מלקות שפרט תחלה צורות אדם וכתב דלוקה ואח"ז כתב וכן אסור לצייר צורת חמה נראה דאין לוקין על צורות המשמשין במרום וא"י למה כיון דהכל נדרש מקרא בשוה למה לוקין על צורת אדם ואין לוקין על צורות המשמשין. ועש"ך יו"ד שכתב הא דאסור לעשות צורות המזלות היינו י"ב מזלות ביחד אבל כל חד לחודיה שרי כמו אריה או שור וכדומה ע"ש. ולכאורה נראה ראיה לזה דאי כל חד בפני עצמו אסור אם כן למה לי קרא לאסור צורת אדם הא צורת אדם יש במזלות כגון בתולה בחודש אלול אע"כ דוקא כולו ביחד כמו ד"פ. וא"ל אם אין אסור אלא כולם ביחד תפ"ל משום צורת אדם ז"א דתירוצי התוס' על ד"פ דיש צורות אדם שייך ג"כ הכא. אך ראי' זו יש לדחות דשם יש דמות בתולה ואין ראי' לצורת זכר אך מחמת פסוק זה לא תעשון הכלל בכ"ז כי כל אדם נברא בצלם אלקים אך אם עושה צורת אדם בצירוף עוד צורות שרי אם לא ד"פ או כל המזלות. אך אף שאין ראיה מכל מקום דעת כל הפוסקים כן. וגם תמהני למה

צריך לראי' דאם נאמר דכל מזל לחודי' אסור אם כן אסור לעשות מאזנים ומפורש בתורה מאזני צדק יהיה לך ומאזנים משמש בחודש תשרי אע"כ דוקא כל המזלות ביחד אסור לעשות אבל כל חד לחודיה שרי. ובש"ך שם דעתו דהאידנא דיחזקאל ביקש רחמים והפך צורת שור לכרוב אסור לעשות ד"פ עם צורות כרוב כמו שהן בזה"ז ומסופק דאפשר מכל מקום עם פני שור ג"כ אסור כיון דהי' אז ממשמשי מרום וד"ז דבא יחזקאל הוא בש"ס בחגיגה פ"ב. ונ"פ להתוס' והר"ן דפ"א עם עוד פרצוף שרי רק אם עשה בד"פ ע"כ אסרה תורה ד"פ עט"ז וש"ך שם זה דוקא אם עשה פרצוף אחר קודם ואח"ז צירף לזה פרצוף פנים של אדם שרי רק אם השלים לד"פ אבל בעשה פרצוף אדם תחלה אף דצירף אח"כ פרצוף אחר מכל מקום כבר נתחייב מלקות על שעשה פרצוף אדם ושוב לא פקע מידי דהוי שעשה פרצוף אדם ושברה אח"כ חייב על העשיה כמש"ל אם כן ה"נ רק אם עשה פרצוף אחד ואח"כ צירף פ"א אין חיוב דפרצוף אדם עם עוד פרצוף מגרע גרע רק אם השלימו לד"פ וז"פ.

ומ"מ לענין איסור אסור בכ"ע דהתוס' תירצו עוד שני תירוצים או דעובר בשני לאוין או דנ"מ במוצא צורת אדם אם כן בכ"ע אסור לעשות צ"א אפילו עם פרצופים אחרים רק אין לוקין אם צירף לאיזה פרצוף צ"א דלמא כתירוץ זה עד דהשלים לצורת ד"פ או כל המזלות אם היו בדמות בתולה וז"פ. ומד' הר"מ דכתב סתם אם צר דמות אדם לוקה ולא חילק כלל נראה דבכל גוונא לוקין אפילו עם פרצוף אחר. ואני מסופק לדעת תוס' אם מצא פרצוף אדם עם פרצוף אחר או דעשה פרצוף עם פרצוף אדם דשרי ואח"ז שיבר הפרצוף אחר ונשאר רק פרצוף אדם אם חייב ע"ז דהוי עשיי' או כיון דלא עשה בפרצוף האדם כלל רק ע"י מעשה בפרצוף האחר ששיבר נעשה פרצוף אדם לא מיקרי עשיי' כלל. ונראה דתלוי בשיטת הרשב"א והר"ן עיין שבת פ' הבונה דנטלו לגגו דחית ועשאו שני זיינין דחייב משום כותב וכ' הרשב"א דמוכח מכאן דל"ה חק תוכות דאי הוי חק תוכות לא היה חייב מבואר בדבריו אף דבשבת כתיב לא תעשה מלאכה בכה"ג דאינו עושה מעשה בגוף המלאכה אלא ממילא נעשה א"ח רק דל"ה ח"ת וע"ש בר"נ שדחה זה דאף ח"ת חייב בשבת אם כן ה"נ חייב אף דממילא נעשה מכל מקום מיקרי עשיי' ומכל מקום צ"ע. שוב נתיישבתי דאיפכא לדעת הרשב"א על כל פנים חזינן אף שאינו עושה מעשה מכל מקום חייב אם כן ה"נ אף דהר"נ כתב דשם אפילו מוחק ע"מ לכתוב חייב אם כן כאן פטור כיון דלא הוי עשיי' אבל שם הוי עשיי' דמחיקה עצמה הוי עשיי' וחייב אבל בנעשה מאליו כמו כאן לא מיקרי עשיי':

והנה הרהמ"ח כתב דאין לוקין על לאו זה כלל וכו' דלא כהר"מ וכבר הרגיש בזה המ"ל בהגהות שבסוף הספר וטעם הרהמ"ח אפשר לומר דס"ל דהוי לאו שבכללות עיין בס' משנ"ח שכ' כן ומכל מקום צ"ע דנטה מדעת הר"מ ז"ל. והנה דעת הר"מ כאן דצורת אדם דוקא בולטת חייב אבל שוקעת או על הלוח שרי ואח"ז כ' דדמות חמה כוכבים ומזלות מלאכים אפילו על הלוח אסור ועיין בהשגות ובר"נ לע"ז כתב שלא ידע מניין להר"מ זה לחלק בין צורת אדם דצריך דוקא בולטת ומשמשי מרום אפילו שוקעת אולי סובר דמלאכי השרת מפני שאינן גוף וכן חמה ולבנה מפני שנראים שוקעים ברקיע ליכא לאפלוגי בהו בין בולטין ובין שוקעים אבל צ"א דנראה בולט צריך דוקא בולט ע"ש. וכתב הכסף משנה על הר"נ וא"י למה כ' הר"ן כמסתפק בזה והלא גם התוס' כתבו זה דלחמה ולבנה וכוכבים אין חילוק בין שוקעים ובין בולטים וכ"כ הרא"ש. ע"כ נראה מד' הכסף משנה דדעת הר"מ והתוס' הם שוים ובאמת יש חילוק ביניהם דלדעת התוס' משמשי מרום שאינם גוף וגוי' ג"כ דוקא בולטים והסברא כיון דבאמת ל"ש בהם דמות וצ"ל דהדמות הוא כמו שרואי' הנביאים במראה הנבואה אם כן במראה הנבואה רואים צורות ע"כ דוקא בולטי' וראי' דתוס' סוברים כן דגם מלאכים דוקא בולטים דהם הקשו ל"ל קרא לד"פ תפ"ל דהוי דמות אדם ולא תירצו דדמות אדם דוקא בולטת אבל ד"פ שהם חיות מעולם העליון ואינן בעלי גוף וגוי' אסורים אף שוקעים אע"כ אף באותם שאינן בעלי גוף כיון שנראה לנביאים בדמיון אסורים ג"כ דוקא בולט אבל חמה ולבנה דהם נראים ושוקעים ברקיע אסורים אף בשוקעים זה דעת תוס' אבל דעת הר"מ דוקא באדם צריך שיהא בולט אבל גבי מלאכים כיון שהם אינן גוף ג"כ אסורים אפילו שוקעים אם כן יש חילוק בין הר"מ להתו'. ותמהני על הש"ע סי' קמ"א מביא המחבר דאסור לעשות הצורות דמות אדם ומלאכים ושרפים ואופנים וד"פ וכתב בד"א בבולטין אבל בשוקעין מותרים וצורות חמה ולבנה אסורים אפילו בשוקעין והיאך לא הביא דעת הר"מ להחמיר כל המשמשים חוץ צורת אדם כגון מלאכים וכדומה אסורים ג"כ בשוקעין ודרכו דרך הקודש תמיד למשוך אחר דעת הר"מ ובפרט להחמיר וכאן לא הביא דבריו כלל וצריך עיון גדול.

והנה שיטת הרמב"ן מובא בר"נ וטור וגם שיטת הראב"ד דכל מה שאסור מן התורה בעשי' אין חילוק בין בולטין לשוקעין ואין להאריך בזה כי הענין הוא אריכות גדול ואין להאריך במה שהאריכו הראשונים והאחרונים. והנה הרהמ"ח כאן אינו מביא כלל חילוק בין צורה בולטת או שוקעת ותפ"ל שדעתו כדעת הרמב"ן. אך יותר נראה מש"ל בלאו כ"ז שלא לעשות צלמים שיעבדו וכתב שם החילוק שבין בולטת לשוקעת ותמהתי

שם עליו דבעושה צורה לעבודה אין שום חילוק לשום דעה ע"ש. ונ"ל שזה טעות המעתיק וזה שייך למצוה זו כנ"ב. גם מביא שם דין טבעת וכו' ג"כ שייך לכאן דשם ל"ש זה. ודע דצורות לבנה אף דר"ג היה צייר קו קטן מהעיגול כי היה צריך להראות לעדים היאך ראו והוא בתחלת חודש דאז אינה נראית לנו אלא קו קטן ובשמים הוא בשלימות מכל מקום כיון דנראה לנו קטנה באיזה אופן שנראה לנו ג"כ עוברים בלאו הזה דאי לא לא היה מקשה הש"ס מידי כן כתבו האחרונים ועיין בס' אור יקרות הניח זה בצ"ע הא לא הוי אלא קו. ובאמת כיון דנראה לנו בזה האופן אסור לעשות. וכבר כתבתי דנראה דהר"מ סתם בכל גוונא אסור צ"א אף בצירוף עוד צורה א' וקושית התוס' ל"ל לאסור ד"פ בהדי הדדי תפ"ל משום צ"א ז"א דנ"מ בשוקעת דמותר צ"א וד"פ אסור בשוקעת לשיטתו דאוסר בכל הנהו שאינם בעלי גוי' אפילו בשוקעים כנ"ל. והנה הלאו הזה להר"מ חייב מלקות אם כן פסול לעדות גם בזה"ז ולדעת הרהמ"ח אינו פסול לעדות. ולענין תשובה ג"כ נ"מ להר"מ דינו שיש בו מלקות ותשובה ויה"כ מכפר ואם אין בו מלקות עתו"ס יומא דל"ו ועמש"ל ה' תשובה. וכל אישי ישראל מצווים על לאו זה חוץ מחש"ו. וכ"נ דעת הר"מ פ"ט מה' מלכים דאסור לעשות צורות אך אינו נהרג ע"ז וכבר כתבתי דהתוס' לא ס"ל כן דכתבו דהוא רק איסור שבות. ותימה על הרהמ"ח שדרכו עפ"י רוב למשוך אחר הר"מ אמאי לא הביא כאן דכל באי עולם מצווים ע"ז. וצריך לבזבז כל ממונו שלא לעבור על לאו זה כמו כל הלאוין אך אם צריך למסור נפשו לדברי הר"מ דהוא מעין ע"ז אם כן הו"ל אבזרי' דע"ז ועיין יו"ד סי' קנ"ז דעל אבזרי' דע"ז ג"כ צריך למסור נפשו ואי"ה לקמן מקד"ה הארכתי וגם אפשר לענין תשובה דינו כחמורות כיון דהוא אבזרי' דע"ז ויבואר אי"ה לקמן:

הנה להר"מ דלוקין על לאו זה צריכים להתרות בשעת גמר עשייתו כי אז הוא נגמר ועובר וקודם הגמר אינו צורה רק בשעת הגמר ופשוט ואם שני ב"א גמרו הצורה אפשר אפילו אם יכול כ"א דבשבת פטור עפ"י מה' שבת בר"מ אך כאן כתיב לא תעשון בלשון רבים הו"ל כמו לא תקיפו דשניהם במשמע כיון דהוא בלשון רבים ה"נ. אך אם א' יכול והשני א"י דהוא פטור מטעם מסייע אין בו ממש ה"נ פטור וצ"ע ועיין בש"ע לענין הציורים ואם חסר אבר ובתוס' יומא ואין להאריך במה שהאריכו הם. וכבר הבאתי כ"פ דאפשר אם רגיל בכך ה"ל רשע לכהת"כ עתב"ש סי' ב' ופר"ח ושיטת הר"מ מר"ב הובא בר"ן באריכות דגם בשהייה עוברים בלאו בצורת אדם וצורות מדור העליון הר"ם ורה"פ לא ס"ל כן ואין כאן מקומו. וע' רש"י חומש לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו כתב אם עושה הכרובים במקדש של כסף הרי הם לפני כאלהי כסף ועוד בא להזהיר

אם עושה ד' כרובים הרי הם כאלהי זהב לא תעשו לכם אם עושה כרובים בב"כ ובתי מדרשות הוא אומר ל"ת לכם וכעת לא ראיתי בר"ם שיביא דינים אלו ויש לפלפל בזה אך דבריו הם ממכילתא ואינה ת"י כעת:

מצוה מ

סעיף א

שלא נבנה וכו'. דיני מצוה זו מבוארים בר"מ פ"א מה' בית הבחירה והכבש של המזבח גם כן בכלל לאו זה וכ"כ הרהמ"ח בסוף המצוה ונראה מדברי הר"מ דוקא אם בנה האבן שנגע בה ברזל לוקין על הלאו כי התורה הזהירה ע"ז לא תבנה וכו' דהיינו דאסור לבנות אבל מזבח בנוי שנגע בה ברזל נהי דאותו האבן נפסל כמבואר שם וכאן מכל מקום אינו עובר בלאו כי הנפת ברזל אין איסור אלא שפוסל והאיסור הוא שלא יבנה אותו למזבח אבל אם לא בנה אין לוקין וע"ש במ"ל. ואיני מבין הא מביא שם הדין דצריך שלא יהי' שום פגם במזבח שנא' אבנים שלמות תבנה וכ"ה בע"ז דנ"ב ע"ב נתברינהו אבנים שלימות וכו'. והנה פסוק זה דאבנים שלמות הוא בפ' כי תבא אצל מזבח בהר עיבל וצ"ל דילפינן מזבח דורות משם אם כן נהי דכאן כתיב לא תבנה אבל שם כתיב ובנית מזבח לא תניף עליהם ברזל אם כן נראה דהלאו הוא ג"כ הנפת הברזל ונילף ג"כ למזבח דורות דחוץ הלאו של לא תבנה ואפילו בבנוי מכל מקום אסור להניף ועובר בלאו דלא תניף אך בודאי כך מבואר במכילתא ואינו בידי. וקצ"ע בע"ז דאמרינן ננסרינהו לא תניף עליהם ברזל ואמאי אינו מביא מפסוק זה המוקדם וזה במזבח דורות לא תבנה אתהן גזית וכו'. והנה התוס' בכ"מ מפלפלים מהיכן לקחו אבנים למזבח שיהיו שלמים בלי שום פגימה ואי שהחליקן בברזל הא נפסל ועיין תוס' סוכה מ"ט ד"ה שכל המזבח בסה"ד כתבו דיש לחלק בין קודם שהוקדשו האבנים למזבח דעודן חולין לאחר שהוקדשו אבל א"צ ע"ש וסברתם דהלאו הוא דוקא לאחר שהוקדשו ונפסלי' אבל קודם הקדש לא נפסלו כלל ומותרים לעשות בהן למזבח והמ"ל כאן בהט"ו מביא סברא זו בשם הב"ש ודחאו ובאמת הוא סברת תוס' סוכה. ואין לדחות ס' התוס' בלי ראי' אך תוס' שם מסיימים דא"צ לחילוק זה דהיו מביאים אבנים מן הים אך מכל מקום אף שכתבו דא"צ לחלק מכל מקום אפשר דהסברא בעצמה אמת. אמנם תמי' לי' על סברא זו מש"ס מפורש בע"ז והובא בתוס' שם דמלכי חשמונאי' גנזו אבני המזבח ששיקצום מלכי יון ופריך הא אין אדם אוסר דשא"ש ואר"פ קרא וכו' ובאו בה פריצים וחיללוה וע"ש ברש"י כיון דנכנסו הגוים נעשו כלים של המקדש חולין וקנו הגוים מהפקירא והי' שלהם ואסרו

ומדאורייתא אסורים אפילו להדיוט ע"ש בדיבורי רש"י ואמרינן שם דאמרי כו' היכי נעביד נתברינהו היינו שהגוי ישבר אותם ויבטל הא אבנים שלמות כו' נינסרינהו פירש"י במקום הפגימות שיהי' חלקים הא ל"ת עליהם ברזל לכך גנזום ומקשינן ולשקלינהו לנפשי' ומשני לאו אורח ארעא אם כן כיון דמפורש שם דאבנים של המזבח יצאו לחולין ביד הגוים וא"כ היו יכולים החשמונאים להחליקם בברזל ואח"ז להקדיש אותם ולבנותם למזבח שהרי הי' חולין גמורין. וא"ל כיון שהי' פ"א קודש זה אין סברא כלל כיון דעתה הם חולין אע"כ דהאיסור של לאו זה אפילו נגע בהם ברזל קודם שהוקדשו ע"ש וד' התוס' תמוהים ומפורש שם דאין חילוק כלל בין קודם שהוקדש או לאחר שהוקדש. ומדי עמדי בזה אכתוב עוד מה שק"ל הנה בר"מ פ"א שם מביא דכלים הנעשים מתחלתן להדיוט אין משתמשין לגבוה וקורות שחצבן לבהכ"נ אין בונין אותם בהר הבית ועאו"ח סי' קמ"ז מבואר שם דכלים שנשתמשו להדיוט אסורים לגבוה והוא מש"ס דזבחים ומנחות מה מזבח שלא נשתמש בה הדיוט אף עצים ועיין מגן אברהם שכתב אף דבר"מ כאן מבואר דאף דנעשו לשם הדיוט ולא נשתמש אסור לגבוה בה"מ שאני.

ועפר"ד דרוש י"ב תמה על הר"מ למה בלא נשתמש רק שחצבן יהי' אסורים לגבוה הא הזמנה לאו מלתא הוא ובאמת הר"מ לא עינה מלבו ד"ז והוא תוספתא מפורשת במגלה כמבואר בכ"מ וקושיתו לא ננעלו שערי תירוצים. ולכאורה כאן בסוגיא דהאבעיא כלים שנשתמשו בבית חוניו מהו שישמשו במקדש מטעם קנס וה"ר מכלי מקדש שהי' בימי אחז נגנזו אף דא"א אוסר דבר שא"ש מכל מקום חכמינו זכרונם לברכה קנסו אם כן ה"ה אם נשתמשו בבית חוניו. ולכאורה בלאו הכי קשי' הא אסור להשתמש לגבוה כיון דנשתמשו להדיוט ובנשתמשו להדיוט ודאי נאסר לגבוה ולומר כיון דקיימינן דבית חוניו לאו ע"ז הוא אלא עשאן לשמים אם כן ה"ל כמו נשתמשו לגבוה זה אין סברא כיון דאפילו הוזמנו וכ"ש נשתמשו לבהכ"נ דהוי גם כן לשמים ומכל מקום ה"ל כשימוש הדיוט לבהמ"ק מכ"ש בית חוניו דבאמת הי' הבית הזה עומד בעבירה ובאיסור כרת ודאי הו"ל כשימוש הדיוט. ולומר דשימוש הדיוט שנאסר לגבוה אפשר דאינו אלא לכתחלה אבל אינו פוסל העבודה בדיעבד ואבעי' בש"ס אם נשתמשו בב"ח מחמת קנס שיהי' אפילו בדיעבד ז"א אפילו לפי המסקנא דקנסו אינו פוסל בדיעבד כמבואר בר"מ פ"ט מה' ביאת מקדש דאפילו כהנים דבני דעה וקנסו אליבא דכ"ע מכל מקום אינו פוסל עבודה בדיעבד. אך באמת יש לדחות דהאבעיא הוא אפילו בבהמ"ק שלקחו הכלים ושימשו בב"ח דל"ש איסור כיון דנשתמשו להדיוט כיון דבאמת הי' של גבוה אין אחר כך שימוש הדיוט נחשב שעי"ז יאסר עפר"ד דרוש הנ"ל מכל מקום משום קנס ב"ח

שייך שפיר דנאסר וה"ר מאחז דהי' משמש בכלי המקדש ומכל מקום אף שמה"ת לא נאסרו קנסו חכמינו זכרונם לברכה מחמת שנעבדה בהן עבירה ה"ה כלי בית חוניו אם כן הוא נ"מ ובודאי נאסרין אף כלי בהמ"ק אם נשתמשו בב"ח מטעם קנס. או אפ"ל דנ"מ אפילו נשתנו ע"ש במג"א דאינם אסורים מטעם שימוש מכל מקום מטעם זה שנשתמשו בעבירה אסורים בכ"ע לגבוה ע"ש. אך ק"ל למסקנת הש"ס דאבני מזבח ששיקצום מלכי יון לע"ז דגנזום כיון דבאו בה פריצים ונעשים חולין והגוים זכו מהפקירא ונאסרו אפילו להדיוט ואמרינן שם היכי נעביד נתברינהו פירוש כדי שיבטלום הא אבנים שלמות בעינן לנסרינהו לא תניף עליהם ברזל ול"ל לטעמים הללו כיון שיצאו לחולין ונשתמשו לע"ז אם כן אסורים למזבח מחמת שנשתמש בהן להדיוט ומה נשתמשו להדיוט חי אסור לגבוה עאכו"כ שנשתמשו למתים ודאי לא עדיף מנשתמש להדיוט וא"כ בלאו הכי גנזו והיכי אמרי היכי נעביד נתברינהו וכו' ולא מהני אפילו נשתנה אצל מזבח ע"ש במג"א ובפרט דגבי אבנים למזבח ל"ש שינוי צורה כלל ואפשר דעדיפ' מיני' קאמר דמפורש בתורה אבנים שלמות ובאתי רק לעורר.

ובעמדי בזה ראיתי להזכיר עפירש"י פ' קרח שאצל ציוי קב"ה וירם המחתות מתוך השרפה כי קדשו פי' שהרי עשאן כלי שרת ואסורין בהנאה עכ"ל. והרמב"ן על התורה מביא ד' רש"י ז"ל וז"ל ולא ידעתי טעם לאיסור הזה שהרי קטורת זרה הקריבו וזר שעשה כלי שרת להקטיר בחוץ באיסור אינו קדוש עכ"ל. והנך רואה שהר"מ דעתו כרש"י שכתב בפ"ט מה' במ"ק הי"ד וז"ל מי שעבר ועשה בית בחוץ להקריב בו וכו' כל כהן וכו' וכן כלים שנשתמשו שם לא ישמשו בהם במקדש לעולם אלא טעון גניזה עכ"ל. מבואר מדבריו דכ"ש שנשתמשו בחוץ אבה"נ ע"כ טעונין גניזה דאי לא למה יגנזו ישמשו בהם להדיוט מבואר להדיא כדעת רש"י. ודוחק לומר דהר"מ בכלי בהמ"ק שנשתמשו בחוץ כיון דאסור עוד לשמש בהם במקדש אם כן טעונין גניזה דאסורין מטעם כ"ש של בהמ"ק זה אין במשמע לשונו שסתם וכתב דכל הכלים שנשתמשו שם וכו' והו"ל לפרש. ע"כ מבואר להדיא כדעת רש"י ומצינו לו חבר. וער"מ ספ"א שם שכ' וכלים שנשתמשו בהם לגבוה אין משמשים להדיוט וכו' היינו אפילו ביצאו לחולין עיין בסוגיא דבאו בה פריצים וכו' מכל מקום לאו אורח ארעא לשמש בהם להדיוט כמבואר כאן אבל בעוד שהם הקדש אין חידוש ומועלין בכ"ש אלא מירי אף שנעשו חולין וע"ש במ"ל. ואם נגע ברזל באבן א' רק אותו אבן פסול והשאר כשרות ועיין כסף משנה מניין שכבש דינו כמזבח דלמד הר"מ ממשנה שם. ונגיעת הברזל פוסל דווקא באבני מזבח ולא בסיידא אבל פגימה כטפח פסול גם כן בסיד ועיין תוס' סוכה שם הטעם דנתקלקל הרבוע. ואי"ה

לקמן בדיני המקדש יתבאר. ודין זה נוהג בכל אישי ישראל דלוקין ע"ז חוץ מחרש שוטה וקטן ודינו לכל הענינים ככל לאו שיש בו מלקות ולענין תשובה ולכל הדברים. ונ"פ דאם בנה במזבח תיכף שבנה אותו חייב אף שלא הקריבו כלל אח"ז על המזבח כי באמת הוא פסול מכל מקום על הבנין לוקה ובודאי אפילו סתר תיכף האבן ולקח אותו ממזבח מכל מקום כבר נתחייב על הבנין כנ"ל פשוט. וכבר כתבתי כ"פ בח"ז דצריך להתרות בו משום לאו מפסוק זה שמבואר בו הלאו ודאי כאן צריך להתרות בו משום הלאו מפסוק זה לא תבנה וכו' ולא משום לא תניף עליהם וכו' כי לפמ"ש עיקר הלאו דבנין מפסוק דלא תניף מיירי במזבח של הר עיבל ולא ילפינן לדורות רק לאו זה הוא למזבח של דורות ע"כ צריך להתרות בו משום לאו זה כ"נ. ואם שני ב"א בנו אבן במזבח ה"ל כשנים שעשאו דתלוי בזה יכול או א"י עיין ר"מ פ"א מה' שבת וכתבתי זה כ"פ:

מצוה מא

סעיף א

שלא וכו' ועובר וכו'. ער"מ פ"א מה' בית הבחירה כ' דהעולה במעלות על המזבח לוקין והרהמ"ח כאן כ' והעובר ופסע פסיעה גסה מבואר דאף דאין עולה במדריגות רק פסע פ"ג עובר ועמ"ל מביא בשם המכילתא כמ"ש הרהמ"ח דצריך להלך עקב בצד גודל וע"ש שכתב על הר"מ דלא ידע למה השמיט זה וגם מביא שם בשם המכילתא אין לי אלא עליה ירידה מנין ת"ל וכו' והר"מ השמיט. ופשוט דבין על הכבש ובין על המזבח עובר ע"ז אם פסע פ"ג. ונוהג הלאו בכל אישי ישראל כמבואר בדברי הרהמ"ח דנוהג אף בנקבות מבואר אף דהיא זרה אם כן שאר פסולים אפילו בע"מ או טמא שבלאו הכי אסורים במזבח אם פסעו פ"ג עובר בלאו הזה ג"כ ופשוט ודין הלאו הזה לכל הדברים ככל הלאוין. ח"א העירני מתוס' ישנים יומא פ"ב בהא דרצין ועולין בכבש וכו' שכתב לחד תי' דרק בשעת עבודה אסור לרוץ יע"ש אבל מדברי הרהמ"ח לא נראה כן כיון דגם בנשים נוהג לאו זה אף דפסולין לעבודה וער"מ פ"ג מה' במ"ק שכתב אם נטמא במקדש ימהר כו' ובודאי אם נטמא על המזבח לא ירוץ לשיטת הרהמ"ח כי לא ניתן לאו זה לדחות יע"ש שאם הלך בקצרה כדינו אפילו עקב בצד גודל פטור אך בודאי במקום שאפשר ימהר אבל כאן דאי אפשר ילך עד סוף המזבח עקב בצד גודל וז"פ. שוב ראיתי בסמ"ק להר"מ הביא ההיא מכילתא שלא יפסע פ"ג וסיים כמו הרהמ"ח דאם פסע פ"ג וכו' לוקה וצ"ל דגם בספרו הגדול כוונתו כן אם עלה כדרך שעולין במעלות ופשוט וסיים הרהמ"ח וענוים ירשו ארץ לסיים בדבר טוב:

סליק פ' יתרו ונתחיל בעזהשי"ת פ' משפטים:

מצוה מב

סעיף א

לדון וכו' דיני המצוה כו'. הענינים ארוכים מאוד ואכתוב בקיצור הדינים כדרכי בח"ז ב"ה וער"מ הלכות עבדים וקצת פ"ג מהלכות גנבה. והנה אם א' מישראל גנב ואין לו לשלם לא קרקע ולא מטלטלין הב"ד מוכרים אותו בעבד ונותנים הדמים לנגנב כ"ה בר"מ פרק ג' מה"ג ופשוט דוקא אם אין לו אבל יש לו ואינו רוצה לשלם הבית דין כופין אותו לשלם עד שת"נ אבל למכרו אין להם רשות כי התורה לא נתנה רשות לבית דין למכור אלא באין לו אבל לא ביש לו שנאמר ואם אין לו ונמכר וכו' ואפילו בדיעבד אם מכרוהו בגנבה גזירת הכתוב דנמכר אבל במקום שאין להם אינו כלום כי אינו ממון של הב"ד אך רשות אם כן אינו ממון של הב"ד שימכר וז"פ. ודוק' קרן הגנבה אבל לא בעד כפל ודו"ה אלא הוא חוב עלי' עד שיעשיר כ"ה שם בר"מ מקדושין י"ח ומכות ד"ב דדרשינן בגנבתו ולא בכפילו ודו"ה אינו מבואר בברייתא להדיא אך כיון דאתמעט מתיבת בגנבתו משמע דוקא הקרן ממילא אינו נמכר בעד דו"ה ג"כ ע"כ כתב הר"מ דאינו נמכר בעד דו"ה ולכאורה אפ"ל הא דאינו נמכר בעד הכפל היינו אם הגנב שילם לו בעד הקרן בפי' והבעה"ב הנגנב נתרצה ולקח בעד הקרן ואח"כ תובע אותו כפל ואין לו אינו נמכר אבל אם באים לדון בתחלה ואין לגנב רק הקרן אפשר דיכול הנגנב לומר המעות שיש לו אני לוקח בעד כפל וממילא אין לו קרן וימכר בעד הקרן או אם כבר שילם לו בסתם אפשר דיכול הנגנב לומר קבלתי בעד הכפל והקרן מגיע לי עוד ואפשר אפילו רוצה הגנב לשלם לו בעד הקרן בפירוש יכול הנגנב לומר איני רוצה לקבל רק בעד הכפל והקרן מגיע לי עוד וכה"ג מבואר בח"מ לענין שני חובות בסי' פ"ג אך מפירש"י שכתב שם ולא בכפילו שאם יש לו לשלם את הקרן ולא הכפל אינו נמכר משמע דאם יש לו הקרן אינו נמכר וא"י לומר אקבל המעות בעד הכפל וימכר עבור הקרן ובמקנה הרגיש במ"ש וכן הסברא נותנת דפרעון ראשון הוי קרן ולא מקרי כפל קודם הקרן ויותר מזה נראה דאף אם הגנב שילם לו בפירוש בעד הכפל מכל מקום כיון שהוא פרעון ראשון נעשה קרן ביד הבעה"ב כי לא נקרא כפל רק אחר קרן וא"כ אינו נמכר בכל גוונא וא"ד לחוב הכלל התשלומין שחייבה אותו התורה יותר ע"ז אינו נמכר (וכיון שקיבל פרעון הראשון אם כן אינו מגיע לו עוד מחמת חיוב התורה אינו נמכר) וכיון שקיבל פרעון הראשון אם כן אינו מגיע לו עוד מחמת חיוב התור' אינו נמכר עבור זה כנלע"ד.

ולכאורה ילה"ר לזה מב"ק ור"מ פ"ג מה"ג דאם טבח בשבת פטור מדו"ה דמיתה פוטרת וגם על טבח ביוה"כ מקשה הש"ס ב"ק ע"א דהמלקות יפטור ע"ש דמבואר דאף דחייב על הגנבה קרן וכפל מכל מקום פטור מדו"ה דקלב"מ. והנה לדעת רש"י שם ב"ק וב"מ סוגי' דהחוסם דכ"ה דקלב"מ מהני תפיסה אם כן אמאי פוטר המיתה מדו"ה הא תיכף דמשלם את הקרן דלא הי' חילול שבת אם כן יאמר הבעה"ב אני לוקח אותו בעד דו"ה כי עתה הוא תופס ותפיס' מהני בקלב"מ וכשמשלם לו עד הקרן יכול לומר כן וא"כ מגיע לו עוד קרן אם כן ממילא משלם דו"ה אע"כ דפרעון ראשון הוא בעד קרן ואי"ל לדו"ה קבלתי. אך אין זה ראי' דאפשר דמיירי דבאו עידי גנבה לחוד ושילם קרן וכפל ואז לא הי' חייב בדו"ה ואח"כ באו עדים שטבח קודם בשבת וח"מ אם כן עתה א"צ לשלם לו כלל כי כבר שילם בעד הקרן והכפל ואף דמבואר במרובה דאם א"ל הב"ד צא תן לו ואח"כ טבח ומכר פטור ומכ"ש היכי דכבר שילם לו היינו בטבח ומכר אח"כ אבל אם טבח ומכר קודם ששילם רק לא הי' עדים בודאי חייב ע"ש בסוגי' דס"ט. ולכאורה ילה"ר מד' הר"מ שם פ"ג ה"ד וז"ל היתה פרה שאולה אצלו וטבחה דרך גנבה בשבת פטור אף מן הכפל שהרי איסור שבת ואיסור גנבה באים כא' ואם אין גנבה אין טביחה ומכירה ע"כ. והנה ד' הר"מ הם מש"ס כתובות ל"ד ע"ב מימרא דר"פ ולכאורה תמוה ל"ל להר"מ הטעם דאם אין גנבה בלאו הכי המיתה פוטר גם מתשלומי דו"ה ור"פ ורבה אזלי כר"מ דבקנס מיקטל ומשלם עכצ"ל אם אין גנבה דהיינו הקרן אבל לפי מאי דפסקינן וכ"פ הר"מ דגם גבי קנס פוטר המיתה או המלקות אם כן בלאו הכי פטור דקלב"מ ע"ש בסוגיא ואין כאן מקומו לפלפל. והנה רש"י כתובות וב"ק פ' הגוזל ומאכיל לא גרס אם אין גנבה וכו' דשואל לא מחייב כפל ולא דו"ה רק בטוען טענת גנב ע"ש ברש"י שלא הבין ד' רבותיו ומדברי הר"מ כאן דגרס כרבותיו של רש"י ועל הקושי' של רש"י שהקשה לדעתו ל"ק שפסק פ"ד ה"י שומר שגנב מרשותו וכו' חייב כפל וע"ש בראב"ד שכתב עלי' זה אינו כלום והיינו דא"ח רק דוקא בש"ח שטוען ט"ג ובכ"מ תירץ שאם לקח בדרך גנבה חייב ע"ש וא"כ ניחא כאן דשואל עצמו חייב על הגנבה וכאן כתב הלשון וטבחה דרך גנבה. ואח"ז ראיתי בפ"י ב"ק כתב זה דמכאן יצא להר"מ ד"ז שהשומר חייב אם גנב מסוגי' זו דגרס כרבותיו של רש"י ומחמת קושית רש"י צ"ל כסברת הר"מ כמ"ש הכסף משנה או איזה סברא אחרת כי מבואר בהדיא דהשומר חייב על הגנבה ע"ש.

והנה הה"מ פ"א מהלכות שאלה אהא דפסק הר"מ השואל פרה ומת אין היורשים חייבים באונס ואם הניח להם אביהם אחריות נכסים ומתה חייבים היורשים לשלם והרב המגיד תמה שהוא נגד ש"ס דפ' א"נ וגם הר"מ סותר עצמו כיון דפסק כאן דפטור

על הגנבה ע"כ סובר כר"פ דלא נתחייב בשעת שאלה אם כן אפילו בהניח אחריות נכסים יהיו פטורים כיון דלא נתחייב בשעת שאלה ע"ש בסוגיא וד' הר"מ סותרים זא"ז ע' בסוגי' ובהה"מ ותבין והנני כותב בקצור נמרץ. והרב הש"ך סי' שמ"א תירץ דבאמת מ"ש הר"מ בהל' גנבה דפטור היינו מן הכפל כמבואר בלשונו אבל באמת קרן חייב דנתחייב בשעת שאלה כדבריו בה' שאלה ע"ש. ולכאורה לדבריו קשה מה זה שכת' הר"מ דאם אין גנבה ובאמת על הכפל אין טעם יותר לפטרו מדו"ה דזה וזה פטורים מחמת קלב"מ ועכצ"ל דבאמת הא דחייב בקרן אינו מחמת שגנבה עתה דהא על הטביחה שטבחה בדרך גנבה פטור מחמת קלב"מ רק דחייב על השאלה ונ"מ לענין שמין לשברים ואם נפחת הבהמה אחר שחיטה ע"ש בח"מ אם כן כיון דאינו משלם בתורת הגנב' אם כן אין כאן דו"ה כי ג' וד' לא חייב רחמנ'. אך לפמ"ש כיון דעדים ראו שטבח' וזה הי' הגנב' ורוצים לחייבו קרן ודו"ה אם כן כיון דקרן צריך לשלם מחמת השאלה יאמר הבעה"ב שתפסו בעד כפל ודו"ה כמש"ל עד שישלים כל הדו"ה וישאר הקרן חוב עליו וישלם כי על הקרן לא נתחייב מיתה. אך באמת זה אינו כיון דאין גנבה א"ח דו"ה נהי דחייב על השאלה אבל על הגנבה פטור מחמת קלב"מ וא"כ היאך יתפוס בעד הכפל [אם לא תפס עדיין על הקרן] אם כן אינו מגיע לו דמי הקרן וכיון דאין כאן קרן לא נתחייב כלל בדו"ה וע"כ צריך ליטול בעד הקרן אם כן פטור מהמותר מחמת קלב"מ. ונלע"ד אם א' גנב וטבח באיסור שבת אף אם נאמר דתפיסה מהני מחמת קלב"מ מכל מקום בכה"ג כיון דלא נתחייב קרן כלל רק בתפס ל"ש כלל חיוב דו"ה אף אם תפס הקרן מכל מקום התורה לא חייבה כלל דו"ה אם א"ח קרן בדין והבן. וכ"ז כתבתי אף אם נאמר היכי דקלב"מ מהני תפיסה אף בקנס. אך באמת אפ"ל דבקנס אפילו לשיטת רש"י ל"מ תפיסה דמבואר שם בב"מ דחייב לצי"ש ע"כ מהני תפיסה ובאמת בקנס כיון דפטור מן הדין ל"ש לצי"ש ע' כתובות ל"ג ע"ב תוד"ה לאו בשם ירוש' וגם כיון דהב"ד אין מחייבים אותו אם כן ממילא א"ח כלל דאשר ירשיעון אלקים כתיב דקנס א"ח אלא עפ"י ב"ד כמ"ש הראב"ד פ"ב מה' גנבה אהא דפסק הר"מ בהאבעיא שעלתה בתיקו בש"ס דאי תפס לא מפקינן כדרכו בכל האבעי' בממון והראב"ד כתב דא"ד לממון דאין כח לחייבו אלא הב"ד בדין פסק וכאן מספק היאך גמרו את דינו וע"ש. ואף לדעת הר"מ דמהני תפיסה אפשר היינו שם דעכ"פ הב"ד פוסקים כך דחייב מספיק' ע"ש במ"מ אבל כאן כיון דהב"ד פוסקין דפטור ול"ש לומר שפוסקים דיהני תפיסה דאדרב' קרא אזהר לב"ד משום כדי רשעתו דלא יהיו מחייבים משום ב' רשעיות והא דמהני תפיסה הוא מחמת דהוא עשה לעצמו אבל הב"ד אין שייך פסק אצלם כלל ובקנס א"ח דהתורה לא חייבה כלל רק עפ"י הב"ד אם

כן בקלב"מ דאין הב"ד מחייבים אין חייב ול"מ תפיסה כנ"ב. ועח"מ סי' א' וסי' שמ"ח ויו"ד ה"ע דהרבה פוסקים סוברים דהאידנא דאין ב"ד מומחים וא"ח בקנס מכל מקום אי תפס לא מפקינן מיני' אף בדו"ה אם כן חזינן דגבי קנס מהני תפיסה אם כן כאן נמי בדברי הר"מ בפרה שאולה וטבחה יתפוס הקרן בעד הכפל עכצ"ל כמש"ל דהר"ב דקדק כיון דאין גנבה היינו כיון דהתורה לא חייבה קרן בדין אף דמהני תפיסה מכל מקום כיון דא"ח בדין לא חייבה התורה בדו"ה כלל אם כן אין חיוב עליו כלל ול"מ אפילו תפיסה כי א"ח כלל. ובזה מיושב לי דברי הר"מ שהקשיתי לעיל למה נתן הטעם דאם אין גנבה תפ"ל דמיתה פוטרת גם מדו"ה לפי פסק הלכה. דנ"מ דמחמת קלב"מ הי' מהני תפיסה אבל הטעם לפי שאין גנבה דפטור מקרן לא חייבה התורה כלל בדו"ה ל"מ תפיסה ג"כ ואף דחייב קרן מכל מקום לא מטעם גנבה רק מטעם שאלה כמש"ל. שוב ראיתי בנה"מ סי' שמ"א התעורר בקצת דברים שכתבנו ואף שלא מצאתי ראי' למש"ל מכל מקום הסברא נותנת דפרעון הראשון הוי לעולם קרן ואין כפל קודם הקרן כ"נ ועבשער המלך ה' עבדים פלפל ג"כ לענין תפיסה לצי"ש:

עוד מבואר שם בבריית' בגנבתו ולא בזממו ופירש"י אם העיד בחבירו שגנב והוזם ואין לו לשלם אינו נמכר עכ"ל וכ"ה במכות ד"ב גבי ת"ר ד' דברים נאמרו בעדים זוממין אין נעשים ב"ג וב"ח ואין נמכרין בע"ע וכו' סבר רב המנונא למימר דוקא היכי דאית לי' לדידי' וכו' אלא סבר ר"ה למימר ה"מ היכי דא"ל לדידי' או לדידהו אבל היכי דלית ליה לדידי' ולא לדידהו מזדבני א"ל רבא ונמכר בגנבתו ולא בזממו מבואר להדיא הא דאין נמכרין בע"ע היינו שמעידין על א' שגנב ואין לו לשלם דרצו לחייבו שימכר והוזמו ואין להם ג"כ לשלם אין עושין בהם דין הזמה שימכרו דבגנבתו ולא בזממו והר"מ כאן לא הביא ד"ז דולא בזממו ופ"א מה' עבדים כתב ואין לך איש מישראל שנמכר בב"ד אלא הגנב בלבד אם כן ממילא משמע דעל ד"א אינו נמכר. ובה' עדות פ"כ ה"ח כ' בפירוש וז"ל עדים שהעידו על א' והרשיעו רשע שאין בה מיתה ולא מלקות ולא ממון והוזמו לוקין וכו' כיצד העידו על א' שהוא חלל וכו' העידו עליו שנמכר בע"ע והוזמו לוקין וד' דברים מפי הקבלה הם וכו' והיינו הברייתא הנ"ל. ולכאורה קשה דהר"מ נקט בהעידו עליו שנמכר בע"ע ובש"ס מבואר הא דאין נמכרים היינו שהעידו עליו שגנב ורצו לחייבו שימכר אבל ד"ז אם העידו עליו שנמכר אינו מבואר. אך פשוט דתחילה הי' סבר הש"ס דבאמת גם זוממין נמכרים רק אם לית לדידי' או לדידהו מצד הסברא אבל להמסקנ' דאף דלית לדידי' ולא לדידהו אינם נמכרין מחמת גזירת הכתוב בגנבתו ולא בזממו אם כן בכה"ג נמי אף דהעידו עליו שנמכר מכל מקום אינם נמכרין כיון דאינו גנבה ע"כ

נקט הר"מ יותר רבותא דהעידו שנמכר כבר וחייבו אותו שהוא עבד ובעדות גנבה לא רצו לחייבו ודאי דלמא יהי' לו מעות אך מכל מקום אפילו בכה"ג אינו נמכר דגזירת הכתוב הוא לפי המסקנא והא דרש"י בקדושין לא פי' כן דרש"י פרשן הוא ונקט כמו שהוא בש"ס שם.

והנה מבואר בברייתא ת"ר ד"ד נאמרו בע"ז אין נעשים ב"ג וכו' ואין משלמין את הכופר ואין נמכרין בע"ע ואין גולין לע"מ ולא מסיים הברייתא דלוקין כמבואר במשנה גבי ב"ג והורג שוגג דאין עושים בהם דין הזמה ולוקין כדעולא מוהרשיעו וכו' דהברייתא נחית לזה רק להשמיענו דאין עושים בהם דין הזמה כמו שזממו וגם יש בד' דברים הללו שמקיימין דין הזמה שהעדים צריכין לשלם ממון אם כן אינם לוקין דבפירוש ריבתה תורה ע"ז לתשלומין ולא למלקות רק היכי דליכא שום חיוב כלל כמו ב"ג וב"ח כמ"ש הר"מ כאן שלא רצו לחייבו שום דבר לא מיתה ולא מלקות ולא ממון אבל היכי דאיכא חיוב ממון אין לוקין ובד' דברים שמבואר בברייתי' יש קצת דברים דהעדים משלמין ואין לוקין כגון דאין משלמין את הכופר אם העידו שהרג שורו את הנפש ובאמת נהי דאין משלמין את הכופר מכל מקום רצו להרוג את השור שנידון בסקילה וא"כ אם הוזמו צריכין לשלם דמי שור לבעלים מכאשר זמם אם כן אין לוקין וכן אין נמכרין בע"ע אם העידו שגנב ואין לו ולהם מה לשלם נהי דאין העדים נמכרים מכל מקום צריכים לשלם כאשר זמם שרצו לחייבו תשלומין בעד הגנבה ואי דאין לו מכל מקום אין נפטרין מתשלומין וכי אם עדים יעידו בא' שחייב ממון ואין לו מה לשלם והוזמו יפטרו מתשלומין כי לא רצו לחייבו כי אין לו. זה בודאי טעות כי מכל מקום רמי עלי' חיוב לכשיתעשר וכן אם העדים אין להם במה לשלם דין הזמה וכי ס"ד שילקו דבאמת חייבים הם ממון ולמחר וליומא אוחרא ישלמו אם כן הם ככל הזוממין דאין לוקין אם חייבים בתשלומין אם כן בהנהו שני דברים בודאי משלמין העדים ואין לוקין ע"כ אינו מבואר דלוקין כי עיקר דנחית הברייתי' להשמיענו שאין עושים דין הזמה בכולה כגון לענין כופר ולענין שנמכר אבל דין הזמה דתשלומין משכחת לה ג"כ בדברים אלו והמשנה נקטה רק השני דברים ב"ג ועירי מקלט דבשני דברים אלו לא משכחת בהו שום חיוב אחר ע"כ כיון דחיוב זה ג"כ אין עושים לוקין אבל הברייתא דנקט ד' דברים ובשני דברים משכחת לה הזמה ולא מלקות ע"כ אינה מסיימת דלוקין רק עיקר הדין מחדשת מה שלא נזכר במשנה השני דברים אחרונים ובאמת היכא דשייך מלקות לוקין והיכי דמשלמי אפילו בדברים הללו אין לוקין רק דין הזמה זו שישלמו כופר או שיהיו נמכרין אין עושין בהם וז"פ:

ודברי הר"מ כאן צ"ע שכתב עדים שהעידו בדבר שאין חיוב מיתה ולא מלקות ולא ממון וכו' כיצד העידו שהוא ב"ג וב"ח לוקין העידו על שורו של זה שהרג את הנפש והוזמו לוקין ואין משלמין את הכופר העידו עליו שנמכר בע"ע והוזמו לוקין וד' דברים מפי הקבלה הם עכ"ל ובאמת היאך גבי שור וע"ע לוקין הא באמת חייב בתשלומין מדין הזמה וצריך לדחוק דדין שור מירי בגוונא דאין השור בסקילה כמבואר בפ"י מה' נזקי ממון. וא"י היאך בע"ע נהי שאין נמכרין מכל מקום רצו להפסידו מעש"י של כמה שנים שיהא קנוי לבעליו ובודאי צריכין לשלם לו ששמין אותו וז"פ אם כן למה לוקין. ואפ"ל שהם אומרים שנמכר ועדיין לא שילם הבעה"ב דלא רצו להפסידו ולבעה"ב אינם מחייבים דהבעה"ב רצה בכך ואמר כדברי העדים דבכה"ג ל"ש הזמה עטוח"מ סי' ל"ח. אך א"י מי הביאו לזה שיצייר הדבר בציור רחוק ולסתום הדברים והי' לו להשמיענו עיקר הדין אם אין שום חיוב לוקין והיינו ב"ג וערי מקלט כמבואר במשנה ועל הב' דברים ע"ע וכופר הו"ל לכתוב דאין עושין דין הזמה זו וממילא הי' ידעינן בגוונא דלא היו חייבים כלל היו לוקין ובגוונא דהיו חייבים ממון אין לוקין וסתם מאוד ואנחנו צריכין לדחוק בדבריו וצריך עיון גדול על רבינו ול"מ להמפרשים שהרגישו בזה. עוד מבואר בר"מ כאן בה"ג דגנב לעכו"ם או להקדש אינו נמכר על הקרן אלא הוא עליו חוב עד שיעשיר והמ"מ לא הראה לנו מקום מוצא הדין ונראה דטעם הר"מ דכתיב בפסוק ואם אין לו לשלם ונמכר בגנבתו אם המצא תמצא וכו' שנים ישלם נר' דהפסוק אומר דאם יש לו משלם כפל ואם אין לו ונמכר אבל בגוונא דאינו משלם את הכפל כגון לעכו"ם או להקדש אם אין לו אינו נמכר. והנה לפ"ז גם בעבדים וקרקעות ושטרות ג"כ אינו נמכר ומה שאינו מבואר זה בר"מ דאפשר דהוא כ"ש דחוץ מה שאין משלמין כפל בעושו"ק אין נגזלים כלל וא"כ אם הם בעין ל"ש שימכר ואם אינם בעין הא א"ח באחריותם עיין ר"מ פ"ט מה' גזילה ואם קלקל בידים שחייב זה לא מטעם גנב רק בתורת מזיק ומזיק אינו נמכר ע"כ נקט הר"מ עכו"ם והקדש דאינו נמכר מטעם דא"ח בכפל ואם כן אפילו לדעת הראב"ד שעבדים נגזלים ע"ש מכל מקום אינו נמכר בעבור התשלומין אם מת העבד כיון שאין חיוב כפל בעבדים ג"כ אינו נמכר כנ"ל. אח"ז ראיתי בס' אור החיים על התורה כתב זה דמהסמיכות ונמכר וכו' לפרשת כפל מוכח דמיירי דוקא בגנב לישראל ע"כ פוסק הר"מ דלעכו"ם ולהקדש אינו נמכר וכתב שם וז"ל לא מצאו טעם להר"מ והנה הוא והנאני שכוונתי לדעתו הרמה. וזה נ"ל ג"כ בעושו"ק לכל השיטות וז"ב בס"ד. ולפי זה אפשר לומר דהגונב אחר הגנב דאין הגנב השני חייב בכפל אפילו לבעלים הראשונים עיין ר"מ פ"א אם כן אם הגנב השני אין לו לשלם הקרן ג"כ אינו נמכר. אך אפשר לחלק דבעכו"ם

והקדש אין בגניבה זו בשום פעם דין כפל וכן עושו"ק אבל כאן באמת הוא מטלטלין ושייך דין כפל אצל הראשון רק הגנב השני פטור דלא גנב מבית הבעלים ולא נתמעט ממקרא הזה ונמכר שפיר ומכל מקום צ"ע.

עוד מבואר בר"מ שם דאם הגניבה הוא מאה זוזי ואין הגנב שוה אלא חמשים ה"ז נמכר ושאר הקרן והכפל חוב עליו עד שיצא בשביעית ויעשיר וישלם היינו דאינו נמכר וחוזר ונמכר ואח"ז כתב דאם גנב ונמכר וחזר וגנב אם לראשון חזר וגנב אינו נמכר פ"ב אלא ישאר עליו חוב ע"כ. מבואר דעת הר"מ דעבור אדם א' אינו נמכר בשום אופן ב"פ ועש"ס שם די"ח בפרש"י דעתו דדוקא בגנב ב"פ ולא הי' העמדה בדין בינתיים אלא אחר שגנב פ"ב הי' העמדה בדין על ב' הגניבות ה"ל כגנב פ"א ושוה פחות אינו נמכר וחוזר ונמכר אבל אם הגניבה שני' הי' לאחר שנמכר עבור הראשונה חוזר ונמכר אף אם הגניבה היה לראשון ערש"י ד"ה אלא כאן. וד' קצ"ע דבתחלת ד' נראה דתלוי בהעמדה בדין דוקא אם הי' העמדה בדין על שני הגניבות דוקא בפ"א אינו נמכר ונשנה אבל אם גנב לאדם א' אחר העמדה בדין על הראשונה נמכר ונשנה ואח"ז בסה"ד מבואר מד' דדוקא אם גנב ונמכר וחזר וגנב להראשון חוזר ונמכר משמע דאם קודם שנמכר חזר וגנב אף שהי' לאחר העמדה בדין מכל מקום אינו נמכר ונשנה ע"ש. על כל פנים מחולק עם הר"מ בלאחר שנמכר דלהר"מ אינו נמכר בעבור איש הראשון ולרש"י נמכר אף בעבור הראשון. ונראה פשוט להר"מ ל"ד בעוד שהוא עבד עבור הגניבה חזר וגנב אינו נמכר אלא כל ימיו אפילו לאחר שיצא חפשי אינו חוזר ונמכר עבורו. שו"ר בריטב"א קדושין כתב שם דמסתברא אם לאחר שנמכר חזר וגנב לראשון נמכר פ"ב ולא הביא דעת הר"מ כלל וע"ש בכ"מ שכתב דהר"מ פוסק כת"ק ולא כר"א ודבריו תמוהין דת"ק סובר דנמכר ונשנה אף על גניבה אחת רק פוסק כאביי שם ע"ש וכבר עמד בזה בספ"י. עוד מבואר בר"מ דגנב ונמכר וחזר וגנב לאיש אחר חוזר ונמכר ואפילו אם גנב למאה אנשים וכו' מבואר בדבריו דוקא אם לאחר שנמכר גנב לשני חוזר ונמכר אבל אם קודם שנמכר עבור הראשון אפילו לאחר העמדה בדין עם הראשון ה"ל כגניבה אחת ואינו נמכר פ"ב ואח"ז כתב גנב לזה ולזה כולם שותפים בו אם היה דמיו כנגד הקרן או פחות נמכר ומחלקין ביניהם משמע מדבריו דגם לשני ב"א אינו נמכר ב"פ רק אם הגניבה לשני היה אחר המכירה לראשון וגם בזה דעת רש"י שם אינו כן דכתב בשני ב"א דהוי העמדה בדין כ"א בפ"ע נמכר וחוזר ונמכר מבואר בדבריו דתלוי בהעמדה בדין וגם משמע מדבריו דתמיד שני ב"א הוי העמדה בדין ב"פ והסברא נותנת כן כי ל"ש לומר העמדה בדין פ"א לשני ב"א שתובע כ"א בפ"ע ובר"מ מבואר דגם שני ב"א הוי כא' ואינו נמכר אלא פ"א

ומחלקין ביניהם ובאמת דברי הר"מ צ"ע. על כל פנים בעמד בדין עם הראשון והי' שוה כפי הגניבה דהיה בדין שימכר עבורו ולאחר העמדה בדין שגנב עוד הפעם אמאי יפסיד הראשון ימכר ויחזור וימכר ובפרט דאביי אומר סתם כאן בשני ב"א משמע דבכ"ע בשני ב"א נמכר בעד כל א' וצ"ע. על כל פנים מחולק הר"מ עם רש"י כאן וגם לעיל ומחולקים בשני דברים כמ"ש והתוספות יש להם שיטה אחרת וצריכים ביאור ואין כאן מקומו ופי' הר"מ כפירש"י כמבואר למעיין.

עוד מבואר בר"מ והוא מהש"ס דאם הגנב שוה יותר מהגניבה דהגניבה מאה זוז והוא שוה מאה וא' אינו נמכר כלל שנאמר ונמכר בגניבתו עד שיהי' דמיו כולם מובלעים בגניבתו ע"ש ובש"ס מבואר גנבו ת"ק והוא שוה אלף אינו נמכר ומבואר שם ונמכר כולו ולא חציו וע"ש ברש"י כיון דהיא שוה שכר עבודתו על שש שנים פי שנים בגניבתו ואין עליו לעבוד אלא חציין ע"כ לכאורה משמע דוקא אם הוא שוה כפל בגניבתו. אך הר"מ כתב דאפילו שוה זוז יותר אינו נמכר והוי גם כן כמכר חציו וחציו לאו דוקא כי החצי משמע אפילו אם כ"ש הו"ל גם כן חציו ופשוט דל"ד אם שוה זוז יותר ה"ה אם ש"פ יותר גם כן אינו נמכר והר"מ כתב דנמכר שיהיו מובלעים וכוונתו דל"ד חציו. ופשוט דאם הוא שוה פחות מש"פ יותר דנמכר דאינו ממון כלל רק בפרוטה יותר אינו נמכר מ"ל זוז או ש"פ יותר וז"פ. ולומר דוקא אם הי' שוה כפל ויש אונאה אפילו אם נאמר דע"ע הוי כקרקע והדברים עתיקין אם כן אין המכירה לשש קיים ה"ל נמכר חציו אבל אם פחות מכפל דהמכירה קיימת אם נאמר דהוי כקרקע בכה"ג נמכר לשש זה אין סברא ובר"מ מבואר להדיא דאף בכ"ש אינו נמכר ועיין במקנה כנלע"ד פשוט. עוד מבואר בר"מ דאם גנב לכמה אנשים נחשבים כא' הן אם שוה פחות מדמי כל הגנבות כמש"ל ואם הי' דמים יותר אינו נמכר כלל משמע אם הי' שוה כנגד הגניבה של כולם אף ששוה יותר מא' מכל מקום נמכר וצ"ע דכ"א עומד בדין בפ"ע וכיון ששוה יותר מא' למה יצטרפו השנים אח"כ להחמיר עליו שימכר. ונ"פ לדעת רש"י שתלוי בעמד בדין אם כן אינו נמכר בכה"ג. ומהר"ם נר' דאף אם עמד בדין ואח"כ גנב לשני נמכר דסתם ובאמת אין סברא כלל כיון דעמד בדין ונפסק כיון דשוה יותר לא ימכר אין סברא שיצטרפו אח"כ שימכר והכל צ"ע:

עוד מבואר בר"מ דשותפים שגנבו משלשין ביניהם וכ"א ימכר בעד חלקו מן הקרן ואם היו דמיו יתירים על חלקו אינו נמכר ועיין כסף משנה מרשים ד"ז מקדושין ולא מצאתיו אך הדברים ברורים. ונ"ל דמכירת הב"ד אינו תלוי בהעמדה בדין לכ"ע כגון אם נגמר דינו לימכר שלא הו"ל לשלם וקודם שנמכר העשיר בודאי אין מוכרין אותו אף דלענין

גנבה אחת תלוי בהעמדה בדין לפרש"י שא"ה דיש טעם בדבר ע"ש אבל כאן לא תלוי בזה. ונראה גם כן אם בשעת העמדה בדין היה שוה פחות או שוה בשוה וקודם שנמכר השביח עד שהוא שוה יותר גם כן אין מוכרין אותו כיון שעתה שוה יותר הכל הולך בתר שעת המכירה וכן להיפך אם בשעת העמדה בדין הי' שוה יותר ונגמר הדין שלא למכרו ואח"כ נפחת ושוה כמו הגניבה או פחות מוכרין אותו דלא יהא כמו שלא תבעו עד עתה דהברירה ביד בעה"ב לתבעו בכל עת שירצה כיון שהגניבה חוב עליו וכמו כן דרך משל אם הי' הגניבה הרבה שנים קודם יובל ודינו לעבוד שש שנים ועבודת שש שנים הוא שוה יותר הרבה מהגניבה יכול הבעה"ב להמתין עד ב' או ג' שנים לפני היובל ויהי' שוה כמו הגניבה או פחות כי יוצא ביובל ולא יעבוד כל שש שנים והברירה ביד הבעה"ב כנלע"ד בעזה"י פשוט. עוד נראה דאם אין עדים שגנב והוא עצמו מודה שגנב ל"מ אם בשעת הודאה יש לו לשלם אם כן היה חייב לשלם דהודאת בע"ד כמאה ואח"כ העני ודאי הב"ד מוכרין אותו אף דישא ש"כ ואסורה מן התורה למי שאינו עבד להרבה ראשונים וע' כאן במ"ל פ"ג מה"ע והד' עתיקין מכל מקום כיון דבשעת הודאה לא הי' נוגע להאיסור רק לממון והי' נאמן אז אם כן נאמן ממילא אח"כ והוא כעין המבואר בר"מ פט"ז מסנהדרין דהאיסור הוחזק עפ"י עד אחד אלא אפילו אם בשעת הודאה אין לו לשלם מכל מקום נראה כיון דמחייב עצמו אם כן הדין למוכרו והב"ד עושין כדין אם כן ממילא מותר בש"כ כיון דנמכר על פי ב"ד אפילו יודע בעצמו שלא גנב מכל מקום אודיתא אפילו בשקר מהני לענין איסור. עקצה"ח סי' קצ"ד ואפילו להט"ז דל"מ אודיתא בשקר לענין איסור ע' סי' קס"ט ביו"ד מכל מקום נראה דכאן עיקר הודאה על הגנבה דהוא ממון אם כן מחויב ממון וגזרה התורה שימכרו הב"ד ובנמכר עפ"י ב"ד אינו אסור בשפחה כנענית וכאן נמכר כדין וגם אפשר דלא ירצה הנגנב שימכר בעבורו אם כן עיקר הודאה לענין ממון והודאת בע"ד כמאה עדים ואין להביא מקדושין ס"ט אשפזיכני' דר"ש דהי' נסיב ליה עצה לגנוב ולהזדבן בע"ע כדי לטהר הבנים ורש"י ותוס' נתקשו היאך השיא לו עצה למעבד איסור ויעבור על לא תגנוב ולכאורה הו"ל ליתן לו עצה שיודה שגנב וימכר באודיתא כמ"ש ז"א דאם באמת לא גנב לא היה רוצה הבעה"ב שימכר עבורו אך אם בא לפנינו ומודה על עצמו שהוא ע"ע שנמכר ע"י ב"ד נראה אף דלענין להשתעבד לחבירו מהני הודאתו מכל מקום אסור בש"כ כי היאך יוכל להתיר לעצמו איסור תורה כמו שאינו נאמן לומר מתה אשתו שישא אחותה דלמא לא נמכר כלל עפ"י ב"ד וא"כ אסור מן התורה ואינו נאמן לענין איסור כמבואר בש"ס כ"פ דא"נ להתיר איסור לעצמו במקום חזקה וה"נ כאן יש לו כמה חזקות חזה"ג שאינו עבד וחזקת

כשרות שלא גנב ומכל מקום לענין (מ"ע) להשתעבד לחבירו ודאי נאמן כי לענין ממון מהני הודאת הבע"ד אבל אסור בש"כ ואין זה דברים שבידו למכור עצמו דהמוכר עצמו אסור בש"כ כמבואר לפנינו בעזה"י ואפילו להסוברים דאודית' מהני לענין איסור דע"י הממון נסתעף האיסור וכיון שמחייב עצמו אם כן אין כאן איסור ג"כ ע"ש אבל כאן דתיכף הודאתו להתיר איסור ואף אם הוא עבד מכל מקום אם לא נמכר עפ"י ב"ד אסור בש"כ אם כן ל"מ הודאתו רק להשתעבד ולא לש"כ כנלע"ד.

אך ק"ל מהא דקדושין כ"ח עד היכן גלגול שבועה השבע לי שלא נמכרת לי בע"ע ומקשינן האי טענה מעליית' וממונא אית לי' גביה ופירש"י בלא גלגול נמי הא קתבע לי' שכר פעולתו או גרעונו ואם היה מודה במקצת או בע"א חייב שבועה ומתרץ רבא לטעמי' דאמר ע"ע גופו קנוי לו וכו' א"ה היינו קרקע מ"ד ע"ש והנה מימרא זו דרבא הוא בדט"ז דע"ע קונה עצמו בשטר ומקשה הש"ס לימא ליה באפי תרי זיל וא"ר זאת אומרת ע"ע גופו קנוי וכ' הרמב"ן הובאו דבריו ברשב"א וריטב"א שם הטעם דגופו קנוי דיש לו ג"כ קנין אישות דהוא מותר בשפחה ע"ש אם כן כאן דאמר השבע לי והוא כופר ואף אם יודה לו מכל מקום נהי דנשתעבד לו אבל יהיה אסור בש"כ אם כן הדק"ל הא ה"ל מטלטלין דתובע לו מע"י ואי דגופו קנוי לו הא באמת הטעם דגופו קנוי לו מחמת דיהיה מותר בשפחה כנענית ובאמת כאן אפילו אם יודה אסור בש"כ אם כן כל מחלקותם אינו אלא על מע"י וגרעונו וה"ל מטלטלין אך באמת י"ל זה נהי דאינו נאמן להתיר עצמו בש"כ כמו שאם בא אחד ואמר ממזר אני דא"נ להתיר עצמו בממזרת עיין באה"ע סימן ד' סעיף ל' היינו שאין אנו מניחין לו שהוא אצלינו בחזקת איסור אבל הוא עצמו מותר בצנעה אף במקום ב' עדים שאומרים זה חלב וא' יודע שמשקרים אף דלכולי עלמא שא"י הוא בחיוב כרת מכל מקום למי שיודע שמשקרים מותר לו לאכול בצנעה ע' בכור שור בכריתות ומכ"ש מה שהוא רק נגד חזקה כמ"ש רשב"א בכתובות דמי שיודע בבירור ל"ש חזקה אצלו אם כן ה"נ שתובע אותו בברי וגם אתה ידעת אם כן יהי' מותר לו לישא ש"כ אם כן הוא תבעו ג"כ לגוף ע"כ שפיר משני דגופו קנוי לו ואף דיהי' איסור על הש"כ כי בכ"מ האשה מוזהרת כמו האיש והיא א"י בבירור מכל מקום כיון שהוא מותר שפיר מיקרי גופו קנוי כמו אם האדון אין לו ש"כ מכל מקום הוי גופו קנוי ה"נ. ובר מן דין נ"ל דוקא במצות עשה לדעת הרמב"ן כיון דהתורה לא התירה לו ש"כ או שאינו יכול לכופו כאשר יבואר לקמן אם כן אין גופו קנוי אבל כאן דא"י לישא מחמת איסור דרביע עליו מכל מקום הוי גופו קנוי וק"ל ואין להאריך ועמש"ל בד' הרמב"ן אי"ה.

והנה ד"ז דנמכר בעד גנבה ע"י ב"ד דוקא איש אבל אשה אינה נמכרת והוא משנה מפורשת בסוטה ור"מ כאן ה' עבדים והוא גזירת הכתוב אם כן טומטום ואנדרוגינוס אינם נמכרין ע"י ב"ד שהם ס' אשה להר"מ ומספק אין מוכרין וכ"ה להדי' בר"מ כאן פ"ד ה"א דטומטום ואנדרוגינוס אינם נמכרין בע"ע ולשיטת תוס' ורא"ש דאנדרוגינוס הוי זכר גמור עאה"ע סי' מ"ד אם כן בודאי אנדרוגינוס נמכר ולהראב"ד דהוי חצי זכר יבואר לקמן אם נמכר החצי והובאו שיטות אלו כ"פ בח"ז וטומטום שביציו בחוץ ומבואר בחגיגה ויבמות דהוי זכר עמש"ל פ' אמור והארכתי בזה ב"ה בדעת הר"מ בדברים נכונים. וחרש שוטה וקטן שגנבו כיון דאינם חייבין לשלם עיין ר"מ פ"א מה' גנבה אם כן פשיטא דאינם נמכרין ע"י ב"ד דפטורים ועיין בהגהות מ"ל סוף הספר כתב ע"ד הרהמ"ח עמ"ש דמצוה זו נוהגת בזכרים ולא בנקבות שאין האשה קונה ע"ע כתב וז"ל מפני החשד ומשכחת לה בנקבות פחות מט' שנים כמ"ש הר"מ סוף ה' עבדים עכ"ל והיינו שהר"מ כ' שם פ"ט עבד פחות מבן ט' רשאי האשה לקנותו דא"ר לביאה ול"ש חשד ע"כ ודבריו תמוהין מאוד דשם מיירי הר"מ בעבד כנעני וע"כ יכול הרב למוכרו תיכף כשנולד כי הוא ממון שלו כידוע אם כן משכחת לה עבד קטן מבן ט' ורשאי האשה לקנותו אבל כאן דמיירי הרהמ"ח בע"ע המ"ל פחות מבן ט' הא הב"ד אין מוכרין אותו לעבד בעד גנבה כי א"ח כלום ולמכור עצמו ג"כ אין מעשה קטן כלום ל"מ להש"ך ח"מ סי' צ"ה דגם ע"ע דינו כקרקע אם כן קטן א"י למכור כלל קרקעות ואין מכירתו כלום עח"מ סי' קל"ה ואף אם נימא דדינו כמטלטלין דדוקא ע"כ איתקש לקרקעות אם כן בפעוטות ממכרם ממכר במטלטלין מכל מקום כיון דמה"ת אין מכירתו כלום רק מדרבנן אם כן בשלמא מטלטלין שייך לומר דחז"ל תיקנו הקנין וחז"ל יוכלו לתקן אף דמה"ת אין מעשיו כלום מכל מקום הפקר ב"ד הפקר וזה הטעם בכל קנינים דרבנן אבל כאן ל"ש כלל הפקר ב"ד דאינו ממון כלל שהב"ד יפקירו וכי (הממון) [הגוף] שלהם שיוכלו להפקיר זה לא שמענו וגם עיקר התקנ' במטלטלין בפעוטות הי' משום כדי חייו ולמה להם לתקן שימכור עצמו לא גרע מקרקעות שלא תקנו כלום ע"כ נלפע"ד פשוט דלא משכח' ע"ע קטן פחות מבן ט' והר"מ שם מיירי בע"כ ע"ש מבואר כך להדיא ודי המ"ל תמוהים.

ודוקא ישראל נקנה בע"ע אבל גר צדק אינו נקנה בע"ע דבעינן ושב אל משפחתו וליכא כי אין לו משפחה כ"ה בש"ס דב"מ פא"נ ובר"מ כאן פ"א. וראיתי בכ"מ מביא בשם הסמ"ג מאי ששנינו במכילתא דבין לר"י ובין לר"ע גר נמכר בע"ע מיירי בגר שבא על בת ישראל שמשפחת אם הוא לו משפחה עכ"ל ומבואר בדבריו דגר הבא על הגיורת אין הבן נמכר ולדידי תמוה ד"ז דבן הגר אפילו מגיורת יש לו משפחת האב והאם והאחים

וב"ב ככל ישראל אך בגר עצמו אין לו משפחה כלל כי הוא כקטן שנולד דמי אבל בן הגר אפילו מגיורת יש לו משפחה ואפ"ל כמו דגר עצמו אף שיש לו בנים וב"ב מכל מקום אינו נמכר דל"ה משפחה דצריך שיהא משפחה למעלה אם כן ה"ה בן גר אף דיש לו משפחה למעלה האב והאם מכל מקום כיון דאין לו משפחה למעלה עד יעקב אע"ה אין נקרא משפחה ומזה הוציא ד"ז מגר עצמו ומכל מקום צ"ע דבן גר הבא מישראלית הוי כישראל לכ"ד לענין יוחסין שאסור לישא ממזרת דלא מקרי גר והוי קהל ה' אך לענין חליצה עאה"ע סי' קס"ט ובח"מ סי' זיי"ן וכנה"ג ומסברא נראה דבעינן ושב אל משפחתו דיהי' לו תמיד משפחה ובגר אף שיש לו בנים וב"ב אין בן הגר וגיורת בכלל דמשכחת לה שיכלה המשפחה שימותו הקרובים אבל בישראל לא משכחת לה בשום פעם כמבואר בב"ב דנחלה ממשמשת עד יעקב אם כן דוקא בגר וגיורת אבל אם צד א' ישראל יש לו משפחה תמיד. ונ"פ דאסופי אף שאין משפחתו ידוע מכל מקום יש לו משפחה ושייך שפיר ושב וכו' ובודאי נמכר וז"פ. ונלע"ד דע"ע אין הב"ד יכולים למכור אותו חצי שלו כמבואר בקידושין י"ח ונמכר כולו ולא חציו אף ששם מיירי לענין אחר מכל מקום נ"ל כיון דדרשינן ונמכר דוקא כולו ולא חציו בכל גוונא אין יכולים למכור ודמי למאי דאמרינן שם דף זיי"ן וגיטין מ"ג דהמקדש חצי אשה אינה מקודשת והאומר לאשה חציך מקודשת לי אינה מקודשת דאשה אמר רחמנא ולא חצי אשה ה"נ ונמכר כולו ולא חציו ואף דמבואר התם דמחמת אשה לבי תרי לא חזיא ע"ש ותראה דהטעם דהוי חצי' אך בהמקדש לחצי לא הוי חצי איש ע"ש אבל אם בפירוש אינם מוכרים אלא חצי בודאי אינו נמכר. ונראה כמו דגבי אשה אמרינן בגיטין שם דהמקדש ח"ש וחב"ח דמתקדשת כיון דלא שייר בקנינו ע"ש אם כן ה"נ באם אחד חצי גר שאינו נמכר בע"ע וחצי ישראל שנמכר יכולים למכור החצי ישראל שלו כיון דלא שייר בקנינו דבחצי השני אינו נתפס המכירה ואצייר לך דבר זה כמ"ש בחיבורי כ"פ כגון שהיתה חצי שפחה וחב"ח ובא עליה ישראל דמצד חלק השפחות שלה הוולד ע"כ דישראל הבא על השפחה וולדה כמותה ומצד חב"ח שלה הוי הוולד ישראל כישראל הבא על הגיורת דהוולד ישראל גמור דהולך אחר הזכר אם כן הוולד הזה אם הוא זכר הוא ח"ע וחצי ישראל גמור מצד האב ואח"ז שחרר האדון חצי חלק העבדות אם כן הו"ל חצי גר וחצי ישראל בכה"ג נמכר אף החצי כיון דחלק הגירות אינו נמכר כלל אם כן על צד הישראל הו"ל לא שייר בקנינו ונמכר כמו בגיטין גבי אשה.

ויש לה"ר לזה היכי דלא שייר בקנינו נמכר חציו מסוגיא דמי שח"ע וחב"ע דא"י לישא שפחה ולא ב"ח דכופין אותו לשחררו עיין בגיטין והקשו התוס' למה כופין ימכור עצמו

בע"ע ויהי' מותר בש"כ למאן דסובר דגם מ"ע מותר בש"כ ותירצו דגר אינו נמכר אם כן חב"ח אינו נמכר ע"ש ובב"ב וחגיגה. והנה אפילו אם גר נמכר מכל מקום חציו אינו נמכר והיאך יכול למכור עצמו א"ו כיון דלא שייר בקנינו הוי מכירה על חציו ע"כ צריכים התוס' לתרץ דגר אינו נמכר. אך באמת אין ראי' דאפשר דוקא במכרוהו ב"ד דכתיב ונמכר דרשינן ולא חציו אבל במצות עשה נמכר אפילו החצי כי כמה חלוקים יש בין מכרוהו ב"ד ובין מ"ע כאשר יבואר לקמן ע"כ אין ראי' משם ולכאורה קשה על תי' התוס' שכתבו דאין גר נמכר בע"ע ע"כ חלק הגירות אינו נמכר אם כן קשה איך סתם המשנה דמי שח"ע וחב"ח כופין את רבו כי א"י לישא ש"כ ולא ב"ח משמע דבכ"ע כופין ובאמת משכחת לה כמ"ש ח"ע וחצי ישראל גמור כגון בן שנולד מישראל הבא על ח"ש וחב"ח דאותו הבן הוא ח"ע וחצי ישראל דג"כ א"י לישא שפחה ולא ב"ח ובכה"ג למה כופין הא יכול למכור עצמו בע"ע וכאן ל"ש תי' התוס' דגר אינו נמכר דבאמת חב"ח הוא ישראל גמור ויכול למכור עצמו כי יש לו משפחה מצד האב וצ"ל דבאמת בכה"ג יש תקנה אך קושית התוס' דהמשנה סותמת נראה דבכ"ע כופין ובכה"ג למה כופין ותירצו ע"ז וע"ש בתוס' עוד תירוצים על קושיא זו. וע' גיטין מ"ג ע"ב דח"ש וחב"ח שנתקדשה ואח"כ נשתחררה הוא פלוגתא אם גמרו קדושי ראשון או פקעו וערש"י שכתב הטעם דפקעו דאשתני גופא והו"ל כקטן שנולד ע"ש אם כן אפשר כאן נמי בח"ע וחצי ישראל שנמכר ואח"ז נשתחרר חלק העבדות אפשר ג"כ נפקע המכירה וגמרו ל"ש כאן כי על חלק זה שנשתחרר לא יוכל לגמור כי גם גר אינו נמכר אך אפשר דפקעו וע"ש בתוס' שכתבו כיון דל"ש חצי אשה עכצ"ל או גמרו או פקעו ע"ש אם כן כאן דאף לאחר הגירות לא הוי חצי כי לא שייר בקנינו דהמכירה א"י לחול על חלק הגירות אם כן לא פקע. ואנדרוגינוס להראב"ד הל' שופר דהו"ל חצי זכר וח"נ אם כן ג"כ נמכר אף דצד הנ' אינה נמכרת מכל מקום חלק הזכר נמכר כי לא שייר בקנינו וג"כ מותר לישא ש"כ להר"מ פ"א מהא"ב דאנדרוגינוס נושא ול"ש איסור על חלק הנקבות וק"ל.

והב"ד אין להם רשות למכור א' מישראל רק לישראל או לגר צדק כ"ה בר"מ כאן ועיין כסף משנה שהוא מספרי ומבואר שם דאף אם עברו ומכרו אין מכירתם כלום דכתב אח"ז דגם מוכר עצמו אינו רשאי למכור עצמו לגר תושב ומכ"ש לעכו"ם ואם עבר ומכר הוי מכירה דכתיב וכו' אם כן דוקא מ"ע דגלי קרא אבל לב"ד כיון דההתורה לא נתנה להם רשות אין הגוף שלהם רק במה דנתנה התורה רשות להם. ובמ"ש הר"מ דנמכר לגר צדק אף על פי שבספרי מבואר דאינו נמכר אלא לך משמע לי' להר"מ דה"ה גר צדק עלח"מ ובמ"ע בעזה"י יבואר לקמן. ונמכר לכל אישי ישראל רק הנשים אין קונין ע"ע מפני

החשד וערש"י פא"נ דהיינו משום יחוד אם כן אפשר אשה שיש לה בעל בעיר דמותרת לקנות ע' אה"ע והרהמ"ח כתב אין מצוה זו נוהגת בנשים דאין אשה קונה ע"ע משמע דבכ"ע אין אשה קונה מכל מקום על כל פנים לכ"ע הוא רק דרבנן משום חשד ובדיעבד שקנתה נראה דהמכירה קיימת וע' הגהת מ"ל כתב לדעת הרהמ"ח משמ"ז שכתב דאם אשה קנתה ע"כ כופין אותה למכרו וכאן בע"ע אין רשות לאדון למכור הע"ע שלו כמ"ש בסמוך ב"ה הדבר צריך תלמוד אי כופין אותה (למכרו) [לשחררו] ומציין למצוה תפ"א וכונתו דשם מבואר דהענקה נוהגת גם בנשים ואי כופין אותה לשחררו למה מעניקין כיון דהוא בע"כ דהאדון והיוצא בגרעון כסף או בורח אין מעניקין ע"ש כמ"ש בש"ס ור"מ כאן. אך לפע"ד אין ראי' דדוקא בג"כ או בורח דהעבד עושה זה בע"כ דהאדון אין מעניקין אבל כאן דהב"ד כופין ואין העבד חייב בדבר אפשר דמעניקין וע' קדושין י"ז איכא מ"ד דהיוצא בגר"כ מעניקין רק בורח אין מעניקין ומכ"ש בכה"ג לכ"ע מעניקין אך הסברא נותנת דאין כופין אותה לשחררו שתפסיד ממון עבור זה ובפרט שתוכל ליזהר בכמה גווני עיין באה"ע ושם בע"כ אין לה הפסד דמוכרת אותו אבל להפסיד ממונה עבור זה אין לנו כנלע"ד. ומכל מקום קצ"ע על הרהמ"ח למה כתב כאן דאין מצוה זו נוהגת בנשים ואינה קונה עבד ולמה כתב שם דהענקה נוהג אף בנשים הא אין קונין ע"ע וכ"ת דמשכחת הענקה שאשה קנתה אמה העבריה באמת אין אשה יכולה לקנות אמה העבריה ג"כ דאינה ראוי' ליעוד ויבואר לקמן אי"ה דיני א"ע. ואם הב"ד יכולין למכור לחרש שוטה וקטן נראה דלכתחלה אין למכור להם כיון דלאו ב"ד ואולי יעבדו בו ביותר עיין ר"מ פ"א אך בדיעבד מכור רק במקום שהם קונים כגון שוטה דאין לו קנין אף בדעת אחרת מקנה רק ע"י אחר שזכין לשוטה ע' סי' רמ"ג בח"מ ור"מ פכ"ט מהלכות מכירה וקטן יש לו קנין בד"א מקנה אך לדעת הרב המגיד אין קונה אלא במתנה כי במקח אין נתינתו בדמים כלום וכאן ל"ש מתנה אם כן אינו קונה בכסף ובשטר אין קטן קונה אלא אם כן זיכה לו ע"י אחר עיין ר"מ שם וח"מ סי' רמ"ג ורל"ה הרבה דינים.

הכלל כל מקום שקונים מקנים להם העבד עברי ג"כ ע"ש ותלמד לכאן אך אם הרב קטן אם יכול למסור לו שפ"כ עמש"ל אי"ה. ואפילו כהן נמכר בע"ע רק לענין רציעה יש חילוק בכהן ויבואר לקמן אי"ה. ועמ"ל פ"ג ה"ח הקשה היאך נמכר הא משתמש בכהן מעל ע"ש ובמש"ל פ' אמור אי"ה. ואינו מבואר בר"מ אם ע"ע נמכר לשני שותפים ויעבוד לזה יום ולזה יום כמו ע"כ של שני שותפים שעובד לזה ולזה אך לכאורה הוא דבר פשוט דמה"ת דלא יהי' נמכר לשותפים אך לפמ"ש הר"ן פ' השותפים דראב"י סובר שותפים שנדרו הנאה זמ"ז רשאים לכנוס לחצר השותפים והטעם דכ"א בשעה שהוא משתמש

בו יש לו קנין הגוף בכול' ולא שעבוד בלבד על חצי השני והו"ל כמו נכסיי לך ואחריך לעצמי והובאו דברים אלו בח"ז כ"פ אם כן כאן בשעה שמשתמש כ"א אי"ל שזה יש לו קה"ג ואח"כ יש לשני קה"ג בשעה שהוא משתמש בו דכ"א מקנה חלקו הא באמת ע"ע אסור למוכרו ואין המכירה של האדון חל כמש"ל ומבואר בר"מ וגם א"ל דהב"ד שמכרו ה"ל כאילו מכרו לזה ולזה דהיינו אחריך לפלוני דזה הוי כמוכר לחצאין דלכ"א מכרו פחות משש וכבר כתבנו דאין ע"ע נמכר לחצאין כלל אך באמת ע"כ לא כתב הר"ן זה אלא כיון דמשכחת לה קה"ג יש להם לכ"א קה"ג אבל כאן דלא משכחת לה באמת כ"א יש לו ע"ח רק קנין שעבוד כמו בע"כ בח"ע וחב"ח דעובד את רבו ואת עצמו דאין לאדון קנין הגוף על חב"ח דאין משוחרר חוזר ומשתעבד עקצה"ח קע"א וסי' רמ"ט אם כן ה"נ. על כל פנים נ"מ דבאם שני האדונים מודרים הנאה זה מזה אסורים להשתמש בעבד הזה כי החצי השני שיש לו רק קנין שעבוד נפקע דקונמות מפקיעין מידי שעבוד ע"ש בר"נ ותבין. וגם לענין למסור לו ש"כ יש להסתפק בשני שותפים ואי"ה יבואר לקמן דיני מסירת שפ"כ ע"ש. ולפמש"ל דזה ברור דא"י למכור ע"ע לחצאין כמו חצי אשה דאשה ולא חצי אשה ה"נ נמכר כולו ולא חציו אם כן אפשר בע"ע של שני שותפים שעמד א' ושחררו לפי המבואר בגיטין שם פלוגתא אם גמרו או פקעו הקידושין וע' תוס' שם ד"ה גמרו שכתבו כיון דא"י להיות חצי' מקודשת דחצי אשה א"מ עכצ"ל או גמרו או פקעו אם כן ה"נ כיון דא"י להיות חצי נמכר או נגמר המכירה לא' או נפקע לגמרי. אך לפירש"י שפי' הטעם דפקעו דכקטן שנולד דמי אם כן כאן ל"ש זה ואפשר אע"ג דאינו נמכר חצי מכל מקום כיון דבתחלה נמכר כולו עובד את רבו ואת עצמו ול"ד לאשה ומכל מקום בש"כ אסור כי חלק הב"ח שבו אסור בשפ"כ כי אינו עבד בצד השני כמש"ל.

והנה הקנין של ע"ע מבואר במשנה קדושין י"ד ור"מ כאן פ"ב מה"ע דנקנה בכסף ובשטר וש"כ הרי הוא ככסף ושיעור הכסף הוא פרוטה כמו בכל התורה ועיין בפ"ד כאן דפוסק הר"מ דאמה עבריה אינה נקנית בפרוטה רק יותר מפרוטה דראוי לגרעון ובכ"מ הקשה על הר"מ אמאי ל"צ בע"ע ג"כ יותר מפרוטה כיון דקנין כסף נפקא לן בע"ע מאמה העבריה אם כן הו"ל למפסק דגם בעבד צריך יותר מפרוטה ע"ש מה שתי' וע' לח"מ ומ"ל מה שפלפלו בזה ולקמן במצות אמה יבואר אי"ה. ובקנין שטר כתב הר"מ א' מכרוהו ב"ד ואחד מ"ע וכו' כיצד בשטר כותב על הנייר או על החרס הריני מכור לך והריני קנוי לך ונותן לו השטר ועיין כסף משנה שהר"מ פוסק כמ"ד האב כותבו וה"ה בעבד ע"ש וי"ל דלשון השטר שמבואר כאן הריני מכור לך היינו במצות עשה אבל מכרוהו ב"ד כיון שנמכר בע"כ והב"ד הם הבעלים שמוכרים ודאי צריכים לכתוב

בלשון שמוכרים הם כגון איש פלוני קנוי או מכור לך כמו הקונה קרקע או ע"כ מחבירו דכותב לו שדי וכו' ה"נ כותבים לו איש פלוני וכו' כנ"ל פשוט אעפ"י שאינו מבואר להדיא. והנה מבואר כאן דגבי ע"ע אין שום קנין בעולם כגון משיכה או חליפין רק שני הקנינים הללו כסף או שטר ועיין בסוגיא קדושין די"ד עד סוף הסוגי' שם ועספ"י ומקנה שהאריכו והסכמות כולם כהר"מ דרק באלו השני קנינים נקנה הע"ע. וע"ע זה הנמכר מחויב לעבוד לרבו ומעשי ידיו לרבו וער"מ פ"א איזה מלאכות שהרב אסור לעבוד בו ויתבאר בעזה"י במקומו אבל מציאתו לעצמו וכן יכול לזכות ע"י לאחר כי אין ידו כיד רבו כמו ע"כ כמבואר כ"פ בש"ס אף דאמרינן בקדושין דע"ע גופו קנוי לו היינו לענין שצריך ג"ש כמבואר לקמן בס"ד אבל לענין זיכוי ושאר דברים אין ידו כיד רבו וכ"ה בחי' רשב"א ע"ש. והרב חייב במזונות וכסות ומדור לע"ע עיין ר"מ ספ"א ה"ט וחייב להשוות לו במאכל ומשתה וכסות ומדור שנאמר כי טוב לו עמך שלא תאכל פת נקי והוא פת קיבר אתה ישן וכו' אתה דר וכו' ובתוס' קידושין כ' הביאו ירושלמי דאם האדון אין לו אלא כר א' אסור לישן עליה כי העבד לא יהיה לו במה לשכב ואם גם הוא לא ישכב ה"ז מדת סדום. ע"כ מחויב האדון ליתן להעבד והוא ישן ע"ג קרקע. מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי קונה אדון לעצמו והר"מ כאן לא הביא דברי הירושלמי ומסיים כל הקונה וכו'. ואפשר סובר הר"מ דהירושלמי סותר ש"ס שלנו ב"מ פא"נ ונדרים דמבואר שם ב' אנשים יש להם קיתון של מים ואם ישתה הא' וחבירו ימות חייו קודמים שנאמר וחי אחיך עמך חייך קודמין. אם כן כאן דילפינן מן כי טוב לו עמך אם כן הוא קודם. וכבר תמהו על הירושלמי הזה מהש"ס זה בס' מהרי"ט ואינו ת"י ובס' תו"ח ב"מ ע"ש מה שתירץ. ומכח קושיא זו לא הביא הר"מ הירושלמי וסובר שאם אין לו אלא כר א' באמת האדון קודם וצ"ע.

ואם העבד יש לו אשה בשעת מכירה או לקח אח"כ דוקא מדעת רבו האדון חייב במזונותיה ודוקא אשתו הנשואה אבל לא ארוסה ודוקא אשתו הכשרה אבל הפסולה לו אפילו מדרבנן כגון שני' אין הרב חייב במזונותיה. ומבואר בר"מ פ"ג ונלמד מקראי. ועיין בכסף משנה ונראה אף על פי שאינו מבואר בר"מ אלא מזונות אשתו מכל מקום חייב ג"כ בכסות ומדור כיון דהעבד אין לו לפרנס ע"כ חייבה התורה שיכנס האדון בחיובו לאשתו אם כן ה"ה כסות ומדור. ע' רמב"ן על התורה פ' משפטים. וז"פ דאין העבד יכול לומר לרבו איני ניזון ואיני עושה דהעיקר שקנה אותו הרב למע"י ול"ד לאשה עם איש. וכן הרב אי"ל איני זנך ואיני נוטל מע"י דגם באשה אין הבעל יכול לומר כן אף דיש פוסקים סוברים דמזונות אשה הוא רק מדרבנן ומכ"ש כאן דלכ"ע דאורייתא.

ואני מסופק אם יכול הרב לומר לו צאי מע"י במזונותיך ומספיק לו או שרוצה להשלים מה שחסר לו דגבי אשה מהני ע' באה"ע סי' ס"ט דהרבה פוסקים ס"ל דמהני אף בע"כ של אשה ואפשר כאן נמי. אך לפי מה שמבואר בש"ס ור"מ פ"א דחייב הרב להשוות לו במאכל שלא תהי' שותה וכו' וילפינן מכי טוב לו עמך אם כן יכול העבד לומר כי זה הטבה שלו שיעשה לרבו ויאכל עם הרב מה שהוא אוכל ושותה אף שיעלה מע"י הרבה מכל מקום כיון דרוצה העבד לאכול עם האדון הו"ל בכלל כי טוב לו עמך ע"ש בר"מ. וחייב הרב גם כן לזון בניו ובנותיו של העבד כ"ה בר"מ שם ועיין כסף משנה מסופק בדעתו אם חיוב לזונם כשהם יותר מבני שש שנים שגם האב א"ח יותר מב"ש כמבואר בכתובות. ובמ"ל הביא בשם הרמב"ן דחייב לזונם עד י"ב שנים כיון דהאב נהוג לזונם ע"ש. ודעתו בדעת הר"מ דאף בנים גדולים אם אין להם במה להתפרנס חייב הרב לזונם אך אם יש להם לפרנס משלהם א"ח לזונם אך בקטנים אפילו יש להם להתפרנס חייב ע' אה"ע סי' ע"א ובודאי ג"כ כסות ומדור כמו שהאב חייב עד ב"ש או יותר מב"ש דנהוג לזונם וז"פ:

ואע"פ שהרב חייב במזונות אשתו ובניו מכל מקום מע"י אינו של הרב אלא מע"י אשה ומציאתה וכן מהבנות הכל של העבד כ"ה בר"מ והוא מהמכילתי' ובמ"ל הביא בשם הרמב"ן דכ"ז שהרב זן מע"י שלו רק כוונת המכילתא דאינם משועבדים לו דיכולים לומר אין ניזונים ואין עושין אבל אם הרב זן נכנס תחת הבעל ומע"י של הרב אף על פי שמע"י של אשה לבעל אינו רק מדרבנן ועיין בפי' רמב"ן עה"ת ואין כאן מקומו להאריך. וכ"ז שהוא עבד יכול למסור לו שפחה כנענית וכופהו ע"ז שיהי' לו בנים ויהיו ע"כ לרבם כ"ה בש"ס. ובמ"ל פ"ב פלפל להסוברים דדעת הר"מ דשפ"כ אינה אסור' לישראל רק מדרבנן כנראה מדבריו פי"ב מהא"ב ועיקר חידוש בע"ע דהרב מוסר לו בע"כ דקשה ע"ז מכמה סוגיות דמבואר בש"ס דילפינן מקרא מיוחד דכופו ע"ז ול"ל קרא תפ"ל דלהיתרא א"צ קרא דבלאו הכי מותר מן התורה אם כן ע"כ קרא דאדוני' וכו' הוא על הכפיה וגם מסוגיא דקדושין דאבעיא דעבד כהן מהו בש"כ חידוש הוא ל"ש כהן ול"ש ישראל וא"א דאין שפ"כ אסורה לישראל מן התורה אם כן לאו חידוש הוא וכהן בודאי אסור בה מן התורה ע"ש והדברים עתיקין. על כל פנים כאן מותר בש"כ ורבו כופו ע"ז ואפילו אם העבד כהן ודוקא אם יש לו להעבד אשה ישראלית ובנים אז מוסר לו ש"כ אבל אם אין לו אשה או בנים אין רבו מוסר לו שפ"כ וממילא אסור בשפ"כ. ועמ"ל פלפל דדעת קצת ראשונים נהי דבכה"ג אין רבו כופהו מכל מקום מותר בשפ"כ וע"ש שהק' קו' עצומה מש"ס דתמורה דמבואר שם דהאומר לחבירו הילך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי

דרבנן סוברים דהוי אתנן. ומקשה הש"ס הא שפחה לע"ע משרי שרי. ומתרץ כגון שאין לו אשה ובנים וא"א דגם באין לו אשה ובנים מותר בשפ"כ. אם כן הדק"ל היאך הוי אתנן הא משרי שרי והוא תמיה גדולה. וגם אם נא' דישראל אינו אסור בשפ"כ רק מדרבנן ג"כ צ"ע אמאי הוי אתנן. וקושיא זו הוא בס' יהושע לאא"ז הגאון ז"ל ובשער המלך מפלפל בענינים אלו ואין כאן מקומו.

וע"ע שם במ"ל מסופק אם הי' לו לעבד בשעה שנמכר אשה ובנים ואח"כ נתאלמן אם יכול הרב למסור לו אח"כ ש"כ וכן אם בעת המכירה לא הי"ל אשה ואחר כך נשא אם יכול הרב למסור לו שפ"כ ועיין בס' אוה"ח עה"ת בפרשה זו כתב אף דיש לו אשה פסולה מח"ל מכל מקום הוי יש לו אשה ורבו מוסר לו ש"כ וא"ד לדין מזונות דהרב א"ח במזונות אשתו פסולה דשם גלי קרא עמו וכו' אבל לענין ד"ז רבו מוסר לו ש"כ וע"ש שכתב אפילו אם יש לו ארוסה וש"י ובנים יש לו ג"כ מאשה אחרת רבו מוסר לו ש"כ ע"ש. ואפשר ג"כ אם יש לו אשה ח"ש וחב"ח אף דאין על אחרים עליה חיוב א"א רק אשם ש"ח מכל מקום הוי כיש לו אשה ורבו מוסר לו ש"כ דלא גרע מש"י דגם אינה אלא איסור לאו לעלמא מכל מקום רבו מוסר לו ש"כ ה"נ ואף שהיא אסורה עליו קודם שנמכר מכל מקום אינו תלוי באיסור כמו ח"ל לדעת האוה"ח. אם כן ה"נ אם יש לו ח"ש וחב"ח ה"ל כמו שיש לו אשה ורבו מוסר לו ש"כ כנלע"ד. ודעת מהרש"א גיטין סוגיא דח"ע וחב"ח כו' הא דרבו מוסר לו ש"כ דוקא שפחה של רבו אבל שפחה שאינה של רבו אסור בה ורבו אסור לו למסור שפחה שאינה שלו ובשער המלך תמה עליו מסוגיא דתמורה תלין שפחתך אצל עבדי הוי אתנן. ומקשה הש"ס שפחה לעבד עברי משרי שרי. ולדעת מהרש"א אסורה לו שפחה של אחרים ע"ש. ונ"ל לדעת מהרש"א אם שני שותפים יש להם ע"ע כמש"ל דאין לכ"א רק קה"ג בחצי שלו ובחצי האחר אין לו קה"ג רק שעבוד אם כן א"י למסור לו ש"כ כי הש"כ של א' אסור צד השני של חבירו כי אסור לשפחה שאינה לרבו כמו ח"ע וחב"ח ואפילו אם יש להם שפחה בשותפות מכל מקום אתי צד זה ומשתמש בצד זה ע' חגיגה וגיטין ובפרט גבי ש"כ דכ"א יש לו קה"ג בכולו כדברי הר"נ נדרים עיין לעיל. ואם ע"ע נמכר לקטן לפמש"ל דלהרבה פוסקים יש לקטן קנין בד"א מקנה עח"מ רל"ה ורמ"ג וקצה"ח באריכו' דהוא מטעם זכיה והקטן יכול לחזור מהמקח דאין חבין כו' רק אם הקטן רוצ' אין המוכר יכול לחזור אם כן אסור הקטן למסור לו ש"כ דלמא יחזור בו הקטן ונתבטלה המכירה למפרע ועושה איסור ול"ש לומר שמעמידין על החזקה כמ"ש תוס' גיטין ל"ג גבי נזיר חזקה שלא ישאל ובקטן

ל"ש זה ואפשר כאן דנמכר ע"י ב"ד אין הקטן יכול לחזור ע' קידושין סוגיא דנשיא א' וכתובות גבי גר קטן וביו"ד ש"ה גבי פדיון בכור בט"ז ונה"כ.

וע"ע הנמכר אם מת האדון ת"ז עבדותו קודם שש ויובל והניח האדון בן עובד את הבן כל המשך אבל אם לא הניח בן רק בת או אח אף דהם יורשים מן התורה מכל מקום גזירת הכתוב דאינו עובד את היורשים רק לבן קדושין י"ז ור"מ פ"ב. והנמכר לגר צדק אף שב"ד מוכרים אותו לג"צ כמש"ל מכל מקום אינו עובד אפילו את הבן של ג"צ ואפילו היה הורתו ולידתו בקדושה דכן גזירת הכתוב עיין ר"מ ובכ"מ. ומ"ע ונרצע יבואר לקמן כי ע"כ דברנו רק במכרוהו ב"ד. ונ"פ דאם הניח הרב בנים כולם יורשים ועובד להם בשותפו' כיון דעובד את הבן אם כן לכולם יש חלק בו גם אם יש בכור ופשוט נוטל בכור פ"ש. עח"מ רע"ח דע"ע גופו קנוי ועדיף ממשכנתא דמסלקי. ולכאורה קשה בב"ב קכ"ח יכיר ל"ל שנאמן אביו שהוא בכור תפ"ל אי בעי ליתבי' במתנה ומשני בנכסים שנפלו כשהוא גוסס. ובאמת אי נימא דבעבד עברי נוטל בכור פי שנים צריך יכיר שיקח בכור פ"ש בע"ע ול"ש לומר אי בעי ליתן לו במתנה הא ע"ע אין האדון יכול למכרו לאחר ולא ליתנו במתנה כמ"ש הר"מ כאן פ"ד והבאתי לעיל דאף אם עבר ומכר ונתן לא עשה כלום. ואפשר לומר דיכול לצייר בכה"ג וחדא מתרתי נקט. וזה ימים כבירים תירצתי ק' בדרך חידוד ואין כאן מקומו. אבל הנלע"ד דבכור שנוטל פ"ש הוא מדין נחלות [ער"ם ה' נחלות] ובסמ"ק לרבינו אם כן התורה שציותה דיני ירושה לבן או לבת או לשאר יורשים ג"כ גזירת הכתוב דבכור יורש פי שנים אבל כאן בעבד עברי דחזינן דאינו בתורת ירושה כלל דאינו עובד שום יורש ובג"צ אף הבן אינו עובד רק בן ישראל דגלי קרא ועבדו וכו' ע' בקדושין אם כן זה אינו בתורת נחלה כלל ל"ש גם כן דין בכור דהוא דין מדיני נחלות אבל כאן אינו מנחיל כלל מדחזינן דאינו מנחיל לשום יורש דאוריית' ובג"צ אינו מנחיל לבנו אם כן מה שעובד לבנו אינו בתורת נחלה רק מגזירת הכתוב אם כן ל"ש דין בכורה כלל דהוא דין נחלות ואין הבכור נוטל פי שנים בע"ע וע' נזיר ל' גבי מגלח ודין בכור יש ג"כ להקשות כן ועמש"ל מצוה שע"ז. ולפי זה י"ל לפי מה דפסקינן בב"ב דק"ל כריב"ב ובש"ע ח"מ סי' רפ"א דאם אמר על בן בין הבני' שיירש הכל או ריבה לא' דדבריו קיימין ויילפינן לה מדכתיב והיה ביום הנחילו את בניו כו' התורה נתנה רשות להנחיל למי שירצה זה דוקא בזכרים שלו שהם בני נחלה כי זה ג"כ דין מדיני נחלה אבל בעבד עברי דאין דין נחלות כלל אם אמר פלוני בין הבנים ינחול את העבד אין בדבריו כלום כי זה אינו בתורת נחל' וכל הבנים שוים וג"כ אינו במתנה לא' מהבנים דא"י למכור וליתן רק בתורת נחלה וזה אינו נחלה כלל כנלע"ד ברור ואמת בעזה"י. וכבר כתבתי דלהמהרש"א

עבד של שנים אין רבו מוסר לו ש"כ וא"צ לכפול הדברים. ונראה דאם הניח האדון טומטום או אנדרוגינוס באופן שהוא ס' זכר כמ"ש כ"פ בודאי מס' אינו עובד כי הוא מוחזק בעצמו ואפילו להקצה"ח סי' פ"ח וסי' רמ"ח דספק משוחרר הוא בחזקת רבו מחמת חזקת מ"ק כשורו וחמורו אם כן כאן נמי כיון דגופו קנוי לו מכל מקום כאן ל"ש חזקת מ"ק כיון דהאדון מת והיורשים אינם באים בתורת נחלה ל"ש שהוא עומד בחזקת משפחה ואין כאן מקומו להאריך.

והנה בה' דרכים יוצא העבד הזה לחירות עיין ר"מ כאן ויבוארו לפנינו אחת לאחת אי"ה.

א) יוצא בשש אם שלמו ש"ש ממכירתו ולא שנות עולם יוצא לחירות ועמ"ל פ"ב מה"א שהאריך ומסיק להלכה דל"ב ש"ש מעל"ע דשעות רק ד"מ שנמכר בר"ח ניסן ביום תיכף שמגיע ליל ניסן שלמו לו השש שנים וכ"ד רה"פ. ונ"ל בעת שמקדשין עפ"י הראי' ובפרט דד"ז דע"ע רק בזמן היובל ואז מקדשין החודש בב"ד וכבר כתבתי לעיל במצות קד"ה אבל הב"ד מקדשים או יום ל' או אם לא באו עדים מקדשין יום ל"א אם כן תיכף בכ"ט באדר תחלת ליל ל' בניסן דיש ספק אפשר דיקדשו הב"ד למחר אם כן עתה ר"ח ויוצא לחירות. אם כן א"י לכופו לעבוד לו בלילה דלמא הוא ב"ח דאפשר הוא ר"ח. ואם למחר באמת לא קידשו ב"ד אפשר דמשלם לו העבד מה שביטל ואין כאן מקומו לדין זה. וכן אם עשה מלאכ' וביום נתקדש החודש בודאי בעה"ב צריך לשלם כשכיר יום בעד היום והלילה וגם כן תיכף בתחלת ליל שלשים נאסר בשפ"כ דלמא יקדשו ב"ד את החדש ואינו עבד כנלע"ד פשוט. ול"ש לו' חזקת מ"ק מספק וג"כ חזקת היתר בש"כ כמ"ש האחרונים דספיקא דדינא ל"ש חזקה המכרעת דבשביל חזקה לא ישתנה הדין וכי בשביל חזקה לא יקדשו ב"ד את החודש וגם חזקת מ"ק הוא רק חזקה המכרעת ואין כאן מקומו. והנה מה שיוצא בשש אפקעתא דמלכא הוא מלך העולם ב"ה אף שהאדון אינו רוצה כי הוא משוחרר ממילא ומכל מקום מצוה על האדון לומר לו צא בשעת יציאתו ואף שלא א"ל יוצא בחנם עיין ר"מ פי"ב הי"ב ואם ברח תוך שש חייב להשלים השש שנים ואם חלה אם פחות מד' שנים א"ח להשלים ואם ד' שנים חייב להשלים בין רצופים בין מקוטעים ואם היה יכול לעשות אפילו מעשה מחט אפילו חלה כל שש א"ח להשלים. ובמ"ל הביא ירושלמי דחלה ואח"כ ברח חייב להשלים דיכול הרב לו' אילו היית גבאי אינשמת. ברח ואח"כ חלה משלים דיכול לומר אילו היית גבאי לא אבאשת ופשוט דבדין הראשון דחלה ואח"כ ברח נהי דצריך להשלים ימי הבריחה מכל מקום מה שחלה אצלו א"צ להשלים ובברח ואח"כ חלה צריך להשלים כולו דאומר לו דלא היית חולה אם היית אצלי והר"מ השמיט הירושלמי ועיין שם במ"ל.

ב) יוצא ביובל אם פגע בו שנת היובל אפילו נמכר שנה אחת לפני היובל היובל מוציאו ול"ד שנה א' אלא אפילו יום א' ע' קדושין ט"ו מבואר דאם נמכר ב' וג' שנים לפני היובל היובל מוציאו ע"כ ל"ד ואפילו יום א' קודם היובל דמ"ש דבכ"ע היובל מוציאו וז"פ ואפילו ברח ופגע בו יובל היובל מוציאו וא"צ להשלים כ"ה בש"ס שם די"ז וכ"פ הר"מ ועיין כסף משנה מביא בשם הסמ"ג דפוסק כהירושלמי דברח אין היובל מוציאו ותמה עלי' למה פסק כהירושלמי נגד הש"ס דילן ועלח"מ שהסמ"ג פירש הש"ס דילן להסכים עם הירושלמי. ואינו מבואר בר"מ כאן מתי יוצא ביובל אם תיכף בר"ה של שנת היובל או אם ביוה"כ דכתיב בקרא פ' בהר ביוה"כ תעבירו שופר וקראתם דרור וכו' וד"ז הוא פלוגתא בר"ה ד"ח ע"ב רבנן סוברים מיוה"כ חייל יובל ורי"ב של ריב"ב סובר דמר"ה חייל יובל ומר"ה ועד יוה"כ לא היו העבדים נפטרים לבתיהם ולא משתעבדים לאדוניהם אלא עטרותיהן בראשיהם כיון שהגיע יוה"כ תקעו בשופר נפטרו העבדים לבתיהם וכ"פ הר"מ כר"י בנו של ריב"ב בפ"י מה"ש ויובל ע"ש ובס' ט"א שם כתב הטעם דלא נפטרין לבתיהם אע"ג דמר"ה מתחיל יובל היינו טעמא כיון דמבואר בש"ס שם בדף אח"ז וכ"פ הר"מ דשלשתן מעכבין את היובל היינו אם לא תקעו ב"ד בשופר או לא החזירו השדות או שלוח עבדים ע"ש ע"כ מר"ה ועד יה"כ מתלי תלי וקאי דלמה לא יתקעו או לא יחזרו השדות ולא יהי' יובל כלל ואח"כ ביה"כ כשעושין שלשתן חל יובל למפרע ע"כ לא משתעבדין דלמא יהי' יובל ואינן נפטרין לבתיהם דלמא יבטל היובל דהיינו דלמא לא יעשו א' משלשתן וא"כ פשוט דמר"ה ועד יוה"כ אסורים העבדים בש"כ דלמא יהיה יובל אם כן יצאו לחירות מר"ה ואסורים מר"ה.

והנה היובל גם כן אפקעת' דמלכ' הוא דהעבד קנה עצמו והוא גזירת הכתוב ולא בלבד דחייב האדון לשחררו וכופין ע"ז כמו כל מ"ע ונ"מ אם הוא עבד של קטן דלאו בני מצות נינהו לא יצא אלא הוא אפקעת' דמלכ' וכ"ה כאן בלשון הר"מ ואי"ה בפ' בהר יבואר באריכות. אך יש בזה תנאי לפ"מ דקיימא לן שם בר"ה דשלשתן מעכבים ואם ידוע דאין ע"ע בישראל אין יובל נוהג כלל וע"ש ברש"י זו מסורה כו' דלר"י אין שלוח עבדי' מעכבת דאי מעכב אם אין ע"ע בישראל אין יובל נוהג וכן אם יש ע"ע והרב ממאן לשלחו אין יובל כלל ע"ש בסוגי' אם כן לחכמים דבאמת מעכב הוי הדין כך אם דר"מ ידוע לנו שיש כך וכך עבדים ואין האדונים רוצים לשלחם אם כן ל"ש לומר אפקעת' דחזינן דמעכב היובל ואין יובל כלל ולא אפקע רחמנא כלל רק בכה"ג הוי מ"ע דצריכים ישראל שיעשו מצות היובל ואם עושים איזה דבר המעכב כופין עד שת"ן לקיים זה אבל אינו אפקעתא דמלכ' דאל"ה הי' תמיד יובל אע"ג דאינ' מסורה לב"ד ע"ש בש"ס ורש"י ותבין. ואימתי

מעכב היובל דאין סברא דאם הרוב משלחים עבדים יעכבו המיעוט שלא שלחו כגון שא"א לכפות אותם ואפשר דתלוי ברוב אנשים אם הם משלחין העבדים חל היובל או אפשר אפילו אם המיעוט עושין כדין חל היובל אם כן ממילא כיון דחל ה"ל לשאר האנשים אפקעתא דמלכא וכשמשעבד אותו עובר על לא תגזול וגם אפילו של קטן יוצא לחירות אבל אם אין בישראל רק עבדים של קטנים אם כן כ"ז שאין משלחים אינו חל כלל היובל שיוצא לחירות כי מעכב ורק שהב"ד יכופו אותם לעשות מצוה וקטנים לאו בני כפיה נינהו על מצות וה"ל כמו שאין עבד כלל בישראל דמעכב היובל ול"ש אפקעתא דמלכ' כיון דאין יובל כלל. הכלל פעמים הוא מ"ע כגון דכולם אינם רוצים לשלח אין כאן אפקעת' דמלכ' רק כופין אותם לקיים מ"ע של יובל אבל אם קצת משלחים אם כן חל היובל וה"ל לשאר העולם אפקעת' דמלכ' ונ"מ נמי לענין קטנים כמ"ש וב"ה יבואר בארוכה במצות היובל לקמן פ' בהר. ואם יכולים למכור אותו בשנת היובל עצמו אינו מבואר כאן אך במוכר שדה בשנת היובל הוא פלוגתא בערכין רב סובר מכורה ויוצאה ושמואל סובר אינה מכירה כלל דהשתא מכורה כבר יוצאה כו' והר"מ פי"א מה' שמיטה ויובל פוסק כשמואל אם כן כאן נמי דאין חילוק ובעזה"י יתבאר במצות יובל וכאן ל"ב רק להזכיר. ומ"ע ונרצע יבואר לקמן כי דברינו אלה הכל במכרוהו ב"ד.

ג) אם מת האדון ולא הניח בן רק בת או יורש אחר אינו עובד ויוצא לחירות דכך הוא גזירת הכתוב דאינו עובד רק לבן עד משך שש או יובל אבל לשאר יורשים א"ע ויוצא לחירות והנמכר לגר צדק א"ע את הבן ג"כ ויוצא לחירות עיין ר"מ וכ"מ שם וגם אפילו לבן הבן אם מת הבן בחיי האב א"ע את בן הבן דהוי בכלל יורש וכ"ה במקנה ע"ש אבל כשירש הבן אחר מיתת האב ואח"כ מת הבן בודאי יורש בן הבן ג"כ ואפילו כמה דורות הוי הכל בכלל בן שיורש וז"פ.

ד) יוצא בגרעון כסף כיצד כגון שקנה את העבד בס' דינרים על שש שנים אם כן כל שנה עולה בעד י' דינרים ועבד אצלו ד' שנים נותן העבד לרבו כ' דינרים בעד השני שנים הנשארים ויוצא לחירות ויכול ליתן לו אפילו ש"כ וכאן עסקינן במכרוהו ב"ד לרבו ישראל או לג"צ כי חוץ לאלו אין הב"ד מוכרים אותו כאשר כ' לעיל ובמ"ע לעכו"ם יבואר לקמן אי"ה. ויציאה זו דגר"כ הוא אפילו בע"כ דאדון ע' קדושין ט"ז דאין שילוחו מעמך וכן בר"מ כאן וכ"ה שם דט"ז ע"א גבי שטר שחרור ובתוס' שם וזה מוכרח כיון דילפינן דיוצא בג"כ מוהפדה ואי ברצון הרב א"צ קרא דל"ג מע"כ דיוצא בכסף וא"צ ג"ש ע"ש גבי שטר בפירש"י אע"כ הא דילפינן מקרא היינו אפילו בע"כ דאדון ואפילו בש"כ יוצא בע"כ דאדון ע' ב"ש לאה"ע סי' כ"ו סק"ב וז"פ הא דיוצא בגרעון דאין מעניקין לו היינו

בע"כ כיון דאין שילוחו מעמך אבל ברצון האדון בודאי מעניק לו דשילוחו מעמך וגם אינו בכלל גרעון כלל רק הוא כמו שטר שחרור דלא גרע מע"כ ובעזה"י יבואר לקמן דיני הענקה. וגם נ"פ דדוקא אם נותן לרבו המעות בע"כ ויוצא לחירות אבל אם אינו לפניו א"י דלא מצינו תקנת הילל כמו בבתי ע"ח שיהי' חולש מעותיו ללשכה עיין גיטין ע"ה ור"מ פי"ב מה"ש ויובל וז"פ. וגרעון כסף דוקא אם השיגה ידו אבל אינו לוה וגואל וכן אינו נגאל בקרובים ע' קדושין ט"ו ודכ"א וכ"פ הר"מ כאן פ"ב כרבי שם ובכ"מ שם כ' בדעת רבינו דאין כופין את קרוביו נראה מדבריו דדעת רבינו דאם הקרובים רוצים יוצא בע"כ דאדון ודבריו תמוהים ע' בסוגי' שם דאין כח בקרובים לפדותו בלא רצון האדון כי התורה לא נתנה רשות לצאת בגר"כ רק בהשיגה ידו בעצמו וכן בר"מ אין הכרע ואדרבא נראה מדבריו דאינו נגאל כלל בקרובים שו"ר בלחם משנה עמד ע"ד הכסף משנה ועמ"ל שם ויבואר במצות אמה. ופשוט דדוקא בתורת גרעון אינו נגאל בקרובים ואינו לוה דהיינו בע"כ דהאדון אבל אם הוא ברצון האדון עמש"ל דזה אינו בתורת גרעון רק לא גרע מעבד כנעני אם כן בודאי יוצא לחירות ואסור בש"כ וז"פ. וגם אינו נגאל לחצאין רק כל דמי' שנשאר עליו צריך ליתן והנ"מ יבואר לקמן ב"ה בנמכר לנכרי.

וג"כ מחשבין להקל על העבד כגון שקנאו במאתים ונכחש ועמד על מאה א"צ ליתן על השנים הנותרים רק בערך מאה ואם קנאו במאה ונשבח ושוה ר' מכל מקום א"צ ליתן אלא לפ"ע מאה ע' דינים אלו בש"ס ור"מ כאן וכן נ"פ אף דהעבד שוה הרבה וקנה אותו כמו ששוה דצריך ליתן לו לפ"ע השנים דוקא בע"כ של האדון אבל ברצונו יוצא לחירות בש"פ כמו ע"כ שקונה עצמו אפילו בש"פ ה"נ דלא גרע מע"כ דכל הדינים דגר"כ הם דוקא בע"כ דאדון וגם ז"פ אבל בלא כסף כלל אינו יוצא כי הרב שמחל על גרעונו לא מהני כמבואר בסמוך בעזה"י אבל על כל פנים בכסף בש"פ אף בפחות משוויו יקנה כמו ע"כ דיוצא בש"פ עש"ס דגיטין פ' השולח וקדושין גבי ע"כ ובר"מ כאן. והנה בע"כ אם א' נותן להאדון מעות שישחררו והוא שלא מרצון העבד עיין בראשונים דדעת הרי"ף והר"מ דיוצא לחירות מחמת דזכות הוא לעבד אבל בעומד העבד וצווח א"י לחירות עיין ר"מ כאן פ"ה ולחם משנה ויו"ד סי' רס"ז אם כן כאן אפ"ל דאף שלא מדעת העבד א"י לחירות אף דאינו עומד וצווח דאפשר לא הוי זכות כ"א חובה כיון דהאדון חייב במזונות אשתו ובנים וגם מותר בש"כ דזילא לי' ע' גיטין ד' י"א סוגיא דתן גט זה וכו' אך להפוסקים גבי ע"כ דאפילו העבד עומד וצווח יוצא לחירות כיון דקבלת רבו גרמה לו ע"ש אם כן ה"נ אפילו בע"כ דעבד יוצא לחירות כיון דקבלת רבו גרמה לו ע"ש ברש"י וראשונים. ואם יוצא בתורת גר"כ בע"כ דאדון דוקא אם נותן לו כסף או ש"כ אבל אי כותב לו שטרא

אדמי' ל"מ וזה מבואר להדיא בדי"ח הוא נקט מרגנית' ויהבינ' ליה חספא ע"ש אבל מרצון האדון דהוי בתורת כסף כמ"ש אי מהני שטר על עצמו לכאורה כאן בדט"ז מבואר דשטר' אדמי' היינו כסף נראה דהוי כמו כסף וכן בכל קניני כסף אך עיין בראשונים שיש שיטות אי שטר הוי ככסף ובמח"א קנין מעות סי' ה' האריך בזה ועקצה"ח סי' ק"צ ובעה"ע סי' כ"ט ויבואר במק"א אי"ה.

ואם גר"כ הוא בכ"ע יש פלוגתא דעת ר"ת הובא בתרי"ד דכ"א דדוקא אם נקנה בכסף או בש"כ יוצא בגר"כ אבל אם נקנה בשטר א"י בגר"כ ודעת רבינו ישעי' דבכ"ע יוצא בגר"כ עמ"ל כאן פ"ג ה"ז והמ"ל כתב שם בשם תוס' רי"ד דאפילו נותן במתנה שייך גר"כ אך זה ל"ש כאן כי מכרוהו ב"ד אינו רק נמכר ולא ניתן אך מתנה שייך גבי מ"ע או אמה העבריה ויבואר במקומו וגם נראה דדוקא בתורת גר"כ סובר ר"ת דאינו יוצא אם נקנה בשטר אבל בכסף ברצון האדון שכתבנו לעיל דאינו בתורת גר"כ רק לא גרע מע"כ דיוצא בכסף מודה ר"ת דאף אם נקנה בשטר יוצא בכסף אך לכאורה לפי המבואר בד' ר"ת הובא דבריו בתרי"ד דהראי' שלו מדילפינן דאמה העבריה נקנית בכסף מוהפדה דהיינו מדחזינן דיוצאת בכסף מוכח דנקנית ג"כ בכסף ואי אמרינן דגם אם נקנית בשטר יוצאת בכסף אין ראי' דנקנית בכסף ע"ש דזה ראית ר"ת ולפמ"ש דר"ת מודה דיוצאת בכסף ברצון האדון בכ"ע אם כן הדק"ל מנלן דנקנית בכסף אך באמת בהס"ד דלא ידעינן כלל דנקנה בכסף והטעם דאפשר ע"ע הוי כמטלטלין עתו"ס די"ג ע"ב וברשב"א שם אם כן כיון דא"ד כלל לע"כ א"י ג"כ בכסף אבל כיון דילפינן דנקנה בכסף כע"כ אם כן נהי דדין גרעון ל"ש בנקנה בקנין אחר אבל על כל פנים יוצא בכסף כע"כ דלא גרע וק"ו הוא וגבי ע"כ מבואר להדיא דהכסף גומר עיין בהשולח דאיתקש כסף לשטר אם כן בע"ע נמי ובאתי רק לעורר ואיני לומד כעת בעיון היטב.

ה) יוצא בשטר שחרור שכותב לו האדון והוא בש"ס קדושין ט"ז דקונה עצמו בש"ש ופירש"י דלא גרע מכנעני דנפיק בשטר דכתיב כי חופשה וכו' וכ"ה כאן בר"ם. ואני מסופק כי לא ראיתי ד"ז בהא דידוע בש"ס ור"מ כאן פ"ו ויו"ד סי' רס"ג דשחרור צריך שיכתב לשמה וכדומה. ולכאורה כיון דמסיק דצריך ג"ש דגופו קנוי וכבר הבאנו בשם הרמב"ן הטעם דגופו קנוי דיש לו שני קנינים אחד למע"י וא' כמו קנין אישות שמותר בש"כ כמו ע"כ דפטור מקצת מצות ע"ש. אם כן כיון דצריך שטר ומהני שטר אע"ג דאינו מבואר בתורה גבי עבד עברי מכל מקום ק"ו מעבד כנעני אם כן דין שחרור זה כמו שחרור כנעני דבעינן לשמה ותלוש וכו'. אך עיין בפ"י גיטין וקצה"ח סי' ר' תמהו ע"ז דשחרור שלא לשמה דנראה דלא הוי שחרור כלל אף לענין ממון הא גופו של שחרור

הרי את לעצמך או את קנוי לך ואם כן אפילו נכתב שלא לשמה למה יגרע משטר קנין כמו דע"כ יכול האדון למכרו לחבירו בשטר קנין כמבואר בש"ס ואם כן מ"ל מכרו לאחר או מכרו לעצמו ויהי' העבד קונה עצמו בשטר קנין ואפילו אם נימא לענין איסור אינו מועיל מכל מקום כיון דמועיל לענין ממון אם כן לשמואל דסבירא ליה המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך ג"ש דלא הוי עבד איש אם כן למה בעינן לשמה. ותי' בקצה"ח דבאמת על ג"ש מקשה הש"ס היאך מקבל הג"ש הא ידו כיד רבו. ומתרץ דידו וגיטו באין כא' וזה שייך בג"ש או בגט אשה דאין צריכין לזכות בהגט דאפילו בע"כ מתגרשין ומשתחררי דגזירת הכתוב הוא ונתן בידה שייך לומר גיטו וידו באין כא' אבל בשטר קנין דהקונה צריך לזכות בהשטר קנין ולא מהני בע"כ. אם כן ל"ש גיטו וידו באין כא' כמו הכותב שטר קנין על חצרו והניח השטר בחצירו ודאי לא קנה הלוקח כיון דלא זכה בשטר ול"ש לומר שטרו וחצרו באין כא' ע"ש אם כן כאן דבעבד עברי אף על פי דגופו קנוי לו מכל מקום אין ידו כיד רבו דמזכין ע"י כמבואר בב"מ אם כן א"צ לבא לידו וגיטו באים כא'. אם כן אף על פי שהוא שלא לשמה מכל מקום לא גרע משטר קנין שמוכרו לעצמו ויוצא לחירות. אך באמת כיון דמסקינן דגופו קנוי דהיינו קנין איסור גם כן אם כן לפי מה דפסקינן בע"כ דהמפקיר עבדו צריך ג"ש. אם כן ה"נ דנהי דקונה עצמו מכל מקום אינו אסור בש"כ לשיטת הסוברים במצות עשה אף דרבו אינו מוסר לו ש"כ הוא בעצמו מותר בה עמ"ל ובמש"ל אם כן להפקיע קנין איסור צריך ג"ש כדינו בע"כ לשמה וכדומה. אך באמת נלע"ד ברורן של דברים כ"ה דיש שני מיני שטרות כמ"ש שטר קנין וזה א"צ לשמה ותלוש ושאר דברים אך גט אשה וג"ש דבא להפקיע איסור צריך לשמה ותלוש דהוא גזה"כ. ויש חילוק גם כן דשטר קנין שאדם מקנה לחבירו א"י להיות בע"כ של חבירו כי אין אדם יכול לכוף לקנות או לקבל מתנה מאתו וגם אם אין זוכה בשטר מרצונו אין הדבר נקנה לו כי הוא בע"כ לא זכה בשטר וכ"ז בשטר קנין אבל גט ושחרור גזירת הכתוב אפילו בע"כ מתגרשת ומשתחרר אם בא לידם הגט אף שאינם זוכים בגט כלל כ"ה גזה"כ. אם כן כאן הדין כך דבאמת אם הרב משחרר את העבד מרצון העבד אז ל"צ כי הוי כמו שמקנה אותו לעצמו. ונראה מדהתו"ס דט"ז שם כיון דפקע מיני' קנין ממון אסור בש"כ אבל אם משחרר אותו בע"כ של העבד אם כן מחמת שטר קנין ל"מ אבל אם נכתב לשמה ובתלוש כדין ש"ש יכול לשחררו אף בע"כ דילפינן מע"כ כמו שפירש"י. וגם נ"מ אם נימא דאף אם נפקע קנין הממון מכל מקום מותר בש"כ כסברת המהרי"ט אף דאין רבו כופו מותר בעצמו אם כן כיון דלא נפקע קנין אישות כמו מפקיר מותר בש"כ ומדהתו"ס שכתבו ל"ל להש"ס לומר לימא באפי תרי זיל נימא דיפקירנו

אפילו לשמואל דסובר המפקיר עבדו צריך ג"ש היינו להפקעת איסור להתירו בב"ח וכאן בלאו הכי מותר עכ"ל. ולכאורה זה ג"כ ה"ל ענין איסור לאסרו בש"כ ומ"ל היתרא ומ"ל איסורא אע"כ סברת התוס' כיון דנפקע לענין ממון אסור בש"כ. ובאמת אין ראי' דלפי הס"ד הי' פשיט' להש"ס דהוא שטר קנין ע"כ מקשה שפיר דלימא או יפקירנו כי אין גופו קנוי כלל אף כשעובד לרבו רק מותר בש"כ אם כן כיון דאינו עובד אסור בש"כ אבל לפי המסקנא דגופו קנוי לו ה"ל שני קנינים אם כן אפשר אף דנפקע קנין ממון קנין אישות ל"נ ומותר בש"כ וע' תוס' גיטין אם המפקיר מותר בשפחה וקצרתי. שוב מצאתי בריטב"א להדיא דלהמסקנא דגופו קנוי מהני הפקר בדברים כמו מפקיר ע"כ. וכמו שצריך שם ג"ש לענין היתר ה"נ צריך ג"ש לאסרו בש"כ ואם לא נתן לו ש"ש מותר בש"כ ע"ש. הכלל לפע"ד דלא מהני מחילה על הגרעון בדברים כיון דגופו קנוי לו ואפילו בלא קנין אישות כסברת הרשב"א דהשיג על הרמב"ן ממוכר עצמו דאסור בש"כ ומכל מקום ל"מ מחילה ע"כ צריך שטר אם כן כיון דעבד עברי נקנה בשטר ה"ה דרבו מוכרו לעצמו בשטר ואף דלא נכתב לשמה כי אין זה מחמת שטר שחרור רק הוי שטר קנין אך בשטר כזה צריך רצון העבד ובע"כ דעבד א"י כלל וגם לסברת ריטב"א דלעיל רק קנין ממון נפקע כי הוא שטר קנין ומותר בש"כ אבל שטר שחרור כדינו לשמה ותלוש וכו' דאהני גם בע"כ מגזירת הכתוב אם כן עבד עברי הוא ק"ו כפירש"י אם כן אפילו בע"כ דעבד יוצא לחירות כמו ע"כ וכן אסור בש"כ דהוי משוחרר גמור כמו ע"כ. והנה בתחלה דהש"ס מקשה לימא לי' באפי תרי זיל. ולכאורה הי' יכול לתרץ דשטר הוא אפילו בע"כ ומחילה אינו בע"כ. אך באמת בהס"ד דלא ידעינן דע"ע גופו קנוי רק דהוא קנוי למע"י אם כן בודאי שטר שחרור גם כן לא מהני כי לא מצינו שטר רק בגט או בשחרור רק בתורת שטר קנין אם כן גם בשטר ל"מ בע"כ. אבל לפי המסקנא דע"ע גופו קנוי לענין איסור כמו ע"כ ואשה אם כן שוה כמו ע"כ וק"ו אם כן מהני שטר שחרור בע"כ ג"כ. אך על כל פנים צריך שיהי' לשמה וכו' כמו שטר שחרור ובלאו הכי ה"ל רק שטר קנין ולא מהני בע"כ. וגם לדעת הריטב"א מותר בש"כ כי רק החלק ממון נפקע ולא חלק האיסור אבל בשחרור כדינו בודאי ק"ו מע"כ דמשוחרר גמור. ולקמן ב"ה יבואר לענין נרצע גם כן דשטר שחרור גמור מהני כנלע"ד ברורן של דברים ב"ה דיש שני מיני שטרות והדברי' ברורים הפוך בה. ולכאורה יקשה לך לפמ"ש דיש שטר קנין בע"ע דמקנה אותו לעצמו מ"ל מכרו לאחר או לעצמו הא באמת אין האדון יכול למכור ע"ע וא"ע כמש"ל בשם הר"מ פ"ד ה"י. אם כן אפשר א"י למכרו גם כן לעצמו. ז"א לפע"ד דמלשון הר"מ מהפסוק שהביא לעם נכרי לא ימשול כו'. נראה דוקא לאחר דהוא בדרך ממשלה א"י למכרה

אבל לעצמו ובפרט שצ"ל ברצון כמ"ש דשטר קנין ל"ש בע"כ בודאי רשאי וזה נראה מצד הסברא. ואי"ה לקמן דיני אמה עבריה יתבאר עוד בזה דמוכרח שבשטר שחרור כדינו יכול לשחרר בע"כ של העבד ואמה ע"ש. וכבר כתבנו דכסף אם נותן העבד לרבו ברצון רבו לא הוי בתורת גר"כ רק כמו שע"כ יוצא בכסף וכו' אף להתירו בב"ח ה"נ ק"ו מע"כ וקונה עצמו בכסף רק בע"כ דאדון זה הוי בתורת גר"כ דגילתה התורה כאן. ובזה יש דינים דאינו לוה כו' ואינו נגאל בקרובים ושאר דינים אבל מרצון האדון יוצא כמו ע"כ וכן נרצע ויבואר לקמן ב"ה ות"ל הם דברים חדשי'. וכבר הזכרתי לעיל דנלע"ד דגבי עבד עברי חוב הוא לו שיוצא מת"י רבו לחירות כי הוא אדון לרבו כמבואר כל הקונה עבד עברי וכו' וחייב במזונות אשתו ובניו ומותר בש"כ דזילא לי' אם כן א"י לזכות לו הש"ש על ידי אחר בלא דעת העבד כי אינו זכות לו ול"ד לע"כ בזה כנלע"ד פשוט. ומצאתי בחידושי מכבר הבאתי דברי ריטב"א דשטר שחרור בעבד עברי בעינן לשמה. ומהרי"ט הקשה על זה דא"ד בעבד כנעני בא להתירו בב"ח וכאן בא לאסרו. ובאמת אין זה קושיא דגם שטר קדושין בעינן לשמה אף דבא לאסרה ובפרט דאם אינו לשמה ל"ה לי' דין גט רק שטר קנין ולא מהני בע"כ ועמש"ל ראי' לד"ז דגם בע"כ משתחרר וכעת לא מצאתי זה בריטב"א וס' מהרי"ט אינו ת"י.

ו) מבואר בתוס' קדושין ט"ז דיוצא בהפקר אם הפקירו רבו כמו ע"כ ואפילו אם נאמר בע"כ דמפקיד עבדו יוצא לחירות וצריך ג"ש היינו להתירו בב"ח וכאן ל"ש זה וכ"כ בסה"ד דהפקר מהני רק מחילה לא מהני והוא בתוס' ד"ה לימא לי' ובר"מ אינו מבואר זה ומדהתו"ס מבואר אף דבע"כ צריך ג"ש להתירו מכל מקום כאן בהפקר סגי לי' לאסרו ג"כ בשפ"כ. אבל הריטב"א כתב כאן דמחילה ג"כ מהני למע"י או הפקר ואך לענין לאסרו בש"כ צריך ג"ש וכ"ז שלא בא לידו השחרור מותר בש"כ. וצ"ע על המהרי"ט הביאו המ"ל שמסופק אם לא מסר לו רבו ש"כ אם הוא בעצמו מותר בש"כ. ובאמת כאן בריטב"א מבואר להדיא אף דנפקע למע"י אם כן אין רבו יכול למסור לו ש"כ מכל מקום מותר בעצמו ומדהתו"ס נראה דאסור בה ואפשר מהאי טעמא כיון דאין רבו מוסר לו אסור בעצמו. וא"כ הוא פלוגתא של גדולי הראשונים והמהרי"ט אינו ת"י.

ז) מחילת הגרעון אינו מבואר בר"מ. אך דעת הריטב"א להדי' דמהני מחיל' ג"כ למע"י רק לענין ש"כ ל"מ מחילה אך הר"מ לא הביא זה כלל וגם מדהתו"ס מבואר דל"מ כלל דאי היה נפקע למע"י ממילא היה אסור בש"כ כמ"ש מד' הר"מ פ"ב הי"א שכתב דאם מחל לו לא נפטר משעבודו וכו' מבואר להדיא דאף מהשעבוד לא נפטר כדעת התוס'.

ח) קנין חליפין עמ"ל פ"ב ה"א מביא בשם התוס' דאין ע"ע נקנה וכן אין קונה עצמו בחליפין ודעת המהרי"ט דאף דאינו נקנה בחליפין מכל מקום קונה עצמו בחליפין ואינו ת"י. ודעתו נראה ג"כ כמ"ש דלענין לקנות עצמו ק"ו מע"כ דקונה עצמו וגומר שחרורו להרבה שיטות ע' סי' רס"ז יו"ד סעיף כ"ו. ונ"פ דחליפין בתורת חליפין להחזיר הסידור ודאי צ"ל מדעת הרב אבל בע"כ של הרב אינו מועיל דהוא נקיט מרגנית' כו' כמו אם רוצה לכתוב שטר אדמי'. ולשיטות הסוברים שם ביו"ד דחליפין ל"מ אלא להפקיע שעבודא אבל לא לענין איסורא ע"ש בש"ך. אם כן כאן בחליפין תלוי בשיטות שכתבנו לעיל אם נפקע לענין ממון נפקע ג"כ לענין איסור להיות אסור בש"כ עיין לעיל וכ"ז דוקא מדעת האדון כמ"ש וז"פ. ועמש"ל בשם הר"מ דאין אדם יכול למכור ע"ע ולא ליתנו לאחר וכו' שנאמר לעם נכרי לא ימשול וכו' נראה דוקא בע"כ של העבד אבל אם העבד מסכים לזה לא נקרא ממשלה אצל האדון. אך לכאורה ז"פ דה"ל כמוכר עצמו. אך נראה כיון דרבו מכרו בהסכמתו ואין זה נקרא ממשלה אצל האדון לא נפקע מעליו אפילו אצל רבו שני דין מכרוהו ב"ד דמותר בש"כ ונרצע ושאר הדינים דיש חילוק בין מכרוהו ב"ד למ"ע עיין ר"מ פ"ג כנ"ל לכאורה ומכל מקום צ"ע. ועמ"ל פ"ד ה"ב האריך אם יש לו לעבד מעות אי כופין אותו לפדות עצמו מהאדון משום פגם משפחה ע' קדושין י"ח ודעתו דכופין את העבד ע"ש.

ומכרוהו ב"ד זה שאמרנו ודברנו בו ע"כ יש עוד דין שאם הגיע סוף שש ונשאר עוד ש"פ להאדון עליו והעבד אומר שאינו רוצה לצאת נרצע ונקנה ברציעה זו ועובד את רבו עד יובל וער"מ פרק ג' הרבה דינים בזה דצריך שיהא לו ש"כ ובנים וגם לרבו צריך שיהא לו אשה ובנים ועמ"ל שאפילו אם יש לו רק בן א' שייך לומר אהבתי א"א ואת בני. וגם אם הרב יש לו רק ארוסה אינו נרצע כי כתיב ואהבך ואת ביתך וכל כמה דלא כניס לה לא מיקרי ביתו כמבואר ביומא. וצריך שיהיה אוהב את רבו ורבו אוהבו ושניהם יהיו בריאים אבל א' חולה ואפילו אם שניהם חולים אינו נרצע עכ"מ וצריך שיאמר העבד שני פעמים וקודם שכלתה זמן עבודה אבל אחר שש ל"מ אמירתו. וכן אם הוא סוף העבודה שאין בה ש"פ ה"ל כלאחר שש. ודעת רש"י דהשני אמירות יהיה א' קודם פרוטה אחרונה וא' לאחר שהתחיל הש"פ דלא נשאר ש"פ ודעת הר"מ דהשני אמירות יהיו קודם התחלת פ"א ועלח"מ ומ"ל באריכות שהקשה על הר"מ. והרציעה צריך שיהי' באדון עצמו ולא ע"י שליח ונוקב את אזנו הימנית וצריך שיהיה הרציעה ביום. ועבד עברי כהן אינו נרצע דנעשה בע"מ והרציעה צריך שיהי' מביאו לב"ד של שלשה היינו סמוכים ואומר לפניהם דבריו והרציעה היא בדלת כשהיא עומדת וצריך

שיהא המרצע של מתכות ע"ש ואין כאן מקומו להאריך. וערש"י כ"ב ד"ה ה"ג אמר רבא וכו' שכתב כשמתחיל ש"פ לפי חשבון גרעונה וכו' וכ"ה כאן בר"מ שכתב כיצד כגון שנשאר מן היום ש"פ מדמי מכירה וכו' מבואר מדבריהם אף דהעבודה עד סוף היום יותר מפרוטה מכל מקום כיון דלא נשאר מדמי המכירה פרוטה כמש"ל דבגרעון מחשבין להקל עיין לעיל הו"ל כלאחר שש ואינו נרצע. ואם נשאר לפ"ע הגרעון פרוטה רק העבודה אינו ש"פ אינו נ"מ דמחשבין להקל ממילא הגרעון ג"כ אינו פרוטה אך אם העבודה יותר מפרוטה אם לפי הגרעון מדמי המכירה אינו פרוטה אינו נרצע דלא הוי עבד כיון דלפי דמי המכירה לא נשאר פרוטה לפ"ע הגרעון ובודאי יצא להם דין זה מאיזה מקום דלכאור' כיון דצריך לעבוד אותו כ"ז דאינו מגרע וגם אפשר בכה"ג אם לא נשאר ש"פ מדמי המכירה אפשר דא"י לגרע כי צריך לקנות עצמו בפרוטה אם כן כיון דבעבודה ש"פ על כל פנים יאסור לגזול מהאדון העבודה אם כן אמאי לא יקרא עבד וצ"ע:

והנה מבואר במשנה דהנרצע קונה א"ע ביובל ובמיתת האדון דאינו עובד אפילו את הבן ובש"ס יליף לה מקרא ע"ש ולא נזכר במשנה דקונה עצמו בגרעון כסף ומכאן הוכיחו הראשונים דנרצע אינו קונה עצמו בגר"כ ובתרי"ד מביא דעת ר"ת כיון דאינו נקנה בכסף אינו יוצא בג"כ ועמ"ל פ"ג ה"ז שכתב דלדעת ר"ת נקנה בשטר שחרור. ודעת רבינו ישעי' דהטעם הוי משום קנס דלא זיכתה לו התורה יציאה אחרת ולפי זה א"י בשטר ג"כ וער"מ פ"ג ה"ז שכתב נמצאת למד שהנרצע אינו קונה א"ע אלא ביובל ובמיתת האדון מבואר בדבריו דשלל כסף ושטר כדעת התוס' רי"ד וכ"כ בעל מ"ל. וכבר כתבתי לעיל דנ"ל כיון דבמשנה אינו מבואר רק יציאות שהם בע"כ של אדון כמבואר בתוס' אם כן הא דלא תנא נרצע שיוצא בגר"כ דבאמת א"י או כסברת ר"ת או כסברת התרי"ד וזה דוקא בתורת גרעון דהתורה זיכתה לע"ע אבל אם נרצע נותן כסף להאדון מדעת האדון דזה הוי קנין כסף דמהני גם בע"כ וגומר השחרור. אם כן נרצע ק"ו מע"כ כמו שפירש"י לענין שטר שחרור דט"ז ע"כ נקנה בכסף מדעת האדון. כי ידוע דע"כ יותר קנוי לרבו מנרצע כי גם נרצע אין ידו כיד רבו כמו כל ע"ע וכן בשטר שחרור דכתב המ"ל דלר"ת יוצא בש"ש. אך לר"י כיון דהתורה קנסה (אף) [אך] בשטר שחרור אינו מוכרח לפע"ד דדוקא בגרעון קנסה אותו התורה דגרע מע"ע הנמכר לשנים אבל מכל מקום הוא ק"ו מע"כ ובע"כ ג"כ מהני שחרור. ומהמשנה אין ראיה אלא שא"י בגר"כ דחשיב לי' גבי ע"ע אבל שטר לא חשיב כלל במשנה. ע"כ נלע"ד דלא גרע מע"כ דיוצא בכסף ובשטר רק בגר"כ א"י כמבואר במשנה וצ"ל כסברת ר"ת או כסברת ר"י אבל בכסף מדעת האדון וכן ש"ש למה אינו

יוצא הנרצע כמו ע"כ. אך מד' הר"מ נראה דשלל כל הקנינים וצ"ע נהי מדלא הביא כסף א"ר דמיירי בגרעון בפרקים הללו ובגרעון א"י אך שטר כיון דתמיד הוא מדעת האדון וע"כ יוצא בו למה לא יקנה עצמו בשטר. ואפ"ל ג"כ לפמש"ל דיוצא ע"ע בשטר קנין ג"כ אם כן ע"כ א"י בשטר קנין אם כן לא זכתה התורה לנרצע ג"כ אבל אם הוא שטר שחרור גמור ונכתב לשמה ותלוש דמהני בע"כ מועיל ג"כ בנרצע והדברים צריכים ביאור רחב וכשיזכני השי"ת אבארם אי"ה. ועד כה דברנו מדיני מכרוהו ב"ד וכאן נתחיל בעזה"י דיני מוכר עצמו.

א' מישראל שהעני נתנה לו התורה רשות למכור עצמו לישראל או לגר צדק ואינו רשאי למכור עצמו ולהצניע המעות או לקנות בהם סחורה או ליתנם לבע"ח אלא אם כן צריך לאכלן בלבד ואינו רשאי למכור עצמו עד שלא ישאר לו אפילו כסות ואח"כ ימכור עצמו כ"ה בר"מ פ"א מהספרא. ועע"ש בר"מ דהמוכר עצמו אינו רשאי למכור עצמו לעכו"ם ואפילו לגר תושב ואם עבר ומכר עצמו אפילו לעכו"ם עצמו ה"ז מכור שנאמר לעקר וכו'. והנה כאן לענין מכירה לעכו"ם כ' הר"מ בדיעבד מכור כמ"ש בתור' לעקר וכו' והכסף משנה לא הרא' מקום ד"ז שאינו רשאי למכור עצמו לעכו"ם. ובאמת הוא ג"כ בספרא ובדינים הקודמים שכ' הר"מ ג"כ מהספרא דאינו רשאי למכור עצמו ולהצניע וכו' עד שהעני ביותר לא כתב היאך הדין אם עבר ומכר א"ע אי מכור בדיעבד ולע"ד אינו מכור כלל דבאמת אינו שלו שימכור עצמו לעבד כי שטרו ית' קודם שנא' כי לי ב"י עבדים עבדי הם כו' אך דהתורה נתנה לו רשות למכור עצמו אבל במקום דלא נתנה לו התורה רשות היאך יכול למכור עצמו כי הוא אינו שלו שיהי' לו רשות על עצמו. וכעין זה איתא בר"מ פ"א מה' שמיטה ויובל אם עבר ומכר הארץ לצמיתות לא הועילו מעשיהם וע"ש במ"ל אפילו התנה שלא תחזור ביובל ל"מ כי הארץ לד' וויתר ע"ז אבל מה שלא ניתן לו רשות אינו שלו. אך לעכו"ם בפירוש כתבה התורה דמכור בדיעבד אבל בדינים שלפני זה אפילו בדיעבד אינו מכור כנלע"ד. ומבואר מד' הר"מ דוקא אם אין לו מה יאכל נראה דחוץ צרכי אכילה אינו רשאי למכור עצמו אפילו לדבר מצוה כגון לישא אשה וכדומה. ונהי דאין ראיה ממ"ש דאינו רשאי למכור עצמו וליתן לבע"ח מבואר דאף לדבר מצוה אסור. באמת כיון דהתורה לא חייבה לבע"ח שאין לו להשכיר עצמו או למכור כמבואר בחוה"מ אם כן אין כאן דבר מצוה כלל לפרוע לבע"ח כיון שאין לו. אך מדשלל הר"מ וכתב דאינו רשאי כו' אלא אם כן צריך לאכול בלבד ממילא מבואר דדוקא לענין אכילה אבל לדבר אחר אפילו לדבר מצוה אינו רשאי וכ"ה בב"ב די"ג תוס' ד"ה כופין הקשו על ח"ע וחב"ח דימכור עצמו בע"ע שישא אשה. ותירצו דאסור למכור עצמו בע"ע כדאיתא

בקידושין אוזן ששמעה כי לי וכו' אע"ג דהמצוה גדולה וכופין את רבו לעשות עבירה ע"ש קודם לזה ומכל מקום אסור למכור עצמו מבואר בדבריהם להדיא דאף משום מצוה אסור למכור עצמו. וע' קדושין ס"ט אושפזיכני' דר' שמלאי דהוה נסיב ליה עצה זיל גנוב ואזדבן בע"ע כדי לישא שפחה והקשה רש"י היאך נתן לו עצה כדי לישא שפחה למעבד איסורא ותי' דהי' יכול למכור עצמו כר"א דמ"ע רבו מוסר לו ש"כ וכ"כ תוס' שם ולפמ"ש קשה דלמכור עצמו ג"כ אסור אפילו לדמ"צ. וגם לפמ"ש אפילו בדיעבד אינו מכור במקום דלא נתנה לו התורה רשות עכצ"ל דסברתם דבמקום מצוה מותר וסותרים ד' לגיטין מ"א וב"ב שהקשו ג"כ הקושיא דימכור עצמו ותי' תי' אחר ע"ש. נראה ג"כ דבמקום מצוה מותר למכור עצמו וצ"ע בד"ז. ודוקא ישראל אבל גר צדק אינו מוכר עצמו כמו שאינו נמכר עפ"י ב"ד דבעינן ושב אל משפחתו ועיין לעיל גבי מכרוהו ב"ד ומ"ע שוה לו:

והנה מכרוהו ב"ד אין אשה נמכרת לכ"ע והוא משנה מפורשת כמש"ל ואם אשה מ"ע אם היא גדולה יש דיעות דעת הר"מ דכמו דאינה נמכרת עפ"י ב"ד אינה מוכרת עצמה ואין דין מכירה באשה רק קטנה שנמכרת ע"י אביה אבל דעת הרמב"ן שאף האשה מוכרת עצמה ועמ"ל כאן הביא קצת סיוע לדעת הרמב"ן מב"מ פא"נ. אך תמוה עליו מסוגיא דב"מ דמבואר במשנה דב"מ ד' י"ב שמציאת עבדו ושפחתו העברים הרי הם שלהם ומק' הש"ס האי אמה העבריה ה"ד אי דאתי' שתי שערות מאי בעי גבי' ואי דלא אתי' שתי שערות אי דאית' לאב וכו' ולדברי הרמב"ן משכחת לה דהיא גדולה ומכרה עצמה וכ"כ התוס' שם דלא מיירי בגדולה במצות עשה דאיתא בספרי דאין אשה מ"ע ע"ש אבל לד' הרמב"ן הוא תמוה ע"ש וכן קשה מגיטין נ"ד דג"כ שם מבואר כה"ג דמזכין עירוב ע"י עבדו ושפחתו העברי' דמקשה ג"כ הש"ס האי שפחה ה"ד אי דאתי' ש"ש וכו' אלא לאו דלא אתיא ומזכין ע"י קטן ואסיקנא דבדרבנן מזכין ע"י קטן וג"כ לענין מע"ש דאומר לעבדו ולשפחתו העברי' ומקשה ג"כ הש"ס הזה ומתרץ דמיירי בעציץ שא"נ דרבנן ע"ש אם כן בסוגיא זו מקשים ומתרצים על האמוראים ונפקא לן לדינא דבדרבנן מזכין ע"י קטן ע"ש ולדברי הרמב"ן אין כאן קושיא והוכחה כלל דמיירי בגדולה במצות עשה ולחומר הנושא אפשר ליישב דעתו דכבר כתבתי לעיל בשם הרמב"ן עצמו מובא דבריו ברשב"א קדושין ט"ז הא דאמרינן שם דע"ע צריך שטר שחרור מטעם דגופו קנוי לו היינו שיש לו קנין ממון וקנין איסור דמותר בש"כ וכ' הרשב"א דלדברי הרמב"ן מ"ע אין גופו קנוי לו דאין רבו מוסר לו ש"כ ע"ש ודעת הריטב"א אפילו מ"ע דאין רבו כופה אותו מכל מקום מותר בש"כ ע"כ יש לרבו בו קנין הגוף ודינים אלו יבוארו לקמן אי"ה ואע"פ

שיש לאדון בע"ע קנין הגוף מכל מקום אין ידו כיד רבו ומזכין ע"י כידוע והנה לפ"ז באשה הנמכרת ע"י עצמה והיא גדולה בודאי לד"ה אסורה לישא ע"כ כי דוקא שפ"כ התירה התורה לע"ע כי הוולדות יהיו לרבו כי הם ע"כ ובפרט לשיטת הרשב"א בכ"ע אין מ"ע גופו קנוי אם כן אשה הנמכרת אין גופה קנוי לו אך אמה העבריה בקטנותה אפשר דהגוף קנוי לו מחמת דיכול לייעדה ע' במקנה אבל גדולה הנמכרת בעצמה אין כאן דין יעוד אם כן בודאי אין הגוף קנוי וכ"ז פשוט אם כן מקשה הש"ס שפיר כיון דמבואר דמזכין ע"י עבדו וכן מערימין ע"י עבדו וכן מציאתו של עבדו וסתם דכל ע"ע אפילו נמכר ע"פ ב"ד מזכין ע"י אף דגופו קנוי לרבו מכל מקום לא אמרינן דידו כיד רבו אם כן אי שפחתו לא משכחת לה רק בגדולה שמ"ע למה הוצרך הברייתא והמשנה שישנו זה השתא ע"ע דגופו קנוי מכל מקום מזכין ע"י ומציאתו שלו דידו אינו כיד רבו אמה גדולה דאין גופה קנוי לו לא כל שכן ודוחק לומר דתנא זו ואצ"ל זו ע"כ דייק מינה דמיירי בקטנה ומזכין ע"י קטן או מערימין ע"י קטן או בב"מ שם ע"ש יש איזה חידוש אבל אי מיירי בגדולה המ"ע הוי כ"ש מע"ע וא"צ למיתני כנלע"ד ליישב ד' הרמב"ן שלא יהיו מוקשין כ"כ אך כיון שהתוס' ב"מ מביאים בשם הספרי ואין בש"ס להיפך א"א לחלוק על הספרי ע"כ ד' הרמב"ן צ"ע. והנה לדעת הרמב"ם דאין אשה מוכרת עצמה גם כן ה"ה טומטום ואנדרוגינוס וכ"ה בר"מ כאן פ"ד אבל לדעת הרמב"ן מוכרים עצמם דאף אשה נמכרת בעצמה ופשוט וכ"ה במ"ל שם. והנה לדעת הרמב"ן גם אשה יכולה לקנות אשה אף על פי שמבואר דאין אשה קונה ע"ע מפני החשד אבל אשה ל"ש חשד ואפשר איש לא יקנה אשה מפני החשד וצ"ע בסוגיא דא"נ ע"ש:

והנה מוכר עצמו הדין כמו מכרוהו ב"ד דרבו חייב במזונות אשתו ובניו עיין לעיל ולהרמב"ן דגם באשה שייך מ"ע נלע"ד דודאי א"ח במזונות בעלה דמזונות אשתו נפ"ל ממכרוהו ב"ד דכתיב ויצאה אשתו וכו' ה"ה במצות עשה אבל מזונות הבעל לא שמענו אך אפשר מזונות הבנים אם יש לה דכתיב במצות עשה ויצא מעמך הוא ובניו דנפקא לן דחייב במזונות בנים ועיין כאן פ"ג בכ"מ ומ"ל דלא תלוי בדבר זה שהאב חייב במזונות בניו רק דרבנן ובפרט לדעת הר"מ דאפילו גדולים דאין חיוב על האב כלל מכל מקום חייב האדון אם כן גם באשה המ"ע חייב ג"כ האדון במזונות בנים ואין ראיה מכתוב שנאמר בלשון זכר דכהת"כ בלשון זכר נאמרה וגם כל הפרשה במצות עשה כתיב בלשון זכר ומכל מקום דעת הרמב"ן שגם האשה בכלל זה אם כן נראה דחייב במזונות בנים ג"כ. ופשוט באשה שיש לה בעל א"י למכור עצמה בלא רשות הבעל דהמעשה ידיה הוא של בעל אף על פי שהוא רק מדרבנן אך באופן שאין מע"י לבעל עאה"ע הל' כתובות

אם כן בכה"ג יכולה למכור עצמה ופשוט. והנה מ"ע נקנה בכסף ובש"כ ובשטר כמו מב"ד עיין לעיל ותלמד לכאן ואכתוב החילוקים שבין מב"ד למ"ע ותדע דלשאר הדברים שלא בארנו הם שוים ועמ"ס אהלות פח"י גבי מדורות הכותיים בתוי"ט ד"ה ואם הי' מביא תוספתא דהכל נאמנים לשמור אפילו עבד ואפילו שפחה וכתב דעבד היינו עבד ישראל הנמכר לעכו"ם דע"כ אינו נאמן דהוא בעצמו עושה מדורות כותיים ואיך יהיה נאמן לשמרו והא דגרס בסיפא ואפילו שפחה כתב דמשבשתא דשפחה ישראלית נמכרת לעכו"ם לא שמענו ועוד דאין נמכרת מאביה אלא למי שיש עליו קדושין כמ"ש הר"מ פ"ד מה"ע עכ"ל ותמיה היא שלא שמע דזה דעת הרמב"ן דדין מ"ע הוא ג"כ באשה אם כן נמכרת לעכו"ם ג"כ כי כל הפרשה באשה ג"כ והא דאין אמה רק אם יש עלי' דין יעוד היינו אמה קטנה ע"י אביה דזה דין אחר ומצוה אחרת אבל גדולה ומ"ע דינה כדין ישראל המ"ע לכל הדינים וז"פ ואפשר דמכאן יצא להרמב"ן ד"ז אך על כל פנים תמוה על התוי"ט שד"ז חידוש גדול בעיניו והוא מפורש ברמב"ן ולקמן יתבאר אף לדעת הר"מ משכחת לה שפחה ישראלית עיין לקמן:

והנה החילוקים הם דמב"ד נמכר לשש ולא יותר על שש דכ"ה גזירת הכתוב וכן אינו נמכר פחות משש כמבואר בדי"ח ונמכר כולו ולא חציו ע"ש ברש"י ומ"ע מבואר בגמרא די"ד דנמכר לשש ויתר על שש ופירש"י אם התנה לימכר לעשר שנים ואינו מבואר בדבריו אם יכול למכור עצמו על פחות משש וכן הר"מ כאן פ"ב ה"ג כתב דמ"ע יכול למכור לעשר שנים ואינו מבואר אם יכול למכור א"ע פחות משש אך הריטב"א שם כתב בפירוש דמ"ע ברצונו תלוי מילתא הן לפחות משש והן ליותר משש ועמ"ל כאן ה"ג הביא זה וכ' בשם מהרי"ט ואיננו ת"י כעת. והנה לעיל גבי מב"ד פלפלתי אם ע"ע נמכר חציו ע"ש באריכות ובמ"ע אפשר אם נאמר דנמכר פחות משש גם כן אם כן אפשר דלא דרשינן כלל ונמכר כולו כו' ה"נ יכול למכור עצמו חציו אבל אם נאמר שלא כדעת הריטב"א וא"י למ"ע על פחות משש אם כן אפשר דדרשינן כאן נמי ונמכר כולו וכו' וא"י למ"ע החצי שלו ומכל מקום אפשר אפילו אם נמכר על פחות משש ג"כ היינו דכאן לא כתבה התורה דין שש וברצונו תליא וכל מכירה ה"ל כולו אפילו לשנה אבל מכל מקום דרשינן ג"כ ונמכר ולא חציו וכאן גבי מ"ע כתיב נמי וכי ימוך וכו' ונמכר נוכל נמי לדרוש ונמכר כולו ולא חציו ועמ"ל כאן מ"ש. ואיני מבין התחלת קושיתו דגבי מב"ד דגזירת הכתוב דיהי' נמכר לשש אם כן דרשינן שפיר דפחות מזה ה"ל חציו אבל מ"ע דגזירת הכתוב דיכול למכור עצמו כרצונו ל"ש חצי כלל רק כמו שציירנו לעיל אם מוכר חצי גופו כאן נמי הדין כן לכ"ע דכתיב ונמכר כו' ולא חצי כמו גבי אשה ע'

לעיל. ואפשר דזה כוונת המ"ל ג"כ. ושו"ר בס' המקנה דכ' דמסופק אם שייך במצות עשה נמכר לחצאין כיון דנמכר פחות משש ואין לי פנאי לעיין בדבריו. ואם מכר עצמו סתם מדברי רש"י שכתב על יתר משש דאם התנה ולא על נמכר לשש נראה דסתם עובד שש וכ"כ הריטב"א בשם רש"י וע' כאן במ"ל מביא דבריהם וכ"נ מד' הר"מ אבל דעת הריטב"א דבסתם נמכר עד היובל ותנאי צריך בין לפחות משש בין לשש ובין ליתר אבל בסתמא נמכר עד היובל עמ"ל כאן ובה"ד כתב הר"מ א' המוכר עצמו או מב"ד וברח חייב להשלים שש מבואר להדיא בדבריו דגם במצות עשה בסתם עובד שש מדכלל מ"ע עם מב"ד ואפשר דס"ל דסתם נמכר עד היובל אך פחות משש ל"מ אך באמת מדברי הר"מ נראה כדעת רש"י דסתם נמכר על שש וגם א"י למ"ע על פחות משש:

והנה מ"ע ג"כ יוצא בשנים או בשש לפי השיטות שכתבנו או לפי השנים שקצב ובכלות השנים יוצא לחירות בלי כסף ובלא שטר שחרור וגם כן יוצא ביובל אפילו מ"ע לעשר שנים ופגע בו היובל בשנה ראשונה יוצא ביובל כ"ה בר"מ כאן ה"ג. וד"ז צ"ע והכסף משנה לא הראה מוצא ד"ז וצ"ע דלמא הא דכתב בתורה עד שנת היובל דמ"ע יוצא ביובל דוקא בנמכר סתם לשיטת הריטב"א שכתבנו דאפילו נמכר הרבה לפני היובל סתמא נמכר עד היובל וע"ז גלי קרא דביובל יצא או לשיטת רש"י דבסתמא נמכר לשש גלי קרא דבתוך שש אם פגע בו היובל יצא כמו מב"ד אבל אם בפירוש מכר עצמו לעשרים שנה למה דקיימא לן דנמכר יתר על שש אפשר דאין היובל מוציאו ודומה למ"ש הר"מ פי"א מה"ש ויובל דמוכר שדהו לס' שנה א"י ביובל דוקא בנמכר לצמיתות או בסתם יוצא ביובל אבל לזמן קצוב א"י ביובל ע"ש אם כן ה"נ דלמא דוקא בסתם יוצא ביובל אבל לזמן קצוב א"י ביובל דזה לא מוכח מקרא דעד שנת היובל ואף שגבי שדה מבואר טעם לזה ע"ש פ' האומנין דע"ט מכל מקום מנלן כאן ד"ז דלמא כמו התם, דוקא בסתם אבל לא במפורש ועמ"ל כאן ה"ג מ"ש בד' הר"מ ואינו ת"י. וכבר בארנו דיוצא בשנים וביובל ובגר"כ כדין מב"ד ועמש"ל דגר"כ היינו בע"כ דאדון אבל מרצון האדון הוי מדין כסף דיוצא לחירות כמו ע"כ וק"ו מע"כ וגם יוצא בשטר שחרור ולהרמב"ן שכ' דגופו קנוי היינו מטעם שמותר בש"כ וא"כ לדעת הר"מ שפסק כאן פ"ג דמ"ע אסור בש"כ אם כן אין גופו קנוי וסגי במחילה בעלמא דא"ל באפי תרי זיל אך מד' הר"מ א"נ כן וצ"ל דס"ל דבכ"ע גופו קנוי כיון דא"י לחזור כסברת קצת ראשונים דלא ס"ל כסברת רמב"ן ואם נאמר דמחילה מהני מכל מקום דוקא ברצון העבד אבל אם העבד אינו רוצה ל"מ מחילה כי מתנה אינה בע"כ אך שטר שחרור מהני אפילו בע"כ כמו ע"כ ודוקא אם נכתב לשמה ובתלוש אבל אם לא נכתב לשמה ה"ל כמו שטר קנין וג"כ לא מהני בע"כ

דעבד רק מרצונו עמש"ל ותלמד לכאן וא"צ לכפול. וגם יוצא במיתת האדון בלא בן דאינו עובד שאר היורשים רק לבן ובנמכר לגר צדק א"ע את הבן ג"כ כמו מב"ד. והנה מ"ע אין רבו מוסר לו ש"כ ודעת הר"מ שאסור בש"כ והריטב"א מתיר רק אין רבו יכול לכופו ע"ז ועמ"ל פ"ג ה"ג ומ"ע אינו נרצע גם כן ומ"ע אין מעניקין לו. דין הענקה יבואר במקומו אי"ה ויתר הדברים מה שיעבוד עמו ושאר דברים שוה למב"ד. ונראה דאפילו אם המ"ע מ"ע בפירוש לעבוד ליורש אחר חוץ מבן ל"מ כיון דהתורה לא נתנה לו רשות ע"ז רק הוי כמ"ע להיורש ואם הוא בדרך שמהני הקנין אבל תנאי שמ"ע שיעבוד ג"כ ליורשים לא מהני כנ"ל פשוט.

וע"כ בארנו דיני מ"ע לישראל וכאן אבאר דין מ"ע לעכו"ם או לג"ת ופשוט גם כן דל"מ תנאי שאל יצא ביובל כמ"ש במ"ל פי"א מה' שמיטה לענין שדה בשם הנ"י הטעם דאין לו זכות שנאמר כי לי הארץ ה"נ נאמר כי לי בני ישראל עבדים ועמש"ל ג"כ ופשוט. ואף דלכתחלה אסור למכור עצמו לעכו"ם בדיעבד מכור כמו שמבואר בתורה. והנה בר"מ פ"ב התחיל דע"ע בין מב"ד ובין מ"ע נקנה בכסף ובשטר ואח"כ כתב דין הנמכר לעכו"ם ולא חילק נראה מדבריו דאף הנמכר לעכו"ם נקנה בכסף ובשטר אבל בתוס' ד"ה הואיל בדי"ד ע"ב כתבו בשם ר"ת דאין ע"ע נקנה בשטר לנכרי ע"ש רק בכסף לחוד וצ"ע שלא העירו האחרונים מד' הר"מ על כל פנים מדבריו נראה שאין חילוק ונקנה בכסף ובשטר לעכו"ם ג"כ. והנה לעיל כתבנו המ"ע לישראל סתם דעת רש"י דעובד שש וכ"ד הר"מ ודעת ריטב"א דעובד עד יובל ובנמכר לעכו"ם סתם נראה מהש"ס דעובד עד היובל דמבואר להדיא דא"י בשש וכ"ה בר"מ כאן פ"ב ה"ח גבי גר"כ א' מב"ד וא' מ"ע ה"ז מגרע מפדיונו כו' כיצד הרי שמכרוהו בס' דינר ועבד ארבעה שנים נותן כ' דינרים ויוצא כלל מ"ע עם מב"ד נראה מדבריו דנמכר לשש ואח"ז פרט הנמכר לעכו"ם מגרע פדיונו לפי השנים הנשארים עד היובל ולא צייר בב"א מבואר מדבריו להדיא דנמכר לעכו"ם הוא תמיד עד היובל ולהריטב"א שכ' לעיל דס"ל דמ"ע יכול למכור עצמו לפחות משש בפירוש מסברא דנמכר לעכו"ם לא גרע ויכול להתנות בפי' כמו שירצה רק בסתמא עובד עד היובל לד"ה עש"ס ור"מ. זה דרך א' שיוצא ביובל. וגם בשנים אם קצב כמ"ש ואני מסופק לפמש"ל בשם הר"מ פ"י דשלשתן מעכבים ביובל ושילוח עבדים מעכבים ע' מס' ר"ה ושם מבואר אי ליכא עבד בכל ישראל אין יובל חל כלל עיין לעיל או אם יש עבד והאדון אינו רוצה לשלחו לא חל יובל כלל ע' ר"ה ט' ע"ב אי ע"ע הנמכר לעכו"ם הוי בכלל שלוח עבדים לענין יובל כגון אם אין בכל העולם עבד לישראל רק ע"ע הנמכר לעכו"ם והעכו"ם משלח אותו אם חל יובל ולכאורה כיון דילפינן שם מיובל

הוא וקאי על וקראתם דרור וכו' אם כן וקראתם נאמר לנוכח לישראל אבל לא לעכו"ם אם כן עכו"ם לא מעלה בענין זה ואם אין עבד בישראל אין היובל חל ואם כן בכה"ג אם אין היובל חל א"י מהעכו"ם ומכל מקום צ"ע בד"ז ובמצות יובל יבואר אי"ה:

ויוצא ג"כ בגר"כ שמחשב כמה שנים עד היובל ונותן לו המותר וכן אם הי' לשנים קצובות אך הר"מ פ"ב ה"ח חידש דין דאינו שוה לנמכר לישראל דנמכר לישראל א' מב"ד וא' מ"ע מגרע מפדיונו ונותן להרב או כסף וש"כ ובנמכר לנכרי צריך ליתן רק כסף ולא ש"כ ועיין כסף משנה שד"ז מירושלמי ובלחם משנה תמה ע"ז מש"ס דילן קדושין ד"ח גבי מכסף מקנתו ולא בתבואה וכלים פשוט שם בש"ס דישיב גאולתו אתרבי דש"כ ככסף וכתיב בנמכר לעכו"ם ואין שם שום חולק והיאך סמך הר"מ על הירושלמי נגד ש"ס דילן וכן תמה בספ"י וע' ספ"י תי' ב' תי' דלא יחלוק ש"ס דילן אירושלמי דש"ס דילן מיירי שקנאו בש"כ והירושלמי מיירי שקנאו בכסף א"י אלא בכסף ולא בש"כ וכן כוונת הר"ם וסיים בצ"ע. עוד תי' דדוקא שנמכר סתם עד היובל ש"כ אינו ככסף מיתורא דקרא כמבואר בירושלמי והר"מ מיירי מגרעון עד היובל אבל אם נמכר לשנים קצובות ש"כ הוא ככסף ע"ש בפ"י. ודע דכתבנו לעיל כ"פ דגרעון אינו פחות מש"פ אם לא נשאר לו רק פחות מש"פ להחזיר א"י עש"ס כ"פ. מכל מקום נ"ל דדוקא בישראל דפחות מש"פ לא מיקרי ממון אצלו. אבל בנמכר לעכו"ם דמבואר בעירובין שוכרין מן העכו"ם בפחות מש"פ דאצלו מחשב ממון דעכו"ם נהרג על פמש"פ אם כן ה"נ יכול לקנות עצמו ולגרע מהעכו"ם אפילו פחות מש"פ דאצל העכו"ם הוי ממון רק להעכו"ם אינו נקנה בפמש"פ דהוא ישראל ואצלו ל"ה פמש"פ ממון כנלע"ד. ושו"ר במקנה ד"ח כדברינו אלה בעזהשי"ת והנאני. ונתיישבתי בד"ז דצ"ע כיון דדין גרעון חידוש הוא דבע"כ של אדון ואין האדון מוכר העבד לעצמו רק דהוא גזירת הכתוב דאם העבד נותן לו אפילו בע"כ קונה עצמו ויוצא לחירות אם כן תלוי הדבר בעבד מצד גזירת הכתוב דקונה עצמו בכסף אם כן צריך שיהיה אצלו ממון כי אינו תלוי כלל באדון כי אין האדון מקנה עצמו לו כלל והכל גזירת הכתוב דיוצא בכסף אם כן צ"ל פרוטה והבן וצ"ע. וכ"כ דגר"כ דחידשה תורה בע"ע הוא דוקא בע"כ דאדון אבל אם הוא מרצון האדון לא גרע מע"כ בישראל שקנוי גופו לו ומכל מקום יוצא בכסף ה"נ אם הוא מרצון העכו"ם נראה דאף לשיטת הר"מ ש"כ ככסף וגם סגי בפמש"פ כי הוא היינו העכו"ם מקנה העבד לעצמו ואצל העכו"ם הוי ממון כנלע"ד. ואי"ה בקונטרס הקנינים יבואר:

והנה נמכר לישראל כבר כ' לעיל דאינו נגאל בקרובים ודע דזה דוקא אם העבד אינו רוצה והאדון ג"כ אינו רוצה אין הקרובים יכולים לפדות בע"כ דהוי ג"כ וגזירת הכתוב

כ"ה דוקא השגת ידו בעינן אבל אם הוא ברצון האדון עמש"ל דתלוי בשיטות גבי ע"כ אם קבלת רבו גרמה לו או מטעם זכות עיין לעיל וא"צ לכפול הדברים. וגם אפילו בע"כ דאדון אם הוא ברצון העבד גם כן נפדה דאם רצו נותנים במתנה המעות לעבד ויפדה עצמו. עמ"ל מ"ש בשם רבינו ישעיה אבל נמכר לעכו"ם אם לא השיגה ידו נגאל בקרובים וקרוב קרוב קודם וב"ד כופין את קרובים לפדות אותו כדי שלא יטמע בין העכו"ם. ואם אין הקרובים פודין אותו מצוה על כל ישראל כ"ה כאן בר"מ מן הש"ס. ודין גאולת קרובים וגאולת אחרים שוים דיכולים לפדות בתורת גרעון בע"כ דעבד ובע"כ דאדון. ע' קדושין דט"ו ע"ב דמרבינן מן ויגאל זו גאולת אחרים ע"ש להקרובים הוא חובה כמבואר בקדושין דכ"א ע"ב. ומ"ש (על) הר"מ דמצוה על אחרים אינו בתורת פדיון שבוים כמבואר בגיטין כמ"ש הכסף משנה וכ"ה פ"ח מה' מתנות עניים ודוקא שני פעמים אבל פעם ג' אין פודין אותו ע"ש וסמך כאן אמ"ש בהלכות מ"ע. ונראה דלענין קרובים אין חילוק דאפילו כ"פ פודין והא דכופין לקרובים היינו הקרובים יותר ואם דודו אמוד וב"ד אמוד כופין רק לדידי' ולא לב"ד ואם דודו אינו אמוד וב"ד אמוד אינו מבואר בר"מ כאן וע' רשב"א קדושין כ"א שכתב דגזירת הכתוב הוא דקרוב קרוב קודם. ואם דודו אינו אמוד וב"ד אמוד אין כופין את ב"ד. הכלל דהחוב מוטל על הקרוב יותר ואם יש קרוב יותר אפילו אינו אמוד לא חל החוב ואין כופין את הקרוב הרחוק מן הראשון ואין כופין אותו לפדותו כיון דיש קרוב יותר ע"ש ובמקנה מה שפלפל בדבריו. וע' ש"ס גבי נמכר לישראל דהי' מקום לומר שיכופו לבני משפחה משום פגם אך אין כופין דלמא הדר ומזבין נפשי' וכאן נראה דכופין בכ"ע אף דיכול למזבן נפשי' שם רק משום פ"מ חיישינן לזה אבל כאן שלא לטמע בין עכו"ם אין חוששין לזה ולא חשדינן לי' שיעשה כזה למכור נפשו לעכו"ם כנ"ל. ודעת הר"מ דנמכר לנכרי יכול ללוות ולגאול עצמו. ובלחם משנה תמה ע"ז דליכא דסובר שיכול ללוות ע"ש. וגם פסק הר"מ דנל"ע נגאל לחצאין ובכ"מ ולחם משנה תמהו על פסק זה דנראה מהש"ס דאינו נגאל לחצאין. ובספ"י תירץ ואין להאריך בפלפול בח"ז. אך זה דעת הר"מ ודעת הסמ"ג מובא בכ"מ דאינו לוה ואינו נגאל לחצאין ע"ש. והא דאין לוה וגואל דוקא בע"כ דאדון דוהשיגה ידו כתיב אבל אם האדון מסכים פשוט דיוצא דזה שהוא בהסכמת האדון אינו בדין גרעון כלל רק לא גרע מע"כ שיוצא בכסף כמ"ש כ"פ ופשוט. ובד"ז דנגאל לחצאין יש בו קולא וחומרא קולא כיצד הרי שקנאו בר' ונפסד ואינו שוה אלא מאה ונתן לו חמשים זוז והרי הוא שוה ר' נותן לו עוד מאה ויוצא לחירות ואילו היינו אומרים דאינו נגאל לחצאין הי' המעות פקדון והי' צריך ליתן לו עתה מאתים זוז כמו שקנה אותו אבל עתה דנגאל לחצאין החצי ברשותו

דידי' אתיקר ונותן לו רק מאה ופעמים הוא להחמיר אם קנה אותו במאתים ונתן לו חצי דמים שהם מאה ונשרף והרי עתה שוה מאה נותן לו עוד חמשים ס"ה ק"ן ואילו לא היה נגאל לחצאין והי' המעות רק פקדון אצל האדון היה די לו ס"ה במאה כיון שאינו שוה אלא מאה ודנין להקל נגד גרעון כמש"ל אך כיון דנגאל לחצאין נותן לו עוד חמשים ע' ש"ס וכ"ה בר"מ:

ובישראל דאינו נגאל לחצאין לשיטת הר"מ או לשיטת הראשונים דאף בנמכר לעכו"ם אינו נגאל לחצאין בדין הראשון נותן לו עוד מאה וחמשים ובדין השני אינו נותן לו כלום דק' הראשונים שנתן לו די כיון דאינו שוה אלא מאה ונ"ל כיון דהא דאינו נגאל לחצאין ילפינן בש"ס מוגאל כולו ולא חציו כמו ונמכר כולו וכו' אם כן אם בשעה שנתן לו החצי הוא מדעת האדון שרוצה לשחררו חציו מכל מקום לא מהני כמו גבי אשה ולא חצי אשה דל"מ אף מרצון דכן גזירת הכתוב דחצי אינו נמכר ולא נגאל ולא נשתנה ד"ז אף שהאדון קיבל המעות בתורת שחרור וכתבנו לעיל ג"כ זה וראיתי לרשב"א בסוגיא זו שכתב דוקא בע"כ דאדון אינו נגאל לחצאין אבל אם האדון מקבל ברצון נגאל לחצאין וגם כתב דאם נגאל לחצאין מכל מקום אינו עובד א"ע יום א' ואת רבו יום א' ועמ"ל בדין מב"ד ויש לפלפל הרבה בדבריו הקדושים אך במצוה זו שאני כותב הפסקתי הרבה וכמה עתים עברו וב"ה שעזרני עד כה לא אוכל לפלפל כעת. והנה בארנו לעיל ג' דרכים שהנמכר לעכו"ם יוצא בשנים וביובל ובגר"כ ולכאורה לפמש"ל דעת הרמב"ן דהטעם דע"ע גופו קנוי לו מחמת שרבו מוסר לו ש"כ ובמ"ע דאין רבו מוסר לו ש"כ אין גופו קנוי אם כן ה"ה נמכר לעכו"ם דהו"ל מ"ע אם כן אין גופו קנוי וסגי באומר לו באפי בי תרי זיל אך אם נאמר דמ"ע נהי דאין האדון כופה אותו מכל מקום מותר בש"כ ועי"ז הוי גופו קנוי לו כסברת ריטב"א אם כן אפ"ל דגם נמכר לעכו"ם מותר בש"כ כנמכר לישראל אם כן גופו קנוי לו וביבמות מבואר שם להדיא מהם תקנו וכו' אתם קונים מהם ולא הם קונים מכם ולא קונים זה מזה ולמאי אי למע"י לא הם קונים מכם הא כתיב בתורה נמכר לעכו"ם אלא לאו לגופו אם כן מבואר להדיא דעכו"ם אין לו קנין הגוף בישראל רק למע"י אם כן מהני לומר לו זיל אך בב"ק דקי"ג גבי הנמכר לעכו"ם אמר רבא להדיא זאת אומרת גופו קנוי לו ועכצ"ל דגופו קנוי למע"י כמו הקונה שדה בשנת היובל וכן ראיתי בדרך העברה במקנה אם כן לדעת הר"מ לא תלוי בש"כ כי הוא סובר דמ"ע אסור בש"כ אם כן נמכר לעכו"ם אסור בש"כ ומכל מקום גופו קנוי והיינו דא"י לחזור ולא הוי דינו כפועל וחייב במזונות אשתו ובניו וגם בנמכר לעכו"ם הדין כן וא"כ ל"מ לאמר לו זיל היינו מחילה וצריך שטר שחרור וכ"נ כאן מד' הר"מ פ"ב הי"ב דכתב נמצאת אומר

דיוצא בחמשה דרכים בשטר וכו' ובעכו"ם אפילו כו' כלל מב"ד ומ"ע ונמכר לעכו"ם להדינים שיוצא בהם ומבואר דיוצא בשטר. ונלענ"ד לדעת ר"ת שהבאתי לעיל דאין ע"ע נקנה בשטר לעכו"ם דעכו"ם לאו בני שטרא נינהו דאינו בתורת גיטין וקדושין ע' קדושין י"ד ע"ב תוס' ד"ה הואיל וכו' א"י בשטר שחרור ונ"ל לפמש"ל דיש שני מיני שטרות שטר קנין ושטר שחרור לשמה ובתלוש ונ"מ לענין בע"כ של עבד דשטר קנין ל"מ בע"כ ושטר שחרור מהני בע"כ עיין לעיל נראה דלדעת ר"ת דאפילו בקרקעות אין דין שטר לעכו"ם דהיינו אף שטר קנין אם כן ל"מ שטר כאן אפילו מרצון העבד דגם שטר קנין ל"מ אלא אפילו לשיטות הסוברים דגם נכרי קונה בשטר ואין כאן מקומו מכל מקום נ"ל דוקא מרצון העבד דעכ"פ הוי כמו שטר קנין ומהני אבל בע"כ דעבד שצריך שיהי' לשמה וכו' דיליף מגט נלענ"ד דלא מהני שטר זה בעכו"ם דליתא בתורת גיטין וקדושין ושחרור זה הוי כעין גט אשה ול"מ כלל בעכו"ם ויבואר לקמן אי"ה בהר ות"ל הוא דבר ברור. וא"כ דין שטר בנמכר לעכו"ם אינו ברור אף דבר"מ נראה דשטר מהני כמ"ש אפשר דוקא מרצון העבד דהוי שטר קנין ושטר קנין מהני לדעתו גבי עכו"ם נמי אבל בע"כ דצריך לבא מכח שטר שחרור נראה דל"מ תן לחכם וכו':

ויוצא ג"כ במיתת האדון אפילו הניח בן דכ"ה גזירת הכתוב דאינו עובד את הבן אם כן יוצא בדברים שבארנו לעיל וכבר כתבנו דלדעת הרמב"ן מ"ע נוהג גם באשה דינה שוה לאיש ונמכרת לעכו"ם ג"כ ואין שום חילוק ומבואר בר"מ כאן פ"א מלך שגזר שכל מי שלא יתן מס הקצוב וכו' ישתעבד לזה וכו' ה"ז מותר להשתעבד בו יותר מדאי ומקור ד"ז בב"מ פא"נ ובפ"ט ה"ד כ' דדינא דמלכותא דינא לעבד כנעני הנלקח בדינא דמלכותא הוא כע"כ לכ"ד ועיין כסף משנה שד"ז מבואר להדיא ביבמות דמ"ו דר"פ הוי מספקא לי' אי דד"מ דינא להיות הגוף נקנה לו ופשיט לי' דדין המלך דין וגופו קנוי לו וצריך ג"ש ומיירי שם שקנה עכו"ם בדין המלכות דינו כע"כ לכ"ד וכפירש"י שם ביבמות דקנו נכרים בדד"מ ע"ש אבל הריטב"א ביבמות כתב דסוגיא דיבמות מיירי בישראל הנלקח בדד"מ צריך ג"ש כי גופו קנוי לו וא"י אף ביובל אך אין רבו מוסר לו ש"כ וחוץ לזה גופו קנוי דהיינו ל"מ מחילה רק גט שחרור ופשוט לדעת הריטב"א אף אם נאמר דסובר כדעת הר"מ דאין דין מ"ע נוהג באשה מכל מקום דוקא מ"ע אבל כאן דהטעם מחמת דין וחוק המלכות כדאמר ר"ש מוהרקיי דהנהו אין חילוק בין איש לאשה כי דין המלכות הוא דין ולכאורה נתעורר קושית המ"ל ומה שהקשינו לעיל מה מקשה הש"ס הא האי אמה ה"ד וכו' דלמא מיירי באמה הנמכרת עפ"י דין המלכות דגדולה ג"כ נמכרת ושוה לעבד ולא הוי זו ואצ"ל זו דבאמת משמיענו החידוש דאמה הנמכרת דגופה קנוי וגם

מזכין ע"י וס' הריטב"א איננו ת"י כעת וראיתי ברשב"א שפי' ג"כ כן דישראל הוי וגופם קנוי מחמת דין המלכות וכי נפקי צריכים ג"ש ע"ש ולומר דדין המלכות אלים ביותר דהוי כע"כ וידם כיד רבם אף שהם ישראלים וא"י לזכות ע"י ד"ז צ"ע ובכ"מ כאן פ"ט מסופק לדעת הר"מ דכתב הדין בע"כ דגופו קנוי לו אי דוקא בישראל הקונה עכו"ם כיון דיש לו קה"ג בעכו"ם עפ"י דין התורה כמבואר בש"ס שם מהם תקנו אתם קונים מהם אם כן בדד"מ יש להם נמי קנין הגוף אבל העכו"ם שקנה עכו"ם דנמכר מעצמו עפ"י דיני התורה אין עכו"ם קונה עכו"ם לגופו רק למע"י כמבואר בש"ס דלא הם קונים מהם וכ"ה בר"מ שם אם כן אף הנמכר על פי דין המלכות אין לו קה"ג כנראה מסוגיא דגיטין פ' השולח או אפשר דאלים דד"מ דקונה הגוף נמי וכתב שם שצד זה נראה לו יותר דאלים דד"מ והגוף קנוי לו אך מד' הרשב"א נראה כצד הראשון ע"ש וכ"ה בשו"ע סי' רס"ז סעיף יו"ד דעכו"ם הנמכר לעכו"ם בדד"מ יש לו בו קה"ג ע"ש ונ"ל דלדעת הריטב"א שסברתו דמיירי בעבד עברי וגופו קנוי לו על פי דד"מ (ואין כן דעת המחבר שם סי"ד) אפ"ל אפילו עבד עברי הנמכר לעכו"ם דאף שעל פי קנין התורה אין עכו"ם קונה ישראל לגופו ע"ש מכל מקום דד"מ אלים כמו עכו"ם בעכו"ם דאין לו קה"ג מגזירת הכתוב מכל מקום עפ"י דינא דמלכות' יש לו קה"ג ה"ה לשיטה זו יש לעכו"ם קה"ג בישראל נמי כנלפע"ד וב"כ וב"כ לפמ"ש ג"כ לא קשי' קו' התי"ט באהלות שהבאנו לעיל דכתב לא שמענו ישראלית שתהי' שפחה לעכו"ם דלדעתי ברור אף לדעת הר"מ דאין אשה מוכרת עצמה מכל מקום בדין המלכות ודאי נמכרת כמו איש וז"פ ולפ"ד הכסף משנה ופסק המחבר שעכו"ם על עכו"ם אף שאין לו קנין אלא למע"י מכל מקום אם נמכר בדין המלכות יש לו קה"ג ל"ק קושית המקנה שהקשה היאך אמרי' בב"ק דגם ע"ע הנמכר לעכו"ם גופו קנוי לדעת הרמב"ן והריטב"א שסוברים הטעם דגופו קנוי מחמת דמותר בש"כ ובנמכר לעכו"ם לדעת המהרש"א שהבאנו לעיל דדוקא בש"כ שיש לרבו מותר אבל אסור בש"כ של אחרים אם כן כיון דעכו"ם אין לו ש"כ דאין לו קה"ג בהשפחה רק למע"י ולא הוי שפחה קנוי' לעכו"ם אם כן העבד אסור בה ע"ש ובאמת לפי פסק המחבר משכחת לה עכו"ם שיש לו ש"כ וגופה קנוי לו בדינא דמלכותא כמבואר והעבד מותר בה וזה אמר תלמידי. ולכאורה קשה על פסק המחבר דבדין המלכות יש לעכו"ם על עכו"ם קה"ג מהא דמבואר בנזיר ס"א דעכו"ם אין בהם דין נזירות וילפינן שם דכתיב והתנחלתם וכו' ואין לעכו"ם דין ירושה מאביו בעבד וכו' דלא הם קונים זמ"ז ע"ש ולדעת המחבר יש לו קה"ג ומוריש לבניו אך באמת הש"ס קאי על הפסוק והתנחלתם וכו' דקאי שם על הע"כ המבואר בתורה מהם תקנו וכו' על אותן עבדים א"ק דצריך להיות שינחלו ובעבדים

המבוארים שם בתורה אין לעכו"ם קה"ג ע"כ ילפינן שפיר וז"פ ויש עוד להאריך במצוה זו אך כבר הודעתיך שהי' לי ביטולים הרבה והפסדתי הרבה במצוה זו והרבה כתבתי בלא דעת צלולה ומכל מקום בעה"י ימצא המעיין הרבה הערות נכונות ישמע חכם וכו':

סעיף ב

ודוקא כו'. ודין היובל אינו אלא בארץ ע"כ אין כוונתו שדין זה בזמן שהיובל נוהג אינו אלא בארץ דמפורש להדיא בקדושין דל"ח ובר"ה ור"מ פ"י מה"ש ויובל דבזמן שהי' היובל נוהג הי' דין שלוח עבדים נוהג ג"כ בחוץ לארץ אלא כוונתו שבזמן שהיו ישראל שרוים על אדמתן אז הי' נוהג יובל לענין חרישה וקצירה ושאר דברים בא"י ושלוח עבדים הי' נוהג בכ"מ אף בח"ל:

סעיף ג

ועובר וכו'. פשוט דאם לא שלח העבד בזמנים שיצא לחירות עובר ג"כ על לא תגזול דגוזל עבודתו וגם עוד לאוין וצריך לשלם אם עשה תשובה והו"ל עבירות שבין אדם לחבירו דאין יוה"כ מכפר עד שירצה אותו וז"פ:

מצוה מג

סעיף א

לייעד וכו'. דיני המצוה כו' ע' בקדושין ור"מ פ"ד מה' עבדים ובעזה"י אכתוב הדינים כדרכי בח"ז. התורה נתנה רשות לכ"א מישראל אם העני ואין לו קרקע ולא מטלטלין ולא כסות שעליו למכור בתו הקטנה לאמה לא' מישראל או לגר צדק אף על פי שאינו מבואר כאן בר"מ לגר צדק אך פשוט כמו שהב"ד יכולים למכור לג"צ כמו שבארנו לעיל דהוי כישראל עיין ר"מ פ"א ה"ה (אמה) אך לעכו"ם או לגר תושב א"י למוכרה כיון שאינו בן קדושין וגזירת הכתוב דאין אמה נמכרת רק למי שיש עלי' קדושין שיוכל לייעדה כמבואר לקמן בעזה"י. והנה אפשר דאם יש לו ועבר ומכר ל"ה מכירה כלל כמש"ל במצות עשה כיון דהתורה לא נתנה לו רשות אם כן לאו של אביה היא לענין מכירה כמו שא"י למכור בנו אך ראיתי בתוס' רי"ד קדושין כ"א מבואר בדבריו דיכול ליתן בתו במתנה ואפשר דאין לו כלל אפילו כסות וא"י לפרנסה ג"כ רשאי ליתן שיהיה לה מזונות וכסות וגם ראיתי שם בדי"ח דגם מ"ע אפילו אם הי' לו קרקעות ועבר ומ"ע מכירתו מכירה בדיעבד ע"ש ועמש"ל. והבת משעה שנולדה עד הבאת ב' שערות יש לו רשות למכרה ע' כתובות ד' מ' ובכ"מ הבת מיום א' ועד שתביא סימנים יש לה מכר ואפ"ל לשיטת הר"מ הלכות אישות ועיין באה"ע סי' מ' דאם הוכר העיבור מקודשת עח"מ וב"ש

ובקצה"ח סי' ר"ט כ' דהר"מ ס"ל ג"כ גבי מכר דאם הוכר העובר ל"ה דשלב"ל ע"ש אם כן ה"נ יכול למכרה במעי אמה אם הוכר העיבור ואם ל"ש כאן לעיבור כי האם אין לו רשות למכרה ופשוט אך רה"פ חולקים על הר"מ ואין כאן מקומו וע' סי' ר"ט דאף דא"י למכור דשלב"ל מכל מקום אם לאחר שבא לעולם תפס מהני אם כן אפשר כאן נמי לכ"ע אם לא חזר בה ונולדה ותפס האדון הבת מהני תפיסה ע"ש. אך באמת מבואר הטעם בש"ס דב"מ מטעם מחילה או מטעם יאוש ע"ש בהג"א אם כן שם שייך מחילה וקונה כמו כל מחילה דעלמא אבל כאן ל"ה מחילה כי אמה עבריה אינה נקנית אלא או בכסף או בשטר כמש"ל ואפילו במתנה דליכא כסף צריך שטר כי אין שום קנין אחר רק כסף ושטר כמש"ל אם כן אם הי' הקנין בכסף ועתה שנולדה תפס כיון דאין הקנין מתחיל אלא עתה מחמת מחילה אין כאן קנין כלל והמעות שנתן ה"ל מלוה (כי א"ד לקונה לאחר ל' יום דמהני ול"ה מלוה) דלא קנה לכשתלד ואם באמת קנה לכשתלד בלאו הכי יש דיעות דמהני בדשלב"ל ע"ש אך כאן עסקינן בקנה סתם אם כן בודאי ל"מ תפיסה אך אם קנה בשטר והשטר ת"י מהני אפילו בלא תפיסה עס"י ר"ט ובקצה"ח השיג על הסמ"ע שם דדעתו דדוקא במסר לו השטר אחר ביאתו לעולם והשיג עליו דהשטר הראשון מהני ע"ש אם כן ה"נ וע"ש עוד סי' ר"ט ותלמוד לכאן. ולכאורה ק"ק בבריית' דנקט בת יום א' הא שם ת"ק הוא ר"מ ור"מ ס"ל דאדם מקנה דשלב"ל אם כן גם עובר מהני אך אפשר דנקט מלת' דפסיק' כיון דהפלוגתא שם על ענין אחר או דאפילו לר"מ יכול לחזור קודם שב"ל כידוע נקט מלתא דפסיק' ופשוט.

ואף בקטנה שהיא איילונית בסימניה נמכרת ע' קדושין ד' ובתוס' שם היאך נודע בקטנותה שהיא איילונית הלא אינה איילונית עד שתגיע לכ' שנה ויש בה סימני איילונית ועיין תוס' רי"ד ובמ"ל כאן שהאריך לפלפל בזה ואם הגיעה לי"ב שנה ולא הביאה סימני נערות ונראה בה סימני איילונית דחיישינן שמא היא איילונית דל"ש לומר דרוב ל"ה איילונית דיצתה מכלל הרוב דהרוב שאינן איילונית אין מביאין סימני איילונית וכדאמרינן בכתובות רוב נשים בתולות כו' ורוב יש להם קול ע"ש ואם באמת היא איילונית וקי"ל כרב ביבמות דהוי בוגרת למפרע אם כן אפשר דלא יוכל למכרה כלל כי היא מוחזקת בגופה אך דעת הר"מ אם נעשה בוגרת למפרע כרב או כשמואל לא ברירא וכבר פלפל בזה בנו"ב ומ"ל ואין כאן מקומו ודוקא בקטנותה אבל לאחר י"ב שנה והביאה ב"ש א"י למכרה ואם מכרה אינה מכורה כלל ועמ"ל מסתפק אם המעות חוזרין או המעות מתנה ומסיק דהמעות חוזרין אך אם מכרה בבוגרת מסתפק לדעת הר"מ ע"ש. וכל המצות הנוהגים בע"ע בימי עבדותו שלא יעבוד בו עבודת עבד וכן להשוותו במאכל

ומשתה וכסות ומדור נוהגות ג"כ באמה העבריה עיין ר"מ פ"א. וטומטום ואנדרוגינוס אין נמכרין באמה דספק זכר הוא כ"ה בר"מ כאן מהתוספת' אך לדעת הראב"ד ה' שופר ומובא בח"ז כ"פ דאנדרוגינוס הוי חצי זכר וח"נ אם כן ח"נ יכול למכור כי לא שייר בקניינו עמש"ל במצות עבד ועובדת עצמה יום א' ולרבה יום א' אך לדעת הראב"ד עצמו ה' אישות פ"ד הי"א שדעתו שאנדרוגינוס שנתקדשה א"צ גט שאינו ראוי לינשא ע"ש אם כן אפשר כיון שא"ר ליעוד אינו נמכר כמ"ש לקמן ב"ה דאין אמה"ע נמכרת למי שא"ר ליעוד אך ע"ש בההמ"מ שנ"מ דהבא עליה דרך נקבות חייב משום א"א אם כן חלק הנקבות ראוי ליעוד לדעת הראב"ד דחציו נקבה ויבואר אי"ה במק"א. ואם א' היה לו ח"ש וחב"ח וח"ש הי' שלו ובא עליה והיה לו בת ממנה דמצד חב"ח הולד הולך אחר ישראל וה"ל אביה ומצד ח"ש הולד ח"ש אם כן הבת הו"ל חצי' בתו וחצי' שפחתו כמש"ל בח"ז כ"פ אם כן ודאי יש לו רשות למכרה בקטנותה כי הן חלק שפחות וחב"ח נמכר וראוי' ג"כ ליעוד להאדון דתפסי בה קדושין ע' אה"ע סי' מ"ד אך דאסורה להנשא לב"ח מכל מקום כיון דקדושין תופסין נמכרת כי יוכל למכרה לח"ל כיון דקדושין תופסין בה עיין ר"מ כאן וכמש"ל אי"ה. אך אפ"ל דצריכה שתהא ראויה ליעוד שיהי' קדושין גמורין של חיוב מיתה אבל כאן בח"ש וחב"ח אף שקדושין תופסין מכל מקום אין חייבים עליה מיתה רק אשם וכבר הבאתי לעיל בח"ז שיטות הסוברים דקדושי אחר תופסין בה כיון שאינם קדושין גמורים לענין מיתה עאה"ע סי' מ"ד ובאחרונים אם כן אפשר אין זו נקרא ראוי' ליעוד ואינה נמכרת החצי חב"ח לאמה"ע וצ"ע. ואם א"ע נמכרת לחצאין אפשר הדין כמו עבד שמב"ד עמש"ל מצות עבד שלכמה ענינים אתקש עברי לעבריה ועבריה לעברי וצ"ע בזה.

והנה כתבנו לעיל דאמה נמכרת לישראל ולג"צ ונ"ל פשוט דיכול' למכור ג"כ לאשה דהא דאשה אינה קונה עבד היא מפני החשד אבל אמה למה לא תקנה ול"מ בשום מקום היפך זה וז"פ אצלי ואי דא"ר ליעוד הא מבואר בש"ס ור"מ ולקמן בעזה"י דאף דא"ר לעצמו אם ראויה ליעוד לבנו נמכרת והכא ראויה ליעוד לבנה אם הבן עושה אותה שליח דאשה נעשית שליח כמו איש וכאן גזירת הכתוב דיכול לקדשה לו או לבנו מ"ל איש ומ"ל אשה כיון דיכולה לייעד לבנה הגדול ברשותו כנלע"ד וכ"נ מד' הרהמ"ח שכלל כל דיני יעוד אה"ע ובמצוה שאח"ז לענין פדיון ולא כתב דנוהג בזכרים דוקא כמש"ל גבי ע"ע א"ו כמ"ש כנ"פ. ונראה דלטומטום א"י למכרה דא"ר ליעוד מספק אם כן א"י למכור אותה מספק ולבנו ג"כ א"ר ליעוד דטומטום אין לו בן דאינו מוליד ולאנדרוגינוס ג"כ א"י למכרה דספק הוא וג"כ אינו מוליד עטו"א ה"ע סי' קע"ב אך להפוסקים דהוי

זכר גמור יכול למוכרה לו דראוי ליעוד לעצמו. והנה אם האב מכרה לחרש שוטה וקטן עס"י רמ"ג בח"מ החרש וקטן יש להם זכיה בד"א מקנה ושוטה אין לו זכייה כלל רק ע"י אחרים עיין ר"מ פכ"ט בראב"ד שם ויש דיעות דבכסף אין קונה כיון דאין נתינתו נתינה ובשטר מבואר שם בסי' הנ"ל דאין הקטן והחרש קונה ועיין באחרונים דקטנה יש לה שטר ע"ש ותלמד לכאן אך לכאורה א"י כאן לקנות אה"ע בשום אופן אליבא דכ"ע כיון דאין הקנין חל רק בראוי ליעוד והלכה דגבי יעוד מעות הראשונים לקדושין ניתנו עיין ר"מ ויבואר לקמן אי"ה והקדושין מתחילין תיכף דהוי כמו מעכשיו ולאחר ל' יום ואם בא אחר וקדשה תוך הזמן אינה מקודשת אם מייעדה לבסוף וזה דין יעוד מגזירת הכתוב אם כן חרש שוטה וקטן דא"י לקדש אשה והקדושין אין קדושין כלל מן התורה עאה"ע סי' מ"ד אם כן כיון דא"ר ליעוד אינה נמכרת ואף לדעת המ"ל ה' אישות דקטן וקטנה אפשר דיכולים לקדש לאחר שיגדיל יעו"ש באריכות היינו שיהיו הקדושין לאחר זמן אבל יעוד שגזירת הכתוב הוא למאי דפוסק הר"מ כרבנן דהקדושין מתחילין תיכף וזה דין יעוד והנהו אישים לאו בני קדושין מעכשיו נינהו וגם לבנו לא משכחת דקטן אין לו בן וקודם כלות שש אף כשיגדיל לא יהיה לו בן גדול ויעוד אינו אלא בבן גדול עיין ר"מ כאן ושוטה וחרש אף שיש להם עתה בנים גדולים מכל מקום כיון דאפילו מייעדה לבן מכל מקום הקדושין מתחילין תיכף כמש"ל אי"ה והאב נעשה שליח לבן והנהו לאו בני שליחות נינהו אם כן לא משכחת דין יעוד כלל ואינה נמכרת להם בשום ענין אפילו במקום דיש להם קנין לשיטות המבוארים בסי' רמ"ג ובאחרונים ולומר הא דמבואר בש"ס ור"מ דאינה נמכרת לקרובים מפני שא"י לייעדה ל"ד יעוד אלא קדושין אפילו אם אינם מתחילין תיכף דפשט הש"ס דהתורה גילתה כאן דאינה נמכרת אם אין בה יעוד משמע דצ"ל דין יעוד ולא קדושין דעלמא ועמש"ל דינים חלוקים שיש בין יעוד ובין קדושין וע"כ צ"ע ד"ז ויבואר לקמן אי"ה.

וניקנית לאדון בכסף ובש"כ ובשטר ואינה נקנית בפרוטה מפני שצריך לקנותה בדמים שראוים לגרעון כדי שתגרע מפדיונה ותצא כ"ה בר"מ כאן והוא מהש"ס קדושין י"א ע"ב טעמייהו דב"ש כדחזקי' והפדה מלמד שמגרעת פדיונה כו' אי אמרת דיהיב לה דינר היינו דמגרעה ואזלה עד פרוטה אא"א פרוטה יהיב לה מפרוטה מי מגרעה דלמא וכו' לא ס"ד דומיא דיעוד וכו' ה"נ כל היכי דלא מצית מגרעה אינה נקנית ועמ"ל ה"ג הקשה דמהש"ס משמע דצריך שיהא דינר כיון דאפיקתי' מפרוטה ע"ש מה שתירץ ונ"ל הא דבעינן יותר מפרוטה דוקא בכסף אבל בש"כ אפשר דאף ש"פ די כיון דקיבל ה"ל כאומר לדידי שוה לי ומהני כההוא דש"פ במדי לגבי קדושין דסברת הר"נ שספ"ק דקדושין

דה"ל כאומרת לדידי ש"פ אך על פמש"פ לא מצית אמרת לדידי שוה דא"י לעשות ממון ופמש"פ ל"ה ממון חשוב כלל אבל אם מפרוטה ומעלה י"ל לדידי שוה כמו בכהן לענין ה' סלעים של פדה"ב וע"ש דדעת הר"ן דדוקא בדבר שדרכו להתייקר ודעת הר"מ ה' בכורים דאין חילוק אם כן כיון דצריך יותר מפרוטה והאב קיבל ש"פ ה"ל כאילו אמר לדידי שוה לי ומהני רק בממון צריך יותר מפרוטה אך לכאורה קשה על סברת הר"נ דהש"ס מקשה שם על שמואל ממשנה בפרוטה ובש"פ ובדינר ובשוה דינר ומשני הא כו' לכאורה לב"ש ל"ל שוה דינר כיון דש"פ וה"ל ממון ה"ל כאילו אמר לדידי שוה דינר שו"ר בא"מ סי' ל"א הקשה זה ואין כאן מקומו לפלפל.

והנה במצוה הקודמת הבאתי דברי ר"ת ור"י מטראני הובא בתוס' רי"ד ובמ"ל כאן פ"ג ה"ז דעת ר"ת דע"ע ואה"ע דיוצאין בגרעון כסף היינו אם נקנו בכסף אבל אם נקנו בשטר א"י בגר"כ ודעת ר"י דבכ"ע יוצאין בגר"כ ולכאורה קשה על דעת ר"ת דכאן בגמרא אמרינן דאינה נקנית בפרוטה כיון דל"ש גרעון ע"כ צריך דינר הא חזינן דשייך קנין אף דלא שייך גרעון כגון בשטר אם כן נימא הכי בפרוטה נמי וצ"ל לדעתו כיון דיליף קנין כסף מן והפדה כיון דמגרע נקנית בכסף אם כן אפשר גילתה התורה דוקא בכסף דין גרעון ובכסף צריך גרעון והיכי דל"ש גרעון בכסף ל"ש קנין כסף וחוץ מקנין כסף לא גילתה התורה דין גרעון כלל אך דעת ר"י תמוה מאוד דסובר דגר"כ נוהג והפדה כתיב בכ"ע אף דנקנה בשטר או ניתן במתנה והגרעון כפי השיווי להקל אם כן מאי מוכיח בש"ס כאן דצריך דינר לקנין א"ע דלמא די בפרוטה ככל הקנינים שבתורה דנקנה בפרוטה אפילו שוה אלף זוז ומכל מקום שייך גרעון דהגרעון אינו מדמי המקח רק כפי השיווי כמו אם נקנה בשטר שייך גרעון כיון דנותן מעות רק הקנין נגמר עם השטר או אפילו במתנה דליכא מעות כלל מכל מקום שייך גרעון אם כן הגרעון אינו מדמי הקנין כלל אם כן היכי מוכח דצריך דינר דלמא סגי בפרוטה ומכל מקום שייך גרעון מהשיווי והוא תמיה גדולה ולדעת המ"ל גם הר"מ סובר כר"י וצ"ע שלא הרגישו הראשונים ואחרונים וערש"י די"ד ע"ב פירש דהוכחת הש"ס מן והפדה דניקנית בכסף דאי לא ל"ש גרעון מבואר דעתו כדעת ר"ת ומסוגיא זו ראי' ברורה לדעת רש"י ור"ת:

והנלענ"ד דר"י יש לו פשט אחר בסוגיא דהנה בח"מ סי' ק"צ ס"ב מבואר דקרקע נקנית בכסף ושטר וחזקה, בכסף כיצד כו' נתן לו ש"פ קנה ואין א' מהם יכול לחזור וכ' הסמ"ע דווקא ש"פ אבל פמש"פ אין חשיבות לקנות בו ומיירי דוקא שנתן לו הש"פ על דמי הפרעון והשאר זקף עליו במלוה או שכל שיווי המקח אינו אלא פרוטה אבל אין לומר דלא איירי כאן בכסף שנותן בשביל שיווי המקח אלא שנותן לו פרוטה שבפרוטה זו

ישתעבדו זה לזה זה לקנות וזה למכור ושאין א' יכול לחזור בו דומיא דקנין שטר וחזקה וק"ס דז"א דהא קנין כסף נלמד משדה עפרון וכסף הנזכר בדמי עפרון הי' דמי שיווי השדה ובט"ז שם כ' דמ"ש הסמ"ע דכל שלא נתן בתורת שיווי המקח אינו קונה לא הבנתי דבריו וכו' ועוד דהא קנין דאש' ג"כ נלמד משדה עפרון ובאשה קונה אותה דרך נתינה לא בתורת שיווי מה שהיא שוה ובאבני מלואים סי' כ"ט הסכים להסמ"ע דהרי גם באשה שייך שיווי וה"ר מד' הרא"ש ספ"ק דב"מ ופרוטה הוי שיווי האשה ואם מקדשה במנה ונתן לה דינר צריך נמי שיהיו בתורת תחלת פרעון שווי הקדושין ונותן לה אח"כ מנה חסר דינר. והכל בתורת תחלת פרעון ולא לשום קנין ע"ש ודעת ר"י כדעת הסמ"ע והפשט בגמרא כיון דיליף מאה"ע דודאי א"ע כיון דצ"ל דין גרעון ולהקל אפילו אם נתן הרבה אינו מגרע אלא לפי שיווי אם אינו שוה אלא פחות כמש"ל אם כן הקונה א"ע על כל פנים צ"ל השיווי שלה יותר מפרוטה כדי שתוכל לגרע אבל אם כל השיווי שלה אינו אלא פרוטה מפרוטה מי מגרעה ע"כ צ"ל שוה יותר מפרוטה והוא נותן בעדה יותר מפרוטה כי בלאו הכי ג"כ ל"ש דין גרעון כי א"צ ליתן יותר ממה שנתן כמבואר בר"מ אם כן על כל פנים צ"ל שוה יותר מפרוטה ודמי המקח ג"כ יותר מפרוטה רק בשעת הקנין באמת א"צ ליתן רק פרוטה לתחלת הפרעון כמו שקונה קרקע במאה זוז ונותן פרוטה לתחלת הפרעון והמותר זוקף במלוה אי לא עייל ונפיק אזוזי רק על כל פנים צריך להיות דמי שווי' יותר מפרוטה דאי אינו שוה יותר ואינו נותן יותר לא שייך גרעון וכן אם ניקנית בשטר או ניתנה במתנה לר"י דשייך גרעון צריך על כל פנים שתשוה יותר מפרוטה דאי פרוטה מאי מגרעא אם כן כמו בא"ע צריך להיות שיווי שלה יותר מפרוטה ונותן דמי המקח יותר מפרוטה רק בשעת הקנין א"צ ליתן אלא פרוטה והמותר מלוה עליו כן ילפי ב"ש דדמי שיווי האשה יותר מפרוטה כמו דלב"ה שווי' רק פרוטה וב"ש ילפי כמו גבי אמה דעכ"פ דמי מקחה צריך יותר מפרוטה ה"ה גבי אשה דמי מקחה דהיינו שווי' יותר מפרוטה ובאמת גבי קידושין סוברים ב"ש דבשעת הקנין א"צ ליתן אלא פרוטה והמותר הוא חוב עליו וצריך ליתן והפרוטה הוא תחלת הפרעון ועיקר ילפותא דב"ש דדמי שיווי הקדושין צ"ל יותר מפרוטה דהיינו דינר כיון דאפיקתא מפרוטה אוקמי' אדינר אבל בשעת הקדושין נקנית בפרוטה ג"כ אפילו לב"ש רק אח"כ צריך ליתן לה עד תשלום דינר ובא"ע גם כן באמת נקנית בפרוטה וצריך להשלים אחר כך כי לא משכחת לקנות בפרוטה והיא לא תשוה אלא פרוטה כיון דל"ש דין גרעון כמו כן אשה נקנית יותר מפרוטה כי השיווי שלה סוברים ב"ש דהוי יותר מפרוטה ובאמת בשעת הקדושין א"צ ליתן לה אלא פרוטה אף לב"ש וא"כ מוכח בגמרא שפיר ובאמת לדעת ר"י

שאף במתנה ובשטר שייך גרעון על כל פנים צריך שתשווה האמה יותר מפרוטה כדי שתוכל לקיים דין גרעון ובלאו הכי אינה נמכרת ואינה ניתנה במתנה אבל דעת רש"י ור"ת דבשטר ומתנה ל"ש גר"כ אם כן סוברים דלא תלוי בשיווי רק הגרעון מדמי הקנין עכצ"ל שסוברים דנגמר הקנין דוקא ביותר מפרוטה וגם באשה ילפי ב"ש דהקדושין נגמרו יותר מפרוטה ואינו תולה לפי השיווי רק בדמי הקנין ע"כ סוברים כדעת הט"ז דהקנין נגמר בכסף בלא השיווי כמו ק"ס וחזקה דלדעת הסמ"ע כל מעות השיווי הוא דמי הקנין ונולד לנו מחלוקת חדש בין ר"ת לר"י דלר"ת דדוקא בקנין כסף שייך גרעון צריך ליתן בשעת הקנין יותר מפרוטה ובלאו הכי ל"ש גרעון כמו בשטר וממילא דאינה נקנית אם לא נתן דמי הקנין יותר מפרוטה ולדעת ר"י אף דלא נתן תיכף רק פרוטה מכל מקום נקנית כי הוא תחלת הפרעון ויכולה לגרע כמו בשטר אך דמי המקח צ"ל יותר מפרוטה ולדידי' גם בשטר ומתנה צ"ל שוה יותר מפרוטה ובאם לאו אינה נקנית ולדעת ר"ת דבשטר או במתנה לא כתבה התורה כלל דיני גרעון נקנית בשטר ובמתנה בכ"ע אף דלא שוה כלל כי א"צ דין גרעון.

הכלל היוצא ממ"ש דלר"י דבכ"ע שייך גר"כ אם כן הש"ס דכאן דמפורש אם יהיב לה פרוטה אינה נקנית דאין לה גרעון ע"כ לומר דאין דמי המקח יותר מפרוטה אין לה גרעון ומ"ש בש"ס כל כמה דלא יהיב לה דינר היינו דדמי המקח לא הי' דינר ודמי הקנין הוי כל דמי המקח כי כל דמי המקח הוי דמי הקנין והפרוטה בתחלה הוי פרעון אם כן באמת הדין דאם נותן בעדה דינר א"צ ליתן תיכף הדינר וסגי בפרוטה ושייך גרעון ג"כ כמו בשטר ומתנה צריך שהשיווי שלה יהי' יותר מפרוטה כדי שתוכל לגרע ולדעת ר"ת דהגרעון צ"ל מדמי הקנין ובשטר ומתנה אין דין גרעון כיון דליכא דמי הקנין אם כן בכסף צריך ליתן דמי הקנין יותר מפרוטה וסובר כד' הט"ז דכסף הקנין גומר המקח ואין דמי המקח דמי הקנין אך אפ"ל דר"ת ס"ל ג"כ סברת הסמ"ע ובאמת א"צ ליתן אלא פרוטה והמותר ג"כ הוי דמי הקנין ויכולה לגרע רק בשטר לא כתבה התורה דין גרעון רק בכסף יש דין גרעון ונקנית בכל דמי המקח וצ"ל דמי המקח יותר מפרוטה אבל אין הכרח אם ר"ת ס"ל כן אבל דעת ר"י ודאי ס"ל כסברת הסמ"ע דאי נימא דהקנין נגמר בפרוטה אם כן מכל מקום שייך גרעון כמו בשטר ומתנה ע"כ דמי המקח ה"ל דמי הקנין וצריך יותר מפרוטה ובשטר ומתנה ג"כ הדין כן והדברים ברורים הפוך בה וכו' וב"ה מצאתי חבר להסמ"ע א' מגדולי ראשונים ר"י ז"ל. ומלשון הר"מ שכתב וא"נ בפרוטה מפני שצריך לקנותה וכו' וסתם הדבר י"ל דסובר כדעת רש"י ור"ת אם כן בשטר ומתנה ל"ש גרעון ועמ"ל פ"ג ה"ז שכתב שנראה מדברי רבינו דס"ל כדעת ר"י ע"ש הטעם ואינו

מוכרח ויותר משמע מלשונו כדעת רש"י ור"ת כנלע"ד. ונקנית בשטר והאב כותב השטר בתי מכורה לך כדין שטר קנין קרקע והוא פלוגתא בש"ס ור"מ פוסק כמ"ד דאב כתבו וכן הלכה:

ואמה עבריה קונה עצמה בששה דרכים בשש כמו עבד שמב"ד ועמש"ל מצוה הקודמת ה"נ כאן וביובל אפילו פגע היובל תוך שש כמש"ל ובמיתת האדון אפילו הניח בן כי א"ע אינה עובדת את הבן. ובגר"כ כמ"ש היינו אפילו בע"כ דאדון כי מרצון האדון א"צ לבא לדין ג"כ רק ק"ו מע"כ דיוצא בכסף כמש"ל ה"נ כאן ובמצוה הקודמת פלפלתי אם א' נותן כסף לאדון בע"כ של העבד זה תלוי בשיטות גבי ע"כ אי דוקא הטעם מחמת קבלת רבו גרמה לו אף דהוא חוב לו כגון שעומד וצווח אם כן ה"נ אף דחוב לו או הטעם מחמת דזכות הוא לעבד וכאן אין זכות ע"ש והנה בתוס' קדושין ה' ע"א ד"ה שכן ישנו מבואר דזה חובה לא"ע שנמכרת אם כן גבי א"ע דהיא קטנה ול"ש בע"כ אך על כל פנים זכות הוא לה שיוצאת לחירות אם כן לכ"ע יוצאת בכסף שנותן אחר להאדון או מחמת קבלת רבה גרמה או דזכות הוא לה עמש"ל ותבין. ולפ"ד התוס' אפ"ל דגם גבי עבד הוא זכות לו שיוצא לחירות אך אפשר דחוב לו מחמת דמותר בש"כ דזילא לי' אך לפ"ז יש חילוק בין מב"ד למ"ע דאסור בש"כ עמש"ל תן לחכם כו'. ולאחר שנמכרת כופין את האב לפדותה כ"ה בר"מ כאן ועיין כסף משנה ולחם משנה דאף דנמכרת ונשנית כמש"ל ב"ה מכל מקום כיון דכופין את האב ליכא חשש דיחזור וימכרנה כי מה תועלת לו הא כופין לפדותה ואם מת האב או ברח עובדת עד שתצא וכ' הכסף משנה הטעם דהר"מ סובר לעיל דנמכר לישראל אין כופין את הקרובים לפדותה ע"ש ונראה מדבריו דאין מצוה בקרובים אבל על האב הוא מצוה וגם עלח"מ ומשנה למלך דנראה מהש"ס דאין קרובים יכולים לפדותו בע"כ דאדון י"ל גם כן דהאב גם כן אינו יכול לפדות אותה בע"כ דאדון כי הוא כשאר קרובים רק הש"ס מפלפל באם הוא מדעת האדון אם כופין וע' משנה למלך ה"ב האריך לפלפל בענין זה ואין זמן לעמוד על כל דבריו וע' מ"ל דאף לשיטת ר"ת דנקנית בשטר ומתנה א"י בגר"כ היינו דוקא בע"כ דאדון אבל מרצון האדון לכ"ע יוצאת דק"ו מע"כ עיין לעיל ה"נ כאן ויוצאת ג"כ בגט שחרור כ"ה בר"מ ונראה דל"מ לומר לה באפי תרי זיל דהיינו מחילה דגם א"ע גופה קנוי לו ואף להרמב"ן והרשב"א דהטעם מחמת שמותר בש"כ מכל מקום כאן נמי כיון דמייעדה בע"כ דאב וכ"כ במקנה וה"ר מדברי הר"מ דצריכה דוקא ג"ש. ולדברי הריטב"א שהבאנו לעיל דמחילה מהני לענין מע"י רק דמותר בש"כ. ה"נ אפשר כאן אף דמחילה מהני למע"י מכל מקום יכול לייעדה לפ"מ דפסקינן מעות הראשונות לקדושין ניתנו ויבואר לקמן אי"ה.

והנה לעיל כתבנו דיש שני מיני ג"ש א' הוא בתורת שטר קנין אפילו לא נכתב לשמה ומחובר מכל מקום ה"ל שטר קנין וא' אם נכתב כדינו לשמה ובתלוש דזה מועיל גבי ע"כ מועיל ג"כ כאן ע' לעיל. והנה אם היה כאן שטר קנין קונה עצמה ג"כ אף דמבואר בח"מ סי' רמ"ג דקטן אינו קונה בשטר ע"ש סי"ט היינו מטעם דהדבר הנקנה אינו ת"י אבל כאן דהא מוחזקת בעצמה בודאי מהני שטר קנין ובקצה"ח פ' דבכ"מ מהני שטר לקטנה רק לא לקטן ע"ש. אך נ"מ אם היא אינה רוצית ובלאו הכי היא אינה בת דעת ואין רצונה כלום ולא מצינו גבי שטר קנין שיהיה לאביו רשות לקבל כמו גבי גט וקדושין בגיטין ובקידושין רק כמו שנותן לבת קטנה איזה מתנה דהאב ואחר שוים רק היא לוקחת בעצמה השטר או אחר מטעם זכי' שכתבנו לעיל דגם בא"ע זכות הוא לה שיוצאת לחירות אם כן נהי דעתה נשתחררה מכל מקום אם אח"ז קידשה אותה בקדושי יעוד מחמת מעות הראשונים ואח"ז נתגדלה ומוחה בהשטר שחרור שקיבלה דמחמת זכות אם הגדילו יכולין למחות כמבואר בכ"מ ועחו"מ סי' רל"ה. אם כן למפרע לא נשתחררה כלל וחלין הקדושי יעוד כי קודם השחרור מהני יעוד אבל אם נתן לה ג"ש כדינו דהוא אפילו בע"כ כמו ע"כ והוי כגט אשה אם כן נשתחררה תיכף ול"מ מחאה ולא חלו קדושי יעוד כי קטנה יש לה יד לקבל גט דהוא בע"כ כמבואר בש"ס ה"נ כאן. ונראה דאף ג"ש ממש מכל מקום צריך ליתן על כל פנים לידה דוקא ואז מהני בע"כ אבל ע"י אחר ל"מ בע"כ שאינו נעשה שליח בע"כ כמבואר גבי גט באה"ע. אך לפמ"ש רשב"א קדושין כ"א דבע"כ משחררו בשטר על ידי אחרים אפילו העבד עומד וצווח כיון דזכות הוא לעבד וגם אילו הי' העבד לפנינו היה יכול לגרשו בע"כ מזכין לו ע"י אחר נמי בע"כ ע"ש. אם כן ה"נ לדעת התוס' דזכות הוא לה. וגם לפמ"ש דג"ש הנכתב כדינו הוא בע"כ אם כן יכול לזכות לה ע"י אחר נמי ואפילו מיחתה אח"כ. אך הרשב"א לא החליט דעתו בזה ע"ש. והנה הפקר ג"כ מהני לשיטת התוס' כמו בע"ע עמש"ל מצוה הקודמת ותלמד לכאן. ויוצאת ג"כ בסימני נערות אם הביאה ב"ש ולאחר י"ב שנה יוצאה בהם ועיין בנדה ור"מ פ"ב מה' אישות ואה"ע ה' מיאון כמה דינים בשתי שערות דיש פלוגתא אם כדי לקרוץ בצפורן או ליטול בפי הזוג והל' כדברי כולן להחמיר ע"ש. ה"נ אם הביאה שיעור הקטן שבכולם הוא מוחזקת בעצמה ויוצאת לחירות ול"ש חזקת מ"ק כי היא רק חזקה המכרעת ובשביל חזקה לא ישתנה הדין וער"ם כאן פ"ג הי"א בכ"מ וכן ג"כ לאחר יב"ש מבואר שם בבעי' הוי ספיקא דאורייתא דחיישינן שמא נשרו אם כן ה"נ ע"ש עוד הרבה דינים ותלמד לכאן היכי דהוי ס' אם כן אינה עובדת מס' מכל מקום נ"מ אם קדשה לפ"מ דפסקינן דמעות ראשונים לקדושין ניתנו אפשר דהוי ס' קדושין יע"ש. ומכל מקום דין

זה צ"ע דבכ"ע אין יעוד אלא אם כן עובדת אצלו ואין העבודה צ"ל ש"פ בשעת היעוד כיון דמעות הראשונות לקדושין ניתנו כמש"ל בעזה"י. אבל על כל פנים צריך להיות היעוד דוקא בזמן עבודה ואחר יציאתה ל"מ ועוד א"ל אף שמספק אינה עובדת על כל פנים אינה עובדת ול"מ יעוד ואין שום ספק קדושין וצ"ע בדבר.

והיוצאת בדרכים אלו חוזרת לרשות אביה עד שתהי' בוגרת כמבואר בש"ס ור"מ ועאה"ע סי' ל"ז ח"מ סק"א נסתפק אם א' נתן מתנה לקטנה או לנערה אם הוא של אביה כמו מע"י ומציאתה או שלה. ובב"ש דעתו דהוי לאביה ובא"מ מביא שם בשם רשב"א מפורש דמתנה הוי שלה וגם בשם המרדכי ע"ש ובקצה"ח. ונלע"ד דדוקא אם יוצאת בדרכים הנ"ל דגזירת הכתוב דנפקע שעבוד האדון מעליה בכל הדרכים אפילו בע"כ דאדון ובש"ש מדעת האדון אבל על כל פנים נפקע השעבוד אם כן חוזרת לרשות אביה למע"י אבל אם נתן לה שטר קנין כמש"ל דהוי כמקנה לה עצמה. אם כן הו"ל כמתנה שנותן עצמה לה והוא מדעתה דהוי זכיה אם כן ה"ל כמו שנותן לה במתנה המע"י ואין האב זוכה בה להרשב"א כי השעבוד אינו נפקע רק שנתן במתנה לעצמה ואין אביה זוכה במתנה מ"ל מתנה אחרת או מתנת גופה והו"ל כל מע"י עד תשלום שש או יובל או סימנים שהיתה שייך להאדון עתה קודם הזמן שזוכה בזה מחמת מתנת האדון שייך לה לד' הרשב"א ואין לאביה במע"י כלל עד תשלום הזמן ואפילו אם נותן השטר קנין לאביה ל"מ דזה הוי כמו שמכרה להאב והאדון אין לו רשות למכרה לאחר וה"ה לאב דאין חילוק בין אב לאחר רק אם ממילא נפקע השעבוד חוזרת לרשות אביה אבל במתנה א"י ליתן רק לעצמה כמש"ל. אם כן אם נותן לעצמה אין האב זוכה לדעת הרשב"א וכן אם מחל לה להריטב"א שכתבנו לעיל דמהני מחילה למע"י וכן אם הפקירה ועמ"ל פ"ל שנסתפק אם הפקר מדעת הוי ד"א מקנה וכ' שהוא מחלוקת הראשונים עמ"ל פ"ל מה' מכירה. אם כן מש"ל דהפקר מהני גבי אה"ע דהיא קטנה היינו אם הוי ד"א מקנה וזוכית בעצמה ואפשר דהוי לאביה דמ"מ הוי כמציאת קטנה דהוי לאביה אבל אם נאמר דהפקר ל"ה ד"א מקנה אם כן אינה זוכית כלל בעצמה כמו נכסי הגר דקטנים אין זוכין בעצמם אם כן אין קונה עצמה כלל. וגם אפשר אם נימא דהוי כמציאה על כל פנים אין אב זוכה מן התורה במציאת בתו הקטנה ע' כתובות פנ"ש ויש לחקור הרבה ואין כאן מקומו. והנה כשחוזרת בקטנותה לרשות אביה רשאי האב למוכרה עוד הפעם דמוכר אדם בתו לשפחות אחר שפחות עמש"ל:

וקודם שיוצאה לחירות יש בענין זה מצוה בדינים מחודשים היינו מצות יעוד כיצד מצוה על האדון לקדשה לו או לבנו הגדול וא"ל בפני שנים הרי את מקודשת לי או הרי

את מאורסת לי או הרי את לי לאשה וצריך שיהי' קודם שיוצאת לחירות אפילו סמוך לשקיעת החמה של שש או יובל שאין עבודתה ש"פ מכל מקום מקודשת כי א"צ ליתן לה כלום כי המעות הראשונו' שניתן לאביה לקדושין ניתנו וכל שא"ל קודם שכלתה העבודה חלין הקדושין למפרע עש"ס דקדושין דהוי כמו מעכשיו ולאחר ל' יום אם ירצה לייעד ע' בקדושין י"ט ע"ב. ונ"ל הא דמבואר שם דהו"ל כאומר מעכשיו ולאחר ל' יום ל"ד דהוי כלשון הזה דבמעכשיו ולאחר ל' באמת מבואר פרק האומר דר"י סובר דאם באו אחרים וקידשוה קדושי כולן תופסין בה דשוי' כשרגא דליבני וכ"פ הפוסקים ע' אה"ע סי' מ"ם וכאן קי"ל אם בא אחר וקידשה ואח"כ יעדה האדון אין קדושי השני תופסין בה כלל עש"ס ור"מ כאן אלא כאן הוי כמי שאומר מעכשיו ע"מ שירצה כו' דהוי תנאה. והש"ס לא נחית לדקדק בזה דאכ"מ ד"ז אבל הדין כ"ה וז"פ. והנה אף שבשעת הקנין לא אמר כלום מכל מקום כך גזירת הכתוב דהוי קדושין מעתה ובשעת אמירה אז צריך עדים דהוי דבר שבערוה כמו בקדושין ואף דבכל קדושי תנאי צ"ל עדים בשעת קדושין ולא בשעת קיום התנאי וא"ל בשעת קדושין הרי את מ"ל מכל מקום כאן כך גזירת הכתוב דאף דאינו אומר לה כלל בשעת הקנין ואח"ז כשא"ל אז צריך עדות והקדושין חלין למפרע בשעת קנין והוי א"א למפרע ואין קדושי אחר תופסין בה כלל:

ואם מייעדה לבנו מבואר בר"מ כאן וז"ל כיצד מייעדה לבנו אם בנו גדול ונתן רשות לאביו ליעדה לו הרי האב א"ל בפני שני עדים ה"א מקודשת לבני ע"כ והוא בקדושין י"ט. ולע"ד למה דקיימא לן מעות הראשונים לקדושין ניתנו והקדושין מתחילין למפרע משעת הקנין צריך הבן להיות גדול בשעת הקנין כיון דהקדושין מתחילין תיכף אז בעינן רצון הבן לשויו לאב שליח אבל אם היה אז קטן אם כן ל"מ שליחות ודעת הקטן והיאך יתחילו הקדושין. ע"כ צ"ל גדול בשעת הקנין. וראיה בזה דבש"ס שם מפלפל דאם מייעד אמאי ממעטינן פרט לאשת קטן ומתרץ כגון ביבם כו'. ואי אמרת דאם היה קטן בעת שהתחילו הקדושין הוי קדושין כיון שהוא עכשיו גדול. אם כן מצינו אישות לקטן כי הבא עלי' ח"מ למפרע ול"ה ה"ס דאגלאי מללמ"פ ע' תוס' נדה ומ"ש ביבמות כבר הבאנו לעיל אם כן למה צריך לאוקמי ביבם קטן לוקמי בכה"ג ע"כ ממעט לי' קרא עכצ"ל דהאי בעיא הוא בכה"ג ואי אינו מייעד לא מצינו אישות לקטן ע"כ מוקי לה בגוונא אחריני ביבם ולהמסקנא אינו מייעד בכה"ג או אפשר דאף אם נימא דהאבעיא שהוא עכשיו קטן היינו למ"ד מעות הראשונות לאו לקדושין ניתנו אם כן תלוי הכל בשעת היעוד אבל לדידן דמעות הראשונות לקדושין ניתנו אם כן העיקר תלוי בשעת הקנין אם אז הוא קטן א"י ליעדה דאל"ה מצינו אישות לקטן ע"ש ותראה דז"ב. והנה אם מייעדה מתחילין

הקדושין למפרע כל הבא עליה חייב חטאת כמ"ש ביבמות גבי אכל חלב וכן לענין מיתה דאגלאי מלתא למפרע ה"נ. והיעוד הוא אפילו בע"כ דאבי' אפילו אם מתנה ע"מ שלא ליעדה כמש"ל בעזה"י. אך מבואר בר"מ דצריך להודיע ועיין כסף משנה כתב דצריך ריצוי דידה. ובמ"ל מביא בשם תוס' קדושין ה' דמיעדה בע"כ רק גזירת הכתוב דצריך להודיעה שלשם קדושין מייעדה ומביא ג"כ בשם רשב"א וריטב"א ע"ש. שוב מצאתי במקנה מפלפל אם צריך שיהיה הבן גדול בשעת קנין ואין פנאי לעמוד ע"ד.

ותיכף שמייעדה נוהג בה מנהג אישות ולא מנהג שפחות והיעוד אירוסין עושה ולא נשואין ואינו יורשה ולא מטמא כו' כדין ארוסה. ונראה כיון דלאחר יעוד אינו נוהג בה מנהג שפחות אם כן המע"י אינו של האדון ושייך לאב ככל ארוסה קטנה או נערה דמע"י שייך לאב. וראיתי במקנה מביא ירושלמי דמקשה למ"ד מעות ראשונות לקדושין ניתנו והרי היא ארוסה משעת קנין אם כן יחזיר האדון המע"י מתחלה עד היעוד ותי' בירושלמי דהוי כמתנה שהמע"י יהיה שלו. ונראה דדוקא עד היעוד הוי כמתנה וא"צ להחזיר אבל מיעוד ואילך המע"י שייך לאביה ואין הירושלמי ת"י אך כנ"ל פשוט וכ"נ ממשמעות הר"מ. אך עיינתי ברשב"א שמביא הירושלמי ונראה שם דעד כלות משך השעבוד אף לאחר שנתארסה מע"י לבעלה דהוי כאילו התנה וה"ר לזה מדנקט בהאבעי' להו יעוד אי אירוסין עושה או נשואין נ"מ ליורשה ולטמא לה ולהפר נדרי' ולא אמר דנ"מ למע"י אם אירוסין עושה מע"י לאביה ואי נשואין עושה מע"י לבעלה אע"כ בכ"ע מע"י לבעלה. וצ"ע דבדף י' אבעי' אי ביאה נשואין עושה או אירוסין וקאמר ג"כ דנ"מ ליורשה ולא קאמר דנ"מ למע"י אלא נקט דברים שהם מן התורה ירושה כו' ולא מע"י דרבנן כמו דלא נקט פירות ושאר דברים. ואפשר דהכא הוי קצת חידוש דחוזרת לרשות אביה למע"י וצ"ע. וע' תוס' קדושין מובא במ"ל כאן דאף דיעוד הוא בע"כ דאב מכל מקום החופה צ"ל מדעת האב שתהי' נשואה ע"ש. ולאחר שיעדה הוי כארוסה דעלמא וא"י מעמו אלא בגט או במיתת הבעל ככל הנשים וכבר כתבנו דאמה היוצאת מאדון ועדיין היא קטנה יכול האב למוכרה עוד הפעם כי מוכר אדם בתו לשפחות אח"ש אבל אם קידש האב את בתו ונתארמלה או נתגרשה מן האירוסין אף דחוזרת לרשות אביה לכ"ד מכל מקום לא יוכל למוכרה לאמה כי אין מוכר בתו לשפחות אחר אישות ודוקא לאחר קדושין דעלמא אבל אם מכרה ויעדה האדון ונתאלמנה או נתגרשה מן היעוד בלי נשואין חוזרת לרשות האב אף למכירה ויכול למכרה עוד כ"פ ר"מ כאן הי"ג. ועיין כסף משנה מה שהקשה ע"ז ובלחם משנה תמה על הר"מ דבש"ס די"ח ע"ב מבואר להדיא הא דמוכר אחר קדושי יעוד ול"ה לשפחות אחר אישות היינו דוקא אליבא דריב"י דס"ל

מה"ר לאו לקדושין ניתנו אך מקדש אותם במחילת השעבוד והו"ל מתקדשת ע"י עצמה והוי אירוסין דידה ויכול למכרה אח"כ. אבל למ"ד דמעות הראשונות לקדושין ניתנו והו"ל ככל המתקדשת ע"י אביה דא"י למכרה אח"כ ולהאי תנא מוקי התם כמ"ד דמוכר לשפחות אחר אישות אבל הר"מ פוסק כמ"ד דאינו מוכר לשפחות אחר אישות וסובר דמעות הראשונות לקדושין ניתנו. וזה מבואר שם בש"ס דאינה נמכרת אחר קדושי יעוד ע"ש בש"ס. וד' הר"מ תמוהין ובלחם משנה נדחק שהר"מ היה לו גירסא אחרת בש"ס ויבואר בסמוך אי"ה.

ואין אה"ע נמכרת אלא אם יש לו או לבנו עליה קדושין כדי שתהא ראויה ליעוד כיצד מוכר אדם את בתו לאביו אעפ"י שאין אביה יכול לייעדה מכל מקום יכול לייעדה לבנו שהרי האמה בת אחיו אבל א"י למכור בתו לבנו מפני שא"ר לאדון שהיא אחותו וגם לא לבנו מפני שהיא אחות אביה כ"ה בר"מ מהש"ס די"ט וד"כ דאינה נמכרת לקרובים מפני שבעינן שיהי' ראוי ליעוד. ובדי"ח ע"ב הוא פלוגתא דת"ק סובר אינה מוכרה לקרובים ופרש"י דבעינן אשר לא יעדה שתהא ראויה ליעוד ור"א סובר מוכרה לקרובים ולא בעינן יעוד והיכי דאיתי' אמר רחמנא דתפס והלכה כת"ק ע"ש כ' ע"א. והנה איני מבין כיון דקיימא לן מ"ר לקדושין ניתנו דלא כריב"י. אם כן אמאי נקנית אה"ע בשטר דהאב כותב כמש"ל ואינו נותן לה כסף כלל וגם במתנה נקנית כמש"ל בשם תוס' רי"ד כיון דאינו נותן לה כלום בשעת הקנין אם כן א"י ליעדה במעות הראשונים וא"ר ליעוד אם כן היאך נקנית בזה ול"מ במתנה דאינה נותן לה כלל אם כן היאך יכול ליעדה אלא אפילו בשטר והיא נמכרה נזקף עליו המעות במלוה מכל מקום אינה מקודשת כיון דאינו נותן לה כלום ואפילו אם נותן שטר על הדמים עאה"ע סי' כ"ט שיטות דל"מ דאגוד גבי' ע"ש. אם כן היאך נמכרת בשטר ובמתנה חזינן דגלי קרא דנקנית בשטר אף דא"ר ליעוד אם כן אמאי אינה נמכרת לקרובים אף שאינה ראוי' ליעוד. בשלמא לריב"י ניחא דתמיד מקדשה בסוף בשעבוד שיש לו עליה וזה שייך בכ"ע. אבל לפ"מ דקיימא לן מ"ר לקדושין ניתנו אם כן בכה"ג בשטר או במתנה א"ר ליעוד ולמה נקנית בכה"ג וצריך עיון גדול. והנלע"ד בהא דפליגי רבנן וריב"י אי מ"ר לקדושין ניתנו או לא. והנה ריב"י סובר דמ"ר לאו לקדושין ניתנו ע"כ צריך בעת היעוד שישאר ש"פ ומקדשה בזה וסובר ג"כ דבשעת היעוד מתחילין הקדושין ולא למפרע ואם בא אחר וקידשה מקודשת לשני ע"ש. ובמאי מתחילין הקדושין מבואר שם דה"ל כאומר לה צאי וקבלי קדושיך וגם הוי כמקדש במלוה שיש עליה משכון ע"ש. ורבנן סברי מ"ר לקדושין דכ"ה גזירת הכתוב דמקודשת למפרע. והנה ריב"י ודאי סובר דא"מ למפרע דמבואר להדי' אבל רבנן י"ל דסברי במקום

דיכולין לחול תיכף הקדושין חלין תיכף ומודים לריב"י דמצות יעוד שייך ג"כ בגוונא דאינן חלין למפרע רק אח"כ מטעם צאי וקבלי וכו' או מטעם מלוה על המשכון והא ראי' דנלמד מדריב"י לדין צאי וקבלי קדושיך וכן למלוה על המשכון ופסק הר"מ כן ועאה"ע סי' כ"ח וסי' ל"ז הא באמת לית הלכתא כריב"י ועבב"י שם בטור דבאמת הטעם דסוברים דלא כר"נ כיון דאמר דמדריב"י נשמע ד"ז ואין הל' כריב"י ע"ש. אבל הרא"ש כתב אע"ג דלית הלכתא כריב"י מכל מקום מייתי שפיר ר"נ סיוע לדבריו דבהך סברא דקאמר שהיא מתקדשת בשיור פרוטה לא אשכחן מאן דפליג עליה בהא דהא דאמרו רבנן מ"ר לקדושין ניתנו לאו מהאי טעמא קאמרי אם כן נל"ב אף דרבנן סברי דמ"ר לקדושין ניתנו היינו ביעוד שיכול לחול תיכף חל תיכף מגזירת הכתוב אבל באם א"א לחול תיכף מכל מקום מצות יעוד לא נפקע ומקדשה בשיור שעליה וחלין בשעת יעוד ולמה נשוה פלוגתא רחוקה במקום דנוכל לומר דלא פליגי. ע"כ צ"ל דסברי רבנן דמצות יעוד הוא בכ"ע חלין הקדושין אך בסתם יעוד דלקדושין ניתנו מתקדשת למפרע והיכי דא"י לחול למפרע חל בעת היעוד בשיור פרוטה שעליה וצ"ל שהות ביום כפי פרוטה אך היכי שמשכחת שחלין תיכף חלין תיכף אבל מודים לדין של ריב"י במקום דלא משכחת לה תיכף שיהיו חלין אז כריב"י אבל ריב"י פליג בהדיא כי במאי דקאמרי רבנן דאינה מקודשת לשני היינו בגוונא דיכול לחול למפרע פליג ריב"י דמקודשת לשני ואין חלין למפרע אבל חכמים לא מצינו דיפלגו על ריב"י דדין יעוד ג"כ בשיור פרוטה אם כן לפ"ז שפיר נקנית אה"ע בשטר וגם במתנה כי יכול ליעדה בשיור שעליה בכ"ע ויחולו הקדושין בשעת יעוד ע"כ נקנית בשטר אבל לקרובים כגון לבנו לא משכחת כלל יעוד כי היא ערוה תמיד ע"כ אינה נמכרת להם כנל"ב בעזה"י:

ובזה אני מבין ד' הירושלמי שמובא כאן במ"ל דאינה נמכרת לנשוי אחותה אעפ"י שאפשר שתמות ויכול לייעדה וקשה ל"ל זה דאף שתמות מכל מקום אין דין יעוד לפ"מ דקיי"ל מעות ראשונים לקדושין ניתנו כי עתה אינן חלין הקדושין כיון דנשוי אחותה ולפמ"ש ניחא במקום דלא חלין למפרע מכל מקום שייך יעוד אח"כ ע"כ נתן בירושלמי טעם שמא לא תמות קודם יציאתה ולא משכחת דין יעוד בשום צד והירושלמי אינו ת"י כעת וגם המהרי"ט אינו ת"י. אך הסוגיא שהבאתי לעיל עומד לנגדי דמוקי להברייתא דשוין שמוכרת אלמנה לכה"ג וגו"ח לכה"ד אף דאין מוכר לשפחות אחר אישות דמירי בקדושי יעוד אליבא דריב"י דמ"ר לאו לקדושין אם כן נתארסה מעצמה ויכול למכרה דשאני אירוסין דידה מאירוסין דאביה וצ"ל לדחוק דאתי' כריב"י שלא כהלכתא דרבנן פליגי עליו וע"ל בתוס' דמהדר שלא לאוקמי אליבא דר"ע כיון דרבנן דר"ש סוברים

דאין אדם מוכר ע"ש אם כן ל"ל לאוקמי הברייתא כריב"י שלא כהלכתא נימא דמיירי הברייתא כה"ג דלא היה מעות ראשונות כגון שנקנית בשטר או במתנה וא"כ נתקדשה מכאן ולהבא דרבנן מודים לריב"י כמש"ל וה"ל אירוסין דידה ע"כ נמכרת. אך זה יש ליישב דאין כונת הש"ס דאתי דוקא כריב"י אלא כיון דלא שמעינן בדברי רבנן בשום פעם דמתקדשת מכאן ולהבא ואי לאו דשמעינן לריב"י דסובר זה לא הוי ידעינן כלל דאפשר גזירת הכתוב דוקא למפרע ולא בשיור עבוד' או דלא מהני צאי וקבלי קדושין או דה"ל כמקדש במלוה ומשכון ל"מ אך ד"ז שמענו מריב"י דגם בכה"ג חל יעוד אם כן אין כונת הש"ס דאתיא כריב"י רק מביא דריב"י ס"ל כן ורבנן נמי סוברי' כמותו אם כן משכחת לה בגונא דלא חל למפרע רק אח"כ וה"ל אירוסין דידה וכן בסוף הסוגיא דמקשה ולרנב"י דאמר אפילו לריב"י מ"ר לקדושין ניתנו במאי מוקים לה היינו כיון דלדידיה ליכא למ"ד דסובר דתתקדש מכאן ולהבא מאיזה טעם אם כן כל היעוד הוא דוקא למפרע ואי לא משכחת למפרע ל"ש יעוד כלל אם כן היאך מוקי לה כנלע"ד בישוב הסוגיא שלא יסתרו דברינו ובפרט לד' הלחם משנה דהר"מ לא היה גורס כלל וכריב"י וגם לא הקושיא לרנב"י רק דמתרץ אפילו אם קדושין ראשונים לקדושין ניתנו מכל מקום נמכרת אם כן בודאי אין סתירה לדברינו ובעזה"י נכונים הדברים דרבנן מודי לר"י ע"כ אינה נמכרת לקרובים ונקנית בשטר ובמתנ' כנ"ל.

ודוקא נתארמלה או נתגרשה מן היעוד קודם שנשאת לאדון יכול האב למוכרה לדעת הר"מ אבל אם נשאת להאדון אף מקדושי יעוד שוב אין האב יכול למוכרה כיון שנשאת שוב אין לאביה רשות בה בכל גווני וזה מבואר להדיא שם בגמ' דבנשאת אין חילוק אפילו ע"י עצמה היינו ביעוד מכל מקום יוצאת מרשות האב לגמרי לכל דיני התורה וא"י למכרה אח"ז וכ"ה כאן בר"מ דנתארמלה או נתגרשה וחוזרת לרשות אביה כו' היינו מן האירוסין אבל מן הנשואין אינה חוזר' לרשות אביה וז"פ ודוקא לקרובים שאין תופסים בה קדושין אינה נמכרת אבל לח"ל וח"ע דתופסים בה קדושין נמכרת כיון דשייך מצות יעוד דתפסי בה קדושין כ"ה בש"ס ור"מ כאן. ודע דבמש"ל דמוכרה לאבי' דאיכא צד יעוד דהיינו בנו דוקא שיש לו בן או גדול עכשיו שראוי ליעדה או אפילו קטן עכשיו רק יתגדל קודם יציאתה כמש"ל דאף בסוף שייך יעוד כי רבנן מודים לריב"י אבל אם אין לו בן שיתגדל קודם יציאת' אין נמכרת לאבי' כיון שא"י ליעדה לעצמו וגם אין לו בן שראוי ליעדה אליו וכ"ה ברש"י ד"כ ד"ה היכי וכו' וכ"ה בריטב"א דהקשה דרבנן סתרי אהדדי בברייתות דבברייתא א' מבואר דנמכרת לאב ובברייתא השני' מבואר דאינה נמכרת לאב ותירץ דברייתא שאינה נמכרת לאב מיירי כשאין לו בן מבואר להדיא דזה לא הוי צד יעוד

כיון דאין לו בן וכ"ה בירושלמי מובא במ"ל כאן שאינה נמכרת לנשוי אחותה דלמא לא תמות והר"מ כאן הי"א סתם וכתב דנמכרת לאבי' מפני שראוי' לבנו נראה קצת אף על פי שאין לו בן מכל מקום ראוי אם היה לו בן ואפשר גם כונת הר"מ כן ולא כתב בפירוש כי הוא פשוט דאם אין לו בן הוי א"ר לייעוד לבנו. והמוכר את בתו ע"מ שלא ליעדה מכל מקום מיעד דהוי מתנה עמשב"ת ותנאו בטל כ"מ בש"ס ור"מ כאן. ואם קידשה אחר תוך משך העבדות אם רצה האדון מייעד כי הקדושין מתחילין למפרע כמש"ל ואם לא ייעד האדון ולא לבנו כשתצא חלין קדושי שני ונעשית א"א והיינו למפרע משעה שקידש' זה וז"פ. וע' קדושין דף ז' האומר לאשה חצייך מקודשת לי אינה מקודשת דמקשה הש"ס ונפשטו קדושי בכולה מי לא תניא כו' ומתרץ התם בהמה והכא דעת אחרת ע"ש ובע"ב גבי חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה דמקשה לימא דפשטו הקדושין והכא ליכא דעת אחרת שהיא מתרצית ותי' דאה"נ אם בלשון מקודשת פשטו קדושין והכא מיירי דאמר בלשון מאורסת ע"ש. ונ"פ דכאן דהיעוד בע"כ דידה ובע"כ דאב אם כן אין כאן דעת אחרת אם אמר לה הא"מ לחצייך מקודשת בכולה דפשטו קדושין בכולה אם לא שאמר בלשון אחר אבל בלשון קדושין פשטו בכולה ומקודשת וז"פ:

והנה בירושלמי חקר על מע"י וסובר דהוי כאילו התנה ואינו מבואר אם האדון לאחר יעוד דהוי כארוסה אם חייב במזונות וכסות דאפשר ג"כ דהו"ל כאילו התנה אביה שיהיה חייב במזונות ובפרט כיון דהמע"י שלו וצ"ע ואין הירושלמי ת"י. ונל"פ דאם קנה א"ע ואח"כ רוצה לישא אחותה ודאי אינו רשאי לכתחלה כי הוא מבטל מ"ע של יעוד דאם ייעד אח"כ אם כן חלין הקדושין למפרע ועבר על אחותה באיסור כרת וחטאת אם כן בודאי לא ייעד אותה ומבטל מ"ע. ונראה ג"כ אם קנה א"ע אינו רשאי ג"כ לקנות אחותה כי לא יוכל לקיים מצות יעוד בא' מהם אם ייעד הראשונה לא יוכל לייעד השני' ואם ייעד השני' א"י לייעד הראשונה מחמת איסור שני אחיות ומכל מקום נמכרת השני' כי על כל פנים ראוי' ליעוד אם ירצה מייעד אותה ולא הראשונה ומכ"ש אם יש לו בן דשניהם ראוים א' לו וא' לבנו וז"פ. ואני מסופק אם יכול לקנות שני אחיות בקנין א' כגון שאומר לאב השתי אחיות דהיינו בנותיך נקנים לי ונתן לו דמים או בקנין שטר דאפשר כיון דיכול לייעד כ"א חל הקנין והוי כ"א ראוי' ליעוד או אפשר כיון דהוא בקנין א' וא' מהם ודאי א"ר ליעוד ה"ל א"ר ליעוד ואין הקנין חל ומיירי כשאין לו בן וצ"ע בד"ז. ועיין לעיל במ"ש לענין אם נמכרת לחרש שוטה וקטן דל"ש יעוד דאין הקדושין יכולין לחול למפרע ולפמ"ש בחו"ש אינה נמכרת כי לא משכחת דין יעוד ולא לבנו כמש"ל ובקטן אם יגדל קודם שש אם כן יכול ליעדה אח"כ כריב"י כמ"ש דרבנן מודים דזה ג"כ מצות יעוד

אם כן נמכרת אבל לקטן שלא יגדיל קודם יציאת שש אינה נמכר' ואפשר אם עבדה שש והוא לא נתגדל עדיין כגון שהוא בא בשנים והיא נמכרה כשהיה בן תשע וא"כ השש שנים כלים בט"ו שנים של האדון והיה אז בשעת המכירה ראוי לייעד בסוף על כל פנים לאחר י"ג כי בודאי יביא שערות גם כן כחזקה דרבא אך עבדה אצלו השנים והוא בן ט"ו ועדיין לא הביא שערות דאגלאי מלמ"פ דלא היה ראוי ליעוד כלל והמכירה בטלה למפרע לכ"מ למע"י כמ"ש בשם מהרי"ט והתוס' לענין זביני דאיילונית עיין בדבריהם או כיון דבשעת הקנין היתה ראוי' ליעד הוי מכירה וא"ד לאיילונית דלא הוי ברשות האב למפרע וצ"ע בזה.

ונ"ל דמ"ע של יעוד אינו מקיים ביעוד לחוד שתהא לו ארוסה רק המצוה שישאנה וכ"ה בד' הרהמ"ח בתחלת דבריו ובסוף דבריו אבל אם קדשה וגירשה לא קיים המ"ע אף דנמכרת לח"ל כיון דקדושין תופסין כך גזירת הכתוב דנמכרת לאיש כזה אבל מכל מקום המצוה אינו מקיים בקדושין לחוד ואם כן אם נמכרה לח"ל אין מצוה כלל על האדון שיקדש אותה כיון שא"י לישא אותה וכן היעוד לבנו כנ"ל מדברי הרהמ"ח ובר"מ אינו מבואר היטב ולפמ"ש דהמצוה היא הנשואין אפשר דוקא ביאה ראשונה כמו יבום והסברא נותנת שהיא מצוה תמידית והנה אם נמכרה לח"ל כתבנו דאין מצוה לייעדה ולכאורה לפמ"ש אפשר נימא דהעשה דיעוד דל"ת אך זה הוי כמבואר בכתובות אי אמרה לא בעינא כו' ופירשו קצת מפורשים כיון דיכולה המצוה לעקור אין בכח המצוה לדחות וה"נ אין מוכרח לקנות פסולה ואין מצוה לקנות א"ע. אך באם קונה כשרה ואח"כ נפסלה כגון שנעשה פ"ד וכר"ש או אם הי' כהן ונבעלה לפסול לה בגוונא שכתבנו דהקדושין חלין אח"כ דרבנן מודי אם כן אין כאן רק לאו דזונה אפשר באמת דמ"ע דיעוד דל"ת. אך נראה ל"מ לדעת הכסף משנה בר"מ דהיעוד צ"ל מרצונה שתתרצה ובלא רצונה אינה מקודשת וא"י ליעדה אם כן ה"ל כהאי דמבוא' שם אי אמרה לא בעינא כו' דהעשה תוכל לדחות שתאמר לא בעינא אם כן אין עדל"ת וגם יש מפרשים הטעם דבדידה ליכא עשה ע"ש והד' עתיקין אם כן ה"נ העש' רק על האדון כמ"ש הרהמ"ח לטובתה אם כן אין הל"ת נדחה מצדה כי אין עליה עשה אלא אפילו אם תאמר דהיעוד הוא בע"כ דידה ול"ש שתאמר לא בעינא ודמי לכאורה למצות יבום דעדל"ת כיון דהוי בע"כ דידה ע' ביבמות מכל מקום נ"ל דוקא ביבום המ"ע חל בכל גווני על היבם אף שאין היבמה רוצית אבל כאן נ"ל אף שיכול ליעדה בע"כ מכל מקום המצוה אינו מקיים בע"כ דידה דעיקר המצוה לטובתם אבל בע"כ נהי דהתורה נתנה לו רשות מכל מקום אינו מקיים מצוה כי המצוה לטובת' כמו שנראה מד' הרהמ"ח. ומצאתי במקנה ד"י מפלפל

בענין זה אי עשה דיעוד דל"ת ולא עמדתי ע"ד. והנה במש"ל דאם היתה פסולה מעיקרא אין עדל"ת דלא היה לו לקנות ע' תוס' עירובין ד"ק בנתערבו מתן א' במתן ד' דע"י פשיעה אין עדל"ת. אך באמת בכתובות ל"ט גבי אונס מבואר דדוחה אי לאו ה"ט דאי אמרה ל"ב וכו' אף דהוי ע"י פשיעה וכתבנו במ"א לחלק אם העשה הי' יכול להתקיים בלא פשיעה רק הל"ת לא היתה צריכה לדחות בלא פשיעה אז אינו דוחה אבל אם בלא הפשיעה לא היה גם העשה ועיקרה נולד ע"י פשיעה עדל"ת ובאונס נולד העשה ג"כ ע"י פשיעה ע"כ דוחה אם כן כאן נמי דהעשה של יעוד נולד אחר הקנין והו"ל לדחות הל"ת אפילו בפסילה מעיקרא אך מחמת הטעמים שכתבנו דנלע"ד דבע"כ דידה אין מצוה כלל ול"ד ליבום אם כן אי אמר' לא בעינא ליתא לעשה כלל ע"כ אין דוחה אפילו נפסלה אח"כ. ודין רציעה אינו נוהג בא"ע ואם אינו רוצה ליעדה לא כפינן דכתיב אם לא יעדה והפדה ואם אינו רוצה לא ליעדה ולא לפדות כתב כאן הרהמ"ח דלא כפינן ויבואר אי"ה במצות פדי'. ונוהגת מצוה זו בזמן שהיובל נוהג כו' ונראה דדינה לגמרי כע"ע לענין דאם יש א"ע בסוף העולם יובל נוהג עיין בר"ה ובמצוה הקודמת ותבין. ודע דלפמ"ש דרבנן מודים לריב"י דבסוף שייך ג"כ יעוד מבואר בש"ס דצריך שיהיה שהות ביום כדי פדיה מכאן אמר ריב"י אם יש שהות ביום כדי לעשות ש"פ כו' וע' רש"י שם ד"ה יעדה והפדה מבואר מדבריו דצריך שיהיה שהות ביום שאם תבא לחשבון גרעונה דיהא עליה גרעון של פרוטה ולפ"מ שמבואר לעיל דגרעון מחשבין להקל אם כן נראה מד' רש"י דאם אין הגרעון פרוטה והמע"י שוה פרוטה שנתייקרה אינה מקודשת וכן מורה לשון הברייתא צריך שיהא שהות ביום כדי פדיה ואח"ז בלשון ריב"י מבואר אם יש שהות ביום כדי לעשות עמו ש"פ משמע דלא תלוי דוקא בגרעון רק אם המע"י עתה ש"פ ע' במקנה עמד בזה ונראה דלא תלוי בגרעון רק אם מע"י ש"פ מקודשת מכאן ולהבא ולא יכולתי לברר זה. ומ"ש בש"ס דאמרינן מאי ריב"י היינו מהיכן מוכח דריב"י סובר דמ"ר לאו לקדושין ניתנו דתנא צריך שיהא שהות ביום כדי לעשות ש"פ כו' ריב"י אומר אפילו תימא דלקדושין ניתנו שא"ה דאמר קרא והפד' וכו' ולא ידעתי אמאי אינו מביא ברייתא דלקמן ע"ב דמבואר להדיא המוכר את בתו וקידשה אחר שוחק באדון ומקודשת לשני דברי ריב"י וחכ"א מקודשת לראשון מבואר הטעם דריב"י סובר דמ"ר לאו לקדושין ניתנו דלחכמים מקודשת לראשון דסוברים מה"ר לקדושין ניתנו ויש ליישב אלא שאין רצוני להאריך כאן בסוגית הש"ס רק הנ"מ לדינא והערות חדשות:

והנה לדעת הר"מ דלאחר קדושי יעוד ונתארמלה או נתגרשה יכול האב למכרה נ"ל אם האדון ייעד אותה וגירשה ע"ת שלא תתקדש ולא תנשא לפלוני ולבניו ע' פ' המגרש ור"מ

ה' אישות ואה"ע סי' קמ"ג דהוי תנאי ואם נשאת לפלוני ה"ל גט בטל למפרע ולדעת הר"מ אם אמר על זמן קצוב כגון כ' שנים הוי גט ואם נשאת לאותו פלוני הגט בטל למפרע עיין במקומות הנ"ל ואין כאן מקומו להאריך בדינים אלו אם כן אין האב יכול למכרה אח"כ לאותו פלוני כיון דא"ר ליעוד דאם ייעד אותה ה"ל למפרע א"א מהאדון הראשון ואין קדושין תופסין בא"א אם כן ה"ל א"ר ליעוד. אך לפ"מ שתי' הר"ן פ' המגרש על קו' הראשונים היאך הגט בטל והא לא הוי נשואין כלל אם כן לא עברה כלל על התנאי ותי' דהקדושין של שני תלוין דהתנאי של הראשון הוי כאילו אם אמר לה אם תנשאי לפלוני הרי את אשתי עד שתנשא לפלוני ומנשואין ואילך ובשעת הנשואין אין את אשתי וחלין הקדושין ואף דמסקינן דהיום אי את אשתי ולמחר את אשתי כיון דפסקה פסקה ה"מ וכו' אבל הכא לא פסקה אלא לענין שאפשר לנשואי אותו פלוני לחול ע"ש בדבריו אם כן כיון דקדושי אותו פלוני חלין לפי שעה אם כן יכול למכרה דהוי ראויה ליעוד כיון דעכ"פ תפסי הקדושין ונראה דאין חילוק אם הקדושין תופסין לעולם כמו ח"ל או לפי שעה על כל פנים כיון דראוי ליעוד דהיינו לקדושין נמכרת כנ"ל דתלוי בשיטות הנ"ל ובאתי רק לעורר.

ונ"ל פשוט הא דמבואר בש"ס דאם ייעדה נוהג בה מנהג אישות ולא מנהג שפחות ואינו רשאי לעבוד עמה כאמה זה דוקא בקדושי יעוד הן לרבנן והן לריב"י דמיעוד ואילך מתחילין הקדושין אסור מעתה לעבוד בה וזה דוקא אם ייעדה היינו שאמר לה התקדשי לי בתורת יעוד אבל אם לא יעדה והאדון נתן כסף חדש לאב וקידשה מדעת אביה ככל קדושין דעלמא בכסף או בשטר או בביאה עובד עמה כמנהג שפחות עד הזמן כמבואר בש"ס לריב"י דאין היעוד חל למפרע ואם קידשה אחר שוחק באדון ומקודשת לשני ובודאי אף על פי שמקודשת לשני מכל מקום לא נפקא מרשות האדון לכל דיני אמה כי היא קנוי' לו עד הזמן כן בקידש הוא עצמו בתורת קדושין מכל מקום עד הזמן ה"ל כמו אמה שקידשה אחר ונוהג בה מנהג אמה מ"ל אחר ומ"ל הוא והגזירת הכתוב אינו אלא ביעוד אבל בקדושין בלא תורת יעוד יש לה דין אמה עד משך הזמן כנל"פ. ולהטעים יותר נראה דהרי אם מעות ראשונו' לק"נ אם כן לא קנה אותה כלל לאמה כקו' הירושלמי וצריך לתירוצו דהוי כאלו התנה ולריב"י מוחל לה עתה השעבוד אבל אם מקדשה בכסף אחר או בשטר לא נפקע כלל קנין השעבוד וה"ל כמו שקידשה אחר וע' תוספות דט"ז ד"ה מיתה שמוציאה מבואר מדבריהם דאפילו הכניסה האב לחופה לאחר לא נפקע מרשות האדון עי"ש וז"פ וכן אם קדשה מחדש ונשאת לו בחופה מכל מקום הו"ל כמו אחר שנשאה לו דאינו מוציאה מהאדון ומ"ל הוא מ"ל אחר ואינה יוצאת מרשותו וגם

חייב במזונות וכסות מן התורה כעבד ואמה אפילו למ"ד מזונות אשתו אינו מן התורה מכל מקום כאן חייב מחמת אונס דהוא מן התורה אבל אם יעדה גזירת הכתוב דנפסק מעתה דין שפחות ויש לה דין אישות ככל נשים שבעולם וא"ח במזונות תיכף לאחר יעוד כארוסה דעלמא ואינו מבואר בירושלמי אם על המזונות הוי כהתנה כמש"ל וכן המע"י שייך מן התורה לבעל בתורת אדון עד משך העבדות שש או סימנים דאז יצאה מעבדות והוי כנשואה דעלמא כנ"ל ברור בעזה"י. וז"פ דאם בא עליה אדון שלא מדעת האב ואח"כ ייעד אות' דהקדושין חלין למפרע מכל מקום הביאה לא עשתה נשואין כי החופה צ"ל מדעת האב כמש"ל בשם התוס' אך אם הי' מדעת האב ואח"כ ייעד אותה אם כן הו"ל נשואה דהי' ביאה אחר אירוסין והוי נשואה ואם הוא באופן שאין הקדושין חלין אלא מכאן ולהב' כמש"ל הו"ל חופה קודם הקדושין ולא מהני ע' במשנה למלך והד' עתיקין:

סעיף ב

אבל אין לכופו וכו'. הנה הא דאין כופין על יעוד דהתורה נתנה לו רשות אם לא יעדה והפדה כו' אבל מה שנראה מד' הרהמ"ח דגם על פדיון (לקמן מצוה שאח"ז) לא כפינן לי' דכתיב ואם שלש אלה כו' ובכלל השלש היעוד לו ולבנו ופדיון לכאורה אינו מובן דגר"כ הוא בע"כ דאדון כמו שמבואר והבאנו לעיל חזינן דכופין וה"ל כמו האמה שהביאה סימנים או בשש או ביובל וכובשה דודאי כופין את האדון כמו כובש איזה אדם אחר וז"פ אם כן למה לא נכוף אותו על הפדיון ומדברי הרהמ"ח נראה דעל הפדיון ג"כ אין כופין מדהביא הפסוק ואם שלש אלה וכו' דנכלל מצות פדיון ג"כ ויבואר לקמן מצות פדיון אי"ה. ואם נשבע שלא לייעד ודאי חל השבועה כמו נשבע שלא לייבם ע' ביו"ד סי' רל"ט דבדידה תלי רחמנא ואינו נשבע לבטל המצוה ואם נשבע שלא לייעד ולא לפדות יבואר בסמוך אי"ה. עוד מבואר בר"מ כאן דאינו מייעד שתים כא' שנאמר אשר לא יעדה וכו' ועיין כסף משנה הביא מכילתא ואינו ת"י לפלפל בה. ונ"פ דאף דאין עדים במכירת א"ע רק האב הודה שמכרה בודאי מהני הודאתו כמו שהודה שמכר שדה או בית אם כן אם יעדה אח"כ בפני עדים ודאי מקודשת כיון דהוחזקה לאמה ובאמה מהני יעוד והוי א"א גמורה והוי כמ"ש הר"מ פט"ז מסנהדרין דאיסור עצמו בע"א יוחזק ואח"ז לוקין וממיתין על האיסור ע"ש אך אם ראו העדים שא' קידש קטנה בתורת יעוד ולא ידעו כלל שהוא א"ע שלו נראה אף דהאב מודה אח"כ דהיה א"ע שלו מכל מקום כיון דהעדים לא ידעו ל"ה קדושין גמורין דה"ל כמו מקדש בלא עדים דבשעת היעוד לא ידעו העדים כמבואר כ"פ בה' קדושין ואפשר דהוי ס' קדושין דהעדים היו מסופקים ג"כ כמבואר

כ"פ בה' קדושין אך אם האב אח"כ מכחיש שלא מכרה כלל ה"ל כאומר לאב קדשתי את בתך והוא אומר לא קדשת דהוא אסור בקרובות הבת והבת מותרת בקרוביו ולפמש"ל בשם הירושלמי דאף לאחר קדושי יעוד הוי מע"י לאדון אם כן אם האב מכחיש יכול האדון להשביע ש"ד ע"י גלגול כמבואר בקדושין עד היכן גלגול שבועה השבע לי שלא נמכרת לי בע"ע וכו' ה"נ ודוקא לענין ממון אבל לאיסור א"א ל"ש שבועה ואינה א"א כלל כיון דהאב מכחיש וז"פ:

והנה נתישבתי דבמש"ל דמהני הודאת בע"ד וה"ה הודאת האב שמכר בתו לאמה אין זה ברור כיון שהבאתי לעיל בשם התוס' קדושין ה' ע"א ד"ה שכן וכו' דמכירת א"ע חוב הוא לה והודאת בע"ד ל"מ במקום שחב לאחרי' כמבואר בש"ס וע' ח"מ סי' מ"ז וצ"ט ולומר דחילוק בין חב לגדול או לקטן אין טעם בדבר בודאי בהדינים של סי' מ"ז וצ"ט אין חילוק אם הנושה גדול או קטן וז"פ אך לומ' מטעם דאי בעי מכר לה אפשר דהוי מגו במקום חזקה דחזקה כל מה שיש ת"י האדם הוא שלו כמבואר סי' צ"ט שם ע"ש ה"נ חזקה שלא מכר אותה ולו' דבר שבידו מהני אפילו במקום חזקה ע"ש בקצה"ח והדברי' עתיקין מכל מקום אפשר אם יש לו ממון באופן שאסור למוכרה ויש לפלפל והנה כבר הבאתי דעת הר"מ דלאחר יעוד אם נתארמלה או נתגרשה נמכרת וער"מ שכתב וכן אם נפלה לפני יבם וחלץ לה אף על פי שהחליצה פסולה מכל מקום נפסלת מן הכהונה ויש לו למוכרה לכהן כיון דקדושין תופסין בה עיין שם וז"פ דוקא לאחר שנתארמלה או נתגרשה מן היעוד רשאי למוכרה אבל בעודה ארוסה לאדון אף על פי שנאמר דמע"י של אביה כמש"ל מכל מקום א"י למכרה שתהא ארוסתו של זה ואמה של זה כיון דא"ר ליעוד לשני אך במת האדון המייעד ולא חלץ לה האח עדיין אפשר דיכול למכרה דהוי ח"ל ותפסי קדושין אך באמת פסקינן דיבמה לשוק ספק אי תפסי בה קדושין כשמואל כמבוא' בר"מ פ"ד מה"א ובאה"ע אם כן אינה נקנית מספק כמו שהבאנו בשם הכסף משנה דאינה נמכרת בספק עיין לעיל דהיא מוחזקת בגופה וז"פ. אף דדעת הר"מ פ"ז מה' אישות דהמקדש יבמה לאחר שיחלוץ לה יבמה הוי מקודשת ול"ה דשלב"ל עיין בכ"מ והד' עתיקין וכבר כתבנו לעיל דראוי ליעוד הוי אף שלא יחלו הקדושין למפרע ע"ש אם כן ראוי ליעוד בכה"ג ואף דיחלוץ לה בקטנותה מכל מקום הקדושין חלין דמה"ת ה"ל חליצה לקטנה עיין ר"מ פ"ד מה' יבום וחליצה מכל מקום דלמא לא יחלוץ לה היבם וה"ל כמו דין של הירושלמי דאינה נמכרת לנשוי אחותה שמא לא תמות ומכל מקום אפשר לחלק כיון דמצוה שיחלוץ לה בודאי יחלוץ. אך באמת אין מצוה לחלוץ

לה בקטנותה דהוי חליצה פסולה אם כן לא תהוי ראוי' ליעוד כ"ז שתהי' אצל האדון בקטנותה אם כן אינה נמכרת בספק ובאתי רק לעורר:

מצוה מד

סעיף א

לפדות כו' שיסייע האדון כו' או שיאמר מעותי כו'. זה מבואר בש"ס מצות יעוד קודמת למצות פדיי' ולזה מונים כל מוני המצות למ"ע ולא מנו רק בא"ע אבל בעבד עברי לא ראיתי להר"מ והרהמ"ח שיזכירו שמצוה לפדות ובש"ס קדושין ילפינן עבד עברי דיוצא בגרעון מוהפדה. ולכאורה צריך להבין דמבואר במשנה ובברייתא בקדושין דיש כמה דרכים שיוצאים עבד עברי וא"ע כגון בשש וביובל ובגרעון ובסימנים ובמיתת האדון ולא נחשב שום יציאה למ"ע כי הם רק מדיני המצוה דהתורה כתבה דין עבד ואמה שישתעבדו וכמה דרכים שיוצאים לחירות בשש ודומי' ובגרעון אם כן למה לא מנו שום יציאה במצות עשה רק זה כמו שכל היציאות הם בע"כ של אדון שכלו ימי השעבוד ודאי אם טוען עליה ורוצה לכובשה כגון אחר שש או יובל הרי הוא גזלן ולא נמנה שמקיים האדון מצות עשה בזה שאינה כובשה אם כן גרעון גם כן דרך שיוצאים בו עבד ואמה בע"כ של האדון והוי דין המצוה ולמה כ' הרהמ"ח דזה מצות עשה שלא יטעון עליה כו' דגם בשש או ביובל אסור לטעון ואם טוען ה"ז גזלן (ה"נ) ומכל מקום ל"ש מצוה על האדון רק ממילא נפקע זכותו ה"נ. והנה גבי א"ע כתיב גר"כ וגם בעבד הנמכר לעכו"ם כתיב ג"כ בפ' בהר גרעון כסף אם עוד רבות כו' ושם ל"ש מ"ע על האדון כי עכו"ם אינו בר מצות רק הוא דין מדיני התורה אם כן למה נמנה כאן במשנה למצוה בפ"ע. אך באמת חילוק יש בין נמכר לנכרי שיוצא בגר"כ ובין א"ע שהי' מצוה על האדון והיינו כמו שכתב הרהמ"ח בדרך השני שלא יתבע מה שהי' המעות בטלות אצלה כי זה שוה כסף כמבואר במכות אומדין כמה אדם רוצה ליתן אם כן כאן שמקדים המעות על ששה שנים דר"מ מאה זה' אם כן על השנים האחרונים השיווי של העבד יותר כי אם נותן בעד שנה הששית שכרו חמשה שנים קודם בודאי המתנת המעות שוה איזה סך אם כן כשרוצה לפדות עצמו בשנה ששית הי' צריך ליתן יותר מששית המנה כי כן קנה אותו ביותר והמתנת המעות הוי ש"כ ואין כאן רבית דהוי מקח וממכר עיין בב"מ ומכל מקום גזרה התורה במצות עשה על האדון שלא יבקש יותר רק כל שנה חלק שוה כגון על שנה הששית רק ששית המנה וזה כתוב בתורה והפדה שיסייע בפדיונה כי האדון מסייע גם כן שאינו לוקח המגיע לו ועיין בראי"ם גם כן שכ' כדרך הזה דהוי סיועת האדון. ובמקנה

כתב גם כן כעין זה כיון שמקדים לו המעות אם כן שנה אחרונה שוה יותר מששית המנה כי הוא שנה אחרונה ומכל מקום אינו לוקח רק ששית המנה ע"ש אם כן לפ"ז י"ל חילוק ברור בנמכר לנכרי שלא כתבה התורה מצוה על האדון דלאו בר מצות הוא רק התורה כתבה דין שיוצא ביובל ובגר"כ בע"כ דאדון אבל על כל פנים צריך ליתן לאדון כמו השומא שנתן דר"מ בעד שנה הששית חמשה שנים קודם אם כן המתנת המעות שוה גם כן כמו אם א' מקדים מעות כמה שנים קודם בודאי המקח שוה יותר מהסך שנתן מחמת הקדמת המעות כי ש"כ ככסף ואין להשביח ולהכסיף כי זה לא נשבח ולא נכסף מכל מקום נתן בעדו יותר מהסך שנתן ע"כ בודאי א"י לחירות רק אם נתן להאדון כפי השומא כמו אם אינו רוצה ליתן לו כל הדמים וזה דוקא בנמכר לנכרי הוא דין שיוצא לחירות אבל בא"ע כתבה התורה והפדה ולא כתיב ונפדית הטילה התורה מ"ע על האדון שלא יקח אצלה רק הסך שנתן בגרעון כי זה מצות סיוע והוא מ"ע שהאדון מחויב לקיים.

והנה מבואר במצוה הקודמת בדברי הרהמ"ח דאין כופין על מצוה זו כי התורה נתנה לו רשות שנאמר אם שלש אלה כו'. ונכלל גם כן מצות פדיון בפ' אם שלש אלה עיין ר"מ פ"ד וברש"י. והוא לכאורה תמוה דמבואר בש"ס כ"פ דיוצאה בגרעון כסף בע"כ דאדון וגם מבואר דאין מעניקין היוצא בגרעון דאין שילוחו מעמך. אלא הוא הדבר אשר דברנו דודאי אם נותנת הגרעון כפי השומא יוצאת בע"כ וזה נלמד מנמכר לנכרי אך על מצוה שציותה התורה שיסייע זה אין כופין את האדון ונתנה לו התורה רשות עד שתתן לו דמי השומא רק דאין מקיים מ"ע אבל א"י לחירות אם נותנת כפי ערך הסך שנתן. ובזה מובנים לי דהתוי"ס נ"ד ע"ב ד"ה מ"ע וכו' שהקשו ל"ל והפדה גבי אה"ע נילף מהיקש לעברי ועברי יליף שכיר שכיר מנמכר לעכו"ם ותירצו דאצטריך והפדה לגר"כ ובמהרש"א תמה הא גם גרעון כ' גבי עכו"ם ע"ש ובפ"י. ולפמ"ש דגרעון דכתיב גבי עכ"ם היינו דמי השומא ולא מצוה לסייע וכאן כתבה הדין לגרעון שמצוה לסייע לה כמ"ש דהיא מ"ע על האדון ואם כן לפ"ז דין דגר"כ נלמד מנמכר לנכרי או בגז"ש דשכיר או מכי תשיג וא"ע נמי איתקש. אך והפדה גבי א"ע היא למצוה שיסייע ואם כן גבי נמכר לנכרי דל"ש מצוה אם כן א"י רק אם נותן המעות לפי שומא כמ"ש אך גבי ע"ע דיש היקש עברי לעבריה ע"ש בש"ס אפ"ל דגם בע"ע מצוה על האדון לסייע אך אין כופין דלא עדיף מא"ע דאין כופין דהתורה נתנה לו רשות וער"מ פ"ד גבי א"ע שנקנית ביותר מפרוטה ובכ"מ הקשה למה לא כתב הר"מ גם בע"ע שצריך יותר מפרוטה כדי שיהי' ראוי לגרעון מהיקישא דעברי ועלח"מ פי' שם כוונת תירוצו דלמסקנא נלמד מוכי

תשיג מנמכר לנכרי ולא מהיקישא והיקישא דעברי לעברי צריך למלתא אחריתי אם כן שוה לנמכר לנכרי דנקנה בפרוטה ועבמ"ל שם. ולפמ"ש נכון הדבר דהנה הדין דבש"ס ד"ח דאינה נמכרת בפרוטה מפני שצריכה שתהי' ראוי' לגרעון מפ' והפדה ואיתקש ליעוד כל היכי וכו' היינו דצ"ל המצוה דסיוע דנלמד מקרא דוהפדה וכ"ה דליכא המצוה דסיוע אינה נמכרת וכ"ז בא"ע דכתיב והפדה היינו המצוה דסיוע אבל בנמכר לנכרי דל"ש המצוה דסיוע והתורה גילתה דיכול למכור עצמו לנכרי וכן להמסקנא ילפינן ג"כ נמכר לישראל מנמכר לנכרי אם כן גבי עבד א"צ מצוה דסיוע וליכא גבי האדון מצוה לסייע כמו נמכר לנכרי אם כן כיון דא"צ לסייע כלל נקנה בפרוטה דהקפיד' דקפדינן בש"ס שיהי' ראוי לגרעון היינו מפסוק זה והפדה ומפסוק זה שמעינן המצוה של סיוע אבל במקום שא"צ סיוע ואינו מצוה כלל נקנית בפרוטה אף שא"ר לגרעון דהתורה לא הקפידה רק שיהא ראוי למצוה כמו יעוד ה"נ צריכה שתהי' ראוי למ"ע של גרעון היינו הסיוע כי זה מצות עשה אבל במקום דאין מצוה בסיוע נמכר בכ"ע אף דאין ראוי לגרעון כי אין תלוי אלא בראוי לקיים המצוה דגרעון היינו הסיוע ובעבד עברי כיון דגם כן נלמד מנמכר לנכרי אם כן אין מצוה בסיוע כלל וא"צ להיות ראוי לגרעון ע"כ נקנה בפרוטה. ועוד ראיה דבאמת אם נקנית בפרוטה ותיכף קודם עבודתה תוכל להחזיר לו הפרוטה אם כן הוי גם כן גרעון אך כיון דתיכף מחזרת כל הפרוטה ל"ש מצות סיוע וכ"ה דל"ש מצות סיוע אין נקנית אמה עבריה.

הכלל היוצא ממ"ש דמצוה שאנו עסוקים בה הוא מצוה על האדון שיסייע הגרעון ואין כופין האדון ע"ז אבל בלא סיוע דהיינו שנותן לאדון כפי השומא זה דין גרעון ויוצא בע"כ של האדון וזה נלמד מנמכר לנכרי שכתוב שם דין גרעון אבל לא מצות סיוע ומצוה זו דסיוע אינה אלא בא"ע דכתיב והפדה ולהמסקנא לא ילפינן בהיקש כמ"ש בכ"מ רק מנמכר לנכרי ע"כ שייך בעבד דין גרעון רק לא הסיוע וגם א"ע אינה יוצאה בע"כ אם לא שנותנת כפי השומא ועל הסיוע לא כפינן לי' ע"כ מוני המצות מונין המצוה הזאת דסיוע ורק בא"ע אבל בעבד אין מצוה בסיוע כלל. או אפשר דאם נאמר דלא כדעת הכסף משנה שם אלא מקשינן עברי לעבריה מכל מקום אינה נמנית בפ"ע כיון דהוא מי"ג מדות והדברים עתיקין אבל בנמכר לעכו"ם בודאי אין שייך מצוה דסיוע כלל דאינו בר מצות וכן לפמש"ל דנמכרת לחרש שוטה וקטן ואם רוצית לצאת צריכה ליתן לפי השומא וזה דין ג"כ ויוצאת אף מחרש שוטה וקטן כמו דיוצאת בשש וביובל אבל א"צ לסייע כי אינו בר מצוה ובדברי הר"מ שמנה מצות פדיי' ולא חילק בין מצות סיוע לדין גרעון וגם בפ"ב גבי גר"כ דנותן לו ששית המנה נראה דיוצא בע"כ וזה הוי בסיוע האדון ולא מצאתי רמז

בראשונים ממ"ש אך ב"ה הדברים ברורים ונכונים הפוך וכו' לשי' הרמה"ח. ולפמ"ש הא דיוצא בגרעון אין מעניקין לו היינו כיון דיוצא בע"כ זה דוקא דנותן כל דמי השומא אבל אם הגרעון הוא בדרך סיוע אם כן ה"ל מרצון האדון ומעניקין לו ויבואר לקמן אי"ה דין הענקה. ואם לא קיים מצוה זו מבטל מ"ע רק דאין כופין להרהמ"ח. ודינו לענין תשובה כשאר מ"ע ויתבאר לקמן מצות תשובה אי"ה ולדעת הרהמ"ח אם נשבע שלא לייעד ולא לפדות חל השבועה כיון דברצונו תלוי מלתא ופשוט ושאר הדינים תלי"ת בארנו הכל במצוה הקודמת:

מצוה מה

סעיף א

שכל וכו' משרשי המצוה כו' שדומה כו'. כ"ה בר"מ פ"ד ה"י. והנה בש"ס דילן לא נזכר ד"ז דאין האדון רשאי למכרה אך זה מבואר במכילתא כמ"ש הכסף משנה ונוכל לומר דלאו אזהרה הוא רק שלילה דאין לו רשות למכרה ואין מכירתו מכירה כמבואר בש"ס דילן דהפסוק דלעם נכרי וכו' קאי על האב דאין מוכרה לשפחות אחר שפחות או לשפחות אחר אישות ומכל מקום אינו עובר בלאו כמבוא' בר"מ אח"ז. אך במכילתא מבואר להדי' דזו אזהרה כמבואר במ"ל ובלחם משנה ע"כ מנאה הר"מ והרהמ"ח ועיין בסמ"ק לרבינו הר"מ שורש ח' בענין אזהרה ושלילה וער"מ מביא לאו זה דנוכל לומר דהוי שלילה ע"ש. והנה הר"מ כ' וכן ע"ע לא יכול למכור לאחר. ויראה לי מה שהוצרך לאסור ד"ז באמה אלא מפני שיש ליעדה לבנו וכו' ועיין כסף משנה שז"פ להר"מ דאינו נמכר מחמת לא ימכרו ממכרת עבד וכו'. ודבר זה צ"ע אמאי ז"פ דהו"ל ממכרת עבד וע"ע בכ"מ דע"ע אינו נמכר דאיתקש לעבריה וכבר כתבתי בשם הכסף משנה לעיל דלהמסקנ' לא איתקש עיין לעיל. ונראה דגם גבי עבד כמו דאינו נמכר ואין מעשיו מועילים ג"כ עובר בלאו ולא נמנה ללאו בפ"ע כיון דהוי רק מי"ג מדות לשיטתו בס' המצות והרהמ"ח אינו מביא כלל הדין בע"ע ובמצות יעוד מביא דאם עבר ומכר א"ע אין מכירתו כלום וער"ם פ"ב הי"ג מביא בכ"מ בשם רלב"ג כיון דאין האדון מוריש א"ע לבניו כך א"י למכור. וראיה זו אינו מובן לי הרי האב אין מוריש זכות בתו לבנו ומכל מקום גזירת הכתוב דיכול למכרה אם כן אפשר האדון ג"כ ואין ס' רלב"ג בידי ומכל מקום סברת הרלב"ג נראה דודאי ירושה קיל דהוה ממילא ואם אין מוריש מכ"ש דא"י למכור ולא ליתן. ואין ראיה מא"ע דגזירת הכתוב הוא דנמכרת אף דאינו מוריש. ובזו י"ל קו' התוס' קדושין ט"ז ע"ב ד"ה והתנחלתם דל"ל קרא דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו

פשיטא דמהיכן נפקא לן דמע"י הבת לאביה מלאמה וכו' ואמה גופה אין האדון יכול להוריש. ולסברת רלב"ג נכון דבאמת באמה דא"י להוריש א"י למכור ג"כ וכאן דיש לו רשות למכור בתו מכ"ש דיכול להוריש אי לאו קרא דאי לא מוריש אין סברא למכור וה"א מדהתורה נתנה לו רשות למכור מכ"ש דמוריש ע"כ אצטריך קרא והתנחלתם וכו' דאין האב מוריש אעפ"י דיכול למכור ופשוט ואין להאריך. והנה על לאו זה אין לוקין והר"מ לא הביאו בסנהדרין במנין הלוקין וע' כאן בהגהת משנה למלך בסוף הספר דלהר"מ הטעם כיון דלא אהני מעשיו אין לוקין ואזיל לשיטתו בה' בכורות והר"מ פוסח בכלל זה על שתי הסעיפים ומכל מקום גם דעת הרהמ"ח דאין לוקין כאן ויתבאר ד"ז לקמן פרשת בהר באריכות. ולענין שאר ענינים שכתבתי כ"פ לענין תשובה ועוד דברים הנאמרין בלאוין דין לאו זה ככל הלאוין שאין בהם מלקות כאשר ביארנו כ"פ:

מצוה מו

סעיף א

שכל כו'. דיני המצוה הם בכתובות ור"מ פי"ב מהלכות אישות ובפרקים הבאים ודעת הרהמ"ח כדעת הר"מ דשלשה אלה הם מן התורה כהני תנאי בכתובות מ"ז ע"ב ודעת הרמב"ן דמזונות וכסות הם רק מדרבנן רק עונה וג"כ קירוב בשר ע"ש בפי' התורה ודעת הרב המגיד דמזונות דרבנן וכסות מן התורה ועאה"ע סי' ס"ט תמצא השיטות. ושיעור המזונות וכסות מבואר שם בש"ס ור"מ ודוקא בעני אבל עשיר הכל לפי כבודה וכבודו דעולה עמו כו' כמ"ש הרהמ"ח כאן ובס' הפלאה בסוגי' שם ובק"א כתב למ"ד דנלמד מזונות משארה ג"ז מן התורה ליתן לפ"כ וכבודה דילפינן דעולה עמו כו' אבל לראב"י דדריש קרא לכסות ומכל מקום מזונות מד"ת מחמת ק"ו מה זה שאין בה קיום נפש מזונות שיש בה קיום נפש כמ"ש תוס' כתובות מ"ח אם כן רק לקיום נפש הוי מן התורה אבל לפי כבודו וכבודה אינו רק דרבנן ע"ש והנראה דדברים אלו מן התורה ומסרם הכתוב לחכמים שיעור מזון וכסות וזמן העונה כמו שמצינו כ"פ. ועש"ס ור"מ ובאה"ע דרפואה שאין לה קצבה הוא בכלל מזונות לאחר מיתת בעלה. ונ"פ דמה"ת אין שום רפואה אפילו אין לה קצבה בכלל מזונות ויש כמה ראיות וז"פ לענ"ד. וכ"ז דוקא אשה נשואה אבל ארוסה א"ח בשכ"ו כן מבואר כ"פ בש"ס ולכאורה כיון דהכתוב מיירי ביעוד וכתיב אם אחרת יקח ע' קדושין פ"א אם כן מיירי באירוסין ולראב"י דכל הכתוב מיירי בכסות אם כן מנלן דארוס' לא מחייב בכסות כיון דהכתו' מיירי באירוסין וצע"ק:

והנה הר"מ והרהמ"ח אף שסוברים דכל הג' הם מן התורה מכל מקום לא נחשבו אלא למצוה א' לשיטתו בס' המצות כל הנכללין בלאו א' אין נחשבין אלא לא' ולדעת הרמב"ן דנמנין כ"א בפ"ע מכל מקום לשיטתו רק עונה מה"ת. אך דעת הסמ"ג צ"ע דסובר דכל הג' מן התורה והוא מונה בכ"מ הנפרטים כ"א בלאו בפ"ע וכאן לא מנה אלא בלאו א' וכבר התעורר בזה בפרשת דרכים דרך מצותיך ואין להאריך והד' עתיקין:

סעיף ב

המתנה כו'. דעת הר"מ פ"ו ופי"ב מה' אישות דשאר וכסות תנאו קיים כר"י דאמר בדבר שבממון תנאו קיים ועונה דהוי צער' דגופא תנאו בטל וכ"ד רש"י ותוס' והרבה פוסקים ע"ש במ"ל פ"ו ה"י מביא דעת ר"ת והריטב"א ועוד פוסקים שמוכיחים מן הירושלמי דגם בעונה מהני תנאי דהנאת הגוף הוי גם כן דבר שבממון וניתן למחילה ע"ש מה שפלפל בזה ובדין אם מחלה בלא תנאי מה דינו ואין דרכי בח"ז להאריך במה שמבואר בראשונים ואחרונים ומכל מקום אני לך. והרהמ"ח לא גילה דעתו כאן היאך ס"ל בתנאי עונה ולמדתי עוד מדברי הירושלמי שמביא המ"ל שם בפיסקא המתחלת זאת תורת וכו' דבקטנה גם עונה אינו צער הגוף וא"כ המקדש את הקטנה ומתנה עם אביה ע"מ שאין לה עליו עונה בקטנותה דבריו קיימין והתנאי קיים ולא ראיתי בראשונים הר"מ ודעימי' שיביאו ד"ז דבעונה דקטנה דבריו קיימין אף לשיטתו דל"מ תנאי בעונה מכל מקום בקטנה מהני וצ"ע ד"ז כיון דעיקר הטעם דבממון תנאו קיים מחמת דהוי כע"מ שתמחול לי עש"ס וראשונים אם כן בודאי אין האב יכול למחול זכות בתו דשכ"ו התורה זכתה לה ולא מצינו דהתורה זיכתה לאב שימחול חיוב דידה וז"פ. אך מכל מקום נ"מ אם התנה עם האב ה"ל כאילו התנה שהקטנה בעצמה תמחול וה"ל תנאי ותלי הקדושין בזה אך זה על כל פנים אם הגיעה לעונת הפעוטות דמחילה מהני מדרבנן ול"ה תנאי שא"א לקיימו דהאב יכול לפייסה ע"ש בר"מ דזה הוי אפשר לקיים אך בלא הגיעה לעונת הפעוטות דאין מחילתה מחילה כלל א"ה התנאי בטל דמחילת אביה ל"מ והיא א"י למחול והו"ל תנאי שא"א לקיים דבטל ער"נ סוכה גבי לא ליקני אינש לולבא ביומא קמא ע"ש. ומבואר בר"מ פי"ב דלכל הנשים הן גדולה או קטנה חייב בשכ"ו. ונ"ל פשוט דאם נושא קטנה פחותה מבג"ש אף אם נאמר דחופת' חופה עמ"ל פ"ג מה"א והדברי' עתיקין בודאי שאר דהיינו מזונות וכסות חייב ליתן לה אבל עונה אינו חייב כי אין ביאתה ביאה אך לאחר ג"ש וי"א חייב בכל כמבואר בר"מ בין גדולה ובין קטנה וז"פ. ונ"ל דהנושא ח"ל או ח"ע אעפ"י דאסורות עליו מכל מקום אם אינו מוציא עובר על לאו זה אם מונע ממנה ש"כ אף דמבואר ביבמות פ' יש מותרות וער"מ פכ"ד מה' אישות ואה"ע סי' קט"ז דמזונות

אין להם כיון דבעמוד והוצא קאי ע"ש היינו אי ש"כ הם מדרבנן בכה"ג לא תקנו תו דהם מן התורה מכל מקום רבנן הפקיעו מחמת דבעמוד והוצא קאי אבל מן התורה כיון דהוי נשואה חייב ועובר על לאו זה. ובאמת דעת הר"מ שם בלוותה ואכלה חייב הבעל לשלם ע"ש בכ"מ חזינן דיש חיוב מזונות ואפילו לדעת הפוסקים דאין לה בכ"ע נ"ב דרבנן הפקיעו אבל מן התורה חייב בש"כ ומכ"ש שניה או חלוצה דמד"ת כשירה רק חכמינו זכרונם לברכה הפקיעו אך עונה בח"ל או ח"ע א"ח כי אינו רשאי דלאו זה אינו דוחה לאו או עשה. אך נ"ל אפילו שני' ג"כ א"ע כיון דמדרבנן אסור בה וה"ל כההוא דאונס דא"ח בעשה אם היא שניה ע"ש בר"מ ה' א"ב ומכ"ש ח"ל וח"ע וז"פ.

ואשת טומטום כבר ידוע דעת רה"פ דאין לה חופה כלל עתו"ס יבמות ובמ"ל ה' אישות והדברים עתיקין אם כן אינה נשואה כלל. ואשת אנדרוגינוס לשיטות המבואר בש"ע דהוי ספק קדושין אם כן הוי ג"כ ס' נשואה אך מספיקא א"ח כמו כל עסקי ממון דס' א"י להוציא וגם עונה ג"כ א"ח כי מספק אין יכולים לחייבו אך לשיטות הסוברים דאנדרוגינוס הוי זכר אם כן ודאי חייב בשכ"ו. וסריס חמה שא"י לבעול אלא באבר מת עיין ר"מ פ"א מהא"ב פשוט דלענין זה לא מיקרי עונה ופטור אף על פי שלתרומה פסול וגם נאסרת על בעלה מביאה כזו כאשר נאריך אי"ה במצות עריות לקמן מכל מקום לאו זה מצד הסברא אינו עובר דלא מיקרי עונה אך בשו"כ חייב ומכל מקום אפשר ג"כ דהוי חופה דלא חזי' לביאה אם כן תלוי בשיטות אי הוי חופה והד' עתיקין. ואם נשא ח"ש וחב"ח באופן שהיא מותרת לו לגמרי כגון ע"ע והקדושין הוי קדושין לענין אשם שפחה עסי' מ"ד אם כן אפשר דיש לה דין נשואה גם כן בנכנסה לחופה וחייב בשכ"ו או אפשר כיון דאינה אשתו גמורה למיתה וכאן כתיב אם אחרת יקח וכו' דמיירי באשה גמורה אם כן הלאו הזה גם כן אינו אלא באשה גמורה אבל ח"ש וחב"ח דאינה אשתו גמור' רק לאשם ולמלקות אפשר דאינה בכלל לאו זה וכבר כתבנו כמה ענינים בד"ז וצ"ע. וקטן אין לו אישות וכן שוטה ושוטה וחרש וחרשת ג"כ אין להם אישות מן התורה ואתה דע לך דכל שהיא נשואה חייב בלאו זה וכל שאינה נשואה או ספק א"ח ותדע בעצמך איזה הוי נשואה או ארוסה או ספק קדושין אם תעיין בראשונים ואחרונים:

והנה במה שהקשתי לעיל כיון דשכ"ו הוי מן התורה וילפינן מיעוד ואחרת מנלן דוקא בנשואה הא הפסוק מיירי מארוסה כעת מצאתי בפ"י בסוגי' עמד בזה וכ' כיון דאפשר דעונה דוק' בנשואין אף על פי דארוסה אינה אסורה אלא מדרבנן מכל מקום אין דרך לבא עלי' בבית אביה ע"ש ומכל מקום קושיתי שפיר אליבא דראב"י דרק כסות הוא מן התורה אם כן מנ"ל דוקא נשואה יותר מסתבר גם באירוסין כפשטא דקרא וע"ש

עוד בספ"י שכתב דלמ"ד דהוי דאורייתא ה"ה בהגיע זמן ולא נשאו דחייב במזונות הוא ג"כ דאורייתא ע"ש ועיין בכתובות פ' המדיר ד"ע ע"ב ברש"י ד"ה שהגיע זמן פי' להדי' דמדאו' אינו משועבד לה מבואר להדיא דאף דמזונות דאוריית' מכל מקום בהגיע הזמן לכ"ע דרבנן ע"ש. ובביאה שלא כדרכה אם יי"ח להנצל מלאו זה עטאה"ע סי' כ"ה ונ"ל למ"ד דסובר עונה זה ד"א ויליף מאם תענה וכו' ועיין תוס' שהקשו מיומא ותירצו שזה הצער שלה דמונע לא יגרע אם כן בביאה שלכ"ד דזה עינוי ערש"י חומש פ' וישלח ויענה שלכ"ד וע"ש ביומא בפרש"י אם כן בשלא כדרכ' עובר על לאו זה. אך למאן דיליף שארה זו עונה אם כן אפשר דיוצא ג"כ בשלכ"ד ולראב"י לפי ד' התוס' דהוא ק"ו דנשאת לו אדעתא דהכי נראה ג"כ דא"י בשלכ"ד כי לא נשאת אדעת' דהכי והר"מ והרהמ"ח סוברי' כת"ק דשארה זו מזונות ובאתי רק לעורר. ועיין במ"מ כאן שכ' דהלכה כראב"י נגד הנהו תנאי דמשנת ראב"י קב ונקי מבואר בדבריו דאף בברייתא כלל זה ועשו"ת ח"צ סי' יו"ד ובמ"ל פ"ב מה' בית הבחירה הח"י פלפלו בזה ואין כאן מקומו. ועיין בטור אה"ע ובשו"ע דעת ר"א דחייב להשכיר עצמו ולזון את אשתו דמספר כתובה נלמד אנא אפלח וכו' ופשוט דמה"ת לא עדיף מאיזה חוב שבעולם ואפילו פדיון הבן דהו"ל ג"כ מלוה הכתובה בתורה מכל מקום א"צ להשכיר א"ע ה"נ אך מחמת שכותב לה כן וע"ש שר"ת חולק גם ע"ז וז"פ. ועל לאו זה אין לוקין דהו"ל לאו שאב"מ כמ"ש הרהמ"ח. ולענין תשובה ה"ל עבירה שב"א לחבירו ויתר הדינים הנ"ל ככל לאו שאב"מ ולענין שבועה ה"ל כנשבע לבטל את המצוה ולענין מדיר ע' אה"ע ויו"ד ולהאריך בפרטי הדינים צריך חיבור מיוחד:

מצוה מז

סעיף א

שנצטוינו כו' מיתתן בחנק. דברים אלו תמוהי' כמ"ש בהגהת מ"ל דהאמת הוא דרוצח מיתתו בסייף כמ"ש בסנהדרין ור"מ ובודאי טעות המעתיק הוא. והנה בלאו דרציחה כבר כתבנו פרשת יתרו אך כאן מנה הרהמ"ח מצוה א' מד' מיתות כדעת הר"מ בס' המצות ובסנהדרין דד"מ הוי ד' מ"ע. ודעת הרמב"ן אינו כן כמ"ש הרהמ"ח והדברים ארוכים בס' המצות להר"מ והרמב"ן ע"ש:

סעיף ב

ה' רוצח כו'. ט"ס הוא וצ"ל ר"מ פט"ו מסנהדרין הלכה ה' ע"ש:

סעיף ג

ומצוה כו'. גם בזה דבריו תמוהין דמפורש בש"ס מכות דף ז' דסנהדרין נוהג בארץ ובח"ל ודנין דיני נפשות בכ"מ. אך בתנאי שבית המקדש קיים שיש עבודה בכהן וגם הסנהדרין יושבין במקומן בלשכת הגזית ובחורבן בית המקדש או שלא היו הסנהדרין יושבין במקומן גם בארץ ישראל אין דנין דיני נפשות כמבואר בש"ס ור"מ פי"ד מה' סנהדרין:

מצוה מח

סעיף א

שלא יכה וכו'. עיין ר"מ בס' המצות מצוה שי"ח ושי"ט וברמב"ן שם והרהמ"ח נמשך אחר דעת הר"מ ואין כאן מקומו להאריך:

סעיף ב

דיני המצוה כו'. ע' סנהדרין פ"ה ור"מ פ"ה מה' ממרים ואכתוב הדינים בקיצור כדרכי בעז"ה. הנה המכה חבירו עובר בלאו דלא יוסיף בין הכאה שיש בו חבורה או אין בו חבורה ובהכאה שיש בה ש"פ אין לוקין דריבתה התורה לתשלומין ותרתי לא עבדי ובהכאה שאין בה ש"פ לוקין כיון דאינו חייב ממון לוקין על הלאו כמבואר בש"ס ור"מ וגבי אב ואם גם כן הדין כן ואם הכה הכאה שאין בה חבורה או שמשלם בש"פ ופמש"פ לוקין אך בהכה אב ואם הכאה שיש בה חבורה חידשה התורה עונש מיתה דהיינו חנק ואם כן אינו משלם אפילו בהכאה שש"פ כי מיתה פוטרת מתשלומין דקלב"מ וא"ח מיתה אפילו לא התרו בו למיתה מכל מקום אינו משלם אלא בעדים והתראה כשאר ח"מ מכל מקום דקיימא לן ח"מ שוגגין פטורים מתשלומין עיין ר"מ פ"ד מה' חובל ומזיק ע"ש ואם לא התרו בו למיתה רק למלקות מלאו דלא יוסיף פטור מתשלומין מחמת ח"מ שוגגין חייב מלקות כי ח"מ שוגגין אין פוטר ממלקות ע' בחולין ובר"מ ה' שחיטה ע"ש וחייב מלקות ככל חובל איש מישראל במקום שא"ח בתשלומין וז"פ. ונלע"ד דזה שחייבה התורה בהכה או"א או בחבירו היינו דוקא בלא רשות אבל אם אביו ואמו אומרים לו שיכם או יקללם או חבירו א"ע בלאו הזה וא"ח מלקות ולא מיתה ע' פ' החובל ובר"מ פ"ה מה' חובל לענין ממון אם נותן לו רשות ע"ש. ולענין חיוב מלקות או מיתה נלע"ד פשוט דא"ע וא"ח וכ"נ מלשון הר"מ פכ"ו מהלכות סנהדרין ה"ו שכתב אף על פי שיש לו לדיין או לנשיא למחול על כבודו א"י למחול על קללתו וכן שאר העם אף על פי שמחל המקולל מלקין את המקלל שכבר חטא ונתחייב עכ"ל וע"ש בכ"מ משמע דוקא אם כבר קילל כיון שכבר עבר עבירה לשמים אין המחילה מועלת אבל בתחלה שנותן

רשות לקלל אין כאן עבירה כלל וכן כאן גבי מכה ושם יש קצת עבירה דמוציא ש"ש לבטלה ויבואר לקמן אי"ה פ' קדושים אבל גבי מכה אין כאן עבירה כלל לא בחבירו ולא באב ואם. ומה דמבואר כאן בש"ס דאבעיא לענין להקיז דם היינו שלא מרצון אביו ומכל מקום מסקינן דפטור כיון דהיא לרפואה וכן הנהו תנאי דלא שבקו לבניהם ליטול להם קוץ היינו דלמא יעשו חבלה שלא לצורך בשוגג שלא מרצון אביו אבל אם אביו מוחל ומצוה להכותו נראה דא"ח כלל וכן בחבירו ואינו עובר כלל אף על פי שלא מצאתי זה מפורש מכל מקום הסברא נותנת כן כנלע"ד ברור. ודוקא במכה מחיים אבל לאחר מיתה פטור דל"ש חבורה כ"ה במשנה.

ואם היו אביו ואמו רשעים פטור על מכתן כמבואר כאן וביבמות פרק כיצד דבעינן עושה מעשה עמך וגדר מעשה עמך אינו מבואר עד היכן הוא ואף שברש"י כאן בסנהדרין פי' כיון שעבר עבירה שיש בו מיתה לאו עושה מעשה עמך וכ"פ ביבמות כיון דבא על הערוה אם כן אפשר דוקא עבירות חמורות שיש בהם מיתה או כרת. אך בב"מ לענין פרה של ריבית אמרינן גם כן דהו"ל אינו עושה מעשה עמך ורש"י פי' כאן כיון דבאמת מיירי כן אם כן אפשר לפ"ז באיזה עבירה שעבר במזיד אפילו מ"ע הוה ליה אינו עושה מעשה עמך וצ"ע בזה. ובאינו עושה מעשה עמך אי רשאי להכותן לכתחלה אפילו במקום מצוה כגון ע"י ב"ד דעת הרי"ף והר"מ והרהמ"ח דאינו רשאי ודעת תוס' פ' כיצד דרשאי ואין להאריך כאן ע' בדבריהם. ודוקא אם לא עשו תשוב' אבל אם עשו תשובה חייב עליהם אף על פי שהם חייבים עוד מיתה ומלקות דלענין זה ל"מ תשובה מכל מקום הוה ליה עושין מעשה עמך וחייבים עליהם כ"ה בש"ס להדיא ובר"מ כאן ואם נגמר דינו להריגה ויוצא ליהרג מפני עבירה שבידו מכל מקום אם עשה תשובה ובא בנו וחבל בו חייב ומבואר בש"ס הא אחר שחבל וקללו פטור הטעם דנשיא בעמך וכו' במקום שמעמך ופרש"י הראוי להתקיים ולא זה שנגמר דינו ומקשה הש"ס א"ה בנו נמי ומתרץ מ"ד לאחר מיתה דחייב מקלל אביו וכן מכה אינו פטור אלא מפני שאין שייך חבורה לאח"מ אבל כאן שייך חבורה כיון שחי אף שנחשב כמת מכל מקום חייב דבנו חייב לאח"מ משא"כ באחר. וק"ל כיון דאחר פטור באם עומד למיתה ע"כ אינו מוזהר כלל בלאו דלא יוסיף דאי היה מוזהר היו לוקין אם כן אמאי באביו ואמו חייב נהי דעונש שמענו מפסוק ומכה אבל אזהרה לא שמענו דהלאו אינו מזהיר על העומד למות דאחר פטור ואין עונשין וכל עיקר אזהרה דמכה או"א אינו אלא מלאו דאחר דהרי הוא בכלל ישראל כמבואר כאן ובר"מ אם כן כיון דבאחר ליכא אזהרה אם כן לא נשמע אזהרה גבי מכה או"א ולמה יהי' חייב מיתה ולקמן פ' קדושים גבי קללות הקשיתי כן גם כן. ואם עושה

בו חבורה לרפואה פטור ופשוט אפילו אם האב אינו רוצה דלרפואה לא אסרה התורה כלל ואסור ליקח מידו קוץ אם אפשר באחר דלמא יעשה חבורה בשוגג שלא לצורך ועב"י יו"ד סימן רמ"א בשם הרמב"ן וכן שאר רפואות שיש בהם חבורה ועיין בלשון הר"מ אם אין שם אחר ה"ז מקיז וחותך כפי מה שירשהו לעשות. ולכאורה אף אם אין מרשה אותו מכל מקום כיון דהוי לרפואה אין איסור כלל כמו באיש אחר ומצוה איכא אף אם אינו רוצה עיין ברמב"ן שם.

והנה שתוקי אף על פי שאמרה אמו מפ' נתעברתי מכל מקום אינו מתחייב על אביו ע"פ ועל אמו חייב אף שא"ח על אביו היא שאין אביו ידוע. ובנו מן השפחה ונכרית א"ח על אביו דאינו אביו כלל וגם על אמו א"ח דאם נתגיירו הרי הם כקטן שנולד וכן גר שהורתו שלא בקדושה אף שלידתו בקדושה אף על פי שהוא מישראלית כמו רב מרי בר רחל מכל מקום על האב פטור דאינו אביו כלל לירושה ועל האם שמתייחס אחריה והוא ישראל וגם אמו ישראלית גמורה מכל מקום פטור על אמו ג"כ כיון שא"ח על אביו א"ח על אמו שנא' ומכה אביו ואמו כו' את שחייב על אביו חייב על אמו ואם א"ח על אביו א"ח על אמו כ"ה בר"מ כאן. וז"פ דלימוד הזה כל שא"ח על אביו א"ח על אמו דוק' בגוונא דאינו מתייחס אחר האב ואין לו אב כלל לדיני התורה אבל אם יש לו אב אך פטור על הכאתו כגון שהיה רשע בודאי חייב על הכאת אם כיון שעכ"פ משכחת לה חיוב שיעשה תשובה ואפילו מת ברשעו מכל מקום על כל פנים היה ראוי לחייב עליו רק דין זה גבי גר דאין לו אב כלל א"ח על אמו ג"כ. ועיין לקמן פרשת קדושים כתבתי ג"כ מזה וז"פ אצלי. וגר שנתגייר אסור מדרבנן להכות לאו"א כדי שלא יאמרו וכו'. אבל בן עבד ושפחה אין לעבד יחוס כלל ובין קודם שנשתחררו או לאחר שנשתחררו פטור על הכאתם דהאב אינו אביו כלל. ועמש"ל במצוה א' וגם על האם פטור אף דנאמר דאחר האם מתייחס מכל מקום כיון שאינו חייב על אביו אינו חייב על אמו עיין לעיל. ואם ח"ע וחב"ח היה לו בן מישראלית עיין פ' השולח דהוי ספק אם תופסין קדושין וע"ש בתוספות אי לא תפסי קדושין אין הבן מתייחס אחריו כלל לירושה. ועיין ברשב"א דגם לענין עריות אינו מתייחס אחרי' כלל והבאתי כ"פ דברים אלו בח"ז אם כן למאי דמסקינן דהוי ספק אם כן הבן המכה אותו א"ח מספק וגם על האם א"ח מספק דלמא אינו אב וכל שא"ח על אביו א"ח על אמו. ואם ישראל יש לו בן מח"ש וחב"ח דהדין דהולד ג"כ ח"ע וחב"ח כמ"ש כ"פ אם כן מצד חב"ח שלו יש לו אב ואם רק מצד העבדות אינו אביו מכל מקום כיון דהוי אב מצד חב"ח ויש לו אב ואם בודאי חייב על הכאתם. והנה הדינים שציירנו שפטור על הכאתם ואפילו בן עבד ושפחה היינו דא"ח בתורת

או"א מב"ד אבל חייב מלקות בהכאה שאין בה ש"פ וביש בה ש"פ חייב ממון כמו חובל בחבירו ואף בחובל בעבד חייב ג"כ מלקות או ממון עיין ר"מ החו"מ וז"פ:

סעיף ג

ונוהגת כו'. אך עבדים פטורים אף על פי שכל מצוה שהנשים חייבות גם עבדים חייבים ובפרט ל"ת אך אין להם יחוס אם כן אין לו או"א כלל. וממזר ג"כ חייב בהכאת או"א ורק אם עשה תשובה כמבואר להדי' ביבמות דאל"ה הו"ל אינו עושה מעשה עמך ע' פ' קדושים בד' הרהמ"ח. ובעדי' והתראה חייב על לאו זה חנק ובלא התראה פטור ומ"ש הרהמ"ח בתחלת דבריו דבלא עדים והתראה חייב כרת הוא תמוה ועיין במ"ל בהגהותיו סוף הספר. וכל האישים חייבים רק חרש שוטה וקטן פטורים דאינן בני עונשין לכה"ת ועל אביו חרש או שוטה ודאי חייב ועל אביו קטן ל"מ לה דקטן אינו מוליד וכן על אמו חו"ש וז"פ. ולמ"ד דאנדרוגינוס מוליד כמ"ש כ"פ ודאי חייב עלי' ועל אמו אף על פי שהוא ספק ואפשר דאינו זכר מכל מקום ה"ל אב ואם כיון דנולד משניהם וז"פ. ודע דהבא מח"ש וחב"ח שכתבנו לעיל דחייב על הכאת אם ג"כ כיון דמצד הב"ח שיש בו הוי אמו אין חילוק בין יום של עצמה או יום של רבה אף דלענין חבלה יש חילוק לענין תשלומין עיין ר"מ פ"ד מהחו"מ ומכל מקום שם כיון דח"ש וחב"ח אין כופין את רבה לשחררה אך יום של עצמה לעצמה ויום של רבה לרבה מכל מקום לענין הכאה אפילו מיום של רבה חייב דלענין איסור אינו מתחלק כמבואר בש"ס דגיטין דמ"ב ולדעת הירושלמי דגם לענין איסור מתחלק ואם קידש אשה ביום של רבה אינה מקודשת וביום ש"ע מקודשת עקצה"ח סי' רמ"ט וקע"א מה שפלפל בזה אם כן תלוי גם כן בלידה ול"ד נולד אלא עיקר תלוי בהריון אם נתעברה ביום של רבה הוי עבד גמור וה"ל הורתו שלא בקדושה וה"ל עבד וכן איפכא הוי הורתו בקדושה והכל תלוי בעיבור אם נולד ביום של רבה אם כן אז היא שפחה גמורה ואינה אמו כלל כמו שנולד מהשפחה ונשתחררה דאינו בנה כמש"ל ואם נולד ביום שהית' של עצמה אם כן הו"ל בן חורין גמור כמו הנולד מישראל אם כן אם הכה אותה ביום ש"ע דהית' אמו ודאי חייב אך אם הכה אותה ביום של רבה נראה דא"ח כיון דעתה היא שפחה אם כן אינו בנה כמו גר שנתגייר ואמו לא נתגיירה ה"נ הוא ב"ח ואמו שפחה ומכל מקום צ"ע בזה. אך אין נ"מ דפסקינן כש"ס דילן דלענין איסור אינו מתחלק אם כן תמיד הוא ח"ע וחב"ח וחייב תמיד על אמו בין ביום של עצמה בין ביום של רבה וכן הוא דג"כ הוי ח"ע וחב"ח אין חילוק בין יום ש"ע או ש"ר בכ"ע חייב הן על האב והן על האם ופשוט. ולכאורה אפ"ל דאם הבן חבל באמו שהיתה ח"ש וחב"ח שכתבנו דנהרג אפשר דצריך לשלם גם כן דמי חבלה לאדון מצד

חלק שפחות ואין המיתה פוטרת דהוי ממון לזה ונפשות לזה דמיתה הוא חייב מצד חב"ח שיש בה דהיא אמו וממון חייב מצד ח"ש דא"ח מיתה על חלק שפחות ע' סנהדרין יו"ד ור"מ הל' עדות אם כן הו"ל נפשות עבורה וממון לאדון בשביל חלק השפחות. אך עיין תוס' כתובות ל"א ד"ה ר"א פלפלו ודעת ר"ת שם דדוקא בעדים זוממין ממון לזה ונפשות לזה חייב ובכ"מ פטור ע"ש ואף לדעת ר"י שבכ"מ חייב והא דאם אסון באשה פטור מדמי וולדות אף דהוי נפשות עבור האשה וממון לבעל מכל מקום כיון דחד גופא הוא ע"ש אם כן ה"נ חד גופא הוא. ועיין בהפלאה כתב הטעם דפטור מדמי וולדות דעל הדמי וולדות ה"ל עשאאי"ל ע"ש שייך כאן נמי ואם אבא להאריך בענין ממון לזה ונפשות לזה יאריך הענין ואין כאן מקומו. והנה בלאו הזה אם עבר חוץ מה שעבר על הלאו עבר ג"כ בעשה דכיבוד או"א.

ולענין תשובה ככל לאו שיש בו מב"ד דאין תשובה מכפרת ולא עם יוה"כ רק יסורים ממרקים וגם ה"ל עבירות שבין אל"ח ויבואר אי"ה בה' תשובה. וצל"ע אם הבן ועוד אחר החזיקו במקל והכה לאב הכאה שיש בה חבורה אי חייב וכן שני בנים הכהו כאחד במקל אם תלוי אם א' יכול וכו' כמש"ל כ"פ ויבואר במק"א אי"ה. וצריך לבזבז כל ממונו שלא יעבור אך מפני פ"נ הכל נדחה אך אי מחויב לשלם דמי חבלה צ"ע אי דמי לח"מ שוגגין שפטור א"ד כיון דהוא בהיתר ל"ש ח"מ שוגגין כלל ומשלם ולקמן פ' אמור עוררתי בזה. ואם הרג אביו או אמו למאי דקיימא לן סייף חמור ומי שנתחייב שני מיתות נידון בחמורה עש"ס ור"מ פי"ד דסנהדרין אם כן חייב סייף כהורג נפש אך אם לא התרו בו משום רוצח רק משום מכה או"א בודאי חייב חנק משום מכה דאין לך חבלה שיש בו חבורה גדולה מזו מה קטלא פלגא [חייב] מכ"ש קטלא כולה. ואפילו על אביו טרפה חייב על חבלה כיון דשייך חבורה דהי' חייב אפילו לאחר מיתה רק דלאח"מ ל"ש חבורה אבל במקום דשייך חבורה חייב בכ"ע וז"פ. ואם הבן הוא טרפה אין הורגין אותו עפ"י עדים דה"ל עשאאי"ל עיין סנהדרין ע"א ור"מ פ"ו מהל' רוצח רק אם הכה בפני ב"ד חייב דגבי ב"ד א"צ דין הזמה ע"ש. ואם התרו בו משום מכה אביו וחבל בו וע"י חבורה זו הרגו ודאי חייב מיתה כי הי' מזיד על החבורה ופטור מגלות דקלב"מ אך אם א' הרג את אביו בשוגג אני מסופק אם חייב גלות על ההריגה כיון דה"ל ח"מ שוגג על אביו פוטר ג"כ מגלות ואף דהורג כל אדם הו"ל ח"מ שוגגין וחייב בגלות שא"ה דגלי קרא אבל במיתה אחרת לא גלי קרא אפשר דפוטר וע' פסחים כ"ט תוס' ד"ה מאן י"א כו'. אך נראה כמו דח"מ שוגגין אינו פוטר ממלקות כמ"ש אם כן אינו פוטר מגלות ג"כ

רק ממון פוטר מלימוד תנא דבי חזקי' וע' פרק כיצד הרגל ושם דף ד' ויבואר במק"א אי"ה ואין כאן מקומו.

והנה הבאתי לעיל דבאביו ואמו רשעים א"ח על מכתם דה"ל אינו עושה מעשה עמך ואם עבר עבירה בשוגג אם הוי עושה מעשה עמך לכאורה ביבמות דמקשה הש"ס מהא דממזר חייב על הכאת וקללת אביו הא אינו עושה מעשה עמך ותי' בשעשה תשובה והו"ל לתרץ דהי' שוגג אע"כ דאף בשוגג אינו עושה מעשה עמך. אך באמת אין סברא כיון דהי' שוגג בודאי הו"ל עושה מעשה עמך. אך דאם נודע לו השוגג כיון דגם שוגג צריך תשובה אם כן אם לא עשה תשובה ה"ל בזה עצמו אינו עושה מעשה עמך כיון דאינו עושה תשובה ואין זה סברא לאוקמי המשנה בשוגג ולא נודע לו כלל ע"כ אוקמ' שעשה תשובה. וגדר התשובה שיהי' עושה מעשה עמך אינו מבואר בעבירות שדין בה חזרת ממון וצ"ל דזהו לפי ראות אנשים אם עשה תשובה אמתית אף דתשובה בלב סגי ע' קדושין המקדש כו' שמא הרהר תשובה כו' מכל מקום זה אינו ידוע ואין יכולים להורגו מספק אך עשה תשובה כפי הנראה לאנשים שהוא תשובה הו"ל עושה מעשה עמך ולפמ"ש דבשוגג ולא עשה תשובה הו"ל אינו עושה מעשה עמך כיון שעבר על מ"ע דתשובה דהוא רק מ"ע אם כן נראה דבכל העבירות אפילו רק מ"ע הו"ל אין עושה מעשה עמך ועתו"ס יבמות כ"ב ע"ב ד"ה כשעשה תשובה נראה שם דאף כשהוציא שם שמים לבטלה כל זמן שלא עשה תשובה הו"ל אין עושה מעשה עמך אם כן הוא הדין בכל עבירות שבתורה כנ"ל:

וע' מכות י"ב רמי ברייתות אהדדי תני חדא אב שהרג בנו נעשה לו גואל הדם ותניא אידך אין בנו נעשה לו גוה"ד ובעי לאוקמי בפלוגתא דר"י ור"ע אי מצוה ביד גוה"ד ופריך ותסברא בין למ"ד מצוה בין למ"ד רשות והתני דבי ר"י לכל אין הבן נעשה שליח וכו' ומסקינן ל"ק כאן בבנו כאן בבן בנו ולכאורה לשיטת הר"מ דאף באביו רשע מכל מקום אסור להכותו ולקללו ותדבר"י מיירי בהכי אף דא"ח על הכאתו מכל מקום איסור יש מקשה ש"ס שפיר היאך מבואר בברייתא דבן נעשה גוה"ד הא תדבר"י אם כן איכא איסורא אלא לשיטת תוספות ביבמות דתדבר"י מיירי שעשה תשובה אבל בלא עשה תשובה נעשה שליח אם כן יכול לאוקמי הברייתא דבן נעשה גוה"ד בשלא עשה תשובה והברייתא דאין בנו נעשה גוה"ד מיירי שעשה תשובה. אך באמת שם נראה דמיירי ברוצח בשוגג אם כן אף בלא עשה תשובה ה"ל עושה מעשה עמך אך לפמש"ל אף בשוגג ולא עשה תשובה הו"ל אין עושה מעשה עמך. אך אפשר דניחא לאוקמי הברייתות בחדא גווני אף דמוקי בבנו ובן בנו מכל מקום משמעות הלשון סובל דזה הוי בנו של

אב וכאן מיירי בבנו של בן והנה הר"מ פ"א מה' רוצח מיירי שם ברוצח במזיד וכ' דאין בנו נעשה לו גוה"ד והכסף משנה הרשים בכאן היינו סוגיא זו דמכות והנה לשיטתו שפיר פסק דאפילו במזיד והוא רשע מכל מקום אין בנו נעשה גוה"ד אבל לשיטת התוס' אם כן בהרג במזיד לכ"ע בנו נעשה גואל הדם דאין איסור בדבר אם כן נולד לנו בזה פלוגתא בין הר"מ והתוספות לענין אם בנו נעשה גוה"ד אך בשוגג ולא ידע גם לשיטת תוס' אין בנו נעשה גוה"ד אך בידע ולא עשה תשובה צ"ע כאשר כתבתי לעיל וצ"ע בכ"ז. ובאמת הי' יכול לאוקמי הברייתא דבן נעשה גוה"ד מיירי ברוצח במזיד דהוי אינו עושה מעשה עמך ובלא עשה תשובה והברייתא דאין בנו נעשה גוה"ד מיירי שרצח בשוגג אם נאמר דבשוגג הוי עושה מעשה עמך יעו"ש וערש"י סנהדרין לענין אחר מי שרי לקללו אלא כבוד שמים וכו' ופירש"י גבי סוטה יתן כו' לאלה אם כן (אם) [אין] כהן רשאי להשקות אמו סוטה ע' לקמן פ' קדושים בדין מקלל אביו. וסומא אם הכה כבר כתבתי דסומא דעת רוב הפוסקים דלא כר"י וחייב בכל המצות אך יש פוסקים כר"י דפטור ופטור אפילו מל"ת עפמ"ג או"ח פתיחה כוללת ובאחרונים ובמש"ל. והנה לדעת הר"י דמוקי הא דתדבר"י בלא עשה תשובה מכל מקום אסור לבן להכות. אך במסית מותר כמבואר בתדבר"י והר"מ פסק כן אם כן אפשר גבי מסית דוקא אם לא עשה תשובה מותר להכותו אבל אם עשה תשובה אע"ג דיוצא להריגה דלזה ל"מ תשובה מכל מקום חייב עליו כמו בכל העבירות שיוצא להריגה אם עשה תשובה אף על פי שנהרג חייב עליו דקרינן בי' עושה מעשה עמך (וכ"ש אם הרגו אך אינו חייב רק חנק מחמת חבלת אב ולא מחמת רציחה וז"פ) והפסוק לא תחמול ולא תכסה מיירי בלא עשה תשובה אך לדעת התוס' דתדבר"י מיירי שעשה תשובה אם כן במסית אפילו עשה תשובה מותר להכותו. אך באמת גם לדעת הר"מ נ"ל דאף בעשה תשובה מכל מקום הלאו דלא תחמול ול"ת מיירי אף בעשה תשובה עיין ר"מ פ"ה מה' עכו"ם כתב הלאוין הללו שלא ילמד עליו זכות ומחייב ללמוד עליו חוב מלאוין הללו לא תחמול ול"ת ולא חילק בין עשה תשובה מוכח דהלאוין הללו הם תמיד מחמת העבירה אך כאן מלשון הר"מ שסיים שם אף בלא עשו תשובה ואח"ז כתב דלכל נעשה כו' חוץ ממסית לכאורה אין הכרע בדבריו היאך הדין במסית שעשה תשובה אך מה' עכו"ם שלא חילק נראה דבכ"ע שייכים אלו הלאוין כנ"ל:

ודע דהא דבן מותר להכות לאביו המסית אפילו עשה תשובה כמ"ש דהתורה גילתה לא תחמול ול"ת עליו גם זה בכלל דוקא אם הבן הי' המוסת כגון אב שהסית לבנו אבל אם לא הסית לבנו רק לאחרים דינו לגבי בנו כשאר מחויבי מיתה ואם עשה תשובה

נהרג עליו כי אלו הלאוין אינו רק להמוסת ע' הלכות עכו"ם ה"ד ואסור למוסת לאהוב את המסית ואסור למוסת ללמוד זכות שנאמר ולא תחמול ואם ידע לו חובה אינו רשאי לשתוק שנאמר ולא תכסה וכו' אם כן נראה מבואר בדבריו דהלאוין הללו הם דוקא על המוסת אבל לא על אחר וכ"נ לשון התורה כי יסיתך וכו' לא תאבה כו' ולא תחמול ומדבר לנוכח למוסת כמו שהתחיל לא תאבה וכו' דהיא אזהרה למוסת כן כל הלאוין הללו אזהרה למוסת וכ"נ מדברי הרהמ"ח לקמן פ' ראה ע"ש וכן בס' הסמ"ק לר"מ מצוה י"ז בל"ת עד מצוה כ"ב כתב בכ"א דהמוסת מוזהר מבואר דהלאוין הללו רק למוסת כנלע"ד ועמש"ל אי"ה פ' ראה. והנה מבואר בלשון תדבר"י חוץ ממסית שנאמר לא תחמול כו' ובאמת דלאוין הללו הם כתובים בתורה במסית והר"מ כאן כ' לכל אין נעשה כו' חוץ ממסית ומדיח שהרי אמרה תורה לא תחמול כו' וא"י מנ"ל לרבינו הר"מ מדיח כיון דלא סיים תנא דבי ר"י רק מסית אם כן דוקא מסית. ואפשר דהלאוין הללו אינם במדיח דכך הוא גזה"כ. ובר"מ שם ב"ה מונה ג"כ הלאוין במסית ולא במדיח אם כן מנלי' להר"מ לחדש ד"ז לפטור ממיתה בעשה תשובה דבר שאינו מבואר כלל וצ"ע. ועמש"ל פ' ראה בעזהשי"ת.

ומ"ש הרהמ"ח דלאו זה נוהג בכ"מ ובכ"ז היינו הלאו אבל לא העונש כי מב"ד רק בזמן שבהמ"ק היה קיים כמש"ל. ולאחר חורבן אם יש סמוכים מיתה אינו חייב ומכל מקום פטור מתשלומין דח"מ שוגגין פטורים מתשלומין כמ"ש כ"פ דבזה"ז במקום ח"מ פטורים מתשלומין. וא"כ אם התרו בו למלקות דמלקות נוהג תמיד ביש סמוכין כמש"ל בח"ז אי"ה לוקין אותו אף שהי' בהכאה ש"פ מכל מקום כיון דפטור לשלם מחמת דחיוב המיתה פוטרתו וח"מ שוגגין אין פוטרין ממלקות וחייב מלקות כמש"ל. וכבר הבאתי כ"פ בח"ז דעת רש"י בשבועות דצריך להתרות בו משום הלאו ממקרא שנזהר ממנו ע' רש"י ד"ך שם. ומכל מקום אפשר ביש עונש מיתה מפורש בקרא אפשר דסגי אם מתרין בי' מקרא דמפורש העונש כמו כאן דסגי דמתרין בו הכתוב מכה אביו וכו' ולא הלאו דלא יוסיף ואפילו אם נאמר בכל ח"מ לא סגי מקרא דהעונש רק משום האזהרה ג"כ אפשר כאן כיון דבאמת אין אזהרה מיוחדת רק ילפי' האזהר' כמ"ש הרהמ"ח לקיים אין עונשין וכו'. אם כן סגי מקרא זה דהעונש לחוד להתרות בו וספק זה הוא בכ"מ ובאתי רק לעורר ויבואר זה במק"א. ואם בזה"ז ביש סמוכין והתרו בו ממקרא זה דמכה אביו וכו' היינו עונש אך אין הורגין אותו כיון דאין מקדש אם לוקין אם מותר' למיתה הוי מותרה למלקות ע' כתובות פ' אלו נערות דל"ג שם ובתוס' שם וסנהדרין ואין כאן מקומו ויבואר אי"ה באריכות:

מצוה מט

סעיף א

משפט כו' דיני המצוה ונוהגת כו'. עש"ס פ' החובל ור"מ ה' חובל וטוש"ע חו"מ סי' ת"כ ואכתוב איזה הערות כדרכי ב"ה. החובל בחבירו הכאה שיש בה ש"פ אף דעובר בלאו דלא יוסיף ועל לאו זה לוקין עש"ס ור"מ והרהמ"ח פ' תצא אם אין בהכאה ש"פ מכל מקום אם יש בה ש"פ חייב לשלם וממילא אין לוקין דכדי רשעתו כו' אף דקיי"ל כל היכי דאיכא ממון ומלקות מלקי לקי וממונא לא משלם כר"י כתובות בסוגיא דאין לוקה ומשלם אך כאן גבי החובל ריבתה תורה בפירוש לתשלומין וגזירת הכתוב הוא ע"ש בכתובות וכן הלכה. ולכאורה נוכל לומר דוקא מחמת לאו דחובל בהא גלי רחמנא דעל לאו זה אין לוקין במקום תשלומין אבל אם עבר עוד לאו בשעת החבלה כגון שחבל בחבירו בי"ט או ביה"כ ועשה בו חבורה דחייב מלקות מחמת יום טוב ויה"כ אפ"ל דלוקין ואינו משלם ככל הלאוין שנתחייב ממון דמלקי לקי דבהא לא גלי קרא ועתו"ס פסחים כ"ח ד"ה מאן י"א. אך באמת מבואר במשנה החובל פ"ז דהחובל בחבירו ביה"כ חייב לשלם ובחובל בחבירו בשבת פטור אם כן מבואר דחיוב מלקות מלאו אחר אין פוטר מתשלומין. אך מהמשנה אין ראיה דגם בכתובות פ' א"נ מבואר דח"כ אף דלוקין משלמין קנס וכו' ובפ' מרובה גבי גנב וטבח ביוה"כ חייב אע"ג דלא ריבתה תורה ואוקמינן לפסק הלכה דבמשניות מיירי בלא התרו בי' וחייבי מלקות שוגגין אינו פוטר וח"מ שוגגין פטורין. עש"ס ור"מ ה' נערה בתולה ובר"מ פ"ג מה' גנבה. אבל באתרו ביה דלוקין אינו מוכח ממשנתינו כיון דנתוסף עליו לאו אחר אפשר דלוקין כמו בכל התורה ופוטר מתשלומין דלא גלי קרא בזה רק על לאו דחובל אבל לא על לאו אחר. אך הר"מ פ"ד מהחו"מ כ' בפירוש דהחובל בחבירו ביה"כ אפילו במזיד אף על פי שחייב מלקות מכל מקום משלם דריבתה התורה חובל וכו' ע' בלשונו שם בה"ט. וצ"ע מנלי' להר"מ לפסק הלכה כן דלמא דוקא בלאו דחובל גלי רחמנא ולא בלאו אחר כמ"ש ועיין בטוש"ע סי' תרכ"ד כלשון הר"מ וא"י מנלי' זה ול"מ שלא מצאתי גילוי לד"ז מהיכן הוציא ר"מ דבריו אלא דתמוה לי מכתובות ל"א ע"ב דרמי משניות אהדדי דכאן מבואר בבא על אחותו חייב קנס ובמכות תני אלו הן הלוקין הבא על אחותו וקי"ל דאין לוקה ומשלם. ותירץ עולא כאן באחותו נערה דיש קנס משלם ואינו לוקה ושם באחותו בוגרת דליכא ממון לוקין וגם בושת ופגם ליכא דמיירי בשוטה ומפותה או ביתומה ומפותה דליכא שום צד ממון ע"כ לוקין ואמרינן אלמא סבר עולא כ"ה דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מלקא לא לקי וערש"י דאי סובר לקי ולא משלם א"צ לאוקמי המשנה בלית שום

צד ממון דיכול לאוקמי אפילו באחותו נערה רק דאתרו בי' ומלקות פוטר מתשלומין ובכתובות מיירי בלא אתרו בי' וחייבי מלקות שוגגין חייבים בתשלומין. ולדעת הר"מ דידוע הא דבאונס ומפותה דחייב בו"פ וצער ז"א מבואר בתורה רק קנס אך זה מדין חובל בחבירו דפגם היינו נזק וצריך לשלם וגם בושת ופגם משלם וריפוי ושבת ל"ש ועיין בהה"מ כאן פ"ה מה' חו"מ ועיין כאן בסוגיא בתוס' ישנים תוד"ה אלמא שכתבו אטו בושת לאו חובל הוא וכו' וא"כ דלמא סובר עולא בכ"מ דלוקה ואינו משלם. אך כאן במשנה דיש קנס וגם בו"פ וצער וכיון דמשלם בו"פ וזה צריך לשלם כי בחובל ריבתה התורה תשלומין אפילו במקום לאו אחר ואפילו התרו בו וממילא כיון דחייב משום חובל ואין לוקין צריך לשלם קנס ג"כ דחמ"ל שוגגין חייבין בתשלומין. ע"כ לא יכול לאוקמי המשנה דמכות באחותו נערה כיון דיש נזק ג"כ משלם ואינו לוקה. אלא באמת ל"ק דלא היה צריך עולא לתרץ באחותו בוגרת ובשוט' ומפות' הי' יכול לתרץ דמיירי אפילו בנערה רק בשוטה ומפותה כיון דא"ח משום חובל דהיינו בו"פ וצער רק קנס ע"כ לוקין ומלקות פוטר מתשלומין ומשני דכאן מיירי היכי דיש בו"פ ע"כ חייב ממון משום חובל ומדמתרץ משנה דהתם בגוונא דלית בה ג"כ קנס ע"כ מוכח דאלו הי' אפילו קנס לחוד לא הוי לוקין דממונא משלם כו' ע"כ מוכח שפיר דסובר דבכ"מ ממונא משלם ע"כ צריך לאוקמי המשנה דמכות בגוונא דלית ביה שום צד ממון:

אך קשה דר"י מוקי המשנה דכאן בלא אתרו ביה ובמכות מיירי באתרו ביה דסובר מלקי לקי כו' כמבואר שם ומאי מהני מה דאתרו ביה הא חייב לשלם בו"פ אם כן היאך לוקין. וע"כ צריך לאוקמי המשנה דמכות בשוטה בגוונא דלית בה בו"פ. ולא מקשה הש"ס כלל על ר"י והאיכא בו"פ כמו לעולא. ואי מוקי ר"י ג"כ המשנה דשם בגוונא דלית בה בו"פ לא הי' צריך לאוקמי המשנה דכאן בלא אתרו בי'. אלא כאן מיירי דיש בו"פ ג"כ ע"כ חייב מטעם חובל וממילא פטור ממלקות ומשלם קנס דחמ"ל שוגגין חייבין בתשלומין ושם מיירי בגוונא דליכא בו"פ אבל אתרו בו אינו מעלה ומוריד כלל אם כן מבואר בפירוש דמלקות פוטר אף מבו"פ כיון דהוא לאו נוסף לא לאו דחבלה מלקי לקי ופוטר מתשלומין ואין להאריך ע"ש בסוגי'. וא"כ דברי הר"מ צ"ע וכן הר"מ בעצמו ה' נ"ב כ' שם דבא על ח"כ אם התרו בו אינו משלם ובלא התרו בו משלם נראה דבהתרו בכ"ע אינו משלם אף במקום בו"פ ובאמת היכי דיש בו"פ חייב לשלם לדעתו ולא ילקה וממילא מחויב בקנס נמי ע"כ צ"ע מאוד דעת הר"מ. שו"ר בהפלאה שם עמד ע"ד הר"מ מנלי' זה וכ' דזה תלוי במה שמסופק בש"ס אי ממונ' לחומר' או לקולא אם ממון חמור אם כן אף בנתוסף לאו אחר מכל מקום עבדינן החומר' ולא נפקע מעליו וכו' ע"ש בנועם פלפולו

דדעת הר"מ דממונ' לחומר'. וא"י לעמוד ע"ד כי איני עוסק כעת בסוגי' זו. אך לפע"ד לפי מסקנת הש"ס וקי"ל כר"י דמלקי לקי ופוטר מתשלומין. נראה דמלקות חמור דאי ממון חמור אם כן אתגור' אתגר ולמה נידון בקל וגם לא ישלם דשייך הסברא רחמנא חס על ממונא דנחבל כמ"ש התוס' שם אי ממונא לקולא אף דחוטא נשכר מכל מקום חס רחמנא על ממון חבירו אבל אי מלקות קולא אם כן ודאי קשיא ולמה יהיה נשכר דילקה ולא ישלם וכי מפני שהוסיף פשע ידון בקל ויפסד ממון חבירו ע"כ נראה דמלקות חמור והכתוב ענש אותו מפני עבירה שעבר בדבר חמור ולא השגיח בממון של חבירו כיון דעבר על עבירה נידון בחמור. וגם נראה כיון דאפילו אם עונשין אותו מלקות מכל מקום להרבה שיטות מהני תפיסה אם כן העונש הזה חמור דאפשר דיתפוס ג"כ אם כן בודאי קשה על הר"מ. והנה אפ"ל אף דמלקות חמור מממון מכל מקום בלאו שיש בו כרת דיש מלקות קולא מממון דבאמת כרת חמור מממון דעור בעד עור וכל אשר כו' ורנבה"ק סובר דכרת פוטר מתשלומין אך לא קי"ל כן עיין במכות דכדי רשעתו ברשעה המסורה לב"ד ועצל"ח פסחים כ"ט אבל ידוע דכרת חמור אם כן בלאו שיש בו כרת וגם נתוסף ממון כגון חובל בחבירו ביה"כ בודאי מסור להב"ד לענשו ועונש הממון חמור ממלקות והטעם דאנן קי"ל במכות דהלכה דכל ח"כ שלקו נפטרו מידי כריתתן וכ"פ הר"מ פי"ז דסנהדרין וא"כ אם הב"ד יענשו אותו מלקות יפטר מכרת ולא ישלם ובודאי קולא הוא דאי יענשו אותו בממון ישלם וגם נשאר עליה חיוב כרת אם כן בודאי מלקות קולא מממון. ע"כ פוסק הר"מ בחובל ביוה"כ דמשלם. ולפי זה אם חובל בחבירו ביום טוב באמת לוקין ולא משלם דמלקות חמור ודוקא ביוה"כ מלקות קיל כמ"ש. אך באמת מסוגיא זו קשה דמיירי באחותו שהי' ג"כ מח"כ ומכל מקום מבואר לר"י בהתרו בו פטור מתשלומין ולמה כיון דמחייב בו"פ מטעם חובל וחובל משלם ואינו לוקה על כל פנים בח"כ כמ"ש. ע"כ ד' הר"מ צ"ע וישמע חכם וכו' ועמ"ל שם בפי"ז לענין ח"כ שלקו ודבריו צ"ב ואין כאן מקומו. והגם דמלשון הר"מ ה' חו"מ נראה דמטעם דגלי קרא מכל מקום אפשר הדין מסתבר ולא מטעמי':

ואל יקשה לך לפמ"ש דבח"כ ממון חמור ממלקות דלא נפטר מכרת אם כן היאך אמרינן אלמא סובר עולא כ"ה דאיכ' ממון ומלקות ממון משלם ולא לקי דלמא דוק' כאן במשנ' דהוא ח"כ וממון חמור אבל בחייבי מלקות לחוד באמת מלקות חמור. ז"א דבמשנה מבואר דגם ח"ל בלא כרת ממון משלם דתני הבא על הממזרת דחייב מלקות לחוד ע"כ מוכח דסבר בכ"מ דממונא משלם ולפמ"ש דפעמים מלקות חמור ופעמים ממון חמור י"ל ק' התוס' שם דבתחלה אמרינן מנ"ל לעולא דממונא משלם אם כן נראה מצד הסברא

דהיה לו ללקות דחמור ולא יהי' נשכר ואח"ז לר"י דסובר מלקי לקי אמרינן מנ"ל לר"י דלקי אם כן הסברות סותרים זא"ז ולפמ"ש דמצד הסברא מלקות בגוף חמור מממון דיש סברא שם בגמ' דמלקות חמור ממיתה ע"ש אם כן לעולא דסובר בכ"מ דמשלם ואינו לוקה מקשה הש"ס מנלי' הא דמצד הסברא מלקות חמור וצריכין לענשו בחמור ומתרץ דיליף מחובל ומפלפל הש"ס אי מלקות חמור כסברא החיצונה רק דמ"מ גזירת הכתוב דנידון בקלה מכל מקום אין ללמוד מחובל ואי נימא דע"כ מדחייבה התורה ממון ע"כ גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם דממון חמור מכל מקום לא נוכל ללמוד ומסקינן דילפינן ג"ש דנידון בממון ובאמת ממון קל כסברא החיצונה רק הוא גזירת הכתוב ואין להשיב. ואח"ז דר"י מוקי בלא אתרו ובהתרו מלקי לקי אם כן בכל חמ"ל הסברא נותנת כן דנידון בחמור ומלקות חמור אבל במלקות של ח"כ זה בודאי ממון חמור כמ"ש וז"ב וע"ז מקשה מנ"ל לר"י דאינו נידון בחמור דלמא במלקות ח"כ נידון בממון דהוא חמור וגם שייך הסברא דחס רחמנא אממון חבירו וע"ז אמרינן גם כן דגזירת הכתוב הוא מכדי רשעתו וסמיך ארבעים יכנו דבכ"ע דיש מלקות נידון במלקות אף דהוא קל דהוא גזירת הכתוב אבל מצד הסברא ודאי מלקות חמור אך בח"כ ממון חמור אם כן דברי הר"מ מסתברים בחובל בחבירו ביוה"כ דישלם. אך מסוגיא זו קשה דר"י פסק באתרו בי' פוטר בח"כ גם כן ממון והא חייב משום בו"פ דה"ל חובל כמש"ל וצ"ע.

ודוקא החובל ביוה"כ אבל חובל בחבירו בשבת פטור מתשלומין דחמב"ד פוטרים אף חובל ע' במשנה והר"מ ואפילו בשוגג פטור מתשלומין דקיימא לן חמ"ש פטורים מתשלומין ופשוט שאם הי' שוגג על שבת והתרו בו משום לאו דחובל לוקין על הלאו דחבלה כיון דקיימא לן חמ"ש אינם פוטרים ממלקות רק מתשלומין ע' בחולין ור"מ ה' שחיטה אם כן כיון דאינו משלם דהמיתה פוטר אותו אם כן חייב מלקות על חובל כמו הכה הכאה שא"ב ש"פ כיון שאינו משלם לוקה אם כן ה"נ כיון דאינו משלם דהמיתה פטרתו לוקה כיון דהי' שוגג ואין ח"מ שוגגין פוטרין ממלקות וז"פ. וע' מ"ל פי"ז מהלכות סנהדרין בד' המגיה כתב הא דח"כ שלקו נפטרו מידי כריתתן זה דוקא באותם ח"כ שיש בהם מב"ד כגון עושה מלאכה בשבת באתרו בי' חייב מב"ד ובלא אתרו בי' ח"כ וא"ח מלקות דהוי לאו שניתן לאמב"ד ואם נלקה כיון דנלקה שלא כדין נפטר מכרת אבל בח"כ לבד דלוקין מן הדין לא נפטר מכרת ע"ש. וד' צ"ע הא מבואר במכות שם ובמגלה אהא דר"ח ב"ג חלוקין עליו חביריו כו' תנינא אין בין שבת ליו"כ אלא שזה זדונו ב"א וזה זדונו בי"ש ואם איתא דנפטר במלקות אידי ואידי ב"א הוא ומתרץ זה עיקר זדונו ב"א הוא וזה עיקר זדונו ב"ש ולפ"ד מה מקשה הש"ס ומתרץ הא ביו"כ ליתא לד"ז כיון דליכא חיוב

מב"ד לא נפטר כלל ולא פליג ר"ח ב"ג וגם מ"ש דהתוס' הכריחו זה בחולין ד"פ ע"ש דהתוס' כתבו הא דתנן במתניתין שם הראשון ח"כ ושניהם סופגים את הארבעים אתי דלא כמ"ד ח"כ שלקו נפטרו מידי כרת והבין בד' התוס' דתרווייהו ל"ש דיהי' מלקות בח"כ וגם יפטר במלקות מכרת וכאן מבואר שלוקין אם כן לא נפטר. ועפ"ז הקשה על הר"מ דפוסק דיש מלקות בח"כ ופוסק דח"כ שלקו נפטרו מכרת ובאמת אין ענין זל"ז אף דיש מלקות בח"כ מכל מקום אם אתרו בו ולקה נפטר וכוונת התוס' שם דמבוארים השני עונשין במשנה כרת ומלקות ובאמת אם נלקה אח"כ [נפטר מכרת] ע"כ המשנה לא אתיא כהך מ"ד ע"ש בתוס' אבל שני דינים אלו שניהם אמת ע"ש במכות ובמגלה ודבריו צריך עיון גדול וכתבתי רק למזכרת.

והנה חילוק זה דהכאה שאש"פ לוקין ובהכאה שיבש"פ כיון דאיכא ממון ותרווייהו לא עבדי משום כדי רשעתו משום רשעה א' וכו' אך התורה גילתה דכאן עונשין בממון ופוטר המלקות דוקא אם בפ"א דהיינו בהכאה ראשונה הי' ש"פ התשלומין פוטר ממלקות אבל אם הכה כ"פ ובהכאה ראשונה לא הי' ש"פ ובהכאה שני' ע"י צירוף ראשונה יש ש"פ כי נעשית בו דרך משל חבורה ואי לאו הכאה ראשונה לא הי' אחרונה מזיק כנראה בחוש דהכאה אחר הכאה בצירוף הכאה ראשונה נעשית איזה פעולה בהכאה אחרונה אם כן בהכאה ראשונה נתחייב מלקות ובהכאה אחרונה תשלומין ואינם באים כאחד ועונשין בשני העונשין. אך ד"ז דומה לזורק חץ וכו' וקרע שיראין המבואר בכתובות שם למ"ד דסובר דפטור כיון דהחיוב מיתה מתחיל תיכף כיון דאי אפשר להנחה וכו' וע"י צירוף עקירה חייב אם כן מתחיל חיוב המיתה תיכף אם כן ה"נ כיון דהי' ע"י צירוף דבהכאה אחרונה לא הי' ש"פ בלא הראשונה אם כן מתחיל חיוב התשלומין תיכף ופטור ממלקות כי בכאן התשלומין פוטרים כמו התם המב"ד. אך למ"ד דסובר שם דתלוי אם בעי לאהדורי ובמעביר ד"א פטור אף דע"י צירוף חייב מכל מקום דהוא בידו שלא יתחייב מתחיל החיוב לבסוף וחייב על השיראין ג"כ דאינם באים כאחד אם כן ה"נ כיון דבידו שלא להכות לא התחיל החיוב תשלומין עדיין עד לבסוף וחייב על הכאה ראשונה מלקות וע"ש בכתובות ובתוס' ולברר הענין אם תלוי באהדורי אין כאן מקומו וער"מ פ"ג מה' גנבה ובשער המלך ואחרונים ואין כאן מקומו.

והנה במש"ל דאם חובל בחבירו בשבת בשוגג דפטור מתשלומין דח"מ שוגגין פטורים מתשלומין אם כן אם התרו בו משום חובל חייב כיון דאינו משלם לוקין כמו בהכאה שאין בה ש"פ וח"מ שוגגין אין פוטר ממלקות עיין לעיל. נ"ל לדעת מהרש"ל הובאו דבריו בש"ך ח"מ סי' כ"ח הא דסברת רש"י ב"ק דגבי קלב"מ מהני תפיסה היינו בח"מ

שוגגין דלא עבדינן החומרא אבל בהתרו בו דעבדינן החומרא נפטר מממון לגמרי ולא מהני תפיסה מכל מקום כאן אף דנלקה מכל מקום מהני תפיסה דדוקא אי עבדינן החומרא ומחמת חומרא זו נפטר מממון פטור לגמרי אבל כאן לא נפטר מממון מחמת המלקות כי אדרבא בחובל ממונא משלם רק דכאן עיקר הפטור שנפטר מממון מחמת חיוב שבת בשוגג והפטור הוא ע"י שוגג דלא עבדינן החומרא ומכח זה נפטר מתשלומין אם כן ה"ל כמו בכל דוכתא אם נפטר מחמת ח"מ שוגג מהני תפיסה אף דנלקה מכל מקום מחמת מלקות לא נפטר רק מחמת שבת ועל שבת לא עבדינן החומרא ומהני תפיסה לדעת מהרש"ל כנ"ל. ומכל מקום צל"ע בד"ז כיון דעכ"פ נלקה והוא חמור כמ"ש דמלקות חמור ל"מ תפיסה וצ"ע ישמע חכם וכו':

והנה החובל בחבירו חייב פעם בחמשה דברים ופעם בד' או בב' או בא'. במקום שיש כולם כגון קטע לו אבר משלם כל החמשה דיש נזק דנפחת מכספו וגם צער וריפוי ושבת נותן לו כל ימי החול אף על פי שמשלם לו דמי אבר כגון שקטע ידו מכל מקום ראוי לשמור קישואים ושמין לו כמה היה יכול להשתכר בזה ונותן לו כל ימי החול ודוקא בסתם ב"א שמין כן אבל בבעל אומנות כגון שמלמד תינוקות או נוקב מרגליות גם בלא רגל ראוי לזה אם כן החולי מבטל אותו ממלאכה גדולה כזו שמין לו השבת כפי אותה המלאכה שבטל מיני' כפועל בטל ואם אינו משלם נזק כגון הכהו על היד וצבתה וסופה לחזור דהלכה דאינו משלם נזק שמין לו השבת כפועל בטל עיין כ"ז בר"מ ובשו"ע. ולדקדק בכל דין צריך חיבור מיוחד ואין כאן מקומו. ופשוט אפילו במקום שאין כל החמשה דברים כמבואר שם מכל מקום אין לוקין כי רחמנא ריבתה לכ"א מהה' דברים לתשלומין ופטור ממלקות וגם פשוט אפילו אם אין בדבר א' של הה' דברים ש"פ רק בצירוף מכל מקום ה"ל הכהו ש"פ ומשלם ואינו לוקה. וגם נ"פ במקום דאינו חייב אלא בשבת לבד שלא היה הכאה כגון הדקי' באנדרוני' היינו שסגרו בחדר ובטלו ממלאכתו דחייב בשבת אם לא היה השבת ש"פ מכל מקום אין לוקין כי הלאו דלא יוסיף אינו אלא על הכאה וכן רקק בגופו דחייב בבושת והכל נלמד מקראי בש"ס וער"מ ובש"ע מכל מקום אינו עובר בלא יוסיף דאינו הכאה והלאו הזה גבי הכאה כתיב אם כן אפילו פמש"פ אין לוקין כנ"ל פשוט. וכן במאנס בתולה של ח"כ או ח"ל דכתבנו לעיל דפסקינן בהתרו בו א"ח ממון כלל וע"ש מה שהקשינו ע"ז אבל הכין הלכתא אם כן לכאורה אם התרו בו משום דלא יוסיף לכאורה ילקה ג"כ משום לאו זה ג"כ דה"ל חובל אך באמת נראה דלאו זה בהכאה דוק'. ומכל מקום צ"ע באונס דלאו דחבלה ודאי ל"ד ביד ה"ה באיזה אבר אם כן במאנס בתולה למה אינו עובר בלאו הזה אם כן אפשר דעובר אם כן

היכי דפטור מתשלומין מחמת לאו אחר דפוטר לוקין משום לאו דחבלה ג"כ אם התרו בו משום לאו זה ומכל מקום צ"ע בזה.

ובושת אינו חייב אלא אם הי' מעשה אבל מבייש בדברים פטור והוא מהש"ס וער"מ ושו"ע. וצ"ע בדברי הר"מ פ"ה הו"ז שכתב דמודה מעצמו שחבל א"ח בנזק וצער אבל ג' דברים משלם וכו' ולמה משלם שבת וריפוי דהם ממון ולמה משלם בושת דהבושת לא הגיע לו אלא עתה שמביישו לפנינו וכו' והודאתו בב"ד הוא הבושת עכ"ל וכ"כ עוד בביאור בה"ח ולמה משלם הבושת כיון דלא היה לו קודם בושת רק עתה בהודאתו והוי מבייש בדברים ופטור ולומר דמיירי מבושת למגדר מילתא אין זה במשמע רק דמיירי בה' דברים שמחייב מן התורה ע"ש וצריך עיון גדול. ובלאו הכי דברי הר"מ שם תמוהין כמש"א לקמן. וגם נ"ל דאם נתן לו רשות לחבול בו וער"מ ושו"ע דלענין תשלומין יש דיעות ויש פוטרין ע"ש בסי' תכ"א מכל מקום אין לוקין דאפשר מחל בלב שלם ואם נתן לו רשות נ"פ דא"ע בלאו זה עמש"ל ממ"ח וז"פ. ועח"מ סי' ר"ז הרבה סוברין דאין בשידוכין משום אסמכת' מחמת בושת אע"ג דהוי מבייש בדברים מכל מקום על כל פנים מסלק האסמכת' ועב"ש אה"ע סי' נו"ן מביא בשם מהרי"ק אפילו אי לא עבדי קנסות מכל מקום משלם לו בושת היינו למגדר מלתא כמ"ש כאן פ"ג ובש"ע ועיין במקנה ובלאו הכי אין נגבה בושת בזה"ז ואין כאן מקומו. שו"ר במהרי"ק עצמו שכ"ט נזהר מזה וכתב דזה עדיף מביישו בדברים גם כתב שם טעם אף דאין נגבה בזה"ז גם כתב שם כדברינו אף אם דאינו חייב בבושת מן הדין מכל מקום מסלק האסמכת' ע"ש. והנה החובל יהי' מי שיהי' בין איש ובין אשה טומטום ואנדרוגינוס וכל האישים חייבים בה' דברים חבלו באחרים ואם אין בהכאה ש"פ חייבים מלקות מלאו דחבלה וגם עבד ושפחה כנענים חייבים בתשלומין ופגיעתן רעה שאין להם לשלם כי אין להם נכסים ומכל מקום רמי' עלייהו חיוב תשלומין לכשישתחררו ישלמו ע"כ פטורים ממלקות מחמת שנתחייבו לשלם וה"ל כמו עני שחבל כיון דיש עליו חיוב תשלומין אין לוקין. וא"א שחבלה או חבלה בבעלה גם כן בני תשלומין הם וכיצד משלמין ע' ש"ס פ' החובל ור"מ ושו"ע. חוץ מחרש שוטה וקטן שחבלו באחרים פטורים דלאו בני דעה נינהו אפילו הגדיל אח"כ ונשתפה מכל מקום בשעה שהזיק לאו בני דעה נינהו ופטור ממלקות ומתשלומין כמו בכה"ת. וסומא חייב אם חבל לפסק הלכה דסומא חייב בכל המצות ע' פלוגתא זו בפרקין:

ולענין הנחבלים יש כמה דינים ואי"ה יבוארו לפנינו החובל בחבלה שאין בה ש"פ יהי' הנחבל מי שיהי' בין קטן ובין גדול וכל האישים חייב החובל מלקות מלאו דלא יוסיף

אפילו חבל בע"כ וש"כ של חבירו חייב מלקות כי עבד אחיו הוא דחייב במצות אך אם חבל ע"כ שלו בר"מ פ"ה מה' חו"מ כ' בחבל עבדו ש"ח חייב מלקות משמע בעבד שלו א"ח מלקות ובפט"ז מה' סנהדרין כתב סתם החובל בעבד חייב מלקות משמע אפילו עבד שלו ובטוח"מ סי' ת"כ כתב כלשון הר"מ בה' חובל דעבד חבירו דוקא חייב ובב"י תמה ע"ז למה לא מחייב בעבדו גם כן כיון דאחיו הוא במצות ע"כ לא העתיק בש"ע תי' של חבירו ועסמ"ע מיישב דברי הר"מ והטור דאי ילקה באין בו ש"פ יכה אותו הכאה גדולה שיש בה פרוטה ויפטר ע"ש. וא"י נהי דחובל עבדו פטור מתשלומין דהכל שלו אפשר דמלקות מחויב כיון דאינו משלם ובפרט אם נאמר דחייב ברפואה ויתבאר לקמן ואף אם נאמר דבש"פ כיון דבאמת הו"ל כאילו משלם רק הוא בעצמו זכה כמו אם אחר חבלו דהוא לאדון ע"כ אינו לוקה מכל מקום באין בו ש"פ ילקה וסברת הסמ"ע צ"ע שזה כמו נתינת טעם על המצוה ומהיכן יצא להר"מ והמשנה שמבואר החובל בע"כ פטור כל המשנה מיירי שם מממון אם כן קו' הב"י נכונה לפע"ד דאין דרך הר"מ לכתוב דין מה שאינו בפירוש ובפרט מה שהוא רק מסברא ובר"מ פ"ב מה' רוצח הי"ב כ' מה בין עבדו לעבד חבירו שעבדו יש לו רשות להכותו לפיכך וכו' מבואר להדיא בר"מ דעבדו יש לו רשות להכותו לא כב"י שדקדק בר"מ ה' סנהדרין דאין חילוק וכאן מבואר להדיא דיש לו רשות להכות עבד שלו ובודאי יצא להר"מ ד"ז מאיזה מקום ואנחנו לא נדע. ונ"ל לפי מה שנראה מלשון הר"מ שתלה דין יום או יומים בזה שכתב לפיכך וכו' אם כן במקום דאינו בדין יום או יומים כמ"ש הר"מ אח"ז שם כגון עבד של שני שותפים או ח"ע וחב"ח או המוכר עבדו ופסק עמו שישמשנו למ"ד יום דבכל אלו נהרג האדון בכל גוונא כאיש אחר כמבואר שם ע"כ בכה"ג ע"כ דאין רשות לרבו להלקותו ועובר בלאו דלא יוסיף ולוקין את האדון דנראה מד' הר"מ דדין יום או יומים נהרג תלוי אם יש רשות להכותו אם כן בכל גוונא דאין באדון דין יום או יומים עובר ואין כאן מקומו לדינים אלו ויתבארו לקמן אי"ה בכל הנהו הוי כעבד ש"ח לענין הכאה ג"כ כנ"ל. ועל הכאת רשע אינו חייב בלאו הזה ע' בסנהדרין פ' הנחנקין ור"מ פ"ה מה' ממרים דבעינן עושה מעשה עמך ואם עשה תשובה חייב ואם א' נגמר דינו להריג' וחבירו הכהו אף דעשה תשובה מכל מקום פטור הואיל והולך למיתה דדרשינן בעמך במקומים שבעמך וכ"ה בסנהדרין שם ור"מ פ"ה שם ונ"ל כיון דדרשינן בעמך המקומים בעמך ע"כ בנגמר דינו פטור דהולך למות כמו שפירש"י אם כן גם על הטרפה אינו מוזהר בלאו הזה כיון דאינו חי והולך למות וע' תוס' סנהדרין דע"ח גבי הורג את הטרפה דפטור אף למאן דסובר טרפה חי מכל מקום סופו למות מאותה חבלי ע"ש מכ"ש למאי דק"ל טרפה א"ח ואף אדם טרפה א"ח אם כן נ"ל

דאין לוקין באם חבל טרפה וכיו"ב כתבתי לקמן פ' קדושים לענין קללה ע"ש. וכל מ"ש ע"כ הוא בהכאה שאין בה ש"פ לענין מלקות ולענין תשלומין ביש בו ש"פ יבואר אי"ה בסמוך. וג"כ עביד אינש דינא לנפשיה אפילו ליכא פסידא אפילו בהכאה וגם לאפרושי מאיסורא מותר להכות אותו אם א"א בענין אחר עח"מ סי' ד' וסי' תכ"א ובמ"ל ה' עבדים ואין כאן מקומו ואי"ה בפ' תצא בלאו דלא יוסיף יבואר עוד.

ולענין תשלומין החובל גדול חייב בה' דברים היכי דשייכים כולם ואם לאו משלם מה ששייך פעמים ד' וכו' וכן החובל את הקטן ג"כ חייב אם יש בו דעת חייב ג"כ בבושת אם נכלם אך בקטן שאינו נכלם אינו חייב בבושת וכן אם אינו יכול לעשות מלאכה א"ח בשבת הכלל דינו כמו גדול ולמי משלמין בקטן אם לאב עיין ר"מ וש"ס ויש להאריך בפרטי הדינים ואין להאריך כי אין כאן מקומו. וכן החובל בבנו בין קטן בין גדול אם אין סמוכים על שלחנו חייב האב ואם סמוכים ע"ש פטור עש"ס ור"מ. החובל בחרש חייב בה' דברים ובשוטה חייב בד' כי אין לו בושת אף שמבואר בכתובות דל"ב דשוטה אין לה פגם גם כן דהיינו נזק דוקא שם דשמין כמה היא שוה להשיא' לעבדו והיא לאו בת נשואין כי אין אדם דר וכו' אבל לענין מלאכה היא שוה כי ראוי לזה ע"כ חייב החובל בו בד' דברים. ובעתים חלים ועתים שוטה פשוט אם בעת חלמתו חבל בו חייב בכל ואם בעת שטותו פטור מן הבושת אף דאפשר בשעה שיחלם יהיה לו בושה מכל מקום נראה שם מהש"ס דפטור כיון דעתה לא מכסיף ע"ש. והחובל בבת קטנה של אחרים חייב ג"כ בה' דברים רק נזק ושבת שייך לאב אם פיחתה מכספה כי האב יש לו רשות למוכרה וגם המע"י שלו ואם היא נערה דאין האב יכול למכרה ע' בפ"י חקר דאפשר מכל מקום הוי דאב כי יכול לקדשה או אפשר כיון דא"י למכרה הוי דידה וכתב דזה תלוי בשני תי' התוספות ע"ש. והחובל בבתו גם כן הנזק והשבת שלו ע' שו"ע סי' תכ"ד שיטות אם בסמוכה ע"ש או לא ע"ש הדינים והשיטות ואין להאריך במ"ש בטוש"ע. החובל בע"ע חייב בכולן כמו כל איש מישראל ולמי ישלם עיין הדיעות בר"מ וש"ע והחובל בע"ע שלו חייב גם כן חוץ משבת דהמע"י שלו ע' בש"ס. החובל בע"כ של חבירו חייב בה' דברים והם של רבו והיינו המותר מדמי רפואה כגון שצערו ונתרפא מהרה אבל הרפואה צריך לרפאות לעבד חי שנותן לו דמי רפואה ואם חבל בו הרב מבואר במשנה שפטור מה' דברים ובתוספות הקשו הא מבואר בגיטין דרפואתו דידי' דצריך להתרפאות ותירצו לחד תירוצא דה"נ אם עבדו לי' סמא חריפא ונתרפ' מהרה פטור מן המותר. ועוד תירצו דאם חבל בו הרב עדיף וא"צ לרפאותו כלל ועבספ"י הטעם לזה וכתב שכ"ד הטור ע"ש. וכבר כתבתי לדעת הב"י דחייב מלקות על ע"כ שלו בהכאה שאין בה ש"פ אם כן

לכאורה בע"כ שלו אף אם יש ש"פ מכל מקום כיון דהכל שלו ואינו משלם אם כן חייב מלקות כיון דאינו משלם. אך אם נאמר דחייב ברפואתו אם כן תשלומי הרפואה פוטרין אותו אך אם נאמר דא"ח ברפואתו כתי' ב' של תוספות אם כן לוקין אותו. אך אני כתבתי לעיל דאפשר אין מלקות בע"כ שלו כמו שנראה מדברי הר"מ ה' רוצח ע"ש אך לדעת הב"י מכל מקום אין לוקין אף דאינו משלם מכל מקום באמת מחויב בתשלומין רק דהוא זוכה בו השתא חבלו אחרים הוא של האדון מכ"ש בחבל בעצמו אם כן ה"ל כאלו משלם רק זוכה בתשלומין ה"ל כמו שמשלם ופוטר אותו ממלקות דהוא זוכה מחמת מה שקנה עבד וכו' אם כן הו"ל כאילו משלם ופוטרו ממלקות. ובקצה"ח סי' תכ"ד הקשה ע"ז האמרינן בכתובות דעולא סובר ממונא משלם מלקי לא לקי ומוקי המשנה דמכות דמבואר שם דלוקין ביתומה ומפותה דאין דין תשלומין והיינו מטעם מחילה ולפי הנ"ל מכל מקום כיון דאיכא חיוב ממון על כל פנים אף דמחלה מכל מקום יפטור ממלקות כמו כאן דהוא זוכה מהעבד אף שאינו משלם מכל מקום פטרו ממלקות התם נמי כיון דהוא מטעם מחילה ומכל מקום בר תשלומין הוא אם כן יפטור ממלקות וע"ש מה שתי' ועשמ"ק בכתובות גבי משל דמפותה כו' לאומר קרע שיראין שלי כו' שכתב דלאו מטעם מחילה הוא רק דהתורה לא חייבה כלל ברצון הניזק ע"ש אם כן במפותה לא נתחייב כלל אם כן ל"ק הקושיא הנ"ל והובאו ד' הש"מ בקצה"ח סי' רמ"ו עי"ש ובד' הירושלמי לענין קנס ואין כאן מקומו. ונ"פ אף לדעת תוספות שכתבנו דאם חבל בו הרב שלו א"ח לרפאותו כלל היינו כיון דהוא שלו תלוי ברצונו דאינו רוצה שיעבוד לו אבל בעבד של שני שותפים אם חבל בו א' בודאי החצי צריך לשלם להרב השני כי הוא ממון חבירו גם כן אך אפילו רפואה צריך לרפאות אותו בעצמו וא"ל דהחצי שלו אינו רוצה לרפאות דבאמת אם לא יתרפא אינו ראוי לעבוד לרבו השני כלל אם כן הו"ל כולו ממון חבירו וצריך לרפאותו משלו כולו אך הנזק ושאר דברים החצי אינו משלם שהוא שלו וחצי צריך לשלם לרבו השני ועיין בספ"י כתב גם כן דהרב עצמו א"צ לרפאותו דהטעם כמו שהוא בדין יום או יומים ובעבד של שני שותפים אינו בדין יום או יומים כמ"ש בר"מ ה' רוצח ע"ש כנל"פ.

ומעוכב ג"ש אם חבלו בו אחרים הוא אבעיא ולא אפשיטא בגיטין לענין קנס ואפשטא מחובל ואח"ז דחה ע"ש בדמ"ב נראה דחבלה שוה לקנס עמ"מ אם כן הרב א"י להוציי' מהם דלמא לאו אדון הוא כיון דאין לרבו עליו שום דבר של ממון וגם העבד א"י להוציא דלמא מכל מקום כיון דאכתי מעוכב ג"ש ה"ל אדון ע"כ א"י להוציא מאחר שחבל בו כ"ה בר"מ כאן והראב"ד הגיה אם כותבים הרשאה זל"ז גובין והטור מביאם בח"מ סי'

תכ"ד והב"י כתב דהכל מודים אם כותבים הרשאה זל"ז גובים ע"ש שכתב דגם הר"מ סובר כן ולא כתבו כיון דהדבר פשוט. ומלתא דפשיט' להרב"י מבעיא לי טובא דהא דעת הר"מ פ"ג מה' שלוחין דמדינא דגמרא א"י להרשות אלא דבר דאיתא בהקנאה כגון קרקע ושיקנה אותו דבר להמורשה רק תקנת הגאונים דמהני הרשאה אפילו במלוה ע"פ והובאו דיעות אלו בח"מ סי' קכ"ג אם כן כאן דהוא תביעת ממון בע"פ וליתא בהקנאה אם כן אין מועיל הרשאה וגם אפשר תקנת הגאונים ל"ש בזה דגם במלוה ע"פ לא תקנו הגאונים כיון דלא שכיח ע"ש מכ"ש כאן דאין דנין בבבל על כל פנים מדינא דש"ס ל"מ הרשאה אם כן אין זה פשוט והי' להר"מ להזכיר זה. ע"כ נ"ל דבאמת לדעת הר"מ ל"מ הרשא' כיון דמדינא דש"ס ל"מ והגאונים לא מצינו תקנתם בזה וגם אפילו לדעת הפוסקי' דבכ"ע מהני הרשאה מדינא דהש"ס מכל מקום דעת רש"י בשבועות דבבושת ופגם כיון דהוי ממון שלא בא לידו מעולם ל"מ הרשאה אם כן ל"מ כאן. ואף דהש"ך כ' דרש"י מודה דלנהרדעי כותבין אף בבו"פ מכל מקום דבריו אינם מוכרחין ובפרט די"ל דאפשר בקנס כיון דאינו זוכה כלל בקנס עד העמדה בדין ע' בירושלמי מובא בראשונים פא"נ לענין מחילה ובתוספות ב"ק דף ל"ג ע"א ד"ה איכא בינייהו אם כן אין לו כלל קודם העמדה בדין ל"ש הרשאה אליבא דכ"ע ואין כאן מקומו להאריך בדיני הרשאה. על כל פנים לדעת הר"מ דסובר גם כן כהלכות אלו דנזק וצער ובושת הוי קנס ל"מ הרשאה ובפרט לדעתו ל"מ הרשאה בכ"מ בדבר שאינו בהקנאה אם כן אפשר דכאן ל"מ הרשאה לדעת הר"מ ע"כ ד"ז צ"ע ואי"ה יבואר בקונטרס בפ"ע דיני הרשאה. ופשוט להר"מ אם א' מהם תפס אצל הנחבל מהני תפיסתו כיון דפוסק באבעיא ולא אפשיטא מהני תפיסה וגם אם שניהם תפסו דכ"א לבדו תפס גם כן מהני דלכ"א מהני תפיסתו מספק כמ"ש לקמן ואי"ה יבואר בסמוך.

ואם האדון בעצמו חבל במעוכב ג"ש פסק הר"מ כאן דאינו נותן לו ואם תפס העבד ל"מ מיניה וז"ל אם הפיל את שינו וסימא את עינו יוצא בשינו ואין נותן לו ד"ע מטעם הנ"ל כיון דהאיבעיא לא נפשטה אם כן א"צ ליתן לו דלמא הוי לאדון ואם תפס ל"מ מיניה מחמת דהוי אבעיא והר"מ סובר בכל אבעיא דאי תפס ל"מ מיניה וע' פ"ה מה' עבדים שפסק להיפך דנותן לו ד"ע. ועיין בראב"ד שהקשה זה וכתב שדבריו סותרים זא"ז ועיין כסף משנה שם כתב דהר"מ מיירי באם תפס וסמך עצמו אמ"ש כאן בה' חו"מ וע' יו"ד סי' רס"ז הביא בשם מגדל עוז והב"ח הסכים לדבריו דבה"ע מיירי בב"א צריך לשלם ובהלכו' חו"מ מיירי בזאח"ז ובט"ז תמה ע"ז וגם הסברא אינה מובן ואין ס' ב"ח ת"י לעיין בו ועיין בגיטין שם בתוס' ד"ה חבלי בי' הקשו דבש"ס מבואר אי קנס לרבו

גם אם חבלי ביה אחריני לרבו ורבו שחבל בו פטור היאך תלוי זב"ז והא מעוכב ג"ש מע"י שלו ואם כן למה הה' דברים יהיה של רבו ותי' דשוים דמ"ל קטלי' כולא או פלגא ע"ש זה כונתם ולא לשונם ממש ועיין בספ"י תמה ע"ז דבשלמא קנס דהוא גזירת הכתוב נוכל לומר דאפשר כיון דעדיין מעוכב ג"ש ה"ל אדון ושייך הקנס לרבו אבל הה' דברים הם ממון שחייבים לעבד ואף הרב בעצמו צריך לשלם בכל ע"כ רק הוא זוכה מטעם שכל מה שקנה עבד קנה רבו אבל במעוכב ג"ש כיון דאין לרבו בו שום זכות ממון אם כן הן בחבלו בו אחרים והן בחבל בו האדון אין סברא שיהיה שייך לרבו כיון דלענין ממון שייך הכל לעבד ובפרט שבת דהוי משו' ביטול מע"י והמע"י הוא של עבד ואין סברא כלל שישלם שבת לרבו שאין לו שום חלק במע"י וע"ש שכתב דסברת הש"ס דוקא לענין נזק כיון דהוי דמי אבר מ"ל קטלי' כולא מ"ל קטלי' פלגא שוה לקנס ואם הוא לאדון צריך החובל לשלם להאדון אבל ריפוי שבת ובושת וצער באמת הוי לעבד ומכ"ש לשיטת הר"מ שכתב כאן פ"ה דנזק וצער ובושת הוי קנס אם כן שוה לל' שקלים דאפשר שייך לרבו אבל ריפוי ושבת שייך בכ"ע לעבד. ובזה מיושב דעת הר"מ דכאן התחיל דקנס שייך לרבו וע"ז כתב דאינו נותן לו ד"ע היינו הקנס של העין דהיינו נזק וצער ובה"ע שכתב דנותן לו ד"ע היינו הממון שיש בהחבלה שבת וריפוי ע"ש באריכות ותלי"ת הרבה מדבריו קיימתי מסברא דנפשאי ואח"כ מצאתים ודפח"ח. אך מה שנראה מדבריו דגם להר"מ בושת הוא בכלל ממון באמ' מבואר בר"מ פ"ה דגם בושת הוי קנס ע"כ נ"ט למודה בבושת שחייב דמביישו בהודאה ע' בלשון הר"מ ובמה שהקשיתי לעיל היאך חייב על שמביישו עתה הא המביישו בדברי' פטור מן התורה וצ"ע.

וח"ע וחב"ח עמש"ל ז"ל מי שח"ע וחב"ח שביישו אדם או צערו או שנגחו שור אם אירעו ביום של רבו לרבו ביום של עצמו לעצמו והנה מ"ש או שנגחו שור אין כאן מקומו לד"ז וכאן עסוקים אנו באדם לאדם. אך מ"ש דין ביישו מביאו הטור סי' תכ"ד וכ' דאם חבלו חבלה שסופה לחזור יום של רבו לרבו וכו' אבל בקטע ידו חולקין ביניהם והר"מ לא חילק ביניהם וכ' סתם יום ש"ר לרבו ויום ש"ע כו' וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה ובאמת דברי הטור הם בש"ס דגיטין שם בנזק דכלי' קרנא חולקין ומכל מקום א"י מה השיג על הר"מ הא הר"מ לא כתב כלל החובל בח"ע וחב"ח כמ"ש לפ"ז רק כתב שביישו או שצערו כו' וזה לא הוי כליא קרנא והדין אמת כמ"ש הר"מ שביום ש"ר לרבו אך מכל מקום קשה אמאי לא כ' הר"מ ד"ז דחובל בכליא קרנא ואפשר דסמך עצמו אמ"ש פי"א מה' נזקי ממון גבי המית מי שח"ע וחב"ח דנותן חצי קנס לרבו וח"כ ליורשיו ובש"ס שם מבואר דלא אמרינן ביום ש"ר לרבו כיון דכלי' קרנא ע"ש אם כן סמך אדלעיל מ"ל

לענין המית או חבל דאם כליא קרנא חולקין אם כן כאן נמי וכאן כתב ביישו או צערו היינו לא כליא קרנא ע"כ פוסק שפיר דביום ש"ר לרבו וכו':

והנה ד"ז שכתב הר"מ דביום ש"ר וכו' מבואר שם בש"ס דהוא כמשנ' ראשונ' אך למ"א אין כאן חלוקת ימים וכו' וכבר הגיה עליו הראב"ד והנה ד' הר"מ בכ"ד נראה דפוסק כמ"ר אך על כל פנים הדין אמת כמ"ש הטור והרב המגיד בח"ש וחב"ח או עבד של קטן דאין כופין הדין כמו במ"ר אף למ"א דבזה מ"א מודה הוי הדין כמ"ש הר"מ בלא כליא קרנא יש חילוק בין יום של רבו ליום של עצמו וכל הפוסקים מודים בזה אך למ"א בח"ע וחב"ח כתב הטור דחבלתו לעצמו. ובאמת דברי הטור תמוהים כיון דמבואר בש"ס דלמ"א ח"ע וחב"ח דינו כמעוכב ג"ש ובמעוכב ג"ש אין חבלתו לעצמו דהוי אבעיא ולא אפשיטא רק בתפס כמ"ש הר"מ והבאנו לעיל וכ"פ הטור והכל מודים לזה ועלח"מ הקשה כן על הטור והניח בצ"ע. ודע דלמ"ר מבואר בש"ס דח"ע וחב"ח ה"ל הרב אדון גמור על ח"ע ע"כ למ"ר נותן חצי קנס בכ"ע דהוי אדון גמור עי"ש בגמ' וברש"י אך למ"א תפסו בגמ' דהוי כמעוכב ג"ש דכל המע"י שלו והיינו חלק העבדות אף דהוי ח"ע מכל מקום כיון דעומד לשחרור מע"י שלו והוי כמעוכב ג"ש והוי ספק אם נקרא הרב אדון או לא כמו במעוכב ג"ש דהוא אבעיא ולא אפשיטא אבל על צד חב"ח בודאי אינו לרבו אלא לעצמו ולמ"ר דהוי אדון מכל מקום מבואר לענין קנס דנותן חצי קנס לרבו וח"כ ליורשים או בנזק דכליא קרנא דחולקין כי על צד החירות בודאי אין לרבו עליו רק שייך לעצמו אך למ"א מצד ב"ח ודאי אינו של אדון רק ש"ע דעדיף מלמשנה ראשונה רק אפילו על חלק העבדות יש סברא דהוי של עצמו וזה תלוי אם מעוכב ג"ש שייך לרבו אם כן נותן חצי קנס או חבלה לרבו ואם מעוכב ג"ש הוי ש"ע שייך כולו לעצמו והוא אבעיא אם כן מהני בתפס דוקא. אם כן לדעת רה"פ הדין הוא כך בח"ע וחב"ח במקום שכופין לשחררו אם המית שור אותו חצי כופר יתן ליורשיו אך ראוי ליטול ואין לו וכו' וחצי קנס על ח"ע יש ספק אם שייך לאדון אם נקרא אדון או לא וא"צ ליתן כלל חצי קנס רק בתפס האדון ודוקא על החצי מהני תפיסה אבל על חב"ח ל"מ תפיסה דאינו שייך לו כלל כמו למ"ר או ח"ש כמ"ש בפי"א מהלכות נזקי ממון מכ"ש למ"א אם כן לדעת הפוסקי' הראב"ד וסייעתו בחבל בו אחר במכליא קרנא או אף בלא מכליא קרנא החצי צריך לשלם לעבד מצד חב"ח ומצד ח"ע החצי יש ספק כמעוכב ג"ש אם שייך לרבו או שייך לו לעצמו ועל החצי הזה מהני תפיסת הרב ע"כ דברי הראב"ד בהשגות דכתב אין כאן חלוקת ימים למ"א אלא או כולו לרבו או כולו לעצמו או כותבין הרשאה כו' אינו מדוקדק דבאמת למשנה אחרונה החצי ש"ע בודאי והחצי השני יש ספק אם הוא

לרבו או לעצמו וז"ב למעיין בש"ס. ולפי זה יש חילוק אם הח"ע מרשה את האדון צ"ל בהרשאה כדינו ולשיטת הר"מ מדינא דש"ס ל"מ הרשאה כיון דלא יוכל להקנות אבל האדון יכול ליתן רשות להח"ע כיון דיש לו מחצה יכול לדון על הכל אך מכל מקום אין החובל נותן לו כי יתפוס עבורו רק אם האדון נותן רשות לעבד א"צ הרשאה כיון דיכול לדון על המחצה ואי"ל לו לאו בע"ד דידי את עח"מ בדיני הרשא'. וזה אני כותב כעת למזכרת לענין הרשאה כי אין כאן מקומו. אך מ"ש דכה"ג למ"א חצי צריך ליתן לעבד בודאי וחצי השני יש ס' ז"ב בלי פקפוק ב"ה. וע' יו"ד סי' רס"ז שם מבוארים קצת דינים ומביא שם המחבר למ"א דין אם המית דאין נותן לו חצי קנס וד"ז לענין חבלה היאך הדין למ"א אינו מביא כלל ולפמ"ש החובל בח"ע וחב"ח שלו למ"א החצי של חב"ח צריך ליתן לעבד וחצי של ח"ע א"צ ליתן ואם תפס העבד אף חצי השני לא מפקינן מיני' ולשיטת הפ"י הדברים של ממון צריך ליתן כולו להח"ע וחלק הקנסות חולקין והחצי שאינו משלם מהני תפיסת הח"ע כנלע"ד ב"ה. והחובל בש"כ או ח"ע של קטן אם מכליא קרנא חולקין בכ"ע ואם לא מכליא קרנא יום ש"ר לרבו ויום ש"ע לעצמו ואם חבל רבו בש"כ שלו שהיא ח"ש וחב"ח אם מכליא קרנא צריך ליתן לה החצי ואם לא מכליא ביום ש"ר אינו נותן כלום וביום ש"ע לעצמה ודוק' בח"ע יש חילוק בין ח"ע לח"ש אבל מעוכב ג"ש אין חילוק בין עבד לשפחה כי בח"ע הוי מטעם כפי' ובח"ש אין כופין אבל מעוכב ג"ש כגון בראשי אברים אין חילוק ופשוט:

והנה מבואר בר"מ פי"א מה' נזקי ממון דאם המית שור מי שח"ע וחב"ח נותן חצי קנס לרבו וח"כ ליורשים אך ראוי ליטול ואין לו דא"ל יורשי' וכ"ה בגיטין שם דבעי למפשט דח"ע וחב"ח קידושי' תופסין דאי אין קדושין תופסין אין זרעו מיוחס אחריו ואין לו יורשים וע"ז מתרץ רבא ראוי ליטול וא"ל. ולכאורה צ"ע כיון דהר"מ פסק פ"ד דח"ע שקידש קידושיו ספק ע"ש במ"מ מחמת דלא אפשטא אבעיא אם כן אם יש לו בנים ה"ל יורשי ס' הי"ל לכתוב דאין לו ח"כ אבל אם תפסו היורשים מהני תפיסתם כדרכו בכל אבעיא ולא אפשיט'. אך באמת בהלכה שלפ"ז לענין קנס גם כן לא כ' הר"מ דאי תפס לא מפקינן מיניה. ובמ"מ תמה ע"ז למה לא כ' דתפס מהני וכאן נמי קשה זה. אך הכסף משנה והלחם משנה תי' קושית המ"מ בהל' שלפ"ז לענין מעוכב ג"ש שסתם דאין לו קנס ולא כ' דמהני תפיסה היינו משום דלא חסרי' ממונא כיון דאינו שלו לשום דבר ל"מ מספיקא תפיסה ובה' חו"מ דחסר ממונא ע"כ כתב הר"מ דמהני תפיסה והיינו דהר"מ כתב כאן דמעוכב ג"ש שחבלו אחרי' בו אין האדון יכול להוציא מהם שהרי לא נשאר לו קנין בו ולא העבד יכול להוציא שהרי לא גמר שחרורו לפיכך המפיל שן של עבדו ואחר

כך סימא עינו יוצא בשינו ואינו נותן לו ד"ע ואם תפס א"מ מידו עכ"ל. אם כן דעת הכסף משנה דוקא בדין זה דהרב חבל לעבד וחסרי' ממונא מהני תפיסת העבד אבל אם חבלו בו אחרים אינו נותן לעבד ומכל מקום מהני תפיסת העבד דחסרי' ממונא אבל תפיסת האדון מיד האחרים ל"מ כמו קנס מחמת דלא חסרי' ממונא ודלא כמש"ל דגם תפיסת האדון מהני אלא תפיסת האדון ל"מ כלל רק תפיסת העבד מהני דחסרי' ממונא:

והנה הה"מ כתב שם דד"ז שכתב הר"מ הוא למ"ר אבל למ"א אינו נותן קנס דהוא מעוכב ג"ש. אך הר"מ מיירי בח"ע וחב"ח של קטן דאינו בן כפי' או בח"ש וחב"ח דגם למ"א דינם כמ"ר ע"כ נותן ח"ק לרבו וח"כ ליורשיו אלא שאין לו מי שיטלנה וכ"ה בש"ע יו"ד סי' רס"ז סס"ב דאם שור המית מי שח"ש וחב"ח נותן ח"ק לרבו ופטור מח"כ דאין לה יורשים ע"ש. ואני תמה דבשלמא ח"ע וחב"ח אין לו יורשים כיון דאין קדושין תופסי' כמבואר בגיטין פ' השולח אי אמרת לא תפסי קדושין יורשים מנ"ל. והקשו בתוס' הא אפילו בנו מעורה הוי יורש. ותי' שאני הכא כיון דאין קדושין תופסין כלל לא הוי זרעו מתייחס אחריו ול"ד לעריות דקדושין תופסין לעלמא אבל באין תופסין קדושין כלל אין זרעו מתייחס אחריו עכ"ל. והיינו דהוי כאילו נכרי ועבד בא על בת ישראל דאין בנו מתייחס אחריו ע' בקידושין ובאה"ע. אבל ח"ש וחב"ח דבאמת קדושין תופסין והוי שפחה חרופה עיין ר"מ פ"ד מה"א ובאה"ע סי' מ"ד. ואף אם נאמר דאין קדושין תופסין מכל מקום לא מצינו בשום מקום דאין הבן מתייחס אחר האם. ואם כן פשוט אם א' בא על ח"ש וחב"ח והוליד ממנו בן או בת הוי הוולד ג"כ ח"ע וחב"ח כי מצד חלק העבדות בנה הולך אחריה והוי עבד ומצד חב"ח דינו כישראל הבא על ב"ח דהוולד ב"ח וגם מתייחס בצד ב"ח אחר אביו גם כן וד"ז הובא כ"פ בח"ז ועפמ"ג בפתיחה כוללת לאו"ח אם כן בח"ש וחב"ח משכחת לה שיש לה בנים ואפילו בהיתר כגון מע"ע והבן הוא בנה ח"ע וחצי ישראל גמור ואח"כ אם נגח שור להאם דהחצי קנס הוא לרבו וחצי' השני' דהיינו מצד חב"ח ח"כ ע"ז יש לה יורשים חצי ב"ח דהוי בנה ליורשה. ואין סברא לומר כיון דהוי חצי יורש אם כן אינו יורש אלא מחצה מנכסיה זה טעות כיון דהוא יורש אם אין יורש קרוב החלק ב"ח הוי יורש כולו וז"פ. אם כן איך כתב הרב המגיד דהר"מ מיירי בח"ש וחב"ח וכ"ה בשו"ע הדין למה פסקו דאין חייב כופר כיון דאין מי שיטול דבאמת בח"ש וחב"ח משכחת לה יורשים והם יורשים הח"כ ותימה על הטוש"ע ועיין לעיל במצוה א' הקשיתי דאף בח"ע וחב"ח אף דאין קדושין תופסין מכל מקום משכחת שאביו יורשו. והנה במש"ל במעוכב ג"ש אם חבלו בו דהראב"ד כתב דכותבין הרשאה זל"ז ועמ"ש דלדעת הר"מ ל"מ הרשאה וע' תוס' בכורות דמ"ט ע"א ד"ה ה"מ

כתבו בסה"ד דבכה"ג שמגיע בודאי לא' אך א"י למי דמדחי לכל חד לא בעינן הרשאה רק ששניהם מצווים ליתן לא' חייב ליתן ועיו"ד ש"ה מובא דברי' הנ"ל בש"ך והמע"מ קלסי' אם כן ה"נ א"צ הרשאה אם שניהם רוצים אך דהתו"ס הללו צ"ע. ובמהרי"ט אלגאזי פלפל מדהתו"ס הנ"ל בש"ס דב"ב ועח"מ סי' ר"ט ובס' תשע שיטות למהר"ץ ראזינס בקונטרס בא בהרשאה ויבואר אי"ה בקונטרס מיוחד. ולפמש"ל אפשר ליישב ד' הטור שכתב למ"א ח"ע וחב"ח חבלתו לעצמו. ותמה עליו הלחם משנה הא הוי מעוכב ג"ש והוי אבעיא ולא אפשיטא אם חבלתו להרב או חבלתו לעצמו. ולפמ"ש דעכ"פ החצי של ב"ח ודאי שייך לעבד רק על ח"ע יש ספק למי שייך אם להרב או לעבד ובאמת מספק אין מועיל אפילו תפיסה של הרב כי לא חסרי' ממונא אם כן אם נותן החובל החצי להעבד יכול העבד לומר שתופס זה בעד חלק העבדות דלעבד מהני תפיסה מספק וא"כ חצי ראשון תופס בעד חלק הספק וחצי השני גובה ממון בודאי ואפילו אם החובל נותן לו בפירוש על חלק הודאי מכל מקום בבא לידו יכול לתפוס על חלק הס'. וכעין זה מבואר בח"מ סי' פ"ג ואף דשם נראה דאם בפירוש נותן לו לא מהני מכל מקום בכה"ג אפשר דמהני וצ"ע. החובל בא"א ואפילו באשתו חייב בה' דברים ולמי שייך התשלומין עיין ר"מ כאן.

והנה במש"ל דבמעוכב ג"ש לענין חובל דספק אם שייך לאדון או לעבד. וכתבתי בשם הכסף משנה דלאדון ל"מ אפילו תפיסה דלא חסרי' ולעבד מהני תפיסה י"ל לדעת הפוסקים דאפילו בדברים שאינם נקנים כגון גזל או מלוה מהני הרשאה עס"י קכ"ג בח"מ ובקצה"ח מביא בשם רמב"ן במלחמות דתורף הרשאה שהיא משוה אותו שליח. אך מכל מקום יכול הבע"ד לומר לאו בע"ד דידי את אך כשמקנה אותה התביעה אף על פי שאין הקנין חל מחמת דאינו ברשותו או דשלב"ל מכל מקום כיון דקיימא לן במקנה לחבירו אף שלא תפס הקנין אי תפס ל"מ מיני' עס"י ס"ו ור"ט אם כן כיון דאם יתן לו יהיה שלו כיון דתפס אם כן ה"ל בע"ד דידי' ע"ש באריכות. אם כן בכאן נ"ל דהאדון א"צ ליתן הרשאה לעבד דהיינו שיקנה לו התביעה דדי שמצוה ליתן לו כמ"ש התוס' בכורות שהבאנו לעיל ולא יכול החובל לומר לאו בע"ד דידי את כיון דאם נגבה יהי' תפס ותפיסת העבד מהני דחסרי' ומספיק' מהני תפיסתו אם כן ה"ל בע"ד דידי' אך יכול לדחותו כי א"ח לו רק לחבירו דהיינו להאדון וע"ז מהני צווי האדון או בתורת שליחות אבל אם העבד רוצה להרשות את האדון לא סגי בתורת שליחות כמו כל ענינים דשליחות לא סגי דיכול לומר לאו בע"ד דידי את ואפילו אם יגבה לא יוכל לתפוס המעות עבורו כי אצל האדון ל"מ תפיסה. ע"כ צריך העבד להרשות לאדון כמו בכל דוכתי שיקנה לו בגוף

התביעה כנ"ל. ולדעת הר"מ ל"מ הרשאה (לא) זל"ז כי הוא סובר בכ"מ צריך שיהיה לו הקנאה בהתביעה ול"מ מה שיהיה שלו בשעת התפיסה וכאן אינו בהקנאה כמו מע"פ ומכ"ש דהוי קנס דהוי דשלב"ל להירושלמי כמש"ל.

המבייש את הישן חייב ואף אם ביישו ישן ומת פסק הר"מ כאן דהוי ספק ואם תפסו היורשים א"מ מידם ועמ"מ דדעת הר"מ דהוא אבעיא ולא אפשיטא. ועלח"מ פלפל בזה דנראה מהש"ס דאפשיטא דפטור ע"ש וע' ה' ממרים פסק ביוצא ליהרג המביישו חייב ולא כתב דוקא אם תפסו היורשים ובש"ע שם דוקא אם נאמר ביישו ישן ומת חייב ע"ש. וא"כ להר"מ דהוא ס' איך כ' סתם דחייב וצ"ל דהי"ל הגירסא ביישו חייב ואיוצא ליהרג קאי ואין תלוי בישן עתו"ס כאן בב"ק ובסנהדרין אך ד' הכסף משנה צע"ק ואפשר הר"מ סמך אמ"ש כאן דוקא בתפס וצע"ק. ובבושת צריך שיהי' מכוין ואם בייש בלא כוונה פטור ובמכווין להזיק אף שלא (נתחייב) [נתכוין] לבייש חייב ובנתכוין לבייש את זה ובייש אחר חייב דמי בושתו של מי שכיון כגון נתכוין לבייש את הקטן ובייש הגדול או נתכוין לבייש העבד ובייש ב"ח צריך ליתן רק כמו בושת עבד וכן אם נתכוין לבייש קטן א"צ ליתן רק כמו בושת קטן ומ"ש על הר"מ ה' רוצח עלח"מ ובאתי רק לעורר כי להאריך בכל פרט צריך לכל מצוה חיבור מיוחד.

ומ"ש הרהמ"ח ואלה דינים כו' אין דנין אותן אלא בב"ד סמוכין בא"י אין כוונתו דחובל הוי קנס לענין מודה ומפטר כי באמת אין קנסות רק לענין זה שאין דנין רק בסמוכים ואפילו להר"מ כאן פ"ה דהוי קנס ובמודה פטור מכל מקום בשבת וריפוי מודה הר"מ דהוי ממון כמבואר בר"מ אלא דעת הרהמ"ח שאין מגבין בח"ל. ולענין הודה ופטור לא גילה הרהמ"ח דעתו ודעת הר"מ שנזק וצער הוי קנס וגם בושת אך על הבושת חייב במודה דמתבייש עתה ומכל מקום הקשה עלי' מכ"מ בש"ס דהוי ממון ולא קנס והר"מ פ"א מה' טוען כתב ג"כ דהוי קנס ומכל מקום צ"ע בדבריו שסותרים דכאן נראה מדבריו דבושת הוי ג"כ קנס כמבואר בדבריו שהבושת משלם דעכשיו מביישו ובה' טוען כ' אתה חבלת בי נשבע היסת דאף דאינו משלם קנס עפ"י עצמו משלם שבת וריפוי ובושת אתה ביישתני חייב שבועה שאלו הודה הוא חייב ולמה מחייב לישבע כיון דאינו רוצה לביישו ולמה יודה ויביישו ועל לעבר אינו משלם מבואר בדבריו דגם בושת הוי ממון וצ"ע. והנה דעת הרהמ"ח שהה' דברים אינם נגבין בח"ל לא כדעת הר"מ פ"ה מסנהדרין דשבת וריפוי גובין בבבל ועח"מ סי' א' ואי"ה יבואר במצות סנהדרין. גם מ"ש הרהמ"ח נזקי שור באדם אין גובין בח"ל באמת נזקי שור באדם גובין ע"פ החובל ור"מ ובח"מ סי' א':

והנה ד"ז דפסק הר"ם דנזק הוי קנס הוא חידוש גדול כמ"ש הרב המגיד מכ"מ בש"ס אך בודאי מצא הר"ם ד"ז ואנחנו לא נדע ועי' בסמ"ג סובר גם כן הכי מכל מקום נל"ב אם חובל בע"כ של חבירו דחייב לשלם לאדון הה' דברי' כמבואר לעיל בזה לא הוי הנזק קנס שיפטור במודה כי עבדו של אדם הוי כשורו וכממונו הוא ע' בלשון הר"מ ספ"ו מה' נזקי ממון אם כן הו"ל כמו אדם דהזיק שור ש"ח דהנזק הוי ממון וחייב אף בהודה אך הצער והבושת הוי קנס וגם לענין דאין מגבין בח"ל אף בעבד ג"כ דאף ממון אין אנו דנין אם לא שכיח עיין ר"מ וח"מ אבל לענין נזק שיהי' קנס לענין הודאה ודאי לענין הרב ה"ל כשורו וחייב בנזק אף אם הודה כנלע"ד ברור ב"ה. אך במעוכב ג"ש דלא חסרי' כלל לאדון רק מטעם גזירת הכתוב אפשר כיון דמ"מ ה"ל אדון שייך לו כמש"ל בודאי הוי קנס כי אינו ממונו של רבו כנ"פ. מצוה זו נוהגת בכ"מ ובכ"ז אם יש ב"ד סמוכים דנין דינים אלו ואם מצוה זו נוהג בכל באי עולם אף לב"נ לא ביאר כדרכו תמיד ומד' הר"מ ה' מלכים שחישב שש מצות שנצטוו ב"נ והזי להושיב דיינים לדון בשש מצות ע"ש פ"ט אם כן על דינים אלו אינם מצווין כלל אך הרמב"ן פ' וישלח גבי שכם וחמור הביא ד' הר"מ והשיג עליו ודעתו דמצווים על הדינים שמבואר בש"ס היינו דיני גנבה וכו' וחבל בו כו' ונהרג עליהם אם חבל בחבירו או הדליק גדישו ע"ש אם כן אפשר כיון דנהרג אין משלמין דגם אצל ב"נ שייך קלב"מ ע' בעירובין גבי שוכרין מן הנכרי בפמש"פ ובע"ז פ' השוכר גבי ב"נ נהרג על פמש"פ ברש"י ותוס' שם ומובא בח"ז כ"פ. ואפשר אף דלא אמרינן קלב"מ בב"נ מכל מקום אין מצווין ע"ז כלל דהתורה הזהירה אותם שלא יעשו אבל אין בהם תשלומין כדיני ישראל. אך ק"ל על הרמב"ן מסנהדרין נ"ח עכו"ם שהכה את ישראל חייב מיתה שנא' ויפן כו' ולדידי' אפילו הכה ב"נ חבירו ח"מ כי הם בכלל ז' מצות. וגם נראה שם דרק חייב מיתה ואינו נהרג כמ"ש בר"מ שם ובאמת לדידי' נהרג וגם מאי קמ"ל ר"ח כיון דהוא בכלל ז' מצות ולחלק בין הכאה שאין בה חבורה צ"ע וצריך אריכות גדול ואי"ה דעתי לחבר קונטרס מיוחד דיני ב"נ בעזר ה' גומל עלי. ובגוונא דאינו ח"מ בשוגג אפשר דמשלם עמ"ש לקמן.

ובמצוה זו נכלל דין דמי וולדות וב"ה אכתוב בקיצור והדינים מבוארים בר"מ פ"ד מהלכות חובל וטוש"ע ח"מ סי' תכ"ג. והנה אם נגף את אשה ולא מתה רק הפילה וולדותיה אף על פי שלא נתכוין צריך לשלם דמי וולדות לבעל ושמין את האשה כמה היתה יפה קודם שילדה וכמה היא שוה אחר שילדה וכזה משלם לבעל חוץ מה' דברים אם היו משלם לה כמו כל חובל רק הדמי וולדות זיכתה התורה לבעל דהיינו אבי הוולדות ואעפ"י דרשב"ג פליג במשנתינו על הת"ק עב"ק דמ"ט וכ"מ ששנה רשב"ג

במשנה הלכה כמותו ע' ברא"ש שהרבה פוסקים לא ס"ל כלל זה ועתי"ט כאן ועירובין פ"ח ובס' תורת חסד כלל א' וב' האריך בזה ויש הרבה שיטות דפסקי כרבן שמעון בן גמליאל בכל מקום אם כן הלכה כרבן שמעון ב"ג אך בש"ע לא הביא כלל דעה זו כאן וצריך אריכות לברר זה. וצריך לשלם לאבי הוולדות אפילו היא גרושה ואפילו נתעברה בזנות מכל מקום צריך לשלם לאבי הוולדות כ"ה בש"ס ב"ק דמ"ג והר"מ והשו"ע לא ביארו זה בפי' אך מהדינים שכתבו אח"כ נשמע זה וע' תוס' שם. ומכל מקום כאן הביאו דוולדות מח"כ או מח"מ ב"ד כיון דלא תפסי קדושין ואינו ראוי לקרות בעל לא הוי בעל הריון ולא זיכתה לו התורה דמי וולדות וזה מבואר בירושלמי וצ"ע על הר"מ והשו"ע שלא כתבו דנראה מדבריהם דוקא עכו"ם או שפחה אין שייך לבעל כי הבנים אינם מתייחסין אחר הבעל כלל אבל ח"כ כיון דבנו הוא לכ"ד כמבואר ביבמות הוי הוולדות שלו אך כיון דמבואר כן בירושלמי ובש"ס דילן לא נשמע ההיפך ודאי הדין כן וצ"ע על הר"מ שהשמיט זה ואם אינו משלם להאב אם משלם לה או הנוגף פטור יבואר אי"ה בסמוך. וקצ"ע על הירושלמי שמביאים התוס' והרב המגיד דר"ע אמר כן בא על אמו או על אחותו וכו' באמת לר"ע דסובר אין קדושין תופסין ה"ל ח"ל כמו ח"כ ואין ראוי לקרות בעל ואפשר לדבריהם דרבנן קאמר. שו"ר להרשב"א כאן כ' כן דלר"ע אף בח"ל אין משלם לאבי הוולדות ע"ש. ויבמה לשוק דמספקינן אי תפסי קדושין בה אם נתעברה מאחר הו"ל ספק בעל בודאי א"י להוציא מיד החובל הדמי וולדות אך להשיטות דאם אין בעל שייך הדמי וולדות לאשה ויבואר בסמוך אם כן שייך כאן או להבעל או להאשה ומהני הרשאה כדלעיל. אך להסוברים דאינו לאשה אם כן חייב מספק רק להבועל וא"מ מידו ממון מספק רק אפשר בתפס להסוברים דמהני תפיסה ואין כאן מקומו. ואם נגף בה בחיי הבעל נתחייב לו דמי היולדות וכשמת אח"כ שייכים הדמים ליורשי הבעל כי הוא ממון שלו ויורשיו יורשים. אך אם נגף בה אחר מיתת הבעל דליתא לבעל בשעת נגיפה דעת הר"מ דדמי וולדות שייך לאשה דס"ל היכי דא"ח לשלם לבעל זיכתה התורה לאשה ועמ"מ וכ"מ הראב"ד השיג ע"ז כיון דהתורה זיכתה ד"ו לבעל אם כן ה"ל ממונו ואפילו אם נגף לאחר מיתת הבעל שייך ליורשי הבעל ואם הוולדות מח"כ דאינו שייך לבעל אפילו בחיי הבעל דהתורה לא זיכתה לו כלל כמ"ש אפשר דמודה הראב"ד דהתורה זיכתה גם להאם וא"צ ליתן לבעל רק דס"ל דיורשי הבעל במק"ע אבל במקום דאין שייך לבעל כלל אפשר דשייך לאשה.

ואם חבל באשת גר שנתעברה ממנו בקדושה אם אין לו בנים ואין לו יורש אם הגר חי נותן דמי וולדות להגר אך אם אחר החבלה מת הגר פטור כיון דנתחייב להגר ונכסי הגר

הפקר אם כן כשמת הגר זכה הנוגף מה שבידו כמו בכ"מ דנכסי הגר כל המחזיק זכה וזה אליבא דכ"ע אך אם חבל בה אחר מיתת הגר לדעת הר"מ דבכ"מ לא זיכתה תורה ד"ו לבעל לאחר מיתה ולא ליורשיו רק לה אם כן ה"נ משלם לה וזה מבואר בר"מ להדיא והראב"ד לא הגיה כאן על הר"מ אך פשוט דהראב"ד לשיטתו דהתורה זיכתה לבעל או ליורשיו כי הם דמי הבעל ע' בסמ"ע אם כן באשת ישראל לאח"מ נותן ליורשיו ובאשת גר אח"מ דג"כ נתחייב ליתן ליורשיו ואין לגר יורשים אם כן זכה מה שבידו מתורת נכסי הגר אבל הדין דלעיל כגון וולדות דהתורה לא זיכתה מעולם לאב אפשר כ"ה דלא זיכתה התורה שייך לה רק היכא דיש אב או יורשים נתנה התורה לבעל כי הוולדות שלו אם כן במקום שאין יורשים כגון גר זכה הנוגף בעצמו מטעם נכסי הגר אבל בח"כ דאף בחיי הבעל אינו שייך לו אפשר במקום דלא זיכתה התורה לבעל זיכתה התורה לאשה עבכ"מ הטעם. והרא"ש ס"ל בדין הראשון כהראב"ד וגם בדין דחבל לאח"מ הגר פוסק דפטור כר"מ ולא כרבה דס"ל דהאשה זכתה בוולדות של הבעל וע"ז פריך ר"ח אטו וולדות צררי נינהו דהאשה זוכה בהוולדות אלא פטור הנותן והיינו ג"כ כיון דשייך לבעל או ליורשיו וה"ל ממון בעל דהתורה זיכתה לו אם כן כשמת שייך ממונו ליורשיו ואם אין לו יורשין זוכה הנוגף ככל מחזיק בנכסי הגר. ובטור מביא דעת הרא"ש בחובל לאח"מ הגר דפטור ומכל מקום ד"ז וולדות של ח"כ במקום דלא זיכתה תורה לבעל אפשר דמשלם להאשה דהוולדות שלה דבשלמא היכי דשייך לבעל רק שמת אם כן שייך ליורשיו או בגר דגם כן שייך לו אך שמת אם כן המוחזק בעצמו עומד במקום יורש שפיר השיגו על הר"מ אבל במקום שאין אב כלל לא זיכתה לו כלל ואפשר שייך לה כסברת הר"מ:

עוד מבואר בר"מ היתה שפחה או עכו"ם בשעת הריון ובשעת נגיפה נתגיירה או נשתחררה זכתה היא בדמי וולדות. והנה לבעל ודאי אינו נותן כי לא נקרא בעל דלא תפסי קידושין וגם אינו בנו לכ"ד שבתורה כ"כ הרב המגיד אך אם אין בעל התורה זיכתה לאשה לשיטת הר"מ. והטור מביא הדין דלעיל באשת ישראל לאח"מ דהר"מ סובר דד"ו הם שלה כתב הטור ז"ל וא"א הרא"ש כ' לשון הר"מ דהם לאשה וכתב וז"ל ולדעת א"א הרא"ש ז"ל לא משכחת לה לאשה שאם הבעל קיים הם של בעל ואם מת פטור עכ"ל ולא כ' שא"א לא כתב כן כי באמת הרא"ש לא כתב זה בפירוש אלא הטור הוכיח כן מדכתב לעיל שפטור אם כן כאן נמי. ולפמ"ש צריך עיון גדול דע"כ לא פליג הראב"ד והרא"ש אלא היכי דשייכים לבעל דהוא אבי הוולדות רק שמת אם כן במקום שיש לו יורשים ל"ש לה כיון דיורשיו יורשים ממון שלו או בגר שאין לו יורשים הוא זוכה בנכסי הגר אבל במקום דאין כאן בעל והתורה לא זיכתה כלל לבעל אם כן האשה אינה מכח הבעל

כי אין שייך לבעל ולא ליורשים אם כן אפשר במקום שאין בעל זיכתה התורה לאשה כדעת הר"מ. אך באמת הטור כתב כאן ג"כ אם הבעל קיים שייך להבעל אם כן לדידי' שפיר היכי דמת ל"ש לה. אבל באמת ד' הטור תמוהים דודאי אין לו זכיה דאינו בעל כלל והבנים אינם שלו לאחר שנתגיירו וכן בעבד אין לו יחוס כלל אם כן בודאי אינו שייך לבעל. ובסמ"ע כ' דמיירי דנתעברה מישראל מכל מקום אין לו פירוש כלל כי אינו בר קדושין וגם אין הבן מתייחס אחריו וכבר הושג על זה ממהרש"ל מובא בש"ך שם אם כן כיון דאין שייך כלל לבעל אפשר כ"ע מודים דשייך לאשה וע' ש"ך שם. וכפי הנראה לא השיג מהרש"ל רק אדין ראשון דשייך לבעל ול"נ דאם אינו שייך לבעל גם הדין השני אינו מוכח מד' הרא"ש דאפשר בכה"ג כ"ע מודים דשייכים לאשה דלמה יפטור הנוגף ודוקא הדינים דלעיל לא זכתה כיון דמשלם ליורשיו אז הוא עצמו יורש דבא מכח הגר והדמים שייך להגר אבל במקום דלא זיכתה תורה כלל לאב אפשר דשייך לאם לכ"ע וצ"ע. והנה מהתוס' דמ"ג נראה דאין סברא שיהי' שייך ד"ו לאשה אך כיון דהר"מ סובר כן ועיין כסף משנה הטעם אם כן נהי דהשיגו עליו היינו דבכ"ע שייך לבעל או ליורשיו או הוא עצמו יורש אבל היכי דאין שייך לבעל כלל כגון בהנהו גווני אפשר כ"ע מודים דשייך להאשה וצ"ע ולא למדתי בעיון בש"ס רק לעורר באתי.

ואם נגף אשה שנתעברה משוטה או שוטה שנתעברה מפיקח להירושלמי שכתבנו דאין קדושין תופסין אינו משלם ד"ו לבעל ואם צריך לשלם לאשה תלוי בדיעות שכתבנו לעיל לדעת הר"מ צריך לשלם לה ולהחולקים אין צריך לשלם דהתורה לא זיכתה לה ועמש"ל דאפשר בכה"ג כ"ע סוברים דמשלם לה וגם אשת חרש או חרשת כיון דמה"ת לא תפסי קדושין אם כן לא מיקרי בעל האשה וא"צ לשלם לו אך לה תלוי בשיטות הנ"ל. ונכרי ועבד הבא על ב"י בודאי הוולדות אינם שלו וגם אין תופסין קדושין כמש"ל אם כן אינם שלו. אך בח"ע וחב"ח שהוליד מישראלי' דמבואר בר"מ ואה"ע סי' מ"ד דהוי ס' קידושין אם כן בצד זה דאפשר ל"ה קדושין אם כן ל"ש לבעל כלל ד"ו דאינו בעל אך אפילו אם נאמר כהצד דתפסי קדושין דה"ל כמקדש לחציו עיין בהשולח מכל מקום אין הבנים שלו רק חציו אף דהבנים הם ישראלים גמורים דאפילו חלק העבד שבא על ישראלית הוי הולד ישראל מכל מקום אין בנו לכ"ד וגם הקדושין אין תופסין בצד העבדות ע"ש בגיטין אם כן הדין כך החצי מד"ו ודאי אינם שלו מחמת דלא הוי קדושין בחלק העבדות וגם אינם בניו לכ"ד ואם משלם לה זה תלוי בשיטות דלעיל אם אין אב אם שייך לה עמש"ל. אך על חב"ח יש ספק אם קדושין תופסין ה"ל הבנים חצי בניו כמו בכה"ת דבן מתייחס אחר האב ושייך לו החצי מד"ו או אפשר לא תפסי קדושין אם כן אינם בניו ע'

תוס' שם וגם כיון דלא תפסי קדושין אינו שייך לו אם כן החצי ודאי אינו שלו והחצי השני הוא בספק אם כן לדעת הר"מ חצי שייך לה בודאי כי אין אב ועל חצי השני הם בין שניהם אפשר דשייך לו דתפסי קדושין ואפשר לא תפסי קדושין ונותנים הרשאה על חצי השני זל"ז ואם היא נותנת הרשאה צריכה שתקנה לו התביעה כמש"ל ואם הוא נותן לה הרשאה א"צ שיקנה לה כיון דפלגא בודאי יש לה ומגו כו' כמש"ל אך לשיטת החולקים על הר"מ כפי מ"ש הטור אם כן מן חצי פטור הנוגף לגמרי אך בחצי השני יש ס' אם שייך לו או לה ונותנים הרשאה זל"ז.

ואם ח"ש וחב"ח נתעברה מישראל הבאתי כ"פ דפסקינן דתפסי בה קדושין לענין אשם ש"ח עאה"ע שם והבנים הנולדים מח"ש וחב"ח הם ח"ע וחב"ח מתייחס אחר האב אם כן אם נגף הוולדות החצי של ח"ע משלם לאדון כמ"ש בסמוך דאם נגף שפחה דמי הוולדות הם לאדון כמו חמרת' מעוברת עש"ס שם וחצי השני הם של אב הוולדות דהם שלו. ומכל מקום אני מסופק בזה דאפשר דמ"מ לא נקרא בעל האשה כיון דאינו תופס קדושין גמורים בה למיתה ולחטאת רק לאשם ולמלקות לא מיקרי בעל האשה ואין לו כלל רק לדעת הר"מ שייך לה המחצה ולהחולקים אין לה כלום וצ"ע ונסתפקנו בח"ז כ"פ בכה"ג. והנה אשת קטן ל"מ לה ד"ו אפילו אם נאמר דתופסים קדושין כשיטת הר"י ברזילי מכל מקום קטן אינו מוליד וג"כ קטנה אינה מתעברה ע' יבמות די"ב. ונערה שנתעברה ונגף ויצאו ילדיה לאחר מיתת הבעל לשיטת הר"מ ששייך לה אם זוכה האב כמו כל שבח נערות נראה דדינו כמו בחובל בבת נערה עיין ר"מ פ"ד כאן ובאתי רק לעורר כי לא עיינתי בזה כלל. והדין של ד"ו דוקא אם לא היה אסון באשה אבל אם מתה האשה אפילו הי' בשוגג מכל מקום פטור מד"ו דח"מ שוגגין פטורין מתשלומין ואף אם נאמר דמיתה לזה ותשלומין לזה חייב והכא הוי לבעל תשלומין מכל מקום כיון דהוי גוף א' הוה ליה מיתה ותשלומין לא' כ"כ תוס' כתובות ל"א סד"ה ר"א אומר והבאתי לעיל ג"כ ואם נתכוין לחבירו ונגף את האשה והי' אסון דעת הר"מ כאן דחייב בתשלומין דלא ה"ל חיוב מב"ד ודעת הראב"ד אינו כן אלא דפטור מתשלומין כתנא דבי חזקי' ואין כאן מקומו להאריך.

ואם נוהג בב"נ דב"נ חייב על העוברים מיתה אם כן אם נימא דגם בב"נ שייך קלב"מ כמש"ל פטור אך אם הי' שוגג דפטור אם ח"מ שוגגין פוטר בב"נ צ"ע ויבואר אי"ה בקונטרס ב"נ אשר בדעתי לחבר אי"ה כי יש הרבה הערות בעניני ב"נ. אך אם נימא דלא שייך קלב"מ מכל מקום לדעת הר"מ אין זה בגדר המצות שנצטוו כמש"ל אם כן בין שנגף ישראלית או ב"נ א"ח. אך לדעת רמב"ן פ' וישלח דמוזהר על החובל אך כאן

באופן שלא הי' בה חבלה או בגוונא דא"ח מיתה נ"ל דאם חבל בבת ישראל דיש לה וולדות מישראל וה"ל בעל אשה אם כן חייב בתשלומין לבעל אך בב"נ דל"ש בעל ואם כן אינו משלם אך אפשר משלם לה להשיטות שכתבנו לעיל אך באמת גם בב"נ מצינו בעולת בעל יש להם אם כן נקרא בעל רק ישראל בב"נ לא נקרא בעל אבל ב"נ בב"נ נקרא בעל ויבואר במק"א וע"ל כתבתי דאף לדעת רמב"ן מכל מקום התורה לא חייבה לשלם כלל רק מוזהרים הם אבל לא דיני תשלומין ואין כאן מקומו. וד"ז דד"ו דוקא באדם אבל שור שנגף אשה פטור מד"ו עש"ס ב"ק ור"מ פי"א מהנ"מ ודוקא לב"ח אבל שור שנגח שפחה חייב בד"ו דה"ל כמו שנגח חמרתא מעוברת. ודין מעוכב ג"ש בענין זה אם דמי לחבלה יבואר ב"ה לקמן. ולענין תשובה במצוה זו מבואר בר"מ אף ששילם לו אינו נמחל עד שיפייסו ועמש"ל בדין תשובה. ויש עוד לעורר במצוה זו וקצרתי. וגם כל האישים חייבים במצוה זו דד"ו הן איש הן אשה טומטום ואנדרוגינוס או עבד ושפחה אך דאין משלמין כי אין להם אלא כשתתגרש או ישתחרר כמו בחבלה. וחרש שוטה וקטן פטורים כמו בכה"ת ופשוט. ואפשר דאף אם נאמר דבכלל הדינים של ב"נ הוי הדינים כדעת הרמב"ן עמ"ל ולחם משנה פ"ט מה' מלכים מכל מקום אפ"ל דבושת ל"ש אצל ב"נ דר"י סובר דאין לעבדים בושת דלאו אחיו הוא ובבושת כתיב אחיו ורבנן סברי דאחיו הוא במצות אם כן אפשר בגר לא נקרא אח כלל אפילו להדדי ולומר דנצטוו לא מקרא הזה כמו כל הדינים דנצטוו אפשר דבושת דהוי חידוש ל"ה בכלל דינים וע"ש בהחובל נראה דגם אצל ב"נ שייך אחוה ואין להאריך. ועש"ס דב"ק דראב"י סובר דדריש תי' הרה מאחר דכתיב ויצאו ילדיה א"י שהיא הרה ומת"ל הרה עד שיכנה נגד בית הריון ור"פ אמר ל"ת כנגד בית הריון ממש אלא כל היכי דסליק שיחמי לוולד פירש"י נגד כל בית החלל לאפוקי יד ורגל דלא ע"ש והר"מ לא הביא כי שם מבואר דרשב"ג דריש כראב"י אבל חכמים דרשו מת"ל הרה ששבח הריון לבעל אם כן הר"מ דפוסק כרבנן לית לי' דרשה זו וחייב בכ"ע על כל פנים לדברי הסוברים הלכה כרשב"ג במשנה אם כן בודאי ס"ל ד"ז ג"כ ובפרט דראב"י ס"ל כוותיה בזה ומשנתו קב ונקי עמ"ל ושו"ת ח"ץ ועמש"ל בח"ז אי ד"ז גם בברייתא מכל מקום כיון דרשב"ג סובר כן להפוסקים במשנה כרשב"ג אם כן ס"ל גם כן ד"ז וז"פ ועיין בשטמ"ק מביא בשם הרא"ש דהלכתא כוותיה דראב"י כיון דר"פ מפרש דבריו ואף דלא מוכח מקרא לרבנן מכל מקום ראב"י ג"כ לא קאמר דמוכח מקרא וגמרא גמיר לה ע"ש. אך הר"מ וטוש"ע מדלא הביאו זה ודאי פסקו דלא כראב"י כמש"ל ועיין בש"ג מביא בשם ריא"ז שני דיעות בזה אם חייב בהכה ביד:

ודע מש"ל דאפילו שייך ד"ו לבועל היינו בידוע שהם מזה אבל אשה שזינתה אף דאומרת מפלוני א"נ להוציא מהנוגף דיכול לומר כשם שזינתה כו' עיין אה"ע סי' ד' דדוקא להכשיר הוולד נאמנת לומר מפלוני אבל לירושה ושאר ממון א"נ אלא מיירי בגוונא שידוע שמפלוני וכן אם נשאת תוך ג"ח [שנתגרשה] מבעלה וא"י אם לראשון או לאחרון ג"כ אין כ"א יכול להוציא אלא בהרשאה. והנה במש"ל אם ב"נ חייב בד"ו בשוגג היכי דאין ח"מ והנה בנגף ישראלית אפ"ל כיון דלענין ישראל משלם ד"ו לבעל ואין אנו חוששים דלמא לאו אביו הוא מחמת הרוב כידוע ואף דא"ה בממון אה"ר מכל מקום כיון דהוחזק הרוב לענינים אחרים גם בממון אזלינן אחה"ר ע' בהפלאה ספ"ק ואחרונים אם כן לא עדיף ב"נ מישראל והוי כמו מי איכא מידי כו' ועפמ"ג נסתפק בה' אמ"ה מכל מקום אפ"ל כן אבל אם נגח ב"נ יכול לדחות דא"י הוולד ממי הוא ובב"נ ל"א בתר רובא דאחרי רבים כו' בישראל נאמר לא בב"נ. וגם אני מסופק דאפשר דגבי ב"נ ל"ש האי רובא דרוב בעילות כמו פרוצה ביותר עב"ש סי' ד' ומכ"ש ב"נ שהם חשודים ביותר אם כן נראה דאינו משלם אם לא בידוע כגון בחבושים וכדומה אבל בתורת רוב ל"ש אצלם ויבואר במק"א אי"ה. והנה בנגף אשה ויצאו ילדיה דמשלם ד"ו אין חילוק דאפילו אם כלו חדשים לעובר מכל מקום כ"ז שאמו חי יונק ממנה ואינו נהרג על העוברין ומחייב לשלם. ואם ישבה על המשבר ונעקר הוולד ע' תוס' נדה דמ"ד ד"ה איהו מיית וכו' דאם עקר הוולד הו"ל כילוד מכל מקום כתבו שם דאם אמו חי אין נהרגין על עובר אפילו עקר לצאת ע"ש אם כן ודאי משלם ד"ו אך בנהרגה אמו והוולד בתוכה וכלו חדשיו ע' תוס' שם מסופקים אם נהרגין עליו כיון דאמו מתה אפשר דהו"ל כמונח בקופסא וצידדו דאין נהרגין עליו אם כן לענין ד"ו תלוי בזה אם נהרגין עליו אינו משלם ואם נימא דלא ה"ל כמאן דמונח בקופסא משלם ד"ו בהרג לעובר בתוך האשה. וכן אם ישבה על המשבר ועקר לצאת ומתה אמו דג"כ יכול הוולד לחיות ומכל מקום מסופקים בתוספות דאפשר דאין נהרגין עליו אם כן בהרג לולד משלם ד"ו. אך לכאורה באם מתה האם ואח"כ הרג הוולד בתוכה ל"ש השומא כמה היתה שוה מלאה כיון דכבר מתה וצ"ל בכה"ג מודה ת"ק לרשב"ג היכי דל"ש שבח וולדות שמין הוולדות בעצמן כרשב"ג. ועיין תוס' ב"ק מ"ז ע"א ד"ה וכך אתה מוצא כתבו דת"ק ורשב"ג לא מיירי מד"ו דת"ק מודה דמשלם ד"ו דהיינו שיווי הוולדות אך הם מיירי בשבח וולדות כמה היתה שוה כו' להוסיף על ד"ו סובר דג"ז שייך לבעל ורשב"ג סובר דחולקין וכ"כ הנ"י במשנה זו אם כן צ"ע על הרהמ"ח שלא הביא דעת תוס' ונ"י:

מצוה נ

סעיף א

שנצטוינו כו'. הנה הדין בין עבד בין ב"ח שהרגו מיתתן בסייף ע"פ ד"מ דיליף ב"ח מק"ו מעבד. והנה עובר גם כן בעבד על לאו דלא תרצח וכאן מבואר העונש. וכיצד מצות נהרגין ע' בסנהדרין ור"מ פט"ו מסנהדרין ולקמן במצות ובחוקותיהם לא תלכו הארכתי בזה ודיני עבד עיין ר"מ פ"ב מה' רוצח ואכתוב הדינים בקיצור כדרכי ב"ה. ההורג עבד או שפ"כ שמלו וטבלו אם אחר הרגו דינו כדין הורג ישראל לכ"ד ואם הי' בעדים והתראה נהרג עליו וע' דינים אלו בר"מ שם ה"ה גבי עבד ושפ"כ. אך אם האדון הרג עבדו או שפחתו אם לא מת תיכף רק עמד בחיים מעל"ע אינו נהרג עליו דהוה גזירת הכתוב כיון דהוא קנין כספו אך אם בתוך מעל"ע מת נהרג עליו האדון ככל רוצח איש מישראל אם הי' בעדים והתראה ובאומדנות אם יש כדי להמית ערש"י על התורה דהוא ק"ו מב"ח והוא מהמכילתא. והנה נ"פ דאם האדון הרג לעבד על כל פנים לא גרע מהזיקו בכ"ד ראשי אברים שהעבד יוצא לחירות אם כן מכל שכן בהורגו דודאי פקע קנייני של רבו דמזיקו בכל גופו וביטל ממנו כל האברים ועיין בברכות לענין יסורים מה בראשי האברים וכו' כל גופו עאכו"כ ועיין במקנה קדושין כ"ד מבואר שם כן ע' בפלפולו ונ"מ כאן אם מת אם יצא לחרות או לא לפמ"ש התוס' ב"ק י' ע"א ד"ה שהשור כו' אע"ג דמת אסור בהנאה מכל מקום עבד הקנוי לישראל אינו אסור בהנאה ועמ"ל פי"ד מהל' אבל באריכות ופשוט לדעת התוס' דבאמת עבד הרי הוא כישראל דחייב במצות מכל מקום מותר בהנאה כיון דגופו קנוי לישראל ה"ל ממונו של ישראל ומותר בהנאה עיין מקנה נ"ו באריכות אם כן י"ל במעוכב ג"ש כיון דלאו ממונו דרבו הוא ובמצות חייב אסור בהנאה אם כן באדון שהרג את עבדו ואפילו עמד מעל"ע כיון דעכ"פ ה"ל כסימא עינו כו' ונפקע מהאדון קנין כספו אם כן אבה"נ לאחר מיתה כמו ישראל כיון דנפקע קנינו של רבו וחייב במצות וי"ל דוקא שעמד מעל"ע דא"ח מיתה אם כן על כל פנים נפקע קנין העבדות מאתו אך במת תוך מעל"ע כיון דחייב האדון מיתה אם כן קלב"מ ולא נפקע קנין כספו ואע"ג דאם נימא דכל קלב"מ מהני תפיסה מכל מקום חדא דגבי ראשי אברים שהם קנס ל"מ תפיסה בקלב"מ וע' שעה"מ פ"ה מה"ע ה"ז. ועוד כיון דמת ל"ש לומר דהוא תפס בעצמו וז"פ דזה שייך דוקא בחי אם כן כיון דקלב"מ לא יצא לחירות ולא נפקע קנין כספו אם כן מותר בהנאה כמו כל עבד הקנוי לישראל כנ"פ. והנה מבואר בר"מ הא דאין האדון נהרג עליו בחי מעל"ע דוקא אם הכה אותו בשבט ומקל ורצועה אבל אם הכה אותו בסייף או בסכין אפילו מת לאחר שנה נהרג עלי' שלא נתנה התורה

רשות להכותו אלא בשבט וכו' ולא בהכאות רציחה עכ"ל בשינוי לשון וע' אוה"ח על התורה שעמד על הר"מ דמה חילוק יש אם בשבט כיון דצריך אומד אם כן גם בשבט יש כדי להמית דאל"כ לא יתחייב אפילו מת ת"י וע"ש מ"ש. וגם דבריו אינם מובנים ויבואר לקמן פרשת מסעי:

עוד מבואר בר"מ מהש"ס דאם מכר עבדו ופסק עמו שישמשנו ל' יום והכהו א' מהם תוך הל' יום ה"ז נהרג עליו ואינם בדין יום או יומים הראשון לפי שאינו כספו המיוחד לו דהיינו שמכר אותו והשני לפי שאינו תחתיו היינו לפי שהוא משועבד עדיין לראשון על ל' יום והוא כדעת ר"א והר"מ פוסק כמותו עכ"מ. וז"פ דוקא בכה"ג דמשועבד עוד לראשון הוי אינו תחתיו דשני אבל אם א' קנה עבד מחבירו בכסף דכסף קונה ועדיין לא לקחו לרשותו והרג אותו בודאי אצל הקונה ישנו בדין יום או יומים כיון דהוי כספו וגם הוי תחתיו כיון דאינו משועבד לראשון וז"פ. ואם קנה עבד אצל חבירו בקנין משיכה שע"כ נקנה עש"ס קדושין ושו"ע ח"מ סי' תצ"ו ולדעת הסוברים דדבר תורה מעות קונה ומשיכה הוא רק קנין דרבנן זה תלוי בשיטות אם נאמר דע"י קנין דרבנן נעשה קנין תורה והד' עתיקין אם כן המוכר אינו בדין יום או יומים והקונה ישנו בדין יום או יומים אך אם נאמר דע"י קנין דרבנן לא נעשה קנין תורה אם כן הראשון אדון מן התורה וישנו בדין יוא"י והשני אינו בדין יוא"י דאינו אדון כלל מכל מקום אפ"ל דאף הראשון אינו בדין יוא"י דעכ"פ אינו תחתיו ואינו כספו המיוחד לו כיון דנשתעבד לשני לעשות מלאכתו ומכל מקום צל"ע והובא כמה דברים כה"ג בחיבורינו והד' עתיקין וארוכים אין כאן מקומו עיין לעיל במצוה ד"ה לעיל נסתפקנו:

עוד מבואר בר"מ דמי שח"ע וחב"ח או עבד של שני שותפים אינו בדין יום א"י שהרי אינו לאחד כספו המיוחד לו וזה מבואר בב"ק שם ד"צ דח"ע ועבד של שני שותפים א"י בראשי אברים ומוקי שם כר"א כמו כאן דאמרינן כספו המיוחד לו לענין פסק עמו ע"מ שישמשנו ל' יום ה"נ בעינן עבדו המיוחד לו ע"כ א"י בראשי אברים אם כן כיון דא"י בר"א דאינו מיוחד ה"ה אינם בדין יוא"י דל"ה כספו המיוחד לו. ונ"פ דדוקא לענין ר"א צריך מיעוט מחמת עבדו המיוחד שא"י לחירות אבל לדין יא"י הוא פשוט דנהרג האדון בכל ענין מפני צד ב"ח שבו והוא ישראל גמור בודאי דינו כישראל עיין בט"א לחגיגה לענין אחר כי"ב מ"ל הרג ישראל גדול או קטן או כולה או פלגא ה"נ חייב על שהמית הצד ב"ח אך אין נ"מ כיון דאינו מיוחד לו בכ"ע נהרג עליו אין לפלפל בזה. ובשותפים כ' התוס' שם לענין ר"א דוקא בענין שהגוף לזה ופירות לזה אבל שותפים דעלמא שכ"א יש לו חצי הגוף יוצא בר"א ועטיו"ד ב"י סי' רס"ז מביא דבריהם ועש"ך שם. והנה בר"מ לא

מוזכר זה משמע בכ"ע הדין כך דא"י בר"א ועלח"מ פ"ה מה' עבדי' הט"ו ועיין תוס' ב"ב נ' ע"ב ד"ה ר"א אם כן לדבריהם שני האדונים יש להם בעבד של שותפים דין יוא"י דשוה לדין ר"א. ונראה דאף אם נאמר דיש להם בעבד של שותפים דין יוא"י דוקא בעת ששייך לו כגון שחלקו ביניהם לזמנים שיהא משמש לכ"א בזמנו וא"כ אם הרגו האדון בזמן ששייך לו אם כן עתה יש לו קנין הגוף באותו עבד לכולו כמ"ש הר"ן נדרים בשותפים שמוה"נ דכ"א בשעה שהוא משמש יש לו קה"ג בדרך השותפות וה"ל כאילו אמר ה"ז לך ואחריך לי ע"ש אם כן כיון דיש לו קה"ג וגם הוא תחתיו ישנו בדין יא"י ועקצה"ח סי' רמ"א באריכות ד"ז לגבי אתרוג דאחריך לי יש לו קה"ג ע"ש וסי' רמ"ח ואין כאן מקומו. אבל אם הרגו בשעה שמשמש לאדון השני אם כן כעת אין לו קה"ג בעבד דאדרבא שייך לחבירו וגם אינו תחתיו דחבירו משתמש בו ולא עדיף מעבדו שחבירו משתמש בו ל' יום אם כן בודאי אינו בדין יא"י כיון דאינו תחתיו וגם הגוף של חבירו כנ"ל אך לא עיינתי בזה ולעורר באתי ישמע חכם כו'.

ובאם הגוף שייך לא' והפירות לאחר אין להם יא"י כמבואר כאן ואינו תלוי בקנין פירות אי כקנין הגוף או לאו אך הוא גזירת הכתוב למאי דפסקינן כר"א וא"כ בעבדי נכסי מלוג אין להאיש ולא להאשה דין יא"י וכן א"י בר"א כמבואר בה"ע שם בר"מ דאינו עבדו המיוחד וכאן אינו כספו המיוחד ועיין בב"ק שם ויבמות ס"ו ובתוס' שם. ובעבדי צ"ב לענין ר"א פוסק הר"מ שם בה"ע דיוצאין לאיש ולא לאשה אם כן כאן נמי הבעל ישנו בדין יא"י כיון דהוי שלו ובשער המלך הקשה על הר"מ הא פוסק כר"י דנוטלת משום שבח ב"א ועיין ביבמות שם מה שמפלפל בזה וגם אם מת הבעל שייך אצלה דין יא"י ע"ש בש"ס ותוס' ותלמד לכאן. ופשוט דמעוכב ג"ש אף אם נאמר דאוכל בתרומה ולענין קנס הוי אדון ע' פ' השולח מכל מקום לענין דין יוא"י אינו נוהג כיון דהפירות שייכים לעבד אם כן אפילו אם הפירות שייכים לאחר אינו בדין יא"י וה"ה אם שייכים לעבד וה"ל אינו תחתי' וז"פ. ואם א' נתן במתנה עבדו לאחר ואמר ואחריך לפ' או אחריך לעצמי או ליורשי עח"מ סי' רמ"ח בודאי הנותן אינו בדין יא"י כיון דהפירות שייכים להמקבל אם כן אינו תחתיו וגם אינו כספו כיון דהשני יכול למכור אך המקבל ע"ש באריכות דהמקבל יש לו קה"ג במתנה כזו וגם אוכל לפירות אם כן ישנו בדין יא"י. ובאומר מעכשיו או לעצמי דאם מכר הראשון לא עשה כלום אם כן אין לו קה"ג רק ק"פ וע"ש בש"ע באורך ובקצה"ח סי' רמ"א וצריך אריכות לברר אם יש לו קה"ג ע' בב"ב שם. ומצוה זו נוהג בכל אישים הן איש או אשה אם יש להם ע"כ או ש"כ נוהג ד"ז רק בחרש שוטה וקטן אין נהרגין כמו שא"ח על ישראל גמור דלאו בני מצות נינהו ובבן

נח אין נוהג מצוה זו דאין לו קה"ג כלל בשום עבד כמבואר ביבמות דלא הם קונים כו' אם כן חייב עליו בכ"ע כמו ב"נ שהרג א' מאנשים וז"פ. ופשוט דעבד שקנה עבדים באופן דאין לרבו רשות בהם ע' תוס' יבמות פ' אלמנה לכה"ג ה"ל העבד אדון של העבד הקנוי לו ונוהג אצלו דין יא"י וז"פ. עוד נ"פ דהמוכר עבדו לקנס דהוי אבעי' ולא אפשיט' פ' השולח וער"מ פכ"ג מה' מכירה דהוי ספק מכל מקום המוכר ישנו בדין יא"י כיון דהגוף וגם הפירות שלו ה"ל כספו המיוחד לו אע"ג דמיירי במוכר העבד לקנס דהוי דקל לפירותיו מכל מקום ה"ל כספו המיוחד לו כיון דהוא שלו לגמרי לכה"ד רק לענין אם נגחו שור וע' תוס' שם שמיירי במוכר העבד לקנס ע"ש מכל מקום ה"ל כספו וישנו בדין יא"י כנ"ל פשוט.

ובמה שנסתפקתי לעיל בנמכר בקנין דרבנן נ"ל עתה דהראשון אינו בדין יא"י דמ"מ לא הוי כספו המיוחד וראי' דעבדי מלוג ל"ה עבד מיוחד לאשה אף דהא דהבעל אוכל פירות אינו אלא דרבנן כידוע מכל מקום ל"ה מיוחד לאשה לענין שן ועין וכן לענין יא"י אם כן מכ"ש בנמכר כל הגוף בקנין דרבנן אין לראשון דין אדון לענין יא"י אך להשני תלוי בשיטות שכתבנו לעיל ואפ"ל דבאמת לענין יא"י הוי הראשון אדון גמור כיון דמה"ת הוי אדון אינו נהרג עליו ולא אתי דרבנן ומפקיע מאתו שיהי' נהרג. אך גבי שן ועין שם מבואר ד"ז דאינו יוצא לאשה אפשר דאף שמה"ת מיוחד לה וראוי לצאת מכל מקום מדרבנן אינו מיוחד לה והוי עבד מדרבנן אך באמת זה ניחא לתוס' גיטין דמעוכב ג"ש מותר בש"כ דהוי עבד גמור לענין איסור רק לענין ממון אם כן נוכל לומר דמדרבנן הוי עבד לענין ממון ג"כ דהוי מעוכב ג"ש היוצא בשו"ע אם כן מדרבנן הוי עבד לענין ממון דאפילו לדין התורה דיוצא מכל מקום מותר בש"כ וחז"ל אמרו שא"צ לשחררו והוי עבד אבל לשיטת רש"י שמעוכב ג"ש אסור בשפחה ובב"ח אם כן היאך יוכלו חכמינו זכרונם לברכה לעקור בקום ועשה דיהי' עבד וישא ש"כ אע"כ דעכ"פ כיון דאינו מיוחד לו אף דהוא דרבנן הו"ל אינו מיוחד לו ג"כ מה"ת. אך גם זה יש לדחות לשיטות הסוברים והר"מ מכללם דאיסור שפחה לישראל אינו אלא מדרבנן אם כן הם אמרו והם אמרו אך להסוברים דהיא דאוריית' הוא ראי' אם נאמר כשיטת רש"י וע' תוס' גיטין מ"ז ע"ב ד"ה ולביתך. והנה כתבנו דאם הגוף לא' ופירות לאחר אף האדון שהגוף שלו אינו בדין יא"י דאינו מיוחד לו מכל מקום נ"ל דוקא במוכר אותו לפירות או בפסק עמו שישמשנו הלא מכר אותו לפירותיו כל ל' יום אבל במשכיר עבדו לאחר ע"ז קצוב נ"ל דהאדון ישנו בדין יא"י כי חילוק בין מכרו לפירות ובין שכירות עיין ר"מ פכ"ג מהלכות מכירה וח"מ סי' רי"ב. ועבדי מלוג יש להבעל קנין עצום אף לבנות ולהרוס עסי' רי"ג שם ואה"ע סי' צ'

ועדיין לא העליתי בכור הבחינה. והמקדיש עבדו עיין ר"מ פ"ו מהלכות ערכין הדינים בודאי האדון הראשון אינו בדין יא"י מ"ל מכרו להדיוט או להקדש וכן המחרים חרמי כהנים אם כן תיכף אינו שלו אך בבא ליד כהן הוי הכהן האדון ופשוט. וע"ש במקדיש מע"י עבדו אפשר ג"כ אינו מיוחד לו ע"ש ותלמד לכאן כי אין חילוק בין ישנו חלק להדיוט או לגבוה ופשוט.

ואם עמד יא"י דא"ח אפשר דלא עבר על הלאו דלא תרצח ג"כ ועל לאו דחבלה כתבנו לעיל דבעבדו א"ע ע"כ א"צ תשובה כלל ויבואר לקמן אי"ה במצות עשה דתשובה ונראה דגם כן אינו פסול לעדות כי לא עבר כלל שום עבירה. ונראה דאם א' עשה שליח לאדון להרוג העבד והאדון הרגו ועמד יא"י אם המשלח חייב תלוי בדין אי פסקינן כרבינא דתלוי אם השליח בר חיובא ואם השליח לאו בר חיובא ישלד"ע וחייב המשלח עח"מ סי' קפ"ב וסי' שמ"ח ובש"ך אם כן בעמד מעל"ע השליח דהיינו האדון לאו ב"ח הוא וישלד"ע וחייב המשלח אך להפוסקים כר"ס דתלוי באיבעי עביד אם כן פטור המשלח אך אם נאמר דאפילו אדון שחבל בעבד שלו עובר בלאו דחבלה עיין במצוה הקודמת אם כן בקטלי' כוליה נהי דנידון בדין יא"י מכל מקום עבר משום לאו דחבלה ואף אם נאמר שאין לוקין כיון דחייב בתשלומין אף שזכה בעצמו בתשלומין מכל מקום פטור ממלקות עיין לעיל מכל מקום עבירה איכא אם כן אשלד"ע ופטור המשלח דה"ל ב"ח ול"ד לאקפי לי וכו' או כהן שאמר לישראל קדש לי גרושה דשם ליכא איסורא כלל אצל השליח אבל כאן הוא לאו וא"כ עובר השליח אם כן ה"ל השליח ב"ח ופטור המשלח לגמרי מחמת אשלד"ע אך לפמש"ל דחובל בעבדו א"ע כלל משום לאו זה אם כן ל"ה ב"ח כלל. ומכל מקום נראה מצד הסברא דאיסור יש ביד האדון להרוג העבד אפילו שיעמוד מעל"ע אם כן אשלד"ע וצ"ע. ואם האדון עשה שליח לאחר להרוג עבדו האחר ודאי ב"ח אם כן אינו חייב האדון דאשלד"ע אפילו לא עמד מעל"ע אך אם הי' שליח שוגג להסוברים דבשוגג ישלד"ע ודאי אין אדון חייב אלא אם כן לא עמד מעל"ע אבל אם עמד מעל"ע פטור דלא עדיף מהורגו בעצמו בידים דפטור בעמד מעל"ע וז"פ. ובפרט אם נאמר דאין עבירה בעמד מעל"ע לגבי האדון וז"פ. וגם אם השליח מזיד דאשלד"ע מכל מקום בד"ש חייב דבד"ש ישלד"ע מכל מקום בעמד מעל"ע דאפילו הרגו בעצמו לא מצינו לו חיוב בד"ש אם כן ודאי ע"י שליח פטור ג"כ מד"ש:

ואם הרג שפחתו מעוברת ועמדה מעל"ע דא"ח עליה ובתוך מעל"ע הוליד' וולד ב"ק נראה דאף שכתבנו לעיל דאף דהעבד עמד מעל"ע שא"ח האדון מיתה על הריגתו מכל מקום נשתחרר דהו"ל כמו יוצא בר"א אם כן לכאורה הבנים ב"ח דהמשחרר סתם

שפחתו מעוברת ודאי הוולדות ג"כ ב"ח עיו"ד סי' רס"ז סס"א ואין כאן מקומו אך נראה כיון דלא חיסר אבר עתה רק בשעת מיתה אם כן בשעת מיתה נפקע השעבוד ולא קודם אם כן הו"ל הוולד עבד גמור וכן אם מתה ת"י ואח"ז חתכו הוולד חי כתבתי לעיל כיון דח"מ אם כן לא נפקע השעבוד דקלב"מ ול"ש תפיסה לאח"מ אם כן אם הוולד קיים הו"ל עבד. אך אפשר כיון דבשעת מיתה הו"ל הוולד ירך אמו אם נאמר דעובר ירך אמו אם כן הוולד יוצא בר"א של אמו ואף דקלב"מ מכל מקום הוולד קיים ושייך אצלו תפוס ועומד ומהני תפיסה של הוולד וכן צ"ע בנעקר הוולד בחייה מה דינו ויבואר לקמן אי"ה בדין ר"א וכאן באתי רק לעורר. וגם אם הרג שפחתו טרפה שאינו ח"מ (אפילו) אם כן הוולדות הם ב"ח דעובר ירך אמו והוולדות יכולים לחיות אחר אמם כמש"ל דחילוק יש בין מתה לנהרגה עיין מצוה הקודמת. ואני מסופק אם שייך אצל קטן תפוס ועומד בעצמו היכי דצריך תפיסה כגון בקלב"מ ויבואר לקמן בח"ז אי"ה. ונ"פ דדין יא"י שייך אפילו עשאו מגויד או שחט בו שנים אף דודאי סופו למות מכל מקום אם עמד מעל"ע אינו נהרג עליו רק בעשאו א' מנבלות שמטמא מחיים אף שחי מכל מקום ה"ל כמת בודאי לא הוי עמד מעל"ע עיין ר"מ ספ"א מה' ט"מ. ואם מעוכב ג"ש מדרבנן כגון מוכר עבדו לח"ל ועוד כמה דרכים ע' סי' רס"ז ובמש"ל אי דרבנן מפקיע האדנות מאת האדון לדין זה ע"ש. וע' סי' רס"ז כמה דינים דע"י אומדנ' הוי העבד ב"ח כגון שהניח לו תפלין או למדו תורה ע"ש בסעיף ע'. ונ"פ כיון דבאמת הרב מכחיש ואמר שהוא עבדו אך לא יכול להשתעבד עמו מחמת אומדנ' דידן בודאי אם הרגו ישנו בדין יא"י כי מחמת אומדנ' לא נוכל להרוג את האדון אף שאינו עובד אם כן אינו מיוחד אצלו היינו בגוונ' דאינו עובד מחמת איזו טעם אבל כאן דא"ע מחמת אומדנ' ולדברי הרב שייך לו מע"י והעבד גוזל ממנו לפי דבריו אם כן בודאי ישנו בדין זה כמו אם עבד אינו רוצה להשתעבד מכל מקום כיון דהוי שלא כדין ודאי רבו ישנו בדין יא"י אם כן ה"נ כיון דלפי דברי הרב עבדו הוא וכנ"ל פשוט. ואם האדון הודה שעשאו ב"ח אפ"ל כיון דהודה מקודם ונתחזקה הודאתו הו"ל כמ"ש הר"מ פט"ז מסנהדרין איסור עצמו בע"א יוחזק אם כן כאן נמי כיון דאתחזק שהוא ב"ח אם הרגו אח"כ אינו בדין יא"י ואפ"ל דיועיל אמתלא על הודאתו אך אי בממון מועיל אמתלא עקצה"ח סי' פ' ובס' ש"ש וצריך אריכות גדול ואין כאן מקומו:

מצוה נא

סעיף א

לדון כו' דיני המצוה כו'. הדינים הם בב"ק ור"מ ה' נזקי ממון וח"מ שפ"ט ולהאריך בכל פרט צריך חיבור גדול ואכתוב איזה הערות. והנה מצוה זו היינו קרן ותולדותיו יש תם ומועד והתם אינו משלם אלא ח"נ ודוקא מגופו של שור המזיק ואם המזיק שוה עשרה דינרים אף דההיזק הוא אלף דינרין מכל מקום אינו נוטל אלא שור המזיק ותם היינו שלא הורגל בזה כמבואר לקמן ופעמים כגון שהמזיק שוה שני מאות זה' ונגח שוה מאה נוטל משור החי החצי והוא פלוגת' בב"ק ל"ג ר"י סובר דהניזק אינו אלא ב"ח של המזיק ור"ע סובר דיוחלט השור אם ההיזק עולה דמי כל השור או אם עולה פחות הוי הניזק שותף בשור וידוע דהלכה כר"ע וע"ש כמה נ"מ ובתוס' שם כתבו דלר"י יכול המזיק לסלק בזוזי בעד השור ולר"ע יש לו חלק בגוף השור או כל השור וא"י לסלקו בזוזי ובש"ס שם הקדישו ניזק א"ב דלר"י כיון דהוא רק בע"ח אינו קדוש ולר"ע קדוש וע"ש בתוס' אף דלר"ע ג"כ אי מודה מפטר מכל מקום עתה לא הודה אם כן פשוט שאם הודה אח"ז נפקע הקדש הניזק למפרע דלא הי' שלו אך אם לא הודה כגון שבאו עדים הוי קדוש למפרע דזכה בו תיכף בשעת נגיחה לשיטת תוס' והרבה ראשונים ואפילו אם רוצה ניזק אחר כך ליטול מעות לא מהני כיון דהוי שלו חל ההקדש אך לר"י לא הוי הקדש אף אם נאמר למפרע הוא גובה מכל מקום כשלא גבאו לבסוף ונתרצה ליטול מעות אין הקדש כמו שכתבו תוס' שם ומכל שכן למאי דקיימא לן הלכה כרבא דמכאן ולהבא גובה אם כן אינו שלו אפילו אם לקח אח"כ השור מכל מקום בשעת הקדש לא היה שלו:

והנה לשיטת תוס' דלר"ע אפילו קודם העמדה בדין מכל מקום ה"ל לניזק והקדישו הוי הקדש אין להקשות לפי המבואר בב"ק ור"מ פ"ח דאם הקדיש שורו או הפקיר לאחר נגיחה קודם העמדה בדין כיון דאין לו בעלים בשעת העמדה בדין לא ה"ל שור רעהו ע"ש אם כן בהקדישו כיון דהוי הקדש אם כן לית לי' בעלים ולא משכחת העמדה בדין. ז"א דוקא אם הניזק בא להוציא אמרינן כיון שאין לו בעלים עתה א"י להוציא וכך גזירת הכתוב אבל כאן באמת לדברי המזיק הוא שלו וההקדש בא לתבוע מהמזיק אם כן מ"ל הדיוט או הקדש ע"כ מהני העמדה בדין עם המזיק ואם נתחייב בדין הוי של הקדש ואם לאו הוי של המזיק וה"ל ההקדש תובע ויש לו בעלים ככל התובעים וכן לענין מכירה להדיוט ג"כ הדין כן דמ"ל מכרו להדיוט או להקדש דלר"ע הוי מכור. והנה אינו מבואר בר"מ ד"ז דהקדישו או מכרו ניזק היאך הדין ואי"ה יבואר בסמוך וכ"ה בש"ס דמכירה

שוה להקדש ודנקט הקדישו לרבותא ע"ש, וע"ש בש"מ הקשה אף לר"ע למה יהיה הקדש הניזק הקדש הא הוי אינו ברשותו וכמו גזל ולא נתייאשו הבעלים דגם הנגזל א"י להקדיש ותי' דלאחר שגבאו כו' וכן בגזל נמי אם הקדישו הנגזל ואח"ז העמיד הגזלן לדין והוציאו מידו ה"נ דקדיש והא דר"י דאינו קדוש היינו כשלא הוציאו בב"ד עכ"ל בשם רמ"ה ורא"ש והוא חידוש גדול בעיני. ע' בסוגיא דמרובה ד"ז דר"י ובב"מ ור"מ ה' ערכין וח"מ סי' רי"א דמשמע דהוי כל דין דשלב"ל דאף בבא לעולם אינו קדוש ואינו מכור וכאן נראה דאם בא לרשותו ה"ל הקדש למפרע וא"י לחזור בבא לרשותו וצריך עיון גדול בזה ואיני עומד כעת בזה ולעורר באתי. ואם מכרו מזיק קודם העמדה בדין דעת הר"מ כאן דמכור והלוקח משתמש בו לכתחלה אך הניזק גובה ממון וכ"ז שלא גבה הניזק א"י שניהם לחזור דהוא סובר הא דמבואר שם בש"ס ת"ר שור תם שמכרו קודם העמדה בדין ה"ז מכור לרדיא קאי לר"ע ג"כ אבל התוס' והטור חלקו עליו דזה קאי רק לר"י אבל לר"ע אינו מכור כלל כיון דהוי תיכף לניזק ועיין כאן בהה"מ וח"מ ת"ז וש"ך שם וברמ"א מביא דעה זו דהמזיק אם נשתמש בו צריך ליתן לו שכירות ע"ש ובש"ך:

ואם הקדישו מזיק ג"כ אינו קדוש דל"ה שלו לר"ע אך מכל מקום צריך הניזק ליתן דבר מועט בפדיונו משום דר"א כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון אבל אינו מועל המשתמש בו כ"ה בש"ס וכ"פ הר"מ כאן ודעת הר"מ צ"ל דאפילו לר"ע מכל מקום קודם העמדה בדין לא זכה הניזק כלל כיון דאי מודה מפטר לא זכה בקנס קודם העמדה בדין כמו בע"ח. אך מכל מקום אם מכרו גובה הניזק כמבואר שם לר"י דגובה אף דהוי מטלטלין מכל מקום קלא אית לי' ע"ש בש"ס וכן אם הקדישו הניזק גובה מההקדש כמבואר בתוס' גיטין ד"מ אך מכל מקום לשיטת הר"מ עצמו פ"ז מה' ערכין ופח"י מהלכו' מלוה שפוסק דקדושת דמים ג"כ מפקיע מידי שעבוד ואין הבע"ח בעצמו יכול לגבות כלל מן ההקדש רק מן הפודה והפודה נותן דבר מועט כדי שלא יאמרו כו' אם כן כאן נמי צ"ל בכוונתו כן דמ"ש דמוקדש ופודה בדבר מועט היינו אחר ולא הניזק וסמך אמ"ש שם וע"ש בה' מלוה במ"מ דהוא רק דרבנן ודברים אלו צריכים אריכות ואין כאן מקומו. הכלל להר"מ קודם העמדה בדין לר"ע ג"כ לא זכה בו וה"ל כבע"ח כיון דמצי לסלוקי בזוזי ה"ל של המלוה ה"ל כיון דאי מודה מפטר ה"ל כבע"ח ודינו כמו לר"י אך דה"ל אפותיקי כמו לר"י והחילוק שבין ר"י לר"ע הוא אחר העמדה בדין דלר"י תמיד הוא בע"ח ולר"ע אחר העמדה בדין זכה בגוף השור וכ"ה בקצה"ח סי' ת"ו. וקדושת הגוף אינו מבואר בר"ם אך ממילא כיון דה"ל רק בע"ח אם כן קדושת הגוף מפקיע אך אפשר דאלמוהו לשעבודו דניזק כמ"ש תוס' כאן לר"י. אך לשיטת תוס' לר"ע תיכף שותפים

נינהו אף קודם העמדה בדין. והנה לפ"ז לדעת הר"מ דקודם העמדה בדין הוי רק בע"ח אם הקדישו הניזק או מכרו אינו מכור כמו לשיטת תוס' לר"י. אך צ"ע בהגהת רמ"א תוס' על המחבר דהעתיק דעת הר"מ דקודם העמדה בדין יכול המזיק למכור לרדיא כתב דמכרו הניזק מכור. ובאמת להר"מ ל"מ מכירת הניזק קודם העמב"ד דעדיין אינו זוכה והוי של המזיק וצ"ל דהרמ"א קאי לשיטת התוס' כמבואר אח"כ ברמ"א דאם נשתמש בו מזיק חייב ליתן שכרו לניזק והוא כדעת התוס' וכבר עמד בזה בש"ך שם דהו"ל לכתוב ד"ז בשם י"א ולא ע"ד הר"מ ע"ש ה"נ צ"ל כן דכתב לשיטת התוס'. ומכל מקום צ"ע על הש"ך שלא עמד ע"ד רמ"א בסעיף זה שהוא מוקדם וצ"ע. ובאמת דברי רמ"א הם דברי הטור והטור לשיטתו סובר כדעת התוס' אבל להר"מ נ"פ דאין מכירת הניזק מכירה קודם שעמב"ד כנ"ל פשוט.

והנה דברי רמ"א בשם הטור אף לפמ"ש שהוא שיטת התוס' מכל מקום איני מבין מ"ש מכרו ניזק מכור וכשיתפסנו יקח הלוקח ופי' בסמ"ע היינו אפילו בזה"ז דאין דנין דיני קנסות של שור תם מכל מקום כיון שמהני תפיסה כמ"ש בח"מ סי' א' אם כן מהני מכירה אף קודם שתפס. ולכאורה כיון דקיימא לן גזל ול"נ הבעלים שניהם א"י להקדישו ואף אם הנגזל יכול להוציא בדיינים א"י למכור ולהקדיש דה"ל דבר שאינו ברשותו אם כן מה במקום שיכול להוציא בדיינים מכל מקום ה"ל אינו ברשותו מכ"ש כאן דא"י להוציא בדיינים רק תפס מהני בודאי מסבר' ה"ל דבר שאינו ברשותו ולמה יחול המכירה ולומר דה"ל כמו טרח וקנה בתפס וכה"ג דטרח ניחא לי' למיקם בהימנותי' כמ"ש בסי' ר"ט ס"ה זה דחוק ואפשר דסברת הטור כסברת הרא"ש שהביא בש"מ והבאנו לעיל הא דא"י להקדיש דבר שא"ב דוקא בלא הוציא מיד הגזלן אבל אם הוציא אח"כ קדוש אם כן ה"נ כיון דתפס ה"ל כהוציא אח"כ והוי מכור. ואף דלכאורה קודם תפיסה אינו שלו כלל ז"א לשיטת התוס' דזוכה בקנס תיכף קודם העמדה בדין ובשעת נגיחה הוי שותף. אך בודאי צ"ל העמב"ד אח"כ ה"נ זכה תיכף והעמב"ד ליכא הכא האידנא דאין דנין הא בתפס זכה אף האידנא דעביד אינש דינא לנפשי' כמ"ש בח"מ סי' א' אם כן הו"ל כמו שהקדיש ניזק קודם העמב"ד בזמן שהי' מומחין והיו דנין ד"ק וז"פ. שוב נתיישבתי דדברי רמ"א כאן דמכרו ניזק מהני הוא אף לשיטת הר"מ דקודם העמב"ד הוי של מזיק דבאמת כיון דלר"ע זוכה בגוף השור והיינו על כל פנים לאחר העמב"ד דהוי גזירת הכתוב בשור תם דזוכה הניזק בגוף השור אך קודם העמב"ד סברת הר"מ דאינו זוכה אף לר"ע כיון דאם מודה המזיק נפטר מחמת מודה בקנס כמש"ל וא"כ בזה"ז דמב"ק אינו נפטר עח"מ סי"א בסמ"ע וש"ך כיון דליכא ב"ד ומודה בקנס אינו פטור אלא במודה בפני ב"ד ע"ש אם כן

גם להר"מ בזה"ז כיון דלא שייך מודה ומפטר זכה הניזק תיכף בשעת נגיחה והתפיסה הוי כעמד בדין דזכה בו הניזק למפרע כיון דל"ש מודה ומיפטר אם כן שפיר מהני מכירת הניזק בתפס אח"כ אף להר"מ כנ"ל וד"ז דמב"ק האידנא צריך אריכות ואין כאן מקומו. אך באמת א"א לומר כן דלשיטת הר"מ יהיה בזה"ז מהני מכרו ניזק כיון דל"מ מודה ומיפטר אם כן זוכה תיכף בשעת נגיחה דא"כ אף בזמן שיש ב"ד נאמר דניזק יזכה תיכף ויהני מכירתו ולא מכירת המזיק כלל דזוכה הניזק תיכף ואי משום דאי בעי מודה ומפטר הא דעת הר"מ וראב"ד פ"ט כאן דפלגא נזקא אף דמודה ומפטר מהני תפיסת הניזק ול"ד לשאר מב"ק ע"ש במ"מ אם כן יהי' תמיד הדין כן דלעולם יהני וגם דאפשר יזכה בלא תפיסה דיהי' עדים והוי כש"כ מדין דכאן דאינו מועיל רק תפיסה והוי מכירת הניזק מכירה א"ו להר"מ לא זכה תיכף דלמא מודה ומיפטר ולא ס"ל הסבר' כיון דיועיל תפיסה ע"כ נראה ודאי להר"מ אינו זוכה הניזק קודם העמב"ד ואין מכירת הניזק מכירה אך לשיטת תוס' דס"ל דאף דשייך הסברא אי מודה מיפטר מכל מקום זוכה תיכף קודם העמב"ד אם כן בזה"ז נמי זוכה תיכף והתפיסה אח"כ הוי כהעמב"ד ע"כ דברי הרמ"א אינו אלא להתוס' והטור. והנה להר"מ דפלוגת' דוק' לאחר העמב"ד לר"ע הוי שותף אם כן קודם העמב"ד סובר הר"מ דיכול לסלוקי בזוזי גם כן כיון דאי מודה מיפטר הוי רק כבע"ח קודם העמב"ד אך לשיטת התוס' אפילו קודם העמב"ד לר"ע שותפין נינהו:

עוד מבואר בר"מ דאם שחטו קודם העמב"ד גובה מבשרו והוא מבואר ג"כ בש"ס ולא כתב הר"מ דצריך המזיק לשלם פחת שחיטה לפ"מ שפוסק דהמזיק שעבודו ש"ח חייב ועלח"מ עמד בזה ובסי' ת"ו מביא רמ"א שיטה זו דצריך לשלם פחת שחיטה וע"ש בש"ך וקצה"ח. וכ"ז דוק' קודם העמדה בדין אבל לאחר העמדה בדין בודאי הניזק זוכה בגוף השור להיות שלו או שותף והרי הוא של הניזק לגמרי לענין אם הקדישו ניזק או מכרו וכן אם מכרו מזיק או הקדישו אינו קדוש כלל וא"צ הניזק ליתן אפילו דבר מועט משום דר"א דהוי כמקדיש דבר של אחרים דל"ש הא דר"א ואינו מכור אף לרדי' ואינו רשאי הלוקח להשתמש בו וכן המזיק. ופשוט שאם שחטו המזיק דניזק נוטל מבשרו וגם המזיק חייב לשלם פחת שחיטה אליבא דכ"ע דז"א מטעם מזיק שעבודו רק הוי כמו מזיק שור של אחרים דהו"ל לגמרי דניזק וזה מבואר שם בש"ס ובר"מ. והנה לשיטת התוס' והטור דלר"ע אפילו קודם העמדה בדין אין מכירת והקדש המזיק חל כלל אם כן מה שמבואר בב"ק ובר"מ דשור שהזיק ואח"כ הקדישו או הפקירו פטור דצריך שיהי' לו בעלים בתחלה וגם בשעת העמב"ד ע' ב"ק דף י"ג עכצ"ל במועד דשייך הקדש והפקר של מזיק וגזירת הכתוב דפטור אם הקדישו והפקירו קודם העמב"ד דאין לו בעלים משעת

העמב"ד אבל בתם ל"ש זה דא"י להקדיש ולא למכור ופשוט דג"כ א"י להפקיר דאינו שלו. אך להר"מ שכתב דקודם העמב"ד יכול למכור ולהקדיש אם כן קשה איך כתב דחוזר הניזק וגובה מלוקח או מהקדש הא כיון שהקדישו לא משכחת העמדה בדין כיון דאין לו בעלים כמ"ש הר"מ עצמו קודם לזה דאם הקדיש קודם העמב"ד פטור וצ"ל דגם להר"מ יש חילוק בין מועד לתם. וצ"ע למה כיון דקודם העמדה בדין הוא רק כבע"ח אם כן יחול ההקדש והוי אין לו בעלים ואם כן היאך גובה הא פטור עתה אצל ההקדש וצ"ע. **והנה** תם שמשלם ח"נ התשלומין קנס דקיימא לן פ"נ קנסא ואם מודה מעצמו פטור ככל מב"ק שהו' פטור עיין ר"מ פ"ב מה' נ"מ ומכל מקום לדעת הר"מ והראב"ד מובא במ"מ פ"ט משונה קנס של ח"נ דתם משאר דיני קנסות דכל מב"ק פטור לגמרי ול"מ אפילו תפס התובע אך בח"נ מהני תפיסת התובע אפילו מודה ע"ש במ"מ. ומב"ק ואח"כ באו עדים פוסק הר"מ פ"ג מה' גנבה דאם בשעת הודאה מתחייב עצמו בהודאתו כגון שהודה שגנב דחייב א"ע בקרן מהני הודאתו לפטור מקנס אף שבאו עדים אח"כ ואם הודה רק על הטביחה דלא התחייב עצמו בהודאתו כלל אם אח"כ באו עדים חייב וכ"ה במ"ל שם ה"ח ותמה משבועות גבי משביע ע"ק דבעי לי' כיון דאי מודה מיפטר אף דבאו עדים פטורים ופשיט לי' מח"נ דחייבים העדים ע"ש. ומאי ראי' מח"נ דבח"נ אם באו עדים אח"כ חייב ע"כ חייבים העדים דהפסידו לו שלא העידו אבל קנס אחר דפטור בבאו עדים אח"כ אפשר דפטורים כיון דאי מודה מיפטר ע"ש במ"ל והוא באמת תימה. אך לפמ"ש דעת הר"מ והראב"ד דמוד' בח"נ מהני תפיסה אם כן י"ל דה"נ מתחייב עצמו בהודאתו דבלא הודאתו לא הוי מהני תפיסה כידוע אם כן מתחייב עצמו בהודאה אם כן אם באו עדים אח"כ פטור ככל מב"ק ואח"כ באו עדים דפטור ופטור מח"נ דלא כהמ"ל שתפס בפשיטות דה"ל לא מחייב עצמו אלא באמת מחייב עצמו ויש ראיות לפלפל אך מצאתי ד"ז בשער המלך ה' עבדים שפלפל באריכות ואין כאן מקומו להאריך. ול"ד שור אלא אפילו תי' ועוף כמבואר כאן ובר"מ פ"א מה' נ"מ ובלחם משנה מביא בשם הב"י בח"מ דיליף וכו' כל דאית לי' בעלים ע"ש ומכל מקום ע"כ וש"כ שהזיקו אף שהם ממון הרב מכל מקום פטור הרב אם הזיקו דאם נחייבנו אם יקניטנו רבו יחייבו בכל יום דילך ויזיק ע' במס' ידים וב"ק ד' ור"מ פ"א מה' גנבה. ושור הפקר שהזיק פטור כיון דאין לו בעלים ואפילו הי' לו בעלים בשעת נגיחה וקודם העמדה בדין הפקיר שורו בין תם בין מועד פטור ותם ביארנו לעיל קצת ע"ש. ומבואר זה בר"מ פ"ח וכן אם הקדיש השור פטור דאין לו בעלים עיין כאן בר"מ ובש"ס ובש"מ ב"ק די"ג הקשה מה שהקשינו לעיל היאך שייך הפקר לאחר נגיחה כיון דקיימא לן כר"ע אם כן א"י להפקיר וכ' דמיירי במועד

ומביא שיטות דגם בתם ויעין כי הפסקתי בין הפרקים במצוה זו א"י להאריך. והנה לשון הר"מ כאן ולא עוד אלא שור המיוחד לבעלים אחר שהזיק הקדישו או הפקירו ה"ז פטור עד שיהי' לו בעלים בשעת היזק ובשעת העמב"ד ובב"ק שם י"ג ע"ב נראה דאף בגמר דין צריך בעלים וא"ח אלא שתהא ההיזק והעמב"ד וגמ"ד שוה כאחד ע"ש והר"מ השמיט זה וגם הטור סי' ת"ו השמיטו ועבש"מ מביא בשם המאירי דבעינן בעלים בשעת גמ"ד ג"כ. וכתב דיש גדולים פוסקים דוקא העמדה בדין והיינו הר"מ והטור ומכל מקום טעמא בעי כיון דנרא' דבעינן בעלים בגמ"ד ג"כ וצע"ק:

והנה מדברי הר"מ מבואר דדוקא אם לא הי' לו בעלים או בשעת ההיזק או בשעת העמב"ד פטור. אבל אם הי' לו בעלים בשעת ההיזק ובשעת העמב"ד יש לו בעלים אחרים כגון שנגח ומכרו או הוריש חייב דעיקר הקפידה שיהי' לו בעלים וכ"ה בטור שם להדי' דנגח ואח"כ מכר והוריש חייב וכ"ה בש"ע שם. אך דעת רש"י ב"ק שם מבואר דצריך שיהי' לו בעל א' מתחלה וע"ש ולדידי' אם מכר והוריש פטור כיון דא"ל בעל א'. ובלחם משנה עמד על רש"י מנ"ל זה ע"ש. ודעת הטוש"ע איני מבין כיון דס"ל דעיקר הקפיד' שיהי' לו בעלים ולא איכפת לן בבעלים אחרים ע"כ אם נגח ומכר חייב אם כן למה כתבו דאם הפקיר לאחר נגיחה וזכה בו אחר פטור דמשמע אף קודם העמב"ד ולמה יהי' פטור כיון דעכ"פ יש לו בעלים עתה והיכן רמוז בקרא דאם באמצע ל"ה לו בעלים שיהי' פטור אפשר דעיקר הקפידה שיהי' לו בעלים בשעת נגיחה ובשעת העמב"ד אבל אם יש לו בעלים בזמנים הללו אף דלא הי' לו באמצע בעלים למה לא יתחייב ואם נאמר דיש קפידא אם באמצע לא הי' לו בעלים אם כן למה פסקו שם דאם הוא בעצמו זכה מהפקר חייב מ"ל הוא או אחר כיון דהם סברי דאין חילוק בין בעל א' לבעל אחר אם כן כמו בבעל אחר אם זכה מן ההפקר פטור כמו כן הוא בעצמו וא"י חילוק בין אחר לעצמו לשיטתו ועבב"י בטור שלא הראה מקור הדין של הטור לענין הפקר ע"ש וצע"ק. ועסמ"ע סי' הנ"ל כפל וכתב דבעינן בעלים בשעת גמ"ד ואשגרת דלישנא כמ"ש דהר"מ והטור סוברים דא"צ בעלים רק בשעת העמב"ד ולא בשעת גמ"ד כמש"ל.

ושור של הקדש שהזיק או שניזוק פטור בין תם בין מועד דלא רעהו הוא וכ"ה בש"ס דב"ק ור"מ כאן פ"ח. והר"מ כתב דוקא קדשים שיש בהן דין מעילה פטור אבל קדשים קלים דהיינו שלמים ותודה הוי בכלל רעהו דק"ק ממון בעלים הוא ע' בסוגיא ב"ק די"ב ע"ב ודי"ג באריכות. ועלח"מ כתב אף דלדעת רש"י ותוס' שם בסוגיא מבואר דאף לריה"ג מכל מקום מעשר בהמה הוי מ"ג כיון דאינו נמכר אם כן לאו בכלל רעהו הוא לענין ניזקין ג"כ עיין בסוגיא והר"מ סתם דקדשים שאין בהם מעילה חייב ולא הוציא מכלל

זה מע"ב ע"ש שכתב דהר"מ לא ס"ל דבן עזאי מפרש דברי ריה"ג ע"כ בכ"ע ק"ק ס"ל לר"י דהוי ממון בעלים. ומכל מקום צ"ע כיון דקדשים קלים איתא במכירה לריה"ג דהוי ממון בעלים כמבואר כ"פ בש"ס וכאן הוא גזירת הכתוב ומעשר בהמה למכור תם הוא לאו מן התורה לכ"ע עיין ר"מ פ"ו מה' בכורות אם כן חזינן דל"ה ממון בעלים כיון דאינו נמכר אם כן אמאי איקרי רעהו. וצ"ל דלאו משום דממון גבוה הוא רק הוא גזירת הכתוב ומכל מקום מיקרי רעהו והוא דוחק. על כל פנים כיון דמע"ב אינו נמכר א"י לקדש האשה ג"כ דהוי כמכירה וכ"ה בפ"א דמע"ב דאין מקדשין בו את האשה וער"מ פ"ה מה' אישות כהן שקידש בחלקו נראה דוקא כהן או לאחר שחיטה עיין בקדושין בהמקדש בחלקו אבל ישראל שקידש בקדשים קלים מחיים מקודשת לשיטתו שפוסק כריה"ג וקשה למה אינו מבואר דין מע"ב דא"י לקדש בו את האשה ובפ"ו מבכורות כ' דמע"ב אינו נמכר ולא כתב כלשון המשנה דג"כ אין מקדשין את האשה ואם נאמר דממילא משתמע כיון דאינו נמכר ה"ה דאין מקדשין דהוי בכלל מכירה הא חזינן דהתנא פירש וה"ל להר"מ ג"כ לפרש שם כי פוסק צריך לפרש יותר וגם דין של מע"ב דאינה מקודשת כתב בפ"ה מה"א ג"כ כתב פ"ג מה' מע"ש וכתב שם דאין מוכרין מע"ש ואין מקדשין האשה למה השמיט דין דמעשר בהמה לענין קדושין אבל הדין דין אמת דאין אשה מתקדשת במע"ב וכאן צ"ל דמיקרי רעהו וצ"ע. ובגוף הדין דהר"מ סותם כאן כריה"ג דקדשים קלים ממון בעלים הוא וסותר דבריו באיזה מקומות עלח"מ כאן ומ"ל פ"ב מה' מעילה ה"ח ובקצה"ח סי' ת"ו וצריך אריכות אך על כל פנים כאן גבי ניזקין סובר הר"מ דהוי ממון בעלים כריה"ג. אך ק"ל על הר"מ כאן דסתם דמשמע אפילו בכור תם בזמן הבית כיון דהוי קדשים קלים חייב בניזקין ובאמת המסקנא בב"ק בסוגיא שם דמתנות כהונה דחזי להקרבה הוי ממון גבוה אף לריה"ג וער"מ פ"א מה' בכורות דפוסק כר"נ דבכור תם בזמן הבית אינו נמכר עיין בב"ק בסוגיא ותבין דבמת"כ הוי לכ"ע ממון גבוה אף מחיים ע"ש ולא מיקרי רעהו לענין ניזקין ג"כ וצ"ע.

והנה הר"מ פ"ה מה"א ה"ה כתב וז"ל כהן שקידש בחלקו מקדשי קדשים או מקדשים קלים אינה מקודשת. והנה בב"ק שם ובקדושין מוקמי לריה"ג דאמר ממון בעלים הוא ואמאי אינ' מקודשת בקדשים קלים רק כאן מיירי אחר שחיטה דריה"ג מודה דמשלחן גבוה קזכו ובקדושין דייק לה מלשון המקדש בחלקו דמיירי לאח"ש ובאמת סוגי' דקדושין קאי אליב' דס"ד בב"ק אבל לפי המסקנא מיירי אפילו מחיים. ומכל מקום כהן בחלקו דהוי מתנות כהונה אפילו מחיים הוי מ"ג אף לריה"ג וכ"כ התוס' בב"ק ע"ש אם כן לכאורה מלשון הר"מ דכתב ג"כ לשון בחלקו דמשמע לאח"ש ובאמת כהן בחלקו

אפילו מחיים אינה מקודשת דהוי מ"ג וצ"ל דלפי המסקנא אין זה דיוק ומיירי אפילו מחיים וא"כ דברי הר"מ ג"כ אפילו מחיים דבכ"ע הוי חלק הכהנים מ"ג אך נשמע מדברי הר"מ שכתב כהן שקידש כו' נראה דישראל שקידש בכ"ע מקודשת אף לאח"ש וזה כדעת תוס' ב"ק דחלק ישראל הוא ממון בעלים אף לאח"ש אבל דעת רש"י דלאח"ש אף חלק הבעלים הוי מ"ג ודעת הר"מ שכתב רק כהן ולא כ' הדין דישראל לאח"ש מבואר דס"ל כסברת התוס' דבישראל הוי ממון בעלים בכ"ע אף לאח"ש וז"פ.

והנה לפי המסקנא דחלק הכהנים הוי מ"ג אפילו מחיים אף לריה"ג אם כן הא דאמרי אמוראי בב"ק ומבואר כאן בר"מ דשלמים שהזיקו גובה מבשרם ואינו גובה מאימורים דהבשר הוי ממון בעלים והאימורים דקאי להקרבה הם ממון גבוה לאו דוקא דאינו גובה מאימורים אלא אף חלק בשר כגון חזה ושוק דשלמים ומתודה ואיל נזיר גם הזרוע בשלה דכ"ז ה"ל חלק כהנים ומשלחן גבוה קזכו ג"כ אינו גובה הניזק מזה. אך צ"ע לשון הש"ס דאינו גובה מאמורין דמשמע חלק הקרבן דעולה לגבוה עיין ר"מ פ"א מהמעה"ק הא גם מבשר אינו גובה כל שהוא חלק הכהנים ובש"ס אפשר ליישב דלא נחית לזה לומר לפי המסקנא אלא אף להס"ד דבכ"ע הוי ממון בעלים ועיקר הרבותא דבא לאשמעינן דאינו גובה מבשר נגד האימורין אבל על הר"מ דהוא פוסק הי' צריך לפרש דבריו דמחלק כהנים דהוי מ"ג אינו גובה. ואינו גובה בשלמים שהזיקו רק מבשרם ולא מאימורים וגם לפ"ע ההיזק מהבשר ולא מאימורים כגון שצריך לגבות בחצי היזיקו דינר והי' הבשר עם האימורים שוה ב' דינרים והבשר בלא האימורים שוה דינר וחצי אינו גובה כל הדינר מהבשר רק חצי הבשר ומפסיד רביעית הדינר דהוי כשני שוורים שהזיקו דגובה מכ"א לפ"ע הנז' ומפסיד נגד האימורים דהאימורים פטורים שהם מ"ג והאימורים שוה רביעית ע"כ אותו רביעית ההיזק מפסיד הניזק כ"ה בר"מ ועיין ברש"י ותוס' בסוגיא ואף דקיי"ל כר"נ דשני שוורים שהזיקו אי ליכא לאשתלומי מאחד משלם השני כל הנזק ע' פ' הפרה וכ"פ הר"מ לקמן פי"ב דשור הדיוט ושור הקדש שנגחו משלם ההדיוט כל הנזק כיון דליכא לאשתלומי משור הקדש וא"כ אמאי אינו גובה כאן מבשר נגד האימורים ע' במלחמות להרמב"ן פ' הפרה שחילק דהתם דכ"א יכול לעשות ההיזק משלם א' בעד חבירו אבל כאן דהבשר בלא האימורים אין יכול להזיק ולא כולי' נזק עביד ולא פלגא ע"כ אינו משלם בעד האימורים אבל בשני שוורים י"ל לכל חד את קטלתי' ע"כ משלם א' בעד חבירו וכאן דהבשר אינו מזיק כלל בלא האימורין א"צ הבשר לשלם בעד האימורים ע"ש ובבעהמ"א ואין כאן מקומו להאריך:

ובכור בזה"ז או בע"מ בזמן הבית דמבואר בש"ס דלריה"ג הוי ממונו ולא משלחן גבוה קזכי ונמכר ומקדשין בו את האשה וכ"פ הר"מ פ"א מה' בכורות כיון דלא חזי להקרבה הכהן לאו מש"ג זכי אם כן בכור בזה"ז או בע"מ בזמן הבית יש בהו דין ניזקין ואין חילוק בין בשר לאימורין כיון דצריך להמתין עד שיפול בו מום והכל שרי לאכול אף האימורין. הכלל כיון דהאימורין אין קריבין לגבוה הוי הכל ממון בעלים כמו הבשר דהכל שייך לכהן ואין חילוק בין בשר לאימורין וז"פ וער"מ פ"ו מה' מעילה. והנה מבואר כאן בר"מ מהש"ס דפסולי המוקדשין שנפדו הוי ממון בעלים ויש להם דין ניזקין ובפי"ב כתב דשור הדיוט ושור של פסה"מ השור של פסה"מ פטור כתב שם הרב המגיד דמיירי בלא נפדו. ונ"פ דלהר"מ דוקא פסה"מ מקדשי קדשים אבל מקדשים קלים אפילו לא נפסלו הוי ממון בעלי' ובכור אף דהוי מ"ג מכל מקום בנפסל הו"ל ממון הדיוט כמבואר לעיל דבע"מ מקדשין בו את האשה וכ"ה בתוס' ב"ק בסוגיא זו דפ' הפרה דפסה"מ דמיירי בבכור לר"י גאון היינו דוקא אליבא דרבנן אבל אליבא דר"י ממון בעלים הוא ע"ש והר"מ דסובר כריה"ג וכר"נ אליבי' עיין בסוגיא אם כן סובר דבפ' הפרה מיירי בפסהמ"ק של קדשי קדשים דהוי ג"כ לאו רעהו ע' בסוגיא שם ור"מ פ"ו מהלכו' מעילה דמועלין בקדשי קדשים שנפל בו מום ובזה מיושב ק' הפ"י בסוגיא אך באמת הוא מקשה אליבא דריה"ג לשיטת התוס'. והנה מבואר כאן בר"מ הא דשלמים ותודה שהזיקו דגובין מבשרם היינו שיאכל הניזק הבשר בקדושה כנגד ח"נ שלו ומבואר בש"ס דתודה שהזיקה גובה מבשרה וא"ג מלחמה ופריך בגמ' פשיט' (היינו) הא לא אזיק ומתרץ סיפ' אצטריך לי' ניזק אוכל בשר ומתכפר אוכל לחם הא נמי פשיטא מ"ד כיון דלחם הכשירא דזיבח' הוא לימא לי' את אכלת בשר ואני אייתי לחם קמ"ל דלחם חיובא דבעלים הוא. וצ"ע על הר"מ כאן שכתב הדין כפשוטו וז"ל וכן תודה שהזיקה גובה מבשרה וא"ג מהלחם שאין הלחם מכלל בשר עכ"ל ובאמת ד"ז הוא פשוט כמבואר בש"ס וה"ל להביא כמסקנת הש"ס אף על פי דהניזק אוכל הבשר מכל מקום הבעלים צריכים להביא הלחם וזה לא הביא כלל ודין שהביא הוא פשוט וצ"ע על הר"מ שהשמיט ד"ז ולא הביאו גם בה' מעה"ק דאף דהבשר שייך לאחרים מכל מקום הבעלים מחויבים להביא לחם וצ"ע. וז"פ דפסח הוא ג"כ קדשים קלים ואם הזיק אם כן ג"כ נגד היזיקו נחלט הבשר להניזק וה"ל שותף בפסח והוי כאילו נמנה עליו כמו כל הפסחים אבל אם הוא כבר עשה פסח ואח"כ הזיק פסחו של חבירו ממונו אינו יכול הניזק לאכול חלק הפסח כי פסח אינו נאכל שלא למנויו אך יכול למכור חלקו לאחר שלא עשה עדיין פסח ויאכל ממנו ואף

דכתבתי לעיל במצות הפסח דאפשר שלא למנויי' אסור ג"כ בהנאה מכל מקום נראה דמחיים אינו אסור רק בשעת אכילה ע"ש כנ"ל.

וזה נ"ל פשוט אף אם בהמת קדשי קדשים הזיקה או שהוזקה שפטורה מניזקין מכל מקום אם נשאל אח"כ על ההקדש בודאי חייב כיון דעוקר למפרע הו"ל חולין מעיקרא והוי שור רעהו והיינו בלא בא ליד גיזבר כידוע. אך צ"ע דאפילו בלא נשאל עליו להתוס' פא"ע סוגיא דהואיל אף דשל גבוה אימעט מלך לענין ב"י וב"י מכל מקום אמרינן הואיל ואיבעי מיתשל עליו ממוני' הוי והוי שלך אם כן ה"נ בלא בא ליד הגיזבר נימא הואיל ובעי מיתשל עלה הוי ממונו וקרינן בי' רעהו. אך בשור תם שהזיק והוא הקדש ל"ש זה דאף דנימא ממונו הוא מכל מקום כ"ז דאינו שואל והוי לגבוה מאין יגבה ואם באמת מיתשל באמת גובה כמ"ש אך כ"ז שאינו שואל אין לו מהיכן לגבות ותם אינו משתלם אלא מגופו אך אם הניזק הוא הקדיש שייך לומר הואיל או אם המזיק הוא מועד דמשלם מן העלי' אפ"ל דשייך הואיל והוי ממונו ואקרי רעהו כ"ז דלא בא ליד הגיזבר וכן לענין כפל ולענין שבועה שחלוק הדיוט מהקדש יש להסתפק כנ"ל ואין כאן מקומו להאריך.

ועקצה"ח סי' הנ"ל הקשה אפילו לריה"ג דקדשים קלים ממון בעלים הא מכל מקום אסור בהנאה כמבואר בנדרים ופסחים אם כן אמאי קדשים שהזיקו חייב ואיך יתחייב על ממון שלו שאסור בהנאה בניזקין ע"ש ולא ידעתי קושיתו דלרשב"א והרבה ראשונים דאה"נ יש להם בעלים עקצה"ח ת"ה אם כן חייב בניזקין אך מה שהקשה לענין קדושין ולענין שבועה יבואר במק"א אי"ה:

והנה אם שני שורים נגחו שור אם תמים הם משלמין כ"א רביע נזק ואם מועדים משלמין כ"א מחצה כן מבואר בש"ס פ' דו"ה ופ' הפרה ואם שור הדיוט ושור הקדש נגחו עיין פ' הפרה ופסק הלכה כר"נ דאי ליכא לאשתלומי מהיאך משלם השני והכא דהקדש פטור משתלם משור הדיוט או ח"נ בתם או נ"ש במועד וכ"פ הר"מ פי"ב כאן ובטוש"ע ח"מ ת"י ועסמ"ע שם שפירש דעת הטור דוקא אם כ"א יכול להזיק משלם א' בעד חבירו אבל אם אין כ"א יכול להזיק וההיזק נעשה ע"י שניהם אין א' משלם בעד חבירו ודחה פי' זה ע"ש ובקצה"ח החזיק בפי' זה וה"ר לזה ועיין בדברי הרמב"ן שהבאתי לעיל. ועיין בטור וש"ע שני דיעות דיעה א' סוברת דכמו שאם א' פטור מדינ' השני חייב מדר"נ ה"ה בשניהם בני חיובא רק א' ברח או אין לו לשלם משלם השני עבורו ויש סוברים דוקא אם א' פטור מדינא משלם השני אבל אם השני ג"כ ב"ח רק דאין לו לשלם א"צ השני לשלם עבורו וע' ש"ך שם ואני מסופק להדיעה דמחלקין בין היכי שפטור מדינ' ובין שהוא חייב רק שברח או העני מהו הדין אם שניהם תמין וחייבים שניהם וקדם א' והודה שפטור

מחלקו מחמת מודה בקנס אם השני חייב לשלם בעדו מי נימא דהוי כמו שפטור מדינא דהתורה פטרה אותו אף דפסקינן כר"ע דהוחלט השור ואם אקדשי' ניזק הוי הקדש מודה בקנס פטור ונעקר למפרע הקדישו אם כן הוי פטור מדינא וחייב השני לשלם בעדו א"ד דוקא אם בשעת נגיחה הוא פטור מדינא צריך השני לשלם כמו שור הקדש אבל כאן בשעת נגיחה הי' חייב רק הפטור בא אח"כ הו"ל כמו שברח דא"ח לשלם בעד חבירו שהודה ולדעה ראשונה בכ"ע חייב דלא גרע מברח אך לדיעה השני' אני מסופק אפשר כיון דאגמ"ל דנפטר אם כן פטור מדינא וחייב השני או אפשר כיון דמ"מ בשעת נגיחה היה ב"ח אין השני משלם בעדו וצ"ע. וע"ש בקצה"ח כתב דאף להסוברים דאם מדינא חייב וברח מכל מקום השני משלם זה דוקא במועד דהחיוב אגברי רמי אבל בשור תם כיון דפסקינן כר"ע אם כן הו"ל כאילו גבה ואח"כ נאבד אין השני צריך לשלם כמו דאם כיחש המזיק דעומד ברשות הניזק ה"ה בברח עי"ש ודבריו נכוני' מכל מקום גבי מודה אני מסופק דהא חזינן דנפטר למפרע ואף אם הקדישו ניזק נפקע הקדישו כמש"ל אם כן אפשר דלא הוי כגבוי והוי פטור מדינא והשני צריך לשלם עבורו או אפשר כיון דמ"מ היה ב"ח בשעת היזק אין השני צריך לשלם עבורו וצ"ע. ודע מה שמבואר בר"מ קדשים שיש בהם דין מעילה אין בהם דין ניזקין בין שהזיקו או הוזקו לאו דוקא מעילה דיש שאין בהם מעילה ומכל מקום א"ח בניזקין כגון קרקע של הקדש שהוזק ע"י שן ורגל מכל מקום פטור דהו"ל קדשי גבוה אף על פי שאין מעילה במחובר כמבואר בר"מ ה' מעילה אך העיקר תלוי אם הוא קדשי גבוה או אם הוא קדשים קלים וזה מבואר להדיא בתוס' בסוגיא דב"ק ד"ה מאן תנא דמעילה לא מעלה ולא מורדת והעיקר תלוי אם הוא קדשי גבוה ע"ש. ודעת תוס' ב"ק דף ז' וב"מ צ"ט דלאו דוקא קרן פטור בנזקי הקדש מחמת רעהו אלא אפילו שן ורגל דלא כתיב רעהו ואפילו אדם המזיק הקדש פטור דאין דין ניזקין להקדש בשום ענין ועיין בדבריהם רק אדם המזיק חייב מדרבנן והר"מ כאן כתב הדין דקרן מחמת רעהו ושאר ניזקין אינו מבואר בדבריו ועפ"ב מה' שכירות גבי דין שומרים נראה דס"ל כדעת התוס' ועבספ"י בכ"מ ובסוגיא בב"מ נשבעין לגזברין ואין כאן מקומו.

ושור של עכו"ם או ב"נ דהיינו גר תושב שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם ושור של ישראל שנגח לשור של עכו"ם בין תם בין מועד פטור וזה מבואר בר"מ כאן והר"מ נ"ט לשני הדינים הנ"ל מדעתו עיין בדבריו ע' בש"ס דב"ק מבואר דשור של ישראל שנגח שור עכו"ם פטור דרעהו כתיב ועכו"ם לאו רעהו הוא כמבואר כ"פ וכן לענין כפל עש"ס ור"מ ומט"ז גם שור עכו"ם שנגח של ישראל היה מן הדין לפטור

דלאו רעהו הוא אלא מחמת ראה ויתר גוים או כדעת הר"מ שקנס הוא וכו' ואינו מבואר אם דוקא נזקי שור פטור בעכו"ם אבל נזקי שן ורגל ואדם המזיק חייב דלא כתיב רעהו או אפשר דינו לגמרי כהקדש שהבאתי לעיל בשם התוס' דאין שום דין ניזקין להקדש ה"נ או אפשר דוקא גבי הקדש ע' בתוס' שהבאתי לעיל ואין כאן מקומו ובעזה"י גבי גזל עכו"ם לקמן נברר זה. ונ"פ כיון דשור עכו"ם שנגח אפילו תם משלם נ"ש או מטעם הש"ס או מטעם הר"מ אם כן משתלם מן העליה ודינו לגמרי כמו מועד ואין הניזק אלא בע"ח ואין השור נחלט והקדישו ניזק אינו קדוש כי דינו כמו מועד ואין הניזק אלא בע"ח כנ"ל פשוט. ושור עכו"ם שנגח לשור עכו"ם להר"מ בה' מלכים דהא דב"נ מצווים על הדינים היינו להושיב דיינים על שש מצות שלהם ע"ש אם כן דין זה יכולים לדון לפי רצונם וגם הב"ד ישראל אם דנין ביניהם דנין כפי רצונם אבל לדעת רמב"ן פ' וישלח הובאו ד' בלחם משנה שם דנצטוו על כל הדינים כמו ישראל אם כן אצלם ג"כ הדין כך דתם משלם ח"נ ומועד נ"ש אם כן בודאי אין סברא שמה"ת יגרע כח ישראל כיון דאינו רעהו לפטור לגמרי בשור של עכו"ם שנגח שור של ישראל ובעכו"ם לעכו"ם ישלם ח"נ ונ"ש זה אין סברא דישראל יגרע מעכו"ם ולפי זה צ"ע קושית הש"ס אי רעהו דוקא אפילו דנכרי כי נגח לישראל נמי ליפטר וכי גרע מנכרי ועס"י רכ"ז לענין אונאת עכו"ם ויש לפלפל בזה בש"ס ואי"ה בדיני ב"נ יבואר קונטרס מיוחד בעזר הגומר עלי.

וע' מש"ל דמודה בקנס ל"ש בב"נ דאשר ירשיעון פרט למרשיע א"ע בישראל נאמר ולא בב"נ דב"נ א"צ אלקים דהיינו סמוכי' אלא נהרג בע"א בדיין א' עפ"י ב"נ עיין ר"מ הלכות מלכים וגם אפילו עפ"י עצמו נהרג כמבואר בד' הרהמ"ח ועיין מש"ל פ' וישלח דלא כס' אוה"ח. וכ"ז בודאי עכו"ם אבל ס' עכו"ם כגון אסופי שנמצא עספ"ק דכתובות ור"מ פט"ו מה"א דמבואר שם דהוי ככל ספק ממון ומבואר בגמ' והרב המגיד דאם היה מחצה על מחצה דנגח תורא דישראל לתור' דידי' פטור הישראל דא"ל אייתי ראי' דישראל את ושקול ועיין במ"מ דאפילו ברוב ישראל פטור הישראל דלמא עכו"ם הוא ואי דרוב ישראל אהב"מ אחר הרוב במקום חזק' וכאן הישראל מוחזק ודעת תוס' ביומא ברוב ישראל חייב דלא הוי מוחזק וע' אה"ע סי' ד' בח"מ וב"ש ואם נגח תורא דידי' לתור' דידן במחצה ע"מ משלם מחצה דאפילו בישראל משלם ח"נ ואידך פלגא אינו משלם דא"ל אייתי ראיי' דלאו ישראל אנא וברוב עכו"ם דעת הרב המגיד דצריך לשלם נזק שלם ול"א א"ה בממון אחה"ר דאין לו ח"מ כיון דהספק בעצמותו אם הוא ישראל ע"ש. ויש להאריך בכל פרט ופרט וע' מש"ל במצות שמירת שבת הבאתי קושיא ששמעתי איך במע"מ משלם פלגא אי באו עדים הא הו"ל עדות שאי אי"ל דהעדות אם הוזמו לא ישלמו

דלמא עכו"ם הוא ואין דין הזמה בעדות עכו"ם ואי דמודה בעצמו גם פלגא א"ח דמודה בקנס פטור והאי ספק ישראל הוא. אם כן י"ל דלמא ישראל אני ופטור וא"ל דהוי כחזקת חיוב כיון דהוי כהוחלט השור ז"א עיין ש"ך ואו"ת סימן ע"ה תראה דבכה"ג ה"ל ס' ממון ופטור. וע' מש"ל דמשכחת לה דנגח בפני ב"ד דלא תהי' שמיעה גדולה כו' ובב"ד א"צ דין הזמה כמו טרפה שהרג בפני ב"ד ע' סנהדרין ע"ח ור"מ ה'.

ומבואר במשנה דב"ק עפ"י עדים ב"ח ובני ברית. וכתב הר"מ פ"ז אין הניזקין משתלמין אלא בראיה ברורה ובעדים הכשרים להעיד שלא תאמר הואיל ואין מצוין בארות הסוסים וברפת הבקר כו' אלא העבדים כו' וזה הרבותא להר"מ והרא"ש ג"כ מביא וכתב א"נ דאפילו שור של נכרי שנגח שור של ישראל צריך עדים כשרים עכ"ל. וכן מביא הטור סי' ת"ח ע"ש מבואר מדבריו דגם להוציא ממון מבן נח צריכים עדים כשרים. ובאמת בש"ס מבואר ובר"מ בה' מלכים דב"נ נהרג בע"א ובדיין א' ועפ"י קרוב ופשוט דהדיין והעד כשרים ג"כ אם הם עכו"ם. אם כן צ"ל דחמור ממונו מגופו דמיתה חייב עפ"י ע"א ופסולים ועל ממונו צריכים שנים כשרים ב"ב וב"ח וע' ח"מ סי' שפ"ח ד"ז. ומכל מקום צ"ע בזה דממונו יהי' חמור מגופו. אבל בנ"י ביבמות גבי אחים מן האם לא יעידו כו' דשורת הדין דבגיותן כשרים להעיד מדין תורה כדאמרינן בסנהדרין דב"נ נהרג עפ"י קרובים וכ"ש בממונו מבואר בדבריו דא"צ עדים כשרים לממונו דלא כהרא"ש וטור וסברת הנ"י נכונה וצ"ע בד"ז ואי"ה בקונטרס מיוחד דיני ב"נ יבואר בארוכה. ועבד ואשה חייבים בנזקי שור רק שאין להם לשלם ואם נשתחררו חייבי' לשלם ככל החיוב ממון שלהם ומבואר להדי' בב"ק דט"ו דהנשים בכלל נזק ע' בגמר' אם כן ה"ה עבדים ופשוט והיינו אם יש לו שור שאין לרבו רשות בו. ואם שור של גדול נגח שור של חרש שוטה וקטן חייב כדינו בין תם בין מועד. וזה מבואר במשנה ב"ק ל"ט ובר"מ אינו מבואר להדי' כי ז"פ בכל הנזקין דפגיעתן רעה החובל בהן חייב ה"נ. ושור של חרש שוטה וקטן שנגח שור של גדול פטור. אך דעת הר"מ שמעמידין להם אפטרופס להעיד בפניו ואחר שיש להם אפטרופס תם משלם ח"נ ומועד משלם נ"ש מעליית אפטרופס. ודעת הראב"ד דתם בכ"ע פטור כיון דמשתלם מגופו רק מועד חייב וכ"ה דעת הטור וסובר ג"כ דמשלם מעליית יתומים ועיין בסוגי' שם וצריך אריכות גדול וע' תוס' שם. ונ"פ לדעת הר"מ דמעמידין אפטרופס אף לתם לגבות ח"נ אם כן בודאי מהני הודאת אפטרופס לפטרו מטעם מוב"ק כי הוא עומד במקום הבעלים. אך אם החרש שוטה וקטן מודים בפני ב"ד צ"ע אם הודאתם פוטרתם מטעם מב"ק ונ"פ דודאי אם לא באו עדים כלל א"י הבעלים לגבות אף לא ע"י תפיסה לשיטת הר"מ שכתבנו לעיל דמהני תפיסה בח"נ כי לא מהני

הודאתם לחייב א"ע כי הודאת חרש שוטה וקטן לא מעלה ולא מורדת לחייב א"ע כי אין בדבריהם כלום לחיוב כידוע אך נ"מ אם נתגדל ועומד בהודאתו. אך בזה ג"כ אין נ"מ כי בכ"ע מהני תפיסה אפילו אם נאמר דהודאה ראשונה אינה מועלת והודאה אחרונה הוי הודאה מכל מקום מהני תפיסה. אך נ"מ אם הודו ואח"כ באו עדים אי אמרינן לפטור משעת הודאתם מהני הודאתם ודוקא לחיוב ל"מ אבל לפטור מהני אם כן אם באו עדים אח"כ פטורים לעולם וא"ל כיון דכתבנו לעיל דבאמת בח"נ דפטור בבאו עדים אח"כ אף דקיימא לן כ"ה דלא מחייב עצמו כלל חייב בבאו עדים והכא לא מחייב עצמו וכתבנו דחייב עצמו דמהני תפיסה אם כן כיון דלחיוב ל"מ הודאתם ול"מ אפילו לענין תפיסה וכמ"ש אם כן לא מחייב עצמו כלל ובבאו עדים אח"כ חייב ז"א דהטעם דאם לא מחייב עצמו במידי דחייב בבאו עדים אח"כ הטעם דידע דמודה בקנס פטור ולא הודה כלל ע' במרובה ע"ה ובחרש שוטה וקטן ל"ש זה דידע אם כן אם נא' דהודאתם הודאה לפטור בודאי לא מהני כלל עדים ופטור אף אם באו עדים אח"כ אם כן אני מסופק אף דהודאת חרש שוטה וקטן ל"מ לחיוב מכל מקום לפטור שהוא זכות שלהם אפשר דמהני אם כן פטורים מטעם מב"ק ולא מחייב עצמו ל"ש בזה כיון שהם חרש שוטה וקטן כמ"ש או אפשר דהטעם דמב"ק פטור מקרא דאשר ירשיעון אלקים פרט למרשיע א"ע אם כן הוי גזירת הכתוב דמרשיע עצמו פטור והיינו דהוא מרשיע א"ע. אך גזירת הכתוב דבקנס ל"מ מרשיע עצמו אבל אם הודאתו אינו מחייבו אם כן ל"ה מרשיע עצמו כלל כי א"ח בהודאתו דפיו בשום ענין וה"ל מורשע מפי עדים דע"י עצמו אינו מרשיע עצמו כלל אם כן ל"ה הודאתו אף לזכותו לפטור עצמו וכצד הזה נ"ל כיון דל"ש כלל שירשיע א"ע אם כן אין הודאתו מעלה ומורדת כלל וחייב בבאו עדים כנ"ל ועש"ס ור"מ דאם הבעלים במדינה דינו ג"כ כמו חרש שוטה וקטן לשיטות הנ"ל והנה בדיני מצו' זו אין חילוק בין שהזיק שור או הזיק אדם תם משלם ח"נ ומועד משלם נ"ש ושור פטור מד' דברים דהוא גזירת הכתוב דוקא אדם באדם וגם פטור מדמי ולדות אך דוק' אם נגח ב"ח דהדמי ולדות שייכים לבעל מיעטה התורה דשור פטור אבל אם נגח שפחה מעוברת ויצאו ילדיה תם משלם ח"נ ומועד משלם נ"ש כמו אם מזיק פרה או חמורה מעוברת כ"ה בר"מ פי"א מה' אלו ובש"ס דב"ק ע"ש:

סעיף ב

אלו הדינים שנקראו דיני קנסות אין דנין אותם אלא סמוכים ובא"י. אות ו' ט"ס דבאמת ב"ד סמוכין דנין ד"ק אפילו בח"ל כמבואר בר"מ ה' סנהדרין אלא צ"ל סמוכים בא"י היינו שהב"ד נסמכו בא"י עיין ר"מ שם.

סעיף ג

אבל המזיק כו'. ואם תפס אין מוציאין מידו וכ"ה בח"מ סי' א' וע"ש בקצה"ח שכ' דוקא בממון רק שאין דנין בזה"ז מכל מקום חייב וצריך לשלם לצי"ש אבל קנס גזירת הכתוב דירשיעון אלקים אבל אם אין הב"ד מחייבין אותו א"ח כלל אף לצי"ש עיין תוס' כתובות ל"ג ד"ה לאו וגם תפיסה ל"מ כמבואר בירושלמי אע"ג דטבי עבדו של ר"ג היה מוחזק בעצמו עי"ש ומובא לעיל בחיבורי ועשה"מ פ"ה מה' עבדים ולפלפל בזה צריך אריכות. וגם נ"ל דח"נ אפ"ל דחמור כיון דעכ"פ הזיק ומשל' פחות ממה שהזיק כעין סברת הר"מ והראב"ד דמט"ז מהני תפיס' לאחר הודאה משא"כ בשאר קנסות כמש"ל ואין כאן מקומו. ואפ"ל הא דתפיסה מהני בזה"ז דוקא אם תפס בעצמו אבל אם תפס ע"י שליח ל"מ כיון דלית ליה זכות רק בתפס ה"ל כתופס לבע"ח במקום שחל"א ע' אה"ע סי' ע"ז בח"מ וב"ש ואה"ע סי' צ"ג והא חב למזיק ועי' בתקפו כהן כ' גם כן כ"ה דמהני תפיסה ל"מ ע"י שליח דחב לבעלים. אך אפ"ל דוקא אם בלא התפיסה לא היה חייב כלל כמו ספיקא דאפשר אינו חייב כמו באה"ע אבל כאן דבאמת חייב לשלם כמ"ש הרהמ"ח ועקצה"ח דבאמת חייב מדינא רק דהתורה לא מסרה לב"ד בזה"ז להציל עשוק אבל בעצמו חייב אם כן ל"ה חב לבעלים כיון דבאמת צריך לשלם אך גבי שאר קנסות שכתבנו דא"ח כלל ובאמת תפס מהני לרוב שיטות אם כן תפיסה ע"י אחר ה"ל חב לבעלים ול"מ ע' ח"מ דינים אלו בסי' ק"ה. ואם נאמר דצריך לתפוס בעצמו אם כן אפשר בנתחייב ד"ק לחרש שוטה וקטן ל"מ תפיסה כי הם אינם ראוים לקנין ותפיסה הוא רק במקום דמהני קנין ע' קונטרס הספיקות להגאון מוהר"י סוף ספר קצה"ח אך בס' קצה"ח כתב דאין ענין תפיסה לקנין ואפילו במקום דאינו קנין מכל מקום מהני תפיסה דהוא מצד הסברא מאן דכאיב ליה כאיבי' כו' עי"ש סימן ר"ב אם כן מהני תפיסה ובכ"ז צריך ביאור רחב ואני לא באתי אלא לעורר:

והנה במש"ל לענין הודאת קטן לדעת הר"מ באמת לכל השיטות יש להסתפק כגון תם שנגח ומת המזיק והניח יתומים קטנים דבגדלותם בודאי גובה משור אם יעמוד בדין עם היתומים אפילו לדינא דש"ס דמטלטלי דיתמי לא משעבדי מכל מקום כיון דפסקינן כר"ע אם כן ה"ל כאלו תפס מחיים עב"ק די"ד ע"ב ד"ה פרה ואם הקטן הודה בקטנותו ואח"כ באו עדים קודם שמודה בגדלותו אם הודאה ראשונה מהני לפטרו כדלעיל עמש"ל וצ"ע. והנה ע"כ דברנו מחלק המצוה שור שהזיק ובמצוה זו נכלל עוד דין שור שהמית אדם כמ"ש הרהמ"ח בתחלת דבריו ונכתוב בקיצור כדרכינו בעזה"י.

ודיני שור שהמית אדם עב"ק פדו"ה מדף מ"ם עד סוף הפרק ור"מ פ"י וי"א מהנ"מ. והדינים כ"ה שור שהמית אדם מישראל בין קטן בין גדול או ע"כ או שפ"כ ויש עדים ע"ז אותו השור בסקילה אפילו בפעם ראשון שהוא תם מכל מקום חייב סקילה ודוקא עפ"י עדים אבל בהודאת עצמו אינו נסקל וע' תוס' ב"ק דמ"א ע"ב ד"ה עפ"י ע"א וערש"י דמ"ג ד"ה קתני שכתב דאיתקש מיתת השור למיתת הבעלים כשם שאין נהרג בהודאת עצמו כן אין השור נסקל בהודאת עצמו וא"צ להאריך כי כ"ע מודים דצריך עדים למיתת שור וצריכים לקבל עדים בפני בע"ד כדינו ושור של הפקר או הקדש שנגחו נסקלין אף שאין להן בעלים וא' שור או חיה ועוף אלא שדיבר הכתוב בהווה ואין גומרין דינו של שור אלא בפני השור עבב"ק וסנהדרין ויליף ג"כ מהשור יסקל וגם בעליו יומת כמיתת כו' מה בעלים בפניהם אף שור בפניו ופשוט דל"ד גמ"ד ה"ה קבלת עדות וכ"ש הוא וגם במיתת בעלים אין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד ופשוט. ושור שלא נגמר דינו ונתערב באחרים אין גומרין דינו כיון דנתערב ואין מכירין אותו ה"ל כמו שלא בפניו כ"ה בסנהדרין ע"ט ור"מ כאן ולסקילה שוב צריך ב"ד של כ"ג סמוכים כמו ד"נ של אדם ויליף ג"כ מהיקשא הנ"ל במשנה א' דסנהדרין וכן הל' ומבואר בר"מ פ"ה מה' סנהדרין וע' סנהדרין ל"ו דחשב התם במשנה הרבה חילוקי' בין ד"מ לד"נ ואמרינן וכולן אין נוהגים בשוה"נ חוץ מב"ד של כ"ג מנה"מ ופירש"י כיון דהנך כולם להצלה אתי מ"ל להצלתו של שור ומסתברא דהיקש' שור לאדם דוקא לענין כ"ג שהוא עיקר הדין ותחילתו וכו' וכ"ה בר"מ פי"א מה' סנהדרין ונ"ל דוקא אלו הדברים שחשב שם אינו נוהג בשור כמו שאמר על המשנה אבל נ"פ כמו שד"נ של אדם אינו נוהג אלא בפני הבית בזמן שיש כהן וגם בזמן שסנהדרין יושבים בלשכת הגזית ומ' שנים קודם החורבן בטלו ד"נ מישראל עש"ס ור"מ שם פי"ד ה"נ דין שור הנסקל לא היה נוהג כי זה ג"כ עיקר דין ותחילתו כמו כ"ג ע"כ לא הי' נוהג רק בזמן שד"נ היה נוהג כנ"ל פשוט:

ואם בעל השור טרפה פטור השור ממיתה וגם אם השור טרפה פטור דאיתקש למיתת בעלים ובעלים פטורים אם הוא טרפה אך בשור שהרג בפני ב"ד אף על פי שהוא טרפה או הבעלים טרפה נהרג כמו הבעלי' כ"ה דעת הראב"ד בהשגות והר"מ לא חילק בזה ועמ"מ הטעם להר"מ. ואין השור נסקל עד שיהי' מתכוין להרוג למי שחייב עליו סקילה אבל נתכוין להרוג בהמה והרג אדם או נתכוין לעכו"ם או לנפלים והרג ישראל ב"ק פטור השור מסקילה כיון דלא נתכוין וג"כ מהיקישא הנ"ל ובמתכוין להרוג את זה והרג את זה נראה מדברי הר"מ שחייב סקילה וסותר דבריו למ"ש בה' רוצח פ"ד כר"ש ולר"ש דנתכוין להרוג את זה והרג זה באדם פטור אם כן ה"ה גבי שור כמבואר בב"ק פ"ז עלח"מ

פ"א מה' חובל ומזיק עמד בזה וע"ש מה שתי'. ואחד שור איש או א' מכל האישים ואפילו שור עבד ושפחה חייב השור סקילה וז"פ אך מבואר במשנה ור"מ דאפילו שור חרש שוטה וקטן אף באין להם אפטרופוס חייב השור סקילה עיין ר"מ כאן ועש"ס דמרבינן משבעה שור דכתובי' בפרשה ולכאורה ה"ל לפטור שור של חרש שוטה וקטן כיון דאיתקש למיתת הבעלים והם פטורים בהרגו אך מריבויא דשור מרבינן זה. ונ"פ דשור של חרש שוטה וקטן דחייב סקילה היינו דוקא שמעמידין להם האפטרופוס או לאחר שיגדיל ויתפקח וישתפה אבל בל"ז בלאו הכי היאך יכולין לקב"ע שלא בפני בע"ד וחרש שוטה וקטן כשלא בפניו דמי אע"כ כמ"ש ועיקר הרבותא דחייב סקילה אף דהבעלים פטורים מחמת ריבוי דשור ופשוט, אך לאחר נגיחה לחייבו אין מעמידין אפטרופוס לחוב ליתומים על מה שעבר אלא על להבא או לאחר שיגדיל כנ"ל. ואם השור הרג אדם טרפה או עכו"ם ואפילו ב"נ אינו נהרג כ"ה בש"ס ור"מ ושור של ב"נ שהרג לישראל אפשר להרמב"ן דמצווים על הדינים כמו ישראל אם כן השור בסקילה ג"כ ואי בעינן גבי שור ב"נ ב"ד סמוכים של כ"ג כיון דמיתת הבעלים הוא בע"א ודיין א' ובלא סמוכים עשו"ת ח"צ סי' פ"ד לענין נרבע דעתו שהשור של ב"נ צריך ג"כ כ"ג ואי"ה בדיני ב"נ יבואר באורך ולדעת הר"מ דאין מצווים על הדינים כמו ישראל אפשר דאין השור בסקילה כלל וא"ד לנרבע משום תקלה וקלון ע' בסנהדרין ויבואר בקונטרס ב"נ אי"ה.

ולענין כופר כ"ה תם פטור מכופר ומועד משלם כופר כ"ה במשנה דב"ק ור"מ כאן והיינו אם נגח ישראל ב"ח א' איש א' אשה או קטן וקטנה מועד משלם כופר ותם פטור ואם נגח ע"כ או שפ"כ יבואר בסמוך אי"ה. והיאך משכחת לה מועד אי נהרג בתמותו יש כמה אוקימתות בש"ס והר"מ הביא זה כאן ועמ"מ, וכופר זה הוא כפרה דבעלים מתכפרים בו וצריך ליתן הכופר ליורשי הנהרג ואם הרג אשה שיש לה בעל הכופר ליורשים ולא לבעל דכופר א"ח אלא לאחר מיתה ואין הבעל יורש בראוי כ"ה בש"ס ור"מ כאן. והנה כאן בגמרא יליף ר"ע מקרא דאין הבעל יורש כופר דכתיב והמית איש או אשה מקיש וכו' ובתוס' הקשו הא בב"ב ילפינן מקרא אחר דאין הבעל נוטל בראוי ותירצו דמהתם לא שמעינן ראוי כי האי דבא ע"י חבלה מחיים ע"כ צריך קרא כאן בכופר והנה ר"ע סובר ירושת הבעל דאורייתא כמבואר כאן אבל הר"מ ה' נחלות פוסק ירושת הבעל אינו אלא דרבנן אם כן לא ילפינן זה מקרא כיון דמה"ת בלאו הכי אינו יורש כלל עיין ר"מ פ"א ופ"ו מה' נחלות אם כן צ"ל כמו דפוסק שם בה' נחלות דאין הבעל יורש בראוי אע"ג דלא יליף מקראי צ"ל דהלכתא הוא אליבא דכ"ע אפילו אם ירושת הבעל דרבנן מכל מקום

לא תיקנו לירש בראוי אם כן צ"ל כיון דהוא רק דרבנן והם תיקנו שלא לירש בראוי אין חילוק בין ראוי דכופר לשאר ראוי דדוקא אם הוא מן התורה ובראוי אינו יורש יש לחלק וצריך קרא על כל אחד אבל לפסק הלכה לשיטתו דסובר שהוא רק מדרבנן והם אמרו אם כן אין חילוק בין ראוי לראוי ומכל מקום מלוה של אשתו ל"ה ראוי לדעת הר"מ עמ"מ שם ה' נחלות. והנה להסוברים דירושת הבעל דאורייי' דרשינן כר"ע דאין הבעל יורש כופר אף על פי דלכאורה ל"צ קרא דא"י כופר דבלאו הכי אפילו נימא כסברת התוס' כיון דבא על חבלה מחיים מכל מקום לא גרע ממלוה דה"ל ג"כ ראוי אף על פי דהוי מגיע לה מחיים מכ"ש כופר ולדעת הר"מ דהבעל יורש מלוה ניחא דצריך קרא דדוקא מלוה יורש אבל כאן עיקר החיוב מתחיל לאח"מ אך להר"מ בלאו הכי א"צ לקרא כיון דסובר ירושת הבעל רק דרבנן אך להסוברים ירושת הבעל דאורייתא ודריש ר"ע הקרא לכופר עכצ"ל דהבעל יורש מלוה וע' תוס' פ' יש בכור פלפלו לענין מלוה מסוגיא דכאן ועלח"מ והפלאה סי' צ' באה"ע ואין כאן מקומו. על כל פנים הדין אמת לכ"ע הן להר"מ אינו יורש כופר דה"ל ראוי והן אפילו אם ירושת הבעל דאורייתא ונאמר דהבעל יורש מלוה מכל מקום א"י כופר מגזירת הכתוב כיון דהחיוב מתחיל לאח"מ ואפילו אם נאמר דאין הבעל יורש מלוה מה שצריך קרא כל קושיא יש לה תי' ואין כאן מקומו לפלפל על כל פנים הדין אמת באין חולק.

והנה לא נתבאר איך הדין אם בין היורשים יש בכור דזה בודאי מן התורה ואין לנו קרא דדוקא לענין הבעל יש קרא אבל לענין בכור דליכא קרא וע"ז צריך קרא דל"ד לשאר ראוי כסברת התוס' אם כן לא נתבאר הדין אם הבכור נוטל שני חלקים בכופר אך באמת בודאי אינו נוטל דלא גרע ממלוה דבכור אינו נוטל ב"ח לכ"ע וכופר הוי כ"ש ממלוה אך לפ"ז הדק"ל להסוברים דגם הבעל א"י מלוה אם כן ל"ל קרא על כופר אך אין כאן מקומו. על כל פנים יש נ"מ לדינא דעל הא דאין הבעל יורש כופר דרשינן מקרא לא מטעם מלוה אפילו להסוברים דהבעל יורש מלוה מכל מקום כאן גזירת הכתוב דא"י כיון דאין החיוב מתחיל כלל אלא לאח"מ אם כן אם שור של בעל נגח אשתו אף על פי דהוא מוחזק וק"ל דמלוה שעמו פלגי דספק אם ה"ל ראוי מכל מקום כאן אינו יורש כלל כיון דהוא גזירת הכתוב אפילו אם יורש מלוה מכל מקום כאן דמתחיל אח"מ גזירת הכתוב דה"ל ראוי אם כן אם שור הבעל נגח אשתו א"י וצריך ליתן הכופר ליורשים אך בבכור כיון דליכא קרא רק דא"י ב"ח דה"ל מלוה אם כן אם שור של בנו הבכור נגחו ה"ל מלוה שעמו ונוטל חצי חלק בכורה מהכופר דמלוה שעמו קי"ל דפלגי עש"ס ור"מ וש"ע ח"מ סי' רע"ח. אך באמת לשיטת הראשונים שמלוה שעמו פלגי מחמת ספק דאפשר הבכור

משעבד לאביו לגמרי כדי שיהי' נוטל פ"ש ערשב"ם דף קכ"ו וכאן ל"ש זה דמשעבד לאביו מחיים הא בחיי אביו לא הי' מגיע לו כלום והחיוב מתחיל לאח"מ אביו אם כן בכ"ע אף הבכור אינו נוטל כלל אך להתוס' שכתבו שם דתקחז"ל כך הי' ולא מכח ס' ע"ש אם כן נוטל פלגא כמו מלוה אבל הבעל אינו נוטל כלל כיון דהא דאינו יורש לא מטעם מלוה רק מגזירת הכתוב אך באמת אם הוא תקחז"ל אפשר דעשו גבי בעל ג"כ התקנה אם כן ממ"נ לשיטת התוס' הן בעל והן בכור נוטלים בנגח שור שלהם ולרשב"ם אף בכור אינו נוטל דל"ש דמשעבד נכסיו מחיים דלא הי' אז החוב כלל אם כן היוצא לנו מזה דכופר שעמו אם הוא אצל הבעל או אצל הבכור להרשב"ם אין נוטלים כלל ולשיטת תוס' נוטלים מחמת תקחז"ל וצ"ע. ולענ"ד מה שהקשו ל"ל קרא שאין הבעל נוטל כופר בלאו הכי הו"ל מלוה ומלוה הוי ראוי להרבה שיטות אף לגבי בעל וגם קושית התוס' ל"ל קרא הא ילפינן בב"ב מפסוק אחר שאין הבעל יורש בראוי ולענ"ד דראוי ל"ה אלא אם הממון שייך להמת והיורש בא מכחו כגון מלוה ששייך לו בחיים ואם מת יורשים אותו היורשים וכן בנפל להמת נכסים בירושה דשייכים לו והיורשים יורשים שייך לומר דגזירת הכתוב הוא דאין הבעל יורש מה שבא לאח"מ מה שאינו מוחזק להמוריש בשעת מיתה אבל כופר דלא משכחת לה אלא לאח"מ וזה גזירת הכתוב דצריך לשלם הכופר ליורשים אם כן אין הממון של המת כלל אפילו לאח"מ כי התורה לא זיכתה לו כלל שיהי' המעות שלו והיורשים ירשו אותו רק התורה גזרה גזירת הכתוב שהמזיק יתן כופר ולמי יהי' הנתינה ליורשי ממונו אבל לא מחמת ירושה אלא שגזירת הכתוב שהתורה זיכתה ליורשים בממון אם שור של א' הרג מורישם וצריך כפרה יהי' הכפרה שיתן דמי נפשו ליורשים אבל אין שייך כלל להמת לומר שהיורשים יורשים מכחו אם כן שם בב"ב דנפלו לה נכסים לאחר מיתה שהיא יורשת בקבר להנחיל ליורשים, דאי לא אין היורשים יורשים כלל כי אינם יורשים לאיש אחר אם כן הם יורשים אותה מה שנפל לה והוא ממון שלה וגזירת הכתוב דאין הבעל יורש ממון שלה מה שנפל לה אחר מיתתה או מלוה ששייך לה או לאביו אצל בכור וזה גזירת הכתוב דראוי אינו בירושה לא לבעל ולא לבכור אבל כאן אי לאו קרא ה"א דהתורה גזרה דכופר ינתן ליורשים יתנו לבעל דהוא הוי יורש אף לאח"מ אשתו ע' תוס' ב"ב קי"ד ע"ב ד"ה מהאשה והוא אינו בתורת ירושה כלל רק דגזירת הכתוב שממון של כופר נתחייב המזיק ליורשי ניזק וכאן הבעל היורש ע"כ צריך קרא דאין הבעל נוטל הכופר ולא מטעם ראוי דאין הממון שלה ואינו בירושה כלל רק החיוב מתחיל ליורשים אך מכל מקום גזירת הכתוב כאן דלא ינתן לבעל רק ליורשים ממשפחת אביה הם היורשים שזיכתה תורה להם אבל אי לאו קרא

ה"א דגזרה תורה ליתן כופר ליורשים לאו משום ירושה רק כמו א' שהזיק ממון חבירו דישלם לחבירו ה"נ הנהרג הוא היזק של יורשים וצריכים ליתן להיורשים וכ"ה גזירת הכתוב אם כן ה"א דנותן לבעל כיון דהוא היורש ע"כ צריך קרא לזה דהתורה לא זיכתה לבעל בזה הממון וכן לענין בכור דהתורה כתבה דין בכור מה שיורש מאביו אבל כאן אינו יורש מאביו דהכופר אינם יורשים היורשים מאביהם רק גזירת הכתוב דינתן להם כאילו הזיק ממונם אם כן דגזירת הכתוב הוא דהנתינה יהי' ליורשים והתורה זיכתה להם לא מכח אביהם ל"ש חלק בכורה כלל כי אינם נוטלים הכופר מכח ירושת אביהם אם כן אינו נוטל כלל חלק [בכורה] ואפילו בלא טעם דמלוה ואף שאין לנו פסוק על הבכור כמו על הבעל מכל מקום הוא לא בא כלל בתורת ירושה רק הוא יורש ומגיע לו ככל היורשים ולבעל צריך קרא דהוא לבדו יורש אבל ל"ה ראוי כלל כי אין הממון שלה כלל דאין הממון של המת כלל לתלות בה דין יורש כלל רק הממון נתחייב המזיק להיורשים אם כן צריך כאן פ' דאין הבעל אף שהוא יורש מכל מקום אינו נוטל כופר אף שהתורה נתנה הכופר ליורשים והבעל יורש הוא מכל מקום כתבה התורה דכופר אינו נוטל דאי משום (אף) דאינו יורש בראוי מכל מקום ה"א כאן התורה זיכתה ליורש והוא היורש וינתן לו ע"כ צריך קרא לזה. וכן מכאן לא מוכח דאין הבעל יורש בראוי דאפ"ל אע"ג דיורש בראוי מכל מקום כאן לא משום ירושת ראוי מיעטה התורה דבאמת אינו ראוי כלל רק גזירת הכתוב דאינו מגיע לו הכופר אבל ממון שלה שבא מכח ירושה אפשר דיורש בראוי ע"כ צריך קרא שם בב"ב דאין הבעל יורש ראוי.

הכלל דכופר אין ענין לראוי כלל דהתחלת החיוב שחייבה התורה הוא ליורשים ונתחייב להם כי כן גזירת הכתוב כנלע"ד ב"ה נכון בסברא ישרה. אך לכאורה ל' הגמ' קשה לזה דאר"ל לא אר"ע אלא בכופר הואיל ואינו משלם אלא לאח"מ וה"ל ראוי ואין הבעל נוטל בראוי חזינן דכופר ה"ל ראוי אך באמת ל"ק דמתחלה ס"ד בש"ס דר"ע סובר בכל הניזקין אין הבעל יורש דכן גזירת הכתוב ומקשה והא ר"ע סובר דהבעל יורש אם כן אין סברא לאוקמי ההיקש בזה ואפשר מורה ההיקש על דבר אחר ומתרץ דכל הניזקין הבעל יורש רק כופר דבא לאח"מ ומצינו בכ"מ דאין הבעל נוטל בראוי חזינן דל"ה יורש גמור כמו יורש אחר אם כן מסתברא לאוקמי ההיקש דאין הבעל נוטל דמ"מ ל"ה יורש גמור ולא זיכתה לו התורה כאן וגם לתי' התוס' שראוי זה דכופר כיון דבא על חבלה מחיים לא נוכל לילף משם אם כן מה זה דקאמ' דאין הבעל נוטל בראוי הא א"ד לראוי עכצ"ל ג"כ דעכ"פ הסברא נותנת ג"כ דה"ל קצת ראוי דאינו בא מחיים כשאר ירושה ע"כ מוקמינן הפסוק בזה ובאמת הוא גזירת הכתוב ה"נ לפי דברינו על כל פנים יש סברא

כיון דבעלמא א"י בראוי ופסק כח הירושה לאח"מ ע"כ ההיקש לזה דכופר אינו נוטל ג"כ מחמת ההיקש ושאר נזקין יורש כשאר ירושה ולפמ"ש נ"ב דאין בע"ח או כתובת אשה של מת נגבים מכופר אף להפוסקים דבע"ח גובה מראוי עח"מ סי' ק"ד וש"ך שם באריכות ומ"ל ה' מלוה מכל מקום דוקא שם בירושה שנפל להמת אם כן ה"ל ממון המת ומשתעבד אבל כאן אינו ממון המת כלל רק התורה חייבה להמזיק ליתן להיורשים ומתחיל החיוב להיורשים לא מתורת ירושה וה"ל כהא דאמרינן התם מכח אבוה דאבא קאתינ' ועדיף משם דאין היורשים באין מכחו כלל ע"ש ותבין ועמ"ל שם בענין הנ"ל:

ולפמ"ש א"כ כיון דאינו בתורת ירושה כלל אם כן אפילו שור של בעל שנגח לאשתו אינו נוטל כלל אעפ"י שהוא אצלו וכן בכור כמש"ל וא"צ לכפול וגם ל"ש תקחז"ל דהם לא תיקנו אלא בירושת ראוי אבל כאן לאו ירושה היא כלל כמש"ל. וכופר זה הוא דמי הניזק שמין שווי' של הנהרג והמזיק משלם דמיו ליורשים כן נפסקה הלכה בש"ס וגם הר"מ דכופר הוא דמי הניזק גם איכא פלוגתא אי כופרא ממונא או כפרה ואיפסקא הלכה דהוי כפרה וכ"פ הר"מ ויש כמה נ"מ מה דהוא כפרה ע' תוס' ב"ק דמ"ג ד"ה מאי לאו שכתבו דכופר ליתא במחילה אף דהיורשים מוחלים ובכל ממון מהני מחילה מכל מקום כופר כיון דהוא כפרה ל"מ מחילה והר"מ לא הביא זה ועוד כתבו תוס' שם דדוקא המזיק עצמו חייב בכופר אבל אם מת פטורים היורשים מכופר כמו חייבי חטאות דהיורשים פטורים דא"צ כפרה דאין כפרה למתים ה"נ במת פטורים היורשים וגם ד"ז אינו מבואר בר"מ והנה מ"ש התוס' דל"מ מחילה מחמת שהוא כפרה צע"ק דגם תשלומי תרומה בזר האוכל בשוגג הוא כפרה עיין תוספות פסחים כ"ו ד"ה מאן תנא כתבו דההתשלומין הם כפרה כדמוכח במס' תרומות דאם רצה הכהן למחול א"מ ובמס' תרומו' תנן האוכל תרומה בשוגג התשלומין תרומה ואם רצה הכהן למחול א"מ וערע"ב דכיון דגזירת הכתוב וא"י לפטור עצמו בדמים רק התשלומין נעשין קודש ע"כ א"י למחול ע"ש חזינן דווקא משום דהתשלומין נעשין קודש ל"מ מחילה אבל אם א"ח אלא דמים מהני מחילה אף דהם כפרה וא"כ אמאי ל"מ כאן וצ"ל דגם שם עיקר הטעם משום כפר' ומה שמבוא' במשנ' התשלומין תרומה ואם רוצה למחול א"מ קושטא דמילת' נקט דהתשלומין תרומה אבל באמת בל"ז א"מ מחמת שהוא כפרה ל"מ מחילה כ"ה סברת תוס' דלא כהרע"ב ואפשר דעת הר"מ כדעת הרע"ב ע"כ לדעתו מהני מחילה בכופר כיון דאינו חל על המעות שום קדושה ע"כ אינו מביא זה דאי לא הי' מהני הי' צריך הר"מ להביא זה דהוא דין מחודש ע"כ נראה דהר"מ ס"ל דמהני מחילה ע' פ' הגוזל גבי קרן וחומש בנשבע וצ"ע ודין השני שכ' התוס' דאין כופר נגבה מיורשים ובודאי

אפילו הניח אחריות נכסים דבלאו הכי אפילו דמים אינם נגבים מיורשים וא"כ זה דומה לריבית דאמרינן דלדידי' אזהר רחמנא ולא לברי' והיורשים פטורים מלהחזיר ע' בב"מ ור"מ פ"ד מה' מלוה ובטוש"ע יו"ד סי' קפ"ב אם כן נראה דאין לו שום שעבוד נכסי כלל דאי הי' שעבוד נכסי הי' ג"כ גובה מיורשים ע' בסוגיא דשד"א או ל"ד אם כן אין כופר נגבה מלקוחות ג"כ אף דהוי מלוה הכתובה בתורה ואפילו עמד בדין כיון דלא נשתעבדו הנכסים כלל אם כן לדעת הרשב"א וכ"פ ביו"ד סי' הנ"ל דריבית אף שכופין להחזיר הריבית ככל מ"ע שבתורה שכופין עד שת"נ מכל מקום אין יורדין לנכסיו עמ"ל פלפל בזה וא"כ מאי אבעי' לן כאן אי ממשכנים על הכופר אי דמי לחטאת או לא תפ"ל דודאי אין ממשכנים דאין יורדין לנכסיו כלל. הן אמת דעת הרמב"ן דאף אם שלד"א מכל מקום נחתינן לנכסי' דלא גרע זה מכפי' דכופין את גופו עשת"נ מכ"ש שכופין אותו בממונו. אך זה סותר לדעת הרשב"א ולפסק הש"ע גבי ריבית ועקצה"ח סי' ל"ט פלפל בזה על כל פנים קשה מכאן לדעת הש"ע דלא נחתינן לנכסי' כיון דהיורש א"ח בודאי אין כאן ש"נ אם כן ה"נ ולא נחתינן לנכסי' היאך אבעי' כאן אי ממשכנין הא לא נחתינן לנכסי' כלל. אך י"ל דל"ד לריבית או לחוב למ"ד שלד"א דא"ג מיורשים דמוכח דל"ל ש"נ דמאן דסובר שלד"א בודאי סובר דל"ל ש"נ או בריבית כיון דחזינן דלברי' לא אזהר רחמנא אף על פי שהחיוב הוא על הנפטר אם כן אמאי לא יגבה מנכסיו אף שמת ע"כ דל"ל ש"נ כלל רק החיוב על גופו ואם מת אין הנכסים משועבדים אבל כאן באמת יש על המזיק ש"נ ואם המזיק מכר מנכסיו בודאי טורף יורש של הניזק והא דא"ג מיורשי המזיק היינו משום דהדמים כפרה ואין כפרה למתים אם כן כשמת נפטר מן החוב וממילא כשנפקע החוב ממילא נפקע הש"נ כידוע דנכסוהי ערבין בי' ואם הוא פטור גם הנכסים פטורים אבל כ"ז שהוא חי דחיובא רמי עלי' דבר כפרה הוא גם הנכסים משועבדים אך כשמת א"צ כפרה וממילא פטורים הנכסים ג"כ אבל ריבית דהוא ממונו והחוב לא נפקע מהמלוה גופא רק דא"י לגבות מחמת שמת ואלו הי' ש"נ הי' נגבה מהנכסים כמו בכ"מ דנכסוהי דאינש ערבין ואם א"י לגבות מגופו גובין מנכסי' ומדחזינן דא"ג מיורשים מנכסים עכצ"ל דלית לי' ש"נ כלל דהחיוב של התורה לא נפקע במותו אבל כאן נפקע החוב לגמרי וא"כ הנכסים אין משתעבדין כלל אבל בחייו בודאי הנכסים משתעבדים ולאח"מ נפטר מהחוב מחמת דאין כפרה למתים ע"כ א"ג מנכסיו לאח"מ ול"ד לריבית ולשלד"א ע"כ באמת כאן נחתינן לנכסיו ושפיר אבע"ל אי ממשכנין והמעיין בסוגיא דשד"א בראשונים ואחרונים יבין שהדברים ברורים ב"ה.

ולענ"ד להראב"ד בהשגות ויבוא' לקמן דסובר דיש דמים לב"ח והיכי דליכ' כופר משלם דמים דמ"ל הזיקו פלגא או הזיקו כולו שהרגו וזה תלוי בש"ס דב"ק דמ"ג אם כן נראה דהא דחייבה התורה כופר לב"ח היינו להחמיר עליו היכי דאיכ' חומר' בכופר אבל היכי דאיכא קולא בכופר אין דנין בכופר להקל כי צריך לשלם בתורת דמי' אם כן נר' דהחומר' שיש בכופר דנין והיינו אם מחל א"מ דבתורת דמי' ה"ל מחילה אך בתורת כופר דה"ל כפרה ל"מ מחילה אבל במת המזיק נהי דפטור מכופר דאין כפרה למתים מכל מקום חייבים היורשים לשלם בתורת דמים דמי הניזק ואין סברא דהתורה הקילה עליו לסברת הראב"ד דיש דמים לב"ח ובתם שלא בכוונה משלם דמי' כמבוא' לקמן אם כן היכי דשייך דין כופר משלם כופר היכי דיש חומרא בכופר מדמים אבל היכי דיש קולא בכופר בודאי נותנים עליו החומרא שמשלם בתורת דמים אם כן היכי שמת המזיק צריך לשלם דמים. אך מתוס' ל"מ כן. אך לדעת הר"מ דס"ל דאין דמים לב"ח כלל אם כן א"ח רק כופר נותנים עליו אפילו קולות של כופר דל"ש דמים כלל אם א"ח בכופר ולדעת הראב"ד משלם דמים ונותנים עליו חומרי שניהם דנהי דפטור מכופר מכל מקום חייב בתורת דמים כנלע"ד ולקמן יבואר אי"ה שיטת הר"מ והראב"ד.

והנה בגמ' אבעי' אי ממשכנין על הכופר כיון דכופרא כפר' דמיא לחייבי חטאות ואשמות דאין ממשכנין כיון דהוא כפרה לא משה' לי' א"ד כיון דלחברי' בעי יהיב ממונא הוא דאזיק וקיל לי' ובעי משכוני ולא אפשיטא והר"מ כתב כאן אע"ג דכופרא כפרה ממשכנין אותו בע"כ ועמ"מ כ' בכוונת הר"מ דהב"ד ממשכנין וע"ז לא אבעי' לן רק האבעי' אם יורשי הניזק ממשכנין ועלח"מ דחה זה וכ' הוא דהר"מ ס"ל דאבעי' בכל גווני ופסק לחומרא כמו לקמן גבי שור של שותפים דפסק דכ"א משלם כופר שלם אע"ג דהוא אבעי' בש"ס מכל מקום אזיל לחומרא כיון דכפרה הוא עמ"מ ה"נ אזיל לחומרא ע"ש. ודבריו צע"ק דל"ד דלקמן שפיר אזיל לחומרא כיון דהוי ספק כפרה אבל כאן היא הנותנת כיון דהוא כפרה סברת הש"ס דלא בעי משכוני והיאך פסק מחמת זה לחומרא כיון דהצד הזה אזיל לקולא בגמרא ע"כ א"ד לשם. אם כן נ"פ כיון דבאמת חייב לשלם רק האיבעי' אי ממשכנין ל"ש ס' ממון לקולא לנתבע כיון דודאי חייב ע"כ פסק לחומרא דממשכנין כ"נ פשוט. וע' תוס' כריתות פ' אמרו לו דהיכי דהוא מכחיש ואומר לא אכלתי חלב ממשכנין אותו על החטאת דל"ש לומר כיון דהוא לכפרה לא משהה כיון דלפ"ד א"ח בכפרה אם כן לא יביא כפרתו ע"כ ממשכנין אם כן ה"נ דאיבעי' אינו אלא היכי שמודה לדברי העדים או עפ"י עצמו שחייב בכופר אם כן בכה"ג סברא דאין ממשכנין כיון דהוא לכפרה אבל אם מכחיש רק העדים מעידין אם כן בכ"ע ממשכנין

כיון דלפ"ד אינו רוצה בכפרה דגם חטאת ממשכנין בכה"ג ופשוט ועיין מכות ד"ב ע"ב גבי ע"ז דכופר' כפרה ויש לפלפל בדברי הריטב"א שם ואינו ת"י כעת.

עוד אבעיא שם בגמרא שור של שני שותפים שהמית איך משלמין כופר ישלם זה ח"כ כו' היינו כיון דכפרה הוא סברא דכ"א צריך כפרה שלימה ישלם כ"א כופר שלם כופר א' א"ר כו' היינו דאין סברא דיורשי הניזק ירויחו כפרש"י שם והתוס' צדדי אבעי'. והר"מ פוסק כאן דצריך לשלם כ"א כופר שלם ועמ"מ הטעם כיון דהוא כפרה אזלינן לחומרא ול"א ס' ממון לקולא וע' תוס' שם כתבו הא דלא אבע"ל בשני שוורים שהרגו כיצד משלמין כו' דאי בזאח"ז נגחו רק האחרון חייב ואי בב"א כולם פטורים ע' בסנהדרין גבי אדם כו' וכמיתת בעלים כן מיתת השור וכיון דפטורים ממיתה פטורים מכופר למ"ד לקמן אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר עכ"ל אם כן לדבריהם לפ"מ דקיימא לן אף שאין השור בסקילה בעלים משלמין כופר כמש"ל בעזה"י אם כן הדין ג"כ בשני שוורים לדעת הר"מ אם הזיקו בב"א צריכים כולם לשלם כופר כ"א כופר שלם והר"מ לשון הש"ס נקט כדרכו וער"מ פ"ו מהל' חובל כ' דין שור ואדם שדחפו אדם לבור לענין כופר השור משלם והוא בב"ק דנ"ג ע"ב וע' תוס' שם הקשו הא אין השור בסקילה והר"מ סתם דלשיטתו לפסק הלכה אף שאין השור בסקילה חייב בכופר כמש"ל. והנה לשיטת הר"מ דשני שותפים משלמין כ"א כופר שלם אם כן גבי שור ואדם דמשלם השור כופר א"צ לבא מכח דינא דר"נ מחמת ליכא לאשתלומי מהאי אלא בפשיטות דאפילו אם משלם השני מכל מקום צריך הוא לשלם כי כ"א משלם כ"ש ופשוט.

ומבואר כאן בר"מ דשור שהרג בלא כוונה שנתכוין להרוג בהמה והרג אדם אף שהשור פטור ממיתה חייבים הבעלים בכופר ופסק כשמואל דמ"ד ולא כרבה דמ"ג ועבדמ"ג דר"י ס"ל גם כן מאם כופר מרבינן שלא בכוונה אף דאין השור בסקילה חייב כופר וכן בהודה מעצמו פסק הר"מ גם כן פ"ה מסנהדרין דמשלם כופר עפ"י עצמו כסתם משנה דכתובות ורבה מוקי המשנה בדמים עיין בגמרא ולפסק הלכה המשנה כפשוטו דכופר אין תלוי במיתת השור ובכ"ע משלם כופר ע"כ פסק דמשלם כופר על פי עצמו. ונ"פ דכלל זה אינו בכל הנהרגין דאם אין השור חייב סקילה הבעלים משלמין כופר אם כן לפ"ז בהורג טרפה יהיו הבעלים חייבים בכופר. ז"א אך העיקר הוא אם הוא רציח' דכתיב גם בעליו יומת ודרשינן דיש עליו חיוב בד"ש והיינו בהורג על כל פנים איש שחייבים עליו הריגה אבל טרפה דכמת הוא חשוב או נפל שאינו ב"ק פשוט דזה ל"ה רציחה כלל ל"ש כופר דל"ש גם בעליו יומת דאפילו אם הרג טרפה בידים לא מצינו חיוב עליו אפילו בד"ש אם כן פשוט שהוא פטור מכופר אך בשאר דברים שהוא רציחה דהנהרג

הוא נרצח רק גזירת הכתוב דהאדם או השור פטור כגון שלא בכוונה או שני שוורים וכדומה חייב בכופר אבל טרפה או גוסס שהחסרון בנרצח א"ח כופר וז"פ. והנה להלכה שאע"פ שאין השור בסקילה כגון שלא בכוונה חייבים הבעלים בכופר אם כן בדינים שנזכרו בפ"ז כגון שור טרפה שהרג אדם או שור של אדם טרפה כיון דאין חסרון בנרצח רק גזירת הכתוב בודאי הבעלים חייבים בכופר והא דנקט הר"מ ד"ז גבי שלב"כ משום דבש"ס מבואר זה גבי פלוגתא דרבה ור"י נקט הר"מ כמו לשון הש"ס אבל באמת בכל הדינים שאין חסרון בנרצח כגון שני שוורים שהרגו בב"א או שור טרפה או של אדם טרפה אף שבכל אלו השור פטור מסקילה מכל מקום הבעלים חייבים בכופר וז"פ.

והנה מבואר דאם שור הרג שלב"כ פטור ממיתה דכמיתת בעלים כו' וכן צריך מה"ט ב"ד של כ"ג וכן שור טרפה שהרג פטור מט"ז כי בד"נ השור דומה לאדם ובגוונא דאדם אינו נהרג אם השור הרג גם כן פטור אף דיש טעם למה האדם פטור ואותו הטעם ל"ש בשור כגון אדם טרפה שהרג פטור דהו"ל עשאאי"ל ובשור ל"ש זה מכל מקום גזירת הכתוב דשור דינו כמו אדם ואם אדם הי' פטור גם השור פטור ע' סנהדרין ע"ח ובתוס' שם. וכן מבואר שם דשור של אדם טרפה ג"כ פטור השור דכתיב השור יסקל וגם בעליו יומת כ"ה דקרינן וגם בעליו יומת קרינן והשור יסקל וכ"ה דלא קרינן וגם בעליו יומת ל"ק והשור יסקל ע"ש. אם כן לכאורה בשור של שני שותפים שהרג ל"ק בי' וגם בעליו יומת דשנים שהרגו את הנפש בב"א פטורים אם כן גם השור פטור. וא"ל דטעם יש בדבר דבשנים כ"א לא הרג אבל כאן שור אחד שהרג. ז"א דהא אדם טרפה שפטור ג"כ יש טעם מחמת עשאאי"ל ומכל מקום שור נמי פטור אע"ג דל"ש האי טעמא חזינן דגזירת הכתוב כ"ה דבעלים פטורים כן השור שלהם אם כן יהי' שור של שני שותפים פטור ממיתה ובאמת בתוס' כאן מבואר להיפוך גבי שור של שותפים דאבעיא בגמרא כיצד משלמין את הכופר הקשו אמאי לא נקט האבעי' בשני שורים של שני ב"א ותירצו דשני שוורים אינם בסקילה וכו' אבל שור של שותפים הוי בסקילה עכ"ל ולכאורה אמאי הוי בסקילה אי ל"ק וגם בעליו יומת ה"ל כמו שור של טרפה דפטור אבל באמת יש חילוק דבשלמא בשור של אדם טרפה אמרינן שפיר דל"ק וגם בעליו יומת דהיינו אם הבעלים היו עושים המעשה זה של השור דהיינו שהבעלים הרגו פטור כיון שהוא טרפה אם כן השור ג"כ פטור אבל כאן אם הבעלים היו עושים כמו השור והיינו שהרג בעצמו בלא שותף כמו השור שהרג בעצמו הי' חייב אם כן גם השור חייב דהבעלים ב"ח נינהו אם היו עושים כמעשה שורם אבל הבעל טרפה אם הי' עושה כמעשה השור הי' פטור ג"כ השור פטור אבל כאן היו הבעלים כ"א מהם אם היה עושה מעשה השור הי' חייב ע"כ גם השור חייב

וז"פ. ואני מסופק אם שור של שני שותפים וא' מן השותפים הוא טרפה אם השור נהרג כיון דאחד מן הבעלים לא הי' נהרג והוא גזירת הכתוב אם אינו נהרג גם השור אינו נהרג אפשר דאזלינן בתר דידיה ואינו נהרג א"ד אזלינן בתר הבעל שאינו טרפה ונהרג וצ"ע. ודע הא דדינו של שור הוא בב"ד של כ"ג בסנהדרין דף ט"ו אבעיא שם שור של כה"ג אי לבעלים דעלמא דמי ודינו בכ"ג או לבעלים דידי' דמי ודינו בסנהדרין של ע"א והר"מ פ"ה מה' סנהדרין לא הביא זה ובלחם משנה כ' בדעתו דסובר שדינו בע"א סנהדרין. ושור של ב"נ אי נידון בע"א ודיין א' כבעליו ע' ח"צ סי' קי"א והבאתיו כ"פ. והנה כאן פ"י ה"ט כתב הר"מ ד"ז דאם הרג בלא כוונה פטור השור ומכל מקום הבעלים משלמין כופר כשמואל דאין הכופר תלוי בסקילת השור ולפני זה בה"ג כתב שהרג ג"פ וברביעי נתפס שאין הבעלים חייבין בכופר עד שיסקל השור עכ"ל ודבריו סותרים זא"ז ובכ"מ כתב כיון דהשור בסקילה רק ברח אין משלמין כופר עד שיסקל השור אבל שלב"כ דאין השור חייב סקילה כלל חייבים הבעלים בכופר ולכאורה צ"ע מנלי' להר"מ לחלק בזה והענינים עמוקים וצריך חיבור מיוחד ואין כאן מקומו.

והנה לפמ"ש דתם פטור מכופר ומועד חייב בכופר ואין דין ממון כלל בתם וגם במועד כי אין דמים לב"ח כ"ה דעת הר"מ בספ"ז עמ"מ דסובר הר"מ דאין דמים לב"ח כלל אם כן אפילו בגוונא דכופר קיל מממון אין דנין אלא כופר כמש"ל ואין דין דמים כלל בהמית אדם וע' תוס' ב"ק דמ"א ע"ב ד"ה נקי מח"כ ודעת ראב"ד דס"ל יש דמים לב"ח יבואר לקמן אי"ה. והנה אם יורשי הנהרג מייתי סהדי דשורו של פ' הרג מורישם והוא מועד והם תובעים כופר וכופר הוי ד"מ דסגי בשלשה דיינים מכל מקום ודאי אין דנין רק בב"ד של כ"ג מפני שיש בו ד"נ דצריך כ"ג והוי כמש"ר בסנהדרין ור"מ פ"ה מהלכות סנהדרין דחוששין ללעז וצריך כ"ג עש"ס שם ואם אין מביאים עדים רק תובעים כופר והם יכולים לתבוע כופר דאם יודה ישלם דכבר כתבתי דלהלכה כופר משתלם עפ"י עצמו מכל מקום חוששין ללעז ע"ש בסנהדרין ד"ט ברש"י ותוס' ואין כאן מקומו. אך אם באים לתבוע כופר אפילו בעדים בגוונא דאין השור בסקילה כגון שלב"כ וכדומה מש"ל בודאי סגי בג' דיינים ככל דיני חבלות ואין צריך כ"ג וכ"ה בסנהדרין ד"ב תוס' ד"ה ד"מ דאם הכופר תלוי בסקילת השור כרבה בב"ק צריך כ"ג ולהסוברים דבל"כ אין השור בסקילה ובעלים משלמין כופר סגי בג' מומחין כדיני חבלות ע"ש והוי בכלל חבלות ה"נ הר"מ אף על פי שאינו מביא זה בפירוש הוי בכלל ד"ח שכ' שם באותו פרק:

והנה בזה"ז דאין לנו ב"ד מומחין סמוכים אין דנין דיני כופר כלל עש"ס ור"מ שם ובח"מ סי' א' דכל דיני קנסות ודיני חבלות שאין דנין בזה"ז מכל מקום אם תפס הניזק לא

מפקינן מיני'. ונראה דגבי כופר אפילו תפיסה ל"מ כיון דתם פטור מכופר רק מועד ואין מועד בח"ל דצריכים ב"ד להתייעד כמבואר בש"ס ור"מ ובח"מ. ומה שמבואר בח"מ דקרן מהני תפיסה היינו בתמותו דאע"פ דאין דנין מכל מקום מהני תפיסה אבל אינו נעשה מועד כלל ואפילו נגח כ"פ נשאר בתמותו ומהני תפיסה מה שהתם חייב דהיינו ח"נ אבל נ"ש שהמועד חייב ל"מ תפיסה כלל דלא נתייעד אפילו לענין תפיסה וכן הוא בטוח"מ סי' שפ"ט להדיא שכתב אין רצוני להאריך כיצד נעשה מועד שאין מועד בזה"ז מפני שלא נעשה מועד אלא עפ"י סמוכים לפיכך נשאר בתמותו אע"ג דח"נ דקנס הוא ואין גובין בבבל מכל מקום כיון שאין מוציאין מידו אם תפס הוצרכתי לפרשו עכ"ל אם כן מבואר בהדיא דלא אתייעד האידנא אף לענין תפיסה אלא לעולם נשאר בתמותו לענין תפיסה אם כן גבי כופר דתם פטור לגמרי דאין כופר בתם מגזירת הכתוב וא"י להתייעד בח"ל ל"מ תפיסה בכופר אף במועד ע"כ אין דין כופר (אף) בזה"ז כלל. ובטור כתב עוד שם וז"ל וגם אין רצוני להאריך בדין שור שהמית אדם לפי שאין דנין עתה לפי שצריך ב"ד של כ"ג עכ"ל ודבריו צ"ע דכבר כתבתי דקיימא לן דאפילו שלא בכוונה דאין השור בסקילה חייב כופר וא"צ כ"ג לכופר רק ג' ע' תוס' שהבאתי לעיל אך באמת סגי בטעם שכתב לפ"ז כיון דתם פטור ודוקא מועד חייב ואין מועד בח"ל ע"כ א"צ לכתוב הדינים וצ"ע. ומכל מקום ק"ל אהטור הא קי"ל דאיכא כופר ברגל ברשות הניזק עבב"ק ור"מ פ"ז ואפילו פעם ראשונה דרגל הוא מועד מתחלתו אם כן כיון דהוי מועד מתחלה מהני תפיסה כמו כל ד"ק דאין דנין בזה"ז (אף דרגל דנין מכל מקום בחבלה באדם אין דנין) על כל פנים מהני תפיסה ה"נ אם כן היה צריך לכתוב קצת דיני כופר וצ"ע על הטור והש"ע שהשמיטו הדינים לגמרי. ונ"ל לפמש"ל דאין השור בסקילה רק בזמן המקדש והסנהדרין היו יושבין במקומן כמו ד"נ דאדם מכל מקום י"ל דעכ"פ מועד נעשה עפ"י ב"ד סמוכין של ג' ומשלם כופר במועד אף דאין השור נהרג כמש"ל דמבואר בב"ק דף ק"ד ע"ש דאין נעשה מועד עד שיעידו בפני ב"ד כתבו התוס' דזה מסברא דמי יקבל עדות אם לא הב"ד אם כן כיון דזה מצד הסברא דצריך ב"ד לקב"ע אם כן סגי בב"ד של ג' דגם הם נקראים ב"ד לענין קב"ע ונתייעד על ידם כנל"פ. ומכל מקום אפ"ל כיון דעיקר הבאת תם לב"ד לדונו בסקילה ה"ל כד"נ וצריך כ"ג אף לייעד אותו. והנה דעת הגאון מובא ברמב"ן פ' שופטים דבכל ד"נ אף דצריך כ"ג מכל מקום לענין קב"ע סגי בג' והרמב"ן חולק עליו וסובר דגם קב"ע של ד"נ צריך כ"ג ובפי' למס' מכות החזיק בדעת הגאון ואי"ה יבואר במקומו אם כן לדברי הגאון ודאי נתייעד עפ"י ג' אך לד' הרמב"ן בזמן שהי' ד"נ נוהג כיון דעיקר הבאתו לב"ד לד"נ לא הי' מהני ג' אף לקב"ע להתייעד ואף דאין

ד"נ נוהג מכל מקום כיון דהוא ד"נ אף שאין בהמ"ק מכל מקום ה"ל כד"נ וצריך דוקא כ"ג אך אם הוא שלב"כ דאינו ד"נ כלל אפשר דנתייעד ע"י ג' אך באמת אם נגח הרבה פעמים שלב"כ לא נתייעד כלל כ"כ התוס' בסוגיא והר"מ שכתב אם הי' שלב"כ מועד צריך לשלם כופר היינו דנגח קודם לזה בכוונה ונתייעד ועתה נגח שלב"כ אם כן אז הי' ד"נ וצ"ע בכ"ז. ואין לה"ר מהש"ס דמקשה וכי מאחר דתם קטלינן לי' מועד היכי מ"ל ויש כמה אוקימתות ועיין בתו' והו"ל לאוקמי בכה"ג דנתייעד בג' ולא קטלינן לי' ועתה קטלינן לי' דיש כ"ג ז"א דהוא דוחק שלא הי' אז כ"ג ובלאו הכי יש הרבה אוקימתות בש"ס וצ"ע בדינים אלו. ולענ"ד משכחת לה עוד שבתם אינו נהרג כגון שנגח ג"פ והיה אז השור ספק טרפה דאינו נסקל כי דומה לד"נ דודאי מספק אינו נסקל או שהיו הבעלים ס' טרפה כיון דאם השור או הבעלים טרפה אינו נהרג השור ובודאי שספק גם כן אינו נהרג ואחר כך נתברר שאינו טרפה ששהה י"ב חודש אם כן (לא) נהרג למפרע שם וז"פ. ועי' בב"ק ד"ה תוס' ד"ה למעוטי מוסר כו' מבואר דכופר משתלם מן עידית שבנכסיו כמו ניזקין והר"מ אינו מביא זה. ויש כמה דברים שנחשבים והר"מ פעם מביא בפירוש ופעם סתם ועמדתי ע"ז במק"א ואין כאן מקומו. ועיין בב"ק דמ"ד דמקשה הש"ס ואכתי צרורות נינהו ומשני דקאזיל מיני' ומיני' ופרש"י דאין כופר כתיב אלא בנגיחה דהוי גופו ממש אבל לא צרורות והר"מ אינו מביא זה והלחם משנה עמד בזה ע"ש. אבל הדין אמת ופשוט דהשור בסקילה כמו אדם וז"פ.

וכבר כתבנו דעל כל האישים משלמין כופר חוץ מע"כ ושפ"כ אבל על כל איש ב"ח מחויב בכופר. ופשוט דאם שור הרג גר שאין לו יורשים בעלים פטורים מכופר דאין לו יורשים למי ליתן וגם הבעלים זוכים מן ההפקר ואין לו למי ליתן. ואם שור הרג ח"ע וחב"ע עיין ר"מ פי"א דראוי ליתן ח"כ ואין מי שיקחנו ע"כ. והוא בגיטין מ"ג דאבע"ל ח"ע וחב"ח אי תפסי קידושיו בבת ישראל כיון דרק חצי איש לא תפסי קדושין א"ד הא לא שייר בקנינו ובעי למפשט מברייתא המית מי שח"ע וחב"ח נותן וכו' וח"כ ליורשיו וא"א קדושיו לאו קדושין יורשים מנ"ל ובתוס' כתבו כיון דאין לו קדושין בשום ענין אין הבנים מתייחסין אחריו ותי' רבא דראוי ליטול ואין לו דהיינו דאין לו יורשים והר"מ פסק כך. וק"ל על הש"ס מה דפשיטא אי אין קדושין לית ליה יורשים הא פסקינן דח"ש וחב"ח תפסי בה קדושין והיא שפחה חרופה האמור בתורה וכ"פ הר"מ פ"ד מהלכות אישות ובאה"ע סי' מ"ד וא"כ אם ישראל בא על ח"ש וחב"ח מצד חב"ח שלה הולד מתייחס אחר אביו כמו כל ישראל הבא על ישראלית ומצד ח"ש הוולד ח"ע כדין בא על השפחה ועפמ"ג או"ח בפתיחה הכוללת והובא כ"פ בחיבורי אם כן אם ישראל הוליד

מח"ש וחב"ח הולד ג"כ חב"ח ויש לו יורשים על חלק ב"ח דהיינו אביו ואחיו רק אין לו יורש בן או בת כיון דאין לו קדושין אין מתייחס אחריו אבל יורשים למעלה יש לו אם כן אמאי צריך לדחוק בברייתא דראוי ליטול הא משכחת לה יורשים ממש אף דאין קדושין תופסין וצ"ל דאיכא שם מ"ד דסובר דגם בח"ש וחב"ח אין קדושין תופסין ושפ"ח האמור' בתורה מיירי מענין אחר אם כן רבא מתרץ אליבא דמ"ד ח"ש וחב"ח שוה לח"ע וחב"ח אי גבי ח"ע אין קדושין מחמת קדושי חצאין ה"נ גבי ח"ש וחב"ח אם כן אין נתפסים הקדושין בח"ש וחב"ח וג"כ אין הבנים מתייחסין אחר האב ע"כ מוקי לה ראוי ליטול כי לא משכחת לה יורשים. אך על הר"מ דפוסק בה' אישות דח"ש וחב"ח תפסי קדושין עמ"מ אם כן משכחת לה בפשיטות יורשים וכמ"ש אם כן היאך כתב כאן ראוי ליטול ואין לו מי שיקחנו הא משכחת יורשים וכמ"ש. ויותר קשה לפמ"ש הרב המגיד כאן מחמת קושיא דקנס ויבואר לקמן בעזה"י דהר"מ מיירי בח"ש אם כן משכחת לה יורשים בנים ממש דהי' לישראל בנים ממנה ומצד חב"ח הבן בנה לכ"ד ואם שור נגחה נוטלים הבנים ח"כ ובש"ס הי' יכול לאוקמי בח"ש וחב"ח [אף] אם נא' דח"ש אין קדושין תופסין כמ"ש מכל מקום הבנים מתייחסים אחר האם ויש לה בנים מצד חלק ב"ח אך לא רצה להגיה הברייתא דתני ח"ע ולאוקמי בשפחה אבל על הר"מ קשה דאפילו בח"ע משכחת לה יורשים מלמעלה כגון אב ואח ובח"ש משכחת לה יורשים בנים. ועוד ק"ל על הר"ם הא הוא בעצמו פסק בפ"ד מה"א דח"ע שקידש הוי ספק קדושין דסובר דאיבעיא לא נפשטא אם כן ח"ע יש לו בנים מספק דלמא קדושין תופסין והבנים מתייחסין אחריו אם כן משכחת לה יורשים מספק ע"כ צריך לשלם ח"כ ואי כיון דה"ל ס' יורשים ס' ממונא לקולא ז"א הא הר"מ פסק כאן דספק כופר לחומרא כמ"ש כיון דהוא ספק כפרה ומה דגבי שני שותפים ס' אם חייב בכופר מכל מקום משלם ול"א ס' ממונא לקולא מכ"ש הכא שבאמת חייב בכופר רק דהיורשים הם ספק מכ"ש דס' כפרה לחומרא וצ"ע מאוד דברי הר"מ בזה. אך באמת זה ל"ק דהר"מ דפסק ס' כפרה לחומרא כדי שיהא לו כפרה כגון גבי שני שותפים דה"ל ספק ואם יתנו יהיה להם ודאי כפרה ממ"נ אם צריך כפרה ה"ל כפרה שנתן ואם א"צ הא א"צ ודאי שייך שפיר לומר דאם לא יתן אולי צריך כפרה ואין לו ע"כ נותן כדי שיהי' לו כפרה אבל כאן דהוא ס' ואף אם יתן לא יצא מידי ספק לעולם אולי היורש אינו יורש ולא נתכפר זה במה שנתן לאחר אם כן כיון דלעולם יהי' בספק ולא יתקן למה יתן והו"ל ס' ממון לקולא אבל שם אם יתן יתקן וז"פ. אך קושיא הראשונה שהקשיתי ע"ד הר"מ דמשכחת לה יורשים למעלה וגבי שפחה אפילו הבנים

הם יורשים צ"ע מאוד. והאיר ה' את עיני ומצאתי במקנה סי' מ"ד עמד בכל מ"ש ונהניתי שכוונתי לדבריו ב"ה.

ודעת הראב"ד בהשגות דאף במקום שא"ח בכופר מכל מקום חייב בתורת דמים כמו שאם שור הזיק את האדם דתם משלם ח"נ ומועד משלם נ"ש ומ"ל הזיקו מקצת או קטלי' כולו כרבה בב"ק דס"ל הכי. ואכתוב הדינים לדעת הראב"ד אם תם הרג את האדם על פי עדים דפטור מכופר מגזירת הכתוב ה"ה דפטור מח"נ כיון דתם אינו משתלם אלא מגופו וכאן השור נסקל והביאהו לב"ד וישלם לך כמבואר שם בש"ס בסוגיא ואף אם שחטו קודם שנגמר דינו דהבשר מותר מכל מקום אינו משתלם כיון דמעיקרא בר קטלא הוא ע"ש בדף מ"ב ע"ב ואם הודה מעצמו דליכא סקילה מכל מקום פטור מח"נ דקנס הוא ומודה בקנס פטור. ואם השור הרג שלא בכוונה או שהי' טרפה או הבעלים טרפה דאין השור נסקל ויש עדים חייב לשלם חצי שווי' של הנהרג בתורת דמים כמו כל ח"נ ובודאי אף כשמת המזיק מכל מקום גובה מהשור מגופו דלאו כפרה הוא רק דמים הכלל יש לו כל דין דשור תם שהזיק אדם:

ואם הוא מועד אף דהשור נסקל גזירת הכתוב דמשלם כופר מן העליי' ואף עפ"י עצמו ג"כ משלם כופר דקיימא לן אף שאין השור בסקילה חייב כופר ואם מחלו לו ל"מ דכפרה ל"מ מחילה ואם מת המזיק נראה דאף דלא מחייבי היורשים מתורת כופר מכל מקום לא נפקע מיני' חיוב דמים וצריכים לשלם אם הניח להם היורשים אביהם א"נ. אך להיורשים מהני מחילה כיון דלא מחייבי מתורת כפרה רק תורת דמים ובדמי' מהני מחילה וכל החומר' שהתורה חייבה למועד בכופר אף שבלאו הכי הי' חייב דמי שווי' של ניזק הוא רק חומרא שיש בכופר דלא מהני מחילה או שור של שני שותפים דצריך לשלם כ"א כופר שלם ובשור של שני שותפים שמתו הבעלים כיון דפטורים היורשים מכופר רק בדמים כ"א מהיורשים אינו משלם רק חצי כדין שותפים שהזיקו ומהני ג"כ מחילה הכלל להראב"ד דיש דמים בב"ח נותנים עליו חומרי כופר וחומרי דמי'. ולדעת הראב"ד בזה"ז דאינו נעשה מועד אבל על כל פנים מהני תפיסה ח"נ כמו היזק ממון דמהני תפיסה עיין היטב ותבין מעצמך דכל הדינים השייכים בהיזק ממון שייך ג"כ כאן רק במקום שכופר חמור נותנים עליו חומרא דכופר כנ"ל פשוט ע"כ הדינים של שור שהמית ב"ח.

ואם שור המית ע"כ או שפ"כ הדינים כך הם בין תם בין מועד השור בסקילה כמו ב"ח ונ"פ דאף שכתבנו למעל' דשורו של כה"ג דינו בע"א כי לבעלים דידי' מדמינן לי' מכל מקום נרא' אם שור הרג עבד של הבעלים ועמד יוא"י מכל מקום השור נהרג ול"א גם

בעליו יומת והכא לא היו הבעלים ח"מ כי עמד יא"י ז"א להבעלים דידי' כמו הבעלים שהרג ע"כ שור של איש טרפה פטור דהבעלים פטורים בכ"ע אבל כאן דהבעלים אינם פטורים רק בעבד שלו אבל בעבד אחר חייב בכ"ע אם כן בשורו אין חילוק ול"ש אצלו יוא"י וחייב השור בכ"ע סקילה כנ"ל פשוט. ולענין תשלומין כ"ה אם תם הרג ע"כ או ש"כ פטור מקנס היינו שלשים שקלים כי גזירת הכתוב כך דתם פטור מקנס אך בתורת דמים שישלם ח"נ אם הוא עפ"י עדים כיון דהשור בסקילה אינו בר תשלומין כי משתלם מגופו והביאהו לב"ד וישלם לך ועפ"י עצמו ה"ל מודה בקנס כי פ"נ קנסא והוי הדין כמש"ל גבי ב"ח. ואם הרג שלא בכוונה דאין השור נסקל ויש עדים נהי דפטור מקנס מכל מקום חייב לשלם ח"נ דמי שוויו של עבד מגופו כמו נזקי ממון ומשכחת לה שתם חמור ממועד דמועד אינו משלם רק שלשים שקלים אפילו העבד שוה אלף דינר ובתם שלב"כ נשתלם ת"ק דינרים אם השור שוה הסך הזה. והנה ד"ז שתם שלב"כ משלם ח"נ אם המית עבד ושפחה מבואר להדיא בר"מ ספ"י והראב"ד מודה לו וע' תוס' ב"ק דמ"א ע"ב ד"ה נקי מח"כ וכו' דלא ס"ל כן ודעתם כיון דליכא קנס בתם בכוונה אף שלב"כ א"ח דמים ואין להאריך לברר שיטות כ"א רק לברר הדינים לדעת הר"מ. ואם מועד המית עבד או שפחה מחויבים הבעלים ליתן שלשים שקלים בין שהעבד שוה אלף זוז אינו נותן אלא סך הנ"ל הקצוב בתורה והן אם אפילו אינו שוה כלום כגון שהוא מנוול ומ"ש ע' גיטין מ"ג מבואר אפילו מנוול ומ"ש ע"ש ברש"י מכל מקום צריך לשלם הל' סלע והשלשים הללו הם קנס כמ"ש בש"ס כ"פ והן שהמית בכוונ' שהשור בסקילה או שלב"כ דאין השור בסקילה מכל מקום חייבים הבעלים קנס זה כפי מסקנת הש"ס ב"ק בסוגיא שם ודוקא עפ"י עדים אבל הודה מעצמו פטור דמוב"ק פטור כ"ה במשנה דכתובות והנה נהי דפטור מקנס ישלם דמים על כל פנים דמי שוויו כמו מועד שהזיק ממון. אך בש"ס ב"ק יש שם סברא דבעבד כיון דליכא קנס בשום ענין עפ"י עצמו ליכא דמים אף דשלב"כ ג"כ ליכא קנס לרבה ומכל מקום סובר דאיכא דמים מכל מקום עפ"י עצמו ליכא דמים ע"ש בסוגיא וכ"נ דעת הר"מ כאן דדוקא בדין תם שלב"כ שהמית עבד כתב דמשלם ח"נ ולא כתב גם אמועד עפ"י עצמו דליכא קנס משלם דמים מכלל דעפ"י עצמו אינו משלם אף דמים.

אך דעת הראב"ד בהשגות מבואר להדיא דעפי"ע נהי דפטור מחמת מוב"ק היינו מקנס הקצוב אבל חייב בתורת דמים דמי שוויו של עבד כשורו וחמורו שהזיקו וכסברת הש"ס בהקושיא מהמשנה דהמית שורי עבדו של פ' שפטור ומקשה שם דיתחייב בדמים וכו' וכן מסקנת הש"ס לשיטתו לפ"ז משכחת לה לפעמים דמודה מעצמו יתחייב יותר

מעפ"י עדים כגון שהעבד שוה הרבה דגזירת הכתוב דמשלם רק דבר הקצוב שלשי' סלע ועפ"י עצמו נפטר מהקנס שקנסה תורה ומשלם דמים דמי שוויו של העבד. אך תמוה לי דעת הראב"ד וגם על הש"ס איך נוכל לומר דעפ"י עצמו גבי עבד משלם דמים וע"כ המשנה דכתובות דהמית שורי עבדו ש"פ דאינו משלם עפי"ע היינו קנס אבל דמים משלם וכשינויא דחיקא שם בש"ס דסיפא מיירי בקנס. אך אם כן קשה ממשנה ערוכה בשבועות דל"ו ע"ב דחשיב שם במשנה איזה דינים דחייב בשבועת הפקדון ואימת פטור ומבואר שם המית שורך את עבדי והוא אומר לא המית משביעך אני ואמר אמן פטור וסיים הטעם דאם אינו משלם עפ"י עצמו אינו חייב בשבועת הפקדון דלאו ממונא כפר לי' ע"ש ואם נאמר דאפילו מודה בעצמו דמים משלם אם כן ה"ל כפירת ממון ואמאי פטור מק"ש אף דאפ"ל קנס קתבע מכל מקום לפני זה מבואר שם הפלוגתא וחכמים סוברים דבושת ופגם קתבע וחייב ק"ש וכאן לא פליגי כלל אם כן היאך סתם דפטור מק"ש הא איכא כפירת ממון והוא תמי' גדולה אצלי על הש"ס והראב"ד. ולדחוק ולומר דמיירי דהעבד אינו שוה כלום הוא דוחק ועוד מי איכא עבדא דאינו שוה כקושית הש"ס בגיטין הא שוה שימכר לקנס ע"ש בש"ס וא"כ תפשוט שם האבעיא מהאי משנה דאין עבד נמכר לקנס ע"ש בגיטין מ"ג וגם דוחק גדול לאוקמי כך עיין היטב וצריך עיון גדול. והנה לעיל כתבתי בכופר דאם השור הרג טרפ' כמו דאינו בסקילה ה"ה כופר פטור דגברא קטילא ה"ה כאן בעבד דהשור פטור וגם הבעלים פטורים מקנס ובעבד מבואר להדיא בגיטין שם דעל עבד טרפה פטור מקנס וז"פ דאם העבד טרפה דאין השור בסקילה וגם הבעלים פטורים מקנס בודאי הבעלים חייבים ח"נ ובמועד נ"ש כמו שהזיק שור וחמור וכן גבי ב"ח להראב"ד דגם לב"ח יש דמים אם הרג השור טרפה צריך לשלם ח"נ בתם ונ"ש במועד וטרפ' יש לו שיווי דיכול להשתמש בו כמבואר בגיטין שם והאידנ' אינו נוהג קנס זה ול"מ תפיסה כיון דרק מועד חייב ואין מועד בבבל כמש"ל לענין ב"ח אך לענין דמים של תם דינו כמו היזיקות ממון דמהני האידנא תפיסה וכבר ביארתי לעיל וא"צ לכפול. והנה במש"ל דרגל חייב בכופר והוא מש"ס דב"ק דכ"ז ואינו מבואר שם אם רגל חייב בקנס של עבד ומסתברא דשווין הם במקום כופר בב"ח כתב' התורה קנס גבי עבד ולא עיינתי בזה. ופשוט לדעת הראב"ד שמודה מעצמו משלם דמים אם באו עדים אח"כ פטור מקנס כי מוב"ק ואח"כ באו עדים אם הי' מחייב עצמו במידי פטור וכאן היה מחייב עצמו בדמים ע"כ פטור מקנס אפילו באו עדים אח"כ.

ואם המית מעוכב ג"ש הוא אבעיא בגיטין אם נותן קנס לרבו אם איקרי אדון כיון דעדיין הוא מעוכב ג"ש או כיון דא"י לשעבד בו לאו אדון הוא ופטור ולא אפשיט' ופסק כאן

הר"מ דפטור כדרכו בכל תיקו דממונא ועמ"מ שתמה מדוע לא כ' הר"מ דאי לא תפס ל"מ מיני' כדרכו בכל האיבעיא אף בקנס דפוסק דא"מ בתפס ועיין כסף משנה ולחם משנה תירצו כיון דאין האדון חסר כלל ולא חסרי' ממונא ע"כ ל"מ תפיסה ופשוט דאין שייך ג"כ דין ממונא כיון דלאו ממון הוא וע' פ"ד מה' חובל לענין ממון דעת הראב"ד דמהני הרשאת האדון והעבד זל"ז ע"ש וכאן ל"ש זה שהעבד מת ויורשים אין לו דהרי הוא כעבד לענין יוחסין רק לענין ממון הוא ספק כיון דאין לאדון בו זכות ממון ע"ש בסוגיא וז"פ. וג"כ פשוט אם השור עשאו לעבד טרפה אף דאין קנס משתלם אלא לאח"מ כמו כופר מכל מקום ה"ל כמו חבלה דאפחתי' מכספו אם כן יש דין ממון ומהני הרשאה זל"ז ודינו כמו חבלה כנל"פ. אך באמת לפ"ז גם גבי ב"ח הדין כן ולא מצינו זה עכצ"ל דבעשאו טרפה כיון דהוי אתחלתא דמיתה ואין שייך נזק על עתה רק על המיתה או כופר בב"ח או קנס בעבד כנ"ל. ואם המית ח"ע וחב"ח אם היא שפחה שאין האדון בן כפי' או שהוא של קטן שאינו ב"כ לשחררו ע' בגיטין מחויב חצי קנס להאדון בעד חלק העבדות ואם נגח ח"ע וחב"ח של גדול דלמשנה אחרונה כופין את האדון לשחררו נראה מש"ס דגיטין מ"ב ע"ב דדינו כמו מעוכב ג"ש אם כן ה"ל ספק אך הר"מ פסק כאן דנותן ח"ק לרבו ותמה הרב המגיד בזה ועלח"מ וע' תוס' חגיגה ד' ע"א ד"ה לא נצרכה שכתבו דגבי המית מי שח"ע וכו' כיון דהמית אותו אגמל"פ דלא הי' עומד לשחרור והוי אדון ואפשר סברת הר"מ ג"כ כן אף דבגמר' שם משמע דאין חילוק ואין כאן מקומו לפלפל בזה וצריך אריכות גדול בד' הר"מ בכ"מ. ולענין שור של חרש שוטה וקטן גבי עבד אע"ג דכופר פטור דלאו בני כפרה נינהו אבל לענין קנס דינו כמו לענין נזקי ממון דמעמידין אפטרופוס כמ"ש כאן ובר"מ גבי נזיקין והבאתי מצוה דלעיל ויש עוד לעורר במצוה זו. אך אין ביכלתי לעיין היטב מטרדות שונות והפסקתי בין הפרקים:

מצוה נב

סעיף א

שלא כו'. דיני המצוה שהביא כאן הרהמ"ח הבאתי במצוה הקודמת ואכתוב כאן בקיצור דיני לאו זה והם מבוארים בש"ס דב"ק בסוגיא כאן ובקדושין ור"מ וכאן ופ"ד מהמ"א. שור שנגמר דינו לסקילה בב"ד של כ"ג אם נסקל השור חוץ ממה שהוא נבלה עובר עוד בלאו הזה של שור הנסקל דאסרו הכתוב באכילה ונוסף לאיסור אכילה אסור גם בהנא' שלא יתננה לעכו"מ או איזה הנאה ואפילו העור ושאר דברים כגון גידים ועצמות הכל אסור בהנאה חוץ מפרש של שור הנסקל מותר בהנאה כמבואר בר"מ המ"א ואם

אכל כזית מבשרו לוקה שנים משום נבלה ומשום לאו זה והיאך חל איסור שור הנסקל על לאו דנבלה. או משום איסור בב"א אם נאמר כשיטות רוב הפוסקים דשוה"נ אינו נאסר אלא לאח"מ כאשר יבואר לקמן בעזה"י. וגם ה"ל מחמת איסור הנאה איסור חמור או איסור מוסיף לקצת שיטות וגם להפוסקים דנאסר מחיים חל מחיים וזה תלוי אם בחייה לאברים עומדת ואין רצוני להאריך כאן בדין אחע"א דצריך חיבור מיוחד ע"כ לא נדבר מזה כאן וכמזכיר באתי. והנה החלב ג"כ אסור בהנאה ע' פסחים כ"ד ודכ"ז ע"ב ועצל"ח פלפל איך חל על חלב ואין כאן מקומו בענינים אלו ואפילו לא נסקל רק נגמר דינו ליסקל ושחטו שחיטה כשרה אסור באכילה ובהנאה מלאו הזה של שוה"נ כ"ה בש"ס באם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה ובהנאה מלאו הזה ודינו ככל הלאוין שבתורה אם אכל מבשרו כזית לוקין ועל הנאה דעת הר"מ פ"ח מהמ"א דאין לוקין ועמ"מ הטעם ועל העור שא"ר לאכילה אם לוקין דברי' אלו הבאתי כ"פ בחיבורי ועיין פ"ה מה' יסה"ת ובאחרונים שהאריכו בעניני' אלו ואין להאריך כאן והדברים עתיקין וגם לענין שלא כדר"א ולכל הדברים המבואר בר"מ פי"ד מה' יסה"ת שוה לשאר איסורי מאכלות שאסור בהנאה ואין להאריך. ואין חילוק בין נגמר דינו לסקילה מחמת שהמית אדם או רובע ונרבע לא כדעת רבינו אפרים מובא בכריתות כ"ד תוס' ד"ה דאמרו לו דסובר דדוקא בהמית אדם יש לו דין זה אבל ברובע ונרבע אינו נוהג לאו זה וכבר דחו שם התוס' דבריו מפ' האיש מקדש דמבואר בהדי' דרובע ונרבע ג"כ נוהג זה ומתוספת' מפורשת ע"ש:

והנה דעת ר"ת מובא בתוס' סנהדרין דע"ט ובפ' התערובות בתוספות באריכות דשוה"נ אינו נאסר מחיים כלל רק לאח"מ ובחיים מותר בגיזה ועבודה וע"ש שהביאו כמה סוגיות הש"ס ואין סתירה לדברי ר"ת וגם הביאו ראי' לדבריו ע"ש ודעת הר"מ אינו כן שפסק כאן דשור שנגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים אפילו באלף כולם נסקלין ואסורין בהנאה וכו' ואם מחיים מותרים בהנאה אין נסקלין כי מותרין בגיזה ועבודה ואפילו הרבה שוורים שנגמר דינן ואחד שלא נגמר דינו נתערב עמהם כולם פטורין ומכ"ש באחד שנגמר דינו שנתערב בשוורים מעליים דאינם נסקלין ע"ש בתוס' ותבין ע"כ מבואר להדיא דשוה"נ נאסר מחיים אם כן כיון דשוה"נ לא בטל וכולם אסורין בהנאה ואין הפסד בסקילתן ע"כ כולם נסקלין ע"ש בסוגי' ותראה. ומבואר כאן בר"מ דאם שור שלא נגמר דינו נתערב באחרים כולם פטורין והוא שם בגמרא והטעם כיון דנתערב ה"ל כמו שלא בפני השור ואין גומרין דינו אלא בפניו ואם לאחר שנגמר דינו נתערב כולם נסקלין ואסורים בהנאה. וזה מבואר בדברי רבא בסנהדרין ד"פ דכולם

נסקלין ור"י סובר דמכניסין אותם לכיפה ופוסק הר"מ כחכמים. והנה הדין הראשון בלא נגמר דינו גירסתו כגי' רש"י ע"ש ושם אמרינן על דברי רבא על שור שנגמר דינו שאמר שחכמים סוברים בסקילה ור"י סובר שמכניסין לכיפה והתניא פרה שהמיתה ואח"כ ילדה אם עד שלא נגמר דינה כו' נתערב באחרים כו' כונסין אות' לכיפה ראב"ש אומר כולם נסקלין ופירש"י והתניא בניחותא דהיינו דמבואר כאן ברייתי' דיש פלוגתא כמו במשנה דחכמים סוברים דכולם בסקילה ור"י סובר דכונסין לכיפה ה"נ בברייתא חכמים סוברים דכונסין לכיפה וראב"ש סובר כחכמים דמתניתין. ונרא' לד' רש"י מה דמסיים הברייתא נתערב כו' קאי על שור שנג"ד ולא קאי על וולד כו' או אפשר למסקנת הש"ס דמשנג"ד הוולד אסור אם כן אין חילוק בין עצמה לוולד דגם הוולד הו"ל שור הנסקל אם כן אין נ"מ אך העיקר שבברייתא יש פלוגתא כמו במשנה.

וע"ש בברייתא הדינים והמסקנא כ"ה וכ"פ הר"מ אם פרה מעוברת נגחה היא וולדה נגחו אם כן אפילו ילדה קודם גמ"ד הוולד דינו כאמו וגומרין דינו לכ"א. המיתה ואח"כ נתעברה דלא הי' הוולד בשעת נגיחה אם הלידה הי' גם כן קודם גמ"ד הוולד מותר ואם העיבור הי' קודם גמ"ד וילדה אחר גמ"ד הוולד אסור דעובר ירך אמו הוא ובשעת גמ"ד הי' הוולד ונגמר הדין גם על הוולד וע"ש בתוספות באריכו' ודינים אלו מבואר ג"כ בר"מ כאן. עוד מבואר שם דאם לאחר שנגמ"ד נתעברה וילדה תלוי בזה וזה גורם ואם זוז"ג מותר הוולד מותר והר"מ השמיט כאן ד"ז וע' פ"ג מה' איסורי מזבח ואי"ה יבואר במק"א. עוד מבואר בר"מ כאן דאותו הוולד שעיברה קודם גמ"ד וילדה אחר גמ"ד שהוולד אסור אם נתערב וולד זה באחרים כונסין את כולם לכיפה עד שימותו שם עכ"ל. ולכאורה דבריו תמוהים כיון דאמרינן דהוולד אסור דגם על הוולד נגמר הדין אם כן בודאי הוולד בסקילה וע"כ לא פליגי ברייתי' בנתערב באחרים דראב"ש סובר כולם בסקילה ות"ק סובר דכונסין לכיפה היינו בנתערב ות"ק דברייתי' היינו ר"י דמתניתין ע"ש בתוס' ד"ה אלא וכו' אבל בפ"ע בודאי בסקילה כמו האם אם כן כיון דהר"מ פוסק דשוה"נ שנתערב כולם נסקלין כחכמים דמתניתין והש"ס מביא ראי' לזה מהברייתי' אם כן כאן הוולד כיון דהוא בסקילה למה לא פסק כראב"ש כחכמים דמתניתין דכולם בסקילה מה בין שוה"נ עצמו בין הוולד שבסקילה בפ"ע אם כן גם בנתערב כי פלוגתא זו היא פלוגתא דמשנה וא"כ כיון דפסק כחכמים דכולן נסקלין אם כן אמאי פוסק בוולד כר"י דכונסין לכיפה ע"כ צ"ל דהר"מ סובר כיון דבברייתא מ"ד כונסין לכיפה לא נשנה בשם ר"י רק סתם ע"כ סובר דלאו ר"י הוא אלא גם חכמים דמתניתין מודים דאף דשוה"נ עצמו בסקילה ואם נתערב כולם נסקלין מכל מקום בוולד אם נתערב כונסין לכיפה ופוסק במשנה כת"ק

ובבריית' כת"ק אך מכל מקום לא ידעתי סברא לחלק בנתערב בין עצמה לוולד אך הר"מ בודאי ראה לחלק ופסק כת"ק דמשנה וכת"ק דברייתא דיש חילוק בין וולד לשוה"נ בעצמו ותימה על נ"כ הר"מ שלא עמדו בזה כלל וצ"ע. ונתיישבתי דמצד הסברא יש לחלק בין שוה"נ עצמו לוולד דהטעם דשוה"נ שנתערב דסוקלים כולם כיון דאין הפסד לבעלים דכולם אסורים בהנאה אם כן טוב שנסקל אותם כדי לקיים ובערת הרע מקרבך כיון דאותו השור ג"כ יסקל וכפירש"י כאן כדי לקיים מצות סקילה במחויב סקילה אע"ג דמה"ת ברובא בטל מכל מקום מדרבנן [א"ב] או דה"ל כטומאת משא דאינו בטל [עיין טהרות הקודש לזבחים] אבל הוולד דבאמת לא הזיק כלל רק כיון דנגמר דינו אם כן ל"ש ובערת כו' ע"כ אין נסקלין כנ"ל סברת הר"מ. והנה אין חילוק בד"ז אם בן פקוע שא"צ שחיטה שהמית ג"כ חייב סקילה ומשנגמר דינו אסור בהנאה תיכף לשיטות אלו שנאסר מחיים ולשיטת הר"מ נאסר לאח"מ אפילו לא נסקל עפ"י ב"ד כמו בהמה דנשחט אחר גמ"ד דנאסר ה"נ וע' תוס' סוגי' זו דמ"א. ולא יקשה לך כיון דב"פ הו"ל כשחוט משנולד אם כן נימא דהו"ל כנשחט קודם גמ"ד דמותר באכילה ז"א דבאמת הגמ"ד אוסר בכ"ע רק בנשחט קודם גמ"ד דקודם גמ"ד מותרת הבהמה ולאח"ש אינה נאסרת כי לאח"ש לא נוכל לגמור הדין כי אין דנין אלא בפני השור אבל כאן נהי דמותר באכילה דהו"ל כשחוט מכל מקום חי הוא ושייך בו גמ"ד אם כן כיון שנגמר דינו נאסר תיכף וע' שמק"ב לב"ק. ומבואר בש"ס ור"מ דלאחר שנגמ"ד מכרו אינו מכור הקדישו אינו מוקדש הפקירו אינו מופקר החזירו שומר לבעליו אינו מוחזר והטעם כיון דאסור בהנאה ואה"נ אינו שלו לענין הקדש ומכר ולשום דבר ולדעת ר"ת דאינו נאסר מחיים וראוי לגיזה ועבודה מכל מקום כיון דאסור לענות דינו ומצוה לסקלו ה"ל כאין לו בעלים ע' תוס' במקומות הנ"ל ולענין חזרה לבעלים טעם אחר יש עיין בגמרא ואין כאן מקומו. וז"פ אצלי לפמ"ש דשור טרפה שהרג אינו נסקל דדינו כבעלים ה"ה אם בן פקוע הרג והוא טרפה אינו נסקל ול"א כיון דל"ש טרפות אצל ב"פ דה"ל כשחוט אם כן ל"ה טרפה ז"א דרק לענין איסור אכילה התורה הכשירו אבל מכל מקום חי הוא וכיון דדנין אותו לסקילה אם כן אם הוא טרפה פטור כנ"פ.

ואם נגמר דינו ואח"כ הוזמו עדים אם קודם שנסקל יצא וירעה בעדר ואם לאחר שנסקל מותר הבשר בהנאה כ"ה בר"מ פי"ד מהמ"א מש"ס דכריתות ומבואר שם בגמרא היכי דבאו עדים והכחישו העדים הראשונים ה"ל תרי ותרי ואסור בהנאה ומכל מקום אין סוקלין השור דכמיתת בעלים כן מיתת השור ובעדות מוכחשת אין הורגין אדם ה"ה שור רק לענין אה"נ ה"ל תרי ותרי דב' אומרים אסור בהנאה דנגמר דינו כדין ונאסר ושנים

אומרים שלא נגמר דינו כדין ומותר ותרי ותרי אסור מספק ואין כאן מקומו להאריך אי תו"ת ספקא דאוריית' או דרבנן על כל פנים אסור לד"ה והדברים ארוכים בענין תו"ת ודוקא דבאו עדים אחרים לאחר גמ"ד אבל אם באו עדי הכחשה קודם גמ"ד אם כן אין גומרין דינו כלל מחמת עדות מוכחשת בודאי מותר בהנאה רק אם באו לאחר גמ"ד הו"ל תרי ותרי ואסור מספק וז"פ והר"מ לא הביא ד"ז דעדות מוכחשת דסמך עמ"ש דין תו"ת במקומות אחרים. ובתרי ותרי להסוברים דמחיים נאסר שוה"נ אם אפילו בספק אסור אם כן מכירתו והקדישו אינו כלום כי על כל פנים אסור בהנאה ואם הוא רק אבה"נ מדרבנן מספק זה תלוי בהשיטות אי ע"י דרבנן נעשה אינו שלו מן התורה אך להר"ת דמחיים אינו נאסר רק מכל מקום אינו במכירה כי אסור לענות דינו אם כן בעדות מוכחשת כיון דלא נהרוג אותו מספק ואין כאן עינוי הדין יכול למכור ולהקדיש וע' תוס' סנהדרין ד"פ כה"ג לר"ת וז"פ. ומבואר עוד כאן בר"מ דשוה"נ שהוזמו עדים לאחר גמ"ד כל הקודם בו זכה דמשנג"ד הפקירו אותו הבעלים ואם העידו שבעלי' בעצמו רבעו והוזמו לא זכה הקודם כיון שיודעים הבעלים דשקר הוא מצפה להזימם ולא אפקרי עכ"ל והוא בש"ס דכריתות ונראה דה"ה בכ"ע דהבעלים יודעים שמעידי' שקר כגון בגוונא שהוא עצמו ראה דהנהרג חי בודאי אינו מפקירו כיון דהבעלים יודעים בשקרו אינו מפקירו ואף דהר"מ כתב לעיל דלאחר גמ"ד א"י להפקיר כאן כיון דהזימו אם כן אגלאי למפרע דמותר בהנאה כמש"ל וא"כ מהני ההפקר כ"ה בקצה"ח סי' ת"ב ליישב ק' אחיו הרב ז"ל על הש"ס דפ' החובל דמבואר דשור שהמית והזיק אם דנו אותו ד"נ אין דנין ד"מ ומקשה ש"ס אמאי לדייני' ד"מ ומפלפל הש"ס והקשה הוא ז"ל הא משנגמר דינו הפקירו ובנגח ואח"כ הפקיר פטור מנזק כמ"ש דצריך שיהיה לו בעלים בסוף גם כן עיין במצוה הקודמת. אך בזה מיושב דבאמת איסור הנאה יש לו בעלים ומכל מקום א"י למכור ולא להפקיר כי אינו ברשותו ע"כ מקשה הש"ס שפיר דאף על גב דדנו אותו דיני נפשות מכל מקום הפקירו אינו מופקר כיון דאבה"נ אם כן לדייני דיני ממונות וכאן מבואר דהקודם זכה כיון דהוזמו העדים אם כן מותר למפרע ומהני הפקירו ע"ש ודפח"ח.

ועמ"ל פ"ח מה' עבדים הי"ג מביא ירושלמי עבד שיוצא ליהרג ונמצאו עדים זוממין ר' יוחנן אמר זכה בעצמו ע"ז כ' שם המ"ל דמדין הפקר נגע בה עיין ר"מ סוף נזקי ממון עכ"ל. והיינו ד"ז כמו דשוה"נ כל הקודם זכה דהפקירו ה"ה גבי עבד ג"כ הפקירו וזכה העבד בעצמו כדין מפקיר עבדו. ולדידי צ"ע בד"ז דנראה דל"ד כלל לשוה"נ ל"מ לשיטת הר"ם דשוה"נ נאסר תיכף בהנאה בגמ"ד אם כן בודאי אין לך הפקר גדול מזה דאין לו בו הנאה של כלום מעכשיו ואחר שיסקל יהי' מהנקברים אם כן בודאי אפקורי אפקיר

לי' אבל לעבד כיון דאמרינן בערכין דאדם אין גמ"ד אוסרו כלל ע' בדף ז' ע"ב אם כן מותר העבד בהנאה להאדון עד שנסקל ובעבד נוקב מרגליות שוה הרבה בכל רגע וא"כ אינו מפקירו כלל בחייו ואף אם נאמר כדעת ר"ת דגם שוה"נ אינו נאסר מחיים וראוי לרכוב עליו וצ"ל מכל מקום כיון דאסור לענות דינו אין התשמיש חשוב ומפקיר לי' על כל פנים לאח"מ בודאי אסור בהנאה אם כן אפקורי מפקיר לי' כיון דתיכף יסקל ואסור בהנאה אבל בעבד דלדעת תוס' ב"ק יו"ד ד"ה שהשור בחיים ראוי לתשמיש ולאח"מ ג"כ ממונו הוא לכל הנאות שבעולם אם כן למה הפקירו כיון דהוי ממונו אם כן צ"ע ד"ז דלדעתי אין דמיון לעבד עם שוה"נ. ואל תטעה לומר דעבד דינו כדין שור לענין דגמ"ד אסרו וגם לאח"מ נהי דאינו אסור מחמת מת כישראל מכל מקום דין שוה"נ יש לו. זה בודאי אינו ובודאי דינו כאדם כנ"ל פשוט וא"צ להאריך בזה אם כן אין הדמיון עולה לע"ד ועיין כריתות כ"ד תוסד"ה אמרו לו וכו' יש ליישב זה ויש לפלפל בדההתו"ס ואין כאן מקומו:

והנה אין שוה"נ נאסר אלא בנגמר דינו עפ"י ב"ד של כ"ג כמ"ש הרהמ"ח כיון דצריך כ"ג אם כן ל"ה גמ"ד בפחות. ופשוט דשורו של כה"ג דכתבנו לעיל דצריך ע"א אינו נאסר עד שנגמר דינו בע"א אם כן דין זה ולאו זה דשוה"נ אינו נוהג האידנא כלל דאין לנו ב"ד וכ"כ הט"ז ביו"ד קנ"ג ובשו"ת ח"צ סי' פ"ד האריך בזה והשיג על הב"ח שדעתו דבהמה הנרבעת לעכו"ם נאסרת אם הבהמה של עכו"ם כיון דב"נ נהרג בע"א ודיין א' ה"ה שורו אם כן נגמר הדין בא' ונאסר גם כן בזה"ז והח"צ השיגו דבשורו של עכו"ם נמי צריך כ"ג ואי"ה בקונטרס דיני ב"נ אבאר. אך אביא מה דתמי' לי על הח"צ שכתב דאף להב"ח דא"צ כ"ג מנלן שאבה"נ כל עיקר דילפינן אה"נ מסקול יסקל כו' והיינו שגמ"ד אוסרתו כמבואר בערכין ודלמא ע"כ ל"א גמ"ד אוסר רק בב"ד של כ"ג דאלים כחי' וגמ"ד דידהו חשוב לאסור הבהמה מחיים לאפוקי ע"א ודיין א' מנלן דאלים דינא דידי' למיסר בהמה מחיים עכ"ל. והנה מ"ש מחיים היינו דגמ"ד אוסר ואף לר"ת מכל מקום הגמ"ד אוסר לאח"מ ודבריו תמוהין דמבואר בפירוש בסנהדרין ט"ו ע"ב גבי הארי וזאב כו' למאי זכה כיון שהמיתו שוינהו רבנן כמאן דגמר דינייהו ואיסורי הנאה נינהו ופירש"י כיון דאמור רבנן דא"צ לדון בב"ד ה"ל כמאן דנגמר דינייהו ואסורים בהנאה כמו דקיימא לן שחטו לאחר שנג"ד ע"ש להדי' דאפילו אינו נידון כלל מכל מקום כיון דא"צ לדיינו ה"ל תיכף כאילו נג"ד ואסור בהנאה מכ"ש כאן כיון דא"צ לדונו בכ"ג רק בא' ונידון בא' פשיטא דאסור בהנאה ע"ש בגמרא ורש"י מפורש דלא כהח"צ. וער"מ פ"ה מה' סנהדרין דפסק שם לענין ארי וזאב וכו' ונחש דיש להם תרבות ויש להם בעלים

כר"ל בסנהדרין ובנחש א"צ כ"ג אלא א' הורג אותו ע"ש בגמרא הנ"ל ובר"מ אם כן אף בזה"ז בנחש שהמית אסור בהנאה מחמת לאו זה דשוה"נ ונוהג ג"כ בזה"ז ועיין בב"ק ד"ה מועדין הן דהן מועדין מתחלתן אם כן משכחת לה דיני כופר ג"כ האידנ' בתפס וכבר כתבתי לעיל מצוה הקודמת. ע' בסוגי' כיון דא"צ לייעודי ומשלם תיכף כופר מהני תפס כי סגי בג' ומהני תפיסה עיין מצוה הקודמת ובש"ס והר"מ דט"ו ותבין. ופשוט דשוה"נ שהוזמו עדיו צריכים לשלם דמי שור לבעלי' דרצו להפסידו השור וד"ז הוא בסנהדרין יו"ד פ' רבע שורו של פ' והוזמו כו' משלמין דמי השור. אך ק"ל דלדעת תוס' ב"ק דבממון אמרינן כאשר עשה ג"כ ע' בדבריהם ב"ק ד' ע"ב וכ"ה דעת הר"מ פ"ב מה' עדות ע"ש ניחא דכאן תיכף בנג"ד נאסר השור בהנאה לרה"פ חוץ מר"ת כמש"ל וה"ל כאשר עשה דתיכף הפסיד ממונו אך בממון אמרינן כאשר עשה. אך לדעת קצת ראשונים דבממון אמרינן ג"כ כאשר זמם ולא כאשר עשה עני' פ' חזה"ב גבי עדי חזקה בשם הריטב"א דגם בממון אמרינן ולא כאשר עשה אם כן היאך משלמין דמי שור דאין העדים נעשין זוממין עד שיגמר הדין ותיכף כשנגמר הדין נאסר בהנאה והוה ליה כאשר עשה ולמה משלמין דמי השור לבעלי' ואם ירצה השם יבואר לקמן. ולדעת רבינו תם דלא נאסר מחיים שייך שפיר כאשר זמם אך אם נימא דלא כרבינו תם צ"ע:

סעיף ב

ובא"י דוקא כו'. הנה א"י לאו דוקא דב"ד של סמוכים נוהג בח"ל ג"כ אם יש סמוכים דנין אף ד"נ בח"ל עיין ר"מ פי"ד מה' סנהדרין דבזמן שדנין ד"נ בא"י דנין אף בח"ל אם יש סמוכים רק דכוונתו כאן היינו דצריך סמוכין ובא"י הי' סמוכין ועמש"ל דנראה דאף בא"י לא היו דנין דין שוה"נ רק בזמן המקדש והסנהדרין היו במקומם ע' לעיל ובמ"ש שם במצוה זו דאף האידנ' נוהג לאו זה כגון בנחש או לדעת הב"ח כמש"ל:

והנה מבואר דשוה"נ שהוזמו עדיו כל המחזיק זכה משמע דאף לאחר שהוזמו ונעשה היתר מכל מקום זכה בו המחזיק קודם כמו בכל הפקר והבעלים ה"ל כנכרי דצריך לחזור ולזכות אף דביאוש אין הדין כן רק אם לא בא ליד זוכה וכלה היאוש הרי הוא לבעלים וא"צ הבעלים לזכות בו וכאן הוי יאוש כיון דלא מדעתי' אפקרי' מכל מקום שוה"נ דאבוד ממנו ומכל אדם ה"ל כהפקר מדעת וצריכים הבעלים לזכות בו ואם קדם אחר וזכה זכה כ"ה בס' נה"מ סי' רס"ב ע"ש. ונסתפקתי במציאה והפקר דצריך כוונה לקנות ועודר בנכסי הגר ונתכוין שהוא שלו לא קנה רק בדעת אחרת מקנה אין צריך כוונה והפקר מדעת המ"ל בה' מכירה מסופק אם ה"ל ד"א מקנה אבל כאן דהוי שלא מדעת בודאי צריך כוונה לקנות ואם זכה אחר קודם שהוזמו עדים וכיון לקנות מכל מקום

כיון דבשעת זכיה לא זכה דאה"נ הוא אף דבע"ז מצינו דאגבהה קניה אף דאה"נ הוא כבר כתב הר"ן בע"ז דדוקא בדבר שיש לו היתר כמו בע"ז ע"י ביטול מהני זכיה באה"נ אבל בשאר אה"נ ל"מ זכיה (והדברים מלאים בראשונים ואחרונים ע"כ אני כותב רק למזכרת וברמז) אם כן אפשר דאז לא הי' מהני כוונתו אם בשעת הזמה לא היה השור ברשות הזוכה רק אמרינן דזכה אז נהי דאגלאי מלמ"פ מכל מקום אפשר הכוונה אינו מועיל כיון דבשעת זכי' לא הי' הכוונה כלום ע' בב"י ה' שופר ואגמ"ל בכוונה תלי בברירה. ולאו זה דאכילת והנאת שוה"נ נוהג בכל האנשים ובכ"מ. ולענין תשובה ככל לאו שבמ"א. ולענין לבזבז כל ממונו הכלל הוא ככל לאוין אחרים. שו"ר בס' משובב נתיבות סי' ל"ח מתרץ דברי הר"מ פ"ב במ"ש דאם העידו על שורו שהמית והוזמו לוקין ואין משלמין את הכופר עכ"ל. והקשה נהי דאין משלמין כופר דהוא מפי קבלה הא צריכין לשלם דמי שור לבעליו כמבואר בסנהדרין והבאתי לעיל. ותי' דהר"מ מיירי באופן שלא העידו שנגח בפניו אם כן כיון דאין הבעלים יודעין בשקרם אפקורי מפקיר לשור כמש"ל אם כן ה"ל כאשר עשה ואפילו לדברי הריב"א דבממון אמרי' כאשר עשה דאית' בחזרה מכל מקום כאן ליתא בחזרה דאף דהוזמו העדים הוי הפקר והבעלים בעצמם צריכים לזכות כאחר ע"כ אין משלמין ובש"ס מיירי היכי דלא אפקרי' כגון דידע בשקרם ע"ש. והנה בגוף הדבר דה"ל כאשר עשה מחמת הפקר אינו נ"ל כיון דהפקירו מלתא אחריתא הוא ואי"ה אדבר מזה במקומו. אך אפילו לסברתו א"י איך מיישב ד' הר"מ דהר"מ פ"ז סובר דאף למלקות אמרינן כאשר עשה אף דליתא בחזרה ודין זה דכאשר עשה הוא רק בד"נ עבכ"מ אם כן למה אין משלמין דמי השור אף דליתא בחזרה מכל מקום ל"א כאשר עשה רק בד"נ ודבריו צ"ע. ואני מסופק אם נסקל השור ואח"כ נמצא טרפה שידוע ודאי שהי' קודם הגמ"ד כגון שנסקל תיכף לגמ"ד ונמצא הוגלד פי המכה שהוא קודם ג"י והי' קודם שנגמ"ד אם השור מותר עתה בהנאה אי אמרינן אגלאי מלמ"פ דהוי הגמ"ד שלא כדין כי על הטרפה אין גומרין הדין כמש"ל כמו אדם. א"ד כיון דבשעת גמ"ד היינו סומכין על הרוב ועשינו כדין אם כן גמ"ד שלו היה כדין ונאסר. וצד זה נראה דגם באדם כה"ג נגמר דינו כהוגן דכל הטעם דאדם טרפה מחמת עדות שאאי"ל וכאן באדם כה"ג הי' יכול להזימם כי היו העדות נהרגין דהיו סומכים על הרוב. אך אפילו בל"ז כגון שנמצאו הבעלים טרפה או ד"א מכל מקום כיון דבשעת גמ"ד הי' עפ"י ד"ת נאסר ואינו חוזר להיתירו כנ"ל פשוט. ומכל מקום צ"ע כמו דאם הוזמו העדי' אף שהגמ"ד היה כדין כיון דאגמ"ל דהי' שלא כדין חוזר להיתירו אם כן כאן נמי בנמצאו הבעלים טרפה שהיו טרפה בגמ"ד אפשר דמותר השור אך בנמצא השור טרפה דהטעם דאינו נהרג דהבעלים

לא היו נהרגין מחמת עדות שאאי"ל וכאן הי' י"ל באדם כי היו העדים נהרגין כי היינו סומכין על הרוב אם כן בשור כה"ג נשאר באיסורו כנ"ל ולעורר באתי.

ולענין עוף אם המית לענין הביצים ע"פ שור שנגח לענין היזק החילוק בין הוולד שהיא כאמה ובין הביצה דהוא כפירש' בעלמ' ע"ש בדמ"ז ובתוס' ור"מ פ"ט מה' נ"מ (אסור כמו כל יוצא מטמא וכן הביצים ממון) ה"נ כאן. והחלב [והביצי'] של שוה"נ ודאי אסורי' אף אם נתעברה וילדה אח"כ דהוולד מותר מטעם זוז"ג מכל מקום הביצה אסור כדין ביצת טרפה עפא"ט ובש"ע ועיין טו"ז יו"ד סי' כ"ד ס"ק י' ולר"ת דאינו נאסר מחיים ודאי החלב והביצים מותרים ול"א כיון דל"ל תקנתא בשחיטה ז"א דלענין אמ"ה יש לו תקנה ככל הבהמות רק מטעם שוה"נ דהוי כטרפה ולהר"ת מחיים אינה טרפה כלל אם כן מותר ועיין בפ' בהמה המקשה סוגיא דאיסור יוצא ואין כאן מקומו. ושוה"נ הוא מן הנקברים ע' תמורה ל"ד ור"מ פח"י מה' פסהמ"ק. וגם נ"ל פשוט דדין חלב וביצים של הנסקלין אין לוקין כמ"ש בר"מ פ"ג מהמ"א לענין כל האיסורים ואין חילוק בין אה"נ דאין לוקין על הנאה ועפי"ג מה' שגגות ה"ה בד' המגיה של המ"ל בפיסקא המתחלת אך ראה כו' ואין כאן מקומו.

עוד אני מסופק לר"ת דמחיים אינו נאסר רק לאח"מ אם כ"ז שהיא מפרכסת אם חל איסור שוה"נ הן בטהורה הן בטמאה אם יש לדמות למ"ש פ' העור והרוטב דקכ"א ע"ב ור"מ פ"ג מה' ט"א לענין מפרכסת אימתי מקבל ט"א ע"ש ה"נ. או אפשר דבכ"ע אין חל איסור זה או אפשר דחל בכ"ע וצ"ע ובאתי רק לעורר. ובההוא ענינא תמוה לי טובא דאמרי' בב"ק מ"א ממשמע שנאמר סקל יסקל השור א"י שהוא נבילה ונבילה אסורה באכילה ולא יאכל את בשרו למה לי. וק"ל הא אמרינן ביומא דף ס"ד מחוסר זמן בשעיר המשתלח היכי משכחת לה אמר רבא כגון שהיה לו חולה בתוך ביתו ביוה"כ ושחט את אמו ומקשי הש"ס כה"ג מי אסור לא תשחטו אמר רחמנא, אמרי במערבא דחייתו לצוק זהו שחיטתו עכ"ל הש"ס שם. והכוונה לע"ד כיון דמצותו בדחיה הוא במקום שחיטה כמאמר חכמינו זכרונם לברכה באגדה ומי איכפת לי' להקב"ה בין שוחט מהצואר לשוחט מהעורף לא ניתנו המצות רק לצרף בהם הבריות וה"נ מצוותו בכך וזהו שחיטתו ועיין בתוס' חולין פ"ב למדו מזה לענין עגלה ערופה דיש בו משום או"ב דעריפתו זהו שחיטתו (וע' מנחות ק"א ברש"י ובתוס' שם לענין טומאה ואין כאן מקומו). וא"כ קשה גם בשוה"נ כיון דמצותו בסקילה ראוי לומר סקילתו זהו שחיטתו ומאי פריך הש"ס בפשיטות שהוא נבילה ועיין בפ' חלק לענין עיר הנדחת כה"ג וקשה למה ומ"ש משעיר המשתלח. הן אמת דגם בשעיר המשתלח משמע דאסור באכילה האברים שלו דלא

פליגי רב ושמואל ביומא ס"ד רק לענין הנאה אך כ"ז צ"ע ועוד יבואר אי"ה לענין או"ב בשוה"נ ועגלה וצ"ע רחב:

מצוה נג

סעיף א

לדון כו'. הדינים מבוארים ב"ק פ' הפרה ופ' המניח ור"מ פי"ב וי"ג מה' הללו ובש"ע ח"מ סי' ת"י תי"א תי"ב כו' ואכתוב הדינים בקיצור כדרכי בפרט בזה שמבואר בש"ע דרכי לקצר. החופר בור או שיח או מערה בר"ה או שפתחו לר"ה והוא עמוק י' טפחים או שהי' חפור רק שהי' מכוסה ונטל הכיסוי ואפילו הבור מלא ספוגין של צמר דאין החבטה מזיק מכל מקום אם נפל שם שור או חמור או שאר מיני בהמה חיה ועוף ומת צריך בעל הבור לשלם נ"ש מן העידיות כדין ניזקין אף שאין הבור שלו מכל מקום הוא עשה התקלה וחייב ומבוא' בש"ס דב"ק ופסחים דשני דברי' אינן ברשותו ש"א ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו בור בר"ה וחמץ בפסח ואע"ג דלא מחמת החבטה מת שהמקום רך מחמת הספוגין מכל מקום מת מחמת ההבל ובור להבלו כ"ע מודים דחייב בין רב בין שמואל בב"ק דנ"א ודוקא אם הי' עומק הבור יתר על רחבו שייך בו הבל אבל אם הי' עמקו כרחבו אין בו הבל ואם הי' ג"כ מלא ספוגין פטור דלאו הבל איכא ולא חבט כ"ה בר"מ כאן. והנה בב"ק דנ"א ע"ב פליגי רבה ור"י ח"א דלעולם יש בו הבל עד שיהי' רחבו יתר על עומקו אבל רחבו כעמקו יש בו הבל. וח"א דלעולם (יש) [אין] בו הבל עד שיהיה עומקו יתר על רחבו ובשוים אין בו הבל ולא מסתיים בשם מי אמר כך ומי אמר כך וכ' הרא"ש כיון דלא נודע מאן ס"ל הכי ועוד דלא פליגי רבה ור"י אליבא דנפשייהו מספ"ל כמאן הלכת' וא"ח עד שיהי' עמקו יתר על רחבו עכ"ל וכ"ד הר"מ. וצ"ע דלפ"ז בהי"א לענין אבעי' כ' דהוי ספק ואי תפס אין מוציאין כדרכו בכ"מ שפוסק בס' אבעי' דמהני תפיסה ומכ"ש בפלוגת' דאמוראי דמהני תפיסה [עת"כ להרב הש"ך ז"ל] אמאי לא כ' כאן אם הי' רחבו כעמקו מהני תפיסה וגם הרהמ"ח בסי' ת"י לא כתב כאן דמהני תפיסה ולפני זה גבי אבעי' כתב דמהני תפיסה אם כן כ"ש כאן ועת"כ יש הרבה פוסקים סוברי' דבתיקו ל"מ תפיס' מכל מקום בפלוגתא מהני תפיסה וצ"ע ואין כאן מקומו להאריך. ואם הבור אין בו הבל כגון דרחבו יתר על עמקו או שוין לפמ"ש או שלא עשה בור בעומק רק עשה תל גבוה בר"ה ונחבט שם שור זה פלוגתא דרב ושמואל בש"ס רב ס"ל דא"ח דבור שחייבה תורה הוא להבלו ולא לחבטו דקרקע עולם הזיקו ושמואל סובר דבין להבלו בין לחבטו חייבו תורה והרי"ף פסק כרב דדוקא להבלו והרבה פוסקים פסקו כשמואל

והר"מ כאן פסק כשמואל בהי"ד ועיין בהי"ח ובראב"ד בהשגות ומכל מקום ולחם משנה ואין כאן מקומו. ואפילו לרב מכל מקום דוקא בר"ה א"ח על החבטה כי קרקע עולם הזיקה אבל בור ברשותו דהיינו שהבור שלו או אבנו סכינו ומשאו שהניחן בר"ה ונחבט בו אף רב סובר דחייב דחבטה דידי' הוא כ"ה להדי' בש"ס שם דנ"ג ע"ש. ואם נתקל בבור ונפל אחורי הבור או נתקל בתל ונחבט בקרקע. נראה בש"ס דלשמואל ג"כ פטור כיון דלאו הבל הוא וגם לא קרקע הבור הזיקה הו"ל קרקע עולם הזיקה ופטור אך בתוס' שם ד"ה לשמואל בד"נ ע"ב כתבו דדוקא אם נתקל השור מחמת ד"א כגון מקול הכורה ונפל לאחורי הבור פוטר שמואל אבל אם נתקל בבור או בתל כיון שהי' תקלה ע"י הבור חייב אפילו בנפל אחורי הבור ע"ש שכתבו זה בתי' ב' ובתירוץ א' סוברים לפטור בכ"ע ודוקא נחבט בבור או בתל חייב לשמואל. ועלח"מ פי"ג ה"א שדעתו דהר"מ ס"ל כתי' ב' של תוס' דחייב בכה"ג ע"ש והרא"ש הביא דפוסק כרב ומביא א"ד דסובר כשמואל ונראה שדעתו לפסוק כשמואל וכ"כ הטור סי' ת"י בדעתו וע"ש בש"ע סי' ת"י:

והנה הר"מ סתם דהבור צ"ל עמוק עשרה מבואר דאם אינו עמוק עשרה אף דהשור הי' עומד ויש מכריסו עד הקרקע יתר מעשרה מכל מקום פטור ועי' בסוגיא כאן מוקי המשנה דבעינן י' טפחים באגנדר כו' דהיינו שהיתה הבהמה שוכבת אבל בעומדת מכריסה משחינן. ובטור הביא דעת הרמ"ה דסובר כן אך הרבה דיעות סוברין דהתורה לא חייבה רק באגנדר כו' דיהי' י' טפחים וע"ז חייבה התורה אבל בפחות דאגנדר כו' א"ח גם בעומדת ע"ש בטור הביא דהרא"ש סובר ג"כ דבכ"ע פטור רק אם הבור עמוק. ובש"מ הביא כן בשם הרשב"א וכ"ד הר"מ כאן וגם בטריפת נפולה סתם הר"מ ולא כתב דמכריסה משחינן בפ"ט מה' שחיטה ובכ"מ תמה ע"ז אבל כאן לענין תשלומין רה"פ סוברים כן וכן בש"ע סתם כהר"מ ורה"פ. ודוקא אם חופר בעצמו בור בר"ה חייב אבל אם שורו חפר בור בר"ה פטור כ"ה בב"ק דמ"ח דכתיב איש בור ולא שור בור והיא הלכה פסוקה אף דהר"מ אינו מביא זה בפי' מכל מקום נשמע מדבריו בפ' זה ופ"ז דוקא ברשותו חייב אבל לא בר"ה וכ"ה בטוש"ע סי' הנ"ל. ואם לא חפר בעצמו רק עשה שליח לחפור והשליח חפר מבואר להדיא בגמ' שם דנ"א דהמשלח פטור והשליח חייב דאשלד"ע ונתחייב השליח וערש"י דנ"ג ד"ה ונפל לפניו. והר"מ לא הביא זה כאן וסמך אמ"ש בחיבורו כ"פ דבכה"ת אשלד"ע רק במעילה וטביחה וש"י. ובמ"ל פ"ב מה' רוצח הביא בשם מהרי"ט שמסופק אם גם בדרבנן כיון דאין איסור תורה אפשר ישלד"ע. והמ"ל הקשה עלי' מסוגיא זו דמקשה בור של שותפין המ"ל אי דתרי אמרו לאחר שיחפור בור הא אשלד"ע ובדנ"ג פרש"י דה"ל עבירה דאסור לקלקל בר"ה ואיסור

קלקול בר"ה הוא רק דרבנן ומכל מקום אמרינן דאשלד"ע מוכח דאף באיסור דרבנן אשלד"ע ע"ש. ואיני מבין דודאי לעשות תקלה בר"ה שיוכל להיות מיתה או היזק לאדם בודאי הוא איסור תורה כמ"ש בר"מ פי"א מה' רוצח אפילו ברשותו אסור מכ"ש בר"ה ורש"י דנקט איסור קלקול ל"ד רק הכוונה דאסור מחמת תקלה והוא ודאי איסור תורה ע"ש בר"מ כנ"פ. והנה לכאורה לשיטת התוס' דבשוגג ישלד"ע הי' יכול הש"ס לאוקמי דמיירי שהי' שליח שוגג וגם הי' יכול לאוקמי בכמה גווני דמבואר בפ' המניח דברים דרשאי לעשות בר"ה ומכל מקום חייבים הבעלים בניזקין אך הגמרא רוצה לאוקמי בבור דוקא ע' בתוס' שם אך בשוגג הי' יכול לאוקמי ואין כאן מקומו להאריך בעניני שלד"ע. שו"ר בספ"י שהרגיש בזה דהי' יכול לאוקמי בשוגג ע"ש ועיין בס' מחנה אפרים ה' שלוחין דסובר דלעכו"ם יש שליחות דידו כיד בעה"ב וגם לענין עכו"ם לד"ע עיין סי' שפ"ח והי' יכול לאוקמי בפועל ואין כאן מקומו להאריך בעניני שליחות ועיין בס' שעה"מ פ"ה מה' תרומות בזה:

ויש עוד בור שעושה ברשותו והדין הוא כך אם עשה בור בחצרו ולא הפקיר רשותו בודאי פטור דאין רשות לכנוס לשם. ובהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו חייב כיון דהוא בעל הבור והלכה כר"ע אליבא דרבה ע"ש בגמ' אע"ג דחפרי' בהיתר מכל מקום התורה חייבי' דאית לי' בעלים. ואם הפקיר רשותו ובורו דעת רש"י דה"ל כמו בור בר"ה והתוס' השיגו עליו בפ' המניח וכ"ד הר"מ דאם הפקיר רשותו ובורו פטור כיון דחפר ברשות ועתה הפקיר הבור ואין לו בעלים פטור וכן אם הקדיש הבור כיון דאין לו בעלים וחפר בהיתר פטור וכ"פ בשו"ע ודוקא אם הפקיר רשותו ובורו בב"א פטור אבל אם הפקיר רשותו ולא בורו דחייב ואח"כ הפקיר בורו ג"כ מכל מקום חייב כיון שכבר חל עלי' חיוב לאו כל כמיניה להפקיר ולפטור עצמו כ"ה בסמ"ע סי' ת"י שם ע"ש. ובור ברשותו אפילו אם נחפר מעצמו או חפרו שורו מכל מקום כיון דהוי בור שלו חייב לסלק ולסתמו ואם לא סתמו והפקיר רשותו ולא בורו חייב ומאי דדרשינן ולא שור בור אינו אלא בר"ה אבל ברשותו חייב בכ"ע אפילו נחפר מאליו ומכ"ש אם חפרו שורו דעלי' מוטל לסתמו ולא עשה כן חייב כ"ה בר"מ כאן ובטוש"ע וכ"ה בגמ' דמ"ח ומבואר שם דאפילו אם שור של אחר חפר בור בחצר של אחר בעל השור חייב בנזקי החצר ובעל החצר חייב בנזקי הבור כיון דאית להיאך למלויי. וד"ז מבואר בר"מ פ"ז ה"ו ובש"ע סי' שצ"ח וכ"ז מיירי בהפקיר רשותו אח"כ וכתבו שם התוס' אח"כ בדמ"ח ד"ה אע"ג כו' דאם אדם חפר בור בחצרו של אחר ג"כ חייב בעל החצר בנזקי הבור והחופר חייב בנזקי החצר ולא בנזקי

הבור כיון דעל בעל החצר רמיא למלויי ומכל מקום סיימו בצ"ע וכן בהג"א שם מספקא לי' לר"י אם אדם חפר בור בחצר חבירו מי חייב אם בעל החצר או החופר ע"ש. והנה בר"מ אינו מבואר שום חילוק וגם בש"ע אינו מבואר זה החילוק. ומכל מקום צ"ע על הש"ע שלא הביא סברת התוס' כלל. ומלשון הש"ס והמחברים שהביאו ד"ז נראה דאין חילוק דאפילו אם בעל השור לא שילם עדיין ההיזק מהחצר לבעל החצר מכל מקום בעל החצר חייב דעלי' מוטל למלויי והוא יתבע דמי היזק מה שקלקל את חצרו מבעל השור. **והנה** שם בגמרא מבואר עוד מימרא דרבא הכניס שורו לחצר חבירו והוזק בו בעה"ב חייב ואם הטיל גללים ונטנפו כליו של בעה"ב פטור דהוי גללים בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים ופרש"י ותוס' אבל הוא עצמו שהוזק בגללים חייב דל"ש איש בור ולא שור וכו' ע"ש. ומביא בספר א"ז קושית הראב"ד אמאי חייב כאן בעל השור ולא נימא דעל בעל החצר מוטל לנקות חצרו כדלעיל. ותירץ דהא דלעיל בתר דשילם בעל השור נזק החצר וכו' אבל הכא גבי גללים דלא משלם לי' נזקי חצר דהא החצר לא נתקלקל כלל וא"נ נתקלקל החצר כל אימת דלא שילם לי' נזקי חצר וכו' חייב בעל הבור דעלי' רמיא למלויי ע"ש. מבואר להדיא מדבריו דדוקא לאחר ששילם בעל השור לבעל החצר נזק החצר חייב בעל החצר בנזקי הבור דעלי' דידי' רמיא למלויי אבל כ"ז שלא שילם לו מחויב בעל הבור בנזק ולא בעל החצר דמוטל על בעל הבור למלאות. וצ"ע שלא הביאו בטוש"ע דעתו כלל ואם לא ס"ל היאך יתרצו המימרות הללו ואין סברא לחלק בין הוזק אחר לבעל החצר. ובגוף סברת הראב"ד נ"ל דהראב"ד לשיטתו בה' טוען ומבואר בח"מ סי' צ"ה בתבעו למלאות החפירות בס"ו בהגה"ה שם ועיין בש"ך שם שכ' דדעת הראב"ד נהי דקיימא לן שמין למזיק מכל מקום דוקא בדבר שא"א לתקן אבל בדבר שאפשר לתקן כגון למלאות החפירות חייב המזיק ע"ש. אם כן סברתו טובה מאוד דהיכי דשילם וא"כ נתרצה בעה"ח בתשלומין וימלא הוא אם כן על בעה"ח רמיא למלויי אבל בלא שילם עדיין כיון דהרשות ביד בעה"ח לתבעו למלאות החפירות אם כן רמיא על בעל השור דהיינו המקלקל ע"כ הוא חייב אבל לשאר פוסקים עמ"מ ומובא בש"ך שם שא"י לתבוע למלאות החפירות רק דמים. אם כן בודאי מוטל על בעה"ח אפילו לא שילם עדיין כי עלי' מוטל לתקן ואין לו ע"ח רק תביעת ממון. אך לכאורה ק' על הרמ"א דמביא בסי' צ"ה דעת הראב"ד אם כן אמאי לא חילק כאן וצ"ל דשם יש עוד טעמים בדבר על כל פנים נראה דהראב"ד סובר כסברת הש"ך והש"ך עצמו מסופק שם אם טעם הראב"ד מט"ז ע"ש וכאן מוכח דסברת הראב"ד אם יש ביכלתו לתקן שיכול לתבוע לתקן ולא תביעת דמים לחוד ועש"ך סי' שפ"ו ומכל מקום ק' על הר"מ והש"ע שהביא

דינים אלו לכאורה סתרי אהדדי. ואם נימא דא"י לתבוע לתקן אין סברא כלל לחלק בין שילם או לא שילם עדיין. ואפשר דכ"ע מודים בסברא זו כמ"ש הש"ך ואין ביכלתי לעיין בד"ז באריכות ועוד חזון למועד אי"ה. והר"ן והנ"י והרב המגיד כתבו בפי' דא"י לתבוע למלאות החפירות אם כן קושי' הראב"ד במקומה וצ"ע בדינים אלו. וכבר כתבתי לעיל דבור שלו אף להפוסקים כרב דבור להבלו ולא לחבטו מכל מקום כאן חייב דהחבטה שלו הוא והוא גמרא מפורשת ע"ש:

והנה בין בר"ה ובין ברשותו אם הבור עמוק י' טפחים ונפל שור או חמור או איזה בעל חיים ומת חייב בעל הבור לשלם מה שפיחתו מיתה והנבלה שייך להניזק והמזיק משלים לו מה שהזיקו ודוקא אם השור חרש או שוטה או קטן או סומא או שנפל בלילה אבל אם הבהמה פקחת ונפלה ביום פטור דהו"ל כמו אונס דדרכה ליזהר אבל בגוונא הנ"ל חייב בעל הבור וכן אם לא מתה הבהמה רק שהוזקה ג"כ חייב בעל הבור בניזקין. ומבואר כאן בר"מ פרק י"ב הט"ז דעל ההיזק חייב בעה"ב אפילו על בהמה פקחת ביום והראב"ד השיגו דאין חילוק. ועיין במ"מ כ' דדעת הר"מ מדבר שיש בו סכנת נפשות הבהמה נזהרת ע"כ הו"ל כמו אונס אבל על ההיזק אין דרכה להתבונן ע"ש. ולכאורה לדעת הרב המגיד דוקא באין בבור עשרה והוא רק לניזקין חייב אפילו ביום אבל בבור עמוק שיש כדי להמית אם כן נזהרת הבהמה אם כן הו"ל אונס אף שלא מתה רק ניזקה (הו"ל). אך מל' הר"מ משמע בכ"ע חייב על ההיזק ויש ליישב ודוקא בהמה ובע"ח חייב בעה"ב אבל אם נפלו כלים ושאר דברים שאינם בע"ח פטור בעה"ב הן נשתברו והן שהוזקו או שנטנפו דגזירת הכתוב חמור ולא כלים דבור פטור בנזקי כלים. ואם אדם נפל לבור אם מת פטור בעל הבור אבל אם הוזק חייב בעה"ב בנזקין. ואפילו אם האדם פיקח ונפל ביום חייב בעה"ב על היזק האדם וכ"ז מבואר בש"ס ור"מ כאן ובטוש"ע. ושור ובע"ח אפילו הם של חרש שוטה וקטן או איזה מהאישים של ישראל חייב בעל הבור אך אם הוא של עכו"ם פטור ככל היזיקות שפטור בעכו"ם. ואם הם של הקדש ג"כ פטור מחמת דלא הוי של רעהו אף דלא כתיב רעהו בבור מכל מקום כ"כ בשם התוס' ב"ק ד"ו דכל היזיקות פטור בהקדש עיין לעיל. אך כאן יש טעם אחר בדבר ואפילו פסהמ"ק שנפדו דהו"ל רעהו גבי שור כמש"ל מכל מקום בבור פטור מגזירת הכתוב דכתיב והמת יהי' לו מי שהמת שלו דהיינו דמותר בהנאה אבל פסהמ"ק אף שנפדו מכל מקום אם מתו אסורין בהנאה ע"כ פטור בעל הבור בפסהמ"ק והוא מבואר כאן בש"ס דף נ"ג ובר"מ כאן וכן בכור בע"מ הכלל כיון דהנבלה אסורה בהנאה א"ח בעל

הבור מגזה"כ. ופשוט דוקא פסהמ"ק שמתו פטור אבל הוזקו חייב כמו אדם דפטור על המיתה וחייב על ההיזק ה"נ וז"פ:

והנה בב"ק דף יו"ד ד"ה שהשור כו' הקשו התוס' ל"ל שור ולא אדם דפטור על מיתת האדם ת"ל דהמת אסור בהנאה ונתמעט מוהמת וכו' כמו פסהמ"ק. ותירצו דאצטריך המיעוט לעבד ולנכרי הקנוי לישראל שנפלו לבור דמותרים בהנאה ועמ"ל פי"ד מה' אבל באריכות. על כל פנים מבואר מדהת"ו דעבד ונכרי הקנוי לישראל ע"ז הוא המיעוט דשור ולא אדם והיינו דוקא במיתה אבל אם הוזקו בודאי חייב בעל הבור והנה בעבד בודאי ניחא דהוא כשורו וחמורו של בעה"ב ע"כ חייב המזיק אך בעכו"ם הקנוי לישראל ואינו עבד דהיינו שלא קיבל עליו מצות ולא מל ולא טבל דמבואר ג"כ בתו' דהמזיק חייב בנזקו עקצה"ח סי' ת"י שהוכיח דעיקר תי' התוס' על עכו"ם הקנוי לישראל ע"ש שהקשה כיון דמבואר ביבמות דמ"ה דאין לו קנין בעבד בלא טבילה רק שעבוד למע"י ואם טבל עצמו לשם ב"ח קנה עצמו ע"ש בסוגיא באריכות. וא"כ לא מבעי' למ"ד דינא דגרמי אינו מן התורה אם כן ל"ל קרא למעוטי דאפילו אם המית אותו בידים אינו אלא מזיק שעבודו של חבירו ופטור מן התורה ואפילו להסוברים דד"ג מן התורה מכל מקום הרבה פוסקים סוברים דדוקא בעצמו אבל על נזקי ממון פטור מד"ג ע' סימן שפ"ו דרמ"א מביא זה ע"כ א"ח כאן ול"ל מיעוטא ע"ש שכתב לדברי הרמב"ן דסובר דד"ג דאו' וגם ממונא חייב בדד"ג ניחא אבל לתוס' צ"ע ע' בדבריו הנחמדי'. על כל פנים לדינא לדידן במת אין נ"מ כי בכ"ע פטור אך על ההיזק דצריך לשלם תלוי בשיטת הפוסקים סי' שפ"ו לענין גרמי ומכל מקום אני לך. כי בנכרי הקנוי לישראל הוי רק מזיק שעבודו. ול"ד לענין בור אלא בשור וכל הניזקין ד"ז עס"י שפ"ו. ובבור שיש בו מים דעת הר"מ לפי גרסתו בגמרא דאם היה הבור תשעה ומהם היה טפח א' מים חייב שהטפח של מים נחשב כשני טפחים עומק ועמוק שמונה ומהם שני טפחים מים או עמוק שבעה ומהם ג' טפחים הוי ספק ופטור ואם תפס אין מוציאין מידו דהוא אבעיא ונשאר בתיקו ופוסק כדרכו בכל תיקו ונוסחא דידן הוא בדרך אחר ע' בר"ם והרב המגיד ובש"ע.

ואם א' חפר י' טפחים והשני הוסיף וחפר והשלישי הוסיף וחפר אם כ"א חפר י' טפחים הם כולם שותפים וחייבים כולם כי כ"א עשה שיעור מיתה וכן אם הוזק השור בודאי ג"כ כולם חייבים דכולם עשו בשוה כ"ה בגמרא דנ"א. ואם א' חפר עשרה וא' הוסיף כ"ש היינו טפח או פחות אינו מבואר כלל בר"מ וש"ע וע' תוספות שם ד"ה בור דסוברים דבכה"ג ג"כ כולם חייבים ועיין בשטמ"ק מביא הרבה דעות סוברים כן דלא כהרא"ה דסובר דאם השני הוסיף פחות מי"ט לאו כלום קעביד ופטור והם חולקים וברי"מ אינו

מבואר כלל. ואם א' חפר בור ט' והשני הוסיף עליו טפח ועשאו י' לענין מיתה ודאי חייב רק האחרון כי הראשון לא גרם כלל מיתה אך לענין ניזקין דקיימא לן דבור י' דוקא לענין מיתה דפטור על פחות מי' אבל אם ניזק אדם או שור חייב אפילו על כ"ש כמבואר בש"ס ור"מ. אם כן הראשון עשה בור לנזקין והשני השלימו למיתה והשור לא מת רק ניזק בזה היא פלוגתא בש"ס דרבי סובר דשניהם חייבין בניזקין ורבנן סברי דרק האחרון חייב אפילו בניזקין דאסתלק מעשה הראשון מכל אף לענין היזק והלכה כרבנן וילפי מקרא ע"ש בגמ' וכ"פ הר"מ כאן ובש"ע. אם א' חפר בור ח' והשני הוסיף טפח ונעשה ט' ונפל שם וניזק שניה' חייבין אף ע"ג דלעיל בהוסיף ועשאו יו"ד נסתלק מעשה הראשון ופטור אף מניזקין התם כיון דהבור נעתק מנזקין למיתה אסתלק מעשה הראשון לגמרי אבל אם השני לא העתיק אותו מניזקין למיתה שניהם חייבין דשניהם שותפים בנזק כ"ה בתוס' והרב המגיד כתב גם כן בדעת הר"מ כן ע"ש ואם חפר ט' והשני השלימו לי' ואח"ז סתם השני הטפח אשר עשה זה אבעיא בגמרא אי אמרינן מאי דעביד שקיל והראשון לבד חייב כמו מקודם שהי' בור ט' שלו והיה חייב בנזקין אף שהשני סילק אותו מכל מקום אם סתם הו"ל כמקודם והראשון חייב ולא השני. א"ד בשעה שחפר נסתלק מעשה הראשון לגמרי וקמה ליה כולו ברשותו דשני והאחרון בלבד חייב דהו"ל כמו שעשה השני בור ט' ועלתה בתיקו. והר"מ מביא זה וכ' ה"ז ספק אם נסתלק וכו' ולא כתב כאן דאם תפס מכ"א אין מוציאין מידו ה"נ. והטור סימן ת"י כתב בפירוש בדין זה לדברי מי שסובר דמהני תפיסה בספיקא דדינא מהני כאן גם כן ומאיזה שתפס ל"מ מיניה ובש"ע מעתיק המחבר לשון הר"מ והסמ"ע כתב בד"ז דמהני תפיסה עי"ש. ולכאורה נראה דהאי ס' הוא ג"כ בחפר הראשון י' והשני הוסיף (או ח' י"ט) לענין ניזקין דשניהם חייבין כמש"ל בסמוך והשני סתם מה שהוסיף אי אמרינן מאי דעביד שקיל אם כן חייב הראשון לבדו או דילמא כיון דקם ליה ברשותו לענין מקצת ואסתלק הראשון ממקצת קם ליה ברשותו דהשני גם כן והשני ג"כ חייב מקצת. אם כן ח"נ חייב הראשון ועל חצי השני הוא ספק דלמא קם לי' ברשותו דהשני או מאי דעביד שקיל והראשון חייב. והנלענ"ד בד"ז בודאי אמרינן מאי דעביד שקיל והראשון לבד חייב והשני פטור לגמרי דבשלמא בדין דא' חפר ט' והשני השלימו לעשרה דחזינן דבאמת גם הראשון עשה תקלה להיזק מכל מקום כיון דהשני העתיקו למיתה פטרו הכתוב לראשון אף לענין היזק אם כן שייך שפיר לומר דאוקמיה ברשותו דחזינן דהתורה נטלה לגמרי החיוב מן הראשון אף דיש לו חלק בהיזק אם כן אוקמיה ברשותו דהשני אבל בחפר י"ט והשני הוסיף דהראשון נשאר בחיובו רק השני ג"כ חייב כיון דהוסיף בהיזק דהוסיף הבל או

חבטה אם כן הראשון ברשותו לענין החצי והשני חייב לא מטעם דאוקמיה ברשותי' רק מטעם שיש לו ג"כ חלק בהיזק אם כן בממלא חלקו בודאי מאי דעביד שקיל כי אין החיוב של השני אלא על התקלה שלו אם כן במתקן התקלה נפטר אבל לעיל דחיוב גם כן על התקלה שעשה הראשון חזינן דהכתוב אוקמי' ברשותו לגמרי וכל התקלה דידי' ל"מ מאי דמתקן תקלה דידיה. אבל כאן דאינו ברשותו רק מפני התקלה שלו וכיון דתיקן התקלה שלו בודאי פטור כנ"ל ברור ופשוט והראשון לבד חייב והשני פטור וזה ברור. ואם אחד חפר בור והשני הרחיבו דמיעט הבלו עיין ר"מ כאן ובהה"מ ובטור סי' ת"י מה שתמהו עליו וכן בכורה בור ונפל שור מחמת הכורה עיין ר"מ ובהשגות ובהה"מ ואין כאן מקומו בח"ז לברר הדיעות.

ודוקא לענין מיתה בעינן בור עשר' טפחים אך לענין היזק הן אדם והן בע"ח אפילו בור כ"ש חייב בעל הבור בנזקיו דאין שיעור להיזק כ"ה בש"ס ור"מ ובש"ע. והן בחפירה והן בגובה ועיין ש"ך בשם מהרש"ל והדינים שכתבנו לעיל הוא גם כן בפחות מי' לענין נזקין. ועיין בש"מ מביא דיעות דאם מת בבור פחות מי' נהי דפטור על המיתה מכל מקום חייב על ההיזק המשוער בב"ד וכן אם שבר רגלו ומת מחמת זה אף דא"ח על המיתה דמזלו של הנופל גרם מכל מקום על ההיזק חייב כיון דההיזק היה מחמת בעל הבור ועי"ש שמביא חולקין ע"ז. ועצל"ח פסחים סוגיא דהבודק צריך שיבטל כ' שם אף דאמרינן דבור אינו ברשותו ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו כגון בור בר"ה דעל עסקי כרי' חייב מכל מקום דוקא בלא זכה בו אחר אבל אם זכה בו אחר ומשכחת לה ד"ז דהא בר"ה א"י לזכות רק אם היה מקום הפקר וכרה א' בור ולא כיון לזכות המקום מכל מקום בודאי חייב על התקלה כמו בר"ה כיון דהמקום הוא הפקר ורשות לכ"א לילך כמו הפקיר רשותו אע"ג דהתם הבור שלו מכל מקום כאן הו"ל כרה באיסור אבל ברשות שלו כרה בהיתר אם כן בודאי חייב על התקלה ואח"כ זכה בו אחר והפקיר רשותו ולא הבור או שזכה בהבור לחוד האחרון חייב דהוא בעה"ב והראשון פטור לגמרי דדוקא אם אינו ברשותו ולא ברשות שום אדם עשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו להתחייב עליה אבל אם בא אח"כ לרשות אחר א"ח הראשון וגם בחמץ הדין כן ע"ש. ומביא ראיה מדינים הנ"ל לענין הוסיף בו אחר ויש לפלפל בדבריו ואין כאן מקומו להאריך ואם חפר בור וכיסה כראוי פטור וער"מ ובש"ע כמה דינים. ואם מסר בורו לשומרים הם נכנסו תחת הבעלים. ואם מסר לחרש שוטה וקטן דעת הר"מ אפילו אם מכוסה כראוי הבעלים חייבים ועיין בהשגות ומ"מ. וחרש שוטה וקטן שחפרו בורות בר"ה ודאי פטורים אפילו הזיקו בידים

ומכל מקום אפשר מעמידין אפוטרופוס ודינו כמו שור המועד ע' ש"ס דף ל"ט ור"מ פ"ו מה' אלו והפקיר רשותו ל"ש גבי חרש שוטה וקטן דאין הפקרו הפקר:

סעיף ב

ונוהגת כו'. ומדלא כ' הרהמ"ח דאינו נוהג אלא בסמוכים כדרכו. נרא' דס"ל דנזקי בור דנין בח"ל ועהג"א פרק החובל בשם מהרי"ח דמספק"ל אם דנין בור בח"ל ובטור וש"ע סי' ת"י סל"ו דדנין בזה"ז וע' ח"מ סימן א' הביא הש"ך בשם רש"ל דאין דנין ואין ס' הישש"ת"י והטוש"ע דעתם כדעת המחבר דדנין בזה"ז. ודין החופר לאושין שכ' הרהמ"ח הוא בש"ס והר"מ השמיט ד"ז ובלחם משנה עמד בזה. ואם ב"נ חייב על בור ד"ז תלוי בשיטות הר"מ והרמב"ן פ' וישלח והבאתי כ"פ ואי"ה בקונטרס ב"נ יבואר באריכות. וכבר כתבתי לעיל דחופר בור ט' והשני השלימו לעשרה האחרון חייב אף בניזקין והראשון פטור לגמרי והטעם כיון דהעתיקו ממדת ניזקין למדת מיתה הוי כולו ברשות השני עיין בר"מ וש"ע. ואני מסופק לדעת הרמ"ה בטור דסובר דהא דבעינן יו"ד דוקא באיגנדר היינו ששוכב אבל בעומד או מהלך בפחות סגי היינו ו' טפחים כי מכריס' משחינן או פחות מזה לפי גובה השור אם כן דרך משל א' שחפר בו ה' טפחים דליכא לתא דמיתה כלל וא' השלימו לו' טפחים אם כן בודאי אם השור נפל בדרך גנדרי ומת שניהם פטורים דליכא שיעור מיתה. ואם נפל דרך הילוכו ומת בודאי רק האחרון חייב דהוא לבדו עבד שיעור מיתה אך מסופק אני אם נפל בדרך הילוך וניזק אי אמרינן דהאחרון לבד חייב כמו חופר ט' והשלימו ליו"ד דחייב האחרון כולו כיון דהעתיקו למדת מיתה ברשותו עומד אף לנזק וכאן בדרך הילוך העתיקו למיתה. א"ד דוקא ביו"ד דהעתיקו לשיעור מיתה בכ"ע קם הבור ברשותו אבל הכא לא העתיקו לשיעור מיתה רק בהולך ובאגנדר לא העתיקו כלל אם כן לא קם ליה ברשותו לענין נזק ושניהם חייבים. א"ד מכל מקום לענין מהלך העתיקו למדת מיתה ע"כ גם לענין נזק קם לי' במהלך אבל באגנדר פשוט דשניהם חייבין כי השני לא העתיקו למיתה באגנדר רק במהלך אפשר דחייב בנזק ג"כ כיון דלענין מהלך העתיקו לשיעור מיתה. או אפשר דלא קם ליה ברשותו רק אם העתיקו לגמרי בכ"ע אבל אם העתיקו רק במהלך א"ח לבד בניזקין רק שניהם חייבים וכן באגנדר והוזק יש לספק דאפשר כיון דעכ"פ העתיקו לפעמים למיתה קם לי' ברשותו אף לענין היזק אף דאם מת באגנדר פטור היינו כיון דאין שם שיעור למיתה אבל לענין נזק יש סברא דרק האחרון חייב כיון דהעתיקו לשיעור מית' לפעמים או על כל פנים עתה כיון שנפל בדרך גינדר שאין בו שיעור מיתה ולא העתיקו לענין זה שניהם

חייבין בניזקין ולא קם ליה ברשותו ומסתברא דכ"א אזלינן בתר דידיה ובאגנדר שניהם חייבין כי לא העתיקו למיתה לענין גנדר ובמהלך רק האחרון חייב אף לנזקין וצ"ע:

מצוה נד

סעיף א

לדון כו'. הדינים מבוארים במקומות הרבה בב"ק ור"מ ה' גנבה ובטור וש"ע ח"מ מסי' שמ"ח ואכתוב בקיצור קצת דינים כדרכי. הגונב מחבירו כל דבר המטלטל צריך להחזיר הגנבה אם הוא בעין ולא קנאה באיזה אופן שמבואר לקמן וגם צריך לשלם כפל ואם אינה בעין צריך לשלם דמים קרן וכפל מן המטלטלין שלו ואם אין לו מטלטלין גובים מן הקרקעות מעדיות שבנכסיו ואם אין לו כלל יתבאר לקמן. ודין כפל הוא קנס וחייב דוקא אם באו עדים שגנב ובמודה מעצמו פטור מכפל כדין מודה בקנס רק חייב בקרן ואפילו באו עדים אחרי הודאתו מכל מקום פטור מכפל כיון דבהודאתו חייב עצמו במידי דהיינו קרן ע"כ פטור מקנס אפילו באו עדים אח"כ. ואם גנב בהמה או שאר מטלטלים ובשעת הגנב' הי' שוה ד' זוז ועתה בשעת העמדה בדין אינו שוה אלא זוז אם הוא בעין מחזיר לו הגנבה והכפל א"צ לשלם אלא זוז כמו ששוה עכשיו ואם הגנבה אינה בעין צריך לשלם הקרן כשעת הגנבה ד' זוז וכפל כמו עתה בשעת העמדה בדין ואם היה שוה בשעת הגנבה זוז ועתה שוה ד' זוז אם הוא בעין או אפילו אינה בעין כגון שנאבדה מאלי' א"צ לשלם קרן רק כשעת הגנבה זוז וכפל ג"כ רק כשעת הגנבה אבל אם איבדה בידים צריך לשלם קרן וכפל כמו שהוא שוה עתה ד' זוזים. ויש דינים בגנב כחושה והשמינה או איפכא ונתפטם מאלי' או פיטמהו וצריך אריכות גדול עיין מרובה ס"ה ור"מ ורא"ש וטור וש"ע שנ"ד ובסמ"ע. והרהמ"ח סתם כאן הדברים וכתב קרן כעין שגנב ותשלומי כפל כשעת העמדה בדין ויש בזה הרבה חילוקי דינים ע"ש:

והנה גנב וגזלן חייבין אפילו אם נאנס הגנבה מידם כמבואר בש"ס ופוסקים וא"ח על הגנבה הן קרן או כפל רק אם עשה איזה קנין כגון אם משך הבהמה ועודה ברשות בעלים ומתה פטור כי משיכה אינה קונה בחצר הבעלים אלא אם כן משכה חוץ לרשות הבעלים לרשותו או לסימטא כמו גבי קנין אבל משיכה בר"ה כמו דל"מ לענין קנין ה"ה דל"מ לענין גנבה. וכ"כ תוס' ב"ק ע"ט אבל בכתובות ל"א ע"ב ד"ה בר"ה כתבו בשם ר"י דלענין גנבה מהני משיכה לר"ה דהלכה כרבינא ועמ"ל פרק ב' מהלכות גנבה. ואם הגביה הגנבה אפילו ברשות בעלים נתחייב עליה כי הגבהה קונה בכ"מ וזה נתבאר בש"ס דב"ק דע"ט ובר"מ וש"ע. ומבואר בש"ס שם ובב"מ אם המצא תמצא כו' אין לי

אלא בידו גגו חצרו וקרפיפו מנין ת"ל המצא תמצא ריבוי ובכה"ג ישלד"ע עבב"מ וכעת לא ראיתי לר"מ שיביא ד"ז דקנין חצר גבי גנבה אבל הדין אמת ובטוש"ע מבואר הכניסו ברשותו לגגו ולחצירו. וע' רש"י ב"מ שם כתב דנכנסה לחצרו ונעל בפניה נעשה גנב ובקצה"ח סי' שמ"ח כתב דוקא כה"ג שעשה מעשה נעשה גנב אבל אם נכנסה בהמה לרשותו ולא עשה מעשה ולא נעל אף שהחצר משתמר והוא חשב עליה לגנבה אע"ג דגבי מציאה מהני מחשבה גרידא בחצרו מכל מקו' לענין גנבה אינו מתחייב במחשבה אלא צריך מעשה וכן מביא בשם מהרי"ט ודקדק כן מלשונות הנ"ל ע"ש. ומבואר בש"ע חצר המשתמר ועס"י רי"ש דבעינן גבי קנין דוקא משתמר או עומד בצדו ועיין בס' ש"מ בב"מ והובאו דבריו בס' קצה"ח סי' רי"ש דדוקא גבי מציאה כיון דהוי הפקר צריך משתמר דכל הקודם בו זכה אבל לגבי מתנה א"צ משתמר דממילא משתמר לגבי מקבל דהרי אין שום אדם יכול לזכות בו ממילא הוי משתמר להמקבל ע"ש שמביא ראי' מב"מ דף ק"ב כיון דיצא שם מציאה בעיר מבדל בדילי אינשי והוי משתמר ע"ש אם כן אפשר כאן נמי דשום אדם אינו רוצה זה רק הגנב גנבו אפשר דא"צ משתמר כלל דממילא הוי משתמר רק להגנב מכל מקום יש לחלק ואין כאן מקומו. ולענין קנין ד"א ע' תוס' ב"מ ד"י וכתובות ל"א דגנבה לא תיקנו רבנן ד"א כלל וע' ש"ך סי' רמ"ג סק"ט הביא הרבה פוסקים סוברי' כדעת התוס' וע"ש בס' קצה"ח ועבב"ק י"ז מבואר שם דגוזל קרקע והיתה פרה רבוצה דלר"א קרקע נגזלת אם כן קונה הפרה גם כן לענין שנעשה גזלן עליה דה"ל אג"ק כמו בקטן ולרבנן דאין קרקע נגזלת אם כן לא קנה הקרקע להיות גזלן עליה גם הפרה לא קנה ואינו גזלן אם כן נ"מ אם זכה בקרקע של הפקר והיתה פרה רבוצה בה ועשה איזה מעשה כדי לגנבה אף דהקרקע אינו משתמר דיהי' מתורת חצר מכל מקום הוי גנב עליה מתורת אג"ק עקצה"ח סי' ער"ה כ' דאג"ק בגנבה צ"ל דוק' דהמטלטלין צבורין וע' ש"ע או"ח סי' תל"ז במג"א שם. ולהסוברים דקנין אגב דרבנן אפשר במקום איסור לא תיקנו כהאי דפעוטות שמכרו בנכסים מועטים ע' ח"מ סימן רל"ה ועיין ח"מ פ"ט מהל' זכיה ומתנה ובמ"ל שם ובנה"מ ובאתי רק לרמוז.

ואם עשה שליח לגנוב וגנב אם השליח ידע המשלח פטור דאשלד"ע והשליח חייב ואם השליח לא ידע דעת הרבה ראשונים דבשוגג ישלד"ע והמשלח חייב בכפל וכ"פ רמ"א סי' שמ"ח ובש"ך שם האריך דבשוגג אשלד"ע והמשלח פטור והשליח ג"כ פטור דאינו מתכוין לגנוב כלל והדברים עתיקין והאריכו האחרונים. ואם הם שותפים בגנבה דעשה להשותף שליח שיגנוב עבורו ועבר המשלח ע' ב"מ דף ח' מבואר ברש"י דשותפים ישלד"ע והתוס' חולקים ובקצה"ח סי' הנ"ל האריך. ודוקא מרשות הבעלים חייב בדין

גנבה היינו כפל אבל בגונב מבית הגנב פטור הגנב השני דלגנב אינו משלם דכתיב וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב ולבעלים פטור לשלם כפל כיון דאינו ברשות הבעלי' להקדיש דגזל ולא נתייאשו הבעלי' שניה' א"י להקדיש זה לפי שאינו ברשותו אם כן לא גנב מרשות הבעלים ופטור כן מבואר בש"ס דמרובה ובר"מ. ודוק' מבית הגנב פטור אבל אם גנב מבית השומר כיון דהבעלים יכולין להקדישו דכל היכי דאיתי' ברשותא דמרא איתא חייב הגנב כפל לבעלים כ"ה להדיא בירושלמי מובא בקצה"ח סי' שמ"ט וע"ש שמביא בשם ירושלמי דלמד מוגונב מבית האיש ולא מגג שאינו מבוצר היינו שאינו מקורה וכ' שם דבש"ס שלנו לא נזכר זה וגם בר"מ וטוש"ע לא הביאו זה אין הלכה כן. ואפילו גנב מר"ה כיון דהבעלים יכולים להקדישו חייב כפל לבעלים והגונב את ההקדש בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים ואפילו קדשי' שהבעלים חייבי' באחריותם מכל מקום פטור מכפל כ"ה בר"מ כאן פ"ב ואף דבפ"ח מנזקי ממון סובר דקדשים קלים הוי ממון בעלי' דאיקרי רעהו מכל מקום כאן יש עוד מיעוט וגונב מבית האיש וכו' למעט הקדש אתמעט כל מיני הקדשות כ"כ הלחם משנה כאן ושם ודעת הר"מ בקדשים קלים לא ברירה עפ"ד מהלכות מעילה ה"ח במ"ל והבאתי לעיל במה"ק. אבל כאן פסק הר"מ להדיא דפטור בכ"ע. ונלע"ד דפסהמ"ק שנפדו הוי מ"ב וחייבים בכפל דרעהו ודאי מיקרי כדאיתא בהנ"מ אך אפילו כאן דיש עוד מיעוט לדעת הר"מ על קדשים קלים מכל מקום פסהמ"ק ה"ל גונב מבית האיש דאי הי' פטור הו"ל להר"מ להשמיענו זה א"ו ה"ל כחולין גמורים וחייב בכפל כנ"פ. והגונב מן ב"נ פטור מכפל דאינו רעהו וחוץ לזה גונב מכל האישים אפילו מעבד וקטן חייב בכפל ולקמן אי"ה יתבאר דיש חיוב בכפל שאינו נוהג באם התובע קטן.

והגונב קרקעות עבדים ושטרות פטור מכפל דאתמעט בש"ס דמרובה וכ"ה בר"מ כאן וכן לענין אחריות ויתבאר אי"ה בלאו דגנבה ומבואר שם בש"ס דמשלמה ממעטינן מכפל דבר שאינו מסוים ורש"י פירש דבר שאין בו סימן והתוס' פירשו חצי רמון וחצי אגוז וכדומה דפטור בדבר שאינו מסוים וע' תוס' שם בסוגיא. והגונב פטר חמור מחבירו חייב לשלם כפל אף על פי דאינו שלו עכשיו קודם שנפדה דאסור בהנאה מכל מקום ראוי להיות שלו אחר שיפדה כ"ה בר"מ כאן מש"ס דבכורות ואפ"ל דוקא אם הפ"ח שוה יותר מהפדיון עמש"ל מצות פ"ח שיטות בזה אבל אם אינו שוה יותר מהפדיון אם כן לא גנב מאתו כלום כנ"ל וע"ש בש"ס ד"י וי"א לענין קדושין ואם בשעת גנבה היה שוה יותר ואחר כך בשעת העמדה אינו שוה או שמת דאסור בהנאה או איפכא דלא הי' שוה

בשעת הגנבה ואח"ז הוא שוה ה"ל כאלו הוקרה או זילא ותלוי בשיטות שרמזנו לעיל עיין במרובה לענין הוקרה וזילא.

ועמהרי"ט אלגאזי פלפל בגונב הקדש מבית בעלים שמבואר כאן בר"מ דפטור מכפל אף אם נאמר כהסוברים דכ"ז דהקדש בבית הבעלים יכולים הבעלים לחלל לכתחלה שוה מנה על פרוטה ע"ל בחיבורי הבאתי זה אם כן יש לו לבעלים ממון שיכולים לפדותו מכל מקום פטור וא"ד לפ"ח ע"ש באורך וגם בהקדש שגנב מבית הבעלים פטור אף דיכול לשאול על הקדשו מכל מקום ל"ה שלו עיין פסחים סוגיא דהואיל ואין כאן מקומו. והנה בגונב הקדש מבית בעלים ובאו עדים ופסקו הב"ד להחזיר את הגנבה ולא כפל והחזיר ואח"כ נשאל הבעלים על הקדשו וה"ל חולין למפרע אם כן אפשר דצריך השתא לשלם כפל. אך באמת בב"ק דס"ח מבואר דאם חזרה קרן לבעלים קודם שבאו עדים א"ח כפל ע"ש ברש"י ונראה דל"ד תלוי בביאת עדים רק תלוי בגמ"ד של הב"ד כיון בקנס אינו אלא בגמ"ד עש"ס ור"מ וראב"ד בהשגות בהלכות כאן פ"א אם כן הב"ד לא פסקו כפל דהיה אז הקדש ועתה כשתובע כפל ה"ל חזרה קרן לבעלים וא"ח בכפל. אך משמע שם לפי המסקנא דאמרו חייב אתה ליתן לו ל"ה גמ"ד ע"ש וחייב בכפל חזינן דעיקר תלוי בעדים בשעת ביאת עדים דהי' הגנבה בידו ואם כן כאן דאגלאי מלתא למפרע דהיו דנין על חולין ועדים באו דהי' אז הגניבה ביד הגנב אם כן יכולים הב"ד עכשיו לחייבו כפל עפ"י העדים. מכל מקום י"ל דוקא לענין דו"ה לא הוי חייב אתה ליתן גמ"ד אבל לענין קנס ה"ל גמ"ד ונ"מ אם בא לב"ד אחר והודה שנגמר הדין ואמרו חייב אתה ליתן לו בב"ד אחר חייב ול"ה מב"ק כמבואר בש"ס דאם מודה שעמד בדין ל"ה מודה בקנס אם כן דוקא אם הקרן בידו בשעת גמ"ד חייב בכפל אבל בהחזיר קודם גמ"ד אף שבאו עדים אחר כך אפשר שפטור מכפל דה"ל חזרה קרן לבעלים ומכל מקום צ"ע ולענין מודה בקנס יבואר אי"ה במק"א אבל אם הב"ד חייבו אותו להחזיר ועדיין לא החזיר והבעלים נשאל על ההקדש בודאי מחייבים אותו כפל עפ"י העדים אני מסופק אם כשהיה הקדש הודה מעצמו ואח"ז נשאל עליה והביא עדים אם הודאה ראשונה פוטר כדין מוב"ק דאגמ"ל דמוב"ק א"ד כיון דכתיב אשר ירשיעון ודרשינן פרט למרשיע א"ע אם כן דוקא במקום שמרשיע א"ע שחייב אם באו עדים והוא מרשיע גזירת הכתוב דפטור אבל כאן בשעת הודאה ל"ה כלל מרשיע א"ע כי אפילו הב"ד א"י להרשיע אותו עפ"י עדים כי א"ח כפל כלל אם כן ל"ה מרשיע עצמו כלל ואח"ז שנשאל אפשר משלם כפל על פי עדים ול"מ הודאה ראשונה כי לא הי' מרשיע עצמו אז וצ"ע. והגונב תרומת ישראל מה שהפריש ואין לישראל בה אלא טוה"נ עיין ר"מ כאן דאינו משלם כפל דטוה"נ אינה ממון ועש"ך

סי' ש"נ ואין כאן מקומו להאריך. והגונב טבלו של חבירו משלם לו דמי טבלו לא דמי חולין לבד שיש בו עיין בקדושין שם הטעם וכ"ה בר"מ. והגונב חלבו של חבירו ואכלו אף דאתרו בי' למלקות מכל מקום חייב דעל הגנבה מתחייב בשעת הגנבה ומלקות א"ח אלא בשעת אכילה ועיין בסוגיא דכתובות. והגונב בין איש ובין אשה א' מכל האישים חוץ מב"נ וחוץ מחרש שוטה וקטן חייבים בכפל אך עבד וא"א אין להם לשלם אבל אם נתגרשה האשה ונשתחרר העבד מחויבים לשלם דב"ח נינהו רק דאין להם לשלם עתה ואימת שיש להם צריכים לשלם:

וחרש שוטה וקטן שגנבו פטורים מכפל אפילו לאחר שיגדיל או שישתפה וקרן אם הוא בעין מחזירין ממנו ואם אבד פטור אף כשיגדיל ודיני קרן עוד יבואר אי"ה לקמן פ' ויקרא מדין הקטנים וער"מ והרב המגיד אף דקטן או"נ אין ב"ד מצווים להפרישו דוקא בעבירות שבין אדם למקום אבל עבירות שבין אדם לחבירו מצווים להפרישו ע"ש. וב"נ שגנב מישראל או מב"נ חבירו חייב מיתה ולא ניתן להשבה ויבואר בקונטרס ב"נ בעזה"י. וד"ז דכפל אין דנין עתה דקנס הוא ובעינן ב"ד סמוכים ועטח"מ סי' שמ"ט מביא שני דיעות אי מהני תפיסה האידנא כיון דהוא יותר ממה שהזיק דעת הרמ"ה דל"מ תפיסה בכפל ודעת הרא"ש דמהני תפיסה ועשו"ע סי' שמ"ח בסמ"ע שכתב דדעת המחבר בש"ע כהרמ"ה דל"מ תפיסה ודעת הרמ"א כהרא"ש ע"ש ועח"מ סי' א' בסמ"ע סקי"ח. ואם הגנב אין לו לשלם כלל נמכר בגנבתו ודוקא איש ולא אשה והדינים של מכירת איש כבר ביארנו בהתחלת הפרשה מצות ע"ע ואינו נוהג אלא בזמן היובל עיין לעיל ואם שני שותפים בדבר וגנב א' מן השותפים דבר המשותף חייב גם כן כפל אך דו"ה אינו משלם כמש"ל אי"ה גבי דו"ה ושם הוא גזירת הכתוב אבל כפל משלם. וכ"ה בש"ס ע"ה ע"ב. ושני שותפים שגנבו אצל אחד והגביהו שניהם חייבים. ואם גנב משני שותפים גם כן חייב בכפל. ואם גנב משני שותפים והודה לא' וכפר לא' והביא השני עדים לזה שהודה פטור מטעם מוב"ק ולהשני שכפר חייב כ"ה בש"ס ור"מ כאן פ"ג ה"י ובטור סי' ש"נ ועיין בב"ח הובא בקצה"ח כ' דמיירי שהודה לאחד בב"ד אחד וכפר להשני בב"ד אחר דאל"כ לא יתחייב לשני דמסתמא כיון דהודה לא' מן השותפים כאלו הודה גם להשני והנה מה שמחלק הב"ח בין ב"ד א' לב"ד אחר עקצה"ח מה שפלפל בזה ויבואר אי"ה במק"א. אך לכאורה לפי מה שנתבאר בב"ק ק"ח ע"ב גבי תבעוהו וכו' תבע שומר לגנב והודה וכו' מבואר שם להדיא דהודאת קנס אינו נפטר מטעם מודה אלא בפני הבע"ד אף שהוא מודה בב"ד סמוכים כדין מודה בקנס מכל מקום בעינן בפני בע"ד אם כן יכול להיות דלא הי' השותף השני והודה לזה ואח"כ כפר לשני דלא מהני מה שהודה

לראשון על חלק השני כיון דלא הי' שם אך באמת כמו שם בשומר אם באמת נשבע כיון דניחא לי' לבעלים ה"ל כהודה בפניו ע"ש אם כן מכ"ש בשותפים דא"צ הרשאה מודה לא' מן השותפים הו"ל כאילו הודה לחבירו ג"כ בפניו ונפטר ע"ש. אך למדנו דכל מב"ק אם לא הודה בפני הבע"ד אינו נפטר בהודאתו מחמת מודה בקנס אם כן בגונב מחרש שוטה וקטן והודה להם אינו נפטר בהודאה אם הביאו עדים אח"כ דחרש שוטה וקטן כשלא בפניו נינהו ואם לא הביאו עדים דל"מ הודאתו לפטור אי מהני הודאתו לחיוב עחה"מ סי"א בש"ע וסמ"ע וש"ך ויו"ד סי' רס"ז ה' עבדים. והנה בר"מ אינו מבואר להדיא ד"ז בפ"ג מהלכות גניבה שכתב בפני ב"ד ובב"ד לאפוקי חוץ לב"ד ע"ש ולא כתב ד"ז דבעינן לפני הבע"ד אך בפ"ד שכתב ד"ז דתבעו שומר וסובר כגירסת רש"י מבואר שסובר ד"ז. ועקצה"ח סי' פ"א סק"י הקשה ע"ז מסוגיא דר"ג ששמח דטבי עבדו יוצא לחירות דהש"ס אוקמי' שלא בב"ד אודי ות"ל דלא הי' טבי שם כמשמעות שם בגמרא ואי"ה יבואר במק"א. ונסתפקתי בגונב וולד בהיותו נ"מ דקיימא לן הקרן שייך לבעל וכפל לאשה ע' כתובות פ' ע"ב מי הוא הבע"ד בזה דאם מודה בפניו נפטר ועיין בקצ"ח סי' פ"א סק"י וצ"ע:

והנה יש עוד דיני כפל בטוען טענת גנב והרהמ"ח כתב זה במצוה נ"ז בדין ש"ח ואני אכתוב בה בדיני כפל ודינים אלו מבוארים בפ' הגוזל ובר"מ כאן פרק ד' ובטור סימן שנ"ב והדינים הם כך המפקיד פקדון אצל שומר חנם דפטור על הגניבה רק חייב ג' שבועות וטען בב"ד שנגנב ופסקו לו הב"ד שבועה ונשבע בב"ד ואחר כך באו עדים שהי' בעת השבועה ברשותו אם כן הוא עצמו הגנב חייב בתשלומי כפל עפ"י העדים ודוקא אם נשבע אבל אם לא נשבע על הטענה של גניבה לב"ד ובאו עדים אינו חייב כפל דכן גזירת הכתוב דשומר א"ח אלא בנשבע והשבועה צ"ל דוקא בב"ד. אבל אם נשבע חוץ לב"ד או אפילו בב"ד רק שלא פסקו לו עדיין והוא קפץ ונשבע א"ח בבאו עדים אח"כ כ"ה בסוגיא. ועמ"מ הקשה על הר"מ שהשמיט דין קפץ ונשבע ואיני רואה גם כן בדברי הר"מ שמביא דצריכה השבועה להיות בב"ד אבל הדינים הם אמיתיים כי כן הוא בסוגיא שם. והנה בהלכה י' מביא הר"מ וז"ל שומר שגנב מרשותו כגון שגנב טלה מן העדר שהופקד אצלו כו' אם יש עליו עדים חייב בכפל והראב"ד בהשגות כ' עליו זה אינו כלום. וכתב הרב המגיד דהיינו דנראה מדבריו דאף בלא נשבע חייב כפל ובאמת שומר שטוען ט"ג דוקא בנשבע חייב אבל אם גנב ולא נשבע א"ח וכתב המ"מ סוף דבר א"י טעם לרבינו ז"ל ובכ"מ כתב דוקא בהניח הפקדון במקומו צ"ל דוקא בנשבע אבל אם לקח קצת בדרך גנבה חייב כגנב דעלמא עכ"ל ועמש"ל בדיני ע"ע שהר"מ הוציא זה מפרק הגוזל בתרא

וכ"ה בפ"י היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור שאם אין קרן כגירסת רבותיו של רש"י. וכבר הקשה רש"י על רבותיו דהא אין שואל משלם כפל דהוא רק כש"ח דפוטר נפשו ע"ש. אבל הר"מ סובר כן וחילק כדברי הכסף משנה ושייך בכל השומרים דין גנב ובפ"ז כאן מביא ד"ז דפרה שאולה וטבחה בשבת פטור שאם אין גנבה כו' הרי להדיא דגרס כגי' רבותיו של רש"י וצריך לחלק כן והם דברים ברורים. ועספ"י שם שתמה על נ"כ הר"מ שדבריו ברורים מהש"ס הנ"ל ע"ש וסברת הכסף משנה נכונה מאוד כאשר הבין בנה"מ סי' שמ"א דידוע דגנב צריך קנין לחייב בכפל ודו"ה כמבואר לעיל ובב"ק דף ע"ט דצריך הגבהה או משיכה להתחייב בגנבה כפל ודו"ה אם כן בשומר שלא עשה קנין רק טבח ומכר לא נתחייב בתורת גנבה רק בתורת מזיק ע"כ פטור מכפל ודו"ה בלא שבועה כי אינו גנב כלל אבל אם עשה קנין מ"ל גנב מרשות הבעלים או שהשומר גנב מרשותו דהרי חצר השומר קנוי להמפקיד כמבואר בפוסקים ע"כ בכה"ג חייב השומר כדין גנב דעלמא וכ"ה הלשון בר"מ הי' פרה שאולה וטבחה דרך גנבה וכו' היינו כדרך גנבה בקנין עש"ך סימן שמ"א וכן מדוקדק לשון הכסף משנה בהניח הפקדון במקומו צריך שבועה ובלאו הכי פטור והיינו דלא עשה קנין ול"ד הניח הפקדון במקומו אלא אפילו טבח מכל מקום א"ח כיון דלא עשה קנין ה"ל כמזיק אבל אם לקח קצת בדרך חיוב היינו שהי' בדרך גנבה או משך חייב אפילו בלא שבועה אבל אם אינו בדרך גנבה כגון שלא עשה קנין פטור השומר דאין לו דין גנב דגם גנב פטור בכה"ג אך אם נשבע חייב בכ"ע. ובזה מיושב קושית הלחם משנה בה"א כאן בפ"ד שהקשה הא כתב הר"מ בטט"ג נשבע ומביא עדים וטבח ומכר אחר השבועה חייב בד' וה' וכתב במ"מ דוקא טו"מ אחר השבועה אבל קודם השבועה פטור אף מכפל כאשר יבואר לקמן בעזה"י ולהכסף משנה אף בטבח ומכר קודם השבועה חייב מטעם גנב ע"ש שדחה ד' הכסף משנה ולפמ"ש לק"מ דהר"מ כתב דדין זה דטט"ג ל"ש בטבח ומכר קודם מטעם המבואר ומיירי שלא עשה קנין וא"ח מטעם גנב ומשמיענו הר"מ שגם מטעם טוען ט"ג פטור מטעם המבואר שם ויבואר לפנינו אי"ה והלחם משנה הבין בסברת הכסף משנה דיש חילוק אם הוא בעין ובאם טבח ובאמת אפילו טבח א"ח השומר בלא קנין רק עיקר סברת הכסף משנה לחלק דבקנין חייב השומר ג"כ ככל גנב ובלא קנין אינו חייב השומר ככל גנב שאינו חייב בלא קנין רק בנשבע חייב מטעם טט"ג דהוא גזירת הכתוב והדברים ברורים ע"ש היטב. גם ראיתי בשטמ"ק דק"ו כ' להדיא דשומר שטבח קודם שטט"ג פטור דהוי כגנב שטבח בבית הבעלים היינו כדברים הנ"ל.

ודוקא בטוען ט"ג ונשבע חייב בכפל אבל בטוען טענת אבד ונשבע פטור מכפל ודוקא אם פוטר עצמו בשבועה זו חייב כגון בש"ח אבל בש"ש דחייב בגנבה ואינו פוטר עצמו בשבועה פטור מכפל ומכל מקום משכחת לה בש"ש ג"כ ד"ז בטוען טענת לסטים מזויין דפטור דהוא אונס וחייב בכפל כי לסטים מזויין הוי גנב כמבואר בש"ס ופוסק הר"מ גם כן כן. וכן שומר אבידה שנשבע דהוי ש"ש מכל מקום אם נשבע שנגנב בלסטים מזויין פוטר עצמו וחייב כפל אם באו עדים שהי' ברשותו ובשואל לא משכחת לה ד"ז כי הוא חייב אפילו באונסים ואינו פוטר עצמו בשבועה ע"כ פטור מכפל כן מבואר בר"מ מהש"ס דב"ק ולדעת הסוברים דשומר אבדה הוי ש"ח ע' בטור אפילו בלא לסטים מזויין שייך ד"ז. ואם נשבע בחנם כגון שטען טענת אבד ונשבע דנפטר ואח"כ טען שנגנבה ונשבע ובאו עדים פטור מכפל. ומבואר הטעם בגמרא לא מטעם דקנה הגנבה להתחייב באונסים רק מטעם שכבר יצא ידי הבעלים בשבועה הראשונה ועבמ"מ על הא דכתב הר"מ בדין ש"י קודם השבועה דפטור כתב דגזירת הכתוב הוא ולא מטעם שנעשה כגזלן ע"כ כאן אף שנעשה גזלן בשבועה הראשונה מכל מקום הי' חייב כיון דלא ש"י רק הטעם דפטור דיצא ידי הבעלים ע"ש. ובאמת הר"מ בדין ש"י כתב וז"ל כיון שש"י נתחייב בו וקנהו נראה דהטעם מחמת שנתחייב לא מטעם גזה"כ. ע' בהג"מ דבש"י סובר הר"מ מטעם קנין ובטענת אבד אינו סובר רק הטעם שיצא ידי הבעלים ע"ש. אך באמת צ"ע דהר"מ כאן לא כתב כלל הטעם דיצא ידי הבעלים רק ז"ל שכבר יצא הפקדון מרשות הבעלים בשבועה הראשונה והיינו שיצא מידי הבעלים והוא קנאו ע"כ פטור דלא כהמ"מ שכתב דהר"מ סובר כאן הטעם יצא ידי הבעלים רק כתב להדיא דהפקדון יצא מידי הבעלים ע"ש ותבין וצ"ע. ובספ"י האריך שם ואין כאן מקומו עוד מבואר בר"מ מהש"ס דטט"ג בפקדון ונשבע ובאו עדים שהי' ברשותו וחזר וטט"ג ונשבע ובאו עדים שעדיין ברשותו אפילו מאה פעמים חייב כפל על כל טענה וטענה וכו' וע' תוס' והרב המגיד שתמהו כיון דא"ח כפל בקפץ ונשבע רק עפ"י פסק ב"ד אם כן כיון דבאו עדים על שבועה ראשונה שבשקר נשבע הו"ל חשוד על השבועה והיאך פסקו לו הב"ד שבועה בפעם שנית דפסול לשבועה וע' תוס' שתי' דחשוד על השבועה אינו פסול אלא מדרבנן ומה"ת כשר לשבועה ועקצה"ח מה שפלפל בזה בסי' צ"ב סקמ"ו ואין כאן מקומו. והרב המגיד תי' כגון שעשה תשובה בינתיי' או בב"ד אחר ע"ש. ודין זה תמוה היאך חייב כפל על השבועה השני' כיון דבאו עדים שבשקר נשבע נתחייב באונסים אם כן השבועה השני' שנשבע שחייב אינו כפירת ממון כלל אם כן אין כאן שבועת הפקדון אפילו אם נאמר דדוקא ש"י קודם השבועה מטעם גזירת הכתוב אבל לא משום חיוב

אונסין היינו דלא נודע בשעת תביעה שנתחייב באונסין אם כן בשבועה פוטר עצמו מממון אבל כאן אינו פוטר עצמו מממון כלל דנתחייב באונסין אין זה כפירת מממון כלל ועדיף ממאי דאמרינן דיצא ידי בעלים בשבועה הראשונה ולא הוי כפירת ממון מכ"ש דאין הכפירה והשבועה השני' פטרתו כלל כמו בכאן היאך יתחייב כפל וכבר תמהו בזה התוס' דק"ח ד"ה וחזר ועפ"י. ובתוס' תירצו שלאחר השבועה אומר המפקיד רצוני שתהי' עליו ש"ח ע"ש מה שהקשו ע"ז ועל הר"מ ל"ק אם כן צ"ל בר"מ ג"כ כן. וע"ש בתוס' שאין סברא לחלק בין ב"ד אחד לשני ב"ד ומכל מקום הר"מ סתם מאוד ולפי פשוטו הדין תמוה מאוד. עוד מבואר בר"מ דאם מסר שורו לשני בני אדם וטען א' נגנב ובאו עדים והשני טען ג"כ נגנב והודה זה שהודה חייב בחומש וזה שבאו עדים חייב בכפל מספק ואם תפס התובע אין מוציאין מידו והיא עלתה בש"ס בתיקו ופסק הר"מ כדרכו דמהני תפיסה אף בקנס ועיין בטור ובכ"מ תמהו על הר"מ דעל כפל אין ספק דודאי משלם כפל רק האיבעיא בש"ס אם השני משלם חומש ע' טור וכ"מ ודיני חומש ואשם יבוארו אי"ה לקמן פ' ויקרא.

והנה ד"ז דטט"ג פטור על קרקעות ועו"ש והקדשות ועכו"מ כמבואר במרובה דנתמעטו כל הני משבועת השומרים וא"ח בטט"ג רק בפסק הב"ד ולא בקפץ ונשבע לבד אלא אפילו נשבע ע"י גלגול מכל מקום פטור מכפל דהוא גזירת הכתוב דנתמעטו כל הני כמו כפל של גנב עצמו עיין לעיל וכן דבר שאינו מסויים ע' לעיל ה"נ וע' תוס' שם ובסוגיא דמרובה ואין כאן מקומו. עוד מבוא' בר"מ כאן הטט"ג בפקדון של קטן אפילו תבעו בגדלותו אך הנתינה הי' בקטנותו ונשבע ובאו עדים פטור מכפל שנאמר כי יתן איש ואין נתינת קטן כלום וצריך שתהיה הנתינה והתביעה שוין בגדול וכו'. והנה הר"מ לשיטתו בפ"א מהלכות שכירות ובפ"ה מטוען דסובר דנשבעין שבועת השומרים לקטן מכל מקום נתמעט מדין כפל אבל לדעת החולקים וסוברים דאין נשבעין כלל שבועת השומרים אם הנתינה היה בקטנותו אם כן בלאו הכי פטור דאין הב"ד פוסקים שבועה ובקפץ ונשבע א"ח כפל כמש"ל. ובספ"י תמה על הר"מ כיון דפוסק שחייב שבועה על טענת קטן ע"כ סובר דכי יתן איש קאי על מלוה דעירוב פרשיות כאן עיין בראשונים אם כן למה פסק דאין חייב כפל וע"ש שתי' אף דנשבעין מכל מקום פטור מכפל ושיטות אלו לענין שבועת שומרים לקטן אין כאן מקומו ויבואר אי"ה בדיני שומרים. וגם נראה דאם בגדלותו תובע פקדון מאביו חייב וכן אם בקטנותו תובע פקדון מאביו שהי' הנתינה בגדלות ואפשר בכה"ג נמי אתמעט ועיין בסימן ש"ב בחה"מ ויבואר עוד לקמן אי"ה. וחו"ש כיון דלא נתמעט מאיש כמבואר כ"פ בש"ס דאיש אינו ממעט אלא קטן אם כן

בודאי נשבעין לכ"ע שבועת השומרין כיון דא"צ טענה ולא נתמעט ג"כ אם כן ה"נ בטט"ג משלם כפל ג"כ. וכבר כתבתי לעיל לענין גונב מחרש שוטה וקטן דחייב כפל אפשר דל"מ הודאת' דחרש שוטה וקטן דכשלא בפניהם דמיא ול"מ הודאה בקנס שלא בפני הבע"ד כמ"ש בשם התוס' דב"ק ומבואר בש"ס שם ועמ"ל פ"ה מטוען הי"א לענין הודאת קטן ואין כאן מקומו.

ודין טט"ג אינו נוהג האידנא דבעינן סמוכים ודיני כפל עדיף מקנסות דבקנסות מהני תפיסה וכאן ל"מ תפיסה כיון דהשבועה צ"ל בב"ד סמוכים אם כן בלא ב"ד סמוכים הו"ל כנשבע חוץ לב"ד דלא נתחייב כלל כפל ע"כ השמיט הרי"ף דיני טט"ג כיון דל"מ תפיסה ועבח"מ סי"א ובש"ך הביא ד"ז והם דברי רמב"ן ועמ"ל כאן פ"ד דתמה על הטור שהביא זה כיון דודאי ל"מ תפיסה ע"ש. ונראה הא דנשבע בטט"ג חייב כפל אינו כדין שבועת הפקדון לענין חומש ואשם דחייב אפילו במושבע מפי אחרים ולא ענה אמן עיין בשבועות ור"מ פ"ו מהלכות שבועות מכל מקום לענין טט"ג דנפקא לן מקרא זה כי יתן כו' דזהו שבועת השומרים ושבועת השומרים ה"ל שבועת הדיינים כמבואר בר"מ פי"א מהלכות שבועות ושבועת הדיינים צ"ל מושבע מפ"ע או מפי אחרים ויענה אמן דה"ל כמפי עצמו אם כן א"ח כפל רק מפ"ע דנשבע שבועת הדיינים ועקצה"ח סי' צ"ו הכריע בראיות דשבועת הדיינים צ"ל מפ"ע ודחה דברי האו"ת אם כן כאן נמי צריך דוקא שבועה מפ"ע ובפרט דצ"ל דוקא בב"ד ולא בקפץ ונשבע אם כן ה"ל לגמרי שבועת הדיינים ופטור מפי אחרים ואי"ה במק"א יבוארו דיני שבועות בפרטות. ועבחה"מ סי' פ"ח דעת הר"מ וסייעתו דבשבועת שומרים א"צ כפירה שתי כסף רק בש"פ והרא"ש וסייעתו סוברים דצריך ש"כ ע"ש ובה' שומרים אם כן כיון דל"מ קפץ ונשבע אם כן לשיטות אלו טט"ג לא משכחת בפחות משתי כסף דבפחות אין פוסקין לו שבועה אם כן פטור מכפל וע"ש בסמ"ע וש"ך דהסכים עמו דלדעת הר"מ דס"ל גבי מודה במקצת בכלים אפילו פחות מש"פ צריך לישבע גבי שומרים גם כן כן והביא דעת הר"מ דבכלים נזקקין אפילו לפמש"פ אם כן בנשבע חייב לשלם כפל ג"כ אף דהכפל הוי פמש"פ כיון דיליף מקרא זה דכי יתן אם כן כ"ה דנשבע ע"פ הדיינים לכ"א מהשיטות חייב כפל כנ"ל פשוט:

והנה גבי גנב עצמו שגנב כלי פמש"פ לשיטות דנזקקין על כלים פמש"פ אפשר ג"כ משלם כפל דכלי' חשיבי. או אפשר כיון דהר"ם כ' וסתם הגונב מש"פ ומעלה עובר על לא תגנובו ולא חילק בין ש"כ לכלים אפשר דאף בכלים א"ע על לאו הזה אם הוא פמש"פ אם כן אפשר דהתורה לא חייבה דין גנב אלא היכי שמוזהר בלאו כגון ש"פ

אבל בפחות לא וא"ח כפל וגם אני מסופק אם גנב פמש"פ כסף דאפשר דב"ד נזקקין אם נאמר דחייב כפל כיון דעם הכפל יהי' ש"פ. או אפשר דהתורה לא חייבה כלל בכה"ג דאין הגנבה ש"פ כיון דא"ע על הלאו ואי"ה עוד חזון למועד לברר הדברים. ועקצה"ח סי' פ"ח הביא בשם רשב"א מסופק לענין קדושי אשה בכלי פמש"פ וע"ש שכ' דלא אתרבי כלים רק לענין שבועה ולא לענין שאר דברים אם כן אפשר לענין גנבה נמי. אך זה גופא אני מסופק דאפשר דתמיד פמש"פ חייב ג"כ בכפל אם כן נזקקין כיון דעם הכפל יהיה פרוטה. א"ד דכ"ה דהגנבה אינו ש"פ אין דין גנבה כלל לענין כפל וא"ה יבואר לקמן. ובלאו דגנבה מבואר בש"ס ור"מ דאף בגונב ע"מ למיקט אף דדעתו להשיב בעין עובר על הלאו דלא תגנובו וכן בגונב ע"מ לשלם תשלומי כפל עובר בלאו. נ"ל דצריך לשלם תשלומי כפל ודו"ה אף בע"מ למיקט או לשלם דו"ה. ועקצה"ח סי' שי"ח מסופק אי בגונב ע"מ למיקט חייב הגנב באונסים ע"ש. ומכל מקום נראה דחייב כפל דלא חילקה התורה וצ"ע. ובר"מ פ"ג מבואר שם הדינים אם איסור שבת הי' בהגנבה אף בשוגג פטור מתשלומין דח"מ שוגגין פטורין ובחייבי מלקות דוקא בהתרו בו פטור ודוקא בבאים בב"א וכן גנב הבא במחתרת כיון שחייב מיתה פטור מתשלומין עיין דיני בא במחתרת בסוף ה' גנבה בר"מ. ודיני קניה מהגנב ואימת הגנב קונה הדבר הגנבה יבואר אי"ה לקמן בלאו דקדושים. ולענין נמכר בגנבתו נתבאר באריכות לעיל במצות ע"ע.

ודיני דו"ה כן הוא הגונב שור או שה ודוקא שני המינים הללו בלבד וטבח או מכר צריך לשלם חמשה בקר תחת השור וד' צאן תחת השה וזה עם הקרן והכפל וצריך ג"כ שיקנה הגנבה כמש"ל או בהגבהה או במשיכה ואם לא קנה וטבח או מכר ברשות הבעלים פטור דהו"ל רק דין מזיק ודו"ה הוא קנס וחייב עפ"י עדים דוקא ואם הודה מעצמו פטור דמב"ק פטור ואם הי' עדים על הגנבה ונתחייב בקרן וכפל עפ"י ואח"ז הודה בעצמו על הטביחה והמכיר' ובאו עדים אח"כ על הטביחה והמכירה חייב על פי העדים דמב"ק ולא מחייב עצמו במידי כי הכא שלא נתחייב כלל על הטו"מ אינו נפטר בבאו עדים אח"כ כי באו עדים אחר הודאה אינו פטור אלא אם כן התחייב עצמו בהודאתו כגון קרן אבל לא התחייב עצמו בהודאתו כלל ל"מ הודאתו לפטור בבאו עדים אח"כ והדינים מבוארים בר"מ כאן פ"ג ובמק"א. והגונב מן הגנב אף לאחר יאוש מכל מקום כיון דיאוש ל"ק אין הגנב משלם כפל ולא דו"ה אם טבח או מכר דלגנב לא משלם כיון דאינו שלו ולהבעלים אין משלם מפני שלא גנב מרשותן ובין טבח ומכר קודם יאוש או לאחר יאוש. הכלל אם לא קנה עדיין דל"ש לומר שלו הוא טובח ומכר חייב בדו"ה. וטבח ומכר בשל עכו"ם והקדש כמו דפטור מכפל פטור מדו"ה דדו"ה אמר רחמנא ולא ג' וד' ואפילו

קדשים קלים וגם קדשים שחייב באחריותן מכל מקום פטורים מדו"ה כ"ה בר"מ. ומה שיש לפלפל בקדשים קלים כבר רמזתי קצת ואין כאן מקומו. ודוקא ששחט שחיטה כשרה אבל שוחט ונתנבלה בידו והנוחר והמעקר פטור מדו"ה אבל השוחט ונמצאת טרפ' או שוחט לרפואה ולכלבים חייב בדו"ה. והשוחט בן פקועה פטור דלאו שחיטה היא כיון דא"צ שחיטה וכעת ל"מ זה בר"מ מבואר להדיא והוא בש"ס דב"ק דק"ו ע"ב. הגונב את הקטעת או חגרת או סומא או טרפה או שגנב בהמת השותפים וטבח ומכר חייב בדו"ה והגונב כלאים חייב ג"כ בדו"ה ועבב"ק דע"ד ופרש"י כלאים הבא מן התייש וכבשה וע"ש דמרבינן כלאים מקרא וכ"כ הר"מ כאן. והנה ל"ד שור ושה אלא מין שור והן זכרים והן נקבות וכן שה נכלל ג"כ מין עזים כמבואר בכ"מ בש"ס וער"מ ה' בכורים גבי פדיון חמור ע"ש. אך כלאים אף שבא משני בהמות שכ"א כשר להקרבה מכל מקום פסול לקרבן אצטריך כאן לרבויי עיין בסוגי'. ועיין בחולין פאו"ב ופ' כיסוי הדם ופ' הזרוע ובר"מ ה' שחיטה ויו"ד במקומות הנ"ל לענין הבא מבהמה וחיה לענין דינים הנ"ל ורבנן סוברים דשה ואפילו מקצת שה ומספקינן אם חוששין לזרע האב ע"ש באריכות ואין כאן מקומו.

ואני מסופק היאך הדין בתייש הבא על הצבי' וילדה דאי חוששין לזרע האם הו"ל הולד מקצת שה ואם גנב הוולד וטבח ומכר מה דינו אך כיון דספק אי חוששין לזה"א אם כן אין מוציאין מספק עיו"ד סי' ט"ז ובר"מ וש"ך שם ואחרונים. אך להיפך אם בא צבי על התיישה וילדה ודאי ה"ל מקצת שה דשה ואפילו מקצת שה אמרינן אם כן אפשר משלם על כל פנים החצי וחמשה חצאי בקר אמרינן. אך נראה לפי מה דפסקינן דשותפים שטבח א' מה שגנב אצל שותף השני דפטור דטבחו כולו בחיובא בעינן עבב"ק ע"ח וברש"י דמחלק בין חמשה חצאי בקר ובין וטבחו כולו ע"ש. ועיין בדע"ב מבואר גבי שותפי' שגנב א' מחבירו וטבחו דכולו באיסור' בעינן וכאן בגמ' דשותפים שגנבו מאחרים דפטור אם א' טבח בלא דעת חבירו אף דהוי כולו באיסור מכל מקום וטבחו כולו בחיוב בעינן ועל חלק השותף א"ח ע"כ אינו חייב על חלקו ג"כ ע"ש. אם כן כאן במקצת שה לא הוי כולו בחיובא ופטור. אם כן הדין כן בתייש הבא על הצבי' וילדה וגנב הוולד בוודאי פטור דמצד האם הוא חיה ואפילו אם נאמר דחוששין לזה"א והו"ל מקצת שה מכל מקום א"ח דבעינן וטבחו כולו בחיובא וכאן על המקצת חי' א"ח אם כן בודאי פטור אבל בצבי שבא על התיישה אם נאמר דחלזה"א ה"ל מקצת שה ופטור. אך אם נימא אחלזה"א הו"ל כולו שה וחייב וזה ספק אם חוששין כמבואר במקומות הנ"ל אם כן הוא פטור אך אם תפס לא מפקינן מיני' להר"מ דמספק מהני תפיסה בדו"ה

והבאתיו לעיל כ"פ והוא בר"מ פ"ז. וצ"ע דבש"ס אין פלפול מזה. וכן הר"מ לא הביא דינים אלו ולשון הר"מ כאן הגונב כלאים הבא מן השה וממין אחר כו' ודאי כוונתו ממין אחר בהמה דמשני צדדים חייב ומרבינן כאן אף דלקרבן פסול אבל ממין אחר כגון חי' א"ח בודאי אפשר מספק בצבי הבא על התיישה כמ"ש על כל פנים מתייש ומצביה בודאי הוא ספק שה (כלל) דאפשר אין כאן שה כלל ופטור עכצ"ל כמ"ש. וצ"ע שלא עוררו בדינים הללו. ונ"ל כמ"ש דעכ"פ מקצת שה אף דאמרי' בדינים ה"ל שה ואפילו מקצת מכל מקום אין לו דין שה רק לענין מקצת ובמתנות א"ח אלא בחצי מתנות אם כן אין כאן וטבחו כולו בחיוב ועיין היטב בסוגיא הנ"ל ובראשונים ובר"מ פ"ט מה' בכורים גבי חצי מתנות ע"ש ואין כאן מקומו. שוב העירני ח"א דאפשר דל"ד לטבח שור של שותף לפי דברי התוס' והר"ן בפ' הזרוע שחילקו מדוע שותפו' עכו"ם פוטר אפילו מראש אזנו ול"א שה ואפילו מקצת שה משום דש"ה דגם מקצת שה פטור ממתנות משא"כ בצבי הבא על התישה דעכ"פ כל שיות שבו חייב יעו"ש וביו"ד סי' ס"א. וא"כ ה"נ יש לחלק כן דדוקא בשותף לא בעינן וטבחו כולו באיסור כיון דפטור על מקצת שה ג"כ משא"כ בצבי הבא על התישה דעל כל שיות שבו חייב שפיר בעינן וטבחו לשיות כולו שבו באיסור וצ"ע להאריך.

והגונב בהמה ושחטה בעזרה חייב בדו"ה וכ' הר"מ כאן בהא אף על פי שחשב"ע אסורין בהנאה הואיל ואסורין מדבריהם ה"ז חייב לשלם תשלומי דו"ה עכ"ל. וזה מבואר בב"ק דע"ב דאיסור הנאה א"ח בדו"ה דלאו דמר' קא טבח ומקשה הש"ס על חשב"ע ומתרץ דחשב"ע לאו דאוריית' ע"כ חייב בדו"ה דרבנן לא אתי לאקולי ע"ש. ואם חשב"ע מן התורה אסור צריך לאוקמי בשחט בחוץ וגמרו בפנים דאי שחט כולו בפנים כיון דישנו לשחיטה מתחלה ועד סוף נאסר תיכף בתחלת השחיטה ולאו דמרה קטבח כי דו"ה בכ"ע א"ח אלא בגמר שחיטה ע"ש. והנה כאן מבואר בר"ם להדיא דחשב"ע אינו רק איסורא דרבנן לא מן התורה וקרי לי' דרבנן לשיטתו כל דאינו מפורש בתורה קורא לי' ד"ס דכאן אלו הי' איסור תורה לא הי' חייב כמבואר. וער"מ פ"ב מה' שחיטה בכ"מ ולחם משנה פלפלו בדעת הר"מ אי חשב"ע דאורייתא או לא ובכ"מ נוטה לסברא זו דאסור מן התורה לדעת הר"מ וכאן מבואר להדיא דאסור רק מדרבנן וצריך אריכות גדול. וגם מוכח מהר"מ כאן דסובר ישנו לשחיטה מתוע"ס דאי אינה לשחיטה אלא לבסוף א"צ טעם מחמת שהוא דרבנן כמבואר בגמ' ועיין בחולין כ"ט ובתוס'. ובאחרונים נחלקו בדעת הר"מ אי סובר כר"י או כרשב"ל ומכאן מוכח דסובר כר"י ע' בס' ראש יוסף להפמ"ג ובפתיחה הכוללת לה' שבת ואין כאן מקומו להאריך. וגנב וטבח בשבת או

לע"א בעצמו פטור מדו"ה מחמת קלב"מ אפילו בשוגג דח"מ שוגגין פטור מתשלומין. ואם טבח ביוה"כ אם התרו בו למלקות פטור ג"כ ואם לא התרו בו חייב דחייבי מלקות שוגגים חייבים בתשלומין וכן אם מכר באיזה צד שיש חיוב מיתה או מלקות פטור עיין בגמרא ור"מ כאן פ"ב. וטובח ע"י אחר יתבאר בסמוך. ואם טבח שור הנסקל פטור דלאו דמר' קטבח כיון דאסור בהנאה ואפילו היכי דגורם לממון ע' בב"ק דע"א ע"ב מכל מקום לפסק הלכה פטור ואין להאריך בזה.

והנה אף דבכה"ת קי"ל דאין שלד"ע ולא מצינו זה חוטא וזה מתחייב מכל מקום בטביחה ומכירה מרבינן והוא גזירת הכתוב דהמשלח וטובח או מוכר ע"י אחר חייב דכאן ישלד"ע. ואם עשה שליח לשחוט והשליח שוחט בשבת כיון דישלד"ע לענין טביחה ועל חילול שבת אין המשלח חייב. אם כן אין מיתה של השליח פוטרת המשלח חייב המשלח בדו"ה כ"ה בר"מ כאן בזה"ל. והטור כת' בשם הר"מ דאפילו עשה שליח לשחוט לו בשבת ושחט השליח בשבת מכל מקום חייב המשלח. והמשל"מ כת' דדברי הר"מ מדוקדקים דוקא אם לא עשה שליח לשחוט בשבת והשליח בעצמו שחט אז חייב המשלח אבל אם עשה שליח בפירוש לשחוט בשבת פטור המשלח דאשלד"ע אף דבטביחה ומכירה ישלד"ע מכל מקום בנתערב איסור אחר אשלד"ע. עיין ר"מ פ"ז מהלכות מעילה ובשער המלך ובקצה"ח סי' רל"ב שכת' כדעת הטור והאחרונים האריכו בזה. ואם עשה שליח והשליח שחט לע"ז אף דלענין טביחה ישלד"ע מכל מקום כיון דעשה מעשה פורתא אסרה בהנאה ופטור דלאו דמרה קטבח רק באומר בגמר זביחה עובדה ול"ש לצעורי קמיכוין ע"ש בתוס' ובאחרונים והר"מ אינו מביא זה בפירוש ומכלל דבריו נשמע דאה"נ פטור וסמך אמ"ש הדינים במקומות מפוזרין. ואם טבח ומכר ע"י חרש שוטה וקטן בענין דהשחיטה כשרה כמבואר ביו"ד סי' א' לכאורה אף דמרבינן דבטביחה ומכירה ישלד"ע מכל מקום הנהו לאו בני שליחות נינהו כלל כידוע אם כן פטור. אך במהרי"ט כתב דהתורה ריבתה גבי טו"מ דאפילו ע"י הנהו דלאו בני שליחות נינהו מכל מקום חייב המשלח ובקצה"ח סי' רצ"ב הביא דבריו וע"ש באריכות. ואם גנב ומכר או נתן במתנה או החליף ואפילו אם מכר ע"י שליח חייב בדו"ה וכן מכר קודם יאוש דלא קנה לוקח כלל ומכ"ש מכר לאחר יאוש דהלוקח קנה חייב בדו"ה והוא בש"ס ובר"מ פ"א. ונראה דאף דקודם יאוש ג"כ חייב אף דלא קנה הלוקח מכל מקום א"ח המוכר בדו"ה רק אם הי' קנין אף דלא קנה כיון דאינו שלו מכל מקום בהכי חייבי' רחמנא אבל אם לא הקנה לו בקנין המועיל בדבר שהוא שלו ל"ה בכלל ומכרו ובודאי פטור. ולכאורה אני מסופק אם מכרו בקנין דרבנן כגון אג"ק ומשיכה וכדומה אי תלוי

בהשיטות אם ע"י דרבנן נעשה ד"ת והובאו הדברים כ"פ בחיבורינו. אך נראה כיון דעיקר הטעם דסברי דע"י דרבנן נעשה ד"ת הוא מכח הפקר ב"ד הפקר וכאן ל"ש הפקר ב"ד דבאמת לא הפקירו דלא קנה כלל הלוקח דה"ל אינו שלו אם כן לא נעשה דאורייתא אך לאחר יאוש דקנה הלוקח אזי בקנין דרבנן תלוי בשיטות הנ"ל וצריך להאריך ואין כאן מקומו.

מכר ונתן חוץ מאחד ממאה שבו או ששייר דבר הניתר עמה בשחיטה פטור מדו"ה וחוץ מקרנה וגיזתה דאינו ניתר עמו בשחיטה חייב בדו"ה ובש"ס דע"ח אבעי' בגמרא במכר מעוברת למ"ד עובר ירך אמו ודאי הוי שיור ופטור אלא למ"ד עובר לאו ירך אמו מי נימא כיון דמחובר הוי שיור א"ד וכו' ולא אפשיט'. והר"מ כאן השמיט אבעיא זו ודעת הר"מ בעובר אי ירך אמו או לאו רמזתי לעיל בחיבורי ועשה"מ שהרגיש למה השמיט הר"מ האבעי' ופלפל בדעת הר"מ באריכות. ואם מכר והקנה לו לאחר ל' יום ובתוך ל' יום הוכר הגנב דעת הר"מ דפטור מדו"ה ובהה"מ היה לו גירסא אחרת וגרסתינו אם הקנה לו לשלשים יום וגם זה אמת דהו"ל כשכירות ופטור. גנב וקטע ממנו אבר ואח"כ מכרו אבעי' בגמ' אי הוי שיור כיון דמאי דגנב לא מכר ועלתה בתיקו ופסק הר"מ כדרכו אי תפס ל"מ מיני'. ומכרה חוץ ממלאכתה היינו אם ירצה לשחוט הוי של הלוקח אבל המלאכה שייר לעצמו וכן מכרה חוץ מל' יום ולאחר ל' יום דכבר חלה המכירה הוכר הגנב הוא ג"כ תיקו ופסק הר"מ דמהני תפיסה והראב"ד חולק אפילו אם נימא דבתיקו גבי ממון מהני תפיסה מכל מקום בקנס לא מתחייב רק אם פסקו הב"ד דין ברור ועבמ"מ והובאו הדברים לעיל בחיבורינו. ואם גנב ואחר יאוש הקדיש דההקדש חל דעת הר"מ דאין חילוק בין קדשי מזבח או קדשי בה"ב מכל מקום פטור על הקדשו ול"א מ"ל מכרו להדיוט או מכרו לשמים ואחר ההקדש אם טבח ומכר פטור דה"ל של הקדש ואם לפני יאוש הקדיש חייב על הטביחה ומכירה אח"כ דאינו הקדש כיון דהוה לפני יאוש ודעת הראב"ד והתוס' עיין בסוגי' סוברים דוקא אם הקדיש למזבח א"ח בדו"ה על ההקדש אבל אם הקדיש לבה"ב חייב דו"ה על ההקדש דמ"ל מכרו להדיוט או לשמים ובתוס' כתבו דאפילו הקדיש ולא מסרו ליד הגזבר כמו דאמרינן בהקדש אמירה לגבוה כו' אף דלא אהני מעשיו כלל קודם יאוש מכל מקום ה"ל כמו מכרו להדיוט לפני יאוש דג"כ לא אהני מעשיו ומכל מקום חייב לפסק הלכה כר"נ שם ה"נ. וז"פ אם מכר ונתן ואח"כ חזר ולקח אצל הלוקח אפילו בשעה שהוכר הגנב היה הגנבה אצלו שחזר ולקח קודם מכל מקום כיון דבאו עדים שמכר בודאי חייב כיון שעשה מעשה המכירה חייבו רחמנא. ובהקדיש לב"ה לשיטות הנ"ל אם שאל על הקדשו כיון דנעקר למפרע ה"ל כאילו לא

הקדיש כלל בודאי פטור וז"פ. ונראה דאם הקדיש לבה"ב לפני יאוש לשיטות הנ"ל דחייב דו"ה דמ"ל מכרו לשמים או להדיוט וכתבנו דמהני שאלה נראה דאף בהקדיש ע"ד רבים מהני שאלה כי גם הרבים מסכימים כיון דבאמת אין ההקדש חל למה לא יסכימו ועדיף מלדבר מצוה דמהני שאלה ואפילו עד"ר ועש"ך סי' רנ"ה.

ובהמת השותפים שגנב א' שור מחבירו וטבח או מכר פטור דבעינן וטבחו ומכרו כולו באיסורא. ושני שותפים שגנבו וטבח אחד מהם אם הי' לדעת חבירו כיון דיש שליחות בטו"מ חייבים השותפים אבל אם טבח שלא לדעת חבירו כיון דעל חלק חבירו שגנב אין עליו חיוב דה"ל טובח אחר הגנב אם כן פטור ג"כ על חלקו דבעינן וטבחו כולו בחיוב כ"ה בש"ס ור"מ ע"כ הגונב מאביו וטו"מ ואח"כ מת אביו חייב בדו"ה אבל אם מת אביו ואח"כ טו"מ פטור דאית ליה שותפות בגווי' ושותף פטור כ"ז מבואר בש"ס ור"מ. ועיין בטור סי' ש"נ שבקצת דינים שכתבנו לעיל חולק הרא"ש דבשייר אפילו גיזה וקרן מכל מקום פטור. גם מביא בשם הרא"ש דטובח ע"י אחר בשבת פטור דקיימא לן כר"י הסנדלר אם כן אסור באכילה ושחיטה שא"ר פטור. ובסמ"ע וש"ך שם סי' ש"נ תמהו הא קי"ל לענין טביחה דשחיט' שא"ר חייב עלי' דלא כר"ש ובש"ך שם פי' דברי הרא"ש דלא כהטור ובאחרוני' האריכו בסוגיא זו דטובח ע"י אחר ובעזה"י גם אני הארכתי שם ואין כאן מקומו. ואם מכר ותכ"ד חזר דקיימא לן תכ"ד כדיבור דמי בכה"ת אם כן ל"מ מכירה כלל אך אי תכ"ד הוא מן התורה או דרבנן והדברי' עתיקין וגם אי הוי מדרבנן אי מועיל להקל על ד"ת ג"כ יש לפלפל עמ"ל פ"ד מה' תרומות. ואם גנב מב' שותפים וטבח ומכר והודה לא' וכפר לשני והביא עדים לזה שהודה פטור מטעם מב"ק ולזה שהביא עדים משלם החצי דקיי"ל חמשה בקר ואפילו חצאי בקר. וכן הדין בש"ש שטט"ג ונשבע ואח"כ טבח ומכר ובאו עדים חייב ג"כ לשלם תשלומין דו"ה. ודעת הר"נ דוקא אי טבח ומכר אחר השבועה דאם טבח ומכר קודם השבועה פטור אפילו מכפל דה"ל שליחות יד קודם השבועה דפטור לדעתו. ודעת הראב"ד דאפילו טבח ומכר קודם השבועה חייב דס"ל אפילו שלח יד קודם השבועה מכל מקום חייב וכבר כתבתי קצת לעיל בדיני כופר. ועיין פרק מרובה דילפינן טט"ג לחייב בדו"ה ע"ש. ואפשר לומר אם אחד הפקיד ביד חבירו וטט"ג ונשבע ובאו עדים אך עדיין לא גמרו הב"ד את הדין ומת והניח קטן ואח"ז טו"מ אף דלענין כפל כתבנו לעיל דאף התביעה צ"ל בגדלות. מכל מקום אפשר בכה"ג דבאו עדים בחיי אביו יכולי' הב"ד עתה לגמור הדין על הכפל. וגם אפשר דחייב בדו"ה כי לענין דו"ה א"צ תביע' גדול דוקא וצ"ע בזה בש"ס ואין הזמן מסכים אתי כעת. עוד מבואר בר"מ מהש"ס דאם באו עדים על הגנבה והב"ד אמרו חייב אתה ליתן לו ואח"ז

טו"מ חייב בדו"ה דאין זה גמ"ד. אבל אם אמרו צא תן לו ואח"ז טו"מ פטור כיון דהוי פסק דין ה"ל עתה כגזלן וגזלן א"ח בדו"ה. ועמש"ל אם א' תובע לחבירו קנס וא"ל שהי' העמדה בדין דאם כופר נשבע דה"ל ממון ואם יודה חייב כיון דהי' העמדה בדין אם חייב אתה ליתן הו"ל ג"כ כהעמד' בדין לענין זה או דוקא צא תן לו אבל חייב אתה ליתן לו לא הו"ל ממון עדיין ואי"ה יבואר זה במק"א. והנה דו"ה ג"כ אין דנין האידנא דהו"ל קנס ותפס מהני לרוב שיטות והאידנא אף שוחט בשבת דפטור מדו"ה מחמת קלב"מ. מכל מקום אין נ"מ האידנא דאינו גובה רק בתפס ובתפס מהני אפילו בקלב"מ ובפרט בח"מ שוגגין דלא עבדינן החומרא והדברים עתיקין. אם כן קצ"ע על הטור שכ' השוחט בשבת ולע"ז פטור מחמת קלב"מ כיון דהטור כותב הדינים רק לענין תפיסה אם כן אף בשבת וע"ז מהני תפס ועמש"ל בחיבורי כ"פ אי גם בקנס שייך זה. ופשוט דגנב שטו"מ אפילו גנב מחרש שוטה וקטן חייב כמש"ל גבי כפל חוץ מטט"ג דל"ש בקטן מחמת איש ובחו"ש חייב אפילו בטט"ג כמש"ל. וגם אשה ועבד חייבים בדו"ה ואם נתגרשה ונשתחררה חייבים לשלם ע' בש"ס ור"מ כאן. והנה במש"ל דקנין דרבנן קודם יאוש אינו מועיל להתחייב בדו"ה דל"ש הפקר ב"ד כיון דבאמת כה"ג לא הפקירו דאין קנין כלל. אך אם נאמר דמהני צ"ע אם אשה גנבה והכניסה לבעל בתורת נ"מ דפסקינן דבעל לוקח הוי אם על ידי זה נתחייבה בדו"ה אם הי' קודם יאוש ועבב"מ צ"ו כי עבדו רבנן תקנתא דבעל לוקח הוי להיתירא לאיסורא לא עבדו רבנן תקנתא ע"ש. אם כן ה"נ לא הוי הבעל לוקח. ולאחר יאוש לענין אי הוי שינוי רשות עמש"ל פ' קדושים. והנה ידוע דשמירה בבעלים פטור אפילו מפשיע' בכל השומרים אך אם פטור משבוע' שאינו ברשותו ע' תוס' ב"ק נ"ז ע"ב ד"ה נמצא הקשו דמשכחת טט"ג בשומר שכר בשמיר' בבעלים מבואר להדיא דאף בבעלים חייב שבועה דאל"כ אפילו קפץ ונשבע אינו נקרא טט"ג לענין כפל מוכח דסוברים דרק מתשלומין פטור אבל משבועה שא"ב אינו פטור ויעו"ש שתירצו דשמא אין שייך כפל בטט"ג בענין זה ואפילו שייך אין לחוש. נראה דמסופקי' בבעלים אף דחייב שבועה מכל מקום לענין כפל בנשבע אין דבר ברור להתחייב וע"ש בשטמ"ק הטעם על כל פנים התוס' מסופקים ובר"מ אין מבואר ד"ז ובקצה"ח סי' רצ"א כתב דמספקא להו שמא א"ח שבוע' בשמירה בבעלים ובנה"מ דחה דבריו וה"ר מדברי הרמב"ן הובא בב"י סי' ס' דגם בבעלים חייב שבועה ומכל מקום מסופקים התוס' לענין כפל ועמש"ל לענין שבועה ולענין כפל כעת צ"ע. ודו"ה ג"כ נפרעין ממטלטלין אם יש לו ואם אין לו צריך לשלם מעדיות ע' בב"ק דף ד' ובר"מ כאן:

מצוה נה

סעיף א

לדון וכו' כלומר וכו'. עיין דינים אלו בר"מ פ"א ובשאר פרקי' מה' נזקי ממון ובטוש"ע ח"מ שפ"ט וסימני' הבאים. והנה השן והרגל מועדים מתחלתם בהמה שאכלה מה שדרכה לאכול או שהזיק' ברגל' או בדרך הילוכה אפילו הפעם ראשונה משלם הבעה"ב נ"ש מעדיות ואינו משתלם דוק' מגופו ודוקא בקרקע משלם לו עדיות אבל מטלטלים כל מילי מיטב הוא. ועס"י תי"ט דעת הסמ"ע דאם המזיק יש לו מטלטלין וקרקעות הברירה ביד המזיק אם רוצה משלם לו מטלטלין ואם רוצה משלם לו קרקע עדיות ועש"ך שחולק עליו וכתב דהברירה ביד הניזק ואפילו יש לו כסף יכול לסלקו במטלטלין ע"ש באריכות והוא ככל המועדי' הן בשור והן בשאר ניזקין שמשתלם מעלי'. ושן ורגל ותולדותיהם א"ח אלא ברשות הניזק אבל בר"ה פטורים ורשות השותפים שמיוחד לזה ולזה או מיוחד לזה ולא לזה עיין ר"מ וש"ע. ואם הבהמה אכלה בר"ה דפטורה מטעם שן מכל מקום משלם מה שנהנית הבהמה ומשלם דמי שעורים או דמי עמיר בזול וער"מ פ"ג ה"ב ובמ"מ וכ"מ וש"ע סי' שצ"א. ואם אכלה אוכלים הרעים לה כיון שאינה נהנית פטור ועקצה"ח שם כ' דאם משלמת מה שנהנית אם כן אינו משלם בתורת ניזקין רק ה"ל כבע"ח אף על פי שנהנה מהמעות מכל מקום דינו בזיבורית רק משום נעילת דלת דינו בבינונית וכאן ל"ש נע"ד דנהנה שלא מדעתו אם כן דינו בזיבורית. ודוקא גבי ניזקין גלי התורה דדינו בעדיות אבל בר"ה לאו מטעם ניזקין רק מחמת הנאה אם כן ה"ל כבע"ח דעלמא ודינו בזיבורית דל"ש נע"ד ודבריו נכוני' ואע"ג דרגל מועד מתחלה מכל מקום יש דין כגון אם נתזה צרורות ברגלי' והזיקה ברה"י משתלם מן העליה וגם א"ח אלא על רשות הניזק אך א"ח אלא על ח"נ וזה ח"נ צרורות דהלכה למשה מסיני דיש לה דין רגל אך אינו משלם אלא ח"נ וה"ל ממון ולא קנס וער"מ וש"ע כמה דינים ואין להאריך במה שמבואר בש"ע. ואם הבהמה הזיקה פירות שמחוברים הצריכים לקרקע א"צ לשלם השיווי ואין שמין בפ"ע אלא אגב הקרקע ושמין בששים כגון אם אכלה בית סאה שמין כאילו שדה מן ששים בית סאה מה שנפחת בשביל הבית סאה שאכלה ופירות שא"צ לקרקע משלם השיווי וער"מ וש"ע לענין דקל:

והנה שן ורגל שהזיקו הקדש או בהמת הקדש שהזיקה בשן ורגל ע' תוס' ב"ק דף ו' ע"ב ד"ה שור דפטורים דיליף כולהו ניזקין מקרן ועב"מ צ"ט בתוס' שהקשו מהא דא"ש כי יאכל פרט למזיק דלא משלם חומש משמע דקרן חייב היינו מדרבנן ע"ש. ונ"פ דוקא באדם המזיק חייב מדרבנן אבל שן ורגל פטור אפילו מדרבנן דאין לנו ראיה ע"ז וע' פ'

הזהב ובספ"י. ולענין קדשים קלים כגון חיה שטרפה ואכלה בהמה של ק"ק כיון דדין שן ורגל שוה לקרן בענין זה אם כן שוה לד"ז ג"כ ועמש"ל מצוה נ"ח בדין שור המזיק לענין הקדש ותלמד לכאן. ונראה דאם בהמ' הדיוט אכלה דבר של קדשי קדשים באופן שא"ח מחמת היזק מכל מקום משלם להקדש מה שנהנית כמו בשל הדיוט וצ"ע בזה בה' מעיל' ואי"ה יבואר שם. ופשוט לענין אם הזיקה לב"נ או בהמת ב"נ הזיקה בשן ורגל לישראל דינו ג"כ כמו קרן עמש"ל מצ"א ותלמד לכאן וגם ב"נ לב"נ עמש"ל ובקונטרס ב"נ יבואר אי"ה. וכן שור הפקר שהזיק דינו כדין קרן דפטור וכן אם הזיק ואח"כ הפקיר כמ"ש בר"מ פ"ח והארכנו לעיל ה"נ כאן דהמשנה נכסים המיוחדים קאי לשן ורגל ג"כ ע' תוס' ב"ק דוא"ו שם. ופשוט ג"כ דאם הזיק ואח"כ הפקיר דפטור מחמת ההיזק דילפינן מקרא אבל מכל מקום בודאי לא נפטר לשלם מה שנהנית דמה שנהנית נעש' עליו כחוב כיון דממונו נתרבה שנתפטמה אם כן ה"ל ככל בע"ח דאינו נפטר אם מפקיר נכסיו דחיוב עליו רמיא וז"פ. גם פשוט אם בהמת הפקר הזיקה וזכה בו אחר דהאחר אינו משלם כלל אפילו מה שנהנית כיון דאז לא הי' החוב עליו ובבהמה לא זכה הניזק אפילו נגד מה שאכל' כי היאך זכה ע"כ גם הוא פטור דזכה מהפקר וא"ד למשכונו דגר ביד ישראל עיין ותראה וז"פ. ואם אכלה מאכלים שא"ר אלא עפ"י הדחק מכל מקום יש לה דין שן דחייב ברשות הניזק נזק שלם ובר"ה פטור רק מה שנהנית ואם אכלה דברים שאין דרכה כלל כגון כסות וכלים וכדומה ה"ל שינוי ויש לו דין קרן דמשלם ח"נ בין ברה"י בין בר"ה. ואם נתן הבהמה לשומר נכנס תחת הבעלים עיין ר"מ וש"ס וטוש"ע ח"מ שם. ועמש"ל בדיני כופר דרגל ה"ל מועד מתחלתו לענין אם הרג אדם ברשות הניזק שחייב כופר. ומצוה זו נוהג בכל האישים חוץ מב"נ ובהמת חרש שוטה וקטן כתבתי לעיל ענין העמדת אפוטרופס. ושן ורגל דנין האידנא גם כן דעבדינן שליחותייהו ע' פ"ה דסנהדרין וח"מ סי' א' ובדברי הרהמ"ח וח"נ צרורות דנין ג"כ האידנא דיש לה כל דין רגל. ולבאר דין שן ורגל בפרטות צריך אריכות ואין כאן מקומו:

מצוה נו

סעיף א

לדון כו'. דינים אלו עיין ר"מ ה' נ"מ פי"ד ובטוש"ע ח"מ סי' תי"ח והדינים כ"ה בקיצור. המבעיר בין בחצר חבירו בין בחצר שלו והלכה האש ברוח מצוי' ושרף ממונו של חבירו הן מחובר או תלוש או ליחכה אבניו ונירו חייב לשלם נ"ש מעדיות שבנכסיו ואפילו פעם ראשונה ודוקא שלא הרחיק כראוי אבל אם הרחיק כשיעור שלא יוכל הדליקה

לעבור ומכל מקום עברה והזיקה פטור ומכח כ"ש הוא. ודעת רא"ש וטור מובא בהגהת רמ"א דשיעור הרחקה דוקא אם הדליק בתוך שלו כיון שברשות הדליק א"ח בהרחיק כשיעור אבל הדליק ברשות חבירו כיון דלא הדליק ברשות חייב אפילו עברה כמה מילין. ולכאורה נראה דל"ד אם הדליק בשל חבירו ועברה האש מרחוק ושרף ממונו של זה שהדליק בחצרו אלא אפילו שרף של איש אחר חייב אפילו בהרחקה כיון דלא היה לו רשות לעשות הבערה כ"נ מסתימת דבריהם. והאש הוא מאבות נזיקין ויש לו תולדות כגון אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצוי' חייב מחמת תולדות אש עש"ס ובש"ע. והנה בין שעברה האש להדיא או אפילו היה גדר שלא יכלה האש לעבור ואחר שהבעיר נפל הגדר שלא מחמת האש ועבר האש והזיק חייב אם היה יכול לגדור דזה דומה לשורו שהזיק ה"נ שהיה לו לשמור את הדליקה כ"ה בש"ס ור"מ וש"ע ועבב"ק כ"ב פליגי ר"י ורשב"ל ר"י סובר אש שחייבה התורה היא משום חציו דהוי כזורק חץ ומזיק את חבירו ור"ל סובר אשו משום ממונו כשורו וברו שהזיקו. והנה מ"ד אשו משום חציו כ"מ שפשע ולא שמר גחלתו אפילו לא הדליק האש בעצמו חייב משום חציו ומ"ד משום ממונו מכל מקום חייב אפילו הדליק באש של אחר כ"כ התוס' ורש"י ומסקנת הש"ס דר"י סובר משום ממונו נמי וע"ש הנ"מ. והנה הלכה כר"י נגד ר"ל וכ"פ הר"מ והנה בדליקה יש כאן חציו וממונו אך בדין שכתבנו אם נפל הגדר דבשעה שהבעיר האש לא היתה ראוי להלך לשם ולהזיק אך מכל מקום חייב זה ל"ה משום חציו וחייב רק משום ממונו עיין ש"ס שם ויבואר בסמוך הנ"מ.

והנה בד"ז דאש גזירת הכתוב הוא דחייב דוקא על הגלוי אבל טמון פטור באש ואם הי' כלים או ד"א טמונים בגדיש אפילו מוריגים וכלי בקר שדרכן להטמינם בגדיש מכל מקום פטור דכך גזירת הכתוב ודוק' במבעיר בתוך שלו והלכה והדליקה פטור בטמון אבל מבעיר ברשות חבירו והלכה והדליקה חייב אף בטמון. וע' תוס' ב"ק ס"א ע"ב ד"ה אלא דגזירת הכתוב הוא דוקא בתוך שלו אבל בשל חבירו ל"ש טמון ובכלים שאין דרכם להטמין יבואר לקמן אי"ה. והנה הר"מ סתם וכתב דהמבעיר בתוך שלו פטור על הטמון ועמ"מ הט"ו תמה אהר"מ הא מבואר להדיא בסוגיא הנ"ל דלר"י חייב בכ"ע אף על הטמון כיון דאשו משום חציו רק בכלו חציו כגון שנפל הגדר שהבאתי לעיל וחייב רק משום ממונו פטור על הטמון וא"כ הר"מ דפסק כר"י דאשו משום חציו אם כן חייב בטמון רק בכלו חציו פטור והיאך סתם הר"מ ותי' דהר"מ ס"ל דלא דחינן פשט הברייתות והמימרות מפני שיטה זו שמהברייתות נראה דאין חילוק ופטור בטמון בכל גווני והטור פסק כסוגיא זו ומחייב בטמון רק בכלו חציו [פוטר] וכן המחבר בש"ע אף

שדרכו למשוך אחר דעת הר"מ מכל מקום כאן סתי"ח ס' ג' סתם כהטור. והנה בר"מ וש"ע נ' דאף במקום דחייב על הטמון כגון מדליק בשל חבירו מכל מקום א"ח אלא בכלי שדרכו להניחם שם אבל אם הניח דברים שאין דרכו להניחם פטור אפילו יש עדים שהי' הדברים הללו מכל מקום פטור ועש"ך סי' תי"ח כתב אף דדעת הר"מ פ"ז מה' חובל דמזיק חייב בכ"ע אף בדברים שאין דרך להניחם עיין סי' שפ"ח ס"א באריכות מכל מקום דוקא במזיק בידים חייב לשיטות אלו בכ"ע אבל בהדליק ברשות חבירו דלא הזיקו בידים רק האש הלך בפשיעתו והזיק חבירו פטור באין דרך להניחם שם. וכל מצוה זו היינו במדליק אש והולך ושורף אבל במדליק בידים גדיש של חבירו או שאר דברים ה"ל מזיק ודין אדם המזיק עיין בסוגיא בב"ק ובפ"י שם. ואף דפסקינן דאשו משום חציו מכל מקום לא הוי מזיק בידים רק במדליק בידים בשל חבירו אז ודאי גם הר"מ מודה דחייב אף על הטמון וז"פ.

ועמש"ל בשם תוס' ב"ק ד"ו דכל הניזקין פטורים בהקדש ואף אדם המזיק הקדש פטור מן התורה רק מדרבנן חייב וכתבתי לעיל דדוקא אדם המזיק הקדש חייב מדרבנן אבל ממונו שהזיק פטור אף מדרבנן ונ"ל כאן באם לא כלו חציו דאשו משום חציו חייב ג"כ על הקדש אבל אם כלו חציו כדלעיל בנפל גדר דא"ח רק משום ממונו אם כן פטור לגמרי אף מדרבנן כמו קרן שהזיק הקדש דלא מצינו חיוב אף מדרבנן עיין ר"מ פ"ח מה' אלו מכל מקום צ"ע כיון דאפילו בלא כלו חציו מבואר בש"ע דדוקא בדברים שדרך להניחם וכתב הש"ך דיש חילוק בין מזיק בידים ובין זה וכן לדעת הר"מ אף בלא כלו חציו פטור משום טמון אף דמזיק בידים פשיטא שחייב חזינן דיש חילוק בין מזיק בידים ובין אשו משום חציו אם כן אפשר דפטור בהקדש אף מדרבנן דמ"מ ל"ה מזיק בידים. שו"ר בשטמ"ק בסוגיא דאשו כ' להדיא דבמקום דחייב משום חציו חייב אף בהקדש רק בכלו חציו דא"ח רק משום ממונו פטור בהקדש ומכל מקום צ"ע כמש"ל. ולכאורה נראה ג"כ לשיטות קצת ראשונים ורמ"א מביאם בסי' שפ"ו לפסק הלכה דבנזקי ממונו א"ח משום דינא דגרמי דדוקא באדם המזיק חייב משום דד"ג אם כן נראה בלא כלו חציו ושרף שטר חייב משום דד"ג אבל בכלו חציו דחייב רק משום ממונו אם כן בכה"ג פטור על שטר דממונו פטור מדד"ג עש"ך סי' זה גבי ליבה וליבתה הרוח בסק"ד ויבואר לקמן אי"ה. ומבואר בר"מ ושו"ע מהש"ס דאם לא כלו חציו והזיק אדם חייב בה' דברים כדין אדם שהזיק אדם ודעת רש"י שפטור מבושת ועיין בש"ע. אבל בכלו חציו דה"ל רק ממונו פטור מה' דברים וא"ח רק בנזק כדין שור ושאר אבות שא"ח בה' דברים על כל פנים מוכח להדיא דאשו משום חציו ה"ל לגמרי כמזיק בידים אם כן צ"ע דעת הש"ך

שחילק לענין אם אין דרך להטמין בין מזיק בידים לאשו משום חציו. אך מכל מקום הר"מ בעצמו פסק דאשו משום חציו וחייב בה' דברים ומכל מקום פטור בטמון ע"כ יש קצת חילוק וכן אם נשרף אדם כ"ה דלא כלו חציו חייב מיתה כהורג בידים וכ"ה בסוגיא שם גבי גדי ועבד וכ"ה בטור להדיא רק היכי דכלו חציו פטור ממיתה דה"ל כשורו שהמית ואפילו בכלו חציו דחייב משום ממונו וא"ח מיתה מכל מקום פטור באש מכופר ומשלשים של עבד כמבואר להדיא בב"ק ועיין שם בתוס' ד"ה משא"כ דיליף מעליו ולא על בור ולא על אש ע"ש.

וערש"י תחלת העמוד ד"ה משא"כ באש כ' דאם לא הי' האדם כפות פטור דה"ל לברוח ואם הי' כפות פטור מטעם קלב"מ. וצ"ע דנראה מהגמ' דבכ"ע פטור אש מכופר אף היכי דכלו חציו דא"ח מיתה דרק משום ממונו [חייב] מכל מקום פטור מכופר מאיזה לימוד כשיטות התוס' מעליו וצע"ק. שו"ר בשטמ"ק עמד על רש"י ע"ש באורך. ולמ"ד של עבד אף דהלימוד של עליו הוא בכופר מכל מקום כל שאינו חייב בכופר א"ח בשלשים של עבד ע"ש בספ"י. ואם לא כלו חציו והרג אדם דפטור מכופר דממעטינן מעליו מכל מקום אפשר דוקא מכופר ממעטינן אבל מדמים לא ממעטינן למ"ד דיש דמים לב"ח עיין ר"מ פ"י והבאתי לעיל באריכות. ונ"מ דמהני תפיסה כיון דהא דפטור מדמים הוא רק מחמת קלב"מ וכ"ה דפטור מממון מחמת קלב"מ מהני תפיסה. אך להר"מ דסובר אין דמים לב"ח אם כן מדמים פטור רק כופר מיעטו גם כן רחמנא מעליו ולא מחמת קלב"מ אם כן ל"מ תפיסה דהתורה פטרה לגמרי. ואם האש הרג עבד בלא כלו חציו נהי דפטור מלמ"ד של עבד על כל פנים דמי עבד חייב לשלם כשורו וחמורו עיין ר"מ שם גבי תם שלא בכוונה. אך מכל מקום פטור מחמת קלב"מ על כל פנים מהני תפיסה על הדמים. ואם כלו חציו דא"ח מיתה מכל מקום פטור מכופר בב"ח ממיעוט דעליו וממון דמי האדם זה תלוי אם נאמר דיש דמים לב"ח חייב לשלם הדמים ואי אין דמים לב"ח פטור. אך בעבד דיש דמים אי כלו חציו חייב לשלם דמים דמי העבד ורק בבור מיעט' התורה שור ולא אדם אבל גבי אש לא מצינו מיעוט לדמים ועבב"ק דמ"ג סוגיא דרבה והבאנו הרבה לעיל ובקצה"ח סי' ת"י. וע' תוס' ב"ק ד"ט ד"ה משא"כ הקשו ל"ל שור ולא אדם תפ"ל מעליו ותי' דאצטריך לעבד וכותי הקנוי לישראל ובקצה"ח סי' ת"י כ' דעיקר תי' התוס' לכותי הקנוי לישראל דאין לו עליו רק שעבוד דדוקא בכספא וטבילה ה"ל קה"ג אם כן ה"ל רק מזיק שעבודו של חבירו והבאנו דבריו. אם כן בכותי הקנוי לישראל כ"ה דשייך חציו ה"ל כמזיק בידים שעבוד חבירו וחייב משום דד"ג או מן התורה או דרבנן לפי השיטות עס"י שפ"ו בש"ך. ובכלו חציו דא"ח רק משום ממונו זה תלוי בשיטות שכתבנו

לעיל אי ממונו שהזיק חייב בדד"ג ולהסוברים דפטור ה"נ אם לא דמזיק שעבודו גרע מדד"ג עש"ך וקצה"ח סי' הנ"ל ותבין.

והנה הא דפטור טמון באש היינו שאינו משלם בעד הכלים הטמונים אבל משלם הוא שיעור מקום הכלים ורואים כאילו הוא מלא גדיש של חטים או שעורים כ"ה בש"ס ור"מ וש"ע. וז"ל הר"מ בפרק זה ה"י המדליק בתוך שדה חבירו ויצאה האש ונאכל הגדיש והי' גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב שכן דרך ב"א לעשות כן בגדיש הי' עבד כפות כו' פטור והוא במשנה פ' הכונס ועיין בסוגיא דכיצד בתוס' דהמשנה אשמועינן דל"ת כיון דאין דרך גדי להיות כפות בגדיש יהיה כמו טמון שפטור דילפינן מאו קמה שדרכו להיות בגלוי ה"נ דכ"ד דלאו אורחי' הכי לאו כעין קמה הוא ופטור כו' קמ"ל. והנה לדעת התוס' קמ"ל המשנה אע"ג דל"ה כעין קמה מכל מקום חייב דדוקא טמון פטור רחמנא אבל לא גלוי אף ע"ג דלאו אורחי' והר"מ מסיים שכן דרך להיות בגדיש כתב הרב המגיד בדעת הר"מ דאף הגדי דרכו להיות בגדיש ע"ש מוכח דדעת הרב המגיד דאם אין דרך להיות בגדיש אף בגלוי פטור כמ"ש התוס' בסה"ד כיון דל"ה כעין קמה אך גדי דרכו להיות בגדיש. אך באמת תמוה דאם דרכו להיות בגדיש והוא גלוי אם כן למה כ' הר"מ המדליק בתוך שדה חבירו וכו' והי' גדי כו' דחייב בטמון אפילו אם מדליק בתוך שדה שלו נמי חייב כיון דהוא גלוי ואורחי' בכך אם כן ה"ל כעין קמה ואפילו בתוך שלו הוא חייב. ונראה דזה כונת הראב"ד בהשגות שמרשים בר"מ בתוך שדה חבירו וכו' א"א זה איני יודע מאי הוא דלאו בממון מיירי עכ"ל. והנה תי' בממון ט"ס וצ"ל בטמון וכ"כ המגיה שם והוא פשוט והשגתו הוא כיון דמשנה של גדי לאו בטמון איירי אם כן ל"ל אורחי' וס"ל כהתוס' דבגלוי אין חילוק בין אורחי' או לא. ואפילו להר"מ ל"ל שדה חבירו כיון דלאו בטמון איירי ואורחי' בכך הו"ל אש שחייב אפילו במדליק בשדה שלו ודברי הראב"ד נכונים וד' הר"מ תמוהים וע"ש במ"מ שכ' ז"ל ובהשגות א"א לא ידעתי וכו' ופשוט שכוונת הראב"ד כמ"ש. ועבד סמוך פטור מטעם קלב"מ והוא מבואר ודברי הרב המגיד תמוהים שהשיב את ההשגה לדרך אחר. וצ"ע בטוש"ע שהשמיטו ד"ז דגדי ועבד.

והנה בטמון דפטור ל"ד כלים בגדיש אלא אפילו כ"ד אם הוא טמון כגון גדיש של חטים וחיפן בשעורים כיון דהחיטים אינם נראים ה"ל טמון ואפילו אם נאמר דחיטים ושעורים ה"ל מין במינו כיון דשניהם מיני אוכלים הם מכל מקום קי"ל דמין במינו ג"כ הו"ל טמון כמ"ש הר"מ פ"ט מה' רוצח ה"י ע"ש בכ"מ. וגם אפשר ה"ל שלא במינו אם כן כיון דהחטים ה"ל טמון א"ח על החיטים רק דמי שעורים כמו שנרא' שיעור המקום

כמש"ל. ואם הגדיש של שעורים וחיפן בחטים אף דהשעורים הוי טמון מכל מקום אין שייך לומר דמשלם חטים כיון דהחטים הוא גלוי ז"א דודאי אינו משלם יותר ע"מ שהזיק ומשלם רק שעורים וכמה שהי' מן החטים הגלוים וז"פ והנה מבואר בר"מ כאן ובש"ע דהמשאיל מקום לחבירו להגדיש בו והשואל הגדיש וטמן כלים בתוכו והדליק המשאיל (היינו בתוך שלו) ונשרף הגדיש פטור על הכלים מחמת טמון ואינו משלם אלא דמי גדיש ע"כ. ולכאורה למה הוצרך הר"מ לכתוב ד"ז דבגמרא מבואר דמודה ר"י לחכמים אף שסובר שחייב בטמון מכל מקום בכה"ג כיון דהטמין הכלים שלא ברשות פטור וזה לר"י אבל לחכמי' דפוטרים בטמון פשיט' דפטור ועסמ"ע שכ' הרבותא. ולענ"ד מר"י נשמע לחכמי' אף דהדליק המשאיל ברשות ששאל להשואל דה"ל רשות חבירו כיון דשאול לחבירו ובכה"ג ברשות חבירו חייב על טמון מכל מקום בכה"ג פטור כיון דלא נתן לו רשות להניח כלים עס"י שנ"ח. ובסמ"ע כאן סקי"ז כתב דמיירי דהדליק המשאיל בשלו. ולענד"נ אף הדליק בשל חבירו פטור כיון שהוא שלא ברשות ולא הוי מזיק בידים אם כלו חציו ע"ש ותבין. עוד מבואר דאם השאילו מקום להגדיש חטים והגדיש שעורים ונשרף בדליקה של המשאיל אינו משלם אלא שעורים. ולכאורה ד"ז פשוט דהיאך יעלה על הדעת דישלם לו יותר ממה שהזיק ובסמ"ע כתב דהרבותא הוא דאם הי' כלים טמונים בגדיש דהי' עולה על הדעת דעכ"פ ישלם לו בעד מקום הכלים כמו גדיש של חיטים כיון דנתן לו רשות להגדיש חיטים קמ"ל דאינו משלם אלא דמי שעורים כיון דהי' הגדיש שעורים ואם השאילו מקום לשעורים והגדיש חטים כיון שהיה שלא ברשות א"צ לשלם אלא דמי שעורים. ואם הגדיש חטים וחיפן שעורים אף דנתן לו רשות להגדיש חטים מכל מקום כיון דלא ראה אלא שעורים אינו משלם אלא שעורים ונראה דפטור ג"כ מטעם דהחיטים ה"ל טמון (אלא) ואפילו בשל חבירו דחייב בטמון נראה דפטור וקצ"ע בד"ז כיון דמיירי על מקום שחייב בטמון למה א"ח על החיטים כיון דהי' ברשות וצ"ע. ואם הגדיש שעורים וחיפן בחיטים בודאי א"ח אלא על שעורים. אך על החיפוי על חיטים בודאי משלם אם נתן לו רשות על חטים ופשוט.

והנה במש"ל דעת רא"ש וטור דאשו משום חציו חייב מיתה על נפש וכ"ה בתוס' ב"ק כ"ו ד"ה אילימא וסנהדרין דע"ז ד"ה סוף חמה. אך בר"מ פ"ג מה' רוצח ה"י כ' שם דכפתו והניחו בחמה פטור בד"א בסוף חמה לבא משמע אפילו הזיזו ממקומו והניחו שם פטור מבואר דאשו משום חציו פטור דזה הוי כמ"ד אשו משום חציו ע' בתוס' במקומות הנ"ל ותבין. וע"כ נראה דהר"מ היה קשה לי' קושית התוס' ב"ק כ"ג דהקשה מאי בינייהו משום חציו או משום ממונו והיה יכול לומר נ"מ זו לענין מיתה ע"כ סובר הר"מ דבאמת

פטור ממיתה וגם סובר דפטור משום טמון אך בד' דברים חייב דקיל ממיתה עיין בפנים מאירות שכתב כן. אך קשה היאך כ' הר"מ דמדליק גדיש והי' עבד כפות לו וגדי ונשרף פטור והטעם דקלב"מ כמבואר בש"ס. ואי ס"ל דא"ח מיתה אם כן למה פטור וגם בש"ס ב"ק כ"ב מבואר להדיא דלר"י דאשו משום חציו חייב מיתה ופטור על הגדיש מטעם קלב"מ. ואפ"ל דאע"ג דא"ח מיתה ב"א לדעת הר"מ מכל מקום כיון דמ"מ ה"ל מזיק בחציו ורוצח כמ"ש הר"מ אם כן על כל פנים ה"ל רודף ומצוה ביד איש ישראל אם רואה שא' רוצה להרוג חבירו בגרמות המבוארים שם להרוג את הרודף אף דלאחר מעשה לא יהי' חייב מכל מקום ה"ל רודף אם כן פטור מטעם רודף דרודף ששיבר את הכלים פטור. אך לר"ל דסובר דהוא משום ממונו ה"ל גרמא רחוקה ולא ניתן להצילו בנפשו ע"כ שפיר פסק הר"מ דפטור מטעם קלב"מ היינו מטעם רודף. ומכל מקום ד"ז חדש הוא וצ"ע אם ניתן להצילו בנפשו בכה"ג דרוצה להרגו באופן דאין חיוב מיתה עליו לאח"כ ויבואר אי"ה במקומו. שו"ר ברשב"א כ' דלר"י דאשו משום חציו ה"ל רודף ע"ש. ונראה דאם אנס אחד לחבירו שיהרוג את ישראל בא' מדרכים הללו ואם לאו יהרוג אותו דיהרג ואל יעבור אף דאין ח"מ בהריגה וה"ל כאמרו תנו לנו א' כו' דג"כ אין חיוב מיתה על הנתינה ומכל מקום יהרגו וזה היה אביזרי' דש"ד ויבואר אי"ה לקמן פ' אמור:

ואם א' הביא אש והאחרון עצים או להיפוך האחרון חייב דקמא לא כלום עבד בא א' וליבה המלבה חייב ליבה וליבתה הרוח אם יש בכ"א כדי ללבות פטור דבלאו איהו ג"כ הי' הרוח מלבה כ"ה בתוס' ועיין בש"ע ובר"מ לא נזכר ד"ז. ואם אין בכ"א כדי ללבות ובצירוף שניהם נתלבה דעת הר"מ דחייב ובהשגות ומכל מקום השיגו עליו ועיין בש"ע ובש"ך שם מ"ש ודעת הרבה פוסקים שפטור עיין בטור וברמ"א. וכן אם שני ב"א ליבו ואין בכ"א ללבות מבואר ברמ"א דפטורין ועבב"ק ד"ס ע"א תוס' ד"ה והכא שכתבו ד"ז וכתב שתימה הוא ועבש"מ ופ"י והאריכו בראשונים ואחרונים ע"ש. ודוקא אם ליבה הרוח מצוי' אבל אם ליבה רוח שאינה מצויה פטור ע"ש. והכופף קמה של חבירו לפני האש שעי"ז יבעיר האש ברוח מצוי' חייב הכופף דאין חילוק בין מביא האש או מקרב דבר להאש ואם א"י להבעיר אלא ע"י רוח שאינה מצוי' פטור מד"א וחייב בד"ש עבב"ק נ"ו. ונ"פ כיון דהכופף ה"ל כמו מבעיר האש אם כן אם כפף קמת חבירו לפני גדר ונפל הגדר שלא מחמת האש דכלו חציו מכל מקום חייב אם הגיע לשם ברוח מצוי' שהמבעיר חייב כה"ג דהקריב האש ה"ה נמי הכופף דהקריב הדבר לאש. וכן אם הקמה הי' טמון פטור כמו טמון באש דהכופף יש לו דין מבעיר וכל דין מבעיר עליו ע"ש. ומכל מקום צ"ע בדינים אלו דאפשר דדין המקרב אינו אלא בלא כלו חציו אבל בכלו חציו ל"ש דינים

אלו. ואם עשה קמת חבירו טמון דעי"ז נפטר המבעיר פטור מד"א וחייב בד"ש. והשולח את הבערה ע"י חרש שוטה וקטן אם מסר להם גחלת וליבה פטור המשלח בד"א אבל אם מסר להם שלהבת חייב כחזקיה ע' בגמרא. ואם שלח ביד פיקח הפיקח חייב והמשלח פטור דאשלד"ע ואם השולח חייב בד"ש אין כאן מקומו להאריך. ודין גמל טעון פשתן עיין ר"מ וש"ע. ואין צורך להאריך במה שמבואר בר"מ וש"ע. עוד מבואר בטור וש"ע אם א' עשה אש ובא א' והוסיף אם יש במה שעשה הראשון כדי שתגיע למקום שהלכה הראשון חייב וא"ל הראשון פטור והשני חייב וד"ז אינו מבואר בר"מ כאן. ומקור ד"ז מהש"ס ב"ק ד"י והא איכא מרבה בחבילה אי דבלאו איהו לא אזלא פשיטא היינו דשני חייב ואי דבלאו איהו אזלא מאי קעביד והיינו כיון דבלא דידי' אזלא אחרון לאו מידי קעביד ופטור. והנה ד"ז דמרבה בחבילה דמיירי באש כ"ה שיטת רש"י ורוב ראשונים אבל הר"מ פי' פי' אחר דמרבה בחבילה היינו שהניח הרבה חבילות ע"ג בהמה ומביא ד"ז בה' חו"מ ובש"ע סי' שפ"ג וד"ז דמרבה בחבילות של אש אינו מבואר בש"ס לשיטתו ע"כ אינו מביא ד"ז:

והנה צ"ע דהמחבר בש"ע סתם מאוד בד"ז דכתב סתם אם יש במה שעשה הראשון כדי שתגיע כו' הראשון חייב מבואר דהשני פטור לגמרי דמאי קעביד ובאמת בתוס' שם ע"ב ד"ה מאי כתבו דק' הש"ס מאי קעביד טפי מחבירו וישלם כ"א חלקו וה"ל כאילו א' חפר בור י' והשני השלימו לכ' והג' ללמ"ד דכולם חייבים אף דבלא השני היה בבור של הראשון כדי להמית. אך בסוף דבריהם כ' דיש לדקדק באם א' עשה אש גדולה ובא אחר והוסיף עץ אחר שיהי' חייב ה"ז דומה נמי שחופר בור י' ובא חבירו והשלימו לי"א ע"ש ועמש"ל דגם בבור בהשלימו לי"א יש דיעות דגם האחרון בשותפות עם הראשון. אך אפילו אם נימא דפטור האחרון בהשלימו לי"א על כל פנים באם האחרון הוסיף אש גדולה שיוכל לשרוף בלא הראשון וה"ל כחופר בור י' והשני השלימו לך' דודאי האחרון ג"כ חייב וכ"ה ברשב"א להדיא ועיין בשטמ"ק מביא בשם הרבה דיעות דס"ל כן דאם האחרון הרבה בחבילה דדי בזה שעשה בעצמו שניהם חייבין וע"ש בשם הרבה ראשונים דהאחרון פטור בכ"ע מכל מקום הטוש"ע סתמו יותר מדאי. ויש הרבה דיעות דאף אם בעשיית הראשון כדי לילך מכל מקום האחרון חייב ג"כ ואין כאן מקומו לפלפל בזה. והנה במצוה זו כל האישים חייבין וא"א ועבדים חייבין ואם נתגרשה או נשתחרר מחויב לשלם וחרש שוטה וקטן פטורים והקדש כבר כתבנו. ואם שרף של ב"נ פטור כדין שור וגם אפילו בלא כלו חציו דה"ל מזיק בידים מכל מקום אף מזיק בידים פטור בעכו"ם מטעם רעהו כמ"ש התוס' ב"ק והבאנו לעיל וב"נ שהזיק ישראל באש חייב כמו שורו:

סעיף ב

שעליהם כו'. סובר הרהמ"ח דאף בזה"ז דנין דין אש ועש"ך סי' א' מביא דיעות דאין דנין דין אש בזמה"ז ואין כאן מקומו להאריך. והנה באש דלא כלו חציו דמבואר בש"ס ור"מ דחייב בד' דברים כדין אדם המזיק מכל מקום נ"ל אף דשיטת הר"מ פ"ה מה' חובל והבאנו לעיל דנזק וצער הם קנס ומודה בהו ומפטר ע"ש דתמהו עליו בזה מכל מקום דעת הר"מ כן מכל מקום הכא בלא כלו חציו חייב אף בהודה מעצמו כיון דמאן דס"ל משום חציו מודה דחייב משום ממונו ג"כ וממונו שהזיק כגון בור או מועד שהזיק אדם חייב בניזקין ואינו קנס אף לדעת הר"מ אם כן לא גרע משור ובור שהזיק אדם שחייב בנזק ול"ה קנס אך צער פטור לשיטתו כיון דמשום ממונו פטור מלמ"ד רק משום חציו דה"ל כאדם והוי קנס לשיטתו אבל בנזק ה"ל ממון דגם משום ממונו חייב באש ולא גרע הא דנתוסף עליו משום חציו כנ"ל פשוט ומכל מקום צ"ע בד"ז. וגם לענין אם בזה"ז דה"ל משום חציו כאדם המזיק דאין דנין בזה"ז נזק צער ובושת מכל מקום י"ל דלא גרע מממונו ודנין כמו שן ורגל ודוקא לענין נזק אבל צער ובושת דדוקא משום חציו מחייבינן לי' היינו משום אדם המזיק ולא משום ממונו אם כן אין דנין בזה"ז ומכל מקום הכל צ"ע בזה. ועיין בנ"י בסוגיא דאשו כ' דלמ"ד אשו משום חציו ה"ל כל החיוב על האי שעתא שהדליק האש כמו הזורק חץ דהחיוב על האי רגע שזרק דעל מכאן ולהבא אונס הוא דאין בידו לאהדורי אם כן נ"מ בהדליק האש ולא הספיק להדליק את הגדיש עד שמת המבעיר חייבים היורשים אם הניח אחריות נכסים דהוא עשה בחי' כל ההיזק ע"ש. אם כן יש עוד נ"מ לדידן אם לא כלו חציו ומת חייבים היורשים אבל אם כלו חציו כגון שהי' גדר ואח"ז הלכה האש ומת בינתיים המבעיר פטור דהוא לא נתחייב עדיין כ"ז שלא הגיע לגדיש וקודם מת ופטור ומיירי בגוונא דאין היורשים יודעים ואינם יכולין להציל דלא מוטל עליהם שמירות האש דעתה ה"ל ממון שלהם. אך באופן דאין מוטל עליהם פטורים כי על אביהם פטורים דמת קודם ההיזק אבל בלא כלו חציו חייבים משום אביהם כיון דאביהם נתחייב תיכף על הבערה ע"ש. ואם הבעיר אש בשבת והלכה והדליקה גדיש לכאורה חייב על הגדיש דאין המיתה ותשלומין באים כא' דמיתה נתחייב תיכף על הבערה ובעת שנדלק הגדיש א"ח רק ממון אם כן אינם באים כא'. אך אם נאמר משום חציו אם כן התשלומין נתחייב ג"כ בשעת הבערה ה"ל באים כא'. וד"ז צ"ע בכתובות גבי זרק חץ ועשעה"מ פלפל בזה בסוגיא דאשו ואי אשו משום ממונו כגון בכלו חציו ודאי חייב דהחיוב מתחיל מאוחר להבערה. ועיין בשטמ"ק בסוגיא זו מפלפל בדין קלב"מ ואי"ה עוד חזון למועד להאריך בענינים אלו:

מצוה נז

סעיף א

לדון דין ש"ח וכו' כגון הטט"ג בפקדון וכו'. הנה דיני טט"ג בפקדון כלל הר"מ בדיני גנבה ועמש"ל דינים אלו במצות דין גנב. ומ"ש הרהמ"ח דנוהג בכ"מ ובכ"ז היינו דיני ש"ח אבל דיני טט"ג כבר כתבתי לעיל דדיני כפל אין נוהגין בזה"ז ואף תפיסה ל"מ בטט"ג דלא היתה השבועה בב"ד כמבואר ברמב"ן וע' ש"ך ח"מ סי' א' ומ"ל ה' גנבה ובמש"ל ב"ה. ודינים אלו דש"ח עיין ר"מ פ"ד מה' שאלה וקצתן פ"א מה' שכירות ובטור ח"מ מסי' רצ"א ואילך והדברים ארוכים. אך אכתוב קצת דיני בקיצור. הנותן לחבירו איזה דבר לשמור לו והוא דבר המטלטל וגופו ממון ואינו נותן לו שום שכר על השמירה ה"ז ש"ח ופטרו הכתוב מגנבה ואבדה מכ"ש מאונסים גדולים אך אם פשע בשמירה ועי"ז נגנב או נאנס חייב לשלם ואפילו היה תחלתו בפשיעה לענין א' כגון ששמר כראוי לענין גנבה ולא שמר כראוי לענין אש ולא נשרף רק נגנב וה"ל לגבי גנבה כאונס דלא פשע מכל מקום חייב על הגנבה ג"כ דתחלתו בפשיעה וסופו באונס דהאונס בא מחמת הפשיעה חייב אבל אם האונס לא בא על ידי הפשיעה כגון שלא שמר כראוי ומתה הבהמה פטור דמה"מ מ"ל כו' ואין לתלות האונס בהפשיעה כלל עש"ס ור"מ וש"ע סי' רצ"א. ואפילו שמרו כראוי ונאנס אך שלח הנפקד יד בפקדון תיכף בש"י נתחייב באונסין על הפקדון ומהו ש"י צריך אריכות בס"פ המפקיד ור"מ פ"ג מהלכות גזילה וראב"ד שם ובשטמ"ק. **ואכתוב** בקיצור המבואר בש"ע סרצ"ב דאם הגביה הפקדון ע"מ לחסרו אפילו לא חסרה חייב תיכף באונסים וע"ש בסוגיא דאפילו הגביה ע"מ לחסרה ולשלם דל"ה גזלן מכל מקום גבי שומר חדית לן רחמנא דהוי ש"י ובש"ס כ' רש"י חילוק מגזלן ומשואל של"מ דגזלן ושל"מ נוהג בכל אדם אפילו אינו שומר אבל ש"י אינו רק בשומר מגזירת הכתוב וע"ש החלוקים ושם בס"ב דעת הר"מ בחביו' וארנקי ועיין בסמ"ע ובהה"מ ואין כאן מקומו להאריך. אך הכלל דגזירת הכתוב הוא גבי שומרים שחייב באחריותן בש"י בפקדון וצריך דוקא הגבהה או משיכה לש"י כמו בגזלה ע"ש בסוגיא ובשו"ע ואפילו לא ש"י בעצמו רק ע"י שליח חייב אף דבכה"ת אשלד"ע כאן גזירת הכתוב דישלד"ע והשומר חייב וע' ש"ך וסמ"ע שם דדעתו דהתורה ריבתה כאן דהמשלח ג"כ חייב ומכל מקום השליח לא נפקע מחיובו והשליח ג"כ חייב אך אם אין לשליח לשלם חייב המשלח. וגם אם ש"י ע"י חרש שוטה וקטן דלאו בני שליחות נינהו אם חייב מגזירת הכתוב א"ל ד"ז הוא ענין ארוך מאוד עקצה"ח ונה"מ סי' הנ"ל ושאר ס' אחרונים. ומבואר בש"ע דעת הר"מ אף דקיבל עליו לשמור מכל מקום אינו מחייב בשמירה רק במשך ובמקום

שמשיכה קונה או הגבהה ובל"ז אינו שומר כלל ודעת הרבה ראשונים תיכף שקבל עליו לשמור או אמר הנח לפני ונסתלקו הבעלים משמירתן חייב השומר אף בלא משך ובמקום דלא נתחייב לכ"א מהשיטות א"ח בפשיעה וגם א"ח בש"י רק בנטלו לגזלו אבל בתורת ש"י א"ח דדוק' בשומר חייב כמש"ל אבל לא באונס דעלמא אם אינו שומר. וכן ע"י שליח דוקא בש"י גלי רחמנא דישלד"ע אבל באינו שומר שא"ח בש"י רק כמו גזלן א"ח ע"י שליח ג"כ ועקצה"ח כ' הא דמבואר בר"מ פ"ב מה' שכירות וש"ע סי' רצ"ו דאם טען הנפקד שלא קיבל לשמור אלא אמרתי הנח לפניך בענין דלא נעשה שומר ישבע היסת שלא קבלו אלא בדרך זה וכולל בשבועתו שלא שלח בה יד נראה דאף בלא קבל עליו לשמור חייב אם ש"י. נ' דלאו דוקא דרך ש"י רק הכונה שלא הגבי' ע"מ לגזלה אבל ש"י חידש הכתוב רק בשומר כמש"ל.

ודוקא במטלטלין אבל בנתן לשמור קרקעות ועבדים ושטרות אין בהם דין שומרים מגזירת הכתוב דדרשינן כופו"כ ודעת הר"מ פ"ב מהלכות שכירות דדוקא מתשלומין דשאר שומרים ש"ש ושואל פטור אבל בתשלומין דש"ח היינו פשיעה חייב דהוי כמזיק בידים אך משבוע' פטור ורוב הראשונים חולקים עליו וסוברים דפטור לגמרי אפילו מפשיעה עסי' ס"ו ס"מ ובש"ך שם ובסי' ש"א והדברים עתיקים. וכבר כ' לעיל דעת הר"מ דבעינן קנין לגבי שומרים ואם לא עשה קנין כלל אינו מתחייב ופטור אפילו מפשיעה אף דסובר דפשיעה ה"ל כמו מזיק בידים מכל מקום בודאי באיש שאינו שומר לא מחייב בפשיעה רק בשומר ה"ל כמו מזיק אם כן בשלמא בעבדים שייך קנין כמו משיכה או חזקה ובקרקע שייך ג"כ חזקה נעל כו' אבל בשטרות דצריך כו"מ ולגבי שומרים ל"ש כתיבה כלל אם כן היאך חייב בפשיעה עקצה"ח סי' רצ"א ס"ה שתי' ע"פ דעת מהר"מ לובלין דלא הוצרכו כתיבה אלא מצד המוכר ומפקיד א"צ כתיבה וע' ש"ך סי' ס"ו מפלפל בזה וסיים בצ"ע ובנה"מ תי' באופן אחר. ולענין אם שלח יד בעושו"ק אי חייב אף להסוברים דבפשיעה פטור מכל מקום י"ל דש"י חייב כמו פשיעה בבעלים שפטור וש"י חייב אף בבעלים כמש"ל אי"ה. אך באמת לא עדיף מגזל גמור דעושו"ק אין נגזלין בעבדים יש פלוגתא עיין ר"מ פ"ט מה' גזילה וח"מ סימן שס"ג אם כן ה"נ. אך אפשר כיון דהוא שומר חייבו התורה וע' מ"ל פ"ה מה' טוען ה"ו הביא בשם הרשב"א דנשבעין על שטרות שבועה שא"ב וגם שלא ש"י מבואר דחייב על ש"י. ומכל מקום צ"ע דיהיה גרע מגזלן. שו"ר בקצה"ח סי' ס"ו סקמ"ד שהרגיש בזה וכ' דאפשר שומר גרע וצ"ע ע"ש.

וכן אין לו דין שומרים אלא במטלטלין של ישראל אבל של עכו"ם אין לו דין שומרים דכתיב רעהו למעוטי עכו"מ. והר"מ פ"ב מהלכות שכירות כתב דדין שומרים אינו אלא

במטלטלין ש"י והדיוט יצאו קרקעות כו' ויצאו נכסי עכו"ם. אח"ז כ' יראה לי דאם פשע השומר בעבדים וכו' שאינו פטור בשטרות ועבדים וקרקעות כו' אבל פושע מזיק הוי כו' ומדכתב דוקא עוש"ק והוציא נכסי עכו"ם והקדש מבואר מדבריו דעל נכסי עכו"מ פטור אפילו פשע דגם מזיק בידים פטור דל"ג מהפקעת הלואתו עסמ"ע סי' צ"ה סק"א ובתוס' ב"ק והבאתי לעיל כ"פ דגבי הקדש נתמעט אפילו מזיק בידים אם כן ה"נ עכו"ם ואפילו בלא הטעם דהפקעת הלואתו כנ"ל. וזה דלא כתשובת ש"א ה' חמץ ובס' ח"י שנראה מדבריהם דלהר"מ גם בעכו"ם חייב בפשיעה ובאמת ז"א דבפי' מבואר כאן דוקא בעוש"ק אבל לא בעכו"ם והקדש וגם בשטרות דמחייב הר"מ דגם במזיק בידי' שטרות א"ח אלא משום גרמא אם נאמ' דד"ג אינו אלא דרבנן עכצ"ל דבפשיעה חייב ג"כ מדרבנן ע' סי' שפ"ו אי דד"ג ד"ת או דרבנן אבל בנכסי עכו"מ ל"ש לומר דחז"ל חייבו אם פטור מן התורה וגם בהקדש יבואר לקמן בעזה"י. וגם נאמר אפילו מש"י פטור גבי עכו"ם אף אם נאמר דגזל עכו"מ אסור מן התורה וחייב בהשבה עיין ר"מ פ"א מה' גזילה ויבואר אי"ה במקומו מכל מקום ש"י דחדית לן רחמנא גבי שומרים כמש"ל ובעכו"מ אין דין שומרים כלל פטור אף מש"י ועספ"י ב"מ פ' הזהב סוגי' דב"ה ששלחו שקליהן ואין כאן מקומו להאריך ובקצה"ח סע"ב סקמ"ג כ' דה"ה אם ישראל נתן פקדון לעכו"ם והעכו"ם פשע פטור העכו"ם דנתמעט מרעהו אם כן אין חילוק כמו שישראל פטור בשל עכו"ם ה"נ עכו"ם פטור בש"י עש"ס פדו"ה לענין ניזקין רק שם מדרבנן העכו"ם חייב מחמת ראה ויתר וער"מ פ"ה מה' נ"מ דהטעם משו' קנס ובשומרים ל"ש קנס אם כן פטור אפילו מדרבנן ובודאי אף מש"י פטור דאין דין שומרים כלל וכן הדין בהקדש שכתבנו (לשמור) אין דין שומרים דנתמעט מרעהו ולשון הר"מ כאן סתם יצאו הקדישות ולא כתב בין ק"ק בין קדשים קלים כמ"ש פ"ב מה' גנבה נראה דעתו דדוקא גבי גנבה שיש שני פסוקים רעהו וגונב מבית האיש ע"כ אתמעט קדשים קלים ג"כ אבל כאן מרעהו לחוד נתמעט דוקא ק"ק וקדשים קלים חייבים בדין שומרים כריה"ג דקדשים קלים ממון בעלים הוא כמ"ש פ"ח מהנ"מ לענין שור שהזיק וע"ש בלח"מ. אך באמת דעת הר"מ בקדשים קלים יש סתירות עמ"ל פ"ד מהלכות מעילה ה"ח והובאו במצות הקודמות.

ולענין אי גבי הקדש חייב בפשיעה להר"מ נראה לכאורה לחייב דהתוס' ה"ר מהשוכר הפועל לשמור כו' ולא מוקי שפשע מוכח דאף מפשיעה פטור נראה דלהר"מ חייב בפשיעה. אך אם נאמר דאפילו מזיק בידים פטור בהקדש אם כן מכ"ש פשיע' שפטור ואפשר מדרבנן חייב כמו מזיק בידים שכתבו תוספות פ"ק דב"ק דמדרבנן חייב ועש"ס גבי שבועה זו תק"ח הוא אם קאי על שבועה שא"ב או על שבוע' שלא פשעתי עיין בהזהב

ופ"י שם וש"ך סי' ס"ו באריכות. וכן בש"י בקדשים כבר כתבתי כיון דאתמעט מדין שומרים לגמרי אתמעט אך בקדשים שיש בהם מעילה אם ש"י זה נוגע לדין מעילה וצריך אריכות גדול לברר ואין כאן מקומו. ומבואר בר"מ פרק ב' מהלכות שכירות דהפקיד הקדש ואח"כ פדאו והרי הוא חולין או שהפקיד חולין ואח"כ הקדיש ביד השומר וכן עכו"ם שהפקיד ואח"כ נתגייר כל אלו אין בהם דין שומרים עד שיהיו תחלתן וסופן נכסי הדיוט ונכסי ישראל עכ"ל ונראה דוקא בהפקיד הקדש ואח"כ פדאו דנעשה חולין מכאן ולהבא ובשע' שנתן לשמור היה הקדש ע"כ פטור מלימוד המבואר במכילתא ע"ש בהה"מ אבל אם נשאל על הקדשו דאגמ"ל דהיה חולין בשעה שהפקיד בודאי חייב בדין שומרים דהוא חולין מתחלה ועד סוף. אך לכאורה אפ"ל כמו דקיימא לן בש"ע סימן רצ"א דהנותן פקדון דינר זהב ואמר של כסף הוא ופשע א"ח אלא בדמי כסף דנטירותא דכספא קיבל עליו ולא נטירותא דדהבא אם כן ה"נ כיון דבשעת הפקדון הי' הקדש ולא קיבל עליה דין שומרין אם כן אפילו בנשאל דלמפרע הוי חולין על כל פנים לא קיבל עליה נטירותא אך באמת ז"א דאלו דברים עוש"ק והקדש אפילו אם קיבל עליה שמירה מכל מקום גזירת הכתוב דפטור ול"מ אפילו אם חייב עצמו בפירוש אם לא בקנין כמש"ל אי"ה אם כן באמת קיבל עליו שמירה ופטור מגזירת הכתוב ע"כ בנשאל עליה דהוי למפרע חולין אם כן ה"ל שומר עליו כיון דבאמת קיבל עליה שמירה וז"פ. ואם קטן הפקיד אצל גדול להר"מ פ"ב מהלכות שכירות דחייב אפילו שבועה דאיש דכתיב בפרשת שומרים לא קאי על שומרים רק עירוב פרשיות ע' במ"מ אם כן חייב לקטן כל דין שומרים ולשיטת הראשונים החולקים וסוברים דאיש קאי על שומרים גם כן ואין נשבעין מן התורה כלל לקטן עסי' צ"ו אם כן ה"ה אפילו פשע בודאי פטור דאין דין שומרים כלל לקטן רק להר"מ חייב בפשיעה כמו עוש"ק אבל ש"י דחדית לן רחמנא גבי שומרים פטור דהתורה מיעטה שומרים כמו הקדש ועו"ש וכ"ה להדי' בר"נ והובאו דברים בש"ך סי' צ"ו סק"ב וכן לענין ש"ש ושואל ויבואר לקמן אי"ה וחרש ושוטה ודאי חייב השומר דחו"ש לא נתמעט מאיש ומבואר כ"פ בש"ס אם כן חייב רק לענין טענה אין טענתן טענה אבל כל דין שומרים נוהג בהן:

עוד מבואר בש"ס ור"מ פ"ה מהלכות שאלה ופקדון ובש"ע ש"א דאם הפקידו מעות עניים בידו או מעות פ"ש אפילו פשע בהם פטור דכתיב לשמור ולא לחלק לעניים והו"ל ממון שאין לו תובעים. ובזה מבואר להדיא דאפילו מפשיע' פטור אף דבשאר דוכתי חייב בפשיעה אפילו במקום שאין דין שומרים היינו משו' דסובר דפשיעה ה"ל מזיק בידים אבל בעניים אף מזיק בידים פטור דהמזיק מתנות עניים פטור דה"ל ממון שא"ל

תובעים ע' באו"ת סי' ס"ו. ומבואר בר"מ וש"ע רצ"ב ההוא דהפקידו אצלו ארנקי של פ"ש ובאו עליו גנבים וקדם והציל עצמו ונתן להם הארנקי פטור דאין לך פ"ש גדול מזה והיינו בפ"ש שאינם ידועי' וע' טור בשם הרמ"ה דוקא דלא היה אצלו במה להציל עצמו אבל הי' אצלו במה להציל עצמו חייב והראשונים הקשו ע"ז ל"ל טעמא דה"ל פ"ש אם כן בהיה לו ממון אחר חייב תפ"ל דהו"ל ממון שאין לו תובעים כמבואר כאן ועלח"מ פ"ה מהלכו' שאלה ולענ"ד לק"מ כיון דגנבים באו עליו ורצו ליקח משלו אך בזה נתפייסו והציל עצמו והשאירו לו שלו כפשט לשון הש"ס אם כן ה"ל משתרשי ליה. וזה מבואר בחולין קל"א ע"א להדיא אף דמזיק ממון שאל"ת פטור היכי דמשתרשי ליה חייב ע"כ באנס המלך גורנו בחובו חייב לעשר ממק"א אף דה"ל ממון שאל"ת כיון דמשתרשי ליה אם כן ה"נ וע"ש בתוס' ובקצה"ח ונה"מ סי' רמ"ו ע"כ צריך כאן טעמא לפטורא מחמת דזה עצמו ה"ל פ"ש דאל"ה הי' חייב מחמת משתרשי לי' וע' רש"י חולין שכתב דלאו להוציאו בדיינים מחמת משתרשי לי' רק חיוב בעלמא והכא בל"ז נראה דהיה חייב בדיינים וד' רש"י צ"ע אך אין כאן מקומו. עוד יש דין בשומר אם היה שמירה בבעלים שהבעלים של החפץ הי' שאול או שכור להשומר בשעת משיכת החפץ פטור מדין שומרים היינו אפילו מפשיעה והוא מגזירת הכתוב ואפילו אם הבעלים לא הי' עמו במלאכתו בשעת פשיעה כיון שהיה עמו בשעת משיכה פטור ואם הי' עמו בשעת פשיעה ולא בשעת משיכה חייב ודין שמירה בבעלים עיין ר"מ פ"ב מהלכות שאלה וש"ע ח"מ סי' שמ"ו ומש"ל ב"ה במצות שואל דשם הביא הרהמ"ח הדינים הנ"ל ונוהג בכל השומרים ודוקא מפשיעה פטורים בבעלים אבל אם ש"י בפקדון חייב באונסים אף שהיה בבעלים והוא בש"ס ב"מ מ"א ע"ב.

והא דש"ח פטור מגו"א וכ"ש מאונסים דוקא בסתם אבל אם התנה להיות חייב אף באונסים חייב בדברים בלא קנין וע' ש"ס ב"מ צ"ד ור"מ פ"ב מה' שכירות וח"מ סי' רצ"א ובמ"ל שם מביא תוס' פ' הזהב נ"ח ד"ה אר"י לחד תירוצא א"י לחייב עצמו כש"ש רק כשואל ע"ש הטעם וכן אם ש"ח מתנה שיהי' פטור אף מפשיעה פטור וז"א מבואר להדיא רק מבואר דמתנה ש"ח להיות פטור משבועה ועיין בהג"א ס"פ הפועלים בשם ר"ב דסובר דחייב בפשיעה אפילו התנה ועמ"ל הביא חולקין ע"ז ואלו דברים שאין להם דין שומרים כגון עוש"ק והקדשות ועכו"מ וקטן אם רוצה להתחייב בדין שומרים א"ח אלא אם כן קנו מידו ובתוס' פ' הזהב הקשו ל"ל קנין ולא סגי בדברים כמו מתנה ש"ח להיות כשואל דא"צ קנין דבההוא הנאה כו' כמבואר פ' הפועלים ותי' כיון דבאלו פטורין אף משבועה ע"כ צריך קנין אם כן נראה בשמירה בבעלים שחייב שבועת השומרין

כמש"ל בעזה"י אם כן יכול לחייב עצמו בדין שומרים לענין תשלומין בדברים בלא קנין ולתי' הב' שתי' תוס' כיון שמתנה ש"ח להיות כשואל כסבורים העולם שהשאיל לו ובההוא הנאה משעבד עצמו אם כן בבעלים דגם שואל פטור א"י לחייב עצמו בדברי' וכ"ה בקצה"ח סרצ"א סקי"ח וכן לתי' הש"ך סי' ס"ו ס"ק קכ"ט דהטעם דמתנה ש"ח להיות כשואל דדומה לאומר התקבלתי בנדרים והוי כאומר הרי אני שואל ובעוש"ק דגם שואל פטור לא מהני אם כן ג"כ שמירה בבעלים דגם שואל פטור צריך קנין ול"מ בדברים לחוד ובאו"ת הקשה המ"ל קנין בהקדש הא בעינן כליו של קונה ומי נתן כליו של הקדש דהרי מועל בהקדש ובקצה"ח סקמ"ו תי' דהדיוט נותן כליו להקנות להקדש ומהני מדין עבד כנעני ע' חה"מ סי' ק"ץ ובכ"מ ועקצה"ח שמ"א הק' ל"ל קנין בהקדש הא אמל"ג כמסירה להדיוט אם כן באמירתו שאם יאבד ישלם ה"ל כקנין בהדיוט ואין דין אסמכתא בהקדש ובפרט דמועיל קנין וכאן האמיר' הוי כקנין והניח בצ"ע. והנה על הש"ס לק"מ דשם בשוכר לשמור פרה או זרעים עדיין ל"ה הקדש וקו' הש"ס מזרעים דה"ל קרקע רק על הר"מ דכלל כל אלו הדברים אין בהם דין שומרים וכ' אח"כ דאם קנו חייב ע"ז קשה ל"ל בהקדש קנין. ולחומר הנושא י"ל דהרי כ' הר"ן בפ' הנושא דלהר"מ א"ע סגי או שטר רק נקט הקנאה היותר רגילה ע"ש אך כאן דאמירה בעלמא סגי ל"ש התי' אך לדעתי הר"מ נקט דבר ברור דנהי דהוי כמסירה מכל מקום מועיל שאלה בהקדש אבל בקנין ל"מ שאלה ע' ש"ך ח"מ סי' רנ"ה ע"כ נקט דבר ברור:

והנה בר"מ וש"ע וכ"ד רוב ראשונים שכל הדברים הנ"ל ל"מ בלא קנין אבל הריטב"א ב"מ תירץ על קו' תוספות דל"ל קנין וז"ל דבשלמא מתנה ש"ח להיות כשואל יהיב הש"ס טעמא דמשעבד נפשיה בדברים בההוא הנאה דנפק עלי' קלא דאינש מהימנא גמר ומשעבד נפשיה אבל בהקדש ל"ש זה כי כל אדם אינו חשוד על הקדש ול"ש לומר דנפק עלי' קלא כו' אם כן לדידי' דוקא בהקדש בעי קנין אבל לא בעוש"ק וכדומה דמשתעבד בדברים לחוד ע"ש אך דיעה זו לא הובא בש"ע כלל. וע' סי' מ"ם וסי' ש"א בש"ך דדעת הר"נ דלהר"מ א"צ קנין אלא בא"ע לחוד או בשטר סגי דהר"מ סובר דיכול לחייב עצמו בא"ע ודעת הש"ך כיון דהוי חיוב ע"ת אם יאבד דמי קצת לאסמכתא ומודה הר"מ דל"מ א"ע וגם שטר ל"מ וי"ח בשטר דמהני ע' בר"י הנ"ל ובאחרונים. ובהקדש שייך ג"כ שטר דמוסר לגזבר והגזבר זיכה לשמים דיש שליחות להקדש והני כהני שלוחי דרחמנא עקצה"ח סי' ר' באריכות. ונראה להסוברים דבעושו"ק וכדומה פטורים אף מפשיעה אם נאמר דמהני חיוב בלא תנאי בא"ע כס' הרי"ף והר"מ אם כן אם שומר קרקעות מתחייב עצמו בפשיעה סגי בא"ע ול"ש לומר דהוי קצת אסמכתא דאין החיוב ברור רק אם יאבד

כמ"ש הש"ך דבאמת פשיעה ה"ל בידו ואין אסמכתא במה שבידו ע' סי' ר"ז אפשר דזה הוי חיוב ברור ומהני א"ע להסוברים דיכול לחייב עצמו בא"ע ומכל מקום יש לחלק בין זה לאסמכתא.

ועבמ"מ ה' שאלה וש"ך סי' רצ"ה דשואל משלם כשעת הגנבה או כשעת האונסים או הפשיעה הכלל כל השומרים משלמין כשעה שנלקחה מאצלם ולא כשעה שקבלו השמירה בין נתייקר צריך לשלם ביוקר בין אם הוזל משלם בזול אף דגזלן משלם כשעת גזילה שאני גזלן דלא היה בשעת מעשה ברשות הנגזל לענין מכר והקדש דגזל ול"נ הבעלים כו' אבל פקדון דהוא ברשות המפקיד לענין מכירה והקדש אם כן ה"ל כאילו הוא ברשותו לגמרי וברשות מפקיד אתייקר וזול ועקצה"ח סי' רצ"א סק"א. ועבשו"ע סי' רצ"א דשומר א"ח אלא כפי מה שקיבל והנותן לחבירו דינר זהב וא"ל הזהרי בו של כסף הוא ופשע בו אינו משלם אלא של כסף דנטורי דכספא קיבל עליו ולא נטירא דדהבא עב"ק פ' הכונס וע' סי' ע"ב גבי סייף דעת מהרש"ל דהוא מטעם פשיעת המפקיד דא"ל של כסף הוא אבל בסתם קיבל עליו כל שוי' והש"ך השיג עליו ועקצה"ח הסכי' לדעת מהרש"ל והטעם דשומר אינו מתחייב אלא מדעתו שרוצה להתחייב והתור' ירדה לסוף דעתו שש"ח רוצה להתחייב בפשיעה וש"ש בגו"א ושואל באונסין עיין תוס' פאע"פ אם כן כיון דלא קיבל עליו השמירה של זהב אינו חייב. וע"ש בקצה"ח דחקר בגנב וגזלן שגנבו בחזקת כסף והי' בתוכו זהב אם חייב על של זהב ובפרט לדעת מהרש"ל דכאן לא פשע ועיין בנה"מ דכתב בגנב וגזלן חייב כמו במזיק דמאי הוי לך דאזקתי' ה"נ. ומכל מקום נראה באם שלח בה יד פטור לפמש"ל דש"י הוא דוקא גבי שומר ע' לעיל אם כן כיון דכאן לאו שומר על של זהב אם כן א"ח בש"י ג"כ כנ"ל. וע"ש בקצה"ח כתב דאפילו נודע לשומר אח"כ שהוא של זהב מכל מקום כיון דבשעת קבלת השמירה לא קיבל עליו של זהב פטור רק בשואל חייב אם נודע לו ויבואר אי"ה לקמן בדין שואל. ופשוט לדעת מהרש"ל שפטור על של זהב מפני פשיעת המפקיד אם כן בקטן שנתן לשמור דל"ש לומר מחמת פשיעת המפקיד כי אינו בן דעה להסוברים דשומר לקטן חייב בדין שומרים כמש"ל וכן בחו"ש אליבא דכ"ע אך על כל פנים ל"ש לומר פשיעת המפקיד חייב בשל זהב דה"ל לאסוקי אדעתיה ולדעת הש"ך פטור וז"פ.

ואחד האיש או האשה וכל האישים בדין שומרי' חוץ מה שביארנו לעיל דהקדשות ועכו"ם וקטנים וכן חו"ש אם נתנו להם לשמור פטורים דפגיעתן רעה הם שחבלו כו' אך אם חו"ש נתנו לפיקח לשמור חייב בדין שומרים לכ"ע כמש"ל. אך בקטן שנתן לשמור בזה יש פלוגתא כמש"ל וכל השומרים צריכים לשלם מעדיות ע' פ"ק דב"ק וש"ך סי'

רצ"א. ונ"ל דאם ש"ח התנה להיות כשואל ונאנס שחייב לשלם כמבואר לעיל צריך ג"כ לשלם מעדיות לפמ"ש תוספות פאע"פ דהתורה ירדה לסוף דעתן של שומרים דרוצים לחייב עצמם ש"ח בפשיעה ע"כ התורה חייבה אותם אבל במתנה ש"ח להיות פטור מפשיעה כיון דאינו רוצה להיות חייב פטור ול"ה מתנה עמ"ש בתורה עיין שם אם כן ה"ה במתנה ש"ח להיות כשואל כיון דרוצה לחייב עצמו יותר התורה חייבה אותו ע"כ מתחייב בדברים בעלמא כיון דהוא רוצה חייבה התורה אותו עקצה"ח סי' ש"מ כת' כן ותי' לקו' התוס' בהזהב ע"ש אם כן לגמרי דינו כשואל ומשלם ג"כ מעדיו' אבל בקרקעות ועו"ש וכדומה שלא חייבה התורה בדין שומרים אף שרוצי' להתחייב עצמם כי מ"ל לשומר במטלטלים או בקרקע ומכל מקום התורה פטרתו ע"כ ל"מ תנאי כי מה תוסיף תת כח האמירה דבלא האמירה רוצה ג"כ ומכל מקום פטרתו התורה ע"כ בעי קנין דה"ל חיוב חדש כמו המחייב עצמו בדבר שא"ח ע"ש בקצה"ח שכ' כן אם כן כיון דהוא חיוב חדש ולא מדין שומרים אם כן אינו משלם מעדיות וה"ל דינו כמו כל בע"ח דדינו בזיבורית מן התורה או בבינונית להירושלמי עספ"י פרק הניזקין כיון דהחיוב של קנין ה"ל חיוב חדש אין דינו כשומר כנלע"ד ברור ב"ה. והנה אם גובה המפקיד מלקוחות אם היה בע"פ או בשטר זה תלוי בדין ש"ד או לאו דאורייתא וגם זה הוי מלוה הכתובה בתורה כמו ניזקין ע' תוס' שם. ואפשר ג"כ למ"ד יש קול לניזקין ה"ה לשומרים ג"כ ולהאריך בזה צריך קונטרס מיוחד בענין שד"א עי' שם בראשונים ואחרונים ותלמד לכאן. וגם אם נכסי השומר משועבדים בשעת הוצאה מן העולם או נשתעבדו למפרע משעת משיכה ונ"מ לנכסים שמכר בינתיים בד"ז יש שיטות ואי"ה במצות שואל יתבאר ודין שומר שמסר לשומר ע' סי' רצ"א. ואם ש"ח השאיל לאחר או השכיר לאחר שישתמש בו ה"ל ש"י בפקדון וחייב אפילו באונסין ע' ש"ך סי' שמ"ב ודין אם גובה קרקע או מטלטלין ע' סי' תי"ט לענין ניזקין בסמ"ע ובש"ך נראה דגם שומרים דינא הכי. וגם לענין גביה מהיורשים יבואר במצות שאלה אי"ה. וע' סי' שד"מ דשואל שמין לו השברים שאם נשבר הכלי שהפקיד בידו או מתה הבהמה נותן להמפקיד השברים או הנבלה ומשלם לו מה שנפחת מחמת השבר או המית' ואם הוזל הנבלה או השברים חל על המפקיד משא"כ בגנב וגזלן כאשר יבואר במקומו ודין זה אף שמבואר בסי' שד"מ גבי שאלה ה"ה בכל השומרים הדין כן.

ומבואר בס"ס רצ"ג אם הפקיד אצלו לזמן ידוע א"י הנפקד להכריחו לקבלו תוך הזמן עמ"מ פ"ז מהלכות שאלה. ובמ"ל שם הקשה בשם הראשונים אמאי לא יכול לחזור תוך הזמן הא פועל יכול לחזור תוך הזמן ולא גרע מפועל ובקצה"ח תירץ דבאמת שלא ישמור

עוד החפץ בודאי יכול לחזור כמו פועל אבל לענין תשלומין אם פשע כיון שנשתעבדו נכסיו עד הזמן לשלם אם פשע החיוב תשלומין שנשתעבדו ליתא בחזרה כמו כל חיוב ממון רק יכול לחזור מהשמירה אבל לענין תשלומין אינו יכול לחזור ומצינו כמו כן בש"ש שחזר והפקיד ביד הבעלים חייב השומר על הגו"א שביד בעלים כיון שנשתעבד לשלם ה"נ ודבריו ברורים ונכונים. ונראה דש"ח שכלה הזמן מכל מקום ה"ל כש"ח כ"ז שלא החזיר ליד המפקיד כמו ש"ש שכלה הזמן דמבואר בש"ע סי' ד"ש דהוי ש"ש ה"ה ש"ח כ"ז שלא החזיר עדיין הוי ש"ח כנ"פ. וכ"ה בב"מ פ"א ע"ש אם לא שא"ל טול את שלך ואיני רוצה לשומרו ע' סי' ש"ו בש"ך ותוס' פ' הזהב. ועיין בח"מ סי' שמ"ו דהלוקח בהמה לשלשים יום הוי עליה ש"ח וחייב בפשיעה וזהו דעת ר"י בתוס' ב"מ וע"ש בש"ך שהר"מ חולק וס"ל דאפילו ש"ח ל"ה ועאה"ע סי' פ"ה בח"מ וב"ש ועקצה"ח תמה על המחבר שפוסק כר"י דהוי ש"ח וחייב בפשיעה הא בסי' רי"ב פוסק המחבר כר"מ דשקונה לזמן קצוב הוא בונה והורס ועושה בכל זמנו הקצוב כמו שעושה הקונה קנין לעולם אם כן אפילו מזיק ממש פטור ורשאי לעשות כן ואיך יתחייב בפשיעה דאפילו מזיק בידים פטור והניח בצ"ע. והנה לדעת ר"י דנעשה שומר אפילו לאחר השלשים יום מכל מקום ה"ל ש"ח כמש"ל אף דברשותא דמארי' הוא ולדעת הר"מ כיון דלא נעש' ש"ח בקבלת השמירה אין לו דין שומר כלל אפילו לאחר שכלו השלשים יום ואינו רשאי להשתמש בו עוד וברשותו דמארי' הוא מכל מקום כיון דלא בא לידו בתורת שמיר' אינו שומר כלל ואפילו ש"ח לא הוי ופשוט. והנותן לחבירו לשמור פטר חמור קודם שפדה בודאי יש בו דין שומרים כיון דהוא ממונו לכשיפדה כמו שמשלם הגונב פ"ח של חבירו כפל ה"נ כמבואר בר"מ פ"ב מה' גנבה וכן לענין אם ישראל נתן לו לשמור תרומה תלוי בשיטות אי טוה"נ ממון חייב ואם אינו ממון פטור כמו שמבוא' בר"מ שם לענין כפל ואין להאריך בדינים אלו ואין כאן מקומו. ועקצה"ח סי' ש"מ וסי' קצ"ח דכתב דעל השומרים אין חיוב השבה כלל רק המפקיד בא ונוטל את שלו והנפקד יכול לומר למפקיד בא וטול את שלך רק בגנב וגזלן חל חיוב השבה עליו אבל לא בפקדון ע"ש שמביא כן בשם ס' ש"מ האריך בזה. ורק במתה בפשיע' מבואר בנ"י פ"ק דב"ק דיביא הנבלה לב"ד דטורח נבלה להשיבה חל על השומר אבל במתה באונס ומכ"ש אם היא בעין אין חיוב השבה כלל אלא אומר לו הרי שלך לפניך בא וטול את שלך וע"ע בנ"י שם. ע"כ ביארנו חיוב דש"ח בפשיעה ודאית או בש"י.

ועתה אכתוב בקיצור דין אם השומר בא לפטור עצמו בטענת גו"א או אונסים ודיני שבועה של שומר חנם. אם טוען השומר על הפקדון דנגנב או נאבד או נאנס בין שהפקיד

בידו בינו לבין עצמו ובין בעדים או בשטר אם טוען שהיה הדבר הזה במקום שיש עדים מצויים והוא מידי דשלטא בי' עינא דאלו היה האונס שטוען היו יודעים מזה אנשים א"נ עד שיביא עדים כדרכו דהלכה כאב"י דדריש שבועת ד' אין רואה הא יש רואה א"נ בשבועה רק יביא ראיה ויפטר. וזה מבואר פרק ג' מהלכות שכירות ובשלחן ערוך סי' רצ"ד. והנה מלשון הר"מ משמע דצריך להביא ראיה שנאנס ואם מביא ראיה שא"ב דנשבר או נגנב לא מהני אף דשיטת הר"מ בפרק ד' מהלכות שאלה כפי מה שפירש דבריו הכסף משנה דשבועה מן התורה הוא רק שבועה שאינו ברשותו ושבועה שלא פשע הוא רק ע"י גלגול אם כן לכאורה סגי כאן בראיה דאינו ברשותו ומדברי הר"מ מוכח דצריך לה"ר שנאנס דוקא עיין בהלכה בפ"ג שם מכל מקום במקום שיש רואים צריך לה"ר גם כן שלא הי' בפשיעה כן תי' בס' קצה"ח סי' הנ"ל ואם לא ה"ר צריך לשלם ואינו פוטר עצמו בשבועה. והנה המ"ל פ"א מהלכות שאלה ופכ"א מה' מלוה מביא בשם מהרי"ט דאפילו במקום רואים מכל מקום אם יש לו מגו דנאנס במקום שאין רואים נאמן אף במקום רואים במיגו. ועמ"ל כתב דהרז"ה בסוגיא דקרובי' דר"א פ' חזקת סותר לדברי מהרי"ט וסובר דאינו נאמן במיגו. והנה הרמב"ן השיג שם על בעה"מ אם כן קם דינו דמהרי"ט כשיטת הרמב"ן. ובקצה"ח סי' רצ"ד תמה אמהרי"ט דאם כן לא משכחת לה דין דאיסי בן יהודה אלא באם הפקיד לו בשטר דליכא מיגו דלהד"מ והחזרתי רק שבועת שומרים דחייבו רחמנא אפילו בלא עדים מחמת דה"ל מיגו לאפטורי משבועה להר"מ ולהרא"ש ה"ל מגו דהעזה לאפטורי משבועה אבל במקום דמחויב לשלם כגון כאן במקום רואים אם לא ה"ר משלם אם כן בלא הפקיד בידו בעדים ובשטר יש לו מגו וה"ל מגו דהעזה לאפטורי מממון דאמרינן מיגו כזו עש"ך בדיני מיגו ואם כן אב"י לא הזכיר בדבריו דוקא בשטר וכן כל הפוסקים סתמו בדין הזה דאב"י נראה דאפילו בלא שטר הדין כן דא"נ במיגו דהוי כמיגו במקום עדים ע"ש שהניח דברי מהרי"ט בצ"ע. וכן בנה"מ כתב בפשיטות דלא כמהרי"ט וא"נ במקום רואים אף במיגו. ולענ"ד ק' הקצה"ח לק"מ דהנה סברת המהרי"ט דבמקום רואין לא הוי כאנן סהדי דלא להימן במיגו מחמת מיגו במק"ע כי כ"פ אפילו במקום רואים יכול להיות שלא יראה שום ב"א. אך הטענה היא טענה גרועה על כל פנים ואמרה תורה דבמקום שאין רואים ואינה טענה גרועה א"נ בלא שבועה ובשבועה נאמן אבל אם טוען שהי' במקום רואין היא טענה גרועה כיון דאין לו ראיה ע"כ לא מהימן אפילו בשבועה. ע"ז כתב המהרי"ט דבאם יש לו מיגו שנאנס במקום מבואות האפלים אם כן במגו מוציא מידי הטענה הגרועה הזאת. אבל על כל פנים צריך לישבע אף דיש לו מגו שהיה במקום שאין רואין ואפילו אם הי' טוען

באמת הך טענה דנאנס במקום שאין רואים הי' צריך לישבע שבועת השומרים. אם כן לא עדיף הך טענה מטענת המגו כידוע בכ"מ. ע"כ סברת המהרי"ט שפיר דנאמן אפילו במקום רואין בשבועה וה"ל הך טענה כטענה דנאנס במקום דאין רואין אבל אם הפקיד בידו בלא עדים דיש לו מיגו דלהד"מ או החזרתי ומכל מקום אם טוען דנאנס במקום שאין רואין א"נ בל"ש וצריך לישבע אף דיש לו מיגו א"נ לפטור משבועה כמבואר בש"ס אם כן אם טוען נאנסו במקום רואין דהוה טענה גרועה והא ראי' דאפקיד בידו בשטר דליכא מיגו א"נ במקום רואין אפילו בשבועה ובמקום שאין רואיו נאמן בשבועה. ע"כ דהיא טענה גרועה דהתורה לא הימני' בלא מיגו אפילו בשבועה. ע"כ היאך יעלה על הדעת בהפקיד אצלו שלא בעדים אם יטעון דנאנס במקום שאין רואין דהוי טענה מעליותא צריך לישבע וא"נ בלא שבועה ובמקום דהטענה גרוע ביותר במקום רואין יהי' נאמן לפטור עצמו בל"ש כלפי לייא. וא"ד כלל להא דאמרינן מיגו לפטור מממון ולא משבועה שם בשני ענינים נפרדים בזה הימני' התורה ולפטור משבועה לא הימני'. אבל כאן בטענה מעליותא כגון במקום שאין רואים דאפילו הפקיד אצלו בשטר ול"ל מגו נאמן בשבועה ואם יש לו מגו מכל מקום א"נ בלא שבועה ובמקום רואים דהוי טענה גרועה דבמקום שאין לו מיגו א"נ אפילו בשבועה יהיה נאמן ביש לו מגו אפילו בל"ש זהו דבר שאין הדעת סובלתו דבטענה גרוע יותר יהיה מהימן יותר. ע"כ כיון דהתורה גזרה כאן דבמקום רואים חייב באין לו מיגו על כל פנים ובמקום שאין רואין חייב שבועה וכמו התם בהטענה טובה לא חילקה התורה בין יש לו מגו או אין לו מגו וצריך לישבע בכ"ע ה"נ במקום רואין צריך לשלם בכ"ע ואין סברא דעל הטענה הטובה לא יהי' נאמן בש' ועל טענה גרועה יהי' נאמן בל"ש. וא"ת דבאמת נהי דנאמן במגו מכל מקום ישבע בדבריו כמו שטוען באין רואין דנשבע ז"א הא באמת בלא מיגו א"נ כלל אפילו בשבועה וע"כ אתה מאמין לו מחמת המיגו ועל טענת המיגו א"צ לישבע כגון להד"מ והחזרתי אם כן איך תאמין לו לחצאין דנאמן במיגו דלהד"מ ומכל מקום צריך לישבע כיון דנאמן במיגו ועל טענת המיגו א"צ לישבע כלל יהי' נאמן לגמרי ואם אי אתה מאמין לו לגמרי מחמת המיגו אל תאמין כלל דלא מצינו מיגו לחצאין. וע"כ אם תאמין לו יהי' נאמן בטענת המיגו ויהיה הטענה גרועה יותר מהימן מחמת המיגו מהטענה הטובה שא"נ אף במיגו. ע"כ כמו בטענה טובה לא מהני לי' מיגו כמו כן בטענה גרועה ל"מ לי' מיגו וא"ד למיגו לפטור מממון דאמרינן ולאפמ"ש ל"א דהתם מיירי בשני ענינים אבל כאן אין שייך זה כמ"ש דאין סברא דבטענה הגרועה יהי' יותר נאמן מבטענה הטובה. אבל בדין המהרי"ט דעל טענת המיגו נשבע דאומר דנאנס במקום שאין רואים אם כן במקום

רואים דהוי טענה גרועה נאמן במיגו כמו כל טענה גרועה דא"נ רק במיגו ונשבע כמו על טענות המיגו. אבל במיגו דלהד"מ והחזרתי א"א לך שתאמינו במיגו שלא לישבע כלל יציבא בארעא כו' ואי שישבע אתה מאמינו לחצאין במיגו דעל התשלומין אתה מאמינו במיגו וא"כ למה צריך לישבע וד"ז לא מצינו בשום מקום דנאמן במיגו ולא לגמרי ע"כ דינו דמהרי"ט אמת דוקא במיגו כזו נאמן אבל לא במיגו דשייך ג"כ באין רואין ומכל מקום אינו נאמן לא עדיף טענה הגרועה מהטענה הטובה וכיון דלא האמינה התורה אפילו במקום שא"ר במיגו כזו דלהד"מ או החזרתי ממילא ומכ"ש בטענה הגרועה יותר דהיינו ביש רואין פשיטא דלא האמינה התורה ולהאמינו לחצאין שישבע זה לא מצינו ואינו ענין למגו לחצי טענה שנחלקו הראשונים כמבואר ואין צורך להאריך. אך הארכתי קצת לבאר כי דברי מהרי"ט מסכימים לד' הרמב"ן כמ"ש הקצה"ח ע"כ לא נוכל להוציא ממון במיגו וז"ב ונכון לע"ד. והכלל דוקא מיגו כזו של מהרי"ט שישבע הוי מיגו כמו כל טענה גרועה דנאמן במיגו אבל מיגו להד"מ להאמין לו יותר מעל טענה הטובה אין סברא כלל ולהאמינו לחצאין גם כן אין סברא ע"כ במיגו כזו שא"נ בטענה הטובה א"נ ג"כ בטענה הגרועה מכח כ"ש ואף דיש סברות בהא דל"א מגו לאפמ"ש ובממון אמרינן עיין תומים סי' פ"ב היה אפשר לחלק מכל מקום הסברות המבוארים שם הם דרך פלפול אבל לד' הראשונים נ' דהוא גזירת הכתוב ע"כ נלפע"ד כמ"ש.

ואם הפקיד אצלו עוש"ק וכדומה שאין דין שומרים נוהג בהם כמש"ל ואי"ה יבואר לפנינו דא"צ לישבע. אם טוען נגנב או נאנס במקום רואין אי מחויב לשלם עחה"מ סי' קפ"ז שיטת הר"מ דכל מידי אפילו דלאו שומרים צריך לשלם במקום רואין ה"נ ושיטת הרמ"ה דדוקא בשומרים ד"ז דאיסי אם כן כאן אין דין שומרים ואינו נוהג ד"ז. אך עיין ברמ"ה שם בההוא מעשה דת' דני דחמרא אף דאינו שבועת שומרים כיון דהוי טענת שומרים ע"ש בב"י וסמ"ע ובט"ז ותלמד לכאן. ואם הוא בדרך שיש לו מיגו דלהד"מ או החזרתי אף אם נאמר דבמקום רואים צריך לשלם מכל מקום נאמן במיגו דלפטור מממון אמרינן מיגו ול"ש מש"ל דכאן באין רואין פטור בלא שבועה עמש"ל ותבין. ואם טוען השומר נגנב או נאנס במקום שאין רואין בין אם הפקיד בידו בשטר או אפילו בינו לב"ע דיש לו מיגו דלהד"מ או החזרתי מכל מקום צריך לישבע שבועה שא"ב וגם יכלול בהשבועה שלא פשע וגם לא ש"י בפקדון וא"נ במיגו דעת הר"מ ורבו ר"י הלוי דהטעם דמגו לאפמ"ש ל"א עפ"ב מה' שכירות ודעת הרבה ראשונים דה"ל מגו דהעזה ע' בדיני מגו ובסמ"ע וש"ך סי' רצ"ו:

והנה דעת הר"מ פ"ד מה' שאלה דשבועה העיקרית הוא שאינו ברשותו ושבועה שלא פשע ושלא ש"י הם רק ע"י גלגול ובפ"ו משמע מלשונו דגם שלא פשע הוא עיקרית ורק שבועה שלא ש"י הוא עי"ג וע"ש בלחם משנה וכ"ה דעת ר"י בטור דשא"ב לבד הוא מן התורה ושאר שבועות אפילו שלא פשע הוא עי"ג ואם הביא עדים שא"ב סגי וא"צ לישבע שלא פשע כיון דפטור מעיקר שבועה אבל דעת הרבה ראשונים דגם שלא פשע הוא עיקרית ואף שיש עדים שא"ב צריך לישבע על שלא פשע רק שבועה דש"י לכ"ע הוא רק עי"ג ואם מביא עדים שנגנב שלא בפשיעה א"צ לישבע שלא ש"י והירושלמי מסייע לדבריהם עטו"ר סימן רצ"ד ובש"ע הובאו דיעות אלו. ועש"ך סי' ע"ב ס"ק קט"ו דשבועת השומרים מן התורה אינו אלא בטוען המפקיד שמא אבל אם טוען המפקיד ברי שלא נגנב או שפשע א"ח שבועה מן התורה ועש"ך סימן צ"ב ובתומים ואחרונים מה שהשיגו עליו. ואם השומר א"י לישבע כגון שהוא חשוד על השבועה ושכנגדו א"י לישבע דהוא טוען שמא דעת הר"מ פ"ב דטוען דהשומר פטור וכ"ד המחבר סי' צ"ב. ויש דיעות דהשומר ה"ל משואיל"מ ואם הפקיד אצלו שלא בעדים דיש לו מיגו נראה דנאמן כיון דחייב ממון ה"ל מגו לפטור מממון ונראה דאף לדעה ראשונה דהשומר פטור מכל מקום אם טוען שהיה במקום רואין חייב לשלם ול"ש לו' כיון דא"ח שבועה באין רואין אינו דין שומרים כלל כמש"ל. ז"א דודאי יש דין שומרים רק דא"י לישבע אבל במקום רואין דחייב לשלם בודאי חייב דהוי דין שומרים וז"פ. והנה דעת הר"מ דבשומרים לא בעינן כפירת שתי כסף רק בפרוטה סגי ודעת הרבה ראשונים דצריך כפירת שתי כסף וע' סימן פ"ח וסימן רצ"ה. ובכלים יש דיעות דאף פמש"פ נשבעין וי"ח דבעינן פרוטה. ולכאורה בכלי פמש"פ אם יש עדים שא"ב רק השבועה שלא פשע על החיוב תשלומין דאם אינו נשבע צריך לשלם והתשלומין הם מעות אם כן לפמש"פ אין נזקקין ועקצה"ח סי' פ"ח התעורר בזה.

והנה על עוש"ק אין נשבעין עליהן אפילו להר"מ דאם פשע חייב מכל מקום דוקא בודאי פשע אבל משבועה פטור ורוב הראשונים סוברים דמכל שבועות פטרו הכתוב אפילו משבועה שא"ב. אך דעת הראב"ד נראה דשבועה שא"ב חייב עש"ך סימן ס"ו באריכות ושבועה שא"ב דרבנן נשבעים דשמא עיניו נתן בה ע' סי' ש"א. וכן הדין בכל מש"ל שאין בהם דין שומרים כגון הקדשות ונכסי עכו"ם והשומר לקטן להסוברים דאין דין שמירה לקטן כמ"ש הכל דינם שוה. והנה ביארנו לעיל דמתנה ש"ח להיות כשואל או ש"ש וע' מהר"א ששון הובא בש"ך סי' רצ"א נסתפק במתנה ש"ח להיות כש"ש ואח"כ טוען דנאנס ואינו רוצה לישבע על האונס בטענת ספק ואומר שלא נתחייב כש"ש אלא אם

יבאו עדים שנגנב אבל לא שישבע על טענת ש"ש אי צריך לישבע וע' קצה"ח ואחרונים פלפלו בזה. ובעוש"ק צריך קנין להתחייב בדין שומרים ומכל מקום דעת הב"י דלשבועה לא מהני אפילו קנין דהוי קנין דברים ועש"ך ס"ס ס"ו ובאחרונים. ושמירה בבעלים דפטור מדין שומרים אף מפשיעה כמש"ל אך בש"י חייב. יש להסתפק נהי דפטרה אותו תוה"ק מתשלומין אפשר מכל מקום חייב בשבועה שא"ב ועי"ג ישבע שלא ש"י או אפשר דאף משבועה פטרתו תוה"ק עקצה"ח מ"ש בד' התוס' ב"ק נ"ז ובירושלמי ובנה"מ הכריע דחייב שה"ש ע"פ ד' הרשב"א סי' ס'. ולענין אי ב"נ לב"נ שייך דין שומרים כמו בישראל הבאתי כ"פ בחיבורי דתלוי בפלוגתת הר"מ והרמב"ן בדינים שנצטוו ב"נ. וצ"ע היאך שייך שבועה לב"נ כיון דאינם מצווין לישבע בשם עכו"ם וגם אפשר דאינם מצווין על שבועת שקר עמ"ל פ"י מה' מלכים באריכות ויבואר אי"ה בקונטרס מיוחד דיני ב"נ. והטעם דמתנה ש"ח להיות כשואל ע"פ הפועלים דבההוא הנאה דנפק עליו קלא דגברא מהימנא הוא גמיר ומשעבד נפשיה והנה הנאה זו בשעה שהפקידו בידו דעי"ז נפק עליו קלא אבל אם הפקיד בידו ובשעת קבלת הפקדון לא התנה ואח"ז התנה ל"ש הנאה דההנאה כבר עברה. אך באמת הברירה ביד המפקיד ליטול את שלו תמיד אפילו בהפקידו לזמן כי הזמן רק לטובת המפקיד אם כן כיון דאינו נוטל מידו יש לו הנאה ויכול לחייב עצמו כשואל משא"כ בשוכר לזמן א"י לחייב עצמו רק בשעת קבלת החפץ ואי"ה לקמן בדין שוכר יבואר בשם הקצה"ח ראיה לדבר מן הש"ס.

ובב"ק ק"ח רבה זוטי בעי לה נגנבה באונס והחזיר גנב בבית שומר ומתה בפשיעה מהו מי אמרינן כיון דנגנבה באונס כליא ליה שמירתו (כיון דנפטר מהמפקיד) א"ד כיון דהדרה הדר לשמירתו תיקו והנה התחיל בנגנבה באונס נ' דמיירי בש"ש דע"י אונס פטור ומסיים במתה בפשיעה נראה דאף בש"ח הוא האבעיא אם הדרא לשמירה ויתחייב בפשיעה אך האמת האבעיא בשניהם הן בש"ח הן בש"ש לכן מרמז דמיירי בשניהם וכ"ה בספ"י. והנה הר"מ פ"ח מה' שאלה ה"ו כ' יש בדבר ספק לפיכך פטור השומר ואי תפסו הבעלים א"מ מידו ופסק כדרכו בכל אבעיא של ממון דפטור ותפיסה מהני. ובטוש"ע השמיטו אבעיא זו ובקצה"ח סי' רצ"ד עמד בזה וכ' טעם לזה ומסיק שם לפי דעת הטוש"ע חייב השומר בודאי דלא כלתה שמירתו רק הר"מ לשיטתו ע"ש. ונראה דמאבעיא זו נסתעף עוד ספק לענין הגנב אם הוכר דאם נימא דהדר לשמירתו והשומר חייב אם כן הגנב החזיר אותו לשמירתו ויד השומר כיד הבעלים ופטור הגנב אבל אי אמרינן דהשומר פטור דכלתה שמירתו ממילא הגנב חייב דלא עביד השבה לבעלים דהשומר כאחר דמי דכלתה השמירה עיין ס"פ הגוזל סוגיא דגונב טלה פלוגתא דר"י

ור"ע והר"מ לא הביא לענין הגנב דמיירי כאן לענין שומרים אבל הדין דין אמת אם כן מחמת ספק פטור השומר וכן הגנב גם כן פטור ואם תפסו הבעלים הן מהשומר או מהגנב א"מ מידם דהספק כאן על מי מוטל החיוב כי אם השומר חייב הגנב פטור ואם השומר פטור הגנב חייב וז"ב. ולפמ"ש ניחא מה דק"ל לכאורה על הר"מ כיון דהספק הוא בין בש"ח לענין פשיעה וכן בש"ש לענין גו"א דאם לא כלתה שמירתו חייב בגו"א כמש"ל אם כן למה פסק הר"מ כאן דאף מפשיעה פטור. ובפ"ב מה' שאלה גבי שאלה בבעלים כתב דשאל משותפים וכו' היא גם כן אבעיא אי הוי שאלה בבעלים א"ל ואי הוי שב"ב פטור אף מפשיעה וא"ל חייב אף באונסים פסק שם הר"מ דאם נאנס פטור ואם תפסו הבעלים א"מ מידם ואם פשע חייב וכ' שם הרב המגיד דהר"מ פוטר כיון דהוי אבעיא ובפשיעה שמחייב דהר"מ לשיטתו פ"ב מה' שכירות דפשיעה הוי ליה מזיק אין כח בידינו לפטרו אם לא בראיה ברורה וכיון דאין לנו ראיה ברורה לפטרו ע"כ חייב ובש"ע שמ"ו הובא דעתו אם כן כיון דשם בהאבעיא מחייב בפשיעה ואמאי כאן דהוא ג"כ אבעיא ופוטר אפילו מפשיעה. הן אמת דשם הוי אבעיא לענין אי הוי שאלה בבעלים והוא נ"מ הן לענין אונסין והן לענין פשיעה והאבעיא הוא סתם ע"כ הכריע הר"מ מעצמו דבפשיעה חייב. אך כאן האבעיא מפורשת לענין פשיעה ע"כ פסק דאף לענין פשיעה הוי ספק אך מכל מקום טעמא בעי לסברת הרב המגיד דבספק אבעיא חייב בפשיעה. אבל לפמ"ש ניחא דבשלמא גבי שאלה הס' לענין השואל לבדו ע"כ מצד דהוי כמזיק ראה הר"מ בסברתו לחייבו אע"ג דלא הוי מזיק ממש דהרי בבעלים פטור מכל מקום כיון דהוי קרוב למזיק ע"כ בספק בבעלים חייב. אבל כאן אם השומר יהיה חייב ממילא יהיה הגנב פטור אם כן זה אין סברא כלל לחייב השומר דהוי קרוב למזיק ולפטור הגנב דגנב יותר ראוי לחייבו דגרע יותר מפשיעה כידוע אם כן הוא ספק בין השומר להגנב ואין סברא לחייב השומר יותר מהגנב ע"כ שניהם פטורים מספק ואם תפסו הבעלים בין משומר ובין מגנב א"מ מידם כנלע"ד.

ואם השומר פשע בפקדון ועי"ז יהיה היזק שאינו ניכר כגון שמפקיד בידו חמץ ולא מכר הנפקד ועעה"פ או נגמר דינו של שור אצלו לסקילה כ"ז שהוא בעין אומר לו הרי שלך לפניך כ"ה בש"ך סי' שס"ג ודלא כרש"ל וע' מג"א סי' תמ"ג. והנה אחר כתבי מצוה זאת בא לידי ס' מחנה אפרים וראיתי שהאריך בדיני שומרים ולפלפל בדבריו הנעימים צריך אריכות גדול. אך ראיתי בדרך העברה במשנה למלך דש"ח שכלה הזמן מכל מקום הוה לי' ש"ח האריך בפלפול ומסיק דל"ה ש"ח בכלה הזמן ועע"ש תמה על הב"י והש"ך דהסכי' לדבריו דל"מ קנין על השבועה דהוי קנין דברים רק על התשלומין ע' סי' ס"ו

ותמה דהא מבואר לעיל בחה"מ סי' ק"ב ובר"מ ה' סנהדרין דמי שא"ח שבועה וקנו מידו שישבע א"י לחזור ומבואר להדיא דמהני קנין על השבועה וצריך עיון גדול. ובסימן ח' האריך דבעוש"ק והקדשות דאתמעטו מדין שומרים לרה"פ דאפילו מפשיעה פטורים אם התנה לחייב בפשיעה חייב. ומה שמבואר בש"ס דצריך קנין אינו אלא להתחייב בגו"א אבל לענין פשיעה א"צ קנין ע"ש. ומל' הפוסקים לא משמע כן. ונלע"ד במקום שפטור משבוע' והתחייב עצמו בקנין שישבע כיון שנשתעבד בקנין ה"ל מחויב שבועה מן התורה דקנין הוי דאורייתא אם כן אם אינו רוצה לישבע נחתינן לנכסי' כדין שבועה דאורייתא ע' ש"ס ובסי' פ"ז וה"ה לכל ענינים דנוכל לחלק בין שד"א לדרבנן בזה דינו כשד"א ממש כנלע"ד פשוט. ולענין אם מסר לו לשמור מחובר לקרקע העומד לבצור או תלוש ולבסוף חברו אי הוי כקרקע עחה"מ סי' צ"ה ואין כאן מקומו להאריך:

מצוה נח

סעיף א

דיני המצוה כו'. דינים אלו יעברו יחלופו מלא רוחב ים התלמוד ופוסקים ע"כ משכתי יד מלכתבם אך מ"ש הרהמ"ח דמצוה זו נוהג בכל באי עולם כבר כתבתי כ"פ דזה לדעת הרמב"ן ולא לדעת הר"מ ע' פ"ט מה' מלכים אף דצ"ע איך שייך שבועה לב"נ כמש"ל דאפשר אין מצווין על שבועה בשם עכו"ם וגם אם מצוה שלא לישבע בשקר אינו ברור וגם הודאה במקצת שצריך בישראל שיהיה הודאה פרוטה ופחות לא נקרא ממון ובב"נ אפילו פמש"פ הוי ממון דקיימא לן ב"נ נהרג על פמש"פ וגם עוד הרבה דינים במצוה זו מה שיש לחלק בין ב"נ לישראל ואי"ה בקונטרס מיוחד דיני ב"נ יבואר. והרבה דינים אין נוהגין בחרש שוטה וקטן בין אם הם הנתבעים בודאי לא יוכל הפיקח לתובעם כידוע אך אפילו הם התובעים על טענתם אין נשבעין עיין הכל בש"ס ור"מ ובש"ע ואין להאריך:

מצוה נט

סעיף א

לדון כו'. עיין ר"מ ה' שכירות וה' שאלה וח"מ מסי' ש"ג ואילך ואכתוב בקיצור קצת דינים כדרכי ב"ה. אם א' נתן לחבירו מטלטלי' שלו שגופן ממון פרט לשטרות ועבדים ונותן לו שכר על השמירה בין הקדים לו שכרו או הבטיח לו שכר דשכירות אינה משתלמת אלא בסופה ה"ל השומר ש"ש ודוקא אם נתן לו פרוטה בשכרו ופמש"פ ל"ה ש"ש כ"ה בש"ך סי' ש"ג סק"א וחייבה אותו התורה אפילו אם לא פשע בשמירה וחייב

בגו"א רק מאונסין פטור ואיזה דברים דהו"ל קרוב לגו"א וחייב עליהם ש"ש ואיזה הוי אונס ופטור הכל מבואר בר"מ וש"ע ומאימת הש"ש נתחייב בשמירה גם כן הפלוגתא כאן כמו לעיל בש"ח דעת הר"מ דצריך משיכה ובל"ז אינו נתחייב ודעת ר"י והרא"ש דמשעה שהבעלים נסתלקו משמירתן נתחייב השומר ובנה"מ סי' רצ"א כתב דאם הקדים שכר להשומר נתחייב תיכף דהוי כמו שכירות פועל דנקנה בכסף וכ"ז שאינו חוזר קנוי הוא להבעלים וכ"ה במח"א סי' ז' דתיכף נתחייב ויש עליו דין ש"ש ע"ש באריכות. וע' פ' הפועלים ור"מ פ"ג מה' שכירות וש"ע סי' רצ"א וסי' ש"ג דרועה (ש"א) [ש"ח] שעל בעידנ' דעיילי אנשי ובא זאב וטרף פטור אף דאם הי' שם הי' יכול להציל מכל מקום נטר כדנטרי אנשי אבל ש"ש כה"ג חייב והוא פלוגתא בפרק הפועלים צ"ג ע"ב רבה סבירא ליה כיון דנטר כדנטרי אינשי מה הו"ל למעבד ע"כ גם שומר שכר פטור ור"ח ורבה בר ר"ה לא ס"ל הא דרבה דאמרי להכי יהיבנא לך אגרא לנטורי נטורי יתירתא ע"כ חייב אפילו על בעידנא דעיילי אינשי וכן הלכה כמבואר בר"מ וש"ע.

ול"ד אם המפקיד נותן לו שכר שמירה הוה ליה שומר שכר אלא אפילו אינו נותן לו שכר שמירה אם נהנה הנפקד ה"ל שומר שכר כגון אומן שנותן לו לעשות איזה דבר הן כלי או ד"א ונותן לו שכר אף דנותן לו השכר על המלאכה ולא על השמירה מכל מקום בההוא הנאה דיהיב לי' המלאכה להשתכר ה"ל ש"ש וסמ"ע סי' ש"ו דעתו דדוקא קבלן ה"ל ש"ש ולא שכיר יום ועש"ך השיג עליו דבכ"ע ה"ל ש"ש. וכן המפקיד אצל חנוני או שלחני מעות מותרים דרשאי להשתמש בהם אף דעדיין לא נשתמש בהן מכל מקום בההוא הנאה דיש לו רשות להשתמש ה"ל ש"ש אפילו קודם שנשתמש ע' ש"ס וש"ע סי' רצ"ב וכן שואל חפץ שכלתה זמן השאלה ועדיין הוא אצלו ה"ל כש"ש כיון דנהנה מהנה עש"ע ור"מ סי' שמ"ג. וכן שומר אבדה דעת הר"מ דהוי ש"ש משום פרוטה דר"י דקעביד מצוה וכן מלוה על המשכון אפילו היתרון על דמי החוב ה"ל ש"ש משום פרוטה דר"י והרבה חולקין ופסקו כרבה דל"ה ש"ש משום דעוסק במצוה ע' סי' ע"ב וסי' רס"ז. וער"מ פ"י מה"ש במ"ל בשם מהרש"ך דמלוה על המשכון דה"ל ש"ש משום פרוטה דר"י להסוברים כן מכל מקום חלוק דינו מש"ש שנוטל שכר כגון אם נטר כדנטרי אינשי דש"ש חייב מבואר הטעם בש"ס דלהכי יהיב לי' אגר לנטורי יתירתא אבל במשכון דהוא רק ש"ש משום פרוטה דר"י והמפקיד אינו נותן לו שכר ל"ש לומר להכי יהיבנא לך אגר כו' ופטור אם נטר כדנטרי אינשי ובמ"ל השיג עליו ובקצה"ח ע"ב סק"ה הסכים לרש"ך. ופשוט דלהרש"ך ל"ד שומר אבידה אלא ה"ה אומן ודומי' שכתבנו לעיל א"ח

אם נטר כדנטרי אינשי. וכן אם מתנה ש"ח להיות כש"ש ג"כ פטור לפ"ז אם נטר כדנטרי אינשי ודו"ק.

והדין כאן בש"ש כמו בש"ח אם נתן לו דינר של זהב וא"ל הזהרי של כסף הוא פטור מדמי זהב דלא קיבל עליו נטירות' דדהבא ואפילו נודע לו ברשותו שהוא של זהב מכל מקום כיון דבשעת קבלת השמירה לא קיבל עליו של זהב כמש"ל בשם הקצה"ח ה"נ כאן וע"ש בסי' רצ"א נסתפק בשומר אבדה שמצא כסף ובתוכו היה זהב אפשר דחייב על זהב דל"ש לומר לא קיבל עליו כו' דשומר אבדה אינו תלוי בדעתו דהתורה עשאהו שומר בע"כ אם כן לא תליא בקבלתו כלל וגם להמהרש"ל דהטעם דפטור על של זהב דהמפקיד פשע שא"ל שהוא של כסף וכאן באבדה ל"ש זה אם כן ה"ל ש"ש להסוברים דש"א הוי ש"ש או ש"ח אפילו על הזהב. וע"ש שכתב כיון דבעינן משיכה בשומרים כמש"ל להר"מ ואף לתוס' ורא"ש דנתחייב בנסתלקו הבעלים מהשמירה זה דוקא בשומרים אבל באבדה לא נתחייב אלא בהגבהה דכתיב ואספתו וא"כ בא"י אינו קונה ע' סי' רל"ב סח"י ברמ"א בסרסור שקנה בדיל דלא קנה הואיל ולא ידע אם כן חזינן דמשיכה וידו אינו קונה בא"י אם כן כאן נמי אינו מתחייב בשמירה כיון שא"י ועבנה"מ שם מ"ש ע"ז. ומבואר בש"ע ש"ה שמתנה ש"ש להיות כשואל בדברים בעלמא בלא קנין וכ"ה בר"מ אך בהג"א ס"פ הפועלים מסופק אי מתנה ש"ש להיות כשואל ועמ"ל פ"ב מהלכות שכירות ה"ט. והנותן לש"ש על זמן המפקיד בודאי יכול ליטול תוך הזמן כי הזמן לטובתו אך אם הנפקד רוצה להחזיר תוך הזמן מבואר בש"ע סי' רצ"ג דא"י לחזור תה"ז די"ל קבלת עליך השמירה עד זמן פ' וכבר הבאתי לעיל שהקשו ע"ז הא קי"ל פועל יכול לחזור בו בחצי היום ותי' הקצה"ח נהי דיכול לחזור מהשמירה מכל מקום לשלם (אי) בגנו"א ע"ז נשתעבדו הנכסים וליתא בחזרה עיין לעיל:

והנה עוש"ק והקדישות ונכסי עכו"ם ולחלק לעניים כמש"ל בדין ש"ח גם כאן אינו בדין ש"ש ופטור על הגו"א ואם פשע כבר כתבתי לעיל הדיעות. ואם התחייב עצמו אינו מועיל הדיבור רק צריך קנין. ושמירה בבעלים פטור גם כן כאן וכן השומר לקטן יש דיעות כמו לעיל וכן חו"ש הכל כאשר כתבנו למעלה בדין ש"ח וא"צ לכפול הדברים. ואני מסופק אם קנו מידו שיתחייב כש"ש ועל בעידנא דעיילי אינשי אם חייב דכל הש"ש דנטלי שכר חייבים בכה"ג כמש"ל א"ד דהכא ל"ש להכי יהיבנא לך אגר וכו' דבאמת פטור אף דיהיב לה אגר רק מחמת הקנין שלו אם כן י"ל דלא חייב עצמו אלא כש"א וכאומן דנקרא גם כן ש"ש ופטור אם נטר כדנטרי אינשי וצ"ע. ובדברים הנ"ל שאין בהם דין שומרים ונגנב ונאבד שפטורים מגניבה ואבידה מכל מקום מפסידים

השכר שהבטיח להם המפקיד דאדעתא דהכי נתן לו שכר שישמרנו מגניבה ואבידה ולא קיים תנאו ולא שמרו מזה אם כן פטור המפקיד מליתן שכרו ונראה גם כן דאם על בעידנא דעיילי אינשי מכל מקום פטור ליתן שכרו כי להכי יהיב ליה אגר כו' אם כן כיון שלא שמר היטב אין לו שכר דלהכי יהיב וכו' ואפילו אם הקדים לו שכרו פשוט דצריך להחזיר לו. אך בנאנס צריך המפקיד לשלם לו שכרו ואם א"י אם נאנס יתבאר לקמן. וזה מבואר בש"ס פ' הזהב ובר"מ וש"ע סי' ש"א וש"ג. וע' קצה"ח סי' ש"ה מסופק באומן והי' בבעלים דנגנב או נאבד אצלו פטור דאפשר אינו מפסיד שכרו דה"ל כחזרה כיון דהוא פטור ול"ש דיהיב לי' שכר על השמירה והרי לא שמר כראוי ז"א הא באמת אינו נותן לו כלום אלא על המלאכה והרי עשה המלאכה א"ד דלא נתחייב לו השכירות עד שיחזיר לו וזה לא הוי חזרה ועיין בנה"מ כתב דפטור משכר מלאכה וה"ר ע"ז מהש"ס אבל בנאנס הוי ודאי כחזרה וצריך לשלם לו ע"ש. ואם נתן לאומן לעשות כלי ועשה הכלי ואח"כ נשבר דעת הרבה ראשונים דצריך לשלם לו דמי כלי כי אין אומן קונה בשבח כלי וע' ש"ך כת' דהוי ספיקא דדינא דהרבה פוסקים דאומן קונה בשבח כלי ועקצה"ח חקר כמה חקירות בד"ז אי קונה הכלי או השבח לחוד ועוד חקירות ואין כאן מקומו להאריך. וש"ש שכלה הזמן ועדיין הוא ברשותו לא הוי ש"ש רק הוי ש"ח וע' סי' שמ"ג ואם א"ל טול את שלך ואיני שומרו עוד אפילו ש"ח לא הוי ע' סי' ש"ז ס"א. וגבי אומן אם א"ל הבא מעות וטול את שלך ה"ל ש"ש אבל אם אמר טול את שלך והבא מעות לא הוי ש"ש רק ש"ח. וש"ש שחזר והפקיד הפקדון אצל הבעלים ונגנב או נאבד ביד הבעלים חייב השומר על רשות הבעלים ע' סי' ע"ב ובאו"ח סי' ת"מ באריכות ובאחרונים. ודין משכון אי הוי ש"ש והחילוק בין בשעת הלואה לשלא בשעת הלואה צריך אריכות ואין כאן מקומו וכבר כתבתי לעיל בש"ח ה"ה בש"ש שנאנס הפקדון אצלו כגון בלסטים מזוין ואח"ז החזירו לידו ה"ל ספק אי כלתה שמירתו או לא ופטור השומר רק אי תפס ל"מ מיני' וע' מש"ל בד' הר"מ וכ"ז בגנו"א אבל אם נאנס הש"ש פטור מאונסים ואם טוען נאנסו במקום רואים צריך לשלם ובמקום שאין רואים נשבע שבועות התורה שנאנסו ושלא פשע ושלא שלח בו יד כדין ש"ח שכתבתי לעיל וגם לוקח שכרו אם נשבע שנאנס. ואפילו בלא עדים ושטר נשבע שלש שבועות הללו כמש"ל וא"צ לכפול הדברים. לכאורה אפשר דאם נתנו חרש שוטה וקטן לא' לשמור איזה חפץ והבטיחו לו שכר כיון דאינם ב"ד וא"י לחייב עצמם אם כן ל"ה ש"ש כלל אך באמת אם השמירה ש"פ מחויבים לשלם כמו ששוכרים לו עבד או שפחה ע' ביבמות אך על כל פנים אם אין השכר ש"פ רק הם הבטיחו לו פרוטה והבטחה שלהם אינו כלום ואינו שוה פרוטה ודעת הש"ך דאם אינו

ש"פ לא הוי ש"ש אם כן ל"ה ש"ש ועיין עוד לעיל גבי ש"ח ותלמד לכאן. וש"ח שמת נראה דהבן אינו שומר כלל גם בש"ש אין הבן ש"ש רק במלוה על המשכון ואומן כיון דתפס לי' אזוזי הבן ג"כ ש"ש ע' סי' ע"ב ס"ו ובש"ך ובקצה"ח ואין להאריך.

ובכלל ש"ש הוי ג"כ שוכר דקיימא לן דשוכר הוי ש"ש לכל דיניו והשוכר בהמה או כלים לעשות בהם מלאכה חייב בגנו"א ופטור מאונסין והמשכיר לזמן אין המשכיר יכול לחזור בו תוה"ז דשכירות ליומא ממכר הוא והשוכר קנה עד הזמן לעשות מלאכתו אך לכ"ע יכולין לחזור השוכר והמשכיר עד שיעשה השוכר איזה קנין אך לענין חיוב אחריות ע' בסי' ש"ז שני דיעות דעת הר"מ דצריך משיכה ודעת התוס' דתיכף דנסתלקו הבעלים מהשמירה חייב השוכר כמו בשומרים לעיל שכתבנו שהוא פלוגתת הר"מ והרא"ש. ודע דכאן בשוכר ל"ד משיכה או הגבהה אלא כסף הוי ג"כ קנין דקיימא לן שכירות מטלטלין נקנה בכסף לחוד ע' סי' קצ"ח. והנה הא דשוכר פטור מאונסים אע"ג דמשתמש בו ושואל חייב באונסים הוא כיון דשואל כל הנאה שלו חייב באונסים אבל שוכר אין כל הנאה שלו דנותן שכירות להמשכיר פטור מאונסים והוי רק ש"ש. ובקצה"ח ש"מ כתב דאפילו נותן השוכר להמשכיר שכירות פמש"פ אף דש"ש לא הוי בפמש"פ כמש"ל דאינו חשיב ממון מכל מקום כאן יצא מתורת שואל כיון דלא הוי כל הנאה שלו שהבעלים נהנים ג"כ ה"ל עליו רק דין שוכר. ופשוט דאם נותן לו שכירות פמש"פ על כל פנים צריך קנין משיכה או שאר קנין להיות עליו דין שוכר ואם עשה קנין ה"ל שוכר ולא שואל אף דאינו נותן לו אלא פמש"פ אבל אם לא עשה קנין רק כסף בודאי פמש"פ לא חשיב ממון לקנות בו עח"מ סי' קצ"ח רק בעשה קנין אחר ה"ל שוכר דבפמש"פ ע"כ מוציאו מתורת שואל וה"ל שוכר וגם עשה איזה קנין אבל זה לחוד לא הוי קנין ופשוט. ולא מבעיא כשנותן לו השוכר שכר לא הוי כשואל אלא אפילו אינו נותן לו שכר רק המשאיל יש לו הנאה מן השאלה ג"כ הוי דינו כשוכר ולא כשואל כיון דאין כל הנאה שלו רק המשאיל נהנה ג"כ וד"ז מבואר בשו"ת הר"ן הובא בש"ך ח"מ סי' ע"ב ס"ק כ"ט דהשואל ספר מחבירו פטור מאונסין כיון דאין כל הנאה שלו דהמשאיל מצוה קעביד ונהנה בפרוטה דר"י ע"ש ובש"ך שם כ' דזה דוקא להסוברים כר"י אם כן המשאיל נהנה אבל הסוברים כרבה דלא חשיב שכר משום פרוטה דר"י ה"ל שואל גמור וחייב באונסין ע"ש. ולכאורה יש לחלק נהי דהסוברים כרבה דס"ל דזה לא הוי שכר דאפשר לא מתרמי עני ע' תוס' פ' אלו מציאות כ"ט אם כן אפשר דאין הנאה זו ש"פ ובש"ש לא נעשה ש"ש אלא אם כן שכרו פרוטה כמש"ל בשם הש"ך סי' ש"ג אבל מכל מקום אף רבה מודה דעכ"פ הנאה איט לי' אם כן כיון דהמשאיל יש לו הנאה קצת אף דלא

הוי הנאה ש"פ אם כן אין כל הנאה של שואל ופטור מאונסים כמש"ל בשם הקצה"ח. ונראה לכאורה דהש"ך חולק בזה וס"ל דוקא אם שכר המשאיל פרוטה השואל פטור אבל בפמש"פ חייב השואל דהנאת המשאיל פמש"פ לא חשיב הנאה. שו"ר בקצה"ח סי' ע"ב סקל"ד שהשיג על הש"ך מט"ז וכתב דאפילו לרבה פטור השואל ע"ש שהביא ראיה נכונה להש"ך מקדושין וע' תוס' שבועות מ"ד ע"ב ד"ה ור"י שהקשו מר"ה דמודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה דמצות לאו ל"נ ואמאי הא מתהני לר"י דחשיב לי' ש"ש בהכי ע"ש. ולכאורה גם לרבה קשיא דעכ"פ יש הנאה פורתא כמש"ל אך דאינו ש"פ ובאה"נ אסור להנות אף פמש"פ. ועיין בנדרים גבי מודד הנאה להחזיר לו אבידה וכו' ע"כ לרבה אין לו הנאה כלל ויש להאריך ואין כאן מקומו. על כל פנים ד"ז דאם המשאיל נהנה פמש"פ אי הוי השואל חייב באונסים או הוי כשוכר צ"ע. ואם נגנב או נאבד אצל השוכר אף דמשלם לו דמים מכל מקום מחויב ליתן לו שכירות ג"כ על מה שנשתמש בו כי עד הגנבה היתה עומדת ברשות הבעלים ושומר א"צ לשלם רק כשעת הגנבה דברשות בעלים עומד כמש"ל ועח"מ סי' ש"ט בש"ך וקצה"ח ונה"מ ע"ש. **והנה** כתבנו לעיל דדעת הר"מ דשייך דין שומרים לקטן לכ"ע מכל מקום נ"ל דדין שוכר ליתא בשוטה דלא יוכל להשכיר כמו דלא יוכל למכור וגם בקטן אם לא הגיע לפעוטות אין מעשיו כלום רק בהגיע לעונת פעוטות מהני מדרבנן עי' סי' רל"ה ובלא הגיע אף מדרבנן ל"מ אם כן אפשר כיון דאין מעשיהם כלום וה"ל משתמש שלא מדעת כמו שואל שלא מדעת דה"ל גזלן וחייב אף באונסין כיון דהרשות ל"מ כלל כי אינם בני דעת כלל כנ"ל ומכל מקום צ"ע ועי' מח"א בהלכות שומרים פלפל בדין שומר לקטן דלדעת הר"מ יש לו דין שומר אם החזיר השומר לקטן אם חייב דהוי בפשיעה דהוא אינו בן דעת ואפשר ג"כ דהוי כמזיק בידים וחייב לכ"ע ע"ש. ובהלכו' שאלה ופקדון סי' ח' ובה' שומרים הוא בסי' ט' וע"ש שכ' דכ"ז בלא הגיע לעונת הפעוטות אבל בהגיע לעונת הפעוטות יכול להחזיר לקטן דלא כמהרי"ט וע"ש בהגהה כ' בש"ס לא מצא הדבר מפורש אם יכול להחזיר אף בהגיע לעה"פ ויש לפלפל בדבריו אך צריך אריכות גדול. ונר' פשוט דש"ח לקטן אף דמתנה ש"ח להיות כשואל לא מהני דהטעם מבואר בש"ס פ' הפועלים בההוא הנאה דנפק עלי' קלא דגברא מהימנא הוא כו' וזה ל"ש במקבל פקדון מאלו דלאו בני דעה נינהו ולא נפק עלי' קלא משום זה. אך בש"ש להשי' שכתבנו לעיל דמהני אם כן משעבד נפשו בשכר שמירה מהני לקטן ג"כ ועמש"ל בשם הג"א דבש"ש ל"מ כלל תנאי זה. ועקצה"ח סי' רצ"א כתב דבשוכר לזמן ומתנה להיות כשואל ל"מ אלא בשעה שקיבל השמירה אבל אח"ז ל"מ תנאי כיון דהנאה כבר עברה אם כן במאי

משעבד נפשו בשלמא בש"ש וש"ח כיון דהרשות ביד המפקיד ליטול פקדונו בכ"ז כי הזמן לטובת המפקיד אם כן בכ"פ יש לו הנאה מה שמניח הפקדון אצלו אבל בשוכר דאין המשכיר יכול לחזור תוה"ז ליכא הנאה וא"י לחייב עצמו בדברים רק בקנין וה"ר לזה מהש"ס ע"ש. ושוכר שכלה הזמן הוא כש"ח כמש"ל והרבה דינים תלמד לכאן מש"ח לש"ש יעו"ש. ומ"ש הרהמ"ח דיני פועל הם נכללי' בדיני שוכר ויבוארו אי"ה בפ' קדושים ודין אומן שקלקל עש"ס ור"מ וח"מ סי' ש"ו ודיני שוכר בבעלים יבוארו אי"ה במצות שואל ודין שומר שמסר לשומר ע' סי' רצ"א. ומה שהביא בשם הרמב"ן הא דאין השוכר רשאי להשכיר הוא במטלטלים הוא דעת הר"מ פ"ה מה' שכירות. ומ"ש ונוהגת בזכרים הוא לענין הדין אבל לענין תשלומין נוהג בכל האישים.

וע' סי' ש"ז מבואר דאם השוכר השאיל לאחר אף דהי' ברשות הבעלים ומתה באונס ברשות השואל משלם לבעלים ול"א דמשלם לשוכר והשוכר יהי' פטור מהבעלים דפטור מאונסים דאיך הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו ואם אמר לשוכר אם תרצה תשאילנה ויהי' דינך עם השואל ודיני עמך משלם השואל לשוכר והשוכר פטור לשלם למשכיר. ועיין בס' מח"א ה' שכירות סי' י"ט חקר בשוכר ששכר אצל המשכיר דר"מ ביו"ד זהו' והשכיר לאחרים בט"ו זהו' למי שייך הריוח. ומביא שם שנראה מהנ"י דאם השכירו שלא מדעת המשכיר דעשה שלא כדין דאין השוכר רשאי להשכיר הריוח למשכיר וברשות המשכיר הריוח לשוכר ופלפל בזה ודעתו דבכ"ע הריוח לשוכר דזה לא הוי עושה סחורה בפרתו ש"ח כיון דהפירות שלו הוא אם כן מרויח בשלו אבל התם גבי השאילה לאחר ומתה הפרה דהוא יטול מעות בעד גוף הפרה שאינו שלו ז"א מה"ד אבל כאן בדידי' משתכר ע"ש ולא עיינתי היטב בדבריו הנחמדים רק בהעברה בעלמא:

מצוה ס

סעיף א

לדון וכו' דיני המצוה כו'. עיין ר"מ ה' שאלה ופקדון ובטוש"ע ח"מ סי' ש"מ עד שמ"ו ואכתבם בקיצור. השואל מחבירו בהמה או כלים ושאר מטלטלים שגופן ממון להשתמש בו או לכל הדברים או לדבר מיוחד חייבה התורה להשואל אף באונסים כיון דאינו נותן שכר וכל הנאה שלו רק אם נפסד (או) מחמת מלאכה פטור דלאו לאוקמי בכילתא שאל והר"מ בפ"א מה' הנ"ל חילק בין בשעת מלאכה או שלא בשעת מלאכה ועיקר החילוק אם מחמת מלאכה פטור. ועיין במ"מ וכ"מ וכ"ה בש"ע ובדברי הרהמ"ח כאן דהכל תלוי במחמת מלאכה ודוקא אם לא שינה מהמלאכה ששאל בשבילה אבל

אם שינה ועשה מלאכה אחרת ואפילו קלה ממלאכה ששאלה בשבילה חייב ועסמ"ע כ' דוקא אם יש קצת לתלות דמחמת השינוי מתה ע"ש. וע"ש בש"ע ס"ג דעת המחבר דאף דהאונס הי' יכול לבא שלא מחמת מלאכה כגון ששאל בהמה לילך דרך ידוע ובאו לסטים או חיות ואנסוה ה"ל כמחמת מלאכה והרב בהגהה מביא חולקין דזה לא הוי מחמת מלאכ' דבלא הליכת הדרך הי' יכול לבא האונס הזה ובש"ך מסכים לדעה זו עפ"י דעת הרמב"ן דהעיקר דפטור מחמת מלאכה הוא הטעם מחמת פשיעת המשאיל דהשאיל' למלאכה שא"י לסבול אם כן בכה"ג לא פשע המשאיל כלל ע"כ חייב רק אם בא לה האונס מחמת המלאכה ע"ש. והנה בשאל כלי של כסף והי' של זהב אם חייב רק בשל כסף כמו כל השומרים די"ל נטירות' דכספא קיבל ולא דהבא ה"נ. או אפשר כיון דכל הנאה שלו א"צ לקבלתו וחייב בכ"ע עקצה"ח סי' רצ"ב מבואר בדבריו דגם גבי שואל א"ח רק בנודע לו שהוא של זהב ונשתמש בו אח"כ חייב אבל בלא נשתמש א"ח דנטירותא דדהבא לא קיבל עלי' ובס' מח"א ה' שאלה סי' א' פלפל באורך אם בשואל בקבלתו תליא מילתא או לא ואפילו לא גמר להשתעבד משועבד מחמת דכל הנאה שלו ע"ש ותלמד משם לכאן. והנה כתבנו לעיל הדינים דהשומרים יכולים לחייב עצמם יותר מדינים שפסקה להם תורה בדברי' בעלמא כגון ש"ח להיות כשואל. ועיין כאן בקצה"ח מביא מחלוקת הפוסקים אי שואל יכול לחייב עצמו במתה מחמת מלאכה בדברים בעלמא וכ' דזה תלוי בשני תי' התוס' פ' הזהב על הא דש"ח יכול להתנות בדברים ובעשו"ק בעי קנין וכתבו דבשומרים בעי שבועה לא בעי קנין אבל עשו"ק דפטורי אף משבועה בעי קנין אם כן כאן דחייב שבועה יכול להתחייב יותר מדינו בדברים בעלמא ותי' השני שכתבו הא דמתחייב כשואל כסבורים העולם שהשאיל לו ובההוא הנאה משעבד נפשי' אם כן טפי משואל לא משעבד וכן לתי' הש"ך שכתבנו לעיל ג"כ טפי משואל לא משעבד אם כן א"י לחייב עצמו מחמת מלאכה וע"ש שהביא ד' הראשונים בזה ובנה"מ שם דעתו דיכול לחייב עצמו.

ושם בש"ס דב"מ ד' אבעיות. ע"ש בדף צ"ו אם שאלה לרבעה מהו כדשיילי אינשי בעינן ולהכי לא שיילי אינשי א"ד טעמא משום הנאה והאי נמי אית לי' הנאה. שאלה ליראות בה מהו והיינו כדי להתראות עשיר ממונא בעינן והאיכא א"ד ממונא דאית לי' הנאה מיני' היינו שמשתמש בו וליכא. שאלה לעשות בה פחות מפרוטה מהו ממונא בעינן ואיכא א"ד כל פחות מפרוטה לאו כלום הוא. שאל שתי פרות לעשות בהם פרוטה מהו מי אמרינן בתר שואל ומשאיל אזלינן ואיכא א"ד בתר פרות אזלינן וליכא ממונא ולא אפשיטא הנך בעיין. ורש"י פי' דהנך אבעיות אם יש להם דין שואל להתחייב

באונסין וכ"נ מד' הרא"ש אם כן כיון דלא אפשיטא אינם חייבין באונסים. ועיין בטור סי' שמ"ו והר"מ פ"ב מה' שאלה מביא אבעיות אלו לענין שאלה בבעלים ולא לענין חיוב באונסים כמו שואל ועשו"ע בדברי המחבר דסתם ועסמ"ע שם ובש"ך דלכ"ע מהני תפיסה מהשואל כיון דלא עלתה בתיקו ועלח"מ שם. וכבר הבאתי לעיל דלהר"מ אין השומר מתחייב באחריות אלא אם כן עשה א' מדרכי הקנאות משיכה או הגבהה ודעת הרא"ש דתיכף שנסתלקו הבעלים משמירה נתחייב השומר ה"ה כאן דלהר"מ צריך קנין ולהרא"ש נתחייב תיכף משנסתלקו הבעלים אך לענין חזרה צריך קנין ונתחייב לכל מר כדאית לי' אף בלא נשתמש בו השואל עדיין עש"ך סי' הנ"ל סק"ח ובנה"מ שם כ' דאם נשתמש בו כגון ששאל ספסל וישב בו אף דהוא ברשות המשאיל ולא עשה השואל שום קנין וגם לא נסתלקו הבעלים מכל מקום כיון ששימש בדבר השואל חייב באונסים וע"ש שה"ר לדבריו. וגם הבאתי במצוה הקודמ' דאפילו אם נתן השואל להמשאיל רק פמש"פ מכל מקום אינו שואל דל"ה כל הנאה שלו וע"ש שפלפלתי אי הוי שואל כיון דמצוה קעביד אין כל הנאה שלו כמו בשואל ספר בתשובת הר"ן וע' מש"ל וא"צ לכפול הדברים. **ואם** משאיל לחבירו סתם בלא זמן קבוע יכול המשאיל לתבעו בכ"ז שירצה ול"א סתם שאלה ל' יום כמו הלואה אלא ניתן ליתבע תיכף כ"ה דעת הר"מ ורוב מהראשונים ע' סי' שמ"א ואם שאלו לזמן קצוב כיון שמשך השואל אין המשאיל יכול לחזור בו עד סוף הזמן דשואל קנה הגוף לפירותיו עד סוף הזמן עיין בלשון הר"מ פ"א מה' הנ"ל ה"ה. ונ"פ דהשואל יכול לחזור תוה"ז וא"ד לשאר שומרים המבואר בסי' רצ"ג דא"י להכריח לקבל תוך הזמן דא"ל קבלת השמירה עד הזמן דשם הוא לטובת המפקיד אבל כאן הזמן הוא לטובת השואל ע"כ יכול לחזור תוה"ז ודינו כמו בע"ח ע' סי' ע"ד. וכן שוכר דינו ג"כ כשואל וה"ל כלוה ע' סי' ע"ד דהזמן לטובת הלוה וה"נ. ובשואל לזמן ומת השואל תוה"ז היורשים משתמשים בחפץ עד סוף הזמן ואף שמשתמשים בו מכל מקום פטורים מאונסים כיון דהם לא שאלו החפץ ובירושה משתמשים ע"כ פטורים אבל דינם כש"ש אפילו לא נשתמשו בו ועש"ך. ושוכר בלא נשתמש בו אינו כש"ש ע' ב"י שמ"א ובש"ך. וענה"מ כ' דדוקא בלא נתן האב שכירות ע"כ בלא נשתמשו היורשים אינם כש"ש אבל אם האב פרע השכירות הוי כשומר שכר כיון דיש להם רשות להשתמש ע"ש מלתא בטעמא וגם כ' הא דבשואל חייבים היורשים כשומר שכר דווקא בידעו שהוא שאול אבל כסבורים של אביהם הוא פטורים אף מפשיעה כמו בסעיף שאח"ז ואפילו בהניח אחריות נכסים דוקא בטבחוהו ואכלוהו אבל אם פשעו ונגנב פטורים דאינם שומרים כלל בלא ידעו ע"ש מלתא בטעמא. והנה בהניח אביהם אחריות נכסים ומתה ביד

היורשים דעת הר"מ דחייבים ועי' במ"מ וש"ע דהרבה ראשונים חלקו עליו והוא אריכות גדול אין כאן מקומו.

ושואל שכלה זמן השאלה בודאי אסור להשתמש כי לא השאיל לו אלא על זמן ואם אינו משתמש בו ל"ה כשואל אלא דינו כש"ש כיון שנהנה מהנה. ופשוט דאם משתמש בו לאחר שכלה הזמן דינו כש"י בפקדון וגם במתה מחמת מלאכה בודאי חייב דהוי כשואל שלא מדעת דהוי גזלן. ועיין בנה"מ שם שכתב דלדידן בסתם שאלה שתבעו בכ"ז שירצה כ"ז שלא תבעו רשאי להשתמש בו ודינו כשואל משא"כ בשואל לזמן דלאח"ז אינו רשאי להשתמש בו כמ"ש ע"ש. והנה בעוש"ק כמו שאר שומרים שכתבנו לעיל דאין דין שומרים בזה רק בפשע הוא מחלוקת הראשונים עיין לעיל ה"ה כאן אין דין שואל בעשו"ק ואם רוצה להתחייב א"ע צריך קנין כמש"ל. ובנה"מ סי' ש"מ כ' דשואל יכול לחייב עצמו לשלם במתה מחמת מלאכה בדברים כמש"ל וכתב הטעם הא דאין השומר יכול לחייב עצמו בדברים יותר ממה שחייבה התורה אותו רק מחמת ההוא הנאה או בקנין היינו בדבר שרק השומר חייב ולא איש אחר אבל במחמת מלאכה שכל איש שעושה מלאכה בחפץ חבירו ונפסד חייב דהוי לי' כגזלן וכמזיק בידים רק השואל פטור דלהכי אושלי' אבל אם התנה שיתחייב מחמת מלאכה אם כן לאו להכי אושלי' וחייב דהו"ל כהתנה אם תמות מחמת מלאכה בטל השאלה אם כן ממילא חייב כיון דמתה מחמת מלאכה דידי'. ולפי זה ה"ה בעוש"ק בשאל ונפסד מחמת מלאכה והתנה שיהי' חייב מחמת מלאכה חייב בלא קנין כי בטלה השאלה וה"ל מזיק בידים אם כן לענין אונס צריך קנין בעוש"ק אבל לענין נפסד מחמת מלאכה חייב אפילו בלא קנין רק בדברים ע"ש ודבריו נכונים מאוד. וכבר כתבתי לעיל דהשומר לחו"ש יש דין שומרים לכ"ע אך בשומר לקטן יש שני דיעות דעת הר"מ דיש דין שומרים דאיש הכתוב בפרשה לא קאי על שומרים וי"ח דאין דין שומרים לקטן עיין לעיל. ונראה דאם שאל אצל שוטה כיון דשאלה הו"ל קנין פירות לזמן דהמשאיל נותן לו במתנה עיין ר"מ פ"א אם כן בשוטה שאין בו דעת ל"מ רשותו כלל ואסור להשתמש בחפץ שלו ואם משתמש אין לו דין שואל מדעת רק שלא מדעת וה"ל דין גזלן וחייב באונסים ומכ"ש אם מתה מחמת מלאכה דל"מ רשות השוטה כלום וה"ל משמש בחפץ חבירו שלא מדעתו אך בשאל מחרש דמדרבנן יכול להשתמש בו אם כן כיון דכל הנאה שלו ה"ל שואל וחייב באונסים ובמתה מחמת מלאכה פטור מדרבנן וכן בקיבל בשאלה מיד קטן שהגיע לעה"פ להר"מ דיש דין שומרים לקטן יש לו כל דין שואל ובמחמת מלאכה פטור מדרבנן דהקנאתו מהני מדרבנן. אבל אם שאל מקטן שלא הגיע לעה"פ יש לו דין שואל שלא מדעת דה"ל גזלן

כמו בשוטה וחייב בכ"ע. ולשון הר"מ פ"ב מה' שכירות ה"ז קטן שהפקיד או השאיל לגדול הרי הגדול נשבע וכו' נ"פ דמיירי בקטן שהגיע לעה"פ דבפחות מזה גבי שאלה לא הוי שואל כלל ול"ש שבועת השומרים דמחמת מלאכה מתה דגם מחמת מלאכה חייב דה"ל גזלן דשואל שלא מדעת הוא כנ"ל ברור. והא דלא פירש הר"מ כי הוא דבר פשוט וסמך על המבין. ולדעת החולקין וסוברים דאין דין שומרים לקטן אם שאל מקטן אפילו הגיע לעה"פ במחמת מלאכה פטור דאדעתי' דהכי מושלי ורשות דידי' מהני וגם פטור מאונסים דאין דין שומרים כלל לקטן. ועיין במח"א הל' שומרים סי' יו"ד כתב דקטן שהשאיל לגדול לכ"ע יש דין שואל דבשאלה לא כתיב איש עכ"ל. ולדידי נראה דבאמת מן התורה ל"ש כלל דין שאלה בקטן כי לד"ת אין מעשה קטן כלום וה"ל שואל של"מ. ויש לו דין גזלן חייב אף במחמת מלאכה. וע"ש שכתב דאם הקטן השאיל עצמו יש לו דין שאלה בבעלים ובאמת מן התורה כיון דה"ל שואל של"מ והוי גזלן ל"ש דין שב"ב כלל רק האידנא בתר תקחז"ל דקטן שהגיע לעה"פ יכול להקנות אם כן שאלה דידי' מהני מדרבנן ופטור במחמת מלאכה וחייב באונסים וה"ל עלי' דין שואל וצריך לישבע אבל בד"ת ל"ש כלל דין שאלה בקטן ול"ש כלל לומר כיון דלא כתיב איש גם קטן בכלל כי לא משכחת שאלה אצלו מן התורה כמ"ש וז"ב ב"ה. ובגוף הדין אי שייך שאלה בבעלים גבי קטן שהשאיל לבי נוקפי כיון דמה"ת ה"ל השואל כגזלן ול"ש כלל שב"ב דיפטר וגם מחמת מלאכה רק דחז"ל תיקנו דמעשה הקטן במכירתו ומתנתו קיימת משום כדי חייו אם כן יכול להשאיל ומחמת מלאכה פטור דזה הוי כמתנה אבל לענין שאילה בבעלים דזה הוי גזירת הכתוב למה יתקנו חכמינו זכרונם לברכה שיהי' פטור אפילו מפשיעה ולא אוקמי' אד"ת דמה"ת הו"ל גזלן ול"ש בבעלים כלל די שעפ"י תקנתם פטור במחמת מלאכה אבל לתקן כעין גזירת הכתוב דבבעלים יפטור א"י למה יהי' התקנה כן ע' סי' רל"ה.

ובהקדש ל"ש כלל דין שומרים ה"ה שאלה דודאי ל"ש דאסור לעשות מלאכה בהקדש דמעל. ובעכו"ם ג"כ הן ישראל ששאל מעכו"ם או להיפך אין בו דין שאלה כמו בדין שומרים שכתבנו לעיל. ושאר האישים הן איש והן אשה עבד וכו' ישנו בדין שאלה כדין השומרים שכתבנו אך חרש שוטה וקטן ששאלו פטורים הכל כמו לעיל ואין צריך לכפול הדברים. ומבואר בש"ע ור"מ דהאומר השאילני ד"ז בטובתך משתמש בו לעולם עד שישבר. וע"ש באם אמר השאילני ד"ז בטובו ובאופן זה דמשתמש בו לעולם אם נאנס א"צ לשלם אלא דמי שברים כי אין להמשאיל זכות כלל בהחפץ עקצה"ח סי' שמ"א מביא ד' הנ"י בשם הראב"ד. ועבנה"מ כתב דשואל לזמן ונאנס תוה"ז דצריך לשלם

מנכים לו מה שהיה שוה עד הזמן כי עד הזמן שוה התשמיש שהיה ראוי להשתמש בו ועבשו"ע ובראשונים. ובשואל שמין ג"כ השברים אם מתה הבהמה השברים והנבילה שייך להמשאיל והשואל משלם הפחת ולאחר שנשבר או מתה פחת השברים או הנבילה או השבח הכל של המשאיל. ועל השברים או על הנבילה אי הוי ש"ש או שואל עיין סי' שד"מ ס"ב בסמ"ע ובקצה"ח מסיק דעל השברים אינו אלא ש"ש דכלה השאלה ולאחר שא"ל טול את שלך אינו אפילו כש"ח ואין כאן מקומו בח"ז להאריך. ואם השואל טוען שמתה מחמת מלאכה ורוצה לפטור עצמו בטענה זו דינו כדין השומרים שכתבתי לעיל במקום רואין אינו נאמן וצריך לשלם ובמקום שאין רואין חייב שבועת התורה וכולל שלא פשע ושלא ש"י הכל כמש"ל.

ודין שאלה בבעלים כ"ה והוא נוהג בכל השומרים אם המפקיד או המשאיל שאול או מושכר להשואל לעשות לו איזה מלאכה בשעה שמשך בין שהשאלה בבעלים ומשיכ' החפץ באים כא' או שהי' מושאל לו או שכור לו מקודם ואח"כ השאיל לו החפץ פטור השואל אפילו מפשיעה וכן שאר שומרים ואפילו לא הי' שאול או שכור לו בשעת שבירה ומתה. אך בש"י חייבים וכן לענין שבועת השומרים יש פלוגתא בירושלמי וכבר הבאנו לעיל ועבש"ע סי' שמ"ו אם נתרצה להיות שאול באמירה בעלמא אם הוי שב"ב. וכבר כתבתי דשאלה ל"ש משוטה דה"ל שואל של"מ והוי גזלן ול"ש שב"ב. אך בש"ש או ש"ח דשייך ג"כ אם קיבל משוטה כמש"ל נראה מצד הסברא אף דהשוטה השאיל עצמו או השכיר עצמו אינו כלום כי אין ממש במעשיו ומכ"ש באמירתו וכן קטן שלא הגיע לעה"פ ובהגיע הוה ליה שב"ב אם השאיל כמו שהבאתי לעיל בשם מח"א ועמש"ל שד"ז צ"ע דחכמים יתקנו לחובתו ע"ש וצ"ע. והאומר לשלוחו צא והשאל עם פרתי אם שש"א כמותו. דעת הרי"ף והר"מ דלא הוי שב"ב וי"ח דהוי שב"ב ועש"ך דאף החולקין ס"ל דל"ה שב"ב בודאי רק בספק ואם אמר לעבדו ולשפחתו הכנענים צא והשאל עם פרתי ה"ל שאלה בבעלים דיד עבד כיד רבו אבל נשאל העבד בלא ידיעת רבו ל"ה שב"ב ועי' תוס' ב"מ צ"ט ד"ה באומר הא דיד עבד כרבו וה"ל שב"ב דוקא אם שאל את הבעלי' והבעלים שלחו לעבד במקומם הוה ליה שב"ב אבל אם הרב השאיל את עבדו ג"כ ל"ה שב"ב דעבד כבהמה וה"ל כמו ששאל לו שני בהמות דל"ש שב"ב. ופשוט אפילו להחולקים דס"ל דגם כאן בשב"ב ששא"כ על כל פנים אם הוא בר שליחות וע"ז יש ג"כ פלוגתא דיש איזה מיעוט כמבואר שם בש"ס אבל באותן שאינן בני שליחות כגון חרש שוטה וקטן ועכו"ם בודאי ל"ה שב"ב ע"ש.

והנה בהד' אבעיות שהבאתי לעיל לרבעה או פמש"פ דעת הר"מ דהנהו אבעיות הם לענין אם הוי שב"ב ופסק דה"ל ספק שב"ב ובס' שב"ב פסק הר"מ אם פשע חייב ואם מתה באונס פטור ואם תפסו הבעלים א"מ מידם וכבר הבאתי לעיל. ואם שאל פרת מלוג מן האשה ונשאל בעלה עמה ל"ה שב"ב דק"פ ל"ה כקה"ג. וכן אשה שאלה פרה לצורך נ"מ שלה ונשאל בעל הפרה לבעלה ל"ה שב"ב דק"פ לאו כקה"ג עש"ס ור"מ וש"ע שם. עוד אבעיא שם בש"ס שאל משותפים ונשאל א' מן השותפים לו מהו כולו בעליו בעינן א"ד מההוא פלגא דידי' מיהא מפטר וע"ש בש"מ דדוקא על פלגא של השותף הנשאל אבעיא לי' אבל על פלגא של השותף שלא נשאל ליכא ספיקא כלל דודאי חייב דל"ה שב"ב. ובר"מ וש"ע סתמו וכתבו דשאל מן השותפים ונשאל א' מן השותפים ה"ל ס' שב"ב לפיכך אם מתה נראה דהספק הוא על הכל אפילו על חלק השני. וקצ"ע ע' בש"מ שהוכיח דהספק הוא רק על חלק השותף הנשאל אבל על חלק שלא נשאל ודאי חייב ובקצה"ח עמד בזה. ועוד אבעיא שם השותפים ששאלו מא' ונשאל המשאיל לא' מהם מהו כולו שואל בעינן וכו' א"ד להההוא פלגא דשיילי כו' וע' ג"כ בש"מ דהא בעיא דוקא על שותף זה שנשאל לו המשאיל אבל שותף שני שלא נשאל לו המשאיל ודאי חייב ובר"מ וש"ע סתמו וצ"ע. וערש"י שפי' שותפים ששאלו לחרוש בו קרקע של שותפות עכ"ל וכוונתו דאם כ"א עושה מלאכה שלו ודאי כ"א דינו בפ"ע וזה שעושה ומתה ת"י פטור אם נשאל לו והשני חייב וכ"ה בש"ס שם. ובפרט להר"ן בנדרים דכ"א מהשותפים בשעה שמשתמש בו ה"ל כולו דידי' והובא כ"פ בח"ז אך מיירי ששאלו לצורך השותפים ומתה ת"י וגם הר"מ והמחבר סתמו בזה וע' סי' רצ"א דהא דשב"ב פטור דוקא אם נפסד החפץ ברשותו אבל אם מסר לשומר באופן דחייב הראשון על רשות השני ע"ש חייב הראשון אף דהי' אצלו שב"ב מכל מקום חייב על רשות השני דזה ל"ה שב"ב והוא מדברי הר"מ. ובאחרונים הקשו ע"ז מהש"ס הך דאבע"ל בעל בנכסי אשתו שואל או שוכר הוי ואמרינן אגב כו' דבין שואל או שוכר פטור דהוי בבעלים ובאמת לשיטה זו דאם מסר לאחר חייב ולא מפטר מטעם שב"ב אם כן שפיר האיבעיא אי הוי שואל או שוכר ועבנה"מ סי' רצ"א מ"ש בזה. והשואל או שוכר בהמה חייב במזונותיה לדעת הר"מ דצריך משיכה לענין חיוב האחריות ג"כ לענין מזונות צריך משיכה ולדעת הרא"ש תיכף בנסתלקו הבעלים חייב במזונות והובאו דיעות אלו בסי' ש"מ והנה לפלפל בענינים אלו צריך אריכות גדול וכאן באתי רק לעורר קצת:

מצוה סא

סעיף א

לדון דיני מפתה. עיין בכתובות ור"מ הלכות נערה בתולה ואכתוב בקיצור הדינים ב"ה. המפתה בתולה שהיא מבת ג' שנים וי"א ואילך שהיא קטנה עד י"ב שנים שהיא נערה או מבת י"ב שנים שהיא נערה עד ששה חדשים שבאה לכלל בגר הן קטנה או נערה חייבה תוה"ק להבועל שיתן קנס חמשים סלעים של כסף מזוקק אם יש לה אב צריך ליתן הכסף הזה לאביה ואם אין לה אב יבואר אי"ה לקמן ודוקא אם אינו כונסה כגון שאינו רוצה לכנוס או הבת אינה רוצית להנשא לו או האב א"ר להשיאה לו בכל אלו צריך ליתן קנס אבל אם כנסה אינו משלם קנס ואם אפילו רוצים לכנוס אך שאסורה עליו אפילו שני' מכל מקום כיון דאסור לכנוס בודאי אין מניחים להם להנשא ומשלם קנס אך באשה האסורה לו אם עבר וכנסה אף דכופין אותו להוציאה נפטר מהקנס דלענין זה מהני הנשואין בדיעבד לפטרו מקנס וע' ש"ס דיבמות דנ"ט גבי אנוסת עצמו ובמ"ל ה"ג שהעלה דל"ד בעולה לכה"ג שמבואר שם בגמרא שמהני נשואין לפטרו מקנס אלא אפילו ח"ל כ"ה דקדושין תופסין מהני הנשואין לפטרו מקנס אך אם היא מאותן שאין קדושין תופסין כלל לא מפטר ע"ש. ונראה מהש"ס דתופס לישנא דכניסה אימת כשלא יכנוס וכן ביבמות ואם נשא כו' כדי לפטרו כו' דוקא נשואין פוטרים מקנס אבל קדושין לחוד לא ואם חוזר לאחר קדושין ומגרשה צריך לשלם הקנס וכ"ה לשון הר"מ כאן המפותה שא"ר להנשא כו' ונתרצו וכנסו כו' נראה דתלוי דוקא בנשואין. ואפשר ליתן טעם להשמטת הר"מ ד"ז דואם נשא פסולה פטור מקנס ועיין במ"ל עמד בזה ואפשר דהר"מ לשיטתו דחופת נדה אינו חופה כיון דלא חזיא לביאה עיין בדבריו פ"י מה"א ואפשר שגם אפילו לאחר ביאה לא נקראת נשואה עשעה"מ קונטרס חופת חתנים אם כן באשה פסולה ל"ה נשואה כלל רק קדושין ולא מפטר מקנס. אך כבר הסכימו האחרונים דבפסולות מודה הר"מ דיש חופה רק בנדה חולק ע"ש בשער המלך באריכות ובאה"ע סי' ס"א על כל פנים זה נראה מבואר דכאן תלוי בנשואין דוקא ולא בקדושין וז"ב.

והנה הא דאם המפותה מעכבת להנשא משלם קנס אף דהאב רוצה וקידשה והשיאה לו כי בקטנות ובנערות יכול האב לקדשה ולהשיאה בע"כ למי שרוצה כידוע מכל מקום מהני מיאון דידה שצריך לשלם קנס כ"ה בתוס' כתובות ל"ט ע"ב ד"ה אין לי וקדושין מ"ו וכאן מיירי בין בפיתה לשם אישות או שלא לשם אישות לפסק הלכה ואין כאן מקומו להאריך בזה. ובהפלאה שם כתב דה"ה אם האב לא הי' רוצה ומת ונשאת בעצמה לו או שהאב לא הי' רוצה ונתבגרה ונשאת לו אף דהיא עתה ברשות עצמה להנשא וגם

הקנס שייך לה מכל מקום מהני מיאון אביה שצריך לשלם קנס כמו שמהני מיאון דידה אף שהאב משיאה בע"כ מכל מקום מהני המיאון לקנס ה"נ מהני מיאון האב אף שהיא ברשות עצמה ע"ש. ולשון הר"מ כאן ואם רצה וכונסה אינו משלם קנס אלא כותב לה כתובה כשאר הבתולות ובמ"ל הביא דיעות אי כתובה זו כיון דהיא בעולה אינו אלא מנה וברי"מ ורש"י נראה דהוא גזירת הכתוב דצריך לכתוב כתובה כבתולה וע' פ"י דל"ט מביא גם בשם מכילתא דהגם דכתובה היא דרבנן להרבה שיטות ובפרט בבעולה כה"פ סוברים דאינו אלא דרבנן מכל מקום כאן הוא גזירת הכתוב דחייב ליתן לה כתובה והקנס יצא בכתובה ע"ש ובמ"ל באריכות. וז"פ דדוקא אם אינו נותן קנס הכתובה היא מן התורה אבל אם נותן קנס כגון שמיאנה והשיאה אביה בע"כ דמשלם קנס אם כן א"צ לכתוב לה כתובה רק מדרבנן שלא תהא קלה בעיניו להוציאה עיין בש"ס וז"פ.

ובבעילה שלא כדרכה דעת הר"מ כאן פ"א ה"ח דעל שלכ"ד אינו חייב קנס כיון דלא הי' השרת בתולין וכ"נ דעת רש"י בסנהדרין דע"ג ובתוס' שם ויבמות נ"ט מביאין ראיות דחייב קנס אף שלכ"ד וער"נ פא"נ תמה על הר"מ דאין לדחות סוגיא מפורסמת דמוכח דחייב על שלכ"ד בשביל סוגיא דסנהדרין דיל"פ כפי' התוס' ע"ש. ואם הרבה אנשים באו עליה שלכ"ד לדעת הר"מ בודאי פטורין ולהתוס' אף דהוי ביאה לענין קנס מכל מקום כולהו משלמין קנס דעדיין בתולה היא כמבואר בקדושין דף יו"ד. ואם היתה הערה לבד אפילו השיר בתולי' למה דקיימא לן הערה זו הכנסת עטרה ואז משיר בתולים בתוס' סנהדרין ויבמות שם מסופקים אי חייב קנס ואח"ז הביאו בשם ירושלמי וגם ראי' מש"ס דילן דמחייב קנס בהערה לבד ע"ש וברי"מ אינו מבואר ד"ז דהערה לענין קנס. ובתולה זו אם היתה מח"כ או מח"ל אם התרו בו דחייב מלקות פטור מקנס דקלב"מ ואם לא התרו בו חייב קנס דח"מ שוגגין חייבין בתשלומין ואם היתה מחייבי מב"ד אפילו לא התרו בו פטור מקנס דח"מ שוגגין פטורים מתשלומין כ"ה בש"ס ור"מ כאן ובטור אה"ע ואם התרו בו משום לאו דלא יהי' קדש או קדשה מכל מקום אין לוקין על לאו דקדשה רק בהפקירה עצמה לכך עיין ר"מ כאן ובאה"ע סי' כ"ו ומבואר כאן בר"מ ומובא בטור ג"כ דד"ז של מפותה אינו אלא בנקרה מקרה אבל המפקיר את בתו לכך חוץ שלוקין משום קדשה אלא אפילו בלא התרו בו מכל מקום בהפקיר' עצמה או אביה הפקיר אותה לא חייבה התור' בקנס כלל ואינ' בדין מפות' עיין ר"מ כאן ובראב"ד.

והנה כתבנו לעיל דמבת ג"ש וי"א עד שתבגר יש לה דין זה דמפות' זה דעת הרי"ף והר"מ והרב' ראשונים דפסקו כרבנן דקטנה יש לה קנס ודעת ר"ת מובא ברא"ש וטור דאין לקטנה קנס דפסקו כר"מ דכ"מ שיש מכר אין קנס. ולכאורה נרא' דאף לרה"פ כרבנן

מכל מקום בקטנות אין לה דין מפותה כיון דקיימא לן פיתוי קטנה אונס הוא אם כן ה"ל כאונס דנותן קנס אף כשכונס וכן שותה בעציצו כדין אונס אם כן כל הדינים שכתבנו במפותה הוא דוקא בימי נערות אבל בקטנותה ה"ל דין אונס שיבואר לקמן ב"ה. אך דעת הר"מ ידוע היא שפוסק דקטנה יש לה רצון עפ"ב דסוטה. אך לדעת החולקים וסוברים דאין לה רצון אם כן הו"ל דין אונס. אך אפ"ל דלדין זה ה"ל דין פיתוי וצ"ע. ולא ראיתי מי שהתעורר בזה. שוב האיר השם את עיני ומצאתי בס' כתובה ד"מ התעורר בזה וכתב דהר"מ דס"ל פיתוי קטנה הוי פיתוי הוציא מסוגיא שם ולהפוסקים החולקים יש לה דין אונס וצ"ע. ואם פיתה יתומה שאין לה אב דעת הר"מ והרהמ"ח והרבה פוסקים כיון דאין לה אב וקנסה לעצמה אין לה קנס כיון דנתפתתה מחלה ובתוס' רפא"נ וברי"נ כ' שהיא פלוגתא אם יכולה למחול קנס דה"ל דבר שאינו ברשותו דאינו זוכה בקנס עד העמדה בדין דאי בעי מודה ומיפטר וע"ש בסוגיא ובראשונים. וכ"ז בנערה אבל קטנה אפשר יש לה קנס אף להסוברים דמחלה מכל מקום קטנה לאו בת מחילה היא בעניני ממון ואין מעשיה כלום בלא הגיעה לפעוטות ובהגיעה לפעוטות ל"מ מחילתה אלא מדרבנן אבל מד"ת ל"מ מחילה עח"מ סי' רל"ה והתעורר בזה כאן במ"ל פ"ב ד"ה ומשלם והניח בצ"ע. ותמוהים דבריו לע"ד דמבואר בר"מ פ"י מה' מלכים ה"ג דגיורת קטנה שמטבילין אותה ע"ד ב"ד דאם הגדילה יכולה למחות ע"כ אם בא על קטנה שהטבילוה ב"ד הקנס וכתובתה ישליש עד שתגדיל וכו' מבואר דקטנה מפותה יתומה י"ל קנס והתם אין לה אב וע"כ הטעם דקטנה א"י למחול וצ"ע על המ"ל שמסופק בזה וע' תוס' כתובות מ"ב ד"ה לאבי' ואין כאן מקומו להאריך:

ואלו שאין להם קנס. א הבוגרת לא מטעם מחילה אלא הוא גזירת הכתוב ואפילו בא עליה באונס ועמש"ל במקומו: ב הממאנת והיינו שמיאנה מן הנשואין דהיא בחזקת בעולה ולא מיירי ביש לה אב והשיאה אביה ונתגרשה דיש לה דין יתומה בחיי אב ואח"ז נשאת ומיאנה דבלאו הכי אין לה קנס מחמת הנשואין ראשונים כמבואר לקמן אלא מיירי שאין לה אב ונשאה ומיאנה אין לה קנס אח"כ אבל אם מיאנה מן האירוסין כיון דע"כ אין לה אב כמ"ש כיון דמיאון עוקר הקדושין ה"ל כקטנה וכנערה דעלמא שאין להם אב דיש לה קנס אך בנערה יש דיעות כיון דשייך לעצמה מחלה וי"ס דל"מ מחילה בקנס כמש"ל ובקטנה נראה דאין יכולה למחול כמש"ל. ואפ"ל דכאן בממאנת מן הנשואין או בנשואה גמורה שהשיאה אביה ונתגרשה דמבואר בר"מ דאין לה קנס דהיא בחזקת בעולה אפשר אם יש עדים שלא נסתרה היא בחזקת בתולה ויש לה קנס עיין ר"מ כאן ופי"א מהלכות אישות לענין ט"ב שלא הביא כלל אי יש עדים ועאה"ע

סי' ס"ז אם כן אפשר דסובר ביש עדים יש לו ט"ב ג"כ ומכ"ש קנס ע' כתובות א' ע"ב ובדי"ב. ואפילו לסברת התוס' הטעם אף דאיכא עדים אין לו ט"ב דאינו סומך על העדים דסובר דלשבחא אומרים כן וכונס אותה בחזקת בעולה אבל כאן ל"ש זה ואינו תלוי בו ע"כ נלע"ד באיכא עדים שלא נסתרה לענין קנס ה"ל כבתולה הן לענין אונס והן למפותה וע"ש בסוגיא כתובות י"ב וצל"ע היטב. ולפמ"ש דאפילו לא מיאנה והיא תחת בעלה ופיתה אות' כיון דהי' עדים שלא נבעלה מבעלה והיא בתולה אם כן יש לה קנס לפמ"ש דקטנה מפותה ל"ש מחילה או לשיטות דל"מ מחילה בקנס כמש"ל אם כן יש לה קנס כדין יתומה ומב"ד אין כאן דאינה א"א אלא מדרבנן כידוע אם כן שייך קנס אפילו תחת בעלה עדיין ולמי שייך הקנס אם לה או לבעלה אין כאן מקומו. ואפשר מדרבנן אין לה כל דתיקון כו' אבל מן התורה ודאי יש לה קנס וז"פ ועיין בס' הפלאה דל"ה התעורר בזה:

ג) האיילונית כ' הר"מ דאין לה קנס והרהמ"ח סובר ג"כ כהר"מ ע"ל פ' תצא מצות אונס והראב"ד והטור תמהו על הר"מ דמבואר בש"ס דכתובות דזה דוקא לר"מ דסובר קטנה אין לה קנס ובאיילונית אין לה ימי נערות דמקטנות' יצאה לבגר כמבואר ביבמות ג"כ אבל לרבנן דקטנה יש לה קנס אם כן איילונית בקטנותה יש ג"כ קנס עיין בכ"מ ובטור. והנה לדעת הר"מ דאין לה קנס אם כן אפילו קודם י"ב שנה אם נראו קצת סימני איילונית דעכ"פ יצאה מכלל הרוב לא יוכל האב לתבוע קנס עמ"ל פ"ד מה' עבדים ולדעת הראב"ד קודם י"ב שנה מגיע בודאי קנס דהיא קטנה אך אחר י"ב שנה ולא הביאה סימני נערות יש לה קצת סימני איילונית א"י לתבוע דלמא היא איילונית ונעשית בוגרת למפרע כרב ביבמות עיין ודוק בדין אם נעשה למפרע גדול או לא והבאתי כ"פ בחיבורי:

ד) ה) החרשת והשוטה דעת הר"מ שאין להם קנס ובראב"ד השיגו והובאו דבריהם בטור ובמ"ל פי"א מה' אישות ה"ח האריך מאוד וע"ש ד"ה זאת תורת הביא הרבה דעות דס"ל כהר"מ דאין להם קנס והרבה סוברים כראב"ד דיש להם קנס. והנה להסוברים דיש קנס לחרשת ושוטה ל"מ ביש לה אב דיש לאב קנס הן בקטנות והן בנערות ככל נערה בתולה אלא אפילו אין לה אב והיא נערה יש לה קנס אפילו להסוברים דמחלה מכל מקום שוטה לאו בת מחילה היא וכן חרשת עח"מ סי' רל"ה ואם יש להם אב והשיאה אביה נפטר מקנס כי הוי נשואין מן התורה אבל באין להם אב בשוטה כיון דאין להם קדושין ונשואין כלל אף מדרבנן אם כן בודאי לא נפטר מקנס אך בחרשת שיש לה נשואין מדרבנן אפשר כיון דתיקנו רבנן נשואין נפטר מקנס אם נשא אותה או אפשר דלא נפטר וד"ז אי דרבנן מפקיע ד"ת הדברים עתיקין בכ"מ בש"ס אך על כל פנים במגרשה בודאי יש לה הכתובה מן התורה להשיטות שהבאתי לעיל דיש למפותה כתובה מן התורה

במגרשה דאם דרבנן לא מפקיע ד"ת אם כן יש לה בתורת קנס ואם הדרבנן מפקיע ד"ת והוי כאילו הי' הנשואין מן התורה מכל מקום במגרשה מחויב ליתן לה אפילו בנשואה מן התורה כמש"ל אך לשיטות שאין סוברים כן וסוברים דיש לה רק כתובת בעולה יש נ"מ אי דרבנן מפקיע ד"ת או לא. ומוכת עץ אי יש לה קנס אינו מבואר בר"מ ובטור מביא דיעות בזה ועמ"ל מה שפלפל בזה. והנה להסוברים דיש למ"ע קנס אם כנסה דנפטר מקנס אך יש לה כתובת בתולה להסוברים דמפותה יש לה כתובה מן התורה כבתולה דכך גזירת הכתוב כמש"ל אם כן ה"נ ולפי זה משכחת לה מ"ע כתובתה מאתים בכה"ג ע' בסוגיא דכתובות:

ו) מי שיצא עלי' ש"ר בילדותה כגון שבאו שנים והעידו שתבעה אותם לזנות עמה אין לה קנס כ"ה בש"ס ור"מ כאן וערש"י הטעם כיון דפרוצה כ"כ הו"ל בחזקת בעולה וכ"נ מהש"ע. ור"מ ספ"ב כ' הטעם שהיא בחזקת שהפקירה עצמה לד"ז מרצונה ובהפקירה עצמה אין לה קנס כמש"ל וער"נ ובש"מ שם:

ז) המגורשת מן הנשואין ועדיין היא בתולה וכבר כתבתי לעיל דאפשר ביש עדים שלא נסתרה עמו אפשר יש לה קנס עיין לעיל אך אפילו אם יש לה קנס הוא לעצמה כי אינה ברשות אביה ובקטנה יש לה כמש"ל ובנערה תלוי בשיטות אי מהני מחילה במפותה כמש"ל:

ח) ט) י) הגיורת והשבוי' והמשוחררת שנתגיירו ושנשתחררו ושנפדו פחותה מבת ג"ש וי"א יש להם קנס ובגיורת ומשוחררת קנסה לעצמה ובמפותה כפי השיטות שכתבנו לעיל בקטנותה או אפילו בנערותה דאין להם אב דה"ל כקטן שנולד ושבוי' יש לה אב הקנס לאביה. ואם נתגיירו ונשתחררו ונפדו מבג"ש ואילך אין להם קנס דהם בחזקת בעולה וע' תוס' דל"ו ובש"מ שכתבו דאע"ג דשבוי' רק מדרבנן אסורה לכהונה מחמת חשש שנבעלה אבל מן התורה היא בחזקת בתולה מכל מקום חכמי' עשו אותה כבעולה ממש ורבנן אפקיעו לקנס משום גזירה שלא תנשא לכהן. נראה דוקא כאן אבל בחרשת או קטנה שמת אביה ונשאת להמפתה דאין נשואין אלא מדרבנן אפשר לא הפקיעו הקנס ואפשר דל"ד בכ"ע ע"י דרבנן נפקע הקנס מן התורה ועמש"ל. וז"פ דחוק מה שמחזיקין שפחה לבעולה דאפילו בנשתחררה אין לה קנס מטעם זה בלא זה כ"ז שלא נשתחררה אין לה קנס דלאו בכלל בת ישראל הוא רק בנשתחררה דה"ל כישראלית לכ"ד מכל מקום אין לה קנס מחמת דהיא בחזקת בעולה. ועפמ"ג פתיחה הכוללת לאו"ח נסתפק בבא על ח"ש וחב"ח שהוולד ג"כ ח"ש וחב"ח כמ"ש כ"פ בח"ז אפשר דמשמרת עצמה כיון דהיא חצי' ב"ח אם כן אפילו נשתחררה חצי' השני למעלה מבג"ש וי"א אפשר יש

לה קנס מצד חב"ח לאביו דמצד חב"ח יש לה אב או אם אין לה אב ושייך לעצמה כיון דהיא חב"ח אפשר היא בחזקת משומר' אם כן בנשתחררה למעלה מבג"ש חצי הקנס שייך לאביה דעל החצי יש לה אב וחצי הקנס שייך לעצמה דעל החצי שנשתחררה אין לה אב או אפשר אפילו בכה"ג ה"ל בחזקת בעולה ואין לה קנס וצ"ע יעו"ש.

והנה הבת מח"ש וחב"ח דהיא ג"כ ח"ש וחב"ח ונשתחררה פחותה מבג"ש וי"א דהיא בתולה ודאית ולאחר ג"ש נתפתית אם אין לה אב שייך לה הקנס אם נאמר דמפותה לעצמה ואינה מוחלת כמש"ל אך אם האב קיים אם כן על חב"ח יש לה אב אבל על ח"ש שנשתחררה אין לה אב ודאי חצי קנס צריך ליתן לאביה וחצי קנס שייך לה אם נאמר דאינה מוחלת צריך ליתן לה החצי ואם נאמר שבכ"ע מוחלת אין לה רק לאב צריך ליתן החצי שלו. ואני מסופק בכה"ג דמצד חצי' יש לה אב ועל החצי אין לה אב אם האב קיבל קדושין בשביל החצי שלו אי הוי מקודשת כלל כמבואר בגיטין פ' השולח דחצי אשה אינה מקודשת רק בח"ש כיון דלא שייר בקניינו וזו שפחה חרופה האמורה בתורה אם כן אפ"ל דזה ג"כ הוי לא שייר בקנינו דהאב אין לו שום כח על חצי השני אם כן הו"ל כמו ח"ש וחב"ח ומתקדשת לאשם ולמלקות. א"ד דוקא ח"ש דחלק השפחות אינה בת קדושין כלל אבל חב"ח השני' היא בת קדושין ל"מ כשהיא נערה בשעה שקבל האב קדושין דהיא ג"כ יכולה לקדש עצמה חצי דידה ה"ל שייר בקנין אלא אפילו היא קטנה ל"מ לשיטות המובא במ"ל פ"ד מה"א דקטנה יכולה להתקדש לאחר שתגדיל אם כן הו"ל בת קדושין אלא אפילו להסוברים דא"י להתקדש לאחר שתגדיל ע"ש מכל מקום על כל פנים בת קדושין היא רק שאין לה אב ול"ד לח"ש דאינה בת קדושין כלל אם כן הו"ל שייר בקניינו ואינה מתקדשת כלל אף לחלק האב דה"ל חצי אשה ונ"מ ג"כ אם האב קידש החצי שלו ואח"ז נתגדלה אם נאמר דהי' חל הקדושין אפשר עתה גמרו או פקעו כמבואר שם בהשולח ואם אין חלין כלל אין כאן קדושין כלל ונ"מ כאן ג"כ אם נתפתתה והשיאה האב אי אמרינן דאין חל כלל הקדושין אם אינה רוצית יוצאת מאתו וחייב בקנס ואם הקדושין והנשואין חלין אפשר דאין לה ולאביה קנס כי כנסה ונפטר מהקנס או על כל פנים על חלק אביה נפטר או דלא הוי קדושין כלל וחייב בקנס ועיקר הספק בעזה"י יבואר בענין קדושין כי שם מקומה ויען כי בעת כתבי זה נתעורר לי ההערה הנ"ל ע"כ כתבתיה כאן.

והנה אפ"ל דאפילו בשפ"כ כיון דדינה כישראלית למצות אפשר חייב ג"כ בקנס אם פיתה אותה אך מחמת דהוי בחזקת בעולה אבל בל"ז אפשר חייב בקנס ונ"מ בח"ש וחב"ח אי אמרינן דהיא בחזקת משומרת אפילו לא נשתחררה עדיין מגיע חצי קנס

לאביה וחצי קנס לרבה. ול"מ גילוי לזה דש"כ לא יהי' הדין כאשה רק מחמת דהיא בחזקת בעולה אבל אם היא בחזקת משתמר' בכה"ג שכתבנו מגיע קנס גם על חלק השפחות. ואפ"ל כיון דלאו בת הוי' היא כלל בחלק שפחות ע"כ נתמעט מקנס ע' כתובות ד"מ ע"ב דר"מ ממעט קטנה מולו תהי' לאשה במהוה עצמה כו' וחכמים מרבינן כו' ועמ"ל פי"א מהלכות אישות ד"ה אך עדיין וע"כ לא מרבינן אלא קטנה דעכ"פ בת הוי' היא ע"י אביה או מח"ז וכשתגדל תהיה ראוי' עמ"ל שם גבי חרשת ושוטה אבל בש"כ דליכא צד הוי' כלל נתמעט מקנס ג"כ ע"ש במ"ל. וקטנה או נערה שנתארסה ונתגרשה אפילו יש לה אב דהדין לכל הדברים חוזרת לרשות אביה מכל מקום לענין קנס יש לימוד ע"ז לר"ע דקנסה לעצמה ודעת הר"מ כיון דקנסה לעצמה ממילא מפותה אין לה קנס דמחלה וכבר הבאתי דיש סוברים דקנס א"י למחול וגם אפשר בקטנה אף הר"מ מודה דלאו בת מחילה הוא כמש"ל וא"צ לכפול. ולפמ"ש דאפשר ח"ש וחב"ח יש לה קנס דהיא בחזקת משומרה אם כן אפ"ל אם קידשה אביה כי על חלק ב"ח יש לה אב כמש"ל ה"ז שפחה חרופה והבא עליה אינו במיתה רק באשם ואח"ז נתגרשה אפשר כיון דעל הקדושין לא הי' מיתה לא הוית בכלל מאורסה ושייך הקנס לאביה כי אפשר אינה נקראת מאורסה אלא קדושין שחייבין עליה מיתה אבל קדושין כאלו לא נקראת מאורסה. וגם אפ"ל דאפילו לא נתגרשה עדיין מגיע קנס כי בכלל מאורסה אינה וגם אין ח"מ להמפתה לומר דמיתה פוטרת מתשלומין וא"כ מגיע קנס לאביה וצ"ע. וגם אם נאמר דקטנה מפותה יש לה קנס אף באין לה אב אם נתקדשה מדעת אמה ואחיה דמתקדשת מדרבנן למיאון אפילו בעודה מקודשת אם בא עליה יש לה קנס ואפשר כל דתיקון רבנן כו' והוי א"א גמורה וצ"ע.

ואם בא עליה ומתה קודם העמדה בדין פטור מקנס וא"צ ליתן להאב דגזירת הכתוב הוא לאבי הנערה ולא לאבי מתה ודוקא קודם העמדה בדין אבל לאחר העמדה בדין זכה האב כ"ה בר"מ כאן ספ"א מהש"ס ומכ"ש באין לה אב ומתה קודם העמדה בדין פטור דאין אדם מוריש קנס ליורשיו ע' פ' נערה. ואם יש לה אב וקודם העמדה בדין בגרה או מת האב או נשאת דכל הנהו מוציאין מרשות האב הקנס שלה ואם עמדה בדין קודם שבגרה או נשאת הרי הוא של אביה דהאב זכה משעת העמב"ד ואם מת יורשי האב יורשים את הקנס והכל מבואר בפ' נערה ור"מ כאן ספ"ק. ובד"ז דבגרה או נשאה או מת האב קודם העמדה בדין דהקנס שלה זה דעת הר"מ אבל הראב"ד השיג ע"ז בהשגות וכ' במת האב וכי יורשת אביה היא והכסף משנה תמה על הראב"ד הלא דברי הר"מ מבוארים במשנה ועמ"ל שכ' דעת הראב"ד כדעת י"מ דמביא הר"נ במשנה דנערה דדוקא

באנסה הדין כך אבל במפותה אף דבשעת בעילה הי' לה אב מכל מקום כיון דמת אח"כ אגל"מ דהי' הקנס שלה ומפותה מחלה ע"ש והטור אינו מביא כלל דעת הראב"ד. ונראה פשוט גבי מפותה דהדין דדוקא נתחייב קנס במיאן אחד מהם אבל אם כנס פטור מקנס. נ"פ דהמיאון צ"ל בב"ד בשעת העמדה בדין דאם מיאן א' שלא בב"ד מכל מקום עדיין לא נתחייב קנס כי קנס צ"ל מחייבין הב"ד אשר ירשיעון אלקים כתיב וקודם לזה לא נתחייב כלל אם כן אח"כ אם בא לב"ד ונתרצו וכנסה בודאי נפטר מהקנס כי לא נתחייב קודם לזה אך אם כנסה קודם העמדה בדין ודאי נפטר מקנס דיכול לפטור אבל להתחייב בודאי ל"מ בלא ב"ד. ובשעת העמב"ד אם מיאנו וחייבו הב"ד אותם בקנס ואח"ז רצו וכנסה ודאי פשוט דלא נפטר מהקנס דהוי כאחר כיון דכבר נתחייב ונותן הקנס לאבי' כיון שעמד בדין כמבואר לעיל דבהעמב"ד זכה האב תיכף וז"פ. ואם עד שלא עמדה בדין נתארסה מכל מקום שייך הקנס לאביה כי אירוסין אינם מוציאין מרשות האב עיין ר"מ כאן ובש"ס והנה התשלומין הזה הוא קנס וצריך לשלם מעדיות עבב"ק ד"ה. והאומר פתיתי בתו של פ' פטור דמב"ק פטור ואם באו עדים אח"כ תלוי אם מחייב עצמו כו' הכלל דזה הוא קנס ככל הקנסות שבתורה.

ופשוט באותם הנשים שאין להם קנס מחמת דמחזיקין להו כבעולה כגון גיורת ושפחה ושבוי' שנתגיירו יתר על ג"ש וי"א או שהוחזקה בש"ר וכדומה והוא עצמו מודה שהיתה בתולה ודאי פטור כיון דעפ"י עדים פטור וא"י לחייבו רק מחמת הודאת פיו ה"ל מב"ק ופטור דה"ל מרשיע א"ע כנ"פ. ועמ"ל פי"א מה"א כתב דלהרז"ה בחו"ש אי טעין אין לה קנס אך אם לא טען יש לה קנס ול"ש מב"ק בשביל שלא טען ע"ש בד"ה ודע כו'. זה דוקא דבסתם חייב ל"ה מב"ק בשביל שלא טען אבל אם בסתם פטור כהנהו שהם בחזקת בעולה אך ע"י הודאתו נתחייב ה"ל מרשיע א"ע ופטור מטעם מב"ק כמ"ש כנ"פ. ונ"ל דגיורת או שפחה יותר מבג"ש וי"א אך יש לה עדים שלא נבעלה קודם כגון שלא זזה כו' חייב בקנס ואף אם נאמר דלענין כתובה אין לה אלא מנה גבי כתובה לא פלוג רבנן או אפשר דלא סמיך אעדים דסובר דלשבחא קאמרי עמש"ל וכ"ה בר"מ להדיא פי"א מה"א ה"ב ז"ל ומכל מקום תקנו חכמינו זכרונם לברכה לאלו כתובה מאה כו' הואיל והם בחזקת בעולות תקנו לאלו מאה בין נבעלה או לא נבעלה כו' הרי דתקחז"ל הי' כן ומכל מקום נוכל לומר ביש עדים כתובתה מאתים כי הוא כולל שם ג"כ נשאת ולא נבעלה ובנשאת ולא נבעלה ביש עדים לא ברירי היאך דעת הר"מ ע' לעיל אבל כאן דחייב מן התורה קנס אפשר דוקא בליכא עדים אבל איכא עדים לא הפקיעו ד"ת. ובכתובה דעת הר"מ דהוא דרבנן הם אמרו והם אמרו אבל כאן אפשר לא הפקיעו חכמינו זכרונם

לברכה בודאי בתולה כגון ביש עדים וכ"נ מדהתו"ס כתובות ל"ו ע"ב בד"ה ואלו שהקשו למה שבוי' אין לה קנס הלא מן התורה היא בחזקת בתולה ופי' משום גזרה שלא תנשא לכהן עשאוה כבעולה לכ"ד משמע דוקא משום הך גזיר' דכהן הפקיעו חכמינו זכרונם לברכה הקנס אבל בלאו הכי לא הפקיעו ד"ת אם כן בגיורת דל"ש הך גזרה דאפילו פחות מג"ש אסורה לכהן ויש לה קנס אם כן מה שאין לה קנס ביתרה מג"ש היינו מן התורה ה"ל על כל פנים ספק בעולה אם כן ביש עדים יש לה קנס מן התורה וחז"ל לא הפקיעו כלל כנ"ל. וגם נ"ל בשבוי' באופן דמותרת לכהן כגון דאיכ' ע"א אפילו עבד או שפחה עאה"ע סי' ז' ל"ה בכלל שבוי' כלל ויש לה קנס וגם לענין כתובה נ"ל דיש לה מאתים כיון דתז"ל התירו לכהן לאו שבוי' היא כלל וז"פ.

וכבר הבאתי לעיל בחיבורי מהש"ס דב"ק דמב"ק אינו נפטר בהודאתו אלא אם כן הודה בפני הבע"ד ושלא בפני הבע"ד ל"ה הודאה לפטרו ע' דף ק"ח ע"ב תבעוהו שומר. נ"ל כאן אם יש לה אב אין הודאתו פוטרתו רק אם הודה לפני האב אבל הודאה שלא בפני האב רק בפני המפותה אינו מועיל לפטרו ואם הביא האב עדים אח"כ ודאי צריך לשלם לו דעיקר הבע"ד הוא האב דשייך לו הקנס ואפשר אפילו אם מת האב אחר שהודה בפני הבת מכל מקום מהני אם הבת מביאה עדים וצריך לשלם לה קנס אף דעתה הבת הוא בע"ד דשייך לה מכל מקום בשעת הודאתו הי' שייך לאב ולא לה וה"ל הודאתו אז כמודה לפני אחר שאינו בע"ד ולא נפטר בהודאתו. מכל מקום בזה צ"ע לפי דעת הראב"ד והר"ן שהבאנו לעיל דסוברים דאגמל"מ דהי' שייך לה ומהני מחילה ה"ה אפשר דמהני הודאתו ולדידהו נ"מ באונס דוק. והנה במ"ש דביש לה אב ל"מ הודאתו לבת לפטור מקנס דה"ל שלב"פ בע"ד עיין בפ"ב שם נראה דזה דעת הראב"ד והכסף משנה כ' אף דתשלומין שלו מכל מקום כיון שע"י זכה האב שפיר ה"ל הבת תובעת ע"ש אם כן אפשר דמהני הודאה לבת וצ"ע. וכל האישים הזכרים חייבים בקנס חוץ מחו"ש דלאו בני חיובא נינהו וע"כ אפשר דחייב בקנס וחוב עליו כשישתפה. אך אפשר כיון דלאו בר הווי' הוא כלל אין חילוק בין מצדה או מצדו ופטור כמש"ל. וח"ע וחב"ח עס"י מ"ד דהוי ספק קדושין אם קידש אשה אם כן ספק אי חייב בקנס וא"מ מידו. ואנדרוגינוס תלוי בשיטות אם ה"ל ספק זכר א"מ מידו ולהשיטות דהוי ודאי זכר חייב. ולהראב"ד בה' שופר צ"ע. ובמ"ל פ"א מסופק אם פיתה יבמה לשוק וכנסה כיון דפסקינן דיבמה לשוק הוי ספק קדושין אם הנשואין פוטר אותו מהקנס כיון דהוי ודאי בחיובא וס' בפטור ע"ש דדעתו דפטור ואין כאן מקומו להאריך בדין ס' ממון והמ"ל ס' שלו להסוברים מפותה יש לה קנס באין לה אב או קטנה דיבמה לשוק הו"ל כמו נתגרשה מן האירוסין על כל

פנים ושייך הקנס לה ומחלה רק קאי להסוברים דלא מחלה כמש"ל. ודין קנס זה אינו אלא בסמוכין ככל ד"ק ואם תפס ל"מ ועח"מ סי' א' הדינים. ע"כ ביארנו דיני קנס של מפותה ויש עוד דין דחוץ הקנס צריך לשלם בושת ופגם ונכתוב ב"ה בקיצור הדינים.

המפתה חוץ מה שמשלם קנס הקצוב צריך לשלם לאבי' אם יש לה אב בו"פ בושת לפי המבייש והמתבייש פגם שמין כמה היתה שוה כשהית' בתולה וכמה היא שוה עתה שהיא בעולה עיין ר"מ כאן פ"ב ונותן מיד אפילו כונסה כי זה הוי כחובל בחבירו דצריך לשלם נזק ופגם היינו נזק וגם בושת. וצער ל"ש גבי מפותה דמפותה אין לה צער וריפוי ושבת לא שייך ע"כ משלם בו"פ מיד אפילו כונסה ושייך לאביה אם היא קטנה או נערה שהיא ברשותו של אבי'. ואפילו בא עלי' שלא כדרכה דלהר"מ אין לה קנס כמש"ל מכל מקום בו"פ חייב לשלם עיין ר"מ ב"פ ה"ח ז"ל באו עלי' שנים א' כדרכה וא' שלכ"ד זה שבא עלי' שלכ"ד אם הוא ראשון חייב בבו"פ ואם הוא אחרון חייב בבושת לבד שכבר נפגמה וזה שבא עלי' כדרכה בין ראשון בין אחרון חייב בקנס ובשאר הדברים אבל אין בו"פ של בת שלא נבעלה כלל כבו"פ זו שנבעלה שלכ"ד עכ"ל. וטעם דינים אלו דהבא עליה שלכ"ד אם הוא ראשון פטור מקנס דהר"מ לשיטתו דשלכ"ד פטור מקנס ע' פ"א ובו"פ חייב כחובל בחבירו אף דשלכ"ד אינו משיר בתולים ועדיין היא בתולה מכל מקום פגם איכא ונפחתה משווי' ע"כ שמין הבו"פ ומשלמין ואם הוא אחרון שבא עלי' ראשון כדרכה אם כן היא בעולה בשעה שבא עלי' השני שלכ"ד ל"ש קנס שהיא בעולה וגם ל"ש פגם כי בבעולה ל"ש פגם כלל רק בושת משלם ככל חובל שמשלם בושת לבד אפילו במקום שאינו נזק כלל כגון הכהו במטפחת וכדומה עיין ר"מ פ"ב מהלכות חובל ומזיק וזה שבא עליה כדרכה אם הוא ראשון פשיטא שחייב עליה קנס ושאר דברים אך אם הוא אחרון קנס מחויב כי עדיין היא בתולה כיון שנבעלה שלכ"ד תחלה כמבואר בקדושין דכולהו משלמין קנס ובושת שייך תמיד וגם פגם שייך כיון דהיתה בתולה ועתה נפגמה אך אין הבושת ופגם שוה כמו בתולה שלא נבעלה כלל כיון דנבעלה שלכ"ד. על כל פנים מבואר מד' הר"מ דגם בבעולה חייב בושת דגבי בא עלי' שלכ"ד והוא אחרון פוסק שחייב בבושת אף שהית' בעולה רק קנס גזרת הכתוב הוא דל"ש אלא בבתולה וגם פגם לא שייך בבעולה אבל בושת דזה הוי עדיין חובל וחייב בכ"ע כמו רקק בגופו וכדומה וא"צ לאלו התנאים שצריכים לקנס וכ"ה בב"ש סי' קע"ז דמדברי הר"מ כאן מבואר דבעולה יש לה בושת. ובהלכה ט' כ' ר"מ ז"ל כבר הודענו הבנות שאין להם קנס ועשר הם הבוגרת הממאנת והמגורשת והאיילונית השוטה וחרשת והגיורת והשבוי' והמשוחררת והיוצא עלי' ש"ר כו' ובה"י כ' כל בת שיש לה קנס יש לה בושת ופגם וכל

בת שאין לה קנס אין לה בושת ופגם אם נתפתתה חוץ מבוגרת כו' אבל המפתה את כולם פטור מכולם ע"ש. ובטור תמה ע"ז ומובא בכ"מ דמה תלוי בושת ופגם בקנס אף באלו שאין להם קנס למה לא יתחייבו שאר הדברים וכן הרהמ"ח לקמן במצות אונס תמה ע"ז ע"ש. ואני תמה דדברי הר"מ סתורים מני' ובי' דבה"ח כ' דאף בעולה יש לה בושת אף דאין לה קנס הרי דבושת אין תלוי בקנס וכאן פוטר מבושת ובפרט דרוב המנויים כאן פטורים מקנס מחמת שמא היא בעולה ובעולה עצמה חייב בבושת ואם כן אמאי פוטר הר"מ כאן מכל וכל באותם שאין להם קנס והדברים תמוהים. ואכתוב הדינים בפרוטרוט אותם שאין להם קנס ולהר"מ אף בושת ופגם אין להם ולהטור יש להם בו"פ והטעם מכ"א:

א) בוגרת מפותה כ"ע מודים דאין לה בו"פ כיון דשייך לה ומפותה מדעתה עבדה מחלה וכ"ה בש"ס עבכ"מ:

ב) הממאנת כבר כתבתי דמיירי באין לה אב דאי יש לה אב אינ' מתקדשת למיאון רק בנשאת ובנשאת בלאו הכי אין לה קנס וגם אם פ"א נשא' מדעת הוי כמו שאין לה אב דיצת' מרשותו אם כן הקנס שייך לה אך אין לה קנס מחמת חזקת בעולה ומכל מקום בו"פ אין לה ג"כ כיון דשייך לעצמ' מחלה ונראה מסתימת ד' הפוסקים דאף בקטנה שייך מחילה אך לדעת הר"מ שכתבנו לעיל דבה' מלכים נראה מדבריו דקטנה ל"מ מחיל' אם כן קשה למה אין לה בושת לדעת הר"מ דאפילו בבעולה גמורה לדעת הר"מ יש לה בושת כמ"ש ומכל מקום פגם ניחא דאין לה כיון דמחזקינן בבעולה אם כן לא פגמה ואין פגם בבעולה כמ"ש:

ג) מגורשת מן הנשואין ג"כ דעת הר"מ דאין לה כלום וקשה ג"כ למה אין לה בושת דהטעם דאין לה קנס מחמת חזקת בעולה על כל פנים יהי' לה בושת אבל פגם ניחא דודאי אין לה כיון דהיא בחזקת בעולה ומכל מקום לדעת שאר פוסקים אין לה כלום כיון דנשאת ושייך לה ומפותה מחלה. אך לדעת הר"מ משכחת בושת בקטנה כמ"ש ע"כ קשה עליו למה לא ישלם כיון דסובר דאפילו בבעולה גמורה שייך בושת ול"ש מחילה בקטנה.

ד) איילונית להר"מ אין לה קנס ותמה עליו למה בקטנותה לא יהיה לה קנס והכסף משנה פ"א כ' דהר"מ סובר דלא אתרבי קטנה אלא באתיא לכלל נערות על כל פנים זה ודאי קשה בקטנותה אמאי לא ישלם בו"פ לאביה אם יש לה אב דל"ש מחילה ודעת הטור וש"פ דאפילו קנס יש לה מכ"ש בו"פ:

ה) שוטה לדעת הר"מ אין לה קנס וגם בו"פ ל"ש בשוטה עיין בכתובות בשוטה ומפותה וכ"ה בהחובל דשוטה אין לו בושת ובהא כ"ע מודים דאין לשוטה בו"פ לא מטעם שאין קנס רק מטעם דל"ש בו"פ בשוטה כמבואר בכתובות דל"ב והר"מ עצמו בהי"א כ' דגבי אונס ד' בנות אף על פי שאין להם קנס חייב בשאר דברים בו"פ וצער והד' בנות הן בוגרת וממאנת ושוטה וחרשת ומכל מקום כ' דאין לשוטה אנוסה בו"פ רק צער וכ"ע מודים בזה וז"פ:

ו) חרשת להר"מ דפטור מקנס פטור ג"כ מבו"פ ודעת הטור וש"פ דשוטה וחרשת חייב אפילו בקנס מכ"ש שחייב בחרשת בו"פ אע"ג דגבי שוטה ל"ש בושת מכל מקום בחרש שייך בושת עיין פרק החובל דהמבייש את השוט' פטור והמבייש החרש חייב וכ"פ הר"מ פ"ג מהלכות חובל ע"ש. וגם נראה דפגם שייך ג"כ כיון דיכולין לדור עמה וחז"ל תקנו נשואין לחרש וחרשת אבל בשוטה ל"ש פגם כי אין לה דעת כלל ואין אדם דר כו' ודברי הר"מ תמוהים לי שכ' גבי אונס כאן דד' בנות אף על פי שאין להם קנס יש להם שאר דברים וחשיב חו"ש וכתב דיש להם צער ובו"פ אין להם עכצ"ל כיון דנשים אלו אין תלוי בקנס גבי אונס צ"ל דאין להם בו"פ בכ"מ וכלל חרשת ושוטה כאחד ובאמת תמי' דבפי' מבואר בב"ק דדוקא שוטה אין לו בושת אבל המבייש חרש חייב בבושת אם כן למה פטר בחרשת באונס וצ"ע. ואי"ה בפ' תצא יבואר. אך במצוה זו במפותה פוסק דאין לה קנס ואין לה בו"פ. ולדעת הפוסקים דחרשת אפילו קנס יש לה ה"ה בו"פ או אפילו הסוברי' דא"ל קנס מכל מקום בו"פ אין תלוי בקנס לשיטתם:

ז) ח) גיורת ומשוחררת ונתגיירו מבג"ש ואילך להר"מ אין להם קנס ע"כ אין להם בושת ופגם ולהחולקים על כל פנים מודים דפגם אין להם כיון דמחזקינן להו כבעולות אך בושת יש להם לדעת הטור. אך באמת גיורת ומשוחררת אין להם אב אם כן בנערותם אין להם בושת דמחלו ומהני מחיל' אך בקטנותם בלא הגיעו לעה"פ צריך לשלם להם או אף בהגיעו לעה"פ מכל מקום לר"ת חייב וכבר הבאנו לעיל אי שייך מחיל' בקטנות וא"צ לכפול. וגיורת ומשוחררת שנתגיירו פחות מבג"ש וי"א להר"מ אם נתפתתה בקטנותה יש לה בושת ופגם דיש לה קנס גם כן כמבואר בהלכות מלכים אבל אם נאמר דאף בקטנותה פטור מקנס מטעם מחילה אם כן כ"ש בו"פ דהללו על כל פנים אין להם אב:

ט) שבוי' מבג"ש ואילך להר"מ כיון דאין לה קנס אין לה בו"פ ולהטור והחולקין פגם אין לה דמחזקינן לה כבעולה אבל בושת מגיע לה כבעולה ויש לה אב ג"כ ומשלם לאבי':

י) מי שיצא עלי' ש"ר להר"מ אין לה קנס לא מטעם חזקת בעולה רק שהפקירה עצמה ברצונה כמש"ל וסובר ג"כ דאין בו"פ ג"כ שייך בהפקירה עצמה וצל"ע בזה. אך לר"ת

הסובר דהטעם שהיא בחזקת בעולה אם כן פגם אין לה ומכל מקום בושת יש לה דאינו תלוי בקנס הנה כתבתי הדינים בפרוטרוט לכ"א מהשיטות ישמע חכם וכו':

ונערה או קטנה שנתארסה ונתגרשה או מת בעלה דעת הר"מ דהקנס שלה מגזירת הכתוב אבל בו"פ הוא לאביה עיין פ"ב. והרבה ראשונים חולקים וסוברים דגם בו"פ שייך לה לעצמה ובמקום דשייך מחילה אין למפותה כלום שמחלה ע' רא"ש וטור ואין כאן מקומו לפלפל בדין. ואם לא עמדה בדין עד שמת האב או שבגרה או נשאת שייך הבו"פ לה אף דהוא ממון ותיכף זכה האב ומכל מקום דין קנס יש לו כ"ה בש"ס ור"מ וע' תוס' הטעם. ולהראב"ד כיון דאגמ"ל דשייך לה ממילא מפותה מחלה כדעת י"מ שהביא הר"נ והבאתי לעיל לענין קנס. ובו"פ הוי ממון ומשלם ע"פ עצמו. וכ"מ כאן והרב המגיד פ"ה מחובל תמהו אהר"מ דבה' חובל כתב דפגם הוי קנס ופטור ע"פ עצמו וע"ש ובמש"ל במצות חובל בעז"ה. ומ"ע להרבה שיטות יש לה קנס כמש"ל אם כן בודאי בושת יש לה ואף להפוסקים דאין לה קנס מכל מקום בושת לא תלוי בקנס להרבה שיטות כמ"ש ופגם אפשר דאין לה כיון דלא היתה בתולה ואפשר דיש לה דמ"ע פתחה סתום לקצת שיטות אבל להסוברים דמ"ע פתחה פתוח נראה דאין לה פגם עמ"ל הלכות אישות. ובו"פ ג"כ אין דנין האידנא דצריך ב"ד סמוכין עחה"מ סי' א' וסמ"ע וט"ז שם. וע' פ' החובל ור"מ פ"ג מה' חובל דהמבייש את הקטן אם כשמכלימין אותו נכלם חייב בבושת וא"ל פטור אם כן כאן במפתה קטנה דאינה נכלמת פטור מבושת. אך יש לחלק גבי חובל הבושת לקטן ואף לקטנה ואינה לאב עבש"ס ור"מ והכא הבושת לאבי' אפשר מחמת דמבייש את האב חייב בכ"ע ואף דשוטה ג"כ פטור ול"א דמבייש לאב ז"א דבשוטה ל"ש בזיון דאב ע"ש פרק החובל ומכל מקום אפשר דהבושת הוא מחמתה רק האב זכה אם כן ל"ש בושת בקטנה כ"כ. אך דנרא' מהש"ס דהבושת הוא מחמת ביוש האב אם כן בכ"ע חייב אך בקטנה שאין לה אב דשייך לה אם כן בקטנה ביותר אין לה וצ"ע היטב בש"ס כאן ובהחובל ועיין תוס' סנהדרין ע"ג ע"ב ד"ה במפותה כתבו דאפילו מפותה יתומה או נתארסה ונתגרשה שהקנס שלה דאמרינן דאין לה קנס דמחלה כמש"ל מכל מקום משכחת לה קנס אם אמרה בפירוש בשעת ביאה שאינה מוחלת מגיע לה הקנס ע"ש:

מצוה סב

סעיף א

וב"ד כו'. וכ"ה לשון הר"מ פי"ד מה' סנהדרין ה"ג כל מחויב מיתה שלא המיתו אותו ב"ד בטלו מ"ע חוץ מכשף שעברו גם כן על ל"ת נראה ג"כ דלאו הזה דוקא על הב"ד.

ולכאורה מנ"ל זה נהי ודאי המשפט לדונו אלא בב"ד של כ"ג אבל אם הב"ד דנו אותו וגמרו דינו ואח"ז ברח או עמד על נפשו אפשר דמצוה על כל ישראל להרוג אותו מלאו הזה. הן אמת דמבואר בר"מ שם ה"ח דהעומד על נפשו הורגין אותו בכל מיתה ואין רשות לשאר העם להמיתו לפיכך אם נקטעה יד העדים פטור אם כן המצוה אינו על כל ישראל אך על כל פנים מצוה על העדים. גם מבואר שם אם היו העדים גדמין מתחלה יהרג ביד אחרים ע"ש. על כל פנים נראה דהיה מצוה על כל איש שיכול להרגו שיהרוג אותו ונהי דהעש' אפשר אך לב"ד כמ"ש במקומו על כל פנים הלאו הזה הוא על כל שרשאי להרגו ועובר על לאו דל"ת אם אינו הורגו. וגם אם היו העדים גדמין דרשות או מצוה על כל אדם שיהרגוהו אם כן כאן עובר על לאו. ונשים גם כן בכלל לאו זה אם יכולים להרגו אך בדין דיד העדים תהיה בו לא משכחת נשים דלאו עדים נינהו אבל ההריגה עצמה במקום שא"צ יד העדים כגון בגדמין נראה דהלאו הוא על כל ישראל ונשים בכלל אם יכולין להרגו. גם מה שנראה מד' הרהמ"ח דאם ב"ד לא עשו משפט עוברים על לאו זה קצ"ע דנרא' דכ"ז דלא דנו ונתחייב א"ע על לאו זה רק מ"ע עליהם לדון כמו כל ד"נ אבל בלאו זה א"ע כי עדיין א"י אם הוא מכשף כ"ז שלא גמרו דינו רק בנגמר הדין שהוא חייב הב"ד עוברים על ל"ת זו וכ"נ מדברי הר"מ שהבאנו לעיל. וגם מ"ש הרהמ"ח ודוקא בא"י כתבתי כ"פ דאינו מדוקדק דב"ד נוהג בח"ל ג"כ בזמן שדנין בא"י דנין ג"כ בח"ל עיין ר"מ בסוף הפרק ע"ש ולכאורה צל"ע בד' הרהמ"ח דסתם וגם הר"מ שם סתם דכל מחויב מב"ד א"ע על ל"ת רק מכשף נראה דוקא מכשף לבד ולא שום מחויב מב"ד הנחשבים שם ובאמת בסנהדרין ס"ז חקרו מנלן דמכשף בסקילה אר"י אוב וידעוני בכלל מכשפים היו ולמה יצאו להקיש כו' ופרש"י בכלל מכשפים היו ונאמר לא תחיה אלא יצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו שחייב סקילה אם כן מבואר בדברי ר"י דגם אוב וידעוני בכלל לאו זה. אך אפ"ל דר"י ס"ל כן אבל מבואר שם דר"ע ס"ל דילפינן מכשף מסיני בגז"ש וסובר דאוב וידעוני אינו בכלל מכשף וה' כר"ע מחבירו ע"כ דין זה אינו אלא במכשף בלבד אך דמבואר שם מכשפה א' האיש וא' האשה ומת"ל מכשפה מפני שרוב נשים כו' ופירש"י א' האיש וא' האשה דהא גבי אוב וידעוני דמכשפים הם לא חילק בין איש לאשה דכתיב איש או אשה אם כן חזינן דכל הלימוד דמכשף ג"כ בכלל הוא מאוב וידעוני דהם בכלל מכשפים אם כן ודאי באוב וידעוני גם הב"ד או כל ישראל כמש"ל עוברים בלאו הזה דמכשפה ל"ת. וראיתי בטיו"ד סי' קע"ט הביא שם אוב וידעוני ואח"ז כתב מכשף כולל כל אלו וכתב הב"י ד"ה ומ"ש מכשף ל"י מאי קאמר דאי אאוב וידעוני קאי חייבי סקילה נינהו מצד עצמם ומה לנו אם יהיו בכלל או לא

יהיו עכ"ל. ולפמ"ש ניחא דהטור סובר דהם בכלל מכשפים אם כן הם נכללים בלאו זה דמכשפה. אך לכאורה אין נ"מ האידנא בזה"ז ואי"ה במקומו יבואר אך כאן צריך אני להתלמד בלאו הזה דאפשר אוי"ד ג"כ בכלל ומהר"מ והמחבר שסתמו כאן נראה דדוקא מכשף לחוד וצ"ע. ועיקר הלאו דכישוף יבואר במקומו וכאן הוא רק הלאו שלא תחי' כמ"ש הרהמ"ח ולפמ"ש על הלאו הזה כולם מוזהרים כל האישים מבני ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן כמו בכל ל"ת שבתורה:

מצוה סג

סעיף א

שנמנענו כו' וכפלה האזהרה דכתיב לא תוננ"ו פעם אחרת כו'. ט"ס הוא וצ"ל לא תונו כי כאן בפ' כתיב וגר לא תונה ובפ' קדושים כתיב וכי יגור כו' לא תונו אותו וכ"ה בב"מ פ' הזהב (בבא מציעא נ"ט ע"ב) דהמאנה את הגר עובר בג' לאוין וגר לא תונה וכי יגור כו' לא תונו איש את עמיתו דהוא בכלל ישראל. והנה השני לאוין אונאת הגר ואונאת ישראל נמנין בשני לאוין במנין המצות כי הם באנשים חלוקים ובגר אף על פי שיש עוד לאו מכל מקום לא נמנה ככל הלאוין שיש הרבה אזהרות כמו שבת ודומי' וז"פ למי שלמד ספר הסמ"ק להר"מ ומכל מקום יש לו עונש כמו העובר על ג' לאוין. ומבואר כאן דבכ"ד מקומות הזהירה תורה על הגר ע' בב"מ שם מבואר דבל"ו מקומות ואמרי לה במ"ו מקומות ובודאי ט"ס הוא כאן והר"מ פי"ד מה' מכירה כ' שעובר בג' לאוין וחשיב לאו זה ולאו דעמיתו שהוא בכלל ישראל ולאו דאל תונו איש את אחיו הלאו של ממון וכ' שם הטעם דעובר על לאו דממון באונאת דברים דכתיב גבי גר ולא הביא הלאו דפ' קדושים וכי יגור ע"ש במ"מ שתמה ובלח"מ. וע' מ"ש הרהמ"ח לקמן מצוה של"ח דלאו זה דאונאת דברים אינו באם אחד התחיל להתקוטט עמו שא"א לאדם להיות כאבן דומם. נראה מצד הסברא דכאן נמי הדין זה ולא עדיף גר בזה וצ"ע להקל במה שלא נתפרש. ומבואר שם בפ' הזהב לא תונו איש את עמיתו עם שאתך בתורה לא תונהו מבואר דהלאו של אונאת דברים בישראל אינו אלא בעם שאתך כו' והר"מ לא הביא זה ובח"מ סי' רכ"ט מביא רמ"א בהג"ה ד"ז דאינו מצוה באונאת דברים אלא ליראי השם. וע' סמ"ע ובנמ"י על כל פנים נראה דדוקא בישראל דהלאו הוא לא תונו איש וכו' עמיתו צריך שיהי' אתו בתורה ובמצות אבל גבי גר הלאו בכ"ע דלא כתיב עמיתו אך אם הוא אינו בתורה ובמצות א"ע רק בב' לאוין ולא מלאו דישראל ופשוט. ועמש"ל משל"ח אי"ה. ובש"מ מביא בשם הראב"ד למה א"ע כאן בד' לאוין דכתיב גבי עבד שברח מח"ל לא"י

עמך ישב לא תונו ותי' דהלאו בעבד הוא אונאת ממון ועיין לקמן מצוה תקס"ט הביא הרהמ"ח בשם ספרי דהלאו לא תוננו הוא אונאת דברים וע"ש שכתב שהעבד יותר חלוש ונבזה מן הגר אם כן בודאי א"ע כאן בלאו דעבד ויבואר שם אי"ה. ולענ"ד דוקא גר גמור הזהרנו עליו בלאוין אלו אבל ע"כ אף שנתקדש ונכנס לדת א"ח בכל המצות כמו גר ולא נקרא גר ואין מוזהרים על אונאתו בלאו דגר רק בברח מח"ל לא"י מצווים אנו בלאו דלא תסגיר בפ' תצא כו' לא תוננו כמש"ל מתקס"ט ואם ע"כ הוא בכלל לאו של ישראל לא תונו איש את עמיתו עמש"ל בעזה"י מ' של"ח:

מצוה סד

סעיף א

שלא להונות כו'. לא כ' הרהמ"ח דנכפלה אזהרה כמו לעיל ובש"ס פ' הזהב מבואר להמסקנא דהלוחצו עובר בג' לאוין משום לאו זה וכתיב וגר לא תלחץ ולאו הנכלל עם כל ישראל אם כן גם בכאן נכפלה אזהרה והר"מ בפ"ז כ' המאנה גר בממון עובר בג' לאוין אלא הר"מ חושב לאו זה ולאו דאל תונו הכלול עם כל ישראל ולאו לא תונו איש את עמיתו הנכתב באונאת דברים ודעתו דבאונאת ממון עובר ג"כ על הלאו של אונאת דברים ובמ"מ שם תמה ע"ז. אך הרהמ"ח במצוה הקודמת חושב כמבואר בש"ס דילן אם כן ה"נ שני פעמים כתיב לא תלחץ גבי גר ולאו הג' הנכלל עם כל ישראל על כל פנים כ"ע מודים דהלוחצו עובר בג' לאוין. והנה הרהמ"ח נמשך אחר דעת הר"מ דלאו זה מיירי באונאת ממון והמאנה בממון עובר על לאו דאונאה כמו גבי ישראל כמבואר בפ' בהר ונוסף ע"ז בלאו בגר ולפי המבואר בפ' הזהב נראה דלוחץ אינו מאנה רק לוחץ הוי שדחקו לפרוע חובו ועובר משום לאו זה דגר לא תלחץ וגם לאו דלא תהי' לו כנושה דגם בישראל עובר והוא בכלל ישראל אבל מאנה אינו בכלל לוחץ. ואיני מבין להר"מ והרהמ"ח דמאנ' בכלל לוחץ דלוחצו בממון אם כן אמאי דוקא מאנה גם גנב וגזלן וכל מי שלוקח ממונו יעבור בלאו זה כמו מאנה אלא הסברא דאם דחקו זה בכלל לוחצו וכ"כ הרב המגיד דד' רש"י הוא הנכון בפשט הלשון עי"ש. ולפי המבואר בש"ס דילן אם כן המאנה א"ע רק בלאו כמו גבי ישראל רק אם אין לו לשלם והוא דחקו עובר משו' לא תהיה לו כנושה כמו ישראל המבואר בר"מ פ"א מה' מלוה ולוה וגם משום לאוין אלו ולפי זה דלאוין אלו הם בכלל לאו דלא תהי' לו כנושה דאם עובר על לאו דנוש' עובר ג"כ באלו גבי גר אם כן ה"ה במלוה בריבית דעובר משום כמה לאוין כמבוא' במשנה ור"מ פ"ה ממלוה וא' מהם לא תהיה לו כנושה אם כן במלוה לגר בריבית עובר עוד משום

לאו דלא תלחצנו דזה הוי דוחקו בממון. וקצ"ע דאינו מבואר במשנה ספא"נ דבגר עובר על לאו זה ועמש"ל במצוה הקודמת דנראה דעבד אינו בכלל גר אם כן גם בלאו הזה אינו בכלל גר ופשוט. וע' מש"ל פ' בהר גבי אונאת דברים דישראל דאפילו קטנים אסור להונות אותם נראה דכאן ג"כ אפילו בגר קטן עוברים על לאוים אלו כנ"פ. ולא נתבאר אם לאו זה דוקא על הגר הראשון שנכנס בדת האמת שנפשו שפל' הזהירה התורה ביותר אבל גר שנשא גיורת והוליד ממנה בקדושה ועד דור דורות אם אין צד ישראל ביניהם דינם כגר ליוחסין ולחליצה עאה"ע סי' ד' ובה' חליצה מכל מקום אין נפשו שפלה עליו וגם אין סורו רע אפשר אין אנו מוזהרין עליו יותר מישראל או אפשר כיון דליכא צד ישראל באמצע דין גר יש להם ועוברים על לאו זה וכ"נ. ומכל מקום ז"פ דבאיכא צד ישראל באמצע הוא כישראל לכ"ד ע' במקומות הנ"ל ומכל מקום לענין לאוין אלו אין מוזהרי' עליו יותר מישראל לכ"ע. והנה לכאורה אין נ"מ אם אין מוזהרים עליו בלאוי יתירי מכל מקום מוזהרים עליו ומ"ל חד לאו או תרי לאוי כיון דאין חייבים מלקות על לאו הזה. אך לפמ"ש גבי אונאת דברים דאם אינו ירא שמים אין מוזהרים על ישראל ועל הגרים מוזהרים בכ"ע אם כן יש נ"מ אם לאוין אלו שייכים. והנה על לאוים אלו מצווי' כל אישי ישראל כמש"ל חוץ מחרש שוטה וקטן כמו בכל הל"ת שבתורה:

מצוה סה

סעיף א

שנמנענו כו'. עיין ר"מ פ"ו מהלכות דיעות דא' יתום מאב ואחד יתום מאם בכלל מצוה זו. והנה דעת רש"י בחומש דל"ד יתומים ואלמנה ה"ה כל אדם אלא שדיבר הכתוב בהוה לפי שהם תשושי כח. ומד' הר"מ והרהמ"ח נראה דדוקא יתומים ואלמנות ועיין במשנת חכמים מביא מכילתא שהוא פלוגתא דתנאי ומפלפל בזה אי דוקא יתומים ואלמנות או ה"ה כל אדם:

סעיף ב

שהבא ליפרע כו'. ד"ז צ"ע דא"כ הו"ל לומר כן באלמנה ולא מצינו זה רק ביתומים אבל אלמנה לענין טו"ת היא ככל אדם מישראל. וד"ז דלא יפרע אלא בשבועה ביתומים הוא אפילו ביורשים גדולים וזקנים דכל הנפרע שלא בפניו צריך שבועה וכן הבא ליפרע מלקוחות עש"ס ור"מ וח"מ סי' ק"ז ומיתומים אף בשבועה אין נפרעין ע' ח"מ סי' ק"י. ושו"ר במשנ"ח הרגיש בזה על הרהמ"ח וע' ח"מ סי' צ"ז בסמ"ע וט"ז גבי לאו דחובל בגד אלמנה דעתם דגם גרושה בכלל זה וגם בתולה דעת הט"ז שהיא בכלל לאו דאלמנה

ע"ש ואפשר לדבריהם כאן גם כן גרושה בכלל זה ובש"ך השיג עליהם דדוקא אלמנה וה"ה הכא ומכל מקום צ"ע בדבר וע"ש בס' או"ת ומכל מקום כאן כ"ע מודים דהרי י"א דבכל אדם שייך אזהרה זו וגם מלשון הרהמ"ח שמביא דחז"ל אשה קובלת לבעלה כו' אם כן אפשר הכל בכלל וצל"ע בדבר:

סעיף ג

שאם כו'. דין זה שייך גם ביורשים גדולים ולקוחות שהבית דין טוענים עבורם עבש"ס בכ"מ וחה"מ:

סעיף ד

ואם יש להם כו' ב"ד כ"מ שימצאו כו'. ע' ש"ס פא"נ ד"ע ור"מ ספ"ד מהלכות מלוה אינו מוזכר ב"ד כלל רק שחז"ל לא גזרו ביתומים בריבית דרבנן ובמ"ל מפלפל דדעת רש"י והמרדכי דצריך ב"ד להפקיע איסור ריבית דהם יכולים להפקיע ממון ובטור יו"ד סי' ק"ס וחה"מ סי' ר"צ וע"ש במ"ל. אך מ"ש הרהמ"ח דהב"ד כופין אם האיש נאמן שיקח המעות על קרוב לשכר זה לא מצאתי לא בר"מ ולא בטור ואין הסברא נותנת כלל שהב"ד יכולים לכוף איש שיטריח עצמו בגופו ולהתעסק במעותיהם וההפסד יהי' לו וריוח יתן להם. הן אמת בנ"י מבואר שכתב דהרשב"א לא פי' כפירש"י דמשום איסור ריבית א"צ ב"ד דחז"ל לא אסרו זה ביתומים ואי לכופו ולקבל ולהפסידו הל"ל דיהיב ליה בבד"ח דבד"ח אלים לאפקועי ממונא וכו' עכ"ל ומובא ג"כ דברי הנ"י במ"ל ונרא' שזה דעת הרהמ"ח. אך קשה עליו כמו שהקשה הנ"י דצריך בד"ח ולא הזכיר הרהמ"ח וגם גוף ד' הנ"י אין מובנים לי לקוצר דעתי דב"ד חשוב יכולים לכוף האדם שלא מדעתו להתעסק ולטרוח עבור אחרים ואין ענין לפרוזבל ששם חייב ממון כי הוא אפקעתא דמלכא יכול הב"ד להפקיר ממונו וכן גבי אסמכתא אבל כאן דצריך להתעסק בגופו שיוכל בד"ח לכוף האדם זו לא שמענו וגם כאן אם הוא ברצונו רק משום איסור יכולים ב"ד להפקיר ממונו ואפילו לבסוף בשעת נתינה ע"ש במ"ל בסוף הפיסקא אפילו בע"כ כיון שהוא ממון אבל לכופו להתעסק מנין לנו ע' סי' קע"ז ביו"ד וחה"מ דהמתעסק למחצית שכר ה"ל המתעסק דין פועל ויכול לחזור בו בחצי היום אם כן היאך יכולין ב"ד לכוף אדם שיהי' עבד זו לא שמענו וצ"ע. גם מ"ש הרהמ"ח דב"ד מכריחין אדם שיפקח בנכסיהן היינו להיות אפטרופס. לא מצאתי ד"ז גם כן דהב"ד יכופו אדם שיטרח עבורם לא בר"מ פ"י ופי"א מה' נחלות וטור סי' ר"צ וגם למאי דקיימא לן מנוהו ב"ד צריך לישבע אם כן איך יכופו אדם שיטרח ואח"ז יחייבוהו שבועה וצ"ע. ועבכ"ז יו"ד סימן ק"ס ומ"ל פ"ד ממלוה דיש דיעות דדוקא קרוב לשכר מותר ביתמי אבל שאר ריבית דרבנן אסור ביתמי

ג"כ. ויש סוברים דכל ריבית דרבנן מותר ביתמי ע"ש באריכות. וע"ש בב"י דאלמנ' אסור להלוות מעותיה אף בריבית דרבנן והביא שם דיעות אי דוקא עד שיגדיל ונעשה ביג"ש מותר ואח"ז אסור או אפילו לאחר שהגדיל כ"ז שלא יכול להתעסק במעותיו וע"ש בש"ע סי' ק"ס. ובמ"ל שם מפלפל אי מעות חרש ושוט' מותר בריבית דרבנן כמו מעות קטן או אפשר דחז"ל לא תיקנו דה"ל מלתא דל"ש וע"ש שכתב דהוא פלוגתא דרבוותא. ועע"ש מביא בשם תשובות אחרונים דדוקא יתומי' עצמם מותר להלוות בריבית דרבנן כמש"ל אבל אם אביהם הלוה לא' בריבית דרבנן ומת והניח יתומים אין היתומים גובים הא"ר מיד הלוה ומביא בשם המהרי"ט דיתומי' מותרים להלוות אצל יתומים אחרים בריבית דרבנן וכ"ש אם נתחייב אביהם בריבית דרבנן ליתמי ומת והניח יתומי' דמפקינן מן היתומי' ליתמי המלוה ע"ש. ונסתפק שם במ"ל בהלוה מעות יתומים קרוב לשכר ואחר שהגדיל הקטן עלה ריוח אם מותר ליקח אי אזלינן בתר התנאי או בתר גוביינא ומחלק בין קרוב לשכר ובין ריבית דרבנן אחרים. ולפלפל בכ"ז צריך חיבור מיוחד. ואני לרמז באתי וישמע חכם כו' ועיין בס' משנ"ח מפלפל בחכמה בדין זה דצריך ב"ד לרש"י ומרדכי:

סעיף ה

ומ"ש הרהמ"ח משא ומתן שלהם היאך הדין כו'. ע' פרק הניזקין ור"מ פ"ט מהלכות מכירה ובטור ח"מ סי' קצ"ט וחסר דין א' בד' המחבר דאם קנה מהיתומים בדמים בלא משיכה והוקרו יכולים היתומים לחזור כיון דהדיוט יכול לחזור ורק מקבל מש"פ וביתומים ל"ש מש"פ ע' שם:

סעיף ו

שברית כו'. וכ"כ הר"מ ברית כרת להם מי שאמר והיה העולם שכ"ז שהם צועקין כו' נראה מדבריהם דברית כרותה הן ליתומים הן לאלמנות ובאמת בקרא כתיב אם תענה אותו וכו' והי' כי צעק כו' אשמע צעקתו משמע דאיתום לחוד קאי דכתיב בלשון יחיד ובלשון זכר מוכח דאיתום דכתיב קודם לזה קאי וס' המצות להר"מ אינו ת"י כעת. ובפר"ד הביא דברי הרמב"ן שהשיג על הר"מ דמנה יתום ואלמנה בלאו א' כדרכו והשיג הרמב"ן אפילו לפי דרכו של רבינו הו"ל למנותו בשני לאוין שהרי חלקן הכתוב באמרו אם תענה אותו כו' וכן גבי שאור ודבש ע"ש ראינו בפירוש אם ענה קאי רק על א' ובודאי איתום קאי מדכתבו בלשון זכר אם כן מנלן דבאלמנה ג"כ קאי וצ"ע ובודאי מצאו כן באיזה בריית' וצ"ע:

סעיף ז

ונוהגת כו'. ואני מסופק אם גר שנתגיירו בניו הקטנים עמו דעפ"י דיני התורה אין להם קורבת דכקטן שנולד דמי מכל מקום אפשר דא"ע בלאו זה דיתום דהטעם דהם תשושי כח וכמ"ש הרהמ"ח בן קובל לאביו כו' וכאן באמת יש לו אב שעומד בפניו רק לדיני התורה גזירת הכתוב דאינו נחשב לאב אבל אין הוא תש כח כי אביו עומד עבורו כרחמי האב אפשר א"ע ואינו נקרא יתום לענין לאו זה וכן עבד קטן הנולד מעבד ושפחה נהי דאין לו יחוס אחר האב מכל מקום אב הוא ע"פ הטבע ורחמיו עליו אפשר אינו בכלל זה וגם בישראל שבא על השפחה דהבן אינו מתייחס אחריו או עבד שבא על הישראלית דהבן אינו מתייחס אחריו מכל מקום אפשר דלא הוי יתום כיון דמ"מ יש לו אב רק לדיני התורה לא נחשב אב אבל אינו מתשושי כח אם כן אינו בלאו זה וצ"ע ואין נ"מ כ"כ כיון דאין לוקין על לאו זה:

סעיף ח

לפי שאין העינוי כו'. עי' בסוף הספר בהגהת מ"ל כתב דהטעם אינו נוח לו ובס' יש סדר למשנה כתב ג"כ דדברי הרהמ"ח אין להם ביאור דבכל הלאוין יכול ליתן אמתלאות מכל מקום כיון שקיבל עליה התראה חייב ה"נ ע"ש שהאריך. ובמ"ל כ' הטעם כיון שאפשר לעבור עליה בלי מעשה אף ע"י מעשה אין לוקין והרהמ"ח לשיטתו וע"ש שהקשה להר"מ דלדעת הר"מ הוא איפכא דכ"ה דמשכחת מעשה לוקין אף בלא עשה מעשה אם כן למה אין לוקין להר"מ וגם לס' הרהמ"ח מכל מקום ס"ל גבי בל יראה וב"י דלוקין בקנה אף דמשכחת בלי מעש' וצ"ל כחילוקו של השעה"מ אם כן כאן נמי וכאן ליכא למימר דה"ל לאו שבכללות הא דעת הר"מ גבי נא ומבושל וכדומה דלוקין אחת ע"ש בס' הנ"ל שהניח בצ"ע על הר"מ והרהמ"ח דאין לוקין ולא נמצא בש"ס ובשום מקום דלאו זה נשתנה ע"ש וגם במשנ"ח עמד בזה. ובמשנ"ח שם מביא בשם של"ה דקטנה שהשיאה אבי' ונתארמלה ונתייתמה דהוי אלמנה ויתומה בחד גופא דא"ע אלא על לאו אחד. ואם עינה אלמנה ויתום והם גופים מחולקים עובר בשני לאוין ע"ש בס' הנ"ל. ותשוב' על לאו זה הוא ככל עבירות שבין אדם לחבירו וצריך לרצות את חבירו אך אפילו ריצה את חבירו מכל מקום צריך תשובה לפני השי"ת ע' פ"א וב' מתשובה והגהו' הגאון ר"ז ווילנר ואפשר הו"ל מן הלאוין החמורין כיון דעונשו מפורש והרגתי כו' דהוי מבייש אם כן צריך תשובה ויום הכפורים ויסורים ע' בהלכו' תשובה ואי"ה שם אאריך בזה. וגם לענין לפסול לעדות בעבר על לאו זה צריך עיון דאף דאין בו מלקות מכל מקום כיון

דעונשו מפורש יותר ממלקות ה"ל עבירה חמורה דפסול אף על פי שאין לוקין כמו לאו שניתן לאמב"ד ע' ח"מ באו"ת ואחרונים סימן ל"ד:

מצוה סו

סעיף א

דיני המצוה כגון איזה כו'. עיין ר"מ פ"א מה' מלוה ה"א ואינו מבואר שם קדימה ובטח"מ סי' צ"ז כ' קרובו קודם לאחרים ועניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת ואפילו עשיר מצוה להלוותו ע' בב"מ דף ע"א וצ"ע על הר"מ שהשמיט כאן דיני קדימה ובפ"ז מהמ"ע הי"ג גבי צדקה כ' דקרובו ומעירו קודמי' שנאמר לאחיך לענייך ולאביונך בארצך ולא כתב כאן והכסף משנה הרשים מוצא הדין מב"מ ע"א ובאמת בב"מ מיירי בהלואה ושם מיירי בצדקה וכאן אינו מוזכר צדק' וגם הפסוק שמביא הר"מ לאחיך אינו מוזכר בגמ' רק פסוק זה דאם כסף כו' דמיירי בהלואה וער"מ פ"י מהמ"ע חשב שמונה מעלות בצדקה א' שמלוה לו וע"ז נאמר והחזקת בו כו' גר ותושב כו' נראה קצת דהלואה מצוה בגר תושב גם כן. ובאמת לא ראיתי ד"ז וברי"מ כאן ובטור והרהמ"ח משמע דמצוה זו רק לישראל וכ"ה בר"מ כאן להדיא מ"ע להלוות לעניי ישראל ובש"ע יו"ד סימן רמ"ט כתב מעלה א' המחזיק ביד ישראל סמך כו' מבואר דדוקא ישראל אלא שאין ראי' דא"צ להזכיר גר תושב דאינו כותב אלא מה שנוהג בזה"ז וג"ת אינו נוהג בזה"ז עיין ש"ס ור"מ פי"ד מהא"ב. אך באמת כ"ה דאינו נוהג מצוה זו רק בישראל ומצוה להחיות ג"ת יתבאר במקומו אבל מצוה זו דהלואה אינו רק לישראל ועיין בסי' רנ"א קדימת הקרובים אחיו מאב כו' וכן ענייי א"י ע"ש אפשר כאן נמי וגם מבואר שם קדימת כהן לוי וישראל וגר ושתוקי ע"ש בסי' רנ"א נראה דכאן נמי יש דין קדימה באנשים הללו ואי"ה במצות צדקה יבואר. ומצוה זו כל האישים חייבי' וגם מצוה להלוות אפילו לע"כ אם צריך ואין הריוח לרבו כי ע"כ הרי הוא בכלל אח ועמי ע' פ' החובל ובתוס' שם לענין צדקה לע"כ ועיין מש"ל בדיני צדקה. וחרש שוטה וקטן פטורי' ממצוה זו ככל המצות אך להלוות להם בחו"ש דאינם צריכין לשלם ע' סי' רל"ה בחה"מ אין מצוה להלוותם. ולקטן תלוי אם הגיע לעה"פ דחייב לשלם אפשר דיש מצוה ע' סי' רל"ה וח"מ סי' צ"ו ומכל מקום נראה דאפשר דא"ע על המ"ע כיון דמ"מ אינו נו"נ כגדול יכול לומר שמתיירא דלמא יפסיד ולא יהיה לו ממה לשלם כן הסברא נותנת. ושוב ראיתי בלחם משנה פ"א מה"מ הרגיש בזה על הר"מ שהשמיט דיני קדימה:

מצוה סז

סעיף א

שנמנענו כו'. עיין ר"מ פ"א מהלכו' מלוה ומ"ש הרהמ"ח דאסור לעבור לפניו ע' ג"כ שם ובב"מ ובלשון הר"מ מבואר דאם תבעו עובר בל"ת ואם עובר לפניו א"ע רק איסורא הוא ע"ש בלח"מ. והנה הר"מ והרהמ"ח כתבו דאם יודע שאין לו עובר וכ"ה בש"ע ונ"פ דהלאו הוא אם אין לו ואם המלוה מסופק אם יש לו ג"כ אסור לתבוע מספק ככל סד"א דלחומרא או מן התורה או מדרבנן. וקצ"ע על הש"ע שכתב דוקא אם יודע דלענין איסור בא"י נמי אסור ואפשר דהתורה לא אסרה כלל בא"י כי אין אדם יודע מטמונותיו ש"ח וא"כ ברוב לא יתבענו ע"כ אין איסור כלל רק ביודע שאין לו. וכל האישים מוזהרים ע"ז. ומ"ש הרהמ"ח דזה הלאו כולל מלוה בריבית עיין בדיני ריבית באריכות ולענין תשובה ה"ל עבירות שבין אדם לחבירו ופשוט:

מצוה סח

סעיף א

שלא כו'. ע' בש"ס דב"מ דע"ה ע"ב ובר"מ פ"ד מה' מלוה ובתוס' שם כתבו דערב וסופר ועדים אם לא הי' מלוה בלא הם עוברים גם כן על לאו לפ"ע לא תתן מכשול אלא מירי דהי' מלוה בלא הם דא"ע על לפ"ע רק בקאי בתרי עברי דנהרא גבי יין לנזיר שלא הי' שותהו בל"ז רק לאו זה פסיקא ליה אבל לפ"ע לא פסיקא לי' אם הי' מלוה בל"ז ע"כ לא חשיב לי' גבי סופר ועדים וערב ע"ש. והנה לקמן במצות לפ"ע פ' קדושים רל"ב שם כתבנו דהר"מ אינו מביא כלל ד"ז דקאי בתרי עברי דנהרי בפי"ב מהלכות רוצח וכתב סתם דאסור לחזק עוברי עבירה נראה דסובר דבכ"ע עוברים על לפ"ע אם כן אמאי לא הביא כאן דסופר ועדים וערב עוברים ג"כ על לפ"ע. אך באמת בשלמא במושיט כוס יין לנזיר אף על פי דהי' יכול ליקח בעצמו מכל מקום על כל פנים המושיט מסייע לו העבירה ע"כ עובר לדעת הר"מ אבל כאן אם הלוה להם בל"ז אינם עושים כלום ל"ש לע"פ ופשוט. ואם הי' סרסור ביניהם או מסייע מבואר בר"מ כאן דעובר על לפ"ע כיון שסייע אבל אלו לא סייע כלל ע"כ א"ע על לפ"ע כנ"פ. אך לכאורה אם הי' מלוה בלא הם אם כן עדים מאי קעבדי ולמה עוברים משום לא תשימון ויתבאר בסמוך. וע' תו' ב"ק ד"ל ע"ב ד"ה דמשעת כתיב'. והנה אם הערב והעדים עוברים בלאו זה במע"פ דאפשר דוקא במלוה בשטר דאתי לכלל גבי' אבל ע"פ אפשר דלא אתי לכלל גבי' א"ע עמ"ל פ"ד מה' מלוה ה"ו שהביא דיעות בזה ועיין בכנה"ג בח"מ סי' ע"ב. וכן אם נכתב בשטר הריבית

מפורש דלא יגבה הריבית דעת המרדכי דא"ע בלאו הזה ודעת התוס' דעוברים דתיכף בשעת השימה עוברים אף דלא יבא לידי גוביינא ע"ש באריכות. והנה הרהמ"ח כתב דאין לוקין על לאו זה שהרי ניתן להשבון וכ"נ דעת הר"מ שלא מנה לאו זה בכלל הלוקין פי"ט דסנהדרין. ועמ"ל פלפול ארוך דיש סוברים דלוקין ולכאורה הא אין בו מעשה ומפלפל לדעת המ"מ כיון דמשכחת מעשה לוקין אף באב"מ וה"נ משכחת לה בשטר ע"כ לוקין בכ"מ ולסברת הרהמ"ח דסובר להיפך דאף במעשה אין לוקין אם משכחת בל"מ אם כן אף אם חתמו אין לוקין וע"ש שהאריך בד' הרהמ"ח. ועיין בקצה"ח סי' נ"ב מפלפל דלהאומרים עדות בשטר רק מדרבנן אם כן ל"ש לומר דעיקר הלאו בשטר ואין כאן מקומו בח"ז. ומבואר בש"ס דשטר שיש בו ריבית גובה את הקרן ובתוס' וראשונים פלפלו דהא העדים פסולין ותי' כמה תי'. והנה אם העדים פסולים מן התורה או רק מדרבנן תלוי בשיטות הנ"ל אם יש בו מלקות פסולין מן התורה ואם אין בו מלקות פסולין רק מדרבנן ע' חו"מ סי' ל"ד ובמ"ל וקצה"ח מה שפלפלו בזה. והנה להסוברים דהעדים לוקין וגם עוברים תיכף משעת שימה אף דאינו בא לידי גביה כלל אך אפשר דאצל המלוה לא הוי מעשה. אך באמת לשיטת הסוברים כיון דאפשר על ידי מעשה לוקין ה"נ אפשר על ידי מעשה נהי דאצל המלוה ל"ש מעשה מכל מקום לדעת הרב המגיד נוכל לומר נהי דבאיש הזה לא משכחת לה מעשה מכל מקום כיון דבלאו משכחת לה מעשה לוקין אף באב"מ כגון הכא דבלאו הזה נכלל מלוה וסופר ועדים וערב ובעדים שייך מעשה אם כן לאו הזה יש בו לפעמים מעשה אם כן לוקין על הלאו הזה אף דבאיש הזה שעובר ל"ש מעשה בשום פעם כיון דבלאו הזה משכחת לה מעשה כגון בעדים שחתמו והסופר דיש מעשה לוקין בכ"ע אף באדם הזה שאינו עושה מעשה בשעת שימה. וגם לדעת הרהמ"ח דאינו לוקה בעושה מעשה אם משכחת שלא ע"י מעשה אפילו אם נאמר כסברת בעשעה"מ בדברי הרהמ"ח דאם א"י לעשות בל"מ לוקין והבאנו כ"פ בח"ז על כל פנים במי שאינו עושה מעשה אין לוקין אם כן הסופר וגם העדים העושים מעשה אם אמרינן במע"פ א"ע כלל חמורים הם ממלוה דלמלוה אין לוקים דאינו עושה מעשה והעדים לוקין אם עושים מעשה בגוונא דמוכרחים לעשות מעשה. וסברא זו שכתבתי לדעת הרב המגיד צל"ע ואי"ה יבואר במק"א אך אם נאמר כן בסברת הרב המגיד אם כן ה"ל להר"מ לכתוב דלוקין המלוה על לאו זה ול"ש נל"ע כי הלאו הזה לא נל"ע דתיכף עובר על הלאו הזה. ואפשר דסובר דאינו עובר אלא בשעת גביי' אף דבש"ס לא משמע כן ויש לפלפל הרבה אך כעת איני לומד בעיון וכתבתי רק למזכרת ואי"ה בלאו דריבית יבואר באורך. וגם אפשר נהי דהעדים עוברים בשעת שימה מכל מקום המלוה כיון שיש

בידו לקרוע השטר ולא לגבות א"ע תיכף וע' ספ"י בכתובות דס"ב מביא סברא זו ולענין אם לוקין הוי ליה כמו עדים ותלוי בשיטות הנ"ל דגם כן משכחת מעשה אצלו עמ"ל:

מצוה סט

סעיף א

שלא לקלל כו'. עיין ר"מ פכ"ו מה' סנהדרין והנה הרהמ"ח נתן טעם דלא יספיק לנו עונש אלא אם כן הזהירה תחלה דאל"כ הי' במשמע שיהא רשות ביד הרוצה לקבל העונש לעבור כו' אך ק"ל ע"ז מסנהדרין נ"ו דאמרינן שם ונוקב שם ואזהרתי' מאלהים לא תקלל ואמרינן דלמא פרושי שמי' דכתיב אשר נקבו בשמות ואזהרתי' את ה' אלהיך תירא ומתרץ אזהרת עשה ל"ש אזהרה וכ"ה בתמורה ד"ג ע"ב וד' ע"א ואי כדברי הרהמ"ח למה אזהרת עשה ל"ש אזהרה כיון דהתורה מנעה מזה מ"ל בלשון לאו או בלשון עשה כיון דידענו שאין רצון השי"ת בזה לבד העונש ועיין במכות די"ג ע"ב ע"כ טעם זה צ"ע. אך הרהמ"ח בעצמו נתן התנצלות שאינו כותב טעמים למצות ע"ד בירור ובודאי זה קבלה ביד רז"ל דלא ענש אלא אם כן הזהיר:

סעיף ב

דיני המצוה כו'. נראה מדברי הרהמ"ח שהשמות שאינם נמחקין הם בכלל שמות ולאו דוקא שם המיוחד כגון שם בן ד' אותיות ככתיבתו או כקריאתו אלא כל השמות שאין נמחקין הם בכלל שם והנמחקין כגון חנון הם בכלל כינויים וכ"ה להדיא בר"מ כאן דלאו זה בשם מן השמות כגון יו"ד ה"א וכו' או בכינוי כגון רחום כמ"ש הרהמ"ח ועיין ר"מ פ"ב מה' עכו"ם גבי מגדף כ' דא"ח אלא על שם המיוחד דהיינו א"ד כו' ועל הכינויים באזהרה היינו שאר שמות שאין נמחקין וקורא אותם כינויים. אך באמת יש לימוד שא"ח אלא בשם ב"ד ונגד שם ב"ד קורא אף לשמות שאין נמחקין כנויים אבל במקום שכל השמות שווים שמות שאין נמחקין נקראו שמות סתם וחנון ורחום וכיו"ב נקראו כנוייים וז"פ. והנה דעת הר"מ והרהמ"ח דבין בשמות שאין נמחקין בין בכנויים אם קילל בהם חייב מלקות והראב"ד בהשגות כ' א"א אינו לוקה אלא בשם המיוחד והכי איתא בירושלמי עכ"ל ובכ"מ פירש ד' הירושלמי לדעת הר"מ והראב"ד. והנה מדברי הראב"ד נראה דאינו לוקה אלא בשם דזה נקרא שם המיוחד עיין סנהדרין נ"ו ור"מ פ"ב מהלכות עכו"ם:

והנה במשנה דשבועות ל"ה מבואר דהמקלל עצמו וחבירו בכולם עובר בל"ת ולא נזכר מלקות נראה דאין לוקין על הכנויים דה"ל למתני המקלל וכו' חייב ולא קתני אלא עובר על ל"ת משמע דא"ח מלקות ועיין כ"מ פ"ג מהלכות תרומות הכ"ג כתב שם דהמשנה

דייק דתני אף על פי שעובר בל"ת ולא תני אף על פי שלוקה מוכח דאינו לוקה אם כן ה"נ דתני עובר בל"ת כיון דלא תני לוקה נראה דאינו לוקה ויש לדחות. אך ק"ל מאוד להר"מ וסייעתו דמחייבי אפילו על כנויים כגון חנון כו' הא מבואר להדיא בתמורה ג' דמקלל ה"ל לשאב"מ ומכל מקום מקלל חבירו בשם לוקין ומפלפל שם בש"ס מנלן דכתיב אם לא תשמור כו' ליראה את ה' כו' והפלה כו' את מכותך היינו מלקות כיון דמוציא ש"ש לבטלה ומפלפל דלמא קאי על מוציא שם שמים לבטלה ומסקינן דגם מקלל הוי מוציא שם שמים לבטלה ומצינו גם כן אזהרה לא תקלל ע"כ מרבינן מלקות למקלל על כל פנים מרבינן מקרא זה דאם לא תשמור כו' מטעם דמוציא שם שמים לבטלה. ופשוט דשמות הנמחקין לא שייך מוציא שם שמים לבטלה כגון חנון ורחום אם כן בודאי א"ח מלקות וכ"ה הלשון בש"ס מקלל חבירו בשם וסתם שם אינו בכלל שמות הנמחקים והיאך יכולין אנחנו לחייב מלקות אם לא מכתוב הזה דמבואר דהוא מחמת מוציא ש"ש לבטלה ע"ש בש"ס והבן והכסף משנה מביא שם הגמ' אם כן דברי הראב"ד מפורשין בש"ס. והנה דעת הראב"ד דכ' דוקא בשם המיוחד אפשר דעתו שא"ע בעשה דאת ה' כו' תירא במוציא ש"ש לבטלה רק בשם ב"ד אבל שאר שמות אף שאין נמחקין א"ע אם מוציא לבטלה ומבואר בברכות ובר"מ פ"א מה' ברכות הט"ו כל המברך ברכה שא"צ עובר משום נושא ש"ש לשוא ובמ"ל כ' בשם הריב"ש דל"ד במזכיר שם ב"ד אלא אפילו אלהים אסור לאמרו ואין הריב"ש ת"י. ואפשר דעת הראב"ד אינו כן אם כן שפיר לדידיה הסוגיא דתמורה דוקא בשם המיוחד. ובר"מ פ"י מה' שבועות הי"ח כ' וז"ל ולא שבועות בלבד אלא אפילו להזכיר שם מן השמות המיוחדין לבטלה אסור שהרי הכתוב מצוה ליראה את השם הנכבד ונראה גם כן דדוקא בשמות המיוחדין עובר בעשה והא דכתב בלשון רבים ולא כ' אם מוציא [שם] המיוחד לבטלה נ"ל דהר"מ לשיטתו שכתב בהלכות עכו"ם דעל שם של א"ד ג"כ נסקל וה"ל גם כן שם המיוחד אם כן יש שני שמות המיוחדין יו"ד ק"י ואלף דל"ת ע"כ כתב בלשון רבים אבל שאר שמות אף שאין נמחקין מכל מקום לא נקראים מיוחדים אם כן ודאי [ק'] דברי הר"מ כיון דעשה דמוציא לבטלה א"ע בשאר שמות וא"כ היאך ילקה במקלל. ואף אם נאמר דהר"מ סובר דשמות המיוחדים היינו שאינם נמחקים על כל פנים בחנון וכו' בשמות נמחקים לכ"ע א"ע בעשה במוציא לבטלה אם כן היאך סובר דלוקין. והראב"ד נוכל לו' בפשיטות דסובר דעשה זו בשם המיוחד ולדידי' שם המיוחד הוא בן יו"ד ק"י כאותם החולקים על הר"מ בהלכות עכו"ם ע"כ בודאי א"ח אלא על שם המיוחד לבד וד' הר"מ צריך עיון גדול לפ"ד. וגם דברי הראב"ד צ"ע למה הביא ממרחק לחמו מהירושלמי כיון שמבואר בש"ס דילן.

וגם נראה כמש"ל לדעת הר"מ הא דכתב לענין מוציא ש"ש לבטלה שמות המיוחדים היינו י"ה וא"ד דשאר שמות לא מצינו בשום מקום דיקראו מיוחדים עיין בסנהדרין לכן צ"ע מאוד דעת הר"מ והרהמ"ח וע' מש"ל במצות ל"ת שתמהתי על הר"מ דסובר דברכה שא"צ עובר בלאו מש"ס דסנהדרין ודתמורה שהבאנו כאן דמוכח דא"ע אלא בעשה ועיין פ"ב דעכו"ם קורא הר"מ לשמות שאינם נמחקין שמות מיוחדין על כל פנים רחום וחנון ודאי אינם שמות ואין איסור במוציא לבטלה ע"כ צ"ע באלו למה לוקין. ועיין באו"ת כ' דדעת ראב"ד כגירסא ישנה שבועות ל"ו לעולם לא תיפוך ועל קושית רש"י מתרצים התוספות שם ד"ה ה"ג דחכמים פוטרים דבעינן שם המיוחד והם קאי על אלהים ע"כ פוטרים ע"ש אם כן חכמים פוטרים בכינוי רק בשם המיוחד והלכה כחכמים והר"מ סובר כגירסת רש"י ע"ש על כל פנים בחנון ורחום ודאי צ"ע על הר"מ וכמש"ל:

סעיף ג

אבל בלא שם כו' לא יהיה ברוך כו'. נראה לפי עניות דעתי דחסרון דברים יש בלשון הרהמ"ח דמ"ש אל יהי ברוך פטור דהוא בלא שם ובאמת מבואר בר"מ [ודרכו של הרהמ"ח למשוך אחר הר"מ בסתם אם לא שכותב בפירוש שלא כדבריו] דבלא שם פטור אבל אל יהי ברוך אפילו אמר לד' מכל מקום פטור ועיין כסף משנה דהוא פלוגת' שם בשבועות ופוסק כרבנן דפטרי דל"א מכלל הן אתה שומע לאו וכו' ע"ש וכצ"ל בדברי הרהמ"ח ארור או אל יהי ברוך לה' פטור וכ"ה בש"ע ח"מ סי' כ"ז. והנה דעת הר"מ דאם היתה הקללה מכלל הדברים אינו לוקה ובאו"ת הקשה על הר"מ דהא שם בש"ס דשבועות דבאיסורא גרידא אמרינן מכלל לאו כו' וקללה הוי איסור גרידא וזה לכל הגירסות ה"ל לחייב אך דעת הר"מ כדעת התוס' דוקא באיסור חמור שהוא במיתה סובר ר"י מכלל הן וכו' אבל באיסור קל ל"א מכלל לאו כו' ע"ש בסוגיא ותבין. אך במקלל אביו ואמו הו"ל להר"מ לחייב אף בכה"ג ע"ש באורים ואי"ה במצות אביו ואמו יתבאר עוד:

סעיף ד

אבל אסור כו'. בר"מ אין מבואר ד"ז דיש איסור בדבר ובטור כ' דאיסורא איכא ובבד"ה כ' דמשמע לי' דפלוגתת ר"מ ורבנן במשנה היא לענין חיוב אבל לענין איסור אליבא דכ"ע אסור. ולפי זה דוקא באל יהי ברוך דבהכי פליגי איכא איסורא אבל בלא שם ובלא כינוי נראה דאפילו איסורא ליכא והטור והרהמ"ח כללו הן בלא שם והן באל יהי ברוך וכו' איסורא איכא וא"י מנלן זה והחילוק פשוט דבשלמא בלא שם כיון דצ"ל בשם אם כן בל"ש לא מצינו איסור אבל גבי מכלל הן וכו' דיש סוברים דאמרינן מכלל הן ובפרט באיסורא נהי דמ"מ מלקות א"י לחייבו על כל פנים איסור יש ובאו"ת מפלפל ג"כ בזה

אבל בל"ש כלל א"י מנלן דאיסור יש וצ"ע. והנה לאו זה דקללת דיין אינו אלא בסמוכין דנקראים אלהים כמבואר בסנהדרין והאידנא דליכא סמוכים אין לאו זה נוהג וכ"ה באו"ת ולהר"מ פ"ד מסנהדרין משכחת גם האידנא סמוכים והדברים עתיקים. והנה דין זה דקללת דיין והדיוט ונשיא שוים בהרבה דינים עיין בר"מ כאן חוץ קללת אב ואם דמבואר בהלכות ממרים שם יש חילוקים אחרים. והמקלל מת פטור וכן היוצא ליהרג אף על פי שעשה תשובה מכל מקום פטור עיין סנהדרין פ"ה ור"מ הלכות ממרים גבי הדיוט וה"ה כאן גבי דיין ואם הוא רשע ג"כ פטור כמבואר שם. ונ"פ אף שהי' סמוך ונולד לו פסול שפסול מלהיות דיין כגון שנסמא או שכח תלמודו בודאי אין לו דין סמוך כי פשוט אצלי אם נפסל מלהיות דיין ל"מ הסמיכה ובטלה גם כן כנ"פ. והנה מ"ש הרהמ"ח לעיל אלהים פי' דיינים והוציאו הכתוב בלשון אלהים כדי שיהי' נכלל עם הלאו הזה לאו דברכת ה' דבריו מגומגמים קצת דגם על דיין צריך לכתוב אלקים כי דיינים סמוכים נקראים אלקים והלימוד של הלאו דברכת ה' מבואר שם בש"ס מדכתיב לא תקלל כו'. ולפמש"ל אם קילל בשם המיוחד חוץ מה שעובר כאן בשני לאוין עובר עוד על עשה דאת ה' כו' תירא כי מקלל ה"ל מש"ש לבטלה ע' בש"ס דתמורה שהבאנו. אך אם קילל בכינוי כגון רחום כו' א"ע אלא בלאוין ואם בשמות שאין נמחקים יש להסתפק דאפשר דא"ע בעשה כמש"ל. ומבואר כאן בר"מ ובהרהמ"ח דצריך התראה ובכ"מ כתב דסד"א כיון דחידוש הוא דהו"ל לשאב"מ ומכל מקום לוקין ה"א דא"צ התראה קמ"ל. וקצ"ע דבפ"ב דעכו"ם גבי מגדף כ' הכסף משנה דדעת הר"מ דאין צריך התראה כיון דאב"מ רק דבור. וכ"נ מדברי הר"מ פ"ב מהלכות עדות שכתב דאין לעדים זוממין שגגה לפי שאב"מ לפיכך א"צ התראה ע"ש בכ"מ אם כן אמאי סובר כאן דצריך התראה ואי"ה יבואר במצוה דלקמן. גם נראה דאם חזר מהקללה תכ"ד א"ח דתכ"ד כדיבור חוץ ממגדף וכמבואר שם וכבר עוררתי ע"ז בחיבורי זה דצ"ע אם לאחר שעבר העבירה יכול לחזור אף שהוא רק בדבור ועיין בקצה"ח סי' ק"ח. ולאו זה נוהג בכל האישים של ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן ככל הלאוין. ולענין תשובה הוא ככל הלאוין שיש בו מלקות וגם נפסלין לעדות אם עברו על הלאו הזה הכלל לאו זה שוה לכל הלאוין. ובאו"ת סימן צ"ו נסתפק במקלל בכתב אי חייב והביא ראיה דפטור דאל"ה אינו מוכח דלשאב"מ לוקין בקללה מהפסוק והפלה כו' דלמא הפסוק מיירי בכתב ע"ש וגם יש לפלפל לשיטת הר"מ לס' הרב המגיד דאם משכחת לה מעשה חייב אף בל"מ אם כן אין צריך קרא כיון דמשכחת לה בכתב. ויש לפלפל בזה בענין כתב בכ"מ ואין כאן מקומו. ודברי התומים צ"ע למעיין ועיין מ"ש לקמן פרשת קדושים בקללת הדיוט ותלמד לכאן עוד איזה הערות. ומש"ל דמקלל מת

או רשע פטור מכל מקום אם מקללו בשם אסור משום מוציא ש"ש. עיין פ' קדושים מה שהקשיתי מאלישע. ועיין סנהדרין דף ס' מבואר דשם המיוחד רק שם ב"ד ומה שלוקין על קללת הדיין מלאו זה אף על פי שמיני' ילפינן ברכת ה' ג"כ וה"ל לאו שניתן לאמב"ד ע' מהרש"א דס"ו הקשה זה ובאו"ת שם ואין כאן מקומו ועיין בה' שבת לענין מחמר ובמ"מ שם. וגם לענין לאו שבכללות עיין בראשונים דלא הוי לאו שבכללות ועלח"מ פ"ה מה' ממרים בענין לאו שנלאמב"ד ונראה דגבי קללת הדיין ונשיא והדיוט אף דאינו מזכיר שמו של המקולל כגון ששומע א' שמזכיר שמו של דיין והוא קילל אותו שאמר יכהו אלהים וכדומה חייב משום לאו זה ויצא לו זה ממשנה סנהדרין נ"ה ע"ב המגדף א"ח עד שיפרש השם ופירש"י שיזכיר השם אבל אם לא הוציא שם מפיו אלא שמע שם יוצא מפי אחר וברכו פטור עכ"ל ומדמבואר זה במגדף ולא כאן מוכח דדוקא שם גזירת הכתוב אבל בכ"מ חייב אף מפי אחר וגם שם אפשר לענין חיוב סקילה הוא ד"ז אבל לענין לאו דאלהים לא תקלל הוא בכ"ע ויבואר לקמן אי"ה וכאן נ"ל דחייב בכל גווני ולא מצינו בשום מקום חילוק דצריך שיהא דוקא שיזכיר בעצמו כנלע"ד. ובאתי רק לעורר:

מצוה ע

סעיף א

בברכת ה' כו'. במשנ"ח ובס' יש סדר למשנה האריכו בזה ואכתוב בקיצור בע"ה עיין ר"מ פ"ב דעכו"ם ובסנהדרין פא"מ. ונקדים דיש ארבעה מיני שמות הקדושים א שם הויה ב"ה ככתיבתו וזה נקרא תמיד שם המיוחד ב שם א"ד דהיינו כקריאתו יש סוברים דהוא ג"כ שם המיוחד ויש סוברים דהוא בכלל כינוי ג יש עוד חמשה שמות שאין נמחקין חוץ השני שמות הנ"ל כמבואר במס' שבועות דהיינו אלקים כו' ע"ש והם נקראים כנויים ולפעמים נקראים ג"כ שמות המיוחדין כמו שיבואר אי"ה ד כגון רחום וחנון קנא וכדומה דהם נמחקים והן נקראים תמיד כנויים אליבא דכ"ע. והנה בלאו זה יש בו סקילה וגם כרת וגם מלקות לקצת שיטות כמ"ש בעז"ה אך בשוגג א"ח חטאת כמבואר בכריתות ור"מ פ"א מה' שגגות גם יש בו לפעמים קנאין פוגעין בו כמש"א בעה"י. ולאו זה מבואר בש"ס דצריך שיברך שם בשם ואם אמר יתברך יוסי א"ח וכ"פ הר"מ שם ובכ"מ הקשה ד' הר"מ אהדדי מה' ממרים ותוס' שבועות מכל מקום הלכה כ"ה. ונראה דאם לא בירך בשם אף הלאו א"ע כמו קללת דיין והדיוט דבלא שם א"ע כלל כ"נ. ואיסורא כמו לעיל בדיין ובאיזה שם יהי' המברך והמתברך יבואר אי"ה לפנינו. המברך שם הוי"ה ב"ה לכ"ע חייב סקילה בעדים ובלא עדים חייב כרת ע' בה' שגגות ואם התרו בו למלקות

פטור ממלקות דהוי ניתן לאמב"ד. והמברך שם א"ד להר"מ דינו שוה לשם הוי' וי"ח והר"מ עצמו מביאם דסוברים דדינו ככינוי ויבוארו הדינים בסמוך וע' רש"י ובכ"מ שם. ועל שאר שמות שאין נמחקין הוי בכלל כנויים לענין זה שאינו נסקל דהוא פלוגתא בגמ' וחכמים ס"ל דהם רק באזהרה ולא בסקילה ודעת התוס' דכרת חייב רק מסקילה פטור ובר"מ אינו מבואר להדיא אי חייב כרת. וע' תבואות שור ביו"ד דעתו בדעת הר"מ דא"ח כרת. ונ"פ דאם מברך הכינויים כיון דליכא מב"ד רק אזהרה מאלקים לא תקלל אם כן אם התרו בו למלקות חייב מלקות דעל קללת דיין חייב מלקות מלאו זה וג"כ כאן מוזהר בלאו זה אם כן ודאי לוקין אך בס' משנ"ח כ' דאינו לוקה אף דלענין דיין לא הוי לאו שנלאמב"ד מכל מקום לענין ברכת השם אף על הכנויים ה"ל שנלאמב"ד ולא הביא ראיה לדבר וצריך עיון. ועלח"מ ה' ממרים בשם תוס' וגם כ' שם באב בכנויים לוקין עמ"ש הטעם דל"ה לשנלאמב"ד אם כן כאן נמי נראה דלוקין וצ"ע. ונראה ג"כ לפמש"ל לענין קללת דיין חייב אף בשומע מפי אחר ומקלל אם כן כאן נמי בשומע מפי אחר ובירך אף דא"ח כמבוא' במשנה להדיא היינו סקילה א"ח אבל כיון דהוא בכלל הלאו אם כן ה"נ וחייב מלקות כמו בדיין ואפשר כרת נמי חייב דהוי בכלל איש כי יקלל אלקיו ונשא חטאו ובמשנ"ח הניח בצ"ע ולדידי פשוט דמלקות וכרת חייב דהוא בכלל מקלל באזהרה כנ"פ. ואם בירך שמות הנמחקין כגון חנון ורחום כו' לפי המבואר מלשון הגמרא על הכנויים ושמות אלו ג"כ בכלל כנויים הם ע' בשבועות לענין שבועה ולענין מקלל אם כן גם עליהם הוא באזהרה וכרת להסוברים דא"כ וא"ל כיון דכתיב אלקים לא תקלל אם כן דוקא דומיא לאלקים דאינו נמחק ז"א כיון דל"א דשם אלקים דוקא אם כן אין חילוק וכ"ה בס' תורת חיים להדיא דעל כנויים הנמחקים נמי באזהרה וכ"כ במשנ"ח.

וכ"ז לענין שמות המתברכי' ולענין שמות המברכים דכ' למעלה דצריך שיהי' שם בשם והנה לענין חיוב סקילה כגון שהשם המתברך הוא משמות הוי' ב"ה או א"ד דעת הר"מ דהשם המברך אם הוא אף בכינוי' שאינם נמחקין ג"כ חייב אבל בכנוים הנמחקים פטור ודעת הרמ"ה דגם שם המברך צריך שיהי' שם ב"ד לכל מר כדאית לי' או שם הוי' ב"ה או א"ד עבכ"מ ובת"ח שנתן טעם לדברי הר"מ. ונראה דזה דוקא לענין חיוב סקילה אבל הלאו דאלקים לא תקלל דמבואר גבי דיין דחייב המקלל בכל שם אף בחנון דהיינו הנמחקים אם כן גם כאן עובר בלאו הזה וג"כ חייב כרת לשיטת הסוברים כן. או אפשר אליבא דכ"ע אם שם המתברך הוא שם הוי' ב"ה או א"ד כיון דבהדיוט הוי קללה בכל שם ה"נ הוי קללה בכ"ש ועובר על לאו זה וג"כ ה"ל בכלל איש כי יקלל וכו'

לענין כרת וג"כ חייב מלקות כיון דאין בו חיוב מיתה כמש"ל כיון דגבי דיין לוקה ה"נ כנ"ב. ואם השם המתברך הוא שם הוי' או א"ד דאסור להוציאו לבטלה כמ"ש במצוה הקודמת ועובר בעשה דאת כו' אם כן אם קילל בשם אפילו הנמחק חייב מלקות לכ"ע אף להראב"ד דסובר גבי דיין דאינו לוקה במקלל בשם הנמחק פכ"ו דסנהדרין היינו כמ"ש דה"ל לשאב"מ ולא ריבתה התורה והפלא ה' אלא במוציא ש"ש לבטלה ושם המקולל הוא הדיוט אם כן צריך שם המברך להיות בשם שאסור להוציאו לבטלה אבל כאן אסור משום מוציא ש"ש לבטלה שם המתברך אם הוא הוי' ב"ה או א"ד כמ"ש אם כן חייב מלקות אף דשם המברך הוא שם הנמחק על כל פנים בכלל אזהרה הוא ולדעת הר"מ דגם בדיין בכ"ע חייב עיין לעיל אם כן כאן פשיטא כנ"ל ברור דלענין לאו ומלקות ה"ל כמו הדיוט וחייב בכ"ש כנ"פ וברור. ואם בירך הכנויים הן שאינם נמחקין או נמחקין באיזה שם שיהי' הן בנמחק והן באינו נמחק על כל פנים ה"ל בכלל אזהרה כמו דיין דעל המקלל פטור רק מחמת דמקלל בשם אם כן ה"נ כיון דקלל בשם ה"ל בכלל קללה וחייב מלקות וכרת. ומכל מקום ד"ז בכנויים וגם המברך הוא כינוי תלוי בפלוגתת הר"מ וראב"ד דלהר"מ דלוקין בכ"ע גבי דיין ה"נ אבל להראב"ד כ"ה דא"ע בעשה פטור ממלקות ה"נ אבל כרת נראה דחייב דה"ל בכלל מקלל הן באזהרה והן לענין כרת רק לענין מלקות פטור דה"ל לשאב"מ רק בשם דאסור להוציאו לבטלה כמש"ל דגלי קרא אם כן ה"נ כנ"ב בעזה"י. העולה מזה דנ"ל ברור דכיון דלאו זה מאזהרה אלקים לא תקלל ותרתי משמע הן קודש הן חול אם כן כל מה שחייב בדיין חייב ג"כ כאן רק כאן הוסיפה התורה חיובים אם כן אם א' בירך איזה כינוי אפילו הנמחק רק שבירך ג"כ בשם חייב מאזהרה זו מלקות כמו הדיוט ואפשר ג"כ חייב כרת להסוברים דעל הכינוים בכרת דהוי בכלל כי יקלל כו' וכן אפילו אם בירך שם משמות הוי' או א"ד לפי פשיטות דלעיל רק השם המברך הוא כינוי על כל פנים לא גרע ממקלל דיין דהוא באזהרה זו אך כאן הוסיפה התורה דאם בירך שם הוי' ב"ה או א"ד לכל חד כדאית לי' ובירך אותו בשם המיוחד או בשם שאינו נמחק לכל חד כדאית לי' חייב סקילה ג"כ אבל במקום שא"ח סקילה על כל פנים הוי כמו דיין וחייב על כל השמות הן מתברך והן המברך מלקות מלאו זה וכן כרת.

ודוקא אם מברך על כל פנים באיזה שם אפילו נמחק כיון דבדיין חייב ה"נ או למלקות או ללאו להר"מ והראב"ד שכתבנו לעיל. אבל אם מקלל בלא שם כלל נ"ל פשוט דפטור כיון דגבי דיין והדיוט א"ע כלל בלאו כמש"ל ואין לנו שום כתוב ללמוד זה עכצ"ל דידוע הי' לחז"ל דבלא שם כלל אינו נקרא קללה כלל ואינו בכלל אזהרה דאלקים וכו' אם

כן כיון דאין אזהרה כלל אם כן גם במברך את השם בלא שם כלל אינו ברכה כלל ולא הזהיר מזה ופטור לגמרי וכאן דיש לנו לימוד דצריך שם בשם מבנקבו שם היינו דצריך שם המיוחד להרמ"ה ולדעת הר"מ שם שאינו נמחק ואי לאו הפ' בנקבו שם הי' מחויב אפילו בכל השמות כגון חנון אם הוא השם המברך כיון דהוא נכלל בלאו אלקים וכו' כי גם על הדיין עובר בלאו בכינוי ע"כ צריך קרא דא"ח רק במיוחד או באינו נמחק ע"ז הוא חייב סקילה ובשם הנמחק על כל פנים ה"ל באזהרה כמ"ש אבל בלא שם כלל אפילו בלא האי קרא בנקבו שם ג"כ הי' פטור כיון דאינו בכלל אזהרה כלל דאלקים וכו' דגבי דיין ג"כ פטור ע"כ ד' רש"י בסנהדרין ס"ו ד"ה בנקבו וכו' דרמבר"י דדריש בנקבו שם על מקלל אביו לא ס"ל דרשה דלעיל עד שם בשם ואפילו לא בירך שם בשם אלא יתברך יוסי ר"מ בר"י מחייב ע"ש [צ"ע]. ובאמת נראה דבלשון יתברך יוסי לכ"ע פטור כיון דאין אזהרה כלל ע"ז אך ר"מ בר"י דלא ס"ל דרש זה סובר דא"צ שם המיוחד או שאינו נמחק דמוכח מהאי קרא אבל על כל פנים חנון ורחום וכדומה זה בודאי צריך כנלע"ד ברור בעזה"י:

ויש עוד דין בזה אם מברך השם בשם של ע"ז זה נקרא מקלל בקוסם ומבואר בסנהדרין פ"א ור"מ כאן דקנאים פוגעין בו ובודאי הל"מ ככל הנחשבים שם ואינו מבואר על איזה שם המתברך יהי' חייב ואפשר חייב אפילו על כנויין הנמחקים וצ"ע. והנה הרהמ"ח כאן בשם המתברך הביא השני דיעות אי דוקא הוי' ב"ה או אדנ"י ג"כ וכתב ואינו נסקל עד שיברך בשם מן השמות המיוחדים ולא נתברר בדבריו אי סובר דשם המברך צ"ל הוי' או אדנ"י כסברת הרבה ראשוני' ולשון מיוחד משמע כן אף דבר"מ מבואר ג"כ לשון זה של מיוחדים ודעתו שם דאף בשמות שאין נמחקין חייב הרי דקורא לשמות שאין נמחקין שמות מיוחדים היינו דסמך אמ"ש קודם בפי' דחייב בשמות שא"נ אבל הרהמ"ח סתם הדברים. וכתב עוד הרהמ"ח והטעם דאינו נסקל וכו' ומכל מקום פוגעים קנאים וכו' זו לא שמענו דבלא שם יהי' קנאים פוגעין ובלי שום ספק טעות המעתיק כאן וכצ"ל והמקלל בשם ע"ז אינו נסקל והטעם כו' ומכל מקום קנאים פוגעים בו וז"פ. והנה על לאו זה מצווים כל באי עולם גם ב"נ ואיכא פלוגתא בש"ס אי ב"נ מוזהר על הכנויים ר"י נפחא ור' מיישא ובר"מ פ"ט מהלכות מלכים ה"ו כ' ב"נ שבירך את השם בין שבירך בכינוי בכל לשון חייב משא"כ בישראל ובכ"מ כתב דהר"מ סובר דהלכה כר' מיישא דחייב ב"נ על הכנויים וע"ש שהניח בצ"ע מ"ט פסק כר"מ ולא כר"י נפחא ועלח"מ. והנה לפמש"ל נ"פ אף דלא בעינן שם בשם גבי ב"נ ע' בש"ס ובפרט אם חייב על הכנויים מכל מקום על כל פנים בעינן שיברך בשם היינו אפילו כינוי הנמחק רק

דלא צריך שיהי' שם המברך מיוחד או אינו נמחק אבל על כל פנים בעינן איזה שם כי בלא שם לא הוי קללה כלל כמש"ל כנ"ל ברור.

והנה לשיטה זו שב"נ חייב על הכנויים ג"כ חייב אף על הכינוים הנמחקים כמש"ל בישראל כנ"ל פשוט וכ"ה בלשון הר"מ שכתב ואפילו בכל ל' והשם שנכתב בכל ל' אין איסור מחיקה עש"ך סי' קע"ט ובמג"א סי' של"ד. ותמהני על הרהמ"ח שבכל מצוה שב"נ מוזהר בה כותב בפי' וזה כל באי העולם מוזהרים כמבואר כ"פ וכאן לא כתב זה אבל האמת הוא כן ודינו של ב"נ ככל הז' מצות שלו שנהרג בסייף ולענין שאר דינים וב"נ שבירך את השם ואח"כ נתגייר פטור ל"מ בבירך בכנויים דהשתא לאו בר קטלא הוא דפטור אלא אפילו שם המיוחד בשם מכל מקום כיון דהי' דינו בסייף ועכשיו בסקילה ואשתני דינו ומיתתו ע"כ אינו נהרג ע' סנהדרין דע"א ור"מ פ"י מה' מלכים ומבואר בר"מ כאן המגדף כו' אלא כיון שגידף בעדים נסקל ופי' הכסף משנה כוונתו דסובר דמגדף אין צריך התראה כמ"ש בפ"כ מה' עדות דאין לע"ז שגגה לפי שאב"מ ועיין באחרונים והראב"ד בפ"כ מה"ע כ' על הר"מ דא"כ מגדף לא לבעי התראה מבואר בדבריו דפשיטא לי' דמגדף צריך התראה דהר"מ מודה בזה ובמצוה הקודמת גבי קללת דיין מבואר בר"מ פכ"ז מסנהדרין דצריך התראה דכ"כ להדיא בה"ד ע"ש ויבואר אי"ה במק"א באריכות. ומבואר בר"מ כאן דמגדף שחזר בו תכ"ד אינו כלום אלא נסקל והוא מהש"ס דתכ"ד כדבור חוץ ממגדף מבואר דבכל התורה אף במידי דלשעבר יכול לחזור תכ"ד ועמש"ל במצוה הקודמת ובקצה"ח סי' כ"ח ונ"ל דדוקא מגדף דהוא בסקילה כגון שם המיוחד אבל בשם הכינוי דאינו בסקילה רק באזהר' וכתבנו לעיל דלוקין אפשר דתכ"ד כדיבור או אפשר מכל מקום חמור איסורא ולאו כד"ד וצ"ע.

ומבואר בש"ס ור"מ דאם עדים מעידין על א' שגידף הב"ד בודקים אותם בכינוי היינו יכה יוסי את יוסי אך בגמר שרוצים הב"ד לחייבו א"י לחייבו רק צריך שישמעו הגידוף בפי' מוציאין כל אדם לחוץ ושואלין לגדול שבעדים וא"ל אמור מה ששמעת בפי' והוא אומר והעד השני א"צ לפרש רק אומר אף אני שמעתי כמוהו וכל העדים כן והכסף משנה מביא ירושלמי וכי אומרים לו גדף דהיינו דהירושלמי סובר דהעד שאומר זה בפי' ה"ל כאלו מגדף בעצמו ופי' הירושלמי שאומר אותו השם שהזכרתי קילל כו' והכסף משנה כ' על הר"מ דלא ידע למה השמיט רבינו זה ובאמת בש"ס דילן לא כן משמע אלא בד' הר"מ שאומר בפי'. ועל קושיתו של הירושלמי כ' התי"ט דלא קשה כיון דמכוין לקיים המצוה ל"ה גידוף דמצותו בכך וא"א בע"א כמו שציותה התורה למחוק השם בסוטה ע"ש. על כל פנים נ"ל דזה דוקא אם העיד באמת אבל אם נתברר שהעיד בשקר

ובכה"ג לא התירה התורה אם כן חייב העד שאמר הגידוף משום מגדף ונ"מ אם נהרג זה שהעידו עליו ואח"כ הוזמו העדים דאין העדים נהרגין מחמת הזמה דכאשר זמם ולא כאשר עשה אבל כאן העד הגדול שאומר בפי' נהרג לא מטעם שעשה לחבירו דבזה א"ח אלא חייב סקילה מחמת שגידף ועד השני שאמר אף אני כמוהו א"ח דלא גידף וכן אם הוזם א' מהם דאין נהרג מחמת הזמה מכל מקום אם הוזם זה שאומר בפי' נהרג מחמת הגידוף אבל אם השני הוזם אינו נהרג דלא אמר בפי' אך כיון דא"ח בתורת הזמה רק מטעם גידוף אם כן צריך התראה לרוב השיטות דס"ל דבעי התראה ומחמת זוממין א"צ התראה כידוע דע"ז א"צ התראה אבל באין בהם דין הזמה רק מחמת הגידוף צריך התראה ופשוט. שוב ראיתי שהתעוררו בזה בס' יש סדר למשנה ובמשנ"ח. ונראה ג"כ דאם באו עדים ולא הזימום רק הכחישום שאומרים אותו פ' הי' עמנו ג"כ נהרג העד דבשלמא בכ"מ הזמה חידוש הוא דמאי חזית כידוע אבל כאן הו"ל כאומרים העדים שפלוני חילל שבת וכדומה ה"נ כאן אומרים שפלוני גידף ועבר עבירה בודאי נאמנים העדים כנ"ל וקצרתי דוק ותבין רק דצריך התראה. הכלל כיון דאינו מחמת הזמה צריך התראה וכמ"ש.

ונ"ל דדוקא בישראל אין הורגין עד שישמעו הב"ד בפי' אף על פי שיודעים מכל מקום ד"נ חמירי וצריך שישמעו הב"ד בפי' אבל ב"נ שבירך את השם כיון דד"נ דב"נ קיל ונהרג עפ"י ע"א ודיין א' די מה שבודקין בכינוי יוסי ולא בעי שיאמרו בפי' וצ"ע בזה. ונראה דל"ד במגדף באופן שחייב סקילה בודקין העדים בכינוי יוסי אלא אף אם בירך בכינויין שכתבתי לעיל דלוקין ג"כ הדין דבודקין בכינוי רק בשעת גמ"ד אומר בפי' מפני כבוד שמים כנ"ל. ומבואר כאן דרק בשעת גמ"ד אומרים בפי' אבל כ"פ דנין בכנוי דהיינו כל החקירות ודרישות הוא הכל בכינוי ונ"ל לפי המבואר פ"ג מהלכות עדות דאין העדים יכולים לחזור ולהגיד דוקא אחר שנחקרה עדותן בב"ד אבל קודם שנחקרה עדותן בב"ד יכולים לחזור ולהעיד ולומר מבודין היינו וכדומה היינו דוקא בכל עדות שבעולם דלאחד החקירה א"צ לעדים ויכולין הב"ד לפסוק עפ"י שפיר אי"ל בהם אבל כאן אפילו לאחר חקירה כ"ז שלא אמרו בפי' א"י הב"ד לפסוק הדין אם כן קודם שאמרו בפי' יכולים לומר מבודין היינו ול"ש לומר כלל שהב"ד יכריחם לומר בפירוש כיון שהם אומרים שהוא שקר ואנחנו צריכין עוד לעדותן בודאי יכולין לחזור. אבל במק"א כיון דלאחר חקירה אין צריך לעדותן אי"ל ולהגיד אבל כאן ל"מ החקירות עד שיאמרו בפירוש אם כן כ"ז שלא אמרו יכולין לחזור בעדותן ולא יאמרו כלל. אך אחר שהעידו בפי' א"י לחזור כמו כל עדים כיון שנחקרה עדותן כבר כנ"ל ברור ופשוט. ונראה דלאחר שהעידו בפירוש

דאי"ל בהם כמו בכ"מ דלאחר שעדותן מועלת אמרינן כיון שהגיד שוב כו' מכל מקום תכ"ד יכולים לחזור כמו שמבואר בח"מ סי' כ"ט דאף במקום שא"צ דו"ח מכל מקום תכ"ד יכולים לחזור. וראיתי במשנ"ח כתב דאין העדים יכולין לחזור אף תכ"ד כיון דחוזר ממילא אומר שגידף ואינו נאמן דא"א מע"ר ע"ש ובתוספות ב"מ ג' ע"ב דבעושה תשובה נאמן דאין אדם רוצה להביא חולין בעזרה אם כן כאן נמי אינו רוצה להרוג נפש בחנם אך אין ענין זל"ז דיש חילוק לגבי אחר אין צריך לחזור וער"נ בשבועת העדות סוגיא דהשביע ה' פעמים ועקצה"ח כ"ח אך אותו העד שאמר בפירוש א"י לחזור אבל אותו העד שאומר אף אני כמוהו זה לא גידף בודאי יכול לחזור בו תכ"ד ופשוט.

והרהמ"ח כ' דיני קריעה ובמצוה זו לא הביא כלל דיני כנויים רק בה' שהוא בסקילה וכתב שחייב לקרוע ודיני הקריעה כ"ה דעת הר"מ דאפילו על ברכת כנויין אם שמע מישראל שבירך אפילו על כנויין חייב לקרוע ובש"ס דילן הוא פלוגתא ופוסק בזה כר"ח עכ"מ באריכות. וגם השומע ושומע מפי שומע כמו הב"ד ששומעין מפי העדים חייבים ג"כ לקרוע והקרעים הללו לא מאחין לעולם ולדעת הירושלמי שהעדים לא היו אומרים הגידוף בפירוש מכל מקום היו צריכין הב"ד לקרוע אם כן שומע מפי שומע אפילו אינו בפירוש צריך לקרוע ועיו"ד ש"מ סעיף ל"ז ובש"ך שם ובכ"מ הביא ירושלמי דוקא שומע מפי שומע אבל השלישי אין צריך לקרוע ודעת קצת פוסקים דעל כנויים א"צ לקרוע והנה לשון המשנה נגמר הדין אומרים לו אמור מה ששמעת בפירוש והוא אומר והדיינים עומדין על רגליהם וקורעין כו' לכאורה נראה דבשעה שהעדים אומרים בפי' א"צ הדיינים לעמוד רק אח"ז שקורעים צריכים לעמוד דקיימא לן קריעה מעומד במס' מ"ק ויו"ד סי' ש"מ אך בגמ' שם דף ס' אמרי' עומדים מנ"ל נילף מאהוד כו' ולמה צריכים למילף מאהוד הקי"ל קריעה מעומד ע"כ קים לי' להש"ס דבשעה ששומעים צריכין ג"כ לעמוד ואחר השמיעה שקורעים צריכים ג"כ לעמוד מטעם קריעה מעומד אך בשעת שמיעה יליף מעגלון מלך מואב ע"ש והר"מ שכ' כלשון המשנה והוא פוסק וה"ל לפרש דבריו שגם בשעת האמירה שלו צריכים לעמוד. ולפי זה ל"ד ב"ד אלא כל השומע ושומע מפי שומע צריכים לעמוד מהאי קרא דעגלון ובשעת הקריעה צריך ג"כ להיות מעומד כדין קריעה כמבואר בסי' ש"מ כנ"ל ברור בעזה"י. ועבמשנ"ח כ' הא דהירושלמי דשלישי א"צ לקרוע היינו באינו אומר הגידוף בפירוש אלא פלוני גידף אבל אומר בפי' צריך לקרוע אפילו כמה אנשים ע"ש והשומע וקרע ואח"ז שמע מפי שומע א"צ לחזור ולקרוע כיון שכבר קרע על השמיעה כ"ה בש"ס ובכ"מ כ' דאף דאינו מפורש ד"ז בר"מ שמעינן לי' מכללא. והשומע מפי עכו"ם פוסק הר"מ דא"ח לקרוע ופוסק כשמואל ועיין

כסף משנה באריכות למה פ' כן ולא כר"ח. ובכ"מ הביא תי' בשם שיטה ישינה על קושית התוס' היאך אמרו השומעים מרבשקה הגידוף לחזקי' בפי' ותירץ דבזה האמירה גמרו דינו של רבשקה כל מי שימצאוהו ע"כ. ואיני מבין היאך חזקי' וב"ד גמרו דינו של רבשקה שלא בפניו בד"נ עש"ס ור"מ פי"ד מה' סנהדרין וצ"ע. ופשוט דקריעה זו יש לה דין קריעה לכל הדברים ע"ש בסי' ש"מ ביו"ד והוא מדרבנן ואסמכוה אקרא. ופשוט דבשוי"ט אסור לקרוע וכן כה"ג אסור לקרוע רק למטה כדינו גבי מת ע' בהוריות ובר"מ. ומגדף בכתב דינו כמו שבועה בכתב וראיה דהש"ס תופס מגדף דאין בו מעשה ע"כ בכתב א"ח. וכל העדים והדיינים סומכים כ"א את שתי ידיו עליו וא"ל דמך בראשך ואין בכל הרוגי ב"ד מי שיסמכו את ידיהם עליו אלא המגדף שנא' וסמכו ומה שכתב הרב המחבר והעובר על זה בארץ נסקל על פי סמוכים כבר כתבתי כמה פעמים דבזמן שהיו סמוכין והיו דנין דיני נפשות היו דנין ג"כ בחוץ לארץ ע' בסנהדרין ור"מ. ובס' משנ"ח כתב אף דעל ברכת ה' של עכו"ם א"ח קריעה מכל מקום אם הישראל אומר הגידוף בשם העכו"ם חייב השומע לקרוע וגם אותו שאומר חייב לקרוע כיון דלא קרע בעת ששמע. ונראה דזה דוקא שאמר הגידוף בפי' אבל אם לא אמר בפי' רק שגידף אין סברא כלל דבשעת שמיעה ממש לא יקרע ואחר זה או אחר יקרע וגם ראייתו שהביא מן רבשקה דגידף בשם המלך אשור מוכח כן דהוא הוציא הגידוף בפירוש אבל בלא זה אין סברא כן נראה פשוט:

מצוה עא

סעיף א

ער"מ פכ"ו מסנהדרין ובכ"מ דהר"מ למד זה מדאיתא במס' הוריות איזה נשיא זה המלך שנאמר ועשה כו' מצות ה' אלקיו שאין ע"ג אלא ד' אלקיו ודוקא התם דכתיב כו' אמרינן דוקא מלך אבל הכא דלא כתיב לאו דוקא אלא ה"ה ראש הסנהדרין עכ"ל. והנה א"י מנ"ל דדוקא ראש הסנהדרין הא מבואר התם די"א ת"ר נשיא וכו' יכול נשיא שבט כגון נחשון בן עמינדב ת"ל ה' אלקיו שאין ע"ג כו' מוכח דבלא קרא בכלל נשיא אפילו נשיא שבט אם כן כאן דלא כתיב אפילו נשיא שבט עוברים בלאו הזה ולמה כתב הר"מ דוקא ראש הסנהדרין ולשון הרהמ"ח על מי שהוא ראש שררה על ישראל בין ממשלת התורה בין ממשלת מלכות ובודאי מצד הסברא ממשלת התורה נמי נקרא נשיא כמו מלך אבל מכל מקום בממשלת מלכות נשיא שבט ג"כ בכלל ולמה לא כ' זה הר"מ והרהמ"ח וערש"י חומש פ' קרח כתב דכנס ר"נ ראשי סנהדראות כגון אליצור בן שדיאור וחבריו

כו' נראה דהנשיאים היו ראשי סנהדראות אבל באמת לישנא בעלמא הוא היינו שהיו גדולי הדור אבל נשיא ראש הסנהדרין הי' רק מרע"ה כמבואר בסנהדרין וז"פ. והנה בלאו הזה הדינים כמו בלאו דלעיל דדיין וכמו קללת הדיוט ע"ש ובפרשת קדושים ותלמד לכאן הן לאח"מ והיוצא ליהרג או שהוא רשע ועוד הרבה תלמד לכאן. ומ"ש הרהמ"ח דקילל נשיא חייב ג' מלקיות משום אלקים ומשום ונשיא ומשו' ל"ת חרש וכ"כ הר"מ נ"פ דדוק' בראש הסנהדרין דהוא סמוך לדיין אם כן עובר על אלקים כו' כי קללת דיין א"ח אלא אם כן הוא סמוך כמש"ל אבל מלך אם הוא אינו סמוך בסמיכה המבואר בר"מ בסנהדרין אם כן לא נקרא אלקים וא"ע המקללו רק בשני לאוין הדיוט ונשיא כנ"פ וברור והר"מ והרהמ"ח סתמו ביותר. ולדעתי אפשר לא משכחת כלל מלך שיהיה סמוך כיון דאין מושיבין מלך בסנהדרין אפילו מלכי ב"ד ע' סנהדרין י"ט ע"א תוס' ד"ה אבל וכו' ובר"מ פ"ד מה' סנהדרין דא"י לסמוך אם לא שראוין לכל הדברים וסומא בא' מעיניו אינו סמוך אפילו לד"מ כיון שאינו ראוי לכל הדברים דהיינו לסנהדרין ע"ש אם כן מלך כיון דאינו ראוי לסנהדרין אינו סמוך כלל ולא נקרא אלקים אם כן א"ע בלאו דאלקים. ואפשר אם הי' מקודם סמוך ואח"כ נתמנה למלך אפשר דלא פקע מיני' דין סמוך מחמת שא"ר עתה לכל הדברים ועקצה"ח סי' ז' ויבואר אי"ה במצות מינוי סנהדרין. על כל פנים במלך שאינו סמוך כלל ל"ש לאו זה דאינו נקרא אלקים כנ"ל ב"ה וצ"ע על שסתמו דמשמע דבכ"ע חייב בנשיא משום לאו דדיין ג"כ ובאמת ז"א וכמ"ש:

סעיף ב

ואם כו'. וכ"כ הר"מ שם וה"ה אם היה אביו דיין לוקה ג' ואם אביו הדיוט לוקה ב' והנה במקלל אביו בשם והתרו בו חייב סקילה ופטור ממלקות כידוע רק אם לא התרו בו למיתה רק למלקות ג"כ אין לוקין משום מקלל אביו דה"ל לאו שניתן לאמב"ד אך מיירי בקילל בכנוי דא"ח מב"ד משום מקלל אביו עיין ר"מ פ"ה מה' ממרים אך אם הוא בכינוי אינו אלא בלאו ככל אדם מישראל משום לא תקלל חרש אם כן היאך לוקין שני מלקיות משום לאו א' וכבר עמד בכ"ז הלחם משנה בה' ממרים ויבואר אי"ה במצות קללת אב. והלאו הזה ככל לאוין שבתורה לענין פסול לעדות וחיוב מלקות ואם דוקא בשם או בכינוי ג"כ דעת הר"מ והרהמ"ח דאף בכינוי ועמש"ל גבי קללת דיין ותלמד לכאן ולענין תשובה ה"ל עבירה שבין אל"ח. ונ"ל פשוט דלאו זה דנשיא הוא דוקא אם נתמנה וכשר מן התורה למינוי הזה עוברים עליו אבל אם א"ר מן התורה כגון ממשפחת גרים עיין ר"מ פ"א מה' מלכים כיון דלא נתמנה עפ"י התורה רק באלמות אין לו דין נשיא כלל וגם אפשר דלא הוי עושה מעשה עמך אם הוא מושל שלא עפ"י דתוה"ק אך במס' ב"ב ד'

גבי הורדוס דאמר לבבא בן זוטא חזי עבדא בישא וכו' ולטייה מר וא"ל כתיב גם במדעך מלך וכו' א"ל האי לאו מלך הוא א"ל לא יהא אלא נשיא וכתיב נשיא בעמך כו' ולפמ"ש קשה כמו דלא הי' לו דין מלך כיון דהי' עבד אם כן לנשיא ג"כ פסול ומאי אמר לי' ונשיא בעמך כו' אך בלאו הכי לשון הגמרא מוקשה דתיכף א"ל מלך הוא וכתיב גם במדעך כו' ואמאי נקט קרא מדברי קבלה ולא א"ל תיכף האי קרא מהתורה ונשיא וגם בלאו הכי אסור לקלל שום אדם ואי דאין עושה מעשה עמך גם מלך מותר כמו שא"ל אח"ז ואין למדין הלכה מאגדה. אך לדינא נלע"ד אם אינו מושל על פי התורה א"ע בלאו הזה כמ"ש כנלע"ד ברור. ונ"ל פשוט דמקלל עצמו דמבואר כאן בר"מ דלוקין מלאו דשמור נפשך וכ"ה בד' הרהמ"ח לקמן פ' קדושים אף אם הי' דיין ונשיא מכל מקום א"ע רק על הלאו דשמור נפשך דבמקלל עצמו ל"ש הלאו דאלקים וכו' וכן נשיא דזה דוקא על אחר ולא על עצמו:

ועמש"ל במצות דיין דדעת הר"מ והרהמ"ח דאם הקללה באה מכלל ברכה אין לוקין דאין אומרים מכלל לאו וכו' והבאתי שם ד' או"ת דבאיסור חמור כגון פרועי ראש ושתויי יין אמרינן מכלל לאו אתה שומע כו' עיין בשבועות אם כן אפ"ל לסברת הר"ן ביומא גבי הקל הקל שכ' דהרבה לאוין חמירי יותר ממב"ד וכרת ע"כ נבלה חמורה מחילול שבת ע"ש. ועיין בשער המלך פי"ד מהמ"א כתב דלאוין הרבה בדבר א' גם כן חמירי ממיתה. ונ"ד בהך גוונ' שכ' הר"ן ע"ש אם כן אפשר בקילל דיין או נשיא דעובר בב' או ג' לאוין כמ"ש לוקין אף אם הי' הקללה מכלל הברכה דחמור מאיסור פ"ר ושתויי יין שהם במביד"ש ואמרי' מכלל לאו כו' ויש לחלק. ולשון הר"מ אם הקללה באה מכלל וכו' כגון שאמר אל יהי ברוך. ולכאורה צ"ע דלא יהי' ברוך למה הוא קללה ז"א רק לא ברכה ולא קללה ע' בקדושין ובר"ן ס"פ שבועת העדות מ"ש על רש"י ובשער המלך פ"ו מה' אישות והפסקתי כאן בין הפרקים ואי"ה בפ' קדושים יבואר:

מצוה עב

סעיף א

שלא נקדים כו'. כ"ה פ"ג דמס' תרומות ור"מ פ"ד מה' תרומות ותמורה ד' הוא פלוגתא אי לוקין על לאו זה ופסקו הר"מ והרהמ"ח דאין לוקין עכ"מ הטעם ומבואר שם דכ"מ דא"ר לא תעביד א"ע ל"מ ומכל מקום כאן מהני אפילו לרבא מגזירת הכתוב וכ"ה במשנה שם וכ"פ הפוסקים ובתוס' תמורה ד' ד"ה ואיתמר מביאין ירושלמי דחוץ מה שעובר בלאו אם הקדים עובר גם כן בעשה דמ"ע לעשות כסדר הכתוב וכן אם קרא שם

למע"ר ולמע"ש בב"א כגון מעשרות כלכלה בחברתה ע"ש נהי דלא עבר על הלאו דלא הקדים המאוחר מכל מקום עובר במצות עשה דמ"ע להקדים הקדום ע"ש אם כן בהקדי' המאוחר עובר בעשה ולא תעשה. וכעת לא ראיתי לר"מ והרהמ"ח שימנו זה בעשה ג"כ. ונלע"ד דלאו הזה א"ע אלא אם חל על התבואה שם טבל והתחייב בתו"מ כגון תבואה שנגמרה מלאכתה וראה פני הבית או משאר דברים שקובעין להסוברים דגם הששה דברים קובעין מן התורה עיין ר"מ ה' מעשרות ובפ"ג מה' תרומות במ"ל הי"ג ואין כאן מקומו ויבואר אי"ה במצות תו"מ אבל אם לא נקבע למעשרות כגון שלא ראה פני הבית או שלא נמרח וכדומה כיון שרשאי לאכלו מן התורה דלא הוי טבל ומותר לאכול ארעי ואף אכילת קבע אינו אסור אלא מדרבנן עיין בהלכות תו"מ אם כן כיון דלא חל עליו עדיין חיוב הפרשה א"ע בלאו אם הקדים המאוחר למוקדם (ומ"מ שם תרומה ומעשר חל בהפריש אף דעדיין לא נקבע וידוע למי שבקי בדינים אלו) כיון שלא חל עליו חיוב המוקדם כלל כנ"ל מצד הסברא וכ"נ קצת מלשון הרהמ"ח שכתב שהחטה כשתדוש ותנקה כו'. שוב האיר השי"ת את עיני ומצאתי ד"ז מפורש ברש"י בשבת קכ"ז ע"ב ד"ה שהקדימו בשבלים כתב מכאן שהמקדים כו' מעשר ותרומה לוקה והנ"מ שנתמרח בכרי לוקה אם הקדים אבל אם הקדים בשבלים אינו לוקה עכ"ל מבואר דרש"י נקט כמ"ד דלוקין בהקדים וכתב דבשבלים אין לוקין ודאי מטעם הנ"ל אף על פי דאפילו נתמרח לא נקבע עד שהוקבע באיזה דבר ע"ש בתוס' דאידגן המבואר שם היינו ככל דינו שראה פני הבית אך גם כוונת רש"י כן. ואפילו לתי' ראשון שבתוס' ע"ש היינו לענין הפרשת תו"מ מצד הסברא בכ"ע חייב בלאו קרא אבל לא זה ודאי מצד הסברא כיון דלא חל עליו חיוב הפרשת תרומה או מע"ר והפריש מע"ש לא עביד מידי דלא ה"ל הקדים כיון דא"ע כלל עדיין בתרומה או מעשר כנ"ל ברור בעזה"י לדינא. ובפרט שרש"י כ' כן והר"מ סתם הדבר אם כן רש"י נקט אליבא דמ"ד דלוקין בכה"ג אין לוקין ולדעת הר"מ דאין לוקין א"ע ג"כ בל"ת ופשוט.

וסדר הפרשה מבואר במשנה ור"מ. ביכורים ואח"כ תרומה ואח"כ מע"ר ואח"כ מע"ש ובשנה השלישית ושביעית מע"ע במקום מע"ש ואם אופה עיסה של טבל עיין פ"ה דדמאי בר"מ ובר"ש תרומה קודם לכל דהיא ראשית וגם נתחייב בעוד הי' דגן ואח"כ מע"ר כיון דאיכא במעשר תרומת מעשר דהוא ראשית וגם נתחייב בעוד דגן ואח"כ חלה ואח"כ מע"ש דחלה קודם הואיל ונקרא ראשית ומע"ש אינו נקרא ראשית. ודינים אלו אבאר אי"ה בדיני תו"מ בעזר הגומר עלי. ובהקדים שעבר על ל"ת מכל מקום אם שואל לחכם על הפרשה ממילא הדרא לטבלא ולא עבר וז"פ אם כן בכה"ג דעבר מצוה

לאתשולי כדי שלא יעבור על עשה ולא תעשה ונ"מ אם נתערב אינו בטל מחמת דשיל"מ עיין נדרים נ"ט כיון דמצו' לאתשולי וצריך לעיין שם היטב. ונוהג בכל האישים ומ"ש הרהמ"ח בא"י ובזמן שישראל שם כדעת הר"מ שכתב שמצות תו"מ מן התורה אלא בזמן שא"י בישובה וכו' קיצר הרהמ"ח דדעת הר"מ פי"א מהלכות תרומות דאפילו בזמן בית שני לא הי' תו"מ נוהג מן התורה כיון שלא עלו כל ישראל עם עזרא רק בבית ראשון ובבית השלישי שיבנה ב"ב נוהג תו"מ מן התורה ובבית ראשון אף אחר שגלו עשרת השבטים מכל מקום הי' נוהג במקום שלא גלו כגון ביהודה וע' מש"ל במצוה תו"מ. ולענין כל הדברים דין ל"ת זו ככל הלאוין שאין בהם מלקות ואין צריך לכפול בכל פעם ואף שכתבתי לעיל דא"ע בל"ת קודם שנגמר מכל מקום לכתחלה אף קודם שנגמר מצוה עליו להפריש ת"ג קודם כ"נ מפירש"י ובריש פ"ה דפאה משנה ב' מפורש כן. ומבואר בש"ס ור"מ פ"ג מן התורה דאם הקדים מע"ר בשבלים ונתנו ללוי אין הלוי חייב להפריש ת"ג ממעשר זה דכתיב והרמותם כו' אבל אם הקדימו בכרי חייב הלוי להפריש ת"ג ג"כ. וכתב הר"מ דכיון שנעשה דגן נתחייב בתרומה. ובמ"ל הביא דמלשון הר"מ משמע דתיכף שנתמרח אף שלא ראה פני הבית דלא נתחייב מן התורה מכל מקום חייב הלוי להפריש ת"ג וכ"ד תוס' בכ"מ. אך דעת תוס' בתי' השני מבואר דדוקא אם ראה פני הבית ביד ישראל דנתחייב מן התורה אז חייב הלוי אבל קודם שיקבע בראיית פני הבית אף שנתמרח מכל מקום פטור הלוי ע"ש מ"ש. ואם הפריש מע"ש קודם לתרומה ולמע"ר מחויב להפריש מהמעשר שני תרומה ומעשר ראשון ואסור לאכלו קודם כ"ה בתוס' יום טוב פ"ג דתרומות מ"ו בשם פירוש ולא הוזכר שם ת"ג רק אם הפריש מעשר שני קודם מע"ר. ונראה דה"ה קודם ת"ג הדין כך. ואם יש חילוק בין הפריש המע"ש בשבלים או לאחר המירוח מצד הסברא נראה דאין חילוק דאפילו בשבלים מחויב להפריש תו"מ דגם במע"ר אי לאו קרא דוהרמותם הי' חייב בכ"ע ע' תוס' בשבת שם אם כן במע"ש דליכא קרא חייב בכ"ע וגדולה מזו הביא המ"ל שם בשם ירושלמי ע"ש ויבואר אי"ה במצות תו"מ דשם עיקר מקומם של דינים אלו:

מצוה עג

סעיף א

שלא לאכול טרפה. מצוה זו צריכה חיבור מיוחד עיין במס' חולין ור"מ פ"ד מהמ"א וה' שחיט' ויו"ד ה' טריפות ולאו זה הוא בבהמה חיה ועוף הטהורים ולא בטמאים ע"ש בר"מ פ"ד ובמ"מ ולחם משנה ונכלל בזה כמה ענינים כמ"ש הרהמ"ח בשר קדשי

קדשים חוץ לעזרה ובשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים והוא בר"מ פי"א מה' מעה"ק ובשר הפסח שיצא חוץ לחבורה והוא בר"מ פ"ה מהק"פ ועל כל הנכללים דעת הר"מ דלוקין וכן דעת הרמב"ן ולא הוי לאו שבכללות כמ"ש הרהמ"ח בסוף המצוה וכ"כ תוספות מכות דף י"ח ע"א ד"ה ולילקי וע"ש בהגה"ה שמצוה לע' בתוספות יומא ל"ו ד"ה לאו דנבלה וכו' ושם כתבו דקדשים שיצאו וכן עובר שהוציא אבר אין לוקין דלענין זה הוי לאו שבכללות אין טרפה זה מפורש בפסוק לוקין ע"ש. והנה להאריך בזה אין כאן מקומו עיין בסמ"ק להר"מ שהאריכו בזה. ויש כאן פרט א' דהיינו בשר מן החי דנוהג ג"כ בב"נ כמ"ש בר"מ פ"ט דמלכים ובכ"מ הניח שם בצריך עיון כיון דפוסק הר"מ דבמה"ח עוברים על לאו זה דטרפה אם כן מן התורה יהי' מוזהר ב"נ ע"ז הא אינו מוזהר על הטריפה והיא פלוגתא דר"י ורשב"ל והר"מ פסק כר"י אם כן למה יהי' מוזהר ב"נ ובלחם משנה יישב ד' הר"מ והרהמ"ח דלא כ' כאן דב"נ מוזהר וגם במצוה תנ"ב לא כ' מזה ע"ש מוכח דסובר אין ב"נ מוזהר על במה"ח ויבואר שם אי"ה. וביומא שם בתוס' מבואר דיש מ"ע גבי טרפה להשליך לכלב היינו טרפה או יצא יד העובר אבל גבי קדשים שיצאו אסור להשליך לכלב אך טרפה מ"ע להשליך לכלב ומכל מקום לא הוי טרפה לאו הנל"ע אם כן לפ"ז האוכל טרפה עובר בלאו ועשה וגם מצוה עליו בקו"ע להשליך לכלב ועיין בסוגי' דפסחים שיטת חזקי' ור"א והנה לא ראיתי למוני המצות שימנו מ"ע זו. וגם מבואר שם בנבלה דמצוה לגר וכו' ולא ראיתי ג"כ לשום א' ממוני המצות שימנו למ"ע בפ"ע. אך ראיתי בפיוט אתה הנחלת במוסף יום א' דשבועות מביא שם טרפה להשליך ונבלה למכור וכן ראיתי בסמ"ק להר"י מקורבל מביא מצוה זו גבי נבלה ליתן לגר וגבי טרפה לא הביא וצל"ע בזה. על כל פנים דעת התוס' דהוי מצות עשה אם כן עובר על לאו ועשה ומצוה עליו להשליך. וצריך עיון שלא דברו בזה ראשונים ואחרונים שתהי' מ"ע בפ"ע.

והנה לאו זה ככל הלאוין שבמאכ"א שא"א באכל שלכד"א או שנפסד מלאכול אדם. ולענין הדיני' המבוארים בר"מ המ"א. ונראה לפמש"ל דיש סוברים דעובר בעשה ג"כ אם כן אף שלכד"א או נפסד ממ"א דגרע משלכד"א עיין במק"ח תמ"ב וח"ד סי' ק"ג מכל מקום נהי דא"ע על לאו מכל מקום יש איסור תורה דעובר על העשה דלכלב תשליכון דבזה לא כתיב אכילה ועובר בכ"ע וכה"ג במק"ח סי' הנ"ל לענין חמץ דעובר בעשה אף שלכד"א ע"ש ה"נ. ולענין אי מצוה עליו להשליך אפילו פחות מכזית או אם אכלו שיהיה עובר בעשה בפחות מכזית כבר ביארתי בח"ז דבכל מ"א אף דלא כתיב אכילה מכל מקום צריך כזית דשיעורין הל"מ דצריך כזית ואין לכפול הדברים אם כן יש חילוק

בין הנכללין בלאו זה כגון טרפה ובמה"ח ויוצא אבר דהם בכלל עשה אם כן אף שלכד"א עובר בעשה אבל בבשר קדשי' שיצאו חוץ למחיצה כמ"ש דאינו בכלל העשה כמ"ש התוס' דלעיל הם ככל איסורים של מ"א שהם בלאו לבד לענין שלכד"א ופשוט. ומבואר בר"מ פ"ד מהמ"א דכל דבר שהם משני שמות אין מצטרפין זע"ז כגון אכל ח"ז נבלה וח"ז טמאה פטור ממלקות חוץ מנבלה וטרפה אף על פי שהם משני שמות מכל מקום אם אכל ח"ז טרפה או במה"ח דהיא בכלל לאו זה וח"ז נבלה מצטרפין לכזית ולוקין. והטעם דטרפה תחלת נבלה ע"ש. היא מהש"ס דמעילה וד"ז דטרפה ונבלה מצטרפין לא ראיתי שם ואפשר הוא בספרא ואין הספר' ת"י. והנה לטעם שכתב דטרפה תחלת נבלה ל"ש בטרפה רק באברים מחמת מכה או במה"ח כיון דסופה למות אבל בעובר שהוציא ידו או בשר קדשים שיצא או בשר פסח דזהו גזירת הכתוב והוי בכלל לאו זה אף דלא שייך הטעם מחמת טרפה דסופה למות אם כן אם אכל ח"ז בשר קדשים שיצא עם ח"ז נבלה נראה דאין מצטרפין דל"ש הטעם דטרפה תחלת נבלה היא וז"פ. ואם אכל חצי זית טרפה באברים וח"ז בשר קדשים ודאי מצטרף דזה משם א' על כל פנים והנה אף דכלל הוא דכ"ד שהוא משני שמות אין מצטרף מכל מקום נבלה וטרפה מצטרף וה"ל כמו מש"א אם כן אפשר לענין איסורים מבטלין זא"ז הו"ל ג"כ מש"א ועיין יו"ד בפרי מגדים בפתיחה לה' טרפות הביאו בשם הב"ח דנ"מ בין נבלה וטרפה לענין איסורין מבטלין דה"ל משני שמות ע"ש מה שפלפלו בדבריו ולפמ"ש אפשר דה"ל ש"א כיון דטרפה כו' כמו כאן ואי"ה אשנה פרק זה ומ"ש הרהמ"ח דע"ב טריפות עם א' שיתר בעוף עיין ר"מ פ"י מה"ש כתב דע' טרפות ויתר בעוף שני טריפות ויש טרפות בעוף כגון טחול וע"ש בכ"מ ויש טרפות שמחולקים הפוסקים אם הוא נבלה או טרפה ומ"ש הרהמ"ח בה' ריאה צריך חיבור מיוחד. ולענין תשובה ופסול לעדות הוא ככל הלאוין שיב"מ שלוקין ונוהג בכל האישים חוץ מחרש שוטה וקטן אך אסור להאכילם בידים וכבר מבוארים ענינים אלו בחיבור זה ואין צריך לכפול וגם אם טרפה מתה אי חל איסור נבלה על טרפה לחייב שני מלקיות אין כאן מקומו:

מצוה עד

סעיף א

שלא ישמע כו'. הוא בסנהדרין זיי"ן ושבועות ל"א ור"מ פכ"א מסנהדרין ומבואר בר"מ דגם מוזהר ע"ז מפסוק שמוע בין אחיכם וכ"ה בסנהדרין שם ובשבועות מפסוק מדבר

שקר כו' והר"מ נקט כל הדרשות והרהמ"ח אינו מביא פסוק דשמוע וע' תוס' שבועות שם:

סעיף ב

שאין דנות כו'. ולפי זה בכל הפסולים לדין ליכא לאו זה ולענ"ד דלאו זה נוהג בכל הפסולים ובנשים אם הבע"ד קבלו עליהם באופן המועיל נשים ופסולים לדון לפניהם ד"ת מצווים על לאו זה שלא לשמוע כו' עיין ח"מ סי' כ"ב. גם נראה דלאו זה הוא ענף מדינים ומוזהרי' עליו כל באי עולם אפילו ב"נ בין להר"מ בין להרמב"ן שהבאתי דבריהם בענין הדינים שמוזהרים ב"נ דזה מבי' להטות דין כמ"ש הרהמ"ח לקמן מצות לא תתאוה דב"נ מוזהר וה"נ כאן כנ"פ:

מצוה עה

סעיף א

שלא יקבל עדות איש חוטא וכו'. הוא בסנהדרין וכ"ד הר"מ ה' עדות פ"י ואילך וח"מ ה' עדות וצריך אריכות ואני לקצר פה באתי והנה לאו זה הוא על רשעים ועל עשרה שחשב הרהמ"ח ואין נכללים בלאו זה קרובים והם לאו בפ"ע לא יומתו מצוה תקפ"ט ונשים כו' ג"כ נלמדו מפסוקי' ובכלל שהם מן התורה חשב הרהמ"ח הבזוים והם פסולים רק מדרבנן כמו שכתב הר"מ פי"א אך הרהמ"ח דרך אגב כתב בלאו זה כל הפסולים אך מה שכלל פסולי דבריהם צ"ע דיש נ"מ כמ"ש הרהמ"ח בעצמו ויש עוד כמה נ"מ וצ"ע. ונחשוב העשרה כמ"ש הר"מ והרהמ"ח ואלו הן. א נשים פסולים מן התורה במקום שצריך עדות הן ד"נ והן ד"מ (חוץ מעדות אשה וע"ע) ופסולים הן לזכות והן לחובה דאינם בגדר עדות כלל מן התורה וגם מדרבנן ובפרק שבועת העדות נלמד מקרא ועמדו שני האנשים והר"מ נקט פסוק על פי שנים עדים. ובכ"מ תמה על הר"מ וע' או"ת סי' ל"ה ושם בסי' ל"ו הביא ראיות דנשים אין פוסלים עדים כשרים בצירוף כמו דקיימא לן נמצא א' מהם קא"פ כו' דהם אינם בגדר עדות ואין פוסלים אחרים בצירופם. טומטום פסול מחמת ספק אשה ופסול רק מספק ואין לחייב ממון בעדותן אבל אם עדים כשרים מחייבין ממון לא' או בד"נ ובאו טומטומים והכחישו אותם או הזימום ודאי אין מוציאין ממון ע"י עדות הכשרים ואין הורגין דשמא הללו כשרים הם דפסולים רק מספק ואזלינן לקולא ובהזימו עדים ראשונים נהי דאין להם דין זוממין דלמא פסולים הם על כל פנים עדות מוכחשת הוי דלמא הם אנשים וכשרים הם וז"פ. וכן אם הטומטום קא"פ פוסל הכשרים בצירופו דלמא זכר הוא והוא בגדר עדות ופוסל מחמת קא"פ וז"פ. ואם ביציו

בחוץ עיין בחגיגה דהוא ודאי זכר אם כן כשר לעדות ולקמן העליתי ב"ה דדעת הר"א אף בביציו מבחוץ הוי ספק וחדשתי שם דבר נפלא ב"ה. ואנדרוגינוס להר"מ והרבה ראשונים דהוא ספק אשה פסול לעדות מספק כמבואר כאן ובר"מ ודינו כמו טומטום שכתבתי לעיל ולדעת התוס' והרא"ש והטור מובא באה"ע סי' מ"ד דהוי זכר ודאי אם כן בודאי כשר לעדות ולדעת הראב"ד פ"ב מה' שופר דהוי ודאי חצי זכר וח"נ אם כן אפשר דכשר לעדות כיון דהוא חצי זכר ויבואר לקמן גבי ח"ע וחב"ח. ב עבדים הר"מ כתב דפסולים דכתיב לאחיו ועבד לאו אחיו הוא וכ"מ ולחם משנה תמהו על הר"מ דאנן קי"ל דעבד הוא בכלל אחיו רק יליף מגזלן או מלא יומתו כמבואר בהחובל פ"ח ע"ש. ומעוכב ג"ש מבואר בר"מ שהוא פסול והוא בכלל עבד והטעם כיון שאסור בב"ח ומכ"ש להתוס' גיטין דמותר בשפחה אם כן ודאי דינו כעבד לענין מצות ופסול לעדות. ומי שח"ע וחב"ח כ' הר"מ דפסול וכ"כ הרהמ"ח וכ' הכסף משנה דז"פ כיון דחציו אינו כשר פסול הוא עכ"ל ואיני מבין הפשיטות דאדרבא כיון דחייב בכל המצות מצד חב"ח בשופר וסוכה ודומי' חוץ מאיזה מצות כגון ראי' והדברים עתיקין אם כן כיון דחציו כשר אם כן למה אינו כשר אך לפי מה דיליף מגזלן וחד מהנך מק"ו דאינו ראוי לבא בקהל ע"ש בב"ק אם כן גם הוא אינו ראוי לבא בקהל. אך באמת עיקר הילפותא ממה הצד שאינם זהירים במצות ה"נ עבד דפטור ממצות ע"ש אם כן כיון דמצד החב"ח חייב במצות ליכא ק"ו ולמה לא יוכשר. אך למה דמבואר שם דילפינן דעבד פסול מלא יומתו כו' כיון דאין לו חייס דהיינו דאין בנו מתייחס אחריו ובגיטין מ"ג הוא אבעיא ולא אפשיטא בח"ע וחב"ח שקידש אי תפסי בו קדושין וכ"פ הר"מ ובאה"ע סי' מ"ד וע"ש בתוס' דאי אין תופסין קדושין שלו אין הבנים מתייחסים אחריו אם כן כיון דפסקינן דהוי ס' קדושין אם כן אפשר שאין הבנים מתייחסים אחריו ופסול מספק דלמא לית לי' חייס וגזירת הכתוב דאין לו חייס פסול ואף גר יש סבר' בש"ס מחמת חייס יהי' פסול לעדות אך ד"ז צ"ע ופלפלתי בח"ז דהמחבר באה"ע סי"ד גבי ח"ע וחב"ח נרא' דסובר דמצד ב"ח יש לו חייס ע"ש בסי"ז. וגם משכחת לה דלמעל' יש לו חייס דנולד מח"ש וחב"ח כמ"ש כ"פ בח"ז ע"כ צ"ע למה פסול. וצריכין אנו לקבל סברת הכסף משנה כיון דחציו פסול אין סברא להכשיר חציו אם כן נראה באנדרוגינוס להראב"ד דה"ל חצי זכר פסול ג"כ להכסף משנה. ואפ"ל דסברת הכסף משנה כיון דחצי פסול אם כן פסול כל העדות מטעם צירוף קא"פ דפוסל כל העדות. אך נרא' כמו דנשים אין פוסלים בצירופם כמש"ל בשם או"ת ה"ה עבדי' ג"כ אין פוסלי' בצירוף' דאינן בגדר עדות כלל אם כן ד' הכסף משנה צ"ע. ואינו מבואר חילוק בח"ע בין [מ"ר] למ"א כי באמת צד עבדות במק"ע

אף להמ"א והדברים עתיקים אין להאריך. וכ' הר"מ ק"ו לעכו"ם שהוא פסול לעדות אם עבדים שחייבים במקצת מצות פסולים עכו"ם לכ"ש עכ"ל אבל דעת רש"י הובא בתוס' ב"ק פ"ח דעכו"ם כשרי' לעדות מן התורה וכ"ד רבינו יקיר וס' החכמה מובא בהג"א גיטין סוגי' דערכאות דעכו"ם פסולים מטעם שהם שקרני'. והנה לדעה זו דאינו בגדר עדות אין פוסלי' בצירופ' כמו נשים ולרש"י ור"ת דפסולים מחמת גזלנים ומשקרים אם כן הם בגדר עדות רק דפסולים ופוסלים הכשרים בצירופם כמו נמצא קא"פ. והנה גבי ב"נ שנהרג בע"א אם עבר על א' ממצות מכל מקום נשים אינם בגדר עדות ואינו נהרג עפ"י אשה ע' בסנהדרין נ"ז ע"ב ור"מ ספ"ט מה' מלכים וה"ה טומטום ואנדרוגינוס מספק דפשוט דגם ב"נ אינו נהרג על הספק אבל בעדות ב"נ אחר נהרג ומכ"ש בעדות עבד ול"ש לומר עכו"ם אית לי' חייס ועבד אין לו חייס כי ד"ז נפקא לן מקרא דלא יומתו וכו' והאי קרא בישראל כתיב. אך נשים דפסולים נפקא מקרא גבי ב"נ מיד איש ולא מיד אשה ע' סנהדרין וז"פ:

והנה עפ"י דברי הכסף משנה שהבאתי לעיל נרא' דח"ע וחב"ח אינו בגדר עדות כלל ואינו פוסל בצירופו וגם אפילו אם מצד ב"ח שלו הוא קרוב כגון שנולד מח"ש וחב"ח דיש לו קרובים מצד חב"ח הן מצד אב והן מצד אם כמ"ש כ"פ בחיבור זה וראה עדות להקרובים מכל מקום כיון דאינו בגדר עדות אינו פוסל בצירופו אף מטעם קרוב כמו נשים אף שהם קרובים מכל מקום אינם פוסלים בצירופם ה"ה ח"ע וחב"ח כיון דאינו בגדר עדות כנ"פ. ג קטנים מבואר בר"מ והוא מהש"ס דב"ב דפסולים דכתיב ועמדו שני האנשים למעוטי קטני' ב"ב קנ"ה ועד אימת הוא קטן מבואר בחיבורינו כ"פ וער"מ כאן ובח"מ סי' ל"ה ואין כאן מקומו. ורש"י ב"ק פ"ח כ' דקטן פסול מט"ז דאנשים למעוטי קטנים. ועוד כתב הטעם דה"ל עשאאי"ל דלאו בני עונשים הם. אך באמת אף במקום דא"צ עשאאי"ל פסולים מגזירת הכתוב דאנשי' ונראה דג"כ אינם בגדר עדות כלל כמו נשים ועבדים ואין פועלים בצירופם אפילו הם קרובים ג"כ כמש"ל. ונ"פ דגם אצל ב"נ פסולים קטנים כמו שפטורים מכל המצות כמ"ש הר"מ פ"י מה' מלכי' מכ"ש כאן כמו דאשה פסולה וילפינן מן איש ה"ה דאתמעט קטן מתי' איש כמו בכ"ד. אך כבר ביארנו לקמן דאין קטן של ב"נ דומה לקטן של ישראל דגבי ישראל תלוי ביג"ש ושני שערות דהוא הל"מ אבל ב"נ משהגיע לכלל דעת אינו קטן ועמ"ש בזה בעזה"י פ' אחרי בדיני עריות ופלפלתי בזה ע"ש. ד השוטה פסול לפי שאינו בן דעת כלל ואינו בר מצות כלל כ"כ הר"מ. ועיקר הטעם לפי שאינו בן דעת כלל ופשוט ג"כ דאינו פוסל בצירופו וגם פסול אצל ב"נ כיון שאינו בן דעת כלל ודיני השוטה עיין כאן בר"מ וש"ע. ה החרש והנה

החרש שדיברו בו חכמים בכ"מ היינו שאינו שומע ואינו מדבר כלל זה בכלל השוטה כמו בכהת"כ וכ"כ הר"מ כאן והרהמ"ח כאן דחרש בכלל שוטה וזה פסול בכ"מ ואף לב"נ ואינו פוסל בצירופו כיון דאינו בן דעת כלל אך מדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר דהם בכה"ת פיקחים לכ"ד מבואר בר"מ כאן דהם פסולים מגזירת הכתוב דאלם פסול דכתיב אם לא יגיד ואינו שומע פסול מטעם דכתיב ושמעה קול אלה ואין הטעם פיסול דאלם מחמת מפי כתבם ולפי זה אם ראה עדות בשעה שהי' אינו מדבר ובשעת עדות יכול לדבר הוא כשר כיון דיכול לדבר אלא דבאמת הוא פסול הגוף דכך גזירת הכתוב ע"כ אפילו ביכול לדבר עתה כיון דבשעת מסירת העדות הי' פסול אינו עדות דה"ל תחלתו בפסלות וזה מבואר להדיא בסי' ל"ה סעיף י"ג ע"ש אלא מבואר להדיא דגזירת הכתוב דאלם פסול מחמת הפסוק אם לא יגיד כמו מי שאינו שומע ומדבר דיכול להגיד ומכל מקום פסול מגזירת הכתוב ושמעה ה"ה אלם פסול מגזירת הכתוב ועחה"מ סי' מ"ו סל"ו בש"ך ס"ק צ"ג כתב בפשיטות להסוברים דבשטר ל"ש מפי כתבם אלם כשר לכתוב שטר ובקצה"ח השיג על הש"ך וכתב דאלם פסול הגוף הוא מגזירת הכתוב ופסול לכל העדיות כמ"ש כאן בר"מ וש"ע ומיישב שם דברי הגמרא ובנה"מ קלסי' וכן האמת כמ"ש להדיא בר"מ וש"ע. ונראה ג"כ דהו"ל אינו בגדר עדות ואינו פוסל אפילו בצירופו אפילו אם הוא קרוב גם כן כיון דפסול מגזירת הכתוב ונראה דלגבי ב"נ כשר במדבר או שומע כיון דהוא בר דעת רק דנתמעט מגזירת הכתוב ושמעה כו' אם לא יגיד וזה בישראל כתיב ולא בב"נ ע"כ הוא גזירת הכתוב והוא מדבר וא"ש או שומע וא"מ דפסול מגזירת הכתוב וזה לא הוי בכלל שוטה רק גזירת הכתוב הוא כמ"ש. ו סומא בשתי עיניו פסול והוא גם כן גזירת הכתוב או ראה פרט לסומא עיין ר"מ וסומא בא' מעיניו כשר וג"כ אינו פוסל בצירופו וגם כשר לב"נ דאו ראה גבי ישראל כתיב. ז רשעים ויש שני מיני רשעים א' שעבר עבירה שיש בו מלקות או מב"ד ואף לאו שניתן לאמב"ד ע' תומים סי' ל"ד זה נקרא רשע אף שלא עבר מחמת חימוד ממון ול"ח שישקר וחשוד לד"א א"ח לד"א מכל מקום גזירת הכתוב דרשע פסול לעדות דכתיב אל תשת רשע עד. ויש רשע דחמס דחיישינן שיעיד שקר בשביל ממון דהוא עובר עבירות בשביל ממון כגון גנב וגזלן ודומי' וער"מ ובח"מ סי' ל"ד ובסנהדרין כ"ז. ונ"פ דרשע דחמס דחיישינן דמשקר ע"ש בסוגיא גם לב"נ פסול להעיד הן רשע עכו"ם או ישראל וה"ז מהכרע הדעת דחיישינן דמשקר אבל רשע דלאו חמס הן ישראל כגון או"נ להכעיס הן עכו"ם דאוכל אמ"ה להכעיס כשרים להעיד לב"נ דא"ח לשקר רק מגזירת הכתוב דאל תשת ובישראל נאמר ולא בב"נ כנ"פ. והרשעים פוסלי' בצירופם אף הכשרים דהם בגדר עדות דהברירה

בידם לעשות תשובה ע"כ פוסלים בצירופם וצריך אריכות לברר הדינים בפרוטרוט. ח הבזויים כו' שאין מקפידין על הבושת והם פסולים רק מדרבנן עיין ר"מ וש"ע. וכבר כתבתי דדברי הרהמ"ח צ"ע דכתב שהוא מה"ת. ופשוט דלב"נ כשר דל"ג חכמינו זכרונם לברכה בב"נ ובפרט דבישראל גם כן כשר קודם שהכריזו ע"כ ודאי כשרים הם לב"נ ע' או"ת סי' ל"ו מביא בשם כנה"ג דפסול מדרבנן אינו פוסל בצירופו הכשרים והוא ז"ל דחה דבריו וה"ר מדברי ריטב"א דגם פסול מדרבנן פוסל הצירוף ע"ש. וז"פ דפסולי דרבנן פסולים לדיני ממונות הן לחיוב והן לפטור דבד"מ יש כח ביד חכמינו זכרונם לברכה להפקיר אבל בד"נ ודאי אם באו אלו הפסולים לחייבו מיתה א"י כי חכמינו זכרונם לברכה פסלו אותם ויכולים הם להקל שלא להרוג אבל בבאו עדים כשרים וחייבו מיתה ובאו פסולים דרבנן והכחישו או הזימו עדים הראשונים בודאי אין הנידון נהרג דמה"ת כשרים הם והכחשתם מועיל וא"י חכמינו זכרונם לברכה לחייבו מיתה מחמת פסולים וכ"כ בט"א לר"ה יעו"ש שאין הספר בידי. גם לענין קדושין בפסולי דרבנן עאה"ע סי' מ"ב די"א דהוי קדושין כיון דמה"ת כשרים. ט קרובי' דיניהם עמש"ל מתקפ"ט בלאו דלא יומתו שם מקומם. י נוגע ג"כ יתבאר שם דיש פוסלין נוגע מטעם קרוב ואי"ה יבואר שם וחוץ מהמנויים כאן נראה מהר"מ והפוסקים שכשרים לעדות ושונא ואוהב כשרים לעדות. ודעת מהרש"ל דשונא מוחלט כגון שרדף אחריו להורגו פסול לעדות וע' או"ת סי' ל"ב. ויש עוד חילוקים בין ד"מ לד"נ כגון טרפה פסול לד"נ דהוי עשאאי"ל ובד"מ כשרים דיכול להזימם וגם אי צריך עשאי"ל בד"מ אין כאן מקומו. ובב"י סי' ל"ג כ' דטרפה ה"ל פסול הגוף לא מטעם אי"ל. ובש"ך השיג ע"ז ובתומים המליץ עבורו. וע"ש עוד שכ' דעדות הפסולים מחמת עשאאי"ל אין פוסלים הכשרים בצירוף ע"ש וצריך אריכות ואין כאן מקומו. והנה בד' הרהמ"ח מבואר דהב"ד דמקב"ע עוברי' בלאו זה ובר"מ פ"י מבואר דגם העד הכשר שיודע בחבירו שהוא רשע ואין הב"ד מכירים רשעו עובר העד בלאו הזה ע' סי' ל"ד ובש"ך. ומש"ש הרהמ"ח דאינו נוהג בנשים כבר כתבתי דגם בנשים משכחת לאו זה אי קבלו בע"ד עליהם נשים ופסולים לדון הם מוזהרים על לאו זה ואין מלקות בלאו זה כמ"ש הרהמ"ח וגם בד"נ דדנו ע"י עדות אלו דל"ש ניתן להשבון מכל מקום ל"ש מלקות וק"ל. ולענין תשובה הו"ל כבין אדם לחבירו ושוה לכל העניינים ללאו שאין בו מלקות וא"צ לכפול:

השמטה **דין אי מלך ראוי להעיד**. עפ"ג מה' מלכים ובכ"מ נרא' דמלך אינו מעיד ודעתו שם דאף במלתא דאיסורא ואף בדיני נפשות אינו מעיד והטעם מפני כבוד המלך. ולכאורה נראה דוקא לכתחלה אינו מעיד אבל אם עבר והעיד עדותו כשר וער"מ פ"י מה' שבועות

חשב שם קרובים ופסולים ומלך פטורים משבועת העדות ומסיים שאילו העידו לא היו מחייבים ממון בעדותן נראה דאף בדיעבד אין עדותו עדות דקאי שם אמלך גם כן עפ"י מה' שגגות. ולכאורה טעמא בעי למה יפסול עדותו בדיעבד וכבר עמדתי ע"ז במק"א ויבואר אי"ה פ' ויקרא בקרבן שה"ע. וכה"ג הוא בגדר עדות למלך ועיין כסף משנה פ"א מהלכות עדות ויבואר במק"א אי"ה:

מצוה עו

סעיף א

שלא כו'. משרשי כו' עיין דיני המצוה בפ"ק דסנהדרין ופ"ד דל"ב ור"מ פ"ח מסנהדרין ובפי"א שם מנה הדברים דיש חילוק בין דיני ממונות לד"נ ומנה זו בכללם ושם בה"ב כ' א' דיני נפשות וא"ד מלקות ואחד דיני גלות הדינים אלו שוים אלא שהמלקות בג' ובכ"מ כתב דמלקות במקום מיתה עומדת אם כן ל"ד דיני נפשות דמלקות וגלות ג"כ בדין זה. ואיני מבין כיון דמלקות בג' אם כן לא משכחת לה לילך אחה"ר לחייב בשום פנים כי ליכא תמיד רק א' יותר לחיוב אם כן משכחת לה לזכות ולחיוב אינו משכחת לה רק שכל הג' מסכימים לחיוב וצ"ע דבד"ז דמלקות לא נלך אחר הרוב בשום פעם רק לזכות מכל מקום כיון דדעת הר"מ כאן כן ואין חולק עליו ודאי הדין כן. ונ"פ דגבי ב"נ אינו נוהג ד"ז ואם יש רוב לחובה אפילו ע"י א' חייב כי לא נלמד אלא מקרא זה ובישראל הוא דכתיב ועמש"ל במצות אחרי רבים אי הולכין בב"נ אחה"ר. ואין לוקין על לאו זה ותשובה ע"ז דינו כהורג נפש כמ"ש הרהמ"ח ובגלות ומלקות אין עונשו כ"כ ודיני תשובה עיין לקמן אי"ה:

מצוה עז

סעיף א

שלא ילך כו' משרשי המצוה כו'. עיין ר"מ פ"י מה' סנהדרין ולדעתי ד"ז תמוה מאוד לומר דבד"מ יכולים הדיינים לסמוך על אחד אף שהוא אינו מבין מצד הסברא ודאי הוי הטיית דין והוא רשע וגס רוח דאם יאמר האמת יוסיפו דיינים כמבואר בר"מ וש"ע ומ"ש הרהמ"ח דלשלשה מוסרין דא"א דליכא חד דגמיר באמת זה דוקא בד"מ להסוברים דחד כשר מן התורה עיין ר"מ אבל בגזילות וחבלות ודיני קנסות לכ"ע בעינן ג' מומחים כמבואר בר"מ א"צ לבאר אם כן היאך יעלה על הדעת דכולם יסמכו על א' והם אינם מבינים כלל ד"ז לא יוכל השכל כלל לצייר והר"מ פי"א חשיב החילוקי' בין ד"נ ובין

ד"מ והוא ממשנתינו בסנהדרין וחשיב שם הרבה חילוקים ולא חשיב נמי ד"ז דבד"נ אסור לסמוך על אחד ובד"מ מותר לסמוך על אחד עכצ"ל דודאי זה אסור בד"מ ג"כ והוי בכלל מטה דין. אך בד"נ כתבה התורה לאו זה ג"כ שעובר עוד נוסף על לאו הזה ובד"מ א"ע על לאו הזה כי מחמת חומר ד"נ הרבה התורה באזהרות. אבל באמת לענין הדין אסור בד"מ ג"כ והוי מטה דין ושוטה רשע וג"ר ובסנהדרין ג' ע"ב ר"י מוקי קרא דלנטות בד"נ. ובתוס' סנהדרין ל"ו ע"א ד"ה ד"נ כ' ג"כ דהאי פסוק מיירי בד"נ ע"ש אם כן כונת המכילתא והר"מ דבד"נ עוברים על לאו מפסוק זה ולא בד"מ אבל בודאי איסור גדול בד"מ ג"כ אך הסיום של המכילתא יכול אף בד"מ כן ת"ל אחרי רבים כו' אינו מובן לפמ"ש ואין המכילתא ת"י. אך מצד הסברא נראה כמ"ש וצ"ע. ובסמ"ג ה' דיינים מביא הלאו הזה לענין ד"נ מתחילין מן הצד ודברי המכילתא לא הביא כלל וצע"ק. ונ"ל כיון דב"נ נהרג בדיין א' אם כן אף אם ישבו הרבה מכל מקום מותרים לסמוך על א' וגם האי קרא בישראל כתיב ולא בב"נ ומכל מקום צ"ע ויבואר במקומו אי"ה:

סעיף ב

נכלל שהמלמד זכות כו'. כ"ה במשנה פאד"מ ורש"י פי' הטעם דזה סבר' הוא ונפ"ל מוהצילו העדה ור"מ פ"י כתב מלאו הזה ונמשך אחריו הרהמ"ח ובלחם משנה כתב דא"י מ"ל להר"מ זה ונתבאר שם. ובהרהמ"ח כאן בשורש המצוה דד"ז אינו רק בשעת מו"מ אבל בשעת גמ"ד אף המלמד וכו' חוזר ומלמד חוב' והוא מש"ס סנהדרין ל"ד ודין דלעיל וכן ד"ז נוהג גם כן בגלות ובמלקות חוץ מד"מ כמבואר פרק א' שם ובודאי אינו נוהג בב"נ כי בישראל כתיב ופשוט:

סעיף ג

אין פותחין כו'. נראה מדבריו דכ"א מצוה בתחלת מו"מ של דין להתחיל בזכות ולא נתבאר אם אינו רואה לו זכות מה יעשה. ובסנהדרין ל"ב ע"ב מבואר אהא דפותחין בזכות היכי אמרי ליה ואיכא כמה תנאי ואביי ורבא סברי דא"ל אי קטלת לא תדחל וכ"כ הר"מ פ"י ה"ז ואי כדברי הרהמ"ח ל"ק היכי אמרי דכ"א מחויב להתחיל בזכות אלא מבואר דגזירת הכתוב דא"ל אי לא קטלת כו' אבל אח"ז בשעת מו"מ כ"א יכול לומר הנראה בעיניו אף לחוב ועוד אם כ"א י"ל זכות בתחלת דבריו אם כן לא יוכל ללמוד חוב כמבואר לעיל דהמלמד זכות וכו' והיאך משכחת לה בשעת מו"מ שיהיו מחייבים אם לא שעברו על הלאו אך באמת גזירת הכתוב שיאמרו לו כמבואר בש"ס ור"מ אבל בשעת מו"מ כ"א רשאי לומר מה שנראה בדעתו כנ"פ. ודברי הרהמ"ח מגומגמים קצת. ומ"ש הרהמ"ח לקמן מדיני המצוה שאמרו ז"ל שאם פתחו כולם לחובה פטור ול' הר"מ

פ"ט מסנהדרין שפתחו כולם בד"נ תחלה ואמרו כולם חייב ה"ז פטור עד שיהי' מקצת מזכים שיהפכו בזכותם. והנה ד"ז אינו ענין לדין שכתב דמצוה להתחיל בד"נ לזכות דהיינו אי לא קטלת ונאמר דאי לא אמרו כן פטור ז"א דאין טעם לזה רק הוא דין בפ"ע ומבואר בספ"ק דסנהדרין דף י"ז דאר"כ סנהדרין שראו כולם לחובה פוטרים אותו מ"ט כיון דגמירי הלנת דין למעבד ליה זכותא והני תו לא חזו לי' זכותא ע"כ. והנה הוא מטעם המבואר בש"ס. והנה לשון הר"מ והרהמ"ח צ"ע מ"ש הר"מ סנהדרין שפתחו תחלה ואמרו חייב נראה דוקא בפתחו תחלה ובש"ס אינו מבואר זה רק סנהדרין שראו כולם משמע אף דפתחו כולם ואח"כ הסכימו כולם לחיוב מכל מקום פטור כיון דגמירי כו' דנראה כונת הר"מ דודאי אינו תלוי בפתיחה רק לפי הטעם המבואר בש"ס ד"ז נוהג ביום ראשון דאם ביום ראשון חייבו כולם ממילא פטור דלא נפקע ליה מה שמלינין דינו כיון דלא חזו לי' זכותא אבל אם ביום ראשון הי' מקצת מזכין מלינין דינו ולמחר אפילו היו כולם מחייבין בודאי הורגין אותו ועיקר כוונת פתיחה היינו ביום ראשון כיון דאינו גמ"ד אם כן בכה"ג פטור וממילא פשוט כיון דאמרו ביום א' כולם לחיוב בודאי פתחו ג"כ לחיוב דאי זיכו אסור להם לחזור ולחייב אם כן ביום א' פטור כיון דגמירי הל"ד אך לא תלוי בפתיחת דין דודאי אפילו אם פתחו כולם לחוב ואח"ז חזרו קצת וזיכו בודאי נהרג כיון דאיכא מזכין ויוכל להתקיים הכלל אינו תלוי בפתיחה רק תלוי ביום ראשון אם היו כולם לחוב פטור ואם היו בתחלה כולם לחוב ואחר זה חזרו קצת לזכות בודאי נהרג כמו שאמרו בש"ס והר"מ והרב המחבר סתמו ואין ביאור לדבריהם אם לא כמ"ש:

סעיף ד

ונכלל בלאו זה דמתחילין בדיני נפשות מן הצד. כ"ה בסנהדרין שם ור"מ פ"י כתב על ד"ז מפי השמועה למדו נראה דא"ע בלאו ובלחם משנה כתב דהר"מ בסמ"ק שלו כתב זה דהוא בכלל לאו זה וכתב דלא ידע מהיכן יצא להר"מ זה והרהמ"ח נמשך אחר הר"מ בסמ"ק. ולכאורה יצא להם מש"ס דילן דילפינן מהאי קרא אך דחזינן דאמורא אחר מפיק לה מויחזרו וכו' מדברי קבלה ע"כ אין סברא דרב דסובר מקרא דתורה שיהיה לאו והוא רק אסמכתא ואין להאריך אך בודאי מצא רבינו ד"ז. וד"ז לכתחלה דלמא יסמוך ע"ד אבל אם הגדול אומר דעתו והקטן יש לו דעת ואינו נראה לו דברי הגדול בודאי מחויב לומר דעתו ולחלוק עליו ובל"ז הוי מטה דין אך הסמ"ג כתב דאסור לחלוק על הרב בסנהדרין מהאי קרא. וכבר תמה עליו בספר פר"ד בדרך מצותיך ע"ש רק כולם סברי דהטעם דלמא יסמוך עליו עיין ר"מ ורש"י ובדברי הרהמ"ח וד"ז ג"כ הן בד"נ והן בגלות ומלקות דהוי כד"נ עיין ר"מ פי"א. ובב"נ אין נוהג כי נידון עפ"י א' וגם בישראל כתיב וז"פ:

סעיף ה

ומ"ש הרהמ"ח דאם פתח א' ואמר יש לי ללמד חובה ונשתתק יש כאן ט"ס דז"פ יותר מביעתא בכותחא. עיין סנהדרין מ"ג אף לזכות מנפח ר"ש בידיו וע"כ לא מבעיא ליה אלא בזכות אבל בחוב פשוט דאינו כלום. וגם נרא' דאפילו אמר מאיזה טעם מכל מקום כיון דליתי' בגמ"ד לא מצרפינן לי' אך כאן צ"ל דאמר יש לי ללמד זכות ונשתתק ולא אמר מאיזה טעם דאם אמר מאיזה טעם רואין אותו כאילו מזכה אותו עי' כאן ובש"ס ור"מ פ"י אך אם לא אמר הוא אבעיא בש"ס שם דף מ"ג ור"ש מנפח ליה בידיו דסובר אין בדבריו כלום אך דחי שם ואמרינן אמר מבעיא ואף על גב דלא אפשיטא האיבעיא מכל מקום פוסק הר"מ כר"ש דמנפח לי' דאין בדבריו כלום כיון דלא אמר מאיזה טעם ונשתתק או מת ועיין בלחם משנה הטעם דדחי' בעלמא הוא אבל באמת מוכח מדר"י שם זיכה אין לא זיכה לא ועיין בכ"מ נראה שם דלא היה בגירסת הר"מ הדחיה שם. הכלל הר"מ פוסק דבזיכה אך לא אמר מאיזה טעם אין בדבריו כלום אבל בחוב פשוט דאפילו אמר מאיזה טעם ל"מ אם ליתא בגמ"ד וכצ"ל כאן דאם פתח יש ללמד זכות וכו' אין בדבריו כלום כנ"פ. ואם נדחוק דהרב המחבר לא סבירא ליה כהר"מ וסובר גבי זכות הוי אבעיא דלא אפשיטא ומצרף על כל פנים ד"ז לחוב אינו וז"פ מאוד אפילו אמר מאיזה טעם עי' בגמרא עכנ"ל דדרכו של הרהמ"ח למשוך אחר הר"מ ג"כ וצ"ל כמ"ש והוא ט"ס וצ"ל זכות כו'. עוד מבואר דאחד מן התלמידים שאמר יש ללמד חוב משתקין אותו מבואר בש"ס ור"מ פ"י ומ"ש דאם אמר לזכות מעלין אותו ואם יש ממש בדבריו אינו יורד משם כל אותו היום כו' המסקנא בגמרא אינו כן וכ"ה בר"מ שם דאם יש ממש בדבריו אינו יורד משם לעולם ואם אין ממש בדבריו אינו יורד משם כל היום וכבר עמד בזה בהגהת מ"ל בסוף הספר:

סעיף ו

והנידון בעצמו כו'. ע' בלחם משנה הקשה ע"ז היאך עולה למנין הא כתב הר"מ ספי"א דבשעת גמ"ד אין מונין לו שנים שאין גמ"ד בקרובים ע"ש לענין אב ובנו ה"נ אדם קרוב אצל עצמו והיאך עולה למנין והרהמ"ח לא סיים זה דעולה מן המנין וצריך אריכות לפלפל בענינים אלו:

סעיף ז

ונוהנת מצוה כו'. לאו בכל הזכרים כי הרבה פסולין לדון ד"נ כמבואר בר"מ פ"ג ופי"ב מהלכות סנהדרין רק באותם שכשרים ונשים מביא הרהמ"ח דיעות ומ"ש שדבורה קבלו

עליהם היינו שמיישב הקרא דשופטת שהי' ע"י קבלה בד"מ אבל בד"נ ל"מ קבלה ע' בנדה פ' בא סימן בתוס' ובב"ק:

סעיף ח

ונוהגת בא"י כו'. כבר הודעתיך כ"פ דהכונה דבזמן שהיו דנין ד"נ בא"י שהיו הסנהדרין בלשכת הגזית אז היו דנין בח"ל גם כן ואין חילוק בין א"י לח"ל עיין ר"מ פי"ד וכוונת הרהמ"ח צ"ל ג"כ דקאי על הזמן. אך באמת מצוה זו לפמש"ל בשם הר"מ דדינים אלו במלקות ג"כ אם כן מצוה זו נוהג תמיד בזמן שיש סמוכים אף שלא בזמן הבית כמו דיני קנסות ואף האידנ' לקצת שיטו' בד' הר"מ פ"ד. ולכאורה ק' להפוסקים דאשה כשרה לדון הא מבואר בסנהדרין פד"מ דאשה פסולה לדון לב"נ דכתיב איש ולא אשה וכ"פ הר"מ פ"י מהלכות מלכים אם כן מתי יצאו ישראל מזה ולמה נגרעו ישראל מב"נ ואם אין לנו קרא בישראל אדרבא ה"ל נאמרה ולא נשנית דלישראל נאמרה על כל פנים היאך ס"ד דלב"נ יהיו פסולים ולישראל כשרים ועיין מש"ל פ' יתרו גבי עדות מכ"ו וכן קשה בדין וצ"ע:

סעיף ט

והעובר ע"ז כו'. לכאורה אפ"ל דלאו הזה דלא יתחיל הגדול מבואר לעיל דהכל הוא מצד החמלה דשמא יסמכו ע"ד אם כן דוקא בפתח לחובה אבל פתח לזכות דהוא חסד אם יסמכו ע"ד אם כן אפשר א"ע בלאו. אך נראה דלא חילקה התורה ועיין בספר בל"ע דרוש ז' ואין למדין מדברי אגדה. והנה במה שמבואר לעיל מצוה ע"ו דהכרעה לחוב עפ"י הרוב הוא ע"י שנים דוקא. ולכאורה המ"ל הא ד"נ דנין בכ"ג ואם י"א אמרו זכאי וי"ב מחייבין אין הולכין אחר אחד ואי עשרה מזכין וי"ג מחייבין איכא ג' ולא משכחת לה הטיה לחוב ע"פ ב' והיא קושית ש"ס סנהדרין י"ז ומוקי לה בהוסיפו דיינים כגון שאחד אומר א"י ובמוסיפין עושין בית דין שקול לכתחלה דמוסיפין ב' ב' אם כן ה"ל מספר זוגי וכ"ה בר"מ פ"ט שם וע"ש בלחם משנה דלכאורה בב"ד שקול ל"מ הטי' לטובה עפ"י א' ומ"ש בשם המהר"ם פדוואה. ודע דאם אחד יותר מהמחייבים דאין הורגים אותו מכל מקום אין פוטרים אותו ויוסיפו דיינים ב"ב עד ע"א ובע"א דנין אלו נגד אלו ואם ל"ה מזכין ול"ו מחייבין דנין עד שירא' א' מן (ד') המחייבים ד' המזכין ובטובה מטין ע"פ א' או להיפך שיראה מזכה א' ד' המחייבין ויהיה ל"ז מחייבין דבגמ"ד המלמד זכות יכול לחזור וללמד חובה עיין במצוה ע"ז ובש"ס ור"מ. ומה שכתבתי הרהמ"ח ואם המזכין והמחייבין שוים שמוסיפין כו' לא משכחת לה שוין רק באיכא א' לחוב יותר אז מוסיפין וכן בא' אומר א"י מוסיפין שנים עיין ר"מ פ"ט וע"ש דזה שאומר א"י אין יכול לחזור

וללמד חוב דה"ל כמלמד זכות שא"י לחזור אך אם רוצה חוזר ומלמד זכות ע"ש בכ"מ ולחם משנה באריכות וע' תי"ט פ"א מ"ו ד"ה מוסיפין. ומבואר לעיל דסנהדרין שראו כולם לחוב פוטרין אותו. ואני מסופק אם ראו כולם לחוב ובאותו היום ראו קצת בשכלם זכות אי מותרי' לומ' הזכות דמלמד חובה יוכל לחזור לזכות אם כן אם המיעוט רואים זכות מלינים הדין והורגין אותו ונ"ד כיון דתיכף ראו חובה ונפטר אם כן ע"י זכות זה שרוצה ללמד חובה הוא לנידון וה"ל כמלמד זכות שא"ח ומלמד חובה וכאן הזכות חובה הוא לנידון א"ד כיון דזכות הוא חוזר ומלמד וצ"ע. ועמ"ל פ"ט מביא ק' באר שבע בהא דאמרינן פ"ק דהוריות מאה שישבו להורות המ"ל מאה הא אין מוסיפין על סנהדרי גדולה ובתומים י"ח תירץ דמשכחת לה בתלמידים המלמדין זכות ועיין תוס' יום טוב פ"ה דסנהדרין מ"ד:

מצוה עח

סעיף א

לנטות כו' ובחירת רוב זה כו'. הנה זה מבואר בש"ס כ"פ דאזלינן בתר רובא מפסוק זה וער"מ פ"ח דסנהדרין ופ"א מהלכות ממרים ומהנראה שד"ז חידש הרהמ"ח מסברתו ובאמת הוא גמרא ערוכה יבמות י"ד ב"ש עשו כדבריהם אף דב"ה רובא דכי אזלינן ב"ר היכי דכי הדדי נינהו הכא ב"ש מחדדי טפי ע"ש דאין חולק ואף לאחר ב"ק היינו דהב"ק היה מכריע דרוב' שלהם מכריע חידוד של ב"ש ע"ש בתוס' ובב"מ אבל בכ"ד ודאי צריכים הכתות להיות כי הדדי או קרוב דא"א לצמצם אבל אם ידעינן שהמיעוט גדולים הרבה יותר בחכמה מהרוב ודאי ל"א ב"ר ואין חולק שם בגמרא ע"ז וד' הרהמ"ח ברורים וצ"ע שלא הביא הש"ס הנ"ל. והנה ז"פ אי נחלקו באופן דאזלינן בתר רובא בודאי המועטין בעצמן אף שדעתן להיפך מכל מקום צריכים לבטל דעתם ולעשות בעצמם כמו הרוב כמ"ש בש"ס שם מ"ד לא עשו ב"ש כדבריהם דב"ה רובא וצריכים החולקים בעצמם לילך אחה"ר אך למ"ד עשו דל"ה רובא ועיין ר"מ ה' ממרים ובמקום שב' הכתות שוים ואין רוב בא' או שהיו חכמים יותר דאי אפשר להכריע כהא דב"ש וב"ה מבואר פ"ק דע"ז ור"מ פ"א דאם שני חכמים והם שוים בשל תורה הלך אחר המחמיר ובד"ס אחר המיקל. ונ"פ דזה דוקא אחרים שסומכים על הוראות החכמי' אבל החכמים החולקים הם יעשו כסברתם כמבואר דב"ש עשו כדבריהם דלא חשבו לב"ה רוב ואצל מי שאומר ברי ל"ש ס' ע' כתובות בנשאת לא' מעדיה וברשב"א שם דאף לענין חזקה מועיל ברי וכאן פשוט דכ"א יעשה כסברתו אפילו להקל והעולם הולכים לחומרא וז"פ. ועיין בג"פ סוף הס'

בקונטרס הכללים דהא דאזלינן בתר רובא מן התורה דוקא כששני הכתות נשאו ונתנו יחד בד"ז פא"פ אז אמרי' אחרי רבים להטות אבל אם לא נו"נ יחד רק כל אחד כותב דעתו בפ"ע כספרי הפוסקים אף דרוב מסכימים לדעת אחד בכה"ג ל"א ב"ר דאפשר אם היו נו"נ פא"פ היו הרוב מודים לד' המיעוט ועיין שם מה שהאריך בדיני קים לי בד"מ ובאו"ת קונטרס תקפו כהן סימן קכ"ג וביו"ד סימן רמ"ב:

סעיף ב

שבד"נ צריך שיהיה הרוב יותר ניכר וכו'. כלל ד"ז דרוב נוהג בכ"ע שבתורה הן בד"נ והן בד"מ ובאו"ה ואף שא"ה בממון אחה"ר מכל מקום רוב זה דדיינים הולכים אחריו ע' תוס' ב"ק כ"ז ע"ב ובאורים מה שפי' דבריהם ובג"פ וכן קי"ל דבפ"נ א"ה אחר הרוב וברוב דיינים אזלינן. ועיין ביומא דמשכחת דאזלינן בפ"נ ג"כ אחר הרוב:

סעיף ג

וכמה אנשים צריכים כו'. באמת מחמת טעם זה דצריכים שנים יותר בדיני נפשות היה סגי בפחות מכ"ג אך גזירת הכתוב הוא ושפטו העדה כו' עיין ריש פ"ק דסנהדרין ולעיל כתבתי דלכאורה כיון דמבואר בש"ס דמלקות במקום מית' עומדת וכ"כ ר"מ פי"א דכל הדברים שבדיני נפשות נוהג גם במלקות חוץ מג' דיינים אם כן למה ידונו על פי הרוב לחיוב כיון דליכא אלא אחד יותר ולמה לא ישווה מלקות לדיני נפשות לזה. אך באמת כיון דגזירת הכתוב דמלקות בג' אם כן ב' לגבי א' הוה ליה רובא דמינכר יותר מב' בד"נ בשלמא בד"נ דגזירת הכתוב דצ"ל כ"ג ובא' המכריע אין רוב גמור אינו מכריע לחוב וגם שנים יתירים אין רוב גמור אך גזרת הכתוב דעפ"י ב' מכריעין לחוב אבל במקום דסגי בג' כיון דשנים הוו שני חלקים לגבי הא' הוה ליה רובא דמינכר ועיין סברא כזו בתר"י פג"ש דג' שאכלו ושנים אכלו פת וא' ירק מצטרף דהוי רוב דמינכר וששה אכלו פת וד' אכלו ירק אף דהוי שנים יותר כיון דל"ה ב' חלקים יותר ל"ה רוב גמור וה"נ. ובדיני נפשות גזירת הכתוב דשנים יותר הולכין לחוב ובדיני מלקות דגה"כ דסגי בג' שנים לחוב הוי רוב דמינכר:

סעיף ד

דגבי רוב בד"נ צ"ל סמוכים כו'. נראה דהיינו לחוב אין שומעין דברי תלמיד אבל לזכות ודאי אפילו תלמידים יכולים לזכות אם כן מצרפין דעתם לרוב לזכות או להכריע הרוב שאומרים לחוב וא"צ סמוכים וז"פ:

סעיף ה

ושפותחין בזכות בדיני נפשות והנה נסתלק הפותח בכך מכת המחייבת כו'. ד"ז אין לו פירוש כלל דפותחין בזכות הכונ' כמש"ל דהיינו דא"ל אם לא קטלת לא תדחל אם כן תמיד כל הב"ד א"ל כן והיאך נסתלק מכת המחייבת דהא אח"ז נו"ן בדין ואי הכונה מי שלמד זכות א"ח לחובה אם כן נסתלק מכת המחייבת הא כבר כתבנו לעיל דבגמ"ד חוזר ומלמד חובה ואינו מסתלק כלל ובפרט שאין לשון הרהמ"ח סובל פי' זה ובודאי טעות המעתיק הוא כאן. ונ"פ דכמו דגבי ישראל בדיני או"ה דא"צ רק אחד ומכל מקום אם מחולקין הו"ל סד"א ואזלינן בתר רובא ה"נ בב"נ אף דנהרג בדיין אחד מכל מקום אם שנים מחולקין אחד אומר זכאי ואחד אומר חייב אין הורגין אותו מספק וס"נ אצל ב"נ גם כן לקולא ואין הורגין מספק ומכ"ש אי איכא רוב מזכין בודאי אינו נהרג. אך איכא לספוקי אפשר דאפילו רוב מחייבין לא אזלינן בתר רובא דהאי קרא דאחרי רבים בישראל כתיב וכיון דאיכא קצת מזכין ה"ל ספק פ"נ אך באמת אין סברא כלל בלא הטעם דמי איכא מידי כו' אין סברא דיהיה נפש ב"נ חמור מנפש ישראל דלא יהיה נהרג על פי רוב אך באמת בישראל צריך להיות ב"ד סמוכים אם כן רוב שלו חשוב אבל בב"נ דנים בהדיוטות וישראל אינו נהרג עפ"י דיינים כאלו אם כן אפשר ל"א ב"ר אך באמת ד"ז גבי דיינים דאזלי' ב"ר מצד הסברא דרובם נוטים אל האמת ע' באו"ת מ"ש בד' התוס' דב"ק אם כן גבי ב"נ נמי דנין אחה"ר לחיוב. ואפ"ל גם כן דאפילו בא' יותר לחיוב אזלינן בתרי' דבישראל גזירת הכתוב דאין א' מכריע לחוב אבל בב"נ סגי בא' ומכל מקום צ"ע. והנה רוב זה מיקרי רובא דאיתא קמן ט' חניות וכו' ובפירש דאזלינן בתר רובא ה"ל גם כן רובא דא"ק עיין חולין סוגיא דרובא ורוב זה דדיינים עדיף דהורגין נפש ע"פ הרוב ולענין פ"נ ברוב נכרים אף דפריש ל"א ב"ר עיין יומא פ"ה וצ"ל כסברת התומים דבכ"מ הרוב והמיעוט אמת אם כן בפי' יוכל להיות שפי' מהמיעוט ועש"מ ב"מ ז' לענין עשירי ודאי דבפי' כיון די"ל שנפרש ממיעוט כמו מרוב הוי ס' אלא דאזלינן ב"ר ובכו"פ ס"ג כתב הטעם דשמואל דס"ל אין הולכין בפ"נ אחה"ר דה"ל ספק אבל כאן א"א להיות שני הדיעות אמת ובודאי הרוב נוטים יותר אל האמת וע"ש עוד סברא בזה.

הכלל דרוב זה של דיינים ודאי עדיף דהורגין ע"פ רוב הזה וברוב דפירש הולכין להקל לפסק הלכ' דא"ה בפ"נ אחר הרוב אם כן אני מסופק בט' חניות מוכרות בשר כשר וא' אמה"ח ופירש אם ב"נ מותר לאכול דאצלם לא נכתב ד"ז דא"ר להטות רק אפשר לומר מטעם מי איכא מידי כו' ה"נ כיון דמותר לישראל ה"נ מותר לנכרי או אם נאמר דהר"מ אינו סובר סברא זו דמי איכא מידי עיין סוף ה' מלכים ומצאתי בפרי מגדים

יו"ד סי' ס"ב נסתפק בזה וכ' דאפשר ברוב ל"ש מי איכא מידי יעו"ש ואין כאן מקומו להאריך. ויש דין ביטול כגון איסור שנתערב ברוב היתר בטל אף דאוכל בודאי האיסור ג"כ ול"ד לסנהדרין וט' חנויות מכל מקום גזירת הכתוב דאיסור נלה"ת מה"ט. ועפמ"ג בשער התערובות האריך ומסופק אי בב"נ שייך דין ביטול ומביא בשם המ"כ דהיתר ברוב איסור אין ההיתר נהל"א ועמש"ל מצוה ג' על כל פנים ג"ז הוי רובא דא"ק. ורובא דליתא קמן הוא כגון קטן וקטנה או רוב כשירות עיין בחולין סוגיא דרוב ובסוף הסוגי' פירש"י דילפינן ג"כ מהאי קרא דמשמע בין רובא דא"ק ובין רובא דל"ק או מהל"מ. ג"כ אפשר לספק אי שייך ד"ז אצל ב"נ אי לא אמרינן מי איכא מידי אם כן אסורים לאכול בני מעיים של בהמת ישראל שנשחטה דלמא הי' נקב בוושט והיתה השחיטה נבלה ואסורים המעיים משום אמ"ה עתב"ש ופר"ח. אך באמת אי ל"א מי א"מ אסורים בלאו הכי המעיים לעכו"ם כמבואר בחולין אך אפשר נהי דפסקינן מא"מ מכל מקום ברוב ל"ש כמ"ש הפמ"ג שם אם כן אסור לאכול הבמ"ע משחיטת ישראל רק בנתנבלה בא' מששה נבלות עתב"ש ופר"ח סי' כ"ז ובאמת אמרינן מזמנין עכו"ם על בני מעיים מבואר דמותר לאכול מחמת מי איכא מידי חזינן דגם ברוב שייך מא"מ היכי דלישראל שרי וכל הנ"ל באתי רק לעורר. ולפמ"ש דל"א בתר רובא בב"נ רק מטעם מי איכא מידי אם כן בט' חניות בשר שחיטה וא' אמ"ה והישראל לקח מן הקבוע דאסור לישראל מחמת כל קבוע אם כן אסור לב"נ ג"כ אך אינו נהרג ע"ז דמספק אינו נהרג. ונראה דאף להיפך בט' חנויות אמ"ה וא' שחיטה ונמצא דבישראל הולכין אחה"ר ולוקין משום אמ"ה דסוקלין על רו"ח מכל מקום בב"נ דלא נאמר מקרא זה דאחרי רבים אם כן אין ב"נ נהרג ע"ז דגבי' ה"ל ספק נפשות ול"ש לומר כיון דלישראל מלקין יהי' הב"נ ח"מ זה אין סברא ול"ש מא"מ דישראל קדוש טפי וגם מלקות אינו כמיתה לומר כיון דלא חשוב נפש מישראל כ"ש ב"נ (כן) [כי] אינו חייב מיתה אלא מלקות ומכ"ש בלקח מן הקבוע דגם לישראל אין מלקין בודאי ב"נ אינו חייב מיתה וז"פ. ונראה דאם נאמר גבי ט' חניות דאזלינן ב"ר גבי ב"נ ג"כ דסברא הוא דכל דפריש מרובא פריש והוי כאן סהדי וע' כו"פ סי' ס"א על כל פנים זה ודאי דדין קבוע ל"ש אצל ב"נ דפסוק דילפינן קבוע בישראל נאמר וארב לו כו' וגם בישראל הוי קבוע חידוש כמ"ש הרב המגיד והאחרונים וביו"ד סי' ק"י אם כן דוקא בישראל נאמר ולא בב"נ אם כן בט' חנויות בשר שחיטה וא' אמ"ה ולקח ישראל או ב"נ מהם דנולד הס' במקום קביעות דלישראל אסור מטעם קבוע כמע"מ מכל מקום לב"נ שרי דבב"נ ל"ש קבוע ואמרינן מרובא פריש ורוב שייך בב"נ לסברא זו. וכן להיפך אם רוב בשר אמ"ה ומיעוט שחיטה דבישראל אין לוקין בלקח מקבוע דהוי ספק אבל

ב"נ נהרג דאצלו ל"ש דין קבוע ואמרינן מרובא פריש כנ"פ דאפילו אם נאמר דרוב שייך בב"נ מצד הסברא מכל מקום קבוע ל"ש אצל ב"נ כנ"ל ברור ב"ה. ודע דמבואר בש"ס ויו"ד סי' ק"י בט' חנויות דבנמצא אזלינן ב"ר כיון דלא נולד הספק במקום קבוע וה"ה נמצא ביד עכו"ם ג"כ מותר לישראל ברוב כשר והטעם דעכו"ם אף שלקח מקבוע מכל מקום אצלו לא נולד ס' כלל במקום קבוע כי בשר נבלה ג"כ מותר לו ועיקר לידת הס' הוא שלא במקום הקבוע מ"ל נמצא ביד עכו"ם או ביד עכבר ועורב ע' פסחים סוגיא דט' חנויות וז"פ. וא"כ זה דוקא באיסורים כגון נבלה וכדומה דמותר לב"נ אם כן לא נולד הס' במקום הקבוע אבל אם הי' האיסור אמ"ה דאסור לב"נ אם כן אם לקח ב"נ נולד לו ס' במקום הקביעות וה"ל ס' קבוע ואסור לישראל אף ברוב כשר מטעם קבוע. וא"ל לפמ"ש לא נולד ס' כלל לעכו"ם דבעכו"ם ל"ש קבוע. ז"א דמ"מ נולד ס' לו כמו בישראל דג"כ אמרינן זיל ב"ר אך גזירת הכתוב דנולד קצת ס' במקום קביעות ל"א ב"ר ה"נ כנ"ב וסברא זו מבואר בקצה"ח סי' רצ"ב לענין אחר ועמש"ל שד' הקצה"ח צ"ע אך מ"ש הוא ברור. ועיין בח"מ סי' רצ"ב בשנים שהפקידו מעות ונגנב אמרינן כד"פ מרובא פריש ובש"ך שם גבי מעשה דאתרוגים כ' דל"ה קבוע דמיירי שלקח עכו"ם שלא בפנינו ובקצה"ח כ' דבגזל ל"ש חילוק אצל ב"נ דגם לדידי' אסור והו"ל נולד הס' במקום הקביעות ע"ש. ובאמת צדקו דברי הפוסקים דבשלמא בישראל שגנב שייך לומר שנולד לו ס' אף דאין חילוק בין גנב מזה אז מזה מכל מקום ישראל נתחייב בהשבה אם כן נולד ס' אצלו למי ישוב אבל ב"נ דקיימא לן דנהרג ולא ניתן להשבון אם כן אצל העכו"ם אין נולד ס' כלל כי לענין העבירה לא שייך חילוק וא"צ להשיב אם כן לענין מאי נולד לו ספק ע"כ צדקו ד' הפוסקים לחלק בין ישראל לעכו"ם ובנה"מ השיג גם כן על הקצה"ח בזה יעו"ש ואין כאן מקומו בח"ז להאריך בזה:

סעיף ו

ועובר ע"ז כו' עובר בעשה. נראה דאף אם הוא עושה להחמיר נגד הרוב עובר בעשה זו כי צריך לבטל דעתו ואם עושה להקל נגד הרוב חוץ מה שעובר בעשה אם חולקין באיסור עובר בלאו ולוקין עליו וכן איסור מב"ד ואף כרת דבידי שמים חייב דמסרה התורה לחכמי הדור לפי מה שהסכימו הרוב כ"ה ולא בשמים הוא כמבואר בכ"ד וז"פ. ונ"פ דאם חכמי הדור חלוקין באיזה דין באו"ה חוץ דינים שצריך ב"ד בשעת מעשה כמו דיני נפשות או דיני ממונות והולכין אחר הרוב אין חילוק דאפילו חכמים קטנים מצטרפים לרוב אם הם חכמים ואל תסתכל בקנקן כו' וכן נשים חכמניות כמו דבורה

ששופטת את ישראל כן באיזה דין הבא שצריך ב"ד צריכים ב"ד כשר אבל לענין מחלוקת באיזה דבר אין שום חילוק רק מי שהוא חכם חשבינן דעתו יהי' מי שיהי' כנ"פ:

מצוה עט

סעיף א

שלא כו'. עיין ר"מ פ"כ מסנהדרין ומ"ש הרהמ"ח ונוהגת בזכרים לאו בכל הזכרים רק בכשרים לדון וכבר כתבתי לעיל דלאוין אלו של ד"מ נוהגת אף בנשים ופסולים בקבלו עליהם מוזהרים הדיינים על לאו זה וכיו"ב כנ"פ. ונראה דב"נ מצווה ג"כ בזה כי הוא ענף ממצות דינים כמ"ש הרהמ"ח פ' ואתחנן בין להר"מ ובין להרמב"ן פ' וישלח ור"מ ה' מלכים. ומ"ש הרהמ"ח דאין לוקין מפני שאב"מ גם הוא בממון וניתן להשבון. ולענין תשובה ודאי ה"ל עבירות בין אל"ח ודינו ככל הלאוין כמ"ש כ"פ א"צ לכפול עיין ר"מ שם דלאו זה הוא בדיני ממונות. ובדיני קנסות [שלא] לרחם על הדל יש לאו אחר ויבואר לקמן אי"ה אם עוברים על לאו זה גם בדיני קנסות ולמאי נ"מ בעובר על שני לאוין ופשוט ג"כ שעובר על עשה ג"כ בצדק תשפוט עמיתך ויבואר במקומו אי"ה:

מצוה פ

סעיף א

להסיר כו'. עפ"ב דב"מ ור"מ פי"ג מה' רוצח ושמירת נפש וח"מ סי' רע"ב ואכתוב הדינים בקיצור. הרואה מרחוק שיעור רס"ו אמה ושני שלישי אמה בהמת חבירו רובצת תחת משאו שזה ראי' שיש בה פגיעה ול"ש חמור ול"ש שאר בהמה חל עליו מ"ע זו לעזור לחבירו לפרוק המשא ואם עבר ולא פרק חוץ מה שמבטל מ"ע זו עוד עובר בלאו ג"כ לא תראה כו' והוא מקרא פ' תצא ומבואר בד' הרהמ"ח מתק"מ וג"כ צריך לטעון עליה ועמש"ל ב"ה מתקמ"א בדיני טעינה וכאן מיירי בפריקה ובהלאו שם כ' הרהמ"ח דה"ה אם הוא בעצמו רובץ תחת משאו יש בה מ"ע ול"ת וכתב שם המגיה זה לא נמצא בשום פוסק רק ברלב"ג משפטים עכ"ל ונראה דיצא להרהמ"ח ד"ז מהאי מעשה דר"י בר"י דפגע בההוא גברא דהוי דרי פתכא דאופי בב"מ ל"ד ע"ב מבואר שם לגבי טעינה ד"ז ומכ"ש פריקה כי פריקה חמורה מטעינה כמ"ש בסוגיא דפריקה וטעינה שם בדל"ב ולפנינו יבואר אי"ה אם כן פריקה מכ"ש או שוין דצריך לעזור האדם עצמו כנ"פ. והנה ידוע ומובא בח"ז כ"פ שיש שני אמות אמה שוחקת ואמה עוצבת ואמה שוחקת יתירה על א"ע חצי אצבע ע' פ"ק דעירובין ומבואר שם דאזלינן לחומרא וכ"פ הר"מ ה' שבת אם

כן כאן נמי חייב מצוה זו באמות שוחקות להחמיר כנ"פ. ויתר על שיעור זה אינו זקוק לו כ"ה בש"ס ור"מ וש"ע והרהמ"ח כאן כ' אבל רחוק מזה השיעור א"ח להטות הדרך אליו והעושה לפנים משוה"ד תע"ב ולא ראיתי בר"מ ופוסקים ד"ז דמצוה לעשות לפמשה"ד בזה רק בש"ס ור"מ מבואר ד"ז דלפנים משוה"ד גבי זקן ואינו לפ"כ ולא כאן. ולולא דמסתפינא נראה דטעות המעתיק כאן וד"ז דלפמשה"ד צ"ל אחר דין זקן או נכבד כמ"ש בר"מ וש"ס. ונראה דרחוק מזה השיעור נהי דמצות פריקה אין כאן מצוה עליו משום צבע"ח כמ"ש לקמן ונ"מ בין מצוה זו לצב"ח עיין בסוגיא ויבואר לקמן. ומבואר בר"מ דבין שהי' על הבהמה משוי הראוי לה ובין יתר ממשאה מצוה לפרוק מעליה וזו מ"ע וכ' הכסף משנה דריה"ג סובר במשנה דהי' עלי' יותר ממשא הראוי אינו זקוק לה ורבנן פליגי עליו והלכה כרבנן עכ"ל ועיין בסוגיא שם נראה דלמ"ד צב"ח דאורייתא סובר דטעמא דרבנן דאמרי אף יותר ממשאה זקוק לה משום צב"ח והם ג"כ דרשי הקרא תחת משאו כר"י ואין כאן מצות פריקה רק משום צב"ח אם כן לפמ"ש הכסף משנה לקמן דדעת הר"מ דצב"ח דאורייתא אם כן מנלי' להר"מ דהוי מ"ע ביותר ממשאו דאפשר אין כאן עשה. ודוקא אם נאמר צב"ח ל"ד עכצ"ל טעמא דרבנן דזקוק דלא דרשי תחת משאו כר"י ובכ"ע חייב משום מצות פריקה אבל אם נאמר צב"ח דאוריי' אינו מוכח דרבנן ס"ל דהוי מ"ע רק זקוק משום צב"ח ומנלי' להר"מ דהוי בכלל מ"ע אך אפשר דאפילו אי צב"ח דאורייתא נהי דהמקשן הי' סבור דרבנן דרשי קרא גם כן כריה"ג מכל מקום לפי המסקנא דהתרצן גילה דפליגי בדרשה זו אם כן י"ל אפילו אם נאמר צב"ח דאורייתא מכל מקום פליגי על ריה"ג מטעם דלא סברי דרשה דריה"ג אם כן הו"ל מ"ע אף דאינו מוכרח דאי צב"ח מן התורה נוכל לומר דרבנן סברי כריה"ג על כל פנים הוי ספק ופוסק הר"מ לחומרא דהוי בכלל מ"ע ואסור ליטול שכר ומשום צב"ח מותר ליטול שכר כי זה הנ"מ בין מ"ע דפריקה לצב"ח ואי"ה יבואר לקמן עוד נ"מ על כל פנים משום ס' פסק לחומרא וצע"ק. ויותר נראה דמוכח מזה דהר"מ סובר צב"ח ל"ד אם כן ע"כ טעמא דרבנן דזקוק דלא דרשי קרא כריה"ג ובכ"ע אף ביותר ממשאו חייב משום מ"ע דפריקה עיין בגמ'. וראיתי בכ"מ ה"ט שם בא"ד ז"ל ואין לומר דרבינו סובר צב"ח ל"ד וכריה"ג דהא תנן לר"י אם הי' עליה יותר ממשאה אינו זקוק לו ורבינו סתם ולא חילק בכך עכ"ל. והנה מ"ש דרבינו סתם באמת מבואר להדיא בה"א דאף יותר ממשאו חייב דלא כריה"ג. אך באמת ד' הכסף משנה תמוהים ומה ענין זה לצב"ח דאדרבא אי צב"ח ל"ד מכל מקום סברי רבנן דהוי מ"ע דלא דרשי קרא כריה"ג ובודאי סוברים דהוי מ"ע כמ"ש ומבואר להדיא בש"ס והר"מ י"ל דסובר צב"ח ל"ד מטעם דדחי הש"ס להא ואפשר אף רבנן

סברי דצב"ח ל"ד אבל בודאי ה' כרבנן לגבי ר"י דזקוק יותר ממשאו מטעם דלא דרשי קרא כריה"ג ע"ש ודברי הכסף משנה תמוהים לפ"ד. ואדרבא מדפוסק דהו"ל מ"ע מוכח דסובר צב"ח ל"ד.

ומבואר בש"ס ברייתא רובץ ולא רבצן היינו שרגיל לרבוץ רובץ ולא עומד תחת משאו וכו' ומוקי לה הש"ס כריה"ג דסובר צב"ח ל"ד דאי צב"ח דאורייתא מ"ל רובץ או רבצן ועיין בתוס' שיכול לאוקמי כרבנן ומכל מקום סוברים דאין מצוה בפריקה רק משום צב"ח ומותר ליטול שכר וכתבו התוס' דניחא לי' לאוקמי כריה"ג דמוכח דאתיא כוותי' ע"ש. והנה הר"מ אינו מביא דינים אלו ונראה דפוסק דאפילו רבצן או עומד חייב ונראה הטעם כיון דהגמרא מוקי לה כריה"ג דהיינו דלא נוכל לאוקמי למאן דאית לי' צב"ח דאוריי' דהיאך נוכל לדרוש זאת ע"כ כריה"ג אתיא ובאמת כיון דמוקי לה כריה"ג אפשר רבנן לא דרשי כלל קרא זה ולא רבצן וכו' כמו דאין דורשין תחת משאו אם כן בכ"ע חייב משום מ"ע פריקה אם כן יוכל הר"מ לסבור דבכ"ע חייב אף דסובר צב"ח ל"ד והכסף משנה הוכיח מזה דהר"מ סובר דצב"ח דאוריית' דלריה"ג דצב"ח ל"ד רובץ ולא רבצן וכו' ובאמת אין ראי' דבגמ' אמרינן דע"כ הברייתי' דדרשו כן לא אתיא כרבנן דתפ"ל משום צב"ח ע"כ אתי כריה"ג ולפי המסקנא דאתי כריה"ג אם כן לא מצינו לחכמים בשום מקום דדרשי דרשה זו אם כן בכ"ע אף אם צב"ח ל"ד משום מ"ע דפריקה זקוק לו אם כן אין ראי' דהר"מ סובר צב"ח דאורייתא כרבא ואדרבא קצת ראי' להיפך דאי סובר דאפילו רבצן מחמת צב"ח אם כן מותר בשכר כיון דאין בה מצות פריקה הו"ל לכתוב זה דאין בזה מ"ע אע"כ דסובר דבכ"ע הוי מ"ע ולא תלוי בזה דאפילו צב"ח ל"ד מכל מקום לא דרשינן דרשא זו אם כן חייב בעשה כמו פריקה וה"ל עשה דפריקה כנ"ל ואין ראי' כלל דהר"מ סובר צב"ח דאורייתא כ"נ ברור.

ומבואר בש"ס ור"מ דמ"ע זו בין שהבעלים עמה או אפילו אין הבעלים עמה מצוה עליו אך אם הבעלים עמה ואומר עליך מצוה פרוק ואין הבעלים רוצים לפרוק עמו פטור רק בזקן או חולה דאין הבעלים יכולים לעזור לו הוא בעצמו חייב ובגמ' מקשה מ"ט פטור אם אין הבעלים רוצים לטפל הא איכא צב"ח ומתרץ דפטור בחנם מתורת מצות פריקה וחייב משום צב"ח ונוטל שכר והר"מ סתם וכת' פטור ולא כתב דחייב משום צב"ח בשכר נר' דסובר צב"ח ל"ד ע"כ פטור לגמרי דפוסק ה"ל לפרש דבריו ע"כ מוכח ג"כ דסובר צב"ח ל"ד. ואם הי' כהן והבהמה בבה"ק אין מטמא וכן זקן ואינו לפ"כ א"ח במצוה זו הכלל כל שפורק בשלו חייב בשל חבירו ואם אינו פורק בשלו א"ח בשל חבירו גם כן אך לפנים משוה"ד חייב אף בזקן ואינו לפ"כ ממעשה דר"י בגמרא זה דעת הר"מ.

והרא"ש חולק דאינו רשאי לזלזל בכבוד התורה רק ישלם מכיסו עיין בש"ע סי' רע"ב וסי' רס"ג. ובנ"י הקשה דאפילו בזקן ואינו לפ"כ מכל מקום משום צב"ח יהי' חייב לפרוק ותי' בשם רמב"ן דעשה דכה"ת עדיף והוא דחה דבריו דל"ד ת"ח אלא אפילו מכובד כל שאינו פורק בשלו א"ח לפרוק בש"ח. ותי' הוא כיון דצב"ח הותר לתשמישן של ב"א מכ"ש בשוא"ת דרשאים למנוע משום כבוד דלצורך ב"א הותר צב"ח אפילו בידים כ"ש בשוא"ת ע"ש בדבריו המתוקים. פרק וטען וחזרה ונפלה חייב לפרוק עוד אפילו עד מאה פעמים וצריך לילך עמו עד פרסה ורשאי ליקח ע"ז שכר ודין פריקה בחנם או בשכר יבואר לקמן. ושונא האמור בתורה היינו ישראל וכגון שראהו עובר עבירה דמצוה לשנאותו מכל מקום חייב בפריקה ולעזור לו שמא יבא לידי סכנה והתורה הקפידה על נפשות בין רשעים בין צדיקים כיון שנלוים אל השי"ת ומאמינים בעקרי הדת וכו' והוא ל' הר"מ אבל המינים כו' ודאי א"ח לפרוק כמו באבידה ומכל מקום משום צב"ח חייב לפרוק בכ"ע כמו בבהמת עכו"ם שיבואר בסמוך. אך אם הוא בעצמו רובץ א"צ לפרק באנשים הללו.

ומבואר בש"ס דפריקה בחנם וטעינה בשכר והר"מ סתם הדברים כלשון הש"ס. ודעת הרא"ש הא דפריקה בחנם היינו אם הי' בטל ואין לו מלאכה מחויב לפרוק בחנם כמו השבת אבידה דמבואר שם דעל מצוה אסור ליטול שכר רק באבידה הדין דאם הי' עסוק במלאכה אין צריך לבטל ממלאכתו לקיים המצוה מפסוק אפס כי לא יהי' בך אביון ואם ביטל נוטל שכרו כפועל בטל ואם הבעלים שם יכול להתנות הכל כמבואר בחה"מ סי' רס"ה ואם אינו בטל ממלאכתו אסור ליקח שכר ה"נ בפריקה בחנם היינו כמו כל מצוה דאסור ליטול שכר אם אין לו מלאכה אבל אם עי"ז בטל ממלאכתו נוטל שכר כפועל בטל או מתנה עם הבעלים כמו באבידה אם כן פריקה בחנם אין חידוש דה"ל ככל המצות של ממון כמו אבידה. אך טעינה גילתה התורה דבשכר היינו אף דהוא אדם בטל מכל מקום רשאי ליקח שכר על מצוה זו ובגמרא יליף לה דמצות פריקה מיותר דה"ל להתורה לכתוב רק טעינה ופריקה הי' ידעינן בק"ו דצב"ח או ח"כ ול"ל למיכתב פריקה ע"כ התורה כתבה שניהם ללמד דטעינה בשכר מגזירת הכתוב דעל מצוה זו רשאי ליטול שכר ופריקה שוה לאבידה ושאר מצות וכיוצא בהם עיין יו"ד סשי"ב דאין רשאי ליטול שכר רק במבטל ממלאכתו מותר כמו כל המצות ובש"ס שם מקשה על דין דאם אין הבעלים רוצים לטפל דפטור מפריקה ואמאי הא צב"ח דאורייתא [ומתרץ] באיתי' לבעלים עמו עביד בחנם וכי ליתא בהדי' רק משום צב"ח חייב בשכר. והנה לדעת הרא"ש דמצות פריקה בחנם באם הוא אדם בטל אם כן כשאמרו דעל צב"ח נוטל

שכר היינו אם הוא אדם בטל ממלאכה מכל מקום רשאי ליטול שכר על צב"ח. ולכאורה טעמא בעי בשלמא טעינה ילפינן מקרא אבל צעב"ח דהוא דאורייתא מנא תיתי לו יהי' ככל המצות דאסור ליטול שכר אך באמת כמש"ל בשם הנ"י דהתורה התירה צעב"ח לכל צרכי אדם הן להרויח עי"ז מכ"ש במקום הפסד אם כן רשאי ליטול שכר כי רשאי לצער בע"ח בידים משום ריוח ממון כ"ש בשוא"ת בודאי מותר לו שלא ירצה רק בשכר דצב"ח התורה התירה לצרכי ב"א רק נ"מ במקום שהבעלים לא יתנו לו בשום אופן שכר או בהמת הפקר והוא אינו רוצה לזכות בה מצוה עליו להצילה מצער כי צב"ח מן התורה אבל אם מקוה על ידי צער שלה להרויח ממון מותר כי בשביל ממון צב"ח מותר מכ"ש בשוא"ת וז"פ. ואל יקשה לך כיון דילפינן פריקה מק"ו דאית צב"ח ע"כ היא בחנם ובאמת מותר ליטול שכר על צב"ח. ז"א דמצות פריקה לחוד וצער ב"ח לחוד דמצות פריקה הוא גזירת הכתוב באופנים ותנאים ידועים כגון שהבעלים מטפלים ג"כ ושיעור פגיעה ואפילו מאן דאמר צב"ח ל"ד סובר מצות פריקה כי הוא מפורש בתורה אך דע"י שיש גבי פריקה היכי שחייבה התורה צב"ח ג"כ אם כן מיותר פריקה דהוי ק"ו עי"ז ע"כ מוכח דפריקה בחנם וטעינה בשכר. אם כן הכלל דהיכי דחייב מחמת מצות פריקה דכתבה התורה צ"ל בחנם כמו כל המצות והיכי דא"ח משום פריקה רק משום צב"ח הוי בשכר דמותר מטעם הנ"ל. ע' בש"ס ותבין דמצות פריקה אינה מחמת צב"ח ומבואר להדיא בש"ס דעל צב"ח מותר ליטול שכר ועל פריקה כדינא אסור ליטול שכר ע"ש.

ודעת הר"ן מובא בנ"י ובכ"מ דטעינ' בשכר כמו אבדה דוקא אם הי' בטל מסלע אבל אם הוא אדם בטל אסור ליטול שכר בטעינ' ג"כ ופריקה בחנם דצריך לבטל ממלאכתו ולקיים מצות פריקה ואין לו שום שכר משום צב"ח. והנה סברת הר"ן נוכל לומר דזה אין סבר' אצלו דהתור' להקל בא במצות טעינה דיטול שכר אך באמת טעינה כמו אבידה אך פריקה א"צ לכתוב דק"ו מטעינה משום צב"ח ע"כ באה התורה לגלות להחמיר דפריק' בכ"ע בחנם וצריך ליבטל מסלע לקיים המצוה וכ"ז במצות פריקה אבל בלא מצות פריקה כגון דליתא למרא בהדי' דמבואר בש"ס דהוא משום צעב"ח ונוטל שכר דעל צעב"ח לחוד רשאי ליטול שכר כמ"ש דרשאי לצער בע"ח משום ריוח ממונו מכ"ש בשוא"ת ומכ"ש דא"צ ליבטל ממלאכתו משום צב"ח דלא שמענו זה דאדרבא התורה התירה צב"ח לצרכי ב"א ובודאי רשאי לצב"ח משום הפסד ממונו ומכ"ש בשוא"ת אך מצות פריקה דהוא ק"ו מחמת טעם דצב"ח הוא בחנם דהוא נדרש מיתורא דקרא דל"צ למיכתב ע"כ גזירת הכתוב דהוא בחנם והתורה כתבה להחמיר ולא להקל בטעינה והכל כמ"ש לעיל בדעת הרא"ש. אך בד' הר"ן מבואר דאף בצב"ח לחוד בלא מצות פריקה

אסור ליטול שכר וצריך עוד ליבטל ממלאכתו היינו להפסיד ממונו משום צב"ח. וז"ל הנ"י שם ואינו מחוור בעיני הרבנ"ר דכיון דאיכא בפריקה צב"ח אפילו בטל מן הסלע חייב בחנם והא דאמרי' לקמן דאי לא עביד מרי' בהדי' בשכר משום קנס הוא כיון דלא מסייע מרי' בהדי' עכ"ל ומדמקשה מד"ז דכי לא עביד מרי' בהדי' דשם אינו מצות פריקה רק צב"ח לחוד ותי' משום קנס מבואר להדיא דעל צב"ח לחוד אסור ליטול שכר דאל"ה לא קשה כלל כמ"ש. וגם נראה מדבריו דאפילו לבטל מן סלע צריך משום צב"ח. ודברים אלו תמוהים מאוד לענ"ד דאיך יעלה על הדעת דלא יקח ממון משום צב"ח ומכ"ש להפסיד ממונו הא התורה התירה צב"ח לצרכי האדם כמבואר בר"נ אח"ז גבי זקן ואינו לפ"כ דנראה שם דזהו לשון הר"ן והבאנו למעלה וגם מי דחקו להר"ן בזה בפשיטות דבריו נכונים דגבי מצות פריקה גזירת הכתוב דהיא בחנם וצב"ח לחוד הוא בשכר כמש"ל בכוונת הרא"ש וגם אין זה סברא כלל דמשום קנס דלא עביד מריה יטול הוא שכר עבור המצוה וכי אם נזדמן מצוה לשני ב"א וא' אינו רוצה לעשות המצוה ודאי מוטל על השני וכיון דמחויב משום צב"ח אף דמאריה לא רצה לעזור מכל מקום החיוב מוטל עליו ולמה יקח שכר והיאך פשוט לי' להש"ס דמשום קנס יטול שכר. בשלמא לפמ"ש דזה ודאי פשוט דצב"ח התירה התורה לכל צרכי ב"א ששוחטין בע"ח ועושים בהם כל העבודות וליכא משום צב"ח אבל ליטול שכר משום קנס אין סברא כלל ועיין באנשי שם להרי"ף הקשה ג"כ על הר"נ. סוף דבר ד' הר"ן צ"ע מכל מקום השיטה בעצמה נכון הוא דהתור' לא הקילה על טעינה ובאה להחמיר על פריקה שתהא בחנם בכ"ע וכמדומה לי שזה איזה שנים הראה לי למדן א' שדברי הר"ן אלו סותרים למ"ש גבי זקן ואינו לפ"כ וצ"ע.

עוד מבואר בר"מ בהמת עכו"ם והמשא של ישראל אינו זקוק לו ומפשט דבריו מבואר דפטור לגמרי מלפרוק ובגמרא מבואר דאי צב"ח מן התורה חייב לפרוק משום צב"ח אך בשכר כדין צב"ח עיין בתוס' ומוקי לה הש"ס הברייתא דמבואר דאין זקוק לו כריה"ג דצעב"ח ל"ד אם כן נראה מדברי הר"מ דכתב דא"ז כלל דסובר צב"ח ל"ד. אך הכסף משנה כתב דכוונת הר"מ דפטור מטעינה אבל פריקה חייב משום צב"ח דדעתו בדעת הר"מ מהוכחות שכתב שם דסובר צב"ח דאורייי' וכבר כתבתי לעיל דאין מוכרח. ויותר נראה בד' הר"מ דסובר צב"ח ל"ד ע' לעיל. אך על כל פנים להסוברים צב"ח דאורייתא זקוק לפרוק משום צב"ח אך בשכר כמ"ש בש"ס וכ"ה בתוס' אך לשיטת הר"נ חייב בחנם משום צב"ח היכי דל"ש קנס כמש"ל. ואם ישראל מחמר אחריה נראה מהש"ס דחייב משום צער ישראל בכ"ע אף אי צב"ח ל"ד וכ"כ הר"מ דחייב משום צער ישראל

ועיין בכסף משנה דזה מצות פריקה וטעינה הכתוב בתורה משום צער ישראל וחייב בישראל מחמר משום מצות פריקה וממילא צ"ל בחנם לכ"א משיטות הנ"ל כמש"ל. ובהמת ישראל ומחמר עכו"ם ל"ש צער' דישראל א"ח. אך משום צעב"ח חייב בכ"ע ועיין כסף משנה מ"ש על הטור ועל המרשים. ומבואר עוד דאם היתה בהמת עכו"ם ומשאו א"ח וה"נ כגון שהעכו"ם מחמר אחריו וג"כ מבואר בש"ס דאי צב"ח דאוריית' חייב ועיין בכ"מ. עוד מבואר בר"מ דשונא הכתוב בתורה דוקא שונא [ישראל] (עכו"ם) ובכ"מ תמה למ"ד צב"ח דאורייתא חייב אף בעכו"ם וע"ש שכ' דדעת הר"מ מחמת פריקה ומשום צב"ח חייב ובשכר כמ"ש התוס'. וכבר כתבתי דנראה דהר"מ סובר צב"ח ל"ד ולהסוברים צב"ח דאורייתא חייב בכ"ע אך בשכר ולשיטת הר"נ בחנם כמש"ל.

עוד מבואר בר"מ אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה [לטעון] (לפרוק) עם השונא תחלה כדי שיכוף את יצרו הרע היו שניהם אוהבי' או שניהם שונאים מצות פריקה בתחלה משום צב"ח ע"ש ובש"ס. ומכאן אין ראי' דסובר הר"מ צב"ח דאורייתא דבש"ס מקשה על ברייתא דאוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא לטעון א"א צב"ח דאורייתא הא עדיפא כו' ומשני כדי לכוף יצרו עדיף ומשמע אי צב"ח ל"ד הברייתא מתפרשת שפיר ודוקא לכוף יצרו הא שניהם שוין באהבה או בשנאה שניהם שוין. ולדעת הר"מ פריקה קודם. דבאמת אף אם נאמר צב"ח ל"ד מכל מקום בשני מ"ע שהם שוים מוטב שיעשה המצוה היותר גדולה אף מדרבנן דמדרבנן חייב משום צב"ח. הכלל אם נאמר דסובר הר"מ צב"ח ל"ד הרבה מתיישבים דבריו בפ"ז ואין הכרע לד' שסובר צב"ח דאורייתא ואדרבא כמש"ל. וראיתי בכ"מ שכתב דהרי"ף פסק גם כן צב"ח דאוריית' ולא ראיתי הכרע. ובבעה"מ שם כ' מדעת עצמו דהלכה כרבא דצעב"ח דאוריית' והקשה על הרי"ף היאך כ' ולא שונא עכו"ם כו' וגם לא פי' המשנה אם אין הבעלים רוצים חייב בשכר על כל פנים ע"ש. והנה אפ"ל ג"כ דהרי"ף סובר צב"ח ל"ד ע"כ ל"ק עליו הקושיא של בעה"מ. אחר כותבי כל הנ"ל מצאתי בפ"י סוגיא דפריקה וטעינה מפלפל בזה ואין הזמן מסכים לעיין. אך את זה ראיתי שכ' ג"כ דהר"ם סבירא ליה צב"ח ל"ד ומיושב היטב ד' הר"מ. ודברי רבא דאמר מדברי שניהם נלמד צב"ח מן התורה נדחו דבריו להמסקנא ע"ש והנאני. וגם מצאתי בש"מ שהאריך בסוגיא זו ולאפס הפנאי באתי בקצרה הנראה לי בחפזי ואם שגיתי כו'. והנה סברת הש"ס אף דצב"ח דאוריי' מכל מקום לכוף יצרו עדיף נוכל להטעים עפ"י ס' הנ"י שהבאתי לעיל דצב"ח הותר לצורך ב"א ואם לצורך הגוף הותר כ"ש לצורך הנפש ומותר לצער אפילו בקו"ע ומכ"ש בשוא"ת. ושונא האמור כאן שמצוה להקדים משום כפיית היצר היינו שונא סתם אבל שונא מחמת שראהו

עובר עבירה א"צ להקדים טעינה משום כפיית היצר כיון דבדין שונא אותו כ"ה בתוס' וראשונים ועש"ך בשם הב"ח ועיין בתוס' פסחים דקי"ג ע"ב משמע אף בשונא כזה שייך כפיית היצר.

והנה מש"ל דמהרי"ף אין מוכח דסובר צב"ח דאורייתא. הנה באמת מפורש ברי"ף בשבת פ' מפנין מביא שם מימרא דר"י דבהמה שנפלה לאמת המים מניח כו"כ אף דמבטל כלי מהיכנו ביטול כלי מהיכנו דרבנן וצב"ח דאורייתא ואתי דאוריית' ודחי דרבנן ע"ש. אם כן מפורש ברי"ף דס"ל צב"ח דאורייתא כדברי הכסף משנה דחכמים התירו איסור דרבנן בקו"ע בשביל זה וכן הר"מ בפכ"ה מה' שבת מביא ד"ז אף שמבטל כלי מהיכנו משום צב"ח ל"ג אף שלא סיים דצב"ח דאורייתא מכל מקום בודאי צ"ל דהוא דאורייתא כמבואר בגמרא שם דאי דרבנן היאך דחיין דרבנן בקו"ע מפני שוא"ת דרבנן אם כן מבואר להדיא דהר"מ סובר צב"ח דאורייתא ועמדו דברי הכסף משנה וד' הפ"י ומ"ש לעיל דצב"ח דרבנן בצ"ע. ועל כ"מ עצמו צ"ע שהרבה בהוכחות שהר"מ סובר כו' והלא מפורש בד' הר"מ פכ"ה הנ"ל כמבואר בש"ס. ונ"י בסוגיא זו הוכיח מש"ס הנ"ל דצב"ח מה"ת. והנה הב"י כ' דוקא צער גדול הוא מן התורה אבל צער מועט אינו מן התורה וה"ר מביצה ובתוס' בסוגי' כאן הקשו מהא דעוקרין על המלכים ותי' משום כבוד מלך ונשיא עדיף כמו בל תשחית דנדחה מפני כבודו דאונקלס הגר שרף כו'. ובע"ז י"א ד"ה עוקרין הקשו נהי דבל תשחית ליכא מכל מקום משום צב"ח דהוי מן התורה איכא ותי' דכבוד מלך שהוא כבוד לכל ישראל דחי צב"ח. ולכאורה לד' הר"ן ל"ק ואצ"ל שנדחה רק משום צורך ב"א הותר צב"ח. אך יש לחלק דל"ה צורך כ"כ ועיין במרדכי כאן פוסק צב"ח דאורייתא ובמרדכי ע"ז י"ג נראה מדבריו דהוי דרבנן ובהגמ"ר עמד בזה. וענוב"י מה"ק חיו"ד מה שפלפל בזה ויבואר אי"ה בלאו דפריקה. ולמ"ד צב"ח דאורייתא נראה מסוגיא זו דצריך להציל בע"ח אפילו בצער דאתי ממילא מחוייבים אנחנו להציל הבע"ח ע"כ אפילו ליתא למריה צריך לפרוק וכן בבהמת עכו"ם כמבואר בסוגיא זו וכן בשבת אמרי' צב"ח דאורייתא ודחי דרבנן ביטול כלי מהיכנו היינו דמצוה עלינו להציל הבע"ח מצער אבל למ"ד צב"ח דרבנן נראה דרבנן ל"ג רק לצער בע"ח בידים אבל להציל אותה אפשר לא אמרו כלל וכן מוכח מהסוגיא דהי' יכול לתרץ דזקוק לו מדרבנן וכן בהמת עכו"ם מטפל מדרבנן וכן ריה"ג סובר צב"ח ל"ד וסובר דיתר ממשאו אינו זקוק וכן רבצן וכן עומד ואמאי לא קאמר דעל כל פנים מדרבנן זקוק ע"כ נראה דלהציל מצב"ח אי הוי דרבנן ל"א רבנן רק בידים לצערה אסור אבל למ"ד צב"ח דאוריית' מבואר דהוי מן התורה להצילה מצער גם כן כמ"ש בסוגיא. והנה אפילו להסוברי' צב"ח דאוריית' מכל

מקום אין מפורש בתורה רק מדחזינן דהוא בחנם או הוא הל"מ עיין בספר ש"מ. אם כן כ"ה דל"ש מצות פריקה רק משום צב"ח אם נשבע שלא להצילה חל השבועה כיון דאינו מפורש בתורה ע' יו"ד סי' רל"ח ורל"ט אבל על מצות פריקה לא חל השבועה כדין נשבע לבטל את המצוה ע' ביו"ד ואין להאריך. ואפשר אף לצער בידים חל השבועה כיון דאינו מפורש בתורה עיין יו"ד שם:

סעיף ב

כגון שראהו כו'. הוא הדין עבר ברבים וכולם שונאים אותו שייך מצוה זו כיון דמאמין בעיקרי הדת. אך בפסחים מקיל בכה"ג דל"ש שונאך דכ"ע מסני לי' ע"ש. אבל לענין הדין דפו"ט אין חילוק דמוטל עליו כיון דמאמין בעיקרי הדת וז"פ. ונוהגת מצוה זו בכל אישי ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן דלאו בני מצות נינהו וחוץ מזקן ואלפ"כ על פי הדרכים שכתבנו לעיל ועובר ולא עשה מצוה זו עובר גם כן בל"ת כמבואר לקמן ובר"מ ולכאורה ק' על הר"מ והרהמ"ח כיון דמבואר בגמרא דלרבנן מסיימי קראי אם כן האי קרא מיירי בפריקה וקרא דלא תראה כו' נופלין בדרך מיירי בטעינה אם כן ל"ת בפריקה מנ"ל. אך באמת כיון דאיכא ק"ו ה"ל הלאו בפריקה ג"כ ואף דאין עונשין ומזהירין מן הדין מכל מקום כיון דאיכא עשה בלאו הכי עונשין וממה"ד כמ"ש המ"מ פ"ב מהמ"א וה"נ ובפרט דבלאו הכי אין מלקות בלאו הזה דאב"מ ועובר בעשה ולא תעשה. ולענין תשובה יבואר אי"ה בפ' נשא ואפשר דה"ל עבירה בין אל"ח וצ"ע ואי"ה שם יבואר:

סעיף ג

ומדדה עמו עד פרסה. א"ר ונוטל שכר וכ"פ ר"מ ונראה דזה דמדדה עמו אינו מן התורה רק מדרבנן ע"כ רשאי ליטול שכר אף אם הוא אדם בטל אף דאין נוטלין שכר על מצוה רק בטעינה לשיטות שהבאנו לעיל מגזירת הכתוב מכל מקום הלווי' זו רק מצוה דרבנן ועל מצוה דרבנן רשאי ליטול שכר כמבואר בנדרים וע' תוס' ב"מ שכתבנו דבפריקה מיירי דנוטל שכר על הלווי' דבטעינה פשיטא דעל הטעינה עצמה נוטל שכר ומכ"ש על הלווי' ולשיטת הר"ן שהבאנו מיושב דסובר דטעינה בשכר היינו באם בטל מסלע ואם הוא אדם בטל אינו נוטל שכר אפילו על טעינה ניחא דאשמועינן כאן דנוטל שכר בכ"ע אפילו אם הוא אדם בטל מכל מקום נוטל שכר כיון דהוא רק מדרבנן כ"נ:

מצוה פא

סעיף א

שלא להטות הדין. ד"ז פשוט דכי בשביל שהוא רשע יענוש אותו בדינו ולשון ר"מ פ"ג מסנהדרין באו לפניך שני אנשים א' כשר וא' רשע אל תאמר רשע הוא וחזקתו משקר וחזקת זה שאינו משנה בדיבורו אטה הדין על הרשע ע"ז נאמר לא תטה משפט אביונך בריבו כו' ודברים הללו מתוקנים דהתורה הזהירה שלא תחזיק הרשע לשקרן בשעת הדין אלא שניהם שוין ומצד הסברא הי' רשאי דחזקתו משקר והתורה הזהירה ע"ז. ומ"ש הרהמ"ח דא"נ בנשים דאינן דנות כ"כ כ"פ דבד"מ וקבלו עליהם אשה או א' מהפסולים לדין עובר הדיין בלאו אף אשה ושאר הפסולים וז"פ. ולאו זה ג"כ בב"נ דאסור להטות הדין בכ"ע. ועיין ברמב"ן פ' וישלח מביא ירושלמי ב"נ שהטה הדין נהרג כדין ב"נ במצוה שלו ויבואר במקומו אי"ה:

מצוה פב

סעיף א

שלא יהרגו כו' שראוהו כו'. ויש כאן ט"ס וכצ"ל ולא שיעידו עליו מצד אותות חזקות וד"ז מבואר בש"ס סנהדרין ל"ז ע"ב ור"מ פ"כ מסנהדרין וזה נקרא עדות בידיעה שלא בראי' וע' שבועות ל"ד. והנה משמע מלשון הרהמ"ח דדוקא בד"נ הדין כן ובד"מ סגי בידיעה בלא ראיה ובאמת ע"ש בסנהדרין דזה דעת ר"א וחכמים סוברים דגם בד"מ אין עדות מתקיים בידיעה שלא בראיה ובשבועות מבואר ג"כ דלר"א דסובר דבד"מ מתקיימת בידיעה בל"ר כמו כן בד"נ ובההוא מעשה דשמעון בן שטח חייב וע' תוס' במקומות הנ"ל וחכמים סוברים דגם בד"מ לא סגי בלא ראי' והמ"מ פ"ח מהנ"מ פוסק כרבנן דר"א גבי גמל האוחר. ובח"מ ססי' ל' מביא המחבר דעדות בידיעה בל"ר ע' סימן צ' דיש מי שאומר דמהני וע"ש בסי' צ' גבי נחבל מבואר זה ועיין תוס' שבועות ד' הנ"ל ע"א ד"ה דאי מבואר דאומדנא כזה מהני לכ"ע אף לרבנן ואף בד"נ ועיין ב"ש אה"ע סי' מ"ב הביא דעת המרדכי בקדושין מהני עדות בידיעה בל"ר ובאו"ת ס"ס צ' מה שהשיג עליו ובאחרונים ואין כאן מקומו להאריך. וז"פ דדיני מלקות שוין בזה לד"נ דלהרבה ענינים שוה מכות לד"נ כמש"ל רק במקום שנתפרש אך בין במלקות או בממון לפמ"ש דאינו נתקיים בידיע' מכל מקום אם הב"ד דנו ע"י עדות כזה לא עברו על הלאו המיוחד שנמנה כאן ונקי כו' רק עשו שלא כדין כמו שקבלו עדות עמפ"ע וכדומה אבל על הלאו הזה א"ע דאל תהרוג כתיב היינו דיני נפשות אם כן אין הוכחה מהרב המחבר שסובר דבד"מ

אין הדין כן אלא סובר דהדין כן בדיני ממונות גם כן. אך הרב המחבר עומד כאן בלאו זה ולאו זה אינו אלא בדיני נפשות וז"פ. ואני מסופק בב"נ כיון דנהרג בעדי' פסולים וע"י ע"א אפשר דנהרג באומד ג"כ. אך מצד הסברא גם ב"נ א"נ כמ"ש הרב המחבר דמן האפשרות הקרוב יוכל לבא לאפשרות הרחוק וכו' ע"כ גם בב"נ הדין כן ובעריות פסקינן דאין צריך העדים לראות כמכחול רק אי שוכבים זה על זה כדרך המנאפים ע' במכות ור"מ פ"א מהא"ב אף דהוי ידיעה לחוד מכל מקום מחמת אש בנעורת אומדנא כזו מהני אף בד"נ כמ"ש תוספות והרשב"א:

סעיף ב

מלאכה כו'. עיין ר"מ מבואר יותר רבותא דכאן בד' הרב המחבר הם לאוין מחולקים שבת וע"ז רק העונשים שוים דשניהם בסקילה ובר"מ מבואר הלשון א' מעיד שעבד לחמה וא' מעיד שעבד ללבנה וזהו לאו א' ועונש א' מכל מקום אינו נהרג בלאו זה דוקא וכו':

סעיף ג

בשעת המעשה כו'. במכות ו' ע"ב ילפי' מפסוק לא יומת עפ"י ע"א ואינו ענין ללאו הזה וצ"ע ולא ידעתי היכן מצא הרהמ"ח דנכלל בלאו הזה וגם הר"מ אינו מביא פ"כ מה' סנהדרין ד"ז רק מבואר בר"מ פ"ד מה' עדות וער"מ עוד דינים איזהו עדות מיוחד' ובכ"מ שם. ומ"ש הרב המחבר דאם המתרה רוא' אותן מצטרפין עש"ס דה"ה אם העדים רואים המתרה ג"כ מצטרפין והר"מ דעתו דתרתי בעינן דהמתר' רוא' אותם והם ראו המתרה ובכ"מ הי' כן גרסתו בגמ' וגי' בש"ס הוא המתרה רואה או הם רואים דבחד סגי וכ"נ דעת הרהמ"ח על כל פנים אם הם רואים ג"כ סגי כמבואר בהדיא לפי גי' זו. ודע דד"ז אם המתרה רואה את העדים שמצטרפין הקשו תוס' היאך נאמן המתרה לומר שראה את העדים להרוג נפש והוא רק ע"א ותי' דעדים מעידים שהמתרה ראה את העדים אך המעשה לא ראו רק העדים המעידים. ובד"מ עדות מיוחדת כשר עש"ס ור"מ וח"מ סי' ל' ובשאר דברים שצריך עדות כגון דבר שבערוה ועידי קדושין עב"י באריכות ובכ"מ באה"ע ובמש"ל לענין קה"ח וצ"ע לענין מלקות אי עדות מיוחדת כשר ובב"נ ל"ש זה דנהרג עפ"י ע"א:

סעיף ד

והרמב"ן ז"ל מונה כו' יצא מב"ד וכו'. כ"ה בסנהדרין ל"ג ור"מ פ"י מסנהדרין וע"ש הא דאין מחזירין לחוב דוקא אם הב"ד זיכו בטעות דבר שאין הצדוקין מודים אבל אם טעו בדבר שהצדוקין מודים חוזרים אף מזכות לחוב דזיל קרי כו' וע' תוס' גבי שלכ"ד ור"מ

שם. וג"כ שוים דיני מלקות לד"נ ע"ש בר"מ פי"א. ונ"ל גבי ב"נ אי יצא מב"ד חייב ודאי מחזירין אותו לזכות והוא מצד הסברא אבל ביצא זכאי וראו לחוב נראה דמחזירין אותו דבישראל גזירת הכתוב הוא אבל לא בב"נ אבל הדין הראשון הוא מצד הסברא נוהג גם כן בב"נ. ועבס' פר"ד דרך מצותיך הביא בשם הסמ"ג כתב גם כן דבלאו זה זה נכלל היוצא כמו הרמב"ן אך אינו מונה פסוק זה רק בלאו א' וגם הסמ"ג כלל דין ראשון דאומד הדעת ג"כ בכלל לאו זה:

מצוה פג

סעיף א

שלא יקח כו' וחייב להחזירו כו'. ע' פ' שני דייני גזירות ור"מ פכ"ג מסנהדרין ובטוח"ה סי' ט'. והנה הרהמ"ח כתב סתם ואם קיבל חייב להחזיר אפילו לא תבעו הנותן ולשון הר"מ הוא חייב להחזיר כשתבעו וכ"ה בש"ע ובסמ"ע כ' כיון דנותן לו מדעתו בעי תביעה ול"ד לריבית דשם הוא מ"ע וחי אחיך עמך ועט"ז שם וביו"ד קס"ב שהשיג ע"ז דגם בריבית בעי תביעה וע"ש בגליון כנה"ג. אבל על כל פנים כאן בשוחד אין חולק דצריך תביעה ובלא תביעה א"צ להחזיר ועיקר הדין דצריך להחזיר השוחד לא הראה הכסף משנה מקורו מאין יצא להר"מ ד"ז כיון דליכא עשה כמו גזלה ורבית ומנלן דחייב בהשבה ואפילו בגזילת קרקע עמש"ל בלאו דלא תחמוד אף דלא כתיב השבה מכל מקום ברשותא דמרא איתא ואינה נגזלת כלל אבל כאן דנותן לו במתנה רק התור' אסרה כמו ריבית ובריבית יש מ"ע להחזיר אבל כאן מנ"ל. ואפשר אם נתן שוחד להטות הדין אם כן באמת הדין בטל ואין מגיע לו שכירות בעד הפעול' אך בנתן לו עבור דין אמת לזכות הזכאי דהדין קיים אמאי צריך להחזיר לו וגם אפילו בהטה הדין משכחת לה דלא הדר דינא ואם כן אמאי חייב להחזיר לו. והנה באו"ת מביא בשם כנה"ג דבנטל שוחד לזכות הזכאי א"ח להחזיר ואפשר הוא מטעם שכתבתי. ובאורים השיג עליו דלמה לא מנה הר"מ לאו זה בכלל הלוקין פי"ט מסנהדרין וע"כ מטעם דניתן לתשלומין הא בכה"ג לא ניתן לתשלומין והו"ל ללקות ואפשר כיון דמקצת הלאו ניתק ניתק לכולו במקו' שיש קום ועשה כמ"ש הר"מ פ"ג מה' מלוה והובא כ"פ בח"ז. אך עמש"ל בלאו דלא תחמוד דזה דוקא בנל"ע אבל לאו שלא נל"ע רק הטעם ניתן לתשלומין אם כן במקום שאינו משלם לוקין ודעת הר"מ פח"י דלאו הניתן לתשלומין אף שאינו נל"ע אין לוקין ומכאן ג"כ ראי' לזה אף דלא ניתק מכל מקום כיון דניתן לתשלומין אין לוקין. וע' שעה"מ החו"מ ובב"י פלפל באורך אם כן יפה השיג האו"ת אך מכל מקום טעמא בעי מנ"ל להר"ם זה

דלמא באמת לוקה ואינו משלם כיון דלא גילתה התורה שישלם. והנלענ"ד בטעם שצריך להחזיר ע' תמורה וא"ו רוצה הש"ס בס"ד לומר החילוק בין כ"מ דארל"ת אי עביד ל"מ או אי עביד מהני לענין ריבית קצוצה דלאביי א"י בדיינים כיון דמהני ולרבא יוצאה ובתר הכי מסיק דבקראי פליגי ואף לאביי יוצאה מחמת הקרא וחי אחיך עמך וכו' ואף לרבא א"י מקרא דבנשך אבל אי לאו קרא תלוי בפלוגתא זו וא"כ כאן דליכא קרא לרבא דס"ל ל"מ מחויב להחזיר דכ"מ דארל"ת אעל"מ ע"כ פסק הר"מ שפיר דחייב להחזיר דהלכה כרבא. ומזה מוכח ג"כ דלא כדעת הלחם משנה פ"ו מה' בכורות והר"ש יפה במ"ל פ"ח מה' מלוה דדעתם דפסק הר"מ כאביי ע' בדבריהם ומכאן ג"כ מוכח דפוסק כרבא ובשער המלך ה' גרושין פלפל בזה יע"ש.

ולפמ"ש נ"פ דהשוחד הוי חוב גמור ויש עליו שעבוד נכסים ואם מת צריכים היורשים לשלם ככל גזל וחוב דעלמא ול"ד לריבית דשם גזירת הכתוב דלברי' ל"א רחמנא עיין ר"מ פ"ד ממלוה ובמ"ל וביו"ד סי' קס"א אבל כאן דחייב להחזיר דל"מ כלל הרי הוא כגזל וכחוב דעלמא דיש עליו ש"נ וגם על היורשים. והטעם דבעי תביעה לפמ"ש דל"מ כלל אם כן אמאי א"צ להחזיר בלא תביעה נראה משום דהוי כמחל לו וכ"ה באו"ת שם וכאן וגבי ריבית כיון דבאמת נתן מרצונו ולא תבעו ה"ל כמחל. ולפי זה להסוברים דל"מ מחילה בריבית כיון דהוא מרצונו והתורה אסרתו עיין ר"מ פ"ד מה"מ ובראב"ש פא"נ צריך להחזיר אף בלא תביעה וגם אפילו מחל בפירוש ל"מ. אך דעת הר"מ ורוב ראשונים דמהני מחילה גבי ריבית ה"ה כאן. הכלל ד"ז שוה לריבית כיון דנותן לו מדעתו כמו ריבית וכ"ה בקצה"ח סי' ט'. אח"ז ראיתי בנה"מ שם הרגיש בטעם דאעל"מ והנאני. וע' סי' קס"א ביו"ד דבפחות מש"פ אין דין ריבית ובתוס' פ' נערה שנתפתתה ובפ' א"נ דדעתם כן או מכו"פ או דכל איסורי ממון הוא בש"פ דהל"מ הוא וכבר כ' כ"פ. וכאן נ"ל פשוט דבפמש"פ עוברים בלאו דלא גרע משוחד דברים דעוברים בלאו הזה ע' בכתובות ק"ו ע"ב דמי כתיב ובצע לא תקח רק שוחד ל"ת אם כן אפילו שוחד דברים אם כן פמש"פ ל"ג משוחד דברים ועוברים בלאו אבל בריבית נתמעט פמש"פ ואפילו קרקעות יע"ש אבל כאן ברור דהלאו הוא אפילו בפמש"פ דלא גרע משוחד דברים כנ"פ. אך מכל מקום לא ניתן להשבון פמש"פ כמו גזל. אך לפ"ז לכאורה קשה דה"ל ללקות אם לקח פמש"פ כיון דלא ניתן לתשלומין כמו חובל בחבירו בש"פ משלם ואינו לוקה ופמש"פ לוקה דאינו בר תשלומין אם כן ה"נ וה"ל להר"מ למחשבי' ללאו זה בהדי הלוקין פי"ט דסנהדרין ועיין ואין כאן מקומו. ואפ"ל אם ישראל הוא דיין לב"נ עובר ג"כ בלאו הזה

אם לוקח שוחד ואף דבגזל הנכרי יש דיעות אי אסור מן התורה דוקא שם דאיכא קראי עיין סוף ב"ק אבל כאן סתמא כתיב ועובר גם אם הוא דיין לעכו"ם ומכל מקום צ"ע.
והנה הרהמ"ח כתב ונוהג בזכרים כבר כתבתי לעיל כ"פ דאם קבלו עליהם בד"מ נשים דמהני קבלה עש"ס ור"מ גם הנשים הם בלאו הזה דאסור להם ליקח שוחד וכבר כ' כיוצא באלו הלאוין כ"נ. וב"נ שהוא דיין על ז' מצות שלו ע' באו"ת סי' הנ"ל כתב דב"נ אינו מוזהר משוחד. ובמחכ"ת נעלם ממנו ד' הרמב"ן עה"ת פ' וישלח בפסוק ויענו מביא ירושלמי דב"נ שלקח שוחד נהרג מבואר דמוזהר והוא בכלל הדינין אך מכל מקום בדין שמביא האו"ת לענין לפ"ע בשם החו"י יש לפלפל בזה אבל אין לחלוק על הירושלמי המפורש. ומ"ש הר"מ והרהמ"ח דקאי בארור לוקח שוחד א"י מנלן דבתורה מבואר ארור לוקח שוחד להכות נפש ואפשר דוקא בד"נ קם ליה בארור אבל ד"מ מנ"ל. וגם פשוט דפסול לעדות עיין בסימן ל"ד גבי רשע דחמס. ותשובתו כמבואר שם. ומ"ל פ"ד מה' מלוה ד"ה כתב הרב כנה"ג מביא שם היכי דכתיב ארור בתורה ה"ל כעובר על השבועה דארור בו שבועה כו' ע"ש אם כן ה"נ. אך כבר כתבתי דמנ"ל דקאי בד"מ ונ"מ מה שעובר על השבועה ואין כאן מקומו לפלפל ובאתי רק כמזכיר. וק"ל לפמ"ש דהטעם דצריך להחזיר השוחד מטעם דרבא דכ"מ דארל"ת כו' ולאביי דמהני ודאי א"צ להחזיר אם כן בתמורה דמקשינן אביי ורבא במ"פ ומשני בר"ק אי יוצאה בדיינים ודחי דבקראי פליגי וע"ש בתוספות נימא דפליגי במי שנשבע כו'. ולפמ"ש נימא דפליגי בשוחד דלאביי א"צ להחזיר ולרבא צריך להחזיר כמ"ש וצ"ע:

סעיף ב

אבל אם הדיין בע"מ כו'. עש"ס דאפילו בתורת שכר ולא שוחד אסור ליקח והנוטל שכר לדון דיניו בטלין רק שכר בטלה דמוכח שרי וזה הטעם משום מה אני בחנם כו'. ופשוט דהפסולים לדון רק קיבלו עליהם רשאים ליקח שכר כיון דאינם מחוייבין לדון מן התורה הוי כמו עדים שמותרים ליקח שכר לראות. ולענין אם קבלו שכר אם צריכים להחזיר מצד הסברא כיון דדיניו בטלין אם כן לא עשה הפעולה ששכר אותו וצריך להחזיר או מחמת כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד ולפי שאינו מן המצוה דשוחד אין רצוני להאריך כאן בזה. ועיין בכורות כ"ט ובתוס' שם ובכ"מ פ"ה מהלכות פרה אדומה ה"ו גבי הוי' וקידוש דגם כן פסול בשכר מבואר דאם לא נתן לו שכר רק הבטיח ליתן לו אין זה נוטל שכר והקידוש כשר אם כן ה"נ ומכל מקום צ"ע ואין כאן מקומו ויבואר אי"ה במק"א. ואם נאמר כהכסף משנה דהבטחה ל"ה נוטל שכר אם כן דיניו קיימין אם כן

ממילא צריכין ליתן אחר כך השכירות דשכירות פועל הוא בדיבור כיון דעשה הפעולה דהדין קיים צריך ליתן לו שכרו:

מצוה פד

סעיף א

להפקיר כו'. ומביא הרב המחבר במצוה זו דין עבודה ושייך לפרשת תשא בעשה דחריש וקציר כו' כמ"ש המ"ל כאן בהגהותיו ואי"ה שם אכתוב דין עבודה וכאן מ"ע להפקיר כל פירות שמטה וסיים הרהמ"ח דנוהגת בזוב"נ בא"י ועובר ע"ז ונעל שדהו וכרמו בטל עשה ומצוה זו הוא בר"מ פ"ד מה' שמיטה ויובל הכ"ד ועיין כסף משנה שם בשם המכילתא. ואני מסופק אי המצוה אקרקפתא דגברא הוא דרחמנא ציוהו להפקיר פירותיו בשביעית ומחויב לקיים להפקיר ואם מפקיר ה"ז הפקר אבל אם אינו מפקיר אינו מופקר ונהי דעובר על עשה מכל מקום אינו הפקר רק עובר על גזירת השי"ת אם כן אין אחר רשאי ליטלו והרי הוא גזל ביד אחרים כ"ז שלא הפקיר. ומבואר בכ"מ ור"מ פ"ו מהמ"ע דשביעית פטור מן מעשר כיון דהוא הפקר והפקר פטור מן המעשר אם כן כ"ז שלא הפקיר כיון דל"ה הפקר חייב לעשר. א"ד הפקר זה א"צ הבעלים להפקיר רק הוא אפקעתא דמלכא שהוא ממילא הפקר רק אם נעל כרמו עובר על עשה זו והרי הוא גוזל הרבים אבל ממילא הוי הפקר אם כן פטור ממעשר בכ"ע. וכן אם אחר זכה בע"כ דבעלים הרי הוא שלו דזוכה מן הפקר אף דלא הפקירו הבעלים. שוב האיר השי"ת את עיני ומצאתי במהרי"ט ח"א סי' מ"ב האריך וחלק על רבינו ב"י לענין פירות עכו"ם בקרקע עכו"ם ודעת הב"י דאינו אפקעתא דמלכא רק מצוה עליו ודעת המהרי"ט דהוא אפקעתא דמלכא וה"ר מפ' אין בין המודר דמבואר שם דרחמנא אפקרי' וכן בפ' המפקיד כו' נטושין בע"כ ע"ש. וגם מצאתי בפאת השלחן שנדפס מחדש לחכם מאה"ק האריך לפלפל וחלק על המהר"יט ודחה ראיותיו ודעתו שהוא רק מ"ע להפקיר ומביא מכ"מ ע"ש באורך. והנה בד"ז אכתוב אי"ה בפ' בהר על כל פנים ספיקא דילי ושאילתינו כשאילת הגדולים הנ"ל. ולכאורה י"ל דהרב המחבר כתב דנוהג בזכרים ובנקבות ואי אמרי' דהמ"ע הוא אקרקפתא דמחויב להפקיר דכן גזירת הכתוב אם כן למה הנשים חייבים במצוה זו הא מ"ע שהז"ג נשים פטורות. אך י"ל דל"ה זמ"ג דפירות שביעית לעולם הם בקדושתן ואפילו בשאר שנים שגדלו בשביעית ל"ה זמ"ג. אך זה ניחא להר"מ ה' ציצית דכסות יום פטור בלילה בכ"ע ע"כ הוי ציצית זמ"ג אם כן ניחא כאן אבל להרא"ש וכ"כ תוס' קדושין ל"ד ע"א ד"ה ותפילין ועיין בטואו"ח סי' ח"י דסוברים דכסות

יום חייב אף בלילה וכסות לילה פטור אף ביום ואף דכסות יום חייב תמיד מכל מקום ה"ל מ"ע שהזז"ג כיון דשם לילה גורם פטור אם כן נהי דפירות שביעית תמיד בקדושתם מכל מקום פירות שאר שנים אין נוהג בהם קדושה אף בשביעית אם כן ה"ל שוה לציצית דהזמן גורם המצוה אם כן יהיו נשים פטורות ממ"ע זו. אע"כ דהוא אפקעתא דמלכא ואין חילוק בין אנשים לנשים דהתורה אפקרי' אך אם נעל כרמו עובר בעשה גם הנשים עוברים במצות עשה כיון שהוא בשוא"ת ולא בקו"ע אפשר דהנשים חייבות כמ"ש בח"ז בשם הפ"מ. אך אפשר דהרהמ"ח הולך תמיד בשיטת הר"מ ול"ה מ"ע שהזז"ג כיון דעל פ"ש מוטל המ"ע תמיד כמ"ש. ולדעת הרא"ש דהוי מ"ע שהזז"ג אפשר דאה"נ נשים פטורות ממצוה זו דאקרקפתא דגברא מנחי ובמפורשים ור"מ אינו מבואר ד"ז אף דלהר"מ נשים חייבות כמ"ש ואפשר דלרא"ש באמת פטורים ממצוה זו. אך באמת זו משנה וגמרא מפורשת קדושין נ' ע"ב ובש"ס שם נ"ב מעשה בא' שליקט כלכלה של תאנים ושלהם היתה ושל שביעית היתה. ובש"ס שם טעמא דשל שביעית היתה דהפקר כו' מבואר להדיא דאף בנשים פירות שביעית הוי הפקר ע"ש ומבואר בפ"י. אם כן לדעת הרא"ש דה"ל מצות עשה שהזז"ג ע"כ דאפקעתא דמלכא הוא ונשים גם כן בכלל זה דאי ה"ל מצוה היו נשים פטורות דה"ל מ"ע שהזז"ג. אם כן לדעת הרא"ש מוכח דה"ל אפקעתא דמלכא. אך לדעת הר"מ לא מוכח דאפשר הוי ליה מצוה אקרקפתא דגברי מכל מקום נשים חייבות דל"ה מ"ע שהזז"ג אם כן לדעת הר"מ הספק במק"ע.

והנה אם נימא דמצוה זו אקרקפתא דגברי אם כן חרש שוטה וקטן שיש להם שדה בירושה או שניתן להם במתנה כמבואר בח"מ וחרש שוטה וקטן לאו בני מצות נינהו אם כן אין פירותם הפקר בשביעית וחייב בתו"מ ואסור ליקח פירותיהם אך אם נאמר דהוא אפקעתא דמלכא גם פירות של חרש שוטה וקטן הוי הפקר גמור. וא"ל הא דתנן שומרי ספיחים בשביעית לצורך לחה"פ ושהל"ח נוטלין שכרן כו' ובתוספות מנחות פ' כל הקרבנות ובכ"מ פלפלו הא מן המשומר אסור באכילה ע"ש ולמה לא היו לוקחין בפירות חרש שוטה וקטן דאפשר לא הי' סמוך לירושלים פירות שלהם ואם הי' באקראי אפשר דאה"נ דהיו לוקחים משלהם או דאפילו הי' מכל מקום אינם בני הקנאה מן התורה כידוע וז"פ. ואם הפירות של חרש שוטה וקטן נשארו אחר שביעית ונתגדלו צריכים להפקיר פירותיהם אח"כ דעיקר המצוה ע"מ שגדל בשביעית יש עליהם קדושת שביעית אפילו בשאר שנים עיין ר"מ ה' שמיטה. והמצוה ל"ד בשנה השביעית [אלא] בכל שעה חל המצוה כנ"פ. ובתוס' במקומות הנ"ל הביאו פלוגתא אי הפירות מן המשומר אסור באכילה א"ל ע"ש באורך גבי שומרי ספיחים. ומצד הסברא בשלמא אי אמרינן דהיה

אפקעתא דמלכא דהתורה הפקירה אם כן זה שכתבה התורה ואת ענבי נזיריך כו' מצווים כל ישראל שלא לשמור הפירות כי העשה אינו מוטל על הבעלים לשיטה זו רק ממילא הוי הפקר דהתורה הפקירה ומצווים כל ישראל שלא לשמור הפירות ואם נשמרו אסורים הפירות לשיטות אלו אבל אי נימא דהמצוה הוא על הבעלים שיפקירו אם כן אם הבעלים קיימו המצוה והפקירו ואחרים היו שומרים הפירות אין סברא שיאסרו וי"ל פי' הכתוב ענבי נזיריך היינו שהבעלים הפרישום כו' אבל אם הבעלים כדין עשו מן התורה שיאסרו אם אחרים שומרים אם כן לסברא זו הי' ניחא מה ששומרים ספיחים דאינם נאסרין כלל בשמירת אחרים אך ד"ז לענין איסור הפירות וגם דיני ביעור ודין פירות ששית בשביעית ופירות שביעית בשמינית ובאיזה פירות הולכין אחר עונת המעשרות יבוארו אי"ה בפרשת בהר שם נאמרו כללותיה ופרטותיה:

סעיף ב

ונוהגת כו'. נראה דסובר דבזה"ז ואף בזמן בית שני אינו נוהג מן התורה כמו יובל דלא הי' נוהג רק בזמן שכל יושביה עליה ומשגלו שבט ראובן וגד בטלו היובלות מן התורה עיין בש"ס ור"מ פ"ד מהלכות שמיטה. ובכ"מ כתב דנראה מדברי הר"מ דשמיטה נוהג בזמן הזה מן התורה וע' משנה למלך שם ואי"ה לקמן פרשת בהר יבואר וגם אי שמיטת קרקע תלוי ביובל:

מצוה פה

סעיף א

לשבות כו'. עמש"ל בדיני הלאו וכאן כתבה התורה עשה והעובר ע"ז חייב סקילה וכרת כמש"ל. ולכאורה בלאוין שאין בהם כרת דנדחים מפני עשה דעדל"ת כתבה התורה עשה גם כן ואין ע"ד עול"ת כידוע אבל בלאו שיש בו כרת ומב"ד דבלאו הכי אינו נדחה אם כן ל"ל העשה אך נ"מ לענין שמחויב להביא עולה עם החטאת דעולה מכפרת על עשה עיין זבחים דף ו' ע"ב. והנה לקמן מ' שכ"א גבי עשה דשביתת יום טוב כתב הרב המחבר דנוהג בנשים ג"כ אף דה"ל מצות עשה שהז"ג מכל מקום כיון דאיכא לאו ג"כ מוזהרים על העשה אף שהזמן גרמא והתוספות קדושין סוגיא דמצות עשה שהזמן גרמא חולקים ע"ז וסוברים דבכ"ע אין הנשים מוזהרים על העשה כמש"ל וע' משנה למלך בסוף הספר אם כן לשיטת הרב המחבר כאן גם כן מוזהרות על העשה. וקשה למה לא כתב כאן במצוה הקודמת דנוהג בזוב"נ כדרכו והיא נ"מ כמש"ל. ולכאורה לשיטת התוס' דנשים אין מוזהרות בעשה דיו"ט דהו"ל הזמן גמרא אם כן אפשר בשבת ג"כ אין מוזהרות. אך

אפ"ל דבעשה שיב"כ או מב"ד אף דהו"ל הז"ג מכל מקום נשים חייבות לכ"ע בעשה וגם התוס' מודים לזה. שו"ר בשער המלך פי"ב מה' יום טוב פלפל בזה ולא עיינתי בדבריו רק לפ"ר. ונראה שם מדבריו דגם בעונש כרת מכל מקום תלוי בפלוגתא הרהמ"ח ותוס' בקדושין אם כן לדבריו לדעת התוס' אין הנשים מוזהרים על העשה בשבת ג"כ ולדעת הרהמ"ח מוזהרים כמו ביו"ט. וצ"ע אמאי לא כתב הרהמ"ח ד"ז כאן דנוהג בנקבות מטעם שיש בו לאו עכנלע"ד דבעשה שיש בו לאו וכרת כ"ע מודים אף התוס' דמוזהרים בעשה ומכל מקום צ"ע אמאי לא כ' הרהמ"ח ד"ז דנוהג אף בנשים וצע"ק.

והנה העשה זו בכל המלאכות שיש בהם כרת ומב"ד כגון הל"ט מלאכות ותולדותיהם אבל במלאכות שאב"כ ומב"ד רק לאו כגון מחמר ותחומין עיין לעיל פ' בשלח הבאתי בשם רשב"א יבמות דא"ע בעשה בלאוין אלו דלאו בכלל שביתה נינהו ודעת התוס' דגם בלאוין האלו עוברים בעשה דתשבות. והנה באלו הלאוין שאב"כ ומב"ד אם הנשים מצווים על העשה לשיטה זו דיש בהלאוין ג"כ עשה זה ודאי תלוי בשיטות הללו לד' הרהמ"ח דכל שיש לאו מוזהרים בעשה ג"כ מוזהרים בעשה כאן. ולדעת התוס' שהבאנו לעיל אין מוזהרים בעשה רק בהלאו. ומבואר בדברי הר"מ פכ"א מה' שבת ה"א ז"ל נאמר בתורה תשבות אפילו מהדברים שאינו מלאכה ובמ"מ מביא ד' רמב"ן דחוץ מהמלאכות המנוים עוברים בעשה בשבותים והכתוב מסר לחכמים ע"ש [אמנם דעת רוה"פ דשבותין רק מדרבנן וכן מקח וממכר גזרה שמא יכתוב וער"ן כתובות פ' אף על פי בהא דאמר ר"א אתפסוהו מטלטלין שהקשה הא הוי קנין וקי"ל דאסור לכנוס אלמנה בשבת משום דהוי כקונה קנין. וכבר אמרתי בזה דלק"מ דהא כיון דאיסור קנין בשבת הוא משום שמא יכתוב ומצינו גבי מוצא חמץ במועד דשורפו ול"ח דילמא אתי למיכל משום דהוא עצמו מחזיר עליו לשורפו וא"כ ה"נ כיון דצוה להתפיס מטלטלין משום דא"א לכתוב בשבת כתובה אם כן ל"ש ביה חשש קנין שמא יכתוב דהוא עצמו מחזיר עליו שלא יכתוב וע"כ מתפיס מטלטלין ודו"ק] ולכאורה בעשה זו שאין לאו בהם למה יהיו נשים מוזהרי' דה"ל מ"ע שהז"ג ואין בהם כרת ולא לאו ואפשר דבאמת אין הנשים עוברים בעשה מן התורה אך ל"מ בשום קדמון ואחרון לחלק בין אנשים ונשים בזה. ונראה לפמ"ש דנשים מוזהרים על כל פנים בל"ט מלאכות דחייבים סקילה או אפילו במלאכות שאין בהם סקילה בלאוין לשיטת תוספות קדושין אם כן מוזהרים נשים על עשה זו ממילא מוזהרים אפילו במקום שאין לאו דמבואר בשבועות ד"כ דנשים חייבות בקד"ה משום היקישא דזכור ושמור דבדיבור א' נאמרו וכל שישנם בשמירה כו' אם כן מה זכור ושמור דהם שני דברות רק כיון דבדיבור א' נאמרו אמרינן היקישא מכ"ש בעשה א' דתשבות שכולל

כל המלאכות שיש בהם מב"ד ג"כ והם מוזהרות בודאי איתקש המלאכות שיש בהם עשה לחוד כיון דהיא מצוה א' בודאי היקש גמור הוא ע"כ נשים חייבות בהעשה בכ"מ אך כ"ז אם העשה שייך בנשים או כשיטת הרהמ"ח או כיון שהיא בכרת כמ"ש אבל אי אמרינן דבכ"ע פטורים הנשים ממ"ע שהז"ג אם כן העשה לא קאי עליהם כלל ול"ש היקש אם כן נהי דבכל המלאכות מוזהרים מכח הלאו של שבת אבל באותן השבותין שאין בהם רק עשה נשים אין מוזהרות דה"ל מ"ע שהז"ג אם כן נ"מ גדולה בד"ז אם נשים מוזהרות על עשה שהזמן גרמא במקום כרת או לאו וה"ל להרב המחבר להשמיענו הדין כאן וצ"ע:

מצוה פו

סעיף א

שלא נשבע כו' וי"מ כו' והעובר ונשבע וכו'. עיין ר"מ פ"ה מעכו"ם מה' י' ואילך ומ"ש דלוקין השיגו הראב"ד מש"ס סנהדרין ס"ג דדוקא למ"ד לשאב"מ לוקין אבל למ"ד לשאב"מ אין לוקין א"ח מלקות על לאו זה ג"כ דה"ל לשאב"מ ועיין כסף משנה מה שתירץ. ובלחם משנה בפרק י"ט מסנהדרין תי' דדעת הר"מ דוקא באיכא מעשה כגון שנשבע שאוכל ואכל דהו"ל מעשה ובמשנ"ח מל"ג השיגו דכאן הלאו בשעה שנשבע וה"ל אב"מ ע"ש. וחוץ ללאו הזה עובר גם כן לדעת הראב"ד והרמב"ן בלאו הבמ"ע עיין במנין המצות להר"מ תחלת ס' היד החזקה מנה שם מצות עשה בשמו תשבע והראב"ד השיגו דזה אינו מצוה רק בנשבע בשם ע"ז עובר גם כן על לאו הבמ"ע זו ובשמו תשבע אבל בשם ע"ז אסור לישבע וכ"ה דעת הרמב"ן בספר המצות. ולאו הזה אף על פי שאין בו (מלקות) [מיתה] או לשיטת הראב"ד דאפילו מלקות אין בו מכל מקום על כל פנים הוי ליה אבזרא דע"ז ויהרג ואל יעבור על לאו זה עיין שו"ע יו"ד סי' קנ"ג ולקמן מצות קד"ה הארכתי בזה בעז"ה. והנה לא כתב הרב המחבר דנוהג בכל באי עולם דבאמת אין ב"נ מוזהר ע"ז דמבואר בר"מ דכל שאין בית דין של ישראל ממיתין אין ב"נ מוזהר והר"מ פ"ט מהלכות מלכים כ' זה דכל שאין ב"ד של ישראל ממיתין אין ב"נ מוזהר וכתב שאינו נהרג אבל אסור להקים מצבה ולנטוע אשרה אם כן אפשר דזה ג"כ אסור לב"נ אך כיון דאינו מפורש ד"ז לא נוכל לומר מעצמינו נגד הברייתא הנ"ל. וגם דברי הר"מ אין אנו יודעין מנין לו זה ובודאי מצא כן באיזה מקום אבל להוסיף עליו מנין לנו.

והנה המשביע עכו"ם בע"ז שלו עובר הישראל משום לאו זה ושם כו' דבלאו זה נכלל המשביע גם כן עיין ש"ס ור"מ אבל כאן אין הישראל עובר על לפ"ע לא כו' דאין הנכרי

מוזהר ע"ז כלל וכ"ה להדיא בתוס' שם בסנהדרין ד"ה אסור לאדם כו' ואור"ת כו' מכל מקום בזה"ז כו' ואף שמשתתפים ש"ש וד"א לא אשכחן דאסור לגרום לאחרים לשתף ולפ"ע ליכא דב"נ לא הוזהרו על כך עכ"ל. והנה קצת מחברים תפסו דס"ל להתוס' דאין ב"נ מוזהר לעע"ז בשיתוף וזה היפוך הברייתא דכל שהב"ד ש"י ממיתין כו' אם כן ישראל דנהרג אם עובד באיזה ענין אם כן ב"נ בודאי גם כן נהרג וכן הר"מ לא חילק וכתב סתם דב"נ ח"מ על ע"ז. אך באמת כוונת התוס' כ"ה דתחלה כ' דאין איסור על הישראל המשביע מחמת לאו זה דאסור לגרום דגרמא אין אסור אם משתף בשבועה אין הגורם עובר על לאו זה ואח"ז כתבו דלפ"ע ליכא כו' דב"נ לא הוזהרו ע"כ היינו שאין ב"נ מוזהר כלל ע"ז שלא לשבע בשם ע"ז דהוא מוזהר רק שלא לעבוד אבל לא על שבועה דגם בישראל בנודר ובנשבע הוא רק בלאו ובב"נ ליכא איסור כלל אך על הישראל איכא איסור בתורת גורם הזכרת שם ע"ז אף דליכא איסור בב"נ ע"ז כתבו דבשבועה בשיתוף לא אשכחן דאסור גרמא. הכלל דהתוספות לא מיירי אלא בשבועה ובשבועה אפילו בלא שיתוף אינו מוזהר ב"נ כלל אבל אם עובד ע"ז בשיתוף ודאי חייב ב"נ כמו ישראל וז"פ. ועפמ"ג יו"ד סי' ס"ה כתב גם כן דב"נ מוזהר בעבודה בשיתוף רק בשבועה א"מ ולא הביא כלל דהתו"ס. ובאמת על השבועה אפילו בשם ע"ז לבד גם כן אין ב"נ מוזהר דאין ב"ד של ישראל ממיתין אין ב"נ מוזהר כלל רק כוונת התוס' בשתוף אין איסור לישראל לגרום כמש"ל. ומכל מקום מה שנראה מד' התוס' דעל השיתוף אין איסור לגרום צ"ע כיון דנודר ונשבע בעצמו או לגרום לאחרים מקרא א' נפקא אם כן כמו דהוא בעצמו עובר כן אסור לגרום. ואפ"ל כיון דחזינן דגם לומר שמור לי בצד ע"ז פ' ג"כ נפקא מקרא זה ומכל מקום כל אלו הדברים אין לוקין רק בנודר ומקיים ע"כ יש חילוק דקיימא לן לחז"ל דהזכרה הוא רק איסור כיון דמ"מ אין כבוד לע"ז בכך רק הנודר והמקיים דהוא כבוד זה הוא לאו גמור עיין ר"מ פי"א מה' שבועות שאין מי שראוי לחלוק כבוד שנשבעין בשמו רק האחד ב"ה וזה חלק מכבודו ית' לאחרים הוא עון חמור אם כן אפשר במשתף נהי דג"כ עון חמור דמשוה עבד לקונו מכל מקום אין חמור כ"כ כמו בנשבע בשם אחר לחול וי"ל דגם בישראל אין לוקין במשתף אך ענשו חמור דנעקר מהעולם ר"ל אם כן לגרום אין איסור בזה. ויש קצת ראי' מהגמ' דמבוא' כאן דאסור לומר שמור לי כו' היינו הזכרה בעלמא וכן שלא ידור בשמו ולא יקיים בשמו ולא יגרום לאחרים לידור ולישבע כו' ולמה פרט לידור והוה ליה לומר ולא יגרום לאחרים להזכיר אלא דבזה אפשר אין איסור רק נדר ושבועה ואם כן ה"ה שיתוף כ"נ ומכל מקום צ"ע. ונ"פ אם נשבע על העבר בשם ע"ז בשקר או שוא ל"מ דאין לוקין אלא אפילו איסור ליכא כיון דהוא שוא ושקר

אין זה כבוד רק מתלוצץ וכל ליצינותא כו' חוץ מליצינותא דע"ז אך בנשבע על להבא אף דעובר אח"כ על השבועה מכל מקום בשעת שבועה אינו ניכר אם יעבור הוי דרך כבוד ובפרט שקיבל התראה בודאי לוקין כנ"פ.

ויש לספק בנודר או נשבע בע"ז בכתב לכאורה אפשר להר"מ והרב המחבר דנפיק מלא תזכירו ומבואר במגילה פ"ב דזכירה אפילו בלב רק גבי זכירת עמלק שנא' לא תשכח הרי בלב אמור ע"כ זכור בפה אם כן היכי דלא גלי רחמנא זכרון בלב אם כן בכתב על כל פנים הוי כהרהור. אך בשו"ת ש"א דיני יציאת מצרים האריך לברר דבכ"מ הרהור לאו כד"ד וצ"ל בפה כגון י"מ וקידוש היום אף דלא גלי רחמנא רק כתיב זכור לחוד מכל מקום צ"ל בפה ע"ש אם כן כאן נמי. אך מכל מקום בכותב יש לספק דאפשר כתיבה כד"ד ועיין מש"ל בח"ז בשם האחרונים אי כתיבה כדיבור לענין שבועה אם כן אפילו להמבואר בש"ס דנפיק מקרא דלא ישמע אפשר דכתיבה כד"ד ועאו"ת סי' צ"ו. ואם נאמר דבכתב עובר אם כן משכחת לה מעשה בלאו בנודר או נשבע בכתב וממילא י"ל ד' הר"מ כאן דלוקין מיירי בכותב דיש בו מעשה כמ"ש הלחם משנה בסנהדרין. אך דברי הלחם משנה צ"ע כמש"ל בשם המשנ"ח אבל בכתב ניחא. ומכ"ש להה"מ שסובר דאם משכחת מעשה לוקין אף בלא עשה מעשה עיין בהל' שכירות ובלחם משנה דמיישב גבי עדות כיון דמשכחת בכתב אם כן ניחא ד' הר"מ שפוסק דלוקה בכ"ע כיון דמשכחת לה מעשה. ואף להרהמ"ח שכתב להיפך דאם יכול להיות בלי מעשה אף ע"י מעשה אין לוקין מכל מקום הבאתי כ"פ בשם השעה"מ דהרהמ"ח מודה אם ד"ז לא יוכל להיות בלי מעשה לוקין אם עשה מעשה ומשכחת לה שנשבע לחבירו שהוא ברחוק וא"א לישבע בפי' אם כן משכחת לה מלקות גם לדעת הרהמ"ח. ולהר"מ בכ"ע לוקין כיון דמשכחת מעשה ע' פ"ד מה' מלוה ולוה ה"ו במ"ל באריכות. ובש"ס דמקשה הא הוי לשאב"מ ומוקי כר"י ה"ה שהי' יכול לתרץ כיון דמשכחת מעשה אך אפשר קים להש"ס דר"א סובר כר"ל דחסמה בקול פטור ולא ס"ל הך סברא עיין ב"מ צ' תוס' ד"ה שם דר"ל ס"ל באמת לשאב"מ לוקין. אבל הר"מ הולך לשיטתו כמ"ש בה' שכירות כר"י דחסמה בקול לוקה כיון דמשכחת לה מעשה כמ"ש הרב המגיד אם כן שפיר פוסק כאן דלקי כיון דחייב בכתב דהוי מעשה ואין כאן מקומו להאריך ותלי"ת דברי הר"מ מיושבים ועיין באחרונים שנדחקו והנלע"ד כתבתי. ובנודר ונשבע בע"ז וחזר תכ"ד בודאי אין לוקין דתכ"ד בכה"ת איתא בחזרה אפילו בעבירה כמש"ל בחיבורי חוץ ממגדף ועע"ז כגון דאמר אלי אתה דחייב מיתה דהוי עע"ז אבל בנשבע דלא הוי עובד תכ"ד הוא כדיבור וא"ח בחזר תכ"ד:

ולענין התראה כתבתי כ"פ לעיל דצריך התראה אף דעבירה הוא בדיבור דלא כהכסף משנה בה' ע"ז גבי מגדף ואין לשנות כאן מ"ש כ"פ. ותורה הוא וללמוד אני צריך מהו הדין בנשבע על להבא שיאכל או שלא יאכל ונשבע בשם הקב"ה ושיתף אחר בשבועה נהי דנעקר מן העולם ועובר על לאו מכל מקום אפשר מחויב לקיים שבועתו ואם לא קיים חייב מלקות וקרבן עולה ויורד ככל שבועות ביטוי כיון דנשבע בשמו ית'. א"ד כיון דשיתף אחר בשבועה אינה שבועה כלל וא"ח כלל וא"צ לקיים שבועתו וכעת צ"ע ובאתי רק לעורר. ובנשבע לשוא על העבר ושיתף כבר כתבתי דעל לאו דנשבע בשם אין לוקין כיון דנשבע לשוא. אם כן לוקין מחמת נשבע לשוא בשמו ית'. ועל להבא אני מסופק כיון דעבירה שנדר ונשבע עבר בין יקיים ובין לא יקיים כי עובר תיכף כמש"ל בשם ספר משנ"ח צ"ע אם מחויב לקיים כדי שלא יעבור במה שנשבע בשמו יתברך או ל"ה שבועה כלל וצ"ע. ועיין מש"ל בח"ז בשם התב"ש ופ"מ אם עבר בע"ז לאו שאין בו מיתה והוא מומר לעבירה זו אי הוי מומר לכה"ת כולה כמו מומר לע"ז דקיימא לן דהוי מומר לכה"ת. א"ד כיון דאין בלאו מיתה אין זה מומר לע"ז אם כן כאן נמי הספק הזה דהוי לאו דע"ז רק אין מיתה והבאתי זה כ"פ. ומ"ש הרב המחבר די"מ דעיקר לאו זה אינו בא אלא על העוסק עם העכו"ם ביום חגו ומרויחו דאזיל ומודה וקעבר על לא תזכירו כלומר שלא יזכירו אחרים ע"ד האסורה להם דהיינו ע"ד לעבדם כו' שב"נ מוזהרים על ע"ז. הנה דעת הי"מ איני מבין דנראה דעיקר לאו זה שלא יגרום להזכיר בדרך העבוד' האסורה אבל שבועה ונדר שלא נאסר להם אינו אסור לגרום ובאמת בש"ס דילן בסנהדרין מבואר להדיא דבכלל לאו זה דאסור לגרום לאחרים לנדור ולישבע אף על פי שאין אסורה להם כמ"ש וגם הנראה מהי"מ דעיקר הוא זה והנודר והנשבע אפילו בעצמו אינו עיקר הלאו ובמשנה מבואר להדיא דנודר ונשבע הוא בל"ת. ומפלפל בש"ס ע"ז לענין מלקות ובודאי כ"ע מודים מחמת אזיל ומודה ג"כ הוא בכלל הלאו מכ"ש דגרם שבועה אבל א"י הכוונה מה זה עיקר הלאו הבא בדברי הי"מ.

והנה העוסק עם העכו"ם בענין דאזיל ומודה בדרך האסור לב"נ חוץ מה שעובר על לאו זה עובר גם כן על לאו דלפ"ע כיון שב"נ מצווה ע"ז. וקצ"ע בע"ז ד"ו דאבעיא שם על איסור מו"מ אי משום הרווחה היינו דעי"ז אזיל ומודה או משום לפ"ע למנ"מ דאית ליה בהמה לדידיה וכו' יקשה הא באזל ומודה עובר על לפ"ע גם כן אם כן הו"ל להש"ס לנקוט הלשון אי משום הרווחה או משום לפ"ע לבד למנ"מ כו' כיון דהרווחה עובר גם כן על לפ"ע ועיין פירש"י שם פירש משום הרווחה דאזיל ומודה ועבר ישראל משום לא ישמע ע"פ. ונראה מדבריו דא"ע על לפ"ע דאזיל ומודה לא חששו שיהי' בדרך שב"נ

מוזהר כגון אלי אתה אלא בדרך שא"ח רק דנוהג כבוד והוי כמגדף כו' או נודר ומקיים כו' אבל אם בדרך איסור לב"נ צע"ק לשון הש"ס דגם בהרווחה עובר על לפ"ע. וע"ש ד"ב ע"א תוסד"ה אסור לשאת ולתת כו' שיטת ר"ת שם. שו"ר בט"ז יו"ד הקשה בשם הב"ח על רש"י למה לא פי' משום לפ"ע ותי' דאזיל הוי כמו גיפוף ונישוק כו' כמ"ש והנאני. ומה שהקשה הט"ז דישראל חייב מיתה כה"ג באומר אלי אתה אין קושיא דאזיל ומודה ומפאר אבל אינו אומר אלי אתה ומה שתי' הט"ז על רש"י אין דבריו מובנים לענ"ד. ועוד יש נ"מ אי משום דאזיל ומודה דהישראל עובר משום לאו זה או משום לפ"ע לענין אם מחויב למסור נפשו דבלאו זה אף על פי שאין בו מיתה כתבנו לעיל דחייב למ"נ דהוי אבזרא דע"ז אבל משום לפ"ע א"צ למסור נפשו כיון דאין הלאו מיוחד בע"ז כמבואר וביו"ד סי' קמ"ג אך נקט הנ"מ זה ויש עוד נ"מ וחדא מינייהו נקט. ותשובה על לאו זה כ"כ דאפשר דאף דהוא רק לאו מכל מקום כיון דהוא אבזרא דע"ז הו"ל מן החמורים דאין יו"כ מכפר ועמש"ל אי"ה בפ' נשא. וחרש שוטה וקטן אינם מוזהרים והוי ככל הלאוין שבתורה. ופשוט דמ"מ המשביע אותם עובר המשביע בלאו הזה דלא גרע ממשביע לעכו"ם דהו"ל גורם וגם הוי כמאכיל לחרש שוטה וקטן נבלה בידים דעובר כמ"ש כ"פ:

מצוה פז

סעיף א

דיניה כו' ונוהגת כו' אבל דין העובר כו'. עיין ר"מ פ"ד מה' ע"ז ודיני המדיחים והמודחים אכתוב אי"ה בפר' ראה שם כתב הרהמ"ח וכאן כתב רק האזהרה. ונ"פ דאזהרה שהוציא למדיח היינו באופן דשייך דין עהנ"ד אבל בענין דאין נידונין כנדחים והמדיחים אין נידונין כמדיחים אינם בכלל אזהרה זו ועיין ש"ס ור"מ כמה דינים דצריך שיהיה מדיחיה מתוכה ומאותו השבט. והמדיחים צריך שיהיו שנים והמודחים יהיו ממאה עד רובו של שבט. וכן אם המדיחים נשים אינן נידונין כעה"נ. וצ"ע על הרהמ"ח שכתב סתם שלא יקרא כו' נראה דאף א' באזהרה זו ובאמת צריך שנים. ובהמודחים כ' דצריך שיהיה מאה וגם מ"ש דלא' נקרא מסית ולשנים נקרא מדיח באמת במשנה הסית לשנים הן הן עדים וג"כ נקרא מסית. וגם מ"ש דין העובר עליה בין איש ובין אשה בסקילה באמת אין לאשה דין מדיח כמבואר בר"מ. ונראה דאם חסר תנאי א' דלא דנין דין עהנ"ד ה"ל בכלל מסית ואזהרתי' מלאו דמסית ויש דינים אחרים ויבוארו לקמן אבל לאו זה דמדיח הוא רק אם נשלמו כל התנאים של עה"נ ע"כ ד' הרהמ"ח צ"ע. שו"ר במשנ"ח מצוה י"ט עמד על הרהמ"ח מ"ש נשים בכלל וגם ממסית לשנים וכ' דאפשר דבמשנה איירי

שהסית לכ"א בפ"ע. ולדידי קשה כל הני מילי דלדעתי כל שאין אנו דנין בו עה"נ אין המדיחים מלאו זה ואין כאן מקומו ואי"ה בפ' ראה אכתוב הדינים. ולומר דלאו זה הוא בכל המדיחין אף על פי שאין להם דין עה"נ מכל מקום המדיחים עוברים באזהרה זו ז"א ועמש"ל פ' ראה בעזה"י:

מצוה פח

סעיף א

לחוג כו'. מצוה זו היא במס' חגיגה ור"מ ה"ח פ"א ופ"ב. ואכתוב הדינים בקיצור. בכל רגל מג"ר מחויבים כל ישראל [חוץ מהמפורשי' למטה דפטורים] להביא ביום א' של יום טוב קרבן בהמה דוקא לשלמים וזה נקרא קרבן חגיגה. ומה"ת אין שיעור כמה ישוה רק מדרבנן יש שיעור שצריך שישוה שתי כסף ובתוספות חגיגה ז' מביאין ירושלמי אי הוא דאורייתא או דרבנן והר"ם פסק דהוא דרבנן וכ"כ התוס' ד"ו ע"ש ד"ה הראי' ומבואר בש"ס ד"ז וד"ח ע"ב דקרבן זה שלמים ושלמים אינו בא אלא מבהמה וכ"ה בר"מ ומ"ש הרהמ"ח דמביא בהמה או עוף הוא תמוה וכבר תמה עליו במ"ל בהגהותיו סוף הספר. ובס' ט"א שם כתב דחגיגה בא בשותפות דיכולים כמה שותפים להשתתף כא' ולהביא קרבן חגיגה ובלבד שיגיע לכל אחד ש"פ ומדרבנן צריך שיגיע לכ"א שתי כסף וקרבן זה דוחה י"ט וסומכין גם כן ביום טוב דחובת היום נינהו אבל אינו דוחה שבת ולא טומאה דאין קבוע לו זמן כיון דיש לו תשלומין. והמצוה ביום ראשון וביום ראשון אם רוצה רשאי להקריב כמה קרבנות חגיגה ומבואר להדיא במשנה ור"מ אם הי' לו אוכלים מרובים מביא שלמים מרובים. אך אם הקריב ביום ראשון החגיגה או בתשלומי הראשון בלא הקריב ביום ראשון אסור להקריב עוד יום דכתיב וחגותם אותו ודרשינן אותו אתה חוגג ולא כל שבעה ועיין רש"י ד"ח ע"ב בד"ה חוזר כו' ול"א עובר בבל תוסיף ורחמנא אמר וחגותם אותו חד יומא ותו לא. והנה לפלפל בענין זה דבל תוסיף כיון שהוא שלא בזמנו ע' ר"ה סוגיא דב"ת ובט"א ואין כאן מקומו. ואם הפריש עשר בהמות לחגיגתו ומפרש דמפריש כולם ליום ראשון והקריב רק מקצתן בראשון יכול להקריב המותר בשני דהיך נמי דחד יומא הוא כיון דשני תשלומין דראשון וכן בסתם אך שלא הי' לו אוכלים או שלא הי' שהות ביום להקריב מקריב ביום שני דה"ל חגיגה דחד יומא אך אם הי' לו אוכלים והי' שהות ביום ולא הקריבם ה"ל שיור אינו חוזר ומקריב מה ששייר דעובר עב"ת דרחמנא אמר וחגותם אותו חד יום ותו לא. והא דאין מקריבין ביום ב' בשייר היינו לשם חגיגה אבל מקריבין לשם נו"נ כי אין הקרבנות נפסלים כמבוא' בר"ה סוגיא

דבל תאחר וזה מבוא' בחגיגה ד"ח ע"ב לפרש"י שם. ופשוט דאם מפרש או בדחקו היום דמותר להקריבן לשם חגיגה מותר להקריבן אף ביום טוב אחרון דחגיגה דוחה יום טוב ובמקום דאסור להקריבן לשם חגיגה כגון ששייר אם כן הו"ל נו"נ ואסור להקריבן ביום טוב אחרון והר"מ פ"ב ה"ח מביא ד"ז וכתב אם שייר אינו מקריב כו' ואם דחקו היום כו' נראה דמפרש כפירש"י ולא כהכסף משנה. ועיין בלחם משנה שהרגיש דהר"מ לא הביא דין דמפרש וכן אם לא הי' לו אוכלין אבל בודאי הר"מ ס"ל כן כמבואר בש"ס להדיא. וע"ש בתוס' שיטה אחרת שם בסוגיא בסתם בהי' לו שהות ואוכלין וא"כ שיורי שייר והו"ל כנו"נ ואסור להקריבן ביום טוב האחרון אבל באין שהות מותר להקריב ביום טוב אחרון דה"ל חגיגה ובמפרש שיקריב ביום טוב האחרון המקצת מותר להקריב ביו"ט. ונראה דס"ל דבחש"מ מותר בכ"ע להקריב אפילו לשם חגיגה וצריך אריכות גדול לברר השיטות ואין כאן מקומו וע"ש בט"א. והר"מ נ' דס"ל כפרש"י ע' לח"מ ודלא כהכסף משנה שכתב דס"ל לר"מ כר"ח שהביאו התוס'.

והנה אם הקריב חגיגה בעיו"ט וזרק דמה ומותר לאכול ביום טוב דשלמים נאכלין לב' ימים ולילה אי יי"ח חגיגה כיון דלא הקריב בזמן חיוב דהיינו ביום טוב נראה דעת הר"מ פ"ב שם הי"א שכתב מי שהי' לו שלמי נדר או נדבה ושחטן מעיו"ט אף על פי שאכלן ביום טוב איי"ח חגיגה שאינה באה אלא מן החולין טעמא דרוצה לצאת בשלמי נדר דא"י דהוי דבר שבחובה אבל אם מקדיש חולין לשם חגיגה ושחטן בעיו"ט יי"ח חגיגה וכ"ד הראב"ד בהשגות שם. ובתוס' פסחים ע"א חולקים ע"ז ומביאים ראיות דא"י אם הקריב עיו"ט החגיגה ועיין בט"א במגלה במשנה דחגיגה והקהל מאחרין הביא שם דברי הר"מ והתוס' ודעתו כדעת הר"מ ודחה ראי' התוס' אך יצא לחלק דאם יום טוב ראשון חל בחול כיון דחגיגה דוחה יום טוב דחובה היא ליום אם כן בעיו"ט יי"ח חגיגה כפשטא דהש"ס כיון דהקטרת אימורין יכול להיות בליל יום טוב אף דקיימא לן אין עולת חול ביום טוב ע' בפסחים גבי לא ילין מכל מקום כיון דיוצא ידי חגיגה הו"ל עולת יום טוב ומותר להקריב האימורין בלילה ע"כ יוצא ידי חגיגה כיון דעכ"פ הקטרת אימורין ביום טוב אבל בחל יום טוב ראשון בשבת דחגיגה אד"ש אם כן אסור להקטיר האימורין בשבת דלא עולת חול כו' וחגיגה א"ד שבת ע"כ א"י בהקריב בעיו"ט שחל להיות יוט"ר בשבת ע"כ מבואר שם דחגיגה מאחרין אם חל בשבת כיון דהוא שבת א"י בעיו"ט ע"כ מאחרין וכן ביום טבוח שמבואר בחגיגה שאם חל עצרת בשבת יום טבוח אחר שבת ואמאי אין מקדימין לשיטת הר"מ רק בשבת א"י בעי"ט רק אם חל בחול. וע' פ"י במגילה עמד גם כן בזה לשיטת הר"מ אמאי מאחרין ולא מקדימין ודברי הט"א מתוקין מדבש.

והנה קרבן חגיגה הוא חוב ואינו בא אלא מן החולין ולא ממעות מע"ש ככל קרבנות שבחובה ומכל מקום כאן גזירת הכתוב דיכול לערב מעות מע"ש עם חולין ולהקריב חגיגה והוא פלוגתא בחגיגה ד"ח אם טופלים מעות למעות או בהמה לבהמה והר"מ פ"ב פסק דטופלין מעות למעות ולוקח בהמה ממעות המעורב וצריך שיהי' שיעור אכילה ראשונה מן החולין ע' כ"מ ולחם משנה הטעם שפסק הר"מ כר"י ולא כחזקי'. והנה ודאי חובת הקרבן דהיינו המ"ע ודאי סגי בחד קרבן או ביום ראשון או בתשלומי ראשון ואם הקריב קרבן א' י"ח. אך מבואר בש"ס שם דנראה דמצוה להקריב כמה חגיגות אם יש לו אוכלים הרבה וכ"ה בר"מ ספ"א וכל הקרבנות שמקריב ביום א' לשם חגיגה כולם שם חגיגה עליהם ודוחים יום טוב כי על כולם שם חגיגה ע' רש"י ד"ח אבל ודאי יוצא ידי חובתו בקרבן א'. ועיין ר"מ ה"ט כתב ויוצא אדם ידי חובת שלמי חגיגה במעשר בהמה ואין מביאין אותה ביום טוב גזירה שמא יעשר ביום טוב ובש"ס ד"ח מבואר ושאר כל ימי הפסח אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה ופי' רש"י שאינו אלא לשמחה וכו' והיינו שלמי שמחה יוצאין בכ"ד וא"צ להיות מחולין כמבואר שם אבל הר"מ דכתב דיוצא ידי חגיגה ע"ש בראב"ד כפי מ"ש הר"י קורקס מובא בכ"מ שם דהקשה עליו הא חגיגה צ"ל מן החולין וטפילה שרי אבל איך יוצא במעשר בהמה שאינו חולין והרי"ק תי' דדעת הר"מ לא לצאת י"ח רק שיכול להביא מע"ב לשם חגיגה כמו שרשות להקריב כמה חגיגות ובלחם משנה תי' כיון דהתורה התירה כאן לטפול מעשר בחולין אם כן מעשר בהמה הו"ל קצת כמו חולין כיון דנאכל במומו ע"כ יוצאין דה"ל כמו טופל ע"ש. ואני איני מבין כיון דמבואר בכ"מ בביצה וחגיגה דק"ח הם שלמים וכ"ה בר"מ פ"ח דיקריב שלמים וכ"כ הרהמ"ח ומבואר בדף י' דחגיגות כהררים התלוים בשערה דהיינו שאינו נכתב בפירוש רק בודאי בקבלה כ"ה ואם כן כיון דבכ"מ מבואר שלמי חגיגה והיאך יוצא במעשר דאינו שלמים דחלוקים בזריקת דמים דטעון רק מתנה א' ואין נותנים חזה ושוק עיין ר"מ ה' מעה"ק ואם כן כיון דצריך להקריב שלמים היאך יוצאים במעשר ואבעיא שם בביצה אי יוצאין בתודה דתודה ג"כ נקראים שלמים כידוע ועיין ר"מ הלכות מעה"ק אבל מעשר במקום שאין שלמים איני מבין היאך יוצא. וגם א"י אפילו אם שם חגיגה עליו ביצא כבר כיון שאין ממין החגיגה אם כן נ"פ בלא הטעם דמשום סקרתא אסור להביא ביום טוב לשם חגיגה דאין שם חגיגה עליו דאינם שלמים ע"כ ד' רבינו הר"מ אין מובנים לי ולמה לא פי' כפירש"י דקאי על שמחה ושמחה יוצאין בכ"ד בחטאת ובחזה ושוק ע"ש במשנה. ובבכורות גם כן יוצאין כיון דשמחה בבשר כמבואר שם אבל לענין חגיגה דמבואר בכ"מ דנקראים שלמים אם כן היאך יוצאים במעשר בהמה וגם

שלמים בעי נסכים ומעשר אינו טעון נסכים אם כן אין זה מין שלמים כלל והשי"ת יעזרני לעמוד על כוונת הר"מ. ומצוה להקריב החגיגה ביום טוב ראשון ואם עבר ולא הקריב בראשון יש לו תשלומין בפסח כל ז' ימי הפסח ובעצרת ו' ימים אחר הרגל ועם יום הרגל הרי ז' ובסוכות אף ש"ע תשלומין הוא ובש"ס ילפינן הכל מקראי ופלוגתא בגמ' אם הם תשלומין דראשון ומי דפטור בראשון פטור מתשלומין או תשלומין זל"ז ופסק הר"מ דהם תשלומין דראשון ומי דפטור בא' א"צ תשלומין עכ"מ ובמש"ל ב"ה מי הם הפטורים ממצוה זו. ואם חל יוט"ר בשבת אין החגיגה דוחה שבת ויש לו תשלומין אף על פי דלא חזי בראשון ע' תוס' ד"ב ודי"ז דזה לא מיקרי לא חזי כיון דגברא חזי רק היום מעכב לא מיקרי ל"ח. ובט"א שם כתב ט"א ואין להאריך כאן והדין אמת. וכן א"ד טומאה דל"ה קרבן שזמנו קבוע כיון שמקריבין כל שבעה והכל מבואר בש"ס ור"מ כאן. והנה הרב המחבר מביא הפטורים ממצוה זו ודילג קצת ואכתוב לך על הסדר והנה הר"מ בהלכה ד' כתב דכל הפטורים מן הראי' פטורים מן החגיגה וקודם לזה חשיב כל הפטורים מן הראי' ואלו הן:

(א) נשים פטורין דה"ל מ"ע שהזמ"ג ועוד מבואר שם ובש"ס דכתיב זכורך:

(ב) עבדים דכל מצוה שאין הנשים חייבות עבדים ג"כ פטורים כידוע ועוד מביא הר"מ טעם ע"ש ובלח"מ. ומי שח"ע וחב"ח דעת הרבה ראשונים דחייב למ"א ודעת הר"מ דפטור והראב"ד השיגו דהוא לא כמ"א וכן בה' ק"פ ועלח"מ ומש"ל בה' ק"פ. וטומטום ואנדרוגינוס כתב הר"מ שפטורים מפני שהם ס' אשה ובלחם משנה תמה דבש"ס מבואר דאיכא מיעוט דאפילו אם נאמר אנדרוגינוס לאו ס' הוא ע"ש ובטומטום מקשה הש"ס אצטריך קרא למעוטי ספיקא ומתרץ אביי כשביציו מבחוץ דודאי זכר הוא ומכל מקום מיעטה קרא אם כן למה כ' הר"מ מפני שהוא ס' הא באמת פטור דמיעטה קרא. וגם לא הביא דאפילו ביציו מבחוץ פטור ובש"א פלפל בזה ע"ש. ובט"א כתב דאי מטעם ספק פטור אם היה טומטום בראשון ונקרע בשני ונמצא זכר חייב בתשלומין ול"ש כיון דל"ח בראשון דבאמת לא היה רק מפני ספק ועתה אגמ"ל דזכר הוא והיה חייב ע"כ עתה חייב בתשלומין אבל כיון דהתורה מיעטה אותו אם כן היה פטור בראשון מצד גזירת הכתוב ואף אם נקרע פטור בשני כיון דל"ח בראשון ועי"ש פלפול ארוך ובמ"ל הקשה תפ"ל דטומטום הו"ל ספק ערל. וע' תוס' חגיגה דף ד' ע"ב ור"מ ה' תרומות וכבר פלפלתי בדיני ערל בהק"פ ולקמן במצות תרומה בפ' אמור. ובוח"מ כאן בדיני ערל. וחרש ושוטה וקטן פטורים מפני שאינם ב"ח בשום מצוה בעולם וחרש המדבר ואפילו חרש רק באזנו אחד וכן באלם השומע ואינו מדבר אף שהם חייבי' בכל מצות האמורות בתורה דהם

כפיקחים לכל דבריהם מכל מקום ילפינן בגמר' מקראי דפטורים מראיה ודעת הר"מ דכל הפטורים מראי' פטורים גם מחגיגה ותוס' חגיגה ד"ב ע"ב ד"ה שומע כ' דשומע וא"מ ומדבר וא"ש ומכ"ש חרש באזנו א' אף דפטורים מראי' חייבים בחגיגה ולקמן אכתוב אם בכל הפטורים הדין כן ואין כאן מקומו לברר השיטות וע' ט"א בקונטרס א"מ האריך להוכיח כדעת הר"מ. וסומא אפילו בא' מעיניו ילפינן דפטור מראי' וחגיגה ג"כ לדעת הר"מ ובש"ס יליף לה מיראה. ונראה להתוס' גבי מדבר וא"ש ושומע וא"מ סברו דחייבים בחגיג' ע"כ סוברים דלא ילפינן חגיגה מראי' בבנין אב ועיין בקונטרס אחרון אם כן אפשר לפי דעתם סומ' חייב בחגיגה אף דפטור מראי' אך לפמ"ש דסברת התוס' כיון דמדבר וא"ש ושומע וא"מ ילפינן מג"ש מהקהל ובקדשים דבר הלמד מג"ש אינו חוזר ומלמד בב"א ע"ש אם כן סומא דיליף מיראה ולא מג"ש אפשר דגם התוס' מודים דפטור מחגיגה דחגיגה ילפינן מב"א מראי' כמו שהביאו התוס' ירושלמי פסחים פ' ד"ה אתה טמא פטור מראיה ופטור גם מחגיגה כ"ה בפסחים פ' ע"ש בתוס' דחגיגה שוה לראיה בזה ע"ש וערל מרבינן כטמא ופטור ויש לפלפל בזה ואין כאן מקומו. חיגר ואפילו ברגלו א' וזקן שא"י להלוך בלא משענת וחולה כיו"ב ורך וענוג שצריכים משענת ולדעת רש"י שא"י לילך בלי מנעלים ולא יכנס להר הבית במנעלים עבמ"ל כל הנהו ממעטינן בש"ס מרגלים דמשמע דצריך לעלות ברגליו בלי משענת וכל אלו בודאי אף להתוס' פטורים מחגיגה דקרא דרגלים גבי חגיגה כתיב וסומא כתבנו לעיל דאפשר לשיטת תוס' חייב בחגיגה דיראה יראה גבי ראיה כתיב זה דוקא בסומא בא' מעיניו דזה אתמעט מיראה יראה אבל סומא בשתי עיניו מבואר להדיא בש"ס דאתמעט מרגלים כיון דצריך משענת אם כן רגלים גבי חגיגה כתיב ובודאי פטור מחגיגה ועבק"א לס' ט"א.

והנה בח"ע וחב"ח דהבאנו פלוגתת הר"מ והראשונים הר"מ סובר דפטור מן הראיה האידנא למ"א ולראב"ד וגדולי ראשונים חייב למ"א יש עוד פלוגתא כגון ח"ע וחב"ח של קטן דאינו בר כפי' ונידון כמ"ר אם כן להר"מ חייב בראיה וחגיגה ולהראשוני' פטור דלאו בר כפי' הוא דיינין כמ"ר. והנה אפ"ל ג"כ לתוס' שכתבנו לעיל דאפשר לא ילפינן חגיגה מראיה אם כן ח"ע וחב"ח דאתמעט מאל פני האדון יצא זה שיש לו אדון אחר וזה בראיה כתיב אם כן אפשר בחגיגה חייב. אך כבר כתבתי דמאי דכתיב מפורש בראיה ולא נלמד מקרא אחר גם תוס' מודים דראי' וחגיגה שוים אם כן להראשונים ומכללם בעלי תוס' ח"ע וחב"ח של חרש שוטה וקטן פטורי' מחגיגה ולהר"מ חייב ולד' בנו של רבינו וכפי מה שפלפל הלחם משנה יש לפלפל בדבר ואין כאן מקומו. ומבואר עוד בש"ס דפסחים אמר ר"א כל מי שאין לו קרקע אינו עולה לרגל שנא' ולא יחמוד איש

את ארצך בעלותך כו'. והנה להר"מ ע"כ פטור מחגיג' וכן לשיטת תוס' וכמ"ש. והתוס' חגיגה ב' כתבו דאין למדין מן הכללות כו' דהא שייר במשנה ד"ז מי שאין לו קרקע וכ"כ תוס' פסחים ג' ע"ב ד"ה מאלי' מבואר בדבריהם דכן הלכה והר"מ השמיט ד"ז דמי שאין לו קרקע וכבר הרגיש בזה המ"ל והניח בצ"ע וע"ש בצל"ח. ובס' ט"א הקשה למ"ל קרא דח"ע וחב"ח פטור מחמת שיש לו אדון תפ"ל מהיכן יש לו קרקע ואי דקנה או דניתן לו במתנה הא בזמן שהיובל נוהג למ"ד ק"פ לאו כקה"ג לא הוי ארצך כמו ביכורים ע' בגיטין ותירץ דקרא אתי בזמן שאין יובל נוהג כגון בב"ש ולאחר שגלו השבטים אפילו בב"ר ע"ש וע' מש"ל בח"ז כ"פ דמשכחת אם ישראל בא על ח"ש וחב"ח דהוולד ממנה הוי ח"ע וחב"ח ע"ש.

והנה הבאתי לעיל דמי שלא הקריב בראשון של י"ט מקריב ויש לו תשלומין כל הרגל וכולם תשלומין דראשון הוא ומי שלא היה ראוי ביום ראשון פטור מתשלומין וער"מ פ"ב והיינו אם קודם עלות השחר של ראשון נטמא או נעשה חיגר וכדומה באופן שלא היה ראוי כל יום ראשון א"צ להשלים אף דבליל יט"ר היה חזי מכל מקום פסקינן דלילה מח"ז עיין ר"מ פ"ב. ואם היה חיגר ונתפשט ביום ראשון חייב כיון דבאותו היום חוזר להיות ראוי כמו ביום ראשון בכל שעה החיוב עליו ולא בתורת תשלומין כ"כ תוס' ריש חגיגה ע"ש וז"פ. וכן אם בעמוד השחר ביט"ר היה חזי ואח"כ נעשה אינו ראוי בודאי יש עליו תשלומין כיון דיט"ר בבוקר היה ראוי כ"ה בכ"מ שם ופשוט. ואם היה פשוט בראשון ונעשה חיגר בשני אם חייב להקריב אף שהוא עתה חיגר כיון דהם תשלומין דראשון ובראשון היה חייב א"ד כיון דעתה הוא חיגר פטור ע' תוס' חגיגה דף ט' ע"ב ד"ה כיון דלא נראה דעתם דלמ"ד תשלומין חייב בהיה פשוט בראשון ונעשה חיגר בשני (ימים) וע"ש בט"א חולק ע"ז וה"ר דפטור אם עתה אינו ראוי אף דהיה ראוי בראשון ע"ש ומכל מקום אני לך. ודעת ריטב"א בסוכה מ"ז גבי פז"ר קש"ב דשמיני של חג רגל בפ"ע הוא לענין אם לא היה ראוי בראשון של חג שאין לו תשלומין כל ימות החג מכל מקום בשמיני מקריב הקרבנות ואף דלענין אם חגג ביט"ר א"צ לחוג עוד בשמיני וכן אם היה ראוי בראשון ובתוך החג נדחה גם השני בתשלומין דהוי רגל א' אבל לענין זה אם לא היה חזי בראשון או אפילו כל ימי החג דהעיקר יום ראשון ובשאר המועדים אם לא היה חזי בראשון אינו משלים אבל שמיני דחג לענין זה רגל בפ"ע הוא דמקריב אף דלא היה חזי בראשון והיא שיטה חדשה ובר"מ כאן אינו משמע כן. אך דעת הריטב"א כן ע' שם. גם כתב שם דחיגר שנתפשט או קטן שהגדיל בתוך הרגל חייב לחוג בשמיני וז"פ להריטב"א אם היה חגר או א' משאר פטורים ומכל מקום הקריב ואח"כ נעשה ראוי

בודאי לא נפטר מחיוב מה שעשה בשעת שהיה פטור ע' ר"ה גבי כפאו שד ובט"א. אך בקטן שנתגדל תוך הרגל ועשה קרבן בתחלת החג קודם שנתגדל אפשר דנפטר מקרבן אח"כ כמו שכתב ר"מ פ"ה מהק"פ דקטן שנתגדל בין שני פסחים חייב לעשות פ"ש ומכל מקום אם עשה בראשון אף שהיה קטן נפטר מפ"ש אם כן ה"נ. אך הכסף משנה כתב שם כיון דרחמנא רבי' לקטן למנות אותו על פ"ר ע"כ נפטר אם כן כאן ל"ש זה וע"מ שפלפלתי לק' בדבריו במקפ"ה. עוד נראה מד' התוס' פסחים דף ג' ע"ב דגם מי שדר בח"ל פטור מן הראיה וחגיגה והר"מ לא הביא זה ועמ"ל פ"א מהק"פ שנתקשה בד' התוס' ומש"ל בחיבורי בעזרת השי"ת. וכבר הבאתי דאם חל יט"ר בשבת דאין חגיגה דוחה שבת ויש לו תשלומין ול"א כיון דל"ח בראשון כיון דאין חסרון בגוף רק היום גורם כ"כ התוס'. ע"כ נ"פ דאם היה חיגר ביוט"ר שחל להיות בשבת בודאי אין לו תשלומין כיון דל"ה חזי בראשון אף דבלאו הכי לא היה מקריב בראשון משום שבת מכל מקום עכשיו דהיה חסרון בגוף ג"כ אמרינן שפיר כיון דל"ח בראשון ופטור מתשלומין ומכ"ש לפי הטעם שכ' הט"א שם בודאי פטור וז"פ. וק"ל קושיא וגדולה היא אלי במה דא"ד שבת ויש לו תשלומין כיון דהיום גורם ה"ל חזי בראשון.

והנה בטמא בראשון מפורש בר"מ פ"ב ה"ד דאם נטמא בליל ראשון פטור ועיין כסף משנה כיון דאינו טהור אלא בהע"ש אם כן ל"ח בראשון וטומאה הו"ל חסרון בגוף כמו חיגר ובר"מ פ"א ה"ח מבואר דעולת ראיה ושלמי חגיגה אד"ש ולא טומאה לפי שאין להם זמן קבוע שאם אינו חוגג היום חוגג למחר ע"ש. והנה דין דשבת מבואר בחגיגה י"ט דבחל בשבת יום טבוח אחר השבת. וד"ז דא"ד טומאה מפורש בש"ס פסחי' פ' דמקשה שם יטמאנו בע"פ במת ומשני דמדחהו מחגיגתו כו' ומקשה שם הא אפשר דעביד בז' של פסח דאז הוא טהור דהוא יום השמיני לטומאתו. ומתרץ קסבר כולם תשלומין דראשון הם וכ"ה דל"ח בראשון כו' וא"כ ל"מ עביד חגיגה ומכאן יצא להר"מ דאינו דוחה טומאה. ותמוה לי מאוד כיון דתשלומין דראשון ועיקר מצוה בראשון ואם ל"ח בראשון לא יקריב כלל אם כן אמאי בטמא בראשון אינו מקריב החגיגה הא הו"ל ככל הקרבנות דקבוע זמן דדוחה טומאה כיון דלא יוכל להקריב רק בזמן הקבוע אם כן כאן נמי דאם לא יקריב בראשון בטומא' שוב לא יקריב כלל ה"ל קבוע לו זמן וא"כ אמאי לא דחי טומאה הא אין לו תשלומין כלל. וראיתי בט"א שכתב על ד' התוס' שיש לו תשלומין מחמת דרק היום גורם ודחה דבריהם ע"ש בדף ט' וכתב הוא לתרץ כדברינו דאי אתה יכול לתפוס החבל בתרי ראשין דאי נימא דאין לו תשלומין כיון דל"ח בראשון דהוא שבת אם כן בחל בשבת לא יקריב כלל אם כן הדר הו"ל זמנו קבוע ודחי שבת

וכיון דדחי הדר יש לו תשלומין אם כן הסברא שלא ידחה וה"ל שני דברים הסותרים אי אמרינן דלא יהיה תשלומין כיון דל"ח הדר הו"ל חזי דזמנו קבוע וכיון דהו"ל חזי אם כן הדר יש לו תשלומין וה"ל אין זמנו קבוע אם כן לא ידח' והו"ל סתרי אהדדי אם כן אמרינן כל חד קאי אדוכתיה דא"ד שבת ויש לו תשלומין אבל באמת אין חילוק בין חסרון בגופו ובין היום דלא כהתוס' ע"ש. ודבריו תמוהין מסוגיא דפסחים הנ"ל דמבואר שלא יקריב החגיגה כלל אם נטמא בראשון מחמת דתשלומין דראשון ואתה תופס החבל בתרין ראשין כיון דלא יוכל להקריב אם כן ידחה טומאה ויקריב כיון דזמנו קבוע וכיון דידחה טומאה אם כן יש לו תשלומין והדר הו"ל אין זמנו קבוע אם כן א"ד טומאה ע"כ כל חד קאי בדוכתי' וא"ד טומאה ויש לו תשלומין כמו שבת אם כן מאי קאמר הש"ס דמדחהו מחגיגתו הא יוכל להקריב בשביעי אע"כ דתשלומין דראשון כמ"ש דאי לא יוכל להקריב יכול להקריב בטומאה חזינין דמפורש בש"ס להיפוך. אך על הש"ס גופיה בפסחים קשה למה נדחה מחגיגה אם הוא טמא ביום ראשון ומש"ס דיומא ד' נ' דמבואר שם דחגיגה ק"צ וא"ד שבת וטומאה ומסיק דתלי' כיון דלא קבוע זמן א"ד. אפשר דמיירי בשאר ימי הרגל דא"ד או אפילו ביום ראשון אפשר דתשלומין זל"ז אבל בפסחים דע"כ טמא ביום ראשון וקסבר תשלומין דראשון אם כן הו"ל קבוע זמן ולמה נדחה מחגיגתו ועכצ"ל דכלל זה דקבוע זמן היום דהוא קביעות יום אחד בלא הטומאה ובלא שבת ודוקא דהזמן יום אחד כמו בקרבנות דחשיב פסח תמיד וחביתין ופר של יה"כ דקרבנות אלו יש להם זמן קבוע יום א' ותו לא אפילו בלא שבת וטומאה אבל חגיגה דיש לה זמן קבוע ז' ימים בלא שבת ובלא טומאה קרבן כזה א"ד אף דע"י השבת ועל ידי הטומאה נעשה זמנו קבוע מכל מקום כיון דבל"ז אין זמנו קבוע א"ד ואין הטעם באין זמ"ק מחמת דיכול להקריב אח"כ רק כך גזירת הכתוב כיון דילפינן דקרבנות שזמ"ק דד"ש מפסח ותמיד פסחים ס"ו ע"ב אם כן כיון דקרבן זה יש לו ריוח ז' ימים א"ד שבת ולא טומאה אפילו היכי דלא יוכל להקריב אח"כ ולא תלוי כלל אם יש לו תשלומין. וב"ה שהאיר עיני ומצאתי בתוס' פסחים ע"ו ע"ב ד"ה ה"ג כ' דל"ג כיון דיש לו תשלומין לא דחי כו' דהרי טומאה אין לה תשלומין כו' שאם לא נטמאו בעלים ביום ט"ו כו' ע"ש אלא גרסינן כיון דלא ד"ש דלעיל ילפינן דלא ד"ש וכו' לא דחי טומאה עי"ש כדברינו ממש ומחמת הקושיא מש"ס הנ"ל. וב"ה כונתי לדבריהם. אך לשון הר"מ כאן בחגיגה ופ"ד מהב"מ דתלוי הדבר ביש לו תשלומין וגם רש"י בכ"מ ביומא ותמורה צ"ע ומכל מקום בכונתם נוכל לומר כיון שאין להם זמ"ק בלא הטומאה. אך הט"א שכתב דע"כ כל חד קאי אדוכתיה דאי א"י להקריב מדחה שבת וא"כ טומאה ג"כ אם כן לדידיה יש תשלומין לשבת ולטומאה מיום ראשון

ודבריו תמוהין מסוגיא דפסחים דמפורש דאין לה תשלומין ובשבת ע"כ צריכים לתרץ כסברת התוס' מחמת היום וקצרתי וז"ב בעזרת הש"י. והטעם דחגיגה אד"ש או מטעם שכתבו תוס' דילפינן מוחגותם או כמש"ל דל"ד לקרבנות הקבועים להם זמן יום א'. אך צל"ע בסוגיא שם ל"ל קרא דחגיגה א"ד כיון דלא שוה לקרבנות הקבועים ועי"ש בתוס'. ושוב ראיתי בתי"ט פ"ב פלפל בזה כדברינו. ומעוכב ג"ש כגון המפקיר עבדו וכדומה אי חייב בראיה עשעה"מ פלפל בזה וצריך אריכות לברר אי מעג"ש חייב במצות ולענין ראיה אי האדון נקרא אדון ואין כאן מקומו:

סעיף ב

ושחייב כו'. כ"ה בר"מ כאן מבכורות נ"א ושם מבואר דאף נסכא דכסף לא יביא רק מטבע טבוע שיש עליה צורה. והרהמ"ח כ' כאן הדין גבי חגיגה ובש"ס מבואר הראיון והיינו עולת ראי' וכ"ה בלשון הר"מ אם הי' בידו קרבנו' הראי' כו' אך הרהמ"ח סובר דחגיג' בכלל נקרא ג"כ חגיגת הראי':

סעיף ג

והעובר כו'. עבמ"ל בהגהותיו כאן סוף הספר תמה דהלאו אינו אלא בעולת ראיה ולא בחגיגה. וגם מ"ש אם נראה בעזרה כו' באמת בחגיגה ביטל עשה אף אם לא בא לעזרה כלל רק לענין ראיה א"ע על הלאו רק בנראה בעזרה ער"מ. וחוץ מה שעובר על עשה עובר גם כן בל"ת דבל תאחר לשיטת התוס' גבי פסח כיון דזימנא קביעא ליה עובר מיד על ב"ת וע' ר"ה ה' תוספות ד"ה ואי לא ושם ע"ב תוספות ד"ה אלא חטאת ובספר ט"א שאין דעתו כן ויבואר אי"ה במצוה דב"ת לקמן. ולענין תשובה דינו ככל עשה שבתורה ויבואר לקמן ה' תשובה. וז"פ כמו דטמא פטור מחגיגה דלא קרינן ביה ובאת שמה וכו' וכן טבול יום עיין בכ"מ גבי נטמא בליל כו' ה"ה נמי מחוסר כפורים דכ"ז שלא הביא קרבנותיו אין ראוי לביאה בעזרה עיין ר"מ פ"ד מהב"מ ואם היה ביום ראשון של י"ט מח"כ וקרבנות של מח"כ א"ד י"ט עיין ר"מ כאן ובחה"מ מביא קרבנותיו אם חייב בחגיגה כיון שהם תשלומין לראשון ובראשון לא היה חזי נראה לשיטת התוספות שמחלקין דוקא בשבת הוי חזי כיון דרק היום גורם אבל בחיגר דחסרון בגופו הו"ל ל"ח ואין לו תשלומין אם כן ה"נ אין לו תשלומין אך בט"א דף ט' מחלק עוד דבשבת לא מיקרי ל"ח כיון דרק ארי הוא דרביע עליו אבל בדיעבד שהקריב החגיגה כשרה אפילו בחילול שוי"ט אם כן הו"ל חזי אבל בחיגר דפטור שפטרתו תורה וא"י אפילו בדיעבד בהקריב אם כן הו"ל ל"ח ע"ש ובשוי"ט דהקרבן כשר ויי"ח הו"ל חזי אם כן ה"נ אף דהוא מח"כ מכל מקום הו"ל חזי דהוא רק מחמת האיסור יום טוב ובדיעבד שהקריב הקרבנות כשרים ורשאי

לאכול בקדשים ולהקריב חגיגה אם כן חזי והדר יש לו תשלומין ואם כי יש לחלק בין הא לדין דט"א לעורר באתי ותן לחכם כו'. ונראה דמ"ה אם נטמא בליל יט"ר בטומא' דרבנן הן שנעשה ראשון לטומאה מדרבנן עיין ר"מ האה"ט הן בנעשה שני לטומאה כגון אכל אוכלים טמאים עיין ר"מ שם בודאי אינו מקריב חגיגה אף דמדאורייתא טהור הוא מכל מקום רבנן העמידו דבריהם במקום עשה ע' ביבמות. אך יש חילוק בנטמא טומאה דרבנן שנעשה שני דהדין הוא דטובל וטהור וא"צ הע"ש עיין ר"מ פ"ט מהאה"ט אם כן אפילו עבר ולא טבל ביום הראשון ודאי חייב בשני כי הוא תשלומין ובראשון הי' חזי דבידו לטבול והי' ראוי בראשון אך בנטמא באה"ט שהוא מד"ס דצריך הע"ש כמבואר שם פ"י וכמ"ש האחרונים עכ"מ שם והאחרונים חילקו כנ"ל אם כן כיון דצריך הע"ש הו"ל ל"ח בראשון ופטור מראיה כל הרגל. ואפשר יש לספק דעכ"פ מדאורייתא חזי ה"ל חזי אף דמדרבנן ל"ח אזלינן בתר ד"ת עמ"ל פ"ז מהלכות תרומות ומובא כ"פ בח"ז ה"נ יש לספק כאן. וע' תוס' חגיגה כ"א ד"ה האונן ומח"כ פלפלו באיזה טומאה דרבנן צריך הע"ש ובאיזה א"צ. ובגוף הדין נ"פ כמ"ש וע' תוס' פסחים פ' ד"ה אתה בתי' הא' דכיון דמה"ת חזי אף דמדרבנן ל"ח יש לו תשלומין וכ' עוד תי' נראה דמחולקים בסברא הנ"ל. גם יש לחקור דהנה כתבנו לעיל דאם הקריב הקרבן בעת שהיה פטור לא נפטר ולא יי"ח כמבואר בר"ה וכ"כ בט"א אם היה א"ר מדרבנן כגון טומאה דרבנן וכיו"ב ועבר ושלח הקרבן והקריב אם לאחר שנטהר צריך להביא קרבן אחר ולומר דלא יי"ח כלל או אפשר כיון דיי"ח מן התורה וכבר הבאתי דאסור לחוג ב' ימים משום בל תוסיף ע' לעיל אם כן מן התורה עובר בלא תעשה בקו"ע ואין רבנן עוקרי' דבר מן התורה בקו"ע. ואפשר כיון דאינו עושה להוסיף רק חכמינו זכרונם לברכה אמרו כן א"ע כלל על הלא תעשה עיין ר"מ ה' ממרים וכיו"ב יש לחקור בכ"מ ודין דרבנן אי נוגע בעניני תורה יבואר במק"א אי"ה:

מצוה פט

סעיף א

שלא לשחוט כו'. עיין פסחים ס"ג ור"מ פ"א מהק"פ ומ"ש הרהמ"ח שנכלל בזה שלא לשחוט הפסח קודם חצות מגומגם קצת דלא מצינו זה וגם אינו מוכח אך אין רצוני להאריך שהדין אמת ועמש"ל במצות ק"פ שם ביארתי זמן שחיטתו וא"צ לכפול. ודיני המצוה כ"ה השוחט פסח והי' לו כזית חמץ ברשותו או שהי' לא' מבני חבורה הנמנין על פסח זה זית חמץ ברשותו חייב השוחט מלקות דעובר על לאו הזה אבל אם אין לו

ולא לא' מבה"ח חמץ רק הזורק יש לו חמץ או המקטיר ודאי השוחט אינו לוקה דיכול לזרוק מי שירצה או להקטיר מי שירצה ומה לשוחט עם הזורק והמקטיר ז"פ. ומבואר בר"מ והרהמ"ח כזית נראה דאין לוקין אלא בכזית ובפחות מכזית אינו לוקה אף על פי דלא כתיב ל' אכילה דנשמע כזית אך כ"כ בחיבורי כ"פ דכל השיעורין הל"מ בכזית אף בלאוין דלא תלוי באכילה רק מה שמפורש שיעורין אחרים. ועיין בביצה גבי שאור בכזית ואין צריך לכפול. ואפשר דבח"ש אין איסור כלל דל"ש חזי לאצטרופי בכא"פ כמ"ש הש"א לענין ב"י אך לס' האחרונים דחל"א הפי' דאם הי' כזית הי' עובר אם כן כאן נמי אסור. ואם אין לו חמץ שלו רק בפקדון וקע"א אי שוה ללאו דב"י דעובר ה"נ עובר או לאו עשאג"א ה' חמץ דעתו דעובר על לאו זה בקע"א דהדין שוה לב"י ועי' בצל"ח בסוגי' דא"ע בלאו זה בקע"א רק בחמץ שלו ויש לפלפל בזה ואין כאן מקומו ועמש"ל באיזה חמץ עבב"י ותלמד לכאן אך ד' הש"א צ"ע לדעתי ואין כאן מקומו. וביטול מועיל ללאו זה אם ביטל החמץ קודם ז"א אינו עובר אף אם הוא ברשותו ומשנה מפורשת היא ההולך לשחוט פסחו מבטל בלבו ודיני ביטול עיין לעיל. ואם קטן הוא מבה"ח ויש לו חמץ אי לוקין השוחט נראה דתלוי אי אמרינן שה לב"א מן התורה אם כן הו"ל מנוי מן התורה אם כן ודאי עובר. אך אם שה לב"א לאו דאורייתא אם כן אין מנוי כלל עה"פ מן התורה ע' פסחים פ"ח אם כן א"ע על הלאו ואין לוקין והיאך נוטה דעת הר"מ אי שה לב"א מן התורה או לא עמש"ל מצות הפסח. ואפ"ל דלאו הזה א"ע אלא בחמץ גמור או שאור דהם א' אבל נוקשה או תערובות חמץ למ"ד דאורייתא מכל מקום אינו בכלל ובפסח ילפינן מקראי עיין פא"ע וכבר כתבתי דבע"פ אין איסור דמרבינן רק בפסח כמ"ש התוס' ריש פסחים אם כן כאן דליכא ריבוי א"ע בלאו הזה בתע"ח ונוקשה. ועיין בירושלמי פ' תמיד נשחט ה"ד שחטו על שיאור מהו וד' הירושלמי צ"ע ע"ש. וכן הזורק את דם הפסח אם יש ברשותו כזית חמץ בשעת זריקה או לא' מבה"ח חייב הזורק מלקות מלאו זה אבל אם יש להשוחט או להמקטיר מ"ל לזורק עמהם דהראשון נסתלק והמקטיר יכול להקטיר אחר רק אם יש לו או לא' מבה"ח מפסח זה וזורק אתרבי בש"ס ע"ש. וכן המקטיר את האימורין והוי ברשות המקטיר או לא' מבה"ח חמץ חייב המקטיר אבל חמץ שברשות השוחט והזורק (כי) מ"ל עמהם כנ"פ. ובמ"ל נסתפק אם נפסל הפסח בא' מדברים הפוסלים הקרבן ואח"כ זרק או הקטיר אי חייב על לאו זה דאפשר לא הקפידה תורה אלא על פסח כשר אבל על פסח פסול א"ח בלאו הזה ומביא שם ירושלמי דמוכח דאינו עובר בפסח פסול רק בפסח כשר. ובשער המלך פלפל דוקא אם נפסל בשחיטה כגון ששחט שלא לשמו ואח"כ זרק או הקטיר א"ח הזורק או המקטיר כיון דכבר נפסל

והתורה לא הזהירה על פסח פסול אבל השוחט שלא לשמו על חמץ חייב השוחט כיון דבידו לשחוט בהכשר רק עתה בשחיטה זו פוסלו עובר משום שוחט עה"ח ג"כ ע"ש. רק לר"ש במשנה פטור דלאו שחיטה הוא כלל דס"ל שחיטה שא"ר ל"ש שחיטה ולית הלכתא כוותי' ע"ש על כל פנים ז"ב לד"ה ל"מ נמצא השחיטה פסולה שניבלה ודאי פטור דל"ש שחיטה רק אפילו נמצא טרפה ג"כ פטור כיון דהפסול למפרע ולא הי' בידו להכשיר אם כן הו"ל זבח פסול וא"ח על לאו זה בפסח פסול ואין דרכי להאריך במקום שהאריכו אחרונים:

ואם א' שחט תחלת שחיטה והי' לו או לבה"ח חמץ וקודם זמן סוף שחיטה נשרף החמץ או בא אחר שאין לו חמץ וגמר השחיטה אי חייב הראשון על הלאו תלוי בפלוגתת ר"י ור"ל חולין כ"ט אי ישנה לשחיטה מתחלה וע"ס חייב על תחלת שחיטה ואי אינה לשחיטה אלא לבסוף פטור על התחלה. ועמש"ל בעזה"י היאך הלכה והבאתי דעת הר"מ ודעת תוס' ועפמ"ג או"ח בפתיחה כוללת. ואם יש חילוק בין מיעוט סימנים ובין שחט סי' א' יבואר אי"ה בדין ש"ח שם מקומה. וידוע דנזיר ששותה יין כל היום א"ח אלא אחת ובהתרה בו בכ"פ חייב כ"פ ועמ"ל פ"א מהא"ב מביא בהא דמבואר בסוגיא דגופים מחולקי' חייב הרבה בהתראה א' דגם בבהמות חיים שייך גופים מחולקים ואם תלש אמ"ה מה' בהמות חייב ה' מלקיות וסגי בהתראה א' ומביא דעת תוס' דאף בשחוטים אמרינן גופים מחולקים ועפמ"ג פתיחה כוללת לאו"ח ובגינת וורדים כלל מ"ד וס"ג. וא"כ כאן אם א' שחט וזרק והקטיר עה"ח אם התרו בו על כל פנים ודאי חייב ג' מלקיות אך בהתראה א' נראה דא"ח אלא א' דלא הוי גוף מחולק וגם הלאו הוא משם א' דכולם נפקא מקרא דלא תזבח וכן הר"מ פי"ט מסנהדרין מונה רק לאו א' לא תשחט אך אם שחט הרבה פעמים פסחים על החמץ זה תלוי באם חייב על התחלת שחיטה דיל"ש מתוע"ס אם כן הו"ל בהמות חיים ושייך גבייהו גופים מחולקים וחייב כמה מלקות בהתראה א' אך אם נאמר דאל"ש אלב"ס וס"ל אז שחוטין דתיכף בנקיבת הוושט הו"ל נבלה מחיים להר"מ אם כן הו"ל שחוטין ול"ה גופין מחולקין אך להתוס' דגם בשחוטין שייך גופין מחולקין חייב בכ"ע. וגם אם שחט פסח א' וזרק הדם של פסח אחר אם יש לשחיטה מתחלה וע"ס אם כן הו"ל חי והזריקה הו"ל שחוט אפשר דחי ושחוט הו"ל גם כן גופים מחולקי' אף לדעת ר"י דכמה שחוטין ל"ה גופים מחולקים אבל א' חי וא' שחוט אפשר דהו"ל גופים מחולקים וכן אם שחט וזרק בפסח א' אך אם אינה לשאלב"ס והו"ל שחוט והזריקה ג"כ שחוט אם כן לר"י א"ח ולדעת התוס' אף בשחוטים הו"ל גופים מחולקין

ודאי חייב על כ"א וכן אם זרק מב' פסחים ג"כ תלוי בזה דזה הו"ל כשחוט ותלוי אי אמרינן גופים מחולקין בשחוטים ויש לחקור בכ"ז ועפמ"ג.

ואם שנים שחטו פסח כא' דכשר בקדשים עיין ר"מ פ"א דפסה"מ כיו"ב דדינו כמבואר בר"מ פ"א משבת דזה יכול וזה יכול פטור וזה א"י וזה א"י שניהם חייבי' וא' יכול והשני א"י היכול חייב ושא"י פטור עתב"ש סי' ב' ונראה דבשניהם א"י ושחטו שניהם ויש ביד א' מהשוחטים חמץ חייב השני ג"כ אף דכתבתי לעיל דשוחט וזורק ומקטיר אין שייכים זה לזה אבל כאן כיון דכ"א א"י רק ע"י השני אם כן שייך א' בחבירו וחייב על לאו זה כנ"ל מסברא. ובתב"ש סס"ב פלפל דבשבת משמע דבשניהם יכולים כ"א כולה קעביד ע"ש אם כן ה"נ בשניהם יכולים חייבים שניהם אם יש לא' מבה"ח חמץ אבל אם אין להם חמץ רק לשוחט א' יש חמץ פשוט דפטור השני כיון דכ"א כולי' קעביד אם כן האי דאין לו חמץ למה יתחייב על שיש להשני ומה שייך להשני הוי כמו שוחט וזורק אבל בשניהם א"י שפיר שייך כ"א לחבירו וחייב על מה שיש חמץ אף תחת השני כנ"ל פשוט. וז"פ לדעתי אם שחט פסח חוץ לעזרה דחייב משום ש"ח והי' לו או לא' מבה"ח חמץ חייב מלקות משום לאו דחמץ גם כן אך בשחט בחוץ על החמץ ואח"כ זרק או העלה א"ח על הזריקה והעלאה משום לאו זה דחמץ כיון דנפסל משום שחוטי חוץ אבל על השחיטה דהי' יכול לשחוט בפנים בהכשר חייב כמש"ל בשם שעה"מ. והנה המקטיר באימרים חייב לא נתבאר שיעורו ונראה שיעור הקטרה כזית עיין פ' הקומץ דנ"ח פלוגתא דאביי ורבא ובתוס' שם ובר"מ פ"ה מהא"מ ובכ"מ ולחם משנה שם. אך מכל מקום איסורא איכא בכ"ש ככל ח"ש עלח"מ ה' מעה"ק פי"ג ובמ"ל שם פי"ט. ואימתי נקרא הקטרה דאין סברא דאם נתן על האור תיכף יתחייב אפילו לקח תיכף מעל האור יבואר אי"ה לקמן כי כמה הקטרות יש. וער"מ פי"ב מהמעה"ק הי"ג דהשיעור משיצית האור ברוב הקומץ ושם במ"ל פי"א ה"ד דה"ה לענין הקטרת האימורין שיותר בשר לאכילה ויתבאר אי"ה לקמן בדין הקרבנות איזה נקרא הקטרה וה"ה כאן.

והנה נלפע"ד דבר חדש דאף דאנן פסקינן כת"ק דמתני' דפסחים דף ס"ג דדוקא פסח בזמנו אסור לשחוט על החמץ אבל שלא בזמנו אפילו במועד לא משום דהוה שלמים ובשאר קרבנות ליתא ללאו זה ודלא כר"י או ר"ש במשנה שם מכל מקום נראה לומר דדוקא בשחיטה וזריקה דלא משכחת שלא בזמנו לשם פסח אבל בהקטרה היכי דנשחט הפסח ונזרק בזמנו רק שהקטיר האימורין בלילה כגון שחל ע"פ בשבת או אפילו בחל בחול ושעבר והקטירן ביום טוב ואפילו אם עבר ולנן עד הבוקר דקיימא לן אם עלו למזבח לא ירדו עיין פ"ג מה' פסה"מ אם בשעת הקטרה יש להמקטיר או לא' מבה"ח

חמץ אע"ג דכבר נאכל הפסח קודם חצות מכל מקום עובר המקטיר על לאו זה ולוקה עליו גם כן כיון דחשיב הקטרה והאימורין הם מפסח שנשחט בזמנו וגזירת הכתוב הוא דאסור להקטיר אימורי פסח על החמץ תהי' הקטרה אימת שתהי' כיון דהוה הקטרה מעליותא דהא לא ירדו חייב בהקטיר על החמץ ואף דכתבתי לעיל דבפסח פסול א"ע וכאן נפסלו האימורין בלינה מכל מקום כיון דהפסח כשר דהא אפילו נטמאו או אבדו כשר עיין פ"ד מה' ק"פ חייב המקטיר על לאו זה. ואמנם זה אני מסופק אם העלה החלבים בראשו של מזבח דקיימא לן בפ' המזבח מקדש דפ"ז ובר"מ פ"ג מהפסה"מ הי"א דאם הם בראשו של מזבח אין לינה פוסלת ומקטירן לעולם אך אם ירדו לא יעלו ע"ש אבל אם לא ירדו מקריבן לעולם. היאך הדין אם היו מונחים האימורים של פסח עד אחר פסח אם מותר להיות חמץ אצל המקטיר בשעת הקטרה או מי שאכל הפסח כיון דלאחה"פ ליכא איסור חמץ א"ד אפילו לאחה"פ מכל מקום כיון דהם מפסח שהזהירה תורה דלא יקטיר על החמץ אסור להיות חמץ אצלו או לא' מבה"ח בשעת הקטרה אף דמותר לאכול חמץ. ונראה דודאי עובר דלא תלוי באיסור אכילה ושהי' רק הוא לאו בפ"ע והראי' דלר"ש בע"פ אין לאו באכילה ולדעת בעה"מ לר"ש מותר באכילה עד הלילה ומכל מקום אם שוחט הפסח אסור ועובר אם יש לו חמץ אע"ג דמותר באכילה ומדר"ש נשמע דבזה ל"פ דאין א' תלוי בחבירו אם כן עוברים על הקטרה אף לאחה"פ כנלפע"ד. ול"מ ביטול בלב אחה"פ כיון דהחמץ מותר באכילה ל"ש סברת הר"ן כיון דבלאו הכי אינו ברשותו דהוא באמת ברשותו עש"א ה' חמץ ושאר אחרונים. ועיין פסחים צ"ו ע"ב ממעט פ"ש דשרי לשחוט עה"ח ופירש"י אף דכבר אתמעט פ"ש מהשבתה מכל מקום הא בשעת שחיטה לא יהי' ע"כ צריך מיעוט הרי דאין תלוי זב"ז.

והנה הלאו הזה נוהג גם בנשים דהאשה כשרה לשחוט קדשים ע' בזבחים. אך בזריקה אם אשה זרקה דמחללה עבודה עיין ר"מ פ"ט מהב"מ וכן כל המחללין עבודה שחושב שם הר"מ נראה דא"ח על לאו זה דחמץ כיון דמחללי עבודה והפסח פסול א"ח. ואף דכתבתי לעיל בשם השעה"מ דבאותה עבודה שפוסל הקרבן חייב על חמץ כיון דלא נפסל קודם רק באותה עבודה היינו דוקא שם כמ"ש הסברא דאי בעי הי' עושה בהכשר כגון שוחט שלא לשמו דאי בעי שוחט לשמו אבל כאן דא"א להכשיר העבודה כי הוא מחלל אם כן ה"ל פסח פסול וא"ח על לאו זה. אך במקטיר אף דכל הפסולים פסולים להקטרה מכל מקום אין הקרבן נפסל במחלל הקטרה כמש"ל אם כן חוץ מה שעובר על לאו זה דזרות או בע"מ וכדומה עובר משום לאו זה דחמץ ג"כ כנ"ל. והנה במ"ש דאותם המחללים עבודה מכל מקום חייבים אם מקטירים החלב כיון דהפסח כשר

נתיישבתי דז"א כיון דבש"ס פסחים ס"ב נפ"ל דמקטיר חייב מדסמיך ללא ילין הואיל וישנו בהלנת אימורין ופירש"י כל שישנו בעבודה שלהם באזהרת הלנה ישנו בכלל אזהרת חמץ הלכך מקטיר נמי עובר ע"ש. והנה בלאו זה דהלנת אימורים אינו אלא בכהן זכר הכשר לעבודה כמ"ש הרהמ"ח במצוה שאח"ז אם כן כל הפסולין לעבודה כיון דאינן בכלל אזהרה דלינה אינן בכלל לאו דחמץ ע"כ כל הפסולים הנ"ל אם הקטירו א"ע בלאו הזה ומכל מקום צ"ע ולעורר באתי. ולפמ"ש אף שאינם מחללין עבודה רק שאסורים לעבוד כגון פרועי ראש וקרועי בגדים דאין מחללין עבודה והם במיתה עיין ר"מ פ"א ופ"ז מהב"מ על כל פנים ל"ש בלאו דלא ילין כיון דאסורים לעבוד עבודה ולהקטיר אף דבדיעבד כשר מכל מקום אסורים אם כן כיון דאינם בלאו הזה דלא ילין אינם בלאו דחמץ ג"כ אבל באותם דלא מחללי עבודה אם זרקו הדם חייבים על לאו זה דזריקה ילפינן מלימוד אחר וגם הפסח כשר כיון דלא מחללי עבודה אם כן עוברים בלאו הזה כנ"פ. ודע שדברי הרב המחבר צ"ע שנראה לכאורה ממ"ש והעובר עליה והניח מדעתו כו' לוקה דגם בעל החמץ חייב מלקות וזה צ"ע דהא אצל בעל החמץ הו"ל לאו שאין בו מעשה ואפילו במקום שעושה מעשה כגון שקנה חמץ בשעת שחיטת הפסח גם כן פטור לשיטת הרהמ"ח עצמו לקמן במצוה שמ"ה ושמ"ו דלשאב"מ אף במקום שעושה מעשה פטור ע"ש. ובאמת שהתוס' בפסחים ד' ס"ג ע"ב ד"ה או כ' להדיא דבעל החמץ פטור או משום דלא תשחט כתיב או משום דהוה לשאב"מ ע"ש. אך גם מה שנראה מדבריהם לתי' השני דעכ"פ איסור יש על בעל החמץ גם זה איני מבין כעת דכיון דלא מצינו איסור זה רק על השוחט או זורק או מקטיר מנ"ל דגם בעל החמץ באיסור קאי ואפשר לדחוק וליישב וגם דברי הרהמ"ח אפשר לפרש באופן אחר ואין להאריך. ותשובה על לאו זה כמו על כל הלאוין שיש בהם מלקות. וכבר כתבתי לעיל ותבין מי הראוי למנות ומי הכשרים לעבודה ואם שחט או זרק הפסח על החמץ לא נפסל הפסח וכשר וי"ח בו עי' תוס' ואחרונים וכ"ה פסק הלכה באין חולק:

מצוה צ

סעיף א

שלא להניח כו'. ד"ז עיין ר"מ פ"א מהק"פ ה"ז והר"מ לא הביא רק זה הפסוק דלא ילין חלב חגי ובמ"ל האריך מאוד בענין פסוקים אלו והרהמ"ח נמשך אחר דעת הר"מ בסמ"ק שלו ע"ש במ"ל והלאו הזה הוא דוקא בעזרה אבל על המזבח א"ע על לאו זה ואינו נפסל בלינה כמש"ל והוא מבואר בש"ס כ"פ וברי"מ פ"ג מהפסה"מ שהבאתי לעיל

וכן פי' התרגום לא ילין כו' בר מן מדבחי כו' ומבואר להדיא בפסחים דנ"ט ע"ש. וק"ל דשם בדנ"ט מבוא' ר"כ רמי [כתיב] לא ילין לבוקר הא כל הלילה ילין וכתיב והקטיר כו' עליה השלם כו' וכן אח"כ רמי לי' ר"ס לרב כתיב לא ילין לבוקר הא כל הלילה ילין הא כתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול בי"ט ומתרץ כו' שבקי' לקרא דדחיק ומוקי אנפשי' ועיין פירש"י. ואיני מבין הקושיא דהלאו הוא דלא ילין למטה ברצפה ונפסל בעמוד השחר בנמצא על הרצפה אם כן פירוש הקרא דלא ילין חוץ למזבח ועובר בלאו ונפסל בנותר אבל כל הלילה מעלה האימורין על המזבח ובאמת אינו מקטירן כלל רק מעלן על המזבח ומקטירן אחר כמה ימים וא"ע בלאו ולא נפסלין אם כן מנלן מפסוק זה דמקטירן כל הלילה דתקשי לו היאך יכול להקטירן ולדחוק הקר' דמיירי בחל ער"פ בשבת ע"ש דלמא הלאו הוא על חוץ למזבח וכל הלילה ילין ויכול להעלותן על המזבח ובבוקר אם לנו חוץ למזבח נפסל ועבר בלאו ואסור להעלותן רק אם עלו לא ירדו עש"ס ור"מ והאמת כ"ה כפירש"י בחומש והתרגום אם כן מאי מקשה הש"ס. ורש"י שם באמת פי' ומעלן ומקטירן כ"ה ע"ש ברש"י. אבל קשה מנלן להקשות דלמא לא מיירי בהקטרה כלל ומקטיר באמת אימת שירצה אם הם בראש המזבח כמש"ל. אך באמת ל"ק דזה הוא פלוגתא בפ' המזבח מקדש בזבחים פ"ז דרבה סובר לינה אינה מועלת בראשו של מזבח ואם לנו בראש המזבח אפילו ירדו יעלו ולדידי' לא נפסל כלל בראשו של מזבח דאפו' אם ירדו יעלו דפסולים קי"ל דאם עלו לא ירדו ואם ירדו לא יעלו אם כן לדידי' לא עבר על לאו כלל ואינו נפסל בלינה ורבא ס"ל שם דלינה מועלת בראש המזבח ונפסלו בלינה אף בראש המזבח אך בעלו לא ירדו כמו כל הפסולים אך אם ירדו לא יעלו דבאמת נפסלו וגם עבר על לאו והר"מ פ"ג מהפסה"מ הי"א פסק כרבא דלינה מועלת בראש המזבח ואם ירדו לא יעלו אם כן לרבא אף בראש המזבח עוברין בלאו זה ונפסלו מחמת נותר ע"כ מקשה הש"ס שפיר אליבא דהלכתא דעובר בלא ילין אם אינו מקטירן אם כן כל הלילה ילין דהיינו להקטיר והא לא עולת חול בשבת ובי"ט וכו' או עשה דהשלמה ומשני שם דבאמת הלכה כן דאף בראש המזבח עובר בלאו ונפסלו בנותר והתרגום דפי' בר מן מדבחי אפ"ל דכוונתו חוץ מהמערכה או אף אם נאמר דכוונתו דוקא המזבח אפשר סובר התרגום כרבה דאין לינה מועלת ואין תימה דסובר התרגום שלא כהלכתא דכ"פ מצינו זה והוא הי' תלמיד ר"א ור"י דהמה סוברים כן ותנאים אחרים פליגי ורבא ס"ל כוותי' והלכתא כרבא ורש"י שם בשמות דפי' גם כן כהתרגום מדבריו נראה דהפירוש הוא חוץ מהמערכה עיין בלשונו אח"ז שכ' יכול על המערכה ע"ש ואף אם נאמר דס"ל כרבה ג"כ אין תימה דידוע דהרבה

דברים פירש"י עה"ת שלא אליבא דהלכתא כמ"ש האחרונים בשם הרא"מ. אך קשה ע"ז מסוגיא דפסחים נ"ט דמבואר שם דר"י בנו של ריב"ק סובר דמח"כ בשאר ימות השנה טובל ואוכל בקדשים ומקשה הש"ס מאי אולמא דהאי עשה בראש המזבח כו'. ולפמ"ש היאך יכול מהאי עשה דהשלמה ומתרץ דמעלה ומלינה להלינה כיון דגם בראש המזבח עובר בלאו ונפסל. ודוחק לומר דהסוגיא אזלא אליבא דרבה דאין לינה מועלת כיון דאין הלכה כוותי' ורש"י ד"ה מעלה כו' כת' כדאמרינן בזבחים דלד"ה לא ירדו ודבריו צ"ע נהי דלא ירדו מכל מקום הם פסולים ועובר כמ"ש והיאך מלינה והו"ל לרש"י לפרש דאזלא למ"ד אם ירדו יעלו. אך באמת ל"ק דהש"ס קאמר דלר"י למה מקריב ועובר בעשה דהשלמה מאי אולמא דהאי עשה כו' דהיינו דאין עשה דוחה עשה וע"ז מתרץ שפיר דמעלה ומלינה אם כן לא יעבור על עשה דהשלמה ואי דעובר על לאו זה דלא ילין אליבא דהלכתא ז"א דהדר עשה דקדשים דוחה לאו זה ככל עדל"ת רק בלא הלנה דעובר על עשה דהשלמה מקשה הש"ס דאין עשה דוחה עשה ומסקינן דא"ע העשה רק על לאו ועשה דאכילת קדשים דוחה לאו זה אם כן סוגיא זו אזלא אליבא דהלכתא לכ"ע אף דהוא עובר על לאו בשוא"ת מכל מקום נדחה מפני העשה וגם ל"ש דל"ה בעידנא דבאמת אדרבא דמקיים העשה קודם דמעקר הלאו כי קדשים אוכל בערב והלאו א"ע רק בעמוד השחר.

וער"ה ד"ל ע"ב תוס' ד"ה ונתקלקלו כו' הקשו הא נתקלקלו במוסף ג"כ דא"י להקריבו אחר תמיד בפ"ע משום עשה דהשלמה ואי דמעלה ומלינה בראשו של מזבח כדאמרי' בפ' ת"נ הניחא למ"ד אין לינה מועלת בראשו של מזבח אלא למ"ד לינה מועלת כו' היינו כרבא כו' ולפמ"ש ניחא דבאמת רש"י כאן כתב להדיא דאליבא דכ"ע ד"ז כיון דלא ירדו ואי דמועלת עדל"ת כמ"ש אם כן שפיר מעלה ומלינה. אך על כל פנים סוגיא זו אזלא כר"א זבחים צ"ו דעשה בכל גוונא דל"ת דאי לרבא שם אין עשה דמקדש דל"ת ע"ש אם כן ה"נ היאך נדחה הל"ת מפני העשה דשניהם במקדש ע"ש בזבחים ומוכרח דהסוגיא אזלא אליבא דר"א דאי לרבא מאי צריך להקשות מאי אולמא דהאי עשה כו' נימא הא אין עשה דוחה במקדש דנהי בעשה החמור כגון בע"פ מח"כ דוחה עשה הקל אפשר אף במקדש ג"כ כמו דא"צ בעידנא כמ"ש תוס' שם דעשה חמור דוחה עשה הקל א"צ בעידנא אם כן ה"נ דוחה עשה החמור עשה הקל במקדש ג"כ אבל כיון דפריך מאי אולמא כו' היינו דאין עשה דוחה עשה הו"ל להקשות ביותר הא א"ד במקדש אע"כ הסוגי' אזלא אליבא דר"א דדוחה עשה שבמקדש ועצל"ח שם ואין כאן מקומו לפלפל. שו"ר במ"ל פ"א מה' תו"מ ה"ג פסקא המתחלת ומ"ש שפלפל שם באריכות ומביא ד'

רש"י כאן שכתב לד"ה כו' ותמה עליו דודאי למ"ד לינה מועלת אינו מלינה כמ"ש תוס' ביומא דכ"ט ד"ה אלא ולפמ"ש ניחא דהוא אליבא דכ"ע מחמת דחיית העשה ויותר משמע בסוגי' דאזלא אליבא דכ"ע דאי אליבא דמ"ד אין לינה מועלת אם כן הקושי' דמקשה הש"ס מאי אולמא דהאי עשה וע"ז מתרץ ר"פ דמעלה ומלינה ואין כאן איסור כלל אם כן לדידי' קשה אמאי אינו סובר הת"ק ג"כ דבכל השנה מקריב אחר התמיד כיון דאין כאן איסור כלל וצ"ל דר"פ מתרץ דר"י בנו של ריב"ב סובר כן והת"ק סובר באמת דלינה מועלת זה קצת דוחק. ולפמ"ש ניחא דכולם סוברים כהלכה רק על הקושיא דמאי אולמא דעשה מעשה ע"ז מתרץ דמעלה ומלינה ולא עבר אעשה רק על לאו ולאו נדחה מפני עשה וג"כ הוי בעידנא כמ"ש ות"ק סובר דלא נדחה הל"ת דאין עדל"ת במקדש דזה פלוגתא דאמוראי ואין ריב"ב סובר דלא כהלכתא אם סובר דנדחה ות"ק סובר דבכל ימות השנה כיון דאסור להקטיר מפני עשה דמאי אולמא רק להלין ולעבור על לאו ואין עדל"ת שבמקדש אבל במח"כ בע"פ יקטיר מיד והעשה דהשלמה נדחה דהוי עשה קל וקל מלאו דלא צריך בעידנא ועשה קל נדחה אף שלב"ע אם כן לענין זה ג"כ קל דנדחה אף במקדש ע"כ סובר ת"ק דדוקא בער"פ.

ודע דמשמעות הסוגיא כאן וכ"ד תוס' ביומא שם ובר"ה וש"מ עמ"ל שם דא"ע על עשה דהשלמה רק במקטיר ואם אינו מקטיר א"ע כדאמרינן כאן דמעלה ומלינה ואינו מקטיר וא"ע. ובט"א בר"ה סוגיא דנתקלקלו כו' דעתו דד"ז אינו מוסכם אלא אפשר דבזריקה גם כן עובר דיש פלוגתא בזה ע"ש. ולפמ"ש דעיקר תלוי בהקטרה אם כן לת"ק במח"כ בער"פ דד"ע דהשלמה ואינו מלין רק מקטיר וצריך להקטיר האימורין של הקרבנות בעי"ט דבליל י"ט אסור להקטיר מחמת לא עולת חול ביום טוב כמבואר לקמן אם כן בעידנא דמעקר עשה דהשלמה דהיינו בעי"ט לא מקוים עשה דאכ"פ דאינו אלא בלילה ובתוס' הקשו זה ותי' שני תי' ובתי' ב' דעשה חמור דוחה עשה קל אף אם אינו בעידנא ע"ש אבל במח"כ בשאר ימות השנה שיש לו קדשים ששחט כבר אם כן בודאי הו"ל בעידנא דאפילו קודם הקטרת אימורין תיכף אחר זריקה מותר לאכול קדשים ואוכל ומקיים מ"ע ואח"ז בשעת הקטרה עובר על עשה דהשלמה וגם אפילו אם אינו מקטיר אלא מלינה אם כן הלאו אינו אלא בעה"ש וקדשים אוכל תיכף ביום לאחר זריקת דמים וכבר כתבתי דדעת תוס' בכ"מ דעשה דהשלמה א"ע אלא בהקטרה. אך אם נאמר דעשה דהשלמה עובר בשעת שחיטה או זריקה אם כן באותו רגע שזורק אסור עוד למח"כ לאכול קדשים רק לאחר זריקה דאין הקרבן נגמר אלא בזריקה אם כן לא הוי בעידנא דבשעת זריקה עובר על עשה דהשלמה וקדשים אוכל אח"כ ולא הוי בעידנא בשאר ימות

השנה ג"כ. ובזה אפ"ל ד' הרשב"א הובא במ"ל פ"א מה' נ"ב דסובר דלאו הבמ"ע דהוא בשוא"ת לא עדיף מלאו מפורש דנדחה מפני עשה ה"ה להבמ"ע. ולכאורה תימה מסוגיא דכאן דמקשה מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה הא עשה דהשלמה הוא בשוא"ת והוא לאו הבמ"ע אם כן נדחה שפיר מפני העשה ומאי פריך מ"א. ובתשובת ש"א פלפל בזה ולפמ"ש ניחא דתחלה הי' סובר המקשן דעשה דהשלמה עוברין בשעת שחיטה או זריקה אם כן לא ה"ל בעידנא ע"כ מקשה שפיר דבשלמא ער"פ עשה חמור דוחה עשה הקל אף דל"ה בעידנא כמ"ש תוס' אבל בשאר ימות השנה מאי אולמי' כמ"ש נהי דהעשה נדחית והוי כמו לאו ולא עדיף מכל מקום לא גרע מיני' וכמו דאין לאו נדחה אם אינו בעידנא ה"ה לאו הבמ"ע ג"כ אינו נדחה וחדשו האמוראים דמעלה ומלינה ואינו מקטיר וכ"ה דאינו מקטיר א"ע בעשה זו ור"י בנו של ריב"ב סובר כן אם כן מן הדין כיון דתלי בהקטרה אם כן רשאי שוב להקטיר דנדחה עשה דהשלמה דהוי בעידנא כיון דתלי' בהקטרה כמש"ל. אך באמת כיון דאפשר לקיים בלי דחייה א"ד דקיימא לן כ"ה דאפשר לקיים כו' ועכצ"ל דמלינה א"ע כלל דאין לינה מועלת בראש המזבח וא"ע כלל והסוגיא אזלא כוותי' לא כרש"י וכמש"ל. אך י"ל בדרך זה דקושית הש"ס מ"א היינו אף דהוי כמו לאו ונדחה מכל מקום אין עשה דוחה לא תעשה במקדש רק עשה החמור דוחה עשה הקל אף במקדש כמש"ל בשם הצל"ח אם כן זה גופא קושית הש"ס ומתרץ דא"ע כלל דאין לינה מועלת ואין צריך לדחות כלל. אך זה קצת דוחק מש"ל דהמקשן והתרצן יהיו מחולקים בסברא אימתי עוברים בעשה או בזריקה או בהקטרה והעיקר חסר מהספר והבאתי כאן דברי' אלו אף דעיקר מקומו במקום אחר. אך בעמדי בזה אמר לי חכם א' ע"ד הרשב"א ולא ירד לעומק הדברים דאי נימא דעובר בעשה דהשלמה בשעת הקטרה הוי בעידנא דמקיים העשה קודם כתבתי זה להתלמד לתלמידים. ומכל מקום קצ"ע מ"ש ליישב ד' רש"י דר"י בנו של ריב"ב סובר דלינה מועלת אך דנדחה מפני העשה הא אין עדל"ת במקדש וכפי הנראה בזבחים ל"פ ר"א על רבא בזה ע"ש וכ"כ בט"א בר"ה בסוגיא דב"ת ע"ש. אך אפ"ל דר"י סובר דבאמת ד"ז דאין עדל"ת במקדש נלמד שם מפסח דכתיב ועצם לא תשברו ואין העשה דא"פ דל"ת של שבירת עצם מוכח דאין עשה דוחה אם כן אפשר דוקא בכה"ג דנדחה הל"ת בקו"ע אינה נדחית אבל כאן דדחיית הל"ת היא בשוא"ת סובר ר"י דאף במקדש נדחית ות"ק סובר באמת דבכ"ע אינה נדחית ע"כ דוקא בער"פ מחמת עשה החמור לא בשאר ימות השנה כ"נ.

ובעיקר ד"ז אי לינה מועלת בראשו של מזבח דהיא פלוגתא בזבחים רבה סובר דאין לינה מועלת ורבא סובר דלינה מועלת והר"מ פ"ג מהפסה"מ פוסק כרבא ע"ש בכ"מ

ולכאורה בד"ז דפליגי רבה ורבא הלכתא כמי הוא מחלוקת בין הראשונים. אח"ז ראיתי בתורת חסד כלל י"ג הרגיש בזה ומביא הרבה דברים דדעת הר"מ דהלכה כרבה נגד רבא ע"ש. אך באמת כיון דהת"ק כאן סובר בע"פ נדחה עשה דהשלמה ואי אין לינה מועלת ה"ל להלינה דכ"מ שאפשר לקיים שניהם כו' ע"כ סובר דלינה מועלת אם כן ע"כ צריך לדחיי' עדיף שנדחה עשה דהשלמה דעשה הקל וקל לדחות מלאו כמ"ש תוס' וגם חביבה מצוה בשעתה דדוחה שבת מהקטרת אימורין והלכה כת"ק וגם ר"י לפמ"ש ג"כ סובר כן כמ"ש וגם ר"כ דרמי לא ילין הא כל הלילה וכו' הא עליה השלם כו' ג"כ סובר כן כמ"ש דאל"ה אין קושיא דלא מיירי מהקטרה כמ"ש וגם ר"ס רמי לרב לא ילין הא כל הלילה ילין הא לא עולת חול כו' ג"כ סובר כן דאל"ה אין קושי' כמ"ש וכאן נראה דרב סובר כן וסברא דהלכה כרבא. עי' ברי"ף בסוכה דהטעם דכל מילי כרב עביד וכאן רב לא סבר כוותי'. אך עיין בגליון הש"ס דגרסינן רמי ר"ס לרבא אם כן אין (רבא) [רב] והוא רמי לשיטתי' דרבא. אך מבואר שם שאמר לי' כבר רמי נהלי' ראב"ח לר"א וכו' ותי' אם כן כל אלו סוברים כן דלינה מועלת ע"כ פוסק הר"מ כן ועי' בס' ת"ח שהבאתי. ולאו זה דלא ילין נראה דעל כזית אימורין עובר בלאו זה ובפחות מכזית יש דין ח"ש אף דאינו במידי דאכילה כמש"ל כ"פ דכל השיעורים בכזית חוץ היכי שנתפרש שיעור אחר:

ואם מלין חוץ מה שעובר על לאו זה עוד עובר בעשה עיין חגיגה דף יו"ד דעובר בעשה דכל הלילה עד הבוקר ויש לפלפל לעיל לענין אם עול"ת נדחה מפני עשה לפמש"ל ואין כאן מקומו. וגדולה מצוה בשעתה שדוחה אפילו [שבת] כגון איברי תמיד של שבת אף שיכול להקטירם בלילה מכל מקום מצוה להקריבם ביום וכן ע"פ שחל בשבת חלבי הפסח קרבים בשבת עיין כ"ז בר"מ ה' תו"מ אבל חלבי חול אין קרבים ביום טוב ומכ"ש בשבת. וער"פ שחל בחול אסור להקריב האימורים בלילה דאין חלבי חול דוחין יום טוב ובחל ע"פ בשבת נקטרים בלילה דחלבי שבת קרבין ביום טוב כמבואר כאן ובר"מ ועיין ביומא דמ"ו סוגי' דאברים שנתותרו כו' בתוס' שם דדעתם הא דאין אימורי חול נקטרים בשבת וביו"ט דוקא בלא משלה בהם האור אבל אם משלה בהם האור דוחה שוי"ט ופשוט ג"כ דמשלה בהם האור א"ע אח"כ בלא ילין דהדין אפילו בפסולים אם משלה בהם האור אפילו אם ירדו יעלו אם כן אינם פסולים כלל כמש"ל עיין ר"מ פ"ג מהפסה"מ ה"ט. עוד כת' התוספות שם דבשויו"ט סמוך לבוקר דמסדר מערכה דיומא דנדחה שויו"ט בלאו הכי רשאי להקטיר גם כן אימורי חול ע"ש אם דוקא במשלה בהם האור או אפילו בלא משלה בהם האור כיון דבלאו הכי ניתן שבת לדחות ועמ"ל פ"א מהתו"מ ה"ז האריך בדהתו"ס. ובאחרונים הקשו עדהתו"ס אלו מכאן דמאי מקשה דלא

ילין עד הבוקר הא כל הלילה ילין הא לא עולת חול ביום טוב וצריך לדחוק דמירי בע"פ שחל בשבת הא אין כאן קושי' כלל דבאמת מותר בלילה קודם הבוקר ע"כ כתבה התורה דלא ילין עד הבוקר וקודם הבוקר רשאי להקטירן ואף בשויו"ט. והנה לפלפל בענינים אלו צריך אריכות ועמ"ל דדעת הר"ם דבכ"ע אין אימורי חול נקטרין בשויו"ט דלא כהתוס'. ומ"ש הרהמ"ח דנוהג לאו זה בזכרים כהנים כו' היינו באותן הכשרים לעבודה ולא הפסולים עיין ר"מ בה' במ"ק איזהו פסולים ואיזהו כשרים וז"פ:

סעיף ב

ומ"ש הרהמ"ח דאין לוקין על לאו זה כו' כן כ' הר"מ כאן בהק"פ ועמ"ל פח"י מה' פסה"מ דהר"מ גבי נותר מאכילת אדם כ' הטעם דאין לוקין דנל"ע וכאן גבי אכילת מזבח לא כת' הטעם דנל"ע דאין נל"ע דאכילת מזבח לא ילפינן מאכילת אדם ע"כ אין הטעם כאן רק מחמת שאב"מ ע"ש ועיין לעיל מצוה ח' פלפלתי להשיטות שסוברים בלשאב"מ אם הי' ע"י מעשה אף שהי' בהיתר מכל מקום ה"ל לשיב"מ עמ"ל פ"ג מהב"מ הכ"א ובספר משנ"ח האריך בענין זה אם כן משכחת לה בלאו הזה מעשה כגון שהי' ע"ג המערכה ולא משלה האש עדיין ולקח מעל המערכה והלינה דהי' מתחלה מעשה וגם ל"ש סברת הרהמ"ח כיון דיכול לעבור בלי מעשה כמ"ש כ"פ בשם ס' שעה"מ. ולענין תשובה בלאו זה ככל הלאוין שבתור' וכ"כ כ"פ ועובר בלאו ועשה כמ"ש ומבואר בחגיגה ע"ש:

מצוה צא

סעיף א

להביא ביכורים כו'. בדיני ביכורי' יש עוד מ"ע בפרשת תבא ווידוי ובמצוה תמ"ט מבואר שם איסור אכילתן אך כאן מצות עשה הבאת ביכורים ומבואר במסכת ביכורים ובר"מ פ"ב מביכורים ונבאר בקיצור בעזה"י. מ"ע להביא ביכורים והוא פרי ראשון כו' משבעת המינים היינו חטה כו'. ומ"ש הרהמ"ח ולפי הדומה ע' פירש"י פ' תבא שכתב נאמר כאן ארץ ונאמר להלן ארץ חטה כו' מה להלן מז' המינים שנשתבחה בהם א"י אף כאן שבח א"י שהם ז' מינים ועיין בספרי ובס' זרע אברהם מפלפל בזה וידוע דבכלל שני מינים חטה ושעורה יש עוד ג' מינים כוסמין וש"ש ושיפון דיי"ח בפסח וחייב בחלה דהוי לחם ואינו מבואר אם חייבין הג' מינים בביכורים כיון דג' מינים הוי מין חטים ושעורים כמבואר בחלה ופסחים או לא ע' מס' פסחים דל"ו ע"ב תוס' ד"ה אוציא חטים ושעורין כו' לגי' מהרש"א דכל ה' מינים חייבין בביכורים ובפ"י השיג על מהרש"א וכ' דדוקא חטים ושעורין חייבים אבל לא הג' מינים הנכללים ע"ש הטעם. וגם כת' כיון דאינו מן המובחר

א"ח בביכורים ע"ש והר"מ והרהמ"ח סתמו הדברים. ואם הביא חוץ מז' המינים לא נתקדשו כלל וגם מז' מינים אם הביא שלא מן המובחר כגון מתמרים שבהרים ומפירות שבעמקים וכו' לא נתקדשו כלל כר"י במנחות ער"מ. והנה הר"מ והרהמ"ח סתמו וכתבו דמ"ע להביא ביכורים כו' נראה דאין חילוק בין שנה לשנה דאפילו בשמיטה חייב בביכורים דהו"ל לפרושי ועפירש"י עה"ת פרשה זו בפסוק ראשית ביכורי כו' כת' אף השביעית חייבת בביכורים לכך נא' כו' הרי מפורש בדבריו דאף שנת השמטה חייב בביכורים ובודאי מצא כן באיזה ברייתי' ועיין באוה"ח פ' תבא ד"ה אשר כ' בפי' הפסוק דשנת השמיטה אין בה הבאת ביכורים לפי שאינה שלו אלא מופקרת לכל ע"ש ולא זכר כלל מפירש"י שכ' בפירוש להיפוך ולהוציא דין מפסוק בלי קבלת חכמינו זכרונם לברכה קשה מאוד ובפרט שהר"מ והרהמ"ח סתמו הדברים דנראה שבכ"ע חייב ורש"י כת' להדיא כן מאן ספין לחלוק עליהם ומכ"ש בלי ראי' רק מפשט הכתוב. ועיין בכורות י"ב ע"ב דבהמת שביעית פטורה מן הבכור' דלאכלה א"ר ולא לשרפה ובכור אימורים לגבוה סלקי ופריך הש"ס מהא דתנן האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה ח"מ ואמאי חייב בחלה כיון דמטמאת בת שרפה היא לאכלה א"ר ולא לשרפה ומשני שאני גבי חלה דכתיב לדורותיכם אם כן כאן גבי ביכורים כיון דמטמאי בת שרפה היא וגרע מחלה טמאה דאסור להסיק אפילו תחת תבשילו עיין כאן בר"מ פ"ב הי"ט וכאן לא כתיב לדורותיכם אם כן אפשר מה"ט פטור מביכורים אך באמת לפי מסקנת הש"ס שם דפריך ולגמר מיני' ומשני דשם גבי חלה עיקרה לאכילה רק אם אירע שנטמאת היא בשריפה וכאן גבי בכור עיקרו לשריפה ע"כ לא גמרינן מחלה ע"ש אם כן גבי ביכורים דדמי לחלה דעיקרם לאכילה רק אם נטמאו הם בשריפה שפיר ילפינן מחלה דהוי שפיר לאכלה אם כן לא נפטר מביכורים מה"ט. ואפשר דלא נוכל למילף ביכורים מחלה דמה לחלה שכן טובלת וח"מ אם אכל טבל משא"כ ביכורים דאינם טובלים ע"ש בתוס' ד"ה הכא כו' אם כן פטור מביכורים מה"ט וד"ז צל"ע ודעת רש"י להדיא דחייב ע"כ צ"ע.

ודין ביכורים יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה או רימון כו' שביכרה קורא לה שם וא"צ לקרוא לה שם אחר תלישה ואפילו קודם שנגמר הפרי מהני ק"ש ואם לא הפריש במחובר מפריש בתלוש וביכורים אין להם שיעור מן התורה רק מדרבנן צ"ל אחד משששים והרוצה לעשות כל שדהו ביכורים עושה ודינים אלו מבוארים בר"מ כאן באריכות. ונ"פ דאף לאחר הבאת ביכורים לירושלים דנאסרו לזרים כמבואר לקמן מכל מקום בודאי מהני שאלה כיון דקדשי בדיבור פה כמו תו"מ והקדישות דמהני שאלה ה"נ מהני שאלה. אך לאחר הנחה בעזרה זה תלוי אם בקרבנות מהני שאלה לאחר זריקה

וכבר הבאתי בח"ז ואין כאן מקומו על כל פנים ז"ב דמהני שאלה בביכורים. אך אם נשאל ונעשו חולין למפרע חייב בתו"מ דבתחלה היו פטורין דביכורים פטורים מתו"מ כמבואר בש"ס ור"מ וז"פ. ואין מביאין ביכורים משקים ובודאי לא נתקדש כלל אך יין ושמן דעת הר"מ דמביאין ולא חילק כלל וסובר דבכ"ע מביאין ובכ"מ מביא ירושלמי דמתרץ על המשניות דמס' תרומות ומס' חלה דסתרי אהדדי דיש חילוק אם בצרן מתחלה לכך מביאין יין ושמן ואם לא בצרן מתחלה לכך אף יין ושמן אין מביאין ובכ"מ עמד ע"ד הר"מ שלא חילק בזה. וא' הנוטע וא' העולה מאליו חייב בביכורים ונוטע בתוך שלו והבריך בתוך של חבירו או לר"ה או להיפך כיון דאין כל הגידולין מקרקע שלו פטור דכתיב אדמתך וכן הלוקח אילן א' כיון דאין לו קרקע אינו מביא ביכורים וע' עוד דינים בר"מ. הכלל דצריך הגידולים להיות מקרקע שלו וער"מ ותראה עוד כמה דינים.

קנה שני אילנות מביא מס' דס' אם יש לו קרקע וקונה ג' אילנות מביא בודאי דיש לו קרקע ואם קנה אילן וקרקעו מביא גם כן בודאי. והנה מבואר דאם אין לו קרקע פטור מהבאה וכן הוא בפ' הספינה ולכאורה קשה דבפ' השולח מבואר דהמוכר שדהו בזמן היובל ר"ל סובר ק"פ לאו כקה"ג ומביא ואינו קורא וכ"פ הר"מ פ"ד כאן דהמוכר שדהו לפירות או בזמן שהיובל נוהג מביא וא"ק כיון דאין לו קרקע דק"פ לאו כקה"ג וא"כ כיון דאין לו קרקע למה מביא הא לאו אדמתך היא ובפ"י גיטין עמד בזה ותי' דכאן אין לו קרקע כלל אבל שדהו לפירות או בזמן היובל דהקרקע קנוי לו לפירותי' ע"כ מביא ע"ש. ומכל מקום צ"ע כיון דנתמעט מקריאה דלא קרינן מן האדמה אשר נתת לי דל"ה שלו ע"כ ל"ה אדמתך ג"כ כמבואר פ' הספינה ושם בהשולח דמ"ז ע"ב תוס' ד"ה טבל וחולין כו' נראה דלמ"ד ק"פ לאו כקה"ג דמי אינו מביא ג"כ רק במקדיש להו וכ"ה ברשב"א שם להדיא דלר"ל מקדיש להו כדאיתא בפ' הספינה אם כן מבואר להדיא דאינו מביא גם כן לר"ל אך מביא מספק ע"כ מקדיש להו. ובשאג"א סי' צ' הקשה עדהתו"ס דל"ל לאקדושי הא מביא בודאי לר"ל אך דא"ק וא"צ לאקדושי' ובמק"ח סתמ"א השיג עליו וגם על הפ"י ומביא ד' הרשב"א אילו דמוכח דלר"ל אינו מביא רק מספק או מדרבנן וצריך להקדיש. אך ע"ד הר"מ פ"ד דגבי קונה ב' אילנות כת' דמביא מס' וכיצד עושה מקדיש כו' ואח"ז גבי מוכר שדהו לפירות או בזמן היובל כת' סתם דמביא ולא כת' גם כן דמביא מספק ומקדיש להו כדלעיל. נ"ב דהר"מ סובר כהפ"י והש"א דמוכר שדהו לפירות מביא בודאי אף שאין לו קרקע וצ"ל כחילוק של הפ"י וע"ש עוד במק"ח ותלי"ת הרבה כוונתי לדעתו. והנה בקונה אילן דאין לו קרקע אף דהאילן עומד ברשות וכן שני אילנות כיון דאין לו קרקע ל"ה אדמתך ולעיל גבי נוטע תוך שלו והבריך תוך שדה חבירו

דגם כן אינו מביא דאין כל הגידולין מאדמתך ומבואר שם בר"מ בשם ירושלמי דאם נתן לו חבירו רשות להבריך ה"ז מביא וכאן דעומד ברשות ולא מהני ע' ראב"ד בהשגות הי"ג כת' דמבריך עיקרו ברשות עצמו ויניקת הברכה מועטת ברשות חבירו ע"כ מהני נתינת רשות אבל בעומד ברשות חבירו כמו קנה אילן בלא קרקע ל"מ נתינת רשות ואינו מביא וע"ל מצוה של"ט כתבתי דנראה דאם קונה קרקע לזמן דיש לו רשות לחפור בגוף הקרקע כמ"ש הר"מ פכ"ג מביא וקורא דהוי כקנין עולם ע"ש. פירות השותפין חייב בביכורים כ"ה בר"מ פ"א מה' ראשית הגז וע"ש דגם שותפות עכו"ם חייב אך בחלקו כיון דא"ב בדאוריית' צריך להקדיש חלקו כמו כל ס' ביכורים. ולענין תרומה עיין ר"מ פ"א דתרומות. וער"מ פ"א דהגדל בעציץ אף על פי שהי' נקוב וגדל בספינה אינו מביא ביכורים דכתיב בארצכם אבל מביא מן הגדל בגג וחורבה וע"ש בהשגות ובכ"מ.

וביכורים א"נ אלא בפירות א"י לא בח"ל מפני שהוא חובת קרקע ע' תוס' ב"ב בסוגי' דהקונה אילנות כו' דביכורים ל"ה חובת קרקע וע' תוס' פ' רה"ג אך יש מיעוט ע"ז מארצך למעוטי ח"ל ואין נ"מ לדינא הכלל פירות ח"ל פטורים. וכבר הבאתי בחיבורי כ"פ עיין ר"מ פ"א דתרומות דא"י הוא מה שכבש מלך ורוב ציבור או נביא ואפילו ארצות שאינן מז' אומות שנשבע הקב"ה לאברהם. אך מדינות אחרות אינן כא"י אם לא כבש אותם דוקא לאחר כיבוש ז' עממין ומפני זה סוריא אף על פי שכבשן דהמע"ה מדעת רוב ישראל כיון דכבש סוריא קודם שכבש כל א"י אינו קדוש בקדושת א"י מן התורה אך מדרבנן לאיזה ענינים. וגם כיבוש יהושע כיון שגלו נתבטלה לקדושה דק"ר לא קדשה לע"ל אך מה שקידש עזרא הוא קדוש לע"ל אך לענין תו"מ דעת הר"מ דאף בימי עזרא לא נתחייב דלא מהני קדושתו דלא הי' ביאת כולם ע"ש. והנה לענין ביכורים כל שדינו כא"י מן התורה חייב בביכורים בכיבוש יהושע כל הארצות שכבשו אז ישראל ובכיבוש עזרא כל שנתקדש בקדושת עזרא נתקדש לענין ביכורים גם כן אף דבתרומה פטור מן התורה לדעת הר"מ דל"ה ביאת כולם מכל מקום דוקא בתו"מ וחלה הדין כן אבל לענין שאר דברים חייב ככל קדושת א"י ע"ש בכ"מ. אך בביכורים יש דין אחר מבואר בר"מ דא"ח מן התורה אפילו א"י אם אינו ארץ זבת חלב ודבש ע"כ פוסק הר"מ דמביאין ביכורים מדרבנן מארץ סיחון ועוג ומסוריא אבל לא מן התורה דאינו ארץ זבת חלב ודבש והוא פלוגתא במשנה דביכורים ופוסק הר"מ כן ע' בכו"פ. והנה נחלק הדין סוריא אינו קדוש בקדושת א"י מן התורה כלל אף לענין תו"מ כמש"ל אם כן בודאי אינו אלא מדרבנן דמה"ת אינו קדוש כלל אבל עבר הירדן אף דהי' קדוש בקדושת א"י דהוא כיבוש מרע"ה וכל ישראל והי' חייב בתו"מ מן התורה מכל מקום גזירת הכתוב הוא דפטור מביכורים

כיון דאינו זבת חלב ודבש. והנה אף דהת"ק במשנה סובר דמביאין מעבר הירדן ואינו מבואר דהוא רק מדבריהם ואפשר דהוא מן התורה דא"צ ארץ זחו"ד ע' מהרי"ק שכ' דבברייתא בספרי גם הת"ק סובר דצריך ארץ זחו"ד עכצ"ל דפליגי כאן רק מד"ס דסובר הת"ק דחייב. וברמב"ן עה"ת בפסוק והיה כי יביאך מביא הך ברייתא דספרי נאמר כאן בביכורים ארץ זחו"ד ונאמר להלן היינו בפרשת והי' כו' ארץ זחו"ד מה להלן ארץ ה' עממין דלא נחשב שם רק ה' ולא נחשב הפריזי והגרגשי דאותן שני עממין אינן זחו"ד אף כאן בביכורים ארץ ה' עממין ר"י אומר אין מביאין ביכורים מעבר הירדן כו' וכ' הוא ז"ל דהת"ק מיעט ארץ שני עממין הנ"ל אבל עבר הירדן דהוא מאמורי נחשב כאן לארץ זחו"ד ור"י מיעט אף עבר הירדן דאינו זחו"ד. והאמורי המוזכר כאן הוא אותו שבא"י עצמה ע"ש על כל פנים נראה מדבריו דכ"ע סוברים דשני עממין פטורים דגזירת הכתוב הוא דצריך ארץ זחו"ד ושני עממין לא נחשב כאן רק הפלוגתא בעבר הירדן דת"ק סובר כיון דהוא ארץ אמורי אם כן הוא בכלל זחו"ד ור"י סובר דאינו בכלל זחו"ד רק חלק האמורי שהוא בא"י. ונראה מדבריו דלת"ק עבר הירדן חייב מן התורה וצ"ע על הר"מ. אך אם דעת הרמב"ן כן אפשר דעת הר"מ דכולם מודים דעבר הירדן אינו ארץ זחו"ד ורק מדרבנן מחייב הת"ק כהמהרי"ק. אך זה ק"ל על הר"מ כיון דפוסק כהברייתא בספרי דצריך זחו"ד אם כן היאך סתם וכתב דעבר הירדן פטור מן התורה ולא כתב הדין דארץ שני עממין אף בא"י פטור רק ארץ חמשה עממין חייב מן התורה ולא יותר ובפרט הר"מ לא כתב טעם כלל למה עבר הירדן פטור. ואם הי' הדין רק בעבר הירדן א"צ לכתוב הטעם כי הדין אמת אבל כיון דבא"י יש ג"כ חלק דפטור מן התורה אם כן אם הי' כותב הטעם אפשר דהי' ידעינן דגם השני עממין פטורים מקרא דאינם נחשבין כארץ זחו"ד בפ' בא אבל הוא לא כת' טעם כלל אם כן נראה דדוקא עבר הירדן פטור ובאמת השני עממין כ"ע סוברים דפטור רק בעבר הירדן פליגי לדברי הרמב"ן ולהמהרי"ק כולם שוים על כל פנים לדעת כולם פטורים ארץ שני עממין מביכורים מן התורה והר"מ לא הביא זה כלל וצריך עיון גדול למה השמיט ד"ז ובפרט שהר"מ כת' תחלה ז"ל ואינו נוהג אלא בפני הבית ובא"י לבד משמע דכל א"י חייב ובאמת השני עממין פטורים מן התורה אליבא דכ"ע וצריך עיון גדול. ואני מסופק דאפשר הא דאין מביאין רק מארץ ה' עממין דהיא זחו"ד הוא דוקא בארץ ז' עממין שהקב"ה נחל לנו וגילה לנו דחלק ממנה היינו השני עממין או עבר הירדן אינו זבת חלב ודבש אבל אפשר בכל העולם יש עוד מדינות שזחו"ד. ונ"מ אם מלך ישראל כובש עוד מדינות או מלך המשיח המקווה בב"א יכבוש כל העולם ויתקדש בקדושת א"י כי הוא כתורה יעשה ויכבוש תחלה הז' עממין ואח"כ יכבוש יתר העולם

מדעת ישראל ויהי' הכל בקדושת א"י כמש"ל בשם הר"מ והיא מהספרי אפשר יש עוד ארצות דהם זבת חלב ודבש ויתחייבו בביכורים או אפשר דהתור' גילתה לנו שאין בכל העולם כולו ארץ זחו"ד רק אותם הה' עממין ולא יתחייבו בביכורים מן התורה בשום פעם רק אותם הה' עממין וצ"ע עד יבא ויורה צדק לנו בב"א:

והנה בפ' הספינה גבי ספק ביכורים מבואר שם ובר"מ פ"ד כאן דא"י להביא בספק דלמא חולין נינהו וצריך להקדיש ולפדות וגם הם ס' דלמא לאו ביכורים וחייב בתו"מ וצריכים להפריש תו"מ וליתן לכהן וצ"ע בד"ז דחייב מדבריהם ומה"ת פטור אמאי לא כת' הר"מ ד"ז כיון דמה"ת אינו קדוש בביכורים אם כן אסור להכניס בעזרה וצריך להקדיש וגם מן התורה חייב בתו"מ וצריך להפריש כמו בספק. אך באמת מפירות שבסוריא דא"ח בתו"מ כ"א מד"ס כמבואר בר"מ פ"א מה' תרומות אם כן אתי ביכורים דדבריהם ומפיק להו מידי חיוב דתו"מ כמו ביכורים דאורייתא שמפיק מידי תרומה דאורייתא ה"נ הם אמרו לחייב בתו"מ והם אמרו שהם ביכורים אם כן פטורים מתו"מ אך הכנסת חולין לעזרה אפשר גם כן דסובר דאינו אסור אלא מדרבנן עמ"ל פ"ב מה' שחיטה באריכות אם כן אתי הקדש ביכורים דרבנן ומפקיע איסור הכנסה שאינו גם כן אלא מדרבנן. אך זה קשה בפירות שמעבר לירדן דמבואר טעם אחר דפטורים מן התורה מחמת דאינו ארץ זחו"ד אבל בתו"מ חייב מן התורה אם כן נהי דלענין הכנסת חולין לעזרה כיון שהוא דרבנן מפקיע קדושת ביכורים דרבנן כמ"ש אבל תו"מ שהוא חייב מן התורה ביכורים דרבנן לא מפקיע לחיוב מן התורה אם כן הו"ל להר"מ לכתוב ד"ז דביכורים דרבנן צריך להפריש תו"מ כמ"ש בפ"ד בספק ביכורים. וראיתי בהגהת מ"ל סוף הספר שכת' אם נא' דנשים אין חייבין בביכורים אלא מדבריהם הו"ל להר"מ לכתוב דחייבים להפריש תו"מ כיון שהם חולין מן התורה ומסוריא ועבר הירדן ל"ק משום דאף בתרומה א"ח אלא מדרבנן כו' ודבריו תמוהין נהי דמסוריא א"ח בתו"מ אלא מדרבנן אבל עבר הירדן שחייב בתו"מ מן התורה כיון שהוא קדוש בקדושת א"י אם כן הו"ל לכתוב שחייב להפריש תו"מ עיין היטב ותבין שדבריו צ"ע. ועכצ"ל שהר"מ סמך עצמו אמ"ש בפ"ד ממילא משתמע ג"כ מה שהוא מדרבנן דצריך להפריש תו"מ אם חייב בתו"מ מה"ת. ומכל מקום צ"ע דהו"ל להר"מ לפרש הן בספק והן בדרבנן ואפ"ל אף דלא מחייבי בביכורים אלא מד"ס מכל מקום ל"ק דלמה לא כת' הר"מ דחייב לעשרן מן התורה דהנה הר"מ פ"ב מהלכות מעשרות דעתו שהלקוח אחר שנגמרה מלאכתו פטור מתו"מ דכתיב תבואת זרעך ולא הלקוח וחייב רק מדרבנן ודעת הראב"ד שבכ"ע פטור מן התורה ועיין כסף משנה שיטת הריב"ם וידוע דאין חילוק בין לקוח או שניתן לו במתנה

דיליף מקרא תבואת זרעך דוקא שלו אם כן לקוח או שניתן לו פטור מן תו"מ מד"ת אם כן ביכורים דהמצוה שניתן לאנשי משמר ע' במשנה ור"מ אם כן א"ח מן התורה בתו"מ לא הבעה"ב שנאמר עשר ואכלת ולא הכהנים שנאמר תבואת זרעך וא"ח בתו"מ רק מד"ס אם כן ביכורים מעבר הירדן אף שאינו אלא מדרבנן מכל מקום בתו"מ נמי דרבנן להר"מ והראב"ד ואתי ביכורים דרבנן ומפקיעים מידי דרבנן וא"צ לעשר כלל ע"כ לא כת' הר"מ כאן דצריכים להפריש תו"מ ובס' ביכורים דמבואר בש"ס ור"מ דצריכין להפריש היינו מדרבנן ומקשה הש"ס שפיר דלמא לאו ביכורים הם וצריך לעשר על כל פנים מד"ס ואין לומר סד"ר ולקולא דידוע דיש כמה ס' דרבנן לחומרא ובס' לא תיקנו חכמינו זכרונם לברכה דיהי' ביכורים מדבריהם ע' שבת גבי ס' דבריהם ובראשונים שם אבל כאן דחז"ל תיקנו ביכורים מדבריהם מפקיע החיוב מתו"מ שא"ח אלא מדבריהם שהם אמרו וכו' ע"כ לא כת' הר"מ ד"ז דחייבים לעשר מד"ס כי מן התורה א"ח בתו"מ כיון דניתן לאנשי משמר ותבואת זרעך כתיב ולא הלקוח או שניתן לו במתנה כיון דלאו זרעך הוא. אך מכל מקום קשה הן אמת דאם מביא ביכורים לאנשי משמר ודאי פטור מן התורה להר"מ והראב"ד ור"ת בסוגי' דחניות [דבית הינו] (אושא) בב"מ ע"ש אך זה נ"פ כיון דד"ז דביכורים דניתן לאנשי משמר דהוי כקדשי המקדש ע' בב"ק ובר"מ פ"ד מה' כלי המקדש דאם כהן עצמו יש לו קרבן א"צ ליתן לאנשי משמר והקרבתו והעור ואכילה שלו ע"ש אם כן בודאי בביכורים ג"כ הדין כן דאם כהן עצמו מביא ביכורים משלו הם שלו ואין ניתנים לאנשי משמר וא"כ בכהן עצמו שמביא ביכורים והם תבואת זרעך חייב בתו"מ מן התורה וכהן עצמו חייב בתו"מ כידוע עיין ר"מ אם כן משכחת לה שחייב לעשר מן התורה אם כן הי' צריך הר"מ לכתוב ד"ז דנ"מ בכהן עצמו אם הביא ביכורים מעבר הירדן דודאי צריך לעשר. ובזה נכונים יותר ד' הש"ס דמקשה בב"ק בס' ביכורים הא צריכים להפריש תו"מ והקשינו דהא פטור מן התורה והו"ל רק סד"ר ע' מש"ל ולמ"ש ניחא דהמשנה סתמה דבשני אילנות מספק מביא וע"ז מקשה הש"ס שפיר דלמא לאו ביכורים כו' היינו בכהן עצמו דודאי חייב מן התורה בתו"מ וע"ז מתרץ לה דמפריש ואפשר דאטו כהן עצמו גזרו בכל המביאים ביכורים אם כן הי' להר"מ לכתוב ד"ז עכצ"ל שסמך עצמו על המבין שמבאר בפ"ד אם כן הדין כך בביכורים דרבנן דכל המביאים א"צ להפריש כיון דאינו אלא מדרבנן לשיטת הר"מ ואתי ביכורים דרבנן ומפקיע חיוב דרבנן ובכהן עצמו שמביא ודאי מחויב להפריש כמבואר בב"ב. ובמ"ש מיושב היטב דעת הרהמ"ח שכ' דהבאת ביכורים א"נ רק בזכרים ולא בנשים ותמה המ"ל כאן בהגהותיו שמבואר להדיא במשנה ור"מ דנשים מביאין וא"ק וכ' שדעת הרהמ"ח

דנשים א"ח רק דרבנן אך הקשה דלמה לא כתב דמפרישׁ תו"מ. ולפמ"ש כיון דנשים ע"כ צריכין להביא ביכורים לאנשי משמר דהם לאו בני עבודה נינהו אם כן מן התורה פטורים בתו"מ כמ"ש דלאו זרעך הוא רק מדרבנן ואתי ביכורים דרבנן ומפקיע תו"מ דרבנן כנלפע"ד ועמש"ל הטעם דנשים פטורים:

והנה הרמ"ח כתב כאן דנוהג בסוריא ובעבר הירדן וכתב המ"ל בהגהותיו דה"ל לפרש דאינו אלא מדרבנן ובאמת לקמן מצוה תר"ו פ' תבא כת' הרהמ"ח להדי' דמביאין ביכורים מעבר הירדן וסוריא רק מדרבנן. וזמן הבאת ביכורים הוא מעצרת ואם הביא קודם לעצרת יניחם עד העצרת וכבר כתבתי לעיל במצות בכור דמד' הר"מ ותוס' פ' עד כמה מבואר דאף ביום טוב של עצרת מביאין. אך הרי"ט אלגאזי מביא בשם תוס' חיצוניות דאין מביא בי"ט דצריך קרבן ואין מקריבין בי"ט על כל פנים אם אין לו קרבן דהקרבן אינו מעכב כמבואר בר"מ פ"ג מביא אף בעצרת. וגם רמזתי לעיל כיון דבקרבן זה כתיב שמחה אפשר יכול להקריב בי"ט כי יכול לצי"ח בשלמי שמחת י"ט ע' חגיגה ז' ע"ב תוסד"ה עולות אף לתי' השני כיון דמביא לשם נדר ע"ש ובט"א מכל מקום כיון דנפ"ל קרבן בביכורים מושמחת מה שמחה ברגלים ה"נ קרבן אם כן אפשר יי"ח שמחת חג ויכול להקריב משום זה ואין כאן מקומו. והמשך זמן הבאת ביכורים נר' מהמשנה דמבואר דמעצרת ועד החג מביאין וקורין ומהחג ועד חנוכה א"ק משמע הא אחר חנוכה אינו מביא כלל וכ"ה בספרי ותוס' פסחים ל"ח ע"ב ד"ה נאכלים אבל הר"מ והראב"ד יש להם שיטה אחרת בזה דאין מביאין אחר חנוכה היינו הביכורים שביכרו אחר חנוכה הר"מ סובר דחשובים משנה הבאה וימתין עד העצרת והראב"ד כ' דאותם פירות שביכרו אחר חנוכ' הם פסולת הפירו' ודינם כתאנים סורות ומנוקבו' דלא קדשו כלל ולדבריהם הפירות שביכרו קודם מביא מהם תמיד ובט"א במגלה ך' השיג עליהם ומביא ראיות מספרי ומירושלמי דבכ"ע אין מביאין כלל אחר חנוכה וע"ש שפלפל דביכורים ה"ל מעשהז"ג כיון דא"מ אלא עד חנוכה ואפשר שזה דעת הרהמ"ח דפוטר נשים מביכורים מחמת מעשהז"ג אף שהוא לא כ"כ. וע"ש עוד שכת' דאין מביאין ביכורים בלילה כיון דהוי כקדשי המקדש וגם טעונין תנופה ותנופ' רק ביום וה"ר וכת' דלפ"ז ה"ל מעשהז"ג. אך פלפל למה נשים חייבות וכ' שם דמצות כאילו שהמצוה חוזר וניער רק שהזמן מפסיק אין נקרא מעשהז"ג והבאתי ד"ז בחיבורי לעיל. על כל פנים אפשר שזה דעת הרהמ"ח דפוטר נשים ממצוה זו דסובר דה"ל מעשהז"ג. אך זה קשה אם פטור מט"ז אם כן למה חייבות מדרבנן כקושית הש"ס בברכות דכל מעשהז"ג נחייבינהו מדרבנן ע"ש

וע"כ חייבים על כל פנים מדרבנן דהיא משנה מפורשת דמביאין ולמה יתחייבו מדרבנן כיון דהזמן גמרא וצ"ע אך בודאי הרהמ"ח מצא באיזה מקום כן דנשים פטורים מה"ת. **ומבואר** בר"מ כאן פ"ג דביכורים טעון ז' דברים הבאת מקום וכלי וקריאה וקרבן ושיר ותנופה ולינה. והנה מצות קריאה נחשב למ"ע בפ"ע ויתבאר בעזה"י לקמן פ' תבא ושאר הדברים הם דיני מצוה. והקרבן צריך שיהי' שלמים כתיב כאן ושמחת בכל הטוב וברגלים כתיב ושמחת בחגיך מה שמחת החג בשלמים אף כאן שלמים והוא בירושלמי ובר"מ כאן וער"מ פ"ד כת' כל המביא ביכורים טעון קרבן וכו' אבל קריאה יש שאין קוראים וחשיב שם הרב' שאינן קוראים נרא' דהקרבן הוא תמיד. ולכאורה כיון דאחר החג עד חנוכה אין קוראין ע"ש וילפינן מפסוק זה ושמחת בכל הטוב אין קריאה אלא בשעת שמחה ואחר החג אין שמחה וכ"ה בפסחים ל"ו אם כן כיון דקרא ושמחת לא קאי על אחר החג אם כן אפשר דא"צ להביא קרבן ג"כ דעיקר קרבן יליף מפסוק זה ושמחת ולאחר החג אינו בשמחה. אך במשנה ור"מ לא נזכר זה נראה דקרבן מביא תמיד וצע"ק. ואין הקרבן מעכב כמבואר בר"מ כאן. וטעון לינה בירושלים המביא ביכורים אף שלא הקריב קרבן כך גזירת הכתוב ואם מביא קרבן בלאו הכי טעון לינה מפני הקרבן עכ"מ בשם ירושלמי וסוכה דמ"ז בתוס' שם וע"ש דיני תנופה. עוד מבואר במשנה ור"מ דהי' מביא גוזלות והם עולות עם הביכורים וזה לא ילפינן מקרא כן הי' מנהג לשמחה כ"נ שם ע"ש. וטעון כלי ועשירים היו מביאין בקלתות של כסף וזהב והיו הכהנים מחזירים להם הכלים ועניים מביאין בקלתות של נצרים והכלים נתנו לכהנים עיין ר"מ כמה דינים וכבר כתבתי הא דניתן לאנשי משמר דהוי כקדשי המקדש אם כהן עצמו מביא ביכורים בודאי אין צריך ליתן לאנשי משמר כמבואר גבי עבודה בר"מ הכה"מ. והנה להרהמ"ח דנשים פטורות מן התורה אם כן טומטום ואנדרוגינוס הם חייבים מסד"א וגם חיוב דרבנן בודאי רמיא עליהם כמו נשים דחייבין מדרבנן. ולענין קריאה יבואר לקמן וחרש שוטה וקטן פטורים ממצוה זו ככל מ"ע שבתורה שהם פטורי'. ועיין במשנה ובר"מ דאפטרופסין מביאין וא"ק ובגיטין פ' הניזקין ובר"מ סוף ה' נחלות דאפטרופס אינו תורם ומעשר להניח רק לאכול שאין מאכילין היתומים דבר האסור להם אבל להניח אין תו"מ אם כן כאן שאין טובל היאך מביאין ביכורי'. ואפשר ברשות ב"ד תורם ע"ש ברמב"ן וברשב"א הובאו דבריהם במ"מ ועיין בשו"ת ח"צ סי' ל"ג. ופשוט דחרש שוטה וקטן בעצמם שהביאו ביכורי' לירושלים וקראו להם שם אין דין ביכורים עליהם כלל אך אם קטן מופלא סמוך לאיש שהפריש ביכורים ודאי דין ביכורים עליהם כתו"מ כמבואר בר"מ פ"ה מה' תרומות ועבדים דינם כאשה כמו בכל המ"ע ועוברים על מ"ע. ולענין

תשובה ככל מ"ע שבתורה וכתבנו כ"פ ועמש"ל במצות מחצית השקל עמדתי ע"ד הר"מ דלא גילה דעתו היאך הדין במקדיש ביכורים בזה"ז אם חל עליהם שם ביכורים ובסוף שקלים הוא פלוגתא לפי' הרע"ב ופסק דלא קדשי והר"מ יש לו פירוש אחר אבל בדין זה לא גילה דעתו כלל וצ"ע:

מצוה צב

סעיף א

שלא נבשל כו'. עיין הדינים חולין פכ"ה ור"מ פ"ט מהמ"א ובטוש"ע יו"ד סי' פ"ז והמבואר בש"ע אין דרכי להאריך. אך אעורר קצת המבשל בשר טהורה בחלב טהורה משניהם כזית עובר בלאו דלא תבשל ולוקה אבל בשר בהמה טמאה בחלב טהורה או בשר טהורה בחלב טמאה או בשר חיה ועוף בחלב או בשר בהמה בחלב חיה (אע"פ שאין ד"ז מפורש בר"מ בחלב חי' מכל מקום בתחלה מבואר בדבריו דאין איסור אלא בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה אם כן בחלב חיה אין איסור וכ"ה בפכ"ה) א"ע בלאו הזה ומותר בבישול אבל בשר מתה היינו נבלה בחלב לוקין משום בישול וכן חֵלב בחָלב לוקה על הבישול. ולענין אכילה יבואר אי"ה בפ' תשא. המבשל שליל בחלב לוקה על הבישול אבל שליא ועצמות וגידין וקרנים (דקי"ל אין בגידין בנ"ט) פטור על הבישול וער"מ ולחם משנה באריכות ומה שסותר בבשר חיה לדבריו בה' ממרים ע"ש ואין להאריך. והנה השיעור כמה יבשל ויהיה חייב בחולין ק"ח פליגי רב ולוי רב סובר דא"ח אלא אם יש מכ"א כזית זית חלב וזית בשר עובר על הבישול אבל בפחות מכזית מזה ומזה א"ע ולוי סובר דאף ח"ז מזה וח"ז מזה כיון דיש בין הכל כזית עובר על הבישול והר"מ כ' כאן ומי שבישל משניהם כזית כא' לוקה דפסק כלוי וכ"כ הה"מ. והנה לשון הש"ס ח"ז בשר וח"ז חלב ר"א אינו לוקה על בישולו ולוי סובר לוקין על בישולו. והנה ח"ז וח"ז דנקיט רבותא אליבא דרב אף דאיכא כזית א"ח דצריך להיות שיעור תורה מכ"א בפ"ע אבל ללוי ל"ד ח"ז מזה וח"ז מזה מצטרף לשיעור אלא אפילו למשל חלק ששית מכזית בשר וחמשה חלקי זית חלב כיון דנ"ט ומבואר בסוגי' שם דטע"כ בב"ח מן התורה ודרך בישול אסרה תורה ע"ש ויש בין הכל כזית ודאי חייב כיון דאיכא שיעור בין הכל. וכן הר"מ כתב סתם ומי שבישל כזית משניהם לוקה מבואר דל"ד חצי מזה ומזה רק כ"ה שיש בנ"ט בפחות מס' ודאי עובר על בישולו רק צריך שיהי' ב"ה כזית וז"פ. והא דצריך כזית אף דלא כתיב לשון אכילה כבר כתבתי כ"פ דשיעורין הל"מ בכזית אם לא נתפרש שיעור אחר. והנה ח"ש ודאי אסור מן התורה אף דל"ש חזי לאצטרופי

בכא"פ דד"ז בכא"פ הוא דוקא באכילה כידוע מכל מקום חזי לצירוף אם הי' כזית אך לדעת הח"צ אפשר דמותר ח"ש ואין כאן מקומו. וכבר כתבנו דבעינן נ"ט ובאינו נ"ט לאו בישול הוא עש"ס אם כן אם בישל כזית בשר דר"מ בע' זיתים חלב דהחלב מותר דאינו נ"ט ביותר מס' אם כן לא עבר על הבישול כלל. אך ז"א דמבואר בש"ס דהבשר אסור ובשעת בישול הבשר בולע מהחלב והחלב נפרד מחלב היורה כמ"ש בחה"ר אם כן בודאי חייב על הכזית בשר שנתבשל בחלב וז"פ. וראיתי בכו"פ כדברינו. אך לפמ"ש נ"מ כגון אם בישל דר"מ רובע זית בשר דאינו בולע יותר מכמותו וב"ה הוא ח"ז ובחלב יש כדי לבטל ודאי א"ע אף שכתבתי דסגי בכ"ש דהכל מצטרף לכזית היינו אם יש בנ"ט בפחות מסמ"ך אם כן החלב מצטרף גם כן לכזית אבל אם בישל בהרבה דיש כדי לבטל אם כן על כל החלב א"ח כלל דאינו נ"ט רק במה שיבלע בבשר ואם אין בבשר ובחלב הנבלע בו שיעור כזית ודאי הוי ח"ש וא"ע וז"פ.

והנה דוקא בישל באור או בתולדות האור אבל מלוח וכבוש אין איסור בישול. והמעשן פוסק הר"מ שהוא ס' תורה דאבעיא בירושלמי ולחומרא ואין לוקין. וכן המבשל בחמי טברי' ועפר"ח. ולענין צלי וטיגון אי אסור בבישול עיין באחרונים וכן אם יש בישול אחר בישול ע"ש. ובש"ס מבואר באיזה בישול אמרו כל שאחרי' אוכלין אותה ועברש"י ובאחרונים דכמאב"ד הוי בישול כמו בשבת ועיין בכו"פ דכתב דבב"ח הבלוע בכלי אין איסור בישול. ודם בחלב וחלב זכר עיין ר"מ וש"ע. וחלב שחוטה אין איסור בישול מה"ת. ולפי זה חלב בן פקוע אף שנתגדלה כבהמה דעלמ' מכל מקום כיון דהוי כשחוט ה"ל החלב ח"ש וא"ח משום בב"ח וע' שעה"מ ה' א"מ פ"ג ובנוב"י ת' חיו"ד סי' ל"ו כ' דחלב ב"פ אסור מן התורה כיון דחזי להיות אם. ועירוי בב"ח תלוי בשיטות אי מבשל על כל פנים כ"ק ובכו"פ בשם הגאון מוהר"י ל"ס דבכ"ר שיס"ב אף דאינו מתבשל כמאב"ד על כל פנים הלחלוחית מתבשל כסברת הרא"ש בשבת ע"ש. ולהאריך בדבריהם צריך חיבור מיוחד. ובשר או חלב שנטל"פ זב"ז אין איסור בבישול כי דרך בישול אסרה תורה בנטל"ש עכו"פ ויבואר קצת בפרשת תשא. והלאו הזה נוהג בכולם חוץ מחרש שוטה וקטן אבל אסו' להכשילם בידים. ולענין תשובה הכלל ככל הלאוין שי"ב מלקות לענין כל הדינים וער"מ פ"ז מה' שבת ה"ד מבואר דא' נתן את האור וא' נתן את העצים וא' נתן את הקדרה וא' נתן המים וא' נתן הבשר וא' הגיס כולם חייבים משום בישול שכל העושה דברי צרכי הבישול ה"ז מבשל אם כן כאן אפשר הדין ג"כ כן דאחד נתן האור כו' דצרכי הבישול הרי זה מבשל וכולם חייבים וערש"י ביצה ל"ד פי' דנותן האור ונותן העצים חייבין משום מבעיר ונותן המים והתבלין והמגיס משום מבשל. והנה נותן המים

כיון דעל המים בעצמו חייב משום מבשל ויתבשל מעצמו חייב כמו כל נותן הקדרה אף על פי שאינו מתבשל תיכף חייב ה"נ בנותן המים ואינו מחוסר כלל אבל כאן על מבעיר א"ח כאן ורק מבשל אם כן אפילו בנותן החלב ודאי לא שייך מבשל כיון דמחוסר בשר והנותן הבשר בחלב ודאי באמת חייב כיון דגורם בישול האיסור כמו שלוקח קדרה בב"ח צונן ונותן על האש חייב אף שמתבשל אח"כ. אך לשיטת הר"מ דחיוב כל הנהו משום מבשל דהוא דבר מצרכי הבישול אם כן אפשר כאן בב"ח חייבים ג"כ בד"ז כולם או אפשר יש לחלק בין שבת לבב"ח וצ"ע. ויש עוד דינים לענין בישול בשבת וצ"ע. ואם שני אנשים העמידו בב"ח אצל האש כתבתי כ"פ דשנים שעשו אפשר דדמי לשבת דיש חילוק בין שניהם יכולים או שניהם א"י וא' יכול. ועיין כרתי ופלתי סי' ע"ג מביא ירוש' דאבעי' שם כבד שבישל בחלב כו' ועחו"ד סי' הנ"ל שפירש דאבעי' הוא כיון דכבד כולו דם והתורה שרי' ע' בש"ס אם כן אפשר דה"ל כמבשל דם בחלב דפטור או אפשר דהוי כבשר ע"ש:

מצוה צג

סעיף א

שלא נכרות כו' וכו' ואין האזהרה בהם דוקא כו'. כ"ה בר"מ פ"י מה' עכו"ם ז"ל אין כורתין ברית לעכו"ם כו' או יהרגו כו' אבל לאבדו בידי' אסור מפני שאין עושה עמנו מלחמה מבואר דל"ד בז' עממין קאי לאו זה אלא כל עע"ז שוים בשעת מלחמה ושלא בשעת מלחמה אסור להרוג אפילו א' מז' עממין וכ"כ הלחם משנה דריש' דיהרגו בעושין מלחמ' ובסיפא דאין מורידין כשאין עושין מלחמ' כגון בזה"ז ע"ש. וכ"נ מד' הר"ם פ"ו מה' מלכים אך שם חילק דז' אומות אם לא חזרו מעבודתן הורגין אפילו נשים וטף גם כאן כ' דיחזרו מעבודת' או יהרגו ושם כ' דל"מ קבלת ז' מצות לבד רק צריכים שיקבלו ג"כ עליה' העבדות והמס ואפשר דשם עיקר דינים אלו וסמך כאן אמ"ש שם. גם נוכל לו' נהי דאם לא קבלו עליהם עבדות ומס מותר להורגם ואפשר ג"כ מצוה מכל מקום בקבלו ז' מצות בלבד אם הניחום וכרתו עמם ברית א"ע בלאו הזה כי לאו הזה הוא רק בעע"ז. אך הר"מ עצמו כ' אח"ז ומפני מה רצו הנשיאים להכות הגבעונים לולי השבוע' מפני שכרתו להם ברית והרי הוא אומר לא תכרות להם ברית אלא היה דינם שיהיו למס ועבדים מבואר אף דקבלו עליהם מצות כמבואר בקרא דבאו לשם אלהי ישראל מכל מקום עובר על כריתות הברית ומצוה להרגם בלא קבלת שעבוד ומס ועוברים בלאו הזה עכצ"ל שסמך אמ"ש שם באריכות ועלח"מ שם ויבואר אי"ה בפרשת שופטים באורך.

הכלל דעת הר"מ כאן דלאו זה נוהג בכל עת"ז בשעת מלחמה ושלא בשעת מלחמה אסור להוריד אף מז' עממין דלא חילק כלל. והרהמ"ח סובר ג"כ דלאו זה כולל כל עת"ז בשעת מלחמה אך שלא בשעת מלחמה חילק בין ז' עממין נוהג תמיד ומצוה להרגם ובשאר עת"ז שלא בשעת מלחמה אינו נוהג ואין מצוה בהריגתם כמ"ש כאן. והנה המ"ל כאן בהגהותיו כתב שדעת הרהמ"ח דאינו נוהג לאו זה אלא בז' עממין שלא כדעת הר"מ בספרו הגדול שכולל לכל עובדי ע"ז ואמת מתחלת דבריו נשמע כן דכתב שהם ז' עממין כו'. אך באמצע דבריו מבואר להדיא דסובר כר"מ דכל עת"ז בכלל דכתב כן להדיא כמ"ש אלא שמחלק חילוק ביניהם כמ"ש. והנה מד' הר"מ כאן ה' עכו"ם ומלשון הרב המחבר נראה דאם אינם עת"ז א"נ לאו הזה ובר"מ ה' מלכים נראה דצריכים לקבל עליהם כל ז' מצות ואם לאו אף שקבלו עליהם שלא לעבוד ע"ז מכל מקום הם בכלל לאו זה כי צריכים שיקיימו כל הז' מצות ויבואר לקמן בעזה"י.

והנה הר"מ כתב כאן אבל לאבדו ביד או לדחפו לבור אסור באין עושין עמנו מלחמה וע' כ"מ שהוא מש"ס דע"ז דכ"ו עכו"ם כו' לא מעלין ולא מורידין ומבואר להדיא דהר"מ סובר דיש איסור להורידם בידים ובפ"ד מהלכות רוצח הי"ח כתב אבל העכו"ם שאין בינינו וביניהם מלחמה אין מסבבין עליהם המיתה ואסור להצילם ולא כתב ברישא לשון איסור. לכאורה נראה דאין איסור רק דאין מצוה להורגו. אך באמת כיון דכתב כאן להדיא דאסור ע"כ שם גם כן הפירוש דאין מסבבין היינו דאסור דכאן כתב בהדיא כן. ועיין בב"י יו"ד סי' קנ"ח מביא בשם תוס' ע"ז דאין מורידין היינו שאין מצוה אבל אין כאן איסור ומביא ראיה גם כן מדעת הר"מ פ"ד מהלכות רוצח דלא כתב לשון אסור. ותמהני היאך נעלם מעינו הבדולח דעת הר"מ כאן דמפורש יוצא מפיו דאיסור יש ועט"ז בסי' הנ"ל דחה גם כן ד' הב"י ואי"ה יבואר אח"ז ולא זכר ג"כ מד' הר"מ כאן דסובר דאסור ע"ש. ובש"ך ובנה"כ כתב שם דאם אין מקיימין מצות ב"נ אין איסור ודבריו תמוהים דכאן מעת"ז מיירי עיין ר"מ ומכל מקום איסור יש וצ"ע שנעלם מגדולים אלו ד' הר"מ הנ"ל. והנה בגוף הדין דעת הר"מ כמ"ש דאסור להורידן בידים וב"י מביא בשם תוס' ע"ז דהתורה רבינהו להיתירא אף על פי שעוברים על ז' מצות שנאמר והי' לך למס ועבדוך עכ"ל הנה מלשונם נראה דהיתר יש שלא להרגם אבל אין איסור להרגם ובאמת דעת הר"מ בה' מלכים דכל האומות צריכים לקבל עליהם ז' מצות גם כן חוץ מס ושעבוד ובאם לאו הורגין אותם אך נראה דדעת תוס' כאן כהרמב"ן מובא בלחם משנה לקמן דרק מס ושעבוד צריכים לקבל ולא ז' מצות ע"ש והט"ז מביא בשם תוספות ע"ז דף י' ע"ב ד"ה חד כו' מבואר דאסור להורידם פי' גם דהתו"ס דכ"ו עד"ז וגם מהסוגיא דסנהדרין

פא"מ מבואר כן דאיסור יש ודעת הרהמ"ח נראה מלשונו כאן שכתב אין מצוה נראה דאין איסור כאותם השיטות שסוברים כן לא כדעת הר"מ. והנה הר"מ ה' עכו"ם והלכות רוצח כ' דעכו"מ לא מורידין אבל המינים מישראל כו' משמע דבעכו"מ אין חילוק דל"ש בהו מינים ובתוס' ע"ז יו"ד מביאין גמרא ערוכה חולין אע"ג דלענין קרבן אין מין באומות מכל מקום לענין מורידין דין המינים באומות גם כן דמורידין ע' חולין י"ג וצריך עיון גדול על הר"מ שהשמיט זה. ומין שהוא אדוק בע"ז ע"ש בע"ז ובחולין. ובתוספות יבמות כ"ג בתי' א' דעתם דלאו זה של כריתות ברית הוא בכל האומות רק הלאו הוא דאסור לכרות ברית לשם ע"ז ע"כ כרת שהע"ה ברית עם חירם מלך צור ובתי' ב' כתבו דנרא' דלאו זה רק בז' עממין כשיטות הנ"ל דדוקא בזיי"ן עממין הלאו הזה. והנה לדעת הרהמ"ח דתמיד בזיי"ן עממין מצוה להרגם וכן להסוברים כוותיה דהלאו הזה דוקא בזיי"ן עממין אינו נוהג האידנא כי כבר סנחריב מלך אשור בלבל כל האומות וגם הם נתבלבלו וכל דפריש מרובא פריש כדקי"ל גבי גרי עמון ומואב עמשנ"ח שכת' כן ויבואר אי"ה בפ' שופטים. והנה על לאו זה כל אישי ישראל מצווים ואין לוקין שאב"מ וכ"ה בס' הנ"ל על כל פנים לאו זה משום לתא דע"ז ואפשר הוי מן החמורות לענין תשובה. ולכאורה אפשר דאשה דלאו בת מלחמה היא אינה בלאו הזה שלא להחיותו. אך באמת במלחמות מצוה מבואר להדיא דחתן יוצא מחדרו וכלה מחופתה אם כן נשים גם כן מצווים ולכאורה אפשר לשיטות אלו דנוהג בכל העע"ז אם כן במלחמות הרשות אינו נוהג בנשים ואפשר עבדים מצווים אף על גב דשוין לנשים מכל מקום הוי כמו זקן דאשה לית לה זקן אבל עבד חייב בלאו דזקן עיין ר"מ פי"ב ה"נ עבדים בני כיבוש נינהו ודעתי אי"ה לחבר חיבור מיוחד להר"מ ה' מלכים שמה יבוארו הדברים אי"ה.

וכבר כתבתי דצריך לקבל עליו זיי"ן מצות וזה נקרא גר תושב וער"מ סו"פ לענין ישיבה בארצנו כתב הר"מ דג"ת רשאי ואין מקבלין ג"ת אלא בזמן שהיובל נוהג כו' והראב"ד בהשגות כתב איני משוה לו בישיבת הארץ היינו הראב"ד סובר בדעת הר"מ דל"מ אם מקבל זיי"ן מצות בזמן שאין היובל כיון דאין מקבלין ג"ת אם כן אם מקיים ז' מצות דינו כעכו"ם והראב"ד סובר דלענין ישיבת הארץ כיון דל"ש הטעם שאמרה התורה פן יחטיאו אותך כו' ועיין כסף משנה דהר"מ גם כן סובר כן דאם מקבל בעצמו ש"ד ע"ש. ונראה דכאן נמי אף בזמן שאין היובל נוהג מכל מקום אם קבלו זיי"ן מצות מותר לכרות להם ברית ולא להרגם כי עיקר הלאו הזה ג"כ משום לתא דע"ז כמ"ש הרהמ"ח אם כן אם מקבל עליו ז' מצות אפילו בזה"ז מצוה להחיותו ג"כ כמ"ש הר"מ שם בג"ת אך אין הב"ד מקבלין כמ"ש הכסף משנה. ומכל מקום ד"ז לא ראיתי בש"ע ה' ע"ז ובחה"מ

שמביא המחבר ד"ז במקיים ז' מצות מצוה להחיותו וגם ליתן להם מתנה ובב"י ח"מ סי' רמ"ט מביא דכל עכו"ם במשמע אבל לא ג"ת וכן מביא שם בש"ע וסמך במקומות אלו ע"ז שכתב בחה"מ נראה דנמשך אחר דבריו בכ"מ כאן דגם האידנא שייך ג"ת להחיותו ולכל הדברים הנוהגים בג"ת דאל"ה לא היה מביאו דאין דרכו להביא דינים שא"נ בזה"ז. וער"מ פ"ח מה' מלכים דאינו נקרא ג"ת רק אם מקיים ז' מצות מפני שהקב"ה ציוה בהן בתורה והודיענו ע"י מרע"ה שב"נ מקודם נצטוה בהם אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה ג"ת ואינו מחסידי או"ה ועיין כסף משנה דרבינו כ"כ מסברתו. ומכל מקום נתישבתי דדוקא לענין ישיבת הארץ יש ג"ת אף האידנא אבל להחיותו אף שקיבל בעצמו ל"מ. והוא מפורש בע"ז ס"ה ר"י שדר ליה קורבנ' לאבידרנא ביום אידו אמר ידענא דלא פלח לע"ז א"ל ר"י והתניא איזה ג"ת שקיבל עליו בפני ג' חבירים ותירץ לענין להחיותו תני' מבואר להדיא לענין להחיותו צריך לקבל בפני ג' ואם לא קיבל אינו בדין להחיותו וכיון שהב"ד אין מקבלין האידנא בזמן שאין יובל נוהג רק מקיים מצות עשה אין לו דין ג"ת לשום דבר הן להחיותו או לענין מתנה עיין בח"מ שהביא ד"ז לענין מתנה דכתיב תתננה או מכור והטעם דאסור ליתן להם מת"ח. וג"ת אינו נוהג האידנא לשום דבר רק לענין ישיבת הארץ סברת הראב"ד דא"נ ג"ת אבל לענין הדינים שמבואר גבי ג"ת ודאי ל"מ מה שקיבל בעצמו ומקיימם ובעזה"י יבואר במקום אחר:

מצוה צד

סעיף א

שלא לשכון כו'. עיין ר"מ ה' עכו"ם פ' הנ"ל ודעת הר"מ דנוהג בכל עע"ז ל"ד בז' עממין ודעת הסמ"ג והראב"ד וש"פ דאינו נוהג לאו זה רק בז' עממין וכה"ד הרהמ"ח כאן ומ"ש דג"ת מותר כ"ה בר"מ ומ"ש שאלו רצו להניח ע"ז כו' איזהו ג"ת שקבל שלא לעע"ז כתב שלא כהלכתא דהיא פלוגתא דר"מ ורבנן בע"ז שם ור"מ ס"ל כן וחכמים ס"ל דאינו לכה"ת רק אם קיבל זיי"ן מצות דהלכה כחכמים וכ"כ הר"מ כאן דעד שיקבל עליו זיי"ן מצות אסור לישב בארצנו וכ"פ הר"מ בה' מלכים ובפי"ד מהא"ב וכבר כתבתי לעיל דהר"מ מביא כאן דאין ג"ת נוהג בזמן שאין היובל נוהג ונראה מדבריו דגם לענין ישיבת הארץ ד"ז והראב"ד כתב איני משוה לו בישיבת הארץ והכסף משנה כתב דגם דעת הר"מ כן שאם מקבל עליו מעצמו שאין מונעים אותו מישיבת הארץ כיון דמקיים ליכא הטעם פן יחטיאו כו'. ונ"פ לפי דברי הכסף משנה אף בלא קיבל לפני שלשה חברים כי באמת אין מקבלין אותו מכל מקום כיון דמקיים הז' מצות מותר בישיבת הארץ. ומכל מקום

א"י מי דחקו להכסף משנה בד' הר"מ דנראה מפורש דכ' כאן ד"מ לענין ישיבת הארץ דצריך שיהיה בזמן היובל אם כן דעתו כן כיון שאין מקבלין אין דינו כג"ת ועפי"ד מהא"ב כתב איזהו ג"ת שקיבל עליו זיי"ן מצות כו' ולמה נקרא שמו תושב שמותר להושיבו בארצנו כו' ואין מקבלין ג"ת אלא בזמן שהיובל נוהג כו' נ' מדבריו להדיא דלענין ישיבת הארץ ג"כ ד"ז וע"ש במ"מ ובהשגות הראב"ד. ומצוה זו ומצוה הקודמת כתבתי לפ"ר ואי"ה יבוארו בארוכ' בפ' כ"ת ושופטים וע"ש בראב"ד כ' מפורש דבזמן שאין היובל נוהג אין אנו מצווים להחיותו ופשוט גם לענין מת"ח כן כמש"ל. גם כתב שם הראב"ד בשם הספרי עמך ישב דג"ת בזמן שהיו מקבלין ג"ת מותר לישב בארצנו אבל אין מושיבין אותו בתוך העיר עצמה והרב המגיד כתב דלא ראה בדברי רבינו ד"ז דבזמן היובל אסור עלינו להושיב ג"ת בעיר עצמה וגם כתב שם עוד דינים מג"ת ואי"ה יתבארו בפ"ע. ובפ"י גיטין סוגיא דלא תסגיר עבד פלפל בד' הר"מ כאן ודעת הר"מ אפילו לעבור דרך ארצנו אסור להניחו והראב"ד סובר דוקא ישיבה כמ"ש לא ישבו בארצך ודעת הרהמ"ח נראה כהראב"ד. ולאו הזה גם כן אין בו מלקו' ולא נחשב בר"מ פי"ט מה"ס דאב"מ. וגם יש בו לתא דע"ז לענין תשובה. וכל האישים מאישי ישראל מצווים לגרשם ודוקא מה שהוא א"י המקודשת או בכיבוש שני במה שכבש עזרא כי מה שלא החזיקו עולי גולה אינו קדוש כמה שכתבתי כ"פ. ונראה אם ידינו תקיפה אף כשא"י בחורבנה נוהג לאו זה ואפשר אם נאמר דיש קנין לעכו"ם בא"י ויש שיטות דוקא לאחר שקנה ישראל אצלו אמרינן אין קנין אבל כל זמן שהיא ביד עכו"ם יש קנין כמבואר אי"ה בדיני תו"מ לקמן אם כן אם עכו"ם אחד דר בקרקע עכו"ם אף שידינו תקיפה אין צריכין אנחנו לגרשו ויבואר שם אי"ה. ומה שכתב הרהמ"ח כאן דין מכירות בתים יבואר אי"ה במצו' תכ"ו בלאו דלא תחנם כי זהו מלאו הזה כמבואר בר"מ כאן ועמ"ל בסוף הס' בהגהות ועיין רש"י פרק השולח שם כתב דלאו זה בזיי"ן אומות דוקא כדעת הראב"ד והסמ"ג עיין שם: **שלי"ת** נשלמה פרשת משפטים ובעזה"י נתחיל סדר תרומה בעזר הגומר עלי ית' ויתעלה.

מצוה צה

סעיף א

לבנות ב"ה כו'. דינים אלו מבוארין באריכות בר"מ הלכות בית הבחירה ואכתוב קצת דינים בקיצור. הנה מ"ע זו כולל המשכן שעשה מרע"ה במדבר וכולל ג"כ בהמ"ק בירושלים וקודם ירושלים כגון שילה ונוב וגבעון. והנה הרבה שינויים בין המשכן

במדבר ובין המקדש בשילה ובין המקדש בירושלים וגם בין בית ראשון שבנה שהע"ה ובין ב"ש שבנו עולי גולה מעין דברים המפורשים ביחזקאל ובה הבנין העתיד ב"ב שיש הרבה דברים סתומים ביחזקאל ואליהו עתיד לדורשם עיין שבועות ט"ו ילפינן מפסוק וכן תעשו לדורות וכפירש"י בפי' החומש. והרמב"ן הקשה ע"ז דהיה כמה שינויי' בין המשכן ובין בתי מקדשות. ועיא"מ ובאוה"ח כתב כי הכל היה עפ"י נביא כש"א דהמע"ה הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל והנביאים היה להם הל"מ ודרשו מקראי על פי רוה"ק והכל מן התורה ע"ש וינעם לך. והנה במקדש צ"ל קודש קדשים והיה מחיצה וקודם היה היכל וקודם ההיכל היה אולם ועזרה ונקראת עזרת ישראל והיה נבנה על הר המוריה הכל על פי נביא וירושלים נקרא נחלה שלא יבנה הבית בשום מקום לעולם רק במקום הזה המקודש לעולמי עד. והנה קודש הקדשים והקודש והאולם נקראי' היכל (ויבואר אי"ה במק"א אי קדושת היכל ואולם שוה) והעזרה היא נקראת עזרת ישראל עד שער נקנור וקודם לעזרת ישראל היה עזרת נשים וחיל וסורג. והנה ק"ק והיכל ואולם וע"י היא מחנה שכינה והיא העיקר במקדש והעזרה שקודמת דהיינו עזרת נשים עד פתח הר הבית היה מחנה לויה ומכל מקום היה מעלות זע"ז באותן מחיצות מהם קדושת הר הבית ויבואר כ"א במקומו. והבנין הזה הנקרא מחנה שכינה לא היה בונין רק באבנים ואם לא מצאו אבנים בונים בלבנים אבל לא בעץ כלל ואין עושין עץ בולט בכל הבנין הזה אבל בע"נ ובכל הר הבית אין איסור כ"ה בראב"ד מה' בה"מ ועיין כ"מ ומ"ל שהר"מ הסכים לזה. ובנין עראי דעת הראב"ד ג"כ שמותר ועפ"ז מהלכות עכו"ם ובראב"ד וכ"מ שם ועמש"ל פרשת שופטים במצות לא תטע. ואבנים או קורות של עץ שבונים בהר הבית דמותר כמה שכתבתי צריך שיהיה נחצב מתחלה לשם גבוה ואבנים וקורות שחצבן מתחלה לבה"כ ומכ"ש להדיוט אין בונים אותן בהר הבית כ"ה בר"מ כאן. ונרא' מלשונו דכל הר הבית נקרא לשם גבוה ואבנים שחצבן לשם ה"ה מותרים לקובעם בבנין המקדש היינו אפילו במחנה שכינה דכל ה"ה נקרא לשם גבוה. ואין בונין בהמ"ק בלילה שנאמר וביום הקים כו' ובונים מעה"ש עד צה"כ. ונ"פ דהיינו לכתחלה אבל אם בנו בלילה ודאי אינו נפסל המקדש בשביל זה ואין בנין בהמ"ק דוחה י"ט וכ"ש שבת. וע' רש"י שבועות ט"ו מביא ברייתא דיבמות יכול יהא בנין בית המקדש ד"ש וכו' ת"ל את שבתותי תשמורו וי"ט בכלל שבתות הם ועיין ביבמות. והנה לפי המסקנא בלאו הכי א"ד י"ט דבנין ב"ה עשה וי"ט עול"ת כדקי"ל בכ"ד אך דסתם הש"ס קאמר לה מביא רש"י הפסוק דלאו כ"ע סוברים די"ט עשה ולא תעשה ע' שבת פ' ב"מ ושאר מקומות. אך להלכה דקיימא לן כר"א שם די"ט ה"ל עשה ולא תעשה א"ד מה"ט. ונ"מ אם עבר

ובנה דמחמת שא"ד העול"ת לשיטת ריב"א בפסחים פא"ע וע' תוס' חולין קמ"א אינו לוקה בכה"ג דהלאו נדחה אך מטעם דגזרת הכתוב אם כן לוקין משום י"ט.

והאבנים והלבנים מפצלים אותם חוץ לה"ה בכלי ברזל ומכניסין אותן לבנין אבל בהר הבית אין מפצלין בכלי ברזל שנאמר ומקבות כו' וכלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו כ"ה בר"מ כאן והוא פלוגתא בש"ס ר"י סובר דצריך דוקא שמיר אבל לא היו מתקני' אפילו מבחוץ ור"נ סובר דהיו מתקנים מבחוץ ומכניסים בפנים ור"א דנראין דר"י באבני מקדש ומכל מקום פוסק הר"מ כר"נ ועיין כסף משנה ומ"ל פלפלו באריכות. וכן היו צריכים האבנים של היכל ועזרה שיהיו שלמים ואפילו חגירת הצפורן פוסל עמו אבני מזבח כ"ה בר"מ כאן הכ"ד. ונ"ל דזה טעם הר"מ לעיל שפסק כר"נ לעיל ולא כר"י דאין מתקנים אפילו בחוץ בכלי ברזל רק ע"י שמיר דהיה ק"ל קושית התוס' סוכה מ"ט ד"ה שכל כו' וחולין י"ח וזבחים נ"ט וש"מ דהוכיחו שם דשמיר א"י לעשות חלק כל פגימה וא"כ היאך בנו בהמ"ק לר"י על ידי שמיר הא צריך אבני' שלימות והניחו בקושיא. ע"כ דחה הר"מ דר"י ופוסק כר"נ דהיה משוה אותם בכלי ברזל מבחוץ עיין שם ותבין. ונוכל לומר דהר"מ סובר דבחורבן בית ראשון בטל השמיר ואיך היה בונים בית שני ע"כ פוסק כר"נ וכל עיקר הוכחה שכתבו התוס' שהיה שמיר בב"ש מקדושין מדמא ב"נ שביקשו חכמים אבני' לאפוד ואבני אפוד צריכים שמיר אליבא דהלכתא לכ"ע כמבואר בסוטה דכתיב במלואותם. ובאמת הר"מ לא הביא ד"ז כלל אף באבני חושן ואפוד ועפ"ט מה' כלי המקדש דהמ"ל הרגיש בזה דהר"מ השמיט ד"ז דאין מסרטין כו' רק בשמיר והניח בצ"ע ויבואר במקומו אי"ה. על כל פנים ודאי מצא הר"מ ד"ז באיזה מקום דאין זה מעכב אם כן לדידיה אפשר לא היה שמיר בבית שני כלל וקשה לר"י ע"כ פסק כר"נ. וגם לד' הרמב"ן מובא שם במשנה למלך דסובר דוקא אבני החושן צריכין שמיר דכתיב במלואותם אבל אבני האפוד מסרטין אותם דלא כתיב בהו במלואותם ומה שמבואר בש"ס דאיכא שמיר דאייתי משה לאבני האפוד החושן נקרא אפוד בדרך העברה ע' שם. גם כן אין ראיה מדמא ב"נ דאבני האפוד בודאי נקראו אפוד אם כן אפשר היו צריכים האבנים לאבני האפוד ממש דבהם אין צריך שמיר אם כן לא הי' שמיר בב"ש כלל לדעתם. ועיין כסף משנה ד"ה כל אבן מביא דהתו"ס חולין שהקשו אהא דמבואר דאבנים ששיקצו מלכי יון כו' לעבדינהו ע"י שמיר כו' ונכתב שם הג"ה בצדו לא ירדתי לסוף קושיא זו דהרי תשובתה בצדה שלא הי' שמיר בבית שני. ולא ידעתי ממי יצאה הג"ה זו ואשתמיטתיה כל הנך דיבורי התוספות סוכה וזבחים דהוכיחו שם קודם דהיה שמיר בב"ש ואח"ז הקשו קושיא זו ובחולין כתבו בקיצור וד"ת עניים במקום כו' אבל

דעת התוס' בכל הנך דוכתי דהי' שמיר בב"ש עיין שם. ומרצפין כל העזרה באבנים יקרות ובכ"מ כתב דהכי משמע בכ"ד ובזבחים פ"ב דכ"ד נראה דאינו מעכב דדוד קידש עד ארעית תהום רק בנעקר אבן אחד אבעיא שם עיין שם אבל הרצפה אינו מעכב ע' שם.

והרב המחבר כת' כאן בתחלת המצוה ז"ל וזאת המצוה כוללת עמה הכלים הצריכים לעבודה בבית המקדש כגון המנורה ושאר הכלים נראה מדבריו דהמנורה וכל הכלים הם דיני המצוה של עשיית מקדש ובר"מ כאן אינו מבואר בלשון הזה רק מצות עשה לעשות בית כו' אח"ז בה"ו כתב דינים דעושים כלים כו' אבל אין זה דיני המצות של מצות עשה זו. ואפשר דעשיית המנורה הוא דיני המצות של הדלקת נרות דהדלקה יהי' על תואר כך וכך במנורה וכן השלחן הוא דיני המצוה מעריכת לחם הפנים. וכיור דיני המצוה מרחיצת ידים ורגלים ובודאי הכלים הללו אין מעכבין אם אין מנורה או שלחן מכל מקום מקריבין קרבנות דלא שמענו שהכלים הללו יעכבו. אך באמת יש הרבה דיני המצוה שאין מעכבין אם כן אפשר שהוא מדיני מצוה זו ומכל מקום א"מ. אך הסברא נותנת דהכלים הללו לאו מדיני מצות של עשיית מקדש הם רק כמ"ש. דמנורה הוא ממצות הדלקה. ושלחן מלחה"פ. וכיור מרחיצת ידים ורגלים. ומזבח הזהב ממצות עשה של קטורת. וכמדומה לי שכבר התעורר בזה הרמב"ן ז"ל בס' המצות ואינו ת"י כעת. והנה כלים הללו אין מעכבין בעבודה וכן מבואר בתורה עשיית ארון בתוך כלי המקדש ואינו מעכב ובבית שני לא היה הארון כידוע ומבואר כאן בר"מ וכן כל הכלים הללו א"מ למצוה זו ואפשר דמזבח החיצון שהוא עיקר דכל הקרבנות מקריבים עליו אם כן בלא זה אינו קרוי בית המקדש כי עיקר המקדש להקריב קרבנו' אבל המנורה או מזבח הפנימי או כדומה דכל אחד מהכלים הללו יש להם עבוד' מיוחדת אפשר שא"מ בלא העבודה זו ע"כ אינו מעכב מצוה כ"נ. וגם ודאי הכלים הצריכים לעבודה כגון מזרקים וכדומה דא"א לעבוד בלא הם בודאי מעכבין והם מדיני מצוה וז"פ. והנה מזבח הזהב והשלחן והמנורה והכיור ציורן ומקום הנחתן במקדש אבאר כ"א במקומו בעזה"י אך הארון ומזבח החיצון שהם דיני מצוה זו יתבארו כאן תוארם ומקומם בעזה"י.

והנה מכלי המקדש לעשות ארון וכפורת כמפורש בתורה אך עיקר עשיית הארון כדי שיהיו הלוחות מונחי' בתוכו כמבואר בפ' תרומה ונתת אל הארון כו' את העדות ובפסוק מלכים אין בארון רק שני לוחות העדות ובב"ב פ"ק יש פלוגתא ר"מ סובר דגם ס"ת הי' מונח בארון ושברי לוחות הי' מונח לכ"ע בארון וגם עמודים ע' שם מכל מקום עיקר עבור הלוחות אשר הדברות היה עליהם ובבית ראשון שנגנז ארון עם העדות בימי יאשיה המע"ה לא עשו עוד ארון ובבית שני לא הי' הארון כי למה צריך הארון כיון שנגנזו

הלוחות גם כן אין מצוה לעשות ארון והארון אינו מעכב אף שהוא מדיני המצוה להר"מ מכל מקום יש הרבה דיני המצות שא"מ בדיעבד כמבואר בח"ז כ"פ ואנקוט חדא כגון מצות חליצה שמבואר בתורה דיני המצו' כגון חולצת וקוראה ורוקקה והרקיקה א"מ עי' ביבמות. והנה הר"מ כאן פ"ג כותב צורת המנורה באר היטב וגם צורת השולחן וצורת מזבח הזהב מקצר קצת וגם כותב קצת צורת הכיור ע"ש וצורת הארון וכלים לא כתב ופשוט דכל אלו הכלים היה כל פעם אחרים בב"ש לא היה מכלים של בית ראשון ובימי חשמונאי' נאבדו הכלים שהיו כמו שמבואר דעשאו בתחלה מנורה של ברזל העשירו כו' אם כן צריכים לידע הדינים וגם היום אפשר שאם יתנו המלכיות רשות לבנות בית המקדש מצוה לבנות כמבואר במדרש בימי ריב"ח דנתנו רשות והתחילו לבנות. ועיין בס' כפות תמרים שהרבינו נתנאל בעל התוספות רצה לילך להקריב קרבנות בירושלים אם כן ה"ה לבנות בית המקדש (אף שלדעת הר"מ אינו כן ויבואר במק"א) אבל הארון תיכף כיון דנגנזו העדות ולא יתראו עוד עבה"ג בב"א ולא עשו מעולם ארון אחר חוץ מה שעשה משה במדבר וכשיבא הגואל ב"ב יתגלו הלוחו' והארון אם כן אין צריך לכתוב הדינים של הארון. ומכל מקום צ"ע כי ידוע שתוה"ק לא תסמוך המצות והדינים על ניסים עיין במפרשי התורה ובראשם הרמב"ן אם כן ודאי מצוה זו לדורות כמו שחשב הר"מ מצוה זו להנשא על הכתף וגם לאו דהסרת הבדים אף דלא יהיה הדברים עבה"ג כי עתה אין ארון בעוה"ר וכותב מה שהיה בזמן המקדש ויהיה בזמן המשיח אם כן דיני הארון גם כן היה נוהג בימי בית ראשון כגון אם נשבר הארון (אף שהיה מעשי אלקים מכל מקום התורה לא תסמוך דינים על ניסים) וגם לע"ל אפשר אם ישבור הארון ודאי מצוה לעשות ארון בשביל העדות ובאמת אירע זה בימי עלי שנשבה הארון לשרי פלשתים והיה שם זיי"ן חדשים ע' בשמואל. ומבואר באגדה דשאול חטף הלוחות מיד גלית הפלשתי אם כן ודאי היה צריך אז לעשות ארון לצורך הלוחות ובימי המלך המשיח מהרה יגלה אפשר להיות איזה קלקול בארון אף שלא יהיה מכל מקום צריכין אנחנו לידע ויתר מזה הר"מ בהלכות כלי המקדש פ"א מביא היאך משרע"ה עשה שמן המשחה במדבר אף שמעולם לא נעשה שמן המשחה אחר חוץ משל מרע"ה ע"ש ובר"מ וכולו יהיה קיים לע"ל כמבואר בש"ס שנאמר שמן כו' ומכל מקום כתב תואר עשייתם מכל שכן כאן שלא מצינו הבטחה דארון יהיה קיים תמיד ויהיו מונחים הלוחות בארון זה והראי' בימי עלי כמ"ש אם כן צריכים אנחנו לידע ג"כ הצורה של הארון כמו כל הכלים ומה מעכב ומה אינו מעכב וצע"ק על הר"מ (וא"ל דשמן המשחה נ"מ דאסור לעשות כמתכונתו הא גם ארון אסור לעשות כמו היכל דוגמת היכל ואפשר דארון הוא עם כרובים כלי א' ואם

כן כרובים בלאו הכי אסור לעשות כמבואר במצות לא תעשון אתי וארון בלא כרובים אין איסור ואפשר דמותר וצ"ע) ואכתוב תמונת הכלים בקיצור כדרכי בעזה"י ועיין רש"י תרומה וכן תעשו פי' שאם יאבד וכו' כתבנית אלו וע"ס אוה"ח והבאתי לעיל.

והנה צורת הארון מפורש בתורה שהי' של עצי שיטים מצופה זהב טהור מבית ומחוץ וזר זהב סביב אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי קומתה ואמה וחצי רחבה ויש פלוגתא בש"ס אם האמות הללו היו בת חמשה טפחים או בת ששה ר"מ סובר דאמה של בנין בת ששה וגם אמת הכלים בת ו' ור"י סובר דאמת כלים בת ה' והר"מ כאן פ"ג פוסק כר"מ דאמת כלים גם כן בת ו' ועיין כסף משנה הטעם דפוסק הר"מ כר"מ ולא כר"י וכן בפ"ה מהל' תו"מ פוסק כר"מ ולא כר"י וע' צל"ח פסחים ק"י ע"ב מבואר שם דשלחן של מקדש של פרקים הוי דאל"ה אמתא באמתא היכי יתיב אם היו רוצים להטבילו ע"ש ואי אמה של כלים בת חמשה ואמה של בנין של המקוה בת ו' אין קושיא ע"כ דקיימא לן דגם אמה של כלים בת ו' ושם ר' אשי אמר זה חזינן דהוא סובר כר"מ ובתרא הוא על כן פוסק הר"מ כר"מ. והנה במנורה ושלחן ומזבח הזהב כתיב שיצפו זהב ומכל מקום פסקינן דל"ד זהב אלא כל מיני מתכות כשרים ועיין ר"מ כאן פ"א הח"י כ' דמנורה ושלחן כשרים ממתכות ועיין ר"מ פ"ג כאן ואפ"ל דגם הארון כשר מכ"מ מתכות ככל כ"ש עיין מנחות כ"ח וסוכה פרק החליל או אפשר דהכל ילפינן ממנורה ע"ש וקדושת הארון חמורה יותר אפשר אין למדין וצריך דוקא ציפוי זהב ופסול ממתכות אחר וצ"ע. והנה ודאי אמות הללו היו שוחקות עיין בעירובין ומובא כ"פ בח"ז והיא יתירה על עוצבת חצי אצבע לאמה כמ"ש כ"פ והאמות הללו הי' בעצי שיטים והי' צ"ל האורך והרוחב והקומה במדות הנ"ל חוץ הציפוי של זהב שהי' בפ"ע עודף על המדות הללו כמבואר בתורה ועשו ארון עצי שטים אמתים וכו' ואח"ז כתיב וצפית אותו כו' מבואר דבלא הציפוי הי' אמות הללו וכ"ה בש"ס כאשר יבואר אם ירצה השם.

ומבואר בש"ס יומא דע"ב ע"ב אמר רחבא אר"י שלשה ארונות עשה בצלאל אמצעי של עץ תשעה טפחים (כמ"ש בתורה ואמה וחצי קומתו וקאי על העץ לחוד) ופנימי שמונה והי' נותן פנימי של זהב לתוך האמצעי של עץ והי' מכסה אותו מבפנים והי' די בשמונה טפחים כי שולי הארון האמצעי הי' עביו טפח והחיצון הי' גם כן של זהב והי' י' טפחים ומשהו היינו המשהו הי' של שוליו ועשרה טפחים הי' נגד הארון שהוא ט' ועוד טפח יותר להניח הכפורת על האמצעי ועובי הכפורת הי' טפח והי' שוה הכפורת עם החיצון כך סובר האי תנא ואני כתבתי לשיטת פירש"י ורש"י כתב דר"י לא מיירי מזר כלל ע"ש ובודאי הי' זר ככתוב בתורה מפורש רק האי תנא לא מיירי עתה מהזר אבל על כל פנים

היה צריך להיות החיצון עשרה ושני משהויין עשרה ומשהו להיות שוה עם הכפורת ועוד משהו לזר. ומביא שם בש"ס ברייתא דהי' החיצון גבוה י"א טפחים ומשהו ומבואר שם דהברייתא סוברת דגם של החיצון הי' צ"ל שוליה טפח והי' צ"ל י"א טפחים שוה עם הכפורת ומשהו יותר לזר ע"ש כי היא פלוגתא ובזה פליגי ר"י והברייתא ואינו מבואר הלכה כמאן ועפ"י כללי הש"ס אין לפסוק כמבואר במהרי"ק דבדברים שאינם נוהגים לא נאמרו הכללים. והנה בסוכה דף ד' ע"ב מבואר שם ושאינה גבוה י' טפחים מנלן אתמר רב ור"ח ור"י ור"ח כו' ארון תשעה וכפורת טפח הרי כאן יו"ד וכתיב ונועדתי לך כו' ותניא מעולם לא ירדה שכינה כו' ומוכח דמעשרה ולמעלה הוא רשות אחר אם כן חזינן דכולהו אמוראי וביניהו רב ור"י או רבי יונתן סוברים דהארון והכפורת הם עשרה טפחים ולהברייתא ביומא הוי י"א טפחים אם כן בי"א הוי רשות אחר והיאך מוכח בסוכה עשרה על כרחך סוברים כל הנהו כר"י ביומא דהי' עשרה ומשהו אם כן מוכח שפיר ובתנאים הללו איכא רב דתנא הוא ופליג אם כן כיון דכל הנהו כר"י ביומא דהי' עשרה ומשהו לא כהברייתא ודאי הלכה כוותיה וגם בסוף הסוגיא דמסקא סתם הגמרא דילפינן מבית עולמים כו' דבמשכן היו הכרובים עומדים עשרים טפחים בגובה ובראשי הכרובים עד הכפורת הי' עשרה טפחים כי ארון תשעה וכפורת טפח ומקשה הש"ס הניחא לר"מ דכל האמות היו בינוניות אלא לר"י דאמות של כלים היו בת ה' טפחים אם כן ה"ל ארון וכפורת תמניא ופלגא אם כן מכנפי הכרובים עד הכפורת הוי חד סר ופלגא אימא סוכה עד דה"ל חד סר ופלגא וכו' אלא לר"י הלכתא גמירי לה ואי כהברייתא דיומא אם כן יוכל הש"ס להקשות אפילו לר"מ דכל האמות היו בינוניות לא הי' אלא תשעה מכנפי הכרובים עד הכפורת וגם לר"י דהי' תמניא ופלגא אי כהברייתא הו"ל ט' ופלגא כי לר"י הי' הארון והכפורת ט' ופלגא עם עובי השולים על כל פנים חזינן דכל הנהו וסתם גמרא סוברים דארון וכפורת לא הי' אלא י' טפחים ולא י"א אם כן בודאי הלכתא כוותי' אך זה צ"ע דזה לכ"ע אפילו לר"י הי' על כל פנים הארון והכפורת גבוה עשרה ומשהו כמבואר החשבון בש"ס אם כן היאך מוכח דסוכה פחותה מי' פסולה וגבוה י' כשרה אפילו בגבוה י' תהי' פסולה עד שתהא גבוה י' ומשהו ולחומרא ל"א דפורתא לא דק אם כן מילפותא זו הי' הסוכה צריכה להיות גבוה י' ומשהו וגם להמסקנא דילפינן דגדפי' עלי ראשי' קיימי ומהראש יש עשרה טפחים ובאמת הוא פחות משהו ועם עובי הכנפיים יש עשרה אם כן לא מוכח דחללה עשרה לבד מסככה ע"ש בש"ס וצריך עיון גדול והמפרשים לא הרגישו בזה:

ונראה דזה טעם הר"מ שפוסק כר"מ דכל האמות אפילו של כלים הי' בני ששה טפחים כר"מ ולא כר"י כיון דהנהו זוגי רב ור"י ור"ח סוברים מפורש דארון ט' וכפורת [טפח] אם כן סוברים הני בתראי כר"מ ולא כר"י ע"כ פוסק הר"מ כוותי' כר"מ כנ"ב. ומבואר דאמות הללו הי' על ארון של עץ חוץ הציפוי החיצון והראי' דהי' בהחיצון עוד משהו בשוליים או להברייתא עוד טפח וכן מפורש בתורה. והנה כתבנו ארכו ורחבו וקומתו וכמה הי' עובי הכתלים של הארון עיין בב"ב דף י"ד ר"מ סובר דהי' אורך של ארון ט"ו טפחים כדכתיב והי' הלוחות אוכלות בארון י"ב טפחים ונשארו שלשה טפחים צא מהם טפח לעובי הכתלים מחצה לכותל זה ומחצה לכותל זה ובב' טפחים הי' הס"ת מונח ור"י סובר דלא הי' אורך הארון רק י"ב טפחים ומחצה דאמה של כלים בת ה' והי' הלוחות אוכלים י"ב טפחים נשתייר חצי טפח אצבע לכותל זה ואצבע לכותל זה דכל כותל הי' עובי' אצבע כו'. והנה לפמ"ש דדעת הר"מ כר"מ מכל מקום בפלוגתא דר"מ ור"י אי ס"ת היה מונח בארון או לא אפשר דהלכה כר"י דלא הי' מונח בארון והי' באמת מקום פנוי ע"ש וגם בעובי הכותל אפשר דהלכה כר"י אף דלפי שיטתו מוכרח ר"י לומר דלא הי' עובי' כ"א אצבע אבל אם הי' הארון ארוך יותר י"ל שהיו יותר בעובי דלר"מ הי' חצי טפח עובי הכותל מכל מקום אפשר דר"י סבירא ליה כן ואפילו לדידן מכל מקום ל"ה עובי הכותל [ח"ט] והי' יותר מקום פנוי. אך בש"ס נראה דלכ"ע ל"ה מקום פנוי ע"ש אם כן הלכה כר"מ לגמרי. אך על כל פנים מחשבון הש"ס מוכח דחשבינן האמות דהוא ט"ו טפחים עם עובי הכתלים והיינו עד סוף הכותל של עץ והנה לר"מ דהי' הכותל חצי טפח בעבי' היינו חוץ הציפוי החיצון ואפשר עובי הזהב הפנימי היה שוה עם של עץ אם כן הי' כל ארגז בעובי אצבע ולר"י הי' כל ארגז חצי אצבע אבל הכל חוץ מארגז החיצון עיין היטב בסוגי' אשר הבאתי כי הדברים פשוטים וברורים. ואם נאמר דעשו העובי של הארגז החיצון גם כן בשוה עם האמצעי והפנימי בעובי היה לר"י גם כן הציפוי בעובי חצי אצבע ולר"מ הי' (שני שלישי) אצבע. אך אפשר דהזהב הן מפנימי או מחיצון הי' דק ביותר רק כל העובי הי' באמצעי וזה לא נתברר אצלינו. וראיתי בס' כו"פ יו"ד סי' מ"ג שרצה לברר כמה שיעור עובי דינר זהב המוזכר בש"ס. והביא הש"ס דחגיגה דציפוי של מזבח הזהב עובי דינר זהב וכל הציפוים שוים הן בארון ושלחן אם כן הי' בארון גם כן הציפוי ד"ז. ובש"ס דב"ב מבואר דלר"י הי' עובי הכותל אצבע ומסתמא הי' כל הג' ארונות שוים בעובים היה הארון החיצון שליש אצבע והי' כדינר זהב אם כן ד"ז שליש אצבע אגודל עיין שם. ובמחכת"ה מגודל עומק עיונו לא יי"ח עיונו בזה דברור הוא כמ"ש דחושב האמות היינו של עץ אם כן עובי הכותל חוץ מארגז החיצון הי' אצבע

לר"י ואם נאמר דגם החיצון הי' שוה בעובי הי' חצי אצבע כי באצבע הנחשב לעובי לא נחשב החיצון כלל אך אפשר לא הי' שוה כלל אך אפילו אם נאמר שהיו שוים אם כן החשבון של עובי הכותל אצבע היינו פנימי וחיצון וכ"א הי' חצי אצבע. ואם נאמר דגם החיצון היה שוה כדבריו הוא חצי אצבע ואם תעיין בסוגיות שהבאתי תראה כי דברי כנים וברורים בעזרת הש"י:

ונראה כיון דכבר כתבנו דפסקינן דארון וכפורת עשרה והיינו כמ"ד דהגובה הי' עשרה ומשהו להשוליים של החיצון אם כן חזינן הציפוי בהשוליים לא הי' רק משהו אם כן למה נאמר דבכתלים למעלה הי' עובי ביותר ודאי כל הציפוי היינו עובי הארון החיצון לא היה רק משהו ולמ"ד דעובי השוליים הי' טפח אפשר דכל הציפוי הוי כן. אך כבר כתבתי דודאי הלכה כר"י אם כן כל הציפוי הי' עביו משהו כנ"ב. ומבואר בתורה ויצקת לו ארבע טבעות זהב כו' על ארבע פעמותיו ושתי טבעות על צלעו וכו' ועשית בדי וכו' והבאת את הבדים בטבעות לשאת כו' פירש"י פעמותיו כתרגומו זוויתי' ובזויות העליונות סמוך לכפורת היו נתונים והבדים נתונים בהם כו' ושתי טבעות כו' פירש"י הן הן ד' טבעות הכתובים בתחלת המקרא ופי' לך היכן היו ע"ש. מבואר דעת רש"י שלא הי' בארון יותר מד' טבעות והטבעות היו בזויות סמוך לכפורת והיו הבדים בהם והיו נושאין בהם את הארון אם כן הי' הבדים על כתפות הנושאים והארון הי' למטה מכתפות מגיע סמוך לארץ כי בצד העליון הי' נושאים אותו. והרמב"ן עה"ת השיג עליו וכתב שאין זה דרך כבוד שהארון יהי' למטה ומביא בשם הראב"ע שלא מצינו במקרא פעמי ל' זויות ע"כ כתב הרמב"ן דפעמותיו היינו זויות התחתונות ופעמי לשון רגל כמו מה יפו פעמיך וכו' והי' הטבעות על זויות התחתונות ושם הי' הבדים ונשאו אותו והיה כל הארון למעלה מכתפותיהם וכו' ע"ש. ובאמת ד' הרמב"ן תמוהים מאד דמבואר להדיא בשבת דצ"ב המוציא משא למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת מנלן ומסיק דילפינן מארון דאמר מר ארון תשעה וכפורת טפח הרי כאן י' וגמירי דכל טונא דמידלי במוטות תלתא מלעיל וב' תלתא מתחת אשתכח דלמעלה מעשרה הוי קאי וע' רש"י שם מבואר דתרי תלתא הי' מלמט' מכתפותיהם והיינו ששה טפחים וב' שלישי טפחים ע"ש. מבואר להדיא דרוב הארון הי' תלוי למטה מהכתפות לא כהרמב"ן. וראיתי קושיא זו זה כמה בפי' על התורה להגאון הפלאה ואינו ת"י כעת. שוב מצאתי לפי' הטור על התורה שהביא קושיא זו על הרמב"ן בשם אביו הרא"ש וד' הרמב"ן תמוהים. אך גם דברי רש"י צריכין תיקון דרש"י פי' בזויות העליונים סמוך לכפורת אין הפשט דהי' ממש סמוך לכפורת דלפי הש"ס היו מרוחקים הטבעות מהכפורת ב' טפחים ושליש טפח

ועם הכפורת הי' ג' טפחים ושליש ע"כ וכצ"ל ברש"י. אך מכל מקום קרוי זויות בצד העליון בארון דהיו מקרבי לצד מעלה ולצד התחתון היו מרוחקי' הרבה. ובזה משוה דעת הרמב"ן עם רש"י שלא הי' אלא ארבע טבעות והי' בהם הבדים והיו נושאים אותם על ידי הבדים הללו ודעת תוספות יומא ע"ב ע"א ד"ה כתיב דעתם דהי' ח' טבעות ד' טבעות דכתיב ברישא דקרא ויצקת וכו' ושתי טבעות על צלעו וכו' הי' טבעות אחרים למעלה או למטה מאותם טבעות ובד' טבעות הי' שני בדים קבועים בהם דעליהם הלאו לא יסורו ממנו כמש"א אם ירצה השם לקמן ובארבע טבעות אחרות היו נותנים בהם שני בדים בשעה שהיו נושאים את הארון ובאותם בדים נושאים הארון והיו מסירין הבדים בשעת החנייי' ובבדים שהיו קבועים בארון לא היו נושאים אותו רק בבדים אחרים שהיו בטבעות אחרים וע"ז נאמר בפ' במדבר בשעת סילוק המסעות ובא אהרן וכו' וכיסו את הארון וכו' ושמו בדיו דאז בשעה שהיו צריכים לשאת את הארון היו משימים בו בדים לשאת אותו ולא היו נושאים בבדים הקבועים שם ע"ש באריכות וברמב"ן שם מביא דעת הראב"ע ג"כ שהיה שמונה טבעות ואין דבריו נראים בעיני הרמב"ן ולא כתב הטעם ובס' אוה"ח דחה ג"כ דעת תוס' הנ"ל וכתב דרך אחר שהיה בתוך הטבעות הקבועים עוד טבעות נעים ונדים וצ"ע עד יבא ויורה צדק בב"א. ושיעור גודל חלל הטבעות ועובי הבדים אינו מבואר בכתוב ואין קפידא בזה והבדים הי' של עצי שיטים מצופים זהב. וכבר כתבתי דאפשר דכל מתכות כשרים לארון ומכ"ש לבדים עי' לעיל. והטבעות והבדים היו נתונים לרחבו של ארון והי' בד מצד רוחב א' והשני מצד רוחב האחר וכל אורך הארון הי' מפסיק בין הבדים היינו ב' אמות וחצי והיו מהלכים שני אנשים מצד זה וב' אנשים מצד זה ובפחות מזה דהיינו ברוחב לא היו יכולים לילך ב' אנשים ע"כ היה כל האורך מפסיק ונישא בד' אנשים ב' מצד זה וב' מצד זה כ"ה במנחות צ"ח ע"ב. **ומבואר** בתורה דהיו עושין כפורת והי' זהב טהור והי' אורך אמתים וחצי כאורך הארון ואמה וחצי רחבו כרוחב הארון כדי לכסות כל הארון ועובי הכפורת אין מפורש שיעור בתורה ולמדו חכמינו זכרונם לברכה בסוכה דהי' עובי' טפח אם כן הי' הארון והכפורת גובה עשרה טפחים ומשהו היינו עם שולי החיצון של זהב כמש"ל ומשהו הי' יוצא עודף על הכפורת מארגז החיצון והיא היא הזר כמ"ש בש"ס והיו עושין ב' כרובים מקשה היינו מן הכפורת עצמה ומבואר בסוכה דפני הכרוב היה טפח והי' צורתם צורת אדם והיו גבוהים עשרה טפחים והארון עם הכרובים היו עומדים בשליש גובה המשכן היינו עשרים טפחים ולפי מה שכתבתי למעלה היו גבוהים עשרים ומשהו. ובסופה מבואר דהי' עשרה מראשי הכרובים עד הכפורת ועמש"ל. והכנפים הי' קצת למעלה מראשי

הכרובים והי' החלל מן הכנפים עד הכפורת י' טפחים חוץ מעובי הכנפיים ועמש"ל שתמהתי ע"ז דבאמת הי' חלל פחות משהו וא"צ לכפול והי' מונח בבהמ"ק ארכו לרחבו של בית דהיינו צד א' לדרום והשני לצפון כ"ה בש"ס ור"מ כאן פ"ג הי"ב. ומבואר בר"מ כאן פ"ד אבן היתה בקדשי קדשים במערבו שעליה הי' הארון מונח ולפניו כו' ואפשר דאותו אבן הי' אבן שתיה כמבואר במשנה יומא י"ג ע"ב משניטל הארון אבן היתה שם ושתיה היתה נקראת ומסתמא על האבן הזה היה מונח הארון בב"ר ולמה לנו לומר שהאבן הזה היה אבן אחר כ"נ. ועכ"פ דעת הר"מ שהארון הי' מונח בצד מערב של ק"ק כמפורש בדבריו ובתוס' ב"ב כ"ה ד"ה וצבא כו' כתבו דהארון היה מונח בצד מזרח של קה"ק ע"ש. והתיו"ט ביומא שם תמה דמפורש בהדיא בברייתא מגילה ד"י ע"ב וב"ב צ"ח דארון הי' לו י' אמות לכל רוח בקה"ק מבואר להדיא דהיה עומד באמצע בית קה"ק ולא לצד אחד מן הצדדים ע"ש וגם במשנה פ"ב דב"ב. והנה באמת במגילה פירש"י כן דהי' עומד באמצע אבל הרשב"ם ב"ב צ"ט ד"ה ארון שעשה משה כו' דעשר אמות לכל רוח לימינו ולשמאלו היינו דרום וצפון הרי כ' בלא ארון ולפניו כ' עד הדביר ע"ש מפורש יוצא מדבריו דהי' הארון מונח במערב דהיה כ' אמות עד הדביר ובנס הי' עומד כי הי' לצפון ולדרום עשרה לכל רוח עכצ"ל דמקום ארון אינו מן המדה ע"ש מבואר להדיא דעת רשב"ם כדעת הר"מ וגם הר"מ מפרש כן ובודאי מצאו באיזה מקום ואין הברייתא סותרת דבריהם וגם דעת התוס' שהי' במזרח הברייתא אינה סותרת דבריהם דהיו"ד אמות הי' לצד ימינו ושמאלו. ובמחכת"ה של הרב תוי"ט אשתמיט מיני' ד' הרשב"ם והוא לא הביא רק הש"ס דמגילה ושם פירש"י כן ולא הביא כלל הש"ס דב"ב דמבואר להדיא ברשב"ם כהר"מ וע' תוס' מנחות צ"ח ע"ב ד"ה דוחקין מבואר בדבריהם דבאמצע קה"ק הי' עומד ונראה קצת טעם לד' הר"מ ורשב"ם דהי' מונח במערב דסברתם כיון דאין הברייתא סותרת אם כן מצד הסברא כיון דמערב עיקר השראת שכינה דקה"ק הי' במערב עבב"ב שם אם כן ארון דהי' עיקר השראת שכינה בודאי היו מקרבין לצד מערב וסברת הריצב"א דהי' במזרח דידוע דנכנסין לבית קה"ק אם הי' צריך תיקון ע' כאן בר"מ פ"ז וב"ב י"ד תוס' ד"ה שלא דכתבו דיכולים לכנוס לקה"ק לתקן ס"ת שבארנו כדי שלא יתעפש ויתקלקל וידוע שאין סומכין על הנס והס"ת והארון והעמודים צריכין לפעמים תיקון אם כן למה ירחקו אותם מפתח קדשי הקדשים דאם יצטרכו תיקון ילכו בכל קדשי הקדשים עד המערב או עד האמצע וליפוש בהליכה כל כך על כן סברתו דהיו מקרבין אותו למזרח דהיינו סמוך לפתח וכשהי' צריך תיקון לא הי' הולכין בקדשי הקדשים רק מעט כנ"פ. וקצת ראיה נראה להר"מ מברכות למ"ד הי' עומד בח"ל יכוין לבו נגד א"י

כו' הי' עומד במקדש כו' הי' עומד בקדשי הקדשים יכוין לבו נגד הכפורת (כ"ה הנוסחא ברא"ש ובש"ס דילן הגי' כנגד בית הכפורת וט"ס דקה"ק נקרא בית הכפורת שהכפורת עומד שם והוא עומד בקה"ק היינו בבית הכפורת ומה הלשון שיכוין לבו נגד בהכ"פ אע"כ כגי' הרא"ש והיינו למקום הארון והכפורת) הי' עומד אחורי בית הכפורת יראה עצמו כו' ופירש"י אחורי בהכ"פ היינו בי"א אמה שיש אחורי קה"ק עד הכותל מערבי ע"ש ואם הארון הי' עומד באמצע או קרוב למזרח ה"ל לצייר כמו באמרו הי' בקה"ק יכוין נגד הכפורת וה"ל לומר הי' עומד אחורי הכפורת יראה עצמו כו' היינו יחזיר פניו למזרח ע"ש ברש"י. אך אם נאמר כהר"מ דהיה במערב אם כן הי' סמוך לכותל מערב ולא הי' מקום שם לאדם לעמוד ע"כ נקיט הי' עומד אחורי בית הכפורת היינו מבחוץ לכותל בה"כ. אך על רש"י עצמו קשה לפ"ז למה לא נקט הברייתא אחורי הכפורת דהוא ס"ל דהי' עומד באמצע וער"מ הלכות תפלה פ"ה אינו מביא ד"ז כלל וע"ש בלחם משנה דלא הי' בגי'. ומבואר כאן בר"מ דלפני הארון הי' מונח צנצנת המן ומטה אהרן כו' ובש"ס מבואר ע"ש בב"ב דגם הארגז ששלחו פלשתים דורן היה גם כן מונח בצדו וג"כ כל הדברים האלו ונגנזו עם הארון והר"מ מביא אלו השנים מן ומטה אהרן דהוא מצוה מפורשת בתורה בפ' בשלח גבי צנצנת המן ובפרשת קרח מבואר מטה אהרן דהקב"ה צוה שיניחם לפני העדות היינו לפני הארון ובודאי בזמן מהזמני' בב"ר או בבית העתיד שיתגלו הדברים הנגנזים ויניחום במקומם בודאי מצוה שיהיו מונחים כך ואם א' לוקח דר"מ צנצנת המן או מטה אהרן ממקומם מלפני הארון בודאי עובר בעשה דמפורש בתורה דשם מקום הנחתם. וקצ"ע למה לא מנו מוני המצות למ"ע דהוא דבר הנוהג לדורות עיין כלל המצות. אך אפ"ל דהמצות הללו לא נצטוו ישראל כמובן מתוך הפסוק בשלח ויאמר משה אל אהרן דנראה דלאהרן לבד הי' הצווי וגם בפ' קרח נאמר ויאמר ה' אל משה השב וכו' נראה דלמרע"ה לו בעצמו הי' הציווי ומכל מקום קצ"ע.

והנה יעדתי לבאר לך קצת צורת המזבח החיצון שהיו מקריבין עליו כל הקרבנות בבית עולמים צריכין דוקא מזבח אבנים וביתרו כתיב ואם מזבח אבנים אם זה הוא חובה מפי השמועה למדו זה וזה שנאמר בתורה מזבח אדמה שיהי' מחובר באדמה שלא יבנוהו לא על גבי כיפין ולא ע"ג מחילות כ"ה כאן בר"מ פ"א מהמכילתא וש"ס דילן. ובמ"ל הקשה ממשנה דפרה ומבואר בר"מ ג"כ דהה"ב ועזרות הי' בנוי על גבי כיפין ותחתיהם חלל מפני קבר התהום אם כן העזרה הי' תחתיה חלל והמזבח היה עומד שם וע"ש שכ' דמוכרח לומר דוקא עזרה אבל המזבח עצמו לא הי' חלל תחתי' ומביא גם כן ראיה מירושלמי ע"ש. וע"ש עוד שכתב דשיעור חלל שתחת המזבח הוא טפח ואם יש תחתיו

חלל טפח לא הוי כמחובר באדמה ופסול המזבח ע"ש שמביא זה בשם התוספתא וע"ש עוד שנסתפק אם הכבש של המזבח ישנו גם כן בדין זה דלא יבנוהו על גבי כיפין כו' כי בדין אבנים שלמות והנפת ברזל משוה הר"מ דין כבש למזבח ולא מצא טעם נכון לחלק בין ד"ז להדינים הנ"ל ואמאי לא יהיה כאן שוה הכבש למזבח ובזבחים ס"א ע"ב מבואר דעולי גולה הוסיפו על המזבח ומפרש שם דשיתין הוסיפו ועיין רש"י דבתחלה היה הבור כרוי אצל המזבח לירד שם הנסכים ועולי הגולה הכניסו הבור הזה לתוך המזבח דדרשי שתי' כאכילה ובתוס' הקשו הא אסור להיות מחילה תחת המזבח והיאך הי' הבור הזה תחת המזבח ותירצו כיון דהוא צורך המזבח שרי ע"ש. וצריך שיהי' במזבח אבנים שלמות ואבן שנפגמה כדי חגירת צפורן פסולה שנאמר אבנים שלמות כו' והבונה אבן פגום במזבח עובר בעשה ואבן שנפגם אחר שנבנה המזבח פסול האבן ושאר האבנים כשרים ומהיכן מביאים אבנים שלימות למזבח מבואר במשנה ור"מ מבתולת קרקע או מן הים וכן אבן שנגע בה ברזל פסול. וכבר ביארנו לעיל ובמצוה סוף יתרו. ובדין של שלימות והנפת ברזל שוה דין הכבש למזבח עיין ר"מ ובמשנה. ודוקא באבנים פוסל פגימה כ"ש אבל בסיד פלוגתא בש"ס אי בטפח או בכזית ופוסק הר"מ כמ"ד טפח וע' כ"מ הטעם אף דראב"י סובר בכזית ומשנת ראב"י קב ונקי לא נאמר כלל זה אלא במשנה לא בברייתא ע"ש במ"ל ובשו"ת ח"צ פלפל בזה וכתב הטעם שלא פסק הר"מ כראב"י. והנה צורת המזבח בכל התנאים מבואר כאן בר"מ פ"ב ועיין כסף משנה ולחם משנה ולבאר כאן בארוכה אין זה מכוונת החיבור אך בקיצור מה שמעכב במזבח הם ד' דברים קרן מעכב וכן אם נפגם הקרן ה"ל כמאן דליתא עיין בסוכה מ"ט ויסוד גם כן מעכב והיסוד לא הי' מקיף את ד' רוחות המזבח אלא הי' כנגד כל רוח צפון ומערב ואוכל בדרום ובמזרח אמה וקרן דרומית מזרחית לא הי' לו יסוד וכבש גם כי מעכב אם אין לו כבש פסול והרבוע מעכב דהיה צ"ל מרובע. וזה הטעם דפגימה פוסלת בסיד טפח או כזית דלא הוי רבוע בשיעור זה למר כדאית לי' ולמר כדאית לי' עיין חולין י"ח ובסוכה שם תוס' ד"ה שכל כו' דריבוע הקרנות ילפינן מריבוע המזבח ודברים הללו מעכבין. ומדות ארכו ורחבו וקומתו אינו מעכב והוא שלא יפחות אמה על אמה ברום ג' אמות וכל המזבח הי' אטום בלא חלל רק הקרנות חלולים היו. ואיך היו בונין אותו עש"ס ור"מ ובכ"מ ואין להאריך. ומבואר בר"מ דמזבח שבנו עולי גולה וכן העתיד לבנות מדות ארכו ורחבו ל"ב אמות על ל"ב אמות ובזבחים ס"ב מבואר דעד ששים אמה יכולים לעשות המזבח אלא שעולי הגולה לא הוצרכו לעשות יותר אם כן אפשר בבית הג' שיבנה בב"א יעשו יותר אם יצטרכו וקצ"ע לשון הר"מ פ"ב כאן ה"ג שכתב מדות המזבח מכוונת

הרבה כו' ומזבח שבנו בני הגולה כעין מזבח שעתיד להבנות עשוהו ואין להוסיף על מדתו ואין לגרוע ממנה ואח"ז כ' דהמזבח וכן העתיד לבנות ל"ב אמה כו' ובאמת מבואר דעד ס' אמה יכולים לבנות ואיך כ' דאין להוסיף על מדתו ואין לגרוע וגם סוף הפרק כתב דמדות ארכו ורחבו וקומתו אין מעכבין והיאך כתב כאן דאין מוסיפין ואין מגרעין ובפרט דעד ס' אמה מבואר להדיא בש"ס שהבאתי דיכולין להוסיף וצ"ע. וע' רש"י שפי' על המזבח היינו ס' אמה והר"מ כתב על מדות המזבח עיין בהלכה ד' על כל פנים זה מבואר להדיא דעד ס' אמות יכולין להאריכו ולהרחיבו וד' הר"מ צ"ע:

סעיף ב

שכל כלי וכו' שאין עניות כו'. עיין ר"מ הלכות כלי המקדש פ"א ובזבחים פירש"י נפגמו דתיקון השחזתם ניכר נראה דוקא היכי שניכר התיקון שייך ט"ז דאין עניות כו' ואם אינו ניכר ל"ש ט"ז ובמ"ל כתב דוקא אם אין עושין מעין מלאכתן אין מתקנים אבל בעושין מעין מלאכתן מתקנין אותם וראיה מש"ס דערכין דמכתשת שעשה משה דנפגמה והביאו אומנים לתקן אע"כ כיון דהיה עושה מעין מלאכתם כמבואר שם דנטלו את תקונה והיתה מפטמת כבראשונה וע"ש שמביא קושיא בשם התוס' ותי' תי' אחרים ומדבריהם נראה שאין מתקנים כ"ש בשום אופן אפילו עושין מעין מלאכתן ובתוס' שם בשבועות תי' דמכתשת לא הי' כ"ש. והנה מבואר כאן דסכינים ג"כ אין מתקנין ובגמרא סכין מטרפת הי' כו' אך באמת סכין לשחיטה צריך גם כן כ"ש וד"ז אי סכין כ"ש ע' חולין ג' ע"א תוס' ד"ה כגון ותוס' זבחים איזהו מקומן ואי נימא כסברת ר"א שם דא"צ כ"ש הי' מותר לתקן הסכינים ולכאורה מוכח דסכין הוי כ"ש אך יש לדחות וע' תוס' שם. ומ"ש הרהמ"ח בשרשי המצוה באמצע דבריו וז"ל וזהו שארז"ל בזמן שישראל מרוצים לא הי' מניע לחצי ההר עד שנעשה אברים כו' לא מצאתי זה שיהי' זה דוקא בשעה שישראל מרוצים דגבי השני שהי' מלבין מצינו זה ולא שהשעיר נעשה אברים ואפשר הוא באיזה מקום. שוב מצאתי כן באגדת ירושלמי ביומא מבואר כן וצ"ע. ומצוה זו מוטלת על כל ישראל ואפילו נשים עיין ר"מ פ"א חוץ מחרש שוטה וקטן שאינם בעלי מצות ואין מבטלין תשב"ר לבנין בהמ"ק ער"מ:

מצוה צו

סעיף א

שלא להוציא כו'. עיין ר"מ פ"ב מהכה"מ הי"ג וז"ל שהמסיר א' מהבדים מהטבעות לוקה שנאמר כו' ובודאי כוונת הרב המחבר גם כן דל"ד שני הבדים אלא אפילו א' מהבדים

ופשוט. ולאו הזה הוא בכלל לאוין הלוקין כ"ה בש"ס ור"מ כאן ופי"ט מסנהדרין מנה לאו זה בכלל הלוקין. והרהמ"ח לא כתב זה דלוקין כדרכו בכל הלאוין אפשר כיון דאינו נוהג האידנא והוא מלתא רחיקתא השמיטה אבל האמת דלוקין ונוהג בכל אישי ישראל חוץ מחש"ו. ולענין תשובה ושאר דברים הכל ככל הלאוין שיש בו מלקות. וביומא ע"ב רמי דבפסוק אחד כתיב לא יסורו ממנו וכתיב והבאת כו' מתפרקין ואינם נשמטים וערש"י דהיינו באמצע היו בריוח שיהיו נעים ונדים ובסוף היו עבים שלא יוכלו להתפרק לגמרי. והר"מ לא הביא זה שלא הביא דיני הארון כלל כמש"ל אבל הדין דין אמת ומבואר בש"ס:

מצוה צז

סעיף א

להשים כו'. והנה זו מ"ע של לחה"פ והשלחן הוא מדיני המצו' וצריכין אנו נבאר קצת צורת השלחן ובאמת השלחן לא הי' דבר כי בב"ש לא הי' מכלי' הראשונים ועשו שלחן חדש וצריכין אנו לידע. והר"מ פ"ג מה' בית הבחירה כ' קצת דיני השלחן ארכו ורחבו וכלי השלחן הסניפים כו' אבל לא ביאר צורתו ובעזה"י אכתוב קצת כדרכי. הנה מבואר בתורה ועשית שלחן עצי שיטים אמתים כו' וצפית אותו זהב טהור ועמש"ל. ומבואר בר"מ כאן פ"א הלכה י"ט ז"ל המנורה כו' והשלחן וכלי' אין עושים אלא מן המתכות ובהי"ט כ' הי' הקהל עניים עושים אותו אפילו של בדיל כו' ושל עץ פסול כי כל כ"ש כשרים דוקא ממתכות אם כן כאן דמבואר בתורה דהציפוי הוא זהב הוא לכתחלה אבל כשר מכ"מ מתכות. ואם דוקא כשר מעצי שיטים ומצופה מתכות או אפשר כשר אפילו בלא עצי שיטים דכ"ש עיקר ממתכות כמו מנורה ודין מתכות בכל כ"ש ילפי' ממנורה. אפשר להביא מסוגיא דסוף חגיגה דמבואר דהיו אומרים להם הזהרו שלא תגעו בשלחן כו' ומפלפל הש"ס היאך השלחן מקבל טומאה הא ה"ל כלי עץ עשוי' לנחת ואין מקבלין טומאה ומתרץ שמגביהין אותו כו' ואח"ז מפלפל הש"ס ת"ל משום צפוי ע"ש. ואם נאמר דזהב לבד כשר אם כן אפשר היו עושין אותו מזהב לחוד וכ"מ מקבל טומאה אע"כ דוקא צריך עצי שיטים. אך באמת אין ראי' דודאי עשו תמיד השלחן כמו שעשה מרע"ה בעצי שיטים ומפלפל הש"ס שפיר אבל לדינא לענין דיעבד אפשר דכשר בלא עץ כלל אם הוא מתכות ולכתחלה ודאי נעשו כמ"ש בתורה ובדיעבד נראה דאינו מעכב ושל מתכות לבד כשר וצ"ע. ומכל מקום צ"ל דאין כל הדברים הללו מעכבין וגם שאר הדברים הנאמרים בשלחן. דבמנחות כ"א מבואר דילפינן הרבה דינים למנורה דמעכבין מפסוק

שם ע"ש. נראה דבמקום דלא גילתה התורה עיכובא אינו מעכב וכאן לא מצינו בש"ס דנילף עיכובא אם כן אינו מעכב וכל הדברים אינו אלא למצוה לכתחלה כנ"ל:

וארכו ורחבו וקומתו מפורש בתורה. אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קומתו וכו' ומבואר דמדה זו הי' בעצי שטים לבד כמ"ש בתור' המדות על העצים ואח"ז כתיב וצפית מבואר דהי' הצפוי עודף על מדות הנ"ל כמש"ל בארון ועמש"ל בשם הכו"פ שהי' הצפוי בארון עובי שליש אצבע ואני כתבתי דהיה חצי אצבע ובס' הנ"ל כ' דכל הציפוים היו שוים וע' תוס' סוף חגיגה אם כן הי' השלחן אמתים ואצבע לכ"א מהצדדים חצי אצבע ורחבו היה אמה ואצבע מב' צדדים ולהכו"פ הי' ארכו ורחבו יותר ב' שלישי אצבע מהמדות המפורשים בתור'. ובאמות הללו פלוגתא דר"מ ור"י אם האמה בת ה' או בת ו' והר"מ כאן ופ"ה מתו"מ פסק כר"מ דאמה בת ו' וכ' כלשון משנה במנחות שלחן ארכו י"ב טפחים ורחבו י"ט ובמנחות צ"ו במשנה מבואר שלחן ארכו י' ורחבו ה' ולחה"פ ארכה י' ורחבה ה' נותן ארכה כנגד רחבו של שלחן וכופל טפחיים ומחצה מכאן וטפחיים ומחצה מכאן נמצא ארכה ממלא רחבו של שלחן דר"י רמ"א שלחן ארכו י"ב ורחבו ו' ולחה"פ ארכה י' ורחבה ה' נותן ארכה נגד רוחב השלחן וכופל טפחיים לכאן וטפחיים לכאן ע"ש. ולפמ"ש דהי' השלחן רחב אצבע יותר מו"ט לר"מ או מה"ט לר"י אם כן לר"י לא הי' כופל טפחיים ומחצה לכל צד רק פחות חצי אצבע בכל צד ולר"מ הי' כופל טפחיים לכל צד פחות חצי אצבע אם כן לכ"ע הי' הדפנות של הלחם הזקופות פחות מהמבואר במשנה חצי אצבע לכל צד ובאמת משמע בש"ס שם דהיו מצומצמות הטפחים ע"ש במשנה אר"י לדברי האומר טפחיים ומחצה השלחן מקדש גובה של חמשה עשר טפחים ולמ"ד דכופל טפחיים מקדש י"ב טפחים בגובה ומקשה הש"ס האיכא קנים ומגבה טפי ומשני קנים שקוע הוי משקעי להו בלחם ומקשה הא מיעפש לחם ומשני דמגבה לה פורתא והאיכא האי פורתא כו' ואם נא' דהי' כופל הטפחים פחות חצי אצבע אם כן כיון שהיו ששה לחמים הי' פחות מט"ו או מי"ב ג' אצבעות ומאי מקשה והאיכא קנים אדרבא בלא הקנים הי' נמוך מחמשה עשר טפחים ומי"ב טפחים ג' אצבעות והקנים היו משלימים להגובה וגם להמסקא דהקנים הי' שקוע ומגבה פורתא ומאי מקשה הש"ס הא מגבה פורתא אדרבא הי' נמוך לערך ג"א ופורתא לא הוי ג' אצבעות וא"כ אמאי מקדש ט"ו או י"ב ע' בסוגיא. אע"כ הטפחים הללו הי' בצמצום והדאמר שלחן ארכו י"ב ורחבו וא"ו אף דעם הצפוי היה אורך ורוחב ביותר. מכל מקום עיקר הסידור הי' על המדות של עץ כי המדות האלו מבוארים בתורה (ואפשר דצדדי השלחן לא היו מצופין. וראיה מפסחים ק"ט ע"ב דאמרי דשולחן של פרקים הוי דאל"כ אמתא באמתא היכי יתיב ואם

הי' מצופה הי' יותר מאמה ועדיפא הו"ל להקשות) על כל פנים היוצא מזה אף על פי דבלשון המשנה מבואר דארכו הי' ממלא רוחב השלחן היינו השלחן של עץ אבל באמת אורך ורוחב השלחן הי' יוצא חוץ ללחם מכל צד חצי אצבע וגם אם לא הי' עצי שיטים ועשו שלחן של מתכות לבד דכשר כמש"ל היו האמות מצומצמות ולא הי' יוצא כלל מהשלחן חוץ ללחם כי בשלחן של עץ עכצ"ל ביותר מחמת הצפוי על העץ אבל במתכות לבד היו האמות מצומצמות כ"נ ולעורר באתי.

וקומתו מפורש אמה וחצי וג"כ חוץ הציפוי. ובר"מ אינו מבואר הקומה והקומה הי' עם הרגל כ"ה ברש"י עה"ת וכ"מ בפסחים ק"ט ע"ב וע"ש בתוס' והרגלים הי' יכול לפורקן מהטבלא ע"ש בפסחים. וראיתי בטור עה"ת פ' תרומה שכתב דהמנורה היה גבוה י"ח טפחים להאיר על השולחן שהמערכה של הלחם הי' גבוה יח"ט. ותימה הלא בסוגי' במנחות מבואר דח"א שהי' גבוה יב"ט וח"א ט"ו טפחים (וע' תוס' מנחות דף ל"ד ע"ב סד"ה כמין תיבה) וגם הלא השלחן עצמו אמה וחצי קומתו שהוא ג"כ ט' טפחים או ז' ומחצה אם כן הוי כ"ב טפחים ומחצה. שו"ר תוס' מנחות כ"ח ע"ב שהביאו זה בשם י"א בשם ר"ת והקשו כן וסיימו דלא אמרה ר"ת מעולם ותמי' על הטור. ומפורש בתורה ועשית לו מסגרת טפח סביב היינו שיהיה רחב טפח ופליגי רבותינו במנחות ובסוכה ח"א מסגרתו למעלה היתה על השלחן דהיינו על שפת השלחן וע' מנחות שם צ"ו דאף למ"ד מסגרתו למעלה היתה מכל מקום לחה"פ לא היה מונח על המסגרת כי המסגרת פרקודי הוו מפרקדא היינו משופע לצד חוץ וח"א מסגרתו למטה הי' ופירש"י דהי' על רגלי השלחן והדף של השלחן הי' מונח על המסגרת וכשרוצה נוטלה משום שלא היה קבוע וע"ש בתוס' ובסוכה ד"ה מביאין פיר"ת דמסגרתו למטה היינו בצד השני של דף השלחן לא למעלה רק למטה בדף השלחן והמסגרת היה דבוק בדף השלחן ולא ברגלים. ובתוס' דחו דבריו והוכיחו כפירש"י שפי' על הרגלים ודף השלחן הי' מונח על המסגרת ע"ש. והמסגרת אינו מפורש בקרא ממה הי' אי מזהב או מעצי שיטי' ועושין זר זהב סביב למסגרת והזר הוא משהו עש"ס דסוכה ד"ה ועושין טבעות זהב ושני בדי עצי שיטים מצופים זהב ובהרבה דברים אני מסופק אי מעכבין כמש"ל. ומפורש בקרא הכלים שעושין לשלחן וער"מ כאן פ"ג. וע' פירש"י תרומה שהי' ד' סניפין מפוצלין בראשיהן ב' מצד זה וב' מצד זה שהיו סומכין את הלחם ובמנחות שם פירש"י שהיו פיצולין כמנין הקנים שהקנים היו נסמכים באותן הפיצולים וכ"פ בחומש וא"כ היו הסניפין גבוהין על כל הקנים ובתוס' צ"ד ע"ב ד"ה דסמכי תמהו עליו דלא מצינו שראשי הקנים יהיו מונחים בפיצולים והסניפין לא היו גבוהים כ"כ רק היו מעמידין לחם התחתון המונח

על טהרו של שלחן והביאו ראיה לדבריהם והר"מ סתם דבריו. וכ"ח קנים הי' כ"א כחצי קנה חלול והי' הלחם הראשון מונח על טהרו של שלחן ועל הלחם היה מונח ג' קנים ובין החמישית והששית הי' ב' קנים ס"ה י"ד קנים וכן מצד השני. וכבר הבאתי דמבואר בש"ס דמנחות דקנים שקוע היו משוקעים בלחם רק דמגבה לה פורתא והר"מ השמיט זה. והי' שני בזיכין שהי' מונח בכ"א קומץ לבונה כש"א בעזה"י.

ועוד היה דפוסים שעושים בו לחה"פ והם הנקראים בתורה קערותיו וכל הכלים הללו מבואר בתורה שהי' של זהב טהור והר"מ כאן פ"ג מה' בהב"ח כת' סתם והדפוסים שהיו עושין בו לחה"פ ולא ביאר כמה דפוסים הי'. ובפ"ה מה' תו"מ כ' שהי' ג' דפוסים של זהב א' שנותנים החלה כשהוא בצק והב' שאופין אותו בו והג' כשהוא רודה מהתנור ובלחם משנה הקשה שנראה מהמשנה דמנחות שהיה רק ב' דפוסים אך בברייתא מבואר שהיו ג'. על כל פנים מבואר מד' הר"מ דכולם היו של זהב. וברש"י עה"ת כת' שנאפה בדפוס ברזל וכשהי' רודה מהתנור הי' נותנו בדפוס זהב והדפוס של זהב נקרא קערותיו וא"י מנלי' לרש"י זה. על כל פנים יש חילוק בין רש"י להר"מ דלרש"י רק דפוס זה נקרא קערותיו והי' של זהב ולהר"מ כל הג' דפוסין הי' של זהב. וצריך אני להתלמד כיון דקערותיו היינו הדפוסים כמבואר בר"מ ורש"י וש"ס דמנחות אם כן הי' קערותיו כ"ש דנמשחו בימי מרע"ה ע' מנחות צ"ד ע"א תוספות ד"ה וכשהוא אם כן מ"ש במשנה שם צ"ט ע"ב דב' שלחנות הי' באולם אצל פתח ההיכל א' של שיש (ע"ש בתוס' י"ג אחד של כסף והר"מ מביא כאן אחד של שיש) ואחד של זהב של שיש נותנים עליו לחם הפנים בכניסתו ושל זהב נותנים עליו לחם הפנים ביציאתו שמעלין בקודש ולא מורידין ע"ש דע"ז דילפינן מקרא וכ"ה בר"מ כאן דב' שלחנות כו' דמעלין בקודש היינו בכניסתו היו מניחין זמן מועט וכו' כדי להעלות מכסף או משיש לזהב וביציאתו היו מניחין בזהב כדי שלא יורידו אותו כי הי' מונח על שלחן זהב בהיכל ובסוכה מ"ח ע"א תוס' ד"ה שני ספלים הקשו מהא דמבואר כאן דלא היו נותנים על של כסף ביציאתו דל"ה מורידין היאך הי' ניסוך המים בספלים של כסף כיון דהיו ממלאין בצלוחית של זהב ע"ש והצלוחית הי' מקודש אם כן היאך מורידין אותו מזהב לכסף ע"ש שתירצו דספלים הי' קבועים בסיד על המזבח והוי כמו מזבח עצמו והרי הם כלבונה שהיו מונחים בכפות זהב והי' מקטירים אותם ע"ג המזבח ע"ש. אם כן ק"ל מאוד כיון דלחה"פ היו מונחים בדפוסים שהם קערות והם כ"ש והיו של זהב היאך בכניסתו להיכל היו מניחין אותו על שלחן של כסף והלא אין מורידין ומה יועיל מה שאח"כ יעלה הלא עתה מורידין והי' ראוי להיות ג"כ שלחן של זהב כי בשוה שרי כמו ביציאתו. וא"ל דבדפוס של זהב

שהיו מונח היו מניחין אותו ע"ש בשל כסף ול"ה הורדה כיון דהלחה"פ עצמו מונח בכלי של זהב רק הכלי מונח על של כסף אם כן כיון דזה ל"ה הורדה אם כן ג"כ מה שהיו מסדרין בהיכל על של זהב לא הוי עלי' כיון דהי' מונח מקודם בכלי של זהב והשלחן של כסף אינו מוריד אם כן מה קאמר שמעלין בקודש ע"כ היו מניחין גוף לחה"פ על כסף וא"כ הוי הורדה ל"מ להר"מ דהי' נאפה בשל זהב אלא אפילו לרש"י על כל פנים הי' מונח מע"ש עד זמן הסידור בשל זהב וא"כ היאך הניחו בשלחן הכסף וע' תוס' מנחות צ"ד לחד תי' דלא היו הדפוסים בכלל כ"ש אך הוא דוחק וע"ש בתוס' שכתבו דנוכל לפרש קערותיו היינו קערות שנותנים על השלחן של כסף וכו' ג"כ צ"ע מה שהקשיתי. אך נוכל לפרש דלאחר שהניחו על השלחן של כסף היו נותנים אותו בדפוס של זהב אך לד' רש"י והר"מ קשה מאוד ולומר שלא הי' הדפוסים בכלל כלי השלחן דחוק ועיין היטב במקומות שהבאתי והבן. ונראה ליישב דהנה בש"ס נראה דאם תנור מקדש נפסל בלינה וה"ל לדחות שבת באפייתה ע"ש בדצ"ה ובתוס' כאן ד"ה וכשהוא מפלפלים כיון דקערות היו כ"ש אם כן נפסל בלינה וה"ל למדחי שבת וער"מ פ"ה מהתו"מ פוסק דאפיית לחה"פ בפנים וא"ד שבת ובלחם משנה ותי"ט ובה"ז תמהו על הר"מ כיון דדעת הר"מ דתנור מקדש וגם העשרון מקדש אם כן נפסלה בלינה ואמאי לא ד"ש ע' בדבריהם ע"ש ויתבאר בעזה"י במצוה זו על כל פנים צ"ל איזה תי' דלא נפסל בלינה או דהוי שלא מדעת או תי' אחר עיין בלחם משנה אם כן מותר להורידו דע"כ ל"א דלא מורידין אלא בנתקדש בכ"ש כמ"ש תוס' סוכה שם ד"ה שני ספלים אם כן דוקא גבי צלוחית שנתקדש ממש לפסול בלינה אמרי' דלא מורידין אבל כאן דלא נתקדש דבאמת לא נפסל בלינה יהי' מאיזה טעם שיהי' אם כן לא הוי קדושת כלי לענין מורידין וע"כ כמ"ש תוס' בסוכה אם כן שפיר היו מניחין אותו על שלחן של שיש כי לא הי' מוריד בזה ואח"כ בשלחן הזהב בהיכל היה עלוי דמעלין בקודש.

והשלחן היה מונח בהיכל לצד צפון ומבואר בר"מ כאן פ"ג דהי' מונח משליש היכל ולפנים וכו' ומרשים הכסף משנה שהוא תוספתא ובאמת מבואר כן בש"ס דף צ"ח ע"ב ע"ש תני חדא מחצי הבית ולפנים היו מונחים ותניא אידך משליש הבית ולפנים היו מונחים ולא קשיא מר קחשיב קדשי הקדשים בהדי היכל ומר לא חשיב קדשי הקדשים בהדי היכל וע"ש בפירש"י. על כל פנים היו מונחים באותן עשרים של ההיכל שהוא לצד קדשי הקדשים והר"מ כ' כאן דהי' מונח משליש ההיכל ולפנים ובאמת לשון היכל הוא בלא קה"ק אם כן הי' מונח מחצי ההיכל. ולומר דכוונת הר"מ דבפ"א כת' דקה"ק ג"כ נקרא היכל הא כת' שם דגם האולם נקרא היכל ובאמת מהיכל עצמו וצ"ל דהר"מ מחשב

הקה"ק ג"כ לענין זה וסתם ביותר כי איכא למטעי בדבריו ולומר דמשליש ההיכל לחוד היו מונחים וכ"פ הר"מ קורא ההיכל חוץ לפרוכת בלא הקה"ק ובאמת בלא הקה"ק הי' מונח מחצי ולפנים וסתם ביותר. והי' מונח בהיכל ארכו לאורך ההיכל ומבואר בש"ס דמנחות וביומא דהשלחן הי' משוך מכותל הצפוני ב' אמות וחצי וכעת לא ראיתי בר"מ שיביא ד"ז ונשמע מדבריו שכ' בה' תו"מ דהיו מקדימים כו' וערש"י דלכך הי' משוך כדי שיהי' אנשים כמו בארון וכנ"ל וצריך ב' אמות וחצי ומ"ש הר"מ כאן דארבעה סניפים הי' לשלחן עש"ס דמנחות דלחה"פ הי' כתיבה פרוצה וכ"פ הר"מ לקמן היו הסניפים עומדים עג"ק ולא על השלחן עלח"מ פ"ה מהתו"מ. ובזה דפוסק הר"מ כאן דהשלחן הי' לאורך הבית ממזרח למערב ובמנורה פוסק כאן דהי' בין צפון לדרום ובלחם משנה פ"ה מתו"מ תמה ע"ז ממנחות צ"ח ע"ב דרבי סובר כן דהשלחן הי' בין מזרח למערב ומ"ט דרבי דיליף ממנורה ובמנורה איכא קרא דמזרח ומערב הי' מונח אם כן איך פ' הר"מ בשלחן דמזרח ומערב הי' מונח ע"כ דיליף ממנורה ובמנורה עצמה פוסק דצפון ודרום הי' מונח וענוב"י ת' או"ח סקכ"ב הקשה קו' זו ותמה על נ"כ הר"מ שלא הרגישו ובאמת הוא בלח"מ:

ועתה אבאר קצת דיני לחה"פ והנה הדברים מבוארים בר"מ פ"ה מה' תו"מ. דהיו מביאים כ"ד סאים חטים הראוים למנחות ושפין ובועטין בהם ככל המנחות וטוחנין ומנפין אותן בי"א נפה ומוציאין מהם כ"ד עשרון סולת וער"מ דאם לא הוציאן מכ"ד סאה או שלא ניפה בי"א נפה הואיל ונעשית סולת מכל מקום כשירה לא נאמרו השיעורין הללו אלא למצוה. ע' מנחות ע"ו ומבואר במשנה שם דבא מכ"ד סאין ובש"ס שם ת"ר כו' ריבה או מיעט במדת סאין כשר ושם במשנה העומר ולחה"פ בי"א נפה ודין ריבה או מיעט אינו מבואר ואפשר דאפילו לעכב. ורש"י פי' במשנה זו הי' מנופה דהיא הל"מ אם כן אפשר דמעכב כמו כמה הל"מ כגון שיעורין וכדומה. אך בודאי מצא הר"מ באיזה מקום דגם הנפות אינו מעכב ועתי"ט שם כת' ג"כ דנראה מדעת רש"י דהוא לעכב יעו"ש. ועושין מהסולת י"ב חלות כל חלה משני עשרונים ועש"ס דאם ריבה או מיעט מדות העשרונים פסולות ע' מנחות ע"ו ברש"י ותוס'. ועושים אותו מצות ולא חמץ ונילושות א' א' ונאפות ב' ב' היינו שהיו נותנים ב' דפוסים בתנור ובש"ס פ' שתי הלחם ילפינן מקראי החלה האחת דהיינו שנילוש א' ושמת אותם היינו שנאפות שתים ובפרש"י פי' שימה ראשונה היינו בתנור צ"ל אותם דהיינו שתים וכנ"ל. ונ"פ דהקפידה התורה שלא תהי' א' בתנור רק אותם היינו שתים אבל ל"ד שתים ה"ה שהיה יכול לאפות כל (י"ג) [י"ב] לחמים בתנור בפ"א ועיקר הקפידא שלא יהי' א' כנ"פ. ועושים כל חלה מהם מרובעת

שנא' פנים כו' והוא פלוגתא במנחות ח"א כמין תיבה פרוצה וח"א כמין ספינה ופוסק הר"מ כמ"ד כמין תיבה פרוצה וע"ש בכ"מ. ואורך כל חלה יו"ד טפחים ורחבה ה"ט והשלחן ארכו י"ב טפחים ורחבו ו"ט נותן אורך החלה לרחבו של שלחן ונמצא אוכל בשלחן כל רחבו ונשאר ד"ט באורך הלחם וכופל את היוצא ב"ט מכאן וב"ט מכאן כעין דפנות זקופות. והרוחב של לחה"פ ה"ט אוכל בשלחן ה"ט וכן סדר השני ס"ה אוכל יו"ד טפחים וב' טפחים נשארו באורך השלחן באמצע ושם מונחים ב' בזיכים לבונה ובכל בזך נותנים קומץ לבונה ושולים היה לבזיכים כדי שיניחו על השלחן והיו נקראים כפותי' כמש"ל. והיו סניפים שהיו מתקנים הלחם וקנים שהיו מונחים בין לחם ללחם והלחם הראשון היה מונח על טהרו של שלחן ועמש"ל קצת. עוד מבואר במשנה חוץ האורך ורוחב וקרנותיו שבע וכן בשתי הלחם מבואר שם דקרנותיו ד' ופירש"י דהיו מדביקין בצק לכל זויות כו' והר"מ כ' כאן ורומי' זיי"ן אצבעות ופי' הכסף משנה דהיינו העובי וכ"ה בר"מ פ"ח גבי שהל"ח ועוביו ד' ובכ"מ תמה ע"ז מהש"ס דמקשה והאיכא קרנות כו' ולהר"מ דמפורש קרנות עובי אין כאן קו' כלל ע"ש ומביא בשם רלב"ג פ"א על קרנותיו וכת' דעובי לחה"פ היה פחות מאצבע וזה כמה שנים כתבתי בגליון רמב"ם שלי שד' כולם תמוהים וש"ס מפורש הוא בפסחים ל"ט וביצה כ"ב גבי פת עבה כמה טפח שכן מצינו בלחה"פ טפח ופירש"י דהיתה עובי' טפח שאין פנים פחות מטפח מפורש דלחם הפנים הי' עוביו טפח והיאך כת' הר"מ זיין אצבעות והרלב"ג כת' פחות מאצבע וזיין אצבעות הוא שני טפחים פחות רובע והוא תמי'. אך ג"ז צ"ע דחשיב במשנה האורך והרוחב והגובה ואמאי לא קחשיב העובי ולומר דעובי' טפח וצ"ע. ולישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים כ"פ הר"מ ובמנחות צ"ה מבואר הא דלישתן ועריכתן בחוץ היינו למ"ד עשרון לא נתקדש והר"מ פ"א מהכה"מ פוסק דעשרון נתקדש וא"כ היאך פוסק דלישתן בחוץ ובלחם משנה ותי"ט תמהו ע"ז וע"ש באורך. ואין אפייתן ד"ש ולא י"ט ואם חלו ב' ימים ר"ה קודם השבת נאפה מעי"ט וע"ש בש"ס דאם אפייתן בפנים והתנור מקדש ע"כ ד"ש דאי אפיה מע"ש איפסלא בלינה ומסיק תברא מי ששנה זו לא שנה זו כ"כ התוספות אם כן הר"מ דפסק דתנור וגם העשרון מקדש אם כן אמאי פסק דאד"ש הא איפסלא בלינה ועלח"מ ותי"ט ובה"ז וכבר דשו בזה רבים. וכבר כתבתי דהדפוסים הוי מקדשים וע' מנחות נ"א ע"א תוס' ד"ה מה שפלפלו בזה ע"כ לכל התי' אין נפסלין בלינה אם כן ל"ק מש"ל מהדפוסים דהיאך היו מניחין על שלחן של כסף ועמש"ל ואין צריך לכפול. ומסדרין הלחם והבזיכין משבת לשבת והסדרין והבזיכין מעכבין זא"ז וכן

שני הסדרים מעכבין זה את זה ונכנסין ד' כהנים ליטול הסדרים והבזיכין וד' כהנים נכנסין עם הלחם והבזיכין החדשה אלו מושכין ואלו מניחין שנא' לפני תמיד.

והלחם שהוסר מעל השלחן נותנים אותו בשלחן שהי' באולם של זהב ומקטירין הבזיכין ואח"כ מחלקין את החלות לכהנים. ואם חל יה"כ בשבת מחלקין החלות לערב וכיצד מחלקין עפ"ד מהתו"מ דששה נוטלין משמר היוצא וששה נוטלין משמר הנכנס וכה"ג נוטל מכל משמר מחצה נמצא כה"ג נוטל ששה ושני המשמרות ששה. ואם חל שבת ברגל של ג"ר חולקין כל המשמרות בלחה"פ ופשוט דכה"ג נוטל מחצה ומחצה נוטלים כולם וזהו מן התורה דברגלים שוים כל הכהנים בחילוק לחה"פ ע' סוף סוכה וברי"מ פ"ד מהכה"מ. ואם חל שבת בעי"ט או במי"ט כיון דה"מ צריכין להקדים קודם שבת או לאחר עד לאח"ש תיקנו רבנן שכל המשמרות שוה בחילוק לחם הפנים של שבת עי"ט או מי"ט. ואם חל יום א' להפסיק בנתים כגון שחל יום טוב בב' בשבת או בה' בשבת משמר הקבוע נוטלים עשר חלות והמתעכב ב' חלות. ודעת רש"י והראב"ד דמשמר קבוע היינו שני המשמרות הנכנס והיוצא נוטלים עשרה ומחלקים ביניהם זה נוטל חמש וזה חמש והמשמר המתעכב נוטלים רק שנים כיון דהיו יכולים לילך לביתם. אך כיון דאיכא הפסק מעט ללילך נוטלים שנים והר"מ יש לו שיטה אחרת וסובר דאם חל יום טוב בשני בשבת בשבת שקודם הרגל נוטלים משמר היוצא יו"ד חלות ומשמר הנכנס נוטל ב' חלות כיון דהם מתעצלים דמגיע יום טוב ויעבדו כולם ובאים רק מעט ובחל י"ט בה' משמר היוצא נוטלים רק שנים ומשמר הנכנס נוטלים עשר בשבת שאחר הרגל כיון דמשמר היוצא היו מתעצלים עיין ר"מ וכ"פ הר"מ כוונתו ועלח"מ. ובשו"ת ח"צ הקשה על הר"מ דמשמר היוצא היו מתעצלין ואמאי הלא גם ברגל שייך להם כל העבודה כמו כל השנה תמידים ונו"נ כמבואר בש"ס ור"מ פ"ד מהכה"מ וע"ש בח"צ. וכ"ז הוא בג"ר דאז כל המשמרות שוים אבל ר"ה ויה"כ שוה לכל שבתות השנה ואין חולקין רק משמר הנכנס ומשמר היוצא וז"פ בש"ס ור"ם. ועתי"ט במשנה דחל כו' דנקיט ר"ה והוא ט"ס דבר"ה ל"ש דינים אלו. וביומא מבואר שם לרבא דאם הי' משמר המתעכב דהיו נוטלים שנים לא הי' הכה"ג נוטל חלק מאלו השנים והי' נוטל חמשה ואף שהר"מ אינו פוסק כרבא מכל מקום בזה ל"פ אביי אם כן הי' ליה להר"מ לפרש זה ומדבריו מבואר שתמיד הי' נוטל מחצה אף ממשמר המתעכב והי' תמיד נוטל שש וצע"ק ועלח"מ.

והנה בשעת סידור לחה"פ בשבת לא הי' מסדר תיכף הקנים על הלחם דאין סידור הקנים ולא נטילתן מלחם הישן דוחה שבת וכיצד עושה נכנס בע"ש ושומטן ונותנם לארכו של שלחן וע' תוס' דכתבו דמניחן על הרצפה דעל השלחן לא הי' מקום פנוי ע"ש ובמ"ש

נכנס וסודרן על הלחם החדש. ובש"ס שם מקשה כיון דקנים דאוריית' למה א"ד שבת ואמרי' דה"ט דכל מלאכה שאפשר לעשות מע"ש אד"ש טעמא מאי דלמא מעפש לחם בכי האי שיעורא לא מיעפש לחם וע"ש בפירש"י כיון דבע"ש היה שומטן הי' מונח הישנה חצי יום עד שבת בבוקר בלא קנים ואח"ז החדשה הי' מונח חצי יום עד מ"ש בלא קנים והוי חצי יום לזה וחצי יום לזה לא מעפש לחם. נראה דיו"ט דוחה כגון אם חל י"ט ביום וא"ו לא הי' משמיט את הקנים ביום ה' עיו"ט כי יהיו מונחים בלא קנים יום ומחצה וחיישינן שמא יתעפש לחם וגם אם חל מ"ש בי"ט הי' ג"כ מסדרן במ"ש דאם לאו יהי' החדשה מונח יותר ממעל"ע וחיישינן דלמא ייתעפש לחם ע"כ בודאי דוחה י"ט דהוא דאוריית' רק א"ד שבת אבל יום טוב בין מלפניו או מאחריו דוחה כמ"ש וכ"נ דלא תני א"ד שבת ולא י"ט כמו דשנה במשנה בסוף הפרק אין אפייתן ד"ש ולא י"ט מבואר דדחי י"ט כיון דא"א בע"א והוא דאורייתא ועיין בשבת קכ"ד. ואני מסופק אפשר דאם חל י"ט בע"ש כיון דלא היו נוטלים הקנים בעי"ט כמ"ש אם כן אפשר בכה"ג היו נוטלים הקנים בשבת דבזה ל"ש לומר דאפשר לעשותו מע"ש כיון דבע"ש הוא י"ט ואיסור שבות או בונה לשיטת רש"י אין חילוק בין י"ט לשבת מה לנו איסור לאו כו' ע' יבמות. וכן בי"ט במ"ש אפשר הי' מסדרן בשבת למה לו להמתין כיון דע"כ יעבור על שבות ושבות דטלטול אפשר חמיר י"ט משבת ע' בביצה וצל"ע. ומבואר במשנה דשני שלחנות הי' באולם אצל פתח ההיכל א' של שיש וא' של זהב ועיין בדנ"ט ע"ב תוס' ד"ה א' של כו' מפלפלים די"ג של כסף במקום שיש והר"מ גורם שיש דכן כ' כאן להדיא וא"כ לא הי' השלחן הזה כ"ש דכ"ש פסול מאבן רק ממתכות כמ"ש ר"מ פ"א מהבה"ב הח"י. והלחם הי' צ"ל שלם ואם נפרס הלחם קודם שהסיר מעל השלחן אפילו לחם א' שנפרס פסול הלחם ואינו מקטיר הבזיכין ואם אחר שהוסר מעל השלחן נפרס הלחם מקטיר הבזיכין ומכל מקום הלחם פסול. הגיע זמן הלחם להסירו כגון שבת בבוקר הרי כמו שהסירו ואם נפרס אפילו על השלחן מקטיר הבזיכין והלחם פסול. ומ"ש דשבת בבוקר הי' זמן הסידור כ"נ לכאורה אף דמוספים קודמים מכל מקום ה"ל זמנו כל היום ע' במגילה בסוגיא דזמנו כל היום וחשיב מוספין אף דתמיד של שחר קודם וע"ש דמרבה סילוק בזיכין וסידור לר"י ובאמת ודאי זמנו כ"ה. אך ברש"י מנחות ד"ח ע"א ד"ה הגיע זמנה כו' היינו אחר ששה שעות כדאמרי' בפת"נ מוספין בשש בזיכין בזיין ע"כ מבואר להדיא דדין הגיע זמנו אינו אלא אחר ו' שעות וצע"ק. וע' פת"נ דמוספין בשש דרכן הי' כך אבל בודאי כשר מעלות השחר כמבואר במגילה ובזיכין גם כן כשר כ"ה כן הי' דרכם כך. ובר"מ לא ראיתי מבואר דמוספין של שבת בשש והבזיכין בשבע. אך כיון

שרש"י כ"כ צריך אני לבטל דעתי. והנה לאחר שהסירו הלחם והבזיכין הקטירו הבזיכין על מזבח החיצון ומוספין קודמים לבזיכין כן הלכה וער"מ פ"ו מהתו"מ כ' דמקטירין הבזיכין קודם ניסוך היין של מוספין ועלח"מ מהיכן יצא לר"מ זה. והנה להאריך בדינים אלו צריך חיבור גדול אך הנני מקצר ועולה הערות כדרכי בעזה"י:

סעיף ב

בזכרים הכהנים. עפ"ט מהל' ביאת מקדש דזר שסידר את השלחן פסול וגם הכהן צ"ל גדול וקטן עבודתו פסולה עיין ר"מ פ"ה מהכה"מ:
נשלם סדר תרומה ונתחיל בעזה"י פ' תצוה:

מצוה צח

סעיף א

להטיב כו'. הנה המנורה הוא דין ממצוה זו. ונבאר תחלה צורתה ומקום הנחתה ומבואר בר"מ פ"ג מהבהב"ח. צורתה מפורש בקראי ובודאי לכתחלה עושין של זהב והי' ז' קנים קנה אמצעי וג' קנים יוצאים מצ"א וג' מצד שני. ונרות שבהם היו הפתילות והשמן היו קבועים בקנים והיו ס"ה במנורה כ"ב גביעים וי"א כפתורים וט' פרחים ואלו השנים וארבעים מעכבים דאם חסר א' המנורה פסולה והיו כולם משוקדים כ"ה בר"מ וכ' הר"י קורקס דיצא להר"מ מש"ס דיומא דמבואר שם דתיבת משוקדים הוא מה' פסוקים שאין להם הכרע. וכתיב ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה ולא ידעינן אי משוקדי' קאי אגביעים או על כפתורים ופרחים. ע"כ פסק הר"מ לחומרא מס' שיהיו כולם משוקדים הגביעים והכפתורים ופרחים. ובמ"ל תמה ע"ז דהפ' שאין לו הכרע הוא דכתיב ובמנורה ארבעה גביעים משוקדי' כפתוריה ופרחי' ואין הכרע לתיבת משוקדי'. וזה דוקא בגוף המנורה אבל בקנים היוצאים בהן [כתיב] שלשה גביעי' משוקדי' בקנה הא' כו"פ ואיכא הפסק תי' בקנה הא' בין משוקדים לת' כפתור ופרח אם כן בודאי לא קאי משוקדים רק על גביעי' ולא על כו"פ וכ"כ רש"י ותו' ולמה כ' הר"מ דהכל היו משוקדי' אפילו כפתוריהם ופרחיהם של קנים ובאמת לא היו כו"פ משוקדי' רק של גוף המנורה היינו קנה האמצעי אבל בקנים ל"ה משוקדים רק הגביעים לבד וצ"ע. והיכן היו הגביעים וכו"פ עיין ר"מ כאן. ומשקלה צ"ל ככר עם הנרות הקבועים בה ומלקחי' ומחתותי' אינו בכלל הככר וצ"ל ככר חוץ מכלים אלו רק המנורה וכלים הקבועים בה המבוארים לעיל. והנה לעיל בכלים המבוארי' שיעורי המדות וכן כאן דמבואר שיעור המשקל בתורה אפ"ל דיש להם שיעור למטה דלא יהיו פחותים משיעור הזה אבל

למעלה אפשר דאין להם שיעור ואם הם יתר מהמדות או מהמשקל אין בכך כלום. אך ע' רש"י תרומה פ' ל"ט ככר זהב כו' שלא יהי' משקלה עם כל כליו אלא ככר לא פחות ולא יותר מבוא' בדבריו להדיא דהיא גזירת הכתוב דלא יהי' יותר אפילו כ"ש. ולענ"ד כן מפורש במנחות כ"ט עשרה מנורות עשה שלמה והביא לכל מנורה אלף ככר והכניסהו אלף פ' לכור והעמידוהו על ככר אח"ז הביא ברייתא דמעשה הי' במנורת בית המקדש יתירה על של משה בדינר זהב והכניסו פ' פעמים לכור והעמידו על ככר חזינן דעשו כל הטצדקאות שלא יהא אלא ככר ורק בד"ז שלא יותר היו עושין שלא יהי' רק בצמצום. אך צ"ע אם נאמר דאף בידי אדם א"א לצמצם עי' בכורות וחולין כ"ח ובתוס' הביאו סברת ר"ש דמחצה ע"מ כרוב אף דא"א לצמצם היינו דאיכא שני סברות אפשר דהוא יותר ממחצה את"ל מחצה ג"כ כשר וליכא רק חד סברא דלמא היא פחות ע"כ אפילו בדאו' שרי ע"ש. אם כן היאך נוכל לעשות המנורה של זהב כיון דבין פחות בין יותר פסולה וא"א לצמצם אפילו בי"א. ול"ק ממנורה שעשה מרע"ה דהי' בדרך נס כמ"ש תעשה שנעשה מאלי' ביד"ש אך אח"ז כשהיו עושין מנורה ובימי חשמונאים והיאך נוכל לסמוך על הנס והדינים והמצות לא נאמרו ע"ד נס וצ"ע. שוב נזכרתי שהוא קושית הש"ס בכורות י"ז ומתרץ ש"ה דרחמנא אמר עביד. ולולא פירש"י נ"ל דאין ביתר קצת קפידא ואינו מבואר ג"כ בר"מ ומהמנורות הנ"ל אין ראי' דעשו כל טצדקאות להיות דוגמת כלי מרע"ה. ואם א"א לצמצם יש באמת שני הסברות שמא מצומצם או קצת יותר ומתחלה עשו כל האפשרות שישוה למנורת מרע"ה אבל אם היה קפידא בדבר לא היו רשאין לעשות דאולי לא יהי' כן ויהי' נגד הדין. וצריכה להיות כולה מקשה היינו מן העשת של זהב היינו חתיכה זהב מכה בקורנס עד שיצאו כל הכלים ואם היתה מן הגרוטאות היינו זהב שבור פסולה כ"ה בש"ס וכן אם היתה חלולה פסולה. ונראה דד"ז ג"כ במנורה ונרותיה כמו המשקל שכלול נרותיה ה"ה לד"ז כי הנרות קבועים ויש להם דין א' כנ"פ. וכ"ז במנור' של זהב ורשאים לעשות מנורה מכ"מ מתכות חוץ משל עץ ואבן וחרס הכלל משל מתכות עושין.

ומבואר בש"ס שם באה זהב באה ככר א"ב זהב א"ב ככר באה זהב באה גביעים כפו"פ א"ב זהב א"ב גביעים כפו"פ באה זהב באה מקשה א"ב זהב א"ב מקשה כו'. נראה דכל אלו שוים היינו ככר ומקשה וכפתור ופרח דוקא בשל זהב ובשאר מיני מתכות ליתנייהו לדברים אלו. וברש"י כתב אינה כו' א"צ גביעים נראה מדבריו דפי' באה זהב [צריך] כל הדברים הללו א"ב זהב א"צ ואינו מעכב הדברים הנ"ל. אבל אם רוצה עושה הדברים הנ"ל אפילו בשאר מיני מתכות. אבל הר"מ שינה הלשון ז"ל אבל של שאר

מיני מתכות אין עושי' בה גכו"פ כו'. ושל שאר מיני מתכות אין מקפידין על משקלה כו'. ואם היתה חלולה כשרה היינו שאינה מקשה כ"ה בכ"מ ואח"ז כתב ואין עושים אותה לעולם מן הגרוטאות בין שהוא של זהב בין שהוא של שאר מיני מתכות. ועמ"ל דלהר"מ חלוקים בדינים דגכו"פ אין עושין לכתחלה כלל כמבואר בלשונו אין עושין היינו שלכתחלה יש קפידא בדבר שלא לעשות ואח"ז בדין המשקל כ' אין מקפידין דעתו דאין קפידא בדבר אם רוצה עושה ואם א"ר אין עושה ובדין מקשה כ' ואם היתה חלולה כשרה נראה דבדיעבד כשרה אם אינו מקשה אבל לכתחלה צ"ל מקשה אף בשאר מיני מתכות וכ"כ אח"ז דאין עושים לעולם מן הגרוטאות אפילו של מתכות וגרוטאות מבואר בש"ס דפסולה מטעם דאינה מקשה ע"כ סובר דלכתחל' בעינן מקשה אפילו בשאר מיני מתכות. ועי' במ"ל שהקשה ע"ז מנלי' לרבינו ד"ז דסתמא מבואר בש"ס א"ב זהב א"ב מקשה משמע אף לכתחלה וגם מ"ש דמ"ש הר"מ אין עושין גכו"פ דכתיב סתם יש קפידא ערש"י שם שכ' בפי' דאין קפידא רק א"צ גכו"פ ע"ש ומסתמא מצא כן הר"מ ז"ל באיזה מקום. וראיתי ברמב"ן פ' בהעלותך וז"ל וטעם וזה מעשה המנורה לרמוז שצריך לדורות שתהי' מקשה והוא מעכב בה ולכך הזכיר תחלה בפי' מעשה מקשה ולא הזכיר במעשה שלה שהיו בה קנים וכו"פ וגביעים והזכיר זהב כי כן המצוה לדורות לעשות ממנו לרומם בית אלהינו והחזיר מקשה הוא לומר שאין מעכב אלא מקשה לא הזהב וכ"ש שאר יפוים שבה עכ"ל ותמהני שלכאורה דבריו נגד הש"ס הנ"ל דאיתא באה זהב באה ככר אינה באה זהב אב"כ באה זהב באה גכו"פ אינה באה זהב אב"מ עכ"ל. כו' וזה מעשה המנורה מקשה זהב באה זהב באה מקשה אינה באה זהב אב"מ עכ"ל. ולפי זה אין חילוק כלל בין גוכ"פ ובין מקשה דאם באה זהב כולם מעכבים ואם אב"ז גם מקשה א"מ ולענין לכתחילה כבר הבאתי דברי הר"מ ז"ל ודברי המ"ל שמדקדק בלשונו בשינוי הלשון ושם מקשה מנין לו זה ולפי דברי הרמב"ן הנ"ל יש לחלק דמקשה מעכב אפילו אב"ז ובש"ס מבואר להיפוך דאם אב"ז אב"מ ואם תפרש דברי רמב"ן מכל מקום שאין מעכב בה אלא מקשה אם בא זהב ולא הזהב שאם ירצה לעשות משאר מתכות עושה רק תחלה בא זהב לרומם ב"א ואם אב"ז אינו מעכב מקשה וז"א דאם ב"ז גם גוכ"פ מעכבין וצ"ע. ועיין במנחות דז' הקנים וז' הנרות מעכבין זא"ז אפילו במנורה של מתכות כ"ה בר"מ ובש"ס מקשה אימא באה זהב באה קנים א"ב זהב א"ב קנים ומתרץ דהוא פמוט מיקרי ע"ש אם כן אינו מבואר אלא קנים ולא נרות אך כיון דהנרות קבועין ה"ל כמו הקנים ע"כ כת' דמעכב ופשוט.

וגובהה של מנורה הי' ח"י טפחים וז"א מפורש בתורה ומבואר בש"ס שם דשמואל אמר כן בשם הסבא וע"ש בתוס'. ואח"ז מבוא' דעד המקום שהיו מתחלתן הקנים היו ט' טפחים והקנים ט' טפחים ונראה דז"א מעכב דאינו מפורש בתורה והיו לה ג' רגלים בתחתיתה ע"ש בר"מ ודעת הר"מ דהמנורה הי' מונח בצפון ודרום דהיינו לרוחב ההיכל וקנה החצוני לצפון והחיצון השני הי' לדרום והוא פלוגתא במנחות רבי סובר מזרח ומערב היה מונח וראב"ש סובר צפון ודרום הי' מונח ופ' הר"מ כראב"ש ועיין כסף משנה הטעם אף דהלכה כרבי מחבירו מכל מקום פוסק כראב"ש ודעת הראב"ד דהלכה כרבי דמזרח ומערב מונח וכל הששה קנים היו מצדדים פניהם לנר האמצעי פניו למערב כנגד בית קה"ק והוא נקרא נר מערבי (ז"ל הר"מ ולשיטתו דפ' כראב"ש) ונקרא נר אמצעי נר מערבי אבל למ"ד מזומ"ע הי' מונח נקרא נר מערבי אותו שהוא לצד מערב או נר השני מצד מזרח ערש"י בשבת ובכ"מ. והי' מונח בכותל דרום בהיכל והי' מונח תוך כ' אמה מקה"ק כמש"ל בשלחן ומ"ש הר"מ משליש ההיכל צ"ע ע"ל גבי שלחן וא"צ לכפול. וע' יומא ל"ג ע"ב דגם המנורה הי' משוכה מכותל דרומי שני אמות ומחצה כמו השלחן והר"מ אינו מביא זה לא גבי שלחן ולא כאן וכמש"ל גבי שלחן. והנה מצות הדלקה בנרות כ"ה עיין ר"מ פ"ג מהתו"מ אין כשר למנורה אלא שמן זית זך. ע' במנחות ור"מ פ"ז מה' א"מ ד"ט מינים בשמן מפני שינוי מעשיו וה"א וה"ד והזיי"ן דהם ראשון לכל מין הם כשרים למנורה ושאר הם פסולין וכל הפתילות הכשרים לנר של שבת כשרים למנורה והפסולים לשבת פסולים למנורה שנא' להעלות כו' שתהא שלהבת עולה מאליו' וע"ש בתוס' פב"מ דאם כרך דבר שמדליקין ע"ג דבר שאין מדליקין במנורה כשר דבשבת אינו אסור אלא משום גזירה ובמקדש ל"ש הך גזירה ע"ש. ומובא ג"כ דהתו"ס במ"ל וע"ע בתוס' שכת' דאבנטי כהנים כיון דהיה בהם רביעית פשתן בטלה לגבי הצמר ע"כ אין מדליקין במנורה נראה דאם הי' יותר כגון מע"מ מדליקין דהוי ככרך דמדליקין במנור'. וער"מ פ"ה מהלכות שבת דס"ל גבי שבת דאסור להדליק לא משום גזירה ע"ש אם כן במנורה ג"כ אסור להדליק בכרך ע"ש.

ודעת הר"מ שמ"ע להדליק הנרות הוא מ"ע בבוקר ובה"ע וד"ש וטומאה כקרבנות הקבוע להם זמן. וע' יומא כ"ד ע"ב לענין עבודות שהזר חייב עליהם דהדלקה לאו עבודה היא וכתב הר"מ פ"ט מהב"מ ה"ז ז"ל וכן הדלקת נרות כשרה בזרים לפיכך אם הטיב כהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן עכ"ל. והראב"ד כ' הפליג כו' אלא שאם הדליקן כשרים עכ"ל ובכ"מ כתב לדעת הנ"ל הו"ל כמו שחיטה דלאו עבודה היא וכשרה בזרים ע"ש (וכוונת הר"מ שכתב הוציאן לחוץ דבהיכל אסור לזר ליכנס) וא"כ ה"ה כל הפסולים

לעבודה כגון מח"כ ובע"מ ופשוט דלא גרעו מזר ועמ"ל ס"פ הנ"ל שכתב שם לענין איסור לזר ליכנס בהיכל אף דכשר להדליק ע"ש ואין כאן מקומו. וזה כמה שנים הקשיתי עד"ז של הר"מ דאם הוציאן לחוץ מותר זר להדליק הא במנורה ודאי הדלקה עושה מצוה ולא הנחה דאי לאו לא הי' ד"ש דאפשר לעשות קודם השבת להדליקה ובשבת יגביה ויניחנה ומבואר להדיא ברש"י שבת כ"ג ד"ה אי הדלקה עושה מצוה כו' כדאשכחן במנורה ושם בסוגיא מבואר דאי הדלקה ע"מ הדלקה במקומה בעינן ואי הדליקה מבפנים גבי נ"ח לא עשה כלום ע"ש א"נ כיון דמקום המנורה בהיכל בודאי צריך להדליק במקומה היינו בהיכל ושלא במקומה לא עשה כלום ואיך כתב הר"מ והראב"ד דהדלקתן בחוץ כשר הא הדלק' במקומה בעינן ואח"ז מצאתי קושיא זו בס' מעשה רוקח לחכם ספרדי על הר"מ ה' חנוכה הקשה קושיא זו ואינו ת"י כעת. ובגוף הדין שכתבו הר"מ והראב"ד שאין קפידא שמדליקין חוץ להיכל תמיה לי' מת"כ מפורש אמור בפ' יערוך אותם לפני ד' פ' שלא יתקן בחוץ ויכניס בפנים והביאו הרמב"ן בפי' על התורה ואיך חלקו על הברייתא דת"כ וצ"ע. ונותן לכל נר חצי לוג שמן כן שיערו חכמינו זכרונם לברכה דדי אפילו לליל טבת הארוכי'. ודישון המנורה הוא ג"כ בכלל מצוה זו וכיצד מצותה לדשן המנורה בבוקר ובה"ע וכל נר שכבה מסיר הפתילה והשמן מנר ומקנחו ונותן בו פתילה אחרת ושמן אחר חצי לוג ונר שלא כבה מתקנו וכל נר שכבה מדליק מנר אחר במנורה שמושך את הפתילה ומדליק חוץ מנר המערבי שכבה אין מדליקין אותו מנר אחר אלא ממזבח החיצון. ודוקא מנר לנר מדליקין אבל לא ע"י נר אחר משום ביזוי מצוה עי' בשבת וברי"מ ה' חנוכה ובלחם משנה שם. ואפשר דלהר"מ אין קפידא דוקא להדליק מנר לנר אלא אם רוצה כל נר שכבה מדליקו ממזבח העולה אלא רשאי להדליק נר מנר חוץ מנר מערבי דאין רשאי להדליקו מנר אחר רק ממזבח העולה. וד' הרהמ"ח כאן צע"ק שכתב שמושך הפתילה כו' לפי שאין כבוד המצוה להדליקם מנר אחר בר"מ מבואר דזה הוי ביזוי דמדליק נר אחר בנר של מצוה והוי ביזוי להנר שמדליקין ממנו נר אחר ע"ש בסוגיא ונראה דצריך לתקן הל' ג"כ כלשון הר"מ וז"פ.

וכבר כתבנו דעת הר"מ והראב"ד דהדלקה כשרה בזר ודוקא הדלקה אבל לדשן המנורה אסור ולוקין עליו לזר רק אין ח"מ דהוי עבודת סילוק וגם לא הוי עבודה תמה וכ"ה להדיא בר"מ מהב"מ ה"ד וז"ל וכן אבל היוצק כו' והמטיב את הנרות כו' אף שנפסלו ומוזהר על כל אלו ולוקה אינו ח"מ מפני שכ"א מהן עבודה שיש אחריה עבודה. וכן בה"ח כ' אבל דישון מזבח ודישון המנורה אח"מ עבכ"מ שביאר להדיא דעובר הזר בלאו. ומ"ש הר"מ פסולה א"י מאי פסול שייך מה דהוי הוי אם קנח היטב ונראה דכוונתו

דגם נתינת השמן והפתילות ג"כ בכלל הטבה וזה פסול בזר וחוזר הכהן ונותן כמו כל עבודות וכמו תה"ד עפ"ב בר"מ. ובתוס' יומא נ"ט ד"ה והרי כ' דדישון המנורה לא בעי בגדי כהונה ומובא במ"ל כאן וצ"ע למה לא בעי בגדי כהונה דמח"ב דינו כזר כמבואר סנהדרין. וצ"ע בסוגיא שם בתה"ד יומא פ"ב. ונר שכבה אפילו בחצי הלילה צריך להדליק נר אחר כ"ה ברש"י פ"ח במנחות ומד' הר"מ נראה דתמיד הן בלילה והן ביום אם כבה צריך להדליק ע"כ שיטת הר"מ. והרבה ראשונים חולקים עליו ע' בתשובת רשב"א סי' ש"ט וסי' ע"ט ובראב"ד ורמב"ן על התורה ובמנחות ובתמיד פ"ג ופ"ו ברע"ב ותי"ט האריכו בזה. ואכתוב דעתם בקיצור בעזה"י דסוברים דאין מצות הדלקה אלא בה"ע לבד וברשב"א שם דעתו אפילו אם כבה בלילה א"צ להדליקו ובבוקר אם מצאם דולקים מכבם ואם מצאם כבוים מדשן ויניחם עד הערב וידליקם בה"ע ונר המערבי שמצאו כבוי מדשן וידליק בבוקר ג"כ עד בה"ע כי נר המערבי מצותו להיות דולק תמיד וכן מ"ש בש"ס מנחות ודשנה השמן היינו נר המערבי. וע"ש כיצד סדר הדלקתן בה"ע אם נר המערבי דולק או כבה וגם אפילו נר המערבי טוב להדליק מנר שבמנורה ולא ממזבח החיצון רק אם אין נר דולק במנורה צריך להביא ממזבח החיצון ע' ראב"ד כאן בהשגות מביא ראי' מהמשנה לזה עכ"מ ולח"מ. ומצות הדלקה לבד והטבה לבד כמ"ש הרהמ"ח וזה צ"ע רחב והאריכו בזה הראשונים והאחרונים וג"כ ההפסק בין ה' נרות לב' נרות וחילוק בין בבוקר לבה"ע ע"ש ברשב"א ותי"ט לתמיד:

סעיף ב

ונוהגת כו'. עמש"ל דעת הר"מ דזרים כשרים אם כן אפשר על כל ישראל מוטל אכן כתבתי דזרים א"י לכנוס בהיכל אך אם המנורה בחוץ מוטל על כל ישראל גם אפשר אם הי' המנורה בחוץ או אם יוכלו להוציא' לחוץ ע"י תחבולות שלא יצטרכו לכנוס והכהנים טמאים אף דדוחה טומא' מכל מקום קי"ל טומאה דחויה בצבור ואם אפשר לעשותה בטהרה אין עושין בטומאה עיין ר"מ פ"ד מהב"מ דאפילו אם משמר זה טמאים מביאים משמר אחר אם כן כאן אפשר דכולן שוים כהנים וישראל וא"ד טומאה אלא אם כן הרוב טמאים או אפשר ל"מ רוב וא"ד להמבואר שם דוק ותשכח או אפשר עדיף ע"י כהנים יותר ועדיף ממשמר שנדחין מפני משמר אחר. אך מלשון הר"מ שהוא לאו עבודה כלל כמו שחיטה אם כן ישראל וכהנים שוים אם המנורה בחוץ וידליקו ישראלים טהורים ואפילו אם היא בפנים אם יוכלו להוציאה לחוץ שידליקוה ישראלים טהורים אפשר דעדיף. ואם א"א להוציא המנורה אם עדיף שיכנסו הכהנים טמאים או זרים טהורים דטמאים בכרת וזר א"ח כרת בביאה ריקנית ע' תוספות סנהדרין וד"ז צ"ע. ועיין

ר"מ ספ"ז מהלכות בהב"ח גבי טמא ובע"מ מי יכנס ויבואר אי"ה במק"א על כל פנים אם היא בחוץ ודאי ידליקו זרים טהורים כנ"ל. ואף דלאו עבודה היא מכל מקום נ"ל דחרש שוטה וקטן שהדליקו פסולה ואין הטעם משום עבודה דפסולים דלאו עבודה היא וגם בשחיטת קדשים קטן פסול משום דמתעסק פסול לשחיטה וילפינן מקראי אבל אי לאו קרא כשר כיון דלאו עבודה היא מכל מקום כאן נ"ל דפסול כיון דהיא מצוה והני לאו בני מעבד מצוה נינהו אין פוטרים המצוה המחויבת כדקי"ל נ"ח שהדליקו חרש שוטה וקטן לא עשו כלום כיון דא"ח במצות אין פוטרים ה"נ אין פוטרים המצוה כנ"ב. וקשה להר"מ דהמנורה היה מדליק תמיד ע"כ דיליף דכתיב גבי מנורה תמיד לא כרש"י שפי' בכ"מ דתמיד מלילה ללילה הוי גם כן תמיד ועיין ברמב"ן פ' תצוה השיג על רש"י ומביא ברייתא דת"כ דתמיד קאי על נר מערבי דנר מערבי צריך להדליק תמיד אם כן הא דמבואר בסוף חגיגה דאומרים להם הזהרו שלא תגעו בשלחן דבברייתא תני הזהרו שלא תגעו בשלחן ובמנורה ותנא דידן אמאי לא תני מנורה שלחן כתיב תמיד מנורה לא כתיב תמיד. וברש"י פי' דתמיד האמור בשלחן הוא יום ולילה ותמיד האמור במנורה אינו אלא מלילה ללילה כמו שכתב בחומש אם כן להר"מ וכל שכן לרמב"ן דפי' בהדי' דתמיד קאי על הנר מערבי אם כן גם המנורה לא יכול להסירה ממקומה ואמאי לא אמרו הזהרו שלא תגעו במנורה גם כן ועיין תוספות שם הרגישו בזה אך מה שתי' שם הר"א נראה שאינו עולה להרמב"ן. שו"ר ברא"מ פרשת תצוה מביא ד' רמב"ן ומביא גמרא זו אך ראיתיו לפ"ר ולא עיינתי בדבריו:

מצוה צט

סעיף א

שנצטוו כו'. הדינים מבוארין בר"מ הכה"מ פ"ח וט' ויו"ד. ואכתוב בקיצור. בגדי כהונה ג' מינים בגדי כהן הדיוט ובגדי כה"ג והם בגדי זהב ובגדי לבן שעובד כה"ג ביום הכפורים בקדשי הקדשים ועיין במס' פרה דפ"א בבגדי לבן נעשית. ולמאן דאמר ג"ש חוקה מיום הכפורים אם כן נעשית בבגדי לבן לא בבגדי כ"ה דיש חילוק ביניהם כמש"א אי"ה והר"מ פ"א מפ"א כ' דהעושה אותה לובש ד' כלים של כה"ד. ובמ"ל תמה דהא ילפינן חוקה כו' והניח בצ"ע ע"ש. ובגדי כה"ד ד' בגדים כתונת ומכנסים ומגבעות ואבנט. כתונת הי' של פשתן לבד וכל חוט כפול ששה הי' היינו שזור עמ"ל פ"ח והוא לעכב והי' מעשה אורג לא מעשה מחט דהיינו לחתוך הפשתן ולתפור דמבואר ביומא דבגדי כהונה אין עושין מעשה מחט רק נארג למדת הכתונת אך הבית יד של הכתונת נארג בפ"ע ומחברין

אותו אל הכתונת בתפירה כ"ה בש"ס ור"מ והיתה עשוי' משובצות באריגתה שהוא בתים ובתים כמו בית הכוסות. ודעת ראב"ע דכתונת של כה"ד לא הי' משובץ והר"מ והרמב"ן דעתם שהי' משובץ. ובמ"ל הביא ראיה לדבריהם. ואורך הכתונת עד למעלה מן העקב לא ארוך ולא קצר. מכנסיים היו ג"כ של פשתן לבד וחוט כפול ששה והם ארוכין מתחילין למעלה מן הטבור קרוב מן הלב עד סוף הירך שהוא הארכובה ואין להם לא בית הנקב ולא בית הערוה וגם כן היו ארוג ולא מעשה מחט דכל בגדי כהונה אין נעשין מעשה מחט אלא מעשה אורג. מגבעות ג"כ של פשתן כפול ששה ומעשה אורג. ודעת הר"מ דהי' כמו מצנפת של כה"ג והיתה ארוכה ט"ז אמות אלא שחילוק יש בלבישה דכה"ד צונף ככובע וכה"ג בע"א דכורך על ראשו מגלגל וחוזר ומגלגל. והראב"ד סובר דמעשה המגבעות הם משונים ממצנפת של כה"ג דכה"ד הרי הוא ככובע ושל כה"ג ארוך הרבה וכורך כריכות הרבה. וביומא י"ב ובמקומות הנרשמים מביאים תוס' בשם ריב"א דהחילוק הי' דמצנפת של כה"ג הי' קצרה שהי' צריך להניח תפילין וציץ. וכובע של כה"ד הי' רחבה דלא הי' לו ציץ. ובתוס' הקשו מה שמבואר לעיל דאם אירע פסול לאחר תמיד של שחר במאי מחנכין אותו כו' הא לובש המצנפת וקודם הי' מלובש במגבעות. ותי' דזה לא חשיב חינוך כיון דשוים הם אלא שזו קצרה וזו רחבה ע"ש וכצ"ל לדעת רמב"ן והר"מ כיון דהוו שוים לא חשיב חינוך אבל לדעת ראב"ד דהיו משונים במעשיהם כמ"ש בדבריו אין מעשהו של זה כו' אם כן חשיב חינוך והדק"ל דהי' חינוך וצע"ק. ולעיל הביא המ"ל ראי' לדעת הר"מ דהכתונת הי' משובץ אף של כהן הדיוט מכאן ע"ש. וכן מבואר שם דאין בין כה"ג לכה"ד אלא אבנט מבואר ג"כ דאין חילוק בין מצנפת ומגבעות אלא בלבישה ולא בעשייתם.

אבנט פסק הר"מ כרבי דה' כר' מחבירו שהאבנט הי' של כלאים. וז"ל הר"מ כאן והאבנט לבדו רקום בצמר. וע' משנה למלך הקשה למה לא כתב הר"מ דהי' בו ג' מיני צמר דהיינו תכלת וארגמן ותולעת שני כמפורש בתורה וכ"כ תוס' בשבת. אך דעת רלב"ג דאבנט של כה"ד הי' מין אחד של צמר לבד וע"ש שדחה דבריו דמבואר בש"ס דאין חילוק כלל בין כהן גדול לכה"ד. והנה מד' מינים הי' וכל חוט הי' כפול ששה כמבואר ביומא ודעת ראב"ד בכל בגד שהי' מהרבה מינים שהי' כל חוט כפול לא היה שוזר כל חוטין יחד רק כל חוט בפ"ע הי' שזור כפול ששה ומעיל שמונה כאשר יבואר בעזה"י. אך דעת רש"י בבגד שהיה בו כמה מינים היו כל החוטין שזורים יחד וכאן גבי אבנט הי' כל חוט כ"ד עמ"ל ד"ה עוד. ואורך האבנט הי' ל"ב אמות ורחבו ג' אצבעות וחוגר אותו על הלב לא גבוה שנאמר לא יחגרו ביזע מקום שמזיעין וכו' ותרג' על לבבהון יסרון כו'. ומבואר

בכתוב פרשת תצוה ואבנט תעשה מעשה רוקם וכן בפ' פקודי. ודעת הר"מ דוקא אבנט של כהן גדול הי' מעשה רוקם. ודעת רמב"ן דגם של כה"ד הי' מעשה רוקם דאבנטים היו שוים. ובמ"ל הקשה אהר"מ מה שמחלק בין אבנט של כהן גדול וכהן הדיוט לענין מעשה רוקם ומביא ראיות דגם אבנט כהן הדיוט הי' מעשה רוקם כדעת רמב"ן ע"ש. ומאי זה מעשה רוקם דעת ר"מ דעושה צורה באריגה ואין קפידא איזה צורה שתהיה והצורה נראית מצ"א של הארוג בפני הארוג ורש"י פי' דרוקם הוא כשהצורה נראית משני עבריה ובמשנה למלך האריך בזה. וכה"ג הו"ל ג"כ בגדים האלו אך לדעות קצת הי' שינוי ביניהם בכתונת דעת ראב"ע דהי' משובץ ולא בכה"ד ולדעת הר"מ והרמב"ן היו שוים. באבנט דעת רמב"ן שהיו שוים ולדעת הר"מ הי' שינוי שהי' בכה"ג מעשה רוקם ולא בכה"ד. ובמצנפת לדעת ר"מ ורמב"ן היו שוים רק חילוק בלבישה ולהראב"ד לא היו שוים ובמכנסיים אין חילוק לכל הדיעות הי' צריך לעבוד בד' בגדים הללו ונוסף עוד ד' בגדים ס"ה הי' משמש בשמונה בגדים והנוספי' לכה"ג הם אפוד וחושן ומעיל וציץ.

האפוד של חמשה מינים הי' זהב תכלת וארגמן ותולעת שני (וג' מינים אלו הם צמר) ושש והי' כל חוט מד' מינים אלו כפול ששה ובכל חוט הי' חוט זהב. ולדעת רש"י שוזר את כולם ושזור על כ"ח. ולהר"ם הי' כל חוט שזור בפ"ע והיו שבעה שש של המין וחוט של זהב והי' ארוג כמו כל בגדי כהונה. וחשב האפוד הי' ג"כ ארוג עם האפוד ג"כ ממינים הנ"ל. וכתפות האפוד בודאי ג"כ ממינים הנ"ל אך לא הי' נארג עם האפוד רק הי' נתפר במחט להאפוד כ"ה ברש"י פ' תצוה ור"מ כאן. והנה צורת האפוד לא אכתוב כאן ערש"י תצוה וברמ"ם ויש קצת שינוים ע"ש ותראה. והי' על כתפות האפוד על כל כתף אבן שוהם במשבצות זהב ומבואר שהיה האבן מרובע. ובמ"ל כ' שא"י מנין זה וגם דעת רש"י ור"מ שהיו משוקעים האבנים בהמשבצות. ודעת הרמב"ן דהיה עושה המשבצות כמין מושב למטה וכמו מזלג שלש שנים אוחזין באבן והי' האבן נראה מכל צד. והי' מפתח על שתי האבנים שמות השבטים ששה מצד זה וששה מצד זה על כל אבן ששה שבטים וע"ש בש"ס סוטה דאבנים הללו אין כותבין עליהם בדיו ולא מסרטין עליהם באיזמל אלא על ידי שמיר והר"מ השמיט זה ובמ"ל עמד בזה. ודעת הרמב"ן שמצדד דאבני האפוד מסרטים באיזמל רק אבני החושן צריך שמיר דכתיב במלואותם ע"ש ברמב"ן עה"ת ובמ"ל כאן. ודעת הר"מ בסדר כתיבות השמות בד"ז כ"ה אותיות לכל צד. ובכ"מ הקשה על הר"מ מש"ס דסוטה ע"ש.

כתף ימין

ראובן

לוי
יששכר
נפתלי
גד
יהוסף
כתף שמאל
שמעון
יהודה
זבולון
דן
אשר
בנימן (חסר)

מה שתי'. גם הקשה שנראה מהש"ס דיוסף נכתב בלא ה"א ובנימין מלא ע"ש. ובאוה"ח על התורה פלפל בזה יעו"ש באורך ואין כאן מקומו. החושן הי' גם כן מד' מינים הנ"ל כ"א כפול ששה וחוט של זהב עם כל חוט ס"ה כ"ח חוטין. והיה ארכו אמה ורחבו זרת היינו חצי אמה והי' כופל האורך והי' זרת ארכו וזרת רחבו וקובע בו ד' טורי אבן המפורשים בתורה ומשוקע במשבצות ואין כן דעת רמב"ן. ומפתח על האבנים לא באיזמל רק בשמיר כמש"ל שמות השבטים כתולדותם. ואינו מבואר בר"מ אם כדרך אבני האפוד או כדרך הלידה ממש. ונראה מלשונו כדרך תולדתן ממש וגם מסתברא דהיו נכתבים לרוחב השורה והיו נקראים כדרכן שורה אחר שורה כדרך שקורין כל כתב אם כן היו ד' אבנים בכל שורה מלמעלה למטה:

והי' צורתו כזה

טור הא'
טור ב'
טור ג'
טור ד'
אודם ראובן
נפך שמעון
לשם לוי
תרשיש יהודה
פטדה דן

ספיר נפתלי
שבו גד
שוהם אשר
ברקת יששכר
ויהלום זבולן
ואחלמה יוסף
וישפה בנימין
וזה דרך תולדותם ראובן שמעון לוי יהודה דן נפתלי גד אשר יששכר זבולן יוסף ובנימין אם כן לפ"ז הי' אודם לראובן ונופך לשמעון כו'.
וברש"י חומש פ' תצוה פסוק כ"א איש על שמו פי' כסדר תולדותם סדר האבנים אודם לראובן פטדה לשמעון כו' נראה דהיו נקראים זה תחת זה ואחר השורה ראשונה נקרא' השני' וכן השלישית והרביעית ולדידי' הי' הציור כזה. וזה סדר תולדותן
טור הא'
טור ב'
טור ג'
טור ד'
אודם ראובן
נפך יהודה
לשם גד
תרשיש זבולן
פטדה שמעון
ספיר דן
שבו אשר
שוהם יוסף
ברקת לוי
ויהלום נפלתי
ואחלמה יששכר
וישפה בנימין
והרבינו בחיי פ' תצוה צייר בדרך זה
טור הא'
טור ב'

טור ג'
טור ד'
אודם ראובן
נפך יהודה
לשם דן
תרשיש אשר
פטדה שמעון
ספיר יששכר
שבו נפתלי
שוהם יוסף
ברקת לוי
ויהלום זבולן
ואחלמה גד
וישפה בנימין

וזה אינו כסדר תולדותם דיששכר זבולן מאוחרין מגד ואשר ודן ונפתלי ולא כדרך שנמנו בחומש שני דבנימין מוקדם לדן ונפתלי וגד ואשר. ונראה דלכ"א מהדיעות היו נכתבין על החושן ונקראין כמו שהיו כתובין על אבני האפוד. אם כן שיטת רבינו בחיי כשי' הר"מ ולר"מ הי' ציור האפוד כזה אף שציירנו לעיל נצייר עוד הפעם.

כתף ימין
ראובן
לוי
יששכר
נפתלי
גד
יהוסף
כתף שמאל
שמעון
יהודה
זבולון
דן
אשר

בנימן
והיו בני לאה נקראים כסדרן מצד זה לצד זה ואח"ז בני שפחות ואח"ז יוסף ובנימין. אך קשה דלהר"מ הי' נקרא באבני האפוד נפתלי קודם דן ומוכרח הוא לשיטת הר"מ כדי שיהיה כ"ה אותיות על אבן זה וכאן באבני החשן הקדים רבינו בחיי דן לנפתלי וצ"ל דבאפוד ע"כ לא הוי כסדר התולדה כדי שיהיו כ"ה אותיות אבל בחושן אף דלא הי' כתולדותן דישששכר וזבולן קדמו היינו שהם בני הגבירה כסברת רחב"ג אבל בבני השפחות עצמם לא שינו מתולדותם ובאפוד הי' אין ברירה כדי שיהא כ"ה אותיות ותולדותן אינו מעכב לרחב"ג עדיף טפי שיהי' כ"ה אותיות אבל בחושן לא היו משנין סדר תולדותם בזה. ושיטת רש"י נראה ודאי באפוד פוסק כת"ק בסוטה ככלל המסור בידינו דהלכה כתנא קמא והי' ציור האפוד בד"ז. והיו נכתבים כולם כסדר
כתף ימין
ראובן
יהודה
ראובן
שמעון
לוי
דן
נפתלי
כתף שמאל
שמעון
גד
אשר
יששכר
זבולן
יוסף
בנימין
תולדותם חוץ מה שיהודה מוקדם דגזירת הכתוב הוא מאיזה טעם ע' אוה"ח אם כן בחושן היו כולם נכתבו כתולדותם וג"כ היו נכתבים מלמעלה למטה כל שורה בפ"ע. אם כן נכתבים כולם כסדרן כמו שציירתי בציור האמצעי וכולם סוברים דהי' כל שורה נכתב בפ"ע מלמעלה למטה לא כמו שציירתי בציור הראשון דהיו נכתבים כסדר ברוחב השורה וצריך אני לבטל דעתי נגדה בפרט שאין לי ראיה לדברי. והנה לשיטת רש"י

הי' על אבן השני רק כ"ד אותיות. אך מסקנת הש"ס דבנימין הי' מלא ולא יוסף. אך הר"מ דס"ל דיוסף הי' על אבן א' ובנימן על השני והי' על השני כ"ה אותיות שנכתב בנימן חסר דוקא ועל אבן הראשון הי' רק כ"ד אותיות ע"כ פוסק דעל יוסף הוסיפו אות ונכתב יהוסף. ונ"ל ג"כ דזה דוקא באבני אפוד אבל בחושן לא נכתב רק יוסף דלמה לן לאוסופי וכן בנימן הי' חסר. אך דאפשר בנימין כיון דאביו קרא לו כן היו כותבין מלא אבל יוסף בודאי היו כותבין חסר אף להר"מ. ובבעל הטורים בתצוה שם כ' דעל כל אבן הי' כתוב ששה אותיות ע"ש דמצייר דאברהם יצחק ויעקב ושבטי ישורון היו נחלקין לכל האבנים כדי שיהי' ו' אותיות בכל אבן ובנימין לא הי' צריך צירוף דהי' ו' אותיות. מבואר מדבריו דהיו כותבין בנימין מלא בחושן. והנה מ"ש בעה"ט דאברהם יצחק יעקב ושבטי ישורון היו נחלקין לכל האבנים. דעת הר"מ אינו כן וכ' דאברהם יצחק יעקב היו נכתבים על אבן ראובן והיו נכתבים למעלה מראובן. ושבטי יה [כ"ה דעת הר"מ לא שבטי ישורון עבכ"מ] הי' נכתב על אבן בנימין למטה מבנימין. ובאוה"ח מביא תוספתא במנחות דאבני שוהם ואבני מלואים מעכבי' זא"ז כתב שע"ג מעכבים זא"ז וע"ש שדעתו ז"ל שסדר הכתיבה באפוד וחושן אין מעכב דאין מבואר בתוס' ואין מוקדם ומאוחר מעכב בשמות. גם נ"ל פשוט דאלו שמות אברהם יצחק ויעקב ושבטי כו' ג"כ אינו מעכב דכל עיקר דנכתב על החושן הוא רק בשביל או"ת כדי שנוכל לשאול דלא היה כל האלפא ביתא בשמות השבטים ע"כ הי' צריך לכתוב תי' אלו כמ"ש ביומא פ' בא לו וכיון דהוא רק בשביל או"ת ואו"ת בעצמו אינו מעכב בבגדי כהונה ובבית שני לא היו או"ת כמש"א בסמוך. אם כן בודאי כתיבת אלו השמות אינו מעכב רק שמות השבטים מעכב דהוא גזירת הכתוב ובל"ז ל"ה חושן ואפוד כלל כנ"ל פשוט. והאפוד והחושן הם מעשה חושב באריגתן להר"מ דהיינו שעושין צורות הנראים משני הצדדים ולרש"י היינו ארי מצד זה ונשר מצד זה ול"ד ארי ונשר אלא איזה צורה שירצה רק שאינן דומות מב' צדדים כמש"ל ועמ"ל. וכתיב ונתת אל חושן המשפט את האורו"ת עיין בראשונים שזה היה שם שע"י נשאלין אבל אינו מעכב בבגדי כהונה וער"מ פ"ד מהבהב"ח וכאן. ועיין כסף משנה דהר"מ קורא החושן או"ת בדרך השאלה אבל אינו מעכב ובב"ש ל"ה או"ת. אבל חושן הי' שמה מבגדי כהונה ומעכב.

עוד הי' לכה"ג מעיל והמעיל רק ממין א' תכלת והי' כל חוט כפול י"ב ילפינן בש"ס מקרא. והנה רש"י בפ' תצוה כ' דמעיל וכתונת שוים בעשייתם אלא שהכתונת סמוך לבשרו ומעיל קרוי חלוק העליון ע"ש. אבל הרמב"ן השיג עליו ודעתו כדעת ר"מ כאן דהוא מלבוש אחר דאין לו בית יד כלל אלא נחלק לשני כנפים מסוף הגרון עד למטה כו'

ואינו מחובר אלא נגד הגרון והי' ג"כ מעשה אורג ולא מעשה מחט והראב"ד כ' על הר"מ שכ' דאין לו בית יד דזה מנין לו. וגם מ"ש הר"מ דנחלק לשני כנפים ולא הי' מחובר כ' ג"כ דזו מנין לו ועיין כסף משנה דדעת הרמב"ן ג"כ כן ובודאי מצאו איזה ברייתא. והנה כפי ד' הר"מ נראה דהי' לו למטה ד' כנפות ולא מצינו דהו"ל ציצית. ולכאורה קשה דאמרינן בערכין הכל חייבין בציצית כהנים לוים כו' פשיטא ומשני כהנים אצטריכא לי' סד"א כיון דאשתרי כלאים וכו' נהי דאשתרי בעידן עבודה כו'. והנה הא דאשתרי כלאים לכהנים דעת הרז"ה בר"ן ספ"ק דיו"ט דרק לכה"ג אפוד וחושן אבל לכה"ד אף שהי' להם אבנט מכל מקום קשים הם כדאיתא ביומא ואין בקשים כלאים דאורייתא לשיטת רש"י ע"ש. אם כן כיון דעיקר דאשתרי דהיה הס"ד שיהיו פטורים מציצית הוא מחמת הכה"ג ולמה צריך הש"ס לומר מחמת ההיקש דכלאים לימא הא חזינן דכה"ג הולך בלא ציצית במעיל אם כן סד"א דפטור מציצית ושייך ג"כ התי' נהי דאשתרי בעידן עבודה כו'. אך באמת זה טעות דמעיל פטור מציצית לא מטעם דהוא בגד עבודה אלא אפילו בהדיוט כה"ג פטורה דקיימא לן כסותך ולא של אחרים וטלית שאולה פטורה וזה הי' של הקדש או קדושת דמים או קה"ג כמש"ל ול"ה כסותך ולא אשתרי כלל דגם בהדיוט פטור מה"ט עכצ"ל הטעם דכלאים וז"פ ולא כתבתיו אך כי הקשיתי זאת לכמה לומדים והי' בעיניהם קו' עצומה ולק"מ. והי' עושה מתכלת וארגמן ותולעת שני ג' מינים הללו כל חוט כפול שמונה וכל המינים היו כפולים כ"ד וילפינן לה בש"ס מקרא. ועושה אותם כמין רמונים שלא פתחו פיהם ותולה אותם במעיל ומביא ע"ב זוגים ובתוך כל זוג ענבל הכל של זהב ותולה אותם גם כן בשולי המעיל ל"ו מצד זה ול"ו מצ"ז בין כל שני רמונים פעמון נמצא פעמון ורמון ורמון על שולי המעיל ז"ד רש"י והרמב"ם אבל הרמב"ן דעתו דהזוג היה בתוך הרימון והרימון הי' מחובר במעיל והזוג בתוכו ועיין בכ"מ הביא קצת ראי' לד' רש"י והר"מ דהיו הפעמונים בין הרמונים ולא בתוכם ועיין בתיו"ט פי"ד דנגעים וברע"ב שם.

והנה בבגדים שאמרנו ע"כ יש שהי' משש לבד היינו פשתן ויש שהי' ממינים הרבה פשתן ותכלת וארגמן ותולעת שני ויש שהי' תכלת לבד ויש שהיו ג' מינים לבד תכלת וארגמן ותולעת שני עמש"ל. ומין תכלת עיין ר"מ דהוא צמר הצבוע כעצם השמים שהוא פתוך מן הכוחל. ועמ"ל דל"מ אם יצבע כזה מאיזה צבע רק מדם חלזון כמ"ש בה' ציצית והר"מ סמך כאן אמ"ש בה' ציצית. וער"מ פ"ב מה"צ דטעימה פוסלת בצבע תכלת של ציצית ובמנחות מ"ב ע"ב ילפינן ציצית מכליל תכלת האמורה כאן בבגדי כהונה אם כן בבגדי כהונה פוסלת בודאי טעימה וצ"ל דהר"מ סמך כאן אמ"ש בהלכות ציצית. ארגמן

כ' דהוא צמר צבוע אדום. ועמ"ל דנראה מהר"מ דאין קפידא מאיזה צבע רק שיהי' אדום אבל רש"י פי' ארגמן צמר צבוע ממין ששמו ארגמן נראה דהמין הוא ידוע דהצבע צריכה דוקא להיות ממין ארגמן. תולעת שני הוא צמר צבוע בתולעת ונראה דאין התולעת ידוע ואפשר מכל מין תולעת שנוכל לצבוע כשר וע"ש ח"א טעימה פוסלת ויליף לה מכליל תכלת ור"י בן דהבאי פליג דאין טעימה פוסלת ויליף לה משני תולעת אפילו מראה שני כשר. וע"ש ברש"י ד"ה ת"ש יליף כמו בשני תולעת כשר ה"ה תכלת דכתיב בחד קרא ע"ש. אם כן למ"ד טעימה פוסלת וכן הלכה ויליף מכליל תכלת אם כי נראה דה"ה בתולעת שני ובארגמן דכתיבי בחד קראי עם תכלת פוסלת ג"כ טעימה דכולם שוים כנ"ל. ומכל מקום צ"ע דלא פי' לנו הראשונים ז"ל. וער"מ פ"ג מפרה אדומה דתולעת שני היינו שם גרגרים אדומים כמו האוג ובכל גרגיר יש כמין תולעת אם כן ה"ל כמין ידוע וגם לא נצבע מהתולעת עצמו רק מהגרגרים וענוב"י מן התורה סי' ג'. הציץ היה טס של זהב רחב ב' אצבעות ומקיף מאוזן לאוזן ובתוס' סוכה ד"ה ואל כתבו דהא דהציץ רחב ב' אצבעות אינו מן התורה רק מדרבנן והובא במ"ל כאן. וכותב עליו בשני שיטין קודש לד' דעת הר"ם לפי גי' דקודש נכתב למטה לה' מלמעלה ולהגי' שלפנינו היה נכתב קודש למ"ד מלמטה והשם ב"ה למעלה וע' תוס' דהשם הי' כתוב בסוף שיטה ראשונה וקודש לד' בתחלת שיטה תחתונה. ואם כ' בשיטה א' כשר. וחופר את האותיות מאחריו עד שבולטין בפניו וכ"ה בגיטין ד"כ דהיו בציץ בולטין האותיות וצ"ל דוקא חק יריכות ולא חק תוכות ע"ש. ולבאר דיני ח"ת אין כאן מקומו עאו"ח הלכות תפילין ובאה"ע קכ"ה. ונראה מד' הר"מ וכ"ה בכ"מ דמתחלה הי' כותב על הציץ בדיו ואח"ז היה חופר מאחריו עד שהיו בולטין נגד הדיו. ובג"פ אה"ע קכ"ה כ' דאפשר היו האותיות הבולטין שחורות ואפשר היו רק בשעת החפירה להיות נגד הדיו ע"ש. והיה מנוקב בשני קצותיו והי' פתיל תכלת וקושר. וברש"י פקודי דעתו דהיו הרבה פתילים וכ"נ דעת ראב"ד והרמב"ן השיג על רש"י וכתב כדעת הר"מ. והציץ היה על מצחו ובתוספות סוכה צדדו דאפשר היה בגובה הראש במקום תפילין והתפילין היו מונחים למעלה ומקום יש בראש להניח שני תפילין. ועיין ביומא דאסור להסיח דעתו מתפילין ק"ו מציץ ומה ציץ שאין בה אלא הזכרה א' אמרה תורה תמיד שלא יסיח דעתו תפילין כו' וע' תוס' דאינו ק"ו מן התורה דשאני ציץ שהשם בגלוי ע"ש. על כל פנים בציץ הוא מן התורה שלא יס"ד דכתיב בו תמיד והר"מ אינו מביא כאן ד"ז ובהלכות תפילין כתב דאסור להס"ד מתפילין שקדושתן חמורה ק"ו מציץ. נראה מדתלה בציץ שכיון לד' הש"ס דילפינן תפילין מציץ אם כן מציץ ג"כ אסור להס"ד ובש"א ה' תפילין הקשה על הר"מ דביומא משמע דמ"ד טומא' דחוי'

בצבור לא דריש תמיד דגבי ציץ לאסור הסה"ד והר"מ פ"ד מהב"מ פ' דט"ד בצבור והיאך פסק דלא יס"ד ע"ש מה שפלפל מה הוי הס"ד ומסיק דאפילו בלא קלות ראש אסור הסה"ד. ושיעורו עד מאה אמה ל"ה הס"ד ובמאה אמה הוי הס"ד. ועיין בחולין קל"ח ע"א דכיפה של צמר היתה מונחת בראש כה"ג ועליו הי' הציץ נתון לקיים מה שנאמר ונתת אותו על פתיל תכלת והר"מ השמיט זה ועיין כסף משנה כאן בפ"י עמד בזה. וגם על רש"י קשה שמפרש שהי' עוד פתיל תכל' לקיים הפסוק ונתת ובאמת בש"ס מבואר דכיפה של צמר היתה מונחת ואין חציצה דכך גזירת הכתוב ע"כ ביארנו הד' בגדים של כה"ד והח' בגדים של כה"ג.

ובח' בגדים עובד הכה"ג תמיד אך ביוה"כ בעבודה המבואר פ' אח"מ עובד בד' בגדים ונקראי' בגדי לבן. ומבואר בתורה פ' אח"מ כתונת בד כו' ומכנסי בד ובאבנט בד ובמצנפת בד והיו כל הבגדים הללו כמו הבגדים שעובד כל השנה וככה"ד. אך כבר כתבתי דיש דיעות דקצת חילוק בין בגדי כה"ד לכה"ג בכתונת דכה"ג היה משובץ וכן המצנפת היה קצת חילוק אם כן הג' בגדים של יוה"כ היינו כתונת מכנסים ומצנפת היו ככל ימות השנה של כה"ג אך באבנט היה חילוק דכל ימות השנה הי' האבנט מד' מינים תכלת וארגמן ותולעת שני ושש וביה"כ היה משש לבד כמבואר בתור' להדיא ובאבנט בד יחגור. ויש עוד חילוק לשיטת הר"מ בהי"ד שכתב כ"מ שנא' שש חוט כפול ששה ומקום שנאמר בד אם היה חוט א' לבדו כשר ומצוה מן המובחר שיהיה חוטן כפול ששה ויצא לו מסוגיא דזבחים עי"ש. אם כן בבגדי יוה"כ של כה"ג בבגדי לבן אינו מעכב אם אין חוטן כפול ששה ובה"ג כתב ביוה"כ כו' כתונת ומכנסים ואבנט ומצנפת כו' וחוטן כפול ששה צ"ל שהוא למצוה וסמך אמ"ש בהי"ד דאינו מעכב אך דעת רש"י דמעכב תמיד חוטין ששה אף בבגדים שנאמר בד עיין זבחים ובכ"מ ובמ"ל פלפל בזה. וע' מש"ל דעת הר"מ דאבנטו של כה"ג בכל ימות השנה היה מעשה רוקם ולא של כה"ד דהיינו דהיה צורה כו' נראה דכאן גם כן היה מעשה רוקם דאין מבואר חילוק בתורה בין בגדי כה"ג בשאר ימות השנה ליוה"כ רק האבנט שהי' בד. נראה דלשאר דברים אין חילוק כלל אם היה מעשה רוקם והי"ל לש"ס לומר דאפילו למ"ד אבנטו של כה"ד היה של בוץ הי' מתחנך באבנט שהי' מעשה רוקם עש"ס גבי אירע בו כו' לאחר תמיד של שחר. אך אפשר אין ניכר החינוך בכך כמו שכתבו תוס' לענין מצנפת אך באמת דזה שכתבה התורה מעשה רוקם או מעשה חושב לא הי' אלא אם הי' ד' מינים שש וארגמן ות"ש ותכלת אבל אם לא היה לו ד' מינים א"צ מעשה רוקם ולא מ"ח. ובפ' פקודי גבי אבנט כתיב ואת האבנט שש משזר ותכלת ארגמן ות"ש מעשה רוקם אבל בפחות מד'

מינים לא מצינו ומכ"ש במין א' ועיין תוס' יומא דף י' ע"א ד"ה אמר לך כו'. וכן מצאתי ברמב"ן פ' פקודי ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני כ' ולא נתפרשה זה בצוואה בפ' תצוה רק מה שנאמר בו ואבנט תעשה מעשה רוקם נודע שהוא בד' מינים הללו כמו שכתבתי במסך כו' הרי ממעשה רוקם נודע למרע"ה שיהי' בד' מינים ובפחות מד' המינים ל"ש מעשה רוקם דאל"כ מנא ידע אם כן אבנט של כה"ג ביה"כ בד' בגדי לבן דהי' של שש לבד לא הי' מעשה רוקם כ"ה האמת וברור. ונ"פ אם הכה"ג רוצה לוקח הג' בגדים היינו כתונת ומצנפת ומכנסים שעובד בהם כל השנה ועובד בהם ביה"כ גם כן רק האבנט לוקח אחר של שש לבד. ובמ"ל כאן כ' דבגדי יה"כ צריכים שיהיו מיוחדים ליום הזה ול"מ בבגדים שעובד בהם כל השנה וגדולה מזו כתב רבינו לקמן בבגדי לבן שעובד בהם ביום הצום אינו עובד בהם פ"ש לעולם כו' וכ"ש וק"ו שבגדים שעובד בהם כל השנה אינו עובד בעבוד' הצריכה בגדי לבן עכ"ל. ואני תמה מאי זה ק"ו דשם הוא גזירת הכתוב דאסורים לעבוד בהם והניחם שם מלמד שטעונים גניזה ור"ד סובר דכשרים לכה"ד והניחם שם דאסור להשתמש ביה"כ אחר ורבי סובר דאין מורידין עי' ביומא אבל מן התורה דלא יעבוד בבגדים שעובד כ"ה שמעלין אותם וליכא גזירת הכתוב ולא יכולתי להלום כונת המ"ל ולענ"ד יכול לעבוד בהם וכמו שכתבתי. ועש"ס דיומא דשני מיני לבן היו לכה"ג ביה"כ א' שעובד בשחר והיינו שחיטת פר ושעיר וזריקתם והקטרת הקטור' והשני בה"ע בהוצאת כף ומחתה והיו צריכים להיות שוים ל' מנה ובגדים של שחר היו צריכים להיות עדיפים מבגדים של בה"ע והר"מ סתם הדברים עמ"ל. וגם הר"מ כתב שתי כתנות אחרות היו לכה"ג והיו שוים ועמ"ל שנראה מד' הר"מ דעיקר השיוי של ל' מנה היה הכתונת וע' שם שעמד בזה דבש"ס משמע דכל הבגדים היו שוים סך הזה ע"ש. ומ"ש הר"מ ושתי כתנות אחרות היו לו משמע דהי' לו ג' כתנות למה היו צריכים לו ג"כ א"צ לו אלא ב' בשחר ובה"ע עיין כ"ז במ"ל. ועיין כאן בד' הרהמ"ח ויש כאן טעות המעתיק שכת' ושל כה"ג אליבא דכ"ע וצ"ל אח"ז בפנים היה עובד בד' בגדי לבן של פשתן לבדו וגם מ"ש דמצנפת הי' עשוי כו' והמגבעות כו' נראה דעתו כדעת הראב"ד דהי' חילוק בעשייתן וכבר כתבתי דעת הר"מ שהיו שוים בעשייתן. ומכל מ"ש במצוה זו תבין ד' הרהמ"ח ומה שיש להגיה קצת בדבריו. גם מ"ש מעשה רוקם הם עשויין בלשון רבים נרא' דכל הד' בגדים היו מעשה רוקם ובאמת ט"ס דרק האבנט הי' מעשה רוקם כמש"ל. גם מ"ש דרקימת האבנט לא הי' שוה לרקימת האבנט של כה"ד נראה דסובר דגם אבנט של כה"ד הי' מעשה רוקם. ומד' הר"מ נראה שאבנט של כה"ד לא הי' מעשה רוקם עמ"ל הגי' בר"מ ואין להאריך.

והנה בגדי לבן שעובד הכהן בהם ביה"כ בין בשחר בין בה"ע דלא נזכר חילוק בש"ס ור"מ אינו עובד בהם פעם שנית לעולם ונגנזים והם אסורים בהנאה לעולם דכתיב והניחם שם ילפינן שטעונים גניזה ובגדי כה"ג של כל השנה אם בלו וא"ר לעבודה ג"כ גונזין אותם כ"ה בר"מ והכסף משנה לא הראה מקומו. ועמ"ל בשם ירושלמי דמבגדי כה"ג עושים פתילות ומסתמא מצא הר"מ באיזה ברייתא כדבריו. ובגדי כה"ד שבלו עיין ר"מ דמהאבנטים שהיו רוב צמר שא"ר למנורה ע' במס' שבת שהיו מדליקין בשמחת בית השואבה וע"ש בפב"מ מאי לאו דכלאים לא של בוץ נראה דכל הג' בגדים היינו כתונת מכנסיים ומצנפת כולם היו ראוים למנורה וב"מ מבואר כאן דמכנסיים והאבנט היו עושים לשמחת בה"ש ומהכתנות היו עושים למנורה והכסף משנה הרגיש למה לא הביא מצנפת ונראה דכל הג' בגדים כשרים למנורה רק אפשר היה מספיק הכתונת לבד ועתי"ט שם בסוכה במשנה דמבלאי מכנסי כהנים כו'. וד' ת"ח שם בגליון תמוהים. ובגדי כהונה צ"ל משל צבור ויחיד שהתנדב ומסרו לצבור מותר ועמ"ל הרגיש דלכאורה בש"ס דיומא משמע דוקא בעבודת יחיד מותר למסרו לצבור ולא בעבודת צבור ע"ש מקור להר"מ. ובגדי כהונה ניתנו להנות בהם במקדש אבל לא במדינה והאבנט והחושן והאפוד שהם שעטנז דעת הר"מ בהלכות כלאים וכאן דמותר דוקא בשעת עבודה ושלא בשעת עבודה אפילו במקדש לוקין. ודעת ראב"ד דאפילו שלא בש"ע מותר במקדש וכ"ד תוס' פ' התכלת וע"ש שחקרו אם בלילה דומה למדינה או למקדש ואין רצוני לפלפל כי הענינים ארוכים ע' בש"א הל' ציצית. ואף דבגדי כהונה לא ניתנו להנות בהם במדינה מכל מקום דעת תוס' בקדושין וביומא דאפשר דציץ היה שרי ללבשו תמיד במדינה וראיה מינאי בקדושין אך לא ברירא להו ע"ש וב"מ אינו מבואר חילוק מבואר דאף ציץ אסור.ובגדי כהונה מצותן שיהיו נאים וחדשים שנאמר לכבוד ולתפארת. היו משוחקין היינו ישנים כשר היו מטושטשין היינו מלוכלכים בטיט או מקורעין או ארוכין יתר על מדתו או קצרים פחות ממדתו או שסילקן באבנט ועי"ז היו פחות ממדתו ועבד עבודתו פסולה דה"ל כמחוסר בגדים. ופשוט שחייב מיתה גם כן כיון דעבודתו פסולה מחמת מחו"ב אם כן דינו כמחו"ב לכל הענינים. היו ארוכים יותר מדאי וסילקן ע"י אבנט עד שהיו למדתו עבודתו כשרה וכל בגד שנעשה מלוכלך אין מכבסין אותו ואין מלבנים אותו אלא מניחין אותו לפתילות או יגנזו כבגדי כה"ג עיין ר"מ כאן וכ"מ והוא מש"ס דזבחים.

וער"מ כאן פ"י סדר לבישת הבגדים לובש המכנסיים תחלה ואחר כך הכתונת ואח"כ האבנט ואח"כ המצנפת וכה"ג אחר האבנט לובש המעיל והאפוד והחושן והמצנפת

והציץ. ולבישת המכנסיי' תחלה מפורש בש"ס כ"פ מניין שלא יהי' דבר קודם להמכנסיים ועיין כסף משנה ושאר הבגדים אין קפידא כלל ע' סנהדרין מ"ט ע"ב כה"ד וכ"ג כו' אין מוקדם ומאוחר ובמשנה מבואר בדרך אחר גבי כה"ד מבואר מצנפת קודם לאבנט וגבי כה"ג חושן ואפוד ומעיל וציץ רק אין קפידא כ"א על המכנסיים שיהיו תחלה דנפיק מקרא והר"מ נראה דסדרא דקרא נקט גבי יה"כ בפ' אח"מ דכתיב אבנט קודם למצנפת ואף דשם כתי' כתונת קודם למכנסיים מכל מקום יש טעם בדבר דאקדמי' קרא ע' בסנהדרין שם ובפ' תצוה מבואר בקרא ואת בניו כו' והלבשתם כתנות וחגרת אותם אבנט וחבשת להם מגבעות ומכנסיים היו מלובשים קודם ע' רמב"ן וגם בבגדי כה"ג כתיב כסדר שכתב הר"מ אך מכל מקום אין קפידא כלל רק המכנסיים יש קפידא להקדים ועשו"ת ש"א ה' ציצית. ובה' תפילין גם כן מבואר דצריך שיקדים ש"י לש"ר ואם לקח ש"ר קודם צריך להעביר על המצות ולהקדים ש"י כיון דאקדמי' קרא ה"נ אפילו לקח בגד אחר קודם המכנסיים צריך להעביר וללבוש המכנסיים קודם. וע' סי' תרפ"ד באו"ח דעת הט"ז שאם עבר ולבש ש"ר קודם הש"י א"צ לחלוץ ש"ר ולובש ש"י אחר ש"ר כיון דכבר לבש ש"ר אין מעכב הקדימ' ונראה ה"נ אם קדם ולבש מלבוש אחר א"צ לפשוט הבגד וללבוש המכנסיים קודם רק לובש המכנסיים אח"כ כמו שם ע"ש. אך יש לחלק בשלמא שם דהקדים הש"ר וכבר קיים המצוה דש"ר ומה שעבר על הקדימה לא יכול לתקן אף אם יחלוץ הש"ר מכל מקום כבר עבר אבל כאן דהעיקר קפידא לעבודה שילבש כסדר וא"כ קודם העבודה יכול לתקן למה לא יתקן ויש לפלפל שם בד' הט"ז. והנה האותיות הכתובים בחושן ואפוד כשר בכל מיני כתב ע' במגלה בסוגיא דא"ב ספרים דהא דפסול בכתב אחר נלמד מקרא והיכא דלא מצינו עיכוב בקרא כשר בכל כתב. ועיין ברמב"ן על התורה פסוק לכבוד ולתפארת כתב שם וח' הבגדים צריכין שיהיו עשוין לשמן ויתכן שהיו צריכין כונה וכעת לא ראיתי להר"מ שיביא זה שב"כ צריכין לשמה כמו בציצית וכדומה ובפ"א מהלכות בית הבחירה ה"כ כת' וז"ל אין עושין כל הכלים מתחילתן אלא לשם הקדש ואם נעשו מתחלתן להדיוט אין עושין אותו לגבוה ושם קאי על כלי השרת אשר מבואר שם לפ"ז. וגם נרא' דוקא אם עשאן מתחלתן להדיוט פסולין ולהצריך כוונה בעשייתן לא נשמע ובב"כ לא כתב כלל מזה. שוב הראו לי בירושלמי ביומא פ' א"ל הממונה מבואר שם מחלוקת אם מזוזה צריך עיבוד לשמה ואח"כ מביא הפלוגתא גבי בגדי כהונה אם צריכין לשמה ותולה פלוגתא זו בפלוגתא דמזוזה ע"ש ומובא ירושלמי זה ברמב"ן על סוכה אם כן כיון דדעת הר"ם

ה"א מה' תפילין דמזוזה א"צ עיבוד לשמן אם כן גם בג"כ א"צ עיבוד לשמן ע"כ לא הביא הר"ם זה וצ"ע:

ואסור להיות דבר חוצץ בין בשרו לבג"כ עיין ר"מ כאן פ"י דיני חציצה ואם יש חציצה עבודתו פסולה. ונראה נמי דדינו כמו שעובד בלא בגדים וח"מ בי"ש. וכה"ד ששימש בפמ"ד בגדים או כה"ג ששימש בפחות מח' בגדים או ששימשו בבגדים יתרים כגון שני אבנטים וכדומה הכלל יתר בגדים שוה למחו"ב. ואם כרך בגד שלא במקום בגדים אם הוא ג"א על ג"א הוי יתר בגדים פחות מזה לא הוי יתר בגדים וצלצול קטן דחשוב אפילו פחות מג"א הוי יתר בגדים עיין ר"מ ובהשגת ראב"ד ובכ"מ. ותש"י חוצצין ותש"ר היה יכול להניח כי שערו הי' נראה בין ציץ למצנפת בכה"ג וכה"ד היה מניח למטה מהמצנפת ול"ה יתר בגדים עש"י ולא היה מחויב להניח תפילין ש"ר עיין זבחים י"ט דכהנים בעבודתן ולוים בדוכנם וישראל במעמדן פטורים מן התפילין דעוסק במצוה פטור מן המצוה רק אם רוצה מניח ול"ה יתר בגדים. ואם עבד מח"ב או ית"ב ח"מ בי"ש והוא מהלאוין של מב"ש שלוקין עליהם אם התרו בו למלקות עיין ר"מ פי"ט דסנהדרין דנחשב זה הלאו בין הלאוין שלוקין עליהם. וקצ"ע שהשמיט הרהמ"ח דלוקין והאמת כ"ה דחייב מלקות וכבר כתבתי דמחלל עבודה גם כן. והנה הרב המחבר כתב ונוהג בז"כ היינו העשה ונראה דלאו הזה והעונש ג"כ אינו אלא בכהן דראוי לעבודה אבל מי שא"ר לעבודה א"ע בלאו הזה כ"ה בר"מ פ"ט מהב"מ הי"א ז"ל כהן טבול יום כו' ומחו"ב כו' חייב על כל אחד ואחד ואם הי' זר אינו לוקה אלא א' משום זרות ובכ"מ מביא תוספתא כו' וטעמא משום דלא הוזהר מלעבוד טמא ומחו"ב כו' אלא מי שהוא ראוי לעבוד אבל הזר הואיל וא"ר לעבוד א"ע בשום א' מאלה עכ"ל ונ"פ זר שעבד שוגג והי' מזיד על מחו"ב שעבד בלא בגדי כהונה א"ח מב"ש ולא מלקות על מח"ב כי לא הוזהר ע"ז רק משום זרות ועל זרות הי' שוגג וע' קדושין ל"ו ע"ב תוס' ד"ה חוץ כתבו ג"כ דנשים בנות אהרן כיון שלא נצטוו בבגדי כהונה לא ה"ל מחו"ב אם עבדו בלא בגדים ובפר"ד בדרך מצותיך נסתפק אם בנות אהרן שעבדו במקדש אי ח"מ כזר או אפשר דא"ח רק עוברי' בלאו הבמ"ע ע"ש. אם כן בצד זה דנאמר א"ח מיתה על כל פנים כיון דלא נצטוו בהבגדים דא"ר לעבודה א"ח ג"כ משום מח"ב. הכלל דלאו זה אינו אלא בראוים לעבוד ובא"ר לעבודה א"ע בלאו הזה וא"ח כלל מלאו זה. וער"מ פ"י הפה"מ פוסק חלל לא יעבוד ואם עבד עבודתו כשרה שנאמר ברך ה' חילו אף חולין שבו תרצה והנה ז"פ אם חלל עבד בלא בגדים ודאי מחלל עבודה דלא עדיף מכהן כשר. אך נ"ל על כל פנים כיון דא"ר לעבוד אם כן לא נצטווה על בג"כ ואח"מ אם עבד מח"ב ואי לאו דהתורה מיעטה

נשים לא היו מצווים על בג"כ כמ"ש התוס' אם כן חלל אח"מ על מח"ב כנ"פ. ונראה דאפילו אם נאמר דחלל מחלל עבודה רק העבודה קודם שנודע היא כשרה דזה ילפינן מברך ה' חילו עכ"מ אם עבד מחו"ב קודם שנודע והי' מזיד על הבגדים ואח"כ נודע שהוא חלל נראה דא"ח על עבודה שהיה מח"ב דבאמת אגלאי מלתא למפרע דא"ר לעבוד ולא נצטוה על הבגדים אף דגזירת הכתוב דעבודתן כשרה זה מכלל הברכה אשר ברך הש"י לאהרן והוא רק לענין ברכה אבל לא לענין קללה שנתחייב על ידי זה מב"ש ומלקות. וכיון דנודע עתה שלא הי' אז ראוי לעבודה פטור על הלאו דמח"ב כנ"ל. והנה הלאו הזה ככל הלאוין חמורין ועובר בעשה ג"כ דלבישת בגדים ועובר בלאו ועשה ולענין תשובה ושאר דברים כמ"ש כ"פ ה"ל לאו חמור ועשה. וחרש שוטה וקטן וטומטום ואנדרוגינוס ג"כ אינם בלאו זה כמ"ש ומכ"ש בעשה וק"ל:

מצוה ק

סעיף א

שלא נסיר כו'. עיין ר"מ כאן פ"ט ז"ל המפסיק חיבורן דרך קלקול לוקה משמע דוקא דרך קלקול דהיינו השחתה וביומא ע"ב מבואר סתם דמזיח חושן מעל אפוד לוקה וא"מ דוקא דרך השחתה ונראה דהר"מ מסברא דנפשי' כ"כ כמו בדין קורע בג"כ כמש"ל בעזה"י דאין סברא אם צריך לתקן יהי' האיסור שלא יזיח חיבורם. ואינו מבואר כלל בר"מ ובש"ס דדוקא בשעת עבודה חייב ונראה דחייב תמיד אם פורק חיבורן בדרך קלקול והרהמ"ח כתב דבשעת עבודה דוקא חייב בלאו הזה וא"י מאין יצא לו זה ותמוה דמפורש להיפך במכות כ"ב דיש חורש תלם א' כו' י"ט וכהן ונזיר בבה"ק מתקיף לה אביי ולחשוב נמי מזיח חושן מעל האפוד כו' ושם הוא חורש בבה"ק ואינו בשעת עבודה ופשוט לי' לאביי דחייב בכ"ע ע"ש וצ"ע. ונ"ל מצד הסברא דחושן ואפוד שנתקלקלו וא"ר עוד לעבודה דנגנזים כמש"ל בשם הר"מ א"ח על פירוק חיבורן כיון דא"ר לעבוד' ול"מ ראי' לזה אך חלילה להקל באיסור לאו בלי ראי'. ונוהגת בזו"נ וכל אישי ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן ודינו לכה"ד כלאו שיש בו מלקות כמ"ש כ"פ:

מצוה קא

סעיף א

שלא להכרית כו'. עיין ר"מ כאן פ"ט מש"ס דיומא ע"ב והרהמ"ח לא הבי' רק פי המעיל וביומא שם המקרע בגדי כהונה לוקה שנא' לא יקרע הרי לאו זה על כל בג"כ וילפינן

להו ממעיל דשוים לענין לאו זה. וז"ל הר"מ הקורע פי המעיל לוקה כו' וה"ה לכל בג"כ שהקורען דרך השחתה לוקה נראה דמחלק בין מעיל לשאר בג"כ דבמעיל לוקין בכ"ע ובשאר בג"כ דוקא דרך השחתה וזה נראה דעת הקרבן חגיגה במ"ל כאן והמ"ל דחה דבריו ולא כתב מאיז' טעם. ובפ"י מהלכות מעה"ק מביא גם כן ד' הק"ח בסתם ולא כתב עליו כלום ונראה מד' המ"ל שדעתו דגם במעיל א"ח רק בדרך השחתה ובאמת בש"ס אינו מבואר כלל דדוקא בדרך השחתה ובכ"מ כתב דהוא כמו נותץ מזבח ואין זה ראי' דשם כתיב ונתצתם את מזבחותם כו' ונצטוינו שנשחית בדרך השחתה המזבחות שלהם וע"ז כתיב לא תעשון כן והיינו בדרך השחתה אבל כאן מי יודע מאיזה טעם אסרה תורה אך מכל מקום מצד הסברא דקורע ע"מ לתקן אין סברא לאסור ובודאי הר"מ מצא ד"ז בברייתא. ומד' הרהמ"ח בשרשי המצוה נראה דעתו דדוקא בדרך השחתה ע' בלשונו. והנה הק"ח הביא ראיה נכונה לדבריו שיש חילוק בין המעיל דחייב אף שלא דרך השחתה ובין בג"כ מזבחים צ"ה ומבואר בר"מ פ"ז מהלכות מעשה הקרבנות דדם חטאת דניתז על הבגד דצריך כיבוס בעזרה ואם יצאה לחוץ ונטמאה דא"א להכניס בעזרה כלים טמאים קורעים את הבגד ומשיירין בו כדי מעפור' שיקרא בגד וטהור מן התורה ומכניס הבגד בעזרה ומכבסו ואמר שם ר"ל דמעיל שניתז עליו ד"ח ויצא בחוץ ונטמא דאינו יכול לקרוע דכתיב לא יקרע מכניסו בפחות מג' על ג' ע"ש ובר"מ ולמה נקט דוקא מעיל ולא שאר בג"כ דכולם חייבים על הקריעה א"ו כל בג"כ הי' יכול לקורען ולהכניסן כמו כל בגדים כיון דאינם דרך השחתה שרוצה לקיים מצות כיבוס רק מעיל דאסור לקרוע אף שלב"ד השחתה וצריך תיקון זה להכניסו פחות מגע"ג. וא"י דעת משנה למלך שכ' ולדידי ליתנייהו להנך מילי. אך י"ל דלהק"ח דהר"מ דקדק בלשונו דמעיל חייב בכ"ע ועל בגדי כהונה א"ח אלא דרך השחתה. ואפשר הטעם דכתיב סתם לא יקרע אם כן לשון הר"מ והקורע פי המעיל לוקה שנאמר ל"י ופי המעיל סביב בית הצואר שהוא מחובר שנאמר שפה לפיו כו' ע' ר"מ. אם כן דוקא בפי המעיל חייב בכ"ע וכ"ה לשון הרב המחבר כאן פי המעיל כו' ואף כי בפי הבגד. והנה במעיל למטה בפיו ה"ה כשאר בגדים וא"ח אלא בדרך השחתה אם כן גם במעיל שנטמא יכול לקרוע מלמטה עד פיו ולמה צריך להכניסו פחות מגע"ג אע"כ דאין חילוק כלל ומעיל דנקט ר"ל ל"ד ונקט מעיל לפי שהלאו כתוב בפירוש גבי מעיל וה"ה כל בג"כ דדין א' להם דצריך דוק' דרך השחתה והא דצריך תקנה להכניסו פחות מגע"ג ולא יקרע כיון דאינו דרך השחת' דהוא לשם מצוה לענ"ד זה הוי דרך השחתה כיון דכל עיקר הקריעה לבטלו מתורת בגד אף שהוא לצורך מצוה כיון שהי' בגד ונקרע ואינו בגד הוי דרך השחתה דעיקר טהרת

הבגד הוא מטעם דנשחת ע"כ צריך תקנה זו להכניסו פחות מגע"ג וה"ר לזה מסנהדרין פ' חלק ר"א סובר עיר שיש בה מזוזה אינה נעשית עה"נ דכתיב ושרפת ומזוזה א"י לשרוף דמוחק השם ונאמר לא תעשון כן והנה הלא עושה זאת לשם מ"ע ומחיקת ה' גם כן אינו אסור אלא דרך השחתה עיין ר"מ פ"ו מהלכות יסה"ת אע"כ כיון דמצוה זו של עה"נ היינו להשחית ולאבד הוי השחתה אף שעוש' לשם מצוה דהמצוה היא השחתה אם כן ה"נ כאן דהקריעה לטהרו העיקר כיון דנשחת מבגד אם כן הו"ל השחתה אף שעושה לשם מצוה עמש"ל מקמ"ב. וגם ראי' מפרשת סוטה עמ"ש שם בעזה"י. ולדינא נראה דהא דאמרינן ביומא המקרע בג"כ לוקה כו' דלפינן שאר בגדים ממעיל ור"ל דאמר בזבחים שם מעיל שנטמא כו' פליגי דר"ל ס"ל דרק גבי מעיל הקפידה תורה של"י ולא ילפינן שאר בגדי' מיני' ופ' הר"מ כר"ל דדוקא מעיל וא"צ דרך השחתה דא"מ בתורה דוקא דרך השחתה ושאר בג"כ דכתב הר"מ דלוקין דרה"ש אינו משום לאו דל"י רק משום לא תעשון כן לד' כמבואר בר"מ פ"ו מהלכות יסה"ת דהשורף עצי הקדש לוקין ועיין במשנ"ח דל"ד שורף אלא איזה קלקול ובג"כ קדושת דמים או קדה"ג עמ"ל פ"ט אם כן המשחית אותם עובר בלאו זה וזה כונת הכסף משנה דנלמד ונתצתם כו' היינו בשאר ב"כ ואפשר דאם קורע פי המעיל דרה"ש לוקין שתים משום ל"י ומשום לא תעשון כו' ובאינו דרה"ש חייב אחת ובשאר בג"כ חייב בדרה"ש דוקא משום לא תעשון. ונ"מ ג"כ לפי מ"ש כ"פ בחיבורי דצריך להתרות בו משום הלאו דוקא אם כן בב"כ מתרין בו משום ל"ת ובמעיל משום ל"י אך יש לפלפל ממ"ש בש"ס דזבחים ולא הבאתי הדברים בכור הבחינה:

וגם מד' הרהמ"ח נראה כן דלא הזכיר ב"כ דסובר דלאו הזה רק במעיל ושאר ב"כ משום ל"ת וצ"ע. ונוהג לאו זה בכל אישי ישראל. ומ"ש הרהמ"ח דנוהג בזה"ב אפשר ל"ד דה"ה אם נשתיירו ב"כ אחר חורבן גם כן נוהג ונראה ג"כ אם נפסלו לעבודה אינו נוהג לאו זה. ומבואר דמבלאי מכנסי כהונה כו' היו מפקיעין ומ"ל פ"ט הביא ירושלמי דגם בגכה"ג שבלו עושין פתילות אף דיש לחלק מכל מקום מצד הסברא הוא כן דאם בלו ונפסלו אינו נוהג לאו זה. בלאו הקודם אם שנים עשאו עמש"ל דין ב' שעשו אם שניהם יכולים כו'. ולענין תשובה ושאר דברים הוא ככל לאוין שבתורה שיב"מ. ובר"מ פ"ח כאן כ' דד' בגדים של כה"ד היו של פשתן לבנים ומ"ש לבנים הכסף משנה לא הראה מקומו ולענ"ד אין קפידא לצבוע איזה צבע שיהיה רק יקראו לבנים דאם רוצה היו לבנים לאפוקי בגכה"ג היו צריכים להיות צבועים דהיו תכלת וארגמן ותולעת שני והנהו היו צבועים ובלאו הכי לא היו נקראים כן אבל בגכה"ד היו יכולים להיות לבנים אבל אין

עיכוב בדבר אם היו רוצים לצבוע איזה צבע לנוי ש"ד כנ"ל. ולא הוצרך הר"מ להוציא מאיזה מקום דפשוט הוא וכה"ג כתב הר"מ בפ"א מה' ציצית דנקר' לבן דוקא דאין מצוה לצבוע ע"ש ה"נ וז"פ:

מצוה קב

סעיף א

שנצטוו כו'. עיין דינים אלו בר"מ פ"י מהמעה"ק וחטאת ואשם ושלמי צבור הם בכלל מ"ע זו ושירי מנחות ג"כ מ"ע אך הוא נמנה למ"ע בפ"ע כמ"ש בר"מ ולקמן פרשת צו ונאכלין לזכרי כהונה בין תם ובין בע"מ דבע"מ חולק אפילו בקדשי קדשים ובכלל מצוה זו שיאכלו הכהנים חלקם אפילו מקדשים קלים כמ"ש הרב המחבר ומבואר בר"מ שם. ויתבאר בעזה"י כ"א על מקומו מה הם אוכלין מכל קרבן והמורם מקדשים קלים נאכלין לזכרי כהונה ולנקבות ולעבדיהם ולנשיהם אם כן אפשר המ"ע מוטל על הנקבות אם נתנו להם מקק"ל אך הרהמ"ח כתב בסוף המצוה ונוהגת כו' בזכרי כהונה ועובר ולא אכל חלקו כו' בטל עשה ונענש עוד מצד כפרות הבעלים היינו בק"ק כמ"ש ונענש מצד כפרות כו' והיינו בק"ק כמ"ש לפני זה דבקק"ל אין תלוי הכפרה באכילת הכהנים אך מכל מקום ה"ל להרהמ"ח להביא דמ"ע זו נוהג בזכרי כהונה בק"ק ובנקבות ג"כ בקק"ל על כל פנים מצוה זו נוהג בזוב"נ וגם מד' הר"מ כאן שכתב אכילת חטאת ואשם כו' ה"ה לשאר הקדשים שאוכלי' אותם הכהני' שאכילתו מצוה נראה ג"כ דוקא בכהנים ולא נשיהם ועבדיהם. והנראה דהמצוה הוא דוקא על הכהנים העובדים דהתור' צותה לחלוק לכל ב"א והתורה ציותה להם לאכול אבל נשים דאינם בחלוקה ע"ש בר"מ וכן קטנים דרשאים לאכול אפילו קה"ק ל"ש המצוה כלל עליהם והתורה התירה להם לאכול הן קטנים הן נשים ועבדים אבל אין מצוה כלל וכ"נ מלשון הפוסקים ע"ש בר"מ. וגם נראה דאפילו כהנים כל שלא היו ראוים לעבודה בשעת הקרבן כגון שהיו טמאים דאין חולקין לאכול לערב ע"ש ובודאי רשאים לאכול רק כיון דהתורה לא זיכתה להם בחלוקה אם כן אין מגיע להם אין מצוה עליהם כלל רק אותן שהם בכלל חלוקה התורה זיכתה להם ומשלחן גבוה זכו ומוטל עליהם לאכול ואם לא אכלו בטלו מ"ע וכ"ה כאן בהרהמ"ח שכתב ועובר כו' ולא אכל חלקו המגיע לו בזמן כו' בטל עשה כוונתו כמ"ש וז"פ לענ"ד. **והנה** בר"מ והרהמ"ח מבואר דמצוה זו על הכהנים היינו בקה"ק או המורם מקק"ל אבל ישראלים מקק"ל מה שהוא שלהם אינו מבואר אם הוא מ"ע עליהם לאכול שלמים וכדומה אבל בפסחים נ"ט גבי מח"כ שמקריב בע"פ ריב"ב אומר אף בשאר ימו"ה

כו' וע"ש בפירש"י ד"ה בשאר כתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם אלמא אכ"ק מ"ע בין הנאכלים לכהנים בין הנאכלים לישראל ועיין בצל"ח ביצה דף י"ט שנסתפק בזה ובמחכ"ת נעלם ממנו רש"י בפסחים דף נ"ט מפורש להדיא דבין הנאכל לכהנים ובין הנאכל לבעלים הוא מ"ע ע"ש ד"ה בשאר ימות השנה כו'. וכן מבואר ברא"ש בפירושו לנדרים דף ד' ע"ב ד"ה קשריא לה למיכל בקדשים שאכילת קדשים מ"ע וע"כ בקדשים קלים דק"ק אסור לנשים אך הר"נ שם פי' דמיירי באכילת פסח משמע להיפך. ואח"ז מצאתי לרמב"ן על סה"מ מצוה א' להדיא דאכילת קדשים קלים לבעלים מ"ע כמו אכילת ק"ק לכהנים שכתב שם וכמו שהוא מ"ע לכהנים בחטאות ואשמות כך הוא בבעלים בחלק הראוי להם ע"ש. ובש"ס מקשה מאי אולמי' דהאי עשה כו' מבואר דעשה היא ונהי דלא פסקינן כריב"ב מטעם אחר על כל פנים מבואר דעשה זו נוהג בכהנים ובישראלים וממילא גם בנשים אם הם בעלי הקרבן גם עליהם המצוה ואמאי כתב הר"מ דמצוה בכהנים וגם הרהמ"ח כתב שנצטוו הכהנים ובאמת מצוה על כל ישראל לאכול קדשים כ"א מה ששייך לו כהנים בק"ק ובמורם מקדשים קלים וישראלים בשלהם היינו בכל הקרבן של קק"ל. ולפמ"ש מצוה זו היא כוללת כהנים וישראלים ונשים ועבדים. וטומטום שהוא ס' אשה אף דאשה גם כן אוכלת מכל מקום טומטום אינו אוכל שהוא ס' ערל עיין ר"מ ואנדרוגינוס אוכל בקק"ל אך אם הוא כהן אינו בחלוקה אפילו בקק"ל מה שמגיע לכהנים אם כן אין המצוה עליו אך בקרבן שלו השייך לבעלים אוכל בין איש בין אשה אם כן נכלל במצוה אנדרוגינוס ג"כ וגרים. חוץ מחרש שוטה וקטן דאינם בני מצות כמו בכה"ת. ועיין בסוף פסחים דמברך על אכילת פסח ומברך על אכילת הזבח היינו שלמי חגיגה אשר קב"ו לאכול זבח וכ"פ בה' תו"מ אף דפוסק דחגיגת י"ד רשות בהק"פ מכל מקום כיון ששחט מ"ע עליו לאכול כמו כל נו"נ וע"ש ברשב"ם דפ' ברכת הזבח היינו אם הקריב נו"נ ע"ש מבואר מכ"ז דמ"ע זו כוללת כל ישראל. וז"פ דמ"ע זו דאכילה הוא ככל המצות שבאכילה כאכילת פסח מצה ומרור וצריך שיהא כזית ובפחות ליי"ח המצוה. ושלא כדרך אכילתן תלוי בספיקו של המ"ל פ"ה מהלכות יסודי התורה אם במצות עשה יוצא שלכד"א וכן אי מצטרף בין השינים ובין החניכים או בלע או כרכו בסיב ובארתי כל הנ"ל במצות הנ"ל. וגם בודאי יצא בכזית א' כמו פסח ומצה ולקמן פרשת צו במצות שירי מנחות עוררתי מהא דיומא דלאחר שמעון הצדיק הי' מגיע לכ"א כפול מלחה"פ והיאך היו חולקין פחות מכזית. ומקום אכילת כל קרבן הן ק"ק הן קדשים קלים וזמן אכילתן יבואר אי"ה אצל [כל] קרבן וע' מ"ל דכהן האוכל מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן והוא מר"מ סוף ה' תרומות ופ"א מה' בכורים:

מצוה קג

סעיף א

שנצטוו כו'. הנה הקטרת הקטורת הי' על מזבח הזהב שבהיכל כמפורש בכתוב ומזבח הזהב חלק ממצוה זו ודינו עיין ר"מ פ"ג מהבהב"ח וצורתו מפורש בתורה דצ"ל מעצי שיטים אמה ארכו ואמה רחבו רבוע ממנו היו קרנותיו ושני אמות קומתו והי' מצופה זהב הגג והכותלים והקרנות והי' לו זר זהב סביב היינו למטה מגגו והיו לו מתחת לזרו שני טבעות זהב לבתים והבדים היו עצי שיטים מצופים זהב והר"מ פ"ג מביא בקיצור וז"ל מזבח הקטורת הי' אמה על אמה מרובע והוא נתון כו' ואינו מביא צורתו ולא קומתו ולדעת הר"מ הי' קומתו י"ב טפחים דסובר דאמות אפילו של כלים היו בת ו"ט. והאורך והרוחב מודה הר"מ שהיה באמה בת ה"ט אם כן היה מרובע ה"ט על ה"ט ובכ"מ עמד על הר"מ בזה דמבואר במנחות ובעירובין דהי' אמה בת ה"ט והר"מ אינו מביא זה. ובמשנה דכלים פט"ז וער"מ פ"ב שם אצל מזבח החיצון מבואר והוא מהש"ס דמדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אינו מעכב וכאן אינו מבואר וגם שם מבואר דקרן ורבוע מעכבים דכתיב המזבח וכאן אינו מבואר במזבח הזהב אם מעכב ונראה כיון דליכא ילפותא א"מ ואפשר ילפינן ממזבח החיצון ע' זבחים נ"ט ע"ב ובסוף חגיגה מבואר מנורה ומזבחות אתקשו מזבחות זל"ז אם כן נראה דרבוע וקרן מעכב ומדת ארכו ורחבו וקומתו א"מ כמו מזבח החיצון. ומקומו הי' בין השולחן ובין המנורה משוך קמעה כלפי חוץ היינו למזרח לפתח ההיכל כ"ה בש"ס ור"מ והיה מונח משליש ההיכל לפנים. וכבר כתבתי דהיינו בעשרים אמות הפנימיות היו מונחי' עיין לעיל גבי שלחן ומנורה וכבר כתבתי ג"כ דמדות הללו היו מעצי שיטים לבד חוץ הציפוי של זהב. וגם כתבתי אם נעשה מזהב או ממתכות אפילו בלא ע"ש כשר ג"כ עיין ר"מ פ"א. אך בעצים לבד בלא צפוי מתכות פסול דהו"ל כלי שרת ופסולין מכל המינים רק מתכות ע"ש ותלמד לכאן.

ודין עשיית הקטורת עיין ר"מ פ"ב מהכה"מ ודין הקטרת הקטורת על מזבח הזהב עיין ר"מ פ"ג מהתו"מ ובתור' מפורשין ד' סממנים נטף ושחלת וחלבנה ולבונה זכה אך כתיב סמים ב"פ ודרז"ל בכריתות להביא עוד ז' סממנים ס"ה י"א סממנים ואותן הז' לא נתפרשו מה הן ולשון הר"מ כאן ונתפרשו בתורה ד' מסממנים ושאר הל"מ וכ"כ בה"ב י"א סממנים נאמרו לו למשה מסיני כו' וא"כ כולם הל"מ ואסור ליקח אחרים וברש"י כריתות ד"ו ע"ב ד"ה י"א סממנים כ' הרי י"א סממנים נאמרו למשה והד' ניקבו בשמות וכל דבעי ניתוב ובלבד שיהא קוטר ועולה כדדרשינן לקמן כו' מבואר מדבריו דהזיי"ן סממנים שלא נתפרשו יכול ליתן מכל מין שירצה רק שיהא דומה לפר' היינו קוטר ועולה

וריחו נודף. שו"ר ברמב"ן עה"ת פסוק קח לך סמים הביא פירש"י וכ' ג"כ דלא קפיד הכתוב רק באלה הד' כו' במשקלם שיהא בשוה ויקחו עמהם עוד סמים טובים כמעשה הרוקחים כו'. אח"ז כ' דקח לך סמים היינו המפורשים למעלה בשמן המשחה אם כן שמונה סמים מפורשים והג' סמים שהוסיפה התורה אין קפידא רק שיהיו יפים ויהיו קוטר ועולה כו' וחז"ל בחרו באלו ע"ש על כל פנים דעתו נוטה דחוץ הסמים המפורשים אין קפידא באיזה סמים ואין קפידא במשקל שיהיו שוים ובתוך דבריו מביא ואולי ע"פ נתפרש למרע"ה סממנים המובחרים לזה. וזהו דעת הר"מ כאן ודעת הרהמ"ח כאן ויש כאן טעות המעתיק שכ' ט"ו כו' וצ"ל י"א וד' וז' קבלה. ונ"מ גדולה בין השיטות אם סמים אחרים חוץ שמנו חכמינו זכרונם לברכה כשרים וגם לענין הלאו לקמן דעשיית הקטורת דלהר"מ א"ח רק בי"א סממנים הללו ולרש"י ורמב"ן חייב בכ"ע ומ"ש הר"מ די"א סמנים הל"מ היינו מה הם אבל שיהי' י"א נלמד מקרא ע' בש"ס ובס' באר שבע ובזה אין חולק רק אם יש קפידא בסממנים שאין מפורשין דוקא אותם שמנו חכמינו זכרונם לברכה או אפילו אחרים בזה יש פלוגתא ואין בידינו [להכריע] בין הראשוני' ז"ל. ואלו הן הי"א סממנים שמנו חכמינו זכרונם לברכה הצרי והצפורן והחלבנה והלבונה הם ד' מפורשים בתורה ונטף האמור שם היינו צרי ודעת הר"מ דהעץ עצמו הי' בקטורת וזה נקרא צרי לת"ק ולא השרף הנוטף מעצי הקטף דזהו צרי לרשב"ג והל' כת"ק דהשרף לא הי' בקטורת רק העץ שנוטף ממנו השרף הוא הנקרא צרי ורש"י בכריתות פי' דרשב"ג בא לפרש דברי ת"ק דצרי היינו השרף כו' וא"כ השרף נכנס בקטורת ולא העץ עיין ברמב"ן וכ"מ. והצפורן הוא השחלת האמור בתורה והחלבנה הוא מין שרף האילנות והלבונה מוזכר בתורה כ"פ. מור וקציעה שבולת נרד וכרכום קושט וקלופה וקנמון. מור להר"מ פ"א שם הוא הדם הצרור בחי' שבהודו והוא הנקרא מוסק והוא נכנס בשמן המשחה ונקרא מר דרור ובראב"ד השיג ע"ז דאין סברא שנכנס בקודש? דם חי' מכ"ש חי' טמאה ודעתו דמור הוא מין עשב או מין אילן שריחו נודף וברמב"ן עה"ת יישב דעת הר"מ ומכל מקום דעתו כהראב"ד ע"ש. וקציעה גבי שמן המשחה כתיב וקדה מבואר בתרגום וקציעתא וכפירש"י וקידה הוא קציעה והר"מ כתב בפ"א דקידה היינו קושט אם כן קציעה מין אחר ובכ"מ תמה על הר"מ בזה וכ"כ רמב"ן עה"ת דקידה הוא קציעה וקנמון הי' גם כן נכנס בשמן המשחה כמ"ש בתורה קנמן בשם וקלופה דעת רמב"ן עה"ת שהוא קנה בושם המבואר בתורה גבי שמן המשחה ולהרמב"ן כל הד' סממנים שהיו בשמן המשחה היו ג"כ בקטורת היינו מור וקציעה שנקרא שם קדה וקנמון וקנה בושם נקרא ג"כ קליפה ולדעת הר"מ השלשה מינים היו היינו מור וקושט לדעתו הי' קדה היו נכנסין

ג"כ בקטורת וגם קנמון שהוא נקרא עוד בלשון ערבי הי' בשמן וגם בקטורת וקנה בושם א"י אם הי' בקטורת. עיין ר"מ שמביא הי"א סממנים בלשון ערבי ועי' ברמב"ן ובכ"מ. וזה משקל הי"א סממנים הצרי והצפורן החלבנה והלבונה כל אחד משקל ע' מנה והיו כל הד' שוה במשקלם. מור וקציעה שבולת נרד וכרכום כ"א ט"ז מנה ואלו הד' שוים במשקלם. הקושט י"ב מנה וקלופה שלשה וקנמון ט' ס"ה שס"ח מנה לכל השנה שס"ה כנגד ימות החמה מנה ליום וג' מנים שהי' מקטיר כה"ג בקה"ק ביה"כ ומשקלות אלו אינם מבוארין בתורה כלל רק בד' סממנים המפורשין כתיב בד בבד יהי' ופירש"י כמשקלה כן משקל האחר שיהיו שוים במשקל אבל לא נתפרש כלל כמה המשקל ושאר לא נתפרשו כלל ועיין בס' כ"ב שמביא הב"ש נתן סמך לז' ואח"כ כתב דהכל אסמכתא. ובאמת השיעורין הללו הם בכלל השיעורין שהם הל"מ ע"ש וכ"נ הדברים. אך ניחא לשיטת הר"מ שכ' לעיל דהי"א סמנים הל"מ אבל לדעת רש"י ורמב"ן דזיי"ן סמנים מאיזה מין שירצה עכצ"ל דהלכה היתה דמזיי"ן סממנים שירצו להביא יביאו מד' מכ"א ט"ז מנה ומא' י"ב ומא' ג' ומא' ט' ומד' סמנים המפורשין מכ"א ע' ובשאר הסמנים אין קפידא מאיזה מין שירצה יביא ממשקל המפורש ולאחר שבחרו חכמינו זכרונם לברכה באלו המינים נתנו שיעור כ"א לפי חזקו של כל סם והיו משערין מזה יהי' ט"ז ומזה ג' ומזה ט'. וחוץ מי"א סממנים היו מביאין בורית כרשינה ששפין בה את הצפורן כדי שתהא נאה ויין קפריסין ואם לא מצא יין קפריסין מביא חמר חוריין עתיק וזה כדי לשרות הצפורן כדי שתהא עזה ורובע הקב מלח סדומית וכיפת הירדן כ"ש ודעת תוס' כריתות דמלח סדומית וכיפת הירדן היו באים לתקן את הצפורן ומד' הר"מ נ' דמלח וכיפת הירדן לא היו באים לתקן שום דבר אלא היו הכרחים מצ"ע לכנוס בקטורת. ובאמת תמה במ"ל אהר"מ מהיכן למדו חכמינו זכרונם לברכה כיפת הירדן ומ"ס כיון דל"ה בכלל י"א סמנים ומעלה עשן נפקא מקרא כמ"ש לקמן אבל אלו מנין. ובס' ב"ש דעתו ג"כ כדעת תוס' דלא היו באים אלא לתקן איזה דבר כמו בורית כרשינה ויין קפריסין. ודע דהרמב"ן עה"ת סובר דמלח צריך שיכנס בקטורת בשעת עשייה לא מטעם דעל כל קרבנך תקריב דז"א אלא בשעת הקטרה וגם קטורת א"צ מלח כמש"ל אי"ה. רק מ"ש ממולח טהור היינו שיהי' עם מלח ומ"ש מלח סדומית רובע הקב ע"ש וכל המפרשים חולקים עליו ופי' דממולח היינו שיהא מעורב יפה ע' ברש"י מובא במ"ל כאן. ונותן עוד בקטורת מעלה עשן כ"ש ושוחק כ"א מהסממנים בפ"ע ואח"ז מערב היטב וכל מעשי הקטורת הי' משל הקדש ובכלי הקודש תוך העזרה והמפטם מן החולין או בכלי של חולין פסולה כ"פ הר"מ ועיין כסף משנה ומ"ל. וכ"ז לכתחלה מצוה לפטם שס"ח מנה פטמה במתכונתה

מעט מעט אפילו פרס בשחרית ופרס בה"ע כשיעור הקטרת פ"א כשר כ"פ הר"מ כאן מהש"ס ודעת רש"י דאינו כשר אלא אם כן פטם מנה בב"א כשיעור שני הקטורת עיין כאן במ"ל ולקמן פ"ג מהתו"מ מביא המ"ל דעת רש"י דמה"ת סגי בהקטרת כזית אם כן אפשר בפטמה כזית כשר אך על כל פנים מדרבנן צריך פרס אם כן אינו כשר אלא פרס בב"א לדעת הר"מ ומנה לרש"י. והנה מעלה עשן שנותן בקטורת פרש"י יומא נ"ג עשב שגורם לעלות עשן זקוף כמקל ודעת הב"י א"ח סי' קל"ג דאם חיסר אחת מי"א סממנים ח"מ אבל אם הי' י"א סמנים רק חיסר בורית כרשינה או מעלה עשן א"ח מיתה ועט"ז ומ"ל תמהו דביומא מבואר דבחיסר מעלה עשן ח"מ ועיין בס' ב"ש. ועמ"ל דעתו דהר"מ סובר דחיסר א' מסממנים אפילו בכל השנה היינו בהקטרה בהיכל ח"מ על כן מביא ד"ז דחיסר מסמנים חייב מיתה כאן פ"ב דמיירי בכל ימו"ה ובמע"ש אינו חייב מיתה רק ביום הכפורי' בקטורת קדשי הקדשים מבואר בר"מ סוף ה' עיוה"כ ומ"ל מביא בשם שער אפרים דמע"ש מעכב וח"מ אך אם נתנו ולא הי' העשן מתמר ועולה כמקל פטור ואינו מעכב והביא ראי' מיומא ל"ג מבית אבטינס כו' והמ"ל דחה דבריו. ובאמת ד' השע"א מפורשים בת"י יומא ל"ג ד"ה ה"ג מעלה עשן כנגדו פי' אותו עשב שבית אבטינס היו מכירין הי' מ"ע זקוף ואותו עשב לא היו אנשי אלכסנדריא מכירין אלא עשב אחר שאם חיסר בקטורת ח"מ מבואר כד' הש"א דמ"ע כשר בכל המינים רק אותו עשב שמ"ע זקוף אינו אלא להידור ועב"ש ומ"ל שהאריכו בזה. והנה על קטורת דח"מ בחיסר בכל ימו"ה מכל מקום אח"מ על ביאה ריקנית בהיכל דאח"מ בביאה ריקנית רק מלקות עיין ר"מ פ"ב מהב"מ וביה"כ בקה"ק ח"מ משום ביאה ריקנית ג"כ רק נ"מ אפילו אם שגג בביאה או שהכניס קטורת שלמה ג"כ דאח"מ משום ב"ר מכל מקום חייב על קטורת חסירה ע' מה שעמדו על רש"י כריתות ובאחרונים. והי' המצוה להקטיר בכל יום בבוקר ובה"ע מנה בכל יום פרס בשחרית ופרס בה"ע על מזבח הזהב שבהיכל ושיעור פרס לא נתפרש בתורה ודעת רש"י זבחים ק"ט דהוא רק מדרבנן ומה"ת סגי בהקטרת כזית ודעת תוס' כריתות דהוא הל"מ לכתחלה פרס ואם לא הקטיר אלא כזית יצא עמ"ל פ"ג מהתו"מ מכריח כדעת תוס'. ועמש"ל פ' אח"מ אי לענין יה"כ מעכב מלא חפניו. ודע דהחילוקים שיש בין קטורת של כל השנה להקטורת של יה"כ היינו מה שהי' מקריב הכה"ג ביה"כ בקה"ק אבל בהיכל על מזבח הזהב הי' מקטירן ביה"כ בבוקר ובה"ע ככל השנה ואין חילוק כמבואר ביומא וז"פ. ועי' לקמן מ' ש"צ דעת הר"מ אי שיעור פרס מן התורה או בכזית. ועבודת הקטורת של כל יום בין בכה"ג בין בכה"ד ואם לא הקריבו בבוקר יקטיר בה"ע ועיין במנחות מ"ט דתנא א' סובר דאם לא הקריב בבוקר יקטיר כל

המנה בה"ע ובר"מ פ"ג אינו מבואר זה נראה דסובר כרבנן שם דאינו מקטיר רק הפרס בה"ע אף שלא קרב בשחר ובלחם משנה כ"כ והביא שבפה"מ להר"מ כתב להדיא כן והרהמ"ח כאן פוסק דיקריב כל המנה אם לא הקטיר בבוקר וצ"ע שנטה מדעת הר"מ:

סעיף ב

קודם הטבת כו'. כ"ה בר"מ פ"ו מהתו"מ והסדר אימתי מקטיר בבוקר ואימתי בה"ע עיין ר"מ שם ומ"ש הרהמ"ח דכהן הזוכה בקטורת נוטל כלי וטני שמו הוא טעות המעתיק ובזך הי' שמו וטני הוא כלי של דישון מזבח הפנימי ע' בתמיד ור"מ כאן. ומ"ש הרהמ"ח שמשליך הקטורת על המחתה ג"כ טעות המעתיק דזה הי' ביה"כ בקה"ק הי' משליך על הגחלים אשר במחתה אבל בהיכל הי' הגחלים על המזבח ועליהם הי' משליך הקטורת. וסדר הקטרה עיין ר"מ והיו לוקחין אש ממזבח החיצון ממערכה שני' של קטורת. עיין ר"מ מהש"ס דמזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו וקטורת שפקעה אפילו היו שלמים וחשובים אין מחזירין אותם למזבח. ונ"פ דהקטרה שכתבנו דבכזית יוצא על כל פנים בודאי צ"ל הכזית נקטר בב"א אבל ח"ז עתה ואח"ז ח"ז אין מצטרפין. וכא"פ ל"ש רק בדבר אכילה כמ"ש כ"פ בח"ז. ומ"ע זו נוהג בזכרי כהונה דהיא עבודה שהזר חייב עליה כמש"ל בעזה"י ע"כ צריך כל דיני עבודה. ונראה דעשיית הקטורת ע"י האומנין אף שעשייתה בקודש מכל מקום כשרים בזרים ובנשים ובכל הפסולים רק מעשיה בקודש וז"פ. וכהנים שבטלו עשה זו בודאי בטלו עשה דרבים של כל ישראל ולענין תשובה יתבאר במקומו אי"ה:

מצוה קד

סעיף א

שלא כו'. עיין ר"מ כאן פ"ב מהכה"מ ומ"ש הרהמ"ח זולת הזאה ביוה"כ ה"ה פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים כמ"ש בפ' ויקרא בש"ס ור"מ. ולשון ר"מ אם העלה עליה קטורת אחרת שאינה כזו או קטורת כזו שהתנדב יחיד או רבים או הקריב עליה קרבן או הסיך נסך לוקה שנא' כו' ואינו מבואר מה הדין בזרק דאפשר דוקא הקטרה על אישים אסרה תורה כמ"ש לא תעלו קטורת [זרה] ועולה זמנחה דכל אלו נקטרים לאישים אבל זרק שהוא לאו הבמכ"ע ואין לוקין על זריקה והרב המחבר כתב כאן דלוקין על זריקה ולכאורה מנ"ל. אך ע' בסנהדרין ס' מבואר דזורק הוא נכלל במנסך ע"ש וכאן מבואר בתורה ונסך לא תסכו ע"כ חייב בזורק ג"כ ואני תמה על כל מוני המצות למה לא מנו בשני לאוין לאו להקטיר עליו ולאו דנסך כיון דכתיב בכ"א תי' לא תעלו כו' ונסך לא

כו' ואפילו דברים הרבה הנכללים בלאו א' דעת הרבה ראשונים דנמנים בפרטים ע' בספר המצות להר"מ אבל כאן פשוט שהוא שני לאוין לכ"ע ול"ש גם כן לומר שהוא טעם אל מצוה הקודמת דמ"ט לזה וכ"א לא יליף מחבירו דהיא אכילה ושתיה אפשר דקפיד רחמנא על א' ע"כ כתבה התורה שניהם אם כן ה"ל שני לאוין ונ"מ לענין מלקות גם כן דלדעת הר"מ דעל הנפרטים בלאו א' לוקין על כולם רק מלקות א' וכאן בהקטיר וניסך למה א"ח שני מלקות דהוא שני לאוין ועיין בספר המצות שהוא צריך עיון גדול. והנה הרהמ"ח כ' דלאו זה נוהג בכהנים נראה מדבריו דוקא כהנים הראוים לעבודה אבל זרים וכדומה לא עברו על לאו זה כמו טמא ושתוי יין שאינו נוהג בזרים כמ"ש בר"מ פ"ט מהב"מ והבאנו לעיל. ונראה פשוט כיון דמזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו ה"נ לענין הלאו דהקטורת (עושה) ונסך גם כן נוהג במקום המזבח אם נעקר והקטיר קטורת זרה במקום המזבח לוקין ולאו זה ככל הלאוין שיש בהם מלקות לענין תשובה ולענין שאר דברים. ושיעור הקטרה לחייב בפנים נראה דהוא כזית. עיין בפ"ט מהלכות ב"מ לענין זר שהקטיר על מזבח הפנימי חייב בכזית משום זרות וע"ש בכ"מ וע' פי"ט מהלכות מעה"ק. ולענין ניסוך כמה השיעור א"י אם יש ללמוד מדין העלאת חוץ ואי"ה עוד חזון למועד ובאתי רק לעורר. נשלמה פ' תצוה ובעזה"י נתחיל פ' כי תשא:

מצוה קה

סעיף א

שיתן כו'. הדינים הם במסכת שקלים ובר"מ ה' שקלי' ואכתוב בקיצור מ"ע מן התורה ליתן כל אחד מישראל בכל שנה מחצית השקל למקדש שיהי' לקנות קרבנות ושאר דברים הנצרכים למקדש כמבוארים במס' הנ"ל ובר"מ ואי"ה נכתוב לקמן ודוקא הגדולים ככל מ"ע שבתורה שקטנים פטורים. והנה הר"מ כתב דקטנים פטורין מבואר כמו בכה"ת כולה דקטן היינו קודם שלא הגיע לי"ג שנה או אפילו בן י"ג שנה ולא הביא ב"ש כמו בכה"ת אבל אם הוא בן י"ג והביא ב"ש דהוא גדול לכה"ת כאן נמי הוי גדול וחייב במצוה זו ככל המצות. אבל הרהמ"ח כתב מבן עשרים שנה ומעלה כו' דעתו דפחות מבן עשרים אף שהוא גדול א"ח במצות עשה זו וזה ג"כ דעת רע"ב פ"א משקלים מ"ג ודעת הר"מ אינו כן כמ"ש וכן הרמב"ן עה"ת פ' תשא כתב דאם הביא ב"ש חייב אפילו פחות מבן כ' וע' תוי"ט שם מ"ד השיג על הרע"ב ובשער המלך פלפל גם כן בזה ונטה הרהמ"ח מדרך הר"מ כאן. והכל חייבים במצוה זו כהנים לויים ישראלים גרים ועבדים משוחררים כמו כל מצות התורה חוץ נשים ועבדים אף דהוי מ"ע שאין הזמן

גמרא מכל מקום נלמד מקרא דפטורים ואלו הפטורים אם נתנו מקבלין מהן וע' רע"ב פ"א מ"ה הא דמקבלין מהן בתנאי שימסרם לציבור כי היכי דלא להוי ק"צ משל יחיד וכ"מ בהקומץ רבה לבן בוכרי דכהן פטור וצריך שימסרם לצבור א"ר ליתן ועיין בסוף ב"מ ומה שיש לפלפל בענין שמא לא ימסרם יפה עתי"ט פ"ד ובמ"ל פ"ד כאן ובמקומות הנרשמים. ובשער המלך כאן הקשה להר"מ דקטנים דפטורים היינו קודם בני י"ג והיאך מבואר במשנה דנשים כו' וקטנים אם נתנו מקבלין מהם וע"כ צריכים למסור לצבור כמ"ש רע"ב דאל"ה ק"צ קרב משל יחיד והיאך מהני הקנאת קטן הקי"ל קטן אקנויי לא מקני רק מדרבנן בהגיע לפעוטות ע' חו"מ סימן רל"ה ולהסוברים דאין קנין דרבנן מועיל לדאורייתא ע' אה"ע סכ"ח אם כן מאי מהני מסירתו לציבור הא מדאורייתא ק"צ אינו קרב משל יחיד וכ"ה קושיא זו בקצה"ח ברל"ה ובשער המלך תי' דמה"ת בטלי השקלים ברוב של צבור דחד בתרי בטל ומטבע חשוב ואינו בטל הוא רק דרבנן ומדרבנן מהני מסירתו ע"ש. אך קשה הא מה"א ל"ב דקיימא לן ממון בעלים אינו בטל ע' סוף ביצה הרי שנתערב כו' ובאחרונים תי' בזה ק' תוס' סוף מעילה דפרוטה בכיס זה הקדש אם כן מן התורה ה"ל ממון הקטנים וא"ב. שו"ר באבני מלואים סכ"ח הביא ד' השעה"מ והקשה קושיא זו ולפמ"ש קטן פחות מפעוטות וכן השוטה שאין ממכרן ממכר אפילו מדרבנן ואין הקדישן הקדש אם כן אפילו נתנו אין מקבלין מהם כיון דא"א למסור לצבור. וחרש פטור גם כן ממצוה זו כמו בכה"ת דחרש שוטה וקטן פטורים מכל המצות ומהני נתינתו אם בודקין אותו עח"מ סי' רל"ה. וטומטום ואנדרוגינוס דה"ל ס' אשה אי חייבים מס' כמו כל המצות דחייבים מס' או אפשר דה"ל ס' ממון ולקולא ד"ז צריך ביאור רחב עיין ר"נ ריש נדרים סוגיא דיש יד לצדקה מביא דיעות אי הוי ס' איסור לחומרא בצדקה או ס' ממון ועיין יו"ד סימן רנ"ט בש"ך וד"ז צריך אריכות ואפילו אי אמרינן ס' לחומרא דה"ל ס' מ"ע היאך יוכלו הצבור ליקח מהם דלהם ה"ל ס' לחומרא דלמא פטורים וה"ל ק"צ קרב משל יחיד. ע"כ מצד הסברא יותר נוטה כאן דה"ל ס' ממון ולקולא ואין כופין מס' דלצבור הוא גם כן ס' כמ"ש רק הם חייבים מס' המ"ע שימסרו לצבור והם יוצאים מס' וגם הצבור יכולים להקריב דאפילו אם פטורים הא מסרו לצבור אבל לענין כפי' אין כופין אף אם נימא דה"ל ס' מ"ע ולחומרא מכל מקום אצל הצבור הוא להיפך ס' לחומרא שלא לקבל כנ"ל וצ"ע.

ומבואר בשקלים וברי"מ דממשכנין על השקלים ובודאי אם א"ר ליתן כופין אותו עד שת"נ ככל מ"ע שבתורה. ומסופק אני אם זה ככל חוב ויש עליו שיעבוד נכסים גם כן וה"ל מלוה הכתובה בתורה ונחתינן לנכסי' אי אמרי' שד"א או במלוה הכב"ת להרבה

פוסקים שד"א אף שלא בפניו או אם נשתטה לאחר שהגיע זמן החיוב או מת והניח אחריות נכסים דגובין מנכסים דנכסי אשתעבד. א"ד דאין עליו שעבוד נכסים כמו רבית עיין בראשונים ואחרונים אם כן בפניו ודאי נחתינן לנכסי' לא מתורת שעבוד רק בתורת כפי' כמ"ש רמב"ן בפג"פ כמו שכופין גופו נחתינן לנכסי' דהו"ל גם כן כפיה ע"ש. אך נ"מ שלא בפניו או נשתטה או מת דלית' בתורת כפי' אי יש שעבוד נכסים נחתינן לנכסי' ואי אין שעבוד נכסים לא נחתינן. ועיין קצה"ח סי' ר"צ פלפל בצדקה אי יש שעבוד נכסים וה"נ צ"ע והסברא נותנת דיש ש"נ דהוי מלוה הכב"ת כמו פדיון הבן. אך לא ראיתי לר"מ שיביא דין שלא בפניו או מת ועיין מח"א ה' צדקה ובח"מ סי' ל"ט ובמ"ל הלכות מלוה לענין רבית באריכות. ומי שח"ע וחב"ח ודאי אפילו למאן דאמר חייב בכל המצות מצד חב"ח כמ"ש כ"פ בח"ז בודאי חייב במצות עשה זו וז"פ. ועכו"ם וכותים אין מקבלין מהם אפילו נתנו בעצמם כ"ה במשנה ור"מ כאן אבל הכותים אין מקבלין מהן ולא הזכיר עכו"ם וסמך דהוא כ"ש מכותי ונראה דאפילו גר תושב שמקיים ז' מצות מכל מקום אין מקבלין מהן שקלים וכ"נ מד' הר"מ פ"ג מהמעה"ק. ואני מסופק ברשע לע"ז או לחלל שבת דגרע מעכו"ם דאין מקבלין מהם אפילו נדרים ונדבות כמבואר בחולין ובר"מ שם אי מקבלין מהן שקלים. והנה לכופו אם ידינו תקיפה אין סברא לכופו אף שחייב בכל המצות דאע"פ שחטא ישראל הוא מכל מקום גרע מעכו"ם לענין קרבנות ושקלים הוא צורך קרבנות בודאי א"ח. אך אם נתן בעצמו ומסרו לצבור אפ"ל דוקא עכו"ם וכותי אבל זה כיון דישראל הוא אפשר מקבלין ממנו וע' תוס' מנחות ע"ג ע"ב ד"ה איש וביו"ד סי' רנ"ד ובאו"ח הלכות בהכ"נ. והנה משקל החצי שקל הוא ק"ס שעורות כסף צרוף ומ"ש הרהמ"ח פ' שעורות כבר הגיה המ"ל כאן. ונ"פ שהי' בישראל מטבעות גדולים שהיו שוקלין יותר ממשקל הזה עיין במשנה ור"מ כאן אבל לא יפחות לעולם ממשקל הנ"ל שהוא חצי שקל של תורה. ובאמת מבואר להדיא במשנה בכורות מ"ט ע"ב חמש סלעים כו' בכסף ובש"כ חוץ מן השקלים וע' ש"ס שם דנ"א דהי' צ"ל דוקא מטבע ולא ש"כ ולא כסף שאינו טבוע ע"ש אך פרוטות כיון שהם טבועות אפשר שהי' יכול ליתן בהי' שוה כמחצית השקל כיון דטבעא לא זל ע"ש אבל כסף מבואר שם שאינו מביא כלל רק מטבע ע"ש:

סעיף ב

שמוסיף כו' ולפיכך כו'. הנה בר"מ אינו מבואר זה בנותן כסף או פרוטות דנותן קלבון רק בנתנו שניהם שקל אך הרב המחבר כתב כן מסברת עצמו והכלל לדעתם דאם נותן מחצית השקל אין צריך ליתן הוספה כי נותן כמו שחייבה אותו התורה רק בשנים

שנותנים שקל שלם כיון דאם היו מחליפין על חצאי שקלים אצל שולחני היו מוסיפין שכר השולחני ע"כ נותנים גם כן להקדש זו ההוספה אם כן בנותן פרוטות ג"כ סברא זאת דהשולחני משתכר קצת ע"כ נותן זה להקדש ועיין ר"מ דכהנים פטורין מקלבון וכל הפטורים מהשקלים כגון נשים כו' פטורים מקלבון וחייב השוקל על ידי הפטור כגון איש ששקל שקל שלם בשבילו ובשביל אשה אפילו הלוה לה מכל מקום פטור מקלבון ואם שוקל משלו ע"י אחר בר חיוב ושוקל שלם אם הלוה להם חייב בקלבון ואם נתן להם במתנה פטור כיון דמרבה בשקלים וע"ש הדין באחים ואין להאריך בפרטי הדינים. וע"ש דמבואר כמה שיעור הקלבון ומבואר דמספק מהקלבונות צרכי המקדש וע' ראב"ד וכ"מ. ונ"ל דקלבון אינו מן התורה רק מדרבנן דחזינן דפטרו הכהנים אף שחייבים בשקלים וכן השוקל ע"י חבירו שנתן לו במתנה ואי היה מן התורה לא היו מקילין בזה ע"כ נראה דהוא מד"ס. והנה מש"ל דאיכא שע"נ בשקלים ואפילו מת גובין מיורשים עיין ר"מ פ"ג הי"ב דהפריש שקלו ומת יפול לנדבה הרי דאפילו אם הפריש אינו ניתן בתוך השקלים ומכ"ש בלא הפריש ומת דא"צ ליתן כלל ואפ"ל הטעם דאין כפרה למתים עיין סוף ב"ק אך בחיי' רק שאינו כאן דהוי שלא בפניו אפשר דיש שע"נ ויורדין לנכסיו דשד"א. ומחצית השקל בכ"מ באיזה משקל שהיו שוקלין היו כל ישראל שוקלין בשוה העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט. וברמב"ן עה"ת קריך למכור אפילו כסותו ואינו שלא מנו זה בלאוין ע"ש התי'. ומבואר בר"מ דהדל הי' צריך למכור אפילו כסותו ואינו נותנה בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט אלא נותנה כולו בפ"א. והכסף משנה לא הראה מקורו. וזמני הנתינה בא' באדר משמיעין על השקלים בט"ו בו יושבים במדינה וגובים ואין ממשכנין. בכ"ה באדר ישבו במקדש מכאן ואילך ממשכנין ואין ממשכנים הכהנים מפני ד"ש. ומכל מקום נ"ל באם אינו רוצה ליתן כופין אותו עד שת"נ כיון שחייב במצוה זו ככל מ"ע שבתורה רק דאין ממשכנין מפני ד"ש כנ"פ. ומצוה זו נוהגת בזה"ב אפילו בח"ל ובזמן שאין בית אינו נוהג אפילו בא"י. ומבואר בסוף שקלים המקדיש שקלים וביכורים ה"ז קודש רש"א האומר ביכורים קודש אינו קודש. וברע"ב פי' דקאי על המקדיש שלא בפני הבית אם כן המקדיש שקלים קדשי לד"ה אפילו לר"ש דכולם מודים בשקלים והר"מ אינו מביא זה כאן דיש לו פ"א במשנה דמקדיש שקלו וביכורים לב"ה ומביא ד"ז בפ"ו מערכין. ונ' דגם האידנא קדשי דע"ז לא יחלוק מן התורה לא יקדשו ככל הקדשות אך הרע"ב פוסק שם הלכה כר"ש דביכורים לא קדשי כיון דכתיב בהדיא תביא בית והר"מ אינו מגלה דעתו בה' ביכורים אי מפריש ביכורים בזה"ז מה דינו וצ"ע. ואם הפריש שקלו ונאבד חייב באחריות. ומ"ש הרהמ"ח דנותן בכל שנה לכהנים ל"ד

רק לגזברים ואפילו ישראלים ופשוט דהמפריש שקלו אף אם נתרמה התרומה דמועלין בה עיין ר"מ כאן מכל מקום יכול לשאול ככל הקדשות אם לא בא ליד גזבר. והר"מ סובר הא דחייב באחריות קודם שבא ליד גזבר אם שלחו שקליהם ביד שליח ונגנב מיד השליח אם לא נתרמה התרומה חייבים בני העיר באחריות ונותנים שקלים אחרים ואם נתרמה התרומה יש חילוק דאם מסרו לש"ח חייבים באחריות ואם מסרו לש"ש א"ח לאחר שנתרמה התרומה ואין כאן מקומו להאריך ובח"ז לא באתי לבאר רק עיקרי המצות ואם אאריך בפרטיהן צריך חיבור מיוחד לכל מצוה לכל תכלה כו'. והנה מה היו עושין מהשקלים והלשכה ושירי הלשכה ומשקלים משנה העברה ע' הכל בר"מ. והמצוה הי' בכל שנה בא' בניסן היו מקריבין מתרומה חדשה ואם לא הי' חדשה לוקחין מן הישינה ובפ"י בר"ה שם באחד בניסן ר"ה לתרומת שקלים כתב דתיכף בליל ר"ח מתחילין מתרומה חדשה כגון עצים שצריך בלילה צ"ל מת"ח ובט"א פלפל באורך דל' של אדר אף דרוב שנים אין אדר מעובר כמבואר בירושלמי כ"ז שלא באו עדים ביום ל' ולא קדשו את החודש לוקחין מתרומה ישינה אף שבאו עדים בסוף היום וקדשו החודש והקריבו למפרע מן הישינה מכל מקום ל"ל בה כמבואר דכשרה מן הישינה ואין מביאין מהחדשה כ"ז שלא באו עדים ע"ש באריכות. ומכל מקום ד' הפ"י נכונים אם אירע שלא באו עדים ביום הל' אם כן לא יתקדש בודאי דכבר קדשוהו שמים בודאי בלילה כל מה שצריך כגון עצים מת"ח. ועמש"ל מצות קה"ח. ועובר ע"ז ולא נתנו בטל עשה וכ"נ ודינו ככל עשה ויותר חמור כ"ד הרהמ"ח ועיין ספ"א דשקלים שאין ממשכנין את הכהנים מפני ד"ש ופי' הרע"ב לפי שעבודת קרבנות עליהם כו' ע"ש אם כן אפשר דכהנים בע"מ שאין עובדין ממשכנין אותם:

מצוה קו

סעיף א

לרחוץ כו'. הדינים עיין ר"מ פ"ה מהב"מ ואכתבם בקצרה ז"ל הר"מ בה"א מ"ע לקדש כהן העובד ידיו ורגליו ואחר כך עובד שנאמר ורחצו כו' וכהן העובד ולא קידש כו' נראה מדבריו דמ"ע זו דוקא באם עובד איזה עבודה הן על המזבח והן בהיכל אבל אם אינו עובד אפילו נכנס בהיכל כיון דלא עבד רק נכנס בביאה ריקנית א"ח בקידוש דכופל בלשונו העובד משמע דוקא עבודה ולא הזכיר ביאת היכל בלא עבודה נ' דא"ח בשום ענין אלא בעבודה. ובפ"ז מהלכות בית הבחירה כ' ההיכל מקודש ממנו שאינו נכנס לשם שלא רחוץ ידים ורגלים נראה דאסור לכנוס אפילו בלא עבודה והוא בפ"ק דכלים

ע"כ סובר דהוא מעלה מדרבנן אף שהר"מ סובר דבמשנה חשיב שם מעלות דאורייתא מכל מקום קצת מהם מדרבנן ע' פ"א מה' הנ"ל בכ"מ הט"ו. ופרועי ראש ושתויי יין ובע"מ סובר הר"מ דהוא מן התורה ויבואר במקומו וע' מ"ל פ"ט מה' ב"מ גבי זר ובתי"ט במשנה שם הקשה להר"מ שכל המעלות מה"ת. מן התורה לחלק בין בע"מ כו' שאסורים אפילו בין האולם ולמזבח וברחוץ ידים ורגלים לא אסר אלא בהיכל ע"ש. ובאמת לאו כל המעלות דאורייתא נינהו דפ"ר וש"י ובע"מ מבואר בהדיא פ"א מב"מ ופ"ו דלוקין על הכניסה בין האולם ולמזבח וכאן בלא רחוץ נרא' מדבריו להדיא דא"ח אף על ההיכל בלא עבודה והוא רק מדרבנן. ולדבריו אין איסור כלל בין האולם ולמזבח דרבנן ל"ג רק בהיכל ובאולם, אם אולם והיכל קדושה א' היא ע' יומא מ"ד ובעזה"י יבואר לקמן בת"כ. אבל תוספות סנהדרין פ"ג ד"ה ולא מפלפלים בזה ודעתם נוטה דא"ח בביאה ריקנית אפילו בהיכל ומביאים תוספתא דחייב בהיכל וגם בין האולם ולמזבח וכ' דהתוספתא פליגא דבברייתא משמע דא"ח על ביאה ריקנית וכ"כ שם ע"ב ד"ה אין שדעתם נוטה דא"ח. אך ביומא ד"ה ע"ב ד"ה להביא כ' דחייב על היכל אף בביאה ריקנית. ודעת הרהמ"ח כאן נראה ג"כ כן דבהיכל בכ"ע חייב אף בב"ר כדעת תוס' ולא כהר"מ וע' מל"מ שהתעורר בזה. וע' פלפול בזה בר"ש פ"ו דכלים. והנה להפוטרים בב"ר בהיכל אפ"ל כיון דבב"ר בהיכל עוברים בלאו עיין ר"מ פ"ב מהלכות ב"מ אך אם נכנס להשתחוות ע' כ"מ באריכות שפלפל אם הוי ב"ר ומביא בשם תוס' דלהשתחוות הוי עבודה ולא הוי ב"ר. נראה דאם נכנס להשתחוות חייב על לא רחוץ ידים ורגלים אף להפוטרים בב"ר זה ל"ה ב"ר דפטור לשיטה זו אם כן הוי עבודה וחייב משום עשה זו דרחוץ ידים ורגלים כנ"פ. ושיעור הידים ורגלים עד היכן צריך לקדש אינו מבואר בר"מ כלל. וע' ערכין י"ט דקידוש יו"ר עד הפרק הלכתא גמירי לה וכ"ה בחולין ק"ו ע"ב וע"ש בתוס' יש סוברים דק"י עד סוף היד עד הקנה ומביאים בשם ר"א דק"י הם עד הקידה דהיינו קרוב לקבורת ודחו דבריו ע"ש ובמנחות פרק הקומץ ומקומות הנרשמים שם. וגם ע"ש בתוס' עד היכן קידוש הרגלים. ותמהני על הר"מ שהשמיט ולא הודיענו כלל עד היכן השיעור ועיין פ"ו מה' ברכות גבי חולין ובכ"מ שם עיין בכל המקומות וצ"ע על הר"מ.

וכהן שנכנס לעזרה לעבוד צריך לקדש יו"ר ועובד כל היום וכה"ל וא"צ לקדש בין עבודה לעבודה רק כה"ג ביוה"כ צריך לקדש כ"פ אך אם לא קידש בין עבודה לעבודה עבודתו כשרה ואח"מ רק העיקר הקידוש הראשון ודוקא כ"ה וכל הלילה עובד בקידוש הראשון של יום או אם קידש בלילה עובד כה"ל אבל בעה"ש של יום צריך לקדש פ"ש אפילו ניער כל הלילה כי קידוש נפסל בלינה היינו בעמה"ש וז"ד רבי בש"ס ופ' הר"מ כוותי' דהלכה

כר' מחבירו ומבואר בש"ס ד"כ דלרבי דפסול לינה בקידוש הוא רק מדרבנן ואביי סובר כן ע"ש. אם כן אם לא קידש פ"ש בודאי אינו מחלל עבודה ואח"מ כיון שהוא רק מדרבנן ובאמת בר"מ הל' ח' כתב דקידוש יו"ר צריך לחזור ולקדש מחר דנפסל בלינה ולא כ' אם לא קידש עבודתו כשרה כמ"ש בכמה דינים קודם לזה שכתב דצריך לחזור ולקדש וכתב דאם לא קידש עבודתו כשרה וכאן סתם וכתב דצריך לחזור ולקדש כו' שהידים נפסלות בלינה נראה דהוא מן התורה ועבודתו מחוללת וח"מ. וצ"ל הטעם דמבואר שם בדי"ט דר' דסובר לינה פוסלת מוכח מקרא בגשתם אם כן הוא מן התורה אך אביי סובר כאן דהוא מדרבנן ומוקי לדר"י שם כרבי עיין שם ויתבאר לקמן אך רבא סובר שם דר"י ראה דבריו של רשב"א בתחלת עבודה אם כן לרבא סובר ר' דלינה פוסלת מן התורה ואביי ורבא הלכה כרבא אם כן באמת לר' הוא מן התורה ונפסל בלינה ועבודתו מחוללת וח"מ כנ"ב ואם קידש יו"ר לתה"ד קודם אור היום אין צריך לחזור ולקדש לאחר שהאיר היום כיון דלתחלת עבודה קידש כ"ה בר"מ אף דשם בש"ס מבואר דרבא ס"ל דר"י ראה דבריו של רשב"א בזה אבל לר' פוסל בכל גווני אך כיון דר"י סובר כרשב"א הלכ' כמותו ובתחלת עבודה סובר כרשב"א אבל מלילה ומאתמול סובר ר"י כר' ומה"ת פוסלת לרבא אם כן ח"מ ועבודתו מחוללת רק בתחלת עבודה אם קידש אין צריך לקדש כרשב"א דר"י ס"ל כוותי'. ולשון הר"מ קידש לתה"ד אף שהוא מקדש קודם שתעלה השמש כו' עד שיאיר היום. והנה לשון קודם שתעלה השמש היינו קודם עה"ש דידוע דוקא עה"ש פוסל בלינה וגם בסוף שכתב יאיר היום מוכח כן. והנה אם קידש בשחרית עובד כ"ה וכה"ל וא"צ לקדש ובלבד שלא יצא מן המקדש ולא יישן ולא יטיל מים ומכ"ש מסיך רגליו ולא יסיח דעתו ואם עשה א' מאלה צריך לחזור ולקדש ויבוארו הדינים אי"ה.

אם יצא חוץ לחומת העזרה ולא הסיח דעתו הוא אבעיא ולא אפשיטא שם בזבחים ופוסק הר"מ דצריך לחזור ולקדש ואם עבד ולא קידש עבודתו כשרה ועיין כסף משנה דמספיקא לא מחללינן עבודה. אם הסיח דעתו צריך לחזור ולקדש וז"פ שם בש"ס ובודאי עבודתו מחוללת וח"מ כ"ה שם כ"פ. ופשוט דאם נגע באיזה מקום מטונף או בבשרו כמ"ש בה' נטילת ידים ודאי צריך קידוש וח"מ ומחלל עבודה בלא קידוש מכ"ש דהס"ד וז"פ. ואם ישן ג"כ צריך קידוש דהטעם דהס"ד עיין בכסף משנה ואם כן מן התורה צריך קידוש וח"מ ועבודתו מחוללת ומסיך רגליו ומטיל מים מבואר ביומא ובר"מ כאן והר"מ סתם הדברים דמטיל מים צריך קידוש ונראה דח"מ ועבודתו מחוללת. ועיין ש"ס דיומא כ"ט דמקשה אהא דמטיל מים צריך קידוש דבשלמא רגלים משום ניצוצות אלא ידים מ"ט אר"א זאת אומרת מצוה לשפשף אם כן נ' דהיכי דיודע דלא שפשף א"צ לקדש ידיו

כלל אם כן היאך סתם הר"מ דמטיל מים צריך קידוש ונראה דעבודתו מחוללת ובאמת אין עבודתו מחוללת רק בשפשף אבל בלא שפשף אף לכתחלה א"צ לקדש וע' זבחים ד"כ ברש"י גבי מטיל מים מביא דברי הש"ס דהטעם שמצוה לשפשף אם כן בלא שפשף ודאי אף לכתחלה א"צ מטעם מטיל מים רק משום חוץ לחומת העזרה אבל בדיעבד היאך יכולים לפסול העבודה בלא שפשף ועיין טוא"ח סימן ז' ובב"י שם. והנה מש"ס הנ"ל מבואר דקידוש ידים ורגלים א"צ תמיד רק פעמים בידיו סגי כמ"ש שם בשלמא רגליו משום ניצוצות אלא ידיו כו' אם כן נמי כגון שהס"ד מא' מהם או מידיו ולא הס"ד מרגליו או מרגליו ולא הס"ד מידיו א"צ לקדש רק מה שהס"ד ומה שלא הסיח א"צ לקדש כנ"פ. ומסיק רגליו מבואר סתם דצריך לקדש משמע אפילו לא קנח ונראה דא"א בלא הסה"ד ועיין או"ח הנט"י וצ"ע לענין לפסול עבודה. יצאו ידיו חוץ לחומת העזרה א"צ לקדש דאין יציאה פוסלת בידים לחוד נטמאו הידים בדברים הפוסלים את הידים ולא כל הגוף מטבילן וא"צ לקדש כ"ה בש"ס ור"מ. ודע הא דמבואר נטמאו הידים היינו שנטמאו חוץ לעזרה שהוציא ידיו לחוץ ונגע בדברים המטמאין את הידים דאי בפנים בעזרה לא משכחת לה טומאת ידים דאין טומאת ידים במקדש עיין ר"מ פ"ח מהאה"ט מש"ס דפסחים י"ט וקצ"ע בזבחים כ' ע"ב קידש יו"ר ונטמאו מטבילן וא"צ לקדש יצאו הרי הם בקדושתן כו' והיינו יצאו ידיו כמ"ש שם וד"ז דיצאו מיותר כיון דתני נטמאו וע"כ שיצאו כי במקדש ל"מ שיטמאו דאין ט"י במקדש אם כן ביצאו אף שנטמאו א"צ לקדש מכ"ש ביצאו לחוד א"צ לקדש וצ"ע.

ובעמדי בזה אכתוב מה דתמיה לי ברש"י חגיגה י"ח ע"ב במשנה נוטלין לידים כו' ולקודש מטבילן פירש"י אבל לאכול שלמים או חטאת ואשם לכהנים יש מעלה שצריך להטביל ידים במ' סאה ובאמת הוא תמוה דחטאת ואשם הנאכל לכהנים הוא בעזרה ושם אין טומאת ידים כלל ואפילו נטמאו הידים חוץ לעזרה אין מטמאין קדשים בעזרה עיין ר"מ שם ומכ"ש סתם ידים הכלל דל"ג כלל במקדש גזירת ידים רק לשלמים ולקרבנות שנאכלין בכל העיר טובלין הידים אבל בחטאת ואשם ל"מ לה דאין ט"י במקדש ופירש"י צריך עיון גדול. נטמא כל גופו באכילת אוכלין או משקין טמאים וטבל דהדין בטומא' דרבנן א"צ הע"ש מכל מקום לכתחלה יקדש יו"ר פ"ש ובדיעבד לא חילל עבודה וה"ה אם נטמא בטומאה דאורייתא שצריך הע"ש אך נטמא סמוך לשקה"ח וטבל והי' לו הע"ש לכתחלה יקדש ובדיעבד אינו פוסל עבודה דהוא אבעיא ולא אפשיטא שם ודוקא כה"ג אבל נטמא בעוד היום גדול בטומאה דאורייתא שצריך הע"ש מבואר שם בש"ס דודאי אסוחי אסח דעתי' ופוסלים העבודה מטעם הסה"ד ע"ש.

ומצוה לקדש מהכיור ואם קידש מא' מכ"ש כשר כ"ה בר"מ ודעת רמב"ן עה"ת בפרשת תשא דאין מצוה כלל בכיור וראי' מיומא דכה"ג קידש יו"ר מקיתון של זהב דהיינו כ"ש ע"ש ומבואר בזבחים כ"א דמכלי אין מקדשין אף שהוא כ"ש ונמשח מכל מקום הוא גזירת הכתוב דאין מקדשין וצ"ע שהשמיט הר"מ ד"ז דאין חולק שם. וכלי החול אין מקדשין אפילו בפנים ואם קידש עבודתו פסולה וכן אם קידש בכ"ש בחוץ ג"כ ל"מ ועבודתו פסולה. ולעיל כתבנו דיוצא חוץ לחומת העזרה הוא אבעיא ולא"פ וצריך לקדש ובדיעבד העבודה כשרה וע' תוס' ד"כ ע"ב ד"ה כל המטיל כתבו דאי נפיק בשעת העבודה ולא שהה אלא מעט א"צ לקדש וסברתם כיון דהש"ס לעיל נקטו בלשונם כיון דפריש אסוחי אסח דעתו ע"ש נראה דאם יצא בשעת העבודה ושהה רק מעט ה"ל לא פריש ולא אסח דעתו ובר"מ אינו מבואר זה נ' דבכ"ע צריך לקדש ומי כיור שנפסלו בלינה אין מקדשין אפילו בדיעבד ע' ש"ס ור"מ ע"כ היו משקעין הכיור שלא יפסול בלינה ע' ש"ס ור"מ. ואם המים שהי' בכ"ש יצאו לחוץ אם המים נפסלים ביוצא עיין ד"כ ע"ב נראה דעת רש"י דנפסלין ביוצא אך אפשר כיון דאם יצא פוסל רק מס' כמש"ל ה"ה ביצאו המים אין נפסלין אלא מס' ע"ש בע"א גבי לינה ותבין. ועיין תוס' שם ד"ה קודש שדעתם דאין המים נפסלים ביוצא או דל"ש הסה"ד. ועוד דאין כלי מקדש לפסול ביוצא ע"ש בד"ה יציאה שהאריכו בזה והר"מ דלא הביא דין יציאת המים נראה דסובר דאינו נפסל לקידוש כלל כדעת תוס' ומכל מקום בד"ז גופא אי נפסל ביוצא בכ"ש איך סובר הר"מ אין כאן מקומו אך כאן לענין קידוש מדלא הביא ד"ז נראה דסובר דאין נפסל לקידוש. ואין מקדשין בתוך הכיור או בתוך כ"ש ואם קידש בתוך הכיור או כ"ש עבודתו כשרה דהוא אבעיא ולא"פ אם ממנו ולא מתוכו ע"כ פוסק הר"מ דאין עבודתו מחוללת מספק וכל המימות כשרים לקידוש בין מים חיים ובין מי מקוה וכל שפסול במי מקוה פוסל במי כיור וכל המשלים למי מקוה משלים למי כיור ע' בהלכות מקוואות דיני מקוה ותלמד לכאן חוץ שאובין דהמים נשאבו בכלי וז"פ.

וצ"ל בכיור מים כדי לקדש ד' כהנים ממנו ונלמד מקרא ועיין ר"מ ובקודח מתוכו מקדשין אפילו אין בו רביעית וע' רש"י שפי' דתוחב כלי קטן לתוכו שיש בו כדי לקדש ד' כהנים והכלי הזה שע"י יוצק המים אין בו רביעית כשר והתוס' פי' דאם נטל מכלי גדול שיש בו לקדש ד' כהנים ונטל מן המים בכלי קטן אפילו אין בו רביעית כשר כיון דבאין מכלי גדול והכסף משנה כתב דכ"ד הר"מ ונראה דד"ז דצ"ל כדי לקדש ד' כהנים מעכב כיון דנפ"ל מקרא ושיעור המים של ד' כהנים א"י אם צריך לכ"א רביעית או אפשר פחות ולא עיינתי בזה. ואם טבל יו"ר במקום קדוש לא עלתה לו כלל דצריך דוקא קידוש מכלי

דכ"ה גזירת הכתוב כ"ה בש"ס ור"מ וכל החוצץ בטבילה חוצץ בקידוש ידו"ר כ"ה בר"מ והכסף משנה לא הראה מקומו אך ז"פ כיון דכתיב את ידיהם ורגליהם ה"ל כמו טבילה דכתי' ורחץ את בשרו דדרשינן שלא יהי' דבר חוצץ. ובודאי מן התורה אינו חוצץ רק רובו ומקפיד כמו בטבילה אך מיעוט המקפיד ורובו שאינו מקפיד אינו חוצץ מה"ת. ופשוט שאינו מחלל עבודה רק לכתחלה צריך לחזור ולקדש ואפילו מס' אינו מחלל עבודה כמש"ל ומכ"ש דרבנן. וי"ל דהידי' ורגלי' אין נחשבין לא' לענין חציצה לומ' דרובו דוקא בידים ורגלים רק אם יש חציצה ברובו של הידים או ברובו של רגלים ומקפיד הו"ל חציצה מן התורה וא"ד לפלוגתת הגאונים והר"מ פ"ב דמקוואות דהר"מ סובר דהשערות עם הגוף א' הם ואינו נחשב בפ"ע ז"א דכבר כתבתי דכאן נראה מהש"ס דפעמים א"צ אלא לקידוש הידים בלבד או לרגלים בלבד עי"ל אם כן כ"א הוא בפ"א ובכ"א רובו ומקפיד חוצץ מן התורה כנ"פ.

ומצות קידוש הוא בעמידה דאיתקש לשירות עי' בגמרא ובר"מ ועמידה מן הצד ל"ש עמידה כגון שלא יוכל להיות בלי סיוע ונרא' כיון דאיתקש לעבודה אם כן כמו יושב שקי"ל דחילל עבודה ה"ה הקידוש ל"מ אף בדיעבד מיושב. גם נראה לענין שאר דברים שנאמרו בעבודה ה"נ גבי קידוש עיין ר"מ בפרק זה לענין חציצה בינו ובין הרצפה כו' או נתנדנד אבן עיין ר"מ ה"נ קידוש דין עבודה יש לה כנ"פ. ומבואר בר"מ מהש"ס כיצד מקדש מניח ידו הימנית ע"ג רגלו הימנית וידו השמאלית ע"ג רגלו השמאלית ושוחה ומקדש וערש"י דבעינן ידו ורגלו בב"א וכ"כ בפי' החומש. ונ"פ דדוקא אם צריך לקדש שניהם צריך שיהיו בב"א אבל אם א"צ לקדש רק ידיו או רגליו כמש"ל א"צ לקדש רגליו אגב ידיו או להיפך רק מקדש מה שצריך כ"נ. גם נראה לפמש"ל דמה שצריך לקדש מקדש או ידיו או רגליו ה"ה בידו א' או ברגלו א' נמי מהני קידוש כיון שהס"ד מידו א' או מרגלו א' או שנתלכלך ידו א' או רגלו א' א"צ לקדש רק ידו א' או רגל א' כנ"ל ומכל מקום צ"ע. וא"ד למה שמבואר גבי קודש נטמא ידו א' גם השני צריך טבילה דהתם מעלות דרבנן לענין טבילת ידים ע"ש אבל כאן לענין קידוש מן התורה אין לנו רק מה שצריך מקדש. והנה הרהמ"ח כת' כאן גבי דיני המצוה דהיוצא חוץ לחומת העזרה טעון קידוש כו' ואם קידש היום צריך לחזור ולקדש למחר שהידים נפסלות בלינה עמש"ל דאין דיניהם שוים דביוצא בדיעבד עבודתו כשרה דהוא אבעיא ולא"פ ובלינה אף בדיעבד עבודתו פסולה גם מ"ש הרהמ"ח שמצוה לרחוץ בשחרית פניו ידיו ורגליו א"י כוונתו דכבר כ' מצות קידוש וגם פניו אין נזכר בשום מקום שצריך לרחוץ פניו ומבואר בש"ס רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום לכבוד קונו ואינו ענין לכאן והוא בודאי טעות

המעתיק ומ"ש לא מכלי חול ה"ה בכ"ש בחוץ כמש"ל גם מ"ש ושאין מכניסין ידיהם לתוכו ג"כ בדיעבד העבודה כשרה כמש"ל ומ"ש בענין נט"י אין רצוני להאריך כאן בדבר הנהוג האידנא וצריך חיבור מיוחד לה' נט"י:

סעיף ב

ונוהגת כו'. עיין ר"מ פ"ט מהב"מ דכהן טמא ומחוסר בגדים ושלא רחץ יו"ר חייב עכאו"א ועראב"ד וכ"מ. וזר שעבד בלא רחץ יו"ר א"ח אלא א' משום זרות. והנה החיוב מיתה בלא רחוץ מבואר מש"ס ומר"מ שם דאח"מ רק בעבודות שהזר חייב עליהם כגון עבודה תמה ועבודת מתנה ולא עבודת סילוק ע"ש ושאר עבודות אח"מ רק עבודתו פסולה ועיין בלשון הר"מ שם ה"י שכת' הטמא כו' ושלא רחץ כו' א"ח רק על העבודות שזר חייב עליהם ועל שאר עבודות באזהרה שיגרת לישנא הוא ונקט אגב טמא כו' כי לא רחוץ אינו באזהרה רק מ"ע והוא א' ממ"ע שחייבים עליו מב"ש ואין לוקין וער"מ פי"ט מה' סנהדרין מבואר להדיא וז"פ. והר"מ בפרק זה מביא עוד דין דהנכנס לעזרה אפילו טהור צריך לטבול והוא ביומא ד"ל ויש שם פלוגתא אי טבילה זו מן התורה או רק מד"ס ופוסק הר"מ פ"כ מהעיוה"כ כר"י דהוא רק מדרבנן ואין מחלל עבודה לכ"ע ע"ש בסוגיא ובש"ס שם אבעיא אם פוסל חציצה בטבילה זו ומסקינן דפוסל והר"מ אינו מביא זה בפי' רק מדסתם שם דפוסל חציצה וסמך לי' אמ"ש במקוואות דפוסל חציצה בכל הטבילות ובמשנה מבואר דאין אדם נכנס בעזרה לעבודה עד שיטבול וע"ש בתוספות שכתבו דל"ד לעבודה אלא אפילו ביאה ריקנית צריך טבילה מדרבנן ומביאין כן בשם הירושלמי והר"מ כאן מביא גם כן לשון המשנה לעבודה ופוסק צריך לפרש דבריו אפילו שלא לעבודה ועיין בת"י פלפלו בזה וכתבו דעכ"פ קצת עבודה בעי כגון סמיכה ותנופות אף דהם עבודות זרים מכל מקום חייבים בטבילה זו וטבילה זו נוהג הן בכהנים הן בזרים ע"ש ועיין בהלכות מח"כ. ויש לפלפל בד' הר"מ משה"ס דיומא אך איני עומד כעת בזה. והנה עשה זו לענין תשובה יתבאר בפרשת נשא וחרש שוטה וקטן פטורים ככל מ"ע שבתורה דאינם ב"ח והיא רק בזכרי כהונה וג"כ בחללים כגוונא דאינם מחללין עבודה עיין לעיל פרשת תצוה מ"ש בחללים דין מחב"ג. והנה מש"ל דפעמים אין צריך אלא ידיו או רגליו עיין בספרי פרשת קרח פ' קט"ז מבואר שם אי מה להלן (היינו עבודה במקדש) מקדש ידו"ר מקום שצריך יו"ר מקדש יו"ר מקום שא"צ אלא ידיו אינו מקדש אלא ידיו כו' מבואר כמ"ש אף דשם מיירי לענין נט"י דרבנן מכל מקום מוכח כמ"ש ע"ש:

מצוה קז

סעיף א

לעשות שהמ"ש כו'. הדינים הם בר"מ פ"א מהכה"מ מש"ס דכריתות והוריות ואכתוב בקיצור בעזה"י והנה כיון דמצוה זו נמנית בין תרי"ג מצות ע"כ דהיא מצוה לדורות דמצוה דשעה אינה נמנית ע' בס' המצות להר"מ אם כן בימי יאשי' המלך שנגנז השמן המשחה ולא הי' בב"ש אמאי לא עשו כיון דהוא נוהג לדורות ועכצ"ל כיון דכתיב יהי' זה לי לדורותיכם אם כן לא נצטוה אלא מרע"ה לעשות השמן כמבואר בש"ס דכולו קיים לע"ל וגם היא מ"ע הנוהג לדורות למשוח כהנים ומלכים בזה השמן וגם יהי' לע"ל ע"כ היא מצוה הנוהג לדורות. וכך עשהו מרע"ה במדבר לקח ד' מיני בשמים מר דרור וקנמן בושם וקנה בושם וקדה כמ"ש בתורה. המור דעת הד"מ דהוא דם הצרור בחי' שבהודו והראב"ד כ' אין דעתי שיכנס במעשה הקודש שום דם חי' ומכ"ש של חי' טמאה ודעתו דמור הוא מין עשב או מין אילן האמור בשה"ש אריתי מורי כו' וברמב"ן עה"ת פ' כ"ת האריך בזה ודעתו נוטה להראב"ד ועט"ו או"ח רט"ז לענין אכילת מור הצרור ובמ"א ואחרוני' ועיין כסף משנה כאן משקל המור הי' ת"ק שקל בשקל הקודש והיו שוקלין בהכרעה עבש"ס והר"מ אינו מביא זה בפי'. וקנמן בושם היינו קנמון והר"מ כת' דהוא העץ שבא מאיי הודו שריחו טוב וערש"י תשא וברמב"ן שכ' שלא כדברי כולם אלא הוא מין אחר והי' ג"כ משקלו ת"ק שקל רק היו שוקלין בב' פעמים כל ר"נ שקל לבד כדי שיהיה ב' הכרעות דכך גזה"כ. וקדה מבואר בר"מ דהוא קושט ובכ"מ תמה דהתרגום פי' דהוא קציעה וכפירש"י והרמב"ן והי' ג"כ משקלו ת"ק שקל בהכרעה וקנה בושם הם קנים הדקים וריחם טוב הבאים מאיי הודו והי' משקלם ר"נ שקל עולה משקל כולם אלף ותש"נ שקל. והי' לוקח שמן זית הין והיינו י"ב לוג ויש פלוגתא בש"ס ח"א ששלקו בו את העיקרין ור"י סובר דלסוך העיקרין אינו מספיק כיצד עושה הביאו העיקרין ושראן במים והציף עליהם בשמן המשחה וקפהו וערש"י והר"מ פי' בד"א דשוחק כ"א לבדו ומערב ושורין אותן במים זכים עד שיצא כל כחן במים ונותן על המים שמן זית הין ומבשל באש עד שאבדו המים ונשאר השמן כו' והוא דלא כמאן אך אפשר הי' לו גי' בש"ס כדבריו.

ומבואר בש"ס דכריתות שם דנלמד מפסוק בד בבד שלא יניח במשקל וישקול ופירש"י שישקול כל בושם נגד הברזל ולא ישקול מר דרור ויחזור וישקול קידה כנגד מר דרור והר"מ השמיט זה וצ"ע למה כיון דנלמד מקרא. אך באמת הא דמביא הר"מ כיצד עשיית שה"מ דא"צ אפילו לימות המשיח דכולו קיים לע"ל ומאי דהוה הוה ואין דרכו להביא

דינים שאין נוהגים רק עבר אך באמת הוא נ"מ דהעושה שה"מ כמשקל הזה ח"כ כמבואר ויתבאר אח"ז אם כן צריך להודיע סדר העשיי' כדי לידע דין הלאו דהלאו נוהג תמיד. ופשוט דד"ז שלא יניח משקל במשקל בודאי אינו מעכב לענין הלאו דאף אם שקל זה כנגד זה ח"כ על העשי' דאינו מוזכר רק אם עושה כמשקל הזה היינו אלף תש"נ מנים ובבשמים הללו וז"פ אם כן הוא רק דין המצוה של העשיי' שעשה מרע"ה ולא יעשה עוד לעולם אם כן מאי דהוה הוה ואין צריך הר"מ להביא ד"ז וז"פ. וקצ"ע דבד בבד יהי' כתיב גבי קטורת ולא גבי שמן המשחה ומכל מקום נלמד לשמן המשחה דקיימא לן להש"ס דבזה הי' שמן המשחה שוה לקטורת על כל פנים יכתוב גבי קטורת נמי ד"ז וצ"ע על הר"מ שהשמיט ד"ז לענין קטורת והקטורת נעשים בכ"ש והי' צריך להודיענו דזה מצוה היא שלא יניח במשקל וכו' וצ"ע. וכבר כתבתי דהר"מ אינו מביא כאן דהי' הכרעות ובאמת צ"ע לפמ"ש הר"מ לקמן אם עשה כמשקל הזה ולא הוסיף ולא גרע חייב אם כן בודאי אם שקל עין בעין א"ח כיון דגזירת הכתוב הוא דצריך הכרעות אם כן גרע קצת מהבשמים ויבואר בעזה"י לקמן. על כל פנים דבקטורת אין צריך הכרעה כיון דכאן נלמד מקנמן בושם דשוקלין בשני פעמים מוכח דצריך הכרעה אם כן בקטורת דאינו מבואר כלל אם כן שוקל עין בעין ובפרט דפשטא דקרא בד בבד הוא שישקול עין בעין ע' בש"ס אך כאן מוכח דצריך הכרעה ע"כ מוקי לקרא לשלא יניח כו' אבל גבי קטורת הוא כפשטא דקרא. אך אפשר דנלמד קטורת משמן המשחה ויש לזה קצת הוכחה בגמרא וא"ר להאריך וצ"ע על הר"מ שהשמיט בקטורת ולא הודיע לנו הדין ונ"מ הן לענין המצוה הן לענין הלאו. וקצ"ע על הרש"י בחומש דפי' בד הוא לשון יחיד כו' והיינו דת"ר הצרי כו' ולא הביא דרשת הש"ס דלא יניח משקל כו' עיין ר"מ כאן שכתב ששוחק כ"א לבדו ואח"כ מערב ועיין כסף משנה שטעמו מדכתיב בד ובאמת אין דרכו של הר"מ להביא מעצמו דבר מאיזה פי' המקרא ויותר נראה ט"א שמביא בכ"מ כי הוא טוב יותר וכתיב בתורה מעשה רוקח וזה דרך הרוקחים וז"פ. והנה משה רבינו עליו השלום משח המשכן וכל כליו ולדורות אין מושחין שום כלי אלא מתקדש בעבודה ונלמד מש"ס מקראי ע' בשבועות ובתוס' מנחות נ"ז כתבו דדוקא לר"ע דס"ל מדת יבש לא נתקדש כלל והוא חול מיותר הקרא ע"כ דרשו דלא לדורות במשיחה אבל אי אמרינן דמדת יבש נתקדשה מבפנים ולא מחוץ צריך קרא למעט ואין לנו קרא דלא לדורות במשיחה. ובמ"ל הקשה על הר"מ דהר"מ פ' דמדת יבש נתקדשה מבפנים ולא מבחוץ ואמאי פסק דלא לדורות במשיחה הא ליכא קרא ע"ז ע"ש.

והיו מושחין לדורות כה"ג ואפילו כה"ג בן כה"ג היו מושחין אותו וער"מ פ"ד דהמצוה הי' למשוח ז' ימים יום אחר יום ואם עבד קודם זמן ז' ימים כיון דנמשח פ"א עבודתו כשרה דנעשה כה"ג במשיחה פ"א נראה מדבריו דלכתחלה לא יעבוד ככה"ג עד אחר ז' ימים ובתוך הז' א"ע ככה"ג ודעת ראב"ד דעובד כל ז' ככה"ג בשמונה בגדים ומצות המשיחה כל ז' הוא רק לעבודת יה"כ וע"ש בכ"מ. ובב"ש שלא הי' שמן המשחה הי' נעשה כה"ג שהי' לובש כל ז' ימים שמונה בגדים וזה נקרא רובי בגדים ואין בין כהן משוח לכהן המרובה בבגדים רק לענין פר ויבואר אי"ה בפ' ויקרא והמשיחה והריבוי בגדים דוקא ביום ולא בלילה ופשוט דלא עלתה לו המשיחה בלילה. ודע דכ"ז אינו אלא למצוה אבל באמת כשרה עבודתו אפילו ביוה"כ בלא נמשח כלל וגם לא נתרבה בח' בגדים כמבואר ביומא י"ב דאם אירע פסול בכה"ג ביה"כ אחר תמיד של שחר נכנס כהן ולובש הד' בגדים ועובד ועבודתו מחנכתו ע"ש וכ"פ הר"מ פ"א מעיוה"כ. ולפי זה איני מבין ד' הר"י קורקס במ"ש בכוונת הר"מ דאם עבד קודם שנתרבה ז' או נמשח ז' עבודתו כשרה וכ' דהיינו עבודת יה"כ דאי בכל השנה אף לכתחלה אין צריך משיחה וריבוי ז' רק פ"א כדעת הראב"ד עכ"מ והיאך סיים הר"מ הואיל ונתרבה ונמשח פ"א כו' נראה דאם לא נמשח ולא נתרבה כלל עבודתו פסולה. ובאמת בש"ס הנ"ל מבואר להדי' דבדיעבד או בשעת הדחק דהוי כדיעבד אפילו לא נמשח ולא נתרב' כלל כשר דעבודתו מחנכתו. אע"כ דמיירי הר"מ בשאר ימו"ה דצריך לכתחלה משיחה או ריבוי זיי"ן וע"ז כ' דאם לא נמשח ולא נתרבה רק פ"א כשרה אבל אם לא נמשח ולא נתרבה כלל אפשר שפסול בשאר ימו"ה דביה"כ כשרה שעבודתו מחנכתו וע"ש בפירש"י כיון שעבודה זו אינה כשרה אלא בכה"ג דכל עבודות יה"כ אינן כשרות אלא בו וזה עובדה עבודתו מחנכתו אבל בשאר ימו"ה דכה"ד עובד כמו כה"ג ע"כ ל"ש עבודתו מחנכתו אם כן פסול בלא נמשך ונתרבה כלל. או אפשר דבשאר ימו"ה עבודתו כשרה דל"ש לא נתרבה כיון דע"כ לבש הח' בגדים בשעת עבודה אם כן ממילא נתרבה פ"א ע"ש בגמרא ביומא ואפשר דזה שלובש לעבודה ל"ה ריבוי עיין ר"מ בלשונו שכ' כיצד מרבין לובש הח' בגדים ופושטן וכו' נראה דוקא שעושה לשם ריבוי ולא לשם עבודה אם כן בלא נמשח ולא נתרבה כלל בשאר ימו"ה דל"ש כלל עבודתו מחנכתו דכל הכהנים כשרים לעבודה אם כן עבודתו פסולה דלא הוי כה"ג וה"ל יותר בגדים אבל ביה"כ מפורש בר"מ מהש"ס דכשרה בכ"ע אפילו לא נמשח ולא נתרבה כלל כמ"ש. ונראה דאף בב"ר דהי' שמן המשחה מכל מקום היה המצוה ג"כ לרבות אותו בבגדים ג"כ כ"נ מלשון הר"מ

ולשון הר"מ כיון שנתרבה או נמשך בדיעבד אבל לכתחלה צריך שיהי' שנים משיחה וריבוי. ולא אוכל כעת לעיין בענינים אלו והפסקתי באמצע הפרק.

עוד היו מושחין כהן שיצא למלחמה והוא נקרא משוח מלחמה ע' בהוריות י"ב אשר יוצק על ראשו שמן המשחה כו' זה משוח מלחמה ומבואר ביומא והוריות דמשוח מלחמה שוה לכה"ד לכל ענינים למשמש בד' בגדים ועוד לכמה ענינים. רק לה' דברים האמורים בפרשה [שוה לכה"ג] לא פורע ולא פורם ומוזהר על הקרובים ועל האלמנה ומצווה על הבתולה. ונ"פ דמשוח מלחמה אינו נתקדש רק במשיחה דל"ש ריבוי בגדים אצלו כי הוא אינו משמש בח' בגדים אם כן אינו נתקדש רק במשיחה דוקא. וגם לפמש"ל דגבי כה"ג אפילו לא נמשח ולא נתרבה כלל עבודתו מחנכתו ג"כ ל"ש כאן דעובד ככה"ד ולומר דבעבודה שעושה מלחמה נתחנך כמ"ש ונגש הכהן ודיבר כו' זה אין סברא כלל ע"כ ודאי לא נתקדש לענין הה' דברים רק במשיחה אם כן בב"ש לאשר שננגז הצלוחית של שמן לא הי' כלל משוח מלחמה ומה שנמצא ביוסיפין שיהודה מכב"י והוא בן מתתיהו כה"ג בעצמו היו נמשחין למשוחי מלחמה היינו דהיו נקראים כן לכבוד אבל לא הי' להם כלל קדושת משוח מלחמה לענין הה' דברים. וגם נראה לענין מה שכהן משוח מלחמה מדבר אל העם בשעת מלחמה כמבואר בסוטה פרק משוח מלחמה ובר"מ פ"ז מהלכות מלכי' ג"כ אינו נוהג כלל בלא שמן המשחה ולא הי' ד"ז נוהג בב"ש ויבואר אי"ה במקומו בפ' שופטים וכ"נ מלשון הר"מ ה' מלכים ומושחין אותו כו' כ"נ. כיצד מושחין הכהנים הנ"ל יוצק את השמן על ראשו וסך ממנו על גבי עיניו כמין כ' יוונית שנא' ויצק כו' ופוסק הר"מ כברייתא קמייתא שם בש"ס. יוצק תחלה על ראשו ואחר כך סך על גבי עיניו ולא ירבה בשמן ולא יתן במקומות אחרים ועוד מושחין ממנו לדורות מלך ואין מושחין ממנו אלא מלכי בית דוד וזה שמשח אלישע ליהוא לא בשמן הזה רק בשמן אפרסמון לכבוד ואין מושחין מלך בן מלך דהמלכות ירושה היא. אך אם הי' שם מחלוקת כמו שלמה מאדוני' ויואש מפני עתלי' מושחין אותו ומזה מבואר דל"ד מפני מחלוקת אח שראוי לו המלכות כאדוני' רק אם יש מחלוקת בישראל שאינם רוצים במלך זה אף שמגיע לו המלוכה מכל מקום צריך משיחה דנפקא מקרא דבקרב כל ישראל בזמן ששלום בישראל ע"כ משחו את יואש מפני עתלי' אף דלא היו לו מחלוקת מאח רק מישראל שהיו נמשכים אחרי עתלי' מכל מקום הי' צריך משיחה. ולכאורה קשה למה לא מצינו שנמשח רחבעם בן שלמה דהי' עליו מחלוקת ישראל אך באמת דוקא אם יש עליו מחלוקת ואחר זה הומלך על בעלי מחלוקת גם כן צריך משיחה כמו שלמה ויואש אבל רחבעם שלא מלך כלל על ישראל בעלי מחלוקתו רק

על יהודה ובנימין והם לא היו חולקים עליו בשום פעם ועל בעלי המחלוקת לא מלך על כן אין צריך משיחה וז"פ. עוד מבואר בש"ס שם דמשחו את יהואחז מפני יהויקים אחיו ומקשה הש"ס הלא לא הי' שם שמן דנגנז בימי יאשי' המלך אביהם ומתרץ באפרסמון משחו כמו יהוא בן נמשי. וד' הר"מ כאן תמוהים שכ' בהי"א אין מושחין מלך בן מלך ואם הי' מחלוקת מושחין כמו שלמה מפני אדוני' ויואש מפני עתלי' ויהואחז מפני אחיו יהויקים וזה שמשח אלישע ליהוא לא בשמן המשחה משחו רק בשמן אפרסמון ודבר זה מסורת ביד החכמים נראה מדבריו ומבואר להדיא דדוקא יהוא נמשח באפרסמון ויהואחז נמשח בשמן המשחה מפני המחלוקת ובאמת גם יהואחז לא נמשח בשה"מ כי לא הי' אז שמן המשחה דנגנז בימי אביו המלך יאשי' ע"ה וכ"ה להדיא בר"מ פ"ד מהבהב"ח ה"א שכ' ויאשי' המלך כו' ונגנז עמו מטה אהרן כו' ושמן המשחה וא"כ לא הי' כלל שה"מ בימי יואחז וד' הר"מ צ"ע ונ"כ לא הרגישו בזה. שו"ר בלחם משנה פ"א מה' מלכים שם מבוארים דינים אלו בר"מ ועמד עלי' הלחם משנה ע"ש מ"ש. ומלכי ב"ד מושחין אותו כמין נזר על ראשו. וזה נ"פ דאם מת בן המלך בחיי המלך והניח בן ואח"כ מת הזקן דבן הבן הזה ג"כ א"צ משיחה דהוא יורש מן התורה כמו כל הנחלות אם כן ה"ל כמו בן המלך דא"צ משיחה אך אם מת המלך והניח בן והי' עליו מחלוקת ולא נמשח עדיין ואח"ז מת והניח בן ולא הי' עליו מחלוקת צ"ע אם צריך משיחה דהוי כמו מלך ראשון דאינו יורש מכח אביו דגם אביו היה צריך משיחה ולא עדיף מהבא מכחו או אפשר דהירושה ממשמשת והוא ירית מכח אבוה דאבא וכיון דעתה היא שלום א"צ משיחה עוד וצ"ע. ודין ירושת המלכות יתבאר אי"ה לקמן במצות המלך:

ולכאורה נראה דמלך המשיח המקוים אנו שיגלה ב"ב כיון דיהי' מזרע שלמה דור אחר דור אם כן המלכות ירושה לו מעת שפסקה מלכות וא"צ משיחה אף על פי שפסקה המלכות בעוה"ר כמה דורות מכל מקום אין זה מפסקת הירוש'. אך אם נאמר דהבא מכח שצריך משיחה הוא ג"כ צריך משיחה אם כן תיכף שמרדו ישראל ברחבעם ולא קבלו עליה' המלכות אם כן אם היו אפילו רחבעם וזרעו מלכים היו צריכים משיחה למלוכה על כל ישראל כמש"ל. אם כן גם מלך המשיח מזרעו יהי' צריך משיחה אף ששלום ואמת יהי' בימיו לכל ישראל ובקשו את ד' אלקיהם ואת דוד מלכם כאשר מובטחים אנחנו ע"י הנביאים בב"א יבא ויורה לנו. ועוד יתבארו קצת דיני מלכים במצות המלך ועמ"ש הרהמ"ח במצוה שאח"ז דיני משוח מלחמה ומלך. ומ"ש הרהמ"ח דנוהגת בזה"ב והיא מצוה מוטלת עה"צ כו' כבר כתבתי דמצוה זו של עשי' אין נוהגת לדורות רק פ"א שעשה מרע"ה במדבר והראי' דלא עשו הציבור בב"ש שמן המשחה רק המשיחה

לאישים הנ"ל בזמן שיש שמן המשחה הוא נוהג לדורות. ופשוט דמלך עצמו שמלך ואח"כ מרדו בו ואח"ז חזר למלכות א"צ משיחה ע"ש וראיה מדהמע"ה שהי' לו מחלוקת מאבשלום ומהרב' מישראל ולא מצינו שנמשח עוד הפעם כשחזר למלכותו. ומשיחת מלכים וכהנים כמה שיעור צריך ע' בכריתות ד"ו אר"י בהא פליגי כו' אבל סיכה לממשח מלכים וכהנים ד"ה בכ"ש וע"ש בתו' ד"ה מלכים כ' בפי' דאף לר"י דס"ל בסיכת זר דצריך כזית מכל מקום סיכה דמצוה למלכים ולכהנים סגי בכ"ש ומדסתם הר"ם ולא כתב שיעור ממילא נשמע דא"צ שיעור כר"י יעיין במצוה דלקמן:

מצוה קח

סעיף א

שלא למשוח כו'. עיין ר"מ פ"א מהכה"מ והוא מהש"ס דכריתות ועל לא הודע חייב א"ת כמ"ש פ"א דכריתות ובר"מ פ"א ופ"ח מה' שגגות אף שהרהמ"ח אינו מביא סמך על מ"ש כ"פ בח"ז וג"כ הוא מהלוקין כמ"ש במכות פרק אלו הן הלוקין ובר"מ פי"ט מהלכות סנהדרין. ומבואר דיש דינים חלוקים בין סיכה ובין נתינה כמ"ש בעזה"י. אם כן איני מבין כיון דבאזהרה אינו כתיב אלא סיכה על בשר אדם לא ייסך ואינו מבואר כרת ובנתינה כתיב כרת ואשר יתן אם כן דבסיכה חייב כרת וגם גבי נתינה מבואר העונש וקי"ל דאין עונשין אלא אם כן מזהירין ואפשר דנלמד האזהרה מסיכה אך לא פירשו לנו וגם גבי סיכה לא פי' לנו מאיזה מקום נלמד כרת וצריך עיון. אך הסכמת הר"מ על פי הש"ס וכל הראשונים דהם א' סיכה ונתינה הן לענין האזהרה והן לענין העונש ומכל מקום חלוקים הם בדינם כמ"ש אי"ה. דעת הר"מ כ"ה הסך בשמן המשחה מזה שעשה משה הן לעצמו והן לאחר ואפילו לכה"ג ולמלך שנמשחו כבר אם סך אותם או שהם בעצמם סכו חייבים כרת וקרבן וצריך דוקא כזית שמן ובפחות מכזית אינו חייב. ולענין אם ח"ש אסור מן התורה כתבתי כ"פ אם בדבר שאינו אכילה אסור ח"ש דהאחרונים נחלקו בזה. ולענין עד מתי מצטרף הכזית דכדי אכילת פרס בדבר שאינו אכילה אי צריך דוקא בבת אחת או אפשר מצטרף אפילו לזמן מרובה כמו מעילה עיין ר"מ פ"ה דמעילה ול"מ גילוי לד"ז. ונ"פ דאם א' סך את חבירו והניסך הי' ג"כ מזיד דחייבים שניהם אם הניסך עשה ג"כ מעשה וכן אם הי' שוגג חייב חטאת והסך אם הי' מזיד ח"כ או להיפך הכלל דהסך והניסך שניהם בכלל לאו זה רק הסך מפורש בתורה אבל הניסך ג"כ בכלל וער"מ סוף ה' כלאים דשם עיקר הפסוק על הלובש ע"ש אבל כאן עיקר הפסוק

על הסך והניסך ג"כ בכלל אם עושה מעשה חייב חטאת וער"מ הע"ז גבי הקפת הראש וגילוח הזקן.

והנותן משמהמ"ש על חבירו או על עצמו כזית ג"כ חייב כרת רק יש חילוק בין סיכה לנתינה דבסיכה חייב בכ"ע אפילו אותם שנמשחו כבר כגון מלך וכה"ג ומשוח מלחמה אבל הנותן משמן המשחה א"ח אם נתן על המשוחים כבר דכתיב ואשר יתן כו' על זר והם אינם זרים אצלו כיון שנמשחו כמו ב"כ וילפינן לה בש"ס וכן הלכה. והסך או הנותן לכל אדם חייב אפילו לחש"ו. ומבואר בש"ס ור"ם דהסך לבהמה ולכלים ולמתים ולעכו"מ פטור. ובש"ס מבואר שני טעמים א' דכתיב על בשר אדם והנהו לא נקראו אדם או דכתיב לא ייסך כל שישנו בסך וכו' והיינו כיון דאלו אינם מוזהרים אחרים ג"כ אין מוזהרים עליהם. והר"מ מביא רק טעם הראשון מחמת בשר אדם ואין נ"מ לדינא. ובס' ב"ש דעתו דדוק' הסך לאלו פטור מטעמים הנ"ל אבל הנותן עליהם דשם לא כתיב אדם וגם הלימוד השני אין שייך חייב בכ"ע כמו דיש חילוק בין סיכה לנתינה בכהנים ומלכים להיפך כמ"ש ה"נ הסך פטור והנותן חייב ע"ש ז"ד הר"מ ומבואר מדבריו דאין שום חילוק בין סיכה לנתינה רק לענין המשוחים כבר דסיכה חייב ונתינה פטור אבל לענין שאר דברים אין מבואר בדברי הר"מ שם חילוק ואף בסיכה צריך כזית. ודעת הראב"ד בהשגות דיש עוד חילוק בין סיכה לנתינה דסיכ' חייב על כ"ש ורק נתינה צריך כזית ובכ"מ יישב ד' הר"מ ובסוף דבריו כ' דמאי דאר"י אבל סיכה לממשח מלכים וכהנים ד"ה כ"ש היינו במושח מלכים וכהנים שלא נמשחו. ובב"ש תמה על הכסף משנה מאי סברא הוא דמלכים וכהנים שלא נמשחו יהיו גרועי' משאר זרים דיתחייב בכ"ש ע"ש באריכות. ובמחכת"ה כוונת הכסף משנה כמ"ש תוס' והבאתי במצוה הקודמת דכוונת ר"י היינו משיחה דמצוה. וזה ג"כ כוונת הכסף משנה דמושח מלכים וכהני' שלא נמשחו ומושח אותם למצוה ע"ש ותראה. ובחנם משוה לרבינו הכסף משנה לטועה וז"ב ופשוט.

ומבואר בש"ס ור"מ דכה"ג שנטל משמן שבראשו שנמשח למצוה וסך בבני מעיו חייב. וע"ש בש"ס דהחידוש הוא דה"א דהשמן נתחלל כמו כהן שסך בשמן של תרומה ישראל מתעגל עליו ואינו חושש ש"ה דכתיב ומתו כי יחללוהו והאי נתחלל אבל גבי שמן המשחה כתיב כי נזר שמן משחת אלהיו עליו כו' שמן משחה קרי' רחמנא אף דאיתא עליו ע"ש. ואני מסופק אי דוקא בכה"ג ד"ז או ה"ה במלך ומשוח מלחמה והא דנקט כה"ג ל"ד או אפשר דוקא בכה"ג אבל בשאר המשוחים פטורים. ומנא אמינא לה דמבואר בהוריות י"ב ע"ב וכה"ג מאחיו זה כה"ג אשר יוצק על ראשו שה"מ זה משוח מלחמה ימלא כו' יכול יהא מקריב אונן ת"ל כי נזר שמן משחת אלהיו עליו ולא על חבירו היינו

דוקא כה"ג למעוטי משוח ע"ש ברש"י אם כן האי עליו מיירי דוקא בכה"ג אם כן אפשר דעל כה"ג גילתה התורה אף דעליו מיקרי שמה"מ אבל בשאר המשוחים באמת נתחלל כיון דנתחלל בהיתר ערש"י בכריתות או דזה הוי רק גל"מ ונוהג בכל המשוחים והש"ס והר"מ ל"ד נקטו כה"ג וצ"ע. ואם זר סך בשמה"מ ונטל מעליו ונתן ע"ג אחר אם חייב דאפשר דנתחלל כיון דנתחלל באיסור ע' רש"י כריתות פי' להדיא דאף בתרומה אינו מתחלל רק אם נתחלל בהיתר ולא באיסור דבאיסור ל"ש חילול כלל אם כן מכ"ש כאן. אך דעת תוס' מנחות ס"ט והתם ביומא דאין חילוק בין נתחלל בהיתר או באיסור בכ"ע נתחלל. אם כן יש לספק דשמן משחת כו' היינו בהיתר קרי' התורה שמן משחה אבל באיסור ל"ש או אפשר דג"מ דשה"מ אינו מתחלל וצ"ע ועיין בר"מ ה' תרומות פי"א בד"ז דכהן שסך בשמן של תרומ' פי' הכסף משנה דנתחלל בהיתר. והמ"ל כ' דנסתפק אם כוונת הכסף משנה בדווקא וע"ש שמביא ראיה מד' הר"מ וכ' שם עה"ג שהוא תמוה איך לא הביא ד' רש"י כריתות דדעתו כן ובתוספות ובת"י כתבו דאין סברא לחלק בזה וע' לקמן מצות תרומה בזר. ודע דחוץ הלאו הזה יש גם כן לאו דמעילה כמו כל הקדשים רק במעילה יש בו דינים אחרים עיין ר"מ ה' מעילה דצריך שיהא ש"פ ושאר דינים ה"נ אם מעל כדרך שחייבים במעילה ודאי חייב כאן משום מעילה ג"כ מלקות במזיד ובשוגג קרן וחומש ואשם הכל כמו במעילה וז"פ. וגם בנתינה על כה"ג ומלך דא"ח כמ"ש היינו משום לאו זה אבל משום מעילה הם חייבים אם הוא באופנים שחייבים במעילה גבי קדשים ה"נ וז"פ.

ולאו זה בכל מקום ובכל זמן שימצא השמן בזכרים ונקבות בכל אישי ישראל. ומ"ש כאן דנוהג בזכרים ודאי ט"ס וצריך לומר בזכרים ונקבות כי הוא לא תעשה ונשים מוזהרות כידוע חוץ מחרש שוטה וקטן דאין חייבים כמו בכה"ת הכלל דלאו זה הוא ככל הלאוין שיש בהם כרת ופעמים נוסף על הלאו איסור לאו דמעילה כמ"ש. וכהן גדול ומלך שמשחו אותם למצוה ונטלו מעל. ראשיהם וסכו אי יש בהם משום מעיל'. לכאורה אין בו מעילה דקיימא לן אין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו. אך עיין בתוספות כריתות ז' ע"א ד"ה מנין כ' דלא נעשית מצותו עד שניגב והביא ראיה לזה מדמסיק שמן משחת עליו כו' אף דאיכא עליו לא נתחלל. ונראה כוונתם דהיינו דלא אתחלל כיון דלא נעשית מצותן על כל פנים אפ"ל גם כן דסוברים דתרומה גם כן דב"ב מתעגל היינו משום דנעשה מצותו כיון דסיכת כהן בשמן של תרומה היא מצוה דתרומה ניתנה לאכיל' ושתי' וסיכה עיין ר"מ ה' תרומות אבל אם סך באיסור דל"ש דנעשה מצותו אסור לזר כדעת רש"י ולא כהתוס' מנחו' ות"י יומא ועמש"ל פ' אמור דין מצות זר בתרומה. ונ"פ כיון דאם

נטל מראשו וסך חייב דאכתי אקרי שמן המשחה ה"ה לענין משיחה של מצוה נמי הדין כן ואם נוטל מראש כה"ג ומשח בו מלך או מכל מקום עלתה המשיחה אך אם נמשח באיסור או מלך ומכל מקום חוץ מכה"ג שכתבתי לעיל שיש להסתפק דאפשר א"ח בסך אח"כ כי דוק' בכה"ג הוא גזירת הכתוב דאקרי שמן המשחה אם כן יש להסתפק ג"כ לענין משיחת אחר כיון דאיתחל דאינו חייב ג"כ ל"מ למשיחת מצוה כנ"פ. ובמצוה הקודמת כתבתי בשם הר"מ דאין מושחין כה"ג אלא ביום נראה דאם משחו אותו בלילה דלא עלתה לו המשיחה חייב מלאו הזה כרת וחטאת כיון דלא משחו אותו למצוה. ונראה דוקא כה"ג אין מושחין אלא ביום כלשון הר"מ וכ"ה בתו"כ שמובא שם בכ"מ כה"ג אבל מלך ומכל מקום נראה דאין קפידא דפסוק ביום המשח דילפינן מיניה איירי בכה"ג אבל מלך ומכל מקום נראה דנמשח גם בלילה:

מצוה קט

סעיף א

שלא לעשות כו'. עיין ר"מ פ"א מהכה"מ ועובר ע"ז ח"כ או חטאת בשוגג וג"כ א"ח על לא הודע והוא ג"כ מח"כ שחייבים מלקות ע' במכות ונוהג בכ"מ ובכ"ז בזו"נ ובכל אישי ישראל חוץ מחש"ו. ולענין תשובה נמי ככל לאוין של ח"כ ומבואר בר"מ מהש"ס דדוקא אם עשאו כדי לסוך אבל אם עשה להתלמד או למכרו לאחרים פטור. ובש"ס הלשון כדי למסרו לצבור ואין חילוק כי באמת אין הצבור צריך לשה"מ וה"ה לאיזה כוונה שעושה פטור רק לסוך כי דרך שה"מ למשוח חייב ג"כ אם עושה לכוונה זו כמו בקטורת דדרכו להריח חייב על כוונת הריח ה"נ חייב על כוונת המשיחה. ודוקא אם עושה כמשקל הזה ולא הוסיף ולא גרע וכמעשה הזה חייב. אבל הוסיף על המשקל או גרע או שמן זית פחות או יותר פטור ול' הש"ס שמן שפיטמה לחצאין פטור ופירש"י כגון שעשה ז' לוגין. אך באמת בהוסיף או גרע ודאי פטור דל"ה כמתכונתה כלל אף אם עושה תחלה לפי מדת המשקולת הללו כגון לששה לוגין מחצית ממשקל העיקרין דזה הוי כמתכונתו אך מכל מקום נלמד שפטור דל"ה כמוהו ובקטורת כה"ג חייב אף בחצי אבל אם הוסיף וגרע במשקל פטור בקטורת ג"כ וזה נכלל בלשון הר"מ שכתב וכמעשה הזה היינו שיהא שלם ולא חצי שצריך שיהי' דומה לכל צד לזה שעשה מרע"ה וז"פ. ולכאורה צ"ע אי נימא דבי"א א"א לצמצם עיין ר"מ פ"ט מה' רוצח ובתוס' חולין כ"ח כ' בשם ר"ש גבי מע"מ כרוב דאיכא ב' סברות חדא דלמא הוא יותר או מחצה וליכא אלא חד סברא דלמא הוא מיעוט ע"כ כשר דהוי כעין ס"ס דההיתר מצוי יותר וע"ש אם כן כאן המ"ל חיוב

בעושה שמה"מ כיון דצ"ל העיקרין במשקל הזה בלא תוס' ובלא גרעון אם כן כשתצמצם כמשקל וכמדתו איכא ב' סברות לפטור דלמא שוקל יותר ופטור א"ד שוקל בפחות וג"כ פטור ולא נשאר אלא סברא א' לחיוב דלמא כיון הצמצום והיאך חייב (קטורת) [כרת] או מלקו' וסברא זו ע' תוס' בכ"מ בכורות י"ז סוכה ט"ז וש"מ. אך באמת ל"ק דהא גם על העשי' קשה דלמא הוסיף או גרע אף דאפ"ל דהי' ע"י נס דכמה נסים הי' בשה"מ מכל מקום התורה לא תסמוך במצות על נסים רק נס זה מרומז בתורה דכולו קיים לע"ל. אך באמת כיון דלא ניתנה תורה למה"ש אם כן כ"מ שציותה התורה לעשות במדה ובמשקל הכל לפ"ד ב"א לפי שכלו אם מצמצם כשר הן לענין מצוה וכן לענין חיוב. וזה מפורש בש"ס דבכורות שם דמקשה אמ"ד אי אפשר לצמצם ממדות מזבח וכלים ותי' שא"ה דרחמנא אמר עביד ובכל היכי דמצית עביד ניחא לי' והיינו דהתורה ניתנה לב"א לפי דעתו אבל בכל הנהו דמייתי שם אין המצוה תלוי במדה ובמשקל רק המצוה היא בפני עצמה רק אירע מקרה דאין אנו יודעין כגון דהיא מצות בכור אך שאירע מקרה שנולדו שניהם כא' ואין אנו יודעין וכן גבי ע"ע וכל המקומות ע"ז שייך שפיר היאך נעשה כיון דאי אפשר לצמצם וע"ז יש סברות אבל במקום דהמצוה כ"ה לא שייך לומר אי אפשר לצמצם דהתורה ניתנה לב"א על הארץ וכפי כוחינו כן המצוה והאזהרה ע"כ ל"ק קושית תוס' שם ממע"מ כרוב גבי שחיטה למ"ד כן וכן פרוץ כעומד גבי שבת למאן דשרי ופלפלו הא אי אפשר לצמצם דבאמת כיון דהתורה אגמרי' למשה לא תשייר רובא ולא תפרוץ רובא ואגמרי' דהשחיטה סגי במחצה הי' הציווי לפי דעת ב"א ולא יזיק אם יש פחות או יותר כיון דלפי כחנו אנחנו מצמצמי' ולנו ניתנה התורה ולא למה"ש. הכלל בקיצור כ"ה שיש מצוה ואזהרה במדה או במשקל לא שייך לומר אי אפשר לצמצם דהתורה נתנה הצמצום לפי דעת בני אדם וכן כל אכילת מצוה או איסור דהתורה אגמרי' שהם בכזית או שיעורים אחרים שיש בתורה התורה נתנה הצמצום לפי דעתנו ואין צריך לבא לס' ר"ש דיש שתי ס' דלמא הוא יותר או מצומצם דהא פעמים באכילת מצוה דאוכל האיסור מחמת דעדל"ת עש"א ה' מצה ול"ש דלמא הוא יותר דיותר אסור לאכול וגם פחות אסור כיון דאינו מקיים המצוה א"ו בדעת האדם תליא מלתא והתורה ציותה לנו כן אבל במצות שאין המצות תלוי בשיעור רק המצוה היא בפ"ע כמו בכור וכדומה אך אירע שאלה דאין אנו יודעין בודאי א"א לצמצם וע"ז יש פלוגתא שם כנלע"ד ועדיין לא הבאתי הדברי' בכור הבחינה:

מצוה קי

סעיף א

שלא לעשות כו'. הדינים הם בר"מ פ"ב מהכה"מ וז"ל העושה קטורת מי"א סממנים אלו לפי משקולת אלו כו' ועמש"ל הדיעות אם הסמני' שלא נתפרשו בתור' אם הם הל"מ או מדרבנן ע"ל במצות קטורת אם כן לענין חיוב כאן בלאו הזה להסוברי' שהם הל"מ א"ח אלא על סמנים הללו ולהסוברים שכל הסמנים כשר רק דרבנן בררו סמנים אלו חייב בכל הסמנים אך אפ"ל כיון דרבנן בררו הסמנים לא קרינן בי' במתכונתה כל שלא עשה בסמנים הללו עמ"ל פ"ג מהתו"מ והבאתיו בסמוך. והנה מלשון הר"מ דעושה מי"א סמנים הללו חייב נראה דחייב על הקטורת בי"א סמנים הללו אף בלא מעלה עשן ועמש"ל השיטות במעלה עשן אם מעכב הקטורת. ודעת המ"ל בר"מ שאינו מעכב אם כן בודאי בדקדוק כ' הר"מ מי"א סמנים אף בלא מע"ש דאינו מעכב לענין המצוה אך אם נאמר כהאחרונים דחייב כל השנה בחיסר מע"ש. אם כן נראה ג"כ דא"ח על לאו זה ג"כ בחיסר מע"ש. וי"ל אפילו לשיטתם מכל מקום כיון דכאן בפ' תשא אינו מבואר מע"ש רק הי"א סמנים וע"ז נאמר במתכונתה כו' אם כן חייב בי"א סמנים אף בלא מע"ש אף לשיטה זו שמעכב מע"ש בכל השנה וצ"ע. מבואר דאפילו פיטם חציו או שליש ול"ד אלא פחות מזה רק לפי ערך המשקל חייבים ודעת רש"י בכריתות דוקא בפיטם מנה כשיעור שתי הקטורת ולא פחות מזה. ועמ"ל כאן הקשה על רש"י מנ"ל דנראה דעל פרס חייב כיון דהיא שיעור הקטרה על המזבח. ועמ"ל פ"ג מהתו"מ פלפל דמבואר בזבחים דבהקטרה על המזבח יי"ח בכזית אם כן יהי' חייב על העשי' אפילו בכזית כדמשמע בכריתות דחיוב העשי' תלוי בהכשר הקטרה ע"ש שמביא בשם התוס' דהיא הל"מ דשיעור פרס ובדיעבד כשר אם כן ניחא דבפחות מפרס לא קרינן והקטורת אשר תעשה כיון דלכתחלה צריך פרס דוקא ופלפל שם אי אמרינן שיעור פרס מדרבנן אם כן מן התורה כשר הקטרה בכזית אף לכתחלה יהי' חייב על העשיי' אף בכזית ולומר כיון דרבנן עשו שיעור פרס א"ח מן התורה על העשיי' בפחות מזה זה דחוק אצלו ע"ש. ודעתו דשיעור פרס הל"מ וא"ח על העשיי' פחות מפרס ע"ש חוץ רש"י סובר דצריך מנה שלמה ואין כאן מקומו לפלפל במה שבא בדבריו. ודוקא אם עשאה להריח בה חייב אבל אם עשאה להתלמד או למסרה לצבור פטור וא"ח אלא בעשה להריח בה וא"כ מה שאמרו עשה להתלמד כו' ל"ד אלא כל העשי' שלא להריח בה אלא לצורך אחר פטור כ"נ מד' הר"מ והרהמ"ח. ועיין בכריתות שם ובב"ש. ועל לאו זה ח"כ וחטאת ואשם תלוי בלא הודע וגם הוא מלאוי ח"כ דלוקין כמ"ש בר"מ פי"ט דסנהדרין. ולענין תשובה ושאר

דינים הכל כמו כל הלאוין של ח"כ. ונוהגת בכל האישים של ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן כמו בכל הלאוין. ומ"ש המריח בקטורת אינו ח"כ אלא דינו כנהנה מהקדש יתבאר אי"ה במצות מעילה. ובלאו זה ובלאו הקודם בעשיית שמה"מ נ"פ דל"ש ח"ש כגון לעיל דעשה חצי הין או פחות ממשקל העיקרים וכאן שעשה פחות מפרס ל"ש לומר אסור מן התורה ל"מ אם נאמר חזי לאצטרופי אם יעשה עוד כאן ל"ש זה כיון דפיטמה לחצאין אם כן אם יעשה עוד לא מהני כלל כיון דבשעת עשייה זו לא הי' כמתכונתו אלא אפילו אם נאמר בכ"מ דח"ש אסור הואיל והי' חזי לעשות כשיעור מכל מקום כאן ל"ש זה וזה דומה לאיסור שבת פחות מד' אמות דל"ש ח"ש דלא מתחיל האיסור כלל כן הכא נמי לא מתחיל האיסור כלל דוק בשכלך ותראה ואין צורך להאריך:

מצוה קיא

סעיף א

שלא לאכול כו'. עיין דינים אלו בר"מ פי"א מהמ"א ופ"ז מהלכות עכו"ם ולהאריך במצוה זו צריך חיבור מיוחד ועיין מ"ל פ"ה מהיסה"ת ובשער המלך שם בה' אישות ואכתוב בקיצור השייך לדברי הרהמ"ח. והנה תקרובת עכו"ם ויי"נ שהוא ג"כ כתקרובת הר"מ כ' דאיסורו מדכתיב אשר חלב כו' ועלח"מ דהוא גל"מ ולוקין שנים משום לא ידבק כו' ומשום לא תביא תועבה ע"ש ובר"מ פ"ז דעכו"ם דאפילו נהנה בלא אכילה לוקין שנים אף שדעת הר"מ דעל הנאה בלא אכילה אין לוקין ואפילו בב"ח עמ"ל היסה"ת מכל מקום כאן לוקין על הנאה דכתיב הנאה בפירוש וכ"כ הרב המחבר במצוה תכ"ט אף שהרהמ"ח כ' בסדר זה במצות בב"ח דעל הנאה אין לוקין כיון דאפשר בהנאה בלא מעשה והולך לשיטתו בכלל הזה כ"פ. מכל מקום לפמ"ש כ"פ בשם השעה"מ החו"מ דאם אי אפשר לעבור ע"ז שעושה בלי מעשה חייב רק אם הדבר שעושה יכול להיות בל"מ אם כן משכחת לה הנאות במעשה שא"א בל"מ וע' מש"ל במצות בב"ח או שסובר כמ"ש מפ"ו דהנודר בשמו לוקה אף שאב"מ מכל מקום מחמת חומר עכו"ם לוקין אף באב"מ אם כן הכא הו"ל לאו דעכו"ם. והנה הרהמ"ח סתם נראה דעתו דבכ"ע הוי תקרובת אף שמקריב למחובר כגון להר או לחמה ולבנה שהם מחוברים או לבע"ח אף שאינם נאסרים משום נעבד מכל מקום התקרובת אסור מן התורה ויש שיטות דאינו אסור משום תקרובת רק עובד לתלוש דנאסר משום נעבד התקרובת אסור מן התורה אבל העובד לדבר שאינו נאסר משום נעבד אין התקרובת אסור מן התורה ועיו"ד סי' ד' וסי' קמ"ה דיעות חלוקות בזה רש"י והרשב"א ובר"מ אין הכרע עבב"י ותב"ש

ואחרונים. והלאו הזה אין צריך שיעור רק האוכל והשותה או נהנה אפילו כ"ש לוקין כמ"ש בר"מ ובד' הרהמ"ח והטעם דכתיב ולא ידבק בידך מאומה ואפילו כ"ש. ולענין אי לוקין שלכד"ה במ"ל פ"ה מהיסה"ת הביא כמה דהתו"ס נסתפקו בזה אי לוקין דלא כתיב אכילה ואפשר אין לוקין ע' תוס' פסחים כ"ו וכ"ח ותוס' ע"ז י"ב ד"ה אלא. אך בר"מ פרק י"ד מהמ"א מפורש דתקרובת עכו"ם א"ח שלכד"א ע"ש בה"י כ' כל האוכלין כו' עד שיאכל אותם דרך הנאה חוץ מבב"ח וכה"כ שלא נאמר אכילה ובהלכה י"א כ' כיצד כו' או שעירב דברים מרים תוך י"נ פטור ואם עירב דבר מר בבשר בחלב וכה"כ חייב עכ"ל מפורש דאינו חייב כאן שלא כדרך הנאתן ועכצ"ל כיון דכתיב אשר חלב זבחימו יאכלו וכתיב לשון אכילה ע"ש בתוס' ומ"ל ושער המלך על כל פנים דעת הר"מ דשלכד"ה א"ח. ומבואר ג"כ דהר"מ סבירא ליה שלא כמהריב"ל ומהרש"ל בשבועות בסוגיא דכולל ומובא כ"פ בח"ז ובמ"ל דלר"ש דס"ל כ"ש למכות חייב אף שלכד"ה וע"ש במ"ל פ"ה מה' שבועות דלהתוס' דבעכו"ם חייב בכ"ש חייב ג"כ שלכד"ה ובר"מ כאן פי"א מבואר דבכ"ש לוקין בי"נ ובפי"ד כתב דעירב דבר מר פטור ואף דעובר בכ"ש פטור שלכד"א. ובמ"ל היסה"ת הקשה להתוס' שצדדו דבעכו"ם חייב שלכד"ה אמאי אמרינן שם בפסחים ה"מ בכה"כ כו' ולא אמרינן ה"מ בעכו"ם. ובאמת אמהריב"ל ורש"ל ל"ק כיון דחייב בעכו"ם בכ"ש אין חידוש אם חייב שלכד"א ושם משמיענו כ"ה ובב"ח אף דצריך כזית מכל מקום חייב שלכד"ה. ובשער המלך פ"ה מה' אישות ה"א הקשה להתוס' דתקרובת וי"נ אין אסורים בהנאה מן התורה מפסחים סוגיא דחזקי' דמקשה הש"ס והרי דם דכתיב כל דם לא תאכלו כו' ותנן כו' דמותר בהנאה ומשני איתקש למים דמותר בהנאה ומקשה ואימא כמים הנשפכין לעכו"ם ולהתוספות והרמב"ן מים הנשפכין לעכו"ם אין אסורין בהנאה מן התורה כלל ע"ש ובטעם המלך פלפול נאה וע"ש עוד שפלפל דיהי' אסור בהנאה מלא תאכל כל תועבה דהוא חייב על העבודה ע"ש. וכן יש להקשות על שיטת רש"י דתקרובת הר אינו נאסר מן התורה יאסור מחמת לאו דתועבה ואין כאן מקומו להאריך:

סעיף ב

ובסתם יינם כו'. ז"ל הר"מ השותה סתם יינם רביעית מכין אותו מכל מקום ובפחות מרביעית אין נזכר כלל דאפשר ל"ג חכמינו זכרונם לברכה בפחות מרביעית ומותר לשתות רק ברביעית גזרו ומכין מכת מרדות על גזרתם. ובלחם משנה עמד בזה מנין להר"מ דסתם יינם ל"ג חכמינו זכרונם לברכה בפחות מרביעית דבש"ס לענין טומאה מתניא ופי' גם כן בדעת הר"מ כהרב המחבר דרביעית מכין אותו מכת מרדות ופחות

מרביעית א"ח מכת מרדות אבל איסורא איכא בכ"ש וכתב דמוכרח הוא ממ"ש הר"מ פט"ז שם דסתם יינם שנתערב ביין אוסר בכ"ש. ובאמת אין ראיה דשם בכל הפרק מיירי לענין ביטול תערובות בר' או במאה או בס' וסתם יינם אינו בטל רק אוסר במשהו והיינו אפילו יש אלף פעמים כי"ב ואינו בטל וזה נקרא שאוסר בכל שהו אפילו מאה אלפים כמותו אבל י"נ בעצמו אפשר דאינו אסור אלא ברביעית רק רביעית שנתערב אוסר בכ"ש אפילו יש אלף אלפים רביעית אך כיון דדעת הרב המחבר ג"כ כן והוא נמשך אחר דעת הר"מ אם כן בודאי ידע דסברת הר"מ כ"ה דיש חילוק בין איסור למ"מ. שוב נתיישבתי שדברי הלחם משנה נכונים כי אף דנתערב רביעית שלם על כל פנים יותר מכא"פ שוב אינו שותה רביעית מיין וק"ל:

סעיף ג

שלא נאמר כו'. עיין תב"ש וכו"פ סי' ד' בד"ז אי אדם אוסר דאש"ש על ידי מעשה הוא מן התורה או דרבנן ובתב"ש כתב כהרב המחבר דמעשה כ"ד אוסר מדרבנן ומעשה רבה אוסר מה"ת:

סעיף ד

ומכיון כו'. כ"ה בע"ז נ"ט ע"ב ובר"מ ספי"ג ז"ל שכיון שנתכוין זה העכו"ם להזיק ה"ז כמי ששברו כו'. וכתב הכסף משנה שם דמשמע מדבריו דוקא נתכוון להזיק כו' וא"ת כי לא נתכוין נמי התנן אדם מועד לעולם כו' ותמוהין דבריו דהלכה רווחת בגיטין ובח"מ דהמטמא והמנסך בשוגג פטור דהיזק שא"נ לא שמיה היזק אם כן כיון דפטור אסור ליטול ממנו כי נותן לו דמי י"נ אבל במזיד חייב בתשלומין ע"כ מותר לקבל ההיזק ולחלק בין היזק שא"נ בין ישראל לב"נ מנלן. שוב שמעתי שהב"ח ביו"ד עמד בזה על הכסף משנה:

סעיף ה

ליטול כו'. נראה בנסכו ממש באופן שאסור מן התורה אסור לשקול דמי. וא"י מ"ט דסברת מקלי קליא שייך אפילו נאסר מה"ת. ובר"נ שם משמע דאי אסור מן התורה שייך יותר הסברא דמקלי קליא וצ"ל כיון דא"י לכוף לעכו"ם לשלם רק אם נותן לו היין הוי קצת דמי י"נ כיון דבאמת מן התורה פטור דהיזק שא"נ הוא רק רבנן חייבו אותו ובכה"ג ליגע באיסור תורה לשקול דמי י"נ אוקמוה אדאוריי' דפטור והיכי דאינו אסור אלא מדרבנן הם אמרו כו' דמותר לשקול דמיו ואינו דמי י"נ. ומכל מקום צ"ע מנלי' להרהמ"ח סברא זו:

סעיף ו

חוץ מכה"כ כו'. הוא ט"ס דכה"כ וערלה אין אוסרין תערובת שא"מ יותר מס' ככל איסורי תורה וי"נ אפילו ודאי אינו אוסר שלא במינו רק בנ"ט חוץ מחמב"פ ועש"ס כ"פ ור"מ פט"ו ממ"א ובש"ע יו"ד:

סעיף ז

ועוד הרחיקונו כו'. ד' הרהמ"ח תמוהים מאוד דבע"ז ס"ג ע"ב מפרש דשכר שבירה שרי ותע"ב דכל למעוטי תפלה ש"ד וכ"פ הר"מ פי"ג סי"ז וכ"פ בש"ע ובשאר הדינים אין כאן מקומו וצריך חיבור גדול ומ"ש הרהמ"ח שאסור לשתות בכלים מאוסים הנה הר"מ כתב בסוף מ"א כי מדבר בהלכה זו מכל מיני מ"א אבל הרהמ"ח אינו מביא רק מה שנכלל במצוה זו ומ"א כלים המאוסים נכללים בלאו דלא תשקצו ואין כאן מקומם. ומ"ש הרהמ"ח ועל פסוק ישתו י"נ ליכא אזהרה כבר כתבתי דהאחרונים כ' דהוא רק גילוי מלתא אבל להר"מ לוקין מהלאוין דל"ת תועבה ולא ידבק כו'. על כל פנים לפמ"ש כ"פ דצריך להתרות מאיזה לאו אם כן להר"מ צריך להתרות מל"ת תועבה ולא ידבק ולרמב"ן משום פן תכרות כו'. וד"ז נוהג בכל אישי ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן ועכו"ם אף שמצווים על עכו"ם מכל מקום על הנאה מעכו"ם וכל הלאוין הללו אינם מוזהרין ודינם ככל לאוין שיש בהם מלקות לענין תשובה ואפשר חמור יותר כיון דהוי אבזרא דעכו"ם והלאו הזה נדחה מפני פ"נ ככל התורה. אך במקום דליכא למגזר לאמשוכי עי' יו"ד סי' קנ"ה באורך:

מצוה קיב

סעיף א

לבטל מעבודת כו'. כבר כתב הרב המחבר דיני עבודה בפ' משפטים ודעתי לבאר בעזה"י הדינים בפ' בהר שם נאמר כללותיה ופרטותיה ומכל מקום אעורר קצת. והנה הדינים הם בר"מ ה' שמטה ויובל ועבודה בשביעית יש בה עול"ת ויש עבודות שאינם בל"ת רק בעשה כגון חרישה בשביעית דהוא רק עשה ע' במ"ק ג' דזריעה וקצירה הוא בלאו ועשה וחרישה רק עשה עפ"א מהשמו"י בר"מ ושער המלך. ודע דשביעית בענין א' חמור משויו"ט דבשויו"ט איכא איסור על העושה מלאכה בעצמו אבל ע"י עכו"ם הוא רק שבות אך יש עשה בשבת דבהמתו צריכה לשבות ואם משאיל או משכיר בהמתו לעכו"ם עובר משום ש"ב בעשה דגזירת הכתוב דבהמתו אסורה במלאכה וכן לב"ש שביתת כלים דאם הכלי עושה מלאכה עוברים הבעלים בעשה אך שאר מלאכות כגון

חרישה וזריעה עובר אם עושה בעצמו אבל ע"י עכו"ם א"ע כלל ובשמיטה אם עושה עבודת הארץ כגון שחורש שדהו או זורע או קוצר ע"י עכו"ם נהי דהל"ת של עבודת הארץ אינו כי הכל כתוב לנוכח שדך לא תזרע אך בעשה עובר בכל עבודת קרקע אפילו ע"י אחרים דכתיב שבת שבתון יהי' לארץ ושבתה הארץ מבואר גזירת הכתוב דהארץ תשבות וכמו שמצווים על שביתת כלים ושביתת בהמה בשבת כן מוזהרים על שביתת הארץ בשמיטה והמשכיר לעכו"ם או לישראל השדה עובר המשכיר משום שביתת שדהו הכלל כמו שביתת בהמה בשבת כ"ה שביתת קרקע בשמיטה ואם כי הדברים בעצמם נכונים ש"ס מפורש הוא בעכו"ם דט"ו גבי שביתת בהמה בשבת ואמרינן אין אדם מוזהר על שביתת בהמתו בשביעית אמר ליה אביי והרי שדה דאדם מוזהר על שביתת שדהו בשביעית ותנן כו' מפורש ד"ז ואין חולק. וע' רש"י כ' דשבת שבתון יהי' לארץ אם כן כל הדינים דשביתת בהמתו נוהג גבי שביתת שדהו בשמיטה ואם אחד עושה מלאכה בשדהו עובר וכן המשכיר לעכו"ם וכדומה. וקצת צריך עיון של"מ בר"מ דין זה מפורש אך ודאי הלכה היא באין חולק.

והנה הרב המחבר כ' לעיל פ' משפטים דיני מצוה זו וכ' שהוא קשר עם העשה דשם ואח"כ כתב דנוהג בזכרים ובנקבות אם כן העשה זו ג"כ נוהג בזכרים ובנקבות ובעבודות שעוברים בלא תעשה גם כן כגון זריעה דעת הרב המחבר במ' רצ"ו דכ"ה דיש לאו גם כן מוזהרים הנשים אף על העשה אף דמצות עשה שהזמן גרמה ע"ש לענין י"ט ודעת תוספות קדושין אינו כן ומובא כ"פ בח"ז על כל פנים ניחא לדעת הרב המחבר דנשים גם כן מוזהרים אך בחרישה דאינו רק עשה וה"ל מצות עשה שהזמן גרמא אם כן יהיו נשים פטורים ממצוה זו ומד' הרהמ"ח נראה דאין חילוק וגם בר"מ אין מבואר שום חילוק לענין שביעית בין זכרים לנקבות. אך כבר כתבתי במצות שבת לענין שביתת בהמה על פי ד' ריטב"א קדושין על ק' תוס' שהקשו ל"ל במילה אותו ולא אותה דאין הנשים מצווין על מילת בניהם תפ"ל דה"ל מצות עשה שהזמן גרמא דנוהג רק ביום ותי' הריטב"א דכלל זה דמצות עשה שהז"ג נשים פטורות אינו רק במצוה דבגופו תפילין וציצית וכדומה אבל מצות מילה אינו בגופו אינו בכלל זה וגם נשים חייבות ע"כ צריך מיעוט אותו ולא אותה אם כן גבי ש"ב דגם כן אין המצוה בגופו רק מצווה על בהמתו ע"כ נשים חייבות ולא ה"ל בכלל מעשהז"ג ע"ש ה"נ לפמ"ש דעשה בעבודת הארץ הוא כמו ש"ב דמצווים אנחנו על שביתת הארץ אם כן אין המצוה בגופו ונשים ג"כ מצווים על העשה כמו אנשים דאינו בכלל מעשהז"ג כנ"ל ברור. ומצוה זו להרהמ"ח לעיל אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ובב"ש רק מדרבנן ואי"ה הכל יבואר בפ' בהר. ונוהגת בכל

אישי ישראל חוץ מחש"ו. ולדעת תוס' דלא ס"ל כריטב"א הנ"ל גם נשים פטורים. ואסור בעבודת קרקע ל' יום קודם שביעית ודוקא בזמן המקדש והוא הל"מ ובזמן שאין מקדש מותר בחרישה עד ר"ה ואין נוטעין אילנות אפילו בזמן שאין ביהמ"ק קיים רק קודם מ"ד יום עד ר"ה ובעבר ונטע מה דינו עיין ר"מ פ"ג. וגם מ"ש הר"מ דעשה מן בחריש ובקציר דהלא ר"ע דריש בע"א יבואר אי"ה בפ' בהר בעזרת הגומר עלי:

מצוה קיג

סעיף א

שלא לאכול כו'. הדינים הם בר"מ פ"ט מהמ"א. ואכתוב בקיצור השייך לד' הרהמ"ח כי הדינים ארוכי' וידועים. בב"ח שנתבשל אפילו ח"ז בשר וח"ז חלב ואכל כזית משניהם לוקין וה"ה אם בישל בב"ח כזית בשר בתוך חלב הרבה הכלל כל שיש בנ"ט ואכל כזית לוקין וח"ש אסור מן התורה והצירוף הוא ככל איסורין שבתורה בכא"פ ובין השינים אין מצטרף ובין החניכים מצטרף. וכן אכל ח"ז והקיאו וחזר ואכל אותו ח"ז עצמו הכלל דינו ככל איסורין שבתורה לכל הענינים המבוארים בר"מ פי"ד מהמ"א. אך לענין אכל שלא כדרך אכילה פטור בכל האיסורים ובב"ח חייב ודוקא אם לאחר שנעשה בב"ח נפגם או שעירב דבר מר חייב אבל בשר שנפגם או חלב ובישלו אינו נאסר כלל דאינו נאסר רק בנו"ט לשבח ואין חל שם בב"ח כלל עכו"פ סי' פ"ז. ואסור ג"כ בהנאה מה"ת. ודעת הר"מ נראה דאין לוקין על הנאה. ובמ"ל היסה"ת מביא שיטות דלוקין על הנאת בשר בחלב ופלפל בדעת הר"מ וכ' דאף להסוברים דלוקין על הנאת בשר בחלב מכל מקום אם אכל אינו לוקה שנים משום אכילה ומשום הנאה רק לוקין אחת ע"ש הטעם. והנה שיעור אכילה כזית וכן בישול ער"מ. ושיעור הנאה אי צריך דוקא כזית נראה מד' האחרונים דצריך דוקא כזית וע' צל"ח פסחים סוגיא דחזקי' ור"א. ובל"ז אין לוקין להסוברי' דלוקין על הנאה דאי אמרת הנאה בכ"ש אם כן ילקה על אכילה גם כן בכ"ש דעל כל פנים הנאה היא דאכילה לכ"ע הנאה היא ע"ש. ובהנאה אי מצטרף הנאה לכא"פ או אפשר אפילו יותר מא"פ כמו מעילה דצירוף מעילה היא אפילו לזמן מרובה ושיעור כא"פ היא רק באכילה ג"כ מוכח דדוקא בכא"פ ולא יותר דאל"ה הי' חייב גם כן באכילתה אפילו יותר מכא"פ מחמת דעכ"פ הנאה איכא ולא מצינו זה בבשר בחלב דיהי' חילוק בינו לשאר איסורים בזה. אך אפ"ל כיון דלא גמירי כא"פ רק במידי דאכילה אם כן בכל מידי דלאו אכילה צ"ל דוקא בב"א ול"מ צירוף אפילו בפחות מכא"פ ול"ד למעילה דיש שם ריבוי תמעול מעל עיין פ"ה דמעילה וכ"נ מד' הפמ"ג בפתיחה לבשר בחלב וחקר שם

לפ"ז כיון דלא חזי לאצטרופי יהי' ח"ש מותר אך אפשר דפירוש חל"א דהיינו דהי' ראוי להיות בבת אחת ע"ש.

והחיוב היא דוקא דרך בישול. וצלי או טיגון ע' באחרונים. והמעושן ובחמי טברי' כו' עיין ר"מ בקצת הוא אינו דרך בישול ובקצת אבעיא בירושלמי ע' לעיל מצות בישול ושיעור בישול לא נתבאר ובש"ס פרק כ"ה באיזה בישול כו' כל שאחרים כו' ופירש"י דהיינו נתבשל כל צרכו ובפר"ח דעתו כמאב"ד ועפמ"ג. ודוקא בשר בהמה טהורה עם חלב בהמה טהורה אבל חלב טמא או חי' או בחלב חי' או עוף או חלב מתה או דם בחלב על הכל פטורים מן התורה ואין מוזהרים כלל מן התורה על אכילתו. והמבשל בשר נבלה או חלב בחלב דעת הר"מ כאן דלוקין על בישולו ואין לוקין על האכילה דאין איסור חל ע"א דליכא כולל ומוסיף ובמשנה למלך פ"ה מהיסה"ת פלפל למה אינו חל בשר בחלב הא ה"ל איסור מוסיף לשיטת הסוברים דהנאה ה"ל מוסיף והוכיח כהר"מ דאין מלקות בהנאת בב"ח ובכו"פ מביא בשם הרשב"א דבאמת חל מה"ט וע"ש מה שפי' לפה"מ להר"מ בכריתות. ועיין בס' פר"ת דעתו דהר"מ מודה דלוקין על הנאת בב"ח. עיין שם בספריהם ואין כאן מקומו להאריך. וחלב שליל אם ה"ל כחלב מתה עמש"ל דעת השעה"מ דה"ל חלב מתה ובנו"ב ת' כתב דלא הוי חלב מתה וחייב מה"ת. והמבשל עצמות וגידין וקרניים וטלפים א"ח על אכילתן מה"ת. ומ"ש הרב המחבר דחלב הנמצא בקיבה יש מתירין דה"ל כחלב מתה הוא תמוה דמפורש להדיא בסוגיא דכחל דכחל ה"ל ח"מ ולא קיבה דזה כנוס במעי' כו' רק הטעם השני אמת ודין צלול או קרוש עיין בדבריהם. גם מ"ש הרב המחבר דאפרו אסור כדין הנקברים עכו"פ מפלפל בדין דנסחט החלב לגמרי אם אסור מן התורה ומ"ש הרהמ"ח דאם נתנו או מכרו אין לוקין לפי שאפשר להנאה בלי מעשה. היינו אפילו עשה מעשה במכירתו. כיון דאפשר בלא מעשה והולך לשיטתו בכלל הזה. ומ"ש ואפילו הסך ממנו אין לוקין נראה דסובר כהרמב"ן דלוקין על הנאה ואפשר ג"כ דס"ל כהפ"ת שהבאנו לעיל דגם הר"מ סובר כן. ועיין באחרוני' אי עוברים גם מלאו דל"ת כל תועבה כל שתעבתי כו'. ונוהג בכל אישי ישראל חוץ מחש"ו. והוא ככל הלאוין שבתורה לענין תשובה ופ"נ ושאר דברים. ומ"ש הרב המחבר אפילו סך ממנו הוא לשיטתו דכל שאפשר בלא מעשה אין לוקין אפילו עשה מעשה אם כן כיון דסיכה היא הנאה והנאה משכחת לה בלי מעשה ג"כ לא ילקה כלל אם כן היאך כ' דאפשר לדון שילקה וזה סיוע לס' שעה"מ שהבאתי לעיל כ"פ דדוקא אם הנאה יכול להיות בל"מ ומכל מקום עושה מעשה לא תוסיף המעשה שום דבר כי הי' יכול לעבור בלי מעשה אבל אם הדבר שעושה א"י להיות בל"מ אף שיכול לעבור

הלאו בל"מ מכל מקום בד"ז שעובר עתה לא יוכל להיות בלי מעשה כגון סיכה וכדומה לוקין שפיר אם עשה מעשה ע"ש החו"מ:

מצוה קיד

סעיף א

שלא יעשה הדיין כו'. עיין ר"מ פכ"ד מה' שבת והנה הרהמ"ח לא נקט אלא מי שמחויב מיתה לא יהרגו אותו הב"ד אבל שאר עונשין אינו מבואר ובסנהדרין ל"ה וביבמות שיטה דעליה מבואר כן והר"מ שם כ' אין עונשין בשבת כו' כיצד הרי שנתחייב בב"ד מלקות או מיתה כו' אין מלקין אותו ואין ממיתין שנאמר לא תבערו כו' מבואר דגם מלקות בכלל לאו זה ובמג"א סי' של"ט עמד על הר"מ דבשבת ובסנהדרין משמע דוקא מיתה שיש בה חילול שבת אבל בדבר שאין בו חילול שבת א"ע בלאו הזה וכתב דאפשר דהר"מ מיירי במלקות שעושים חבורה שיש בה ג"כ חילול שבת ע"ש והנה העובר ע"ז והמית בשבת מחויב מיתה נסקל במזיד ובשוגג חטאת ככל מלאכה בשבת וע' תוס' סנהדרין דהוי מתקן כיון שיש לו כפרה בזה ע"ש. והנה אין לפלפל כאן בדין אהדרי' לאיסורא קמא כי נראה מהש"ס דהיא רק ג"מ דהי' איזה הוה אמינא מחמת הקל וחומר דידחה שבת וכתבה התורה דהיא מלאכה ואינה דוחה שבת עיין שם ביבמות ובסנהדרין והיא בכלל כל המלאכות אך צריך עיון למה ימנה ללאו בפני עצמו דהוא רק גלוי מלתא דזה לא הותרה בשבת אם כן הוא בכלל לא תעשה כל מלאכה ולמה נמנה הלאו בפני עצמו וגם אי הוי לאו בפני עצמו היה רק בשבת ולא ביום טוב דביום השבת כתיב. ועיין בסנהדרין דגם יום טוב אין רציחה דוחה ובתוספות פסחים ד"ה אי הבערה בלאו א"נ ביום טוב דיום השבת כתיב אם כן עכצ"ל מחמת ההוה אמינא דידחה גילתה התורה דאינה דוחה והוי בכלל מלאכה בשבת אם כן צל"ע למה נמנה למצוה בפני עצמו. ובמגן אברהם שם כתב דאפשר דמריבוי דקרא נשמע דאין דנין כלל אם כן במקום דליכא חילול שבת אפשר דלוקין מלאו זה. אך אפשר דהוי לאו הניתן לאזהרת מיתת בית דין וצריך אריכות ומובא כ"פ בח"ז.

וכבר הבאתי כ"פ בח"ז דצריך להתרות בו משום הלאו הכתוב בתורה וע' תוספות שבת דף ע"ג ובכ"מ דבשבת אם עושה איזה מלאכה דמתרינן משום לא תעשה כל מלאכה. אך אם התרו בו משום אב אחר כגון שזורע והתרו משום קוצר אינו התראה דהוא סבור שהלעיג בו ע"ש אם כן בכל המלאכו' אם התרו בו משום הלאו דלא תבערו ודאי אינו התראה דכל המלאכות חוץ מהבערה אינן בכלל הזה דהבערה. אך נראה במבעיר אם

רוצה מתרין בו משום לאו דלא תעשה כל מלאכה ואם רוצה מתרין משום לאו זה דלא תבערו אף על גב דלאו זה לחלק יצא מכל מקום מבואר הבערה בפירוש. ונראה כיון דמלאו זה אף על פי שאינו מבואר רק שריפה מכל מקום אמרינן ה"ה כל עונשין סקילה הרג וחנק אם כן נראה דאם המיתו בית דין בשאר מיתות חוץ מהבערה מכל מקום סגי אם התרו בו משום לאו דהבערה כיון דהוא בכלל לאו זה אבל בעלמא כל המלאכות אינם בכלל לאו זה. אבל דין ב"ד באיזה מיתה הם בכלל לאו זה ומהני התראה מלאו הזה. וגם נראה דמהני התראה משום לאו דמלאכה כי היא רק גילוי מילתא דהוי בכלל מלאכה כמ"ש. אך ביום הכפורים נהי דפסקינן דלחלק יצאה וחייב על הבערה ביום הכפורים עיין שו"ת ש"א בהלכות יוה"כ האריך בזה מפני מה אינו נדחה מפני רציחה כמבואר בסנהדרין מכל מקום אפשר דצריך להתרות בו משום לאו דמלאכה דוקא אם הרגו באיזה מיתה כי לאו זה כתיב ביום השבת ויום הכפורים ויום טוב אינם בכלל שבת רק צריך להתרות בו משום לאו דמלאכה, וגם בכל מבעיר צריך להתרות דוקא משום מלאכה ולא מלאו זה דהבערה דכתיב ביום השבת ויבואר זה אם ירצה השם במצות יום טוב ויוה"כ גם יבואר שם אי אמרינן מתוך גבי יו"ט. וע' משנה למלך שם שנסתפק ברודף אחר נערה המאורסה דניתן להצילה בנפשו והוא מצוה עיין ר"מ פ"א מהלכות רוצח אם רודף בשבת אם הוי כמו עונש בית דין דאין עונשין בשבת ה"נ או אפשר דניתן להצילו בנפשו אף בשבת ומביא בשם הרי"ף בפסחים דנראה דסבירא ליה דמצוה להרגו אף בשבת וע"ש שהניח בצריך עיון. וברודף אחר חבירו להרגו פשיטא דניתן להצילו בנפשו אף בשבת משום פקוח נפש. ועיין פמ"ג שם כתב דבועל ארמית בפני עשרה מישראל דקנאים פוגעין בו אינו דוחה שבת ואסור להרגו בשבת וביום טוב יבואר אם ירצה השם במצות י"ט. והנה לאו זה הוא סקילה וכרת וחטאת ככל הלאוין דשבת ונוהגת בכל אישי ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן ולענין תשובה ושאר דברים הוי כמו מחלל שבת אך אי נימא דלאו הזה הוא על עונש שאין בה חילול שבת הוה ליה כמו לאו דמחמר וחוץ לתחום דהוי רק לאו בעלמא ויש לפלפל (ע' בהשמטות):

בשם הרב המאוה"ג מו"ה שמעון נ"י בהגאון החסיד המחבר נ"י. כעת הגאון הצדיק אבד"ק טרניפאל. אמר שמעון בן לאאמו"ר הגאון מו"ה יוסף נ"י בעהמ"ח ספר הלז אכתוב כאן מה שהעלתי במצודת שכלי הדל ואמרתי אספחהו אל ספרן של צדיקים. הגם כי כבר הזהירנו המלך החכם במקום גדולים וגו' עכ"ז יען כי כל דברי בנוים על דברי מר אבא רבן שכבה"ג נ"י וגם כי כבר הרציתי דברי לפניו והוטבו בעיניו ובפרט שבכלל דבריו דברי אי לזאת הרהבתי בנפשי עוז לבא עם הספר ולכתוב מה שנתחדש לי

ומה שפלפלתי בדבריו הקדושים. הנה בקידושין ד' כ"ט מביא הש"ס ברייתא האב חייב למול את בנו וכו' וקאמר הש"ס למולו מנלן דכתיב וימל אברהם את יצחק בנו והיכי דלא מהלי' אבוהו כו' ואיהי מנלן דלא מחייבא דכתיב כאשר צוה אותו ולא אותה ופירש"י אברהם ולא שרה. והנה התוס' שם ד"ה אותו ולא אותה הקשו למה לי קרא תיפוק לי' דמ"ע שהז"ג נשים פטורות שנימול בשמיני ללידתו. ותירצו דכיון דמיום השמיני והלאה אין לה הפסק לאו ז"ג היא והקשו אכתי מ"ע שהז"ג היא דאין מלין אלא ביום. ותי' דאתיא כמ"ד מילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום בין בלילה. והנה הגם כי עפר אני תחת כפות רגלי בעלי התוס' עכ"ז תורה הוא וללמוד אני צריך כי תי' התוס' אינו מעלה ארוכה לקושייתם לומר דסתמא דהש"ס אתי' כמ"ד מילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום בין בלילה הא אנן קי"ל כמ"ד אין נוהגת אלא ביום אי לזאת לא זכיתי להבין דבריהם הקדושים. ועיין בריטב"א מה שתי' על קושית התוס'. והנראה לזה. דהנה ידוע הפלוגתא שבין רש"י והר"מ ז"ל דדעת הרמב"ם בפ"י מהלכו' מלכים דבני קטורה חייבים במילה אכן רש"י ז"ל בסנהדרין פליג ע"ז דאין חייבים במילה רק אותם הששה בני קטורה בעצמם אבל לא זרעם. וראיתי להגאון בעל שאגת אריה שדוחה דברי הר"מ ז"ל ומקיים דברי רש"י ע"ש בס' מ"ט ולי הצעיר נ"ל דיש להר"מ ז"ל ראיה מהגמרא. דהנה ראיתי בדברי אבא מורי בחיבור זה שם וז"ל נ"ל פשוט דכי היכי דהאב חייב למול את בנו והב"ד ג"כ חייבים דהני דינים שייכי נמי אצל ב"נ עיין בדבריו הקדושים ולשונו לשון הזהב. והנה אמרתי בזה דבר חדש דידוע דאצל ב"נ לא אמרינן אחרי רבים להטות ע' בפרמ"ג ליו"ד בפתיחה לתערובות ע"ש. כמו כן נ"ל דאצל בני נח לא אמרינן דמ"ע שה"ג נשים פטורות רק דלא משכחת לה ודעת רש"י כמו שיתבאר בסמוך בעזה"י כי התורה לישראל נאמרה כסברת הפרמ"ג הנ"ל ולכן נ"ל דמסוגיא זו יצא לו להר"מ ז"ל דבני קטורה וזרעם עד סוף כל הדורות נצטוו במילה. דהי' קשה לו להר"מ קושית התוס' למה לי קרא אותו כו' תיפוק ליה דהוי מעשז"ג ולא ניחא ליה בתי' התוס' דאתי' כמ"ד מילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום בין בלילה ולומר דסתמא דהש"ס אתיא דלא כהלכתא וכמ"ש לעיל לכן יצא לו מסוגיא הלז דבני קטורה חייבים במילה והש"ס מיירי בבני קטורה ומעתה ניחא קושית התוס' הנ"ל דהא דהביא הש"ס דנשים פטורות מאותו דודאי על נשי דידן לא איצטריך קרא דהוי מצות עשה שהזמן גרמא וכקושית התוס' רק דזה ניחא אצל ישראל שנשים שלהם פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא אבל מנ"ל דבני קטורה נשיהן פטורות ואי אפשר לומר מטעם מצות עשה שהזמן גרמא כמו שהקדמנו בתחלת דברינו דהתורה לישראל נאמרה. ומצד הסברא הייתי אומר דבאמת בב"ק גם כן הנשים חייבות אלא

פטורות ממעוטא דקרא דאותו כו' אבל לא מטעם מצות עשה שהזמן גרמא כללו של דבר לדעתי בב"ק האב חייב למולו וכמ"ש בשם מר אבא הגאון נ"י ונשים פטורות ממעוטא דאותו וכו' ונשי דידן באמת לא צריך קרא דפטורים מטעם מצות עשה שהזמן גרמא וכמ"ש התוס' בקושיית' ודוק כי נכון הוא:
תם ונשלם חלק ראשון יהי שם ה' מבורך.

מצוה קטו

סעיף א

לעשות כו'. דיני המצוה עיין ר"מ פ"ו מהמעה"ק ואכתוב בקיצור. יש עולות שבאים בנו"נ ויש עולות חובות. ויש עולות צבור. וכ"א יבואר במקומו בעזה"י וכאן נדבר בנו"נ ומכל מקום להרבה דינים כל העולות שוין וקצת יש חילוק וכמשי"ת בס"ד. הנה הנודר או הנודב עולה יכול לנדר מכל מין בהמה דהיינו מן הבקר או מן הצאן מכל מין בין גדולים בין קטנים ודוקא זכרים ותמימים בלא מום ודיני המומין יבוארו בפ' אמור שם מקומם ותיכף מיום ח' וח' בכלל מותר להקריבם ובמס' פרה ספ"א דקרבנות צבור מצוה שיהי' בן ל' יום אך נו"נ מבואר להדיא דכשרים תיכף מיום הח' והר"מ פ"א מה' הנ"ל הי"ב כתב דלכתחלה מצוה על כל הקרבנות להקריב מל' יום חוץ בכור ומעשר ופסח כו' ובכ"מ הקשה על הר"מ דמבואר בפירוש במשנה שם דנו"נ שוים לבכור כו' ונקרבין לכתחלה מיום ח' והלאה ע"ש ועד אימתי הם כשרים ולא נפסלו מחמת זקנים יבואר בפרשת אמור. וכל האישים מישראל בין איש ואשה ועבד כו' כולם יכולים להביא עולות ומקבלין מהן חוץ מן הרשע דאין מקבלין ממנו אפילו עולה עש"ס דחולין ובר"מ פ"ג מהמעה"ק וזה נלמד מכם ולא כולכם להוציא רשע. וז"ל הר"מ ישראל שהוא רשע לע"ז או מח"ש בפרהסיא אין מקבלין ממנו כו' אפילו עולה והשמיט דין רשע לכה"ת חוץ משני אלו דמבואר שם בש"ס ועתב"ש ביו"ד סי' ב' עמד שם על הר"מ וגם אי נעשה רשע בפ"א או צריך ב"פ עיין במ"ל פ"ג מה' שגגות. ואם עשה תשובה בודאי מקבלין ממנו אך אם הביא עולה על איזה חטא שעבר על עשה או ל"ת הנל"ע עיין כאן בר"מ ס"פ דמכפר ע"ז אם מקבלין לאחר שעשה תשובה על העבירה שעבר בעודו רשע תלמד מהמ"ל שם וצריך בד"ז קונטרס מיוחד ואין כאן מקומו. וכן מעכו"ם מקבלין עולות נו"נ דאתרבי מאיש איש ואפילו ממינים שבאומות מקבלין מהם עולה נו"נ דבכם חלקתי ולא באומות עיין חולין י"ג. ושותפים יכולים להביא עולות נו"נ ודינו כקרבן יחיד לכ"ד ויש בעולה

הן בנו"נ הן בעולת חובה של יחיד מצוה היינו סמיכה והסמיכה אין מעכבת דהקרבן מכפר אף אם לא סמך ומכל מקום מעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר.

ודין סמיכה דמביא הקרבן לעזרה וסומך עליו בעל הקרבן על ראשו של קרבן לא על הצוואר ולא על הצדדין וסומך (עיין בהשמטות) בשתי ידיו בכל כחו ולא יהי' דבר חוצץ בין ידיו ובין הקרבן ואף דסמיכה בכל כחו היא עבודה בקדשים וכתיב לא תעבוד כו' כך היא מצותה ובשעת סמיכה מתודה על העולה עון עשה ולא תעשה שנל"ע. ונ"פ אם אין בידו עון עשה אומר עליו דברי שיר כמ"ש הר"מ בשלמים וע' זבחים ז' שאין אדם מישראל שאינו מחייב עשה אם כן מתודה בסתם על עשה בכ"ע. והכל סומכים ואפילו יורש סומך ושותפים סומכים עלי' בזאח"ז חוץ חרש שוטה וקטן אין סומכים. והנה ח"ש משכחת לה שהתנדבו בקרבן קודם שנעשו ח"ש ואח"ז נעשו ח"ש אין סומכין אבל קטן המ"ל דיביא קרבן דממעט סמיכה. אך למאי דפסקינן מופלא סמוך לאיש מן התורה ניחא וגם אפילו למ"ד מופלא סל"א אינו מן התורה מכל מקום משכחת לה ביורש שירש העולה ואינו סומך עליה אם הוא קטן ואח"כ מצאתי בת"ח על משניות כ"כ במנחות פ' שתי מדות. ואשה פטורה דכתיב בני ישראל ולא בנות ישראל ועבד פטור גם כן וסומא ועכו"ם כ"ה אתמעטי דאין סומכין וכל הנהו דפטורים מסמיכה אסורים לסמוך ועוברים על לאו דעבודה בקדשים ועיין בחגיגה דנשים סומכות רשות היינו באקופי ידיה וע' תוס' ר"ה בסוגי' דאין מעכבין את התינוקות בתוס' שם. והנה סומא סתם נראה דוקא בשתי עיניו אבל בא' מעיניו סומך וע' תוס' מנחות הקשו דהא ילפינן שם דסומא אינו סומך מסמיכת זקני העדה ואיכא דסובר דיליף מעולת ראי' אם כן יהי' ג"כ סומא בא' מעיניו פטור כמו סנהדרין וראי' וגם שאר הפטורין מן הראי' יהיו פטורים מסמיכה כגון חיגר וכדומה ע"ש שהניחו בקושיא ומכל מקום מבואר דדוקא סומא בב"ע וכ"ה לשון הר"מ. וכן א"י לסמוך על ידי שליח אפילו אשתו ועבדו אינם נעשים שלוחים רק בעל הקרבן בעצמו וכ"ז נלמד מקראי שם בש"ס. והנה טומטום ואנדרוגינוס שהם ס' אשה בודאי אין סומכין כי הוא ס"ד דעבודה בקדשים וכ"ה בתוס' חגיגה ד' ע"א ד"ה אלא ע"ש. ולכאורה טוב שלא ידרו וינדבו עולות מחמת ביטול מצות סמיכה ע"ש בתוס' וגם א"ר לבילה מספק ובאמת דלמא הוא זכר וצריך סמיכה אך ע' תוס' שם ע"ב ד"ה כי ותוס' גיטין כ"ח ד"ה והא כתבו באותו שאין לו תקנה יכול להביא בלא סמיכה ע"ש וה"נ ובפרט דא"א דלא עבר בעשה כמבואר בזבחים אם כן מותר להביא קרבן אף לכתחלה אף שמבטל מסמיכה ע"ש ובט"א בחגיגה מפלפל אי ח"ע וחב"ח אי יכול לסמוך על קרבן מצד עבדות שהוא פטור ועביד עבודה בקדשים. ויש לפלפל אם הוא למ"ר דוקא

או אף למ"א אך כ' דהעשה דסמיכה שמוטל על צ"ח דוחה הל"ת של עבודה המוטל על צ"ע ול"ש אין עדל"ת שבמקדש וגם דהעשה והל"ת אינם בצד א' דהעשה היא של צד חירות והל"ת עובר מצ"ע מכל מקום דוחה ע"ש אכול דבש. ולפי זה גם באנדרוגינוס להסוברים דהוא חצי זכר וח"נ מכל מקום דוחה העשה וסומך אם כן מ"ש דאנדרוגינוס אינו סומך היינו להסוברים דהוא ספק ומספיקא ודאי אינו סומך.

והנה נראה דאלו שפטורים מסמיכה אין אנו מניחין אותם לסמוך דעוברים אל"ת דעבודה בקדשים אך עכו"ם דאינו מצווה ע"ז אם רוצה לסמוך מאי איכפת לן וחו"ש אם רוצה לסמוך כיון דהם אין ב"ד מצווים להפרישם יכולין לסמוך אך אסור ליתן להם לסמוך בידים דלא תאכילום כמו בכל א"ת אך קטן נ"ל דאם הגיע לחינוך מצוה לחנכו וליתן לו לסמוך אף שהיא עבירה עבודה בקדשי' הא כ' תוס' פסחים פ"ח ד"ה שה דלחנכו שרי ומצוה איכא אף על פי שהיא עבירה גבי פסח שלא למנויו ומובא לעיל בחיבורינו אם כן ה"נ בקטן שהגיע לחינוך מצוה לחנכו לסמוך אף דיש שיטות דרק על האב מצות חינוך וכתבנו לעיל דלמ"ד מופלא סל"א אינו מן התורה אין קטן מביא קרבן כלל והא דקטן אינו סומך היינו ביורש וא"כ כיון דל"ל אב אין עליו מצות חינוך באמת משכחת לה דיורש מאמו בגרושה או שירש מאבי אמו ויש לו אב בודאי סומך משום מצות חינוך כנ"ב ופשוט. ולכאורה יש ספק הא דיורש סומך אפשר דוקא שירש הקרבן מאותו שהי' בן סמיכה כגון מאביו או משאר יורשים אבל אם ירש מאמו שלא היתה בת סמיכה או מסומא וכדומה אם כן הקרבן הזה לא נתחייב בסמיכה כלל אפשר דאין היורש סומך דלא ירש זכות שלא הי' אצל מורישו אך מפשט הלשון משמע דסומך בכ"ע עי' בגמרא כיון דהוא ב"ח חל עליו המצוה ופשוט דלהיפך כגון אשה שירשה קרבן מאביה אע"ג דאקרבן הזה הי' מוטל מצות סמיכה מכל מקום כיון שהאשה אינה בעלת סמיכה אינה סומכת כנ"פ. והנה אם אשה סמכה אם לוקין אותה מלאו דל"ת בבכור אינו ברור דאפשר כיון דהתורה התירה בפירוש כאן עבודה בקדשים ואמעט נשים מב"י סומכים ולא בנות ישראל אפשר דלא אהדרי' לאיסורא קמא ע' תוס' ביצה [י"ב ד"ה] השוחט וענין אהדרי' הוא עיון עמוק ובמ"ל פ"א מה' מעילה ה"ז הביא שם בקיאות ועפר"ד בדרך מצותיך.

ואין סמיכה אלא בעזרה דוקא ואם הקרבן הי' עומד חוץ לעזרה א"ז סמיכה וחוזר וסומך ואם הבעלים עמדו בחוץ והכניסו ידם לפנים וסמכו כשרה. ואינו סומך אלא טהור וטמא שסמך הוי סמיכה ועלח"מ לשיטת הר"מ פ"ג מהב"מ דביאת מקצת ל"ש ביאה אם כן מדרבנן אינו מכניס ידו אבל מן התורה יכול לסמוך אך לדעת הראב"ד מן התורה אינו

בסמיכה דהוא סובר ב"מ שמה ביאה ועלח"מ פ"ג מה' מח"כ ויש לספק במקום דרבנן פטרו מסמיכה אם עבר וסמך אפשר דלוקין משום לאו דעבודה בקדשים כיון דרבנן פטרו ה"ל סמיכה בחנם או אפשר כיון דמה"ת רשאי אין לוקין וד"ז אי מדרבנן נעשה דאורייתא עוררתי כ"פ בח"ז. ובמקום שסומכים שוחטין ותיכף לס"ש ואם שהה או שחט במק"א כשרה ותראה מד' הר"מ דא"צ לסמוך פ"א וצריך אריכות ובשער המלך פ"א ממעה"ק הביא שיטות דאף נשים שאינן בסמיכה מכל מקום רשאין לסמוך אפילו בכל כחם ולא הוי עבודה בקדשים דהתורה נתנה להם רשות וכן הקרבנות שא"צ סמיכה וע"ש פלפול ארוך ובעזה"י בסוף הספר אברר דיני סמיכה באורך דהוא מצוה כוללת רוב קרבנות של יחיד וכאן קצרתי וע"ש שמביא בשם רש"י בעירובין דצריך לברך על הסמיכה ברכת המצוה והר"מ אינו מביא זה וסמיכה אינו אלא ביום ופשוט דבלילה אינו סמיכה כלל וצריך לחזור ולסמוך וכ"ה בש"ס ור"מ פ"ד כאן וכ"ה שכתבתי הם בפ"א ופ"ג מהמעה"ק. ולאחר הסמיכה שוחטין את העולה והשחיטה הוא בצפון המזבח כמו שביארנו גבולי' בתחלת ספר זה עכ"ל ר"מ פ"ה מהמעה"ק ופ"ה מהבהב"ח דמכותל האולם עד כותל מזרחי של עזרה דהיינו ששה ושבעים אמות וברוחב מכותל הצפוני עד כותל המזבח שהוא ששים אמות ומחצה כל המרובע הזה הוא נקרא צפון לשחיטת קה"ק ובכ"מ פסק כרבי ומדחשיב ברוחב רק ס' אמות ובאמת הי' המחצה ס"ז וחצי אמות כי הרוחב היו קל"ה והי' מן המזבח עצמו בצפון איזה אמות מכל מקום אינו מכשיר נגד המזבח במזרח ובמערב רק מקיר המזבח לכל רוח ועתי"ט פ"ג דיומא האריך בזה ועיין כסף משנה ולחם משנה ה' עיה"כ. ואע"פ שקה"ק טעונין צפון מכל מקום אם שחטן על המזבח אפילו על חלק המזבח הדרומי מכל מקום כשר דגזירת הכתוב דכל המזבח כשר לשחיטת קה"ק ודינו כצפון כ"ה בזבחים ור"מ פ"ג מהפסה"מ וע' תוס' שם דנ"ח הא דנקט המשנה לשון דיעבד באמת מן התורה אף לכתחלה כשר שנאמר וזבחת עליו כו' רק מדרבנן אסור שמא ירביץ גללים והר"מ נקט ל' המשנה. ולשון המשנה והר"מ קה"ק ששחטן בראש המזבח נראה דוקא על ראש המזבח היינו מקום המערכה וע"ש בגמרא דאף על אמה יסוד ואמה סובב דינו כראש המזבח וכשר לשחיטת קה"ק. ושחיטת צפון אין הקפידא רק על הקרבן שיהי' בצפון אבל השוחט אפילו הוא בדרום או אפילו חוץ לעזרה והכניס ידו ושחט את הקרבן כשר ע' זבחים ספ"ב ור"מ פ"א מהפסה"מ וכן אם היתה הבהמה בצפון ורגלי' בדרום כשרה. וד"ז אינו נזכר להדיא אך שמבואר שם דאם הבהמה בפנים ורגליה חוץ לעזרה פסולה דכתיב והביאום לד' עד שיהי' כולו בפנים אם כן חוץ לעזרה דגלי קרא דהבאה תהיה בפנים ע"כ פסולה. אבל ברגלי' בדרום דהוי

פנים רק דאינו בצפון אינו מזיק כיון דרוב הבהמה בצפון כנ"ל פשוט. וכן מבואר לקמן גבי קבלה דאם עמד בדרום וקיבל בצפון והכניס בצפון כשר ובחוץ ל"י כלום. היתי' הבהמה תלוי' באויר העזרה בצפון ושחט פסולה דבעינן על ירך המזבח עד שישחוט בארץ בצפון היתה הבהמה בארץ ונתלה השוחט באויר ושחט כשרה כי השוחט אין קפידא עליו כלל.

וכל הפסולים לעבודה כגון זרים נשים כו' כולם כשרים לשחיטת קדשים דשחיטה לאו עבודה היא וכל הפסולים בשחיטת חולין פשיטא דפסולים לשחיטת קדשים ויש מהכשרים לש"ח ומכל מקום פסולים לשחיטת קדשים כגון המתעסק היינו דאינו מכוין לזביחה אף שהוא מכוין לחתיכת סימנים רק אינו מתכוין לזביחה. או שסובר שהבהמה היא חולין ושחטה פסולה עיין בחולין די"ב וזבחים מ"ז בתוס' שם. וחרש שוטה וקטן אפילו אחרים עע"ג שחיטתן פסולה דגרע מסתמא דהו"ל מתעסק בקדשים ואפילו מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ל"מ כגון עולה שהיתה עומדת בדרום ומשכה הקטן והביאה לצפון ושחטה והרי ממעשיו ניכר שמחשבתו לשחיטת קדשים פסולה דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אינה מן התורה ולהקל ל"מ ע"כ פסול הקרבן. ודעת רש"י חולין י"ב דדוקא בכה"ג דהיא רק מחשבה רק דניכר מתוך המעשה אין לו ול"מ אבל אם הי' דיבור עם המעשה כגון דאמר בפי' הריני מביאה לצפון לשחטה לעולה דאינו כשר בדרום מהני וכשר הקרבן ובתוס' חולקים דאמירתו אינו כלום ואפילו באמירה ה"ל כאן רק מחשבתו ניכר מתוך מעשיו ופסול לפי המסקנא. וע' לח"מ מדסתם הר"מ ולא הביא דעם אמירה כשר נראה דס"ל כתוס' דל"מ. ושנים שוחטין זבח א' אפילו לכתחלה ולא ישחוט שני ראשים כא' בקדשים לכתחלה ואם שחט ש"ר כשר. ונראה אם גדול וקטן שחטו זבח א' אם כ"א שחט קצת כגון שחט הגדול קצת מהוושט וגמר הקטן או להיפך בודאי פסול כי צריך כונה בכל השחיטה ולקמן הארכנו אי יש לשחיטה מתחלה וע"ס אי לא מכל מקום כאן נראה דפסול עי' סי' ב'. ואפילו אם אוחזין בסכין הגדול והקטן ושניהם יכולים ג"כ פסול ע"ש בתב"ש דמאי חזית כו'. אך אם הקטן א"י הוא רק מסייע ואין בו ממש ע"ש הדינים נראה דכ"ה כאן. וכן אם שניהם א"י כ"א רק בצירוף נראה דג"כ פסול כמו שם אף על פי דיש לחלק כיון דהפסול הוא רק מחמת חסרון כוונה יועיל כוונת הגדול מכל מקום נראה דפסול ודינים אלו הם בר"מ פ"א מפסה"מ.

וצריך שתהא מחשבתו בשעת שחיטת העולה לשם ששה דברים לשם זבח דהיינו עולה ולשם זובח היינו הבעלים שלא יהי' בשינוי בעלים ואם שינה במחשבות הללו ע"ל פ' צו שם מביא הרהמ"ח דין מחשבות. ושהזבח לשם ב"ה ושיקטירו לאישים ושהקטרתו

לריח בלבד ושריח זה נ"ר לפני הקב"ה שאמר ונעשה רצונו. כ"ה במשנה ובר"מ פ"ד ממעה"ק ועיין ברש"י הפשט. ואין פוסל בד' מחשבות אלו שינוי מחשבות עי' לח"מ ומ"ל. ושחיטת הקרבן אינו כשר אלא ביום ובלילה פסול וכ"ה כשר לשחיטת קדשים וע' תוס' חולין ג' דשחיטת קדשים צריך כלי אך דל"ב כלי שרת ובזבחים כ' דבעינן כ"ש ע"ש באורך. ודעת הר"מ דלכתחלה צריך כ"ש ובדיעבד כשר אפילו אינו כלי כלל כגון בקרומית של קנה עלח"מ. ואם שחט מיעוט סימנים בדרום וגמרן בצפון או שהתחיל בצפון וגמרן בדרום פסול דישנה לשמתוע"ס כ"ה פ"א ממעה"ק הח"י. ואם עבר ושחט בדרום או מאיזה רוח חוץ צפון הזבח פסול ודעת רמב"ן ע' מ"ל פ"א מפסולי המקודשים דהשוחט בדרום עובר בלאו דלא תזבח לד' כ"ד רע ע"ש בס' המצות ואין הסמ"ק ת"י. ושוחט בו שנים או רוב שנים כמו בחולין ובא הכהן ומקבל בכ"ש הדם ומקבלה ואילך וקבלה בכלל צריך כהונה וצריך לכתחלה לקבל את כל הדם ומוציא הסימנים והווירידים לתוך הכ"ש ומקבל הדם ואם נשפך הדם מהצוואר על הארץ ונשאר עוד מדם הנפש יקבל הדם הנפש בכלי ולא מדם התמצית ולא מדם העור ואם נשפך כל הדם מהצוואר על הרצפה אף על פי שאספו פסול כי צריך תיכף מתחלה להתקדש בכ"ש ואם נשפך מהכלי שקיבל על הרצפה ואספו זורק את הדם וכשר הזבח ואויר כלי ה"ה ככלי ואם נפחתו שולי המזרק קודם שהגיע הדם לאויר הכלי לא נתקדש דאויר שאין סופו להניח לאו כמונח דמי ואויר כלי היינו האויר למעלה משפת הכלי ואם לא נפחתו שולי המזרק הו"ל אויר שסופו להניח וכמ"ד. ואם לקח מן הדם שבאויר בידים ונתנו על הרצפה כשר הדם כי נתקדש באויר הכלי דהי' סופו לנוח אם לא בא זה אך בנפחתו שולי המזרק ועדיין הוא באויר אויר שאס"ל אמרינן לכמ"ד אבל אם בא לתוך המזרק אף שלא הגיע לשולי' ונפחתו שולי' כשר דכיון שנתקבל לתוך דפנות הכלי הוי ככלי רק דמיירי באויר חוץ לשפת הכלי ע' זבחים כ"ה ע"ב. וצריך הקבלה להיות ג"כ בצפון ואם הכהן עומד בדרום וקיבל בצפון דהושיט ידו לצפון פסול דהכהן המקבל צ"ל ג"כ בצפון ואם הכניס ראשו ורובו לצפון כשר דהוי רובו ככולו וה"ל כאלו עומד בצפון. ואם עומד חוץ לעזרה והכניס ראשו ורובו לפנים לצפון וקיבל פסול דהכהן העומד צ"ל כולו בפנים ואפילו רק שערות ראשו בחוץ פסול דכתיב בבואכם כו' עד שיהיה כולו בפנים ומזה ראי' למ"ש דגם לענין הקרבן יש חילוק אם רובו בצפון ג"כ כשר אך אם מיעוט בחוץ פסול מחמת הפ' והביאום כו' כמו שיש כאן חילוק בין מיעוטו בדרום דכשר ומיעוטו בחוץ פסול ה"נ שם כנ"ב. ואם תלה הבהמה באויר וקיבל כשר דקבלה לא בעינן על ירך אבל אם הכהן נתלה באויר וקבל פסול דלאו דרך שירות בכך.

ודעת הר"מ פ"ד ממעה"ק דבשעת הקבלה א"צ הכוונה לשם ששה דברים שכתבתי לעיל רק שני דברים לשם הזבח ולשם הזובח. ודעת תוס' דגם בקבלה בעינן כוונה לו' דברים הנ"ל עמ"ל שם ואע"פ שצריך כוונה הנ"ל מכל מקום בסתם ג"כ כשר דסתמא לשמה קאי כ"ה בש"ס ור"מ ויתבאר אי"ה לקמן. וקבלה היא עבודה ככל העבודות לענין כל הדינים וצריך לקבל ביד ימין קבל בשמאל פסול קבל בימין ושמאל מסייעתו כשר כ"ה בר"מ פ"ה מהבהב"ח וקצ"ע בברכות כמו גבי ברכת המזון דאבעיא שמאל מהו שתסייע לימין ועבדינן לחומרא ע"ש ובא"ח סי' קפ"ג אך זה מהתוספתא כמ"ש בכ"מ ואין למדין זמ"ז ולכל עניני עבודה הוי קבלה ככל העבודות ופשוט. ואחר קבלה הוא עבודת הולכה צריך להוליך למזבח ג"כ כהן וכל דיני עבודות וצריך להוליך ברגל. ולשון הר"מ פ"א מהפסה"מ הכ"ג והולכה שלא ברגל אינה הולכה לפיכך כהן שקבל הדם ועמד במקומו וזרקו למזבח נפסל הזבח. נראה דעת הר"מ דבכ"ע בעינן הולכה ואפילו שחט וקיבל בצד המזבח מכל מקום צ"ל הולכה ברגל מעט וגם אם הי' הולכה ברגל קצת כגון שקיבל רחוק מהמזבח והוליכו קצת בתחלה או בסוף וזרקו כשר כיון שהי' קצת הולכה ברגל. ודעת רש"י ותוס' נראה דאם שחט וקיבל בצד המזבח א"צ הולכה ועמ"ל שם פלפול ארוך בדיני הולכה וגם לענין מחשבות ואין כאן מקומו להאריך רק לרמוז. וכמו בקבלה שכתבתי לעיל דא"צ לדעת הר"מ כוונה לשם ששה דברים רק לשם זבח ולשם זובח ה"נ בהולכה ודעת התוס' דבהולכה בעינן ג"כ הכוונה לשם ו' דברים עיין לעיל. ואח"ז לוקח המזרק וזורק במזרק על המזבח בעזרה היינו מזבח החיצון מחציו ולמטה ונותן זריקה א' על חוד מזרחית צפונית ועל חוד מערבית דרומית היינו באלכסון מקרן הראשון ומכוין שיהיה הדם מקיף על הזויות כמין גם כדי שיהי' על ד' כותלי המזבח ומתנה זו נקראת שתי מתנות שהן ד' ושירי הדם היו נשפכין על יסוד דרומי ובדיעבד אם נתן רק מתנה א' על המזבח כיפר דקיימא לן דכל הניתנין על מזבח החיצון במתנה א' כיפר. וגם אם לא זרקו בזריקה רק שפכו בנחת ג"כ יצא עיין ר"מ פ"ב מפסולי המקודשים פוסק כן. ובכ"מ ולחם משנה האריכו בזה ועוד אבאר ב"ה בח"ז. וזריקה הוא עבודה אחרונה שבדם והנה לענין כוונת הששה דברים כמו הולכה וקבלה והיא עבודה חמורה שהזר חייב עליה מיתה אבל על קבלה והולכה אין הזר ח"מ דהיא עבודה שיש אחריה עבודה וזריקה היא עבודה תמה וחייבים עליה מיתה עיין ר"מ פ"ט מהב"מ:

ואחר שזרק את הדם מפשיטין את העולה ומנתחין אותה לנתחים והפשט וניתוח כשרה בזר וכיצד סדר הניתוח עיין ר"מ פ"ו ממעה"ק והקרביים מדיחין אותם במים דוקא ולא בשום משקה. ועמ"ל שהר"מ השמיט הא דמבואר בזבחים דאף מי כיור פסול להדחת

קרביים דכתיב במים ולא מים שיש לו שם לויי היינו מי כיור עש"ס ותוס'. וער"מ איזה דברים צריכין הדחה והדחת קרביים ג"כ כשר בזר כ"ה ברמב"ן עה"ת פ' ויקרא. ומנתח לנתחים ולא נתחים לנתחים והראש אין מפשיטין אותו ע' חולין כ"ז והר"מ אף שאינו מביא זה בפי' מכללא שמיע דכתב הצמר בראשי הכבשים כו' והנה הצמר שבראשי כבשים והשער שבזקן התיישים והעצמות והגידי' והקרניים והטלפים בזמן שהם מחוברין יעלו ומקטירם ובזמן שנחלץ קודם העלאה לא יעלו ואין מקטירם כלל ונלמד מקרא. ולענין אם עלו אם ירדו יבואר לקמן פ' צו. וכשמנתח האיברים לאחר הניתוח מוליך האברים ומניחן על הכבש והוא עבודה וצריך כהונה. עיין ר"מ פ"ט מהב"מ ופ"א מפסולי המקודשים הכ"ב ואין הזר חייב מיתה על עבודה זו דאינה עבודה תמה ואם נפסלו בזר עמ"ל פ"א שם דדעתו דנפסלו בזר. ומולחן ע"ג כבש ודיני מליחה יבוארו במצות מליחה. ואח"כ מעלה כל האברים על ראש המזבח וזורק אותם על האש שנא' הבשר והדם מה דם בזריקה אף בשר בזריקה. ועמ"ל שכ' שהכהן הי' עומד בראש הכבש וזורקן על האישים כי הי' צריך בשעת זריקת האברים אויר מפסיק ואויר יש בין כבש למזבח. ע"כ הי' עומד בכבש וזרקן ע"ש הפלפול. ואח"ז מסדר אותם על האש ונראה דזר ח"מ על הזריקה ג"כ דהוי עבודה תמה אף על פי שיש אחריה סידור הסידור היא עבודה אחרונה שבסידור המערכה ע' ביומא כ"ד איכא סידור אברים אבל הזריקה ע"ג האישים הוי הקטרה ומכל מקום חייב זר המסדר האיברים ג"כ מ"ד זר המהפך בצינורא ויתבאר עוד מזה לקמן גבי לאו דזר בעזה"י. ואין קפידא בקרבן יחיד כמה כהנים יוליכו את האברים רק בקרבן צבור יש חילוק בין כל מין כמבואר לקמן כ"א במקומו. ובקרבן יחיד אם רצה כהן א' או הרבה כהנים להוליך אין קפידא. והנה אם הי' קרבן יחיד צריך פייס דהי' ניתן לאנשי משמר עמ"ל פ"ד מהתו"מ נסתפק בזה ומביא בשם רש"י ורע"ב דא"צ פייס וע"ש דא"י אם הבעלים יכולים ליתן לאיזה כהן שירצו או כל הקודם זכה וכתב דנ"ל דכל הקודם זכה. ולדידי פשיטא לי דאין ביד הבעלים כח ד"ז. כיון דהנהו כהני שלוחי דרחמנא נינהו דמידי דל"מ למעבד ל"מ כו' אם כן היאך יכולים הבעלים ליתן לאיזה כהן וכ"ה להדיא בב"ק ק"י אפילו כהן שא"ר לעבודה א"י ליתן לאיזה כהן שירצה ועיין ר"מ פ"ד מהכה"מ וער"מ פ"א מביכורי' מבואר להדיא דכל הקרבנות לאנשי משמר חוץ מבכור נראה מדבריו דנותן לכל כהן שירצה וכ"כ להדיא בפ"א מה' בכורות הט"ז וז"ל ויראה לי שהבכור ניתן לכל כהן שירצה ע"ש אבל כל הקרבנות בודאי אין ניתנים אלא לאנשי משמר. וערש"י תמורה ל"ב ע"א ד"ה הקדש פי' שרשאי ליתן לישראל איזה ממון כדי שיתן עולתו לבן בתו כהן ובאמת ד' רש"י תמוהין אצלי מסוגיא דב"ק שהבאתי

וע' תוס' שם שהשיגו עליו דז"א רק בבכור. אך קשה שלא תמהו עליו מגמ' הנ"ל. ועת"ח למשניות ספ"ב דיומא מביא דרש"י ותוס' אלו וכ' דאף התוס' מודים דיכול ליתן לאיזה כהן שירצה ע"ש. ולדידי תמוה מסוגיא דב"ק הנ"ל וער"מ פ"ד מכה"מ עכצ"ל דודאי כל הקודם זכה. ועל הקושי' דלמה לא תקנו פייסות דלא ליתי לאנצויי תי' המ"ל דקרבן יחיד לא חביבי כ"כ ולא אתי לאנצויי ולא תקנו פייסות ועמש"ל פ' שופטים וכאן לא באתי רק לעורר. והירך מעלה שלם לראש המזבח ועל המזבח חולצו לגיד הנשה ומשליכו ע"ג תפוח דאסור להקטיר גה"נ ועלח"מ על כל פנים אסור לחלוץ למטה בשעת נתוח את גה"נ משום הקריבהו נא לפחתך וכ"ה בש"ס חולין פגה"נ וכ"ה בר"מ כאן ולשון הרהמ"ח כאן וכשמנתח מסיר גה"נ ובאמת בשעת נתוח אינו מסיר גה"נ רק מעלהו שלם למזבח ושם חולץ משום הקריבהו נא לפחתך. והנה כאן כתבתי קצת דינים הנוהגים בכל הקדשים ובמקום שיש איזה שינוי אכתוב בפי' בעזה"י.

וצריך לשחוט העולה בשעה שדלתות ההיכל פתוחי' ולא נעולים ולא מגופים היינו סגורים ולא נעולים במנעול. ואם שחט בזמן שהם נעולים במנעול פסול הקרבן. ע' ש"ס זבחים נ"ה וביומא ועירובין דבשלמים שנשחטו קודם פתיחת ההיכל פסולים ול"ד שלמים ה"ה כל הקרבנות ע' עירובין ד"ב בתו' שם דמשנה מפורשת הוא בתמיד לא הי' שוחט את התמיד עד ששומע שנפתח שער הגדול היינו של היכל רק דעת רש"י ז"ל בזבחים דף ס"א דוקא שלמים וע"ש בתוס' שהקשו עליו ומה שפילפלו בזה יעו"ש. והר"מ פ"ה ממעה"ק כ' כלשון הש"ס שלמים שנשחטו קודם פתיחת דלתות ההיכל כו' וע' תיו"ט שם פ"ג דתמיד מ"ז תמה הלא בכל הקרבנו' הדין כן ממשנה הנ"ל. וכן תמה בהגהת הר"מ. ובאמת הר"מ לישנא דש"ס נקט כדרכו ובפ"ו מהתו"מ מביא לשון המשנה דלא היו שוחטין התמיד עד שנפתח דלתות ההיכל ע"ש והדין אמת דבכל הקרבנות הדין כן ודוקא נעולים או מגופים פסול אבל הפרוכת שעל שער ההיכל אינה פוסלת ומבואר בש"ס שם ור"מ כאן וע"ש בש"ס דהוא אבעיא גובהה מאי היינו שמונח תל או עץ כנגד הפתח ומפסיק בין הפתח לשחיטה מהו ולא"פ. וצ"ע על הר"מ שהשמיט אבעיא זו. שו"ר בלחם משנה עמד ע"ז וע' תוס' שם שדעתם אף דאינו מונח נגד כל הפתח דהפתח הוא גבוה יותר ורואה הפתח מכל מקום ה"ל הפסק ומכל מקום מסתפקים בדבר ע"ש ד"ה גובהה מאי. וע"ש עוד אי נימא דקדושת אולם והיכל חד הוא כשר אם האולם פתוח אף דההיכל סגור כיון שרואה האולם ומה דעת הר"מ אי קדושת היכל ואולם חד הוא א"ל יבואר במק"א ואי"ה בדין קדשים קלים יבואר עוד.

ומי שמביא עולה צריך להביא עם העולה נסכים היינו מנחה ויין ויש חילוק בין המינים היינו במין בקר בין גדולים או קטנים מביא ג' עשרונים סולת חטים בלול בחצי ההין שמן ולכל מין צאן חוץ איל מביא עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ולאיל מביא ב' עשרונים בלול בחצי ההין שמן ואותו המנחה מקריב על המזבח וכולה נשרפת ואינה טעונה הגשה ולא תנופה ולא לבונה רק צריכה מלח ומקטירה על מזבח החיצון וצריך להביא יין ג"כ למין בקר חצי הין יין ולצאן רביעית ההין ולאיל שלישית ההין יין והיין עיין ר"מ דיוצק על היסוד והוא יורד לשיתין. והראב"ד כתב שהוא יוצק בספל שהי' על המזבח ובכ"מ ולחם משנה כ' שכ"ד הר"מ. והנה יש ק"צ שיש חילוק בנסכי מנחה כגון כבש העומר ובעזה"י יבואר במקומו. אך כאן מיירי מקרבן נו"נ אין חילוק רק הנסכים כנ"ל. ואיזה איל היינו זכר הכבשים שהוא בן שנה ועוד ל"א יום היינו יום ל"א לשנה השני נקרא איל ועד שנה נקרא כבש ומשנה עד יום ל"א היינו כל החודש הי"ג אינו איל ולא כבש רק נקרא פלגס והתורה ריבתה שהפלגס מחויב בנסכי איל וכל הנ"ל מבוארים בר"מ פ"ב ממעה"ק. וכל הנסכים הנ"ל אם ריבה במדת שיעורין הנ"ל או פיחת אפילו כ"ש פסולים. והסולת והיין אין מעכבים זא"ז וגם הנסכים א"מ את הזבח ומביא אדם קרבנו היום ונסכים אחר י' ימים ובצבור יבואר לקמן בעזה"י. ונסכי' מביאין מן החולין דוקא ככ"ד שבחובה שאינו בא אלא מן החולין ונסכים הבאים עם הזבח אין קרבין אלא ביום כדין הקרבנות עיין ר"מ פ"ד ממעה"ק ובעזה"י הארכתי בדיני נסכים במוספי יו"ט. וכל המקריבין עולה מביאין נסכים אך עכו"ם שמביא עולה ז"ל הר"מ פ"ג ממעה"ק ה"ה עולות העכו"ם אין מביאין עמה נסכים אבל נסכיהם קרבין משל צבור ובכ"מ הקשה על הר"מ הא אפילו לר"ע מביא נסכים דעולה וכל חברתה ע"ש מ"ש בשם הר"י קורקס ובלחם משנה מביא ד' הר"מ בשקלים ופי' כוונת הר"מ דאין מחויב העכו"ם להביא נסכים אבל אם שלח מרצונו הוא טוב ומקריבין אותם ואם לא שלח מקריבין משל צבור כר"ע דעולה וכל חברתה ע"ש ויבואר אי"ה במק"א. והנסכים צ"ל ג"כ תמימים ונבחרים עיין ר"מ פ"ו מהא"מ ולקמן פ' אמור שם ביארתי באריכות. ע"כ ביארתי דין עולת בהמה.

ויש עוד בכלל מצוה זו עולה מעוף ועולת העוף כ"ה מצוותה יכול כ"א מישראל אפילו עכו"ם חוץ רשע לנדור או לנדוב עולה מן העוף ועולת העוף אינה באה אלא משני מיני עוף תור או יונה ואין חילוק בין זכר לנקבה וגם מום אינו פוסל בהם חוץ מחוסר אבר ועוד דינים יבוארו אי"ה בפ' אמור אצל דיני המומין ואין בק"צ עוף כלל ובקרבן יחיד יש נו"נ ויש חובות והחובות יבוארו כ"א במקומו וכאן עסקינן בנו"נ. ויכול להתנדב אפילו פרידה אחת או תור או ב"י ובשותפות וקרבן העוף אין טעון סמיכה ולא נסכים.

וסדר עשייתה כ"ה מביאו לעזרה והכהן עולה לכבש ופנה לסובב ובא לו לקרן דרומית מזרחית ואם יש הרבה עולות באותו קרן יכול לעשותה בקרן מערבית דרומית ואינו שוחט העוף רק מולק ומצות מליקה כ"ה בעולת העוף מולק את ראשה ממול עורף וצריך דוקא כהן ובצפורן שלו המחובר לו וקוצץ ויורד בצפרנו ולכתחלה מצוה יותר להוליך ולהביא בצפרנו בלא דרסה כדין שחיטה ומכל מקום אם רוצה דורס ויורד בצפרנו כי דרסה כשרה במליקה וחותך מקודם המפרקת וחוט השדרה בלא רוב בשר דעם רוב בשר הרי היא כמתה קודם מליקת הסימנים אך חותך בלא רוב בשר ואח"ז מולק בעוף השני סימנים לגמרי ואם שייר מקצת מן הסימנים פסול דבעינן הבדלה בעולת העוף הראש מן הגוף. אך נראה בחולין כ"א בסוגיא דחתיכת סימנים בלבד מעכב ובל"ז הו"ל לא הבדיל ופסול אבל אם חתך כל הסימנים ולא הבדיל העור כיון דאינו מעכב בשחיטה אינו בהבדלה. אך עיין ר"מ פ"ז ממעה"ק גבי חטאת העוף מבואר שם דאפילו חתך כל הסימנים רק שייר העור ה"ל לא הבדיל וא"כ פסול בעולה וע"ש בלחם משנה מיישב ד' הר"מ מה שקשה עליו מחולין ד"כ ע"ב. וכמו דדרסה אינה פוסלת במליקה כך אינו פוסל חלדה ע' חולין ד"כ ע"ב וברש"י ד"ה לא אמרן אלא במליקה כו' וגם עיקור סימנים כשרה במליקה עש"ס שם ור"מ כאן פ"ו ממעה"ק. והגרמה אם התחיל למלוק למעלה ממול ערפו מפורש בש"ס דפסולה ע"ש בחולין אך אם מלק ממול ערפו ואח"ז בהסימנים הגרים נראה דדינו כמו בשחיטה וע' יו"ד סי' כ"ד דיני הגרמה וצ"ע. ואם שהי' פוסל במליקה ע' זבחים ס"ה נראה שם דלאחר חתיכת מפרקת עם החוט ושהה פוסל וכן באמצע סימנים אך לאחר שמלק סימן א' ג"כ דה"ל כמיתה אם שהה בין סי' א' לב' יש פלוגתא בין ת"ק לראב"ש ורבא כת"ק ס"ל דאין שהי' פוסלת דהסי' הב' הוא רק כדי לקיים מצות הבדלה וראב"ש סובר דפוסל בין סי' לסי' ואביי מסיק דלכ"ע פוסל בין סימן לסי' ולא נתבאר ד"ז דשהי' הן באמצע והן בין סי' לסי' בדברי הר"מ כלל וע' חולין כ' ע"ב ויש לפלפל בזה אך איני לומד כעת בעיון. ולאחר שמלק נוטל הגוף והראש וממצה דמם על קיר המזבח למעלה מחוט הסיקרא היינו למעלה מחצי המזבח והנה בעולת [העוף] א"צ להיות מרחוק רק מוצץ הדם סמוך לקיר המזבח כמבואר במשנה ור"מ הקיף בית מליקתו למזבח כו' לא כמו עולת בהמה דזורק מרחוק מכל מקום גבי עולת בהמה ביארתי לעיל דאויר הי' מפסיק בין כבש למזבח כדי שיהי' בשעת זריקת האברים אויר קרקע מפסיק דילפינן מדכתיב ועשית עולותיך הבשר והדם מה דם בזריקה ואויר קרקע מפסיק אף הבשר בזריקה ואויר קרקע מפסיק והנה כאן בעולת העוף דאין הדם בזריקה נראה דגם העוף א"צ לזרקו ע"ג האישים רק מסדרו כיון דגם הדם אינו בזריקה וגם ל"ש

הן בדם והן בזריקת העוף אויר קרקע מפסיק דהוא עומד על המזבח וממצה הדם וגם מקטיר העולה וליכא אויר קרקע. אם כן נראה דיכול לסדר ע"ג האישים ולא לזרוק ולשון המשנה ולשון הר"מ כאן וזרקו ע"ג האישים נראה דל"ד זורק אלא יכול לסדרו תיכף אך כיון דבעול' בהמה זורק האברים זורק גם כאן אבל אין מצוה בדבר כנ"ל ברור. ומקודם נותן מלח על גבי הראש ומקטירו על המזבח ואח"ז בא לו לגוף ומסיר את הזפק והעור שלו עם הנוצה ואת בני מעיים היוצאים עמה ומשליכם לבית הדשן ובתוס' יומא כ"ט ע"ב מבואר לחד תירוץ דהשלכה זו אין צריך בגדי כהונה והיינו אפילו זר ג"כ כשר ועיין משנה למלך כאן. ואח"כ משסע אותו בכנפיו בידו ולא בסכין ואינו מבדיל ואם הבדיל כשר ונותן עליו מלח וזרקו ע"ג האישים וכבר כתבתי דזריקה ל"ד אלא ה"ה מסדרו תיכף. לא הסיר את המוראה כשר מצץ דם הגוף ולא מצץ דם הראש כשר מצץ דם הראש ולא הגוף פסול. ובש"ס זבחים שם נראה דלכתחלה לאחר מליקה צריך לחתוך רוב הבשר והר"מ לא הזכיר זה ובלחם משנה עמד בזה. ומליקה ומיצוי הדם אין כשרים אלא ביום והקטרה היא בלילה ג"כ כדין עולת בהמה דשחיטה והזאה ביום דוקא והקטרה כשרה אפילו בלילה ע' פ"ד מה' הנ"ל. וגם נראה דגם במליקה צריך לכוין הששה דברים כמו בזביחה ולענין שינוי מחשבות ע"ל פ' צו. ופשוט דאם יש להעוף כף עגול דמבואר בחולין פגה"נ אבעיא אי איסור גיד נוהג וכ"ה בר"מ פ"ח מהמ"א דהוא ס' אם כן בודאי צריך להסירו כמו גה"נ של בהמה דאסור בהקטרה על המזבח ופשוט. ומ"ש הרהמ"ח ונוהג בזה"ב בז"כ כבר ביארתי לעיל איזה צריך כהן ואיזה כשר בזר ויבוארו דינים אלו עוד במקומות מפוזרים. והמליקה צריכה שתהיה בימין הכהן הכלל דהיא עבודה שיש לה כל דין עבודות אך אין הזר ח"מ עליה דלאו עבודה תמה היא עיין ר"מ פ"ט מהב"מ ויבואר בעזה"י במקומו:

מצוה קטז

סעיף א

לעשות כו'. הנה הרהמ"ח חשב כאן כל המנחות מנחת צבור ומנחת חובה ויבוארו אי"ה כ"א במקומו וכאן נדבר מהמנחות הבאים בנו"נ והדינים עיין ר"מ פי"ב וי"ג ממעה"ק ונכתוב בקיצור כל איש מישראל הן אנשים והן נשים ועבדים יכולים לנדור או להתנדב קרבן מנחה ועכו"ם אין מקבלין מהן מנחה כר"ע דהלכתא כוותי' וער"מ פ"ו מה' הנ"ל וכ"מ. ומכ"ש מרשע דאין מקבלין מהם מנחה ודוקא יחיד מתנדב מנחה אבל אינה באה בשותפות ע' מנחות ק"ד ע"ב ור"מ פי"ד כאן וכ' שדברים אלו הם דברי קבלה ובמנחות

ילפינן לה מקרא ומכל מקום אם הניח מנחה לשני בניו ומת הרי אלו מביאין אותה וע' זבחים דף ה' ובלחם משנה כאן. ומתנדב או נודר א' מחמשת מיני מנחה המבוארים בתורה פ' ויקרא מנחת סולת מנחת מחבת מנחת מרחשת ומנחת מאפה תנור ובמאפה תנור יש שני מיני' מין א' הם חלות בלולות בשמן ומין השני הם רקיקים משוחים בשמן ס"ה הם חמשה מינים והנודר סתם ואמר הרי עלי מנחה דעת הר"מ פי"ז ה' דמביא א' מה' מנחות הנ"ל איזה שירצה והוא פלוגתא במנחות ק"ד ע"ב ת"ק סובר מביא מאיזה שירצה ור"י סובר מביא מנחת סולת וה' כת"ק וע' רש"י עה"ת שנה משנתו כר"י ועראי"מ כתב שכן דרכו של רש"י לפרש שלא כהלכתא קרוב לפשט המקרא ובמ"ל כאן תמה על הסמ"ג שפסק כר"י ע"ש שהניח בצ"ע. ואם נודר או נודב בפי' איזה מנחה יביא כפירושו ואם נודר מנחת מאפה תנור יביא או חלות או רקיקין דשניהם נקראים מאפה תנור וע' מנחות ס"ג ע"א וע"ב דר"י ובנו סוברים דלא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין ור"ש סובר דיכול להביא מחצה חלות ומחצה רקיקין דשניהם נקראים קרבן א' ובודאי ה' כר"י נגד ר"ש ובפרט דר"י בנו סובר כאבוהו וגם במשנה מביא דעת ר"י בסתם והר"מ אינו מביא ד"ז בפירוש ובמ"ל כאן הכריח דדעת הר"מ כר"י ונרמז בד' רבינו הר"מ והניח בצ"ע דמבואר שם בש"ס דר"י סובר דוקא לכתחלה לא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין ובדיעבד הקרבן כשר ולר"י בנו אפילו בדיעבד פסולים ע"ש בש"ס והר"מ לא הביא זה ולא ביאר דעתו כמאן ס"ל (וע"ל מ' קמ"ד בדין פיגול הבאתי ראיה מפורשת דהר"מ ס"ל דבדיעבד כשר מחצה חלות ומ"ר) ולפ"ד יש עוד נ"מ אם נדר בפירוש חלות או רקיקין לר"ש דהוי קרבן א' אפילו אם אמר חלות יכול להביא רקיקין או רקיקין יביא חלות דהכל א' אבל לר"י ובנו בודאי צריך להביא כמו שפירש ובדיעבד אם שינה לר"י כשר ועלה לו לשם נדרו דהכל א' ולר"י ובנו דהו"ל לגמרי כשני מינים ודאי לא עלו לו דה"ל כמי שנדר במחבת והביא במרחשת או להיפך ולא יי"ח נדרו ה"נ כאן וז"פ. ומנחות אלו באים מסולת חטים ועש"ס מנחות ע"ו ע"ב דאין קונין חטים מהשוק ולעשות סולת רק קונין סולת חוץ מלחה"פ דנקנית אף חטים וכעת לא ראיתי בר"מ שיביא ד"ז וגם אי מעכב וצ"ע. וכל המנחות הנ"ל אין פחותה כ"א מעשרון סולת ולוג שמן ואם מתנדב הרבה עשרונים בכלי א' נותן לוג שמן לכ"א מעשרון וכל עשרון צריך לבונה והשיעור קומץ לבונה לכל עשרון. ונכתוב כל סדר עשיית המנחות כ"א בפ"ע.

א'. מנחת הסולת מביא סולת מביתו בכלי מתכות שראוי לכ"ש ומודד בעשרון של מקדש ונותן שמן בכלי תחלה ואח"כ נותן על השמן הסולת וזה נקרא מתן שמן בכלי קודם עשייתו ואח"ז נותן על הסולת עוד שמן ובולל הסולת בו ועד לאחר הבלילה א"צ כ"ש

ויכול לבלול אף בכלי חול כ"ד הר"מ והכסף משנה הקשה עליו דנראה מהש"ס דהבלילה צ"ל בכ"ש ובלחם משנה יישב דעת רבינו ובמ"ל מביא דעת תוס' בכ"מ דהבלילה צריכה כ"ש. ואחר הבלילה נותנה לכ"ש ויוצק עלי' שמן ושמן שנתן תחלה ושמן הבלול ושמן שיצק הכל לוג לעשרון והבלילה אף שא"צ כ"ש לדעת הר"ם מכל מקום צריכה הבלילה להיות בעזרה ואם בללה חוץ לעזרה פסולה עיין ר"מ פ"א מפסה"מ. והבלילה והיציקה כשרים בזר אף לכתחלה ע' מנחות י"א בסוגיא דטעמא דרבנן דכתיב ויצק כו' והביאה אל בני אהרן כו' מקמיצה ואילך מצות כהונה לימד על יציקה ובלילה שכשרה בזר וה"ה לכל הפסולים לעבודה ונראה מלשון הש"ס דאף לכתחלה כשר בזרים כמו שחיטה דמקבלה ואילך מ"כ ושחיטה כשרה בזר אף לכתחלה אך בר"מ פי"א מפסולי המקודשים ה"ז כ' וז"ל כל המנחות שיצק כו' או שבללן הזר כשרים מבואר דדוקא דיעבד ובפ"א מהלכות הנ"ל גבי שחיטה כ' בפירוש דזר שוחט לכתחלה וכאן כ' דכשרות נראה דלכתחלה צריך כהונה הן אמת דלשון המשנה כ"ה ולא יצק כו' כשרה ומוקמינן דלא יצק כהן אלא זר נראה דוקא בדיעבד אך אין ראי' דהמשנה נקט הרבה דברים לא בלל כו' וכ"ה מצוה לכתחלה ע"ש ונקט לשון דיעבד אגב אלו כמו בזבחי' כל הפסולים ששחטו שנקט אגב טמא במוקדשין אבל הר"מ הי' לו לפרש דאף לכתחלה וכאן בסדר העשיי' נראה גם כן מד' הר"מ בהי"ב דאינו מזכיר כהן כלל עד אחר היציקה דמוליכה לכהן להגשה עיין בדבריו על כל פנים כשר לד"ה בזר בדיעבד דהלכה כרבנן וראיתי בר"מ פ"ט מהב"מ ה"ה ז"ל אבל היוצק והבולל כו' אף על פי שנפסלו והרי מוזהר ולוקה מכל מקום א"ח מיתה דאינו עבודה תמה ע"ש ודבריו תמוהים איך פוסל ביוצק ובולל העבודה וסותר לדבריו פי"א מפסולי המקודשים ולדבריו שבכאן וסותרים ד' הש"ס דלכתחלה כרבנן וגם מ"ש דעובר בלאו ולוקה לדעתי אינה עבודה כלל וכשרה לכתחלה בזר ולשון ש"ס דף ט' יציקה ובלילה כהונה לא בעיא ע"ש בד' ר"י ור"ל נראה להדיא דאף לכתחלה אין צריך כהונה וד' הר"מ פ"ט מהב"מ תמוהים מה שפוסל יציקה ובלילה בזר ותמהני על נ"כ שלא הרגישו בזה. והיציקה עצמה כגון אם נתן כל השמן בתחלה ובשעת בלילה ולא יצק פסולה דהיציקה מעכבת דנלמד מקרא אך אם לא בלל כשר רק צריך שיהי' ראוי לבילה ויותר מששים עשרון אינו מביא בכלי א' דא"ר לבילה ובילה מעכבת ונראה דגם מתן שמן קודם בכלי גם כן אינו מעכב רק יציקה מעכב והא דאינו מעכב מיירי מכל מקום שנתן כל הלוג שמן רק לא בלל או לא נתן קודם אבל אם לא נתן כל הלוג הוי חסר שמנה ופסולה רק בנתן כל הלוג ולא היתה יציקה פסולה ובלא בלל או לא נתן השמן קודם כשר ערש"י ור"מ ותראה.

ואחר היציקה נותן עליה קומץ לבונה ואח"ז מוליכה לכהן והכהן מוליכה לקרן מערבית דרומית ומגישה כנגד חודה של קרן המזבח לא הגיש כשר ואח"ז מסלק הכהן הלבונה לצ"א וקומץ המנחה ממקום שנתרבה שמנה וקומץ כדרך שקומצין כ"א ועכ"מ. ואין קומץ פחות משני זיתים ואם אין ידו מחזיק שני זיתים אינו קומץ ועלח"מ ונותן הקומץ לכלי שרת ומקדשו (כ"ה בר"מ וכוונתו דצריך ליתן לכ"ש אדעתא לקדושי דכ"ש אין מקדשין אלא לדעת כמ"ש הר"מ פ"ג מפסולי המקודשים ועיין בסוטה י"ד) וקומץ שחלקו בשני כלים אינו קדוש וחוזר ומקדש ובמ"ל הקשה על ד"ז דכ' הר"מ דחוזר ומקדש דנראה כיון דבשעת קבלה בכלי נפסל ל"מ מה שחוזר ונותן לכלי א' ע"ש. ואם נתפזר הקומץ בשעת קמיצה על הרצפה קודם שנתקבל בכלי פסול אך לאחר שנתקבל בכלי ונתפזר ע"ג רצפה כשר כמו בדם עיין ר"מ פ"ט מהב"מ. ואח"ז מלקט את הלבונה ונותנו על הקומץ שבכלי ומעלהו על המזבח ומלחו ונתנו בכ"ש ע"ג אישים ובמ"ל מביא ד' רש"י דנראה מדבריו דלאחר הקטרת הקומץ מלקט הלבונה ומקטירה בפ"ע ותמה עליו דבאמת נותן הלבונה ע"ג הקומץ ומקטירם כא' כמבואר בסוטה. ולכתחלה נותנו ע"ג האישים מכ"ש ובדיעבד אם לקחו מכ"ש בידו או בכלי שאינו כ"ש וזרקו ע"ג האישים אפילו בשמאלו ה"ז כשר כ"ה בר"מ פ"ב מפסולי המקודשים הכ"ד ועלח"מ שם וער"מ פ"ז ממעה"ק ובכ"מ הפסה"מ נראה שהי' בגירסתו בר"מ דפסולים. והקטרה צ"ל כזית בפ"א דאין הקטרה פחות מכזית וכן אם הקטיר בלא מלח יבואר אי"ה במצות על כל קרבנך בסדר זה שם מקומו וכאן בלחם משנה פלפל וסובר דדעת הר"מ דגם מנחת הסולת לאחר הקמיצה היו אופין אותה עשר חלות לא כדעת רש"י בחומש סדר זה דלא הי' קפידא לאפות עשר חלות במנחת הסולת והוא הביא ראיות להר"מ דגם מנחת הסולת היתה נאפת יו"ד חלות אך לא הי' צריך פתיתה דהפתיתה היא צורך קמיצה וזו נקמצה כבר בעוד' סולת וכ"ד הרא"מ ברש"י והקשה על רש"י דלמה לא מצריך עשר חלות. ובמ"ל ה"י פלפל באורך וכ' דדעת הר"מ דמנחת סולת אין צריך אפייה כלל עיין ר"מ פ"י דהכהנים חולקים אותה סולת ומביא ראי' לזה דלא הי' צריך אפייה כלל ומכל מקום מביא שם דנראה מפירש"י דצריך אפיי' רק לא הי' בא עשר חלות וגם כן מביא בשם הרע"ב דצריך אפיי' ועשר חלות והניח בצ"ע וע"ש שכת' דלהסוברים דגם מנחת הסולת היתה נאפת אין קפידא באיזה כלי נאפת רק תלוי ברצון אם רוצין היו אופין בתנור או במחבת או במרחשת. והנה במש"ל בשם המ"ל דמקטיר הקומץ והלבונה כא' ע' מנחות י"ג ע"ב מבואר להדיא דקומץ ולבונה אי בעי האי מקטיר ברישא ואי בעי האי מקטיר ברישא מפורש דיכול לכתחלה להקטיר כ"א בפ"ע ואין חולק בזה וצריך עיון

מהאי דסוטה דנראה דלכתחלה מקטיר שניהם כא' ועי' ר"מ פי"ב דמקדשין מנחה מכלי שע"ג קרקע וקומצין מכלי שע"ג קרקע ואין מקדשין הקומץ מכלי שעל גבי קרקע והוא מש"ס דמנחות. ע"כ ביארנו דיני מנחת סולת.

והנודר מנחת מרחשת או מנחת מחבת הדינים שוים מביא עשרון סולת ונותן השמן בכלי קודם ואח"ז נותן הסולת ונותן עליה עוד שמן ובולל הסולת ואח"ז לשה בפושרין ומשמר שלא יחמיץ ואח"ז אופה במחבת או במרחשת כפי נדרו ואופה אותו עשרה חלות ואם ריבה בחלות או מיעט בחלות כשר ואח"ז פותת אותם פתיתים כזתים ואם הגדיל או הקטין הפתיתים גם כן כשרים ואם לא פתת כלל גם כן כשר ע' מנחות י"ח ורש"י פי' דלא פתת אלא כדי קמיצה כשר עכ"ל מבואר מדבריו דפתיתה כדי קמיצה מעכב וכ"כ הרע"ב שם ובתיו"ט כת' דלא ידע מנ"ל זה וגם הר"מ לא כתב זה מבואר דבכ"ע כשר אף דלא פתת כלום ואח"ז נותן לכ"ש ויוצק שאר השמן כי המנחות הללו צריך גם כן הג' מתנות כמו מנחת סולת ונותן עליה לבונה ונותנה לכהן ומגישה למזבח וקומצה הכל כמו לעיל וכן הדברים שכשרים בזר הכל כמו לעיל והחילוק שבין מחבת למרחשת מחבת אין לה שפה והבצק קשה ומרחשת יש לה שפה ומעשיה רכים. וכל הדינים כמש"ל.

הד' היא מנחת מאפה תנור והית' שני מינים אם רצה חלות רצה רקיקין כמש"ל. וסדר עשיית החלות בולל הסולת בשמן ולש בפושרין ולא נתבאר להדיא בד' הר"מ אי צריך מתן שמן בכלי קודם עשייתו ועלח"מ ומ"ל פלפלו באורך דדעת תוס' דבעי מתן שמן בכלי והר"מ לא ס"ל הכי ואין צריך מתן שמן בכלי קודם במנחת מאפה ע"ש שהניח ד' התוספות בצ"ע וברש"י במשנה דע"ד ע"ב כ' דמאפה תנור אין צריך יציקה אבל ב' מתנות צריכה היינו בלילה ומתן שמן בכלי ע"ש ועיין בד' ע"ה דרקיקין אין טעונין בלילה וצ"ל דכוונת רש"י על חלות. ואחר כך אופה אותה בתנור שבמקדש יו"ד חלות ופותת ונותנה לכ"ש ואין בה יציקת שמן כי נתמעטה מיציקה רק כל הלוג הי' מקודם בשעה שלשה ונותן עליה לבונה ומוליכה אצל כהן הכל כדלעיל רק החילוק במנחה זו דלא הי' טעון יציקה לדעת תוס' ולהר"מ לא הי' צריך יציקה ולא מתן שמן בכלי קודם כו' רק הסולת עם השמן יותר אין חילוק. וסדר עשיית רקיקין כ"ה לש הסולת בפושרין ולא הי' בה שום שמן כלל והי' אופה עשרה חלות ואחר האפיי' הי' נוטל את לוג השמן ומושחן וחוזר ומושחן עד שכלה כל הלוג ופותתן ונותנן לכ"ש כו' ועושה כמש"ל ואם לא עשה הרקיקין כלל כשרה כ"ה במשנה ור"מ והיינו שנתן כל השמן בשעת לישה דאל"ה בלא שמן היא פסולה דחיסר שמנה אפילו כ"ש פסולה וז"פ וע' רא"מ הובא בלחם משנה

דעתו דאם שינה ומשח החלות ובלל ברקיקין פסולה וצ"ל דמיירי בקבע המנחה דאמר זו לחלות או לרקיקין ושינה פסול עיין ר"מ פי"ז ולכאורה נראה דסובר דהם ב' מינים כריב"י ע' מש"ל לענין מחצה חלות ע' לעיל. וע' לח"מ השיג על הרא"מ דהקי"ל לא בלל ולא משח כשר ומכ"ש להיפוך. ואיני מבין ד"ז דהא לא נתבאר שום חילוק בין אפיית החלות או הרקיקין רק חילוק זה דהחלות נבללין והרקיקין מושחן אם כן אם אינו נותן השמן בחלות קודם אפילו כלל אם כן לא ה"ל חלות רק רקיקין וכן ברקיקין אם אינו מושח אחר האפילו רק נותן קודם האפיה אינם רקיקין כלל כי רק זה החילוק בין רקיקין ובין חלות. אך זה איני מבין ג"כ היאך הדין דלא משח כשר אם כן לא הו"ל רקיקין. ולא בלל כשר ניחא דגם בחלות הוא למצוה דאם נותן השמן לאחר שנתן המים או שאינו בולל כשר דנקראים חלות אבל בלא משח היאך נקראים רקיקים רק אם יש איזה חילוק באפילו בין חלות ורקיקין וכעת ל"מ שיהי' איזה חילוק באפייתן רק זה והנה לא עיינתי היטב בזה ויכול להיות שהוא טעות (ע' השמטות) וכבר כתבתי דאם חסר מעשרון כ"ש או משמן כ"ש פסול ואם ריבה שמנה דעת רש"י דאפילו כ"ש פסול ע' מנחות י"א ודעת ר"מ פי"א מפסולי המקודשים דעד שני לוגין לעשרון כשר ושני לוגין פסול ופחות כשר וכן אם ריבה לבונה עד שני קומצין כשר ובשני קומצין ומכ"ש יותר פסולה וע' תוי"ט שם במנחות והנה להאריך צריך אני להביא ממש כל מס' מנחות והר"מ ואני לא באתי רק לעורר. וכ"ז במנחת כל האישים חוץ מנחת כהן דיש שינוי ממ"ש ויבואר לקמן פ' צו מ' קל"ז שם מקומה וגם דין אכילת השיריים לאחר הקטרת הקומץ יבואר בפ' צו וגם פסול מחשבות במנחות. וכל המנחות הנ"ל באות דוקא מצות ודיני חמץ יתבאר במצוה שאח"ז.

והקמיצה והקטרת הקומץ אינו אלא ביום רק אם נתן הקומץ על האש ביום מתאכלין והולכין כל הלילה וכן הגשה אינו אלא ביום עיין ר"מ פ"ד ממעה"ק ובמגילה מבואר דעד הגשה כגון בלילות ויציקות כשרים בלילה אך באמת דוקא בעבודות עד שלא היו בכ"ש אבל ביציקה שהי' בכ"ש נפסל מחמת לינה ע' כ"מ ור"מ פ"ג מה' פסה"מ הכ"א דעה"ש פוסל אך דנפסל מחמת יום ולא מחמת עבודה בלילה ונ"מ לענין כ"ש שלא מדעת. ויבואר במק"א. והקמיצה א"צ צפון וכשר בכ"מ בעזרה וכן אם נקמצה בהיכל כשרה ע' ש"ס ור"מ פי"ב. ומנחת חוטא יבואר לקמן אם צריכה צפון ע"ש. והסולת והשמן צ"ל מן המובחר ואיזה סולת ושמן פסול למנחות ע' פ"ו מהא"מ בר"מ ויבואר אי"ה בפ' אמור בדיני מומין שם מקומן ועיין מנחות ע"ד במשנה רבי סובר חלות בוללן פירש"י דמנחת מחבת ומרחשת ומאפה דהיו חלות נבללים לאחר אפילו וחכ"א סולת

דנבללים כשהם סולת והלכה כחכמים דאין הלכה כרבי מחביריו וכ"פ הר"מ כמש"ל. וע' רש"י פסחים דף ל"ו ע"א ד"ה לישה פירש"י וז"ל כגון מנחת מחבת ומרחשת שאופין תחלה עשר חלות ואח"כ פותתן עד שמחזירן לסולתן ואח"כ נותן שמן ובוללה ויוצק עליהן כו' וקומץ עכ"ל וא"י למה שנה משנתו כרבי דגם אליבא דרבנן מכל מקום הלישה כשרה בזר דכתיב וקמץ מקמיצה ואילך והלישה והאפיה היו קודם קמיצה אם כן אינו בזריזין ולמה פירש"י אליבא דר' שלא כהלכתא וכ"פ בדיבור שאח"ז ד"ה לימד וכו' והנהו במנחת מאפה תנור לאחר לישה ואפיי' ופתיתה נינהו מפורש בדבריו דבלילה היה לאחר האפיי' כר' ולא כרבנן וגם צ"ע דפי' דהנהו במנחת מאפה תנור לאחר לישה ואפייה כו' ובאמת יציקה לא הי' במאפה תנור אך זה אפשר שיגרת לישנא והכוונה רק הבלילה אבל מש"ל צ"ע מאוד:

אך לשון הש"ס מסייע לרש"י ע"ש וד' הש"ס גופא מסייע לרש"י וגם דהתו"ס ד"ה במקום זריזין צ"ע וגם מה שפירש"י פותתן עד שמחזירן לסולת גם כן צ"ע דאינו כהלכתא דפסקינן פתיתין כזיתים כמש"ל. גם נ"ל דחלות של מאפה דא"צ יציקה ובולל כל הלוג עם הסולת מכל מקום אם יצק אינה פוסלת דאתמעט דא"צ יציקה ואינה מעכב כשאר מנחות דיציקה מעכבת אבל כאן אינו מעכב על כל פנים אינו מזיק ואם רוצה יוצק ג"כ ומכל מקום צ"ע. ואין מביאין מנחות מן הטבל והחדש וכה"כ דאתמעטי ממשקה ישראל מן המותר לישראל ואם הביא פסולים כ"ה בר"מ פ"ה מהא"מ ה"ט והר"מ כתב הטעם מפני שהוא מהב"ע ופלפלו האחרונים. ואין מביאין מנחה מחדש קודם לשתי הלחם בעצרת ואם הביא כשר ויבואר אי"ה לקמן במצות החדש ושהל"ח ע' בפ' אמור. ואין מביאין מן המדומע ובשמן של מנחות שייך ג"כ טבל ומדומע וערלה וגם אם שייך חדש בפירות לענין הקרבה וגם הטעם דמדומע אסור וגם אם פירות שביעית כשרים עיין מצוה רצ"ט. ועיין מ"ל פ"א מה' מעה"ק מביא בשם הרמב"ן בהשגות לס' המצות בעיקר י"ב שכל העבודות כגון היציקות ובלילות פתיתות ומליקות כו' הכהן העושה כשעושה א' מאלה עושה מצוה ומברך עליה ובמ"ל כתב שגם דעת הר"מ כן ונוסח הברכה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לעשות כך וכך. וד' הרמב"ן צ"ע שכ' הכהן העושה וכתבתי לעיל דיציקות ובלילות כשרים בזר אם כן גם ישראל מברך וגם אינו מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן אפילו אם הכהן הוא העושה כיון דאינו תלוי בקדושתו של אהרן דגם זר כשר כנ"פ:

מצוה קיז

סעיף א

שלא כו'. הנה דיני המצוה במחמץ מנחה ע"ל פ' צו מצוה קל"ה שם מקומה וכאן יבואר בקיצור מצוה זאת דשאור ודבש אסור להקטיר על המזבח. והדינים עיין ר"מ פ"ה מהא"מ. השאור וה"ה החמץ כרישא דקרא אסור להקטיר על המזבח וחמץ נוקשה תלוי בשיטות לגבי חמץ בפסח אי אסור מדאורייתא בפסח ה"ל חמץ ג"כ לענין לאו זה. ואף דשם יש פסוק לרבות נוקשה מכל מקום כאן נמי וע' תוס' פסחים מ"ג ע"א ד"ה מאן תנא ולקמן מקל"ה. וכן דבש הן דבש דבורים הן דבש תמרים הן מוהל היוצא מאיזה פרי. וכן כל פירות האילן הם בכלל דבש והם בכלל לאו זה דלא תקטירו. וע' מל"מ כאן. והמקטיר הן על המזבח והן על הכבש לוקה דאתרבי כבש כמזבח ללאו זה וע' מנחות דף נ"ז ונ"ח והעובר על לאו זה לוקה ואם הקטיר שאור ודבש כא' דעת הר"מ דאין לוקין אלא א' דה"ל לאו שבכללות והרמב"ן חולק והוא אריכות גדול בכמה לאוין. ושאור לחוד לוקה ודבש לחוד לוקה ושיעור הקטרה שיתחייב מלקות ע' מנחות נ"ח אבייי סובר דנתרבי מכל אפילו כל שהו וסובר יש הקטרה לפחות מכזית ורבא סובר דאתרבי דוקא כזית דבלא הריבוי לא הי' חייב אלא על קומץ היינו ב' זיתים ואתרבי לכזית ובפחות מכזית אינו חייב וידוע דאביי ורבא הלכה כרבא אם כן אתרבי דוקא לכזית ולוקין על כזית ואם אסור בפחות מכזית כדין ח"ש אפשר דתלוי במ"ש כ"פ אי חזי לאצטרופי היינו דהיה אוכל עתה שיעור שלם אם כן ה"נ ח"ש אסור מן התורה דחל"א דאי בעי הי' מקטיר שיעור שלם. ואי נימא דחל"א היינו בתוך כא"פ ע' ש"א הל' חמץ לענין לאו דב"י אם כן כאן אינו אסור ח"ש דאינו חל"א בכא"פ דאין הקטרה פחות מכזית וצריך דוקא להיות הכזית בב"א עיין מנחות כ"ו וברי"מ פי"א מפסולי המוקדשין הלכה ט"ו:

וז"ל הר"מ כאן ה"א שאור ודבש אסורין למזבח ואיסורן בכ"ש שנאמר כי כל וסובר הכסף משנה דדעת הר"מ דאסור בכ"ש ולוקה וסובר כאביי ותמה עליו הא הלכתא כרבא. ועוד דכתב אח"ז דאין הקטרה פחות מכזית והיינו כרבא. ותי' דהר"מ סובר דרבא לא פליג על אביי ומודה לאביי דלוקין על כ"ש. ואין דבריו מובנים כמ"ש בלחם משנה וע' שעה"מ החו"מ פ"א ה"ו פלפל בזה. ומ"ש הר"מ דאין הקטרה פחות מכזית פי' הכסף משנה היינו ע"י תערובות צ"ל בתערובות כזית אף על פי שאין מן השאור ודבש אלא כ"ש. וע' שעה"מ שם דהוא כסברת תוס' ע"ז ס"ז ד"ה ואידך בשם הר"י מקינון דאף לר"ש דסובר כ"ש למכות מכל מקום ע"י תערובות צריך כזית בין הכל והיתר מצטרף לאיסור ה"נ ס"ל להר"מ דע"י תערובות צריך כזית והמל"א. ודעת הלחם משנה פי"ג ממעה"ק

הנ"ד דהר"מ פוסק כרבא ורבא מרבה כזית למלקות ובפחות מכזית מודה רבא דאסור מן התורה מחמת ח"ש. וכוונתו דאסורין בכ"ש היינו לענין איסור אבל לענין מלקות צריך כזית ולדעתי מיאן הכסף משנה בזה כמש"ל דסובר דח"ש אסור מטעם חל"א בכא"פ וכאן ל"ש זה כמ"ש אם כן אין ח"ש אסור כלל מן התורה לרבא ע"כ פוסק הר"מ כאביי לדבריו ודעת הלחם משנה דחל"א היינו אם הי' שיעור שלם אם כן סברת חל"א איך הוא תלוי בפלוגתת הכסף משנה והלחם משנה. ובלחם משנה כאן הקשה דד"ז דמרבינן כל על מקצתו אתיא כר"א ובפ"א מהחו"מ גבי תערובת חמץ דעת הרב המגיד דהר"מ לא ס"ל כר"א אלא כרבנן. אם כן מזכה שטרא אליבא דב"ת ע"ש שכתב דהברייתא כרבנן נמי אתיא ומכ"ש להטור ופוסקים הסוברים דגם בחמץ פוסק הר"מ כר"א בודאי ניחא ע"ש בהחו"מ. וא' המקטיר דברים הנ"ל בעין וא' המקטירם בתערובות לוקין ע"ש בש"ס עירובו מנין דכתיב כי כל ומבואר בר"מ כאן ואח"ז כתב אם נפל ממנו כ"ש בקטורת נפסלה ואם הקטיר ממנו בהיכל כו' דעל התערובות קאי ג"כ והנה לא ביאר לנו הר"מ מאי תערובות דלוקין כאן אי תערובות אפילו מין במינו דבכה"ת בטל וכאן הוא גזירת הכתוב דאינו בטל כלל או תערובות כמו בהחו"מ דכזית בכא"פ וע"ש. ומסתימת דבריו נראה דאינו בטל כלל דכתב נפל כ"ש בקטורת נפסלה משמע אפילו ביותר מס' וכן במינו. וזה צ"ע בפסחים מ"ג. והנה להכסף משנה דהר"מ סובר דאכ"ש לוקין כשהוא בעין רק ע"י תערובות לא ריבתה תורה כ"ש אך בכזית לוקין צ"ל דס"ל המל"א כזעירי בפסחים. ולהלחם משנה דסובר דהר"מ מצריך כזית אינו מוכח אי ס"ל המל"א דאפשר דוקא כל הכזית שנתערב לוקין על התערובו'. אך ממ"ש נפל בקטורת כו' ואם הקטיר כו' נראה דאדלעיל קאי על נפל כ"ש אם כן סובר המל"א. אך אפשר הוא דין בפ"ע אם כן אינו מוכח כלל אך כיון דזעירי סובר כן והר"מ פסק כן דדריש כו' יש סברא דיהי' כאן המל"א ואף דגבי חמץ אינו פוסק כן ע' באחרונים שהאריכו בזה על כל פנים כאן לא ביאר לנו הר"מ דין התערובות אם כדיני חמץ או בכ"ע וגם לא ביאר לנו אי ס"ל המל"א א"ל וצ"ע בסוגיא הנ"ל ואין ביכלתי כעת.

ואם נפל שאור או דבש לתוך הקטורת נפסלה ואם הקטיר ממנו בהיכל לוקה כ"ה בר"מ כאן ופ"ח מהכה"מ ג"כ דדבש פוסל בקטורת מברייתא דכריתות. וע"כ הטעם מפני הכתוב כי כל שאור וכל דבש כו' כמבואר בברייתא ולמה אין מערבין בה דבש כו'. ונראה הא דמבואר דאם נתן בה דבש פסלה היינו לכתחלה אין מקטירין מפני הלאו הזה ואם עבר והקטיר קטורת בדבש או בשאור כשר ול"ה כמוסיף סמנים כמו בורית כרשינה וכו' ועוד דברים ומה"ת לא מיפסל רק עבר על הלאו אבל הקטורת כשרים וא"צ להקטיר עוד

פ"א ולא נפסל משום מהב"ע ע' תוספות סוכה ל' דיוכל לקיים המצוה בלא עבירה ובפרט להסוברים מה"ב דרבנן אם כן נראה דהקטרה כשרה. והנה מברייתא הנ"ל דמבואר על קטורת ג"כ פסוק זה דלא תקטירו ע"כ כ' הר"מ דאם הקטיר בהיכל לוקה ובכ"מ כ' דוקא בהיכל דהקטרת הקטורת הוא בהיכל אבל חוץ להיכל אינו מקום הקטרה וא"ע משום הקטרת שאו"ד ונראה דאפילו בהיכל ג"כ א"ח רק בהקטיר על מזבח דשם מקום הקטורת אבל שלא על המזבח א"ח דלאו מקום הקטרה היא וכן מזבח הזהב שנעקר דק"ל מקטירין קטורת במקומו ע' זבחים נ"ט ובר"מ פ"ג מתוס' ג"כ חייב אם הקטיר שאו"ד. ע"כ לא כ' הר"מ מזבח הפנימי רק בהיכל דפעמים כשרה הקטרה בהיכל בלא מזבח וחייב אז על הקטרת שאו"ד ועיין תוס' כאן במנחות נ"ז ע"ב ד"ה כבש. וכן ביה"כ דמקטיר בקה"ק על המחתה שלא על המזבח ג"כ חייב כיון דהוא מקום הקטרה ע"כ נקט הר"מ היכל דכולל כל ההיכל אף קה"ק. ונראה ג"כ ביה"כ דהקטורת כשר ואסור להקטיר עוד כיון דאלו כשרים אם הקטיר עוד ה"ל קטורת שלא לצורך וח"מ משום ב"ר ומשום חילול יה"כ כנ"פ דאין שום צד לפסול הקטורת שנתערב בהם שאו"ד. ודעת הרב המחבר נראה דלוקין על כל שהוא שכתב דאסורין בכ"ש שנאמר ממנו ומחמת ח"ש א"צ ללימוד וגם מדלא כ' עבר והקטיר בכזית כדרכו בח"ז היכי דיש שיעור כותב בפי' ע"כ נראה דסובר דלוקין אכ"ש אך מ"ש הרהמ"ח דנלמד מתי' ממנו אפילו כ"ש צ"ע דנלמד בש"ס מתיבת כל לכל אמוראים וצ"ע.

והלאו הזה אינו אלא במעלה שאו"ד עם הקרבן אפילו אם מעלה השא"ד בפי' לשם עצים כיון דמקריבם עם הקרבן לוקה כ"ה דעת כ"מ בכוונת הר"מ ודעת לח"מ אינו כן כמו שיתבאר. ול"ד אם מעלן עם קרבן שראוי להקרבה אלא אפילו מעלן בדברים שא"ר להקרבה כגון המעלה מבשר חטאת ואשם או מבשר קק"ל או משירי המנחות ומותר העומר ומחטאת העוף או מלחה"פ ושתי הלחם או מלוג שמן של מצורע המעלה שאו"ד עם א' מאלו בין למזבח בין לכבש לוקה אף על פי שכל אלו א"ר להקטר' הואיל והם קרויין קרבן חייב שנא' קרבן כו' כ"ה בר"מ. ועיין בראב"ד וכ"מ וכן המעלה שא"ד בפ"ע לשם קרבן חייב. אך אם מקטירם בפ"ע בלא קרבן ומקטיר בפי' לשם עצי' פטור שנא' לא יעלו לריח ניחוח, לריח ניחוח אי אתה מעלה אבל אתה מעלה לשם עצים. אך עם הקרבן חייב בכ"ע אפילו אם מקטיר אותם לשם עצים. והנה נ"פ במקטיר בפ"ע דוקא אם אמר בפי' לשם עצים פטור אבל בסתם ודאי חייב ובפרט כיון דקיבל עליו התראה ה"ל כמפרש כמבואר בכ"ד. והנה תחלת לשון הר"מ המעלה שא"ד לשם עצים פטור משמע אבל איסורא איכא. אך מהלימוד לריח ניחוח פי' אבל אתה מעלה לשם עצים

נראה דלכתחלה מותר לשם עצים. וכ"נ בזבחים ע"ו דמביא אשם ולוג ע"ש. אך אפשר משום תקוני גברא ואפשר מדרבנן אסור. ודעת הלחם משנה דבאמר בפי' לשם עצים אף בהקריב עם קרבן פטור רק בסתם והקריב עם קרבן חייב. נראה מדבריו דבפ"ע בסתם א"ח רק במפרש לשם קרבן. ול"נ כהכסף משנה דבסתם חייב ובפרט דקיבל עליו התראה. ולשם קרבן דכ' הר"מ היינו בסתם ואינו פטור אלא במפרש לשם עצים ועם קרבן חייב בכ"ע. וגם הלחם משנה כתב בעצמו דלשון הר"מ מסייע להכסף משנה דכתב הקטירן בפ"ע לשם עצים פטור משמע דעם קרבן חייב בכ"ע:

והנה לשון הר"מ המקריב כזית מכל אלו בשאו"ד לוקה. נראה אף שאין מן השאור והדבש כזית רק כזית בין הכל חייב ולדעת הכסף משנה כבר כתבתי לעיל דע"י תערובות סובר בכזית והמל"א. ובד' הלחם משנה נסתפקתי עיין לעיל. וכאן מבואר בד' הר"מ להדיא דכזית ב"ה סגי דהמל"א. והנה מבואר בש"ס דמנחות שם מנין למעלה מבשר החטאת כו' ומלחה"פ ומשתי הלחם כו' שנאמר ממנו כל שממנו. ונחלקו שם ר"י ור"א אם חייב בפ"ע על הכבש כמ"ש אח"ז בעזה"י והר"מ למד מזה. ולדעתי הפשט בגמרא דבמקריבין עם שא"ד מיירי ע' כ"מ. ולכאורה קשה למה נקט הש"ס מלימוד זה ג"כ שהל"ח הא בלא הלימוד דממנו לאישים הלא של"ח הוי חמץ והוי בכלל הלאו דשאור וכן הר"מ כ' כל אלו וגם שהל"ח וכתב דהמעלה כזית מכל אלו בחמץ או בדבש לוקה תפ"ל דשהל"ח הם עצמם חמץ אך באמת כיון דמיירי אפילו לשם עצים להדיא להכסף משנה או בסתם להלחם משנה דבשאור לבד לא מחייב רק עם קרבן ע"כ נקט שהל"ח דהוי ג"כ בכלל קרבן לחייב אפילו לשם עצים. אך קשה בלשון הר"מ דכתב המעלה כ"א בשאו"ד כו' כזית דבשהל"ח ל"ל לאקרובי עם שאור אחר כיון דהם עצמם חמץ ואיקרי קרבן חייב ומה בהקריב שאור אחר עם קרבן חייב מכ"ש דחמץ של קרבן עצמו חייב וצ"ל דהר"מ אכולהו קאי חוץ משהל"ח ולא הוצרך לפרש דהוא דבר פשוט. אך עיקר הדין צריך להשמיענו דנקרא ג"כ קרבן וחייב אף לשם עצים וכן מ"ש כזית מכ"א לא קאי על שהל"ח דהם חמץ וחייב על כ"ש בפ"ע כמש"ל דעת הכסף משנה ובש"ס. מבואר שם דהמעלה מכולן ע"ג כבש כו' דר"א סובר דל"ד לשא"ד ע"ש ע"כ ג"כ לא קאי לשהל"ח דשהל"ח הם בעצמם חמץ וחייב מלקות לא כמו הנהו דאין לוקין כמו שיבואר בסמוך. ונכלל עוד בפסוק זה לאו דאסור להקטיר על המזבח השיריים מכ"ד שנקרא קרבן וכבר נחשבים למעלה בשר חטאת כו' ואפילו חטאת העוף ולוג שמן של מצורע והוא פלוגתא שם במנחות ח"א דוקא כל שממנו לאישים וחטאת העוף ולוג של מצורע אינו ממנו לאישים ור"ע סובר כל דנקרא שמו קרבן והלכה כר"ע מחבירו. ודוקא על המזבח אבל

לא על הכבש והוא פלוגתא שם אם כבש כמזבח לענין זה ופ' הר"מ דכבש אינו כמזבח לענין זה רק לענין שא"ד ונראה מד' הר"מ דאין לוקין ע"ז שכתב ואסור להקטיר ולא כ' דלוקין וע' כ"מ הטעם כיון דהוא אינו מבואר בפי' רק מדרשא סובר הר"מ דאין לוקין וגם נ"ט למה פסק דכבש אינו כמזבח ע"ש ולא כתב ג"כ השיעור כיון דאין בו מלקות ואפשר ח"ש אסור מן התורה אע"ג דלא חל"א בכא"פ כמש"ל וכל אלו איסור יש אפילו במקטירן לשם עצים בפי'. וזהו פלוגתא בזבחים ר"א ורבנן רבנן סוברים דוקא שאו"ד מותר לשם עצים אבל כ"ד הנ"ל אסורים אפילו לשם עצים והלכה כרבנן וכ"פ הר"מ פ"ו מפסולי המקודשים וכבר כתבתי דהשל"ח אם מקריב על המזבח אפילו לשם עצים חייב מחמת לאו דשאור אף דשאור אינו חייב משום עצים מכל מקום נקרא קרבן ולא גרע מהמקריב שאור עם קרבן דחייב משום עצים ג"כ וכן המקריב על הכבש חייב מחמת שאור עם הקרבן דחייב על הכבש עיין ר"מ וכל אלו חוץ משתי הלחם דהם חמץ וזה פשוט:

סעיף ב

ונוהג בזמן הבית כו'. באמת בר"מ אינו מבואר זה. ונראה דהרב המחבר למד זה מדין זר ששימש בטומאה ומחוסר בגדים ולא רחוץ ידים ורגלים דאינו חייב אלא משום זרות עיין ר"מ פ"ט מה' ב"מ והוא מהתוספתא דלא נזהרו אלא הכהנים הכא נמי ונראה ג"כ דכל הכהנים מוזהרים אף הפסולים כגון בע"מ ע"ש בפ"ט ואפשר מצא הרב המחבר ד"ז באיזה מקום ואנחנו לא נדע והר"מ סתם הדברים. והלאו הזה הוא ככל הלאוין שבתורה לענין התראה ותשובה ושא"ד המבוארי' לעיל אך לדברי הרהמ"ח הוי לא תעשה שאינו שוה בכל דאינו נוהג אלא בכהנים. ולפמש"ל דנתן דבש בקטורת אין נפסלה רק דאסור להקטיר מפני הלאו אם כן אם אין לו קטורת רק מה שיש בה דבש אפשר דעשה של קטורת דל"ת ויקטיר. אך באמת אין עדל"ת במקדש. אך גוף ד"ז אי עשה דוחה לא תעשה במקדש צ"ע וכתבנו במק"א וגם כיון דמשכחת לה שיהי' קטורת בלא דבש אפשר אינה דוחה ע' בב"י הלכות ציצית ובש"א והדברים עתיקין:

מצוה קיח

סעיף א

שלא להשבית כו'. **ומצוה קי"ט להקריב מלח על הקרבנות**. הנה מליחת הקרבן הוא עשה ולא תעשה ואם עבר ולא מלח עובר בעול"ת ודיני המצוה מבוארים בר"מ פ"ה מהא"מ דמצוה למלוח כל קרבן העולה למזבח ומולחו יפה יפה כדרך שמולחין לצלי כ"ה דעת הר"מ וי"ג וכן לקדרה וצריך מליחה כמו לקדרה וכ"ז לכתחלה אבל בדיעבד סגי

בכ"ש. ועיין במנחות דמצוה להביא מלח סדומית שהוא מן הים לא מצא מלח סדומית מביא מלח אסתרוקנית היינו מלח שחופרין מן הקרקע והר"מ השמיט זה ע' מ"ל. ומבואר עוד בברייתא תקריב אפילו בשבת ואפילו בטומאה דהוא עבודה וד"ש וטומאה והר"מ השמיטה וע' מל"מ. ובמ"ל פ' י"א דשבת הקשה ל"ל קרא דד"ש הא אינו מלאכה כלל דקיימא לן אין עיבוד באוכלין ותי' דמשכחת לה דצריך למלוח העור ג"כ וגם חלק הכהנים דאוכלין העור ומולח העור ובשער המלך פ"ג מיום טוב ה"ד דחה ד' וכ' דחלבים דלאו אוכלים גמורים הם מפורש בר"ן ביצה בשיטת הש"ס דאין מולחין את החלבים דהוי מלאכה דאורייתא משום מעבד וע' מש"ל בקונטרס מוסך השבת בעזה"י. ואין לך דבר שקרב למזבח בלא מלח חוץ מיין הנסכים והדם והעצים כ"ה בר"מ והרהמ"ח. והעצים דא"צ מלח ל"מ עצי המערכה דשורפין בה הקרבנות ודאי א"צ מלח דהעצים אינם קרבן. אך מיירי מי שהתנדב עצים דמביא עצים ע' ש"ס ור"מ פט"ז ממעה"ק אינו טעון מלח. והנה שלשה דברים הללו הן בברייתא הראשונה לרבנן דקיימא לן כוותי' והן לברייתא השני' דמוקמי אליבא דר"י בנו של ריב"ב א"צ מלח ע' מנחות ק' וכ"א בסוגיא שם. וקטורת אם צריכה מלח להברייתא המבואר שם קטורת צריכה מלח דאחר בא חובה ולהברייתא דאוקמי כר"י בנו של ריב"ב קטורת א"צ מלח. ודעת הכסף משנה כאן דר"מ פוסק כר"י בנו של ריב"ב אם כן גם הקטורת א"צ מלח והלחם משנה הקשה ע"ז דלא חשיב הר"מ קטורת. ע"כ דעתי דהר"מ פוסק דלא כר"י וקטורת כיון דאחרים באין חובה צריכה מלח רק אלו הג' דברים דחשיב הר"מ א"צ מלח אבל קטורת צריכה מלח. ונ"פ אם קטורת צריכה מלח קטורת של יה"כ דנקטרים לפני ולפנים ג"כ צריך מלח דאין חילוק כנ"פ. והנה בקטרת היה מלח סדומית ואם נאמר דקטורת א"צ מלח לא הי' מפני המצוה של מלח רק הי' יפה לקטורת ואפילו אם קטורת צריך מלח יצא במלח שהיו נותנים בשעת עשיי' שהיו נותנים מלח סדומית. אף דמבואר דהיו מולחין בראשו של המזבח מכל מקום נראה דד"ז אינו מעכב דלכתחלה מצוה למלחו סמוך להקרבה אבל בדיעבד סגי אם מלחו מקודם או בשעת עשיית הקטורת עמ"ל פ"ד מהכה"מ ח"י:

והנה דוקא יין הנסכים א"צ מלח. כיון דאינו לאישים אבל מנחות נסכים צריך מלח ע' ש"ס ור"מ פ"ב ממעה"ק. ומ"ש הרהמ"ח כאן נסכים היינו יין של נסכים וז"פ. וד' הר"מ סתרי אהדדי דכאן כתב יין של נסכים א"צ מלח. ובפ' ט"ז מהלכות מעה"ק הי"ד כ' הר"מ המתנדב יין נותן עליו מלח ומנסכו על גבי שיתין כו' ועמד בזה הכסף משנה ותי' דכאן דפוסק דיין הנסכים א"צ מלח היינו בשל נסכים הבאים בשביל קרבן אבל שם מיירי שהתנדב יין בפ"ע ומנסכו זה צריך מלח. ובאמת אין החילוק מובן כמו דאתמעט יין

של נסכים ממלח מחמת שאין אחר באה חובה לה ואין עולה לאישים ע' בגמרא אם כן ביין הבא בפ"ע ג"כ כיון דמנסכו לשיתין ואין עולה לאישים למה צריך מלח דאתמעט ג"כ מהא דמבואר בש"ס יין נסכים ועמד בזה הלחם משנה המעה"ק. אך על כל פנים כיון דהר"מ פוסק כן ודאי יצא לו מאיזה מקום. ולכאורה כיון דהבאים בפ"ע צריך מלח אפשר דניסוך המים בחג ג"כ צריך מלח דאינו תלוי בהקרבן עיין ר"מ פ"י מהתו"מ דאפילו בלילה יצא עמ"ל בשם תוס' וגם אם הקדים לזבח כשר דזו מצוה בפ"ע אם כן אפשר טעון מלח אך באמת הי' הר"מ כותב כן גבי ניסוך המים ע"כ דגם מים אין צריך מלח כמו יין נסכים. והנה אם עבר והקריב בלא מלח לוקין הכהן המקריב דהוי לאו שיב"מ וגם עבר אעשה ומכל מקום הקרבן כשר והורצה חוץ בלא מלח קומץ המנחה פסולה. ובכ"מ נ"ט למה אינו מעכב בכל הקרבנות ובלחם משנה הקשה מנ"ל להשוות כל הקרבנות עם המנחה לענין מלקות ולא לענין פסול הקרבן והרב המחבר דעתו כדעת הר"מ. והמלח הי' משל צבור ע' ש"ס ור"מ. ובג' מקומות היה מונח המלח בלשכת המלח היו מולחין עורות קדשים וע' תוס' ולח"מ. וע"ג הכבש ששם היו מולחין האברים. ובראשו של מזבח שם היו מולחין הקומץ והלבונה ועולת העוף ומנחות הנשרפות וכאן בד' הרהמ"ח יש השמטה כמה תיבות וכצ"ל בלשכת המלח היו מולחין העורות עיין בר"מ. ואף דהמלח של צבור פשוט דאם הי' של יחיד אינו מזיק להקרבן ולא עבר כלל. ונראה ג"כ אם עבר והקריב בלא מלח דלוקין היינו בהקריב כזית דבפחות מכזית אינו הקטרה דקיימא לן אין הקטרה פחות מכזית כמש"ל במצוה הקודמת. ולענין יין הצריך מלח יבואר אי"ה במק"א כמה הוא השיעור במשקה וכמה ביין שהתנדב. והנה המליחה כיון שהוא בראש הכבש או בראש המזבח בודאי צריך כהן וכי תעלה ע"ד שזר קרב לגבי מזבח ע"ש בסוגיא. ואם עבר זר ומלח או שמלח למטה אם מליחה פסולה בזר עיין ר"מ פי"א מפסולי המקודשים כי כל המנחות כו' הזר כו' או שמולחין כשירות מבואר בדבריו דמליחה כשרה בזר ובפ"ט מהא"מ ה"ה כ' אבל היוצק כו' והמולח כו' אעפ"י שנפסלו ומוזהר עליהן כו' אח"מ מבואר להדיא דמליחה עובר הזר בלאו ופסולה ודבריו סותרים זא"ז ועיין שה"מ פלפל בזה ומביא ד' הרמב"ן עה"ת פרשת ויקרא דמליחה כשרה בזר:

ומ"ש הרהמ"ח דאין הלאו והעשה נוהגים אלא בזכרי כהונה זה מצד הסבר' כיון דא"ע אלא על הקרבה אם כן זר דאין הקרבה שלו כלום א"ע כמש"ל במצות הקודמות וער"מ פ"ט מב"מ דזר טמא כו' מכל מקום א"ח אלא משום זרות ה"ה כאן דלא נצטוו אלא הכהנים אבל כהנים הפסולים אפשר חייבים כמו בע"מ ששימש בטומאה חייב משום טומאה ג"כ עי"ש בפ"ט. ובשער המלך שם דייק מד' הרהמ"ח דכ' דמצוה זו נוהג בזכרי

כהונה נראה דסובר דזר פסול למליחה ואינו דיוק דהעשה מקיים אם הקריב במלח ובלא מלח עבר על העשה ולא תעשה והקרבה ודאי אינו אלא בכהנים וזה כונת הרהמ"ח ואם מלח והכהן לא הקריב כלל בודאי אין המולח מקיים העשה דעיקר העשה דהקרבה יהי' במלח ובלא מלח עובר על עול"ת והקרבה היא רק בזכרי כהונה וז"פ. ואם אין לו מלח אין העשה דהקרבת קרבן דל"ת ועשה ובפרט דאין עדל"ת שבמקדש. ולכאורה ק"ל ע"ד הר"מ דסובר בכל הקרבנות אם עבר והקריב כשר והורצה הא הוי מהב"ע ובאותו פרק פוסל קרבנות מפני מהב"ע וי"ל. והלאו הזה ככל הלאוין שבתורה לענין פסול עדות ומלקות ותשובה ושא"ד הכלל הלאו והעשה כאן ככל הלאוין של מלקות. והנה דעת הרא"ה בבד"ה בית ג' שער ג' דגם חלק שאוכלים הכהנים והבעלים צריך מלח ממצוה זו והמ"ה השיג עליו מש"ס דילן שמבואר דדוקא בעולה לאישים. וספר הזה מיוחס להרא"ה ואינו מביא כאן ד"ז דחלק כהנים ובעלים. וברש"י עה"ת פי' במלח שהברית כרותה משמת ימי בראשית שהובטחו המים התחתונים לקרב במזבח במלח כו' נראה דהמלח צריך להיות ממים. וכ"כ דבש"ס דילן מבואר ג"כ דמצו' במלח שאינו שובת. אך דמרבינן מקרא דבדיעבד כשר אפילו במלח מקרקע. וכן כונת המדרש על לכתחלה ובלאו הכי אין למדין הלכה מן אגדה. ובס' הלכות קטנו' למהר"מ חאגיז סרי"ח כ' דמותר למלוח קרבן עם ציקור דהוא מין מלח אף על פי שהוא מתוק. וכ' אף על פי דהוא פרי כמבואר בא"ח לענין ברכה ועובר משום דבש לא תקטירו נ"מ היכי דאין לו מלח אתי עשה ודל"ת דהקטרת דבש. והנה כבר כ' לעיל דאינו דבר ברור דאין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש ע' זבחים צ"ו ויבואר במק"א:

מצוה קכ

סעיף א

שיקריבו סנהדרין כו'. הדינים הם בר"מ ה' שגגות מפי"ב עד פט"ו. ואכתוב בקיצור. כ"ד שחייבים על שגגתו חטאת קבוע פרט לקרבן עוי"ר אף שחייבים כרת במזיד מכל מקום גזירת הכתוב דוקא בדבר שחייב חטאת קבוע אם הורו ב"ד ועשו ע"פ מחויבים הקהל ולא הב"ד להקריב פר לחטאת והוא מפרים הנשרפים ואם הורו בע"ז מחויבים הקהל להקריב פרים עולות ושעירים לחטאת והשעירים הם גם כן מהנשרפים עפ"י הדינים אשר יבוארו בעזה"י. אם הורו ב"ד הגדול היינו ב"ד של ע"א והיו כולם דהוראה יצאה מכולם או מרובם והמיעוט סנהדרין שתקו דהוי כהודאה והיו כולם ראוים להוראה שלא היו בהם גר או ממזר או סריס או זקן כמבואר בה' סנהדרין. והי' המופלא שבב"ד עמהם

והורו לצבור שמותר לעשות איזה דבר שהיחיד חייב חטאת קבוע והוראה היתה בשגגה ונתפשט הוראתם ועשו רוב ישראל ע"פ. אח"כ כשיודע הדבר מחויבים כל ישראל דהיינו כל שבט ושבט להביא פר לחטאת. ונקרא פר העלם דבר של צבור וא"ח כ"א בפ"ע חטאת כשבה או שעירה רק ביחד מביאים כל שבט פר ס"ה י"ב פרים ושבט לוי נחשב בכל השבטים ושבטים אפרים ומנשה נחשבים לא' בזה וכן בשאר דינים אשר יתבארו. ואם בע"ז הורו להתיר חיוב חטאת מביא כל שבט פר לעולה ושעיר לחטאת ס"ה י"ב פרים לעולה וי"ב שעירים לחטאת וגובים מעות מכל ישראל ע"ז ואינם באים מתרומת הלשכה עיין ר"מ פ"ד משקלים ה"ב. ודוקא בכל התנאים הנ"ל והמבוארים אח"ז אבל אם חסר אחד מהתנאים פטורים הצבור רק כ"א מביא חטאת יחיד על שגגתו כדינו ובע"ז כדינו. והנה אפילו כל הסנהדרין הורו להתיר חוץ מא' שלא רצה להסכים עמהם ואמר להם טועים אתם ורבו עליו המתירים והתירו כל העושים ע"פ מחויבים כ"א לבדו בקרבן והצבור פטורים דבעינן שיסכימו כולם ואם שתקו כיון דלא חלקו חייבים הצבור אך אותם ששתקו אם עשו כיון דהם ידעו שהוא טעות אין המעש' שלהם תלוי בב"ד וחייבים הם בעצמם קרבן ואין מצטרפין לרוב צבור ג"כ רק הם בפ"ע וחייבים קרבן בפ"ע ול"ה מזידים שטעו בסבר' דמצוה לשמוע דברי חכמי' וכן אם א' מהקהל ידע שטעו והוא תלמיד שהגיע להוראה ועשה דטעה במצוה לשמוע ד"ח חייב קרבן בפ"ע ואין מצרף לצבור אך אם הי' ע"ה אין ידיעתו ידיעה באיסורים ומצטרף לרוב צבור וא"ח קרבן בפ"ע. **והנה** דוקא אם עברו ועשו מה שהתירו רוב ישראל היושבים בא"י דוקא ולא בח"ל דאין מצטרפין רק חשבינן רוב הצבור מא"י אפילו שבט א' והם רוב מא"י או שעשו רובן של שבטים כגון ז' שבטים אף על פי שהיו המיעוט כיון דהם רובן של שבטים הוי ג"כ רוב ומנשה ואפרים אין נחשבין אלא לשבט א' ולוי נחשב לשבט א' וכיון שעשו הרוב חייבים בקרבן זה ואפילו השבטים שלא חטאו חייבים וצריכים להקריב י"ב פרים כמ"ש או בע"ז י"ב פרים וי"ב שעירים אבל אם מיעוט עשו נידונים כיחידים וכ"א מביא קרבן ככל שוגג. והנה בהוריות ג' ילפינן מדכתיב ויעשו כו' קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים כו' ש"מ הני איקרי קהל אבל הני היושבין בח"ל לא אקרי קהל. ונ"פ דבזמן שלמה הי' הגבול מחמת עד נחל מצרים והי' א"י אבל בב"ש שהרב' כרכים שכבשו עולי מצרים לא נתקדשו בקדושת עזרא עש"ס ור"מ פ"א מה' תרומות אם כן בב"ש אינו נחשב א"י רק מה שנתקדש בקדושת עזרא ולא ילפינן מקרא רק דיושבי א"י אקרי קהל ובימי שלמה הי' א"י במקומות אלו אבל בימי ב"ש אינו בכלל א"י רק מה שנתקדש ע"י עזרא והם נחשבים קהל כנ"ל פשוט. והנה מ"ש דבב"ש אינו נחשב א"י רק מה שנתקדש ע"י עזרא

יבואר לקמן בעזהשי"ת שיש דיעות דבב"ש לא הי' נוהג ד"ז דפר העדש"צ ע' סוף המצוה. ונראה מהש"ס ולשון הר"מ דדוקא ז' שבטים הוי רוב אבל בפחות מז' שבטים אף על פי שהוא רוב שבטים שבא"י כגון שלא היו בא"י רק ז' שבטים וחטאו ד' שבטים והם רוב שבטי א"י ומיעוט הקהל א"ח פר דרוב שבטים בעינן דוקא רוב של כל (רוב) שבטי ישראל ולא רוב השבטים שבארץ ישראל.

והנה לא נתבאר אם הם מחצה ע"מ ומחצה עשו כהוראתן אי דינם כרוב או כמיעוט ע' פסחים פכ"צ רב סבר מע"מ כרוב והר"מ בהק"פ פוסק כותי' אם כן כאן כיון דכ"א הוי כרוב אין מביאין פר דהמחצ' שלא עשו נקראים רוב וגם אין מביאין קרבן יחיד דה"ל כרוב שעשו דאין מביאין ק"י ע"כ אין מביאין כלל ואפשר הוא ספק ובס' יתבאר לקמן דעת הר"מ והראב"ד וצ"ל רוב הקהל חוץ הב"ד דהב"ד אף על פי שעשו ג"כ אין מצטרפין לרוב קהל כ"ה בר"מ ועכ"מ. היו מרובין בשעת העשי' ונתמעטו בשעת הידיעה או מועטין בשעת עשייה ומרובין בשעת הידיע' הכל הולך אחר שעת העשיי'. וא"ח אלא אם כן תלו בב"ד אבל אם ב"ד הורו שחלב הקיבה מותר ונתחלף לו שומן שהי' סובר שהוא שומן והי' חלב דנתכוין לשומן חייב בפ"ע קרבן ואינו מצטרף לרוב שוגגי' כי הוא לא עשה ע"פ הוראה דהי' סבר שהוא שומן ומכ"ש אם כולם עשו מביאין קרבן כ"א בפ"ע והיחיד שעשה אינו משלים לרוב צבור וכן אם אכל מפני שהוא מותר לדעתו או שהיה מבעט בהוראה ערש"י דף ב' ע"ב חייב בפ"ע וכל החייב בפ"ע אינו משלים לרוב צבור. והנה גבי יחיד שעבר עבירה בשוגג אף שהיה מזיד על הלאו כיון דשגג בכרת ה"ז שוגג ומביא חטאת עיין ר"מ פ"ב ומסתפק כאן המ"ל אם הב"ד הורו ושגגו על הכרת ופסקו שאין בזה כרת אבל לאו או איסור יש ועשו רוב הקהל עפ"י אי חייבים פר והם פטורים מק"י או לא. וכתב כיון דמבואר בש"ס ור"מ דעיקר הדינים שתלו בב"ד ע"כ צריך שיאמרו הב"ד מותרים אתם לעשות כמש"ל אם כן כיון דהב"ד לא התירו על כל פנים לא מיקרי תולה בב"ד רק תול' בעצמו וחייב כ"א קרבן בפ"ע ולא פר ע"ש ודבריו נכוני'. ונרא' אף בשהתירו לגמרי ואמרו שאין איסור מן התורה רק מדרבנן על כל פנים כיון דלא הורו לעשות כ"א חייב ולא קרבן צבור כ"נ. וע"ש עוד בפ"ב שכתב דדבר שנתפשטה הוראה בכל ישראל וחכמים ראשונים ואחרוני' הסכימו לזה כגון שיעור כזית אף שיבא ב"ד ויאמרו דמחייב על כזית קטן מכל מקום האוכל פחות מחטאת אף שלא תלה בב"ד דהא ח"ש אסור מכל מקום בכה"ג לא צריכנא לכל התנאים המבוארי' כאן ע"ש.

ומבואר כאן בהוריות ג' אבעיא אם ב"ד הורו בחלב שמותר ועשו מיעוט הקהל ואח"כ נודע לב"ד וחזרו ואח"כ הורו עוד הפעם שחלב מותר ועשו מיעוט אחר אם מיעוט

מחלקות ואין מצטרפין וחייבין בקרבן יחיד ולא פר א"ד כיון דאידי ואידי חלב הוא מצטרפין ואמרינן באת"ל דמצטרפין אבע"ל בשני מיני חלב ואת"ל דמצטרפין חלב ודם מהו ואמרינן ג"כ את"ל דמצטרפין כיון דקרבנן שוה מבע"ל מיעוט בחלב ומיעוט בע"ז מהו כיון דאין קרבנן שוה אין מצטרפין א"ד כיון דלענין כרת שניהם שוין מצטרפין תיקו וידוע דעת הר"מ לפסוק כאת"ל בש"ס. והר"מ לא הביא דינים הנ"ל כי גדולה מזו מביא שאם מיעוט בחלב ומיעוט בע"ז והיינו שנשאר בש"ס בתיקו פסק הוא דמצטרפין אם כן בכל הנ"ל דקרבנן שוה מכ"ש דמצטרפין. אך בד"ז ד' הר"מ תמוהי' כיון דנשאר בתיקו הו"ל ספק וצ"ל הדין דכולם פטורים קרבן יחיד לא מחייבי דלמא מצטרפים וק"צ לא מחייבי דלמא אין מצטרפין ואיך פסק הוא דמצטרפין ומייתי ק"צ היאך נוכל להביא מס' חולין לעזרה ע' בהשגות. ובכ"מ כתב דלהר"מ מייתי ומתנה. ובלחם משנה תמה דבחטאת ל"מ תנאי וגם למה יביאו ק"צ על תנאי יביאו כולם ק"י על תנאי ע"ש בשם המבי"ט כו' דהר"מ הו"ל גי' אחרת דגם אבעיא זו נשאלה באת"ל על האבעיא אחרת ואינו מביא כל אבעיות הנ"ל דהם כ"ש מאבעיא זו והנה דוקא בנודע בינתיים הוא אבעיא ומחולקים הר"מ והראב"ד כמש"ל אבל בהורו שני הוראות בחלב ובע"ז ועשו מיעוט בע"ז ומיעוט בחלב ולא [נודע] בינתיים אף הראב"ד מודה דמצטרפי' כ"ה בלחם משנה בשם הר"מ. וד"ז דמצטרפין הם להר"מ אפילו בנודע ובלא נודע לד"ה תמוה הוא דלא ביארו לנו רבותינו איזה קרבן יביאו הצבור כיון דחלוקין בקרבנותיהם דעל החלב מביאין פר ועל ע"ז מביאין שעיר אם כן במיעוט בע"ז ומיעוט בחלב דמצטרפין ומביאין ק"צ איזה קרבן יביאו אם כל שבט פר או שעיר או יביאו פר ושעיר לחטאת וגם פר לעולה והתוס' שם עמדו בזה וכתבו דצ"ע מה יביאו כו' ורבותינו לא ביארו לנו ד"ז:

עוד אבעיא לן שם ב"ד שהורו ועשו מיעוט הקהל ומת אותו ב"ד ועמדו ב"ד אחר והורו אפילו באותו דבר כגון חלב וחלב מכל מקום כיון דהורו שני ב"ד אין מצטרפין או מצטרפין ועלתה בתיקו ופ' הר"מ בד"ז דאין מצטרפין. ובלחם משנה תמה על הר"מ כיון דהוא ספק הו"ל לו' דפטורין לגמרי ולמה כ' דאין מצטרפין נראה דמביאין ק"י הא הו"ל ספק חולין לעזרה וע"ש בלחם משנה תי' אם כן דעתו דאין מביאין ק"צ אך ק"י. ונראה מד' הר"מ דבדין דשני ב"ד אין מצטרפין אפילו לא הי' ידיעה בנתיים מכל מקום כיון שעשו עפ"י שני ב"ד אין מצטרפין ע' בלשון הגמ'. וא"ח קרבן זה אלא אם כן הורו ב"ד בדבר שאינו מפורש בתורה ואין הצדוקים מודים הו"ל הוראה אבל אם הורו וטעו בדבר המפורש שהצדוקים מודים ל"ה הוראה אלא טעות וא"ח רק כל יחיד חייב ק"י וע"ש בש"ס איזה הוראות שהצדוקים מודים ואיזה שאינם מודים. וגם א"ח בקרבן זה רק

בביטול מקצת וקיום מקצת אבל בביטול כל הגוף כגון דאמרו אין שבת בתורה או אין נדה בתורה או אין ע"ז בתורה ואפילו אמרו אין הוצאה והכנסה או אין ש"י בתור' פטורים הב"ד והטעם דאין שבת בתורה כו' הו"ל עקירת כל הגוף אפילו בדבר שאין הצדוקים מודים ואין הוצאה אמרינן שם מטעם דהצדוקים מודים ע"ש. הכלל או בדבר שהצדוקים מודים או עקירת כל הגוף פטורים מקרבן זה רק כאו"א חייב ק"י ע' תוס'. ועש"ס שם דאם עקרו אב מאבות מלאכות כגון שאמרו אין חרישה בשבת אי הוי עקירת כה"ג דעקרי לחרישה א"ד כיון דקמודי לכולהו מילתא ה"ל ביטול מקצת וקיום מקצת ורצה למפשט ודחה שם. ונראה דאבעיא לא נפשטה אם כן בכה"ג דהב"ד הורו לעקור אב מלאכה כיון דהו"ל ס' כנ"ל פטורי' כמש"ל דמס' לא מייתי לא ק"י ולא ק"צ אבל הר"מ כ' כאן בעקרי אב מאבות מלאכות חייבים ק"צ. ותמה הכסף משנה דהא היא אבעיא ע"ש מ"ש דמתני ולחם משנה השיגו כדלעיל. ומביא בשם המבי"ט הגי' להיפך ובלחם משנה מיישב הגירסא דחייבים בק"צ באבות מלאכות ע"ש. ודע מה שנקטו בגמרא חרישה באמת בחרישה בלאו הכי פטורי' דה"ל דבר שהצדוקי' מודים אך נקט לדוגמא אבל הכונה באב דאין הצדוקי' מודים. ויש עוד איבעיא בגמר' דאם הורו ב"ד דאין שבת בשביעית וטעו בהדין קרא כו' אי הוי עקירת כל הגוף או הוי ביטול מקצת וקיום מקצת כיון דמקיימים לשבת בשאר שני שביעית ונפשטה התם דה"ל ביטול מקצת וקיום מקצת וחייבים בק"צ והר"מ השמיט אבעיא זו וד"ז. ובלחם משנה כ' דלהר"מ ד"ז שוה עם דין דעקירת אב מלאכה ומדמסיק כאן דהו"ל ביטול מקצת וקיום מקצת ה"נ לעיל וא"כ הר"מ דפסק גבי אב מלאכה דה"ל ביטול דמחייבי ק"צ ומכ"ש בדין זה ע"ש.

וא"ח בקרבן זה אלא אם כן נודע לב"ד החטא עצמו [אבל אם לא נודע להם החטא עצמו] כגון ששגגו בהוראת חלב ואח"כ נודע להם ששגגו בהוראה וא"י איזה דבר הורו אי חלב או דם הרי אלו פטורי' מק"צ ואפילו העם יודעים ומודיעים אותם ל"מ עד שיזכרו הם בעצמם עצמו של חטא ועלח"מ. והנה ד"ז דהב"ד ידעו ששגגו בח"כ אך לא ידעו איזה עבירה פטורי' גם בק"י הדין כך לפי פ' הל' כר"י דחלב ונותר לפניו ואכל א' מהם וא"י איזה אכל אף דודאי אכל חיוב כרת מכל מקום פטור וכ"ה בר"מ פ"ב מה' זו ה"ג. ובש"ס מבואר דאף לר"א דחולק גבי יחיד מכל מקום מודה כאן. ונ"פ דדוקא אם א"י איזה איסור התירו והספק הוא בשני שמות כגון חלב ודם אבל אם נודע בודאי שהתירו חלב אך לא ידעו איזה חלב אי חלב הקרב או חלב אחר או דם הנפש או דם הלב ודאי חייבים כיון דהם מש"א הו"ל ידוע וכן גבי ק"י הדין כן. ע"כ נקט הר"מ כאן חלב ודם וכן שם חלב ונותר כנ"פ. וב"ד דלא מהני מה שמודיעים להם העם עלח"מ וער"מ פ"ב ה"ד גבי

יחיד שכ' דאם נודע לו החטא וחזר ושכחו ה"ז מביא חטאת לשם מי שהוא ע"ש דהוא אפילו לר"י אם כן ה"נ דאם נודע להם וחזרו ושכחו דמביאין הקרבן אך בנסתפקו אם הורו בחלב או בע"ז דאין הקרבנות שוים אם כן אפילו בנודע להם פ"א אם חזרו ושכחו א"י מה שיביאו אם פרים או שעירים אין מביאים. אך ד"ז באין העם יודעים ג"כ אבל העם יודעים מביאין דתחלת הידיע' היא גזירת הכתוב דשיזכרו מעצמם ולא נתחייבו רק אם נזכרו מעצמם אבל בנזכרו דנתחייבו אך א"י איזה קרבן כיון דחזרו ושכחו מהני ידיעת העם אפילו הב"ד אין זוכרים וז"פ. והנה בלא נודע לב"ד עצמו של עבירה דפטורים מק"צ וער"מ דכ"א מביא חטאת קבוע על שגגתו נראה דאם לאחר שהביא נודע לב"ד עצמם החטא עצמו בודאי חוזרים ומביאים ק"צ דע"י הידיעה זו נתחייבו הצבור וגם מה שהביאו לא היו חולין בעזרה כי כדין הביאו כיון דנודע להם ולא לב"ד אבל אח"כ שנודע לב"ד בודאי לא נפטרו עם הקרבנות הראשוני' וצריכים להביא ק"צ כנל"ב ופשוט.

ואם נודע לב"ד שטעו וחזרו בהם בין הביאו כפרתן או לא הביאו עדיין ועשה א' לאחר שנודע להם היא פלוגתא בהוריות דר"מ מחייב חטאת דה"ל תולה בעצמו ור"ש פוטרו דה"ל תולה בב"ד כיון דהוא לא ידע ור"א פוסק דהוי ס' אם תולה בעצמו ואם תולה בב"ד ומביא אשם תלוי וה' כר"א ועתי"ט משום דר"ע ס"ל כוותיה ודוקא היושב בביתו אבל אם הוא בדרך פטור וכ"ה בר"מ כאן פי"ד ה"ה שחייב אשם תלוי דהוי כמי שנסתפק לו אם חטא או לא חטא כו' והנה במשנה שבמשניות הגי' כאן ר"א ביו"ד. והנה צ"ע בד"ז עיין כריתות י"ח ע"ב מבואר שם דרב סובר דא"ח א"ת אלא בחתיכה מב' חתיכות חלב ושומן אבל ח"א וס' חלב ס' שומן פטור מא"ת ויש בזה ג' טעמים רבא סובר הטעם דיש אם למקרא ומצות כתיב ור"ז סובר דבשני חתיכות אפשר לברר האיסור ע"כ חייב ובח"א א"א לברר ופטור ור"נ סובר דבעינן אקבע איסורא ובח"א לא אקבע איסור ומקשה התם לכולהו מברייתא למשניות דמבואר דאף ח"א חייב ומתרצי ר"א היא דלא בעי ח"א מב"ח דסובר יש אם למסורת וא"צ לברר האיסור ולא בעינן אקבע איסור'. והנה להלכה בעינן ח' מב"ח עיין ר"מ פ"ח כאן ופוסק כר"נ מחמת דבעינן אקבע איסורא. וק"ל מאד דכאן בד"ז למה יתחייב א"ת דהו"ל ח"א ול"ש מצות וגם א"א לברר דזה הוי ס' לכל העולם אם זה הוי תולה בעצמו או אם תולה בב"ד וא"א לברר כלל. וגם טעם הג' אין כאן דכאן ל"ש אקבע איסורא ג"כ דמפני מה אקבע איסור ור"א דמחייב דהוא סובר ל"ב ח' מב"ח דל"ל כל הטעמים הנ"ל. ור"ז אמר כאן משל דר"א ושם סובר דר"א ל"ל ד"ז דאפשר לברר וסובר דאף דאי אפשר לברר חייב אבל לפסק הלכה דפסקינן שם דלא כר"א ובעינן חמב"ח מטעמים הנ"ל אם כן הכא למה יתחייב א"ת דהו"ל כח"א

ואף אם נגרוס כאן אלעזר בלא י' ע' תוס' כריתות שם דגם ר"א ס"ל דלא בעינן חמב"ח וצריך עיון גדול למה יתחייב כאן א"ת. ובהיותי נבוך בזה האיר השי"ת את עיני ופתחתי הספר באר שבע וראיתי שהקשה ע"ד רש"י בסוגיא שפי' דהספק איירי בח"א. ותמה על לשון רש"י דהא קי"ל דבעינן חמב"ח ותי' דמרא דשמעתא הוא ר"א והוא לשיטתי' לא מצריך חתיכה מב' חתיכות. ושמחתי מאד שהתעורר בזה אך תי' מספיק על רש"י אבל הר"מ דפוסק כן לפסק הלכה ושם פוסק דבעינן חתיכה מב' חתיכות צריך עיון גדול. ועכצ"ל דנהי דשני טעמים הראשונים לא שייך כאן דליכא מצות וגם לא אפשר לברר מכל מקום כיון דהר"מ פוסק הטעם דאיקבע זה הוי איקבע כיון שבאמת הוא איסור והוא איסור קודם שהורו הב"ד וע"ש בר"מ דב"ד נקראים איקבע. ועכצ"ל כיון דהלכה כן ור"ע סובר כן ע"כ זה הוי איקבע. ובזה י"ל דעת הר"מ כאן פ"ו ה"ד דתמה הכסף משנה למה פסק הר"מ כרבי דפוסק איקבע כר"נ ולמה לא פסק כרבא וכר"ז מחמת מצות או אפשר לברר דהוא כרבנן ע"ש. ובאמת מכאן יצא לו כיון שר"ע סובר כן (וע' בס' תורת חסד כלל ה' דהר"מ סובר דהלכה כר"ע אף נגד רבים ור"ע סובר כן ע"כ הלכה כר"ע אף נגד חכמים) וגם ר"י מפלפל אליבא [דר'] אם כן מחייב א"ת ולרבא ולר"ז למה יתחייב כיון דליכא מצות וא"א לברר ובזה אין שום סברא ע"כ סוברים הטעם כר"נ מחמת איקבע וסוברים דזה הוי איקבע כיון דהי' איסור בודאי עי' בסוגיא דשנים אומרים מת ובתוס' שם ומכל מקום צ"ע. ועיין בהגהת מ"ל פי"ג בא"ד בפיסקא המתחלת עוד יש להביא כו' דדעתו ז"ל דאפילו הורו ב"ד בדבר שאין בו כרת רק על שם זה איכא חיוב כרת כגון שהורו ב"ד באיזה החלבי' שמותרים שאין בהם כרת רק לאו מכל מקום כיון דשם חלב יש כרת חייבים בק"צ חוץ ממגפף ומנשק בעכו"ם אף שיש בשם זה כרת מכל מקום פטור וע"ש שמסתפקים בדהתו"ס יבמות ובד' הרשב"א. ולענ"ד דבריו מגומגמים שם ע"ש ומדהתו"ס אין ראיה ואין כאן מקומו ויבואר אי"ה במק"א. ונ"פ דבב"ש אם נאמר דלא היה בב"ש אלא שני שבטים ע' תוס' גיטין נ"ו ועשרת השבטים לא חזרו אז וחטאו רוב הקהל בא"י אותן השבטים שישנם מביאים קרבן אף על פי ששאר השבטים לא היו שם ולא נוכל לגבות מהם מכל מקום אין קרבן שבט א' מעכב את חבירו ומביאין קרבן. וכן אם כל ישראל הם ביחד וקצת שבטים אין רוצים להביא קרבן מקריבין הרוצים ואינו מעכב א' את חבירו שיהי' הדין דוקא י"ב אלא מצוה שכולם יביאו וכל מי שמביא מקריבין את קרבנם כנל"פ.

הקיצור מדינים הנ"ל אם הורו ב"ד בכל המצות חוץ מע"ז שזדונו כרת ושגגתו חטאת והי' כל התנאים שהבאנו לעיל כל שבט מביא פר לחטאת ולא הב"ד דהלכה כר"י ולא

כר"מ. והר"מ כת' ג"כ בלשון שהב"ד חייב ועיין כסף משנה שהכונה דהיינו הקרבן הזה עפ"י הב"ד ע"י הוראתם והוא עצמו מפרש הדינים דהשבטים חייבים והרהמ"ח קיצר וכ' שהסנהדרין מקריבין קיצר בדבר וסמך על היודע וב"ה ביארתי לך שתדע. ואם הורו בע"ז בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת מביאין הצבור כל שבט פר לעולה ושעיר לחטאת והשעירים הם שוים בעשייתן עם הפרים של חטאת בשאר עבירות והם נקראים פרים הנשרפים ושעירים הנשרפי'. וקצת אבאר דיני עשייתן דפר העדש"צ היו מביאין לעזרה והי' צריך סמיכה ואין בכל קרבנות הצבור סמיכה רק בפר הע"ד ובשעיר המשתלח ויבואר שם. ובפר העלם היו סומכין ג' מן הסנהדרין עפ"ג ממעה"ק ועלח"מ טעם לד' הר"מ שפוסק כר"ש דר"י סובר דהסמיכה בחמשה. ואח"כ שוחטן בצפון וקבול דמן בכ"ש בצפון. וכבר כ' קצת דינים בתחלת הסדר גבי עולה ה"נ דהוי קדשי קדשים. והיו מביאין את הדם להיכל והי' מזה ממנו ז' הזאות על הפרוכת ועמ"ל פ"ה ממעה"ק דאף בב"ש היו ההזאות צריכין להיות מכוון נגד מקום בדי הארון שהיה בב"ר ע"ש. וכ' עוד דלא היו צריכים הזאות אלו להיות כסדרן זה למטה מזה כמו הזאות דיה"כ ע"ש שה"ר לדבריו. ואח"ז מזה על קרנות מזבח הפנימי דהיינו מזבח הקטורת ד' מתנות על ד' קרנות. ומהיכן מתחיל ובאיזה מקום עומד בשעת ההזאות יש בזה אריכות ע"ש בכ"מ ולחם משנה ובה' עיה"כ בכ"מ והוא אריכות ובעזה"י שם יתבארו הדינים דכאן בפרוטרוט. ושירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון שהוא פוגע בו בצאתו מן ההיכל. ואח"כ מוציאן חוץ למחנה ושורפין את עורותם ואת פרשם ומקום השריפה וטומאת בגדים וסדר הזיה באצבע ואם הזאה א' מעכב יבואר בפרשת אחרי במצות עיה"כ והאימורים מקטירן ע"ג מזבח החיצון ע"ש. והנה עבודה זו קבלה והזאת הדמים של פר העלם דבר ערש"י קדושין ל"ו ע"ב דעבודה זו אינה כשרה אלא בכה"ג המשוח ולא מרובה בבגדים ומכ"ש כה"ד. וכ"ה דעת ריב"א בתוס' יומא נ"ז וא"כ לא הי' נוהג בב"ש ד"ז דלא הי' משוח מיאשי' ואילך. אבל התוס' שם ובמגלה חלקו ע"ז וכ' דעבודה של פהעדש"צ כשרה אף בכה"ד. ובר"מ פ"ה ממעה"ק נראה ג"כ דאף לכתחלה כשר בכה"ד. ובמ"ל כ' דלכתחלה מצוה בכהן המשוח מסוגיא דקידושין. ותמה על הר"מ שהשמיט זה גבי פהע"ד דעכ"פ מצוה איכא במשוח ובדיעבד בודאי כשר להר"מ אם כן בב"ש שלא הי' כהן משוח הו"ל כדיעבד ומקריבין פהע"ד וכ"כ הרהמ"ח דמצוה זו נוהג בזמן שיש לנו סנהדרין אף בב"ש ג"כ אף דאין כהן משוח. ובמ"ל שם מסתפק בזמן דליכא משוח אי מצוה לכתחלה בכה"ג המרובה או אין מצוה כלל ויכול ג"כ כה"ד להקריב ומסיק דאין מצוה כלל וכה"ג וכה"ד שוין רק אם יש כהן משוח מצוה

בו ע"ש. והשעירים הנשרפים לא היו סומכין עליהם ושחיטתן וקבלתן והזאתן בפנים כמו פר העלם לכל דיניו חוץ שאין סומכין עליהם עיין במנחות פ' שתי מדות. ולשריפתן ולהקטרת האימורים וטומאת בגדים שוים לכל הדינים כמו פר העלם דבר ועמ"ל דגם לענין זה שוים לפר דלכתחלה מצוה בכהן משוח.

והנה קרבנות אלו הן פר חטאת של כל המצות ושעירי חטאת של עכו"ם ופרי העולה אף שכל שבט מביא מכל מקום נקראים קרבנות צבור ולא קרבן השותפים ע' ביומא פ' הוציאו לו. ובר"מ פ"א ממעה"ק ויש כמה דברים שיש חילוק כגון סמיכה דהשותפים סומכים וכאן רק בפר הל"מ דסנהדרין סומכין דגמירי שני סמיכות בצבור כמבואר בפ' שתי מדות ולא על השעירים ולא על פרי העולה דהם באמת ק"צ ומבואר כן להדיא ביומא שם. ועי' בערכין י"א ע"ב דקרבנו' צבור טעוני' שירה ולא ק"י ומבעיא שם אי עולת נדבה של צבור כגון קיץ המזבח הי' טעון שירה ומפשט שם דכתי' לעולותיכם ולשלמיכם מה עולה קה"ק כו' ומה שלמים קבוע להם זמן היינו כבשי עצרת אף עולות דקבוע להם זמן ועולות נדבת הצבור אין קבוע להם זמן ע"כ אין טעונין שירה. והנה לפי המסקנא ל"ד נדבת צבור אלא אף עולות צבור החובה כגון פרי ע"ז ג"כ אין טעונין שירה דאין קבוע להם זמן ע' בתמורה וביומא דאין דוחין שבת מה"ט אם כן בודאי אין טעונין שיר'. ומה דנקט באיבעיא נדבת צבור אפשר דבעל איבעיא סובר דחובת צבור בעיא שירה ומבעיא בנדבת צבור קודם שידע מהברייתא הנ"ל. אבל לאחר שנפשט לו מהברייתא דבעינן קבוע לו זמן אם כן ממילא פרי עולה של עכו"ם ג"כ א"צ שירה דאין קבוע להם זמן. והר"מ פ"ג מהכה"מ ה"ב כ' וז"ל ומתי אומרים שירה על כל עולות הצבו' החובה ועל שלמי עצרת כו' אבל עולות נדב' שמקריבין לקיץ המזבח כו' א"א עליהם שירה עכ"ל. והנה יש מקום לטעות בדבריו דהשמיט דוקא קבוע לו זמן וכתב סתם דכל עולות הצבור החובה טעונין שירה וגם פרי עכו"ם בכלל דהם חובה ובסוף לא הוציא רק קיץ המזבח היינו נדבת צבור ובאמת העיקר תלוי דאפילו בחובת צבור כל שאין קבוע להם זמן אין טעונים שירה. וכל הטעם דנדבת צבור דאין טעונים שירה הוא רק מחמת שאין קבוע להם זמן אם כן כאן פרי עול' ודאי א"צ שירה. וצ"ע על הר"מ שסתם בזה וכת' דעולות הצבור החובה טעונין שירה ופרי ע"ז הם ג"כ בכלל עולות חובת הצבור ובאמת אין טעונים שירה דעיקר תלוי בקביעת הזמן וקרבנות אלו אין קבוע להם זמן. וכן בלשון זה כת' בפ"ו מהתו"מ וצריך עיון גדול. וער"מ פ"ד מהב"מ כתב דכל קרבן הקבוע לו זמן דוחה שבת וטומאה וכתב דכל ק"צ קבוע לו זמן. ותמה שם הכסף משנה דהא לאו כללא הוא דהרי פרי הע"ד ושעירי ע"ז הם ק"צ ואין קבוע להם זמן ע"ש בש"ס ומגיה דצ"ל כל

ק"צ הקבוע לו זמן כו' ומגיה אות א' וכאן צריך להגיה הרבה דכל עולות הצבור החובה הקבוע לו זמן אבל עולות קיץ כו' או שאין קבוע כו' אין טעון שירה וד"ז תמוה להגיה דין שלם. וצ"ע מאד על רבינו הר"מ בדבריו דודאי מסוגית הש"ס מבואר דקרבנות אלו אין טעון שירה דתלוי בקביעות זמן ומדבריו נראה להיפך דתלוי בצבור דוקא וצריך עיון גדול. שוב נתיישבתי דל"ק וגם א"צ להגיה בר"מ פ"ד מב"מ כמ"ש הכסף משנה דכבר הבאתי לעיל דפרים ושעירים הנשרפים סובר הר"מ פ"ד ה' שקלים דאין באין מתרומת הלשכה. וע' הוריות ג' ע"ב ח"א דבאי' מתהל"ש וח"א דאין באין מתהל"ש. והר"מ פוסק דאין באין מתהל"ש רק גובין מכל הצבור וסובר הר"מ דאין נקרא ק"צ בהחלט רק אותם הבאים מתהל"ש כמו תו"מ ושאר דברים הבאים מכלל ישראל זה נקרא ק"צ אבל פרים ושעירים דאינם באים מתהל"ש אין נקראים ק"צ. וכל הק"צ חוץ מפרים ושעירים אלו כולם קבוע להם זמן עיין ר"מ פ"א ממעה"ק. ע"כ כתב הר"מ שפיר דק"צ קבוע זמן ול"ק מפרים ושעירים דזה אינו נקרא ק"צ לדידי'. וכ"כ כאן ק"צ טעון שירה היינו כל הקרבנות הבאים מתהל"ש דנקראים ק"צ לדידיה. וממילא שמעינן דפרים אלו אין טעונין שירה דלא הוי ק"צ. אך בנדבת צבור דהם מתהל"ש כ' דאין טעון כמסקנת הש"ס אבל פרים אלו א"צ לפרש דאינם ק"צ וממילא אין טעון שירה. והא דמבואר ביומא ד"נ א"ל ר"י והלא פהע"ד ושעירי עכו"ם דק"צ הם סובר הר"מ דאפשר ר"י סובר כמ"ד מתהל"ש הם באים ע"כ נקראים ק"צ אבל להלכה כמו שפוסק הוא אינו קורא ק"צ רק הבאה מתהל"ש. וכל ק"צ הבאה מתהל"ש קבוע להם זמן. וגם ר"י קורא שם לחגיגה ק"צ והר"מ פ"א ממעה"ק קורא ק"י אם כן אין קשה כלל מדברי ר"י וד' הר"מ נכונים וא"צ להגיה כלל. וכאן הדין כמ"ש בש"ס דאין טעון שירה:

אך בר"מ פ"א ממעה"ק ה"ה חושב שם הר"מ ק"צ וחשב גם פרים ושעירים בכלל ע"ש. נראה דגם זה ל"ק דקורא ק"צ בדרך העברה שאינו ק"י והראי' שבה"ז כ' כל קרבנות היחיד חייב באחריות כו' והיינו שאינו עובר זמן ויכול להביא תמיד ע"ש וק"צ א"ח באחריותן היינו שאם עבר זמנו בטל קרבנו ומסיים וק"י הקבוע לו זמן הרי הוא כק"צ שא"ח באחריות דעבר זמנו בטל קרבנו ולא מסיים דק"צ כגון פרים ושעירים דינם כק"י דחייב באחריות דהא אין קבוע להם זמן כידוע ע"כ א"ד שבת וטומא' אע"כ באמת זה א"צ לפרש דלא מיקרי ק"צ בהחלט והוא מבאר הדין דק"י כגון פר של כה"ג מכל מקום דינו כק"צ אבל פרים ושעירים אינם ק"צ בהחלט א"צ לבאר ואע"פ שקורא אותם ק"צ היינו שא"ד לק"י דמ"מ מביאין בשותפות ועיין בהקדמה לסדר קדשים שם כ' דקורא אותם ק"צ דכתיב בתור' קהל ע"ש. אבל באמת ק"צ בהחלט אין נקראים רק הבאים

מתהל"ש וכל הבאים מתהל"ש כולם זמנם קבוע כנל"ב ונכון. ובגוף הדין דס"ל להר"מ דפרים ושעירים הללו מגבין להם ואין באים מתרהל"ש. לכאורה צ"ע הא לתרי אב"א בגמ' שם בהוריות סובר ר"י דהיו באים מתרהל"ש ור"ש חולק ור"י ור"ש הלכה כר"י. אך לאב"א בתרא סובר ר"י דאין באים מתהל"ש. וד"ז בשני אב"א היאך נפסוק אינו ברור ע' ת"ח כלל ט"ז. ולמה פוסק הר"מ כאן בפשיטות כאב"א בתרא דר"י ס"ל כן ופ' כר"י ואפשר כיון דסתם משנה פ"ד דשקלים מ"א התרומה מה היו עושין בה לוקחין תו"מ עומר כו' ולא חשיב פהע"ד ושעירים נראה דהמשנה סובר כן דאין באים מתהל"ש וסתם במשנה ומחלוקת בבריית' ה' כסתם משנה ע"כ פוסק הר"מ כן. ומבואר שם במשנה וכל ק"צ וכ' הרע"ב לאתויי קטורת ולא כ' לאתויי פהע"ד ושעירים נראה ג"כ דא"ז קרוי ק"צ מחמת דכל שבט מביא וכ"ה במשנה דתמורה דסובר שם דקרבנות יחיד חייב באחריות כו' וק"צ א"ח באחריות ק"י א"ד את השבת וק"צ ד"ש ור"מ אקשי' לת"ק הלא חביתי כ"ג ופר של יה"כ ואמאי לא אקשי' לי' ג"כ [מפרים ושעירים] וכי לא ידע הא דר"י דפרים ושעירים ק"צ הם ומכל מקום אין דוחין שבת וגם הו"ל לאקשויי על דין הראשון והא ק"צ ומכל מקום חיי' באחריות אע"כ דר"מ סובר דאלו לא הוי ק"צ כמ"ש. אך מר"מ אין ראיה דהוא ס"ל בהוריות דהב"ד מביאין פרים ושעירים ולא הצבור אם כן לדידיה ודאי הוי ק"י ע"כ לא הקשה ליה רק מק"י. אך בלאו הכי הדברים ברורים דהר"מ סובר דלא יקראו ק"צ כיון דאין באין מתרהל"ש וז"ב.

עתה אכתוב דין כהן משוח דנכלל במצוה זו. כה"ג המשוח בשמן המשחה ולא המרובה בבגדים שחטא באיזה עבירה שהדיוט מביא חטאת הן בע"ז והן בשאר מצות אם חטא בשגגת מעשה שלא ידע שהוא חלב וכדומה א"ח שום קרבן חטאת כלל וכ"ה גזירת הכתוב ודינו כדין צבור אם היה חכם מופלא והורה לעצמו באיזה דבר ששגגתו חטאת וסמך על הוראתו ועשה מעשה עפ"י הוראתו ונודע לו והי' בביטול מקצת ובדבר שאין הצדוקים מודים בו הכלל א"צ לכפול לך כמו פר העלם דש"צ כן דין זה בהוראת כהן משוח לעצמו מביא פר לחטאת וסומך עליו כדין ק"י ומביא דמו להיכל ומזה על הפרוכת ועל מזבח הזהב ומקטיר האימורין ומוציא חוץ למחנה ושורף. הכלל שזה בכל דיניו שוה לפהעדש"צ ומצוה לכתחלה שהכהן המשוח יקריב אותו ואם קיבל והזה כה"ד ג"כ כשר ופשוט דהמצוה להקריב כהן משוח ל"ד כהן בעצמו רק אפילו אם עבר מכהונתו ומשחו כהן אחר מצוה בהמשוח להקריב. וכהן משוח שחטא עד שלא נתמנה ונתמנה אח"כ דינו כהדיוט וכהן משוח שעבר מחמת מום או מחמת זקנה מכל מקום יש לו דין כהן משוח לענין קרבן זה הכלל דאין כה"ג המשוח מביא קרבן כלל בשגגת מעש' רק

בהעלם הוראה כצבור ומביא פר והוא נשרף ודוק' בכל המצות חוץ מע"ז אבל אם חטא בע"ז ג"כ א"ח אלא עפ"י הדרכים הנ"ל דצ"ל בשגגת הוראה כצבור וכנ"ל ובל"ז פטור אם כן אם הי' בשגגת הוראה דעל כל המצות מביא פר ועל שגגת ע"ז בדבר ששגגתו חטאת דינו כהדיוט ומביא שעירה לחטאת והיא חטאת החיצונה ונאכלת. הכלל דאם הי' בשגגת הוראה מביא קרבן אך קרבנו כהדיוט בעכו"ם ובשאר מצות פר כפהעדש"צ. ואם אכל ח"ז אפילו בשגגת הוראה ואכל ח"ז אחר שנתמנה אין מצטרפין ופטור לגמרי עש"ס ור"מ גבי נשיא וזה נלמד מכ"ש ע' ותבין וא"צ להאריך כי ז"פ. והפר של כהן המשוח הוא קה"ק לצפון ולכל הענינים. ונ"ל פשוט שכשם שביחיד ששגג מבוארים הדינים בהלכות אלו ובמצוה שאח"ז דאם עשה עבירה מש"א כגון חלב וחלב בהעלם א' א"ח אלא חטאת א' ואם היה ידיעה בינתיים מחלקות לחטאות וחייב הרבה חטאות (כמין) [כמנין] שעבר וכן בשני שמות כגון חלב ודם אפילו בהעלם א' חייב שנים וכן חלב וחלב ונודע לו על הראשון ואח"כ על השני כו' ה"ה כאן בב"ד שהורו ג"כ הדין כן בודאי אם הורו והי' להם ידיע' ואח"ז חזרו ושכחו והורו באותו שם חייבים הצבור כל שבט ושבט שני פרים וכן אם הורו בשני שמות בהעלם א' כגון שהורו בחלב ודם והקהל עשו ע"פ שני הוראות מחלקות השמות לשני חטאות וחייבים כל שבט להביא ב' חטאות וכן הדין בכהן המשוח אם הורה לעצמו בב' שמות חייב ב' חטאות וכן בש"א אם היה לו ידיעה בינתיים מחלקות לחטאות ומכל מקום מ"ש בב"ד שהורו בב' שמות שחייבים שני חטאות צ"ע בהוריות ד"ג הורו ב"ד בחלב ועשו מיעוט כו' ואח"כ הורו בדם ועשו מיעוט הקהל עי"ל שהבאתי הדינים וצ"ע. ואם נא' דב"ד שהורו בב"ש א"ח אלא א' אפשר גם בכהן משוח הדין כן דשוה הוא לצבור ואפשר יש לחלק. וכן אני מסופק בכהן משוח שהורה ועשה עפ"י הוראתו בגופים מחולקים כגון כמה נדות וכדומה דביחיד חייב בכה"ג כמה חטאות דגופים מחלקים כמבואר בר"מ הדינים אם הכהן חייב ג"כ כמה חטאות או לא. ומצד הסברא נרא' דלדינים אלו שוים צבור וכהן משוח ליחיד לענין התחלקות החטאות ומכל מקום צ"ע. ונ"ב דכהן שחטא אפילו בשגגת הוראה קודם שנמשח דנתחייב חטאת כיחיד כשבה ושעירה ואח"ז נמשח וחטא עוד בשגגת הוראה והי' בהעלם א' עם החטא שעשה קודם שנמשח דלא נודע לו בינתיים ואח"ז נודע לו בפ"א על שניהם אף שהיה מש"א וביחיד כה"ג אינו מביא אלא חטאת א' מכל מקום בכהן כיון דאין הקרבנות שוים דעל חטאו מקודם שנמשח חייב כשבה או שעירה ועל חטא אחר שנמשח חייב פר בודאי שינוי הקרבנות מחלקות מכ"ש מדין דידיעות מחלקות כיון שאין הקרבנות שוים אין קרבן א' מכפר על חבירו. אך אם חטא קודם

שנתמנה בעכו"ם אף שחטא בשגגת מעשה ואחר שנתמנה חטא ג"כ באותה עבירה בשגגת הוראה כדינו וחייב ג"כ שעירה ואח"כ נודע לו מביא שעירה א' לחטאת כיון דהם משם א' וקרבן א' ובהעלם א' ל"א כיון דאשתני דינו משגגת מעשה לשגגת הוראה יתחלקו הקרבנות ג"כ כיון דהוא קרבן א' נתכפר לו על שניהם כנ"ל בדינים אלו מצד הסברא.

עוד מבואר בר"מ מהש"ס דאם הב"ד הורו ועשו רוב הצבור וכהן משוח בכללם זה פשיטא דאינו מביא הכהן קרבן בפ"ע דלא סמך על הוראתו כלל אלא נתכפר לו עם הצבור אלא אפילו הורו הוא והם ביחד שהי' מכלל הסנהדרין ועשו כהוראתן הואיל ולא סמך בשעת מעשה על הוראתו לבדו רק על הוראתו ועל הוראת ב"ד מתכפר לו עם הצבור אם הצבור חייבים פר ואם הוא בדרך שהצבור א"ח פר רק כשבה או שעירה פטור כי הכהן אינו מביא כשבה או שעירה כמש"ל רק ע"י הוראתו וכאן לא סמך על הוראתו דינו כשגגת מעשה ואינו מביא קרבן כלל. הורה עם ב"ד בשגגה הוא בע"ז והם בחלב או להיפוך כיון דחלוקין בטעמן ובקרבנות דכהן מביא בע"ז שעירה והם מביאין שעיר הנשרף או הוא בחלב מביא פר והם בעכו"ם מביאין שעיר אין מצטרפין ואינן בכלל הצבור וצריכים כפרה בפ"ע. אם הורה בעכו"ם מביא שעירה ובשאר מצות פר ומבעיא לן שם בגמרא דאם הורו הם בחלב והוא בדם או להיפך מהו מי אמרינן כיון דחלוקין בטעמן הוי כהורה בעצמו ומתכפר בפ"ע ולא בכלל הצבור א"ד כיון דבקרבנות הם שוים (שאינו) מתכפר לו בכלל צבור וקאי בתיקו אם כן מהראוי לפסוק דפטור בפ"ע כי הוא ספק אם חייב בפר אם לא והו"ל ס' חולין בעזרה והר"מ פוסק דמביא פר בפ"ע. ותמהו עליו הכסף משנה והלחם משנה דמספיקא הי' להיות פטור ותי' ע"י תנאי והשיגו עליו הלחם משנה והמ"ל דחטאת לא יוכלו להביא בתנאי דאין בא בנדבה וכבר הבאתי לעיל לענין כמה דינים דכ' הכסף משנה כן ותמהו עליו. והנה לדעת הר"מ דאף בחלב ודם אינו מצטרף אף דקרבנן שוה מכל שכן בעכו"ם וחלב דאין טעמם שוה ואין קרבנן שוה פשיטא דמביא בפ"ע ע"כ לא הביא זה דהוא פשיטא. והלחם משנה כ' לתרץ דעת הר"מ למה פסק שמביא פר והלא הוא ס' והו"ל למפטרי'. וז"ל ונ"ל לתרץ דעת רבינו דהוא סובר דאפשטא האיבעיא מפ"ק דהוריות גבי הורו ב"ד ועשו מיעוט בחלב ומיעוט בדם אמרי' שם כיון דקרבנן שוה מצטרפים משמע לרבינו ז"ל וכו' דהא הצד דלא נצטרפו משום דבטעמים פליגי והך צד נתבטל גבי ב"ד אלא דאזלינן בתר איסורו וקרבנן שוה ה"נ ע"כ. ובמחכת"ה פלטה קולמסו דברים אלו שלא במתכוין דאדרבא כלפי לייא דאי טעם זה נדחה רק הטעם נשאר דקרבנן שוה אם כן מצטרפים ומתכפר עם הצבור בודאי ע'

בגמרא ואיך פוסק הר"מ דמביא פר בפ"ע בודאי חולין בעזרה ואין ס' כי ד' אלו הקולמס פלטתן. ועש"ס ור"מ פ"ט מהתו"מ סדר הקרבתן אם עומדים פר כהן משוח ופר העלם דש"צ פר המשוח קודם. ונראה דגם לשעירי עכו"ם פר כהן משוח מוקדם ועש"ס די"ג אמרי' מנה"מ ושרף כו' הפר הראשון מת"ל הראשון שיהי' פר משוח קודם לפר העדה. עוד שם ת"ר פר כה"מ ופר העדה פר כה"מ קודם הואיל ומשוח מכפר והעדה מתכפרים דין הוא שיקדים המכפר למתכפר וכה"א וכפר בעדו כו' ואפ"ל מהלימוד לחוד דהראשון לא הוי ידעינן אי קדם לשעירי עכו"ם דגבי פר כתיב אעפ"י דשעירי עכו"ם ילפינן לכ"ד דעבודתם כפר העדש"צ אפשר ד"ז שאינו בגוף הקרבן לא הוי ילפינן וגם סמיכה לא יליף ע' פ' שתי מדות ע"כ אמרינן מצד הסברא דמכפר קודם אם כן קודם לשעירי עכו"ם ג"כ ואי מן הסברא לחוד הא דפר משוח שעבר מחמת מום או באיזה ענין שא"ר לעבודה דג"כ מביא פר כמשנ"ת לעיל ובזה ל"ש מכפר קודם דהוא אינו מכפר ע"כ צריך שניהם הלימוד והסברא. פר העדה ושעירי העדה מעכו"ם אין מבואר דנראה דשניהם שוים ופר העדה ופרי העולות של עכו"ם פר העדה קודם דחטאת קודמת לעולה בכ"מ. ופרי עכו"ם ושעירי עכו"ם אף על פי שהפרים הם עולות מכל מקום קודמים לשעירים שהם חטאות ובכ"מ חטאת קודם כאן העולות קודמים דכ"ה גזה"כ. ושאר האישים חוץ מצבור וכהן משיח החטאת שלהם יתבאר במצוה שאח"ז והנה עוד יש להאריך במצוה זו אך אין כאן מקומו בח"ז:

מצוה קכא

סעיף א

שיקריב כו'. דינים אלו הם בר"מ ה' שגגות מפ"א עד פ"ח והוא אריכות. אך אנן נבא בקוצר כדרכינו. כל העובר בשגגה על א' ממצות ל"ת שיש בה מעשה שחייבין עליו כרת חייב להביא קרבן חטאת קבוע בין עני ובין עשיר שוים ודוקא ל"ת שיש בה כרת אבל עשה כגון פסח ומילה אף שיב"כ אין בהם חטאת קבוע דהם עשה ואין חייבין אלא בל"ת וכן המגדף אף על פי שהוא בל"ת שיש בה כרת אין בה חטאת כיון דא"ב מעשה וצריכין דוקא מעשה וכן העכו"ם שלא במעשה כגון שאומר אלי אתה אף שהוא חייב סקילה וכרת במזיד מכל מקום א"ח בשוגג חטאת כיון דאין בו מעשה וער"מ כאן דחושב מ"ג עבירות שחייבים עליהם כרת במזיד וחטאת קבוע בשוגג ובחיבור הזה נתבאר כל עבירה של כרת וחטאת שהרהמ"ח כותב איזה מהם כו"ח ואיזה מהם שאר עונש ואין אני צריך לחשוב כאן עיין ר"מ ותראה. ואינו חייב חטאת על שוגג אלא אם כן שגג מתחלה ועד

סוף אבל אם שגג בתחלה והזיד בסוף או הזיד בתחלה ושגג בסוף א"ח עד שיהי' תחלה וסוף בשגגה כגון המעביר ד"א בר"ה בשבת והעקירה היתה בשוגג וההנחה במזיד או להיפוך פטור עד שיהיה העקירה והנחה בשוגג ול"ד מעביר דבידו לעמוד ולא יניח אלא אפילו זרק מתחלת ד' לסוף ד' והי' שוגג בעקירה ונזכר בשעת הנחה פטור אף שאין בידו להחזירה לאחר שיצאתה מת"י כ"ה בשבת ק"ב דרבא ור"א סוברים כן לא כרב כהנא דסובר דבזריקה חייב אף שנזכר בשעת הנחה כיון דא"א להחזירה והלכה כוותי' דרבים ובתראי נינהו ובפרט ר"כ איתותב שם והכא כ' הר"מ ד"ז דאינו חייב וכתב הדין במוציא לרשות היינו במעביר ובאמת הי' לו להשמיענו אפילו בזורק הדין כן דהוא רבותא יותר ועמד בזה הלחם משנה על כל פנים הדין דין אמת אפילו בזורק א"ח אלא בתחלתו וסופו בשגגה. ואם היה תחלתו וסופו בשגגה ובאמצע נזכר כיון שא"א להחזירה חייב ובמעביר דיש בידו לעמוד אם נזכר באמצע ואח"כ שכח פטור מטעם דיש ידיעה לח"ש והידיעות מחלקין לחטאות שא"ח אלא אם עשה השיעור בהעלם א' חייב אבל היה ידיעה בינתיים א"ח חטאת ויבואר עוד אח"כ בזה אך בזורק כיון דלא הי' יכול להחזירה אין זה ידיעה לח"ש וחייב בנזכר בינתיים כיון דהי' תחלה וסוף בשגגה וזה מבואר בר"מ פ"ו כאן.

ואיזהו שוגג ל"מ אם שגג בלאו וכרת דודאי הוי שוגג שלא ידע כלל אם יש לאו בדבר אך אפילו אם ידע שיש לאו רק שגג בכרת דלא ידע אם חייב על עבירה זו כרת הוי שגגה וזהו פלוגתא בשבת פכ"ג בין ר"י ור"ל והלכה כר"י דהוי שגגה בשגג בכרת אף שהזיד בלאו ואם הזיד בכרת ושגג בקרבן לא הוי שגגה כי שגגת קרבן בעבירה שיש בה כרת אינו שגגה ובעבירות שיש בהם מב"ד ג"כ כגון שבת ועכו"ם דיש בהם סקילה והרבה מן העבירות שיש בהם מיתת בית דין אם שגג בכרת וידע שיש בהם מב"ד אם הוי שוגג לקרבן או לא לכאורה נראה אם נאמר דהלכה כר"ש בשבת ובחולין דדריש אשר לא כו' השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו ואם אינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן הכי נמי כיון דידע שהיא מיתת ב"ד הוה ליה אינו שב מידיעתו ע' במסכת שבת דף ס"ט ע"א בתוס' ד"ה אלא וכו' ועלח"מ כאן דעתו דהר"מ פסק כר"ש השב מידיעתו כו'. ואם חזר בתשובה אם מביא עמ"ל כאן פ"ג ה"ז דעתו דתלוי בשעת החטא אף שחזר בתשובה מכל מקום כיון דבשעת החטא לא הי' שב מידיעתו אינו מביא קרבן ע' באריכות בדבריו. ואם נאמר דדעת הר"מ כת"ק דלא דריש שב מידיעתו רק ברשע לאותו עבירה אין מקבלין קרבן לאותו עבירה כדעת הכסף משנה פ"ג מה' מעה"ק וער"מ כאן פ"ג ובמ"ל ה"ז דעתו בדעת הר"מ דרשע לאיזה עבירה דאין מקבלין ממנו קרבן לאותו עבירה היינו דווקא ברגיל לעשות ומועד לכך אבל בפ"א לא נעשה רשע ובעכו"ם או מחלל שבת בפרהסיא

נעשה רשע בפ"א אם כן יש חילוק בעריות אם הזיד במב"ד והיה שוגג בכרת מכל מקום לא נעשה רשע וחייב בחטאת אך בעכו"ם בשגגת כרת וזדון מב"ד דנעשה רשע אין מקבלין ממנו. וכן בזדון שבת במב"ד בפרהסיא דנעשה מומר אין מקבלין ממנו ובודאי נעשה רשע בהזיד במב"ד אף ששגג בכרת מצד הסברא ונעשה רשע לכהת"כ. וגדולה מזו נסתפק בפרי מגדים והובא כ"פ בח"ז דאף לאו דשבת ועכו"ם שאין בהם סקילה וכרת רק לאו אפשר דנעשה רשע לכהת"כ ע"ש. ומכ"ש בהזיד במב"ד בודאי נעשה רשע לכהת"כ אם כן אינו מביא קרבן ואפילו עשה תשובה עמ"ל שם האריך בפלפול דאף לת"ק אפשר דל"מ תשובה על קרבן שנתחייב בעודו רשע ע"ש באריכות. ולדעת תוס' שהביא המ"ל שדעתו דאפילו בשאר עבירות נעשה רשע לענין דאין מקבלין קרבן על אותו החטא אפילו בפ"א אם כן גם בעריות בהזיד במב"ד אין מקבלין קרבן דהוא רשע. הכלל נ"ל דאם הזיד בכרת ושגג בקרבן דגזירת הכתוב דל"ה שגגה בודאי אין חיוב חטאת כלל אך בשגג בכרת והזיד במב"ד נרא' דהוי שגגה לחיוב קרבן רק הפטור מחמת טעמים אחרים או דאינו שב מידיעתו מחמת רשע וזה תלוי בחקירות המ"ל אי נעשה רשע בפ"א או לא ואם יש חילוק בין עכו"ם ושבת לשאר עבירות ואם עשיית תשובה מהני או לא עיין באריכות במ"ל תמצא הרבה דינים מדברינו כנ"ל נכון בעזה"י.

וד"ז דשוגג אף דהיה תינוק שנטמע בין העכו"ם ולא ידע בדת ישראל כלל כשנודע לו שהוא ישראל חייב על כל עבירה מעבירות חטאת על חלב ועל דם וכיו"ב מה שעשה לאחר שהגדיל דא"צ ידיעה בתחלה בחטאת והיא פלוגתא בשבת ופסק הר"מ כן עכ"מ ולח"מ. ואין חילוק בדין שוגג הן בידע שהיא חלב רק לא ידע אם אסור או שלא ידע שיב"כ כמ"ש או שידע רק נתחלף לו שומן בחלב וסבר שאכל שומן ובאמת אכל חלב חייב והנה בנצטרפו שני השגגות ביחד דלא ידע כלל דחלב אסור וגם נתחלף לו בשומן והי' סבר דאוכל שומן ואח"כ נודע דחלב אכל ועל חלב חייב כרת חייב חטאת מ"ל חדא שגגה או תרי שגגות. ועמ"ל מה שפלפל בזה מהש"ס דיומא האוכל חלב כו' שמא יבא ב"ד כו' והדין דין אמת. ואח"ז כשיוודע לו החטא צריך להביא חטאת וצריך שיוודע לו גוף החטא כגון שנודע לו שעבר עבירה של כרת וא"י אם חלב אכל או דם או אחותו ונדה ושגג ונודע לו וא"י באיזה חטא וכן שבת ויה"כ הכלל כיון דהוא משני שמות צריך שיוודע לו באיזה חטא חטא אבל אם נודע לו שחטא בא' מהם וא"י איזה פטור מחטאת וכן בשבת דנודע לו וא"י איזה מלאכה עשה או קצר וטחן וכדומה או בעכו"ם דמסופק אם השתחוה או ניסך וכדומה א"ח חטאת כן מפורש בכריתות י"ט במשנה אר"י לא נחלקו כו' על מה נחלקו כו' א"י אם בשבת ואם ביה"כ או העושה וא"י מעין איזה מלאכה

עשה שר"א מחייב ור"מ פוטר והלכה כר"מ. ואח"ז מבואר שם דר"ש ור"ש שזורי כו' על מה נחלקו ע"ד שהוא משום ב' שמות פרש"י ס' קצר ס' טחן ע"ש. וכאן בר"מ פ"ב ה"ג כ' מי שלא נודע לו כו' כיצד חלב ונותר לפניו כו' אשתו נדה ואחותו כו' שבת ויה"כ כו' וא"י פטור מחטאת והשמיט ד"ז דא"י באיזה מלאכה ג"כ פטור בשבת ואפשר דהוא פשוט כמו משני שמות דפטור בלא נודע איזה כיון דאינו עצמו של חטא אם כן ה"ה בשבת דחייב על ל"ט מלאכות אפילו בהעלם א' או ע"ז דנתרבה דה"ל כשני שמות עכ"מ ור"מ כאן פ"ז אם כן צריך שיוודע לו עצמו של חטא ואי לא ידע איזה מלאכה א"י עצמו של חטא דהו"ל כשני שמות אף דבשגגת שבת א"ח על כל המלאכות בהעלם א' רק חטאת א' מכל מקום כיון דבשגגת מלאכה אף דהיא משם א' דל"ת כל מלאכה מכל מקום אתרבי דמלאכות אלו חייבים הרבה חטאות בהעלם א' ודינו כדין ב' שמות בהעלם א' דחייב כמנין העבירות אם כן לענין הנ"ל ג"כ דינו כדין שני שמות וצ"ל הידיעה באיזה מלאכה חטא. ובהלכה ה' כ' שגג בשם א' והם גופים מחולקים כיצד שתי נדות ושגג וא"י איזהו כו' חייב חטאת שהרי יודע עצמו של חטא למה זה דומה לשתי נרות שכבה א' מהם וא"י איזה או לשני תמחויין חלב שאכל א' מהם וא"י מאיזו תמחויין אכל שהוא חייב. ולכאורה ק"ל מנין להר"מ ד"ז כיון דקיימא לן דגופים מחולקים מחלקים לחטאת כמו שני שמות כמו שאם אכל חלב ודם בהעלם א' חייב שני חטאות דה"ל שני עבירות אבל חלב וחלב דהוה ליה שם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת דהוה ליה חדא עבירה כמו כן אם בעל כמה בעילות באשה נדה או אחותו בהעלם אחד אינו חייב אלא א' מכל מקום ב' נדות או ב' אחיות אם שגג בהם אף דהם מש"א חייב כמה חטאות כמנין הנשים עיין ר"מ כאן פ"ה דגופים מחלקים ה"ל כמו שמות מחולקים אם כן דלמא בגופים מחולקים לענין ידיעה ג"כ הדין כן דא"ח אלא אם כן נודע לו באיזה חטא דהו"ל שני עבירות כמו חלב ודם וכ"ש הוא משבת דשני מלאכות מתחלקות דווקא בשגגת מלאכות ובזדון מלאכות ושגגת שבת כחד חשיבא ומכל מקום כיון דלפעמים מתחלקין הו"ל שני עבירות לענין ידיעה וצריך שיוודע לו באיזה מלאכה חטא מכ"ש בגופים מחולקים דהם תמיד מתחלקים לחטאת הרבה כ"ש דהו"ל הרבה עבירות וצריך ידיעה באיזה הוא ומאי זה דמיון לשני נרות שכבה א' מהם או לחלב בשני תמחויין דשם היא עבירה א' דאם כבה הרבה נרות בהעלם א' או שאכל הרבה זיתי חלב אפילו מהרבה תמחויים בהעלם א' א"ח אלא חטאת א' עיין ר"מ פ"ו אבל גופים מחולקים דהדין כמו שמות מחולקים מנ"ל דא"צ ידיעה באיזה מהם כיון דהם שני עבירות לענין חטאת הרבה. וי"ל דהר"מ סובר דהפשט במשנה דהמשנה מתחלת חלב ונותר אחותו ונדה שבת ויה"כ ר"א מחייב ור"י

פוטר י"ל דנקט כה"ג דבכל הנהו יש חילוק לחטאת בעשה בהעלם א' והו"ל שני עבירות וצריך ידיעה מאיזה עבירה אם כן ה"ה בגופים מחולקים או בשבת בשני מלאכות ג"כ פוטר ר"י וכ"נ מד' ר"י דקאמר לא נחלקו כו' ע"מ נחלקו על שבת ויה"כ שא"י באיזה עשה או העושה וא"י מעין איזו מלאכה עשה נראה דהכל תלוי בחילוקו מחטאת וע"ז אמר ר"ש ור"ש שזורי לא נחלקו ע"ד שהוא מש"א שהוא חייב ע"מ נחלקו ע"ד שהוא משום שני שמות שר"י פוטר. ולכאורה הא בכל הנהו ה"ל שני שמות ומאי חידשו אלא באמת הם חידשו ד"ז דהי' הסברא דר"י פוטר מחמת ששני שמות מחולקות לחטאת אם כן ה"ה בגופים מחולקים או בשני מלאכות בשבת ג"כ פוטר ע"כ אמרו הם דווק' בשני שמות ממש נחלקו אבל בשם א' אף שהם גופים מחולקים ויש חילוק חטאות מכל מקום לענין ידיעה א"צ שידע באיזה גוף או באיזה מלאכה רק כיון שנודע לו החטא אף שלא נודע איזה גוף הוי ידיעה וחייב חטאת דד"ז אינו תלוי בעבירות שיש חילוק חטאת רק בשם א' חייב בכ"ע ובשני שמות פוטר ר"י. ולפי זה גם בשני מלאכות בשבת כיון דהוי מש"א חייב אף על פי שלא נודע באיזה מלאכה ופליגי על ר"י והלכה כדבריהם דרבים נינהו ע"כ אינו מביא ד"ז דבשבת צריך שיוודע לו איזה מלאכה דבאמת א"צ דמה בגופים מחולקים דבכ"ע מחולקים לחטאת א"צ שיוודע לו רק העבירה ולא באיזה גוף על אחת כו"כ במלאכות דיש חילוק חטאת רק בשגגת מלאכות ולא בשגגת שבת מכ"ש דהוי ש"א ועבירה א' וא"צ להוודע לו על איזה מלאכה. אח"ז ראיתי בפי' המשנה להר"מ כ' כדברינו וז"ל ר"ש ור"ש כו' משם א' כגון ב' נשים נדות כו' אם כן הר"מ מפרש להדיא דעת ר"ש ורש"ז כך ע"כ פסק כך דאין זה תלוי בחילוק חטאת רק תלוי בשם א' או בב"ש ולפי זה מחולק הר"מ עם רש"י דרש"י פי' בדברי ר"ש ורש"ז דשני שמות היינו ס' קצר ס' טחן פוטר ר"י והר"מ ס"ל דבכה"ג מחייב ר"י דהוי מש"א אף דמחולקים לחטאת רק בשני שמות ממש היינו לאוים מחולקים כמו חלב ודם ושבת ויה"כ בכה"ג פוטר ר"י וד' הר"מ נכונים. ובמה שלא הביא ד"ז דשני מלאכות נראה ג"כ דסובר דאין תלוי רק בש"א ולא בב"ש אך מכל מקום הדמיון של הר"מ איני מבין כמ"ש דגם שתי נדות או ב' זיתי חלב בשני תמחויים אין מחולקים לחטאת אם כן הו"ל עבירה א' אבל גופים מחולקים שמחולקים לחטאת אפשר דהוי כשני שמות לענין ידיעה ג"כ וצ"ע. חטא ונודע לו גוף החטא וחזר ושכחו ה"ז מביא חטאת לשם מה שהוא היינו שיביא על החטא שחטא אף על פי שאינו זוכר עתה כיון דבתחלה נודע לו ועראב"ד בהשגות מביא תוספתא דאם אחר שמביא החטאת לשם מה שהוא חזר ונודע לו מביא חטאת עוד הפעם דהראשון מכפר קצת וכשנודע לו ומביא חטאת נגמר הכפרה עכ"מ והר"מ השמיט זה ולא הי' ד"ז

בגירסתו בתוספתא. ואם עשה עבירה כ"פ בהעלם א' כגון שאכל כ"פ דם או חלב או בא על ערוה כמה ביאות ואח"כ נודע לו כיון שהם מש"א אינו מביא רק חטאת א' אף על פי שהיה בין עבירה לעבירה כמה ימים א"ח אלא חטאת א' ואם עשה עבירות הרבה משמות מחולקים בהעלם א' חייב חטאת הרבה כמנין העבירות כגון שאכל חלב ודם ונותר ופיגול כזית מכ"א בהעלם חייב ד' חטאות כיון דהם שמות מחולקין. והא דאם הם מש"א א"ח אלא א' דווקא אם לא היו גופים מחולקים אבל אם היו גופים מחולקים כגון שבא על כמה נשים נדות או על כמה אחיות חייב עכאו"א אף על פי דהם מש"א מכל מקום כיון דגופין מחולקים חייב כמנין העבירות והבא על הנדה וטהרה וטבלה וחזרה וראתה וחזר ובא עליה אף על פי שהיה בהעלם א' וגוף א' שזמן נדות זו חוץ מזמן נדות השניה חייב ב' חטאות והרי היא כשתי נדות. והנה הר"מ מביא דינים אלו בגופים מחולקים גבי ביאות אסורות פ"ה ופ"ו גבי מאכלות אסורות לא הביא ד"ז דל"ש גופים מחולקים לדעתו במ"א כגון אכל אפילו כמה זיתי חלב מכמה בהמות ל"ש גופים מחולקים. אך ריא"ז סובר דאם תלש חלב ה' זיתים מה' בהמות חיות או ששתה דם הקזה מה' בהמות חייב ה' חטאות דבבע"ח אמרינן גופים מחולקים ועמ"ל מה שהקשה על דבריו ועפמ"ג באו"ח בפתיחה לה' שבת:

ולכאורה יש להקשות בבא על אחותו בתולה או על נערה המאורסה בתולה ואח"כ בא עליהם עוד הפעם אם הוי כגופים מחולקים דמעיקרא בתולה והשתא בעולה ע' כתובות פ' נ"ש דמיקרי אשתני גופא אם כן חייב אף אם הי' בהעלם א' וכן משכחת לה בחד ביאה דתיכף בהתראה נעשית בעולה כמבואר בקדושין ועל הגמר היא בעולה וכן אם פירש באבר חי דחייב מטעם בעילה כמ"ש בח"ז אם כן חייב שני חטאות אך לא ראיתי ד"ז. ונראה כיון דילפינן ד"ז דגופים מחולקי' דחייב הרבה מקרא בכריתו' אם כן דווקא גופים מחולקים ממש בעינן ואשתני גופא בכתובות היא לענין אחר ע"ש אבל כאן לא נקרא גופים מחולקים וכן בקטנה ואח"כ נתבגרה ג"כ אין זה גופים מחולקים כנ"ל פשוט. ודווקא בהעלם א' יש חילוק בין מש"א לשני שמות או גופים מחולקים אבל הידיעות מחלקין אם אכל חלב ונודע לו ואכל אח"כ עוד בשוגג ונודע לו ואכל עוד חייב ג' חטאות כי הידיעה בין א' לחבירו מחלקת לחטאת ולא כשהי' הידיעה בינתיים דמביא כמה חטאות אלא אפילו אכל חלב וחלב בהעלם א' ואח"כ נודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני מביא שני חטאות כיון דלא נודע לו על שניהם בב"א הידיעה מחלקת ואפילו בעת שנודע לו על השני לא הפריש קרבן עדיין על הראשון מכל מקום כיון שלא נודע לו בב"א חייב שתים דהידיעה מחלקת כ"ה דעת הר"מ פ"ו ה"ט ודבריו

תמוהים וסותרים מ"ש אח"ז עכ"מ ולחם משנה האריכו בזה ודעת הכסף משנה בדעת הר"מ דס"ל דוקא בנודע לו קודם שהקריב הקרבן הן קודם הפרשה והן לאחר הפרשה ידיעה מחלקת אבל אם נודע לו אחר שהקריב הקרבן על הראשון נודע לו מן השני א"צ להביא קרבן על השני דנתכפר בקרבן הראשון. הכלל דידיעות מחלקות דווקא אם נודע לו קודם הקרבת הקרבן ולאחר הקרבת הקרבן אם נודע לו אין מחלקות ונתכפר לו בקרבן שהביא ע"ש. והנה דברים אלו עמוקים מאוד ואין כאן מקומו בח"ז לפלפל ועיין בפ' כלל גדול כי רש"י ותוס' יש להם שיטה אחרת ודינים אלו הם בכל חייבי חטאות הן במ"א והן בביאות אסורות והן במלאכות אסורות בכ"ע ידיעות מחלקות כנ"ל. ובמ"ל כאן פ"ה נסתפק אם עבר בשוגג גמור כגון דנתחלף לו שומן בחלב ואכל ואח"כ נודע לו דחלב אכל רק הי' שוגג בקרבן דלא נודע לו אם חייב בקרבן ואכל עוד הפעם אם הידיעה הזאת מחלקת כיון דנודע לו החיוב כרת ושגגת קרבן אפילו בתחלה אינו שגגה כמש"ל או אפשר לענין ידיעה באמצע צריך דווקא נודע בקרבן אבל אם לא נודע לו על הקרבן לא הוי ידיעה לחלק וכן בנודע לו האיסור ושגג בכרת אם הוי ידיעה לחלק אף דהוי שגגה בתחלה מכל מקום באמצע אפשר דהוי ידיעה לחלק וע"ש שמביא בשם התוס' דהידיעה בינתיים צריך דווקא להיות דידע דחייב חטאת אבל בלא ידע דחייב חטאת אין זה ידיעה לחלק ובעשה אח"כ מצטרף לחטאת. ולענ"ד יש לפקפק בזה אך אין כאן מקומו להאריך בפלפול וכמו שהידיעות מחלקין לחייב הרבה חטאות כן הידיעות מחלקין לפטור לגמרי כגון שאכל חלב או שאר איסור ח"ש בשוגג ונודע לו וחזר ואכל ח"ש בתכא"פ או במלאכת שבת דצריך שיעור ועשה ח"ש ונודע לו וחזר ועשה ח"ש הידיעה מחלק והו"ל כאילו לא אכל רק ח"ש ופטור מחטאת וזה יש פלוגתא בין ר"ג לרבנן והלכה כרבנן דיש ידיעה לח"ש וער"מ פ"ו ה"ח כ' וכן אם הוציא ב' אמות בשוגג ושתי אמות במזיד ושתי אמות בשוגג כו' אם בהעברה פטור שיש ידיעה לח"ש ודין זה לאו דווקא כמו שצייר דהי' מעביר ו' אמות אלא אפילו העביר רק ד"א כגון ש"א או פחות בשוגג ובאמצע נזכר וחזר ושכח והשלים הד"א פטור כיון דנודע לו בין העקירה והנחה ויש ידיעה לח"ש פטור ובגמרא שבת דצייר בכה"ג בששה אמות היינו אפילו לר"ג דס"ל דאין ידיעה לח"ש מכל מקום כאן כיון דהגמר הוא במזיד מודה ר"ג דיש ידיעה ופטור אבל למאי דקיימא לן כרבנן דיש ידיעה לח"ש אפילו בד"א לחוד שהגמר הי' בשוגג מכל מקום פטור דיש ידיעה לח"ש עיין שבת ק"ב וקצ"ע על הר"מ שלא צייר בד"א דהוי רבותא טפי. אך הדין כ"ה בין בששה אמות ואפילו בד"א פטור אך בזורק כיון דאין בידו להחזירה אף דנודע לו בינתיים ואפילו ששה אמות דנגמר במזיד מכל מקום אינו מועיל

הידיעה בינתיים וחייב חטאת כ"ה בש"ס ובר"מ ויכול להיות דלרבותא דזורק חייב צייר הר"מ ששה אמות אף דנגמר במזיד מכל מקום חייב כיון שאין בידו להחזירה. וכ"ז בכל העבירות יש חילוק בין משם א' ובין שני שמות לענין חטאת ואין בכ"א חילוק ענינים ויש בתורה שני ענינים עכו"ם ושבת שיש בכל שם חילוק ענינים כגון עכו"ם המשתחוה וניסך וזבח וקיטר בהעלם א' אף דהוא שם א' שעעכו"ם מכל מקום חייב ד' חטאות ולמדו חכמינו זכרונם לברכה בסנהדרין מקראי דאלו ענינים הוי כמו שני שמות בעלמא וחייב ד' חטאות וכן בשבת הל"ט מלאכות הם חילוק ענינים והעושה הל"ט מלאכות בהעלם א' חייב ל"ט חטאות אף דהם ש"א המלאכות מחלקות ולמדו חכמינו זכרונם לברכה מקראי פ' כ"ג ומבואר כאן בר"מ פ"ז. אך תנאי יש בדבר דדווקא בשגגת הפרטים כגון שהזיד בעכו"ם שידע שזו עכו"ם שאסור לעובדה רק לא ידע שהשתחויה וניסוך אסור והשתחוה וניסך חייב שתים וכן בשבת שידע שהיום שבת והמלאכה אסורה ולא ידע שמלאכות אלו אסורים וידע לשבת בתחומין לשיטת הר"מ ע' כ"מ ולחם משנה או שידע שהמלאכות אסורות רק שגג בכרת ועשה אפילו כל המלאכות בהעלם א' חייב כמנין המלאכות אבל אם שגג בעכו"ם כגון שהי' סבר שאין עכו"ם אלא כסף וזהב או ששגג שלא ידע שהיום שבת חייב רק חטאת א' על כל המלאכות שעשה בשבת על כל הל"ט מלאכות ועל כל הד' עבודות גבי עכו"ם אינו חייב אלא חטאת א' והכל נלמד שם בפכ"ג דהא דמרבינן בשבת ובעכו"ם דיש חילוק מלאכות בעבודות דהוי כשני שמות דוקא בשגגת עבודות ומלאכות אבל בשגגת עכו"ם ושבת הו"ל ככל המצות דהו"ל שם א' והו"ל כעשה שם א' בכ"פ דאינו חייב אלא א'. ודווקא הל"ט אבות או התולדות של כל אב אינו מצטרף אבל אב ותולדתו הרי הוא שם א' כמו שעשה אב א' או תולדה א' כ"פ. והנה הל"ט מלאכות חייבים עליהם ביה"כ ג"כ ונסתפקו האחרונים בשער המלך ה' שמטה ויובל ובט"א במגלה אם ד"ז דחילוק מלאכות נוהג ביה"כ כשבת וחייב הרבה חטאות במנין המלאכות או לא וכתבו למאן דיליף במס' שבת ממחללי' כו' או מהבערה דלחלק יצתה אם כן קראי אלו מיירי בשבת ולא נלמד אלא שבת דחמיר שהיא בסקילה אבל יה"כ לא נלמד אם כן אין חילוק מלאכות ליה"כ. ולמ"ד דנלמד מאחת מהנה וזה גבי ח"כ כתיב אם כן יוה"כ נמי נלמד ויש חילוק מלאכות ביה"כ ג"כ ועיין בדבריהם וגם בפ"י שבת פ"ז עמד על חקירה זו. וער"מ דגם גבי שבת יש גופים מחולקים ובעכו"ם יש ג"כ גופים מחולקים כגון פעור ומרקוליס. ואם אבאר פרטי הענינים יאריך הענין ואין כוונתי בחיבורי זה רק להביא קיצור שרשי הדברים:

ואם אכל כזית ומחצה בהעלם א' ונודע לו על כזית וחזר ואכל ח"ז בהעלם של ח"ז ראשון מכל מקום אינו חייב אלא חטאת א' דאין ח"ז האחרון מצטרף לח"ז הראשון אף על פי שהי' בהעלמו כיון דנודע לו מקצת מהעלמה ראשונה הוי ידיעה לחלק הח"ז כ"ה בר"מ כאן פ"ו ה"י דשבת. עוד מבואר בש"ס שם דידיעת ס' אין מחלקת לחטאת כגון שאכל ח"א מב"ח חלב ושומן בשוגג ואח"כ נודע לו שהי' חלב א' מהחתיכות ולא נודע לו איזה אכל וחזר ואכל ח"א מב"ח וחזר ונודע לו דהחתיכה הראשונה וגם השני' הי' חלב אינו חייב אלא חטאת א' דהודע' ס' שהיו לו בינתיים אין מחלקות וה"ל כאלו אכל בהעלם א'. ופשוט דגם לקולא אינה ידיעה כגון שהיה בראשונה ח"ש ובהשניה ח"ש מצטרף וחייב חטאת אחד דזה אינו ידיעה כיון דאינו ידיעה ודאי. ולפעמים יש שעובר עבירה רק שטעה בדבר מצוה כגון לולב ביוט"ר של חג ושכח והוציא לר"ה קודם שיצא בו דה"ל טעה בדבר מצוה דפטור מחטאת ויש כמה דינים בטעה בדבר מצוה. ואני לרמוז באתי. עיין הדינים בר"מ כאן פ"ב. ונראה מדבריו דוקא טעה בדבר מצוה ועשה מצוה וגבי תינוקות למול דנראה דאף דלא עשה מצוה פטור וגם אי בעינן זמנו בהול עכ"מ ולחם משנה שהאריך בהרבה קושיות על הר"מ. ואין כאן מקומו בח"ז להאריך. ועיין בטעם המלך ה' שופר כ' הא דטעה בדבר מצוה פטור דוקא מצוה דאורייתא אבל אם טעה בדבר מצוה דרבנן כגון בא' משאר ימי החג שחל להיות בשבת ושכח והוציא הלולב לר"ה חייב דלא מיקרי טעה בדבר מצוה כיון דהוא רק מצוה דרבנן אך באמת בלולב ביום טוב שני בודאי חייב כיון דחז"ל עקרו שלא ליטול לולב בשבת אם כן אין זה טועה בדבר מצוה כי אין מצוה כלל רק משכחת לה באיזה טרדא במצוה דרבנן. ודע לדידן דאין אנו נוטלין לולב גם ביוט"ר של חג שחל להיות בשבת ג"כ אין זה טועה בדבר מצוה רק ר"י במשנה דסוכ' מיירי בזמן המקדש שהיו נוטלין בראשון של חג בשבת ע"ש בסוגיא והר"מ כ' הדין על זמן המקדש וז"פ.

והנה על כל עבירות הללו חוץ מע"ז כל האישים צריכים להביא חטאת. ומביא או כשבה או שעירה והם חטאות הנאכלות ויתבארו דיני חטאת כיצד עשייתן לקמן חוץ כהן משיח שחטא דינו משונה ובארתי לעיל במצוה הקודמת אך מלך שחטא בא' מעבירות דינו לכל הדינים כמו הדיוט אך חילוק יש דהוא מביא דוקא שעיר לחטאת והוא ג"כ חטאת נאכלת. ומלך בין שהוא ממלכי ב"ד או משאר שבטים ואפילו בזמן שהיו בישראל שני מלכים כיון דאין א' כפוף לחבירו מביא כ"א שעיר ומלך שעבר ממלכותו דינו כהדיוט ומלך שנצטרע ג"כ דינו כהדיוט ואינו מבואר בש"ס ור"מ אי דוקא בימי חלוטו אין דינו כמלך או אפשר אף בימי הסגר ג"כ אין דינו כמלך וכן לא נתבאר אם בימי ספורו דינו

כמלך או כהדיוט ומהראי' שהביאו בש"ס מעוזי' כו' עוזיהו הי' מוחלט עש"ס דמ"ק דף זיין ע"ב ע"כ צריך עיון בימי הסגר ובימי סיפורו מה דינו ולא פי' לנו. חטא כשהי' נשיא ואח"כ עבר אף על פי שלא נודע לו אלא אח"כ מביא שעיר כשעת החטא. וכן חטא כשהי' הדיוט ונתמנה למלך. ונודע לו מביא כהדיוט דילפינן בש"ס דאזלינן בתר שעת החטא. אכל ח"ז כשהי' נשיא וח"ז אחר שעבר או להיפך ח"ז כשהי' הדיוט וח"ז לאחר שנתמנה אינו מצטרף ופטור כיון דהחילוק בהקרבן. ונ"פ דאם אכל זית בשעת נשיאותו ואח"כ כשעבר גם כן זית או להיפך והי' בהעלם א' ודאי מחלק וצריך להביא שני קרבנות דהיא כ"ש מד"ז דמחלק אפילו לח"ש מכ"ש אפילו לשיעור שלם עיין לעיל. ואם אכל ח"ז בעת שהי' הדיוט ואחר כך נתמנה וחזר ועבר ואכל עוד ח"ז יש ספק דאפשר הנשיאות באמצע הפסיקה ופטור או לא כיון שחטא כשהי' הדיוט הן בתחלה והן בסוף והיא אבעיא דלא"פ ע"כ בודאי פטור דספק פטור מחטאת כמש"ל וז"פ ה"ה להיפוך דאכל ח"ז כשהי' נשיא ועבר ואחר כך נתמנה והשלימו לכזית ג"כ פטור כיון שהפסיק חיוב קרבן אחר וכל הדינים הללו הוא ג"כ בשני איסורים בהעלם א' ג"כ מחלק וחייב שני קרבנות ובהפסיק באמצע היא ס' ואינו מביא רק קרבן א' דלמא אינו מפסיק וה"ל חדא העלמה כנ"פ. וכ"ז בשאר עבירות אבל בעכו"ם כל האישים ואפילו מלך דינו כהדיוט. וצריכים להביא דוקא שעירה ולא כשבה והוא ג"כ חטאת הנאכלת וגם כהן משוח מביא בעכו"ם שעירה אך צריך אצלו שגגת הוראה. וכבר ביארתי דינו לעיל אבל נשיא שוה להדיוט בכל הדינים בעכו"ם אם כן אין נשיאות מפסיק ולכל הדינים המבואר לעיל כי אפילו בעת הנשיאות דינו כהדיוט. והנה כל האישים חייבים בקרבן זה ותיכף כשנתגדל היינו בן י"ג שנים והביא שערות כמו בכה"ת ה"נ ומביא קרבן חטאת. וע' ח"צ סי' מ"ט פלפל בקו' הגאון מהר"ל מפראג היאך חייב חטאת עד עשרים שנה הא אין בזדונו כרת דאין ב"ד שלמעלה עונשין פחות מכ' שנים ע"ש והאמת כ"ה דחייב תיכף משיגדיל כמו בכה"ת כולה:

ומ"ש כל האישים היינו מישראל אבל מעכו"ם אין מקבלין וגם ממומר ועמש"ל. ובזבחים מ"ח מבואר דחטאת בת דנקא דהיינו ששוה דנקא דהיא שתות דינר וע' רש"י שכתב ל"ד דנקא אלא דמים קלים שלא ניתן קצבה ועיין בתוספות דלמצוה מן המובחר יהי' שוה סלע ועיין מנחות ק"ז כ' דעין יפה סלע ועין רעה דנקא ואפילו פחות מדנקא מתכפר ועיין בכריתות ובט"א לחגיגה ובתוס'. ומי שמחויב חטאת אין כופין ואין ממשכנין דניחא לי' בכפרה ובר"ה סוגיא דב"ת כתבו תוספות דדוקא קודם שעבר אב"ת אבל משעבר אב"ת כופין וממשכנין וכ"כ הרמב"ן עמ"ל פי"ד ממעה"ק והיכי דהוא סבור דהוא פטור ומן

הדין חייב כופין וממשכנין דל"ש ניחא ליה בכפרה כיון דהוא סובר דפטור כ"כ תוספות בכריתות וביבמות ומובא במ"ל שם. ועמש"ל בשם המ"ל פ"ג כאן שמסתפק אם חטא בשוגג בחלב ואחר כך נעשה מומר לחלב אי מקבלים ממנו קרבן על חלב שאכל בשגגה בעודו כשר ואם נאמר כצד הזה דחייב בקרבן נראה ג"כ דממשכנין אותו אם אינו רוצה להביא כנ"ל. ואין לומר דניחא ליה בכפרה הא הוא אוכל עתה חלב במזיד ע"כ בודאי ממשכנין לס' התוספות. וחטאת היא ק"ק וטעון סמיכה באותם שהם בני סמיכה ואינו טעון נסכים. וכל החטאות שדברנו כאן הוא חוץ מטומאת מקדש וקדשיו אף שהוא בכרת מכל מקום אינו חטאת קבוע ואי"ה יתבאר דינו במצות קרבן עוי"ר וגבי חטאות החייבים כגון נזיר ומצורע וחטאת הצבור הכל יתבאר כ"א במקומו בעזה"י וכאן דברנו מחטאת יחיד אשר מביאים על החטאים הנחשבים במ"א דכריתות ובר"מ כאן פ"א וער"מ פ"י מהתו"מ מהש"ס דהוריות דשעיר עכו"ם בצבור קודם לשעיר נשיא להקרבה שהנשיא יחיד והם צבור ושעיר נשיא קודם לשעירת יחיד דהוא נשיא. ונראה שם בש"ס דוקא שעיר נשיא היינו בשאר עבירות קודם לשעירה או כשבה של הדיוט כיון דהוא נשיא אבל נשיא בעכו"ם דג"כ מביא שעירה כהדיוט אם כן אינה קודמת לשעירת הדיוט אף על פי שהוא מלך מכל מקום בקרבן זה אינו דינו כמלך וצ"ע ד"ז עש"ס שם ושעירה וכבשה השעירה קודם שנתרבתה גם אצל עכו"ם ובכל העבירות וע"ז ג"כ שעירה מכפרת אבל הכבשה אינו רק בשאר עבירות ולא בעכו"ם עכ"מ. וכל הנהו דקודם א' לחבירו אם עבר ושחט המאוחר קודם מקריבו ואם שחט שניהם כא' א' ממרס בדמו ויזרוק דם של הקרבן המוקדם קודם. ודיני המוקדמים יבוארו במקומות מפוזרים בח"ז:

מצוה קכב

סעיף א

להעיד כו'. עיין ר"מ פ"א מעדות ובש"ע ה"ע ובמש"ל מצוה קע"ה וכאן אכתוב בקיצור מצוה על עדים שיודעים עדות בין בד"מ או בד"נ או בדיני איסור הן לזכות הן לחוב להעיד בב"ד. ודוקא בב"ד ששם מהני עדותן ולא יוכלו לחזור אבל חוץ לב"ד אין מועיל דיכולים לחזור. ולשון הר"מ העד מצוה להעיד כתב הכסף משנה דוקא שני עדים אבל ע"א אין מצוה כ"ה בפ' הכונס בב"ק. וז"פ דודאי בד"נ ובכ"מ שאין עדות ע"א מועיל כלל בודאי אין מצוה עליו. ופעמים יש עבירה כהאי דטובי' חטא וזיגוד מינגד. ובמקום דמהני ע"א ומחייב ממון כמו בטומאה ומיתה וכדומה עיין פ"ט מהלכו' שבועות להר"מ דחושב הדינים בע"א דחייב אפילו קרבן שבועת העדות בודאי חייב להעיד ומ"ע עליו

אפילו בלא שבועה כמו שני עדים אך בע"א בממון שאינו מחייבו אלא שבועה ודלמא היה נשבע על שקר בזה פטור מהמ"ע רק בד"ש. ומה שהקשו שם בפ' הכונס אילימא בבי תרי דאורייתא כו' וה"ה בחד דמחייב ממון הו"ל כבי תרי רק בא' בגוונא דאינו מחייבו אלא שבועה א"ע על מצות עשה זו עי' בהכונס ותראה וז"פ. ומבואר בר"מ כאן וז"ל והוא שיתבענו להעיד כו' וכתב הכסף משנה דיצא לו ממה שמבואר בפ' שבועת העדות דאין העדים חייבים ק"ש עד שיתבענו הבע"ד או שלוחו ובלא תבעו א"ח ק"ש ואם א"ח ק"ש בנשבע אינו בנשיאת עון אף אם לא נשבע ע"ש ולדידי צ"ע דנראה מדברי הר"מ דבכל ד"מ ובכל עדות הוא בכלל נ"ע. ואם תלוי בק"ש הלא יש הרבה עדות אפילו בד"מ דא"ח ק"ש כגון בקרקעות ועבדים ושטרות ועידי קנס עיין ר"מ פ"ט מה' שבועות אם כן בכל עדות הללו אינו בכלל נ"ע ולא יהי' מצוה עליו מפסוק זה אנ"ל ואין משמעות לשון הר"מ כן. ולפי עניות דעתי כיון דפסוק זה דאם לא יגיד מיירי בלא שבועה כמ"ש תוספות ב"ק ומובא שם בכ"מ וד"ז דבעינן תביעת התובע דוקא שישמעו מפיו מפסוק זה אם לא וכתיב בוא"ו ובאל"ף דוקא לו לא יגיד אם כן מבואר להדיא דאף בלא שבועה דהא אם לא יגיד מיירי בל"ש א"ע באם לא יגיד ונשא עונו רק שישמעו מפיו היינו ע"י תביעה אבל דברים שא"ח עליהם ק"ש דילפינן מקראי ע"ש אם כן אתמעטי רק משבועה היינו קרבן פטור אבל בנשיאת עון בודאי הוא אפילו בל"ש הוא בנשיאת עון ואינו תלוי בק"ש רק דין זה דנלמד מקרא זה דאם לא יגיד אם כן ד"ז מבואר כאן דדוקא אם לו לא יגיד ונ"ע ולא בענין אחר כנ"ל פ' וברור. ועיין בסנהדרין שמא תאמרו כו' הרי הוא אומר והוא עד כו' ובודאי מאיימין בעדות עושו"ק ג"כ ובעידי קנס נ"פ דאינו תלוי בק"ש כלל רק ד"ז כיון דנלמד מפסוק זה דלא יגיד ומיירי פסוק זה בל"ש. ונלמד דדוקא לו צריך להגיד כנ"ל פ'. ועקצה"ח סי' כ"ח כתב דקצת דיינים נוהגים דאם הבע"ד מקבלים עליהם קא"פ לעדות שואלים הב"ד את העדים באם לא יגיד ונשא עונו וליתא דמבואר בירושלמי דבקיבלו קא"פ א"ח ק"ש וכו' ולפמ"ש אין נשיאת עון תלוי בקרבן שבועה אפילו במקום שא"ח ק"ש כגון בקרקעות וכדומה ואשה במקום שאשה נאמנת כגון בטומאה ובמיתת הבעל בודאי הוא בנ"ע אף על פי שא"ח בק"ש כמ"ש במ"ל ויבואר אח"ז והרהמ"ח כתב שבד"מ כו' אלא אם כן יתבענו הבע"ד או הב"ד כו' וא"י כוונתו כלל מ"ל לתביעת ב"ד כמו דק"ש א"ח בתביעת ב"ד רק בתביעת הבע"ד ונלמד מפסוק זה אם לא כו' ה"נ לענין נ"ע אבל הב"ד דינו כמו אחר דל"מ עיין בה' שבועות:

סעיף ב

שאם כו' חכם גדול כו' שיש לו להמנע כו'. נראה מדבריו דברצונו תליא מלתא ואם ירצה יעיד כמו בפו"ט והשבת אבידה דכ"ה דעת הר"מ דמצוה לעשות לפנים משוה"ד. אבל הרא"ש דעתו דאין ראוי לבזות ע"כ עחה"מ סי' רס"ג והר"מ כתב כאן עשה דכבוד תורה עדיף ויש לו להמנע משמע דמהראוי לו להמנע. וקצ"ע על הר"מ דהרי שם במקומו' הנ"ל דעתו דראוי לעשות לפמשוה"ד וצריך לדחוק דכאן הפי' ג"כ דיש לו להמנע דרשאי להמנע אבל אם רוצה ודאי טוב עשה ויעיד. והרהמ"ח סתם שלא כל אדם חייב לבא להעיד כו' וקאי על כל העדות הנזכר למעלה הן ד"נ כו' ובאמת צ"ע דהול"ל דד"ז אינו רק בד"מ אבל בד"נ או אפילו בדיני איסור ובדיני מכות הולך ומעיד דאין חכמה כו' עש"ס דשבועות ובר"מ כאן. ובאו"ת כ"ח פלפל בזה הא דבאיסור צריך לילך ולהעיד אם הוא דוקא בבזיון קטן וגם אם יש חילוק בין עדות השוה בכל ובין אם צריך להעיד מלתא דאיסורא שאינו ש"ב. ואין כאן מקומו להאריך במה שהאריכו האחרונים:

סעיף ג

וכן כה"ג כו'. כ"כ הר"מ ודעת הכסף משנה אפילו בד"נ ובאיסורים אין צריך להעיד אבל הלחם משנה ומ"ל השיגו עליו וסוברים בדעת הר"מ דסובר כדעת התוס' דגם מלך וכה"ג מעידים במלתא דאיסורא משום אין חכמה כו' ועיין באו"ת שכתב לגבי כה"ג לילך הו"ל בזיון גדול ואין צריך לילך ולהעיד ע"ש באריכות מה שמיישב דעת הכסף משנה ומ"ש הרהמ"ח מעיד למלך בכ"מ הקשה ע"ז ובפ"ה מה' כה"מ כ' דהר"מ מיירי במלכי ב"ד דמעיד על המלך דדנין אותם ע"ש בלח"מ. עוד כתב הרהמ"ח מלכי ישראל לא מעיד ולא מעידין. ניחא דאינו מעיד מפני כבודו ואין מעידין עליו דאין דנין אותו ולמה יעידו עליו. ומ"ש הרב המחבר דמלכי בית דוד מעידין ומעידין עליו אין לשון הר"מ כן פ"ג מה' מלכים ה"ז שכ' כבר ביארנו שמלכי ב"ד דנין ומעידין עליהם כו' ודוקא מעידים עליהם אבל הם אין מעידין מחמת כבודם דכבוד מלך עדיף מכבוד כה"ג. וכ"כ הכסף משנה וד' הרהמ"ח צע"ק. ועיין כסף משנה כ' דמעיד מלך למלך וד"ז צ"ע אפשר דוקא בכה"ג מעיד למלך דכבודו פחות ממלך אבל מלך אפשר דאינו מעיד אפילו למלך והכסף משנה מסופק אם בדבר איסור או בד"נ המלך חייב או לא ודעתו בדעת הר"מ דמלך פטור בכ"ע ודעת התוספות דבדבר שאינו ד"מ המלך חייב ועיין באו"ת ובלח"מ. והדינים שכ' הרהמ"ח דיני עדות בכתב ודיני קיום א"ר לכתוב כאן כלל כי מבואר הוא בר"מ וש"ע וצריך חיבור גדול. ומ"ש הרהמ"ח דהבזוים פסולים לעדות מדרבנן עמש"ל בח"ז דפסולים דרבנן משכחת לה שחייבים להעיד ומקבלין עדותן כגון להצלה בד"נ

בודאי נאמנים כיון דמה"ת כשרין היאך נהרוג נפש אם הם פוטרין וכ"פ בט"א במסכת ר"ה אם כן בודאי מחויבים להעיד וז"פ. גם מ"ש הרב המחבר דא"נ בנשים עמש"ל בח"ז דנראה במקום שהנשים נאמנות כגון בע"מ או בע"ט ומועיל עדותן לממון אף שא"ח בק"ש כמשי"ת אח"ז מכל מקום ישנן במצות עשה זו והם בנ"ע כיון דמועיל עדותן. ועבדים הם כמו נשים וחרש שוטה וקטן אינם בגדר עדות. הכלל כל שעדותן אינו מועיל אינן במצוה זו וכל שעדותן מועיל ישנן במצות עשה זו. ודיני שבועת העדות יבוארו לקמן במצוה שאח"ז. ובמקומות מפוזרים בחיבורי זה. ומ"ש הרהמ"ח בתחלת המצוה ובדיני שאר איסורים כגון שראה א' עבר על איסור וכן בד"נ כו' או בעדות מכות שהכה א' חבירו בכ"ז חייב וא"י הכוונה אי הכאה ש"פ הו"ל ד"מ ואי הכאה שאין ש"פ הו"ל דיני מלקות ונראה דיתור לשון הוא וצ"ל כגון דיני מכות היינו ח"ל דחייבים מלקות עכ"מ ובר"מ דגם דיני מלקות צריך חכם לילך דה"ל כמו דיני איסור ע' כ"מ ומ"ל. ונראה לענין לילך לב"ד קטן דיני קנסות דינן כדיני ממונות וקצ"ע דאפשר דיני קנסות הו"ל כמו דיני מלקות דהתורה קנסה אותו מחמת העבירה. וחובל בחבירו אם אין בו ש"פ דלוקין חייב לילך וביש בו ש"פ דעבירה יותר גדולה אך דרחמנא חס אממונא דנחבל אין צריך להעיד ואין הסברא נותנת כך אך אין כאן מקומו:

מצוה קכג

סעיף א

להקריב כו'. עיין ר"מ פ"י וי"א מהלכות שגגות דיני טומאת מקדש וקדשיו ודיני שבועת העדות וביטוי עיין ר"מ פ"א ופ"ט ופ"י מה' שבועו'. והנה ביארתי לעיל בכל חייבי חטאות הדינים וכאן יש דינים מחודשים אם נטמא ונכנס למקדש או אכל קודש בשגגה ואם הי' מזיד הי' חייב כרת על עבירה זו. ואי"ה בפ' תזריע ובפ' נשא גבי הלאוים של קודש ומקדש יבואר באיזה אופנים ח"כ ע"ז ואם עשה בשוגג חייב קרבן עויו"ר היינו עשיר מביא כשבה או שעירה ודל מביא שני תורים או שני ב"י א' חטאת וא' עולה ואם אין ידו משגת מביא עשירית האיפה למנח' והקרבנות הללו סדר עשייתן מבואר כ"א במקומו. והנה בכל חייבי חטאות אם עשה בשוגג אפילו לא הי' לו ידיעה מעולם שהיא עבירה ועבר ואח"כ נודע לו צריך להביא חטאת וכאן אינו כן וצריך דוקא להיות לו ידיעה בתחלה ג"כ היינו אם ידע שנטמא ויודע שזה קודש או מקדש ואחר כך נעלם מאתו ושכח שנטמא ואכל קודש או נכנס למקדש. או שלא נעלם ממנו הטומאה רק נעלם ממנו שזה קודש ושזה מקדש ואכל או נכנס או העלם שניהם בידו ואח"כ נתוודע

לו שחטא מביא קרבן זה דהיינו קעויו"ר. אבל אם לא ידע כלל שנטמא או שלא ידע שזה קודש ואח"כ נודע לו פטור מקרבן דהוא גזירת הכתוב גבי טומאת מקדש וקדשיו דצריך ידיעה בתחלה ג"כ ונראה מדברי הר"מ ומד' הרהמ"ח דידיעה גמורה בעינן וידיעת בית רבו ל"ש ידיעה. ובלחם משנה תמה על הר"מ ואין כאן מקומו. אך דעת הר"מ נראה דס"ל דבעינן ידיעה גמורה כמו שצייר. וכבר הבאתי לעיל דח"ח אפילו הזיד בלאו רק שגג בכרת ה"ל שוגג עיין כאן בר"מ פ"ב ה"נ כאן דאם אכל קודש או נכנס למקדש אפילו אם הזיד בלאו רק שגג בכרת חייב קרבן. אך נראה כיון דשגגת כרת ה"ל העלמה. אם כן כיון דיליף מן ונעלם דצריך ידיעה בתחלה אם כן הידיעה צ"ל שנטמא וזה קודש וגם יודע שחייב כרת דאי א"י שח"כ ל"ה ידיעה דהא חייב בקרבן ונקרא העלמה ע"כ בודאי צריך ידיעה גם בכרת והר"מ לא ביאר זה אפשר מחמת שהוא פשוט וע' פ' כלל גדול וצ"ע בזה. ואם נטמא וידע שנטמא אך א"י באיזה אב אי בשרץ או בנבילה וכדומה מכל מקום כיון דעכ"פ יודע שנטמא ה"ל ידיעה בתחלה ואם נגע וא"י אם כעדשה מן השרץ מטמא זה הוי אבעיא בש"ס אי הוי ידיעה בתחלה ומספק אינו מביא חטאת כמש"ל. ולשון הר"מ כאן ונודע לו אחר שאכל או אחר שנכנס באיזה אב נטמא וכו' נראה דדוקא הידיעה בתחלה סגי בידע שנטמא אף על פי שא"י באיזה אב אבל הידיעה בסוף צריך לידע באיזה אב. ועל"מ הקשה ע"ז ודעתו דגם הידיעה בסוף סגי בידע שנטמא וא"צ לידע באיז' אב ע"ש.

והנה לשון הר"מ נטמא וידע שנטמ' אבל א"י באיזה אב ושכח שנטמא ונכנס למקדש או אכל קודש כו' ונודע לו באיזה אב כו' ולא תפס גם החלוקה דהעלם מקדש ואח"כ נודע לו באיזה אב נראה דדוקא בהעלם טומאה צריך ידיעה בסוף להיות באיזה אב אבל בלא שכח הטומאה אך היה העלם קודש או מקדש ונזכר אח"כ אפשר כיון דהידיעה של קודש ומקדש גורם א"צ לידע באיזה אב בשום זמן. אך באמת אין סברא לחלק כיון דסברתו דצ"ל הידיעה מאיזה חטא. אם כן בכ"ע אף בהעלם קודש ומקדש ונודע לו על כל פנים בעינן הידיעה ברורה ולא היה צריך להזכיר דסמך אמ"ש לעיל דהעלם מקדש וקודש חייבים כהעלם טומאה אם כן דיניהם שוים. והנה הלחם משנה הקשה קושיא עצומה על הר"מ מנדה דכ"א טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן ואודם אף שהם טמאים בודאי ממ"נ דלובן מטמא באיש ואודם מטמא באשה אם כן בין אם הם זכר או נקבה טמאים הם מכל מקום פטור על ביאת מקדש מגזירת הכתוב מזכר עד נקבה תשלחו זכר ודאי נקבה ודאי ולא טומטום ואנדרוגינוס כו' לימא מסייע לי' דתניא טומטום ואנדרוגינוס א"ח על ב"מ ודחי דאתיא ההוא ברייתא כר"ע דבעי ידיעה בתחלה באיזה

אב נטמא ובטומטום ואנדרוגינוס ליכא ידיעה בתחלה באיזה אב אי לובן אי אודם אבל לר"ע דא"צ ידיעה בתחלה באיזה אב אה"נ דחייבים על ב"מ ואי כהר"מ דבסוף מודה ר"מ דבעינן ידיעה באיזה אב אם כן אף לר"ע פטור והיא באמת קושיא עצומה. ואני מוסיף למה ליה לרב לפטור טומטום ואנדרוגינוס מב"מ מטעם דכתיב מזכר כו' תפ"ל דפטור מטעם דליכא ידיעה בתחלה באיזה אב נטמא. וגם מלשון רב שאמר אינו חייב על ב"מ שנאמר מזכר כו' והאי קרא בב"מ משתעי. וכ"ה בברייתא אינו חייב על ב"מ נראה דדוקא בטומאת מקדש הדין כן ולא בקדשים ולה"ט דבעינן ידיעה לא יתחייב ג"כ על טומאת קדשים דלענין ידיעה טומאת מקדש וקדשים שוים כמבואר כאן. וז"ל הר"מ כאן פ"א מה' מטמאי מו"מ ה"ז טומטום ואנדרוגינו' כו' ראה לובן ואודם כאחד כו' אבל א"ח עליהם על ב"מ וקדשיו שנאמר מזכר כו' וכן הנוגע בלובן ואודם שלו כא' אינו חייב על טומאת מקדש וקדשיו נגע הוא בעצמו כו'. ומבואר בדבריו דלענין זה דטומטום ואנדרוגינוס שוים קדשים למקדש מקרא הזה דמזכר כו' ובאמת בש"ס דילן אינו מבואר רק ב"מ דכתיב בי' קרא מזכר כו' דמיירי משלוח מחנות ולא מקדשים. אך נראה דעתו דקדשים ומקדש שוים לכ"ד עיין שבועות ז'. וכ"ה בתוס' זבים פ"ב וטומטום ואנדרוגינוס ראו לובן ואודם כא' וכו' וא"ח עליהם על טומאת מקדש וקדשיו. וכן בהלכה שאח"ז שם מבואר טומאת מקדש וקדשיו ע"כ פוסק הר"מ כהתוספתא דמבואר בפירוש ובש"ס דילן דנקט ב"מ כיון דקרא הוא בב"מ אבל באמת שוה קודש למקדש ומקדש לקודש באלו הענינים על כל פנים קשה ל"ל להר"מ להביא הטעם דמזכר דנתבאר רק ב"מ אך מהיקישא ילפינן. ולמה לא קאמר טעם הזה דבעינן ידיעה בסוף. וד"ז דצריך ידיעה הוא מבואר כאן בטומאת מקדש וקדשיו וצריך ידיעה ברורה בסוף וכאן אין ידיעה ברורה. ועוד קשה דהר"מ מסיים שם דאם הוא בעצמו נגע בלובן ובאודם שראה חייב ע' ראב"ד וכ"מ למה יתחייב הא אין לו ידיעה בסוף באיזה אב נטמא כ"ז קושיות גדולות לכאורה על הר"מ ועל הש"ס לשיטת הר"מ. אך באמת י"ל קו' הנ"ל בנקל דרב צ"ל הטעם דמזכר כו' דאי מחמת דאין נחשב ידיע' האי טעמא לא סגי אלא בשוגג לענין קרבן דגזירת הכתוב הוא לענין ידיעה. אבל אם היו טמאים בודאי כגון טומטום כו' ונכנסו במזיד למקדש או אכלו קודש בודאי חייבים מלקות מחמת קודש ומקדש דהם מהלאוין שלוקין ע' במכות ובר"מ פי"ט מסנהדרין. ואפילו לר"א דבתחלה צריך ג"כ ידיעה ברורה זה דוקא לענין קרבן וז"פ. משמיעני רב דבטומטום כו' שראו לובן ואודם דפטורים אף במזיד מחמת קרא דמזכר כו' דהם אינם בשלוח מחנות כלל. ולא עליהם קאי הלאו ולא יטמאו את מחניהם כו' וכן לענין קדשים דאיתקש למקדש כמו שכתבתי. וכן הר"מ מביא דינים

אלו מקרא הזה לפטרו אף במזיד ובגמרא דאמרינן לימא מסייע ליה מברייתא היינו דבברייתא מבואר סתם א"ח משמע במזיד גם כן. וע"ז דחה דהברייתא לא ס"ל כרב לפטור מטעם דרשות הפסוק רק מיירי בשוגג ופטור דאתיא כר"א דל"ה ידיעה בתחלה ידיעה ברורה. אבל לר"ע אה"נ דחייב אף בשוגג ומכ"ש במזיד אם כן ל"ק קושיא הנ"ל אך קושית הלחם משנה צ"ע למה מבואר לר"ע מחייב הא אף לר"ע פטור דאין כאן ידיעה ברורה בסוף. והנה הר"מ שם כתב וכן אחרים שנגעו בלובן ואודם שלהם פטורים היינו ג"כ מקרא הנ"ל עכ"מ וסיים אבל הם בעצמם שנגעו באודם ובלובן שבהם חייבים ועיין ראב"ד וכ"מ. והנה מדכתב סתם חייב נראה אף בקרבן וזה צריך עיון לדעת הר"מ נהי דדין זה לא מוכח מקרא הנ"ל מכל מקום אמאי חייב הא אין כאן ידיעה ברורה. אך דברי הר"מ בלאו הכי צריך עיון כמה שכתב הכסף משנה ואם ירצה השם יתבארו דיני טומטום ואנדרוגינוס בלאו דקדשי' ובלאו דמקדש בעזר הגומר עלי:

שוב נתיישבתי דל"ק קושיא הנ"ל וגם קושית הלחם משנה דנל"ב דרב סובר דטומטום ואנדרוגינוס א"ח על טומאת מקדש וקדשיו אף שהוא טמא בודאי וא"ח לא כרת ולא מלקות דהלאו לא קאי רק על זכר ודאי ונקבה ודאי אבל אלו אינם בשלוח מחנו' כלל. ונ"ל ברור כיון דהתורה מיעטה אותם כיון דהם אינם ודאים אינם משתלחין. אם כן העיקר תלוי בשעת הכנסה למקדש או אכילת קודש אם לא היו ודאים א"ח אם כן בטומטום שאח"ז נקרע והוא ודאי מכל מקום בודאי פטור ול"א אגמ"ל דהא באמת היה ידעינן שהוא טמא בודאי דהא ראה לובן ואודם וממ"נ טמא אך הוא גזירת הכתוב דאינו משתלח מן המחנה כיון שאין נודע לנו אם כן בודאי אף שנודע אח"כ מכל מקום בשעת מעשה לא הי' בר שלוח כלל ופטור וז"פ. אם כן צריך הקרא לפטרו מכרת וממלקות במזיד כמ"ש וג"כ פטור מקרבן מקרא זה ואי לאו קרא היה חייב במזיד וגם בשוגג היה חייב אף דהוא בלי ידיעה מכל מקום משנקרע אם כן נודע לבסוף ידיעה ברורה ומכל מקום פטור מגזירת הכתוב דא"ח כרת ולא קרבן ע"ז ע"כ מביא רב וגם הר"מ מקרא זה ורצה הש"ס לסייעו מהברייתא דמבואר דא"ח על ב"מ. ונראה דבכ"ע פטור הן במזיד והן בשוגג אף בנקרע אח"כ אם כן הברייתי' סוברת כרב דהוא גזירת הכתוב ודחה הש"ס דאין זה סיוע דהברייתא באמת לא ס"ל כרב מחמת גזירת הכתוב אך הברייתא מיירי בשוגג ור"א הוא ע"כ א"ח בשוגג קרבן בשום ענין גבי טומטום ואנדרוגינוס אפילו נודע לבסוף כגון שנקרע אבל לר"ע מחויב היינו דמשכחת לה בטומטום חיוב קרבן כגון שנקרע דהוי ידיעה לבסוף ולא סתמה הברייתא דטומטום פטור דמשכחת לחיוב בנודע אח"כ לר"ע וידוע באיזה אב נטמא. אך לר"א לא משכחת לה בשוגג שום חיוב כיון

דעתה הוא טומטום ואין לו ידיעה בתחלה כנ"ל שלא יהיה ד' הר"מ מוקשים כ"כ. הכלל דרוצה לאוקמי כר"א דבכ"ע פטור אבל לר"ע אף לדעת הר"מ מכל מקום משכחת לה על כל פנים לחיובא כגון בנקרע ע"כ אוקמי עצהיו"ט כר"א ול"ק כלל. ונ"ל דלדעת הר"מ דלבסוף בעינן ידיעה ברורה באיזה אב ה"ה אם הי' זכור הטומאה ונעלם ממנו קודש ואח"כ נזכר שאכל קודש צריך לידע איזה קודש אם שלמים או חטאת וכדומה כמו דהטומאו' אף על פי שכולם מטמאים מכל מקום צריך לידע באיזה טומאה ול"א ממ"נ ה"ה גבי קודש והר"מ לישנא דש"ס נקט דמיירי בידיעת טומאה דר"א ור"ע סוברים דא"ח על העלם מקדש כלל עש"ס אבל להלכה דהר"מ פוסק אף על העלם מקדש וקדשי' חייב קרבן עויו"ר אם כן הידיעה בסוף צריך ג"כ להיות ברורה באיזה קודש כנ"ל. ולא נתבאר בפירוש היאך הדין אם נגע בשרץ והוא סבר שנטמא באב אחר כגון בנבלה וכדומה ונעלם ממנו הטומאה ונכנס למקדש או אכל קודש ואח"כ נזכר שנטמא בשרץ אם זה הוי ידיעה בתחלה דאפשר דוקא אם נסתפק לו בתחלה באיזה [אב] נטמא אך על כל פנים נטמא הו"ל ידיעה אבל אם היה בטעות שסבר שנטמא באב אחר אפשר ל"ה ידיעה. ומלשון הר"מ בתחלה נטמא כו' ולא ידע כו' נראה דדוקא אם היה לו ספק אבל בטעה וסבר באב אחר אפשר אין זה ידיעה אך מסוף לשונו שכתב הואיל וידע כו' נראה דהוי ידיעה כיון שעכ"פ ידע שנטמא ומכל מקום צ"ע:

והנה דעת הר"מ פ"ג מב"מ כמו דטמא ח"כ וקרבן על ב"מ ה"ה טבול יום אך מח"כ ס"ל דא"ח כרת והראב"ד השיג עליו דמח"כ ג"כ ח"כ וקרבן ועיין כסף משנה ובפח"י מפסולי המקודשים לענין אכילת קדשים פוסק הר"מ דט"י שאכל קדשים וכן מח"כ אח"כ. והראב"ד השיג עליו דחייבים כרת ויבואר במקומם בעזה"י. הכלל לדעת הר"מ יש חילוק בט"י בין ב"מ דחייב קרבן ובקדשים א"ח קרבן ובמח"כ בשניהם א"ח קרבן ולדעת ראב"ד בין מקדש ובין קודש שוים דט"י וגם מח"כ חייבים כרת וקרבן. והנה חילוק גדול בין טמא לט"י לענין תרומה וקדשים כידוע וא"צ לפרש לשום תלמיד. ואני מסופק אם נטמא והיה לו ידיעה שנטמא ואח"ז נעלם מאתו טומאה וטבל בלא כוונה כלל דמה"ת הוא טהור גמור לאחר הע"ש דמה"ת א"צ כוונה לטבילה עיין ר"מ פי"ג משאה"ט ולאחר טבילה קודם הע"ש נכנס למקדש או אכל קודש להראב"ד דמחייב קרבן ואח"ז נודע לו שבשעה שהיה ט"י נכנס או אכל אם זה שידע הטומאה קודם שנעשה ט"י ה"ל ידיעה בתחלה למה שעבר בעת שהיה ט"י ואף למ"ש דה"ל ידיעה אפילו היה סבר שנטמא בטומאה אחרת מכל מקום אפשר לחלק דשם היה בטעות ומכל מקום ידע שנטמא. אבל כאן היתה הידיעה באמת דהיה אז טמא אפשר דאינו עולה הידיעה זו לאחר שנעשה

ט"י אך נראה כיון דהמחייבים ט"י ס"ל דהוי כטמא והוי משם אחד והוי ידיעה אף שיש חילוק לשאר דינים מכל מקום לענין זה אין חילוק להסוברי' כן הו"ל מש"א והוי ידיעה כיון שידע שנטמא כנ"ל. ואם היה ט"י ונגע בטומאה ג"כ ולא ידע כלל הידיעה שידע שהוא ט"י להסוברים דט"י ח"כ הו"ל ידיעה דהוי ש"א. אבל להר"מ בקדשים ל"ה ידיעה לדעת הר"מ כי א"ח כרת כלל ל"ה ידיעה וז"פ. היה לפניו שני שבילין א' טהור וא' טמא והלך בראשון וחזר והלך בשני ובשעה שהלך בשני שכח שהלך בראשון ואח"ז נעלם ממנו ונכנס למקדש ואכל קודש ונודע לו חייב קרבן דהיה בודאי טמא אף דהיה לו מקצת ידיעה ה"ל כידיעה כ"ה בר"מ מהש"ס דכריתות ושבועות. הלך באחד מהם ונכנס למקדש והזה ושנה וטבל והלך בשני ונכנס למקדש חייב ג"כ כיון דודאי טמא הי' במקדש או בראשונה או בשני' אף דידיעה בתחלה לא היה אלא ספק ידיעה ס' ידיעה כאן שמה ידיעה כ"ה ג"כ בר"מ מהש"ס הנ"ל ושבילין אלו פי' תוס' שהם רשות הרבים דאי רה"י בחד נמי חייב דס"ט ברה"י חייב דהוי כודאי טמא. ועפי"ב דפרה גבי המזה מחלון של רבים בפי' הר"מ שפי' פירוש אחר וע' פט"ו מהל' פרה. וד"ז דס"ט ברה"י ור"ה צריך אריכות ואין כאן מקומו.

ועל איזה דרך חייב בנכנס למקדש כגון האיך הדין בנכנס דרך גגות יבואר אי"ה גבי הלאו דמזיד וכן באיזה ענין חייב בקדשי' יבואר בהלאו. ומשם תלמד כ"ה דח"כ במזיד חייב קרבן עויו"ר בשוגג. וכ"ז לענין מקדש שנכנס בטומאה ואם נטמא בעזרה ויודע שנטמא ושזה מקדש ואח"כ נעלם ממנו הטומאה או המקדש או העלם זה וזה הל"מ דא"ח אלא אם כן שהה כשיעור השתחוואה או השתחוה כלפי פנים היינו כלפי מערב או שבא לו בדרך ארוכה דהיה קצרה ממנו ויצא לו בדרך ארוכה חייב קרבן ואפילו טימא עצמו במזיד ולא שהה כשיעור כדינים הנ"ל אינו מביא קרבן וכן בנטמא בפנים ותלה עצמו באויר העזרה אף על פי ששהה מכל מקום הו"ל אבעיא בש"ס אם הו"ל שהיה כיון דלאו בת השתחואה היא וא"ח מספק ודינים אלו של שהיה והשתחואה יבוארו בהלאו לענין מזיד ותלמד לכאן. ועמש"ל פ"ג פלפל האיך חייב בטימא עצמו במזיד הא אינו שב מידיעתו כקו' התוס' שם בשבועות והבאתי לעיל בדיני החטאת קצת מזה ע"ש. ונ"ל אם היה קטן ונטמא וידע הקודש או המקדש ואח"כ נעלם ממנו בעודו קטן ואח"ז נתגדל ולא ידע ונכנס למקדש או אכל קודש פטור מקרבן דנראה דהידיעה בתחלה שהיה לו בעודו קטן אין זה ידיעה דקטן אין ידיעה שלו כלום למאי דפסקינן דידיעה גמורה בעינן וכן ידיעת חו"ש נראה דג"כ אין ידיעתם כלום וצריך שתהיה הידיעה בגדלות ובעת פקחות כנ"ל. וכל אישי ישראל מביאין קרבן זה חוץ מטומטום ואנדרוגינוס דטומאה שיצא מהם

לובן או אודם נתבאר לעיל ויתבאר אי"ה במצות הלאוין שבהם. ודעת הר"מ כאן פ"י דגם מלך אף שבשאר עבירות דינו בשעיר כמש"ל בטומאות מו"ק דינו כהדיוט ומביא כשבה או שעירה אם יש לו ובדלות עופות ובדלי דלות עשירית האיפה הכלל דינו שוה כהדיוט לכ"ד גבי מו"ק וכן כהן משוח דינו כאן כהדיוט שחייב בשגגת מעשה לבד כמו הדיוט עויו"ר ולא בשום ענין. והראב"ד השיג עליו ופוטר כהן משוח מטומאת מו"ק לגמרי לא כהדיוט וגם לא פר כשאר עבירות ועיין כסף משנה ולחם משנה באריכות. וב"ד א"ח בהוראה על טומאת מו"ק ובזה כ"ע מודים ע' כ"ז בש"ס ור"מ ודעת הרהמ"ח כאן כהר"מ. והנה עשיר מביא קרבן עשיר ודל קרבן עני ודל ביותר מביא מנחה ועני שהקריב קרבן עשיר יצא ועשיר שהקריב קרבן עני לא יצא כ"ה בר"מ כאן פ"י וע' לח"מ והרהמ"ח כ' כאן דאם עני הקריב קרבן עשיר לא יצא ודבריו תמוהים מנ"ל אדרבה במשנה סוף נגעים מפורש דעני יצא בקרבן עשיר. וער"ש דאפילו לכתחלה מביא ותע"ב ועמ"ל בהגהות בסוף הספר תמה על הרהמ"ח. ועל הכפרות שמביא הרהמ"ח מיוה"כ ושעירי הרגלים צריך אריכות גדול. ע"כ ביארנו השנים מהד' שחייבים טומאת מו"ק.

הג' שחייבים קרבן זה הוא שבועת ביטוי שנשבע שאוכל או לא אוכל ועבר על השבועה בשוגג או לשעבר כגון אכלתי ולא אכלתי ונשבע על שקר והיה שוגג ולשעבר לא משכחת לה שוגג רק ביודע ששבועה זו אסורה ושגג בקרבן אף דלעיל גבי חטאת וטומאת מו"ק שגגת קרבן אינו שגגה כמש"ל. מכל מקום כאן רבנן מודו דהוי שגגה כיון דחידוש הוא דמייתי קרבן על לאו בלא כרת. כ"ה בש"ס דשבועות ובר"מ פ"ג מה' שבועות. ולשיטה זו לא משכחת לה שגגת ביטוי לשעבר רק באופן זה אבל בשגגת לאו ה"ל אנוס ופוסק כר"נ ולא כאביי בשבת ס"ט ע"ב. ואם שגג בלאו רק שסבר שיש איסור עשה נראה ג"כ לר"נ דל"ה שגגה ע' בשבת שם ובשבועות דכ"ו ברש"י ותוס' שם הכלל לדעת הר"מ לא משכחת לה שגגה לשעבר רק בשגגת קרבן ואין כאן מקומו להאריך. ובשבועות דלהבא משכחת לה ג"כ העלם שבועה ע' רש"י ותוס' ור"מ. ומכל מקום שגגת קרבן נמי שגגה היא וחייב בקרבן. וא"ח בקרבן רק בנשבע מפי עצמו אבל לא מפי אחרים רק בענה אמן או ענין אחר שמשמעותו קבלת דברים אפילו מושבע מקטן או מעכו"ם. ודעת הר"מ פ"ב מה' שבועות דא"ח רק אם נשבע בשם או בכינוי כגון רחום ובל"ז א"ח קרבן בשבועת ביטוי ודעת הראב"ד בהשגות דחייב אף בלא שם ובלא כינוי קרבן רק לענין מלקות בעינן שם או כינוי והדברי' ארוכים וקצתן יבוארו במצות לא תשבעו כו' לענין מזיד. וכל אישי ישראל [חייבין בקרבן זה חוץ מחרש שוטה וקטן כמו בכה"ת. ואף כהן משוח ומלך חייבים כשאר הדיוט כ"ה בר"מ פ"ו והראב"ד מודה לזה ובכ"מ

הקשה לדעת הראב"ד יפטור הכהן המשוח אף משבועת ביטוי ובלחם משנה יישב זה. וב"ד אינם חייבים פר דאין בשגגתן חטאת ושאר הדינים כמו לעיל ודיני שבועות צריכין חיבור מיוחד ואין כאן מקומו.

הד שבועת העדות המשביע עדים שיבאו ויעידו לו ולא העידו והם יודעים לו העדות אם נשבעו בעצמם בין שנשבעו בב"ד בין שלא בב"ד חייבים קרבן עויו"ר בין בזדון בין בשגגה ושגגה היינו שגגת קרבן כדלעיל דאי שגגת איסור הו"ל אונס ופטור מקרבן וע' מש"ל גבי ביטוי אפשר דאם ידע באיסור ולא ידע בלאו ה"ל ג"כ שגגה אך אין כאן נ"מ דחייב במזיד כשוגג רק אנוס פטור וגם מושבע מפי אחרים אף שלא ענה אמן חייב והוא שישביעם בבית דין. וע' פ"ט בר"מ ה' שבועות ובכ"מ ודעת הר"מ וראב"ד דצריך דוקא שם או כינוי ובל"ז פטור מקרבן ודעת הרמב"ן ושאר ראשונים דא"צ גבי שבועת העדות שם או כינוי ודעת ר"ת דבנשבע מפי עצמו א"צ שם ומושבע מפי אחרים צריך שם ותמהו הראשונים ואין כאן מקומו להאריך. ועיין ר"מ פ"ט שכתב שא"ח שבועת העדות אלא עפ"י יו"ד דברים ע"ש דדוקא מטלטלים ולא עבדים ושטרות וקרקעות ואין כאן מקומו להאריך. ואפילו ע"א היכי דמועיל עדותו לממון ונשבע חייב בשבועת העדות כגון עד מיתה ועד טומאה עיין ר"מ שם. ונוהג דוקא בראוים להעיד אבל בא"ר אפילו פסולי דרבנן א"ח וכבר ביארנו בח"ז הכשרים והפסולים לעדות. והנה הרהמ"ח כתב דשה"ע א"נ בנשים ועיין בהגהת מ"ל דאפילו במיתה וטומאה שנשים נאמנות כיון שאינן בגדר עדות בכ"מ בצירוף עם אחר אינו עדות ופטורים מקרבן שבועה וע' נוב"י מהדורא קמא תק"ע מ"ש בזה.

וע ר"מ ה' שגגות דמלך וכהן משוח חייבים בקרבן שבועת העדות כהדיוט והראב"ד כ' דאין מלך חייב בשמיעת קול. ובכ"מ כ' טעם לד' הר"מ שפוסק כן אף דמבוא' בש"ס דמלך א"ח מחמת שהמלך לא דן ולא דנין אותו מכל מקום במלכי ב"ד דדן ודנין אותו פוסק הר"מ דחייב וד' צ"ע נהי דמלכי ב"ד דן ודנין מכל מקום אינו מעיד מפני כבודו וזה אין חילוק בין מלכי ב"ד למלכי ישראל וכ"ה מפורש בכ"מ פ"ג מה' מלכים. והנה בש"ס דידן נתוסף במשנה לא מעידין ובד"ז שוים מב"ד דאין מעידין ודברי הר"מ בעצמם סתרי אהדדי דכאן פוסק דמלך חייב בשה"ע ובה' שבועות פ"י כ' היו עדים או שהיה מלך א' מעדים פטורין משה"ע הרי דפוטר למלך כמ"ש בשבועות בראוים להעיד לאפוקי מלך ועתי"ט פ"ב דהוריות הרגיש בזה. והנראה לע"ד בזה דבפ"י כ' בזה"ל או שהיה המלך אחד מעדיו כו' נראה דמיירי במקום דצריך ב' עדים והמלך הי' א' מהם אם כן בודאי בד"מ במקום דצריך ב' עדים א"ח להעיד מפני כבודו דצריך לעמוד לפני הב"ד כמ"ש

רש"י בשבועות ל"א ד"ה כ"ש מלך אבל באיסור כגון עד מיתה או טומאה ל"מ לדעת הלחם משנה ומ"ל ה' עדות דבאיסור צריך המלך ג"כ להעיד אם כן משכחת לה דחייב ק"ש בעד מיתה או טומאה ואף אם נא' כדעת הכסף משנה דא"צ לילך לפני ב"ד מכל מקום במקום דע"א מהני כגון עד מיתה כו' דמבואר בש"ס דאמר לדידה כו' אם כן היכי דהמלך נשבע והוא עד מיתה דא"צ להעיד דיוכל לומר בביתו לאחר דעמפ"ע כשר אם כן בודאי אם נשבע על שקר חייב בק"ש דבודאי צריך להעיד בביתו וא"צ לעמוד ולא לפני ב"ד רק בביתו מדוע יפטר ממצוה זו וחייב להעיד וחייב ק"ש אך במקום דצריך שני עדים ודאי דצריך לעמוד בפני ב"ד כידוע דל"מ עמפ"ע אם כן א"ח ע"כ דברי הר"מ נכונים. ובדקדוק כ' או שהיה א' מעדיו היינו במקום שצריך שנים אבל במקום דא"צ ב' עדים א"צ דין עדות כלל כידוע במיתה ובטומאה וי"ל בביתו בדרך שיחה ויושב על כסאו אם כן בנשבע חייב ק"ש כנ"ל ועיין בס' תוס' יה"כ תירץ ג' תי' על הר"מ ומ"ש נ"ל נכון. וכבר כ' בחיבורי לעיל דד' הר"מ צ"ע מ"ש כל הפסולים וכלל מלך עמהם בפ"י מה"ש וסיים שאין מוציאין ממון בעדותן נראה מדבריו דאם עבר והעיד דאינו מועיל עדותו ולא ידעתי מנ"ל דא"צ לילך מפני כבודו אבל שלא יועיל עדותו מן התורה וצ"ע. וע' ר"ן שבועות מביא ירושלמי דקו"פ אפילו קבלו עליהם הבע"ד עדותן באופן דמהני עדותן מכל מקום אינו חייב קרבן שבועה ובר"מ אין מבואר זה. ואם לא הביא הקרבן ביטל עשה בד"ז. ובדין חטאת קבוע אין כופין אותו ואין ממשכנין דח"ח אין ממשכנין רק לאחר ג' רגלים. וע' מש"ל בעזה"י. ולכאורה להמ"ל דנשים דאינן בגדר עדות במקום שצריך שני עדים אם כן אף במקום דאחד נאמן דאשה גם כן נאמנת מכל מקום אינה נקראת עד ופטורה מקרבן שבועה אם כן לכאורה פסולים דרבנן כיון דא"ר לשום עדות רק לע"מ וטומאה עש"ס ור"מ אם כן אינם חייבים קרבן שבועה אף במיתה וטומאה כמו נשים. אך באמת יש חילוק דנשים אינן בגדר עדות כלל לשום ענין הצריך עדות אבל פסולים דרבנן הם בגדר עדות להצלה בדיני נפשות דבודאי לא עקרו חכמינו זכרונם לברכה ד"ת להרוג נפש בקו"ע אם כן כיון שהם בגדר עדות חייבין בקרבן שבועה במקום דנאמנים כמו עד אשה או טומאה ובמקום דאין נאמנים דאין מוציאין ממון אינן חייבים. ולפי זה נראה דגם מלך שכתבתי לעיל אף דאינו בגדר עדות אם נימא דאין צריך להעיד אף בדיני נפשות מכל מקום ז"פ אצלי דלהצלה בדיני נפשות בודאי מחויב לילך כי מפני פ"נ נדחין כל מצות שבתורה מכ"ש דנדחה כבוד המלך אם כן הוא בגדר עדות אם כן אף בממון כגון בע"מ או טומאה דאינו פגימה בכבודו כמש"ל חייב ק"ש וז"ב בס"ד. וד"ז דפסולין דרבנן כשרים להצלה בדיני נפשות הבאתי לעיל במצות לא תענה וכ"כ

בט"א לראש השנה ולעיל במצות לא תענה הבאתי דעת הנימוקי יוסף שרשע שאינו של חמס דפסול לעדות רק מגזרת הכתוב כשר לעדות אשה ע"ש מכל מקום אינו חייב קרבן שבועה כיון דאינו ראוי לשום עדות דאפילו בהצלה בנפשות אין פסול נאמן דהוא גזרת הכתוב אם כן אינו חייב קרבן שבועה אפילו במקום שנאמן כמו נשים. וקרובים בעדות אשה פשוט שחייבים קרבן שבועה כיון דראוים לעדות לכל העולם הם בגדר עדים ובעדות אשה שקרובים כשרים לעדות זו חייב בק"ש:

סעיף ב

נקרא לענין זה כ"ז שיש לו. לא ביאר לנו מה יהיה לו אם הוא כסתם עשיר שאינו נוטל צדקה. או אפשר אם יש לו דמי הבהמה מגלימא דעל כתפו צריך להביא וגם הר"מ לא ביאר זה וצ"ע. גם מ"ש הרהמ"ח דמנחה היא קמח היינו סולת דקמח אינו רק בקרבן סוטה וכל המנחות צ"ל סולת:

ועמש"ל במצות חטאת דרשע לא"ד אינו מביא קרבן על השוגג כגון רשע לאכול חלב ועבר בשוגג אינו מביא קרבן אבל רשע לאכול חלב מביא קרבן על הדם. ונראה דאם הוא רשע שנשבע לשוא כפי החלוקות המבוארים בר"מ פ"א ועתה נשבע שבועת ביטוי ועבר בשוגג נראה דחייב קרבן כיון דאזהרה דשוא מפסוק לא תשא ואזהרת ביטוי מפסוק לא תשבעו ער"מ. אם כן כיון דהם שני אזהרות ה"ל שני שמות כמו חלב ודם דרשע לחלב מביא קרבן על הדם ה"נ מביא קרבן על הביטוי דהוא שם אחר. ואם הוא רגיל לישבע שבועת ביטוי לשקר במזיד על לעבר ושגג להבא או רגיל על להבא ושגג לשעבר זה תלוי בשיטת הש"ס שבועות כ' ר"ז סובר לשעבר אזהרתו משום שוא לא תשא ולהבא היינו אוכל ולא אוכל משום שקר היינו לא תשבעו. ורבנן סברי דלשעבר משום שקר לא תשבעו ולהבא משום לא יחל אם כן לכ"ע לשעבר ולהבא ה"ל שני שמות אם כן ברשע לא' מהם מביא קרבן בשוגג על השני דה"ל כמו חלב ודם. אך להר"מ פ"א דשבועות דהן לעבר והן להבא עובר משום לא תשבעו. וע' כ"מ ישוב לד' הר"מ דנראה דפוסק דלא כחד. וכ' דפוסק כרבנן ורבנן סברי דלהבא עובר משום בל יחל ג"כ אבל עובר משום לא תשבעו ג"כ ע"ש. אם כן לעבר ולהבא הם מש"א בודאי רשע לא' אינו מביא קרבן על השני דה"ל רשע לא"ד כמו רשע על אחד מן החלבים כגון חלב הקיבה ואכל חלב הקרב וכדומה דבודאי אינו מביא וכ"ז פשוט. וע' רש"י שבועות פי' דנ"מ דהוא משני שמות לענין התראה דצריך להתרות בו ממקרא זה והובא כ"פ בח"ז. ולפמ"ש עוד נ"מ דהו"ל ב' שמות אף שהוא רשע ע"ז ל"ה רשע על השני ומביא קרבן בשגג על השני. ולדעת הכסף משנה דדעת הר"מ דעל להבא עוברים משום לא תשבעו וגם משום בל יחל

כקונמות נראה דאם הוא רשע על הקונמות אף דהוא רשע על בל יחל מכל מקום חייב קרבן בשבועה דלהבא חדא כמו דחלוקין בשמות כמו חלב ודם מביא קרבן על השני ה"נ חלוקים בקרבנות דאין קרבן בבל יחל ואף אם יש מעילה בקונמות מכל מקום זה אשם וזה חטאת ועוד כיון דניתוסף כאן לאו דלא תשבעו ואפשר חיוב הקרבן על לאו זה והוה ליה שם אחר גם כן וחייב אף שהוא רגיל לעבור על קונמות כנ"פ:

מצוה קכד

סעיף א

שלא יפריד כו'. עיין ר"מ פ"ו ממעה"ק. ובמש"ל בעולת העוף דיני מליקה וכאן הדינים כ"ה. מולק את העוף על המזבח בקרן דרומית מערבית כ"כ הר"מ ואח"ז כ' כ"מ מן המזבח כשר למליקה אף לכתחלה דהתורה לא קבעה מקום למליקת חטאת העוף ולשון הר"מ בכ"מ מן המזבח כו' נראה דוקא על המזבח. ובש"ס נראה דאפשר כשר בכל העזרה ע"ש ובדף מ"ה. שו"ר בטהרות הקודש הרגיש בד' הר"מ וכתב דסברתו דצ"ל המליקה קרובה ממקום הזאה כדי שלא יחסר הדם ע"ש וגם למעלה מחוט הסיקרא המליקה כשרה עיין בש"ס. ומולק כמו עולת העוף בצפרניו ממול עורף כמש"ל עד שמגיע לסימנים ויחתוך השני סימנים או אפילו רוב א' כהכשר שחיטה בעוף ולא יבדיל הראש מן הגוף כ"ה דעת הר"מ והרהמ"ח דרשאי לחתוך כל הסימנים ול"ה הבדלה כיון שמחובר הראש להגוף על ידי העור ואם הבדיל הראש מהגוף פסול ולוקין דעובר על לאו זה. אבל דעת רש"י בזבחים ובחולין דאינו רשאי לחתוך יותר מסי' א' וטפי מסי' א' הוי הבדלה אף על פי שמחובר וע' כ"מ שהסמ"ג ס"ל ג"כ כהר"מ והביא ראיה לדבריו ועיין לח"מ. והנה אם הבדיל בין בשעת מליקה והן לאחר מליקה קודם הזאה ואפילו לאחר הזאה קודם מיצוי לשיטת הר"מ דמיצוי מעכב עוברים בלאו זה ופוסל הקרבן עיין בזבחים ואחר מליקה אוחז בעוף ומזה מדמה למטה מחוט הסיקרא נגד חוד המזבח במערבית דרומית והזאה קבעה התורה מקום במערבית דרומית ולמטה מהחוט ומבואר בר"מ דאפילו הזה הדם במק"א רק מדם הנפש מעט במקום זה כשר. ובלחם משנה הקשה ע"ז דנראה מהש"ס דכל הדם צריך ליתן למטה וכ' שהר"מ היה לו גי' אחרת בש"ס ע"ש. ואחר הזאה ממצה שאר הדם בקיר התחתון ויורד הדם ליסוד ומיצוי הדם ג"כ מעכב ע' כ"מ כ"פ הר"מ ועיין בלח"מ. והנה לאו זה נוהג בכל אישי ישראל חוץ מחש"ו. ולענין תשובה הכלל הוא ככל הלאוין שבתורה. גם נ"פ אם נפסל בתחלת מליקה בודאי אין איסור אח"כ להבדיל ולא ניתן לכתוב מרוב פשיטתו:

מצוה קכה

סעיף א

שלא ישים הכהן שמן במנחת חוטא כו' ומצוה קכ"ו שלא לתת לבונה במנחה זו כו'. שני המצות אלו נכללו כא' ודינים אלו הם בר"מ פי"ב ממעה"ק ופי"א מה' פסהמ"ק ונבאר כיצד היה מעלה מנחת חוטא בקצרה. ומ"ש הרהמ"ח ב' טעמים שאין טעון שמן ולבונה ט"א שלא יהי' קרבנו מהודר והב' לחמלת העני. ובאמת צ"ע דבפירוש מבואר במנחות כ"ו וסוטה ס"ו רש"א בדין הי' שיהא מנחת חוטא טעונה שמן ולבונה כדי שלא יהי' חוטא נשכר אלא כדי שלא יהי' קרבנו מהודר מבואר בפי' דלאו מחמת חמלת העני דאדרבה רק כטעם א' שלא יהי' קרבנו מהודר. והנה החוטא הי' צריך להביא עשרון סולת חטים לא פחות ולא יותר והוא לכל הדינים כמו מנחת הסולת שביארתי לעיל בדיני המנחות וע' לעיל הדינים רק לא הי' בה שמן ולבונה. וע' פי"א מה' פסהמ"ק בר"מ שכ' דאם גבלה במים וקמץ כשרה לא נאמר חריבה אלא משמן וכל הדינים תעיין לעיל במצות מנחות וה"ה כאן והיתה מנחת סולת רק יש עוד דינים לענין שלא לשמה ויבואר לקמן פ' צו. והנה הר"מ כ' פי"ב ממעה"ק דהקמיצה כשרה בכ"מ וא"צ צפון ולא הוציא מנחת חוטא נראה דאף מנחת חוטא אינה טעונה צפון. וע' זבחים ס"ג ע"ב מה חטאת טעונה צפון אף מנחת חוטא טעונה צפון אם כן מבואר דטעונה צפון אך ע' רש"י שם שמחק הגי' וגורס גי' אחרת וכ' ג"כ דאינה טעונה צפון ועיין תוס' ד"ה מה בסוף בשם ר"ב נראה דמספקים בדבר דאפשר מנחת חוטא טעונה קמיצה בצפון ע"ש. אבל דעת הר"מ בודאי כמ"ש שלא הוציא מנחה זו מכלל וסובר דאינה טעונה צפון. ואסור ליתן שמן על מנחה זו הן על המנחת סולת קודם הקמיצה והן על הקומץ לאחר שנקמצה. ופשוט דקודם הקמיצה היינו משנתן המנחה כולו לכ"ש דנתקדש בכלי אבל קודם שניתנה בכ"ש בודאי אינו עובר דעדיין לא נתקדשה קה"ג עיין ר"מ פי"ג ממעה"ק ופ"ו מהא"מ דמנחת חוטא קודם שנתקדשה בכלי הוא רק קדושת דמים ונפדית כשהיא טהורה ע"כ. אך בודאי א"ע רק לאחר שנתקדשה בכ"ש דהיא קה"ג אסור ליתן עליה שמן ואם נתן שמן לוקה וגם נפסלה המנחה ודוקא אם נתן כזית שמן על כזית מנחה. אבל אם נתן שמן על פחות כזית מן המנחה לא פסלה דכתב עליה עד דאיכא שיעורא. ופשוט דג"כ אינו לוקה דא"ע כלל ואפשר איסורא איכא כמו ח"ש. גם נראה דמצטרף אפילו לאחר שעה אם נתן על ח"ז וחזר ונתן על ח"ז עובר דל"ש בכא"פ כיון דלאו איסורי אכילה הם מצטרף אף ביותר כמבואר כ"פ ואם נתן פחות מכזית שמן על כזית מן המנחה הוא ס' פסול דאפשר דשימה כ"ש או דומיא דנתינה דהוא כזית ע"כ פסולה מס' ובודאי אינה

לוקה מס' ולאחר שקמצה אם נתן שמן על שיריה א"ע בלאו ואינו פוסל. נתן כלי שיש בו שמן על המנחה אינו לוקה ואינו פוסל וע' לח"מ פי"ב והדין כן. וע' מנחות ס' תוס' ד"ה יכול מבואר דאף אם נפסלה המנחה מחמת איזה דבר מכל מקום אם נתן עליה שמן אח"כ עובר בלאו הזה ואח"כ הביאו ד' ר"ת דא"ע במנחה פסולה ואפילו נתן שמן אחר לבונה או לבונה אחר שמן א"ע דעליה משמע דוקא כשרה ולא פסולה. אבל הר"מ פ' דלוקה על השמן ועל הלבונה במנחה א' מבואר בדבריו דחייב במנחה פסולה גם כן כס' התוס' ולא כר"ת וע' משנה למלך מביא דר"ת אלו.

והנה הבאתי לעיל ד' הר"מ פי"א מפסולי המקודשים שכתב גבלה במים כשרה לא נאמר חריבה אלא משמן ובכ"מ לא הראה מקורו והוא במנחות דנ"ד פלוגתא דרבי אילא סובר דחריבה מכ"ד אף ממים ורבי יצחק סובר דמגבלה במים דחריבה היינו משמן ופוסק הר"מ כר' יצחק. אח"כ מצאתי בבה"ז שכתב זה ע"ש. אך קשה קצת דר"י אומר מגבלה במים כו' נראה דאף לכתחלה ולשון הר"מ גבלה במים כשרה נראה דוקא בדיעבד וצע"ק. ואסור ליתן על המנחה לאחר שנתקדשה בכלי או על הקומץ לבונה ואם נתן עבר בלאו לא יתן כו' ועל השיריים אינו עובר כדלעיל. ודוקא כזית לבונה אפילו על משהו מן המנחה עובר בלאו ופוסל כ"ז שהלבונה עליה אבל אם רוצה מלקט הלבונה וחזרה המנחה להכשירה ואם נתן לבונה שחוקה שא"י ללקט ה"ז פסולה מספק כיון דלא מיבלעי במנחה. אבל לוקין דעבר על הלאו תיכף בנתינה אף שלקט אח"כ. אבל פחות מכזית לבונה א"ע ואינה פסולה. ואפשר אסור ליתן אף בפחות מכזית מטעם ח"ש ואפשר דכאן ובשמן לעיל כיון דלאו איסורי מאכלות אין ח"ש אסור ובודאי מצטרף אם נתן ח"ז וחזר ונתן ח"ז אפילו בזמן מרובה כיון דלאו איסורי מאכלות נינהו מצטרף ביתר מכא"פ. ופשוט דכאן ולעיל אם א' נתן ח"ז והשני נתן ח"ז והשלימו בודאי אף השני פטור דלאו קאי על האיש וצריך שיעור שלם אך בודאי המנחה פסולה די"ל דאף אם נפל כזית לבונה או שמן מעצמו על המנחה מכל מקום פסולה דלא תלוי דוקא אם עבר בלאו רק המנחה פסולה בכ"פ כנ"פ. ואני מסופק אם נתן ח"ז לבונה ואח"ז לקט הח"ז וחזר ונתן עוד ח"ז אם לוקין כיון דגזירת הכתוב דלא יתן כזית לבונה אם כן עבר אף שהח"ז הראשון לא הי' בשעה שנתן השני א"ד דצריך שיהא הכזית בב"א ודוגמא לזה מצינו במאכלות אסורות דאכל ח"ז והקיאו. ובפרי מגדים בפתיחה להל' שבת חקר גבי שבת כה"ג אם לא הי' הח"ש הראשון בעולם כשעשה ח"ש השני ע"ש. ה"נ אני מסופק אפשר דחייב בכ"ע כיון דהי' כזית א"ד כזית בב"א בעינן היינו שיהי' כל הזית מונח וצ"ע. והנה במנחה פסולה אם עובר הדין כמו בשמן להתוס' והר"מ עוברים ולהר"ת א"ע ואם

הי' על המנחה שמן ונתן לבונה או הי' בה לבונה ונתן שמן א"ע להר"ת. ונראה דלר"ת אף שמן אחר שמן או לבונה אחר לבונה א"ע ול"ד למחמץ אחר מחמץ ע"ש בתוס' ד"ה יכול. ונ"פ להר"ת אם נתן שמן על המנחה שהי' עליה לבונה דפטור אף שחזר בעצמו וליקט הלבונה מעלי' ל"א כיון דחזרה להכשירה מחמתו יהי' עובר בלאו למפרע ז"א כיון דבשעת נתינה היתה פסולה ולא עבר א"ע עתה ג"כ וז"פ. וא"ד להניח שאור על גבי עיסה לענין חמץ במנחות וא"צ לפרש כי ז"פ. ואם נתן כלי לבונה על גבי המנחה א"ע כמו גבי שמן:

סעיף ב

ונוהגת כו' בזכרי כהונה כו' וכהן לוקה. ואח"ז בלבונה כ' ז"ל כל הענין כמו בשמן. ואיני מבין ול"מ בשום מקום דלאו זה יהי' רק בזכרי כהונה חדא דהא כבר כ' לעיל דיציקות כשרים בזר ואפילו את"ל דפסולים מה ענין זל"ז בודאי מי שנותן השמן פוסל ולוקה ולעיל גבי הלאו דלא יבדיל אף שהעבודה בכהנים מכל מקום כתב דנוהג בכל אדם ומ"ש כאן. ולפ"ד נוהג בכל אישי ישראל ככל הלאוין כנ"פ ועיין ר"מ פי"ט דסנהדרין חשיב הלוקין ואינו מזכיר כהן וז"פ ודברי הרב המחבר צ"ע וגם בפ' נשא גבי מנחת סוטה כתב כן ובאמת לא ידעתי זה וצ"ע. ובלשון המשנה מבואר נתן שמן על שיריה א"ע בל"ת נתן כלי ע"ג כלי לא פסלה נראה דלכתחלה אסור וגם הר"מ כ' לשון דיעבד נראה דלכתחלה אסור ומכל מקום צ"ע מן התורה לא מצינו גזירה בזה. ופשוט מש"ל דנפסלה המנחה היינו זה הסולת שיש עליה השמן או הלבונה אבל אם לוקח זה הסולת מתוך המנחה ונותן סולת אחר להשלים העשרון בודאי כשר דלמה יפסל כל המנחה ובתוס' כ' דאפילו נתן מצ"א שמן ומצ"א לבונה פטור על הלבונה כיון דמנחה פסולה. ולפמ"ש הסולת שאין עליה השמן אינה פסולה אך באמת עתה היא פסולה דנחסר שיעור העשרון אבל בלוקח הקמח ונותן אחר תחתיו להשלים העשרון כשר וז"פ. ועיין ר"מ כאן גבי עשרון שחלקו. ולאו זה הוא ככל הלאוין שבתורה לענין כה"ד. ולכאורה ק"ל דאמרינן בזבחים ס"ה ראב"ש סובר מאי לא יבדיל הנאמר בחטאת העוף א"צ להבדיל וא"ע על הלאו כי אינו לאו אלא שלילה ואמרינן שם אלא מעתה כו' ומסקינן מכדי כתיב והקריבו כו' ש"מ לא יבדיל א"צ להבדיל. וע"ש בתוס' ד"ה אלא מעתה וכו' שכתבו מכל הלאוין שבתורה כגון לא תחסום לא תאכל נבלה לא תלבש שעטנז לא קשיא לי' למאי כתבי' אם לא ללאו אבל הא דמסברא ה"א דמבדיל לפי שצריך לדם אמרינן דכי כתיב לא יבדיל א"צ להבדיל וכו' וכן גבי בור נמי מסברא כו' אם כן חזינן דנוכל לדרוש הלאו שהוא שלילה ואינו לאו אם יש סברא ששולל הדבר והי' צריך לכתוב אם כן כאן באלו הלאוין דשמן ולבונה

מנ"ל לחז"ל דהם לאוין כיון דר"ש אומר בדין הוא שיהא טעון שמן ולבונה כו' אם כן כיון דכל מנחות טעונין שמן ולבונה התורה כ' כאן לא יתן כו' היינו שא"צ ליתן שמן ולבונה ואפשר מחמת חמלת העני כסברת הרהמ"ח או מטעם אחר. הכלל אם יש איזה סברא למה נכתב כמו כאן דנכתב לשלול שמן ולבונה מנ"ל לחז"ל דהם לאוין וחייבים דלמא הוא שלילה וא"צ ליתן שמן ולבונה. אך באמת ראב"ש סובר כן אבל לרבנן הוא לאו ולא דרשינן שלילה. אך קשה על כל פנים למה לא פליג ראב"ש כאן כמו גבי לא יבדיל. וברמב"ן בס' המצות על הר"מ פלפל הרבה מענין זה דלאו ושלילה אך אינו ת"י כעת ע"כ כתבתי דברים אלו למזכרת.

ומבואר בש"ס ור"מ פי"ד ממעה"ק דחייבי חטאות אין ממשכנין הטעם כיון דכפרה הוא ניחא ליה בכפרה אין חוששין להם שמא יפשעו וכו' אם כן פשוט דגם מנחת חוטא כיון דלכפרה הוא אין ממשכנין אותו וז"פ. אך אם הפריש מנחה ומת דמביאים היורשים את המנחה נראה דממשכנים את היורשים כיון דלא מכפר עליו וגם על אביהם אינו מכפר דאין כפרה למתים אם כן חיישינן שמא יפשעו ובודאי ממשכנין כנ"פ. ואין לומר דהיורשים פטורים משום דמתקריא חטאת וחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא ז"א דדוקא חטאת ואשם הלכתא גמירי לה ע' ש"ס כ"פ ובר"מ פ"ד מה' פסה"מ ובמנחת חוטא לא מצינו זה. ומבואר סתם בש"ס ור"מ פי"ד ממעה"ק הניח מנחה לבנו יקריבו. ובזבחים ס"ג מבואר דחטאת איקרי מנחה ומנחה איקרי חטאת ע"ש ברש"י ותוס' ולא מצינו שיהיו שוין לענין זה אם מתו בעליה נראה דלזה דין מנחה יש לו. וע' מנחות ק"א לענין מותרו דאזלא לנדבה דין חטאת יש לו מבואר באיזה דבר דין חטאת יש לו וכאן דאינו מבואר נ' דאין לו דין חטאת רק דין מנחה וכ"ת כיון דאין כפרה למתים אם כן למה היא באה ז"א דיש קרבנות דכשרים אף על פי שאינם מרצון עיין זבחים ה'. אך אם לא הפריש נראה דאין היורשים חייבים להביאה ואין הדין כמו עולה דאשה כו' מביאין יורשים עולתה כו' כיון דאין כפרה למתים אין היורשים חייבין להביא ע' בב"ק דק"ד ע"ב לענין חומש ויבואר במק"א באריכות. ונראה דאם הוא רשע לא' מעבירות הללו דאין מקבלין חטאת על שגגתם כמ"ש בר"מ פ"ג מה' שגגות וכתבתי הדינים לעיל גבי חטאת. לזה נראה דמנחה זו יש לה דין חטאת כיון דאלו היה עשיר לא הי' מביא חטאת אם כן גם אם הוא עני אינו מביא עשירית האיפה כי היא במקום הבהמה בעשיר והיכי דעשיר אינו מביא העני גם כן א"מ ע"כ בודאי כמו דעשיר אין מביאים יורשים חטאתו כמו כן עני אין יורשין מביאין כמש"ל. ומכל מקום בהפריש חטאת אף דאם הי' עשיר

הי' אזיל למיתה כדקי"ל חטאת שמתו בעליה כו' מכל מקום במנחה זו לא מצינו בש"ס ואפשר דוקא שם הל"מ אבל לא גבי מנחת חוטא ומכל מקום צ"ע:

מצוה קכז

סעיף א

לשלם כו'. דיני המצוה הם במס' מעילה ובר"מ הל' מעילה ואכתוב שרשי הדינים בקיצור. אסור להדיוט להנות מקדשי השם בין מקדשי מזבח בין מקדשי בה"ב והנהנה מש"פ מעל ומקדשי המזבח דוקא קדשי קדשים מעל כגון חטאות ואשמות וכדומה אבל קק"ל כגון שלמים וכדומה אין מועלים בהם בחייהם רק אם נשחטו ונזרק הדם כיון דהאימורים הם לאישים ה"ל קדשי קדשים ומועלים באימורים עד שיצאו לבית הדשן ובקדשי קדשים מועלים בחייהם אבל אם נשחט ונזרק הדם אין מועלים בבשר כיון דהותר לכהנים וכל שיש בה היתר לכהנים אין מועלים ועיין ר"מ ותראה הרבה דינים איזה יש היתר וא"צ להאריך בזה. ובאימורים מועלין לעולם עד שיצאו לבית הדשן דלא גרעי מאימורי קק"ל ובקק"ל דאין בהם מעילה בחייהם דוקא מעילה אין בהם אבל איסור תורה יש להנות בהם כ"כ תוס' בנדרים ובתמורה ורש"י פסחים הובאו במ"ל פ"ב. ודם שחיטה בעזרה אפילו בקדשי קדשים אין מועלין דגזירת הכתוב הוא שאין מועלים בדם שחיטה אפילו לפני כפרה דלא נעשית מצותו עדיין עיין במעילה ובחולין סוף כל הבשר אבל המקיז דם לבהמת ק"ק כיון דהוא מחיים וא"ר לזריקה מועלין בדם הזה מן התורה כ"ה בר"מ וברש"י ברכות ל"א ושם בתר"י. והנה הא דאין מועלין בדם שחיטה אפילו קודם זריקה דעת הצל"ח שם בברכות דאתמעט דוקא ממעילה אבל איסור דאורייתא איכא להנות קודם זריקה ואפילו בדם קק"ל איכא איסורא דאורייתא אך אין מעילה אפילו בדם ק"ק ע"ש ולאחר זריקה כיון שנעשית מצותו אין מועלין ואפילו א"ד ליכא ומבואר במשנה דאלו ואלו היינו בין דמים הפנימיים ובין דמים החיצוניים יוצאין לנחל קדרון ונמכרים לגננים וכו' ומועלים בהם. וכתבו התוס' בפסחים וביומא ובכ"מ דמעילה זו לאחר שיצא לנחל קדרון הוא רק מדרבנן ומדברי הר"מ כאן נראה דמועלין מן התורה והראב"ד בהשגות כ' שאינו אלא מדרבנן וע' תוס' יומא נ"ט ע"ב ד"ה הוא שמביאים דעת ר"ח דאחר שיצא לנחל קדרון מועלין בו מן התורה דהב"ד מקדישים אותו וע"ש שדחו דבריו וכפי הנראה דהר"מ ס"ל כן ובזבחים מ"ה מביאים התוס' ג"כ ד' ר"ח ודחו דבריו. ואין מועלין בקדשי מזבח רק בקדשי ישראל אבל קדשי מזבח של עכו"ם אף שנודרים נו"נ היינו עולות כמש"ל מכל מקום אין מועלים בהם מן התורה ואסור להנות בהם מד"ס

כ"פ הר"מ כאן ספ"ה ופוסק כר"ש בש"ס דילן וע' כ"מ הטעם דפוסק כר"ש. ומבואר בנדה מ"ו דאפילו למ"ד מופלא סמוך לאיש דאורייתא לענין נדרים והקדשות וחייבים על הקדשו מכל מקום בשוגג א"ח מעילה דהוא גזירת הכתוב דא"ח על הקדשו קרבן והר"מ פי"א מה' נדרים פוסק דמופלא סל"א דאורייתא ואם הקדיש ובא הגדול ונהנה לוקין אך ד"ז דבשוגג א"ח קרבן מעילה על הקדש של מופלא אינו מביא הר"מ לא בה' נדרים ולא כאן בה' מעילה וצ"ע. וכבר עמד בזה המ"ל בה' מעילה שם. והנה על קדשי בה"ב ג"כ חייבים מעילה ואף קדשי עכו"ם לב"ה יש חיוב מעילה דלא נתמעטו אלא מקדשי מזבח אך על הקדש קטן מופלא א"ח אף בבה"ב ג"כ כמ"ש דנתמעטו לגמרי מקרבן ועיין ר"מ פ"א דערכין בלחם משנה הקשה על הר"מ דפוסק כאן דקדשי בה"ב בעכו"ם מועלין בהם הא דעת הר"מ שם דאין מקבלין מהם לבה"ב ואם אמר לשמים נדרתי נגנז אם כן אין מועלין ע' בש"ס דערכין והיאך פסק כאן דמועלין ע"ש מה שפלפל. ובכלל קדשי בה"ב הם חרמי שמים עיין ר"מ פ"ו דערכין כו' ויש להם פדיון לחרמי שמים כמו קדשי בה"ב ויש עוד חרמי כהנים והם אין להם פדיון אלא נתנים לכהנים וכ"ז שהם בבית הבעלים הרי הם הקדש לכל דבריהם נתנן לכהן הרי הם כחולין כמבואר שם בר"מ וע' רש"י ערכין ותמורה דחרמי כהנים כ"ז שהם בבית הבעלים מועלים ומובא במ"ל פ"ה והר"מ אינו מביא זה בפירוש וסמך אמ"ש פ"ו מהל"ע שם דהם כהקדש לכ"ד ומועלים ג"כ דנכלל בזה ואם חרמים שייך בעכו"ם יבואר במקומו אי"ה.

וא' קדשי מזבח ואחד קדשי בה"ב מצטרפין למעילה ואם נהנה בש"פ מכולם מעל והמעילה מצטרפת לזמן מרובה אם נהנה היום בח"פ ונהנה לאחר כמה שנים בח"פ בהעלם אחד מצטרפת לפרוטה ומעל. ואין מעילה אלא בתלוש מן הקרקע אבל הנהנה מן ההקדש המחובר לקרקע כגון שדר במערת הקדש וכיו"ב במחובר לקרקע א"ח מעילה ובתלוש ולבסוף חברו כגון בית פוסק הר"מ כאן דאם הקדיש בית בנוי הדר בה לא מעל ואם הקדיש עצים ואבנים ובנה בהם בית הדר שם מעל וע' כ"מ והוא בפ"ה כאן ובמ"ל עמד על הר"מ שסותרים דבריו שכתב בפ"ו מהל"ע ה"ל ז"ל המשכיר בית לחבירו והקדישו ה"ז קודש ופקעה השכירות והדר בה מעל מבואר בדבריו דאף הקדיש בית בנוי מועל הדר בה והניח בצ"ע וגם הלחם משנה בהלכות ערכין עמד בזה. המקדיש עבדו אין מועלין בו דאיתקש לקרקעות ואפילו בשערו העומד לגזוז מפני שמשביח במחובר ה"ל כמחובר ואין מועלין. ונראה דאפשר הרבה דברים שנתמעטו ממעילה כגון המחובר לקרקע וכדומה כל שאינו מפורש דאסור להנות רק מדרבנן לא אתמעטו רק ממעילה אבל מכל מקום איכא איסורא דאוריי' להנות כמו שלמים שכתבנו לעיל

דאף דאין מועלין מכל מקום אסור מן התורה וצ"ע בזה ובהרבה דברים שמבואר שפטור ממעילה אם יש איסור תורה או לא וע' מש"ל בשם הצל"ח ועיין ר"מ פ"ו מה' ערכין הי"ז כ' המקדיש כו' והי' בהם עבדים הרי גופם קודש ואסור להנות כו' אינו מבואר אי אסור מן התורה או דרבנן ומצד הסברא נ"ל דהוא איסור תורה. ומצאתי בשער המלך פ"ג מה' אישות ה"ג פיסקא המתחלת ותו מביא בשם ס' מוצל מאש ליישב דעת הר"מ פ"ו מהל"ע במ"ש דהמקדיש בית מעל השוכר דהוא תמוה דהא פסק כאן דאין מעילה בבית שבנאו ואח"כ הקדישו ומביא בשם הרשב"א הובא בב"י יו"ד סי' רכ"א אע"ג דאין מעילה איסורא איכא וכוונת הר"מ שכתב דמעל היינו איסור מעילה ע"ש נראה דסברתם דמה"ת נאסר דעל דרבנן לא הי' כותב הר"מ סתם מעל כ"נ. ועוד על דרבנן א"צ להביא ראיה מרשב"א דמפורש להדיא בתוספתא הובאה בכ"מ כאן ומובא שם בשער המלך דהדר בצל מערה דהיינו מחובר מעיקרא לא נהנין ולא מועלין מבואר דאין נהנין ע"כ דעת הרשב"א דאיסור תורה איכא כנ"ב. ובשער המלך שם מחלק חילוק נאה הא דתלוש ולבס"ח הוי כתלוש ומועלין היינו במעילה ע"י הוצאה מרשות לרשות דזה ילפינן מע"ז ע' תוס' מעילה י"ח ע"א ד"ה ואומר וכו' ובע"ז הוי הוצאה מרשות לרשות ושם תלוש ולבס"ח הוי כתלוש ה"נ במעילה אבל בנהנה לחוד בלא הוצאה מרשות לרשות זה לא ילפינן מע"ז רק מסוטה ומתרומה הוי תלוש ולבס"ח כמחובר ואין בו מעילה ובזה מיישב קושיא הנ"ל דדברי הר"מ סותרים כאן פסק דאין מועלין ובה' ערכין פוסק דמועלין ומחלק כהנ"ל ע"ש ודבריו נכונים.

ומועלין בגידולי הקדש כגון שהקדיש שדה וגדלו עשבים בתוכו או הקדיש אילן והוציא פרי מועלין בפירות ובעשבים אבל מה שאינו גידולי הקדש כגון הקדיש בור ונתמלא מים אין מועלין במים ע' בב"ב ע"ט כ' הר"ש והתוס' דל"א דחצר הקדש קונה להקדש דחצר מטעם יד ואין יד להקדש אם כן לדבריהם אפילו איסור דאורייתא ליכא דאינו הקדש כלל מן התורה ובתי"ט במעילה תמה ע"ז הא חצר מטעם שליחות ג"כ ויש שליחות להקדש דהנהו כהני שלוחי דרחמנא נינהו והרמב"ן בב"ב כ' אף אי נימא דיש חצר להקדש מכל מקום כיון דלא נתקדש בקדושת פה רק מאלי' הוא ע"י שנקנה להקדש אין בו מעילה ולדבריו אפשר דיש איסור תורה כמש"ל. ובקצה"ח סי' ר' פלפל בד' הרמב"ן וד' התי"ט וע"ש בנה"מ. ויש דברים שאדם נהנה בהם ולא יפגמו המשתמש בכלי זהב טהור דאין דרכם ליפגם הנהנה בש"פ מעל אפילו לא נפגמו ויש דברים שדרכם ליפגם כגון בגדים וכדומה א"ח אלא אם כן נהנה ובאותו הנאה פגם מן ההקדש ש"פ, והנאה ג"כ ש"פ. נהנה בח"פ ופגם בח"פ לא מעל עד שיהנה ש"פ ופגם מן ההקדש באותו הנאה ש"פ עיין

ר"מ פ"ו דינים אלו בפרוטרוט ונהנה לחוד או פגם לחוד א"ח. ונראה ג"כ דעכ"פ איסור תורה איכא הן ליהנות והן ליפגם להזיק הקדש אף שא"ח מעילה ע' פסחים כ"ו תוס' ד"ה שאני כתבו דאם נהנה מן הקדש שלא כדרך הנאתו מכל מקום כיון דילפינן חטא חטא מתרומה דינו כתרומה אף דלא כתיב אכילה בגופו ועיין בשער המלך פרק ה' מיסה"ת פלפל באריכות ובמ"ל שם פלפל בד' הר"מ כאן בדין דצל אילן או שובך ובשער המלך הקשה דהר"מ פוסק כאן דהמקדיש בית בנוי אין מועלין דהוי כמחובר איך מביא אביי בפסחים כ"ו ראיה דלא אפשר וקמכוין שרי מריב"ז דהיה יושב ודורש כ"ה בצלו של היכל הא מבואר בש"ס ור"מ פ"ח כאן דבהמ"ק כשהיו בונין היו בונין בחול ואח"כ היו מחללין עליו מעות הקדש כדי שלא לבא לידי תקלה אם כן המקודש ה"ל בנוי ואח"כ הקדיש וה"ל מקדיש בנוי דאין מועלין ואין איסור הנאה רק מדרבנן ובאה"נ דרבנן שרי כמבואר בש"ס גבי אומנים ע"ש אם כן מאי מייתי אביי ראיה מריב"ז. ולפמ"ש דאפשר במחובר אין בו מעילה אבל איסורא דאורייתא איכא ניחא אך כיון דמדבריו נ"פ דאין בה איסור תורה צל"ע בזה כמ"ש. ואפשר דקושיתו ראיה לדבריו דאיכא איסור תורה וע"ש בה' מעילה מה שתירץ. וקול ומראה וריח אין בהם משום מעילה דהוי דבר שאין בו ממש רק איסורא דרבנן איכא ע' פסחים כ"ו ודוקא שהי' בהיתר רק הוא נהנה מהם כגון נרות שהדליקו במקדש והוא נהנה אינו מועל ע' בש"ס דאשה היתה בוררת חטים לאור בית השואבה ע' תוס' שבת ר"פ במה מדליקין אבל אם לקח פתילה של הקדש בודאי מועלין כ"כ המ"ל פ"ח מהכה"מ ה"ו וז"פ ובשער המלך כאן כ"כ בשם רשב"א וכ"כ רש"י ותוס'. והמריח בקטורת לאחר שתעלה תמרותו אין מועלין וע"ש בפסחים הטעם דאין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין ובשעת העלאת התמרה מועלין בו או קודם וכ"ה בר"מ כאן פ"ה והטעם דהוי ממש בסימנים ע"ש ברש"י ד"ה וריח שכ' וז"ל יש בו ממש בסמנים לפיכך חייב והא דקאמר ר"י פטור לאחר שתעלה תמרתו במקדש קאמר דמשום שנעשית מצותו וכו' ובברייתא במריח בו בביתו שנותן ממנה על הגחלים עכ"ל וצ"ע כיון דהתחיל דיש ממש בסמנים אם כן אפילו הריח ריח מקטורת של בהמ"ק קודם שתעלה תמרתו או בשעת העלאת התמרה מועלין בו וכ"נ מדברי הר"מ אבל בנותן מקטורת המקדש בביתו בודאי מעל כמ"ש המ"ל בלוקח פתילות המקדש וצ"ע:

והנה מ"ש הרהמ"ח לשלם כל הנהנה כו' וכלל ג"כ קק"ל כבר כתבתי דקדשים אין בהם מעילה רק באימורים אחר זריקת דמים וגם הרהמ"ח כלל כאן אוכל תרומה בשוגג ובאמת ז"א ענין לכאן דעל תרומה א"ח קרבן וגם א"ח על הנאה רק אוכל ושותה וסך כמבואר במקומו בעזה"י וגם בתרומה אינו בש"פ רק בכזית כמבואר בהלכות תרומות

ואי"ה לקמן אך בודאי אשגרת לישנא הוא אבל אינו ענין לקרבן ולמצוה דכאן. והנה בקדשי בה"ב אם מעל בו באופן דחייב קרבן נתחלל ההקדש ויצא לחולין ואח"כ אין מועלין בו עוד כיון דיש לו פדיון נתחלל אבל קדשי מזבח כגון חטאת וכל"ש ומנחות ונסכים שאין להם פדיון לא נתחלל במעילתו כיון שאין לו פדיון ע"כ יש בו מועל אחר מועל וכולם מעלו. וזה מבואר במשנה מעילה י"ט אין מועל אחר מועל אלא בהמה וכ"ש לבד ובהמה היינו קדשי מזבח וכ"כ הרהמ"ח בהמה וכ"ש אבל בתוספתא מבואר בקע בקרדום ובא אחר ובקע כו' כולם מעלו נתנו לחבירו כו' הראשון מעל ובעולה כולם מעלו מבואר דאף דאינו כ"ש כולם מעלו ע"כ דעת הר"מ דאפילו קדושת דמים כגון קרדום ובהמה טמאה אם נשתמשו הרבה ב"א כולם מעלו רק בנתן א' לחבירו דהוציאו מרשותו נתחלל והראשון לבד מעל אבל בלא הוציאו מרשותו כולם מעלו ובבהמת קדשי מזבח וכ"ש דאין להם פדיון אף בהוציאו מרשותו כולם מעלו עיין ר"מ פ"ו באריכו' וגם התוס' כאן ובקידושין וב"מ האריכו לפלפל בתוספתא הנ"ל ובמ"ל כאן מביא דבריהם ואין להאריך כאן בדבר שהאריכו בספריהם ז"ל והראב"ד דחה התוספתא מהלכה ע"ש ולשון הר"מ אין מועל אחר מועל אלא בבהמה וכלי תשמיש בלבד היינו בלא נתן לחבירו ע"ש באריכות והרהמ"ח כתב כלשון המשנה דאין מועל אחר מועל אלא בבהמה וכ"ש לבד וסתם הדברים נראה דעתו כדעת הראב"ד ואין כאן מקומו. ודוקא אם מעל הראשון בשגגה כיון דמעל וחייב קרבן נפיק לחולין לכל מר כדאית ליה באיזה אופן יצא לחולין אבל אם מעל הראשון בזדון דא"ח קרבן או באיזה ענין דא"ח קרבן לא יצא לחולין ומעל האחר כמבואר בר"מ כאן ובד' הרהמ"ח. וק"ל להר"מ דכתב דאף בקדשי בה"ב א"י לחולין אם הרבה ב"א נהנים בזאח"ז וכולם מועלים רק בנתנו לחבירו הראשון דהוציאו מרשותו מעל ונתחלל ואינו מועל השני עוד אם כן היאך אמרי' בר"ה כ"ח אר"י התוקע בשופר של עולה יצא וכו' והטעם כיון דמעל בה נפקא לחולין היינו ע"י הנאת המצוה מתקיף לה כו' אימתי מעל לבתר דתקע כו' אלא כו' לא יצא ומסקינן דיצא דמצות לאו להנות ניתנו ע"ש על כל פנים היאך מבואר כיון דמעל בהתקיעה יצא לחולין הא לדעת הר"מ אף שנהנה ופגם ל"י לחולין ומועל השני ג"כ ואי דנתן לו א' השופר הרי מעל הראשון בהנתינה והרי הוא חולין קודם התקיעה והמ"ל דע"י הנאת התקיעה יצא לחולין לדעת הר"מ ובשלמא להתוס' שמחלקין בין סבור שהוא שלו לא יצא לחולין וכסבור שהוא של אחרים יצא לחולין והריטב"א מחלק בין דעתו לגזלו או גיזבר עמ"ל באריכות ל"ק היאך סתם דבשופר של עולה מעל ויצא לחולין הא איכא כמה גווני דלא יצא לחולין וה"ל לחלק בין זל"ז בעולה עצמה ז"א קושיא דהא בלאו הכי הי' יכול לחלק בעולה גופא

בין מזיד לשוגג כמ"ש התוס' וצ"ל דהכוונה בעולה על כל פנים משכחת לה מעילה ויצא לחולין ובשלמים לא משכחת לה כלל ול"י בכ"ע אבל לדעת הר"מ שאין מחלק בחילוקים הנ"ל רק בנתנו לחבירו במתנה או במכר שהוציאו מרשותו ממש אבל בלאו הכי ל"י לחולין אם כן לא משכחת לה בשופר של עולה ד"ז כלל דיהי' יוצא בה מחמת דיצא לחולין ע"י התקיעה הא לא יצא לחולין כלל ואם בנתן לו חבירו כבר יצא לחולין על ידי הראשון וא"כ מאי אמרינן אימתי מעל כו' והיא קושיא גדולה ול"מ מי שהתעורר בה:

והנה בק"מ וכ"ש כתב הר"מ דאם נתנו לחבירו וחבירו לחבירו כולם מעלו ומסתימת לשונו משמע דבנתינה לחבירו לבד מעל כיון שהוציאו מרשותו ובשער המלך כ' דהתוס' בקידושין חלקו ע"ז כיון דלא נתחלל אם כן לא עשה כלום ולא מעל רק בנהנה מהקדש ע"ש מה שפלפל בזה וא"ר להאריך כי הענינים עמוקים. עוד יש דבר שמועלים בו והרהמ"ח לא הביאו דקיימא לן יש מעילה בקונמות עיין ר"מ כאן פ"ד הן בקונם כללי כגון שאמר ככר זה הקדש או קרבן והן בקונם פרטי שאמר ככר זה עלי אף על פי שמותר לאחרים או שאוסר חפצו על חבירו בכולם יש מעילה בקונם כללי כולם מעלו ובקונם פרטי דאסר על עצמו הוא מעל ולא אחר וכן אם אסר חפצו ע"ח חברו מעל ולא הוא. וקונם כללי יש לו פדיון וקונם פרטי אין לו פדיון ע"ש בנדרים. ובמ"ל נסתפק כמה דברים א' אפשר דוקא אם אסר עליו הנאה אבל אם אסר עצמו רק באכילה אפשר דליכא מעילה כיון דל"ד להקדש ופשיט לי' דאיכא מעילה אף אסר עצמו באכילה לחוד וה"ר לזה. אך במזכיר אכילה א"ח על ש"פ אם הוא פחות מכזית דאכילה היא בכזית וצריך כזית וש"פ. עוד מסופק אם לא התפיס בדבר הנדור רק אמר ככר אסור עלי אם יש מעילה וכ' אם נאמר דבלא התפסה הוא מדין יד דגומרין דבריו שהוא כקרבן אם כן בודאי מועלין אך למ"ד דגזירת הכתוב הוא דלא בעינן התפסה אפשר דליכא מעילה בלא התפסה ע' פ"א מה' נדרים מסופק בזה. עוד מסופק דאפשר דד"ז דמעילה בנדרים דוקא באוסר פירותיו הן על עצמו הן על אחר כיון דיכול להקדיש פירותיו יש בהם דין מעילה אבל באוסר פירות חבירו עליו כיון דא"י להקדיש אפשר דאין בהם מעילה. עוד מסופק אפשר דוקא אם אוסר דבר מסוים יש בו מעילה אבל באוסר הנאה אפשר דליכא מעילה ע"ש. ובר"ן נדרים ל"ה נסתפק אי בקונמות לאחר שמעל אם נתחלל ויהי' רשאי להנות בו כמו הקדש דלאחר מעילה יצאה לחולין ע"ש ופשוט דהספק הוא בקונם כללי דיש לו פדיון אבל בקונם פרטי דאין לו פדיון בודאי א"י לחולין כמו ק"מ ושאר דברים שאין להם פדיון כמש"ל ופשוט. ואני מסופק אם התפיס בקק"ל כגון דאמר ככר זה עלי כשלמים או כמעשר עיין בנדרים ור"מ פ"ב מה' נדרים דאסור עליו ועובר משום בל יחל אם יש

מעילה כיון דהדבר הנדור עצמו אין בו משום מעילה דקק"ל א"ב מעילה וכגון שהתפיס בחייהם או בבשר שלמים קודם זריקה עיין ר"מ על כל פנים אין בו מעילה אפשר לא עדיף ד"ז מדבר העיקר שהתפיס בו או אפשר דעדיף. אך הסברא נותנת דלא עדיף ואין מועלין רק בקונם או קרבן דהפשט הוא קדשי קדשים אבל במתפיס בפירוש בקק"ל אין בו מעילה כ"נ. והנה בחרמי כהנים דמועלים בהם בודאי יש בהם מועל אחר מועל כיון דאין להם פדיון כ"ז שהם בבית הבעלים כנ"פ. וכל הדברים הנאסרים בנדר מצטרפין ואם נהנה מכולם ש"פ מעל. והדינים של מועל כ"ה אם מעל במזיד ונהנה בש"פ בגוונא דאית ביה מעשה וכבר כתבתי אף לס' הרהמ"ח דסובר אם אפשר לעבור בלי מעשה פטור אף בעשה מעשה דוקא אם הדבר הזה שעושה מעשה יכול לעבור בל"מ אבל אם הדבר הזה צריך עשי' חייב אף להרהמ"ח והבאתי כ"פ בשם השעה"מ החו"מ ע"כ כ' הרהמ"ח כאן אם עשה מעשה לוקין ומשלם רק הקרן ולא חומש ואשם כ"כ הרהמ"ח וגם הר"מ כתב כן ועיין בהגהות הר"מ שתמה הקי"ל אין לוקה וקלב"מ. ועיין במשנה יש אוכל אכילה א' וחייב ד"ח ואשם רמ"א אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב ותמהו האחרונים הלא שבת היא ח"מ וח"מ שוגגין פטורין מתשלומין וכ"ה דא"ח קרן פטור מאשם ע' תוס' פסחי' כ"ט אם כן מאי מוסיף ר"מ הא פטור מאשם. ובצל"ח שם כ' הא דח"מ פטורין מתשלומין דכתיב כדי רשעתו משום רשעה א' כו' היינו דאין הב"ד יכול לחייבו ע"כ חייב בד"ש כמבואר בב"מ אתנן אסרה תורה אם כן מעילה דהקרן הוא לשמים אם כן אין פוטר מיתה ומלקות והא דמבואר בפסחים דאינו מועל בחמץ של הקדש לרנבה"ק דסובר כרת פוטר אף דהתשלומין לשמים דווקא לרנבה"ק דסובר כרת פוטר אם כן אין שייך לומר משום רשעה א' כו' ואי אתה מחייבו הא אין הב"ד מחייב אותו כרת עכצ"ל הפשט דכדי רשעתו דהתורה לא חייבה אותו משום שתי רשעיות כלל אם כן לשמים ג"כ פטור דהתורה לא חייבה כלל אבל לדידן לב"ד אזהר רחמנא וחייב לצי"ש ע"כ ניחא במשנה דחייב הקרן כיון דהוא לשמים ושפיר פוסק הר"מ דלוקה ומשלם ע"ש דלא הביא ד' הר"מ אילו רק הקושיא במשנה דיש וכו' אך באמת לדבריו מיושב ד' הר"מ ג"כ ודבריו מתוקים מדבש. ועקצה"ח מיישב ג"כ קושיא הנ"ל ועבנה"מ ולהקצה"ח שכ' היכי דעבדינן החומרא פטור לצי"ש ג"כ אינם מיושבים ד' ר"מ והרהמ"ח דכתבו דלוקין ומשלם אף דעבדינן החומרא. וגם לדברי הנה"מ שכתב לחלק דקדושת דמים כיון דהוא משום גזילת הקדש אינו משום כפרה ופוטר. אבל במשנה דיש דהוא קה"ג הוא משום כפרה ואינו פוטר כמ"ש תוס' כתובות ג"כ אינן מיושבים דבריו דנראה מדבריו אפילו בקדשי בה"ב אינו פוטר ולדברי הצל"ח מיושב היטב אף על פי דהוא משום גזל ההקדש

על כל פנים התשלומין לשמים ובודאי אין ממשכנין כמו חייבי חטאות ואשמות דניחא לי' בכפרה וקרן צריך להביא קודם האשם כמבואר לקמן אם כן ה"ל לציי"ש ואין פוטרו המיתה והמלקות ויש עוד ישובים לד' הר"מ ואין כאן מקומו (וע' תוס' ישנים כריתות דף י"ג רע"ב וז"ל והא דחייב אשם מעילה אנותר אע"ג דלא שוי מידי ואמרינן בפכ"ש האוכל חמץ הקדש במועד לא מעל התם בקדושת דמים דלא נחת עלי' קדושת הגוף וכשנאסר בהנאה אינו ש"פ ולא נהנה מהקדש ש"פ עכ"ל. ובנה"מ כתב זה מסברא דנפשיה ולא הביא תוס' הנ"ל). ואם נהנה במזיד פמש"פ צריך לשלם ג"כ הקרן דנלמד מקרא בפ' הזהב וער"מ פ"ז כ' יראה לי דאין לוקין פמש"פ והנה ודאי אסור מן התורה כדין ח"ש עמ"ל ספ"ב כאן שכתב ג"כ כן וכבר כתבתי דמעילה מצטרף אפילו לזמן מרובה ושם מבואר דצ"ל בהעלם א' היינו לענין שוגג וקרבן אבל במזיד מצטרף תמיד וז"פ. וכ"כ תוס' מכות דכ"ב ד"ה אלא דעל פמש"פ אין לוקה בהזיד במעילה. ואם מעל בשוגג בש"פ משלם קרן וחומש. והחומש א' מד' מהקרן עד שיהיו הוא וחומשו חמשה והנהנה מק"מ יפול הקרן והחומש לנדבה היינו לקיץ המזבח ואם מעל בקרבנות צבור יפול המעות ללשכה היינו לבה"ב ואם מעל בקדשי בה"ב יפול המעות לבה"ב וער"מ פ"ג ופ"ד גבי חטאת ונראה דאם מעל בחרמי כהנים קודם שבא ליד הכהן אפשר ג"כ לבה"ב.

וצריך להביא קרבן אשם והוא נקרא אשם מעילות והוא איל זכר ודווקא בן שנה ול"א יום נקרא איל ולא פחות עפ"א ממעה"ק וצריך שישוה שני סלעים והוא מעכב אם הוזלו אילים ואינו מוצא בשתי סלעים אין לו תקנה וישהה עד שיוקרו וימצא בשתי סלעים. הי' שוה בשעת הפרשה סלע ובשעת כפרה שתים כשר כי אדם מתכפר בשבח הקדש הי' שוה בשעת הפרשה שתים ובשעת כפרה א' פסול חזר ונעשה בן שתים חזר לכשרותו כ"ז בר"מ פ"ד מפסולי המקודשים והקרן והאשם היינו הקרבן מעכבין הכפרה שאינו נתכפר עד שיביא שניהם אבל החומש אינו מעכב וצריך להחזיר הקרן קודם הקרבת הקרבן ואם קרב הקרבן קודם תשלום הקרן לא יצא כ"ה בש"ס דב"ק ועיין ר"מ ובראב"ד ובכ"מ דגם דעת הר"מ כ"ה. וחייבי אשמות אין ממשכנין עש"ס ור"מ פי"ד ממעה"ק דניחא להו בכפרה ואם ממשכנין על הקרן להתוס' שכתבו בכתובות ל' ד"ה זר דתשלומי קרן וחומש דהקדש לאו משום כפרה הוא והו"ל ממון אם כן ממשכנין אך אפ"ל דעכ"פ לא ישהה דלא יכול להביא הקרבן בלא הקרן אם כן ל"ח דלמא אתי לאפשועי. אך בחומש דאינו מעכב הכפרה אפשר דממשכנין ולפמש"ל בשם הנה"מ דזה דווקא בקדשי בה"ב חייב משום גוזל ההקדש אבל בק"מ דאינו גוזל ההקדש ובפרט נותר שא"ר כלל ומכל מקום מועלין התשלומין הוי כפרה אם כן בכה"ג בודאי אין ממשכנין. וגם גבי כופר

מבואר בב"ק מ"א דהסברא דאין ממשכנין כיון דכפרה היא. אך שם כיון דנתנו לחבירו אינו חמור לו וגם כיון דממונו הוא דאזיק ע"ש. אבל כאן דנתנו להקדש וגם עבר עבירה בגופו בודאי לא אתי למפשע ואין ממשכנין כנ"ל ברור. ואם מת המועל אם היורשים צריכים לשלם קרן וחומש באשם ודאי פטורין דאפילו הפריש אשם אם מתו בעליו רועה אך הקרן והחומש תלוי גם כן בקדשי בדק הבית להתוס' דהוי ממון מחוייבים היורשים לשלם כדין כל ממון אם הניח אחריות נכסים אך בקדשי מזבח דליכא משום גזל הקדש רק משום כפרה ואין כפרה למתים א"צ היורשים לשלם עב"ק דק"ד ע"ב גבי חומש דאשם גזילות ויבואר לקמן אי"ה. ואם מעל בשוגג בפמש"פ משלם את הקרן ולא חומש ולא אשם והחומש שמשלם נעשה הקדש ואם מעל בחומש מוסיף חומש הכלל דינו כתחלת הקדש. ואפילו ע"י שליח שעשה שליח להוציא מעות הקדש והשליח עשה שליחותו בה"ב מעל ואפילו באותם שאינם בני שליחות כגון חרש שוטה וקטן ואף דבכה"ת אשלד"ע במעילה גזירת הכתוב הוא דהמשלח חייב ואי אמרי' זה נהנה וזה מתחייב ע' תוס' קדושין מ"א. ול"א במעילה שלד"ע רק אם לא נתערב עמו איסור אחר אבל נתערב עמו איסור אחר אשלד"ע עיין הכל בר"מ כאן. וד"ז ידוע לכל תלמיד ענוב"י ק' ות' ובשער המלך ובנתיבות לשבת ושאר אחרונים. וכל אישי ישראל חייבים בזה הן במזיד והן בשוגג. ועבד אם אין לו מעות ממילא אין משלם קרן אינו מביא אשם רק משכחת לה אם יש לו מעות ע"מ שאין לרבו רשות בו עיו"ד סי' רס"ז בט"ז וש"ך. וחרש שוטה וקטן פטורים כמו בכהת"כ וב"נ אינו בתורת מעילה רק נ"פ אם הוא באופן דבהדיוט הוי גזל מ"ל גזל הדיוט ומ"ל גזל הקדש וחייב ב"נ בתורת גזל וכבר כ' בח"ז דאם נאמר דקק"ל לאח"ש לאו ממון בעלים רק משלחן גבוה קזכו אם כן הבעלים זכו להם מגבוה אבל העכו"ם אם אכל ה"ל גזלן וח"מ כי אינו ממון הבעלים רק מ"ג וה"ל גזל גבוה ול"מ רשות הבעלים דלאו ממון דידי' ע"כ הי' ח"מ העכו"ם דאכל פסחים בירושלים ע"ש וא"צ לכפול. וער"מ פ"ט דשגגות מהש"ס דחומרא יתירה יש במעילה דהאוכל מזבח א' והי' בה ה' תמחויין חייב ה' אשמות אף שבחטאת כ' לעיל דאין תמחויין מחלקין לחטאות ואם אכל חלב כ"פ אפילו בכמה תמחויין א"ח אלא חטאת א' כאן התמחויין מחלקין מחמת חומרות יתירות שיש במעילה דעשה המהנה כנהנה וצירף מעילה לזמן מרובה חייב. ע"כ תמחויין מחלקין והוא מש"ס דכריתות דט"ו. ופשוט דלקולא ל"א תמחויין מחלקין כגון שאכל בה' תמחויין ולא הי' ש"פ בכ"א רק ע"י צירוף מכל מקום חייב בקרבן ול"א דמחלקין ופשוט. והרבה דברים לענין ידיעות אשמות שוה לחטאת וכל אשם יבואר במקומו.

והשגגה של מעילה בודאי צריך שישגוג בלאו ושגגת קרבן ל"ש שגגה כמו בכה"ת ע' שבת פכ"ג ושבועות כ"ו ע"ב ובמש"ל דשבועות ביטוי כיון דחידוש הוא שמחויב קרבן על לאו מודו רבנן דשגגת קרבן נמי שגגה היא כמ"ש הר"מ פ"ג מה' שבועות כאן לאו חידוש דדוקא חטאת הוא חידוש דחייב בכ"מ על ח"כ וכאן חייב על לאו אבל אשמות דאינו בח"כ לאו חידוש הוא אם כן סברת רבנן במק"ע דשגגת קרבן ל"ש שגגה רק אם הוא שוגג בגוף הדבר שסבר שהוא חולין או אפילו יודע שהוא קודש רק שגג בלאו דלא ידע איסור בדבר ה"ל ג"כ שוגג וז"פ. וע' תוס' שבת שם ובשבועות כ' בשם רשב"ם דלרבנן נמי משכחת לה ששגג בלאו וידע שיש איסור בדבר או איסור עשה דבכה"ג הוי שוגג ע"ש אם כן ה"נ במעילה אף על פי שהוא יודע שיש איסור מכל מקום כיון שהי' שוגג על הלאו הוי שגגה וכאן כתיב שגגה כמו בחטאת אם כן ל"ק כ"כ קושית התוס' קדושין סוגיא דשלד"ע דאמרינן שם שליח שעשה שליחותו בעה"ב מעל הא אשלד"ע ותי' דבמעילה ישלד"ע והקשו בתוס' הא מעילה מיירי בשוגג דבמזיד לא מעל ובשוגג ל"ש דברי הרב כו'. ולפמ"ש ל"ק דבהא דשליח שעשה שליחותו כו' משמע דבכ"ע חייב הבעה"ב אפילו בידע שיש איסור. וע"ז מקשה שפיר הא בידע שיש איסור אשלד"ע ובידע שייך שפיר דברי הרב כו'. ודע דהא דקיימא לן במעילה ישלד"ע היינו בשוגג לענין מעילה אבל במזיד לענין מלקות ה"ל ככה"ת כולה דאשלד"ע דתחטא תחטא מג"ש דתרומה הוא בשוגג וז"פ עיין בגמ'. ואם הי' רשע למעול בהקדש במזיד ושגג אם חייב קרבן דגבי חטאת כ' לעיל דאין מקבלין או מטעם רשע או מטעם דאינו שב מידיעתו עיין ר"מ פ"ג ממהעה"ק ובה' שגגות וכבר הארכתי לעיל. נראה דאשם מקבלין דהפסוקים שנלמד דינים הללו בחולין ובהוריות הוא רק גבי חטאת ע"ש. אם כן שם גזירת הכתוב הוא ולא באשם וכ"נ מד' הר"מ דלא כתב רק בחטאת. ונראה כמו דבחטאת אם טעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור כמש"ל ומבואר באורך בר"מ פ"ב דשגגות במעילה גם כן א"ח עיין פסחים גבי נחלף שפוד נותר דאיכא מאן דפוטר מחמת טעה בדב"מ ומאן דמחייב מחמת דלא עשה מצוה וכ"פ הר"מ אבל בעשה מצוה כ"ע סוברים דפטור ומסתם פטור נראה דפטור לגמרי אף מאשם מעילות. שו"ר שהדין מפורש בסוכה מ"ב אומר הי' ר"י עולת העוף ואכלה פטור ופרש"י ואכלה דמעל בקדשי שמים פטור מקרבן מעילה דטעה בדבר מצוה. ואף דאנן פסקינן דחייב היינו כיון דלא עשה המצוה אבל היכי דטעה בדב"מ ועשה מצוה פטור מקרבן מעילה ע' בסוגיא דשופר של עולה דמעל הא טעה בדבר מצוה וע"מ ואין כאן מקומו לפלפל. שו"ר בטעם המלך ה' לולב התעורר שם בסוגיא דר"ה:

והנה במש"ל דהקדש מופלא סל"א חייב מלקות במזיד אבל לא קרבן בשוגג דנתמעט מזה הדבר ע"ש בש"ס מ"ו ע"ב אני מסופק אפשר דחומש לא נתמעט וחייב קרן וחומש או אפשר כל היכי דליכא חיוב קרבן ליכא חיוב חומש ג"כ וצ"ע. ובמש"ל דבמזיד גם במעילה אשלד"ע דבמעילה יליף חטא חטא מתרומה עיין מעילה דח"י ע"ב וחטא במעילה בשוגג כתיב ע"כ צ"ל כמש"ל דבמחובר א"ד איכא וגם אפשר חייב מלקות במזיד דגם מחובר דאין מועלין יליף תחטא מתרומה עש"ס שם אם כן דוקא בשוגג א"ח קרבן אבל במזיד אסור מן התורה וגם לוקין מהלאו. גם נ"ל דנהנה ולא פגם דא"ח קרבן בדבר שיש בו פגם כמבואר בש"ס ור"מ ג"כ דוקא לענין קרבן דזה ג"כ ילפינן מתרומה אבל במזיד אם נהנה באופן שיב"מ כמ"ש הרהמ"ח לוקין דמזיד לא ילפינן כנ"ל. אך באמת גבי קדשי עכו"ם בזבחים מ"ה דאין מועלין ג"כ ילפינן תחטא מתרומה ומכל מקום במזיד אין איסור תורה ע"ש. וכ"ה בר"מ. וע' סנהדרין פ"ד דאזהרה על המזיד ילפינן גם כן מתרומה ורבי דס"ל דהזיד במעילה במיתה ג"כ יליף מתחטא דתרומה ע"ש ובתוס' ע"ש מבואר דאף במזיד יליף מתרומה ע"כ כל הנהו דינים דיליף מתרומה הוא אף במזיד אם כן גם לענין שלד"ע ולענין נהנה כו' שוה מזיד לשוגג דגם אזהרה במזיד ילפינן מתחטא ואפילו להר"מ דנפ"ל אזהרה מקרא אחר מכל מקום האזהרה היא ע"ד המבוארים בפרשה בשוגג עבמ"ל. אם כן שוה מזיד לכ"ד לשוגג וכ"ה דאין מועלין בשוגג ליכא אזהרה דמעילה וגם איסור תורה ליכא כמבואר בקדשי עכו"ם. ולפי זה מ"ש רשב"א הובא בב"י יו"ד רכ"א אף דאין מעילה במחובר מכל מקום איסורא איכא היינו ודאי איסור דרבנן דאיסור תורה ליכא כיון דילפינן מתרומה דצ"ל בתלוש. וד"ז דלא נהנין הוא בתוספתא כמבואר בשער המלך פ"ג דאישות ולפיכך צ"ע מה מציאה מצא שם בעל ס' מוצל מאש הובא שם בשער המלך בשם הרשב"א דאיסורא איכא במחובר הא איסור דרבנן מבואר בתוספתא ואיסור תורה ודאי ליכא דילפינן מתרומה כמ"ש וצ"ע:

מצוה קכח

סעיף א

להקריב כו'. עיין ר"מ פ"ח מה' שגגות והדיני כ"ה כל חטא שחטא שחייבים על שגגתו חטאת קבוע למעוטי עויו"ר ואשם רק דוקא חטאת קבוע ונסתפק לו אם שגג בחטא זה חייב בא"ת ומגין עליו מן היסורין עד שיוודע לו שחטא בשוגג ויביא חטאת קבוע ואם יוודע לו שלא חטא לא יביא וקודם שיוודע לו מצוה להקריב קרבן זה ודוקא אם בשעה שעבר היה שוגג ואח"כ נסתפק לו אם עבר בשוגג חייב ק"ז אבל אם אכל ס' איסור במזיד

א"ח קרבן וז"פ. וע' תוס' כריתות י"ז ד"ה ספק. וא"ח א"ת רק בח"א משני חתיכות כגון הי' לפניו חלב ושומן ואכל א' מהן וא"י איזה אכל חייב או אשתו ואחותו עמו בבית והדומה אבל ח' א' ס' חלב ס' שומן פטור מא"ת ויש ג' טעמים בכריתות פ"ד. והר"מ פסק הטעם דצ"ל אקבע איסורא ובב"ח הא' ודאי אסור אבל בח"א דאפשר אין כאן איסור א"ח א"ת. ולהך טעמא מבואר שם בש"ס אם הי' ב"ח ובא נכרי ואכל את הראשונה וישראל את השני' אף דבשעה שאכל לא הי' רק ח"א מכל מקום כיון דהי' מתחלה אקבע חייב וכ"פ הר"מ כאן ועיין כ"מ ולחם משנה מאין יצא להר"מ לפסוק כטעם אקבע איסורא ועמש"ל במצות פהעדש"צ. ואם היה ב"ח והא' הי' כזית ובא' ח"ז ואכל הכזית וא"י אם היה איסור או היתר דעת התוס' דזה ל"ה איקבע כיון דלא הי' ודאי כזית איסור וכן אם הי' ח' איסור וספק אם הי' בו כשיעור פטור ודעת הר"מ דס' הי' כשיעור הוי איקבע איסורא וכן כזית ומחצה כיון דעכ"פ הי' איסור עלח"מ ואם היה לפניו ש"ח א' חלב וא' שומן וא"י איזה אכל וגם מסופק אם אכל כזית דיש ס"ס דלמא אכל היתר את"ל איסור שמא פחות מכזית. דעת תוס' שם די"ז ד"ה מדסיפא דחייב אשם אפילו בס"ס דפי' המשנה כן. ולכאורה תימא מן התורה לפרש המשנה כן הא בכה"ת ס"ס לקולא. ואפשר כיון דחד בחד אקבע איסורא ל"מ ס"ס עש"ך ביו"ד דיני ס"ס ומצאתי כן בשער המלך הט"מ כ"כ בכוונת דהתוס'. אבל מד' הר"מ שפי' המשנה דלא קאי אדלעיל דעתו דבס"ס אינו מביא א"ת עלח"מ וער"מ חשיב דברים שא"ח עליהם כגון חלב הכוי או ס' נדה או ס' שאר. הכלל כיון דלא נקבע איסור פטור וע"ש בר"מ דאם אכל ח' וא' אומר חלב הי' ואחד אומר ל"ה חלב חייב בקרבן. נראה מד' הר"מ אף אם לא הי' אלא ח"א וא' אומר חלב וא' אומר ל"ה חלב מכל מקום ה"ל אקבע איסור דנקבע ע"י העד והראב"ד השיגו דזה לא הוי אקבע רק בא"ל ע"א אותה ח' של חלב שהיתה עם השומן כו'. והכסף משנה כ' דאפשר גם דעת הר"מ כן. ומכל מקום דעתו בדעת הר"מ דה"ל אקבע עפ"י ע"א. ועיין בשב שמעתתא להקצה"ח פלפל בזה ודיני ע"א בהכחשה אין כאן מקומו. והבא על ס' מקודשת [פטור] דלא נקבע האיסור ועל ס' מגורשת חייב דאיקבע האיסור ועיין בכתובות ומיירי כגוונא דליכא משום חזקת א"א דאל"ה בחטאת קאי רק דאיתרע החזקה ומכל מקום אקבע איסורא חשיב ע' בסוגיא דשנים אומרים כו' באריכות.

וע"ש בש"ס די"ח דהשוחט א"ת בחוץ ר"מ סובר חייב א"ת דה"ל ס' דא"ת הוא ס' והוא ס"ל ל"ב אקבע איסורא וחכמים פוטרים דלא אקבע איסורא ובודאי ה' כחכמים דפסקינן דבעינן אקבע איסורא והר"מ אינו מביא כאן ד"ז וער"מ פח"י ממעה"ק ה"י וז"ל שם א"ת וחטאת העוף הבאה על הס' שהקריבן בחוץ פטור שהרי לא נקבע האיסור עכ"ל. ויצא

לו ד"ז מכאן ועיין כסף משנה שם ובשם הר"י קורקס דאף דכאן אינו מבואר רק א"ת ולא חטאת העוף כיון דטעמא משום דלא אקבע איסורא ה"נ חטאת העוף וא"ת דנקט משום דשכיח ע"ש. והראב"ד בהשגות כ' עליו א"א לא ידעתי מאין הוציא זה. ואני מצאתי בתוספת' דזבחים חטאת העוף הבאה על הס' והקריבה בחוץ חייב א"ת. א"ת שהקריב בחוץ חייב חטאת כו' אף על פי שנראית זרה היא מתוקנת כו'. והכסף משנה תמה על הראב"ד דדברי רבינו הם ש"ס מפורש כאן והתוס' אתיא כר"מ דלא בעינן קביעותא לאיסורא ואנן קי"ל כרבנן עכ"ל. והנה לשיטתו דהתוס' אתיא כר"מ לא כ' טעם התוס' לחלק בין חטאת העוף דחייב א"ת ובין אשם דחייב חטאת דכאן בש"ס נראה דבאשם חייב אשם למאן דלא בעי קביעותא לאיסור. ולדידי ק"ל על הר"מ דפוסק דפטור היינו כחכמים דכאן הא כ' התוס' הא דחכמים פוטרי' לאו היינו חכמים דפליגי על ר"מ לקמן בפ' המביא וס"ל אם נודע הס' קודם שנשחט האשם ירעה כו' דא"כ הקדש גמור הוא וחייבים בחוץ אלא חכמים היינו דס"ל כר"מ דאם נודע לו עד שלא נשחט תצא ותרעה בעדר. אך ר"מ סובר כ"ז שלא נודע לו הוי הקדש והשוחטו בחוץ חייב אשם דל"ב אקבע איסורא וחכמים סוברים דבעינן אקבע איסורא ע"ש בדח"י תוסד"ה וחכמים על כל פנים לחכמים דבפ' המביא דסברי דירעה הוי הקדש גמור וחייב בחוץ. והר"מ פ"ד מפסולי המקודשים הי"ט כ' הביא א"ת ונודע לו כו' ירעה כו' ופוסק כרבנן דפ' המביא אם כן אמאי פוטר הכא בשוחט בחוץ ואם כי גברא אגברא קרמית אפשר דרבינו סובר שלא כדעת התוס' מכל מקום סברת התוס' נכונה מאוד כיון דהוי הקדש אמאי לא יתחייב השוחט בחוץ. והנה אפ"ל דכוונת הראב"ד כ"ה אך מלשונו לא משמע כן. והנה לפי ס' התוס' דלרבנן דסברי אם נודע הספק תרעה הוי הקדש וחייב נלע"ד דחייב חטאת דהוא הקדש ממש אם כן הוי כמו ששוחט שאר קדשים בחוץ וכ"ז בא"ת דמבואר בש"ס דטעמא דרבנן דסברי תרעה מתוך שלבו נוקפו גמר ומקדיש לי' ופירש"י דלבו נוקפו שמתירא מספק חטא אבל בחטאת הבא על הס' ונודע הס' שא"ח מודים חכמים לר"מ שם דאינו קדוש כלל ותצא ותרעה בעדר (והוא בדרך השאלה לעוף והיינו דה"ל חולין) אם כן כיון דהוי חולין בנודע אם שחטו בחוץ תלוי בפלוגתא דר"מ וחכמים כאן דלר"מ דסובר ל"ב איקבע חייב א"ת כמו בשוחט א"ת לדעת ר"מ דסובר דאם נודע תצא ותרעה בעדר מכל מקום קודם שנודע חייב א"ת ה"נ אבל חכמים דסברי בעינן אקבע פטור מכלום כיון דלא אקבע כלל. אם כן נראה דהתוס' סברי כר"מ בחדא ופליגי בחדא היינו דהתוס' סברי דל"ב איקבע. ע"כ השוחט חטאת העוף הבא על הס' בחוץ חייב ורק א"ת כיון דבאמת הוא רק ס' ול"ב אקבע חייב באשם כמו שסובר ר"מ בש"ס דידן אבל בזה

דתצא ותרעה בא"ת סברי רבנן כר"מ דאם נודע תרעה עד שתסתאב אם כן ה"ל הקדש גמור וחייב חטאת בהשוחט בחוץ ודברי הר"מ בחטאת העוף ניחא דפוסק דפטור דהוא סובר דבעינן אקבע אבל בא"ת דבריו צ"ע. ודעת הראב"ד בא"ת ניחא כיון דלרבנן הוי הקדש חייב חטאת אך בחטאת העוף ד' צ"ע כיון דבעינן אקבע ה"ל להיות פטור. ומה שי"ל עפ"י ס' התוס' בחטאת העוף פטור לגמרי כרבנן דבעינן אקבע ובא"ת חייב חטאת כיון דגמר ומקדיש כמש"ל. והתוס' ס"ל דלא בעינן אקבע אם כן בחטאת העוף חייב אשם ובאשם כיון דהוי הקדש דלבו נוקפו ח"ח בשוחטו בחוץ. ומצאתי בשו"ת ח"צ סקע"ג מביא ד' הראב"ד ודרך בדרך אשר כתבתי ע"ש מ"ש ישוב לד' הראב"ד.

וכ"ה דמחייב הרבה חטאות על ודאי כן חייב הרבה אשמות על ס'. כיצד כשם שאם אכל חלב ודם ונותר כו' היינו מהרבה שמות בהעלם א' חייב הרבה חטאות כן אם נסתפק לו אם אכלן או אכל החתיכות היתר שעמהן חייב הרבה א"ת. וכן אם נסתפק לו בחתיכה שיש עלי' הרבה איסורים בגוונא דאחע"א דחייב הרבה חטאות כמש"ל. ה"נ בנסתפק לו אם אכל זו או ח' היתר שעמה חייב כמה אשמות כמספר האיסורים וכן כמו שידיעות ודאי מחלקות לחטאות שאם הי' ידיעה בינתיים חייב עכאו"א אף שהיו מש"א כמו כן ידיעות ס' מחלקות לאשמות כגון שאכל חאמב"ח ונולד לו ס' ואח"כ אכל עוד ונולד לו ספק חייב כמה אשמות דהדין שוה כמו חטאת. אך בחטאת דהחטא ודאי צריך ידיעה ודאית וכאן באשם דהחטא הוא על הס' ידיעת ס' הוי ידיעה וכן אם הי' בהעלם א' אך דנודע וחוזר ונודע מחייב כמה אשמות. הכלל בדינים אלו שוה לחטאת וא"צ לכפול עוד והוא מבואר בר"מ כאן מהש"ס וכמו שיש ידיעה לח"ש בחטאת כן ה"נ באשם. ונ"פ דטעה בד"מ ועשה מצוה דפטור מחטאת ה"נ פטור מאשם כיון דא"ח חטאת על הודאי א"ח א"ת על הספק וכן רשע לא"ד כמו שהדינים בחטאת שהבאתי לעיל ה"נ. וע' תוס' דח"י כ' דאם אינו שב מידיעתו אינו מביא ה"ה לענין רשע הכל כמ"ש גבי חטאת ונשתנה דין קרבן זה מכל הקרבנות דכל הקרבנות אף שעבר עליהם יה"כ חייב להביא אחר יה"כ ואין יה"כ מכפר על חיוב הקרבן אבל אם נתחייב באשם תלוי בין אם נולד לו הס' קודם יה"כ ולא הביא עד שעבר עליו יה"כ או נולד לו הס' לאחר יה"כ על העבירה שעבר קודם יה"כ פטור להביא א"ת אחר יה"כ דיה"כ מכפר כפרתו ודוקא אם אינו מבעט ביה"כ אז יה"כ מכפר אבל אם הי' מבעט ביוה"כ דאינו מאמין דיוה"כ מכפר אינו מכפר וחייב להביא א"ת אחר יה"כ וכ"ז נלמד מקרא בכריתות ומבואר בר"מ כאן פ"ג. ואם אכל ביה"כ עם חשיכה ח"ש מחתיכה ובעיה"כ אכל ח"ש השני מאותה ח' ונסתפק לו אם חלב או שומן והכזית הי' נאכל תכא"פ חייב להביא א"ת אחר יה"כ.

ול"א דעל ח"ז הראשון כיפר יה"כ. וגם מבואר בש"ס דיה"כ הוי ידיעת ס' מכל מקום חייב דאין יה"כ מכפר כלל על ח"ש אם כן ל"ה ידיעה כ"ה בש"ס דכריתות דאין יה"כ מכפר על ח"ש אם כן מצטרף וזה מבואר במ"ל כאן. ומבואר דאין חייב על יה"כ א"ת באינו מבעט ומבואר בר"מ כאן ואי"ה לקמן בפ' אמור במצוה שט"ו דיני יה"כ יבואר. וע"ש עוד הרבה חקירות בדיני א"ת ושייכים לכאן ואין לכפול.

והנה באוכל חמב"ח ונולד לו הספק ומסופק ג"כ אם עליו עבר יה"כ או שאכל כזית יה"כ בה"ש ונולד לו אח"כ הספק ויש ס"ס דלמא דהיתר אכל או עבר עליו יה"כ דכיפר לו וכן בה"ש דלמא יום הוא וכיפר לו. מכל מקום נראה דחייב א"ת אע"ג דמסופק אם הוא חייב א"ת מכל מקום חייב כיון דהתורה גזרה שחייב על הס' חייב גם על ס"ס כמו ס"ט ברה"י דאפילו בס"ס כל שאתה יכול לרבות ספיקות הרבה טמא עפ"ז דטהרות ור"מ פח"י משאה"ט. והטעם מבואר בתוס' ב"ב כיון דהתורה אסרה הס' מ"ל ס' א' או ספיקות הרבה וסברא זו מבוארת כ"פ בראשונים ומובא כ"פ בח"ז אם כן כאן נמי דהתורה חייבה על ס' חיובה אפילו על ס"ס אם כן נכונים מאוד דהתו"ס שהבאתי לעיל שכתבו דס' אם אכל חלב וגם ס' אם הי' כשיעור שחייב והקשינו הא ס"ס מותר בכה"ת דז"א דכאן כיון דהתורה חייבתו על ס' ל"מ אפילו ס"ס ודלא כהשעה"מ שהבאתי לעיל מחמת אתחזק איסורא. ולענ"ד הדברים ברורים לכ"ע דחייב א"ת בס"ס כיון דהתורה חייבתו על ס' וז"פ. וע"ל במצות יה"כ כתבתי דאם אכל חלב ונסתפק לו אח"כ אם הי' בקטנותו או בגדלות חייב ג"כ דל"מ ס"ס כנל"ב בעזה"י. וגם מבואר בראשונים כמו דס"ס ל"מ במקום דהתורה אסרה כמו כן ל"מ רוב והיא סברת הש"מ ב"מ גבי עשירי ודאי אם כן ה"נ ל"מ רוב לענין א"ת והיאך מ"ל רוב בא"ת תצייר בשכלך ותן לחכם. והקרבן הזה הוא איל בן שני שנים כמ"ש במצוה הקודמת וגם צריך שיהא בשני שקלים כמו אשם מעילות ע"ש ותלמד לכאן. וחייבי א"ת ג"כ אין ממשכנין כי ח"ח ואשמות אין ממשכנין וע' מש"ל בשם תוס' ר"ה דאם לאחר שעבר על ב"ת ממשכנין גם ח"ח ואשמות. ורגלים בלא שנה או שנה בל"ר עוברים ויבואר אי"ה במקומו. אך כאן אם עברו עליו ג"ר כסדרן אין ממשכנין כיון דהי' יה"כ בנתיים אם לא שהי' מבעט וז"פ. והנה כל אישי ישראל חייבים באשם כמ"ש הרהמ"ח מכל מקום יש שא"ח א"ת. ב"ד שהורו ונסתפק להם אין מביאין א"ת וגם כהן משוח אינו מביא א"ת והוא בהוריות ובר"מ כאן פי"ב ופט"ו ועלח"מ פי"ב אבל נשיא מביא כשאר כל ישראל. ואם החטא הי' קודם שנתמנה למשוח ונולד לו הס' לאחר שנתמנה חייב דאזלינן בתר החטא עי' ר"מ כאן פט"ו:

מצוה קכט

סעיף א

להקריב כו'. עיין ר"מ פ"ז ופ"ח מה' שבועות ופ"ז ופ"ח מה' גזילה ואבידה ואכתוב בקיצור שרשי הדינים בעזה"י. אחד מישראל התובע לחבירו שמגיע לו ממון הן שגנב או גזל מאתו והן מעות הלוואה או פקדון או שכר שכיר וכדומה והוא מש"פ ומעלה ודווקא מטלטלין חוץ מקרקעות ועבדים ושטרות אינם בדין זה. והוא בענין אם יודה הנתבע יתחייב לשלם כגון שהוא ממון ולא קנס דקנס ג"כ אינו בד"ז דאינו כפירת ממון דאפילו אם מודה פטור והנתבע כופר בטענת להד"מ או שאר טענות כגון ש"ח וש"ש או שואל טוענים נגנב או נאנס או מתה מחמת מלאכה. הכלל באיזה טענה שטוען שפוטר עצמו ואח"ז נשבע לו ע"ז הן בב"ד או חוץ לב"ד אפילו אם לא פסקו הב"ד שבועה ונשבע מעצמו (דאינו מחויב שד"א על פמש"פ ע' תוס' הכלל באיזה אופן שנשבע) הן שנשבע בעצמו או שהשביעו חבירו שא"ל משביעך אני אפילו לא ענה הנתבע אמן והוא כפר הן במזיד הן בשוגג כגון ששגג בקרבן אבל שגגב לאו ה"ל אנוס. עיין לעיל גבי ש"ב לשעבר שם כתבנו ותלמד לכאן. ודעת הר"ם והראב"ד פ"ב מה"ש דצריך השבועה להיות דווקא בשם או בכינוי ובלא שם אינו חייב כאן. ודעת רמב"ן והרשב"א דבשבועת הפקדון חייב על השבועה קרבן אפילו בלא שם וכינוי עלח"מ שם. ואח"ז הודה שהמעות מגיע לחבירו ונשבע בשקר חייבה אותו התורה להחזיר הקרן ולהוסיף חומש על ד' ה' לבעלים ולהביא קרבן אשם כמו שיבואר. ואם חסר א' מהתנאים שכתבנו א"ח חומש ואשם ודין אם חייב על שבועת ביטוי א"ר לכתוב כאן כי כאן הדין של שבועת הפקדון אימתי חייב ואימתי פטור וער"מ ותראה באיזה אופן שחייב על ש"ב במקום שפטור מן שה"פ. וא' הנשבע אחר שתבעו בע"ד או הנשבע מעצמו אף שלא תבעו כגון שאמר למה אתה הולך אחרי שבועה שאין לך בידי. ול"ד שהלך אחריו ע' ש"ס דשבועות ל"ב ובלחם משנה הכלל אין צריך תביעה כלל דכתיב וכחש בעמיתו כ"ד ובכ"ע חייב שה"פ. וא' הנשבע לבעל הממון עצמו או לשלוחו הבא בהרשאתו דששא"כ כ"ה לשון הר"מ ועלח"מ פלפל וכתב דדעת הר"מ אף דכאן אין צריך תביעה מכל מקום צריך שיהא השבועה לפני בע"ד או לפני שלוחו שהוא כמותו ודוקא שהוא שלוחו לגבות הממון ולא על השבועה לבד ובא בהרשאה ל"ד ה"ה שליח שעשאו בעדים לגבות הממון ה"ל כמותו וחייב ע"ש באריכות. ומכל מקום ד"ז דא"ח רק בפני בע"ד שכתב הר"ם או בפני שלוחו צע"ק מהיכן יצא לו ד"ז אך בודאי מצא רבינו ד"ז באיזה מקום ונעלם מאתנו ועקצה"ח צ"ו השיג על התומים וכ' באיזה לשון א"ח בשה"פ במושבע מפי אחרים ואין הזמן מסכים אתי כעת

לעיין בדבריו. ודוקא בהודה מעצמו חייב קרן וחומש ואשם אבל אם לא הודה רק באו עדים משלם הקרן לבד כי חומש ואשם אינו חייב רק ע"י הודאת עצמו ואפילו הודה מעצמו אחר שבאו עדים חייב חומש ואשם רק בטט"ג בפקדון ונשבע ובאו עדים והודה אחר כך מעצמו חייב קרן וכפל ואשם וחומש א"ח כי חומש עולה לו בכפילו וממון המחייבו כפל אינו מחייבו חומש עש"ס דב"ק פ' הגוזל ור"מ פ"ד מה' גניבה דינים אלו וד"ז דטט"ג דמשלם כפל אינו רק בנשבע בב"ד עיין ר"מ דינים אלו אבל בשה"פ שלא בב"ד א"ח כפל אם כן חייב חומש וגם דוקא בהשביעו ב"ד ולא בקפץ ונשבע דצריך שבועת הדיינים דוקא וגם מושבע מפי אחרים לא הוי שבועת הדיינים עקצה"ח צ"ו ול"ה רק שה"פ וא"ח כפל ע"ז מטט"ג אפילו באו עדים אם כן בהודה אח"כ משלם קרן וחומש עי' דינים אלו בר"מ ותבין. ואם כפר ונשבע אפילו חמשה פעמים חייב על כל שבועה אשם וה"ה חומש שאילו הודה היה חייב לשלם וזה מבואר במשנה דשבועות ובר"מ פ"ז דשבועות הלכה ט'. ומבואר בלשון כפר ונשבע ואינו מזכיר הודה בנתיים וכתב דחייב כמה אשמות ובהט"ו ובפ"ז מהגו"א הי"ג כ' נשבע והודה וחזר וכפר ונשבע והודה כו' חייב חומשים הרבה נראה דלענין חומשים צ"ל הודאה בנתיים. אך באמת אין חילוק ועי' בב"ק ק"ח שם היא אבעיא לענין חומשים וכ' התוס' דל"ג והודה ע"ש הטעם אם כן אפילו בלא הודה חייב כמה חומשים לפי המסקנא. ועיין בתוס' הקשו הא מתניתין היא השביע עליו ה"פ חייב עכאו"א כו' מבואר להדי' דאשם וחומש שוים הם וכ"ה דמחייב אשם חייב חומש חוץ מטט"ג כיון דמשלם כפל אבל בכ"מ חומש ואשם שוים הם כנל"ב ופשוט. ול"ד כפירת ממון שפוטר עצמו לגמרי על ידי הכפירה חייב דאפילו פוטר עצמו מאחריות ע"י הכפירה חייב כגון א' שאמר לחבירו שורי גנבת והרי הוא אצלך והלה טוען לא גנבתי רק הפקדת בידי באיזה אופן אפילו אמר השאלת לי דחייב באונסין והודה אחר כך חייב כיון דפטר עצמו בהכפירה מאחריות דגנב חייב בכל אחריות ושומרים פטורים מאונסין ואפילו שואל על כל פנים פטור במתה מחמת מלאכה אם כן פוטר עצמו שיהי' אח"ז בק"ש אך אם א"ל הפקדת בידי והרי שור לפניך קחהו ונשבע ע"ז פטור דלא כפר ולא פטר עצמו בכפירתו כלום עש"ס ור"מ ה' שבועות: **והנה** הר"מ והרהמ"ח סתמו הדברים דבכל ממון בהלוואה ובש"ש חייב ק"ש ובב"מ דמ"ח מבואר שם דתשומת יד היינו הלוואה או עושק דהיינו ש"ש כיון דלהוצאה ניתנה ואינו בעין א"ח ק"ש אלא בייחד לו כלי להלוואתו ולעשקו אם כן כופר לו בכלי והוי דומיא דפקדון או גזל ע"ש בסוגיא. ונראה דאין חולק ע"ז וע' תוס' שם ובפ' נ"ש בכתובות פלפלו היאך שייך קנס גבי ייחד כלי ע"ש על כל פנים קשה על הר"מ דאינו מביא זה

כלל ומבואר בדבריו דחייב בכ"ע אפילו לא ייחד לו כלי ועיין במפרשים ובהפלאה תי' דעיקר הטעם דבעינן יחוד כלי כי היכי דלא תהוי כפירת ש"ק למ"ד שעבודא דאורייתא כמ"ש התוס' והראשונים בשבועות ותי' דמיירי במחל לו השעבוד אם כן בייחד לו כלי הוי כמחול וא"צ הר"מ להביא זה דגם בלא ייחד כלי א"ח רק במחל לו השעבוד ע"ש ואין כאן מקומו בח"ז להאריך בפלפולים. ועקצה"ח סי' ע"ב בעניין ייחד כלי ובש"מ לב"מ מביא הרבה ראשוני' דסוברים כהר"מ דל"ב יחוד כלי ופי' דברי הש"ס דיחוד כלי בע"א. ובתוס' פ' נערה שם הקשו גבי הפלת שיני או סמית עיני דפטור מטעם דהוא קנס ל"ל טעם זה הא בלאו הכי אין נשבעין על עבדים וזה הבעה"ב דכופר כופר בעבד וער"מ פ"ח דשבועות הפלת כו' א"ח משום קנס והר"מ פוסק דא"ח ק"ש על עבדים ותי' של התוס' ל"ש לדידי' ע"ש. ובהפלאה פלפל להסוברים דווקא עבד ה"ל כקרקע אבל ב"ח לא אם כן זה שתובע שהוא ב"ח לא הוי כפירת קרקע כי הרי כופר לו בב"ח ובש"ך סי' צ"ה פלפל בזה. וע"ש שכ' דלהר"מ דתביעה הבאה מכח קרקע הוי כקרקע אם כן פטור מט"ז ע"ש. ולדבריו צ"ע דברי הר"ם כאן למה כ' הטעם משום קנס ולא כ' מחמת עבד ע"ש שלא הביא דברי הר"ם הנ"ל והיא נ"מ לדינא דאם תבע אותו הפלת כו' וכבר העמדתיך בדין ונתחייבת לי ע"י עדים דזה ל"ה קנס מכל מקום פטור מחמת דהוי כפירת עבדים וצ"ע על הר"ם. ויש לפלפל אם הר"ם ס"ל דב"ח הוי מטלטלין ואי ס"ל הדין דבא מכח קרקע ואין כאן מקומו וע"ש בפנ"ש:

והנה בין אם נשבע והודה בחיי המלוה או המפקיד ואח"כ מת המפקיד בודאי צריך לשלם ליורשיו או שנשבע בחייו והודה לאח"מ או שנשבע והודה לאח"מ ליורשיו בכ"ע צריך לשלם להיורשים קו"ח ומביא אשם וז"פ. וכ"ה בד' הרהמ"ח וברי"מ מהש"ס דב"ק במשנה ואם מת וע' תוס' שם. ונראה דבשה"פ חייב אפילו אין התובע תבעו ברי רק אפשר יש לי ת"י והוא נשבע והודה אף שא"ח בשבועת הדיינים בטענת שמא מכל מקום חייב בשה"פ דאינו תלוי בשה"ד כמו ש"פ והרבה דברים. הכלל בכ"ע שנשבע והודה חייב קרן וחומש ואשם כנ"ב. ואני מסופק אם נשבע לחרש שוטה וקטן שה"פ ומשכחת דיש להם ממון בירושה או במע"י אם נשבע על טענתם עח"מ סי' צ"ו אך אם נשבע להם בעצמו שה"פ אפשר ג"כ דחייב. אך לפמ"ש דדעת הר"מ דעכ"פ בפני התובע או שלוחו בעינן ואלו הם כשלא בפניהם עבכ"מ בש"ס ופוסקים ובח"מ סי' ק"י אם כן כיון דהוי שלא בפני בע"ד פטור או אפשר כיון דהוא זכות להם דחייב בחומש הוי בפניו ודווקא לחוב הוי שלא בפניהם וצ"ע. וע' לקמן במצוה זו בד"ה ומבואר הבאתי ש"ס מפורש דנוהג בקטן אם כן ה"ה בח"ש דחד דינא נוהג וגם גבי שה"ע שצריך תביעה מהבע"ד

עצמו ולא מאחרים עש"ס ור"מ דכתיב אל"י ודרשינן אם לו לא יגיד. ואני מסופק אם קטן תבע את העדים ונשבעו אי חייבין ק"ש דהטעם דטענתן לא הוי טענת ברי ל"ש גבי שה"ע ע' שבועות ל"ה נראה בש"ס שם דאף אם התובע אינו תובע את העדים בבירור שיודעים לו עדותו רק אפשר אתם יודעים וכפרו ונשבעו חייבים אם כן גבי קטן נמי מהני ע' סי' צ"ו והכא ליכא מיעוטי כמו בשומרים. או אפשר על כל פנים צריך בפני התובע אף בתבעו וכפרו ונשבעו אח"כ שלא בפני התובע א"ח כמו שה"פ וכ"ש הוא דשה"פ א"צ תביעה ומכל מקום צריך בפני התובע שה"ע דצריך תביעה א"ד דצ"ל בפני התובע והוי כמו שלא בפניו או אפשר דלזכות הוי כבפניו וחייבים שה"ע וצ"ע. עוד אני מסופק אף את"ל דהכופר לחרש שוטה וקטן בין שה"ע או שה"פ חייב אם שייך באלו מושבע מפיהם דנהוי הנתבע בכלל מושבע מפי אחרים כגון אם השביעו הם להנתבע והוא כופר אי חייבין כיון דלאו בני שבועה נינהו לעצמם ג"כ ל"ה בני שבועה לאחרים וא"ח רק בנשבעו לעצמם. וז"ל הר"ם בפ"ב מה"ש ה"א א' הנשבע כו' מפי עצמו או מפי אחרים וענה אמן אפילו השביעו עכו"ם וקטן וענה אמן חייב שכל העונה אמן כמוציא שבועה מפיו דמי ועכ"מ. אם כן אפשר דווקא בענה אמן דהוי כמ"ש מפיו אבל היכי דחייב במושבע מפי אחרים בלא עניית אמן כגון כאן ובשה"ע א"ח במושבע מפי קטן דהשבועה שלו בעצמו ל"ה שבועה כלל ה"נ במשביע אחרים. וכ"נ דהם לאו בני שבועה כלל אפילו בעצמם מכ"ש לאחרים רק בענה הגדול אמן דהוי נשבע בעצמו אך בהשביע קטן שהגיע לעונת נדרים עפי"א מה"נ דשבועה ונדר שלו מן התורה חל מהני ג"כ להשביע אחרים כגדול אבל בלא הגיע לעו"נ נראה דהמשביע אחרים ולא ענה אמן ל"ה מושבע מפי אחרים להתחייב עפ"י ולהראב"ד דמסופק בכך בפ"ב דנזירות דאפשר מופלא סל"א הוא רק מדרבנן אם כן נראה דהשבועה שלו לאחרים ל"מ ג"כ מן התורה לענין חיוב כאן בשה"פ ושה"ע בלא ענה אמן ומכל מקום צ"ע. ואם ב"נ תובע ונשבע לו א"ח הקרן ולא חומש ואשם דכתיב בעמיתו וכו'. אבל לא' מכל אישי ישראל חייב ואפילו לעבדים דהם בכלל רעהו בכה"ת. עוד מבואר בש"ס פ' הגוזל ור"מ פ"ג מגזילה דאם א' תבע לחבירו חמץ שעעה"פ דאסור בהנאה אך י"ל לו הרי שלך לפניך אם תבע אותו אח"פ וכפר ונשבע והודה אף דבשעת כפירה לא הי' כפירת ממון דאם הודה לו הי' מחזירו עפרא בעלמא מכל מקום חייב קרן וחומש ואשם דאלו מיגנב בעי שלומי ובאותו הכפירה פוטר עצמו ה"ל כפירת ממון כמו הדין דלעיל שורי גנבת והלה אומר פקדון בידי ע"ש. ומאי יחזיר לו בעד הקרן אם י"ל ג"כ אחר השבועה הש"ל יבואר אי"ה לקמן בדיני השבת גזילה וכאן עסקינן מחומש ואשם. ודעת ראב"ד דאם בשעת כפירה החמץ

ת"י פטור דל"ה כפירת ממון כמו לעיל. אבל הרב המגיד כ' שדעת הר"מ שם גבי שורי גנבת דהודה ע"כ בישנו ת"י פטור אבל כאן כיון דכופר חייב בכ"ע אפילו יש ת"י כנ"ל. **ומבואר** בש"ס ור"מ דמי שנתחייב קו"ח הבעלים יכולים למחול הקרן וחומש או הקרן לבד או החומש לבד ופשוט דחייב אשם אף על פי שאם מביא אשמו עד שלא החזיר את הגזילה ל"י עיין ר"מ מהש"ס היינו בלא מחל לו אבל מחל הוי כפרעון כמו בכ"מ ומביא אשם וז"פ. וע"ש בש"ס ור"מ דחומש ממונא הוי ולא כפרה ע"כ משלם יורש את החומש כמש"ל בס"ד. ואין מביאין אשם דאין כפרה למתים חזינן דקו"ח אין תלוי באשם כיון דנתחייב אשם אף על פי שאינו מביא עוד מכל מקום חיוב עליו ג"כ הקו"ח רק במקום דפטור מאשם כגון בכל הנהו דחשבם הר"מ דפטורים מאשם בודאי פטורים דבחד פרשה כתובים דע"ז מביא חומש ואשם וכ"ה דאתמעט אתמעט מתרווייהו אבל היכי דחייב אשם אין א' תלוי בחבירו ואם [ירצה] מקריב אשם קודם החומש ג"כ ונותן אח"כ. לפ"ז נ"ל פשוט דבזה"ז בנשבע שה"פ דבאמת חייב קו"ח ואשם ג"כ רק דא"י להביא האשם דאין מקדש בעוה"ר. ולדעת הרבה יכול כ"א להביא קרבן היום רק מחמת שאין לנו כהנים או מחמת טומאה בקרבן יחיד ע' קונטרס כ"ת בשם ס' כו"פ. הכלל דקרבן שנתחייב א' מישראל בזה"ז חייב רק דא"י להקריב מחמת אונס דאין לנו מקדש ולכשיבנה בהמ"ק ב"ב כ"א יביא קרבנו המחויב כמו ר"י שכתב על פנקסו לכשיבנה בה"מ יביא חטאת שמינה. וביומא האוכל חלב בזה"ז צריך שיכתוב כו'. אם כן נהי דאשם א"י להביא. אבל ודאי כמו דמשלם קרן משלם החומש לבעלים ואין אני יודע שום צד לפטור מחומש בזה"ז. דווקא גזל הגר שיתבאר לפנינו בעה"י אינו נוהג האידנא אפילו להחזיר הקרן דהוא לכהנים ואשם קריא רחמנא ושייך לאנשי משמר ל"ש האידנא. אבל בגזל ונשבע ויש בעלים דהתורה חייבה חומש לבעלים ואינו קנס דחייב דווקא על הודאת עצמו וא"צ ב"ד סמוכים לחייבו אם כן נ"ל בודאי חייב בזה"ז ג"כ כי אין לי שום צד סברא דלא יהי' חומש נוהג בזה"ז. והנה הרא"ש במשנה דנתן לו כ' ז"ל והאידנא אף על פי שאין חומש ואשם כו' תפס בפשיטות דאין חומש נוהג בזה"ז וכן בח"מ ב"י שס"ד אינו מבואר כלל דיני חומש וע"ש בסמ"ע סקי"א כתב דהר"מ כ' קו"ח והמחבר השמיטו דאינו נוהג ועמ"ל פ"ג מגזילה יישב השמטת הרי"ף דין דחמץ ועעה"פ דאינו נ"מ האידנא. הכלל כולם תפסו בפשיטות דאינו נוהג האידנא דין חומש. ולפי קוצר שכלי ומיעוט בקיאתי א"י מקור לזה למה יפטור וא"ד לחומש דמעילה דצריך ליתן להקדש ואין לנו בזה"ז דין הקדישות וגם חומש דתרומה אף בא"י למ"ד דהוא מן התורה אך דגזירת הכתוב דניתן לכהן ואין לנו כהנים מיוחסים ויבואר במקומו. אבל

כאן דהחומש הוא ממון והוא לבעלים וא"צ ב"ד סמוכים א"י שום צד לפטור האידנא מחומש כזה דאינו לכפרה ואפילו אם הוא צד כפרה למה לא יתן דהאשם א"י להביא דאין לנו כהן ולא מקדש בעוה"ר אבל חומש למה לא יתן וכשיבנה בהמ"ק ב"ב יביא האשם. והרהמ"ח כתב כאן ונוהג מצוה זו דהבאת קרבן בזה"ב נראה דווקא הבאת קרבן ולא החומש וצריך עיון גדול דנ"ל דחומש נוהג בזה"ז בפשיטות אך כיון דהראשונים והאחרונים פשוט אצלם דא"נ בטלה דעתי אך תורה היא וכו' והשי"ת יאיר עיני כו'. הכלל כמו בזמן שבהמ"ק קיים הי' משלם קו"ח ואשם הי' מביא כ"ז שירצה או אם היה נפגם המזבח דאין מקריבין קרבנות וכי לא הי' משלם החומש ה"נ האידנא למה לא ישלם חומש וכשיזכה ויבנה בה"מ ב"ב יביא האשם. שוב בא לידי ס' יש"ש וראיתי בפרקיו סי' ל"ה כ' הטעם דא"ח חומש בזה"ז דאשם קרי' רחמנא ודבריו תמוהין דדוקא גבי גר קרי' אשם והראי' דהחזירו בלילה לא מצינו רק גבי גר ולא בהדיוט וצ"ע. ועיין בסמ"ע בחו"מ סימן א' ס"ק ז' שכתב דבזה"ז אין דנים כל המשלם יותר ממה שהזיק שכתב דגם בגוזל ונשבע על שקר דחייב חומש אין דנים בזה"ז משמע דהב"ד אין דנים ואין יכולין לכופו משום דלא שכיחי ואין גבי' חסרון כיס אבל הוא בעצמו בוודאי צריך לשלם גם החומש אפילו בזה"ז. ומבואר בש"ס ור"מ דעל חומש זה אם כפר והודה משלם חומש על חומש זה דחומש יש לו דין קרן לכ"ד עד שיתמעט מש"פ דפמש"פ א"ח כדלעיל. וכ"ש בגזל דאורייתא אבל גזל דרבנן כגון מצודות חיה ועוף או מציאת חרש שוטה וקטן דא"י בדיינים דאין בה גזל אלא משום ד"ש אם כפר ונשבע א"ח חומש ואשם כ"ה בר"מ כאן פ"ו מהגו"א ופי"ז כאן גבי מציאת חרש שוטה וקטן ואינו מוכח מכאן מש"ל דלחרש שוטה וקטן חייב דהוי בפניו דאלא"ה אפילו גזלה דאורייתא פטור בחרש שוטה וקטן כמש"ל. אין ראיה דמיירי כאן אם הקטן תבעו בגדלותו על מציאתו שמצא בקטנותו או החו"ש לאחר שנתפקחו מכל מקום פטור משום דא"י בדיינים. אבל בענין חרש שוטה וקטן אפילו בגזל דאורייתא אפשר דפטור דה"ל שלא בפני בע"ד כמש"ל. וד' הר"מ שכ' דא"ח על גזל דרבנן דא"י בדיינים משמע בגזל דרבנן דיוצאה בדיינים כגון דתובע לחבירו שמגיע לו ממנו שהקנה חבירו לו במעמ"ש או שתובע לחבירו שנתן לו מעות אג"ק להסוברים דהוי דרבנן מכל מקום כיון דהיא יוצאה בדיינים חייב קו"ח ואשם. ואפשר לאו כ"ע סברי הכי דלהשיטות דע"י קנין דרבנן לא נעשה דאורייתא אפשר דא"ח. ואפשר דמ"מ חייב כיון דכפר לי' ממונו וגם יש סוברים דע"י קנין דרבנן הוא רק הפקר ולא זכה אחר מן התורה עיין בזה.

והנה ע"כ דברינו באם הגזלן או הלוה חי צריך לשלם כמ"ש ואם מת עיין ר"מ הדינים היינו אם נשבע והודה דנתחייב קרן וחומש ואח"כ מת צריך היורש לשלם דזה לא אתמעט מגזל ולא על גזל אביו כיון דאביו נתחייב בחייו משלם חוב אביו ופשוט באופן דיורש משלם כגון שהניח אחריות נכסים או מטלטלין שכ' לו בחייו ובמותו או משום מצות כיבוד עפ"י הדרכים שכל חוב נגבה מהיורשים המבואר בר"מ פל"ו ובח"מ וטור סי' ק"ז ואם נשבע אביו ולא הודה אלא היורש הודה הן בגזילה קיימת או בחוב שחייב היורש לשלם עפ"י דרכים הנ"ל א"ח רק הקרן דזה נתמעט מגזל דאינו מוסיף חומש על גזל אביו היינו על שבועת אביו א"ח היורש חומש דאביו לא נתחייב חומש והוא ג"כ א"צ לשלם עבור שבועת האב. ואם אביו גזל הן נשבע והן לא נשבע ואח"כ מת והניח גזילה קיימת דצריך היורש להחזיר וכפר היורש ונשבע והודה חייב לשלם על שבועת עצמו קו"ח. אך אם אין הגזילה קיימת עש"ס כיון דאין גובים מיורש רק בהניח אחריות נכסים וא"ח על כפירת ש"ק פטור היורש מחומש על שבועה זו דהוי ש"ק ובענין אחר בלא הניח קרקעות אין גובים אפילו הקרן. ועש"ס פלפול למ"ד אין מע"פ גובין מהיורשים ע"ש דמוקי להברייתא דת"כ בכך בדק"ד ע"ב ולפי זה כגון בחוב אביו ותובע ששעבד לו מטלטלין או מחמת מצות כיבוד בודאי מחוייב לשלם דהוא משלם מחמת שבועת עצמו וחייב בחומש ואשם דזה לא אתמעט כלל ע"ש ותראה. הכלל אם אביו נתחייב בחייו כגון נשבע והודה אם כן כבר נתחייב חומש צריך היורש לשלם וזה ל"ה על גזילת אביו דכבר נשתעבדו נכסי האב וצריך לשלם כדרך כל יורש בהניח א"נ או מטלטלין אם שעבד לו או מחמת כיבוד. ואם היורש אחר מיתת המוריש נשבע והודה באופן שהי' צריך לשלם ממטלטלין ג"כ צריך לשלם גם חומש דזהו שבועת עצמו. אך אם לא הניח רק קרקעות א"צ לשלם חומש דהכפירה היתי' ש"ק. ואם אביו נשבע בחייו ולא הודה והיורש הודה אפילו באופן שצריך לשלם ממטלטלין או אפילו בגזלה קיימת זה נתמעט כיון דלא נשבע הוא רק על שבועת אביו א"ח חומש ע"ש בש"ס כי הדברים ברורים. ולפי זה צ"ע על הר"ם פ"ז ה"ג דז"ל בד"א כשהי' חייב לשלם מחמת עצמו אבל אם הי' חייב לשלם מחמת אביו אינו משלם חומש כיצד כגון שגזל אביו או שהיה חייב לאחרים וכפר הבן ונשבע ואח"כ הודה משלם הקרן בלבד שנא' כו' ואינו מוסיף חומש על גזילת אביו בד"א שאין הגזילה קיימת אבל בזמן שהגזילה קיימת כו' משלם קרן וחומש עכ"ל. והנה כבר כ' דמבואר בש"ס בנשבע הבן אינו מתמעט כלל מגזילו כו' רק דהוי ש"ק ומוקי להברייתא בה"ג. אבל לדינא ל"ד גזילה קיימת אלא אפילו חוב או באיזה דרך שגובין מטלטלין חייב הבן חומש. ומדבריו נראה דל"מ לה רק בגזלה קיימת ונתמעט מקרא

ובאמת לפי המבואר בש"ס לא נתמעט רק דהו"ל ש"ק והר"ם כ' כאן שנתחייב אביו אינו משלם וסתם הדברים ובאמת בחוב בגוונא דגובין ממטלטלין דל"ה ש"ק בודאי חייב חומש ואח"ז כ' דאם האב נשבע והודה משלם היורש חומש וז"ב. אך בגוונא דהיורש צריך לשלם גזל ונשבע ומת והיורש הודה פטור מחומש ובאמת זה אתמעט מגזילו אם כן אפילו בגזילו קיימת פטור מחומש. הכלל דבנשבע הבן דמבואר בר"מ דא"ח אלא בגזלה קיימת מחמת הפסוק ובאמת זה לא אתמעט ואפילו בחוב אביו ג"כ חייב דלא אתמעט כלל רק הטעם מחמת ש"ק אבל כ"ה דמטלטלין משועבדים בודאי חייב חומש על שבועת עצמו רק זה נתמעט אם האב נשבע והבן הודה אבל בנשבע הבן והודה ה"ל שבועת עצמו אם היה מחויב לשלם מן המטלטלין ג"כ וער"מ סוף דבריו כ' ב"כ וב"כ פטור מן האשם היינו בנשבע אביו והודה או נשבע והודה בנו אבל נשבע הוא והודה להר"מ בגזילה קיימת ולפמ"ש אפילו בחוב ג"כ חייב אשם דעל אביו אינו מביא דאין כפרה למתים אבל בשבועת עצמו מביא וז"פ. ועש"ס ור"מ תראה שד' הר"מ צ"ע ואין ביכלתי כעת להאריך ותימה על נ"כ שלא הרגישו בזה. והנה לפלפל ביורש אם של"ד ואם מטלטלין ל"מ אפילו שעבדם בפירוש והיאך משכחת לה ביורש שה"פ עי' באחרונים וקצה"ח סי' ל"ט ואין כאן מקומו. אך הבאתי בירור הדינים לרה"פ באיזה אופן משתלמין מהיורשים ג"כ אפילו אם מדרבנן צריכים לשלם כיון דמוציאין בדיינים שיש שה"פ ע' סי' פ"ז בקצה"ח פלפול אי בממון דרבנן שייך שבועה דאורייתא ה"נ:

והנה בודאי חייבי חומש ממשכנים דלאו לכפרה הוא ומגיע לחבירו בודאי ממשכנין עש"ס דב"ק גבי כופר. ונוהג בכל האישים. אך בחרש שוטה וקטן בודאי אין שבועה להם ואפילו קטן שהגיע לעונת נדרים מכל מקום א"ח בשה"פ כי אפילו גזלו א"ח להחזיר דאינן בני מצות ואפילו מכח אביהם ונשבע והודה אף בהגיע לעו"נ נראה דא"ח ואי"ה בפ' מטות יבואר. ועבד ואשה כיון דאין להם לשלם ממילא אין מקריבין אשם ג"כ רק אם הגזילה בעין מחזירין הגזילה אך אין להם ממה לשלם חומש או אשם רק אם יש להם ממון ע"מ שאין לבעלים רשות בהם. ועמש"ל דכ"ז שאין מחזיר הקרן אינו מביא אשם וה"ה נמי גוזל את אביו ומת ואין יורש אלא הוא דצריך להוציא גזילה מת"י כמבואר במצות השבה כ"ז שאינו מוציא גזילה מת"י באופן שמחויב אינו מתכפר לו באשם וצריך מקודם להוציא הגזילה ואח"כ להביא אשם ומתכפר לו. והנה בא לידי ש"מ על ב"ק וראיתי שם בשם הראשונים דד"ז אם הוא בעצמו יורש דצריך להוציא גזילה מת"י הוא דרבנן אם כן נראה בכה"ג מביא אשמו אפילו קודם ובודאי בדיעבד נתכפר לו כיון דמה"ת זכה במה שת"י או אפשר דרבנן העמידו דבריהם ול"מ באשם אפילו בדיעבד

ואל תאמר דמה"ת א"ח כיון דא"צ להחזיר הקו"ח ז"א דבאמת חייב רק הוא בעצמו זכה ה"ל כפרעון וכמחילה וז"פ. ויש עוד דין במצוה זו ונקרא גזל הגר והיינו בגוזל גר ונשבע והודה לו הרי הוא ככ"י דמשלם להגר קו"ח וחייב באשם רק במת הגר וגר א"ל יורשים גזרה התורה דישיב הגזילה הקו"ח לכהנים והכהנים זוכים בו ומביא אשם ג"כ והדינים יבוארו לפנינו בס"ד:

והנה בנשבע בחיי הגר ומת הגר והודה אח"כ בזה אין חולק דהתורה זיכתה הקו"ח לכהנים. אך אם הודה בחיי הגר דנתחייב קו"ח להגר עצמו זהו פלוגתא בש"ס והר"ן כ' כאן דאם הודה בחיי הגר ואח"כ זקף הגר עליו במלוה ומת הגר זכה הגזלן בגזילה ואין נותן לכהן (רק צריך להוציא מת"י וזה יבואר במצות השבה) ואח"ז בד"א כשהודה בינתיים אבל גזל וכו' ונשבע ומת הגר כו' ה"ז חייב לשלם לכהנים. ולכאורה נראה מדבריו דדווקא בלא הודה בחייו אבל אם הודה בחייו זכה במה שבידו ובתחלה כ' דווקא אם זקפו במלוה נראה דאם לא זקפו שייך לכהנים ועב"ק ק"ט משמע דר"ע סובר אפילו זקפו במלוה בחייו מכל מקום שייך לכהנים. ולריה"ג זכה במה שבידו אפילו לא זקפו רק בהודה לאח"מ הגר שייך לכהנים והלכה כר"ע מחבירו והיאך פסק הר"מ דזקפן במלוה זכה במה שבידו ועי' בהשגת הראב"ד. ובמ"ל כ' דדעת הראב"ד דר"ע מחלק בין זקפן דבזקפן זכה במה שבידו ולא שייך לכהנים ובלא זקפן שייך לכהנים וא"כ השגתו במה שנראה מסוף ד' הר"מ דאין שייך לכהנים רק בלא הודה ודעתו דאף דהודה בחייו מכל מקום כיון דלא זקף עליו במלוה שייך לכהן ועמ"מ וזה צריך אריכות לברר השיטות ואין כאן מקומו. על כל פנים בהודה לאח"מ דלכ"ע משלם קו"ח לכהנים או אפילו בחייו לכל מר כדאית לי' אכתוב הדינים בקיצור וז"פ אפילו בגוונא דזכה ואינו נותן לכהנים מכל מקום חייב אשם דבאמת נתחייב רק דזכה והוי כפרעון וז"פ כמש"ל.

והנה בנשבע לגר ג"כ כל הני דנתמעטו משה"פ כגון עשו"ק וכדומה מה שחשבן הר"מ ג"כ כאן הדין דאינו נותן קו"ח ואפילו הקרן אינו נותן לכהנים רק במקום דחייב קו"ח ואשם יש כאן דין כיון דאין לו יורשים התורה זיכתה הקו"ח לכהנים. והדינים כ"ה צריך ליתן הכסף לאנשי משמר לא לאותו משמר בשעה שהודה אלא למשמר בשעת חזרה כמו כל הקרבנות דאין נותנים למשמר שהי' בעת שנתחייב בקרבן ה"נ כ"כ התוס' והם זוכים בו והוא ממונם וצריך להחזיר דווקא ביום ואם החזירו בלילה לא יצא דאשם קריא רחמנא ומבואר בש"ס דגזל הגר שהחזירו חצאין ל"י ג"כ מטעם הנ"ל והר"מ השמיטו וא"י למה. וצריך שיגיע לכל כהן מאנשי משמר ש"פ ואם אינו מגיע ש"פ לכל כהן ל"י וצריך להשלים מביתו כדי שיגיע לכל כהן כנ"ל. ואם נתן (הכהן) [הכסף] למשמר שאינו

שבתו מוציאין מידם ונותנים להמשמר שהוא שבתו. ומבע"ל בגמ' אם אין מגיע ש"פ למשמר השבת ובמשמר אחר מגיע ש"פ שיש בה אנשים מועטין ונתן למשמר האחר אם יצא מי נימא כיון דלאו שבתו ל"י או"ד כיון דל"ח למשמר השבת מעיקרא למשמר האחר קאי ועלתה בתיקו והר"ם השמיטו וא"י למה. והכהנים אין חולקין גזל הגר כנגד גזל הגר כמו קדשים ויבואר במק"א. וצריך להחזיר הכסף ואח"כ יקריב האשם ואם היפך ל"י וצריך להקריב אשם אחר. ויש הרבה דינים בש"ס אם נתן הכסף למשמר זה והאשם לאחר ואין כאן מקומו ואי"ה במצות משמרות אכתוב בזה. וכהן שגזל הגר וחייב בקו"ח לא זכה רק מחויב ליתן לאנשי משמר. ופשוט דהאשם יכול להקריבו בעצמו כמבואר שם ובר"מ ה' ב"מ. ומבע"ל בש"ס כהנים בגזל הגר אי יורשים הוו היינו דהתורה גזרה שהם יורשי הגר או מקבלי מתנות הם דהתורה גזרה ליתן להם מתנה. למנ"מ לחמץ שעעה"פ אי נימא יורשין הוי היינו האי דירתי כו' כמו דלהגר הי' יכול לומר הש"ל ה"נ להיורשים היינו הכהני' אבל אי אמרת מקבלי מתנות הם מתנה קאמר רחמנא דניתב להו והא לא קיהיב מידי דעפרא בעלמא הוא. ר"ז בעי הכא אפילו את"ל מקבלי מתנה הם הא לא אבעיא לן דההיא מתנה כו' אלא כי קמבע"ל כו'. והנה בד"ז דלגר עצמו אפילו לאחר השבועה י"ל הש"ל עמ"ל כאן פ"ג מהגו"א ואי"ה יבואר בהשבת גזלה. אך על כל פנים כאן מבואר דר"ז סובר דאף אם מקבלי מתנות הוי מכל מקום מחזיר לכהנים חמץ שעעה"פ. והר"ם כ' כאן כהנים בגזל הגר כמקבלי מתנות הם לפיכך כו' ועעה"פ חייב ליתן לכהנים את דמיו כשעת הגזילה שאם יתנם להם עכשיו אינה מתנה שהרי הוא אסור בהנאה ואלו הי' הגר קיים כו' ופוסק דלא כר"ז וצ"ל דפוסק כרבא ולא כר"ז ולרבא פשיטא לי' דאי מקבלי מתנות הם א"י בעעה"פ ובמסקנא פשטינן דהוא כמתנה וגם בתוס' הקשו דהא רבא סובר לעיל דפמש"פ אם מגיע לכל כהן ל"י אם כן מוכח דמקבלי מתנות הם אם כן כאן נמי ל"י וכתבו התוס' דגרסינן בחד רבה אם כן רבה ורבא סוברים דאי מקבלי מתנות הם צ"ל מתנה גמורה והר"ם פסק לעיל כן דפחות מש"פ ל"י ע"כ פסק ל"י בחמץ שעעה"פ.

והנה הכסף הזה הניתן לכהנים הוא כפרה ואם אפילו הפריש קו"ח והלך ליתן לכהנים ומת הגזלן היורשים יורשים את הממון דאין כפר' למתי' כ"ה בש"ס ור"מ [ולעיל גבי חומש דשייך לבעלי' דגם היורשים צריכין לשלם אם נתחייב אביו בחומש דאינו כפר' כמש"ל] ואם נתן הכסף לכהנים ומת קודם שהביא האשם אין מוציאין הכסף מיד הכהנים שנא' איש כ"ה במשנה ור"מ ובש"ס מבואר הטעם דכסף מכפר מחצה ע"כ הי' לו כפרה קצת בנתינת הכסף ובתי"ט כ' דנותן טעם דכסף מכפר ע"כ דרשינן קרא לזה.

ופשוט אם היה הנתינה בטעות כגון שלח המעות ומת והשליח לא ידע ונתן לכהנים בודאי צריכים להחזיר כיון דמת קודם א"צ כפרה וז"פ. והר"ם כתב ד"ז וז"ל הגוזל הגר ונשבע לו כו' והפריש אשמו וגזילו להעלותן לכהנים ומת הגזלן כו' יורשי' את כסף הגזילה כו' נתן הגזלן הכסף לאנשי משמר ומת קודם כפרה אין יורשי הגזלן יכולים להוציא מת"י הכהנים שנא' איש כו' ואפילו היה הגזלן קטן שאין מתנתו מתנה אין יורשים יכולים להוציא מת"י הכהנים עכ"ל. והנה מה שמסיים הר"ם אפילו הי' הגזלן קטן לא הראו המ"מ וכ"מ מקורו. ולדידי תמוה מאוד דודאי קטן שגזל ונשבע א"ח בקו"ח כלל כי אינו בר חיוב בשום מצוה בעולם ואפילו אם נאמר דבהגיע לעו"נ שבועתו שבועה מכל מקום א"ח כלל על השבועה כמבואר בנדה בסוגיא שם ובודאי א"ח חומש לא לבעלים ולא לכהנים ובפרט כיון דהוא לכפרה ואשם קריא רחמנ' לענין בלילה כמש"ל ה"נ קטן אינו בר כפרה וא"ח קרבן כלל בשום חטא בודאי א"ח לא הקרן ולא החומש ואינו בר כפרה כלל ואין הכהנים זוכים בו ואפילו בגזלה בעין דמוציאין מיד קטן מכל מקום כיון דאין לה בעלים דהוא הפקר אין מוציאין דמי הם המוציאים והכהנים איך זכו דאינם בני מצות כלל ולומר כיון דלא זכה בהגזילה במיתת הגר מטעם הפקר דקטן אין זוכה בהפקר ע"כ אין מוציאין מהכהנים חדא דמ"מ מציאת חרש שוטה וקטן אסור מפני ד"ש. ועוד ד"ז ל"ש בכהנים ה"ל לומר במק"א דהפקר שזכה בו הקטן דאין לו זכיה אם נתנו אפילו לישראל אין מוציאין דהישראל זכה ובאמת הדין כן בגזיל' קיימת דהפקר שזכה הקטן ובא אחר והוציא ממנו אין מוציאין ממנו דגזילת קטן מה שזכה אינו רק דרבנן באין ד"א מקנה כידוע אבל ד"ז דיהי' לכהנים איזה זכיה לא ידעתי כלל והדברים תמוהים לא זכיתי להבינם דהם אינם ב"ח כלל על השבועה ואפילו הקרן פטורים בגזלו או גנבו רק אם הוא בעין הבעלים מוציאים אבל לא שיהי' שום חיוב עליהם וכאן ליכא בעלים כלל ול"ש ד"ז. והקרן צריך להחזיר קודם האשם כמש"ל אך החומש אינו מעכב הכפרה. והנה כיון דקו"ח כאן הו"ל כפרה אפילו אם מחלו הכהנים ל"מ כ"כ תוס' שם והוי כמו קו"ח דתרומה דהכהן אינו יכול למחול עי' במס' תרומות ולעיל גבי בעלים דיכולים למחול מבואר דאינו מחמת כפרה כמש"ל ואפילו לאח"מ היורשים צריכין לשלם וז"פ וכבר הבאתי לעיל באורך.

וזה דגזל הגר דניתן לכהנים אינו נוהג בזה"ז דאשם קריא רחמנא ואין לנו אנשי משמר אבל בחיי' דשייך לבעלים כתבתי לעיל דלדעתי נוהג האידנא. ומבואר כאן בש"ס דבין גר ובין גיורת שייך דין זה והתורה דכתבה איש היינו דאיש כו' אבל קטן א"צ להחזיר עליו אם יש לו גואלים וכ"ה בר"ם על כל פנים מבואר להדיא דגדול שגזל את הקטן שייך

שה"פ כמו בגר לענין כהנים ה"ה נמי לענין בעלים. ולעיל נסתפקתי בזה והרי הדבר מפורש דשייך גבי קטן וה"ה לגבי חו"ש וצ"ל לענין לזכות הו"ל כבפניו כמש"ל. ונראה אם הודה בחיי הגר להשיטות דזכו הכהנים אפילו הודה בחייו אך הוא נתן הקרן להגר עצמו והחומש נשאר חייב ומת בודאי נותן לכהנים את החומש דילפינן בש"ס מאשם זה קרן המושב זה חומש אין חילוק בין קרן לחומש דהוי מת"כ וכן להיפוך אם נתן את החומש לגר ונשאר הקרן צריך ליתן הקרן בלא חומש לכהנים כנ"ל. ואני מסופק בגיורת שיש לה בעל וגזל מאתה ונשבע והודה לאח"מ למ"ד ירושת הבעל דאורייתא אם כן בגזילה קיימת ל"ה כגר שא"ל יורשים דהבעל יורש דאורייתא ול"ה ראוי עח"מ סי' רע"ח דגנבה וגזילה ביד אחרים בלא אתייאש הו"ל מוחזק ע"ש בנה"מ אם כן מחזיר לבעל הקרן וחומש ה"ל ראוי אין יורש הבעל וזוכים הכהנים כמש"ל דבחומש לבד זוכים ג"כ. אך אני מסופק למ"ד ירושת הבעל דרבנן נהי דעקרו הממון מן יורשים דאורייתא בממון יכולים חכמינו זכרונם לברכה לתקן דהפקר ב"ד כו'. אך כאן דהתורה זיכתה לכהנים והבעלים אין להם כפרה אם אין מחזיר להם הקרן היכא שמגיע להם וגם אם לא החזיר האשם ג"כ פסול כמ"ש יש להסתפק אם עקרו חכמינו זכרונם לברכה הכפרה וגם בקום ועשה להקריב אשם במקום שהוא פטור מן התורה דמה"ת לא החזיר עדיין הכסף והכהנים א"י למחול. ויותר נ"ל דלא עקרו בזה ונותן לכהנים ובלאו הכי אף על פי שכתבתי בגזילה קיימת ל"ה ראוי כאן בנשבע מבואר להדיא בר"מ דנתייאשו לאחר שבועה ע"כ צריך להוליכו למדי ובנתייאש הוי ראוי. אך עבש"ך סי' שס"ז השיג על הר"מ בטעם זה ע"ש ומשכחת לה דידעינן שלא נתייאש נראה כמו שכתבתי אם נאמר דהבעל יורש דוקא למ"ד ירושת הבעל דבר תורה אבל אם ירושת הבעל דרבנן צריך ליתן לכהנים. ונ"פ דהכהנים אין ממשכנים את הקו"ח כמו האשם כיון דהוא לכפרה לא משהה אך בעברו ג"ר דממשכנים על האשם כמ"ש כ"פ ואין מקריבין אשם בלא הקרן ממשכנים על הקרן גם כן כדי להקריב אשם רק בנתן הקרן כיון דמקריב אשם שוב אין ממשכנים על החומש דאינו מעכב אך באמת להיפך כיון דחומש אין מעכב הכפרה ממשכנים דאתי לשהויי אם כן נראה דעל החומש יכולים למשכנו תיכף אפילו קודם הקרן אך הקרן והאשם אין ממשכנין ויכול לשלם החומש ג"כ אף על פי דהחומש היה ג"כ כפרה. והראיה דמת הגזלן אינו נותן חומש מכל מקום הוא רק קצת כפרה וה"ל כחייבי עולות דממשכנין כנ"ל. והנה במש"ל דהוא אבעיא בש"ס אם נתן למשמר שאינו בשבתו מחמת שהיה מגיע להם פרוטה לכ"א עיין לעיל. ראיתי בש"מ כ' דוקא במשמר הסמוך אבל אם היה במשמר הסמוך היינו בשבת הבאה מגיע לכ"א ש"פ ובמשמר השלישי ג"כ והוא

נתן למשמר השלישי לא זכו במקום משמר השני ואי"ה בדיני משמר נבאר הדינים דכאן בעזהשי"ת. והנה הקרבן דכאן הוא ג"כ קרבן איל בשתי סלעים עמש"ל. והנה במ"ש הרהמ"ח דהתורה חייבה איל בשתי סלעים לנזיר שנטמא כו' הוא טעות המעתיק דאשם נזיר מפורש בתורה דהוא כבש בן שנה ועי' במשנה ור"מ דהוא כבש וא"צ ב' סלעים ובודאי הוא טעות המעתיק והוא פסוק בפ' נשא ובמשנה זבחים צ' ור"מ פ"ד מפסולי המקודשים ובה' נזירות הוא טעות המעתיק ועי' בשרשי המצוה כ' הרהמ"ח לבל יחשוב אדם כו' שניתק לעשה ויחזיר כו' לכן הודיעה התורה שאף עם ההשבה צריך קרבן כו' ודבריו תמוהין דהקרבן והחומש אינו אלא בשבועה ושבועה ליתא בחזרה וגזל נל"ע ואין חומש ואין קרבן וצ"ע:

סעיף ב

הרהמ"ח כלל כאן דיני אשם ש"ח ואכתוב דיני' בקיצור. שפחה כנענית שהיתה של שני שותפים ושחרר אותה א' מהשותפים או שהיתה של א' ושחרר חציה עיין ר"מ פ"ז מה' עבדים ה"ז חצי שפחה וחב"ח ואם קדשה ישראל אף דאסורה לו מצד חלק השפחות ומכ"ש בנתקדשה לע"ע דמותרת לו גזירת הכתוב דתפסי בה קדושין ואינה א"א גמורה לחייב מיתה וחטאת הבא עליה אלא הבא עליה בין מזיד בין שוגג א"ח אלא אשם והוא נקרא אשם ש"ח ושפחה פטורה מאשם רק חייבת מלקות והבועל חייב באשם ופטור ממלקות דכן גזירת הכתוב וגם גזירת הכתוב אם השפחה א"ח מלקות אין הבועל חייב באשם כאשר יתבאר בס"ד. וכל העריות שבתורה חייבים על הראה וכאן גזירת הכתוב דא"ח אלא על גמר ביאה וא"ח שלא כדרכה כשאר עריות דכ"ה גזירת הכתוב וא"ח אלא אם היתה בעולה מקודם ונלמד בכריתות מקרא דשפחה נחרפת וכו' לישנא דשני' הוא ופירש"י דנשתנה מברייתו כו' ונראה דאינה נקראת בעולה בנבעלה מקודם שלכ"ד כיון דעל בעילה שלכ"ד חייבים קנס עיין בקדושין ד"י מודה רבי כו' וכ"פ הר"ם ה' נ"ב פ"ב ה"ח וע"פ א"נ דל"ח מבואר דאתמעט בעולה מקנס דאשתני גופא ע"ש. אם כן בבעילה שלכ"ד דמחייב קנס מבואר דל"ה אשתני גופא אם כן פטור כאן אבל אם נבעלה מקודם בהראה דמשיר בתולים דאינו חייב קנס על הנבעלה כה"ג אם כן ה"ל אשתני גופא וחייב כאן. אך בנבעלה בהראה בלא השרו בתולים ע' תוס' סנהדרין ע"ג ע"ב מביאים ירושלמי הערו בה עשרה ועדיין היא בתולה כולם חייבים קנס אם כן כיון דל"ה בעולה לענין קנס ה"ל לא אשתני ופטור כאן. הכלל דהבעולה מכבר צריך להיות דא"ח קנס אחר בעילה כמו דאתמעט ולא בעולה דאשתני כו' ע"כ חייב כאן אבל בבעילה דחייבים קנס ה"ל לא אשתני וא"ח כאן כנ"ל. ודינים אלו עיין ר"מ פ"ג מהא"ב ופ"ט מה' שגגות

וע"ש בה"א והיא שתהי' גדולה כו' ותהיה בעולה כדרכה ובג"ב. ובה"ד כ' כבר כו' שא"ח עד שיבעל כדרכה ויגמור נראה קצת מדבריו בה"א מ"ש ותהיה כו' דקאי על הבעילה הקודמת שתהי' כדרכה ובג"ב כמ"ש. אך באמת שלכ"ד ניחא אבל גמר ביאה היינו ביאת המירוק מנלן אם השיר הבתולים בהכנ"ע ג"כ ה"ל בעולה לענין זה כמו לגבי קנס כנ"ל. וא"ח אלא אם כן היא גדולה היינו נערה בת עונשים אבל אם היא קטנה כגון דאינה בת מלקות וכ"מ דהיא אינה לוקה גם הוא א"ח אשם כ"ה בר"מ מהש"ס. ושמעתי מקשים דבש"ח קטנה א"צ לטעם זה מחמת דאינה ב"ע הא בלאו הכי קטנה שאין לה אב אינה מתקדשת כלל אפילו ב"ח גמורה כידוע דאין לה יד עי' בקדושין ובאה"ע וכאן האב שלה עכו"ם או עבד דאין לו זכיה כלל לקדש בתו הקטנה אם כן בלאו הכי אינה ש"ח כלל דלא תפסו בה קדושין כן שמעתי בימי חורפי מקשים בשם גדול א'. והבאתי כ"פ בח"ז דהפמ"ג בפתיחה לאו"ח צייר יפה דמשכחת לה דישראל בא על ח"ש וחב"ח דהוולד ממנה אם היא נקבה מצד חב"ח מתייחס אחר אביה ומצד ח"ש הוי ח"ש עאה"ע סי' מ"ד וד' אם כן על צד חב"ח יש לה אב ויכול לקבל קדושין ע"כ התורה מיעטה מחמת דאינה ב"ע ונ"מ אם הגדילה אף שלא נתקדשה מחדש רק בהקדושין שקיבל אביה ודאי הווית ש"ח וחייבים עליה וא"צ להאריך כי הבאתיו כ"פ. וא"ח אלא אם כן היתה מזידה ואם היתה שוגגת או אנוסה [פטור]. הכלל אם היא אינה לוקה א"ח אשם וכן ישינה וכדומה. **ודעת** הר"ם כאן דאפילו קטן אם הוא מבן ט' שנים ומעלה היא חייבת מלקות כמו בכל העריות דביאה ב"ט הוי ביאה וגם הוא חייב בקרבן וכשיגדיל יביא קרבן וזהו חידוש כאן אף דבכה"ת קטן פטור אף לאחר שיגדיל כאן חייב לאחר שיגדיל ולמד זה מת"כ וכאן בראב"ד ובה"א השיג עליו דקטן לאו ב"ע וא"ח כלל וגם סובר דאשה אתקש לאיש ג"כ וכיון דהוא א"ח קרבן האשה ג"כ א"ח מלקות ועלח"מ באריכות. ואם השפחה חרשת ושוטה לכ"ע פטור הוא ג"כ דזה כ"ע סוברים כ"ה דאין האשה חייבת אין האיש חייב אך אם הבועל היה חרו"ש תלוי בפלוגתא הנ"ל דקטן לראב"ד פטורה ולהר"ם חייבת מלקות כנ"ל דהחו"ש אף כשיתפקחו מכל מקום פטורים מקרבן דרק קטן אתרבי לפ"ד מואיש כו' אבל חו"ש לא אתרבי כלל נראה דפטורים כנ"ל. והבא על ש"ח במזיד כ"פ או בשוגג בהעלמות הרבה מכל מקום א"ח אלא אשם א' והאשה חייבת מלקות על כל ביאה וביאה. ואם הפריש קרבן בין ביאה לביאה הפרשות מחלקות וחייב על כל ביאה וכן אפילו אם בעל כ"פ ש"ח בהעלם א' ונודע לו על א' והפריש קרבן וחזר ונודע לו והפריש קרבן חייב עכאו"א. ובלחם משנה מפלפל בד"ז דהפרשות מחלקות לאחר המעשים ומהש"ס נראה דוקא בין ביאה לביאה הפרשה מחלקת ולא אחר כל הביאות

וע"ש מה שתי'. והבא על ש"ח הרבה אפילו בהעלם א' חייב על כל שפחה דהם גופים מחולקים. עיין ר"מ פ"א מהא"ב כ' דינים דא"ח בעריות כגון באבר מת פשוט דכ"ש דכאן בודאי פטור וער"מ כ' דאין העדים צריכים לראות כמכחול כו' אלא שוכבין זע"ז וחזקת צורה זו שהערה ע"ש בהי"ט נראה דל"ד שהערה אלא גמר ג"כ דאל"ה לא היתה חייבת כאן מלקות דא"ח בהעראה עכצ"ל דהוא בחזקת שגמר ג"כ וכבר הבאתי זה בחיבורי. וער"מ כאן פ"ט כ' אם עדים אמרו לו שבא על ש"ח והוא מכחיש פטור דה"ל כאומר לא גמרתי ביאתי וא"ח כו' ועלח"מ בד"ה וכבר תמה על הר"ם ל"ל טעם זה הא בכל העריות הדין כן אף דחייב על העראה י"ל לא בעלתי שוגג אלא מזיד וכ"פ הר"ם עצמו ע"ש מה שתי'. ובמחכת"ה פלטה קולמסו ד' אלו דבש"ח חייב על מזיד כשוגג ול"ש כלל מזיד הייתי וז"פ ע"ש בש"ס וצריך להעביר קולמס על כל הפיסקא שם. והנה ודאי דלענין קדושין על כל פנים לא עדי' מב"ח אם כן כל הנהו דלא תפסי קדושין שלהם כמו חרש שוטה וקטן וכדומה לפי מה שציירתי משכחת לה דיש לה קרובים בין מצד האב בין מצד האם אם היא בת ח"ש וחב"ח מישראל אם כן הקרובים שאין תופסים קדושין ג"כ אינם תופסין בח"ש וחב"ח ול"ה ש"ח כלל לחייב הבא עליה וכן אותם שקדושין תופסין בס' כגון טומטום ואנדרוגינוס או ח"ע וחב"ח עאה"ע סי' מ"ד אם כן כאן נמי מקודשת רק מס' וא"ח מלקות מספק ואינו מביא אשם וז"פ.

והנה ש"ח זו אף על פי שמקודשת מכל מקום אינה לעלמא אלא חייבי לאוין דהיא במלקות והוא באשם אם כן לפ"מ דקיימא לן קדושי' תופסין בח"ל אם כן אם קידשה א' ובא אחר וקידשה אפשר תופסים בה קדושי אחר ג"כ וממילא אסורה לשניהם לכ"א מפני קדושי השני. אך עיין באה"ע סמ"ד דעת ח"מ וב"ש דאין קדושי אחר תופסים בו וכ"ד הפ"י גיטין בהשולח עיין במקנה ובא"מ דעתם דקדושי אחר תופסים דהא דאין קדושין תופסין בא"א אתיא מהיקישא דר"י בקדושין אם כן דוקא בח"כ איתקש אבל זה דהיא ח"ל תפסו בה קדושין. ופשוט דאם קדושי אחר תופסים כ"א שקידש באשם קאי אם בא עליה וכן היא חייבת מלקות מפני קדושי אחר מפני שכולם תופסים בה ונראה דבקדשוה שנים זא"ז להסוברים דקדושי שניהם תופסים בה ואח"כ נשתחררה אם כן למ"ד דפקעי קדושין ראשונים פקעי קדושי שניהם אבל אפילו למ"ד גמרי קדושין ראשונים בכה"ג נראה דודאי פקעי קידושי שניהם כמו שיבואר לקמן באריכות מצוה ר"ה ובמה שהבאתי שם דברי הא"מ סי' י"ח. ושוב ראיתי בא"מ סי' מ"ד שנסתפק בזה למי גמרי הקדושין ולפענ"ד כמש"ש. ויש לי כמה הערות לענין אם ח"ש וחב"ח שמת הבעל אם זקוקה ליבום עבח"מ וב"ש נראה דפשיטא ליה דזקוקה וכן אם זנתה תחתיו

אם אסורה לבעלה דאפשר דאין יבום ואיסור סוטה רק מקדושי מיתה ועוד הערות בענין עריות ואי"ה יבואר כ"א במקומו ואין כאן מקומו אלא לענין בא על ש"ח. ולעיל במצוה ל"ה כתבתי דאם ב"נ בא על ש"ח יש חילוק אם נבעלה להמקדש חייב הב"נ ואם לא נבעלה רק היתה ארוסה בכסף או בשטר פטור ע"ש הטעם וא"צ לכפול. וגם אם הוי כאשתו גמורה לכל דיני התורה ואם ע"ע כהן נשאה דמותר בש"כ אם מטמא לה ועוד הרבה דינים יתבארו במקומן אי"ה. ובכריתות די"א מבואר שם דאם אינו מתכוין פטור וברש"י כ' הטעם דא"ר להזריע והתוס' דחו דבריו אלא מטעם דהוי אונס ע"ש דמיירי כגון דנפל מן הגג ונתקע אם כן לרש"י דה"ל כהעראה אם כן פטורים לגמרי ולהתוס' אם האשה היתה מזיד חייבת מלקות להשיטות שכתבתי לעיל אף דהוא פטור מכל מקום האשה חייבת והר"ם אינו מביא כלל ד"ז דשאינן מכוונין. וש"ח לשיטות אלו צריכה גט ובגט נעשית פנוי' או במיתת הבעל ויש מ"ד בש"ס דח"ש וחב"ח לא תפסי קדושין כלל אך דהוא גזירת הכתוב דאם ח"ש וחב"ח מיוחדת לאיש ה"ל ש"ח וחייבים עליה אשם והיא חייבת מלקות וא"צ גט כלל רק אם פטרה מביתו ה"ל פנויה ויש ג"כ לפלפל לשיטה זו אך רוב הראשונים פסקו דתפסו קדושין ער"נ ורא"ש וש"ע אה"ע ובר"ם ה' אישות ע"כ קצרתי. והנה בקרבן זה כולם חייבים אפילו מלך או כהן משוח והאשם זה ג"כ איל בשני סלעים עי' לעיל הדינים ועבד כיון דבן מצות הוא ג"כ חייב קרבן על ש"ח וב"נ כ' לעיל.

ותורה היא וללמוד אני צריך איני מבין כלל הדין שהבאתי בשם הר"ם מהש"ס דאם אמרו עדים ש"ח בעלת והוא מכחיש פטור דיכול לומר לא גמרתי ביאתי ומתרצין דבריו ע"ש בש"ס מבואר מכ"ש אם אמר בפירוש לא גמרתי בודאי פטור ואין זה מכחיש העדים. ובאמת מבואר במכות דלר"ט ור"ע לא הי' נהרג אדם בבועל ערוה דהיו שואלים אם ראיתם כמכחול כו' ורבנן סברי דסגי אם רואה כדרך המנאפים וער"מ כ' דחזקת צורה זו כו' היינו דסוקלין על החזקות וזו חזקה גדולה ערשב"א הובא בסי' מ"ב באה"ע דהוא כאש בנעורת ובודאי אפילו מכחישים דלא בעל כלל ל"מ דאי הי' מהני הכחשתו אם כן אינו חזקה אלימתא ולא היו הורגין אותו אף ע"י הודאתו ע"כ אמרינן אנן סהדי דבעל וכאן בש"ח דהיא לוקה ומלקות ומיתה שוין דאין לוקין בשום צד שיש להציל וגמר ביאה בודאי א"א לראות עכצ"ל דחזקה שגמר הביאה כמש"ל אם כן אם אמר בפירוש לא גמרתי ביאתי היאך נאמן דה"ל כמו שאומר דלא בעל דא"נ והורגין ע"ז והיאך פוטר עצמו בקרבן והדרא קו' ר"מ לדוכתי' אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל. וה"נ אם עדים מביאים לידי מלקות ואפילו בכל העריות אם א"ח אלא על

הג"ב כמש"ל בלאו כגון שבתחלת ביאה לא התרו בו עיין לעיל בודאי הוי חזקה אלימתא ול"מ מה שאומר שלא בעל וכאן האשה חייבת מלקות אם כן היאך פטור מקרבן וא"ד לאומר מזיד די"ל דאינו מכחיש חזקה אבל כאן היאך יכול להכחיש חזקה כזו דה"ל אנן סהדי דהורגין ומלקין ע"ז והיאך יכול לפטור עצמו מקרבן. ואפ"ל עפ"י ד' הרשב"א מובא בפ"י כתובות סוגיא דשנים דנגד חזקה ונגד רוב האיש בעצמו הטוען ברי שאינו כן א"צ לחוש כיון שיודע בעצמו שאינו והרו"ח אינו אלא למי שמסופק ע"ש שכתב ע"כ צריך לקבל התראה וע"ש בק"א אם כן זה ודאי דאם שוכבים כדרך המנאפים הוא בחזקת שהערה ועדיף מחזקה דאנן סהדי והא ראי' נהי דבמזיד הורגין אותו עי"ז ול"מ הכחשה דידי' אם אמר שלא בעל מחמת התראה כסברת הפ"י מכל מקום בעריות בשוגג דחייב חטאת בודאי אם אמרו שראו כדרך המנאפים ח"ח אם לא מחמת מזיד אבל ל"מ מה שאומר שלא בעלתי אף דבשוגג לא קבל עליו התראה עכצ"ל דהוי אנ"ס דאש בנעורת כסברת הרשב"א וכיון דהר"ם כ' בלשון שחזקת צורה זו שהערה נראה דבג"ב אינו ודאי רק רוב איכא. והראי' דבש"ח חייבין על כל פנים באין מכחישין ובפרט האשה אשר אינה יכולה לידע אם גמר ע"כ בודאי רוב איכא וסוקלין ושורפין על החזקות והרוב כידוע אם כן שפיר מלקין אבל אם אמר בבירור שלא גמר הוא בעצמו נאמן כנגד רו"ח כמ"ש רשב"א ע"כ אינו מביא קרבן. ויש לחקור כיון דהוא רק רוב אפשר דנאמן גם שלא להלקותה דע"א אפשר נאמן נגד הרוב עי' שב שמעתתא וגם אם הוא רק כרוב כיון דלא הוחזק הרוב קודם אפשר ל"מ בדיני מלקות וד"נ כמו דל"מ בממון ע"ש בש"ש ע"כ צ"ע חילוק זה לחלק דלענין הערה אנן סהדי ועדיף מרוב ולענין גמר רק כרוב. והנה במש"ל דהערה צ"ל אנן סהדי דאל"ה הי' מהני הכחשה בשוגג ובמזיד לא דקיבל עליו התראה זה טעות דבמזיד הי' מהני ג"כ הכחשה דל"ש קבל עליו התראה רק בדבר שעבר בשעת התראה כגון בנידון שכ' הפ"י דאפשר אינה א"א דנתגרשה ע"ז שייך שפיר קבל התראה אבל בדבר שאח"כ כגון כאן דבועל תכ"ד של התראה מה מהני שקיבל התראה אפשר עשה תשובה ולא בעל ע"כ בודאי צ"ל דכדרך המנאפים הוי אנן סהדי ועדיף מרוב. אך לענין ג"ב אפ"ל דאינו כודאי רק כרוב כיון דמלשון הר"ם משמע כן שנ' דהוא בחזקת שהערה ומכל מקום צ"ע. וגם גוף הדבר צ"ע דודאי כאש בנעורת שייך גם על ג"ב ע"כ צ"ע מאוד היאך יכול לומר לא גמרתי כמו שאי"ל בכל העריות לא בעלתי כלל דהורגין וח"ח ה"ה כאן למה יפטור מקרבן וצריך עיון גדול כמו דבאמת אמר לא בעלתי אין אנו מאמינים לו שלא בעל אף על פי שלא ראו כמכחול אם כן למה נאמן לומר שלא גמר וע"כ צריך לחלק דלג"ב ל"ש כאש בנעורת וצ"ע שלא ראיתי במחברים שהרגישו בזה.

וחייבי אשם זה ג"כ אין ממשכנים ככל האשמות. והתראה להאשה צריך להתרות בה משום פסוק זה דבקורת תהיה כמ"ש כ"פ. והנה במה שכתבתי לעיל דבהכנ"ע אם לא השיר בתולים ל"ה אשתני כיון דמשלמין קנס ע' מל"מ פ' י"ז מהא"ב הי"ג פלפל בזה. ותמה על הרא"ש שסובר כן ואין כאן מקומו לפלפל בזה. על כל פנים ד"ז תלוי בזה דכ"ה דחייב שם קנס לא הוי אשתני ופטורים כאן וכ"ה דפטורים מקנס דה"ל בעולה ואשתני אם כן הכא חייבים דה"ל בעולה כנ"ב בס"ד. ויש לעיין בסוגיא דקידושין דכל הבועל דעתו על ג"ב ע"ש השיטות אם כן כיון דיכול להכחיש דלא גמר ובאו הקידושין מחמת דאינו מכחיש אם כן אפשר הו"ל כמקדש בלא עדים ועאה"ע סי' ל"ה כ' הפוסקים סברא זו ויש לחלק גם באמת בקדושין אמרינן הן הן עידי יחוד ה"ה כו'. וע"ז כתב הרשב"א דה"ל כאש כו' ובודאי לחייב מיתה או מלקות בעריות אינו ביחוד ע"כ צריך לחלק בין היתר ובין איסור גבי היתר אמרי' גבי יחוד אש בנעורת ולא גבי איסור. אם כן אפשר בג"ב ג"כ יש חילוק בין היתר ובין איסור. ויש לחקור הרבה ובאתי כאן רק לעורר ואי"ה לקמן פ' אמור כתבתי ג"כ קצת בזה ותן לחכם כו'. והנה בודאי הקדושין של ח"ש וחב"ח הם כמו באשה דעלמא כסף ושטר וביאה. אך אפ"ל לפי שיטת ר"נ פ"ק דקדושין דביאת איסור אינו קונה אם כן דוקא בע"ע שמותרת לו ביאה קונה אבל לאיש אחר דאסורה עליו להרבה שיטות מן התורה מחמת חלק השפחות ולשיטות דשפחה רק מדרבנן על כל פנים הו"ל ביאת איסור ואינו קונה ואין כאן מקומו וצריך כסף ושטר וג"כ פשוט דצריך עדים לקדושין. ל"מ בזמן היובל דהי' ע"ע אם כן חב לאחריני לע"ע אלא אפילו בזה"ז שאין ע"ע נוהג כמש"ל בפ' משפטים אם כן אינו חב לאחריני ואפילו לממזר לא חב מחמת חצי חלק ב"ח עאה"ע סי' ד' מכל מקום אם תשתחרר גמרי קדושין אם כן ה"ל חב לאחריני ואפילו למ"ד דפקעי מכל מקום אפילו ביבם ביבמתו צריך עדים עמ"ל פ"ב מה' יבום ה"ד אף על פי שזקוקה לו ואסורה לאחרים ה"נ. ובאחרונים חקרו לענין דבר שבערוה דאין ע"א נאמן אפילו בלא אתחזק דילפינן דבר מממון עש"ס ושאר אחרונים דיש חילוק בין דבשב"ע לשאר איסורים נ"ל דכאן ל"ה דשב"ע כיון דלאו בכלל עריות היא דרק איסור לאו וא"ד ליבמה לשוק דתפסו האחרונים דהוי דשב"ע שם אין תופסין בה קדושין מספק כידוע ע"כ ה"ל דשב"ע אבל כאן תפסי קדושין בה וג"כ רק איסור לאו ה"ל כמו ממזר ושאר איסורים דל"ה בכלל דשב"ע ויש כמה נ"מ בין דשב"ע לשאר איסורים כידוע ואפילו אם נאמר דאין קדושין תופסין בה היינו מטעם שאין השני מוסיף בה איסור. על כל פנים נראה דל"ה דשב"ע לענין הרבה ענינים. ובמקומות מפוזרים יבואר עוד אי"ה:

מצוה קל

סעיף א

שנצטוינו כו'. עיין ר"מ ה' גזלה ובח"מ ואין דרכי בח"ז להאריך בדבר המבואר בראשונים ואחרונים. רק בקיצור נמרץ. כל הגוזל מש"פ ומעלה מ"ע עליו להחזיר את הגזלה בעין שנאמר והשיב את הגזלה כ"ה בכ"מ בש"ס דגזלה ה"ל לאו הנל"ע אף דפסוק זה והשיב מיירי בנשבע לשקר מכל מקום קבלו חכמינו זכרונם לברכה דעשה זו נוהג תמיד אפילו בלא נשבע ומצוה זו באיתא בעינא המצוה עליו להחזירה בעין ולא דמים ואם נשרף שאינה בעין מחויב לשלם המעות כשעת הגזילה וזה ג"כ בכלל מצוה זו עיין מכות ט"ז ד"ה התם ור"מ פח"י. ומה שהקשה הכסף משנה על הר"מ והשיג עליו דכוונתו כמ"ש התוס' דה"ל עשה ע' באחרונים וכ' קצת לעיל פ' יתרו. ואם נשתנה הגזלה בידו ג"כ א"צ להחזיר בעין רק הדמים ונפקא לן מקרא אשר גזל כעין שגזל כו' אפילו לרבא דכ"מ כו' ל"מ הכא גלי קרא ע' בתמורה ודיני שינוי ארוכים ומבואר בר"מ וש"ע. ומ"ע דוקא במטלטלין וגופן ממון אבל עבדים ושטרות וקרקעות אינן בכלל מ"ע זו דפרשה זו מיירי רק במטלטלין ואתמעט עושו"ק עיין ב"ק קי"ז דאתמעט מכו"פ ולענין אם עוברים בלאו דגזלה בעוש"ק כ' לעיל פ' יתרו ולקמן פ' קדושים דיש בזה שיטות הר"מ והתוס' בא"נ ואין כאן מקומו. אבל מצות השבה דהוא בפרשה זו אתמעט עוש"ק. ואם אין בעין א"צ לשלם דמים ואם הם בעין ברשותא דמארי' קאי דאין נגזלים כלל אבל לא בתורת מצות השבה על הגזלן ואם אינו מבואר להדיא כשתעיין בש"ס ור"מ תראה שהוא פשוט. והנה אף שדעת הראב"ד דעבדים נגזלים דאם אינן בעין צריך ליתן דמים עיין פ"ט מה' גזלה מכל מקום אפשר לא מחמת מ"ע ובש"ך סי' שס"ג השיג על הראב"ד. ודעת הרי"ף דעבדים הם כמטלטלין לענין גזלה וע"ש בש"ך דכל הפוסקים חולקים עליו ואפילו אם הגזלה עתה בשעת השבה אינו ש"פ מכל מקום כיון דבשעת הגזלה היתה ש"פ חייב להשיב ויוצא ידי מצוה זו אפילו אינה שוה כלום כדקיי"ל חמץ ועעה"פ וש"ד הנחשבים בש"ס ור"מ כיון דלא נשתנית והיא בעין א"ל הש"ל ויצא ידי מצוה זו. אך אם אינה בעין ונשרף לאחר שנאסרה כיון דאינה בעין צריך ליתן דמים כשעת הגזלה אבל אם היא בעין מקיים מצות השבה כ"ה בש"ס ור"מ וש"ע ובח"י דדוקא חמץ ועעה"פ א"ל הש"ל אבל תה"פ אי"ל הש"ל וקצה"ח שס"ג פלפל בדבריו וכ' דאי"ל הש"ל מטעם דעל הגזלן מוטל לקיים העשה דתשביתו לשרפו או לפרר אבל בדיעבד אם החזיר לו אף תה"פ יצא ידי השבה ע"ש ודוקא מש"פ ומעלה אבל פמש"פ א"ח בהשבה אף על פי שאסור לגזול אפילו כ"ש וז"ל הר"מ כאן פ"א ה"ב ואסור לגזול כ"ש ד"ת וכן כתב פ"א מה'

גנבה וכאן בה"ו כ' הגוזל פמש"פ אף על פי שעבר אינו בתורת השבה ולא כ' שום טעם לדבר. והרב המגיד פ"א מה"ג כ' ע"ד הר"מ דאסור לגנוב כ"ש ז"ל ודין פמש"פ בממון כדין ח"ש באיסורין עכ"ל. נראה מדבריו דש"פ בממון מגנבה וגזלה וכיו"ב הם בכלל שיעורין דהוא הל"מ ובפחות ה"ל ח"ש דאסור מן התורה וכ"מ בדבריו פ"ט מה' מלכים הט"ו שכ' דב"נ חייב על פמש"פ בגזל וכן באמ"ה דשיעורין לישראל נאמרו כו' ע"ש. נראה מדבריו דפמש"פ אין מצוה עליו כלל להשיב. וכבר הבאתי לעיל בח"ז דעת קצת אחרונים דגם במצות עשה מצוה איכא בח"ש כגון אכילת מצה בכ"ש וכדומה אם כן הי' נמי קצת מצוה כאן דהוא מ"ע [מ"מ] נ' דל"ה מצוה כלל בח"ש במצות עשה ולפי זה אפילו בגוזל מחרש שוטה וקטן פמש"פ אין מצוה בחזרה כלל אבל מהש"ס סנהדרין נ"ז ונ"ט מבואר דהטעם פמש"פ אינו בהשב' מחמת מחיל' דהנגזל מוחל על פמש"פ ע"ש. וכ"כ הרהמ"ח כאן לפי שידוע בני איו"י נדיבים כו' מוחל אותו ואין חפצו כו'. אם כן לפ"ד בחרש שוטה וקטן לאו בני מחילה נינהו חייב בהשבה (ולמי ישיב כיון דהם לאו ב"ד נינהו) או בעומד וצווח דאינו מוחל או בגנבה והנגנב א"י דלא מחל דהוי יאוש של"מ אם כן נ"מ גדולה היא וצ"ע על הר"מ דלדבריו א"צ להשיב בשום פעם. ולפי הנראה מהש"ס פעמים שחייב בהשבה כמ"ש.

גם נ"מ אם גזל פמש"פ ונתייקר וש"פ לדעת זו דלאו מטעם מחילה הוא רק פמש"פ אין מ"ע עליו מכל מקום אפשר על כל פנים ברשותו דמרי' אתייקר כי הוא של הנגזל ויכול להוציא ממנו הנגזל עתה אף על פי שאפשר אין מצות השבה על הגזלן כיון דבשעת גזילה ל"ה ש"פ מכל מקום על כל פנים ה"ל של הנגזל כמו כל גזלה דאתייקר דהוא של הנגזל ער"מ. וכן אפילו השביח מן התורה הרי של הנגזל כמבואר לקמן אבל אי אמרינן דמחל אם כן תיכף מחל וה"ל של הגזלן ועומד ברשותו והוא שלו ואפילו נתייקר וכן אם לקח עוד ח"פ וצירף לזה וקידש בו אשה אי הטעם מחמת מחילה הוי שלו והאשה מקודשת אבל אי אמרינן דלאו מחילה היא רק דאין מצוה עליו להשיבו מכל מקום הוא של הנגזל אם כן אינה מקודשת. ועיין מגן אברהם סתרל"ז מביא בשם הר"א ממיץ דגזל עכו"ם אף אי מותר מכל מקום לא מיקרי לכם מכ"ש דאסור מן התורה לא מיקרי לכם אבל מטעם מחילה הוי שלו. וכן נ"מ לגבי ארבעה מיני' וש"ד ואין כאן מקומו להאריך. גם נ"מ גדולה לפ"ד דידוע דשיעור הצירוף כא"פ הוא רק במידי דאכילה ובמעילה קי"ל דצירף המעילה לש"פ אפילו לזמן מרובה חייב ואף דהתם ילפינן מקרא תמעול מעל ע"ש במעילה היינו כיון דילפינן תחטא מתרומה אבל כאן אי אמרינן דשיעורין ה"ל הל"מ אם כן בגוזל פמש"פ מא' היום וביום מחר עוד פחות מפרוטה ואפילו לזמן מרובה מצטרף

הן שעבר על הלאו והן שחייב בהשבה דלמה לא אבל אי אמרינן מטעם מחילה אם כן צ"ל הגזלה ש"פ בפ"א אבל אם גזל ח"פ ממילא מחל לו ובכל ח"פ הוי מחילה אם כן אין מצרף לפרוטה כלל וא"צ להשיב רק אם גזל ש"פ בפ"א. הכלל מדברים הנ"ל דאי אמרת דלא מחייב בהשבה דלאו ממון הוא אבל בודאי על כל פנים גם הגזלן לא קנה דמה"ת לקנות דבר שאינו שלו רק דאין מ"ע עליו. וגם הב"ד אין מוציאין דאין נזקקין לפמש"פ ובודאי אי אייקר ונשבח ועמד על פרוטה ברשותא דמארי אתייקר והב"ד מוציאין מידו וגם אם קידש אשה אינה מקודשת דלאו שלו ובאתרוג לא יצא וגם בצירוף בודאי חייב להשיב אבל אי אמרינן מטעם מחילה הוא אם כן ה"ל שלו לכ"ד וגם אינו מצטרף כי ראשון ראשון מחל אך לסברא זו אם לא ידע דמחל או חרש שוטה וקטן דלאו בני מחילה הם אפשר דמ"ע עליו להשיב אם כן נ"מ הרבה בין טעם הש"ס וכן הביא הרהמ"ח ובין הר"מ שלא כ' הטעם דמחילה נראה דסובר דגזירת הכתוב דהוא בכלל השיעורי' ופחות מזה לאו ממון הוא לענין מ"ע ולמל"ת כמו כזית ופחות מכזית. ופשוט אצלי דלא קנה להיות שלו חדא דכ"מ דארל"ת כו' כאשר אכתוב בשם ס' המקנה. ועוד לדעת התוס' פא"נ דליכא בקרקעות לאו דלא תגזול ומכל מקום בגוזל קרקע אינו שלו כידוע אם כן ה"נ וז"פ. שוב בא לידי ס' מחנה אפרים וראיתי שעמד קצת על מדוכה זו בריש ה' גזילה ע"ש כי אין ביכלתי לעמוד בדבריו.

ומבואר בר"ם כאן דאף לעכו"ם אסור לגזול וכו' ואם גזלו יחזיר ובכ"מ דעתו בדעת הר"ם דגזל עכו"ם אינו רק מדרבנן ועש"ך סי' שנ"ט ובב"ש ואחרונים ואי"ה בפ' קדושים יבואר גבי הלאו דלא תגזול. אך מ"ש הר"מ דיחזיר נראה דצריך להשיב לו וכ"כ בפ"ז הנשבע לעכו"ם משלם את הקרן ואינו חייב בחומש וכו' צ"ע דאפילו אם נאמר דגזל עכו"ם אסור מן התורה מכל מקום פרשה זו דכתיב והשיב את הגזילה כו' ממעטינן עכו"ם מפרשה זו דכתיב וכיחש בעמיתו אם כן העשה נמי לא קאי אעכו"ם ומנלן דחייב להשיב דלמא איסורא דעביד עביד. ונ"פ דבאמת אין מקיים מ"ע דוהשיב מכל מקום על כל פנים אינו שלו דבמה קנה כיון דאינו שלו מחויב להחזיר כמו הרבה לאוין בממון דניתנו לתשלומין אף דליכא עשה דהשבה לגבייהו ומוציאין אפילו בדיינים בש"פ. אך המ"ע אינו מקיים דהעשה רק בישראל כתיב וע' שעה"מ החו"מ בלאו דב"י ובמקנה סי' כ"ח כ' דגזילת עכו"ם לא קנה מחמת דכ"מ דארל"ת כו' ע"ש. אם כן בודאי אינו שלו ומכל מקום אינו במצות עשה דהשבה כנ"ב. וג"כ דוקא ש"פ ופחות מזה לאו ממון וא"מ בדיינים ואם נאמר בפמש"פ מחל בעכו"ם ל"ש מחילה עיין בסנהדרין אך מכל מקום השבה ל"ש בעכו"ם בכ"ע ופמש"פ ג"כ לא קנה אך מצות השבה לא קיים. וכבר כתבתי דבעוש"ק

אין בהם מצות השבה ומכל מקום אינו שלו רק א"ל הש"ל וא"ח באחריות. ונראה בכל הדיני' שאין מצות השבה עליו אף על פי שהוא לא קנה מכל מקום א"ח באחריות ומכל מקום צ"ע. והנה לפמש"ל להסוברים דפמש"פ לא ניתן להשבון מחמת מחילה צ"ע אם גזל שטר שאינו ש"פ. אם כן ל"ה שלו דאפילו אם נאמר דמחל לו חבירו מכל מקום במסירה בעלמא לא קנה השטר דצריך כתיבה כידוע אם כן ל"ק כלל. והנה לכאורה כיון דהו"ל מ"ע הו"ל ככל מ"ע שבתורה כמו תפילין לולב מצה ודומי' דמחויב כ"א מישראל להטריח בגופו כל האפשרות ובממונו להוציא ממון עד חומש מממונו לקיים המ"ע עאו"ח סתרנ"ו ומכ"ש דעבר בלאו והוא נל"ע אם יקיים העשה יעקור הלאו ולא יעבור למפרע אם כן בלאו, הדין דכל ממונו יבזבז שלא יעבור כמבואר שם וגם בגופו עד פ"נ וא"צ להאריך כי הוא ידוע. אם כן הי' צריך הגזלן לטרוח אפילו למדי ולהשיבו לנגזל עד חומש מממונו. ובאמת מבואר בש"ס ב"ק דק"ג דא"צ להוליך אחריו וער"מ פ"ז כאן דכתב דא"צ לרדוף אחריו וכו' אלא יהיה בידו עד שיבאו הבעלים ויטלו שלהם כו' ובטור שס"ז מבואר דיודיע לבעלים וכו' ועסמ"ע וש"ך שם. ולכאורה מה נשתנה עשה זו מכל מ"ע שבתורה ובפרט כיון דהיא לתיקון הלאו ובסמ"ע שם כ' דהיא תקנת השבים ובש"ך השיג עליו וכ' דבש"ס משמע דמדינא א"ח להוליך אחריו כו' עש"ס שם דה"ל כאילו אמר יהי' לי בידך והסוגיא שם צריכה ביאור ויבואר במק"א אי"ה.

סעיף ב

שכל כו'. כ"ה דעת ר"ם פ"ב מהגו"א ובה' גנבה ועבש"ע ח"מ סי' שס"ב ושנ"ה השיטות בארוכה ומ"ש:

סעיף ג

ולפיכך עכו"ם. אין הבנה לדברים אלו ויש כאן חסרון המעתיק וצ"ל כמ"ש בר"ם היינו אם מכר הגזילה והשביח הלוקח הלוקח קונה השבח אפילו קודם יאוש. אך אם מכר לעכו"ם אינו קונה דבעכו"ם לא עשו תקנה ואם עכו"ם מכר אח"כ לישראל כמ"ש בר"מ כו' ואח"ז מתחיל ענין אחר דמכר אין הלוקח קונה רק ביאוש וש"ר כו' ונמשך לדעת הר"מ דש"ר ואח"כ יאוש ג"כ מהני וכן בגנב מפורסם כו'. הכלל חסרון המעתיק יש כאן וצריך להגיה הדינים כמ"ש בר"מ. ומ"ש הרב המחבר גבי שתי אגודות כו' אף על פי שגזילה יש כאן עיין ר"מ וכ"מ ולחם משנה ובטור הגי' והפשט:

סעיף ד

שחייב להוליכה אפילו למדי כו'. צ"ע דד"ז אינו אלא בנשבע דוקא. שו"ר בהגהת המ"ל שעמד בזה ומ"ש שיניח ביד ב"ד ה"ה ביד שליח ב"ד עש"ס ור"מ וש"ע ויש שיטות

דבנשבע לו ועבר הפסח על החמץ דאו"ל הש"ל ובמ"ל כאן ה"ה פלפל באריכות וגם הדין דנשבע לו דצריך להוציא הגזילה מת"י ובאיזה ענין עיין ר"מ וש"ע. ומצוה זו נוהגת בכל אישי ישראל חוץ חרש שוטה וקטן נהי דאם הגזילה בעין מוציאין מידן היינו דל"ק אבל מצות השבה אין חל עליהם ואם אין הגזילה בעין פטורים ואשה או עבד באין הגזלה בעין אין להם לשלם רק אם יש להם ממון או נתגרשה או נשתחרר. ובב"נ אינו נוהג מצוה זו דא"ח. ע' בש"ס ב"נ נהרג על פמש"פ ולא ניתן להשבון ערש"י עירובין ס"ב כ' ה"ט דבנכרי לא כתיב השבה וע' תוס' שם שכתבו דאם הגזילה בעין צריך להחזיר ועבע"ז דע"א ברש"י ותוס' שם. ודעתי לקבוע קונטרס מיוחד לברר דיני ב"נ. ואם יש חילוק בין עכו"ם מעכו"ם או עכו"ם מישראל. ואם יש חילוק בין בעין ועיין היטב בתוספות במקומות הנ"ל ואין הזמן מסכים להאריך ולבאר:

מצוה קלא

סעיף א

שיסיר הכהן כו'. עיין ר"מ פ"ב מהתו"מ וכ"ה מ"ע להרים דשן בכל יום מעל המזבח החיצון ודוקא הדשן מהאימורים או אברי העולה שנתאכלו אבל לא מהדשן של עצי המערכה כמ"ש והרים את הדשן אשר תאכל העולה וזה מבואר בריטב"א מובא בכ"מ ולפי זה אם לא היה קרבנות לא היה מצוה זו. והנה הרמת הדשן היא עבודה מעבודת כהונה אך מכל מקום הזר א"ח מיתה אף על פי שהיא עבודה תמה כיון שהיא עבודת סילוק א"ח מיתה רק מלקות כ"ה בר"מ פ"ט מהב"מ מהש"ס דיומא. והרמה צריכה בגדי כהונה אך פחותים מבגדי' שעובד שאר עבודות כ"פ הר"מ והרהמ"ח אף שבש"ס דיומא דף כ"ג ע"ב נראה דא"צ פחותים רק בהוצאת הדשן ולא בהרמה וכ"ד רש"י מכל מקום דעת הר"מ והרהמ"ח אינו כן ועיין כסף משנה ומ"ש בשם ריטב"א ומ"ש הלחם משנה ובמ"ל שם. ומבואר דחותה מגחלים מהגחלים שנתאכלו ועיין כסף משנה ולחם משנה שהיה חותה מגחלים דקים שמרובים להיות דשן. והרמה זו מבואר בש"ס דכ"ד שהשיעור מלא קומצו כמו מנחה וברש"י כתב דהיינו שלא יפחות אבל יכול להוסיף דא"י לתרום בקומצו שהרי הם גחלים רותחים אלא עושה מדה היינו ממתכות ועושה המדה באומד שלא יפחות אבל להוסיף ש"ד והר"מ והרהמ"ח השמיטו זה ובמ"ל עמד בזה על הר"מ וע' יומא כ"ו ע"א תוס' ד"ה אברים. וזמן הרמה עש"ס ור"מ דבכל יום תורמין בעה"ש וביה"כ מחצות וברגלי' דנפישי קרבנות בתחלת שליש אמצעי של לילה מוקדם לחצות ב' שעות כידוע ובמשנה הלשון באשמורה ראשונה והיא היא דהיינו סוף

אשמורה ראשונה וכאן מבואר בד' הרהמ"ח משליש האחרון של לילה והוא ט"ס וצ"ל כמו בש"ס ור"מ גם בלשון המשנה. וברגלים היינו הג' רגלים כיון דנפישי קרבנות ראי' וחגיגה אבל בר"ה היא ככל יום והרהמ"ח כתב ובמועדים ואשגירת לישנא הוא וכוונתו ג"כ בג"ר לבד ופשוט. וע' תוס' יומא דף כ' ע"ב ד"ה אלא כתבו דלפי מסקנת הש"ס כל הלילה אפילו תחלת הלילה כשרה להרמה אם יש דשן והא דלא תני לה במגלה גבי דברים שמצותן בלילה כשרים כל הלילה דלא היו רגילים לתרום כו' אבל המצוה היא אף בתחלת הלילה ע"ש. ופשוט ג"כ דכל היום כשר ג"כ אם לא הרים בעה"ש כל היום זמנו אם כן ל"ק ק' התוס' דזה לא הוי ממצותן ביום ולא ממצותן בלילה המ"ע הוא בכל מעל"ע לתרום פ"א כנל"פ. ועי' באריכות בתוס' שם ובתוס' זבחים פ"ו ועי' יומא כ"ז ע"ב תוס' ד"ה א"ד כ' דהרמת הדשן זמנה אינו אלא בלילה אם כן מבואר דזמנה אינה ביום. **והנה** הדשן שתורם מניח סמוך למזבח כמבואר בר"מ והרהמ"ח ואחר שתרם רצים הכהנים וגורפין כל הדשן מעל המזבח ועושין ממנו ערימה ע"ג תפוח והוא מקום מן המזבח הנקרא כן כ"כ הרהמ"ח והוא דעת הראב"ד בהשגות דהי' מקום על המזבח גבוה ונקרא תפוח אבל הר"מ כ' דערימה זו של הדשן נקרא תפוח ע"ש. והרהמ"ח נטה מד' הר"מ. ולאחר שהיה על התפוח היו מורידין מן התפוח בכלי למטה על הארץ ואחר זה מוציאין הדשן חוץ לעיר. ודעת הר"מ דבכל יום היה כן דהיו מורידין למטה ואח"ז היו מוציאין לחוץ. אבל דעת הרבה ראשונים דלא היו מורידין למטה בכל יום אך כשנתרבה על התפוח היו מוציאין אותו ודעת הראב"ד כהר"מ. ודעת הרהמ"ח כשיטת הראשונים דלא הי' בכל יום רק כשנתרבה כמבואר בדבריו לא כהר"מ ובמ"ל פלפל בזה באריכות. וע"ש שכ' דלכ"ע אינו מ"ע להוציא הדשן רק זה הי' מפני הכבוד. וקצת סוברים דוקא כשנתרבה מוציאין. והר"מ סובר דבכ"י אבל אינו בכלל מצוה וקרא דכתיב והוציא את הדשן היינו כשיוציא ילבש בגדי' פחותי' כו' ע"כ ברגלים לא היו מורידין כלל האפר מעל גבי תפוח דהוא נוי למזבח עיין שם באריכות. והוצאת הדשן הן מהתפוח למטה והן הוצאה לחוץ לעיר הוא דוקא בכהן וגם בע"מ פסולים וצריך בגדי כהונה כמ"ש ופשט כו' ולבש והוציא. ונראה לדעת הר"מ והרהמ"ח דאצל הרמה היה בגדים פחותים היו בגדי הרמה ובגדי הוצאה א' דבבגדים אלו היה מוציא ג"כ ומכל מקום צ"ע. והר"מ כ' ואע"פ שאין הוצאתו לחוץ עבודה מכל מקום אין בע"מ כו' ובמ"ל תמה ע"ז מ"ש דהוצאה לאו עבודה היא ומביא ירושלמי שהזר היה ראוי לחייב על הוצאת הדשן. וכתב דנראה מדעת הר"מ פ"ט מב"מ דזר אינו לוקה אבל איסורא איכא ע"ש. וגם מביא שם ד' הרמב"ן עה"ת דא"צ להוצאת הדשן בגדי כהונה והוא סותר הש"ס דילן ע"ש:

והנה הדשן של התפוח היו מוציאין אותו חוץ לעיר היינו חוץ לג' מחנות כמפורש בתורה. וכ' הר"מ מניחין אותו במקום שאין הרוחות נושבות בחזקה ולא חזירים גורפין ולא יפזרנו כו' שנאמר ושמו כו'. והראב"ד כתב דושמו בתה"ד מיירי על כל פנים אינו מבואר הדשן של התרומה כשנתרבה אצל המזבח מה היו עושין בה. וע' רש"י פסחים כ"ו דהדשן של תרומה הי' נבלע במקומה בדרך נס. ובתוס' יומא כ"א דעת ר"ת אינו כן דאינו נבלע ואפילו לדעת רש"י על כל פנים התורה לא סמכה על הנס ע"ש. אם כן מה היו עושין בהדשן של התרומה ע' רש"י ותוספות שם נראה דטעונין גניזה דאסורה בהנאה וגונזין אותו ודינו ככ"ד שטעונין גניזה דמניח במקום מוצנע וכ"ה בפסחים כ"ז ע"ב באותן שטעונין גניזה דתני' ושמו. והנה במש"ל בשם תוס' יומא כ"ז דתה"ד אינו אלא בלילה נראה דהיינו אם תרם היום א"י בתרם עוד מבע"י אבל אם לא תרם בלילה וגם בבוקר נראה דמצותו כ"ה ולא עיינתי בזה. ולשון הר"מ בכ"י תורמין בעה"ש. וכ' הלחם משנה דבמשנה מבואר דתורמין בקריאת הגבר סובר הר"מ דחד שיעורא היא והיא עה"ש. וע' תוס' יומא ל"ג ד"ה ואביי שם כתבו דתה"ד עיקר מצותו בלילה מבואר דקריאת הגבר הוא קודם עה"ש. ובזבחים דף כ' מבואר שם לעולם רבי ולינה דרבנן ומודה דמקרות הגבר עד צפרא לא פסלה לינה ולינה הוא בעה"ש מבואר להדיא דקריאת הגבר הוא קודם עה"ש ע"ש בסוגיא וצ"ע על הר"מ שכתב שהוא בעה"ש ע"ש וצע"ק:

מצוה קלב

סעיף א

להבעיר אש על המזבח בכל יום תמיד כו'. עיין ר"מ פ"ב מתו"מ ומצוה זו היינו לערוך אש בבוקר ובה"ע בכל יום וזה נקרא תמיד כמו קרבן תמיד שאינו אלא בבוקר ובה"ע ונקרא תמיד וכן נרות כמ"ש רש"י תצוה על פסוק להעלות נ"ת ע"ש. ולדבריו אם נתכבה האש ביום או בלילה אין מצוה להבעיר דהמצוה היא רק בבוקר ובערב. ומדברי הר"מ א"נ כן רק המצוה היא שלא יהי' המזבח בלא אש אף רגע א' והמצוה היא שיהי' תמיד בלא הפסק כמו שפרש"י שם בלחה"פ. והמערכות נדרשו ג"כ מקראי אך המ"ע היא שיהי' אש על המזבח תמיד בלא הפסק רגע. ואם נתכבה מצוה להבעיר באמצע היום או באמצע הלילה. ואם היה המזבח בלא אש רגע אחת עברו על מ"ע זו ער"מ. והנה היו עורכין בכל יום ג' מערכות כמ"ש ונלמד מקראי כמ"ש הר"מ והרהמ"ח. ובלחם משנה הק' דבש"ס מבואר דאין נלמד מקראי שהביא הר"מ רק מקראי אחריני וכ' דמשום דאין נ"מ לדינא כ' הר"מ הפסוקים שנראה הדרשא פשוטה יותר. וחוץ למערכות אלו היה

מצוה להעלות ב' גיזרין של עצים בבוקר בכהן א' וגם בה"ע שני גיזרי' בשני כהנים ולהבעיר אותם על המערכה הגדולה ונדרש מקראי ביומא כמ"ש בר"מ והנה המערכות הי' צריך כהן ואם העריך זר פסולה ופורקה וחוזר וסודרה כהן כ"ה בר"מ פ"ט מהב"מ. ובכ"מ כ' אף על פי דנראה מהש"ס דיומא כ"ז ע"ב דכשרה בזר היינו שאין הזר ח"מ אבל פסולה בזר ע"ש. ונראה דכל הג' מערכות שוים בד"ז דבעינן כהן אך אין הזר ח"מ וזר שסידר שני גזרי עצים ח"מ דהוי עבודה תמה כ"ה בש"ס ור"ן שם אך סידור המערכות אינה עבודה תמה דאיכא אחריה סידור ב' גיזרין.

והנה באביי הוי מסדר כו' מבואר דמערכה גדולה קודם למערכה שניה של קטורת ומערכה שניה קודמת לסידור ב' גיזרין ויליף מקראי ומערכה זו של קיום האש אינו נזכר שם מתי נעשית ואפשר בפלוגתא לא מיירי דיש סוברים דהיינו ר"י דלא הי' מערכה של קיום האש. ע' ביומא דף מ"ה ובתוס' שם ד"ה ר"י הקשו דבתמיד אינו מבואר אלא הציתו ב' מערכות וכ' דלא חשיב רק ב' אלו דהיו מציתין אותם ביחד כו' וא"כ מערכה זו אינו מבואר הזמן כלל. ומד' הר"מ כאן נראה דהיו בזאח"ז לאחר מערכה הב' היו עורכין מערכה זו. והנה סידור המערכות היה בלילה והיא עבודת לילה וכשרים ביום ג"כ אך בלילה היו גם כן כשרים וסידור שני גזירין ע' יומא כ"א סובר ר"ז דאין כשרים אלא ביום. אך בסוף הסוגיא מבואר דכשר בלילה עי"ש דר"א סובר כן אף דהש"ס דחי דאין ראיה מהמשנה מכל מקום אף דאין ראיה לא נדחה הדין. ולענ"ד פשוט דמצוה זו שיהיה תמיד אש עה"מ יוצא באיזה אש הן מהמערכה גדולה או מערכה ב' דהמצוה שיהי' אש. והראי' דר"י סובר דלא היה המערכה של קיום האש וכי ל"ל דהיא מצוה שיהי' על המזבח אש רק דהמצוה היא אש ונתקיים באש המערכה. וברש"י פי' דקיום האש הוא משום מערכה גדולה ומובא בלחם משנה כאן וד' הרהמ"ח שכ' ואם לא הבעירו הכהנים מערכה ג' במזבח בטלו מצות עשה זו ולדעתי א"נ כן כיון דהיה אש המערכה לא בטלו מצות עשה זו כיון שיש אש רק הוא נדרש ממקראות דצריך כמה מערכות והם דיני המצוה אבל מ"ע זו לא ביטלו כלל כיון שיש אש כנ"פ. ודין הצתת אש בראש המזבח ושאר הערות אין הזמן מסכים אתי כעת לבאר:

מצוה קלג

סעיף א

שלא לכבות אש כו'. עיין ר"מ שם פ"ב ומבואר דדוקא אם הוריד הגחלת וכיבה חייב הא בהורדה עצמה דממהר כיבוי פטור עי' בביצה כ"ב גבי מסתפק מן השמן שחייב משום

מכבה ע"ש בתוס' ורא"ש דעתו דממהר כיבוי חייב. ולכאורה כאן דמבואר בש"ס דהוריד וכיבה נראה דהוריד לחוד ל"ה כיבוי ע' או"ח סי' תק"ב ותקי"ד ובה' שבת ס"י. ושוב בא לידי ס' מוצל מאש בשאלה ראיתי שם שחקר בזה אמאי א"ח על הורדה ע"ש. וגרם כיבוי וכן דבר שא"מ הוי כמו בשוי"ט ע"ש. וכ"ה בפ' כל התדיר דדשא"מ מותר בלאו זה אך פ"ר אסור. והנה לשון הר"מ אפילו גחלת א' בס"פ כל התדיר בתחלה אמרינן שמואל סובר דא"ח על לאו זה רק אם כיבה כל האש על המזבח ולא נשאר אש כלל והא דאר"נ דהוריד גחלת וכיבה חייב היינו שאין שם אלא גחלת זו ע"ש אבל אם נשאר קצת אינו חייב דהוי כיבוי במקצת אך במסקנא לא קי"ל הכי ע"ש ע"כ כ' הר"מ והרהמ"ח אפילו גחלת א' והיינו שיש עוד אש מכל מקום חייב דכיבוי במקצת שמה כיבוי לפי המסקנא. ופשוט דאין חילוק בין כיבה כל הגחלת או מקצת גחלת דאין שיעור לדבר להמסקנא. ובס' הנ"ל הקשה על הר"מ למה לא מחלק בין מכבה כל הגחלת ובין המכבה מקצת גחלת כמו שם בגמ'. ודבריו תמוהין דאין הפי' מקצת כיבוי היינו חצי גחלת רק הפי' אם נשאר עוד אש עה"מ אפילו בהרבה פטור אבל לענין הדין אין חילוק בין גחלת או מקצת גחלת ובודאי חייבים על כל שהו וז"פ למעיין בש"ס דכיבוי במקצת הוא כמ"ש. ובתוספות זבחים שם כתבו דדוקא בהוריד גחלת וכיב' חייב אבל בפקעה מעל המזבח מעצמה דהדין הוא דלא יחזיר אם כן נגמרה מצותה וא"ח עוד על הכיבוי ע"ש. ואש מחתה ואש מנור' שהכין למחתה או למנורה אפילו הוא עדיין בראש המזבח פטור אם כיבה כיון דאינתק למצותה לא הוי אש המזבח כ"ה מסקנת הש"ס ביומא. ונראה דדוקא חיוב מלקות ליכא אבל איסורא איכא וצל"ע בזה. והלאו הזה ככל הלאוין שבתורה שלוקין עליהם לענין כל הדברים ונוהג בכל אישי ישראל חוץ מחש"ו. וז"פ דתיכף שהבעירו האש עה"מ אף דלא קרבו כלל על האש מכל מקום חייב על הכביה ונראה ג"כ דאם זרים או פסולים לעבודה שהדליקו המערכות או שנתנו אש על המזבח כיון דעבדי איסורא ופסולה בודאי אין איסור לכבות כלל ואדרבא מצוה לכבות רק בנדלק בהכשר יש לאו זה כנ"פ:

מצוה קלד

סעיף א

שנצטוו כו'. עיין ר"מ פ"י ממעה"ק והנה נחשב למצוה בפ"ע. ובפרשת תצוה מבואר שם המצוה של אכילת חטאת ואשם ושאר קדשים. וכאן מיירי משירי מנחות וכן הר"מ חשבם לב' מצות ואינו נאכל רק לזכרי כהונה ונשים אין אוכלים והם כזרים לזה. וכן אנדרוגינוס אינו אוכל שהוא ס' אשה ומכ"ש טומטום דהו"ל ס' ערל ג"כ וחולקין השירים

לכל כהן מבית אב ואין חולקין מנחה כנגד המנחה ואפילו בע"מ אוכלין וחולקין להם ויש כמה כהנים שאין חולקים כגון דא"ר לאכילה בשעת הקרבה עיין ר"מ פ"י הדינים משירי מנחות ומקדשי קדשים וכן מותר קטן לאכול בקדשי קדשים רק אינו חולק ע"ש. ולכאורה כיון שהיא מ"ע לאכול ואיך יכולים ליתן לקטן הא אינו ב"ח ומבטלים הכהנים מצות עשה אך באמת אין המצוה לאכול כולו רק המצוה על כ"א לאכול כזית כמו כל מצות עשה דאכילה כמו אכילת הפסח דכתיב ואכלו יי"ח בכזית ואחר זה אינו מצוה עוד יותר רק מצוה לאכול שלא יבא לידי נותר ומותר ליתן לקטנים ה"נ מצוה על הכהנים שיאכלו היינו שיאכל כזית ויוצא הכהן אם אכל כזית ויתר מזה יכול ליתן לקטן דהמצוה היא ככל מ"ע דאכפ"ס ומצה ודומיהם שיוצאים בכזית. והנה ז"פ דהוי ככל מצות עשה וצריך כזית ופחות מכזית א"י וכן לענין שלא כד"א דינו כספיקו של מ"ל לענין מצה וכן לענין בין השינים ובין החניכים וכן לענין בלע או כרך בסיב אין צריך לכפול כי כבר הבאתי בחיבורי מצות עשה של אכילה ה"ה כאן וכן אם יש מצוה קצת פחות מכשיעור הבאתי בח"ז דיש דיעות ה"ה כאן. ומצאתי בשות"ש ש"א סי' צ"ו כתב דמצות עשה דואכלו את הפסח קאי על כל הפסח ולא על כזית ממנו וכן גבי עשה דואכלו באכילת קדשים קאי על כל הקרבן ולא על כזית לחוד והביא ראי' מזבחים צ"ו גבי פסולה וגבי עצם שיש בו מוח לא ישברו דמקשה הש"ס ניתי עשה ולידחי ל"ת הא שם בלאו המוח יש הרבה בשר וכן גבי קדשים חוץ מה שנפסל יש בשר אם כן מאי מקשה דהעשה ידחה וע"ש. ואיני מבין דק' הש"ס גבי פסח דסתמא כתי' ועצם לא תשברו אפילו באם אין כזית לאיש א' רק עם המוח כגון שנמנו הרבה אנשים ולא יגיע לא' כזית רק עם המוח וע"ז מקשה וניתי עשה לדחות וגם גבי קדשים אם יש כהנים הרבה שלא יגיע לכ"א כזית רק עם מה שנפסל ובל"ז לא יגיע כזית. שפיר מקשה הש"ס ניתי עשה כו' אבל באכל כזית בפסח או בקדשים אין מצוה עוד כלל לאכול רק שלא יבא לידי נותר ויכולי' ליתנם לקטנים ובפסח דצריך מינוי מצוה לאכול רק להציל מיד נותר אבל לא מ"ע דאכילה כנ"ב ומכל מקום צל"ע עוד בזה.

ועיין יומא נ"ט דכ"ז שהיה שמעון הצדיק קיים נשתלחה ברכה בעומר ובלחה"פ ובשהל"ח וכל כהן שמגיעו כזית יש אוכלו ושבע ויש אוכלו ומותיר כו'. ואיני מבין כיון דחיוב המ"ע לאכול כזית היאך הותיר ולא קיים המצוה ומצוה לאכול קדשים על השובע כמ"ש בר"מ כאן ולומר דהי' משביעו שלא היה יכול לאכול יותר מחמת השובע דהי' אכילה גסה היאך שייך לומר דהיה ברכת השי"ת בזה ובטלו ממ"ע שלא יאכל כל הכזית וצ"ע. ונראה דידוע דאין חולקין קרבן כנגד קרבן והיו חולקין המנחה או איזה קה"ק לכל

ב"א ואם לא היה מגיע לכל כהן כזית אם כן נתבטל מ"ע זו ל"א דעכ"פ לכהן א' יתנו כזית ולאחרים פחות דעכ"פ יתקיים מ"ע של אכילה. ז"א כיון דהתורה זיכתה לכולם יחד ואין א' עדיף מחבירו אם כן ה"ל כאלו אין כאן מנחה דלא חל המצוה כלל ה"נ אם מגיע לכ"א פחות מכזית והם כולם שוים בקדשים אם כן כיון דאין לו א"ח במצוה זו והיאך נוכל ליתן לא' לקיים המצוה במה שאינו שלו דכולם שוים. והנה בש"ס מבואר הלשון וכל כהן שמגיעו כזית הי' אוכל כו' נראה דלאו לכל כהן הי' מגיע כזית דיש יותר או פחות. וכפירש"י שם ד"ה וכל ובימי שמעון הצדיק אף מי שמגיעו כפול לא היו מושכין ידיהם עכ"ל דבימי שמעון הצדיק יש שהי' מגיע להם כזית ויש שהי' מגיע להם רק כפול. ואיני מבין זה הא צריך לחלוק לשוה דכולם זוכים בשוה עיין ר"מ כאן והוא מבואר בתורה ואיך נתנו לא' בפחות ולא' יותר ולומר דלא הי' אפשר לצמצם. אך באמת פול הוא קטן מאד נגד כזית ובודאי ידעו כמה כהנים הם וחלק הממונה לחתיכות ואפילו אי לא צמצם על כל פנים לא הרבה א' מחבירו רק קצת אבל לא כפול וכזית דגדול הרבה כזית מפול ול"ש א"א לצמצם ע"כ אפ"ל דבכונה היו נותנים לא' על כל פנים כזית כדי לקיים מצות אכילה כמש"ל. אך א"נ דהיאך נוכל ליתן לאחד חלק חבירו דאינו שלו ולא זכה בו כלל ואפילו בהסכמת חבירו ל"מ דאינו שלו דממון גבוה ע' קדושין כ"ג. ובפרט דהמצוה יכולה להתקיים בכה"ג דהוא נוטל חלק בראש כמו שירצה עיין ר"מ פ"ה מהכה"מ. ולולא ד' רש"י ז"ל הייתי מגיה בש"ס וכצ"ל וכל כהן הי' מגיעו כזית היינו דהברכ' נשתלחה והי' מגיע לכל כהן כזית ועוד אכל ושבע כו' אבל רש"י לא פירש כן וצ"ע. עוד מבואר שם מכאן ואילך היינו אחר מיתת שה"צ נשתלחה מארה בעומר כו' כל כהן מגיעו כפול הצנועין מושכין את ידיהם והגרגרנים כו' נראה מלשון הש"ס דלא הי' מגיע לשום כהן כזית רק כפול ולא נתקיים כלל מצות אכיל' כיון שלא הי' שיעור א"צ לקיים כמ"ש. והנה מה שהיו הצנועים מושכים ידיהם כיון דלא היו מקיימין המצוה דפחות מכזית אינו מצוה אם כן לא היו נוטלים כלל אבל אם הי' מגיע כזית ודאי לא היו מושכין ידיהם לקיים מצוה ולפי זה מוכח דגבי מ"ע אין מצוה בפחות משיעור דאל"כ לא היו מושכין ידיהם אף בלפחות מכשיעור. וע"כ דעל ח"ש ליכא מצוה כלל רק המצוה שלא לבא לידי נותר וזה אפשר להתקיים ע"י אחרים דהאחרים אכלו אבל אם הי' מצוה באכילה מצ"ע ודאי לא היו מושכים ידיהם כנ"ב. ולכאורה היאך משכו ידיהם כיון שזכו ואין יכולים ליתן ולמכור חלקם לאחרים דהיא מ"ג כמש"ל נראה דהתורה זיכתה למי שרוצה אבל מי שאינו רוצה לזה לא זיכתה התורה כלל וזהו רק הרוצים ונתרב' חלקם. ולפי זה אפשר לעיל ג"כ ניחא דיש כהנים שלא רצו כל חלקם רק מעט

אם כן נשאר לקצתם כזית שהנשארים שרצו זכו בחלקם ומיירי שאם היו כולם רוצים לא הי' נשאר לכ"א כזית ולא היו מקיימים מצות אכילה ע"כ הרבה לא רצו כלל רק מעט קצת כדי שיגיע לקצת כזית שיקוים מצות אכילה ג"כ אבל באם מגיע לכ"א כזית בודאי אין ראוי למחול שלא לקיים מ"ע אם הוא אוכל כזית מקיים המצו'. וז"פ דמי שרוצה א"י ליטול חלקו וליתן לאחר אפילו כ"ש כיון שהוא רוצה יש לו חלק ואפילו כ"ש אסור ליטול אצלו בע"כ וליתן לאחר וז"פ כמש"ל. שו"ר בת"י שם כ' על הא דמגיעו כפול כו' אבל אם הי' מגיעו כזית לא היו מושכין ידיהם מלקיים מצות אכילה אבל כאן ל"ה מצות אכילה לגמרי כיון שהי' רק כפול כמ"ש וגם נראה דמצוה איכא בח"ש שכתבו דל"ה מ"א לגמרי כו' ואינו מוכרח דאין סברא ג"כ אם הי' קצת מצוה שיהי' מושכין את ידיהם ע"כ נראה דל"ה מצוה כלל בח"ש כמ"ש ע"כ וא"ת היכי דהי' מגיע לכ"א כפול איך מקיימין מצות אכילה וי"ל דלא בעינן כזית לגמרי אלא כזית עדיף כו' וזה ודאי צ"ע כיון דהיא מ"ע ואכילה כתיב בודאי צריך כזית כמו בכה"ת ובפחות או קצת מצוה איכא מחמת ח"ש או לא כמ"ש אבל ודאי מצוה גמורה הוא רק בכזית וגם סותרים דבריהם דלפ"ז דמצוה איכא אף בפחות אם כן היאך הצנועים מושכים ידיהם. ולפמ"ש הכל ניחא דפחות אינו מצוה כלל ע"כ היו מושכין ידיהם ולא קשה שלא נתקיים מ"א מה בכך כיון דלאחר חלק הצנועים שהיו מושכין את ידיהם לא היה מגיע גם כן לכ"א כזית ובע"כ א"י ליקח מזה וליתן לזה אם כן לא חל המצוה כלל כיון דליכא כזית כנ"פ וברור בס"ד. וגם מצות אכילת לחה"פ ושהל"ח והעומר נתקיים תמיד אף לאחר מיתת שה"צ דכה"ג נוטל מחצה מלחה"פ עיין ר"מ פ"ה מתו"מ ומשהל"ח היה נוטל ג"כ חלה שלימה עיין ר"מ שם ובעומר אם רצה נוטל חלק יפה עיין ר"מ שהבאתי לעיל בהכה"מ ואם לא היה מגיע לכהנים שיעור לא נתחייבו כלל ואין עיכוב אם לא אכלו כנ"ב בעזה"י.

ונאכלים בעזרה וער"מ שם דאם נאכלו בהיכל נאכלו שנאמר בקה"ק תאכלנו ועש"ס זבחים ס"ג דאם הנכרים הקיפו העזרה אוכלים הקה"ק בהיכל מפסוק זה (וצ"ע דהרמב"ן מביא דבר זה בשם הספרי והוא מבואר בש"ס דידן בזבחים כמ"ש ובמנחות דף ט') וברמב"ן עה"ת פ' קרח כתב דאם א"י לאכול בהיכל נאכל לפני ולפנים. ובמ"ל כאן הביא מתוס' דנאכלים מעומד בעזרה דאין ישיבה בעזרה וכ' המ"ל דמלתא דפשיטא דמברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן על קדשים שהכהנים אוכלים. ופשוט דדוקא בכזית דהוא מ"ע ועל ח"ש אינו מברך כמו במצה. עוד כתב המ"ל בשם תוס' שבועות דקה"ק הנאכלים בעזרה בעינן שיראה פתח העזרה בשעת האכילה והר"ם לא הזכיר זה וע' תוס' שבועות כתבו כמבואר בזבחים נ"ו וע"ש בסוגיא דזבחים וד' התוס' צ"ע ואי"ה מקום

אכילת קדשים יבואר במק"א. ומבואר ביבמות דף מ' רצה מצה רצה חלוט וע"ש דאף דחלוט מצה הוא מכל מקום מצוה שלא לאכול חלוט שירי מנחות והר"ם לא הביא זה כאן וכן הרהמ"ח אך באמת זה מבואר אליבא דאבא שאול דאמר הכונס את יבמתו לשם נוי כאלו פוגע בערוה נדרש כאן למעוטי חלוט והר"ם פוסק בה' יבום כרבנן ע"כ אינו מביא זה למעוטי חלוט על כל פנים להשיטות דס"ל כא"ש עי' תוס' שם אם כן מצוה דוקא במצה אבל לא בחלוט אף שהוא מצה עי"ש בגמר' ותבין. וע"ש בש"ס לרבנן מידרש יכול כו' רצה הוא אוכל רצה כהן אחר אוכל ת"ל מצות תאכל וע"ש ברש"י ובתוס' ד"ה רצה נראה דגבי מנחה מצוה שיאכל הכהן העובד ממנה ולא כשאר קדשים שאין מצוה בעובד יותר מכהני בית אב וכאן מצוה שיאכל כהן העובד והר"ם לא הביא זה כאן וסובר כפי' התוס' בתי' קמא דאנשי בית אב להם המצוה. על כל פנים צל"ע דנראה שם בש"ס דהמצוה של אכילת קדשים הוא מפסוק ואכלו כו' רק פסוק זה תשלום דיני המצוה הן לרבנן הן לא"ש וקצ"ע על הר"מ והרהמ"ח שמנו זה לב' מצות כאן ובפ' תצוה. והנה לעיל פרשת תצוה במצות ואכלו כתב הרהמ"ח בשם הרמב"ן דסקל מצוה זו מחשבון התרי"ג כי זה חלק מחלקי מצות הקרבנות. וזה מבואר להדיא ברמב"ן ובסמ"ק של רבינו הר"מ שורש י"ב כתב ז"ל אבל במתנות כהונה שבמקדש כגון חלקם מקרבנות לא נמנה נתינתם מצוה כו' וכ"ש החטאת והאשם אם כן לדעת הרמב"ן גם מצוה זו אינה מן החשבון וצ"ע על הרהמ"ח שלא הביא כאן ד"ז דלהרמב"ן גם מצוה זו אינה באה במנין. אך אני תמה דהמעיין ברמב"ן סוף העשין ובפר"ד בדרך מצותיך באריכות שהרמב"ן סקל מחשבון הר"מ ל"ב מצות ע"ש שחשבם א' לאחת והרמב"ן הכניס אחרים תחתיהם ולא מצינו שם שסקל המצוה של ואכלו וגם המצוה דכאן ואף אפשר נוכל לומר דמצוה דכאן נמנה על כל פנים העשה דואכלו ודאי אינו נמנה להרמב"ן וכמ"ש. וגם הרהמ"ח מביא בשמו ולא מצינו שסקל הרמב"ן מצוה זו מחשבונו ולא הכניס אחרת תחתיה ולהרמב"ן חסר לו מצוה א' מהמנין גם צ"ע שלא סקל אותה שם ויכנוס אחרת במקומה ע"ש וצ"ע מאד. אך איני עומד כעת בחשבון מנין המצות:

עוד כ' הרהמ"ח דין מנחת כהן והוא בר"מ פי"ב ממעה"ק והדינים כ"ה כל המנחות נקמצות (ע' השמטות) והקומץ קרב ע"ג המזבח והשיריים נאכלין לכהנים חוץ מכהן שהביא מנחה ואפילו מנחת חוטא של כהן ומנחת חינוך כו'. הכלל כל מנחה שהכהן מביא אינו נקמץ כלל וכליל כולו למזבח ודוקא כהן אבל כהנת היינו בת כהן ל"מ הנשואה לישראל אלא אפילו אינה נשואה כלל שהיא פנוי' או אלמנה או גרושה מנחתה נקמצת כמנחת ישראל והשיריים נאכלים דגזירת הכתוב כהן ולא כהנת אבל הנשואה

לכהן אפילו בת ישראל הדין כך דאינה קריבה כולה מפני חלק האשה וא"י לאכול השיריים מפני חלק הבעל שהוא כהן ע"כ קומץ המנחה ומקריבין הקומץ ע"ג המזבח והשיריים מתפזרין על בית הדשן דאינה קריבה ואינה נאכלת. והנה הר"ם לא חילק כלל בין המנחות נראה דכל המנחות שוים הן מנחת סוטה והן מנחת נו"נ או מנחת חוטא הכל הדין כך באשת כהן וכ"ה דעת רש"י סוטה כ"ג אבל תוס' שם מביאים ירושלמי דד"ז אינו אלא במנחת סוטה שהבעל מביא (באכילה) [בשבילה] והיא מתכפרת הדין כך אבל מנחות אחרות היינו מנחת נו"נ ומנחת חוטא של האשה הדין כמו מנחת ישראל ונאכלת ע"ש ודעת הר"ם כדעת רש"י ובתוס' כ' הטעם לד' רש"י דמה שקנתה אשה קנה בעלה ע"כ אינה נאכלת אפילו בשאר מנחות על כל פנים לדבריהם אם יש לאשה מעות ע"מ שאין לבעלה רשות היא נאכלת והר"ם לא חילק כלל ובודאי יש לו ט"א. וארוסה ודאי דינה כישראלי' וכן לשון הר"ם הנשואות כו' לכהנים אם כן דווקא נשואה ולא ארוסה וכן ש"י דינה כישראלית אף על פי דלענין תרומה יש להם דינים כמו כהן כאן גזירת הכתוב אפילו ב"כ דינה כזרה רק נשואות לכהן דווקא מטעם התוס' או איזה לימוד לדעת הר"ם. וז"פ דחלל ה"ה כזר ומנחתו נאכלת דמה דנתמעט מתי' כהן חלל ג"כ נתמעט כמבואר בכל תו"כ. ונראה לפי המבואר בזבחים ור"ם כאן פי"ד דמנחה אינה באה בשותפות ומכל מקום הניח מנחה לשני בניו שמת קריבה ע"ש בש"ס דהוי נפש ול"ה שותפין דמקיבעא לא מכפרי רק מקופיא ומיקרי נפש ע"ש בש"ס דף ה' אם כן אם כהן הניח מנחה לבנו חלל או לשני בניו א' כהן וא' חלל כיון דלא קניא להו כלל ע"ש בש"ס אם כן הו"ל דאבוהו ואפילו לבנו א' והוא חלל מכל מקום דינה כמנחת כהן ואינה נקמצת והיא כליל ע"ג המזבח כמנחת כהן לגמרי ע"ש ותראה וע' לח"מ כאן פי"ד. וכהנת שנתערב וולדה בוולד ישראל דכ"א ס' כהן המנחות שלהם אין קריבים דלמא הוא ישראל ואין נאכלים דלמא הוא כהן נמי הדין דנקמצות והקומץ קרב והשיריים מתפזרים על בית הדשן כ"ה בר"ם כאן מש"ס דיבמות ע"ש ונראה דאם הוא חצי כהן וחצי ישראל וכבר ציירתי לך בח"ז דהיינו כגון שישראל בא על ח"ש וחב"ח דהוולד חצי ישראל מצד האב וח"ש מצד האם עאה"ע סי' ד' והוולד הזה היתה בת (ומצד חב"ח באם) וישראל בא עליה היא בת גיורת ואביה ישראל דכשרה לכהונה ע"ש ומצד ח"ש היא שפחה ועתה בא כהן על הבת. והנה מצד חב"ח הבן שילדה הוא בן כהן וה"ה כהן ומצד ח"ש הוא עבד והוי ח"ע וחצי כהן ואח"כ נשתחרר מחלק העבדות אם כן ה"ל חצי גר דהיינו ישראל וחצי כהן או קודם שנשתחרר דהוי ח"כ וח"ע והביא מנחה ג"כ אינו נאכל מפני חלק הכהונה ואינה כליל מפני חלק הזרות שהוא גר או עבד ג"כ הדין כן דקרב הקומץ לעצמו והשיריים מתפזרין

על בית הדשן דאינה נאכלת מפני חלק הכהונה וז"פ. וכן טומטום כהן ואנדרוגינוס כהן דהם ס' אשה ג"כ הדין כן דהקומץ קרב והשיריים מתפזרין על בה"ד דהם ספק והו"ל כנתערבו וז"פ. ובתוס' סוטה מבואר שם בדבריהם דאם כהן הפריש מנחה עבור ישראל כיון דנתכפר לו ה"ל ישראל המנחה שלו נאכלת וה"ה איפכא אינה נאכלת דהכל אזלינן בתר המתכפר אך נשואות לכהן אע"ג דהאשה מתכפרת מכל מקום הבעל יש לו חלק ע"כ אינה נאכלת ע"ש. ובית הדשן כ' רש"י ביבמות דהוא מקום שנותנים שם תה"ד ובתוס' שם חולקין דנתפזרין במקום ששורפין ק"ק במזרחו של כבש ע"ש והוא ביבמות דף ק'. ובר"ם פט"ז כאן פוסק דהמתנדב שמן בפ"ע דקומצו ומקטיר הקומץ על האישים והשאר נאכל לכהנים כשירי המנחות והוא מפרק כל התדיר ע"ש אם כן בכהן המתנדב שמן הוא כולו לאישים כמנחת כהן ובספק הדינים כדלעיל במנחה דשוה למנחה עי' בזבחים שם. ומ"ש הרהמ"ח עבר ולא אכלה בטל מ"ע היינו אותו ב"א דמוטל עליהם ואפשר דאם אין הב"א אוכלים מאיזה הטעם המצוה על כל הכהנים כ"נ. ומבטל מ"ע כ' כ"פ לענין תשובה דינו ככל מ"ע. וזמן אכילת שירי מנחות הוא ליום ולילה עד חצות ועי' בסוף הספר יבואר אי"ה עלים מיוחדים זמן ומקום אכילת קדשים:

מצוה קלה

סעיף א

שלא לבשל כו'. עיין ר"מ פי"ב ממעה"ק ואכתוב בקיצור כל המנחות הן קודם קמיצה והן לאחר קמיצה הן הקומץ והן השיריים אסור להחמיץ ואם עבר וחימץ לוקין מלאו דלא תעשה חמץ או מלאו זה כי שני הלאוים הם לתשלום הדינים דאסור להחמיץ הן מנחה קודם קמיצה והן הקומץ והן השיריים והן נחשבים ללאו א' עי' במנין המצות להר"ם בפתיחה לה' מעה"ק. והנה א"ח על המחמץ רק לאחר שנתקדשה בכלי אבל קודם שנתקדשה בכלי א"ח דאינה מנחה עדיין ע' ש"ס דמנחות דנ"ז ע"ב ובר"ם אינו מבואר זה בפי' כי ז"פ. ומבואר בש"ס ור"מ דאם הניח שאור ע"ג העיסה והלך וישב לו ונתחמצה מאליו לוקה דהנחת שאור היא המעשה כ"ה בר"ם ובש"ס איתא אר"א הניח שאור ע"ג עיסה כו' חייב עליה כמעשה שבת ומעשה שבת כה"ג מי מחייב כו' ומסקינן כמעשה צלי של שבת. וברש"י פי' דהכא חייב בהנחה בעלמא כי היכי דמחייב בשבת כו' שהפך בה דשם איכא לפלוגי בין הפך ללא הפך אבל כאן גבי חימוץ ליכא לפלוגי עכ"ל מבואר דבכ"ע חייב כאן וכ"נ מדברי הר"ם כאן אבל תוס' שם ד"ה ומעשה כ' דשאור ע"ג עיסה אין דרכה להחמיץ כולה אלא אותו צד שנוגע בשאור וגם אין חימוץ

גמור דדמי למאב"ד לפיכך מדמי לי' וכו' בצד א' כמאב"ד לאו כלום הוא אם כן לדבריהם א"ח מלקות בכה"ג רק בנתחמץ מב' צדדין. אך דעת הר"ם נראה דהיא כדעת רש"י והנה הא דחשב כאן כמעשה כיון שהי' בתחלה ע"י מעשה עיין ר"מ סוף ה' כלאים גבי הי' לבוש כלאים דסובר כן ובמ"ל פ"ג מב"מ פלפל בד' הר"ם ובתוס' שבועות גבי צריך שהי' למלקות ואין כאן מקומו ועיין במשנ"ח מ"א באריכות. ולא נתבאר השיעור על כמה חייב כשהחמיץ אם על כ"ש או איזה שיעור ונראה דהשיעור בכזית כמ"ש כ"פ בח"ז דכ"ה דלא נתפרש שיעור מסתמא בכזית ומצטרף לשיעור אפילו ביותר מכא"פ דשיעור אכ"פ הוא רק באכילה ולא באיסור אחר. וח"ש בודאי אסור מן התורה דחל"א כמו בכל איסורים ואפילו יותר מכא"פ וכגון שהחמיץ כזית מן המנחה רק בפחות פטור. וחייב על חמיצה וכן חייב על כל עשיה שעושה כגון הלש חמץ או ערך חמץ או קיטף חמץ או אפאה חמץ חייב על כל עשייה מלקות כגון אם עשו הרבה ב"א זה לש וזה ערך וזה קיטף וזה אפה ואם א' עשה מתחלה ועד סוף אם התרו בו בכל עשיי' חייב על כל עשייה כמו נזיר שהיה שותה יין וא"ל אל תשתה אל תשתה ובחדא התראה חייב מלקות רק פ"א כי הכל הוא לאו א' ע' תוס' מנחות נ"ה ע"ב ד"ה אף אני. ומבואר בש"ס דהאופה לוקה שתים א' על עריכה וא' על אפיה וע' רש"י דאפילו גמר עריכה חייב ב' והתוס' פי' דאפה ועושה גמר עריכה חייב והר"ם השמיט ד"ז ועיין כסף משנה ולחם משנה שכ' דס' כס' התוס' אם כן ד"ז פשוט דאם עושה גמר עריכה חייב משום עריכה ג"כ ע"ש וזה הדין שחייב על כל עשייה מרבינן מקרא וזה הוי מחמץ אחר מחמץ שחייב ונ"פ דווקא בכה"ג דכ"א עשה עשייה כגון זה לש וזה ערך וזה קיטף וזה אפה חייב כאו"א אבל במחמיץ המנחה ובא השני והחמיץ ג"כ דנתן עלי' שאור וכדומה כיון דנתחמצה פ"א ל"ש כלל עוד חמץ דלא תוסיף תת כחה החימוץ השני כיון דהוא בל"ז חמץ. ואם א' לקח כזית מן המנחה והחמיץ ובא אחר ולקח עוד כזית מן המנחה והחמיץ וכן כמה אנשים כ"א כזית א' בודאי חייבים כולם וג"כ בכלל מחמץ אחר מחמץ כנ"פ. והנה הר"מ לא הביא אם חייב דווקא על לאו בחמץ גמור ולא בשיאור ולא בנוקשה או אפשר חייב בכ"ע. והנה בש"ס מבואר לר"מ דס"ל דעל שיאור לוקין בפסח הוי ג"כ חמץ לענין מנחות ולר"י דאין לוקין ל"ה חמץ וע' תוס' כאן ובפסחים פא"ע למ"ד דלוקין בפסח דאתרבי מקרא ה"נ גבי מנחות יש איזה ריבוי ע"ש. והנה לדעת הרי"ף פא"ע והר"ם פ"ה מהחו"מ עי' בראשונים ואחרונים שהאריכו בזה דפוסקים כר"י בשיאור דפטור בהכסיפו פניו:

והנה שיאור אליבא דר"י מבואר בחולין הטעם דפוטר או משום ספיקא דהוא ס' חמץ או דהוא ברי' בפ"ע ואינו לא חמץ ולא מצה אם כן להרי"ף והר"ם פטורים כאן בשיאור

ודווקא בהכסיפו פניו כי אם נעשה כקרני חגבים פוסקים בזה דהוי חמץ גמור עיין בדבריהם. וחמץ נוקשה אחר בלא שיאור אם נאמר דחמץ נוקשה אין תולה בשיאור עי' אבן העוזר או"ח סי' תמ"ב ובפ"י בסוגיא שם תלוי אי פסקינן דנוקשה דאורייי' הוי כאן חמץ להתחייב ולמ"ד נוקשה דרבנן א"ח ע' במפ' לה"פ. ודווקא במנחה כשרה אבל מנחה שנפסלה באיזה פסול א"ח עוד על חימוצה דהוא גזירת הכתוב דעל מנחה פסולה א"ע בלאו זה ודווקא מחמץ אחר מחמץ דהפסול הוא משום חמץ גזירת הכתוב דחייב במחמץ אחר מחמץ אבל אם נפסלה מחמת ד"א א"ח על חימוצה. והנה בש"ס הוא אבעיא אם חימצה ואח"כ יצאה חוץ ואח"כ חזר וחימצה כגון אפאה וכדומה אי נאמר כיון דיצאה אפסלה לה אם כן א"ח על חימוץ אח"כ דהו"ל מנחה פסולה א"ד דפסול יוצא ל"מ מידי כיון דנפסלה מחמת חימוץ הראשון אם כן לא אהני כלל פסול יוצא והו"ל מחמץ וחייב וסליק בתיקו ע"כ אין לוקין וכ"פ הר"מ וכן אם חימץ הקומץ בראשו של מזבח ג"כ אבעיא בש"ס מי נימא אשר תקריבו א"ר והא אקרבה א"ד מחוסר הקטרה כמחוסר מעשה דמי וסלקא ג"כ בתיקו ואין לוקין וכ"פ הר"מ. אך לשונו צע"ק שכתב חימצה בראשו של מזבח כו' שנא' אשר תקריבו וכבר קרבה כו' נראה דפשיטא לי' מפסוק זה. ובאמת בש"ס הוא סברא דזה לא הוי קרבה כיון דמחוסר מעשה אך אין נ"מ לדינא. אך נתיישבתי דנ"מ לענין לכתחלה דאם היא כבר קריבה אפשר דאין איסור כלל להחמיץ. והנה אחר שהקטיר הקומץ והוצת האור ברובו בודאי הוי קרבה כבר עי' תוס' דנ"ז ד"ה אשר נראה דאף איסורא אין כאן דהתורה לא אזהר כלל ע"ז כנ"ל. והנה רוב מנחות הי' בהם שמן ואם נתן בהם מים ג"כ ונתחמץ דה"ל מ"פ עם מים ע' תוס' מנחות ותוס' פסחים פכ"ש ובאחרונים דמ"פ עם מים הוי נוקשה אם כן תלוי בפלוגתא אי נוקשה דאורייי' ה"ל חמץ וחייב כאן ואי נוקשה דרבנן פטור ועצל"ח ופ"י ופ"מ. ושער המלך כתב דאף דנוקשה דרבנן מכל מקום בנוקשה כזה היינו מ"פ עם מים לכ"ע דאורייי'. וה"ר מסוגיא זו ואין להאריך במה שהאריכו הם ז"ל. ומ"פ בלא מים ג"כ דעת התוס' כן יע"ש ומכל מקום משכחת חמץ גמור בכל המנחות כגון דנתן עליה מים והחמיצה קודם שנתן עליה שמן או שלקח קצת ממנה בלא שמן רק סולת וחימצה חמץ גמור והיינו לאחר שמדדו בעשרון שהיתה בכ"ש כמש"ל. ומבואר בש"ס אשר תקריבו ל"ל לרבות מנחת נסכים לחימוץ דברי ריה"ג רע"א לרבות לחה"פ לחימוץ ואח"ז מקשה הש"ס היאך מרבה ר"ע לחה"פ לחימוץ והא ס"ל לר"ע מדת יבש לא נתקדשה כו' שלח רבין משמי' דר"י כך הצעות המשנה ואיפוך ריה"ג א' לרבות לחה"פ לחימוץ ורע"א לרבות מנחת נסכים לחימוץ ולר"ע כיון דמדת יבש לא נתקדשה לא משכחה לה לחה"פ

שיתחייב משום חימוץ אלא לאחר אפילו ולאחר אפילו ל"ש חימוץ ע"ש. והנה בודאי הלכה כר"ע מחבירו אם כן לא מרבינן לחה"פ לחימוץ. והר"מ כתב כאן המחמץ לחה"פ לוקה והוא תמוה דהוא דלא כר"ע בתר דאפכן ועיין בס' בה"ז ותי' כיון דלא נוכל לרבות לחה"פ לחימוץ אליבא דר"ע רק מחמת דמדת יבש לא נתקדש אבל הר"מ פ"א מהכה"מ הט"ז סובר דמ"י נתקדש אם כן משכחת לה לחה"פ לחימוץ ע"כ פוסק הר"מ כן וער"מ פ"ה מהתו"מ פוסק דלחה"פ לישתן ועריכתן בחוץ ומבואר בש"ס דמ"ד דלישתן ועריכתן בחוץ סובר דעשרון לא נתקדש והיאך פוסק הר"מ דעשרון נתקדש ולישתן ועריכתן בחוץ כבר עמד בזה הלחם משנה שם ועתי"ט פ' שהל"ח ועכ"פ צ"ל לדעת הר"מ דס"ל עשרון מקדש ומדד אותו בפנים אף על פי שלישתן ועריכתן בחוץ מכל מקום אם מדדו בפנים וחימץ חייב דאי בחוץ הקי"ל כ"ש אין מקדשין בחוץ אע"כ שעבר ועשה בפנים דנתקדש לפי שפוסק דמדת יבש נתקדשה אם כן שפיר משכחת לה חימוץ כה"ג וריבתה התורה לחה"פ לחימוץ אבל לר"ע דסובר מ"י לא נתקדש כלל לא משכחת לה כלל לחייב משום חימוץ אף אם נתנו לכ"ש מכל מקום אין כ"ש מקדש אלא הראוי לו. וער"מ פ"ג מפסולי המקודשים אבל לפי מאי דפוסק דעשרון נתקדש אם כן משכחת לה שנתקדש בפנים ואח"ז חימץ חייב על החימוץ ועל האפי'. ומבואר בש"ס דחד מרבה מנחת נסכים לחימוץ וחד מרבה לחה"פ לחימוץ ובתוס' כ' מאן דמרבה לחה"פ מודה דמרבינן מנחת נכסים ג"כ אבל דעת הר"מ אינו כן דכתב דמנחת נסכים אין בה מלקות דמ"פ הם ואם גיבלה במים הרי נפסלה קודם שנתחמץ עכ"ל. וזה מבואר שם בש"ס דמקשה למאן דמרבה מנחת נסכי' לחימוץ והא ה"ל מ"פ ומשני ר"ל דמגבלה במים וכשרה. והנה למ"ד דלא מרבינן מנחת נסכים סובר דה"ל מ"פ ואין מחמיצין דאם הי' מים פסול. ובתוס' כ' דכל המנחות דהי' בהם מעט שמן הי' מגבלה במים שלא הי' אלא לוג לעשרון אבל מנחת נסכים שהי' ג' לוגין לעשרון אינה מגבלה במים ופוסל אם נתן בה מים ומאן דמרבה מ"נ סובר דכשר במים ג"כ ועי' תוס' פסחים פכ"ש ותוס' מנחות נ"ד כ' דאין זה סתירה לדעת רש"י שסובר דמ"פ לחוד ג"כ מחמיץ אך אינו חייב כרת והוי נוקשה אם כן מאי מקשה הש"ס מ"פ הם וצריך ר"ל לומר דמגבלה במים הא בלא מים גם כן הוי נוקשה ונוקשה הוי חמץ לענין מנחות. דמקשה לר"י דאית לי' שיאור פטור ואפשר אף איסור תורה ליכא אם כן מקשה שפיר הא מ"פ הוה ליה רק נוקשה ופטור ע"ש מוכח דעת תוס' דנוקשה דמ"פ שוה עם שאור אף דבחולין אמרינן דשיאור ה"ל ספיקא לר"י או ברי' אם כן אפשר בנוקשה ה"ל דאוריי' גם לר"י. נראה דסברתם דכל נוקשה ה"ל דומיא דשיאור דפטור לר"י דל"ל חיוב בשיאור וגם אין חילוק בין נוקשה דנחשב במשנה דא"ע

דא"ר לאכילה ובין נוקשה דמ"פ דמ"ד נוקשה הוא דרבנן ה"ל נוקשה דמ"פ ג"כ מדרבנן וגם שוה לשיאור. והנה הש"ס מתרץ דמגבלה במים נלענ"ד הפי' דמגבלה במים אם כן ה"ל מ"פ עם מים וה"ל חמץ גמור או למ"ד דמ"פ אין מחמיץ כלל אם כן עם מים ה"ל חמץ נוקשה ונוקשה אסור מן התורה או נוקשה כזה דמ"פ עם מים הוי דאוריי' ז"א די"ל דגם מ"פ ומים הוי נוקשה ולמ"ד דרבנן זה הוי ג"כ דרבנן אך דמתרץ דלפי הס"ד דמ"נ [אין] אסור כלל אם נתן בה מים אם כן לא משכחת חימוץ במ"פ לחוד ואי נתן קודם שנתן השמן או לקח סולת קצת ונתן מים והחמיצה הא בלאו הכי נפסלת תיכף כשנתן מעט מים קודם חימוץ אם כן א"ח על החימוץ כיון דנפסלה עיין ר"מ כאן. ומתרץ לו דמגבלה במים אם כן לא הקפידה התורה על מים כלל אם כן משכחת לה חימוץ מים על הסולת קודם שנתן השמן והחמיצה דמשום מים לחוד בלא החימוץ לא נפסלה כלל וחייב משום שהחמיץ מנחה כשרה או שלקח קצת סולת בלא שמן והחמיצה במים אם כן חייב. הכלל דהמתרץ מחדש דמים כשרים למ"נ ומשכחת לה חימוץ במים לחוד אבל מ"פ מעורב עם מים אפשר דהו"ל נוקשה ורק מדרבנן למ"ד נוקשה דרבנן והדברים ארוכים בס' האחרונים לה"פ ולא עיינתי בדבריהם כעת. וכן רוב מנחות דהי' בהם שמן אצ"ל דנתרבו לחימוץ כיון שהי' נותן מים ג"כ ה"ל מ"פ עם מים דאפילו אם נאמר מ"פ עם מים הוי נוקשה והוא רק דרבנן מכל מקום נתרבה באם נתן מים לחוד והחמיץ אחר שנתקדש בכלי. לפי העולה על זכרוני פלפלו בזה האחרונים אי שיאור דינו כנוקשה וגם מ"פ עם מים אי הוי נוקשה הוא מן התורה דאי דרבנן לא א"ש הסוגיא דהכא ולפמ"ש אין ראי' מהסוגיא כנלע"ד. והנה לפ"ד התוס' שכתבו למ"ד דלא מרבינן מנחת נסכים כיון דמוגבל עם הרבה שמן ג' לוגין לעשרון לא הי' נותן מים ומים פוסלין אותה ול"מ חימוץ וכ"פ הר"ם אם כן לפ"ז צ"ע למה נקט הר"ם דווקא מ"נ הא מנחת חביתין נמי הי' ג' לוגין לעשרון וכן מנחת חינוך לדעתו פ"ה מהכה"מ ועמ"ל שם ואי"ה יתבאר לקמן. אם כן כיון דהי' ג' לוגין לעשרון לא היו נותנים מים ול"מ חימוץ ולמה נקט הר"ם דווקא מ"נ ועל הש"ס ל"ק דהוא מרבה מ"נ אם כן הכל בכלל ומאן דמרבי לחה"פ אינו אומר בפי' דמ"נ לא אדרבא דעת התוס' דהכל מודים דמרבי מ"נ אבל על הר"ם צ"ע [שוב נתיישבתי דל"ק כלל דמנחת חביתין ומנחת נסכים נאמר בתורה מרובכת ודרשינן שיהי' חלוטה ברותחין כמש"א אח"ז בס"ד. אם כן הי' מים כשרים ומשכחת לה חימוץ ע"כ הדין דווקא במ"נ וז"פ] והר"ם סיים בכאן דאם גיבלה ביין של נסכים הם מ"פ והוא תמוה מה ענין לגיבול היין ה"ל לומר אם גיבלה בשמן והיין היו מנסכין ע"ג השיתין וכמדומה שבנוב"י מה"ק הרגיש בזה. וע' מנחות נ"ד תוס' ד"ה אין כ' באה"ד דלר"ת מ"פ אין מחמיצין כלל

רק מ"פ עם מים וכן מוכח כו' דאר"ל מגבלה במים וכשירה פי' כיון דאיכא מים בהדי שמן כו' ולפמ"ש אין ראיה כיון דמגבלה במים י"ל הפי' דהחמיצה במים לבד כמש"ל אך זה צריך אריכות לבאר. והנה לאו זה נוהג בכל אישי ישראל כמו כל הלאוין שיש בהם מלקות ומ"ש הרהמ"ח ואצ"ל כהן א"י מאי כ"ש איכא דכולם שוים בלאו זה חוץ מחרש שוטה וקטן ולכל העניינים הנ"ל ככל לאו שבתורה וכתבנו כ"פ:

מצוה קלו

סעיף א

שנצטוינו כו'. עיין ר"מ פי"ג ממעה"ק ופ"ג מהתו"מ וכ"ה הדינים. מ"ע על כה"ג הן כהן משוח הן מרובה בבגדים כמו שהיו בב"ש להקריב מנחה זו בכל יום מחצה בבוקר עם תמיד של שחר ומחצה בה"ע עם תמיד של בה"ע וסדר העשיי' כ"ה הי' מביא בבוקר עשרון סולת מביתו ומקדשו מעשרון שבמקדש אע"ג דקריבה חצאין כמבואר לקמן מכל מקום אינה מתקדשת לחצאין וצריך לקדש כל העשרון והוא פלוגתא במנחות וה' כר"י דאינה קדושה לחצאין ואח"ז הי' חוצהו בחצי עשרון שהיה במקדש והי' שני מחצה עשרונות והיה מביא ג' לוגין שמן מביתו ומבואר בש"ס דהי' מקדש לוג ומחצה בבוקר ולוג ומחצה בה"ע ור"ש סובר דהי' במקדש מדה של לוג ומחצה וחכ"א דלא הי' מדה דלוג ומחצה רק הי' מקדש בהחצי לוג שלשה חצי לוג בבוקר וג' חצאי לוג בערב עש"ס מנחות פ"ח והר"מ השמיט זה רק כתב שהי' חולק השמן ברביעית שהי' נמשח כמשי"ת אח"ז בס"ד. ובמ"ל פי"ג עמד בזה על הר"ם דהשמיט זה וג"כ תמה למה הי' צריך לקדש לוג ומחצה כיון שהי' מקדש ברביעית ע"ש שדבריו צע"ק לענ"ד ואין כאן מקומו לפלפל. ואח"ז הי' מחלק כל חצי עשרון בעוד שהוא סולת לו' חלקים והי' ס"ה י"ב חלות דכ"ה גזירת הכתוב דנלמד מלחה"פ ע"ש בש"ס ואח"ז הי' מודד ברביעית שבמקדש רביעית לכל חלה כי הי' נילושית א' א'. ובולל הסולת ברביעית השמן וחולטה ברותחין דכתיב מרובכת כו' ולש כל חלה בפ"ע. ובמ"ל כ' דלמדו חכמינו זכרונם לברכה ד"ז דנילוש א' א' מלחה"פ דנילוש א' ולפינן חוקה חוקה מלחה"פ כמו דילפינן לענין י"ב חלות במנחות ע"ו. ואח"ז אופה החלות מעט ואח"כ קולה אותם על המחבת בשאר רביעית שמן (דלא היה נותן בה תחלה כל הרביעית. ולכאורה צ"ע כיון דלא הי' אלא רביעית א' במקדש אם כן כשמדד ברביעית לחלה הראשונה והיה צריך לשייר קצת שמן איך היה מודד לחלה האחרת ולא ידע כמה ליתן אח"כ במחבת ושיעור שמן הוא שלא יחסר ולא יותיר אך אם נאמר שהי' אפילו ג"כ א' א' אם כן לאחר אפיית חלה א' הי' מודד להשניה

ואפה וקלה וכן להג' וכן לכולם אך אין זה מוכרח שנאפית א' א' כמשי"ת. אך באמת א"צ לזה דשבעה מדות הי' במקדש כמו שחשב הין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג וחצי לוג ורביעית הלוג ומדה יותר או פחות מאלו לא היה אבל ודאי מכל מדה היה הרבה כלים והיה הרבה לוגין וחציים ורביעית וכן חצי ההין הרבה וכדומה דאין סברא שימתינו כהנים זע"ז בעבודה בודאי מכל מדה היה הרבה כלים אך במדות הללו שהי' הל"מ ולא הי' פחות מרביעית או שלישית הלוג וכדומה אבל לכל מדה הי' הרבה כלים במדה זו וז"פ לא ניתן לכתוב לרוב פשיטותו). ואינה מבשלה הרבה שנאמר תופני בין בישול ונא כ"ה לשון הר"מ. ובכ"מ ולחם משנה נאחזו בסבך בדברי הר"מ. ועיין כסף משנה שפוסק הר"מ כר"י ע"כ סובר דאופה מעט ואח"כ מטגנה. ומ"ש ואינה מבשלה הרבה קאי על האפיי' ועלח"מ מ"ש בד' הר"מ והרא"מ וע' רש"י בסוגיא דמנחות ד"נ ע"ב:

והנה אם נאפית ג"כ א' א' לא נתבאר בפי' בד' הר"מ ועמ"ל כתב שנראה מדעת הר"מ דכל העשיות היו נעשות א' א' הן באפילו והן במחבת הכלל כל העשיות הי' א' א' ואחר האפילו וטיגון במחבת הי' חולק כל חלה מאלו הי"ב חלות לשנים באומד ולוקח הי"ב חצאין וכופל כ"א מהם לשנים ופותת עד שתמצא כל פתיתה כפולה לשנים ומקריב החציין עם חצי קומץ לבונה בבוקר וחציין הנשארים מקריב עם חצי קומץ לבונה בה"ע כ"ה דעת הר"ם בשינוי ל'. והנה בקיצור הר"ם סובר דכל העשרון הי' אופה בבוקר והי' אופה כל הי"ב חלות בבוקר והי' מחלק העשרון סולת באומד לי"ב חלות ואח"ז לאחר האפילו הי' חוצה הי"ב חלות ג"כ באומד (היינו לא במשקל כי הוא סי' קללה רק ביד באומד הדעת כמבואר בש"ס) והי' מקריב הי"ב חצאין בבוקר וי"ב חצאין בערב והיה כופל החציין לשנים ופותת ומקריב. והנה בד"ז שכ' הר"ם דהי' כופל כ"א מהם ופותת היינו דמבדיל הפתיתים זה תמוה מאוד דנראה מהש"ס דמנחות דע"ה דלכ"ע לא הי' מבדיל רק בכפולה פליגי ת"ק ור"ש. ר"ש סובר דלא הי' כופל כלל ות"ק סובר דהי' כופל אבל לענין הבדלה לא פליגי דאינו מבדיל ובלחם משנה עמד בזה ע"ש שמביא בשם סמ"ג דהי' מבדיל. ובמ"ל כ' דט"ס הוא בר"מ תי' ופותת רק כופל כ"א לשנים עד שתמצא כפולה כל פתיתה ופתיתה נקרא חצי החלה שהי' מחלק לחצאין מקודם כמ"ש. והראב"ד השיג על הר"ם וכתב זו לא שמענו כו' ודעתו דבבוקר הי' מחלק העשרון בחצי עשרון והי' אופה והחצי עשרון רק ששה חלות והי' מקריב ששה חלות בבוקר ובה"ע הי' אופה מחצי עשרון הנשאר ששה חלות ומקריב אותם. ועמ"ל שגם דעת הראב"ד דזה אין קפידא אם רוצה אופה כל הי"ב חלות בבוקר. רק עיקר השגתו דלדעת הר"ם

היה מקריב י"ב חצאין. והראב"ד סובר דהחצי עשרון היה מקריב ששה חלות בבוקר וששה חלות מחצי עשרון השני בה"ע ולא היה מקריב י"ב חצאין. וכ' דלדעת הר"מ היה חולק החלות מאומד אפשר לא הי' מחצה והתורה הקפידה על מחצה רק כיון שהי' מודד הי' חצי עשרון במדידה והיה אופה ומקריב ששה מן החצי עשרון שהי' במדה בבוקר וששה בה"ע. והא דמבואר בש"ס דהי' חולק מאומד היינו מן חצי עשרון הששה חלות הי' חולק מאומד ולא במשקל כי הי' סי' קללה אף בסולת רק מאומד הי' חולק כ"ה ד' ראב"ד. ובמ"ל הקשה ג"כ לדעת הר"מ דהי' מקריב ג"כ חצאין חצי העשרון למה הי' בא דהו"ל לחלק י"ב חלות מעשרון השלם כיון דהיו מקריבין י"ב חצאין ולראב"ד ניחא דהיו מקריבין במדה הח"ע ועמ"ל ישוב להר"מ עפ"י הש"ס מנחות דע"ה. והנה מנחת חביתין הי' טעונה הגשה ג"כ עש"ס ור"מ שם ולישתן ועריכתן ואפייתם הי' הכל בפנים והי' דוחה את השבת רק טחינה והרקדה אד"ש אבל הלישה וממנו ואילך ד"ש כ"ה בש"ס ור"מ פ"ג מתו"מ ע"ש ובלח"מ. ואם הקריב בשחרית ואח"כ נטמא או נאבד הח"ע של בה"ע או שמת הכה"ג לאחר שהקריב בשחרית ומינו כה"ג אחר תחתיו הדין דצריך להביא בה"ע עשרון שלם וחוצהו ומקריב מחצה והחצי יוצא לבית השריפה וכן הח"ע שנשאר מכה"ג הראשון וב' החצאים נשרפים דכך גזירת הכתוב דלא יביא ח"ע רק עשרון שלם וחוצהו ע' מנחות ד"כ ור"מ פ"ג מתו"מ. והנה גזירת הכתוב היא בסולת דצריך להביא עשרון שלם ובשמן אינו מבואר. ופשוט דתלוי בשיטת הר"מ והראב"ד דלהר"מ דהי' מקריב י"ב חצאין אם כן הי' צריך להביא עשרון עם ג' לוגין ולאפות י"ב חלות כ"א עם רביעית שמן והי' לוקח לאחר האפילו י"ב חצאין והי"ב חצאין הנשארים היו נשרפים ע"כ היה צריך להביא ב' לוגין כדי לאפות י"ב חלות שלימות. אבל לדעת הראב"ד שהי' מקריב רק ו' חלות ולא חצאין ואם רצה לא הי' לש אלא חצי עשרון בבוקר וח"ע בה"ע כמש"ל. אם כן למה יביא כל השמן כיון דלא נלמד מקרא ואינו מביא רק עשרון שלם וחוצהו ומביא רק לוג ומחצה ונותן רביעית לכל חלה מהששה וחצי עשרון סולת נשאר ונידון בשריפה. וגם נראה לדעת הראב"ד דהשמן שנשאר מהכה"ג מבוקר יכול הכה"ג השני להביא אותו השמן דהא דלא יביא מחצה הנשאר מכה"ג הוא גזירת הכתוב ע"ש בש"ס ונלמד רק בהסולת אבל השמן יכול ליקח מה שנשאר מכה"ג שהקריב בבוקר. אך לדעת הר"מ לא נשאר שמן לבד מבוקר רק ו' חלות אפיות אם כן היה צריך לאפות חלות אחרות י"ב כדי להקריב חצאין והי' נוטל ג' לוגין שמן ג"כ כמ"ש. וז"פ דלבונה לכל השיטות הי' השני מביא או שנאבד הלבונה הנשאר מהבוקר לא הי' מביא

בערב אלא חצי קומץ כי לא מצינו לימוד שיביא שלם רק עשרון סולת. אך השמן ע"כ להר"מ היה צריך להביא כל השמן כמ"ש וא"צ לכפול:

והנה בנאבד ח"ע של בה"ע בשבת או שנתמנה כה"ג אחר להר"מ הי' בודאי כל העשרון וכן הי"ב חלות דוחין שבת דלא הי' אפשר בע"א. ולראב"ד לא היה רשאי ללוש ולאפות רק ששה ויותר הו"ל מחלל שבת דא"צ לזה כלל וז"פ וכ"ז בכה"ג עצמו אבל אם מת כה"ג הוא פלוגתא בש"ס כאן ובשקלים דדרשינן מקראי ר"י סובר דיורשיו מביאין חביתין עד שיתמנה כה"ג ור"ש סובר דהוא מתרומת הלשכה. וד' הר"ם סותרים זא"ז דכאן פ"ג מתו"מ פוסק כר"י דמשל יורשי' קרב. ובפ"ד מה' שקלים פוסק כר"ש דמקריבין מתרומת הלשכה. והכסף משנה כ' בה' שקלים דהר"מ כתבי' אגב גררא ודבריו דכאן עיקר דר"י ור"ש הל' כר"י ועלח"מ כ' בדעת הר"מ דמה"ת משל יורשים ושם בה' שקלים היינו מתנאי ב"ד ובהא הלכתא כר"ש דתנאי ב"ד קרב משל צבור היינו מתרומת הלשכה עיין בדבריו. והנה לא נתבאר אי לא מת כה"ג רק עבר מחמת מום ולא נתמנה עדיין כה"ג אחר תחתיו אם מקריבין חביתין וממי לוקחין אם מכה"ג שעבר דהוא ק"ו מיורשיו אם מת שלוקחין ובחי מקריבין משלו או אפשר משל צבור. ונראה כיון דדרשינן מכהן המשוח תחתיו מבניו כו' חק עולם כו' נלמד מזה במת אבל אם לא מת באמת אין מקריבין חביתין כלל לא משלו ולא מש"צ דכן גזירת הכתוב דוקא במת אבל אם הוא חי ואין שם כה"ג אין מקריבין כלל ומכל מקום צ"ע. והנה מלשון הש"ס שסובר ר"י דיורשיו מביאין משמע דל"ד אם הניח בנים אלא כל הנקראין יורשים כגון אם לא הניח בנים אלא בנות או אחים או איזה ממשפחתו שהוא יורש עפ"י התורה צריכין להביא אך מהלימוד מפסוק והכהן המשוח תחתיו מבניו נראה דוקא דבנים הזכרים הם מחוייבים. אך נראה דהתורה גילתה הבנים ודיבר הכתוב בהווה אבל כל יורשים בכלל זה ואלו הי' דוקא בני' ולא יורשים אחרים היה מבואר בר"מ וש"ס ומדסתמו ונקטו יורשים כל היורשים בכלל כנ"ל. וגם נראה דאין חילוק בין אם ירשו מאתו או שלא הניח ירושה כלל בכל ענין היורשים על פי התורה מחויבים בדבר זה כנ"ל. גם נראה פשוט אם הכהן גדול עבר מחמת מום או איזה פסול אחר שכתבתי לעיל דאינו מביא חביתין. נראה דאף במת אח"כ אין היורשים או הצבור מביאין כלל דדוקא במת במינוי' דהי' הוא בעצמו חייב הוא גזרת הכתוב דלא יפסק מהיורשים או משל צבור עד שיתמנה כהן גדול אחר אבל זה שבחייו הי' פטור אם כן לא נתחייבו היורשים או הצבור כלל כן נראה לי פשוט.

ומבואר בש"ס ור"מ כאן פ"ג מתו"מ דשינוי הי' בין החביתין של כה"ג עצמו ובין החביתין של יורשים או צבור דחביתי כה"ג הי' רק ח"ע בבוקר וח"ע בערב וחביתי יורשים או

של צבור הי' מקריב עשרון שלם בבוקר ועשרון שלם בה"ע דהוא גזירת הכתוב ומכל מקום אף על פי שנכפלה הסולת לא נכפלה השמן ולבונה רק הי' לוקח לוג ומחצה שמן וחצי קומץ לבונה בבוקר ולוג וחצי שמן וחצי קומץ לבונה בערב. ונ"פ כיון דלא מצינו חילוק רק במ"ש אם כן בשום דבר אין חילוק. ונראה ג"כ דהיו עושין י"ב חלות כיון דילפינן מלחה"פ בגז"ש דחק עש"ס (רק) אין חילוק אלא דהי' כאן עשרון שלם כנ"פ. ונראה דהי"ב חלות שהיו אופין הי' בשחר ובה"ע היינו וא"ו בשחר מן עשרון וא"ו בה"ע מן עשרון כמו בחביתי כה"ג עצמו דנלמד מלחה"פ י"ב חלות היינו ו' בבוקר ו' בה"ע כן כאן אף על פי שהי' עשרון בבוקר ועשרון בה"ע מגזירת הכתוב מכל מקום הם מצוה א' והי' אופין ס"ה י"ב חלות ו' בבוקר ו' בה"ע ולא י"ב בבוקר וי"ב בה"ע. וראיה לזה דאי נאמר דהיו אופין י"ב חלות מכל עשרון אם כן כיון דלא נכפלה השמן ולא היה רק לוג ומחצה לכל עשרון דהיינו ששה רביעית והי' מחצה רביעית לכל חלה היאך מדדו חצי רביעית הא לא הי' במקדש מדה מחצי רביעית והיאך מדדו לכל חלה ורביעית שהי' במקדש ונמשח הי' בעבור זה שנמדד לחביתי כה"ג רביעית לכל חלה כמ"ש בפ' שתי מדות ובר"מ וחצי רביעית לא הי' כלל והיאך מדדו עכצ"ל דבאמת לא הי' אלא ששה חלות כמו כל החביתין ובכל החביתין הי' מח"ע ששה חלות וכאן הי' מעשרון שלם ו' חלות כנ"פ. ונראה דאף להר"מ שהיו מקריבין י"ב חצאין כמש"ל היינו שם שהי' גזירת הכתוב דצ"ל מחצה סובר הר"מ כן עמ"ל אבל כאן דנלמד מקרא דהיתה שלמה אם כן א"צ מחצית כלל והיו מקריבין ו' חלות בבוקר ו' חלות בה"ע והי' כופל כדין מ"כ ומכל מקום צע"ק. ועמ"ל פ"ג ממעה"ק ה"ד באריכות ובמה שהבאתי לעיל בשמו דמפלפל במ"ש בש"ס דבלוג ומחצה היו מודדים עי' בדבריו. ובחביתין של יורשים שהיו מביאין לוג ומחצה לעשרון ולא היו אופין אף לדעת הר"מ רק העשרון משתה חלות כי לא הי' צריך י"ב חצאין אם כן היו מקדשין לוג ומחצה מה שצריך עיין בדבריו אך בש"ס לא משמע כן ואין כאן מקומו לפלפל ובאתי רק לעורר. ונ"ל דכה"ג שעבר מחמת מום כ"ז שלא נתמנה כהן גדול אחר תחתיו מחויב הוא להביא חביתו כיון שעדיין קדוש בקדושת כהן גדול דמביא פר הבא על כל המצות ואסור באלמנה ע' בהוריות. ועיין ר"מ ספט"ו מה' שגגות כ' דאין בין כה"ג המשמש לכהן שעבר מחמת מום רק עשירית האיפה. וע' מגלה ט' ע"ב במשנה דאין בין כהן המשמש לכהן שעבר רק וכו' ועשירית האיפה ופרש"י עשירית האיפה שא"א להביא שנים אם כן אפשר דוקא בנתמנה כה"ג אחר תחתיו אם כן כיון דהחיוב על השני היינו המשמש פטור הראשון דאינו מביא שנים אבל בלא נתמנה השני כיון דהראשון יש לו קדושת כה"ג מביא הוא עשירית האיפה

דכ"ש מיורשיו. וצ"ע בסוגיא דהוריות. והנה החביתין הי' עבודתו כשרה בכל הכהנים עש"ס ור"מ רק הי' מנחתו שהי' צריך להביא משלו והי' עבודתה כשרה בכל כהן. ועי' בסוכה מ"ז ובתוס' שם ובכ"מ דמי שמביא קרבן אפילו עצים היה טעון לינה בירושלים ולא היה יוצא עד למחר וכ"ה בר"מ פ"ג מביכורים ובכ"מ אם כן כיון דכה"ג הי' מקריב מנחה בכל יום הי' טעון לינה בירושלים ע"כ היה צריך הכה"ג לדור בירושלים כי הי' צריך לינה וכ"ה בר"מ פ"ה מכה"מ ה"ז שכתב ויהי' ביתו בירושלים ואינו זז משם ע"ש. ועיין כסף משנה לא הראה מקום מוצא הדין ומה טעם יש בה. אך באמת הטעם דהי' טעון לינה בירושלים מפני הקרבן שמביא בכ"י. וזה אמת ברור ושמעתי זה מתלמידי יחי' וכתבתי כן עה"ג בר"מ שלי.

ונכלל עוד במצוה זו מנחת חינוך. ודין מ"ח עיין ר"מ פ"ה מכה"מ וכ"ה דכל כהן שנכנס לעבוד עבודה לכשיגדל היינו בן יג"ש והביא ב"ש כשר לעבודה אך אחיו הכהנים לא היו מניחין אותו עד שיהי' בן כ' ואינו עובד תחלה עד שיביא עשירית האיפה משלו ועובד בידו. וכן אח"כ כשנתחנך להיות כה"ג צריך ג"כ להביא עשירית האיפה וכהן שלא עבד עדיין ונתמנה להיות כה"ג מקריב עשירית האיפה בתורת חינוך כה"ד ועוד מקריב בתורת חינוך כה"ג ומקריב ג"כ עשירית האיפה לחביתין. וכ' הר"מ שם ומעשה שלשתן שוים הם ועמ"ל יישב דבריו שכאן פי"ג כ' ומ"ח אינו חוצה רק מקריב כולה עם קומץ לבונה וכ' דרק העשיות היו שוים היינו שמן ג' לוגין ורבוכה וכדומה רק הקרבה לא היה שוה כי חביתין היה מקריב בבוקר ובה"ע בכל פעם החצי וכאן הי' מקריב בב"א ע"ש. וע"ש מה שהקשה דבת"כ מבואר דמ"ח לא היה ג' לוגין לעשרון וגם לא היתה רבוכה. וע"ש מאין יצא להר"מ לחלוק על ת"כ וכ' דלהת"כ היה לוג שמן בכל המנחות ע"ש ומבואר שם בר"מ. ואם עבד קודם שהביא עשירית האיפה או כה"ג שעבד קודם עשירית האיפה עבודתו כשירה. ובמ"ל כתב דיש ג"כ בת"כ דעבודתו פסולה והוא ט"ס וצ"ל כשרה. וראיה ברורה מיומא דאמרינן אירע פסול לאחר תמיד של שחר במה מחנכין אותו ואי נימא דעבודתו פסולה בלא מ"ח ע"כ צריך להביא מ"ח אף ביה"כ כיון דבל"ז עבודתו פסולה א"ו דעבודתו כשרה בלא מ"ח וא"כ א"ד יה"כ שהי' קרבן יחיד ע"כ שפיר אמרי' במה מחנכין והיא ראיה ברורה וכ"ה בירושלמי דעבודתו כשרה. ואני מסופק אי עבר ועבד בלא מ"ח אי יש לה תשלומין להקריב אח"כ או שנתמנה בשבת או ביה"כ דא"י להקריב מ"ח אם מקריב ביום מחר ויש לה תשלומין. [ול"ש בשויה"כ כיון דלא חזי היום ל"ל תשלומין דכבר כתבו התוס' בחגיגה כ"ה דהיום גורם ל"ש זה]. או אפשר כיון דעיקר הקרבן דגזרה התורה כדי שיתחנך אם כן כיון דכבר עביד עבודה נתחנך

כמ"ש ביומא דעבודתו מחנכתו או אפשר כיון דנתחייב יש לה תשלומין וצ"ע. ואי נא' דיש לה תשלומין יש להסתפק דאפשר דוקא כיון דיעבוד עוד שייך ג"כ להקריב חינוך. אבל בנתמנה ביה"כ מחמת שנפסל הראשון ואחר יה"כ הדין דראשון חוזר לעבודתו והוא לא יעבוד לא ככה"ג ולא ככה"ד עש"ס ור"מ פ"א מהיה"כ אם כן אפשר בכה"ג בודאי א"צ להשלים. ואל תקשה פשיטא כיון דאינו עובד כלל היאך מקריב הא צריך לעבדו בידו ז"א חדא די"ל דז"א מעכב רק למצוה אבל ודאי כשר ע"י אחר דלאו עבודת יה"כ היא דילפינן לעכב בכה"ג דוקא. (וגם ל"ש א"ר לבילה) וגם אם היה חוב עליו להקריב היה מקריב ככה"ג דעבד ככ"ג עבודתו כשרה. אך לפמ"ש אפשר דא"צ להשלים כלל כיון דלא יעבוד עוד ואפשר בכ"ע א"צ להשלים כמש"ל וצ"ע. וז"פ אם עבר ולא הקריב שחרית מקריב החביתין בה"ע וחצי מקריב [וחצי] אבד דהכלל דכה"ג בעצמו אינו מקריב רק חצי אף על פי שהם מצות עשה א' מכל מקום אינו מעכב וכמה דברים שנחשבים למצוה א' ומכל מקום אינו מעכב כגון קריאת שמע שחרית וערבית דדעת הר"מ דאינו נחשב אלא למצוה א' מכל מקום בודאי אם לא קרא שחרית צריך לקרוא ערבית וכן שני התמידין נחשבין להר"מ מצוה א' ומכל מקום מבואר במשנה להדיא ובר"מ ספ"א מתו"מ דאם לא הקריבו בשחר מקריבין בה"ע ושם יש חילוק אם נתחנך המזבח ע"ש אבל ד"ז פשוט דאינו מעכב זא"ז. ועיין בפר"ד דרך מצותיך דס"א ע"ב שכ' דז"פ דאם אין לכה"ג עשרון בבוקר רק ח"ע דאינו מביא דזה לעיכוב דצריך להביא שלם וחוצהו ואם אין לו שלם אינו מביא כלל. ומצות עשה זו ככל מצות עשה שבתורה בעובר עלי' ולכל הענינים וא"ח אלא כהן גדול או יורשיו או צבור כמ"ש הכל לעיל:

מצוה קלז

סעיף א

שלא לאכול ממ"כ כו'. עיין ר"מ פי"א וי"ב ממעה"ק דהאוכל כזית מן האימורין בין קודם זריקה בין לאחר זריקה לוקין מן הלאו הזה דכליל כל שהוא כליל למזבח אכילתו בלא תעשה ולוקין והרהמ"ח הביא זה בסוף המצוה בשם הספרא והוא בש"ס דילן במכות י"ח ע"ב וע"ש בש"ס דגם האוכל מבשר עולה לוקין מלאו זה. ובלחם משנה תמה על הר"מ שאינו מביא זה באוכל בשר עולה דלוקין משום לאו זה ג"כ. והנה מנחת כהן אינה נקמצת וכבר כתבתי דיני קמיצה במנחת ישראל. ומ"ש הרב המחבר דקומצ' בראשי אצבעותיו באמת אסור לקמץ בראשי אצבעותיו ואם קמץ לא יקטיר ואם הקטיר הורצה עיין ר"מ פי"ג ממעה"ק והוא כאן טעות המעתיק. והנה אם מ"כ טעון פתיתה ע' פ' הנ"ל

בר"מ ולחם משנה ומ"ל והבאתי לעיל ג"כ והקומץ צ"ל שני זיתים פחות מכאן פסול. ובמ"ל מביא ירושל' דכהן שאין ידו מחזיק ב' זיתים פסול מן העבודה ודעתו דפסול לכל העבודות דאי למנחות פשיטא והקשה על הר"מ שהשמיט זה. וחוץ מלאו זה יש בהרבה דברים שהם כליל לאו דמעילה גם כן עיין ר"מ ה' מעילה ואין כאן מקומו וביארתי קצת דיני מעילה במקומו. והלאו הזה נוהג בכל אישי ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן ככל הלאוין של א"מ וכן לכל הדינים לענין שיעורין ולענין שלא כדרך אכילה כמש"ל כל הדינים במ"א ה"נ. ונראה ג"כ דב"נ ג"כ מצווה מטעם גזל דמ"ל גזל הדיוט או גזל גבוה וכ' זה כ"פ. וכתבתי לעיל דמתנדב שמן דקומץ ג"כ ובכהן הוא כולו לאישים הוא ג"כ בכלל לאו זה הן בשל כהן או בשל ישראל מן הקומץ ופשוט הוא:

מצוה קלח

סעיף א

שנצטוינו שיעשו כו'. הדינים מבוארים היטב בר"מ פ"א ממעה"ק ופ"ה פ"ז וח' מה' הנ"ל. והנה יש חטאות הצבור כגון של ר"ח ושל מועדות ויש חטאות יחיד הבאים על חטא ויש חטאות הנשרפות הן ביחיד כגון פר של יה"כ ופר כהן משוח והן בצבור כגון פר העדש"צ ושעירי ע"ז ושעיר הפנימי של יה"כ וכל חטאות המועדות של צבור נאכלות וכן חטאת יחיד חוץ מש"צ. וכל חטאות צבור הן זכרים וכל חטאות יחיד הם נקבות חוץ משעיר נשיא ופר יה"כ ופר כהן משוח שהם זכרים עיין ר"מ פ"א. ומ"ש הרהמ"ח דיש שהיו נשרפין על מזבח החיצון הוא טעות המעתיק דחטאות הנשרפים נשרפים חוץ למחנה רק האימורין מקטירין על מזבח החיצון עש"ס ור"מ פ"ז מה' הנ"ל. והנה בכל חטאות יחיד הן נאכלות והן נשרפות טעונין סמיכה וכל חטאות צבור אין טעונין סמיכה רק בשני חטאות בשעיר המשתלח ובפהעדש"צ דגמירי דשתי סמיכות ק"צ ומבואר הכל בר"מ פ"ג מה' אלו. וכל חטאות אין טעונין נסכים חוץ מחטאת מצורע ויבואר במקומו אי"ה:

והנה הזריקה של חטאות הנשרפים ביארתי לעיל קצת מכל מקום אכתוב כאן ג"כ. כל החטאות הם קדשי קדשים ושחיטתן בצפון וקבול דמן בכ"ש בצפון כמו עולה. וכבר כתבתי בתחלת ויקרא גבי עולה ה"נ כאן. וחטאת חלוק מעולה ומכל הקרבנו' דכל הקרבנו' היה מקבל הדם במזרק והולך למזבח וזרק או שפך על המזבח עם המזרק ולא באצבע והי' זורק מחצי המזבח ולמטה ויש קרבנו' שהיה זורק שתי מתנות שהם ד' ויש במתנה א' כאשר יבואר כ"א במקומו. ובחטאת הי' מקבל הדם במזרק והי' מוליכו אם

הי' מהנשרפין הי' מוליך המזרק להיכל. וכבר ביארתי לעיל היכן היה מזה ובפר ושעיר של יה"כ הי' מזה לפני ולפנים ג"כ כאשר יבואר במקומו. ובחטאת הנאכלת היה מוליך המזרק למזבח החיצון. והי' טובל אצבעו הימין בדם שבמזרק והי' נותן למעלה מחוט הסיקרא והי' מחטא ויורד כנגד חוד של קרן ובדיעבד אמה מכאן ואמה מכאן סמוך לקרן כשר והי' נותן על כל קרן בפ"ע. ועל כל הזיה בפ"ע הי' טובל אצבעו דשירי הדם שבאצבע פסולים להזאה שניה והיה נותן ד' מתנות כ"א בפ"ע על ד' קרנות ומתחיל דרומית מזרחית ואח"כ מזרחית צפונית ואח"כ צפונית מערבית ואח"כ מערבית דרומית ועל קרן זה שהשלים המתנות היה שופך השיריים ואין בכל הקרבנות שטעונין אצבע אלא חטאת ואם לא הזה אלא הזאה א' כיפר דקיימא לן כל הניתנין [על] המזבח החיצון אף במתנה א' כיפר אבל חטאת הפנימי מתנה א' בפנים מעכבת ויבואר אי"ה בה' עיה"כ ועש"ס ור"ם פ"ב מפסה"מ. ועמש"ל פ' ויקרא דעולה נזבח לשם ששה דברים וכאן בחטאת שבא על איזה חטא צריך שתהא מחשבתו על אותו החטא שבא עליה עיין ר"מ פ"ד מה' אלו. ובכל הקרבנות מחשבת שינוי השם או שינוי בעלים אין פוסלים רק שלא עלו לבעלים לשם חובה ובפסח וחטאת פוסלים מחשבות אלו ובפסח כבר נתבאר וכאן בחטאת נכתוב בקיצור עיין ר"מ פט"ו מפסה"מ. ואם שחט או קיבל או הלך או זרק בסתם מבואר בזבחים דכשר דסתמא לשמה קאי והר"ם פ"ד ממעה"ק ז"ל כל הזבחים כו' ואם שחט ועבד סתם ולא חשב כלל בעולה ושלמים כשרים ועלו לבעלים עכ"ל. נראה מדבריו דבחטאת ופסח פסול סתמא ובכ"מ תמה ע"ז ועיין בס' בה"ז דהר"מ נקט רבותא ע"ש אבל גבי חטאת כשר בסתמא וכ' דאפילו בר בי רב לא יטעה בזה ק"ו לחשוד את רבינו הר"מ ז"ל.

ואם חשב בא' מד"ע אלו לשם זבח אחר כגון לשם שלמים או לשם איזה זבח פסול החטאת ודווקא אם שחט לשם זבח אחר אבל אם שחט לשם חולין אין החטאת נפסל אך לא עלה לבעלים לשם חובה וכל עבודה מד"ע פוסלת מחשבה אבל מעבודה לעבודה הדין כך אם שחט לשמה ע"מ לקבל או להוליך שלא לשמה אין מחשבה זו פוסלת כלום אך אם שחט או הלך או קיבל והיה מחשבתו לזרוק שלא לשמה פסול דמחשבין מעבודה לעבודה ודווקא על זריקה פוסל המחשבה בכל העבודות אבל חוץ מזריקה אין פוסל מחשבה מעבודה לעבודה רק בכל עבודה ועבודה פוסלת מחשבה אבל לא מעל"ע חוץ על הזריקה פוסלת מחשבה בכ"א מג' עבודות על הזריקה וער"מ פט"ו מהפסה"מ ובמ"ל בשם התוס' וכ"נ מדעת הר"מ ע"ש. וכן אם הביא חטאת על חלב וחישב בא' מד"ע על חטאת דם הוי שינוי השם. ופשוט דה"נ מחשבין מעל"ע מג' עבודות לזריקה דה"ל שינוי

השם ודינו כמו שינוי השם שכתבנו. ויש עוד שינוי בעלים כגון ששחט או קיבל או הלך על מנת לזרוק לשם אחר או זרק לשם אחר בשאר קרבנות כשרה אלא שלא עלו לבעלים ובחטאת ופסח פסולה ודווקא פוסל בד"ע אם עשה ע"מ לזרוק אבל אם לא חישב ע"מ לזרוק רק שחט או קיבל או הלך לשם אחר כשר ועלה לבעלים כי הפסול שלא לשם בעלים הוא רק אם חישב ע"מ לזרוק כ"ה בש"ס ובר"מ משמע דבד"ע פוסל שינוי בעלים כמו שינוי שם ועמ"ל תמה על הר"מ דמבואר בפי' בש"ס דאינו פוסל רק בחישב ע"מ לזרוק. וא"פ בשינוי בעלים רק אם שינה לשם בעלים שמחויב חטאת כמותו. אבל אם חישב לשם מחויב עולה ה"ז כשרה ולא עלתה לבעלים כ"ה בר"מ כאן ובזבחים ז' מבואר בסתם כשרה ואינו מבואר דלא עלתה לבעלים ודין דלעיל לשם חולין מבואר להדיא שם דמ"ז וד"ז אינו מבואר כלל ולו' דהר"ם למד מזה כמו לשם חולין דאין מחשבה פוסלת ומכל מקום לא עלתה ה"נ ז"א דרך הר"ם והו"ל לכתוב יראה לי כדרכו וצ"ע. שחטה לשם מת כשר' דאין כפרה למתים אך לא עלתה לבעלים וזה ג"כ אינו מבואר בפי' בש"ס רק הר"מ סובר כן דלא עלה ויליף ג"כ כנ"ל וג"כ צ"ע. שחט חטאת על שאינו מחויב כלום פסולה שמא מחויב הוא וא"י עכ"ל הר"ם. ובש"ס ז' מבואר ט"א דמקופיא מכפרת אעשה ע"ש ברש"י ותוס' ובכ"מ הי"ד וצריך אריכות ע"ש ומבואר שם ד"ט דשחט חטאת חלב וכדומה מה שמחויב על חטא לשם מי שחייב חטאת נזיר או מצורע דאין באים על חטא כשרה דאותן הקרבנות דנזיר ומצורע ה"ל כעולות כיון דאין באים לכפרה. ואבעיא שם חטאת חלב ששחטה על מי שמחויב חטאת דטומאת מקדש וקדשיו מהו מי אמרינן כרת כמותה א"ד אינו קבוע כמות' וסליק בתיקו. והר"מ לא הביא כלל דינים אלו ונראה מדבריו דפסול בכ"ע אם חישב לשם מחויב חטאת אפילו דנזיר ומצורע ועמד בזה הכסף משנה וע"ש שכ' שלא הי' בגירסת הר"ם ד"ז וגם לא האיבעיא הנ"ל. ועי' זבחים ד' דשינוי בעלים ל"ש בקרבן צבור ובתוס' כ' דאי שחט לשם יחיד הוא ג"כ בעלים. ואי שחט לשם עכו"ם לא מיפסל דאינו מחויב כפרה כמותו ע"ש. ולדעת הר"ם דאם שחטה על שאינו מחויב כפרה כמותו לא עלתה אם כן כאן בחטאת צבור אם שחט' לשם עכו"ם או לשם הדור שלפניו שכבר מתו אף דכשר מכל מקום לא עלת' לבעלי' ע"כ סתם הר"ם ולא חילק בין יחיד לצבור אך מכל מקום הי"ל להביא לענין כשר ופסול וצל"ע בזה בגמרא. **ומחשבה** זו נראה מדעת הר"ם דמחשבה בלב סגי ודעת תוס' והרבה ראשונים דבעינן הוצאה בפה ועמ"ל פי"ג מפסולי המקודשים הרבה בקיאות בזה ונ' דעת הרהמ"ח פ' צו כהר"ם דבלב סגי ואין כאן מקומו. ומחשבה זו אם זרק זריקה ראשונה כתיקונה ובשאר זריקות חשב מחשבת שינוי השם או בעלים הקרבן כשר והורצה דבמתנה א' לבד כיפר

כמש"ל והוא בש"ס ור"מ פי"ז מפסה"מ. והמחשבה בשחיטה הן בתחלתה או בסופה פסלה דישנה לשחיטה מתוע"ס עיין ר"מ פ"א מפסולי המקודשים ודווקא העובד פוסל במחשבה אבל אם העובד לא חישב רק הבעלים אינו מזיק כלל דזה מחשב וזה עובד ל"א. ועש"ס ור"ם פי"ד מפסולי המקודשים דאין המחשב' מועלת אלא במי שהוא ראוי לעבודה ובדבר הראוי לעבודה ובמקום הראוי לעבודה. במי שהוא ראוי כיצד א' מן הפסולים שחישב בשעת קבלה או בשעת הולכה או בשעת זריקה כו' לא פסל במחשבתו לפי שא"ר לעבודה כו' ואם נשאר דם הנפש יקבל כהן כשר ויזרוק ובשחיטה כולם פוסלים דלשחיטה כולם כשרים. ויש קרבנות שאם נעשים שלא לשמן כשרין. לפיכך אם קיבל הדם כהן זה שא"ר לעבודה או הוליכו או זורקו פסול הזבח כאלו עשאו לשמו שהוא פסול ואע"פ שיש דם הנפש וחזר הכשר וקיבל וזרק פסול ולא מפני מחשבת שינוי השם פסול אלא מפני שהוא פסול לעבודה כמו שביארנו עכ"ל הר"מ בשינוי לשון קצת. והנה הדין הא' הוא במשנה זבחי' ל"ב הכלל דאין מחשבה פוסלת בפסולי' אם כן אינו פסול רק מחמת שעבד כהן פסול בזה יש תקנה אם יש דם הנפש יחזור ויקבל דקיימא לן דאין כהן פסול עושה שיריים עי' ג"כ בר"מ פ"א מפסולי המקודשים הכ"ח דאם קבל או הלך או זרק הפסול יחזור ויקבל הכשר וכשר הקרבן ע"ש. אם כן ה"נ דמחשבה שלו אינו פוסל כלל ולא נשאר רק הפסול דכהן פסול ומהני דיחזור הכשר ומבואר בפ"א שם דכהן טמא עושה שיריים אם זרק דווקא ע"ש אם כן ה"נ כאן בטמא שחשב בודאי אין מחשבתו מועלת דסתמא אמרו דאם א"ר לעבודה אין מחשבתו פוסלת ולא הוציאו טמא כיון דראוי לעבודת צבור כמו בדין דעושה שיריים ע"ש הכלל דאפילו טמא ג"כ אין מחשבתו פוסלת אך בזרק פוסל מחמת כהן טמא דעושה שיריים. אך אם קיבל או הלך בלבד במחשבה בודאי מחשבתו אין פוסלת ג"כ ומחמת העבודה בלא זריקה אינו עושה שיריים אם כן בודאי יחזור הכשר ויקבל אי איכא דם הנפש ועיין בזבחים כ"ו ע"ב ד"ה הב"ע תראה בהדיא כן. אך דין השני שכ' הר"מ במקום דאינו פוסל שלא לשמו וקיבל או הלך או זרק כהן פסול אף על פי שיש דם הנפש פסול לא מפני שינוי השם כו' עי' בלשונו ודבריו תמוהים כיון דמחשבה אינה פוסלת ה"ל כאילו לא חשב כלל ואמאי לא יחזור הכהן כשר ויקבל כיון דאין הפסול רק מחמת שעבד כהן פסול ובאמת כהן פסול אינו עושה שיריים כמבואר בפ"א אם כן אמאי נפסל הזבח. והר"מ כ' דנפסל כאילו עשאוהו לשמה שהוא פסול ואע"פ שיש דם הנפש ובאמת פ"א מבואר דכהן פסול אינו עושה שיריים אפילו בלשמה דכשר מכל מקום אינו עושה שיריים ואם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל ואמאי כ' כאן דנפסל הזבח ול"מ שיחזור הכשר כו'

וגם מה סברא לחלק כמו בדין ראשון דאין מחשבתו מועלת וחוזר כהן כשר וכאן ג"כ דאין מחשבתו מועלת מחמת דאין פוסל כלל המחשבה למה לא יחזור הכשר ועי' בכ"מ כ' קצת טעם לד' רבינו וכ' שצריך לימוד מאין לו ואין דבריו מובנים. ולדידי תמוהים דבריו כיון דקיימא לן דכהן פסול אינו עושה שיריים אם כן למה נפסל כאן הזבח וליכא למימר דכאן מיירי מכהן טמא חדא דלשונו לא משמע כן. ועוד לפ"ז למה אינו עושה שיריים בדין הראשון. ועוד דכ' כאן קיבל או הלך או זרק כו' ושם מבואר דאף טמא אינו עושה שיריים רק בזריקה ע"ש בהשגות ובכ"מ. הכלל לא זכיתי להבין דינים אלו מ"ש בה"ב ואי"ה אשנה פרק זה:

והנה בדבר הראוי לעבודה ובל"ז אינו פוסל מחשבה הוא נ"מ לענין מנחות ואי"ה יבואר לקמן. ובמקום הראוי לעבודה היינו אם המזבח נפגם אינו פוסל מחשבה כ"ה בש"ס ור"ם כאן פי"ד ואין נ"מ כאן לענין מחשבות אלו שאנו עסוקים בו דבלאו הכי הקרבן נפסל דקיימא לן כל הקרבנות השחוטים נפסלו בנפגם המזבח ואינם חוזרים להכשירם עיין ר"מ פ"ג מפסולי המקודשים הכ"ב. אך נ"מ לענין מחשבת פיגול דא"ח משום פיגול וכ"נ מלשון הר"מ כאן וכ"כ התוס' מנחות ד"ה ע"ב ד"ה במי וע"ש במנחות דאמרינן ממי שראוי לעבודה לאפוקי כהן בע"מ ובתוס' הקשו הא בלאו הכי הזבח פסול מחמת כהן בע"מ ולפמ"ש ל"ק דאי הוי המחשבה פוסלת לא היה מהני שיחזור הכשר ויקבל ומחמת כהן בע"מ מהני שיחזור הכשר ויקבל דלא נעשו שיריים כמש"ל. וקצ"ע בדברי הר"מ שכ' דאין המחשבה מועלת כו' כיצד א' מהפסולים וחישב מחשבת המקום או הזמן וקודם לזה מביא הג' מחשבות היינו שינוי השם כו' ולמה לא נקט כאן שינוי השם או מחשבת המקום והזמן ולומר כיון דמחשבת שינוי השם אינו אלא בחטאת לא נקט לי' אלא אלו מחשבות דפוסלים בכל הקרבנות ז"א דמחשבת שינוי השם ג"כ נ"מ בכל הקרבנות דבכל הקרבנות לא עלו לשם חובה ובוודאי דפסולים לא מועיל מחשבתן כלל ואי איכא דם הנפש יחזור הכשר ויקבל ועלתה לבעלים אם כן קצ"ע דלא נקט הר"מ מחשבה זו ג"כ וצ"ע:

והנה דיני מחשבות בשאר קרבנות נכתוב אי"ה כ"א במקומו אך להאריך בכל פרט צריך חיבור מיוחד לכל מצוה. ואפילו עירוב מחשבות פוסל היינו שחישב לשם חטאת ולשם קרבן אחר או לשם קרבן אחר ולשם חטאת בד"ע אלו פוסל וכן גבי חטאת העוף פוסל מליקה ומיצוי שלא לשמה וקבלה והולכה אינו בחטאת העוף עש"ס ור"מ. ובעולת העוף מחשבה מועלת בשני עבודות היינו מליקה ומיצוי ובחטאת העוף בג' עבודות מליקה והזאה ומיצוי דבחטאת העוף היה הזאה וגם מיצוי מעכב עיין ר"מ פ"ז ועי'

במעילה ד"ח ע"ב וד"ט. ופשוט ג"כ דשינוי בעלים גבי עוף במליקה אינו פוסל אלא אם כן חישב להזות דמו או למצות דמו לשם בעלים אחרים כמש"ל בחטאת בהמה אבל מחשבה במליקה לבד אינה פוסלת בשינוי בעלים וז"פ. ולאחר שזורקין הדם מפשיטין ומוציא האימורין ומקריבן ע"ג המזבח החיצון הן בחטאות הנאכלות והן בנשרפים והן בכל הקרבנות חוץ מעולה שנשרף כולו וחוץ מחטאת העוף שאין למזבח אלא דמה בלבד. והרהמ"ח כ' מה מקריבין והוא בר"מ פ"א ממעה"ק הח"י וכ' שם האיברים כו' מן החטאות הנאכלות ומן האשמות כו' ובאמת בחטאות הנשרפים מקריבין ג"כ אימורים אלו אך לפי שרוצה לכתוב אם הם מן הכבשים מוסיף על אלו האלי' ובחטאות הנשרפות אין שם מין כשרים ע"כ נקט לשון הנאכלות וז"פ. והנה הר"מ והרהמ"ח כתבו שחלב על הקיבה בכלל ובכ"מ הקשה למה לא פסק כר"ע חולין מ"ט שמרבה חלב שעל הדקין ור"י מרבה חלב הקיבה והלכה כר"ע מחבירו עיין מ"ש ועיין ר"מ פי"ג משגגות שהאריך בזה המגיה במ"ל. ומבואר עוד בר"מ שם מהש"ס דחולין דשליל של קרבן אין מקריבין החלב של השליל ע"ג המזבח אלא חלב האם בלבד והעובר הרי הוא כאבר מאברי'.

עוד איני מבין ד' הר"מ שהבאתי לעיל מ"ש פי"ד מפסולי המקודשים דאחד מן הפסולים לעבודה שקיבל או הלך או זרק שלא לשמה וחשב לא פסל במחשבתו שא"ר לעבודה ואותו הדם שקיבל או שזרק מקצתו ישפך לאמה ואם נשאר דם הנפש יחזור כשר וכו' וכתבנו דמבואר כיון דאין המחשבה פוסלת לא נשאר פסול רק מחמת כהן פסול. וכהן פסול אינו עושה שיריים ע"כ אם איכא דם הנפש יחזור כהן כשר כו' וק"ל מ"ש הר"מ ואותו הדם שקיבל או שזרק מקצתו ישפך לאמה מבואר דאותו הדם שבמזרק נפסל רק אי איכא עוד דם הנפש יחזור כשר ויקבל ויזרוק. ואיני מבין בשלמא בקבלה שקיבל כל הדם במזרק או הוליך כל הדם כיון דהי' בפסול נפסל כל הדם שהפסול עשה העבודה הולכה או קבלה בכל הדם שבמזרק ע"כ צריך לקבל או להוליך דם אחר שנשאר בצוואר מדם הנפש אבל אם פסול זרק למה פסל כל המזרק דהלא אינו פסול אלא רק הזריקה שבאצבע אבל למה יפסל כל המזרק וכי מפני שטבל אצבעו בדם שבמזרק נפסל לא מצינו שאם טבל אצבעו פסול ולא עשה עבודה שיהי' נפסל הדם רק קיבל או הלך אם כן כל הדם קיבל וכל הדם הוליך שייך שפיר דנפסל אותו הדם אבל עבודת הזריקה אינו רק הדם שבאצבע זה עבודה של הזריקה אבל שאר הדם שבמזרק למה נפסל אם כן היה ראוי להיות שאם זרק פסול אין צריך לשפוך לאמה רק כהן כשר יחזור ויטבול אצבעו ויזרוק וכי טבילת אצבע הפסול פסל כל הדם לא מצינו זה. ונראה דיצא להר"מ דין זה דהדם שבמזרק נפסל ונעשו שיריים אף על פי שאין הפסול עושה שיריים מכל

מקום דם שבמזרק נעשו שיריים מפ' דם חטאת ע"ש במשנה דם חטאת שניתז על הבגד טעון כיבוס כו' חטאת פסולה אין דמה טעון כיבוס כו' שקיבלו פסולים וזרקו את דמה. ורש"י כ' במשנה דל"ג וזרקו כו' דאפילו כשרה לאחר זריקת דמה אין דמה טעון כיבוס כדאמרינן לקמן פרט לזה שכבר הוזה ע"כ. והתוס' כ' שם ז"ל פי' בקונטרס דל"ג וכו' אצטריך לאשמועינן בפסולים למימר דדם דיחוי הוא ואין הנותר במזרק כשר לזריקה ול"ת יחזור הכשר ויזרוק דפסול עושה שירים עכ"ל. והנה לפי' תוס' הרבותא כיון דזרק הפסול לא מיקרי שכבר הוזה דלא עלתה לו והיתה עולה על הדעת דאם ניתז אח"כ ממזרק טעון כיבוס דראוי עוד לכשר לזרוק ה"ל ככל דם שבמזרק דטעון כיבוס ע"כ משמיענו המשנה דאין טעון כיבוס דפסול עושה שיריים ונפסל הדם. וד' התוס' צ"ע הא באמת קי"ל דאין הפסול עושה שיריים אם כן הדם שבמזרק אינו נפסל אך התוס' דקדקו בלשונם ואין הנותר במזרק כשר לזריקה כו' ול"ת כו' היינו אף דאין הפסול עושה שיריים על כל פנים הדם שבמזרק עושה שיריים לכ"ע. וע"כ מוכח ד"ז מן המשנה דלמה לא יטענו כיבוס כיון דהדם ראוי לזריקה ול"ש שכבר הוזה כיון דהזיה הי' בפסול ע"כ מוכח מהמשנה אף דאין הפסול עושה שיריים בזריקה מכל מקום כל הדם שבמזרק נעשו שיריים ונפסל ודברי הר"מ הן הם דהתו"ס. אח"ז מצאתי בס' טהרת הקודש כ' הפירוש בדהתו"ס כן דחילוק בין דם שבצוואר דאינו נעשה שיריים ובין דם המזרק ויישב קו' התוס' ע"ש והדברים ברורים דכ"ה דעת הר"מ ויצא לו ממשנה זו דהדם שבמזרק נעשו שיריים מזריקת הפסול והתוס' שם מסיימים וצ"ע בפ"ק דמעילה ד"ה וכוונתם דשם גרסינן במשנה וזרקו ובגמרא שם מקשה קושיא הא קיבלו כשרים כו' ותירצו דל"ד ע"ש והת"ח בגליון המשנה פ' ד"ח הקשה קושיא זו והוא באמת ק' תוס' אם כן לפי הש"ס שם אין מוכח ד"ז ומכל מקום כיון דסברת תוס' כ"ה וגם הר"מ סובר כן כ"ה הלכה וצ"ע במעילה:

והנה בחטאת יש דין נוסף מה שאינו נוהג בשום קרבן וד"ז נוהג הן בחטאת הנאכלת והן בחטאת הנשרפת חוץ מחטאת העוף ועיין ר"מ פ"ו וזהו דם חטאת שנתקבל בכ"ש וראוי להזאה וניתז מן המזרק קודם הזאה על בגד טעון הבגד כיבוס במקום הדם במים בעזרה שנא' כו' תכבס במקום קדוש ואינו טעון כיבוס אלא שהותז על בגד שראוי לקבל טומאה וראוי לכיבוס אבל אם הותז על עור קשה או כלי עץ או מתכות אף שהם מקבלים טומאה א"ר לכיבוס וגורר הדם מעליהם. ולשון זה דגורר הדם הוא בר"ם בה"ב וגם בה"ד נראה קצת מדבריו דמצוה לגרור הדם אך אין טעון כיבוס ולא ראיתי כעת בש"ס שיהא קפידא בזה והש"ס מפרש בדצ"ד דלאו בר כיבוס הוא רק בר גרירה היינו דלא אתרבי

לכיבוס אבל שיהיה הגרירה קצת מצוה אינו מבואר דאפשר אם רוצה מניחו על הכלי. וגם נ"פ דאף אם נאמר דקצת מצוה איכא מכל מקום ליכא קפידא לגרור בעזרה דוקא כמו כיבוס דגזירת הכתוב הוא כנ"פ. ודוקא חטאת כשרה אבל אם נפסלה החטאת בין שלא היתה לה שעת הכושר כגון שנפסלה בשחיטה או אפילו היתה לה שעת הכושר כגון שלן הדם או שנטמא הדם או שיצא חוץ לחומת העזרה אין דמה טעון כיבוס ועיין תוי"ט ולח"מ. ומה שהקשו על הר"מ ופלפלו בדבריו ע"ש ובבה"ז:

והנה בד"ז שנטמא הדם אינו טעון כיבוס הקשו בתוס' שם מ"ט לא בעי כיבוס הא מדאורייתא זרקו לכתחלה ותי' כגון שנשבר הציץ כו' ודעת הר"מ פ"א מפסולי המקודשים ופ"י מהט"א דדם קדשים אין מטמאין כלל מן התורה ע"ש. והא דבעי ריצוי ציץ היינו מדרבנן אבל מן התורה אין טומאה לדם קדשים אם כן מ"ט אין טעון כיבוס הא ראוי להזאה מן התורה וצ"ל כיון דמדרבנן א"ר לא קרינן ראוי להזאה ואינו טעון כיבוס וס' זו מפורסם דע"י דרבנן נעשה דאורייתא. ומ"ל פ"ז מתרומות מביא בקיאות בענינים אלו ומכאן מוכח דהר"ם סובר כיון דמדרבנן א"ר מועיל לדאורייתא. ומצאתי בטה"ק שהקשה כן. ניתז על עור הרך טעון כיבוס ובקשה אינו טעון כיבוס דלאו בר כיבוס הוא ועל העור שלא הופשט אינו טעון כיבוס לגמרי ואחר שהופשט טעון כיבוס אף על פי שאינו מקבל טומאה עתה קודם העיבוד מכל מקום ראוי לקבל טומאה לאחר העיבוד ועיין לח"מ. ניתז מן הצואר על הבגד או שנשפך הדם על הרצפה מהצואר ואספו כיון דא"ר להזאה אינו טעון כיבוס וכן אם ניתז מן הקרן אינו טעון כיבוס דכבר הוזה. וקודם הד' מתנות אף על פי דחטאת החיצונה אם נתן מתנה א' כיפר עיין ר"מ פ"ב מפסהמ"ק מכל מקום לענין זה קודם שנתן כל הד' מתנות וניתז מהמזרק צריך כיבוס אך לאחר שנתן כל הד' מתנות אף על פי שלא שפך השיריים על היסוד אינו טעון כיבוס דה"ל שכבר הוזה. ניתז מהשיריים שבאצבע אינו טעון כיבוס דאינו ראוי להזאה דשירי הדם שבאצבע פסולין להזאה. ואם ניתז על הבגד ומאותו בגד ניתז על בגד אחר הוא אבעיא בש"ס ואיפשיטא דטעון כיבוס ממ"נ דאם אספו מבגד הראשון וכשר כיון דנתקבל בכלי אם כן בודאי טעון בגד השני כיבוס דראוי להזאה ואי אספו ופסול דהדם נדחה מזריקה כיון דהבגד נזקק לכיבוס כר"ע ס"ל דהיתה לה שעת הכושר דמה טעון כיבוס. והר"מ פוסק בד"ז דאין בגד השני טעון כיבוס. ובכ"מ כתב כיון דלא קי"ל כר"ע אם כן אי אוספו ופסול אין טעון כיבוס רק אי אוספו וכשר וכיון דלא איפשיטא מס' אין מכבסין בעזרה דאינו דרך כבוד ע"ש ואח"ז כתב כיון דלא ס"ל כר"ע אם כן אפשיטא בעיין איפכא ואיני מבין דעכ"פ זה לא איפשט דאפשר אוספו וכשר אם כן טעון כיבוס לכ"ע וצ"ע. והנה

ד"ז דוקא שהיה על בגד הראשון שטעון כיבוס אם כן אפשר אדחי הדם מזריקה כיון שנזקק לכיבוס כפרש"י אבל אם נפל בראשון על דבר שאינו טעון כיבוס בודאי אוספו וכשר כיון דנתקבל תחלה בכלי והבגד השני טעון כיבוס וזה פשוט. עוד מבואר בש"ס דאם היה הדם כשר וניתז על בגד טמא דנפסל הדם רק פסול דם והחיוב כיבוס באים כאחד מבואר שם דהוא פלוגתא דר"א ורבנן. ולרבנן טעון כיבוס כיון דלא נפסל קודם לכן והר"ם פוסק דאינו טעון כיבוס ובכ"מ תמה עליו דפוסק דלא כרבנן וע"ש מ"ש בשם הר"י קורקס ועיין בלח"מ:

ואם ניתז ד"ח ואחר כך ניתז על דם זה דם אחר טעון כיבוס אך אם מקודם ניתז דם עולה או דם חולין ואח"כ ניתז על דם זה ד"ח אינו טעון כיבוס שהרי לא נבלע בו. כ"ה בר"מ והוא בש"ס שם דצ"ח. וא"י אם הוא דוקא דם אחר אבל אם היה מים או איזה ד"א ואח"ז נפל עליו ד"ח טעון כיבוס או לאו דוקא דם שבכ"ד שהי' עליו קודם הוא שבע מלבלוע ואינו טעון כיבוס. וטעון כיבוס בעזרה ואם יצא הבגד מחזירו לעזרה ומכבסו שם. ואם נטמא חוץ לעזרה בטומאה דאורייתא דאינו יכול להכניסו בעזרה קרעו ומשייר בו כדי מעפורת כדי שיהיה בגד בשעת כיבוס ומכל מקום הוא טהור מן התורה רק מדרבנן טמא ומותר להכניסה משום מצות כיבוס ואע"פ שאינו בגד לענין טומאה מכל מקום הוי בגד לענין כיבוס עי' תוס' שם באריכות ועיין בלח"מ. ואם נפל על המעיל ד"ח ונטמא בחוץ דא"י לקרוע מכניסו בפחות מגע"ג דל"ה הכנסה ומכבסו בעזרה דפחות מגע"ג אצבעות לאו בגד טמא הוא ואע"פ דארוג טמא בכ"ש ובגדי כהונה ארוגים היו [וד"ז דארוג טמא בכ"ש הוא בר"מ פכ"ב מהלכות כלים] מכל מקום דוקא ארוג כ"ש הוא בפ"ע אבל בא מבגד גדול צריך גע"ג. וע' מ"ל שם מה שמביא בשם תוס'. ובתוס' הקשו היאך מכניסו בפחות מגע"ג למ"ד ביאה במקצת שמה ביאה. ותי' שאני בגד הואיל ויכול לחתכו דלא חשיב כאלו נכנס כולו. והנה דעת הר"מ לענין ביאה במקצת עפ"ג מהב"מ. ולכאורה קשה על התוס' דבאמת כאן אינו יכול לחתכו דאסור לקרעו צ"ל כיון דיכול לחתוך רק דאיסורא רביע עליו ה"ל כאילו לא נכנס כולו ול"ד לביאה במקצת גבי אדם וזה פשוט. ולכאורה קשה למה לא נטביל הבגד או המעיל קודם ואח"כ נכניס לעזרה ואי דדם חוצץ מכל מקום מיעוט המקפיד אינו רק מדרבנן ודרבנן מותר להכניס משום מצות כיבוס כמו שכתבתי לעיל ודוחק לומר דמיירי שנפל על רובו של מעיל. אך באמת אסור לטבול קודם דשרייתו זהו כיבוסו ומכבס חוץ לעזרה והוא צריך לכבס בעזרה ע"כ צריך תקנות הללו וכן כתב במשנה למלך שם ועיין באו"ח הלכות שבת סי' ש"ב סעיף י' בהג"ה. ומבואר בש"ס דז' סממנים מעבירין על דם חטאת רק מי רגלים אין מכניסין בעזרה מפני

הכבוד מבליעו ברוק תפל והר"ם כתב כאן דמעבירין ז' סממנים חוץ מי רגלים שאין מכניסין במקדש ולא כתב דמבליעו ברוק תפל ועיין בלח"מ. ועיין לעיל פרשת תצוה גבי לאו דמקרע ב"כ כתבתי אי דוקא במעיל הדין כן או אף בשאר ב"כ דאסור לקרוע ואם יש חילוק ביניהם ע' לעיל. והנה הכיבוס אף על פי שהוא בעזרה מכל מקום אינו עבודה וכשירה בזרים דלא מצינו בזה דוקא כהן אם כן כשרה בזרים ובכל הפסולים ואפשר אין מניחין חרש שוטה וקטן לכבס כיון שהוא מצוה ואפשר אין קפידא. ועיין ר"מ פ"ה ופ"י ממעה"ק מבואר דשלמים ששחטן בהיכל כשרים וכן קדשי קדשים נאכלין בהיכל והוא בזבחים ס"ג נראה דכאן אם אינו יכול לכבס בעזרה אסור לכבס בהיכל דמבואר שם דאכילה דאין דרך לאכול במקום רבו היה אסור לאכול רק דרבי קרא בקודש הקדשים ומכל שכן כאן דהוא אינו דרך כבוד כמ"ש הכסף משנה דמספיקא אינו מכבס וליכא קרא לרבויי בודאי אסור לכבס בהיכל כנ"פ. ועי' בפר"ד דרך מצותיך הקשה על הרמב"ן לשיטתו הי' לו למנות ד"ז דכיבוס גבי חטאת למצוה בפ"ע ולהר"מ ניחא. ויש עוד דין מריקה ושטיפה ושבירה בכלים ונוהג זה בשאר קדשים ג"כ ולא כתבתי פה ויבואר בסוף הקרבנות ועוד דינים פרטיים יעו"ש:

מצוה קלט

סעיף א

שלא יאכלו הכהנים כו'. עיין ר"מ פי"א ממעה"ק ופ"ב מפסולי המקודשים וכ"ה. הנה בחטאת הפנימית שעוברין בלאו על אכילתו הוא דעת ריה"ג זבחים פ"ב ולדידי' חטאת החיצונה שנכנס דמה לפנים שפסולה ונשרף אינו מוכח מקרא זה רק מפסוק הן לא הובא כו' אם כן בחטאת החיצונה שנכנס דמה לפנים לא מצינו לאו אך ר"ע סובר דפסוק זה מיירי בחטאת החיצונה שנכנס דמה לפנים עוברים בלאו הזה. והנה הר"ם שפסק בה' פסה"מ דדם חטאת החיצונה שנכנסה לפנים נפסלה מפסוק זה אם כן אינו מוכח לאו בפרים הנשרפים והר"מ פסק כאן דלוקין בפרים הנשרפים מלאו זה ועי' בלח"מ. והנה להלכה הן בחטאות הפנימיות והן בחטאות החיצוניות שנכנס דמם לפנים עוברים בלאו באכילת' ודינם ככל מאכלות אסורות לכה"ד אין צורך לכפלם. והנה הדינים של חטאת הנשרפת כדינו כתבתי לעיל איזה הם הנשרפין. כעת נכתוב הדינים באיזה דרך נפסלו חטאות החיצוניות שנכנס דמם לפנים. כל חטאות שדינן לזרוק על מזבח החיצון וקיבל דמם בכלי והכניסו להיכל אפילו קיבל דמם בשני כוסות והכניס כוס א' לפנים נפסל החטאת וכוס השני הנשתייר ג"כ נפסל ולא יזרוק כלל. ודינו כדין קדשים פסולים

ונשרפים בעזרה לא מחוץ למחנה עיין ר"מ פ"ד ממעה"ק. ואי דוקא אם זרק בהיכל נפסל הדם או אפילו על הכניסה לחוד יתבאר בסמוך. ונראה דגם אם הכניס לאולם נפסל אם הכניסה לחוד פוסל דאפשר היכל ואולם חדא קדושה היא. ואפילו אם הם ב' קדושות נראה דנפסל כיון שהוא שלא במקומו ע' בזבחים דפ"ב ואי היכל ואולם חדא קדושה יבואר בחיבורי לקמן אי"ה והוא ביומא דמ"ד ע"ב. ועי' בש"ס דאם חישב להביא הדם לפני ולפנים ונכנס רק להיכל וחזר והוציאו לא נפסל הדם כיון דחישב לכנוס לפני ולפנים ומוכח שם מקרא והר"מ השמיט זה. ובלחם משנה ומ"ל עמדו בזה ונראה שם בש"ס דאפילו כיפר בהיכל כי לר"י ור"ש לא נפסל רק בשכיפר מכל מקום כיון דחשב להכניס לקה"ק לא נפסל. ול"ד חטאת החיצונית אלא אפילו חטאת הפנימית כגון פר הע"ד ושעירי ע"ז דדינם לזרוק הדם בהיכל והכניס הדם לפני ולפנים נפסל הדם משום זה דאשר יובא וזה נפשט שם באת"ל דזה הוי שלא במקומו וכ"ה בר"מ ובהרהמ"ח. עוד מבואר שם בש"ס דפר ושעיר של יוה"כ שהזה בקה"ק כדינו והוציא להיכל להזות ואח"כ חזר והכניסו לקה"ק ג"כ נפסל בהכנסה זו אע"ג דהי' מקומו מכל מקום עתה דנפיק וא"צ להזות בקה"ק ה"ל שלא במקומו ונפשט זה ג"כ באת"ל. עוד מבואר שם אם הזה על הפרוכת בהיכל ויצא חוץ למזבח הזהב להזות עליו וחזר והכניסו זהו אבעיא כיון דחד מקום הוא לא נפסל בהכנסה זו א"ד יציאה כתיבה בה ועלתה בתיקו. ונ"פ דאבעיא זו דהזה על הפרוכת ויצא למזבח וחזר והכניסו ל"ד בפר ושעיר יוה"כ רק בפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים ג"כ אבעיא זו דלהזות אלו ואלו שוים עיין ר"מ פ"ה ממעה"ק היינו המקומות הפרוכת ומזבח הזהב אם כן שייך אבעיא זו גם כן בפרים ושעירים הנשרפים. אך באמת זה טעות דדוקא בפר ושעיר של יוה"כ דבשעת הזאה על הפרוכת הי' עומד לפנים ממזבח הזהב ומזה וגזרה עליו התורה ויצא היינו להזאות המזבח היה יוצא חוץ למזבח אע"ג דחד מקום הוא מכל מקום כיון דהתורה קראה זה ויצא אם כן החזרה ה"ל ביאה. אבל בפרים הנשרפים לא כתיב ויצא כי גם בהזאות של הפרוכת הי' עומד חוץ למזבח הזהב ולא יצא כלל להזאות של המזבח אם כן בודאי חד מקום הוא אף דהכניסו קרוב לפרוכת מכל מקום כיון דלא כתבה התורה לשון יציאה ה"ל חד מקום ע' יומא דנ"ח ע"ב וז"פ וברור:

וזה מבואר שם בש"ס דיומא מקראי דהזאות הפרוכת של פר ושעיר יוה"כ היה עומד הכהן לפנים ממזבח הזהב ובהזאות הפרוכת של פרים ושעירים הנשרפים הי' עומד הכהן חוץ למזבח הזהב ומזה. וצריך עיון גדול שלא הביא הר"ם ד"ז בפ"ה ממעה"ק גבי הזאת פרים ושעירים הנשרפים דהי' צריך לעמוד חוץ למזבח. ובה' עבודות יוה"כ ג"כ

לא הביא בפי' דשם צריך לעמוד בפנים ממזבח הזהב אך אפשר לכוין בדבריו ד"ז בפ"ד ע"ש אבל כאן פ"ה גבי פרים ושעירים לא הביא זה כלל והוא נלמד מקרא בש"ס דיומא שם והשמיט זה וצריך עיון גדול. וג"כ לא הרגישו בזה. והנה כל מ"ש היא שיטת רש"י וראב"ד בהשגות דאבעיות אלו היינו מחמת לאו זה דכל חטאת אשר יובא כיון דיצא והוחזר למקומו נפסל מחמת הובאה. אבל הר"מ פ"ב מפסולי המקודשים יש לו פי' אחר בסוגיא דמשום הכנסה לפנים לא מפסל כלל ע"כ אם הזה בקה"ק ויצא להיכל וחזר לקה"ק לא נפסל הדם כלל וחוזר ומזה בהיכל דלא נפסל מחמת ביאה כלל כיון דהי' מקומו בתחלה אך הוא ז"ל פי' דהפסול מחמת יוצא וכ"ה שיטתו אם הזה בקה"ק ולא גמר הזאה והוציאו להיכל וחזר והכניסו לקה"ק אינו גומר הזיות בקה"ק דנפסל הדם ביוצא דבאמצע הזיות קה"ק יצא להיכל. וכן אם באמצע הזיות ההיכל יצא לחוץ אינו גומר הזיות בהיכל דנפסל הדם מחמת יוצא. וז"ל הר"ם כאן פר ושעיר שיוה"כ כו' אם הכניס דמם לקה"ק והוזה ממנו והוציאו להיכל וחזר כו' נפסל ואינו גומר ממנו הזיות שבקה"ק כיון שיצא יצא. וכן וכו' והזה מקצת הזאות והוציאן חוץ להיכל וחזר כו' אינו גומר הזאות שבהיכל כיון שיצא הדם חוץ למקומו נפסל עכ"ל. והנה זה שפי' הר"ם דנפסלה משום הוצאה עכ"מ כ' דהר"ם פי' כן לשון הגמ' כיון דנפיק כו' נראה דהפסול הוא מחמת הוצאה. אך זה תימה גדולה דמבואר בש"ס בדין האחרון בהזיות שבהיכל דהוציאן למזבח וצד האבעיא כיון דחד מקום הוא לא מיקרי הוצאה א"ד כיון דכתיב ויצא כו' והיאך כ' הר"מ דהוציאן לחוץ להיכל דזה ודאי פסול דהוי ב' מקומות וד"ז דיצא למזבח לא הביא כלל. והכסף משנה עמד בשם הר"י קורקס דלמה לא כ' הר"ם בחוץ להיכל דהוי ס' דהוא תיקו ע"ש מה שתי'. ובאמת דיציאה אל המזבח הוא תיקו אבל חוץ להיכל ודאי פסול וצריך עיון גדול ועיין בלח"מ. גם ק"ל דלשיטתו דהוציא להיכל למה נקט דוקא בפר ושעיר יוה"כ ה"ה פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים ג"כ ד"ז כיון דיצא חוץ להיכל בודאי נפסל ביוצא דאין זה מקומם דדוקא לגבי מזבח יש חילוק כמש"ל דל"ש יציאה ולא כתיב בהם ויצא אבל חוץ להיכל בודאי נפסל כמבואר ונוהג ד"ז גם בפרים ושעירים וצריך עיון גדול. וע' כ"מ מ"ש בשם הר"י קורקס ראיה דחוץ להיכל בודאי נפסל מפרק ט"י דאמר שמא בחוץ היתה בקודש היתה וקודש משמע בהיכל משמע דוקא בהיכל אבל חוץ להיכל נפסלה ע"ש והם דברים תמוהים דשם מיירי בשעיר של ר"ח אם כן אדרבא אם היתה בהיכל פסולה דחטאת החיצונה נפסלה בביאה להיכל ע"כ הפשט שם דמרע"ה שאל דלמא היתה חוץ לעזרה דנפסלה ביוצא ואהרן השיב דהי' בקודש היינו בעזרה דאי בהיכל בודאי נפסלה ומאי דנקט הש"ס קודם דלמא דמה נכנס

לפני ולפנים אשגרת לישנא דבהיכל ג"כ פסול. וכ"ה כאן להדיא בש"ס פ"ב הן לא הובא כו' אל הקודש פנימה דדרשינן דגם בהיכל נפסל הדם ואף ריה"ג דסובר דנלמד זה מפסוק הן עי' בדפ"ב ע"א סובר גם כן דבהיכל לבד נפסל ולא פליג בזה על ר"ע והלל דנקט הש"ס ג"כ כאן דא"ל לריה"ג חטאת שנכנס דמה לפני ולפנים א"ל הן כו' הא דלפני ולפנים ג"כ ל"ד דכ"ע מודים דבקודש פנימה היינו היכל גם כן עיין במקומות הנ"ל ותראה. אם כן דברי הר"י קורקס תמוהים. וע' רש"י כאן דפ"ב גורס שם שמא חוץ למחיצה כו' א"ל פנימה היינו בפנים בעזרה ועי' בתוס' על כל פנים בהיכל נפסלה אליבא דכ"ע ודברי הר"י קורקס תמוהים וצ"ע:

והנה בהכנסה להיכל בלא זרק אי נפסל הדם הוא פלוגתא במשנ' דח"א אף על פי שלא כיפר ור"ש סובר דוקא שכיפר ור"י סובר דבשוגג אם הכניס שוגג כשר ובמזיד פסולה. ומבואר שם דבמזיד דפסול היינו בשכיפר דוקא דכר"ש ס"ל והר"ם פוסק כאן דעל הכניסה לחוד יש חילוק בין שוגג דכשר ובמזיד פסול בכניסה לחוד אף שלא כיפר ובכיפר בכ"ע אף בשוגג פסול הדם ע"ש בכ"מ ולחם משנה תמהו דנראה בש"ס דבלא כיפר כשר אפילו במזיד. וע' מ"ש בשם הר"י קורקס וע' לח"מ. והנה ז"פ למאן דס"ל דבעינן כיפר היינו במקום הראוי לזריקה כגון שהכניס בהיכל והזה על הפרוכת או על מזבח הזהב או בקה"ק בין הבדים. אבל אם זרק במקום שא"ר בודאי לא מיקרי כיפר ע"ש בש"ס דנלמד מגז"ש וז"פ וברור. אם כן בנכנס לאולם לא משכחת לה כיפר דשם אין מקום הזאה כלל אם כן אין נפסל הדם אך להר"מ דפוסק דעל הכניסה לחוד במזיד חייב אם כן אפשר באולם ג"כ נפסל כמש"ל. ובד"ז דכיפר אין חילוק בין אם הכניסו להיכל או אפילו לקה"ק צריך דוקא כיפר ובלא כיפר כשר. ולהר"מ בלא כיפר בשוגג כשר וע"ש מוכח כן בש"ס ופשוט. והנה דבר זה דכיפר לא נתפרש לי מאי זה כגון שהכניס חטאת החיצונה להיכל אם נפסל בהזה על המזבח לחוד אפילו בלא הפרוכת או על הכפורת לחוד בלא המזבח מיקרי גם כן כיפר וכן בלא הזה רק מקצת הזאות אי מיקרי כיפר דאפשר דלא מיקרי כיפר רק אם הזה כדין חטאות הפנימיות וצריך בהיכל ז' הזאות על הפרוכת וד' מתנות על קרנות המזבח ומתנה א' מעכבת בחטאות הפנימיות אם כן לא מיקרי כיפר רק אם עשה כהכשר פנימיות וכן בקה"ק כל ז' הזאות וכ"נ כיון דילפינן לכפר לכפר מג"ש דפר ושעיר הנשרפים עי' בגמ' ושם מיירי דכיפר כדינא. אם כן האי לכפר ג"כ כן. וע' רש"י זבחים ל"ו ע"ב ד"ה הכניס כו' פי' דר"י פוסל כשנותן ממנו על מזבח הפנימי כו' נראה דעל המזבח לחוד נפסל ול"נ כמ"ש דצריך הזאה כעין כשירה ורש"י לא דקדק בזה דאין כוונתו לפרש רק בהכנסה לחוד לא מפסל ע"ש כנ"ל. ולא

נפסל בהכנסה רק אם הכניסו דרך שער ההיכל אבל אם הכניסו דרך פשפוש או חלון או גג בין להיכל בין לקה"ק אפילו אם כיפר אינו נפסל דרק דרך ביאה אסרה תורה כ"ה בש"ס ור"מ ובהרהמ"ח. ונוהג לאו זה בכל אישי ישראל ודינו ככל הלאוין לענין כל הדינים וא"צ לבאר דהכל מבואר לעיל. ובשר חטאת הנכנס לפנים לא נפסלה ואפילו בצוואר מלא דם שעדיין לא קיבל דמו לא נפסל דאינו נפסל אלא אם כן קבלו בכלי והכניס. וחטאת העוף שהכניס בצווארה להיכל הוא אבעיא בש"ס כיון דאינה טעונה כלי ה"ל הצוואר ככלי ומיפסל או כצוואר בהמה דמי ולא נפסל ואבעיא הוא בזבחים צ"ב ומבואר בר"ם כאן ונשרף מספק. ונראה דאבעיא זו בש"ס למ"ד לא בעינן כיפר דאי לר"ש ור"י היאך שייך כיפר דהיאך אפשר להזות באצבעו מצוואר העוף ז' הזאות וד' הזאות על המזבח וגם לשון הגמ' חטאת העוף שהכניס כו' נראה דבכניסה בעלמא פסול. וקשה היאך מבעיא שלא כהלכתא דהא ר"י ור"ש סוברים דבעינן כיפר ואפשר דמכאן יצא להר"ם מה שפסק דכניסה לחוד פוסל במזיד אליבא דר"י ומבע"ל אליבא דהלכתא. אבל אם נאמר דבעינן בכ"ע כיפר ל"ש כאן כנ"ל. אך אפשר דיכול להיות שהזה כדינו וצ"ע ועי' בזבחים צ"ב מביא הש"ס ברייתא פירכסה ונכנסה לפנים כשרה הא הכניסה פסולה מבואר דא"צ כיפר דבפירכסה מעצמה ל"ש כיפר אם כן בכה"ג הכניסה פסולה לא בעינן כיפר מוכח דין הר"ם דלא בעינן כיפר ומכל מקום בנכנסה מעצמה כשירה דהוי כמו שוגג ע"ש. ונלע"ד כיון דצריך שיכפר וילפינן מג"ש אשר הובא את דמם לכפר אם אחד מהפסולים לעבודה לקח מקצת דם והכניסו וכיפר בפנים לא נפסל דם הנשאר בחוץ דדומיא אשר הובא וכו' לכפר דוקא בכשר וכה"ג מבואר בש"ס ור"ם פ"א מפסולי המקודשים והבאנו לעיל דאין הפסול עושה שיריים ואם זרק הפסול אם יש דם הנפש יחזור הכשר כו' ה"נ אינו פוסל ואפשר דטמא פוסל כמו דעושה שיריים דכשר בק"צ כמש"ל. אבל לשיטת הר"ם דבכניסה לחוד מפסל אפשר דבכ"ע פסול אף בנכנסו הפסולים עם מקצת דם אבל אי בעינן כיפר דיליף בג"ש נראה דוקא בכשרים ואפשר בטמא ג"כ ובאתי רק לעורר:

מצוה קמ

סעיף א

שנצטוינו כו'. עיין ר"מ בכ"מ מה' מעה"ק. והנה האשמות טעונין סמיכה ושחיטתן וקבול דמן בצפון דהוא ק"ק וצריך לשחוט ג"כ לשם אותו חטא שבא עליו ואינן טעונין נסכים חוץ מאשם מצורע ואי"ה יבואר במקומו וזורקין בכלי למטה מחצי המזבח ב'

מתנות שהם ד' כמו עולה והאימורין נקטרין על המזבח והבשר נאכל לכהנים ליום ולילה ובעזרה. ואשם מצורע יש שינוי בקבלת הדם ויבואר אי"ה במקומו. וד' אשמות באין בני שתי שנים ובשני שקלים כסף חוץ אשם מצורע ואשם נזיר שהן באין בני שנה ואין לדמיהן קצבה ויבואר אי"ה כ"א במקומו. ומ"ש הרהמ"ח זריקה כו' ותנופות שוה בכל האשמות תיבת תנופות הוא טעות המעתיק דלא היה תנופה באשם רק באשם מצורע כשהוא חי כמשי"ת במקומו. ובאין מן הזכרים ואין אשם בצבור ולא בשותפין ואין מקבלין מיד העכו"ם ומיד רשע לעכו"ם או לחלל שבתות ולענין אם הוא רשע לאותו עבירה כ"א יבואר במקומו כי במצוה זו הוא כלל. ובכל המחויב האשם יבואר במקומו. וכבר מבואר לעיל בח"ז ואין כאן מקומו לפרש:

מצוה קמא

סעיף א

שנצטוו כו'. והנה דין שלמי צבור אכתוב במקומו גבי שהל"ח בעזה"י. וגם דין איל נזיר יבואר בפ' נשא וכאן אכתוב דין שלמי חגיגה ושמחה דהם שלמי חובה ודין שלמי נו"נ ותודה ועיקר דינים אלו עיין ר"מ פ"ט ממעה"ק וקצת בפ"א מה' הנ"ל וש"מ. וכבר ביארנו לעיל דחובה על כל איש מישראל להקריב בכל רגל מג"ר שלמים ונקרא חגיגה וגם שלמי שמחה וביארנו שם מי הם הפטורים ממצות אלו. גם ביארנו דשלמי חגיגה צריך שישוה ב' כסף ועי' תוס' חגיגה בשם ירושלמי אי השיעור הזה מן התורה או דרבנן. גם הבאתי שם בשם ס' ט"א דבאה בשותפות כשלמי נו"נ ובלבד שיהיו לכ"א שיעור ש"פ הכלל שלמי חגיגה ושמחה לכל דיני הקרבתן שוה לשלמי נו"נ. וסדר הקרבתן כ"ה אינה באה אלא מבהמה ולא מעוף. ומכל מין בהמה בין בקר וצאן ועזים בין זכרים בין נקבות בין גדולים בין קטנים. ונ"פ בין שלמי חגיגה ושמחה או נו"נ אם רוצה יכול להביא פלגס ג"כ ונקרא פלגס כבש שהוא בן שנה עד ל' יום בשנה השנית ע' ש"ס ור"מ פ"א ממעה"ק ולקמן מצוה רצ"ט פלפלתי בדין פלגס באריכות אבל בין אם הוא ס' כבש או איל או אפילו ברי' בפ"ע עי' בחולין ובר"מ פ' ט"ז ממעה"ק מכל מקום כשר לקרבן אם כן יוצא ידי חגיגה או בנדר שלמים סתם ודוקא בנודר כבש או איל לא יצא או לר"י מטעם דהוא ברי' בפ"ע ואינו לא כבש ולא איל או לבר פדא דהוא ס' כבש או איל או ברי' ע"ש אבל שלמים אם רוצה מנדר או מנדב פלגס או שלמי חובה אם רוצה מביא פלגס דכשר לקרבן. וע' לקמן הבאתי בשם הגאון ר"א מווילנא דפי' במשנה דפ"ק דפרה דר' ישמעאל קורא אותו פרכדיגמא ופוסל אותו לקרבן אבל לית הלכתא כוותי' דר"י עמ"ש לקמן. והנה

המקריב את הפלגס מביא נסכי איל לר"י הוא גזירת הכתוב או לאיל לרבות הפלגס ולב"פ מייתי נסכי איל ומתנה אם הוא כבש המותר לנדבה עי' בחולין ועיין ר"מ פט"ז וע' לח"מ על כל פנים אם צריך להתנות אינו מביא בי"ט כי מנחת נדבה א"ד י"ט ויכול להביא בחה"מ או מקריב הפלגס בי"ט והנסכים מביא אחר י"ט דקיימא לן מביא אדם זבחו היום ונסכיו אחר י' ימים עיין ר"מ פ"ב וז"פ על כל פנים נ"פ דיכול להביא שלמי חובה פלגס וכן נו"נ יכול לנדור או לנדוב פלגס ופשוט. והנה יכולים להביא שלמים בשותפות והוא בר"ם פ"ג ומקבלים שלמים בנו"נ מכל אישי ישראל אבל לא מעכו"ם ואם עכו"ם הביא שלמים מקריבים אותו עולה דהעכו"ם לבו לשמים רק אם נתנו לישראל שיתכפר בו ישראל דינו כשלמים לכ"ד ומן רשע לעכו"ם או מחלל שבתות אין מקבלין ורשע לא' משאר עבירות מקבלין ממנו ער"מ. ושלמים טעונין סמיכה ודיני סמיכה ביארתי למעלה ואינו מתוודה על השלמי' רק אומר דברי שיר ושבח כ"ה בר"מ כאן פ"ג וג"כ טעונין נסכים ככל הקרבנות עולה ודומי'.

ושלמים הם קק"ל ושחיטתן בכ"מ בעזרה ואין טעונין צפון ואפילו אחורי ההיכל כשר ואם שחטן בהיכל כשרים אבל אם שחטן בגגו של היכל פסולים שאין הגגות ראוים לשחיטה כ"ה בר"מ פ"ה ממעה"ק מזבחים נ"ה ושם מבואר דשחיטתן כשירה בכל העזרה אפילו בצדדיה היינו דלא בעינן דוקא נגד פתח ההיכל ואפילו בצדדים כשר אבל צדי צדדיה כגון הלשכות פסולים לשחיטת קק"ל וכן כונת הר"מ כאן דוקא כל העזרה היינו אפילו צדדים. והלשכות דפסולים עיין ר"מ פ"ו מה' בית הבחירה ומ"ש הר"ם אפילו אחורי ההיכל כשר לשחיטה היינו אחורי הכפורת דמבואר שם בש"ס דכשר דלול קטן היה ע"ש ובלחם משנה כ' דרבינו השמיט אחורי בית הכפורת ולענ"ד דזה כונת הר"מ שכתב ואחורי ההיכל דגם קה"ק בכלל היכל עיין ר"מ פ"ה מה' ביהב"ח הי"ב. אך כעת לא ראיתי להר"ם הבהב"ח שיביא זה דלול קטן היה אחורי בית הכפורת כדי להכשיר את העזרה וצע"ק. ומ"ש הר"מ דשחיטה בהיכל כשר כ"ה בזבחים ס"ג והטעם דלא יהי' טפל חמור מן העיקר ע"ש ופשוט דאפילו בקה"ק אם שחט כשר מטעם זה עיין כאן תובד"ה שנים לפר כו' ודין גגין ועליות יבוארו במקומן. ובשעת שחיטת השלמים צריכין שיהי' דלתות ההיכל פתוחות ואם היו נעולות או אפילו מגופות הרי הם כנעולות ופסול דכתיב פתח אה"מ דצריך שיהא הפתח פתוח אבל הפרוכת שעל השער אינה פוסלת כ"ה לשון הר"ם משמע דלכתחל' יגלול ג"כ הפרוכת שיהא פתוח לגמרי רק בדיעבד אינה פוסלת עי"ש בש"ס ובתוד"ה הוא דלכתחלה כשר ואדרבא היו עושין הפרוכת משום זה דלא יסתכל בהיכל בשעת שחיטה ע"ש. ומבע"ל שם בש"ס גובהה

מאי היינו שהי' תל מונח אצל הפתח או עץ ומפסיק בין הפתח לשחיטה אי הוי כנעול או כפתוח ולא"פ. והר"מ השמיטו ועבלח"מ. ובתוס' הקשו היאך נוכל לומר דגובה מפסיק אם כן כנגד המזבח יפסול שהמזבח מפסיק כו' ועי' בס' פנים מאירות שתירץ דדוקא אם מונח תוך הפתח או אצל הפתח דמעכב כניסה ויציאה הוא סברת הש"ס דאין זה פתח פתוח אבל חוץ לפתח כמו המזבח שהיה רחוק אין ההפסק מזיק כיון דהפתח פתוח וקיימתי מסברא דנפשאי אח"כ מצאתי כן בפמ"א. וד"ז דצריך שיהיו דוקא דלתות ההיכל פתוחים מפסוק ושחטו פתח אה"מ ע"כ היכל ואולם לאו חדא קדושה היא ואולם לא מיקרי אהל מועד דאי חדא קדושה ואולם ג"כ מיקרי א"מ הי' מתכשר אפילו בדלתות ההיכל נעולות כיון דשער האולם פתוח ע' בעירובין דף ב'. והאולם לא היה לו דלתות עיין ר"מ הבהב"ח ע"כ לאו חדא קדושה הוא. וע"ש בזבחים דשני פשפשים היו בבית החליפות כדי להכשיר כנגדו לשחיטת קדשים והר"מ אינו מביא זה דהש"ס אזיל למ"ד אולם והיכל חדא מילתא הוא ע' רש"י שם. אבל מסתם גמרא דדלתות ההיכל נראה דאולם אינו מיקרי א"מ אם כן לא הי' מהני הפשפשים ע"כ לא היה פשפשים ע"ש בש"ס ורש"י ותבין. והבאתי ד"ז כ"פ ומכאן מוכח דקדושת היכל ואולם ב' קדושות הם ואולם לא מקרי א"מ. וד"ז הוא בכל הקרבנות ל"ד בשלמים. ובתי"ט ובהגהות תמה על הר"מ שכתב שלמים דבאמת בכל הקרבנות הדין כן. ועי' לעיל מצוה קט"ו גבי עולה הבאתי זה ג"כ. ונ"פ דאם שחט בהיכל שכשר כמ"ש אפילו דלתות ההיכל נעולים כשר כיון ששוחט בהיכל דדוקא בעזרה צריך שיהי' פתוח ההיכל אבל בהיכל עצמו פשוט שכשר ע"ש בתוס' וז"פ.

ולאח"ש מקבל ומוליך הדם וזרקו על מזבח החיצון וזריקתו שוה לעולה דזורק במזרק ב' מתנות שהם ד' למטה מחוט הסיקרא הכלל הזריקה שוה לעולה ולאשם. ולאחר שזורק את הדם מפשיט ומוציא את האימורין ואיזה הם אימורין כתבתי למעלה. ומנתח הבשר ומפריש החזה ושוק הימין ושיעור החזה והשוק עיין ר"מ כאן. ונותן האימורין וחזה ושוק ע"י הבעלים החלבים למטה וחזה ושוק למעלה וב' הכליות ויותרת הכבד למעלה מהם. ובכ"מ כתב טעם להר"מ דיותרת וב' כליות למעלה מכולם וכהן מניח ידו ת"י הבעלים ומניף הכל במזרח ומבואר דעת הר"מ דדוקא במזרח. אבל דעת רש"י דכשר במזרח וכ"ש במערב. ובכ"מ תמה על הר"מ דנראה מהש"ס כרש"י דכ"ש במערב. וע' תוס' מנחות וסוכה מ"ז ע"ב הקשו היאך מניח כהן ידו ת"י הבעלים הא הוי חציצה ודעתם דכהן אוחז באימורין עצמם. אבל דעת רש"י כפי מה שהביאו התוס' וכ"ד הר"מ דכהן מניח ידו ת"י הבעלים ולא איכפת לן בחציצה דכן גזירת הכתוב וע"ש בתוס' מה

שמפלפלים בזה וכ"כ תוס' קדושין. וכיצד הוא התנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד כ"ה במשנה ובר"מ כאן אבל תוס' במנחות מסתפקים דאפשר רק בשהל"ח בעצרת דנידון על פירות האילן כך אבל בתנופות שלמים א"צ לזה דהטעם כדי לעצור רוחות רעים וטללים רעים ל"ש כאן ע"ש. ואם שותפים הביאו שלמים אין כולם מניפין רק הא' מניף בעד כולם. ונשים שהביאו שלמים טעונים תנופה אך הכהן בעצמו מניף אבל אשה אינה מניפה דאתמעט מקרא דבני ישראל ומבואר בזבחים דמרבינן גרים ועבדים משוחררים לתנופה. מבואר דעבד שאינו משוחרר א"ד לאשה בכה"ת. ואפס אם נאמר דהאי כללא הוא רק במצות עשה שהז"ג מכל מקום כיון דצריך ריבוי אפילו על משוחרר דמבני ישראל נתמעט אף משוחרר אם כן משוחרר דנתרב' נתרבה אבל אינו משוחרר אינו מניף כנ"פ. וכ"ה להדיא בסנהדרין דמבני ישראל נתמעטו עבדים אם כן כאן נמי. וח"ע וחב"ח ודאי חייב אף דבסנהדרין ממעטינן ח"ע וחב"ח ג"כ היינו דאיכא שני מיעוטי בני ישראל מבני כו' וחד ממעט עבד וחד ממעט ח"ע וחב"ח אבל כאן דליכא אלא חד מיעוט נתמעט עבד לבד אבל לא ח"ע כנ"ל. ותנופה אינו אלא ביום כ"ה בר"ם פ"ד ממעה"ק. ובתוס' קדושין הקשו ל"ל קרא למעט נשים הא בלאו הכי ה"ל מעשהז"ג ועיין באחרונים ואין כאן מקומו. וז"פ דאם בעל השלמים בעצמו כהן דהדין דהוא בעצמו עובד בקרבן שלו אם כן א"צ כהן אחר להניף כי הוא בעלים ויוצא ג"כ בתורת כהן כי בעצמו עובד וז"פ. ובמנחות ל"ג מבואר גבי סמיכה דממעטינן מידו ולא עבדו ולא שלוחו ולא אשתו בתורת שליחו' וכ"ה בר"מ פ"ג ממעה"ק. ובתנופה אינו מבואר זה בש"ס וגם ל"מ בר"מ אפשר דיכול לעשות שליח לעבדו ולאשתו דל"מ מיעוט לזה בש"ס. אך באמת עבד ואשה אפשר כיון דליתנייהו בדנפשי' אין נעשים שליח אך איש דאיתא בדנפשי' אפשר יכול לעשות שליח וזה צ"ע ופלפול רחב. ובש"ס מבואר דעכו"ם ג"כ אתמעט מתנופה אך למה דקיימא לן להלכה דאם עכו"ם הביא שלמים מקריבין עולות אם כן ל"מ תנופה אצלו ועיין תוס' שם. ומבואר בש"ס מנחות צ"ג לתנופה לכפר כו' אלא לומר שאם עשאו לתנופה שירי מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר וכיפר וגבי סמיכה מבואר ג"כ זה והר"מ מביא זה גבי סמיכה פ"ג ממעה"ק וכאן גבי תנופה לא הביא זה אבל באמת שאין התנופה מעכבתו ובפרט שהוא אחר זריקת דם ע' תוס' שם.

ולאחר התנופה מולחין האימורין ומקטירן ע"ג המזבח והחזה והשוק נוטלי' הכהני' ושאר הבשר נוטלים הבעלים ובין חלק הבעלים ובין חלק הכהנים נאכלין לב' ימים ולילה א' ולמי נאכלין ובאיזה מקום נאכלים יבואר אי"ה במק"א. ואין הכהנים זוכים בחו"ש עד שיקטירו האימורים כ"ה בר"מ כאן מברייתא דפסחים י"ט ונראה מלשון

הברייתא דדוקא כהנים אין אוכלין החו"ש קודם הקטרת אימורין אבל הבעלים אינו מבואר דאפשר הם רשאים לאכול הבשר קודם הקטרה אך במ"ל כאן פט"ז ה"ד כ' דה"ה הבעלים אין רשאים לאכול קודם הקטרה וה"ר מד' הר"מ בפסה"מ וכ"ד התוס' בביצה דף כ' ע"א. ועצל"ח שם פלפל הרבה בד"ז מנ"ל לתוס' דבעלים ג"כ אין אוכלים ע"ש באורך. גם מבואר בש"ס דאם נטמאו האימורין או נאבדו זוכים הכהנים בחו"ש והר"מ לא הביא ד"ז ועצל"ח שם. וע' תוספות פסחים שם ד"ה עשאום דעתם דאף שמה"ת ראוי להקטיר האימורין רק מדרבנן ל"ח ה"ל כמו שנאבדו וזוכים הכהנים בחו"ש ועצל"ח ביצה כ' דדעת הר"מ אינו כן רק כיון דמה"ת חזי להקטרה אין זוכים בחו"ש ופלפל גם כן באורך. וכמדומה שבס' ט"א מפלפל ג"כ בד' התוס' ואינו ת"י. וברש"י עירובין נ' מבואר דמברכין על התנופה ברכת המצוה אך לא נתבאר מי המברך אי הכהן או הבעלי' ולפ"מ שהביאו בתוס' מנחות ד' רש"י שעיקר מצות תנופה על הבעלים ע"כ אינו מזיק החציצה לכהן אם כן הבעלים מברכין. אך לדברי התוספות צ"ע ואפשר ששניהם מברכין הבעלים והכהן ופשוט דברכת הכהן היא אשר קדשנו בקדושתו של אהרן. אף דמצוה בבעלים ג"כ מכל מקום הא דהמצוה על הכהן הוא גזירת הכתוב מחמת כהונה וז"פ. וברי"מ אינו מבואר זה וע' משנה למלך פ"א ממעה"ק.

והנה יש עוד מין שלמי' היינו חגיגת ע"פ שמקריבין עם הפסח. ודעת ר"מ פ"י מהק"פ שחגיגה זו רשות ויש לה כל דין שלמים שכתבנו למעלה אך חלוק מכל שלמים דאין מקריבין החגיגה רק אחר חצות וע' משנה למלך פ"ו מהכה"מ דעתו דחגיגת י"ד נשחט אחר חצות ולא קודם. וע' מה שהביא בשם הרא"מ דלחד תי' סובר דזמנו כ"ה ואין כאן מקומו להאריך. והנה הר"מ שכתב ב' מינים הם שלמי חגיגה חגיגת י"ד ג"כ בכלל זה דנקראת ג"כ חגיגה אבל דינו ככל השלמים. ויש עוד מין שלמים היינו מותר הפסח דאם נתותר פסח מקריבין שלמים ויש הרבה מינים מותר הפסח עיין ר"מ פ"ד מהק"פ והוא לכל דיניו כשלמים אך ע' פסחים פ"ט דבדבר א' חלוק משלמים דשלמים נאכלין לב' ימים ולילה א' ומוה"פ אינו נאכל אלא ליום ולילה כחטאת ותודה ודומיו. ורש"י מביא שהיא תוספתא. והר"מ בחיבורו השמיטו (עיין השמטות) ועצל"ח הרגיש בזה ונ"ט לד' הר"מ דלא פסק כן רק הוא כשלמים לכ"ד ונאכל לב' ימים כו' ע"ש ע"כ ביארנו דין שלמים בלא לחם.

ועתה נבאר דין שלמים עם לחם והיא קרבן תודה והיא בנדבה. וג"כ כשר מכל מין בהמה וטעונה סמיכה ונסכים ושחיטתו וזריקת דמו שוה לשלמים אך צריך להביא מ' חלות י' חמץ ול' מצה וסדר עשייתם עיין ר"מ כאן פ"ט. וכ"ה דמביא כ' עשרון סולת ועושה מן

עשרה עשרון י' חלות חמץ וכיצד מחמצן מביא שאור כדי חימוצן ונותנו לתוך העיסה ונתחמץ. ואם חמץ נוקשה חשוב חמץ למ"ד דאורייתא ע' תוס' חולין ק"ב ופסחים בסוגיא דא"ע ובפ' כל המנחות בתוס' שם דהוי חמץ לענין תודה ויש שום לימוד ע"ז וע"ש דאף דנוקשה הוי חמץ לענין תודה לכתחלה מודים דמצוה בחמץ גמור ודעת הר"מ בנוקשה לענין חמץ ולענין שיאור צריך אריכות ע' באחרונים לה"פ. ומן י' עשרונים עושין ל' חלות מצות כל חלה שליש עשרון והם ג' מינים י' חלות מאפה תנור וי' חלות רקיקי' וי' חלות מרבכות ומביא חצי לוג שמן והוא הל"מ לתת הסולת בחצי רביעית היינו שמינית הלוג שמן ואח"כ לש ואופה אותם. והרקיקין אחר אפייתן מושח אותם בשמינית הלוג שמן והרבוכה חולטה ברותחין ואופה מעט וקולה אותם בשמן ונותן רביעית שמן הכלל ברבוכה במין א' נותן שמן כשני המינים חלות ורקיקין וד' מינים שבתודה מעכבין זא"ז. ומעשה הלחם הוא בחוץ לעזרה והכסף משנה לא הראה מקום ד"ז דאפייתן חוץ לעזר' ועמ"ל מ"ש בשם הבה"ז. וכשמנתח את הבשר נוטל האימורין וחו"ש ונוטל ד' חלות חלה א' מכל מין ודוקא שלמים ונותן הכל ע"י הבעלים כשלמי' והלחם נותן למעלה והכהן מניח ידו למטה כדלעיל ומניף והחו"ש וד' חלות זוכים הכהנים וזה נקרא מורם מתודה. ונאכל ליום ולילה והבעלים נוטלים כל הבשר וכל החלות ואוכלים ג"כ רק יום ולילה ולא יותר דכן גזירת הכתוב גבי תודה דנאכל רק ליום ולילה כחטאות ואשמות ואפילו היה בעל התודה כהן נאכל הלחם דאינו קרוי מנחה. ומבואר בש"ס דמנחות דע"ז ע"ב והקריב ממנו מן המחובר א' שלא יטול פרוס מכל קרבן שלא יטול א' על חבירו. וד"ז שלא יטול פרוס מביא הר"מ כאן וגם שיטול חלה א' מכל מין מביא כאן בהכ"א אך שיטול מן המחובר אינו מביא כלל. ורש"י פי' שיהי' מן המחובר היינו שיהי' כל החלות בכלי א' כשיטול התרומה והתוס' כתבו דאפשר אין צריך אלא מוקף כמו תרומה ומביאין ראי' וכתבו דאף בכלי אחד אפשר דבעי נגיעה על כל פנים ד"ז בין לפירש"י בין להתוספות אין שום חילוק. וצ"ע על הר"מ שהשמיטו ומבואר בש"ס כאן במנחות ובכ"מ דשמואל סובר דצריך לאפות מ' חלות למצוה ובדיעבד אי אפה ד' חלות מכל מין א' יצא אך הפרשה של התרומה צריך להיות בעודה עיסה דלאחר אפייה אין הכהן יכול ליקח מכל מין דאינו נוטל פרוס כמש"ל. אך מפריש בעודו לישה ואופים שלמים. ובמשנה למלך רמז לדברי הר"ן והרא"ש נדרים די"ב ושם מבואר דהפרשה בלישה היינו שהיו לשין מכל מין י' חלות והכהן הי' מפריש ד' ואח"ז היה לש מכל מין ביחד ונעשה א':

ובאמת אין דבריהם מובנים ל"ל זה ואי משום שצריכין להפריש א' מעשר כמו דמשערינן הי' חלות שהיו שונין והוא נוטל א' מעשר ה"נ בחלה א' יכול ליטול א' מעשר. ונלע"ד

הטעם לזה כיון דמבואר בש"ס הא דמפריש א' מעשר דנפקא לן מתרומת מעשר וקי"ל דאין לעשר מאומד וכ"ה בר"מ פ"א מה' מעשר רק במדידה או במשקל אם כן כשאופה השלשים חלות מעשרה עשרונות מודד לכל חלה שליש עשרון אעפ"י שאין בקודש שליש עשרון כיון שעשייתו בחוץ מודד בעשרון של חול והי' לוקח חלה אחת מעשרה במדה אבל אם היה אופה חלה א' מכל מין וכל חלה היה ג' עשרונות ושליש אם כן אחר לישה דהיה צריך להפריש חלק המעשר לא היה יכול למדוד והיה צריך להיות במשקל ומבואר במנחות פ"ז ובר"מ פי"ג ממעה"ק חביתי כה"ג כו' דאי בכלי כו' כיון דבקללה כתיב לאו אורח ארעא ע"ש ועיין רש"י ובתוספות דמשקל הן בעיסה והן בסולת הי' סי' קללה ובעיסה לד"ה ע"ש. אם כן פירשו שפיר דהיו אופין י' חלות דאי חלה א' לא היה יכול להפריש אלא במשקל ולאו אורח ארעא כנל"ב. ומכל מקום בדיעבד נ"ל דאפשר על אומד ג"כ יצא כמו גבי מעשר בדיעבד אפשר דיצא ויבואר אם ירצה השם במקומו. וער"מ פי"ב מפסולי המקודשים כמה דינים שיש תודה שא"צ לחם. ואם באתי לכתוב כל דיני המצוה צריך חיבור מיוחד. ובח"ז לקצר אני צריך:

מצוה קמב

סעיף א

שלא להותיר כו'. עיין ר"מ פח"י מפסולי המקודשים ה"ט אסור להותיר כו' שנאמר בקרבן תודה לא תותירו ממנו עד בוקר וה"ה לשאר קדשים. והנה הרהמ"ח נקט הלאו מלא יניח המבואר בפ' צו. והר"מ נקט מלא תותירו האמור בפ' אמור וא"י למה ליה להר"מ למנקט לאו המאוחר בתורה ולא נקט הלאו דלא יניח דהוא מוקדם ואפשר נדרש בת"כ ואינו ת"י וע' לעיל מצוה ח' גבי לאו דמותיר בפסח הארכתי ובארתי דלאו זה צריך כזית ובח"ש תלוי במחלוקת האחרונים אי ח"ש במידי דלאו בר אכילה מן התורה א"ל. וגם הנ"מ בין לאו ובין ח"ש בלאו דאין לוקין. וגם אי חזי לאצטרופי וביארתי שם במידי דלאו בר אכילה הוא כגון עצמות וגידין או דלאו בר אכילה הוא מחמת איסור תורה א"ע. גם ביארתי שם אי אסור מדרבנן אז ל"ש הלאו או דחז"ל העמידו דבריהם. וגם בלאו הזה אין לוקין דהר"מ כתב כאן הטעם מחמת נל"ע והכסף משנה והמ"ל תמהו ע"ז למה לא כ' דהוי לאו שאב"מ ופלפלתי שם עש"ה ותלמד לכאן. והנה כאן הוא לשון הפסוק ובשר כו' ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו כו' ובפ' אמור כתיב ביום ההוא יאכל לא תותירו כו'. נראה דמצות התורה בקדשים הנאכלים שלא יותיר אבל קדשים שנפסלו כגון שנטמא או שנתפגל או שאר פסולים דדינם בשריפה אין קפידא דוקא לשרפו ביום ההוא אלא

מותר להניח ולשרפו למחר. והגאון הצל"ח פסחים כ"ח יצא לידון בדבר החדש דלאו שלא יותיר הוא בזבח שנפסל ג"כ דצריך לשרפו ביומו. ומוזהר מלאו זה שלא יותיר עד הבוקר וכתב דמה ששנינו בדפ"ב הפסח שנטמא או יצא ישרף מיד אין הפי' כפירש"י דא"צ לשהותו אלא הפי' דמחויב לשרפו מיד שלא יעבור על הלאו ע"ש בצל"ח. וזה זמן רב תמהתי עליו מכריתות כ"ד אמשנה דיש אוכל כו' נותר ומקשה הש"ס ונחשב נמי פיגול ויהי' חייב חטאת ומשני בחדא בהמה מיירי ונותר ופיגול בחדא בהמה לא משכחת לה ופירש"י דפיגול הוא בד"ע של דם הלכך מדפיגלה לא חזיא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח הלכך לא חל עליו נותר. הרי מבואר להדיא דבקרבן פסול כיון שא"ר לאדם ולא למזבח אינו נותר ולהגאון הנ"ל ה"ל פיגול ג"כ נותר דעובר על לאו זה. וכ"פ הר"מ כאן פח"י דפיגול ונותר בחדא בהמה לא משכחת וכתב בהי"ט ונ"ל שהפיגול כו' ואינו עולה לשם קרבן ולא מרצה כלל והנותר הוא הנשאר מקרבן שקרב כמצותו לאח"ז אכילתו עכ"ל מבואר להדיא דל"ש נותר בקרבן פסול. ולומר דאין חל שם נותר לענין שיתחייב האוכלו משום נותר אבל על הלאו של לא תתירו מוזהר. זה אין סברא כלל אם הוזהר בלאו למה לא יחול שם נותר וגם לשון רש"י והר"מ מורים דל"ש איסור כלל כיון דלא חזי לשום אכילה. ומצאתי בנוב"י ת' חיו"ד סי' נ"ג הקשה חכם א' קושיא זו ותירץ כנ"ל ולדעתי הדברים דחוקים לחלק בזה. עוד ק"ל הא מבואר בר"מ כאן דקדשי' שנפסלו מספק טעון עיבור צורה היינו שילינו וע' רש"י פסחים ע"ג ע"ב נראה שם דשריפת קדשים טהורים היא משום בזיון קדשים ע"ש. והיאך מספק שמא אינו פסול ימתין ולא ישרפנו ויהיה עובר על לאו דבל תותיר עדיף שישרוף מיד דאינו אלא משום בזיון ולמה יעבור אל"ת. ועוד דמבואר בש"ס ור"מ דדוקא בקרבן שפסולו בגופו ישרף מיד ובדם ובבעלים תעובר צורתו ולמה יעבור אל"ת ושריפה מיד אין איסור רק משום בזיון קדשים כפירש"י שם לענין זה וע' פסחים פ"ב ע"ב א"ו כל שאינו לאכילת אדם ולאכילת מזבח אין איסור בדבר להותיר עד יום מחר בודאי מצוה מן המובחר לשרוף תיכף דשריפת קדשים פסולים הוא מ"ע וזריזים מקדימין אבל שיהיו עוברים בלאו שלא יותיר אין לנו. ועוד ק"ל דבזבחים ק"ד אבעיא שם לינה מהו שתועיל בפרים ושעירים הנשרפין מי אמרינן כי מהני לינה בבשר דבר אכילה אבל הנהו דלאו בני אכילה נינהו לא א"ד ל"ש ופירש"י ד"ה בבשר כו' דלא אשכחן אלא באכילת מזבח דכתיב לא ילין חלב חגי או באכילת אדם דכתיב לא תותירו כו'. והנה היא אבעיא בש"ס ד"ז כיון דלאו אכילת אדם ולא אכילת מזבח אפשר דלא קאי עליה בלא יותיר והא בעיא שם לא אפשיטא והיאך כ"כ הצל"ח בפשיטות. ולדבריו אין ספק כמו דק"פ קאי בלא ילין כיון

דמצותו בשריפה אם כן ה"ה פרים ושעירים הנשרפים ולא תימא דאבעיא היא אם נפסל אבל עובר ז"א דאם עובר בודאי נפסל. ובד' רש"י מפורש להדיא דהתורה לא חייבה בלאו כלל דליכא לא אכילת אדם ולא אכילת מזבח. אך על כל פנים דינו של הצל"ח הוא ספק בש"ס אם כן לדינא ק"פ אסור להותיר מחמת ספק. אך אין זה סברא דל"ד לפרים ושעירים הנשרפים דהם כשרים ונשרפין כמצותן אבל בפסול אין סברא וגם כמו שהקשיתי למה ספק פסול תעובר צורתו ויעבור על לאו עיין לעיל. והנה במה שהקשיתי לעיל דאמאי פסקו הר"מ והרב המחבר בס' פסול תעובר צורתו היאך מס' בזיון קדשים יעבור על לאו בודאי ע"ש. אל יקשה לך אפילו לפי דברינו דא"ע אלא בקדשי' כשרים היאך מס' בזיון קדשים יעבור על ס' לאו אפילו בלא דברינו לעיל משום לאו דלא תעשון. ל"ק כיון דלדברינו לא אסרה תורה אלא מידי דבר אכילה או אכילת מזבח או אכילת אדם אם כן בפסול מס' אף דהוא ס' על כל פנים אינו ראוי אם כן א"ע כלל ואין איסור כלל דהתורה לא אסרה אלא במידי דבר אכילה הוא או אכילת מזבח או אכילת אדם וזה שאינו ראוי כלל יהיה מאיזה טעם שיהי' ה"ל כמו עצמות וגידין וא"ע וז"ב. אך יש ליישב גוף הקושיא דאפשר דכיון דחז"ל אמרו דמשום בזיון קדשים לא ישרוף תיכף ממילא א"ע על הלאו כלל דהוא אנוס בתקחז"ל וכעין זה מבואר במג"א סי' תמ"ו סק"ב. אך מד' הר"מ שהבאתי מוכח דלא כהצל"ח כיון דכתב מספק ישרף מיד גבי פרים ושעירים הנשרפים. והטעם כיון דעומדין לשרפה אין כאן בזיון קדשים מה שנשרפין בעזרה אם כן כיון דאין כאן בזיון קדשים למה כ' ויראה לי דא"צ להמתין עד שיעבור צורתם הואיל והם עומדים כו' נראה מדבריו שא"צ להמתין היינו שאין חיוב להמתין אבל אם רוצה להמתין הרשות בידו ולמה יהיה רשות להמתין כיון דפרים ושעירים הנשרפים הוא ס' לאו דהוא אבעיא בש"ס על כל פנים הוא ס' דלא אפשיטא. ולסברת הצל"ח פסול שוה לכשר אם כן במלין אפילו פסול הוא ס' לאו כמו בכשר אם כן בספק פסול אינו רשאי להמתין כיון דבזיון קדשים אין כאן לשיטתו אם כן היאך רשאי לעבור ס' לאו של תורה אע"כ דוקא בכשר הוא ס' אבל בפסול או בס' פסול כיון דאינו ראוי למצותו ודאי א"ע כמו קרבן פסול דא"ע ע"כ הרשות בידו וא"צ להמתין ואם רוצה ימתין אבל להצל"ח אסור להמתין כיון דל"ש בזיון קדשים והיאך כ' דא"צ להמתין ע"כ דלא כהצל"ח אלא בין בפסול ובין בס' פסול כיון דא"ר למצותו א"צ כלל וזה ראי' ברורה.

והנה במשכ"ל בשם רש"י דשריפת קדשים טהורים אסורין משום בזיון קדשים. באמת רש"י ז"ל כ' אהא שפסולו בדם ובבעלים תעובר צורתו כ' כיון שאין פסולו בגופו אין פסולו חמור לשרוף קדשים בבזיון והיינו דוקא כיון דנפסל הקרבן וא"ר וע"כ לשרפה

קאי לא הוי איסור שרפתו אלא משום בזיון קדשים וטוב יותר להמתין אבל בקדשים טהורים דראויים למזבח או לאכילה נראה דאסור מן התורה לשרפה לא משום בזיון קדשים לחוד רק משום לאו ואבדתם כו' לא תעשון כן לד' אלקיכם עיין ר"מ פ"ו מהיסה"ת דמוחק בשם או הנותץ אבן בעזרה או שורף עצי הקדש עובר משום לאו לא תעשון אם כן מ"ל ששורף עצי הקדש בדרך השחתה עובר בלאו הזה או שורף בשר קדשים דראוי והוא שורף בדרך השחתה עובר בלאו הזה ל"מ אם שורף איסורין דיש בהם מעילה דקרינן בי' קדשי ה' ודאי עובר מ"ל עצי הקדש או בשר הקדש אלא אפילו אם שורף בשר קדשים לאחר זריקת דמים או בשר קדשים קלים מכל מקום כיון דהם קדשי שמים והוא שורף בדרך השחתה עובר בלאו הזה. וד"ז למדתי מתורת הגאון בעל משנ"ח ע"ש במצוה ג' דכל דבר המקודש ששורפין או מקלקלין עוברים בלאו הזה ולאו דוקא עצי הקדש ע"ש ול"ד שריפה אלא בכ"ד המאבד ומקלקל איזה דבר המקודש עוברים בלאו הזה. וכן נ"ל ה"ה בקדשים חיים אם הורגין אותם או מקלקל אותם שלא יהיו ראוים להקרבה חוץ הלאו דמטיל מום שיבואר לקמן פ' אמור בס"ד עוברים משום לאו הזה ג"כ כמו הנותץ אבן מעזרה וכדומה. והנה צ"ע בסנהדרין קי"ב גבי שללה ולא שלל שמים. ובע"ז י"ג גבי קדשי ב"ה ולשווי' גיסטרא ומתרץ אביי א"ק ונתצתם כו' לא תעשון כן כו' ורבא אמר ט"א נראה דאינו סובר כאביי וצ"ע רחב ואי"ה במצוה דלא תעשון יבואר באורך. ובעמדי בזה לא אמנע לכתוב מה שאיני מבין פירש"י סנהדרין קי"ג ע"א דמבואר שם כתבי הקודש יגנזו מתניתין דלא כר"א דתניא ר"א אומר כל עיר שיש בה אפילו מזוזה א' א"נ עה"נ שנאמר ושרפת והיכי דאיכא מזוזה לא אפשר דכתיב לא תעשון כן כו' ופירש"י דכתיב כו' אי אפשר לשרפם משום קרא דלא תעשון ואנן בעינן שללה וליכא דהאי שלל שמים הוא ואיני יודע לאיזה תכלית מסיים רש"י ואנן בעינן שללה הא בפשיטות א"י לשרפה דכתיב לא תעשון ע"ש בגמ' ול"ל האי סיום דבעינן שללה. ואפ"ל דהי' קשה לרש"י אמאי א"י לשרוף מלאו דלא תעשון ניתי עשה דשרפה בעה"נ ולידחי ל"ת כדקי"ל בכ"ד דעדל"ת ע"כ שיכל רש"י את ידיו כיון דא"י לשרוף מחמת הלאו ה"ל שלל שמים ואינו בשרפ' כלל. ובגוף הדבר איני מבין דברי המשנה ג"כ מפני מה כתבי הקודש יגנזו כיון דחל איסור עה"נ והעדל"ת דלא תעשון ומפני זילותא לא יקיים העשה והי"ל להיות נידון בשרפה דלדברי המשנה אין זה בכלל שלל שמים ואפשר מפני בזיון עקרו חכמינו זכרונם לברכה העשה וצ"ע. והנה ר"א דסובר דאינה נעשית עה"נ מפני לאו דלא תעשון אין להקשות הא לאו זה דמחיקת השם לדעת הרבה פוסקים הסוברים דע"מ לתקן שרי עטיו"ד סי' רע"ו ובב"י אם כן כאן הוא מתכוין למצוה ולמה יהי' אסור כלל ז"א כיון

דעיקר המצוה כדי לאבד ולהשחית ה"ל השחתה וכה"ג כתבתי לעיל גבי קריעת המעיל. ולכאורה לפמ"ש תוס' בעירובין ד"ק דהיכא דבא ע"י פשיע' אין עשה דוחה ל"ת אם כן כאן דבא ע"י פשיעה ע"כ אין עדל"ת ז"א דכבר כתבתי בחידושי ויבואר לקמן בח"ז דדוקא בגונא דכ' התוס' דהל"ת בא ע"י פשיעה אבל העשה היה בלא פשיעה ג"כ ע"כ אינו דוחה אבל אם העשה באה גם כן ע"י פשיעה ובלא הפשיעה לא היה העשה ג"כ ל"ש זה ודוחה העשה הל"ת אם כן ה"נ ע"י פשיעה באה העשה וה"ל לדחות ויבואר באורך במצות עה"נ. והנה הלאו הזה נוהג בכל אישי ישראל אפילו נשים ועבדים וע' מש"ל מצוה ח' ודין לאו זה ככל לאו שאין לוקין מחמת אב"מ או נל"ע לכל הדברים:

מצוה קמג

סעיף א

שנצטוינו לשרוף כו'. הדינים עיין ר"מ פי"ט מפסה"מ. וכל פסה"מ הן ק"ק הן קדשים קלים הן בשר והן מנחות כולם נשרפים ע"ש בר"ם ה"י ועי' פסחים פכ"צ דפ"ב. וקדשים שנטמאו הוא נמנה למ"ע בפ"ע בר"ם ומבואר בדברי הרהמ"ח במצוה קמ"ו. והנה נותר מבואר בתורה להדיא דבשרפה וגם נטמא מבואר להדיא בתורה וגלי רחמנא בקדשים קלים וכ"ש בקה"ק אבל שאר פסולים אין מבואר בתורה אי צריכין שריפה כגון יוצא ונשפך דמה וכיו"ב ומבואר פכ"צ דכל פה"מ גמרא גמירי לנו דבשרפה והנה הר"ם והרהמ"ח כתבו דבכלל הנותר הוא פיגול ואח"כ כתבו דכל פה"מ בכלל נראה דפיגול הוא כמפורש בתורה דהוא בכלל נותר אך שאר פסה"מ הלכתא גמירי לה אם כן כל פסה"מ אינו עשה רק הל"מ ונ"מ לענין שבועה הנשבע שלא ישרוף או שישרוף עיו"ד רל"ח ורל"ט דעל עשה אינו חל ועל דבר שאינו מפורש בתורה חל השבועה וא"צ להאריך בזה. אם כן יש חילוק בין נו"פ וטמא לשאר פסה"מ. ועפ"מ בפתיחה לאו"ח דהל"מ הוי כאינו מפורש בתורה לענין שבועה. ונראה דפיגול הוי כמפורש בתור' כמ"ש הרהמ"ח וכן הר"מ וקי"ל דפיגול ונותר מצטרפין עיין ר"מ פח"י שם אם כן ה"ל מש"א אך שאר פסולים הם רק הל"מ. והנה הר"מ כתב כאן בה' ד' וה' דנותר אין שורפין אלא ביום שנאמר ביום כו' וכן הפיגול אינו נשרף אלא ביום בין בזמנו או אפילו שלא בזמנו והוא מבואר ביבמות דנותר אפילו של"ב אינו נשרף אלא ביום. והנה הר"מ כ' דכן הפיגול אינו נשרף אלא ביום וכ' הכסף משנה שטעמו דפו"נ בחדא שייטא נינהו עכ"ל. והנה הרהמ"ח כ' ואין שורפין את הנותר אלא ביום ולא נקט פיגול כנ"ל. על כל פנים נותר דילפינן מקרא מביום הוא דוקא ביום ולא בלילה אבל שאר פסה"מ כגון יוצא וכדומה

כיון דשריפתן הוא הל"מ ול"מ דיהי' הלכה דנשרף דוקא ביום אם כן שריפתן בלילה ג"כ ולא מצינו בש"ס רק נותר ופיגול הוי בכלל נותר אבל שאר פסהמ"ק נר' בפשיטות דאין קפידא ונשרף בלילה ג"כ וכ"נ מהר"מ והרהמ"ח שלא נקטו רק נותר ופיגול והכסף משנה נ"ט לזה דפיגול בכלל נותר אבל שאר פסולים אין לנו כנ"פ וברור. ונלענ"ד ג"כ דקדשי' שנטמאו דמפורש בתורה דנשרף מכל מקום אין כתיב ביום אם כן נשרף בלילה ג"כ. וכ"נ מלשון הר"מ דכתב אף על פי כו' אין שורפין ביום וכן פיגול אין נשרף אלא ביום ואין שרפת טמא ונותר ופיגול דוחה יום טוב כו'. הנה לענין דחיית יום טוב נקט טמא ג"כ ולמה לא כ' קודם גבי שרפה ביום וכן הטמא ע"כ לענין שרפה ביום הוא רק נותר דכתיב ביום ופיגול בכלל אבל טמא וכל שאר פסה"מ שריפתן בלילה ג"כ. וכ"נ מד' הרהמ"ח דכאן בנותר כ' דאינו נשרף אלא ביום ולקמן בשריפת טמא סתם הדברים נ"ב דגם יכול לשרוף בלילה ואין קפידא ומכ"ש שאר פסה"מ דהוא רק הל"מ כנ"פ וברור. וע' תוס' קדושין סוגיא דמ"ע שהז"ג הקשו בשם הר"י איש ירושלים אם נאמר דעדל"ת אף שיש עם הלאו עשה כגון יום טוב אם כן בעשה דיו"ט פטורין נשים דה"ל מ"ע שהז"ג ויהיו נשים רשאין לשרוף קדשים ביום טוב דאיסור שריפת קדשים ביום טוב דאין עדל"ת ועשה דיו"ט ונשים אין מצווין בעשה דיו"ט והובא ד"ז בח"ז. ולא אשתמיט בשום מקום שיהיו נשי' רשאין לשרוף קדשים ביו"ט. והפ"י מקשה שם הא שריפת קדשים אינו אלא ביום אם כן גם השרפה ה"ל מ"ע שהז"ג ונשי' פטורות ע"ש באריכות. ולפמ"ש דוקא נותר ביום הוא אבל טמא ושאר פסולים הם בלילה ג"כ אם כן נשים בשריפת טמא מצווים ולא אשתמיט תנא ודהתו"ס נכונים ובעזה"י מצאתי בשער המלך מביא ד' הפ"י ופי' כדברינו והנאני מאוד יעו"ש שמביא מאי דדרשינן בת"כ דבנין אב לכל הנשרפים שלא יהי' אלא ביום. וע"ש שהקשה על הכסף משנה ל"ל הטעם דפיגול ונותר בחדא שייטא תפ"ל דב"א לכל הנשרפין. ולפ"ד ל"ק דודאי כוונת הת"כ דהתורה מרבה להנשרפין המבואר בתורה כגון בשר טמא אבל שאר הנשרפין דהוא הל"מ ל"ש כלל לומר דהתורה ריבתה מה שהוא הל"מ עכצ"ל דהוא בכלל נותר ומפורש בתור' וז"פ. וע"ש מ"ש מסוגיא דמנחות דמ"ו דנראה דשאר הנשרפין הוא בלילה ג"כ ע"ש שמפלפל לדעת הר"מ. ושוב ראיתי בנוב"י חאו"ח סי' צ"ו תמה על הגאון מהר"י ברלין שפשוט בעיניו ששריפת קדשים טמאים דוקא ביום דבאמת מדברי הר"מ כאן נראה דדוקא נותר ולא שאר פסה"מ. שוב פקחתי עיני וראיתי מפורש בר"מ פ"ז ממעה"ק ה"ג ז"ל שלשה מקומות לשרפה א' בתוך העזרה ושורפין פסה"מ ואימורים ק"ק שנפסל ופרים ושעירי' הנשרפי' אם אירע בהם פסול כגון שנטמאו כו' או לן הבשר או לן האימורים שלהם כו' ובה"ד כ' והמקום השני בהר הבית

כו' ובו שורפין חטאות הנשרפות אם אירע בהם פסול כו' והמקום הג' הי' חוץ לירושלים כו' ושם שורפין חטאות הנשרפות בזמן שהם נשרפין כמצוותן. ובה"ה כ' ושרפת כל הנשרפין כשרה בזר ובלילה וכו' ומלשון זה דשרפת כל הנשרפין מבואר דקאי אכל מה שמבואר לעיל על פסהמ"ק ששורפין דכשרה בלילה הרי מפורש בדברי הר"מ דפסה"מ נשרפין בלילה. ותמהני על הגאונים שעה"מ ונוב"י שלא הביאו ד' הר"מ. ואל יקשה שכ' דשרפת כל הנשרפין הא איכא נותר ז"א דהר"מ לא פרט כאן נותר וסמך אמ"ש בה' פסהמ"ק. והא דכתב לן הבשר או האימורי' וזה הוי נותר ואיך כ' אח"כ דכשר בלילה זה ל"ק דשריפת נותר כתיב בבשר באכילת אדם ולא באכילת מזבח עמ"ל כאן בפירקין. אם כן האימורים מכל הקרבנות דהוא אכילת מזבח הוא בכלל פסהמ"ק דהלכתא גמירי לה אם כן שריפתן כשרה אף בלילה כמש"ל וגם לן הבשר שכ' הר"מ מיירי בפרים ושעירי' הנשרפין עיין בדבריו. וזה אינו לא אכילת אדם ולא אכילת מזבח. והוא אבעי' בזבחים ק"ד אי נפסל בלינה כיון דא"ר למזבח ולא לאדם. ונהי דפסקינן לחומרא על כל פנים הוא ככל פסה"מ דבשרפה הלכתא היא ונשרפין בלילה ג"כ כי שרפה ביום כתיב גבי נותר שראוי לאכילת אדם ע"כ צ"ל ביום ופיגול בכלל. הכלל היוצא לענ"ד דדוקא בשר נותר הוא מ"ע המפורש בתורה וצ"ל ביום דכתיב ביום אבל כל פסה"מ שנפסלו מחמת ד"א וכן אימורי קדשים אפילו נתותרו אינן בכלל העשה והוא רק הלכתא גמירי דנשרף וממילא נשרף בלילה ג"כ ומכ"ש מה שא"ר לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח הוי רק הלכתא דכל פסול במוקדשי' חוץ בשר נותר הוי הילכתא וממילא נשרפים אף בלילה וכן טמא דמפורש בתורה שרפה מכל מקום לא כ' יום ע"כ כשר בלילה לדעת הר"מ. והנה הכסף משנה בה' מעה"ק לא הראה מקום לד"ז דכשרים בזר ובלילה ובודאי מצא הר"מ ד"ז ואנחנו לא נדע על כל פנים מפורש בד' הר"מ דפסהמ"ק נשרפים בלילה. והנה הרהמ"ח כתב דמ"ע זו נוהג בזכרי כהונה. ובהגהת מ"ל תמה ע"ז דבאמת נוהג בכל אדם אף בישראלים כגון בקדשים קלים ע"ש. ולענד"נ דאף בקק"ד או שהם בעזרה או שיצאו מכל מקום צריכים לשרוף בעזרה כמבואר בסמוך בס"ד מוטל על כל ישראל ומי שרואה נותר מצוה עליו לשורפו כמו חמץ כמבואר בש"ס דכל ב"י מצווי' עליו לבערו כנ"ב. ואם עשה זו נוהג בנשי' כיון דאינו אלא ביום וה"ל מעשהז"ג הנה להתוס' קדושין גבי מילה נראה דהו"ל מעשהז"ג. וכ"ה בד' הפ"י שהבאתי לעיל. אך האחרונים חלקו דזה ל"ה מעשהז"ג ע' בטורי אבן ובמקנה והובאו בח"ז. והנה אף אם נאמר דה"ל מ"ע שהז"ג ונשים פטורות והר"מ כתב כאן דאין לוקין על הלאו דבל תותיר דנל"ע ולעיל במצוה ח' הארכנו דמשכחת לה מעשה אם כן הטעם מחמת נל"ע. והר"מ כ' בה' תמורה דהיכי

דהלאו כולל יותר מעשה לוקין על הלאו ולא הוי נל"ע אם כן ג"כ הלאו כולל נשי' ג"כ דעל ל"ת מוזהרי' ואעשה אין מצווים אם כן ה"ל ללקות על הלאו הזה דהלאו כולל יותר מעשה ועפמ"ג ה' פסח ומק"ח ושאר אחרונים. וע' או"ת סי' צ"ז גבי השבת העבוט כתב דכ"ה דהעשה היא במעשה אין לוקין על הלאו אף דכולל יותר ועיין לעיל מצוה ח'. ופלפלתי שם אי אמרינן דאין הנשים מצווין אם כן גם העבדי' אין מצווין. והיאך הדין בח"ע וחב"ח ע"ש:

והנה שריפת נותר אף דהוא מ"ע א"ד שויו"ט והטעם בש"ס דאין עדל"ת ועשה דיו"ט. ולכאורה אף אם נאמר דיו"ט אינו אלא ל"ת לחוד או בנשים אי נימא דאין מוזהרות אעשה דיו"ט וחייבי' בעשה דנותר ול"ה מעשהז"ג. וכמש"ל בשם התוס' קדושין שהקשו דישרפו נשים דעדל"ת יעו"ש. ולכאורה לשיטת תוס' עירובין דף ק' בנתערבו מתן א' במתן ד' כ' שם דכ"ה דדחיית הלאו בא ע"י פשיעה אין העשה דוחה אם כן כאן אף ל"ת לחוד לא ידחה דהל"ת בא ע"י הפשיעה דהותיר ול"ל לר"א לומר הטעם דל"ת ועשה. אך באמת כבר כתבתי במצוה הקודמת דסברת התוס' הוא דוקא אם היה יכול לקיים העשה בלא פשיעה ולא הי' צריך לדחות אז אין עשה דוחה אבל אם גם העשה בא ע"י פשיעה ובלא הפשיעה לא הי' עשה רק ע"י הפשיעה בא העשה והל"ת אז דוחה העשה הל"ת וכאן ע"י פשיעה שהותיר נתחייב ג"כ בעשה ודוחה שפיר ע"כ צריך לטעמים אחרים בש"ס ע"ש. ויש עוד ראיות לזה וא"צ להאריך. והנה אם נאמר דנשים חייבות במצות עשה זו אם כן כל אישי ישראל חייבי' חוץ מחרש שוטה וקטן ככל מ"ע ואם נאמר דאין הנשים מצווין גם עבדים אין מצווין וטומטום ואנדרוגינוס רק מספק וח"ע וחב"ח חייב מחמת צד חירות והבן. ונרא' דמ"ע זו ג"כ השיעור בכזית כמ"ש כ"פ אפילו במידי דלאו בר אכילה השיעור בכזית וה"נ. וח"ש שנתותר או אפילו נתותר זית אך חציו נאבד או נפל לים אין על פחות מכזית מ"ע רק אפשר קצת מצוה איכא כמ"ש בח"ז דקצת אחרונים סוברים דגם במצות עשה איכא בח"ש קצת מצוה. אך על כל פנים שבועה חל כמו על ח"ש אבל על כזית דהוא מ"ע אין שבועה חל כמ"ש כ"פ. ונ"מ ג"כ למ"ש דמשכחת לה מעשה בבל תותיר רק מטעם נל"ע אם כן אם נטל ח"ז והשליכו לנהר ה"ל ביטלו וחייב מלקות דעל פחות מכזית אין המ"ע כלל. וער"מ כאן. ובפסחי' ספא"ע דמי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קודש אם עבר צופי' שורפו במקומו ואם לאו יחזור וישרוף בירושלים עד כמה חוזרין הוא פלוגת' ופסק הר"מ בכזית חוזרין ופחות אינו מבואר בר"מ וגם במשנה דשורפין במקומן כמו בדין דעבר צופים אפשר דמה"ט דעל פחות מכזית אינו חוזר א"צ לשרוף במקומו ג"כ דפחות אין מצוה כלל. אך הלשון

משמע דאינו חוזר רק שורפו במקומו ומפרש"י במשנה שפי' על כביצה חוזר ופחות מכאן שורפו במקומו אין ראי' דפחות מכביצה מירי דאיכא כזית אך הלשון משמע כן דבפחות מכזית שורפו במקומו. וצ"ל או דמצוה קצת איכא משום ח"ש כמש"ל או אפשר דחז"ל הצריכו לשרפן משום בזיון קדשים אבל עשה ברור לי דליכ' רק בכזית ככל שיעורי תורה כנ"ל.

ונראה דקדשים שנפסלו באיזה פסול או שנטמאו דהדין דישרפו מיד ולא שרפן מיד רק לנו ל"מ לפמש"ל דאין עוברים על קדשים פסולים בבל תותיר אם כן לא חל שם נותר כלל ולא תוסיף תת כח בשביל שנותר ונשרפין אף בלילה כדין כל פסהמ"ק שכתבתי ואף לדעת הצל"ח דעוברים אף בקדשים פסולים בבל תותיר מכל מקום מודה דאין חל שם נותר לענין דא"ח משום נותר עש"ס דכריתות שהבאתי להדיא אם כן לא חל שם נותר ג"כ לענין זה ודינם כדין פסהמ"ק בלא נותר דנשרפין בלילה כנ"ל. והנה קדשי קדשים ואימורים אף של קדשים קלים שריפתן בעזרה כ"ה בש"ס ור"מ כאן ובפ"ז מה' מעה"ק כמש"ל. וקדשים קלים נשרפין בכל העיר כ"ה בש"ס ור"מ כאן וגם פרים ושעירים הנשרפים שאירע בהם פסול נשרפים בעזרה אך אם אירע בהם פסול אחר צאתם מעזרה נשרפין בהר הבית והוא בפ"ז ממעה"ק. ומבואר בר"מ והרהמ"ח דקדשים שנפסלו מספק תעובר צורתן ויוצא לבית השרפה דמספק אין שורפין קדשים משום בזיון ע"כ תעובר צורתן ונשרף בודאי משום נותר ומבואר כאן בר"ם דפרי' ושעירי' הנשרפים שנפסלו מספק ג"כ נשרפין בעזרה. וכתב וירא לי דאין טעון עיבור צורה הואיל והם עומדי' לשרפה אפילו לא נפסלו עכ"ל. וכ' הר"י קורקס מובא בכ"מ דכל הקדשי' מס' אין נשרפין משום בזיון קדשים ע"כ טעון עיבור צורה. אבל כאן דנשרפין רק חילוק במקום דכמצותן נשרפין חוץ לעיר אין ביזוי אם נשרפין בעזרה עכ"ל. ולכאורה ל"ל טעם זה הא בלאו הכי מאי יהני עיבור צורה דהוא אבעיא בש"ס אי לינה מועלת אם כן אף לאחר עיבור צורה הוא עדיין ספק ונשרף בעזרה רק מס' אם כן טוב שישרוף מיד מס'. אך י"ל דעתה הוא ס' פסול ולאחר הלינה יהיה שני ספיקות לשרוף א' שמא נפסל מחמת הפסול ואפילו אם הי' כשר שמא לינה פוסלת אם כן הוא שני סברות לשרוף בעזרה והי' הסברא להמתין ע"כ נתן הר"מ טעם זה דלשרפה קאי וז"פ. והנה הנשרפים ביום מביאין האחרונים ירושלמי דאסור להדליק מבע"י שידלק בלילה דכל השרפה צ"ל ביום דוק' עיין בנוב"י ופ"י בשבת סוגיא דשמן שרפה וא"ר להאריך כי אין הירושלמי בידי. ושריפת כל הנשרפין כשרה בזר עיין ר"מ פ"ז ממעה"ק. והנה לפמש"ל דקדשים הפסולים אם לנו מכל מקום אין חל שם נותר שיהי' דוקא נשרף ביום דלא חל שם נותר. ולפמש"ל

ה"ה בס' פסול על כל פנים כיון דא"ר לא חל שם נותר ונשרפין לאחר עיבור צורה אף בלילה כ"נ. ומבוא' בר"מ פ"ז מה' הנ"ל ז"ל וכל הנשרפין חוץ לעזרה כל העצים כשרים אפילו קש וגבבא שנא' על עצים באש אש מכל מקום ולמה נאמר עצים להוציא את הסיד ואת הרמץ. והנה במ"ש כל הנשרפין חוץ לעזרה היינו פרים ושעירים הנשרפים כמבואר בפ' כ"צ ועלח"מ. והנה בקדשי' הנשרפין כגון פסה"מ הן בעזרה כגון ק"ק והן חוץ לעזרה כגון קק"ל אינו מבואר בר"מ כלל הדין. ולפמ"ש דעצים ממעט סיד ורמץ וכאן כתיב באש תשרף וכן בפ' בא באש תשרופו אם כן כשר לשרוף אפילו בסיד ורמץ וזה כוונתו שכ' חוץ לעזרה כו' היינו פרים ושעירים הנשרפים נוהג ד"ז אבל פסהמ"ק נשרף אפילו בסיד ורמץ והא דכתיב באש אתמעט אבר מעיקרו ע' פכ"צ דע"ה. וכן לפי המבואר בש"ס שם דבאש ישרף לרבות אפילו סיד וגפסיס ע"ש בסוגיא ובלחם משנה אם כן כשר ג"כ סיד וגפסיס ולזה כתב חוץ לעזרה היינו פו"ש דאי פסהמ"ק כשרים ג"כ בסיד ורמץ. ועפ"ד מהק"פ סוף ה"ג כתב לפיכך אם רצו לשרפו בקש ובגבבא נראה דוקא בקש ובגבבא. ובאמת סיד וגפסיס תולדות האור ג"כ כשר. אך אין ראי' דשם מיירי לענין הדין דשורפין מעצמו ולא נחית לדינים אלו על כל פנים ק"ל דלמה כאן בהפסה"מ לא כתב זה דתולדות האור ג"כ כשר כגון סיד וחרסית ואבר מעיקרו פסול דדינים אלו אין יכולי' לידע בלי הסוגיא וה"ל להר"מ לבאר. גם בפט"ו מה' סנהדרין לא ביאר גבי ב"כ דאבר מעיקרו פסול. אך אפשר כיון דכתב אבר מתיכין אותו כו' ממילא משמע אבל כאן במצות עשה דנשרפין הו"ל לכתוב דצריך על כל פנים תולדות האור ואי"ה בסוף הספר אבאר זה:

סעיף ב

הנמצא כו' ונ"מ כו'. כ"ה בר"מ כאן וכ' נ"מ למי שעבר ואכל ועיין בכ"מ היינו אם אכל אברים שהוא עול' חייב מעילה ועל חטאת חייב הזר מלקות ועל שלמים פטור וד' הרהמ"ח שכ' מביא כ"א כפרתו כו' צריך תיקון דאינו מביא כפרה רק על עולה. וגם ד"ז אי חייב הזר על ח' חטאת הנמצאים מלקות לפ"ד אינו ברור ובלאו דאכילת זר אכתוב באריכות אי"ה. והנה הר"מ והרהמ"ח כ' דטעון עיבור צורה ויצאו לבית השרפה שמא נותר הוא. והרע"ב פ"ז דשקלים כ' הטעם דנפסלו מחמת היסח הדעת ע"כ אסור לאכלן וטעון עיבור צורה ושרפה והמ"ל רמז לזה וכ' דד"ז דהסה"ד אי פסול הגוף או פסול טומאה הר"מ אינו מביא כלל דין דהסה"ד. ועיין בצל"ח פסחים ל"ד הקשה ל"ל להש"ס להקשות אמ"ד הסה"ד פסול הגוף מסדר קדשים ולא מקשה ממשנה זו דמבואר דתעובר צורתן ואי פסול הגוף ל"ל עיבור צורה. ותי' דהס"ד לא מיקרי רק ביודע ממנו ומסיח

דעתו אבל בנאבד ל"ש הסה"ד ע"ש. ובמחכת"ה אשתמיט מיני' דזה סברת תו' חגיגה כ"א ד"ה האונן כו' בסה"ד היא ס' ר"י והר"א מביא סעד לדבריו ממשנה זו. אך דהתו"ס אינם מובנים שכתבו דבמשנה תנן אברים עולות ח' חטאת ומשמע דעולה תיקרב וחטאת נאכלת ואמאי לא מפסלי בהסה"ד א"ו כסברת ר"י דבנאבד ל"ש הסה"ד. והוא תמוה שמבואר במשנה דתעובר צורתו ועולה אינה נקרבת ואין החטאת נאכלת וצ"ל שלא הי' בגי' התוס' כ"ז במשנה דזה וזה תעובר צורתו. וראיתי בירושלמי הנדפס בש"ס שלנו על משנה זו ר"א כו' (אומר) הסה"ד טעון עיבור צורה. אר"ה מתניתין אמרה כן תעובר צורתו כו' מבואר דהטעם משום הסה"ד וגם בנאבד שייך הסה"ד וגם זה צ"ע כיון דהי' בירושלמי גי' המשנה ולא הביאו זה התוס'. וצ"ע בירושלמי מה הפי' כי אינו תחת ידי. ונ"פ דמצות שריפה היא עד שנעשית עפר עיין ביומא בכל יום היו תורמין כו'. ובזבחים פ"ו בודאי כל הנשרפין מצותן עד שיהי' אפר או גחלים ויבואר במק"א. אבל אם הניח על האש ומשלה בו האור ונטל מעל האש בודאי לא קיים המצוה. וער"מ פח"י הכ"א כ' פיגול ונותר וטמא שהעלן לראש המזבח משמשלה האור ברובן פקע איסורן מהם והוא מש"ס דזבחים ויבואר לקמן ומיירי לענין אכילה. ונראה דגם לענין המצוה של שרפה פקע דפקע שם נותר לענין אכילה ה"ה לענין זה דמ"ש. וק"ו אם לאיסור כרת התרת דנפקע נותר מכ"ש לענין עשה וז"פ. וכתבתי לעיל דבנותר משכחת לה מעשה ע"כ כ' הר"מ הטעם מחמת נל"ע. ואני מסופק לטעם נל"ע ידוע בלא קיים העשה או בביטל בידים לוקין היאך הדין אם הותיר במעשה ואח"ז העלה לראש המזבח ומשלה בו האור ותיכף נטל מעל האש דאינו טעון שרפה אי נאמר דלוקין על הלאו כיון דביטל העשה בידים דא"צ עתה שרפה ואינו מקיים העשה א"ד כיון דפקע שם נותר זה ה"ל כמו שרפה וה"ל קיים העשה מ"ל שרפה או פקע שם נותר ה"ל כמו שרפה וה"ל קיים העשה ואין לוקין כיון דפקע המצוה ה"ל כמו שעשה המצוה. ונראה דלאו דבל תותיר והעשה דשרפה הוא אף בקרבן עכו"ם כגון שהביא עולה עובר הכהן על הלאו וחייב בעשה אף שמבואר בר"מ פח"י דעל קדשי עכו"ם א"ח משום פו"נ וטמא ויבואר לקמן בס"ד היינו דא"ח על אכילה משום נותר דאתמעט אבל הלאו דבל תותיר והעשה שייך אף בקדשי עכו"ם כנ"פ:

מצוה קמד

סעיף א

שלא לאכול כו'. דיני המצוה מהו פיגול ועל איזו הוא חייב משום פיגול עיין ר"מ פי"ג מפסולי המקודשים עד סוף ה' הנ"ל ואכתוב בקיצור כדרכי בעז"ה. דין זה דפיגול נוהג בכל הקרבנו' הן בעולו' שהן כליל והן בקדשי' הנאכלין לכהני' לבד כגון ק"ק ובין בקק"ל הנאכלי' לישראלים ג"כ ובין בקרבן עוף ובין במנחות ויש שאין פיגול נוהג בקצת קרבנות. והנה בקרבנות בהמה כ"ה השוחט הקרבן אפילו זר דשחיט' כשרה בזר או המקבל או המוליך או הזורק הדם ובאלו ג"ע דוק' בכהן כשר העובד כאשר יבואר ואך בא' מד"ע הללו חישב העובד דוקא ואינו תלוי בבעלים רק בעובד וחישב העובד בא' מאלו ד"ע כגון בשחיטה וקבלה והולכה חישב לזרוק דמן לאחר זמנו היינו לאחר שקיע' החמה דעבר זמן הזריק' או לשפוך השיריים לאחר שקה"ח ומחשב' זו היא בזריקה ג"כ וזה מיקרי אכילת מזבח או שחשב בא' מד"ע אלו להקטיר האימורין למחר היינו אחר עולת השחר או אברי עולה או שחישב שהבשר מקרבן הנאכל יהי' נאכל אחר זמנו כקרבנות הנאכלים ליום א' ביום מחר הוא אח"ז ובקרבנות הנאכלים לב' ימים ולילה הלילה השנית הוא אח"ז. הכלל אם חישב על הדם היינו על הזריקה לאו על שפיכת שיריים דהוי אכילת מזבח לאח"ז או על הקטרה בדבר שראוי להקטיר על המזבח לאח"ז או בדבר הנאכל לאח"ז הכלל בין אכילת מזבח בין אכילת אדם אם חישב על חוץ לזמנו זהו פיגול האמור בתורה דנפסל הקרבן וחייבים כרת על אכילה. והנה מ"ש דבשחיטה וקבלה והולכה חישב לזרוק דמו לאח"ז דוקא בג"ע שייך מחשבת זריקה אבל בזריקה עצמה ל"ש זה דנותן מתנה א' חושב על מתנה שניי' שיהי' לאח"ז. ז"א דכל הקרבנות כיון שנתן מתנה א' על המזבח החיצון כיפר עיין ר"מ פי"ז דאין מחשבה פוסלת בשאר הזאות. אך הדרנא בי דדוקא ברישא במתנה שניה אינו מזיק כיון דכיפר כמו חישב בשפיכת שיריים דאינו מזיק אבל אם חישב בד"ע כמו דהמחשבה אפילו על שפיכת השיריים דאינו מעכב מכל מקום מועלת המחשבה כיון דהוי אכילת מזבח ה"נ מועלת המחשבה על כל חטאות דהוי אכילת מזבח אך דאינו מעכב כמו שפיכת שיריים וז"פ. ובפרים ושעירים הנשרפים דהם חטאות הפנימיות חוץ מד"ע יש עוד דבר א' המפגל והוא טבילת אצבע בדם וחושב מחשבת הזמן הוא פיגול כמו שחשב בד"ע ובחטאות הפנימיות אם חשב בשעת הזאה כיון דכל המתנות מעכבות דקיימא לן דמתנה א' מעכבת אינה פיגול אלא אם כן חישב בכל הזאות מחשבת זמן אבל אם פיגל בראשונה והזה השאר בשתיקה או שנתן כולם כתיקון ופיגל בהזאה אחרונה פסול ואינו פיגול דאין מפגלין בחצי מתיר.

ובחטאות הפנימיות אם חישב בחוץ בדבר הנעשה בפנים או חישב בפנים בדבר הנעשה בחוץ לא פיגל. כיצד הי' עומד בעזרה ושוחט או מקבל והוליך והוא עדיין בעזרה וחישב ע"מ לזרוק דמו למחר אינו פיגול שהזריקה הוא בהיכל אבל אם חישב לשפוך שיריים למחר או להקטיר אימורים למחר פיגול דהוא דבר הנעשה בחוץ וכן אם היה עומד בהיכל והזה ע"מ לשפוך שיריים למחר או להקטיר אימורים למחר אינו פיגול כי חישב בפנים בדבר הנעשה בחוץ אך אם חישב בשעת הולכת פנים או בשעת טבילת אצבע להזות למחר פיגול הוא דחישב בפנים בדבר הנעשה בפנים. והנה ד"ז דחישב בד"ע על שפיכת שיריים שפיגל מבואר בש"ס זבחים ובמעילה היא אבעיא חישב לנשפכין מאי ופירש"י על שפיכת שיריים שיהי' למחר. ועוד פי' דאם חישב בשעת שפיכת שיריים מחשבת חוץ לזמנו. ובתוס' תמהו על ב' הפי' דמבואר בזבחים דאם חישב בד"ע על שפיכת שיריים פיגל דהוי אכילת מזבח. ואם חישב בשפיכת שיריים לא פיגל דאין פיגול אלא בד"ע ע"ש. ופי' הם ז"ל כגון שנשפך מקצת דם מן הכלי על הרצפה דהדין דאוספו וכשר והוא חישב בהדם הנשאר בכלי בשעת הולכה לזרוק הדם שעל הרצפה לאח"ז מי אמרינן כיון דליכא מצוה באסיפתו אינו פיגול א"ד כיון שאם יאספנו הוא כשר וראוי לזריקה הוי פיגול ואיפשט שם כיון דאין מצוה באסיפתו והולך לאיבוד לא פיגל. והר"מ השמיט זה וע' משנה למלך שם. והנה בחטאות הפנימיות שחישב בקצת הזאות להזות שאר הזאות לאח"ז עיין ר"מ פט"ז ה"ח שכ' אם חישב בשעת הקטרת הקומץ להקטיר לבונה למחר אינו פיגול שאין הקטרה מפגלת הקטרה ועי' במנחות שאין מתיר מפגל מתיר אם כן ה"נ אין מועיל המחשבה שאין מתיר מפגל מתיר וע"ש בר"מ דאם הקטיר הקומץ ע"מ שיקטיר לבונה למחר ובשעת הקטרת הלבונה חישב שיאכל שיריים למחר ה"ז פיגול שפשטה מחשבת זמן בכל המנחה אם כן ה"נ בחישב בקצת הזאות להזות שאר הזאות למחר ובשאר הזאות חישב להקטיר אימורים למחר הוי פיגול כמו מנחה וצ"ע רב במנחות פ"ב ועיין מ"ש לקמן:

והנה בחישב בא' מעבודות הנ"ל לזרוק דמו לאח"ז אינו פיגול אלא אם כן חישב להזות כדי הזאה וכן בחישב להקטיר או לאכול חוץ לזמנו אינו פיגול אלא אם כן חישב להקטיר כזית לאח"ז או לאכול כזית לאח"ז ובפחות מכזית אינו מחשבה כלל והעבודו' מצטרפין לכזית כגון אם חישב בשעת שחיטה על ח"ז וחישב ג"כ בשעת קבלה או הולכה או זריקה לח"ז הרי אלו מצטרפין לכזית שד"ע לענין זה כחד חשיבי. ואם מחשב על כזית אפילו חישב שיאכלו שנים הכזית או ביתר מכא"פ ה"ז פיגול כיון דהוא כזית. ואינו פיגול אלא אם כן חישב להקטיר דבר הראוי להקטרה ולאכול דבר הראוי לאכילה ואם

חישב לשתות מדם הזבח לאח"ז או לאכול מאימוריו לאח"ז אינו פיגול דהם א"ר לאכילה רק למזבח וכן אם חישב להקטיר מבשר הזבח דז"א ראוי רק לאדם ולא להקטרה ג"כ אינו פיגול וכן אם חישב לאכול או להקטיר מדברים שא"ר להקטרה כגון העור והעצמות כו' עיין ר"מ וכן א"ר לאכילה ג"כ אינו פיגול הכלל דצריך לחשב בהקטרה דבר הראוי להקטרה ובאכילה דבר הראוי לאכילה. וכן אם חישב בפרים ושעירים הנשרפים לאכול בשרם חוץ לזמנו כיון דאינו נאכל אינו מועיל המחשבה וכן אם חישב להקטיר ג"כ אינו מועיל דא"ר להקטרה. וכן אכילה והקטרה אין מצטרפים כגון שחישב לאכול מדבר הראוי לאכיל' ח"ז ולהקטיר מדבר הראוי להקטרה ח"ז אין מצטרפים דאכילת מזבח ואכילת אדם אין מצטרפין. ושאר המחשבות חוץ אכילת מזבח ואכילת אדם חוץ לזמנו אינו פיגול כגון שחישב בא' מד"ע להניח הדם או האימורים או הבשר חוץ לזמנו כיון דלא חישב באכילה לאדם או למזבח וכן אם חישב שיאכלו טמאים את בשרו או שיקטירו טמאים וכדומה אינו פיגול וכן אם חישב לשרוף חטאות הנשרפות חוץ לזמנו כיון דלאו אכילת מזבח אינה פוסלת עיין ר"מ באריכות. הכלל דפיגול הוא רק באכילת מזבח או באכילת אדם הראוי למזבח או לאדם ודוקא במחשבה חוץ לזמן ושאר המחשבות יש שפוסלים הקרבן ויש שאינם פוסלים כלל אבל פיגול לא הוי אלא כמ"ש עיין ר"מ בפרקים אלו ותראה. ומבואר בש"ס דזבחים דאם חישב לאכילת חי' חוץ לזמנו או לאכילת אש חוץ לזמנו ה"ז פיגול דאיקרי אכילה דכתיב ואת איזבל יאכלו הכלבים וכתיב תאכלהו אש לא נופח כו' ודוקא בלשון זה אכילת חי' או אכילת אש אבל שלא בלשון אכילה אינו כלום וע' תוס' מנחות י"ז ע"ב ד"ה דל"ש שכתבו דוקא דהזכיר אש. ובמזבח מבואר שם כמו דלשון הקטרה במזבח מועלת ה"ה בלשון אכילה שיאכל המזבח לאח"ז ג"כ מועלת ובשל הדיוט צריך דוקא בלשון אכילת אש וכן ג"כ לענין צירוף אם חישב שיאכל ח"ז חוץ לזמנו ותאכל האש ח"ז חוץ לזמנו או תאכל החי' ח"ז חוץ לזמנו ה"ל כמו חישב בכזית לאכול חוץ לזמנו דהוי פיגול והר"ם לא הביא ד"ז רק לענין צירוף ובאמת בכזית שלם הוי ג"כ פיגול כמבואר בש"ס ונלמד מענין צירוף. עוד מבואר בתוס' שם הא דאתרבי אכילת אש ואכילת חי' לפיגול דוקא בחישב בבשר שדרכו לאכול אכילה כזו ג"כ הוי אכיל' אבל אם חישב ע"ד שדרכו להקטיר כגון אימורים דל"מ אם חישב לאכילת אדם כמש"ל דאם חישב באכילה דבר שדרכו להקטיר אינו מועיל ה"נ אם חישב על האימורים שתאכל אש של הדיוט למחר או תאכל חי' למחר אינו מועיל דה"ל חישב לאכילה בדבר שדרכו להקטיר אך אם חישב על האימורים על אכילת מזבח זה אתרבי התם דלמזבח נמי נקרא אכילה ומהני גבי אימורים דהוי כמו הקטרה ע"ש.

ונראה דאם חישב על הבשר לאכילת מזבח מהני דלא גרע מאש של הדיוט ולא הוי כמו מחשב מאכילה למזבח אך צריך להזכיר אש כמ"ש תוס' קודם דאל"ה נהי דאתרבי דאכילה אצל מזבח מהני היינו באימורים דהוי כמו הקטרה והקטרה באימורים מהני אצל מזבח אתרבי נמי לשון אכילה אבל בבשר דל"מ מחשבה אם חישב להקטיר על המזבח ל"מ אכילה ג"כ דלא נתרבה אלא ע"ד שדרכו להקטיר. אך אם חישב שתאכל אש על המזבח לא גרע מאש של הדיוט דמהני בבשר שדרכו לאכול דהוי אכילה וכ"ה בתוס' שם ועי' ע"ש שכתבו אם חישב על ח"ז באימורים לאכילת מזבח וחצי זית בשר לאכילת אדם אף דאימורין לא מהני אכילה דה"ל לאכול דבר שדרכו להקטיר מכל מקום כיון דנתרבה אכילה אצל המזבח מהני והוי כמו אכילה אף על אימורין שאין דרכם באכילה ונראה דגם כן אם מחשב על האימורים כזית שלם באכילת המזבח גם כן מהני אף דהוי אכילה בדבר שדרכו להקטיר מכל מקום אצל המזבח אתרבי דאכילה הוי כמו הקטרה ג"כ אך הוי כמו אכילה ג"כ כמו בשר דלא גרע מאכילת אש הדיוט. אך לתי' א' על כל פנים צריך (להקטיר) [להזכיר] אש ועיין זבחים ל"א והוא עיון עמוק ולא עיינתי היטב ולא כ' רק למזכרת:

והנה מדינים אלו תדע ג"כ היאך מצטרף ח"ז לח"ז כי הקטרה ואכילה אין מצטרפין ואכילה ואכילה מצטרפין תדע איזה דבר קרוי אכילה והר"מ מביא דינים אלו של אכילת אש ואכילת חי' לענין צירוף וממילא הם לענין כזית דדינו כאכילה. ודינים אלו אם אצל אימורים גם כן מועיל אכילת אש או אכילת בהמה ושאר הדינים שכתבתי בשם התוס' סתם הר"מ. והנה לדעת תוספות שכתבתי דל"מ מחשבות אכילת אש או אכילת חיה רק בחישב בדבר שדרכו לאכול ולא בדבר שדרכו להקטיר דזה הוי כמו אכילת אדם אם כן בדברים שאינו ראוי לאכילה ולא להקטרה כגון העור והעצמות וכדומה ל"מ אף אם חישב לאכילת אש או לחי' כיון דמחשבת אכילת אדם ל"מ וזה פשוט. ומבואר בר"ם והבאתי לעיל דגבי פרים ושעירים הנשרפים אם חישב לשרוף הבשר חוץ לזמנו דל"ה פיגול דל"ה הקטרה על המזבח וכן אם חישב לאכול הבשר חוץ לזמנו אינו פיגול דהוי לאכול דבר שא"ד לאכול אם כן אפילו חישב שתאכל האש לאח"ז דהוי לשון אכילה מכל מקום אינו מועיל כיון דהוי כמו אכילה ואכילה אינו מועיל בדבר שא"ד לאכול וכ"נ מדברי הר"מ שסתם הדבר אך ברש"י זבחים ל"ה ע"א ד"ה ושוים פי' שם דמחשבת שרפה למחר ל"מ דלאו אכילת מזבח הוא ואם חישב שתאכל האש למחר פיגול הוא כדאמרינן חישב שתאכלהו כו' נראה מדבריו דאף דל"מ מחשבה באכילת אדם כמבואר שם ברש"י דדבר שא"ד לאכול הוא מכל מקום אכילת אש מועיל אם כן

לפ"ד גם באימורים מהני אף על פי שא"ד לאכול כמו פרים. אך תוס' שם השיגו עליו וכ' דאכילת אש ל"מ רק בראוי לאכילת אדם ובפרים ושעירים ל"מ ג"כ אכילת אש ע"ש. ואזלו לשיטתם במנחות. והר"מ סתם הדברים וד' רש"י הובאו במ"ל כאן פי"ג ה"ח ובטה"ק כ' דגם כוונת רש"י כהתוס'. ובסברת רש"י דאם חישב שתאכל האש מהני אף בדבר שא"ר לאכילה אפילו דרכו בהקטרה מיושב מה שהק' לי חכם א' זה כמה שנים במשנה דזבחים ס"ד גבי חטאת העוף ועולת העוף דנעשים פיגול לאכול בדבר שראוי לאכול ולהקטיר כו' וערש"י לאכילה היינו חטאת העוף להקטיר היינו עולת העוף וידוע דחטאת העוף נאכל כולה ואין בה שום הקטרה ועולת העוף כולו כליל ואין בה שום אכילה ע"כ אם חישב בעולת העוף מחשבת אכילה אינו מועיל דדבר שא"ד לאכול ובחטאת העוף אינו מועיל מחשבת הקטרה דהוא דבר שא"ד להקטיר ע"כ לא משכחת מחשבה רק בעולת העוף הקטרה ובחטאת העוף אכילה ובסוף מסיים המשנה חישב לאכול ח"ז ולהקטיר ח"ז אין מצטרפין שאין אכילה והקטרה מצטרפין והקשה החכם הנ"ל ל"ל טעם זה שאין מצטרפין הא בלאו הכי אף אם יצטרף הא אין המחשבה פוסלת דאי בעולה אין מחשבת אכילה פוסלת אפילו בלי צירוף דמחשב בדבר שא"ד לאכול ואי בחטאת מחשבת הקטרה לאו כלום הוא דהוא דבר שא"ד להקטיר עי' בדל"א ע"ב (אח"ז רב הראה לי ח"א קושיא זו בס' משנת חכמים על משניות ואין פנאי לע"ע לעיין בדבריו) ולכאורה צ"ע. אך לשיטת רש"י ניחא דבעולת העוף משכחת לה ג"כ מחשבת אכילה היינו אכילת אש ומפגל גבי עולת העוף ע"כ אמרה המשנה דאם חישב להקטיר ח"ז ולאכול ח"ז אכילה והקטרה אין מצטרפין דזה למזבח וזה לאכילה של אש הדיוט כנ"ב אך להתוס' קושיא זו צ"ע. ומבואר כאן בר"מ חישב שיאכלו הטמאים והפסולים מדבר הראוי לאכילה או שיקטירו הטמאים והפסולים מדבר הראוי להקטרה חוץ לזמן אכילה והקטרה ה"ז פיגול כו' עכ"מ שמבואר בש"ס דר"ח סובר כן ורבא אמר תדע אף על פי שהש"ס אמר ולא היא כו' לא פליגא על ר"ח אלא דדחי ראית רבא. וגם כתב סעד דלא גרע מחישב לחי' ובתוס' חילקו בין זה לחישב לחי' היינו אי לא כר"ח אבל לר"ח נלמד ג"כ מחישב לחי'. והנה בש"ס אינו מבואר רק חישב לאכילה לטמאים ואינו מבואר דין הקטרה והר"מ נקט גם הקטרה ומנ"ל. ואפשר דמתדע דרבא גם הקטרה בכלל אף דאדחי התדע וגם מחישב לחי' אין ראיה רק על אכילה הר"מ למד דין הקטרה מדין אכילה בזה ומכל מקום קצ"ע דאין דרכו של הר"ם לכתוב מה שאינו בש"ס להדיא רק בלשון יראה לי כידוע וה"ל לכתוב גם בכאן יראה לי. ויש לספק דחשיב דברים שא"ד לאכול עיין ר"מ אי דוקא דברים הללו שא"ר אבל אם חישב על בשר גמור שיאכל רק

שלכד"א אי הוי פיגול וי"ל כיון דכתיב האכל צריך דוקא כדר"א כמו שא"ע במ"א שלא כד"א היכי דכתיב אכילה. או אפשר כיון דלא כתיב לאו ובעשה מסופק המ"ל בהיסה"ת דאפשר דיוצאין שלכד"א או אפשר כיון דמ"מ רובא דאינשי לא אכלי ה"ל כמו שליל עי' בסוגיא. והנה המחשב אינו עושה פיגול רק בראוי לעבודה ואם א"ר לעבודה אינו עושה פיגול להתחייב כרת משום פיגול אם כן בשחיטה דכולם כשרים כולם פוסלים במחשבה ונעשה פיגול אך קטן פסול לשחיטת קדשים דאין לו מחשבה ואם מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מכל מקום פסול דמה"ת ל"מ רק מדרבנן להחמיר ועי' פ"א מפסהמ"ק כ' אם חישב הקטן מחשבת פיגול ובשחיטה היתה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ה"ז פיגול להחמיר דמדרבנן יש לו מחשבה להחמיר. והמ"ל כאן הקשה עליו הא בלאו הכי פסול מן התורה ועל מחשבת פיגול שלו א"ח כרת כיון דפסול מן התורה אם כן מאי נ"מ מה דהוי פיגול וכן קשה למה יהיה פיגול אף מדרבנן הא במחשבת פיגול אין מחשבתו ניכר מתוך מעשיו ומחשבה אין לו אפילו מדרבנן. והנה להשיטות דבדיבור אם ניכר מתוך מעשיו כשר הקרבן אם כן משכחת לה פיגול אך באמת מטעם זה ל"ש פיגול דמחשבת פיגול היא מחשבה לבד ועיין בחולין י"ב:

והנה אם ב' אנשים שוחטין זבח א' דכשר בקדשים עי' פ"א מהפסהמ"ק ואם חישב מחשבת פיגול אפשר דאם א' א"י וא' יכול פועל מחשבת היכול ואם שניהם יכולים אפשר דפוסל מחשבת כ"א עי' בשבת ובתב"ש סי' ב' בסוף ואם שניהם א"י רק בצירוף פוסל ג"כ מחשבת כ"א עי' בס' הנ"ל ותלמד לכאן. והנה להר"מ פ"א מפסהמ"ק דס"ל ישנה לשחיטה מתחלה וע"ס נ"פ דצריך שיחשב בכל השחיטה דאי מחשב בתחלה או בסוף אינו פיגול דאין מפגלין בחצי מתיר וה"ל כהזאות הפנימיות דאם חישב בא' מהזאות אינו פיגול בין בראשונה בין באחרונה עיין ר"מ כאן פי"ז והטעם דאין מפגלין בחצי מתיר. ועי' זבחים למ"ד דגם בשחיטה מקצת שחיטה ה"ל חצי מתיר ע"ש בע"ז ברש"י ותוס' ואי אמרינן אינה לשחיטה אלא בסוף המחשבה צ"ל בסוף השחיטה ומקודם לכן אינו מועיל המחשבה כלל ולהלכה כבר הבאתי כ"פ בחיבורי ואי"ה יתבאר לקמן בח"ז שיטת הר"מ והתוס' חולין. ובקבלה אם כהן כשר קיבל במחשבת פיגול הוא פיגול אבל פסול אם קיבל במחשבת פיגול אין מחשבתו מועלת כלל ואם יש דם הנפש יחזור ויקבל הכשר ואם לאו הקרבן פסול ואינו פיגול ואפילו קיבל הטמא דעושה שיריים דלא מהני שיחזור הכשר ויקבל מכל מקום לא הוי פיגול. הכלל כיון דאין ראוי לעבודה לא הוי פיגול. ובהולכה אם הוליך כהן כשר אפילו הוליכו לצד חוץ פוסל המחשבה. ופשוט אפילו איכא פסיעות הרבה וחישב בפסיעה א' פוסל וזה לא הוי חצי

מתיר כי להולכה אין שיעור ע"ש בזבחים ל'. והולכה שלא ברגל כגון שפשט ידו לזרקו על המזבח ובשעה שפשט ידו חישב מחשבת פיגול אינו מועיל דהולכה שלא ברגל אינה הולכה ועראב"ד ובמ"ל וד"ז צריך אריכות. ובזריקה כבר כתבתי לעיל דחילוק בין קרבנות שעל המזבח החיצון ובין קרבנות הפנימיות והכל בכהן כשר ובכהן פסול אינו מועיל מחשבה לעשות פיגול. ואין פיגול אלא במקום הראוי לעבודה ל"מ ששחט בחוץ אלא [אפי'] שחט בפנים ונפגם המזבח כיון דאין המקום ראוי לעבודה עתה אין מחשבה פוסל ואינו פיגול להתחייב משום פיגול. ועוד יש דין בדבר הראוי לעבודה וזה ל"ש רק במנחות ויבואר לקמן גבי מנחות ומחשבין ע"ד העומד לאבוד או לשרפה כגון שזרק ח' בשר אימורין בפי כבשן או בפי חי' ובשעת המחשבה עדיין בעולם וחישב עליו לאכול ד"ז או להקטיר למחר אף על פי שלא יהי' בעולם דעומד ליפול לכבשן או לחי' ולא יהיה בעולם מכל מקום כיון דעתה הוא בעולם בשעת מחשבה הקרבן מפוגל כ"ה בר"ם מהש"ס דמעילה:

והנה מבואר בש"ס חישב שיאכלו הכלבים למחר ה"ז פיגול שנא' ואת איזבל יאכלו הכלבים כו' והר"ם כ' חישב על אכילת בהמה כו' סובר דל"ד כלבים רק כל בהמה וחיה ואורחא דמילתא נקט ונר' דה"ה עוף ג"כ שמה אכילה ובתוס' הקשו אמאי אינו מביא מקרא מן התורה ולבהמתך ולחי' כו' כל תבואת' לאכול ותי' דמייתי ראיה מאכילת בשר. וצ"ע הלא גם אכילת בשר מפורש בתורה בתוכחה שבמ"ת דכתיב והי' נבלתך למאכל לכל עוף השמים ולבהמת הארץ חזינן דמיקרי אכילה וקצ"ע. והנה לא נקבע בפיגול רק אם לא הי' דבר אחר בפ"ע שיפסל הקרבן בשבילו כגון ששחט וקיבל והלך וזרק במחשבת הזמן או שפיגל בעבודה א' ובשאר לא פיגל הוי פיגול אבל אם נפסל הקרבן עוד בשביל ד"א בד"ע אין מיקבע בפיגול כגון ששחט במחשבת זמן וקיבל במחשבת המקום וכן שאר עבודות או שחישב בא' מעבודות שינוי השם בקרבנות שפוסל שינוי השם או בעבודה א' חישב מחשבת הזמן ומחשבת המקום. הכלל אם היה מעורב מחשבה אחרת חוץ ממחשבת הזמן מחשבה הפוסלת הקרבן ה"ז פסול ואינו פיגול דבהרצאת כשר כו' כ"ה בש"ס ור"ם. ואינו מקבע בפיגול עד שנזרק הדם בהכשר מדבר אחר רק מחשבת הזמן אבל אם נפסל בדבר אחר הן במחשבה אחרת הן שזרקו פסולים את הדם או נשפך הדם קודם זריקה לא נקבע בפיגול ואינו נקבע בפיגול רק לאחר זריקה בלי שום פסול אחר רק מחשבת הזמן. ונ"פ דאם חישב מחשבת הזמן באיז' עבוד' כגון בשחיטה שאם יגמור העבודות יהי' פיגול אסור לזרוק לגמור העבודה וצריך שישפוך הדם ולא יזרקנו על המזבח כלל דאסור לזרוק פסול על המזבח. גם נראה דאם א' אכל

כזית בשר קודם זריקה והתרו בו למלקות דעל פיגול לוקין כמשי"ת אח"ז בס"ד בזה אין לוקין כיון דעדיין אינו פיגול אף דאח"כ נעשה פיגול ה"ל התראת ס' ואף להאומרים דאמרינן אגמ"ל עי' בסוגיא דמופלא הסל"א והובא בח"ז מכל מקום אפשר דכאן אינו נעשה פיגול למפרע כלל רק אחר זריקה עי' פ"ק דמעילה וכ"נ מד' הר"ם בפרקים אלו. ובחישב מחשבת המקום דמוציא מידי פיגול דוקא בכזית אבל אם חישב על ח"ז מחשבת המקום ועל כזית מחשבת הזמן ה"ל פיגול דמחשבה בפחות מכזית אינו כלום ועבמ"ל פח"י סוף ה' ז' חקר באוכל בפיגול קודם שקרבו מתירין אי לוקין משום פסה"מ ויבואר לקמן אבל על לאו דפיגול בודאי אין לוקין כנ"ב.

והנה יש דברים אף שראוים לאכילה מכל מקום אם חישב לאכול הדברים חוץ לזמן אין הקרבן מפוגל מכל מקום נתפגלו אם הזבח מפוגל וחייב האוכל כגון שליל ושליא דאם חישב לאכלם חוץ לזמן אין הזבח מפוגל אבל אם פיגל הזבח חייב האוכל וגם מן השליל והשליא דהוי ככל בשר אבל האוכל עצמות וגידין כו' פטור וכן חלב המוקדשי' וכן ביצי תורים א"ח עליה' משום פיגול והכל מבואר בש"ס וער"מ. והאוכל מן הבשר או מן האימורים כזית מקרבן שנתפגל חייב כרת במזיד ומלקות בהתראה וחטאת בשוגג ודוקא כזית ככל איסורי תורה ובודאי צ"ל ג"כ כדר"א ושאר ענינים הכלל הרי הוא ככל איסורי תורה וא"צ לכפול. ועוד דין א' יש בפיגול דא"ח בפיגול אלא ע"ד שהותר בין למזבח כגון עולה או אימורי שאר קדשים או הותר לאדם כגון של קדשים דהותר לאדם אבל אם אכל המתיר בעצמו כגון דם הזבח שהדם מתיר האימורין והבשר א"ח על הדם משום פיגול דזה כלל דא"ח משום פיגול על המתיר עצמו כ"ה בש"ס ור"מ. ובתוס' זבחים מ"ג הקשו ל"ל טעם זה בדם מחמת דהוא עצמו מתיר בלאו הכי לא משכחת לה שיתחייב על הדם דאי באכל קודם זריקה הא לא הוי הרצאה עדיין וכ"ז שלא נזרק א"ח משום פיגול ואי על הנשאר במזרק לאחר הזריקה אם כן ג"כ לא הוי מתיר דהזריקה מתרת שאר הדם לשפוך ליסוד והו"ל כמו אימורין ולמה לא יתחייב ואי דלוקח מדם הזריקה ואוכל בלאו הכי פטור דפיגול שהעלה על המזבח פקע פיגולו ממנו כמשי"ת. ותי' דד"ז שפקע פיגולו הוא דוקא בהקטרה דנעשה לחמו של מזבח ולא בדם. ועוד כתבו דאף הנשאר במזרק כיון דהיה כל טיפה וטיפה ראוי לזריקה ולהתיר ה"ל מתיר וא"ח משום פיגול. וכ"נ מדברי הר"מ משסתם הדבר נראה דבכ"ע א"ח משום פיגול גבי דם אף הנשאר וגם מוכח מדהתו"ס דל"א דהתורה הקפידה על הרצאה דהיינו בלא הרצאה אינו פיגול אבל אם הי' הרצאה נעש' פיגול למפרע דאי הכי לא היו מקשים דהי' משכחת לה באוכל הדם קודם הזריקה ושייר לזריקה צריך לטעם דמתיר דבאמת אף שהי' הרצאה אח"כ

פטור. וכן בנסכים הבאים עם הזבח הן במנחה הן היין אם פיגל בזבח א"ח על הנסכים משום פיגול דאין להם מתיר ול"א דהזריקה הוא המתיר לגבי זבח ז"א דאדם מביא זבחו היום ונסכים אחר י' ימים ואין הדם המתיר ואפילו אם הביא בב"א אינו מפוגל דהוי דברים שאין להם מתירין וא"ח עליהם משום פיגול ועוד יתבאר לקמן גבי מנחות. וכן א"ח על לוג שמן של מצורע דאין האשם מתיר שלו דמביא אשמו היום והלוג לאחר כמה ימים וכן אם פיגל בפרים ושעירים הנשרפים א"ח אם אכל מבשרם דלא הותר לא לאדם ולא למזבח. הכלל א"ח משום פיגול אלא בדבר שיש לו מתירין וניתר ע"י המתירין אבל בדבר שאין לו מתירין כלל או שהמתירין אין מתירין הדבר הזה כגון פו"ש הנשרפי' או המתירין עצמן א"ח עליהם משום דכך גזירת הכתוב ועי' בטה"ק טעם למה פוסק הר"ם דאם אכל מבשר פו"ש הנשרפי' דא"ח דלא כר"א.

והנה לעיל כ' דבקרבנות החיצונים אף דלאחר מתנה ראשונה א"י לפגל עוד מכל מקום אם פיגל באיזה עבודה וחישב שיזה הזאה שנייה לאח"ז פיגל דלא גרע משפיכת שיריים דמפגל עי' בס' פ"מ דמ"ב ע"א תוס' ד"ה כגון שפיגל כ' להדי' כן והוא פשוט לפ"ד. ועיין ע"ש שכ' דבפנימיות אם חישב בשחיטה או בקבלה או בהולכה להזות קצת הזאות לאח"ז מפוגל דל"ש אין מפגלין בחצי מתיר רק אם מפגל בחצי מתיר וחישב על ד"א אבל אם חישב בעבודה שלימה לעשות חצי מתיר חוץ לזמנו הוא פיגול ע"ש וקיימתי מנפשאי. והנה עכו"ם מביאין רק עולות כמש"ל וא"ח משום פיגול בקדשי עכו"ם ונראה דמ"מ נפסל הקרבן רק דא"ח משום פיגול וצ"ע בזבחים מ"ה. והנה כל קרבן שנפסל באיזה פסול או במחשבה או במעשה האוכל מקרבן זה חייב מלקות מלאו דל"ת כל תועבה כל שתיעבתי לך כו' כ"ה בר"ם כאן ובהרהמ"ח אם כן אפשר דהאוכל מפיגול חייב משום שני לאוין לאו דפיגול ולאו דתועבה ובאמת מד' הר"מ והרהמ"ח נראה דאין לוקין אלא א' ויתבאר במק"א. והנה בפיגול באוכל מהמתיר עצמו נהי דא"ח משום פיגול מכל מקום לוקה משום אוכל פסהמ"ק כ"ה בר"מ כאן. הכלל אם הקרבן פסול עובר משום לאו זה דפסה"מ ולאו דתועבה. ונ"פ ה"ה בפו"ש הנשרפים דנתפגלו אף דאין חייבים על הבשר משום פיגול דאין להם מתירין מכל מקום עוברים משום לאו דפסהמ"ק ובמ"ל כאן פח"י מסופק אם אוכל מן הדברים שא"ר לאכילה כגון מן העצמות כו' דמבואר בר"ם כאן בהכ"ב דא"ח משום פיגול אי חייב משום הלאו דאוכל פסה"מ דאפשר דדמי ללבונה ע"ש. ולענ"ד הדבר פשוט כל שא"ח בשאר מ"א א"ח ג"כ כאן משום פסהמ"ק והדברים אלו שחשבם הר"מ א"ח בבהמה טמאה אלא בנבלה ולא בשום מאכלות אסורות עיין ר"מ פ"ה מהמ"א למה יתחייב כאן ולבונה גזירת הכתוב הוא אבל

בודאי לאו זה דתועבה דכתיב אכילה ה"ל ככל הלאוין דא"ח על דברים אלו וכן א"ח על שלכד"א הכלל דהוא כלאו דנבלה וטרפה וטמא כמבואר בהמ"א ה"נ כנ"פ. עוד מסופק המ"ל אם קודם שנזרק הדם דא"ח משום פיגול כיון שלא קרבו מתיריו אם לוקין משום פסהמ"ק דלענין פסול אפשר דנפסל אף קודם שיקריבו מתיריו ואף במחשבת זמן על כל פנים נפסל אף בלא קרבו מתיריו וחייב משום לאו דפסה"מ או דלא נפסל ג"כ קודם שקרבו מתיריו ע"ש.

ע"כ ביארנו דין קרבנות בהמה הן החיצוניות הן הפנימיות עתה נבאר דין פיגול בקרבנות העוף. ונבאר תחלה דין עולת העוף ע' זבחים ס"ד ור"מ כאן. והנה בעולת העוף היה מליקה והיה חותך ב' הסימנים ואח"כ היה ממצה דם הגוף ודם הראש על קיר המזבח למעלה מחוט הסיקרא עש"ס ור"מ פ"ו ממעה"ק והמליקה היתה בקרן המזבח בקרן דרומית מזרחית ומבואר בש"ס ור"מ דבשני עבודות הללו פוסל מחשבה והנה הדינים כ"ה אם מלק במחשבה שימצה הדם חוץ לזמנו ונראה דל"מ אם חישב שימצה דם הגוף חוץ לזמנו דמיצוי דם הגוף מעכב בודאי הוי פיגול אלא אפילו חישב על מיצוי דם הראש דאינו מעכב כמבואר שם מכל מקום הוי פיגול כיון דהוי אכילת מזבח כמו שיריים בבהמה שכתבנו לעיל דהוי פיגול וכן אם חישב בשעת מליקה להקטיר למחר הוי פיגול אך אם חישב לאכול למחר אינו פיגול דדבר שא"ר לאכול הוא רק להקטיר אין מחשבת אכילה פוסלת כמש"ל ואם מחשבת אכילת אש פוסלת כבר כ' לעיל דמחולקים בזה רש"י ותוס'. והנה צריך לחשוב בכל המליקה דבלאו הכי ה"ל רק חצי מתיר עי' זבחים ד"ל. ואח"ז בשעת מיצוי הדם ג"כ פוסל מחשבה עש"ס ור"מ כאן. והנה הי' המצוה למצות דם הגוף ודם הראש אך מיצוי דם הגוף מעכב ומיצוי דם הראש אינו מעכב עש"ס ור"מ פ"ו שם נראה דאם בשעת מיצוי הגוף חושב למצות הראש למחר הוי פיגול אף על פי דאינו מעכב כמו שפיכת שיריים לעיל כיון דהוי אכילת מזבח הוי פיגול וכן אם חישב בשעת מיצוי הגוף להקטיר למחר ג"כ הוי פיגול אך אם בשעת מיצוי הראש חישב מחשבת פיגול נראה דלא הוי פיגול כיון דאינו מעכב ה"ל כמו מתנות בקרבנות החיצונים דלאחר מתנה הראשונה אינו מפגל כיון דכיפר ואינה מעכבת ה"נ כאן והא דלא ביארו בש"ס ופוסקים שהוא פשוט ונלמד מבהמה. ומחשב' המוראה והנוצה אינה פוסלת דא"ר לא להקטרה ולא לאכילה וכן האוכל מהמוראה או נוצה א"ח עיין ר"מ כאן. והנה הדינים אלו שוין לקרבן בהמה דצריך שיהא המתיר כמצותו ומחשבות אחרות מוציא מידי פיגול הכל כמש"ל:

והנה דין חדש יש בעולת העוף עי' ש"ס זבחים פ"ז ע"ב דאי אויר מזבח כמזבח דמי לענין פסולים דלא ירדו מקשינן עולת העוף דפסלה מחשבה היאך משכחת לה הא קלטה מזבח. וערש"י דאם חישב להקטיר למחר הא באמת מותר להקטיר למחר דהוא על המזבח ולא ירד ומתרץ דחישב ע"מ להורידה למחר ולעלות להקטיר ולרבה דאמר אין לינה מועלת כגון שחישב להעלות ע"מ להוריד קודם עה"ש. והנה הר"מ פסק פ"ג דפסהמ"ק דאויר מזבח כמזבח נהי דפסק כרבא דלינה מועלת על כל פנים צריך לחשוב להורידה למחר ולהעלותה להקטיר אבל מחשבה סתם חוץ לזמנה בהקטרה עולת העוף לא מהני וצ"ע על הר"מ שכתב כאן סתם מחשבה וכ' דבעוף פוסלת המליקה ומיצוי ולא כתב ד"ז דמחשבה סתם אינה פוסלת רק בחישב להורידה למחר ולהקטיר עלח"מ ובת"ח על המשניות ספ"ו. וע"ש חידוש בת"ח דנהי דפיגול לא הוי בעוף במחשבה סתם מכל מקום נפסל וכן אם חישב במליקה או במיצוי מחשבת הורדה ובשניה חישב סתם אינו פיגול דלא הוי קרב המתיר כמצותו. ולענ"ד כיון דבפירוש מבואר דלא פסלה מחשבה אינה פוסלת כלל והראיה שהביא ממשנה אינה מכרחת והבא לחדש עליו הראיה ברורה ובפרט לפסול קדשים וצ"ע. ולענ"ד לפמ"ש דלשיטת רש"י דאם חישב על אש של הדיוט שתאכל האש הוי מחשבה אפילו בדברים שדרכו להקטיר עי' לעיל אם כן דווקא להקטיר ל"ה מחשבה בסתם כיון דעומד על המזבח והקטרה כשר למחר אבל אם חישב שתאכל אש הדיוט למחר בודאי פוסל מחשבה דל"ש סברת הש"ס וז"פ. ומכל מקום מקשה הש"ס שפיר דלא משכחת לה מחשבה בהקטרה ובמשנה ס"ה מבואר הקטרה ע' בש"ס ותבין.

ובחטאת העוף יש ג' עבודות מליקה והזאה ומיצוי ובמיצוי יש פלוגתא בש"ס מעילה ד"ח אי מעכב ור"ה סובר דאינו מעכב ומקשה הש"ס ממשנה זבחים דקתני א' חטאת וכו' שמיצה דמן חוץ לזמנו כו' ואי אינו מעכב למה נעשה פיגול ומתרץ לצדדים קתני ע"ש. והנה הר"ם פוסק שם במעה"ק דמיצוי חטאת העוף מעכב וכ"פ כאן דנפסל בשני העבודות בין במליקה ובין במיצוי. אך זה ק"ל בין על המשנה ובין על הר"מ דהמשנה נקטה מיצה עיין בדס"ד ולמה לא נקט ג"כ היזה דהוא העיקר אליבא דכ"ע אך על המשנה יש לתרץ כמבואר במעילה דלצדדים קתני ומיצה ל"ק רק בעולה ומלק קאי אתרווייהו ע"ש ולא נקט היזה דתנא א"צ לפרש דבריו אבל על הר"ם קשה דהוא צריך לפרש דבריו ולמה נקט העוף בשני דברים במליקה ומיצוי ולא כתב דעולת העוף בשני דברים במליקה ומיצוי וחטאת העוף בשלשה דברים במליקה והזאה ומיצוי דהזאה היא עיקר אליבא דכ"ע וצ"ע. על כל פנים הדין אמת דאם חישב במליקה על הזאה ועל המיצוי

הוא פיגול וכן אם חישב בהזאה על המיצוי ג"כ פיגול ואם מיצה דמה ע"מ לאכול למחר ג"כ פיגול דמיצוי היא עבודה המעכבת לפסק הלכה וכן אם חישב במליקה ובהזאה לאכול למחר ג"כ פיגול. והנה בחטאת העוף ל"מ רק מחשבת אכילה ולא הקטרה דא"ר להקטיר ואכילת אש או אכילת בהמה ג"כ מפגלת אליבא דכ"ע ושאר הדינים הכל כמו בהמה וצריך שיקרב המתיר כמצותו אף המיצוי כי הוא מעכב ומחשבות אחרות מוציאין מידי פיגול הכל כמו בהמה ועולה וא"צ לכפול הד'. ומחשבה סתם פוסלת לא כמו עולה דכאן היא מחשבת אכילה וא"צ לכתוב הדינים כי הכל כמש"ל. ודע ג"כ דהזאה ומיצוי כ"א עבודה בפ"ע. ומתפגל בכ"ע ול"א דהוי כמו הזאות פנים דהוי חדא עבודה ואין מפגלין בחצי מתיר כי זה כ"א עבודה מיוחדת וא"צ לפרש כי ז"פ. שו"ר שז"א כיון דשניהם מתירין הו"ל א' חצי מתיר כמבואר בפו"ש דקה"ק והיכל ומזבח כולהו הוי מתיר א' ואפילו בד' פרים הו"ל כולהו חדא מתיר עי' בש"ס אם כן כאן ה"ל שניהם מתירין ואם פיגל בא' מהם אינו פיגול דהו"ל חצי מתיר ע"כ בודאי ד' הר"ם צ"ע שכתב דקרבן העוף נפסל במליקה ובמיצוי ולא הזכיר דבחטאת העוף צריך ג"כ בהזאה ובמיצוי לחוד לא נפגל דהו"ל חצי מתיר וה"ל לפרש דבריו. ועמש"ל בזה בדיני מנחות. וערש"י מעילה ז' ע"א ד"ה אמר המורה כו' פי' כו' הא מחשבה דנשפכין כאילו חישב בזריקה עצמה שחישב לזרוק מקצתו למחר שמפגל לי'. ואיני מבין במאי מיירי אם בקרבנות החיצוניות מהיכן פסיקא לי' לרש"י אם חישב במתנה הראשונה לזרוק שאר המתנות למחר דפיגל כיון דאינו מעכב כמו שפיכת שיריים אם כן כיון דמבע"ל שפיכת שיריים לשיטתו מאיזה טעם ברור לו דזריקות חוץ מהראשונה מתפגלת ואי מיירי בפנימיות אם כן באמת אם חישב מזריקה לזריקה לא מהני דאין מתיר מפגל המתיר כמש"ל.

וכבר כתבתי דהר"מ פוסק בהזאות הפנימיות כיון דמעכבין הו"ל כחדא הזאה ואינו פיגול עד שיפגל בכולו. והנה הר"ם נקט מזבח הפנימי ומסיים אינו פיגול עד שיזה את כולם ובאמת הר"ם נקט לשון המשנה דפ' ב"ש אבל באמת בפו"ש הנשרפין בפר ושעיר יה"כ כל המ"ג הזיות היינו בקה"ק ובהיכל וד' מתנות על המזבח הפנימי וז' הזאות על טהרו כולם מעכבין זא"ז וכן י"א הזאות בפו"ש הנשרפין כולם ואין פיגול אלא אם חישב בכל הזאות ואם חישב במקצת ולא בכולן הוי חצי מתיר וכן מפורש דמ"ב מ"ג הזאות כו' וע"ש בגמ' דאם היו י"ג פרים ביה"כ כגון שנשפך הדם עיין ר"מ הל' עיוה"כ פ"ד כ"א הזאות שלו הוי כולו מתיר דמתיר אימוריו לגבוה ע"ש. והנה כל הסוגיא דב"ש ומנחות שהבאנו לעיל דמבואר דבחטאות הפנימיות נעשה פיגול בהזאות עכצ"ל דאזלי למ"ד דיכולים לפגל בפנים בדבר הנעשה בחוץ כיון דבפו"ש הנשרפים לא

משכחת לה פיגול לאכילה רק להקטרת האימורין או על הזאה אם כן בהזאה בפנים אינה פוסלת מחשבה אם חישב במקצת הזאות שיזה שאר הזאות שלא בזמנו חדא דאין מתיר מפגל את המתיר ובהזאה אחרונה ל"ש כלל מחשבה אם כן ל"מ בראשונות דאין מפגלין בחצי מתיר עכצ"ל דחישב על השיריים לשפוך או להקטיר האימורים למחר וכ"ז למ"ד מפגלים בפנים בדבר הנעשה בחוץ אבל לר"י דסובר דבפנים אם חישב ע"ד בחוץ אינו פיגול ומפורש בדבריו דהי' עומד בפנים ואמר ע"מ לשפוך שיריים למחר או להקטיר אימורין למחר לא פיגל ע' זבחים מ"ד ע"ב ומנחות דנ"ד אם כן בהזאות שבפו"ש הנשרפים שהם בפנים לא משכחת פיגול כלל וכ"כ התוס' שם ובמנחות ובגיטין בסוגיא דכהנים שפגלו במקדש שהקשו דמבואר שם דר"י סובר דהתורה האמינתו לכה"ג ביה"כ דכי אמר פיגול נאמן היינו לפנים והקשו הא כאן סובר דלא פיגל כלל ותי' דעכ"פ פסול הוא מבואר להדיא דלר"י לא משכחת פיגול כלל בזה בהזאות שמבפנים אם כן ד' הר"ם תמוהין דכאן כתב דבמזבח הפנימי אם נתן א' כו' עד שיזה כולם וא"כ בכולם הוי פיגול ובה' ה' ו' מביא דברי ר"י ופוסק כוותי' ולר"י לא משכחת כלל פיגול בהזאות הפנימיות כמ"ש. והנה לעיל כתבתי דבהזאת פנים אם חישב על פנים כגון שיזה קצת הזאות למחר הוי פיגול אי לאו דמתיר כו' ונמשכתי אחר דברי הר"מ. אבל דבריו צ"ע מאוד דמבואר כאן בש"ס להדיא דר"י יליף משלמים דאין פיגול רק במעשה חוץ אבל בפנים אין פיגול כלל ע"ש בדמ"ד. וגם זה צ"ע דהמשנה ב"ש וב"ה דאמרי במזבח הפנימי אין פיגול כיון דמעכב וכן הסוגיא שם ובדמ"ב ר"מ וחכמים כולם סוברים דבמתנות הפנימיות מפגלים דלא כר"י ורב פסק הלכתא כר"י. אך זה אין קושיא כ"כ דיכול לפסוק הלכתא אפילו נגד הרבה תנאים. אך ד' הר"ם תמוהים מאוד דפוסק הלכה כר"י ומביא קודם לכן ד"ז דאינו פיגול כי כולם כא' חשובים ול"ל הא בלאו הכי אין פיגול כלל בפנים וצריך עיון גדול. גם במש"כ לעיל דאם פיגל בא' מד"ע לא יזרוק הדם כיון דנקבע בפיגול ופסולים אסור להקריב על המזבח והנה הדין מוסכם בפיגל בשחיטה לא יקבל הדם כלל אבל אם פיגל בקבלה או בהולכה לשיטת הר"ם פ"ג מפסהמ"ק הי"ט דכ"ש מקדשין דם הפסול שנקרב אם כן אסור לשפוך כמו דאם עלו לא ירדו וצריך לזרוק ועלח"מ פלפל בד' הר"ם ועיין בטה"ק דע"ג כ' דדין זה הוא דווקא בדמים הניתנין על המזבח אם כן הכלי מקדש וגם בזריקה אויר המזבח מקדש ע"כ אפילו דם פסול יזרוק אבל בדמים הנתנים בקה"ק בין הבדים או בהיכל על הפרוכת דזורקן על הארץ אם כן ל"ש אויר מקדש אם כן תיכף כשמגיע חוץ לכלי באויר הזריקה ה"ל כירוד ובירוד לא יעלה ע"כ ד"ז של הר"מ רק בדמים הנתנים על המזבח ע"ש ודבריו נכונים ודפח"ח:

והנה ע"כ ביארנו בקרבנות המקדש הן הנעשים בעזרה והן בפנימיות. עוד יש קרבן הנעשה חוץ לירושלים היינו פרה אדומה ועפ"ד דפרה שחטה ע"מ לאכול מבשרה או לשתות מדמה כשרה ר"א אומר אין מחשבה פוסלת בפרה ע"כ ופי' הרע"ב דת"ק סובר דווקא מחשבות כאלו דאינם פוסלין בשאר קרבנות אבל אם חישב להזות מדמה למחר פוסל בפרה ור"א סובר דאינו פוסל כלל והלכה כת"ק והר"ם פ"ד מה' פ"א העתיק לשון המשנה חשב לאכול מבשרה או לשתות מדמה כשרה ומסיים לפי שלא נאמר בה ריח ניחוח והסיום הזה תמוה דמחשבה כזו אינה פוסלת בשום קרבן אפילו דכתיב ריח ניחוח ועוד אמאי לא נקט ע"מ להזות למחר דמחשבה זו פוסלת בכל הקרבנות ובפ"א אינה פוסלת מטעם זה ועוד דבאמת ה' כת"ק ופוסל מחשבת הזמן כמו בכל קרבן ועיין כסף משנה ותי"ט עמדו בזה.

ועתה נכתוב בקיצור דיני פיגול במנחות והנה באותן מנחות שאין בהם קמיצה ונשרפין כולן על המזבח כגון מנחת כהנים ומנחת נסכים אין להם מתירין כלל לא משכחת להם פיגול. ובמנחות הנקמצות יש שטעונין לבונה ויש שאין טעונין לבונה כגון מנחת חוטא ומנחת קנאות כמ"ש הר"ם פי"ב וי"ג ממעה"ק וביארנו לעיל במצות המנחה כיצד סדר עשייתן. באלו יש להם מתירין או הקומץ באותם שאין בהם לבונה או הקומץ והלבונה באותם שיש בהם לבונה וכן לחה"פ שיש לו מתירין הבזיכי לבונה וכן שתי הלחם בעצרת יש להם מתירין הכבשים של שלמים וכן בתודה ובאיל נזיר יש בהם לחם ויתבארו הדינים בקיצור. באותם המנחות הנקמצות יש בהם ג"כ ד' עבודות כמו בקרבן בהמה והם הקמיצה הוא במקום שחיטה בבהמה ואח"כ צריך ליתן הקומץ בכ"ש זה נגד קבלה בבהמה ואח"כ מוליך למזבח וזה הולכה ומקטיר הקומץ על המזבח זה נגד זריקת הדם בבהמה ובד"ע אלו מפגלין. והנה בר"מ פי"ב ממעה"ק מבואר דהיה מביא הסולת עם הלבונה ואח"כ היה מלקט הלבונה לצד אחר וקמץ מן הסולת לבדו ונותן את הקומץ לכ"ש ומלקט את הלבונה ונותנה על הקומץ שבכלי ומוליכו למזבח וזורקו לאישים. אם כן בג"ע היינו קבלה והולכה והקטרה היו שניהם ביחד קומץ ולבונה ובמ"ל תמה שם על רש"י שדברי הר"ם מפורש בש"ס והבאנו לעיל והנה הר"מ כ' והמנחות הנקמצות בד' בקמיצה כו' ובהולכת הקומץ למזבח מבואר דווקא בהולכה זו פוסל מחשבה אבל בהולכה דמתן כלי היינו לאחר הקמיצה דנותנה בכלי והוליך ליתן בכלי אין המחשבה פוסל. ובמ"ל הקשה דלכאורה נראה בש"ס דמנחות דט"ז ע"ב דהילוך דמתן כלי ע"כ מפגל לכ"ע ע"ש מה שתי'. והנה בא' מד"ע אלו חוץ מהקטרה אלא בקומץ או במתן כלי או בהולכה אם חישב לאכול השיריים למחר או להקטיר קומצה למחר או להקטיר

לבונה למחר. הכלל לאכול דבר שדרכו לאכול ולהקטיר דבר שדרכו להקטיר בכזית [פיגל]. ולאכול בח"ז ולהקטיר בח"ז אינם מצטרפין והרבה דינים תלמד מפיגול דלעיל וכן אכילת אש ואכילת בהמה וא"צ לכפול הדברים. וגם מעורב במחשבה אחרת מוציא מידי פיגול. ועוד דינים א"צ לכתוב לך וידע המבין מלעיל. והנה דעת הר"מ דאינו פיגול בד"ע אלו במנחות שיש בהם לבונה אלא אם כן חישב בלבונה ג"כ. הקמיצה פוסלת אם חישב בשעת קמיצה וגם בשעת ליקוט לבונה ובמתן שניהם בכלי ובהולכת שניהם למזבח ובשעת הקטרת שניהם אבל אם לא פיגל אלא בא' כיון שחשב בשעת קמיצה ולא בליקוט לבונה או בשעת מתן א' בכלי או בשעת הולכת א' או בשעת הקטרת א' לא פיגל דאין מפגלין בחצי מתיר וזה הקומץ והלבונה שניהם מתירין ובא' מהם ה"ל חצי מתיר והר"ב לשיטתו שהבאנו לעיל דתיכף היה ליקוט הלבונה ונותן בכלי על הסולת ומוליך שניהם יחד ונותנם ע"ג האישים אם כן נחשבים כא' ולא נתפגל רק בחישב בשניהם. אך דעת רש"י ותוס' במנחות אינו כן וסוברים דהקמיצה ומתן כלי והולכה נתפגל בקומץ בלבד דהוי עבודה שלימה דאין קמיצה בלבונה וגם לא מתן כלי בלבונה ע' רש"י מנחות ובמ"ל תמה על הר"ם מהסוגיא שם דמבואר להדיא בברייתא בד"א בקמיצה ומתן כלי והילוך וכו' ומבואר להדיא וערש"י הטעם דג"ע אלו אין בלבונה הלכך כולו מתיר הוא ואף הולכה דאיתא בלבונה מבואר בש"ס טעם דנפגל בהולכת הקומץ לבד וכן כל הסוגיות מורים כן עבמ"ל. אח"ז ראיתי בבה"ז תמה ג"כ על הר"ם והכלל דהסוגיות שם מורים דבג"ע אלו נתפגל בקומץ לבד בלא לבונה והנה להאריך צריך עיון גדול. אמנם לכאורה בגוף התמי' שתמה במ"ל מהש"ס דמבואר דדוקא גבי הקטרה אבל בג"ע מפגלין בחצי מתיר. ולכאורה בשלמא בקמיצה וקבלה כיון דרש"י פי' דליתא בלבונה אם כן הקומץ ה"ל מתיר א' אבל בהולכה כיון דאיכא נמי הולכה דלבונה למה יתפגל בקומץ עצמו. אך באמת היא פלוגתא דר"י סובר דהולכה כקמיצה ומפגלין בקומץ לבד ומקשה הש"ס האיכא הולכה דלבונה ותי' דסבר ר"י כל עבודה שאינה מתרת חשובה בפ"ע. ופירש"י דהולכה כיון דאפשר להושיט מזה לזה חשובה לפגל בפ"ע ע"ש וא"כ לדעת הר"מ שפוסק בפ"א מפסהמ"ק דהולכה שלא ברגל אינה הולכה אם כן בהולכה שפיר דאין מפגלין בקומץ לחוד ואין הלכה כר"י בהא כיון דפוסק דהולכה שלא ברגל אינה הולכה. אך באמת ז"א דלכאורה ד' רש"י תמוהים שהרי ר"י בעצמו פ"ק דזבחים ס"ל דהולכה שלא ברגל ל"ש הולכה אך עמש"ל פי"א מפסולי המקודשים דעתו לחלק דדוקא בהולכת הדם הולכה [שלא] ברגל ל"ש הולכה אבל הולכת הקומץ הולכה שלא ברגל שמה הולכה. אך לא ברירא לי' ד"ז ולענ"ד ג"כ יש לעיין בזה ואין כאן מקומו. על כל פנים

לר"י נמי דינא הכי ע"כ חלקו על הר"מ בדין הולכה ג"כ כפשטא דברייתא שם. ולולי ד' רש"י ואדרבא אני תמה על רש"י למה פי' כן הא הפשט פשוט כיון דאינה עבודת מתיר דאינה מתרת הבשר או האימורים או הקומץ רק הזריקה והקטרה ע"כ ל"ש חצי מתיר וכ"ה להדיא שם דמקשה משחיטת כבש א' דה"ל חצי מתיר אף על פי שאין עבודה מתרת ושם א"א בלא שחיטה מכל מקום לא הוי מתרת כפירש"י שאינה מתרת בשר ולא אימורין רק זריקה מתיר ע"ש אם כן ה"נ הפשט דהולכה אינה מתרת דרק הקטרת הקומץ מתיר השיריים ודברי רש"י צריך עיון גדול.

והנה בסוטה שם נראה דגם הלבונה טעון מתן כלי וכן העתיק הר"מ בהמעה"ק ובאמת כאן במנחות דט"ז מבואר דאין הלבונה טעון מתן כלי כלל עי' בסוגי'. והנה לשיטת רש"י ותוס' דבכל הג"ע נתפגל במחשבת הקומץ לבד והנה קמיצה ומתן כלי אינה בלבונה כמבואר אך הולכה מבואר בסוגיא דהוי בלבונה ע"כ ס"ל לרשב"ל דהולכה להקטרה הוי כהקטרה דאין מתפגל בקומץ לבד אך ר"י סובר כל עבודה כו' ע"כ לר"י כמו דנתפגל בהולכת הקומץ לבד ה"נ נתפגל בהולכת הלבונה לבד ואין להאריך. וכ"ז בג"ע אבל בהקטרה לכ"ע אם חישב בקומץ בשעת הקטרה מחשבת זמן ולא חישב בלבונה או בשעת הקטרת לבונה חישב ולא חישב בשעת הקטרת הקומץ אינו פיגול עד שיחשב בשעת הקטרת שניהם דאין מפגלין בחצי מתיר ואם חישב בשעת הקטרת הקומץ להקטיר לבונה למחר אינו פיגול דאין מתיר מפגל מתיר ואם חישב בשעת הקטרת הקומץ לאכול לבונה למחר ובשעת הקטרת הלבונה חישב לאכול שיריים למחר הוא פיגול כיון דפשטה מחשבת הזמן בכל המנחה וכ"ז מבואר בר"ם מהש"ס. ואם באלו עבודות חישב להקטיר ח"ז קומץ וח"ז לבונה למחר מצטרפין דשניהם הם הקטרה ומצטרפין אך אכילה והקטרה אין מצטרפין. והנה מנחה שנתפגלה אם אכל כזית משירי המנחה חייב משום פיגול אבל אם אכל מהקומץ והלבונה א"ח משום פיגול דעל המתיר עצמו א"ח משום פיגול רק לוקין משום אוכל פסהמ"ק ועל הלבונה אפשר דא"ח כלל דאינו ראוי לאכילה ועמש"ל בשם המש"ל. והא דא"ח על אכילת קומץ ולבונה מחמת דהם מתירין הקשו רש"י במנחות ובתוס' זבחים מ"ב ל"ל הך טעמא תפ"ל אי אכל הא לא קרב המתיר כמצותו ובלאו הכי א"ח משום פיגול דכהרצאת כו' ורש"י תי' דמיירי לאחר שמשלה האור בהקומץ והתוס' הקשו הא פקע פיגול במשלה האור ועי' מה שפלפלו ובמ"ל. וער"מ פט"ז ממעה"ק דפסק אם התנדב שמן קומצו ושיריו נאכל לכהנים אם כן בודאי נעשה פיגול ג"כ דדינו כמנחה וז"פ. וכבר כ' לעיל דמחשבת אכילה או הקטרה אינו פחות מכזית דאין אכילה פחות מכזית ואין הקטרה פחות מכזית ובמשנה דמנחות

מבואר להקטיר הקומץ או כזית מקומץ למחר ה"ז פיגול להקטיר הלבונה למחר פיגול ופירש"י ולא נקט כזית מן הלבונה דאתיא כרבנן דלבונה סגי בקורט א' היינו פחות מכזית ע"ש והר"מ נקט כאן שחישב על כזית לבונה למחר ובפ"י מהפסה"מ פסק דב' קורטי לבונה כשר להקטרה והוא ג"כ פחות מכזית ע"כ ד' הר"ם צ"ע ועמד בזה המ"ל. והנה בד"ז דאין מפגלין בחצי מתיר נהי דפיגול לא הוי אבל הוא פסול וכ"ה בר"מ כאן ועיין לעיל במה שהבאתי קצת ספיקות של המ"ל בדבר שאינו פיגול אלא פסול וא"צ לכפול. והנה מנחת חוטא ומנחת קנאות שאין נותנים לבונה אין בהם אלא מתיר א' הקומץ. וגם במנחות אינו מתפגל אלא הראוי לעבודה כמו לעיל וכן במקום הראוי לעבודה ואם קמצה בחוץ אין מחשבתו מועלת וכן בדבר הראוי לעבודה כגון מנחת חוטא ומנחת קנאות שנתן עליהם לבונה וחישב מחשבת הזמן קודם שליקט הלבונה אינו פיגול. והנה הר"ם נקט רק מנחת קנאות שנתן לבונה ובאמת גם מנחת חוטא כמבואר להדיא במנחות נ"ט. והנה מנחת העומר שהיא ככל המנחות בשמן ולבונה וקמיצה מכל מקום אין בה פיגול כי המחשבה אין פוסלת בה כלל כ"ה בש"ס ור"ם והר"ם כ' כיון שהיא מן השעורים ואין השעורים ראוי לשאר קרבנות וכפירש"י במנחות ה' וע"ש שכ' אף דמנחת סוטה ג"כ שעורים היא קמח והא דפסלה במנחת קנאות מחשבה דכתיב חטאת הוא וכ"נ מדבריו שכתב הטעם מפני שהיא שעורים וצ"ל במנחות קנאות שמבואר להדיא בש"ס לאחר שליקט הלבונה פוסלת מחשבה מחמת גזירת הכתוב דחטאת כמו שפירש"י והתוס' דחו פירש"י ופי' מחמת דמנחת העומר היא חדש וכפי' הראב"ד ודברי הכסף משנה תמוהים ועיין בס' בה"ז ובמנ"ל.

עוד יש קרבנות שיש בהם דינים אחרים ואכתוב בקיצור. הנה תודה ואיל נזיר דיש לחם עם הקרבן אם בא' מד"ע של הקרבן פיגל בקרבן עצמו כגון שחישב לזרוק דמו למחר או להקטיר אימורין או לאכול מבשר הזבח למחר נתפגל הזבח וגם הלחם נתפגל והאוכל מהלחם ג"כ חייב משום פיגול ואם חישב בד"ע לא על הזבח רק לאכול הלחם למחר הלחם לבדו פיגול והזבח אינו פיגול ואם חישב לאכול ח"ז של הזבח וח"ז מהלחם למחר הזבח אינו פיגול דמחשבת הלחם אינה מפגלת את (הלחם) [הזבח] אפילו בכזית רק הלחם פיגול דמצטרף ח"ז של הזבח לאפגולי לחם ובש"ס נראה דד"ז אינו פשוט ועיין כסף משנה ומ"ש בשם הר"י קורקס. והנה יש בתודה ד' מיני לחם ובאיל נזיר שני מיני לחם והמחשב בא' מן החלות ממין א' כולו פיגול כ"ה בש"ס ובר"ם כאן. עוד כ' הר"מ כאן או בא' מחלות ממנחת מאפה תנור הרי כל החלות פיגול וזה מבואר ג"כ שם במנחות נ"ד. והנה הא דנקט בש"ס מנחת מאפה ולא מחבת ומרחשת דג"כ נאפות י' חלות דז"פ

דכל המנחות דהוי מין א' נפגלו כל החלות אך בש"ס הוא אליבא דר"ש דסובר במנחות ס"ג דהנודר מנחת מאפה אם רוצה מביא מחצה חלות ומחצה רקיקין ובוללן וקומץ ואם עלה בידו מא' על שניהם יצא וע"ז שייך שפיר הספק כיון דהוי שני מינים אפשר אינו מתפגל מין האחר וכפירש"י שם בד' נ"ד אם כן צ"ע על הר"מ הא אנן לא קי"ל כר"ש דר"י ור"י פליגי עליו וכ"מ בר"מ כ"פ בה' מעה"ק דאינו מביא רק מין א' אם כן למה כ' הר"מ ד"ז הא מאפה תנור שוה לכל המנחות כמו מחבת ומרחשת וצ"ל כיון דמבואר שם בדס"ג דר"י ור"י אף דסוברים דאינו מביא אלא מין א' מכל מקום בדיעבד אם הביא שני מינים כשר לר"י ור"י ברי' סובר דאף בדיעבד פוסל אם כן הר"ם סובר דבדיעבד כשר ע"כ מביא ד"ז דכולו מפוגל אף שהוא ב' מינים ועמ"ל פי"ז מהמעה"ק שפלפל ומסיק דדעת הר"מ כר"י דאינו מביא אלא מין א' ומביא ראיות לדבריו ובסוף תמה על הר"מ דלא גילה דעתו בדיעבד כמאן סבירא ליה אי כר"י דכשר או כר"י בנו דפסול והניח בתימה (דהר"מ לא גילה דעתו כמאן ס"ל) והנה כאן גילה דעתו בפירוש דסובר בדיעבד כשר כר"י דאי לא מה חידוש יש במאפה תנור כיון שכתב לעיל דין מנחות שמתפגלין. וגם מה חילוק יש בין מאפה למחבת ע"כ בשני מינים מיירי וסובר דכשר ע"כ נתפגל כמסקנת הש"ס וזו ראיה ברורה בעזה"י. והנה דין תודה שוה לאיל נזיר בכל הדינים אף על פי שלא נזכר במשנה כאן ובר"מ רק תודה ולא איל נזיר מכל מקום דינים אלו שוים איל נזיר לתודה כמבואר כ"פ בש"ס וע"ש בדף י"ד תוס' ד"ה פיגל בלחמי תודה וז"פ. ויש עוד קרבן עם לחם היינו שני כבשי עצרת שהם שלמי צבור ומביאין שתי הלחם עמו. והדינים כ"ה אם חישב בשני הכבשים מחשבת זמן בא' מד"ע על הכבשים עצמם לזרוק או להקטיר או לאכול מבשרם חוץ לזמן הכבשים והשל"ח מפוגלים. ואם חישב בשני הכבשים על הלחם חוץ לזמן הלחם בלבד מפוגל ולא הכבשים ואפילו לא חישב רק על א' משהל"ח חוץ לזמנו שניהם מפוגלים. ואם חישב על ח"ז מן הכבשים וח"ז מן הלחם חוץ לזמן הלחם מפוגל ולא הכבשים. חישב בא' משני כבשים מחשבת הזמן בכבש א' ולא חישב בשני אותו הכבש שחישב מפוגל והשני אינו מפוגל וגם הלחם אינו מפוגל דאין מחשבין בחצי מתיר וכן אם חישב בא' מן הכבשי' לאכול הלחם חוץ לזמנו אינו מפוגל דאין מחשבין בחצי מתיר אבל הלחם פסול דאע"פ שאין פיגול בח"מ מכל מקום נפסל. ואם חישב בעבודות א' מן הכבשים לאכול השני חוץ לזמן אינו מפוגל ואינו פסול כלל שאין מחשבין בחצי ממתיר למתיר ושניהם כשרים:

והנה אבעיא בש"ס שם דט"ו ע"ב שחט כבש לאכול מחברו למחר מאי חבירו כבש משמע ולא נתפגל א"ד לחם משמע ומפגל לי' ולא אפשט. והנה הר"מ כ' שחט את הכבש

לאכול מבשר שני למחר שניהם כשרים כו' והיינו דליכא לספוקי כלל אבל ד"ז דהאומר מחבירו סתם דהוא אבעיא דלא אפשיטא אינו מביא הר"מ והכסף משנה תמה עליו למה השמיט האבעיא. ולכאורה צ"ע מאי מסופק בעל אבעיא אי חבירו כבש משמע ולא נתפגל או לחם משמע ונתפגל הא אפילו אי חבירו לחם משמע לדידן דקיימא לן אין מפגלין בח"מ אינו מפוגל כלל וצ"ל דהאבעיא היינו אם חבירו משמע כבש הכל כשר ואם לחם משמע נהי דאין מפוגל מחמת חצי מתיר על כל פנים הלחם פסול כמ"ש בר"מ והבאתי לעיל וע' תוס' זבחים י"ד ומנחות נ"ד ובגיטין נ"ד שכתבו דפיגול ל"ד אלא פסול ונקרא פיגול ע"ש ה"נ. עוד יש ליישב בפשיטות דאם נאמר חבירו כבש וכשר אם כן אם חישב אח"כ בכבש השני מחשבת פיגול על עצמו או על הלחם אינו מפוגל דאין מפגלין בח"מ אבל אי אמרינן חבירו לחם משמע ואם בכבש השני חישב גם כן הלחם מפוגל דפיגל בכל המתיר אם כן יש נ"מ וז"פ. ואם חישב בכבש א' על כזית לחם ובכבש השני חישב על עצמו בהקטרה או בזריקה או אכילת בשר בודאי הלחם מפוגל דחישב בכל המתיר בא' מן הלחם דהלחם מפוגל אם חישב בשני ג"כ על הלחם אם כן בחישב על הכבש ג"כ מפוגל כי מחשבת פיגול של הכבש מועיל ללחם ואם כן מצטרפין המחשבות לאפגולי לחם אבל הכבש שלא פיגל בעצמו אין הכבש מפוגל וז"פ. והנה הבאתי לעיל גבי מנחה אף דאין הקטרה מפגל הקטרה ואין מפגלין בח"מ מכל מקום אם חישב בהקומץ להקטיר לבונה למחר ובלבונה חישב לאכול שיריים למחר ה"ז פיגול דפשטה מחשבת זמן בכל המנחה אם כן אפשר כאן ג"כ אם חישב בכבש א' על חבירו ואח"כ חישב בכבש השני על עצמו או על הלחם אפשר דהלחם מפוגל וע' ש"ס דהיא סברא דשני הכבשים חישב א' על חבירו דומה להקטרה מפגלת הקטרה ע"ש. אך באמת למאי דמסיק דאפילו מאן דס"ל הקטרה מפגלת הקטרה מודה דכבש אינו מפגל חבירו כיון דלא אקבע בחד מנא ע"ש בדי"ז אם כן אפילו למאי דקיימא לן אין הקטרה מפגלת הקטרה רק בכה"ג דפשטה מחשבה בכולה. ג"כ יש לחלק דוקא במנחה דאקבע בחד מנא אבל הכא דלא אקבע בחד מנא לא מהני בכה"ג אף דפשטה המחשבה בכולה כ"נ וע"ש בש"ס ותבין. חישב בכל כבש לאכול ח"ז מהלחם לאח"ז דה"ל חצי מתיר וחצי אכילה מצטרפין וכ"כ לעיל גבי ד' עבודות דהלכה כרבנן דמצטרפי וכן במנחות. והנה במש"ל כ"פ דאין מפגלין בח"מ מכל מקום נפסל כגון במנחות וכבשים וכן בשני הבזיכין שיבואר אח"ז בס"ד הא דפסול אינו מן התורה רק מדרבנן משום גזירה כ"ה בש"ס מנחות י"ד ע"ב.

והנה יש עוד לחם ויש לו מתירין ויש בו דין פיגול. והדינים כ"ה לחה"פ היו מסדרין בכל שבת י"ב חלות והיו מסדרין גם כן על השלחן שני בזיכים שהיו בכ"א קומץ לבונה ובשבת השניה היו מסלקין הלחם והבזיכין והיו מקטירין הבזיכין על מזבח החיצון והחלות היו נאכלים ליום ולילה כקדשי קדשים כמבואר הכל בר"ם פ"ה מה' תו"מ. והנה המתירין של הלחם היו הקטרת הבזיכין ואם הקטיר הבזיכין ע"מ לאכול לחה"פ למחר הרי הלחם פיגול. ואפילו אם חישב לאכול אחד מן הסדרים למחר היינו אפילו חלה א' מא' מהסדרים דהיו שני סדרים ו' חלות בצד א' מן השלחן וששה בצד הב' הרי הב' סדרים פיגול. וד"ז דאפילו א' מן החלות דהוי פיגול מבואר בתו' מנחות דף י"ג ע"ב ד"ה לאכול אחד מן הסדרים ע"ש. חישב בשעת הקטרת אחד מן הבזיכין שיאכל הלחם למחר או כזית מן הלחם אינו פיגול דאין מחשבין בחצי מתיר ומכל מקום נפסל הלחם וכבר כתבתי דנפסל רק מדרבנן ובודאי מקטיר הבזך השני דמצינו אפילו בפסול גמור מקטיר הבזיכין עפ"ה מהתו"מ גבי נפרס הלחם ואין כאן מקומו. הקטיר א' וחישב לאכול ח"ז מן החלות למחר והקטיר השני וחישב ג"כ לאכול ח"ז למחר מצטרפין והוי פיגול. הקטיר א' וחישב שיקטיר השני למחר אינו פיגול דאין מתיר מפגל מתיר אף על פי שאין ד"ז מפורש בר"מ נלמד מדינים שכתב והוא פשוט. ואם חישב בהקטרת הא' להקטיר השני למחר ובעת הקטרת השני חישב לאכול הלחם למחר נראה דדמי לשני כבשי' כיון דלא אקבעי בחד מנא ואינו פיגול כמש"ל ע"ש. והנה בדיני פיגול שכתבתי גם כן תלמד מלעיל דצריך שיהיה קרב המתיר כמצותו ועוד דינים הרבה תלמד ממש"ל וא"צ לכפול. והנה בד"ז דפיגול בלחה"פ נזכר בר"מ לשון הקטרה. ונראה דאין שום עבודה בבזיכין רק הקטרה ובאמת אינו כן. ע' זבחים פ"א די"ד ע"א מבואר דהולכת הבזיכין פוסלת מחשבה אליבא דכ"ע אפילו לר"ש דהולכה שא"א לבטלה עש"ה וברש"י אם כן מפורש דגם בהולכת בזיכין למזבח נתפגל הלחם דהוא עבודה כמו בזבח ובמנחה דנתפגל בהולכ' וצ"ע על הר"מ שלא הזכיר זה והזכיר רק הקטרה ובאמת הוא פשוט וברור דגם בהולכת הבזיכין נתפגל הלחם וצ"ע. והנה בהולכת הבזיכין אם הוליך בזך אחד במחשבה אינה מפגלת לשיטת הר"מ שהבאתי לעיל דבא' מד"ע גבי מנחה צריך שיהיה בכל המתיר ולא בחצי מתיר אם כן הולכת בזך א' הוא חצי מתיר ואינו מתפגל רק אם חישב בשניהם וז"פ. והנה לעיל הבאתי דדעת הר"מ בכל ד"ע של המנחה אין מפגלין בח"מ. וע' מ"ש לפלפל בד' המש"ל. והנה בהולכת בזך א' אותם החולקים על הר"מ מפוגל ול"ש חצי מתיר כיון דהולכה לא הוי עבודה מתרת או כפירש"י דאינה מעכבת שלא ברגל מפגל בפ"ע אבל הולכת הדם דפסולה בהולכה שלא ברגל שייך ח"מ

אם כן באיזה עבודה מד"ע בכבש א' אין הלחם מפוגל דאין מפגלין בח"מ. אבל לפי מה שפירשתי דחוץ זריקה גבי בהמה ה"ל עבודה שאינה מתרת ומפגלין בפ"ע ע"ש בש"ס דשחיטה ה"ל עבודה מתרת דבא לקדש כבא להתיר ע"ש אם כן דוקא אם פיגל בשחיטה או בזריקה בכבש א' אין פיגול כי ה"ל ח"מ אבל אם פיגל בקבלה או בהולכה דאינן עבודות מתיר אם כן נתפגל הלחם אפילו במחשבה בא' מן הכבשים בהולכה או בקבלה כיון דאינן עבודות מתיר חשובה היא לפגל בפ"ע כמבואר שם אך מה אעשה שרש"י לא פי' כן רק מטעם הולכה ברגל וצריך עיון גדול. והדברים נכונים.

ומבואר בר"מ כאן פח"י היכא דפיגל שהעלה לראש המזבח משמשלה האור ברובה פקע פיגולו ממנו וא"ח על אכילתו משום פיגול והוא בש"ס דזבחים ובש"ס דכריתות. והנה הר"ם סתם. וד"ז אינו אלא בדבר הראוי למזבח כגון איברי עולה או אימורין אבל בדבר שא"ר למזבח כגון בשר וכדומה לא פקע פיגולו ממנו ע"ש בש"ס ותראה. ובמ"ל כאן פ"ג ה"ט האריך לפלפל בענין וכתב דכאן לענין שנפקע פיגול לענין אכילה צריך דוקא שימשול האור ברובו כלשון הר"מ. ולענין שאם ירדו יעלו סגי במשל' האור במקצת נעשה לחמו של מזבח ואפילו אם ירד יעלה ע"ש. ועיין כריתות מבואר דפלגא על המזבח ופלגא אבראי אותו חלק שהוא בחוץ לא פקע פגולו ממנו וכן אם רוב אבר מבפנים הוא אבעיא ע"ש. והתוס' הקשו מהא דמבואר בזבחים דקומץ דאסקי' פלגא ופלגא מנח על ארעא יעלה כולו ע"ש מה שתי'. וע' מ"ל שגם הר"מ מביא ד"ז דקומץ אך ס"ל כחילוק של ר"ת שם בפב"ש דקומץ הוא הזכרה וקומץ שחסר פסול ע"כ גורר אפילו למה שבארץ. אבל אימורים שאפילו לא הקטירו כשר אין גורר מה שבפנים למה שמחוץ ע"ש. והנה להאריך בענינים אלו צריך חיבור מיוחד ע' במקומות הנ"ל. וצ"ע אי דוקא הפגול פקע אבל על לאו דפסה"מ אפשר דלוקין כי לענין זה לא פקע או אפשר דפקע לגמרי ועיין ש"ס דזבחים אם אינו מתקבל כו'. ואיני מעיין בזה. וכל הפגולים מצטרפין לכזית הן אימורים ובשר או אפילו מב' בהמות או אפילו בשר קרבן משירי מנחות הכל מצטרפין לכזית כלשון משנה במעילה כל הפיגולים מצטרפין ועיין במשנה דמעילה ה' דברים בעולה מצטרפים והבשר והסולת והיין והשמן מצטרפין פירש"י לענין מעילה בחוץ ולענין פונ"ט ע"ש. ואפשר דפיגול אשגרת לישנא הוא דקיימא לן דא"ח במנחת נסכים משום פיגול אך אפשר כיון דר"מ סובר דנסכים הבאים עם הזבח חייבים משום פיגול עיין במשנה דזבחים דמ"ג וסתם משנה ר"מ נקט רש"י פיגול ג"כ. ועתה נבא להגיה קצת בד' הרהמ"ח מ"ש בתחלת דבריו. הכהן המקריב כו' תי' כהן הוא רק על הקרבה אבל על שחיטה נעשה פיגול אפילו בזר וכל הכשרים לשחיטה ומ"ש או הקרבה נכלל בכלל

הקרבה ג"ע היינו קבלה הולכה זריקה ומ"ש לאכול כו' או להקטיר ה"ה לזרוק אח"ז הזריקה ואפילו שפיכת שיריים מפגל:

סעיף ב

ל"ת כ"ת כו'. כ"ה בפ"י דהלאו על פגול ונותר לא יאכל ובה"ג כל קרבן שהוא פסול בין במחשבה בין במעשה כל האוכל כו' לוקה משום לא תאכל כל תועבה כו' אם כן ק"ל למה לא יתחייב על פגול משום ב' לאוין דלא יאכל ולא תאכל כל תועבה ובר"מ פי"ט דסנהדרין מבואר דעל פיגול לוקין וכ"ה במס' מכות ולמה אין לוקין משום ב' לאוין אם על כל פסהמ"ק שכ' הר"מ בה"ג עובר משום לאו זה ולהר"מ אלו הלאוין אינן לאוין שבכללות דסובר דלוקין על כל אחד ואחד ואם כן ה"ל ללקות בכל פסהמ"ק משום שני לאוין. וראיתי בס' בה"ז סוף מנחות בחידושיו על הר"מ הקשה אמ"ש בה"ג שלוקין משום תועבה ולמה אינו מביא הלאו הזה מחמת כל פסולו בקודש ואי דס"ל דה"ל לאו שבכללות אם כן גם לאו דתועבה ה"ל לאו שבכללות ע"ש. ולדידי קשה בין כאן ובין גבי פיגול לילקי שתים משום שני לאוין לשיטתו דלוקין על כ"א מהלאוין. והנה על מה שלא הביא בה"ג לאו דר"א לא יאכל אפשר כיון דבש"ס פסחים מבואר להדיא דה"ל לאו שבכללות אם כן אין לוקין והא דלוקין על פיגול ונותר מלאו זה כיון שהעונש מפורש ילפינן הלאו אף מלאו שבכללות והלאו דתועבה לא מצינו בהדיא דהוי לאו שבכללות. אך גבי פיגול קשה ילקה מלאו זה דתועבה ג"כ והנה להאריך בכלל זה דלאו שבכללות צריך חיבור גדול. גם מ"ש כיון שהעונש מפורש יליף אף מלאו שבכללות זה דעת הר"מ בסמ"ק שלו והדברים עתיקין ועיין פסחים כ"ד:

סעיף ג

לוקין עליו. היינו מלאו דפסה"מ חוץ מדם:

סעיף ד

ולפיכך כו'. דבריו מתוקנים ועיין ר"מ פח"י ה"ז דבריו צע"ק וע' מ"ל. ומ"ש הרהמ"ח שאחר מתיר ראשון אנו הולכין ע' תוס' והובא ג"כ במ"ל דאימורין לא הוי מתיר כיון שלא נטמאו או נאבדו מותר הבשר באכילה משא"כ זריקת הדם:

סעיף ה

אבל האוכל כו'. כן הוא בר"מ והיינו משום לאו דפסולי המוקדשין והנה לבונה אף שא"ר לאכילה חייב בלאו דפסולי המוקדשין וע' מש"ל:

סעיף ו

אבל מכל מקום אינו נחשב כו'. כ"ה בר"מ כאן פח"י ובמ"ל פ"ג הביא מחלוקת ראשונים אי המחשבות שפוסלין בקדשים אי סגי במחשבה או צריך דוקא הוצאה בפה והביא הרבה דיעות וכתב שנראה מדעת הר"מ והרב המחבר דמחשבה בלב סגי ע"ש בקיאות בענינים אלו. ובמגי' שם הקשה להסוברים דמחשבה סגי אם כן בפ"ק דזבחים כו' דאמרינן המחשב בקדשים לוקה והקשה הא לאו שאין בו מעשה הוא ותירץ דר"י הוא דסובר לאו שאין בו מעשה לוקה. אטו מאן דאכל תמרי בארבלאי לוקין כמבואר בסנהדרין פרק הנחנקין גבי כובש נבואתו. ול"י מאי קשיא ליה אפילו לשיטות אלו מכל מקום במוציא בפה ודאי פסול אם כן משכחת דלוקין במוציא בפה וא"ד לכובש נבואתו דשם ליכא דידע מאן מתרי ביה ע"ש אבל הכא מ"ל במוציא בפה ושייך שפיר התראה עיין שם:

סעיף ז

ומ"מ אינו לוקה מפני שאב"מ. קשה הא הר"מ פ"א מהא"מ פסק דהמקדיש בע"מ למזבח לוקין וכ' הרהמ"ח לקמן סי' רפ"ה דטעם הר"מ אף על פי שאין בו מעשה מכל מקום בדיבורו עביד מעשה דנעשה הקדש ע"כ לוקין וכ"כ הלחם משנה אם כן כאן דנפסל הקרבן ה"ל ג"כ מעשה. הן אמת שהר"מ פ"א דתמורה כתב דלוקין על התמורה דכל לשאב"מ אין לוקין חוץ מממיר כו' ולא כ' הטעם דמבואר שם דלא תתני מימר דבדיבורו עביד מעשה ותמה שם הכסף משנה אך באמת כתבו האחרונים דהר"מ צריך לטעם זה מחמת דצבור ושותפין עוברים בלאו זה ולוקין ובהם ל"ש טעם זה כי הצבור והשותפין אין התמורה קודש ע"ש. על כל פנים הרהמ"ח בעצמו כ' דהר"מ ס"ל כן אם כן אמאי אין לוקין הא בדיבורא אתעביד מעשה דנפסל הקרבן וכ"כ הר"מ פי"ב דשכירות אם כן למה אין לוקין כאן וע' לח"מ הל' שכירות וצ"ע. והנה דעת הרהמ"ח יש ליישב דהוא סובר בכ"ד דאם יוכל לעבור בלי מעשה אף אם עשה מעשה אין לוקין והובא כ"פ בח"ז אם כן כיון שיוכל לפגל במחשבה לדעת הרהמ"ח ועל המחשבה אף דאתעביד מעשה אין לוקין ע"כ לא אמרי' סברא זו דהוי מעשה אם בדיבור נתעביד מעשה ודוקא בדיבור דהוי עקימת פיו ג"כ אבל במחשבה ל"מ וה"ל לשאב"מ אם כן אפילו בדיבור אין לוקין. אך לשיטת הר"מ ה' שכירות הוא להיפך אם יכול להיות במעשה אף בל"מ לוקין אם כן כאן נהי דעל המחשבה אין לוקין כי מאן דאכל תמרי בארבלאי לא לקי אבל על כל פנים כדיבור דאתעביד מעשה הו"ל ללקות לדעת הר"מ וא"ר להאריך. ומצאתי בפ"י לסוגיא דכהנים שפיגלו שעמד בזה. ולאו זה דפיגול הוא ככל הלאוין שיש בהם כרת

ובשוגג חטאת קבוע ובמזיד אם אתרו בו למלקות חייב מלקות ונוהג בכל אישי ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן. והנה אם אכל מהלבונה כתב הרב המחבר דלוקה משום לאו דפסולי המוקדשין וכן נראה מדברי הר"מ אף על פי שאין ראוי לאכילה ע' מ"ל שהבאתי לעיל אם כן אפ"ל דהוא חידוש כמו גה"נ דעץ הוא והתורה אסרתו. אם כן להפמ"ג ביו"ד דגה"נ חלקו פטור כיון דחידוש הוא ה"נ כאן בלבונה. וע"ש בפרי מגדים חקר אם ח"ש אסור ה"נ דחידוש דעץ הוא והתורה חייבה עליו ויבואר אי"ה לקמן. ובמשנה למלך כאן פח"י מביא בשם הרמב"ן דהמחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים עובר על לאו לא תזבח לה' אלהיך כל דבר רע וגם עובר בעשה דאך ביום ההוא יאכל ואין ס' המצות בידי. ובתו' פסחים כ"ד הקשו דפגול ונותר דיליף הלאו מר"א דלא יאכל כו' הא הוא לאו שבכללות והנה דעת הר"מ בשמ"ק שלו כ"ה דהעונש מפורש מוציאין האזהרה אף מלאו שבכללות ואפשר עוד לומר לסברת הרב המגיד בדעת הר"מ ה' מ"א אף דאין מזהירין מן הדין מכל מקום אם יש בלאו הכי לאו הבא מכלל עשה מזהירין ע"ש והד' עתיקין. אם כן אפ"ל ג"כ דאם יש לאו הבא מכלל עשה שוב לוקין אף אם אזהרה נפ"ל מלאו שבכללות דמ"ש אך בסוגיא לא משמע כן. ובפיגול ונותר דמצות עשה בשרפה והאוכל עובר בעשה גם כן אם כן שוב מזהירין מלאו שבכללות. והנה כה"ד שביארנו בחוץ לזמנו הוא ג"כ בחוץ למקומו אך בחוץ למקומו רק פסול ואין בו כרת ובזריקת הדם דוקא חוץ לעזרה אבל הניתנים בפנים [וחישב שיתן] בחוץ על המזבח או בחוץ חישב שיתן בפנים או הניתנים למעלה וכו' לא הוי חוץ למקומו. ובמשנה למלך מסופק אי בחוץ למקומו חייב מלקות באוכל מהמתיר עצמו וכתב שדעת הר"מ דחייב מלקות וע"ש עוד שכתב דאפשר בחוץ למקומו אין צריך זריקה למקבעי' כמו בפיגול דהרצאה כו' ובחוץ למקומו דרק פסול אפשר אפילו בלא הזריקה חייב מלקות. ויש לפלפל בענין חוץ למקומו אך אין ביכלתי לברר כי הפסקתי בין הפרקים ואם ירצה השם בסוף הספר אכתוב דין מחשבת שלא לשמה וחוץ למקומו בעזרת הש"י. וכבר כתבתי לעיל דבלאו זה אם אכל חוץ מה דעובר על לאו של כרת עובר גם כן בעשה דשרפה וכ' לעיל דפיגול בשריפה הוא בכלל נותר והוי כמפורש בתורה עיין שם:

מצוה קמה

סעיף א

שלא נאכל כו'. עיין ר"מ פח"י מפסה"מ. וכ"ה אסור לטמא קדשים או לסבב להם טומאה והמטמא את הקדשים אינו לוקה והוא פלוגתא בזבחים ל"ג ר"י סובר דאינו לוקה ור"ל

סבר דלוקה ור"י ור"ל הלכה כר"י ועיין לח"מ פי"ט דסנהדרין הקשה על הר"מ שפוסק בסמוך כר"ל דאזהרת האוכל קדשים בטוה"ג הוא מפסוק בכל קודש לא תגע והיינו כר"ל דת"כ ולדידי' לוקין המטמא קדשים ואיך כתב הר"מ כאן דאין לוקין דבש"ס מבואר דתלוי זה בזה ע"ש מה שתי'. והנה אוכל קדשים שנטמאו מבואר בר"מ והרהמ"ח דלוקין היינו מלאו זה ומבואר דאין לוקין אלא א' מלאו זה. וק"ל הא בפסחים כ"ד מבואר דהאי לאו והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל הוא מיותר הא נפקא ק"ו ממעשר הקל כו' וכ"ת אין מזהירין מה"ד הקישא הוא לא תוכל לאכול כו' אם אינו ענין לגופיה תנהו ענין לכל איסור תורה לענין איסורי הנאה. ומקשה דלמא לגופו ולעבור עליו בב' לאוין מי לא אמר אביי אכל פטיתא לוקה ד' נמלה ה' ותי' דכ"ה דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי ע"ש. והנה הר"מ פ"ח מהמ"א פ' כר"א דכ"מ שנאמר ל"ת כו' עלח"מ שם באריכות ולא כההוא יתיב מרבנן דנפקא באא"ע אם כן האי והבשר לגופיה וכ"ה בר"מ כאן דהלאו דקדשים שנטמאו הוא מפסוק זה אם כן איכא כאן ב' לאוין והבשר כו' וגם נפקא ממעשר הקל או בק"ו ולדעת הר"מ ל"ש אין מזהירין מה"ד כיון דאיכא עשה באש תשרף והרב המגיד פ"א מהמ"א כ' היכי דאיכא עשה מזהירין מה"ד ולוקין ע"ש. אך דקשה עליו מסוגיא דמבואר דאין מזהירין מה"ד אף במקום עשה (אכ"מ) ומכ"ש דאיכא ג"כ לאו מפורש בודאי מזהירין מה"ד לסברת הרב המגיד ובפרט דמבואר בש"ס דהיקישא הוא אם כן יש שני לאוין ללקות כמבואר אך דהתנא ניחא ליה לדרוש באא"ע יותר מלאוי יתירי אבל להר"מ דפוסק דההוא והבשר לגופו אם כן יש ב' לאוין וה"ל ללקות שתים ואמאי לא ביאר הר"מ זה. ומבואר בדבריו דאין לוקין אלא אחת וצריך עיון גדול לכאורה. אך אם תעיין בשורש הט' בסמ"ק של רבינו כתב שם דעל ריבוי הלאוין אינו לוקה אלא מלקות א' דבריבוי הלאוין לא יתרבו המלקות ומביא ראיה מסוגיא זו דהש"ס קרי לאוי יתירי. וברמב"ן השיג עליו דנראה מהש"ס דלוקין שתים דמקשה מי לא אמר אביי אכל פוטיתא לוקה ד' כו' ועיין בס' מג"א דאין הפי' שילקה רק לעבור ומביא דוגמא מפוטיתא דלוקין ושם לוקין מטעם שכ' הר"מ שם ע"ש באריכות. על כל פנים דעת הר"מ גם שם דאין לוקין אלא א' כדבריו כאן. אך מכל מקום נ"מ לפמ"ש כ"פ בח"ז דמלקות צריך להתרות בו משום הלאו ע' רש"י שבועות ד"כ ע"ב אם כן כאן יוכל להתרות בו או משום לאו זה או משום לאו דמעשר לשיטת הרבה ראשונים לא תוכל כו' ולהר"מ לא בערתי ואין כאן מקומו לברר ד"ז. על כל פנים אם מתרה משום לאו זה ומתרה בו [מלאו] דכתיב במעשר ונלמד לקודש או בקל וחומר או בהיקש הוי התראה וה"ל להר"מ לכתוב דעובר משום זה ג"כ אף דדעת הר"מ בהל' סנהדרין אינו מבואר זה

דצ"ל משום הלאו על כל פנים גם הר"מ מודה דאי אתרו בו משום לאו אחר ל"ה התראה דסבר דמלעיג בו עיין תוספות ב"ק ד"ב ובארתי זה כ"פ בח"ז אם כן כאן כיון דהלאו אחר הוא ג"כ ע"ז מהני התראה וה"ל להר"מ להזכיר זה. אך ק"ל דלגבי פגול ונותר כ' הר"מ דאזהרה היא מדר"א דכל שפסולו בקודש וע' מכות דח"י אם כן לילקי כאן משום לאו זה ג"כ ול"ש ריבוי לאוין אם לאו א' מוסיף על חבירו כמ"ש הר"מ שם בשורש הט' ולאו זה דר"א כולל כל פסהמ"ק אם כן ג"כ ילקה שנים אך אפ"ל דסובר הר"מ דלאו דר"א ה"ל לאו שבכללות והא דפו"נ לוקין מלאו זה או כסברת התוס' בפסחים כ"ד ע"א ד"ה הא או כמש"ל כיון דהעונש מפורש ילפינן האזהרה גם מלאו שבכללות.

והנה לעיל כתבתי זה בשם הר"מ וכעת בא לידי ס' הסמ"ק וראיתי שם בשורש הי"ג כ' היכי דאיכא עונש מפורש ילפינן האזהרה אף מן הדין ואינו סותר אמרם אין מזהירין מה"ד ואינו מבואר לאו שבכללות ומכל מקום הסברא עצמה ניתן לאמר. ובלשונו הזהב משמע שם כן דבכ"ע היכי דעונש מפורש נפקא האזהרה אף דבל"ז אין לוקין מדין ק"ו או מלאו שבכללות אבל חוץ מפו"נ אין לוקין מן הלאו שבכללות אף שכתבתי לעיל דנראה לס' המ"מ היכי דאיכא עשה מזהירין מן הדין גם כן מזהירין מלאו שבכללות ומכ"ש היכי דאיכא לאו מפורש בודאי נוכל להוציא השני ולהלקות אף מלאו שבכללות. אך כ' זה מסברא דנפשאי ולא הבאתי זה בכור הבחינה ואפשר הר"מ לא ס"ל כן. אך קשה דהא לעיל בתחלת הפרק כ' דעל פסה"מ לוקין משום לאו דתועב' אם כן גם כאן בנטמא ילקה משום לאו זה ג"כ ולדידי' לא הוי לאו דתועבה לאו שבכללות וטמא הרי ככל פסה"מ. ואפ"ל דלאו דתועבה הוא דוקא בדבר שנעשה בו לאו שלוקין אבל מטמא קדשים שאין לוקין אינו בכלל לאו זה דתועבה. אך בחולין קט"ו רוצה הש"ס לומר דשילוח הקן ליתסר משום תועבה אף דאין לוקין ע"ש בסוגיא. אך אפ"ל על כל פנים לאו איכא רק דנל"ע אבל כאן לר"י אינו בלאו כלל רק איסור ועיין בחולין וזה צ"ע רב. והנה בבשר קדשים שנטמא אסור ג"כ בהנאה ובשעת שרפה אסור להנות ממנה לדידן פשוט דכתיב לא תאכל ופסקינן כר"א דל"ת אה"נ משמע ואפילו בלא ר"א מכל מקום ק"ו ממעשר או היקשא דמעשר ובמעשר כתיב לא בערתי כו' ע' תוס' פסחים כ"ד ובשבת כ"ה. ולכאורה קצ"ע דמבואר שם דממנו גבי מעשר ממעט תרומה דשרי להנות בשעת שרפה ומקשה הש"ס דלמא למעט קודש דמותר להנות ותי' דילפינן ממעשר הקל ולמה לא אמר דכתיב לא תאכל משמע אה"נ אבל תרומה טמאה דהאיסור אכילה ילפינן מכלל לאו הבמ"ע דבשעריך תאכלנו ע' ביבמות דע"ג ע"ב. והר"מ פ"ז מה' תרומות כ' מהעשה ואחר יאכל על כל פנים זה לא משמע אה"נ כמ"ש תוס' פסחים כי כל אוכל כו' לא ילפינן מלא תאכל

עיין בסוגיא דחזקיה אך אפשר דרוצה הש"ס לומר אליבא דכ"ע אסור בהנאה ממעשר וביבמות שם ג"כ מבואר סוגיא זו ע"ש:

והנה הר"מ והרהמ"ח כתבו כאן בין שנטמא באה"ט או בולד הטומאה של תורה אבל אם נטמא בטומאת דבריהם אינו לוקה. והנה בגוף דבריו פשוט בודאי טומאה מד"ס אין לוקין מן התורה אך מ"ש תחלה דבין נטמא באה"ט או בוה"ט אם כן הקודש הו"ל ראשון או שני וא"י אם הכוונה הוא דוקא קודש שני הוא בכלל לאו זה אבל שלישי ורביעי דג"כ פסול בקודש א"ע על לאו זה. ואפשר דסובר דג' בקודש או ד' הוא רק מדרבנן כמו שנראה מדבריו פ"י מה' אה"ט ה"ט שכתב דאוכלים אינם נעשים ג' או ד' רק מדבריהם וקאי אקדשים כי בחולין אין נעשה ג' אפילו מדרבנן. אך אח"ז בפי"א מבואר מדבריו להדיא דד' בקודש הוא דאורייתא ועצל"ח פסחים סוגיא דר"ח סגה"כ העיר בסתירת דבריו וע"ש דהר"מ ס"ל דד' בקודש הוא מן התורה אם כן מן התורה לא יעבור על הלאו הזה. על כל פנים בג' בקודש דכ' הר"מ להדיא שם בפי"א דנפקא מן והבשר אשר יגע בכל טמא היינו ג' דנגע בב' דנקרא טמא אם כן ג' הוא בכלל הלאו בודאי אך הד' דנלמד בק"ו ממח"כ אם כן נפסל ואינו לוקה. ומכל מקום צ"ע כיון דהוא דאורייתא הוא בכלל הלאו. אך אפשר דכאן לא נתכוין הר"מ רק לחלק בין מן התורה לד"ס ולא נכנס לחילוקים הנ"ל ומכל מקום צ"ע דהו"ל לכתוב סתם דוק' טומא' של תור'. וגם אפש' בכלל ולד גם ולד ולד כמבוא' בפסחי'. והנה ד"ז צריך שקידה ועיין בשיטת ר"ח סגה"כ ושאר שיטות. וידוע שט"י ומחו"כ פוסל קודש ואינו מטמא רק פוסל והקודש דינו כמו ד' בקודש שפסול ואינו מטמא עיין ר"מ פ"י משאה"ט. והנה קדשים שנפסלו בט"י ומח"כ נראה לשי' הר"מ מי שאכל קודש זה א"ח מלקות כיון דסובר באותו פרק דט"י ומח"כ שאכלו קודש אין מחויבי' כרת מחמת טומאת הגוף דכתיב וטומאתו עליו עד שיהי' כל טומאתו עליו אבל ט"י ומח"כ דאין כל טומאתו עליו פטורין ע"ש בכ"מ ובפ"ג מהב"מ. והנה קי"ל כמבואר בר"מ ואכתוב בסמוך דהאוכל קודם זריקה א"ח על טומאת בשר ועיין בש"ס דכתיב וטומאתו עליו וכו' וכתיב והבשר כו' וכיון דלא קרינן ונכרתה לא קרינן ביה והבשר אם כן כיון דלדעת הר"מ בט"י ומח"כ לא קרינן בי' ונכרתה א"ח ג"כ על טומאת בשר אם כן אין לוקין בבשר שנטמא בט"י ומח"כ. והנה מבואר בש"ס ור"מ שם דד' בקודש ילפינן בק"ו ממח"כ מה מחו"כ דטהור בתרומה נפסל בקודש שלישי שפסול בתרומה א"ד שיעשה ד' בקודש. אם כן מח"כ דאינו פוסל הקודש רק לפסול אבל אין לוקין כמ"ש דמח"כ אינו ח"כ אם כן דיו כו'. גם בג' שעושה ד' אינו לוקה לחייב מלקות רק שנפסל אם כן ברור דדעת הר"מ דג' בקודש דילפינן מהבש' אשר יגע מי

לא עסקינן דנגע בשני אם כן בודאי לוקין על ג' דכתיב בקרא אבל ד' דילפינן ממח"כ והנגיע' ממח"כ אינו פוסל לחייב מלקות ה"ה ג' שעושה ד' אין לוקין. אך לדעת הראב"ד בהשגות כאן שחולק על הר"מ וסובר דט"י ומח"כ ח"כ על אכילת קדשי' אם כן אפשר דקדשים שנפסלו מחמ' ט"י ומח"כ או ד' בקודש לוקין. ונראה דאין ס' לשיטת הראב"ד דלוקין דט"י ומח"כ נקראו טמא וקרי כאן והבשר אשר יגע בכל טמא עיין יבמות ע"ד ע"ב דאיקר' טמא ועיין באותה סוגיא שהביאו התוס' אך לשיטת הר"מ ט"י ומח"כ לא איקרי טמאים או מטעם הכלל כיון דאינו מחויב כרת בגופו שהוא ט"י ומח"כ א"ח מלקות בבשר שנטמא מחמתם וה"ה ד' בקודש כמ"ש והאוכל בשר שנטמא קודם זריקת הדם אין לוקין משום טומאת בשר כ"ה בר"מ מהש"ס ול"ד בשר אלא כל הקדשים שיש להם מתירין כגון בשר או מנחות הנקמצות או לחה"פ ושהל"ח. הכלל כל דשיל"מ אינו חייב על לאו זה קודם שקרבו מתירין רק בדשיל"מ כגון מ"כ וכדומה חייב תיכף משקדשו בכלי וכן האוכל מהמתירי' עצמן חייב אם נתקדשו בכלי וד"ז דדבר שאל"מ או המתירין עצמן שחייבין עליהם בטומאת הגוף ג"כ הדין כן. אך בדשיל"מ א"ח בטומאת הגוף וג"כ א"ח בטומאת עצמם עד שיקרבו מתירין ומבואר בר"מ פ"ז דבטומאת הגוף אף על פי שחייב על המתירין מכל מקום על הדם פטור ע"ש בש"ס דנלמד מקרא אם כן גם [על] טומאת עצמן אין לוקין כיון דלא קרינן בי' ונכרתה. אך בלאו הכי אין דם קדשים מקבל טומאה כלל עיין ר"מ ספ"א מהפסהמ"ק ובפ"י מהט"א. והנה ז"ל הר"מ אם אכל בשר קודש קודם זריקת דם אין לוקה משום אוכל קודש טמא אבל מכין אותו מכל מקום וכ' המ"ל ודקדק לומר דאין לוקין משום קודש טמא לפי שלוקין מלאו דלא תוכל לאכול כו' היינו כל הקרבנות אם אוכל קודם זריקת דם עוברים בלאו דלא תוכל עיין ר"מ פי"א מה' מעה"ק עכ"ל. הנך רואה דדעת הר"מ דלוקין מכל מקום על כל פנים צ"ל דהוא איסור דרבנן דאיסור תורה מנלן כיון דאתקש כמבואר בש"ס אם כן אזהרה מנלן אלא איסור דרבנן יש ויצא לו דמבואר דאין לוקין משמע על כל פנים איסור דרבנן איכא וכן מצינו כ"פ. אם כן מבואר מד' רבינו דאם עושה איסור תורה של מלקות ויש עוד איסור דרבנן ע"ז לוקין מכל מקום על האיסור דרבנן ועמ"ל פי"ז מהא"ב כ' בפשיטות אם אשה היא גרושה וחלוצה אין לוקין הכהן הבא עלי' מכל מקום משום חלוצה כיון דיש ג"כ מלקות דאורייתא אין לוקין מכל מקום ומביא זה בשם תוס' במכות ונראה מדבריו דאין חולק בזה. והנה אתה רואה דרבינו הר"מ חולק וסובר דאיכא מכל מקום אף במקום מלקות דאורייתא. ועפמ"ג בפתיחה לאו"ח כ' שאין ראי' מדהתו"ס כיון דרבנן שם אסמכוה מן ואשה אם כן אפילו הי' מן התורה לא היו לוקין שנים כיון דהוא לאו שבכללות ורבנן כעין

דאוריית' תקנו כו' אבל במקום שהם איסורים מחולקים אינו מוכח זה ע"ש. ואינו מביא ג"כ ד' הר"מ וא"כ כיון שמפורש בר"מ דלוקין אפשר דגם תוס' ס"ל כן ושאני חלוצה כמ"ש הפמ"ג.

וער"מ דחייב אף על הלבונה והוא מהש"ס דזבחים דל"ג ודמ"ו ועוד בכ"מ על כל פנים מוכח דס"ל להר"מ דחיבת הקודש דאורייתא וער"מ פ"ו מהא"מ מביא גם עצים ובכ"מ פי' שם בד' הר"מ דחה"ק הוא רק דרבנן ובלחם משנה השיגו דכאן מבואר שהיא דאורייתא ועפי"ב מהשאה"ט כ' שם דחה"ק מכשיר וע"ש בכ"מ וער"מ פ"י מה' ט"א כ' שם להדי' דחה"ק אינו אלא מדרבנן וא"כ פסקי הר"מ סתרי אהדדי ובתוס' בכ"מ נראה דסוברים דהיא דאורייתא אך אין לוקין ובמ"ל פ"י מהא"מ מביא בקיאות בזה ועצל"ח סוגיא דרחסגה"כ ישוב לד' הר"מ. ולענ"ד אפ"ל דזה מבואר כ"פ בגמרא והבשר לרבות עצים ולבונה כו' וגם מבואר בחולין ופ"ו דפסחים דחה"ק מכשיר דבשר אף שלא הוכשר מכל מקום חה"ק מכשיר כו'. והנה יש שני ענינים בחה"ק א' אף דאינו אוכל כלל כגון עצים ולבונה דאינו מקבל טומאה בכ"מ כיון דאינו אוכל ומשקה מכל מקום גבי קודש מרבה הפסוק והבשר דמקבל טומאה ועוד יש אוכלין דמקבלין טומאה בכ"מ רק צריך הכשר מים או זיי"ן משקים ג"כ מבואר במקומות הנ"ל דחה"ק מכשיר כאלו בא עליהם מים. ולענ"ד זה נכון מצד הסברא דהתורה ריבתה והבשר לרבות עצים ולבונה דאינו אוכל כלל ובכה"ת כולה אוכלים ומשקים חשובים ולפי חשיבתו כן טומאתו דהתור' גזרה דוקא אוכלים ומשקים חשובין ומקבלין טומאה אבל דברים שאינם אוכלין ומשקים אין מקבלין טומאה בכ"מ והנה התורה ריבתה כאן והבשר כו' לרבות עצים ולבונה. והקשו תוס' בזבחים ובחולין דלמא מרבה קרא בשר שלא הוכשר ולא דברים שאינם אוכלין. ולפ"ד ל"ק דחה"ק שייך בדבר שאינו אוכל ומשקה ובכ"מ אינו מקבל טומאה מפני הגריעות דאינו אוכל ומשקה אחז"ל מצד הסברא דחה"ק כיון דהוא קודש אף על פי שאינו אוכל מחמת חה"ק ה"ל כאילו הוא אוכל ודבר חשוב. אבל אוכלים בלא הכשר דהם אוכלים אך דאין מקבלין טומאה דגזירת הכתוב שצריכין הכשר משקים וזה א"י כלל מה חשיבות הוא לקודש דיקבל טומאה אף שלא בא מים עליו מה חשיבות מה שיהי' קרוב לטומאה בשלמא מה שאינו מקבל טומאה מפני הגריעות שאינו אוכל שייך שפיר מחמת חה"ק הו"ל כאוכל אבל שיהי' כאלו בא עליו מים א"י כלל מאיזה חיבה ואם אוכל אינו מגרע ממעלתו אם לא בא עליו מים רק דגזירת הכתוב הוא דצריך הכשר מים אבל אינו גריעות כלל אם כן כיון דזהו חשיבות בודאי ע"כ דחז"ל לרבות לבונה ועצים היינו דסברא הוא ע"י חה"ק אף על פי שאינו אוכל חשיב אוכל. ואין סברא כלל

לומר דמרבינן בשר שלא בא עליו מים דנתרבה כאילו בא עליו מים דמה מהני חשיבות זה כיון דאוכל היא רק גזירת הכתוב דצריך לבא עליו מים מאי גריעותא הוא לקודש אם אין מקבל טומאה בלא מים דכן גזירת הכתוב ע"כ יותר סברא דמרבינן עצים ולבונה כו' דבר שאינו אוכל כלל דיהיה הדין כמו אוכל דזה שייך חה"ק דאף דאינו אוכל יהיה כמו אוכל. ובזה ל"ק ג"כ קושית התוס' שהקשו בכ"מ עיין בסוגיא הנ"ל למה משקה בית מטבחייא טהור לימא חה"ק מכשיר להיות אוכל כמו עצים ולבונה. ולפמ"ש ל"ק דדבר שאין אוכל ע"י חה"ק נעשה אוכל אבל משקה ג"כ הוא דבר חשוב ומכל מקום גזירת הכתוב דמשקה בית מטבחייא דכן מאיזה צד נאמר דחה"ק משוי לי' אוכל דגם משקה הוא חשוב ומכל מקום גזירת הכתוב דדכן ואין זה חשיב חה"ק כלל דיהיה קרוב למקבל טומאה. אך מכל מקום ר"ל סובר בחולין דחה"ק מכשיר אף אוכל שלא הוכשר להיות כאלו הוכשר ואין לו ראיה ומבואר דהוא סובר דכמו עצים ולבונה נחשב לאוכל לקבל טומאה ה"ה אוכל שאינו מוכשר אבל ר"י לא ס"ל כן רק דהוא מדרבנן עכ"מ פ"י מהט"א דהר"מ סובר כר"י דהוא רק מדרבנן ע"כ ניחא פסקי הר"מ דלענין דבר שלא הוכשר דיהי' כאלו הוכשר פסק כר"י דמה"ת אינו נכשר דאין סברא כ"כ דאין זה חה"ק רק דרבנן עשאו מעלה אבל בדבר שאינו אוכל כגון עצים ולבונה מפורש להדיא כ"פ בש"ס והבשר לרבות עצים ולבונה סובר דהוא מן התורה מפסוק זה כי מצד הסברא מרבי הפסוק מחמת חה"ק להיות דבר שאינו אוכל כמו אוכל ע"כ בפ"י מהט"א דמיירי לענין בשר דהוי אוכל רק דאינו מוכשר ולהיות כמו שהוכשר זה רק מדרבנן דפוסק כר"י בחולין אבל כאן גבי לבונה פוסק שפיר דחייב מלקות כיון דאינו אוכל כלל ע"ז מורה הפסוק דהוי כאוכל ע"כ מקבל טומאה מן התורה ולוקין מהפסוק והבשר כו' ולפמ"ש אף דמה"ת מקבלים טומאה עצים ולבונה דחה"ק משוי ליה אוכלא והו"ל כמו אוכל על כל פנים אינו מקבל מן התורה טומאה עד שיבאו עליו מזיי"ן משקין נהי דהוי אוכל מכל מקום אם לא הוכשר אינו מקבל טומאה וע"ז ל"ש חה"ק מן התורה רק מדרבנן טמא בכ"ע אבל מן התורה אם בא עליו מים טמא בעצים ולבונה ג"כ ואם לא בא עליו מים אינו טמא מן התורה נהי דהוי כמו אוכל מכל מקום לא הוכשר במים ואם אינו מוכשר שיהי' מוכשר זה ל"ה רק מדרבנן. הכלל ממ"ש דנ"ל דהר"מ סובר דעצים ולבונה דבר דאינו אוכל שיהיה כמו אוכל הוי מן התורה כמבואר כ"פ בש"ס והבשר כו' לרבות עצים ולבונה והסברא נותנת כן מחמת חה"ק יהיה דבר שאינו אוכל כמו אוכל אבל דבר שהוא אוכל רק אינו מוכשר במשקים שיהיה מקבל טומאה כאילו נכשר זה אין סברא גדולה כי אין גריעות לאוכל אם אינו מקבל טומאה מחמת דאינו הוכשר במשקים וזה תלוי

בפלוגתא דר"ל סובר דנלמד מדבר שאינו אוכל כמו דנעשה אוכל ה"ה דנעשה מוכשר ור"י סובר דהוא רק מדרבנן היינו שיהיה כמו מוכשר אבל עצים ולבונה מודה ר"י ג"כ דהוא מן התורה מהפסוק והבשר וזה לא יליף כי אינו אוכל לשוויו אוכל הוא סבר' גדולה אבל אינו מוכשר לשוויו מוכשר מחמת חה"ק אין סברא כ"כ. ואין כאן מקומו להאריך השי"ת יגמור עלי לברר וללבן. והנה בלבונה ועצים אף דא"ח עליהם משום טה"ג לפסק הר"מ בסוף הפרק מכל מקום חייבים משום טומאת עצמם עיין בסוף הפרק בכ"מ מ"ש בזה:

ונראה דקדשי עכו"ם לפמ"ש הר"מ דא"ח משום טה"ג ה"ה א"ח משום טומאת עצמן דכ"ה דלא קרינן ונכרתה כו' כמו באוכל לפני זריקה ובלבונה ועצים טעם אחר יש כמ"ש בסוף הפ'. ועש"ס דפסחי' כ"ד דגם אימורים נתרבו לטומאת עצמם וגם לטה"ג. והנה הר"מ באותו פרק גבי טה"ג כתב ד"ז דטמא שאכל אימורים חייב כרת וכאן גבי טומאת בשר לא כתב ד"ז ועצל"ח שם דעתו לפסק הלכה דא"ח על אימורים בטומאת עצמן ע"כ לא הביא הר"מ ד"ז כאן. ונראה ג"כ דאם אוכל מבשר פו"ש הנשרפים בטומאת עצמן לוקין ג"כ כמו דחייב על טה"ג עיין ר"מ פ"ז ובלבד שיגעו בטומאה לפי המבואר בר"מ פ"ה. והנה ד"ז דחייב על עצים ולבונה אף שאינו אוכל הוא חידוש אם כן אפשר הוי כאמ"ה וגה"נ שהבאתי בשם הפמ"ג דחלקו פטור דהוי חידוש ה"ה כאן. וגם צריך לחקור אם אפשר חייב אף שלכד"א כיון דהתורה אסרה אף שאינו מאכ"א וכה"ג נסתפק בפרי מגדים ע"ש. ואם נאמר דחה"ק דאורייתא ומשוי אוכל אף שאינו אוכל אם כן אפ"ל אם נאמר דצריך כזית בכל האיסורים דאכילה משמע כזית עמ"ל פ"א מהחו"מ אבל כאן מחמת חה"ק משוי ליה אוכל אף דבר שאינו אוכל אם כן ה"ה פחות מכזית ומצאתי בשער המלך ה' ברכות נסתפק (עיין השמטות) כה"ג לענין קבלת טומאה להסוברים דבעינן כביצה דאפשר בקדשים מחמת חה"ק לא בעינן כביצה וסגי בכ"ש. אך כבר כ' כ"פ דהוא בכלל שיעורין והל"מ דבעינן כזית בכל האיסורין אף היכי דלא כתיב לשון אכילה עיין בח"ז. ונראה דאם אכל מעצמות וגידין וכל הנחשבים בפ"ז דפטור על טה"ג כן נמי פטור על טומאת עצמן אף דלדעת הר"מ גבי לבונה ועצים די"ל דפטור על טה"ג ומכל מקום סובר דאתרבו לטומאת עצמן היינו לבונה ועצים דעולים לגבי מזבח והוי אכילת מזבח על כל פנים שייך חה"ק אבל עצמות שמשליכין וא"ר לא לאכילה ולא למזבח ל"ש חה"ק כלל רק בעצמות עולה כיון דמחוברים יעלו עיין ר"מ פ"ו ממעה"ק שייך חה"ק אבל עצמות של כל הקדשים דלא חזי כלל ל"ש חה"ק. ועצל"ח בסוגי' דרחסגה"כ אות קל"ג דחה סברא זו מפ' המנחות והנסכים דשייך חיבת הקודש לר"ש

גבי נותר אף דאינו ראוי לשום אכילה כלל ע"ש ומכל מקום אפשר לחלק בין נותר לד"ז דכאן כיון דמשליכין אותם אין בהם קדושה כלל ועיין דין העצמות בר"מ פ"ב דמעילה ואיזו עצמות מותרין ואין כאן מקומו. ולכאורה הי' נראה דקדשים שנפסלו כגון לבונה שנתפגל או נתותר דפסולים אף לדעת הר"מ רק דסבירא ליה דאין חייב כרת והראב"ד סבירא ליה דחייב כרת על כל פנים אפ"ל דאינו מקבל טומאה דלא שייך חיבת הקודש אם נפסל אך שם בפ' המנחות והנסכים מבואר להדיא גבי נותר דשייך חיבת הקודש ע"ש. ובשר או שאר דברים שנטמאו ועלו לראש המזבח ומשלה האור ברובן פקע איסור מהם כ"ה בר"מ כאן ועמש"ל דהיינו דוקא בראוי למזבח אברי עולה וכדומה קומץ ולבונה אבל בשר קדשים הנאכלים שא"ר למזבח לא פקעה טומאה כ"ה בש"ס זבחים מ"ג והר"מ סתם הדבר אבל הדין כן כמ"ש. ופשוט דדוקא הטומאה שמכבר נפקע אבל אח"כ אם נגע טומאה מחדש בודאי מקבל טומאה ומיירי דלא ניתך הבשר דעדיין הוא אוכל. ולאו זה נוהג בכל אישי ישראל וכ"כ דעוברים על לאו דפסולי המוקדשין ג"כ וגם עוברים בעשה דביטל עשה דשריפה ונפקא מינה לענין תשובה ולכל הדברים דינו כלאו שיש בו מלקות כמ"ש כ"פ:

מצוה קמו

סעיף א

שנצטוינו לשרוף קדשים כו'. עיין ר"מ פי"ט מפסהמ"ק ומש"ל במצוה קמ"ג גבי שריפת נותר דינים דכאן דצריך כזית וח"ש תלוי אם יש קצת מצוה פחות משיעור וגם דשריפת שאר קדשים חוץ מנותר הוא בלילה ג"כ עיין לעיל:

סעיף ב

שאם נטמא כו'. ולשון הר"מ וכן לשון המשנה סוף שקלים בשר קדשי קדשים שנטמאו כו' מבואר דוקא ק"ק אבל קדשים קלים אף שנטמאו בפנים שורפן בחוץ וער"מ פ"ו ממעה"ק וה"ה אימורים של קק"ל דהם קדשי קדשים ע' פסחים פ"ב. והנה ד"ז דנשרף בפנים או בחוץ הוא פלוגתא בשקלים ב"ש וב"ה ור"ע ופסק הר"מ כר"ע ובת"ח על הגליון תמה על הר"מ למה פסק כר"ע נגד ב"ה ופ"י על משנה דר"ח סגה"כ הקשה ג"כ כנ"ל ובתורת חסד כלל ה' פלפל הרבה בזה ומביא ירושלמי שהלכה כר"ע נגד ב"ה:

סעיף ג

וכל העצמות כו'. כן לשון הר"מ כאן ונראה מדבריהם דאפילו לא הי' בו מוח מעולם הוא חילוק בין כל הקדשים ובין פסח וע' פסחי' פ"ג סוגיא דעצמות מבואר להדיא

דעצמות שלא הי' להן מוח מעולם אף בפסח אין טעונין שרפה ומשליכם ואי בעצמות שהי' בהן מוח ונתותרו עם המוח אף אחר שחלץ המוח מתוכן טעונין שרפה אף בשאר קדשים דפסקינן דשימוש נותר מלתא הוא אף דעתה אינו משמש כיון ששימשו פ"א רק נ"מ במצא עצמות חלוצים ממוח בעצמות קדשים אמרינן דנחלצו קודם שנעשה נותר כדי לאכול אם כן לא שימשו נותר ובפסח כיון דאסור לשבור עצם לאחר שנעשה נותר חלצינהו וטעונין שרפה מחמת שימוש נותר כ"ה אוקמתי' דרנב"י ור"ז אוקי באוקמתא אחריתי ע"ש ואיך חילק הר"מ בסתם וזה כונת (הר"מ) [הראב"ד] בהשגו' שהשיג על הר"מ וכ' שמצאם חלוצים ועבכ"מ. והנה אף בחלוצים נראה שם בגמ' דוקא לר"ש דס"ל בפסול אינו נוהג שבירת עצם ע"כ אמרינן דלאחר שנעשה נותר חלצינהו כי קודם הי' אסור מחמת שב"ע ולאח"כ שרי אבל למאי דפוסק הר"מ כר"י דבהי' לו שעת הכושר נוהג שב"ע אף בנפסל מן התורה לומר דלאחר שנעשה נותר חלצינהו יותר מקודם ובמ"ל עמד בזה ובר"מ פ"י מהק"פ כתב שם דשרפינן עצמות הפסח מפני התקלה ע"ש במ"ל במגי' מה שהקשה והנה באמת ד' הר"מ צ"ע דהוא נגד סוגית הש"ס שם בפסחים. והנה מכל הסוגיא משמע דשימוש נותר מלתא היינו אפילו אם עתה אינו משמש כיון שפ"א שימש וכ"כ התוס' חולין פ' העור והרוטב דבמשנ' שם מבואר דשימוש נותר מלתא היינו בעוד שמשמש הנותר דהנותר עדיין בתוכו אבל אם אינו משמש עתה רק ששימש כבר ז"א מוכח מהמשנה וזה מחדש רב מרי וכל הסוגיא שם בפסחים הולכת ע"ד זה דאפילו שימשו כבר מלתא הוא. והר"מ פ"ח מה' שאה"ט כ' שם כלשון המשנה קולית הפיגול אף על פי שהיא סתומה מטמא כו' שהעצמות של קדשים ששימשו נותר כו'. נראה מדבריו דוקא בעוד המוח בתוכו דהי"ל לכתוב אפילו אם אין המוח עתה בתוכו נראה דסובר דדוקא בהמוח בתוכו והוא נגד סוגיא דכאן ובצל"ח הרגיש בזה וגם ד' הרהמ"ח שכ' הטעם לזה ג"כ אין עולה לסוגית הש"ס ועבמ"ל פ"י מהק"פ. וראיתי בס' מגלת ספר לגאון ספרדי על הסמ"ג מצוה שנ"ז האריך הרבה בדברי הר"מ והרהמ"ח והוא קונטרס גדול ולא עיינתי בדבריו היטב. ולפום ריהטא שדעתו דהם סוברים דשימוש נותר דמעיקרא לאו מלתא רק שימוש נותר דעכשיו כמבואר בדבריו בה' שאה"ט שהבאתי ע"כ כל עצמות הקדשים אף שהי' בהן מוח כיון דליכא עכשיו א"צ שרפה רק עצמות הפסח מפני התקלה אף דא"ח על עצם שאין בו מוח משום שב"ע מכל מקום אסור כמ"ש המ"ל ג"כ וכתב דהר"מ והרהמ"ח סמכו על ירושלמי וצריך אריכות לפלפל בזה ואין זה כונתי בחיבורי. ונראה דשימוש נותר ל"ד נותר אלא ה"ה כל שנפסל כגון דנטמא העצם בעוד המוח בתוכו דמקבל טומא' אף בחולין משום שומר ואח"ז נחלץ המוח אם

נאמר דשימוש נותר מלתא הוא אף שהי' בו כבר ולא עכשיו ה"ה בנטמא אף שהוציא המוח מתוכו מכל מקום צריך העצם שרפה משום שימוש טומאה אך אם נאמר דלאו מלתא הוא יכול לשבור העצמות ולהוציא המוח ולשרוף והעצמות א"צ שרפה. אך לסברת הגאון הספרדי שכתב דאסור לחלוץ המוח ע"ש על כל פנים בנחלץ המוח אין טעון שרפה ולא שייך חיבת הקודש בעצמות כמש"ל כיון דקיימי להשלכה. ואין ראיה ממנחות דמבואר שם דאף פיגול ופרים ושעירים הנשרפים אף דאינן אכ"א ולא אכילת מזבח מכל מקום שייך חיבת הקודש כמבואר בצל"ח שם מכל מקום שם מחוסר מצות שרפה ועדיין קדוש אבל בעצמות דמותר להשליכן אין שייך חה"ק כלל ואין טעונין שריפה רק בגונא דשייך שימוש כנ"ב:

סעיף ד

ואלו הן הנשרפין. מבואר בסוף תמורה ובר"מ כאן ומ"ש וא"ת שנודע לו אחר שנזרק הדם כו' הוא טעות המעתיק וצ"ל קודם שנזרק הדם דאם נודע לו אחר שנזרק הבשר יאכל ע"ש ובר"מ פ"ד מפסהמ"ק רק קודם שנזרק הדם הדין כך וכ"ה בר"מ ובודאי ט"ס כאן. והנה קדשים שנפסלו מן התורה טעון שרפה כמש"ל. אבל א"ת שנודע לו דהוי חולין בעזרה וחשנב"ע פסקינן דהוא בקבורה מכל מקום בא"ת בשריפה ע' בש"ס כריתות הטעם בדכ"ד ע"ב מתוך שלבו נוקפו גומר ומקדיש ל"ה חשנב"ע אלא ככל הקדשים שנפסלו דבשריפה אם כן נראה דמה"ת בשריפה ואפרו מותר ככל הנשרפין ויבואר אח"ז בס"ד. ומבואר שם בכריתות דאשם ודאי אם הי' בטעות אם נודע קודם זריקה הבשר יקבר דהו"ל חשנב"ע ולאחר זריקה ישרף. ומפרש בש"ס הטעם משום דמתחזי כזבח פסול. אם כן נראה דמה"ת אינו מהנשרפין רק מהנקברין ואפרו אסור אם כן חכמינו זכרונם לברכה עקרו ואמרו שהוא מהנשרפין וג"כ אפרן מותר דלא נתבאר כלל דבכה"ג האפר אסור מוכח דאפר הנקברין אסור רק מדרבנן ועקרו דבריהם אבל אי אפר הנקברין מן התורה אסור היאך מותר אפרן והיאך עוקרין דבר מן התורה בקום ועשה והו"ל לבאר דישרוף וקובר האפר עמג"א סתמ"ה ופלוגתא זו אי אפר הנקברין דאורייתא או דרבנן עפמ"ג בפתיחה לא"ח ובה"פ סתמ"ה. וחטאת העוף הבא על הס' כו' נראה דאם נודע לה שלא הי' ולד אם לאחר הזאה ישרוף כמו אשם ודאי משום דמתחזי כו' וקודם הזאה אם נודע הוא בקבורה כמו חולין שנשחטו בעזרה ולא שייך לומר מחמת ספק גמר ומקדיש דדוקא בא"ת דלבו דוה על העבירה גמר ומקדיש ע' בש"ס ור"מ פ"ד מפסולי המוקדשין אבל חטאת העוף הבא על ס' אינו על חטא לא שייך גמר ומקדיש ועיין מש"ל בח"ז על ענין אחר כן נראה פשוט. ומ"ש דאם נודע קודם זריקה טעון קבורה

מחמת חולין שנשחטו בעזרה הוא טעות כיון דנודע והיתה מליקה בעזרה ה"ל כמו נוחר ומעקר בעזרה דהוי ליה רק נבילה ומותרת בהנאה עיין ר"מ פ"ב מה' שחיטה דדוקא שחיטה בעזרה אסור בהנאה ולא המנבל בעזרה ע"ש וכאן הוא נבלה מחמת המליקה מותר בהנאה וז"פ. ושיער נזיר טהור כו' היינו שמשליכו תחת הדוד וער"מ פ"ח מה' נזירות פוסק דמשלח תחת הדוד הן שגילח במקדש והן שגילח במדינה ועבכ"מ ולח"מ. והערלה וכה"כ דרשינן פן תקדש כו' תוקד אש אם כן מן התורה בשרפה וערלה כ' התוס' דצ"ע מנ"ל דהוא בשרפה ומביאים ד' רש"י במשנה דאתקש לכה"כ ועיין סוכה ל"ה תוסד"ה לפי באה"ד כ' בלשון אפשר דאפילו מן התורה ערלה בשרפה נראה דלא ברירא להו ד"ז. על כל פנים מוכח דאפר הנקברין הוא רק דרבנן אסור אם כן נראה דרבנן החמירו בשרפה אף דיצא קולא לענין אפר הם אמרו והם אמרו אבל אי אפר הנקברין מן התורה אסור היאך הקילו ע"ד תורה בקו"ע בלא סייג וגדר כלל (וע"כ הוא מה"ת) אך כיון דאיסור האפר הוא רק מדרבנן יכול להיות שקצת הנשרפין הוא מדרבנן והחמירו בשריפתן והקילו באפרן דהם אמרו כו' וע' ריטב"א שם במשנה כ' דאשרה ועה"נ חייב בשרפה וכן תרומה טמאה וערלה א"ח בשרפה רק דעומד לשרפה. ואיני מבין הן אם הוא מן התורה או מדרבנן על כל פנים בודאי הוא חייב דמצוה עליו לשרוף דבר הטעון שרפה כמבואר כ"פ. ובתוס' כאן כ' דע"כ אפר הנשרפין מותר דאין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו כו' והנשרפין מצוה לשרפן אך הנקברין ליכא מצוה רק מפני התקלה וד' ריטב"א צ"ע. ומשקים של ערלה וכה"כ שא"י לשרוף נקבר. עוד מבואר במשנה דחמץ בפסח הוא מהנשרפין ודעת הר"מ כחכמים בפסחים דמפרר ויכול לשרוף ג"כ אף דנקברין לא ישרפו עמג"א סי' תמ"ה. עוד מבואר במשנה תרומה טמאה בשרפה ומותר להנות אף בשעת שרפה ועיין שבת כ"ד משמע ברש"י דהוא מפני התקלה וכ"ה בפסחים אם כן ל"ד שרפה אלא ה"ה קבורה והתוס' השיגו שם על רש"י וכ' דדוקא טעון שרפה ומסופקים אם הוא מן התורה או מדרבנן והר"מ אינו מביא כאן וסמך אדינים שכתב בפרק י"א וי"ב מהלכות תרומות עי"ש:

והנה כל הנשרפין אפרן מותר וס' התוס' כאן כיון דנעשה מצותו כו' ודוקא לאחר שנעשה אפר אבל בשעת ביעור אסור להנות. והנה הר"מ לא ביאר כאן אם גחלים של נשרפין מותר כמו אפר או אסורים. ע' פסחים בסוגי' דתנור חדש ובתוס' ורא"ש וער"מ פי"ז מהמ"א ובטוי"ד סי' קמ"ב וכל הנשרפין אפרן מותר חוץ מתרומת הדשן ועיין בראב"ד. וע"ז אפרו אסור אף אם נאמ' דע"ז הוא מהנשרפין ע' כאן בתוס' ודעת הר"מ פ"ח מע"ז נראה דפוסק דהוא מהנקברין וע"ש במ"ל על כל פנים אפר ע"ז אסור לכ"ע ונראה מהתוס'

כאן דמה"ת אסור אם כן ה"ה אפר הנקברין אך יש סוברים דהוא רק מדרבנן ע' באחרונים ומכל מקום אפשר אפר ע"ז אסור מן התורה עיין בספ"י סוגיא דתנור וע"ש בר"מ בתחלת הפרק שכתב דאפשר ע"ז אסור דלא ידבק כו' כתיב גבי עהנ"ד ואינו מבואר בפירוש בר"מ פ"ד מה' עכו"ם אך ברוב הדברים ע"ז ועהנ"ד כלולים יחד זב"ז וסמך עצמו על שכתב דין אשירה וז"פ. ויש עוד דבר שטעון שרפה היינו בגד המנוגעת דאסור בהנאה וטעון שרפה ועמ"ל פי"ב מהט"צ מסופק אם אפר של בגד הנשרף מותר כמו כל הנשרפין או אפשר דאסור כמו בית המנוגע ודעתו נוטה דהאפר מותר. והנה הא דתרומה טמאה אפרו מותר בודאי היינו אף לזרים דלכהנים מותר אף בשעת היסק ע' במשנה ובר"מ פי"א וי"ב אבל לזרים אסור להנות דהנאה של כילוי יש דיעות שמה"ת אסור לזרים ויש דיעות שהוא רק מדרבנן עמ"ל פ"ט הנ"ל ואין כאן מקומו. על כל פנים לאחר שנעשה אפר מותר אף לזרים דכל הנשרפין אפרן מותר לגמרי:

סעיף ה

ואגב נכתוב כו' קדשים כו'. אפילו בע"מ כיון דלא נפדו מחיים דצריכין העמדה והערכה ואפילו היה העוהע"ר כיון שלא נפדית בחייה ומתו הם אסורים בהנאה ונקברים עיין ר"מ פ"ה מהלכות ערכין ובמ"ל הי"ב. מוקדשים שהפילו או שלי' שאין שליא בלא ולד ע' סוף בהמה המקשה ובתוס' זבחים פ"ד וש"מ שהאריכו. אך לדעת הר"מ פ"ד מתמורה שוולדי קדשים במעי אמן הם קדושים אין נ"מ אפילו הפילו טומטום וכלאים ונדמה הכל נקבר דאסורים בהנאה ואין כאן מקומו להאריך. ושור הנסקל אפילו לאחר שנג"ד אסור בהנאה וטעון קבורה עיין בש"ס כ"פ. והנה כל אלו הנקברים שחשבנו עד כאן ל"מ שיהא מצוה מן התורה בקבור' רק כיון דאה"נ הם טעונין קבורה שלא יבאו לידי תקלה וכ"כ תוס' דהנקברין אפרן אסור דל"ש נעשית מצותו דלא הטעין הכתוב כלום ע"כ משוך האיסור לעולם. ועגלה ערופה מבואר בש"ס בקדושין וכריתות וש"מ דילפינן מדכתיב וערפו שם כו' שם תהא קבורתו אם כן נראה דמצות קבורה מן התורה אם כן לסברת תוספות כיון דהתורה צותה לקבור ה"ל להיות האפר מותר אף דאמרינן בש"ס דע"ע אף שנעשית מצותה אסורה בהנאה דכתיב וערפו אם כן גלי התורה דאף שנעשית מצותה אסורה בהנאה. ז"א דשם בעריפת העגלה נעשית מצותה של ערופה והו"ל ג"כ להיות מותרת תיכף אחר הערופה מכל מקום גזרה התורה דעדיין אסור בהנאה אבל זה דהתורה צותה לקבור לא מצינו אח"ז שהתורה אסרה האפר והו"ל להיות האפר מותר. אך באמת נ"ל דאין מצוה כלל לקבור ע"ע רק הגמרא נקט שם תהא קבורתה היינו לאחר שתיקנו רבנן לקבור אה"נ והעיקר ילפינן מוערפו שם היינו שיהי' שם ולא

יהנה. ובכריתות הגי' שטעונין גניזה ובתוס' בכ"מ כת' דשני לימודים יש כפרה כתיב בה כקדשים היינו דאה"נ מחיים וערפו שם דאסור בהנאה לאח"מ והכל שיהא אסור בהנאה אבל שיהיה טעון קבורה מן התורה אין לנו. אך לכאורה כיון דילפינן דמת אסור בהנאה מג"ש שם שם מע"ע כמבואר כ"פ בש"ס והנה אין ג"ש למחצה עיין בס' תורת חסד כלל ל"ד אם כן אי אמרינן אין ג"ש למחצה אם כן הדר ילפינן ע"ע מג"ש זו ממת דיהי' טעון קבור' כמו מת שמבואר בש"ס דקבורה מה"ת. והנה כלל זה דג"ש הוא אריכות גדול ואני לא באתי רק לעורר. וצפורי מצורע הנה אין כאן מקומו לברר דין אה"נ להמשולחת ובעז"ה יתברך יבואר במקומו ועיין בקדושין סוגיא דהמקדש בערלה אך זה מבואר בר"מ פי"א מהט"צ דצפור השחוטה חוזר וקוברה בפניו וזה קבלה מפי השמועה עכ"ל אבל לסברת תוס' כיון דהמצוה לקוברה אם כן למה יהיה אפרה אסור. וראיתי במשנה פי"א דנגעים פי' הרע"ב בהא דקובר הצפור משום שהוא אסור בהנאה. נראה מדבריו כמו בכל אה"נ ועיין בתי"ט וצ"ע שלא הביאו ד' הר"מ שהיא קבלה מפי השמועה ומסתמא מצא כן באיזה מקום ואפשר דגם התוס' סוברים כהרע"ב דהקבורה הוא רק מטעם אה"נ ולא קבלה מפי השמועה. ושער נזיר טמא עיין ר"מ פ"ו מה' נזיר בין שמגלח במקדש או במדינה אינו משליך תחת הדוד רק שערו אבה"נ וטעון קבורה ואפרו אסור בהנאה כשאר כל הנקברים ויבואר במקומו אי"ה. ופטר חמור הן אם ערפו והן אם מת קודם פדייה הוא אבה"נ וטעון קבורה כ"ה בר"מ פי"ב מה' בכורים מהש"ס ע"ש. ובב"ח עיין ר"מ פ"ט מהמ"א דהוא אבה"נ והוא מהנקברין ואפרן אסור ועפמ"ג בפתיחה להבב"ח מ"ש בשם מ"י ודוקא בב"ח האסור מן התורה ע' בהבב"ח. וחשב"ע עיין ר"מ פי"ב מה' שחיטה והוא אריכות גדול אי סובר חשב"ע דאורייתא או דרבנן על כל פנים הוא אבה"נ וטעון קבורה וע"ש דברים המותרים בנשחטו בעזרה. עוד יש נקברין כגון חמץ בפסח להר"מ דס"ל כחכמים דאף מפרר וסובר בהחו"מ דאף אפר אסור והוא גם כן דלא כס' התוספות דבאמת לחכמים הסוברים זו השבתה האמורה בתורה אם כן נעשית מצותו והי' להיות האפר מותר ועמדו בזה האחרונים. עוד יש נקברין ע"ז וכל משמשי' ותקרובת לדעת הר"מ והאפר אסור אף דנעשית מצותו כמ"ש התוס' דכתיב לא ידבק בידך. עוד יש פירות שביעית לאחר הביעור דדעת הר"מ והראב"ד דצריך לשרוף או לאבד בים המלח עיין ר"מ פ"ז מה' שמטה ויובל ואינו מבואר בר"מ שם לענין האפר ומסתמא כיון דאינו בשרפה דוקא ה"ל כמו חמץ דאפר ג"כ אסור. ואפשר כיון דהתורה צותה לבער ה"ל נעשית מצותה אך כבר כ' דמוכח דלא ס"ל כס' התוס' ובכ"ע אפר הנקברין אסור אך דעת הרמב"ן דפ"ש אינו מהנשרפין ולא מהנקברין ואי"ה יבואר במקומו. עוד מבואר

שם בתמורה על הא דנקברין אפרן אסור מקשה הש"ס מברייתא דבשר המת שנפרך טהור מאי לאו טהור ומותר ומתרץ דטהור ואסור בהנאה אם כן בשר המת אף האפר אסור. אך תמוה לי לדעת התוס' מאי מקשה הש"ס דאפר הנקברין אסור מבשר המת הא מת שהוא מהנקברין הוא מצוה של תורה ע' בסנהדרין מנין לקבורה שהוא מן התורה עיין ר"מ וטור ה' אבילות אם כן שפיר האפר מותר בהנאה כיון דנעשית מצותו ומאי קאמר בש"ס דבאמת אבה"נ כיון דהוא מהנקברין הא אתעביד מצותו וצריך עיון גדול על התוס'. עוד מבואר שם בגמרא דמוראה ונוצה אסור אפילו האפר ופירש"י אם חפר ונטל דה"ל מהנקברין כדאמרינן ביומא דכ"א דמוראה ונוצה נבלעין במקומו והר"מ לא הביא ד"ז לענין האפר רק בפ"ב דמעילה הביא שיצא ידי מעילה ואסור בהנאה היינו כשהוא בעין ולענין האפר לא הביא כלום וצ"ע. עוד הביא הר"מ כאן אף דכל הנשרפין אפרן מותר דישון מזבח החיצון והפנימי ודישון המנורה אסור בהנא' והראב"ד השיג עליו דדוקא תרומת הדשן כמבואר שם ושמו כו' שטעון גניזה אבל דישון הפנימי והמנורה אינו אסור והכסף משנה כת' דהר"מ למד מתה"ד ולטעמי' אזל שכתב בפ"ג מה' מעילה דדישון הפנימי והמנורה אין נהנין כו' והנה לכאור' ד"ז מפורש במשנה דמעילה פ"ג דאסור בהנאה והיאך יחלוק הראב"ד ע"ז. ועי"ש בסוגי' בפירש"י ותוס' ולפירש"י שפי' דמוראה ונוצה היא מהנקברין כיון דנבלעין במקומן אם כן שם ביומא מבואר דגם דישון הפנימי והמנורה נבלעין במקומן אם כן חזינן דאסרה התורה ע"ש ביומא תוסד"ה נבלעין ולא עיינתי לאפס הפנאי.

וכל הנשרפין לא יקברו. עיין פירש"י שכתב במשנה הטעם דלמא משכח אינש ואכיל כו' אם כן למה אלו נקברין ובאמת כיון דכל הנשרפין מבוארין בתורה ומקצת שחז"ל החמירו כמש"ל ואם כן מוכרח לעשות כמו בתורה או מד' חכמינו זכרונם לברכה והיאך עולה על הדעת לשנות וד' רש"י צ"ע. וכל הנקברין לא ישרפו ומבואר בגמרא כיון דנשרפין אפרן מותר אם כן אתה מיקל באפרן והנה נקברין כבר כתבתי דזה אינו חיוב רק משום תקלה אם כן בשרפה גם כן לא יבא לידי תקלה מכל מקום צריך הש"ס לתת טעם לזה וכן הר"מ בנשרפין לא יקברו אינו נותן טעם כלל ובנקברין לא ישרפו נו"ט דאתה מיקל באפרן ועיין במג"א סתמ"ה בנקברין אם רוצה לשרוף ולקבור האפר ש"ד ועיין באחרונים וכבר כתבתי לעיל הא דאפרן של הנקברין אסור או מן התורה או רק מדרבנן ועיין באחרונים. וזה ודאי הנקברין דוקא אותם שאין מצוה אין נשרפין רק מפני שאתה מיקל באפרן אבל הא דמן התורה בקבורה כגון מת בודאי אסור לשרוף המת ולקבור האפר ומבטל מצות עשה כי קבור תקברנו וזה פשוט. ע"כ ד' רש"י דף נ"ט על

הנשרפין צ"ע דהוא גזה"כ. והנה הרהמ"ח כתב דנוהג דין זה של שריפת קדשים בכהנים וישראלים נ"ל דאפילו במקדש מכל מקום מצות שריפתו מוטל על כל ישראל כמש"ל. וגם לא כתב הרהמ"ח דנוהג בנשים כבר הארכתי לעיל דל"מ אם נאמר דשריפת קדשים שנטמאו נוהג בלילה ל"ה מצות עשה שהזמן גרמא אלא אפילו אם אינו נוהג בלילה מכל מקום דעת האחרונים דזה לא הוי מצות עשה שהזמן גרמא ע' בט"א ובמקנה. ואני מסופק להתוס' שכתבו הטעם דנשרפין אפרן מותר כיון דנעשה מצותו היאך הדין אם עבר ולא שרף רק קבר כיון דלא נעשה מצותו עדיין אפשר דאפרן אסור א"ד מכל מקום כיון דכלה ונעשה אפר מותר וצ"ע. והנה לעיל כתבתי בד"ה וחטאת העוף דאם נודע קודם הזאה שלא הי' ולד תקבר ואח"ז כ' שזה טעות כיון שנודע מותר בהנאה דל"ש חולין בעזרה דאינו אלא בשחיטה בעזרה אבל במליקה הוי כנוחר ומעקר ואינו אסור בהנאה עיין ר"מ פ"ב מה"ש ובעת כתבי זאת נעלם ממני ש"ס ערוך כריתות כ"ו ע"ב דאם נודע לאחר מליקה שלא ילדה בדין הוא שמותר בהנאה מטעמא דכתיבנא דל"ש חשב"ע במליקה רק מדרבנן אסורה בהנאה ותקבר שמא יאמרו נהנין מחטאת העוף ע"ש ברש"י וכ"פ הר"מ פ"ז מה' פסהמ"ק וב"ה שהאיר עיני. ועשעה"מ פ"ב מה' שחיטה תמה על הר"מ שכ' פ"א מה' מח"כ ה"ז דחטאת העוף הבאה על הס' אינה נאכלת ונשרפת דדלמא אינה חייבת וה"ל חולין בעזרה שאבה"נ. הא באמת אם אינה חייבת מכל מקום אינו נאסר משום חב"ע דלא נשחטה רק נמלקה וה"ל נוחר או מעקר דכ' בה"ש דאין נאסר משום חב"ע. רק הטעם כמ"ש רש"י כריתות שם כיון דמס' אינה נאכלת דלמא הוי חולין והוי נבלה משום מליקה וכיון דאינה נאכלת ה"ל ס' קדשים שאינם נאכלין ואבה"נ ונשרף ובאמת ד' הר"מ צ"ע. וע"ש שהקשה על הר"מ ורש"י כריתות דבמנבל ל"ש חב"ע ובנזיר כ"ט מבואר דחטאת הבאה עה"ס אינה נאכלת ולא מקשינן לזכר משום שיש בה ב' איסורין נבלה משום מליקה וחב"ע מבואר להדיא דשייך חב"ע גבי מליקה ע"ש ואיני עומד כעת לפלפל בדיני חשב"ע:

מצוה קמז

סעיף א

שלא נאכל כו'. עיין ר"מ פ"ז מהמ"א ובטוש"ע יו"ד סי' ס"ד ואין דרכי להאריך בד' הנהוגים בזמנינו כי מבואר באורך בראשונים ואחרוני' ואכתוב בקיצור נמרץ. חלב של ג' מיני בהמות ואין בבהמות טהורים יתר מג' מינים אלו אסרה תוה"ק החלב וחייבים כרת ומלקות וקרבן. בשוגג חטאת קבוע וא"ת בלא הודע והוא מח"כ הנחשבים בכריתות

ומהלוקין שנחשבין במכות ובר"מ פי"ט מסנהדרין ובין שאכל מחלב שחוטה או מנבלות וטרפות שלהם ח"כ אבל בהמה טמאה או חי' בין טמאה או טהורה אין חייבין מחמת לאו הזה דחלב רק חלבו כבשרו הן לאיסור כגון בטמאה חלבו כבשרו לענין לאו דטמאה ובחי' טהורה החלב נאכל כבשרו. ועי' בחולין ע"ה אם הבהמה הפילה נפל ר"י סובר דחלבו כחלב בהמה דאוירא גרם וה"ל חלב שור ור"ל סובר חלבו כחלב חי' דחדשים גרמו. א"ד כ"ה שלא כלו חדשיו לאו כלום היא כ"פ כו' והנה לל"ק ר"י ור"ל ה' כר"י וחייבים על חלב נפל אך לא"ד כ"ע ס"ל דפטור. והנה ד"ז דהסברא ראשונה בסתם והשני' בא"ד יש הרבה שיטות ועיין בע"ז דף ו' ע"א תוסד"ה בשל תור' מביאין שיטת הריב"א דהלכה כל"ק דכל א"ד ה"ל כטפל לל"ק ורש"י פוסק בדאורייתא הלך אחר המחמיר ור"ת פוסק ג"כ בד"ת הלך אחר המחמיר רק בד"ס חולק על רש"י על כל פנים תרווייהו סבירא להו דהוא ס' ובר"נ שם מביא דעת הרי"ף דבשל תורה הלך אחר המחמיר ג"כ סברתם שהוא ס' וע"ש שמביא בשם הרי"ץ גיאות דהלכה כל"ב וע"ש בראש"ש ובתורת חסד כלל ט"ז הביא עוד שיטות. והנה לדעת ריב"א דהלכה כל"ק הוא כודאי חלב לכל דיניו אך לרוב השיטות שהוא ס' אם כן אזלינן לחומרא אך בין כך ובין כך הן משום חלב והן משום דהוא כבשרו אסור משום נבלה אם כן לכאורה אין נ"מ להחמיר מספיקא. אך באמת נ"מ דאם הוא חלב מותר לעשות סחורה ואם הוא אינו אסור משום חלב רק משום נבלה אסור לעשות סחורה עיין ר"מ וביו"ד סי' קט"ז ולהרבה שיטות איסור סחורה הוא מן התורה ועט"ז בסי' ס"ד ולדעת הריב"א דהלכה כל"ק אם כן חייב כרת וקרבן ומותר לעשות סחורה. ולדעת הריצ"ג דהלכה כל"ב דודאי. אם כן בודאי אינו חלב ופטור ממלקות ומקרבן ואסור בסחורה ולדעת רוב הראשונים דהוא ס' נהי דאזלינן להחמיר לענין איסור אבל לענוש כרת ומלקות וקרבן אין עונשין מס' כידוע אם כן אין עונשין ומכל מקום אזלינן להחמיר ואסור בסחורה דלמא כל"ב וה"ל רק נבלה ואסור בסחורה. **והנה** יש עוד דין דנבילה חמור מחלב דחלב מנבלה אין מטמא משום נבלה לא אדם ולא תרומה וקדשים והנוגע בחלב טהור גמור אף שהוא מנבלה וא"ח על טומאת מקדש עש"ס ור"מ פ"א מהשאה"ט ודוקא במה שחייב משום חלב אינו מטמא טומאת נבלה אבל חלב חי' ובהמה טמאה חלבו כבשרו ומטמא טומאת נבלות לענין טומאת מו"ק וכדומה וא"כ כאן להפוסקים כל"ק דהוי חלב אינו מטמא טומאת מו"ק ואין שורפין התרומה ולהפוסקים כל"ב אם כן בודאי חלב רק כבשרו מטמא החלב נפל כבשרו לענין עונש מו"ק ולענין תרומה וקדשים ולהפוסקים דהוי ס' אם כן מטמא מס' וא"ח על טומאת מו"ק דמס' אין בנו כח לחייבו עונש דלמא הוא חלב ואינו מטמא וגם אין שורפין

עליו תו"ק כמבואר בר"מ שם ואי"ה אביא בסמוך וגם א"ח עונש משום חלב דלמא אינו חלב רק מס' הוא מטמא ותולין תו"ק. וכ"ז ברור ופשוט. והר"מ כתב כאן ז"ל וכן נפל מג' בהמות אלו חלבו כבשרו. והאוכל כזית מחלבו לוקה משום אוכל נבלה ע"כ. והנה הייתי יכול לומר דפוסק כל"ב לגמרי וסובר כהריצ"ג דהלכה כא"ד. אך הרב המגיד כתב ז"ל וקי"ל כל"ב שלא לענוש אלא בראי' ברורה כו'. והלחם משנה כ' אף על פי דל"ק לחומרא וה"ל לפסוק כל"ק כמו לקמן מכל מקום לענוש צריך ראי' ברורה וכ"ז שיש ס' פטור. מבואר מדבריהם דסובר כרוב הפוסקים והרי"ף רבו דהוא ספק ע"כ אין עונשין וכ"נ מדבריו לקמן גבי אקשתא עמ"מ ולחם משנה דפוסק כל"ק ולא כא"ד וכאן פוסק כא"ד. עכצ"ל דמספק פוסק לחומרא וכאן לענין עונש לא יתכן לענוש מס' ולענין חומרא לענין איסור הוא כל"ב דהוי כבשרו ואסור בסחורה וגם מטמא. אך על כל פנים כיון דהר"מ סובר דהוי ס' ואין עונשין מס' אם כן לענין טומאת מו"ק או לענין שריפת תו"ק א"ח ואין שורפין דאין אנחנו יכולים לענוש מס' דלמא הוא חלב ואינו מטמא וז"פ. ולפי זה צריך עיון גדול על הר"מ פ"א מה' שאה"ט דמביא שם ד"ז דחלב נבלה אינו מטמא מג' בהמות אלו ואח"ז כ' חלב הכוי שמת חלבו מטמא כבשרו וטומאתו בספק לפיכך אין שורפין תו"ק וא"ח קרבן על טומאת מו"ק ואמאי אינו מביא ג"כ דחלב נפל הוא ס' ומטמא אך א"ח עליו כו' ואין שורפין כו' דמלשונו שמכאן הי' נראה דמטמא ודאי והי' צריך לכתוב שם הדין להקל דכאן אין נ"מ דהוא רק להחמיר ואין עונשין מס' ע"כ כותב הלשון דחלבו כבשרו להחמיר אבל שם הו"ל לכתוב דחלבו כבשרו מכל מקום אינו מטמא ודאי רק מס' ואין שורפין כו' וא"ח על טומאת מו"ק. הכלל מלשון שבכאן יש סברא לטעות דטמא ודאי והו"ל לבאר שם מכ"ש מדין דכוי דמבואר בדבריו דהוא ס' וצריך עיון גדול לענ"ד. וכ"ז בהפילה נפל היא פלוגתא לל"ק דר"י סובר אוירא גרים חלבו כחלב בהמה. אבל הושיט ידו למעי בהמה ותלש מן נפל כגון בן ח' אפילו חי או בן ט' מת דליכא לא חדשים ולא אוירא דלא נולד לכ"ע אין אסור משום חלב ע"ש. ואם תלש חלב מבן ט' חי במעי אמו זהו מבואר בל"ב דר"י סובר דחלבו כחלב בהמה דחדשים גרמו ור"ל סובר חלבו כחלב חי' דחדשים לחוד ל"מ רק חדשים ואוירא גרים וה' כר"י לגבי ר"ל. ופוסק הר"מ דחייב עלי' וזה לא תלוי בב' הלשונות דאף לל"ק עיקר הם החדשים רק דל"ק סובר דאף בלא החדשים אוירא גרים ובזה פליגי אבל גם לל"ק סובר ר"י דחדשים לחוד ג"כ גרמי ע"כ חייב בודאי משום חלב וכ"כ הלחם משנה. ואם שחט בהמה ומצא בה בן ח' או בן ט' מת לכ"ע אין כאן איסור חלב דאפילו אם הי' הבהמה חי' אין כאן איסור. אך אפילו לל"ק דר"י דחלב נפל הוי חלב מכל מקום בנשחטה אמו ניתר הכל

בשחיטת' וקרינן כל בבהמה תאכלו עיין בסוגיא. ואם נשחטה ונתנבלה או נטרפה דאין הולד ניתר בשחיטת אמו מכל מקום א"ח משום חלב אפילו לל"ק לר"י דסובר דעל חלב נפל חייב היינו משום אוירא והיינו אויר לידה אבל בנמצא לאח"ש זה ל"ה אויר לידה דלא נולד מחיים אם כן אין כאן חדשים ולא אויר לידה בודאי אינו חלב וז"פ. ואם שחט בהמה ונמצאת כשרה ונמצא בתוכה שליל בן ט' חי דניתר השליל בשחיטת אמו וא"צ שחיטה מכל מקום החלב אסור וחייבים עליו כעל חלב בהמה גמורה כ"ה דעת הר"מ כאן והרב המחבר מביאו. אבל רוב הראשונים חולקים ע"ז וסוברים דגם החלב מותר מכל בבהמה תאכלו וע' תוספות והרב המגיד ורא"ש ור"ן שהאריכו ואין כאן מקומו בח"ז לברר השיטות. ואם נמצאת טרפה דטעון השליל שחיטה וד' סימנים אכשר בי' רחמנא כ"ע מודים דהחלב אסור וחייבים עליו עיין כ"ז בראשונים. ובכו"פ סי' ע"ד כתב דאף לדעת הר"מ דחלב שליל בן ט' הוי חלב היינו דוקא אותו החלב שהי' בשליל בעת שנשחטה אמו כיון דבעודו במעיים הוי חלב דתלש חלב מבן ט' חייבים עליו רק לומר שניתר החלב בשחיטת האם זה לא ס"ל להר"מ וסובר דהחלב לא ניתר בשחיטת האם אבל החלב שנתגדל בשליל לאח"ש האם כיון דאין צריך הולד שחיטה אף לדעת הר"מ לא הוי ליה שור וה"ל כאוכל והחלב מותר דלא ה"ל חלב שור כיון דא"צ שחיטה ומיישב שם ד' הר"מ מקושית הפר"ח. והנה מ"ש שם דהחלב מכבר נתבטל בחלב הגדל אח"כ יש לפלפל הרבה כיון דבא לעולם ע"י תערובות ומכ"ש אם ההיתר בא לאחר האיסור ועיין מש"ל ב"ה במצות גה"נ אך עיקר דבריו דפח"ח וש"י:

והנה בתלש חלב מבן ט' חי דחייב כר"י דוקא בהוציאו לחוץ אבל בלא הוציאו לחוץ ונשאר במעי הבהמה עד שנשחטה החלב הזה ניתר בשחיטת הבהמה אף לדעת הר"מ דחלב אינו ניתר היינו חלב העובר אבל חלב בפ"ע שנתלש ניתר בשחיטת הבהמה אף להר"מ עכ"מ ובטור וב"י מחמת הפסוק כל בבהמה. וע' תוס' פ' בהמה המקשה ופגה"נ ובס"פ דם שחיטה כת' דאף לר"י החלב חל איסורו במעי אמו היינו כשהוא בן ט' מכל מקום לענין שיחול איסור אחר שבא כשנולד חל האיסור האחר דה"ל כמו איסור בב"א ולא ה"ל איסור חלב קדים כיון שהי' עדיין במעי אמו ודוקא אם הוציאו אבל בלא הוציאו לא חל עדיין איסור חלב אלא בשעת הלידה ואינו מונע איסור אחר הבא ג"כ בשעת הלידה מלחול עליו וחל מחמת איסור בב"א עי' בדבריהם. והנה לשיטתם דניתר אף החלב בשחיטת האם בודאי לא איקבע האיסור חלב במעי אמו למנוע לחול עליו איסור אחר דאיבעי שחיט לי' אלא אפילו להר"מ דאינו ניתר בשחיטת האם מכל מקום מודה לד"ז כיון דהי' יכול לתלוש החלב ולהניחו בתוך האם לא נקבע האיסור עדיין ועיקר

האיסור בא כשנולד וחל עליו עוד איסור אחר כדי שלא יקשה דר"י אדר"י ע"כ גם להר"מ שייך ס' התוס' כנ"פ. ומבואר בטוש"ע הכוי חלבו אסור וא"ח עליו. ואין מבואר כאן בר"מ אך בפ"א מהמ"א הי"ב וי"ג כו' וכל שיסתפק אם הוא מין חי' או בהמה חלבו אסור ואין לוקין כו' אח"כ כת' כלאים הבאה מבהמה טהורה ומחי' טהורה כו' וא"ר להאריך עפמ"ג כאן דלהר"מ כוי שהוא ס' חי' או בהמה כמבואר כ"פ בדבריו ובפ"ט מבכורים אם כן ה"ל ס' וחלבו אסור וא"ח עליו. וכלאים הבא מן ב' בהמות הוי ודאי חלב וכלאים הבא מן בהמה וחי' עלח"מ פ"א שם. והנה זה מבואר בר"מ בכ"מ לענין מתנות ולענין או"ב ולענין כיסוי הדם ועפ"י העולה מן הסוגיא אם תיש בא על הצבי' וילדה דס' הוא אי חוששין לזה"א הוי החלב ס' ואין לוקין דלמא אין חוששין וה"ל חלב חי' ואם צבי בא על התיישה דלזרע האם ודאי חוששין אם כן ה"ל חלב ודאי אך דלמא חוששין לזה"א ג"כ אם כן כל משהו ה"ל חצי חלב בהמה וחצי חלב חי' אם כן א"ח כרת רק באכל ב' זיתים דאכל זית חלב בודאי ועל זית א' הוא ס' אי חוששין וה"ל רק ח"ז או אין חוששין וה"ל זית שלם והתוס' ביומא וכריתות כתבו הא דמרבינן כוי מכל חלב דברי' בפ"ע הוא היינו דאינו בהמה ולא חי' והענינים ארוכים עיין ר"מ ובטוש"ע וסוגיא דאו"ב. והנה מה דהוי חלב ודאי מותר בסחור' ואם הוא ס' חלב והוא נבלה אסור בסחורה מספק אם נאמר דאיסור סחורה הוא מן התורה וגם לענין טומאת מו"ק ולענין לשרוף תו"ק אם הוי ס' אין שורפין וא"ח ע' כ"מ פ"א מה' שאה"ט ופמ"ג יו"ד סי' פ' וע' שעה"מ ה' טומאת מת בקונטרס הספיקות מביא ד' הפר"ח ראי' להר"מ דסד"א לקולא רק מדרבנן לחומרא מסוגיא דיומא דמרבה כוי וח"ש ואמרינן שם ר"ל סובר דהוא מדרבנן אם כן כוי דהוא ס' הוי רק מדרבנן וע"ש שמביא בשם הר"י אשכנזי ז"ל דלכ"ע הוא רק מדרבנן מחמת חזקת מעי אמו דבמעי אמו ל"ה חלב דחלב השליל מותר. והשעה"מ תמה דזה לא הוי חזקה דאינו ניתר רק בשחיטת אמו ואם לא הי' שוחטה החלב אסור ע"ש. ובאמת ל"ק דמרא דשמעתא הוא ר"ל והוא סובר בחולין דחלב נפל כיון דלא כלו חדשיו אפילו בהפילה נפל אינו חלב אף שלא נשחטה אמו אם כן הוי שפיר חזקה כמו בכור ואני כת' לעיל דר"י ג"כ מודה דלא הוי חלב אפילו לא נשחטה האם רק נטרף או נתנבל' כיון דלא הוי לידה על כל פנים לר"ל ודאי חלב מלא כלו חדשיו הוא מותר אפילו בלא נשחטה אמו. אך בלאו הכי יש לשדות נרגא בד' הר"י אשכנזי כיון דכוי לא הכריעו חכמים אם בהמה או חי' וכי בשביל החזקה נכריע דהוא מין חי' וכמ"ש הפר"ח והתב"ש לענין פלוגתא דרבוותא או אבעיא דלא אפשיטא דמשום החזקה לא ישתנה הדין ועפמ"ג בה"ש ובדיני ס"ס וד' הפר"ח סותרים אהדדי ועמ"ל פ"ג מה' שכירות ובאבני מלואים ס"ק טו"ב לסי' כ"ז.

וג' חלבים הם שחייבין עליהם כרת חלב הקרב והכליות וחלב הכסלים. והנה יש עוד חלב שעל הקיבה דאקשתא וגם חלב שעל הדקין ע' בסוגי' דחולין ובהוריות נראה דגם חלב הקיבה והדקין חייבין עליהם כרת וכ"נ מד' הר"מ פי"ג מה' שגגות ה"ה וע"ש במגיה דעתו דעל חלב הדקין והקיבה אין בו כרת ומלקות רק איסור ודבריו שם תמוהים לפי עניות דעתי אך אין כאן מקומו להאריך אך מה שקשה דפוסק כל"ק כאן דאקשתא לחומרא ואיך עונשין מס' ב' הלשונות ע"ש במגיה. עוד יש חוטין וקרומין שאסורין משום חלב וכ' הר"מ בהט"ז יראה לי דהחוטין והקרומין אין אסורים אלא מד"ס וא"ת שהם אסורים מן התורה בכלל כל חלב וכו' אין לוקין עליהם אלא מכל מקום והוא כמו ח"ש שאסור מן התורה ואין לוקין עליו עכ"ל. והנה הר"מ פ"א מהשאה"ט כ' דחלב נבלה בבהמה טהורה אינו מטמא טומאת נבילות שנא' וחלב נבילה כו' יעשה לכל מלאכה ואכול לא תאכלוהו וסתם הר"מ איזה מיקרי חלב שלא לטמאות טומאת נבלות וסמך אמ"ש כאן דזה דהוי חלב לענין הלאו הוי חלב שאינו מטמא ופשוט דחוטין וקרומות אף אם נא' דאסור מן התורה מדרשא מכל מקום אינו בכלל חלב ואינו בכלל הלאו בודאי מטמא כבשר וכן אם נא' דחלב הדקין והקיבה אין איסור כרת ולאו ג"כ לא מיקרי חלב ומטמא וכ"ה בפרי מגדים כאן כל מה דאתרבי רק לאיסור מטמא כבשר וז"פ ואי"ה במק"א אבאר באורך דיני חלב לענין חיוב ואיסור וטומאה וטהרה וכעת לא באתי רק לרמוז. עוד מביא הרהמ"ח קצת דיני שליל דהיינו ב"פ וא"ר להאריך כי מבואר בש"ע באורך. אך מ"ש הרהמ"ח דבהפריס עג"ק דטעון שחיטה ואין שהי' ודריסה פוסלין בו עש"ך סי' י"ג סק"ה מביא בשם הרא"ה דפוסל בה כשנפסל מחמת שחיטה וס' החינוך מיוחס להרא"ה וצ"ל שחזר בו בב"ה. ונוהג לאו זה בכל אישי ישראל וחייב במזיד כרת ומלקות בהתרו בו ובשוגג חטאת קבוע ובלא הודע א"ת ודיניו ככל א"מ שבתורה לענין שלכד"א וח"ש ושאר ענינים:

מצוה קמח

סעיף א

שלא נאכל כו'. עיין ר"מ פ"ו מהמ"א ובטוש"ע יו"ד מסי' ס"ה עד סי' פ' וכבר ידעת כי הנהוג בזה"ז והאריכו המפורשים אין דרכי להאריך רק בקיצור. האוכל כזית מדם בהמה חי' או עוף בין טהורים בין טמאים עוברים בלאו הזה ושאר מיני דם הן דם אדם או דם דגים וחגבים או שקצים ורמשים א"ח עליהם משום לאו זה ובטהורים הדם נאכל כגון דם דגים וחגבי' הטהורי' ובטמאי' הדם כדין החלב שלהם דהוא כבשרן דהוא מתמצית

גופן והיוצא מן הטמא טמא ויבואר במקומו אבל משום לאו דדם אינו נוהג אלא בג' מינים אלו היינו בהמה חי' ועוף בין טהורים בין טמאים. ודם האדם אף על פי שדעת הר"מ פ"ב מה' הנ"ל שבשר אדם אסור בעשה מכל מקום גזירת הכתוב דהדם מותר לגמרי ואינו כדין היוצא מן הטמא עמ"מ שם ואין כאן מקומו. ויש שני מיני דמים דם הנפש שהנפש יוצאת ויש דם האברים ודם התמצית שאין הנפש יוצאת בו ועל דם הנפש חייבה התורה כרת וחטאת אבל על דם התמצית א"ח כרת וחטאת רק הוא לאו וחייב מלקות ככל הלאוין. והנה הרבה לאוין נאמרו בדם ודרשינן כולהו וחלוקין הדמים בעונש כמ"ש מכל מקום הכל נכלל ואין נחשבים אלא ללאו א' ומוני המצות הר"מ והרהמ"ח ושאר מוני המצות אין מונים אלא לאו א' שלא לאכול דם וא"כ כיון שהם כולם שם א' פשוט דמצטרפין לקל שבשניהם כגון אם אכל ח"ז דם הנפש וח"ז דם התמצית מצטרף לכזית ולוקין אבל לא לענין חטאת אך למלקות מצטרף דגם דם הנפש חייב מלקות ככל ח"כ דלוקין ונחשב בפ' אלו הן הלוקין ובר"מ פרק י"ט מסנהדרין ומצטרפין כיון שהם מש"א כמבואר במעילה ובר"מ כאן פי"ד וכ"ה להדיא במהרלב"ח מובא בלחם משנה כאן בה"ו ד"ה הלב כו' וז"פ. והנה דם הנפש שחייבים עליו כרת מבואר במשנה פ"ה דכריתות דם שחיטה דם נחירה דם עיקור דם הקזה שהנשמה יוצאה בו חייבים עליו וכתבו התוס' דם עיקור י"מ דם שנעקרו הסימנים ממקום חיבורן אבל קשה כיון שאינה מתה ע"י כך והל"מ שתהא פסולה אם כן דמה אינה בכרת שאין הנשמה יוצאה בו. לכן צ"ל דם משחיטה שהיתה לאחר עיקור עכ"ל. ולכאורה קשה מאי חידוש הוא כיון דהוא דם שחיטה אף על פי דהסימנים עקורין מכל מקום כיון דהוא כבהמ' חי' אך מגזירת הכתוב ל"מ שחיטה אם כן בודאי דם השחיט' הוא ובד"ה דם הקזה כ' דה"ה דם שחיטה ונחירה ועיקור בעינן ג"כ דם שהנשמ' תלוי' בו אלא אצטריך למתני גבי הקזה כו' ועיין בש"ס שם דם קלוח הוי דם שהנשמה תלוי בו והר"מ כ' כאן אין חייבי' כו' אלא על דם השחיטה ונחיר' והתזת הראש כ"ז שיש בהם אדמימות או דם הקזה כ"ז שמקלח הנה השמיט דם עיקור ונראה דהולך לשיטתו פ"ז מה"ש דדעתו כדעת בה"ג דעיקור סימנים אינו טרפה וצ"ל דוקא שחיטה אחר עיקור כמ"ש התוס' וא"כ נכלל במ"ש דם שחיטה והתזת הראש אף על פי שלא נזכר במשנה כ' הר"מ דהוא פשוט. וגם גבי ד"ש ונחירה כ' כ"ז שיש בו אדמימות וא"צ דם שהנשמה יוצאה בו כיון דהוא במקום שהנשמה יוצאה בו דלא כהתוס' רק גבי דם הקזה בעינן דם קלוח היינו דם שהנשמה יוצאת בו אבל לא בד"ש ונחיר' והתה"ר וכ"כ בלח"מ. והרהמ"ח כאן כ' ג"כ כלשון הר"מ.

עוד יש דם הנפש היינו דם הלב ושיטו' הר"מ והרהמ"ח דדם הכנוס בתוך הלב הוי דם הנפש ודם המתכנס בשעת שחיט' ללב אינו דם הנפש רק דם האיברים וזה לפי גירסתו בש"ס ולפי זה יש ג' מיני דמים בלב דם הכנוס ודם המתכנס בשעת שחיט' ודם המובלע בבשרו ויש גי' אחרות עברש"י דדם המתכנס בשעת שחיטה הוי דם הנפש וח"כ ודם המובלע בבשרו ה"ל דם האברי' ועפמ"ג יו"ד סע"ב במ"ז. ושאר הדמים חוץ מאלו כגון דם התמצית ודם כל האברים הם רק בלאו וחייבי' מלקות ולא כרת וחטאת ודם הנבלע בכבד מחלוקת הפוסקים יש סוברים דלוקין כמו כל דם האיברי' וכ"ה כאן בר"מ וכ"ד הרב' מראשונים. ויש סוברי' דם הכבד רק מדרבנן מהש"ס דאסר לן דמא שרא לן כבדא. ע' באחרונים ליו"ד סי' ע"ג. ודמים אלו שמלחם או בישלם דעת הרבה ראשונים דאינו אסור מן התורה ודעת רש"י דאסור מן התורה ודעת הר"מ אינו ברור עי' במ"מ ובלחם משנה דנראה דעת הר"מ דעובר על דם שבישלו ומלחו הוי כבישול. ואימת נקרא מליח עפמ"ג פתיחה לה' מליחה ובפר"ח וכו"פ. וכאן נראה מדברי הרהמ"ח דדם שבשלו עובר כמ"ש ולפיכך הרוצה לאכול כו' והרא"ה בבה"ב דעתו דא"ע עי' בדברי המ"פ אכול דבש כו'. ודם האיברים כ"ז שלא פי' רוב ראשוני' ס"ל דמותר כ"ז שלא פי' ומותר לאכול בשר חי וכ"ד הרהמ"ח כאן אבל בר"מ כאן מבואר דאסור לאכול בשר חי רק ע"י מליחה או חליטה ודעת הרב המגיד כן בה"ט דהר"מ סובר אפילו בלא פי' אסור היינו רק מדרבנן ע"ש. והכסף משנה חילק לדעת הר"מ בין דם שעתיד לפרוש אסור אפילו בלא פי' אך בחלטו כיון דאינו עתיד לפרוש מודה הר"מ דדם שלא פי' מותר ע"ש. ודם היוצא ע"י כבישה מעל"ע מסתפק בפרי מגדים בפתיחה שם די"ל כבוש כמבושל וא"ע להסוברים כן א"ד דאינו אלא מפליט ומבליע ודעתו נוטה דלא הוי כמבושל ואסור מן התורה עס"י ק"ה ובח"ד סי' ע' מביא בשם או"ה דדם הכבוש אינו אלא מדרבנן דא"ר להקרבה שמעורב בו מים. ולכאורה קשה הא דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר לזריק' כמבואר בפ' התערובו' ובר"מ פ"ח מפסה"מ. אך באמת מבואר שם דדוקא בנפל מים לדם אבל אם נפל דם לתוך המים ראשון ראשון בטל וזה הוי דם שנפל למים. והנה בגוף הדבר יש לחקור אם יש חילוק בין נפל בב"א או זה אחר זה אך אין כאן מקומו ובגמרא משמע דבכ"ע מים שנפל לתוך הדם בטל וא"ר לזריקה. אך תמי' לי אם נא' דדם הנתערב במים כיון דא"ר להקרבה א"ח משום דם אם כן מאי מקשה הש"ס פסחים שיטה דחזקי' והרי דם דרחמנא אמר לא תאכל ותנן אלו ואלו מתערבין באמה כו' ונמכרים לגננין וקשיא לר"א דאמר כ"ה דכתיב לא יאכל כו' וכאן גבי דם מבואר דנמכר משמע דמותר בהנאה. ומאי קושיא כיון דמתערבין באמה היינו אמת המים שהי'

בעזרה ע"פ ת"נ אם כן כיון דנתערב במים פקע איסור דם ע"כ מותר בהנא' דאין כאן איסור דם מוכח דבכ"ע אפילו נתערב יש בהם איסור דם. ואפ"ל דהסוגיא אזלא למאן דאמר במנחות כ"א דם שבשלו עובר עליו י"ל דגם בדם המעורב עובר אבל למ"ד דם שבישלו א"ע דא"ר לזריקה אם כן ה"ה דם המעורב במים דא"ר לזריקה א"ע אך צל"ע בסוגיא שם על כל פנים ראיה ברורה מסוגיא זו דדם המעורב במים חייב משום דם ויש עוד לחקור בטעם כעיקר ומסוגיא דמנחות ואין כאן מקומו:

והנה בנתערב דם במים אם יש מראית דם ראוי לזריק' אף על פי דיש רוב מים ולענין איסור דם אינו חייב אם נא' טעם כעיקר לאו דאוריי' אך באמת כאן ביש חזותא אפשר בכ"ע הוי מן התורה וע' פמ"ג יו"ד סי' ק' מאריך שם בחזותא. אך על כל פנים הי' בעזרה מראית דם דבלאו הכי הי' בטל למ"ד טעם כעיקר לאו דאורייתא ולאו"ה הי' להיות בכבוש דאורייתא אם יש מראית דם דראוי לזריקה ואין כאן מקומו. ומבואר בפ' בהמה המקשה דהשוחט בהמה ומצא בן ח' חי או מת או בן ט' מת קורעו ומוציא את דמו. ובש"ס מבואר דר"י סובר אף לדברי המתיר בחלבו אוסר בדמו היינו דחייב כרת על דם הנפש. והנה הר"מ כתב כאן דדם השליל שנמצא במעי בהמה הרי דמו כדם הילוד לפיכך חייבים כרת על דם הכנוס בתוך הלב אבל שאר דמו הרי הוא כדם האיברים ועיין ר"מ ולחם משנה דד"ז אפילו בן ח' מכל מקום דם הכנוס בלב ח"כ אבל דם שחיטה א"ח כיון שכל האברים הם כשחוטין אם כן בלא נשחטה האם רק הפילה בן ח' או בן ט' מת בודאי ח"כ מכ"ש בנשחטה דדם הכנוס בלב הוא דם הנפש ואינו ניתר בשחיטה מכ"ש בהפילה בלא שחיטה. ואני מסופק בדעת הר"מ בהפילה בן ח' חי אם חייבי' על דם השחיטה או נחירה דאפשר דוקא בנשחטה האם הוי כל האברים כשחוטי' ול"ה דם שחיטה רק דם הלב אבל בהפילה דאינו כשחיטה אפשר דשייך גבה דם השחיטה או נחירה דהוי דם הנפש ובפרט לדעת הר"מ דסובר דחלב נפל אסור ע"ש בש"ס. או אפשר כיון דאינו חי ל"ה דם הנפש כלל רק הכנוס בלב דהיא במעי אמו ונוצרה כך. ובמ"מ הביא דעת ראב"ד ומסופק בדבריו דאפשר דסובר דלא כהר"מ וחייב על דם שחיטה ג"כ ע"ש. אם כן להראב"ד בהפילה הוי כ"ש דשייך דם שחיטה דלא נשחטה האם. אך לדעת הר"מ אני מסופק אפשר דוקא בנשחטה האם ל"ש דם שחיטה אבל בהפילה שייך ד"ש או אין חילוק וצד הראשון נראה וער"נ הביא בשם רמב"ן שם בחולין דדעתו דא"ח כרת על דם השליל כלל ג"כ נראה דדוקא בשליל הנמצא בשחיטה אבל הפילה נראה דח"כ אף להרמב"ן. ובר"ן שם כ' הטעם דלא ניתר הדם ג"כ בשחיטת אמו כמו חלב וגיד כיון דילפינן היתר חלב מכל בבהמה תאכלו דאכילה כתיב אע"ג דאשכחן

אכילה גבי דם דכתיב לא תאכל מכל מקום כיון דאפשר לאוקמי אמידי דבר אכילה לא ילפינן משקה רק אכילה ועיין בפ"י שיט' דחזקי' מ"ש בזה. ומבואר בכריתו' דמרבינן דמו של כוי דברי' בפ"ע הוא ע"כ איצטריך לרבות וע' תוס' דברי' בפ"ע היינו שאינו לא חי' ולא בהמה דאי ס' הי' לא אצטריך לרבות דבין חי' או בהמה דמה אסור ועמש"ל במצוה הקודמת דכוי הוא ס' חי' או בהמה אם כן דמו אסור בודאי וער"מ פ"ז שחושב שם קרומות וחוטין האסורין משום דם. ובהט"ז כ' יראה לי שכל החוטין וקרומין אסורין מד"ס וא"ת שאסורים מן התורה בכלל כל חלב וכל דם אין לוקין עליהם אלא מכל מקום והוי כח"ש ועמ"מ הטעם דאין זה דם צלול אף שדם האברין לוקין שיוצא צלול. אבל דם חוטין וקרומין אינם בכלל ואסור מד"ס או מן התורה מריבוי דכל כמו ח"ש. ויש עוד כמה נ"מ בין דבר המפורש בתורה ובין דבר הנתרבה מתי' כל. ודם ביצים של זכר הוי כדם האברים עיין ר"מ כאן ובמ"מ. דם ביצים של עוף מבואר כאן בש"ס דאין איסור ובש"ס דחולין מבואר דאסור וקצת ראשונים סוברים דמדרבנן אסור. ויש מחלקין בין דם ריקום דאסור מן התורה עביו"ד סי' ס"ו. והנה בכל איסורי אכילה אף דמותרים בהנאה אסורים בסחורה עיין ר"מ כאן פ"ח ויו"ד סי' קי"ז ואם איסור סחורה מן התורה או מד"ס ע' באחרונים והמ"ל דעתו דהוא מן התורה חוץ מן החלב דכתיב יעשה לכל מלאכה אם כן נראה דוקא חלב אבל דם אסור לעשות סחורה ובפרי תואר סי' קי"ז כ' דדם מותר בסחורה דאתקש למים והסכי' עמו בנוב"י ת' חיו"ד ויש סוברים דגם חלב אסור בסחור' ע"ש. ויתר הדברים מ"ש הרהמ"ח בדיני מליחה א"ר להאריך שמבואר הרבה ועיין בזה מה שנטה מדרך הר"מ. ונוהג בכל אישי ישראל וח"כ או מלקות בדם הנפש ובשוגג חטאת ובלא הודע א"ת ובדם האיברי' במזיד מלקות ובשוגג פטור מכלום ובדם החוטין והקרומין פטור אפילו במזיד רק איסור תורה יש מריבוי דכל.

ומבואר דהאוכל כזית מדם חייב וכ"ה בר"מ מהש"ס כריתות כ"ב בלב בהמה אם יש בדמו כזית חייב. וצריך אני להתלמד בד"ז כיון דדם הוא משקה והיא א' מז' משקים שמכשירין למקבלין טומאה ע' בש"ס כ"פ ובמשנה דמכשירין ובר"מ פ"א מהט"א ומצינו כ"פ במשקים ששיעורן רביעית כאשר אביא לך כאן ומנין שזה ברביעית וזה בכזית. וארשום מקומות שפי' להדיא השיעור ובכ"מ דסתם הר"מ דבריו. בפ"ג בה' ברכות לענין ברכה אחרונה כ' הר"מ דאוכלים בכזית ומשקים ברביעית ושם הוא רק מדרבנן ע"ש פ"א דעתו. והכסף משנה כ' טעם הר"מ מדאשכחן בעלמ' לענין אכילת איסורים דשתית משקין ברביעית דומיא דאוכלים בכזית ע"כ נ' דפשוט להכסף משנה דגבי א"מ שיעור משקין ברביעית. והנה לענין ברכה אחרונה התוס' מסופקים אי בכזית או ברביעית

ועטאו"ח סי' ר"י. ובפ"א מהחו"מ כ' הר"מ אוכל כזית חמץ חייב וא' הממחה ושותה והוא מפורש בחולין נפש לרבות השות'. ובתוס' הקשו ל"ל ריבוי הא בלאו הכי שתי' בכלל אכילה. ותי' דדוקא מילי דשתיי' כגון יין ושמן הוי בכלל אכילה אבל מידי דאכיל' דממחה לה אינו בכלל אכילה ע"כ צריך ריבוי על כל פנים נראה מד' הר"ם דגם שותה הוא בכזית ולו' דכוונת הר"מ דממחה כזית יבש והוי רביעית בלח ז"א מוכרח דלא כל המשקין שוים ע' בפ' המוציא בשבת וגם משמעות הלשון משמע שאף אם הוא לח בכזית אף על פי שאם נקרש יהי' פחות מכזית ואם אין דעתו כן ה"ל לפרש מבואר דבמשקה ג"כ כזית. וכאן גבי דם דהוא משקה כ' בפי' כזית ומיירי שהיא צלול כסתם דם ודם שהקפה בין באור בין בחמה אינו מביא כלל. ובפ"ט מביא דין בב"ח דמי שאכל משניהם כזית לוקין נראה דאם אכל חלב לבד כזית ג"כ לוקין דאי הי' צריך לחלב שיעור יותר לא הי' מצטרף להחמיר כמבואר כ"פ בש"ס דשיעור גדול אינו מצטרף לשיעור קטן להחמיר. ובפ"י הכ"ב כ' הטבל כו' המשקים כו' חוץ מיין של כה"כ ויין ושמן של ערלה שלוקין עליהם כדרך שלוקין על זתים וענבים ואינו מבואר בפי' אם הוא בכזית כמו זיתים וענבים או ברביעית ולוקין עליהם כדרך וכו' קאי על גוף המלקות דאינו כדין משקים היוצאים כו' ובפי"א כת' דהשותה סתם יינם רביעית מכין אותו מכל מקום ובכ"מ דסתם יינם מדרבנן השיעור כשאר משקין אסורין ברביעית פשוט ליה דכל משקין האסורין שיעורן ברביעית ועלח"מ כ' דהר"מ רצה לתת כשיעור הכולל בכל השתיות מדברים אסורים שהחיוב הוא ברביעית הרי פשוט אצלו דמשקים הם ברביעית ובפט"ו בהי"ד כ' הערלה וכה"כ כו' כיצד רביעית יין של ערלה או של כה"כ כו' ואם כי שם אין נ"מ אפילו בפחות דמיירי שם לענין ביטול על כל פנים נקט בלשונו רביעית נראה דרביעית היא שיעור של משקים ואף שאין ראי' זכר לדבר יש. ובפ"ד מה' שבועות ה"ג כ' הר"מ מי שנשבע שלא יאכל היום ושתה חייב שהשתי' בכלל אכילה ובה"ד כ' וכמה ישתה ויהא חייב יראה לי שא"ח עד שישתה רביעית כשאר איסורין עכ"ל נרא' דקאי אדין הראשון אף שהיא בכלל אכילה מכל מקום צ"ל רביעית וסיים כמו בשאר איסורים מבואר דבכל אסורים משקה היא ברביעית וכבר הבאתי לעיל דכ"פ כ' בכזית וכן כאן בדם. ובפ"ה מה' נזירות כתב דכזית ענבים ורביעית יין חייב הנזיר וכ' כ"פ רביעית אך שם כתיב בתורה מיין וכו' לא ישתה אם כן אפשר לחלק דכ"ה דכתיב שתי' הוא דוקא רביעית אבל היכי דכתי' אכילה רק שתי' בכלל אכילה הו"ל בכזית כלשון אכילה עי' בנזיר פ' ג' מינים. ובפ"י מה' תרומות ה"ב כ' לענין זר שאכל תרומה בשוגג דמשלם קרן וחומש וא"ח עד שיאכל כזית שנא' איש כי יאכל ואין אכילה פחותה מכזית וכשם

שאכילת תרומה בכזית כך שתייתה בכזית עכ"ל מבואר דשתיי' בכזית והכסף משנה הראה מקומו לתוספתא פ"ו דתרומות ובפ"ו ופ"ז מה' תרומות גבי זר שאכל במזיד תרומה וכן כהן טמא לא ביאר הר"מ דין שותה ובודאי בכלל אכילה וא"צ לפרש אך לא כתב השיעור אם רביעית או כזית כמו שוגג לענין קו"ח ובפ"ב מה' מע"ש ה"ה ז"ל כל האוכל כזית מע"ש או ששתה ממנו רביעית יין חוץ לחומה לוקה שנא' לא תוכל לאכול בשעריך כו' מבואר להדיא דהשיעור הוא רביעית אף דהלאו הוא מלשון אכילה לא תוכל לאכול כו' וגם ביין כ' רביעית ולא כ' שמן ג"כ דויצהרך כתיב וה"ל לכלול ולכתוב וכל השותה יין ושמן רביעית. אך ד"ז צריך לימוד אי חייב מלקות בשותה שמן של איסור ע' פ"י דתרומות הי"א גבי שותה שמן ועפ"י מהמ"א הכ"ב מבואר דלוקין על שמן ואין כאן מקומו ואי"ה יבואר במקומו. ובפ"ג ממע"ש כ' הר"מ דין אוכל מע"ש בטומאה או באנינות ודאי שותה ג"כ בכלל ולא כ' השיעור אי כזית או רביעית. ובפ"ג מה' ביכורים מביא הר"מ דין אוכל בכורים חוץ לחומה או קודם הנחה בעזרה וכן זר האוכלן דלוקין ואינו מביא דאם הביא ביכורים יין ושמן דיכול להביא עיין ר"מ פ"א או שיצאו מזתים וענבים של ביכורים יין ושמן מהו השיעור אי כזית או רביעית. ובפי"א מהמעה"ק כ' הר"מ כל האוכל כזית מבשר העולה כו' לוקה וחלבה כו' ושמנה ויינה של נסכים כולם מצטרפין לכזית אם כן מבואר דהשותה יין של נסכים בפ"ע ג"כ לוקה בכזית דאי ברביעית היאך מצטרף שיעור הקל לשיעור החמור להחמיר עכצ"ל דס"ל דעל היין חייב בכזית וע' זבחים ק"ט תוס' ד"ה עולת הקשו היאך מצטרף היין הא חלב בכזית ויין ברביעית ע"ש מה שתי' ויבואר לקמן על כל פנים הר"מ אינו מחלק כהנ"ל. והר"מ בפ"ב מהט"א כ' דמת מטמא בכזית וע"ש הטעם ובהי"ב כ' דדם המת שיעורו ברביעית אך ד"ז ע' תוס' סנהדרין ד' ד"ה מנין. ובפ"ד מה' אה"ט כת' דשרץ מטמא כעדשה וכ' דדם השרץ כבשרו ומצטרף לכעדשה אף שהיא משקה דינו כאוכל דמצטרף לכעדשה ובפ"ד מהמ"א כ' דם שרצים לוקה עליו בכזית והוא בה"י אף על פי שהיא משקה דינו כאוכל בכזית וע' פ' המוציא בשבת ובכ"ש בפסחים בתוס' שם דדם נבלה ס"ל דמטמא וסובר ר"י בר"י ברביעית הואיל ויכול לקרוש על כזית ונבלה דמטמא בכזית עיין ר"מ פ"א מהשאה"ט בכ"מ דנפקא לן מדכתיב והאוכל דצריך שיעור אכילה בכזית אם כן חזינן דדם דהוא משקה מכל מקום שיעורו ברביעית. אך לפמ"ש תוס' שם דמרבי מקרא דהוי כבשר לענין טומאה ומסברא משערין ברביעית דהוי כבשר שיכול לקרוש ניחא. ובתוס' שבועות כ"ג ד"ה גמר מביאים ירושלמי דילפינן דשתי' בכלל אכילה מדכתי' כל דם לא תאכלו ואי בשקרש והתניא דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה אלא כמו שהוא והתורה

קראו אכילה עכ"ל ואיני מבין דדם שקרש מסקינן במנחות דבחמה חייב ע"ש בדכ"א רק לענין ט"א ד"ז ע"ש. הכלל לפי מה שהבאתי אני נבוך בשיעור משקין איזה ברביעית ואיזה בכזית. והנה היכי דמבואר בתור' בלשון שתי' נראה ודאי דהוי ברביעית כמו בנזיר אך גבי מעשר כתי' אכיל' ומכל מקום פוסק הר"מ דהוא ברביעית וכן בשבועה וכ"פ פוסק בכזית כמו שהבאתי. ובתוס' זבחים ק"ט ד"ה עולה כ' אף דמשקים ברביעית דוקא בדרך שתי' אבל דרך אכילה ששרה פתו ביין שיעורו כזית ובר"מ אינו מבואר חילוק זה בשום מקום. ואל יקשה לך דבר"מ פ"ה מה' נזירות כ' להדיא דהשורה פת ביין אם יש רביעית יין חייב הרי דאף דרך אכילה צריך רביעית ל"ק דאפשר התוס' לא כ' רק במקום דכתי' אכילה ושתי' בכלל אז יש חילוק בין דרך אכילה לדרך שתי' אבל בנזיר דכתי' שתי' בכ"ע ברביעית אך הו"ל להר"מ להביא חילוק זה בשבועה ובמעשר דכתיב אכילה. והרהמ"ח כאן כתב דהאוכל דם בכזית ולקמן מצוה קנ"ד גבי בהמה טמאה כ' השותה מחלב' רביעית לוקין. והנה מה שנטה שם מדרך הר"מ דהר"מ ס"ל דאין לוקין יתבאר אי"ה. אך על כל פנים סובר שם דא"ח אלא על רביעית ועיין לקמן פ' ראה מצוה תמ"ד גבי לאו דמע"ש של יצהר כ' שיעור אכילת השמן בכזית ואע"פ שהוא משקה לאכילה הוא עומד לכל ב"א ואם וכו' מחלק בין העומד לאכיל' ובין שהוא משקה אפשר כס' התוס' לעיל זבחים ק"ט שהבאתי. והנה לאו זה ככל הלאוין של מ"א לענין שלכד"א ושאר ענינים אך יש חילוק בכל אכילות אם אכל חצי חצי מצטרף בכא"פ יתר אין מצטרף וכאן הצירוף רק בשיעור שתיית רביעית וביותר אין מצטרף כדין משקין שכ' הר"ם בה' שביתת עשור וזה מבואר בר"ם כאן פי"ד ה"ח שכ' האוכל כו' אם שהה מתוע"ס כדי אכילת ג' ביצים מצטרף יתר ע"ז אין מצטרף וכו' ובהלכ' ט' כ' המחה חמץ או חלב או ששתה מן הדם מעט מעט אם שהה מתוע"ס כדי שתיית רביעית מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין. גם זה צ"ע למה לענין השיעור פוסק דדינו כאוכלים בכזית להחמיר ולמה לענין צירוף פוסק דדינו כמשקין להקל דביותר מרביעית אין מצטרף דהיא קולא דכא"פ הרבה יותר כידוע והנה כ"ז כ' למזכרת והשי"ת יעזרני לעמוד ע"ד אמת וכעת לא למדתי בעיון (ע' יבמות קי"ד ב' מבואר להדיא דדם צריך רביעית דוקא וזה פלא ע"ש דסותר גמרא כריתות כ"ב דדם בכזית ע"ש וצ"ע):

(חסלת פ' צו וב"ה נתחיל פ' שמיני):

מצוה קמט

סעיף א

שלא יכנסו כו'. עיין ר"מ פ"א מהב"מ וכ"ה כהן שגדל שערו ושיעור גידול שער ל' יום דילפינן מנזיר דכתיב קדוש יהי' גדל פרע כו' והם ל' יום דסתם נזירות ל' יום ונכנס למקדש ועבד עבודה עובר בלאו וחייב על לאו זה מב"ש ובהתרו בו למלקות לוקין ונחשב בכלל הלוקין בר"מ פי"ט מסנהדרין ואע"פ שחייב מיתה אין מחלל עבודה ועבודתו כשרה ובפ"ט מהב"מ מבואר בר"מ דזר וטמא כו' א"ח מיתה אלא בעבודה תמה ועל שאר עבודות א"ח ע"ש. ופ"ר לא נזכר אי צריך דוקא עבודה תמה ועיין במ"ל כ' דין שתויי יין לא נזכר לא בזבחים ולא בד' הר"מ וכ' דנראה מזבחים דח"י דא"ח ע"ש ונראה דה"ה פ"ר דילפינן ח"מ מהיקש דשתי' עש"ס ור"מ אם כן לא חמיר משתיה דא"ח אלא על עבודה תמה אף שמבואר שם דאינו היקש גמור רק גמרא גמירי ולאחולי עבודה לא אתקש מכל מקום מסתברא דאינו חמור משתויי יין ע"ש. והנה בשאר עבודות אף שא"ח מיתה הזר וכדומה מכל מקום עובר בלאו ולוקין עיין ר"מ בה"ה נראה דכאן גם כן לוקין אך אינו ח"מ כ"נ. והנכנס פ"ר בלא עבודה דעת הר"מ דלוקין אם נכנס דוקא מן המזבח ולפנים היינו בין האולם ולמזבח בלא עבודה א"ע ודוקא בעל מום מסופק המ"ל בד' הר"מ פ"ו כאן ואפשר דגם הגשה למזבח עובר ע"ש אבל כאן בודאי דוקא בין המזבח לאולם ע"ש ותבין. ולשון הר"מ כאן בהט"ו יראה לי כו' או פרוע ראש אף על פי שלא עבד לוקה הואיל והוא ראוי לעבודה ונכנס בשעת העבודה כו' נראה מדבריו דוקא בראוי לעבודה אבל בא"ר לעבודה כגון זר או איזה פסול הנחשב שם בפ"ט אין לוקין על הכניסה משום לאו זה דפ"ר אך מ"ש בשעת עבודה נראה דאם נכנס שלא בשעת עבודה אינו לוקה א"י איזה זמן בא למעט ובכ"מ כתב בשם רמב"ן דבשעת עבודה היינו ביום שעבודה כשירה כו' ואיני מבין דגם בלילה שייך עבודה הקטרת אימורים והרבה דברים שכשרים בלילה והזר חייב עליהם מב"ש שהפך בצינורא ע' פ"ט כאן ופ"ד מהמעה"ק אם כן למה אינו קרוי בלילה שעת עבודה ואפשר דבא למעט אם נפגם המזבח עפי"ד מפסולי המוקדשין לענין מחשבה אבל בלילה לפ"ד ה"ל שעת עבודה וד' רמב"ן אין מובנים לי. והראב"ד בהשגות והרמב"ן חולקים על הר"מ וכ' דכניסה לחוד אינו מן התורה כלל רק מעלות דרבנן ומובא דעת רמב"ן כאן בד' הרהמ"ח וטענותיהם באריכות בסמ"ק של רבינו ואינו ת"י כעת. ובמה שכ' לעיל דפ"ר הוי ל' יום דילפינן מנזיר עיין במס' נזיר ובר"מ פ"ד מה"נ דנזיר לכתחלה מגלח יום ל"א דנזירות ל' יום כר' מתנא שם ובדיעבד אם גילח יום ל' יצא אם כן איכא לספוקי דאפשר דוקא יום ל"א הוי פ"ר א"ד כיון דבדיעבד יצא ביום ל'

וה"ל פרע אם כן ביום ל' הו"ל פ"ר. וכ"נ כיון דיצא בתגלחת ואמרינן מקצת יום ככולו ע"ש בש"ס אם כן בודאי הוי פרע דגדל פרע כתיב בנזיר אם כן ה"נ ודוקא ביום ל' בבוקר דגבי נזיר מועיל תגלחת בדיעבד אבל בליל ל' לא דמקצת היום ככולו ל"א אלא ביום ולא בלילה ע' בש"ס כ"פ לענין זב וזבה ואבילות לא הוי פרע ופטור כאן ג"כ וא"כ אם נכנס ביום ל' קודם עה"ש לבין אולם ולמזבח ושהה שם עד שהאיר השחר עובר בלאו אם אינו יוצא וגם אי אמרינן דגם לאו שאב"מ מכל מקום אם בא ע"י מעשה אף בהיתר לוקין עמ"ל פ"ג מהב"מ ובמשנ"ח לוקין בכה"ג והר"מ כ' כאן בהט"ו דלוקין על שתו"י ופ"ר וקרועי בגדים בנכנס ובהט"ז כ' ודין הנכנס והיוצא א' הוא כיצד כגון ששתה יין לפנים או קרע בגדים לפנים לוקה והשמיט פ"ר דמשכחת לה ג"כ שנעשה בפנים כמ"ש אך הוא מלתא דל"ש או דסובר כיון דתחלת המעשה בהיתר אין לוקין כמו שהוכיחו האחרונים מדבריו. ועיין בסנהדרין פ"ג רש"י ד"ה פרועי ראש פי' שם ששימשו פ"ר שעברו עליהם יותר מל' יום שלא גילחו ראשם משמע דוקא יותר מל' וביום ל' אינו נקרא פרע וצ"ע.

והנה בכה"ד דעת הר"מ דדוקא בביא' למקדש ובלא ביאה מותר לגדל פרע והראב"ד השיגו דכה"ד מסתפר תמיד מל"י לל"י אך באמת אין נ"מ דלהראב"ד בכ"ע אינו אלא מדרבנן. וכה"ג עובר תמיד בלאו דכתיב את ראשו לא יפרע וכה"ג המגדל פרע עובר בלאו אך אין לוקין דהוי לשאב"מ ושיעור פרע גבי כה"ג כמש"ל בכה"ד וד"ז נוהג אף במשוח שעבר כגון דמינו אחר תחתיו ביוה"כ דהדין דראשון חוזר לעבודתו והשני כל מצות כהונה גדולה עליו עיין בהוריות והר"מ לא הביא זה כאן דסמך אמ"ש בהעיוה"כ דכל מצות כה"ג עליו וגם דכ' סתם כה"ג היינו בין משוח ובין מרובה בבגדים ואין חילוק ביניהם רק לענין פר כמבואר כאן בר"מ פ"ד. אך קשה דלאו זה נוהג אף במשוח מלחמה דה' דברים הנאמרים בפרשה לא פורע כו' נוהג במשוח מלחמה עיין בהוריות י"ב והר"מ לא הביא זה כלל ועמ"ל פ"ה מה' כה"מ וד' הר"מ שכ' כאן דכה"ג אסור לגדל פרע לעולם שהרי תמיד הוא במקדש למה כ' רבינו טעם לגזירת הכתוב וגם בגמ' מרבינן משוח מלחמה דעובר בלאו זה אף שאינו תמיד במקדש וגם אם אפילו הכה"ג נעשה בע"מ מכל מקום לא עבר מכה"ג עיין בהוריות. והנה הרהמ"ח התחיל וכ' שלא יכנסו למקדש וכן כ' כ"פ נראה דכל עזרת ישראל דנקרא מקדש לענין טומאה ולענין ש"ד כמבואר כ"פ היא בכלל לאו זה ובאמת כבר כ' דאף הר"מ סובר דאין הלאו אלא בין האולם למזבח ואף אם נאמר דגם המזבח בכלל מכל מקום על כל פנים עד המזבח היינו אותם כ"ב אמות שהוא משער נקנור עד המזבח אינו בכלל לאו זה לכ"ע. ומ"ש הרהמ"ח ח"מ מראשיכם אל תפרעו ולא תמותו הנה בש"ס דילן מבואר מהיקישא דשתוי"י וכ"כ הר"מ כאן ועיין

כסף משנה דמקרא זה לא מוכח ח"מ ואפשר הוא רשות דשאר אבלים ח"מ אם לא קרעו ולא פרעו ואתם אינכם בחיוב זה ע"כ מביא הר"מ ההיקש. וצ"ע דבהי"ד כתב דקרועי בגדים ופ"ר א' הם שנא' ראשיכם כו' ובגדיכם לא תפרומו הא אם עבד והוא קרוע בגדים חייב חזינן דיליף מקרא זה חיוב בקרועי בגדים ול"א דהוא רשות אך באמת אי לאו היקישא היינו דגמ' היא ואתי יחזקאל כו' היינו דורשים הפסוק דהוא רשות אך כיון דחזינן היקישא דח"מ אם כן הדר גלי דקרא זה הוא לחיוב ולא לרשות אם כן קרועי בגדים מוכח מקרא זה וגם פ"ר אך היקישא גלי לן דקרא זה הוא לחייב פ"ר וק"ב ולא לרשות ע"כ נקט הרהמ"ח קרא זה גם לפ"ר כיון דבאמת דאחר דאית לן היקישא שוב נלמד מקרא זה והר"מ לישנא דגמ' נקט ע"כ מביא ההיקש וז"פ.

ומבואר בר"ם פ"י מהט"צ דכה"ג שנצטרע צ"ל פ"ר ואל יגלח אף על פי דעובר בלאו מכל מקום העשה דמצורע דכתיב ראשו יהי' פרוע דוחה הל"ת דלא יפרע ע' ש"ס דמ"ק מרבינן והצרוע לרבות כה"ג ע"ש ואין כאן מקומו. וכה"ג שקיבל עליו נזירות גדולה בודאי אסור לו לגלח ל"מ אם נאמר דמ"ע דקדוש יהי' גדל פרע דל"ת זו ולא הוי עשה שע"י פשיעה כמ"ש דכ"ה דהעשה נולד ע"י פשיעה דוחה ל"ת וא"ד למ"ש תוס' עירובין גבי מתן ד' כו' אלא אף אם נאמר דא"ד דהוי עשה דקיל כיון דאיתא בשאלה מכל מקום אסור לגלח כי יעבור על לאו דנזירות תער כו' ואין ל"ת דוחה ל"ת ע"כ לא מגלח ועובר על הלאו הזה בשוא"ת ומוטב משיעבור על הלאו בקום ועשה. ומבואר בר"מ פ"ה מה"נ דאם נזיר גילח שלא בתער רק בסם א"ע בל"ת רק בעשה דקדוש יהי' מכל מקום כאן א"י לגלח בסם דאין ל"ת דוחה עשה וער"מ פרק ה' מנזירות דבסם א"ע בל"ת ובלחם משנה הקשה עליו. ונ"ב כיון דילפינן מנזיר אם כן בנזיר שגילח אפילו שערה א' עובר בל"ת ועשה דקדוש עיין ר"מ פ"ה מנזירות אם כן אפילו גילח כל שערו ושער א' יש בראש שלא גילח זה ל' יום עובר בכה"ד וחייב מיתה ובכה"ג עובר בלאו דגם שערה א' נקרא פרע וג"כ כאן אינו מבואר החילוק להרבה שערות או שערה א' כנ"פ. ומבואר עוד בר"מ שם דאם נזיר גילח והניח כדי לכוף ראשה לעיקרה א"ע ובלחם משנה כתב דדעת הר"מ דאפילו בעשה דקדוש א"ע ומביא בשם התוס' נזיר דעל העשה עובר אם כן לדהת"ס אף שהניח כדי לכוף ראשה לעיקרה עובר אם כן אין זה פרע אם כן כאן בגילח אך נשאר כדי לכוף א"ע בלאו הזה דאין כאן פרע אבל לדעת הר"מ דא"ע שם והו"ל פרע אם כן כאן עוברים בלאו הזה אם הי' כדי לכוף ראשן לעיקרן אף שגילח למעלה ומכל מקום צ"ע בדינים אלו. עוד כ' הר"מ כאן בסוף הפרק וכן אסור בין כהן בין ישראל להכנס כו' מתחלת עזרת ישראל כו' פ"ר דרך ניוול ועיין כסף משנה דזה כ' רבינו מסבר' מחמת מורא מקדש

ע"ש ופשוט דכאן לא הוי הקפידא בל' יום רק כשהוא דרך ניוול וכ"מ בסוף לשונו ע"ש ולכאורה כיון דהוי מחמת מורא מקדש כמ"ש אין זה כבוד ומורא לבית הגדול והקדוש. אך קשה כיון דהוא מטעם מורא מקדש למה כ' דאסור לכנוס מתחלת עזרת ישראל כו' הא מורא המקדש הוא ג"כ בהר הבית כמ"ש בר"מ פ"ז מה' בהב"ח לא יכנס בהר הבית במקלו כו'. אך באמת דהתורה כ' מורא המקדש ומסרה לחכמים איזה הוא וע"ש שנרא' מדבריו דגם ישיבה שהוא אסור בעזרה הוא מחמת מורא המקדש אם כן החכמים אמרו כ"ד הנראה להם דאין כבוד בהר הבית ואיזו דברים שאינו כבוד דווקא במקום המקודש יותר ע"ש וז"פ:

סעיף ב

ונוהגת כו' בז"כ. נראה דאם הוא ג"כ טב"י ומח"כ או מחוסר בגדים והי' ג"כ פ"ר חייב ע"ז ג"כ כמ"ש כאן בר"מ פ"ט הי"א דאם יש הרבה איסורים טב"י ומח"כ ושלא רחץ כו' עכאו"א אם כן חייב ג"כ על פ"ר אך זר ששימש א"ע בשום דבר רק מטעם זרות והוא בתוספתא ע"ש בכ"מ אם כן א"נ זר א"ח משום פ"ר והא דחייב בכמה איסורים היינו באופן דאיסור חל ע"א ע"ש בכ"מ ה"נ ובמ"ל מביא בשם הת"כ דבע"מ שתוי ששימש פטור מגזירת הכתוב אם כן ה"ה בע"מ פ"ר פטור כיון דאתקש פ"ר לשתוי"י כמש"ל ואפשר דלענין זה לא אתקוש וצ"ע. ועל הכניסה בלבד דא"ח רק מלקות מבואר בר"מ להדיא דהואיל וראוי לעבודה אם כן אם לא הי' ראוי לעבודה מחמת איזה פסול דטומאה וכדומה א"ח מלקות ולענין תשובה אם עבד ה"ל עבירה שחייב מב"ש ולענין הכניסה ה"ל לאו שיש בו מלקות ויבואר לקמן במצות תשובה. וקצ"ע בד' הר"מ פ"ט שכ' טב"י ומח"כ ושלא רחוץ ידים ורגלים חייב עכאו"א למאי נ"מ אי למב"ש ל"ש ב' מיתות עפ"ד מהב"מ ופ"ט ממעה"ק אך נ"מ לענין מלקות אך קשה בלא רחוץ ידים ורגלים אין בו מלקות כמבואר בר"מ דהיא רק עשה אם כן למה כתב הר"מ וי"ל. ועש"ס ור"מ פ"ה מכה"מ דכה"ג אינו מספר בתער רק בזוג ראש שער זה בעיקרו של זה וע' ראב"ד וזה ממקרא שנאמר כסום יכסמו אם כן הוא מדברי קבלה ועובר ע"ז עובר ע"ד קבלה. ומ"ש הרהמ"ח לעיל וכבר נכפלה המניעה הזאת בכה"ג כו' ואולם כו' עי' לקמן מצוה ק"נ כ' טעם אחר וא"י אמאי לא כתבו כאן דבכה"ד הוא רק בעבודה או בכניסה למקדש ונכפלה בכה"ג דלעולם אסור אפילו אינו נכנס למקדש כלל כמ"ש לקמן וכ"ה בר"מ כאן ה"י בד"א בכה"ד אבל כה"ג כו' לעולם ולכך נאמר בו את ראשו לא יפרע ויבואר לקמן אי"ה על כל פנים זה מבואר ואמת דלאו זה דפ"ר אפילו בלא אבל כלל עוברים ע"ז בכ"ע אפילו בלא סיבה דגזירת הכתוב היא דאסור בפ"ר (הן) בכניסה למקדש ובכה"ג לעולם:

מצוה קנ

סעיף א

שלא כו'. ער"מ פ"א מהב"מ והנה הר"מ כ' הלאו מפסוק זה וכבר כתבתי לעיל והדינים כ"ה וז"ל הר"מ דין ק"ב ופ"ר א' הם וכו' אם עבד עבודה ק"ב חייב מב"ש ומלקות בהתרו בו ונחשב בין מחב"ש שלוקין בר"מ פי"ט דסנהדרין וכבר כ' לעיל דנראה דפ"ר א"ח מב"ש אלא על עבודה תמה נראה דגם ק"ב כן דהר"מ כ' דדין א' להם ובעבודה שיש אחריה עבודה אינו ח"מ רק מלקות עיין ר"מ פ"ט כאן לענין הרבה פסולים ומכל מקום אף על פי שח"מ עבודתו כשרה כמו פ"ר דאין מחללין עבודה וכן הנכנס מן המזבח ולפנים חייב מלקות לדעת הר"מ כמו פ"ר ולדעת הראב"ד ורמב"ן הוא רק מעלה מדרבנן וג"כ על הכניסה א"ח אלא בראוי לעבודה ובשעת עבודה וכן אם הי' בין אולם ולמזבח וקרע שם בגדיו לוקה וכ"מ להדיא בר"מ כאן. והנה הדין דכהן העובד מח"ב חייב מב"ש כזר ומחלל עבודה דה"ל כזר והן מח"ב הן יתר בגדים עיין ר"מ פ"י מכה"מ ומבואר שם בר"מ פ"ט דבגדי כהונה שהיו מקורעין ועבד עבודתו פסולה והוא מש"ס דזבחים ונראה הטעם דאינו בגד אם כן קשה ל"ל קרא דק"ב חייב מב"ש תפ"ל דה"ל מח"ב וה"ל כזר וחייב מב"ש ומלקות. אך זה יש ליישב דהתור' כ' לעבור עליו בשני לאוין דאם חסר איזה בגד עובר בלאו א' ובבגד קרוע עובר בב' לאוין וחייב שני פעמים מלקות וגם לענין מב"ש נ"מ אם שגג בא' והזיד בשני כמבואר ביומא גבי חיסר מעלה עשן ששגג בזה והזיד בזה. אך זה קשה איך כ' הר"מ כאן ובפ"ט דק"ב אין מחללין עבוד' הא מפורש בש"ס ור"מ פ"ט דהיו בגדיו מקורעים מחלל עבודה וראיתי בחי' מכבר הבאתי ד' רמב"ן בס' המצות דבגדי כהונה המקורעים הו"ל כאינו בגד וחייבים משום מח"ב ומחלל עבודה וד' הר"מ צריך עיון גדול. אך י"ל דמיירי שעבד בבגד יתר והי' מקורע דאינו מחלל עבודה וא"ח מב"ש משום יתר בגדי' כיון דהוא מקורע אין זה בגד כדברי הרמב"ן וחייב משום ק"ב ואינו מחלל עבודה כדין ק"ב ומשום יתור בגדי' א"ח ולא מחלל כיון דהוא קרוע אין זה בגד וגרע מבגד של ג' אצבעות או צלצול קטן דהוי יתור בגדים עיין ר"מ פ"י מהכה"מ כיון דנקרע אינו חשוב בגד. ומכל מקום צ"ע ד"ז אם זה לא מיקרי בגד אך עכצ"ל כן לדעת הר"מ דאל"ה היאך אין מחלל עבודה הא היו מקורעין מחללין עבודה עכצ"ל בבגד יתר וכמ"ש. וגם בגוף הדין שכ' הר"מ דהי' בגדיו ארוכים אך מטושטשים או מקורעים כו' עבודתו פסולה וכ"ה בש"ס דזבחים ולא נזכר שחייב מיתה כמ"ש בפ"י גבי מח"ב או יתר בגדים כתב בפירוש דמחלי עבודה וח"מ וכאן לא כ' רק דעבודתו פסולה נראה מדבריו דא"ח מיתה. ויש הרבה דברים דעבודתו מחוללה וא"ח מיתה כגון עבודה שאינה תמה

ובע"מ עיין ר"מ פ"ט וגם מלשון הר"מ שהתחיל בגדי כהונה מצותן שיהיו נאים כו' שנא' לכבוד ולתפארת כו' היו ארוכים יתר ממדתן כו' או מקורעין כו' עבודתו פסולה משמע מטעם זה שאינם נאים כו' אבל לא מחמת חסר בגדים או יתיר בגדים וגם רש"י בזבחים פי' דמקורעים א"ר לעבודה דבעינן לכבוד ולתפארת נראה דא"ח מיתה דלא ה"ל ח"ב אם כן אם לבש בגדי' קרועים יותר הו"ל יתיר בגדים דהוי בגד אם כן איך משכחת ד"ז דק"ב לא יחללו עבודה. אך נראה דלענין הכשר בגדי כהונה קריעה כ"ש פוסלת דאינם לכבוד ולתפארת ומכל מקום בודאי הוי בגד ושייך שפיר בגדיהם עליהם עיין ר"מ פ"י וכן יתיר בגד כזה הוי יתיר בגד אם כן א"ח כלל רק עבודתו פסולה מטעם דבעינן לכבוד וקבלו חכמינו זכרונם לברכה דעבודתו פסולה אבל בגד שהוא קרוע לגמרי לענין טומאה דאינו נקרא בגד כלל עיין זבחים צ"ד גבי בגד שיצא כו' על כל פנים אם לא שייר כדי מעפורת בודאי לא מיקרי בגד ע"ש בסוגיא ובתוס' שם אם לבשו בגד כזה מב"כ ה"ל מח"ב ואם לבש יתיר כזה אינו מיקרי יתיר בגד ופטור ואינו מחלל עבודה כלל משום יתיר וחייב מיתה משום ק"ב ואינו מחלל עבודה אבל אם לא נקרע רק כדרך קריעה על אבילות כמו שיתבאר נהי דעובר על לאו זה בלבד דאינו נקרא מח"ב כמ"ש וח"מ מלאו זה בלבד על כל פנים מחלל עבודה דאי הי' הקרע בבגדי כהונה מחלל מטעם מקורעים ואי הי' בגד יתיר והי' מקורע מחלל משום יתיר בגדים. אך בבגד מקורע לגמרי והי' הבגד הזה יתיר אינו יתיר בגדים וא"ח משום יתיר בגדים ואינו מחלל עבודה משום יתיר רק ח"מ משום קרועי בגדים ואינו מחלל עבודה.

הכלל אכתוב בקיצור דנ"ל דדעת הר"מ דלאו זה דק"ב דח"מ ומלקות בעבודה ועל הכניסה מלקות לבד היינו בקריעה כדרך שקורעין על המתים כמבואר כאן ומכל מקום איקרי בגד לכל דיני התורה והנה בעבד בבגד כזה והוא מבגדי כהונה ח"מ ומלקות משום לאו זה דבגדיכם אך א"ח משום מח"ב כיון דהוי בגד לענין כל התור' שייך שפיר בגדיהם עליהם ול"ק מה שהקשיתי דחייב בלאו הכי משום מח"ב והוצרכתי לתרץ לחייב משום ב' לאוין וא"צ לזה דבכה"ג א"ע רק משום לאו זה. אך מכל מקום מחללים עבודה דצריך שיהי' לכבוד והוא גזירת הכתוב אבל א"ח [משום מח"ב] דחיובו ילפינן מוחגרת בזמן שבגדיהם עליהם כו' וזה הוי בגדיהם עליהם. אך מחמת הפסוק לכבוד עבודתו פסולה. אך על כל פנים הלאו הזה כתבה התורה בכה"ג ג"כ ואם נקרע בגד לגמרי ה"ל כאן ג"כ בכלל לאו זה ונוסף עליו גם כן לאו וחיוב אם הוא בגדי כהונה מחמת מח"ב ועבודתו ג"כ פסולה מחמת מח"ב וחייב ב"פ מלקות ומיתה ג"כ לענין שגג בא' והזיד בשני. אך אם היו הבגדי כהונה שלמי' ולבש בגד קרוע הנקרע לגמרי אינו יתיר בגדים וא"ח משום יתיר

בגדים ואינו מחלל עבודה משום זה רק עובר בלאו הזה דק"ב וחייב מיתה. אך בלאו זה לא מצינו חילול עבודה ע"כ עבודתו כשרה כי מחמת זה אין העבודה מחוללת ובאו כל ד' הר"מ ע"נ והדברים ברורים בס"ד. וזה נ"ל ברור כיון דהר"מ חישב מקורעי בגדים עם מטושטשים וכתב דעבודתם פסולה ולא כ' ח"מ נראה דא"ח על כל הנהו [משום מח"ב] רק עבודתו פסולה. אך דהרמב"ן שהבאתי לעיל כ' דמקורעי בגדים המבואר בזבחים ה"ל מח"ב. וכן מצאתי כעת ברמב"ן בסמ"ק במל"ת קס"ג. מכל מקום מבואר דהר"מ ודאי חולק ע"ז וסובר דרק העבודה פסולה ולא ח"מ דאין הטעם משום מח"ב רק מחמת לכבוד כו' ע"ש דאי משום מח"ב למה הביא הר"מ קרא דלכבוד וגם רש"י סובר כמו הר"מ אם כן דברי הר"מ נכונים בס"ד. והנה שיעור פרע נתבאר בש"ס דילפינן מנזיר ושיעור פרימה אינו מבואר והרהמ"ח מביא ספרא לא יפרום כדרך שב"א פורמין על מת וכ' הרהמ"ח דהשיעור טפח שכן אמרו במ"ק כו' וכ"כ הר"מ כאן ק"ב כדרך שקורעין על המתים ונראה דה"ה למטה כיון דכה"ג מותר לקרוע ה"ה לענין זה כל קריעה שאינו חשוב קריעה לענין מת לא הוי בכלל לאו זה ואף דקריעה על המת היא רק דרבנן עיין ר"מ פ"ח מה' אבילות ובטוש"ע י"ד סי' ש"מ מכל מקום ילפינן מיני' מדין התורה דזהו דרך ב"א לקרוע וילפינן מיני' מדין דהתורה הקפידה ע"ז שלא יעבוד בבגדים כאלו שב"א קורעים וכה"ג כ' תוס' גיטין מ"ז ע"ב ד"ה ולביתך והרמב"ן עה"ת פ' משפטים גבי ע"ע ע"ש. ופשוט דשאר דברים המעכבים בקריעה כגון שקורע מיושב ל"ש כאן דאין חילוק דזהו דין מד"ס אך העיקר כאן כדרך שב"א קורעין והם קורעין למעלה וטפח וכדומה לזה וז"פ. ונראה דדוקא לענין לאו זה א"ח הן על העבודה או על הכניסה רק כדרך קריעה אבל לענין לחלל עבודה בבגדי כהונה המקורעים אינו מבואר כלל בר"מ פ"ט מהכה"מ דבעינן מקורעים כדרך שקורעין על מתים אם כן בכ"ע מחלל עבודה רק א"ע משום לאו זה כמש"ל. הכלל לאו זה הוא כדרך הקריעה ובלאו הכי א"ע על לאו זה וגם על לאו דמח"ב א"ע אפילו נקרע כדרך קריעה כמש"ל ולענין לכבוד ולתפארת בכ"ע מקורעים פסולים ומחללים עבודה כמש"ל ותבין. וזה דוקא לענין השיעור הוא כדרך שקורע על מתו אבל אם עבד ק"ב או נכנס ק"ב אפילו אם היו מקורעים שלא על המת חייב דאין חילוק כמו פ"ר לעיל וכן לא נתבאר בר"מ כאן דק"ב לא הי' חייב רק בהי' הקריעה ע"מ עיין ר"מ ובדברי הרהמ"ח הכלל דק"ב חייב בכ"ע וז"פ:

סעיף ב

מפני תוס' כו'. ולא כ' כמו במצוה הקודמת דנכפלה המניעה אפילו שלא מחמת אבילות אסור לקרוע בגדיו וגם הכהנים מצווים ע"ז דל"ת דנזהרו דוקא על מת וגם מדכ' דאסור

לקרוע על מת נראה מדבריו דשלא על מת מותר לכה"ג לקרוע בגדיו וא"י מנלן למה לא הוי כפ"ר דבכ"ע עובר בלאו זה ה"נ כה"ג עובר בלאו זה בכ"ע וכן בר"מ מבואר סתם דכה"ג אינו פורע ואינו פורם ולא כ' דוקא על מת ובפ"ה מהכה"מ ה"ה כתב ואינו קורע על מתו ואם קרע לוקה כו' ואינו מרבה פרע לעולם כו'. נראה קצת דיש חילוק בין לאו דפרע דאסור אפילו שלא על המת ופרימה הוא רק על המת וא"י מנלן ואפשר הוא מצד הסברא דהרבה ב"א פורעים ראשיהם יותר מלמ"ד יום בלא אבילות שייך לומר דהתורה הזהירה אותו ע"ז אבל פרימת בגדים זה מעשה שוטה ול"ש לומר דהזהירה תוה"ק ע"ז ע"כ אזהרה רק על המת ומכל מקום צ"ע דכ"פ קורע מחמת צער בטבעה ספינתו בים וכדומה ולא הוי מעשה שטות ולמה לא נאמר דהתורה הזהירה ע"ז לכה"ג דעובר בלאו ואפשר מבואר כן בספרא ואינו ת"י. אך באמת מבואר בר"מ פ"י מהט"ץ דכה"ג מצורע פורע ופורם שהעשה כו' מבואר להדיא דאפילו שלא על המת עובר וצריך ליתן טעם דהעדל"ת ואפ"ל דס"ל היכי דאיכא קצת מצוה לקרוע אסור לכה"ג אבל בחנם שאין מצוה כלל זה אין דרך ב"א השלמי' לעשות כן לא הקפידה תורה יותר מעל איש אחר ומכל מקום צ"ע. ונ"ב אע"ג דכתיב בתורה ובגדיכם לא תפרומו בלשון נוכח היינו שלא יקרע את בגדיו וכן בכה"ג כתיב ובגדיו לא יפרום אין הלאו על גוף הקריעה שעשה בידים רק עיקר הלאו שלא יהיה הכה"ד לבוש בשעת עבודה או בשעת כניסה בבגדים מקורעים אפילו לא קרע בעצמו רק לקח בגדים מקורעים ולבש ועבד או נכנס עובר בלאו זה וכ"ה בדברי הר"מ כאן שכ' ועבד והוא ק"ב ונכנס ק"ב משמע דזה עיקר האיסור וכן גבי כה"ג דאסור בקריעה היינו דאסור ללבוש בגד קרוע וממילא בקרע באותו רגע לבוש בגד קרוע עובר בלאו ולוקין (אבל) [וכן] בלקח בגד קרוע ולבש עובר בלאו דעיקר הקפידא שלא יהיה לבוש בגד כזה כי מי שהוא משרת הש"י ב"ה גנאי ללבוש בגד כזה וגם היאך יעלה [עה"ד] שאסור בקריעה אם כן אסור לקרוע בגד שאינו לבוש כלל רק תלוי במסמר מחמת פסוק ובגדיו לא יפרום זה אין סברא ואין מבואר בשום מקום אך עיקר הציווי שלא יהי' לבוש בגד כזה ואם כי הוא פשוט לענ"ד אביא לך ראי' דאין איסור בקריעה דהר"מ כתב בפ"ט מהלכות טומאת צרעת דמצורע אפילו כה"ג פורם בגדיו דעשה דבגדיו יהיו פרומים דל"ת של ובגדיו לא יפרום ובודאי גבי מצורע העשה שילבש בגדים קרועים דלא כתיב בפסוק והצרוע כו' יפרום בגדיו לנוכח רק כתיב ובגדיו יהיו פרומים היינו שצריך שיהי' לבוש בבגד קרוע ואי אמרינן דבכה"ג האיסור רק בקריעה אם כן איך דוחה עשה לל"ת הא אפשר לקיים שניהם ויכול לקיים העשה דמצורע ללבוש בגד קרוע ומקיים העשה וא"ע על הלאו אע"כ דעל הלבישה עובר על הלאו בכל רגע שהוא לבוש ע"כ

צריך ליתן טעם מחמת דעדל"ת דל"ש לומר באין לו בגד אחר קרוע כלל דבכה"ג לא שייך עניות כי האי ע' בהוריות ובפרט אם אפשר באחר אף על פי דליכא לסברת הב"י בה' ציצית ועיין בשאג"א ובאחרוני'. על כל פנים ל"ש לומר דאין לו ע"כ ברור דבכה"ג חייב על הלבישה לבד כמו בפ"ר דחייבין על עבודה ועל הכניסה בלבישה לבד. ואין סברא כלל לחייב כה"ג הן על הלבישה והן על הקריעה דאין סברא שאם יקרע איזה בגד המונח בתיבה יעבור בלאו אלא ברור דעיקר הציווי על הלבישה וממילא כשהוא קורע בשעה שהוא לבוש הוא עובר משום שלבש בו רגע זו כנ"ב בס"ד. שוב נתיישבתי דמלשון הר"ם פ"ה וכה"ג שקרע נראה דעל הקריעה לוקין דאי על הלבישה ה"ל לכתוב וכה"ג שלבש בגד קרוע כו' וכן הו"ל לכתוב אם לובש לוקין בכ"פ שהוא לבוש כמ"ש בה' כלאים לענין שעטנז ע"ש. ומכל מקום אזהרת התורה הוא על הלבוש שלא יקרע ולא במונח בתיבה ובודאי הוא באיזה מקום ואנחנו לא נדע. אך לפ"ז צ"ל דגם במצורע מ"ע שיקרע בגדים (הלבוש) שלובש בשעת חליטה אף שאינו מפורש בר"מ ע"כ צ"ל כן דאל"ה הי' אפשר לקיים העשה בלא דחיית הלאו ע"כ דגם שם העשה דצריך שיקרע ואי"ה כשאגיע למצוה זו אעיין עוד בזה. אך מש"ל דוקא על קריעת מצוה חייב כ"נ מד' הר"מ והרהמ"ח ולאו דוקא מת ה"ה בכל קריעת מצוה הנחשבים בסי' ש"מ ביו"ד וראי' ממצורע כמ"ש. והנה כה"ג קורע למטה וכ"ה בר"מ וא"י אם הוא חיוב כיון דב"א א"י בזה דעי"כ מותר לכה"ג לקרוע עיין בהוריות י"ב ע"ב אם כן למה יקרע ונראה דהוא רק רשות. ועיו"ד סי' ש"מ דיני קריעה ובודאי כאן אם קרע כ"ש דמבואר דא"ח רק בטפח מכל מקום מצד הסברי הי' נראה דאם הי' לו בגד קרוע פחות מטפח אף דלא קרע אלא כ"ש דל"י בזה הוא דין מדיני הקריעה מד"ס אבל מכל מקום כאן ה"ל כדרך שב"א היינו כל באי עולם פורמין וחייב. אך אפשר דדרך ב"א לקרוע טפח בב"א ואם הי' קרע מכבר קורע עוד טפח דדרך אחיזה כך אם כן א"ח אלא בטפח ולפי זה הא דקיימא לן שם דאם קרע על מת ולאחר ז' מת לו מת אחר די לו שיוסיף כ"ש וכאן נראה דא"ח כיון דדרך ב"א בכ"ע טפח. אך חכמינו זכרונם לברכה הקילו וזה דין מדיני המצוה איך שייך לומר דעובר על התורה כיון דב"א אין פורמין כך ואפשר כיון דחז"ל תקנו כן וא"כ כל ישראל אצלם מצטרף והוי כדרך ב"א הישראלי' וחייב אם עשה כן הכה"ג. ומכל מקום צ"ע ע"ש כמה דינים מה שיש לספק בכאן. ולאו זה נוהג במשוח מלחמה ג"כ כפ"ר והר"מ השמיט זה עמ"ל. ומ"ש הרהמ"ח בשם הרמב"ן בשם בה"ג צריך אריכות ואין כאן מקומו ולאו זה ככל הלאוין שבתורה:

מצוה קנא

סעיף א

שלא יצאו כו'. עיין ר"מ פ"ה מהב"מ וכ"ה. אחד כה"ג וא' כה"ד שעוסק בעבודה אסור להפסיד בעבודתו ואפילו ליתן לאחר לגמור העבודה והוא יצא חוץ למקדש ע"ז מוזהר דלא יצא מן המקדש כלל קודם שנגמר העבודה ואם עבר ויצא חייב מב"ש ולוקין בהתרו בו למלקות ונחשב בר"מ פי"ט דסנהדרין ואין חילוק בין אם יצא מן המקדש מחמת או בלי שום סיבה כלל אם יצא ולא נגמר חייב מב"ש ולוקין ומבואר בש"ס דיומא פ' יוה"כ דר"ע דורש מעם מזבחי תקחנו למות ולא מעל מזבחי ופירש"י אם התחיל בעבודה אין מפסיק לבא לדין עד שישלים העבודה ואר"י ל"ש אלא להמית אבל להחיות אפילו מעל מזבחי דהיינו אם יש לו ללמד זכות פוסק מן העבודה ומוכח דפ"נ דוחה שבת והר"מ אינו מביא כאן ד"ז דלהחיות אפילו מעל מזבחי ואי דהר"מ סובר דפ"נ דוחה כה"ת מפסוק וחי בהם כו' וא"צ להביא זה. ז"א דשמואל לא פליג בזה דצ"ל לימוד לד"ז עמ"ל כאן עמד בזה. ותי' דהר"מ אינו סובר כר"ע וסובר דלהמית אפילו מעל מזבחי אם כן לא דרשינן דרשה זו דלהחיות וכ' הר"מ ד"ז בפ"ז מהלכות רוצח ע"ש במ"ל דדעת הר"מ כן. אך דעת רש"י בסנהדרין כר"ע ע"ש. ולסברתו אם נגמר דינו מב"ד וכהן יודע לו זכות אין מפסיק העבודה כי אין זה אפילו ספק פ"נ כיון דנגמר דינו גברא קטילא הוא ואי"ה לקמן במצות וחי בהם יבואר וגם ד"ז להמית דאפילו מעל המזבח לדעת הר"מ כפי מ"ש המ"ל צ"ע ויבואר במק"א. ונראה דלאו הזה דוקא ביוצא מן המקדש אבל באינו יוצא אף על פי שהפסיק מעבודתו ואפילו לא נתנה לאחר רק הפסיק מעבודתו ונפסלה אינו עובר כלל דעיקר הקפידא שלא יצא מן המקדש כ"ז שלא נגמר העבודה שהי' עסוק בה. ומבואר דדוקא בשעת עבודה והיינו באמצע עבודה. והנה עבודת קבלה בודאי אם לקח המזרק לקבל אין זה עבודה לחייב בהפסיק רק אם התחיל לקבל ולא קיבל עדיין כל הדם זה הוי באמצע עבודה. והנה מבואר בר"מ פ"ד ממעה"ק דאם קיבל פחות מכדי הזאה לא נתקדש הדם וצריך להתכוין לקבל כל הדם כיצד עושה כו' ע"ש. ואני מסופק אם קיבל כדי הזאה והפסיק ויצא אפשר הוי כגמר עבודתו ואינו חייב אם יצא או אפשר כיון דמכל מקום מצוה איכא לקבל כל הדם כ"ז שלא קיבל כל הדם הוה ליה באמצע עבודה. והנה הולכת הדם עבודה היא עד שיגיע למזבח דזה עיקר הולכה אף דאם רוצה כמה כהנים זוכים בו כמבואר בפסחים נותנו לחבירו כו' מכל מקום כל הולכה עבודה א' וחייב בהפסיק ויצא. ובזריקה על מזבח החיצון דקיימא לן אם נתן בזריקה א' כיפר אפילו בחטאת והשאר זריקות הם למצוה. גם נסתפקתי אם זרק זריקה א' ויצא מי נימא

כיון דכיפר בזריקה א' ה"ל כגמר עבודה לענין זה א"ד כיון דהשאר צריך לזרוק למצוה על כל פנים ה"ל כאמצע עבודה. והנה אם בכה"ד מת לו מת אפילו באמצע עבודה לא יגמור ומחלל עבודה אם גומר רק נותנה לאחר ואסור לו לצאת מן המקדש עד שיגמור העבודה ונ"ל אם אין שם מי שיגמור עבודתו מכל מקום לא יעבוד עוד ומוטב שישפוך הדם וכדומה ולא יגמור כי מ"ל לעבוד אם העבודה מחוללת ואסור לצאת אם נתן לכהן אחר העבודה או אפילו אין שם כהן אחר אם ראוי העבודה לגמור אם יבא כהן אחר אבל הוא לא יעבוד בשום פנים אפילו אם אין שם כהן אחר. והנה אונן דמחלל עבודה היינו באונן דאורייתא דהוא יום המיתה בקרובים שחייב להתאבל עליהם אבל אונן מד"ס אינו מחלל עבודה. אך באמת בש"ס דיומא גבי ר"י שמא תמות אשתו ופריך ולא גזר ר"י נראה דהוא דאורייתא. וע"ל פ' אמור מש"ש. ודוקא כה"ד אבל כה"ג עובד כשהוא אונן ולכך יגמור עבודתו ומכל מקום אם אינו גומר ולא יצא א"ח כמש"ל. ובמ"ל מפלפל אם כה"ג מתחיל בעבודה כשהוא אונן א"ד גומר דוקא ולא מתחיל וע"ש דלכ"ע אין איסור מן התורה אף להתחיל רק מדרבנן סוברים קצת דלא יתחיל וע"ש דעתו בדעת הר"מ דרשאי להתחיל ואף מדרבנן אין איסור ועיין במגלת ספר להגאון הספרדי על הסמ"ג האריך בזה וע"ש בסוגיא והנה המ"ל הקשה אם נאמר דס"ל להר"מ דאף בכה"ג מדרבנן אסור להתחיל קשה עליו ממ"ש בפ"ד מהכה"מ דכה"ג אונן נותן קרבנו לכל מי שירצה כיון דמקריב אונן ע"ש. וק' הא קי"ל דכ"מ דלא מצי עביד ל"מ משוי שליח ותי' דכלל זה אינו אלא אם מן התורה לא מצי עביד אבל אם רק מדרבנן ל"מ עביד מצי משוי שליח ע"ש. וגם י"ל כסברת המחנה אפרים ה' שלוחין סי' ע' דדוקא אי לא מצי עביד ואי יעשה יתבטל המעשה אז ל"מ משוי שליח אבל כ"ה דמעשה אינו בטל אי עשה בעצמו רק איסורא רביע עליו מצי משוי שליח. וכאן נמי דאונן מדרבנן אינו מחלל עבודה אם כן משוי שליח ויכול ליתן לכל כהן שירצה ואין כאן מקומו להאריך בדיני שליחות:

והנה כה"ד אונן שעבד אינו לוקה רק מחלל עבודה וכה"ג אף שעובד אונן מכל מקום אינו אוכל בקדשים באנינות ולענין קדשים אין חילוק בין חול לשוי"ט דין אונן עליו לענין דיני קדשים עמ"ל כאן ובה' אבילות ועמ"ל דכהן שעבר כגון ביה"כ דראשון חוזר לעבודתו והשני אינו עובד משום איבה אבל אם עבר ועבד בבגדי כה"ג עבודתו כשרה דדינו ככה"ג כמבואר בר"מ פ"א מה' יוה"כ אם כן ה"ה לענין אנינות אם עבר ועבד אונן עבודתו כשרה דדינו לכ"ד ככה"ג רק משום איבה. וערש"י ביומא נראה דעתו דכה"ד אם התחיל בעבודה גומרה כשהוא אונן ופי' הברייתא דבכה"ד מיירי והתוספות חולקים וכן הר"ם והרהמ"ח כמ"ש הכסף משנה ג"כ דסוברים כפי' תוס' דבכה"ג מיירי. ומשוח

מלחמה דינו ככה"ד לדינים הנ"ל וכ"ה בהוריות די"ב וכה"ג המרובה בבגדים שוה לכה"ג משוח דאין חילוק ביניהם אלא לענין פר הבא על כל המצות שנתבאר לעיל. ומ"ש הרהמ"ח בשם הר"מ שיש בכה"ג תוספות שלא ילך אחר המטה כו' מפסוק זה מן המקדש כו' ומבואר ד"ז בר"מ פ"ה מהכה"מ ונראה שם מד' הר"מ דאין לוקין על לאו זה דלא כתב דלוקין כמ"ש אח"ז דפרם בגדיו לוקה וכאן לא כ' מלקות ובכ"מ כ' דהוא רק מד"ס וקרא אסמכתא וכן כ' הרמב"ן בפי' התורה עכ"ל. נראה מדבריו דגם הר"מ סובר דהוא אסמכתא ומדברי הרב המחבר נראה דהוא בלאו גמור ומ"ש הרהמ"ח דנוהג בז"כ ולוקין צ"ל חייב מיתה בי"ש ולוקין ג"כ בהתרו בו ולענין שאר דברים דינו ככל הלאוין שיש בהם מב"ש ודינו כמו בכה"ת ואין צריך לכפול:

מצוה קנב

סעיף א

שלא כו'. עיין ר"מ פ"א מהב"מ ומה שחולקים על הר"מ א"ר להאריך עכ"מ באריכות ואכתוב דעת הר"מ בקיצור. כל כהן הכשר לעבודה ששתה יין כשיעור שיבואר אח"ז אפילו לא נשתבש דעתו או ששתה משאר דברים המשכרים ובהם אין שיעור רק אם נשתבש דעתו אסור לו לעבוד עבודה במקדש ואם עבד יש חילוק בין שתה יין כפי המבואר לקמן מחלל עבודה וחייב מב"ש או בהתרו בו למלקות לוקין ונחשב בין הלוקין בר"מ פי"ט דסנהדרין ואם שתה שאר משקין משכרין ועבד עבודתו כשרה וא"ח מב"ש רק חייב מלקות שאין ח"מ ומחלל עבודה רק יין כפי המבואר לקמן בס"ד ובשאר דברים המשכרים א"ח רק מלקות ולא מב"ש ועבודתו כשרה ואם לא עבד רק נכנס מן המזבח ולפנים הן שתוי יין והן שכור משאר המשכרין חייב מלקות הוא כו' וראוי לעבודה ונכנס בשעת עבודה חייב מלקות וע"ז חולק הרמב"ן והרבה ראשונים דאין לוקין על הכניסה לחוד בלא עבודה כמו במצות הקודמות. והנה לשון הר"מ והרהמ"ח כל כהן הכשר אם עבד והוא שתוי כו'. נראה דוקא בכשר לעבודה ח"מ או מלקות מלאו זה אבל כהן שאינו כשר לעבודה אינו חייב מלאו זה. ולקמן בר"מ פ"ט נחשב בר"מ י"ח אנשים הפסולים לעבודה חוץ ג' מהם פ"ר וק"ב והשוחט לעכו"ם דפסולי' מכל מקום אין מחללים עבודה ומבואר שם בהי"א כהן טב"י ומח"ב ושלא רחוץ כו' חייב עכאו"א אם כן כאן אמאי לא יתחייב על שתוי אף שיש בו פסול אחר ומכ"ש אם יש בו פסול אחר שאינו מחלל עבודה כגון פ"ר והדומה והוא שתוי ג"כ אמאי א"ח ע"ז ג"כ ואמאי לא יחלל עבודה משום שתוי. ומד' הכסף משנה נראה דאם אינו כשר לעבודה אינו בלאו הזה כלל וגם

אינו מחלל אם בל"ז אינו מחלל כגון ד"ע וכדומה. ועיין כסף משנה כאן כ' דמ"ש הר"מ הכשר לעבודה מבואר בספר' אתה ובניך אתך מה אתה כשר אף בניך כשרים יצאו חללים ובע"מ עכ"ל ומובא גם כן ד"ז במ"ל הי"ב דבע"מ ששימש שתוי פטור מספרא ע"ש וא"י אם הספרא ממעט דוקא שני דברים אלו חלל ובע"מ דפטורים על שתוי אבל שאר פסולים כגון טמא ופ"ר וכדומה חייבים ע"ז א"ד ל"ד ה"ה כל הפסולים לעבודה פטורים מלאו זה וגם אי דוקא במחללי עבודה בל"ז אינם מוזהרי' על לאו זה אבל באינם מחללין בל"ז רק שפסולי' מוזהרי' בלאו זה ומחללי' עבוד' מחמת זה או אפשר בכ"ע הפסולים א"ע בלאו הזה ואין מחללים כלל העבודה אף כשהם שתויי יין כיון דפסולים בלא זה. והנה אתמעט בספרא בע"מ ובע"מ שעבד אינו במיתה רק במלקות כמבואר לקמן רק מחלל עבודה אם כן אתמעט מחיוב מיתה ומלקות מלאו זה אם כן אפשר יושב ועובד ע"ז או דבר החוצץ כל אלו דאינם במיתה רק שמחללים עבודה ג"כ א"ח מלאו הזה מיתה או מלקות או אפשר בע"מ דוק' וג"כ אתמעט חלל והנה הרי הוא כזר וח"מ ומכל מקום אינו מחלל עבודה כמבואר בר"מ כאן פ"ו אם כן חלל שתוי כיון דאינו בלאו זה אינו מחלל עבודה אם כן אפשר פ"ר וק"ב דג"כ אין מחללים עבודה ומכל מקום אינם בכלל זה ואינם מחללין אף אם הי' שתוי א"ד אלו שנים דוקא וכל הפסולים חוץ מאלו ישנם בלאו הזה ואין הספרא ת"י. וצ"ע אי דוקא אלו השנים נתמעטו מלאו זה או ל"ד וכל הפסולים נתמעטו או דוקא המחללים עבודה בל"ז נתמעטו מהחיוב או אפשר כל הפסולים אף שאין מחללין מכל מקום נתמעטו מחיוב וגם מחילול דגזירת הכתוב היא אם פסול א"ע בלאו הזה ואינו מחלל מלאו הזה וכ"ז צ"ע לאיש כמוני. והנה על הכניסה לחוד נראה להדיא דעת הר"מ דכתב דלוקה הואיל והוא ראוי לעבודה ונכנס בשעת העבודה. וכבר כ' לעיל מהו הכוונה בשעת העבודה דא"ח אלא בראוי לעבודה אבל בא"ר לעבודה אינו מצווה על הכניסה כלל כמבואר בהדיא בלשונו. ויש לספק דאפשר אף מי שא"ר לעבודה מדרבנן כגון אונן דרבנן אפשר ג"כ אינו בכלל זה בנכנס שתוי או ק"ב ופ"ר כיון דא"ר לעבודה מאיזה סיבה שיהיה. וסברא זו נסתפקו האחרונים בכ"מ וכאן נמי ס' זה. אך בעבד שתוי והוא פסול ג"כ מחמת ד"א הן במחלל עבודה וא"ח או חייב ואינו מחלל עבודה אני נבוך למה לא יתחייב ויחלל משום לאו ואפשר דגזירת הכתוב רק באלו השנים לבד וצ"ע. והנה אי דוקא הלאו מן המזבח ולפנים או כל המזבח עמ"ל פ"ו מהב"מ וכתבתי לך במצוה הקודמת דאפשר דגם כל מקום המזבח בכלל לאו זה. וכתב הר"מ והרב המחבר דכל אחד מישראל אסור לכנוס למקדש מתחלת עזרת ישראל שתוי או שכור אף על פי שאינו באזהרה מכל מקום מחמת מורא המקדש וכבר כתבתי ג"כ

בלאוין הקודמין. ואיני מבין ד' הרהמ"ח בסוף המצוה שכת' ונוהג איסור ב"מ בשכרות בזה"ב בין זכרים ובין נקבות ובאמת מחמת לאו זה אינו נוהג בנקבות כלל אפילו מן המזבח ולפנים רק מפני מורא המקדש ולאו זה אינו אלא בכהנים הכשרים כמ"ש.

והנה אכתוב דין יין לחוד ודין שאר המשכרין לחוד וכ"ה השותה רביעית יין חי מיין שעברו עליו ארבעים יום בב"א ועבד חייב מיתה ב"ש ומלקות וגם על הכניסה כמש"ל. שתה פחות מרביעית יין פטור ואינו מחלל עבודה ועיין כסף משנה אף על פי שבש"ס מבואר מה יין שמוזהרים עליו בכ"ש מכל מקום דוקא לענין איסור אבל אין לוקין כמו כל איסורין שבתורה בכ"ש ע"ש ונראה דאע"פ שאין לוקין מכל מקום כיון דמבואר בש"ס דמוזהרים עליו נראה דמוזהר בלאו ומכל מקום אין לוקין אבל אין דינו כח"ש דהוא רק איסור ונפקא מדרשא ונ"מ לענין שבועה עיין ביו"ד דעל ח"ש חל שבועה ועל לאו אינו חל אם כן ה"נ עובר בלאו וכן יין מגיתו היינו קודם מ"ם יום אינו חייב ואינו עובר ואינו מחלל עבוד' אפילו ביין הרבה ומכל מקום נראה דמוזהר בלאו כמ"ש בש"ס רק דאינו חייב מיתה ולא מלקות ואינו מחלל עבודה. ונראה לפסק הר"מ דעל שאר דברים המשכרים עוברים בלאו ולוקין אם כן ה"ה יין מגיתו אם נשתבשה דעתו על כל פנים לא גרע מדבילה קעילית או משאר משקין ולוקין רק בלא נשתכר רק האיסור מחמת יין אין לוקין דאינו נקרא יין אבל בנשתבשה דעתו ונשתכר בודאי לא גרע משאר המשכרין ולוקין וכן בפחות מרביעית יין חזק ונשתכר נהי דא"ח מחמת יין מכל מקום לא גרע מדבילה קעילית דלוקין כנ"פ אך אין מחלל עבודה ואינו ח"מ אם אין דינו כיין ודינו כשאר המשכרין וז"פ. וכן בשתה רביעית יין בצמצום והי' מעט מים ביין ה"ל מזוג ופטור ואינו מחלל עבוד' כ"ה כאן בה"א משמע אבל איסורא איכא ובה"ה כת' דאם שתה כדי רביעית בלבד יהי' בו מעט מים מותר לעבוד מבואר דאף לכתחלה מותר והראב"ד השיג עליו דפטור אמרינן ולא מותר ובכ"מ מחלק דבה"א מיירי שהי' רביעית יין חי שלם והוסיף עליו מעט מים פטור אבל אסור וכאן מיירי שהי' פחות מרביעית יין חי והמים השלימו לרביעית מותר אף לכתחלה וחילוק זה נאה ומתקבל. וז"ב ופשוט אם נשתכר בזה דינו כשאר משקין המשכרים וכן צריך שישתה הרביעית בפ"א הפסיק בה מעט אינו חייב ואינו מחלל עבודה וג"כ דוקא בלא נשתכר כמ"ש וא"צ לכפול. ודוקא בשתה רביעית אבל יותר מרביעית יין אף על פי שהוא מזוג והפסיק בה מכל מקום ח"מ ומחלל עבודה והיינו יותר מרביעית יין חי והי' בו מים אבל אם הי' רק רביעית יין וע"י מים הנוסף הי' יותר מרביעית פטור אבל אסור ובאמת בש"ס מבואר דהקשה לרב הא מר רמי בי' מיא וא"ל הא לא קשיא הא ברביעית הא ביותר מרביעית אם כן החילוק הזה

ביותר מרביעית היינו במזוג אבל בהפסיק אינו מבואר אך כיון דמוקי הא דר"א ברביעית אם כן לענין הפסיק בה נמי הדין כך ודעת הראב"ד אף ביותר מרביעית אם הי' בו מים או הפסיק א"ח מיתה ואינו מחלל עבוד' רק הוא באזהרה וע' כ"מ וז"פ הא דמזוג חייב ביתר מרביעית היינו בדרך מזיגה כמבואר באו"ח אבל ביותר מכדי מזיגה דלא נקרא יין כלל בודאי פטור וז"פ. ודע הא דר"א סובר דרך שכרותו הא אם הפסיק מעט אינו חייב ות"ק סובר דחייב דאינו דורש דרך שכרות ז"פ דכ"ע ס"ל דלא עדיף מכל איסורי מאכלות ושתי' בכה"ת דלדעת הר"מ אינו חייב בהפסיק יותר משתית רביעית ולהראב"ד הצירוף במשקים ג"כ בכא"פ ה"נ אם הפסיק לת"ק כשיעור זה בודאי פטור כיון דכתי' אל תשת והיינו רביעית ובודאי אם יש הפסק יותר כמו בכה"ת בודאי אין זה שתי' כלל רק בלא הי' הפסק כשיעור הזה דבכה"ת הוי צירוף מכל מקום כאן סובר ר"א דלא הוי דרך שכרות אפילו בהפסיק בה מעט ואינו חייב ות"ק אין סובר כן אבל אם הי' הפסק כשיעור בכה"ת בודאי פטור אליבא דכ"ע אם כן נפקא מינה לדידן בשתה יתר מרביעית דחייב בהפסיק בה היינו דלא הפסיק כשיעור אבל הפסיק כשיעור כגון דשתה רביעית וחצי בין הכל ושתה ג' חלקי רביעית בב"א ואח"ז הפסיק בכא"פ ואח"ז שתה עוד הג' חלקי רביעית בודאי פטור דלא שתה רביעית כלל כמו בכה"ת דאינו מצרף וכן בשתה רביעית בב"א מזוג והפסיק ושתה עוד דיותר מרביעית חייב במזוג ובהפסיק מכל מקום דוקא בהפסיק מעט ל"מ ביותר מרביעית אבל בהפסיק הרבה דאינו מצרף בכל דיני התורה הן לענין שתיית איסור והן לענין שתיית מצוה אם כן בודאי ג"כ אינו מצרף והוי כשתה היום ואחר כמה ימים שתה שנית דאינו מצטרף וז"ב. וכ"ז דוקא בלא נשתכר אבל אם שתה הרבה ונשתכר אף על פי שהפסיק הרבה נהי דמשום יין א"ח אבל דינו כשיכור מחמת ד"א דאין שיעור לדבר רק אם נשתבשה דעתו חייב מלקות אך אין מחלל עבודה ואינו ח"מ כמש"ל. והנה במה שכתבתי לעיל בשם הספרא דממעט חללים ובע"מ אם נאמר דוקא שני אלו ממעטינן ואפשר דוקא בע"מ שפוסל באדם ובבהמה שמחלל עבודה ולוקין אתמעט מלאו זה אבל בע"מ שפוסל באדם לבד דאינו מחלל עבודה עיין ר"מ כאן פ"ו וגם לדעת הרב' ראשונים א"ח מלקות ג"כ ע"ש במ"ל אם גם הוא נתמעט אף על פי שחלל ג"כ אינו מחלל עבודה ונתמעט מכל מקום כאן ליכא אפילו חיוב כלל צ"ע אם נתמעט או אפשר בכל גוונא נתמעט וצ"ע. ועמ"ל כאן פ"ט דעתו דגם שתוי"י א"ח רק בעבוד' תמה כמו זר ובעבודה שאינה תמה א"ח מיתה ע"ש ודוקא ח"מ אבל מלקות חייב כמו זר וכן מחלל עבודה ע"ש בר"מ ה"נ.

וזה דוקא ביין צריך רביעית כדינים הנ"ל שכתבתי אבל שאר דברים המשכרים אין שיעור לדבר כל שנשתבש דעתו עובר בלאו ולוקין הן על הכניסה הן על העבודה ואינו ח"מ ואינו מחלל עבודה זה דעת הר"מ והרבה חולקים ופוסקים דא"ח בשאר המשכרין כלל ע' בכ"מ. והנה יש דברים שמפיגין היין כמו שינה והילוך כמבואר כאן וע' תוס' תענית י"ז ד"ה ויודע גבי הכהנים דאסורי' לשתות יין כתבו היינו חוץ לסעודה אבל תוך הסעודה מותר דיין שבתוך הסעודה אינו משכר. וד"ז חידוש אצלי דלענין עבודה בביהמ"ק שלא יתחייב אם שתה בתוך הסעודה. ואפשר התוס' לא כתבו כן רק שם דהוא רק חשש אבל בשתה בתוך הסעוד' נראה דאינו פטור וכן הר"מ והרהמ"ח לא הביאו זה ועיו"ד סי' רמ"ב גבי הוראה בש"ך שם. ודעת הר"מ והרהמ"ח דגם בזה"ז כהן המכיר משמרתו אסור לשתות בכל השבוע ואם מכיר ב"א שלו אסור רק באותו היום ואם אינו מכיר דהי' הדין דאסור לעולם אך קלקלתו תקנתו ודעת ראב"ד ורש"י דכל הכהנים מותרים לשתות יין עיין ר"מ וכ"מ ואין להאריך ולא תקש' למה אסור לשתות יין מן הדין במכיר או באינו מכיר דמדינא אסור לשתות אך תקנתו כו' ונראה דאסור בכל יום הא בסוגיא דעירובין מבואר דהריני נזיר ביום שב"ד בא מותר לשתות בשוי"ט ע"ש בסוגי' דאין אלי' בא בע"ש אם כן ה"נ יהי' מותר לשתות בשויו"ט דהא ב"ד לא בא אך ל"ק דדוקא ביום שב"ד בא דאין אלי' בא כו' אבל בנין ביהמ"ק יוכל להיות קודם ביאת ב"ד ע' בירושלמי מובא בתיו"ט פ"ה דמע"ש ד"ה ותנאי כו' דבנין ביהמ"ק קודם למלכות ב"ד ומזה ראי' דגם ש"ס דידן סובר כן ואל יקשה לך היאך יבנה ביהמ"ק בשבת הא אין בנין ביהמ"ק דוחה שויו"ט ע' רש"י בר"ה גבי יום הנף דהקשה זה ותי' דבנין המקווה במהרה בימינו יהי' בידי שמים ויוכל להיות בשויו"ט אם כן ה"נ ומה שיש לפלפל בסוגיא דעירובין אין כאן מקומו. שו"ר בספר יד דוד בתענית שם הביא בשם ס' שמחת יום טוב שהקש' דאמאי לא יהי' מותר בשתיית יין בשבת ויו"ט ותלה לה בהך דעירובין דף מ"ד והניח בצ"ע. ובמחכ"ת אישתמיטתי' דברי רש"י בר"ה שהבאתי דבנין ביהמ"ק לעתיד יכול להיות בשבת משום דהוה בידי שמים וכנזכר.

ונכלל בלאו זה ג"כ דאסור להורות כשהוא שתוי או שכור וגם כן הדינים כנ"ל אך אין לוקין עד אם הורה שכור ובר"מ והרהמ"ח לא נזכר מלקות כאן וכ"ה ברמב"ן בס' המצות דעל לאו זה דהורא' אין לוקין רק באזהר' והרמב"ן דעתו שם דחכמי' בהוראתם אינם באזהרה רק בלאו הבא מכלל עשה דהוי עשה ע"ש בדבריו. והנה הטעם דאין לוקין אף על פי שהוא עובר בלאו ולא הוי לאו שבכללות כיון דיש חילוק בעונשים דבעבוד' מב"ש וחכמים בהוראת' אינם במיתה אך כאן הטעם פשוט דהוי לאו שאב"מ דדיבור

אינו מעש' רק במימר כו' עיין ר"מ פ"א מה' תמור'. והנה בהורה כהלכ' שטיהר את הטהור וטימא את הטמא בודאי אינו מעשה וכן טיהר את הטמא ג"כ אינו מעשה כי אין בדבריו כלום ואינו מעש' וכבר כתבתי כ"פ דדברי הר"מ סותרים בד"ז אך אפילו אם נאמר כלל הזה דלוקין אם בדיבורו אתעביד מעשה מכל מקום פשוט אצלי דד"ז דחכם שאסר שאין חבירו רשאי להתיר היינו אם החכם הוא ראוי להורות עפ"י התורה אבל אם אסור להורות עפ"י התורה כגון שא"ר להוראה או שהוא שתוי וכדומ' בודאי אין בהוראתו כלום ויש אריכות דברים בדינים הנזכרים בסי' רמ"ב. והנה במצוה זו ומצות פ"ר וק"ב חוץ מה שעובר על הלאוין עובר על עשה דמורא מקדש ג"כ דכולם מצווים מחמת מורא המקדש חוץ פ"ר ואינו מנוול כגון בל' יום כמ"ש הרהמ"ח א"ע בעשה ונ"מ לענין תשובה ודיני תשובה כבשאר לאוין החמורין ובדבר שאב"מ רק לאו ככל הלאוין ויבואר אי"ה במצות תשובה. ויש לחקור באותם שאין מחללין עבודה וגם אין בהם ח"מ כגון שכור משאר המשכרים שעובר רק בלאו אפשר אם אין שם כהן אחר וצריכין להקריב התמיד דהוי עשה דרבים אפשר דל"ת אף דאין ע"ד ל"ת שבמקדש מכל מקום עשה דרבים אפשר דדחי אף במקדש כמו דל"צ בעידנא ע' בראשונים סוף ר"ה גבי שופר ואין כאן מקומו על כל פנים אם נאמר דדחי אם כן העשה דוחה ומותר לעבוד אך לפמ"ש דאיכא ג"כ עשה דמורא מקדש אם כן אין עשה דל"ת ועשה אף בעשה דרבים ע"ש. (עיין השמטות):

מצוה קנג

סעיף א

שנצטוינו כו'. הדינים עיין ר"מ פ"א מהמ"א ומי שאין לו בביתו ס' הר"מ יהי' ד' הרהמ"ח תמוהים בעיניו ע"כ הנני להעתיק ד' הרב המגיד מה שפי' בדבריו מבואר בתורה שג' מינים הם היינו שפן וארנבת וגמל הם מעלה גרה ואין מפריסין פרסה ושפן וארנבת יש להם שיניים בלחי העליון וגמל אף על פי שאין לו שיניים יש לו ניבים ובן גמל אין לו ניבים ג"כ כ"ה בש"ס וכאן מבואר שכל מעלה גרה אין להם שיניים ובאמת שפן וארנבת הם מעל' גרה ויש להם שיניים וגם מ"ש דכל מעלי גרה הם מפריסי פרסה חוץ גמל ובאמת שפן וארנבת מעלי גרה ואין מפריסין פרסה ופי' הרב המגיד דבריו דכוונת הר"מ במ"ש דכל מעלי גרה אין להם שיניים היינו מן הטהורים דכבר כת' דיש להם שני סימנים וכת' דהטהורים אין להם שיניים ואח"ז שכת' שכל בהמה המעלה גרה היא יש לה פרסה היינו המעלה גרה ואין לו שיניים בודאי מפריס פרסה חוץ מן הגמל והיינו

בן גמל דג"כ מעלה גרה ואין לו שיניים ומכל מקום אינו מפריס פרסה ומה דנקט הר"מ גמל לישנא דגמר' נקט ע"ש וכך צריך לפרש בד' הרהמ"ח שנמשך אחר לשון הר"מ. ומבואר בר"מ אם מוצא בהמה חתיכות הפרסות בודק אם אין לה שיניים בודאי טהורה ובלבד שיכיר בן גמל כי כל הטמאים חוץ מבן גמל יש להם שיניים או גמל יש לה ג"כ ניבים ע"כ אם מכיר בן גמל היא טהורה כיון (דיש) [דאין] לה שיניים ואם מצא בהמה שפיה חתוך וא"י לבדוק בשיניים בודק בפרסות אם מפרסת פרסה כשרה ובלבד שיכיר חזיר דחזיר מפריס פרסה ואינו מעלה גרה. עוד מבואר בש"ס ובר"מ דיש עוד סי' טהרה אם מוצא פיה חתוך וגם הפרסות חתוכים בודק תחת כנפי העוקץ אם בשרו מהלך ש"ו טהור ובלבד שיכיר ערוד דגם ערוד יש לו סי' זה וטמא. והמוצא בהמ' שפי' חתוך אך מפרסת פרסה ואם אינו מכיר חזיר אסור' היינו באין לה קרניים אבל אם יש לה קרניים אינו חזיר כי קרניים מוציא מספק חזיר ודינים אלו מבוא' ג"כ ביו"ד סי' ע"ט ועשר' מינים הם ג' מיני בהמ' וזיי"ן מיני חי' ומפורשין בתורה והם כולם מעלי גרה ומפריסים פרסה והמכיר מין מהם א"צ לבדוק בשיניים ובעוקץ דהם טהורים בודאי. וצריכין ג"כ להכיר בין הג' מיני בהמה וזיי"ן מיני חי' ונ"מ דחלב חי' מותר ומבואר כאן הסימנים ומבואר בר"מ דשור בר מין בהמה ובמ"מ תמה למ"ד דהוא מין בהמ' הוא תאו האמור בתור' אם כן ליכא רק ששה מיני חיות דתאו הוא בהמ' ועיין בחולין ויש פוסקים כר"י דשור הבר מין חי' וע' יו"ד סי' כ"ח וסי' פ' ובה' כלאי בהמ'. ועיזי דבאלה נרא' דעת הר"מ דהיא מין בהמ' ויש פוסקים דהיא מין חי' ע' בראשונים.

והנה סמני חי' היינו אם קרניו מפוצלות בודאי מין חי' הוא אך אם אין קרניו מפוצלות אם יש לו ג' סימנים אלו וגם מבלע חרקי' ה"ז חי' וכ"ה בר"מ אך דעת הרבה גאונים דג' סימנים אלו לבד הוא חי' אף דלא מבלע חרקי' עיין בראשונים וסימנים אלו לחי' דוק' אם מעלה גרה ומפריס פרסה דידוע שהיא טהור' רק הסימן בקרניים הוא שהיא חי' טהור' אבל קרניים אלו עצמן אינו סימן שהיא טהור' דגם חי' טמאה יש לה קרניים וכ"ה בלשון הר"מ כאן וע' פר"ח וברי"ן לר"ה ומג"א סתקפ"ו. וקרש שאין לו אלא קרן א' היא מין חי' עיין ר"מ ובכו"פ סע"ט ופ' ואין להאריך במה שהאריכו הם. והנה לדעת הר"מ היא מ"ע היינו לאו הבמ"ע דזה תאכל ולא בהמה שאין לה הסימנים והאוכל טמא' עובר בלאו המבואר אחר זה ובעשה זו ודעת הרהמ"ח דהיא עשה גמור' היינו אם לא בדק בסימנים אף שנמצאת טהור' מכל מקום עבר על עשה זו והוא חידוש מד' הרהמ"ח ובהגהת מ"ל הרגיש בזה. וכוי הוי ס' חי' ס' בהמה וחלבו אסור מספק וטעון כיסוי מספק וכלאים הבא מצבי ותיישה עמש"ל במצות חלב. והנה באוכל מבהמה טמא' שעובר בעשה בלאו

הבמכ"ע ועפמ"ג יו"ד חקר בדין עשה שאינו זבוח כיון שהיא בא מכלל עשה דרשות אם כן אפשר אף ח"ש עובר בעשה דוקא היכי דכתי' מניע' כגון לא תאכל או ציווי כגון בערב תאכלו שייך לומר דאכילה בכזית אבל כאן דילפינן מוזבחת ואכלת היינו רשות וילפינן דאינו זבוח לא תאכל אם כן אינו בכזית אלא אף בפחות מכזית עובר בעשה ונ"מ לענין שבועה דעל חצי שיעור חייל ועל עשה אינו חל אם כן ה"נ אפשר דבטמאים העשה אף בפחות משיעור דילפינן מאותה תאכלו ולא טמאה אך כבר ביארתי כ"פ דאף בלא לשון אכילה צריך כזית ושיעורין הל"מ וא"צ לכפול:

מצוה קנד

סעיף א

שלא לאכול כו'. עיין ר"מ פ"ב מהמ"א. והנה בכל הטמאים עוברים בלאו הבמ"ע דכתי' וכל בהמה מפרסת פרסה כו' מכלל דכל שאינה מפרסת כו' אסורה ובד' מינים שהם השפן כו' מבואר בתורה בהדיא ל"ת ג"כ את זה לא תאכלו כו' ויש להם סי' א' של טהרה ובשאר מינים שאין להם סימן טהרה כלל אינו מבואר בתורה להדיא אך נלמד מק"ו מה אלו שיש להם סי' טהרה א' עוברים בל"ת כיון שאין להם שני הסימנים מכ"ש אותן שאין להם סי' טהר' כלל דעוברי' בל"ת ג"כ ול"ש לומר אין עונשין מה"ד דזה רק גילוי מלתא בעלמא כו' כמ"ש הרב המחבר והרב המגיד נתן טעם אחר בדבר כיון שכבר נאסרו בלאו הבמ"ע שפיר ילפי' הל"ת מק"ו ועונשין מה"ד בק"ו וע' מ"ל ובמפרשי' באריכות. והנה האוכל כזית מבשר טמא' עובר בלאו ג"כ ודינו דלוקין כמו על כל איסורי אכילות שבתור' כמ"ש כ"פ וכל מיני טמאים מצטרפי' לכזית דהם משם א' עיין ר"מ כאן פ"ד ואין חילוק בין בשרה לחלבה היינו חלב בצירי דעל חלב מטמאה א"ע משום חלב רק משום טמא' וד' הרהמ"ח אינו מדוקדק שכ' שלא חלק כו' אלא הכל אסור נראה דהוא להחמיר ובאמת הוא להקל שאין ח"כ על חלב בהמה טמאה עיין ר"מ וז"פ. ובשר אדם בין מה"ח ובין מן המת דעת הר"מ דאינו לוקה רק עובר בעשה ומכל מקום חלבו ודמו מותר דכלל זה דיוצא מן הטמא אינו רק באיסור לאו ולא בעשה וגם גזירת הכתוב היא דחלבו ודמו מותר ודעת הרב' ראשונים דבשר אדם אפילו עשה אין בו והאריכו בזה הראשונים ומכל מקום בשר המת אסור בהנא' ודקדק הרהמ"ח בשר ישראל מת אסור בהנאה משמע דבשר עכו"ם מת מותר בהנאה ובמ"ל פי"ד מה' אבל האריך בזה ואין כאן מקומו וע' ר"נ כתובות פאע"פ:

סעיף ב

ולפיכך האוכל כו' מחלבו כו'. היינו חלב בצירי דחלב בקמץ מותר מן התורה לכ"ע וז"פ אך לשון שותה מחלבו צע"ק דבחלב בצירי שייך לשון אכיל' כמו לעיל במצוה קמ"ז במצות אכילת חלב וכן בר"מ כאן לא נזכר שותה. והנה הרב המגיד כאן מביא דעת הרא"ה שבשר אדם אסור בלאו וכאן אינו מביא הרהמ"ח דעה זו כלל וחיבור זה מיוחס להרא"ה ז"ל והנה אבר מן החי של אדם אם נוהג בו אבר מן החי ע' משנה למלך מביא בשם רשב"א דאינו נוהג ודעת הריטב"א דנוהג ויש לחקור אם ב"נ מצווה על אמ"ה של אדם ואין כאן מקומו ועמש"ל פרשת ראה במצות אמ"ה. והנה בטמאים היוצא מן הטמא טמא כגון חלב וכדומ' עיין ר"מ פ"ג אך דעת הר"מ דאין לוקין על החלב דא"ע בלאו והאוכל הרי הוא כאוכל ח"ש ועבמ"מ דזה רק מדרשא ע"כ אין לוקין. וער"מ פ"א הבהמה טהור' שילד' כמין טמאה מותר באכילה וטמאה שילד' כמין טהור' אסור באכיל' והוא מש"ס דבכורות ובפרי מגדים סימן פ"א כתב דאפשר טמאה שילדה כמין טהורה דנלמד בבכורות מאך את כו' ופשטא דקרא קאי אשפן כו' אם כן לדעת הר"מ אין לוקין על הטהור שנולד מטמא אך דעתו נוטה דלוקין ע"ש. ונוהג לאו זה בזכרים ונקבות והאוכל מטמאה או שתה מחלבה רביעית במזיד לוקה עכ"ל הרהמ"ח ואיני מבין דבריו אם כוונתו חלב בצירי למה כ' שתה ולא האוכל כמו לעיל במצות חלב וגם למה כ' רביעית ולא כזית כמו בחלב ודם ואי כוונתו חלב בקמץ אם כן נטה מדעת הר"מ שהבאתי לעיל דסובר דאין לוקין על חלב טמא ואי נימא דחולק על הר"מ בזה וסובר דלוקין אמאי אין לוקין על כזית כמו דם שג"כ הוא משקה ומכל מקום כ' לעיל שלוקין על כזית ולעיל במצות דם הארכתי בזה אי במשקה השיעור ברביעית וד' הרהמ"ח צע"ק. והנה בעובר בלאו זה עובר בלאו ועשה ודינו ככל מכ"א שבתור' לכ"ד. ולענין תשובה כמו בכהת"כ וא"צ לכפול וגם איסור סחורה נוהג בזה בדברי' העומדים לאכילה עיו"ד קי"ז.

ומבואר כאן בר"מ פ"א בהמה שנמצא בה ברי' שיש לה שני גבים ושני שדראות אסורה באכילה וזו השסועה שנאמר' בתורה שנאמ' את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה כלומר ברי' שנולד בשתי גבים עכ"ל ופסוק זה בפ' ראה ומבואר בש"ס דנישנית בפ' ראה מפני השסועה. והנה היא פלוגתא בנדה ר"ס ברי' בעלמא ליתא וכי אגמרי' רחמנא לאיסורא במעי אמו אגמרי' ושמואל פליג והלכה כרב באיסורי עבמ"מ ואינו מבואר בר"מ אי לוקין ע"ז רק כ' אסור ול"ש לומר כיון שיש הרב' נפרטי' השסועה השפן ה"ל לאו שבכללות על כל פנים הי' לו ללקות א' עי' באריכות בסמ"ק בשורש התשיעי אך באמת כוונת הר"מ דלוקין וא"צ לפרט דקאי אדלעיל אם לא שכת' בפירוש

דאין לוקין כמ"ש כ"פ בהלכות אלו. ולכאור' נראה דלוקין על השסועה מלאו זה ולא מלאו דנבלה דלאו זה כ' התורה בכלל טמאים כיון שהתורה התירה כל מה שבבהמ' ואינו נבלה אך השסועה כ' התור' לאו בפ"ע אם כן עובר משום לאו זה ונ"מ לענין התרא' כמ"ש כ"פ דשיטת רש"י דצריך להתרות משום פסוק זה שמוזהר ואף לדעת החולקים על כל פנים אם התרו בו משום לאו אחר אינה התראה כמ"ש כ"פ. וגם דמבואר בש"ס ור"מ כאן פ"ד דח"ז מנבל' טהורה וח"ז מנבלה טמאה אינה מצטרף דה"ל שני שמות אם כן השסועה היא משום טמא' ולא משום נבל' ואינה מצטרף רק עם טמאה ולא עם נבלה. אך ראיתי ברש"י נדה כ"ד שם פי' כ"פ דהוי נבל' וא"י אמאי לא פי' משום לאו דטמאה ובתוס' הרגישו בזה וכ' לפי שיטתם דלשמואל יכול להתקיים וא"ח משום נפל רק משום שסועה ע"ש על כל פנים לרש"י קשה מפני מה לא פי' הן לרב הן לשמואל חייב משום לאו זה ואפ"ל לדעת הר"מ דאפשר אין לאו זה מפורש בתורה דפשט הכתו' השסועה היינו שהיא שוסעת שסע כו' אך הוא מדרש חכמינו זכרונם לברכה שקיבלו בזה ואין לוקין לפי שיטתו אם אינו מפורש בתור' כידוע כמו לעיל בחלב טמא כמ"ש הרב המגיד אך על כל פנים התור' אמר' דאינו ניתר בשחיטת האם אם כן הדר ה"ל נבלה ול"ש לפלפל בענין אהדרי' לאיסורא קמא ע' במס' ביצה ובכ"מ דזה עדיף ואין להאריך אם כן לוקין משום נבלה ולא משום טמא' ומכל מקום ד' רש"י צ"ע. ופשוט דברי' כזו שאינה מתקיים כלל לפי מה שפסקינן הלכה כרב ה"ל נבלה משעה שנוצר' דכל הוולדות שבעולם אם לא הפילה יולד ויהי' קיים אם כן ל"ש לומר דהיא נבלה במעי אמו אך ברי' כזו שלא יתקיים כלל בודאי הוי נפל במעי אמו וז"פ. והנה ברי' זו השסועה היא ג"כ באנשי' ובכל הבהמות וחיות ע"ש בסוגיא. אם כן נ"ל דשסועה בבהמה טמאה ואח"כ הפילה השסוע' או שמתה הבהמה ויצא השסועה חייב לדעתי משום שני לאוין משום נבלה ומשום טמאה דמבואר במעילה ובחולין ד"ק דאינו חייב בטמאה משום נבלה דאין אחע"א דנבל' א"ח על טמא' והיינו בכ"מ דתיכף כשנוצרה במעי אמה ה"ל טמאה ונבלה ל"ש כ"ז שראוי להוולד ולהתקיים ואח"כ שיצא לאויר ומת או במעי אמה שמת הו"ל נבלה אם כן לא חל נבלה על טמא' אבל שסוע' במעיים דאינו עתיד להתקיים כלל תיכף בתחלת היצירה של ברי' זו ה"ל נבלה אם כן טמאה ונבילה באין כא' וה"ל איסור ב"א דחל כנל"ב ופשוט. וער"מ כאן פ"ד דנבלת בהמה טמאה ונבלת טהורה אין מצטרפין דהוי משני שמות דעל נבלת טמא' א"ח משום נבלה והיא מש"ס דמעיל' דאין אחע"א ולפמ"ש משכחת לה דחייב על טמאה משום נבלה אם כן משכחת לה צירוף נבלת טהורה ונבלת השסועה מטמאה חייב משום נבלה אך לא עיינתי היטב בסוגיא

דשסועה. וגם השסועה מצטרף לטמא ג"כ דעל השסועה מטמאה עובר בשני איסורין ולוקין שני מלקות דשני איסורין חלין בב"א תיכף משנוצרה במעי אמה ועיין בסוגיא דמעילה ט"ז רב סובר דאין מצטרפין ולדידי' משכחת לה דמצטרפין כמ"ש. ולא תקשי לך במ"ש דשסועה במעי אמה הוי נבלה וה"ל חלות האיסור במעי אמה הלא נהי דלאויר העולם אם יוצא אינו חי אבל במעי אמה חי הוא אם כן היאך שייך נבלה בחי ער"ם פ"ב מהשאה"ט נראה דדוקא הנהו ששה נבלות מטמאי מחיים כגון דשוי' גיסטרא כו' אבל אם שחט בו שנים אינו מטמא כ"ז שהוא חי ז"א דהנה דעת הר"מ בה"ש דנקיבת הוושט היא נבלה מחיים ותמה בש"ך יו"ד סל"ג מפא"ט דנקה"ו אינו מטמא מחיים ובתב"ש וכו"פ ופ"מ תי' דטומאת נבלות אינו מטמא עד שת"נ אבל הלאו דאכילת נבל' עוברים אפילו מחיים כיון דלא מהני לה שחיטה ע"ש אם כן מכ"ש הכא כיון דבאויר העולם אינו יכול להתקיים כלל עש"ך סי' י"ג דאפילו שעה אינו חי וגם במעי אמו לא תהני שחיטה בשום אופן אפילו לאם אם כן ה"ל נבלה לענין לאו דנבלה אף במעי אמו כשהיא חי דאין זה חיות לענין לאו דנבלות וכ"ה בסוגי' דנדה כנ"ל. וכ"נ מד' הר"מ פ"ד שכ' דהאוכל מנפל לוקה משום נבל' ולא חילק משמע אף מחיים וא"ע משום בשר בשדה כמו טרפה נראה דמחיים הוי נבלה כיון דסופו שאינו מתקיים ול"מ שחיטה הוי נבלה תיכף ה"ה כאן אף כשהוא חי במעי אמו הוי נבלה כ"נ ברור ומכל מקום באתי רק לעורר. עוד מבואר בר"מ השוחט את הבהמה ומצא בה דמות עוף אף על פי שהוא עוף טהור אסור באכיל' לא הותר מהנמצא בבהמה אלא מה שיש לו פרסה כ"ה שיטת הר"מ ועיו"ד סי' י"ג שיטת תוס' אך כיון דלא ניתר מחמת כל בבהמה אם כן ה"ל נבלה וע' תוס' חולין ס"ט דא"י להתקיים ביצא לאויר העולם נ"ל דדינו כמש"ל אף במעי אמו שהוא חי ותלש אבר חייב משום נבלה כיון דאינו בר קיימא כלל. ואני מסופק בדמות עוף אם יש לה דין נבלת בהמה טמאה לענין טומאה דמטמא במגע ובמשא או אפשר דין נבלת העוף יש לו דאינו מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא בבית הבליעה ג"כ דדין נבלת עוף טמא יש לו ויבואר אי"ה לקמן בטומאת נבלות:

מצוה קנה

סעיף א

לבדוק כו'. היא ג"כ בר"מ פ"א כאן ועיין פרי חדש דכל שיש להם סימני טהרה ל"ד בצורת דג מותר אלא אף בעלי קומה כגון חיות הי' שרי בסימנים אלו עש"ס דע"ז חמרא דים שרי כו' והנה כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר הוא כלל דאין א' שיש לו קשקשת בלא

סנפיר ובכו"פ כת' דעל הרוב הוא כן ובפרי מגדים פלפל בזה ומביא דעת התיו"ט דכלל זה כל שיש לו קשקשת הוא דוקא בדגים ולא בחיות הים ע"ש. והנה הר"מ פוסק אפילו קשקשת א' ובמ"מ מביא תוספתא זו שמביא הרב המחבר וכ' דאין זה דעת הר"מ ע"ש. והנה הרב המחבר תפס לשון הר"מ הדבוקה בגופו ובמ"מ כתב דדעתו כדעת הרמב"ן דוקא ביכול לקלוף הן ביד או בכלי אבל הקבוע ואינה נקלפת לא הוי קשקשים ולזה כ' הר"מ ושינה לשון המשנה דשנה הקבוע ע"ש ועיין יו"ד סי' פ"ג. והנה העשה כמו למעלה לדעת הרמב"ן אינו נחשב והאוכל דג טמא עובר ג"כ בעשה זו ודעת הרב המחבר דאם הי' לו סי' א' אף דנמצא טהור ביטל עשה והיינו סי' של סנפיר דקשקשת לבד די דיש לו סנפיר גם כן כמו למעלה:

מצוה קנו

סעיף א

שלא כו'. דעת הר"מ פ"ב דלאו זה אינו בחיות הים רק אם הם בצורת דג וחיות הים יש לאו אחר אל תשקצו וא"ע על לאו זה בחיות הים וגם בצורת דג א"ע רק על לאו זה מבשרם כו' ובפר"ח השיג דכאן ג"כ עובר משום לאו דשרץ המים וכן בחיות עוברים ג"כ לאו זה דבשרם וע"ש שכת' דלוקין ד' מלקיות בדג טמא וכן בחיות הים ויתבאר לקמן אי"ה בלאו דשרץ המים. וידוע שיש כמה נ"מ אם הלאוין חלוקין לענין צירוף ושאר דברים והלאו הזה ככל הלאוין שבתורה בא"מ שכתבתי כ"פ הדינים וא"צ לכפול. ואסור לסחור בהם והאוכל ביצי דגים טמאים לוקין דכגופו הוא כ"ה בר"מ כאן פ"ג:

מצוה קנז

סעיף א

שלא לאכול. הנה להאריך בסימני העוף צריך קונטרס מיוחד וגם אין שייך למצוה זו דשורש מצוה זו שאין לאכול עוף טמא והדינים מבוארין בר"מ פ"א וע' פא"ט בתוס' ובר"ן. והנה בעוף טמא חוץ מהל"ת יש עוד עשה ומבוארת בפ' ראה מצוה ת"ע דכתיב כל צפור טהורה תאכלו והוא לאו הבמ"ע דטמא עובר בלאו הבמ"ע ג"כ וכ"ה בר"מ כאן. ובכלל לאו ועשה זו יש עוד דין דהיינו צפור מצורע השחוטה אסור לאכלו וכל האוכל מצפור השחוטה עובר בל"ת ועשה כ"ה בש"ס ור"מ שזה לרבות צפור השחוטה עפי"א מהט"צ ה"ז ז"ל האוכל כזית מצפור שחוטה עובר בל"ת ועשה שנא' וזה אשר לא תאכלו כו' מפי השמועה למדו שזה לרבות צפור השחוטה ונאמר טהורה תאכלו ולאו

הבא מכלל עשה עשה ונראה מד' הר"מ דאין לוקין רק עובר בעשה ולא תעשה שלא כ' דלוקין. וכן בפי"ט דסנהדרין לא חישב זה בכלל לאוין דמלקות וכ"ה להדיא במ"ל פט"ז מהט"א ה"י ד"ה כל. וכן ראיתי לרמב"ן בסמ"ק של הר"מ סוף הל"ת שהוא מונה ל"ת זו ומביא ד' הר"מ אלו ותמה עליהם למה לא ילקה ע"ז ובמ"ל שם כ' כיון דפשטא דקרא לא מיירי בהכי ע"כ אין לוקין וברמב"ן מונה מצוה זו בכלל התרי"ג. והנה לפי הסכמת כולם בדעת הר"מ דאין לוקין על צפור השחוטה קשה למה כתב הר"מ והאוכל כזית מצפור השחוטה עובר על עשה ולא תעשה ולמה נקט כזית כיון דאין לוקין וח"ש אסור ג"כ מה"ת. אך כבר כתבתי כ"פ דנ"מ לענין דעל ח"ש חל שבועה ובכזית כיון דעובר בל"ת אין חל שבועה אך מ"ש דהאוכל כזית עובר בעשה ולא תעשה מכלל דעל פחות מכזית א"ע כלל אפילו בעשה וחל שבועה כמו על כל ח"ש ומוכח דלא כהפמ"ג יו"ד פתיחה לה"ש שכתב דכל שאין מבואר אכילה במניעה או בציווי רק מכלל עשה כמו וזבחת ואכלת הא שאינו זבוח לא תאכל עוברים על העשה בכ"ש ע"ש והנך רואה דכאן הלאו הוא ג"כ בא מכלל עשה דכל צפור טהורה תאכלו הא צפור שחוטה ל"ת ומפורש בדברי הר"מ דא"ע על העשה בפחות משיעור שכ' האוכל כזית והיא ראי' ברורה לענ"ד למ"ש כ"פ דאפילו בלא אכילה היא הל"מ ומה שמבואר בש"ס אכילה בכזית יש ליישב בכמה פנים וכל ח"ש בכל אופן א"ע בכ"ש רק בכזית וז"ב ואמת וכאן מפורש כן להדיא. והנה צפור השחוטה אסור גם בהנאה והוא מהנקברים ויבואר אי"ה לקמן בדין ט"צ וד' הרמב"ן דלוקין על צפור השחוטה אם אכל זית מלאו זה וגם חשבו ללאו בפ"ע ולענין ש"ד הוא כשאר לאוין:

מצוה קנח

סעיף א

לבדוק כו'. עיין ר"מ פ"א ועל חגב טמא חוץ מה שעובר על עשה זו עובר ג"כ מלאו דשרץ העוף עיין ר"מ כאן פ"ב הלכה ה' והרהמ"ח מנה הל"ת דשרץ העוף בפ' ראה ויבואר שם בעזה"י ויש כאן טעות המעתיק וכצ"ל שני שנקרא ערזבנית כו' ד' ערצוביא ח' יוחנא ירושלמית כ"ה בש"ס ור"מ והרהמ"ח מביא ב' שיטות אם הג' סימנים סגי ויש סוברין דבעינן ג"כ סי' הד' ששמו חגב. ובמ"מ מסתפק בד' הר"מ אי סובר דתמיד בעינן ששמו חגב ג"כ או בג' סימנים סגי באין לו זנב ואין ראשו ארוך אך בראשו ארוך ויש לו זנב צריך שיהי' שמו חגב ע"ש שנוטה לפי' הא' דהר"מ בכל גווני בעי שמו חגב וכ"פ המחבר ביו"ד סי' פ"ה. ואפילו אין לו עכשיו הסימנים ועתיד לגדלם לאח"ז טהורים ובפרי מגדים

מביא בשם כה"ג דה"ה אם יש להם ועתיד להשירם לאח"ז. ונוהג זה בכל אישי ישראל כשאר הלאוין והעשין וא"צ לכפול:

מצוה קנט

סעיף א

להיות כו'. עיין ר"מ פ"ד מהלכו' אה"ט ואכתוב לך בקיצור כדרכי בעזה"י. ח' שרצים המבוארים בתורה והם החולד והעכבר והצב והאנקה והלטאה והכח והתנשמת והחומט הן הנקראים שרצים לענין טומאה היינו שמטמאין בנגיעה לענין מקדש וקדשיו ולענין תרומה ומעשר כידוע ושאר שרצים חוץ מאלו אין מטמאין רק אסורים באכילה אבל אין מטמאין כלל רק שמונה מינים אלו וע' ש"ס דחולין קכ"ז גבי הצב למינהו להביא הערוד והנפילים וסלמנדרא דהנהו מין צב נינהו ומטמאין והשמיטו הר"מ וכן הרהמ"ח ועמ"ל. ואין השרצים הללו מטמאין עד שימותו ואם הותזו ראשיהם אף על פי שהוא מעורה בגוף בעור ומפרכסת טמא דהוי כמת עיין ר"מ כאן. ונ"פ דה"ה שאר הנבילות הנחשבים בפ"ב כאן כגון ניטל הירך דמבואר שם דהוי כמתה מחיים ה"ה כאן והר"מ חדא מינייהו נקט המפורש במשנה דאהלות גבי שרצים כמו שפירש"י חולין כ"א ועל השאר סמך אדלעיל ועיין בפ"ב שכתב ג"כ נשברה מפרקת ורוב בשר מטמאה מחיים אם כן כאן הוא כל שכן ובתוס' חולין שם כתבו דד"ז דהותזו ראשיהן פליגי על הא דמפרקת ורוב בשר אך הר"מ פוסק כן דגם במפרקת ורוב בשר הוי נבלה מחיים וכ"פ בספ"א מהט"מ ומביא שניהם נשברה מפרקת וגם הותז הראש ע"כ פשוט דכולם שוים לענין זה דכל הנחשבים נבלה מחיים באדם ובבהמה ה"נ כאן בשרצים כנ"פ. והנה השרצי' הנ"ל הם אב הטומאה ואדם או כלים או אוכלים הנוגעין בהן נעשין ראשון לטומאה ואם אדם נוגע בהם ובשעת חיבורו בטומאה נוגע בכלים או באוכלים הכלים אין מתטמאין כלל דאדם וכלים אין מקבלין טומאה מראשון לטומאה וגם האוכלים אין נעשים רק שני כי בד"ז דאינו מטמא רק במגע אין מטמא אדם לטמא בגדים היינו בשעת חיבורן כמבואר אי"ה במצות דלקמן. והשרץ אינו מטמא רק במגע ולא במשא ע"כ אינו מטמא אדם לטמא בחיבורין והנוגע בו הוי כאילו נגע באדם אחר שפירש והוי האדם ראשון ואין מטמא כלים ואוכלי' נעשים שני לטומאה אף בחיבורן. וכ"ח מתטמאין באויר ויבוארו אי"ה לקמן דיני כלים לענין טומא'. ונגיעת אדם בטומאה היינו אם נוגע בבשרו או בשיניו ובצפרניו המחוברים עיין ר"מ פ"א מה' ט"מ ויבואר בח"ז לקמן אי"ה. ואין מטמאין רק במגע ולא במשא ויש טומאות שמטמאין במשא ויבואר בהם איזה משא וכאן אינו

מטמא רק במגע. ואינו מתטמא במין בע"ח רק האדם מישראל אם נגע נטמא ומטמא אחרים אבל בהמה חי' או עכו"ם שנגעו בשרץ או באיזו טומאה לא נטמאו כלל ואין מטמאין ד"א ויבואר אי"ה בכל מצוה ממצות אלו.

וזה מבואר בר"מ הט"מ פ"א ושיעור בשר השרץ שמטמא אינו ככל הטומאות שהן בכזית רק כאן מטמא בכעדשה. וד' הרב המחבר שכתב שהרי התורה אינם מובנים לי. ומבואר בחגיגה די"א ובנזיר דילפינן דכתיב בהם כו' וכתיב מהם הא כיצד בכעדשה שכן תחלת ברייתו והקשו בתוס' שהרי בנדה דרשינן זה לענין לח ויבש כמבואר לקמן ותירצו דתרתי ש"מ ועוד תי' ע"ש ובנדה תי' דכאן בחגיגה אסמכתא בעלמא דשיעורין הל"מ ע"ש והר"מ בפ"ז בדין דנדה כתב דטומאתן מדרבנן וכ' הכסף משנה דדעת הר"מ דהילפותא בנדה היא אסמכתא ע"ש אם כן ד"ז דכעדשה הוי דרשה גמורה. ושיעור זה מן התורה לא מהל"מ ככל השיעורי' וכ"כ בס' ט"א בחגיגה והט"א דחה דבריו דנראה כדברי התוס' דשיעור זה ככל השיעורין דהל"מ היא. ול"נ דגם דעת הר"מ כאן דהוא הל"מ וכ' כ"פ בספרו דכל השיעורין הל"מ ועיין פ"ב מהמ"א דכ' דין ח' שרצים לענין אכילה דשיעור כעדשה כמו לענין טומאה. ואח"ז כתב כל השיעורין ומחלוקותיו הל"מ נראה דע"ז קאי ע"ש. וע' פמ"ג בפתיחה לה' טריפות מביא התוספתא שהביא הכסף משנה בתחלת ה' אישות שמבואר שם דכעדשה היא מד"ס היינו הל"מ ועיין ר"מ פ"ב מהט"מ שמביא שם אף על פי דשיעורין הל"מ הם אמרו חכמים הואיל ותחלת ברייתו של אדם כזית ולפיכך שיעור טומאתו כזית עכ"ל וכאן לא הביא כלל אפילו ד"ז אמרו חכמים שהחומט כו' נ"פ דסובר דהל"מ הם ושני דרשות היינו כאן בחגיגה ובנדה הם אסמכתא לדעת הר"מ כנ"ל ברור ופשוט. ולכאורה אין נ"מ בין אם השיעור מן התורה או מהל"מ. ונ"ל לפי דעת הרא"מ מובא במ"ל פ"א מהחו"מ ועיין בפ"ד מה' שבועות דדעתו דהא דח"ש אסור מן התורה דלא תאכל משמע כ"ש אך אתי הלכתא ואפיקתי' לענין עונש ואיסורא כדקאי קאי בכ"ש ע"ש באריכות. והנה לענין טומאה ל"ש ח"ש דח"ש אינו מטמא כלום אך כאן מבואר דשיעור אכילה כדין טומאה אם כן אם בכעדשה הוא הל"מ פחות מכשיעור אסור מן התורה אך אם מן התורה הוא דהתורה אסרה בפירוש כעדשה אם כן ח"ש אין איסור כלל מן התורה דהתורה אמרה בפירוש השיעור הזה אך אם הוא הל"מ ח"ש אסור דהתורה אסרה סתם אפילו פחות. ולענ"ד אפילו לדעת החולקים על הרא"מ מכל מקום אפ"ל החילוק הזה וא"ר להאריך כי לענ"ד הדברים ברורים דגם זה הל"מ היא.

והנה כל השרצים מצטרפין לכעדשה ודוקא מן שרץ מת מטמא אבל בשר הפורש מן שרץ חי אינו מטמא כלל ואף הכוליא והכבד והלשון אף על פי שהם כמו אבר דאין

עושין חליפין מכל מקום אין דינן אלא כבשר דמן המת צריך כעדשה ומן החי אינו מטמא כלל אבל אבר מן השרץ היינו שיש באבר בשר וגידים ועצמות בין שנפרש משרץ החי או משרץ המת כיון שהוא אבר א"צ שיעור ומטמא בכ"ש ואפילו אבר מן החי מטמא טומאתו בכ"ש ודינים אלו מבוארין בס"פ העור והרוטב הן לענין נבלה והן לענין שרץ והיא פלוגתא בין ריה"ג ובין ר"ע ובין רבי. ועיין כ"מ פ"ב הקשה על הר"מ דפוסק כרבי דבעינן דוקא בשר גידים ועצמות אם כן למה פרט כוליא ולשון כו' ולמה לא כ' דגם ארכובה אינו מטמא דרבי סובר כן ור"ע סובר דמטמא ע"ש. והי' אפשר לומר דהר"מ ס"ל כשיטת ריב"א שמביאין התוס' שם דארכובה כיון שברייתו כך בלא בשר אף רבי מודה שמטמא ע"ש וצ"ע. וגם עיין בכ"מ הקשה למה פסק כרבי במקום ר"ע הא הלכה כר"ע מחבירו ע"ש. ודם השרץ כבשרו ומצטרף לכעדשה כל זמן שהוא מחובר לבשר כ"ה בר"מ כאן וכ"כ בפ"כ מהמ"א ה"ט וכ' שם הרב המגיד דהוא מהש"ס דמעילה י"ז מימרא דר' חנן אמר זעירא וכ"כ הכסף משנה כאן והוא כפי' התוס' שם ד"ה אמר כו' ולא כפירש"י ע"ש. אך הש"ס מקשה שם על ר"ח מברייתא ומחלק בין כולו למקצתו ע"ש בתוספות הפשט לפי שיטתם וברש"י לפי שיטתו והר"מ לא הביא כלל החילוק הזה ועיין לח"מ שם בהמ"א. והנה שם בהמ"א מבואר ד"ז דמחובר מצטרף לכעדשה ואח"ז כתב דם השרצים שפי' כו' לוקה בכזית מבואר נהי דאין מצטרף אם יש בפ"ע שיעור חייב ול"ת דד"ז קאי על שאר שרצים דהר"מ סתם נראה דקאי על כל הנ"ל אף על ח' שרצים וכ"כ הרב המגיד להדיא בד"ז שכ' דדם ח' שרצים מצטרף לכעדשה במחובר כתב ודין דם שפירש יתבאר בסמוך דשיעורו בכזית כו' אם כן מבואר דבפ"ע ג"כ חייב אך על שיעור אחר וכאן לא כתב כלום אם כן לא נתבאר אי דוקא אינו מצטרף בפירש אבל אם יש שיעור בפ"ע בהדם או כעדשה או אפשר כזית מטמא. או אפשר דדם בפ"ע אין לו טומאה כלל. אך נראה כיון דהש"ס קאי על צירוף וגם הר"מ כ' דמצטרף נראה בפירש אינו מצטרף דוקא אבל בפ"ע מטמא אם יש כשיעור ונראה דהשיעור היא כעדשה כיון דנתרבה דדם הוי כבשר לגמרי והא דהוי אכילה היא בכזית אף דאכילה כטומאה יבואר אי"ה לקמן במצות אכילה וכן מבואר בהקדמת הר"מ לסדר טהרות ד"ה וזה כו' כתב שם טומאת שרץ כו' ודם השרץ ובשרו וחלבו שוה לטומאה עכ"ל ואינו מזכיר כלל מדין צירוף מבואר דדם כל דין בשר יש לו כמו חלבו רק כאן כ' דין הצירוף דחידש ר"ח אבל בלא הצירוף דם שפירש הוי כבשר לכל דיניו רק שאינו מצטרף כן נראה ברור ופשוט. **עצמות** השרץ וגידיו וצפרניו טהור ועיין ר"מ פ"ב לענין נבלה דכתב הר"מ דאם מחוברים בגוף מטמא אך אין מצטרף לשיעור כזית ה"נ אם הם מחוברים בגוף מטמאים אך

אין מצטרפין לכעדשה וסמך הר"מ אמ"ש בפ"ב. ועוד החולד והעכבר והצב והתנשמת טהורים דעורותיהן אינם כבשר אבל עור האנקה וכח והלטאה וחומט עורותיהם כבשרם ומטמא בכעדשה ואם עיבדן או שהלך בהם כדי עבודה היינו כדי הילוך ד' מילין יוצאין מתורת בשר וטהורים ועיין פ"ב שכ' גבי נבלה ג"כ כן ושם כ' דאם עשה בהם מעשה שביטלם טהורים כגון אוזן חמור שטלאה לכפיפתו טהורה אף על פי שלא הלך כדי עיבוד וכאן נמי הדין כן ע' פ' העור והרוטב דבדינים אלו שוים שרצים ונבלה והר"מ סמך ג"כ אמ"ש פ"ב. ועיין נוב"י חיו"ד סי' כ"ג כ' דשיעור זה של ד' מילין הוא בהילוך ואם עיבדן במלח כדרך העבדנין אם מונח במלח שיעור מיל די ויש לפלפל בזה ואין כאן מקומו. קוליות השרץ שיש בהם מוח אם אינה מתקשקש ויש בה להעלות ארוכה מבחוץ ה"ל כאבר ומטמא כמו האיברים ואם הי' המוח מתקשקש וממילא אינה מעלה ארוכה אם היא סתומה דאינו ראוי ליגע במוח שבפנים אינו מטמא אם נגע בעצם דילפינן בש"ס ע"ש. ואם ניקבה כ"ש דראוי ליגע בפנים בשערו וכבר כתבנו דשערו המחובר כגופו מטמא אף בנגע בעצם אך צריך שיהא שיעור במוח היינו בכעדשה דשומר אינו מצטרף רק מכניס ומוציא בדבר שראוי ליגע בטומאה עצמה ע"כ נקוב כ"ש טמא ובסתום לגמרי אינו מטמא ובפ"ב כאן לענין נבילה כ' הר"מ קולית שחישב עליה לנקבה ועדיין לא נקבה הרי הנוגע בה ס' טמא שספק אם מחוסר נקיבה כמחוסר מעשה או לא ובש"ס דילן איפשט דמחוסר נקיבה לאו כמחוסר מעשה דמי וכ' הכסף משנה דגי' אחרת הי"ל להר"מ וע' מ"ש הר"י קורקס מובא בכ"מ על כל פנים כאן הדין ג"כ כן כמבואר בש"ס פ' העור והרוטב והר"מ בהרבה דברים סמך כאן אמ"ש בפ"ב בטומאת נבלות. ביצת השרץ כי יש איזה מינים בח' שרצים שמטילין ביצים המרוקמת אף על פי שהשרץ נראה מתוכה מכל מקום טהורה כיון שאין ראוים ליגע בהן אך בנקוב' טמא כיון שראוי ליגע בתוכו השומר מכניס ומוציא כמש"ל. שרץ שחציו בשר וחציו אדמה הנוגע בבשר טמא ובאדמה טהור ואם השריץ ע"פ כולה אף הנוגע באדמה שעדיין לא נגמרה צורתה טמא עכ"ל הר"מ. ודבריו תמוהין דבש"ס דחולין דף קכ"ו ע"ב מבואר לל"ק סובר הת"ק דאם השריץ ע"פ כולו בבשר טמא ובאדמה טהור ואם לא השריץ אף בבשר טהור ולל"ב סובר ת"ק בין בלא השריץ ובין בהשריץ בבשר טמא ובאדמה טהור והלכה כת"ק והיאך מחלק הר"מ בזה וע' כ"מ העיר בזה וע' מש"ש בשם הר"י קורקס.

בשר השרץ שנפסד והבאיש עד שנפסל מאכילת כלב טהור והיא פלוגתא בש"ס דבכורות ופוסק הר"מ כר"י דעד לכלב וכ"פ כאן גבי נבלה בפ"א הי"ג ובפ"ב הי"א גבי נבלת עוף טהור ובפ"א מביא הדין דאם הנבלה סרוחה מעיקרא אפילו ראוי לכלב כיון

דאין ראוי לאדם טהור והוא מש"ס דבכורות נראה דגם כאן הדין כן דסרוחה מעיקרא עד לאדם וסמך אדלעיל וכן גבי נבלת עוף טהור אינו מביא ד"ז דסרוח מעיקרא עד לאדם וסמך אמ"ש בפ"א. עוד כ' הר"מ פ"א דנצל של נבילה ספק אם מטמא והוא אבעיא בנזיר למ"ד עד לכלב אם נצל מטמא כיון דראוי לכלב מכל מקום כיון דנימוח אפשר שאינו מטמא וע' רש"י ותוס' נזיר ור"מ פ"ב מהט"מ הפי' של נצל ולשון האבעיא אם יש נצל בבהמה מי גמירי מאדם דוקא כו' ולא אפשיטא האבעיא ע"כ פוסק דהוא ס'. ובפ"ג גבי נבלת עוף טהור כתב דהאוכל נצל של עוף טהור וכ' [הכסף משנה] דהר"מ סובר דהאבעיא דוקא אם יש נצל בבהמה משמע דבעוף ודאי אין נצל מדלא מבעיא אם יש נצל בבע"ח ע"ש ובמ"ל מה שפלפל בדבריו וכאן לא כתב דין נצל בשרצים בודאי לפ"ד הכסף משנה גם כאן סובר הר"מ דנצל טהור כיון דאבעי' רק בבהמה ולא עוף ה"ה שרץ דאינו בהמה טהור בנצל. ונצל מטמא בנגיעה ע' פ"ג מהט"מ מכל מקום כאן נראה דטהור וסמך אמ"ש גבי עוף פ"ג. ובשר השרץ שנתייבש כחרס אם יכול לשרות בפושרין מעל"ע ולחזור לח כמו שהי' מטמא ואם לאו אינו מטמא בד"א במקצתו אבל בכולו שיבש ושלדו קיים וכן שרץ שנשרף ושלדו קיים טמא (ופי' שדפוס צורתו קיימת) ובש"ס דנדה מפיק לה מקרא והר"מ סיים וקרוב בעיני שטומאה זו מדבריהם עכ"ל וסובר דדרשה זו אסמכתא. והנה הרמב"ן אינו מונה מצוה זו כמבואר בד' הרהמ"ח ויש לו דין טמא לענין מו"ק ותרומה ומעשר ויבואר במקומן אי"ה דיני כאו"א:

מצוה קס

סעיף א

שנצטוינו כו'. הדינים מבוארים בר"מ ה' טומאת אוכלים וכלים ולהאריך צריך חיבור גדול אך אכתוב בקיצור נמרץ שרשי הדינים. כל האוכלים המיוחדים למאכל אדם מקבלין טומאה ואם אינו מיוחד למאכל אדם טהור ואין מקבל טומאה ויש אוכלים שא"ר למאכל אדם מכל מקום אם חישב עליהם למכ"א מקבלין טומאה ויש שאין מחשבה מועלת בהם הכל תמצא בר"מ פ"א מהל' ט"א. ושיעור אוכל לקבל טומאה דעת הר"מ פ"ד כאן ודעת רש"י בקצת מקומות דנטמא בכ"ש וא"צ שיעור אך לטמא אוכל ומשקה אחר צריך שיעור כביצה. הכלל טומאת עצמו בכ"ש ולטמא אחרים כביצה. ודעת תוס' והרבה ראשונים דאף לטומאת עצמן היינו לקבל טומאה צריך ג"כ כביצה ועיין במ"ל ובשער המלך והבאתיו לעיל דאפשר אף להסוברים דבעינן כביצה אוכלי קדשי' מקבלים טומאה בכ"ש מחמת תיבת הקודש וא"ר להאריך בזה שהאריכו

הראשונים והאחרונים. וכל האוכלים אף על פי שאסורים בהנאה כגון ערלה וכה"כ ובב"ח כו' ונחשבין בר"מ ספ"א כולן מתטמאין ט"א ובתוס' סוטה כ"ח ע"ב הקשו למה לא נימא כתותי מכתת שיעור' וע' פר"ח אה"ע סי' קכ"ד. וכל האוכלים הגדלים מן הקרקע אין מקבלין טומאה עד שנעקרו מן הקרקע והמחובר אפילו בשורש קטן שיכולים לחיות ממנו אין מקבלין טומאה וכל בע"ח הנאכלים אין מקבלין טומאה עד שימותו והשוחט בהמה חיה ועוף אף שהם מפרכסין מטמאין ט"א אם נגע בהם טומאה וכן מטמא אחרים ועיין ר"מ הדינים אם ישראל שוחט או נחר וכן העכו"ם וטהורה וטמאה כל הדינים עיין ר"מ ודגים שנולדו בהם סימני טריפות והם חיים עדיין הוא ספק אם מקבלין טומאה והוא איבעיא בחולין פ' המקשה וז"ל הר"מ ודגים מאימתי מקבלין טומאה משימותו נולד בהם טרפה כו' הרי יש בדבר ספק כו' היינו האיבעיא הנ"ל וע"ש בהמקשה הפלוגתא מאימתי דגים מקבלין טומאה בש"א משיצודו ובה"א משימותו רע"א משאין יכולין לחיות מ"ב דג מקרטע. ואח"ז בעי ר"ח נולדו בדג סימני טרפה ופרש"י אליבא דר"ע הוא דמבעי וכוונתו דלב"ה דאומרים עד שימותו בודאי אינם מטמאים עד שימותו ול"מ סימני טרפות אם כן הר"מ דכתב עד שימותו היינו כב"ה והיאך כ' האבעיא דנולדו הא לב"ה ודאי אינם מטמאין כ"ז שיש בהם חיות עיין בסוגיא ותראה וצ"ע על נ"כ הר"מ שלא הרגישו בזה. ומצאתי בישש"ש פ"ז כ' הך בעיא אליבא דר"ע אזלא ולית הלכתא כוותי' אלא כב"ה דהל' כר"ע מחבירו ולא מחבירו ע"ש ולא הביא כלל ד' הר"מ דמביא לשון ב"ה ומביא גם אבעיא זו ובודאי פוסק הר"מ כב"ה חדא דנקט לשון ב"ה ועוד דהי"ל לכתוב דין דג מקרטע מטמא עיין בסוגיא וד' הר"מ צריך עיון גדול. ומ"ש כאן הישש"ש דאין הלכה כר"ע דהלכה כר"ע מחבירו ולא מחבירו ע' בתורת חסד כלל ה' הוכיח דהר"מ סובר כ"פ ה' כר"ע אף מחבירו ואינו מביא ד' הישש"ש וגם כאן נראה דפוסק הר"מ כב"ה נגד ר"ע. אך נתיישבתי די"ל דהר"מ סובר דגם האבעיא היא אליבא דב"ה ואף דסובר משימותו מכל מקום טרפה הו"ל כמת ובאינו טרפה אף שא"י לחיות הוא כחי וכן מצינו בסנהדרין ע"ח דההורג גוסס חייב וההורג טרפה פטור ומפרש שם דגוסס לא מחתכי סימני חיותו וטרפה מחתכי סימני חיותו אלמא טרפה ה"ל יותר כמת מגוסס (ואל תאמר דרוב גוססין למיתה אבל מיעוט חיין ז"א דאין הטעם משום כך ע"ש אפילו אם נאמר דכל גוססין למיתה חייב כיון דלא מחתכי סימני חיותו) אם כן ה"נ אף שא"י לחיות לב"ה אינו מקבל טומאה דה"ל כחי דלא מחתכי סימני חיות אבל טרפה גרע וממקומו מוכרע דאמאי סוברים ב"ה אם א"י לחיות לב"ה הוא כחי בדגים הא השוחט ומפרכסת ה"ל כמת ומטמא אף שעדיין חי אלא שם מחתכי סימני חיות והכא לא מחתך סימנים

ע"כ אבעיא בטריפה אי הוי מ' סימנים או אפשר כיון דליכא במינה טרפה כו' כנ"ב דעת הר"מ לא כרש"י. וצ"ע על הישׁ"ש שכ' בפשיטות ולא ביאר שדעת הר"מ בלי ספק אינו כן וז"ב. והנה כמו דאוכלים מקבלין טומאה כך ידות האוכלים מתטמאין אם נגע בטומאה מתטמא כל האוכל וכן אם נגע ביד בדבר אחר האחר מקבל טומאה דרחמנא רבי לידות דמטמאין ומתטמאין אך אין מצטרפין לכשיעור ויש יד לפחות מכזית לשיטת הר"מ ורש"י דמקבל טומאה בכ"ש גם היד נטמא אף דהאוכל פחות מכזית ודעת רש"י פ' העור והרוטב דעכ"פ כפול בעינן ואין יד לפחות מפול והרמב"ן חולק וסובר דאף לפחות מפול יש יד ועיין כאן פ"ה בר"מ דיני ידות באריכות. ועוד ריבתה התורה דשומר לאוכל כגון קליפת הפרי דמתטמאין ומטמאין ומצטרפין לכשיעור ויש שומר אפילו פחות מפול. ומ"ש דיש יד לפחות מכזית להסוברים דאין אוכל מטמא פחות מכביצה ע' רש"י מ"ש ובתו' שם ודיני שומר עיין ג"כ בר"מ פ"ה ופ"ו ולהאריך בח"ז אין מקום. והנה הטומאה של אוכל דמקבל טומאה מאה"ט ונעשה ראשון וכן מקבל טומאה מראשון ונעשה שני ובתרומה יכול להיות שלישי ובקודש רביעי ואם ג' או ד' בתו"ק הוא מן התורה או מדרבנן ע' מש"ל קצת. ואין האוכל נעשה אה"ט לעולם אפילו נגע במת מכל מקום אין נעשה אלא ראשון ועושה שני. וגם אינו מטמא אדם וכלים דאדם וכלים אין מקבלים טומאה רק מאה"ט כמבואר במצות הבאות בעזה"י עיין כ"ז בר"מ השאה"ט וה' ט"א. ודעת תוס' פסחים י"ז נראה הא דאין אוכל נעשה אה"ט דוקא לטמא אדם וכלים אבל לאוכלין ומשקין נעשים אה"ט לענין מנין ע"ש. ואוכלים אין מקבלין טומאה מאוכל אחר דאין אוכל מטמא כיו"ב מן התורה רק מדרבנן ע' שיטת רחסה"כ ובר"מ בפרקין.

וכל האוכלין המקבלין טומאה אין מקבלין טומאה אלא אם הוכשרו בא' מז' משקין שבא עליהם א' מז' משקין אף שהם נגובים עתה כיון שבא עליהם פ"א א' מז' משקין מקבלין טומאה ואלו הם ז' משקין מים טל שמן יין חלב והדם ודבש דבורים ויש תולדות לאותן המשקין ומה הם התולדות עיין ר"מ פ"י מהט"א וחוץ מאלו המשקין אין מכשירין כלל. והכשר שראוי צ"ל בשעה שראוי לקבל טומאה כגון בבע"ח ל"מ הכשר וכן במחובר לקרקע ל"מ הכשר וכן בדבר שצריך מחשבה שיהא מאכ"א קודם המחשבה ל"מ ההכשר רק ההכשר צ"ל בשעה שראוי לקבל טומאה עיין ר"מ וגם במחובר אין מכשיר ג"כ וכל המשקין חוץ מז' משקין שאין מכשירין אם נתערב בהם אחד מז' משקין הנ"ל אימתי מכשירין עיין ר"מ פט"ז מהט"א ומבואר בר"מ פ"א ופי"ב כאן ובד' הרהמ"ח דהכשר צריך שיהא ברצון הבעלים מבואר דדוקא רצון הבעלים בעינן אבל איש אחר שאינו בעל הפירות אינו מועיל הרצון שלו ובכ"מ פי"ב הביא דעת הרשב"א דחולק ע"ז ע"ש.

והכסף משנה כ' דסברת הר"מ נכונה דאין סברא דרצון אחרים יגרום טומאה לדבר שאינו שלהם וע' קצה"ח סי' ת"ו הוכיח דקיימא לן כר"י דקדשים קלים ממון בעלים מש"ס דפסחים ומחולין דהכשר בקדשים כגון שהי' לו פרה של זבחי שלמים והעבירה בנהר ורש"י דחק עצמו למה נקט דוקא זבחי שלמים. וכ' הוא דבאמת לא משכחת לה הכשר בקדשים דממון גבוה הוא ואין כאן רצון הבעלים ע"כ נקט זבחי שלמים וסובר כר"י דקק"ל ממון בעלים והוכשר מדעת הבעלים אבל בכל הקדשים לא משכחת הכשר. וק"ל דבסוכה דף ל"ה ע"ב אמשנה דאתרוג של מע"ש לא יטול ואם נטל כשר אמרינן הא דלא יטול למ"ד מפני שמכשירה הוא מכשירה אח"ז אמרינן ואם נטל כשר למ"ד לפי שאין בה היתר אכילה ד"ה ולמ"ד לפי שאין בה דין ממון כרבנן דאי לר"מ מע"ש ממון גבוה הוא. וקשה הא אפילו למ"ד ה"א מכל מקום לא אתיא אלא כרבנן דאי לר"מ אמאי לכתחלה לא יטול למ"ד מפני שמכשירה הא כיון דמ"ג לר"מ אינו מוכשר כלל והו"ל לומר למ"ד מפני שמכשירה אתיא כרבנן ולא כר"מ דלר"מ אינו מכשירה כלל. והר"מ פ"ח מהל' לולב כתב דאתרוג של מע"ש לא יטול מפני שמכשיר' ופוסק כמ"ד מפני שמכשירה ובה' מע"ש פ"ג הי"ז פוסק דמע"ש מ"ג ומ"ש בה' בכורים ובהחו"מ ובה' לולב דיוצאין במצה של מע"ש ובאתרוג של מע"ש ועיסה של מע"ש חייב בחלה אף דבש"ס מבואר דאי מ"ג א"י כבר עמדו בזה נ"כ ע"ש בכ"מ שכ' דהר"מ פוסק היתר אכילה בעינן ולא דין ממון אבל היאך כתב במע"ש שמכשירה כיון דהוא מ"ג אינו מוכשר כלל ולדעת הלחם משנה החו"מ דהר"מ פוסק כרבנן דמע"ש ממון הדיוט בירושלים ניחא. אך על הש"ס קשה דהול"ל למ"ד מפני שמכשירה אתיא כרבנן דלר"מ אינו מוכשר וד' הלחם משנה תמוהין עיין שעה"מ החו"מ וגם לומר לענין הכשר הואיל ובעי מיתשל עלה הו"ל כדידי' עשעה"מ שם צ"ע. ס"ד לד' הר"מ צל"ע אי משכחת הכשר במע"ש. ובעברי בענין זה ראיתי ברש"י פסחים ל"ח ע"א נ' מדבריו דמותר לגרום טומאה למע"ש ויש ליישב דבריו אך בספ"י כ' ז"ל לענ"ד לא אשכחן שאסור לגרום טומאה למע"ש אלא דוקא בתרומה וקדשים איכא קרא דבעי שימור עכ"ל. ותמהני היאך נעלם מעיני הבדולח הש"ס דסוכה הנ"ל דלא יטול מפני שמכשירה והיינו דאסור לגרום לה טומאה וערש"י ד"ה הרי שכתב ומע"ש בעי שימור דקודש אקרי דכתיב וכל מעשר הארץ הרי מפורש להדיא דאסור לגרום טומאה למע"ש ועביו"ד המע"ש דהאידנא מותר להכשירו כיון דא"א לאכלו בירושלים ואין כאן מקומו. על כל פנים מפורש בש"ס דאסור לגרום טומאה למע"ש דאקרי קודש. וכשם שיש יד לטומאה כך יש יד להכשר אם הוכשר היד הוכשר האוכל או להיפך ומכ"ש שומר וער"מ הרבה דינים אשר אין כאן מקומו לבארם.

וקדשים א"צ הכשר דחיבת הקודש מכשרתן ואי חה"ק מן התורה או דרבנן עיין לעיל בח"ז. ועי' תוס' פסחים ל"ג ובשבת דאף לרש"י דסובר דאוכל מקבל טומאה בכ"ש מכל מקום אינו מקבל הכשר בפחות מכביצה ובר"מ אינו מבואר חילוק זה.

וכל אוכל שנטמא אין לו טהרה במקוה וכן אם נחלק טמא דאין שבירה באוכלים כ"ז מבואר בר"מ ובראשונים ואוכל שנפסד ממכ"א אינו מקבל טומאה אבל אם נטמא ואח"כ נפסד ממכ"א הרי הוא בטומאתו עד שנפסל מאכילת כלב ואחר שנפסל מאכילת כלב טהור כ"ה דעת הר"מ. ודעת הראב"ד דכל אוכל שהי' ראוי לאדם אף שנפסד ממכ"א מקבל טומאה עד שנפסד מאכילת כלב אך אם לא הי' ראוי מתחלה למכ"א אינו מקבל טומאה אף בראוי לכלב ע"ש ובכ"מ. ומבואר בד' הר"מ כאן אם נפסל מכלב או שיבש כחרס טהור ואינו מביא ביבש אם יכול לחזור בשרו מעל"ע הוא טמא כמ"ש בפ"א מהאה"ט הי"ג לענין נבלה ובפ"ד מה' הנ"ל גבי שרץ והבאנו לעיל. גם ד' הכסף משנה שכתב אהא דנפסל מאכילת כלב כר"י בבכורות והוא תמוה דגם בר פדא סובר דגבי אוכלים עד לכלב וענוב"י ק' חיו"ד סי' כ"ו פלפול ארוך ובכ"מ מביא ראיה לדעת הר"מ דנפסל מאכילת אדם אינו מקבל טומאה מסוגיא דכריתות ובנוב"י תמה עליו דגם להראב"ד מתפרש הסוגיא שם. ובצל"ח שיטה דר"ח סגה"כ הקשה בשם רב א' על הר"ם מהא דמבואר שם דט"ו ע"ב ברייתא הפת שעיפשה ונפסלה מלאכול לאדם והכלב יכול לאכלה מטמאה טומאת אוכלין בכביצה ונשרפת עם הטמאה בפסח ונהי דברישא יכולני לומר דמטמא היינו שהי' טמאה ואח"כ נסרח דמטמא לאחרים דאינה יוצאה מידי טומאה עד שנפסל מכלב וקודם לזה בטומאתו הוא אבל בסיפ' דנשרפת עם הטמאה בפסח והיינו אף שהיא נטמאת מהטמאה מכל מקום שורפין ע"ש בסוגי' ולדעת הר"מ אינה מקבלת טומאה כלל כיון דא"ר למכ"א והיא קושיא חמורה. ותי' לו דהתרצן מתרץ לי' כסברת הר"מ. ומשקה הסרוח שא"ר לשתיית אדם גם כן אינו מכשיר כ"ה דעת הר"מ כאן ולדעת ראב"ד חשוב משקה עד שנפסל משתיית כלב דהכשר שוה לטומאה עיין ר"מ וראב"ד. עד עתה ביארנו דין אוכלים ועכשיו נבאר דין המשקין.

המשקה מקבל טומאה מן התורה בין מאב בין מראשון או בתרומה וקדשים הם נעשים גו"ד מן התורה ושיעור שמקבלין טומאה בכ"ש כ"ה דעת הר"מ פ"ד כאן ודעת התוס' בכ"מ עיין בסוגיא דרחסגה"כ בפסחים. ומשקים שנעשים תמיד ראשון הוא מדרבנן עיין בסוגיא. ואכתוב בקיצור הדין מן התורה כי כל הדינים דרבנן כאן הם אריכות גדול ואין משקים מטמאין אחרים כלל מן התורה דרק טומאת עצמן הם מן התורה אבל לא לטמא אחרים. הן אוכלים או משקין אין מקבלין טומאה ממשקים וגם מבואר בפ"ז מהשאה"ט

ומה דהר"מ פוסק כשמואל דטומאת עצמן מן התורה רק לטמא אחרים דרבנן ולא פסק כרב בסוגיא דטומאת עצמן למשקין מן התורה דהלכתא כוותי' באיסורא עצל"ח שם אות ע"ב ובהגהה באות ס"ט. וע"ש עוד באריכות דדעתו בדעת הר"מ דאף דאין משקה מטמא אחרים מן התורה מכל מקום קדשים מקבלים טומאה מן התורה ממשקה ע"ש באורך שמיישב בזה פסקי הר"מ. והנה אף שמשקין מקבלין טומאה מן התורה מכל מקום משקה בית מטבחייא היינו דם והמים שבעזרה אין מקבלים טומאה כלל דהלכתא גמירי לה וגם אינם מכשירין כ"ה בר"מ פי"ב כאן ושאר מקומות. ואיזהו משקין מקבלים טומאה דעת הר"מ כאן פ"א דאין שום משקין מקבלין טומאה רק הז' משקין שמכשירין וחוץ לז' משקים אין מקבלין טומאה כלל. ובראב"ד השיג עליו ומחלק בין משקין היוצאין מאליהן בפירות הם זיעה בעלמא ואין מקבלין טומאה אבל אם סחטן למשקין מקבלין טומאה ועכ"מ. ובצל"ח כ' דגם דעת הראב"ד דכל המשקין חוץ מז' משקים אינם מקבלין טומאה כלל מתורת משקין רק דסובר דמקבלין טומאה בתורת אוכלין ויש הרבה חילוקים בין משקין ובין אוכלים ע"ש. ושאר מי פירות להר"מ דאינם מקבלין טומאה אם נתערב בהם מז' המשקין ואם יש חילוק בין משקין ובין מים ועוד דינים עיין ר"מ פט"ז כאן ובראב"ד באיזה ענין מקבלין טומא' ומכשירין ע"ש ובז' משקין הוא מים ג"כ ובמים יש חילוק בין אם הם בכלים או בקרקע ויש הרבה דינים שבקרקע אימתי מטמאים עיין ר"מ כאן פט"ו באריכות. ומשקים שנסרחו שא"ר לאדם דעת הר"מ ששוה לאוכלים ואין מקבלין טומאה ואם נטמאו הם טמאים עד שנפסלו מאכילת כלב עי' כאן פ"ב הכ"א ובראב"ד השיג עליו כמו למעלה וסובר דמקבלין טומאה אף שא"ר למכ"א. ומשקים אם נטמאו ג"כ אין להם טהרה במקוה כמו אוכלי' רק מים יש להם טהרה במקוה מדין השקה דהוי כמו זריעה והדינים עיין ר"מ פ"ב. ומי החג אם קודם שהוקדשו נטמאו והשיקן נטהרו ומותר לנסכן ואם אחר שהקדישן נטמאו ל"מ השקה דאין השקה מועלת במים של קדשים כ"ה בפסחים פכ"ש והוא מעלה מדרבנן עיין ר"מ פ"ו מה' איסורי מזבח. והאוכלים שכתבנו דצריכים הכשר יש אוכלים שא"צ הכשר כגון שסופו לטמא טומאה חמורה כגון ישראל ששחט בהמה טמאה לנכרי ומפרכסת או עכו"ם ששחט בהמה טהורה ומפרכסת דמטמאה טומאת אוכלים כ"ז שהיא מפרכסת א"צ הכשר כיון דסופו לטמא טומאה חמורה היינו טומאת נבילות עיין באורך בר"מ פ"ג.

ועתה אכתוב קצת דיני כלים. הנה כלים מקבלים טומאת מגע אבל לא משא דטומאת משא אינו אלא באדם ואין כלים מקבלין טומאה אלא מאה"ט ונעשה הכלי ראשון אך מדרבנן משקים מטמאין כלים ונעשים שניים ואני אכתוב רק דיני התורה. ויש כלים

הנוגעים במת הנעשים אבי אבות הטומאה ויבואר במקומו. וגם נעשים אב הטומאה וגם בטומאת זב וחביריו נעשים הכלים אה"ט ע"י מו"מ ויבואר אי"ה כ"א במקומו. וז' מיני כלים מקבלין טומאה מן התורה ואלו הן הבגדים והשקים וכלי עור וכלי עצם וכלי מתכות וכלי עץ וכלי חרס והכל מבואר בר"מ ה' כלים. כלי עצם וכלי עור ממה שבים וחיות הים וכן בגד ממה שגדל בים אינו מקבל טומאה דכל שבים טהור ועתי"ט פ"י דכלים ופי"ז ובמ"ל פלפלו דהר"מ סובר כאן אף כלב שבים טהור לא כר"ע ע"ש. וכן כלי' מעצמות העוף או מעור העוף טהורים דכל שנברא ביום החמישי טהור חוץ מכלים הנעשים מכנף העזני' ומביצת הנעמה המצופות דמקבלים טומאה ככלי עצם וכ' הר"מ וקרוב בעיני שטומאתן מד"ס. וחוץ מאלו הכלים כגון כלי זכוכית אין מטמאים מן התורה רק מדרבנן באופנים ידועים וכלי אבנים וכלי גללים וכלי אדמה היינו שלא נשרפו באור טהורים. כלי מתכות בין מקבלין בין פשוטין מקבלין טומאה מן התורה וכן הגדולים יותר מדאי שאינם מטולטלין מלא וריקן מכל מקום מקבלים טומאה מן התורה וגולמי כ"מ אין מקבלין טומאה מן התורה ועיין כ"ז בר"מ פ"ח כאן ביאר איזה הוי גולמים ודעת הר"מ פ"ה דגם גולמי כלי עצם אין מקבלין טומאה והראב"ד חולק ע"ש. וכלי אשכרוע שהוא מין עץ מכל מקום גולמו מטמא והכל מודים בזה. כלי עץ וכלי עור וכלי עצם דינם שוים שמקבליהן טמאין ופשוטיהם טהורים במגע אך במדרס הזב וחביריו מתטמאים מדרס וגולמי כלי עץ טמאים וכן כלי עור אך כלי עצם כבר כ' דעת הר"מ דגולמים אין מטמאין. ובמ"ל מביא בשם רש"י דגם כלי עצם פשוטיהן טמאים ככ"מ והתוס' חולקים עליו. וכלי עץ וחביריו העשוין לנחת שאין מטולטלים אף שהם מקבלין אין מקבלין טומאה עיין ר"מ פ"ג והראב"ד בהשגות סובר דכלי עץ עשויין לנחת דוקא אם אסורים בטלטול כמו שלחן של מקדש המבואר בסוף חגיגה אבל כל שרשאי לטלטל אין זה כלי עץ העשוי לנחת ובט"א סוף חגיגה תמה על הראב"ד ממגלה כ"ו ההוא בי כנישתא דהוי פתוח לאנדרוניא דמחית בי' מיתא והוו כהנים בעו לכנוס לצלויי ואמר רבא דלו ארונא ואותבי' דה"ל כלי עץ העשוי לנחת וא"מ טומא' ומשני מפני הטומאה וא"ל והא זימנין דמטלטל כי מונח ס"ת יעו"ש. על כל פנים שם אין אסור בטלטול וקרי לי' כ"ע העשוי לנחת אם לא שמתטלטל לפעמים והוא ראיה ברורה לשיטת הר"מ. והנה הנלע"ד לחומר הנושא דעיקר כוונת הראב"ד והשגתו היא על מ"ש הר"מ פ"א דפשוטי כלי עץ אין מקבלין טומאה דאתקש לשק וכ' דמקבלין טומאה מד"ס וסובר כן ממשמעות הש"ס דב"ב כדעת התוס' דקושט' דמלתא דחז"ל גזרו טומאה על פשוטי כ"ע לא כהרשב"ם וכאן כ' דכ"ע העשוי לנחת וכן כלים הבאים במדה דג"כ טהורים וג"כ הטעם משום

דומיא דשק בעינן וכ' דאין מקבלין טומאה לא מד"ת ולא מד"ס וע"ז ק' לראב"ד מהיכן יצא לר"מ זה דאין מקבלין טומאה אף מד"ס כיון דבב"ב מבואר דפשוטי כ"ע טמאין מדרבנן אף דלא הוי דומיא דשק חכמינו זכרונם לברכה גזרו עליהם טומאה אם כן בכלל הזה אפשר כל הכלים כגון העשויי' לנחת והבאה במדה חכמינו זכרונם לברכה גזרו טומאה אף דלא הוי דומיא דשק ומ"ש בש"ס פשוטי כ"ע היינו דמיירי שם בזה דף של נחתומין ע"ש אבל באמת בכל כ"ע אף דל"ה דומיא דשק גזרו חכמינו זכרונם לברכה עליהם טומא' וע"ז עיקר השגתו מנין לו להר"מ ז"ל דאין מקבלין טומאה אף מד"ס ע"ז כ' דיצא לו מסוגיא דחגיגה דמקשה הש"ס ל"ל למימר הזהרו שלא תגעו בשלחן ת"ל דהוי כ"ע העשוי לנחת ומאי ק' הא על כל פנים טמא מדרבנן אף דלא הוי דומיא דשק ומחמת טומאה דרבנן נזהרו בזה וכל הסוגיא הזה היא הכל טומאה דרבנן טומאת ע"ה ע"ש מוכח דפסיקא להש"ס דכ"ע העשוי לנחת א"מ טומאה כלל אף מדרבנן ובב"ב דפשוטי כ"ע מקבלין טומאה ע"כ יש חילוק בין פשוטי כ"ע ובין כ"ע העשויין לנחת כי חזינן כאן דפשוט להש"ס דכ"ע העשויין לנחת אין מקבלין טומאה אף מד"ס ומכאן יצא להר"מ וע"ז הקשה כל דיכולין אנחנו להשוות הגמרות אהדדי נשוה אף דמבואר דחכמים גזרו על פשוטי כ"ע אף דלא הוי דומיא דשק בודאי גזרו גם על גדולים ועשוין לנחת ג"כ כדי להשוות מדותיהם דלמה יגזרו על פשוטין אף דלא דמי לשק ולמה לא יגזרו על עשויין לנחת או כלי' גדולים. אך מה שמבואר בש"ס דלא גזרו על כל פנים יש חילוק דע"ז דאסור בטלטול דודאי ל"ה דומי' דשק וגם אינו מטלטל לא מלא ולא ריקן ל"ג חכמינו זכרונם לברכה טומאה אבל כל שאינו אסור דאפשר על כל פנים לטלטל או כלים גדולים דמטלטלים ריקן ע"ז גזרו חכמינו זכרונם לברכה טומאה וע"כ צריך לחלק כן דיהיו השני גמרות שוים ויש סברא לחלק בזה דגזרו טומאה הן על פשוטים ועשויין לנחת וגדולים ומכל מקום על אותן האסורין בטילטול ל"ג. הכלל השגות ראב"ד כיון דבב"ב מוכח דמקבלין טומאה מד"ס וכאן בחגיגה מוכח דאין מקבלין טומאה כלל ע"כ כל שיש לחלק אנחנו צריכין לחלק ואינו מוכח רק הא דאסור בטלטול וע"ז עיקר השגתו כל שאינו אסור בטלטול אינו מוכח מהש"ס דלא יהיה מקבל טומאה אף מד"ס ומנין לו להר"מ זה דאפשר דוקא האסור בטלטול אבל אם אינו אסור בטלטול אינו מוכח מהש"ס דלא יהי' מקבל טומאה ואולי מקבל טומאה מד"ס על כל פנים אם כן ל"ק מש"ס דמגלה דאמר דלו תיבותא דכ"ע העשוי לנחת דהתם לחצוץ בפני הטומאה אף דאינו אסור בטלטול ומקבל טומאה מד"ס מכל מקום חוצץ בפני הטומאה עמ"ל פי"ב מהט"מ דכ"ד דמה"ת אינו מטמא אף דמדרבנן מטמא מכל מקום חוצץ ע"ש אם כן מן התורה

בודאי מודה דאינו מטמא אף בלא איסור טלטול רק כל השגתו דמדרבנן על כל פנים אפשר שטמא בלא איסור טלטול ואין הגמ' דב"ב וחגיגה סותרים זא"ז ובגמ' דמגלה נהי דמדרבנן טמא מכל מקום חוצץ בפני הטומא' ע' בזה. ובעזה"י דבריו נכונים דכל עיקר השגות הראב"ד דמדרבנן יהי' טמא ובמגלה אפשר דמדרבנן טמא ומכל מקום חוצץ וקצרתי בזה.

והנה פשוטי כלים הנ"ל דאין מקבלין טומאה דוקא אם הם משמשי אדם בלבד אבל אם הם משמשי אדם וכלים כגון השלחן וכדומה מקבלין טומאה כ"ה בר"מ פ"ד. ובמ"ל כ' דדעת הר"מ והרבה ראשונים דאינן אלא מדרבנן מקבלין טומאה ולא מן התורה ומביא בשם הרשב"א דיש סוברים דמקבלין טומאה מן התורה ע"ש וכלים הנ"ל הבאים במדה שהם גדולים יותר מדאי אם הם מחזיקים מ"ם סאה בלח אין מקבלין טומאה כיון שאינם מטלטלין מלא עיין ר"מ וראב"ד פ"ג ודוקא טומאת מגע אין מקבלין אבל מתטמאין טומאת מדרס אם מיוחדים לכך כי לענין מדרס לא אתקש לשק וכן כ"ע עשוים לנחת דאין מקבלין טומאה אבל מתטמאין מדרס עש"ס כ"פ ובר"מ פכ"ז ובמ"ל ובתי"ט פכ"ד דכלים. ויש כלים העשוין מן הגומא והערבה כו' כגון הכפיפות כו' והמפצות הם בכלל כלי עץ כ"ה בר"מ כאן אם כן פשוטיהם טהורים מן התורה אך אם מיוחדים למדרס טמאים מדרס כמו כלי עץ. ומבואר במשנ' דנדה דכל הטמא מדרס היינו במיוחד לישיבה דמטמא מדרס מתטמא ג"כ טומאת מת ושרץ ע' ב"ק כ"ה ובשבת פ"ד דמפץ במת ובשרץ נלמד בק"ו אם כן הוא בודאי מן התורה וכ"כ התוס' כ"פ אם כן הדינים כ"ה. פשוטי כ"ע ודומיהם אם אינם מיוחדי' לישיבה דאין טמאים מדרס אין מקבלין טומאה מן התורה רק מדרבנן במשמשי אדם ע' תוס' סוכה ד"ה באריכות גבי מסגרת השלחן אך אם הם מיוחדים לישיבה דמטמא מדרס מטמא ג"כ במגע מת ושרץ ודומי' מה"ת. וז"ל הר"מ פ"א היו"ד כלי עץ כו' פשוטיהן כגון כו' אינם מקבלין טומאה אלא מד"ס שנאמר כו' בד"א בשאר טומאות אבל טומאת משכב ומושב כו' מתטמאים מן התורה כו' וכוונתו מ"ש תחלה אבל פשוטיהם מקבלין טומאה מד"ס כגון שאינם מיוחדים למדרס מכל מקום מדרבנן פשוטי כ"ע מקבלין טומאה ע' ב"ב ור"מ כאן פ"ד ודין זה דאם מיוחד למדרס מקבל טומאה מן התורה בפשוטים לא כ' כאן וסמך אמ"ש בפכ"ג ז"ל המפץ כו' מתטמא במדרס וכן מתטמאים במת ובשאר טומאות מדבריהם ככל פשוטי כ"ע כמו שביארנו וזה כלל גדול כל המתטמא במדרס מתטמא בשאר טומאות עכ"ל. והנה מדלא כתב תי' מדבריהם אחר שכתב וזה כלל גדול נראה ג"כ דסובר דכלל זה מן התורה כיון דנפקא מק"ו בש"ס. אך לפני זה כתב דמפץ אף על פי שאינו בכלל כלים החמורים

בתורה מכל מקום מטמאים מדרס מן התורה כו' וכ' וכן מטמאים שאר הטומאות מד"ס ככל פשוטי כ"ע היינו דרבנן גזרו נמי עליהם שהם בכלל פ' כ"ע וכת' כמו שביארנו היינו כמו שמבואר כאן פ"א ובפרקים הבאים דין פכ"ע מדרבנן אבל כלל הזה דמטמא במדרס מטמא שאר טומאות נ"פ דסובר הר"מ דזה הוי מן התורה אם כן ה"ה כ"ע העשוי לנחת או באה במדה דמטמא במדרס כמבואר כ"פ וייחדן למדרס נמי מקבל טומאת מגע כמו פכ"ע כי שייך נמי הק"ו. ובתי"ט פכ"ד דכלים מ"ד ד"ה והבאה מסופק אי שייך כלל זה בכלים הבאים במדה או אפשר דוקא בפכ"ע ע"ש והובא במ"ל כאן פ"ג והנלע"ד כתבתי. ועתו"ס ב"ב דס"ו:

וכבר כתבתי דנראה כאן דעת הר"מ דמפץ וכדומה העשוי מגדולי ארץ הכל בכלל כלי עץ וכ"ה ברש"י שבת דפ"ד דמפץ הוי פכ"ע וכל פכ"ע אינם בכלל כלים האמורים בתורה לענין טומאה והתוס' מביאין דעת ר"ת דכלים של שפי וגמי דאין להם שום טומאה מן התורה רק טומאת מדרס. והנה הר"מ כאן פרט כל הכלים המקבלים והכלים שאין מקבלין כגון כלי אבנים כו' ולא הוציא שפי וגמי וגם כתב כאן דהכל בכלל עץ מבואר דלא ס"ל סברת ר"ת וס"ל כרש"י דדינם ככ"ע לכ"ד ומבואר בר"מ כאן פ"ב העושה כלי קבול אפילו מן עור הנוצות מקבל טומאה. ובמ"ל פלפל באורך דמבואר בת"כ דעור הנוצה אינו מקבל טומא' עי"ש. וכ"ח אין מקבלין טומאה אלא מקבליהם אבל פשוטיהן טהורים מכולם ואפילו מדרס אין להם. הכלל כל שיש לו תוך בכ"ח מקבל טומאה ואם אין לו תוך טהור מכלום ומשונה מדת כ"ח מכל הכלים דכל הכלים מיטמאין דוקא אם נגעה הטומאה בהן בין מגבם בין מתוכם. ומאוירן אין מיטמאין אם נכנס טומאה באוירו של כלי ולא נגע בהם לא נטמא. ובכ"ח אם נגעה טומאה מגבו אינו נטמא כלל רק מתוכו ובתוך הכלי אפילו לא נגעה הטומאה בתוך הכלי רק נתלה באויר הכלי כל הכלי טמא דכך גזירת הכתוב דכ"ח לא נטמא מגבו כלל רק מתוכו ובתוכו א"צ נגיעה רק מאויר נטמא. וכן מטמא אוכלין ומשקין מאוירו וד"ז רק בכ"ח. אבל אם נטמא תוכו מטמא אוכלין ומשקין אפילו מגבו עי' כ"ז בר"מ פי"ג כאן ובמ"ל פ"א האריך בדין אחורין היינו אם יש להם חקק מאחוריהם אם נטמאו מן התורה או דרבנן. וכן אם נטמאו מאחוריהם אם נטמא הגב עיין כ"ז באריכות. ואין כ"ח נעשים אב הטומאה לעולם והבאתי למעלה ואע"פ שלא נטמאו מגבו בהיסט הזב וחביריו ויבואר אי"ה לקמן. בגד הוא שנעשה מצמר ופשתים או מקנבוס או ממשי מאיזה מין הגדל ביבשה הוא נקרא בגד ומתטמא במגע וגם טומאת מדרס והשיעור של הבגד להתטמא הן במגע והן במדרס עיין ר"מ כאן פכ"ב ודוקא בקרעים מן הבגד צריך שיעור אבל באורג כ"ש מתטמא חוץ מטומאת מדרס

דבכ"ע בעי שיעור ויבואר כאן במקומו אי"ה. השק הוא מחוטי שער א' מן עיזים או משער בהמה העשוי מרצופים עיין ר"מ מטמא משום שק ושיעור השק ליטמא עיין ר"מ כאן פכ"ג. וכל הכלים הנ"ל אם נטמאו יש להם טהרה במקוה חוץ מכ"ח שא"ל טהרה במקוה ופכ"ע וחביריו ג"כ אין להם טהרה במקוה כ"ה שיטת הר"מ פ"א דמקוואות. ושיטת רש"י בשבת פ"ד ושיטת ר"ת שם דגם פכ"ע יש להם טהרה במקוה רק כלי שפי וגמי דאין להם שום טומאת מן התורה רק טומאת מדרס זה אין להם טהרה במקוה ומפץ הוא משפי וגמי ע"ש ועוד יתבאר זה אי"ה. וכל הכלים שבירתן או קריעתן מטהרתן ושיעור השבירה של כל כלי ושיעור הקריעה הכל מבואר כאן בפרקים אלו ואפילו חזר ועשה מהם כלים מקבלין טומאה מכאן ולהבא ואין חוזרין לטומאתן הישינה חוץ מכלי מתכות דחוזרין לטומאתן הישינה והוא רק דרבנן ע' הדינים בר"מ באורך. ונתרבה ג"כ לכלים ידות הכלים ליטמא ולטמא ושיעור הידות עיין ר"מ כאן ובמ"ל פ"ז שפלפל וכ' דדעת הר"מ והרבה ראשונים דכל הכלים יש להם ידות להכניס ולהוציא הטומאה היינו אם נגעה טומאה ביד נטמא הכלי וכן אם נגעה טומאה בכלי מה שנוגע ביד טמא אבל כ"ח אין להם יד רק להוצי' אבל להכניס הטומאה אם נגעה הטומאה ביד לא נטמא הכ"ח דכ"ח אין מטמא מגבו ויד הוי מגבו ע"ש באריכות. ועצל"ח בשיטת ר"ח סגה"כ אות קל"ב חידש דבר נפלא הא דאין כלים מקבלין טומאה רק מאה"ט ולא מראשון ושני כמ"ש זה דוקא בכלי חולין אבל כלי שרת למ"ד עצים ולבונה מקבלין טומאה מן התורה מוהבשר ולא הוי אסמכתא רק דרשה גמורה וחיבת הקודש דאורייתא כמש"ל בח"ז אם כן כיון דעצים מקבלין טומאה דחה"ק משוי להו אוכל לא גרעו מאלו היו ח' עץ או מתכות היו מקבלין טומאה (כלום) מהם דאפילו קודם שנעשו כלים בתורת אוכל דחה"ק משוי לדבר גוש אוכל ע' בחולין אם כן לא גרע אם עשאו כלי ולא יצא מתורת חה"ק דהוי כמו אוכל אם כן אף כלים דינם כאוכלין ומקבלין טומאה מא' וב' וגם טבו"י פוסל כמו אוכלים ודפח"ח וש"י ע"ש מה שהק' ע"ז ונתיישבתי לד' הגאון הנ"ל דחה"ק משוי אף לכלי' אוכלים אם כן בודאי כיון דנחשב אוכלים אין להם טהרה במקוה כמו אוכלים ובאמת מבואר כ"פ בש"ס ובסוף חגיגה מפורש במשנ' דכל הכלים שהיו במקדש היו טעונין טבילה חוץ ממזבח ע"ש וע' פסחים ק"ט ע"ב שלחן של מקדש של פרקים היה דאי לא אמתא באמתא היאך מטבילין ועוד כ"מ ולדבריו ל"מ בכ"ש טבילה כלל כיון דמשוי ליה אוכלא ובאוכלין ל"מ טבילה ולחלק דמשוי ליה אוכלים לענין טומאה ולא לענין טבילה ודינו לטבילה ככלים ז"א סברא כלל כיון דמשוי לי' לענין טומאה ה"ה לענין טהרה במקוה ועוד תמוהים לי דבריו דבסוף חגיגה מק' בש"ס

שם על משנה דאומרים להם הזהרו שלא תגעו בשלחן ותפ"ל דכ"ע העשויין לנחת אין מקבלין טומאה הא מקבל טומאה כמו ח' עץ (ע"ש מ"ש) מתורת אוכל אם כן שפיר א"ל הזהרו בשלחן ואפילו למ"ד חה"ק דרבנן על כל פנים מדרבנן טמא ע"כ אומרים להם כו' וכל טומאת ע"ה הוא רק דרבנן וער"מ פי"א מה' מטמאי מו"מ ובמ"ל פט"ז מהט"א אע"כ כמ"ש בנו הרב ז"ל דל"ש אלא בעצים ולבונה דהוי אכילת מזבח ומה שהק' ממנחות יש ליישב וכבר כ' לעיל אבל ז"ב דבכלים ל"ש זה מסוגיא דחגיגה שהבאתי דמקשה כ"ע העשוי לנחת ונהי דאינו מטמא מתורת כ"ע נטמא מחמת ט"א וגם היאך מהני טבילה והדברי' ברורים בעזה"י. ע"כ כתבתי בקיצור נמרץ ואי"ה בכל מצוה מהמצות יבואר יותר וכ"ז פחות מטפה מהים הגדול בענינים אלו ע"ש:

מצוה קסא

סעיף א

להיות הנבילה כו'. עי' דינים אלו בר"מ פ"א וב' מה' שאה"ט וקיצור הדינים כ"ה. א' בהמה וחי' בין טהורים בין טמאין שמתו. וטהורי' דוקא שמתו ולא נשחטו כהלכתן וטמאין אפילו נשחטו כהלכתן נקראו נבילה ודוק' שמתו אבל כ"ז שהם מפרכסין לא נקראו נבילה רק באותן נבילות שהם מחיי' ונחשבין בר"מ פ"ב ניטל הירך וחלל שלה כו' ועוד שהם מטמאין אפילו בעודן מפרכסת. כזית בשר מנבלה מטמא אדם וכלים במגע כי הוא אה"ט ומטמא אדם וכלים וכ"ח באויר ונעשין ראשונים וכן מטמא אוכלין ומשקין והם ראשונים לטומאה ונגיעה כיצד הוא מבואר בר"מ פ"א מהט"מ ה"ג ובנגיעה אינו מטמא אלא האדם אבל הבגדים שהוא לבוש בהם בשעת נגיעה או נוגע בכלים ולא פי' מהנבילה אין נטמאו כי אינו מטמא בגדים בנגיעה והוה ליה ראשון וכלים אין מקבלין טומאה מראשון. ויש עוד טומאה בנבלה דמטמא במשא אף שלא נגע האדם בטומאה רק נשא כזית נבילה נטמא והוה ליה ראשון ומאיזה משא מבואר בר"מ פ"א מהט"מ דהוא שישא האדם הטומאה אפילו שלא נגע בו אפילו היה אבן בינו לבין הטומאה כו' שנשאה אחר והניחה למעלה מזה כו' ואחר כך כתב דהמסיט בכלל נושא כו' כיצד כיון שהניד את הטומאה כו' מבואר בדבריו דמשא אפילו לא הניד הטומאה כלל ולא זז הטומאה ממקומו כיון שנשא טמא אבל דעת ר"ש בכלים ובזבים דטומאת משא הוא בנשא הטומאה ממקום למקום שזז הטומאה אבל לא זז הטומאה אלא שנשא עליו או שבא חבירו והניח' עליו והוא לא זז הטומאה אינו טמא דל"ה נושא רק במסיט וערע"ב ותיו"ט בזבים ודברי הכסף משנה שם בר"מ פ"א ה"ו אינם מובנים לי. וחמורה טומאת משא

מטומאת מגע דטומאת מגע אינו מטמא בבית הסתרים אם נגע שרץ או נבילה בבה"ס אינו מטמא אבל במשא אפילו בבה"ס מטמא ע"כ אם תחב לו חבירו שרץ בבית הבליעה אינו טמא דהוי בה"ס ונבילי' מטמא משום משא ולדעת ר"ש אם לא זז ממקומו עד דנכנס לבני מעיים טהור אף בנבלה דל"ה משא ובנגיע' אינו מטמא בבה"ס. ועוד חמור כאן ט"מ מטומאת מגע דנוגע בנבלה ה"ל ראשון ואינו מטמא הבגדים שלבוש בהם בשעת מגעו אבל בנושא הנבילי' מטמא בגדים שהוא לבוש בהם בשעת נשיאתו ול"ד בגדים שהוא לבוש בהן אלא כל כלי שהוא נוגע בה בשעת חיבורו לטומאה נעשה הכלי ראשון כאלו נגע בטומאה עצמה דכך גזירת הכתוב ורש"י כת' דוקא בגדים שהוא לבוש בהן ולא שאר כלים בחיבורים ותוס' דחו דבריו ועמ"ל כאן ובב"ב ד"ט ע"ב ודוקא בחיבורין אבל אם פי' ממטמאים אינו מטמא כלים כמו כל ראשון וכן אם בחיבורין נגע באוכלין ה"ל האוכלין ראשונים כאילו נגעו בטומאה עצמה ולאחר שפי' ונגע באוכלים ה"ל האוכלים שני ודוק' בגדים וכלים מתטמאין בחיבורין אבל אדם אחר אינו מתטמא בחיבורין וכן כ"ח ג"כ אינם מתטמאין בחיבורין והכל נלמד בת"כ ומבואר בר"מ ובמשניות. ודוקא בכלים שנוגע בהם האדם מיטמאין בחיבורין אבל אם עוד כלים אחרים נגעו באותן כלים אין מיטמאין רק אותן כלים שהאדם נוגע בהם טמאים ויבואר אי"ה לקמן במצוה זו וחביריו. ודוקא כלים אבל הבגדים שהוא לבוש בהם בשעת נשיאת הטומאה אפילו עשרה בגדים זעג"ז שאינם נוגעים בגוף רק הבגד התחתון מכל מקום כולם טמאים דכל הבגדים בטלים לגבי הגוף כ"ה ברא"ש פ"ה דזבים וכ"מ מר"מ ומלשונות הש"ס דכתבו דמטמאין בגדים משמע אפילו הרבה ואפילו אין נוגעים בגוף. וטומאת מגע כבר כתבנו דאינו מטמא אלא אדם מישראל דוק' ולא ב"נ ולא שום בע"ח וגם כלים אבל טומאת משא הוא דוקא באדם ישראל ולא בכלים כי הכלים אם נשא הטומאה עליהם בלי נגיעה אינו נטמא. וזה מבואר ג"כ בר"מ פ"א מהט"מ והוא מהמשנה פ"ה דזבים וספרא ותוספתא הכלל כל שאין בהם רוח חיים אינו מטמא במשא ובס' סדרי טהרה סי' ק"ץ סקצ"ג באמצע פיסקא המתחיל מזה כו' כת' הא דנמצא כתם ע"ד שאינו מקבל טומאה טהור אם הכלי הי' מונח על כלי אחר שמקבל טומאה טמאה כיון דהאחרון נטמא במשא וכן כ' קודם לזה ומביא ראיה מרש"י נדה נ"ד ותמהני עליו איך לא שת לבו דהר"מ והר"ש חולקים ע"ז וראייתם מספרא ומתוס' ומשנה דזבים ודברי רש"י אפשר ליישב על כל פנים ראוים ראשונים הנ"ל לסמוך עליהם בכתמים דרבנן. וצ"ע עליו דהעלים עין מהם. וראיתי בהגהות שלי מכבר הבאתי בשם הגאון מוהר"א ווילנא דעתו דגם הבגדים אינם טמאין בחיבורין רק הבגד הנוגע בגוף ולא שאר הבגדים דלא כהרא"ש ואין הספר א"ר

ת"י כעת. וכמו שכזית בשר נבלה מטמא במגע ובמשא כך אמ"ה ומן הנבלה מטמאין במו"מ והוא שיש באבר בשר גידים ועצמות והאברים אין להם שיעור אפילו אבר כ"ש מטמא. מוח הרי הוא כבשר. דם הנבלה אינה כנבלה חלב בהמה טהורה דהיינו מן השור וכשב ועז טהור מטומאת נבילות אבל בהמה טמאה והחי' בין טמאה או טהורה חלבה כבשרה לענין טומאה. הכוי חלבו מטמא כבשרו מספק לפיכך אין שורפין עליו קדשים וא"ח כרת על ב"מ וקדשיו ולעיל במצות חלב פלפלתי בענין חלב נפל וכתבתי ג"כ דחלב הבא (מהבא) מהכוי שנולד מצבי הבא על התיש דחציו ודאי חלב [בהמה] דלזרע האם ודאי חוששין אך אפשר דחוששין לזרע האב ג"כ וה"ל חציו חלב חי' אם כן על כזית מחלב כזה א"ח על טומאת מו"ק דחציו ודאי חלב בהמה ואינו מטמא ואפילו על שני זתים דלמא א"ח לזרע האב וה"ל כולו חלב בהמה דטהורה ובתיש הבא על הצביה דחצי ודאי חלב חי' מצד האם דמטמא אם כן בכזית אינו מטמא דלמא חוששין לזרע האב וה"ל חציו חלב בהמה דאינו מטמא אך אם יש שני זיתים מטמא דאפילו אם חוששין מכל מקום כזית יש על כל פנים מחלב חי' דמטמא ע"ש וגם ביארתי שם הא דחלב טהורה אינו מטמא הוא רק בחלבים שחייבים עליהם כרת אבל בחוטים וקרומים דאתרבי לחלב אינם בכלל הזה דחלב נבילה כו' נעשה לכל מלאכה כו' ומטמא משום נבלה ע"ש:

ובהמה וחיה טהורה שנשחטו שחיטה ההוגנת אינו מטמא משום נבלה אפילו שחט חולין בפנים או קדשים בחוץ מכל מקום אינו מטמא רק אם נפסלה בשחיטה היא נבלה ומבואר בסנהדרין קי"ב אבעי' בהמת עה"נ מהו דתיהני בה שחיטה לטהרה מידי נבלה לפי חרב אמר רחמנ' ל"ש שחטה משחט ל"ש קטלה מקטיל א"ד כיון דשחטה לבהמה מהני לה שחיטה תיקו וערש"י דלענין איסור הנאה לא תבעי דודאי אסור בהנאה רק לטהרה מידי נבלה וכ"ה לשון הש"ס וצריך עיון גדול אהר"מ דהשמיט כאן ד"ז וה"ל לכתוב ד"ז דטומאתו בספק. ובפ"ד מה' עכו"ם מביא הר"מ ד"ז דבהמת עה"נ שנשחטה אסורה בהנא' ועיין כסף משנה דמוכיח לה הר"מ מאבעיא זו על כל פנים צ"ע אמאי השמיט אבעי' זו ובעין משפט מרשים אבעי' זו בפ"ד דעכו"ם ובאמת אינו מבואר כלל רק דאסור בהנאה אבל אם היא נבל' אי שחיטתה מטהרת' אינו מבואר כלל וצ"ע. העצמות והגידין והקרנים אין מטמאין ודוקא בזמן שפירשו מן הנבלה אבל כ"ז שהם מחוברים מטמאין ודוקא אם יש בבשר כזית דדברי' אלו אינם מצטרפין לכזית. והעורות אינם כבשר ויש עורות שהם כבשר ונחשבים כאן בר"מ פ"א אך אם עשה בהם מעשה שביטלן כגון אוזן חמור שטלאה לכפיפתו טהור וכן אם עיבדן או שהלך בהם כדי עבודה ד'

מילין טהורה. בשר נבלה שנפסלה מאכילת כלב טהורה ואם היתה סרוחה מעיקרא אם נפסלה מאכילת אדם טהורה. נצל הנבלה הוא ס' אם מטמא. נבלה שייבש אם יכול לחזור ולשרות מעל"ע ולהיות לח מטמא וא"ל אין מטמא וטהורה. וכל הדברים המפסידים השחיט' מן התורה עיין ר"מ וש"ע יו"ד הוא נבלה מה"ת. ועכו"ם ששחט מטמא כנבילה גמורה והר"מ כ' בפ"ד מהלכות שחיט' וגדר גדול גדרו בדבר אפילו אם אינו עע"ז שחיטתו נבלה מדבריה' דאם אינו עע"ז הוא רק נבלה דרבנן. וכאן פ"ב כ' שחיטת הנכרי א' הנכרי וא' הכותי או ג"ת שחיטתן נבלה וקרוב בעיני שאף זה מדברי סופרים ובגלל ע"ז נתרחקו הכותיים. ועראב"ד וכ"מ ובש"ך יו"ד סי' ב' סק"ב דעתו דהר"מ מודה דכל עכו"ם אפילו ג"ת שחיטתו נבלה מן התורה דאינו בר זביחה רק הר"מ קאי על כותי דחז"ל גזרו עליהם זה הוי רק מד"ס עתב"ש דחה ד' הש"ך ע"ש ובבכור שור די"ג ובכו"פ באריכות. קולית נבלה אם אינה נקובה אינו מטמא לא במגע ולא במשא ואם נקוב כ"ש מטמא במגע ובמשא חישב לנוקבה ולא ניקב הנוגע בה ספק טמא דהספק אם מחוסר נקיבה כמחוסר מעשה אף דבש"ס אפשיטא הבעיא דלאו כמחוסר מעשה דמי הר"מ ה"ל גי' אחרת וכתבתי בטומאת שרצים. וער"מ כאן פ"ג דעגלה ערופה שנתערפה עריפתה מטהרתה מידי נבלה וכן אם נשחטה השחיטה מטהרתה מידי נבילה והיא מש"ס דזבחים. ופשוט דאם נערפה העגלה ונמצאת טרפה מטמא כמ"ש קודם לזה במליקה ועגלה ערופה טרפה פסולה ע' חולין סוגיא דרוב (שו"ר במ"ל שהוא איבעי' בירושלמי אם נמצאת טריפה אי עריפתה מטהרתה ועכ"פ צ"ע על הר"ם שהשמיט דין זה) וע' תוס' חולין פ"ב ויומא דס"ד דעל עריפת העגלה חייב משום או"ב כמו שעיר המשתלח דמבואר בש"ס דחייב משום או"ב וגם מביאין מכאן דהעריפה מטהר מידי נבלה ע"ש ונראה ג"כ דאברי שעיר המשתלח כיון ddחייתו לצוק היא שחיטתו לענין או"ב ול"ה נבלה ה"נ מטהרה מידי נבל' לענין שאין האיברים מטמאין משום נבלה. וד"ז דנתערפה העגלה לענין או"ב אינו מבואר בר"מ ה' שחיטה רק שם כת' דין השוחט ע"ע חייב משום או"ב אבל אם נתערפה לא גילה דעתו כלל פי"ב שם אם נוהג או"ב ודין דשעיר המשתלח ג"כ אינו מביא שם דנוהג או"ב אך בהעיה"כ פ"ה הי"ז מבואר זה ועגלה ערופה אינו מביא כלל רק כאן מביא דאינו מטמא נבלה ושעיר המשתלח אינו מביא כלל לענין טומאה וצ"ע ואי"ה יבואר עוד. ומכל מקום לפי דעת התוס' נראה דגם אברי שעיר המשתלח אינם מטמאין. וכבר כתבנו דנגיעת ביה"ס אינו מטמא אבל במשא מטמא אפילו בבה"ס אבל טומאה בלועה אינו מטמא כלל ואם נבלע הטומאה

בתוך מעיו אף על פי שהטומא' עדיין בו יכול לטבול וטהור כי הוא טומאה בלועה ויש עוד מה דהוי ט"ב ער"מ.

ונכלל במצוה זו נבלת עוף טהור והדינים עיין ר"מ כאן פ"ג דנבלת עוף טהור או שמת' או שנתקלקל' השחיטה דהוי נבלה אין מטמא לא במגע ולא במשא אלא בתוך בית הבליעה ושיעורה בכזית אם אכל כזית והי' כזית בבה"ב נטמא האדם ונעשה ראשון לטומאה וגם מטמא בגדים וכלים שהוא נוגע בהם בשעה שהנבלה היא בבית הבליעה וגם אם נוגע באוכלים נעשים ראשונים כמו שכתבתי לעיל חוץ מאדם וכ"ח הכלל דבית הבליעה כאן הוי לענין זה כמשא בנבלת בהמה לענין טומאת בגדים ולאחר שנבלע הו"ל כמו פירש מטמאי' דאינו מטמא בגדים והו"ל ראשון. והכורך כזית נבלת עוף טהור בדבר מאכל בחזרת וכיו"ב ובלעו אף על פי שלא נגע בגרונו טמא והטעם דמין במינו אינו חוצץ כיון דהוי מין מאכל אבל אם כרכו בסיב ובלעו אינו טמא וה"ז טהור דחוצץ כ"ה בר"מ ובכ"מ מבואר ד"ז ועבמ"ל פי"ד מהמ"א. הבולע נבלת עוף טהור והקיאה קודם שתתעכל אינו מטמא בבית הבליע' שאינה מטמאה אלא בשעת בליעה ולא בשעה שמקיאה והוא מת"כ נדרש מקרא עיין בכ"מ. האוכל מעצמות כו' עיין ר"מ דנחשבים הרבה דברים שאין מטמאין וכן הדם אינו מטמא ואם נפסדה מאכילת כלב טהורה וכן אם יבשה כחרס כו' כמש"ל וכן בסרוח מעיקרא בודאי כיון שנפסד מאכילת אדם טהור כמו בפ"א גבי נבלת בהמה וסמך אדלעיל והאוכל נצל של נבלת העוף טהור ועיין כסף משנה אף דבנבלת בהמה כ' שהוא ספק דהוא אבעיא בנזיר מכל מקום בנצל עוף פשיטא לי' דטהור עבמ"ל מ"ש ע"ז. עוף טרפה שנשחטה אפילו נשחט בעזרה שחיטתה מטהרתה הכלל השחיטה מטהרה בכ"ע בין קדשים בין חולין בין מבפנים בין מבחוץ אך המולק דוקא אם מלק בפנים כדינו ולא נמצא בה דבר הפוסל הן ממין הגדולים שפוסלים בעוף וגם נמצאת כשרה היא טהורה אבל אם נמצא דבר הפוסל אין המליקה מטהרת והמולק קדשים בחוץ או חולין בפנים מטמאין הכלל מליקה אינה מטהרתו רק אם הוא כדינו ובאם לאו היא נבלה אך שחיטה בכ"ע מטהר. בשר מן החי טהור כמו בבהמה ואבר מן נבלת העוף אף שבבהמה אבר מטמא בכ"ש כאן אין אבר מטמא אלא בכזית בשר כי נתמעטו אברים בת"כ וכן אמ"ה בעוף טהור לגמרי לא כאמ"ה מבהמה ושרצים ונתמעטו מפי השמועה עיין ר"מ כאן וכ"ז בנבלת עוף טהור אבל נבלת עוף טמא אין לו טומאה כלל אפילו בבית הבליעה רק טומאת אוכלין. הכלל אין לו שום טומאה דכ"ה גזירת הכתוב דוקא עוף טהור. וד"ז דנבלת עוף טהור מטמא בבה"ב מפורש בתורה והנפש אשר תאכל כו' ונרא' דלגמרי דינו כאכילה ואם לא אכל הכזית בב"א ושהה בכא"פ מצטרף ובמשהו

האחרון שנשלמה הכזית נטמא ונטמאו הבגדים והכלים שנוגע וכ"ה בזבחים דכזית מצטרף בכא"פ ע"ש בד"ע דנלמד מקרא כיון דחידוש הו"א אפילו ביותר מצטרף על כל פנים כיון דכתי' אכילה הו"ל ככל אכילה שבתורה ונ"ל ג"כ כמו דהדין גבי מאכ"א בר"מ פי"ד אם אכל ח"ז והקיאו וחזר ואכל אותו ח"ז דחייב דהנאת גרון איכא והוא בש"ס דחולין חזינן באיסורין דכתיב לא יאכל חייב בכה"ג דזה הוי אכילה ה"נ זה הוי אכילה. ובזה מיושב היטב ד' הר"מ התמוהים לכאורה לפמש"ל דהר"מ סובר בפ"א מהט"מ דטומאת משא אפילו בלא זז ממקומו כלל וסובר דטומאת בית הבליעה ה"ל טומאת בה"ס ומטמא במשא כמ"ש כאן להדיא דהתוחב לחבירו כזית נבלת בהמה לתוך בה"ב טמא משום נושא אם כן היאך יפרנס מה שמבואר בש"ס כ"פ בנדה דמ"ב דנבלת בהמה אינה מטמאה בבה"ב תפ"ל דנטמא במשא וג"כ מטמא בגדים ומזה הוכיח הר"ש פ"ה דזבים דנושא דוקא בנד ממקומו וכל הנהו מיירי דלא זז ממקומו ע"כ אינו טמא משום משא ע"ש אבל הר"מ דס"ל דמשא בכ"ע טמא איך יפרנס סוגיות אלו ולפמ"ש הנה נכון דנבלת בהמה דהתור' טמא' משום מגע ומשא ולא משום אכילה אם כן בנושא ודאי אינו טמא אלא אם נושא הכזית בב"א ואם נשא הח"ז והניחו מידו וחזר ונשא ח"ז תיכף אינו טמא והוא פשוט עיין ר"מ פ"ב אם כן באוכל כזית אך לא הי' בב"א אלא פחות פחות מכזית ע"י צירוף כא"פ ל"ש צירוף לענין נושא ואף שכל הכזית הוא עתה במעיו מכל מקום הו"ל טומא' בלועה אך בעוף הוא גזירת הכתוב דמטמא בדרך אכילה לא משום נושא אם כן מצטרף בכא"פ כמ"ש ומחמת נושא ל"ש צירוף כלל אם אינו נושא בב"א וכ"ש באוכל ח"ז נבל' מבהמ' והקיאה וחזר ואכל דל"ה אלא ח"ז ל"ש טומאת משא כלל דאם נושא ח"ז וחוזר ונושא אפילו ח"ז אחר ומכ"ש ח"ז זה אין שייך טומאה כלל אבל בנבלת העוף הוא גזירת הכתוב דבדרך אכילה כמו באיסורים כן גזרה התורה טומאה אם כן יש חילוק בין טומאת משא לנבלת עוף טהור דהוא אינו בתורת משא רק בתורת אכילה ובזה דוחה רבא הראי' של אביי בנדה מ"ב דבית הבליע' הוי טומאה בלועה ורבא דוחה מט"ז כמ"ש הר"ש לשיטתו דרבא דוחה מטעם דבעינן זז ממקומו ע"ש וכ"כ התוס' שם ולהר"מ מט"ז וז"ב לענ"ד דיש חילוק גדול. והכלל דכאן הוא בתורת אכילה הו"ל הטומאה בגוונא דהוי אכיל' לענין איסור דאשר תאכל כתיב כנל"ב בעזה"י. אך ק"ל לפמ"ש דהתורה לא טימאה רק בדרך אכילה אם כן למה כתב הר"מ דנבלת עוף טהור שנפסד' מאכילת כלב טהור כמ"ש בפ"א גבי נבלת בהמה ובשרץ ויצא לו מבכורות ונזיר ע' כ"מ ולמה יהי' צריך כאן דוקא שנפסל מאכילת כלב בשלמא נבלת בהמה או שרץ דהתור' טימאה במגע ובמשא קים להו לחז"ל מקרא עי' בבכורות דכ"ג שהוא ראוי לכלב

ואף דנפסל מאכילת אדם מכל מקום הו"ל נבלה אבל כאן דהתורה טימאה באוכל דכתי' והנפש אשר תאכל כו' למה בפי"ד מהמ"א גבי איסור פוסק הר"מ דאיסור שנסרח מאוכל אדם פטור על אכילתו כיון דכתי' ל"ת א"ח על שלכד"א אם כן כאן נמי דהתורה כתבה דהטומא' בדרך אכילה אם כן בנפסל מאכילת אדם דל"ה אכיל' מפני מה מטמא וצ"ע. והנה הר"מ אינו מביא ד"ז דבכא"פ מצטרף דסמך עצמו אמ"ש במאכ"א כיון דכתי' כאן אשר תאכל וכן לא יאכל לטמא' אם כן הו"ל כמו כל האיסורי' בדר"א ובצירוף כא"פ וכ"נ מהסוגי' דזבחי' דר"מ מצריך קרא דה"א דמצטרף אפילו ביותר מכא"פ כיון דחידוש הוא ע"ש אע"ג דאין הלכה כר"מ בענין פלוגתי' ע"ש על כל פנים אפילו בלא קרא ולא נא' דחידוש הוא על כל פנים מצטרף בכא"פ. והנה לא אוכל לנטות ימין ושמאל דכאן גזרה התורה דוקא בדרך אכילה כמו בכל מ"א אך זה צ"ע כמ"ש דלא יטמא בנפסל מאכילת אדם לחוד וצ"ע. והנה ק"ל דכאן מבואר בסוגי' כיון דחידוש הוא אפילו ביותר מכא"פ מצטרף וצריך קרא על כל פנים מבואר דע"פ הסברא מצטרף ביותר מכא"פ ג"כ אך הל"מ דאין מצטרף ביותר מכא"פ וכאן כיון דחידוש הוא אפשר לא גמירי הלכה וביותר ג"כ מצטרף ובחולין ק"ג ע"ב מבואר שם גבי אמ"ה חלקו מבחוץ פטור ופירש"י ד"ה מהו כו' מי מצטרף ככל איסורים דקיימא לן בכא"פ כו' א"ד כיון דחידוש הוא דהא גידים ועצמות כו' אין לך בו אלא חידושו וכי אכיל בב"א חייב דסתם אכילה בב"א משמע אבל לחצאין לא עכ"ל מבואר כאן להיפוך כיון דחידוש הוא אינו מצטרף אפילו בפחות מכא"פ וצריך דוקא בב"א ושם מבואר מחמת החידוש מצטרף אף ביותר מכא"פ וצריך קרא לזה. וע"ש בפירוש תוס' ור"מ פ"ה מהמ"א דפוסק כן וע"כ משום החידוש צ"ל דוקא בב"א ובזבחים מפורש דמשום חידוש מצטרף אפילו ביותר מכא"פ וצ"ע וכבר עלתה קושי' זו ע"ש גדולי ישראל. וע' כתובות ד"ל ע"ב מבואר שם דאיכא מקום בבה"ב דאי בעי לאהדורי מצי מהדר ואיכא מקום דלא מצי להדורי. ואני מסופק בכאן אם הי' בבה"ב במקום דמצי למהדר והדרי' דלקח אותו מבה"ב אם הוא טמא כיון דהוי בבה"ב א"ד כיון דמצי למהדר לא הוי בבה"ב ואינו טמא וכן לענין חיוב מאכ"א או אכילת מצוה אם זה הוי כמו אוכל לדידן דפסקינן דהנאת גרון די בלא הנאת מעיו וצ"ע בסוגי' דכתובות שם. והנה הרהמ"ח מביא כאן הת"כ דכתי' לאלה תטמאו וכתי' בנבלתם לא תגעו כו' הא כיצד הוא רשות כו' וזה דעת אחרים בת"כ אבל ת"ק דורש ובנבלתם לא תגעו ברגל וער"מ פט"ז מהט"א ושם כת' ואם נטמא אינו לוקה ועיין כסף משנה ובמ"ל שמסופק אם הוא איסור תורה לטמא עצמו ברגל או רק איסור דרבנן ומביא בשם רמב"ן דהוא רק

איסור דרבנן ע"ש ומה שיש עוד להאריך במצוה זו אין כאן מקומו ואם אבא להאריך צריך חיבור מיוחד:

מצוה קסב

סעיף א

שלא לאכול שרץ כו'. עיין ר"מ פ"ב מהמ"א מהש"ס דמעילה דט"ז ודעת רש"י ותוס' שם דכל השרצים חוץ משמונה המבוארים בתורה שיעור אכילתן כזית ככל אסורי תורה הן שתלש מן החי והן לאחר מיתה והן אברים הכלל דהרי הם ככל איסורי תורה דבעינן כזית בשר דוקא כמו נבלה והדומה. ודם שרצים אלו ג"כ עובר בכזית משום לאו דשרץ והדם מצטרף לבשרו אך מבואר שם בש"ס דדם מצטרף דוקא בעודן בו ויש חילוק בין כולו או מקצתו ע"ש בסוגיא לא נתבאר בדבריהם אם נוהג בשאר שרצים לענין אכילה אפשר דוק' בח' שרצים לטומאה או לאכילה ג"כ דאתקש לטומאה כמבואר בסמוך אבל בשאר שרצים אפשר בכ"ע מצטרף הכלל זה לא נתבאר בדבריהם כלל ובח' שרצים האמורים בתורה אתקש אכילתן לטומאתן וזה העולה מדבריהם אם תעיין בסוגי'. אם תלש בשר מן החי מן השרץ כיון דאינו מטמ' כמש"ל במצות טומאת שרצים א"ח על אכילת' רק בכזית כמו כל איסורי תורה אך לאחר מיתת השרץ האוכל כעדשה מבשרה חייב כיון דמטמא ואמ"ה או מן המת כמו דלענין טומאה מטמא בכ"ש דאברי' אין להם שיעור כך לענין אכילה חייב אפילו האבר פחות מכעדשה הכלל דאכילה שוה לטומאה בכ"ע. ולפי זה דם השרץ דכתבנו לעיל דטומאתו בכעדשה אכילתה ג"כ בכעדשה ואם דם מצטרף לבשר לשיטתם שם דיש חילוק בין כולו או מקצתו אם כן באותו ענין שמצטרף לטומאה מצטרף ג"כ לענין אכילה אך במקום שאינו מצטרף אם כן אינו מטמא וא"ח בכעדשה אך אם מצטרף לאכילה בכזית צל"ע בזה אך זה טעות דכזית לצירוף ע"כ יש בכ"א יותר מכעדשה דעדשה שיעור מיעוט אם כן בודאי חייב מחמת כעדשה וז"פ. ודעת הר"מ כ"ה בכל השרצים חוץ מן הח' בכ"ע הוא בכזית בשר דוק' וכן דם שפי' הוא בכזית וכן הדם מצטרף לבשר בכזית אך אי מצטרף דוקא במחובר לבשר כשיטתו כאן ובה' אה"ט דדוק' כשהוא מחובר בבשר הוא מצטרף גבי ח' שרצים כמבואר בסמוך בס"ד לא ברירי' לי דעת הר"מ ז"ל וז"ל בה"ט דם שמונה שרצים ובשרו מצטרף לכעדשה והוא שיהי' הדם מחובר לבשר וכן דם הנחש מצטרף לבשרו לכזית כו' מדכת' לשון וכן אפשר דס"ל דשוין הם לענין זה דדוקא במחובר או אפשר כיון דחלקן דהו"ל לכתוב דם ח' שרצים ובשרו מצטרפים לכעדשה וכן דם הנחש ובשרו מצטרפים לכזית והוא שיהיה

הדם מחובר נראה דד"ז והוא קאי על שמונה שרצים דוקא ובשאר שרצים בכ"ע מצטרף וצד זה נ"ל יותר בלשון הר"מ. וגם בש"ס מבואר זה לענין טומאה נראה דבשאר שרצים ל"ש ד"ז ומכל מקום צ"ע ובח' שרצים כ"ה לדעתו עבמ"מ ולחם משנה דלענין אברים לא איתקש כלל אכילה לטומאה רק בשר איתקש לטומאה ע"כ אם אכל בשר משרץ מת חייב בכעדשה אבל בשר מה"ח צריך כזית וז"פ דגם אינו מטמא אך אפילו אמ"ה דלענין טומאה מטמאה בכ"ש מכל מקום לענין אכילה דלא איתקש לטומאה לענין אברים אם כן דינו ככל איסורים שבתורה וצריך שיהא כזית בשר ואבר מן המתה ג"כ אין מחייב בכ"ש כיון דלא אתקש לטומאה רק חייב אם יש על האבר בשר כעדשה מחמת בשר מתה דמטמא כעדשה ולענין זה איתקש דבשר מתה דינו כדין טומאה דהיא בכעדשה ע"כ במיתתה בכ"ע כעדשה בשר ובחיים בכ"ע בכזית בשר כיון דלא אתקש לטומאה לענין איברים אם כן החיוב כמו הבשר ומן החי הבשר דוקא כזית דאינו מטמא כלל ובמתה בכעדשה הבשר דמטמא הכלל רק בשר מן המתה מטמ' בכעדשה ואיברים אין להם שום מעלה ע"כ אברים מן המתה צריך כעדשה בשר ואברים מה"ח דאין להם שום מעלה רק מחמת הבשר ובמה"ח צריך כזית ודם החי' שרצים מצטרפים לבשרם אחר מיתתם לכעדשה והוא שיהא הדם מחובר לבשרו ולא חילק בין כולו למקצתו וכבר עמד הלחם משנה בזה ודם לחוד כבר כת' לעיל דמטמ' בכעדש' אם כן הי' הסברא ג"כ על אכיל' לחייב על הדם כעדשה כטומאתו ול"ד לאברי' דלא אתקש לטומאה כבר כ' הרב המגיד דהר"מ פי' במובדלים דבר הכתוב היינו במובדלי' בטומאה אבל איברי' אין מובדלי' שכל הטומאות האברי' בכ"ש ע"ש אם כן דם השרצים דמובדלי' הם דדם נבלות אינו מטמא כלל אם כן הם מובדלי' ואתקש לטומא' אם כן הסבר' לחייב על דם בפ"ע כעדש' אך הרב המגיד כתב בפי' בה"ט דדם ח' שרצים שפי' חייבי' עליו בכזית וכן הר"מ בה"י כ' דם השרצים כו' נראה דקאי על הח' שרצי' ג"כ וכתב דהשיעור בכזית ולכאורה צ"ע למה לא אתקש אכילה לטומאה גבי דם ג"כ וצע"ק ע"כ שיטת רש"י ושיטת תוספות והר"מ ומצאתי בתה"א בית ד' כ' שם דעל אברי השרץ חייבים בכ"ש דעתו כרש"י ותוס'. וק"ל דבאמת רב סובר דאכילת שרצים בכזית דאכיל' כתיב בה אך אסיקנ' דאתקש לטומאה בכעדש' ההיקש מוצי' מן לשון אכילה ואתקש לגמרי לטומאה דאברי' בכ"ש כמ"ש בשם רש"י ותוס' אם כן כיון דאתקש לגמרי אמאי לא נימ' כמו בטומאה אף דהשרץ נפסד ממאכ"א מכל מקום מטמ' עד שנפסד מאכילת כלב ה"ה שיהיה מחויב האוכל אף שנפסד ממאכ"א ומכ"ש בשלכד"א ואי דכתיב אכילה הא אתקש לטומאה ומפיק מלשון אכילה אם כן למה לא מקשינן לענין זה ג"כ ובאמת בש"ס דפסחים דר"י

סובר דבכל איסורין פטורין על שלכד"א ולא הוציאו מן הכלל רק בב"ח וכה"כ דלא כתיב בהו אכילה ולמה לא הוציאו ג"כ ח' שרצי' וכן הר"מ פי"ד כ' ד"ז ולא הוציא מן הכלל רק בב"ח וכה"כ ומכ"ש למהריב"ל ומהרש"ל שכתבו דלר"ש דס"ל כ"ש למכות חייב אף שלכד"א אם כן לשיטות אלו יתחייב באוכל אברי' מן השרץ אף שלכד"א כיון דחייב על כ"ש. והנה מה שהקשינו על ש"ס דפסחי' אפשר ליישב דאינו מוצי' מן הכלל רק בב"ח וכ"ה אף על פי ששיעורן בכזית אבל הנהו דשיעורן בפחות א"צ להוציא מן הכלל רק על הר"מ פי"ד צ"ע דהי' צריך להוציא על כל פנים בשר השרץ כיון דאתקש לטומאה חייב אף שלכד"א ואפילו נפסד ממאכ"א עד שיפסד מאכילת כלב וגם לא ראינו בשום מקום דינים אלו דיהא חייב על השרצים אף שלכד"א וצ"ע. ונ"ל דכעדשה מן השרץ מצטרף ג"כ בכא"פ ככל מאכ"א אף שלענין טומאה אינו מטמא בנוגע כ"פ בפחות מכשיעור מכל מקום כיון דאתקש היינו לשיעור הדר הו"ל ככל איסורין שבתורה. גם נ"ל דאם אכל פחות מכעדש' והקיאה וחזר ואכלו ג"כ חייב כמו במאכ"א עיין ר"מ פי"ד אף דפחות מכעדשה אינו מטמא כלל מכל מקום נראה דאתקש רק לכשיעור דהשיעור כ"ה לאכילה אבל דינו ככל איסורי' להחמיר וז"פ לפ"ד. והנה השמונה שרצי' מצטרפים כולם לכעדשה וכן כל השרצי' ששיעורן בכזית מצטרפים כולם לכזית אך הח' שרצי' עם שאר שרצים אין מצטרפין כיון דאין שיעורן שוה דזה כעדשה וזה בכזית אף שהם מש"א אין מצטרפין אפילו כקל דהיינו להצטרף לכזית עי' במעיל' ור"מ פ"ד מהט"א ועיין ביומא גבי האוכל ושותה בעיוה"כ והנה הרהמ"ח סתם הדברי' וכ' כשיעור טומאה כו' ס"ל כדעת רש"י ותוס' דלדעת הר"מ הרבה דברים אין תלויין בטומאה כמש"ל ולאו זה ככל הלאוין שבתור' לענין כה"ד:

מצוה קסג

סעיף א

שלא כו'. עיין ר"מ פ"ב מהמ"א ובטיו"ד סי' פ"ד ואכתוב בקיצור. הנה דעת הר"מ והרב המחבר כהרב' גאוני' דפוסקי' כשמואל בספא"ט דקישו' שהתלי"ע באביה היינו אם התולעי' נבראו בפרי במחובר לקרקע ה"ל שרץ השורץ על הארץ ודעת הרבה בעלי תוס' דלא כשמואל רק דוקא תולעים שבעיקרי זתים ובעיקרי גפנים הוי שרץ ולא הגדלים במחובר לפרי ע' תוס' פא"ט ובתוס' פסחים קט"ו ע"ב ד"ה קפא ובקונטרס הגאון מהרי"ב הנדפס ברי"ף סוף חולין והתו' בפא"ט כתבו דאף לשמואל על כל פנים צריך שיהי' השרץ רוחש בתוך הפרי ה"ל כאלו רוחש בקרקע אבל אם לא הלך כלל בתוך הפרי שרי

וכ"כ בשם רש"י אך הר"מ אינו מחלק וכן הרהמ"ח דאינו מביא זה וכ"כ הרב המגיד בדעת הר"מ וע' יו"ד סי' פ"ד. והתולעים הגדלים לאחר שנתלשו מן הקרקע אין איסור בדבר ומותר לאכול הפרי עם התולעת אך אם פי' על הארץ ה"ל שרץ ולוקין עליו ויש כמה מיני פי' כגון באויר או לגג הפרי עוד דיני' דהוא אבעי' בש"ס אם הוא בשורץ על הארץ והי' ספק ועי' כ"ז בר"מ ובטיו"ד ואחרונים והנה בתולעים הגדלים בתלוש כ' הרהמ"ח שיש באוכל שיקוץ לנפש קצת נראה דהיינו כיון דהוי נמאס עובר משום בל תשקצו ואח"כ באותה מצוה כ' בשרץ המים שוחה ושותה ואינו נמנע וכ' דמן הדומה אפילו בל תשקצו אין בהם והטעם מפני שמצאו להם היתר מפורש מהכתוב כו' נראה דעתו דאיסור בל תשקצו בדברים המאוסים אינו אלא מדרבנן עתב"ש בסי' י"ג באריכות ע"כ במקום שהתירה התורה מפורש אין כח ביד חכמינו זכרונם לברכה לאסור כמ"ש בט"ז יו"ד סי' קט"ז ובש"ך סי' פ"ד מביא ד' הרהמ"ח וכ' הטעם כיון דאין כוונתו אלא לשתות ובאמת הרהמ"ח כ' ט"א ולהש"ך הי' ג"כ בפירות מותר ובאמת הרהמ"ח אוסר בפירות ובר"מ כאן אינו מבואר זה כלל.

ותולעים הנמצאים בדגים שבאו מחוץ הוי שרץ ודאי אך אותם תולעי' הגדלי' בדגים ומיני' קרבו מותרים כמו בפירות תלושין ואם פירשו אסורין. אך תולעי' הגדלי' מבהמה עצמה דעת הר"מ דאף הגדלים בבשר בהמה לאח"ש מכל מקום אסורי' דאין לך בבהמה בלא שחיטה והראב"ד השיג ע"ז דוק' התולעים הגדלים בחיי הבהמה דאין ניתרים בשחיטה כמבואר לקמן באיסוריהו קיימו אבל הגדלים בבשר לאח"מ דינם כמו בדגי' דשרי בלא פי'. ודעת הרהמ"ח אינו ברור היאך סבירא ליה ועיין בטיו"ד. וד"ז דתולעים שבבהמה אסורים אף בלא פירשו דלא הוי משום שרץ השורץ על הארץ מבואר בש"ס הטעם בהמה בשחיט' הוא דמשתריא והנהו כיון דלא משתרי בשחיטה באיסורייהו קיימי ופירש"י ואלו שגדלו בתוכה עד שלא נשחטה באו מאיסור אמ"ה ושחיטת הבהמה לא אהני לדידהו שהרי יש להם חיות בפ"ע ואע"ג דשליל מותר בשחיטת אמו מכל בבהמ' תאכלו נפ"ל כו' אבל הכא באיסורייהו קיימי ובתוס' הקשו ל"ל קרא ואת נבלתם תשקצו לרבות תולעים שבבהמה תפ"ל דאסורי מ"ד אשוחט ומצא בה דמות יונה כו' ותירצו דהא עדיפ' כיון דהי' מגוף הבהמה והי' נחשב כבשר ול"ד לחותך מן הטחול כו'. מכל הלין נשמע דתולעים אלו אסורין משום אמ"ה ולא משום שרץ השורץ כלל כיון דלא פי' ל"ה שרץ הארץ רק משום אמ"ה ומה דאמר רחמנ' ואת נבלתם תשקצו צ"ל דגלי קרא בהנהו דלא נפקע איסור אמ"ה מחמת שחיטת האם כמ"ש התו' וא"כ האוכל תולעי' הללו א"ע כלל משום לאו דשרץ רק משום אמ"ה ונ"מ כמ"ש כ"פ דצריך להתרות

בו משום לאו זה ולד"ה אם התרו בו משום לאו אחר אינו כלום ה"נ צריך להתרות בו משום לאו דאמ"ה ואם התרו בו משום שרץ א"ח דלאו שרץ מיקרי כיון דלא פי' רק חייב משום אמ"ה. וכן נ"מ דשרצי' לא נצטוו עליה' ב"נ ואפילו על אמ"ה משרצי' אין ב"נ מצווה ע' בסנהדרין ור"מ וראב"ד פ"ט מה' מלכים ע"ש בכ"מ אבל בתולעים אלו שבבהמ' אסורים להושיט לב"נ דהוא מוזהר משום אמ"ה וכ"ה להדי' בפרי מגדים סי' פ"ד סקמ"ב דתולעים אלו אסורים לב"נ ואסור להושיט לו כמו כל אמ"ה וכ"ה בפ"ת להגאון מהר"ז מרגליות בסי' ל"ו ובקונטרס התשובות וע"ש בפרי מגדים כ' דתולעים אלו שריין בבן פקוע כיון דא"צ שחיטה כמו בדגים. הכלל דנראה דתולעים אלו כ"ז שלא פירשו דל"ש לאו דשורץ על הארץ הוא רק לאו דאמ"ה וכ"ה בפר"ח שם. והנה זה אינו אבר כמו שאר אברים דאין בתולעי' עצם רק הוא כמו כולי' ולשון אף דאין בה עצם חייבין משום אבר מן החי עיין ר"מ כאן פ"ה. האוכל ברי' שלמה מתולעים אלו אינו חייב על אבר מן החי רק אם יש בה כזית ע' חולין דף ק"ב ע"ב ועיין ר"מ פ"ה כאן אף על פי דהיא ברי' שלמה. והר"מ כתב כאן זה שאמרנו בפ"ז האוכל כזית כו' אבל האוכל מברי' טמאה אפילו כל שהוא כו' בין חיה ובין מתה. ונראה דעל כל הנזכרי' בפ"ז קאי. ולפי מ"ש למה יתחייב על תולעי' אלו שהם משום אמ"ה בפחות מכזית. אך באמת הר"מ בעצמו סובר בפ"ד דהאוכל עוף טהור חייב בכ"ש משום נבלה. והנה ד' הר"מ תמוהים ע"ש בכ"מ ולחם משנה ואין כאן מקומו. על כל פנים שייך לומר דחייב בכ"ש אך במתה פוסק דבעינן כזית וכאן פוסק אפילו מתה בכ"ש ועכצ"ל דהר"מ לא קאי אלא על שרצים אבל תולעים אלו לאו בכלל שרץ רק משום אמ"ה ודין אמ"ה יש לאלו תולעים לכל הדינים. והנה ל"ד מבהמה אלא מכ"ד הטעון שחיטה כגון עוף כיון דאסור משום אמ"ה אך מעוף מותרים לב"נ לדעת הר"מ פ"ט דסובר דאין ב"נ מוזהר על אמ"ה של עוף ואין כאן מקומו. ותולעים מבהמה טמאה דליכ' משום אמ"ה נראה דאסורים משום לאו דבהמה טמאה כיון דמאיסור טמאה קרבו ואסור ג"כ לבן נח דב"נ מוזהרים על טמאים גם כן משום אבר מן החי.

ונראה דתולעים אלו שכתבנו דאסורים משום אמ"ה היינו דוקא כשהתולעים חיים כיון דמאמ"ה קאתיין ול"ש בהם שחיטה הם אמ"ה אבל אם מתו אסורין לישראל משום נבלה כמו בהמה דלא נשחטה ומתה חייבים משום נבלה וגם כן מותרים לב"נ דבע"ח שמת מותר לב"נ ול"א דהנהו תולעים הו"ל כמו שנחתכו בחיי הבהמה ואמ"ה שנחתכה אף על פי שאין בה חיות חייב תמיד משום אמ"ה. ז"א כיון דיש להם חיות בפ"ע הו"ל כמו שליל דאם לא הי' השליל ניתר בשחיטת אמו כגון בנתנבלה אמו דחייב משום

אמ"ה מכל מקום אם מת השליל חייב משום נבלה ולא משום אמ"ה ומותר לב"נ ה"נ זה דינו כשליל רק דהתורה לא התירה אותם כאן בשחיטת האם כמו בע"ח דשחיטה ל"ש בהם ובמיתתם חייבין משום נבלה ומותרים לב"נ ה"נ אסורי' לישראל משום נבלה ולב"נ מותרי' כנ"ב. וכ"נ מפירש"י חולין ס"ג ע"ב ד"ה בשחיטה משתריא ע"ש אם כן במתו צריך להתרות בו משום נבלה כנ"פ. ובאלו השרצים שפי' מחיים אם חייב עליהם משום שרץ אפשר דאין אחע"א דאמ"ה וזה ל"ש כאן לפ"ד לומר לאו לאברים עומדת וגם אם מתו אחר שפי' אם באים כא' איסור נבלה ואיסור שרץ כ"ז שייכים לדיני אחע"א המבוארים בפ' גה"נ ע"ש. אך כ"ז שכתבתי דחייבים על תולעים אלו משום אמ"ה אף שכן מבואר באחרונים שהבאתי לבי מהסס בה דנראה מד' הר"ם דמבי' בפ"ז דמיירי בשרצים נראה דחייב משום שרצים ובראשונים אינו מבואר בדינים אלו דין אבר מן החי וצ"ע בזה. ושיעור אכילה משרצים אלו מבואר בר"מ ובדברי הרב המחבר אם אכל מברי' גדולה כזית חייב אף דלא אכל כולה אך אם אכל ברי' שלמה אפילו כ"ש חייב מלקות בין חי' בין מתה ודוקא אם לא חסר כלל ואם חסר אם בדבר שאינו יכול לחיות בודאי אינו ברי' וצריך כזית אך אם חסר רגל או כדומה דבר שיכול לחיות בל"ז הוא אבעיא בש"ס ופוסק הר"ם דאין לוקין מספק וצריך כזית והטעם דבריה בכ"ש ערש"י שבועות דהוא חשוב ע"ש בדכ"א ובתוס' חולין צ"ו כ' הטעם כיון דאמר רחמנא לא תאכל שרץ משמע אפילו כ"ש וה"ל כאילו פירשה התורה בין קטן בין גדול ובלבד שיהי' שלם. והנה דעת רש"י ותוס' דאכל פוטית' לוקה ד' אכל נמלה לוקה ה' כיון דיש הרבה לאוין והרהמ"ח מביא זה במצוה הסמוכה אם כן באוכל ברי' אפילו כ"ש עובר וגם אי נתרסק עובר בכזית. אך תוס' שם בחולין ע"ב ותוס' מכות דט"ז כתבו דאותם לאוין דלא כתיב בהו אכילה בשרצים כגון אל תשקצו אין לוקה על כזית על אלו הלאוין רק באוכל כל הברי' ועל הלאוין דכתיב לשון אכילה לוקין על כזית ג"כ אף בלא ברי' אך באותם דלא כתיב אכילה לא מהני כזית רק ברי' שלמה והתוס' לשיטתם דהטעם כיון דכתי' שרץ משמע שלם אך היכי דכתיבא אכילה משמע בכזית ג"כ אף דלא הוי שלם אבל היכי דלא כתיב צריך דוקא שלם בין קטן ובין גדול הרבה. אך לדעת רש"י כיון דחשוב אבל על כל פנים בכזית לוקה על כל הלאוין דאדרבא כיון דלא כתיב אכילה משמע אפילו פחות מכזית. אך באמת הרבה לאוין דלא כתיב אכילה ומכל מקום צריך כזית כמ"ש כ"פ דהו' הל"מ אם כן בכ"ע בכזית עובר על כל הלאוין רק בשלם עובר על כ"ש גם כן על כל הלאוין אף על אלו הלאוין דכתיב בהו אכילה כיון דהוא חשוב ולהר"מ דכל לאו על ענין אחר ויש לאוין שאין כתוב בהם אכילה מכל מקום כותב בכ"א כזית וברי' שלמה

לוקין בכ"ש סובר כסברת רש"י לא כסברת התוס' דלסברת תוס' אינו חייב באלו בכזית ועיין בחולין ובס' ראש יוסף ואין כאן מקומו ודהתו"ס מכות וחולין דעל לאוין דלא כתיב בהו אכילה א"ח בכזית מובא ג"כ בכ"מ ועיין בלח"מ.

ומבואר בר"ם כאן ז"ל בהכ"א אבל האוכל ברי' טמאה כו' ה"ז לוקה כו' ואפילו ברי' ונשתנית צורתה הואיל ואכלה כולה לוקה ונראה מלשון הר"מ דקאי דוקא על שאכלו כולו היינו בתורת ברי' חייב בסרוחה אבל באוכל כזית ואינו ברי' א"ח בסרוחה וכ"נ כאן מלשון הרהמ"ח וראיתי בהה"מ שכתב דהא דכ' הר"מ נסרחה היינו בראוי לאכול לאדם עדיין דאי בשנפסדה מאכילת אדם כבר ביאר רבינו פי"ד שמי שאכל מאכל איסור אחר שנפסד מאכילת אדם ה"ז פטור עכ"ל בשינוי לשון קצת וא"י כוונתו אי דראוי למאכל אדם למה כתב ד"ז אצל ברי' אפילו בלא ברי' רק כזית ג"כ הדין כן דראוי למאכל אדם חייב ולומר דכוונת הר"מ דודאי בכזית חייב אך בברי' כיון שנפסדה ונשתנית צורתה הו"א דאינו ברי' קמ"ל דחייב מן התורה לומר ד"ז כיון שהי' שלם חייב משום ברי' בכ"ע. ולולא דברי הרב המגיד הייתי אומר דכוונת הר"מ דמיירי בסרוחה שא"ר למאכ"א דא"ח בכל איסורין דאין לוקין שלכד"א עפי"ד ע"כ באינו ברי' דצריך כזית הוי ככל איסורין שבתורה דא"ח שלכד"א רק בברי' דמחייב על כ"ש. וידוע דעת רש"ל ומהריב"ל עמ"ל ה' שבועות דלר"ש דס"ל כ"ש למכות חייב אף שלכד"א ג"כ אם כן בברי' כיון שמחייב על כ"ש חייב ג"כ על שלכד"א וג"כ בנפסדה (אף שי"ל שגרע נפסדה משלכד"א עיין באחרונים) דהר"מ פוטר פי"ד מטעם דהוי שלכד"א אך הכא מחייב כיון דחייב בכ"ש חייב בנפסדה ובכל שלכד"א. ול"ק דבפסחים בסוגיא דשלכד"א אמרינן הכל מודים בכה"כ דחייב אף שלכד"א ול"א הכסף משנה בברי' ז"א דרוצה להשמיענו האיסורין שאסורין בכזית ומכל מקום חלוק משאר איסורים וחייב שלכד"א אבל איסורים שחייבים עליהם בכ"ש אינו חידוש וא"צ להוצי' מן הכלל וכתבתי מזה בחיבורי כ"פ. אם כן ד"ז דוקא בברי' אבל באינו ברי' דצריך כזית א"ח שלכד"א ומכ"ש בנפסדה ממאכ"א אך בטלה דעתי נגד דעת הה"מ. אך ק"ל לדעת הר"ם כיון דלדעתו קאי כל לאו על מין אחר כידוע וכמ"ש הרב המחבר ובקצת לאוין לא נאמרו בהם לשון אכילה אם כן בשרצים שהלאו בהם לא נאמר לשון אכילה נהי דהשיעור בכזית כמו בב"ח וכה"כ דהל"מ הוא אך ה"ל להר"מ לבאר שלוקין על אלו מינים על שלכד"א כמו בב"ח וכה"כ כיון דלא כתיב בהו לשון אכילה וגם על הגמ' דפסחים קשה למה לא הוציאו מיני שרצים אלו ג"כ מן הכלל ולחייב עליהם שלכד"א. ועיין פרי חדש סי' ק"ג דעתו דברי' הסרוחה ופגומה בעצמה כיון דהתורה אסרתה מה תוסיף תת כח שנפסדה

עוד ע"כ חייב בכ"ע וכ' דזה כוונת הר"מ דחייב בנפסדה היינו באותן בריות הפגומים וסרוחים ע"ש ודוחק הוא. וגם ק' קושיות שהקשיתי לעיל למה כ' הר"מ באכל הברי' בכזית ממנו ג"כ הדין ומ"ש לעיל נראה נכון. וראיתי להפמ"ג יו"ד שער התערובות העיר קצת במ"ש ואיני יכול לעמוד ע"ד. ולשי' תוספות וראשונים דעל נמלה לוקה חמש מאלו הלאוין הכפולין וקצת לאוין דלא נאמר בהם לשון אכילה ולשיטת תוס' אינו חייב על כזית מחמת אלו הלאוין רק באוכל כל הברי' אם כן הדין כך אם אכל כזית ולא ברי' דאין לוקין רק מחמת הנהו לאוין דכתיב בהו אכילה בודאי א"ח שלא כדרך אכילה ומכל שכן בנפסדה ממאכ"א כמו כל איסורים שבתורה אך באכל הברי' כולה אפילו כ"ש דחייב משום כל הלאוין חייב משום לאוין דאכילה ג"כ ע"ש בתוס' חולין לוקין על כולם אף בנפסד והוא שלכד"א כיון דחייב בכ"ש והוא כסברת רש"ל ומהריב"ל אף דכתיב אכילה מכל מקום כיון דגזרת הכתוב דחייב בכ"ש חייב ג"כ אף שלכד"א ולא הוציאו בפסחים ברי' מן הכלל כיון דהוי בכ"ש כמ"ש ובכזית באמת א"ח על שלכד"א בכהת"כ ולדעת הר"מ בברי' בכ"ע חייב על שלכד"א כמ"ש אך בכזית באותם המינים שהלאו כתוב בלשון אכילה א"ח שלכד"א אך באותם המינים שנלמד הלאו ואינו כתיב לשון אכילה ה"ל לחייב אף שלכד"א אך הר"מ לא ביאר וגם קשה מפסחים כמש"ל וכ"ז צ"ע. (ולדעת רש"י דאף לאוין דלא כתיב בהו אכילה מכל מקום חייב על כזית וסובר ג"כ דנמלה לוקה ה' מחמת הלאוין הנכפלים. הדין כך אם אכל כל הברי' לוקין ה' ואף שלכד"א כמ"ש כיון שהי' בכ"ש ואם אכל כזית שלכד"א אף דהתרו בו מכל הלאוין מכל מקום א"ח מלקות רק מהלאוין דלא כתיב בהו אכילה אבל מהלאוין דכתיב בהו אין לוקין דעל שלכד"א אין לוקין במידי דכתיב אכילה וק"ל):

ואפשר לומר שאותם שרצים שהם פגומים ומאוסים מצ"ע ומכל מקום אסרה התורה אותם כמ"ש הפר"ח וגם הוי חידוש כמו אמ"ה וגה"נ ולהפמ"ג ביו"ד ס"ה דגה"נ חלקו בחוץ פטור ואינו מצטרף בכא"פ כמו אמ"ה כיון דחידוש הוא וכן ח"ש מותר כיון דלא חזי לאצטרופי אם כן אפשר באותן שרצים ג"כ אם אכל כזית בזאח"ז ואינו ברי' אינו מצטרף בכא"פ וח"ש מותר כיון דחידוש הוא כמו גה"נ ואמ"ה וצ"ע. ואם יקשה הא כה"כ ובב"ח גם כן אסור שלכד"א ומכל מקום דינם ככל האיסורים לענין צירוף ול"א חידוש הוא ז"א דרש"י פי' דחידוש הוא ואכילה משמע דוקא בב"א ערש"י ספגה"נ אבל בב"ח וכה"כ דלא כתיב ל' אכילה א"צ בב"א והדרי' להל"מ דמצטרף בכא"פ דאינו משמע בב"א דוקא גם באמ"ה ובגה"נ החידוש הוא דהתורה כתבה לשון אכילה בדבר שאינו אוכל אבל בב"ח וכה"כ דלא כתיב לשון אכילה אין חידוש מה דהתורה אסרה דברים שאין

ראוים אם כן כאן בלאוין דכתיב בהו לשון אכילה אין הכי נמי דחידוש הוא כמ"ש אבל אותן לאוין דאין כתיב בהם לשון אכילה אין חידוש ומצטרף. ומבואר במכות דאם ריסק ט' נמלים וא' חי והשלימו לכזית לוקה ששה משום נמלה ה' וא' משום כזית נבלה וע"ש בתוס' דאתי כמ"ד דאחע"א ולדהתו"ס הדברים כמשמען דעל נמלה לוקין ה' לסברתם והר"מ מביא ג"כ ד"ז כאן והר"מ מיירי מנמלה המורכבת ע' לח"מ. אך דבריו תמוהין מ"ש דחייב משום נבלה ובפ"ד כתב דא"ח בטמאים משום נבלה דאין אחע"א ובהה"מ הניח בצ"ע וכן בלחם משנה ובדיני ביטול הברי' שכתב הרהמ"ח הוא ענין עמוק וא"ר להאריך בד' האחרונים עיין בדבריהם. ודיני הברי' דאינה בטלה וכן ד"ח הכל הוא מדרבנן וע' תוס' מעילה גבי פרוטה בכיס זה הקדש נראה מדבריהם דמטבע חשוב ואינו בטל מן התורה ועיין מ"ל סוף מעילה. ולאו זה כשאר לאוין שבתורה לכל הענינים:

מצוה קסד

סעיף א

שלא כו'. עיין ר"מ פ"ב והר"מ כתב הן הבריות הדקות והן חיות גדולות כש"ד כל שאינו בצורת דג כו'. והרהמ"ח כתב בריות דקות ובאמת בריות גדולות ג"כ בכלל לאו זה להר"מ והנה הר"מ סבירא ליה דלוקין מלאו זה והרמב"ן חולק כמ"ש הרב המחבר וכתבנו כ"פ דדעת רש"י דצריך להתרות משום לאו הכתוב אם כן להר"מ צריך דוקא להתרות בו משום לאו הזה ואם התרו בו משום לאו דדגים אינה התראה כלל לכולי עלמא כמו שכתבתי כ"פ דאם מתרין בו משום לאו אחר כ"ע סוברים דאין זה התראה כלל וכאן השרצים אינם בכלל דגים כלל. ולרמב"ן שסובר דהלאו כאן הוא מוכל אשר אין לו כו' ולאו זה דואל תשקצו הוא מלאוין הכוללים שאין לוקין עליהם ונכנס בזה איסור בהמה טמאה ועוף טמא ושרץ כו' אני מסופק אם התרו באוכל בהמה טמאה או עוף טמא משום הלאו הזה מי נימא כיון דאין לוקין על הלאו הזה הו"ל כאלו התרו משום לאו אחר ואין לוקין א"ד כיון דעכ"פ מלאו הזה נאסרו ג"כ לא ה"ל כאלו התרו בו משום לאו אחר על כל פנים ואפשר אף לרש"י דהקפידא היא דיתרו בו משום לאו מכל מקום אפשר דא"צ דוקא להתרות בו משום לאו זה דלוקין אלא מן לאו הקאי ע"ז וע' רש"י בשבועות וצ"ע. ובדין פטות' ונמלה מה שנחלקו הר"מ והראשונים הוא אריכות גדול ע' בס' המצות ומ"ש הרהמ"ח לענין כזית וברי' עי' לעיל במצוה הקודמת. והנה מה שהביא במצוה דלעיל שייך כאן דשרצים שבבורות וכלים מותרים כ"ז שלא פי'. ומים נובעים יש בהם

הלאו הזה וחריצין ונעיצין שנמשכי' ואין נובעים דעת הר"מ והרהמ"ח דג"כ אסור ועיין בש"ע דעת המתירין ועיין בס' פר"ח. ואין להאריך:

מצוה קסה

סעיף א

שלא כו'. עיין ר"מ כאן והרמב"ן חולק וכל הדינים תמצא במצוה הקודמת. לכאורה אפשר באותם שרצים שאינם אסורין אלא עד שיפרשו לארץ אם כן קודם שנפרשו מותרים והו"ל כמו שהיתה להם שעת הכושר וכן כתב הכרתי ופלתי סי' ק' דבריה כזו בטלין דאין אסורין מתחלת ברייתן אם כן לדעת הרלב"ח מובא במשנה למלך פ"א מהלכות חמץ ומצה דחמץ כיון דהי' לו שעת הכושר הי' חצי שיעור מותר דלא ילפי' מחלב ע"כ צריך לרבות מלא יאכל ע"ש אם כן כאן דליכא ריבוי אפשר דחצי שיעור מותר ובגוף דברי הכרתי ופלתי עיין באחרונים.
(נשלמה פ' שמיני ובס"ד נתחיל פ' תזריע:

מצוה קסו

סעיף א

לטמא היולדת כו'. עיין ר"מ ה' א"ב פ"ד ופ"ו ובטיו"ד סי' קצ"ד באריכות. והנה הרהמ"ח כת' דכל היולדות טמאות דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם כו' ונטה מדרך הר"מ פ"ה שם ועוד במקומות דפוסק דאפשר לפה"ק בלא דם אך זה גזירת הכתוב דיולדת טמאה אף גם בלא דם אך גם לסבר' זו דפוסקין דא"א לפה"ק בלא דם מכל מקום הוא גזירת הכתוב ביולדת ויש הרבה דינים ביולדת דאין בנדה מחמת הדם רק מטעם יולדת וע' תוס' כריתות על הגליון דף י' שהקשו ל"ל פסוק דילדה זכר טמאה שבעה כיון דא"א לפה"ק בלא דם תפ"ל דטמאה משום נדה וע"ש מה שתירצו ועיין בס' סדרי טהרה מ"ש בשם דרכי נועם שמתרץ דנ"מ אם ילדה תוך נדתה כגון בשביעי לנדתה דמטעם נדה טובלת בליל ח' אף שרואה כל שבעה ומכל מקום גזירת הכתוב מחמת הלידה טמאה שבע' מיום הלידה ול"מ טבילה לערב וכן אם ילדה בימי זיבה ולא ראתה עד עתה דראי' אחת בימי זיבה ה"ל ש"י כנג"י וטובלת למחר מחמת הדם גזרה התורה מחמת הלידה דטמאה שבעת ימים וע"ש מ"ש בעצמו. הכלל הוא גזירת הכתוב בזכר ובנקב'. והנה זמן טבילתה בליל שמיני לזכר וליל ט"ו לנקבה וקודם לא עלתה לה טבילה כלל אך לאחר ליל ח' וט"ו טובלת אף ביום מן התורה רק משום סרך בתה הכלל דזה דקיימא לן כל

חייבי טבילות טובלים ביום חוץ מנדה ויולדת דטבילתן בלילה אין הפי' בלילה דוקא רק הפי' דלא תטבול בשביעי או בי"ד קודם חשיכה ול"א מקצת היום כו' רק טמאה עד ליל שמינית וליל ט"ו בערב וקודם לזה ל"מ טבילה אבל אחר הזמן מועיל טבילה תמיד אף ביום וביום הראשון אמרינן מקצת היום ככולו אף שילדה קודם חשיכה ביום השביעי לערב טובלת ויום הראשון נחשב ליום וכ"ז פשוט בש"ס ופוסקים. והנה אפילו רואה דם כל זיי"ן ימים או בנקבה כל י"ד יום מכל מקום טובלת בערב ולאחר הזמן הזה גזירת הכתוב היא דיש לה דם טהור בזכר ל"ג יום ובנקבה ס"ו יום וכל דם שרואה האשה באלו הימים טהור היא מנדה אם טבלה מהלידה וטהורה לבעלה ולטהרות מתורת טומאת נדות רק לטהרות בתורת יולדות כמו שלא ראתה כמבואר במצות הבאות בס"ד לענין טהרות הדין של מ' ופ' יום ואפילו שופעת מיום הז' עד ליל ח' ואח"ז ג"כ וכן בנקבה מי"ד עד אחר י"ד מכל מקום טובלת וטהורה דקיימא לן דמעיין א' הוא התורה טימאתו והתורה טהרתו לאח"ז הזה הדמים טהורים ואחר כלות מ' ופ"א אפילו שופעת מתוך מ' ופ"א לאח"ז טמאה דמעיין א' הוא וטמא בזמן וטהור בזמן דכך גזירת הכתוב אך ביולדת בזוב צריכה ז' נקיים אף מדם טהור וכ"ז מבואר בש"ס ור"מ וטור ואין להאריך. בד"א שתולה הדבר בימים כגון שטבלה אבל אם לא טבלה אפילו אחר כמה שנים הבא עליה ח"כ וטמאה לכל הענינים דביומי וטבילה תלא רחמנא עש"ס וז"פ. וא' היולדת חי או מת או אפילו נפל אם ניכר או זכר או נקבה יושבת לזכר ולנקבה כדינו ואם הפילה שליא קי"ל אין שליא בלא ולד וא"י אם זכר או נקבה והולכין מס' להחמיר ונותני' לה ימי טומאה של נקבה וימי טוהר לזכר ודוקא לאחר מ' יום דתוך מ' יום שנתעברה ואפילו יום המ"ם אינה חוששת לוולד כלל דמי' בעלמא הוא ואין חילוק בין זכר או נקבה אחר מ"ם יום ה"ל צורת וולד ואמו טמאה לידה ובטור הבי' דיעה דבנקבה צריך פ"א יום אבל הר"מ והראשונים והרהמ"ח מכללם פוסק דבכ"ע מ' יום אפילו בנקבה ע"ש בב"י ודעת הרהמ"ח דאף בתוך מ' יום דאינה חוששת לולד מכל מקום א"א לפה"ק בלא דם וטמאה משום הדם ורשב"א חולק בדבר וכתב דבתוך מ' יום מיא בעלמא הוא ולית בי' משום פה"ק ע' בב"י סי' קצ"ד:

סעיף ב

או שפיר מלא דם. הר"מ לא פסק כן רק דוקא בשפיר מרוקם איזהו שפיר מרוקם עיין ר"מ ואפילו בשפיר מרוקם מכל מקום אין נותנים לה ימי טוהר עד שישעיר אבל בשפיר שאינו מרוקם אין חוששין לוולד כלל אך הרמב"ן ורשב"א הורו להחמיר אפילו בשפיר שאינו מרוקם עיין במ"מ וכ"מ וב"י סי' קצ"ד ודעת הרב המחבר כהרמב"ן ורשב"א על

כל פנים ה"ל לכתוב שאין נותנים לה על כל פנים ימי טוהר עד שישעיר וסתם הדברים ביותר וער"מ וטור וב"י:

סעיף ג

ועכשיו נהגו כו'. עיין ר"מ פי"א דמנהג זה נתחדש בימי הגאונים ובצרפת בועלין על דם טוהר ולא נתפשטה התקנה ההיא בכל ישראל ותלוי במנהג. וד"ז נוהג בכל הנשים ישראלית וכן שפחה כנענית אבל העכו"ם אינה טמאה לידה מן התורה כלל. והנה בנכרית שילדה ואח"כ נתגיירה ודאי טומאת לידה אין לה כיון דהלידה הי' בעודה נכרית דלא חל עליה טומאת לידה אך אם יש לה ימי טוהר דאפשר כיון דנתגיירה יש לה ימי טוהר אף על הלידה שהיתה בגיותה והוא מבואר בבכורות דמ"ו ע"ב אם יצא פדחת בהיותה נכרית ונתגיירה אין נותנים לה ימי טומאה ולא ימי טהר' וע"ש בתוס' דפדחת רבותא מכל שכן שילדה כולה בגיותה ונתגייר' אין לה לא ימי טומאה ולא ימי טהרה וע' נדה דף ל"ו ע"א תוספות ד"ה הלכתא כו' אף למ"ד שני מעיינות הם ונפתח הטהור כו' מכל מקום הוא רק גזירת הכתוב ובגיורת כיון דאין לה ימי טומאה אין לה ימי טהרה וכ"ש למאי דקיימא לן כרב דאמר מעיין א' הוא. ובמ"ל כאן פ"ד מבי' ד"ז דילד' ואח"כ נתגיירה בשם הירושלמי ומגי' הירושלמי ומסיק דאף שאין לה דמים טמאים יש לה דמים טהורים והם דברי' תמוהים ובמחכת"ה נעלם ממנו ש"ס מפורש בבכורות דמבואר להדי' להיפך וכבר עמדו בזה האחרונים והר"מ לא הביא כלל ד"ז וצ"ע למה השמיט ועבמ"ל:

סעיף ד

והעובר ובא כו'. ע' בסוף הספר בהגהת מ"ל הקשה ע"ז דלהר"מ ה"ל מ"ע זו ככל מ"ע שבטומאות כמ"ש הרהמ"ח מצוה קס"א ולהרמב"ן שסקל משפטי הטומאה מכלל העשין סקל גם את זו מהחשבון והר"מ הביא מ"ע זו בה' מו"מ ואם כס' הרהמ"ח בה' א"ב הי' מקומו ולענין טומאת יולדת וחיוב הבא עליה יבואר לקמן במצות נדה שם מקומו:

מצוה קסז

סעיף א

שלא יאכל טמא כו'. עיין ר"מ הפסהמ"ק פח"י וכ"ה כל טמא שחייב כרת על ביאת מקדש. ועל איזה טומאה חייב על ביאת מקדש עיין ר"מ הב"מ פ"ג ואכל כזית קודש בין קודש טהור בין קודש טמא במזיד חייב ואם התרו בו למלקות חייב מלקות עיין ש"ס ור"מ פי"ט מסנהדרין ובשוגג חייב קרבן עולה ויורד ולעיל במצות קעו"י ביארתי קצת

דינים מטמאות מו"מ וע"ש לענין טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן ואודם אף על פי שהם בודאי טמאים מכל מקום א"ח על קדשים ע"ש מ"ש בזה. וא"ח א"ת על לא הודע דכל דאין חייב חטאת קבוע על שוגג רק עויו"ר א"ח א"ת על לא הודע עש"ס ור"מ ה' שגגות ודוקא בטמ' אבל טב"י קודם הערב שמש וכן מחו"כ באותן הטמאים שצריכין קרבן דעת הר"מ והרב המחבר דא"ח על אכילת קדשים כרת וממילא פטורים בשוגג מקרבן רק במזיד לוקין מלאו זה דכרת אתמעט דכתיב וטומאתו עליו עד שיהי' כל טומאתו עליו פרט לטב"י ומח"כ אף דבפ"ג מהב"מ פוסק הר"מ דבביאת מקדש חייב טב"י כרת רק מח"כ פטור מכל מקום גבי אכילת קודש סובר הר"מ דגזירת הכתוב היא דאף טב"י פטור אך דעת ראב"ד כאן ופ"ג מהב"מ דאף מחו"כ חייב הן במקדש והן באכילת קדשים עכ"מ פ"ג האריך בזה. והנה באוכל קודש טמא חוץ מה שחייב על טומאת הגוף חייב ג"כ מלקות על טומאת בשר ואם התרו בו משום שניהם חייב ב"פ מלקות או שגג בזה והזיד בזה בין נטמא הגוף קודם או נטמא הבשר קודם דהוי כולל ומוסיף עיין בחולין וזבחים ק"א הכלל באיזה ענין דחייב על טומאת בשר חייב ג"כ אף אם הי' טמא טה"ג אך טומאת הגוף חמור דחייב כרת וקרבן וז"פ. וזה הכלל כל דבר שיש לו מתירין כגון גבי קרבנות בע"ח זריקת הדם ושאר קרבנות עיין ר"מ פ"ז שחישב שם המתירין א"ח משום טמא לא כרת ולא מלקות עד שיקריבו המתירין וא"ח אם אכל הבשר קודם זריקת דם רק אם אכל לאחר זריקת דם דקרב המתיר חייב משום לאו זה והרהמ"ח פי' כאן עד שיקריבו מתירין היינו האימורין והוא בודאי טעות המעתיק כי תלוי בזריקת הדם כמבוא' בש"ס ובר"מ. וכן אם אכל מבשר חטאות הנשרפות לאחר זריקה ג"כ חייב. וכ"ד שאל"מ כגון מנחת כהנים וכדומה חייבים משום טומאת הגוף משהקדישו בכלי וכן אם אכל מהמתירין עצמן כגון הקומץ כו' חייבים ג"כ משום טומאה חוץ מן הדם שא"ח משום טה"ג דהוא גזה"כ. וטמא שאכל אימורים או פסח שלא נצלה ולחמי תודה שלא הורמה חלתן חייבים משום טה"ג כ"פ הר"מ ועבכ"מ. טמא שאכל מן העצמות וגידין מן הקרניים כו' א"ח כרת ומלקות רק מכת מרדות כמו בכל איסורים שבתורה וקדשי עכו"ם פוסק הר"מ דא"ח עליהם משום טומאה ובכ"מ תמה ע"ז דפוסק כר"ש ולא כר"י בזבחים דמ"ה ע"ש ובבה"ז ובמ"ל. ואם אכל עצים ולבונה וקטורת בטה"ג דעת הר"מ דא"ח כרת כר"ש והראב"ד השיג עליו דהלכה כרבנן דח"כ ועבכ"מ ומ"ל וכבר כ' לשיטה זו דעץ הוא והתורה אסרתו ה"ל כמו גה"נ ולהפמ"ג חלקו פטור כיון דה"ל חידוש אם כן ה"נ וצריך לאכול כזית בב"א ואינו מצטרף בכא"פ וגם אפשר ח"ש מותר כמו גה"נ וכתבתי

זה כ"פ. ולאו זה נוהג בכל אישי ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן ולענין תשובה הו"ל כמו כל ח"כ ויבואר אי"ה לקמן:

מצוה קסח

סעיף א

שתקריב היולדת כו'. ער"ם פ"א מה' מחוסר כפורים והנה הר"מ שם והרהמ"ח כאן תופסים לשון המקרא דבתור' כתי' כאן עולה קודם חטאת אבל באמת מבואר בזבחים פ' כל התדיר ור"מ פ"ט מהל' תו"מ דגם ביולדת החטאת מקריבין קודם לעולה ועש"ס שם דכאן למקרא' הקדימ' הכתוב ופירש"י שתהא נקראת בענין תחלה כו' מבואר בדבריו דרק נקראה בענין תחלה אבל אין שום חילוק לענין אחר ומבואר שם במשנה חטאת העוף קודמת לעולה וכן בהקדישה פירש"י כשהוא מפריש את קינו קורא שם לחטאת תחלה ע"ש. אם כן כאן נמי הדין כן גבי יולדת הן להקרבה והן לקריאת שם חטאת קודם רק לענין דנקראת בתור' תחלה וכ"נ דעת הר"מ פ"ט מהתו"מ ה"ו דכת' חטאת קודמת לעולה וכן בשעת הפרשה מפריש החטאת תחלה. ואח"כ בה"ח כ' אפילו חטאת יולדת קודם לכבש כו' ולא חילק לענין קריאת שם מוכח דדעתו דשוה לכל מקום דקודם החטאת הן לענין הקרבה והן לענין קריאת שם וכ"כ המ"ל שם בה"ו דדעת רבינו הר"מ כ"ה כדעת רש"י דלמקראה כו' היינו שנקראת בענין תחלה. והנה הא דחטאת קודם דעת תוס' בכ"ד דאינו מעכב בדיעבד אם הקריב העולה קודם ג"כ כשר רק למצוה החטאת קודם ודעת הריטב"א דהוא לעיכוב ועיין במ"ל כאן ודהתו"ס הם בזבחים ה' ומנחות ד' וקדושין י"ג וד' ריטב"א הם בקדושין. ודעת רבינו חיים בתוס' זבחים ד"צ הא דלמקראה הקדימה הכתוב היינו אף על פי שחטאת קודם להקרבה לעולה מכל מקום כאן גזירת הכתוב דצריך להקדיש העולה קודם ומה שמבואר במשנה וכן בהקדישה לא קאי ליולדת וביולדת צריכה להקדיש העולה תחלה ולהקרבה החטאת קודם והתוס' הקשו ע"ד מדכ"א חייבי חטאות אין ממשכנין חייבי עולות ממשכנין והטעם דחטאת בא לכפר לא מתעצל ולא יפשע אבל עולה כיון דאינו לכפרה לא יביא ע"כ ממשכנין ואמרי' בש"ס אר"פ פעמים שחייבי עולה אין ממשכנין אמרי' מאי ניהו בעולת יולדת דאקדמי' קרא והיינו כיון דעולה קודמת ולא תוכל להביא החטאת קודם לעולה אם כן ממילא לא תתעצל על העולה ג"כ כיון דלא תתעצל על החטאת דבא להכשירה בקדשים הא אמר רבה למקראה הקדימה הכתוב והיינו באמת החטאת קודמת ותתעצל על העולה ואי כפי' ר"ח דצריכה להקדיש העולה תחלה אם כן בודאי לא תתעצל על העולה דלא

תוכל להביא החטאת קודם שתקדיש העולה אם כן שפיר אין ממשכנים עכ"ד בתוס' ביאור. ולענ"ד אפשר לתרץ דעת ר"ח די"ל הא דאמר הש"ס מ"נ עולת יולדת כיון דצריכה להביא העולה קודם אם כן ע"כ תקריב העולה תחלה כי לא תוכל להקריב החטאת היינו דוקא אם נאמר דהקדימה מעכב כסברת הריטב"א והתוס' במקומות הנ"ל בתחלת דבריהם ועיין ג"כ בפסחים דנ"ט אם כן כמו דאליבא דהלכתא החטאת קודמת ואם הקריבה העולה קודם העולה פסולה וע' תוס' במקומות הנ"ל הטעם דיש מחוסר זמן לבו ביום כיון דהתורה הקדימה לחטאת עדיין אין זמן העולה וה"ל מח"ז ע"ש. אם כן ה"נ לפי הס"ד דע"כ אין ממשכני' דעולה קודם דאקדמה קרא אם כן אם הקריבה החטאת קודם ג"כ החטאת פסולה דהו"ל מחו"ז וע' מנחות ה' דר"פ בעצמו סובר דיש מח"ז לבו ביום אם כן שפיר דין דר"פ דאין ממשכנים דע"כ צריכה שתביא העולה דהחטאת תהי' נפסלת ועל החטאת אינה מתעצל' שמכשירה בקדשים אבל אם הקדימה אינו מעכב בודאי לא הי' סברת הש"ס כלל דאין ממשכנים כיון דצריכה להביא חטאת דבאמת כמו דעולה אף שהוא מ"ע להקריב וכפרה קצת מכל מקום ממשכני' כיון דלאו לכפרה ולא להכשר קדשי' חיישי' שמא לא יביא אם כן אפילו החטאת קודמת למצוה מכל מקום לא תביא העולה רק החטאת כיון דאינו מעכב רק היא מצוה כמו דמצוה להביא העולה ומכל מקום ממשכנין ה"נ משום מצוה זו ג"כ ממשכנין ע"כ בודאי סברת הש"ס מ"נ עולת יולדת ור"פ סובר דמעכב ולא יליף ממצורע ע' תוס' שם אם כן כיון דמעכב ופסולה ע"כ צריכה להביא העולה להכשר ע"כ אין ממשכנין וע"ז מקשה הש"ס הא"ר למקראה הקדימה הכתוב והיינו כפיר"ח דרק להקדיש העולה צריכה קודם אבל להקרבה חטאת קודם אם כן למה אין ממשכנין דאפשר תקריב החטאת קודם קריאת שם עולה וסברת ר"ח דנהי לענין קדימת הקרבה הו"ל מח"ז לפי מאי דסובר השתא מכל מקום כיון דאינו מחוסר אלא קריאת שם אין סברא דמעכב ותפסול החטאת משום דהקדים לקריאת שם העולה מחמת מח"ז לבו ביום ע' תוס' מנחות ד"ה כתבו דלענין הפרשה מודה ר"פ דאין מחוסר זמן לבו ביום ע"ש אף דלהקדיש מח"ז יש איסור עמ"ל פ"ג מהא"מ אף דיש חילוק מסברת התוס' על כל פנים דעת ר"ח כן כיון דאינו מחוסר רק ק"ש אינו מעכב בדיעבד עכ"פ. אם כן מקשה הש"ס למה אין ממשכנין כיון דאינו מעכב דלמא תפשע כמ"ש דז"ב אצלי אם אינו מעכב בודאי חיישי' שמא תפשע ולא תביא רק דבר המעכב כמש"ל כנ"ל ליישב דעת ר"ח. שו"ר בפשיטות דל"ק על ר"ח דאינו מפרש כלל כפי' התוס' אי נימא עולת יולדת כו' משום דאי אפשר לה להביא חטאת קודם כו' דבאמת אין זה סברא כיון דדעת ר"ח בתוס' במקומות הנ"ל דקדימה אינה מעכבת דילפינן ממצורע ע"ש אם כן

לא הי' מקשה הש"ס מ"נ כו' דאין סברא דלא למשכן מחמת הקדימה כיון דאינו מעכב כמ"ש רק ר"ח מפרש כמו שפירש"י ד"ה מאי נינהו כו' שפי' דהסברא כיון דאקדמיה קרא אם כן העולה מעכבת מלאכול בקדשי' ע"כ אין ממשכנים עפירש"י שם ע"ז מקשה הא"ר למקראה היינו לענין ק"ש אבל עולה אין מעכבתה ומותרת לאכול בקדשי' בלא העולה אם כן כיון דאינה מעכבתה כלל מהיתר הקדשים למה לא ימשכנו אותה דלמא תביא חטאת בלא עולה והק"ש אינו מעכב בודאי כסברת ר"ח דהקדימה אינה מעכבת וכל היכי דאינו מעכב חיישי' דלמא תפשע ולמה לא ימשכנו כנ"ל ברור דל"ק על ר"ח אם כן ד"ז צ"ע דאפשר צריך לקרות שם העולה קודם כסברת ר"ח. וד' רש"י קצ"ע מן התורה מדאקדמי' קרא נאמר דמעכב כפרה הא דחטאת מעכב כפרה ילפינן מוכפר עכ"מ כאן ע"כ נטו התוס' מדבריו ופירשו דהטעם דעולה קדים וצריך להביא קודם. ובאתי בכ"ז רק לעורר.

ומביאה הקרבנות אחר ימי מלאות היינו יום מ"א לזכר ופ"א לנקבה ואם הביאה קודם לזה לא יצאה והראב"ד ג"כ מודה לזה לא כהכסף משנה וכבר תמה עליו בעל לח"מ. ואם לא הביאה בימי' הללו תביא לאח"ז וכל עוד שאינה מביאה ה"ז מח"כ לכל הדיני' שנוהג במח"כ. ואם חייבת קרבן על ולד שהיא לאחר מלאת ועתה היא תוך מלאת לולד דעת הר"מ דאינה מביאה אפילו על ולד הראשון כ"ז שהיא תוך מלאת לולד ואם הביאה לא יצאה י"ח והראב"ד השיג ע"ז דהא טמא משלח קרבנותיו ולמה לא תשלח על קרבן שהיא חייבת מכבר אפילו קרבן יולדת עכ"מ ולח"מ. ולענ"ד אם קושי' על הר"מ יש כאן אבל תימה גדולה שכ' הראב"ד אין כאן דד"ז דטמא משלח קרבנותיו עיין ר"מ פ"ב מהב"מ ומבואר שם דמצורע אינו משלח קרבנותיו אח"ז כ' דטמא שרץ משלח קרבנותיו כו' חוץ מפסח כו' אבל טמא מת אינו משלח קרבנותיו כו' עד שיטהר ובכ"מ שם כ' דיצא להר"מ דינים אלו דמבואר בש"ס דערל וטמא משלחין קרבנותיהם ומ"ש בטמא מת אינו משלח יצא לו מזבחים כ"ב דרשב"ל סובר כן ופליג אזקני דרום ע"ש. ולדידי דברים הללו תמוהין מאד דשם בסוגי' מיירי לענין פסח ופסח אין ענין לשאר קרבנות כמו טמא שרץ לדעת הר"מ דאינו מקריב פסח מכל מקום שאר קרבנו' משלח אם כן ה"ה ט"מ ע"ש ותראה שד' הכסף משנה תמוהים. ולענ"ד יצא להר"מ זה מסוגי' דמ"ק דט"ו ע"ב דתניא ואחר טהרתו כו' אחר פרישתו מן המת ז' ימים יספרו אלו ז' ימי ספורו כו' וע"ש ברש"י שכ' אלמא לא יוכל להקריב קרבנו עד שנטהר מטומאת מת וה"ה מצרעתו וע"ש בתוס' מה שהקשו על רש"י על כל פנים צ"ל לדעת רש"י הא דערל וטמא משלחין קרבנותיהם מיירי בטמא שרץ ובטמא מת דגזירת הכתוב דאינו משלח וע"ש עוד בתוס'

שמביאין בשם תוס' דטמא משלח בטמא שרץ ולא בטמא מגופו ע"ש היטב אם כן אפשר שדעת הר"מ כרש"י ע"כ סובר דטמא מת אינו משלח קרבנותיו וגם סובר כדעת תוס' דטומאה שבגופו אינו משלח אם כן כל הטמאים מגופם כגון יולדות בתוך מלאת דא"ר לב"מ אינה משלחה קרבנותי' ע"כ דעת הר"מ כאן דאינה יוצא' אם תקריב תוך מלאת ואה"נ דחטאת ואשם ג"כ אינו מקריב אם כן אין כאן תימה. אך קושיא על הר"מ יש כאן למה כ' כאן ד"ז הו"ל לכתוב לעיל בהב"מ לענין שאר קרבנות וגם שכ' שם מצורע אינו משלח משמע טה"ג משלח חוץ ממצורע ע' תוס' ומ"ש לעיל דהר"מ שמחלק דט"מ אינו משלח מסוגיא זו דמ"ק נ"ל הדברים ברורים ודברי הכסף משנה תמוהים ועיין בכמה דבורי התוס' בענין זה במקומות הנרשמי' ועיין בס' ט"א במגלה בסוגי' דאין בין זב כו' מה שהקשה על רש"י נדה ובעזה"י ד"ז דטמא משלח קרבנותיו יבואר באריכות במק"א. ואם ילדה ולד ותוך מלאת הפילה עוד ולד ותוך מלאת השני הפילה ג"כ ולד ואח"ז ג"כ כ"פ כ"ז שהי' תוך מלאת אפילו הולד השלישי הוא אחר מלאת הראשון רק הוא תוך מלאת השני הכלל כל הולדות שתפיל תוך מלאת שלא יצאה לשעה הראוי לקרבן מביא פ"א הקרבנות על כל הולדות אך אם ילדה אחר מלאת ולא הביאה עדיין קרבן על הולד הראשון צריך שתביא קרבן על כל לידה ולידה שהי' לאחר מלאת כיון שהי' שעה הראוי לקרבן ואפילו הפילה בליל מ"א או בליל פ"א אף על פי דלילה מח"ז מכל מקום לענין זה ה"ל לאחר מלאת ומביאה קרבן על הולד השני ג"כ וכ"ז מבואר בש"ס ור"מ כאן. ומכל מקום אפילו הי' עליה כמה לידות שהיה כ"א לאחר מלאת שהיתה חייבת כמה קרבנות מכל מקום אם מביאה קרבן א' מותרת לאכול בקדשים דקרבן א' עולה לכמה לידות כמו מקוה שמטהר בפ"א כמה טומאות אך שאר קרבנות עליה חובה דצריכה להביא אף על פי שאינה מעכבתה מאכילת קדשים ומביאת מקדש מכל מקום חוב עליה להביא ודעת הראב"ד דהלכה כרשב"ג דאין השאר עליה חובה ועיין כסף משנה מ"ש בזה ועלח"מ וע' תוס' ב"ב דקס"ו. ואם היה עליה ס' לידה מביאה קרבנות מספק ועל העולה מתנה אם חייבת עולה לה לחובתה ואם היא פטורה היא עולת נדבה ועל החטאת א"י להתנות שאין חטאת בא נדבה וילפינן בנזיר דמביאה חטאת העוף על הספק כדי להכשירה בקדשים ואין החטאת נאכל דהוי ס' חולין בעזרה וגם ספק מליקה אך מביאה כדי להכשירה בקדשים ואם היה עליה חמשה ס' לידות וכ"א הי' לאחר מלאת מביאה רק קרבן א' כי קרבן א' מכשירה בקדשים אפילו על כמה לידות כמו מקוה והשאר שצריכה להביא משום ס' מצוה אינה מביאה משום ס' חולין בעזרה

אך בחמשה לידות וודאות דבכולם חייבת בקרבן ע"כ א' מכשירה בקדשים והשאר עלי' חובה לשיטת הר"מ ורוב הראשונים ותוכל להביא שהם קרבנות ודאי ונאכלים:

והנה לפ"ז פשוט דאם הי' עליה ה' לידות ספק וה' לידות ודאי מביאה קרבן א' ומכשירתה בקדשים דהספיקות אפילו אם היו ולדות והם עשרה לידות מכל מקום מכשירתה בקדשים דקרבן א' עולה על כמה לידות אך הודאות צריכ' להביא אח"כ והספיקות א"צ להביא כיון דא"צ להכשירה בקדשים אינה מביאה מספק. וז"ל הר"מ כאן בה"י האשה שיש עליה ה' ספק לידות מביאה קרבן א' ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה הי' עליה חמשה לידות וודאות מביאה קרבן א' ואוכלת בזבחים והשאר עליה חובה כו' הי' עליה ה' לידות וודאות וה' לידות ספק מביאה ב' קרבנות א' על הודאי ונאכל ושאר הודאות עליה חובה וא' על הספק ואינו נאכל ואין השאר עליה חובה ואוכלת בזבחים עכ"ל. ולא זכיתי להבין למה יביא שני קרבנות למה לה להביא קרבן א' על הספק אפילו אם הספיקות הללו היו ולדות ה"ל עשרה לידות מכל מקום בקרבן א' שמביאה אפילו על הרבה לידות מכל מקום מותרת בקדשים אם כן כיון שמותרת בקדשים אסורה להביא קרבנות מספק ול"ל שני קרבנות ואח"כ אוכלת בזבחים הא בקרבן א' אוכלת בזבחים אפילו לידות וודאות ומכ"ש בקצת לידות ספק אפילו אם היו ולדות מכל מקום אוכלת בקדשים ודין זה אינו מובן כלל. אך באמת ד' הר"מ הם ברייתות בכריתות ח' ע"א ת"ר היו עלי' ה' לידות ספק וה' לידות ודאי מביאה ב' קינים א' על הודאי וא' על הספק כו' ריב"נ אומר כו' ר"ע אומר כו' אם כן דעת ת"ק כן והלכה כמותו אף נגד ר"ע וריב"נ. אך באמת דעת הת"ק אינו מובן כלל למה לה שתי קרבנות בקרבן הודאי תוכל לאכול בקדשים ולמה מביאה קרבן ספק וראיתי בתוספתא דכריתות מבואר שם לידה ס' ולידה ודאי מביאה קרבן א' דברי ריב"נ כו' אינו מבואר שם כלל דברי הת"ק אך הש"ס דילן הוא עיקר. אך איני מבין טעם הת"ק כלל. וגם מבואר שם בש"ס א"ל רנב"י לר"פ משמיה דרב' הנהו תנאי במאי פליגי ריב"נ כו' ולא קאמר מאי דפליג ת"ק הטעם לדבריו וכעת צ"ע והשי"ת יאיר עיני. עוד כ' הר"מ הי' עליה ה' לידות ודאי וה' זיבות ספק כו' מביאה שתי קרבנות והדין דין אמת כי לידה וזיבה אין א' מכשרת בקדשים עבור השני ע' כריתות ד"ט דעל הלידה ועל הזיבה מביאה שני קרבנות כי הם שני ענינים אך הי' להר"מ לכתוב רבותא אפילו ה' לידות ודאות וה' זיבות ודאי צריכה שתי קרבנות דכה"ג בלידות א"צ רק קרבן א' מכל מקום בשני ענינים לידה וזיבה צריכה שתי קרבנות אבל בלידות ודאי וזיבות ספק אין חידוש לדעתו דאפילו בלידות ודאות ולידות ספק סובר דצריכה שתי קרבנות מכ"ש בלידות וזיבות וצע"ק. והנה בס' לידה

מביאה קרבן היינו על העולה מתנה אם אינה חייבת ה"ל עולת נדבה וחטאת מביאה על הספק להכשירה בקדשים ואם יש עליה ה' לידות ספק מביאה רק קרבן א' ואין השאר עליה חובה דהוא ס' חולין בעזרה כמ"ש עיי' בכריתות וברש"י. ולכאורה אפשר לומר נהי דאין השאר עליה חובה מחמת ספק חב"ע אפשר היינו דוקא החטאת שהוא ספק חב"ע כמ"ש אבל העולה דתוכל להביא ולהתנו' אפשר דצריכה להביא כל מה שהיא חייבת אך מסתימת לשון המשנה והר"מ דאין השאר עליה חובה נר' דפטורה מכל וכל אף מן העולה. ונרא' הטעם דל"מ לשיטת הרשב"א שקדימת החטאת מעכב אף בדיעבד ממילא כיון שא"י להביא חטאת אינה מביאה עולה כ"א היה וולד העולה פסולה בלא חטאת הקודם אלא אף לשיטת התוס' דהוא רק למצוה מכל מקום כיון דהוא מצוה לכתחלה שתקדים החטאת וא"י ה"ל א"ר לבילה ובילה מעכבת כמבואר כ"פ בש"ס לענין ביכורים. ועי' תוס' בכ"מ לענין סמיכה כיון דהוא מצוה לכתחלה וא"י לעשות מפני ס' מעכבת אף בדיעבד רק אם הוא ראוי אינה מעכבת ה"נ כנ"ל. ונראה ראיה מהמשנה דקינים אשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה כו' וליתני סתם אשה שמתה מביאין יורשין עולתה נר' דוקא בהביאה חטאתה אז יביאו היורשי' העולה אבל אם לא הביאה חטאתה אין היורשי' צריכים להביא העולה כלל כיון דא"י להביא החטאת מעכב ובסיפא דהאשה שהביאה עולתה כו' דהעולה כשרה דאינו מעכב כמ"ש התוס' כיון דראוי' לחטאת אבל במתה ולא הקריבה כלל בחייה היורשים פטורים אף מן העולה כיון דא"י להביא החטאת ה"ל אר"ל ומעכבת כנ"ב. והנה החטאת מעכבת בקדשים אבל אחר שהקריבה חטאתה מותרת בקדשי' והעולה אינה מעכבת כ"ה בר"מ. **והנה** עשירה מביאה עוף לחטאת וכבש לעולה ועניה מביאה ג"כ עוף לעולה ועש"ס דכריתות ור"מ פ"ה כאן דפוסק גבי מצורע דאקבע בעניות ובעשירות באשם שאם הוא בשעת האשם עשיר אף על פי שהעני מביא קרבנות עשיר וכן להיפך והוא פלוגתא בש"ס ח"א הכל הולך אחר חטאת וח"א דהולך אחר אשם ע"ש וכאן לא נתברר הדין כלל. ונראה דכאן אינה נקבעת בחטאת דשם ילפינן מקראי אבל כאן תלוי בשעת העולה אם היא עשירה מביאה כשב ואם היא עניה מביאה עוף כנ"פ. וער"מ פ"י מה' שגגות דאפילו ידה משגת לשה אך לא לנסכים מביאה קרבן עני. וע"ש עוד שאם היא עני' והביאה קרבן עשיר יצאה י"ח ועשירה שהביאה ק"ע לא יי"ח. והבעל צריך להביא הקרבנות עבור אשתו אף על פי שהיא עניה דמה שקנתה אשה כו' מכל מקום אם הבעל עשיר צריך להביא עבורה קרבן עשיר ואם הוא עני מביא קרבן עני. ומביא אדם עבור בתו ושפחתו קרבן עני אף על פי שהוא עשיר מכל מקום כיון דהוא אחר ומביא בשביל אחר די לו

בקרבן עני ודוקא בבתו עניה או שפחתו אף על פי שהוא עשיר מכל מקום כיון שהוא מביא [בשביל אחר] די לו בקרבן עני אבל אם הם עשירים א"י להביא בשבילם קרבן עני רק קרבן עשיר. אך באשה דהיא כגופו אף על פי שהיא עניה אם הוא עשיר צריך להביא קרבן עשיר. ומחו"כ א"צ דעת בעלים ואי"ה יבואר לקמן בדיני מצורע. ומצוה זו נוהגת בזמן הבית בכל נשי ישראל אפילו שפחה אבל גויה אף שנתגיירה אחר הלידה מכל מקום א"צ קרבן ע' ש"ס ור"מ. ומ"ש הרהמ"ח בשרשי המצוה עוד ארז"ל שהאשה קופצת ונשבעת כו' זה דעת ר' שמעון בנדה דל"א אבל אתותב דמתקיף ר"י דקרבן שבועה הו"ל לאתויי וגם מזידה היא ע"ש. וטעם הראשון של הרהמ"ח קצ"ע דתודה הו"ל לאתויי. אך באמת אין בנו כח להשיג טעמי התורה ומחשבות השי"ת עמקו. והנה על קרבן יולדת עוברת ג"כ על לאו דבל תאחר עי' בר"ה ודיני ב"ת ובפרט באשה יתבאר במקומו. ואשה חרשית ושוטה שילדו ואין להם בעל שיביא בשבילם הם בעצמם פטורין דלאו בני מצות נינהו אך אח"ז בנשתפית פשיטא שצריכה להביא אף דהלידה היתה בשעת שטותה ופשוט. וקטנה לאו בת אולודי היא. ולענין למשכנה שוה כאן לכל ח"ק דבחטאת אין ממשכנין ובעולה ממשכנין כמש"ל. וכבר כתבתי לעיל דכל קרבנות שהאשה חייבת בעל מביא על ידיה ואפ"ל דלהבעל ממשכנין אף על החטאת כיון דלאו לכפרה דידי' רק מחמת כפרה דידה או מחמת שמעכבתה מאכילת קדשים כיון דהוא אוכל אפשר יתעצל וממשכנים אותו ואי"ה יבואר במק"א:

מצוה קסט

סעיף א

שמצוה כו'. נראה מדברי הרב המחבר שזו מצות עשה שילך לכהן ועיין בהגהת משנה למלך בסוף הספר:

סעיף ב

וד' מראות אלו דימו אותן חכמים כו'. עיין ר"מ פ"א מהט"צ ובראב"ד וכ"מ באריכות. ומ"ש הרהמ"ח כל שאינו מכיר כו' עיין ר"מ פ"א מהט"צ ופ"ט ה"ב ובכ"מ שם והעולה מד' הכסף משנה דבסומך על עצמו צריך שיהיה בקי אף בנגעי בתים ובגדים ובסומך על חכם די לו וצריך שיהא מסביר לו וסבר וד' הרהמ"ח אינו נראה כן וסתם קצת הדברים:

סעיף ג

מדיני המצוה כו' מאותן מראות. עיין ר"מ פ"א דגם פתוך באדמימות הוא נגע והלבן והפתוך מצטרפין וע"ש שכתב וביאר מראות הפתוכים:

סעיף ד

וג' סימני טומאה כו'. ארשום לך קצת דינים שער לבן אין פחות משנים ואורך השערות כדי שיהא ניטלין בזוג ועיין במ"ל פ"ב מהט"צ שעמד בזה דהלכה כדברי כולן להחמיר. ע"כ הניטלין בזוג לא יהא אלא ספק ע"ש. וגם די אם עיקרן מלבין אף אם ראשם שחור ושיעור הלבנונית כ"ש אף פחות מקריצת הצפורן וע"ש בכ"מ וגם השערות מפוזרות מכל מקום ס' טמא וגם שצריך שתקדים הבהרת כגריס את השער לבן אבל אם היה השער לבן קודם טהור וע' פ"ב מה' הנ"ל כמה דינים מזה ואם ס' קדם הבהרת או לא פסק הר"מ שטומאתן בספק ובכ"מ עמד בזה דפסק דלא כהקב"ה ודלא כרבה ב"נ בב"מ ע"ש מה שתי'. ועבמ"ל שם:

סעיף ה

מחית בשר כו'. שיעור המחי' כעדשה כדי צמיחת ב' שערות אורך וב' שערות רוחב ותהא באמצע בהרת והיא הנקרא מבוצרת והמחיה מטמאה בכל מראה אף אם המחי' לבן. ובלבד שלא תהא מד' מראות והמחי' סי' טומאה אף אם קדמה לבהרת ואין המחי' מצטרף אם אין בה במקום א' כעדשה אם היא מפוזרת אין מצטרף לכעדשה וראשי האברים אין מטמאין משום מחי' כי המחי' חולק הבהרת וכהן צריך לראות כל הנגע כאחד וע"ש בראב"ד וכ"מ שם פ"ג וע"ש עוד דינים:

סעיף ו

ופשיון. שיעור הפשיון כ"ש והפשיון צ"ל מד' מראות אבל אם היה מראה בוהק אינו פשיון ואין הפשיון סי' טומאה אלא אם פושה לחוץ כגון שהי' בהרת ובתוכו מחי' פחות מכעדש' ואח"ז הלכה המחי' והבהרת כסת' אותה אם כן פשה הנגע מכל מקום אינו סי' טומאה כי אין הנגע פושה לתוכה וע"ש בפ"ד מדינים אלו. ואני מרשים דינים הנצרכים בקיצור:

סעיף ז

ואם לאו יטהרנו. כ"ה דעת הר"מ שם ודעת רש"י בחומש דאם לאחר הסגר שני עמד בעיניו אף שלא פשה טמא אלא אם כהה למטה מד' מראות ע' רמב"ן עה"ת ובראב"מ ותי"ט בנגעי' האריכו בזה:

סעיף ח

שאין הסגר לצרעת. הרהמ"ח לא הביא דין שחין ומכוה וארשום לך מעט דאם היה בעורו מכות אש או הכא' שאינו מחמת האש הא' נקרא מכוה והב' נקרא שחין והשחין והמכוה אין מצטרפין אם הי' חצי גריס מזה וחצי מזה וכ"ז שהם מכות ולא התחילו

להתרפאות הם נקראים מורדים ואינם מטמאין כלל בנגעים ואם נתרפאו לגמרי הם כעור הבשר לכ"ד ומטמאין בג' סימנים הנ"ל ובהסגר שני שבועות ואם התחילו להתרפאות ונעשה עליהם קליפה כקליפת השום זו דיני מכוה ושחין ומטמאה בשני סי' בשער לבן ובפשיון ואם לא הי' לו סי' טומאה מסגירו רק שבוע א' אם נולד שער לבן או פשיון טמא ואם לאו יפטור אותו תיכף לאחר הסגר ראשון והשחין והמכוה אין פושין זל"ז וגם אין פושין לעור הבשר ואין נגע עור הבשר פושה לתוכן וע"ש עוד בפ"ה כמה דינים. וגם דין קרחת וגבחת לא הביא הרהמ"ח וקרחת וגבחת היינו שנשר כל שער ראשו אם מן הקדקוד ולמטה שופע לאחור נקרא קרח ואם לפניו נקרא גבח והכלל שדין הנגע בהם כדין עור הבשר מטמא בד' מראות והסגר ב' שבועות אך דאינו מטמא רק בשני סימנים היינו מחיה ופשיון אבל שער לבן אינו סי' טומא'. וע"ש בכ"מ שמיעטו בת"כ מקרא דאינו מטמא בשער לבן וע' רש"י חומש פ' תזריע י"ג ד"ה קרח פי' שהם מטמאין בשער לבן וצ"ע. והקרחת והגבחת אין מצטרפין ואין הקרחת והגבחת פושים זל"ז ואין פושין לעור הבשר ואין נגע עור הבשר פושה לתוכן וע"ש עוד כמה דינים:

סעיף ט

ודיני המקומות. עיין ר"מ פ"ו מה' טומאת צרעת:

סעיף י

ודין נגעי הראש וזהו נתק כו'. ונתק א"צ להיות עמוק ולא נאמר עמוק בנתקין רק להורות מה מראה עמוק בידי שמים אף נתק רק בידי שמים לאפוקי נתקי אדם אינו נתק ויש בנתק שני סימני טומאה שער צהוב ופשיון ולאחר הסגר ראשון אם לא נולדו בו הסימנים הנ"ל יגלח את ראשו סביבות הנתק כמבואר לקמן בדברי הרהמ"ח ג"כ ומסגירו פ"ש אם לא נולדו בו סי' טומאה הנ"ל יפטור אותו ושער שחור הוא סי' טהרה בנתק והחילוק בין המשויר לבין שער שחור שצמח ושיעור שער הצהוב ושיעור שער השחור ושאר דינים הכל מבואר בר"מ פ"ח מה' הנ"ל. גם לדעת הר"מ אין שינוי בעור הנתק כלל רק שניתק השער והראב"ד שם מביא תוספתא דצריך שיהא שינוי בעור ועיין במ"ל שם. גם הראש והזקן אין מצטרפין זע"ז ואין פושין זל"ז. ואף האשה והסריס אם יש להם שער בזקנם מטמא משום נתק ע"ש עוד הרבה דינים. ודע כל מה דמבואר גבי נגעי אדם דמסגירין אותו אין הפירוש שמסגירין את האדם בחדר רק הפשט דיש לו דין מוסגר ולא מוחלט לכמה דינים שיש בין טהור למוסגר ולמוחלט וזה אליבא דכ"ע גבי נגעי אדם ובגדים רק בנגעי בתים יש הרבה שיטות שצריך לסגור הדלת ממש עמ"ל פ"ד ה"ה ד"ה ואחר שיראה פלפל בזה. ועיין בטור על התורה מביא בשם אביו הרא"ש שפי' הסגר

הנגע דהיינו שסוקר סביב הנגע בסיקרא כדי לידע אם פשה וער"מ פ"ט ה"ד כתב דאם מת הכהן ראשון רואה כהן שני וא"י לטמא בפשיון כי א"י אם פשה נראה דלא כדברי הרא"ש וע"ש בכ"מ שכת' שהוא דבר פשוט. ואין ס' הטור כעת בידי:

סעיף יא

ואפילו קטן ב"י כו'. דוקא אחר הלידה אבל אם היה הנגע בעיבור ואח"ז נולד בנגעו טהור רק אם נשתנה ממראה למראה אפילו משלג לקרום ביצה ירא' בתחלה וכן עכו"ם אינו מטמא ואפילו לאחר שנתגייר אינו מתטמא באותו הנגע מקודם רק אם נשתנה המרא' רואין בתחלה ע"ש בר"מ פ"ו:

סעיף יב

שהכל כשרים לראות כו'. ז"ל הר"מ אפילו כהן קטן ושוטה רואה את הנגעים ע"י מכיר והעיקר תלוי בכהן דכתיב ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע ע"ש והר"מ השמיט חרש נראה דמפני שא"י להגיד בפי' והו"ל כמו עדות לשיטת הר"מ דעדות שבשטר מד"ס אף במדבר ה"ה הכא אפילו בכהן המדבר מחויב להגיד בפה אבל בכותב טהור או טמא לא ולשיטת הראשוני' הסוברי' דבראוי להגיד בפה כשר מתוך הכתב אפשר ג"כ כשר מתוך הכתב ועיין באחרונים לענין שבוע' בכתב ודין הרכנה בגוף אי עדיף מכתב עאה"ע ה' גיטין:

סעיף יג

ונוהגים בזכרים כו' כהנים בקיאין כו'. ודע שצ"ל מיוחס אבל אם הוא חלל פסול עיין ר"מ פ"ט ה"ה ואף אם עבר וראה אינו כלום ואף אם לא נודע שהוא חלל אלא לאחר שראה אף דגבי עבודת המקדש פסקינן דלא חילל עבודתו קודם שנודע דכתיב ברך ה' חילו ולדעת הר"מ אף לאחר שנודע עבודתו כשרה ע' פ"ו מה' כה"מ מכל מקום זה דוקא בעבודת המקדש אבל לענין אחר שצריך כהן פסול אף אם נודע אח"כ ע' במס' מכות דף י"א ע"ב גבי נגמר דינו ונמצא בן גרושה ובר"מ ה' רוצח וכ"ה בלשון הר"מ פ"ד מה' תרומות שכ' והוא שיטמא אותו כהן מיוחס ע"כ בזמנינו שאין לנו כהנים מיוחסים אין רואין את הנגעים וראיתי זה בס' תולדות אדם להגאון מהר"ז ווילנא ואינו ת"י כעת. וכהן סומא בא' מעיניו ואפילו רק כהה מאור עיניו אינו רואה את הנגעים ולא בכל שעה ביום רק שעות ידיעות ועיין כ"ז בר"מ פ"ט מה' הנ"ל. ודע דכהנים אפילו בעלי מומין ואפילו פצוע דכה וכר"ש מכל מקום רואין את הנגעים כי הם כהנים שלא לטמא למתים ולאכילת תרומה ואפילו כהן ערל שאסור לאכול תרומה מגזירת הכתוב מכל מקום הוא כהן לענין שאר דברים ומראות נגעים אינה עבודה. וכהן אם הוא טומטום ואנדרוגינוס

אם ראו וטימאו או טיהרו הוא ס' טמא או טהור דלמא זכר הוא וכשר לראות ואני מסתפק בחצי כהן וחצי ישראל וכבר ציירתי היאך מ"ל לעיל גבי מנחת כהן ע"ש אפשר דג"כ כשר דבשלמא גבי עבודה אסור לעבוד או לאכול תרומה מפני צד הישראל אבל כאן אין איסור מחמת צד הישראלית וא"כ ע"פ יכול לטמאות או לטהר וכנ"ל בפשיטות דח"כ וח"י כשר לראות את הנגעים ולשון הר"מ בכמה דינים כת' אין רואין את הנגעים ובכמה דינים כ' לשון פסול אפשר דכל הני דאין רואין חוץ מחלל הוא דוקא לכתחלה אבל אם בדיעבד ראה וטימא או טיהר אפשר דמעשיו קיימין ואפשר אף בדיעבד אינו כלום וצ"ע כעת. ונ"ל כיון דהוא מקר' דאין רואין רק ביום ושאר דינין הכל ילפינן מקרא וכאן לא הוי כמו קדשים שבעינן שנה עליו הכתוב ע"כ אף בדיעבד אין מועיל ועיין בסנהדרין פאד"מ גבי מקשינן ריבים לנגעים. גם נ"ל דהא דמבואר דאין רואין בלילה וגם השעות המיוחדות וגם דסומא פסול זה דוקא לראות את הנגע אבל לפסוק הדין אם ראה ביום אפשר דרשאי לפסוק אף בלילה לאמר טהור או מוסגר או מוחלט וכן אם א' ראה את הנגע והוא פקח רק דהכהן צריך לומר טמא או טהור בודאי כשר אף סומ' דהעיקר דהקפיד' התורה הוא רק על הראי'. גם אני מסתפק הא דקיימא לן דאין אדם רואה נגעי עצמו אם הוא דוקא הראיה אבל אם אחר רוא' נגע הכהן והוא ישראל ואומר לכהן המצורע שיאמר בעצמו טמא או טהור אפשר דמועיל או אפשר איפכא דהתורה הקפידה רק על הפסק שלו וא"כ הוא עצמו יכול לראו' נגעו וכהן אחר אפילו שוטה יאמר טהור או טמא אבל הראי' כשר שיראה לעצמו ועי' פאד"מ וצד הראשון נראה יותר דהתורה הקפידה רק על הראי' אבל אם אחר רואה הוא עצמו יכול לפסוק טמא או טהור ער"ש פ"ב דנגעים ואם נאמר כצד השני דיכול בעצמו לראות מכל מקום נ"ל דוקא בתחלה אבל אם אתחזק בטומאה א"י לראות שיטהר עצמו דבמקום דאתחזק איסורא אסור להורות לעצמו עיו"ד סי' י"ח ובר"ש כאן. ולכאורה אם כצד הראשון מדוע לא יהיה נאמן על עצמו על הטומאה וצע"ק ואפשר דגזירת הכתוב היא ופסול לראות וגם לפסוק מכל מקום צ"ע בשלמא לר"ע דמקיש נגעים לריבים הוא גזירת הכתוב אבל לחכמים אפשר מחמת טעם נאמנות אתינ' עלה ואי"ה אשנה פ"ז ועי' למטה מצוה קע"ב נזכרתי שהוא גמר' ערוכה דהעיקר דאינו פוסק טמא או טהור ע"ש:

סעיף יד

ואפילו שא"א. וגם לשאר דברים נ"מ אפילו בזה"ז דצריך פריעה ופרימה ואסור לכנוס לירושלים עיין ר"מ פ"ג מהב"מ וקדושת מקדש וירושלים לא בטלה עתה לשיטת הר"מ פ"ו מהבהב"ח אם כן אסור לכנוס לירושלי' וע' תוס' ברכות גבי נגעים יסורים של אהבה

מקשים על פירש"י דהאידנ' אינו משתלח דבתי ערי חומה אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ע"ש. ולדידי נראה דאף דקדושת בתי ערי חומה בטל מכל מקום קדושת ירושלים לא בטלה עיין ר"מ וזה לא תלי' בערי חומה כי בערי חומה אינו עובר המצורע אלא בעשה עיין ה' ב"מ והנכנס לירושלים עובר בלאו ומצאתי בצל"ח ברכות תי' כן ק' התוס' ודעת רש"י ורשב"א הסכים לדבריו ע' במ"ל ה' שמטה ויובל דאף האידנא משתלח המצורע אף מבתי ערי חומה דדין שלוח מצורע לא תלוי ביובל ע"ש:

מצוה קע

סעיף א

שלא כו' לתולש סימני טומאה כו' כדי שיכיר כו'. אמת שכ"ה לשון המשנ' והר"מ אבל מכל מקום גזירת הכתוב היא והראיה לשיטת הר"מ והרהמ"ח דא"ע רק אם גלח בתער אבל שלא בתער לא אע"ג דעי"ז אינו ניכר הפשיון וער"מ פ"י מהט"צ שכתב דוקא בתער והראב"ד השיגו דהוי כתולש סימני טומאה ובכ"מ תי' דאפשר דלא יפשה נראה דלשיטת הר"מ גזירת הכתוב הוא ונראה מד' הר"מ שכתב גלחו שלא בתער א"ח נראה דחיובא ליכא אבל איסורא איכא מה"ט כדי שיהיה ניכר הפשיון. ולהראב"ד ק"ל דאם הוי כתולש סי' טומאה הו"ל ללקות שתים במגלח את הנתק ובמ"ל שם מקשה על הר"מ שהשמיט דדבר שאינו מתכוין מותר בקוצץ בהרת אפילו בפ"ר כמבואר בפסוק מקרא דלעשות. ונ"ל ברור דלענין הנתק בודאי פ"ר אסור ככל האיסורים שבתורה דהלאו הזה בפ"ע וכ"ה במנין המצות נמנה גלוח הנתק בלא תעשה ותולש סי' טומאה בל"ת כנ"ל וע"ש במ"ל חקר בקוצץ בהרת מבשר חבירו מי חייב הקוצץ או הנקצץ ע"ש נראה דדינים אלו ג"כ כאן דל"ד מבשרו כמו בקוצץ בהרת כנ"ל ע"ש באריכות:

סעיף ב

מגלח סביב לו. עיין ר"מ פ"ח שכתב דאם הסגירו ולא גלחו ה"ז מוסגר ואני מסתפק דנראה מהמשנה ומלשון הר"מ דוקא בשבוע שנית דנתגלח סביבות הנתק אז עובר בלאו אם מגלח הב' שערות שהניח אבל בשבוע הראשון דלא נתגלח כלל אפשר דאין איסור דיגלח אצל הנתק כי יוכל לפשות עוד אם כן אם נסגר בשבוע שנית בלא גילוח ג"כ אין איסור אם גלח הנתק וצ"ע:

סעיף ג

שהתגלחת כשירה בכל אדם. וכן כשרה בכל דבר ל"ד בתער כ"פ ר"מ פ"ח וע"ש דאפילו הוא נזיר מגלח ע"ש במ"ל:

סעיף ד

עד שיגלח כל הנתק בתער. כ"ה דעת הר"מ ובהשגו' דעתו דאף אם גלח שלא בתער חייב ע"ש ובכ"מ:

סעיף ה

בכ"מ כו' שיהא כהן חכם כו' ועבר וגלח לוקה. עמש"ל דתלוי ג"כ בכהן מיוחס והנראה מדברי הרב המחבר שדוקא לאחר הסגר ראשון שנתגלח אז עובר בלאו אם גלח הנתק דאל"ת כן אם כן למה לא יתחייב אפילו במקום שאין כהן בקי כמו הלאו בקוצץ בהרתו דאף קודם שבא לכהן וכן אחר הפטור ואפילו נגעים טהורים עוברים בלאו ע"ש ובמ"ל ובודאי אף בזה"ז שאין לנו כהנים חכמים ומיוחסים מכל מקום חייב משום קוצץ בהרתו אם כן כאן נמי א"ו דא"ח רק אחר הסגר ראשון אם כן בזמן דליכא כהן דלא נסגר כלל ל"ש דין זה ופשוט. וע"ל מצוה תקפ"ד בקוצץ בהרתו שהרהמ"ח סתם דנוהג בכ"מ ובכ"ז ולא התנה דוקא אם יש כהן מבואר כמ"ש כנ"ל:

מצוה קעא

סעיף א

שיתנהג כו'. השמיט הרהמ"ח שצריך שיהא מכוסה ראשו כאבל שנאמר ועל שפם יעטה וכ"ה בר"מ פ"י מהש"ס:

סעיף ב

מדיני המצוה. הנה נרא' מלשון הר"מ שא"ח דוקא לקרוע רק אם לקח בגד קרוע ולבש ג"כ יוצא ידי מצוה לא כמו גבי אבל דמחייב דוקא לקרוע וכל ההולך בבגד קרוע לפני המתים ה"ז גוזל החיים כו' וכאן עיקר המצוה רק ללבוש בגד קרוע והר"מ כתב שם דאפילו כהן גדול קורע דעשה דוחה לא תעשה נראה דכה"ג אסור ללבוש בגד קרוע ולעיל הב"מ נראה מדבריו דאסור לקרוע דוקא אבל ללבוש בגד קרוע אין איסור ובאמת אם לא הי' איסור לא הי' העשה דוחה לא תעשה דאפשר לקיים שניהם. ונרא' דעיקר איסור כה"ג הוא הלבישה ויש הערות רבות ויבואר אי"ה במקום אחר גם צ"ע דהר"מ כתב מחמת דעשה דוחה לא תעשה ובש"ס מ"ק מבואר מקרא דוהצרוע וקשה למה לא נתנו טעם זה בש"ס דעדל"ת ואין כאן מקומו וע' ש"ס כמה דינים בקריעה וביו"ד ה' קריעה ותלמד לכאן:

סעיף ג

אבל טומאת שניהם כו'. ארשום לך קצת דיני טומאת מצורע המצורע הוא אה"ט מטמא אדם וכלים במגע וכ"ח מאוירו ואדם במשא. ומטמא אדם לטמא בגדים בחיבורין כדין כל המטמאין במשא עיין ר"מ וג"כ דינו כזב שמטמא משכב ומושב אפילו תחת אבן מסמא ודעת רש"י ותוס' דאינו עושה משכב ומושב רק ראשון לטומאה לטמא אוכלים ומשקין אבל לא אדם וכלים כזב וכזבה ויש שיטות שמטמאין משכב ומושב לעשותם אה"ט ע"ש במ"ל. וכ"ח בהיסט אינו מטמא דלא מצינו טומאה זו רק בזב וחביריו ועוד טומאה חדשה יש במצורע שמטמא בביאתו לבית אם נכנס לבית נטמא כל אשר בבית אפילו אדם וכלים ונעשים ראשונים לטומאה וכן אם עמד מצורע תחת האילן והטהור עבר נטמא הטהור אבל אם המצורע עבר והטהור עמד לא נטמא הטהור ועיין בהגהת מ"ל שמביא בשם הש"ס דקדושין דאף אם הטמא עומד מכל מקום אם הטהור יושב לא נטמא וע"ש ברש"י ועי' כאן בר"ש דאין דעתו כן. וכן אם הכניס המצורע את ראשו ורובו לבית נטמא כל אשר בבית אבל טומאת אוכל אין בו אם האהיל המצורע על איזה דבר או אם איזה דבר האהיל עליו אינו נטמא ואינו כטומאת מת ע' כ"ז בר"מ שם ובה' ט"מ. ובתוס' יבמות ק"ג ע"ב ד"ה כיון שנכנס כ' דאם מצורע נכנס לבית אף שלא עמד שם רק עבר דרך הבית מכל מקום טמא מה שבבית אע"ג דאם מצורע עובר תחת האילן אינו מטמא שאני אילן דליכא מחיצות אבל בבית דאיכא מחיצות הו"ל כאילו יושב וטמא כל אשר בבית וכ"נ מלשון הר"מ דגבי בית לא כתב דינים אלו רק באילן ע"ש ועיין תוס' שמקשים הלא מבואר בכלים דמת חמור ממצורע דמטמא באוהל ולא המצורע ע"ש מה שתירצו ולפמ"ש נ"מ לענין זה נמי דאם האהיל שום דבר על המצורע אינו טמא ובמת טמא וגם אם האהיל המצורע בידו על איזה דבר ג"כ אינו טמא ובמת טמא ע"ש מה שכתבו תוספות והם גם כן אמת לדינא עיין ר"מ פט"ו גבי אבנים המנוגעים:

סעיף ד

והם אסורים בשאילת שלום. כל ימי חלוטו אסור בשאילת שלום ומותר לקרות ולשנות ולדרוש ואסור לספר ולכבס ומותר ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותה"מ עיין ר"מ שם ובכ"מ:

סעיף ה

ודין המצורעת כו'. אשה אינה פורעת ואינה פורמת ולא עוטה על שפם כ"ה בר"מ ונראה דג"כ מותרת בשאילת שלום דמקרא ועל שפם ילפינן זה. ואני מסתפק דאפשר דמותרת לכבס ג"כ דזה נראה דאינו אסור רק מדרבנן וכיון דהיא מותרת בתספורת אפשר דהיא

מותרת ג"כ בכיבוס או לא וצע"ק. ודע דמצורע מותר בעשיית מלאכה ועיין כסף משנה שהר"מ השמיטו ועיין הדיני' פ' ואלו מגלחין וצע"ק. ודע דלענין שלוח מחנות ג"כ שוים מוסגר ומוחלט ואסורי' לכנוס לעיר מוקפת חומה מימות יב"נ ואם עבר ונכנס עובר בעשה ואיש ואשה שוין בזה ואם נכנס לירושלים עובר בלאו ולוקה והלאו הוא ולא יטמאו את מחניה' עיין ר"מ פ"ג מהב"מ. וגם מבואר לקמן פ' נשא ונראה כן מד' הר"מ דכל המטמאין שנכנסו לפנים ממחיצתן עובר ג"כ בעשה דוישלחו מן המחנה ואפשר דאם נכנס לירושלים עובר בלאו ובשני עשין דירושלים הוא ג"כ מוקף חומה אך דאין הבית נחלט בה מגזירת הכתוב ולענין זה אפשר דין ירושלים כמוקף חומה דעובר על העשה דבדד ישב גם כן כמו הנכנס לעיר המוקפת חומה ועיין בתוס' כתובות דף מ"ה ע"ב ד"ה על פתח ב"ד שכתבו בשם ר"י דבעיר שרובה נכרים בטלה קדושת היקף חומה דחומה כמאן דליתא דהא עיירות המוקפות חומה משתלחין מצורעין משם וכשרוב' נכרים אין משתלחין דבטל קדושת חומה עכ"ל ותמיה לי שלא נזכר זה בשום מקום וגם בר"ם לא נמצא דין זה וצ"ע מהיכן הוציאו דין זה ובה' כה"מ פ"ד כ' הר"מ דכה"ג צריך שיהא ביתו בירושלים ואינו זז משם לעולם. וכ"מ לא הראה מוצאו. וכתבתי על הגליון בשם תלמידי החריף דמבואר כ"פ בתוס' חגיגה ור"ה וסוכה ובכ"מ בשם הירושלמי דכל המביא קרבן אפילו עצים ולבונה טעון לינה בירושלים וער"מ ה' ביכורים וא"כ כהן גדול היה מקריב בכל יום מנחת חביתין בבוקר ובערב. אם כן לא הי' יכול לצאת מירושלים ולדור חוץ לירושלים ודפח"ח. ובאמת הוא מצוה דאורייתא דטעון לינה. אם כן כה"ג שנצטרע לכאורה יבא עשה דלינה לדחות הל"ת דולא יטמאו אך באמת הוא עשה ולא תעשה כמבואר לעיל וגם יש שני עשין. אך לכאורה אם עבר ונכנס לקצת שיטות הראשונים דהל"ת נדחה רק העשה נשאר ואין לוקין אם כן אפשר דכאן ג"כ לא ילקה ועמ"ל פ"ח מהלכות ט"צ ד"ה ואפילו מכל מקום נראה דלינה הוי עשה גמור ואין כאן מקומו להאריך. וער"מ פ"ב מהב"מ דמצורע אינו משלח קרבנותיו ואפילו עצים ולבונה והוא מהש"ס דמ"ק וע' זבחים דף ק' אם כן דכה"ג שנצטרע אינו מקריב החביתין משלו (וע' בהשמטות). ודע דאף לדברי הרהמ"ח דמצוה למצורע לבא לפני הכהן מכל מקום נראה דאם המצורע קטן ואין המצוה מוטלת עליו בודאי אין על אביו מוטל העשה ואפשר אם הקטן הגיע לחינוך מצוה על האב לחנכו ואם לא הגיע לחינוך אין כאן מצוה כלל ואם הכהן ראה וטמאו והרבה דינים דלעיל כגון דיני טומאה שוה קטן לגדול אך מצות הנוהגות בגופו כגון פריעה ופרימה הוא כשאר מ"ע דאביו חייב לחנכו ואיש אחר דאין מוטל עליו אפשר דמותר לספר שערות ראשו בידים לשיטת קצת ראשונים והובאו

כ"פ במג"א דמ"ע מותר להאכיל לקטן בידים וה"ה להכניסו בעיר המוקפת דהיא רק עשה ועל הלאוין שחייב בודאי אסור להעבירו בידים ככל דיני התורה דאסור להאכיל נבלות לקטן בידים ופשוט. ודע דטומטום ואנדרוגינוס פורעים ופורמים מס' שמא הם זכרים וכ"ה בר"מ שם ובכ"מ דספיקא דאורייתא ואפשר לענין תכבוסת שכתבתי לעיל דאינו נוהג באשה ובאיש אינו רק מדרבנן אפשר דמותרים בכיבוס דהוא ס' דרבנן ואפשר כיון דלענין פריעה ופרימה הוי סד"א הוי כנולד הס' בדאורייתא והדברים עתיקין ואין כאן מקומו. (עי' השמטות):

מצוה קעב

סעיף א

מדיני המצוה כו' צו"פ בלבד. הרהמ"ח השמיט כלי עור דג"כ מטמא בנגעים וארשום לך קצת דינים המבוארין בר"מ. בגד צמר או פשתים צריך ג' אצבעות על ג"א ופחות מזה אינו מטמ' אף (עיין בהשמטות) דהוא ארוג עמ"ל פי"ג מה' הנ"ל ה"י ד"ה פחות מביא בשם הקרבן אהרן דארוג מטמא בנגעים כ"ש כמו בשאר טומאות ובגדי צו"פ הצבועי' אפילו בידי שמים אינם מטמאין והעור הצבוע בי"ש מטמא ואם צבוע בי"א אינו מטמא. השתי והערב של צ"פ ג"כ מטמ' ואימתי מטמא ע"ש בר"מ כמה דינים. העור שאינו מעובד אינו מטמ' וכן העור שהוא גולם קודם שעש' ממנו כלי אינו מטמא וכלי עור כגון פשוטי כ"ע ובין מקבלים מטמאין בנגעים ובמ"ל מקשה על דין דפשוטי נטמאו וע"ש. עורות מחיות הים אין מטמאין בנגעים ע"ש עוד דינים:

סעיף ב

וג' סימני כו' ירקרק כו'. דיני בגדי' כ"ה כשנראה בו נגע כגריס ירקרק או אדמדם מסגירין את הבגד שבוע א' ושני מראות הללו מצטרפין לכגריס ואם לאחר הסגר ראשון פשה והפשיון צ"ל פושה לחוץ כמו נגעי בני אדם כמבואר לעיל מחליט את הבגד ושרפו ואם לא פשה ואפילו הוכהה ממראיתו או שהוסיף במראיתו להריק או להאדים טעון כיבוס מקום הנגע ומעט מן הבגד שחוץ לנגע ומעביר עליו ז' סממנים המבוארים במס' נדה שמעבירין על הכתם ומסגירו שנית ובסוף שבוע ב' רואה אם עומד במרא' שהסגיר אף אם לא פשה טמא מוחלט וטעון שרפה ואם נשתנה מירקרק לאדמדם או להיפך קורע מקום הנגע מעל הבגד ושורף מה שקרע וטולה מטלית על הקרע ופוטר שאר הבגד ומכבסו כולו כיבוס שני ואח"כ מטבילו וטהור ואם אח"ז חזר הנגע לבגד או למטלית ע"ש ובמ"ל פלפול עצום. ואם אחר הסגר השני כהה למראה שלישית דהיינו פחות

מירוק או מאדום בינוני ה"ז הבגד טעון כיבוס וטהור עיין ר"מ פי"ב ובהשגת הראב"ד וכ"מ באריכות שיש לו שיטה אחרת. ופשיון הסמוך לנגע בכ"ש ופשיון הרחוק הוא כגריס אם נפשה אף ברחוק מן הנגע כגריס שורף את הבגד ונגע החוזרת כגון שטלה מטלית וחזר הנגע כגריס ג"כ ישרף ע"ש במ"ל כמה דינים באריכות:

סעיף ג

ודין ירוק שפשה. בין ירקרק שפשה אדום או אדום שפשה ירוק ה"ז פשיון וטמא:

סעיף ד

ודין כל כלי כו'. עמש"ל מדיני הכלים. ובגדי עכו"ם אין מטמאין בנגעים ואם לקח מן העכו"ם בגד המנוגע יראה בתחל' ולא כן הדין בנגעי הגוף דאם נתגייר הנגע שהי' לו מכבר טהור וכאן נראה בתחלה וער"ש הטעם כיון דהבגד הי' ראוי לנגעים. ובגד שלא הי' בו גע"ג והי' בו נגע ואח"ז השלימו לגע"ג טהור עמ"ל ותיו"ט מפלפלים דאף לענין נגעי הגוף כשם שאין עכו"ם מטמ' כך אין ג"ת מטמא מכל מקום לענין נגעי בגדים ובתים מטמאין מדרבנן ע"ש פי"ד הי"א ד"ה ובתי הכותיים ובתיו"ט רפ"ג דנגעים וער"מ בנגעי הגוף כ' בפירוש דגר תושב אינו מטמא וכאן בבגדים ובתים לא פרט דין ג"ת ע"ש. ודע דבגדים המנוגעים בין מוסגר ובין מוחלט אסורים בהנאה. ובמ"ל חקר אם אפרם אסור בהנאה כמו הבית המנוגע לאחר נתיצה אם שרפם. ולדידי נראה דדינו ככל הנשרפין כיון דנעשה מצותו כמ"ש התוס' תמורה אם כן אפרן מותר אבל בבית אין מצוה לשרפו ואם עבר ונהנה עובר בעשה ע"ש. ובגד מוסגר שצבעו או מכרו לעכו"ם אם נתערב באחרים כולם טהורין או שחתכו ועשה מהם קרעים פחות מגע"ג טהורים ומותרין בהנא' (והמ"ל שנתערב באחרי' הלא ניכר בו הנגע ער"ש ותיו"ט) ובגד מוחלט שצבעו או שנתערב או שעשאו פחות מגע"ג טמא ואסור בהנאה עיין ר"מ פי"ג מה' הנ"ל כמה דינים. ודע דבגדים המנוגעים משתלחים מחוץ לעיר אפילו אינה מוקפת חומה וזה חומר בבגדים מאדם דאדם אינו משתלח רק ממק"ח ובגדים משתלחין אפילו מאינה מק"ח כ"ה בר"מ שם. ודין טומאת בגדים המנוגעים א' המוסגר וא' המוחלט מטמאין כמו אדם מצורע ודעת הר"מ שם פי"ג דכלים המנוגעים מטמאין אם משכב ומושב מונח תחתיהם אפילו תחת האבן כמו מצורע אדם ובראב"ד השיג עליו וע' כ"מ. ובמ"ל הקשה מספרי שמפורש בהדי' דכלים אין מטמאין משכב ומושב דל"ש גבי' משכב ומושב וכדעת הראב"ד ע"ש ודע מש"ל דבגדים משתלחין מכל העיירות אפילו מאינה מק"ח נ"ל דל"ד מא"י אלא אף מעיירות שבח"ל דאין סברא מחמת קדושת א"י לענין שאר דברים יהי' חמור לענין זה אלא אף בח"ל משתלחין כנ"ל:

והנה הרהמ"ח לעיל גבי נגעי אדם כ' בפי' דנוהג בכ"מ ובכ"ז ולקמן גבי נגעי בתים כ' דנוהג רק בארץ דבש"ס ממעטינן אחוזתכם כו' ואין ח"ל מטמא וכ"פ הר"מ ולענין נגעי בגדים סתם הרהמ"ח ולא גילה דעתו אם נוהג בח"ל וערמב"ן עה"ת פ' תזריע על פסוק והבגד כ' דע"כ טומאת בתים אינו נוהג בח"ל דלא יבא הענין הזה אלא בארץ הנבחרת שהשם הנכבד שוכן בתוכה כו' וכן אני חושב בנגעי בגדים שלא ינהגו אלא בארץ ולא הוצרכו למעט ח"ל שלא יבא הענין בח"ל עכ"ל ולכאורה צ"ע למה ממעטים ח"ל מנגעי בתים כיון דאין הענין ההוא בח"ל ואפשר דכמה דברים ממעטים מאחוזתכם ותפס ג"כ ד"ז ח"ל אף דלא משכחת בח"ל ומכל מקום מ"ש הוא אמת כגון בגדים בא"י אסור להניחם אף בעיר שבח"ל כנ"ל. ואני מסתפק אם מכר בגד המוסגר לעכו"ם דמבואר לעיל דטהורים אם אח"ז חזר הישראל וקנה אותו הבגד מהעכו"ם אם צריך לראות דוקא בתחלה או לאו רק שהוא טמא אף על פי שהפסיקו עכו"ם. והנה גבי טומאת נגעי גופו עיין ר"מ פ"ו ה"ד דאף שתחלתו וסופו טמא מכל מקום אם הפסיקו טהרה הנגע טהור ע"ש מכל מקום יש לחלק התם ביני לביני לא הי' בכלל נגע כלל דאח"כ טהור וא"צ לראות בתחל' אבל כאן דהנגע לא טהור דירא' בתחל' אפשר דתחלתן ביד ישראל והפסיקו עכו"ם א"צ לראות בתחלה וצ"ע. והנה א' בגד מוסגר וא' בגד מוחלט פסק הר"מ פי"ג מה' הנ"ל דמטלית גע"ג כיון שנכנס רובו לבית טמאתו והוא מש"ס דיבמות וע"ש פירש"י דשדי מיעוטו בתר רובו ולא נתפרש לי אם הבגד גדול והכניס בהבית רובו של גע"ג אי שדי מיעוטו בתר רובו שבפנים או כיון שרובו בחוץ ל"א שדי לפנים ולשון הש"ס והר"מ בגד שיש בה גע"ג נראה דוקא בשיעור זה אבל אם הוא גדול ל"א רובו ככולו כיון דהרוב מבחוץ או ל"ד ועיין בחולין גבי מיעוט ברוב אבר ואם יש בה כמה זיתים כיון שהכניס כזית לפנים נטמא וג"כ לא חילק הר"מ בין מוסגר ובין מוחלט ובמ"ל הניח בצ"ע דמוכח ביבמות דוקא מוחלט מטמ' בכזית דאתקש למת אבל מוסגר לא אתקש למת ואינו מטמ' בכזית ע"ש שהניח בצ"ע. ודע דגבי נגעי הגוף כ' הר"מ דכל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו ולא ביאר הדין גבי בגדים ובתים אם רוא' נגעי בגדיו וביתו וער"ש פ"ב דנגעים מביא שם תוס' פלוגת' ח"א כל הנגעי' אדם רואה חוץ מנגעי עצמו וח"א אף לא נגעי ביתו ובגדיו וקרוביו נר' דת"ק דסובר דרוא' נגעי קרוביו ג"כ סובר דרואה נגעי ביתו ובגדיו ואנן פסקינן דאדם רוא' נגעי קרוביו ג"כ רואה נגעי בגדיו וביתו כנ"ל והר"מ ז"ל לא ביאר לנו. עמש"ל שנסתפקתי אם הא דאין רואה נגעי עצמו דוק' על הראי' קפיד אבל לפסוק טהור או טמא יוכל לפסוק בעצמו א"ד התורה הקפידה על הפסק ולא הקפידה על הראי' שוב נזכרתי שהוא גמר' ערוכה בזבחים דק"ב גבי מרים

מי הסגירה א"ת אהרן הלא קרוב אין רואה את הנגעים והאי בריית' סוברת כמ"ד דאין קרוב ג"כ רואה הנגעים ע"ש אם כן מוכח דהתורה הקפידה רק על הפסק דאל"כ כמה זרים ישראלים בודאי שהיו בקיאין אז במראות נגעים הי' להם לראות ואהרן יאמר טמא או טהור אע"כ דעיקר הקפידה על הפסק והשתא לדידן דקרוב רואה רק בעצמו אינו רואה היינו דא"י לפסוק על עצמו טמא או טהור כנלע"ד פשוט אבל לראות בעצמו יכול רק שכהן אחר יאמר טהור או טמא רק אם הוחזק בטומא' אסור הכהן לסמוך על הבעל הנגע בעצמו לטהר כמו כל הוראות היכי דאתחזק אסור להורות לעצמו ע' בסי' י"ד ביו"ד ובאחרונים. ולפמ"ש דאדם רואה נגעי ביתו או בגדיו מכל מקום זה דוקא שהוא יפסוק בעצמו ע"י ראיית אחר אבל הוא בעצמו לראות א"י לסמוך עליו אם הבגד או הבית בחזקת טומא' לטהר ע"פ כמו כל הוראות שהוא בממונו אינו נאמן להקל במקום דאתחזק איסור' כנלע"ד ברור ב"ה.

עוד אני מסתפק בדינים אלו דראינו דהתור' הקפיד' דוקא על אמירת הכהן אם הכהן אמר וחזר בו תכ"ד אי חזרתו חזרה או לא והנה הדין מבואר בר"מ דאם הכהן אמר על טהור טמא או על טמא טהור אין באמירתו כלום רק על טהור באמת ועל טמא באמת צריך לאמירת הכהן אם כן אם הכהן אמר על טמא טהור אף שהוא טהור כיון דלא אמר הכהן טמא מכל מקום אם הכהן אומר אח"כ טמא בודאי טמא אף לאחכ"ד דאמירתו הראשונה לאו כלום ואין דבריו האחרונים צריך לסתור דבריו הראשונים רק הוא על אמירתו השני טמא כמו שרוא' הנגע חדש ואומר טמא אך באם אמר על טמא טמא ואם לאחכ"ד חוזר ואומר טהור בודאי אין באמירתו כלום דהאומר על טמא טהור אין בדבריו כלום וכבר הוא טמא אך אם תכ"ד חוזר ואומר טהור כיון דבכל התורה תכ"ד יכול דיבור אחרון לסתור דבור הראשון הו"ל כמו שלא אמר טמא וכ"ז שאין הכהן אומר טמא אף שיש לו ס' טומא' מכל מקום הוא טהור אם כן כאן ביטל דיבור אחרון את הראשון והוא טהור או דלאו כדיבור דמי אם כן דיבור האחרון שאמר טהור הוי כמו שאמר על טמא טהור ואינו כלום וכן מצורע שנרפא מבואר בר"מ פ"ט דהוא בטומאתו עד שיאמר לו הכהן טהור ג"כ הספק אם אמר לו הכהן טהור ותכ"ד חזר אי אמרינן דכדיבור דמי וסותר דבריו הראשונים והו"ל דבריו הראשונים כמאן דליתא וטמא או לאו כדיבור דמי והוא טהור ע"י דיבור הראשון וכיון שהוא טהור א"י לטמאות. והנה באמת מבואר בש"ס דבכה"ת תכ"ד כד"ד אם כן כאן נמי אך כבר פקפקתי בענינים אלו דתכ"ד עיין בחיבורי זה לעיל ואין כאן מקומו. ודע דמש"ל דמצורע מטמא כמו הזב ה"ה דיש לו מעיינות כמו הזב דהוי אה"ט כמבואר בנדה פ' ב"כ דל"ה וער"מ פ"א מהלכות משכב

ומושב ואני מסתפק אפשר דהוא דוקא בימי הסגר ובימי החלט דמטמ' משכב כזב ה"ה דאתרבי למעיינות אבל בימי ספורו דאין מטמא מו"מ ואינו מטמא במשא אף שהר"מ פי"א השמיט זה שכתב דאין מטמא במשא ולא כ' דאין מטמא מו"מ מכל מקום הדין אמת דאין מטמא משכב ומושב בימי ספורו עפי"ד ממס' נגעים בפי' ר"מ ור"ש ותוס' פא"ד בפסחים מפורש דאין מצורע בימי ספורו מטמא מו"מ וא"כ כיון דל"ד לזב אם כן אפשר ג"כ דאין לו מעיינות וצ"ע שו"ר דקודם לזה כ' הר"מ דטיהר מלטמא מו"מ ובעת כתבי הי' בהעלם עין ממני ברוך פוקח עורים:

מצוה קעג

סעיף א

להיות כו' בין בגד כו'. ט"ס הוא דבגד אין לה טהרה בצפרים רק גופו וביתו ופשוט:

סעיף ב

מדיני המצוה כו' כשהוא חדש. ע' לשון הר"מ פי"א כתב וקבלה הוא שיהא חדש ועיין כסף משנה שם:

סעיף ג

צפרים דרור כו'. אי דרור מעכב אף בדיעבד או אינו אלא למצוה עיין רמב"ן עה"ת הובא במ"ל פ' הנ"ל ע"ש דמסיק דאף בדיעבד פסול וע' ע"ש במ"ל מביא ברייתא דתורים ובני יונה פסולים לטהרת מצורע אף דהם דרור כמו שתרגום על ודרור קן לה שפניג' והוא מין יונה מכל מקום פסול ע"ש באורך. שתי צפרים מצותם שיהיו שוים במרא' ובקומה ובדמים ובלקיחתן כא' ובדיעבד אינו מעכב דהוא רק למצוה וכ"פ הר"מ שם:

סעיף ד

ושוחט כו' ונוטל כו'. כ"ה ג"כ ל' ר"מ אבל ד' הר"ש שזה המעשה היא קודם השחיטה ומבי' ממס' קדושין ועמ"ל שם:

סעיף ה

וכורך האזוב עם הארז כו'. כ"ה ג"כ לשון הר"מ ובמשנה מבואר שהי' כורכן בשירי הלשון ע"ש ברע"ב ור"מ ור"ש:

סעיף ו

ואינו הופך. ע' במ"ל שם פלפל באורך:

סעיף ז
ומכבס בגדיו. כ"ה לשון הר"מ וכ"ה ג"כ לשון המשנה בנגעים נראה דגזירת הכתוב כמו התגלחת כ"כ צריך לטבול בגדיו אף דאין נ"מ לענין טומאה דלאח"ז ג"כ מטמא בגדים במגע כמבואר כאן ועיין בת"כ שנרא' דנלמד מזה דאינו מטמא מו"מ בימי ספורו נראה דאין חיוב לכבס בגדיו ע"ש פ' מצורע בס' אור החיים עמד בזה ודעתו נוט' שאין חיוב דוקא לכבס בגדיו ועיין בלשון הראב"ד פי"א ה"ד:

סעיף ח
ויכנס לפנים מן החומה כו'. כ"ה לשון המשנה והר"מ נראה דוקא למחנ' ישראל הותר אבל לא למחנה לוי' וע' תוס' פסחים פא"ד שכתבו דאף למחנה לוי' מותר לכנוס בימי ספורו ולשון המשנה לאו דוק' ע"ש והר"מ והרב המחבר לא גילו דעתם בזה וכתבו בלשון המשנה:

סעיף ט
ואסור בת"ה ז' ימים. נראה דלאחר תגלחת השני' ולאחר הטביל' שהוא טב"י אין איסור בת"ה ולענין זה ג"כ אמרינן מקצת היום ככולו כנ"ל:

סעיף י
שחיטת הצפרים כו'. עיין במ"ל מביא בשם הת"כ דהציווי צ"ל ג"כ בכהן ועיין בס' אור החיים עה"ת:

סעיף יא
ואלו בכהנים כו'. ע' תוס' שבועות ד"ג ד"ה ועל הזקן דעתם דאף נכרי ואשה מגלחין את המצורע ותמהו ע"ז האחרונים עשעה"מ דמפורש בת"כ ובתוספתא דהתגלחת רק דוקא בכהן כמבוא' כאן ובר"מ וע"ש בשער המלך ה' עכו"ם דעל' על דעתו דהתגלחת בכהן היא רק למצוה וחזר בו ע"ש אך זה מבואר בדבריו דהתגלחת כשר בכהן קטן כמו שטומאתו וטהרתו כשרה בקטן כמבואר בר"מ דאפילו קטן ושוטה רואים את הנגעים ה"ה תגלחתו ע"ש ונראה דה"ה שחיטת הצפור והזאתו גם כן כשרים בכהן קטן דלא מצינו מיעוט בתורה לקטן וע"ש בס' טעם המלך:

סעיף יב
ואותו כהן כו'. עיין ר"מ שכל הטמאים כשרים לטהר את המצורע חוץ ממצורע שכתב ואין מצורע מטהר מצורע אחר ונראה דאף בדיעבד מעכב והוא מת"כ הביא' הר"ש וע"ש דמשמע דוק' מצורע בימי הסגר או בימי חלוטו א"י לטהר מצורע אחר אבל בימי ספורו יכול לטהר מצורע דהלימוד הוא מן הפסוק ויצא הכהן דכהן המטהר צ"ל שיוכל לבא

לתוך מחנה ישראל ע"ש אם כן בימי ספורו דמותר לכנוס למחנה ישראל מותר לטהר מצורע אחר כנלע"ד פשוט ע"ש גבי נגעי בתים נרא' דהדין הזה ג"כ נוהג דאין כהן מצורע יכול לטהר בית המנוגע בצפרים ועיין לקמן ואפשר דוק' אדם דכתיב ויצא הכהן אבל נגעי בתים דלא כתי' כשר אף המצורע לטהר וכ"נ וצ"ע:

סעיף יג

חכם בנגעים כו'. היינו דאלא"ה אינו רואה את הנגעים ולא נטמא כלל אבל אם הי' כהן רואה את הנגעים והוא חכם ואינו לפנינו רשאי כל כהן אף אינו חכם כגון שהוא חרש ושוטה לטהרו כי הוא רק לענין טומא' או שיאמר טהור צריך חכם כדלעיל עיין בלשון הגמרא כהן שאינו מכיר אין רואה אבל לטהרו בצפרים נרא' דאף חרש שוטה וקטן יכול לטהרו כנ"ל פשוט. ומ"ש הרב המחבר חכם ע' מש"ל דבעינן מיוחס ג"כ ע"כ אינו נוהג בינינו דכהני זמנינו רק כהני חזקה הם. ונ"ל דכמו אם שהה בין תגלחת ראשון לתגלחת שני' יותר מז' ימים טמא כשרץ כי תשלום טהרתו היא תגלחת שני' עי' במס' הנ"ל ובר"מ כ"כ אסור בתשה"מ עד תגלחת שני' אף אם שהה ימים הרב' יותר משבעה כנלע"ד. ודע שדעת רש"י במס' מ"ק דמצורע מוסגר ג"כ אסור בתשה"מ כמו בימי ספורו רק דמוחלט מותר בת"ה יע"ש בתוס' שדחו דבריו וער"מ פ"י מה' [ט"צ]. ודעת התיו"ט דלענין זה להודיע לעוברים שנא' וטמא טמא יקרא הוא ג"כ במוסגר והקש' ע"ד התוס' במ"ק ועמ"ל הי"ט שאין דעתו כן ע"ש באריכות. ודע שהרהמ"ח כ' היכן הזאת מצורע ע"ג ידו ובצרעת הבית היכן מזין אינו מבואר בהרהמ"ח ועיין במשנה ופסקה הר"מ דמזין על משקוף הבית מבחוץ ושאר כל המעשי' שוים והוא בפט"ו מה' הנ"ל. ודע דאע"פ שלענין הרבה דינים שוה מוסגר למוחלט חוץ מפריעה ופרימה וימי ספורו קל הרבה מכל מקום יש דין שימי חלוטו וימי ספורו שוין וחלוק ממוסגר לדין נזיר שנצטרע דימי הסגרו עולין לו ממנין נזירתו וימי חלוטו וימי ספורו אין עולין לו ממנין כ"ה בנזיר ופסקה הר"מ פ"ז מה' נזירות וער"מ ה' שגגות מהש"ס דהוריות דנשיא שנצטרע עבר מנשיאתו ומתכפר בשעיר' כהדיוט ובש"ס למד מעוזיה המלך שכ' והוא יושב בבית החפשית. ואני מסופק דאפשר דדינו כן רק בימי חלוטו אבל בימי הסגר ובימי ספורו אפשר דיש לו דין מלך דהלימוד מעוזיהו ועוזי' הי' מוחלט עד יום מותו וערש"י מ"ק ד"ז ע"ב ד"ה יותם דבריו מגומגמי' קצת וצ"ע ולקמן בנגעי בתי' אבאר עוד דיני מצורע:

מצוה קעד

סעיף א

שיגלח כו' או שהניח שתי שערות כו'. עיין ר"מ כ' ואם שייר שני שערות בתגלחת ראשונה וגילחן בתגלחת שני' לא עלתה לו אלא לתגלחת א' בלבד והרי היא ראשונה עכ"ל וע' נזיר מ"ג שם אבעי' גבי נזיר אם גילח ושייר שני שערות צמח ראשו וחזר וגילחו וע"ש בפי' התוס' דחזר וגלחן לאותן שתי שערות והכ' אינו מבואר היאך הדין אם אח"כ גילח שני השערות בלבד אם יצא ידי גלוח וער"מ פ"ח מהלכות נזירות ובכ"מ שם דכה"ג לא קיים ע"ש דהר"מ לא הביא זה בפירוש וע"ש עוד בר"מ שפסק דאם שייר ב"ש ואח"כ נשר א' וגילח א' מצות גילוח אין כאן וכאן אפשר הדין ג"כ כן ושם נראה דבדיעבד שפיר דמי וגם לא ביאר רבינו כאן הדין איך דעתו במצורע שאין לו שער אם מעכב דגבי נזיר פסק דנזיר ממורט א"צ להעביר תער וע"ש בכ"מ וכאן לא ביאר מה דינו באין לו שער אם יש לו תקנה בהעברת תער או אין לו תקנה כלל. וער"מ פ"ח דנזירות בכ"מ ולחם משנה שם ועיין בסוגיא דנזיר דמ"ו באריכות ויש הרבה להאריך בדינים אלו ומצאתי בתיו"ט פי"ד דנגעים הרגיש בזה לדעת הר"מ במצורע שאין לו שער. ודע דמצו' זו של שני התגלחת נוהגים אף בנזיר שנצטרע דהעדל"ת תער לא יעבור גבי נזיר ואף שאעדל"ת ועשה וגבי נזיר איכא גם כן עשה דקדוש יהי' כו' מבואר בש"ס דיבמות מחמת דהעשה ולא תעשה דנזיר קילי דישנם בשאלה ודחי להו עשה. ועיין ר"מ פ"ז מהלכות נזירות שנ"ט אחר כיון דימי חלוטו וימי ספורו אין עולין לו לימי נזירתו ל"ש העשה דקדוש יהי' רק הל"ת והעשה דחי לא תעשה לחודי' ובראב"ד השיגו דבש"ס נתנו ט"א ועיין כסף משנה ודבריו תמוהין וע"ש במ"ל ובהט"צ פ"ח במ"ל:

מצוה קעה

סעיף א

שנטבול כו'. כ"ה ג"כ דעת הר"מ הל' מקואות. ויש הרבה שיטות דכולו שאוב פסול מן התורה וי"א דאם נתמלא בעצמו הכלי הוא מדרבנן ואם מלא בכתף פסול מן התורה ויש מחלקין אם נשאר בכלים שאין מקבלין טומאה הוא מדרבנן ואם בכלי' המקבלין טומאה הוא פסול מן התורה עכ"ז בטויו"ד סי' ר"א וב"י שם כל השיטות באורך. ודע דאף להסוברי' כולו שאוב פסול דרבנן זה דוקא לטבול בקרקע בשאובי' אבל לטבול בכלים לד"ה פסול מן התורה ע"ש בב"י באורך:

סעיף ב
אפילו להטביל בו מחט. היינו בתר דבטלו לרביעית ומה"ת סגי ברביעית לכלים וע' פסחי' שיטת ר"ח סגה"כ ונזיר פ' ג' מינים וב"י סי' הנ"ל:

סעיף ג
אבל במים הנובעים כו'. כ"ה דעת הר"מ והראב"ד והרבה גדולים ורבים חולקים דלאדם צריך תמיד אף במעיין מ"ם סאה רק לכלים סגי במים שיתכסה בה הכלים עב"י סי' הנ"ל ויש עוד חילוק דמקוה אינו מטהר אלא באשבורן והמעיין מטהר אף בזוחלין והרבה דינים יש כאן ע' בב"י ובשו"ע יו"ד סימן ר"א ואין להאריך כאן:

סעיף ד
של אדם וכלים. דע שכל הכלים המקבלים טומאה יש להם טהרה במקוה חוץ מכ"ח ודעת הר"מ בפ"א מה' מקוואות נרא' מדבריו דסובר כדעת רש"י דפשוטי כ"ע אף דמקבלין טומאת מדרס והטמא מדרס מקבל טומאת מת ג"כ מכל מקום אין להם טהרה במקוה דלאו בכלל כלים והוא דעת רש"י בשבת פר"ע אבל דעת תוס' שם דפשוטי כ"ע יש להם טהרה במקוה ואפילו מפץ של עץ יש לו טהרה במקוה רק מפץ של שפי ושל גמי אין לו טהרה במקוה ע"ש באורך בשבת פר"ע וב"ק פרק כיצד הרגל ובהשגות הראב"ד שם ובכ"מ:

סעיף ה
לא תשלם טהרתם כו'. עד הע"ש היינו לתרומה ולמע"ש א"צ הע"ש ולקדשים ל"מ הע"ש במחוסרי כפרה עד שיביא כפרתו ויולדת אף על פי שטבלה לאחר ז' לזכר ואחר י"ד לנקבה ה"ה טבילת יום ארוך עד ליל מ"א ופ"א ואסורה לאכול בתרומה עד הע"ש של יום המ' ושל יום הפ' עיין הכל בש"ס ור"מ בכ"מ:

סעיף ו
טבילתן ביום כו' חוץ מנדה כו'. היינו זב וזבה אסורי' לטבול בליל הז' רק ביום השביעי וכן טמא מת אבל לאחר יום הז' מותרי' לטבול אף בלילה וכן נדה ויולדת אסורים לטבול ביום הז' עד הלילה אבל מליל ח' ואילך מותרים לטבול אף ביום הכלל דקודם זמנם א"י לטבול וזב וחבריו וטמא מת יום ז' זמנם וקודם לכן אין זמנם לטבול דזב וזבה צריכים שימור מקצת יום וכן טמא מת כלתה זמנו של ספירת זיי"ן ביום וכן מצורע אבל נדה ל"א מקצת היום ככולו עד ליל ח' ואז מותרת לטבול ולא קודם אבל מליל ח' ואילך מותרת לטבול אף ביום וכ"ז פשוט ומבואר בכ"מ בש"ס ור"מ וע' תוס' מגלה כ"ז:

סעיף ז

ודיני חציצה כו'. ע' תוס' סוכה ד' ותוס' עירובין שיש פוסקי' דהלכה דרובו דמקפיד ואינו מקפיד הוא רק בשערות אבל בגופו אפילו מיעוטו שאינו מקפיד חוצץ מן התורה וע"ש בתוס' דחו זה ובר"מ מביא שיטת הגאונים דשערו לחוד וגופו לחוד דרוב שערו ומקפיד הוא דאוריית' וכן רוב גופו בלא שערו ושיטת הר"מ דשערו כגופו נחשב ואינו נחשב לעצמו ורוב שערו כיון שאינו רוב הגוף כמיעוט נחשב ועב"י יו"ד סי' קצ"ח. ונראה דדעת הרהמ"ח כדעת הר"מ מדלא הביא דין דרוב שערו נראה דנחשב כאחד. וביבמות מבואר שם בגמ' גבי נכרית מעוברת שנתגיירה כו' דאף דרובו שאינו מקפיד אינו חוצץ מן התורה דוקא רובו אבל כולו חוצץ וא"כ לדעת הפוסקים דשערו וגופו נחשב כא' אם מכוסה כל הגוף עם השערות אף שאינו מקפיד חוצץ מן התורה ולשיטת הפוסקים דשערו נחשב לבד אם כל הראש מכוסה חוצץ מן התורה וכעת לא ראיתי להר"מ ולהרהמ"ח שיביאו ד"ז דכולו חוצץ מן התורה אף דנקטו בלשונם רובו מכל מקום בש"ס מפרש רבי יצחק ג"כ רובו ואמר כדי דלא נטעה דכולו הוי כמו רובו ומכ"ש שפוסק צריך לפרש דבריו וצ"ע:

סעיף ח

ודין מים שאובין. ידוע דג' לוגין מים שאובין פוסלין מקוה שאין בה שיעור מ"ם סאה אבל אם יש בה מ"ס אין השאובין פוסלין המקוה וכן מעיין אפילו כ"ש שריבה עליו מים שאובין אין פוסלין המעיין. וע' פ"ט מה' מקוואות בר"מ הי"א בכ"מ שם שמסופק לדעת הר"מ דאפשר דוקא בגומות המעיין ששם המעיין חשוב אבל ריבה במקום משך המעיין המים שאובין פוסלין אותו וע"ש במסקנ' שמחלק במסקנא ועיין בטויו"ד סי' ר"א בב"י:

סעיף ט

כמוצא רימון. עביו"ד בטור וב"י מביא הרבה שיטות בנקיבת הכלים ושם בב"ה מביא בשם הרא"ה שצריך דוקא כמוציא רמון וכאן חסר וצ"ל ואם ניקב ככונס משקה ע"ש בב"י מביא שיטה זו:

סעיף י

ודין חקק. כשחקק ולבסוף קבעו אינו בטל מתורת כלי וכשקבעו ולבסוף חקקו אינו כלי ועיין בטור וב"י שם ובנוב"י ת' סקמ"ב הרבה חלוקי דינים:

סעיף יא

בשינוי מראה לחוד כו'. ודוקא שנפלו לתוכה המשקים אבל נשתנה המראה מחמת עצמן כשר וכן אם הדיח סלי זיתים וענבים לא פסלו את המקוה אף על פי שנשתנה

מראית המים כ"ה בר"מ שם ובשו"ע יו"ד סי' ר"א ודע דשינוי מראה פוסל אפילו במקוה שלם שיש בה מ"ס נפסל בשינוי מראה ועביו"ד שם דמעיין אינו נפסל בשינוי מראה רק מקוה:

סעיף יב

שבבית הסתרים כו' להיותם ראוים כו'. ע' תוס' קידושין ועירובין שמה"ת צריכים הבה"ס להיות ראוים לביאת מים. ודעת ריטב"א הובא במ"ל דאין צריך להיות ראוים לב"מ רק מדרבנן ע"ש:

מצוה קעו

סעיף א

שיקריב כו' ג' בהמות כו'. היינו כבשה לחטאת וכבש א' לעולה וכבש א' לאשם כמבואר בתורה ור"מ פ"א מהל' מח"כ ודע דמבואר בש"ס דיומא פ' שני שעירים דהשני כבשי' דהיינו העולה והאשם צריכים שיהיו שוים במראה ובקומה ובדמים ובלקיחתן כא' ובדיעבד כשרים אף שאינם כמו שעירי יה"כ וצפורי מצורע והר"מ ז"ל השמיט זה ועיין במ"ל שם. ובפ"י מהל' שגגות תמה על השמטת הר"מ ז"ל דין זה ע"ש:

סעיף ב

וא' לחטאת וא' אשם כו'. דע אף על פי שבכה"ת חטאת קודמת לאשם בהקרבה אבל גבי מצורע אינו כן אלא האשם קודם לחטאת מפני שהוא בא להכשיר המצורע לאכול קדשים ולכנוס למקדש כ"ה בזבחים פ' כל התדיר ור"מ פ"ט מהלכות תמידין ומוספין וע' מ"ל התו"מ אף דבכה"ת דחטאת קודם לעולה אינו אלא למצוה אבל אשם מצורע צריך שיקדים ואם הקדים החטאת פסול אף בדיעבד אף אם שחט החטאת קודם ולא זרק הדם פסול החטאת וטעון עיבור צורה ויצא לבית השריפה עיין ר"מ פ"ה מה' מח"כ וע' תוס' זבחים ד"צ ע"ב לחד שינוי' חטאת קודם לאשם אף במצורע דחטאת נמי מכשיר ומכפר דאסור לאכול בקדשים עד שיקריב חטאתו והר"מ ז"ל סובר כתי' הא' שם דמכשיר יותר שניתן ע"ג בהונות ע"ש. ובש"ס ור"מ נראה דגם לענין קריאת שם ג"כ הדין כן דכל שקודם בהקרבה קודם בקריאת שם אף שרש"י פי' שם לענין קן יולדת ע"ש ואפשר לחלק וגם הר"מ ז"ל לא כ' דין זה דצריך להקדים שם רק גבי קן חטאת ועולת העוף בפ"ט מהתו"מ וצ"ע. ומ"ש הרב המחבר אחד לעולה דע דחטאת ואשם של מצורע משונים מכל חטאות ואשמות שבתורה שכולם א"צ נסכים רק חטאתו ואשמו של מצורע טעון נסכים כמו

כל כבש היינו עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין עיין ר"מ פ"ב ממעה"ק.

ועוד ארשום לך קצת דינים המבוארי' בר"מ פ"ד ופ"ה מהמח"כ המצורע אם לא גלח תגלחת שני' עד זמן רב אחר תגלחת ראשונה לא ביום הז' ביום שיגלח יטבול ויעריב שמשו ולמחר מביא קרבנותיו והמצורע עומד בשער נקנור כי לא נתקדש בקדושת העזרה ויכול לעמוד שם כי לעזרה אסור לכנוס דמח"כ אסור לכנוס לעזרה היינו למחנה שכינה. ואשם מצורע טעון תנופה חי עם לוג השמן ודעת הר"מ שהכהן בעצמו מניפו בלא סיוע הבעלים וע"ש בכ"מ שמבואר בתוספתא דכהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף יע"ש מה שתי' לדעת הר"מ ואם הניף האשם והלוג כ"א לבדו יצא ואח"ז סומך המצורע על האשם שהכהן מביא האשם עד הפתח והמצורע מכניס ידיו וסומך ושוחטו. ושני כהנים מקבלין דמו כהן א' מקבל דמו בכלי ככל האשמות ואחד מקבל בידו הימנית ומערה לידו השמאלית ומזה על האוזן ועל הבהונות באצבעו הימנית ואם קיבל ביד שמאל פסול. ובכ"מ שם תמה על הר"מ בשם הר"י קורקס דמבואר בתוספתא דצריך לקבל ביד שמאל ואם שינה פסול ע"ש שנדחק בזה. ואח"ז הכהן שקיבל בכלי מוליכו וזורקו על המזבח תחלה והמצורע מכניס ראשו וכהן השני מזה על תנוך אזנו הימנית ואח"ז מכניס ידו הימנית והכהן נותן על בוהן ידו הימנית ואח"ז מכניס רגלו הימנית ונותן הכהן על הבוהן. ולא ראיתי לרבינו הר"מ שיבאר מה היו עושין במותר הדם שנשאר בכפו אם טעון שפיכה על יסוד הדרומי כמו השיריים שבכלי ככל הקרבנות או אפשר דוקא שיריים ממזבח נשפכין על היסוד כדילפינן מקראי פ' איזהו מקומן אבל שיריים מן היד אפשר דנשפכין לאמה בעזרה וכעת ל"מ גילוי לזה. ואח"ז נוטל הכהן הלוג השמן ויוצק לתוך כפו של חבירו השמאלית ואם יצק לתוך כף עצמו יצא וטובל הכהן אצבעו הימנית מן השמן אשר בכף ומזה כנגד בקה"ק בעזרה והזאות נופלות לארץ וצריך להזות הזאות אלו לשמן ואם הזה שלא לשמן כתב הר"מ שם דלא הורצה והוכשר המצורע ולא ביאר כוונתו דאם המצורע הוכשר מאי לא הורצה ובמנחות כ"ח משני הש"ס הא דבמק"א מבואר בברייתא דפסול שלא לשמן ובברייתא אחרת דכשר ומשני רבא כאן להרצות וכאן להכשר ופי' שם רש"י דהמצורע לא הוכשר לאכול בקרבנות רק דמרצה דמותר השמן שבלוג מותר באכילה דהזאות הללו מתירין את שירי הלוג כי קודם הזאה אסור לאכול מן הלוג עיין כאן בר"ם והר"מ נראה דמפרש להיפך דהמצורע הוכשר ולא הורצה לענין לאכול שירי הלוג וצ"ע שלא העיר בזה המ"ל ע"ש ואם לא כיון בהזאות נגד בית קה"ק כשרים ועל כל הזאה טעון טבילת אצבע ואח"ז נותן על המצורע על מקום

דם האשם בתוך אזנו ובבוהן ידו וברגלו ואם נתקנח דם האשם קודם כשר והנותר מן השמן שבכף נותן על ראש המצורע ואם לא נתן על הראש לא כיפר כ"פ הר"מ בפ"ד וכ' שם הכסף משנה בשם הר"י קורקס ז"ל דזה דוקא אם הלוג הוא בעין לא כיפר אבל אם נשפך הלוג אינו מעכב מתנות הראש כמו שפסק רבינו הר"מ בפ"ה ה"ה שאם נשפך הלוג א"צ להביא לוג אחרת למתנות הראש דמתנות הראש אינה מעכבת ע"ש ובלחם משנה מהיכן יצא לרבינו חילוק זה. וע"ע בר"מ חילוקי דינים מן דיעבד ואין כוונתינו בח"ז רק להביא דיני המצוה וע' דיני בר"מ. ודע דמבואר במשנה ופסקה הר"מ ז"ל דאם אין לו אוזן או בוהן דאין לו טהרה עולמית ודעת הר"ש והרע"ב דוקא אם נקטעה לאחר שנזקק לטהרה אבל קודם שנזקק אם נקטעה יש לו תקנה ע' בסנהדרין פ' נגמר הדין גבי נקטעה יד העדים דאי לית ליה מעיקרא ש"ד. ודעת תוס' בסנהדרין דוקא אם לא היה לו אוזן או בוהן בשעה שנזקק לטומאה יש לו טהרה אבל אם היה לו אז ואח"ז קודם שנזקק לטהרה נקטעה אין לו טהרה ע"ש. והר"מ הביא משנתינו כצורתה ולא חילק דאם לא היה לו מעיקרא יש לו טהרה וע' תוי"ט פי"ד ממס' הנ"ל האריך ליישב דעת הר"מ ומפלפל ג"כ בדעת הר"מ בנזיר ועיין לח"מ הלכות נזירות באריכות:

סעיף ג

ואם הוא עני כו' ועשרון סולת כו'. ה"ה יין רביעית ההין ככל נסכי כבש כמש"ל ואם עני הביא קרבן עשיר יצא וכ"פ הר"מ פ"י מהל' שגגות וע' ר"ש שכ' דתע"ב ודעת הרהמ"ח לעיל פ' ויקרא אינו כן ובהגהת מ"ל תמה עליו ואיזה נקרא עני כתבתי לעיל דלא ברירא לי והר"מ ז"ל לא גילה דעתו. ועיין ר"מ פ"ה פסק דהכל הולך אחר האשם אם היה בשעת שחיטת האשם עשיר מחייב שאר הקרבנות להביא קרבנות עשיר אף על פי שהעני קודם הבאת שאר קרבנותיו ואם הי' בשעת שחיטת האשם עני אף על פי שהעשיר מכל מקום אינו מביא אלא קרבן א' עני וע"ש בכ"מ ולח"מ. וכן אם אחר הבאת אשם [נתנגע] צריך קרבן אחר לצרעת שניה ואם קודם האשם נתנגע אף לאחר הבאת צפרים אינו מביא רק קרבן א' על כולם וע"ש בכ"מ ואין להאריך כאן. ולענין אם אשם מעכב לאכול בקדשים עיין ר"מ פ"א מה' מחו"כ ובכ"מ שם וע' פ' אחרון מה' מחו"כ בלחם משנה ובפ' אחרון מה' נזירות בלחם משנה דעתו דדעת רבינו הר"מ דאשם לא מעכב ע"ש באריכות. וע"ש בלחם משנה אם ממשכנים אשם מצורע וע' מ"ל פי"ד מה' מעה"ק:

סעיף ד

מדיני המצוה כו' אלא מדעתן כו' שא"צ דעת כו'. כ"ה ג"כ בר"מ פ"א מה' מח"כ ועיין ר"מ פי"ד ממעה"ק לענין שאר קרבנות החילוק בין עולה ושלמים וחטאת ואשם לענין דעת

בעלים בשעת הפרשה או בשעת הקרבה ע"ש והנה נראה דכל קרבנות מח"כ א"צ דעת. ולכאורה נראה דוקא חטאת כיון דמעכבת באכילת קדשים בשאר מחו"כ או גבי מצורע החטאת ואשם שמעכבים אכילת קדשים לדעת הכסף משנה שהבאתי לעיל והתורה גילתה שמביא אדם על בניו ובנותיו הקטנים ומאכילן בזבחים אם כן חזינן דאין צריך דעת אבל העולה אצל מח"כ או גבי מצורע ולשיטת הלחם משנה דאין מעכב אכילת קדשים האשם והעולה ודאי אינו מעכב אם כן אפשר כה"ג לא גילתה התורה וצריך העולה בכל מח"כ וג"כ גבי מצורע האשם דעת בעלים דהוי ככל קרבנות שאדם חייב בהם דלא מעכבי לאכול בקדשים ועיין בלשון הר"מ פ"א ממחו"כ ובלשון הש"ס דנדרים ל"ה ובר"נ נראה כיון דאין באים על חטא א"צ דעת בעלים. ובאמת פסק הר"מ דאף עולה ושלמים. ועולה ניחא דבאה על חייבי עשה אבל שלמים אין באים כלל על חטא מכל מקום צריכין דעת בעלים בשעת הפרשה עיין ר"מ פי"ד ממעה"ק. ולפמ"ש דאף במח"כ הקרבן שאינו מעכב מלאכול בקדשים צריך דעת בעלים וע"ש בנדרים דמשני הש"ס דדם חטאת של מצורע ודם אשם של מצורע א"צ דעת. נראה לכאורה דגם אשם מעכב כדעת הכסף משנה שהבאתי לעיל. וגם שם בש"ס מבואר דאף אם הכהנים שלוחי דידן מכל מקום מקריב הכהן קיני זבים וזבות והקן הוא א' חטאת וא' עולה נראה דאף עולה א"צ דעת מכל מקום יש לדחות דמיירי רק בחטאת וע' ר"ן דף ל"ו כ' דהמשנה (איירי) [מוכח] דנקט חטאת ואשם ממצורע ולא נקט עולת מצורע נראה דעולה אין מקריבין בלא דעת וצ"ע וקצרתי עיין סוף נגעים ובר"ש:

מצוה קעז

סעיף א

לטמא בית מנוגע כו'. שמעתי כו' הם דברי רבינו הר"מ ז"ל סוף פרק ט"ז מהלכות טומאת צרעת:

סעיף ב

מדיני המצוה כו' ששיעור נגעי כו'. ארשום לך קצת דינים המבוארים בר"מ מנגעי בתים. אין נגעי בתים מטמאין עד שיהא מראה הנגע שפל מן הקיר והמראות הם ירקרק או אדמדם וב' המראות מצטרפין זע"ז וגם לענין הפשיון אם הי' ירקרק ופשה אדמדם או להיפך הוי פשיון אף על פי שאינו מבואר כאן בר"מ בפי' רק גבי נגעי הגוף ונגעי בגדים מכל מקום נראה דדין א' להם כיון דמצטרפין ג"כ פושה ממראה למראה. הפשיון צ"ל פושה לחוץ אף בבתים מבואר להדיא בר"מ פי"ב גבי נגעי בגדים וכ' דנגעי בתים צריך

ג"כ להיות פושה לחוץ ולא לתוכו והפשיון הסמוך כ"ש והרחוק כגריס והחוזר אחר הטוח צריך כב' גריסין כמו תחלת נגעי בתים דאינו מטמא עד שיהא כשיעור ב' גריסין. ואין הבית מטמא בנגעים עד שיהא בו ד"א על ד"א והוא ברייתא בסוכה. ובה' מזוזה כ' הר"מ דאפילו אין בו ד"א על ד"א במרובע רק ארכו יותר על רחבו דיש בו לרבע ד"א על ד"א בתשבורת ג"כ חייב במזוזה וכ"פ בש"ע יו"ד הל' מזוזה וכאן לא גילה הר"מ דעתו אדרבה כ' ד"א על ד"א משמע דוקא צריך שיהא מרובע וכן גבי מעשר בה' מעשר פ"ד וכן בפי"ב מה' שמטה ויובל ג"כ כ' ד"א על ד"א וכן בפי"א מה' רוצח גבי מעקה ובפ"ז מהל' מלכים גבי חוזרין מעורכי המלחמה ובפ"א מה' עירובין לענין ע"ח ובפכ"ח משבת לענין עיבור בין ב' עיירות ובתוס' סוכה כ' בשם הירושלמי דנודר מן בית מותר לכנוס לבית שאין בו דע"ד וכעת לא מצאתי לרבינו הר"מ שיביא ד"ז בה' נדרים וגם בש"ע לא הביאו וצ"ע. ועכ"פ בשום א' מהמקומות הללו לא גילה דעתו אם ארכו יותר על רחבו רק גבי מזוזה ואפשר דסמך אמ"ש בהלכות מזוזה וע' ט"ז או"ח סי' תרל"ה דעתו שהר"מ סובר ג"כ שצריך שיהא מרובע ע"ש. ואם היה הבית עגול או בעל ג' כותלים או בעל ה' כותלים אינו מטמא בנגעים וע' תוי"ט בנגעים. הי' בנוי בספינה או תלוי על ד' קורות אינו מטמא הי' בנוי ע"ג עמודים המחוברי' בארץ מטמא וכל הבתים מטמאין אפילו אם צבועים בידי אדם וצריך שהבית יהי' בנוי באבנים ובעצים ובעפר ושני אבנים על כל כותל וכותל וצריך שיהי' הנגע נראה כב' גריסין על שני אבנים ועיין ר"מ כמה שיעור עצים ועפר גם כן ואם קודם שהיה השיעור של עצים ואבנים ועפר נראה בו נגע ואח"כ בנה בו אבנים ועצים ועפר כשיעור טהור וע"ש בראב"ד שכ' בשם הספרא דאף לענין הנגע אם הנגע נראה אחר שנתן בה בנין עפר ואבנים ועצים כשיעור מטמא בנגעים מכל מקום לענין נתיצת הבית אינו נותץ אלא שהי' בה בשעת בנין והר"מ ז"ל השמיט זאת ע"ש בכ"מ.

ודין הנגעים כ"ה כשיבא הכהן ויראה נגע כדינו כב' גריסין יסגיר ז' ימים ואפילו כולו ירקרק או אדמדם וביום הז' רואה הכהן אם כהה או הלך לו קולף מקום הנגע בלבד והבית טהור מצא שפשה בסוף שבוע ראשונה חולץ את האבנים וקוצה העפר וטח ויסגיר עוד שבעת ימים ואח"ז יראה אם חזר אחר הטוח נותץ את הבית והחזרה יהי' כב' גריסין והחזרה א"צ דוקא על מקום נגע הראשון רק איזה מקום מן הבית ע' תוי"ט פי"ב וע"ש שכתב דהחזרה ג"כ הוא מטמא אף מירקרק לאדמדם או להיפך וכן הפשיון כמש"ל ונראה דגם החזרה צ"ל על כל פנים על ב' אבנים כמו תחלת הנגע אף שאינו מפורש בר"מ. ואם לא חזר הנגע מטהר בצפרים וזהו כלל אם היה הבית טעון חליצה

וטוח צריך לטהר בצפרים ואם חזר הנגע קודם שטיהר בצפרים טעון נתיצה ואם לאחר שטיהר יראה בתחלה ואם בא בסוף שבוע הראשונה ומצא שעמד בעיניו ולא כהה ולא פשה מסגיר הבית עוד ז' ימים ואחר סוף השבוע השנית יראה הכהן אם כהה הנגע או הלך לו קולף מקום הנגע וא"צ חליצה וטוח רק קליפת מקום הנגע ומכל מקום צריך טהרה בצפרים אף על פי שבשבוע הראשונה א"צ צפרים בשבוע השניה גזירת הכתוב דצריך טהרה בצפרים. ואם קודם שטיהר בצפרים חזר הנגע אינו מבואר הדין בפי' בר"מ ונ"ל דא"צ נתיצה רק יראה בתחלה דדוקא אחר החליצה הדין דנגע החוזר צריך נתיצה אבל כאן דלא היה חליצה וטוח כלל אינו בדין נגע החוזר ויראה בתחלה וצ"ע. ואם בא בסוף שבוע השנית ומצא שפשה או אפילו לא פשה רק עמד בעיניו צריך חליצה וקוצה וטח ומסגיר עוד ז' ימים ואח"ז אם בא וראה שחזרה כב' גריסין צריך הבית נתיצה ואם לא חזרה צריך טהרה בצפרים ואם קודם הטהרה חזרה צריך נתיצה ואם אחר הטהרה חזרה יראה בתחלה. ודין חליצת האבנים אינו פחות מג' אבנים ויביא אבנים אחרות לא מצד זה לצד זה ולא עפר מצד זה לצד זה והאבנים האחרים לא יהיו ג"כ פחות משנים אבל מביא שנים תחת שלש וג' תחת שנים הכלל דהחליצה צריך שיהיו רבים ולא א' וגם ההבאה לא יהי' א' ע"ש בר"מ. ואם הי' לו כותל בינו לבין חבירו שניהם חולצים ושניהם קוצים את העפר ושניהם מביאים אבנים אחרים והבעה"ב לבדו יביא את העפר עיין שם עוד כמה דינים מזה:

סעיף ג

וכשיראה נגע בבית אפילו חכם כו' כי לכהן ניתן כו'. ע' בתוי"ט נתן עוד טעמים ודעתו דגם נגעי הגוף ונגעי בגדים צריך שיאמר בלשון הזה ולא יחליט לומר נגע וע"ש שכ' דאפשר דוקא בנגעי בתים ע"ש באורך. והנה לכאורה לא ברירא לי אם הוא מצוה שיאמר לכהן כלשון הזה ולא יקרא לו בסתם והכהן יבא ויראה בעצמו או באמת אינו מצוה כלל אלא אם רצה קורא לכהן ואינו מודיע לו כלל ובא ורואה אך אם אומר לו לא יאמר בלשון נגע או כטעם הרהמ"ח או כטעמים אחרים עיין תוס' י"ט. וראיתי בפט"ו מה' הנ"ל מביא המ"ל ברייתא דת"כ שלא ישלח לו על ידי שליח נראה מזה דמצוה הוא שיאמר לו בלשון הכתוב (ולכאורה אם הוא מצוה בלאו הכי א"י לעשות שליח לדעת המהרי"ט דא"י לעשות שליח להקדיש דמילי לא ממסרן לשליח ועיין באחרונים ואין כאן מקומו) דאל"ה לא גרע מאם קרא לו סתם נראה מזה דהוא מצוה עליו לאמר לו בלשון הזה. ומבואר בתורה דכהן מחויב לצוות לפנות את הבית ופלוגתא הוא במס' נגעים דר"י סובר דאפילו חבילי עצים וחבילי קש שאין מטמאין בנגעים מכל מקום מחויב לפנות

ור"ש ור"מ סוברים דא"צ לפנות רק דברים המקבלין טומאה דהתורה חסה על ממונן של ישראל ור"מ ז"ל פ' כר"י דאפילו חבילי עצים ובמ"ל כתב דעוד יש נ"מ לר"י דאין הטעם מחמת קבלת טומאה רק הוא גזירת הכתוב אם כן מחויב לפנות הבית דהכהן צריך לראות הנגע בבית פנוי דכן גזרת המלך ב"ה ולר"מ ור"ש הברירה בידו אם אינו רוצה לחוס על ממונו הרשות בידו וע"ש שהקשה על הר"מ דכאן פוסק כר"י ובפ"ט כתב דאין רואין נגעים ברגל שנא' וצוה הכהן אם לדבר רשות המתינה לו התורה ולד' הר"מ אין כאן משום טומאה כלל אלא דגזירת הכתוב הוא ע"ש באורך. וע"ע במ"ל מביא בשם הרבה שיטות דהבית צ"ל בימי הסגרו מוסגר בדלת וע"ש שכ' דדעת הר"מ אינו כן שהבית יש לו דין מוסגר כמו אדם ובגדים ע"ש באורך. ואם הכהן מסגיר או מחליט או פוטר נגעי בתים לא יהי' עומד הכהן לא בבית המנוגע ולא תחת המשקוף של בית המנוגע ולא בביתו רק עומד בצד פתחו של הבית המנוגע וע"ש במ"ל דעתו בדעת רבינו הר"מ אם עמד תחת המשקוף או שהלך הכהן לביתו והסגיר או החליט או פטר בדיעבד מעשיו קיימין ואם בתוך בית המנוגע עמד והחליט או פטר אין במעשיו כלום אפילו בדיעבד ע"ש באורך:

סעיף ד

וירושלים וח"ל כו'. גם אין בתי הנכרים מטמאין בנגעים בא"י ואם לקח מן הנכרי יראה בתחלה ובית גר תושב כתבתי לעיל דעת התוי"ט דבגדיו וביתו מטמאין מדרבנן ועיין במ"ל. ואם נכרי שכר בית מישראל ע' במ"ל בשם קרית ספר דמטמא בנגעים ואם ישראל שכר מעכו"ם אינו מטמא ועיין בה' שכירות באורך ואין כאן מקומו. ובית שצדו א' ישראל וצדו א' עכו"ם ג"כ אינו מטמא וכן אם צדו א' בארץ וצדו א' בח"ל ג"כ אינו מטמא כ"ה בר"מ ונראה דה"ה אם צדו א' בירושלים וצדו א' חוץ לירושלים ג"כ אינו מטמא. בית השותפים מטמא. בהכ"נ ובית המדרש דוקא אם יש בהם דירה לחזן הכנסת או לתלמידים מטמאין ואם לאו אין מטמאין. ובד"ז דירושלים אינו מטמא מביא הר"מ דלא נתחלקה לשבטים וע' תוי"ט מפלפל באריכות בשם התוס'. ועיין ר"מ פי"ג כ' דצמר או פשתים או עור מטמאין בנגעים אפילו הם אהלים היינו טומאת בגדים דלטומאת בתים צריך אבנים ועצים ועפר ופשוט. וענין טומאת אהלים המחוברים עיין פ"ה מהט"מ ובראב"ד ומ"ל שם וכבר כ' לעיל גבי נגעי בגדים דנ"ל דיכול הכהן לראות נגעי ביתו ובגדיו רק לא נגעי גופו. ודע דכל דיני הסגרות בין באדם בין בבגדים ובתים הדין דיום השביעי עולה לכאן ולכאן היינו בדברים הצריכים שני שבועות רואה אותו ביום הז' והראי' השנית הוא ביום י"ג ובבתים הראיה הב' הוא ביום י"ג והראי' הג' הוא ביום י"ט

כי היום שבסוף הסגר שני עולה לו לכאן ולכאן כ"ה במס' נגעים ופסקה הר"מ ז"ל ודע דכל מיני נגעים הן גופו או בגדיו וביתו אין רואים לא בשבת ולא ביום טוב ולא בחול המועד עיין משנה למלך הלכות יום טוב פלפל בזה. וגם חתן נותנים לו ז' ימי המשתה ולא נתברר אם נשא אלמן אלמנה אם נותנים לו ג' ימים. וגם לדעת הר"מ דאפילו בחור שנשא בתולה וחייב בברכה ז' מכל מקום השמחה רק שלשה ימים ע' פ"י מהלכות אישות אפשר דאין נותנים לו רק שלשה ופשוט דאיש ואשה שוים בדינים אלו. ואי"ה כשיזכני השם יתברך במהדורא בתרא אאריך עוד בדינים אלו:

והנה מבואר בפסחים פ' כ"צ דגגות ועליות לא נתקדשו וע"ש בפירש"י דבין לענין ירושלים ובין לענין העזרה ועיין ר"מ הבהב"ח והלכות מע"ש לכאורה עליות שבירושלים אפשר דמטמא בנגעים כי אין קדוש בקדושת ירושלים והעליות מטמאין בנגעים עיין ר"מ כאן אך באמת עיקר הטעם דירושלים אינו מטמא בנגעים מחמת דלא נתחלקה לשבטים ואינו קרוי אחוזתכם אם כן לא תלוי בקדושת ירושלים והאויר של ירושלים ג"כ לא נתחלק וע' זבחים נ"ד מבואר כך התנו אוירא דבנימין וקרקע דיהודא וע"ש ברש"י ובתוס' אם כן יוכל להיות אף דאליבא למ"ד לא נתחלקה לשבטים מכל מקום האויר נתחלק וצ"ע ולא כ' כעת רק לזכרון ואי"ה אשנה פ"ז בל"נ:

סעיף ה

ונוהגת כו' בכ"ז כו'. בר"מ אינו מבואר כאן גבי נגעי בתים אי נוהג בכ"ז ודע דכ"ז לשיטת הראשונים שפסקו דקדושת א"י לא בטלה דקדושת עזרא ל"ב אף היום אף דלתרומות ומעשרות אינו רק מדרבנן מכל מקום העיקר מחמת דלא הי' ביאת כולם עיין ר"מ התו"מ ובראב"ד וכ"מ והרהמ"ח לקמן אבל להאומרים דקדושת עזרא בטלה היום מן התורה לכל הדברים ע' תוס' יבמות הובא במ"ל המ"א דלכל הדברים אף לענין חדש וכה"כ וערלה בטלה קדושת הארץ אם כן נלע"ד דגם לענין נגעים דינו כח"ל ואינו מטמא האידנא בנגעים ותלי"ת יש לי ענינים רבים בקדושת הארץ וקדושת ירושלים ואין כאן מקומו. ועתה אבאר לך קצת דיני טומאת בית המנוגע דע דבית המנוגע הוא אב מאה"ט ויש חילוק בין מוסגר למוחלט כמו שיבואר אח"ז וכן כשחולצין מהעפר וכן כשנותצין את הבית כל כזית מהאבנים והעצים והעפר מטמא במגע ובמשא וממילא מטמא אדם לטמא בגדים וה"ה שאר כלים בחיבורין חוץ מאדם וכ"ח כמש"ל בכ"ד המטמאין במשא וכן מטמאין בביאה כגון שהאבן מנוגעת נכנס לבית אפילו עבר דרך שם נטמא האדם וכל הכלים בבית וכבר כתבתי בשם התוס' דבבית כיון שיש מחיצות אפילו אם אחר עבר באבן מטמא אבל אם עבר באבן מנוגעת תחת אילן אינו טמא האדם היושב רק

אם אבן המנוגעת הונחה שמה כמש"ל ואינו מטמא באוהל כגון אם א' האהיל בידו על האבן או האבן האהיל עליו טהור. ואבן המנוגעת אינו מטמא משכב ומושב אף לדעת הר"מ שסובר דבגדים המנוגעים מטמאין מו"מ כדלעיל אבל באבנים מודה ואם שרף את האבנים ועשה מהם סיד היא פלוגתא בירושלמי אם עפרן עלו מידי טומאה והר"מ ז"ל השמיט ד"ז וע' מ"ל. ונראה מד' הר"מ דוקא אבנים של חליצה או של נתיצה מטמאין אבל אם קולפין הנגע כמבואר לעיל באיזה זמן קולפין הקליפה אינו מטמא כלל. וג"כ הנחלצין או הניתצין אסורים בהנאה ואפילו שרפן אפרן אסור בהנאה ונ"ל דבית המוחלט שצריך נתיצה אסור בהנאה אף קודם נתיצה וכן אם צריך לחלצן אף קודם שחלצן מכל מקום אסורים בהנאה ע' יבמות פ' מ"ח. ונראה מד' הר"מ דבית המוסגר אינו אסור בהנאה אף שבגד המוסגר אסור בהנאה כמש"ל ובית המוסגר או המוחלט שסיכך עליהם אילן או בית כל הבא אל הבית החיצון או תחת האילן טמא. ובית מוסגר אינו מטמא אלא מתוכו ושיטת הר"מ דוקא בבא אל הבית אבל לא במגע אפילו מתוכו ולשיטת רש"י מטמא אף במגע מתוכו וע' מ"ל האריך לפלפל בזה וע' תוס' יבמות פ' מ"ח ובית המוחלט מטמא בנגיעה בין מתוכו בין מאחוריו וכן האבנים מנוגעים מעצמן מטמאין אף מאחוריהם ואם נגע נולד באחורי הבית ע' תוס' הנ"ל ובמ"ל שם. ודין אדם הבא אל בית מנוגע בין מוסגר בין מוחלט כ"ה אם האדם נכנס דרך פניו כיון שהכניס ראשו ורובו לבית נטמא ואם נכנס דרך אחוריו אפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו אינו טמא דלאו דרך ביאה היא עיין ר"מ וש"ס שבועות רק אם נכנס כולו לבית מכל מקום טמא אף דלא נכנס דרך פנים. ודע אף על פי דהנוגע בבית מטמא בגדים שלובש כמו כ"ד המטמא במשא כמש"ל אבל הנכנס לבית בין מוסגר בין מוחלט גזירת הכתוב היא שאין מטמא בגדים שהוא לבוש בהם עד שישהה שם בכא"פ והאדם נטמא מיד ודוקא בגדים שהוא לבוש אבל כליו על כתפיו או טבעות בכפיו הכלים טמאים מיד וכן מי שהיה עומד בבית מנוגע ופשט ידו לחוץ וטבעותיו על אצבעותיו אם שהה כשיעור הנ"ל נטמאו וא"ל טהורים ואם הי' טבעותיו בכפו ע' ר"ש הובא במ"ל דאף ששהה מכל מקום טהורים דבחוץ קיימי ול"ש גביו ובמ"ל תמה ע"ז דאפילו לא שהה מכל מקום האדם טמא והאדם מטמא הכלים שמחוץ כדין כל אדם שנוגע שמטמא כלים בחיבורין ע"ש וא"י מאי קשיא לי' דהר"ש מיירי שהי' הטבעות בכפו אבל לא נגע בהן שהי' בגד חוצץ בין ידיו לבין הטבעות ואינו מטמא בחיבורין רק הכלים שנוגע בהן בבשרו ממש דאפילו כלים הנוגעים בגוף הטומאה המטמא במשא מכל מקום אין מטמאין בחיבורין כלים אחרים ע' במ"ל ה' מו"מ פ"ו ה"ו. ואלולי דמסתפינא מחבראי וכ"ש מרבותי הייתי אומר

דהא דגילתה התורה דבגדיו שלבוש בהם אינם מטמאין מיד זה דוקא בבגדיו העליונים שאין נוגעים בגופו דאינם טמאין בעצמן משום כלים הנכנסין לבית המנוגע וכן אינם טמאין מחמת דאדם מטמא כלים בחיבורין כיון שלא נגע בהם בגופו ויש שיטות גם אצל זב דאינו מטמא אדם את בגדיו אלא הבגד שנוגע בהם בבשרו. (וע' בהגר"א ווילנא תחלת כלים כ"כ דבגדים שאין נוגעים בגופו אין טמאין ולא הביא ד' הרא"ש הנ"ל) אבל לא בגד העליון. ואף שבר"ש מס' זבים מבואר דכל הבגדים שלובש מטמא מכל מקום כאן גילתה התורה דלא נטמאו הבגדי' לא מחמת הבית ולא מחמת האדם הבגדים שהם למעלה בגופו ולא בטלי לגבי גופו אבל בגד שנוגע בו בגופו היינו בגד התחתון שאינו טמא כלל מחמת הבית רק מחמת המצורע כמו שמטמא כלים שנוגע בחוץ כמ"ש לא גרע משאר הכלים בפנים ועדיין לא הכנסתיו לכור הבחינה. ואם אדם עומד בחוץ ופשט ידו לבית המנוגע וטבעותיו באצבעותיו ג"כ אין טמאין עד שישהו ואף שהאדם טהור דביאה במקצת ל"ש ביאה מכל מקום הכלים שהוא לבוש צריכין שישהו עמ"ל ד"ה ודע כו' וכ"ז הוא באדם מישראל המקבל טומאה הוא מציל בגדים עד שישהה אבל עכו"ם או בהמה שנכנסים לבושים כיון שאין מקבלין טומאה אין מצילין על הכלים והכלים נטמאו מיד וכ"ז בנכנס ולא נגע אבל אם נגע בבית בין במוחלט מתוכו או מאחוריו או במוסגר מתוכו לשיטת רש"י הנ"ל או באבנים המנוגעים עצמן נטמאו הבגדים מיד ככל הנוגע בדבר המטמא במשא שמטמא בגדים אך לא אדם וכ"ח ובזה ניחא נמי דין של הר"ש אם נגע בחוץ בכ"ח והוא עומד בפנים אף ששהה דמטמא בגדים אינו מטמא כ"ח ול"ק קו' המ"ל. וכן כלים הנכנסים לבית המנוגע טמאים מיד ודוקא שמכניס רובו של כלי וכן כ"ח שמכניס אוירו נטמא וטלית אף על פי שהיא גדולה הרבה ולא הכניס לבית רובה רק גע"ג מכל מקום נטמא הטלית כולה ואם אין בהטלית רק גע"ג ונכנס רובה של גע"ג דעת המ"ל דג"כ טמא דלא גרע משאר הכלים מכיון שנכנס רובו טמא רק גבי טלית אפילו לא נכנס רובו מכל מקום טמא בגע"ג אבל ברובא טמא אף על פי שלא נכנסה גע"ג וסברתו נוטה לזה מכל מקום הניח ד"ז בצ"ע. אבל הגאון מהר"א ווילנא סוף נגעים כ' בפשיטות ברוב מבגד גע"ג נטמא כל הבגד. וכל המציל בצמיד פתיל באוהל המת מציל מכוסה בבית המנוגע כגון כ"ח או כלי גללים וכלי אבנים אף על פי שלא היתה עליהם צמיד פתיל רק מכוסה והיו בתוכם כלים ואוכלים ומשקים אין מקבלין טומאה מהבית וכל המציל באוהל המת מכוסה טהור בבית המנוגע כגון הבור והדות שבבית המנוגע טהורים מה שבתוכם אף על פי שהם מגולים ודינים אלו מבוארים בר"מ פי"ד מהט"צ. ודע דנגעי אדם יש לו דין חדש והוא מבואר בתורה דאם פרחה הצרעת בכולה

בין מתוך הסגר ובין מתוך החלט הוא טהור כך גזירת הכתוב ואיזה דברים המעכבים הפריחה עיין ר"מ פ"ז מה' הנ"ל. אבל אם (לא) בא בתחלה בנגע המכסה כל הגוף יראה הכהן אותו כמו כל הנגעים רק מתוך ההסגר או מתוך ההחלט שהפך כולו טהור ואם לאחר שפטרו הכהן הפך כולו לנגע אז הוא טמא מוחלט כ"ה גזירת הכתוב חוץ מנגע הנתק שנתק או הראש כולו או הזקן אפילו לאחר הפטור ופשה בכולו טהור כ"פ הר"מ ז"ל אצל טומאת נתקין. וע' כ"מ הטעם בשם הר"י קורקס ז"ל בפ"ח מה' הנ"ל. ונגעי בגדים אם פרחה בכולו הוא פלוגתא בגמ' ופסק הר"מ פי"ב דג"כ טהור ואפילו אחר הפיטור כמו טומאת נתקים והראב"ד ס"ל דלאחר הפיטור הוא מוחלט כמו נגעי עור הבשר באדם וע"ש בכ"מ ומ"ל וע"ש בר"מ גבי בגדים שכ' בין מתוך ההסגר בין לאחר הפיטור והשמיט החלט דלכאורה אם החליטו ואח"ז פשה בכולו ג"כ טהור כמו נגעי אדם ואפשר כיון דלאחר החלט לשרפה קאי אין הפריחה מטהר וצ"ע ע' ביבמות פ' מ"ח דקרי בגד אף בשעת שרפה וצע"ק אבל בנגעי בתים ל"ש דין דפריחה בכולו ואינו טהור ע"י הפריחה אדרבא מגרע גרע דהוי פשיון רק באדם מתוך הסגר או מתוך החלט טהור וכן בבגדים גם כן טהור כנ"ל. ואבנים המנוגעים צריכים ג"כ שלוח מחוץ לעיר אפילו אינן מוקפות חומה ועיין מה שכתבתי לעיל בבגדים דנ"ל דאף בעיירות שבח"ל אסור להכניסן וכן בגדים כמש"ל:

מצוה קעח

סעיף א

שיהא הזב כו' בין סמוכין ושלא יזוב כו'. עיין ר"מ פ"ב מה' מחו"כ אפילו ראיה אחת אם יש בה שיעור טבילה וסיפוג או יותר נחשבת כשתים ואם אין כשיעור הזה אפילו נחלקות ולא הי' שיעור טבילה וסיפוג אינן נחשבות אלא א' והראיו' בעצמם נחשבים כיון שאינו אלא כ"ש אינם ממעטין עיין תוי"ט פ"א דזבים ושיעור טבילה וסיפוג הוא נ' אמה ועיין בתוס' חדשים מביא ג"כ בשם הרא"ש פ"ב דשבת כן והר"מ ז"ל הביא משנתינו כצורתה ולא כ' כמה השיעור ע"ש. ואם ראה ראי' א' בה"ש אף על פי שאין בה שיעור טבילה וסיפוג מכל מקום טמא זב מס' כי הימים מחלקים לב' ראיות והוי ספק אולי בה"ש מקצת מן היום ומקצת מן הלילה וה"ל כב' ראיות אף על פי שלא הי' בה כשיעור הנ"ל וכן לענין קרבן אם ראה ראי' השניה בין השמשות עיין ר"מ פ' הנ"ל כמה חלוקי דינים:

סעיף ב

שתים לטומאה. היינו לכל טומאת זב ולספירת שבעה נקיים רק קרבן אינו מביא בעל שני ראיות ובעל ג' ראיות מחויב בקרבן ובעל ראיה א' אינו אלא כבע"ק לכל דיניו. ואכתוב לך קצת מדינים אלו דע שתינוק בן יום א' מטמא בזיבה ואף אם לא ראה אלא ראי' א' טמא כב"ק אף שאין קטן מטמא משום קרי עד בן ט' שנים וי"א מכל מקום זה טמא משום זיבה אף שהראיה ראשונה אינה אלא דין קרי כנ"ל וז"פ. ועבדים וסריס אדם או סריס חמה מטמאין בזיבה חוץ מעכו"ם וג"ת ע' ר"ש אין מטמאין בזיבה מן התורה רק מדרבנן דגזרו עליהם שיהיו כזבים לכ"ד ומכל מקום יש חילוק בענין טומאת עכו"ם כמש"ל בעזה"י וגר תושב נמי כזב לכ"ד מדרבנן כמבואר בר"ש דזבים. והזכר אינו מטמא אלא בלובן ולא באודם והאשה אינה מתטמאת אלא באודם וטומטום ואנדרוגינוס מטמאין בספק בין בלובן דלמא הם זכרים ובין באודם דלמא הם נקבות וטומאתם בספק ואין שורפין עליהם תרומה וקדשים ואם ראו לובן ואודם כא' שורפין את התרומ' והקדשים דממ"נ הם טמאים. אך דיש חילוקי דינים דזכר בראי' א' הוא רק כב"ק והאשה היא שומרת יום או בב' ראיות ביום א' שאם הוא איש טמא שבעה דבראיות תליא רחמנא גבי זכר והאשה אינה אלא ש"י נגד יום ועוד שאר דינים שיש בין זכר לנקבה וכאן נותנים עליהם מס' חומרי זכרים וחומרי נקבות ותלמד ותבין היאך הענין להחמיר בזכר או לנקבה וכאן טומאתם בספק וא"צ לפרט לך כל הדינים. ולכאורה נראה בשלמא בטומטום שראה אודם או לובן טמא מס' ושראה שניהם כאחת טמא בודאי דהוא אינו אלא זכר או נקבה אבל באנדרוגינוס אני מסופק אפשר שצריך שהאדום יהי' ממקום הנקבות אבל אם ראה אודם מזכרות שלו אינו טמא כלל או לובן צריך שיראה דוקא ממקום הזכרות אבל אם ראה לובן ממקום הנקבות אינו טמא או אם ראה שניהם כא' דוקא לובן מזכרות ואודם מנקבות הוא טמא ודאי אבל לא להיפך ועיין פ' הערל כל הסוגיא שם גבי אנדרוגינוס ונראה מדלא חילקו כאן אין חילוק בין הזכרות לנקבות שלו רק איזה מראה מאיזה מקום מכל מקום טמא בס' ושני המראות טמא בודאי אף דהלובן ממקום הנקבות והאודם ממקום הזכרות מכל מקום צע"ק ועיין ר"מ פ"א מהא"ב:

ודע דמבואר בנדה ופסק' הר"מ ז"ל בפ"א מה' מו"מ דאף דלענין טומאה שייכים בטומטום ואנדרוגינוס שראו לובן ואודם כא' כמו זב גמור ואף מחויבים בקרבן כמ"ש בר"מ ה' מח"כ דאם ראו מראה א' מביאין קרבן מספק ופשיט' דאם ראו שני המראות חייבים בקרבן כמו כל הזבים והזבות מכל מקום אף שהם בודאי א"ח על אכילת קדשים ועל ביאת מקדש כי מיעט' התור' אותם וכן אם איש אחר נגע באודם ובלובן שלהם

א"ח כרת על טומאת מקדש וקדשיו. ואם טמאים הם בעצמם נגעו באודם ובלובן שלהם חייבין כרת על ביאתן למקדש או על אכילת קדשים ודעת הראב"ד דא"ח. וע"ש בכ"מ ובש"ס נדה פ' המפלת ונ"פ דלאו דוקא אם נגעו אחרים בלובן ובאודם שלהם אלא אף נגעו בהם בעצמם ג"כ א"ח כיון שהם בעצמן א"ח דהתור' מיעטה אותם מזכר ע"ש ונ"ל דאף המשכב ומושב שלהם שהם אה"ט ומבואר בר"מ פ"ג מהב"מ דהמכניס כלי שהיא אה"ט למקדש א"ח כרת רק מלקות וע"ש בראב"ד ודעת המ"ל ג"כ דאף כלי ראשון לטומאה מחויב מלקות ולדעת הר"מ א"ח על כלי ראשון לטומא' רק מכל מקום ע"ש אבל כאן כמו שאינם מחויבין על גופם וכן אחרים שנגעו בהן פטורין מכרת ה"ה הכלים שנגעו בהם או משכבם המכניס אותם למקדש פטור ממלקות דאין בהם דין שלוח כלל כנ"ל. ונראה ג"כ פשוט כמו שא"ח על ב"מ פשיטא דא"ח על ביאתן במחנה לוי' מלקות כי הכל הם בכלל שלוח והם לא נתחייבו בשלוח ולכאורה מלשון הש"ס דהתורה מיעטה אותו משלוח נראה דאפשר אף לכתחלה מותרים לכנוס למחנה שכינה ומלשון רב שם שאמר אין חייבין עליהם נראה דאיסורא איכא ואפשר דאיכ' איסור' מדרבנן. ודע מש"ל דגם על אכילת קדשים א"ח טומטום ואנדרוגינוס הוא טעות ובחפזי כ' ובאמת כי הוא לשון הר"מ ג"כ אבל הוא אשגרת לישנ' כיון דשוין הם לרוב ענינים כמו חרש שוטה וקטן וגרוש' וחלוצ' שבאים תמיד באשגרת לישן אבל כאן דוקא לענין ביאת מקדש א"ח משום דנתמעטו משלוח אבל לענין אכ"ק חייבים כרת אם ראו אודם ולובן כא' וכן אם אחרי' נגעו באודם ולובן שלהם כמו כל הטמאים בטומאת הגוף כי אכ"ק הם מלאו אחר לא משלוח המקדש עיין בה' פסה"מ בר"מ ובגמ' מדוקדק ומבואר א"ח כרת על ביאת מקדש ולא נקט כלל קדשים וכן בר"מ בסוף הל' כ' בפי' ביאת מקדש ופשוט. ומצאתי בר"ש מביא תוספתא וגם ראיתי בתוספתא עצמו כל' הר"מ מקדש וקדשיו ואח"ז סיים מקדש לבד נ"ל ג"כ בפשיטות שהיא אשגרת לישנא. ודע דטומטום ואנדרוגינוס ה"ה אם ראו קרי ג"כ אין משתלחין מחוץ למחנה עש"ס שם דטומא' הפורשת מגופם מיעטה התורה מזכר ועד נקבה דוקא זכר ודאי נקבה ודאית ע"ש וה"ה בראה קרי ואודם כא' ג"כ טמא ודאי אך באנדרוגינוס ג"כ הספק כדלעיל אם ראה ממקום א' שניהם אם טמא ומצד הסברא קרי ל"ש שיראה מצד הנקבות וגם אם ראה קרי מצד הזכרות וג"כ אודם הס' כדלעיל אך אם ל"ש מצד הנקבות קרי אם כן אם טומטום ראה קרי מוכח מזה דזכר הוא וצ"ע ויש עוד דינים לפלפל בענינים אלו:

סעיף ג

בז' דרכים בודקין כו'. דע דראי' ראשונה מטמאת אפילו באונס ומצטרפ' לראיה שניה. אך הראי' שניה צריכה בדיקה דאם מחמת א' מז' דרכי' אלו ראה השני' אינו נעש' זב וזה דוק' לענין טומא' ולכל דיניו אבל לענין קרבן אין הראשונה ג"כ נחשבת אם הי' מחמת אונס ע"כ בודקין בראי' הראשונה ג"כ דנ"מ לענין קרבן אבל ראי' השלישית אפילו באונס מכל מקום חייב בקרבן ובבדיקות אלו יש חילוק דבמאכל ומשתה ובקפיצה ובמשא וחולי ואח"ז ראה זיבה תלינן בדברים הללו כ"ז שמצטער אבל במראה ובהרהור אין תולין בהם אלא עד מעל"ע. ונראה דע"י ה' דברים הנ"ל אם פסק מלצער אפילו קודם מעל"ע ג"כ אין תולין וקטן אין תולין לו במראה ולא בהרהור ונ"ל דוקא קטן שאינו בן דעת כלל ול"ש אצלו מראה והרהור אבל אם הגיע לשנים שיש בו דעת אף דהוא קודם בן ט' שנים דאין ביאתו ביאה ואין מטמא בקרי זהו גזירת הכתוב אבל בודאי תולין זיבה במראה ובהרהור שלו כנ"ל פשוט. וגם הרואה קרי אינו מטמא בזוב מעל"ע ודעת תוס' בנזיר דהוא גזירת הכתוב ולדעתם אפילו בראי' שלישית אינו טמא לענין קרבן תוך מעל"ע של קרי. ודעת הר"מ נראה דוקא לראי' השני' דתלינן מחמת קרי והוי לאונסו אבל בראי' השלישית מטמא אפילו תוך מעל"ע של קרי דתלינן הזוב בחולשת הקרי עלח"מ שם וגם לדעת התוס' אפילו ראי' ראשונה אינה מצטרפת אם הי' בתוך מעל"ע של קרי ולדעת הר"מ ראי' ראשונה מצטרפת וער"ש דזבים וברש"י ותוס' נזיר. וגר שנתגייר וקודם שנתגייר ראה קרי ואחר שנתגייר ראה זיבה אין תולין וטעם הדבר ער"ש ור"מ פי' המשנה וברש"י ותוס' שם וברי"ש מביא בשם הספרי דגזירת הכתוב דקרי שאינו מטמא כמו קרי של עכו"ם אין תולין זיבה הבא אחריו ולפי זה אפשר ג"כ דקטן קודם ט' שנים ויום א' דנמי אין קרי טמא כמ"ש לקמן אם כן תיכף בזיבה מטמא לאחר הקרי וגם בטומאת קרי של קטן קודם בן ט' נדבר אי"ה לקמן. ויש הרבה שיטות בענינים אלו ובאתי רק לעורר:

סעיף ד

מדיני המצוה כו'. הרהמ"ח קיצר כאן מאוד בטומאת זב ואני אבאר לך קצת בעזהשי"ת. דע דארבעה אנשים טומאתן בשוה היינו זב בעל שני ראיות ומכ"ש בעל ג' ראיות והזבה בין זבה קטנה בין זבה גדולה והנדה והיולדת הם בעצמם אבות הטומאה וכל הנוגע בם הוא ראשון לטומאה ומטמאין כלים במגע ואדם במגע ובמשא ואדם הנוגע בם מטמא בגדים שלו. וכל הכלים שנוגע בהם עד שלא פירש מהם להיות ראשון לטומאה וגם אוכלים ומשקים וטומאת בגדים שהוא לבוש בהם כבר כ' דעת הרא"ש אפילו בגדיו

העליונים שאינו נוגע בהם בגופו נטמאו חוץ מאדם וכ"ח אינו מטמא אפילו קודם שפירש ממטמאו ואם כלים נגעו בהם והם נוגעים בכלים אחרים אינם מטמאין כלים אחרים אפילו קודם שפירשו הראשונים ממטמאים. ואם נגעו כלים בזב וחביריו וקודם שפירשו ממטמאיו נגעו באוכלים ובמשקים נעשים האוכלים ראשונים עיין בזה במ"ל המו"מ פ"ו. ואם אוכלים נגעו בזב וחביריו וקודם שפירשו נגעו באוכלים אחרים אינם נעשי' רק שניים לטומאה הכלל דטומאה בחיבורין היא רק למטה היינו כגון אדם מטמא כלים וכלים אוכלים אבל בשוה אינם מטמאין. וע"ש שמביא דעת הר"ש דכלים מטמאין להיות ראשונים בחיבורין הוא רק מדרבנן וע"ש עוד שכ' דהר"מ לא ס"ל כן ועיין בפ' הנ"ל בר"מ ה"ה נראה דאף אוכלים אינם נטמאין בכלים בשעת חיבורן להיות ראשונים ע"ש. זה דין נוגע בהזב וחביריו וע' פ"ה דזבים ובתי"ט. עוד יש טומאה אצל הזב וחביריו כגון אם היה מונח על הזב אפילו אבן או שנתן אצבעו תחת האבן ועל האבן כלים ואוכלים ומשקין עד לרקיע או שהי' אדם למעלה אף על פי שלא נגע בהם הזב כולם נעשים ראשונים לטומאה והאדם שהוא למעלה נעשה ראשון וכ"ז שלא פירש מטמא כלים בחיבורן אם נגע בכלים בשעת שהוא עומד למעלה כ"ה לשון הר"מ וגבי כלים סתם וכ' דנעשים ראשונים ולא פי' כ"ז שלא פירשו מטמאין אוכלים ומשקין נרא' דס"ל דכלים אינם מטמאין בחיבורין אפילו אוכלים וטומא' זו דהיא עליונו של זב נקראת טומאת מדף ודעת הר"מ שטומאה זו מד"ס ודעת ראב"ד שהיא מה"ת. ודין המשכב כ"ה. אם הזב וחביריו יושבים אפילו ע"ג האילן ותחתיו יש אלף מצעות זת"ז אם הם מיוחדים למשכב או למושב או למרכב ואצ"ל אם יושב על המו"מ בעצמו המו"מ אפילו שתחת האבן כולם נעשי' אה"ט לא ראשונים בלבד רק אה"ט ודיניהם יבואר לקמן אי"ה ואם תחתיו מונחים כלים שאינם מיוחדים למו"מ או אוכלים ומשקים ואין הזב נוגע בהם כולם טהורים חוץ מן האדם שהוא למטה מן הזב שהוא טמא מחמת נושא דהזב מטמא במשא וטומאת משא אינו אלא באדם הנושא טומאה אבל חוץ מן האדם אינו נטמא אם הטומאה נשא עליו. ובא' מחמשה דרכים מתטמא המו"מ להיות אה"ט כמבואר בד' הרהמ"ח עומד יושב כו' ואין עושה מו"מ עד שינשא רובו של המו"מ ובזה קיל מעליונו של זב דאפילו אצבעו תחת האבן כל העליוני' טמאים אבל מו"מ אין טמאים רק אם רוב גופו נישא עליו ואם לאו טהורים כיון שלא נגע בהם ועיין דינים אלו בר"מ שם. וכל הכלים המיוחדים למו"מ מטמאין חוץ מכ"ח אין נעשים מו"מ ע' בשבת פר"ע ובר"מ ה' כלים. ועוד יש טומאה חדשה אצל זב וחביריו שלא מצינו בכהת"כ וזה טומאת היסט שבכה"ת אם הטומאה מנדנדת האדם או כלים טהורים וזב וחבריו אם מנדנדי' אדם או

כלים או אוכלי' לא נטמא הכלי דאין כ"ח מטמא מגבו אבל בהיסט הזב נטמא אף כ"ח ודעת רש"י בשבת פר"ע דפכין קטנים שאין בשרו יכול לנגוע מתוכו אף ששערו נוגע מכל מקום אינו נטמא מחמת היסט כיון שאינו ראוי לנגיעת בשר מתוכו אינו נטמא בהיסט וע' תוס' כתבו דאף דפסקינן דכ"ח מוקף צמיד פתיל מטמא בהיסט אף דא"ר לנגיעת בשרו בפנים הטעם מחמת דעומד לפתוח וכ"פ הר"מ ומבואר שם דאילפסין כו' דעומדין לפתוח ועדיין לא נעשה להם פה טמאים בהיסט וע"ש שפסק מחט שבלועה בעץ וטבעת בתוך הלבינה נטמאו ג"כ בהיסט והיא משנה דכלים ע"ש אף שלא בא לכלל מגע צ"ל גם כן כסברת תוס' דעומדים ליטלם משם ויבא לכלל מגע. ואם הזב וחבריו אחזו קנה בבית הסתרים שלהם והסיטו אדם או כלים טהורים שאין היסט הזב מטמא אלא אם הוסט בגלוי שבגופו לא שיסט בבית הסתרים כ"פ הר"מ והוא מש"ס נדה וע"ש עוד כמה דינים מהיסט הזב. ודע דאם נחתך אבר מן הזב וחביריו אינם בדין טומאת הזב שיטמא מו"מ או בהיסט רק כמו אמ"ה שמטמא כמו מת אבל אינו בדין טומאת זב לענינים שזב חמור כן שיטת רש"י בפר"ע במס' שבת אהא דאמרינן שם דנדה אינה לאברין אבל הר"מ פי' בע"א אף שבכ"מ ובכל מין טומאה כ"ח מטמאין אם הטומא' באויר כ"ח דכ"ח מטמא מאוירו אבל אם הזב וחביריו הכניסו ידם או רגלם או איזה אבר מגופם לתוך אויר כ"ח לא נטמא הכ"ח מאוירו עד שיגע בהכ"ח מתוכו אבל לא מאוירו וכ"פ שם וע' ראב"ד השיג ע"ז וע"ש בכ"מ ולדעתי הר"מ מודה לדינו של רש"י כי בכה"ת אבר שנחתך האבר הוא כמת וזב וזבה שמתו אין מטמאין בטומאת זיבה רק קודם שימוק הבשר מטמאין מדבריהם דלמא נתעלף אבל באבר ל"ש זה וד"ז דזב שמת מבואר בר"מ פ"ו מה' טומאת מו"מ. ודע דיש חילוק בין טומאת היסט לשאר טומאות הזב כגון זב או זבה שסיפרו הימים נקיים שלהם והדין הוא דטובל בשביעי ביום ואם לאח"ז ראה הדין הוא דסותר כ"ה ומטמא למפרע אפילו מו"מ שישב בין הטבילה להראיה אבל אם הסיט כ"ח בין הטבילה לראיה אינם נטמאים ודוקא כ"ח אבל אדם ושאר כלים ואוכלים ומשקים נטמאו בהיסט למפרע חוץ מכ"ח כ"פ הר"מ והיא במס' מגילה וע"ש בכ"מ הטעם למה כ"ח דוקא.

ועתה ארשום לך קצת דינים מטומאה הבאה מחמתו. דע דזובו של זב היא מטמא (בנגע) במגע ובמשא לאדם ולטמא בגדים בחיבורן כמו הזב עצמו והיא אה"ט ומטמא בכ"ש וכן רוקו וש"ז ומימי רגליו הם אה"ט ויש להם דין שמטמא במגע ובמשא לטמא אדם לטמא בגדים וכן רוק ומימי רגלי' של זבה ונדה ויולדת ג"כ כן הדין וזובו של זב וש"ז ורוקו אינם מטמאין אלא כ"ז שהם לחים ולא יבשים ושיעור הלח עיין ר"מ שם וזובו שמטמא

במשא דוקא מראיה שניה אבל הראיה הראשונה אינה מטמאה במשא ודינה כש"ז וכן אם ראה אחת כשתים אינו טמא אלא המסיט טיפה אחרונה בלבד ועוד יש משקים היוצאים מן הזב וחביריו חוץ מאלו הנ"ל שנקראו מעיינות כגון דמעות העינים וחלב האשה אינם אה"ט רק הם כמשקים הנוגעים בהם שהם ראשונים לטומאה ויש משקים סרוחים היוצאים מהם זיעתו וליחה סרוחה וכדומה הם טהורים לגמרי ובמעיינות אלו שהם אה"ט מכל מקום אינם מטמאין מו"מ דל"ש גביה וכן אינם מטמאין בהיסט כי דינים אלו רק באדם הזב לחוד. ודע דמה"ת אין עכו"ם ולא ג"ת מטמא בזיבה כמש"ל מכל מקום חכמים גזרו עליהם בין זכרים בין נקבות אף על פי שלא ראו ול"ג חכמים עליהם רק על זכר עכו"ם ובן ט' שנים וי"א למעלה ועל הנקבה מבת ג' שנים וי"א למעלה דעיקר הגזירה היתה שלא יהיו ישראל מצויים אצלם ע"ש ול"ג עליהם אלא בזמן שהם ראוים לביאה והם אה"ט מד"ס ואין שורפין תרומה וקדשים עליהם וכדי לעשות היכר שלא ישרפו תרומה וקדשים עליהם ל"ג חכמינו זכרונם לברכה על ש"ז של עכו"ם והיא טהור כדין תורה אבל על רוקו ומו"מ ושאר הטומאות שוה עם ישראל הזב רק הם מד"ס ואצל נקבות גם כן עשו היכר ויבואר אי"ה גבי זבה. ודין המשכב ומושב ומרכב שלהם נעשים אה"ט וכ"א מטמא במגע ובמשא רק לטמא אדם לטמא בגדים בחיבורן יש חילוק דמו"מ הם מטמאין אדם בנגיעה לטמא בגדים שעליו אבל המרכב אם נגע בו אדם אינו מטמא בגדים שעליו רק אם נושא המרכב נטמאו הבגדים או כלים בחיבורן ובזה חלוק דין מרכב מדין מו"מ ואין מו"מ ומרכב עושין מו"מ אחר וכן אין בהם טומאת מדף וכן אין בהם טומאת היסט והמו"מ נטמאו בה' דרכים כמש"ל וה"ה אדם טהור נטמא ממו"מ ומרכב בא' מה' דרכים אם רובו של גופו נשא על המו"מ אף שהמו"מ הם תחת האבן והטהור יושב או נתלה או נשען כו' נטמא האדם ומטמא בגדים או כלים בחיבורן שהיא גזירת הכתוב שהמקום שהזב יושב מטמא אפילו תחת האבן. ושאר דינים כך נטמא אדם הטהור מהמשכב ומהמרכב בא' מה' דרכים עיין ר"מ עוד דינים בה' הנ"ל אבל אם כלים ואוכלים הם למעלה מן המדרס ואפילו רק נייר מפסיק אין הכלים מקבלים טומאה דטומאת מדף אין להם רק באדם נטמא מחמת המדרס דהוא גזירת הכתוב באלו הדרכים שהמו"מ נעשה מדרס כן אדם הטהור נטמא ממדרס ואיזה כלים מיוחדים למדרס עיין כ"ז בה' טומאת כלים דאין להם טומאת מדרס רק שמיוחד לשכיבה או לישיבה שלא יאמרו לו עמוד ונעשה מלאכתינו.

ועוד יש דין חדש במדרס הזב דאף דבכל הטומאות אדם מטמא אף דבר שאינו שלו מכל מקום לענין מדרס דעת הר"מ ורש"י בב"ק דאין אדם עושה מדרס מו"מ שאינו שלו ואם

נגע בו הוא ראשון אבל להיות אה"ט כמדרס בה' דרכים הנ"ל התורה מיעטו ממשכבו ולא הגזול ודע' תוס' ב"ק ס"ו לחד תירוצא דלרש"י נהי דמה"ת לא מטמא אבל מדרבנן מטמא עמ"ל פכ"ד מהלכות כלים דעתו לדעת הר"מ דאף מדרבנן אינו מטמא אך המ"ל חילק לדעת הר"מ אם גנב או גזל אינו מטמא אבל אם לא גנב רק דרס על מו"מ שאינו שלו נטמא מן התורה דאין אדם מקפיד על דריסה במו"מ שלו ע"כ הוא טמא מן התורה ע"ש ודעת התוס' דמו"מ דחברי' הוא טמא מן התורה בטומאת מדרס ומאי דאמרינן משכבו ולא הגזול פי' בע"א ע"ש במ"ל באורך. ונ"ל דלאותן שיטות הסוברים דמצורע ג"כ מטמא מו"מ להיות אה"ט כמש"ל ועי' תוס' דהוקש לזב אם כן ד"ז נוהג ג"כ דאינו מטמא מו"מ שאינו שלו אך לאותן השיטות שחולקים דמו"מ של מצורע אינו מטמא רק להיות ראשון לטמא אוכלים ומשקין אפשר כיון שאינו נלמד מזב לגמרי אפשר דגם לד"ז אינם שוים ומצורע מטמא אף מו"מ שאינו שלו וצ"ע. וגם אצל בועל נדה דמטמא מו"מ לטמא אוכלים ומשקים כמשי"ת לקמן ואינם נעשים אה"ט אפשר דגם דין זה אינו נוהג ומטמא אף מו"מ של אחרים וצ"ע. והנה טהרת הזב בין בעל שני ראיות ובין בעל ג"ר צריך לספור ז' נקיים וביום השביעי לאחר הנץ החמה יכול לטבול וצריך לטבול במים חיים ואם ראה זיבה תוך הנקיים או אפילו ביום הז' אחר הטבילה סותר כ"מ שלפניו ומונה ז"נ מחדש ואם ראה קרי תוך ז' סותר יומו והראי' הסותרת אינה מביאה לידי קרבן כגון שראה ב' ראיות ובתוך הז"נ ראה ג"ר אפילו של זוב סותר מה שלפניו ואינו מביא קרבן על הראיות הללו דהם לסתירה ואינו מביא קרבן ואם ראה ג"ר ואחר ספירות נקיים ראה בליל ח' ועוד דינים עיין ר"מ הלכות מח"כ:

סעיף ה

ונוהגת כו' במצוה הנוהגת כו'. גם היום נ"מ לשיטת הר"מ ואי"ה יבואר לקמן דקדושת מחיצות ירושלים ובהמ"ק לא בטלה אם כן גם היום אסור הזב לכנוס למקום הר הבית ולמקום העזרה חייב כרת ועיין ר"מ וראב"ד הבהב"ח ואי"ה יבואר לקמן:

מצוה קעט

סעיף א

להקריב כו' א' לעולה כו'. ע' מש"ל דצריך החטאת שיקדים לעולה ככל חטאת שבתורה וגם לענין קריאת שם והחטאת מעכב הזב מאכילת קדשים והעולה אינה מעכבת עיין ר"מ ה' מח"כ ואם דין זה דחטאת קודמת הוא רק למצוה או אף בדיעבד לעיכובא ע'

מ"ל פ"ט מתו"מ ומ"ש הרהמ"ח א"צ דעת בעלים ע' מה שכתבתי לעיל דאפשר העולה צריכה דעת בעלים ע"ש במ"ש לעיל:

מצוה קפ

סעיף א

להיות כו' מדיני כו' למגע כעדשה כו'. כ"כ הר"מ פ"ה מהל' אה"ט ומ"ש שם דרואה בחתימת פי האמה ע"ש בכ"מ שפירש בכוונת הר"מ דצריך שיגע לפי האמה ע"ש באורך:

סעיף ב

וזרע של קטן. היינו פחות מט' שנים וי"א ש"ז שלו אינו מטמא ועיין מג"א ה' פסח סי' תנ"ז כ' שם דקטן אם ראה קרי טמא ובח"י תמה מהש"ס ור"מ כאן דפחות מבן ט' אין ש"ז מטמא ובחי"ו מביא בשם כמה גדולי' דדוקא ש"ז של קטן אינה מטמאה אחרים הנוגעים אבל הוא עצמו טמא כבעל קרי:

סעיף ג

והמהרהר כו'. עיין ר"מ כ' דטומאה זו אינה אלא מדבריהם לתרומה ולא לחולין וע"ש עוד איזה טומאת ש"ז שהיא מדבריהם. ומ"ש הרהמ"ח כל זרע שאין האדם מרגיש כו' עיין ר"מ וכ"מ שם. ודע דש"ז היא אה"ט ומטמא אדם וכלים במגע אבל לא במשא וגם באדם הנוגע בש"ז אינו מטמא בגדים שעליו ובע"ק עצמו הוא כמו נוגע דהיינו שהוא ראשון לטומאה וב"ק משתלח ג"כ ממחנה לויה דהיינו אף מהר הבית וע' מ"ל פ"ג מהב"מ. ויש עוד דין נכלל במצוה זו היינו איש ששכב עם אשה וגמר ביאתו הוא טמא משום ב"ק וגם האשה טמאה משום ב"ק לא מפני שהיא נוגעת בש"ז שבית הסתרים אינה מטמאה בנגיעה רק גזירת הכתוב היא ואם גמר ביאתו ולא הוציא ש"ז מסופק במ"ל פ"ג מהב"מ אבל אם הערה בה ולא הוציא ש"ז אינם טמאים ואם הבועל הוא פחות מבן ט' אינם טמאי' ואם הנבעלת היא פחות' מבת ג' אינה טמאה מחמת הביאה ומחמת הנגיעה בש"ז ג"כ אינה טמאה כי היא טומאת בה"ס ואם בעל שלכ"ד ג"כ אינה טמאה משום ביאה. ואנדרוגינוס שראה קרי או שבעל אשה נ"ל שהיא טמאה מס' וכן אנדרוגינוס שנבעל נראה ג"כ שהוא טמא מס' ואם עכו"ם או בהמה בעלו אשה האשה טהורה וכן ש"ז של עכו"ם טהורה ושל עבד טמא ושל ג"ת טהור וכן אשה הפולטת ש"ז בתוך ג' עונות עיין ר"מ וכ"מ ג"כ טמאה כרואה בכ"ש והש"ז מטמא אחרים ג"כ ואם לאחר השיעור להר"מ שהוא ג' עונות האשה טהורה וגם הש"ז טהור שאינו מטמא אחרים. ואיש הנרבע כשפירש ממנו ש"ז אפילו לאחר כמה עונות מטמאה וש"ז מטמאה

דוקא כשהיא לחה ולא יבשה והשיעור עיין ר"מ שם. ונכרית או בהמה שפולטת ש"ז של ישראל אפילו לאחר העונות הנ"ל הוא ס' ומטמאה אחרים מספק ולהמ"ל שכתבתי לעיל דגם בגמר ביאתו ולא הוציא ש"ז שמטמאים מגזירת הכתוב אני מסופק בבא על הנכרית ולא הוציא ש"ז אם טמא או כמו שהתורה מיעטה את האשה מביאת עכו"ם ה"ה גם הוא טהור אם בא על הכותית. וב"ק יכול לטבול מיד ואוכל במעשר ודינו כדין טבול יום עד שיעריב שמשו הוא טהור גמור:

סעיף ד

ונוהגת כו'. כבר כ' דנ"מ גם היום שאסור לכנוס למקום הר הבית כי ב"ק משולח משני מחנות ג"כ כמ"ש לעיל. ודע דהפולטת ש"ז כיון דפסקינן דרואה הוי וסותרת בזיבה כמבואר פ"ה מה' אה"ט אם כן הוי כב"ק ומשתלח אף ממחנה לויה כיון דטומא' יוצאת מגופו ופשוט. ומ"ש הרהמ"ח ואע"פ שתיקן עזר' כו' בזה"ז כו' כ"ה ג"כ דעת הר"מ דבטל לגמרי ואף רחיצה בטלה ויש שיטות דלתפלה לא בטלה ויש שיטות דרחיצה בט' קבין בעי עאו"ח סי' פ"ט ובב"י. והנה אפשר דאדם יכול לקבל ע"ע טבילה ולשוויה עליו כחובה כמו שמצינו בתפלת ערבית אף שהיא רשות מכל מקום כיון שהתפלל שווי' עליו חובה אך נראה דוקא להחמיר מהני קבלה אבל לא להקל והאי חומרא דאתי לידי קולא שעי"ז יבוטל מקריאת שמע ותפלה לא מהני קבלה וכעין זה מבואר בהלכות שביתות עשור דאין ב"ק יכול לטבול ביום הכפורים. וזה ימים כבירים שמעתי בשם גדול אחד שנסתפק אי בטבילת עזרא פוסל חציצה ופשט ליה מדאמרי' ביבמות פ' החולץ האי דהוי קרי ליה בר ארמאי ואמר שם מי לא טבל לקרי' ונראה שם דטבילה זו היה מתקנת עזרא לא לטהרות דהיה בבבל ואי נימא דחציצה אינו פוסל בטבילת עזרא אם כן איך מהני לי' טבילת קרי' לטבילת גר הא בטבילת גר פוסל חציצה כמו לטהרות ע"ש בגמ' ורש"י ומפרשים שם פירשו דטבילה זו עולה לשם גירות ע"ש אע"כ דבטבילה זו פוסל ג"כ חציצה כך שמעתי ולי ק' הא מבוא' במשנה מפורשת במקוואות דמים שאובין כשרים לב"ק. וגם יש דעה בש"ס ברכות דאפילו לטבול בכלי שרי ע"ש פ' מי שמתו ובכלי פסול דאורייתא לכל השיטות לכל חייבי טבילות כמ"ש לעיל ואפילו מים שאובים בקרקע יש הרבה שיטות שפוסלים מן התורה ע"ל וא"כ מאי אהני ליה טבילה זו בשאיבתן לטבילת גר שצריך טבילה גמורה במקום שהנדה טובלת ע"ש ביבמות וצ"ע לעת הפנאי והיא קושיא עצומה:

מצוה קפא

סעיף א

להיות כו' ונוהגת כו'. היינו לבעלה וגם טמאה לענין טהרות כל דיני' כדין הזב והזבה מטמאה מו"מ ובהיסט וטמא' בה' מיני דמים כל שבעה וא"צ לספור ז' נקיים ודם הנדה מטמא לח ויבש הן להיות בעצמה טמאה הן לבעלה ולטהרות והדם בעצמו ג"כ אה"ט ומטמא לח ויבש. ודע דאף אם לא ראתה מה' מיני דמים מכל מקום אם הוא מן המקור הדם טמא ומטמא את האשה טומאת ערב לטהרות ולא לבעלה ע' פ"א מה' מו"מ בר"מ שדבריו מגומגמין בענין מקור מקומו טמא ועיין פ"ה מהא"ב ובנוב"י מן התורה יו"ד סי' צ"ו האריך לברר דברי הר"מ ואינה אלא ראשון לטומאה ולטהרות ומראה טהורה אינה סותרת בזיבה והוי רק כנוגע ע"כ פשיטא לי דאינ' משתלחת רק ממחנה שכינה כמגע שרץ וא"ד לב"ק שחייבת' התורה שמשתלח חוץ לב' מחנות במס' פסחים התם הוא רואה אבל כאן אין לה רק דין נגיעה כאדם אחר שנגע בדם נדה ממש ואינו משתלח רק חוץ למחנה שכינה כנלע"ד פשוט. וטומטום ואנדרוגינוס שראו נדות טומאתם בס'. ואם טומטום ראה לובן טומאת ערב ודאי הוא טמא ממ"נ אם זכר הוא מטמא בלובן ואם נקבה טמאה טומאת ערב. אך באמת לא כל לובן מטמא בזכר רק כביצה המוזרת לענין זיבה אבל לא כמראה המבואר שם בר"מ אין טמא כלל. ואנדרוגינוס שראה לובן ג"כ טמא טומאת ערב מס' אם הלובן אינו כזיבה אך א"י אם רואה מזכרותו אפשר ל"ש לומר מקור מקומו טמא וצ"ע. ואם ראה לובן כבר כתבתי דהוא ס' וגם כתבנו דאם ראה אודם מזכרותו א"י מה אידון בו ע"ש. וכל הנשים אף שפחה מטמא בנדה לכל הדינים חוץ מעכו"ם שאינה מטמאה בנדה קודם ג"ש וי"א ולאחר ג"ש וי"א בלאו הכי הרי היא כזבה לכ"ד. אך אפילו דמה מטמא דוקא לח ואינו מטמא יבש ולא כמו בישראלית שהדם מטמא ג"כ יבש עיין ר"מ פ"ב מהלכות מו"מ. ודע דחז"ל גזרו על הנדה ועל הזבה אם אין להם ווסת שיהא מטמאין מעל"ע או מפקיד' לפקידה אם הי' הפקידה תוך מעל"ע וטומאת מעל"ע מטמא מו"מ ואפילו כ"ח בהיסט ל"ג אלא לתרומה ולקדשים ולחולין ל"ג. טומאה זו אין שורפין עליה תרומה קדשים ול"ג אלא על הודאי אבל טומטום אנדרוגינוס שראו ל"ג עליהם טומאת מעל"ע וד"ז הוא מהירושלמי דנדה מובא במל"מ פ"ג מהמו"מ ור"מ ז"ל השמיטו. ודע דנדה וזבה אין מטמאין מן התורה עד שירגישו ובלא הרגשה אין טמאין מן התורה לא לבעלה ולא לטהרות מכל מקום נ"ל כיון דפסקינן דמקור מקומו טמא אם כן בודאי טמאה טומאת ערב בלי הרגשה אח"ז ראיתי בס"ט שכ' כן וע"ש שפלפל באורך שתוך ז"נ אפילו ראתה בלי הרגשה דעתו שסותרת יום א' ואפשר

לדעתו אם ראתה בלא הרגשה כיון דהוי כמו רואה דסותרת יום א' אפשר דמשתלחת ג"כ חוץ לב' מחנות כב"ק והדברים ארוכים מאוד ע"ש פלפול עצום. ולכאורה ק' לפמש"ל דהפולטת ש"ז מחמת דהוי כרואה משתלחת מחוץ לב' מחנות אם כן האבעי' בנדה דפולטת ש"ז רואה הוי או נוגעת דקאמר דנ"מ לסתור ולטמא בכ"ש ולטמא בפנים ע"ש אמאי ל"ק נ"מ נמי להא אם משתלחת מחוץ לב' מחנות ונראה מזה דאינה משתלחת משני מחנות דדוקא ב"ק מרבה מקרא פסחים דס"ז זב וכל זב לרבות ב"ק ואפשר דוקא הוא בעצמו אבל שאר טומאות אינן בד"ז או מקרא אחרינא שמביא שם בגמ' ע"ש ובלא רבוי המקרא לא ידענא דהוא קיל מזב דזב אה"ט והנהו אינם אלא ראשון לטומאה וצ"ע. וגם אשה הנבעלת דטמאה מגזירת הכתוב כמ"ש צ"ע אם משתלחת משני מחנות דהיינו ממחנה לוי' ג"כ וצ"ע. גם דע דנדה טבילתה בליל ח' לא קודם ואחר ליל ח' טובלת בכל עת שתרצה כמ"ש לעיל ואי"ה בלאו דנדה בפ' אחרי נאריך בזה:

מצוה קפב

סעיף א

הזבה כו'. מ"ש הרהמ"ח בימי נדה וימי זיבה נטה מדרך הר"מ ויש עוד חילוק בין הר"מ והחולקין עליו ואין להאריך בזה כי כבר בא בארוכה בספרי הראשונים והאחרונים. ודין טומאת זבה א' זבה קטנה וא' זבה גדולה שוה בכל דינ' לזב ולנדה כמ"ש לעיל. ואחר שסיימנו דיני טומאת זב ונדה עוד יש דין השייך לטומאה זו והיינו בועל נדה או זבה קטנה או גדולה ודינו לענין טומאה כמש"א אי"ה. דעת הר"מ דבועל נדה או אפילו זבה קטנה או יולדת והוא שיהא הבועל מבן ט' שנים וי"א והנבעלת מבג"ש וי"א הבועל הוא אה"ט מטמא במגע ובמשא לאדם וכ"נ מדבריו דמטמא אדם לטמא בגדים עמ"ל שביאר שכ"ד הר"מ וג"כ מטמא בהיסט לדעתו ז"ל ומטמא מו"מ ובזה יש חילוק בין הבועל לנדה וחברותיה דנדה מטמא מו"מ ועושים אותם אה"ט ובועל נדה אינו מטמא מו"מ בלא נגיעה ותחתון כעליון רק ראשונים לטומאה לטמא אוכלין ומשקין והוא גזה"כ. אבל דעת הרבה גדולים דבועל נדה אינו מטמא אדם לטמא בגדים. ובמגע ובמשא ספוקי מספקא לי' להר"ש אם הנוש' מטמא בגדים וע"ש מסקנתו דאף במשא אינו מטמא אדם לטמא בגדים ודעת התוס' דאף בהיסט אינו מטמא (עמ"ל הביא כן בשם תוס' נדה דע"א אבל בתוס' יומא ד"ו ע"ב ד"ה מטמא מו"מ מפורש בשם ר"י דבועל נדה מטמא בהיסט) ודעת קצת דאף במשא אינו מטמא ע"ש במ"ל מביא כל השיטות ומביא שהר"ש נסתפק אי בועל נדה יש לו מעיינות ובמ"ל כתב שד' הר"מ נוטים שיש לו מעיינות והם אה"ט

וע' תוס' נדה דל"ח ע"ב ד"ה ותפ"ל משם הר"מ פונטייזא ומה שדחו התו' דבריו ובתוס' חגיגה י"ט ד"ה בגדים מפורש דיש להם מעיינות והם אה"ט. ובועל נדה טמא ז' ימים אפילו בא עליה בסוף נדתה ואפילו ש"י כנג"י הוא טמא ז' ימים וטבילתו ביום הז' דבועל נדה לטבילתו אינו כנדה ע' מסקנת ש"ס יומא דף הנ"ל. ולענין שלוח בועל נדה אינו משתלח מן התורה רק ממחנה שכינה אבל מותר לכנוס להר הבית רק מן החיל משתלחין מדרבנן עיין ר"מ וכגון שטבל לקריו כי לקריו טובל תיכף ולא נשאר עליו רק טומאת זיי"ן של ב"נ ומותר לכנוס אז למחנה לויה עמ"ל פ"ג מהב"מ. וא' הבועל כדרכה וא' הבועל שלכ"ד ואחד המערה וא' הגומר הכל הוא בכלל בועל נדה אבל אם בועל זב או אשה הנבעלת מן הזב אינו בכלל זה רק כמו נוגע. ודע דכל אלו זב וחביריו דוקא בחיים יש להם דינים אלו אבל במיתתן ע"פ ד"ת אין להם שום טומאה דזיבה רק מטמאים מו"מ מדרבנן עד שימוק הבשר גזירה שמא יתעלף והוא מש"ס נדה ופסקה הר"מ פ"ה מה' מו"מ. ואני מסופק אי דוקא על מו"מ גזרו חכמינו זכרונם לברכה או אף על שאר טומאות שהזב חמור כגון היסט ובמשנה נקט דוקא זו וכן הר"מ. והנה המשמש נדה מתה אינו טמא מן התורה דאינה נדה ואפשר דכאן ג"כ מדרבנן טמא משום בועל נדה ואפשר במלתא דל"ש ל"ג רבנן. ועיין במל"מ מ"ש בשם הק"א ומה שדחה דבריו ולמדתי משם לענ"ד דהמשמש באבר מת דינו כבועל נדה דביבמות אמרי' דהמשמש מת בעריות דפטור דגילה רחמנא ש"ז וגם בסוטה פרט וכו' וכאן דלא כ' ש"ז אפילו משמש באבר מת דינו כבועל נדה וע' תוס' שבועו' י"ח וצ"ע בד"ז. והנה לעיל כ' דנשים שאין להם ווסת מטמאין למפרע טומאת מעל"ע דוקא שאר טומאות אבל לטמא את בועלה אינה מטמאה למפרע רק דינו כנוגע וכ"פ הר"מ שם. ואנדרוגינוס הבא עלי' דרך נקבות בודאי הוא טמא מס' וחומרת ב"נ עליו מס' אך אם בא עליו דרך זכרותו אני מסופק כדלעיל ע' זה בסוגיא דפ' הערל ביבמות. והנה עכו"ם עשאום כזבים לכ"ד נראה דאם בא על הנכרית דינו כדין בועל זבה דהוא טמא משום ב"נ ולא משום נוגע בלבד כנ"ל ועיין בנדה ל"ד והר"מ ז"ל מסתם סתם דין זה נראה דלכל שוים רק לענין דם היבש וש"ז של זכר אבל לשאר הדברי' שוה כישראל. ודע דנכרי שמת אינו מטמא מו"מ אפילו מדרבנן מחמת דטומאתו מחיים אינו רק דרבנן ל"ג עליו לאחר שמת כ"ה במס' נדה ופסקה הר"מ ז"ל בהמו"מ ע"ש:

מצוה קפג

סעיף א

שתקריב הזבה כו'. כבר כ' למעלה בדיני הקרבנות. ומ"ש הרהמ"ח וכ' הר"מ ז"ל ע' בכריתות פ"ד מחו"כ היא קושית הש"ס למה בזב וזבה חשבינן להו בתרתי ומצורע ומצורעת חשבינן להו בחד ומשני דזב תלוי בראיות ולא בימי' ואינו מטמא באונס וזבה מטמאה באונס ואינה מטמאה בראיות כבימים משא"כ במצורע ששוין ברכב"י וצ"ע שהר"מ והרהמ"ח לא הביאו טעם המוזכר בש"ס וע"ש בתוס' כתבו דהי' יכול הש"ס לומר כטעם הרהמ"ח ע"ש:

מצוה קפד

סעיף א

שלא יכנסו כו'. שאם יכנס חמישית להיכל שלא לצורך לוקה ע' דינים אלו בר"מ פ"ב מהב"מ ובכ"מ ולחם משנה ומ"ל ועש"ס מנחות כ"ז ע"ב דכ"ע מודים דאם נכנס דרך משופש א"ח ע"ש בתוס' דל"מ דלא חייב בנכנס דרך גגות כי היכי דממעטינן בשבועות דטמא שנכנס דרך גגות דלאו דרך ביאה וכאן נמי כתיב ולא יבוא אלא אפילו נכנס דרך ביאה כגון בלולין של קה"ק או שחתר החומה בצפון או בדרום בבית קה"ק או שנכנס דרך הפתח וצידד באלכסון לא כנגד המערב כפירש"י על כל אלו פטור או שנכנס בלול שאחורי בית הכפורת פטור דזה ממעטינן מדרך משופש מאל פני וע' זבחי' דפ"ב בתוס' שם. ובמ"ל שם עמד דהר"מ השמיט ד"ז. וע"ע דדעתו דדוקא מיתה א"ח דרך משופש על קה"ק דממעטינן מואל פני אבל על הלאו דביאה עובר נראה דג"כ בהיכל חייב ג"כ בדרך משופש דשם עובר על הלאו ולא יבוא לחוד. וגם נראה דוקא דרך משופש עובר בולא יבא אבל אם נכנס דרך גגות דגם בטמא פטור דלאו דרך ביאה היא פטור ממלקות בבית קה"ק וגם בהיכל פטור דלא דרך ביאה היא ועש"ס יומא דף נ"ג שאם הקטיר קטורת חסרה חייב מיתה ופריך ותפ"ל דעייל ביאה ריקנית ומשני כגון דשגג בביאה או עייל שלימה וחסירה עיי"ש. וה"נ הי' יכול לתרץ כגון דעייל דרך משופש דלא מחייב משום ביאה ריקנית מיתה בי"ש ומחייב משום קטורת חסירה או דרך גגות דלא מחייב משום לאו כלל ומחייב משום ביאה ריקנית וצע"ק. ואם נכנס דרך גגות או לעבודה ואחר שגמר שהה שם אי חייב כמו טמא שנכנס דרך גגות חייב אם שהה ע' מ"ל פ"ג מה' הנ"ל הי"ט פסקא המתחלת ודע וד"ה ואיך דעתו דאם נכנס לעבודה או דרך גגות כיון דלא מחייב על הביאה א"ח אם שהה שם אפילו כ"ה ול"ד לטמא ע"ש:

סעיף ב

אפילו להשתחוות לוקה. ע"ש בר"מ וכ"מ דד' הר"מ אין הכרע היאך הדין אם נכנס להשתחוות אדרבא דבריו נוטים דאם נכנס להשתחוות אין איסור ודעת הרהמ"ח אשר ברוב נמשך אחר דברי רבינו הר"מ דעתו בדעת הר"מ דאף להשתחוות לוקה. אבל דעת תוס' מנחות שם דמותר לכנוס להשתחוות רק לביאה ריקנית לוקה וכ"ד תוס' חגיגה גבי הזהרו שלא תגעו בשלחן דמותר לכנוס להשתחוות. ולדידי צ"ע לכאורה היאך חייב מלקות בנכנס אפילו ביאה ריקנית בהיכל נימא הואיל ויכול להשתחוות ובכ"ד אמרי' הואיל דאיבעי עביד באופה מיום טוב לחול דאינו לוקה ה"נ לא ילקה וצע"ק וגם היא התראת ספק בשעת כניסה שמא ישתחוה וצ"ע. ודע דבש"ס יומא מ"ד אין הכרע אי קדושת אולם והיכל חדא קדושה נינהו אי קדושת אולם שייך חוץ להיכל כמו בין האולם למזבח ע"ש. ובעירובין ד"ב מבואר שם דרבנן סברי דקדושת היכל לחוד וקדושת אולם לחוד ע"ש. ובדברי הר"מ אין הכרע עי' בה' עבודת יה"כ ובהתו"מ אך כיון דרבנן סברי כך בודאי הלכה כוותי' אם כן באול' א"ע אם נכנס ביאה ריקנית. ועתוי"ט ספ"א דמס' כלים כת' שם בפשיטות היכל ואולם חדא הוא ועוד חזון למועד אי"ה. ודע דמבואר בתוס' שבועות ומוכח פכ"צ הובא במ"ל פ"ו מהבהב"ח דאף עליות היכל נתקדשו לענין טמא שנכנס לשם וע' תוס' שבועות די"ז ע"ב ד"ה וטמא דאף דעליות היכל נתקדשו מכל מקום גגות לא נתקדשו אם כן לענין זה ג"כ דאסור לכנוס ביאה ריקנית לעליות ההיכל אבל לגגים אינו עובר ועליות ההיכל דנתקדשו אף קה"ק ג"כ בכלל ע"ש. ודין זה דגגין של היכל לא נתקדשו פסק הר"מ פ"ה ממעה"ק. ועיין במס' שבועות דה"ה אם נכנס דרך אחוריו לא הוי דרך ביאה אצל טמא שנכנס והר"מ לא הביא גבי טומאה דין זה דנכנס דרך אחוריו ונראה דג"כ פטור כאן בביאה ריקנית דלא הוי דרך ביאה ופטור אף בהיכל. ובמל"מ פ"ט מהב"מ מסופק אי חייב הזר על כניסתו בין האולם למזבח והביא דיעות שאינו אלא מדרבנן ואני מסופק דודאי בהיכל חייב דאף כהן חייב אך לדעת תוס' שכהן הנכנס להשתחוות לא חשיב ביאה ריקנית אפשר דגם בישראל שהשתחוה בהיכל א"ח משום ביאה דהשתחוואה לאו עבודה היא להתחייב זר עליה וא"כ אף בהיכל א"ח על ביאה ריקנית רק מוזהר משום זר וזר א"ח משום זרות בלא עבודה על הכניסה לבד להשיטות שמביא שם וצע"ק. וע' זבחים ס"ג וכ"פ הר"מ פ"ה ממעה"ק ובפ"י דאם שחט קדשים בהיכל כשרים דלא יהי' טפל חמור מן העיקר וכן (היום) [כותים] שהקיפו את העזרה נכנסים הכהני' להיכל ואוכלים שם ק"ק. ואפשר לומר דוקא בשעת הדחק כמבואר שם דנכרים הקיפו אבל שלא בשעת הדחק אם נכנס להיכל ושחט ובפרט

שחיטה דלאו עבודה היא או נכנס להיכל ואכל אם חייב משום ביאה ריקנית א"ד כיון דהתירה התור' בשעת הדחק לא הוי ביאה ריקנית ומצד הסברא היה נ"ל דשחיטה לאו עבודה היא והוי ביאה ריקנית ע"כ נקט הגמרא דהקדשים כשרי' ולא נקט דאם נכרים הקיפו דלכתחל' ישחוט בהיכל דאסור לשחוט בהיכל לשם ביאה ריקנית אבל אכילה דהתור' ריבתה מקרא דלכתחלה יאכל שם שנאמר בקודש הקדשים תאכלנו אם כן א"ח כלל אף שלא בשעת הדחק ול' הגמרא דעובד אדם במקום רבו נראה דהוי עבודה בענין זה וצ"ע. וע' רמב"ן עה"ת על פסוק דבקודש הקדשים תאכלנו מביא זה הדין דמבואר דנאכל בהיכל ומביא זה בשם הספרי וצ"ע על הרמב"ן דהוא ש"ס מפורש בזבחים דף הנ"ל וכתב שהתנא הזכיר באימה היכל אבל באמת אפילו בקה"ק אם הקיפו ההיכל גם כן נאכלים בקה"ק. אם כן אפשר דאף שלא בשעת הדחק אם אכל ק"ק בבית קה"ק א"ח מיתה על ביאה ריקנית כמו בהיכל כמ"ש וצ"ע. ודע דעליות בית קה"ק חמור מקה"ק עיין פסחים פכ"צ דשם אין כה"ג נכנס כלל אבל מכל מקום נכנסין לשם פ"א בשבוע לראות אם צריכין לתקן הקה"ק ולחזק בדק' כ"ה שם בש"ס וכ"פ הר"מ פ"ז מהבה"ח וע' כ"מ. ודע דאם ההיכל צריך תיקון אפילו קה"ק או אם צריכין להוציא טומאה משם נכנסין לשם ומצוה בכהנים ואם אין שם כהנים אפילו ישראלים אפילו טמאים ובע"מ ולוים קודמים לישראלים וטמא ובע"מ איזה מהם קודם עיין ר"מ שם הבהב"ח פ"ו ובכ"מ ומ"ל ולכתחלה ישלשלו אותם בתיבות ואם א"י לכנוס בתיבות נכנסין אפילו דרך פתחים:

סעיף ג

דעת הרמב"ן ז"ל כו'. כוונתו דלדברי רמב"ן דבלא עבודה ליכא אלא איסור דרבנן תפ"ל הא נכנס ביאה ריקנית אע"כ ההשתחוייה אינה ביאה ריקנית וא"כ בנכנס להשתחוות איירי מכל מקום פרוע ראש וקרועי בגדים אסור מדרבנן. מכל מקום איני מבין כוונתו דלדברי הר"מ חייב פ"ר וקרועי בגדים אף בין האולם ולמזבח מלקות ולדעת הרמב"ן אף בלא עבודה אינו רק דרבנן ובין אולם ולמזבח לא מחייב משום ביאה ריקנית וצ"ע:

סעיף ד

ונוהגת כו'. ע' מ"ל פ"ט מהב"מ די"א דזר גם כן אינו מוזהר מן התורה על הכניסה בין אולם למזבח אם כן הלאו הזה ג"כ נוהג בישראל אם נכנס להיכל חייב מלקות ואם להשתחוות א"ח לשיטת רמב"ן כמש"ל:

סעיף ה

ואפילו עכשיו כו'. היינו לדעת הר"מ פרק ו' מהלכות בית הבחירה דקדושת המקדש לא בטלה ולהראב"ד שם דקדושת המקדש בטלה ואף בטומאה אינו חייב היום הוא

הדין על ביאה ריקנית אינו חייב היום אם נכנס למקום הקודש והשתחוה נראה דאף האידנא א"ח דהשתחויה דרך כבוד אף שהוא חרב בעונינו להסוברים דהמשתחוה לא הוי ביאה ריקנית:

מצוה קפה

סעיף א

שיעשה כו'. ארשום קצת דינים מסדר עבודת יה"כ בקיצור כי הכל מבוא' בר"מ באורך בה' עבודת יה"כ. הנה עבודת כל יום אף בכהן הדיוט רק דמצוה בכה"ג ועבודת הלילה דהיינו תרומת הדשן לכתחלה נמי בכה"ד שכ' הר"מ בפירוש דביה"כ מפייסין לתה"ד. ודעת רז"ה דאף עבודת הלילה דהיינו תה"ד ג"כ בכה"ג. ומכל מקום צ"ע לד' רז"ה עבודה מיום שעבר כגון אברים שנתותרו מעיה"כ ומשלה בהם האור דלדעת הרבה שיטות ומכללם התו' דדוחים שבת ויה"כ ע"ש ביומא דף מ"ו או בבוקר כשמסדרין את המערכה גדולה דבל"ז מחללין שבת גם אברין שנתותרו מחללין עליהם אם אותן אברים ג"כ דוקא בכה"ג ברמב"ן כתב דאותן אברים שנתותרו עושין להם פייס ואזיל לשיטתו דאפילו תה"ד כשרה לכתחלה בכה"ד ולדעת הרז"ה צ"ע ועמ"ל פ"א מתו"מ באורך מדינים אלו והביא שם ד' רמב"ן הנ"ל ע"ש. ויש שיטות הסוברים דאף בדיעבד פסול בכה"ד אפילו עבודת כל יום רק הכל בכה"ג. ועיין ברז"ה וברמב"ן יומא. ודע דאם נתמנה כה"ג לכתחלה צריך משיחה בזמן שהיה שמן המשחה קיים ז' ימים יום אחר יום. ובב"ש שלא היה שמן המשחה צריך ריבוי בגדים דהיינו ז' ימים זאח"ז בכל יום היה לובש שמונה בגדים ופושטן וכן בכל יום ודעת הר"מ פ"ד מהכה"מ דאותן הימים של ימי חינוך עדיין לא היה עובד ככ"ג אלא לאחר השבע' ודעת ראב"ד דהיה עובד ככ"ג רק לעבודת יה"כ היה צריך ז' ימים ע"ש ובכ"מ ובדיעבד אם לא נמשח ונתרבה ז' ימים שפיר דמי וע"ש בלשון הי"ג כתב כיון שנמשח פ"א או נתרבה פ"א ש"ד ולדעתי אפילו לא נתרבה כלל שמבואר ביומא וכ"פ הר"מ בהלכות עבודת יה"כ דאם אירע פסול בכה"ג לאחר תמיד של שחר נכנס כהן אחר לעבודה ועבודתו מחנכתו ע"ש אף שלא נתרבה כלל עבודתו כשרה ויעבוד לכתחלה ואפשר דכונת הר"מ דכ"ז שלא נמשח ונתרבה ולא עבד עדיין יש לו דין כהן הדיוט לענין דברים שמחולק כה"ג מכה"ד לענין טומאה ושאר דברים אבל אם נמשח או נתרבה פ"א יש לו דין כה"ג לכ"ד וכן מדוקדק לשונו. וזה שלא כדעת תוספות יומא דף י"ב ע"ש וכ"ד דכה"ג נתמנה בפה ע"י מלך ואחיו הכהנים ולדעת הר"מ אין לו דין כה"ג כ"ז שלא נתחנך כלל לא במשיחה ולא בריבוי ולא בעבודה וצע"ק. ומענין

לענין אכתוב כאן דמבואר בש"ס ור"מ פ"ה מכה"מ דכה"ג שנתחנך צריך להקריב בידו עשירית האיפה לחינוך ע"ש בר"מ שכ' דאם עבד עבודת כה"ג בלא מנחת חינוך עבודתו כשרה ובמל"מ הביא ראיה לזה ממה דמקשה הש"ס אם אירע פסול בכה"ג לאחר תמיד של שחר במאי מחנכין אותו ואי אמרת דעבודתו פסולה בלא מנחת חינוך אם כן ע"כ צריך להקריב המנחת חינוך ובזה נתחנך אע"כ דעבודתו כשרה בל"ז וא"כ אסור להקריב המ"ח ביה"כ שהוא קרבן יחיד אינו דוחה שבת ויה"כ. והנה אם כה"ג עבד עבודה כמה ימים ככה"ג ולא הביא מ"ח עדיין י"ל דהחיוב עליו להביא כיון דנתחייב יש לו תשלומין ואפשר דהעיקר מצוה כדי שיתחנך עי"ז ואם עבד בל"ז אפשר אין חיוב עליו להשלים וצ"ע. ואי אמרת דהחיוב עליו להשלים אם כן אם נתמנה ביה"כ מחויב אח"כ להשלים כיון שנתחייב צריך להשלים ול"א כיון דתשלומין הוא אם כן היכא דלא חזי בשעתו ל"ש תשלומין כמו גבי תשלומין דקרבנות החג דלא חזי בראשון פטור. ז"א דכאן היום גורם ועי' תוס' חגיגה דף ט' כל היכי דהיום גורם יש לו תשלומין אף דלא הוי חזי מחמת היום ע"כ אם חל י"ט א' בשבת חוגג והולך ול"ש כיון דלא חזי בראשון ע"ש. אך כה"ג זה אני מסופק כיון דתיכף לאחר יה"כ הראשון חוזר לעבודתו והשני שאינו עובד ככ"ג ע' יומא ובר"מ כיון שעתה לא יעבוד עוד או לשיטת התוס' דנסתלק בפה אם חייב עתה שאין דינו ככ"ג להשלים המ"ח שלו ואי אמרת דצריך להשלים צריך כהן אחר להקריבו דהוא אינו עובד לא ככה"ג ולא ככה"ד עיין ר"מ ה' עיה"כ ובאמת מבואר בפ"ה מהכה"מ דמ"ח צריך לעבדו בידו וכאן לא יכול לעובדה ביד ואפשר מ"ח אינה אלא מצוה בידו אבל בדיעבד יצא אם אחר הקריבו וצ"ע ואי"ה אשנה פ"ז.

והנה כעת לא מצאתי מפורש בדברי רבינו הר"מ אם אפילו בעבודת היום דודאי פסול בכה"ד דאהרן וחוקה כתיב מכל מקום אם כה"ד דינו כזר קיבל או הוליך דם הפר והשעיר פוסלין בודאי אך אם חייב מלקות כזר דנאמר כיון דהתורה הקפידה דוק' כה"ג אם כן כה"ד נחשב כזר העובד עבודה שאינה תמה חוץ מה שפסל את העבודה חייב מלקות משום וזר כו' וכן אם זר עבד עבודה תמה חייב מיתה בי"ש עיין ר"מ פ"ט מהב"מ אי כה"ד ביה"כ ג"כ דינו כזר או לא רק עבודתו פסולה מחמת אהרן וחוקה אבל מכל מקום לא הוי בכלל זר כיון דהיה עובד תמיד (ול"ש אהדרי' לאיסורא קמא עפר"ד בדרך מצותיך) ובאמת ביבמות דל"ב גבי זר ששימש בשבת מוקי לה בשחיטת פרו של אהרן ומקשה הא כה"ד נמי זר הוא ערש"י שם נראה אף דאנן פסקינן דשחיטת פרו כשרה (עיין השמטות) אבל נ"מ לדידן בשאר עבודות שהי' פסול בזר כה"ד נמי דינו כזר גמור ואפשר להרז"ה דכל העבודות של יום זה פסולים בכה"ד נחשב לזר בכל העבודות וצ"ע בד"ז

דאפשר דעל שאר עבודות היום א"ח כה"ד וצע"ק. ומצאתי בשער המלך העיה"כ מסופק בזה ופלפל באורך. ודע דז"פ דבשעה שכה"ג לבוש בגדי לבן דאם עבד היפך בצינו' ע"ג מזבח החיצון חייב מיתה כמחוסר בגדים וכן אם עבד איזה עבודה בפנים בבגדי זהב דינו כדין יתר בגדים שג"כ מחויב מיתה בי"ש וג"כ מחלל עבודה עפ"י מהב"מ. ואם כה"ד או זר עבדו איזה עבודה ביה"כ ויש בה מלאכה חייב ג"כ משום מלאכה ביה"כ כמ"ש בפ"ט מהב"מ דזר ששימש בשבת דבר שיש מלאכה חייב משום שבת ג"כ ה"נ חייב משום יה"כ גם כן ופשוט. והכה"ג צריך להיות נשוי עיין ר"מ והרהמ"ח ולא ארוסה עש"ס ביומא דארוסה לא מיקרי ביתו. והר"מ כאן לא הביא דגם ב' נשים הוי ליה שני בתים ואסור לעבוד עש"ס דיומא וער"מ הא"ב כ' דכה"ג אינו נושא ב' נשים לעולם ע"ש ובראב"ד וכ"מ שם ולכ"ע ביה"כ אינו עובד בשתי נשים. ונרא' דאף בדיעבד עבודתו פסולה אם אין לו אשה או שיש לו שתי נשים וצ"ע שהר"מ ז"ל לא הביא כאן דין זה אם עבד בשתי בתים מה דינו ושם בהא"ב כ' דאסור לישא אבל לא כ' מדין יה"כ וצ"ע ומבואר בש"ס דיומא שם שאם הכניס בקה"ק קטורת חסירה חייב ג"כ משום ביאה ריקנית מזה נראה דאף דיעבד מכל מקום כיון שלא היה כדינו הוי ליה ביאה ריקנית אם כן אם זר הקטיר ביה"כ חוץ מה שחייב משום זרות חייב ג"כ משום ביאה ריקנית דהקטורת פסולה מחמת זרות עפ"ט מהב"מ וחייב ג"כ משום ביאה ריקנית וער"מ שם כתב דזר שהקטיר ביה"כ בקה"ק חייב משום זרות ולא כ' דחייב ג"כ משום ביאה ריקנית מכל מקום אפשר דחייב והר"מ לא מיירי מזה דלא כ' דחייב ג"כ משום מבעיר ביה"כ עשו"ת ש"א. וכן שאר הפסולים לעבודה כגון בע"מ וכדומה אם עבדו בהיכל אפשר כיון דעבודת' פסולה חייבים נמי משום ביאה ריקנית וצ"ע ואי"ה אשנה פ"ז.

וסדר עבודת יה"כ בקיצור לדעת הר"מ כ"ה ז' ימים קודם יה"כ מפרישין כה"ג ללשכה שבמקדש וד"ז קבלה ממרע"ה ומפרישין אותו גם כן מאשתו (דאף דהיה בהר הבית מכל מקום מחילות לא נתקדשו ע"כ צריך לטעם שמא תמצא כו' וכך כ' שם בתוספות יומא) שמא תמצא ס' נדה ויטמא ז' ימים ומזין עליו בג' להפרשתו ובז' להפרשתו מאפר פרה ואם חל יום ג' או ז' בשבת דוחין את ההזייה ונראה דאין מזין עליו כלל דהזאה א' אינה מעלה ואינה מורדת ועי' בה' פרה אדומה דא' זה וא' זה מזין עליו מכל החטאות דהיינו אף כה"ג קודם יה"כ וכאן לא הביא הר"מ בעיה"כ דמזין עליו מכל חטאת ואפשר דרבינו הר"מ הולך לשיטתו שפי' במס' פרה שבכל יום מזין עליו מאפר אחר עי' תי"ט שם וזה דוקא אם מזין עליו בכל יום אבל לא בשלישי ובשביעי לבד וצע"ק. ובליל יה"כ בחצות מפייסין לתה"ד ולשאר עבודות עד שמגיעין לשחיטת התמיד פושט בגדי חול וטובל

(ופורסין סדין של בוץ בינו לבין העם ע"ש במל"מ) ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו וטבילה זו יכולה להיות במקום חול והקידוש עם שאר הקידושין של כה"ג אינו מקדש מן הכיור רק מן הקיתון של זהב מפני כבודו ואח"ז שוחט את התמיד רוב ואחר גומר והכה"ג מקבל את הדם וזורקו כמצותו בכל יום ואח"כ מקטיר קטורת של שחר ואברים ונסכים ואח"ז מקריב הפר וז' כבשים עולות של מוסף היום ואם היה שבת מקריב מוסף שבת קודם ואח"ז הפר וז' כבשים ואח"ז מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב וטובל ועולה ולובש בגדי לבן ומקדש ידיו ורגליו והבגדים הללו היו טובים מבגדי לבן הוצאת כף ומחתה והכל יהיה משלשים מנים ועיין ר"מ פ"ח מהכה"מ דהר"מ כתב דהכתונות היו שוים ועיין מ"ל שם. והחילוק שבין בגדים הללו לבגדי כה"ד האבנט שהיה ביה"כ של פשתן לבד ועמ"ל הכה"מ באורך וכיון שלבש בא לו אצל פרו והיכן עמידת הפר עיין ר"מ וסומך שתי ידיו עליו ומתודה עליו ועל בני ביתו ומזכיר את השם המפורש הקדוש ג"פ ואח"ז בא למקום שני השעירים ומגריל עליהם ועליית הגורל מן הקלפי מעכבת ופסולה בזר וההנחה שמצוה להניח הגורלות על שני השעירים זה אינו מעכב וכשרה בזר ואומר השם ככתבו לה' חטאת ואח"כ קושר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח ולנשחט היינו השעיר שעלה עליו הגורל לה' קושר לו ג"כ על צואריו ובא לו עוד אצל פרו וסומך שתי ידיו עליו ומתודה על עצמו וב"ב וגם על אחיו הכהנים ומזכיר ג"כ השם המפורש ג"פ ואח"כ שוחט את הפר ושחיטת פרו כשרה ג"כ בזר כ"פ הר"מ פ"א מפסהמ"ק ומקבל את דמו ונתנו למי שמנדנדו כדי שלא יקרש הדם על הרובד הרביעי שמחוץ להיכל ואח"כ נוטל את המחתה וחותה בה אש על המזבח החיצון סמוך למערב ומניח את המחתה ומביאין לו קטורת דקה מן הדקה וחופן מהכלי מלא חפניו ונותן לתוך הכף ולוקח את המחתה בימינו והכף בשמאלו אף על פי שראוי להיות הקטרת בימינו שהוא יותר חשוב מכל מקום מחמת כובד המחתה לוקח המחתה בימין ונכנס לבית קה"ק ועל איזה צד נכנס עיין ר"מ ומניח את המחתה בין שני הבדים ובב"ש שלא היה ארון היה מניח על אבן שתיה ונוטל את הכף ומערה לתוך חפניו. וע"ש כיצד היה עושה וצובר את הקטורת ע"ג הגחלים וממתין עד שיתמלא הבית עשן ויוצא ומתפלל בבית החיצון היינו בהיכל תפלה קצרה ונוטל דם הפר מזה שהיה מנדנדו ונכנס לבית קה"ק ומזה ח' הזאות א' למעלה וז' למטה וא"צ ליגע בין הבדים או לפרוכת ועמל"מ שם. ועל כל הזאה טבילת אצבע ומניח את הדם על כן זהב שבהיכל ויוצא ושוחט את השעיר ומקבל דמו ונכנס לבית קה"ק ומזה ח' הזאות כדרך שהזה מדם הפר ויוצא ומניח דם השעיר ולוקח דם הפר ומזה על הפרוכת המפסיק בין ההיכל לבין קה"ק ובבית ראשון

היה כותל מפסיק והיה שם שער והיה תלוי פרוכת והזה על הפרוכת כנגד הארון או כנגד אבן שתיה ג"כ א' למעלה וז' למטה. ונוטל דם השעיר ומזה כמו שהזה מדם הפר ואח"כ מערבין דם השעיר בדם הפר ומזה על ד' קרנות של מזבח הזהב והיכן עמידתו בשעת הזאה עיין ר"מ וכ"מ שם ומקיף את המזבח ברגלו ומתחיל מקרן מזרחית צפונית ואח"כ צפונית מערבית ומערבית דרומית ודרומית מזרחית ובכ"מ האריך בזה ואח"ז מגלה המזבח הזהב על האפר ומזה על טהרו של מזבח בצד הדרום שבע הזאות ואח"ז יוצא ושופך שירי הדם על יסוד מערבי של מזבח החיצון ואח"כ בא לו אצל השעיר המשתלח וסומך ב' ידיו על ראשו ומתודה עליו עונות כל ישראל ומזכיר ג"כ את השם המפורש ג"פ ומוסר את המשתלח לשלחו והכל כשרים להוליכו אלא שעשו הכהנים קבע וא' מהם מוליכו והוא צריך להיות מוכן מעיה"כ ואם נטמא זה המוכן להוליכו נכנס לעזרה בטומאה ומוליכו ואם חלה זה האיש משלחו ביד אחר. ושני השעירים צ"ל שוים במראה ובקומה ובדמים ובלקיחתן כא' ובדיעבד כשרים אף שאינם שוים ואם שעיר המשתלח נעשה בע"מ אפילו לאחר הגרלה וכן אם נעשה טריפה פסול וכן אם נעשה מחוסר זמן כגון שנשחטה אמו לחולה ביה"כ אע"ג דגבי או"ב פטור בנוחר או מעקר מכל מקום כאן גזירת הכתוב דדחייתו לצוק היינו שחיטתו אם כן פשוט דהו"ל מחוסר זמן. ואברי שעיר המשתלח מותרים בהנאה ונראה ג"כ דאין מטמאין כנבלה דדחייתו היינו שחיטתו וער"מ פ"ג מהלכות אה"ט שכתב דעגלה ערופה שנתערפה אינה מטמאה וא"י אמאי לא כתב דין זה ג"כ והיה חידוש דלא נשחטה מכל מקום אינה מטמאה משום נבלה ועי' תוס' יומא ס"ד מכל מקום נ"ל ברור דאין אברים אלו מטמאין כנבלה כמו עגלה ערופה וע"ש ברש"י דכפרה כתיב בה כקדשים וצ"ע. ואם דחה את השעיר ולא מת ירד אחריו וימיתנו בכ"ד שממיתו ואפשר אם ירד אחריו והמיתו בשחיטה ששחטו אפשר דמותר אף באכילה ואפשר דעיקר הטעם דלא אמרה תורה שלח לתקלה וימצא א' ויתלה בהיתר ויהנה ממנו אבל לענין אכילה ל"ש זה ואפשר כיון דילפינן דהתורה לא אסרה בהנאה אם כן גם באכילה אינה אסורה ובגוונא דדחה אותו דלית ביה משום נפילה או דהלכה תיכף דלית ביה משום נפילה וצ"ע בכ"ז ואני לא באתי רק לעורר לב המעיין (ע' השמטות). ואחר שמסר השעיר למשלחו מוצי' אימורי פר ושעיר הנשרפין ונותן בכלי ומוסר בשרן ועורן להוציא' חוץ למחנה לשורפם ויוצא לעזרת נשים לקרות בתורה ומברך לפני' ולאחרי' עיין ר"מ ובשעה שהגיע שעיר במדבר הוא קורא אם רצה קורא בבגדי כהונה ואם רצה קורא בבגדי לבן משלו דהקריאה אינה עבודה ואח"כ מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי הלבן וטובל ולובש בגדי הזהב ומקדש ידיו ורגליו ומקריב שעיר הנעשה

בחוץ ואילו ואיל העם אשר הוא מכלל המוספים ומקטיר אימורי פר ושעיר הנשרפין ובשבת עורכין לחה"פ בטבילה זו ומקטיר הבזיכין ועושה מנחת המוספין ונסכיהם ואח"ז מקריב תמיד של בה"ע ומנחתו ואח"ז מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב וטובל ולובש בגדי לבן אחרים פחותים מהראשונים והולך לבית קה"ק ומוציא את הכף ואת המחתה ואח"ז מקדש ופושט בגדי הלבן וטובל ולובש בגדי הזהב ומקדש ידור"ג ומקטיר קטורת של בה"ע ומטיב את הנרות כשאר כל הימים ומקדש ידור"ג ופושט ולובש בגדי עצמו ויוצא ובגדי לבן אסורים בהנאה ובודאי הן הבגדים של שחר והן הבגדים של בה"ע טעונין גניזה ואסורים בהנאה זה דעת הר"מ בקיצור ודעתו דבטבילה שלישית היה הקרבת התמיד של בה"ע ואח"ז היה מפסיק בהוצאת כף ומחתה להקטרת הקטורת אבל דעת רש"י דבטבילה ג' לא היה מקריב התמיד רק אילו כו' ואח"ז היה הוצאת כף ומחתה ואח"ז בטבילה החמישית הי' הקרבת תמיד בפ"ע ויש ג"כ חילוקי שיטות עם המוספין ע' רש"י עה"ת ובסוגיא שם ובתוס' ובעבודת הרא"ש ז"ל ואין להאריך כאן. ודע דעבודות הפנימיות אם עשאן שלא על הסדר פסול וער"מ באיזה ענין הם פסולים. ודע דהמשלח את השעיר הוא מטמא בגדים בשעה שמתעסק בו עד דחייתו לצוק ומאימתי מטמא בגדים משיצא לחוץ לחומת ירושלים וכל הנושא פרים ושעירים הנשרפין מטמא בגדים משיצאו חוץ לחומת העזרה ועיין הרבה דינים בזה בר"מ ה' פרה אדומה והם עצמן דהיינו המשלח והנושא טעונין טבילה והערב שמש ודינו כדין ראשון לטומאה ואין להאריך כאן. ודע דאם חל יה"כ בע"ש השעיר החיצון נאכל לערב כשהוא חי דא"א לבשלו בשבת ומזה מקשים על הר"מ שפסק בה' איסורי מאכלות דדם האיברים שלא פירש אסור מן התורה ע"ש ובתי"ט למנחות:

מצוה קפו

סעיף א

שלא לזבוח כו'. חוץ הלאו עובר בעשה תעשה. ע' בהרהמ"ח פרשת ראה וכ"ה בר"מ פח"י ממעה"ק והנה אזהרה מביא הרב המחבר וגם הר"מ מהיקיש' דעלי' וכ"ה בזבחי' דק"ו ע"ב ובכריתות וע"ש בש"ס דזבחי' דמעיקרא מייתי הש"ס אזהרה לש"ח מק"ו ומקשה הש"ס וכי מזהירין מה"ד ע"כ נפק' לי' בהיקש או ג"ש ע"ש. ולכאורה צריך עיון גדול על הרב המגיד פ"ב ממ"א דכל היכי דאיכ' עשה בלאו הכי ילפי' האזהרה מק"ו וע"ש במל"מ הא כאן איכא עשה מכל מקום לא ילפינן האזהרה מק"ו וצריך עיון גדול שלא הרגישו בזה המפרשי' וע"ש במל"מ הביא ס' הר"מ בס' המצות דכ"ה דאיכ'

עונש מפורש ילפינן האזהרה ג"כ מק"ו ול"ש אין מזהירין מה"ד וכאן העונש מפורש ורוצים לילף האזהר' מכל מקום לא ילפי' מק"ו מחמת דאין מזהירין מה"ד וצריך עיון גדול וס' המצות אינו ת"י ומצאתי בשער המלך פ"ב מהמ"א הניח זה בצ"ע. והנה אכתוב לך קצת דינים דאם שוחט קדשים בחוץ חייב אף עופות קדשים דאף שבפנים פסולי' בשחיטה דבעינן מליקה מכל מקום אם מלק בחוץ פטור דאין מליקה בחוץ אבל אם שחט בחוץ עוף קדשים חייב והנה הרהמ"ח וגם הר"מ פח"י ופי"ט מה' הנ"ל לא גילה דעתו כמה צריך שישחוט שיהא חייב אי רובו או אפילו מיעוט סימנים ובחולין ד"ל פליגי אמוראי ר"ל סובר אינה לשחיטה אלא לבסוף ור"י סובר ישנה לשחיט' מתוע"ס וקאמר שם בש"ס נ"מ דאם שחט מיעוט סימנים בחוץ וגמרם בפנים דלמ"ד אינה לשחיט' אלא לבסוף פטור השוחט בחוץ ולמ"ד ישנה לשחיטה מתוע"ס חייב השוחט ולדעת התוספות הלכת' כמ"ד אל"ש אלא לבסוף ופטור כה"ג וע"ש בתוס' לפי פירושם בש"ס דדוקא מיעוט סימנים בחוץ פטור אם גמרם בפנים אבל שחט סי' א' אף בבהמה בחוץ וגמר הסימן השני בפנים חייב השוחט בחוץ אף דאינה לשחיטה אל"ב מכל מקום כיון שעשה ראשון מעשה חטאת העוף בחוץ חייב וע"ש דדעת רש"י אינו כן והר"מ כאן לא גילה דעתו כמאן ס"ל אבל בפ"א מפסהמ"ק כ' בפי' דשחט מיעוט סימנים בחוץ וגמרן בפנים פסול דישנה לשחיטה מתוע"ס והיא בהח"י ובכ"מ כתב שפסק כר"י בחולין וע' פמ"ג באו"ח בפתיחה הכוללת הלכו' שבת כ' דפסול שמענו חיוב כרת לא שמענו ע"ש שמקשה מפסק הר"מ פ"ז מפסהמ"ק. ודע דאף למ"ד ישנה לשחיטה מתוע"ס מכל מקום אם א' שחט רק מיעוט בחוץ ואח"כ מתה פשיט' שא"ח ע"ש בגמ' דאם נפסלה בשחיט' אף לבסוף מכל מקום אגלאי מלת' למפרע דלאו שחיטה היא כלל. ול"ש ישנה לשחיטה מתחלה אלא דוקא בגמרן בפנים דהיתה השחיטה בהכשר חוץ מחמת שחוטי חוץ בזה אמרי' יל"ש מתוע"ס וחייב על שחיטת המקצת ע"ש ברש"י ותוספות. ודע דלכתחלה צריך שתהיה כל הבהמה לפנים ובדיעבד אם רגליה בחוץ כשר ע' תוס' זבחים דק"ה. ואם אפילו כולה בפנים וצוארה בחוץ חייב ואם צוארה בפנים וגוף הבהמה בחוץ ג"כ חייב וכ"ה בר"מ שם מהש"ס דזבחי' ולשון הש"ס דצוארה בפנים וכולה לחוץ נראה דדוק' כולה אבל רוב הגוף א"ח ואפשר דרובו ככולו כמו בכה"ת ואם שחט על גגו של היכל אף שכתבנו לעיל דגגו של היכל לא נתקדש ואסור לשחוט שם קדשים מכל מקום גזירת הכתוב דא"ח על ש"ח בגגו של היכל וער"מ הבהב"ח פ' דלשכות הבנויות בחול ופתוחות לעזרה תוכן קודש לאכילת קה"ק אבל אין שוחטין שם קדשים קלים ואם עבר ושחט אם מחייב עיין ר"מ ובזבחי' דנ"ה ונראה דא"ח כמו גגו של היכל כיון שנכנס

לעזרה ע"ש בסוגי' וצ"ע ומ"ש בשם תוס' דאם רגלי' בחוץ אף הקרבן כשר בדיעבד אבל דעת ר"מ פ"א מפסולי המוקדשים דהקרבן פסול.

וא"ח על ש"ח רק בדבר שראוי לבא לפנים אבל איסורי מזבח א"ח וכן מחוסר זמן בין בגופו כגון הזב וכו' שהביאו חטאת' ת"ז ושחטו בחוץ פטורי' דא"ר לבא לפנים אבל עולתן חייבים וכן אם נשחט' אמו ושחט אח"כ בנו בחוץ פטור דהוי מחו"ז וכן קודם ז' ימים. ודע דאף שחטו בליל ח' מכל מקום ה"ל מחו"ז לא מחמת הלילה רק גזירת הכתוב לילה לקדוש' יום להרצאה וע' תוס' זבחים י"ב ונ"מ כאן דקיימא לן דהשוחט בחוץ קרבן בלילה חייב על ש"ח עיין ר"מ כאן אבל אם שחט קרבן בליל ח' פטור משום מחו"ז דגזירת הכתוב דקודם היום אינו בהרצאה וע' תוס' זבחים קי"ב הקשו אמאי חייב בשוחט בחוץ בלילה ושלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פטור ותי' דפתיחת דלתות מחוסר מעשה ולילה מחו"ז נראה דאם שחטו בליל השמינית דג"כ מחוסר רק זמן חייב ולכאורה אינו מובן דהא מחוסר זמן ג"כ לא מחוסר מעשה מכל מקום פטור בשוחט בחוץ ע"ש בש"ס וי"ל בכוונתם דלילה ל"ה מחו"ז ע' זבחים י"ב אבל תוך ז' פטור דה"ל מחו"ז ולילה לא הוי מחוסר זמן ע"ש. ובמ"ש דמחו"ז פטור על ש"ח ובלילה חייב עיין ר"מ כאן ממילא ל"ק קושית התוס' זבחי' י"ב ל"ל קרא דיום להרצא' הא בלילה בלאו הכי אין מקריבין ובאמת דנ"מ לענין ש"ח דבלילה חייב אף דאנן פסקינן דאף אם עלתה תרד עיין ר"מ פ"ג מפסהמ"ק מכל מקום חייב השוחט בלילה בחוץ כמבואר כאן אבל כיון דגילתה התורה היום להרצאה אם כן בלילה מחו"ז וא"ח בשחט בלילה הח' וע"ש בתוס'. ואני כותב זאת בלא עיון ואי"ה אשנה פ"ז. והשוחט שלמים קודם שנפתחו דלתות ההיכל פטור דמחוסר מעשה עיין באורך ביומא פ' שני שעירי ואם שחט שעיר הנעשה בחוץ קודם הגרלה חייב לד"ה ואם לאחר שהגריל ועלה עליו הגורל לעזאזל דעת הר"מ דחייב אם הי' קודם וידוי דראוי לבא לפנים להתוודות עליו והראב"ד השיגו דלאחר הגרלה פטור ע"ש בכ"מ ולח"מ. ואם א' התחיל בשחיטת הסימנים והשני גמר אף דאין מבואר ד"ז בר"מ מכל מקום נ"ל פשוט דתלוי דאם אין לשחיטה אל"ב הראשון פטור ואם ישל"ש מתוע"ס בודאי שניהם חייבים. ואם ב' אנשים אחזו בסכין א' ושחטו פטורי' מגזה"כ. עיין ר"מ כ' הקריב חטאת העוף הבא על הס' בחוץ או א"ת בחוץ פטור שהרי לא נקבע האיסור ובראב"ד השיג עליו ודעתו דאם שחט חטאת העוף מבחוץ חייב א"ת אבל אם הקריב א"ת בחוץ כיון דיש למזבח אימוריו ובשרו נאכל הוי ככל אשמות שבתורה וחייב חטאת בשחט בחוץ ובכ"מ כ' שדינו של הר"מ מפורש בש"ס ותמה על הראב"ד שהעלים עינו ובשו"ת ח"צ יישב ד' הראב"ד. ודע דאם זרק בחוץ חייב

ג"כ ויבואר אי"ה במל"ת לקמן גבי העלאה ואם שחט וזרק אם חייב א' או שתים עמ"ל באריכו'. ודע דכשם שחייבין על ש"ח קרבן חטאת ה"ה שחייבים על ספיקו א"ת עיין ר"מ ה' שגגות ובא"ת א"ח אלא באקבע איסורא בח"א משני חתיכות וכאן אם בהמת קדשים ובהמת חולין נתערבו חייב א"ת אם הקריב א' מהם ודוקא בקרבן שהיה יכול להקריב אף שהוא ס' חולין כגון שלמים שנתערבו בחולין דמקריב על תנאי אף אם הוא חולין הוא בנדבה וא"כ הוא ראוי למזבח מס' אבל בחטאת שנתערב דלא יכול להקריב דחטאת אין בא בנדבה אם כן פטור אף מא"ת דאין ראוי לפנים אף הבהמה של הקדש אם כן פטור לגמרי אף שמבואר בש"ס דזבחים ובר"מ פ"ו מפסהמ"ק דימכרו לצרכי אותו המין מכל מקום השתא לא ראוי להקרבה שום א'. ולכאורה אפילו שלמים כיון דהשתא לא חזי להקרב' אך דראוי אם מקדיש ע"ת וה"ל לכאורה מחוסר מעשה כמו ששלמים ששחטו קודם שנפתחו דלתות ההיכל דפסולים והו"ל מחוסר מעשה ופטורים מבחוץ ואפשר לחלק דבשלמא התם מחוסר מעשה להביא מבפנים על הקרבן אבל כאן אין מחוסר מעשה על הקרבן אלא על הצד שמא חולין הוא ואין זה קרוי מחוסר מעשה ולא הבאתי דינים אלו בכור בחינה וצ"ע. ואי נימא דא"ח בכה"ג א"ת משכחת לה א"ת בש"ח כגון ע"א אמר ששחט קדשים בחוץ וא' אמר שלא שחט דלדעת הר"מ פ"ח מה' שגגות מיקרי אקבע איסורא וחייב א"ת ואם נתערב קרבנות בקרבנות שא"י להקריבם מפני התערובות ושחטן בחוץ בודאי פטור דא"ר לבא לפנים ואפשר כיון דרק לכתחלה אינו מביא משום דאין שוים במתנותם או דממעט באכילתם אבל בשחיטתם בעזרה לא נפסלו דשניהם קדשים ובדיעבד נתרצה להם אף זרק כגון שעבר והקריב אשם שנתערב בשלמים דהי' רק איסור דממעט באכילתן אם כן חייב בשחט בחוץ וצ"ע בכ"ז. ואם שחט כמה זבחים בחוץ בהעלם א' א"ח אלא חטאת א' כמו בכה"ת דאם עשה הרבה עבירות מש"א בהעלם א' א"ח אלא חטאת א' וכ"פ הר"מ פ"ז משגגות וע"ש במ"ל ובהא"ב מביא בשם רבינו ישעי' דגם בבהמ' שייך גופים מחולקים ואם תלש חלב מה' בהמות חיות חייב ה' חטאות כמו בעל ה' נדות כיון דהם גופין מחולקין ותמה המ"ל הקי"ל דהשוחט זבחים א"ח אלא א' ול"א גופין מחולקין ועפמ"ג בפתיחה הכוללת לא"ח דלהסוברים אל"ש אל"ב כמבואר לעיל אם כן תיכף בתחלת שחיטה היא נבילה בנקיבת הוושט לשיטת הר"מ וא"כ תיכף א"ח משום אמ"ה רק משום נבלה וה"ל לבסוף בשעת ש"ח כמו מתה ובמתה ל"א גופין מחולקין ונכון הוא. ודע דאם א' מהפסולין לשחיטה שחט מקצת ואח"כ גמר הכשר בחוץ באופן דבחולין כה"ג השחיטה פסולה ה"נ א"ח משום ש"ח דלאו שחיטה היא אבל קטן וגעע"ג שחט תחלת הסימנים דכשר בחולין ובא גדול וגמר

השחיטה חייב הגדול אף דבפנים קטן פסול לשחיטת קדשים כמבואר בר"מ מכל מקום זה דוק' בפנים דצריכה כוונה אבל לא בחוץ ועוד אפ"ל בפנים אינו נעשה נבלה והשחיט' מטהרת מידי נבלה רק דפסולה להקרבה בודאי חייב בחוץ ול"ש לו' כיון ששחט פורתא א"ר לבא לפנים הא בכל ש"ח א"ר לבא לפנים מכל מקום זה אסרה תורה וחייבו בכך וז"פ ומכל מקום לא נמנעתי לכתבו. ונראה דמ"ש לעיל דאם הא' התחיל ושחט מיעוט בחוץ והשני גמר דלמ"ד אין לשחיטה אל"ב השני חייב ולא ראשון אפ"ל דאף שהראשון שחט סי' א' מכל מקום אם השני גמר בחוץ הראשון פטור דלאו שחיטה ודוקא אם גמר בפנים הוא דחייב הראשון על הסי' מחמת שעשה מעשה חטאת העוף אבל אם נגמר בחוץ א"ח ואפשר דג"כ חייב בכה"ג וצ"ע. וקדשי בה"ב א"ח עליהם משום ש"ח אף תמימים ערש"י ותוס' הובאו דבריהם במ"ל פ' הנ"ל ודעת התוס' דמדרבנן אסור גזירה משום קדשי מזבח ע"ש וע"ש בתוס' אף דתמימים אין יוצאין מידי מזבח מכל מקום השתא לאו קדשי מזבח נינהו ע"ש. ושחוטי חוץ שחיטתם מטהרת' מידי נבלה עיין ר"מ פ"א מהאה"ט ובאחרונים הקשו דנימא כ"מ דארל"ת אעל"מ ע' בדבריהם. וש"ח אסורים בהנא' דכל קדשי מזבח שמתו דיצאו מידי מעילה אסורין והם מהנקברין עיין ר"מ ה' מעילה ופי"ט מפסהמ"ק דהם מהנקברין וע' קדושין נ"ז ע"ב ובפירש"י נראה דמה"ת אסורין בהנאה וע"ש בתו' נר' לכאורה מדבריהם דש"ח מותרין אף באכילה מן התורה וע"ש בס' מקנה האריך בזה. ודע דהשוחט קדשי עכו"ם בחוץ ג"כ חייב כ"פ הר"מ פי"ט ממעה"ק כר"י בזבחים ועכו"ם עצמם מותרים להקריב בחוץ רק שלא יסייעם הישראל וכ"ה בר"מ והוא מהש"ס דזבחים דקט"ז ובמ"ל שם כ' דהוא מהירושלמי והוא תמוה שהוא מבואר בש"ס דילן:

סעיף ב

ונוהגת כו'. שהשוחט בזה"ז כו'. זה דעת הר"מ אבל דעת תוס' בכ"מ זבחי' יומא וע"ז דשוחט בזמן הזה כיון שאין שם מזבח א"ח על ש"ח ע' בדבריהם באריכות. לא אמנע לכתוב אשר כ' בתשובה שאלה בדין בכור אשר ד"ז הוא מבואר בהרבה אחרונים דהוא חשש ש"ח לשיטת הר"מ וכ' דד"ז הוא בכל הקרבנות או אפילו בבכור האידנא בא"י אבל בכור בח"ל אף אם יבנה בהמ"ק ב"ב הבכורים אשר יולדו בח"ל בזמן שיהי' הבהמ"ק קיים א"ח עליהם משום ש"ח דמבואר בתמורה ופסקה הר"מ פ"א מבכורות דבכורות ח"ל אף שיש בהם קדושה ואסור לאכלם תמימים אבל אין מביאין אותם לבהמ"ק ואין מקבלין אותם למקדש דהוקש למעשר ונרא' דאף בדיעבד פסולים אם הקריבן ע"ש אם כן א"ח משום ש"ח בבכורות הנולדים בח"ל דאין ראויין לבא לפנים ונ"מ אף לשיטת התוס'

דאם מעלה בזמן הזה דחייב לשיטת התוס' מכל מקום בכורות חוץ לארץ אינו חייב דא"ר לפנים ע"ש בתוס' באריכות ובמצות העלאה אעורר עוד אי"ה ולשיטת הר"מ דאף בארץ ישראל אינו נוהג בזמן הזה תו"מ מן התורה אם כן אף בכור בא"י א"ר להקרבה דהוקש למעשר אם כן א"ח משום שחוטי חוץ על בכור בזמן הזה וע"ל מ"ש במצות בכור:

מצוה קפז

סעיף א

לכסות כו'. עיין ביו"ד סי' כ"ח ובתב"ש ופמ"ג באורך ואין להאריך כאן אך קצת אכתוב דע שלא הביא הרב המחבר דאם שחט ונמצאת טרפה פטורים מלכסות דכאן שנה רבי כר"ש דשחיטה שא"ר ל"ש שחיטה דכתי' אשר יאכל ואם יש בה טריפות דרבנן אפשר דאף מן התורה א"ח לכסות ועמ"ל ה' תרומות פ"ז ובפרי מגדים מסופק אם נמצא שליל במעי חי' בן ח' כיון דדמו אינו ניתר בשחיטת אמו אם כן צריך כיסוי ל"מ אם שחטו אלא אפילו הי' בה תרי תמיהי דא"צ שחיטה מכל מקום גבי כיסוי הדם ושפך כתיב וע"ש דמסיק דאין טעון כיסוי. ואם כסהו ונתגלה פטור ואם כיסהו הרוח פטור מלכסות אבל חזר ונתגלה חייב ואם נתכסה בדברים שאין מכסין בהם עתב"ש ואם כיסה הרוח מקצת הדם אי חייב לכסות שאר הדם אי דינו כמו שכיסה בעצמו מקצת הדם דדמו אפילו מקצת דמו או לא כיון שלא כסהו הוא רק נתכסה מעצמו עי' באחרונים מזה. ונ"ל דאם לקח הדם ובישלו או מלחו כיון דא"ח עליו יצא מתורת דם ודאי פטור מלכסות ולא ראיתי לשום א' שיביא ד"ז אפשר מחמת פשיטתו ועפמ"ג הביא בשם כנה"ג דאין מכסין במלח דהוי שחוקי פירות ולפמ"ש בלאו הכי דתיכף מבטל לי' מתורת דם ואפ"ל דמשום הא לא איריא דתיכף בשעת מליחה לא נפיק מתורת דם (ולדעתי נרא' דזהו טעם היש אוסרים שהביא הטו"ז בא"ח סי' תצ"ח שאין לכסות הדם באפר חם והטו"ז הק' עליהם מביצה ד' ח' דקאמר דבאפר שהוסק ביום טוב אסור לכסות ביום טוב רק בראוי לצלות בו ומוכח דמותר לכסות באפר חם. ואמנם באמת נראה דהי"א נימוקם עמם דאם האפר חם ויבשל הדם כ"ק על כל פנים ובדם צלול אין שיעור לדבר ותיכף נתבטל מתורת דם עי' חוו"ד סס"י ק"ה אם כן מפקיעו ממצות כיסוי ולכן אין לכסות באפר חם והש"ס דביצה י"ל להסוברים דמוקצה כ"ז שהיא בידו מותר לטלטלו אפילו במוקצה דעצים ואבנים ע' סי' של"א אם כן י"ל הכונ' דיטלטלנו כ"ז שהוא חם ויחזיקנו עד שיתקרר ואז יכסה בו וע"כ מוכרח לכאורה לפרש כן דאל"כ למ"ד עילאי גבר אסור בלאו הכי לכסות בו הדם משום דנתבשל הדם ביום טוב שלא לצורך וע"כ כדכתיבנא שוב הראני

ח"א בפסקי תוס' בביצה שם כ' בפשיטות דמותר לכסות הדם באפר חם וכדברי הטו"ז) כמ"ש הפמ"ג בפתיחה לה' מליחה ועיין בש"ע מדין תיש וצביה ואין להאריך:

מצוה קפח

סעיף א

שלא נתעדן כו' ואם עבר כו' לוקה. כ"ה שיטת הר"מ פכ"א מהא"ב ועמ"מ שם דדוק' בחייבי מיתות וח"כ לוקה על קריבה אבל בחייבי לאוין אינו לוקה רק איסור' איכא ע"ש וכ"נ דעת הרהמ"ח כאן וע"ש עוד במ"מ דמה דאמרינן הערה זו הכע"ט פחות מכאן היא נשיקה ופטור היינו פטור ממיתה או כרת אבל חייב מלקות מהלאו דקריבה א"נ נ"מ לחייבי לאוין דפטור על הקריבה ואינו חייב אלא על הערה ולפי זה נ"ל פשוט דאם א' בא אפילו על ערוה שהיא במיתת ב"ד ולא אתרו למיתה ואתרו בו על הלאו דקריבה חייב מלקות דביאה גופא ודאי בכלל קריבה רק בחייבי מב"ד שהתרו משום הלאו דמית' גם כן דחייבים מיתה אם כן ממילא אין מלקות על הביאה דקלב"מ אבל אם לא התרו בו למית' חייב מלקות על הביאה משום לאו דקריב' דקיל וכ"פ הר"מ דחייבי מיתות שוגגין אין פוטרין ממלקות רק ממון עפי"ב מה' שחיט' וכן נ"ל דאפילו התרו בו משום הלאו דמית' ומשום הלאו דקריב' מכל מקום חייב מלקות ג"כ אם התרו בו בתחלה דתיכף בנשיקת האבר חייב מלקות ומיתה לא נתחייב רק בהכנסת עטרה ואינם באים כא' ואינו פוטר ובח"כ אם התרו בו משום לאו דקריב' גם כן חייב על הביא' שני מלקיות משום לאו דקריבה ומשום לאו דערו' ואם לא התרו בו רק משום לאו דקריב' חייב מלקות ולא נפטר מידי כרת אף על פי שכל חייבי כריתות שלקו נפטרו דוקא אם נלקה משום הלאו דכרת אבל לא אם נלקה על לאו אחר וז"פ. ולכאורה קשה לשיטת הר"מ והרהמ"ח דמבואר בסנהדרין דמ"א דלר"י ב"י דסובר חבר א"צ התראה אשה חבירה דמקטל' המ"ל הא י"ל לאוסר' על בעלה באנו ותי' שזינתה מקרובי' ע"ש ולשיטה זו הא מבואר בש"ס ור"מ פ"א מהא"ב דאין העדים צריכין לראות הערה רק אם שוכבין כדרך המנאפין ע"ש אם כן היאך מקטלא הא יכולין לומר להלקותה באנו מחמת הלאו דקריב' ואפ"ל דמ"מ משכחת לה שראו הערה והעידו על זה דאי להלקותה די בנשיק' והם העידו בפי' על הערה. וצ"ע דבש"ס דמכות משמע דאין העדים יכולין לראות כמכחול בשפופרת ע"ש גבי ר"ט ור"ע דלא הי' נהרג אדם מעולם וצ"ל כסברת התוס' סנהדרין ד"ט דכ"ה דלא משכחת לה זה בל"ז לא יוכלו להתנצל רק שם מיירי שלא ידעו שהיא חביר' ע"ש. ולפמ"ש נתיישב היטב מה שדחקו רש"י ותוס' סנהדרין ד"ט דמוקי שם פלוגתא דר"מ

וחכמים ר"מ סובר מש"ר בג' וחכ"א בכ"ג אמר ר"א כגון דאתרו בו למלקות ולא לקטלא דסובר ר"מ מלקות בג' וחכ"א מלקות בכ"ג ופי' רש"י ותוס' דכל חייבי מיתות יש בו לאו ואתיא כמ"ד לאו שניתן לאמב"ד לוקין עליו ע"ש והוא דחוק ולשיטת הר"מ והרהמ"ח הוא בפשיטות דאתרו משום לאו דקריבה ולא אתרו בי' לקטלא אם כן על הביאה חייבים מלקות לחוד ולא מיתה דחייבי מיתות שוגגין אין פוטרין ממלקות וחייבים מלקות על הביא' משום לאו דקריב' ויש כאן ראיה לשיטת הר"מ ויש להאריך בזה בכתובות ופ' אלו הן הלוקין והנה בכל חייבי כריתות חייבין מלקות על הקריב' ה"ה בבא על הזכר ובא על הבהמ' חייבים מלקות על הקריב' כנ"ל פשוט ויצא לנו לדינא דעל כל העריות אם התרו בהם משום הלאו הזה חייבים מלקות ג"כ תיכף על הנשיק' ואין כאן מקומו להאריך בזה ישמע חכם כו'. ועיין באה"ע סי' כ' בח"מ הביא בשם הרשב"ץ מסוגיא דיבמות וסוטה דקאמר שם פריצותא מי אסר רחמנא ע"ש ובסוגי' דנראה דנהי דע"ד אברים לא אסרה רחמנא מכל מקום בנשיקת האבר אסור מה"ת. וב"ש שם כ' בשם הר"מ דאפילו אם [אינו] עושה דרך חיבה איסור מן התורה והשיג על הש"ך ביו"ד. ולכאורה אם אפילו שלא כדרך חיבה אסור אם כן איך ישן האב עם בתו בקירוב בשר והאם עם בנה ויש לחלק ואין להאריך כאן ועיין ר"מ פכ"א מהא"ב ובאה"ע סי' כ' כ"א כ"ב:

סעיף ב

שאסור להתייחד כו' דבר תורה כו'. זה דעת התוספות בכ"מ בסוטה ובסנהדרין ועיין ר"מ כתב דיחוד מדברי קבלה היא ועיין ב"ש סימן כ"ב כ' דלדברי הר"מ הוא רק רמז ע"כ אין מלקין אלא מ"מ. ואני איני מבין זה דאפילו להסוברים שהיא מן התורה מכל מקום לא מצינו זה בלאו רק מהדרש דאם מתייחדה עם בנה עש"ס וה"ל לאו הבמכ"ע דאינו לוקה וצע"ק. ומבואר שם בב"ש בשם הפרישה דגם חייבי לאוין הם בכלל איסור תורה להתייחד עמהם ואם נאמר דדעת הר"מ דיחוד היא אסור מן התורה אם כן ל"ל גזירת דוד על הפנוי' הא איהו פסק דגם על הפנוי' לוקה משום לא תהיה קדשה ואפשר דרך אקראי היא דרבנן לשיטות הרבה ראשונים דגם דעת הר"מ דדוקא במיוחדת לזנות. ולדברי הפרישה אפשר דחייבי עשה ג"כ בכלל עריות כמו חייבי לאוין ולדעתו נראה דלדעת הר"מ פי"ז מהא"ב דאין לוקין על ביאת חייבי לאוין בלא קידושין חוץ מאלמנה לכה"ג נראה דבכל ח"ל אין איסור תורה דיחוד וגם נראה דגם קריב' שכתב הרב המגיד דלדעת הר"מ אין מלקות רק איסור תורה אפשר דגם כן בכל ח"ל כיון דאין לוקין על הביא' אין איסור תורה על הקריבה מכל מקום דינים אלו משכחת גם לשיטת הר"מ אם קידש א' מח"ל אח"כ הקריב' איסור תורה וגם היחוד והדברים פשוטים. מכל מקום

מש"ל צע"ק לד' הפרישה דגם ח"ל אסור מן התורה והרבה ראשונים דעתם בדעת הר"מ דגם על בעילת פנוי' שאינה מופקרת ג"כ לוקין עפט"ז מהלכות א"ב אם כן היא מדברי קבלה והר"מ כתב דהיא רק גזירת דוד ע' בגמרא וצ"ל דדוקא ח"ל שאין להם היתר אבל כאן בפנוי' אם רצה לקדש אותה יהי' בהיתר אינו אסור מן התורה רק מגזירת דוד וע' תוס' שהבאתי לעיל הקשו כיון דיחוד דאורייתא היא אע"ג דמדברי קבלה מוכח דמותר להתייחד עם הנדה סוגה בשושנים כתיב היאך הקבלה יכולה לעקור דברי תורה וע"ש שכתבו כיון דילפי' מבן מתייחד עם אמו דוקא כמו בן שאין היתר לאיסור' בכה"ג אסרה תורה ולא נדה אם כן נוכל לומר דדוקא חייבי מיתות אסרה תורה כמו בן ולא חייבי לאוין ולשון הגמרא אבל אין מתייחד עם כל עריות שבתורה נראה דדוקא עריות אבל לא ח"ל:

סעיף ג

מן האם כו'. לא הביא אם מותר להתייחד עם אחותו וגם הר"מ השמיט אחותו ויש פוסקין דגם אחותו מותר ביחוד אבל לא דירת קבע אבל האם עם בנה והאב עם בתו מותרים לדור אפילו בקביעות עיין אה"ע סי' כ"ב. ומ"ש הרהמ"ח שמאי והלל גזרו על יחוד עכו"ם עב"ש כתב שלא היו בכלל גזירות בנות ישראל פנויות דגבי ב"י גזרו משום ששייך בהו עריות אבל גבי עכו"ם ל"ש בהו עריות לא נכללו בגזר' זו עד שגזרו שמאי והלל ע"ש ונ"ל פשוט דלהפרישה שכתבתי לעיל דגם ח"ל הם בכלל עריות ואסור מן התורה אם כן כהן אסור מן התורה להתייחד עם עכו"ם משום זונה עיין ר"מ פח"י מהא"ב רק דגזרתם הי' בישראל אבל דעת התוס' דעכו"ם שלא זינת' א"ח משום זונה ואין כאן מקומו. ודוקא על עכו"מ פנוי' הוא בכלל גזרתם אבל אם היתה א"א הוא חייב בעשה ודבק באשתו ע' תוס' וב"ש סי' ט"ז ג"כ מן התורה אסור יחוד ושפחה אינה מבואר בכלל איזה גזירה היתי' והנה לדעת אונקלס ודעימי' דשפח' היא בלאו אם כן היחוד מן התורה ולהר"מ דהיא רק איסור דרבנן נרא' דנכלל בגזירת שמאי והלל דליכא בהו עריות כמו עכו"ם ואין סברא דלא יהי' בכלל גזירה כלל כנ"ל. ואנדרוגינוס אינו מתייחד עם הנשים ואם עבר אין מכין אותו מכל מקום כי הוא ספק (וטומטום א"י לבעול כלל וז"פ) ואיש מתייחד עם הטומטום ואנדרוגינוס כי אין מתאוה להם מכל מקום נראה לענין הלאו דקירוב בשר אפשר דעובר מספק ואפשר דאינו עובר וצ"ע. ודינים אלו עם כמה אנשים מותרים ושאר דינים עיין ר"מ ובאה"ע ובדבר המבואר בש"ע אין להאריך רק הערות שנתחדשו וע"ל פרשת ואתחנן בד' הרהמ"ח גבי לאו דלא תתאוה כתב דכל באי עולם מצווין בזה שהוא ענף מלאו דגזל ע"ש נרא' דגם הלאו דקריבה שכתבנו לעיל דמצווים

בעריות שלהם וא"כ נהרגים ע"ד אברים ומכ"ש על הנשיק' אך באמת מבוא' בסנהדרין נ"ז דאם ב"נ בא על אשת חבירו שלכ"ד פטור וכ"פ הר"מ בה' מלכים ואם על שלכ"ד פטור מכ"ש דרך איברי'. הן אמת שדעת הכסף משנה שם בפ"ט מהלכות מלכים דדוקא באשת חבירו פטור על שלכ"ד מפסוק ודבק אבל על העריות האחרות האסורות ב"נ חייב על שלכ"ד נוכל לומר דג"כ חייב על הקריבה בשאר עריות חוץ מא"ח. ובעיקר ד"ז נלע"ד דמבואר בסנהדרין דנפקא ג"ע דב"נ מוזהר מויצו כו' לאמר ומקשה ש"ס הא מרבינן מאיש איש דכתיבא גבי עריות ומתרץ כאן בעריות דידהו כאן בעריות דידן וער"מ שם פסק דאם בא על אשת חבירו שלכ"ד פטור אבל אם בא על אשת ישראל שלכ"ד חייב וכתב הכסף משנה דדעת הר"מ כיון דערות ישראל נפ"ל מאיש איש דינו כישראל אם כן י"ל דב"נ בעריות דידי' שמוזהר ואזהרה נפקא מתיבת לאמר אם כן דוקא ג"ע ממש אבל לא קריבה אבל לגבי עריות ישראל דנפק' מאיש איש וכאן בפסוק הזה דאיש איש נכתב הלאו דקריב' אם כן בודאי מוזהר ב"נ על הקריבה ואפילו על נשיק' או דרך אברים חייב ב"נ אם בא על אשת ישראל אבל בעריות דידי' א"ח ע"ז כנ"ל. ואני כותב זה במעט עיון בסנהדרין וצ"ע. וע' תוס' סנהדרין דנ"ו ד"ה ואליבא דר"מ כתבו דאע"ג דב"נ אזהרתו זהו מיתתו מכל מקום אזהרה דנפ"ל ונכלל עם ישראל בפסוק א' כגון איש איש גבי ברכת השם אינו דין שיהרג הב"נ כיון שהישראל לא מוזהר בפסוק זה אלא על מלקות ע"ש אם כן ה"נ גבי איש איש דהכא כיון דילפינן מפסוק א' אין ב"נ נהרג על הקריבה כיון שאין ישראל נהרג וג"כ אינו מוזהר ע"ז וצע"ק בסוגיא שם:

מצוה קפט

סעיף א

שלא יגלה כו'. ואם שכב עם אביו חייב שנים וגם אביו חייב שנים דבכל העריות חייבים שניהם והא דמבואר בסנהדרין דיש אזהרה מיוחדת לנשכב גבי משכב זכר היינו דאם הוא שוכב ונשכב כמשי"ת לקמן בעזה"י נתחייב משום שוכב ונשכב אבל בל"ז כמו השוכב עם הזכר חייב השוכב והנשכב עיין ר"מ פ"א מהא"ב כן הבא על אביו חייב אביו ג"כ משום נשכב מבן וז"פ. ודע דאם הי' קטן פחות מבן ט' השוכב עם אביו פטור אף אביו דביאתו לאו ביאה היא לענין זכר עיין ר"מ פ"א מהא"ב וכן לענין לאו זה וג"כ פשוט. וכבר כ' לעיל דבנשיקה פחות מהכ"ע דחייב להר"מ משום לאו דקריב' ה"ה גבי משכב זכר מאביו ג"כ חייבים משום לאו דקריבה וער"מ פ"א מהלכ' הנ"ל פסק דאם א' בא על אנדרוגינוס דרך זכרותו חייב על הלאו דמשכב זכר אע"ג דפסק בכ"מ דאנדרוגינוס

ס' הוא ע"ש בכ"מ דגזירת הכתוב היא. ועיין במהרי"ט אלגאזי לבכורו' מביא שם דאנדרוגינוס מוליד מאשה וגם יכול לילד מזכר ע"ש ואני מסופק אם אנדרוגינוס הוליד בן מאשה ואותו בן בא על אביו האנדרוגינוס דרך זכרותו אי חייב משום הלאו הזה דשוכב עם אביו דבכ"מ הוא ס' רק לענין משכב זכר התורה ריבתה אותו אבל לא לענין לאו זה וכן לקמן דאם שוכב עם אחי אביו חייב ג"כ משום אחי אביו חוץ מלאו זה דזכר אם הי' אחי אביו אנדרוגינוס אי חייב משום לאו זה. ולכאורה כיון דאנדרוגינוס ס' הוא אם כן אם בנו בא עלי' דרך זכרותו חוץ הלאו דמש"ז דהתורה רבי' מכל מקום חייב עוד ממ"נ אם זכר הוא חייב משום אביו ואם נקבה היא חייב השוכב משום בא על אמו וכן אם בא על אביו בדרך נקבות אפשר יהי' חייב משום בא על אמו ואם הוא ס' יתחייב א"ת אך צ"ע דאפשר דהתורה לא חייבה בבא על האם רק כשנולד ממנה אבל כאן כשנולד ממנו בדרך אב ויש לו אם צ"ע אם יתחייב כלל משום (אב) [אם] כיון דיש לו אם גמורה וכן אם אנדרוגינוס הולידה בן מזכר ואח"ז בא הבן עלי' דרך זכרותו דמשום זכר ודאי חייב ויחייב ג"כ ממ"נ אם האנדרוגינוס נקבה יתחייב ג"כ משום בא על אמו ואם הוא זכר הרי הוא אביו צ"ע בזה כיון דיש לו אב גמור אפשר דזה לא נקר' (אם) [אב] כלל וגם אפילו אם היא נקיבה ובא עלי' דרך זכרותו פטור משום אם דאי אם היא לא חייב בדרך זכרות וכן לעיל אם אנדרוגינוס הוא אב ובא עליו דרך נקבות ג"כ אינו מחייב משום בא על האב כיון דלא בא עליו דרך זכרות וצ"ע בדינים אלו. ודע דב"נ נהרג אם בא על הזכר אבל לאו הזה אינו נזהר ואם בא על אביו כאילו בא על זכר דעלמא כמבואר כאן בהרמ"ח מהש"ס דאמר שם דמיירי בישראל דאי סלקא דעתך בעכו"ם אטו בתרי קטלא קטלינן ליה וע"ש ברש"י שפי' שם דנ"ד ד"ה דינו מאי ניהו קטלא כו' דאילו בשוגג ב"נ נהרג ואפילו בשוגג וער"מ פ"ט מה' מלכים כ' שב"נ פטור על השוגג גמור ומכל מקום אמת לדינ' דא"ח רק משום זכר ועבד ג"כ א"ח משום לאו זה דאין לו יחוס וא"ח על קרובים עיין ר"מ פי"ד מהא"ב. ואם בא על ח"ש וחב"ח והוליד ממנה בן אם כן הבן הזה מצד חירות הוא בנו והוי חב"ח ומצד השפחות שלו הוי ח"ע והוי בן שלה ואינו מתייחס אחריו עבאה"ע ואם בא על אביו נ"ל דחייב כי הצד ב"ח שבו חייב בכל המצות כישראל וכבר עוררתי כ"פ מדינים אלו ואי"ה עוד חזו למועד.

והנה במ"ש לעיל דאם בא על אביו חייב אביו ג"כ שני חטאות משום נשכב מזכר ומשום נשכב מבן ועתה האיר השי"ת את עיני וראיתי שהוא טעות דבשלמא גבי זכר חייב הנשכב משום אזהרה יתירה לר' ישמעאל כדא"ל ולר"ע כדא"ל ע' פ"ד מיתות ובכריתות אבל כאן דליכא אזהרה יתירה לנשכב א"ח רק השוכב עם אביו אבל לא אביו דהא חזינן

לר"ע השוכב והנשכב א"ח אלא א' ע"ש וכ"פ הר"מ ה' שגגות ומכל מקום צריך אזהר' מיוחדת לנשכב אלמא אלולי כתבה התור' אזהרה מיוחדת לא הי' מחייב הנשכב אף על פי דכל העריות כגון אם והדומה דלא כתיב אזהרה רק להשוכב מכל מקום חייבים שניהם בשוה כמבואר בכ"מ בש"ס ור"מ הא"ב וה' שגגות וברש"י כריתות ד"ג ע"א ד"ה דאמר רבי אבוהו הקשה ק' זאת למה צריך לאו מיוחד לנשכב ותי' דגבי עריות שגם האשה מתהנ' קרינן בי' ונכרתו הנפשות העושות אבל גבי משכב זכר דהנשכב אינו נהנה בעי אזהרה מיוחדת אם כן כאן גבי ערות אב דלא כתיב אזהרה יתירה א"ח הנשכב על הלאו הזה וא"ח רק מטעם דהי' נשכב מזכר דע"ז יש אזהרה גם לנשכב וכ"כ בפירוש הרהמ"ח לקמן מצוה קצ"ט גבי אחי האב דיש ג"כ לאו חוץ הלאו דמש"ז כ' דהשוכב חייב ב' חטאות והנשכב א"ח אלא א' ולא כתב טעם לזה ובודאי הטעם כמ"ש וקצ"ע אמאי לא כתב הרהמ"ח כאן הדין הזה דהיא המצו' הקודמת וער"מ פ"א מהא"ב כתב דהנבעל ג"כ חייב משום פסוק דואת זכר ובה' שגגות כ' שם דהשוכב והנשכב הם מש"א ע"ש. ושם כתב ג"כ דהבא על אביו או על אחי אביו חייב שנים ולא ביאר בפי' דהנשכב א"ח שנים וצע"ק דהו"ל לבאר בפי'. ולכאורה ד' רש"י צ"ע מש"ס דב"ק ל"ב דמבואר שם דהנשכב אינו עושה מעשה ומקשה הש"ס הכתיב ונכרתו הנפשות העושות ומשני דהוא עביד מעשה והנאה לתרווייהו איתא וע"ש בתוס' כתבו דלענין חטאת ולענין מלקות דחייבת אע"ג דלית בה מעשה דהתורה אחשבי' להנאה מעשה ולפ"ד רש"י דהנשכב זכר לא מתהנה אם כן היאך חייב בקרבן ומלקות הא לא קעביד מעשה וגם הנאה אין לו ולחלק בין נשכב זכר דחוק וצ"ע. וע' תוס' יבמות דנ"ד ע"ב ד"ה המערה כתבו טעם אחר דצריך אזהרה מיוחדת לנשכב כיון דלא הוי דרך ביאה ע"ש. ועוד ארשום קצת דינים המבוארים בכל העריות והובא בד' הרהמ"ח לקמן ג"כ ומחמת שזו המצוה הקודמת בעריות רשמתי לך כאן דע דאם בא על א' מכל העריות או על זכר או על בהמה וא' מהם טרפה ואפילו נבלה כגון שנשחט בא' מהם רוב סימנים מכל מקום חייבים שניהם רק אם הותז הראש ה"ל כמת והמשמש מתה בעריות או בזכר או בבהמה פטור כ"ה בר"מ פ"א הנ"ל ונראה דל"ד הותז ראשה אלא כל הששה נבלות שמטמ' מחיים עיין ר"מ ה' שאה"ט הרי הם כמתים וכ"ה בחולין דקכ"א דהטעם דחייב ברבע לבהמה ששחט בה שני סימנים כיון דאינה מטמא' טומאת נבילות הרי היא כחי' ונ"ל דאם בא על ה' עריות מש"א שפסקינן בה' שגגות דגופין מחולקין וחייב ה' חטאות בהעלם א' ה"ה אם היו העריות נשחטו רוב סימנים או בא על ה' בהמות שנתנבלו חוץ מששה נבילות חייב ה' חטאות כיון דלענין עריות חיים הן וגם אינם מטמאין טומאת נבילות שייך בהם ג"כ

ד"ז דגופין מחולקין. ועמ"ש לעיל הבאתי ד' המל"מ ה' שגגות הקשה על רבינו ישעי' מפני מה השוחט ה' בהמות קדשים בחוץ א"ח אלא א' ולמה לא נימא גופין מחולקין וע"ש שכ' בשם הפמ"ג לאו"ח בפתיחה שכ' שכיון דנתנבלה בנקיבת הוושט לא הוי גופים מחולקים ולדבריו כאן נמי אם בא על ה' עריות נקובי הוושט לא יהי' חייב אלא א' ואין נ"ל כיון דחיים הם שייך בהו ג"כ גופים מחולקים ואפשר לחלק בין שוחט בחוץ לכאן. ואם שימש באבר מת ג"כ פטורים בכל העריות ויתבארו אי"ה כ"א במקומו ומ"ש הרהמ"ח במזיד כו' ובשוגג כו' ה"ה מזיד בלא התראה חייב כרת עפ"ק דכריתות:

מצוה קצ

סעיף א

שלא יגלה הבן כו' והבא על אמו כו'. ע' דינים אלו בר"מ מהא"ב ובסנהדרין פאד"מ ומ"ש הרהמ"ח שחייב שתים היינו אם הבן נולד לאחר שהיתה אשת האב דכשנולד הבן חלו שני האיסורין כא' אבל אם נולד בן מאנוסתו ולאחר שהגדיל הבן נשאה אביו לכאורה אין איסור א"א חל על איסור אמו אך אם יש בנים לאב מאשה אחרת ה"ל איסור מוסיף דנתוסף עליו איסור משאר בניו מחמת א"א נוסף גם עליו ואפילו אין לו בנים מכל מקום נתוסף על שאר קרוביו של אביו כגון על אבי אביו או על אחיו אע"ג דלא הוי מש"א מכל מקום הוי איסור מוסיף עתו"ס יבמות סוגי' דכריתות אך אם אביו אין לו שום קרוב ובן רק זה אין איסור א"א חל ואם אח"ז נולד לו או מאמו או מאשה אחרת הדר הו"ל מוסיף וחייב שתים ודוק' אם בא עליה לאחר שנעשה הבן הנולד אח"כ ט' שנים ויו"א דקודם לכן אין איסור ביאה ע' דיני אחע"א בר"מ ה' שגגות והסוגי' עמוק':

סעיף ב

בין בחיי האב כו'. וכן אין חילוק בין ארוסת אב לנשואת אב ער"מ:

סעיף ג

שניות. ע' ביבמות ובר"מ פ"ב מה' אישות ובאה"ע סי' ט"ו:

סעיף ד

וזאת מן העריות שנצטוו כל באי עולם. חוץ מן העבדים הכנענים כ"ה בסנהדרין דנ"ח ע"ב ור"מ פי"ד מה' א"ב דא"ח על אמו ולא על שום קרובה דיצא מכלל ב"נ ולכלל ישראל לא בא ע"ש ודיני גר שנתגייר דג"כ מותר מן התורה באמו שנתגיירה או באמו שלא נתגיירה א"ח משום אמו עיין דינים אלו בר"מ פי"ד מהא"ב וב"נ חייב ג"כ על אמו מאנוסתו בר"מ ה' מלכים. ודע דבכל העריות שישראל מוזהרים שניהם נהרגים הבועל

והנבעלת כמו כן בב"נ ע' פ' ד"מ בסנהדרין. ואם נולד מן האנדרוגינוס ובא עליה אי חייב משום אמו כבר עוררתי לעיל. וכן אם אביו אנדרוגינוס אם בא עליו אם חייב משום אב והבאתי בשם מהריט"א דיכול להוליד מאשה וגם יכול להוליד מזכר וצ"ע עיין לעיל. ואני מסופק אי בב"נ שייך ג"כ אין אחע"א ונ"מ לפמ"ש הר"מ בה' מלכים דשוגג גמור פטור אף ב"נ רק באומר מותר חייב אם כן בדין אם ב"נ נולד מאנוסת אביו ואח"ז נשא אביו את אמה והבן בא עליה בשגגת אם והזיד בא"א ועל אשת אב ג"כ ב"נ מצווה אם חייב מיתה על א"א אם אחע"א כמו בישראל אם כן לא חל איסור א"א וכגון דלית ליה אחים מן האב דליהוי איסור מוסיף דשאר קרובים לגבי ב"נ שריא או דבב"נ ל"ש דין זה ואחע"א גבי ב"נ אם כן חייב משום א"א ונראה דאין חילוק בזה לבין ישראל כמו גבי ישראל לא ילפינן זה מקרא רק סברא כ"פ בש"ס כיון דמושבע ועומד הוא אין חל עליו עוד איסור אם כן גבי ב"נ נמי אין אחע"א אם לא כולל ומוסיף כמו בישראל ואם בא על ח"ש וחב"ח והוליד ממנה בן הוולד ג"כ ח"ע וחב"ח וא"כ מצד עבדות בא על אמו ח"ש פטור ומצד ב"ח חצי החירו' שלה היא אמו ואם בא עלי' צ"ע כי רק החצי הוא חייב וכבר עוררתי ע"ז כ"פ:

סעיף ה

אבל חילוק יש כו'. נראה לפי עניות דעתי בעזרת השם יתברך ברור דעוד יש חילוק גדול בענין העריות בין ישראל לב"נ דהנה מבואר בתשובת הרא"ש הובא בת"ח פ"ה דאבות בהא דבן י"ג נעשה בר מצוה ותינוקת בת י"ב ובת ג' לביאה ובן תשע וכל המבוארין במשנה דנדה פ' יוצא דופן הוא בכלל השיעורין שהם הל"מ וכ"ה בפ' י"ד גבי עובדא דר"ע וא"כ כמו שמבואר בר"מ ה' מלכים דעל אמ"ה חייב ב"נ בכ"ש וכן גזל דהשיעורין לישראל נאמרו ולא לב"נ אם כן כאן נמי אם קטן ב"נ בא על אמו או על שאר עריות והי' פחות מבן ט' או שהיא פחותה מבת ג' מכל מקום נהרגין אם א' מהם גדול ול"ד גדול בן י"ג דגם זה הל"מ ול"ש בב"נ רק אם הוא בר דעת והא דמבואר בר"מ דקטן שעבר על א' מן המצות שלו שאינו נהרג אין כוונתו קטן קודם יג"ש והבאת שערות רק אם הוא קטן לפי אומדן דעתו שאין לו דעת ע"כ אין עונשין ולפי זה אפילו קטן פחות מבן ט' ובא על הגדול' אם הקטן אין בו דעת מכל מקום היא נהרגת לא כמו ישראל דפחות מבן ט' אין ביאתו ביאה כלל ואם הוא בר דעת נהרג ג"כ וכן אם ב"נ בא על אחותו אפילו פחות' מבת ג' או על אשת חבירו מכל מקום נהרג דלגבי ב"נ אין נ"מ לפחות מבן ט' ופחות מי"ג ופחותה מבת ג' שכל הדינים הללו הם בכלל השיעורין ואין ענין לב"נ. ובזה ניחא לי מאוד ד' הר"מ שכ' בה' מלכים דב"נ נהרג על הזכר אפילו קטן וכ' הכסף משנה

דנראה מדבריו דאפילו על פחות מבן ט' וחלוק הוא מישראל בזה והניח בצ"ע מאין יצא לו להר"מ ד"ז. ולדידי הדבר פשוט דכל השיעורין הללו אינם לב"נ. אך מכל מקום צ"ע אמאי לא כ' הר"מ דין זה גבי עריות לפני זה דאפילו פחות מב"ט ופחותה מבת ג'. מכל מקום נלע"ד דהדין אמת וכן לכל הקנינים לב"נ אם הוא בר דעת אף שלא הביא ב' שערות ולא הגיע לכלל י"ג מקחו מקח וממכרו ממכר וכבר עוררתי בגליון הר"מ שלי ה' מלכים. מכל מקום דע דאשת חבירו לא משכחת לה בפחותה מבת ג' שנים דהא אין לה דעת כלל להקנות עצמה ובודאי שאין לאביה רשות בה דוקא בישראל גילת' תורה דאבי' יש לו רשות בה אבל לא לב"נ והיא עצמה בשנים כאילו בודאי אין לה דעת כ"ז נ"ל ברור. אך סוגיא א' בנזיר דס"א ע"ש ודס"ב ע"ש דמרב' הש"ס מופלא סמוך לאיש דעכו"ם וצריך ריבוי ע"ז ולפמ"ש אם יש בו דעת אם כן ממילא הוא כגדול לכל דבריו וכן ממעט שם הגמרא כותי גדול אם א"י להפלות ע"ש וצ"ע שם בסוגי'. אחר שעוררתי על כל הנ"ל בא לידי ס' חתם סופר חיו"ד להגאבד"ק פרעשבורג וראיתי שהביא בהלכות בכור בשם אחד מהגדולים דאין דין קטן לב"נ לענין הקנינים והביא קושיא זו מש"ס דנזיר ותירץ סוגית הש"ס שם והנאני אם כן דברי בעזה"י גם לענין עריות מיוסדים על אדני פז ואמת וברור בעזהשי"ת:

מצוה קצא

סעיף א

שלא לגלות כו'. ואם אביו נשא חצי' שפחה וחב"ח והוליד ממנה בן הבן הוא חצי מתייחס אחר האב וח"ע ואם בא על א"א ישראלית כ' לעיל כ"פ דנ"ל דחייב אף שעל חצי העבדות א"ח מכל מקום חיוב רמי עליו מחמת צד ב"ח וצ"ע בדינים אלו. ואני מסופק אם א' קידש ח"ש וחב"ח דהדין מבואר בר"מ ובאה"ע סי' מ"ד דהיא נקראת שפחה חרופה ואם בא עליה בנו אי נימא דהיא אשתו רק דהתור' גילת' דאין חייבין עלי' משום א"א אבל משום אשת אב אפשר דחייב מיתה וכן לענין אשת אחי אביו אם היתה ש"ח ונראה מצד הסברא כיון דאין קדושין גמורין לענין א"א כמו כן א"ח עלי' משום עריות הנ"ל וא"י אם על כל פנים איסור יש בדבר דלגבי א"א גילת' התורה דהיא חייבת מלקות והבועל חייב אשם אבל אם היא אינה א"א רק לענין עריות אחרות לאחר מיתת בעלה אפשר דאפילו איסור אין עליו דהתורה לא אסרה רק אם הי' בה אישות גמורה [בין מן הנשואין] בין מן אירוסין עיין ר"מ ובהרה"מ אבל בנידון זה דלא הי' בה אישות גמורה לענין מיתה אפשר דאפילו איסור אין בה בשאר עריות הנ"ל וצ"ע. (ושו"ר באבני

מלואים סי' מ"ד דס"ל לענין שאר עריות חייב כרת דמה שאינו חייב מיתה משום א"א הוא גזירת הכתוב אבל אחיו חייב משום א"א כיון דתפסי קדושין ואין מוכרח לפענ"ד). ואגב דקאימנא בהאי ענינא אכתוב מה שנסתפק לי לענ"ד אשר מבואר באה"ע סי' מ"ד הדין דש"ח ומבואר שם בח"מ וב"ש אם יש לו נשים הרבה ויש לו ג"כ ש"ח ומת בלא בנים אין חליצתה ויבומה פוטרת שאר נשים נראה דפשיטא להו שהיא עצמה זקוקה ליבום וקצת נראה כן מפירש"י גיטין פ' השולח גבי דין זה ופלוגתא דגמרא אי פקעי אבל התוס' שם פי' שלא כפירש"י בפי' הגמ' דלא איקרי אשת שני מתים וע"ש בפ"י נראה ג"כ מדבריו דהיא זקוקה ליבום. ואין אני יודע מהיכן למדו רבותינו ז"ל ד"ז אפשר כיון דאינ' אשתו גמורה רק דגזירת הכתוב דחייב אשם ודוקא גדולה ובעולה עיין ר"מ פ"ג מהא"ב אבל בלא תנאים הללו א"ח כלל אם כן מנלן דהיא זקוק' ליבום אחרי מות בעלה ועיין ביבמות וביומא דהגמ' מצריך קרא החוצה לרבות ארוסה מחמת דכתיב ביתו משמע דוקא נשואה ע"ש ומצריך קרא לרבות ארוסה אם כן אפשר דהתורה לא ריבתה רק ארוסה גמורה דחייבים מיתה עליה אבל לא ארוסה כזו דא"ח עלי' רק אשם וכ"פ א"ח אף אשם כמבואר בר"מ א"י כעת מנלן דזקוקה ליבום וצ"ע. וע' תוס' פ' השולח גבי אשת שני מתים ולקמן מצוה תקצ"ז הארכתי יותר בזה. וכן אני מסתפק לשיטת הר"מ והרמב"ן וכ"נ דעת רש"י קידושין דיבם קטן הבא על יבמתו היא אשתו גמורה רק דהתורה מיעט אותה דהבא עליה אינו במיתה דכתיב אשת איש פרט לאשת קטן אם הדין כן גם בשאר עריות כגון דנפל לפני אביו כשהי' קטן יבמה ובא עליה ואח"ז לאחר שהגדיל לא בא עליה ונשא אשה אחרת והוליד ממנה בן אם הבן הזה חייב עליה חוץ מאיסור אשת אחי אביו גם באיסור אשת אב (ועיין ר"מ ה' יבום ובש"ע סי' קס"ז נראה דאף לאחר שהגדיל חייב הבא עליה דמ"מ אשת קטן נקראת ולא גדלי קדושין בהדה וע"ש דצריכה גט וחליצה וצ"ע בר"מ הלכות אישות גבי קטן וקטנה ואמאי לא נימא כאן ג"כ גדלי קדושין בהדה ע"ש) או לאו כיון דלאו אשת אב גמורה היא דא"ח מיתה עליה משום א"א וכן לענין שאר הקרובים כגון אחיו מאמו שבא על אשתו שנפל לאחיו מאביו אם חייב באשת אח א"ל דכל העריות הם דווקא באשה גמורה שחייבים עלי' משום אשת איש אבל אם אינו חייב עליה לא הוי אשתו כלל וצ"ע. ומ"ש הרהמ"ח וזאת מן העריות כו' לכל באי עולם חוץ מן העבדים עמש"ל:

סעיף ב

אלא ע"י ביאה כו'. עבמ"ל ה' מלכים נסתפק אם ב"נ בא על ערוה שלו אם קנה אותה בביאה זו להתחייב אחר ע"י כגון ב"נ שבא על אמו אם קנאה להיות א"א וחייב אחר

ע"י או כמו בישראל אין קדושין תופסין בעריות כמו כן גבי ב"נ וכן נ"מ כאן אם בא על אמו אם בנו חייב עליה משום א"א לאחר מיתתו. ובפר"ד מביא בשם חכמי אשכנז שאין קונה אותה כמו גבי דידן ע"ש ולא ה"ר לדבריו. ולדידי אין נראה כיון דהא דאין קדושין תופסין בחייבי מב"ד ובח"כ נפקא לן מקראי כמבואר בקדושין ס"ז ע"ב ובל"ז לא ידעינן אם כן לגבי ב"נ דלית לן קראי מנלן דלא יתפסו קדושין בעריות ואין למדין ב"נ מישראל ע"כ נראה דתפסי בה קדושין מכל מקום נראה לאותן השיטות שכבר הבאתי לעיל בח"ז דגם ש"ח אף שאין בה מיתה מכל מקום לא נתפסו קדושין של אחר כיון דקנוי לקמא והשני אינו מוסיף עליו איסור אין בידה כח להקנות עצמה אם כן כאן ג"כ אם א' בא על אשת חבירו אינה נקנית לו וכגון דחבירו מת אינה נקראת א"א על ביאת השני כיון דנקנית לראשון אבל להשיטות שהבאתי לעיל דגם ש"ח נקנית להשני כיון דאינה ח"כ ול"ש בה היקש דר"י המבואר בקדושין אם כן גבי ב"נ כמו דתפסי קדושין בעריות אחרות אם כן ה"ה בא"א נמי תפסי בה קנין השני. ודע דא"א לב"נ נקנית בביאה ומ"ש בר"מ דב"נ שייחד שפח' לעבדו אינו חייב עד שיקראו אותה רביתא דפלניא זה דוקא גבי יחוד שפחה לעבדו דאינה אשתו גמורה מכל מקום חייב בנקראת רביתא דפלניא ע"ש בר"מ ובסנהדרין פד"מ ע"ש. וער"מ דאף אחר מיתת האב אשתו אסורה אף בב"נ ועיין בה' מלכים. ולענין טומטום ואנדרוגינוס בישראל דינו כדין הספיקות:

מצוה קצב

סעיף א

שלא לגלות כו' בין שהיא אחותו מאב כו'. ואם יש לו אחות הבאה משפחה ונכרית א"ח עליה משום אחותו עאה"ע סי' ט"ז מביא שם רמ"א י"א דמדרבנן נקרא זרעו הבאה משפחה ונכרית וע"ש בח"מ וב"ש ואם יש לו אחות הבאה מח"ש וחב"ח כתבתי לעיל כ"פ דהוי חצי אחות ובודאי חייב עליה. ואם ח"ע וחב"ח קידש אשה מבואר בסי' מ"ד באה"ע דהוי ס' קדושין והוא מש"ס דגיטין ועיין בח"מ ומבואר בתוס' שם דאי אין קידושין קידושין אין הבנים מתייחסין אחריו אם כן נראה בח"ע וחב"ח אף דמצד הסברי הוא דאם הוליד בת ואח"ז נתגייר והוליד בן דהו"ל הבת חצי דידי' ויהיה חייב עליה אחיה משום חצי אחותו אך מחמת דאין קידושין קידושין אף מצד הב"ח שלו אינו מתייחס אחריו כלל ולא הוי אחותו כלל ולו' דהתוס' כתבו דוקא לענין ירושה אין נראה וע"ש בחידושי הרשב"א כ' גם לענין יוחסין וא"כ לדידן דפסקינן דח"ע וחב"ח שקידש הוי ס' קדושין אם כן הוי אחותו מצד החירות מס' ואינו חייב מלקות ולא קרבן וכן לענין הדינים

המבוארים למעלה לענין ערות אביו א"ח כלל ח"ע וחב"ח שהוליד בן ובא הבן עליה אף שהבן ישראל גמור דאמו ישראלית אם כן גם מצד חלק העבדות היא ישראל מכל מקום אפילו בחלק הב"ח של אביו ואפילו אם נתגייר אביו א"ח עליה משום ערות אביו דלמא אינו תופס קדושין של אביו וא"כ לאו בנו הוא כלל ועוד לשאר דינים המבוארים למעלה דוק ותראה. אך לכאורה קשה דפסקינן דח"ע וחב"ח שקידש הוי קדושי ספק אם כן היאך פסק הר"מ והרהמ"ח באה"ע סי' ד' דח"ע וחב"ח הבא על א"א הולד אין לו תקנה דהוא חצי ממזר וחצי כשר דהיינו מצד עבדות הוא כשר דאזלינן בתר דידה ככל עבד הבא אפילו על א"א הולד כשר ומצד החירות שלו הולד ממזר הא מבואר ביבמו' דגמרינן מאשת אב וכ"ה דלא תפסי קדושין לעלמא הולד כשר וכ"כ הרשב"א בחידושיו לגיטין שם דאם ח"ע וחב"ח אין קדושין קדושין אם כן אם בא על א"א הולד כשר ע"ש וא"כ להר"מ דפסק דהוי ספק קדושין אם כן הו"ל החצי מצד החירות רק ס' ממזר ולמה כ' הר"מ והמחבר דהוי חצי ממזר ודאי וצ"ע. שו"ר בס' אבני מלואים סי' מ"ד שהקשה זאת והנאני וע"ש מה שתי' ועיין ביבמות נראה ג"כ שם כמ"ש כמו אחותו משפחה אינה נקראת אחות כן מח"ע וחב"ח כיון דאינו מתייחס אחריו אינה נקראת אחות כנ"ל. ואם אחד הוא בן אנדרוגינוס אשר נולד מאנדרוגינוס מזכר ויש לו אחותו מאמו האנדרוגינוס אשר נולדה מזכר אחר מסתפק אני אם יש לאחות דין אחותו מאמו כיון דאפשר שהאם היא זכר ומכל מקום יכול להוליד ולו' דממ"נ אם היא זכר הוי אחותו מאביו ז"א כיון שלא נולדו בדרך הולדה מזכר ויש להם לכ"א אב גמור אין זה נקרא אב וגם אם אנדרוגינוס הוליד מאשה בן והוליד מאשה אחרת בת אפשר דא"ח על אחותו מאביו דאפשר דאביו אינו זכר ולא נקרא אביו ולו' דממ"נ אם היא נקיבה ה"ל אחותו מאם ז"א דהא לכ"א יש לו אם גמורה ול"ש שני אמהות לכ"א וצ"ע בדינים אלו ועמש"ל בשם מהריט"א דאנדרוגינוס יכול לילד מזכר ולהוליד מנקבה וצ"ע:

סעיף ב

בעדים והתראה. ואם התרו בהם למלקות חייבים מלקות ככל חייבי כריתות שלוקין עש"ס ור"מ:

סעיף ג

כל באי עולם כו'. חוץ מעבדים דאינו חייב על אחותו אפילו מאם עיין ר"מ פי"ד מהא"ב:

סעיף ד

בין מזידין כו'. עיין ר"מ ה' מלכים דשוגג גמור פטור רק באומר מותר חייב דהוא קרוב למזיד דהיה לו ללמוד ע"ש:

סעיף ה
אלא שני עדים. דברי הרהמ"ח אי אפשר ליישבם בלי ט"ס דהיא גמר' ערוכה בסנהדרין ופסקה הר"מ ה' מלכים דב"נ נהרג עפ"י ע"א ע"ש:

סעיף ו
והודאת פיהם. זה אינו מבואר בר"מ אבל באמת כ"ה כיון דעיקר הטעם דאדם קרוב אצל עצמו וב"נ נהרג ג"כ עפ"י קרובים עש"ס ור"מ ע"כ נהרג ג"כ עפ"י עצמו ועי"ל פ' יתרו הארכתי בזה קצת בעזהשי"ת:

סעיף ז
ומן הדומה כו'. אינו מובן דודאי אף דאותם שאינם כשרים להעיד על ישראל כשרים להעיד לב"נ דעכו"ם פסול לעדות ולעכו"ם חבירו כשר ואפשר סובר הרהמ"ח כשיטת קצת ראשונים דגם עכו"ם כשר לעדות ישראל רק דחשדינן אותו למשקר וכל היכי דידעינן שאינו משקר כשר לא כמו קרובים דגזירת הכתוב היא דפסולים אף משה ואהרן עי' באו"ת וקצה"ח סי' כ"ח ואם כוונת הרהמ"ח דקרובים כשרים להעיד מה נסתפק בדבר והיא גמר' מפורשת ופסקה הר"מ ה' מלכים דב"נ נהרג עפ"י קרוב. וצע"ק. ולענין שאר דיני עדות הנוהגים בישראל נרא' דלא נהוג בב"נ כגון רשעי' דגזירת הכתוב דפסולי' בישראל כשר בב"נ. אך רשע לתיאבון דכפין ואכיל כפין ומסהיד או חשודים עי' בה' עדות הכלל כל הפסולים מחמת דחיישינן למשקר ודאי פסולין הם לפ"ד אף לב"נ אבל באינם חשודין רק שהם פסולין לישראל מגזירת הכתוב וכגון נמצא קרוב דבטלה כל העדות דהכל רק מגזירת הכתוב נרא' דהם כשרים לב"נ חוץ מאשה כמבואר להדי' בש"ס ור"מ דלא תעיד להם ולא תדין להם ואין כאן מקומו להאריך:

מצוה קצג

סעיף א
שלא לגלות כו' אפילו ממזר. לע"ד היא משנה מפורשת דמי שיש לו בנו מכל מקום אפילו ממזר בנו לכ"ד חוץ מהנולד מן השפחה ומן הנכרית. וכבר כ' דאם ח"ע וחב"ח הי' לו בן מישראלית דלפי מה דפסקינן דהוי ס' קדושין אם כן א"ח על בת בנו כי בנו אפילו מצד החירות אינו בנו כיון דלא תפסו קדושין אין הבן מתייחס אחריו ע"ש ה"ה בכל העריות שייך דין זה. ואם הי' לו בן מחציה שפחה וחציה בת חורין הוא מצד החירות חצי בנו וח"ע ואם הי' לו בת פטור זקנה כיון דהבת אינה נחשבת בתו כי הוא ח"ע וחב"ח ואינו מתייחס אחריו. אך אם הוליד בת מח"ש וחב"ח ואותה בת הולידה בת אם כן בתו

ובת בתו מצד חצי החירות הם בנותיו ומצד העבדות הם שפחותיו אם כן חייב מחמת צד החירות כמבואר לעיל בענינים אחרים. ודע דמצוה זו הן בת בנו מהנשואין או מזנות חוץ מה שמבואר להדיא דבזנות לא. אך אם בא על בת בנו מאשתו הנשואה חייב שתים משום בת בנו ומשום בת בנה מלאו דערות אשה כמבואר לקמן בד' הרהמ"ח וברמ"מ גבי בתו וה"ה כאן וה"ה במצות שאח"ז בת הבת ואם אנדרוגינוס הוליד בן מזכר ובא אח"כ על נכדו אפשר אף דס' זכר הוא אינו בכלל לאו זה כיון שבנו יש לו אב גמור וכן להיפוך ועמ"ש לעיל:

מצוה קצה

סעיף א

שלא לגלות כו'. עיין ר"מ פ"ב מהא"ב ומ"ל. ומ"ש הרהמ"ח בתו מנשואה חייב ב' חטאות כ"ה ג"כ דעת הר"ם שם ועיין ראב"ד השיגו דא"ח ב' חטאות רק לענין לקוברו בין רשעים גמורים ועיין במ"מ שם. וע' לח"מ שסובר בדעת הראב"ד דלא משכחת לה ב' חטאות דעל בתו שהי' לו מנשואתו אינו חייב משום בתו רק משום ערות אשה ובתה אבל לא משום בתו דגרע מבתו מאנוסתו אבל אם היה לו בת מאנוסתו ואח"ז נשא את האם אז חייב משום בתו וא"ח על אשה ובתה דאין איסור דאשה ובתה חל על איסור דבתו ע"ש בלחם משנה וצ"ע אבל דעת הר"מ דחייב שנים בבתו מנשואתו מכל מקום אם הי' בתו מאנוסתו ואח"ז נשאה אם חל איסור אשה ובתה על בתו צ"ע ואין כאן מקומו להאריך בדין אחע"א:

סעיף ב

שחכמים גזרו כו'. לא ישא א' מז' קרובות ע"ש בר"מ ובמ"ל אם היה הבועל אונס או הנבעלת או שניהם באונס אם גזרו חכמים ע"ז ע"ש באורך דאפשר דכה"ג ל"ש לומר לבו גס בה ע"ש שהאריך בזה:

מצוה קצו

סעיף א

שלא לגלות כו' חייב ב' חטאות כו'. ודע דזה דוקא אם נולדה מנשואין אבל אם נולד' מן האנוסה ואח"כ נשא אביו אמה אינו חייב רק משום אחותו בלבד ע' פ"ב דיבמות וז"פ. ודין אנדרוגינוס עיין לעיל ותלמד דיניו לכאן וגם אשת אביו היא ח"ש וחב"ח דאין

הקדושין גמורים מכל מקום מסופק אני דאפשר דא"ח על הלאו דבת אשת אביך כמ"ש לעיל ותלמד לכאן:

סעיף ב

במזיד כו'. ואם שוגגים ב' חטאות כו' ה"ה אם היו מזידים והתרו בהו למלקות סופגים שמונים אם התרו בהם משני לאוין כיון דהם ב' שמות וז"פ:

מצוה קצז

סעיף א

ערות אחות האב ואחות האם. היא ברייתא ביבמות ור"מ פ"ב מהא"ב ועיין לעיל לענין אחות מן עבד וח"ע וחב"ח וח"ש וחב"ח ושאר דינים:

מצוה קצט

סעיף א

שלא לבא על אחי האב בין שיהי' כו' או מן האב. ע' בהגהת מ"ל כ' דלא מצא דין זה מבואר אלא דנר' מדסיים הכתוב אל אשתו לא תקרב והוא דוקא באשת אחי אב מן האב אם כן גם התחלת הכתוב דוקא אחי אביו מן האב וצ"ע גם לענין איזה נקרא אחי אביו מן האב ע' לעיל כמה דינים בזה ושייך ג"כ כאן לענין ח"ע וחב"ח ואנדרוגינוס וא"צ לכפול:

סעיף ב

שניהם נסקלין ובשוגג חייב הא' ב' חטאות והא' חטאת א' כו'. היינו השוכב חייב ב' חטאות אבל הנשכב לא ריבתה התורה אותו אלא לענין זכר אבל לא לענין לאו זה ע' מש"ל במצות ערות אביך. ולכאורה נ"מ נמי במזיד ולענין סקילה שכאן וכן לעיל גבי אב דהשוכב חייב ב"פ סקילה ואי קשיא דהאיך משכחת תרי קטלא הא נ"מ לענין אם שגג בא' והזיד בשני חייב סקילה משום השני והנשכב א"ח רק משום לאו א' ואם שגג במ"ז והזיד באביו פטור לגמרי. אך באמת דע דכאן וגבי אביו א"ח משום הלאו דאביו והלאו דאחי אביו סקילה כי לא כתיב סקילה רק גבי משכב זכר דכתיב בפי' בתורה סקילה אבל אלו הלאוין הם נכללו בסוף הפרשה כל אשר יעשה כו' ונכרתו אבל סקילה אין בו אם כן לפ"ז אם התרו בו משום אביו או א"א ולא משום זכר א"ח השוכב רק מלקות משום לאו ככל ח"כ והנשכב פטור מכלום כי על הלאו הזה אינו מוזהר כלל ואם התרו בהם משום זכר שניהם חייבים סקילה והכלל דעל הלאוין הללו א"ח סקילה ופשוט. וכ"כ תוס' יבמות כ"ה ע"ב ד"ה הוא דאינו חייב סקילה על לאו זה (וע' השמטה למצוה

קפ"ט). רק הם ח"כ וחייבי חטאת בשוגג וכ"כ ד"ז הר"מ בה' שגגות דחייב שנים לענין חטאת ע"ש. ודע דכאן וכן בכ"מ שמבואר לקמן דחייב שנים אף דהתרו בו משום א' וחייב מב"ד מכל מקום על השני ששגג חייב חטאת ול"א קלב"מ לענין קרבן וע' תוס' פסחים כ"ט מש"ס דשבת ע"ש:

מצוה ר

סעיף א

שלא לבא כו'. עיין ר"מ פ"ב מהא"ב ומ"ש הרהמ"ח אם בחיי דודו חנק. היינו משום א"א ולעיל גבי אשת אב ושאר עריות לא כתב הרהמ"ח דבחיי בעלה חייבים חנק דהם חייבים סקילה או שריפה והם חמורים מחנק ומי שנתחייב שני מיתות נידון בחמור' ע' בסנהדרין ובר"מ הלכות סנהדרין וכאן על השאר בשר א"ח מב"ד ע"כ כ' דבחיי בעלה דחייבים משום א"א חנק וה"ה שם אם [שגגו] בשאר בשר והזידו בא"א חייבים חנק משום א"א וז"פ:

סעיף ב

ואם יש עדים לוקה היינו בהתראה ככל חייבי כריתות דלוקין וה"ה בחיי דודו אם לא התרו בהו משום אשת איש רק משום אשת אחי אביו חייבים גם כן מלקות דחייבי מיתות שוגגין אין פוטרין מלקות עיין ר"מ הלכות סנהדרין ובארתי זה למעלה:

סעיף ג

בשוגג חטאת כו'. ובחיי דודו אם שגג בשניהם חייבים ב' חטאות דהב' איסורים באים כאחד וכן בדברי הר"מ פ"ב מהא"ב ואף אם הזיד בא"א אם שגג באא"א חייב חטאת משום זה דמיתה אין פוטר מקרבן כמש"ל. ודין דאם אחי אביו קידש ח"ש וחב"ח דהיא ש"ח כבר נסתפקתי לעיל כיון דאינו קדושין לגבי אחרים לענין א"א אם כן אינו בכלל העריות הללו ג"כ וע' לעיל ותלמד לכאן. ואם אחיו מן האב אשר נולד מח"ש וחב"ח ודאי כ"ז שלא נשתחרר הרי הוא ח"ע וחב"ח דהולך אחר דידה והוא שקידש אשה אם כן הקידושין אינם אלא ס' כאשר ביארנו למעלה ואם לאחר שנשתחרר קידש אשה הרי היא אשתו גמורה רק לאביו הוא חצי אח ודאי חייב על אא"א ע"ל וא"צ לכפול. ואגב שהבאתי לעיל דהתו"ס פסחים דאין מיתה פוטר מקרבן ע"ש שהביאו ראיה משבת דצ"ג דאם שגג בא' דהיינו על האוכלים והזיד על הכלים דחייב סקילה על הכלים וחייב קרבן על האוכלים ע"ש בתוס' שהקשו האיך חייב קרבן על השוגג הא אינו שב מידיעתו הא חילל שבת וע' מ"ל פ"ג מה' שגגות פלפול ארוך בדיני שב מידיעתו ואין כאן מקומו.

והנה מ"ש לעיל אף דחייב מב"ד מכל מקום אם שגג בשם אחר חייב חטאת דאין מב"ד פוטרת מחטאת ע' בתוס' ע' קצה"ח סי' כ"ח נרא' מדבריו משום דאין ממשכנים חייבי חטאות והוי החיוב רק לצי"ש ובקלב"מ חייב בבא לצי"ש ע' רש"י גבי אתנן אסרה תורה. ונראה ג"כ מדבריו דדוקא ח"מ שוגגין חייב בבא לצי"ש אבל אם היה במזיד והתראה פטור אף בבא לצי"ש אם כן נפטר מחטאת ג"כ ע"ש. ולדידי צ"ע דהא מבואר בתוס' ר"ה דהא דחייבי חטאת אין ממשכנים דוקא ג' רגלים רק שמתעצל אבל לאחר שעברו ג' רגלים עובר משום בל תאחר וממשכנים דאזהרה לב"ד שיעשוך ע"ש אם כן החיוב מוטל עליו ולמה יתחייב חטאת וע"ש בתו' פסחים וגם לדבריו היכי שהתרו בו א"ח חטאת וצ"ע מתו' הנ"ל ואין כאן מקומו:

מצוה רא

סעיף א

שלא לבא כו' אחר מותו כו'. ע' פ' ד"מ אף על פי שנא' ב' לאוין מכל מקום אינו אלא לאו א' דהלאו השני לרבות לאח"מ ע"ש ברש"י ובתוס' מקשי' מהיכן למדנו עונש לאחר מיתה ע"ש. ולכאורה נראה דלאחר מיתה א"ע על כלתו כי כלתו היא הפי' כ"ז שבנו חי כמבואר שם אבל לאחר שגירשה או לאחר מותה היא רק נקראת אשת בנו ועיין בסנהדרין וברש"י שבועות דהתראה צ"ל מאותו לאו ואם התרו בלאו אחר לא הוי התראה אם כן לאח"מ אם התרו משום הלאו דכלתו אינו התראה לחייב עליו רק צריך להתרות משום אשת בנו וד' רש"י הם בשבועות דף כ' וע"ש בסנהדרין פד"מ וברש"י:

סעיף ב

ומן הדומה כו'. אפילו בן ממזר בודאי כ"ה עיין במשנה יבמות פ"ב דבנו הוא לכ"ד חוץ מבן שפחה ונכרית וכבר כ' לעיל אם ח"ע וחב"ח יש לו בן אם אין קדושין תופסין אינו קרוי בנו אך אנן פסקינן דהוי ס' קדושין אם כן הוא ס' בנו ואם יש לו בן מח"ש וחב"ח הוא חצי בנו חייב על כלתו. ואם בנו קידש ח"ש וחב"ח כיון דלא הוי קדושין גמורים אפשר דא"ח עליה משום כלתו וע' לעיל:

סעיף ג

ועובר כו'. בסקילה אפילו עודה תחת בעלה דסקילה חמורה ונידון בחמורה אם לא שלא התרו משום כלתו אינו חייב רק משום א"א ופשוט וכבר כ' לעיל וכן הדין בכל עריות:

מצוה רב

סעיף א

שלא לבא על אשת אחיו כו' מן האב כו'. מן האם ואיזה נקרא אחיו אם יש לו אח מח"ש וחב"ח ע' לעיל ואשת אח אם היא ח"ש וחב"ח כ' לעיל ג"כ דלא נקראת אשת אח ולענין יבום יבואר לקמן וכבר הזכרתי לעיל ג"כ. ומ"ש חוץ מאשת אח שלא הניח בנים היינו אח מן האב דאח מן האם אין זוקק ליבום עיין פ' הבע"י ובר"מ פ"ב מהא"ב:

מצוה רג

סעיף א

אשה ובתה כו'. ר"ד אשה ובת בנה. ר"ה. אשה ובת בתה כו'. דעת הרהמ"ח כהר"מ פרק ב' מהא"ב דלאחר מיתת אשתו חמותו וכן הדורות למעלה ולמטה אין בהם שרפה אבל הוא איסור כרת ובמ"מ מביא הרבה חולקין דהדורות למטה כגון בתה ובת בנה ובת בתה אף לאחר מיתת אשתו הם בשריפה רק הדורות למעלה כגון חמותו ואם חמותו ואם חמיה אחר מיתת אשתו הם רק בכרת ע"ש ג"כ שמביא שיטת הראשוני' דחמותו לאחר מיתה אשתו אף כרת אין בה רק ארור שוכב עם חותנתו והוא איסורא בעלמא ודעת תוס' כדעת הר"מ דלאחר מיתה חייב כרת בחמותו ע"ש ביבמות דצ"ד. ולאותן השיטות דא"ח כרת אם כן אינה בכלל עריות ותפסו בה קדושין לאח"מ אשתו. ודע דכל העריות המבוארים ע"כ כולם אין קדושין תופסין בהם וכן שתי אחיות המבואר אח"ז חוץ מנדה כמבואר בש"ס כ"פ דח"כ אין קדושין תופסין אליבא דכ"ע וכתבתי כ"פ דלענין אישות המקדש חצי' שפחה וחצי' בת חורין כיון דלא הוי קדושין גמורין לענין א"א אם כן גם לענין קרובות לא הוי קדושין גמורין אם כן לפ"ד אם א' קידש אשה ח"ש וחב"ח ואחר זה בא על בתה שנשתחררה לגמרי א"ח עליה מיתה משום ערות אשה ובתה וא"כ גם הקדושין של שניה דהיינו הבת תופסין דאינה ח"כ אבל אם קידש בתה קודם אם כן הוי קדושין גמורין ואח"כ בא על אמה שח"ש וחב"ח ח"כ עליה אף שהאם אינו רק חצי אם שלה מכל מקום חייב כמ"ש לעיל כ"פ. ואם קידש בתה המשוחררת ואח"כ קידש אמה ח"ש וחב"ח בודאי אין תופסין הקדושין מכח כ"ש מה דאין קדושין גמורים תופסין בח"כ עאכ"ו קדושין קלושים בודאי אין תופסין וקדושין של ח"ש וחב"ח הם קדושין קלושין דא"ח עליה מיתה כשאר א"א. ודע דאותן הנשים הנאסרות לו מחמת אשתו כגון הנהו ואחותו שיבואר אח"ז דאין קדושין תופסין בהו לאחר קדושי הראשונה ה"ה אם קידש אשה ובתה או אשה ואחותה כא' אין הקדושין תופסין אף בא' מהם וד"ז הוא משנה

מפורשת פ"ב דקדושין ובש"ס מסיק דהטעם הוא כדרבה דכל שאינו בזאח"ז גם בב"א אינו ע"ש.

והנה אם קידש אשה ובתה כא' והאחת היא ח"ש וחב"ח האיך הדין לפמ"ש דאם קידש בראשונה ח"ש תפסי קדושי השני' ואם קידש הישראלית גמור' בתחלה אין תופסין הקדושין של ח"ש וא"כ לכאורה שניהם מקודשות דל"ש כל שאינו בזאח"ז כ"ה דבחד צד ישנו בזאח"ז וכ"ה בתוס' גיטין פ' השולח (גיטין דף מ"א.) וכאן נמי בחד צד אם קידש מקודם הח"ש וחב"ח תפסי הקדושין של השני' אך מכל מקום נ"ל דאינה מקודשת כי יש עוד ליתן טעם על המקדש אשה ובתה או שני אחיות כא' דאינה מקודשת וע' רשב"א הקשה לאביי דלית ליה סברא דרבה דכל שאינו בזאח"ז וגם סובר דקדושין שאמ"ל הוי קדושין אם כן מ"ט דמשנתינו דהמקדש כאחת לא הוי קדושין ונ"ל דהנה מבואר ביבמות דאמר אביי הכל מודים בבא על הסוטה שאין הולד ממזר דהא תפסי בה קדושין וע' רש"י שם כ' דאי אמרינן דלא תפסי קדושין בסוטה אם כן כשנעשית סוטה תחת בעלה לא יהי' צריכה גט רק יפקעו הקדושין והתוס' הקשו על רש"י ובנ"י מבואר כדעת רש"י דכל היכי דלא תפסי בה קדושין אם נעשה דבר זה תחת בעלה א"צ גט רק נפקעו הקדושין ממילא ובספר אבני מלואים סי' י"ח תי' בזה קושית התוס' שהקשו דמבואר בש"ס דלר"ע אין קדושין תופסין בח"ל אם כן הוי מכלל עריות ואין זקוקה ליבום דלמה אין זקוקה תיתי עשה ולדל"ת דעשה דוחה ל"ת שאין בה כרת ותי' הוא ז"ל עפ"י דעת רש"י הנ"ל כיון דאם אפילו ידחה הל"ת מכל מקום המצוה אינה אלא בביאה ראשונה וא"כ אח"כ הוי ח"ל ולר"ע דאמר אין קדושין תופסין בח"ל ממילא נפקעו הקדושין בלא גט ואם כן לכתחלה הוי כמקדש אותה על זמן ולפי המבואר בנדרים דקנין לזמן הוי קנין פירות וק"פ באשה לא אשכחן אם כן אינה מקודשת כלל דלא הוי רק ק"פ אם כן אין מצוה כלל ע"ש בדבריו אם כן במקדש אשה ובתה אם נימא דהוי קדושין אם כן כ"א נעשית עליו ח"כ מחמת אשה ובתה או שני אחיות וא"כ לא יוכלו להתקדש רק לרגע א' כיון דתיכף דנתפסו הקדושין כ"א נעשית ח"כ ואין קדושין תופסין בח"כ ואם אין קדושין תופסין בח"כ אם כן ממילא נפקעו כדברי רש"י ע"כ אינה מקודשת כלל שלא תהי' מקודשת רק לזמן ולזמן הוי ק"פ ולא אשכחן בא"א ע"כ אינה מקודשת כלל. ובזה ניחא לי דידוע שיטת קצת גאונים בטאה"ע סי' מ"ד דרשע שקידש אינם קדושין דהוי כמו עכו"ם ועיין בה' יבום ג"כ קצת שיטות דאינה זקוקה כלל לרשע אם כן לפי דבריהם א"י לגרש גם כן ואם כן היאך הלכה רווחת בישראל דרשע מגרש ול"ח בחומרא דא"א להנ"ל ובס' רש"י ניחא דממ"נ לשיטת הגאונים דלא תפסי קדושי רשע אם כן ממילא דאם נעשה רשע נפקע

הקדושין וא"צ גט. וגם ניחא לי דברי בעל תה"ד שכ' דאשת אליהו ואשת ריב"ל מותרת דלא נקראת א"א רק מלאך ולכאורה נהי דלא תפסי קדושין ממלאך דלא נקרא איש מכל מקום אם היה בה קדושין גמורין היאך נפקעין הלא למיתת הבעל צריכין ילפותא בקדושין שיתיר. ובזה ניחא כיון דאין תופסין קדושין אם כן ממילא נפקעו הקדושין ואין להאריך. נחזור לענינינו אם כן גם בקידש ח"ש ובתה משוחררת כאחת אף דל"ש הטעם כל שאינו בזאח"ז כמ"ש מכל מקום אם יתפסו הקדושין תיכף נפקעו הקדושין של הח"ש שיהי' ח"כ כמ"ש לעיל אם כן אין הקדושין תופסין בה אם כן גם הקדושין של ישראלית גמורה אין תופסין כי הוא רצה לקדש שניהם והא' אינה מקודשת אם כן נתבטלו ג"כ קדושי השניה לאותם השיטות דאמר כולכם דאף הכותית אין מקודשת ע' באה"ע סי' מ"א ואף להשיטות שסוברי' דדין זה דומה לקני את וחמור דכותית מקודשת מכל מקום כאן נ"ל דאינה מקודשת ועיין במקנה בסוגיא דהמקדש אשה ובתה ובעז"ה הם דברים ישרים למוצאי דעת.

ועוד יש דין מחודש בדינים אלו דעל כל עריות אם ערוה אחת אסורה משום שנים או ג' שמות כגון אמו וא"א או אחותו ואחות אמו ומשכחת לה כמבואר בכריתות ובה' שגגות אם בא עליה חייב שתים או ג' חטאות או יותר כמנין השמות אבל אם בא על חמותו והיא ג"כ אם חמותו ואם חמיה והציור ע' בכריתות ור"מ פ"ד מה' שגגות אף על פי שהיא ג' שמות מכל מקום אינם חייבין אלא חטאת א' כי גזירת הכתוב היא ומבואר דין זה ובר"מ הלכות שגגות פ"ד ה"ד. ודע דכל העריות המבוארים ואשר יבוארו אח"ז חוץ מנדה דיש עוד דין כאשר יבואר לקמן בעזה"י אם בא על ערוה אפילו כ"פ אם הי' בהעלם א' אפילו בכמה ימים מכל מקום אינם חייבים רק חטאת א' אם לא שהיו גופים מחולקים כגון שבא על ה' נדות אף על פי שהוא שם א' והי' בהעלם א' מכל מקום חייב חמשה חטאות דגופין מחולקים ודינים אלו מבוארין בר"מ הלכות שגגות ודנדה משכחת לה אף דבא על נדה א' שני פעמים מכל מקום יתחייבו ב' חטאות כמשי"ת לקמן בעזה"י. ודע דבכל העריות אם היה שוגג ואח"כ נזכר לא יפרוש באבר חי ואם פי' באבר חי חייב על יציאתו גם כן ואם הי' בשני העלמות חייב ב' חטאות ואם היו בהעלם א' א"ח רק חטאת אחת כאלו בא על הערוה כ"פ עיין ר"מ פ"ה מה' שגגות. וע' לעיל בענין ח"ע וחב"ח וח"ש וחב"ח ותלמד עוד דינים לכאן וא"צ לכפול הדברים. ודע דאסור היבם ג"כ באם ובת זקוקתו וכן אם חלץ ליבמתו אסור מדרבנן בקרובות כמו קרובות אשתו. והרהמ"ח כתב דין זה במצוה שאח"ז גבי ב' אחיות אבל באמת ג"כ כאן הדין כן שאסור בכל הקרובות ע' במסכת יבמות ובר"מ ה' יבום ופשוט:

מצוה רו

סעיף א

שלא כו'. על ב' אחיות ואימתי נקראו אחיות מבואר לעיל דאם באו משני נשים מאיש ח"ע וחב"ח אין נקראים אחיות ואם באים מח"ש וחב"ח נקראים אחיות וכבר בארתי לעיל:

סעיף ב

אבל מתחיי' כו'. דין זה לא מצאתי בר"מ דיהי' אסור לקדש ח"כ שאין קדושין תופסין בהם ועיין בפ' נושאין על האנוסה שם בש"ס דנפקא מלא תקח הראשונה אבל השניה הפי' לא תקח שכיבה. הן אמת גבי ח"ל נראה בב"מ גבי דאמר צא וקדש לי נראה דאף קידושי עצמן האיסור וכ"נ מתמורה בסוגיא דל"ת אעל"מ ושם קדושין תופסין ואביי סובר בקידושין דקידש לוקה משום לא יקח אבל גבי ח"כ לא אשכחן דיהיה אסור לקדש ולא מצאתי ד"ז מבואר וצ"ע ועיין מצוה רס"ו שם פלפלתי באריכות (ועי' בהשמטות):

סעיף ג

אם נשא כו' עבר ונאף. ד"ז הוא באחות ארוסתו ג"כ דאם נאף עמה א"צ גט ולא נאסרה אשתו עליו רק בקידש הראשונה בלא נשואין וקידש או נשא השניה צריכה השניה גט שמא יאמרו תנאי הי' בקדושין הראשונים אם כן ממילא הראשונה אסורה ג"כ משום אחות גרושתו. ולכאורה נראה דה"ה אם קידש אם ואח"כ קידש בתה או חמותו ג"כ אפשר הדין כך דהשני' צריכה גט דשמא יאמרו תנאי הי' בקידושין הראשונים וממילא כיון שזו צריכה גט אשתו הראשונה נאסרה עליו. וכן כל העריות שנאסרו ע"י קדושין כגון אשת אביו או אשת אחי אביו צריכה גט אך מהר"ם ומהרהמ"ח לא משמע כן ע' תוס' יבמות צ"ד ובהרא"ש שכתבו דכל אלו צריכות גט אלא דל"ש שנשאו כיון דאפילו לאחר מיתת בעליהן נאסרו ע"ש. אם כן דכל אלו צריכות גט אם כן הקרובות דנאסרות עליו ע"י אשתו אשתו גם כן אסורה לו וע' פ"ב מהא"ב בר"מ ובמ"מ. ודוקא שהראשונה באירוסין אבל בנשואה אינה צריכה השניה גט דליכא למימר תנאי בנשואין עיין יבמות דף צ"ד ובהלכו' יבום סימן קנ"ט ובר"מ דגם אם ארוסה נתייבמה בטעות צריכה גט מהיבם דלמא יאמרו שהי' קדושי תנאי ע"ש. אח"ז ראיתי בישו"ש כ' ג"כ דדעת הר"מ דדוקא אלו השנים כיון שיכול להיות על ידי טעות כגון שמתה אבל אלו שאינו יכול להיות על ידי טעות דתמיד אסורין א"צ גט ע"ש:

מצוה רז

סעיף א

שלא לבא על הנדה כו'. בלאו זה נכלל ג"כ כל יולדת בין יולדת זכר ז' ימים ויולדת לנקבה י"ד יום וזבה קטנה שהיא ש"י כנג"י וזבה גדולה הבא עליהם חייב משום לאו זה וכ"ה בר"מ פרק ה' מהלכות איסורי ביאה ובמצוה זו אין להאריך כי מבואר באר היטב בש"ע יו"ד ובאחרונים האריכו מאוד:

סעיף ב

טובלת לערב. היינו קודם הז' ימים אין הטבילה עולה לה אבל אחר הז' ימים יכולה לטבול ביום רק משום סרך בתה עיין ר"מ ולקמן בהרהמ"ח:

סעיף ג

שהאשה מטמאה ביום לידתה כו'. לענין ביאה היינו אם לא טבלה עד שלשה שנים ויום אחד ובא עליה מבת ג' שנים חייבים עלי' כמבואר במ"מ שם:

סעיף ד

והענין כו' שכל דם שאינו וכו' אינו בא ממקום טמא. ד' הרב המחבר צ"ע דמבואר במס' נדה ובר"מ דדמים טהורים ג"כ באים ממקור רק דרחמנא טהרה אבל אותם שאינם באים ממקור הם טהורים אף דם ממש. ועיין ר"מ פ"ה ה"ו. ודע דנדה וזבה מטמאות בבית החיצון ע' ש"ס ור"מ וש"ע יו"ד:

סעיף ה

וכשבא ר' וראה כו'. הוסיפו בנות ישראל. ע' ר"נ ומכל מקום הטעם לחומרא זו אף על פי שבתקנה דרבי די אף מחמת זיבה הסותרת אפילו בראיה א' ובכ"כ השוו תחלת ראי' לזיבה הסותרת דצריכה לספור ז"נ ועיין בב"י ביו"ד. ועיין ר"נ דרבותא דטפה כחרדל דאלו הרבה דם היו יכולין לומר דנטף לבה"ח זה ג"י והוי זבה והם החמירו אפילו כחרדל:

סעיף ו

עד שתרגיש כו'. ומהו ענין הרגשה אם שנפתח המקור או הרגשת זיבת דבר לח עיין בס"ט ובנו"ב ואחרונים. ומ"ש הרהמ"ח אלא אם כן ידיה בין עיניה כל בה"ש עיין ר"מ פ"ו מה' א"ב וזה דעת רמב"ן ועיין בב"י סי' קצ"ו שגם דעת הר"מ כן. ודיני ווסתות ושאר ענינים מבוארים בש"ע ואחרונים:

סעיף ז

אמרו חכמים משום סרך כו'. דברי' אלו צ"ע דבזיי"ן אסורה מה"ד לטבול שמא תראה ותסתור ויש מגדולי המורים שסוברים דאף בדיעבד לא עלתה לה טבילה רק בשמיני האיסור משום סרך בתה אבל לא בשביעי ועבב"י סימן קצ"ז ועיין ר"מ מבוארים הדינים באורך:

סעיף ח

במזיד כו' בשוגג חייב חטאת כו'. דע דנדה דינה ככל העריות אם בא על אשה נדה כמה ביאות בהעלם א' א"ח אלא חטאת אחת אם לא שבא על ה' נדות חייב ה' חטאות שהם גופין מחולקין אך דין הנדה אם בא עליה בנדת' ואח"כ טבלה וחזרה וראתה ובא עליה והי' הכל בהעלם בלא ידיעה בינתיים מכל מקום כיון שטהרה בינתיים הימים מחלקין וחייבים ב' חטאות כ"ה בר"מ פ"ה מהלכות שגגות ה"ה והוא מגמ' כריתות דט"ז. ונראה דאם בא על הנדה ואח"ז ביום הז' לנקיים או על ש"י כנג"י וביום השימור טבלה ובו ביום חזרה וראתה ובא עליה אף על פי דמותרת ונמצא טמאה מכל מקום הטבילה מחלקת כיון דע"פ ד"ת טהורה ומותר לבא עליה כמבואר בנדה אחר מעשה תטהר אך חכמי' אסרו שמא תראה ותסתור אבל תיכף לאחר טבילה טהורה אם כן אפילו ראתה אח"כ בו ביום ובא עליה חייבים ב' חטאות כמו שהימים של חול חולקין לענין שגגת שבת כמבואר שם דהי' זמן היתר בינתיים ה"נ היה זמן היתר מן התורה אם כן הימים מחלקין וחייבים ב' חטאות כנ"ל ומכל מקום צ"ע. עוד אפשר כיון דחכמים אסרו לעשות כן לא הוי היתר בינתיים וצ"ע:

סעיף ט

ובן הנדה אינו נקרא ממזר כו'. וגם קדושין תופסין בנדה עיין ביבמות ובר"מ ובאה"ע בהרבה מקומות. וטומטום ואנדרוגינוס אם ראו אודם הם נדות לענין הבא עליהם ואנדרוגינוס אם ילדה ובא א' עליה אף שילדה אינה טמאה רק מס' לידה כי אפשר אינה אשה אם כן אינו חייב אף על פי שילדה כנ"ל:

מצוה רח

סעיף א

שלא ניתן כו' לפני ע"ז. הנה בש"ס יש פלוגתא בפד"מ דס"ד ח"א דלאו זה עובר בין למולך בין לשאר ע"ז דסובר דמולך גם כן ע"ז היא ולפי פירש"י שם חייב גם כן אם עשה אחד מד' עבודות למולך ע"ש והי' דרך המולך לעבוד אותה בהעברת זרעו ולא הוצרכה

התורה להזהיר במולך כיון דדרך עבודתה ובכל עכו"ם חייב דרך עבודתה אלא דהתורה הזהירה שלא יעשו עבודה זו לשום עכו"ם אפילו אם אין דרך עבודתה בכך כמו הד' עבודות חייבה התורה על כל העכו"ם כן חייבה התורה על עבודה זו. ונ"ל כיון דמולך ע"ז היא אליבא דהאי מ"ד אם כן אם עבד המולך בהעברת זרעו חייב משו' שני שמות חד מלאו דעבודה כמו בכל ע"ז אם עובד וחד מלאו זה ומזרעך כו' ולא ימצא כו' אם כן חייב ב' חטאות בשוגג שהיא שני שמות ואיכא מ"ד שם דסובר דמולך לאו ע"ז היא רק הי' חק לעכו"ם לעשות זאת לפני המולך ואם כן אם עשה א' מד' עבודות לפני מולך פטור דלאו עכו"ם היא א"נ אם העביר זרעו לפני שאר עכו"ם שאין דרך לעבדה בכך פטור דהתורה הזהירה שלא לעשות זאת למולך דוקא וחייבה התורה עליו אף שאינו עובד ע"ז בכך ע"ש בסוגיא והנה הר"מ פ"ו מה' עכו"ם פסק דהמעביר לשאר עכו"ם פטור דפסק כראב"ש דמולך לאו עכו"ם היא ואם כן אם עשה לע"ז אחרת פטור וע"ש בכ"מ שכתב גם כן בדעת הר"מ כן בה"ג ד"ה לפיכך אך בסוף דבריו כתב דלענין זה סובר הר"מ דהוא עכו"ם דאם עבד המולך בד"ע חייב לא כרש"י בסנהדרין. וא"י כונתו כי אם לאו עכו"ם היא אם כן א"ח בד"ע ומהדקדוק שדקדק לעכו"ם אחר א"ר כ"כ ע' רש"י סנהדרין שם דף ס"ד ע"ב ד"ה ג' כריתות בעכו"ם כתב אע"ג דמולך לאו עכו"ם מכל מקום קרי ליה עכו"ם ע"ש ומתיבת אחר אין דקדוק כ"כ וצ"ע. ונ"ל למ"ד מולך עכו"ם היא וחייב לכל ע"ז אף שלא כדרכם א"ח רק אם התרו משום הלאו הזה ומזרעך לא כו' או לא ימצא בך כו' דשלא כדרכה אינה בכלל עבודה ואינה בכלל לא תעבדם רק הד"ע שהוא כעין פנים עי' בסנהדרין דף ס' ע"ב ואפשר דהוא גם כן בכלל לא תעבדם מידי דהוי אמגפף ומנשק ע"ש. ונ"ל עוד נ"מ אם מולך ע"ז היא והתורה חייבה על מולך ועל כל ע"ז בהעברת זרע אם כן ב"נ נהרג ג"כ ע"ז דבע"ז כל עבודה שב"ד של ישראל ממיתין ב"נ נהרג ג"כ אבל אי אמרינן דהוא רק חק ואינו ע"ז אם כן גבי ישראל הוא אזהרה מגזירת הכתוב ולא משום ע"ז אין ב"נ נהרג ע"ז ואפשר אף על פי דאין נהרג אסור הוא כמו צורה לנוי והקמת מצבה ע' פ"ט מהלכות מלכים דאף דאין נהרגים מכל מקום ענף הוא מע"ז ואפשר כאן גם כן על כל פנים ענף הוא מע"ז. והנה הרב המחבר כתב להעבירם לפני ע"ז ששמה מולך נראה דס"ל דמולך ע"ז היא ואפשר דהוא קורא כן כמש"ל בשם רש"י:

סעיף ב

והאב היה לוקח כו'. זה גם כן לשון הר"מ פ"ו שהאב בעצמו הי' מעבירו אבל רש"י כ' בסנהדרין ובחומש שהכומרים היו מעבירין אותו והכסף משנה הביא ד' רש"י אלו וברמב"ן עה"ת דחה זה דלא יתחייב מיתה על עשיית אחרי' ע"ש:

סעיף ג

לפי שהיתה עבודה רעה כו'. זה נאמר לדעת הר"מ כו' נראה דסובר דדעת הר"מ דמולך ע"ז היא ונתייחדה האזהרה זו ביחוד ובאמת אם היא ע"ז נתייחדה לחייב על כל ע"ז אם עבדה אף שלא כדרכה כמבואר לעיל ולקמן בסמוך בד' הרהמ"ח אליבא דהרמב"ן ובאמת כבר כתבתי דדעת הר"מ דמולך לאו ע"ז היא בודאי צריכה התורה להזהיר ע"ז דעל חק זה חייב סקילה וחטאת ואיני מבין כוונת הרמב"ם ז"ל כו':

סעיף ד

זהו הנ"ל כו'. וכבר כתבתי דהיא פלוגתא בש"ס ולפי הנראה דסתם משנה דמולך לאו ע"ז הוא כפסק הר"מ עיי"ש ואם כן פטור על כל ע"ז בהעברת זרעו כמבואר בר"מ עי"ש ובכ"מ ובלח"מ:

סעיף ה

וזה הענין כו'. עי' בטעם שנתן הרב המחבר והסמ"ג נ"ט לתשובת המינים משום דנתכפר בעונשו וזה המעביר כל זרעו גדול עונו מנשוא ולא רצתה התורה להענישו שלא יהיה לו כפרה והובא במהרש"א בסוגיא זו ובאמת מחשבות השי"ת עמקו:

סעיף ו

מסר ולא העביר. כ"ה ג"כ בר"מ מן הש"ס וער"מ כתב שהאב מעבירו ברגלו וע"ש בכ"מ ובלחם משנה תמהו ע"ז דמבואר בש"ס דפטור בהעבירו ברגליו רק כמשוורתא דפוריא היינו בקופץ ע"ש באריכות ליישב ד' הר"מ ז"ל. גם העביר בן סומא או ישן הוא אבעיא דלא אפשיטא בש"ס ופסק הר"מ דפטור. ולכאורה צ"ע לשיטת רש"י דצריך קפיצה המ"ל בישן שיקפוץ ואם שישא האב התינוק ויקפוץ האב אין מחויב בכך ואפשר מה"ט פסק הר"מ דמעביר ברגלו והאב הולך עמו דחייב דמשכחת לה בישן וכדברי מהרי"ק שם דאינו פטור רק בנושא את התינוק אבל במעבירו ברגליו של העובר חייב ע"ש אך עי' במהרי"ק דזה נקרא מעביר עם בנו באש והתורה לא הזהירה רק על הבן עי"ש וקצ"ע וע"ש בש"ס. ומפירש"י נראה דל"ד סומא וישן רק אם יכול לילך בעצמו ואם א"י לילך בעצמו פטור רק אם היה קטן שא"י לילך או נכה רגלים הוי כמו סומא והוא בכלל אבעיא אח"ז ראיתי בלחם משנה כתב דלכך סומא וישן פטור שאין הבן עושה כלום רק שהאב קופץ ע"כ פטור ע"ש עוד פ"א והוא כדברי שכתבתי בעז"ה:

סעיף ז

מקצת זרעו ואם העביר כו'. וכ"פ ג"כ הר"מ ונ"ל פשוט דלמ"ד דמולך לאו ע"ז היא רק חק לעכו"מ אם כן התורה אסרה החק הזה בתנאי זה דהעביר כל זרעו פטור אבל למ"ד

דמולך ע"ז היא והיו עובדין אותה בהעברת זרעו והוי כדרך עבודתה והתורה חייבה על כל ע"ז אף שלא כדרך עבודתה אם כן גבי שאר ע"ז דהיא רק גזירת הכתוב מלאו זה כי היא שלא כדר"ע וגם אינה מד' עבודות אם כן א"ח רק במקצת זרעו ואפשר הי' גם למולך חק דוקא מקצת זרעו אם כן בכל זרעו לא הוי כדר"ע ולא הוי מד"ע אם כן פטור אבל אם יש ע"ז שעובדים אותה בזה ואינם מקפידין בזה הוי ככל שאר עבודות שעובדים כדרך עבודה והאזהרה היא איכה יעבדו בודאי חייבים משום ע"ז אף בכל זרעו מחמת ע"ז ולא מחמת לאו זה ופשוט. אך לפי טעם הסמ"ג אינו חייב ג"כ משום ע"ז אך באמת אין טעם לדיני התורה הקדושה והוא בעצמו לא כתבה רק לתשובת המינים ימ"ש ומשפטי השי"ת עמקו משכלינו. ונ"ל פשוט דאם בהעלם א' עבר בן א' כ"פ כגון שנשאר חי כפירש"י והר"מ בודאי אינו חייב עליה רק חטאת א' כדין העושה עבירה משם א' פעמים הרבה וכן גבי ע"ז דוקא זבוח וניסוך והשתחואה דהתורה ריבתה עיין בסנהדרין פד"מ ור"מ פ"ז מהלכות שגגות אבל השתחוה כ"פ בהעלם א' א"ח רק חטאת א'. אבל אם העביר ב' או ג' בנים נראה דחייב ג' חטאות כמנין הבנים דהוי גופין מחולקים דחייבין אף שהם מש"א. ולענין אם זבח כמה בהמות לפני ע"ז בר"מ אינו מבואר אך כמו השוחט קדשים בחוץ פסק דאינו חייב אלא א' ה"נ א"ח אלא א'. אך לדעת רבינו ישעי' דבהמה הוי גופין מחולקין וע' מה שהבאתי לעיל בשם הפמ"ג בפתיחה לאו"ח מ"ש על קושית המ"ל ע"ד ר"י מהאי דהשוחט ה' זבחים דהוא משנה מפורשת דאינו חייב רק א' וכאן נמי כיון דעביד מעשה נבלה ה"ל כמתה ועל הזביחה א"ח משום ע"ז רק על סי' א' ע' בסנהדרין דף ס"ב ובסוגיא דרבוצה ובב"ק גבי טובח לע"ז. וצע"ק אם כן אם שוחט הרבה עופות בחצי קנה פגום חייב הרבה כמבואר שם בפרי מגדים ולענין אם יש שחיטה בע"ז מתוע"ס או אינה אלא לבסוף וינ"מ בזה אין כאן מקומו להאריך ואי"ה בלאו דע"ז נאריך בזה במהדורא בתרא:

סעיף ח

בין על זרע פסול. כ"פ הר"מ מהש"ס דשם ופשוט דאם יש לו זרע משפחה ונכרית אינם נקראים זרעו ופטור ואם יש לו בן מח"ש וחב"ח כיון דמצד החירות הוא בנו בודאי חייב וכן אם העביר כל בניו וזה נשאר חייב דזה נמי זרעו מיקרי ופשוט. ומ"ש הרהמ"ח לעיל דאם העביר כל זרעו פטור ע' תוספות סנהדרין הקשו כיון שחייב בראשון היאך נפטר אחר כך בהעביר כל זרעו ותירץ דמיירי דאין לו אלא בן א' בכה"ג הוא פטור או שהעבירם בב"א אבל בזאח"ז חייב וע"ש בכ"מ שתי' דמתלי תלי וקאי אם מעביר כ"ז באמת פטור על הראשוני'. ומכל מקום נראה דל"ה התראת ס' על הראשון דכ"ש הוא מנזיר שהקשו

תוספות שמא ישאל על נזירות ותי' דאוקי אחזקה ומכ"ש כאן דאוקי אחזקה דודאי לא יעשה מעשה רע כזה. וגם נ"ל דמ"ש הכסף משנה דמתלי תלי הוא דוקא באותו ענין כשעסוקין אבל אין סברא לומר כלל לפ"ד רק באותו מולך שהם עסוקים בעבודה אבל אם נתפרדה החבורה של הרשעים ולמחר וליומי אוחרא העביר עוד א' אינו נפטר מחמת כ"ז כנ"ל מצד הסברא. גם נ"ל פשוט דאם נשאר לו בן טרפה או אפילו נשחט בו רוב סימנים אם אינו משהה נבילות המנויים בה' אה"ט כיון דהוא כחי לכמה ענינים כמבואר לעיל בודאי הוי שיור וחייב על העברת של בן הראשון וגם אם העביר את הבן הנשחט בו רוב סימנים גם כן חייב כי הוא כחי לענין כל הענינים ופשוט. אך אם נשאר לו נפל בודאי לא מיקרי שיור ואם נשאר לו תינוק והוא פחות משלשים יום זה תלוי בשיטת הראשונים אם מת כדרכו ואם פיהק ומת במסכת שבת ולענין יבום ושאר ענינים אם נקרא חי הוי שיור ובאם לאו לא נקרא שיור. ודע דאפילו העביר כל בניו אם נשאר לו נכד הכלל אם נשאר רק א' מיוצאי יריכו חייב כי זרעו נקראים כל יוצאי יריכו ע' תוס' יבמות פ' כיצד וע"ז הקפידה תורה דוקא כל זרעו אבל אם נשאר א' מכל יוצאי יריכו חייב ופשוט. ודע ג"כ לאותן שיטות שהעברת מולך היה שנשרף הבן בודאי חייב משום רוצח ג"כ אם הוא באופן שחייב הרוצח עיין ר"מ ה' רוצח וחייב גם כן סייף אך בתרי קטלא לא קטלינן וסקילה חמורה יותר אך אם הי' שוגג על המולך חייב משום רוצח וקרבן על המולך ואין המיתה פוטרת מן הקרבן כמש"ל כ"פ ובפרט תיכף בהעברה חייב משום מולך אף שעדיין לא מת כמבואר בדברי רמב"ן ממילא אינם באים כא' ופשוט. ונראה דכשם שחייב בזרע פסול אם העביר עש"ס מקרא כן ה"ה אם נשאר לו זרע פסול ג"כ חייב על הכשר ע"ש בש"ס ותוס' בפ' כיצד ובקדושין ושער המלך פ"ו מהע"ז פלפול על משמעות זרעו עיי"ש:

סעיף ט

וכבר כתבתי כו'. ועמש"ל דלאותן השיטות דמולך לאו ע"ז אם כן אין ב"נ חייבים וגם עבדים א"ח דאין הבנים מתייחסין אחריהם עי' בש"ס יבמות אם כן לא נקרא הזרע זרעו כנ"ל:

מצוה רט

סעיף א

שלא לבא כו'. ונכפל זה הלאו כו' ונ"מ בהכפל הלאוין כמש"ל מפירש"י שבועות דף כ' דהמתרה צריך להתרות משום איזה לאו הוא עובר אם כן במקום שנכפלו הלאוין

כגון כאן אם מתרים בו משום לא יהיה קדש ג"כ הוי התראה. הן אמת שבר"מ פי"ב מה' סנהדרין נראה דאין דעתו כן שכתב דמתרין בו שהיא עבירה והוא חייב מיתה או מלקות נראה שא"צ להתרות בו משום איזה לאו ומכל מקום נראה דגם הר"מ מודה דאע"פ דא"צ שיתרו משום לאו כלל מכל מקום אם התרו בו באיזה עבירה משום לאו אחר אינה התראה כיון שידע שהאמת אינו כן ע"כ לא פירש מהעבירה ונדמה לו שמפליגו בדברים וכ"ה בתוס' שבת דף ע"ג ע"ב ד"ה משום זורע דאין צריך להתרות משום תולדה מכל מקום אם התרו בו משום דבר אחר פטור שהוא סבור שהוא מלעיג עליו ע"ש:

סעיף ב

וראיתי לרמב"ן כו' להיות נשכב. לכאורה אינו מובן דאם קדש הוי נשכב מזכר אם כן גם הנשכב עובר משום אזהרה זו ובסנהדרין דף נ"ד ע"ב מבואר דאם בא על הזכר והביא זכר עליו א"ח אלא א' ולדעת ר"ע דמשם א' הוא לא תשכב כמבואר לקמן בד' הרהמ"ח ונראה דכונת הרמב"ן דלא נקרא קדש רק במזומן לכך כמבואר בלשונו אבל בלאו הכי אינו נקרא קדש גם מ"ש הרמב"ן דאין אנחנו מוזהרים בזה בעכו"מ כו' לפ"ד נראה דודאי מוזהרים אנחנו לעשות דין בב"נ על כל עבירות שבהם. אך דכונתו דע"ז יש לאו מיוחד בישראל אבל לא בעכו"ם כמו שיש לאו מיוחד לענין מיתה דמכשפה עיין לעיל ובישראל בודאי אנחנו מוזהרים לעשות דין על כל עבירות כמבואר לקמן אך ע"ז יש לאו מיוחד כמו לאו דמכשפה כנ"ל:

סעיף ג

ואל יקשה בעיניך כו' לאו לנושא שפחה כו'. באמת דעת הר"מ פי"ב מהא"ב דאין שפחה אסורה לב"ח רק מדרבנן והביא שם דעת האונקלס ופסק דלא כותיה ע"ש ודעת הרהמ"ח נטה מדרך הר"מ ופסק דיש לאו ולא ראיתי בשום א' מהראשונים ד"ז דיהי' לאו בשפחה חוץ מולא יהיה קדש וקדשה ופשוט כמו דשפחה ליכא לאו להר"מ כ"כ עבד לב"ח ופשוט. ועיין בב"ש סי' ט"ז מבי' ראי' לדעת התרגום מש"ס דיבמות דנראה דאיכא לאו בשפחה וליכא שום לאו רק לא תהיה קדשה ע"ש ולא ראה ד' הרהמ"ח כאן דאיכא לאו אחר אך אם איכא לאו אחר כד' הרהמ"ח א"י איך יתרץ הקושיא היאך יכול ממזר לישא שפחה אם הוא איסור דאורייתא דלדברי ר"ת כיון דיצירתו בעבירה הוא קדש ועומד וא"ע על לאו זה דלא יהי' קדש אבל על לאו אחר הוא מוזהר כמו שמוזהר על הנכרית אם כן היאך יכול לישא שפחה וצ"ע:

סעיף ד

ולדעתו כו' בידיעה כו'. והר"מ ז"ל פ"ד מהלכות שגגות פסק כר"ע דא"ח אלא א' ודוקא שהביא עליו אותו זכר עצמו אבל אם שכב עם זכר והביא זכר אחר עליו בהעלם א' חייב ב' חטאות דהם גופים מחולקים ע"ש:

סעיף ה

אם שניהם גדולים כו'. עיין ר"מ פ"א מהא"ב ופסק כרב בסנהדרין דזכר הנשכב צריך ג"כ להיות בן ט' שנים ויום א' עי"ש:

סעיף ו

והקטן פטור. כן הדין בכל העריות דהקטן פטור והגדול חייב ע"ש בר"מ ונ"ל דאם ישראל גדול בא על עכו"ם קטן אף שמבואר בד' הר"מ בפ"ט מהלכות מלכים שאין עונשין קטן מב"נ ולפמש"ל דאם אין בו דעת בודאי אין עונשין אותו מכל מקום כאן אותו הקטן נהרג כמ"ש פי"ב מהא"ב דישראל שבא על הנכרית אף על פי שהיא קטנה בת ג"ש מכל מקום נהרגה כיון שבאה לישראל תקלה ע"י כמו הבא על הבהמה וע"ש שכתב שד"ז מפורש בתורה גבי מדין וע"ש במ"מ אם כן כאן נמי אם בא על הזכר נכרי אפילו קטן נהרג כבהמה שבאה לישראל תקלה ע"י ואפילו היה הישראל קטן רק מבן ט' שנים למעלה דאינו נסקל מכל מקום הנבעל נהרג כמו הבא על הבהמה אף על פי שהוא קטן נהרגת וכן גבי הבא על הנכרית אף על פי שהישראל קטן מכל מקום נהרגת כמבואר שם בד' הר"מ כנ"ל ברור ב"ה לשיטת הר"מ. והנה הרהמ"ח כתב דד"ז נוהג גם בב"נ עש"ס ור"מ ה' מלכים וע' מש"ל דשיעורן של שנים גבי עריות הם הל"מ ול"ש גבי עכו"ם אם כן נכרי ביאתו ביאה אפילו הוא פחות מבן ט' או הנבעל הוא פחות מבן ט' ועיין לעיל באורך. והנה לכאורה לא מצינו אזהרה לנשכב גבי ב"נ ובישראל יש אזהרה כמבואר כאן ועיין מה שכתבתי לעיל בשם רש"י ותוס' דלא דמי לשאר עריות ששניהם מצווין ונראה דמהלשון ודבק באשתו ולא בזכר גם הנבעל בכלל ואם כן לפמ"ש אם נכרי בא על זכר בין ישראל או עכו"ם אפילו קטן פחות מבן ט' מכל מקום הנבעל נהרג דלדידיה ל"ש השיעורין הנ"ל ואם בא על הנכרי קטן אם יש בו דעת גם הנשכב נהרג כי הוא נשכב ולא מחמת תקלה דעכו"ם הבא על הבהמה פסק הר"מ בהלכות מלכים דאינה נסקלת מהש"ס דסנהדרין דתקלה וקלון בעינן עיין שם אך בתורת נשכב הוא נהרג ואם הנשכב אין בו דעת אינו נהרג כי אין עונשין קטן כזה ובתורת תקלה ליכא אצל ב"נ ואם ישראל בן ט' שבא על ב"נ גדול חייב הב"נ משום נשכב גם כן וגם משום תקלה כמו הבהמה ואפילו אם הב"נ אינו בן דעת מכל מקום דינו כמו בהמה. ואם הב"נ פחות מבן ט' שנים

וי"א אין הישראל נהרג כיון דלדידי' נאמרו השיעורין אינו נהרג הב"נ אם אין בו דעת כמו פחות מבן ט' הבא על הבהמה דאין הבהמה נהרגת אבל ישראל פחות מבן ט' בא על נכרי בר דעת או שהוא גדול נהי דא"ח הב"נ משום בהמה מכל מקום חייב משום נשכב אף על פי שנבעל מפחות מבן ט' דאצלו ל"ש השיעורין כמ"ש. הכלל דד"ז נ"ל אמת לשיטת הר"מ דכאן נהרג הב"נ משום בהמה ג"כ כמו לקמן ודוק ותשכח כל דין בשכלך. ואני מסופק למ"ש הר"מ גבי בא על הנכרית [נהרגת] כמו בהמה שבאתה תקלה ע"י באיזה מיתה נהרגת דמבואר בר"מ ה' מלכי' מהש"ס דמיתת ב"נ הוא בסייף ובהמה לא מצינו אלא סקילה אפשר לומר דדוקא מה שב"נ נהרג על עבירות עצמו גזירת הכתוב דבסייף אבל מה שנהרג ע"י ישראל כמו בהמה הוא נסקל כמו בהמה דבהמה אתקש לאדם עי' סנהדרין פ"א. ונ"ל דגבי בא על הנכרית דגם הישראל אינו נידון בסקילה רק קנאין פוגעין בו אם כן גם היא אינה נידונית רק בסייף אבל כאן העונש לישראל סקילה והבהמה אתקש לאדם אם כן אם נהרג משום תקלת הישראל דינו כדין בהמת הנרבעת דנסקל וזה להחמיר עליו בעונש חמור מסייף ונראה גם כן דאף שב"נ נהרג בדיין א' ובעד א' כאן אינו נהרג רק בכ"ג סמוכים כמו שור הנסקל ובעדים דדין זה דדיין א' וע"א רק בעבירות שהוא חייב מצ"ע אבל כאן דהוא חייב רק משום תקלה נידון לגמרי כבהמה וצ"ע בדינים אלו ועי' בסנהדרין סוגיא דתקלה וקלון ואי"ה אשנה פ"ז עמ"ש לעיל בדין בהמה הנרבעת לעכו"ם מה דינה לענין אכילה:

סעיף ז

דרך זכרותו. זהו גזירת הכתוב אף דהוא אינו זכר ודאי מכל מקום חייב עליו משום זכר עיין ר"מ שם ובכ"מ:

סעיף ח

הטומטום כו'. סובר כשי' הר"מ דכל הספיקות דרבנן ואפילו בח"כ ומב"ד לא כד' הכסף משנה פ"ט מה' ט"מ שדעתו דח"כ ס' אסור מן התורה ואין כאן מקומו:

סעיף ט

כל בני עולם כו'. ואני מסופק לדעת הרשב"א הובא בכ"מ פ"א מהא"ב הקשה על פסק הר"מ כיון דפסק דאנדרוגינוס ס' הוא איך פ' דחייב עליו משום זכר ותי' דאף דהוא ס' מכל מקום חייב משום הדרשה דואת זכר כו' דהוא גזירת הכתוב ע"ש אם כן אפשר דב"נ א"ח אם בא על האנדרוגינוס כיון דס' הוא והריבוי אינו אלא גבי ישראל דואת זכר בפרשת העריות כ' אבל לא בב"נ וצע"ק:

סעיף י

וכתב הרמב"ם ז"ל שראה כו'. פי"ד כתב בלשון יראה לי ובראב"ד שם שד"ז פשוט ועיין במ"מ כ' שגם א"א ונדה חייב גם כן העבד דלא תלוי בקורבות וכתב דהר"מ ז"ל לא ביאר זה ועי' בד' הרהמ"ח מצוה רי"א כתב ג"כ זה כהה"מ ע"ש. וע"ש עוד בדברי הר"מ שכ' דעבד אין לו אישות כלל אף על השפחה דאין דין אישות אלא על ישראל או לעכו"ם על עכו"ם אבל לא עבד אם כן אפילו ב"נ שבא על אשת העבד פטור משום אשת חבירו וע"ש במ"מ שכתב דאולי מצא רבינו איזה מקום שמבואר ד"ז בפירוש. ודע דמבואר בתוס' קדושין כ"א ומובא בב"ש סי' ט"ז דאף דאין ישראל חייב על א"א של עכו"מ מכל מקום עובר בעשה ודבק ע"ש אם כן נראה דה"ה ישראל הבא על א"א או זכר או בהמה חוץ מה שחייב העונשים במזיד ובשוגג חטאת עוד עובר בעשה הנדרש מפסוק זה ונ"מ לדעתי מה שמבואר בזבחים לענין חטאת דמקופי' מכפר וראוי להביא עולה ג"כ ע"ש. ואין כאן מקומו:

מצוה רי

סעיף א

שלא כו' ובכלל בהמה חי' ג"כ כו'. כ"ה בר"מ ועוד מבוא' שם בפ"א דגם עוף בכלל וכתב הרב המגיד דיליף זה מסוגיא דב"ק דהרבה דברים דומים לזה דגם עוף בכלל וע"ש בסוגיא דנ"ד ע"ב דצל"ע היטב דנראה דלענין כמה דברים צריך לרבות עוף ע"ש וגם נראה שם מסוגיא דלשום דבר אין חית הים בכלל לא לענין שבת ולא לשאר דברים רק לענין כלאים דהיא אבעיא שם בש"ס ומפשט דשייך כלאים כיון דכתיב למינהו עש"ה בסוגי' ונראה דגם כאן א"ח על חית הים ע"ש בתוס' וע' זבחים פ"ה ע"ב נראה ג"כ דבעוף שייך נרבע וע"ש:

סעיף ב

שאין חילוק בין בהמה גדולה כו'. וגם אין חילוק בין בהמה זכר או נקבה וכן אם הביא' עליו ופשוט. והנה מבואר בר"מ פ"א דגם אם הבהמה טרפה או נשחטו בה רוב סימנים מכל מקום דינה כחי' לכ"ד עד שתמות ועיין בחולין ע"ה דגם בן פקוע חייב הרובעו וע' תוס' כתבו דהי' ס"ד דגרע משנשחטו רוב סימנים ע"כ אשמועינן ד"ז והר"מ ז"ל לא הביא זה כאן אבל הדין דין אמת. ודע דמבואר בסנהדרין דע"ח אמר רבא ההורג את הטרפה פטור וטרפה שהרג בפני ב"ד חייב שלא בפני ב"ד פטור דה"ל עשאאי"ל ופסק הר"מ כן בה' רוצח פ"ב ה"ט ואח"ז שם מימרא דרבא דרובע את הטרפה חייב וטרפה שרבע

בפני ב"ד חייב שלא בפני ב"ד פטור. והנה הר"מ לא הביא ד"ז ונראה פשוט דהנה הגמ' מקשה שם על רבא דד"ז דטרפה שרבע מאי אשמועינן דמרישא מטרפ' שהרג מוכח ד"ז ג"כ ומתרץ דהרובע את הטרפה אצטריכא לי' וא"כ הר"מ דמבי' דין רובע את הטרפה ד"ז לא איצטריך לאשמועינן דנשמע מטרפה שהרג וסמך עצמו על ה' רוצח דחד טעמא לתרווייהו. ואח"ז מבואר בש"ס שם דשור של אדם טרפה או שהי' השור טרפה שהרג פטור ופסקה הר"מ פ"י מה' נזקי ממון והטעם דכתיב וגם בעליו יומת כמיתת בעלים כך מיתת השור ע"ש בפירש"י ושור של אדם טרפה אלו הבעלים היו הורגין היו פטורין ג"כ השור פטור וכן שור טרפה אלו היו הבעלים טרפה והרג היו פטורין גם השור פטור דאתקש הריגת השור למיתת הבעלים שנא' וכו' וד"ז פסק הר"מ ג"כ פ"ו מהנ"מ. ונ"ל דגם שור טרפה שרבע או שור של אדם טרפה שרבע ג"כ פטור כיון דגבי רציחה פטור מחמת היקש שור לבעלים ובפ"א דסנהדרין מבוא' כמו שור שהרג בעי כ"ג מהיקישא דגם בעליו כו' כמיתת בעלים כו' כן בהמה הרובע והנרבע אתקש למיתת אדם דכתי' והרגת את האשה ואת הבהמה ע"כ צריך ג"כ כ"ג ועי' תוס' דף ט"ו דהיקש הלז הוא אלים יותר מהיקשא דוהשור יסקל וגם בעליו יומת ע"ש אם כן כיון דקיימא לן עוד דאין היקש למחצה אם כן גבי רובע ונרבע ג"כ הדין כן והר"מ ז"ל לא הביאו ואפ"ל ג"כ דסמך אמ"ש בה' נ"מ אבל באמת לשי' הר"מ שכ' בהנ"מ כיון שבעליו כמת הם חשובים ע"ש ולפ"ד אפילו הרג בפני ב"ד פטור ע"ש במ"מ. ונראה דמלשון יומת דייק הר"מ לא בהיקשא אם כן כאן לא כתיב בל' זה אבל לפי דעת ראב"ד בהרג בפני ב"ד חייב ע"ש נראה דהוא מהיקישא אם כן כאן נמי הדין כן דטרפה שרבע או שנרבע וכן מאדם טרפה לא יהיו נהרגין. שוב נתיישבתי בזה וראיתי שהוא טעות גמור דאין ענין ד"ז לשור ההורג דשם אמרי' דאות' עבירה שהרג את הנפש אלו ד"ז עשו הבעלים הי' פטור אף אם עשה השור ד"ז פטור אבל מה ענין אדם הרובע לבהמה הרובע דהא עבירות חלוקים הם ול"ש היקישא זל"ז ומכל מקום לענין כ"ג שייך היקישא דמיתתו כמיתת אדם אבל לא להקיש מה אדם טרפה שעשה עבירה שבא על נערה המאורסה והוא טרפה דפטור כך יהיה פטור שור שרבע מה ענין זה לזה וכמו כן רביעת אדם ורביעת בהמה הם עבירות חלוקים כן נראה לפי עניות דעתי פשוט. ועוד כיון דהטעם דסקלינן השור מחמת תקלה וקלון אם כן מאי אכפת לן אם הוא טרפה או של אדם טרפה מכל מקום תקלה וקלון איכא וגם ז"פ ומכל מקום צריך אני להביא דינים אלו בכור הבחינה. ומצוה זו כל בני העולם מצווים עי' במצוה הקודמת בד' הרהמ"ח וכ"ה בר"מ ומכל מקום אין הבהמה נסקלת עיין ר"מ ה' מלכים ומ"ש לעיל בדין בהמה שנרבעת לנכרי לענין אכילה ע"ש. וטומטום

ואנדרוגינוס אם באו על הבהמה פטור דס' אפשר דהם נקבות אך אם הביאו בהמה עליהם חייבים ממ"נ דאם הם נקבות חייב כבהמה שרבע אשה ודווקא אם הבהמה זכר אבל אם הבהמה נקבה בודאי פטורים כי בהמה נקבה ואשה ל"ש רביעה אצלם ופשוט:

סעיף ג

בשוגג חייב חטאת. ואם בא על הבהמה והביא הבהמה עליו בהעלם א' א"ח אלא חטאת א' ואם הביא בהמה אחרת עליו חייב שנים שהם גופים מחולקים ע' פ"ד ופ"ה מה' שגגות ובר"מ וכבר כ' לעיל הנלע"ד דאף אם הבהמות נבלות מכל מקום שייך גופים מחולקים ע"ש:

מצוה ריא

סעיף א

שלא תשכבנה כו'. ודע דגם בת נח מחויבת ע"ז דבש"ס נפ"ל איסור מבהמה מן והיו לבשר א' וגם אשה בכלל ובש"ס שם מקשה דגם אשה לא תיהרג ומתרץ שם ע"ש וגם שפחה מכ"ש דחייבת כמ"ש הרב במצוה זו לקמן. והנה הגם שהרהמ"ח לא הזכיר חי' עכ"ז גם חי' בכלל עיין ר"מ אך עוף לא נזכר גם בר"מ ועיין בזבחים דפ"ה ע"ב דל"ש בעוף רובע את האשה ע"ש וראה מה עמקו מחשבות רבינו הר"מ ז"ל למעיין בש"ס:

סעיף ב

ואחד ישן פטור כו' ואונס פטור כו'. חוץ מן בהמה דתמיד הוא אנוסה ואפילו ישינה וגם קטנה כמבואר לעיל וז"פ והרהמ"ח לא כתב תי' אונס והר"מ בפ"א מהא"ב כ' ואחד אונס האונס פטור וע"ש בפ"א ופ"י מה' סנהדרין דדעת הר"מ דדוקא באשה אבל באיש אפילו באונס חייב מיתה שאין קישוי אלא לדעת וע"ש במ"מ שאם נתקשה בהיתר בודאי אינו חייב רק אם אנסוהו להתקשו' לערוה וגם בזה י"ח על הר"מ ע"ש והכסף משנה בה' סנהדרין כ' דגם הר"מ מודה דאינו חייב מיתה דל"ש התראה וע"ש ואין כאן מקומו:

סעיף ג

ובכל העריות כו' מב"ד צריכין כו'. ל"ד במב"ד אלא אפילו מלקות צריך ג"כ התראה עש"ס ור"מ ה' סנהדרין ובהרב המחבר כמה פעמים:

סעיף ד

מתרי' כו'. עיין ר"מ פי"ב מהלכות סנהדרין פסק דא"צ העדים להתרות בו אלא אפילו אשה או עבד או אפילו בעצמו ג"כ נהרג וכיצד היא התראה ע"ש בר"מ פרק הנ"ל:

סעיף ה

שכל מי שהוחזק כו'. ע' סי' י"ט באה"ע ובח"מ וב"ש דעתם דגם לענין שאר בשר החזקה צ"ל דווקא למ"ד יום כמו באיש ואשתו שכתב הר"מ אחר זה ודעת הב"ח דלענין ש"ב אין צריך למ"ד יום ואין כאן מקומו. וכן בענין הגרים בעזהשי"ת דעתי להאריך במק"א השם יגמור עלי. ועמ"ש לעיל דאם ישראל בא על זכר עכו"ם חייב העכו"מ משום נשכב דגם הוא מצווה ע"ז וחוץ לזה חייב כבהמה עיין ר"מ גבי בא על הנכרית שהורגין אותה ונ"מ אפילו אם הב"נ קטן שאין בו דעת שאין עונשין אותו או שוטה עיין ר"מ ה' מלכים מכל מקום הורגין אותו משום בהמה וגם כ' כיון דהורגין אותו משום בהמה ולא משום לתא דב"נ אם כן אפשר דנסקל כדין בהמה וגם בעדים וכ"ג כשור הנסקל. ולכאורה עוד נ"מ דאם משום עבירת עצמו אם אחר העבירה נתגייר פטור עיין ר"מ ה' מלכים מהש"ס דב"נ שבירך כו' ואח"כ נתגייר פטור דאשתני דינו ומיתתו דקודם הי' נהרג בע"א ודיין א' ומיתתו בסייף ואח"ז בעי כ"ג ומיתתו בסקילה וא"כ ב"נ שבא על הזכר או שבא הזכר עליו ואח"כ נתגייר פטור מכלום דאשתני דינו ומיתתו. אבל אם ישראל בא עליו בגיותו דהוא חייב סקילה ובכ"ג כבהמ' אם כן כשנתגייר יהי' חייב דלא אשתני דינו ומיתתו אך באמת ז"א דזה ודאי אשתני דאלו השתא לאו בר קטלא הוא משום בהמה אם כן בודאי א"ח ע"ש בסנהדרין דע"א וכן גבי הבא על הנכרית אם נתגיירה בודאי פטורה כי אילו עבדית השתא לאו בר קטלא היא כלל כמו ב"נ שהרג חבירו או בא על אשת חבירו ונתגייר דפטור כיון דאילו עביד השתא לאו בר קטלא הוא כלל ה"נ בודאי אינם חייבי' משום בהמה כנלע"ד פשוט עיין ר"מ פ"ט מה' מלכים. עוד כ' לעיל דב"נ הבא על אביו א"ח רק משום זכר ולכאו' כיון דבש"ס מבואר דעכו"ם הבא על אביו חייב שנים ואמרי' דמשום לישנא מעליא דאי ס"ד עכו"ם ממש בתרי קטלי קטלינן לי' והקשינו לשיטת הר"מ ה' מלכים בשוגג גמור פטור אף ב"נ נ"מ דאם שגג בזכר והזיד באביו חיי' על אביו. ואפ"ל כיון דהזיד באביו ממילא ידע שהוא זכר רק שלא ידע שאסור משום זכר בכה"ג חייב ב"נ. אך דאכתי ק' היכי שהזיד בזכר ושגג באביו קי"ל דחייב וצריך עיון גדול עיין ר"מ שם. ומכל מקום צע"ק דמשום לישנא מעליא יאמר דבר שאינו ע' בפסחי' פ"א ע"כ נ"ל לומר דהאמת דחייב משום אביו ג"כ כמו ישראל אף דאין נ"מ לדינא וצריך עיון גדול :

(נשלם פ' אחרי).

מצוה ריב

סעיף א

לירא מהאבות כו'. כ"פ הר"מ וע"ש בהשגת הראב"ד וע"ש בש"ס גבי ר"א דסליק לא"י ואח"ז שמע דאזלא אמי' אבתרי' ושאל לר"י אם מותר לצאת משום כבוד אם מא"י לח"ל ור"י השיבו דאינו יודע ור"א הלך ע"ש דנראה דמותר לצאת מארץ ישראל לח"ל בשביל כיבוד והר"מ לא הביא ד"ז בה' מלכים ועיין במס' ע"ז די"ג ד"ה וללמוד תורה דעתם דדוקא ללמוד תורה ולישא אשה רשאי לצאת אבל לא לשאר מצות והביאו בשם השאלתות דכ"ש לשאר מצות רשאי לצאת והנה ר"י ספוקי מספקא לי' ור"א נ"ל דמותר כדעת השאלתות וצ"ע שלא הביאו ראי' מש"ס דילן ור"י עצמו אמר בע"ז דהלכה כר"י וכאן בקדושין אר"י דאינו יודע נראה דלאו כ"ש הוא כדעת השאלתות וצע"ק:

סעיף ב

וממזר כו'. כ"ד הר"מ אבל הטור כתב דאם לא עשה תשובה אין הבן חייב בכיבוד ובמורא וער"מ ה' ממרים ודעת הכסף משנה דווקא גבי גלימא דריבית' וע"ש בלחם משנה דחילק בין מחיים דחייב ובין לאח"מ פטור וע"ש בי"ד סי' ר"מ דרמ"א הביא דעת הטור וע' ט"ז שם:

סעיף ג

שאם רצון כו'. עי' דיני' אלו בר"מ וביו"ד ה' כיבוד:

סעיף ד

בזכרים כו'. כ"ה בש"ס למה נאמר איש שהאיש סיפק בידו ואין האשה סיפק בידה שרשות אחרים עליה ובתוס' מקשים דהא מע"י של האשה לבעלה אינו אלא מדרבנן ותי' מחמת דאינה מצוי' אצל אביה ואמה. ופשוט דעל מצות מורא כופין עד שת"נ כי דווקא בכיבוד אין כופין דמתן שכרה כתיב בצדה אבל לא מורא. ואם יש לו בן מנכרית ושפחה ודאי אינו בנו כמבואר לקמן לענין קללה והכאה. וכן אם ח"ע וחב"ח יש לו בן זה תלוי אם קדושיו קדושין כמש"ל. והנולד מח"ש וחב"ח אף שהוא ח"ע מכל מקום הוא חב"ח ג"כ וחייב בכיבוד אב ובאם ג"כ כי היא ח"ש וחב"ח ופשוט. והנולד מעבד ומשפחה א"ח כלל בכבודם ובמוראם דאין להם יחוס כלל כמבואר לקמן גבי קללה והכאה ע"ש. ומ"ש הרהמ"ח שהאב שמחל ע"כ כו' ע' ר"ן קדושין דאף דיכול למחול ע"כ על צערו ובזיונו לא מהני מחילה:

מצוה ריג

סעיף א

שלא לפנות אחר ע"ז במחשבה כו' בזכרים ונקבות כו'. ונראה דגם ב"נ מוזהר על לאו זה שהוא ענף מע"ז כמבואר בר"מ ה' מלכים דאין מניחין להקים מצבה ולא לטעת אשירה ולא לעשות צורות לב"נ רק דאינו נהרג ה"נ מוזהר ע"ז ואינו נהרג (ולא שמוזהר ע"ז [מע"ז] רק כמו עושה צורות דאין מניחין ע"ש בר"מ):

סעיף ב

בדרך שעושה מעשה לוקה. אף שדעת הרהמ"ח בכ"מ בלאו שאפשר לעבור בלי מעשה אין לוקין אף אם עשה מעשה זה דוקא אם הדבר שעוש' הי' יכול לעשות בלא מעשה ועשה לא נקרא מעשה לענין מלקות אבל אם הלאו לא נוכל לעבור רק במעשה אף שבלאו הזה נכללו דברים שאב"מ לוקין על העשייה ע' בשער המלך החו"מ וכתבנו לעיל מזה:

מצוה ריד

סעיף א

שלא לעשות כו'. ע' ר"ם פ"ג מה' עכו"ם דהעושה עכו"ם לעצמו לוקה משום הלאו לא תעשה לך פסל והעושה לאחרים עובר משום ואלהי מסכה כו'. וכבר כ' לך הנ"מ דצריך להתרות בו משום איזה לאו לשיטת רש"י בשבועות ואפשר אף לדעת הר"מ שלא נזכר ד"ז בדבריו בה' סנהדרין מכל מקום אם התרו בו משום לאו אחר פטור כס' התוס' וכבר כתבתי זה לעיל:

סעיף ב

והעושה ע"ז כו' שכרו מותר. כה"ד הר"מ ג"כ אבל דעת הרי"ף דשכרה אסור של ע"ז עצמה וכ"נ דעת הט"ו סי' קמ"ג ביו"ד וע"ש בט"ז וש"ך מנין להרי"ף לפסוק נגד הש"ס:

סעיף ג

ומכוש אחרון כו'. כ"ה בע"ז די"ט ע"ב ובתוס' הקשו הא אפילו פמש"פ ג"כ אסור בהנאה ותי' דהעכו"ם אינו מקפיד על פמש"פ ובלא זה המכוש היה נותן לו כל שכרו ואין זה דמי ע"ז ע"ש. ולדעתם אם עכו"ם אמר לישראל העבר לי מאה חביות בל' פרוטות אף דבחבית האחרון לית בה ש"פ מכל מקום אסור דהוא דמי ע"ז אבל דעת רשב"א אינו כן ועיו"ד סי' קל"ג דפמש"פ אינו אוסר כלל בשם הרשב"א מש"ס דילן ובש"ך שם מקשה

שהוא נגד דעת התוס' ע"ש. והנה דין זה שמביא הרהמ"ח דע"ז של עכו"ם נאסרה מיד ל"ד שהיא של עכו"ם אלא אם נעשית בשביל עכו"ם אף על פי שישראל עשאה משלו מכל מקום אסורה תיכף אף על פי שלא נעבדה עדיין וכ"נ מסוגיא דשם עכצ"ל דמכוש אחרון לית בי' ש"פ אפילו למ"ד אומן קונה בשבח כלי. ועוד יש הוכחות לזה דהעיקר תלוי בשביל מי העשייה אם בשביל עכו"ם נאסרת מיד ואם בשביל ישראל אינה נאסרת אף שעשאה עכו"ם וז"פ לע"ד:

סעיף ד

בזו"נ כו'. וגם נ"ל דלב"נ ג"כ אסורים לעשות צורות בידם בין לעצמן בין לאחרים וכ"ה בר"ם ה' מלכים כמש"ל. ונ"פ דאינו חייב מלקות על העשייה אלא אם גמרו אם כן צריך להתרות בו קודם מכוש אחרון כמבו' בר"מ הלכות סנהדרין דהעבירה צ"ל תכ"ד של התראה והעבירה היינו מכוש אחרון כי נגמרה בזה וקודם לכן בודאי א"ח ופשוט. ונראה דאם גמרה בשבת והתרו בו משום שבת אם כן ח"מ ב"ד משום מכה בפטיש דכל גמר מלאכה הוי מב"פ עש"ס ור"מ אם כן פטור משום הגמר דע"ז דקלב"מ ומיתה פוטרת מלקות. אך נראה דאם עשאו לעכו"ם אם כן נאסרה בגמר מלאכה והוי מקלקל אם כן א"ח משום שבת וצ"ע ואין כאן מקומו. אך עי' לקמן מצוה רצ"ח שם כתבתי דכה"ג ל"ה מקלקל כיון דבטבעו של עולם הוא מתקן ע"ש:

מצוה רטו

סעיף א

שלא לאכול נותר כו'. מפני שהם ב' שמות היינו לענין טומאת ידים אבל לענין אכילה מצטרפין וע' רש"י מעילה פי' אם אכל [רוב] חלב ופיגול ומועט נותר והתרו בו משום פיגול חייב ואם אכל רוב נותר ומועט פיגול והתרו בו משום נותר חייב ואם אכל ח"ז מפיגול וח"ז מנותר חייב בין התרו בו משום פיגול או משום נותר ונראה מד' רש"י אם אכל רוב פיגול והתרו בו משום נותר אף דהתרו בו משום לאו הלז ושניהם מש"א מכל מקום א"ח כמו בשבת שהבאתי לעיל אף דהוא לאו א' ל"ת כל מלאכה מכל מקום אם התרו בו משום מלאכה אחרת פטור דסבר דמלעיג עליו ה"נ. אבל אם לא התרו בו משם אחר רק הלאו בסתם נ"ל דהוי התראה כיון דשניהם בלאו א' ע' מ"ש לעיל. ודע דאף שפיגול ונותר הם מלאו א' מכל מקום אם אכל כזית פיגול וכזית נותר בהעלם א' חייב שני חטאות עי' בכריתות כיון דלענין כרת חלוקין הן כר"ל בסנהדרין ובכריתות דחלוקה דמיתה שמה חלוקה אבל לר"י דדוקא חלוקה דלאו שמה חלוקה א"ח אלא חטאת א'

והרבה פוסקים כר"ל. ובמ"ל פח"י מהלכות מעה"ק הרגיש בזה ע"ש וער"מ ה' שגגות דפיגול ונותר חייב ב' חטאות. ואימתי חייב משום נותר קדשי קדשים שנאכלים ליום ולילה חייב עליהם משעלה עה"ש של יום שני וקדשי' קלים הנאכלים לשני ימים ולילה א' חייב עליהם מתחלת ליל שלישית אף שאין נשרף אלא ביום השלישי מכל מקום חייבים משום נותר תיכף בלילה ע' ש"ס ור"ם פח"י מפסהמ"ק. ועיין לעיל גבי פיגול כ' דאפשר דלוקין מלאו דלא תאכל כל תועבה וער"מ פח"י מפסהמ"ק אם כן אפשר כאן נמי אך אפשר באין בו מעשה ל"ש תועבה וכתבתי בח"ז כ"פ:

סעיף ב

אכל מן העור כו'. עיין ר"מ פח"י מפסהמ"ק מבואר מן הקרני' ומ"ש כאן מן החוטם ט"ס וצ"ל מן החרטום וגם שם לשון מן התבלין וע"ש דכל דבר שיש לו מתירין א"ח משום נותר עד שיקרבו מתיריו כהלכתו והמתירין עצמן חייבים עליהם משום נותר חוץ מן הדם ומ"ש הרהמ"ח אבל הקטורת כו' עיין ר"מ וראב"ד וכ"מ שם ולעיל במצות פיגול ואין כאן מקומו להאריך:

מצוה רטז

סעיף א

להניח פאה כו'. אבל חכמי' נתנו כו' ולפי גודל השדה היינו אם השדה קטנה מוסיף על א' מס' וגם אם העניים מרובי' מוסיף ג"כ ולפי רוב הזרע שנתברך יוסיף הרבה עי' פ"ח דפאה וכ"כ הר"מ פ"א מה' מ"ע:

סעיף ב

א' הקוצר וא' התולש. כ"ה ל' הר"מ ג"כ בפ"ד מה' הנ"ל ועיין בפ"ב ה"ו כתב הר"ם וכן הקוטף מלילות פטור וע"ש בכ"מ כתב דפוסק בזה כר"י בראשית הגז וע"ש בחולין קל"ז נראה דתולש א"ח אלא במידי דדרכו לתלוש דאמ' שם דר"י פוטר בקוטף ומכל מקום מודה במידי דאורחי' כדתני תולש מנין ופירש"י בשומים ובצלים דדרכם לתלוש אבל בדבר שאין דרכו בתלישה בודאי לר"י א"ח בפאה והר"מ והרהמ"ח סתמו כאן נראה דאפילו דלאו אורחי' וצ"ע. ולולא ד' הר"ן והכסף משנה שם שהקשו דברי הר"מ אהדדי הי' אפ"ל דהא דפוסק דהקוטף מלילות פטור הוא מטעם אחר מחמת שהוא מעט מעט והוא דרך עראי ודין זה הוא כמו שביאר בפ"ד הכ"ז גבי הבוצר גפנים לענבים. אך אין הירוש' בידי לעיין בו. ומד' הכסף משנה והמ"ל אין ביכולתי לעמוד על בירור הדבר וצ"ע:

סעיף ג

שאין בה כו' ט"ה אלא הם כו'. משמע מל' הרהמ"ח דהענייי' נוטלים בע"כ וכ"ה לשון הר"מ פ"א ה"ח ובאמת בש"ס דחולין קל"א אין מבואר בזה"ל רק דמוציאין אותו ממנו וכן גבי דברים דחשיב שם דיש בהם ט"ה לבעלים מבואר שם דמוציאים אותו מידם והיינו דהב"ד כופין אותו דמחויב ליתן אבל דהעניים בעצמן יטלו בע"כ של בעה"ב אינו מבואר שם וע' פירש"י שם ודעת תוס' שם דבדבר שיש בו ט"ה לבעלים אפילו אם נטלו העניים מוציאין מידם ובדבר שאין בו ט"ה לבעלים אם נטלו א"מ מידם אבל אם לא נטלו ובא הבעה"ב רשות לבעה"ב ליתן למי שירצה דאל"ה הוי ממון שיש לו תובעין לעני התובעו אלא דא"צ ליתן לעני התובעו ע"ש בתוס' ומכל מקום צע"ק דמבואר במשנה דאסור אפילו לסייע לא' שנא' אל תסיג כו' נר' דמחויב ליתן לכל עני התובעו וצ"ע ואין כאן מקומו להאריך בדין טו"ה. והנה לכאורה לשי' הסוברים דט"ה אינו ממון עי' בראשוני' שכתבו דלכתחלה יתן למי שירצה ורשאי הבעה"ב ליקח מעות עבור ט"ה אך אם עבר הכהן ותפס אין מוציאין מידו ואם ט"ה ממון אפילו עבר ותפס מוציאין מידו עיין ר"מ פי"ב דתרומות אם כן למ"ד ט"ה אינו ממון אם כן מאי החילוק לדברים שזיכתה אותו תורה בנתינתו כמתנות כהונה או בדברים שאין בהם ט"ה כלל כיון דבין כך ובין כך רשאי ליתן למי שירצה ואפשר אפילו ליקח סלע עבור זה ומזה נ' דהחילוק אם רשאי ליקח מעות עבור זה בדברים שיש בהם ט"ה אף להסוברים ט"ה אינו ממון ע' באחרונים מכל מקום רשאי ליקח ממון רק דאם תפס אין מוציאין ובדברי' שאין בהם ט"ה אינו רשאי ליקח ממון וער"נ פ' הזרוע נראה מדבריו דדברים דאית בהו ט"ה אפילו תפס מפקינן ובדברי' דלית בהו ט"ה אין מפקינן אבל מותר ליקח בעד זה ע"ש ואפשר דהר"ן לא כ' רק למ"ד ט"ה ממון אבל למ"ד אינו ממון ואין מוציאין מידו עכצ"ל החילוק שכתבתי. אך מכל מקום צ"ע מ"ל ליקח ממון או שוחד דברים כי אם רשאי לתתו למי שירצה בודאי יתן למי שיחפוץ בו ע' דינים אלו בטויו"ד סי' של"א וב' ס"א והשי"ת יעזרני לברר הדברים:

סעיף ד

שמותר לבעל השדה כו'. כ"ה ג"כ דעת הר"מ בפ"א ועיין בר"ה סוגיא דבל תאחר הקשו שם היאך משכחת בל תאחר בלקט שכחה ופאה ותי' לחד תי' שעבר ושקל באיסור דצריך אח"כ לקיים העשה דהוי לאו הנל"ע עובר ג"כ בב"ת ועוד תי' דעבר ושקל בהיתר כגון דליכא עניים ומכל מקום צריך ליתן אח"כ כשיבאו עניים. אך אח"ז מביאין סוגיא דחולין דמשמע דא"צ ליתן כששקלו בהיתר כדברי הר"מ והרהמ"ח ובתוס' תירצו

דמשכחת לה דנטלו בהיתר לצורך עניים ע"ש. והנה התוס' לא רצו לאוקמי דנטלו באיסור דקיימי עניים דאי קיימי עניים עובר לאלתר ע"ש ולשיטת הרשב"א והר"ן נוכל לאוקמי אף שנטלו באיסור. ומדי עברי שם דרך אגב נלע"ד דבזה ל"ק קושי' הפ"י דמאי נ"מ חשיב במשנה ר"ה לבל תאחר הא אין לוקין על ב"ת דהוי לאו שאב"מ ובאמת דלשו"פ מיירי דעבר ואסף לתוך ביתו דעבר באיסור והי' מתחלה ע"י מעשה חייב אח"כ אף שאב"מ ואף אם הי' תחלה בהיתר דעת הרבה גדולים כיון שתחלתו הי' ע"י מעשה לקי על הלאו אח"כ אף שאב"מ עמ"ל פ"ג מהב"מ אם כן משכחת לה דלקי שפיר ואין כאן מקומו:

סעיף ה

התבואה והקטניות. כ"ה דעת הר"מ דהכל חייב בפאה מן התורה אבל דעת ר"ש ותוס' בכ"מ והובאו במ"ל דא"ח בפאה רק דגן תירוש היינו כרם ויצהר היינו זתים והשאר חייבים מדרבנן וע"ש בתוס' מפני מה לא חייבו חכמים ירק ותאנים בפאה וצע"ק דמבואר בש"ס דחולין דיש לימוד על תולש ועוקר במידי דאורחי' ותולש ועוקר ל"ש בתבואה ובכרם וזית ע"ש ברש"י נראה דמה"ת חייבים שאר מינים וצ"ע ומ"ש הרהמ"ח אסטים ופיאה כ"ה ל' הר"מ ועי' שבת דס"ח דאף דהוא אוכל קצת פטור וע"ש ברע"ב:

סעיף ו

כמהים כו'. ט"ס הוא וצ"ל לפי שאין גידולו מן הארץ וכן הפקר מפני שאינו נשמר כו' כצ"ל:

סעיף ז

לאחר שהביאו שליש. ועכו"ם שקצר שדהו ואח"כ נתגייר פטור מלשו"פ ואם עכו"ם קצר שדהו של ישראל או קרסמוהו נמלים או שקצר הרוח או בהמה פטור ע"ש ברש"י ורע"ב דהטעם דכתיב ובקוצרכם כו' שתהיו אתם הקוצרים והר"מ כ' דכותים שקצרו לעצמן כו' וכתב הכסף משנה דאולי ע"י פועלים כותי' חייבת כמבואר בר"ם אח"ז וכ"ה בירושלמי וע' מחנה אפרים ה' שלוחים כתב אף דאין שליחות לעכו"ם מכל מקום אם שכרו יש שליחות דיד פועל כיד בעה"ב וה"ר מירושלמי מדמחייב בפועל עכו"ם שקצרו אף דאין שליחות ולהוי כקוצר עכו"ם אע"כ בפועל יש שליחות והנה"מ דחה ראייתו וכתב נהי דאין שליחות לעכו"ם מכל מקום אין פטורים מפאה רק אם קצרו לצורך עצמן אבל לא לצורך ישראל. ולדידי ראיית בעל מח"א נכונה כיון שממעטינן מקרא דבקוצרכם דצ"ל הישראל הקוצרים וממעט מקרא זה גם כן כרתוה נמלים וכרתה הרוח ובהמה אף דהם אין שייך לומר דקוצרים לצורך עצמן מכל מקום פטור דגזירת הכתוב הוא אם

כן בודאי עכו"ם אפילו קצר לצורך ישראל מכל מקום פטור דגזירת הכתוב הוא כיון דלא קצרו ישראל ומ"ש הכסף משנה בשם הירוש' דבקצרוהו לצורך ישראל חייב היינו דוקא בפועלים וכן הביא לשון זה הר"ש והרע"ב פ"ב משנה ז' ולא בפועלים כותיים וגם ראיית הירושלמי ותוס' כן אין שוכרין פועלים כותיים כו' נראה דוקא פועלים כדברי הרב בעל מח"א:

סעיף ח

ואין מניחין את הפאה אלא בסוף השדה כו' כדי שידעו כו'. הרהמ"ח נקט חד טעמא ויש הרבה טעמים בדבר עיין ר"מ פ"ב הי"ב ואם הניח בתחלת השדה או באמצעה ה"ז פאה עיין ר"מ וכ"מ שם:

סעיף ט

וכן השותפין כו'. דע דשדה שותפות חייב בפאה כמבואר בר"מ פ"ב ה"ג ולא הביא כאן הר"מ דאם שותפות עכו"ם פוטר או לא ובפ"ד מה' אלו הכ"ה כ' הר"מ לענין עוללות דישראל ועכו"ם שהי' להם שותפו' חלקו של ישראל חייב וע"ש בכ"מ דלמד מסוגיא דחולין קל"ה ושם מיירי לענין פאה ע"ש. ושם נראה דהסוגי' דשדך למעוטי דאף חלק הישראל פטור וגם מנלי' להר"מ לחייב כמו תרומה ששם מפורש בגמרא דחייב ודגנך מצריך ללימוד אחר ע"ש אבל הא מנ"ל וצ"ע. ודין נשמר מבואר בר"מ פ"ה מה' הנ"ל דהזוכה בשדה הפקר לאחר שהפקיר פטור מן הלשו"פ אבל אם הפקיר שדהו ואח"כ זכה בעצמו חייב בכולם והוא מבואר בכ"מ בש"ס בחולין ובתמורה וב"ק ואם זכה מאחר שהפקיר מבואר ברש"י עבכ"מ שם ואם זכה בעצמו יש ללמוד ע"ז מתעזוב יתירה דבכה"ג חייב. וע' תוספות תמורה ד"ו ד"ה המפקיר בשם הר"י בזכה הוא עצמו בגוף השדה חייב בלשו"פ אבל אם לא זכה רק בפירות פטור מכולהו והר"מ לא ביאר זה מה דעתו וע' תיו"ט פ"ה דפאה מ"ה ד"ה שקבלו השדה באריסות ועמ"ש הרהמ"ח לקמן והוא מהש"ס וכ"פ הר"מ דספק לקט לקט ושם בחולין הטעם דקמה בחזקת חיוב עומדת וה"ה גבי פאה כה"ג אבל ספק אם קודם שנתגייר או אחר שנתגייר פטור וע' דינים אלו דס' מתנות עניים בר"מ וברי"נ נדרים וביו"ד סי' רנ"ט אי ס' לקולא או לחומרא ועיין בקונטרס הספיקות בסוף ס' קצה"ח ובקונטרס הספר להגאון ר"י מליסא. ודע דמבואר בנדרים דאם רצה עושה כל שדהו פאה וע' תוס' ובכ"מ דכל שדהו ל"ד דלא נתחייב בפאה עד שיתחיל לקצור כ"ש ומשקצר כ"ש יכול לעשות המותר פאה אפילו הרבה עיין ר"מ ובראשונים וגם קרקע כ"ש חייב בפאה ומקשה הירושלמי קודם שקצר לא נתחייב בפאה אלא שקצר וא"כ לא נשאר כלום. ומתרץ כגון שהי' קלח א' ובו ה' שבלים

עיין ר"מ פי"ב ובכ"מ הי"ג ע"ש. ואם מניח כשיעור פאה ואח"כ מוסיף עוד או אם לא הניח כשיעור ואח"כ מוסיף עד כשיעור אי דינו כפאה או לא ע' מ"ל פ"א הט"ו שהאריך בזה ע"ש:

סעיף י

א' אומר לחלק כו'. זהו דוקא בדלית ובדקל שאין יכולים לבוז אלא בסכנה גדולה הדין כך אבל פאה של תבואה ופאת הכרם ושאר אילנות הדין הוא להיפך אפילו צ"ט אומרים לחלק וא' אומר לבוז לזה שומעין שאמר כהלכה דעיקר הדין באלו לבוז כמבואר במשנה ור"מ פ"ב הט"ו וט"ז וער"ש פ"ד בשם הירושלמי דאפילו בדלית ובדקל וקורא שם פאה למעלה מכל מקום הוצאה לחלק משל בעה"ב ע"ש בר"ש עוד דינים בשם הירושלמי:

סעיף יא

באיזה עונות ביום. היינו בשחר ובחצות היום ובמנחה ואם בא עני שלא בעת ההיא אין מניחין אותו ליטול ע' במשנה ור"מ פ"ב הטעם:

סעיף יב

או שלקח מקצת פאה כו'. עיין ר"מ נראה דאם נטל מקצת פאה וזרקו על השאר קונסין אותו ונוטלין ממנו אף מקצת הפאה שנטל ואם פירש טליתו מעבירין אותו ממנה וע"ש בכ"מ והגהות שם:

סעיף יג

ונוהגת כו'. כוונת הרהמ"ח דאפילו בימי עזרא לא היתה חייבת בפאה רק מדרבנן כיון דהי' רק ביאת מקצתם כתרומה ומעשר עיין ר"מ פ"א מהתו"מ. ולדידי צ"ע עיין ר"מ ה' בית הבחירה וה' שמטה ויובל ובראב"ד התו"מ ובכ"מ כתב דהר"מ למד דין תרומה מחלה שנקראת חלה ומעשרות בחדא שיטא עם תרומות ע"כ פטור אף דקדושת עזרא [לא] בטלה היום לדעת הר"מ מכל מקום בחלה גזירת הכתוב דצ"ל ביאת כולם ע"ש. אבל פאה דהפטור בח"ל מחמת דהיא מצוה הנוהגת בקרקע אם כן העיקר תלוי בקדושת הארץ ולא תלוי כלום בביאת כולם או מקצתם ובימי עזרא וכן היום דלא בטלה קדושת הארץ לדעת הר"מ למה לא יתחייב במצות עשה ועצל"ח ברכות פכ"מ ובמקומות אשר רשמתי ואשר רשם הצל"ח ותבין דהדברים צ"ע. ולדעתי כוונת הר"מ לאו דוקא כתרומות רק כוונתו דהיא חובת קרקע אם כן לדעתי לדעת הר"מ גם האידנא חייב מן התורה במצות עשה בא"י וצ"ע הרבה בסוגיא זו ביבמות נדה וכתובות ושאר מקומות וער"ם פ"א כתב מחמת הפסוק קציר ארצכם ע"כ אינו נוהג בח"ל נראה דאם נתקדשה א"י הוי קציר ארצכם ולא תליא בביאת כולם. ולכאורה למה צריך הר"מ ליתן טעם מחמת

ארצכם הא בל"ז כבר ידעינן חובת קרקע אינו נוהג אלא בארץ ועיין בחולין קל"ו ממעט ביכורים דאינו נוהג בח"ל מארצך וע"ש בתוס' הקשו זה הא בלאו הכי היא חובת קרקע ותי' משום דאתקש לבשר בחלב בחד קרא וכאן ל"ל קרא אחריני וצע"ק. ועוד צ"ל לעיין ע"ד הכסף משנה שכ' דהר"מ למד תרומה מחלה דחלה נמי תרומה היא והלא ידוע כ"פ בש"ס דביכורים שוה להרבה דרכים לתרומה ולחלה מבואר בפ"ב ממס' ביכורים וגם נקראת תרומה ותרומת ידך אלו ביכורים ולא כת' הר"מ גבי ביכורים דלא היו נוהגין בזמן עזרא רק מדרבנן ובחלה ותרומות ומעשרות כ' זה נראה דביכורים חייבין היו בזמן ב"ש מן התורה מכ"ש פאה ושאר מתנות עניים וצ"ע הרבה בד"ז לפסק הלכה ועטויו"ד סי' של"א מביא ד' הר"מ דלענין תו"מ אפילו בימי עזרא אינו אלא מדרבנן וע"ש שהשיג עליו וע"ש בב"י ובסי' של"ב גבי מ"ע לא כת' בשם הר"מ רק דמ"ע אינו נוהג אלא בארץ ולא בח"ל. נראה דאף האידנא נוהג כנ"ל ואי"ה אשנה פ"ז. ודע דאין מפרישין פאה משדה על חברתה ואם הפריש אינו פאה אף בדיעבד עיין ר"מ פ"ג ובכ"מ שם שהוא מהירושלמי ע"ש ובמשנה כמה דברים המפסיקין לפאה ולאילנות שנחשבים ב' שדות ועיין ב"ב פח"ה איתא שם פלוגתא אם מצר וחצב מפסיקין לפאה וכנראה מדברי הר"מ דפסק דאינו מפסיק מדלא הביא זה ע"ש. וגם מבואר במשנה ור"מ דהזורע שדה א' שני מינים צריך ליתן פאה מכל מין אף שעשאה גורן א' ואם זרע שני זרעים והם מין א' כגון שחמתית ולבנה תלוי בגורן ע"ש ובר"מ ובתי"ט ובר"ש:

סעיף יד

ואם נאבדו כו'. הנה הר"מ פסק כר"י דאפילו אפאה צריך ליתן מן העיסה ע"ש. והנה במס' יומא דל"ח מבואר שם דר"ע סובר דלשו"פ אינם לאוין הנל"ע דתעזוב מעיקרא משמע ולא אח"כ וע"ש ברש"י ובתוספות ישנים מכל מקום הר"מ דחה סוגיא זו מהך ברייתי' דמייתי לאקושי על ר' יוחנן במס' מכות דקיימו ולא קיימו דהוי נל"ע כ"פ כן כברייתא דלאחר שלקט צריך ליתן והוי לאו הנל"ע ועיין בתמורה דמקשה מהך ברייתא לאביי ואביי תי' דתעזוב יתירה נראה ג"כ דאביי סובר ג"כ כהך ברייתא אף על פי שאמר ביומא דלר"ע תעזוב מעיקרא משמע ואין כאן מקומו ובאתי רק לעורר:

מצוה ריז

סעיף א

שלא לקצור כו' אין לה שיעור כו'. והנה ידוע דעת תוס' גבי לא קיימת מצות סוכה ובברכות והובא בפרי מגדים בפתיחה לאו"ח דכל מ"ע מן התורה אם לא עשה כתקחז"ל

במזיד במצוה זו אף החיוב מן התורה לא יצא ע"ש אם כן עבר וקצר ואח"ז החזיר פחות מס' במזיד אם כן כיון דגם מן התורה לא יצא כיון דלא עשה כתקחז"ל ה"ל כאילו לא קיים העשה כלל ואפשר דלקי על הלאו. ומכל מקום נראה דלענין מלקות אין לוקין כיון שקיים כדין תורה ודיני מ"ע זו ע' לעיל במצות ל"ת. ודע לפי המבואר לעיל דדוקא בא"י חייבים במצות עשה לא בח"ל אם אילן עיקרו בארץ ונופו נוטה לח"ל או להיפך דינו כדין תו"מ עיין במסכת מעשרות ובר"מ פ"א מתו"מ הכ"ד דאזלינן בתר העיקר ובעציץ נקוב הולכין אחר הנוף ע"ש. וגם בודאי עציץ שאינו נקוב נמי פטור מן התורה כי דברים אלו דינם שוים לכל מצות התלויות בארץ וגם לענין עפר ח"ל שבא בספינה לא"י וגוששת דחייב בתו"מ ובשביעית ה"ה מ"ע כן נראה לי פשוט:

מצוה ריח

סעיף א

לעזוב הלקט כו' בשעת תלישה. היינו בדבר שדרכו לתלוש אבל עיטוף פטור עיין ר"מ פ"ב ובחולין וע' מש"ל והנה לענין התנאים הנצרכים לענין פאה היינו אוכל ונשמר כו' נראה דג"כ גבי לקט הדין כן כיון דנפ"ל מקציר עיין ר"מ ור"ש ומבואר בפירוש גבי המשכים וזכה בכריו אבל אם זכה בהפקר פטור מן הלקט שו"פ וגם לקיטתו כא' (וא"צ למעט תאנים דבלאו הכי אילנות (אינם) פטורים מן הלקט עש"ס ור"מ) רק אם יהי' במין א' דבר שאין לקיטתו כא' ג"כ פטור. והנה נראה דעת הר"מ ג"כ כאן דאף קטניות חייבים מן התורה בלקט ודעת תוס' לא ברירא לי שכתבו בפאה דא"ח אלא דגן תירוש ויצהר ובלקט ל"ש תירוש ויצהר דא"ח בלקט (רק תירוש חייב בפרט) ואני מסופק בדעת התוס' אם דעתם גבי לקט דא"ח רק דגן מן התורה ולא קטניות או אפשר דלקט חייב מן התורה אף קטניות וה"ה ירקות שמכניסין לקיום כגון שומים ובצלים אם חייבים מן התורה או דדומה לתו"מ לענין זה לדעת התוס' דרק דגן חייב מן התורה ומצד הסברא נראה דאינו חייב וע' תוס' שבת דס"ח ובנדה וצע"ק:

סעיף ב

שאם נפלו. יש כאן ט"ס וכצ"ל שאם נפלו ב' שבלים או פחות בלא אונס אבל הכהו כו' אין זה לקט וע' דינים אלו בר"מ בהלכות הנ"ל והנה לפ"ד כמו שהדין גבי פאה לענין שותפות ישראל שחייב בפאה ג"כ חייב בלקט ושותפות עכו"ם ע' מה שכתבתי לעיל לענין פאה כמו כן בכאן:

סעיף ג

וספק לקט לקט. עיין במרדכי סוף חולין הובא במ"ל פ"ד מה' אלו הקשה אמאי לא נאמר כל דפריש מרובא פריש ורובא דבעה"ב ותי' לו משום הפסוק הזה עני ורש הצדיקו כו' וס' לקט מה"ט לעניים אם כן לא אזלינן ג"כ בתר רובא במתנו' עניים ועיין בקונטרס הספיקות לאחי הקצה"ח האריך בזה ואינו ת"י כעת ועיין פ"ה דפאה שבולת שבקציר וראשה מגיע לקמה אם נקצרת עם הקמה היא של בעל השדה ואם לאו של עניים וער"ש ורע"ב ובתי"ט פירשו דין זה לענין שכחה שאם נקצרת עם הקמה לא קרינן לא תשוב לקחתה שהקמה מצלת וע"ש בת"ח שהקשה מאי ענין דין שכחה לכאן אבל הר"מ בפירושו מביא ד"ז לענין לקט וער"מ פ"ד דאם לא נקצרה עם הקמה כיון שנקצר כל סביבותיה והיא נשארה יחידית אף על פי שלא נפלה כלל השיבולת הזה יש לה דין לקט וע"ש עוד דין שני שבלין ובכ"מ שם ולא הביא דעת הר"ש והרע"ב דאין דין זה ענין ללקט וע"ש ואין הירושלמי בידי לעיין בו. וע' עוד בר"מ כת' המפקיר את הלקט עם נשירות רובו אינו הפקר שאין לו רשות בו וכוונתו עיין בתמורה מבואר שם דקודם שהתחיל לקצור אמר יהיה זה הפקר עם נשירת רובו ובא כאחד הלקט והפקרו מכל מקום אינו הפקר דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מ"ש ופירש"י כיון דדברי הקב"ה דהיינו המצוה עם דיבורו חל כא' נדחין דבריו מפני דברי הרב ב"ה והוי לקט וכן כוונת הר"מ כאן והוא בתמורה דכ"ה ע"א ומ"ש הרהמ"ח באיזה מקום כו' עיין לעיל הארכתי בזה:

מצוה ריט

סעיף א

שלא ליקח כו'. וגם ניתק לעשה עמ"ש לעיל:

מצוה רכ

סעיף א

להניח פאה כו':

מצוה רכא

סעיף א

שלא לכלות כו'. אין להם כתף ונטף עיין ר"מ וראב"ד פ"ד מה' הנ"ל ועיין ר"מ כתב ואין בעה"ב חייב לבצור העוללות וליתנם לעניים רק העניים יבצרו לעצמן והכסף משנה לא

הראה מקומו אי' ועיין תי"ט פ"ז דפאה מאין יצא לר"מ ז"ל וער"ש פ"ד בשם הירושלמי לענין פאה מתעזוב מוכח דניתן במחובר אם כן כאן נמי ע"ש:

סעיף ב

ואין העניים זוכים וכו'. וכמה יבצור ויהיו זוכין בהם ג' אשכולות שהם עושין רובע כ"ה בר"מ מהירושלמי ועיין ר"מ שם פסק והוא ממשנה דפאה המקדיש כרמו עד שלא נודעו העוללות אין העוללות לעניים ואם משנודעו העוללות הקדיש הם של העניים דא"י להקדיש דבר שאינו שלו ועתי"ט פ"ז כתב אף דפסקינן דאין לעניים קודם הבציר מכל מקום גם לבעה"ב אין בהם כלום ע"כ אין יכול להקדישם ואם הקדיש קודם שנודעו העוללות וביד הקדש נודעו העוללות ואח"ז פדה מיד הקדש אפשר דנפטר הכרם ואין לעניים בהם כיון שנודעו ביד הקדש ואפשר כיון שביד ההקדש א"ח בעוללות והוא פדה אח"כ הוא כמו שקנה כרם ובו עוללות דהוי לעניים דעיקר חיוב הוא בשעת הבצירה ועיין ר"מ. אח"ז כתב דעכו"ם המוכר כרם לישראל חייב בעוללות בודאי כוונתו אף לאחר שנודעו העוללות דאל"כ מאי רבותא דלענין לשו"פ ג"כ הדין כן דמי שקנה מיד העכו"ם בודאי חייב כי תלוי בשעת קצירה אם כן כאן נמי אלא עיקר הרבותא דאף שנודעו העוללות וא"כ הו"ל כמו שגדל בפטור מכל מקום חייב דמ"מ אזלינן לחומרא אחר הבצירה אם כן כאן גבי הקדש נמי אם פדה מכל מקום חייב בעוללות אף שנודעו ביד ההקדש ולפמ"ש מיושב שם קושית הכסף משנה שהקשה למה הדין דאם ישראל מכר לעכו"ם פטור ולפמ"ש דהר"מ מיירי בנודעו העוללות אם כן בישראל שמכר כרמו לאחר שנודעו העוללות כיון דמבואר בר"מ קודם לזה דא"י להקדיש בודאי א"י למכור ג"כ כיון דאינו שלו אם כן בודאי העוללות לעניים אם ידינו תקיפה להוציא מיד העכו"ם או כשהעכו"ם נותן בעצמו יש להם דין עוללות ולא דין הפקר כנ"ל ברור בעזה"י. וע' עוד בר"מ דשותפות עכו"ם בכרם חלק הישראל חייב וחלק העכו"ם פטור ועיין כסף משנה ועמש"ל וער"מ פ"ה והבאתיו לעיל שכ' דין דהמפקיר כרמו וחזר וזכה חייב בכולם גם בעוללות אבל אם זכה מן הפקר של אחר פטור מן עוללות ג"כ וכן הובא ברייתא זו בגמ' כ"פ וע"ש ברש"י חולין דדיני לשו"פ שוים לכלל הזה דנשמר ושאר דברים ששייך בכולם ע"ש. נ"ל ג"כ אם א' הפקיר את הכרם לאחר שנודעו בו העוללות וזכה בה אחר חייב כי העוללות לא היו בכחו להפקיר כמו שא"י להקדיש כנ"פ. ואפשר דהעניים מחויבים ליתן להזוכה שכר גידולם כמו שנותנים שכר גידולם להקדש כיון שהקדש פטור ה"נ כיון שהוא פטור צריכים ליתן לו שכר גידולם וצע"ק. וער"מ פ"ב כתב דהקוצר תבואה קודם שהביאה שליש ה"ז פטורה מן הפאה והוא מירושלמי ונראה דגם משאר מ"ע כגון

לקט (ולענין שכחה עיין לקמן פ"ה ה"ט) ונראה הטעם כיון דלא הגיעה לעונת המעשרות מבואר בר"מ פ"ב מה' מעשר דשליש בתבואה הוא עונת המעשרו' וקודם לזה ג"כ פטור מפאה אך באותה הלכ' כת' דגם באילנו' אם קוצר קוד' שליש פטור ולדברי הר"מ דגם שאר אילנות חייבים מן התורה בפאה ובפרט גפן דחייב לכ"ע ובאילנות וגפנים יש שיעורים אחרים למעשרות כמבואר בר"מ פ"ב מה' מעשר אם כן נראה דלא תלוי בעונת המעשרות אך ע' ר"ש פ"ב דשביעית שכת' דכל השיעורים המבוארים במס' מעשרות לענבים ולכל שאר השנויים שם כולם השיעור בהבאת שליש והא דלא קאמר הבאת שליש משום דיכולים ליתן בהם סימן אחר ע"ש בר"ש במשנה.

והנה לכמה דברים שוים עוללות לפאה ערש"י חולין והנה אפשר ג"כ אם בצר הענבים קודם שהביאו שליש כמו שפטור מפאה כן פטור מעוללות אך באמת נראה דז"א עיין ר"מ ה' כלאים פ"ה ובהמ"ע ונ"ר ובפ"ב מה' מעשר ותי"ט פ"ה דמע"ש מ"ה וערלה פ"א מ"ז ועוד בכ"מ דמבו' דסמדר ובוסר הוא קודם הבאת שליש ולא נתחייב במעשרו' ומכל מקום בוסר הוא פרי עתי"ט במקומות שרשמתי וא"כ בודאי ניכרין עוללות כשהוא בוסר ואף כשהוא סמדר מכל מקום הפרי נופל בודאי נכרין עוללות ובמשנה ור"מ מבואר דהמקדיש כרמו משנודעו העוללות לעניים דהוא דבר שאינו שלו כמ"ש לעיל ונראה דאף דלא הביא שליש תיכף משנודעו העוללות הם לעניים דאי דיקצור אז יהי' לבעה"ב אם כן אמאי א"י להקדיש אע"כ אף שלא הגיע לעונת המעשרות מכל מקום כיון שנודעו העוללות חייב בהם כנ"ל ועוללות לא תלוי בהבאת שליש כפאה כנ"ל אך אין אני כותב בעיון כי אין הירושלמי בידי והדברים צ"ע רב. ולכאורה צ"ע דמבואר בר"מ פ"ט מה' מע"ש דכרם רבעי אין לו לא לקט היינו פרט ולא שכחה ולא פאה והוא משנה בפאה דהוא כמו מע"ש ועיין בפרק זה בר"מ קודם שכת' דבוסר של כרם רבעי יכול ליתן במתנה אף דהוא ממון גבוה מכל מקום כ"ז שהוא בוסר אינו ממון גבוה וע"ש בכ"מ הקשה ע"ז דבוסר הוי פרי ובגמרא לא נזכר רק סמדר ועתי"ט מס' מע"ש שהבאתי לעיל כתב אף דהוי פרי מכל מקום כיון שלא הגיע לעונת המעשרות אינו ממון גבוה ע"ש אם כן בשלמא מה שפטרו הר"מ מפרט ומפאה ומשכחה ניחא דממ"נ אם בצרו קודם עונת המעשרות אפילו בוסר הא א"ח בפאה כמבואר לעיל ואי בצרו אחר שהגיע לעונת המעשרות אם כן הרי הוא מ"ג אבל מה שסתם וכת' דפטור מעוללות וכ"ה במשנה צ"ע אי נאמר כמ"ש לעיל דבעוללות חייב אף קודם שהגיע לעונת המעשרות אם נודעו העוללות והבאתי ראי' לזה אם כן אם בצר בעוד שהוא בוסר אמאי לא יתחייב בעוללות דאז לא הוי מ"ג דיכול ליתן במתנה כמבואר שם וא"כ היאך נפטר מעוללות והדברים

עמוקים מני ים ואני לא באתי אלא לעורר וערש"י גיטין ספ"ג דסמדר היינו שהאשכלות נראין ועתי"ט בעוקצין ושאר מקומו'. והנה לפי המבואר לעיל דהמקדיש כרמו משנודעו העוללות אין הקדש חל דהוא דבר שאינו שלו נראה ג"כ אם זרע תבואה תחת הגפן אין העוללות נאסרי' עיין ר"מ פ"ה דכלאים דהזורע כרמו כלאים בשביעית דהוא הפקר אינו נאסר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו וז"פ. והנה לשיטת קצת אחרונים ומכללם הלחם משנה החו"מ דהר"מ ז"ל סובר דדוקא בגבולין מע"ש מ"ג הוא אבל בירושלים הוי ממון הדיוט אם כן לפ"ד הר"מ אם א' יש לו כרם רבעי תוך החומה אשר נטע אילנות בירושלי' אם כן אותו הכרם חייב בפרט ובשכחה ופאה ועוללות וא"צ לפרש כי ממילא נשמע כמו מ"ש. ובאמת הרבה אחרונים אין דעתם כן בדעת הר"מ ועשעה"מ החו"מ האריך בזה מסוגיא דקידושין ונ"ל פשוט בכל מ"ע שנתבארו לעיל אם הי' השדה של חרש שוטה וקטן ועברו ונטלו המ"ע ואח"ז נתגדל הקטן ונתפקח השוטה ויש המתנות ת"י דודאי מחויב לקיים המ"ע ולעזוב לעניים כיון שפסקינן דתעזוב להבא משמע אם כן אף שלא עבר על הל"ת מכל מקום חייב בעשה וא"ד למי שנוטל בהיתר שהבאתי לעיל דפטור אח"כ ליתן דהתם לא חל כלל המצוה בשעה שלקח אם כן אח"כ ג"כ א"ח אבל כאן המצוה עליו רק דקטנותו גרמא לו לא הוי כלקח בהיתר ובודאי צריך אח"כ ליתן אם יש בעין ת"י ואם נאבדו או נשרפו פטור כנ"ל פשוט:

מצוה רכב

סעיף א

שלא ללקט פרט הכרם כו'. ב' גרגרין ואם הי' בוצר וכרת את האשכול והוסבך בעלין ונפרט אין זה פרט כמבואר לעיל גבי לקט דאם הי' באונס אין זה לקט וה"ה כאן:

סעיף ב

וכן אשכול שלם שנפרט. עיין ר"מ פ"ד הט"ז ובכ"מ שם:

סעיף ג

והמניח את הכלכלה כו'. עיין ר"מ ובמסכת פאה פ"ז מ"ג וע"ש ברא"ש ורע"ב שכתב דבעת נשירתו זכו העניים קודם שנפל לארץ כו' נראה מדבריהם דוקא קודם שנפל לארץ זכו העניים ולא עם נשירת רובו ולפי זה גבי פרט אם הפקיר עם נשירת רובו אפשר דהוי הפקר דעדיין לא חל הפרט דלא כמ"ש לעיל בשם הר"מ גבי לקט והוא מהש"ס דתמורה דהמפקיר עם נשירת רובו אינו הפקר ואפ"ל דלאו דוקא אלא דינו כמו לקט דבנשירת רובו הוי פרט וצ"ע. ועיין ר"מ פרק הנ"ל הכ"ב כתב דאין העניים זוכים ליקח פרט

ועוללות עד שיתחיל בעל הכרם לבצור וכמה יבצור כו' והכסף משנה הראה מקומו לפ"ז דפאה ובאמת שם איתא עוללות כמבואר בהרהמ"ח ג"כ במצות עוללות ושם הוא רבותא אף דהם ניכרים העוללות מכל מקום אין רשות לעני ליקח קודם שיתחיל לבצור כשיעור המבואר שם אבל פרט אינו נזכר כלל ממילא קודם שיתחיל לבצור אין שייך פרט דפרט הוא הנושר בשעת בצירה ותיכף שבצר נראה דעניים מותרים תיכף ליטול אף אם בצר אשכול א' ונפל גרגרים דאין זה מוזכר במשנה ובפרט הפסוק כי תבצור לא תעולל נראה דוקא עוללות וגם הרהמ"ח לא הביא דין זה כאן רק לגבי עוללות וצע"ק ואפשר ד"ז איתא בירושלמי ואינו ת"י. אחר כתבי כל הנ"ל בא לידי בשאלה ספר שנות אליהו להגאון מוהר"א ווילנא. ועיינתי קצת וארשום איזה הערות. הנה כבר הבאתי לעיל בשם הר"מ דאם נטל עני מקצת פאה וזרק על השאר אף מה שנטל בהיתר מוציאין ממנו ועיין כסף משנה בשם התוספתא פ"ב הח"י אין לו בה כלו' רמ"א קונסי' אותו ונוטלי' ממנו זו וזו וכ' הכסף משנה בשם הר"ן שהר"מ הי' גורס שרמ"א וכול' ר"מ היא ובס' הנ"ל ראיתי בפ"ד מ"ג כתב שם דר"מ לטעמי' בב"מ בשטר שיש בו רבית דקונסין אותו ואין גובין אף הקרן וחכמים לטעמייהו דאין קונסין אותו ע"כ אין נוטלין ממנו מה שלקח בהיתר (עי' בהשמטה) ואם הדברים הללו הם בירושלמי כי אינו ת"י אם כן ד' הכסף משנה והר"ן תמוהים שכתבו דהר"מ סובר דכולה ר"מ היא אחר שבירושלמי מפורש דהיא פלוגתא וגם ד' הר"מ תמוהים איך פסק כר"מ במקום חכמים ובפרט בפ"ד מה' מלוה ולוה גבי שטר של רבית פ' כרבנן ועבח"מ סי' נ"ב ואם הם דברי עצמו בודאי ג"כ תמוהים דלפ"ד ד' הר"מ סותרים זא"ז משטר שיש בו ריבית וצ"ע. וגם כת' לעיל דהר"מ לא הזכיר גבי פאה דין שותפות וכתבתי שסמך אמ"ש ד"ז גבי עוללות פ"ד הכ"ה והקשיתי שם ע"ז עתה האיר השי"ת את עיני ופתחתי התוספתא מבואר גבי פאה פלוגתא בפ"ב ישראל ועכו"ם שיש להם קמה בשותפות ת"ק סובר חלקו של ישראל חייב וחלקו של עכו"ם פטור ר' ישמעאל פוטר אימתי ע"ש אם כן מבואר דג"כ גבי פאה בודאי פוסק הר"מ כת"ק מכל מקום צ"ע למה השמיטו גבי פאה. גם מבואר שם בתוספתא פ"ג הפלוגתא גבי עוללות דין שהביא בר"מ פ"ד הכ"ה ת"ק סובר דחלקו של ישראל חייב ור"ש פוטר ע"כ פוסק הר"מ כת"ק ע"כ ד' הכסף משנה תמוהים בהכ"ה שכת' מרה"ג מחולין ומשמע לרבינו כו' כיון שהיא תוספתא מפורשת וצ"ע על הכסף משנה שלא ראה התוספתא בעידנא דעסיק בי' דדין הקודם דעכו"ם שמכר מביא הכסף משנה בשם התוספתא וכאן לא כ' זה וצ"ע. גם כת' למעלה בשם הרע"ב והר"ש דפרט בנשירתו הוא קודש קודם שנפל לארץ ואני כתבתי דנראה לי דגם עם נשירת רובו ע"ל. ועתה ראיתי להגאון ש"א הנ"ל

כ' שאין הפרט קדוש עד שיגיע (עי' השמטות) לארץ ודבריו נובעים מהירושלמי (עי' בהשמטות) ע"כ המניח את הכלכלה אמרי' דגוזל את עניים מטעם גרם שלא יהי' פרט דאי בנשירתו הוא קודש מאי חידשה לן המשנ' דודאי גזלן גמור וגם עובר על הלאו ע"ש וע' ע"ש בפ"ז דפאה חידש הגאון עוד מתנה לעניים היינו זית ניקף ואינו נוהג אלא בזית עיין בהג"ה שם כ' דצ"ע מהש"ס דחולין דמבואר שם ד' מתנות בכרם וב' באילנות וג' בתבואות ותפאר בזתים היינו פאה ע"ש ובהשמטות שיישב דעתו.

והנה בכל הדינים הנ"ל מבואר דאם עבר על הלאו אינו לוקה דיקיים העשה אך אם נשרף או נאבד הקציר אז לא יוכל לקיים העשה אז לוקין ע' בפ"א מהמ"ע ובהרהמ"ח כאן. ונ"ל דהיינו דוקא בנשרף או נאבד דא"י לקיים העשה וג"כ א"ח בתשלומין ע' בחולין פ' הזרוע גבי מזיק מתנות כהונה או שאכלן ומתנות עניים שוה בזה למת"כ ע"ש בסוגיא דהוי ממון שאין לו תובעים אבל אם לקחו המלך בחובו או איש אחר נטלו בחובו ומבואר שם בגמ' כ"ה דנטלו בחובו דקא משתרשי לי' חייב לשלם מ"כ וגם לעניים ע"ש בתוס' ובר"נ דמחלק בין אם הוא הפקיע המצוה כגון שאכל אם כן מצוה אם כן וחיוב ממון ג"כ אין כאן. אבל אם לקחו בחובו דלא הפקיע המצוה אם כן מ"ל הן מ"ל דמיהן וצריך לשלם אם כן כאן נמי בנטלו בחובו אף שאין הקציר בעין מכל מקום כיון שצריך לשלם אם כן אין עליו חיוב מלקות ולא ילקה לעולם כיון דאינו בעין ורק חיוב ממון עליו אם כן אימתי שיתן ממון יפטור עתו"ס מכות אם כן הו"ל כמו לאו הניתן לתשלומין ואין לוקין כנ"ל ע"ש בחולין ובתוס' ור"ן. ולפי זה לכאורה יש לחלק בין אם הפאה או שאר המתנות שוים פרוטה דאז צריך לשלם אף דהוי ממון שאין לו תובעים דקא משתרשי לי' אבל אם אין בהם ש"פ אם כן אפילו יש לו תובעים א"צ לשלם אך באמת ז"א לסברת הר"ן כ"ז שאינו מפקיע בידים המצוה אם כן מ"ל הן מ"ל דמיהן אם כן כמו שהמצוה היא אפילו פמש"פ אם כן כל היכי דמשתרשי ולא הפקיע המצוה מחויב ליתן דמיו והוי כאילו הדבר בעין בתורת המ"ע ע"ש בר"נ אם כן אפילו פמש"פ נמי והדבר צריך ביאור רחב ואין כאן מקומו ובאתי רק לעורר לב המעיין:

מצוה רכד

סעיף א

שלא לגנוב כו' אפילו ע"מ למיקט. עיין ר"מ פ"א מגנבה וז"ל אסור לגנוב כ"ש מד"ת ע' מגיד משנה הטעם מחמת ח"ש ואח"ז כתב ואסור לגנוב דרך שחוק או ע"מ לשלם כו' נראה מדבריו דע"מ למיקט אינו איסור תורה ובלחם משנה הקשה ע"ז כיון דבש"ס

ב"מ אמרי' דל"צ קרא לגנב' דילפי' מריבית ואונאה רק הפסוק הזה לא תגנובו אצטריך שלא לגנוב ע"מ למיקט אם כן הוא איסור דאוריית' וע"ש מה שתי' דהר"מ ס"ל דלא ילפינן מריבית ואונאה אם כן הפסוק הזה מורה כפשוטו וע"ש מה שהקשה ע"ז. ומכל מקום לדידי צ"ע כיון דקרא סתמ' כתיב לא תגנובו ממילא משמע דבכל ענין אסור דהכל בכלל גנבה אך דעת הרהמ"ח נרא' דגם זה הוא בכלל לא תגנובו. ועיין בסוף הביא לשון הר"מ. ולכאורה לפי הגמ' דמוקי רק ע"מ למיקט אם כן בגונב ע"מ למיקט ילקה ע"ז הלאו דל"ש ניתן לתשלומין דהתורה לא אסרה מחמת ממון דהוא אינו רוצה ממון אחרי' מכל מקום אסרה התורה אם כן ל"ה לאו הניתן לתשלומין ואפילו אם נאמר שלא ילפינן גניבה מביני' מכל מקום אם נא' דהי' בכלל אם כן ילקה כמו הלאו דחובל דבש"פ משלם ואינו לוקה ובפמש"פ דאינו משלם לוקה אם כן כאן נמי היכי דל"ש חזרת המעות ילקה. והנה מבואר כאן ע"מ למיקט ועיין בש"ס ב"ק בן בג בג אומר דאסור לגנוב שלו מהגנב ועיין ר"מ וגם הרהמ"ח אינו מבי' ד"ז ואפשר דעתם כיון דמבואר שם דרבנן פליגי אף דאינו מבואר דפליגי ע"ז מכל מקום כיון דבלשון יחיד מיתני' נראה דרבים פליגי ע"כ אינו פוסק כוותי' אך הסמ"ג בל"ת מביא ג"כ דין זה בשם בן בג בג. נראה דפוסק כוותי'. ונראה מדבריו דהוא מן התורה דנכלל בלאו אם כן צ"ע למה לא ילקה ע"ז ועיין בא"ז הובא בקצה"ח ה' גנבה דע"מ למיקט ולהשיבו א"ע רק בלוקח לעצמו אלא דעושה רק לצערו וע"ש שכ' דדעת הר"מ אינו כן וע"ש שנסתפק אם גנב ע"מ להשיב רק למיקט אם חייב באונסין על הגנבה והניח בצ"ע. והנה הר"מ כ' דגם בפמש"פ איכא איסור תורה וכ"ה בה' גזלה ואבדה פ"א ועלח"מ הקשה ע"ז מסנהדרין. והנה לכאורה בלא סברת הרב המגיד מחמת ח"ש אפ"ל דאסור בפמש"פ כי הר"מ כ' בפ"א מגזלה דהגוזל וה"ה הגונב עובר בג' לאוין דקודם לכן התאוה בלב ועובר משום לא תתאוה ואח"כ חוץ הלאו דגזלה עובר בלא תחמוד ע"ש וא"כ נוכל לומר בשלמ' הלאו דגזלה ערש"י בסנהדרין כתב דהתורה כתבה לא תגזול והשיב אם כן בפחות מש"פ דאינו בהשבון א"ע על הלאו ג"כ אבל לא תתאוה ולא תחמוד אפשר עובר אף בפחות מש"פ כי לא תחמוד אף שנותן דמים ואינו גוזל כלל מחבירו מכל מקום עובר בלאו אם כן ה"ה בפחות משוה פרוטה אף דלא נקרא גזל מכל מקום עובר בלא תחמוד. אך בסנהדרין דנ"ט הקשה הש"ס דפמש"פ מי איכא מידי דלישראל שרי כו' נראה דאינו עובר בלאו וע' לח"מ וצ"ע בדינים אלו. ואין להאריך בהם עיין ר"מ וש"ע ח"מ ה' גנבה:

סעיף ב

או הגונב מעכו"מ. כ"ה לשון הר"מ פ"א מגנבה ועי' פ"א מגזלה ואבדה וד"ז דגנבת וגזלת עכו"ם האריכו הראשונים ואחרונים ואין להאריך כאן. אך נ"ל לכאורה אף להסוברים גזלת כותי דרבנן מכל מקום גנבת עכו"ם אפשר מן התורה אסור להסוברים דאף ע"מ למיקט ואף שלו אסור לגנוב מן התורה מזה נראה דהתורה לא אסרה זה מדין ממון לבד רק המדה הגרועה הזאת בעצמה התורה אסרה אם כן בשלמ' גזל דהוא רק דהתורה אסרה ממון חבירו אם כן אפשר דעכו"ם לא אסרה כי הממון שלו הפקר לאותן שיטות אבל גנבה דאף שלו אסור לגנוב כדי שלא ילמוד מדה הגרועה הזאת אם כן אף לעכו"ם אסור כדי שלא ירגיל בזה וע"ז הקפידה התורה. אך לכאור' לשיטות אלו גם בפמש"פ עובר על הלאו הזה דמרגיל עצמו בזה ולא מטעם ח"ש ויש לדבר הרבה ואי"ה אשנה פ"ז. וצע"ק. ולענין אם גנב או גזל מעכו"ם אי מחויב להשיב כבר דברו מזה האחרונים הלא בספרתם:

סעיף ג

בזו"נ ולא כ' הרב דכל באי עולם מצווים. ע' בסנהדרין דעכו"ם נהרג אף על פמש"פ עיין ר"מ ונ"ל כפי המבואר בש"ס דב"מ דהלאו הזה הוא רק ע"מ למיקט ואף אם נא' דהלאו הזה כולל הכל מכל מקום ב"נ ודאי א"ח בע"מ למיקט או שלו כי התורה לא אסרה אצלו אלא מדין גזל שב"נ מצווה ע"ז דהיינו מחמת ממון חבירו אבל זה בודאי אינו מצווה ול"מ אם גנב לעכו"ם ע"מ למיקט אלא אפילו גנב לישראל ומבואר בסנהדרין משום דצערי' ע"ש מכל מקום אם אין בו דין ממון כלל א"ח משום צער בלחודי' ובפרט לד' הר"מ דפחות מש"פ מחמת דשיעורין לא ניתנו לב"נ ע"כ חייב אף בפמש"פ אבל ע"מ למיקט ושלו לגנוב ודאי אין ב"נ מצווה ע"ז. דיני כפל כתבתי לעיל פ' משפטים:

סעיף ד

שאין דנין דיני קנסות אלא בארץ. לאו דוקא אלא הנסמכים בארץ דנים דיני קנסות אף בח"ל וכתבתי זה כמה פעמים:

מצוה רכה

סעיף א

שלא נכחש כו'. כ"כ הר"מ פ"א דשבועות ובפר"ד בדרך מצותיך הביא בשם סמ"ג דגם נביא שקר אזהרתי' מלאו זה לא תכחשו וגם מלאו שאח"ז אף דכתיב עמיתו מכל מקום כ"ש הוא והוא גילוי מלתא בעלמא ע"ש:

סעיף ב

אבל אין בו מלקות דהוי לאו שאין בו מעשה. כ"ה בכ"מ פ"א דשבועות וע' פר"ד מביא בשם סמ"ג דמונה בכלל העשין מדבר שקר תרחק אם כן נראה דכאן חוץ מה שעובר על הלאו עובר גם בעשה הנ"ל:

מצוה רכו

סעיף א

שלא נשבע כו' למדנו עונש כו'. עפר"ד דרך מצותיך הקשה על הספרא דאזהרה לא שמענו ת"ל לא תשקרו תפ"ל דהוא נשבע לשקר ואזהרתי' לא תשבעו בשמי לשקר ותי' שם דשבועת ביטוי דחייב מאזהרה זו א"ח אלא בנשבע מעצמו או שענה אמן אבל שבועת הפקדון עיין ר"מ ה' שבועות דאף מושבע מפי אחרים ולא ענה אמן חייב אף דלא נשבע כלל אם כן אינו באזהרה דנשבע לשקר רק משום אזהרה זו. אח"ז כ' דעכשיו דהתורה גילתה אזהרה זו אם כן ג"כ עובר על לא תשבעו בשמי כו' ע"ש. והנה הרמ"ח סתם וכ' דעובר בשני לאוין נראה דס"ל כסברת הפר"ד הנ"ל דסתמא מיירי הרהמ"ח מדין שבועת הפקדון ע"י אחרים ג"כ ומכל מקום כתב דעובר על שני לאוין אף שכתב הרהמ"ח נשבע אין דקדוק כיון דהתורה גילתה דחייב הוי כמו נשבע כמבואר בר"מ פ"י דאף שלא ענה אמן הוי כעני' ע"ש ובר"מ לא ראיתי שכתב דעובר בשה"פ בשני לאוין וכפי הנראה הוא מס' המצות להר"מ כמ"ש הפר"ד אבל בספרו הגדול לא כת' זה ובפר"ד נסתפק בזה אם מושבע מפי אחרים עובר ג"כ על לא תשבעו בשמי לשקר ומד' הרהמ"ח נראה דעובר:

סעיף ב

ונשבע על הכפירה כו'. וצריך עיון גדול שדבריו סותרים פסק הר"מ והוא מהש"ס דשבועות עכ"מ ולחם משנה פ"י מה' שבועות ה"ח כ' הר"מ בזה"ל הנשבע שה"פ במזיד כו' והתרו בו עדים אינו לוקה אלא מביא אשמו בלבד שהרי הכתוב הוציאו מכלל מלקות ע"ש וכ"נ מהש"ס דשבועות ע"ש. ואפ"ל דוקא מושבע מפי אחרים דא"ח מלקות אפילו התרו בו דהתורה הוציאו מכלל מלקות אבל בנשבע מפי עצמו חייב ג"כ משום שבועת ביטוי מלקות ע"ש בר"מ דאף בקרקעות ושאר דברים דא"ח משום שבועת הפקדון מכל מקום חייב משום שבועת ביטוי ומיירי דוקא דנשבע מפי עצמו דאל"ה א"ח משום ביטוי אם כן בנשבע מפי עצמו חייב משום ביטוי מלקות אבל מפי אחרים דא"ח רק משום שה"פ א"ח מלקות אף אם התרו בו וכ"נ מד' הרהמ"ח דכ' דלוקה ולא כת' דלוקה שתים

עכצ"ל דמשום שה"פ א"ח רק בנשבע מעצמו מחמת שבועת ביטוי והר"מ מיירי במושבע מפי אחרים ע"כ אינו לוקה ומכל מקום צ"ע כי בכל פרק הז' נראה דמיירי מפי עצמו ג"כ ומכל מקום כ' דאין לוקין ע"ז וגם לד' הרהמ"ח כמו דלוקין מחמת ש"ב ג"כ בשוגג ה"ל להביא ב' קרבנות עולה ויורד משום ביטוי ואשם משום כפירת ממון וע' פ' שה"פ סוגיא דהתרו בו וצ"ע ואי"ה אשנה פ"ז:

מצוה רכז

סעיף א

שלא נשבע כו' זרקתי ולא זרקתי. גם בלשון עבר תפס הרהמ"ח הלשון דוק' מה שבידו ולא נקט ל' הר"מ פ"א מה' שבועות שכ' גם לשון שנתן איש פלוני כו' נראה דא"ח על לעבר אלא אם יכול להיות להבא והר"מ פסק בפ"א ופ"ה דגם זרק איש פלוני כו' חייב דהיא פלוגתא בשבועות רב ושמואל ורב סובר אע"ג דלית' בלהבא מכל מקום חייב לשעבר רק צריך מידי דאית' בלאו והן והלכת' כרב באיסורי ע"כ ד' הרהמ"ח צ"ע דנראה מדבריו וכן מבואר אח"ז דצריך שיהא איתא להבא ובאמת אנן פסקינן כרב דאין צריך איתא להבא וצ"ע ועיין בשבועות דכ"ה:

סעיף ב

אבל בכ"ד מצוה כו' בדבר מצוה להבא כו'. דברי הרהמ"ח תמוהי' דהלכת' כרב באיסורי' דא"צ להבא ע"כ אם נשבע שקיים מצוה או ביטל מצוה לשעבר חייב משום ש"ב וכ"ה בר"מ פ"ה להדי' בהי"ט וז"ל נשבע שהניח תפלין שנתעטף בציצי' או שלא הניח תפילין כו' חייב על ש"ב לשעבר דאין זה נשבע לקיים או לבטל אלא שמגיד דבר שנעשה ע"כ חייב משום ש"ב ועיין כסף משנה שם שכ' שפשוט הוא דכבר ביאר הר"מ דאין צריך דאיתא בלהבא והרהמ"ח סותר ד' הר"מ ואינו מביא דעתו כלל וגם בש"ס מבואר כד' הר"מ כמ"ש לעיל וצ"ע:

סעיף ג

והנשבע להרע לעצמו. ע' ר"נ שבועות כ' כיון דהוי מדרשא ואינו מפורש בתורה שבוע' חל ע"ז. ועלח"מ פ"ג מהלכות דעות האריך בזה ומתרץ הסוגיא וסוגיא דפ' החובל. וע' יו"ד סימן רל"ו וש"ך:

סעיף ד

אם הי' מזיד לוקה כו'. לאו בכל החלוקים המבוארים שם לעיל אלא בלעבר וכן להבא דוקא שלא נעשה ועשה אבל בלהבא שאעשה ולא עשה אינו חייב מלקות וכמבואר

במס' שבועות ובר"מ ספ"ד ובפ"א בכ"מ ולחם משנה והטעם דלאו שאב"מ אין לוקין עליו ע"ש. ומה שכלל הרהמ"ח שבועות לעבר ושבועות להבא מלאו הזה ג"כ הר"מ בפ"א כלל אותם וע"ש בכ"מ דמסיק דהר"מ פסק דזה הלאו כולל בין לעבר בין להבא ומכל מקום בלהבא חוץ מה שעובר על לאו זה עובר ג"כ משום בל יחל ע"ש וכ"ה דעת המ"ח ע"ש שכ' הא דלא מנה הר"מ לאו זה ג"כ לפי שאין דרך הר"מ למנות לאוין הרבה על מצוה א' ע"ש. ואני כתבתי בגליון על הר"מ דמ"מ קשה למה לא כ' הר"מ דאם עבר על שבועה להבא לוקה שתים משום לאו הזה ומשום בל יחל וכמ"ש בה' נזיר פ"א דאם עבר הנזיר וגלח או ששתה יין או נטמא לוקה שתים משום לאו המיוחד בנזיר ומשום בל יחל אף על פי דאינו מונה אותו שם במנין המצות מכל מקום לוקין שתים. וא"כ כאן אם כן הוא דעת הר"מ למה לא ילקה שתים ע"ש וצ"ע ועתו' שבועות ד"ג ע"ב ד"ה אבל לענין כו'. ושבועה זו נוהגת בזכרים כו' ואם גם עכו"ם מצווין על שבועת שקר ע' מ"ל פ"י מה' מלכים באריכות. ועבדים או שפחות שנשבעו להתענות או איזה ענין שמזיק להם אין השבועה חל כלל כי הוא קנוי לרבו וא"י לישבע להזיק לנכסי אחרים כ"ה בר"מ פי"ב דשבועות ה"ו מש"ס דנזיר ודוקא שבועה להרע לעצמו אבל שאר שבועות בודאי חל עליו ודינו בזה כישראל ע"ש בר"מ ובראב"ד. ואם הוא מופלא סמוך לאיש כגון בן י"ב שנים לזכר או י"א לנקבה אף על פי שלכל דיני התורה הם קטנים מכל מקום לענין שבועות ולענין נדרים והקדשות הרי הם כגדולים אם יש בהם דעת לשם מי נדרו ונשבעו אך אין לוקין אם עברו קודם שהגיעו לגדלות אבל אם נשבעו שלא יאכלו ואכלו אחר שהגיעו לכלל גדלות לוקין דשבועתם מהני אם הוא מופלא סמוך לאיש עיין דינים אלו פי"א מה' נדרים:

מצוה רכח

סעיף א

שלא נחזיק כו' כגון שכר שכיר כו'. ואם עבר א"ב מלקות כו' וכ"ה ד' הר"מ בפ"א מגזל' ואבדה ודעת תוס' בא"נ סוגי' דאמר רבא ל"ל לאו בגזל כו' דעל כבישת ש"ש חייב מלקות דהיינו עושק וע"ש בתשובה ח"צ הק' הא ה"ל לשאב"מ וע' פ"י שם והרהמ"ח מביא בשם הצרפתי היינו הסמ"ג ועיין מכל מקום פ"א מגזלה ובלחם משנה ובס' פנים מאירות סי' כ"ו ובשו"ת ח"צ שם ובתוס' בכ"מ ואין כאן מקומו. ודע דגם כ"ש אסור לעשוק כמו גזלה לשיטת הר"מ. וב"נ מצווה על העושק ג"כ ונהרג ע"ז כמו בגזלה כ"ה בר"מ ה' מלכים פ"ט ה"ט אף על פי שכ' לשון כובש ש"ש מכל מקום ג"כ אין חילוק דכל שבא לידו

בהיתר היינו עושק כמבואר כאן בהרהמ"ח ובר"מ ובפרט לדבריהם דהכל הוא בכלל גזל ועיין בס' אוה"ח עה"ת פ' נח על פסוק ותמלא הארץ חמס. ועבתו"ס רפא"נ בסוגי' דלאו בגזל ל"ל כתבו דאין מזהירין מן הדין נראה מדבריהם דאף במה מצינו אין עונשים. ועמ"ל פ"ב מה' נזירות הביא כן בשם תוס' נדרים ע"ש מה שהקשה ע"ז. והביא בקיאות בדין אין עונשין במ"מ. והנה מבואר בכאן כל מי שאינו רוצה לשלם הלוואה עובר בלאו לא תעשוק ולדברי הרהמ"ח עובר ג"כ על לא תגזול. ותמוה לי מאד ד' הש"ס בכתובות דמקשה ליה לר"פ לדידך דאמר' פריעת בע"ח מצוה אמר לא ניחא לי למעבד מצוה כו' לולב איני עושה מכין אותו עד שת"נ. ותמיה ליה דמיניה דידיה בודאי כופין דעובר אל"ת ובלאו בודאי כופין יותר מעשה כמבואר בראשונים ואחרונים דבעשה אין צריך לבזבז יותר מחומש ועל עבירות הלאו כל הונו יתן אם לא בפ"נ אם כן כאן כפינן שלא לעבור אל"ת ובאמת היכי דהלאו בשוא"ת פלפלו האחרונים אי חייב לבזבז כל ממונו מכל מקום בודאי חמור מעשה בשלמא בערכין לגבי יתמי דהם לא עשקו ולא גזלו אם כן אינם עוברים בלאו אבל הוא עצמו בודאי חייב לשלם מחמת הלאוין וכפינן ליה ומה צריך הש"ס לומר מחמת העשה וצריך עיון גדול. והנה נ"ל לרש"י שפי' פריעת ב"ח מצוה מחמת הין שלך יהי' צדק ולאו שלך יהיה צדק אם כן הפקעת הלוואה דעכו"ם ג"כ אסור מן התורה לא מחמת הלאו דעושק דרעך כתיב כמ"ש הכסף משנה אלא מחמת העשה ועיין בס' א"ז בכתובות שם ואין כאן מקומו להאריך וכבר כתבתי לעיל דב"נ ג"כ מוזהר על העושק ונהרג ולא ניתן להשבון כמו גזלה אם כן צ"ל תיכף שאמר שאינו רוצה לשלם לו חייב תיכף ונפטר מהתשלומין ומכל מקום צע"ק דעל דיבורו יתחייב תיכף ולא יצטרך להשיב עוד:

מצוה רכט

סעיף א

שלא נגזול כו'. או הוציאו מרשותו כ"ה בר"מ דאף בקרקעו' ועבדים ושטרות עוברים בלאו דלא תגזול. ועיין תוס' פא"נ דף ס"א ד"ה אלא לאו דגזל ובמהרש"א שם נראה דס"ל דקרקעות ועבדים ושטרות כיון דאמעטי מכופ"כ בב"ק א"ע בלא תגזול. וע' פ"י שם דדוקא לענין חיוב אחריות או לענין דיהיה קונה בשינוי אמעטי קרקעות ועבדים אבל הלאו עובר וער"מ פי"ז מהלכות גנבה כתב ג"כ מפורש דאף קרקע עוברים על לא תגנוב אם גנב בסתר ועל לא תגזול אם גזל בפרהסיא ע"ש ובגוף הלאו דמנה הרהמ"ח ע"ש מ"ש במצוה הקודמ' ועיין במ"מ ואחרונים ובמל"מ פ"ד מה' מו"מ דין א':

סעיף ב

וכ' הר"מ ואפילו עכו"ם ועע"ז אסור לעשקו. כבר כ' דיש הרבה שיטות בגזל העכו"ם. ומה שכתב ואפילו עע"ז כ"ה בב"ק שם בסוגיא. אך להשיטות דהיכי דגופו הפקר ממונו לא כ"ש ומותר לגזול ממנו כמו שיבואר בסמוך מכל מקום עכו"ם אף שעע"ז לא מורידין אותו עש"ס דע"ז פ' אין מעמידין ועי' תוס' ד"ה לא מורידין כתבו דאף דעובר על ז' מצות וחייבים מיתה מכל מקום רבינהו קרא להיתר' דכתיב והיו לך למס ועבדוך ע"ש ובתוס' ע"ז ס"ד ע"ב ד"ה איזהו ג"ת שכ' כ"ז שלא דנוהו הב"ד אין מורידין אותו. והנה מדהתו"ס נראה דפסוק והיו לך למס מיירי אף שאין מקיימין ז' מצות וער"מ פ"ו דמלכים דצריכים לקבל עליהם ז' מצות דייקא ובאם לאו הורגין אותם ע"ש בלחם משנה באריכות:

סעיף ג

ובגמ' אמרו כו' זרע הראוי כו'. ע' בב"ק דף קי"ט לא נזכר רק לענין אם לאבד ממונם והוא פלוגתא והרי"ף פסק כהאוסר וכ"פ הר"מ ה' חובל ומזיק וז"ל דאסור לאבדו אבל לגזול לא הוזכר בדבריו ובח"מ סי' שפ"ח מביא רמ"א דעת המרדכי דוקא לאבד אסור דלמא נפיק כו' אבל ליקח לעצמו מותר וע"ש בש"ך כ' דמדברי הרי"ף נראה דאף זה אסור ועי' ברי"ף מכל מקום בש"ס לא נזכר זה בפירוש ומ"ש הרהמ"ח שלא ירגיל כו' טעם זה מצינו בגנבה כמבואר בד' הר"מ ה' גנבה דמה"ט אסור ע"מ למיקט אבל בגזל לא נזכר ה"ט אך כיון דמדברי הרי"ף משמע כן מסתמא גם דעת הר"מ כן וכן הרהמ"ח אבל בש"ס לא נזכר זה בפירוש. ומ"ש הרהמ"ח בשם הר"מ דאם גזל או עשק עכו"ם חייב להחזיר כ"ה בר"מ ועיין באחרונים דליכא מ"ע דוהשיב בישראל שגזל לנכרי עיין בנוב"י מה"ק חלק יור"ד סי' פ"א מביא שם דגזילת עכו"ם אינו בכלל לאו הזה רק איסור תורה וגם אין עשה דהשבה ע"ש. ודע דמבואר בר"מ דגוזל עובר משום ג' לאוין ע"ש בפ"א מה' גזלה משום לא תגזול ולא תתאוה ולא תחמוד ומכל מקום אין לוקין כיון דניתן לתשלומין אף דיש בו מעשה עיין ר"מ שם דגבי נתן דמים דהמקח קיים ולא ניתן להשבון הוא משום אין בו מעשה בשעת לקיחת החפץ א"ע ע"ש במ"מ אבל כאן אף דיש בו מעשה מכל מקום אינו חייב משום דניתן להשבון ועראב"ד שם ובלחם משנה פ"י מה' מכירה ובה' אישות ע"ש. והנה כתבתי לעיל בשם הר"מ דגם בקרקעות עוברים על לא תגזול ופשיטא דגם בעבדים ושטרות דמ"ש דעיקר הטעם דאתקש לקרקעות ומכופ"כ אמעטי כולם בפסוק ומכל מקום לא אמעטי אלא לאוקמי ברשותיה אבל לא משום לא תגזול אם כן לכאורה תמוה לי הא אם גזל קרקע ונשרף א"ח באחריותו עיין ר"מ ה' גזלה וכן אם גזל עבד ומת או נשרף א"ח עיין ר"מ אך דעת הראב"ד דחייב גבי עבד ובש"ך ה'

גזילה השיג עליו ומכריע דא"ח וכן לענין אם גזל שטרות ונשרפו ג"כ פטור עחה"מ שפ"ו באריכות בש"ך מה שהשיג על רש"ל אם כן מה מקשה הש"ס במכות הא מ"ל קיימו ולא קיימו ובטלו ול"ב כגון אם נשרף הגזלה ומתרץ הש"ס דהוי לאו הניתן לתשלומין ע"ש אם כן לא משכחת דבטל או לא קיים העשה כיון דחייב לשלם וכ"כ הר"מ ה' גזלה פ"א דאף אם נשרף ואינו יכול לקיים העשה מכל מקום ה"ל לאו הניתן לתשלומין. אם כן כיון דבקרקעות ושטרות ועבדים עוברים על לא תגזול אם כן אם גזל עוש"ק עבר על הלאו אך מכל מקום כ"ז שהיה בעין חייב להשיב שפיר דאין לוקין אבל אם נשרפו אצלו אם כן א"י להחזיר וגם בתשלומין א"ח אם כן בודאי לוקין ככל הלאוין הניתקין לעשה דאם לא קיים העשה לוקין כמ"ש הר"מ ה' סנהדרין ובכ"מ וכן בה' מלוה גבי השבת העבוט פסק דאם נשרף לוקה ע"ש אם כן הדק"ל דמשכחת לה קיימו ול"ק בגזל וכגון שגזל קרקעות ועו"ש ונאבדו או נשרפו אצלו דא"י לקיים העשה ופטור ג"כ לשלם. אבל באמת ל"ק כיון דהש"ס רוצה למצוא לאו הנל"ע ובגזל עושו"ק אין כאן עשה כלל דוהשיב את הגזלה כתיב גבי הקרבן דכתיב לעיל וכיחש כו' ושם ממעטינן מכו"פ דדין זה ל"ש בעוש"ק אם כן והשיב את הגזילה דעליו קאי מיירי ג"כ במטלטלין אבל בעושו"ק ליכא עשה רק צריך להחזיר כיון דאינו ממון שלו (וגם מחמת דכל מלתא דארל"ת אעל"מ עי' תמורה) וגם היא ברשותי' דמרא אבל לא בתורת עשה דוהשיב אך מכל מקום יצא לנו נהי דאם גזל עושו"ק והם בעין א"ח מלקות דניתן לתשלומין אבל אם אח"ז נשרף וא"ח עוד בתשלומין אם כן חייב מלקות. אך כיון דבשעת הגזילה אינו חייב גם אח"כ א"ח ובאמת הא גבי הלאו הניתק לעשה פסקינן דאם לא קיים העשה אח"כ לוקין אף שבשעת עברת הלאו אינו לוקה וע"ש בסוגיא. אך לפ"ז למה לא ביאר הר"מ דין זה דאם גזל עושו"ק דלוקין אם נשרף הגזלה ולכאורה אפ"ל כיון דקצת הלאו ניתק אין לוקין אף קצת הלאו שלא ניתק כמ"ש הר"מ פ"ב מה' מלוה ולוה גבי השבת העבוט אף בעשיר דלא ניתק מכל מקום אין לוקין אבל באמת תמה ע"ז במ"ל דד' הר"מ סותרים לדבריו שבתמורה שכת' דלוקין בתמורה אף דהוי קדוש כיון דמקצת הלאו לא ניתק וד' הר"מ הם מהיפך אל היפך דשם בתמורה אף באותו הצד דניתק לוקין וכאן אף באותו הצד דלא ניתק אין לוקין עי"ש שהניח בצ"ע. ובתומי' תי' עפ"י דהתו"ס חולין דגבי תמור' מעצמו קדוש וכאן הוא ע"י מעשה עדיף ומכל מקום צל"ע דהרי הר"מ שם פסק דאם נשרף המשכון כיון דא"י לקיים העשה לוקין אם כן בעשיר מכל מקום כיון דא"י לקיים העשה הוא ראוי ללקות וכאן נמי לא יהא אלא נשרף רק דגבי מטלטלין אף דנשרף מכל מקום חייב בתשלומין אבל עושו"ק דא"ח בתשלומין היה ראוי שיהיה חייב מלקות והרי הוא כמו חובל בחבירו

דהוא לאו לא יוסיף ובהכאה שיש בה ש"פ דחייבו התורה בתשלומין פטור ממלקות ובהכאה שאין בה ש"פ לוקין כיון דאינו משלם אף דהוא מלאו א' פעמים לוקין ופעמים אין לוקין וצ"ע בענינים אלו ולא הבאתים בכור הבחינה.

וענ"ל להר"מ פ"א מגזלה דאם גזל או גנב עובר ג"כ על לאו דלא תחמוד כמ"ש לעיל אך אם נתן דמים כ' הר"מ דאין לוקין מפני שאין בו מעשה דלא ניתן להשבון ע"ש במ"מ מכל מקום הוי לאו שאב"מ אבל בגוזל דודאי היא מעשה אך מכל מקום פטור דניתן לתשלומין אף דהלאו הזה לא ניתק לעשה דליכא עשה גבי לא תחמוד. (ולפי זה לדעת תוס' ב"מ שהבאתי לעיל דבריבית ואונאה לוקין דלאו הניתן לתשלומין לוקין אם לא נל"ע ע' בר"פ א"נ ובמהרש"א שם אם כן בכל גזלה יהיה חייב מלקות מחמת הלאו דלא תחמוד אך ע' תוס' ב"מ ד"ה ע"ב דהלאו דלא תחמוד דוקא בלא דמי דהיינו גזלן אם כן כתבה התורה שני לאוין על גזלה אם כן אתי עשה ומנתיק לה ובגזל חד עשה ונתק תרי לאוי ע' תוס' חולין פאו"ב) ועיקר הלאו אינו בגזלה אם כן בגזל עושו"ק ונשרפו יהיה לוקה משום לא תחמוד דהוי לאו שיש בו מעשה ולא ניתן לתשלומין ג"כ כי הוא פטור מתשלומין וצ"ע בכ"ז ודו"ק כי קצרתי. עוד נ"ל דאם גזל אפילו מטלטלין ונשרפו אח"כ דלוקין אף דלאו לא תגזול אין לוקין כיון דמחויב לשלם מכל מקום לוקין משום לאו לא תחמוד דאף דמשלם מכל מקום עובר בלאו דלא תחמוד לשיטת הר"מ והראב"ד אך אם בשעת מעשה נתן דמים ס"ל להר"מ דאין לוקין מחמת שאין בו מעשה עבמ"מ אבל כאן יש בו מעשה בשעת הגזלה ומה בכך שמשלם אח"כ אף דמשלם מכל מקום עובר בלאו הזה וכן לדעת הראב"ד דחמסן יש בו מעשה אף דאין לוקין מפני דניתן להשבון גוף החפץ אבל אם נשרף החפץ בודאי לוקין להראב"ד כי לאו משום ממון חבירו הוא רק גוף החפץ וגוף החפץ א"א בחזרה אחר (שכיפר) [שנשרף] אם כן ה"ה בגוזל ונשרף נמי כיון דא"י לחזור גוף החפץ אם כן לוקין על הלאו דלא תחמוד כנ"ל ברור בעזהשי"ת ולא ראיתי להמפ' שיתעוררו ע"ז. וגם הר"מ ה' סנהדרין לא מנה כלל לאו זה בכלל הלוקין והשי"ת יאיר עיני ויגמור בעדי לברר הדברים על מכונם. ושאר דיני מ"ע זו מבוארים בארוכה בר"מ וח"מ ה' גזלה ונוהגים גם בב"נ כמבואר לעיל בארוכה ועמ"ש לעיל פ' ויקרא על איזה שבועות הפקדון חייב קרן וחומש ואשם ויש הרבה דינים שפטור עיין ר"מ ה' גזלה וה' שבועות פרטי כל דין ודין ואני לא באתי רק לעורר לב המעיין:

מצוה רל

סעיף א

שלא נאחר שכר שכיר כו'. מדיני המצוה כ"ה בש"ס ור"מ פי"א מה' שכירות ובטוש"ע ח"מ סי' של"ט ובש"ע הובא דעת רמ"ה דעל שכר קרקע א"ע וראיתי בסמ"ג להדי' בלאוין כתב דאף שכר קרקע עובר והביא ת"כ והוא בת"כ פרשת קדושים דאף על שכר קרקע עוברים מלימוד המקרא ותימה איך יחלוק הרמ"ה על ברייתא דת"כ אם אין בש"ס דילן מפורש להיפך ועקצה"ח כתב דבית דהיה תלוש ולבסוף חברו הוי כתלוש לענין זה לחומרא עי"ש:

סעיף ב

שכיר שעות כו'. כ"פ גם הר"מ והיא פלוגתא בב"מ רב ושמואל ופסק הר"מ כרב והסמ"ג פסק כשמואל דשכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום ועי' בראשונים. ומ"ש הרהמ"ח דין השליח עיין ר"מ וש"ע שם ובש"ך ח"מ סימן פ"ט:

סעיף ג

אפילו אחר הזמן כו'. היינו רק לאו הזה מדברי קבלה אבל על לא תלין א"ע אלא בוקר ראשון ע' בש"ס ועיין בא"ז מביא שיטות דוק' שכיר יום שגובה כל הלילה ובבוקר עובר על בל תלין אינו רק בבוקר ראשון דעד בוקר יתירה הוא ע' בש"ס אבל שכיר לילה דעובר על לאו לא תבא עליו השמש עובר בכל יום ועי"ש שהר"ן חולק ע"ז דשום לאו א"ע לאח"ז וד' הר"ן הובאו גם בנ"י כאן:

סעיף ד

אפילו היה השכיר קטן. נרא' דסובר כנוסחת הראב"ד בר"מ והראב"ד השיג הא אין מוסרין שבוע' לקטן ובמ"מ יישב בדוחק וע"ש במ"ל וגי' הטור והכסף משנה בר"מ השוכר קטן וכ"פ בש"ע סי' פ"ט דשכיר קטן אינו נוטל בשבועה וע' תומים דאם השוכר קטן אפילו לאח"ז יהי' השכיר נשבע ונוטל דעיקר הטעם דלאח"ז אין השכיר נשבע דחזקה אין בעה"ב עובר על ב"ת ובקטן ל"ש זה עי"ש:

סעיף ה

אבל אין לוקין כו'. כ"ה לשון הר"ם ג"כ ואיני מבין דברי רבינו הר"מ הא הוא עצמו פסק פ"ג מהלכות מלוה במשכנו שלא ברשות דאם נשרף המשכון אף שחייב בתשלומין מכל מקום לוקין עי"ש במ"מ הטעם דהתורה לא אסרה זה מפני הפקעת ממון חבירו עי"ש וא"כ ה"נ דאף דרוצה לשלם מכל מקום אם אינו משלם בזמנו עובר על הלאו

דהתורה גזרה שלא ילין אצלו וד"ז לא ניתן להשבון. ויש עוד טעם דאין לוקין דהוי לאו שאב"מ ואפשר אם ייחד לו כלי ונטל ממנו הכלי או בקבלנות ונטל ממנו בע"כ הבגד הוי לאו שיב"מ אף דהלאו בא אח"כ כיון דמתחלתו הי' ע"י מעשה. אבל הטעם משום דניתן להשבון צ"ע ועקצה"ח סימן ע"ב כתב שם אם נתן להשכיר משכון אף דהחזיר לו המשכון כיון דכבר קנה המשכון נגד שכרו א"ע הבעה"ב על לא תלין ע"ש סקכ"ג. ואין כאן מקומו לפלפל:

סעיף ו

בכובש שכר שכיר. עש"ס דעובר משום ה' שמות ועשה והר"מ לא חשיב רק ד' וגם עשה דביומו תתן. ועיין בנ"י ובש"ס מבואר הני דאיכא ביממא ליכא בליליא והנך דאיכא בליליא ליכא ביממא ע"ש במ"מ דהר"מ לא ביאר זה ובכ"מ כ' כיון דכובש ש"ש [ואין רצונו לשלם] אם כן אם עבר לילה ויום עובר משום כל השמות ועיין לח"מ דעתו דאף אם רצונו לשלם רק דמלין עובר משום כל השמות:

סעיף ז

ואמרו בגר תושב כו'. דעת הר"מ דג"ת עובר בעשה ביומו אבל לא בלאו ובריטב"א תמה ע"ז והרהמ"ח כתב בשמו וה"ה לב"נ ולא מצאתי להר"מ לשון זה וא"י כונת הרהמ"ח דב"נ שעע"ז א"י מנלן אדרבא בש"ס מבואר להדיא דעכו"ם א"ע כלל רק ג"ת ואי כוונתו ב"נ שאינו עע"ז כמבואר בר"מ ה' מלכים דקור' לעכו"ם שאינו עע"ז ב"נ מכל מקום א"י כיון דבש"ס מבואר דמרבינן ג"ת אפשר דוקא ג"ת דהיינו שקבל עליו ז' מצות ובזה"ז אין דין ג"ת עיין ר"מ דאין גר תושב נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג והאידנא ליכא דין ג"ת והרי"ף השמיט קצת המשנה דג"ת כיון דאינו נוהג האידנא וגם בטוש"ע לא הביאו דין זה. ובראש"ש אף שג"כ אינו כותב אלא דינים הנוהגים עתה מכל מקום הביא דין דג"ת וצ"ע ובר"מ לא נמצא דין ב"נ שכת' הרהמ"ח וצ"ע וע"ש בש"ס דמרבינן אפילו שכרו לבצור לו אשכול ענבים א'. והנה רש"י פירש דהיינו שכיר שעות וע"ש בתוספות ובריטב"א שם כ' דאפילו אם שכרו פמש"פ מכל מקום עובר משום בל תלין וא"כ לדברי הריטב"א אף בגונב או גוזל פמש"פ אין ב"ד נזקקין כי אינו בדין השבה כמבואר לעיל מכל מקום קודם זמנו בשכיר כופין אותו בכל מיני כפיות שלא לעבור על עשה ולאו כמו בכ"מ דכופין שלא לעבור על עשה או ל"ת ואפשר לדברי הריטב"א אם לקח הבגד מיד הקבלן בחזקה בגונא דאית ביה מעשה כמש"ל והשכר הוא פמש"פ אפשר דלוקין אם עבר על בל תלין דאח"ז לא ניתן לתשלומין דהתשלומין פמש"פ אינו פוטר ממלקות כמו חבלה פמש"פ דלוקין כיון שהיא פמש"פ וצ"ע בכ"ז. ומ"ש הרהמ"ח או שתבעו

ולא הי' לו מה ליתן כ"ה לשון הר"מ שם ובמצוה תקפ"ח כתב הרהמ"ח דאפילו יש לו חפצים רק יפסיד הרבה משלו א"ע ועיין במ"מ וכ"ה בש"ע דוקא אם יש לו מעות עובר ואם אין לו מעות א"ע ובריטב"א נראה כד' הרהמ"ח שכ' אפילו אם הי' לו אוכלין עובר רק כלים א"ע דצריך להפסיד משלו ועי' במס' שבת דף קכ"ז ע"ב אף דהי' לו פרקמטיא לא נתן לו נראה דא"צ לתת לו סחורה וא"ע כי האיש הי' י"ש כמבואר שם בש"ס ולראי' זו העירני תלמידי שיחי'. ועיין בדברי הרהמ"ח לקמן אם כלתה שכירתו בשבת נראה דבשבת א"ע אף שהאיסור אינו אלא דרבנן ובפרט לתת משכון אך לא גרע מאין לו או יומא דשוקא המבואר בש"ס ה"נ אדעתא דהכי שכר שלא יקח בשבת וא"ע. והנה ב"נ ודאי אינו מצווה על הלאוין האלו רק בכובש ש"ש לגמרי שהוא כמו גזל אבל על לאו זה אינו מצווה וז"פ. ועוד נ"מ להריטב"א דגם על פמש"פ עובר בבל תלין אם כן אין שבועה חלה אם נשבע שלא לשלם לשכיר אבל להאומרים דדוקא ש"פ אם כן פמש"פ הוי ח"ש ושבועה חל על ח"ש כמ"ש כ"פ לעיל:

מצוה רלא

סעיף א

שלא לקלל כו'. (עי' השמטות) וה"ה אם קלל עבד כנעני או שפחה ג"כ חייב כיון דחייבים במצות כישראל ודוקא על עכו"ם פטור עי' סנהדרין דף פ"ה ע"ב. ונ"ל דלאו דוקא מקלל איש פרטי אלא אפילו מקלל עיר מישראל ומכ"ש אם מקלל כל ישראל חייב מלקות וע"ל מצוה ר"ס:

סעיף ב

יצא המת כו'. ה"ה אפילו חי רק נגמר דינו למיתה ג"כ פטור אפילו עשה תשובה עיין סנהדרין פ"ה ע"א ובר"ם פ"ה מה' ממרים:

סעיף ג

שאסור לקלל בשום ענין. נראה דדייק לי' מתי' פטור נראה דאיסורא איכא עי' מש"ל פ' משפטים כמה הערות השייכים לכאן. והנה המקלל רשע השמיט כאן הרהמ"ח ומבואר בש"ס סנהדרין שם ובר"מ הלכות ממרי' דפטור דכתיב בעמך דוקא בעושה מעשה עמך ועיין בלשון הגמ' דפטור נראה דאיסורא איכא וכבר הבאתי לעיל דכ"מ דפטור הוא אסור רק מדרבנן כמו בשבת מכל מקום זה דוקא אם קילל בכינויין כגון רחום וחנון אבל בשמות המיוחדים נראה דאיכא איסור עשה עיין תמורה פ"א מחמת דמוציא ש"ש לבטלה ועובר על עשה את ה' אלקיך תירא ובפרט בשם המיוחד הוי' ב"ה וב"ש או

בשם א"ד. ולכאורה ק"ל לפמ"ש דאפילו רשע נראה דאיכא איסורא ואם קילל אותו בשם המפורש עובר בעשה ואם אינם רשעים המקלל אותם חייב מלקות אם כן היאך קלל אלישע הנביא את הילדים ומקר' מלא הוא ויקללם בשם ה' אפילו אם היו רשעים איך עבר ח"ו על איסור עשה ובפרט למ"ד בש"ס סוטה מאי ראה שנתעברה אמם ביה"כ אבל הם לא היו רשעים או אפילו קטני אמנה מכל מקום לא היו אפקורסים ומשחרב בהמ"ק בטלו אנשי אמונה עי' רש"י שם בסוטה אם כן איך עבר על לאו שבתורה. והנה מבואר שם בגמ' שהי' לו עונש על שגירה דובים ע"ש אבל מכל מקום תמוה טוב' דנראה דהיה העונש על שגרם זה להילדים אבל ח"ו דאלישע הנביא יהי' עובר על ל"ת ועשה וצ"ע ולדחוק ולומר דשרי לקלל המצערו דלא הובא זה בר"מ ואינו בש"ס. ועיין מ"ש בהשמטות:

סעיף ד

או בכינוי מן הכינויים. כ"ה דעת הר"מ בסוף הלכות סנהדרין והראב"ד השיג ע"ז דאינו חייב מלקות רק בשם המיוחד ע"ש בכ"מ ומ"ש לעיל פ' משפטים:

סעיף ה

המקלל עצמו כו'. כ"ה גם בר"מ מהש"ס דשבועות ואינו מבואר אם הוא רשע או נגמר דינו וקילל עצמו אי חייב ואפשר דזה לא ילפינן מן בעמך אם כן אפילו נגמר דינו וקילל עצמו מכל מקום חייב או שהוא רשע מכל מקום חייב והסברא נותנת כן דהתורה הזהירה משמור נפשך מאד אם כן גם הוא מוזהר אף דהוא רשע או דנגמר דינו וצ"ע. ועי' סנהדרין ס"ו ושבועות שם בתוס' דף ל"ו ד"ה ושמור נפשך. ודע מ"ש לעיל דעל עכו"ם ודאי פטור מכל מקום אם קילל אותו בשם עובר בעשה דאת ה' אלקיך תירא כי הוא מוציא ש"ש לבטלה על כל פנים ופשוט. ומדברי הסמ"ג נראה דגם מקלל עצמו צריך שיהיה כשר ע"ש בלאוין ר"ט ריי"א ריי"ב ריי"ג גם הסמ"ג מנה מקלל עצמו בלאו מיוחד ע' פר"ד בדרך מצותיך:

סעיף ו

בן נשיא. ע' מ"ש לעיל פ' משפטים. ועיין כסף משנה סוף ה' סנהדרין:

מצוה רלב

סעיף א

שלא להכשיל כו' אבל ניישר כו'. לכאורה איני מבין כונת הרהמ"ח שכת' בני ישראל הלא גם לעכו"ם הלאו דלפ"ע כמבואר אח"ז בדבריו וש"ס מפורש הוא בע"ז וכ"מ דלא

יושיט אמ"ה לב"נ ולשון הר"מ פי"ב מה' רוצח כל המכשיל עור כו' לא כ' דוקא ישראל ולחלק ולומר דדוקא בענין דבר איסור אסור להכשיל לב"נ אבל לא לענין עצה מנלן ד"ז כיון דהקרא קאי גם על ב"נ אם כן אף עצה במילי דעלמא גם כן אסור ואפילו לב"נ ואף שמבואר בב"ב ופסקה הר"מ הלכות רוצח דאסור להשי' עצה טובה לנכרי מכל מקום דוקא להשיאו עצה טובה אסור אך לסלק עצמו מעצה אבל להשיאו עצה רעה גם לב"נ אסור וא"י מנ"ל להרב המחבר ד"ז וצריך עיון. ולכאורה צ"ע דברי המהרש"ל גבי גזל נכרי שכתב דהתורה לישראל נתנה ולא לב"נ עיין תשובת ח"צ סימן כ"ו הלא ראינו דהתורה אסרה ליתן מכשול אף לב"נ ועיין שם בתשובה שדחה דברי רש"ל בטעמים כאילו:

סעיף ב

מדיני המצוה כו'. אף שכתב הרב המחבר אח"ז דלישראל החשוד למכור לעכו"ם ג"כ אין מוכרין אף דהוי לפני דלפני עיין תוספות ע"ז דף ט"ו ע"ב ד"ה לנכרי דדוקא גבי נכרי והוא ימכרנו לנכרי אחר שאין הישראל מוזהר כי הוא מוכר לנכרי והנכרי אינו מוזהר אלפ"ע ע"כ אין הישראל מוזהר אבל למכור לישראל החשוד כיון דישראל מוזהר על לפ"ע אם כן המוכר מכשיל את הישראל דיעבור עבירה מ"ל עבירה אחרת או עבירה דלפ"ע אם כן הישראל הראשון ג"כ מצווה על לפ"ע דהוא מכשיל לישראל דיעבור עבירה דלפ"ע ודבריהם מתוקים מדבש (עיין השמטות) וע"ש בתוס' תי' עוד תירוץ אחד ועיין בטור ש"ע יו"ד הלכות ע"ז ובש"ך שם:

סעיף ג

אם סייע לו כו' יין לנזיר כו'. השמיט אמ"ה לב"נ המבואר בברייתא בע"ז ופסחים דסמך אדלעיל דגם לב"נ אסור להכשיל וגם הר"מ השמיט ד"ז דסמך על הדין שכת' בה' רוצח דאסור להכשיל בד"ע ע"ש וכעת לא ראיתי להר"מ ולהרהמ"ח שיביאו דין המבואר שם דדוקא בקאי בתרי עברי דנהרא דא"י ליקח בעצמו אבל אם בלא הושטתו יכול ליקח מעצמו א"ע על לפ"ע גבי ב"נ ולישראל אסור מדרבנן דמצווים אנחנו להפרישו ועיין ביו"ד סי' קנ"ט ובש"ך סק"ו ובמג"א סי' שמ"ז וצ"ע שהשמיטו הר"מ והרהמ"ח. וע' מ"ל פ"ד מהלכות מלוה ה"ב כתב שם דוקא אם יכול בעצמו ליקח האיסור ולא יעבור שום א' על לאו דלפ"ע אז אינו מצווה המושיט על לפ"ע אבל היכי דקאי הנזיר בתרי עברי דנהרא ויש ישראל ורוצה להושיט לו ובא ישראל אחר והושיט לו עובר על לפ"ע אף דהיה יכול להיות ע"י חבירו מכל מקום היה השני עובר על לפ"ע ע"כ ג"כ הוא עובר רק אם היה עכו"ם מושיט לו או היה יכול ליקח בעצמו א"ע הישראל והדברים ברורים וה"ר לד' ע"ש. וגם מדברי התוס' חגיגה גבי הדין דאסור ללמוד תורה לנכרי משום לא

עשה כן לכל גוי הקשו דתפ"ל משום לפ"ע דעכו"ם הלומד תורה חייב מיתה כמבואר בסנהדרין ותי' דמיירי דיש נכרי אחר ללמדו ולא תי' דיש ישראל אחר אע"כ דאם יש ישראל אחר חייב עי"ש. ובהיותי בזה תמוהין ד' הר"מ שלא ראיתי שיביא דין דאסור ללמוד תור' לעכו"ם משום מגיד דבריו ליעקב וד"ז אין חולק שם ואפשר הר"מ לשיטתו שאינו מביא ד"ז דדוקא בתרי עברי דנהרא אם כן אפילו יכול ליקח מעצמו עובר ג"כ אלפ"ע אם כן אפילו יש עכו"ם אחר ללמדו מכל מקום אסור משום לפ"ע ע"כ א"צ להר"מ להביאו דסמך אמ"ש בה' רוצח דאסור להכשיל ובה' מלכים כ' דב"נ שלמד תורה ח"מ ממילא משתמע דאסור ללמדו משום לפ"ע. ועל ק' התוס' ל"ל טעמא דמגיד דבריו והלא בלאו הכי אסור משום לפ"ע ע' בט"א להגאון ש"א לפי המ"ד דב"נ הלומד תורה חייב משום גזל דמורשה קהלת יעקב עי"ש בסנהדרין אם כן ישראל הלומד תורה עמו הוי כמי שנותן לו מתנה ושרי אי לאו משום מגיד דבריו ליעקב. וער"מ פ"י דמלכים נראה מדבריו דעכו"ם הלומד תורה אינו רק איסור דרבנן דקראי אסמכתא נינהו אם כן בכל גווני אסור ובפרט דד"ז דרשינן מקרא הו"ל להר"מ ז"ל להביאו וצ"ע. אך גוף הדבר תמוה דהר"מ ז"ל לא יחלוק דדוקא בקאי בתרי עברי דנהרא והוא ש"ס מפורש וצ"ע. ועיין פרי חדש יו"ד סי' ס"ד הביא בשם אמונת שמואל דא"ע בל"ע כ"ה דשרי לדידיה וכבר השיגו עליו האחרונים ופלפלו בזה. אך מדהתו"ס חגיגה שהבאתי במ"ש דהלומד תורה לעכו"ם חייב משום לפ"ע מפורש דלא כדבריו דאף שלדידי' מותר וחיובא ליכא מכל מקום עובר על שלומד עם העכו"ם ויש בזה פלפולים רבים ועיין בהשמטות מ"ש בשם התוס':

סעיף ד

והוא כעובר כו'. ואין לוקין עמ"ל פ"ג ממלוה באריכות לענין ריבית. והנה מד' הרהמ"ח וכן מד' הר"מ נראה דפסוק הזה דלפ"ע יצא לגמרי מפשוטו דאם נתן מכשול ממש אבן לפני עור אינו עובר כנראה מדברי הרב בתחלת דבריו וכן ממה שכתב שאב"מ ואם זה ג"כ נכלל בלאו הוי יש בו מעשה ואי דהוא סובר דכיון דיכול לעבור בלי מעשה אין לוקין כבר כ' כ"פ בשם השעה"מ דאם ד"ז א"א לעבור בלי מעשה הוי מעש' ולוקין מכל מקום לא ידעתי כיון דמבוא' ביבמות דבכה"ת כולה אין מקרא יוצא מידי פשוטו חוץ מהפסוק והיה הבכור והכונה כתב הרמב"ן היינו דגם פשוטו נדרש אף שכמה דברים נרמז חוץ מפ' זה דעקרינן מפשוטו לגמרי אם כן כאן נהי דהנרמז בו אמת לא כמו הכותים וצדוקים ימ"ש המפורשים כפשוטו מכל מקום דין זה ג"כ אמת דאסור להכשיל העור בדרך ולא ידעתי מנלן דזה המפורש אינו בכלל הלאו. שו"ר במל"מ פ"ד מה' מלוה ד"ה כתב הרב הכה"ג כו' כתב שם טעם דלפ"ע איתקש לחרש וגם כתיב ויראת מאלהיך כו' אבל ארור

משגה עור בדרך הוא כפשוטו. וע"ש עוד שכתב כיון דאין בו מעשה אף דעובר על השבועה ג"כ דכתיב ארור משגה וארור בו שבועה מכל מקום אינו נפסל דהוי אין בו מעשה והו"ל כנשבע שיאכל ולא אכל ע"ש. ולדידי צ"ע דהמקרא נוציא לגמרי מפשוטו וא"כ אם הכשיל עור בדרך כגון שנתן מכשול לפניו אפשר ג"כ עובר על הלאו וקאי בארור אם כן לוקין ופסול לעדות ואפשר גם כן לעכו"ם אם הכשילו דהלאו גם עליו קאי כמבואר לעיל וצ"ע. שו"ר בת"כ בספר קרבן אהרן הביא שהרא"מ ושאר גדולים עמדו בזה למה הוציאו חכמינו זכרונם לברכה ד"ז מפשוטו והביא דברים אלו אשר כתבנו שהובא במ"ל והוסיף טעמים מדילי' ולדידי צ"ע דהברייתא דורש גם זה אבל אינו מוכרח שיוציאו מפשוטו דפשוטו ג"כ אמת. אך לפמ"ש הק"א בעצמו דלשון נתינה ל"ש רק לשון שימה ע"ש נראה דפשוטו כ"ה כמו שנדרש וצ"ע. ועיין בתרגום אונקלוס גבי לא תתן להעביר למולך תרגם מלת תתן כמו בלה"ק תתן וכאן פ' קדושים גבי לפ"ע לא תתן תרגם לא תשים נראה דסובר כסברת הק"א דפי' הפסוק הוא כמו הנדרש וצ"ע:

מצוה רלג

סעיף א

שלא יעשה הדיין עול בדין כו'. ונוהגת בזכרים נ' דגם בנשים ופסולין אם קבלו עליהם מוזהרים בזה וז"פ. וגם ב"נ מוזהרים בזה כמ"ש לעיל בשם הרמב"ן עה"ת דמביא ירושלמי דב"נ המטה דין נהרג ושאר דיני מצוה אין כאן מקומו להאריך ומבוארין בארוכה בש"ע ח"מ סי' כ"ה:

מצוה רלד

סעיף א

שלא יכבד הדיין כו' שניהם עומדים כו' בשעת מו"מ כו' ואפילו עדים כו'. עיין ר"מ הלכו' סנהדרין וח"מ סי' י"ז ודעת ראשונים ע' ר"נ ורשב"א בשבועות דבדיעבד כשר אף בשעת גמ"ד אם הבע"ד יושבים או הב"ד עומדים ומ"ש בזבחים יושב פסול לעדות לאו דוקא וכל הדינים האלו הם לכתחלה דחזינן דת"ח יושבים וע' סמ"ע שם דחה ד' האומרים דבזמן שיש סמוכים אף בדיעבד פסול וע' או"ת פלפול ארוך וגם אפילו בד"נ דחמירי מכל מקום בדיעבד כשר מהירושלמי הובא בראשונים גבי מגדף הדיינים עומדים מוכח דאף בד"נ הדין כן וע' תוס' שבועות לחד תירוצא הקשו ינאי המלך למה גזרו עליו הסנהדרין לעמוד הלא כבוד מלך יותר גדול מכבוד התורה ומכל מקום מושיבין

ת"ח וע"ש שכתבו דד"נ חמיר טפי. נראה מדבריהם דת"ח צריך לעמוד בד"נ ולי צ"ע בתי' התוס' הן אמת לגבי העבד הי' ד"נ אבל מה שהי' ינאי המלך צריך לבא לפני הב"ד זה הי' מפני שהעבד הוא ממונו וכפירש"י בסנהדרין י"ט ע"א ד"ה ויעידו בך ע"ש שכ' דעבדו כחמורו והפסד ממון הוא לו אם כן לגבי דידי' הי' ד"מ ואפ"ל כיון שיש בו צד ד"נ חמור על כל פנים לענין זה וצ"ע. ועי' תוס' שבועות הקשו מהאי דינאי המלך מחמת עשה דכבוד מלך אם כן אפילו בשעת גמ"ד וגם העדי' ת"ח מושיבין אף דיש גבייהו עשה ועמדו וע' תוס' זבחים ובתוספות סנהדרין כתבו דגבי ינאי דבשעת קבלת עדות הוי גמ"ד צריכים לעמוד והב"ד לישב ע"ש. וצ"ע שם עה"ג מהגאון מהרי"פ שהקשה שם על התוס' וסברת הש"ס דעשה דכבוד תורה עדיף לכאורה צ"ע דנהי דעשה חמור דוחה עשה הקל עיין בכסף משנה בש"ס וע' פסחים דנ"ט מכל מקום כיון דקיימא לן נמי דעשה דוחה לא תעשה מכל מקום אותו עשה דיכול לעקרו אינו דוחה כמבואר בכתובות אי אמרה ל"ב ליתא לעשה ועיין בקצת הראשוני' שפי' כן דהעשה אינו אלים אם כן לא דחי אם כן כיון דהעשה דכבוד התורה תלוי בהם דאם רצו למחול יכולים למחול אם כן היכי דוחה העשה של ועמדו. ואפשר דעשה חמור דוחה עשה הקל אף בכה"ג אף דלא דחי ל"ת כמו דעשה חמור דוחה עשה הקל אף דבעידנא דמעקר לא מקיים עשה ולא תעשה אינו דוחה אם היא בעידנא דמעקר לא מקיים ע"ש בתוס' פת"נ וא"כ כאן נמי דעשה דחי עשה הקל אף דאי אמרי לא בעינא ליתא לעשה. ועי"ל דאם הב"ד יושבים והת"ח העד או הבע"ד עומד אפשר דהוי בזיון התורה ולגבי בזיון ג"כ הרב א"י למחול ע"כ כמבואר בש"ע יו"ד ה' כיבוד רבו עריב"ש סי' ר"ח מבואר בשם ראב"ד דעל בזיונו אין כבודו מחול ויש להאריך הרבה ואין עת האסף פה והנה נ"ל פשוט דאף דבכל הפסולים לדון מהני בד"מ אם קבלו עליהם בע"ד אף לכתחלה לדון מכל מקום נראה דלענין עמידה וישיבה לכתחלה ל"מ קבלה דזהו מפני כבוד הש"י שאלקים נצב בעדת כו' זה אין בידם למחול דאל"כ יסכימו הבע"ד להושיבם בגמ"ד א"ו דל"מ אף אם שניהם מסכימים אך נ"ל לשיטת קצת ראשונים דסברי דאף בדיעבד פסול יושב בגמ"ד אפשר דהוי קבלה דלא גרע משאר פסול ועיין בב"י ח"מ סי' שפ"ח תשובת הרשב"א דמשום כבוד שמים גזרו על ינאי שיעמוד ע"ש. ואני מסתפק דאפשר אם קבלו עליהם דיינים קרובים ופסולים יכול להיות דמותרי' הב"ד לעמוד בשעת גמ"ד והבע"ד לישב דאין זה בגדר דין התורה כלל וכן אפשר אם קבלו הבע"ד עדות קרובים ופסולים אפשר ג"כ דא"צ לעמוד בשעת העדות וגם הבע"ד א"צ לעמוד כנ"ל בסברא וצ"ע. ומ"ש הרהמ"ח דמצוה זו נוהגת בזכרים אפשר גם בנשים או פסולים אם קבלו הבע"ד עליהם מוזהרים הם שלא

יכבדו לא' יותר מחבירו כנ"ל. וגם נ"ל דדין זה נוהג גם בב"נ דגם הם מצווים על הדינים וזה ענף מכלל הדינים שלא יסתמו הטענות שכנגדו אבל לענין עמידה וישיב' ודאי אין ב"נ מוזהר ע"ז דהוא רק משום כבוד שמים כמבוא' בד' הרהמ"ח וגם ילפינן מועמדו שני כו' וגם מן וישב משה כו' דזה הכל רק גזירת הכתוב ואינו נוהג אלא בישראל דוקא כנ"ל פשוט ודין עמידה ע"י סמיכה אי חשוב ישיבה או עמידה עח"מ שם ומג"א ואו"ת:

מצוה רלה

סעיף א

לשפוט בצדק כו' א' דן את חבירו כו'. דעתו כדעת הר"מ פ"ב מה' סנהדרין שפסק כר"א ברי' דרב איקא דמה"ת חד כשר עיין ריש סנהדרין ובכ"מ ולחם משנה וש"ך תמהו דהר"מ עצמו פסק דשנים שדנו אין דיניהם דין ובש"ס שם מבואר לר"א כדר"א שנים שדנו דיניהם דין וגם פסק בה' סנהדרין דאנן שליחותייהו דקמאי עבדינן בסוגי' דהמגרש וא"א דחד כשר מן התורה א"צ לשליחותם. ועוד כמה קושיות ע' בדבריהם מה שתירצו ועי' באו"ת וקצה"ח ונה"מ. והרהמ"ח לא גילה דעתו אי שנים שדנו דיניהם דין ונראה דלא ס"ל בזה כהר"מ עיי' בס' האחרונים אכול דבש. וע"ש בקצה"ח שמיישב דברי הר"ם על פי דהתו"ס סנהדרין אף למ"ד דחד כשר מן התורה מכל מקום לענין מילי דכפי' כגון לעשוי' אגיטא או על שאר מצות או לכפות לפרוע למ"ד של"ד ואינו אלא מצוה ע' בכתובות דכופין אותו עד שת"נ צריכים ב"ד וסמוכים ע"כ צריכים אנו לבא דשליחותייהו דקמאי עבדינן אבל בלא כפי' חד נמי כשר אפילו אינו סמוך ע"ש באורך:

סעיף ב

חכם בדין התור' כו'. עש"ס ור"מ מבואר דוקא מומחה לרבים אבל בל"ז לכ"ע אסור לדון היום ביחיד ואפילו לשמואל נקרא חצוף רק במומחה לרבים דן יחידי ומכל מקום מצות חכמים עליו ועי' בח"מ בעניני' אלו ובר"מ פ"ב מהל' הנ"ל והיינו מדרבנן:

סעיף ג

ויש ביניהם דין יתום כו'. לא ביאר הרב המחבר כמבואר בר"מ פכ"ה מהלכות סנהדרין דדין יתום קודם לדין אלמנה ויתום ואלמנה קודמים אף לדין ת"ח וע"ש בכ"מ הקשה ע"ז מכתובות ק"ה גבי עובדא דר"ע דשלח קריבי' לר"נ והוי קאי דינא דיתמי קמי' ומכל מקום הקדים ד"ז מחמת כבוד התורה קרוב של ת"ח ומכ"ש ת"ח בעצמו וע"ש בלחם משנה ובאו"ת סי' ט"ו האריך בזה והקשה שם על הר"מ דהשמיט קרוב של ת"ח מקדימין ובש"ע מבואר זה ומבי' בשם האחרונים חילוק אי הא דמקדמינן דין ת"ח והדומה דוקא

אם הת"ח תובע דנ"מ לו אבל אם הוא נתבע אפשר דא"צ להקדים וע"ש שבתשובות האחרונים מחולקים בזה והוא מפלפל באורך וחקר דאפשר דגם כהן צריך למשרי לי' תגרי ברישא מש"ס דנדרים יע"ש דד"ז דצריך להקדים דין הבא קודם דוקא בפתחו בדינא הוא דאורייתא מכל מקום דין ת"ח דוחה אף בפתחו משום עשה דכ"ת אבל בלא פתחו גם קרוב מקדמינן דהוא רק איסור דרבנן וע"ש בנה"מ דהא דקרוב של תלמיד חכם קודם דדוקא בחיי קרובו הת"ח אבל לאחר מיתת הת"ח אין לו דין קדימה ועיין באחרונים ובאמת גבי אשת חבר מצינו שם בשבועות דאפילו לאח"מ בעלה מחויבים בכבודה על כל פנים מדרבנן ע"ש בר"נ וצ"ל בין אשת חבר לשאר קרובים ובקצה"ח כ' בשם הכנה"ג אף דדין יתום קטן קודמים לכל מכל מקום זה דווקא ממון דיש לו זכיה מן התורה כגון שכירתו או שהי' לו ממון בדעת אחרת מקנה וגזל א' ממנו אז דינו קודם אבל אם הוא תובע מציאתו דהוא אינו רק מפני דרכי שלום אף שהקטן בא תחלה מקדמינן כל דינים לפני דין זה כיון דלא נחתינן לנכסי' במציאת חרש שוטה וקטן ע"כ דין זה נדחה מפני כל הדינים:

סעיף ד

ודין אשה כו'. ע' באחרונים דוקא לאיש פשוט אבל ת"ח הוא קודם רק אלמנה קודמת לת"ח ע"ש:

סעיף ה

ונוהגת בזכרים כו'. כבר כתב דנלע"ד דגם אם קבלו עליהם נשים לדון ד"ת ג"כ מחויבים להשוות הבע"ד ושאר ענינים דלא לסתתם הטענות ונ"ל ג"כ דב"נ מצווה ג"כ ע"ז דהוא ענף מדינים והוא ג"כ צריך לשפוט בצדק דעי"כ יצא המשפט מעוקל אך דין דהקדמת ושאר ענינים ל"ש בב"נ וז"פ:

מצוה רלו

סעיף א

שנמנענו כו' ובפי' אמרו כו'. עיין ר"מ פ"ו מה' דיעות ובראב"ד וכ"מ שם ומ"ש כי המשבח חבירו בפני שונאו בש"ס מבואר סתם לעולם אל יספר אדם בשבחו של חבירו אך הר"מ שם כ' דדוקא בפני שונאו וע"ש בכ"מ ואם נתאמרו באפי תלתא עיין ר"מ פ"ו מהלכות דיעות ובכ"מ שם:

סעיף ב

חייביה ר"נ כו'. דעת הר"מ פ"ח מה' חובל ומזיק דאם מסר ומת גובין מיורשיו דדינא הוא וע' סי' שפ"ח בח"מ מבי' דיעות מגדולי ראשונים דאין גוב' מיורשיו דקנס' הוא רק בעמד בדין גובין מיורשיו ודוקא אם לא נו"נ בידו רק הראה אבל אם נו"נ ביד כ"ע מודים דחייבים היורשים לשלם דהוי מזיק בידים ע"ש בש"ך סי' הנ"ל והרהמ"ח לא ביאר דעתו ומבואר בר"מ מהש"ס דב"ק ומבואר גם בש"ע דמוסר צריך לשלם מן העדיות:

סעיף ג

אפילו אנסוהו כו'. ע' ב"י בח"מ סי' הנ"ל ובהגה' רמ"א שהביא דוקא אונס נפשות או הכאה או יסורים הוי אונס אבל אונס ממון ל"ה אונס ומ"ש הרהמ"ח וכ"כ הר"מ בר"מ אינו מבואר דאונס ממון נקרא אונס וכתב הש"ך דנוסחא אחרת הי' לו בר"מ ע"ש:

סעיף ד

ואם נו"נ ביד כו'. כ"ה דעת הר"ם כדעת הרי"ף וע' ראב"ד שם ששיטות הרבה גאונים דפטור אם אנסוהו על ממון חבירו אף אם נו"נ ביד יע"ש במ"מ ובש"ך סימן שפ"ח דעתו כדעת הראב"ד והגאונים דפטור מחמת האונס אף דנו"נ ביד:

סעיף ה

והיכא דהראה כו' ח"מ כו' ע"י התראה. ע' במ"מ כ' גבי עובד' דרב שילי בברכות או דהתרה בו או שלא הי' פנאי להתרות בו ובמשנה למלך כ' דוקא אחר צריך להתרות בו אבל הנמסר גופי' או הנרדף א"צ להתרות בו בהרודף או במוסר ע"כ לא הי' צריך ר"ש להתרות בו ע"ש. והנה הרוצה למסור יש לו דין רודף דמותר כ"א להרגו כמבואר בר"מ ובראשונים ובש"ע סי' שפ"ח אם כן י"ל דאם מסר מרצונו א"ח לשלם כמו רודף אחר חבירו ושבר כלים אפילו כלים של אחרי' או כלי' של נרדף פטור מתשלומין מחמת קלב"מ כי הוא מופקר לכל אם כן במוסר נמי פטור מלשלם ובאמת משמע בר"מ ובש"ע דחייב לשלם וצ"ע כיון דהוי רודף למה יתחייב לשלם מ"ש מרודף דפטור וצע"ק. דנראה דא"ח רק במקום דאינו ח"מ ע"ש כמה דינים דאינו ח"מ ומכל מקום חייב לשלם ע"ש:

סעיף ו

ומי שהוא מוחזק למוסר. כ"ד הר"מ ועבש"ע מבי' דעת הרמ"א דווק' ע"י גרמא שרי ולא בידים ע"ש ובש"ך:

סעיף ז

ואסור לאבד ממון מוסר. ע' סי' שפ"ח והבאנו לעיל דיש דיעות דלעצמו יכול ליקח ע"ש ובש"ך בשם תוס' דנסתפקו אי מחזירין לו אבידתו וע"ש בשם הג"א דאבדתו אסור

לחזור לו אף דאסור לאבד ממונו ע"ש וכן מסור פסול לעדות ולענין שחיטת מסור ותפלין ומזוזות שכתבו מסור ע' באו"ח וביו"ד. ודע דאף דאסור לאבד ממונו מכל מקום ע"י גרמא שרי ולמסור ממונו אסור ע"ש באריכות ואין כאן מקומו. והנה הרהמ"ח כתב בכוונת הר"מ דמוסר צריך שיקבל עליו התראה וצ"ע דקודם מעשה כיון דיש לו דין רודף וברודף כ' הר"מ פ"א מהלכו' רוצח דמזהירין אותו ואע"פ שלא קבל עליו התראה ה"ז נהרג ע"ש אם כן כאן נמי למה יצטרך שיקבל עליו התראה. ודע דנ"ל פשוט דאף קטן ג"כ נהרג כמו רודף דמבואר בסנהדרין דאף רודף קטן ניתן להצילו בנפשו וע"ש בש"ס הטעם דקסבר האי תנא רודף א"צ התראה אם כן לפי דעת הר"מ וכמ"ש הרהמ"ח אפשר דאין קטן נהרג כיון דצריך שיקבל עליו התראה אך מכל מקום נ"ל דקודם מעשה א"צ כלל אם כן גם קטן יכול להרגו אם ירצה למסור אך בתשלומין בודאי א"ח כמו קטן שהזיק או שגנב שפטור כנ"ל פשוט:

מצוה רלז

סעיף א

שלא נמנע כו'. ואם אינו מצילו עובר ג"כ חוץ הלאו הזה משום עשה והשבות לו כו' זו אבדת גופו אך לשכור להצילו מבוא' בסנהדרין דע"ג דלא נפקא מוהשבות רק מלא תעמוד ע"ש ואפשר כיון דהתורה גילתה דמחייב אף למטרח ולאגורי מלאו הזה אם כן הדר עובר בעשה ג"כ דמהעשה עצמה לא ידעינן זה אבל השתא דנפ"ל מפסוק זה עובר ג"כ בעשה חוץ הלאו אף במטרח ואגורי אבל על כל פנים להציל בנפשו בלא מטרח ואגורי ודאי עוברים אף בעשה וצ"ע על הר"מ פ"א מה' רוצח הי"ד שכ' דינים אלו מנין לטובע בנהר וכתב ואם לא הציל עובר בלאו דלא תעמוד ובהט"ו כ' הרודף אחר חבירו עובר בלאו הזה וגם בעשה וקצותה את כפה ומ"ט לא ביאר כאן דעובר בעשה חוץ הלאו משום אבדת גופו ועיין תוספות סנהדרין ע"ג ד"ה ת"ל ועי' מ"ש בעזרת השי"ת בהשמטות:

סעיף ב

מטרח ואגורי כו'. ע' ברא"ש ובטח"מ סי' תכ"ו דאם יש להניצול ממון צריך לשלם להמציל והמחבר בש"ע השמיטו וע' סמ"ע וע"ע בכ"מ מביא בשם הגמי"י דמחויב להכניס עצמו בספק סכנה להציל חבירו וע"ש שכ' משום דהאחר ודאי והוא ס' והמחבר בח"מ השמיטו וע"ש בסמ"ע כיון שהפוסקים הרי"ף והר"מ והרא"ש לא הביאו זה ע"כ השמיטו המחבר ג"כ. ולדידי גוף דין הגמ' צ"ע כיון דהוא רק לאו ואינו עושה מעשה כלל

בהעברת הלאו למה יתחייב להכניס עצמו בס' סכנה והלא וחי בהם כתיב ופ"נ דוחה הכל אפילו ס' פ"נ ואי משום פ"נ דאידך זה דוקא בעושה מעשה כמבואר בראשונים דימסור עצמו ולא יהרוג לחבירו משום מאי חזית אבל אם רוצים להפילו על חבירו א"צ למסור עצמו דאדרבא דלמא דמא דידיה סומק טפי אם כן ה"ה בס' סכנה ג"כ א"צ למסור עצמו היכי דלא עביד מעשה וע' סי' קנ"ז ביו"ד שם וצ"ע אך באמת ד"ז מביא בשם ירושלמי צריכין אנו לקבל באימה ומכל מקום למעשה צריך עיון דין זה ונ"ל דע"כ השמיטוהו הראשונים דלא ס"ל כן:

סעיף ג

ועוד כללו וכו' וכ"ה בספרא כו'. הר"מ ז"ל אינו מביא כאן דאם אינו מעיד שעובר בלאו זה וגם לא בה' עדות ונ"ל דוקא שני עדים עוברים בלאו זה אבל ע"א אף דאפשר דלא ישבע מכל מקום א"ע כמבואר בב"ק דכובש עדותו א"ח רק בד"ש ומקשה שם הש"ס דאורייתא דואם לא יגיד וכו' ומתרץ דמיירי בע"א דא"ח מדאורייתא נראה דאף משום הלאו הזה א"ע וז"פ:

סעיף ד

ומנין לרודף כו'. עי' בסנהדרין מבואר בש"ס דרודף למדינן מהיקישא ע' שם. אך כיון דילפינן מהיקישא אם כן עוברים גם כן בלאו הזה ואפשר דג"כ עשה דאבדת גופו וענין רודף נאריך במקומו אי"ה. וב"נ בודאי אינו מוזהר על לאו זה וא"ח להציל חבירו ואי"ה בדין רודף נאריך. ונראה דבע"א או קרובים או פסולים אם קבלו עליהם הבע"ד ואינם רוצים להגיד עוברים בלאו זה לא תעמוד אף דבלאו דלא יגיד א"ע ער"נ בשבועות והובא בקצה"ח סימן ק"ח מכל מקום בלאו זה עובר כל היכי דיכול להציל חבירו ולא הציל עובר ובאמת כבר השגתי גם על הקצה"ח דנ"ל דגם בלאו דולא יגיד ג"כ עובר והרב לא כ' רק דא"ח ק"ש אבל הלאו דולא יגיד אינו תלוי בקרבן ע' תוס' פ' הכונס דאל"ה אם כן יש הרבה דברים דא"ח העדים קרבן שבועה כגון קרקעות ושטרות כמ"ש בר"מ ה' שבועות אם כן לא יעברו באם לא יגיד אלא דאין זה תלוי בזה ע' לעיל אבל הלאו הזה בודאי עוברים בכ"ע היכי דיכול להציל ממון חבירו כנלע"ד פשוט:

מצוה רלח

סעיף א

שלא לשנוא כו' אבל בשנאת הרשעים כו'. בר"מ פ"ו מהלכו' דיעות אינו מבואר זה רק בה' רוצח פי"ג והוא מש"ס דפ' ערבי פסחים מכל מקום צ"ע על הש"ס גופי' מנלן

דאם ראהו עובר עבירה יהיה מותר לשנאתו בלב אפשר דוקא דיודיע לו שהוא שונא אותו דבלא עבירה אסור לשנוא בכ"ע מחמת ואהבת כו' וכן לא תקום שלא לטעון עמו אבל אם ראהו עובר עבירה מצוה לשנאתו אבל מנלן דיכול לשנאתו בלב בלבד ומפסוק זה שמביא הרהמ"ח לא משמע שיהי' מותר לשנאתו בלב כי בקרא מבוא' ובתקוממיך אתקוטט אבל לא בלב וגם לכאור' צ"ע על הרהמ"ח אשר שביק לקרא דמביא מיני' הש"ס דילן ראיה דמצוה לשנאתו שנאמר יראת כו' מקרא דמשלי ועל הש"ס דילן ל"ק אמאי לא הביאו ראיה מקרא זה דתהלים דבאמת מקרא זה אינו מוכח רק דמצוה לשנוא שונאי ה' היינו הרשעים שאינם מאמינים בעיקר הדת והם נקראי' שונאי ה' כמבואר ברמב"ן עה"ת פ' ואתחנן אבל בגמ' מיירי דמאמינים בעיקרי הדת כמבואר בר"מ פי"ג מה' רוצח אם כן אינו בכלל שונאי ה' ע"כ מביא מקרא דמשלי יראת ה' כו' דהיינו ששונאים הרע אבל על הרהמ"ח דשביק הקרא דמביא הש"ס ומביא קרא מתהלים אשר אין ראיה משם כמ"ש וצע"ק:

מצוה רלט

סעיף א

להוכיח כו' בתחלת התוכחה כו'. היינו בדברים שבין אדם למקום ב"ה אבל בדברים שבין אדם לחבירו אין מכלימין אותו עי' בדברי הרהמ"ח לקמן מצוה ר"מ ור"מ פ"ו מה' יסה"ת:

סעיף ב

קרוב החוטא כו'. עיין בהגהת מ"ל עמד בזה דלשון הר"מ מבוא' דחייב להוכיחו עד שיכהו החוטא ועיין בסמ"ג שתמ' על הר"מ דהוא פלוגתא במס' ערכין ור"י אמר עד נזיפה והוא פסק כרב נגד ר"י ועיין כסף משנה מה שתי' ע"ז וע' לח"מ דהגמ' והמדרש תנחומא מסייע להר"מ ז"ל:

סעיף ג

שמא יעמוד עליו ויהרגנו. ד"ז פשוט דאין לך דבר העומד בפני פ"נ רק יש סוברים דאם יודע שלא יהרגנו יש להוכיחו ע"ש בהג"מ ובא"ח סי' תר"ח ובאחרונים דאם אין הדבר מפורש בתורה כגון תוס' יה"כ מוטב שלא להוכיחם ויהיו שוגגין כו' ע"ש במג"א ודברים אלו צ"ע רב ואי"ה אשנה פ"ז:

סעיף ד

שאפילו הקטן כו'. עיין בב"מ דאפילו תלמיד לרב חייב להוכיח ובר"ם פ"ו לא הביא זה ועיין במ"ל שמבואר בר"מ ה' ת"ת וע' סנהדרין דע"ה ע"ב דאין חיוב להוכיח ג"ת וע"ש ברש"י דעמיתך כתיב וג"ת אינו בכלל רעהו מכל מקום להודות לו ע"ד איסור אסור ע"ש גבי נעמן דא"ל לך לשלום ונ"ל דחיוב התוכחה היא חוץ מעשה זו עוד מתחייב אל"ת דל"ת על דם רעך דלא גרע מטובע בנהר דעובר על לא תעמוד וגם והשבות לרבות אבדת גופו עאכו"כ דאם יכול להציל מן העבירה דהוא אבדת נפשו וגופו ר"ל בודאי חייב להחזירו למוטב ולהצילו ולכאורה אם אוכל נבלות להכעיס ומחלל שבת ועכו"ם שמבואר גבי אבידה ובשאר דוכתא דאינו בכלל אחיו ע' במס' ע"ז אפשר דא"ח להוכיחו גם כן דאינו בכלל רעהו אך מכל מקום נ"ל דאם ספק אצלו דאפשר דיקבל ממנו חייב להוכיחו דיחזור למוטב ויהיה בכלל אח כנ"ל ועיין בע"ז פא"מ:

מצוה רמ

סעיף א

שלא לבייש כו' מותר להכלימו כו'. כ"ה דעת הר"מ ובלחם משנה מקשה ע"ז ומ"ש הרב המחבר מותר להכלימו הוא ל"ד אלא חייב להכלימו וכן נראה מדברי הר"מ שם. ונ"ל דמה שחילק הר"מ והרב המחבר בדברים שבין אדם לחבירו דאסור להכלימו ובין דברים שבין אדם למקום ב"ה דמכלימין היינו דוקא אם איש חוטא לחבירו אין לחבירו לביישו דמוטב שימחול על החטא כמבואר שם בד' הר"מ [אבל] אם אדם רואה שחבירו חוטא לאנשים אחרים נראה דמותר ג"כ להכלימו אם אינו חוזר כי הנביאים ע"ה הוכיחו בפרהסי' גם על עבירות שב"א לחבירו וספרי הנביאים מלאים מזה אלא הבע"ד בעצמו אסור להכלימו ומוטב שימחול אבל אם חוטא לאחרים נ"ב לע"ד דמותר ג"כ להכלימו אם אינו מקבל בצנעה והשי"ת ישים חלקנו ממקבלי תוכחה:

מצוה רמא

סעיף א

שלא לנקום. עיין ר"מ פ"ז מהלכות דיעות וביומא דכ"ג דדוקא בממון עובר על לאו הזה אבל על צערא דגופי' א"ע על לאו זה והלאו לא תטור הוא רק ממדת חסידות הנעלבין כו' והר"מ אינו מביאו וגם הרהמ"ח השמיט ואדרבא נראה מדבריו דעובר בכ"ע וזה סותר לש"ס מפורש וער"מ פ"ז מה' ת"ת כתב דין המבואר דת"ח שביזוהו בפרהסיא יהיה נוקם

ונוטר ע"ש בכ"מ ולחם משנה ומכל מקום אפילו כאן א"ע בלאו. ומצאתי בסמ"ג לאוין י"ב וי"ג כ' שם דבר זה דעל צערא דגופיה א"ע מהש"ס דיומא וצ"ע על הר"מ ובפרט על הרהמ"ח שנראה מדבריו להיפך:

סעיף ב

וכמו שאמר דוד כו'. ע"ש בש"ס מבואר דמלך אינו רשאי למחול ולכך נענש שאול ואפשר דלא הי' לו אז דין מלך ע' בפ"ז ומכל מקום צ"ע דהרי הי' ת"ח דאסור למחול על בזיונו בפרהסי' ואפשר דכוונת הרהמ"ח אינו אלא להביא שהצדיקים תולים הכל בחטאם ומהשי"ת הוא אבל באמת דהע"ה נקם ממנו כמבואר במלכים ומה ששתק אז ה"ל איזה טעם:

סעיף ג

אע"פ שעשה מעשה כו'. לפמ"ש בח"ז כ"פ דאם הדבר שעושה צריך לעשות מעשה אף על פי שהלאו כולל ג"כ אין בו מעשה כמו בל יראה דלוקין אם עשה מעשה ועיין בשער המלך החו"מ צ"ע ד"ז אם א"א לנקום אלא במעשה למה לא יתחייב ואין כאן מקומו להאריך:

מצוה רמב

סעיף א

שלא לנטור. הדינים כמו במצוה הקודמת:

מצוה רמג

סעיף א

לאהוב כ"א מישראל. ודוקא אם הוא איש כשר אבל אם ראה שעבר עבירה מצוה לשנאותו כמבואר לעיל כ"כ בהגמ"י ואף דאם מאמין בעיקרי הדת דינו כאח וריע לכ"ד מכל מקום לענין מצוה זו התורה גילתה דמצוה לשנוא אותו:

סעיף ב

המתכבד בקלון חבירו כו'. כ"כ הר"מ ועיין בגליון הש"ס להגאון מוהרי"פ כ' שהוא מהמדרש רבה. כעת איני זוכר מקומו והשם יתברך ישים חלקנו מן האוהבים אותו ואת ישראל דקוב"ה וישראל חד הוא עיין בספרי מוסר:

מצוה רמד

סעיף א

שלא להרביע כו. אפילו חיה ועוף דע דהרבעת בהמה מודה הר"מ והרב המחבר דנוהג אפילו בטהורה עם טהורה וטמאה עם טמאה רק לענין הנהגה בכלאים דעת הר"מ והרהמ"ח דאינו נוהג רק בטמאה וטהורה מן התורה אלא מדרבנן אסור דקרא כתיב לא תחרוש בשור וחמור מין א' טהור ומין א' טמא אבל לענין הרבעה דכתיב בהמתך כו' אסור בשא"מ בכל ענין. וכ"מ בר"מ פ"ט מה' כלאים וכן הרהמ"ח כאן סתם וכ' בשא"מ ולקמן במצוה תק"נ כתב דוקא א' טהור וכו' גבי הנהגה וגם בש"ס דילן בחולין דפריך שם כלאים ליתסר משום כל שתעבתי לך ומתרץ מדאסרה רחמנא לגבוה ולגבוה כלאים אסירי משני מיני טהורים וגלי רחמנא דלא ליתסר להדיוט נראה דהוא א"ד ועיין במשניות בכלאים וע"כ תמוהין לי דברי הש"ך ביו"ד סי' רצ"ז סק"א שכתב מה שכתב המחבר שם דמין בשאינו מינו לוקה היא כדעת הרא"ש דאילו לדעת הר"מ אינו אסור אלא מדרבנן וז"א דדעת הר"מ אינו אלא בהנהגה אבל הרבעה מודה דאסור מן התורה ומצאתי בתי"ט פ"ח דכלאים מ"ב כתב כד' הש"ך דלהר"מ מדרבנן אסור הרבעה בטהורה עם טהורה ובת"ח בגליון השי"ג עליו וכמ"ש. וע' תוי"ט מביא ראיה דאסור מן התורה מהירושלמי ודחה הראיה והראיה שהבאתי לעיל מהש"ס דחולין היא ראיה ברורה ואפילו למ"ד בבכורות דטמא מן הטהור מתעבר ע"ש מכל מקום הראיה שפיר דאל"ה היאך מוכח דכלאים מטהורה ומטמאה מותר דאתעביד עבירה והתורה אסרה לגבוה אפילו טהורה בטהורה וכה"ג להדיוט מותר דלא אתעביד עבירה אע"כ פשיטא דבכל גוונא אסור מן התורה והבן כי קצרתי ועיין כסף משנה פ"ט ה"ח הביא דברי הר"מ דאסור מן התורה בהרבעה אף בשניהם טהורים או איפכא:

סעיף ב

חי' שבים כו'. כן הוא בר"מ ובדגים ל"ש רביעה עיין בבא קמא סוף פרק שור שנגח את הפרה:

סעיף ג

ע"י עכו"ם. כ"ה בר"מ שם וכתב הכסף משנה הטעם דאיבעיא בש"ס פ' הפועלים אי אמירה לנכרי באיסור לאו שבות ופסק רבינו לחומרא ובש"ך ביו"ד סימן רצ"ז מביא בשם הדרישה הטעם דעכו"ם מצווה על הרבעת בהמה עיין ר"מ פ"ו דמלכים ותמה עליו הש"ך דהא ז' מצות נצטוו ותו לא ואף דר"א סובר דנצטוו על הרבעת בהמה אנן קי"ל

כרבנן ומ"ש הדרישה בשם הר"מ אין שם לא רמז ולא רמיזה ותמה אני מאד ממאור עינינו הש"ך ז"ל איך אשתמיטתיה דעת הר"מ פ"י מה' מלכים ה"ו שכתב דב"נ מצווה על הרבעת בהמה והרכבת אילן אלא דאינו נהרג ע"ז וע"ש בכ"מ הטעם דפסק כר"א ע"ש אם כן דברי הדרישה ברורים ומ"ש בפ"ו הוא טעות המעתיק וצ"ל פ"י וכן תמוהים דברי הכסף משנה פ"א דכלאים ה"ו שכ' אמ"ש הר"מ דאסור להרכיב אילנות כלאים ע"י עכו"ם וז"ל אין לומר טעם רבינו מחמת דעכו"ם מוזהר על הרכבת אילן הלא הר"מ פ"ט מהל' מלכים פסק דלא כוותיה אלא הטעם משום שבות ע"ש ותמוה דהרי מבואר בר"מ פ"י דב"נ מצווים על הרכבת אילן אך דאינו נהרג אם כן טעם הר"מ מחמת זה וע' מל"מ פ"י מה' מלכים רמז לתמיה זו. ועיין ר"מ בפ"ט מה' כלאים שכ' א' בהמת שלו וא' בהמת חבירו אסור להרביע והרבותא היא אף על פי דכתיב ובהמתך מכל מקום מרבינן בתורת כהנים דגם בהמת אחרים עוברים וכן נראה דעת הרהמ"ח דלא חילק והוא מוסכם ואין חולק ע"ז:

סעיף ד

ששתיהן כו'. ז"פ אם שניהם טמאות בודאי עוברים ואסור באכילה מחמת טומאה ואם א' טהור וא' טמא אין מתעברין זמ"ז לפי מה שפסק הר"מ פ"א מהמ"א ע"ש:

סעיף ה

והב' ישובי. עיין ר"מ כתב לשון המשנה שור עם שור הבר אינן כלאים והר"מ לשיטתו בהמ"א פ"א דשור הבר מין בהמה אבל יש פוסקים דשור בור מין חיה היא ואסור עם השור ובש"ך תמה על רמ"א שלא הגיה עליו דאסור שור עם שור הבר ובסי' כ"ח גבי כיסוי הדם מביא דעה זו:

סעיף ו

אבל אווז ישוב כו'. כ"ה בש"ס בבא קמא ועיין בצ"צ שמביאין מכאן ראיה דאווז הבר הוא טהור דאל"ה למה צריך להאי טעמא דביציו כו' הא מין א' טמא ומין א' טהור בודאי כלאים הם וע' פר"ח וכו"פ סוגי' דנשר והשיגו על בן הרב שכ' שם דטמא וטהור מין א' ודרך אגב ראיתי בפר"ח שם השיג על הש"ך סי' רצ"ז וכמו שכתבתי לעיל והנאני:

סעיף ז

אחר האם שא"ח כו'. לדברי מי שסובר דא"ח לזרע האב אם כן פרד הבא מסוסיא ופרד הבא מחמורה כלאים הם ולוקין כי זה מין סוס וזה מין חמור אבל מותר להרביע הוולד על מין האם כגון הבא מסוסיא מותר להרביעו על מין סוס כי הוא סוס גמור אבל על מין האב כגון בא מסוסיא והרביעה על מין חמור לוקין עליו ולמ"ד דספק אם חלזה"א הנולד

מסוסיא והנולד מחמורה אם הזכרים דהיינו אביהם של הפרידות ד"מ שניהם חמורים אם כן בן החמורה הוא חמור לגמרי ובן הסוסיא אי א"ח לזה"א הוא סוס בודאי ולוקין ואי אפילו חוששין מכל מקום בת החמורה והחמור הוא חמור לגמרי והנולד מסוסיא הוא על כל פנים אפילו אי חלה"א מכל מקום יש בו צד סוס מצד האם וא"כ הוי כלאים זב"ז ואם פרד מחמור ואביו סוס ופרד מסוסיא ואביו חמור אין לוקין דלמא חלזה"א ויש בכל א' צד חמור וצד סוס ואינם כלאים זב"ז ול"ד לח"ע וחב"ח דאסור ליקח ח"ש וחב"ח דאתי צד עבדות כו' כאן ל"א כן ע' תוס' פאו"ב הטעם דל"ד לשם דשם מכל מקום הוי מין א' ואסור ג"כ להרכיבו על מין אמו כגון פרד שאמו חמורה ואביו סוס אסור להרכיבו על חמור דלמא חוששין והוי בה צד סוס והוי כלאים עם החמור ואם עבר והרכיבן אינו לוקה דלמא א"ח לזה"א והוי חמור בחמור ואם הרכיבה על מין אביו על סוס בודאי לוקין דאם אין חוששין אם כן הוי חמורה וכלאים עם סוס ואי אפילו חוששין מכל מקום לזרע האם לכ"ע אין ספק דחוששין אם כן הוי שני צדדים וצד חמור ג"כ אית בה והוי כלאים עם סוס דרק ב' מינים שכ"א הם מב' צדדין אינם כלאים זב"ז אבל ב' מינים עם מין א' הם כלאים ע' ש"ס ור"מ מבואר שם דלמ"ד אין חוששין פרי עם האם שרי ולמ"ד חוששין פרי עם האם אסור אבל פרי עם האב ודאי אסור אפילו למ"ד חוששין דכמו דעם האם אסור דיש בה ב' צדדין והאם אין רק מין א' כן עם האב דאב אין רק מין אחד והוא מעורב משני מינים כי לזרע האם חוששין לד"ה ע"כ דברי הרב המחבר צריך עיון גדול שכתב אין חוששין לזרע האב להיות נחשב מין א' עם הבן כו' נראה מדבריו דזה הוא החומרא אי אין חוששין ולמ"ד חוששין מותר פרי עם האב והוא דבר תימה כמ"ש דאפילו עם מין האם אסור אף דודאי חוששין לזרע האם כיון דמעורבת משני מינים ומין האם רק צד א' וה"ה באב האב הוא רק מין א' וזה יש ב' מינים כיון דלזרע האם חוששין בודאי הכלל דחומרא דחוששין דמסופקים לדעה זו היינו דאסור אף פרי עם האם ובא מחמורה ומסוסי' אסור להרביעם דלמא אין חוששין והוי כ"א מין בפ"ע והוי אין חוששין לחומרא ע' ש"ס ור"מ וש"ע סי' רצ"ז ותבין ועיין ר"מ שדבריו תמוהים וע' כ"מ וש"ע וד' הרהמ"ח צ"ע וע' היטב בש"ס ור"מ כי קצרתי שוב פקחתי עיני ומצאתי בש"ך מפורש כדברי שפרי עם האב לוקין ע"ש והנאני:

סעיף ח

סימנים להכיר כו'. וכ"כ הר"מ ומבואר בש"ע ונראה מזה דסוברים סימנים דאורייתא כמבואר בחולין שם ועיין באה"ע סי' י"ז בתק"ע ספוקי מספקא להו ע' באחרונים ובקצה"ח הל' אבדה ומציאה ואין כאן מקומו והנה הרהמ"ח כאן השמיט דין דפסהמ"ק

המבואר כאן בר"מ ובמס' מכות ולקמן סימן תק"נ גבי הנהגה מביא דין זה בקיצור ואכתוב לך כאן הדין והשיטות אשר בזה והוא באריכות במ"ל בה' כלאים ופ"א דמעילה. דע דמבואר במכות המרביע בפסהמ"ק לוקה שנים (ומאי דלוקה שנים יבואר במקומו אי"ה) וכן המנהיג בפסהמ"ק לוקה שהרי הוא גוף א' ועשאו הכתוב ב' גופים ודעת רש"י שהוא כלאים כי יש בגוף הבהמה ב' מינים חולין וקדשים וזה דוקא בפסהמ"ק שנפדו או בכור בע"מ דדינו כמו כל הקדשים אחר פדיונם דמותרין באכילה כחולין ואסורין בגיזה ועבודה כקדשים ע"כ הם ב' מינים והוי כלאים בהרבעה והנהגה ורש"י סיים בזה דא"י הטעם שיהי' קדשים וחולין כב' מינים ולהוי כלאים ע"ש. והנה לדעת רש"י חולין וקדשים הוי כלאים ה"ה אם מרביע בהמת קדשים אפילו תמימה על בהמת החולין או הנהיגן כא' לוקה כי הם כמו שני מינים אך קדשים בע"מ לאחר פדיון הוי בעצמו שני מינים ואסור להרביע בין עם קדשים בין עם חולין כי דבר שיש ב' מינים מעורבין אסור להרביע על מה שהוא מין א' כמ"ש לעיל גבי פרידה. והנה מותר להרביע פסהמ"ק ע"ג פסהמ"ק כמו פרידה על פרידה דכל שיש בכ"א שני הצדדין אינם כלאים כמבואר לעיל והנה דוקא אחר פדיון יש שני צדדין צד הקדש וצד חולין אבל קודם פדיון אין בו צד חולין כלל ועוד יש בו איסור להרביע קדשים מחמת איסור עבודה וע"ש במ"ל ואין כאן מקומו. ודעת התוס' שם דהטעם דהוי כלאים כיון דגבי פסהמ"ק כתיב כצבי וכאיל אם כן התורה עשאה כב' מינים וכ"ה דעת ראב"ד שם וקצת חילוק בין דברי הראב"ד לד' התוס' ואין נ"מ לדינא ע"ש במל"מ. והנה לדעת תוס' וראב"ד קדשים וחולין אינם כלאים זה בזה כי לא הוי כב' מינים רק פסהמ"ק דהתורה עשאה כב' מינים מגזירת הכתוב וא"כ המרביע חולין בקדשים אין לוקין (חוץ מחמת עבודה בקדשים) וגם דוקא אחר פדיון או בבכור בע"מ אבל קודם פדיון אין לוקין כי גזירת הכתוב כצבי וכאיל הוא רק לאחר פדיון בשעה שמותר באכילה וכן המרביע פסהמ"ק על פסהמ"ק ג"כ אין לוקין כי כ"א יש משני צדדים ואין לוקין ואין חילוק בין תוס' לרש"י רק לענין אם קדשים וחולין הם כלאים לרש"י הוי כלאים לר"ת ולראב"ד אינם כלאים רק פסהמ"ק דגזירת הכתוב מחמת צבי ואיל. ושיטת הר"מ דכתיב ואם בבהמה הטמאה כו' אם כן פסהמ"ק דהוא קודש לענין מעילה וטמאה לענין מזבח הוי כמו ב' מינים טהורה וטמאה והר"מ ז"ל לשיטתו דא' דהתורה עשאה כצבי וכאיל ב' מינים טהורין לא הי' לוקין לדעתו בהנהגה. והנה לדעת הר"מ ג"כ קדשים וחולין אינם כלאים זב"ז דחולין גמורין לא איקרי טמאה רק פסהמ"ק אך דוקא קודם פדיון דקודם פדיון כתיב ואם בבהמה הטמאה אבל לאחר פדיון דעת המ"ל שם שאינם כלאים זב"ז לדעת הר"מ דא"א לא פקעה שם טומאה אפילו לאחר

פדיון אם כן לדעתו בין קודם פדיון ובין לאחר פדיון הוי כלאים אם כן היאך יתרץ הר"מ הא דמבואר במ"ק ובר"מ הל' מעילה דאין מרביעין בפסהמ"ק מחמת עבודה בקדשים הא בל"ז עובר משום כלאים ואיסור הרבעה דהוי ז"א רק איסור דרבנן לדעת המ"ל. אך אח"ז דחה המ"ל הראיה ממ"ק דאף לדעת הר"מ אם מרביע פסהמ"ק על פסהמ"ק אין לוקין כמו פרידות שכתבנו לעיל אם כן מיירי הש"ס אפילו בכה"ג אסור מחמת איסור עבודה אבל בזה מחולק הר"מ עם רש"י ותוס' דלדעת רש"י ותוס' קודם פדיון אינם נקראים כלאים ולהר"מ אפילו קודם פדיון גם כן הם כלאים כ"ז מבואר שם במ"ל פ"ט מהלכות כלאים ופ"א מהל' מעילה ע"ש וכתבתי בקיצור ואי"ה לקמן גבי הנהגה וגבי עבודה בקדשים נאריך בזה:

סעיף ט

ונוהגת כו'. כבר כתבתי דעת הר"מ דגם ב"נ מצווה על הרבעת כלאים אך אין נהרג ופסק כר"א ע"ש. ואני מסופק אם ב"נ עובר אם מרביע פסהמ"ק דבגמ' נפ"ל מחקותי כו' וע' תוס' מחמת דכתיב למינהו במעשה בראשית ע' בסנהדרין ובחולין פא"ט ובב"ק אבל פסהמ"ק דבאמת מין א' רק דגזירת הכתוב גבי ישראל דחשיב כצבי וכאיל ולהר"מ קודם פדייה דהוי מוקדשין והתורה קראה טומאה לגבי מזבח ולרש"י מחמת איסור גיזה ועבודה ובב"נ ל"ש זה דהם לא נצטוו על גיזה ועבודה אפשר דגבי' לא הוי כלאים רק אותם דהם שני מינים ביצירה וכן הדעת נוטה ומכל מקום צל"ע בזה:

מצוה רמה

סעיף א

שלא לזרוע כו' ביחד כו'. כ"ה ל' הר"מ פ"א מה' כלאים ועיין בשבת בסוגיא דערוגה אמרינן שם ומנלן דקים להו לרבנן דחמשא כו' אמר רחב"א אר"י דכתיב לא תסיג גבול עולם וע"ש בתוס' שהקשו דילקה שנים הזורע כלאים משום לאו דלא תסיג ג"כ ותי' דאין לוקין על לאו זה משום דקרא איירי ג"כ בהסגת גבול ממש ובהסגת גבול ניתן להשבון (ולכאורה דבריהם אינם מובנים מה בכך דנכלל בלאו ג"כ דין דניתן להשבון מכל מקום בצד דלא ניתן להשבון ילקה וצ"ל כסברת הראשונים גבי השבת העבוט וכבר דברתי לעיל מענין זה עיין מ"ל ה' מלוה ובאו"ת סי' צ"ז) ועוד תי' דהוי לאו שבכללות ע"ש על כל פנים מבואר מדבריהם דעובר על כל פנים על לאו דהסגת גבול בכלאים אלא דאין לוקין והר"מ והרהמ"ח אם הי' דעתם כן היו מביאין דעובר עוד בלאו אף דאין לוקין מכל מקום מביאין כ"פ מחמת חומר האיסור וכבר מבואר כ"פ בר"מ ובחיבור זה שכתבו

דאם עשה זה עבר על כך וכך לאוין אף דאין לוקין עכצ"ל דלא ס"ל כן ובאמת דהתו"ס אינם מוכרחין ע"ש בפירש"י שפי' דלא תאמר מנין ידעו רבנן זה השיעור וע"ז אמרו לא תסיג כו' פירש"י דאסור ליטע סמוך למצר דמכחיש ארעא ע"כ חזינן דיכול זאת לידע (ורש"י בודאי סובר שם דא"ע בלאו דרש"י פי' שם במשנה דכלאי זרעים הוא רק איסור דרבנן מבואר דא"ע על לאו דלא תסיג ג"כ והר"מ אף דס"ל דכלאי זרעים לוקין מכל מקום מפרש כפירש"י וא"ע על לא תסיג) אבל אינו מוכח דעל כלאים יהי' עוברים בלאו הזה ע"כ לא כ' זה ואדרבה מבואר בדבריו ספ"ד מה"כ דאם מובדלים המינים זמ"ז אע"ג דינקי מהדדי מותר וכ"כ הרהמ"ח לקמן ומשום הסגת גבול עיקר איסור מחמת היניקה ובאמת דהתו"ס אינם מובנים דהרי כמה דינים במשניות דמס' כלאים דאם מינכרי אין אנו חוששין ליניק' ע"כ דעת הר"מ דא"ע בלאו הזה כנ"ל פשוט:

סעיף ב

וא' המנכש. כ"כ הר"מ ומנכש היינו תולש עשבים רעים מתוך טובים והנה במס' מ"ק ד"ב פלוגתא דרבה ור"י אי מנכש חייב משום זורע או משום חורש רבה סובר חייב משום חורש ור"י סובר משום זורע ומקשה ר"י לרבה מהברייתא דהמנכש בכלאים לוקין וא"א משום חורש חרישה בכלאים מי מחייב ומתרץ אליבא דרבה דמחייב המנכש משום מקיים כלאים וכולי' ר"ע ע"ש. והנה הכסף משנה הקשה שם דהר"מ פסק דמנכש לוקה אם כן כיון דחייב משום מקיים והר"מ בעצמו פסק בה"ג דהמקיים כלאים אין לוקין וע"ש שתירץ דאוקימתי' דא דמנכש יהיה חייב משום מקיים אינו אלא ליישב דברי רבה דסובר דמנכש חייב רק משום חורש עכצ"ל דמנכש חייב משום מקיים אבל לר"י דפוסק משום זורע חייב משום זורע א"צ לאוקמי' דכולי' ר"ע היא אלא דחכמי' פליגי על ר"ע וסוברים דמקיים אין לוקין והלכה כר"י ומקשה ע"ז שרבינו בפ"ח מה' שבת פסק כרבה דמנכש חייב משום חורש ע"ש ודבריו צריך עיון גדול דבפ"ח מה' שבת פסק הר"מ דמשקה מים לזרעים דחייב משום זורע והיא חדא פלוגתא במ"ק מנכש ומשקה מים ע"ש במ"מ שכתב דפסק בהך פלוגתא כר"י ועיין בכ"מ הקשה הלא הר"מ כ' לפני זה דמנכש חייב משום חורש ותי' דתרי גווני מנכש ומנכש דמ"ק פוסק כר"י משום זורע והניח בצ"ע אמאי השמיט הר"מ מנכש דמ"ק אם כן חזינן דהה"מ מפשט פשיטא ליה שם דפוסק כר"י והוא בעצמו ג"כ נוטה לזה מחמת דפוסק במשקה מים כר"י ותמה על שהשמיט הר"מ דין זה ואיך כאן מפשט פשיטא ליה דהר"מ פוסק בשבת דמנכש דמ"ק כרבה ודבריו סותרים לדבריו שבה' שבת ע"ש וצ"ע. עוד כ' הכסף משנה אף דאמרי' כולה ר"ע היא מכל מקום נראה דרבנן פליגי עליו וא"נ ספוקי מספקא לן אם רבנן פליגי

הו"ל ספיקא ע"כ אין לוקין במקיים. ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים דא"כ הר"מ סובר דמקיים אינו לוקה ומנכש פוסק דחייב משום חורש אם כן איך פסק כאן דמנכש לוקה דאחרישה בכלאים לא לקי רק במקיים וא"כ כיון דספוקי מספקא ליה במקיים או מחמת דרבנן פליגי עליו אם כן אינו מחויב מחמת מקיים ומשום מאי יהי' מחייב המנכש לשיטת הכסף משנה דהר"מ סובר דמנכש חייב משום חורש ודבריו הק' צריך עיון גדול. והנה הר"מ השמיט כאן דמשקה מים לזרעים וג"כ תלוי בהך פלוגתא דרבה ור"י ובה' שבת שם פסק כר"י דחייב משום זורע אם כן בודאי חייב כאן ג"כ וצע"ק למה השמיט ד"ז. ובגוף הדבר למה פסק הר"מ כר"י נגד רבה אין כאן מקומו להאריך. וע"ע בכ"מ מביא בשם הירושלמי דפלוגתא דרבנן ור"ע בלא עשה מעשה דר"ע סובר לשאב"מ לוקין עליו ורבנן סברי אין לוקין אבל בעשה מעשה ד"ה לוקין (ע' ר"ש רפ"ז דכלאים) אם כן מוכח דבלא עשה מעשה אין לוקין אליבא דרבנן ע"ש. ולדידי צ"ע היאך עלה על דעתו להקשות דלדברי הר"מ ילקה על מקיים לפי דבריו דהפי' הוא בר"מ דמקיים בלא מעשה וכי לא שמעינן לרבינו ז"ל בכ"מ אין מספר דסובר לשאב"מ אין לוקין עליו וא"כ פסק שפיר בל"ז המנכש כיון דעשה מעשה לוקין ורבנן מודים לדברי הירושלמי לר"ע. ומ"ש רבינו והמקיים אינו לוקה הוא בלא מעשה כל' המשנה ואסורין מלקיים באין בו מעשה ואם יש בו מעשה לד"ה לוקין. ועוד היאך יסבור גמרתינו כדברי הירושלמי מאי צריך לדחוק דכולי' ר"ע היא הלא אף לרבנן לקי במקיים במעשה ומנכש עביד מעשה ולא פליג ר"ע אלא במקיים בלא מעשה דהוא סובר דלוקין אף באין בו מעשה (ולומר דלפי סברת הרב המגיד בה' שכירות לדברי רבינו דאם יש בו מעשה אף בלא עשה מעשה לוקין ע"ש מכל מקום סברא זו אינה מוכרחת בדברי רבינו ועיין ר"מ פ"א דחו"מ דאינו לוקה על חמץ בפסח אלא אם כן קנה כו' או חמצו). עוד כתב בכ"מ דיש מי שפי' כי אמר ר"ע דהמקיים כלאים לוקה דוקא בעשה מעשה ובאמת הוא דעת התוס' בע"ז דף ס"ג וכן פירש"י משום דשמעינן לר"ע דסובר לאו שאב"מ אין לוקין עליו והכסף משנה הק' ע"ז מנלן שאסור. ואיני מבין קושיתו כיון דר"ע דריש קרא שדך כלאים לא ע"ש אם כן בכ"מ לאו שיב"מ לוקין ואב"מ אין לוקין אבל איסורא מיהא איכא ובאמת כונתו דלפ"ז רבנן דפליגי על ר"ע סברי דאין לוקין אף בעשה מעשה עכצ"ל דלא דרשי לאו זה אם כן מנלן איסורא לרבנן וכ"ת ה"נ לרבנן ליכא איסורא אם כן במשנה דמבואר דאסור ואין לוקין כי כן משמע מל' המשנה אמאן תרמייה דלר"ע לוקין ולרבנן ליכא אפילו איסורא. ומכל מקום צ"ע דלשיטות אלו אפשר דהמשנה אתיא כר"ע כסברת איכא מ"ד בירוש' ובאמת מבואר שם בש"ס להדיא בע"ז דלרבנן ליכא איסורא כלל במקיים כלאים וע'

מל"מ כאן הביא ד"ז עכצ"ל לפי גמרתינו דהמשנה אתיא כר"ע וצ"ע ד"ז והרהמ"ח כ' כאן דמנכש הוא בכלל זורע פסק בפי' כר"י והשמיט ג"כ משקה מים לזרעים. והנה כפי גמרתינו דברי הר"מ כפשוטן דמנכש חייב או משום דפסק כר"י או אפילו כרבה מכל מקום חייב משום מקיים כלאים דהלכה כר"ע דסתם משנה הוא ר"ע והוא סתם במשנה ומחלוקת בברייתא דהלכה כסתם במשנה דלרבנן אין איסור כלל אלא כר"ע ור"ע סובר דעל ידי מעשה לוקין אם כן מ"ש הר"מ כאן ואם קיימן אינו לוקין היינו בלא מעשה אבל במקיימן ע"י מעשה בודאי לוקין כנ"ל והשי"ת יגמור עלי לשנות פ"ז באורך. ועיין משנה למלך מביא דעת רש"י בכ"מ דכלאי זרעים אין אסורין אלא מדרבנן ותוס' דחו דבריו ורש"י גופיה בקדושין פי' דכלאי זרעים מדאורייתא כהר"מ והרב המחבר:

סעיף ג

והזורען בע"נ כזורע כו'. כ"ה ג"כ לשון הר"מ ודיני עציץ נקוב ואם יש חילוק בין עציץ חרס לעציץ של עץ יש הרבה שיטות וגם אם יש חילוק בין זרעים לאילנות דגבי אילנות אף שאינו נקוב כנקוב דמי לדעת קצת ראשונים ועיין בארוכה במ"ל פ"ב מה' ביכורים ה"ט פלפול עצום. ודין הזורע בעציץ שא"נ לא ביאר הרהמ"ח והר"מ כת' דבעציץ שא"נ מכין אותו מכל מקום ועיין בכסף משנה כ' שכ"מ במנחות ד"ע ועיין בגמרא שם מבואר דשמואל אמר אסור והקשה אביי דבשלמא אי אשמועינן מכל מקום ניחא אבל לאיסורא מתניתין הוא ונר' דהר"מ סובר כאביי ומכל מקום איני מבין דאינו מבואר להדי' סברת אביי דהוא הקשה על שמואל מאי קמ"ל ושמואל אינו מזכיר מכל מקום רק איסור לא הוי צריך לאשמעינן אם אפשר דאביי סובר דהוא רק איסורא ונראה מש"ס דילן דהרבה איסורים מדרבנן דאין לוקין עליהם מכל מקום רק היכי דמבואר בפירוש דזה היה צריך לאשמועינן וצ"ע בכ"מ בר"מ גבי דיני מכל מקום והרהמ"ח לא גילה דעתו אי לוקין מכל מקום או רק איסורא בעלמא:

סעיף ד

אלא זרעים הראוים כו'. כ"ה לשון הר"מ פ"א דכלאים ועיין כסף משנה שלא בא לשלול מאכל בהמה כי הרוצה בקיומו עבור מאכל בהמה ג"כ כלאי' רק שלל עשבים המרים שאין ראויין אלא לרפואה ע"ש ולכאורה נראה דוקא כלאי זרעים אבל הרכבת אילן דאפילו אילן סרק באילן מאכל אסור אם כן אפילו ג"כ אילן שאין פירותיו ראויים אלא לרפואה מכל מקום לוקין וצ"ע:

סעיף ה
אבל כו' זרע אילן כו'. היינו מין א' מן הזרעי' אבל ב' מיני' לוקין משום כלאי זרעים עיין בכ"מ ומ"ש הרהמ"ח הרכבת תפוח באתרוג כ"ה לשון הר"מ ועיין בראשונים דגם אילן סרק באילן מאכל אסור ועיין בסוטה גבי הרכבת איסור:

סעיף ו
הרי אלו מותרין באכילה. היא משנה בכלאים ובחולין מקשה דליאסרו משום לתכ"ת ומשני דאתקש לכלאי בהמה:

סעיף ז
ויש בזרעוני גינה כו'. ע' בלשון הר"מ דהיינו אותם שנזרעין ערוגות הם נקראים מיני ירק ע"ש:

סעיף ח
ביתר מכ"ג א"צ לבור כו'. כ"ה לשון הר"מ ג"כ ומבואר שם דאם רצה מוסיף ועיין בכלאי' פ"ב דין זה שכ' הרע"ב בשקלי' ומביאו ג"כ התי"ט בכלאי' דדוקא בשעת זריעה נתבטל בכ"ד והטעם דמה"ת ברובו בטל ערע"ב בשקלי' והתי"ט תמה עליו הא מיירי אפילו בניכר המין האחר ובניכר ל"ש ביטול וכ' התי"ט דמה"ת אין איסור אלא כשרוצ' לזרוע כלאים אבל כשאינו רוצה ואין כוונתו לזרוע אין איסור מן התורה אלא מדרבנן משום מראית העין והם השיעור ביטול בא' מכ"ד וגם התירו להוסיף ולבור כדי להתבטל ע"ש. ואיני מבין דבריו היאך יתרץ ד' הר"מ ז"ל שכ' ג"כ דין זה ברפ"ב דכלאי' ומיירי ג"כ שאין כוונתו לזרוע הב' מינים ובשלא נתכוין לערב כמבואר בדבריו בה"ו דאם כוונתו לזרוע אפילו א' באלף אסור אם כן דכאן מיירי דאין כוונתו לזרוע היאך כ' דבפחות משיעור זה של כ"ד אם זרע לוקה ולדעתו אין מלקות בכה"ג וגם לדעת הרע"ב דהטעם הוא מטעם ביטול דחד בתרי בטל מן התורה איך כ' דבפחות משיעור זה לוקה הו"ל לכתו' רק מכל מקום ולומר דלוקה היינו מכל מקום ד"ז אינו שכיח שיכתו' הר"מ על מכל מקום סתם לוקין כמ"ש לעיל. וגם תמוה לי על הר"מ דהלא מפורש בירושלמי ומובא שם בכ"מ היאך יכולין להוסיף כדי שיתבטל הלא כל איסורין שריבה עליהם מזיד אסורין ומתרץ דשם את מרבה לבטל איסור תורה וכאן הוא רק משום מראית עין מפורש בירו' דלית בי' איסור תורה וא"כ היאך כ' הר"מ דלוקין והרע"ב והתי"ט הם נתנו טעמים עפ"י הירושלמי וד' רבינו הר"מ צ"ע וע' רע"ב בשקלי' כ' דאם גדלו הזרעים אפילו א' באלף יעקור הכל דל"ש ביטול ועיין במס' מ"ק ד"ו מבואר להדיא דאף לאחר שגדלו הזרעים שיעורן א' מכ"ד ונראה דעת הרע"ב כדעת הרשב"ם ב"ב דצ"ד ובתוס'

דחו דבריו מהאי דמ"ק וכנראה שהתי"ט בשקלים הרגיש בזה וציין לב"ב ולכאורה ג"כ צ"ע על הרע"ב שכת' דל"ש ביטול לאחר שגדלו מחמת דכל חד לחודיה שרי דבל"ז ל"ש ביטול במחובר לקרקע כמבואר במשנה במס' תרומות פ"ט מ"ה מאה לגינה כו' ובגיטין פ' הניזקין גבי נטיעות של ערלה ע"ש ואין כאן מקומו והרהמ"ח לא ביאר זה דאם נתכוין אפילו באלף אסור:

סעיף ט

כמין א' הוא. אבל זרעוני גינה בתבואה וקטנית יש להם שיעור אחר במשניות ובר"מ פ"ב מה' כלאים:

סעיף י

בא' באדר משמיעין כו'. ובט"ו באדר יוצאין שלוחי ב"ד ומסבבין לבדוק ובחה"פ ג"כ ובנמצא כלאי' משיעור הנ"ל מפקירין את כל השדה עיין ר"מ פ"ב וע' טוח"מ סי' רע"ג דעתו דהפקר הוי תיכף אף שהב"ד לא הכריזו. ובב"י דעתו דהב"ד מפקירין וכ"ז שלא הכריזו אינו הפקר ע"ש וצ"ע אם הב"ד מפקירין או דהוי הפקר מעצמו אם לא קנסו רק התבואה זו שבשדה אבל גוף השדה אינו הפקר או אפשר דגוף השדה הוי הפקר ובודאי פשוט דגם הבעל השדה יכול לזכות בו ככל הפקר דעלמא ומכל מקום קנסא הוא לו דהרבה פעמים יזכה אחר וגם הוא בעצמו צריך לעשות קנין חדש לזכות מן ההפקר כמ"ש בח"מ סי' רע"ג ס"ק י"ג:

סעיף יא

שנמצא ריוח בין שניהם ג' טפחים. עיין ר"מ פ"ד מה' הנ"ל דא"צ להרחיק רק טפח ומחצה ועיין בשיטה דערוגה במס' שבת ברש"י ובתוס' ובכלאים בר"ש ובפירוש המשנה להר"מ והדברים ארוכין מאוד ודעת הרב המחבר כדעת האומרים דהרחקה ג' טפחים:

סעיף יב

והכלל העולה מדבריהם כו'. כ"ה ג"כ לשון הר"מ בפ"ד ה"ד ובכ"מ תמה אין לנו להתיר בדרכים אלו איסור תורה ותי' דדוקא במפולת יד קים להו לחז"ל דאסרה תורה כלאי זרעים כמו כה"כ והכי הוי משמעות הקרא ורבנן אסרו אפילו שלא במפולת יד ע"כ התירו בדרכים הנזכרים הם אמרו והם אמרו ולא אסרו בדרכים הנזכרים ע"ש וכבר כתבתי דנראה מזה דא"ע על לאו הסגת גבול דאלת"ה הי' מן התורה אסור ביונקים זמ"ז:

סעיף יג

אבל אם שדהו כו'. כ"ה לשון הר"מ ג"כ פ"ג הט"ז וע"ש בכ"מ כ' שהר"מ למד מדין המבואר אח"ז בסמוך אפילו אם היתה שדהו סמוך כו' ודין זה הוא ק"ו ע"ש. ואיני

מבין למה צריך ללמוד מדין זה כיון שאין דרכו ללמוד מעצמו מפסוק אם אינו באיזה מקום וגם לפ"ז הי' מותר לישראל לזרוע כלאים בשדה של חבירו וגם שדה של שותפות כמבוא' בחולין פ' ראשית הגז הרבה דברי' דכתי' לנוכח צריך ריבוי לרבות שותפים וגבי כלאים פסק הר"מ פ"א דאפילו עכו"ם אסור לזרוע ועיין בכסף משנה שהוא מש"ס דע"ז ובירושלמי ובתוספתא ע"כ צל"ע דין זה ומכ"ש בשדה של שותפים בודאי עובר עיין בחולין דאפילו בדברים שהשותפים חייבים מכל מקום אם הוא לגמרי של חבירו ומכ"ש של עכו"ם בודאי פטור ע"כ צ"ע קצת:

סעיף יד

בא"י לבד כו'. ז"פ והסוברים והרהמ"ח מכללם דקדושה שני' קדשה לע"ל אף האידנא עוברים בלאו ואינו כדין תו"מ דתלוי לשיטת הר"מ בביאת כולם והאידנא א"ח בתו"מ ואף בימי עזרא היו פטורים ודינים אלו אינם תלוים רק בקדושת הארץ וגם האידנא חייבים ופשוט. והרהמ"ח לא הביא דגם לעכו"ם אסור לזרוע כלאים וד"ז מבואר בר"מ פ"א וע"ש בכ"מ ד"ה כ' הראב"ד באמצע הדיבור מביא בשם הר"י קורקס הא דאסור לזרוע אף לעכו"ם משום דאין קנין לעכו"ם להפקיע קדושתה ע"ש. וצ"ע שהרי בה' תרומות ובה' ביכורים מביא הכסף משנה דשיטת רבינו דכ"ז שהשדה ביד עכו"ם יש קנין רק אם חזר ולקחה סובר הר"מ דאין קנין דאלו הי' קנין לעכו"ם אף אם חזר ישראל ולקחה היתה פטורה דהוי כיבוש יחיד [א"ו] סובר בזה דאין קנין ולא הוי כיבוש יחיד אבל כ"ז שהוא ביד העכו"ם יש קנין לעכו"ם אם כן כיון דיש קנין ומפקיע קדושתו למה יהי' אסור לזרוע כלאים לעכו"ם דהא הוי כמו ח"ל ויהי' מותר לזרוע וצ"ע ואי"ה לקמן נאריך בדינים אלו. ודין סוריא אי דינו כא"י לכ"ד יבואר לקמן בדיני תו"מ ומצאתי בתוס' במס' ע"ז ד"ה אין עודרין בדס"ג ע"ב כתבו בהדיא דהסוגיא כמ"ד אין קנין לעכו"ם אבל למ"ד יש קנין לעכו"ם אין כלאים נוהגת בשדה של עכו"ם בא"י וא"כ צ"ע ד' הר"מ ז"ל ונראה דהר"מ לאו מטעם קנין ואין קנין נוגע בה רק שיטתו כשיטת ר"ת בתוס' קידושין ובע"ז מהירושלמי דערלה וכלאים נוהג בשל עכו"ם וכ"ד הר"מ בה' מע"ש ונ' דעכו"ם שנטע חייב בערלה וחזר בחיבורו מפי' המשנ' ע"ש בכ"מ ובתי"ט בערלה אף דפסקינן יש קנין מכל מקום נוהגת ערלה וכלאים בעכו"ם וכעת א"י למה ואי"ה נאריך בזה בדיני תו"מ:

סעיף טו

אבל מותר לומר לעכו"ם כו'. כ"ה ג"כ דעת הר"מ והראב"ד השיג עלי' ועיין בכ"מ דדברי הר"מ סותרים דהכא פסק האבעיא לקולא אי אמירה באיסור לאו שבות וגבי סירוס פסק לחומרא ע"ש וגם הרהמ"ח פסק ג"כ בסירוס להחמיר עיין בכסף משנה באריכות:

סעיף טז

אבל כלאי האילנות כו'. עיין ר"מ דאסור אפילו לומר לעכו"ם להרכיב אילנות כלאים ועיין בכסף משנה ומ"ל כ' דהטעם פשוט דגם ב"נ מצווה על הרכבת אילן כפסק הר"מ פ"י מה' מלכים אם כן בישראל עובר על לפ"ע:

סעיף יז

והמרכיב אילן כו'. כבר כתבתי דדעת הר"מ דגם ב"נ אסור להרכיב רק דאינו נהרג ע"ז והרהמ"ח השמיט ירק בירק דמבואר במשנה בכלאים דאסור וגם הר"מ השמיטו ועיין בכ"מ יישב דעת הר"מ דאינו בכלל הרכבה ומותר בח"ל וע"ש מה שהקשה מפא"ט ותי' שם וע' תוס' פא"ט דהבעיא ג"כ נ"מ לב"נ אי אסור מטעם הרכבה ואסור גם לב"נ או לא ומותר לב"נ ולדעת הר"מ נראה מדאינו נוהג בח"ל נראה דגם ב"נ אינו מוזהר ע"ז דלאו בכלל הרכבה הוא ועיין בפ"י בק"א בפסק חדש מה שתי' דברי הר"מ מה שהשמיט הר"מ דהרכיב שני מיני דשאים ואין כאן מקומו להאריך. ודע דהזורע כלאים אין לוקה אלא אם כן השריש בארץ דכ"ז דלא השריש הרי הוא כמאן דמנחי בכדא ול"ש בה כלאים וכן לענין כה"כ ע' פסחים פכ"ש וברי"מ כ"פ בה' כלאים וגבי חדש ושאר ענינים כ"ז דלא נשרש הוי כמאן דמנחי בכדא ואין לוקין אלא אם כן השריש ומכל מקום א"ד ללאו שאב"מ ועשה בו מעשה בהיתר מתחל' דפלפלו האחרוני' דכאן הלאו מתחיל תיכף ונגמר בהשרשה והוי כמו הדביק פת בתנור בשבת אם רודהו קודם שנאפה א"ח רק אם הניח בתנור עד שנאפה חייב כי לא יצוייר האפייה והשרשה בלי מעשה בתחלתו וכזה אסרה התור' ואין ענין לשם וק"ל. ומכל מקום אם חזר וליקטו קודם השרשה בודאי פטור וכן לענין לקיים כלאים כמבואר כאן בכ"ע ודברים פשוטים הם. ושיעור השרשה בתבואה עיו"ד רצ"ג לענין חדש ובנה"כ מפסחים פ' מקום שנהגו ועיין לקמן מצוה רצ"א לא כ' כן אלא חייב תיכף בזריעה לבד וכן האמת ועיין לקמן מצוה תקמ"ח מפורש להדיא דעל הזריעה לבד חייב:

מצוה רמו

סעיף א

שלא נאכל כו'. ה"ה דג"כ אסור בהנאה כמבואר במס' ערלה ובכ"ד בש"ס ובר"מ פ"י מהמ"א וגם אסור לצבוע ולהדליק בו מרבוי וערלתם ערלתו ע' פסחים ובתוס' ב"ק דק"א ד"ה ולא יצבע בו האריכו דאע"פ שאסור בהנאה מכל מקום אצטריך ריבוי לצביעה ולהדלקה וע"ש בשם ר"ת דקראי מרבי אף שהוא שלכדה"נ אף דמבואר בפסחים דשייף לברתי' בגוהרקא דערלה ואמר מידי דרך הנאה קעבידנא חזינא דשלכד"ה ליכא איסור תורה מחלקים התוס' דלא הוי דרך הנאה כלל וע"ש דדחו דעת ר"ת ועע"ש בתוס' דעתם דאין א"ד בצביעה רק ביוצא מן הזתים וענבים בלבד דמשקה היוצא משאר פירות אין איסור דאין סופגין כו' אלא היוצא מן הזתים ואפילו איסור עשה אין בו ואח"ז כ' דשומר לפרי דהתורה ריבתה ג"כ המשקים היוצאים אסור מן התורה כיון דלאו פרי רק אתרבי מאת הטפל אין נלמד מביכורים דפ' העור והרוטב וא"כ המשקים היוצאים משומרים אסור מן התורה וטפל חמור מן העיקר דמשקה היוצא מן גוף הפרי חוץ זתים וענבים אינו איסור תור' ומשקי' היוצאים משומר הוי איסור תורה וע' תוס' פסחים דכ"ד ע"ב ד"ה אלא הכא ובסוגיא פ' העור והרוטב דקכ"א ובר"מ פ"י מהמ"א ובלחם משנה ובאחרוני' האריכו מאוד בדין משקים היוצאי' ולכאור' דהתו"ס ב"ק סותרים קצת לדבריהם בפסחי' והרהמ"ח לא ביאר כלל דיני הנאה וצביעה והדלקה:

סעיף ב

שהנוטע לסייג כו' לדעת שיאכל כו'. כ"ה ג"כ לשון הר"מ פ"י מהמ"ש ודעת הר"ש והרא"ש והטור ביו"ד סי' רצ"ד דוקא בנטען ושינה בהם כדרך שנטען לסייג ולקורות אבל דעת הר"מ דהשמיט ד' הירושלמי דבמחשבה תליא תלתא אפילו לא שינה ונטען כדרך שנוטעים לאכילה מכל מקום פטור ועבב"י שם והמחבר ביו"ד פסק בדעת הר"ש והרא"ש ע"ש. ונ"ל דגם לדעתם היא רק חיוב דרבנן אבל מן התורה פטור במחשב' לבד. וער"מ וכ"ה בטוש"ע יו"ד דאף באילן א' אם הפנימי או החיצון לא' מאלו וצד השני למאכל או צד העליון או צד התחתון לסייג או להיפך החצי שהוא למאכל נוהג ערלה והחצי שהוא לסייג פטור וע"ש בב"י ובש"ך דלא תיקשי דאם צד התחתון הוא לאכול ואסור והגידול עליון יוצא מן התחתון מכל מקום מותר אף דאין גדולי היתר מעלין את האיסור זה דוקא בפירות ערלה אין ניתרין מחמת הגידולים אבל כאן גדלים הפירות כא' והוי זוז"ג דשרי ע"ש:

סעיף ג

וחזר וחישב עליו למאכל כו'. כ"ה ג"כ לשון הר"מ והפוסקים ומבואר שם דה"ה אם נטעו למאכל ואח"כ חשב לסייג ג"כ חייב כיון דעירב מחשבת חיוב וער"ש וטיו"ד ובש"ע דאם נטעו לסייג ואח"כ חישב למאכל דנוהג ערלה מכל מקום מונין משעת נטיעתו ולא משעת המחשבה למאכל ונ"ל דאם חישב בשעה שהי' פירות על האילן דהפירות שהי' קודם המחשבה מותר וזה שהוסיפו אסורים ואם הוסיפו מאתים אסורים ואם לא הוסיף מותרין כדין אילן שנעקר ולומר דאם התחילו הפירות לא מהני המחשבה על פירות אלו אפילו מה שיוסיף אח"כ אין נרא' כיון דסתמו דמחשב' מועלת נראה דאף בכה"ג מועיל המחשבה. והנה אם נטעו לסייג להפוסקים והר"מ והרהמ"ח מכללן דאף בלא שינה רק במחשבה די אם צריך דוקא דיבור או מחשבה לבד נ"ל דתליא בפלוגתת הראשונים גבי פיגול אם במחשבה לבד או דוקא דיבור עיין במס' זבחים ובב"מ גבי החושב לשלוח יד בפקדון ועתי"ט בכ"מ ג"כ דינא הכי. ולכאורה אם קטן נטע אילן ודעתו לסייג ולא עשה מעש' המוכיח ג"כ אפשר דתליא בשיטות בחולין אי קטן יש לו מחשבה ומחשבתו מוכיח מתוך מעשיו עיין בחולין דף י"ב ואם קטן אין לו מחשבה אם כן חייב בערלה והדברים ארוכין עמ"ל פי"ד מה' כלים מברר קצת לענין מעשה ומחשבות חרש שוטה וקטן לענין להקל ולהחמיר ומעשה רבה ומעשה זוטא ומחשבה ניכרת מתוך מעשיו ונוכל ללמוד דינים לכאן וכאן הוי להקל ואי"ה אשנה פ"ז באורך. והנה אם חישב אח"כ למאכל אף שאין מחשבה מוציא מידי מחשבה ומכ"ש מידי מעשה כמבואר כ"פ בש"ס לענין טומאה מכל מקום כאן נ"ל דאף לשיטת הפוסקים הנ"ל דבעינן מעשה לסייג מכל מקום מחשבה מוציא אף מידי מעשה דגזירת הכתוב ואין הירושלמי ת"י כעת ואם א' נטע לסייג ואח"ז נפל לפני קטן בירושה והקטן חישב עליו למאכל והמחשבה הזאת היא להחמיר ע"ש בתוס' חולין ובראשונים ותלמד לכאן. והנה לשון הר"מ שם דהדבר תלוי בדעתו של נוטע נ"ל פשוט דל"ד נוטע רק כוונתו הבעל האילן ואפילו אם נטע אחר העיקר המחשבה תלוי בבעל האילן כנ"ל פשוט. ואם גזלן נטע לסייג ואח"ז בעל הבית חישב עליו למאכל אם חזר הגזל ליד בעה"ב קודם בודאי מחשבתו מהני אך אם הוא עדיין ביד הגזלן והבעל הבית מחשב עליו לאכילה צע"ק. ואם א' נטע אילן לסייג ואח"כ הפקיר האילן ובא אחר וחישב עליו למאכל אם זכה באילן קודם בודאי מהני מחשבתו אך אם לא זכה בו נראה דאין מחשבתו מועלת ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו במחשבה והפקר ג"כ הוי שאינו שלו ואין אדם אוסר דשא"ש עיין ר"מ הלכות כלאים ועיין בב"ק פ' מרובה בגנב וגזלן אי מחשבה מטמאה א"ל:

סעיף ד

עומד בפרי כו' ועוד שיהא הפרי כו'. ע' בסוגי' פ' כיצד מברכין ב' תירוצים ונראה שם דנדו מתירוץ א' רק העיקר תלוי באי שקלי מיית פרי ובל"ז לא מיקרי שומר ואם מיית פרי הוי שומר וע"ש בסוגי' שהיא עמוקה ובד' הר"מ השייכים לשם. ומ"ש הרהמ"ח שהצלף חייב בערלה האביונות לבד כ"ה שיטת הרי"ף והר"מ כאן אבל דעת הרבה ראשונים ובש"ע ג"כ דדוק' בח"ל פטור הקפריסין אבל בא"י חייבים אף הקפריסין והתמרות וע"ש פכ"מ בראשונים ואחרונים:

סעיף ה

ודין הנוטע לרבים. הרהמ"ח סתם דחייב וכן בש"ע יו"ד אבל הר"מ בפ' הנ"ל כתב דדוקא בא"י אבל בח"ל פטור בנוטע לרבים ופי' נטוע לרבים דנוטע בתוך שדהו לצורך רבים כמו הפקר והכסף משנה לא הראה מקום מאין יצא לרבינו דין זה דבח"ל פטור נטוע לרבים ואפ"ל כיון דד"ז הוא פלוגתא בין חכמים לר"י אם כן גבי ערלה דקיימא לן לכ"ע ע' בתר"י ריש כיצד מברכין דכל המקיל בארץ הלכה כמותו בח"ל אף דהברייתא שם מסיים לר"א רק דב"ש במקום ב"ה אינו משנה ולא עבדינן כוותי' בח"ל אבל כאן הלכה כר"י בח"ל דכל המקיל אף במקום רבים ע"ש בסוגי' בפי' כנ"ל פשוט. שוב מצאתי זה בצל"ח ברכות שם בסוגי':

סעיף ו

והנוטע למצוה כו'. אבל אם הקדיש קודם נטיעה להקדש ונטע פטור מן הערלה ואם נטע ואח"כ הקדיש חייב כ"ה בר"מ שם ועמ"ל פ"א מה' שמטה מביא זה וכ' הטעם דכתיב לכם למעוטי הקדש. ולכאורה כיון דמלכם ממעטינן הקדש ה"נ הו"ל למעט של עכו"ם דאם עכו"ם נטע לעצמו יהי' פטור מערלה והר"מ שם פוסק דעכו"ם אפילו אם נטע לעצמו חייב בערלה ובאמת בפי' המשנה דעתו דאם נטע לעצמו פטור אבל בחיבורו חזר בו עכ"מ ותי"ט וע' תוס' פסחים ד"ה הקשו דגבי חמץ ממעט מלך של עכו"ם ושל הקדש וגבי חלה צריכא תרי עריסותיכם ע"ש שדעת' דגם חלה ממעט תרווייהו מחד קרא וע' תוס' מנחות דס"ז כתבו ג"כ דנפקא מחד קרא או כיון שגלי הכתוב גבי חלה אם כן בכ"מ ממעטינן תרווייהו מחד קרא אם לא דאיכא סבר' כמו גבי אונא' ע"ש אם כן צ"ע אמאי של עכו"ם יהי' חייב בערלה וצ"ע. ונ"ל אף לשיטת הר"מ בחיבורו שעכו"ם חייב בערלה אפילו נטע לעצמו מכל מקום נ"ל פשוט דאפילו נוטע בקרקע שלו בא"י מכל מקום א"ח הישראל על פירותיו של ערלה מלקות כיון דהר"מ פסק בה' תו"מ ובה' שמטה ויובל עיין בכסף משנה דכ"ז דהקרקע ביד העכו"ם יש לו קנין בא"י אך דאם

הישראל חזר ולקחה ממנו אין לוקין ולא הוי כיבוש יחיד ע"ש אם כן עכו"ם שקנה קרקע בא"י ונטע אילן הו"ל כמו ח"ל וא"ח בערלה רק הל"מ ואין לוקין ע"ז וצ"ע. וע' עוד בר"מ ואכתבם בקיצור כדרכי בעזה"י דאילן העולה מאליו חייב דוקא ברה"י אבל בר"ה פטור ועיין בכסף משנה הטעם וגזלן שנטע חייב בערלה ועי"ש ובתוס' סוכה פ' לולב הגזול וברע"ב ותי"ט דאפילו בלא יאוש חייב בערלה. הנוטע בר"ה חייב בערלה הנוטע במקום שאין ישוב פטור מערלה אם אין עושין כדי טיפולן עד שמביאן לישוב ואם עושין כדי טיפולן חייב בערלה הנוטע בספינה או בעציץ אף על פי שא"נ חייב בערלה וברא"ש פי' דווקא בספינה של חרס אבל של עץ בעי נקובה וברי"ש מביא הירושלמי דלא בעי נקובה ודינים אלו עיין היטב במ"ל פ"ב מביכורים הלכה י"ט ד"ה הגדל בעציץ האריך בזה לברר השיטות בדיני עציץ של עץ או חרס ונקוב ושאינו נקוב ותרוה צמאונך והרהמ"ח אינו מביא ספינה רק עציץ:

סעיף ז

ודין ילדה כו'. עיין ר"מ שם שכ' דהמבריך או המרכיב חייב בערלה בד"א כשחתך בד מן האילן והבריכו או הרכיבו אבל אם רק מתח בד ועדיין יונקים מן האב פטור ע"כ מיירי דהאילן שממנו הבד הוא זקן ואם כרת' הרי היא ילדה ערש"י סוטה מ"ג ולכאורה אם הרכיב הילדה בזקנה בטלה ואינו נוהג ערלה כמבואר בסוטה שם. ודין ילדה שסיבכה בזקנה אינו מבואר בפירוש בר"מ אבל אח"ז מביא דאם הי' מלא פירות והרכיבו בזקן דאין גידולי היתר מעלין את האיסור נראה דפוסק דין זה ע' תוס' מנחות דס"ט ע"ב והנה הר"מ בפה"מ מתרץ הרומיא דהגמרא דידן דמחייב ערלה בהברכה ובהרכבה ובספרא מבואר דאינו חייב ומחלק חילוק זה דאם יונקת ע"ש. אבל הר"נ בר"ה מתרץ חילוק זה אהברכה אבל אהרכבה מתרץ אפילו ילדה ממש אם הרכיבה בזקנה א"נ ערלה דילדה בזקנה בטלה אבל בגמ' דידן מיירי דהרכיבה באילן הנטוע לסייג ולקורות דחייב הילדה דאינה בטלה כמבואר בסוטה דמ"ג כיון דהראשונה בת מהדר ואמלוכי היא ע"ש בסוטה ולכך צע"ק ד' הכסף משנה שכ' ע"ד הר"מ הנ"ל שמחלק לענין הברכה והרכבה שכ"כ הרא"ש והר"ן בר"ה ובאמת דהם לא חילקו זה רק בהברכה אבל לא בהרכבה עי' היטב בסוטה ובמנחות וברי"ה בתוס' וברי"נ ועיין ביו"ד מביא ג"כ המחבר כמו לשון הר"מ. והנה ד"ז דילדה שסיבכה בזקנה מכללא שמיע לנו מהר"מ כי כ' בדין הר"מ כמ"ש התוס' במנחות אבל ד"ז שאם הרכיב ילד' באילן הנטוע לסייג חייב בערלה כיון דאי אמלך בת מהדר היא כמבואר בסוט' לא ראיתי להר"מ שמביא זה וגם מבואר בר"נ בר"ה בשם הירושלמי דאם מרכיב ילדה באילן סרק אף על פי שאין ישראל רשאי לעשות כן

מכל מקום חייב בערלה ורבינו לא הביא זה והנה דברים אלו כ' לזכרון כי לא הבאתים בכור הבחינה והענינים עמוקי' ואם שגיתי ח"ו ה' יכפר. ואפ"ל דהר"מ מיירי דגם האילן שנרכב בו היא ילדה והענף הוא מן אילן זקן ואם כרתו הרי היא ילדה בילדה ואם רק מתח הוי זקנה בילדה ג"כ בטלה כמו ילדה בזקנ'. וער"ן וטוש"ע יו"ד דעת הרבה פוסקים דהברכה והרכבה אינו נוהג בח"ל והר"מ לא חילק ובש"ע ס"ל כשיטות הפוסקים דאינו נוהג בח"ל ע"ש ושוב בא לידי ס' טורי אבן להש"א ראיתי שהרגיש במ"ש לעיל על הר"מ. וער"נ בע"ז פ' כל הצלמים כ' בטעם הדבר דילדה בזקנ' בטלה ובאילן הנטוע לסייג לא בטלה דהטעם הוא כמו נבלה בטלה בשחוטה כיון שא"א לשחיטה שתעשה נבלה עי' בזבחי' אבל בסייג כיון דאפשר לממלך עלה לא בטלה ע"ש באורך ואין כאן מקומו להאריך בזה. ועיין בט"א שם שכ' דאם הרכיב ילדה בזקנה והזקנה אסורה משום אשיר' הפירות של הילדה אסורים כיון דאין להזקינה היתר. רק לאחר שמלאו ג' שנים מעת הרכב' אז הילד' יצא לכלל היתר מותרים הפירות והאשיר' אינו מזיק כיון דאיכ' גורם דהיתר ע"ש:

סעיף ח

אמנם לשון התורה כו'. וכ"ה בר"מ פ"י מהמ"א וע"ש בלחם משנה דרבינו תפס הדרשא הפשוטה אף שבש"ס דחו טעם זה בקדושין דל"ז רק מחמת דהוי חובת קרקע אינו נוהג מן התורה בח"ל כיון דאינו נ"מ תפס רבינו טעם זה. והנה ז"ל המשנה במס' ערל' עת שבאו אבותינו לארץ ומצאו נטוע פטור נטעו אף על פי שלא כבשו חייב וע"ש בר"מ ור"ש דילפינן זה מקרא כי תבאו ונטעתם דקודם שבאו לא הי' דין ערלה ולכאורה קשה לאיזה צורך מביא המשנ' ד"ז הא מה דהוי הוי אך באמת על המשנה ל"ק דדרך המשנה להבי' אף מה שעבר כמו דיני במות בזבחים וכ"ה במשנה דנגעים דבהרות קודם מתן תורה טהורים דכל אלו ענינ' הוא למסבר קראי אך על הר"מ ז"ל ק"ל שהוא לא הביא דיני במות וגם בה' טומאת צרעת כשהבי' המשנ' אלו בהרות טהורות התחיל מנכרי שנתגייר והשמיט דקודם מ"ת טהור דמה דהוי הוי וכאן פ"י מה' מע"ש העתיק המשנה דעד שלא באו לארץ כו' ולכאור' אין שום נ"מ מה שעבר עבר. והנה לשיטת קצת הראשונים שפסקו דקדושת עזרא ג"כ לא קדשה לע"ל ומה"ט תרומה בזה"ז דרבנן וכן כל חובת קרקע אינו נוהג מן התורה כמבואר כאן במ"ל פ"י מהמ"א אם כן אפ"ל דנ"מ לעתיד כשיבא משיח ב"ב כל מה שאנו נמצא נטוע פטור כיון דהוא מגזירת הכתוב ומצד הסבר' נראה דמ"ל קודם ביאה ראשונה או עתה כיון שדינו כח"ל אך באמת הר"מ עצמו פסק בה' תרומה ובהב"ח דקדוש' עזרא קלע"ל אם כן אין שום נפקות' לעתיד לא ידעתי

לאיזה תכלית מביא ד"ז. ואפ"ל דמד' הר"מ הללו סייעתא להצל"ח ברכות פכ"מ סוגיא דצלף דדעתו דלהר"מ ערלה בזה"ז אף בא"י דרבנן כמו תרומה אף דקלע"ל מכל מקום מדכתיב כי תבאו צריך שיהי' ביאת כולם ועם עזרא לא כולי' סליק ע"ש אם כן כיון דבגלות נ"נ בטלה קדושת הארץ ואח"ז לא הי' ביאת כולם ולא נתקיים תבואו ונטעתם וא"כ לע"ל כשתחזור ונמצא נטוע מעכו"ם הנטיעות הללו לא יהיו חייבי' בערלה רק לאחר כשנבא כולנו והנטיעות לאח"כ יהיו חייבים מה"ת. ודע דאף לשיט' הר"מ כפי שפי' הצל"ח דאינו נוהג האידנא היינו דאין לוקין אבל הוא אסור כערלת ח"ל היינו הל"מ ולזה מביא הר"מ ד"ז דנ"מ לע"ל כנ"ל. ובאמת יש לישב זה בפשיטות דנ"מ לעתיד שיכבוש המשיח ארצות עכו"ם ומצאו נטוע מותר וידוע כל שיכבשו יהי' ברשות א"י כמבואר בר"מ ופשוט. והנה במ"ש לעיל דעת הר"מ בפה"מ דעכו"ם שנטע לעצמו פטור מערלה ולכאורה היאך יפרש המשנה נטעו אף על פי שלא כבשו חייב ובר"ש מביא בשם ברייתא דנטעו כותי' חייבים עכצ"ל דהר"מ מפרש ג"כ דנטעו בשדה ישראל בשכירות או בחנם אך מה אתי המשנה לאשמועינן דעת שבאו אבותינו ומצאו נטוע פטור הא בל"ז הוא של נכרי ופטור וא"ל לשיט' הסוברים דא"י מוחזק' מאבותינו ועתו"ס ר"ה גבי חדש ובפר"ד שהאריך בזה ולא הבאתיו בכור. על כל פנים לפי דעת הר"מ בפה"מ דעתו דאין נכרי חייב בערלה ניחא דהתוס' בקדושין דל"ו ע"ב ד"ה כל מצוה כו' שהביאו ראי' מהירושלמי ומהש"ס דע"ז דשל נכרי חייב בערלה ואין מביאין ראי' ממשנתינו דערל' אע"כ אין ראי' ממשנתינו דאפשר דנכרי פטור כדעת הר"מ ע"כ מביאין ראי' מהירוש' ומהש"ס ולומר דהתוס' מביאין ראי' על ערלה של עכו"ם בח"ל ז"א כיון דידעינן דחייב בא"י אם כן מן התורה יפטור בח"ל הא הל"מ לא גרעה כלום בח"ל רק ד"ז קבלו חכמינו זכרונם לברכה דספק מותר דכך הי' הלכה אבל לענין שאר דברים שוים ואפשר דהתוס' רוצי' להבי' ראי' אף למ"ד ערלה בח"ל ה' מדינ' והי' ס"ד דלא קבלו עליהם חומרא זו בשל עכו"ם ע"כ מביאין התוס' ראי' דאף בח"ל נוהג בשל עכו"ם. ולכאורה לד' הר"מ המע"ש יתעורר קושי' תוס' ואין כאן מקומו ועתו"ס שהביאו שם בגבינות הנכרי' שמעמידין אותם בשרף ערלה דמוכח דשל עכו"ם חייב בערל' עיין במרדכי כ' דאין מעמידין רק בשרף ילדה דאי מעמידין בשרף זקנה ג"כ הו"ל ס' ערלה והו"ל להיות מותר בח"ל ע"ש:

סעיף ט

שהוא אסור מן התורה כו'. נטה כאן מדרך הר"מ דידוע שיטתו דסד"א מדרבנן לחומרא וער"נ קדושין דהסוברים סד"א מן התורה לחומרא מביאין ראי' מכאן והוא דחה דבריהם

והנה הא דערלה בח"ל הל"מ כ"ה דעת הר"מ ג"כ בהמ"א וענין ס' ערלה עיין ר"מ המ"א ובכ"מ וב"י סי' רל"ד:

סעיף י

מי שיש לו אילן כו' אינו נזקק כו'. הנה הר"מ וכן הטור לא הביאו ד"ז ועיין כסף משנה המ"א וב"י סרצ"ד שהר"מ והטור סוברי' דד"ז אינו אלא להסוברי' דערלה בח"ל ה' מדינ' אבל להסוברים הל"מ אסור לספוקי ע"ש והנה הרהמ"ח סובר בפי' דהיא הל"מ ומכל מקום במה שסובר דמותר לספוקי כי כך נאמרה הלכה וכ"כ בר"ן בקדושין שם. והנה לשון הרהמ"ח דאם א' אוכל אין חבירו נזקק להודיע לו נראה מזה דדווקא בכה"ג אבל להאכיל בידים לחבירו שא"י אסור וכ"נ מד' רש"י ז"ל גבי ספק לי ע"ש אבל מד' הר"נ שם נראה דאף להאכילו בידי' שרי שכתב דבכל האיסורים עוברי' על לפ"ע כו' וכאן מותר וכ"ה בש"ג הובא במג"א ה' לולב שכ' דאתרוג של ערלה בח"ל יוצאין בו כיון דמותר להאכילו לחבירו וכ"ה בש"ג כאן בקדושין. ולא אוכל להבין ד"ז כיון דערלה בח"ל הל"מ ואסור בהנאה אם כן היאך יכול להאכילו לחבירו דזה הוי הנאה דהא מכירה ונתינה באה"נ הוא אסור מן התורה דמיני' ילפינן היתר הנאה תתננה ואכלה או מכור ואף לד' הרב המגיד שחוץ לאכילה הו"ל שלכדה"נ כמבואר בדבריו בהמ"א מכל מקום מודה דמכירה ונתינה הוא א"ד והוי כדרך הנאתו ע"ש וא"כ היאך יכול להאכילו לחבירו אח"ז הראו לי בס' ש"ש ש"א שהקשה כן יעו"ש וגם מבואר בקדושין דאם נותן לאדם חשוב הוי הנאה פרוטה וע"ש בר"נ אף אם נותן לאדם שאינו חשוב הוי הנאה דאינו ש"פ ע"כ איני מבין דין זה. והנה לשיטת הר"מ שהשמיט דין זה או אף לשיטת הרהמ"ח דרק אינו מחויב להפרישו אבל בידים אסור להאכילו דהוא אסור בהנאה א"י י"ח באתרוג של ערלה וכ"ה שם במ"א. ודע דהרהמ"ח לא הביא ד"ז והוא הל' פסוק' בתמורה ופסק ג"כ הר"מ ומבואר במשניות ערלה דערלה היא מהנשרפין ודעת רש"י בסוף תמורה דמה"ת הוא מהנשרפים דאתקש לכלאים וע"ש בתוס' ודעת התי"ט דילפינן במ"מ וע' תוס' סוכה פ' לולב הגזול נראה דספוקי מספקא להו אי הוי מה"ת. ולכאורה ערלה בח"ל ג"כ מהנשרפין דמ"ש. אך ראיתי בפ"י ברכות סוגיא דצלף דעתו דערלת ח"ל אינו בשרפה וה"ר דזרק את האביונו' ולא שרפם ע"ש. אך הוא כתב אליבא דמ"ד ערלה בח"ל ה' מדינה ע"ש ול"נ דאף למ"ד הל"מ מכל מקום כיון דכל הנשרפין צריך קרא לרבויי שישרפו ובל"ז הוי מן הנקברין ע' סוף תמורה ובתוס' דנעשית מצותו אם כן בשלמא בא"י דמבואר בתורה איסורו ויש היקש לכה"ת הוי בשרפה או במ"מ אבל בח"ל דאינו מבואר בקרא רק הל"מ אם כן מן התורה כיון שלא גילו חכמינו זכרונם לברכה דהלכה היא בשרפה

מן התורה דטעונה שרפה והוי דינו ככל איסורי הנאה דעלמא אח"כ מצאתי כן בכפ"ת סוכה שם ע"ש. ובזה י"ל ק' התוס' בסוכה ל"ל טעמא דערלה מחמת דאין בה היתר אכילה או דין ממון הא בלאו הכי הוי כתותי מכתת שיעורי' דהיא בשרפה ולפמ"ש ניחא דצריכין טעמים הנ"ל לערל' ח"ל דאינו בשרפה ומכל מקום היתר אכילה והנאה אין בה אך אין כאן מקומו אי בהנקברין ג"כ שייך כתותי מ"ש ועיין פ"י בסוכה ובפסחים דדעתו דאף ערלה בא"י אינו מהנשרפין מן התורה רק מדרבנן אף דהחומרא דרבנן אתי לידי קולא דאפרן מותר מכל מקום גם הנקברים אין איסור באפרן רק מדרבנן דהוי שלכד"ה עיין פסחים ובאחרונים. ודע דמשקין של ערלה דאין דרכם לשרוף יקברו וכ"ה בר"מ פח"י מפסהמ"ק. ונ"פ לענ"ד דאם א' לא ידע אם הפרי היא ערלה ומכר הפרי ולקח דמים ואח"כ נודע למוכר שמכר ערלה מכל מקום הדמים מותרים לו כיון דבכל האיסורים אין הדמים נתפסין רק מטעם קנס וכאן כ"ז שלא ידע הוי היתר גמור ול"ש קנס אף דבשאר אה"נ אף דמכר בשוגג מכל מקום הדמים אסורין לו ע' באו"ח סי' תמ"ה מכל מקום כאן כ"ז דלא ידע הוי היתר גמור ואין הדמים נתפסים כנ"ל פשוט. אמנם אם ידע המוכר נ"ל דהדמים אסורים מן התורה דהא דחליפי א"ה שרי מ"ה מבואר בירושלמי שהביא הר"ן קדושין לפי שאין דמיהן ר"ל שאין האיסור שוה כלום וצריך לבערו מהעולם משא"כ בזה שמותר להאכיל לחבירו יש לו דמים ושוב אסור מהל"מ שהרי אסור ליהנות מערלה בח"ל. ודע דנראה מד' הר"ן בקדושין דהספק שהתירה התורה כאן אף ס' קבוע ואפילו רוב איסור מכל מקום מותר דהלכה הוא כן ויש להמתיק ד"ז עפ"י ס' הרא"ש מפלוזא גבי עשירי ודאי ולא ס' דכיון דהתורה אסרה בפי' הס' אם כן גם רוב הוא בכלל ס' וכן ס"ס כמבואר גבי ס"ט ברה"י דאפילו ס"ס טמא ה"נ כאן לקולא כיון שהתורה דהיינו הל"מ התיר' בפי' הס' אם כן רוב להחמיר ג"כ דהכל בכלל ס' וגם ס"ס להחמיר הוא בכלל סד"ר ולקולא וכ"כ השב שמעתתא לענין ס' ממזר דהתירה התורה מותר אף נגד רוב ע"ש כי אין הס' כעת בידי. ועיין ר"מ ובב"י ביו"ד השיטות לענין יורד ולוקט:

סעיף יא

ועובר כו' משומר הפרי כו'. וכן אם אכל משקים מזתים וענבים חייב אבל משקים היוצאים משאר פירות אין לוקין כמבואר בדברי הר"מ פ"י מהמ"א ושיעור שתי' אם כזית או רביעית הארכתי לעיל ומצאתי בפ"י לפסחים מביא בשם הירושלמי דמשקים היוצאים משאר פירות עובר בעשה כס' התוס' ב"ק. ומדי עברי ראיתי בצל"ח שם דעתו דבח"ל אינו אסור שומר לפרי דבא"י נתרבה שומר מאת הטפל אבל בח"ל דהלכה לא אסרה רק הפרי אבל לא השומר ע"ש. ודע דבש"ס ברכות וביומא ובסוכה הובא

ברייתא הי' ר' מאיר אומר ממשמע שנא' כו' מלמד שהפלפלין חייבים בערלה וע"ש ברש"י ותוספות ועיין בקונטרס תויה"כ ובכפות תמרים פלפל דהר"מ השמיט דין זה כי בברייתא דין זה משמי' דר"מ ורבנן פליגי ע"ז ע"כ אינו מביא הר"מ דין זה ע"ש באורך. ודע דהרהמ"ח אינו מודיע לנו השלשה שנים של ערלה אי בעינן ג' שנים מיום ליום או לא ועיין במס' ר"ה שם מבואר דלשנות עולם מנינן ול' יום בשנה חשוב שנה והנוטע ל' יום קודם ר"ה עלתה לו שנה א' ומונה עוד ב' שנים ומכל מקום נמשך זמן איסור עד ט"ו בשבט שאותם הפירות שחנטו קודם ט"ו בשבט בשנה הרביעית עדיין אסורין משום ערלה ועיין ר"מ פ"ט מה' מע"ש ונ"ר ובש"ע יו"ד סי' רצ"ד יש שני שיטות די"א דווקא בנטיעה זו דהקלנו עליו בתחלתה דנחשב שנה אז נמשך איסור הפירות עד ט"ו בשבט אבל אם נוטע פחות מל' יום דאז צריך ג' שנים שלמים תכף לאחר ר"ה השלישית מותרים הפירות מיד וי"א דתמיד אסורין הפירות עד ט"ו בשבט עבש"ס ותוס' ור"נ ובר"מ ואין להאריך. והשיטה הא' הוא דעת הר"מ ג"כ ועש"ך יו"ד סי' הנ"ל ס"ק י"א שכתב דלשיטה זו דווקא בנוטע סמוך לר"ה בפחות מל' יום אבל אם נטעו לאחר ר"ה כיון דבר"ה הבאה עלתה שנה הוי הקלנו עליו בתחלתה ונמשך עוד זמן הערלה עד ט"ו בשבט של הרביעית וער"מ כ' בהי"ב שם דאם נטע בין ר"ה לט"ו בשבט מונים מיום ליום ותיכף מותרין הפירות לאחר ג"ש מבואר דלא כהש"ך אף דר"ה של שנה א' תיכף נחשב שנה לשנת עולם והוי קולא מכל מקום אין מונין עד ט"ו בשבט. והנה באמת ד' הר"מ צ"ע מ"ל אם נוטע קודם מ"ד יום או הרבה קודם כגון אם נטע בכסלו כיון דיש קולא מהראוי שימשך האיסור עד ט"ו בשבט וצ"ל סברת הר"מ בפשיטות דדוקא לקולא דהיינו שלא הי' ג"ש שלימות עד ט"ו בשבט מכל מקום מקילין ע"כ נמשך עד ט"ו בשבט כיון דאפילו בזמן היתר לאחר ט"ו בשבט עדיין לא מלאו ג' שנים שלמות אבל אם מלאו ג"ש שלמים קודם ט"ו בשבט לחומרא ל"א דיהא נמשך עד אחר ג' שנים שלמים ותמהני על הש"ך שכ' שלא כדבריו ולא הביא דברי רבינו הר"מ. ואם נוטע לאחר ט"ו בשבט היא לקולא דתיכף בט"ו בשבט השלישי' דלא מלו עדיין השלימות מכל מקום שריין הפירות ופשוט. ויש עוד שיטה דאם נטע לאחר ר"ה קודם ט"ו בשבט יצא מידי ערלה בר"ה של שנה השלישית קודם ט"ו בשבט וקודם שמלו לו אפילו שלמים כיון דעברו ג"פ ט"ו בשבט אבל דעת הר"מ ושאר ראשונים אינו כן ע' בס' ט"א באורך. ויש עוד שיטה והיא שיטת הר"מ דאם נטע בפחות מלמ"ד יום קודם ר"ה כגון ב' ימים באלול כשמגיע ב' אלול בשנה השלישית אף שמלו ג' שנים מיום ליום מכל מקום הפירות שיגדלו (י"ב) (ב)אלול אסורים ואינו בא לכלל היתר עד ר"ה כיון דהג"ש נתמלאו פחות

מל' יום קודם ר"ה וע"ע בט"א באורך. ודע דמ"ש לעיל דל' יום עולה לשנה למנין שנות ערלה זה דווקא לענין המנין אבל באמת צריך לנטוע מ"ד יום קודם ר"ה שתעלה שנה בר"ה דמ"ד יום צריך לקליטה כמבואר בש"ס דר"ה ובר"מ פ"ט מה' הנ"ל ובש"ע סי' רצ"ד וער"מ שם ובש"ע דהעתיק לשונו שכ' אם נטע בט"ו באב עלתה לו שנה בר"ה אבל אם נטע בט"ז באב ומשם ואילך לא עלתה לו ע"ש. ולדידי צ"ע מאוד הא מבואר פ' מקום שנהגו דלר"י דקליט' הוא ג' ימים והרבה אמוראים סוברים דאמרי' אף תרי מקצת היום ככולו ורבינא מסיק לענין השרשה חד מקצת היום ככולו אמרינן תרי ל"א חזינן דכ"ע סוברים דלא בעינן מעל"ע וא"כ גם לדידן דפסקינן כר"י דשתי שבתות לקליטה מכל מקום מן התורה דבעינן מעל"ע וחד מקצת היום ככולו בודאי אמרי' אם כן נהי דלענין ל' יום בשנה חשוב שנה אפשר דבעינן מעל"ע מכל מקום לענין קליטה לא בעינן מעל"ע אם כן אם נטע בליל ט"ז באב או ביום אותו היום נחשב נשארו י"ג מעל"ע שלמים עד ליל א' דר"ח אלול כפי חדשים שאנו מונין א' מלא וא' חסר עש"ך שם וא"כ נקלט תחלת ליל ר"ח אלול ומליל א' דר"ח אלול עד ר"ה יש ל' ימים מעל"ע ונחשב שנה אם כן אמאי לא עלתה לו ואפ"ל כיון דרגע א' מליל א' דר"ח אלול נקלט כי בסוף היום דער"ח נקלט ונכנס רגע א' מליל ר"ח אם כן ל"ה ל' יום מעל"ע עד תחלת ליל ר"ה. אך קשה כיון דבגמ' אמרי' בר"ה דלר"מ בעינן ל' יום לקליטה ויום א' נחשב שנה יום האחרון מקליטה עולה לכאן ולכאן אם כן מכ"ש דרגע א' של הקליט' תעלה לחשבון הל' אדרבא מן התורה דפליג ר"י בזה דאפשר דיום הקליטה עולה לכאן ולכאן מודה ר"י אם כן אפילו נטע בי"ז באב ואמרי' חד מקצת היום ככולו אם כן יום אחרון של הקליטה הוא ביום א' דר"ח אלול והיום הזה עולה לקליטה וג"כ יעלה לחשבון הל' יום כמו לר"מ דיום הקליטה עולה לחשבון וצ"ל דהש"ס דחיק לאוקמי כר"מ עכצ"ל דיום הקליטה עולה לכאן ולכאן אבל לדידן אין עולה לחשבון אם כן ג"כ אם רגע א' חסר אינו נחשב שנה ע"כ אם נטע בט"ז באב כיון דנכנס רגע א' בליל א' דר"ח אלול דאז זמן הקליטה שוב לא הוי ל' יום עד התחלת ליל ר"ה היינו שלמים. וערש"י בר"ה במשנה דפי' ולנטיעה אם נטע באב כלתה שנתו כו' ועפ"י נראה דלר"מ אף בא' דר"ח אלול דהיינו סוף אב נחשב עם ימי הקליטה שנה נרא' דמקצת היום ככולו ואין להאריך. ולדידי נראה דהר"מ דחה הסוגיא דפ' מקום שנהגו וס"ל דבעינן מעל"ע ויצא לו מסוגיא מפורשת במנחות ד"ע ע"ב דאיתא שם פלוגתא על דאם השרישו קודם לעומר העומר מתיר ח"א קודם קצירת העומר וח"א קודם הבאת העומר ע"ש מבואר שם דמשכחת לה שישריש בין הקציר' והבאה עכצ"ל דבעינן מעל"ע דאי לא אלא אפילו חד מקצת היום ככולו אמרי' לא משכחת לה דבליל

ט"ז בניסן לא נקלט וביום ט"ז נקלט דעכצ"ל דזרע בתליסר קודם הלילה וא"כ ארביסר וחמיסר ותחלת ליל ט"ז מקצת היום ככולו כלתה ג' מעל"ע. ואי דזרע תחלת ארביסר אם כן לא כלתה הג' ימים עד תחלת ליל י"ז דיום הראשון מקצת היום ככולו וב' ימים בעינן מעל"ע. ולומר כגון דזרע בי"ד בחצי הלילה אם כן בליל ט"ז בחצי הלילה הוי שני מעל"ע ואח"ז עוד שעה הוי מקצת היום ככולו אם כן בשעת קצירה לא הי' ג"י ובשעת הבאה הי' ג"י זה לא שמענו דבאמצע היום יהי' מתחיל מקצת היום דוק ותשכח. ע"כ משם מוכח דבעינן מעל"ע אם כן אם זרע בחצות ליל י"ג כלו הג' מעל"ע בחצות ליל ט"ז לאחר קצירה וקודם הבאה ומכאן הוכיח הר"מ ד"ז ובזה ניחא ד' הכסף משנה פ"י מהמ"א שכ' דר"מ פוסק דאם השריש קודם הבאה ע"ש דאזיל לשטתו דבעינן מעל"ע משכחת לה דהשריש בין קצירה והבאה כנ"ל. אח"ז פתחתי ס' טורי אבן וראיתי שפלפל בענין זה בסוגיא דמנחות ובעזה"י הרבה כיונתי לדעתו ולא עיינתי בד' ע"נ אך לפ"ר ואי"ה אשנה פ"ז. ומדי עברי בס' ט"א ראיתי שהקשה שם על הש"ס דמבואר שם דמרכיב ג"כ ל' יום עלתה לו שנה המ"ל הא אם הרכיבו בזקנה אינו נוהג ערלה דילדה בזקנה בטלה ואי ילדה בילדה לכי מטי ג"ש לנטיעה הראשונה עלתה כמבואר בר"נ ואי אפילו הרכיב באילן הנטוע לסייג מכל מקום עיקר הטעם דאי אימלך כמ"ש לעיל הא אפילו מימלך על האילן הנטוע לסייג מכל מקום מונין לו ערלה משעת נטיעה הראשונה וא"כ היאך משכחת לה דמונין להרכבה לעצמה ע"ש שמביא ד' הירושלמי ובאמת לדברי הר"נ בע"ז שכתב לעיל דהנוטע לסייג לא בטלה הילדה דהוי כמו שחוטה בנבלה ע"ש אם כן אין הילדה תלוי באילן הסייג כלל רק דלא בטלה אבל באמת מונין לעצמ'. והר"מ לא הביא לענין מנין שני ערלה רק נוטע אבל לא הברכה ולא הרכבה אפשר כדעת הט"א אך מכל מקום קשה למה השמיט הר"מ הברכה ואפשר כיון דע"כ מיירי דנפסק מהאב אם כן אין כאן דבר חדש דודאי דינו כנטיע' חדשה ויש לי עוד הערות אך כ"ז למדתי בחפזי אקוה להשי"ת שיעזרני ואשנה פ"ז בעומק העיון. ומ"ש הרהמ"ח ואכל כזית היינו בא"י ואם שתה משקין היוצאין א"ח רק על זיתים וענבים אבל על שאר משקים לא כמבואר בר"מ המ"א ושיעור שתיית משקים אי צריך רביעית אי סגי בכזית ע"ל בדיני דם:

מצוה רמז

סעיף א

להיות נ"ר כו'. הדינים מבוארין בר"מ פ"ט מה' מע"ש ונ"ר וגם ילפינן בג"ש קודש קודש ממע"ש עיין במס' מע"ש ובר"מ:

סעיף ב

מדיני המצוה. עיין בלשון הר"מ כ' דפודין כמו מע"ש וכן לענין אכילה ושתיה כו' כמ"ש נראה דדוקא לענין מ"ע הנוהגת במע"ש דינו שוה אבל הל"ת דהיינו אם אכלו חוץ לירושלים אם לוקין או שאכלו בטומאה או באנינות אפשר דאינו לוקה בנ"ר. ואפשר כיון דילפינן בג"ש כמבואר דב"ה סוברים ילפינן קודש קודש דלכולא מלתא ילפינן דהרבה לאוין לוקין הנלמדים בג"ש ע' בספר המצות עיקר שני בד' הרמב"ן באריכות ולא ראיתי בזה גילוי לדין זה ועתוס' ב"ק דמ"ט ע"ב ובברכות ר"פ כ"מ דלא לגמרי שוה למע"ש וצ"ע. וגם לשיטת הרמב"ן בס' המצות דמע"ש באנינות אין לוקין רק עוברים בעשה דשמחה אפשר דנ"ר אינו בכלל זה וגם לענין לאו לא נתתי וכו' לקנות ארון ותכריכים כ"ד שאינו מאכל מסופק אני אם גם בכ"ר דינו כן ואי"ה אשנה פ"ז:

סעיף ג

שפודה הפירות בכסף כו'. עיין ר"מ פ"י מהמ"א כ' דיכול לחלל נ"ר אפילו על פירות ובראב"ד השיג עליו דדוקא על הכסף יכול לחלל וע"ש בכ"מ ובלחם משנה תירץ דרבינו הר"מ אזל לשיטתו פ"ד מה' מע"ש דגם מע"ש נפדה בפירות וגם ראב"ד השיג עליו שם ובכ"מ יישב דעת הר"מ דיכול לחלל מע"ש וכן נ"ר על פירות ודוקא על פירות העומדין לאכיל' אבל דהבא וכ"ד הנקרא פרי אם אין עומדין לאכילה אין מחללין עליהם מע"ש וע"ש בר"מ פ"ד כת' דמע"ש אין מחללין ממין על שאינו מינו ובפ"י מהמ"א כת' דנ"ר פודין אותו על חטין ושעורים אף דלא הוי מינו דנ"ר אינו נוהג אלא באילן ע"ז תי' הלחם משנה דמיירי בזה"ז ע"ש ומד' הרב המחבר נראה דסובר כשיטת הראב"ד דאינו נפדה אלא בכסף בלבד ועיין בה' מע"ש בר"מ כמה דינים בפדיית מע"ש ותלמד לכאן כי שוים הם לכה"ד חוץ מדינים המפורשים כאן. ובמה שנסתפקתי לעיל אי לוקין על חוץ לירושלים וכן על טומאה ואנינות נראה מדלא אשתמיט בדינים אלו לכלול נ"ר ומע"ש כא' וער"מ בסנהדרין חשב הלאוין הלוקין וכ' מע"ש ולא אשתמיט בחד דוכתא וגם בה' מע"ש כתב דינים אלו והשמיט נ"ר נראה דאינם שוים רק לענין דינים המבוארין כאן באותו פרק ומפורשין אבל לא לענין שאר דברים:

סעיף ד

אבל הפודה כו' לאחרים כו'. עיין במסכת מע"ש ובר"מ בהלכות הנ"ל מבואר דמערימין על מע"ש דיכול לומר לבנו ולבתו הגדולים כו' כדי שיפטר מן החומש ועיין בירושלמי ומביאו בתוספות יום טוב שם דהטעם דמערימין דכתיב בו ברכה אפ"ל דלענין זה אין שוה נ"ר דאינו יכול להערים ואפשר כיון דילפינן לדינים אלו בזה ג"כ שוה הדינים ויכול

להערים. ומ"ש הרהמ"ח דעונת המעשר הוא שליש בישול עיין ר"מ שלא כ' לשון זה דשליש בישולו ועיין במס' מעשרות ובר"מ פ"ב מה' מעשר דשיעור זה דהבאת שליש הוא בתבואה אבל באילנות נתנו שם שיעורין אחרים לכל מין אילן ע"ש ותלמד לכאן באיזה אילן דהגיע שיעורו לעונת המעשרות אז נפדה בנ"ר כנ"ל ועיין תוס' ר"ה די"ב ע"ב ד"ה התבואה דעתם דכל השיעורין שנאמרו במשנה למעשרות כולם הם הבאת שליש ע"ש באורך והוא כדברי הרב המחבר:

סעיף ה

ואין פודין אותו במחובר כו'. כה"ד הר"מ וע"ש בכ"מ מביא דברי הרמב"ן שהקשה מפ' מרובה סוגי' דצנועין דשם מבואר לחד תי' דכל המתלקט אם כן פדוי מעכשיו אף על פי שהוא מחובר אף דמסקנת הש"ס דכל הנלקט מכל מקום לאו מה"ט ע"ש וכ"ה בתוס' בסוגי' שם דס"ט ראי' זו וג"כ מקשים על התוספתא ע"ש. ולכאורה קשה כיון דילפינן קודש קודש ממעשר וכ"ה בתוס' שם וכ"נ מהר"מ אם כן למה מן התורה יועיל חילול במחובר ואפ"ל כיון דאין דנין אפשר משאי אפשר דמע"ש לא משכחת כלל במחובר דמחובר לא חל שם תרומה ומעשרות עיין במס' תרומות (ובר"נ) [ובר"ם] בה' הנ"ל אבל נ"ר דניכר וחל אפילו במחובר מהני ג"כ חילול וסבר' זו מצאנו בכ"מ בסדר קדשים דאין דנין אפשר משא"א כנ"ל פשוט. ועתו"ס קדושין ל"ח ד"ה וה"ה ערלה בשתים נראה שם דעת ר"ת דנ"ר אסור בהנאה ובשער המלך מביא שתמהו ע"ז ופי' שם דמיירי לאחר הביעור אבל קודם הביעור אין נ"ר אסור בהנאה:

סעיף ו

אפילו במחובר כו'. היינו מדאורייתא אבל מדרבנן ד"ה אין פודין במחובר לפי שאין אנו בקיאין בשומא במחובר רק התם גבי צנועין שלא יהיה תקלה לאוכלין התירו אבל ח"ל אין לפדות במחובר אך דנ"מ בזה"ז שפודין אפילו בש"פ פודין אפילו לכתחלה במחובר עיין ר"מ ובכ"מ ובר"ש ופשוט. ובתוס' ב"ק הקשו דלפי התירוץ דכל המתלקט אם כן הפדיון חל מעכשיו מכל מקום עבדי העניים איסורא דמה שגדל אח"כ לא נתחלל ותי' דמה שגדל אח"כ בטל ברוב אף דדשיל"מ ל"ב מכל מקום מדאורייתא בטל והצילם מאיסור דאורייתא ע"ש. ובאמת לפ"ד המרדכי הובא בא"ח סי' ש"ך ובסי' ק"ב בי"ד דכ"ה דביאתו לעולם ע"י תערובות אף דשיל"מ בטל אם כן מה שגדל אח"כ בא לעולם ע"י תערובות ובטל אף מדרבנן ועיין מגן אברהם סי' שי"ח רמז לזה ובמהריט"א לבכורות ואחרונים. ובעמדי בזה עלה על רעיוני דהנה מבואר בר"מ המע"ש דמע"ש אם נתערב בירושלים או אפילו חוץ לירושלים אינו בטל מטעם דהוי דשיל"מ ובודאי דגבי נ"ר ג"כ

דינא הכי והנה דשיל"מ מדאורייתא בטל רק מדרבנן ל"ב. ולכאורה ק"ל הא ידוע ומבואר בביצה ובכ"מ דממון בעלים ל"ב ומ"ל ממון הדיוט או ממון גבוה ועיין באחרונים תי' ק' תוס' במעילה גבי האומר פרוטה בכיס זה הקדש דאם הוציא כל הכיס מעל ומק' התוס' דליבטל ברובא ותי' דמטבע חשיב ול"ב ועמ"ל פ"ז דמעילה ותי' האחרונים דממון הקדש הוי כממון הדיוט וממון בעלים ל"ב ועיין בש"ש ומשנת חכמים. וא"כ גבי מע"ש דפסק הר"מ בכ"מ מה' מעשר ובפ"ה מה' אישות דמע"ש מ"ג וכן גבי נ"ר פוסק דממון גבוה אם כן לא יבטל מן התורה אך באמת ל"ק נהי דלענין לאפוקי שם בעלים ל"ב מכל מקום לענין איסורא דרבעי בטל והוי כמו תרומה דעולה בא' ומאה ומותר לזר לאכלם מכל מקום צריך להרים מפני גזל השבט והאיסור בטל וממון ל"ב וכמו נבלה של אחר שנתערב בחתיכות כשרות דודאי פקע האיסור ומכל מקום בודאי צריך להחזיר לו החתיכה שלו אם כן ה"נ לענין לאוכלו בתורת חולין בטל. אך לכאורה אם מע"ש נתערב ומהתערובות לקח ש"פ וקידש אשה לא תהיה מקודשת כי עיקר הטעם דאינה מקודשת דהוי ממון גבוה עיין ר"מ ה' אישות או אתרוג או מצה להסוברים דא"י במע"ש דאין בו דין ממון אם כן לא תהיה האשה מקודשת דמעורב בו מע"ש ולא הוי ממון דידי' וכן אתרוג ומצה. אבל באמת נ"ל דז"א דבשלמא גבי תרומה דהאיסור לחוד וממון הכהן לחוד כי התורה אסרה לזרים וגם ציותה ליתן לכהן ויש הרבה איסורים שהם שלו וגם יש הרבה מתנות כהונה שאינם אסורין רק שצריך ליתנם לכהן וכן גבי הקדש עיקר האיסור שהוא מ"ג ואסור לגזול לגבוה כמו שאסור לגזול להדיוט אם כן גבי תרומה האיסור בטל ומכל מקום ממון חבירו ל"ב וכן הקדש ממון של הקדש ל"ב אבל גבי מע"ש דהבעלים אוכלין אותו אך הם זוכים בזה משלחן גבוה ומחמת כמה מצות שנצטוינו בה הוא שייך לגבוה רק אנו אוכלין משלחן גבוה אבל לענין ביטול כיון דבטל לענין דא"צ לנהוג בו דיני מע"ש דהיינו לענין איסורא אם כן ממילא לא הוי לגבוה כלל כי אין שום מצוה נוהג בה כלל וכיון דבטל ל"ה מ"ג כלל. אך לכאורה אדרבא כיון דמ"ג ולא יבטל ממילא האיסור ג"כ לא יבטל אך עי' תוס' ביצה דף כ"ז ע"ב גבי צליית הפסח אף דמחמת המצוה הוא צורך גבוה מכל מקום כיון דעיקר המצוה בשביל אכילה בטלה צורך גבוה עי"ש אם שאין זה לשונם (וגם בכונתם צל"ע היטב) ה"נ כיון דעיקר מה דהוי מ"ג מחמת המצוה אבל עיקר מצותו לאכילה ולשתיה הוי זה העיקר וממילא כיון דבטל לענין האיסור ממילא ל"ה מ"ג אף דמבואר בר"מ דע"כ מע"ש מ"ג דכתיב לד' מכל מקום נראה דמזה הטעם כתבה התורה לד' כנ"ל ועדיין לא הבאתי בכור הבחינה וכתבתיו לעורר:

סעיף ז
במתנה אלא אם כן כו'. כ"ה גם כן לשון הר"מ פ"ט שם ועיין במ"מ הלכות מע"ש הקשה עוד קושיא על הר"מ ואח"ז תירץ נהי דהוי פרי מכל מקום כיון שבוסר לא הגיע לעונת המעשרות נקנה במתנה ע"ש באריכות מהלכות פ"ה ד"ה ובין שנתן לו:

סעיף ח
מעת שישתנו מברייתן. ט"ס יש כאן ודברים אלו אין להם פי' וכצ"ל אבל שאר הפירות אין משנין אותן מברייתן וכ"ה בר"מ שם ממשנה דתרומות עי"ש:

סעיף ט
שהקדש שוה מנה כו'. היינו אפילו בזה"ב ועי' פ"ז מה' ערכין להר"מ ובה' מע"ש ועי' פ' הזהב ובתמורה שם הרבה סברות תוס' וע' תוס' תמורה כ"ז כתבו דוקא הבעה"ב שחילל על פמש"פ מחולל אבל אחר לא ועיין בט"א במגל' כ"ג כתב הטעם כיון דקדוש על פיו יכול לחללו אפילו בפחות אבל לא אחר ע"כ מסיק שם דכ"ה דלא קדוש ע"פ כגון פדיון פ"ח אינו מחולל עי"ש ולכאורה גב נ"ר דאינו קדוש על פיו לא יהיה מחולל ומצאתי בט"א שם בא"מ הקשה זאת. ועי"ש עוד שכתב דהבעה"ב כיון שיכול לשאול על הקדשו ע"כ הוא מחולל בפחות אבל אחר כיון שא"י לשאול אינו מחולל ומקשה ג"כ גבי נ"ר כיון דא"י לשאול למה מחולל וע"ש שכתב כיון דאתקש למע"ש ומע"ש קדוש ע"פ בעלים וג"כ איתא בשאלה ע"כ הוא מחולל בפחות ע"כ נ"ר ג"כ הוא מחולל בפחות משווי' ע"ש באורך. ונ"ל דכאן אם אחר פודה אינו מחולל אף דכאן אין לחלק בין בעה"ב לאחר כיון דאין קדוש ע"פ וליתא בשאלה מכל מקום כיון דאתקש למע"ש דינו כמו מע"ש שיש חילוק בין בעה"ב לאחר כנ"ל. ועי' תוס' מנחות ע"א ע"ב ד"ה ומתירין גמזיו' כתבו ג"כ כהנ"ל וע"ש דאפילו האידנא דליכא פסידא להקדש מכל מקום אינו פדוי רק היכי דמן הדין פדוי כגון הבעה"ב בעצמו רק לכתחלה צריך לפדות בשווי' האידנא דאין פסידא להקדש מותר אף לכתחלה ע' במס' ערכין אבל היכי דמה"ד אינו מחולל כגון דפדאו אחר אף האידנא אינו מחולל והר"מ נ"ל דלא ס"ל סברת התוס' דלא חילק בהלכות ערכין ובשאר מקומות בין בעה"ב ובין אחר ויש לי עוד הרהורי דברים ואי"ה במצות מע"ש יבואר:

סעיף י
אין לו שכחה כו'. עמ"ש לעיל במצות לקט ופאה ומ"ש מאימתי מונין לו שנה כו' כבר כתבתי לעיל דהשנה הרביעית מתחלת מט"ו בשבט לרבעי עד ט"ו בשבט האחר ודוקא אם נטעו ל' יום קודם ר"ה וע' לעיל באריכות ואין לכפול הדברים. ונסתפקתי דהנה כבר

הבאתי לעיל לענין ערלה דאם נטע לסייג אינו נוהג ערלה וגם רבעי דכל שאינו חייב בערלה א"ח ברבעי עיין ר"מ כאן ואם חזר וחישב עליו תוך השלשה אם לאכילה חייב בערלה ומונין משעת נטיעה ע' בטוי"ד וחייב ברבעי ג"כ מהו הדין אם נטע אילן לסייג מ"ד יום קודם ר"ה ואחר כלות ג"ש דהיינו המ"ד יום שחשוב שנה ועוד ב' שנים דבערלה ממש אף דעברו ג"ש מכל מקום החנוטים אחר ר"ה עד ט"ו בשבט דין ערלה נוהגת דילפי' מקרא בר"ה פעמים שברביעית ואם נטעו לסייג ועברו ג"ש ואחר ר"ה של שנה השלישי' קודם ט"ו בשבט נמלך לאכילה מהו הדין בפירות החנוטי' מי אמרי' כיון דלענין ערלה נמשך השנה עד ט"ו בשבט הוי כמו תוך ג' דמהני המלכה א"ד כיון דעד עתה לא היתה חייבת בערלה ל"ש לומר דעתה יתחייב. ובפרט למה שמבואר שם בסוגיא ר"ה ובתוס' דהטעם הוא דכל החנוט קודם ט"ו בשבט גדלים על מי שנה שעברה דהיינו מי שקודם תשרי ע"כ בתר השנה שעברה גרירי וכאן קודם תשרי לא היתה חייבת כלל בערלה ע"כ גם עתה א"ח ונמי נ"מ לרבעי דאי אינו נוהג ערלה גם רבעי א"נ כמבואר בר"מ דאם נמלך לאכילה לאחר שנה השלישית אינו נוהג דין רבעי או מכל מקום שייך לשנה השלישית ונוהג ערלה ורבעי וצ"ע ועיין בסוגיא דר"ה והם עמוקים מאד:

סעיף יא

שכל שחייב בערלה כו'. ויש דינים מבוארין במשנה ובר"מ כגון קליפי רמונים והגרעינים ועוד כל הדברים שאין פרי מכל מקום חייבים בערלה דאתרבי מאת הטפל אפילו שומרים חייבים בערלה אבל ברבעי כל שאינו פרי א"ח ברבעי וע' ר"ש במשניות שם וכן ערלה בח"ל לשיטת הר"מ אף שחייב בערלה מכל מקום פטור מן הרבעי כמבואר לקמן במצוה זו ועיין ר"מ ומשניות דינים אלו באורך. והנה בעכו"ם כשם שחייב בערלה עיין ר"מ והבאתי לעיל כן חייב ברבעי והיינו ששום ישראל אסור לאכול מפירות של שנה הרביעית עד שיפדה כמו ערלה. והנה מבוא' בל' הר"מ פ"י מהלכות הנ"ל וז"ל הי' לעכו"ם נ"ר שאם בא לנהוג במצוה זו הרי הוא קודש כנ"ר של ישראל והוא מהירוש' ואיני מבין כונתו מאי זה שאם בא לנהוג דודאי אם נוהג בעכו"ם אסור לכל ישראל לאכול מפירות אלו כמו שאסור לאכול ערלה של עכו"ם וחדש להאוסרים כ"כ נ"ר דנוהג בשל עכו"ם דישראל צריך לאכלם בקדושה ואפילו אם העכו"ם אינו רוצה לנהוג קדושה והעכו"ם בעצמו בודאי אינו מצווה ואיני מבין הכוונה והירושלמי אינו ת"י ועמ"ש לעיל לענין ערלה דלדעת הר"מ דסובר יש קנין לעכו"ם כ"ז שהוא אצל עכו"ם אם כן באילן של עכו"ם למה נוהג נ"ר כיון דהוי כמו ח"ל ובח"ל שיטת הר"מ דאינו נוהג רבעי כלל וצ"ע ובאתי רק לעורר:

סעיף יב

בזמן הבית כו'. ולא בח"ל וכ"כ הר"מ ע' בהגהת מ"ל סוף הספר שתמה וכתב דהר"מ סובר בהמ"א פ"י דנוהג בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית ע"ש. ובאמת נוכל לומר דמביא ד' הר"מ על שאינו נוהג בח"ל ולא על למעלה. אך גוף הדין שכתב הרהמ"ח דאינו נוהג מן התורה בזה"ז צ"ע מ"ט לא יהיה נוהג להסוברים והרב מכללם דקדושת הארץ ל"ב האידנא אם כן מאיזה טעם לא נוהג נהי דא"י לאכלו בירושלים כמע"ש עיין ר"מ גבי מע"ש מחמת דאיתקש לבכור דליכא מזבח אינו נאכל ע"ש מכל מקום מ"ט אינו נוהג קדושה שאסור לאכלו עד שיפדה. ונ"ל לא מבעיא להצל"ח שהבאתי לעיל דערלה בזה"ז בא"י אינו מן התורה כמו תו"מ לשיטת הר"מ כיון דלא היה ביאת כולם עי' לעיל אם כן לענין נ"ר ג"כ שכתוב כי תבאו אינו נוהג האידנא אך אפילו א"נ דלא כהצל"ח דערלה נוהג בא"י האידנא מן התורה מכל מקום אפשר דאין רבעי נוהג מן התורה בזה"ז כיון דהר"מ כתב כ"פ דאתקש למע"ש ומע"ש מבואר בר"מ להדיא פ"א מה' תרומות דאינו נוהג האידנא מה"ת. אח"ז ראיתי בצל"ח שם שכתב להדיא כן ולפי דבריו דאין ערלה נוהג האידנא גם רבעי אינו נוהג ומ"ש הר"מ פ"י מהמ"א דנוהג היינו מדרבנן כמו תו"מ דנוהג מדרבנן ובח"ל אינו נוהג כלל כמו כן נ"ר דבא"י נוהג מדרבנן ובח"ל סובר דאינו נוהג כלל ע"ש. ולדידי אפילו א"נ דלא כדבריו דערלה נוהג דאינו תלוי בביאת כולם מכל מקום רבעי ודאי אינו נוהג מן התורה כיון דאתקש למע"ש ומע"ש אינו נוהג האידנא לשיטת הר"מ מן התורה רק מדרבנן אפילו בא"י וכ"נ מלשון הרמ"ח שמיירי בשל תורה ויש מרבותינו סוברים דאף האידנא חייב מן התורה אך בח"ל רק דרבנן:

סעיף יג

ואפילו בח"ל כו' ונ"ר א"נ כו'. כי היא פלוגתא בש"ס ח"א כרם רבעי וח"א נטע רבעי וכל המקיל בארץ ה' כמותו בח"ל ויש פוסקים דאף נ"ר נוהג בח"ל דל"א כלל זה דכל המקיל בכ"מ רק במקומות הידועים עיין בתר"י פכ"מ ושיטת קצת גאונים דאף בכ"ר אינו נוהג בגפן יחידת רק כרם שלם עיין כ"ז שם ובר"נ במסכת ר"ה ובטיו"ד סימן רצ"ד:

סעיף יד

שהוא קדוש היום מדרבנן כו'. ז"פ אף דערלה בח"ל הל"מ מכל מקום כרם רבעי בח"ל לא מצינו שיהא הל"מ רק לאותן שיטות הוא מדרבנן ונ"ל פשוט דחכמים החמירו לנהוג כ"ר בח"ל מכל מקום לא החמירו יותר מערלה דהיא הל"מ וקי"ל ערלה דספיקא שריא ואפילו לספוקי אהדדי שריא וכן אפילו רובא להחמיר. מכל מקום מקילינן כמבואר לעיל אם כן נ"ר או כ"ר בח"ל ג"כ דינא הכי וספיקא שריא כה"ג גבי ערלה ולא יהא נ"ר

חמור מערלה. ואפ"ל בשלמא ערלה דהיה הלכה כך או למ"ד הלכת מדינה ע"כ קיל אבל זו דנ"ר ציוו חכמים משום גזרת רבעי בא"י אם כן דינו כמו שאר איסורים דרבנן דאסור לספוקי וגם ברוב אזלינן להחמיר וצד הראשון נראה יותר דלא חמור מערלה עביו"ד שם. ומ"ש הרהמ"ח לעיל דצריך לפדות כ"ר שלו על ש"פ כ"ה בר"מ ובטוי"ד ובתר"י כולם הסכימו דהאידנא דא"י לאכול בירושלים כיון שאין מזבח ע' בה' מע"ש ור"מ ה' בהב"ח ומ"ל שם יכול אף לכתחלה לחלל על ש"פ ע' תוס' ר"ה ובגיטין פרק האומר הקשו שם על דמוקי המשנה דמערימין על מע"ש דמיירי בזה"ז (ע' בגיטין) ל"ל הערמה הא יכול לחלל על ש"פ ע"ש ולדידי א"י מה קשיא להו דגמ' אוקמי' בזה"ז היינו אפילו בזמן עזרא מכל מקום תו"מ דרבנן עיין ר"מ פ"א מה' תרומות ואז כיון שביהמ"ק היה קיים אסור לחלל פירות [פחות] משוי' והש"ס רוצה לאוקמיה אפילו בזמן עזרא ומכל מקום מקשה הש"ס שפיר ואמה עבריה בזה"ז מי נהיג דהא אפילו בזמן עזרא לא היה נוהג דין ע"ע ואמה עבריה כי לא היה יובל נוהג מן התורה כי לא הי' כל יושביה עליה ואפילו בבית ראשון לאחר גלות קצת מישראל ע"י סנחריב בטלו היובלות עי' תוס' גיטין פ' השולח ור"מ בכ"מ מדינים אלו. ועיין ר"מ פ"א מה' תרומות כתב נראה לי שה"ה במעשרות דאינו נוהג בזה"ז אלא מדרבנן ועיין כסף משנה מהיכן הוציא רבינו ואפ"ל כמו תרומה שהביא קודם בשם הסמ"ג דראיית הר"מ מפסחי' דאמרינן הנח לתרומה בזה"ז דרבנן ע"ש אם כן ה"נ מבואר בש"ס דמעשר בזה"ז דרבנן אם כן מוכח דמעשרות ג"כ אינו אלא דרבנן כתרומה. ולכאורה צ"ע למה תלה הדבר ביראה לי הלא מבואר בש"ס ויבואר אי"ה במקומו. ודע דז"פ לע"ד כמו שנ"ר אינו נמכר ואינו ניתן במתנה כן אינו יכול להפקיר כיון דממון גבוה כי בכ"מ שוים מכירה ומתנה להפקר אם א"י למכור כך א"י להקדיש ולא להפקיר. ומ"ש בביצה ושאר מקומות דכרם רבעי היה לר"א וביקש להפקירו לעניים אף דא"י להפקיר נוכל לומר דהיה רוצה להפקירו בעוד שהי' סמדר ובוסר דאז ניתן במתנ' עי' לעיל. או אפשר דידוע דר"א היה מתלמידי ב"ש ע' תוס' שבת וב"ש ס"ל במע"ש ובדמאי דכ"ר יש לו פרט ועוללות דסברי כ"ר ממון בעלים הוא ומובא המשנ' זו בקדושין וא"כ יכול ליתן במתנה ולהפקיר. וכן ראיתי בט"א במס' ר"ה שדקדק אהא דהי' רוצה להפקירו לעניים אף דקיימא לן דהפקר לעניים לא הוי הפקר אך ר"א היה מתלמידי ב"ש וב"ש ס"ל דהפקר לעניים הוי הפקר וה"נ ס"ל כב"ש ויכול להפקירו. ולכאורה לפמש"ל בשם הט"א דהטעם דמחולל על ש"פ כיון דאיתא בשאלה אם כן לר"א דס"ל אין שאלה בהקדש כב"ש עי' בערכין וע' תי"ט פסחים מ' כיצד מפרישין אם כן לדיד' גם מע"ש דליתא בשאלה לא מצי פריק ליה פחות משוי' אך ע' בט"א בחגיגה דעתו דמוכיח מהש"ס דר"א סובר דלכל

מילי יש שאלה חוץ מהקדש. ואפ"ל כיון דמע"ש ונ"ר אקרי קודש מודה הט"א דר"א סובר אין שאלה ועיין בסוגיא דצנועין בב"ק דהתוס' מפרשים דהצנועים היו עושין כן בשאר שני שבוע אבל בשביעית עצמה אינו מועיל לס"ד דגמרא. והרבה מפרשים כתבו דמיירי בשביעית עצמה וכן פי' הר"מ במשנה במע"ש ע"ש. ולכאורה ק"ל מאי מקשה הש"ס דוקא על ר' יוחנן דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים א"י להקדישו והי' ס"ד דחילול שוה להקדש ע"ש הא לפ"ז לכ"ע קשיא אי א"י לחלל דבר שאינו ברשותו מכ"ש דבר שאינו שלו אם כן בשביעית דהנ"ר הוא הפקר אם כן האיך יכולין הבעלים לחללו הא הוי דבר שאינו שלו ועיין בכלאים גבי הזורע כרמו בשביעית דאין אדם אוסר דבר שא"ש ומה מועיל תירוץ הש"ס דכל המתלקט ועכשיו חל החילול במחובר הא הוי דפקר לכל ואינו שלו והאיך יכול לחלל וצ"ע כעת. ולדעתי תקנה ל"ש כאן דהאיך יכולים חכמינו זכרונם לברכה לאוקמיה ברשותו כיון דהתור' אפקרי' ע"ש ואין הזמן מסכים לברר הענין. והנה במ"ש לעיל בפשיטות דנ"ר דינו כמע"ש דגם האידנא אינו נאכל בירושלים כמו מע"ש כיון דליכא מזבח כ"ה בפ"ב מה' מע"ש בר"מ ובפ"ט וגם כל הנהו דסוברים דהאידנא מחללים בפרוט' הטעם מחמת דאין אוכלים האידנא. ומדי עברי בזה בצל"ח בביצה בסוגיא דכ"ר היה עולה פקפק בזה וכתב דלדעתו לא ילפי' נ"ר ממע"ש בזה ונאכל אף האידנא בירושלים אח"ז כ' דהר"מ ספוקי מספקא לי' ופסק לחומרא דאינו נאכל ויש נ"מ ואין הזמן מסכים לעיין. וגם לפמ"ש דאפשר דנ"ר נאכל בטומא' ובאנינות ויכולין ליקח שלא לצרכי אכילה אם כן נ"ר שנטמא בירושלים אין פודין אותו שם ומע"ש נפדה אם נטמא בירושלים ואי"ה במצות מע"ש יבואר באורך:

מצוה רמח

סעיף א

שלא להרבות באכילה ושתיה כו'. הרהמ"ח מביא כאן ד' הרמב"ן בס' המצות והר"מ ואין הספר ת"י כעת:

סעיף ב

והנה אזכיר כו' אזהרה לאוכל מבהמה קודם שת"נ. זה מבואר בסנה' ובכ"מ ודעת הר"מ פ"א מהלכות שחיטה שהוא דאוריית' כפשטא דש"ס רק דאין לוקין כיון דהוי לאו שבכללות וע"ש בלחם משנה באחרונים בכו"פ ותב"ש דדעת רש"י ז"ל שאינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא הוא וע"ש שכתבו טעם דעת רש"י ועיין בס' הנ"ל שהחמירו שנראה עיקר כי הוא לאו ולא אסמכתא ועי' עוד שם דדעת הרבה אחרונים דאנן פסקינן

דמפרכסת מותרת לב"נ מחמת מי איכא מידי לא כדעת הר"מ מכל מקום כ"ז שהיא מפרכסת דאסור לישראל מן התורה אז ל"ש מי איכא מידי דגם לישראל אסור, אסור להאכילו לב"נ ג"כ עד שתמות ובתב"ש אין דעתו כן ע"ש באחרונים. והנה אף דאין לוקין מכל מקום אף ח"ש אסור מן התורה כהסכמת אחרונים אף דל"ח לאצטרופי למלקות מכל מקום אסור מן התורה מכל מקום יש הרבה נ"מ לענין איסור בלחוד ולא לעבור על לאו כמו לענין שבועה דאינו חל על לאו ועל ח"ש שאינו מפורש בתורה חייל וכתבתי זה כ"פ לעיל. והנה אפשר דמשכחת לה שיאכל ח"ש ולא יהיה בו איסור כגון בשעה שאוכל כ"ש עוד חי' הבהמה ובכא"פ תמות אם כן ל"ח לאצטרופי אך יש כ"פ סוברים הפי' חל"א בענין אחר. ולכאורה אפשר משכחת לה חל"א מבהמה אחרת כיון דהוי משם א' אך אפשר דהוו גופין מחולקין. גם פשוט לענ"ד אם א' אכל אמ"ה או במה"ח אם אכל קודם שמתה הבהמה חוץ מה שעובר על לאו דאמ"ה ובמה"ח ולוקין עובר גם כן על לאו דל"ת על הדם רק דאין לוקין אבל אם אכל אחר מיתת הבהמה א"ע רק על לאו דאמ"ה או במה"ח. גם תדע דבן פקוע אף שמותר בלא שחיטה מכל מקום אסור לאכלה בעודה חי' מחמת ל"ת על הדם דלא גרע ממפרכסת. גם תדע דל"ד בהמה ה"ה עוף כ"ד דטעון שחיטה ופשוט. ולכאורה איני מבין בשלמא לרש"י דקודם שת"נ הוא מדרבנן אפשר דלא אמרו אלא משום לתא דאמ"ה ע"כ דגים וחגבים דאין בהם משום אמ"ה מותר לאכלם אף כשהם חיים וכ"נ מהש"ע דלא נזכר בהם שום איסור בי"ד סי' נ"ג אבל לשיטת הר"מ שהוא גזירת הכתוב אם כן לכאורה דגים וחגבים גם כן לא יהיו נאכלים חיים מחמת לאו זה וברמ"א מבואר דאסור לאכלם חיים משום בל תשקצו משמע דבלאו הכי מותר לאכלם אף אברים מהם כ"ז שהוא חי וכן עמא דבר. ונראה דקים להו לחז"ל דמה"ת לא נאמר לאו זה רק היכי דשייך אמ"ה והיכי דל"ש אמ"ה גם לאו זה ליכא. ולכאורה לפ"ז גבי טמאה דאין אמ"ה נוהג בישראל גם כן אינו נוהג לאו זה אם אכל קודם שת"נ וא"ע רק משום טמאה ונ"מ לקוברו בין רשעים גמורים עיין יבמות ומצאתי בתב"ש עמד בזה והקשה להכסף משנה מנלן דדגים וחגבים מותר לאכלם קודם שת"נ ע"ש שכ' דמשמע דמותר דאין חיותם חשוב ולפי זה אפשר דבטמאה עוברים על לאו זה גם כן (ואף דאין אחע"א רק לקוברו בין רשעים גמורים כמש"ל) או דנ"מ אם אסר על עצמו בקונם אבר שאסרה תורה קודם שת"נ אם הם בכלל אסור לו ג"כ בהנאה ואי לאו שרי ואין כאן מקומו. ונ"מ כזו מבואר בדברי הפמ"ג כ"פ ע"ש. ונ"ל פשוט אף לפמ"ש דלדעת הר"מ גם כן הלאו הוא משום לתא דאמה"ח מכל מקום בודאי א"ע על הלאו אם אכל אבר שאין בבשרו כזית רק בצירוף גידים ועצמות דרק באמ"ה דינא הכי ולא בשאר

איסורים ובפרט לדברי התב"ש דהתורה אסרה דחיותם חשיבא ולא משום אמ"ה בודאי א"ע על הלא תעשה רק בכזית בשר כשאר איסורים שבתורה כנ"ל פשוט:

סעיף ג

לאוכל מבשר קדשים קודם זריקת דמן. כ"ה גם כן בסנהדרין שם והמרשים הרשים בר"מ פי"א מה' מעה"ק ובאמת שם מבואר ד"ז בר"מ אך לא מלאו הזה רק מלאו לא תוכל כו' ולוקין על לאו זה והוא מסוגי' דמכות די"ז ע"ב וע' רש"י שם ד"ה לפני זריקה שהוא לוקה שכ' שאין אזהר' מפורשת לפני זריקה רק איסור עשה ודם זבחיך ישפך והדר הבשר תאכל ולפי גמרתינו איכא לאו רק דאין לוקין והנה שם בסוגיא דמכות יש להאריך הרבה בזה ואי"ה בפ' ראה יבואר. והנה אף דמבואר בסנהדרין דעל כולם אין לוקין היינו משום הלאו הזה רק משום לאו המיוחד והר"מ לא הביא כלל הלאו הזה כיון דאין לוקין אין נ"מ אף דבכ"מ מביא הרבה לאוין אף דאין לוקין לחומר האיסור כגון בה' גזלה דהגוזל עובר על ג' לאוין וגוזל קרקע בא"י עובר משום ב' לאוין לא תגזול ולא תשיג ושם אין לוקין דהוי לאוין הניתן לתשלומין זה דוקא אם על כולם אין לוקין מביא זה לחומר האיסור אבל אם על לאו א' לקי א"צ להביא השני שאין לוקין. ובזה מיושב מה שדקדקתי לעיל על הר"מ בכלאים שלא הביא הלאו דולא תשיג ע"ש כיון דאין לוקין אך על הרהמ"ח קשה דכאן מביא זה אף דאין לוקין וה"ל שם גם כן להביא זה ולקמן מביא הרהמ"ח דלוקין על לאו זה כמבואר בר"מ:

סעיף ד

שאין מברין על הרוגי ב"ד כו' וסנהדרין שהרגו כו'. מבואר שם גם כן בגמ' ופסקה הר"מ פי"ג מה' סנהדרין דאסור מחמת לאו זה אלא דאין לוקין וע"ש מהש"ס דמ"ק דוקא לאחר הריגה אסורים לאכול אבל קוד' הריגה מותרים לאכול. והנה הר"מ כתב בלשון אסורים לאכול כל אותו היום משמע דוקא אכילה דהיינו כזית ככל איסורין שבתורה ובגמ' דידן מבואר בלשון אין טועמין כל אותו היום וכן מביא הרהמ"ח בלשון זה משמע אפילו טעימה בעלמא ובאמת איני מבין מנלי' להש"ס זה כיון דנראה דלאו אסמכתא הוא אם כן כיון דגזירת הכתוב הוא אפשר דדינו ככל איסורין שבתורה וצע"ק. ודין דאין מברין עיין רש"י סנהדרין שם שאין מברין ברחובה של עיר את האבלים משום כבוד זה אסרה תורה אבל סעודת הבראה גופא אפשר דאין איסור בביתו ואף דא"ח דהרוגי ב"ד אין נוהג אבילות אבל בר"מ לא מביא רק דאין מברין ואין חילוק בין רחוב ובין בביתו וצ"ע קצת:

סעיף ה

ושלא יטעום קודם שיתפלל. מד' הרהמ"ח נראה דזה איסור דאורייי' ונכלל בלאו הזה ובגמ' סנהדרין אין מבואר ד"ז רק בברכות פ"א וע"ש בתר"י ושאר אחרונים נראה שהוא רק דרבנן וקרא אסמכתא ובאמת לשי' רוב הראשוני' דתפלה דרבנן אם כן אין כאן לאו דכל עיקר התפלה היא דרבנן אך להר"מ דתפלה דאורייתא אפ"ל דזה הוי גם כן דאורייתא ולא אסמכתא אך בר"מ פ"ו מתפלה לא הזכיר שזה בכלל לא תאכלו נראה גם כן מדבריו דהוי אסמכתא ובש"ס מבואר גם כן דאסור לאכול ולא בלשון טעימה ובדברי הר"מ מבואר אף טעימה אסור וכן כאן בד' הרהמ"ח אף לדבריו שנכלל בלאו הזה כ' גם כן ל' טעימה וצע"ק ע' שו"ע או"ח סי' פ"ט ובאחרונים והרב המחבר במצוה שם שני דיעות לענין תפלה דעת הר"מ והרמב"ן ובכ"מ שאין הכרע נוטה יותר לדעת הר"מ ז"ל כידוע:

סעיף ו

מדיני המצוה כו' שיגנוב מש"א כו'. עיין ר"מ פ"ז מה' ממרי' ובסנהדרין דע"א דריב"י סובר דעד שיגנוב משל אביו ומשל אמו ומק' המ"ל הא מה שקנתה אשה קנה בעלה ע"ש ולכאו' ל"ל כולי האי הא בפשיטות משכחת לה דאביו גירש לאמו וגם כן נוהג בן סורר כמבואר אח"ז דאפילו אם אין לאביו אישות באמו כגון ח"כ מכל מקום נעשה בן סו"מ וא"כ משכחת לה בגירושין וי"ל דחדא מינייהו נקט ודינים אלו הם אפילו מאכילה ראשונה למלקות כמבואר לקמן:

סעיף ז

ויקנה בשר. אבל אם גנב בשר ויין משל אביו א"ח כ"ה בש"ס שם ויין מבואר בש"ס ביין האיטלקי ובכ"מ כ' דהר"מ לא כ' זה דס"ל לאו דוקא איטלקי אלא יין משובח:

סעיף ח

בלוגמא א' וחצי לוג מיין בב"א. כ"ה לשון הר"מ ועיין כסף משנה דמשמע ליה להר"מ דצ"ל בב"א:

סעיף ט

מבשר כו' ואפילו בתענית כו'. כ"ה בש"ס ור"מ ומבואר עוד שם דה"ה אכילת מצוה אפילו מדבריהם בתנחומי אבלים פטור וער"מ שכלל באכילת מצוה שאכל מע"ש בירושלים. ועלח"מ דמע"ש אף שאינו מצוה אצלו כי המצוה דוקא על הבעלים מבואר בש"ס ד"ע ע"ב כיון דכי אורחי' אכל לא ממשיך וע' רש"י שפי' דצ"ל דגנב מעות מע"ש עכצ"ל הש"ס לפטרו מטעם דכי אורחי' אבל מע"ש עצמו בל"ז א"ח כדאמרינן עד שיקח

בזול ע"ש ולכאורה נ"ל דרש"י כ' אפילו אליבא דמ"ד מע"ש ממון הדיוט הוא אבל אליבא דמ"ד מע"ש מ"ג אם כן בלאו הכי לא הוי גונב משל אביו דלאו ממונו של אביו אלא של גבוה כמבוא' לכמה ענינים והובא בח"ז כ"פ (וע"כ הש"ס דנ"ט דלא ממשיך איירי במעות מע"ש) ובאמת סתם משנה ר"מ ור"מ סובר מע"ש מ"ג בלאו הכי עכצ"ל דאפילו בממון פטור מה"ט דמבואר בש"ס על כל פנים מוכח דאף למ"ד מ"ג הוא מכל מקום מעות מע"ש אינו מ"ג ודוקא מע"ש עצמו הוא מ"ג אבל לא מעות עכצ"ל הטעם המבואר בגמרא מזה מוכח קצת דמעות מע"ש לא נקרא מ"ג ויכול לקדש את האשה ועצל"ח פסחים סוגיא דאזלינן בתר בתרא מסתפק בזה אי מעות מע"ש הוא מ"ג או מ"ב ולא מצא גילוי לזה ולכאורה מכאן מוכח קצת דאל"ה לא הי' צריך לשום טעם גבי מעות מע"ש כיון דלא הוי של אביו ע"כ דממון בעלים הוא והוי שפיר של אביו וע' לקמן מצוה תע"ג כתבתי דמבואר במנחות ובר"מ ה' מע"ש דגם מעות מע"ש הוי מ"ג ע"ש:

סעיף י

ולא אכל בשר. ע' בגמרא מבואר שם וכן בר"מ דאף דעל בשר עוף א"ח מכל מקום אכל מבשר בהמה פחות ממשקל חמשים דינר ובשר עוף משלים לחמשים דינר חייב והשלמה היינו מועט כמבואר בחולין פ' בהמה המקשה גבי עור משלים לבשר ועיין ר"מ פסק דאם אכל בשר מלוח ביום ג' למליחתו או שתה יין מגיתו פטור וד' הר"מ תמוהים לפ"ר דמבואר בש"ס שם ד"ע דדוקא עט"ב דהוא מחמת שמחה צריך ג"י כשלמים אבל גבי בן סו"מ אפילו כ"ש לא ממשיך וערש"י שפי' אפילו לא עבר רק לילה א' א"ח ועי' בא"ח סי' תקנ"ב בט"ז שכתב דדעת ראבי' דהיא מאבעיא ולא אפשיטא מכל מקום פטור כי הוא ס' נפשות ואיך כ' הר"מ בפשיטות דדוקא כבשר שלמים ובתוך ג"י חייב וצריך עיון גדול שלא הרגישו בזה נ"כ וגם ביין מגיתו לא פי' הר"מ עד כמה אינו חייב ובה' תענית גבי ט"ב כ' ג"י ובה' רוצח כ' ג"כ לענין גילוי ג"י כמבואר בגמ' כאן ולגבי בן סו"מ מבואר כאן דעד מ' יום א"ח ואפילו נימא דהוא בכלל אבעיא הוא ס' נפשות ולא הו"ל לסתום וצריך עיון גדול וסברת הש"ס דיין מגיתו הוא כאן מ' יום כמו יין לנסכים כמבואר בב"מ אך מכל מקום לענין שמחה אף קודם תיכף לאחר ג"י משמח וצ"ע. ומצאתי בלחם משנה הרגיש בזה אבל דבריו תמוהין:

סעיף יא

כיצד דנין. ער"מ שם ה"ז ומבואר בש"ס דבאכילה הראשונ' מלקין אותו לאחר התראה וכ"ה במשנה דמתרין אותו ונראה מדברי הר"מ דהתראה זו ככל שאר התראות שבתורה דמתרין אותו בעת האכילה הגרוע' והוא מתיר למלקו' עצמו או באכילה שניה למית'

אבל רש"י במשנה דע"א פי' דהאי התראה לאו ככל התראות ע"ש ולא הבנתי ד' רש"י דהיאך יכול להיות דמלקין או ממיתין בלא התראה ומה שפירש"י דהא התראת עדים בעי הא מבוא' כאן בגמ' דמתרין בו בפני שנים ומ"ש שלא מיד עובר א"י מנין דודאי צריך שיאכל אכיל' זו תיכף להתראה ככל עוברי עבירו' ע' בש"ס ור"מ ה' סנהדרין דיני התרא' ומדברי הר"מ כאן מבואר דצריך כל דיני התראה כמו בשאר מקומות אח"ז ראיתי בתי"ט שהרגיש על רש"י וכ' דמשמע לי' לרש"י דהעדים לא היו מתרין בו ע"ש:

סעיף יב

שניהם רוצים כו'. ואם קודם גמ"ד מחל לו א' מהם גם כן אינו נלקה ואינו נסקל אף על פי שמבואר בלשון הגמרא והר"מ דאביו ואמו מחלו מכל מקום ל"ד שניהם אלא אפילו א' מהם ובמ"ל הביא ד' הירושלמי דהקשה על ר' יאשי' מה בא להשמיענו הלא משנה היא הי' אביו רוצה ואמו אינה רוצה ומתרץ דאתי לאשמועי' אפילו עמד בדין קודם שנגמר דינו יכולים למחול משמע דומיא דקודם הבאה לב"ד דאם א' אינו רוצה אינו נעשה סו"מ ה"ה לאחר הבאה קודם גמ"ד גם כן יכול א' למחול ודע דמבואר שם דלאחר שנגמר דינו אין מחילתן מועלת וע"ש במ"ל:

סעיף יג

ואם הי' א' כו'. או חגר כמ"ש בר"מ ובהרהמ"ח והוציאו אותו למעוטי חגרים:

סעיף יד

כי בתחלה מלקין אותו. כ"מ בש"ס ור"מ. והנה לעיל הביא הרהמ"ח בשרשי המצוה והוזהר האדם ע"ז כו' והם ג' חדשים הראשונים משהתחיל להביא ב"ש עד שיקיף זקן התחתון כו'. והנה מדברי הרב נראה שהוא שיעור א' אבל בגמ' וכ"פ הר"מ שהוא ב' שיעורי' דאם הקיף זקן התחתון קודם ג' חדשי' אינו נעשה בן סו"מ וכן אם עברו ג"ח אף על פי שלא הקיף זקן התחתון גם כן אינו נעשה בן סו"מ ע"ש. והנה הר"מ והרהמ"ח לא ביארו דין אם סריס חמה או סריס אדם יש בהם דין סו"מ והיא גמרא ערוכה יבמות דף פ' סריס חמה אינו נעשה בן סו"מ לפי שאין סו"מ נידון אלא בזקן התחתון ובגמ' חדא מינייהו נקט דינא דמתניתין דמבואר דסו"מ תלוי בהקפת זקן וה"ה לדידן דפסקי' מחמת שראוי להיות [אב] בג"ח וג"כ הסריס אינו מוליד אם כן אינו נידון כבן סו"מ. ולכאורה ק"ל אליבא דרב שם דאם הביא סימני סריס בן כ' נעשה סריס למפרע מבן י"ג שנים אם כן בלאו הכי לא משכחת לה דין דסו"מ גבי סריס בלא האי טעמא דמבואר בגמ' דממ"נ אם חטא לאחר ג"ח מי"ג ואח"ז בבן כ' הביא סימני סריס אם כן הא נעשה גדול למפרע מבן י"ג והי' החטא אחר ג"ח מגדלותו ואינו נעשה בן סו"מ ע' בסנהדרין ובר"מ עכצ"ל

דחטא תוך ג"ח מי"ג ולא הביא ב"ש ואח"ז בבן כ' נעשה סריס אז אמרי' למפרע דנעשה גדול והי' החטא בתוך ג"ח מגדלותו הא מכל מקום קשה לא מבעיא להסוברים דזה הוי התראת ס' אם כן אז הי' ה"ס דלמא לא יהי' סריס והוא עדיין קטן וקטן אינו נעשה בן סו"מ ע' תוס' נדה סוגיא דמופלא הסמוך לאיש אלא אפילו לתוס' יבמות שם דזה ל"ה ה"ס דאגלי מלתא למפרע או לדעת הר"מ שפוסק ה"ס שמה התראה עמ"ל ה' סנהדרין מכל מקום הב"ד אז לא היו דנין כלל כי אין לו ב' שערות ובפרט דאזלינן בתר רובא דלא יהיה סריס אם כן הוא עדיין קטן (ואפשר דיצא מכלל הרוב כיון שלא הביא ב"ש בזמנו דחזקה דרבא ואין כאן מקומו להאריך ואף בלא רוב הא ושפטו העדה והצילו העדה כתיב למה יהיו דנין אותו עתה בחנם כיון דעתה לא קטלינן לי' וא"כ ע"כ אין דנין אותו הב"ד עד שיביא סימני סריס בשנת כ' על העבירה דלמפרע שעשה תוך ג"ח מי"ג אם כן קשה הא אנן קי"ל דאם קודם גמ"ד הקיף זקן התחתון כיון דאי עביד השתא לאו בר קטלא הוא ע' בסנהדרין ובר"מ וא"כ גם אם לא נגמר הדין עד אחר ג"ח אין הורגין אותו כיון דאלו עביד השתא לאו בר קטלא הוא והר"מ חדא מני' נקט ופשוט וא"כ בשנת כ' היאך דנין אותו הב"ד על העבירה שעבר זה כמה והוא עתה כמה שנים מיום גדלותו אם כן ממילא נפטר ואי דהב"ד דנין אותו תיכף כשעבר העבירה וגומרין דינו כשיהי' סריס יהי' גדול למפרע ויהי' בתוך ג"ח וכשיגמר דינו אפילו הזקין הורגין אותו כמבואר בר"מ חדא דזה דוחק שהב"ד ידונו אותו תיכף ויענו את דינו כמה שנים (עיין השמטות). וגם אני מסופק אם בגמ"ד דב"ד אמרינן אגלאי מלתא למפרע שיהא נקרא גמ"ד אז כיון דלא יכלו לגמור הדין בבירור וחוץ לזה למה ידונו אותו אז הלא עתה הוא קטן ואזלינן בתר רובא ואם לא ידונו אותו אז ע"כ אח"ז בשעת גדלות נפטר לגמרי והצילו העדה כתיב וא"כ ע"כ דנין אותו כשמגיע לבן כ' ונפטר על העבירי' שעשה כיון דקודם שנגמר הדין עברו הג"ח וא"כ היאך משכחת דין זה אליבא דרב והי' להש"ס להקשות על רב מהאי ברייתא ולו' דרב פליג על האי דינא דג"ח זה דוחק. ונ"ל דמכאן יצא להר"מ מ"ש בפ"ב מה' אישות ומובא באה"ע סי' קע"ב דאם נתקו ביציו בי"א נעשה גדול תיכף משנת י"ג דזה אינו מביא סימן לעולם ולא מצאו המחברים ידיהם מהיכן הוציא הר"מ ד"ז ועיין בנוב"י אה"ע סי' ה' אבל מכאן יצא לו דלפ"ז משכחת לה דקודם י"ג נתקו ביציו וא"כ בי"ג תיכף נעשה גדול ככל האנשים והי' יכול להעשות בן סו"מ עד ג"ח ככל האנשים ע"כ נתנה הברייתא טעם אחר לפי שאינו נידון כמבואר שם. על כל פנים קשה מדוע לא הביא הר"מ ד"ז דסריס כיון דמשכחת לה ובפרט להנוב"י שהכריח שהר"מ לא ס"ל כרב אלא כשמואל וכ"כ הישי"ש ביבמות ולא נעשה גדול למפרע אלא מכאן ולהבא אם

כן בכל הסריסים משכחת דין זה דהי' בן כ' שנה ונעשה עתה גדול ועד ג"ח הי' יכול לדון בדין סו"מ ומכל מקום מיעטי' הברייתא דגזירת הכתוב היא וצריך עיון גדול שלא הביאו הר"מ והרהמ"ח ד"ז. וע"ש עוד בר"ם כ' גבי עדות השני' למיתה לאחר שקבלו עדותן בודקין אותו אם הקיף זקן התחתון וע"ש בלחם משנה דסובר דבעדות ראשונה א"צ לבדוק דמוקמינן לי' אחזקתי' וע"ש שדחה זה ובאמת כיון דאין שום טורח למה לא יבדקו אותו. ומכל מקום קצ"ע בלשון הר"מ דגם כן ראוי לבדוק אותו עוד הפעם קודם גמ"ד אולי אז הביא זקן התחתון ופטור ונ"ל דודאי בודקין אותו קודם שיאמרו הב"ד הפסק ופשוט. עוד מבואר שם והיא מהש"ס דאינו נסקל עד שיהי' שם ג' הדיינים הראשונים. גם פשוט לע"ד דאם קודם גמ"ד ראשון ברח ואח"ז נתפס שנית בעדות השניה דגומרין דינו למלקות ואח"ז לקטלא ואין צריך שיהי' אכילה שני' דוקא אחר מלקות הראשונה כנ"ל. ולכאורה אני מסופק כמו שמבואר בגמ' כיון דסו"מ נידון בזקן התחתון אין סריס נעשה בן סו"מ כיון דלא יהיה לו זקן התחתון אם כן נראה דה"ה דכל שאינו מוליד אינו נעשה בן סו"מ כיון דלא יהי' ראוי להיות אב וא"כ טרפה להסוברים דגם זכר טרפה אינו מוליד אינו נעשה בן סו"מ ועיין באחרונים אריכות אי טרפה מוליד. אך באמת נ"ל דבשלמא זקן התחתון דכל איש אינו מביא בשוה ואם כן כיון דכ"ז דלא יהי' מביא הזקן התחתון יהי' נידון והוא אינו מביא בשום פעם ע"כ אינו נידון כבן סו"מ כיון דא"י לדון בשום פעם לפטורי מחמת הזקן אבל ג"ח דשוה בכ"א אם כן דבר ידוע דאחר עבור ג"ח אינו נעשה בן סו"מ אם כן ה"ה טרפה נמי כיון דיכול לבא לידי פטור עי"ז. ומ"ש לעיל דגם בזה תלוי א"צ דאפילו למ"ד ג"ח מכל מקום בזקן התחתון גם כן [תלוי] וכל דאין דנין בזקן התחתון אינו נעשה בן סו"מ. ולכאורה לטעם הגמ' דירדה תורה לס"ד של בן סו"מ שסופו כו' אבל טרפה אפילו טרפות אדם דאינו חי אם כן אפשר אין בו דין סו"מ. אך באמת משום טעמא דנתנו חכמינו זכרונם לברכה אין ללמוד דין ממנו והיא ע"ד יופי טעמי התורה ואין ללמוד מהם אלא במקום שפי' חכמינו זכרונם לברכה בעצמם. ומ"ש דגם טרפה נידון אפילו בסקילה היינו דוקא שהב"ד עצמם ראו אבל עדים אין מחייבין את הטריפה דהוי עשאאי"ל ע' בסנהדרין ובר"מ הלכות רוצח דטרפה שהרג שלא בפני ב"ד פטור רק בפני ב"ד חייב וה"נ ופשוט:

סעיף טו

ונוהגת בא"י כו'. כ' לעיל כ"פ דל"ד אלא כ"ז שהי' הב"ד נוהג בא"י והיו דנין ד"נ דהיינו כ"ז שהיו יושבין בלשכת הגזית היו דנין ד"נ בח"ל ג"כ אם הי' ב"ד סמוכין בח"ל וכ"ה בגמ' ור"ם הל' סנהדרין ונ"ל דאף לאחר שגלו הסנהדרין ולא דנו ד"נ מכל מקום דיני

מלקות דנין בכ"מ שיש סמוכין אם כן הי' נוהג דין סו"מ לענין אכילה ראשונה ולענין מלקות (ולא אמרי') כיון דמשכחת מיתה [על] אכיל' הראשונה חייב מלקות תמיד אף דאין נוהג ד"נ אם כן חייב תמיד מלקות אם יש ב"ד סמוכים כנ"ל. ובתוס' סנהדרין ס"ג הקשו היאך לוקין על אכילה א' מלאו דל"ת עה"ד הא לאו שניתן לאמב"ד היא וע"ש על כל פנים אהאי לאו גלי רחמנא דלקי אם כן אני מסופק אפשר דעל אכילה שניה היכי דא"ח מיתה כגון בזמן שגלו הסנהדרין מכל מקום אפשר דלוקין דלא גרע מאכילה ראשונה רק היכא דח"מ בודאי אין לוקין אבל היכי דא"ח מיתה אפשר דלקי דבכל דוכתי אף שלא התרו בו למית' אין לוקין דלאו שניתן לאמב"ד אין לוקין אבל כאן דלוקין על לאו זה אפשר דלקי על אכילה השניה ג"כ אם אינו ח"מ או בזמן שגלו הסנהדרין או אפילו בזמן שהיו דנין ד"נ מכל מקום אם לא התרו בו למיתה רק למלקות אפשר דלוקין ול"ש לומר דהתורה חייבה דוקא באכילה הראשונה דכתיב ויסרו מן התורה לומר כן דעל אכילה ב' חייבה מיתה אם כן ל"ש מלקות אבל היכי דא"ח מיתה אפשר דחייב מלקות וצ"ע:

סעיף טז

אבל לא בנקבות כו'. כ"ה לשון הר"מ ובלחם משנה הרגיש דמבואר בש"ס דגם בת הי' לה דין סו"מ אלא שגזירת הכתוב היא אך דאין נ"מ לדינא תפס הר"מ והרהמ"ח טעם זה. ומ"ש הרהמ"ח ואפילו טומטום שנקרע כו' הר"מ לשיטתו דטומטום שנקרע חולץ ומייבם מכל מקום כאן התורה מיעטה אותו מדין סו"מ אבל לשיטת הרא"ש פ"ח ביבמות ומובא דיעות אלו בש"ע אה"ע דפסק כר"י או כבר"י דהוי ס' סריס אם כן א"צ למיעוט כיון דסריס אינו נעשה סו"מ כמ"ש לעיל ועיין ביבמות דזה ממימרא דר' אמי על טומטום שנקרע והוליד בנים וביש נוחלין הוא מימרא דר"א דטומטום שנקרע דממעטינן ועיין ביש"ש יבמות ויש הרהורי דברים ואין כאן מקומו. וגם בענין אנדרוגינוס. ונ"ל דאפ"ל אפילו למ"ד דהוא סריס הוא רק דאינו מוליד ומיעטי' התורה מיבום ומחליצה אבל אפשר דסימני' יכול להביא ויוכל להתמלאות זקן ועיין בבכורות דמ"ב:

סעיף יז

עד שיהא בן כו'. לשון הר"מ עד שיהא בן משעת התראה ולשיטת הר"מ אם נקרע קודם התראה חייב ונידון כבן סו"מ אבל רשב"ם פי' דבעינן שיהי' זכר משעת לידה ואם נקרע לאחר לידה א"ח בבסו"מ והרהמ"ח תפס לשון הגמ' ולא הביא ד' הר"מ נראה דדעתו כדעת רשב"ם. ופשוט דדין סו"מ נוהג ג"כ אם הוא עבד ובא מן העבד ושפחה דהם חייבים בכל מצות התורה ומיירי דנתנו לאביו ממון ע"מ שאין לרבו רשות בו דאל"ה

מה שקנה עבד קנה רבו ולא משכחת שיגנוב משל אביו אם לא בדרך הזה. ולכאורה כיון דאשה אינה חייבת גם העבד א"ח עמ"ל פ"י מה' מלכים באורך דזה כלל גדול דעבד ואשה שוים. אך מכל מקום נ"ל כיון דבעינן גנב משל אביו ולא משל אחרים והש"ס יהיב טעמא מחמת דשכיח לי' ומשל אחרים ל"ש לי' אם כן כאן דאביו אין לו כלום רק באקראי דנתן לו אחר ע"מ שאין לרבו רשות בו אם כן בודאי ל"ש לו וא"ח. ואפשר דגם קודם שנשתחרר אין לו יחוס לענין אבות לדין זה ואם אחר שנשתחרר פשיטא שא"ח. ונ"ל כיון דעבד אין לו יחוס וא"ח בקללת אב ואם גם אינו נעשה בן סו"מ עיין ר"מ פי"ב מה"א ובה' ממרים דאינו בנו כלל אף קודם שחרור אם כן פשיטא דלא נעשה בן סו"מ ופשוט. ואם א' בא על ח"ש וחב"ח והוליד ממנה בן אם כן הבן הזה הוא חצי בנו אם הוא נהרג ע"ז כבר הבאתי ד"ז בכ"מ. ואם א' הוליד מאנדרוגינוס או אנדרוגינוס שהוליד מאשה אם הם נקראים אב ואם כי הם ס' זכרים וס' נקבות כבר עוררתי ע"ז כ"פ ואין מקום לכפול. וע' מ"ל פ"ז הקשה על הר"מ שהשמיט מ"ש בש"ס דמכות דעיר שאין בה זקנים אין נעשה סו"מ ובה' רוצח כ' דאין מודדין אלא לעיר שיש בה ב"ד וע"ש במ"ל בשם התוס' ומסיק דהר"מ ס"ל דעיר שאין בה ב"ד אין מביא' כו' וכ"פ גבי ערי מקלט ע"ש וע' לשון הר"מ גבי מדידות עגלה ערופה כ' דאין מודדין אלא לעיר שיש בה ב"ד של כ"ג וגבי ערי מקלט כ' עיר שאין בה זקנים ולא ביאר כמה אם כ"ג או ג' סגי. וכאן נמי אם בעי זקנים אינו מבואר בש"ס כמה. ונראה דכ"ג בעינן כיון דילפינן מזקני עירו וגבי סקילה כתיב והוציאו אותו אל זקני עירו כו' ורגמוהו אם כן כיון דד"נ בכ"ג צריך כ"ג. ולפי זה אני מסופק אי ד"ז נוהג גבי אכילה לענין מלקו' דבעינן עיר שיש בה זקנים דהא זקני עירו אצל סקילה כתיב ומסתברא דגם אכיל' ראשונה למלקות בעינן זקני דלכל הדברים שוים דדינים אלו ולא גדמין ולא חרשין גם כן מפקינן מקרא והוציאו אותו ומכל מקום נוהג גבי מלקות ג"כ דאל"ה הי' מתבאר החילוק בש"ס ור"מ אע"כ לכל הדינים שוים וא"כ לד"ז נמי שוים. אך לדעתי דגבי מלקות ג' זקנים בעינן כיון דא"צ אלא ג' לדון אותו די בג' זקנים כנ"ל:

מצוה רמט

סעיף א

שלא נלך אחר נחשים כו'. ער"מ פי"א מה' עכו"ם דגם העושה סימנים לעצמו כאליעזר עבד אברהם כו'. נראה מדבריו דסובר דאליעזר ויונתן בן שאול נחשו ובראב"ד השיג עליו דהם לא עשו איסור דלעשות סימני' כהם מותרים ודעת תוס' פגה"נ כדעת הר"מ

ותירצו דאליעזר לא ניחש דאח"ז נתן הצמידים ויונתן לזרז את נערו עשה כן ע"ש באורך וער"נ הביא הכסף משנה דעתו דאליעזר ויונתן כיון דהי' הניחוש מצד השכל דאם יהי' לה מדות טובות וכן אם מתפחדים האויבים אצל יונתן בן שאול מותר ע"ש ואין להאריך כאן ועיין בטור וב"י ביו"ד סי' קע"ט. ומ"ש הרהמ"ח ובכוכבים ע' בטור וב"י דעת הרמב"ן דחוזים בכוכבים אין כאן ניחוש:

סעיף ב

לוקה ודוקא בב"ד של כ"ג כו' בארץ הקדושה. דברים אלו תמוהים מאוד דדיני מלקות לא בעי כ"ג רק ג' סמוכים ודין מלקות אפילו בזה"ז ובכ"מ אפילו בח"ל אם יש ג' סמוכים הנסמכים בא"י ע' בסנהדרין ובר"מ פט"ז מסנהדרין אך ד"נ צריך כ"ג ומכל מקום בזמן שדנין ד"נ בא"י דנין גם בח"ל אם יש כ"ג סמוכים עיין ר"מ פי"ד מה' סנהדרין הי"ד מבואר שם והוא מהש"ס ע"כ דברים אלו תמוהים מאד וצ"ע:

מצוה רנ

סעיף א

שלא נעונן כו' ובכלל זה האוחז כו'. אינו מין כישוף כו' עיין ר"מ פי"א מהלכות עכו"מ ונראה דעת הרהמ"ח כדעת הר"י נכדו של הר"מ דכישוף לחוד ומעשה תמהון לחוד ע"ש בכ"מ ודעת הכסף משנה דמעשה תמהון לוקה משום מעונן ולא משום לאו דמכשף כיון דמכשף ניתן לאזהרה מב"ד אבל גם מעשה תמהון היא מעשה כישוף וע"ש שהביא בשם מהרי"ק תי' אחר ע"ד הר"מ שסותרין זא"ז. ודברי הרהמ"ח כאן איני מבין דאף אם הי' בכלל כישוף מכל מקום חייב מלקות משום מעונן ולא הוי לאו שניתן לאמב"ד כיון דלאו מיוחד הוא דעיקר הטעם דלאו שניתן לאמב"ד דאין לוקה עי' במס' מכות דהלאו צריך התורה לכתבו משום החיוב מיתה אבל כאן חוץ הלאו לא ימצא יש לאו לא תעוננו וה"ל ללקות משום הלאו הזה. וכ"נ מד' הכסף משנה דאם התרו בו משום הלאו הזה לוקין וע"ש בכ"מ ובלחם משנה באריכות ועיין בנוב"י סי' קע"ט. ומ"ש לעיל שהוא בכלל כישוף ומכל מקום לוקין משום מעונן היינו באינו עושה מעשה תמהון באמת ונראה לעיני אנשי' שעושה מעשה אבל מכל מקום עושה מעשה כדי שיהא לאו שיב"מ כגון שזורק טבעת וכו' דעושה מעשה אבל דבר התמהון הוא שקר רק נרא' כך אבל אם העשייה אמת כגון שלוקט קשואים באמת הוא בכלל מכשף וחייב סקילה ע"ש בש"ס ור"מ ובכ"מ ולחם משנה ותבין. ובפרט דהלאו שבסקילה דמכשף דוקא בעושה באמת מעשה תמהון חייבו תורה סקילה ולאו זה הוא רק בנראה ולא חייבה התורה

רק מלקות ובפרט לדעת הר"ם פ"כ משבת דלאוים הנכללים ובתוכם מב"ד מכל מקום ע"ד שאין בו מיתת ב"ד לוקין עליו ע"ש גבי לאו דמחמר. אך לשיטת רש"י ותוס' שם דכיון דנכללים בלאוים שיש בהם מב"ד אין לוקין ע"ש בשבת מכל מקום י"ל הסברא שכתבתי כיון דיצאו פ"א בפרט ואינם נכללים לא הוי לאו שניתן לאמב"ד. ומצאתי בספר משנת חכמים כדברי דאף לרש"י ותוספות לוקין על כל הלאוין הנכללים בפ' לא ימצא כיון דמנחש ומעונן יצאו מן הכלל כמו שמבואר בר"מ לענין לאו שבכללות ע"ש והנאני שכוונתי לדעתו בעזרת השי"ת. ועיין ע"ש בספר הנ"ל מפלפל בשואל למנחש ולמעונן אם השואל עשה מעשה אם לוקין השואל ע"ש שהביא דעת הרש"ל ולחם משנה דלוקין השואל אם עשה מעשה ופלפל בזה ודעתו דהשואל ג"כ חייב מלקות במנחש ובמעונן ע"ש. ואפילו אם שואל לגוי המנחש ומעונן. וגם נראה מבואר דחוץ מלאוין הללו עובר ג"כ על לאו ובחוקותיהם ועל עשה דתמים תהי'. וכתבתי רק לעורר. השי"ת יעזור לי לברר וללבן. ולדעת הרב המחבר דלאו שאפשר לעבור בלי מעשה אין לוקין אף אם עשה מעשה מכל מקום כתבתי לעיל כ"פ בשם השער המלך דאם הדבר הזה שעושה א"א לעבור בלא מעשה מודה הרהמ"ח דלוקין. ואם המנחש בעצמו אינו עושה מעשה רק השואל עושה מעשה על ידי דיבורו אי נימא דהנשאל גם כן לוקה אף דאין עושה מעשה כיון דעל ידי דיבורו אתעביד מעשה כמו חסמה בקול ע' במשנ"ח שם:

מצוה רנא

סעיף א

שלא להקיף כו'. כ"ה גם כן לשון הר"מ פי"ב מה' עכו"ם ובטור השיג ע"ז שאין אנו צריכים לבקש טעם למצות המלך ועבב"י שם ועט"ז סי' קפ"א ביו"ד כ' דלהר"מ דהוא מחמת חוקי העכו"ם מותר מפני שלום מלכות ולהטור אסור ובמשנ"ח השיג ע"ז לפמ"ש הב"י דהיאך יכולים חכמים מפני שלום מלכות לספר קומי אף שהיא חוק העכו"ם ותי' כיון שאינו מפורש בתורה חקות העכו"ם מסרן הכ' לחכמי' והם התירו לקרובי מלכות ע"ש וא"כ בפאת הראש דמפורש בתורה דאסור להקיף פ"ר אם כן גם הר"מ מודה דאסור משום שלום מלכות. ולי קשה גם כן ע"ד הט"ז דזה דבר ידוע דהלאו ובחוקותיהם כו' הוא בכל דור ודור משתנה מלבושיהם ובודאי אם בימים הראשונים היו לובשים מלבושים אחרים ועתה לובשים בגדים אחרים בודאי אסורים לישראל לילך כמלבושים ההם אשר נהגו בהם עתה וכ"ה בלשון הר"מ פי"א ה"א אין הולכין כו' כדי שיהי' ישראל מובדל וידוע במלבושו כו' ונ"ל פשוט דמותר לישראל לילך במלבושין הקודמין אשר העכו"ם

עזבו עתה כיון שהישראל ניכר במלבושיו. וגם מצד הסברא נ"ל דזה תלוי בכל מדינה ומדינה שלא יהי' לבוש בבגדים כדרך שהעכו"ם בני המדינה לובשים ואם כן לדעת הט"ז ח"ו לומר אם יהי' דור שהעכו"ם לא יגלחו הפאות שיהיו הישראל מגלחים הפאות או עתה שבמדינות טורקייא מגדלים העכו"ם זקנם יהיו הישראלים מותרים להשחית זקנם ח"ו וראה ובדוק לשון הר"מ גבי חוקות העכו"ם כתב אין הולכין בחוקות העכו"ם ולא ידמו במלבושיהם נראה שהתורה אסרה לפי הדור ובפי"ב גבי פאה וזקן לא כתב כדרך שעכו"ם עושין אלא בל' הזה כדרך שהיו עושין העכו"ם היינו העכו"ם בזמן מ"ת ע"כ נראה בעליל שהר"מ יהיב טעמא על מצות התורה כמ"ש כ"פ כמבואר בב"י אבל ח"ו לומר שדעתו שמשום חוקות עכו"ם אסור אם כן הי' מותר לדור מן הדורות שלא היו העכו"ם עושין כן ואדרבא אם יהי' חוק העכו"ם לגדל זקנם או לגדל פאות אם כן הישראלים אסורים לעשות כן וח"ו לומר כן בדעת הר"מ ע"כ נ"ל ד' הב"י נכונים. והנה אם חוק העכו"ם ג"כ לגלח זקנם או פ"ר חוץ לאיסור המיוחד בודאי לוקה הישראל משום חוקות העכו"ם גם כן כמבואר בר"מ גבי חוקות העכו"ם דאם מגלח מכנגד פניו כו' ע"ש. וגם נ"ל פשוט דלוקה ג"כ אף שלא בתער כיון דהוא חק העכו"ם אך אם אינו חוק העכו"ם רק משום לאו המיוחד נוהגים בו דינים המבוארין כאן דהיינו בתער וא' המקיף כו' אבל משום חוקות העכו"ם בודאי א"ח המקיף ועוד דינים המבוארים כאן ופשוט:

סעיף ב

שא' המגלח כו' אבל לא סייע כו'. כ"ה גם בר"מ מהש"ס דמכות דתני תנא כו' א' המקיף וא' הניקף לוקה ומקשה הש"ס הא הוי לשאב"מ ומתרץ רבא במקיף לעצמו וד"ה ולוקין שנים משום מקיף ומשום ניקף ורב אשי מתרץ במסייע כו'. והנה לענד"נ דגם ר"א מודה לרבא דמקיף לעצמו חייב שתים ע"ש ברש"י דקרא או משום דהוא ל' רבים או דשמעינן לקרא הכי אך ר"א דחוק אצלו לאוקמי הברייתא בחד גברא ע"כ מוקי במסייע אבל הא מודה דמקיף לעצמו חייב שנים. אך כעת לא ראיתי לר"מ שיביא זה דאם מגלח לעצמו ילקה שתים ולא ידעתי למה ולעיל פ"ג בה' עכו"ם כ' הר"מ דהעושה אליל לעצמו לוקה שתים וכאן לא הביא זאת ומצאתי במשנ"ח הביא בשם הפר"ח כמ"ש שהר"מ מודה בזה ובס' הנ"ל הרגיש בזה שהר"מ השמיט זה נראה דלא ס"ל כן וע"ש שחילק בין הך דלעיל לעושה אליל:

סעיף ג

אבל לא סייע כו' אינו לוקה כו'. ע' בהשגת הראב"ד כתב דלאו איכא גם בלא סיוע רק דאינו לוקה מחמת דהוי לשאב"מ ובכ"מ כתב כיון דלא עביד מעשה כלל אינו עובר

בלאו ובאמת בגמ' משמע דעובר ובתשו' ח"צ תמה על הכסף משנה דכמה לאוין יש לנו שאין בהם מעשה ואין לוקין מכל מקום עוברים בלאו ועיין במשנ"ח פלפל בזה ובסדרי טהרה סי' קצ"ח מביא בשם ריטב"א מכות דגם בלא מסייע כלל יש בו לאו רק דאין לוקין וכ"כ תוס' ב"מ בסוגיא דשלד"ע ד"ה איש. וע' ט"ז ביו"ד כ' דגם לענין שבת אסור משום מסייע ובנה"כ השיג עליו דוקא כאן דיש לאו על הניקף רק דאין בו מעשה אם כן אם מסייע הרי עביד מעשה אבל בעלמא מסייע אב"מ ובח"צ סי' פ"ב השיג על הנה"כ וע' מג"א סי' ש"מ ובס"ט ובאחרונים. ונראה דמיירי דא"א להתגלח בלא סיוע דידי' אבל אם גם בלא סיוע דידיה הי' יכול להתגלח אין לוקין אף אם סייע להכלל של הרהמ"ח כ"פ בזה החיבור דכל לאו שאפשר לעבור בלי מעשה אף אם עשה מעשה אין לוקין אלא דמיירי דבלא הסיוע דידיה לא הי' אפשר להתגלח והוי עתה מעשה כמ"ש השעה"מ החו"מ. ולסברת הרב המגיד ה' שכירות דכ"ה דמשכחת לה מעשה אף היכי דלא עביד מעשה אלא דיבור מכל מקום לוקין אם כן כאן אפילו סייע קצת ונאמר דמסייע אב"מ כ"ה שהי' יכול להתגלח בלא סיוע שלו מכל מקום כיון דלפעמי' משכחת לה מעשה גדול דבלא דידיה לא היה יכול להתגלח אם כן לוקה אף במעשה כ"ד דלא גרע מדבור להה"מ (ופשוט להה"מ על כל פנים צריך קצת מעשה או דיבור דעקימת שפתיו הוי מעשה כ"ד אבל בלא מעשה כלל וכלל פשיטא שאין לוקין להה"מ אף דמשכחת לה במעשה כדמוכח מכמה דוכתא כ"נ פשוט וע' מ"ל ה' מלוה פ' ד' ה"ו). ולפמ"ש לדעת הרהמ"ח דמיירי דא"א להתגלח בלתי סיוע דידי' אם כן הוי כמו זה אינו יכול וזה א"י אם כן אפילו בשבת כה"ג הוי מסייע וחייב כמבואר בש"ס ור"מ ומצאתי בתשו' ח"צ שם כתב זה. ולדידי מוכרח הוא לדעת הרהמ"ח דמיירי בהכי ע"ש. אך מכל מקום ד' החי"צ צ"ע כי יש לחלק בין הפרקים ואין כאן מקומו:

סעיף ד

והמגלח את הקטן כו'. וכ"פ הרי"ף והר"מ כר"ה דלא אתקש מקיף לניקף והמקיף חייב וע' תוס' נזיר פ' שני נזירים ושבועות ג' האריכו בזה וע"ש שכתבו אליבא דר"ה דיהי' אסור הישראל להקיף אפילו עכו"ם ואפילו אשה ועיין שם מה שכתבו דלנכרי שרי ולאשה מסתפקים ורוב הפוסקים מתירין ועיין ביו"ד סי' קפ"א:

סעיף ה

פחות מארבעים כו'. כ"ה הגירסא בר"מ והסמ"ג והטור הי' להם גי' אחרת ד' שערות ועיין בכ"מ וב"י סי' קפ"א מה שהקשה סמ"ג על הר"מ מתוספתא ומה שהקשה הב"י ע"ש ובר"מ. מכל מקום צע"ק אמאי לא הביא הר"מ דין התוספתא התולש מפאה א"ח

אלא בתולש שני שערות ועיין במשנ"ח ובאמת בתוספתא מבואר דגם לענין נזיר והר"מ בעצמו פסק בה' נזירות דגם בשער א' עובר בלאו ע"כ כאן נמי אם לא הי' לו אלא שיעור פאה ואח"ז אפילו נטל שער א' ג"כ חייב משום מקיף ע' בב"י באריכות מדין שיעור פאה ובמשנת חכמים שם:

סעיף ו

ומותר לגלח כו'. כ"ה דעת ר"מ שם דאתקש לפאת הזקן ועיין במכות גבי פאת הזקן מבואר שם דבמספרים ליכא פלוגתא כלל כיון דלא הוי השחתה אלא במלקט וברהיטני דאיכא השחתה רק דאינו דרך גלוח ע"כ ר"א מחייב וחכמים פוטרין והלכה כחכמים ולשיטה זו שוה פאת הראש לזקן וע' תוס' שבועות ד"ב ע"ב ג"כ מוכח מדבריהם דבמלקט ורהיטני יותר יש סברא לאסור מבמספריים אם כן צריך עיון גדול על הר"מ דכאן וגבי השחתת זקן כתב דמותר במספרים ולא נקט יותר רבותא דאף במלקט ורהיטני דפליג ר"א מכל מקום שרי דהלכה כחכמים ובסוף דבריו שכ' שלא נאסר אלא בתער מבואר שם במלקט ורהיטני שרי מכל מקום בתחלה למה כ' דוקא במספרי' אדרבה ה"ל לאשמועי' רבותא דאפילו מלקט ורהיטני וכן לקמן גבי זקן. ובכ"מ רשם על מותר ללקוט במספרי' שהיא פלוגתא ופסק כרבנן ובאמת במספרים ליכא פלוגתא ואפשר הכסף משנה אסוף דבריו סמך ומכל מקום ה"ל לרבינו הר"מ והרהמ"ח לבאר זה זו שיטת הר"מ והסמ"ג והרהמ"ח ועוד ראשוני' עבב"י אבל דעת תוס' פ"ק דשבועות ופ"ו דנזיר והרא"ש במס' מכות דאף במספרים דל"ה דרך השחתה (אך על כל פנים כעין תער בעינן דליהוי סמוך לעיקרו דאל"ה לא יהי' רשאי לקצר שערות הפאות) ומכ"ש במלקט ורהיטני חייב מלקות גבי פיאות הראש וכן נראה מהתוספתא הנ"ל דהתולש ב"ש חייב מבואר דאף ביד חייב וכ"ה בר"מ פ"ז דנזירות הי"א גבי נזיר דא"צ תער דוקא רק אם סמוך לעקרי' וכן התולש חייב וראיתי בס' תח"ס מביא בשם חותנו הגאון החסיד ר"ע איגר שהעיר לפ"ד אם אין לו אלא שיעור פיאות וכן לשיטת הב"י המבואר בש"ע כמה היא השיעור אם כן אסור לתלוש ביד לשיטה זו אם כן לפי מה דקיימא לן נזיר חופף כו' אבל לא סורק דהוי פ"ר אם כן באותו המקום הפאה אסור לסרוק דיתלוש שערות ואין הספר ת"י וע"ש:

סעיף ז

ומ"מ אסור להם לגלח הזכר כו'. כ"ה ל' הר"מ וע' ראב"ד כתב דהוא איסור דרבנן וע' כ"מ. ולדידי ק"ל מאוד עיין בסוגיא דשני נזירים ובתוס' שבועות ד"ג מבואר שם בין ר"ה ובין ר"א מודים דניקף חייב בכ"ע אף דהמקיף אשה או עכו"ם אם כן הא קי"ל ביבמות ופסקה הר"מ ורוב ראשונים דאסור להאכיל לקטן איסור דאורייתא בידים דנפ"ל מן דם

ושרצים עיין בכ"מ ובר"מ ובטוא"ח סי' שמ"ג אם כן למה לא יהיה איסור דאורייתא להקיף הקטן והיאך מוקי שמואל באשה וקטן להקיף להו אפילו גדול כמבואר בתוס' והא הוא א"ד להאכיל בידים נבלות לקטן וכן בב"מ דאמר לאשה אקפי לי קטן דמבואר דלאו בת חיובא היא הא מכל מקום אסור דאורייתא וצריך עיון גדול. וע' תוס' שבועות דלר"א לכתחלה שרי להקיף את הקטן אפילו גדול ואיני מבין הטעם כיון דמוזהרים עליו שלא להאכילו בידים. ושוב האיר השי"ת את עיני ופתחתי השעה"מ וראיתי שהרגיש בזה ומבואר שם דכאן התירה התורה בפי' לר' אדא ב"א להאכילו בידים וע"ש גם כן מה שפלפל בסוגיא דהלכה היא בנזיר היאך עביד הקפה וגם מצאתי בפרי מגדים או"ח סי' שמ"ג העיר בזה מכל מקום נ"ל דלדינן דקיימא לן כר"ה דגדול דמקיף הקטן חייב אם כן אפשר הוא א"ד לאשה להקיף הקטן אך באמת ר"ה בעצמו אמר דחובה מגלחת להו וצ"ע:

סעיף ח

והעבדים כו' הואיל ויש להם זקן. כ"ה ג"כ דעת הר"מ ועיין כסף משנה ולחם משנה ומ"ל הקשו ע"ז דמסקנת הש"ס דלאו מחמת טעמא דאשה אין לה זקן פטורה אלא דיליף פאת פאת מב"א להכי נשים פטורים והו' גזירת הכתוב אם כן גם עבדי' לא יהיו חייבים וע' מל"מ פ"י מהלכות מלכים ובד' התוס' פ' החובל לענין עבדים:

סעיף ט

ומצה כו'. וה"ה שחיטת הפסח וכ"ה בר"מ כאן והיינו שחיטת פסח ראשון ואכילתו דפ"ש פסקינן דרשות בנשים עיין בה' ק"פ:

סעיף י

שני צדעיו כו' לא יתחייב שימנו כו'. מכל מקום נ"ל דהיינו כמו עבירה א' שיש בה הרבה איסורים כמו נבלה אף שאין בה כ"א מלקות א'. ונ"מ לפמ"ש הר"ן ביומא גבי מאכילין הקל דמחללים שבת ולא יאכילוהו נבלה דבכ"פ עובר על נבלה וחמור יותר משבת ע' בשער המלך אם כן ה"נ חמור יותר מאיסור כרת כיון שיש בה ב' מלקיות אף שאין בה אלא לאו א'. ובזה מיושב לי ד' רש"י ביבמות ד"ה ע"א דרוצה שם הש"ס להוכיח דעדל"ת מראשו גבי מצורע דדוחה הקפת הראש. וברש"י ד"ה וקסבר מסיים ולפיכך אצטריך עליה דלא תימא דעשה דיבום דחי לאו דאחות אשה והוא תמוה דלאחר מסקנת הש"ס מקשה הגמ' נהי דעדל"ת מכל מקום ל"ת שיש בה כרת מנלן וגם בריש הסוגיא מבואר מנלן דעדל"ת ועוד ל"ת שיש בה כרת וע"ז סובב הסוגיא אם כן מנלי' לרש"י כאן דה"א דידחה לאו של אחות אשה ל"ת שיש בה כרת הא לא מוכח אלא לאו גרידא. ולפמ"ש

ניחא דלהס"ד של הש"ס דיכול לילף מראשו אם כן כיון דהוא לאו וב' מלקיות ממילא עוד חמור מכרת וא"כ כי היכי דגלי קרא דעשה דל"ת כזו אם כן ממילא דל"ת שיש בה כרת ג"כ אבל הש"ס דחי דמראשו לא יליף דהנהו לאוי קילי דישנם בשאלה ואינם שוה בכל ואח"ז יליף מציצית ובציצית ליכא אלא חד לאו מקשה הש"ס שפיר נהי דדל"ת ל"ת שיש בה כרת מנלן דל"ת שיש ב"כ חמור מל"ת גרידא ולפמ"ש אליבא דאמת דפסקינן דעשה א"ד לאו שיב"כ אם כן ה"ה אין עשה דחי ב' לאוין או לאו שיש בו הרבה איסורין חוץ מלאוין כי הנהו דקילי או מחמת דאינו שוה בכל או איתא בשאלה כמבואר בנזיר בתוס' ד"ה ואי כ' רחמנא דמ"א ע"ב דאין חילוק בין חד לאו לתרי לאוי לענין שנדחין היינו בהני לאוי דקילי אבל לאוין החמורין אפשר דאין שני לאוין נדחין מפני עשה כמו עשה שיב"כ לס' הר"ן יומא ומצאתי בס' שושנת העמקים כלל ב' פלפל בזה אי עשה דחי ב' לאוין וכ' ג"כ דאין ראיה מנזיר כמש"ל ואין כאן מקומו להאריך. ודע דלפמ"ש לעיל דבשיעור הפאה אם עוקר רק ב' שערות חייב אם כן היאך דחי עשה דגילוח מצורע לאו דהקפה הא ל"ה בעידנא דחייב על הקפה בתחלת גילוח ומצות גילוח המצורע אינו אלא בסוף דאם הניח ב"ש ל"ק מצות גילוח עיין ר"מ הט"צ. אך באמת מחמת דא"א בע"א כסברת התוס' בזבחים גבי ועצם לא תשברו בו והובא במ"ל ובט"א מאריך בזה לענין כלאים בציצית והדברים ארוכים ואין כאן מקומו:

מצוה רנב

סעיף א

שלא לגלח פאת הזקן כו' פיאות כו'. להרחיק כל ענין ע"ז ע' כ"ז בר"מ פ' הנ"ל ובטויו"ד סי' קפ"א ואם גילח במספרים פטור נראה מדבריו דאסור ע' כ"מ כ' דעת הר"מ דמותר אף לכתחלה וגם מצד הסברא נראה דמה גבי פאה דיש שיטות דחייב אפילו בלא תער כ' הר"מ דמותר אף לכתחלה מכ"ש גבי זקן דכ"ע מודים מותר אף לכתחלה ויתר הדברים עיין במצוה הקודמת דשוין הם לכל דיניהם:

מצוה רנג

סעיף א

שלא לכתוב כו' ואין החיוב כו'. לא נתבאר בדברי הרהמ"ח אי צריך הקעקע להיות קודם ואח"כ הרשימה או אף להיפוך דאם הכתיבה קודם ג"כ חייב והנה הר"מ וסמ"ג כתב הכ"ק שישרוט על בשרו ואחר ממלא כחול וכ"כ הר"מ בלשון זה ומאחר שיכתוב

כו' אחר השריטה כו' נראה דדוקא הוא וע' רש"י מכות כ"א שפי' דהכתיבה היא תחלה ואח"כ השריטה וע' ש"ך סי' ק"פ כ' על ל' המחבר שהוא כל' הר"מ דה"ה כותב תחלה נראה מדבריו דאין חילוק בין כותב תחלה ובין קעקע תחלה ול"ד נקט ובמשנ"ח הביא בשם רש"ל ובשם הר"נ והרע"ב דדוקא קעקע תחלה ואח"כ כתב חייב אבל אם כתב ואח"כ קעקע א"ח. והנה אם קעקע ולא כתב או כתב ולא קעקע א"ח אך אינו מבואר בר"מ אם יש איסור דרבנן אך מלשון פטור נראה דאיכא איסורא כמ"ש הרהמ"ח לעיל מ' רנ"ב גבי זקן אך דעת הכסף משנה שם ג"כ דמותר לכתחלה ובמשנ"ח כתב דמלשון הר"ם שלא כ' כאן מכות מרדות נראה דמותר לכתחלה ואין זה דיוק דגם לעיל לא כתב מ"מ. וע' תוס' גיטין כ' ע"ב כתבו לענין גט שם דמוקי הש"ס בכ"ק דהיינו כ' שא"י למחוק נראה מדבריהם דאיכא איסורא מדרבנן וכ"כ הב"ש באה"ע דאפילו כתב ולא קעקע הוי איסורא דרבנן וצ"ע בזה דלפ"ז אסור לכתוב על בשרו רשימה וע"ש במשנ"ח ובאמת אף האיסור דרבנן אינו אלא בכ' קיים וא"י למחוק כמו השריטה בעצמה וכן גבי גט דבעינן שא"י לזייף ע"כ אסור אפילו בכתיבה לחוד אבל כתב בעלמא על גופו או בדיו או בסיקרא אין כאן איסור כ"נ פשוט. ולפי זה אין ראיה מ"ש המשנ"ח דפוק חזי מאי עמא דבר שעושה רשימה ובאמת לא ראיתי משום ישראל שיעשה רשימה שלא יוכל למחוק על גופו ע"כ נראה דהוא איסור דרבנן כדעת התוס' ומהר"מ נר' ג"כ כן ומלשון המשנה א"ח ע"כ אין להקל וע"ש ברש"י שכתב דלר"ש דא"ח עד שיכתוב שם ע"ז ומכל מקום מודה ר"ש דאיסורא איכא בכל גווני ולכאורה מנ"ל לרש"י אע"כ מלשון א"ח נראה דאיסורא איכא אם כן לת"ק נמי מלשון א"ח נראה דאיסורא איכא כ"נ פשוט:

סעיף ב

קעקע ולא כתב כלומר שרשם כו'. ט"ס יש כאן וכצ"ל קעקע כו' כלומר ששרט על בשרו ולא רשם וכתב ולא קעקע כגון שרשם ולא עשה שריטה. והנה דעת הר"מ והסמ"ג והרהמ"ח וטור ורוב הפוסקים דבכ"ע חייב בכ"ק כת"ק ועיין ב"י שם מביא בשם רי"ו דיש פוסקין כר"ש דאינו חייב מלקות אלא אם כותב שם עכו"ם. ולכאורה קשה האיך שבקו לת"ק והיא סתם משנה ופסקו כר"ש ונראה כיון דר"א ור"א פלפלו אליבא דר"ש וגם הברייתא דבר קפרא סוברת כר"ש ע"כ פסקו כוותי' ונ"ל דגם הרי"ף סובר דהלכה כר"ש שהביא בהלכותיו פלפול דר"א ור"א ואין דרכו להביא פלפול אליבא דתנא דלית הלכתא כוותיה נראה מדבריו דפוסק כר"ש והר"מ ז"ל נטה מדבריו כאן ול"מ לאחרונים שהרגישו בזה ועיין ברי"ף ס"פ כל הנשבעין כתב דהלכה כת"ק ע"ש עכצ"ל כמ"ש כיון דאמוראים פלפלו בדבריו כמבואר בכ"מ. והנה מבואר במכות שם פלוגתת אמוראים

יש סוברים דאסור ליתן אפר מקלה ע"ג מכתו ועיין רש"י כתב דהאפר מקעקע אח"ז ונשאר רושם ור"א מסיק דמותר דמכתו מוכיח ופסקו התוס' כר"א וכ"פ בטור. והנה לדעת רש"י דאף רשם קודם הקעקוע ג"כ איסור דאורייתא אם כן הוי זה כ"ק גמור ולמה אמרו שם דנראה ככ"ק וגם ר"א למה מתיר ואפ"ל דהוי דבר שאינו מתכוין כי הוא עושה זאת רק למכה ופ"ר לא הוי דאפשר שלא יקעקע אם כן אינו אסור רק משום מ"ע ור"א סובר דמכתו מוכיח עליו וליכא משום מ"ע ולהר"מ בלאו הכי ניחא כיון שרשם בתחלה אינו איסור דאורייתא רק שנראה וע"ג מכתו ש"ד ועיין בב"י כ' דהר"מ השמיט ד"ז נראה דסובר כר"א דאי הוי אוסר הי' כותב ד"ז. ומכל מקום צ"ע דאדרבה מדסתם נראה דאין היתר ולפמ"ש ניחא דלהר"מ ליכא איסור ודין מ"ע לא כ' כלל ע"כ השמיטו וממילא מותר. ועיין בס' יד הקטנה כ' דאף להר"מ דא"צ תמונת אותיות מכל מקום צ"ל איזה רושם וכ"כ בס' משנ"ח דצ"ל אות שלם או רושם שלם אבל בשריטה בעלמא אין סברא לחייב עליה רק מדרבנן אסור ע"כ סובר ר"א דמכתו מוכיח ש"ד וצ"ע בדינים אלו דהם איסורי תורה לגבב קולות בזה במקום שהראשונים סתמו וע"ע שם בתוספתא הובא בב"י ובש"ע יו"ד הרושם על עבדו שלא יברח פטור ורמ"א כתב דמ"מ איסורא איכא ועיין תוספתא מכות סובר התוספתא כר"ש דדוקא לעכו"ם חייב אם כן איני מבין שיהי' סברא דעל עבדו יהי' פטור על שכותב בו שם עכו"ם בשביל שלא יברח וצ"ע. ודברי התוספתא שם קצת מגומגמים ועיין בס' ג"פ סי' קכ"ד כ' טעם לד' התוספתא דלא חייבה התורה אלא כשעושה הכ"ק משום הכתיבה גופא כחק העכו"ם ובעושה בעבד כדי שלא יברח אין כוונתו לכך ומתרץ בזה דגם בגט אם כתב כך לא עבר וע"כ מתורץ שם ק' הב"ש דהעדים פסולים דהאמת בכה"ג לא עבר וע"ש עוד שכ' דהוי דבר שא"מ ומלאכה שאצ"ל וצ"ע ואין כאן מקומו:

סעיף ג

וכתב אפילו אות א' כו'. כבר הבאתי לעיל דבר"מ ושאר ראשונים אינו מבואר דוקא אות אלא רשימה בעלמא ג"כ חייב ע' לעיל:

סעיף ד

ואם רשמו כו'. אלא אם כן כ"ה ג"כ לשון הר"ם ועיין בב"י ובכ"מ שם שלא מצא ד"ז מפורש וכתב דאפשר אינו חייב אלא הכותב וכתב שהר"מ למד מהקפת הראש ובאמת בתוספתא דמכות מפורש דין זה דהכותב על בשר חבירו שניהם חייבים ונדפס בספרי הרי"ף וז"פ דצריך סיוע כדי להיות בו מעשה אבל בלא מעשה אינו לוקה רק עוברים בלאו הכל כמו לעיל בהקפת הראש וד"ז נלמד מדכתיב בלשון רבים לא תתנו כמו לא

תקיפו וע"ש במשנ"ח דלהסוברים בהקפת הראש דגם לעכו"ם אסור להקיף כאן גם כן דינא הכי ושאר דינים המבוארין שם שייכים ג"כ כאן חוץ דבדין זה נשים שוים לאנשים ע"ש. ומ"ש הרהמ"ח לאו שאב"מ אבל אם עשה מעשה וא"א מבלי מעשה כתבו לעיל כ"פ:

מצוה רנד

סעיף א

לירא מן המקדש. עיין ר"מ פ"ז מהבהב"ח ה"ה כ' לא יקל את ראשו כנגד שער מזרחי של עזרה והכסף משנה ציין להש"ס פ' הרואה במשנה וגם בה"ז כתב הר"מ והביאו הרהמ"ח לקמן דאף בחורבנו לא יקל ראשו נגד שער מזרחי ולא הגביל מקום מהיכן אסור ואח"ז בה"ח כתב בזמן שבהמ"ק בנוי אסור להקל ראשו מצופים ולפנים וברואה ובאין גדר ולא כתב כאן נגד שער המזרח נראה מדבריו דמצופים ולפנים ורואה ושאר התנאים א"צ תנאי זה נגד שער המזרח ולעיל דכתב שער המזרח לא כתב שום תנאי נראה דנגד שער המזרח אסור בכ"ע ובפי' כ' וגם הרהמ"ח דאף היום שהמקדש חרב בעונינו אסור להקל נגד שער המזרח ע"ש בה"ז. ובאמת תמוה לי מאוד הא במשנה על האידנא דלא יקל כו' נגד שער המזרח מבואר בגמ' דס"א אר"י א"ר ואתמר נמי לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים וברואה ואין גדר ובזמן שהשכינה שורה מבואר בהדיא דנגד שער המזרח צריכים לכל התנאים וצריך שיהיה בהמ"ק קיים ואיך כתב ז"ל דאסור אף האידנא ולא הגביל מקום ושלא כנגד שער המזרחי נראה דאין איסור אף מן הצופים לפנים כי האמוראים לפרושי המשנה קאתי ע"ש דוקא נגד שער המזרחי אסור בתנאים הללו וצריך עיון גדול שלא הרגישו בזה נ"כ הר"מ ז"ל. (ועיין בלשון הר"מ שכ' נגד שער מזרחי של עזרה שהיה שער נקנור וברש"י במשנה שם כ' נגד מזרחי של הר הבית שהי' כנגד קה"ק ע"ש) והנה דין וברואה שכ' הר"מ פירש"י בברכות פרט למקום נמוך שאין רואה והנה במס' זבחים דקי"ח גבי שילה שנאכלין ק"ק ומע"ש בכל הרואה שם בעי ר"פ עומד ורואה יושב ואינו רואה מאי ור' ירמיה בעי עומד ע"ג הנחל ורואה בתוך הנחל ואינו רואה מאי והנה אבעיות הללו לכאורה אין שום נ"מ האידנא דמאי דהוי הוי כי ירושלים אין אחריה היתר וכה"ג מצינו אבעיא בחולין גבי אברי בשר נחירה שהכניסו ישראל לארץ דאין נ"מ בשום זמן והנה רש"י פי' בחולין דרוש וקבל שכר אם כן ה"נ. אבל הרא"ש שם שכתב דוקא למסבר קראי אבל לקבוע אבעיות בש"ס בדבר שאין שום נ"מ לא מצינו ע"כ הוציא הרא"ש שם נ"מ לענין אדם שאסר כו' אם כן מה

יענה הרא"ש לאבעיות המבוארות בזבחים. עכצ"ל דהאבעיות נ"מ לנידון דידן דאסור ברואה אף האידנא לשיטת הר"מ ואף לפמ"ש דדוקא בזמן המקדש נ"מ כשיבנה בהמ"ק ב"ב אם כן אבעיות אלו אם עומד ורואה או ע"ג הנחל כו' אם נקראים רואה לענין זה והנה האבעיות שם לא אפשיטא וא"כ כיון דמורא המקדש דאורייתא בודאי לחומרא אזלינן דגם בכה"ג מיקרי רואה ומכל מקום צ"ע שלא הביא הר"מ האבעיות כדרכו בכ"מ שכותב אבעיות וכותב שהוא ס' הו"ל לכתוב כאן נמי שהוא ספק והנה לפמש"ל שדברי הר"מ צ"ע שאסור היום בזה"ז להקל ראשו נגד שער המזרח ניחא דהטור והש"ע השמיטו ד"ז כי אינו נוהג היום ואלו היו סוברים כהר"מ הנ"ל ה"ל להביאם ועיין בהל' הרי"ף דמביא מימרא זו ואפשר דכוונתו להתיר האידנא ע"כ הביא דוקא בשכינה שורה:

סעיף ב

במקלו כו' ובמעות כו'. רש"י פי' כן באפונדתו היינו מעות הצרורים והר"מ והרהמ"ח שהביאו דין זה בפ"ע סוברים כפי' הב' שכתב הרע"ב על אפונדתו היינו בגד שלובשים לקבל הזיעה שלא יטנף שאר בגדים וגנאי לאדם לצאת באותו בגד לבדו ולפי פירושם מעות הצרורים אינו נזכר במשנה וד"ז מבואר בתוספתא דברכות וע' רש"י ברכות דף ס"א ע"ב ובתוס' ב"מ כ"ו ובתוס' פסחים דף ז' כתבו דוקא מעות צרורים בסדינו בפרהסיא אסור דנראה כמוליך לסחורה אבל בידו שרי ויש קצת שינוי לשון בין דהתו"ס דב"מ ותוספות פסחים עיין הגהת הגאון מרי"פ עה"ג ומ"ש הרב המחבר ובמנעלו ע' מ"ל שם העיר שהר"מ לא הביא דינים המבוארים בשבת גבי קיטע דסמוכות שלו נכנסים בהם לעזרה דלא אקרי מנעל כסא וסמוכות שלו נכנסים בהם לעזרה ע"ש בס"פ במה אשה דנראה קצת דוקא נעל דהוא בכ"מ נעל כגון לענין חליצה ולענין יום הכפורים אסור לכנוס בו אבל אם אינו ראוי לחליצה כגון שאינו של עור אפשר דמותר ואי"ה אשנה פ"ז. ודע מ"ש לעיל לענין קלות ראש פי' הר"מ בפי' המשנה שלא ירבה בשחוק ובדברי שעשועים.

סעיף ג

ולא יעשנו קפנדריא כלומר כו'. ע' ברכות שם מבואר הנכנס לבהכ"נ ע"מ שלא לעשות קפנדריא מותר לעשות קפנדריא ונראה דוקא בהכ"נ אבל הר הבית דחמור יותר לענין מנעל ורקיקה מודה דאסור וכ"נ מדדייק דוקא בהכ"נ והר"מ השמיט הך דינא גם לענין בהכ"נ ע"ש בכ"מ פי"א לענין תפלה ואם נכנס להתפלל מבואר גם כן שם דמותר לעשות וי"ג מצוה וד"ז מביא הר"מ שם וגריס דמותר אם כן אפשר בהר הבית דחמור לא ובש"ס

הראי' מפסוק מבהמ"ק וזה להגורסים מצוה אבל להגורסים מותר אפשר אין ראיה משם אם כן אפשר אסור בהר הבית דחמור וצע"ק:

סעיף ד

וביארו ז"ל כו' כ"א למלכי ב"ד בלבד כו'. וכ"ה בר"מ נראה דהוא בכלל מורה המקדש והוא מן התורה ובהר הבית מותר לישב כמבואר בגמ' בכמה דוכתא ביומא גבי כה"ג ובסוטה גבי מלך. ונ"פ דמורה המקדש היא מן התורה אך הכתוב מסרו לחכמים באיזה ענין נקרא מורה והם חילקו לפי קדושת המקום בהר הבית אף על פי שמוזהרים ג"כ על מורה המקדש מכל מקום ישיבה אין גנאי רק שאר דברים המבוארים ובעזרה דהי' מקום מקודש יותר אף ישיבה היא גנאי וע' מ"ל הביא בקיאות אם האיסור ישיבה ד"ת או דרבנן ומביא בשם רש"י סנהדרין דהיא הל"מ וברש"י יומא מבואר שם מקרא וכתב דאפשר דהוא אסמכתא וע"ש שמביא בשם רש"י בסוטה שפי' דאין כבוד שמים בכך נראה דהיא מדרבנן וכתב דאפשר דרש"י יהיב טעמא על מה אסרה התורה הישיבה וכ' דכן מוכח ממ"ש רש"י חוץ ממלכי ב"ד שחלק להם המקום כבוד נראה שהיא מה"ת. ולדידי אין ראיה דאפשר דהיא מדרבנן מכל מקום כיון דחזינן דמפורש בקרא דוד המלך ישב אם כן לא היה כח ביד חכמינו זכרונם לברכה לאסרו כמ"ש הט"ז יו"ד סי' קי"ז ובה' יוה"כ ובח"מ וסברת הכסף משנה בה' מלכים אף דגזרו דמלך לא דן ולא דנין מכל מקום כיון דכתיב ב"ד דינו לבוקר משפט אם כן לא הי' כח ביד חכמינו זכרונם לברכה לגזור עליהם דבר שהוא מפורש וכאן מהר"מ והרהמ"ח נראה שהיא מן התורה מחמת מורה המקדש וע"ש שמביא בשם תוס' זבחים שנסתפקו בדבר אם היא דאורייתא וביומא נר' מדבריהם דהיא אד"א וע' תוס' יומא כתבו דהכהנים מותרים לישב בשעת אכילת קדשים כיון דהיא צורך עבודה או כיון דכתיב למשחה כדרך שהמלכים אוכלים והר"מ והרהמ"ח אין דעתם כן נר' דס"ל כתי' התוס' שם דיושב אוכל היינו בקדשים קלים וע' תוס' סוטה שם באריכות וע' שם בתוס' והובא במ"ל כאן דאף בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש אף דא"ח שם משום טומאה ואין שוחטין שם ק"ק כמבואר עיין ר"מ פ"ו מכל מקום לענין ישיבה גם שם אסור ע"ש:

סעיף ה

שיפנה או שישן. עיין ר"מ וכ"כ שם דמטיל מים מן הצופים לא ישב ופניו כלפי הקודש ועיין באו"ח סי' ג' בטור וב"י האריכו בזה

סעיף ו

וכן אסור לבנות בית תבנית היכל כו' שלחן כו' מנורה כו'. עיין ר"מ פ"ז מהבהב"ח וכבר עוררתי לעיל דנראה מד' הרהמ"ח דדין זה לא יעשה אינו אלא מפני מורא המקדש מדהביא זה בהבהב"ח והרהמ"ח כאן ופ"ג מה' עכו"ם מביא הר"מ דאסור לעשות צורת אדם וצורת חמה ולבנה וכתב שהוא מלאו לא תעשון וכו' ואינו מביא דין זה שם. ובאמת צ"ע דמבואר בר"ה גבי דמות צורות לבנה כו' ובע"ז פ' כה"צ דגם לעשות תבנית המקדש מלאו זה נפקא לא תעשון כו' וע"ש בתוס' וברי"נ בע"ז ובתוס' יומא באריכות דכולם סוברים דאביי לא הדר בי' משום אוקימתי'. וברי"נ שם מביא דיעות דתבנית המקדש כיון דאפשר לעשות כמותן אף להשהות הוא איסור דאורייתא וע"ש בר"מ דגבי צורת אדם כתב דלוקין ואח"ז גבי צורות חמה ולבנה נראה דאין לוקין. ועיין בה' סנהדרין כ' סתם דעושה אליל לנוי לוקה נראה דאף על הצורות הללו לוקין אך מכל מקום נקט בלשונו אליל נראה דהוא משום לתא דעכו"ם אבל תבנית מקדש אין לוקין מכל מקום כיון דבש"ס ממקרא א' נפקא להו על כל פנים עוברים ואפשר דהו"ל ג"כ ללקות עליו לשיטת הר"מ (ולומר דהוי לאו שבכללות היאך כתב דעל צורת אדם לוקין ולומר דזה הוי כמו מפורש במקרא ויש הרבה להאריך בכלל זה דלאו שבכללות ואין כאן מקומו על כל פנים הו"ל להביא ד"ז שם דעוברים בלאו אף על פי שאין בו מלקות) ומחמת איסור דמורא המקדש לא מצאתי דין זה ואפשר דהם מצאו המקור. אך מכל מקום וכי כעורה הוא זו מה שמבואר בש"ס דידן וצ"ע. ובגוף הדין דאסור לעשות תבנית המקדש צריך אני להתלמד בו האיך השיעור לאסור והנה רש"י בע"ז ובטיו"ד סי' קמ"א מבואר דוקא בית תבנית היכל בארכו וברחבו ורומו ואם שנה קצת שרי אם כן ק"ל מה זה השיעור לאסור האידנא דבשלמא דמות חמה ולבנה וד' פנים וצורת אדם דהם קיימים תמיד אם כן אסורים לעשות כמותו דהתורה אסרה לעשות צורות המשמשים לפניו ית' וית"ע והם תמיד במדה א' ודמות ד' פנים ג"כ דעת הש"ך סי' קמ"א כיון דעתה אחר שבא יחזקאל והפך פני השור לכרוב אסור לעשות ד' פנים כדמות כרוב וכן הדעת נותנת כיון דתורה הקפידה שלא לעשות כדמות המשמשין אם כן בכ"ז אסור לעשות כדמות המשמשין באותו זמן ואף דהש"ך מסיק דגם צורת שור אסור כיון דבשעה שנא' המקרא הי' בתבנית שור אפ"ל כיון דהי' אז צורתו ידוע אם כן אסור לעשות אף עתה אבל תבנית מקדש הנה אז בשעה שנאמר המקרא לא הי' אז בהמ"ק רק המשכן המבואר בתורה אם כן מצד הסברא היה אסור לעשות תבנית המשכן כיון שהי' משמש לפניו ית' ואח"ז כשנגנז המשכן בשעת בנין בית עולמים בודאי אסור לעשות כתבנית ב"ע וקודם לכן

ידוע דבמשכן לא הי' אולם אם כן בודאי הי' שרי לבנות אכסדרה כמו שהי' רוצה כי לא הי' צורת אולם ידוע כלל עד שמואל ודוד שדרשו תבנית המקדש והכל מיד ה' עליהם השכיל והנה שלמה המלך עשה רומו של היכל שלשים אמות ואנשי בית שני עשו רומו ארבעים כמבואר בב"ב ד"ג ועיין ר"מ הבהב"ח אם כן חזינן דנשתנה צורתו מבית ראשון לבית שני וכן בית השלישי שיבנה ב"ב אינו ידוע צורתו כמבואר בר"מ דבוני בית שני בנו מעין דברים המפורשים ביחזקאל אבל הרבה דברים סתומים הם וכשיבא משיח והשי"ת יאיר עינינו אז נדרוש מתוך פסוקים תבנית המקדש אם כן כיון שנשתנה צורתו בכ"פ איזה תבנית אסורה לנו האידנא אם תבנית המשכן או תבנית ב"ר או ב"ש או בשילה הי' תבנית אחר כי הי' בית אבנים וע' היריעות אם כן מה נדע עתה מה לאסור ולומר דכל הבנינים שהיו עד עתה אסור לעשות כתבנית כ"א דבר זה דחוק. ועוד דהיו מודיעים לנו חכמינו זכרונם לברכה צורת המשכן שילה ג"כ כדי לידע תבניתו ע"כ אלולי דמסתפינא מחבראי וכ"ש מרבותי הייתי אומר דדין זה אינו מלאו הזה רק בזמן שבהמ"ק קיים אסור לעשות כתבניתו כגון בזמן המשכן היה אסור לעשות כצורות המשכן כיון שהיה אז משמש לפניו יתב' וכן כשהיה שילה עומד וכן נוב וגבעון וכן ב"ר הי' אסור לעשות בכ"ז מהזמנים איזה תבנית שהי' דוגמת התבנית שהי' משמש אז וכן בבית שני הי' אסור לבנות כתבניתו וכן בבית שלישי ב"ב יהיה אסור לעשות כתבנית שיהי' אז כי הם משמשין לפניו ית' אבל האידנא כיון בעוה"ר אין משמשין לפניו אפשר דאין בכלל לאו הזה. ועוד ראיה לדברינו אלה דזה ידוע דעזרה לא הי' תמיד בשוה ומשנה שלמה שנינו מוסיפין על העזרה וכ"פ הר"מ אם כן מה דמות יערוך לעזרה ולא יעשה כתבניתה אלא בכ"ז שהיתה העזרה באיזה תבנית שהיתה וכן המקדש כולו אסור אז לעשות דוגמתו. והנה אני כותב זאת באימה וביראה כי הוא להקל באיסור דאורייתא נגד הפוסקים אך תורה היא וללמוד אני צריך ולא אוכל להבין אם יש איסור בזה"ז לעשות תבנית עזרה מאיזה תבנית נאסר וצ"ע בזה. והגמ' דנקטה בית דוגמא הוא דאין סברא דקודם בית ראשון דלא הי' אולם כלל הי' אסור לעשות דוגמתה ובפרט דלא ידעו הדוגמא כלל.

והנה מנורה ושלחן כיון דצורתו ידוע תמיד וד"ז א"א לשנות כי הוא מקרא מפורש בתורה וגם שלמה ואנשי כנה"ג בב"ש לא שינו אם כן אף האידנא אסור מן התורה כיון דצורתו ידוע ועדיף מד' פנים עם פני שור שפני שור לא יהיה לעולם ומכל מקום אסור דבשעה שנאמר המקרא היה אז מכ"ש מנורה ושלחן דבשעה שנאמר המקרא היה אז ויהי' ב"ב בבנין השלישי אבל תבנית המקדש שלא היה אז וגם בכל זמן מהזמנים נשתנו תבניתם מהכ"ת לאסור ובאתי בקצרה והמעיין יבין. והנה מה כחי להקל ח"ו באיסור

דאורייתא אך על כל פנים להחמיר דאסור לעשות בשום דמות בין גבהו ל' אמות או מ' אמה כי שני התבניתים האלו הי' בב"ר וב"ש וכן אסור לעשות תבנית המשכן וצ"ע מאוד. וגם אני מסתפק אם א' בנה בית יותר ארוך מהיכל דשרי או חצר יותר מעזרה ואח"ז הוסיפו על העזרה ועתה האורך החצר כעזרה אם צריך לקצר או להאריך א"ד כיון שנעשה בהיתר א"צ. והנה להסוברים דאין אסור רק העשייה בודאי כיון דנעשה בהיתר ל"ל בה אלא לדברי הראשונים ע' תוס' יומא ור"נ בע"ז דשמשין שאפשר לעשות כמותן אף שאחרים עשו לו מכל מקום אסור מן התורה השהי' אפשר דלא מהני דנבנה בהיתר ואפשר דעדיף כשנבנה בהיתר וצע"ק. והנה מנורה בז' קנים אסור לעשות אף בלא גביעים וכפתורים ופרחים כי הוא כשר במקדש בל"ז אך אם הוא של זהב דמבואר דגביעים וכו"פ מעכבים אפשר דאין איסור האידנא בלא גביעים כו"פ. וער"מ פ"ג מהב"ח אימת שהי' כשר במנורה אם כן אסור לעשות ואיזה דבר מעכב אם כן מותר לעשות ועיין בש"ע יו"ד סי' קמ"א כ' המחבר דאסור לעשות אפילו משאר מיני מתכות ואפילו בלא גביעים כו"פ נראה דקאי דוקא על שאר מיני מתכות אבל של זהב דגביעים כו"פ מעכבים אם כן מותר לעשות ובש"ך שם סקל"ו כ' דכ"ז בדיעבד כשרה אף בלא גכו"פ ובאמת בזהב מעכב ואף בדיעבד פסול ובשאר מיני מתכות עיין ר"מ פ"ג מהבהב"ח דאף לכתחילה אין עושין גוכ"פ. ובמ"ל שם דעתו דיש קפידא שלא לעשות אם כן ד' הש"ך צ"ע. ומצאתי להתב"ש בס' בכור שור עמד ע"ד הש"ך וכ' שאפילו בשל זהב אסור לעשות בלא גכו"פ ומביא ראיה ממהרי"ק ואינו ת"י כעת ובטלה דעתי להקל נגד התב"ש יע"ש בתב"ש שלא העיר כמו שעוררתי אך הוא כ' דאף של זהב דמעכב מכל מקום אסור לא כדעת הש"ך. ומה שהרגשתי היאך כתב דבדיעבד כשר כיון דאפילו לכתחלה אין עושין גביעים כו"פ בזה לא העיר התב"ש וצ"ע ע"ש בתב"ש וח"צ לענין מנורה. ומבואר בגמ' דדוקא תבנית היכל ועזרה ואולם אבל תבנית החיל והר הבית נראה דמותר והנה לפי הסוברים דהוא נכלל בלאו לא תעשו כדמות המשמשין אם כן עד העזרה והיא בכלל נקרא מחנה שכינה כמבואר בש"ס ור"מ הוי בכלל משמשין אבל חוץ לעזרה לא הוי בכלל מחנה שכינה אלא אפילו להר"מ והרהמ"ח דזה בכלל מורא המקדש ומורא המקדש הוא אפילו בהר הבית מכל מקום כבר כתבתי לעיל דהכתו' מסרו לחכמים והם לא אסרו זה רק בעזרה אבל לא חוץ לעזרה כנלע"ד. ודע דנ"פ דאף דהגמרא לא נקטה אלא צורות הבנין וצורות הכלים מנורה ושלחן ל"ד אלא אפילו כעין מזבח הפנימי אסור לעשות ג"כ דוגמתו אך נ"פ דוקא באותן שנתפרש צורתן בתנ"ך או ברוה"ק אבל שאר כלים אין איסור לעשות כמותן דכל יום הי' בביהמ"ק צ"ג כלי שרת כמבואר במשניות

והיו כמה כלים מזרקות וכפות ועוד שאר כלים היעלה על הדעת שאסור לעשות כמותן אלא דוקא באותן כלים שנתפרש צורתן והתורה הקפידה על צורתן אבל שאר דברים וכלים שהיו עושים במקדש מדעת עצמן לנוי ואין קפידא בכך בודאי אין איסור לעשות כמותן כנ"ל פשוט בעזה"י. ובמ"ש לעיל מיושב קושיא שראיתי באיזה ספר וכעת איני זוכר מקומו במה דנתן הר"מ טעם על מס' מדות שסדר רבינו הקדוש כדי שנדע לעתיד ועיין בהקדמת תי"ט למס' מדות כתב אף שיהי' בע"א מכל מקום ע"י אותו הציור מכבר נוכל לידע ולדרוש הפסוקים ע"ש והקשה הא נ"מ שאסור לעשות כבנין הזה מהלאו הזה ולפמ"ש אין כאן קושיא כי האידנא א"ע בלאו דאינם משמשין כלל וכשיבנה ב"ב יהי' אסור לעשות כתבנית שיהי' אז ע"כ צריך הר"מ לכתוב טעם אחר ואם הי' אסור באיזה תבנית שהי' פ"א והמשנה משמיענו זה ה"ל לבאר ג"כ צורת המשכן ומשכן שילה וב"ר אף שמבוארים במקרא מכל מקום כמה דברים סתומים בקרא עד שצריכין פירוש א"ו כדכתיבנא:

סעיף ז

אע"פ שהביהמ"ק היום חרב כו'. כ"ה בספרא ובר"מ והנה הר"מ והרהמ"ח לשיטתם אזלי ע' בהבהב"ח דעתו דקדושת המקדש לא בטלה אם כן בודאי מורא המקדש נוהג גם היום אבל להראב"ד דלא קדשה עכשיו והנכנס לשם בטומאה א"ח כרת והדברים ארוכים בזבחים ובמגלה ובשבועות עיין בכסף משנה אם כן אפשר דמותר לישב בעזרה האידנא וגם שאר דברים של מורא ואפשר מכל מקום מדרבנן אסור אבל מן התורה נראה דאין איסור לשיטה זו כמו שילה ואפשר כיון דאף להסוברים דלא קדשה מכל מקום אין אחריה היתר ע' תוס' זבחים ובמגלה וגם עתיד להיות הבית הג' ב"ב במקום הזה אפשר דגם האידנא מדאורייתא אסור ול"ד לשילה דנתבטלה קדושת המקום כי שם לא יהי' עוד ונבחרה ירושלים אבל ירושלים דהיא נחלה לעולמי עולמים גם האידנא נוהג מורא כנ"ל:

סעיף ח

ולא יקל ראשו כו'. עמ"ש לעיל באריכות דנראה דבזמן הזה אינו מוזהר בעשה וצ"ע:

מצוה רנה

סעיף א

שלא לעשות כו' ולא נפנה כו'. ד' הרהמ"ח צ"ע כי זה שני לאוין העושה מעשה אוב והנשאל בו והעושה הוא בסקילה מלאו זה והנשאל בו הוא נכלל בלאו לא ימצא ושואל

אוב ומנאו הרהמ"ח לקמן פ' שופטים אבל שניהם כא' לד"ה אין נכללים בלאו הזה ערש"י סנהדרין דס"ה דהנשאל באזהרה היא מפסוק הזה אל תפנו והמכשף העושה מעשה אוב היא מפ' שופטים לא ימצא כו' וע' תוס' הקשו על פירש"י דאי אל תפנו אתי על הנשאל יהא הנשאל בכרת דכתיב והנפש אשר תפנה והכרתי כו' ע"כ פירשו להיפוך דהעושה נפקא ממקרא הזה דאל תפנו והשואל נפ"ל מלא ימצא וכ"ה בר"מ פ"ו גבי העושה מלאו דאל תפנו ופי"א גבי שואל מלאו דולא ימצא. וכן דברי הרהמ"ח לקמן וצע"ק. והנה הבאתי לעיל כ"פ דהתראה צ"ל מאיזה לאו אם כן לד' רש"י צריך להתרות באוב וידעוני מלאו לא ימצא ולשואל מפסוק אל תפנו ולדהתו"ס והר"מ הוא להיפוך. ועיין במשנ"ח הקשה דברי רש"י סתרי אהדדי דבמשנה פי"ד פי' דאזהרת בעל אוב מולא ימצא ובגמ' גבי הואיל ושניהם בלאו א' נאמרו פירש בלאו דאל תפנו וע"ש שמביא סייעתא לדעת רש"י מש"ס דעירובין דאמרינן התם וכי לוקין על לאו שבאל מתקיף לה והא לוקין על לאו דאל תפנו מבואר דאל תפנו קאי לשואל דאי כפי' הר"מ והתוס' באמת אין לוקין על לאו אל תפנו בל"ז כיון דהוי לאו שניתן לאמב"ד כמבואר שם דאזיל למ"ד לאו שניתן לאמב"ד אין לוקין וע"ש דעל הר"מ לא קשי' דהוא גריס אלא מעתה אל תפנו אל האלילים בס' המצות קטן שלו ל"ת יו"ד ודהתו"ס ג"כ סותרים זא"ז דכאן בסנהדרין כתבו דאל תפנו לאוב בעצמו והלאו דשואל מלא ימצא ובעירובין הקשו תוס' שם הא הוי לאו שאב"מ ותי' דעקימת שפתיו הוי מעשה או למ"ד לאו שאב"מ לוקין עליו נראה דעל הלאו לא תפנו לוקין השואל וכאן מבואר דהלאו הזה קאי על בעל אוב עצמו ובלאו הכי אין לוקין דהוי לאו שניתן לאמב"ד ע"ש וצ"ע. ועיין עה"ת פסוק אל תפנו מבואר ג"כ מדבריו דהלאו הזה קאי על בעל אוב עצמו. והנה לדעת הר"מ פ"א מה' עכו"ם והרהמ"ח כאן דהשואל בענין שעושה מעשה לוקין וכ"ד תוס' ולפי דבריהם דלאו הזה הוא מלא ימצא כו' ובאמת בפסוק הזה נכלל ג"כ מכשף ומולך ולדעת התוס' ורש"י בשבת גבי מחמר כיון דנכלל בלאו ג"כ חייבי מב"ד הוי הלאו שניתן לאמב"ד ע' פ' ל' מה' שבת אבל לדעת רש"י ותוס' קשיא. וכבר הבאתי לעיל בשם המשנ"ח כמו לדעת הר"מ לאו כזה אינו לאו שבכללות כיון דקצת הלאוין יצאו בעצמן כגון מעונן ומנחש עיין ר"מ ה' סנהדרין פח"י כ"ה לדעת רש"י ותוספות לענין לאו שניתן לאמב"ד כיון דלאוין אלו יצאו בפ"ע ילמד על הכלל כולו דלוקין היכי דאין בו מב"ד וע"ש בס' הנ"ל באריכות. ונלע"ד פשוט לדברי הר"מ והרהמ"ח פ"ה דהנשאל וכיון מעשיו דלוקה מחמת לאו אחר לכל מר כדאית ליה אם כן אם העושה בעצמו לצרכו וכיון מעשיו חוץ חיוב סקילה מכל מקום ג"כ חייב מלקות אם התרו בו מחמת הלאו למלקות ולא התרו ביה למיתה דאין נסקל

וח"מ שוגגין חייבים מלקות והאזהרה היא מלאו דמלקין ולא מלאו זה דניתן לאמב"ד ואפשר אף אם התרו ביה למיתה ג"כ מכל מקום אין באים כאחד כי בשעת מעשה האוב חייב סקילה ואם כיון מעשיו אח"ז לוקין ונראה דאז עובר בלאו כי המעשה צ"ל בשעת הלאו אם כן אינם באים כא' חייב מלקות ג"כ ועיין בסמ"ג סי' נ"ו בל"ת כתב שבעל אוב לוקין ג"כ משום לאו דדורש אל המתי' וא"כ אם התרו בו משום לאו זה לוקין וע' ש"ס סנהדרין דמקשה הגמר' שואל אוב היינו דורש אל המתים ופירש"י למה יכתבו שניהם במק"א ומתרץ הגמרא דדורש היינו מרעיב עצמו כו' נראה דהשואל באוב לא מיקרי דורש אל המתים כ"א גם שואל בכלל למה נכתב כיון דכתיב דורש וכו' אלא הבעל אוב עצמו הוא בסקילה על מעשה והוא בכלל דורש אל כו' ג"כ וצריכים למכתב דזה בסקילה ומתענה בלחוד הוא רק בלאו:

סעיף ב

שמקטירין קטורת ידוע כו'. עיין ר"מ פ"ז ובלחם משנה באריכות ובש"ס סנהדרין שם ובכריתות נראה דאם מקטיר לשדים היינו לסייעם בכשפיו הוא בסקילה כבעל אוב ולא כחובר חבר של חיות שאינו אלא בלאו ועיין בס' בה"ז בכריתות אף שתי' זה לר"ל גם ר"י מודה בכך וכ' שזה כוונת ריי"ו מובא בב"י סי' קע"ט שכ' להדי' דהמקטר לשד לכופו חייב משום בעל אוב והב"י תמה עליו ולדידי' ניחא ובאמת הר"מ והרהמ"ח אינם מביאין זה נראה דלא ס"ל כן ועש"ך יו"ד סי' קע"ט סקכ"א תמה ג"כ על הב"י ויישב דברי הב"י דמקטר לשד עובר רק משום עכו"ם אבל במקטר לחבר נראה דהוי בכלל בעל אוב וצע"ק אמאי לא הביאו הר"מ והרהמ"ח זה דמקטר לחבר כיון דנר' דגם ר"י לא פליג בהא. ונ"פ דאף אם נימא דהמקטר לחבר ג"כ הוא בכלל ב"א מכל מקום אף לדברי הסמ"ג שהבאתי לעיל דב"א עובר ג"כ משום דורש אל המתים עיין לעיל מכל מקום דוקא בעל אוב דמעלה בזכורו אבל מקטר לחבר א"ח רק משום ב"א ופשוט:

סעיף ג

צד ע"ז כו'. ומ"מ אינו בכלל ע"ז דב"נ ודאי אינו מצווה לדידן דפרשת כישוף אינו מוזהר ב"נ וע' ג"כ בש"ך שם כתב דאי משום עכו"ם הוי רשע לכה"ת אבל משום ב"א אינו רשע לכה"ת נראה דאין בו צד ע"ז וי"ל ואין להאריך. ואפשר דאם נאמר דיש בו צד ע"ז לא גרע מאביזרי' דע"ז דיהרג ואל יעבור עיו"ד סי' קנ"ז. ומ"ש הרהמ"ח בשוגג חטאת קבוע זה לד"ה ובמצוה שאח"ז יבואר באורך אם עושה אוב וידעוני כא' בהעלם א' מהו:

מצוה רנו

סעיף א

שלא נעשה כו'. כבר כ' במצוה הקודמת דרש"י סובר דהלאו על מעשה ידעוני מפרשת שופטים לא ימצא עיין לעיל ותלמד לכאן:

סעיף ב

עצם עוף כו'. כ"ה ג"כ לשון הר"מ פ"ו מה' עכו"ם ועיין בסנהדרין דפירש"י עצם חי' ששמה ידוע ועיין ג"כ בד' הרהמ"ח פ' שופטים כ' ג"כ דהיא מין חי' והוא בר נש דטור וצע"ק. ע"ש:

סעיף ג

כל ידעוני וכו'. הרהמ"ח קיצר מאוד. והנה בר"מ פ"ז מה' הנ"ל כ' ג"כ דידעוני חייב חטאת וכבר עמדו בזה גדולי עולם הרב בעל לח"מ שם דמבואר להדיא בסנהדרין ובכריתות דלא תני ידעוני במשנה דכריתות דפליגי ר"י ורשב"ל דר"י סובר הואיל ובלאו א' נאמרו חלוקה דמיתה ל"ש חלוקה וא"כ אם עשה אוב וידעוני בהעלם א' א"ח רק חטאת א' אבל על ידעוני בפ"ע חייב חטאת ור"ל סובר דעל ידעוני א"ח חטאת כלל כיון דלית ביה מעשה וא"ח חטאת על לאו שאב"מ וערש"י שכתב כיון דהעצם הידעוני אינו מדבר בשעת מעשה רק לאח"ז לא חשוב מעשה (ולכאורה יש לדמות זה לענין פלפול של המ"ל ה' ביאת מקדש אם בתחלה באה ע"י מעשה אף אם לבסוף אין בה מעשה יש דיעות חלוקות ואין כאן מקומו) ור"י אמר כיון דמשנה דכריתות ר"ע הוא דמחייב על מגדף חטאת אף דאין בו מעשה אם כן גם ידעוני חייב לר"ע עכצ"ל כיון דבלאו א' נאמרו אבל לכ"ע לרבנן כיון דפטרו במגדף אם כן ה"ה ידעוני פטור כיון שאין בו מעשה אם כן היאך כ' הר"מ סתם דידעוני חייב והוא עצמו פסק בה' שגגות דמגדף פטור כרבנן מחמת דאין בה מעשה אף דהוי מעשה זוטא עקימת שפתיו וכאן לא הוי מעשה כלל ע"ש בסוגיא באורך. והנה באמת הר"מ פ"א מה' שגגות כ' דאם עשה ידעוני במעשה חייב וכ' הלחם משנה דתרי גווני ידעוני ובעשיית העצם זה נחשב מעשה וידעוני בלא עצם א"ח. ומה שלא תני ידעוני במשנה אף דמשכחת לה במעשה כיון דסתם ידעוני אין בו מעשה לא תני ליה ע"ש והרהמ"ח מסתם סתם ע"ש באורך. והנה הר"מ ה' שגגות פ"א פסק דהעושה המ"ג לאוין שמנה שם ובכללם אוב וידעוני חייב מ"ג חטאות וכ"כ בפ"ד מה' שגגות וע"ש במ"ל ובבה"ז שתמהו הא ר"י ס"ל דחלוקה דמיתה ל"ש חלוקה והעושה אוב וידעוני בהעלם א' א"ח אלא א' כיון דבלאו א' נאמרו והלכתא כר"י לגבי ר"ל

אם כן היאך מחייב הר"מ שתים וע"ש במ"ל ובה"ז שתירצו דהר"מ פוסק כר"ל וכתבו מהיכן יצא לו להר"מ לפסוק כר"ל נגד ר"י וגם פגול ונותר פוסק הר"מ אף דהוא מלאו א' מכל מקום חייב שתים דהוא פוסק כר"ל דחיוב מיתה שמה חלוקה וע' מ"ל ג"כ ה' מעה"ק פח"י ה"ד ד"ה ודע כתב שם עוד ראיות דהר"מ פוסק כר"ל ומהיכן יצא לו ופשוט כמו דחלוקה דמיתה שמה חלוקה מכ"ש חלוקה דלאו אף דהוי בכרת א' מכל מקום שמה חלוקה דהר"מ מחשב שם מפטם וסך ע"ש בכריתות. וע' כ"מ פ"ו מה' עכו"ם כתב דפלוגתא דר"י ור"ל פוסק הר"מ כר"י דעל ידעוני חייב והוא תמוה דלאו שאין בו מעשה הוא ואף אם נימא כדעת הלחם משנה דמיירי במעש' מכל מקום היאך כתב דהלכתא כר"י דבאמת הר"מ פוסק כר"ל וצ"ע וכבר כ' לעיל אצל בעל אוב אם הוא בעצמו עושה לצרכו חייב מלקות משום שואל וה"נ גבי ידעוני עיין לעיל ותלמד לכאן:

מצוה רנז

סעיף א

לכבד כו' ות"א כו' אין זקן כו'. וצע"ק דלדעת התרגום שיבה משמע חכם וזקן כמשמעו היינו שיבה כי על זקן פי' התרגום סבא ולפי הש"ס בקידושין משמע זקן זה שקנה חכמה אבל שיבה משמע בשנים בין לת"ק ובין לאב"י רק לת"ק צריך דוקא שיבה וחכם ולר"י אפילו יניק וחכים וגם שיבה צריך חכמה והם דרשו ממקראות עש"ס שם דל"ב ע"ב ובאמת אנן פסקינן כאב"י דשיבה משמע אפילו זקן אשמאי אם כן תיבת שיבה דוקא בשנים ומדברי הרהמ"ח נראה כאן דוקא מפני חכם ואח"ז בעצמו כ' דהלכה כאיסי דאפילו זקן אשמאי וצע"ק. ועיין דינים אלו בש"ס שם ובר"מ ה' ת"ת ובטויו"ד סי' רמ"ב וע"ד התרגום דנטה מדרך גמרתינו הרגיש הר"ן בקדושין ע"ש. והנה הרהמ"ח פסק כר"מ ורוב הראשונים דמפני יניק וחכים צריכין ג"כ לעמוד ודעת הרי"ף דהלכה כת"ק דיניק וחכים לא וע"ש בר"נ שיישב השיטות באריכות:

סעיף ב

אביו ורבו כו' אבל אם אביו חכם כו'. ער"מ פ"ה מה' ת"ת שאצל אבדה ושביה כתב דאם הי' אביו חכם אף על פי שאינו שקול ובמשא לא כתב כלל דין אם הי' אביו חכם ועיין כסף משנה שתמהו חכמי דורות על הר"מ דבמשנה ב"מ מבואר דגבי אבידה בעינן דוקא שקול ובשבי' די אם הוא חכם אף על פי שאינו שקול וד' הר"מ עצמם סותרים דבה' גזילה ואבדה פי"ב כ' דווקא אם אביו שקול אבדתו קודמת וע"ש בכ"מ באריכות שכתב דבה' ת"ת יש ט"ס ועיקר כדבריו בה' גו"א דדוקא שקול בעינן וע"ע בר"מ שדעתו גבי משא אף

אם אביו שקול מכל מקום רבו קודם כיון דליכא הפסד ממון וגם ליכא פקוח נפש בכ"ע כבוד רבו קודם וע"ש בלחם משנה דעתו דהר"מ בה' ת"ת מיירי דאפשר להשיב אבדת שניהם רק להקדים ע"כ אף אם אינו שקול הוא קודם אבל אי אפשר להציל שניהם וכן מיירי בה' גו"א אז רבו קודם אם לא שאביו שקול ע"ש ועיין בש"ע יו"ד סימן רמ"ב דעתו כדעת הלחם משנה לענין משא דומה לשבי' וא"צ שיהי' שקול רק גבי אבדה ע"ש ועיין בטור והרב המחבר השוה כולם בין אביד' ובין משא ובין שבי' וכתב בכולם אף על פי שאינו שקול וצ"ע דנטה מדרך הר"מ בה' גו"א וגם גבי משא לא כ' הר"מ ולא גילה דעתו כלל ע"ש. ודע דכ"ז איירי ברבו מובהק אבל אם אינו מובהק בכ"ע אביו קודם אפילו אינו חכם ובכ"מ הביא דעת נכד הר"מ דמיירי ברבו שאינו מובהק ג"כ אבדתו קודמת אם לא שאביו חכם ודחה שם דבריו וכן מבואר בטור וביו"ד דוקא ברבו מובהק:

סעיף ג

ולא יורה בפניו ובתוך שנים עשר מיל הלשון קצת מגומגם. ועיין ר"מ שם דינים אלו ובש"ע באריכות ומ"ש הרב המחבר ונוהגת בזכרים ונקבות ז"פ ולענין לעמוד לפני אשה זקנה לדידן דפסקינן כאב"י דאפילו זקן אשמאי אם כן בודאי חייב לעמוד מפני אשה זקינה אך לדעת הר"מ דילד חכם א"צ לעמוד בפני זקן אשמאי רק הידור וא"צ לעמוד אלא מפני זקן חכם בודאי א"צ לעמוד מפני אשה אף שהיא חכמה שלמדה תורה מכל מקום אין חכמה לאשה אלא בפלך וכל הדינים שצריך חכם בודאי ל"ש באשה אף שהיא חכמה דאינו נקרא חכם רק אם מצווה ללמוד ולקנות חכמה ע"כ אפילו מפני עבד חכם כטבי עבדו של ר"ג מכל מקום אין לו דין ת"ח ואפשר דדין בעל מעשים יש להו אם הם מדקדקים במעשיהם עיין בש"ע דין בעל מעשים כנ"פ. ולענין אם חייב לעמוד מפני סומא זקן ע' באחרונים הביאו ראי' מיומא דנ"ג ע"ב גבי תלמידי ר"י כי הוו מפטרי מיניה הוי מתווסן אסקופתא דמא וע"ש ברש"י מחמת דר"י הי' ס"נ נראה דגם לסומא חייבים לכבדו ואפשר לפנים משה"ד הוא דעבדי ולענין אי סומא מחויב לקום מפני זקן עיין ג"כ באחרונים הביאו ראי' מקדושין דחייב ג"כ לעמוד עיין באחרונים ובא לידי בשאל' ס' פתחי תשובה ודעתו דסומא א"צ לעמוד ודבריו אין נראים. ועבב"י ובש"ע מבואר דלפני יניק וחכים אף שלא בא לכלל מצות חייבים לקום מפניו מכל מקום דוק' קטן כיון דיבא לכלל מצות וגם אביו מצווה ללמוד עמו תורה אבל אשה ועבד כיון דשלא כדין למדו ואפילו למ"ד דמותרים ללמוד מכל מקום אינן מצווה נ"פ דאין להם דין חכם לכל הענינים שמוזהרים על כבוד חכמים ופשוט. ומבואר בש"ס פ' שבועת העדות גבי דביתהו דר"ה דאשת חבר ה"ה כחבר וצריך לעמוד מפניה וע"ש בתוס' דא"ח לאחר

מיתה אין כאן עשה דכבוד התורה עדיף ובר"ן מביא מפורש דלאחר מיתת החבר חייבים בכבודה רק מדרבנן אבל בחיי בעלה היא מן התורה וצריכים לעמוד בפניה. והנה ר"מ וטוש"ע לא הביאו ד"ז ולא ידעתי למה ובט"ז יו"ד סי' רמ"ב מביא בזה"ל דהתו"ס שבועות הנ"ל דשמא אין שייך עשה דכבוד התורה באשת חבר אחר מיתה אבל בתשובת מהר"מ מינץ כ' דוק' אם ניסת לע"ה אבל אם לא ניסת חייבים לכבד' כבראשון ובאמת בתוס' מבואר עוד תיבה דאין שייך לאח"מ עשה דכבוד התורה עדיף וא"כ היא תי' לקושייתם שם אבל מכל מקום אפשר עשה יש אך דל"ש האי עשה עדיף. אך בר"נ שהבאתי מבואר להדי' דלאח"מ אין עשה אבל מדרבנן חייבים בכבודה אם כן אין ראיה מהר"מ מינץ דחילק לאחר שניסת לע"ה בודאי אין חייב בכבודה אבל כ"ז שלא ניסת מחויבים על כל פנים בכבודה מדרבנן וז"פ. והנה מבואר בש"ס ובר"מ וש"ע דהרב שמחל על כבודו כבודו מחול ומכל מקום קצת הידור בעי למעבד ומבואר עוד דעל בזיונו א"י למחול ועיין בדין זה בטורי אבן למגילה דף כ"ז. והנה מבואר דדוק' חכם שתורתו דיליה אבל מלך א"י למחול עיין בקידושין אם כן נ"ל פשוט דעיקר כבוד לא"ח היא כבוד החבר ע"כ היא דוק' בחייו ע' רמב"ן גבי אשת אב ובעל אמו דהתורה ריבת' בחיים הכל חוזר אל כבוד האבות אם כן אשת חבר א"י למחול על כבודו דא"י למחול כבוד התורה של בעלה ובזה ניחא מה שלא מחלה דביתהו דר"ה דאפילו אם נאמר דהכבוד אינו רק דרבנן מכל מקום א"י למחול כבוד בעלה והא דמבואר שם דהנהו אמוראי דאותבינהו מחמת כבוד התורה ולא מחלו על כבודם כ' לעיל בחיבורי זה דשם הוי בזיון דהדיינים יושבים והם יעמדו ועל בזיון א"י למחול עמ"ש לעיל. אך לכאורה ה"נ דמי לבזיון אך אפילו בלי ראי' נ"ל פשוט דא"י למחול כבוד בעלה כנ"ל ברור בעזה"י.

והנה שיעור זקן בשנים אינו מבואר בר"מ ובהרהמ"ח בכמה שנים הוא נקרא זקן לעמוד מפניו ובשו"ע ובטור בשם הרא"ש דשיבה היינו בן ע' שנה וכתב ב"י דהיא משנה מפורשת בן שבעים לשיבה באבות ונ"ל דהיינו לדידן בגמרתינו דסברתינו דשיבה משמע כל שיבה אם כן שיבה יקר' בן ע' אבל לדעת התרגום דפי' על שיבה מן קדם דסבר באוריית' ועל זקן פי' מפני סבא אם כן לדעתו צריך לעמוד מפני בן ששים דמבואר במשנה דבן ששים לזקנה ונקרא זקן ואפילו בן ששים אף שאינו חכם צריכין לעמוד דלהת"א זקן הוא אף שאינו חכם ובזה אפשר ליישב דעת הרי"ף שפוסק בזקן אשמאי כאב"י דסובר דשיבה כל שיבה במשמע ומכל מקום נראה מדעתו דיניק וחכים לא והקשה הר"ן אם כן זקן למאי אתא אם הוא חכם וזקן תפ"ל דצריכים לעמוד מפני הזקנה ואם אינו זקן רק חכם הא שיטת הרי"ף דא"צ לעמוד מפני חכם ולפמ"ש אפשר דאיסי

ב"י סובר דשיבה משמע זקן אשמאי אבל דוקא אם הוא בן ע' כלשון המשנה בן שבעים לשיבה וכ' התורה מלת זקן אם הוא חכם צריכים לעמוד מפניו בעת הזקנה היינו בן ששים אך דהרי"ף הי' לו לפרש אבל דברי אב"י אפשר לפרש כן וראיתי בסידור של האלקי האר"י זצלה"ה בתחלת הסידר קודם התפלה מבואר שם בשמו דמפני בן ששים צריכים לעמוד ובאמת סותר לדעת הש"ע והרא"ש ונראה ברור דחשש לדעת התרגום דזקן הוא סבא ואפילו אינו חכם ומלת זקנה היא בן ששים כלשון המשנה ויש להחמיר כהתרגום לעמוד מפני בן ס' ובפרט שכ"ד האלקי האר"י זצוק"ל. ולענין קימה שיש בה סמיכה או כמאן דשרי מסאני אי חשוב עמידה לענין ת"ח ע"ש בתוס' שבועות ובחה"מ לענין עמידת הדיינים והעדים. ודע דמבואר בש"ס מ"ק ופסקה הר"מ פי"א מה' אבל ובש"ע דיו"ד סי' ש"ע דחולה ואבל א"צ לעמוד אפילו מפני נשיא. והנה דיני כיבוד רבו ונשיא וזקן ארוכים מאוד ואין כוונתי בח"ז להאריך בפרטי הדינים. אזכיר עוד איזה דבר דידוע דאסור לקרות לרבו בשמו עיין ר"מ ובש"ע נראה מדברי רוב הפוסקים דלרבו אסור לקרות בשמו אפילו שלא בפניו ואפילו אם אין השם פלאי רק צריך שיאמר ר' פלוני כמבואר בכ"מ וראי' מיהושע שאמר אדוני משה כיון שאמר אדוני ש"ד. ודברי הש"ך סי' רמ"ב ס"ק כ"ד שכתב דבפניו אסור לקרוא בשמו אפילו שקורא ר' פ' צ"ע שהרי הכסף משנה הביא ראיה שאין עליה תשובה. אך לי קשה הא בפרשת מטות כתיב גבי געולי מדין ויאמר אלעזר כו' אשר צוה ד' את משה אם כן היאך קרא לרבו בשמו וקצת נראה שהי' בפניו ע"ש ברש"י ואפילו שלא בפניו אסור כמ"ש ונראה דמכאן סיוע למה שראיתי בס' מעבר יבק שאם א' מתפלל לפני השי"ת על אביו ועל רבו לא יאמר בתפלתו אדוני רבי או א"א כי נגד השי"ת ב"ה אין לקרות לשום אדם אדון וכמבואר בש"ס דאוריה החתי הי' מורד במלכות דאמר לפני דוד ואדוני יואב אם כן ה"נ כיון דאלעזר אמר אשר צוה ה' את משה והזכיר שמו של השי"ת ב"ה ל"ש לקרות אז אדון לרבו. אך צ"ע בס' יהושע כתיב כ"פ שאמר יהושע משה עבד ה' ולא הזכיר אדוני ובאמת אסור להזכיר אפילו לאחר מיתה עיין בכסף משנה וט"ז שם ואין להאריך:

מצוה רנח

סעיף א

שלא להונות כו' מדידת הקרקע כו' שנאמר לא תעשו. וכ"ה לשון הר"מ פ"ז מה' גנבה ועיין בב"מ דס"ב מקשה לאו במשקלות ל"ל הא היא בכלל גזל וגניבה ומתרץ הש"ס לחייבו משעת עשייה. נראה דהלאו זה קאי על שעת עשייה אך כיון דהתורה כתבה

הלאו הזה ג"כ העושה עול בכלל כמ"ש הר"מ דהגוזל עובר בלא תגזול ע' פ"א מה' גו"א אף דהש"ס אוקמי' לכובש ש"ש ע' בהה"מ ולחם משנה שם ולקמן פ' תצא גבי לשהות המדות ומשקלות נדבר מזה אי"ה:

סעיף ב

בענין המדות כו'. ד"ז חידוש הוא ואינו מבואר בר"מ ובש"ס וגבי גנבה וגזילה כ' הר"מ דהגוזל ש"פ עובר בל"ת וכן בפ"א מה' גניבה דכן גזירת הכתוב גבי ממון כי שיעורים הל"מ צריך שיהי' ש"פ ופחות מזה אינו אלא ח"ש עיין ר"מ גבי גזלה וגנבה וכאן לא כ' בפי' דסמך אדלעיל וכן כאן בודאי צריך שיהי' ש"פ לענין הל"ת הזה ובפחות אינו רק איסור תורה ואי כדעת הרהמ"ח דהכא חידשה תורה דאף בפחות מש"פ עובר על הל"ת אם כן מאי מקשה ש"ס ב"מ לאו במשקלות ל"ל ולילף מגזל ומהנהו הא גזל וריבית א"ע אלא בש"פ ע"כ חידשה תורה לאו במשקלות דעובר בח"ש וכ"כ התוס' כתובות מ"ו ד"ה אתי' שימה שימה להוכיח דריבית אינו בפמש"פ דאי ריבית בפמש"פ מאי מקשה ש"ס ב"מ לאו בריבי' ל"ל הא אצטריך לפמש"פ ועוד אמאי אין לוקין על לאו זה אם שיקר בפמש"פ הא בודאי לא ניתן לתשלומין דפמש"פ לאו ממון הוא וא"כ כמו חובל בחבירו בפמש"פ דלוקין כיון דאינו משלם (ול"ד ללאו הנל"ע כיון דניתק מקצת הוי ניתק לכולו גבי השבת העבוט עמ"ל ה' מלוה ולוה דכאן ל"ה נל"ע רק ניתן לתשלומין והוי כמו חובל דבש"פ משלם ואינו לוקה ובפמש"פ לוקה ה"נ כ"ה) ה"נ הי' חייב מלקות ע"ז א"ו שוה לגזל דדוק' ש"פ בעינן. ומה שמביא בגמ' דאפילו מדה קטנה ביותר היינו על כל פנים ש"פ אך דהי' עולה על הדעת כיון דהי' דרך מו"מ ובמדה ובמשקל אין מקפידין על מדה קטנה ביותר אף שהי' ש"פ ע"כ אשמועינן דאסרה תורה אפילו על מדה קטנה ביותר אבל בפמש"פ נראה דא"ע רק בתורת ח"ש ואי"ה אשנה פ"ז. ועיין בטוש"ע ח"מ גבי לא יעלה רתיחה כתבו דאפילו פמש"פ ופשוט דהיינו מחמת ח"ש וב"י מרשים דהוא בר"מ ובאמת בר"מ אינו מוזכר שם פמש"פ אבל מכל מקום אמת דח"ש אסור מן התורה ע"ל מ"ש בשם הסמ"ג:

סעיף ג

ונוהגת כו'. גם ב"נ מצווים ע"ז דהיא בכלל גנבה וגזילה וכבר כ' לעיל בה' גזלה וגנבה דלדעת הר"מ עוברים בגזלה וגנבה על ג' לאוין היינו לא תחמוד ולא תתאוה אם כן כאן נמי ופשוט. שוב מצאתי בסמ"ג שכ' בפי' גבי להעלות רתיחה דהיינו בדבר יקר שש"פ והנאני מאוד ע"כ דברי הרהמ"ח לעיל צ"ע. והנה כבר הבאתי לעיל דמבואר בא"נ דלאו דמשקולת למה לי לעבור עליו משעת עשייה ועתו"ס ב"ב דפ"ט ע"ב ד"ה ובמשורה כתבו

ג"כ דחייב בשעת הרתיחה אפילו לא מדד וכעת לא ראיתי להר"מ פ"ז ופ"ח מה' גנבה שמביא זה ובפ"ח כ' אין טומנין את המשקולת במלח אבל אין מבואר אם עובר בלאו ובפ"ז כ' הר"מ לאחר שכתב דין דאין שוקלין בחסר כ' וכן לא ישהה מדה חסרה או משקל חסר ואם עבר והשהה עובר בלאו לא יהי' לך בכיסך כו' והוא מנוי ללאו בפ"ע ולא כת' דמלאו הזה לא תעשו עוברים בשעת עשייה וראיתי בה"ה שכתב אהא דכתב רבינו לא ישהה כו' זה מבואר בפא"נ לעבור עליו משעת עשייה ומרשים ג"כ הגמרא ב"ב ע"ש ואיני מבין דהר"מ כת' דהמשהה הוא מלאו לא יהיה לך כו' ודין זה דעשייה מבואר בא"נ דהוא מלאו לא תעשו כו' נראה דשני ענינים הם עשי' עוברים משם אחד ושהייה עוברים משם אחר ואי נימ' דהם ענין א' והעשיי' ג"כ אסור מלאו דלא יהי' לך כו' אם כן אמאי מתרץ הגמ' בא"נ על הקושי' דל"ל לאו במשקולת הא בכלל גזל היא ומתרץ לעבור עליו משעת עשייה אכתי קשה למה כתבה הא היא בכלל לא יהי' לך אע"כ שני ענינים הם והמשהה בביתו א"ע מלאו לא תעשו והעושה א"ע על לאו לא יהי' לך רק לא תעשו וכו'. וכפי הנראה מהש"ס דאם טומן משקלותיו במלח אף דתיכף לקח אותו מהמלח ולא הכביד או לא החסיר כלום מכל מקום על המעשה רע עובר בלאו או שאר דרכים שחלוקים דראינו בעינינו דמבואר כן בגמרא דהם לאוים חלוקים עשייה ושהי' ולא בלאו א':

והנה מבואר בר"מ דעל השהייה שבביתו אין לוקין מפני שא"ב מעשה ולפמ"ש הי' לו לכתוב דאם עושה חייב על העשייה כמבואר בגמ' דעל העשייה עוברים בלאו והעשייה יש בה מעשה הי' להר"מ לבאר דלוקין ע"ז וגם ד' הר"מ שכ' דאין לוקה מפני שאב"מ ק"ל דה"ל לכתוב דאם קנה מדה חסירה או עשה דלוקין אף מהלאו הזה דלא יהי' לך כמ"ש בהחו"מ באם הניח חמץ בביתו אין לוקין דהוי לאו שאב"מ אבל קנה חמץ או חימצו לוקין אם כן כאן נמי ה"ל לבאר דאם קנה או עשה דלוקין וראיתי להרהמ"ח לקמן פ' תצא מצוה תר"ב כ' דאם משהה מדה חסירה עובר אל"ת לא יהי' לך וכ' דאין לוקין דאין בו מעשה וכ' עוד טעם דהא אפילו עבר ושקל אין לוקין מחמת דניתן לתשלומין ע"ש. נראה שנתן עוד טעם דאפילו אם עשה מעשה אין לוקין כיון דאף אם עשה החמור ממנו אין לוקין ובאמת לענ"ד הוא דבר חדש ליתן טעם למצות התורה ומי יודע אפשר דחוץ מה שעושה ששיקל חסר עוד על העשייה או השהייה עושה יותר רע וטעמו אינו ידוע כי מי עמד בסוד ד' ואם כי מבואר בש"ס דב"ב דאסור לעשות שמא ישקול בהם ערשב"ם דמיירי דשוהה שלא לשקול בהם אבל בשוהה לשקול עוברים בלאו ע"ש ועוד דהא ידוע דלאוין דממון חמורים מאוד ומכל מקום לאו הניתן לתשלומין אין לוקין ע'

מכות סוגי' דקיימו כו' דאין לוקה ומשלם ובתוס' שם הקשו הא אדרבא קי"ל דמלקות חמור וה"ל ללקות כמו בכל דוכתי ועיין בכסף משנה ה' סנהדרין. אך באמת דהתורה גילתה בפי' דחייב גבי גנבה וגזלה בתשלומין וממילא תרתי לא עבדי כמו חובל בחבירו דהתורה ריבתה לתשלומין ואפילו חובל בחבירו ביה"כ ע"כ צריך לשלם ואין לוקין ע' שעה"מ החו"מ אף דממון קיל דהתורה חס על ממונו של נחבל כסברת התוס' כתובות פא"נ אבל היכי דלא משלם מאיזה טעם שיהיה אמאי לא יהיה חייב מלקות דומה לאם הכה לא' הכאה מועטת דלית בו ש"פ לוקין אף דאין העבירה חמורה כ"כ אבל אם הכהו הכאה חזקה בפ"א אין לוקין כיון שיש בה ש"פ וצריך לשלם לחבירו אם כן ה"נ אם שקל לחבירו אין לוקין כי צריך לשלם אבל על העשייה דאין משלם למה לא ילקה ה"נ לא ילקה אם הכה לחבירו הכאה חלוש' דאף אם הכהו יותר חזק לא הי' חייב מלקות רק ממון וז"א דהא מכל מקום מתחייב רק דגזירת הכתוב דהתורה חס על ממון חבירו וממילא פטור מן המלקות אבל היכי דאין נ"מ לחבירו ולא ישלם אמאי לא ילקה העובר על מצות התורה ע"כ צ"ע דברי הרב המחבר ודברי רבינו הר"מ שלא כתב רק טעם לאו שאין בו מעשה צ"ע דאפשר בקנה ע"מ לשקול יהא חייב מלקות או בעוש' וגם בעושה לוקין מהלאו דלא תעשו כו' ורבותינו סתמו הדברים וגם הר"מ לא הזכיר כלל העשייה וצ"ע. ובענין זה דלאו הניתן לתשלומין ואב"מ יש לפלפל הרבה ואין כאן מקומו עיין בשער המלך ה' חו"מ לענין קנה חמץ.

עוד רגע אדבר כאן בענין גזילה ואונאה אשר כתבתי בשם הר"מ ושאר ראשונים דדוקא על פרוטה עוברים ופחות מש"פ הרי הוא כח"ש כמ"ש בדברי הרה"מ היאך הדין אם גזל פמש"פ ואח"כ גזל עוד פמש"פ היאך הדין אם מצטרף לעבור על הלאו וצריך לקיים העשה והשיב כו' ומה שיעור לצירוף. והנה באיסורין הל"מ כזית בכא"פ וכאן ל"ש זה ובמעילה אשכחן בגמרא ובר"מ ה' מעילה דמעילה מצטרפת אפילו לזמן מרובה וכאן מה דינו ונ"ל דהנה מבואר בר"מ ה' גזילה והבאתיו לעיל דפמש"פ אין המצוה והשיב והרהמ"ח לעיל נתן טעם כיון דבר ישראל מחיל ע"ש מ"ש לעיל לפי טעם זה אם גזל אצל קטן דלאו בני מחילה נינהו יהי' חייב להחזיר אפילו פמש"פ או דלא נודע לזה שגנב מאתו דלא ידע דמחיל יהיה חייב להחזיר ובאמת לא מצינו זה ובפ' ד"מ בסנהדרין משמע דהוא מטעם מחיל' אבל מדברי הר"מ נראה וגם מד' רש"י סנהדרין דגזירת הכתוב הוא דפמש"פ אינו בדין השבה. וראיתי בס' מחנה אפרים ריש ה' גזלה עמד על מדוכה זו והכריע דאף במקום דלא שייך מחיל' מכל מקום אינו בתורת השבון ע"ש אם כן נ"ל פשוט דאם גזל או גנב פחות מש"פ וחבירו ידע והוא גדול דהוא בר מחילה אם כן כיון

דתיכף מחל לי' אם כן אם גזל אח"ז פמש"פ בודאי אינו מצטרף כי בודאי מחל לו ומ"ל אם מחל לו חבירו או החזיר לו בודאי אם החזיר לו הפמש"פ ואח"ז גזל עוד בודאי א"ע בלאו כ"כ הוא אם מחל לו אבל אם גנב וחבירו לא ידע דימחול לו או דגנב וגזל מהני דלאו בני מחילה אם כן החצי פרוטה שגזל אינו שלו רק דלא נתחייב בהשבה והוי כמו ח"ש באיסורים דאינו חייב ומכל מקום כשאכל אח"כ מצטרף למפרע ה"נ אם חזר וגזל חצי פרוטה מצטרף ועובר בלאו וחייב בהשבת כל הפרוטה ובודאי מצטרף אפילו לזמן מרובה כמו מעילה דחוץ מאיסורי מאכלות מצטרף לזמן מרובה אבל אם היה באמצע ידיעה אם כן הי' מחילה ולא נתחייב בהשבה אח"כ ולא עבר על לאו רק ח"ש אפילו גזל כ"פ פמש"פ כנ"ל ברור בעזה"י. ונ"ל פשוט דאם גזל משני ב"א מזה חצי פרוטה ומזה ח"פ בודאי א"ע על הלאו אף דלענין איסורים מבואר בש"ס ור"מ מהמ"א דכל האיסורי' מש"א מצטרף וכגון דאכל ח"ז נבילה מבהמה א' וח"ז מבהמה אחרת מצטרפין מכל מקום נ"ל דזה דומה כמו בעריות ובמ"א דאם אכל כמה זיתים בהעלם א' והם מש"א א"ח אלא א' ומשני שמות חייב שנים ואם הם גופים מחולקים אף דהוא מש"א חייב שנים דהוי כמו משני שמות ע' בה' שגגות להר"מ אם כן ה"נ הוי כמו שני שמות כיון דהוא לשני ב"א ולאו א' משני שמות אין מצטרפין ע"ש בר"מ המ"א. אך לפ"ז צ"ע לדברי רבינו ישעי' מובא דבריו במ"ל פ"א מהא"ב וה' שגגות והבאתי דבריו לעיל דגם בשאר בע"ח חשובים גופים מחולקים לענין חטאת ולענין התראה ע"ש אם כן לדבריו אם תלש ח"ז לשון או טחול מבהמה זו וח"ז מבהמה אחרת לא מצטרף כיון דהוי כמו שני שמות ואפשר דהאמת כ"ה לדברי ר"י ואין כאן מקומו להאריך וכל פטפטיא בישין חוץ מפטפוטי דאורייתא וצע"ק. ולכאורה נ"ל ג"כ דאין הטעם משום מחילה דאי משום מחילה כפירש"י בסנהדרין אם כן היאך פחות מש"פ אסור מן התורה כיון דלא חזי לאצטרופי דבכל פעם מחל לו ולא יעבור על לאו ולשיטת האחרונים דחזי לאצטרופי באותו שעה היינו דאם הי' רוצה לאכול כל השיעור הי' אסור ה"נ אבל לקצת אחרונים דוקא בחזי לאצטרופי בכא"פ דיהי' האכילה למפרע בכלל לוקין כסברת הש"א החו"מ ע"כ כ' דעל ב"י וב"י א"ע בח"ש כיון דל"ש כא"פ דיעבור למפרע ע"ש אם כן כאן לא יצטרף בשום פעם כי תיכף מחל לו עכצ"ל דהר"מ סובר לא מטעם מחילה רק דאין לו דין ממון אבל מכל מקום אינו שלו וע"ש בס' מח"א שמביא דברי הר"מ לענין אם קידש אשה בדבר שאינו מקפיד הבעה"ב וע' זה בב"ש סי' כ"ח ובמ"ל. ונ"ל כסברתו דאם הבעה"ב מקפיד אינה מקודשת דאף פמש"פ הוי אינו שלו רק דאין יכולים להוציא בדיינים ולפי זה גם אם גזל אתרוג שהוא שוה פחות מפרוטה א"י י"ח דלאו דידי' הוא

ולא מיקרי לכם וגם מה"ב אבל אי אמרינן דמחיל הוי דידי' וגם ל"ה מה"ב כי הקנין הי' תיכף קודם שיוצא בו ול"ש מצוה הב"ע כס' תוס' פ' לולב הגזול. ועוד נ"ל ראי' מפ' הזהב דאמרי' ואת כו' מן הקודש ישלם הקדש אפילו פמש"פ צריך לשלם מריבויא דקרא אבל הדיוט לא כו' חזינן דהתורה ריבתה אצל הקדש דאפילו פמש"פ צריך לשלם ואי בהדיוט הטעם מטעם דחבירו מחל לפי שאין בנ"י מקפידין על דבר קטן כדפירש"י בסנהדרין אם כן ל"ל קרא בהקדש דאם ש"פ מחויב להחזיר בודאי גם פמש"פ דל"ש כלפי מעלה חילוק דמעט אינו דבר חשוב ומחיל ויותר הוא ד"ח חלילה לי הכסף ולי הזהב אע"כ גזירת הכתוב הוא והוא בכלל שיעורין וכ' כ"ז בלא עיון היטב אך רשמתי לאנשים כגילי לעורר לבם ואם שגיתי וכו' וה' יאיר עיני בתורתו להבין על בוריו. והנה כבר כתבתי לעיל בח"ז דאם באמת אף פחות משוה פרוטה לא ניתן למחילה רק הוא בכלל שיעורין אם כן כמו דח"ש אסור מן התורה כן דעת קצת אחרונים דגם מ"ע קצת מצוה איכא בח"ש אם כן חייב להשיב ג"כ פמש"פ בתורת ח"ש ממ"ע ואין כאן מקומו. ועיין תוס' סנהדרין דנ"ט ותוס' חולין ל"א גבי מי איכא מידי שכתבו דהיכי דישראל אסור ב"נ חייב ול"ש מי איכא מידי ע"ש. ולכאורה מאי פריך הגמרא והרי פמש"פ דלישראל שרי הא גם לישראל אסור מתורת ח"ש עיין ר"מ ורש"י בסוגיא שם ויש אריכות בדהתו"ס ואין כאן מקומו ועלח"מ פ"א מה' גזילה עמד בזה ותי' בדוחק:

סעיף ד

וכתב הרמב"ן שאם שקר במדות כו'. ט"ס הוא וצ"ל הרמב"ם וכ"ה בר"מ פ"ז ה"ל ונראה מדבריו דעובר על ל"ת אם שיקר לעכו"ם וגבי גנבה בפ"א ג"כ נראה מדבריו דגנבת עכו"ם אסור מן התורה אבל לא כ' בפי' כמו כאן עובר בל"ת ובה' גזלה אינו מוכח מדבריו ועיין כסף משנה כ' דגזלת עכו"ם לר"מ אינו אלא מדרבנן והאחרונים הקשו עליו דמבואר בגנבה דאסור מן התורה וכבר כ' לעיל דגנבה חמור מגזלה ואפשר דגנבה הוי ד"ת וגזלה מדרבנן וכאן נמי חמור יותר חדא דהוא בכלל גנבה ועוד דאפילו העשייה אסור ואפשר דמצא הר"מ באיז' מקום דלאו זה נוהג אפילו לעכו"ם ולכאורה קשה מאי מקשה ש"ס בא"נ לאו דמשקולת ל"ל הא אצטריך הלאו דעובר אם שיקר לעכו"ם ובשלמא גבי לא תגנוב לא קשיא דלמא אצטריך לגנבת כותי ז"א דכבר כתבתי דגנבת כותי אינו אסור אלא אחר שגילתה התורה דאפילו ע"מ למיקט אסור ע"כ אפילו לעכו"ם אסור אבל מדות דלמא כתבה התור' לשיטת הר"מ לאסור של עכו"ם. אך באמת נילף מגנבה כיון דגנבה אסור אפילו לעכו"מ אם כן משקולת נמי ע"כ מתרץ הגמ' דאצטריך לעבור משעת עשייה ודינים אלו בגנבת וגזילת עכו"מ ובמשקולת לעכו"ם לא הבאתי בכור בחינה ואי"ה עוד

חזון למועד גם מ"ש הר"מ דחייב להחזיר אפילו לעכו"ם כבר עוררתי לעיל בגנבה וגזלה והדברים ארוכים:

מצוה רנט

סעיף א

לצדק המאזנים כו' ועובר כו'. לא הביא הרהמ"ח מ"ש ב"ב ובר"מ שם דצריך המוכר ליתן גרומיא ללוקח כפי השיעורים שמוזכרים שם ובש"ס למדין אותן מקרא דפרשת דברים אבן שלמה וצדק כיון דכתיב שלמה תי' צדק מיותר אלא צדק משלך ותן לו דחייב ליתן לו הכרעות ולא נלמד מפסוק דכאן ע"כ לא הביא הרהמ"ח בכאן אבל הדין דין אמת דהוא מן התורה כמבואר בש"ס ובר"מ שם דחייב ליתן לו הכרעה ע"כ נ"ל דאם המוכר שיקר לו במדה ובמשקל אף בפחות מש"פ דכתבתי לעיל דא"ע בלאו ע"ש באריכות מכל מקום נ"ל דעובר בעשה דהא המצוה אפילו לצדק משלו עאכ"ו דאם חסר לו מן המדה דעובר בעשה ואף אם במדה שלם מדד לו ולא נתן לו הגרומין ג"כ עובר בעשה ואפילו הגירומין אינם ש"פ כפי הנראה מהשיעור דא' ממאה בלח וא' מד' מאות ביבש ולא חילקו בדבר זול נראה דאף אם פמש"פ עובר בעשה ע"כ אם חסר לו פשיטא שעובר בעשה ונ"מ לענין אם עובר בעשה או מחמת ח"ש כבר כ' כ"פ דנ"מ לענין שבועה ה"נ אם נשבע שלא ישקול בפחות אפילו בפמש"פ ועבר ושקל אי נימא דהוא אסור רק מחמת ח"ש חייב קרבן שבועה כיון דאין מפורש בתורה עיין ר"מ ה' שבועות אבל על איסור עשה אינו חל ואם עבר א"ח קרבן שבועה ופשוט. ונ"ל דאף שדעת הרהמ"ח והר"מ דאם שקר לעכו"מ ג"כ עובר בלאו כמבואר לעיל מכל מקום לדעת זה מטעם גזל וגנבת עכו"ם עיין בהה"מ אבל ליתן לעכו"מ גרומין דהיינו צדק משלך כו' נראה דאינו מחויב ליתן לעכו"ם דאינו בכלל גזל וגנבה כנ"ל וגם כת' לעיל דפשיט' דב"נ מוזהר על המדו' ומשקלו' דהוא בכלל גזל. ופשיטא לי דב"נ אינו מחויב ליתן גרומין דאינו גזל וגנבה רק דהתורה צותה לישראל צדק משלך אבל לא לעכו"ם כנ"ל ברור בעזהי"ת. ודע דנכלל עוד במצוה זו מה דמבואר במס' ב"מ דנ"ט ומה ת"ל הין צדק כו' אלא הן שלך יהי' צדק ולאו שלך יהי' צדק ע"כ במתנה מועטת יש בה משום מחוסרי אמנה או הנו"נ בדברים כמבואר שם בר"מ ובש"ע ח"מ סי' ר"ד ובהלכות מתנה וכן שלא ידבר א' בפה וא' בלב וערש"י כתובות גבי פריעת ב"ח מצוה פירש"י הין צדק הן שלך צדק וכופין אותו כמו כל מצות עשה והוא דאורייתא דמ"ע דרבנן שיטת רש"י פרק מי שהי' נשוי דאין כופין אותו הבית דין ע"ש ע"כ בודאי דדרש הזה הוא דאורייתא כנ"ל פשוט ועיין ר"מ פ"ה מה'

דיעות שכתב דרך ת"ח להיות מו"מ באמונה אומר על הן הן כו' הוא כת' בדרך מוסר דתלמיד חכמים בודאי צריך לדקדק בזה אבל באמת כל ישראל מוזהרים ע"ז כמבואר בדבריו בהמו"מ ע"ש ולשיטת הר"מ בעצמו כל מה שאינו מפורש בגמ' דהוא מן התורה ע"ד הנדרש הוא רק אסמכתא עיין בספר המצות עיקר ב' והדברים עתיקין:

מצוה רס

סעיף א

שלא לקלל כו' בנין אב משלשתן כו'. הר"מ פ"ה מה' ממרים כתב דהאזהרה היא מן לא תקלל חרש והוא מוזהר כמו על קללת כל אדם מישראל ועיין בכ"מ ובלחם משנה הקשו על הר"מ דבסנהדרין דף ס"ו מבואר דאתיא באם אינו ענין ע"ש מה שמתרץ והנה גם ד' הרהמ"ח צ"ע שכתב דלמדין מבנין אב דבגמרא פרכינן על הב"א ע"ש ומסיק שם דלמדין באא"ע תנהו ענין לאביו וצע"ק:

סעיף ב

ואפילו לאחר מותם כו'. כ"ה בגמ' ובר"מ ומבואר בש"ס דמרבינן מקרא דחייב אפילו לאחר מיתה וצ"ע דעונש שמענו לאח"מ אזהרה היכן בין להר"מ דילפינן ממקלל כ"א מישראל בין דילפינן מפסוקים הנ"ל הא אזהרת מקלל ישראל או נשיא או דיין הוא רק בחיים אבל לא לאח"מ עיין ר"מ פכ"ו מהלכות סנהדרין ובפ' זה הי"ב אם כן אביו ואמו לאח"מ אזהרה מנין וצ"ע:

סעיף ג

עד שיקללם בשם מן השמות המיוחדים כו'. כ"ה לשון הר"מ ג"כ ועיין כסף משנה ולחם משנה הקשו כיון דבסנהדרין ובשבועות מבואר דנלמד מן בנקבו שם דא"ח עד שיקללם בשם ולזה לא ילפינן מהך דמגדף דיהי' דוקא שם בשם כמבואר שם ברש"י ותוס' והר"מ פסק פ"ב מהע"ז דמגדף א"ח אלא שם בשם והיאך כתב כאן דגם מקלל או"א צריך שיהיה בשם וע' לח"מ כתב דהנהו תרתי ילפינן לדעת הר"מ הן במגדף והן במקלל או"א ע"ש. והנה גבי מגדף כתב הר"מ דהשם המברך חייב אף שאינו שם המיוחד רק אם הוא מהשמות שאינם נמחקים נראה דמן בנקבו שם דמוכח דצריך לגדף בשם שם שאינו נמחק ג"כ בכלל אם כן גם כאן חייב אם מקלל או"א בשם מן השמות שאין נמחקין. ועיין כסף משנה הע"ז שם שהרבה חולקין על הר"מ בשם המברך דצריך דוקא שם המיוחד ולהר"מ שם א"ד הוא ג"כ בכלל שם המיוחד וער"מ פכ"ו מה' סנהדרין שכ' המקלל בשם וחשיב שם אלקים ושד"י ובכינוי חשיב שם חנון ורחום לזה קרי כינוי אם כן כאן

נמי השמות שאין נמחקים חייבים עליהם אבל על הכינויים כגון חנון ורחום פטור ועי' שבועות דף ל"ה ע"ב נראה קצת למ"ד דבעינן שם גבי שבועה הוא דוקא שם המיוחד חייב במקלל או"א וכן רש"י בסנהדרין דף ס"ו במשנה מפורש יוצא מפי רש"י דשם שדי צבאו' כו' הם בכלל כינויים וא"ח במקלל ומכל מקום אף לפי דעה זו יוכל להיות דסובר בזה כהר"מ דשם א"ד הוא בכלל שם המיוחד כסברת הר"מ גבי מברך ולדעת הרמ"ה הובא בכ"מ הע"ז אם כן גם שם א"ד בכלל כינוי וא"ח במקלל עי"ש:

סעיף ד

אבל המקללן בכינוי כו' ולוקין כדרך שלוקין כו'. כ"ה ג"כ בר"מ ונלע"ד פשוט דאף אם קללם בשמות המיוחדים ולא אתרו בו למיתה רק למלקות חייב מלקות כי הוא מחמת לאו אחר ככל איש מישראל והלאו לא הוי לאו שניתן לאמב"ד ע"ש בלחם משנה הטעם ועיין בסנהדרין דמ"א דמבואר שם דעידי נערה המאורסה אין נהרגין ומפלפל הש"ס לריבר"י לא משכחת חבירה דא"צ התראה למקטל' דיכולים לאמר לאוסרה באנו עי"ש דמשכחת שזינתה מקרוביה. ולכאורה לפמ"ש גם דין זה דמקלל או"א חייב לא משכחת בחבר אליבא דר"י בר"י דיכולים לומר להלקותו באנו ובפרט לדעת הראב"ד פכ"ו מהלכות סנהדרין דגם מקלל חבירו א"ח מלקות רק בשם המיוחד בודאי יכולים לומר להלקותו באנו כשאר מקלל אחד מישראל ע"ש בסוגיא ותבין. אך לפמ"ש התוס' סנהדרין דף ט' דכל היכי דע"י אמירתן מוכרח להיות וזה בלא זה לא משכחת לה באמת חייבים ולא יוכלו להנצל משום דבר אחר באנו אך שם מיירי דלא ידעו שהוא חבר עיין שם בתוס' אם כן כאן כיון דלהלקותו באו ידעו שהוא חבר ולא משכחת לה מלקות בלא מיתה ולא יוכלו להתנצל להלקותו באו. והנה לעיל בהר"מ ה' סנהדרין כ' דאם הקללה באה מכלל ברכה א"ח על קללת א' מישראל ועי' שבועות דף ל"ו ע"ב דמבואר שם לשיטת רש"י דבאיסורא גרידא אמרינן לד"ה מכלל הן אתה שומע לאו וחייב בקללה אם באה מכלל ברכה כי הוא איסור גרידא ולדעת התוס' דוקא באיסור חמור דהיינו ח"מ או שבועת שוא אם כן נהי דהר"מ אפשר סובר כשיטת רש"י מכל מקום גם מקלל או"א הו"ל להר"מ להביא ד"ז דקללה מכלל ברכה חייבים עליו כי הוא ח"מ וע"ש בר"נ ובנדרים ואחרונים ובשער המלך הלכות אישות בדיני תנאים. ושוב מצאתי בתומים הקשה זאת על הר"מ בסי' כ"ז והרגיש בקושיא שהקשיתי לעיל דמנ"ל אזהרה לאח"מ אביו ואמו והניח קושיות אלו בצ"ע והנאני שכיונתי לדעתו. והנה במצות המקלל איש מישראל כתבתי לעיל דודאי אם קלל כלל מישראל או כל ישראל בכלל בודאי חייב והנה אם קילל בלשון יכה ה' פלוני ופלוני נ"ל פשוט דתלי' כמו גבי שבועות העדות ופקדון

דהיא פלוגתא אם הוי כלל וא"ח אלא א' או פרט' וחייב עכאו"א עי' שבועות דל"ח ודעת הר"מ פ"ז דשבועות גבי שבועת הפקדון ופ"ט גבי שבועת העדות דהוי פרט' ועלח"מ שם כתב דדעת הר"מ דאפילו בוא"ו כגון לא לך ולא לך ג"כ הוי פרט' וע"ש בר"מ פ"ד מה' נדרים דדעת הר"מ דבוא"ו הוי כללא ובלחם משנה השיג עליו מה' שבועות שמבואר בדבריו דהוי פרטא אפילו בוא"ו וא"כ כל היכי דהוי פרטא חייב מלקות על כל איש ואיש מישראל. וע"ש בכ"מ שהק' דהר"מ סובר בה' אישות דא"ח אלא באומר שבועה לכ"א וע"ש מה שיישב וכאן נ"ל דתליא בהא אם כללא הוי א"ח אלא א' ואם פרטא חייב עכאו"א. ונראה דוקא כשהרבה אנשים עומדים לפניו וקיללם בפרט דאי בעי הוי כולל בכלל ע"כ הוי פרטא וחייב על כל או"א אבל אם קילל קצת מהם לא הוי פרט דלא רצה לקלל כולם עי' בשבועות דכ"ג גבי שלא אוכל פת חטים ושעורים ע"ש ואין כאן מקומו:

סעיף ה

ושתוקי חייב על אמו וא"ח על אביו. עי' מה הקש' הרהמ"ח לקמן דאף דקיי"ל כ"ה דאינו חייב על אביו א"ח על אמו גבי אביו עכו"ם כי כאן חייב על אביו רק שאין אביו ניכר וכ"כ בכ"מ ולכאורה י"ל בפשיטות דבשלמא שם שאביו עכו"ם לא משכחת לה שיתחייב עליו אבל כאן משכחת לה שקילל כל ישראל אם כן גם אביו בכלל וחייב מיתה על קללת אביו. אך באמת דאף אם קילל כל ישראל א"ח על אביו דלמא אביו כבר מת ואף דחייב אף לאח"מ מכל מקום הוא לא קילל אלא החיים ואין אביו בכלל כלל אף דיש לו חזקת חיים עב"ש סימן י"ז באה"ע גבי ספק ג"י נראה שם דבאדם שאינו ידוע ל"ש חזקת חי וענוב"י ובאחרונים ואם קילל המתים פטור ג"כ על אביו דלמא חי הוא ואינו בכלל ואם קילל כל החיים והמתים אם כן ממ"נ אביו בכלל מכל מקום לפמש"ל דשני אנשים הוי פרטא וכאן בודאי הוי צריך לפרט החיים והמתים דמא' לא נשמע האידך אם כן הוי התראת ס' בעת שקילל החיים דלמא אביו מת ולאח"ז שקילל המתים דלמא אביו חי הוא ובכל מין שקילל הוא מסופק ואנחנו מסופקים אם אביו בכלל אם כן א"ח אך לפמש"ל כיון דהיה צריך לפרוט וא"א בל"ז הוי כלל אם כן משכחת לה כי הוא לאו א' ובודאי חייב על האב ע"כ חייב על האב אבל לקמן גבי עכו"ם לא משכחת לה כלל:

סעיף ו

ולפי הדומה ממזר כו'. עמ"ל סוף הספר שתמה דהוא ש"ס מפורש בפ' כיצד דאם אביו עשה תשובה חייב אפילו ממזר. והנה לא הביא הרהמ"ח דין אם אביו או אמו רשעים והדין דין אמת כמבואר בר"מ מהש"ס דאם היו רשעים ואין עושים מעשה עמך פטור אם מקלל אותם ולדעת הר"מ איסורא הוא דאיכא ע"ש בלחם משנה אבל בעשו תשובה

חייב אף בנגמר דינם להריגה מ"ד המקלל אח"מ. ובאחר המקלל מי שנגמר דינו פטור אף בעשה תשובה כי בעמך דרשינן המקוים שבעמך ע' כ"ז בר"מ. ואני מסתפק אם היה אביו רשע ואמו כשרה או להיפך וקילל את הכשר אי חייב לד' הר"מ שכ' כל שא"ח על האב א"ח על האם וה"ה להיפוך ונ"ל דחייב דוקא באביו עכו"ם דלא משכחת לה שיהא חייב על קללת אב אז פטור על האם כמבואר שם אבל אם היה אביו רשע אף שא"ח עתה מכל מקום יתחייב כשיעש' תשובה חייב ג"כ על האם אף בלא עשה תשובה. ומכל מקום צ"ע דלשון הר"מ והרהמ"ח כיון שא"ח על קללת האב דכך גזירת הכתוב מקלל או"א אם כן אפשר דאם א' מהם רשע ג"כ לא מחייב על השני וצ"ע. וגם לכאורה אם מת ברשעו דלא משכחת לה שיתחייב עוד יהיה פטור על אמו ואפ"ל דוקא באביו עכו"ם דלא היה לו בשום פעם אב אבל כאן היה לו אב והי' ראוי להתחייב. אך אם הי' ממזר ואביו לא עשה תשובה ומת קודם שנולד אם כן לא הי' חייב בשום פעם על קללת אביו אפשר דאינו חייב על קללת אמו ג"כ ובפרט שמלשון הר"מ משמע דבכ"ע שאינו מחויב על אביו אינו מחויב על אמו וצ"ע:

סעיף ז

אבל הבן מן השפחה והנכרית כו'. לשון הר"מ א"ח לא על אביו ולא על אמו והאמת הוא כך כיון דקיימא לן דהבן עכו"ם או עבד דהכל הולך אחר דידה באין קדושין אם כן ל"ש קללת או"א כי כקטן שנולד דמי ועוד כיון שאין לו אב א"ח על קללת אם ופשוט ועכ"מ:

סעיף ח

וכן גר שהורתו כו' שנתגיירה אמו כשהיא מעוברת כו'. בר"מ אינו מוזכר זה הציור שנתגיירה אמו ובאמת ד"ז א"צ לפנים כיון שנתעברה בגיותה אם כן ה"ל כבא מן השפחה ונכרית דגר גמור הוא ואין לו אב וגם אם אין לו והו"ל כמו נתגיירו אביו ואמו והוא עמהם פטור. אך לפ"ד פשוט בהר"מ דמיירי כגון עכו"ם שבא על הישראלית אם כן הולד הולך אחר דידה כידוע והוא ישראל גמור והאם אם גמורה לזה השמיענו הר"מ דא"ח על אמו כיון שא"ח על אביו כי אין לו אב ואפילו אם נתגייר אביו קודם שנולד מכל מקום לאו בנו הוא וכן מרשים הכסף משנה מראה מקום מרב מרי בר ר"ח ב"ב דקמ"ט ורב מרי בר רחל היתה אמו ישראלית גמורה ואביו היה הורתו שלא בקדושה וקודם לידתו נתגייר אבל בבא על הגויה פשיטא דהוי גר גמור וא"ח על אמו אפילו אביו ישראל כי הוי גר ואין אמו אם גמורה רק דעיקר הוא דאפילו אמו ישראלית גמורה מכל מקום כיון דאין לו אב א"ח על אמו אף שנולד מישראל והוא ישראל גמור כנ"ל פשוט בעזה"י. וכבר כתבתי כ"פ וגם כאן אכתוב היאך הדין בישראל שבא על ח"ש וחב"ח והוליד ממנה בן או בת אם

כן הבן או הבת ג"כ ח"ש וחב"ח ואם קילל אביו ואמו מה דינו. ונראה כיון דבצד החירות שלו יש לו אב גמור חייב על אביו כי הוא חייב בכל המצות וג"כ על אמו אף דאין לצד חירות רק חצי אם כי מצד העבדות שבה פטור עליה מכל מקום חייב ע"צ החירות שבה ומכל מקום צ"ע וכבר עוררתי בזה כ"פ. ואם ח"ע וחב"ח בא על ישראלית גמורה אם כן אפילו אי נימא דחציו אביו גמור הוא וגם האם בודאי אמו גמורה מכל מקום נ"ל למאי דפסקינן בסי' מ"ד באה"ע דח"ע וחב"ח שקידש הוי ס' קדושין וע' תוס' גיטין דף מ"ג כתבו שם דאי אמרת דאין לו קדושין אין הבן מתייחס אחריו ואינו יורשו נ"ל כיון דאינו מתייחס אחריו ואינו יורשו אינו בנו לענין קללה כמו בן עבד וכמבואר בדברי הרהמ"ח גבי ממזר הואיל ויורשו וגבי הורתו שלא בקדושה כ' בכ"מ כיון דלאו בר ירושה הוא וכבר כתבתי לעיל בשם הרשב"א דגם לענין קרובי האב א"ח דאינו מתייחס אחריו אם כן לדידן דס' הוא ג"כ א"ח סקילה על האב דלמא אין לו קדושין ואינו בנו וממילא כיון דא"ח על אביו א"ח על אמו ג"כ כנ"ל בעזהש"י. וכבר הבאתי בח"ז כ"פ בשם מהריט"א דאנדרוגינוס יכול להוליד מאשה וגם יכול להוליד מאיש ואני מסתפק דאם אנדרוגינוס בא על אשה והוליד ממנה אי אמרי' דאם בודאי היא אם גמורה אך האנדרוגינוס אם הוי אב כיון שהוליד כזכר א"ד כיון דלכה"ת הוא ס' אם כן כאן אפשר דלאו אב הוא אע"ג דהוליד מאשה מכל מקום הוי ספק ודלמא היא אשה ואין הבן מתייחס אחריו כלל וא"ח על קללתו וממילא א"ח על קללת אם ג"כ כיון שאין לו אב והוי כמי שיש לו שני אמהות וכן אם זכר גמור בא על אנדרוגינוס והוליד בן דאביו הוא אביו גמור אך על האם אפשר דהוי זכר ולא נקראת אם אף שהולידה כדרך אשה והוי כמי שיש לו שני אבות אבל לא אם אם כן כיון שאין לו אם א"ח כלל א"ד אע"ג דשמא זכר הוא מכל מקום כיון דילדה כמו אשה הוי אם. וכבר נסתפקתי בח"ז ופטפוטי דאורייתא טבין:

סעיף ט

והגר אסור לקלל אביו העכו"ם כו'. נראה דהוא רק איסור דרבנן ופשוט דאם קללו בשם המיוחד נראה דעובר בעשה כמש"ל דאת ד' אלקיך כו' ואפשר במקללו מחמת שהוא עכו"ם וכוונתו לש"ש אין איסור מחמת מוציא ש"ש לבטלה ומכל מקום אסור כדי שלא יאמרו כו':

סעיף י

אבל העבד כו'. בין קודם שנשתחרר ובין לאחר שנשתחרר דאין לו יחוס כלל מכל מקום נ"ל דחמור מגר דבן עבד המקלל אביו העבד או אמו נהי דא"ח מחמת או"א מכל מקום חייב מלקות כמו המקלל א' מישראל וכבר כ' במצו' המקלל חבירו דנ"ל פשוט דגם

לעבד ושפחה כיון שהם חייבים במצות והם בני ברית בודאי חייבים על קללתם כשאר ישראל כנ"ל:

סעיף יא

עדים והתראה כו'. עכ"מ דהרבותא אף שהוא בבית כו' ול"נ דרבותא דהתראה אף שהוא דיבור ובמגדף דעת הר"מ דאין צריך התראה וגם בעדים זוממין בה"ע פי"ח כתב שא"צ התראה לפי שאב"מ ע"כ כ' כאן דצריך התראה וע' כ"מ ולחם משנה במקומות הנ"ל. ודין זה דמבואר אם אינו עושה מעשה עמך פטור בקללה ואפילו אב ואם לא נתברר לי אי דוקא שהוא רשע על כל פנים מפסולי עדות דנקרא רשע הוא דא"ח אבל אם אינו פסול לעדות כגון דעבר על לאו שאין בו מלקות דלאו רשע הוא אפשר דחייב ואפשר כיון דמבואר בלשון עושה מעש' עמך כל שעבר איזה עבירה ואפשר אף עבירה דרבנן הוא בכלל אין עושה מעשה עמך עד שיעשה תשובה ועוד חזון למועד אי"ה. ואם א' נגמר דינו להריגה ובא בנו וקללו בלא עשה תשובה או אחר אף בעשה תשובה ואח"ז באו עדים והוזמו הראשונים אם כן אגלאי מלתא למפרע דלא הי' עומד למיתה וגם חף הוא מפשע ולא היה צריך תשובה אם לוקין האחר או סוקלין הבן נראה דזה תלוי בשיטת הראשונים אי לא הוי התראת ס' דאגלאי מלתא למפרע עיין יבמות גבי האוכל חלב כו' דנעשה סריס למפרע ודעתם דאמרינן אגלאי מלמ"פ ודעתם בנדה סוגיא דמופלא דל"א אגלאי מלמ"פ ובמ"ל עמד בזה הבאתי לעיל וכאן נמי תלוי בשיטות אלו. והנה במ"ש לעיל דאם קלל כמה ב"א ואמר לפלוני ולפלוני כו' דלדעת קצת הסוברים דהוי כלל לענין שבועה וא"ח אלא א' ה"נ אפ"ל דתלוי בשני הטעמים שכתב הרהמ"ח לעיל גבי מקלל חבירו דלטעם הר"מ שהביא דאין הקללה פועל בהמקולל רק דהתורה אסרה מחמת המקלל אם כן הוי כמו שבועה דהתורה אסרה לישבע בשקר ומכל מקום א"ח אלא א' אם כללם ועבר פ"א אבל לדעת הרהמ"ח דהקללה פועל בהמקולל ע"כ אסרה התורה אם כן אפשר אפילו כללם בכלל גמור שקילל לרבים בדיבור א' מכל מקום הוי כמו גופים מחולקים ומחייב עכאו"א אך באמת טעמי התורה נסתרו מעינינו ואלקים הבין דרכה עכנ"ל דדינו כמו שבועה כנלע"ד.

ומ"ש לעיל דבעי התראה נ"ל דאי אמרינן לא בעי התראה לא היה משכחת לה דנהרג דיכולין לומר להלקותו באנו אם לא כדעת תוס' שהבאתי לעיל בסנהדרין דף ט'. וגם מגדף לדעת הר"מ דלא בעי התראה אם לא נאמר כדעת התוס' לא משכחת דנהרג בלא התראה דודאי גבי מגדף דעל שם המיוחד בסקילה ועל הכנויים באזהרה והם מלאו א' אלקים לא תקלל ולא הוי לאו שניתן לאמב"ד לדעת הר"מ במחמר אם כן לוקין נמי אם

נימא דבעי התראה ולא התרו בו למיתה רק למלקות כי שם המיוחד לא גרע מכינוי לענין זה רק הוא חמור דחייב אפילו סקילה אבל אם התרו בו רק למלקות בודאי חייב מלקות ועתה לפי פסק הר"מ בלא התראה יכולים לומר להלקותו באנו אם לא נאמר כדעת התוס' לעיל. ואפשר דמשכחת לה שגידף בפני ב"ד כמו טרפה שרבע או הרג בפני ב"ד דלא בעינן אצל ב"ד דין הזמה כמבואר בסנהדרין ובר"מ. אך לכאורה בסנהדרין דף מ"א גבי א"ח לריבר"י דלא משכחת לה רק שזינתה מקרוביה הא משכחת לה דזינתה בפני ב"ד אך באמת עוד תי' היה יכול הגמרא לתרץ עי' תוס' סנהדרין דף ט' ובתוס' שם דף פ"ו ד"ה עבדי מכרת. ומ"ש לעיל דמגדף כנויין הוא במלקות טעות הוא דהוי לאו שאין בו מעשה כי הוא דיבור רק מקלל חבירו גילתה התורה כמבואר בתמורה בר מנשבע ומימר ומקלל את חבירו וללמוד זה לא מצינו בגמ' ובסנהדרין לא מנה מגדף בכנויין בכלל הלוקין ופשוט. ונלע"ד לפי מה דקיימא לן המקלל חבירו לאחר שנגמר דינו פטור דדרשינן בעמך במקום שבעמך ע' רש"י סנהדרין דף פ"ה שפי' הראוי להתקיים ולא זה שסופו למות נלע"ד ה"ה המקלל טרפה נמי פטור דלא קרינן במקום שבעמך כיון שהוא טרפה וטרפה אינו חי ואפשר דאפילו למ"ד טרפה חי או אדם טרפה מכל מקום כמו שההורג טרפה אפילו למ"ד טרפה חי פטור עי' תוס' שם דף ע"ה דסופו למות מחבלה זו אם כן לפ"ד לא קרינן בי' במקום שבעמך ובפרט למאי דקיימא לן טרפה אינו חי. ולכאורה ק"ל למה ליה להגמרא לרבות מקלל לאחר מיתה או"א מאביו ואמו קלל או מפסוק ומקלל כו' ע"ש דף פ"ה הא על אב בלא ריבוי ידעינן דחייב לאח"מ דאי אמרינן דא"ח לאח"מ דגבי אב צריך ג"כ במקום שבעמך אם כן גם המקלל אביו טרפה פטור לפמ"ש אם כן היאך כתבה התורה דמקלל אביו חייב סקילה יתעורר קושית הש"ס חולין דלמא לאו אביו הוא ואי דאזלינן בתר רובא הא מבואר בחולין גבי אין לוקחין ביצים מן העכו"ם בלא סימנים דהקשו הראשונים הא מבואר שם דגלוי וידוע לפני מ"ש והי' העולם דעופות טהורין מרובין מן הטמאים ע"כ חשבה התורה לטמאים אם כן ל"ל סימנים ניזל בתר רובא ותי' הר"ן דל"א בתר רובא היכא דאיכא ב' מיעוטי' מיעוט טמאים ומיעוט טרפות ועיין כו"פ גבי עגלים הנקחים מן העכו"ם דאין סומכין עליהם שהם בני ח' ימים כ' ג"כ לתרץ למה ל"א ב"ר דלאו נפלים נינהו ומתרץ עפ"י דברי הר"ן דהוי שני מיעוטים מיעוט נפלים ומיעוט טרפות אם כן היאך חייב במקלל אביו הא הוי שני מיעוטים דלמא לאו אביו הוא ודלמא טרפה אע"כ דחייב אף על אביו טרפה ולא דרשינן במקום בעמך אם כן ל"ל קרא לרבות לאח"מ. אבל באמת ל"ק ע' בסנהדרין שם דמטעם אחר היינו אומרים דמקלל לאח"מ פטור. ועוד דאין ענין לד' הר"ן דשם גבי עופות למשל יש אלף

עופות בעולם ומהם רוב טהורים ת"ר עופות אבל באמת מהטהורים ההם אפשר יש שני מאות טרפות אם כן הטרפות והטמאים אפשר הויין רוב נגד הטהורים ועל כל פנים מחצה ע"מ אבל כאן ל"ש זה ועל כל מיעוט איכא רוב שלו שדוחה המיעוט וכבר הרגישו בזה האחרונים והשיגו על הכו"פ שדימה עגלים לנידון דהר"ן עיין עליהם וכתבתיו דרך פלפול מכל מקום ד"ז נ"ל ברור דהמקלל חבירו טרפה פטור דלא קרינן ביה מקוים בעמך כנ"ל ברור בעזהש"י:

מצוה רסא

סעיף א

להיות בית דין שורפין כו'. עיין סנהדרין דף נ"ב ופסחים דף ע"ה דמבואר שם במצות שרפה דמרבינן כל מיני אש מחמת האור ואפילו בחמי האור מקיימין מצות שרפה חוץ מאבר מעיקרו דלאו מחמת תולדות האור הוא אך מהאי טעמא עבדינן ליה בפתילה משום דר"נ ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה. והנה הא דממעטינן אבר מעיקרו כל שאינו מחמת האור נראה דאע"פ שהר"מ פסק פי"ד מהלכות סנהדרין דכל חייבי מיתות אם א"א להמית אותו במיתה הכתובה דיכולין להמיתו באיזה מיתה אך דמיירי דיכול להמיתו בפתילה של תולדת האש כתבה התורה דאבר מעיקרו דלאו תולדת האש אינו מקיים מצות שרפה. ונ"ל פשוט דכיון דמרבינן כל מיני שרפות מחמת האש רק דעבדינן בפתילה מחמת דר"נ. אם כן אפשר היכי דל"ש פתילה מתקיים המצוה אף בחבילי זמורות ואפשר דאין מענין את דינו להמתין. ולכאורה במה דהביא ראיה דהיו שורפין ב"כ בחבילי זמורות וא"ל שלא היה ב"ד בקי ופרש"י דהיו צדוקים. ולכאורה י"ל דלא היה שכיח להם פתילה אך זה דוחק שלא היה שכיח להם אבל לדינא נ"ל דאם אין שכיח להם דא"צ להמתין על הפתילה כיון שמרבינן כ"ד של תולדות האור והוא בר"מ פט"ו מסנהדרין כיון דהא דמיעטה התורה אבר מעיקרו מיירי דיכול להמיתו בפתילה דאל"ה הרי אנו יכולין להמיתו בכ"ד ואם יכול להמיתו בפתילה אסור להרגו בדבר שאינו תולדת האור אם כן בכה"ג ריבתה התורה כל תולדות האור רק דלכתחלה מחמת ואהבת אבל אין מענין דינו ושיהוי מצוה אלא ממיתין בכל תולדות האור אלא אם ליכא כלל תולדות האור בודאי ממתינין כדי לקיים מצות שרפה אם לא שא"א בע"א כנלע"ד ברור בעזה"י:

סעיף ב

ובא"י לבד כו'. כבר כתבתי כ"פ דמבואר בר"מ דכ"ז שהיו הבית דין יושבים בלשכת הגזית ודנו ד"נ היו יכולים סמוכים בא"י לדון ד"נ אפילו בח"ל כמבואר בר"מ פי"ד הי"ד מהנ"ל:

מצוה רסב

סעיף א

שלא ללכת כו'. עיין ר"מ פרק י"א מה' ע"ז השמיט קצת דברים מדברי הרב המחבר אבל באמת לדינא מודים דכל שהוא חוקות העכו"ם אסור וער"מ דגם לבנות היכלות כעכו"ם ובראב"ד כתב שא"י כוונתו או שלא לעשות צורות או חמנים לקבץ בהם רבים ועיין יו"ד סי' קע"ח ובט"ז דיש להחמיר כשניהם ועיין בש"ך שכ' דוקא היכלות של אלילים אבל כגון אותם העשויים לועד שלהם להתייעץ על עסקיהם אין איסור וע"ש בטווב"י סי' הנ"ל. ועיין בכסף משנה וב"י ביו"ד שם ובד"מ מביאי' בשם מהרי"ק דאין איסור בחוקות העכו"מ אלא או אם הוא חוק להם בלא טעם כדרכי האמורי שמנו חכמים בשבת או שישראלים מתנהגים עפ"י צניעות אסור לעשות כמותם אבל אם יש בו תועלת ואין הדבר משום צניעות ופריצות אין איסור ע"כ מותר לרופא יהודי ללבוש מלבוש שלהם. וצ"ע הא בסנהדרין מבואר דנ"ב ע"ב גבי מצות הנהרגין דהם סוברים בסייף ור"י פליג דעושין מיתה מנוולת מזו ובקופיץ אף דהיא מיתה מנוולת כמבואר שם וגם היא מיתה קשה כמבואר שם והטעם דהוא חוק העכו"ם להרוג בסייף ורבנן פליגי כיון דכתיב באורייתא לא גמרינן מיני' ע"ש אם כן חזינן אף דאין חוק להם בלא טעם כיון שרוצים לעשות ג"כ מיתה קלה ול"ש צניעות ומכל מקום הוא חוק עכו"מ אי לאו דכתיבא באורייתא ועי' תוס' שם כתבו ג"כ אף דלאו חוק עכו"מ הוא מכל מקום אי לאו דכתיבא באורייתא לא הי' לנו להתנהג אף במנהג של שטות שלהם ורבנן סברי כיון דמיתה מנוולת אף דלא כתיבה מפורש בתורה ע"ש בדף י"א על כל פנים אינו חוק בלי טעם ומכל מקום אסור אי לאו דרמוז על כל פנים באורייתא וע"ש בתוס' ע"ז באריכות וצ"ע קצת ואי"ה אשנה פ"ז. וער"נ פ"ק דע"ז והובא בהגהת רמ"א סי' הנ"ל דשורפין על המלכים כתב משום דדברים של טעם הם וצ"ע הא בגמ' מבואר דוקא משום דכתיבא באוריי' ובמשרפות המלכים אבל אי לא כתיבא באורייתא אף דיש בה טעם משום כבוד המלכות לא שרי וצע"ק:

סעיף ב

ונוהגת בזכרים. עי' ר"מ וש"ע יו"ד דהקרובים למלכות מותרים ללבוש כמלבושיהם ובכ"מ וב"י תי' אף דאין כח ביד חכמים לעקור ל"ת בקום ועשה א' משום הצלת ישראל שרי ועוד דהכתוב מסרו לחכמים והם התירו בקרובים למלכות וע' משנ"ח העמיס כן בכוונת תוס' ב"ק דע"ג ד"ה התירו לספר כו' שסוברים כתי' הב' וע' כ"מ אהא דמבואר בסנהדרין ובקדושין דארבע מאות ילדים הי' לדוד וכולן מבני יפ"ת ומגדלי בלורות כי הי' להצלת ישראל ואפ"ל לפי שיטת הר"מ ותוס' קדושין כ"ב וסנהדרין כ"א וברש"י שם דביאה ראשונה שרי' בגיותה אם כן היו עכו"ם כי הולד הולך אחר דידה וברש"י קדושין דע"ו פי' דהד' מאות ילדים היו מכל ישראל שהיו נושאים יפ"ת ע"ש ואפשר לא גיירו כי לאיזה תכלית היו מגיירים אותם ובפרט בימי דוד לא קבלו גרים אף דל"ש הטעם משום שלחן מלכים אך אין מצוה לגייר אותם וכ"ה בש"ס קדושין דף ע"ו אהא דכתיב באסאטטרטי של בית דוד הי' מיוחס ומקשה הש"ס הא ד' מאות ילדים כו' ומתרץ דהיו הולכין בראש גייסות ואי דנתעבר' אמם בגירותן אם כן הם מיוחסי' לכהונה ואף למלכות עי' כ"מ פ"א מה' מלכים מרחבעם שהי' בן נעמה העמונית וע' תוספות פ' מצות חליצה דאם אביו מישראל כשר אף לחליצה ומובא באה"ע סי' קס"ט. ולומר כגון שהי' דהיינו אמם גיורת בע"כ מכל מקום נראה פשוט דהם מיוחסים וגם זכות אבותם מצד האבות מסייעתם. ע"כ נ"פ דמוכח בש"ס דהי' אמם מתעברות קודם גירות והוי גרים ול"ל זכות אבות וגם אין משיאין לכהונה וא"כ אפשר דדוד לא הי' גייר אותם ע"כ הלכו מספרי קומי. ולכאורה קשה על התוס' קדושין וסנהדרין שם שדחו דברי רש"י שפי' דאף ביאה ראשונה לא הותרה אלא לאחר כל המעשים אמאי לא הביאו גמרא זו דמבואר דהילדים הללו היו בני יפ"ת קודם גירותן ואפשר לדחוק דמכאן אין הוכחה לסתור דעת רש"י דבאמת אפשר הי' ביאתו בעבירה אך מתמר מקשו תוס' דחלילה לאדונינו דוד משיח אלקי יעקב שיהי' ח"ו באיסור ועיין בס' משנ"ח הביא בשם הב"ח דאם אינו מתכוין לעשות כמעשיהם שרי אף דהוי פ"ר ובשאר איסורין פ"ר אף דלא ניחא לי' אסור מכל מקום כאן לא אסרה תורה אלא אם כוונתם להדמות להם והעיקר תלוי בכוונה והלב יודע כו'. והנה במ"ש לעיל דדוד לא גייר אותם ודאי דז' מצות קבלו עליהם ובל"ז אסור להחזיקם בארצינו אך לא גייר אותם כישראל אך היו גרים תושבים וע' רש"י סנהדרין כ"א ד"ה תמר נראה דלשון בן יפ"ת היינו קודם שנתגיירה אם כן בני יפ"ת ג"כ קודם שנתגיירה ועיא"מ פ' תצא הקשה על התוס' בסנהדרין מהיכן יצא להם לדעת רש"י דב"ר אסור בגיותה ואין כאן מקומו להאריך. ומ"ש הרהמ"ח חייב מלקות ולא הוי לאו

שבכללות כי הכל הוא שם א' שלא להדמות בדרכיהם וללכת בחקותיהם כ"כ הכסף משנה. והמתרחק מדרכיהם נפשו בטוב תלין והשי"ת ישים חלקינו עמהם א"ס:

מצוה רסג

סעיף א

שלא יטמא כהן כו'. וטומאת משא למדוה ז"ל כו' עיין ר"מ פ"א מה' טומאת מת ומה שהקשה הכסף משנה הא אין עונשין מה"ד ע"ש בלשונו ובמ"ל מה שגמגם ע"ד. ולכאורה צל"ע למה לן ליליף מן נבלה ק"ו וגילוי מלתא לטומאת משא כמבואר בר"מ דהתורה טימאה אפילו אהל וטומאת שבעה ג"כ מנבלה אמאי לא יליף מעצם כשעורה דמבואר בנזיר דף נ"ג דיליף מקרא דעצם כשעורה מטמא במו"מ ובחולין קכ"ו ע"ב דחו התוס' פירש"י דעצם הלמ"מ דטומאת מגע ומשא אית להו ודחו דבריו דילפינן מקראי אם כן ניליף ק"ו לשאר טומאות מן המת שמטמא באוהל ומטמא במשא מק"ו מעצם כשעורה שאינו מטמא באוהל מטמא במשא ומטמא טומאת ז' מכ"ש שאר טומאות מן המת דמטמא באוהל כ"ש שמטמא במשא טומאת שבעה וג"כ היא רק גילוי מלתא דהתורה לא כתבה משא רק מחמת דכתבה אפילו אוהל כמבואר בר"מ. ועוד צ"ע להראב"ד פ"ב מה' ט"מ וכ"נ מדהתוס' חולין שם ד"ה גולל ודופק דגולל ודופק מטמאים מן התורה לא כשיטת הר"מ שהיא מד"ס וע"ש בראב"ד ובתוס' דילפי' מע"פ השדה היא טומאת אוהל ומלשון נגיעה טומאת מגע וטומאת משא לא מצינו אמאי לא יליף מנבלה כמו עיקר ט"מ דנבלה אינה מטמאה באוהל מטמאה במשא גולל ודופק שמטמאין באוהל א"ד שמטמאין במשא או מעצם כשעורה שכתבנו. ועוד היאך ילפינן טומאת משא במת מק"ו לימא גולל ודופק יוכיח שמטמאי' באוהל ואינו מטמא במשא ועי' בפי' המשנה להר"מ פ"ב דאהלות מ"ד כתב ג"כ דגולל ודופק נפקא מקרא דכתיב דטומאת משא כיון שהי' בהיקש מק"ו אין למדין וצ"ע למה אין למדין מק"ו כמו עיקר ט"מ והר"מ בחיבורו פ"ב מהט"מ חזר בו וכתב שהיא מד"ס ואפשר מהאי טעמא דאם הי' ד"ת הי' מטמא במשא מק"ו וק"ו זה מבואר בספרי ע"כ פסק דהוי מד"ס וע' תי"ט פ"ב דאהלות משנה ד' ד"ה ר"א אומר וכו' וע' רש"י פסחים פ"א ושבת קל"ב מפורש בדבריו כד' התוס' דעצם כשעורה הלכה מה שהנזיר מגלח עלי' וכ"כ המפרש בנזיר אבל מה שמטמ' במגע ובמשא נדרש מקרא כמבואר בתוס' הנ"ל וצ"ע:

סעיף ב

וטומאת משא כו' ומסיט בכלל כו'. ע' בלשון הר"מ פ"א שם כתב ואצ"ל אם משך והגביה הטומאה כו' והנה דעת הר"מ והרהמ"ח דמשא אף בלא הזזה כלל טמא משום משא וער"ש פ"ה דזבים דעתו דאם אחד נתן הטומאה על חבירו ולא זז ממקומו כלל גם לא הניעה ממקומו טהור דלא מיקרי משא אלא כשזז ממקומו ולדבריו משא בלא היסט המבואר בדברי הרהמ"ח לא משכחת לה וכ"ה דעת הרע"ב שם וע"ש בתי"ט ועי' פ"ק דכלים בר"ש וברע"ב ובתי"ט שם וכ"נ דעת רש"י המובא בר"ש ומביא ראיות ע"ז ע"ש באורך וע' ר"ש דבכל הדברים המטמאים במשא דין זה חוץ ממשכב הזב וע"ש ואין כאן מקומו להאריך:

סעיף ג

וטומאת בה"ס כו' מטמא' כו' משום נושא. כ"ה ג"כ לשון הר"מ מהש"ס דנדה וכ' עוד אבל טומאה הבלועה בתוך המעיים אינו מטמא כלל והוא מהש"ס דחולין פ' בהמה המקשה דטומאה בלוע' אינו מטמא כלל ואפילו בלע שתי טבעות א' טמא וא' טהור אין הטהור נטמא כיון דהוי בלוע וכן טהרה בלוע' אינה נטמאת עיין ר"מ פכ"ה מה' טומאת מת ועש"ך יו"ד מביא בשם הרוקח דמעוברת מותרת לכנוס באוהל דהוי ס"ס נקבה וס' נפל ובמג"א סי' שמ"ג הקשה על הש"ך הא בל"ז טהרה בלוע אינה מטמאה וע"ש במג"א שמסיים דלא כר"ע והיינו פ' בהמ"ק נראה שם מד' רש"י דסובר דלר"ע טומאה בלוע וטהרה בלוע מטמאים דאמר דעובר במעי אשה טמא וע"ש בדהתו"ס דגם ר"ע מודה דבלוע אינה מטמאה רק מיירי דידו לחוץ ואף בכה"ג ר"י מטהר ור"ע דוקא כה"ג מטמא אבל בבלוע לגמרי מטהר ר"ע ג"כ וער"מ פ"ב דמקוואות הביא דין דבלע טבעת טמאה דטהור לאחר טבילה דטומאה בלוע אינה מטמאה ודין השני המבו' במשנה בלע טבעת טהורה ונכנס לאוהל המת והזה וטבל והקיאה דהטבעת טהורה דמחמת טהרה בלוע אינה מטמאה לא הביא אך שם פכ"ה מהט"מ גבי יצא הראשון מת והשני חי וגם בה' מקוואות סיים וכבר ביארנו דדברים הבלועים לא מטמאים ולא מתטמאים. ומכל מקום צע"ק למה השמיט ד"ז דבלע טבעת טהורה. והנה לענין טומאה בלוע ילפי' בחולין שם ועתו"ס שם ובבכורות כ"ב דמיירי דלא עגיל ראש כפיקה דאי העגיל ראש כפיקה הו"ל פתיחת הקבר ואינה טומאה בלוע וגם האשה טמאה. ופלוגתא דר"י ור"ע מוקי התוס' בחולין דיצא ידו בכה"ג ר"ע מטמא אבל בל"ז אף ר"ע מודה דטומאה בלוע אינו מטמא וער"ש פ"ז דטהרות כ' דפלוגתא היא בנפתח הקבר והעגיל ראש כפיקה אז ר"ע מטמא אבל אם לא נפתח הקבר גם ר"ע מודה דאינו מטמא דכגופה היא ע"ש. והנה

לענין טומאה בלוע דאינו מטמא ע"ש בגמ' דאפילו בלע טבעת טמאה אינה מטמאה ונראה דעובר מת במעי אשה כ"ש דהוי טומאה בלוע כי הרבה שיטות ושיטת תוס' ב"ק דמ"ז דבכ"מ עובר ירך אמו הוא והוי כא' מאבריה ע"ש בתוס' באורך אם כן בודאי אינו מטמא (כ"א) [כ"ש] אבר א' ופסק חיותו אינו מטמא אם לא נתלש אך פלוגתא דר"י ור"ע לשיטת תוס' דאף בידו לחוץ אפשר אז לא הוי כא' מאבריה או שהעגיל הראש כפיקה ונפתח הקבר דאז נד הולד לצאת ג"כ לא הוי כא' מאבריה ומכל מקום לקצת הסוברים דאף בכה"ג טומאה בלוע היא וגם בבלע טבעת אף דלא הוי כאברים מכל מקום הוי טומאה בלוע אבל טהרה בלוע נלע"ד דזה דוקא בבלע טבעת אם כן הוי טהרה בלוע דלא הוי כא' מאברים רק גזירת הכתוב מחמת דטהרה בלוע אינה נטמאת אבל עובר במעי אשה ונכנסה האשה לאוהל המת זה לענ"ד הוולד שיוולד אח"כ טמא לפמ"ש התוס' דפסקינן דעובר ירך אמו אם כן הו"ל כאחד מאברים וכמו שהאשה טמאה אם כן גם הוולד הוא כא' מאברים וטמא דרך משל אם איש א' נטמא במת ואח"כ חתכו ממנו הלשון או הכוליא שאינו מטמא משום אבר רק היא בשר מן החי דטהור עיין ר"מ פ"ב מה' ט"מ אבל בודאי הבשר טמא משום הנוגע בעודו הי' שלם אם כן מ"ל האבר ומ"ל העובר כיון דהוא אבר מאברים והו"ל כגופה בודאי טמא. ומה שמבואר במשנה ובר"מ דיצא הראשון מת והשני חי דהשני אינו מתטמא היינו שם מיירי דנפתח הקבר אם כן אפשר בכה"ג לאו ירך אמו הוא וטהור מחמת דהוא טהרה בלוע. ועי' בערכין דף ז' דאשה מעוברת הורגין אותה עם וולדה אבל אם ישבה על המשבר דהיינו פתיחת הקבר אין הורגין כיון שנעקר הוולד הוי גופא אחריני ע"כ דכאן מיירי דנפתח הקבר מראשון ע"כ השני הוי גופא אחריני ע"כ הוי טהרה בלוע אבל בעובר במעי אשה ולא נפתח הקבר הוי כגופה ובודאי הוולד טמא כמ"ש ובעזה"י ברור לענ"ד. וע"ש באהלות בר"ש ובר"מ פכ"ה ובתי"ט ויש להאריך הרבה אלא שאין אני כותב בעיון רק למזכרת. אם כן לפמ"ש יש מקום לדברי הרוקח דהוולד נטמא אם כן לא הוי רשאה לכנוס אם לא משום ס"ס. אך מכל מקום צ"ע כיון דירך אמו הוא ל"ש כלל כהונה אף דנטמא מכל מקום הו"ל כא' מאבריה אבל לא כהן הוא ועיין ביבמות דמבואר שם דר"י סובר דעובר במעי זרה זר הוא ואף במעי כהנת דוקא לענין כהונה אבל שלא לטמא נראה דל"ש כלל מצות כהונה עליו ואין כאן מקומו. ודין זה דירך אמו צ"ע רב ובדיבוק חברים ועתי"ט פ"ז דאהלות באורך. ודע דבלוע לא הוי אלא בבלוע בבע"ח אבל אם מתה האשה והוולד חי במעיה לא הוי טהרה בלוע ודאי הוולד טמא ובלאו הכי בשעת הלידה מתטמא בנגיעה עיין ר"מ פי"ד מה' כלים ה"ד דבלוע אינו אלא בבלוע בבע"ח. ומ"ש הרוקח דהוי ס"ס דשמא נפל אף

דרוב לא הוי נפלים מכל מקום סמוך מיעוט נפלים למחצה נקבות והו"ל רובא ועיין בזה אריכות בספרי האחרונים. והנה איזה נקרא בית הסתרים שמטמא במשא עיין ר"מ פ"א מהש"ס דגרונו וכן מעי האשה למטה נקרא בה"ס ואם נבלע הטומא' בתוך מעיו נקראת בלוע ע"ש:

סעיף ד

וטומאת אוהל. ער"מ בשלשה ענינ' הוא טומאת אוהל במת א' אם הוא בבית עם מת וב' אם האהיל בידו או באיזה אבר על המת או שהמת האהיל על האדם הכל הוי טומאת אוהל אבל במצורע אינו רק אם הוא בבית עם המצורע הוא טמא אבל אם האהיל בידו על המצורע או המצורע האהיל עליו אינו טמא וכבר ביארתי קצת בדיני ט"צ לעיל וע"ש במ"ל ה"י:

סעיף ה

או אצבעותיו כו'. עמ"ל הט"צ פט"ז ה"ו הקשה על דין זה הא במצורע וכן גבי נזיר וכה"ג דכתיב לא יבא אינו אלא אם הכניס ראשו ורובו וכאן גבי ט"מ כתיב והבא אל הבית ולמה נטמא אפילו אם בא במקצת ע"ש:

סעיף ו

והנפלים אעפ"י כו'. כ"ה ג"כ בר"מ פ"ב מהט"מ וע"ש במ"ל דדוקא אם הוא בן ארבעים יום אבל קודם ארבעים יום אינו מטמא ממשנה דאהלות גבי מדורות כושיים כמה ישהה בתוכו ויהי' צריך בדיקה ארבעים יום וע' תוי"ט פ"ב דאהלות ע"ד הרע"ב בנפל שלא נתקשרו:

סעיף ז

וכזית בשר מן המת ואבר שלם שנחתך מן האדם כו'. כתב כן בדקדוק דבשר דוקא מן המת מטמא אבל לא בשר מן החי אבל אבר אפילו מן החי מטמא במו"מ ובאוהל כמבואר באהלות ובר"מ שם. ומ"ש אף על פי שאין עליו כזית בשר ל"ד אלא אפילו כל האבר בצירוף אין בו כזית מכל מקום מטמא כי האברים אין להם שיעור אפילו כ"ש מטמא כמבואר שם:

סעיף ח

ואבר נקרא כו'. כ"ה ג"כ לשון הר"מ ולאפוקי כוליא ולשון אף על פי שהם אברים מכל מקום אין בהם עצם אין לו דין אבר ועיין כסף משנה כאן ובהאה"ט גבי אברי נבלה שתמה על הר"מ למה לא פסק כר"ע פ' העור והרוטב דקכ"ח גבי בהמה ושרצים דאף ארכובה הנמכרת עם הראש דאין בה בשר מכל מקום דינה כאבר ומ"ש דלר"ע כל

האברים דיש בהן רק גידין ועצמות דינם כאברים (ור"ע) [ור"מ] ס"ל בהא ג"כ כר"ע וע' תוס' שם דגבי ארכובה כיון שנולד בלא בשר אף ר' מודה דמטמא אף בלא בשר כי פליגי בהי' בשר על איזה אבר והוסר דלר"ע גידין ועצמות הוי אבר ע"ש. ולא זכיתי להבין קושיתו דאף אם יהי' פלוגתי' במת מכל מקום סתם משנה פ"א דאהלות דחשיב רמ"ח אברים באדם וחשיב חמשה בארכובה נראה דפי' הארכובה הנמכרת עם הראש ואף אם הפי' בדרך אחר מכל מקום סיים המשנה אימתי בזמן שיש עליהם בשר כראוי אם כן למה לא יפסוק הר"מ כסתם משנה והו"ל סתם ומחלוקת בברייתא דהלכה כסתם משנה ובפרט דפלוגתי' מבואר ורק לענין נבלה ושרץ יוכל להיות דוקא מן הלימוד דשם די בגיד ועצם אבל מן הלימוד דחלל חרב דנלמד אבר מן האדם צ"ל דוקא בשר ג"כ ועתי"ט שפי' דארכוב' היינו מקום חיבור השוק בירך וקרסול מקום חיבור שוק ברגל ועתי"ט פ"ד דחולין מ"ש בשם תשובת הרא"ש דארכובה דהיינו הפרקים המחברים השוק והירך ועס"י נ"ה ביו"ד אם כן אפשר דלהכי לא חשיב במשנה ארכובה הנמכרת עם הראש דמחמת דלית בי' בשר ואם הפי' דהיא ארכובה הנמכרת עם הראש אפשר באדם יש בשר הכלל הר"מ פסק כאן כמשנתינו ואין קושיא כלל עליו אך בה' אה"ט גבי אברי נבילה שם הקושיא של הכסף משנה במק"ע כיון דבמשנה אינו מבואר האברים בבהמה ע"כ הו"ל לפסוק כר"ע אבל כאן ל"ק כלל כנ"ל. ודע דבאשה איכא אברים יותר עיין ר"מ דהוא רנ"א ועיין כסף משנה מכל מקום האברים היתרים באשה אין להם דין אברים וכ"פ שם הר"מ והוא מש"ס בכורות דמ"ה. ואם יש באדם אצבע יותר הדין הוא כך אם יש בו צפורן הרי הוא כאבר לכ"ד ומטמא במו"מ ובאוהל ואם אין בו צפורן אם עומדת בשורה בין האצבעות ג"כ מטמא במו"מ ובאוהל ואם אינה עומדת בשורה בין האצבעות מטמא במו"מ ואין מטמא באוהל וטומאת מו"מ הוא רק מדרבנן גזרה אטו עומדת בשורה ע"כ אינו מטמא באוהל דלא ישרפו עליו תרומה וקדשים עבדו רבנן היכירא. ודינים אלו מבוארים בר"מ והוא מהש"ס דבכורו' ונדה וערש"י בכורות דמ"ה ד"ה מטמא כו' וכתב דע"כ מיירי דליכא כזית בשר דאי איכא כזית בשר אף באין עצם ואינה נספרת מטמא באוהל כדין כזית בשר ובאמת אין צריך לכ"ז דדינים אלו מיירי גם כן אף באבר מן החי ובאמה"ח אין בשר מטמא אם אינו אבר כמו שכתבתי לעיל רק באמת פרש"י דאף באבר מן המת משכחת לה דינים אלו ועיין רש"י בנדה. והנה למה גזרו אינה נספרת שם בגמרא שני אוקימתות דר"ה בן מנוח אמר דמשום עצם כשעורה נגעו בה ור"פ מתרץ דגזרו אטו נספרת ולכאורה למ"ד דמשום עצם כשעורה אם כן ביתרת מן החי למה גזרו ובגמרא סתמא איתא משמע אף מן החי ולמה גזרו כיון דעצם מן החי הוא טהור כמבואר בר"מ

פ"ב ואי באמת אינו מטמא במו"מ להך מ"ד רק ביתרת מן המת אם כן למה אמר נגעו בה משמע דהוא רק גזרה הא לא גרע משאר עצמות דעצם כשעורה מטמא אף דאינו אבר ולא מצטרף לרוב מנין כמבואר לקמן בעזה"י מכל מקום עצם כשעורה בפ"ע בודאי מטמא במגע ובמשא אפילו יתר עצם בכל הגוף ולא שמענו חילוק בין עצם לעצם יתר ואם לו' דאף אם עצם פחות מכשעורה גזרו אטו כשעורה לא ידעתי למה לא גזרו על כל פחות מכשעורה אטו כשעורה וצל"ע בזה. והר"מ נקט רק אוקימתא בתרא דגזרו אטו נספרת אם כן אף מן החי מטמא במו"מ כי גזרינן אטו נספרת והוי אבר גמור מה"ת:

סעיף ט

השדרה והגולגולת כו'. לא ביאר דעתו הרהמ"ח אי צריך דוקא שדרה וגולגולת כא' אבל שדרה לבד או גולגולת לבד אין מטמאין באהל או חדא חדא קתני וכ"א לבד מטמא באהל והיא אבעיא ולא"פ בנזיר נ"ב והר"מ פ"ז דנזירות ובפ"ב מה' ט"מ פסק דכ"א לבד מטמא באוהל וע' כ"מ שם בשני המקומות תמה על הר"מ שפסק בפשיטות ובגמ' לא אפשיטא ובהט"מ תי' בשם הר"י קורקס וע"ש בהגהת כ"מ ובתי"ט באהלות מה שהקשה על תי' הכסף משנה וראיתי בת"ח על משניות בנזיר פ"ב מ"ב כ' ראיה להר"מ מחולין קכ"ג לגיון העובר ממקום למקום ונכנס לבית כו' הבית טמא שאין לך לגיון שאין קרקפולין פירש"י ראשו של אדם אלמא דראש לבד מטמא באוהל ע"ש. ודבריו תמוהין מאוד מה ענין זה לשדרה וגולגולת דהיא אבעיא בש"ס מיירי בלא בשר דבבשר מטמא באוהל מחמת הבשר רק דמיירי מתורת עצמות דעצם כשעורה אינו מטמא באוהל אך עצמות הניכר בהן צורת אדם כגון שדרה ושאר דינים המבוארים מטמא באוהל וע"ז אבעיא בש"ס דלמא בעינן תרתי אבל שם אפילו אי לאו פירש"י מכל מקום הוי ניחא שמוליכין ראש מסתמא בבשר או בעור וא"כ טמא הבית מחמת הבשר או העור אך רש"י פי' להדיא קרקופלי עור הראש של אדם אבל עצם אינם מוליכים כלל והראי' מר"י כה"ג דהוא עור הראש ומבואר שם דעור של אדם טמא כבשרו וכ"פ הר"מ פ"ג מהט"מ דעור האדם כבשרו ע"כ הבית טמא אבל בעצם הגולגולת לא מיירי כלל התם וע"ש על הגליון במחכת"ה נשמט מיניה תיבה ברש"י עור הראש ואפילו היה כתוב בש"ס שלו ראש מכל מקום מוליכין הראש עם העור או עם הבשר ועיין בערוך אות קרקפל מביא גמ' זו ופי' עורות שהפשיטו מן בני אדם נקראים קרקפלין ע"כ הוא טמא מחמת העור ודבריו תמוהין. ומהרהמ"ח נראה מלשונו דוקא שניהם ביחד אבל מכל מקום אפילו א' על כל פנים הוא טמא מספק ואין הכהן רשאי להיות באוהל מס' ופשוט:

סעיף י

חסרה שדרה אפילו חוליא אחת כו'. כ"ה ג"כ ל' הר"מ פ"ב מהט"מ ממשנה דאהלות והובא כ"פ בש"ס כמה חסרון בשדרה סוברים ב"ה חוליא אחת והר"מ הוסיף דאם חסר חוליא א' מי"ח חוליות שבשדרה נראה דוקא דאם א' מי"ח חסרה טהור הואיל והמשנה פ"ק דאהלות לענין אברים חשיב י"ח חוליות וכוונת הר"מ לאפוקי דאם חסרה החולי' הקטנה שהיא הי"ט מכל מקום טמא כי באמת י"ט חוליות בשדרה עם החוליא הקטנה ע' ברכות כ"ח ע"ב. והנה לענין דלא נקרא אבר מבואר במשנה פ"ק דאהלות דוקא י"ח חוליות אבל לענין טומאת אוהל דלא יהיה שלם ויהי' חסרון ולא תטמא אינו מבואר במשנה בפי' ומסתמא מצא הר"מ ז"ל באיזה מקום. והנה פ"י מה"ש כ' הר"מ בנעקרה חוליא א' טרפה וכתב אפילו חולי' למטה מן הכסלים והוא מן הש"ס בחולין נ"ב ע"ב דמוקי לה בשלהי כפלי דשם אין צלעות ע"ש. לא ביאר אי דוקא צ"ל על כל פנים מהח"י חוליות או אפשר דאף החוליא הקטנה הי"ט ג"כ טרפה וכן בטור ובש"ע יו"ד סי' נ"ד אינו מבואר דוקא חוליא מהח"י וע' ש"ך שם סק"ב כתב חוליות הן ח"י תה"ד סימן תע"ז. ונראה דכוונתו לזה דדוקא בחוליות אלו הח"י טרפה ולא בהקטנה דאל"ה לא ה"ל להביא בשם תה"ד דהם ח"י דהרי משנה מפורשת היא באהלות ומובא בברכות וכ"מ דח"י חוליות הם בשדרה ע"כ נ"ל כוונתו למ"ש דאין טרפות בזה. ועיינתי בתה"ד שם כ' בזה"ל ובחוליות נמי יש מנין קצוב ח"י חוליות בין גדולות בין קטנות כמבואר במשנה דאהלות ואיני מבין דבש"ס מבואר בברכות דיש י"ט והיא חוליא קטנה ואפשר דהמשנה לא חשבה דאינו אבר דאפשר אין עליו בשר או גיד אבל שהם י"ט מבואר בש"ס שם. והנה אפשר לענין טומאה החמיר הר"מ דדוקא הוא באחד מהח"י להחמיר אבל לענין טרפות לא הזכיר זה אפשר דבכ"ע אף הקטנה הי"ט ג"כ טרפה וכ"נ מדסתמו דבריהם בר"מ ובש"ע יו"ד. וראיתי בפרי מגדים שם סק"א שהקשה הלא י"ט הם ודבריו הם מגומגמים ואפשר יש איזה ט"ס ואולי כוונתו כמ"ש ע"כ נ"ל דלענין טרפות יש להחמיר לענין דינא. וצ"ע שלא התעוררו הראשונים ואחרונים ותורה היא כו'. והנה עוד צריך אני להתלמד במקום הזה אשר לפי עניות דעתי צ"ב לאנשים כערכי הנה במשנה ור"מ מבואר דשדרה מטמא באוהל ופשוט דשדרה נקרא החוליות כמבואר שם במשנה ובפ"ג גבי שדרה מב' מתי' דאין מצטרפים ומובא ג"כ בר"מ פ"ד דאם לקח קצת חוליות מזה וקצת חוליות ממק"א אין מצטרפין אבל הצלעות התחובים בחוליות אין ענין לשדרה כ"נ. וראיתי בנזיר דף נ"ב מביא הש"ס פשיטות האבעיא דשדרה או או קתני מתוספתא (ונרשם בש"ס שם אהלות פ"ב וכן בכ"מ אבל אינה במשנה רק בתוספתא) שדרה שגירר רוב עילעין שבה

טהורה ובקבר אפילו משובר כו' ופי' המפרש שם דנעקרו רוב צלעותיה אינו מטמא נראה דאף אם החוליות קיימות מכל מקום אם נעקרו או נשתברו רוב צלעותיה אינו מטמא באוהל. ולכאורה תמיה לי מאוד דבמשנה ובכ"מ מבואר שדרה ומה ענין צלעות לשדרה הצלעות הם תחובים בשדרה ומלמטה יש חוליות שאין בהם צלעות כמבואר ביו"ד. וראיתי להתוס' שם ד"ה טהורה כתבו בעלמא אמרינן כמה חסרון בשדרה כו' וגם כאן נראה דיש להשוותם דאם נשתברו רוב צלעותיה טרפה. והנה אין כוונתם להוכיח מכאן דנשתברו רוב צלעותי' טרפה דהיא משנה מפורשת בחולין אע"כ כוונתם דכאן דינו כמו גבי טרפה דאם נשתבר ברוב שני צדדים ונעקרו אפילו ברוב צד א' דטרפה למאן דס"ל כן בחולין ה"נ אם נשתברו ברוב שני צדדין או נעקרו ברוב צד א' דטהור. ונראה ג"כ מדבריהם דשדרה בלא צלעות אינו מטמא והוא תמוה לענ"ד מה ענין צלעות לשדרה כ"א שמו עליו זה נקרא צלעות וזה נקרא שדרה. ולומר דכוונת דבריהם כיון דבש"ס מדמה טריפות לטומאה לענין חסרון בשדרה אם כן להיפך ג"כ כ"ה דטרפה אם כן אינו מטמא. מה ענין זל"ז בשלמא טרפות החוליות אינו נזכר כלל במשנה אם כן צריך שמואל לחדש דין זה והוא מכח כ"ש דאם אינו מטמא נראה דהוי חסרון גדול אם כן טרפה ג"כ ובפרט דבסיפא מבואר כמה שיעור שינטל מן החי וימות כמבואר בתוס' פ"א ובעירובין אבל ללמוד לטומא' מה שלא נזכר במשנה כלל דהיינו צלעות ונלמד מטרפה אין לו ענין הא כמה טרפות בבהמה ומכל מקום בודאי באדם כה"ג מטמא ולפי זה דנילף טומאה מטרפה אם כן אם נחסר צלע וחצי חוליא ג"כ יהיה טהור כמו טרפה שבכה"ג טרפה עיין בחולין ובר"מ ובש"ע. אך מה אעשה אם התוס' והמפרש לא כתבו זאת מסברתם והיא תוספתא והדין הוא כך אף שלכאורה תמוה. אך עיינתי בתוספתא הנדפסת באלפסי ואיתא שם לשון אחר שדרה שקידר רוב חוליות כו' טהור הי' בתוך הקבר טמא וזה ניחא מאוד דמיירי מחוליות וכן העתיק הר"מ תוספתא זו בפ"ד ה"ז. אלא דצריך לברר למה לן שקידר רוב החוליות הלא בחסרון חוליא א' אינו מטמא כמבואר. אך דהדין הוא כך דאם נכנס תחת אהל שדרה מאדם והיתה השדרה הזאת חסר' אף חוליא א' שאינה עם השדרה באוהל בודאי האהל טהור כדינו דחסרון בשדרה אינו מטמא אך אם חוליא א' נפרק מהשדרה וישנו תחת אהל עם השדרה אף שאינו דבוק לשדרה אך דמונח באוהל א' בודאי האהל מצרפם וה"ל שדרה שלימה כמבואר בפ"ג דאהלות דכל המטמאין באהל שנחלקו והכניסן בתוך הבית דחכמים מטמאין וכן הלכה כמבואר בר"מ פ' הנ"ל ה"ח וכ"ה שם במשנה ובר"מ דמקצת חוליות מזה ומקצת חוליות מאחר דאין מצטרפין לטומאת אוהל כיון דבאים משני אנשים אבל מאיש א' מצטרף

ולזה חידשה התוספתא דין דאם נקדר רוב חוליות אף על פי שמונחים באהל אין האהל מצרפם כיון שנקדרו רוב אבל הקבר מצרפם אפילו נשברו ונפרקו ונכתתו כמבואר שם וכ"פ הר"מ בפ' הנ"ל ולפי זה אף שקצת חוליות נשברו ונכתתו מכל מקום כיון דלא הוי רוב מטמאה באהל וחסרון חולי' דאינו מטמאה היינו דאינה באהל א' והשדרה עצמה בחסרון חולי' אינה מטמא' באהל אבל אם מונחים באהל אחד מצטרף אם לא שנשתברו רוב חוליות ובקבר אפילו רוב נכתתו ואפילו כל החוליות נשברו ג"כ הקבר מצרפם דהוא הל"מ כמבואר בתוס' שם אבל אם חסר חולי' ואינו בקבר כלל פשוט דשאר השדר' אינו מטמא כי חסרון בשדרה אינה מטמאה כנלע"ד בעזה"י בירורן של דברים. אבל לפי גירסת המפרש והתוס' שהם גורסין עולעילין והם צלעות כמבואר בחולין כ"ב ע"ב לא אוכל להלום היאך שייך השדרה להצלעות ואינה ענין כלל לענ"ד ובקבר אפילו כולם מפוסקים ונשברים ג"כ מצטרף ע"ש ואי"ה עוד חזון למועד. וד"ז שכתבנו דמבואר בש"ס דאם חסר חוליא אין השדרה מטמא באהל הוא דוקא אם נטלה החוליא אבל אם חסרה מתחלת בריית' כגון שנברא אדם בי"ז חוליות תטמא השדרה באהל וד"ז הוא בתה"ד וביו"ד סי' נ"ד:

סעיף יא

וגולגולת כו'. כ"ה ל' הר"מ וצ"ע דבפ"י מה' שחיטה פוסק הר"מ דגם לענין טרפה ד"ז לא כהתוס' דצריך דוקא נקיבת הקרום וע"ש בכ"מ דזה מבואר בחולין דנ"ד דאר"נ כסלע כיתר מכסלע וע"ש ברש"י פי' גבי גלגולת שהשיעור כסלע אם נפחתה כסלע טרפה ודינו כיותר מכסלע ובש"ס מסיק שם דכל השיעורין להחמיר היינו אם יש חומרא במצומצם טרפה ואם יש קולא אמרינן דהשיעור הוא יתר ובתוס' שם הקשו דלפ"ז גבי טריפות חומרא הוא אי אמרי' דסלע כיתר מסלע אבל גבי גלגולת קולא הוא אי אמרינן דסלע לא מטמאה וע"ש בחידושי הרשב"א כ' דאמת כ"ה דוקא לענין טרפות די בסלע מצומצם אבל לענין טומאת אהל להקל צריך יתר מסלע אם כן היאך לא ביאר רבינו הר"מ בכאן דאם נחסרה כסלע מצומצם עדיין מטמא עד יתר מכסלע ואפשר הר"מ יש לו שטה אחרת בש"ס שם יתר מכסלע וע"ש ובתוס' ומצאתי בכו"פ הקשה כן על הר"מ בסי' ל' ע"ש מ"ש והנאני שכיוונתי לדעתו ז"ל. ועי' עוד בכ"מ כ' דאם הי' נקבים קטנים מצטרפין לכסלע כו' היינו נקבים שיש בהם חסרון וע' פ"י מה' שחיטה כ' להדיא גבי טרפות נקבים שיש בהם חסרון מכ"ש כאן להקל ואם ניטל רצועה לארכה ג"כ משערין אי מעגלת ליה ע"ש בחולין גבי גלגולת מבואר כן אך דין זה כ"ש הוא מנקבים שמצטרפים כמ"ש שם התוס' ואם נקבים שיש בהם חסרון ואין בין נקב לנקב כמלא נקב דעת הב"י

בסי' ל' לענין טרפות דאף השלם מצטרף ובפר"ח ותב"ש הסכימו ג"כ לזה ומכל מקום נ"ל דוקא להחמיר לענין טרפות אבל לא להקל כאן ואין מצטרף השלם שביניהם וע"ש בפרי מגדים שהוא רק חומרא בעלמא. ואם נחסר גלגולת מתחלת ברייתו הבאתי לעיל בשם תה"ד דודאי מטמא ולענין טרפות נחלקו האחרונים בתשובות הללו אוסרין והללו מתירין. והנה גלגולת משני מתים מבואר שם בר"מ דאינו מצטרף אך ממת א' מצטרף ולא מיירי האי דינא דנחסר הגלגולת אלא אם החתיכה חסרה אינה באהל עם הגלגולת אבל אם היא באהל עם הגלגולת בודאי טמא וכ"נ דאפילו אם היה הגלגולת משובר ומפורק לחתיכות גם כן מטמא באהל ואיני יכול ללמוד מחוליא דאם היה משובר רוב דאינו מצטרף רק בקבר דכ"ז אפשר דהוי הל"מ ואין למדין זמ"ז רק במקום שמבואר להדיא כנ"ל פשוט.

והנה במ"ש הרהמ"ח לעיל דאם א' נוגע במת בשיניו או בצפרניו של חי נגיעה היא דכגופו נחשב וכ"ה ל' הר"מ פ"א מה' ט"מ ה"ג וע' כ"מ שהר"מ למד דין זה מפ"ג דאהלות מ"ג ומובא בנזיר פכ"ג ובנדה דף נ"ה דכל שבמת טמא חוץ מן השינים והצפרנים והשער ובשעת חיבורן הכל טמא וכמו דבמת נחשבים כגופו וכ"כ למד הר"מ בחי ג"כ נחשבים כגופו ע"ש אם כן נ"פ אף דהר"מ השמיט שער מכל מקום בשער נמי דינא הכי כי במת טמא בשעת חיבורו אם כן אם החי נגע בשערו ג"כ טמא דכגופו הוא וכ"ה בר"מ פ"ג הי"ג לענין מת כ' שערו או צפרניו או שיניו כו' כ"ה בודאי ג"כ בחי בנגע בשערו דנטמא דמ"ש. ומה שהשמיט שער גבי חי לא בכוונה מכוונת רק דדינם שוה והרהמ"ח מביא רק מה שחידש הר"מ בחי ובמת לא הביא דזיל קרי בי רב הוא ומשנה מפורשת ועיין ר"מ פ"ג שם גבי שער וצפרנו של מת דאם עומד לגזוז הוי ס' טמא והוא אבעיא דלא"פ בנזיר שם דנ"ב. ונ"פ כיון שמה שחידש הר"מ גבי חי נלמד ממת. אם כן גבי חי אם הי' צפרנו או שערו עומד לגזוז ונגע במת ג"כ הוא רק ס' טמא כמו במת דלאו כגופי' בודאי רק ספק ובחי שייך יותר עומד לגזוז מבמת עיין מפרש שם שפי' העומד לגזוז שהי' בחייו עומד ליגזוז דאחר מיתה ל"ש עומד לגזוז אם כן ה"ה בחי נמי ומה שלא הביא הר"מ אפשר דסמך אמ"ש פ"ג גבי מת מכל שכן גבי חי. אך זה צע"ק דהמעיין שם בסוגיא דנזיר יראה דהבעיא הוא גם כן לענין מלא תרווד רקב דקיימא לן דמטמא כמבואר במשנה ובר"מ אך דוקא אם לא נתערב עמו שום רקב אחר אפילו כל שהוא ומבואר שם דאם גזז שערו והניח בקברו אין לו דין רקב כי נעשה גלגלין ע"ש ומבואר שם דהעומד לגזוז וקברוהו במחובר הוא אבעיא ולא"פ וע' תוס' דנ"א ע"ב ד"ה וסכיא נשא מבואר מדבריהם דאותה סוגיא סוברת דאף אינו עומד לגזוז הוא אבעיא ולא"פ

והר"מ פרק ג' הלכ' ה' מביא דין דגזז שערו וצפרנו אין לו רקב ואח"ז בהלכה י"ג גבי חיבורין למת מביא האבעיא דעומד לגזוז דספק הוא ולמה אינו מביא גבי רקב קודם לזה דאם לא גזז ועומד לגזוז אינו טמא בודאי רק מספק דשמא לאו כגופו (וער"מ פ"ז מה' נזירות ובכ"מ ולחם משנה שם) והוי כמו גלגלין דלעיל לענין חיבור בחי דמחדש מדעתו מביא הדין בקיצור אבל רקב וחיבורין במת מבואר בגמרא שניהם ואדרבא ע' תוס' שם ד"ה בעי חזקיה דמביאים יש מפרשים דהאבעיא רק לענין רקב והתוס' דחו דקאי על חיבורין אבל במסקנא מבואר בפי' דלרבבר"י לא גזז מבע"ל גם לענין רקב ולמה לא הביא הר"מ ד"ז שם ג"כ לענין רקב. ועי' בגמרא דמבואר שם גזז שערו וקברו עמו הרי נעשה גלגלין ואינו מבואר צפרנו והר"מ מביא צפרנו ג"כ ובאמת אין חילוק ופשוט. ואפ"ל דבשערו וצפרנו של חי שנגע במת בכל ענין טמא אף שעומד לגזוז כפי המבואר בפ' השולח ופ"ק דסנהדרין גבי אי מועלין בשער של עבד שהקדיש אי כגופו הוא אין מועלין דבקרקע אין מועלין ועבד הרי הוא כקרקע וע"ש בש"ס דמביא פלוגתא דתנאי ואוקמי דפליגי בשערו העומד לגזוז אי כמחובר הוא או כתלוש ומתרץ שם הגמר' דאף ר"מ דסובר בעומדים לבצור כמאן דבצור התם כמה דקיימי אכחושי אכחוש אבל שער כמה דקיימ' אשבוחי אשבח בודאי הוי כגופו אף דעומד לגזוז אם כן דוקא במת כיון דבמת ל"ש אשבוחי בהשערות דאינם גדלים אחר מיתה אם כן הוי שפיר אבעיא אם כגופו הוא אבל גבי חי דפסקינן שם דהוי כגופו וכ"פ הר"מ פ"ה דמעילה דאין מועלין בשערו דהולך ומשביח אם כן כאן נמי בחי כיון דהולך ומשביח הוי כגופו ובודאי נטמא אבל במת ל"ש הולך ומשביח ע"כ הוא ספק. אך צ"ע דידוע הפלוגתא בין הראשונים גבי מחובר לקרקע אי הוי כקרקע והדברים ארוכים וע' ש"ך ח"מ סי' צ"ה באורך ובאחרונים. והר"מ פוסק דחכמים ג"כ מודים דהוי כתלוש אם אין צריכים לקרקע רק גבי שומרים ע"ש ודעת הרבה ראשונים דפסקו כר"מ דהוי כקרקע והדברים ארוכים אם כן אמאי לא הביאו בגמ' כאן לענין האיבעיא דהיא פלוגתא דתנאי וגם דהר"מ סובר שם דלאו כקרקע ה"ל כאן להיות טהור ואמאי לא הביאו הראשונים סוגיא זו דכאן היא אבעיא ולפלפל בסוגיא זו צ"ע רב. והשי"ת יזכני ברוב רחמיו לבאר בהרחבה ועי' ספ"ק דערכין לענין אם מתה אשה אם מותר להנות משערה והר"מ פי"ב מה' אבל פוסק כרנב"י שם דהשערו' מותרים בהנאה ועי"ש בלחם משנה באריכו' והטור בי"ד סובר כהראשונים דפסקינן כרב דאסור דכגופו הוא רק בפאה נכרית אם אמרה תנו לבתי או לאחר הוי כנטולין מחיים ואם לא אמרה גם פאה נכרית אסורה ע"ש באריכות צ"ע דאפשר אף בשערות דידה אם עומדים לגזוז ג"כ לא כגופה הוא אם ציותה ליתן לבתה. אך באמת

כיון דכאן אבעיא ולא"פ אם כן הו"ל ס' דאורייתא ולא מהני מה שאמרה תנו לבתי. אך לכאורה דמבואר שם ובחלק בסנהדרין וער"מ דאף פאה נכרית המחובר בגופה כגופה דמי רק אם אמרה תנו הוי כנטולים מחיים ע"ש בערכין אם כן היאך הדין כאן אם קשור במת פאה נכרית. ואמרה תנו לבתי אפשר דלא הוי כגופו כמו שם ואינו מתטמא אחר משערו' המחוברי' מפאה נכרית וצ"ע אמאי לא הביא הר"מ ד"ז כאן. וגם נראה לי פשוט דפאה נכרית בלא אמרה תנו דהוי כגופו ודאי ועדיף משער העומד לגזוז דשם עומד לגזוז אבל כאן עומדת להיות כך ודינים אלו עיין ר"מ הט"ז ג"כ. וע' תוס' פ"ק דב"ק דשער של מת מותר ואין כאן מקומו להאריך. אך כל הדברים שכתבתי כאן לענין פאה נכרית צ"ע ובאתי כאן רק לעורר:

סעיף יב

ורוב מניינו כו'. במשנה ובר"מ פ"ב מבואר סתם דקכ"ה עצמות הם רוב מנין. אך כונת הרהמ"ח כמבואר בר"מ שם מהגמרא בכורות דאם א' חסר באבריו דאין לו אלא מאתים או יתר שיש לו ר"פ מכל מקום המנין הוא קכ"ה אם אין לו אלא מאתים אף דרוב הוא ק"א מכל מקום אינו מטמא עד דהוי קכ"ה וכן ביתר אף דרוב הוי יותר מקכ"ה מכל מקום קכ"ה עצמות מטמאין דאזלי' בתר רובא דאינשי כמבואר בבכורות דף מ"ה וז"ל הר"מ פ"ב ה"ח אף על פי שהיה זה יתר או חסר באבריו אין משגיחין בו אלא על מנין רוב ב"א אלא אם כן יתר אצבע שיש בו צפורן או שהיתה נספרת ע"ג היד שהיא עולה למנין כמו שביארנו עכ"ל וסיום דבריו לא זכיתי להבין דכ' אלא אם כן כו' נראה דאם הי' לו אצבעות יתירות בצפורן או נספרת ע"ג היד אין קכ"ה עצמות שלו מטמאין ובאמת בגמר' אמרינן דזיל בתר רובי דאינשי אפילו הו"ל אברים גמורים יתרים כמו בחסרו אברים גמורים אמרינן להקל דאין רוב שלו עולה למנין וטהור מכ"ש ביתרים אפילו אברים גמורים דלהחמיר ל"צ יותר מקכ"ה אך דין דעולה למנין המבואר בגמ' היינו אם עצם היתר עולה למנין קכ"ה דאם יש צפורן או נספרת עולה למנין אם יש עם אותו היתר קכ"ה עצמות מטמאין באהל ואם אין בו צפורן ואינו נספרת אינו עולה למנין קכ"ה ואם יש קכ"ד עצמות ועם אותו עצם היתר [יש קכ"ה אינו] עולה למנין ואינו מטמא באוהל ע"ש בש"ס ותראה אבל לענין יתר אברים באדם אין שום חילוק דאפילו יתר באברים גמורים מכל מקום קכ"ה עצמות מטמאין כרובא דאינשי וצ"ע. וראיתי בתי"ט פ"ב דאהלות סוף מ"א ד"ה כמה היא מביא ד' הש"ס דבכורות דאין משגיחין אלא על רוב ב"א ומסיים ג"כ אלא אם הי' בו צפורן שהיה עולה למנין ואיני מבין ד"ז ובפרט כיון דמעתיק מהש"ס

ובש"ס אין שם סיום זה ועי' בלשון הש"ס כולן עולין למנין קכ"ה דהלשון ק"ק וע' רש"י אבל הדין נראה כמ"ש וד' הר"מ ז"ל צ"ע:

סעיף יג

ושאר עצמות כו' אם יש רובע קב עצמות מטמאין אפילו באוהל כו'. כ"ה לשון הר"מ ג"כ פ"ט ה"ט שם ובכ"מ תמה ע"ז דנראה מהמשנה דאהלות ומנזיר ועדיות דרובע עצמות אינם מטמאין אלא אם העצמות היו מרוב בנין או מרוב מנין כגון שלקח חתיכת עצם מכל עצם מקכ"ה או שלקח עצמות מהשוקיים והירכיים רובע אז מטמא ועיין כסף משנה מה שתירץ ועיין באהלות ברע"ב ועיין בעדיות פ"ק בראב"ד בפירושו וצריך אריכות לברר ואין כאן מקומו והרהמ"ח נמשך לדעת הר"מ כדרכו וע"ש בר"מ דרובע עצמות מעצם א' אינו מטמא באוהל ועיין כסף משנה ובהגהת כ"מ ובתי"ט פ"ב דאהלות ד"ה השדרה שתמה על הכסף משנה ובת"ח על הגליון שם ואין להאריך:

והנה הרהמ"ח מביא כאן קצת דינים לענין טומאת מת והשמיט הרבה ובאמת הכל נ"מ לטומאת כהן כמו שיבואר ע"כ אכתוב לך בקיצור מד' הר"מ דברים המטמאין הן במגע ובמשא ובאוהל אם כן אין הכהן מטמא להם. אלו מטמאין במו"מ ובאוהל א מת דהיינו נפל אף שלא נתקשרו אבריו בגידין ב וכזית מבשר המת ג כזית נצל היינו בשר המת שנימוח ונעשה ליחה סרוחה ועמ"ל פ"ב מהט"מ ה"א שצידד היכי שידענו שהוא מבשר המת בודאי אף על פי שלא נקרש אך אם אינו יודע דאפשר מכיחו וניעו הוא אז אם נקרש זה לראיה שהוא מבשר המת ומטמא ואי לא נקרש לדעת המפרש בנזיר הוא ס' טמא שמא מבשרו או שמא כיחו וניעו אך הנזיר אינו מגלח מספק (אבל לענין הלאו או לענין טומאת כהן בודאי אסור לטמאות כי הוא ספק לאו אך אינו מגלח כי לא יכול לעשות ס' הקפה וקרבנות כמבואר בנזיר ובה' נזירות) ודעת תוס' דאם לא נקרש בודאי כיחו וניעו הוא והר"מ כ' שם אם לא נקרש אינו מטמא שמא כיחו וניעו הוא אך המ"ל דקדק למה כ' אינו מטמא והו"ל לכתוב שהוא מטמא מס' כי הוא כתב שמא וצידד בדעתו דנצל כ"ז דלא ידעינן ודאי דהוא מבשר המת טהור דהלכה כ"ה ומכל מקום הניח הדבר בצריך תלמוד. ולדעת התוס' בלא נקרש אם כן אינו מטמא כלל כי בודאי כיחו וניעו מותר לכהן ולנזיר ליגע בהם ד אבר מן אדם החי אם יש עליו בשר גידין ועצמות ואברים אין להם שיעור וכבר כתבתי למעלה לענין ארכובה ע"ש. ה אבר מן המת ג"כ דינו כאמה"ח ולענין אברים יתרים כתבתי לעיל. ו השדרה. ז הגולגולת. ח רוב בניינו. ט רוב מניינו. י רובע עצמות. יא רביעית דם. יב רביעית דם תבוסה היינו דיוצא ממנו סמוך למיתה בעודו חי חצי רביעית ולאח"מ חצי רביעית נקרא דם תבוסה. ומאלו הטומאות

שמנינו יש מהם ד"ת ויש מד"ס כמו שנבאר אי"ה היינו עד אות י' על אלו הטומאו' הנזיר מגלח עליהם והכהן מוזהר עליהם וחייבים עליהם על טומאת מקדש וקדשיו כרת וקרבן ומאות י' ואילך היינו רובע עצמות הדין הוא דאין הנזיר מגלח על אוהל של רובע עיין ר"מ ה' נזירות פ"ז אך בפ"ה מה"נ ה"ט כתב דאם הנזיר נטמא אף בטומאה שאינו מגלח עליו אך אם הוא בטומאת ז' עובר בלאו ולוקין וכאן פ"ג מה' ט"מ ה"ג כ' שכל טומאה שאין הנזיר מגלח יראה לי שכולן טומאתן אינן ד"ת כו' לפיכך אני אומר שכל טומאה שאין הנזיר מגלח עליו אינה ד"ת עכ"ל. וכבר עמד בזה במ"ל פ"ה מנזירות. ודע דאף דלהר"מ שכ' בפ"ה דכל הנטמא לטומא' ז' לוקין הנזיר אף דאינו מגלח מכל מקום בכלים הנוגעי' במת אף דלדעת הר"מ דאדם הנוגע בכלים הנוגעים במת טמא טומאת ז' עפ"ה מה' ט"מ מכל מקום אין לוקין נזיר הנוגע כי הר"מ כ' בפי' בפ"ז מנזירות דין מחודש אף דכל אדם הנוגע בכלים טמא טומאת ז' הוא רק דרבנן כמ"ש פ"ה מהט"מ שהדברים הללו אף על פי שהם דברי קבלה לא נתפרשו בתורה עי"ש ובהשגות והכסף משנה כ' דכוונתו שהוא הולך לשיטתו בס' המצות כ"ד שאינו מפורש בתורה נקרא ד"ס אבל מכל מקום דינם דין תורה אך לענין ביאת מקדש עי"ש. ואם כדבריו למה כאן בנזיר הנוגע אינו טמא טומאת זיי"ן אם הוא מן התורה מאן פלג לך אע"כ דהוי דברי סופרים והם אמרו בנזיר שלא נטמא ט"ז כדי שיעלו לו בימי נזירתו כמו שנתבאר שם. והנה הר"מ פרק ג' מה' אבל כ' כל כהן הנוגע כו' וא' המת וא' שאר טומאות הפורשות מן המת וכבר פירשנו בה' ט"מ איזה טומאה מ"ה או מדבריהם כו' אבל נוגע בבגדים שנגעו במת אף על פי שמטמא הכהן טומאת ז'. והנה לדעתו טומאת רובע עצמו' באוהל אם נטמא הכהן אין לוקה כי לדעתו הוא רק דרבנן כמבוא' בהלכות והרהמ"ח כאן מנה כאן טומאת רובע עצמות באוהל בין הטומאות ואח"ז סיים דכהן העובר כו' לוקה נראה דסובר דרובע היא מן התורה ולוקין ג"כ כהן שטימ' לרובע ונטה מדעת הר"מ ואפילו אם נימא שלא כדעת הר"מ אלא דכל השיעורין הללו הם מן התורה מכל מקום זו הלכה פסוקה דאין הנזיר מגלח על רובע עצמות כמבואר בנזיר ובר"מ פ"ז דנזירות וכבר הביאו התוס' בכמה דוכתי ממס' שמחות דכל טומאו' שאין הנזיר מגלח עליהם אין הכהן מוזהר עליהם ע' ברכות י"ט ד"ה מדלגין ובנזיר ובכ"מ אם כן אין לוקין לכהן המטמא באוהל רובע עצמות רק לדעת ר"ת דדחי להא דמס' שמחות או לדעת התוס' כיון דעל שם טומאה זו הנזיר מגלח ע"ש בתוס' אבל לדעת רוב הראשונים דהלכה פסוקה היא והאי דברייתא בחולין סברי כזקנים הראשונים דאף על רביעית דם מגלח הנזיר אם כן ברור דעל רובע עצמות אין הכהן מוזהר והיא אפשר רק מדרבנן כשאר דברים המנויים ביו"ד דהם מדרבנן ודעת

הרהמ"ח נראה דלוקין על רובע אם כן ס"ל כסברת התוס' כיון דעל שם טומאה זו הנזיר מגלח ע"ש בברכות.

ומ"ש לעיל דהשיעורים הללו הם מד"ת הוא שיטת המפרש. ותוס' נזיר י"ג ע"ב כתבו דהוא הל"מ. והנה הר"מ בה' אבל לא הביא ד"ז ממס' שמחות דכל טומאה שאין הנזיר מגלח אין הכהן מוזהר כי הוא לשיטתו שכ' כמבואר בהט"מ ושם מבואר בפי' דכל הטומאו' שאין הנזיר מגלח עליהם הם רק דברי סופרים רק שאר פוסקים דס"ל דהכל הל"מ מביאים דהוא ג"כ מהל"מ דאין כהן מוזהר עליו וז"פ. הי"א רביעית דם כו' על רביעית דם ג"כ אין הנזיר מגלח כמבואר בר"מ פ"ז דנזירות ופ"ג מהט"מ כ' דרביעית דם ג"כ אינו ד"ת אם כן לדברי הר"מ אין הכהן מוזהר ע"ז מן התורה ואף לדהתו"ס והרשב"א כיון דאין הנזיר מגלח אין הכהן מוזהר אך לדעת ר"ת דאינו סובר כמס' שמחות או כמ"ש התוס' כיון דעל שם טומא' זו הנזיר מגלח אם כן מוזהר עליו הכהן ועתו"ס ברכות ובנזיר ובכ"מ דעיקר ראיית ר"ת מרביעית דם דמבואר בסנהדרין דכהן אסור לטמאות ובתוס' שם דחו דברי ר"ת או כיון דשם טומאה נזיר מגלח כהן מוזהר ע"ש. ודעת הראב"ד בהשגות פ"ג מהט"מ דעל רביעית דם במגע ובמשא אין הנזיר מגלח עליו אבל באוהל רביעית דם הנזיר מגלח אם כן לדידי' הכהן מוזהר על אוהל רביעית דם ולא על מגע ומשא ר"ד אבל במ"ל בהלכות מביא בשם מהר"י קורקוס שתמה על הראב"ד ואינו מביא מה שתמה. ובאמת הוא תמוה לענ"ד ג"כ דמבואר במשנה נזיר דמ"ט ע"ב על אלו כו' הנזיר מגלח חצי לוג דם על מגעו ועל משאו ועל אהלו ועצם כשעורה על מגעו ועל משאו כו' ולא הוציא פחות מחצי לוג על אהלו ולא במגע ובמשא וגם בש"ס דנ"ג ע"ב דרובע דסיפ' אצטריך דה"א דאינו מטמא אף במו"מ קמ"ל דדוקא על אהלו אין הנזיר מגלח ומקשה הש"ס ל"ל דתני בסיפ' רביעית דם כו' מפורש דמשנה איירי לענין טומאת אוהל וע"ז מבואר דרביעית דם אינו מטמא באוהל וגם היה יכול לומר איפכא דקמ"ל בסיפא דאינו מטמא במו"מ אבל באוהל מטמא וגם ע"ש בש"ס דנ"ו ע"ב גבי עצם כשעורה הלכה ורביעית דם מק"ו ג"כ לא משמע כן גם בגמרא זו משמע בפי' דרביעית דם מטמ' באוהל מדאוריית' דאלת"ה ליכ' ק"ו כלל ול"ל לר"א ולר"י לומר דאין דנין ק"ו מהלכה כיון דאינו מטמ' באוהל ר"ד מן התורה כלל אע"כ דר"ד הוי מן התורה לתרומה ולקדשי' אם כן תמוה על הר"מ פ"ג מהט"מ שכ' דר"ד אינה מן התורה כיון שאין הנזיר מגלח עליה כמ"ש לעיל. עכנ"ל דכוונת הר"מ פ"ג ג"כ כמ"ש בפ"ה לענין כלי' שנגעו במת שביאר הכסף משנה דבריו דהוי ד"ת רק דאינו מפורש בתורה אם כן ה"נ כוונת הר"מ דרובע עצמות ורביעית ושאר דברים אינם מן התורה בפי' מדאין הנזיר

מגלח ומכל מקום הוא מן התורה ע"כ יפה פסק הר"מ שם פ"ה מה' נזירות דאם נזיר נגע בטומאות שאינו מגלח עליהם לוקין שתמה המ"ל הלא כ' כאן שאין ד"ת ול"ק כי הוא תורה רק שאינו מפורש בתורה וא"ח על ביאת מקדש כמו כלים שנגעו במת בפ"ה. ולפי זה אפשר לדעת הר"מ ג"כ כהן מוזהר ע"ז דהוא לא הביא הדין דמס' שמחות דכל שאין הנזיר מגלח אין הכהן מוזהר וכתבנו טעמו לעיל אבל אפשר דהר"מ ס"ל שהיא טומאה של תורה אף שאין הנזיר מגלח ולא מביא דין דשמחות אם כן לדידי' לוקין כהן בטומאות אלו ברובע עצמות ובר"ד כמו נזיר שכ' שלוקה. אך מה שהקשיתי לעיל על הכסף משנה דאי כוונתו בכלי' הנוגעים שהם תורה רק שלא נתפרשו אם כן למה פסק בפ"ז דנזיר שנגע בכלים אינו טמא טומאת שבעה כיון דהוא תורה בשלמא אי דרבנן הם אמרו והם אמרו כדי שיעלו לו אבל אם הוא מן התורה אמאי לא יטמ' ט"ז וצ"ע והשי"ת יאיר עיני בתורתו הק'. ודע דעל חצי לוג דם הנזיר מגלח ובודאי הכהן מוזהר ע"ז לד"ה כמבואר בה' נזירות וגם רובע עצמות שכתבתי לעיל דאין הנזיר מגלח אבל על חצי קב גם הנזיר מגלח כמבואר שם. ורובע עצמות הבאים מן השדרה או מן הגולגולת פסק הר"מ בה' נזירות דהוא ס' טמא אם כן גם לענין טומאת כהן הוא ס' איסור דאוריית'. הי"ב. שכתבתי דם תבוסה לד"ה הוא רק מדרבנן ואין הכהן מוזהר ומדרבנן אסור כמו בית הפרס וארץ עמים וכ"ה בהדיא בר"מ פ"ג מה' אבל.

ואלו מטמאים במגע ובמשא ואין מטמאין באוהל יש מהם דאורייתא ויש מהם דרבנן כמשי"ת. א אמה"ח דאין עליו בשר כראוי דהיינו שלא היתה (יכולה) להעלות ארוכה אין לו דין אבר שיהא מטמא באוהל גם כן רק מטמא במגע ומשא אף שאינו אבר ואף שיש בבשר כזית מכל מקום מחמת במה"ח אינו מטמא דבמה"ח אינו מטמא כלל רק אף דנפיק מתורת אבר מכל מקום לענין טומאת מו"מ מטמא והיא במשנה פ"ב דאהלות ובעדיות ובר"מ פ"ב מהט"מ ה"ג. ואם חסר מן העצם אפילו כ"ש אינו אבר ואינו מטמא אפילו במגע ובמשא אף אם יש בבשר להעלות ארוכה ויש כזית ג"כ והעצם הנשאר הוא כשעורה מכל מקום במה"ח ועצם מן החי אינו מטמא כלל והבשר אף שיעלה ארוכה מכל מקום העצם חסר ואינו מעלה ארוכ' אם כן אינו מטמא כלל כ"ה שם בה"ג הנ"ל. ב) אבר מן המת אם חסר מן הבשר ואין בבשר הנשאר כזית אבל יש בה שיעור כדי להעלות ארוכה בחי דינו כאבר שלם ומטמא במו"מ ובאוהל ואם חסר מן הבשר ולא נשאר כדי להעלות ארוכ' אם נשאר מן הבשר כזית מטמא ג"כ אפילו באוהל כמו כל כזית מבשר המת ועי' בכ"מ שם ה"ד ד"ה כ' הראב"ד כ' כן להדי' ומתמה על הראב"ד. ואם חסר בשרו ולא נשאר כדי להעלות ארוכה וגם אין בבשר כזית נ"ל דדינו כמו אמה"ח שכתבנו נהי

דאין לו דין אבר מכל מקום מטמא במו"מ ואף שאין בעצם כשעורה ולא מטמ' משום עצם מן המת מכל מקום מטמא דומיא דאמה"ח דשם אינו מטמא אף בכשעורה שעצם מן החי אינו מטמא כלל מכל מקום דינו קצת כאדם להיות מטמא במו"מ ה"נ. והר"מ בה"ד סיים דאם לא נשאר באבר מן המת כדי להעלות ארוכה דינו כשאר עצמות המתים שאין עליהם בשר נרא' מדבריו דאם העצם פחות משעורה אינו מטמא. ואיני מבין למה יגרע מאמה"ח דאם אין עליו בשר להעלות ארוכה מטמא במו"מ ושם לא חילק ובאמת דשם אפילו עצם כשעורה שוה עם כאן פחות משעורה דאינו מטמא כלל עצם מן החי ובמשנה פ"ב דאהלות מבואר דאמה"ח ואבר מן המת שאין עליה' בשר כראוי מטמא במו"מ ובאוהל ולא נזכר חילוק כלל ומה"ת יגרע מן החי ועתי"ט פ"ו דעדיות וצע"ק. ודינים אלו שאין בהם להעלות ארוכה מטמאין במו"מ דרשינן מקראי בנזיר דנ"ד ע"א ואם חסר מן העצם נלע"ד דאף אם יש בבשר הנשאר להעלות ארוכה אך הוא פחות מכזית דאינו מטמא משום בשר ודין אבר ג"כ אין עליו כמו אמה"ח שחסר מעצמו כ"ש שהוא טהור לגמרי כמו כן כאן כי אין נ"מ בחסר עצם בין מהחי או מן המת אך אם נשאר בעצם החסר כשעורה מטמא במו"מ כשאר עצם כשעורה וע"ש בכ"מ דעתו דאם חסר העצם ונשאר בבשר להעלות ארוכה מטמא במו"מ ובודאי כוונתו דאפילו אם העצם פחות משעורה דאם יש כשעורה דבר פשוט דמטמא במו"מ מחמת העצם עתי"ט שם בעדיות. ולדידי צ"ע דין זה דלמא יטמא ויגרע מחסר עצם מן החי דאין עליו שם אבר דהוא טהור לגמרי אף שנשאר בשר כדי להעלות ארוכה ה"נ ל"ד דטהור לגמרי אך אם אין בבשר כזית דפשיטא דמטמא אף באוהל וכ"נ כדברינו בר"ש באהלות ספ"ק דאם לא נשתייר בעצם כשעורה ואין כזית בשר דטהור לגמרי ומה שמבואר פ"ג דאהלות אלו אם חסרו טהורים אמה"ח שחסר עצמו ולא נקט אף אבר מן המת היינו דמשנה משמיענו דאף חסר עצם כ"ש כשאר הדינים המבוארים שם דאם חסרו כ"ש טהורים כ"כ באמה"ח אם חסר עצמו כ"ש מברייתו טהור כי אינו אבר ומחמת עצם כשעורה אינו מטמא דמן החי הוא אבל באבר מן המת אם נשתייר כשעורה מטמא על כל פנים במו"מ כשאר עצמות אבל לא נשתייר עצם כשעורה נ"ל ברור בעזה"י דאינו מטמא כלל אף במו"מ כמו אמה"ח וכן מ"ש הר"מ פ"ג ה"ב ואלו מטמאין במו"מ כו' אמ"ה כו' כך הוא הפי' אמה"ח דוקא חסר בשרו ואין בו כדי להעלות ארוכה מטמא במו"מ אבל חסר עצם כ"ש טהור ואח"ז כ' באבר מן המת אם לא נשתייר מבשר כדי להעלות ארוכה מטמא במו"מ כדלעיל אף שהעצם הוא כ"ש אין נ"מ ואח"ז כתב ואמה"ח שחסר בשרו ולא נשאר להעלות ארוכה ג"כ מטמא במו"מ בודאי פחות מכשעור' כי הוא דומה לאמה"ח ואח"כ

כ' חסר העצם אף אם נשתייר להעלות ארוכ' מטמ' במו"מ היינו דרק חסר מברייתו אבל נשתייר בו כשעורה דאז מטמא במו"מ משום עצם כשעורה אבל אם אין בו כשעורה בודאי אינו מטמא כלל מחמת העצם אינו מטמא כי הוא פחות משיעור ומחמת מעלות האבר כיון דחסר עצם אינו נחשב אבר ולא מהני מה שיש בבשר כדי להעלות ארוכה כי העצם אינו מעלה ארוכה ודברי הכסף משנה גם בפ"ג דנראה מדבריו דאף העצם פחות משעורה מכל מקום אם הבשר מעלה ארוכה מטמא במו"מ צ"ע כמ"ש ובודאי כוונתו דמיירי פחות מכשעורה דאי איכא כשעורה בלאו הכי מטמא משום כשעור' ובירורן של הדברים נ"ל כמ"ש אך בענינים אלו אין אני אומר דעתי בבירור ובפרט שאני לומד זה בלא עיון. ועיין נזיר דנ"ג ע"ב ודנ"ד ע"א פלוגתא דר"י ור"ל. ג השדרה שחסרה אינה מטמאה באוהל רק במו"מ כשאר עצם וכבר ביארנו לעיל קצת מדיני השדרה. ד הגולגולת שחסרה וג"כ ביארנו לעיל קצת. ה עצם כשעורה וער"מ פ"ב ה"י כתב דעצם כשעורה הל' היא וכבר כתבתי לעיל בשם הראשונים דטומאת מו"מ ילפינן מקראי רק דהלכה דנזיר מגלח עלי' אך הר"מ לשיטתו דאי לא הי' הלכה אף דילפינן מקרא הוי אינו תורה לדעתו כמ"ש לעיל וא"כ כיון דהלכה היא לענין נזיר והנזיר מגלח הו"ל ד"ת ממש וכן מבואר בדבריו ע"ש ועמ"ל הניח בצ"ע על הר"מ דהשמיט שיעור כשעורה דרב אשי ביומא מבע"ל אם שעורה בקליפתה או בלא קליפתה ואם לחה או יבשה ואפשר דפסק כר"פ דמפשט פשיט ליה דהשיעור הוא יבשה ובקליפתה מכל מקום הי' צריך הר"מ להביא ד"ז. ו ארץ העמים. ז בית הפרס אלו מטמאים במו"מ ולא באוהל.

והנה א' וב' היינו אמה"ח ואמה"מ שאין עליהם בשר כראוי מבואר כאן בר"מ דאין ד"ת כי הנזיר אינו מגלח עיין ר"מ פ"ז דנזירות אם כן אין הכהן מוזהר עליהם להשיטות שהבאתי לעיל ואפשר להר"מ היא דאורייתא רק שאינו מפורש בתורה וא"ח על ביאת מקדש ואין הנזיר מגלח מכל מקום לוקין כהן ונזיר שטימאו עצמם כמ"ש לעיל. ואמה"מ דוקא אם אין בעצם כשעורה אבל אם יש עצם כשעורה נזיר מגלח מחמת העצם כשעורה וכהן מוזהר עליו. הג' והד' והה' הם מטמאים במגע ובמשא מן התורה והנזיר מגלח עליהם במו"מ כי עצם כשעורה הל' וכן השדרה והגולגולת שחסרו אם נשתייר בם עצם כשעורה הנזיר מגלח עליהם אם כן כהן מוזהר ע"ז אך במו"מ ולא באוהל. הו' ארץ העמים הא דמטמא רק במו"מ הוא כשהביא גוש מארץ העמים לא"י והשיעור הוא כחותם המרצופים נטמא במו"מ מדרבנן ובאוהל אינו מטמא כלל כי לא חששו רק משום עצם כשעורה ועצם כשעורה אינו מטמא באוהל אבל אם א' נכנס לארץ העמים אף שנכנס ולא נגע ולא נשא כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל מכל מקום בארץ העמים גזרו ג"כ

על אוירה ויש בזה שיטות הר"מ ס"ל אף דמאהיל על גוש בארץ העמים מכל מקום אף דגזרו על אוירה מכל מקום אינו מזה בשלישי ובשביעי והוא רק טומאת ערב ותרומה וקדשים תולין על טומאת אוירה אבל אם יש דבר חוצץ בינו ובין הטומאה למטה ואינו מאהיל על הארץ זהו אבעיא בש"ס בנזיר אם גזרו בכה"ג והוא אבעיא דלא אפשיטא ובסד"ר לקולא דכל טומאת ארץ העמים הוא רק דרבנן. ויש שיטות והוא דעת התוס' דאם מאהיל על עפר ח"ל בח"ל טעון הזאת ג' וז' ומכל מקום מודים שאינו טמא המאהיל בידו או בא' מאבריו ככל טומאות אוהל רק הנכנס ראשו ורובו לארץ העמים ועיין כ"ז במ"ל פי"א מהט"מ פלפול נעים ובקיאות גדול בתוס' ור"ש. ומה נקרא ארץ העממים לענין טומאה דנגזרה עיין ר"מ שם דסוריא לא גזרו על אוירה ומקומות הסמוכים לא"י ע"ש וא"י שהחזיקו עולי מצרים ולא עולי בבל מבואר בדברי הר"מ פ"ה מה' ביכורים דיש לה דין ארץ העמים אך המ"ל הקשה ע"ז דבפ"א מה' תרומות נראה מדברי הר"מ דאינה בכלל הגזירה וע"ש עוד שמביא דבא"י אף בעיירות של נכרים ל"ג טומאה ובח"ל אף בעיירות ישראל גזרו טומאה ע"ש במ"ל כמה ענינים וינעם לך. ודע דמדורות עכו"ם להר"מ הם טמאים כארץ העמים אך תולין על טומאות מדורות העכו"ם תרומה וקדשים ולא שורפין וע"ש במ"ל בשם התוס' וכ"ה דעת רש"י ע"ש באריכות ובח"ל לא גזרו על מדורות העכו"ם ונ"מ דבכהן שבח"ל רשאי לכנוס למדור העכו"ם ע"ש בר"מ ומ"ל כמה דינים ממדורות העכו"ם. ועל גוש מארץ העמים אין הנזיר מגלח ואין הכהן מוזהר כי הוא מדרבנן רק מדרבנן אסור כמבוא' בר"מ ה' אבל ועלח"מ ה' נזירות ונ' דאפשר על אוירה דארץ העממים רשאי הנזיר והכהן לכנוס לכתחלה כיון דאין טמא טומאת ז' לדעת הר"מ ולא גזרו על אוירה רק לענין תרומה וקדשים לתלות אבל כהן ונזיר מותרים לכתחלה ואפשר אף דאין טמא ט"ז מכל מקום מדרבנן אסור וצ"ע. וער"מ פ"ב מה' נזירות כ' דמי שקבל עליו נזירות בח"ל כופין אותו לעלות לא"י וע"ש בראב"ד וכ"מ כיון דבכל יום מתטמא בטומאות ארץ העמים ע"כ צריך לעלות לא"י. ונ"פ דדוקא בנזיר קונסים אותו דלמה קיבל עליו נזירות בח"ל כיון שהוא טמא בגזרת חכמינו זכרונם לברכה אבל הנהו כהני הנולדים בח"ל לא פשעו כלל אין עליהם שום איסור ומותרים להיות בח"ל וז"פ ופוק חזי כמה כהני איכא בח"ל אבל כהן מא"י או שנסע מח"ל לא"י בודאי אסור לצאת לח"ל אם לא ללמוד תורה עיין ר"מ פ"ג מה' אבל דמכין כהן היוצא לח"ל מ"מ. וצ"ע שהשמיט ביו"ד סי' שס"ט דין מדור העכו"ם דכהן מא"י אסור לכנוס לשם ובאמת דבר קשה מאד לכהני א"י ליזהר מזה ואפשר כיון דהם רק כהני חזקה ומדור העכו"ם אין אסורין רק משום ספק הוי כהאי דרשד"ם המובא בשער המלך פי"ט מהא"ב דמותר

לכהן חזקה לישא שבוי' דהוי ס"ס אם כן אפשר דארץ העמים ג"כ אינו אלא ס' ואפשר כיון דשורפין תו"ק הוי גזירת חכמינו זכרונם לברכה ולא הוי ס' כמו גבינת העכו"ם עש"ך יו"ד סי' ק"י אך על מדורות העכו"ם דתולין אפשר דהוי ס"ס אך דדברים אלו צריך אריכות גדול ואין כאן מקומו וע"ש בשער המלך מה שהקשה על רשד"ם וצע"ק. הז' בית הפרס גזרו חכמינו זכרונם לברכה לטמא במו"מ וההולך בבה"פ טמא ט"ז וגם גוש עפר מבה"פ מטמא במו"מ ט"ז ושורפין עליו תו"ק אך על אוירה ל"ג כלל. והנכנס בשידה תיבה ומגדל אף שאין חוצץ למטה ג"כ והוא מאהיל על בה"פ אינו טמא ובה"פ הוא שדה שנחרש בו קבר גזרו חכמינו זכרונם לברכה מאה אמה על מאה אמה ממקום הקבר ודינים אלו עיין ר"מ פ"ו מהט"מ ואם חרש קבר בשדה שאינו שלו אין לו דין בה"פ. העכו"ם שחרש קבר בתוך שדהו אין לו דין בה"פ דהם אמרו והם אמרו ונזיר אינו מגלח וכהן אינו מוזהר כי הוא רק מדרבנן ואסורים לכנוס או ליגע מדרבנן ומכין אותם מכל מקום ואין ח"ל מטמא בבה"פ כי בח"ל לא גזרו ומותר לכהן לכנוס לבה"פ כמו מדורות העכו"ם. וגוש עפר ארץ עממים ומבה"פ צריך שיהי' כחותם המרצופים והוא כפיקה של סקאין היינו כחותם של הולכי דרכים החותמים השק שלהם והוא בבכורות דל"ב ורש"י פי' שם גוש עפר לטמא באוהל ובאמת הוא תמוה דעפר מבה"פ או אפילו מארץ עממין שבא לא"י אינם מטמאין באוהל וכבר תמה המ"ל שם ומגיה ברש"י במגע במקום באוהל אך רש"י בסנהדרין מפרש ג"כ דגושים מטמאין באוהל וע"ש בתוס' הקשו כן דאינו מטמא באוהל ומובא ג"כ במ"ל שם ודוקא גוש כברייתו אם יש בו כשיעור הזה טמא אבל הרבה עפר אף שיש כמה שיעורים אין מטמאין וכ"ה במשנה באהלות ובר"מ. וכלים הנוגעים במת לדעת הר"מ פ"ה מהט"מ הם אבי אה"ט כמת עצמו והנוגע בהם טמא טומאת ז' ואין חילוק בין כלי מתכות או שאר כלים ובגדים כולן נעשים אבי אבות לטמא אדם ט"ז. אבל דעת הר"מ בפ"ה בסופו דאין כלים ובגדים מטמאין אלא במגע אבל במשא ובאוהל אין מטמאין כלל כי המשא במת עצמו אינו מפורש כמו שנתבאר והאוהל אינו מטמא כי בתורה כתיב אדם כו' ע"כ הנושאו או המאהיל על הבגדים אינו טמא כלל וכן אדם שנטמא במת דהוא אה"ט אינו מטמא באוהל וגם לא באדם הנושא אותו בלא נגיעה וכן הא דכלים מטמאין ט"ז הוא אינו תורה לענין נזיר רק לענין תו"ק ע"ש בכ"מ ודוקא כלי שטף ובגדים אבל כ"ח ואוכלים אינם נעשים אפילו אה"ט אפילו אם נגעו במת ושיטת התוס' בפסחים דלענין למנות ראשון ושני נעשים אה"ט רק שאינו מטמא אדם וכלים אבל לענין מנין ראשון ושני נעשים אה"ט והנוגע באוכל שנגע במת נעשים ראשונים והוא סברת תוס' פסחים די"ט ד"ה רביעי בקודש כו' לענין אוכלים וה"ה

לכ"ח ע"ש. והנה בכלים הנוגעים במת מבואר בנזיר בסוגיא שם ובר"מ פ"ז דנזירות דאין הנזיר מגלח על נגיעתו בכלים וכת' שם דין מחודש דנזיר הנוגע בכלים אינו טמא ט"ז והבאתי לעיל וע"ש בכ"מ ולח"מ.

והנה כהן אף שהוא טמא ט"ז אם נוגע בכלים מכל מקום מותר לטמאות עצמו לכתחלה בכלים הנוגעים במת וכ"ה להדיא בר"מ פ"ג מה' אבל וטעמו נרא' דכהן מוזהר דוקא על הטומאות הפורשות ממת עצמו כמבואר בדבריו ודעת הרבה ראשונים והתוס' מכללם שדחו ד' ר"י סומפוני' בנזיר וער"ש באהלות ס"ל דאין כלים הנוגעים במת מטמאים ט"ז אלא כלי מתכות דוקא דחרב הרי הוא כחלל אבל שאר כלים ובגדים אינם נעשים רק אה"ט לטמא טומאת ערב וכלי מתכות מטמאים במשא ואפילו באוהל דדינו לגמרי כמת וכ"ה בתוס' בהמה המקשה דע"ב ד"ה כי קאמר רבה ובנזיר בשיטות אלו ודעת ר"ת בנזיר ובכ"מ דגם הנזיר מגלח על כלים ולפי זה כהן מוזהר על טומאת אוהל בכלים כי כל טומאה שהנזיר מגלח עליה כהן מוזהר לכ"ע. ור"ח כהן שלח לר"ת איזה בית אשר תבנו לי דהיאך ידור הכהן בבית דאין לך איזה כ"מ שלא הי' באוהל המת מעולם מובא בתוס' וביו"ד ודעת ר"ח כהן שאף שכ"מ מטמאים ט"ז מכל מקום אין הנזיר מגלח עליהם ואין הכהן מוזהר עליו. ובאמת לכאורה תמיה גדולה על ר"ת ולא זכינו לתשובתו אבל באמת ר"ת לשיטתו הובאו דבריו ברא"ש ה' טומאה דכהן אף שפירש וחזר ונגע מכל מקום פטור והוא כדעת הראב"ד פ"ה מה' נזירות דהאידנא אין חייבים הכהנים אם נטמאו כיון דמחוללים ועומדים שאין לנו אפר פרה ע"ש בכ"מ ולחם משנה ואם כי ברא"ש מובא שם דלאחר אותו יום ד"ה חייב כי מוסיף ימי טומאה מכל מקום אפשר דדעת ר"ת כהראב"ד ואין איסור לכהן לטמאות האידנא אלא מדרבנן ושם מבואר דמשום כבוד הבריות לא גזרו ע"ש מכ"ש בה"ג דלא משכחת לה דיהיו הכהנים מוזהרים מזה כמו ארץ העמים דאף בזמן שבהמ"ק קיים הי' נכנס לדבר מצוה דלא העמידו דבריהם מכ"ש בדבר דלא אפשר כלל בזה"ז ליזהר מזה. ושו"ר במ"ל פ"ג מה' אבל ה"ח כ' דהראב"ד כל חכמי ישראל חולקים עליו ומביא שרבותינו בעלי התוס' חולקים עליו מאותו הכתב ששלח ר"ח כהן לר"ת המתחלת איזה בית כו' ע"ש. ובאמת זה סברת ר"ת דלא חש להאי קושיא וצ"ע על המ"ל שלא הביא ד' הרא"ש בשם ר"ת דר"ת סובר כהראב"ד ואין הראב"ד יחיד והר"ת הי' מגדולי רבותינו הצרפתים וגם בש"ג על הרי"ף מביא שיטת בה"ג דפסק כר"ת דכל אותו היום ואף שהם סוברים דלאחר אותו היום מוסיף ימי טומאה וחייב מכל מקום הראב"ד והר"ת לא ס"ל כוותי' ומכל מקום לטמא למתים האידנא אף הראב"ד ור"ת מודים דאיסור דרבנן הוא עיין ברא"ש שם. וכן מבואר בדבריו בהשגות

שם דאין לנו כח לחייבם האידנא אבל איסור דרבנן יש בדבר שיכול ליזהר. ואיני מבין ד' המ"ל מה שהשיג על הראב"ד דלמה היו האמוראים מציינים קברים וגם הפוסקים הביאו בהלכותיהם דיני ט"מ האידנא ולדעת הראב"ד אין איסור. ובאמת נראה דהראב"ד ס"ל כר"ת דאיסור דרבנן יש וכמבואר ברא"ש שם אבל בדבר דלא אפשר שאני ומ"ש לעיל דמוסיף ימי טומאה אף דהאידנא ל"ש ג"ז אך באמת דגם האידנא שייך זה כי שמא יבא משיח היום ומוסיף ימי טומאה דלא יוכלו להזות עליו היום או מחר אבל דעת ראב"ד דבכ"ע א"ח ולא ס"ל כמס' שמחות ע"ש באורך בכל המקומות ותבין. והנה לדעת רוב הראשונים והר"מ מכללם דאין הנזיר מגלח אם כן אפילו בזמן המקדש הי' רשאי הכהן לטמא לכלים הנוגעים במת חוץ לדעת ר"ת דלדידי' הוא טומאה שהנזיר מגלח עליו וכהן מוזהר עליו בזמן הבית דהיינו בזמן שהי' לנו אפר חטאת עמ"ל שהביא דגם בזמן האמוראים הי' להם אפר חטאת. ויש עוד טומאה דהיינו בחיבורין אדם הנוגע במת ובעוד שהוא מחובר במת נוגע בו אדם אחר דעת הר"מ דמד"ת הנוגע בו אינו טמא ט"ז רק דינו כדין הנוגע בט"ז ע"כ לנזיר ועושה פסח אינו טמא אלא טומאת ערב רק לתרומ' ולקדשים טמא ט"ז מד"ס ועיין כסף משנה ומ"ל פ"ה מה' ט"מ דדעת הרבה ראשונים דטומאה בחיבורין הוא דאורייתא וטמא הנוגע ט"ז ולדיעות אלו שהם דאוריית' אפשר דהנזיר מגלח עליו אם כן כהן מוזהר ע"כ. ואפשר אף לדעת הסוברים שהוא דאורייתא מכל מקום אין הנזיר מגלח כמו כלים לדעת הראב"ד שם שסובר דהוא מדאורייתא ומכל מקום אין הנזיר מגלח וע"ש במ"ל פלפול ארוך בדין טומאה בחיבורין וגם מחלק שם בין חבורי אדם למת ובין חבורי כלים למת ע"ש. והנה במ"ש לעיל מחלוקת אבות העולם אי דוקא כלי מתכות ה"ה כחלל לטמא ט"ז כשיטות הרבה ראשונים או אפילו שאר כלים כשיטת הר"מ והר"י סומפני' ובר"ש באהלות פלפולים הרבה וע"ש במ"ל. ול"נ להביא ראי' להר"מ מש"ס חגיגה כ"ג ע"א וע"ב גבי שפופרת שחתכה לחטאת ושפופרת הוא של עץ ערש"י ואמרינן שם בש"ס דעשאוהו כטמא מת להאי שפופרת ומקש' הש"ס הא דתני חותכה ומטבילה טעון טבילה אבל הזאה ג' וז' לא בעי תיבעי נמי הזאה ג' וז' ומתרץ דעשאוהו כט"מ בשביעי שלו וע"ש בתוס' ואי כדעת הרבוותא דכלי עץ אין נעשים כחלל ואין מטמאים להנוגעים ט"ז אם כן מה מקשה הש"ס דאדם יטעון הזי' ג' וז' דהא השפופרת כלי עץ ואינו מטמא ט"ז ומפורש כאן כדברי הר"מ דאף שאר כלים מטמאים ט"ז וה"ה כחלל. ואין לפרש דעשאוהו כט"מ בחיבורין ובחיבורין לד"ה מטמאים ט"ז ע"ש במ"ל דחיבורי כלים במת אינו אלא דרבנן מכל מקום למה הוצרך הש"ס לדחוקי דעשאוהו כט"מ בז' שלו וע"ש בתוס' לימא דעשאוהו כט"מ שלא בחיבורין ע"כ אין

טעון הזיה ג' וז' ע"כ נראה מפורש כדעת הר"מ וסייעתו דכל הכלים דינם ככ"מ וצ"ע על הראשונים ואחרונים שלא העירו בזה והוא ראיה נכונה בעז"ה.

ג' דברים מטמאין במגע ובאוהל ולא במשא א' הקבר ב' גולל ג' דופק ואיזה נקרא קבר לטמא באוהל וגם מן הצדדין דהיינו בכותלי' לשון הר"מ פ"ב מהט"מ הקבר כ"ז שהטומאה בתוכה מטמא במגע ובאוהל ד"ת שנא' כו' או בקבר והוא שיהיה בנוי וסתום ואח"כ מטמא כל סביביו במגע ובאוהל וע"ש בכ"מ דוקא סתום לגמרי ואינו פתוח מן הצד כו' ובפ"ז כת' הר"מ אין הקבר מטמא כל סביביו עד שיהא שם חלל טפח על רום טפח אבל אם אין שם חלל טפח על טפח טומאה רצוצה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת ואין טמא הנוגע בה מן הצדדים כו' וע"ש בהשגת הראב"ד דיש לו שיטה אחרת והא דמבואר בברכות מדלגין היינו ע"ג ארונות כיון דיש פותח טפח וחוצץ כו' ומחלק הר"מ פי"ב מה' הנ"ל דארון של עץ אין לו דין קבר וטע"ט חוצץ ע"ש ובהשגות וכ"מ ועתו"ס ב"ב ד"ק ושאר מקומות והתוס' והראב"ד לא ניחא להו בחילוק הר"מ ע"כ כ' תוס' בברכות דהארון הי' פתוח מן הצד ואין לו דין קבר והראב"ד פי"ב שם תי' דהארון יש לו דין קבר ומכל מקום אין הנזיר מגלח דעל הגולל ודופק ועל הקבר אין הנזיר מגלח וא"כ אין כהן מוזהר עליו מן התורה אלא מדרבנן ע"כ היו מדלגין עליהם ע"ש. והנה בנזיר דמ"ט ע"ב חשיב שם המשנה הטומאות שהנזיר מגלח עליהן ולא חשיב קבר ואח"ז במשנה דנ"ד חשיב שם ג"כ י"ב דברים שהנזיר מגלח עליהן ולא חשיב קבר רק גולל ודופק וב"מ פ"ז מה"נ חשיב שם ג"כ י"ב דברים שהנזיר מגלח עליהם ולא חשיב שם קבר ואח"ז חשב דברים שאינו מגלח עליהם ול"ח ג"כ קבר. והנה באמת לשיטת הראב"ד פ"ב מהט"מ דגולל ודופק הוא מד"ת וכן לשיטת התוס' אם כן שוה לקבר כיון דחשיב גו"ד לא חשיב קבר אבל הר"מ פ"ב שכתב מטמא במגע ובאוהל ד"ת וזה מפורש או בקבר וגו"ד כתב שהם מד"ס ואח"ז בפ"ג כתב טומאת רביעית דם כו' אינה מד"ת שהרי אין הנזיר מגלח וכו' שאין הנזיר מגלח אינו ד"ת ולא חשיב קבר ובאמת הוא עצמו פ"ב כתב שהקבר הוא ד"ת אם כן אפשר יהי' הנזיר מגלח ובאמת בפ"ז לא הביא דהנזיר מגלח על הקבר וראיתי בכ"מ פ"ו מה' נזירות ה"ח באה"ד המתחיל ומ"ש ואם כו' כתב בפירוש על הר"מ דהנכנס לבה"ק אף על פי שהוא טמא מכל מקום אין הנזיר מגלח עליו ע"ש על כל פנים ראינו מפורש דקבר אין הנזיר מגלח דהר"מ לא חשיב ליה ומכל מקום הוא מן התורה כמ"ש פ"ב מהט"מ והוא מפורש בתורה ואינו ממדרש המדות לשטתו אם כן מיושב ק' המ"ל פ"ה מנזירות שהבאתי לעיל שהר"מ כ' כאן דאם נזיר נטמא בטומאות שאין מגלח עליהם לוקין ושם בהט"מ כ' דהם אינם מן התורה ואיך ילקה ע"ש. והנה אתה

רואה שהר"מ בעצמו סובר דיש טומאות מה"מ שאין הנזיר מגלח ומכל מקום הוא ד"ת כגון קבר אם כן נטמא לקבר לוקה הנזיר אף שאין מגלח אך הלשון שכתב בפ"ה מה"נ דכל טומאות כו' לוקה בלשון רבים ואנו אין לנו עתה אלא ט"ק. אך נ"ל כמ"ש דכוונת הר"מ בט"מ דאינן ד"ת היינו שאינו מפורש ונדרש בי"ג מדות אבל מכל מקום הם מן התורה וקבר לא הביא שם כי הוא מפורש בתורה אך הר"מ חידש דדברי' שאין מפורשים ורואין אנו ג"כ שאין הנזיר מגלח לאו ד"ת ממש הוא לענין טומאות מו"ק ואם לא כדרך הזה דברי רבינו הר"מ תמוהים מאוד דבפירוש כ' דהקבר הוא ד"ת ומכל מקום בודאי דעתו דאין הנזיר מגלח דלא חשיב ליה התם וכ"כ פ"ג מה' אבל אם נגע כו' וכן אם נגע בקבר לוקה הרי מפורש בדבריו דכהן לוקה דהוא דבר מפורש ופרט זה דרבינו הר"מ לית ליה הך כללא דמס' שמחות כדעת ר"ת ע"כ פרט זה אף דאין נזיר מגלח עליה מכל מקום כהן לוקה וכן נזיר כמ"ש פ"ה מה"נ נראה בעליל דהר"מ ס"ל ג"כ כדעת ר"ת דליתא להך כללא דמס' שמחות אך מ"ש הכסף משנה דגם בפ"ה מהט"מ כונתו כן דהוא ד"ת לענין בגדים הנוגעים כבר כ' לעיל דצ"ע אם הוא ד"ת דבגדים הנוגעים יכולין לעשות אה"ט וטעון הזאה ג' וז' איך כ' גבי נזיר דאין טמא ט"ז שם בפ"ז כדי שיעלו לו ע"ש מ"ש לעיל ובענינים שהבאתי ועיין שם ותראה בקיאות בתי"ט ובתוס' והנני כותב למזכרת. וכיון שכתבתי דהר"מ ל"ל הך כללא דמס' שמחות אם כן ניחא דברי הרהמ"ח בענין רובע עצמות דעל כל הטומאות אף שאין הנזיר מגלח מכל מקום כהן מוזהר עליהם.

גולל ודופק כו' לשון הר"מ פ"ב המעמיד כלים או אבנים וכיו"ב בצידי המת וכיסה עליו מלמעלה כו' הכיסוי המוטל מלמעלה נקרא גולל והצדדים שהגולל נשען עליהם נקרא דופק כו' וכפירש"י כתובות וכ"מ וע"ש בתוס' דדעת ר"ת דהמצבה שמעמידין בראש הקבר נקרא גולל ודופק הם שני אבנים א' לראשה וא' לרגלה של מצבה וע"ש במקומות שהביאו התוס' ועתי"ט באהלות. והנה בנזיר היא משנה מפורשת דאין הנזיר מגלח והר"מ כאן כ' בלשון הזה וטומאתן מד"ס ועיין השגות השיג ע"ז דהוא מן התורה דדריש מקראי וכ"ד תוס' בנזיר והכסף משנה כאן כ' דהר"מ סובר דהם אסמכתא ובאמת נוכל ג"כ לומר דהר"מ מודה דהוא ד"ת רק כיון שאינו מפורש בתורה קורא אותו ד"ס ועל טומאה זו אין הנזיר מגלח וכ"ה בר"מ פ"ז מה"נ. ולענין אי הכהן מוזהר כ' לעיל דהרבה פוסקים כמס' שמחות אם כן אין הכהן מוזהר והרבה ור"מ ור"ת מכללם דאין פוסקין כמס' שמחות אבל לדברי ר"ח כהן לוקין על גולל ודופק ולהר"ש אפשר ג"כ דלוקין ואפשר דהוא מד"ס וצ"ע. והנה הגו"ד מטמאין רק במגע ובאוהל אבל לא במשא אם גרר בחבלים הגולל או העלוהו על המת בחבלים ולא נגע ולא האהיל אינו טמא כלל וע' תוס'

ברכות בענינים אלו וש"מ הנרשמים והקבר והגו"ד אינו מטמאין אלא בזמן שהמת שם ע"ש. ועיין בפ"י ברכות בסוגיא שם ובמקומות הנרשמים ומביא שם הפ"י בשם הג"א פ' לא יחפור דר"ת אוסר לכהנים לכנוס בבית שיש שם כלי מתכות ואני כ' לעיל דנראה דר"ת לשיטתו דמותר לכנוס האידנא ועיינתי בהג"א ואפשר כוונת ר"ת לענין דינא אבל האידנא אפשר דשרי אך מלשון הג"א לא משמע כן וע' תוס' פ' העור והרוטב מפני מה אין הגו"ד מטמאין במשא. וזה מטמא במשא ובאוהל ולא במגע מלא חפנים רקב ודוקא שנקבר ערום בארון של שיש כדי שלא יהא שום דבר אחר מעורב בו. והרוג אין לו רקב כי צ"ל המת שלם והרוג ה"ה חסר דמו ויש דינים הרבה ברקב עיין פ"ז מה"נ ופ"ג מהט"מ ואין כאן מקומו להאריך. ואינו מטמא במגע כי א"א ליגע בכולו שהרי אינו גוף א' ואפילו גבלו במים אינו חיבור וע' פ"ב דאהלות ברע"ב שם דאפילו באוהל אם האהיל על מקצתו ג"כ אינו טמא. והנה השיעור מלא חפנים בודאי משערין באדם בינוני ועיין בכלים במשנה יש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם כו'. ועל מלא חפנים רקב הנזיר מגלח על משאו ואהלו ובודאי הכהן מוזהר לד"ה והנה זה מבואר בחולין דמל' תרווד רקב אין מטמא במגע ולכאורה במשנה דנזיר דחשיב דעל אלו טומאות הנזיר מגלח על מגעו ועל משאו ועל אהלו וקחשיב שם מלא תרווד רקב ובאמת אינו מטמא במגע ואפשר דברצוצה נוגע מיקרי עיין חולין שם. כזית מן המת שחלקו לחלקים מטמאין במשא ובאוהל דאורייתא עיין ר"מ פ"ד מהט"מ הרבה דינים מדין צירוף. עצם כשעורה שחלקו מטמאין במשא ולא במגע רובע עצמות שנדקדקו מטמאין במשא ובאוהל ג"כ ולא במגע כ"נ מלשון הר"מ וער"ש פ"ב דאהלות כתב דמטמאין בכל שלש טומאות דהיינו במגע ג"כ ומובא ג"כ בתי"ט ועת"ח על הגליון שם כ' שנראה מד' הר"מ שמטמאין רק באוהל ולא במגע ולא במשא ע"ש. ואני איני מבין דלהר"מ יגרע רובע עצמות שאין בהם בכ"א עצם כשעורה מעצם א' שנחלק לשנים ואין בכ"א חלק כשעורה דסובר הר"מ דמטמא במשא ולמה יגרע הרבה עצמות שאין בכ"א כשעורה ויש רובע דלא מטמא במשא ד"ז תמוה. ונ"ל מלשון הר"מ שכתב כאלו לא נדקדקו דמטמאין בכל ג' טומאות וא"י כוונת בעל ת"ח. ובאמת איני מבין ד' הר"ש והרע"ב ג"כ כמו דרקב דמטמא במשא ובאוהל ולא במגע דא"א ליגע בכולו וכן עצם כשעורה שנחלק כפי מ"ש הכסף משנה דמה"ט מטמא במשא ולא בנוגע כי אין נוגע וחו"נ וכן כזית מת שחתכו דרק מטמא במשא ובאוהל ולא במגע אם כן מאיזה טעם רובע עצמות שנדקדקו ואין בכ"א עצם כשעורה יטמא במגע מאי עדיפתו וראיתי בת"ח שכתב שכ"כ רש"י ותוס' דנ"ב בנזיר ע"ב ועיינתי לפום ריהטא ולא מצאתי. וע"ש בר"מ דמביא דינים מרביעית דם משני מתים אין מצטרפין וכן

שדרה וגולגולת ורובע כו' אין מצטרפין אבל ח"ז בשר ממת זה וח"ז בשר ממת אחר ועוד דברים שהם מצטרפין ועמ"ל שם שמ"מ לדהתו"ס יומא פ"א שכ' להקשות לרבנן דאין מצטרפין ח"ר ממת זה וח"ר ממ"א אמאי הא כל שטומאתן ושיעורן שוה מצטרפין ותי' דמיירי דרביעית דם בא מב' נפלים שלא הי' בכ"א רביעית אבל בשני מתים שהי' בכ"א רביעית מצטרפין ח"ר מזה וח"ר מזה. ובתוס' יה"כ הקשה הא כי היכי דפליגי בר"ד כן פליגי בשדרה וגולגולת דחכמים מטהרין והל' כל שטומאתן ושיעורן שוה מצטרפין ותי' דמשכחת לה ג"כ שנוצר בחצי שדרה ע"ש. ונראה מדבריו בפי' התוס' שחולקים על תה"ד שהבאתי לעיל דשדרה שחסרה מתחלת ברייתו לא הוי חסרון וא"כ אפילו בלא צירוף טמא. אך באמת בלאו הכי צ"ע על התוס' דדוחק גדול לומר דמיירי כה"ג וגם אבר מהמת דפליגי וגם רובע עצמות דמיירי דנולדו כך מתחלת ברייתו והתוס' כתבו שם מפי השמועה ולא מצאו בתוספתא ע"ש ובקונטרס הנ"ל ובתוס' סנהדרין דף ד' דרבנן מטהרים משום דנפשות כתיב וכ' שם בקונטרס הנ"ל דראינו דהתורה גילתה דגבי מת אף שטומאתן ושיעורן שוה אין מצטרפין אם כן ה"ה שדרה וגולגולת אך הקשה על הר"מ למה פסק דב' חצאי זתים וכן רקב שני חצאין משני מתים דמצטרפין דמ"ש מן דברים הנ"ל דאין מצטרפין ע"ש שהניח בצ"ע. והנה כתבתי כאן לעורר קצת ואם אאריך בכל פרט צריך חיבור גדול מיוחד לכל מצוה.

וכבר כ' לעיל שבג' דרכים מטמא באוהל והנה אם בבית א' יש טומאה מן המת ויש בכותל טפח על טפח חלון ע' בשו"ע סי' שע"א שמביא הטומאה מבית לבית והש"ך בסי' שע"ב כ' דבתים הסמוכים לטומאה אינם אלא דרבנן ובמג"א סי' שמ"ג השיג עליו דהר"מ פ"ג מה' אבל ה"ג כתב בפירוש וכן הנכנס לאוהל טמא שנכנסה הטומאה ממק"א לוקה אף על פי שעצמה של טומאה בבית אחר עכ"ל וכן התוס' יבמות ובכ"מ. ועפ"י ברכות כ' שהאריך בקונטרס ליישב ד' הש"ך וה"ר לדבריו מהש"ס דבבלי וירושלמי ומלשון הר"מ כו' והנה הבאתי לך לשון הר"מ שמפורש בדבריו דלוקין ובמג"א שם ט"ס שמביא בשם הר"מ פי"ב וצ"ל הר"מ פ"ג מה' אבל מפורש בדבריו דהוא דאורייתא. ומדי עברי ראיתי בפ"י שם כ' הא דקיימא לן כ"ד המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה כגון לענין סתימת החלון בין כותל לכותל עיין ר"מ פט"ו מהט"מ ובב"ב פ' לא יחפור וכן לענין טע"ט ברוב טפח שחוצץ בפני הטומאה ובדבר המקבל טומאה אינו חוצץ דכ"ז הוא מדרבנן אבל מדאורייתא אף דבר המקבל טומאה חוצץ וע"ש במ"ל פי"ב נסתפק בדבר שא"מ טומאה רק מדרבנן אי חוצץ. והנה בתוס' שם בברכות נראה דסוברים דהוא מדאורייתא א"ח כ"ד המקבל טומאה ובמ"ל פ"ה מהט"מ מפלפל ג"כ בדין חוצץ בפני הטומאה וע"ש

בשם הרא"ש דאם נטויים כאהלים אף שמקבל טומאה חוצץ בפני הטומאה ומבואר בר"מ וש"ע דאם שחט בו רוב שנים אינו מטמא עדיין רק מי שנשברה מפרקתו ורוב בשר וכן מי שנקרע מגבו כדג ובש"ע יו"ד אינו מבואר יותר. ובר"מ פ"א מהט"מ מבואר עוד שנים שהותז ראשו או שנחלק לב' חלקים בבטנו כל אלו מטמאין ועש"ך בשם מהרש"ל דבזקן אפילו מפרקת בלא רוב בשר ועיין עוד שחשיב מקצת דברים. ועיין פ"ב מה' אה"ט דחשיב בהמה שניטל ירך וחלל שלה ג"כ הוי נבלה ומטמאה מחיים ודינים אלו בחולין כ"א. וצ"ע דהר"מ לא הביא כאן דין דניטל ירך וחלל שלה ומ"ש כאן או שנחלק לב"ח בבטנו הוא פי' גיסטרא האמור בש"ס שם. ומ"ש הש"ך בשם רש"ל דזקן אפילו בלא רוב בשר והוא מהש"ס דחולין צ"ע דנראה לכאורה דק' הש"ס הוא שראינו שמת וע"ז מתרץ דזקן שאני אבל דמחיים יהיה מטמא לא שמענו. אך באמת רש"י פי' שם להדיא כן דאל"כ לא הוי מקשה הש"ס. ושיעור זקן אינו מבואר כמה נקרא זקן. ודע דנשברה מפרקתו צריך שיהיה נפסק החוט ג"כ דאם החוט שלם דעת הט"ז בשם התוס' בסי' כ"ז דאפילו טרפה לא הוי ומכ"ש בזקן שנשברה המפרקת בלא רוב בשר והחוט קיים אלא דמיירי שנפסק החוט ג"כ עיין באחרונים שם ע"ד הט"ז ותשובות אחיו הגאון ר"י הלוי. **והנה** לא הביא הרהמ"ח דין מת עכו"ם ואם מטמא כמת ישראל או לא ואם כהן מוזהר עליו א"ל. וז"ל הר"מ פ"א מהט"מ הי"ב א' כו' וא' מת עכו"ם מטמאין במו"מ ואין העכו"ם מטמא באוהל והרי הוא אומר במלחמות מדין כל נוגע בחלל ולא הזכיר שם טומאת אוהל עכ"ל. והנה זה מבואר פ' הבע"י דס"א כמסקנא דרבינא והנה ראיה זו אינו מבואר בש"ס שם אדרבא היא קושיא ורבינא מתרץ הקושיא ועיקר הראי' הוא מן ואתנה כו' אדם אתם קרויים אדם ע"ש אך אין נ"מ לדינא. והנה הלשון בגמרא קברי עכו"ם אינם מטמאין באהל נראה דבמגע מטמאים דקבר מטמא במגע כמ"ש לעיל וא"כ איני מבין היאך יתורץ לאותן שיטות הנ"ל להר"מ וסייעתו שהביא ראיה מפרק המקבל מאליהו דהי' עומד בבה"ק של עכו"ם ואמר שאינם מטמאין באוהל מכל מקום היאך עמד על הקבר כיון דמטמא במגע אך באמת יחף אסור לעמוד מחמת נגיעה אבל במנעליו לאו נגיעה הוא אם כן מותר לילך על קברי עכו"ם וכן כוונת הר"מ פ"ג מהל' אבל שכתב ומותר לכהן לדרוך על קברותיהם. אך לכאורה לשיטת הסוברים כסברת הר"מ דכל הבגדים הרי הם כחלל וסוברים כסברת ר"ת דהכהן מוזהר על הבגדים הנוגעים במת ואפילו להסוברים דדוקא כלי מתכות מכל מקום כמה שיטות וכ"ד ראב"ד דבחיבורים טמא האיש טומאת ז' ואם כן הבגדים שברגליו טמאים והוא בחיבורין אם כן לאותן שיטות היאך רשאי לדרוך. ע"כ נ"ל דדוקא במגע בטומאות הפורשות מן המת עכו"ם

מטמא הוא גם כן אבל קבר עכו"ם דבאמת הקבר מטמא במגע ביש בקבר אוהל טע"ט כמבואר בפ"ז והבאנו לעיל ובאין בו פותח טע"ט נוגע מן הצדדין טהור אם כן הגזירת הכתוב דהתורה גזרה על הקבר דלטמא במגע ביש בו צד אוהל אם כן קברי עכו"ם כיון דלית בהו טומאות אוהל אם כן אין הקבר מטמא כלל אפילו במגע ומותר לילך על קבריהם כי הקבר שלהם אינו מטמא אף במגע אך ראיתי בתוס' בנזיר אהא דמרבינן שם דקבר שלפני הדיבור דטמא במגע וכתב שם המפרש ותוס' דאתיא כר"ש דאינם מטמאין באוהל אצטריך לרבויי מגע והקשו שם הא ר"ש מודה דמטמא במגע ע"ש ואי כדברינו לר"ש קבר אינו מטמא במגע כלל רק טומאה הפורשת ממת עכו"ם עצמו. וכ"כ תוס' נדה ד"ע ד"ה ואין נציב מלח מטמא ע"ש אם כן צ"ע היאך ילך על קבריהם לאותן שיטות שכל הבגדים הרי הם כחלל והוא שיטת ר"מ ור"י סומפענט ואי נאמר כדעת ר"ת גם כן דכהן מוזהר על כלים הנוגעים במת ואפ"ל דיש הרבה בגדים ברגליו דכלי בכלי אינו עושה כיו"ב כמבואר בר"מ פ"ה מהט"מ אך בחיבורין לכאורה גם כלים בכלים אך עמ"ל שם דבכלים ל"ש חיבורין כלים בכלים ע"ש באריכות. וגם אפילו לפי המסקנא על כל פנים מרבינן מקרא קבר שלפני הדיבור ולשיטת רש"י ותוס' שם דהטעם דה"ל קברי עכו"ם מפורש דעל כל פנים הקבר שלהם מטמא במגע וע' תוס' שם בנדה ובכ"מ הקשו על ר' בנאי דהי' מציין מערתא דאברהם הקי"ל במ"ק ד"ה דאין מציינין אלא דבר הטמא באוהל וקבר לפני הדיבור אינו מטמא באוהל לר"ש. והנה מבואר במ"ק דציון קברות מנין מיחזקאל וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון וצ"ל דעצם אדם היינו או שדרה או גולגולת דאלא"ה הא על כשעורה אין מציינין. וגם עצם אדם משמע כן כמבואר בנזיר ובר"מ דעצם אדם הוא שדרה וגולגולת. אך לכאורה דשם מיירי במלחמות גוג ומגוג ועכו"ם עצם אינם מטמאין באוהל אך אפשר אולי נהרג שם איזה ישראל כמבוא' כאן ביבמות גבי מלחמות מדין ובנבואת זכרי' דגם יהודים יהיו עם גוג ומגוג. והנה עוד רגע אדבר לדעת ר"ת שסובר דכ"מ מטמאים אפילו באוהל ואין הכהן רשאי לכנוס באוהל שיש שם כ"מ כמבואר לעיל ונ"ל דגם אם איזה כ"מ נטמא בעצם כשעורה במגע אף שאין העצם מטמא באוהל מכל מקום הכלי ההוא הרי הוא אבי אבות והכלי יש בה כשיעור ובודאי מטמא באוהל. אף שעיקר הטומאה שממנו נטמא הכלי לא הי' מטמא באוהל. וה"ה בכמה דברים שחשיב במשנה מטמאין לא כו' ועתה אם כן באמת לדעת ר"ת גופי' שפוסק כרבנן דאף עכו"ם מטמא באוהל אם כן בודאי כלים המטמאין מחמתו מטמאין באוהל אלא אפילו להשיטות דאין קברי עכו"ם מטמאין באוהל רק במו"מ וסוברים בזה כר"ת דכלים הנוגעים במת מטמא באוהל והכהן מוזהר נ"ב דלדידהו כלים הנוגעים

בעכו"ם מטמאין באוהל וחמורים מן העצם אם כן ק"ל מה הוכיח הר"ת לדחות הפוסקים כר"ש מפח"י דאהלות דהיינו שגזרו על מדורות כותיים ואם אינו מטמא באוהל למה גזרו משום נפלים שקוברין שם הא אין מטמאין באוהל ובאמת רש"י סובר בפסחים דאף לרבנן אתיא כי במו"מ מטמאין וחיישינן שמא יגע ויסיט הטומאה ועמ"ל פי"א מהט"מ ה"ז ובתי"ט על משנה דמדורות כותיים. ולכאורה אף לדבריהם ניחא נהי דל"ח למו"מ בנפל עצמו אבל מי איכא בית א' אשר לא הי' שם מת והם אינם נזהרים בנגיעה בכ"מ להמת אם כן בכל בתי עכו"ם או ברוב יש כ"מ והכסף משנה הם מטמאין באוהל אם כן גזרו טומאה וגם הכהן אסור לכנוס ואדרבא תמוה לי מאוד ע"ד ר"ת שאוסר לישראל לכנוס בבית שיש שם כ"מ ובאמת הוא דבר שא"א ליזהר. אך באמת בישראל צריך ליזהר בבית שהיה שם מת שלא יהי' כ"מ בכניסת הכהן אבל בבתי עכו"ם דלדידי' דמטמאים באוהל גם כן ואם כן כל כ"מ שלהם מטמאין הכהן מן התורה וא"כ ל"ל גזירת חכמים על מדורות כותיים הא בלאו הכי אין לך בית שאין בו כ"מ ואף אם נאמר דאף בבית שאין שם כ"מ גזרו ד"ז הוא רחוק דהוא בלאו הכי מלתא דל"ש דכל כהן אסור לכנוס למדורות כותיים בל"ז רק היכי דפנה הבית עבורו וגם לדעת ר"ת אף דבח"ל ל"ג על מדורות הכותיים מכל מקום אסור הכהן לכנוס דבודאי יש שם כ"מ ופוק חזי מאי עמא דבר ואפשר לשיטת ר"ת כבר כתב לעיל דהאידנא אין הכהנים מוזהרים אך בהג"א מבואר דר"ת בעצמו אוסר גם האידנא להכהן לכנוס לבית שיש שם כ"מ. ובגוף הדבר צ"ע מאוד לר"ת למה צריך המשנה לומר הטעם משום שקוברים נפלים דהוא חשש רחוק היה להם לגזור משום חשש קרוב דלא יכנוס לבית עכו"ם אף דידוע דאין בו כ"מ משום רובא דרובא דיש בו כ"מ וגם אין העכו"ם נאמן שאין בהבית כ"מ ע"כ גזרו טומאה בבית אף הידוע כי הוא חשש קרוב מאוד וגם בח"ל הי' להם לגזור ע"כ צ"ע דעת ר"ת ובאמת קושית הר"ת על הפוסקים כר"ש דחזינן דגזרו משום קבורת נפלים ול"ג משום כלים אם כן נראה דאינו מטמא באוהל דאל"ה אין חשש קבורת נפלים אבל דעת ר"ת בכלים צ"ע ל"ל לרבנן לגזור משום חשש רחוק הו"ל לגזור משום חשש קרוב וצ"ע. והנה במ"ש לעיל לדבר פשוט דלר"ת אף כ"מ הנוגעים בעצם כשעורה אף דהעיקר שהכלים קבלו מהם טומאה א"מ באוהל מכל מקום הכלים מטמאין באוהל נתיישבתי שד"ז צ"ע דל' הג"א בב"ב שאוסר ר"ת לכנוס בבית שיש בה מתכות שנטמא באוהל המת כו' אפשר כוונתו דוקא שנטמא בטומאות המטמאין באוהל אבל אם נטמאו בדברי' שא"מ רק במו"מ גם הכלים א"מ רק במו"מ שלא יהי' הטפל חמור מן העיקר וצ"ע. ואני לומד יחידי ובלא עיון והעינים עמוקים ודעתי בעינים אלו מועט. השי"ת יאיר עיני. ומה שהקשיתי לעיל

על קרא דיחזקאל למה צריך ציון הא עכו"ם אינו מטמא באוהל. שו"ר שהתוס' נדה נ"ז הקשו קושי' זו ע"ש מה שתירצו שלעתיד אין מכשול ואין פגע מא' מישראל רק חיים ושלום על כל ישראל אכי"ר. והנה באמת להר"ת דכ"מ כהן אסור לטמא להם אפילו באוהל הוא דבר שא"א כיון דאין לנו אפר פרה כאשר שלח רח"כ ומכל מקום גם לדברי ר"ת גם היום יש תקנה ח"ו באיזה בית שמת שם המת יתיכו כל הכסף משנה ויחזרו ויתקנו דקיימא לן כל הכלים שנשברו נטהרו ואף דבכ"מ קי"ל חזרו לטומאתן הישנה מכל מקום הוא רק דרבנן ובמקום שא"א שאני כמו דכהני ח"ל דרים בארץ העמים ע"כ נחה שקטה הארץ מרעש רח"כ על ר"ת. ועתו"ס ב"ב ובמקומו' הנרשמים אף לדעת ר"ש דקבר לפני הדיבור אינו מטמא באוהל מכל מקום קבר אדה"ר וקבר אאע"ה מטמאין דהם נקראו אדם. והנה הבאתי לעיל דעת הר"מ וסייעתו דעכו"ם אינו מטמא באוהל אבל מטמא במו"מ אבל דעת ספר יראים דאפילו במו"מ אינו מטמא ועמ"ל פ"ג מה' אבל האריך בזה דאף להס' יראי' מכל מקום מטמא במו"מ לטומאת מו"ק אך דאין הנזיר ואין הכהן מוזהרים עליו אף דטומא' שאין הנזיר מגלח אין חייבים על טומאת מו"ק מכל מקום דוקא בטומאה הפורשת מן המת עכ"מ פ"ה מהט"מ אבל זה לאו בכלל איסור כלל רק כמו שרץ ונבלה דהוא טמא ומכל מקום אין הכהן מוזהר ע"ש. והא דגזרו טומאה על ארץ העמים ס"ל להיראים כסברת תוס' מפני ישראל שנהרגו שם ע"ש וא"כ דהס' יראים פסק כר"ש דאף במו"מ לא מטמא אם כן מדורות הכותיים אמאי טמא בא"י דעיקר הטעם משום שקוברים שם נפלים והלא אין מטמאין כלל אם כן חזרה ראיית ר"ת למקומה דאין הלכה כר"ש דרשב"ג סובר במשנה דמדורו' הכותיים טמאין ובשלמא לשי' הסוברים דמטמאין במו"מ גזרו על מדורות הכותיים משום מו"מ כמו שפרש"י בפסחי' אבל אם אינו מטמא כלל אם כן מדורות הכותיים ג"כ טהור וצע"ק. והנה לא הביא הרהמ"ח דמותר וחיוב איכא לטמא למת מצוה אם מוצא בדרך ואיזה מכל מקום קרי ולא עני עיין רא"ש בה"ק ובטור יו"ד וש"ע סי' שע"ד ואינו מטמא למת מצוה אלא אם כן מצא רובו ושדרה וגולגולת הוי כמו רובו ואם מצא רובו מטמא אח"כ אפילו לאבר ודיני' אלו בירושלמי הובא ברא"ש ובטור יו"ד ור"מ ה' אבל השמיטם ועיין בב"י וביו"ד ודין מי קודם אם כהן ונזיר ושאר דרגות עיין ר"מ ועיין רש"י ברכות סוגיא דכלאים פשטו כו' דעת רש"י שם דטומאת מת מצוה הותרה לכהן דהלאו לא קאי לזה ובתוספות דחו. והנה אם מצא נפל בדרך אם הוא מת מצוה או לאו ואין ראי' מטומאת קרובים דאינו מטמא לנפל עיין ר"מ וש"ע דטומאת מת מצוה חמור יותר דאינו מטמא לקרובים אם הוא חסר ולמת מצוה מטמא בחסר. דין זה תלוי אם מצוה לקבור נפלים בודאי הוא מת מצוה ואם

לאו אינו מטמא ובמג"א הלכות יום טוב פלפל בזה ודעתו דקבורת נפלים מצוה. והנה כבר הבאתי לעיל דאם הכהן מחובר למת דכ"ע מודים דמותר לטמאות למת אחר. אך אם פירש דעת הר"מ והרבה פוסקים דחייב אם נטמא למת ודעת הראב"ד ור"ת דפטור ובחיבורין בודאי אינו מוסיף טומאה על טומאתו. ואני מסופק דאפשר לדעת ר"ת דכ"מ הרי הוא כחלל גמור מן התורה אם כן אם הוא נוגע בכ"מ הטמאים ובאותו נגיעה נוגע במת גם כן דפטור כי לדעת ר"ת נ"ל כמו הנוגע במת ובא אחר ונגע בו בעודו מחובר טמא האחר ט"ז ע"כ אינו מוסיף טומאה כן אם נוגע בכ"מ בודאי אם אחר נוגע בו בעוד שהוא נוגע לכ"מ טמא גם כן ט"ז אם כן אינו מוסיף טומאה במה שנוגע במת ומכל מקום צע"ק. וגם לדעת בעל ס' יראים שכתב דבמו"מ בעכו"ם אין כהן מוזהר מכל מקום לענין טומאת מו"ק טמא ט"ז אם כן אפשר דדין חיבורין גם כן איכא אם הוא נוגע בעכו"ם ואחר נוגע בו בחיבורין טמא ט"ז אם כן אם נוגע בעכו"ם ובחיבורין נוגע בישראל ג"כ אפשר דאינו חייב דאינו מוסיף טומאה כלל ע"ע דבלאו הכי הנוגע בו טמא ט"ז ואי דכהן אסור ליגע בו הכהן אינו מוזהר על חיבורין כמו דאין הנזיר מגלח. וא"ל כיון דטומאת העכו"ם הוי כטומאת שרץ וא"כ לאו מחולל הוא כלל דמ"מ קרוי מחולל דטמא טומא' זיי"ן כמו במת ישראל לכל דיניו רק דגבי כהן התירה התורה ומכל מקום צד זה י"ל כיון דטומאת עכו"ם ל"ש לכהן לסברא זו אם כן לאו מחולל כלל ולוקה אם מטמא עצמו לישראל:

והנה לא אמנע מלכתוב מה שאיני יודע אף שאפשר הוא דבר פשוט למי שבקי בש"ס ושכלו בריא אך איש כמוני לא אבוש לכתוב מה שנסתפק לי. הנה ידוע ומפורסם בכל הש"ס ס' טומאה ברה"י טמא דנפקא מסוטה וטמא ודאי כמבואר בסוטה ובכ"מ בש"ס ותוס'. וס"ט בר"ה טהור לגמרי או דילפינן ג"כ מסוטה או דאוקי אחזקה ע' תוס' במקומות הנ"ל. וגם מבואר דאפילו כמה ספקות ברה"י טמא. והוא במשנה דטהרות כל שאתה יכול לרבות ספיקות וס"ס ברה"י טמא וכ"פ הר"מ פח"י מה' אה"ט ודין זה הן בטומאת מת הן בשאר דיני הטומאה כידוע. וד"ז דוקא בטומאה אבל באיסורין אין נ"מ בין רה"י לר"ה וגם ס"ס שרי בכל האסורים והוא ידוע ואפילו תשב"ר יודעין אותו. והנה אם א' נטמא בס' טומאה ברה"י הוא טמא ודאי ושורפין תו"ק אני מסתפק מה דינו לענין איסור לאו כגון כאן כהן ונזיר דאם יש ס"ט ברה"י או ס"ס אם נגע בודאי טמא הוא כמבואר פ' שני נזירים דהנזיר מגלח על ס"ט. אך אם התרו בו שלא לטמאות ועבר וטימא עצמו אי לוקין אי נימא דהתורה גילתה דוקא לענין טומאה דהיינו שהאדם נטמא וטעון טבילה והע"ש גבי שאר טומאות והזאה גבי ט"מ אבל לענין הלאו שהתורה אסרה לעבור ע"ז אפשר דאין לוקין אם עבר דלענין הלאו הוי כשאר איסורין אף דהוא טמא מידי דהוי

אטומאת שרץ שהוא טמא ומכל מקום אין הכהן ונזיר מוזהרי' וכן בס"ס ברה"י אפשר דאפילו לכתחלה מותר לטמאות כי לענין הלאו שלו הוי ככל איסורין שבתורה וס"ס שריא אך שהוא טמא וטעון הזאה או תגלחת בנזיר דכ"ה גזירת הכתוב לענין טומאה אבל באיסור שיש בו הרי הוא ככל איסורין שבתורה. וכן להיפך בס"ט בר"ה דטהור לגמרי כי הוא גזירת הכתוב לקצת שיטות דגמרינן ג"כ מסוטה אי נימא כיון דהוא טהור גמור מותר לטמאות עצמו לכתחלה בס' מת בר"ה כמו כל ספיקא דרבנן לקולא או נימא אף שהוא טהור מכל מקום לענין הלאו הרי הוא כשאר איסורין וסד"א לחומרא. והנה לכאורה כאן גבי כהנים הוציאה התורה הלאו בלשון יטמא אם כן אפשר ברשות היחיד כיון דהוא טמא עובר ולפי זה ברשות הרבים מותר לכתחלה כי הוא טהור ואפשר דייק מתחלת המקרא לנפש דוקא ודאי לא יטמא אבל ס' אינו בכלל וכה"ג בסוטה גבי רומיא דר"ג. וכן אני מסתפק לענין טומאת מו"ק או לענין תרומה דאם נטמא בספק רשות היחיד אף שהוא טמא מכל מקום אפשר לא יתחייב מלקות או קרבן על ביאתו למקדש או אכילת קודש ומכ"ש בס"ס דלענין איסור שרי וא"כ לענין ב"מ או אכילת קדשים הרי הוא כשאר איסורין וא"ח וכן לענין תרומה דכהן טמא שאכל תרומה דחייב מב"ש וחייב מלקות וכן אם אכל תרומה טמאה דעובר בלאו ואם הוא טהור ואכל תרומה טמאה עובר בעשה כמבואר דינים אלו בר"מ ה' תרומות והב"מ ופסהמ"ק וכן להיפוך אם נטמא בס"ט בר"ה שהוא טהור אם יהיה לו היתר לכנוס למקדש ולאכול קדשים ותרומה ובאמת בכל האיסורים סד"א לחומרא מן התורה לרוב הראשונים החולקים על הר"מ. ונ"ל לענין טומאה כיון דהתורה הוציאה הלאו בלשון טומאה שלא יכנוס למקדש בטומאה או קדשים או תרומה אם כן העיקר תלוי בטומאה כ"ה שהוא טמא חייב על ביאת מו"ק ועל תרומה כי הוא טמא וע"ז הקפידה תורה וכן ברה"י כיון שהוא טמא חייב על כולם ובר"ה שהוא טהור פטור על כולם אף שבאיסורין אינו נוהג ד"ז וכן נמי בכהן ונזיר כיון שעיקר הלאו שלא יטמא אם כן עובר אם מטמא עצמו בטומאה דהוא טמא כגון בס"ט ברה"י ומותר לטמא עצמו בר"ה כיון דהוא טהור לגמרי וכן מוכח מסדר טהרות כ"פ וכ"ה בסוטה כ"ט ר"ג רמי כתיב והבשר כו' בכל טמא לא יאכל הא ס' יאכל וכתיב וכל טהור כו' משמע דס' לא יאכל ומתרץ דכאן ביש בו דעת לישאל כו' וכאן באין בו דעת לשאול חזינן דזהו לאו דאסור לאכול קדשים בטומאה מכל מקום באין בו דעת לשאול כיון דהוא טהור מותר לאכול וכן כל טהור כו' ביש בו דעת לשאול כיון שהוא טמא עובר כנ"ל. אך נראה דזה דוקא בהלאוין שבטומאה זה תלוי אם טמא או טהור אבל אם מעסק הטומאות נסתעף איסור אחר נ"ב דשם ל"א דתלוי בטומאה אלא ה"ה

כשאר איסורין דאין חילוק בין רה"י לר"ה כגון סוטה ואח"כ מת בעלה ובא עליה כהן או דהיה בעלה כהן נראה דאין לוקין משום לאו דזונה כיון דהוא ס' ולא עשאו כודאי אלא לענין טומאת סוטה. ובסוטה כ"ט ע"א מצריך שם הש"ס פסוקים דסוטה אסורה לכהונה ולתרומה עי' רש"י ותוס' נראה דבלא הפסוקים אף דהיא טמאה לבעלה מכל מקום אינה בכלל זונה אצטריך קרא לזה. ונראה דהיא רק עשה לכהונה אבל בכלל לאו דזונה ליתא. וסוטה לבעלה דעת הר"מ פי"א מה' גירושין דודאי זינתה לוקה הבעל משום לאו דטומאה ובס' אין לוקה נראה דאף גבי טומאה שעשה הכתוב ס' כודאי מכל מקום אין לוקין על הלאו וע"ש במ"מ מביא בשם הרשב"א דאף ס' סוטה כיון שעשה הכתוב כודאי ומכל מקום דוקא התם כי הלאו נפיק מאחרי אשר הוטמאה והכ' קראה לס' ג"כ טמא אבל לענין זונה לכהונה אין לוקין על הס' או לתרומה וע"ש בכ"מ ולחם משנה שדעתם כן דאין לוקין על הטומאה כמ"ש הר"מ פ"א מהא"ב דאפילו אם בא ע"א אחר קינוי וסתירה דוקא בעלה כהן לוקה ולא ישראל ע"ש באריכות. על כל פנים מדברי הר"מ בהא"ב נראה דלוקין משום זונה אף דאינה ודאי רק קו"ס בע"א. גם צ"ע כיון דע"א אינו מעלה רק גבי סוטה אם כן למה נקט ע"א אפילו בלא ע"א כ"ז שלא השקה יהי' חייב מלקות משום זונה ועי' בסוגיא דסוטה שם וביבמו' י"א וצ"ע בכ"ז והש"י יזכני לברר ד"ז. שוב הראה לי תלמידי בש"ש להקצה"ח שמעתא פי"ב וי"ג כתב ד"ז ומביא הסוגיא דסוטה וכתב אי לאו קרא לכהונה ולתרומה לא היינו יודעים אף שלבעלה אסור התם משום טומאה אבל לענין זונה הוי לאוי אחריני ע"כ גלי הכתוב דגם לענין כהונה ותרומה אסורה משום טומאה וגם הביא ד' הר"מ דהא"ב וכ' דזה כוונת הר"מ שהשיג שם והוא כתב דדעת הר"מ דהולך לשיטתו בה' סנהדרין וא"צ עדים כו' איסור בע"א יוחזק ע"ש ודבריו צע"ק והרגיש במ"ש והנאני שכיונתי לדעתו הרמה בעזה"י. על כל פנים יצא לנו דאף להש"ס דמרבי דאסור' גם לכהונה משום ונטמאה וכן לתרומה מכל מקום אין לוקין אם בא עליה כהן כי הוא רק עשה ולא לאו כי לענין הלאו הוי ס' ככל ס' איסור או שאכל' תרומה. ואף להרשב"א שהובא במ"מ דסוטה ג"כ לוקין עלי' בעלה מכל מקום לא מן ונטמאה רק מן הלאו לא יוכל כו' אחרי אשר הוטמאה דהתורה גילתה לאו אחר אבל לענין זונה דהוי מילתא אחריתי א"ע רק בעשה ואין לוקין וגם בסוטה שהי' בר"ה שהיא טהורה לבעלה. אך אם היא באיזה ענין שלענין ס' איסור הי' אסור אסור' לכהונה ולתרומה לא מן ונטמאה רק בתורת ס' איסור וכאן גבי כהן ונזיר דלשיטת הר"מ הלכות גירושין דלוקין על הלאו אחרי אשר הוטמאה מכל מקום דוקא בודאי ולא בס'. חזינן דדעת הר"מ אף דעשה בה הכתוב ס' כודאי וקראה טמאה מכל מקום אין

לוקין אף על פי שהכתוב אפקי' ללאו בלשון טומאה ומכל מקום אם אינו ודאי אין לוקין אם כן כאן נמי אף דכתב בלשון יטמא מכל מקום אין לוקין על ס"ט ברה"י כיון דאינו ודאי ואף שלפי שהבינו הכסף משנה והלחם משנה שם והרב המגיד בהל' א"ב דאין לוקין כלל על הלאו דשם מכל מקום מחמת ט"א דהוי לאו שבכללות אבל לענין ס' ודאי לא דחו הר"מ כנ"ל ואני לומד כעת בלא עיון:

סעיף יד

ונוהגת כו'. וגם חלל של תורה אינו מוזהר עיין ר"מ ובש"ס ולא הביא הרהמ"ח דין המבואר בר"מ פ"ג מהא"ב דאם א' טמא את הכהן והכהן הוא מזיד הכהן לוקה והישראל עבר על לפ"ע ואם הכהן שוגג והישראל מזיד לוקין הישראל על הטומאה שטימא לכהן וע"ש בלחם משנה מהיכן יצא להר"מ זה וכן גבי כלאי בגדים כתב זה ועיין באוה"ח עה"ת כ' מהיכן יצא לרבינו זה. וק"ל הא מבואר ביבמות פ' חרש דילפינן מאמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים וכ"פ הר"מ ה' אבל פ"ג הי"ב דאין ב"ד מצווים להפרישו ובידים אסור לטמאותו ונראה מדברי הר"מ דאם טימא קטן אינו לוקה. וא"כ קשה לד' הר"מ ל"ל קרא דאמור ואמרת בל"ז לוקין אותו על שמטמא הקטן כמו שמטמא הגדול והגדול שוגג חייב המטמא אם כן כאן הא קטן לאו בני דעה נינהו והוי כמו שוגג וא"כ חייב המטמא אפילו מלקות ול"ל קרא דאמור כו' וגם נראה דאין לוקין (ולומר דהר"מ ס"ל דגם בקטן שייך מזיד כדס"ל בהא"ב דרצון קטנה הוי רצון אם כן צריך קרא דקטן בן דעת והוא מזיד וא"כ אין המטמא עובר רק על לפ"ע. ומיירי דלא קאי בתרי עברי דנהרא אם כן צריך קרא דאמור ואמרת כו'. הלא על הראשונים אנו מצטערין ליישב בזה דעת רבינו הר"מ בזה דרצון קטנה וא"כ היאך נילף דלמא דוקא גבי זנות דמצא הר"מ באיזה מקום אבל לא דבר אחר וכל הש"ס מלא דחרש שוטה וקטן לאו בני דעה נינהו) הא המטמא את השוגג חייב מלקות ונראה לחלק דדוקא המטמא את הגדול דהוא בן מצוה חייב וכן המלביש לחבירו כלאים דוקא לגדול אבל קטן שאינו בר מצות א"ח מטעם זה רק צריך קרא דאמור ואמרת כו' ואין לוקין. ונראה דמוכח מכאן דקטן לאו בר מצות הוא לא מטעם שאינו בן דעת למי מצוה אלא שאינם מצווים כלל ועיין בפתיחה להפמ"ג או"ח ח"ב אות ג' דעתו דעל לאו חייב הקטן אלא שאין בו דעה אם כן שוה לגדול ול"ל קרא דאמור ואמרת כו' להזהיר גדולי' עה"ק. והנה בד"ז לפלפל אי חרש שוטה וקטן חייבים במצות רק דאינם ב"ד או שא"ח כלל ע"ש בפרי מגדים ואין כאן מקומו וראיה זו נכונה היא בעזה"י. וגם חו"ש לסברתם דהם מוזהרים על מצות רק מחמת חסרון דעתם אם כן המטמא אותם אם הם כהנים חייב המטמ' מלקות לשיטת הר"מ ובד"ז להזהיר

גדולים על הקטנים הר"מ כ' דוקא לטמאו בידים והטור ביו"ד חולק עליו דאף מצווין להפרישו ועט"ז או"ח סי' שמ"ג ובאחרוני'. והנה טומטום ואנדרוגינוס כהנים בודאי הם ספק ואסורין לטמאות ואין לוקין. ואם כהן אנדרוגינוס בא על האשה והוליד ממנה בן אם נאמר דהוי ס' כהן כיון דאביו ס' איש ומתייחס אחריו או אשה ואינו מתייחס אחריו כלל ואינו כהן או אפשר כיון דאביו הוליד אותו כדרך איש אם כן הוי אביו והוא זכר גמור הוי כהן וכן אם ישראל בא על אנדרוגינוס כהן והוליד ממנה בן אפשר דלמא האנדרוגינוס זכר והוי אביו ג"כ והוי קצת כהן ד"ז כבר כ' כ"פ דאני מסופק וכן לכל דיני כהונה למי מתייחס אם הבן אנדרוגינוס מאב או האם אנדרוגינוס וא"צ לכפול. וחצי כהן וחב"ח בודאי אינו מטמא ואם לוקין כ' לעיל כ"פ ע"ש. ומ"ש הרהמ"ח בכ"מ ובכ"ז כתבתי לעיל דעת ר"ת והראב"ד דבזה"ז אין הכהנים מוזהרים כיון שמחוללין ועומדים ודעת הרהמ"ח כדעת הר"מ דגם האידנא מוזהרים. ומ"ש הרהמ"ח חוץ מחמש' ט"ס הוא וצ"ל חוץ מששה כמבואר בכתוב אף דבאמת איכא שבעה אך אשתו דעת הר"מ והרהמ"ח דהיא רק מדרבנן כמשי"ת לקמן בעזה"י:

מצוה רסד

סעיף א

שיטמאו כו'. הנה הרהמ"ח קיצר כאן בדין טומאת קרובים ואכתוב בעזהשי"ת קצת דינים כדרכי והנה ששה מתים מפורשים בתורה אביו ואמו בנו ובתו אחיו ואחותו מאביו ודוקא אם לא היתה לאיש ויבואר כ"א בפ"ע בעזהשי"ת. והנה אשתו הנשואה אינו מפורש בתורה רק בגמ' דרשו לשארו זו אשתו והר"מ פ"ב מה' אבל כ' ז"ל אשתו של כהן מתטמא לה ע"כ ואינו מטמא לה אלא מד"ס עשאוהו כמת מצוה כיון שאין לה יורש אלא הוא כו' ואינו מטמא אלא לנשואה כו' ע"ש וכן בר"פ שם כ' לענין איבול דעל מתים הנ"ל מתאבל עליהם ד"ת ומדבריהם שיתאבל האיש על אשתו הנשואה דלשיטתו האבילות בתר טומאה גריר כמבואר שם ויבואר בעזה"י וכן דעת הרהמ"ח במצוה זו לקמן וע"ש בכ"מ שדעתו בדעת הר"מ דהוא מודה דמטמא לה מד"ת וגם מתאבל עליה מן התורה אך כיון שאינו מפורש בתורה קורא אותו מד"ס ושארו אינו מוכח שהיא אשתו והת"א פי' דקריבי לי' עלח"מ דעתו בדעת הר"מ דהוא רק מד"ס דהיינו דרבנן לא מן התורה כלל ע"ש. ובאמת ששיטת הר"מ תמוה מש"ס מפורש ביומא ד' י"ד בהא דפריך ומי גזר ר' יהודא שמא יאכל והא תנן אף אשה אחרת מתקינין לו ולכי מייתא אשתו עביד עבודה כו' ולשיטת הר"מ לא פריך מידי דהא ר"י לא גזר רק בדאורייתא ולגבי

אשתו להר"מ ל"ה רק דרבנן וצריך עיון גדול לכאורה. והנה הר"מ סתם דאשתו של כהן מטמא לה ולא ביאר אפילו קטנה שקידושיה ונשואיה הם רק דרבנן מכל מקום מטמא לה ועיין בכסף משנה שם. וזה מבואר ביבמות דפ"ט דאשתו קטנה מטמא לה וחכמים יוכלו לעקור דבריהם אף דהוי קו"ע כיון דירית לי' הוי מ"מ. וע"ש בתוס' דכלל הזה הוא ל"ד דיש דיורשין אותם ומכל מקום אינו מטמא וגם נזיר וכה"ג אסורים לטמאות לכל הקרובים ולאשתו ג"כ אף שיורש אותה וגם ד"ז דמ"מ רק במקום שאין שם ישראלים ואשתו אפילו קטנה מותר לטמאות עצמו אפילו יש שם ישראלים אלא כיון דיש טעם ראוי והגון יוכלו חכמינו זכרונם לברכה לעקור ד"ת אפילו בקו"ע וכ"כ במס' נזיר דף מ"ג ע"ב וע"ש וכן בש"ע לא ביאר בפי' אבל הדין דין אמת. והנה אם נשא שוטה פשיטא דאינו מטמא לה דלא תקנו חכמינו זכרונם לברכה נשואין כלל בשוטה ע' ש"ס ובאה"ע סי' מ"ד. אך בחרש שתיקנו נשואין מדרבנן מכל מקום פקח שנשא חרשת לדעת הר"מ פ"ב מה' אישות וכ"פ בש"ע אה"ע סי' צ' דאין הבעל יורשה אם כן בודאי אינו מטמא לה דלא אתו נשואין דרבנן ודחו בקו"ע לאו מן התורה רק לעיל מחמת דיורשה אבל כאן דאינו יורשה בודאי אינו מטמא לה. ואם האב קידש בתו לא' פחותה מבג"ש וי"א והכניסה לחופה פחותה מבג"ש אם הוי נשואה לטמא לה וכן לענין ירושה עיין בזה פלפול ארוך במ"ל פ"ג מה"א הי"א ד"ה האב דהביא דעת הפוסקים והסוברים דהוי חופה יורשה ומטמא לה ולהסוברים דלא הוי חופה אינו יורשה ולא מטמא לה וכן חופת נדה מחלוקת הראשוני' אם הוי חופה לענין טומאה וירושה ע' באה"ע סי' פ"א בח"מ וב"ש ועיין בנ"י יבמות כ' כ"ה דמדאורייתא יורש אותה אינה נקראת מכל מקום כי היורשין מטפלין בה רק היכי דירושת הבעל מד"ס הוי כמ"מ ומובא ג"כ בח"מ סי' י"ז והר"מ סובר דירושת הבעל מד"ס מכל מקום אפילו אם יורש אותה מכל מקום לא תלוי זב"ז אפילו לדברי הר"מ. והנה אם לא נכנסה לחופה רק מסר האב לשלוחי הבעל ע' אה"ע סימן נ"ד מובא בב"ש דהרבה פוסקים וכן מלשון הר"מ מוכח דוקא דהבעל יורש אותה אבל לא לשאר מילי להפרת נדרים כו' אבל בתוס' בסוגיא כ' דמטמא לה ומפר נדריה וע"ש בתוס' כתבו כיון דרחמנא אפקי' מסקילה לחנק כו' לכן מטמא לה ולא כתבו משום דיורש אותה הוי כמ"מ דכבר כ' דאין זה כלל דמצינו אף דיורש אותה מכל מקום אינו מטמא לה בשם התוס' ביבמות רק היכי דתיקנו רבנן ולדעת הפוסקים אף דיורש אותה מכל מקום כיון דאינה אשתו לא תיקנו חכמינו זכרונם לברכה ואינו מטמא לה וע"ש בב"ש מפלפל אי מסירה לשלוחי הבעל מהני בנדה כמו חופה דל"מ ודעת הח"מ דלא עדיף מחופה וע"ש בב"ש דעדיף כי הטעם דמחלה. ונראה דלענין לטמא לה אינו מטמא

לשיטת הר"ש דחופת נדה לא קני אף דמהני לענין ירושה אף שסוברים בזה כמו התוס' דבמסר מטמא לה מכל מקום לענין זה בודאי גרוע מחופה רק שיורשה וטומאה לא תלי בירושה כמבואר בתוס' שהבאתי לעיל וע"ש בב"ש שכתב דמסירה מהני אף באלמנה אף להסוברים דבאלמנה ל"מ חופה מכל מקום לענין ירושה אחלתי' נראה ג"כ דמ"מ אין מטמא לה כיון דאינה אשתו אף דירית לה. ואשה שנתגרשה ס' גירושין אף דלענין ירושה יש פלוגתא ע' באה"ע סי' צ' מכל מקום בודאי אינו מטמא כהנים לס' כמשי"ת לקמן אי"ה ואינו תלוי בירושה.

והנה טומטום ואנדרוגינוס שנשאו נשים דמבואר באה"ע סי' מ"ד דקדושין הם ספק. ולכאורה ממ"נ רשאי לטמא לאשתו דאם הוא זכר הרי כהן מותר לטמאות לאשתו ואם היא נקבה כהנת אינה מוזהרת אף דאינו יורשה דמספק אינו יורש מכל מקום לשיטות רוב הראשונים דלאשתו מטמא אף דאינו יורש אם כן אף דהוא כהן זכר ואינו יורש מכל מקום מותר לטמא לה. ונראה דאנדרוגינוס שנשא בודאי מותר לטמאות אבל טומטום דלאו בן ביאה אם כן לשיטות הראשונים כיון דלא חזי לביאה אין חופתו חופה אם כן לא הוית נשואה כלל אך ע' תוס' יבמות דף ע"ב ע"א ד"ה מבחוץ ומובא ג"כ במ"ל פ"ג מה"א המ"א כתבו שם כיון דראוי לקרוע הוי בר חופה אם כן מטמא לה הכלל זה תלוי בשיטות אם החופה שלהם חופה ועוד ענינים בענין חופה תבין בשכלך. ואם כהן זכר ודאי קידש ונשא טומטום ואנדרוגינוס אינו מטמא דלמא לאו נשים נינהו וז"פ. וע"ש בתוס' דטומטום אף שביציו מבחוץ והוא ודאי זכר מכל מקום אין ראוי לביאה ואין חופתו חופה רק מטעם התוס' שראוי לקרוע ולעורר באתי. ואשתו פסולה אינו מטמא לה כ"ה בר"מ שם מהש"ס והנה אף דיורשה מכל מקום אינו מטמא לה והנה אינו מבואר בר"מ אם אשתו פסולה מדרבנן כגון חלוצה או שניה אי רשאי לטמא לה ונראה דל"מ לדעת הר"מ דרק מדרבנן מטמא לאשתו אם כן בפסולה אף מדרבנן אינו מטמא לה דהם אמרו והם אמרו אלא אפילו לדעת רוב הראשונים דמה"ת מטמא לאשתו מכל מקום כיון דמה"ת אינו מטמא לאשתו פסולה דילפינן מולא יחלל בעל בעמיו אם כן גם החכמים בפסולי דרבנן עקרו המצוה הזאת דיש כח לעקור דבר מן התורה בשוא"ת כנ"ל פשוט. אך נ"מ דלהר"מ אם טימא לאשתו פסולה דרבנן לוקין אותו דאין מצוה כלל ועובר בלאו ולדעת רוב הראשונים נהי דאסור לטמאות מכל מקום מן התורה רשאי לטמא אם כן אם טמא לה אין לוקין כמו כהן שנשא חלוצה ושאר פסולין דרבנן דאין לוקין ה"נ. ואפ"ל לשיטת הר"מ שכתב בפ"ב מה' אבל הט"ו דטומאת קרובים דיחוי היא ולא הותרה וכ"ה בדבריו שם ה"ו כמה חמורה כו' שהרי נדחה לה הטומאה בקרוביו

כדי שיתעסק עמהם ואי"ה נפלפל בדבריו לקמן וא"כ כ"ה שהתורה דחתה כגון עדל"ת היא רק דיחוי ואם אפשר לקיים שניהם לוקין כגון סדין בלבן ואינו אלא דיחוי דאם א"א בא"א התירה התורה וכאן נמי התירה התורה כדי שיתעסק בהם כמבואר בדבריו אם כן כיון דחז"ל אסרו להתעסק אם כן הו"ל איסור דאורייתא כי א"צ לזה והתורה לא התירה רק דחתה במקום שא"א והוי כמו דמטמא לקרוביו אחר סתימת הגולל דלוקין כנ"ל בעזה"י לכאורה נכון ויבואר לקמן באריכות והנה ד' הר"מ הם בברייתא מובא בה' טומא' להרי"ף ואיני מבין גם אין ענין למה שמבואר בש"ס כ"פ הואיל ואשתרי אשתרי כו' דוק ותשכח.

ואכתוב לך כאן ענין הותרה או דחוי' שרציתי לכתוב אותו בסוף אך שהביא משך הענין מ"ש לעיל לדבר מזה כאן. ז"ל הר"מ פ"ב מה' אבל הט"ו הטומאה לקרובים דחויה היא ולא הותרה לפיכך אסור לכהן להתטמאות במת אפילו בעת שמתטמא לקרוביו שנאמר לה יטמא ואינו מטמא לאחרים עמה שלא יאמר הואיל ונטמאתי על אבי אלקט עצמות פלוני וכו' צריך לקברו בסוף בית הקברות ועיין כ"מ. והנה לא זכיתי להבין דברי רבינו הגדול בכאן דנראה מדבריו דאם היה הותרה טומאת קרובים היה רשאי לטמא למת אחר ג"כ ולא שמעתי מעולם ד"ז דכיון דההתורה התירה לו דבר זה יעשה דבר אחר אשר תוה"ק אסרתו דר"מ המבואר ביומא דשבת הותרה אצל קרבנות צבור היעלה על הדעת בשעה שמבעיר אש או שאר מלאכות לצורך הקרבנות יהיה מותר להבעיר אש ולעשות מלאכה לצרכו זה התירה התורה ובע"א אסרה תורה וכן מילה דקיימא לן דהותרה מכל מקום וכי מותר למול שלא בזמנו בשעה שהוא מל תינוק בזמנו ועוד ראיות אין מספר נלאיתי לכותבן שהוא פשוט לע"ד ואם כאן דוקא כיון שהוא מחולל באמת הדין כן אפילו אם מטמא למת אחר וכ"ש בשעה שמטמא לקרוביו מותר לכתחלה לטמאות לאחר כי הוא מחולל ולאחר שפירש שמוסיף טומאה ואסור אם כן אפילו מטמא לקרוביו והייתי אומר דהותרה מכל מקום טומאת אחרים לא הותרה הכלל איני מבין ד' רבינו הר"מ. והנה דעת רש"י בברכות דף כ' דטומאת קרובים הותרה דהלאו לא נכתב על הקרובים ובתוס' הקשו הא מילה ופסח ותמיד דד"ש אלמא שנקרא דחויה ותי' התוס' ק' רש"י בא"א. ובאמת איני מבין כוונת התוס' דכתבו דתמיד דחויה היא והלא מבואר בפי' ביומא דמ"ו ע"ב דשבת הותרה בצבור רק טומאה דחויה היא בצבור וכן גבי מילה ע' ש"ע יו"ד דעת רמ"א דהרבה מוהלים מותרים למול כמו קרבנות ועיין בתשו' רמ"א ובש"א דמילה הותרה בשבת וע"ש דאף דהותרה אין לעשות חילול אחר יותר ממה שצריך כמ"ש אם הותר לזה מכל מקום לא הותר לזה שא"צ. וע' יבמות שיטה דעליה הקשו התוס' דנילף

דעדל"ת שיש בה כרת מיבום גופיה וע"ש שתירצו דא"א להתקיים העשה בל"ז והיינו דזהו המצוה ה"נ כאן דזה המצוה דא"א להתקיים בל"ז והוי הותרה ע"ש ואין כאן מקומו שצריך אריכות גדול. ול"נ דהחילוק בין הותרה לדחויה כמו בכ"מ כגון טומאה דהיא פלוגתא ביומא אי דחוי' או הותרה ומבואר שם בגמר' דלמ"ד הותרה אף שיש טהורים מכל מקום לא מהדרינן ועבדו טמאים נמי ואי אמרינן דחויה מהדרינן כי בקושי התירה התורה וכן גבי עדל"ת דהתורה דחתה אבל אם אפשר לקיים שניהם אינו דוחה וסדין בלבן של צמר מלקי נמי לקי כיון דיכול לקיים שניהם העשה בלא דחיית הלאו וע"ש במנחות ד"מ בתוס' דכתבו דאף על פי שאפשר לקיים שניהם מכל מקום כלאים בציצית שרי לגמרי ולא דחייה נראה דאי הוי דחייה במקום דאפשר לקיים שניהם לוקין על הדחייה ואם כן כאן נמי לשיטת הר"מ והתוס' דטומאה דחויה היא בקרובים והר"מ שם בה"ו כתב דדחויה היא כדי שיתעסק עמהם כו' אם כן דוקא אם צריך המת להעסק אף דאיכא אחרים מכל מקום ע"י התעסקות שלו יהי' בכבוד יותר או שאר דברים אבל אם רוצה לטמאות בחנם אינו רשאי ואפשר דמלקי נמי לקי דהתורה לא התירה אלא מפני צורך המת ואם טימא עצמו בחנם הוי כמו שטימא עצמו אחר סתימת הגולל דלוקה כמבואר בר"מ שם אבל לדעת רש"י דהותר טומאת קרובים דל"ת לא נאמרה אצל קרובים והוי כמו ישראל שמותר לטמאות שלא לצורך כלל כי לא מוזהר כלל אם כן ה"נ כהן מותר לטמאות לקרוביו אפילו בלא צורך כלל ול"ד למ"מ דגם שם דעת רש"י דהותר מכל מקום אם קרי ואחרים עונים אסור היינו דבכה"ג לא הוי מכל מקום כלל. אבל קרובים מותר לטמאות בכ"ע. והנה הטור בסי' שע"ג ביו"ד כ' דמותר לטמאות לקרובים אפילו שלא לצורך ובב"י מביא בשם הרמב"ן דאיכא פלוגתא במס' שמחות וסובר ר"י בשם ר"ט דעד שיסתום הגולל ואח"ז אסור לטמאות דמשמע קודם שיסתום הגולל מותר אפילו שלא לצורך. ומביא בשם תה"ד דבשבת מותר לישב לשמור המת שלא יהי' מוטל בבזיון דבדברי הרמב"ן מוכח דשרי אפילו שלא לצורך כלל. ומביא בשם תוס' בפסחי' ד"ט דשלא לצורך אסור ע"ש גבי שפחתו של מציק וגם מביא בשם תוס' שאנץ לאסור. ונר' דהתוס' לשיטתם בברכות דטומאת הקרובים רק דיחוי אם כן שלא לצורך כלל אסור והרמב"ן והטור סוברים כדעת רש"י דהותרה וא"כ אפילו שלא לצורך כלל מותר. ולפמ"ש גם הר"מ סובר בפי' דדחוי' אם כן אסור לטמא שלא לצורך אם כן הר"מ והתו' ותוס' שאנץ בחדא שיטא קיימי. והנה בש"ע יו"ד סי' שע"ג מביא דעת הרמב"ן והטור בסתם והדיעה אחרונה דאסור שלא לצורך בשם י"א. וידוע הכלל דנ"ל עיקר דיעה א' ומביא אותו בסתם ולפמ"ש דהוא דעת הר"מ והתוס' לא הו"ל לפסוק כסברא הראשונה

כיון דהר"מ והתוס' בחדא שיטה קיימי ע"כ נ"ל להחמיר מדינא באין צורך כלל רק לשמור נראה דאף לדעה זו שרי כל שהוא משום כבוד שלא יהי' מוטל בבזיון. ואיני מבין דעת רמ"א שכ' דזה דוקא לדעה הראשונה דנרא' דאף לדעה אחרונה שרי. אך מחמת דבתוס' שאנץ מבואר בל' דוקא לצורך קבורה או להביא לו ארון ותכריכים. ואפ"ל דל"ד אלא כל צרכו לשמור ושאר דברים.

והנה הר"מ פסק שם דאם טימא לאחר שנסתם הגולל לוקה והכסף משנה הביא שם ממסכת שמחות וכן בב"י יו"ד הביא זה בשם הרא"ש בהלכות טומאה פלוגתא ר"מ סובר דכל אותו היום ר"ש אומר עד ג' ימים ור"י בשם ר"ט סובר עד שיסתום הגולל ומעשה כו' ואמרו לא יטמא והלכה כר"י משום ר"ט והנה עיקר פלוגתא אינו מובן כלל וגם לא נזכר בדברי ר"י בשם ר"ט דלוקין ולפמ"ש ניחא דר"מ ור"ש סברי דטומאת קרובים הותרה לגמרי אם כן אפילו באין צורך כלל מותר לטמא ואם כן אפילו לאחר סתימת הגולל מותר כי לא נאמרה כלל האזהרה בזה אך דסברי דרבנן אסרו למר לאחר אותו יום ולמר לאחר ג' ימים ואפשר דהטעם דלמא הוא נחסר כמבואר בנזיר ע"כ אסרו חכמינו זכרונם לברכה ור"י בשם רבי טרפון סברי דדחויה היא טומאת קרובים אם כן שלא לצורך לוקין ולאחר סתימת הגולל א"צ כלל למת אם כן לא דחי וממילא לוקין וע"כ פסק הר"מ לשיטתו דדחוי' היא דלוקין (מ"ש דר' שמעון סובר דהותרה אף דגבי טומאה בצבור ביומא ובסנהדרין סובר כ"ה שהתורה התירה איסור הוא רק דחוי' ע"ש מכל מקום כאן דנאמרה בכתוב א' ט"ק הותרה כמבואר בפ"י בברכות בסוגיא שם ור"י שכתבנו שסובר דדחוי' היא אף שסובר בכ"מ שם ביומא ובסנהדרין דהותרה מכל מקום סובר דהתור' לא התירה רק לצורך המת ויכול לסבור בכאן דדחוי' היא) אבל לשיטת רש"י דסובר דהותרה טומאת קרובים שהלאו לא נא' עליהם איני יודע למה יפסוק שאחר סתימת הגולל יתחייב מלקות הא הוא כמו ישראל ובודאי לא ס"ל בזה כר"י ולהר"מ ניחא דפוסק כר"י. ודעת הטור דסובר אפילו שלא לצורך שרי לטמאות ופוסק דלאחר סתימת הגולל אסור צע"ק למה יהי' אסור ואפשר שהוא מדרבנן דלא כ' לוקה ואין דרכו לכתוב מלקות כידוע אבל הר"מ שסובר דלוקה נראה בודאי דאזיל לשטתו דדחוי' היא. ולפי האמור נ"ל דלהסוברים טומאה הותרה בקרובים אם כן אם אשתו פסולה לו מדרבנן אין לוקין כי הוא א"ע אלא איסורא דרבנן דמה"ת משרי שרי אבל להסוברים דדחוי' היא ואם שלא לצורך לוקה אם כן האידנא דחכמים אסרו ואסור לטמאות אם כן אם טמא עצמו לוקה כמ"ש לעיל כי היא רק דחויה ואם אין לצורך אסור כנ"ל נכון וברור בעזה"י. וכבר כתבתי במצוה הקודמת דלהר"ת דכהן אסור לטמאות לכלי מתכות שנגע במת ה"ה אם נגע

הכלי במת עכו"מ אף שלעכו"מ עצמו שרי לטמאות להכלי אסור לטמאות והנחתי בצ"ע וגם כאן נראה דאם הוציאו הקרוב מן הבית ובבית יש כ"מ דאסור לכהן לטמאות או לאיזה כ"מ שנגע בקרוב ואם טימא לוקין ועדיף משם דשם האב שהכלי בא מתוכו מותר הכהן לטמאות אם כן אפשר לא יהיה הטפל חמור מן העיקר אבל כאן אם נא' דחויה היא אם כן לגוף המת התור' דחתה לי' אבל שאר טומאות כגון כלים בודאי מוזהר וכמו הוא בעצמו אחר סתימת הגולל כמ"ש אך אם נא' דהותרה אם כן אפשר לא יהי' טפל חמור מן העיקר ומצד הסברא נראה דאסור אפילו אם נאמר הותרה כיון דלקרוב ג"כ יהי' זמן שיהי' אסור כגון לאחר ס"ה. אך לפמ"ש אם נא' הותר אין איסור מן התורה אף לאחר ס"ה וצ"ע אבל כ"ז שהקרוב בבית מותר דאפילו למת אחר מותר לטמאות בעודו מחובר לקרוביו כי הוא מחולל ואינו מוסיף טומאה על טומאתו או שמתעסק עם מתו והמת לבוש בגדים או הוא בגדים לדעת הראב"ד דבחיבורין הוא מן התורה אף בשאר כלים ואם נא' דיש שיטות שסוברים כראב"ד וכר"ת גם כן אפילו לשאר בגדים אסור לטמאות אך כ"ז דהוא מחובר למת אין איסור אבל בפי' מקרובו אפשר דהוא מוזהר על כ"מ כמ"ש וצ"ע.

והנה המפורשים בתורה הם ששה א' לאמו וער"מ דאפילו היתה חללה שנתחללה מן הכהונה מכל מקום מותר לטמא לה וכבר ציירתי דמשכחת חצי עבד וחצי כהן כגון דישראל בא על ח"ש וחב"ח וילדה בת הבת ג"כ ח"ש וחב"ח מצד חלק ח"ש הולד הולך אחר דידה ומצד ב"ח הולד הולך אחר האב כידוע למעלה וא"צ לכפול וחב"ח שבאותה בת היא צד ישראלית גמורה ולא גיורת כיון דמצד ב"ח הולד הולך אחר אביה ויש לה אב ישראל ואח"ז בא כהן על אותה בת וילדה בן מצד ח"ש שבאם הרי הוא עבד כישראל הבא על השפחה ומצד חב"ח שבאם חלק הישראלית הולד הולך אחר אביו ואביו הוא כהן אם כן הבן הזה הוא חצי כהן וחצי עבד. והנה אם טימא למתים לוקין אותו כי הוא חצי כהן ובכ"מ לענין חיוב מצות חייב ח"ע וחב"ח מצד חלק החירות שבו ע' בט"א באורך בחגיגה והבאתי לעיל כ"פ אבל לאביו בודאי מותר לטמאות עצמו כי החלק הכהן הוא בנו אם כן מותר לטמא לאביו והשני אינו מעכב אין להם עליו כי הוא עבד אך לאמו נראה דאינו מטמא כי האם חב"ח שלה מותר לטמ' לה אבל לצד שפחות שלה אסור צד הכהונה לטמאות כי העבדים אין להם יחוס ולא נקראת אמו כמו לענין מקלל ומכה אמו שכ' לעיל אם כן אסור לטמאות לה מצד ח"ש שלה וכן אפילו נשתחררה מכל מקום הצד הזה אינה אמו ואסור לטמאות לה מצד הכהונה שבו כנ"ל ברור בעזהשי"ת. ואם ח"ע וחצי כהן בא על הישראלית וכ' לעיל כ"פ דספק אם קדושי' קדושין כמבואר בפ' השולח

בגיטין ודעת תוס' שם אם אין קדושי' קדושין אין הבן מתייחס אחריו והח"ע והח"כ הוליד מן הישראלית בן והנה אם נא' דאין קדושיו קדושין אם כן הבן הזה זר גמור כי אין מתייחס אחריו אבל אי אמרינן קדושיו קדושין הבן מתייחס אחריו רק מצד החירות שבו אבל מצד העבדות הולד הולך אחר דידה והוי ס' חצי כהן או זר גמור וא"כ אם מטמא למתים אין לוקין דאנן פסקינן באה"ע סי' מ"ד דהוי ס' קדושין אך לאמו מטמא בודאי דאם אין קדושין של אביו קדושין הרי הולך אחר דידה והוא זר ואם קדושיו קדושין אם כן הוא חצי כהן ועל חלק הכהונה היא אמו ומותר לטמאות (ואם חייב לטמאות נדבר לקמן בעזה"י) אבל לאביו אינו מטמ' דלמא הוא חצי כהן ואביו יש בו חלק עבדות דאינו אביו בזה החלק אם כן אסור לטמאות לאביו מפני חלק עבדות שבאביו שאסור לטמאות לו אבל אין לוקין דאפילו לזר גמור אין לוקין כמ"ש כי הוא ס' כהן. ואל תשיבני דאמו בלאו הכי נתחללה מחמת חצי צ"ע אמינא לך חדא דיוכל להיות דנתעברה בביאה ראשונה עי' בש"ע סי"ד ומצד חלק העבדות אין הבן חלל כדקי"ל נכרי ועבד הבא על בת ישראל אין הוולד חלל רק לכתחלה פגומה לכהונה כנל"ב בעזה"י. ונ"ל עוד חילוק בין הותרה לדחויה ע"פ המבואר בר"נ במס' ביצה פ"ב דבי"ט מותר לרבויי בשיעור' כיון שהותרה אוכל נפש אף התוס' אף שא"צ לו לצורך או"נ מכל מקום כיון דמלאכה א' היא תוספתו כמוהו ושרי אבל בשבת בפקוח נפש אם אמדוהו לב' גרוגרות ויש ב' גרוגרות בעוקץ א' ויש ג' גרוגרות בעוקץ א' כיון דפ"נ הוא רק דיחוי אצל שבת אם כן התוס' שא"צ לו הוא איסור דאוריית' אף על פי שהוא מלאכה א' ואינו רשאי להביא רק הב' גרוגרות ולא השלש ע"ש. ובזה ביארתי דהתו"ס מנחות פ' התכלת ד"ה התכלת שהוכיחו שיטת רש"י דהתכלת אינה מעכבת דאם אין לו אלא מין א' צריך שיתן ד' חוטין מהש"ס דאמרי' כל המטיל תכלת בסדינו בירושלים אינו אלא מן המתמיהין מפרש בגמר' גזירה משום קלא אילן ומקשה הש"ס לא יהא אלא לבן הא כלאים בציצית עדל"ת ומשני שם ואי דא"צ ליתן אלא ב' חוטין וכאן שהי' מטיל תכלת הי' לו ד' חוטין ב' חוטי לבן וב' חוטי תכלת מאי מקשה הש"ס לא יהא חוטי לבן הא עדל"ת דכלאים הא באמת א"צ רק ב' חוטין והוא לבוש בד' חוטין והמותר הוא כלאים אע"כ דגם מצוה ליתן ד' חוטין. ובס' ביאור מרדכי עמד ע"ד כיון דדחי הל"ת והוא לבוש כלאים בשני חוטין מ"ל אם יש עוד חוטין והוא כלאים כי בל"ז הוא כלאים ומכל מקום דחי ומה אכפת לך שיש עוד כלאים ע"ש מה שתי' ולדברי הר"ן ניחא מאוד כיון דכלאים בציצית הוא דחויה אם כן זה דחויה אבל המותר שא"צ למצוה הוא איסור דאורייתא כמו בג' בעוקץ א' אף דאין כאן רק מלאכה א' מכל מקום כיון דא"צ להתוס' הוא אסור אף כאן דנתוסף כלאים וא"צ לו

ואינו נדחה הוא איסור דאוריית' וא"כ מוכיחים התוס' שפיר אף דהוא לאו א' ודמי ממש לג' בעוקץ א' ואף דהתוס' לקמן בסוגי' סוברים דציצית הותרה ולא דחוי' מכל מקום לשיטת הסוברים דדחוי' מוכח שפיר ובפרט דהתוס' אפשר לא ברירא להו והיא שיטת ר"ת דהותרה מכל מקום לא ברירא להו כ"כ ואפשר דהכא סוברים דדחויה כשיטת רוב הראשונים. והנה כאן בנ"ד נחזי אם מונח בבית קרוב ויש עוד באותו בית מת רחוק אמת כ"ז שהי' מטמ' לקרוב אין איסור לטמ' אף לרחוק כי הוא מחולל כמבואר לעיל. אך לכנוס בתחלה בתוך הבית אשר יש שם רחוק זר מאוד דהוי כמו שלש בעוקץ א' דחצי מותר והמותר הוא תוספת ואם אמרי' דטומאת קרובים הותרה אם כן הו"ל כמו ריבוי ביום טוב כיון שהוא בב"א אף דהמותר הוא מלאכה ובלאו כיון דלאו צריך לי' מכל מקום הוא בב"א ואין איסור ה"נ אין איסור. אבל אי אמרי' דיחוי הוא אם כן הוי כמו פ"נ בשבת בשלש בעוקץ א'. דהריבוי שא"צ שהוא איסור אסור אף בפ"א. אם כן ה"נ אסור לכנוס לבית שיש שם מת קרוב אם יש שם רחוק ג"כ כי הוא תוס' ותוס' אסור אם דחוי הוא וכן לנגוע בב"א קרוב ורחוק או לישא בב"א רק אם נכנס תחלה לקרוב מותר ליגע אפילו ברחוק ואפילו אם נוגע ברחוק דעביד איסורא מכל מקום אין איסור לטמא עוד מחמת שהוא מחולל כמבואר לעיל אבל לכנוס לכתחלה בבית שיש שם קרוב ורחוק נ"ב דאם הותרה טומאת קרובים מותר ואם דיחוי אסור ודמי מכל צד לד' הר"ן שמחלק בין י"ט לשבת אם כן לפמ"ש לעיל להר"ת שעל כ"מ מוזהר ג"כ הכהן אם כ"מ נגעו או שהיו באוהל אפילו עם הקרוב מכל מקום להכלים אינו רשאי לטמאות אם כן אם מת לו קרוב אינו רשאי לכנוס לבית אם יש שם כ"מ כי הוא מוזהר על האוהל בכ"מ אף של קרוב שדעת הר"מ והתוס' דטומאת קרובים דחוי' ולא הותרה וכן לדעת הראב"ד דאף שאר כלים בחיבורין הוא דאוריית'. ואפשר דהנזיר מגלח עליה כי בזה מיושב ק' התוס' כלים בני הזי' נינהו בנזיר כמו דקשה לוקמי' בכ"מ וע"י זה סובר ר"ת דנזיר מגלח על כ"מ וכן אפשר לדעת הראב"ד דין זה כי הי' יכול הש"ס לתרץ דמיירי בחיבורין אלא דעל חיבורין נזיר מגלח וא"כ הכהן מוזהר ע"ש בסוגיא דנזיר דנ"ד ע"ב ובר"מ פ"ז מה' נזירות ה"ח ובראב"ד ובלחם משנה שם דדעתו ג"כ בדעת הראב"ד דטומאה בחיבורין נזיר מגלח וא"כ כהן מוזהר כו' אם כן אסור הכהן לכנוס בבית שיש שם קרוב ולבוש בגדים. ואפשר דהראב"ד מודה דאינו מטמא באוהל כדעת הר"מ דאף כ"מ אינו מטמא באוהל. אך על כל פנים אסור ליגע בקרוב עם הבגדים וליגע בבגדים. אם כן י"ל דכהן לדעת ר"ת אסור לכנוס בבית שיש שם קרוב מת דאין לך בית שאין בו כ"מ טמאים. ולדעת הראב"ד מחמת שאר בגדים שלבוש בהם באפשר ולדעת ר"ת והראב"ד אם נאמר דבחיבורין כהן

מוזהר על הכלים כמ"ש וכן סברת הלחם משנה שם ניחא לישב קו' הרמב"ן בחומש פ' שמיני דלמה קרא מרע"ה למישאל ואלצפן שישאו נדב ואביהו. ולמה לא היו מטמאים אלעזר ואיתמר שהם היו כהנים הדיוטים ומצוה לטמאות לקרובים ע"ש שתירץ שהי' להם דין משוח מלחמה. ובאמת לדעת הראב"ד כיון שנדב ואביהו מלובשים בגדים היו כדכתיב בכתנתם או דהבגדים מטמאים באוהל בחיבורין למת לדעת הראב"ד והם מתו בהיכל לדעת המדרש ששם הי' אוהל או על כל פנים לא היו יכולין לישא אותם כי הבגדים מטמאים במשא ואף אם נאמר כהר"מ דבגדים הנוגעים אינם מטמאין במשא מכל מקום דבר שא"א לישא אותם בלא נגיעה כלל בבגד ואף לדעת ר"ת דדוקא כ"מ ואפשר בחיבורין אינו סובר כהראב"ד מכל מקום במדרש מבואר דחסרי מעיל היו ועיין במפרשים דהיו אז משמשים בשמונה בגדים והי' עליהם ציץ וציץ הוא כ"מ אם כן הציץ היה מטמא באוהל ובנגיעה וכהנים מוזהרים ולא היו רשאים לכנוס מצד הכסף משנה ואין כאן מקומו לפלפל בדרך פלפול אבל הדברים שכתבנו נכונים בעהשי"ת.

הב' לאביו. וכבר ציירתי דאף לאביו אינו מטמא אם אביו ח"ע וח"כ. ואם אביו כהן ובא על אנדרוגינוס ואפשר שאנדרוגינוס ג"כ זכר וא"כ אפשר אינו הולך אחר צד האב. וכן אם אביו ישראל ובא על אנדרוגינוס כהן אפשר מתייחס אחר האנדרוגינוס וכבר כתבתי אלו הענינים כ"פ. והנה אם הבן ממזר כגון שבא אביו על ח"כ או על ממזרת בפשיטות נראה אף שהוא ממזר מכל מקום כהן הוא כדקי"ל דממזר בנו לכ"ד. וכ"ה בש"ע אה"ע סי' ז' סי"ד כהן שבא על א' מהעריות ונתעברה מביאה ראשונה אין הוולד חלל ואם חזר כו' דאין חלל אלא מפסולי כהונה. ודין זה מבואר בר"מ פי"ט מהא"ב ה"ה ושם כת' דאם בא על יבמה לשוק ונתעברה מביאה ראשונה הוולד כשר ואינו חלל אך הדרישה והב"ח והח"מ והב"ש כ' דאין נ"מ לדידן ד"ז דמאחר דהולד ממזר הוא גרע מחלל רק דנ"מ דמתרין בו אם היא בת משום ממזרת ולא משום חללה נראה מדבריהם דממזר אינו כהן כלל. וכ"נ מדברי הרב המגיד בר"מ שם ה"ה שכתב דרבינו לא יצא לצייר דין זה לענין הכשר רק ביבמה לשוק דאי בשאר עריות הולד פסול. נראה מדבריו דפסול לכהונה דהיינו דאינו כהן כלל ומותר לטמא למתים דדינו כחלל לכ"ד וגרע מיניה. ומכל מקום אף שכולם הסכימו לזה לא ידעתי מנין הוציאו לזה כיון דממזר כישראל לכ"ד והוא בנו לכ"ד מן התורה לא יהיו עליו דין כהן נהי לענין עבודה אפשר אסור כמו בעשרה כהנים שפירש אחד מהן ובעל דהוולד אינו עובד דבעינן מתייחס אחריו עיין ר"מ וש"ע אה"ע סי' ג'. אבל לענין נשים הפסולות או לענין טומאה למתים דגם שם חייב א"י מהיכן יצא להם דאינו כהן כלל וגרע מחלל. שוב האיר השי"ת את עיני ומצאתי בס' בית מאיר תפס

בזה לדבר פשוט דאי אפשר להיות כהן וממזר ויאכל בתרומה וכ' דהרשב"א בתשובותיו כתב כן להוציא מדעת השואל ועיינתי ברשב"א סי' אלף ר"א כתב דהולד פסול וראי' מפ' החולץ דאמרי' שם הכל מודים כו' דבא על ח"כ אף דר' יהושע סובר דאין ממזר מח"כ מכל מקום פגום הוי לכהונה מק"ו מאלמנה לכה"ג שאין איסורה שוה כו' וכ"ת מה לאלמנה שכן נתחללה הכא נמי כיון דבא עליה עשאה זונה ע"ש. ואיני מבין דאפשר דהרשב"א דתופס זה לק"ו גמור ס"ל ג"כ דעכו"ם ועבד הבא על ישראלית דהולד פגום לכהונה כמבואר שם בש"ס מק"ו זה דהוא עבירה ומחללה ואיסור השוה בכל ע"ש. אבל לדעת הרי"ף שסובר דעכו"ם ועבד הבאים על ב"י הוי רק ס' דל"ל ק"ו זה. והר"מ לדעת הב"ש שהסכים לדברי הב"י שם דהולד כשר לכהונה ודאי וכן גר עמוני שבא על ב"י דפסקו הרי"ף והר"מ והרא"ש דהבת כשרה לכהונה. וע"ש בב"ש שזה טעמם של הפוסקים דגם גבי עכו"ם ועבד כו' דהולד כשר דגבי גר עמוני סובר ר"י דהולד כשר אע"ג דאיכא ג"כ ק"ו זה וע"ש בב"ש סק"ד תמה על הרא"ש בזה וא"כ הרבה פוסקים לא ס"ל ק"ו זה וס"ל דהבת כשרה אם כן לדידהו מנלן דממזר לא יהי' לו דין כהן כיון דכל חילי' דהרשב"א מהאי ק"ו מפ' החולץ ועמ"ל פי"ג מה' הנ"ל ופט"ו דעתו בדעת הר"מ דגבי כותי ועבד כו' פסול הולד לכהונה אבל הב"ש כ' ראי' נכונה להמכשירים מדחזינן גבי גר עמון דהולד כשר. והר"מ בעצמו פוסק ג"כ פ"ב מהלכות הנ"ל וא"כ כיון דהרבה ראשונים לא ס"ל ק"ו זה אם כן לא מוכח כלל דממזר לא יהי' עליו דין כהן ויהא רשאי לטמא למתים. ועוד להסוברים הק"ו אם כן בת נכרי מישראלית פסולה לכהונה והוי חללה כמו אלמנה לכה"ג דזרעה חללים וכאן כתבו האחרונים הח"מ והב"ש בשם הדרישה והב"ח דנ"מ לענין התראה נראה דאם התרו בהו משום חללה אין לוקין ולהסוברים הק"ו הוי חללה דאורייתא. (ואפשר משום דאין עונשין מה"ד עב"ש סי' ו'). שוב ראיתי להט"ז שהקשה על הש"ע שכתב בבא על העריות דאין הולד חלל ותפ"ל דה"ל ממזר וכתב דנ"מ לענין אכילת תרומה ולענין טומאת מת יש ס' בממזר כהן ע"ש נראה דספוקי מספקא לי' האי מלתא ולא פשיטא לי' כדעת שאר אחרונים הנ"ל. ולענ"ד נ"ב דלאותן השיטות הרי"ף והר"מ וש"פ בכו"ע דהולד כשר ול"ל ק"ו זה עי' בסי' ד' באורך אם כן לדידהו לא מוכח דין זה ולדבריהם הוא ממזר וכהן אך להסוברים ק"ו זה אינו כהן וא"כ לדידן ס' הוא. ומצאתי בס' גינת וורדים מהפמ"ג כתב כאן דאינו כהן אם הוא ממזר וה"ר מר"י הצרפתי אשר יבואר לקמן בעזה"י ואינו ראיה גמורה כיון דאין לנו ראי' מהש"ס לא נוכל להקל באיסור לאו דטומאה למתי' או לישא נשים הפסולים לו כגון גרושה וזונה וגם גיורת צריך ראי' לזה. הן אמת דלפ"ז כהן ממזר היאך ישא אשה הלא ממזר רשאי לישא

רק פסולי קהל או גיורת וכהן לא יכול לישא גיורת. ז"א דיכול לישא ממזרת דמותרת לו ולא נעשית זונה בביאתו וגם בת גרים מגר וגיורת. וכהן דאינו רשאי לישא מהם הוא רק איסור דרבנן בעלמא וז"פ אבל להתירו בגרושה זונה מן התורה או לטמא למתים צ"ע. וגם לענין תרומה או לעבודה יוכל להיות דמדרבנן אסור כמו עשרה כהנים כו' כדלעיל. וא"כ נוכל לומר דממזר אינו מיוחס ואינו אוכל בתרומה ואינו עובד אבל באמת הוא רק איסור דרבנן כמבואר ואפשר דעדיף ממי שאינו מכיר את אביו ויוכל לעבוד ג"כ ואין כאן מקומו אבל להקל עליו צריך עיון גדול. וגם להר"מ פ"ח דהבא על יבמה לשוק עשאה זונה וא"כ יש הק"ו ג"כ דהולד יהי' פגום לכהונה מק"ו דאלמנה לכה"ג דהוא איסור השוה בכל ומחללה ואף דאין הולד ממזר מכל מקום יהי' פגום לכהונה ע"כ דהר"מ לשיטתו דל"ל ק"ו זה גבי גר עמוני אם כן אפילו בבא על הערוה והולד ממזר מכל מקום הוא כהן דמה"ת לא יהי' כהן ועיין ביבמות י"ד ע"ב ודט"ו והסוגיות עמוקות ע"ש. והנה הר"מ תפס הציור ביבמה לשוק והוא לשיטתו פ"ג מה' יבום ע' סי' קנ"ט באה"ע דדעתו דלא הוי ממזר כלל ביבמה לשוק אבל יש סוברים דהוי ס' ממזר מן התורה ע' פ' החולץ ואביי מספקא לי' ע"ש. ודעת קצת פוסקים דהוי רק ממזר מדרבנן כי האחרונים הח"מ והב"ש פסקו דבביאה בלא נשואין לא הוי ממזר כלל. ועתו"ס יבמות ד"ה הכסף משנה בדף מ"ט כ' טעם אף שאין קדושין תופסין ביבמה לשוק מכל מקום לא הוי הולד ממזר כיון דאין תופסין קדושין לשום אדם וגם היבם דוקא בביאה הו"ל כמו עכו"ם ועבד הבא על ב"י דהולד כשר ע"ש. ואני מסופק לדעת האחרונים שתפסו במושלם שממזר גרע מחלל ולא הביאו דעת הרשב"א בתשו' מחמת הק"ו רק מסברתם היאך הדין אם כהן בא על ס' ערוה והולד ס' ממזר אי נימא דמה"ת הוא כשר לבא בקהל דס' ממזר יבא ע' בש"ס ובש"ע אם כן הרי הוא כשר לבא בקהל ככל ישראל הכשרים אם כן הדר הו"ל כהן ודאי וכשר. א"ד דסברי דממזר אינו כהן אם כן ס' ממזר אף דלענין קהל כשר לבא בקהל ככל ישראל הכשרים דכך גזירת הכתוב אבל לענין כהן הוי ס' ככל ספיקא דאוריי' דלמא ממזר הוא ואינו כהן דלענין כהונה לא גלי התורה דס' כשר וא"כ הו"ל ס' כהן א"ד דסברתם כיון דהוא מאיסורי קהל אינו כהן וס' ממזר הוא מותר לבא בקהל אם כן ה"ל כהן גמור וצ"ע. גם אני מסופק אם כהן בא על מצרית ראשונה וילדה בן בביאה ראשונה דהוי מצרי שני אם הוא כהן מצרי דאפשר דוקא ממזר לדעתם הוי זר וגרע מחלל אבל מצרי אפשר דהוי כהן. א"ד כיון דהוא מפסולי קהל לא הוי כהן ואפילו לדעת הרשב"א אם כן יש ג"כ ק"ו דהיא נתחללה ואיסור שוה בכל מכל מקום כיון דהוא רק איסור עשה ליכא ק"ו מאלמנה לכה"ג כמ"ש התוס' ביבמות דע"ז ע"ש רק

לסברתם אפשר מחמת דהוא מפסולי קהל אינו כהן. או אפשר דוקא ממזר אבל שאר פס"ק הוי כהן וצ"ע. והנה אם כהן בא על מצרית ואדומית שני' הולד כשר לבא בקהל נראה בפשיטות דאם הוא בן ונתעברה בב"ר הוי כהן גמור. ומצאתי במל"מ פי"ט מה' אבל ה"ה ד"ה לפיכך כתב דעיקר הדין שכהן בא על מצרית שניה שיהי' הבן כהן גמור לא מצאתיו מבוא' עכ"ל. נראה מדבריו דאף בכה"ג ספוקי מספקא לי' וא"י למה לא יהי' כהן גמור ועל הראשונים אנו מצטערין אף דהוא מפס"ק למה לא יהי' כהן גמור כמ"ש לעיל. ואפשר דמחמת ק"ו של הרשב"א דאלמנה לכה"ג אף דאיכא למיפרך דאינו רק איסור עשה וצ"ע. וע"ש שנסתפק עוד אם בפס"ק שייך לאו דזונה ויבואר אי"ה לקמן. אך נתיישבתי דמה שנסתפקתי בבא על מצרית ראשונה אם הבן כהן הוא טעות דמצרית ראשונה היא גיורת והיא מאיסורי כהונה והוולד חלל עיין ר"מ וש"ע אה"ע סי' ד':

והנה נשמט ממצוה הקודמת דכל הכהנים מוזהרים מלטמאות אפילו בעלי מומין חוץ חללים שאינם בכיהונם. וכ"ה בטור סי' שע"ג בשם הספרא. אך אני מסופק בכהן פצוע דכא וכר"ש דמותר לישא גיורת ויש שיטות דמותר אפילו בגרושה דלאו בקדושתו כלל אם מותר לטמאות למתים ועיין באה"ע סי' ה' בח"מ נראה דעתו דמותר לטמא ע"ש מה שהקשה ע"ז ובס' בית מאיר כתב דוקא לענין קדושת הזיווג אינו בקדושתו. אבל לטמא הרי הוא ככל כהן. והנה מבואר בספרא דאלו לא נאמר לאביו רק לאמו הייתי אומר מה אמו ודאי אף אביו ודאי. אביו חזקה מנין כו' ת"ל לאביו. והקושיא מר"י צרפת מפורסמת והיא בשו"ת הרשב"א למה צריך קרא דלאביו חזקה דהי' ס"ד דלא נימא דלמא לאו אביו הוא. וקשה הא אם לאו אביו הוא אינו כהן ומותר לטמאות ע"ש בתשו' הרשב"א ובס' אור החיים עה"ת תי' דמשכחת לה כגון שא' מוחזק בכהן או שאמר על עצמו שהוא כהן דאסור לטמאות ולוקין על פיו עי' באה"ע סי' ג'. וא' מוחזק שהוא אביו כגון שהחזיקו ל' ימים בעיר שהוא אביו אם כן אפשר דאביו אינו אביו כלל ומכל מקום הוא כהן שהוא מוחזק לכהן אם כן הוא לכהן מוחזק בלא אביו ואפשר דאביו הזה אינו אביו כלל ומכל מקום הוא כהן. והי' הס"ד דאסור לטמא לאביו חזקה כתבה התורה לאביו ע"ש באו"ח ומצאתי בתשובת הרשב"א מבואר ג"כ זה התי' וע"ש באוה"ח שתי' בא"א דלא הייתי יודע באביו חזקה אם חיוב הוא לטמאות לו נהי שאינו אביו ואינו כהן אם כן אינו חיוב ע"כ כ' התורה לאביו דמצוה לטמא לאביו חזקה.

הג' לבנו כהן מטמא ואפילו אם הבן חלל או אפילו ממזר כ"ה בר"מ והוא מיבמות כ"ב. אך בן שיש לו משפחה ונכרית אינו בנו כלל בכל התורה. ואם יש לו בן מח"ש וחב"ח גם הבן מתייחס אחריו וחצי השני בתר אמו אם כן בודאי אינו מטמא לבנו כי הבן הוא

חצי עבד ואם האב הוא ח"ע וחצי כהן כמו שציירתי לעיל דאם קדושין תופסין הרי הוא בנו מצד הכהונה מותר לטמאות אך דלמא אין קדושין תופסין אם כן אין הבן מתייחס אחריו ואינו יורשו כס' התוס' בהשולח אם כן אינו האב דהוא חצי כהן רשאי לטמא לו שמא אינו בנו. ואם יש לו בן מאנדרוגינוס כבר כתבתי כ"פ וא"צ לכפול. ודע דהד' קרובים דהיינו בנו ובתו ואחיו ואחותו אינו מטמא להם רק אם הם בני קיימא אבל לנפלים אינו מטמא וכ"פ הר"מ פ"ב מה' אבל והוא בת"כ דילפינן מלאביו ולאמו מה הם בני קיימא אף כל הקרובים דוקא בני קיימא. ולכאורה נראה דוקא ודאי נפל או ס' דאינו מטמא הכהן לספק ג"כ אבל תינוק שנולד ומת בתוך ל' דרוב הם בני קיימא כמבואר בשבת בסוגיא שם גבי פיהק וביבמות דל"ו ע"ב וע"ש בתו' אפשר דרשאי לטמא לו כמו בכל התורה דאזלינן בתר רובא חוץ לענין אבילות כמבואר בתוס' ובר"מ פ"א דהקילו והדברים ארוכים. ולכאורה לדעת הר"מ דאבילות תלוי בטומאה אם כן כיון דמטמא יתחייב באבילות אבל אין כלל זה מוכרח ויבואר לקמן בעזה"י. אם כן נראה דרשאי לטמא ובפרט שכאן היא מ"ע אם כן כמו בכהת"כ אזלינן בתר רובא ה"נ כאן. ונ"ל דאינו רשאי לטמאו' דידוע סברת הרא"ש ב"מ בקפץ א' מהמנויים דכל היכי דהתורה אמרה בפי' דל"מ ס' לא מהני אפילו רוב דגם רוב לא יצא מכלל ס' רק דבכ"מ אמרה תורה דאזלינן ב"ר אבל היכי דהתורה אמרה בפי' ודאי ולא ס' אפילו רוב ל"מ ואפילו ס"ס כי הכל בכלל ס' ומה"ט ס"ס ברה"י טמא כיון דהתורה אסרה אפילו ס' וכ"ה סברת הרב המגיד החו"מ לענין ס' חמץ וא"כ הכא דמבואר בר"מ פ"ב מה"א דעל הספיקות אינו מטמא דכתיב לה יטמא מטמא על הודאי ואינו מטמא על הס' והיא ברייתי' בת"כ הובאה בריש"ף ה' טומאה אם כן כיון דהתורה אסרה הספק בפי' ל"א בתר רובא כלל אם כן אינו רשאי לטמאות לנפלים אף דאיכא רובא ב"ק. וכ"ה בראש"ש בהק"ט דאין מטמא לנפל תוך ל' אף דהי' רוב. ובמ"ש מיושב קושית הנ"י שכ' ל"ל קרא למעוטי ספיקא או למעוטי נפל או שאר ס' פשיטא דאסור הא ס' איסורא לחומרא וע"ש בחידושי אנשי שם שתי' דה"א כיון דמצוה לטמאות הוי אמרינן ספיקא לחומרא ויטמא ע"ש. ודבריו אינם מובני' כלל דלא אשכחן בשום דוכתי דס' מצוה יהי' דוחה איסור ולפמ"ש דאי לא כתבה התורה ה"א דאזלינן בתר רובא ויטמא לנפל או אם א' רחוק בתוך הרבה קרובים ופי' א' הו"א דאזלינן ב"ר ועכשיו דהתורה גזרה דלא יטמא על הספיקות אם כן ל"א בתר רובא כסברת הראשונים כנ"ל נכון בעזהשי"ת. ולפמ"ש ניחא לי ג"כ הא דקיימא לן בכל דוכתי הלכה כד' המקיל באבל ועתו"ס יבמות ופ' יש בכור מחמת דהוי (סד"א) [סד"ר] ובאמת לשיטת הר"מ ודעימי' אבילות יום ראשון הוא מן התורה ולמה הוא לקולא ועיין

בעניינים אלו דאפילו נגד רוב אזלינן כדברי המקיל וכן לגבי נפלים אין מתאבלים אף דרוב ב"ק ולפי מה שכ' ניחא דהר"מ כתב דמצות טומאה זה גופא מצות איבול והיא מדאורייתא מפסוק הזה וא"כ כיון דהתורה כתבה לה יטמא ואין מטמא על הספק אם כן לענין איבול הוי כאילו כתוב בפירוש דעל הודאי מתאבל כי בכלל יטמא איבול גם כן ואינו מטמא על הס' היינו אינו מתאבל על הס' ג"כ וכיון דהתורה כתבה בפי' דאינו מתאבל על הספיקות ורוב וס"ס הוי ג"כ בכלל ס' אם כן א"צ להתאבל על ספיקות אפילו במקום רוב ואפילו להסוברים דאבילות דאורייתא כי התורה אמרה בפי' דלא יתאבל על הספיקות והוי רוב ג"כ בכלל אם כן א"צ להתאבל אפילו במקום רוב כנ"ל ברור ונכון בעזהשי"ת. ולדעת הר"מ דספיקא לחומרא הוא רק מדרבנן בלאו הכי ניחא דכאן התורה כתבה דאסור לטמאות אם כן היא איסור דאורייתא בספיקות ופשוט. ובזה מיושב גם קו' התוס' שבת קל"ה דאמרינן שם ערלתו ודאי ולא ערלתו ס' דהקשו שם מן התורה יהיה ס' דוחה שבת בלאו קרא ע"ש (ומפורש דלא כחדושי אנשי שם דשם אף דהוי מצוה אין ס' ד"ש) ולפי האמור ניחא דנ"מ אפילו לענין רובא א"ד את השבת כגון שנתערב תינוק שלא נימול בזמנו עם הרבה תינוקות שזמנם בשבת ופי' א' דאי לאו קרא הו"א כל דפריש מר"פ ונימהלי' בשבת אך כיון דהתורה גילתה דלא יהא ס' ד"ש אם כן אפילו רובא ג"כ אין כאן ואינו דוחה שבת כנל"ב בעזהשי"ת.

ודע דאם כהן טימא לספיקות נראה דאין לוקין לדעת התוס' ביצה כיון דאוכל נפש הותרה ביום טוב בפירוש אך דלגבוה אסרה התורה מלכם ולא לגבוה א"ע אם עשה מלאכה לצורך גבוה רק בלאו הבא מכלל עשה ול"ש אהדרי' לאיסורא קמא ול"ד לגוזז פסולי המוקדשין ע"ש. אם כן ה"נ כיון דהתורה התירה בפי' טומאת קרובים ואסרה התורה הספיקות מלה יטמא ל"א דספיקות אהדרי' לאיסורא קמא רק אינו עובר אלא בלאו הבא מכלל עשה ועובר בעשה וגם חוץ העשה הוא עובר ככל ספק דאורייתא לחומרא ועובר ג"כ בעשה או לדעת הר"מ דסד"א לקולא מכל מקום עובר בעשה על הספיקות אבל אין מלקין אותו דל"א אהדרי' לאיסורא קמא וע' תוס' חולין סוגיא דזרוע בשלה ובע"ז סוגיא דטכ"ע וברשב"א ור"נ שם מזה דאהדריה לאיסורא קמא. ולדעת הר"מ פ"א מהיו"ט דהמבשל לצורך עכו"ם או כלבים אם ליכא טעמא דהואיל לוקין וע"ש בלחם משנה דדעת הר"מ דגבי יום טוב ג"כ אהדריה לאיסורא קמא אם כן לדעת זה לוקין על הספיקות אף דבכ"מ אין לוקין על הס' ובפרט להאומרים דכל ס' אינו אלא איסור דרבנן מכל מקום הכא גלי קרא דעל הספיקות עובר בלאו ולא התירה התורה טומאת קרובים בס' כלל אם כן עובר בלאו ודאי דהתורה לא התירה אלא ודאי קרובים

אבל ספק לא התירה כלל וא"כ לוקין. ובזה מיושב ג"כ קו' הנ"י שהבאתי ל"ל קרא לאסור ספיקות הא ס' דאורייתא בלאו הכי לחומרא ז"א דבלא קרא לא היו לוקין אבל עכשיו גילתה התורה דעל הס' לא התירה כלל אם כן לוקה וג"כ מתורץ קו' התוס' בשבת שהבאתי לעיל דאי לאו קרא דערלתו ולא ס' אם מל א' מהספיקות א"ח רק א"ת או במזיד א"ח סקילה אבל עתה דהתורה אהדריה לאיסורא קמא דספק אינו דוחה כלל את השבת אם כן במזיד חייב סקילה ובשוגג חייב חטאת קבוע. אך לדעת התוס' היכי דהותרה ל"א אהדרי' לא"ק אם כן אין לוקין כאן וכן במילה א"ע רק בעשה חוץ הספק שעובר באשם תלוי עובר גם בעשה. אך לפמ"ש לעיל דהר"מ והתוס' סוברים דטומאת קרובים דחוי' היא ולא הותרה אם כן במקום דלא דחתה התורה בודאי אהדריה לאיסורא דדוקא במקום זה דחתה התורה וכיון דלא דחתה אם כן הרי היא באיסורא ולוקין כמ"ש לעיל אפילו אם רק מדרבנן אסור לטמאות מכ"ש דיש כאן עשה אם כן בודאי לוקין ואין כאן מקומו להאריך בענינים אלו. והנה באשה שילדה תאומים ומת א' מהם בתוך ל' יום והשני מת אחר ל' היאך הדין לטמאות אם נאמר כיון דא' מת תוך ל' יום והוי נפל אם כן השני ג"כ נפל ואסור לכהן לטמאות אפילו לשני א"ד אדרבא אמרינן כיון דהשני ב"ק הוי הראשון ג"כ ב"ק ומותר לטמאות אפילו לראשון שנפטר בתוך הל' יום. דבר זה מבואר בש"ע יו"ד סי' שע"ד סעיף ט' לענין אבילות ודעת הלבוש בפי' דין זה דגם על המת לאחר ל' אין מתאבלין מדהראשון אינו בן קיימא גם הב' אינו ב"ק. והט"ז והש"ך השיגו עליו דהפירוש הוא דעל השני בודאי מתאבלין. אך דהו"א מדהשני ב"ק גם הראשון ב"ק ויהי' מתאבלין עליו לזה ס"ל לבעל א"ז דאין מתאבלין עליו. ובאמת מפורש כדבריהם בתוס' נזיר די"ג ד"ה והפילה אשתו כו' גבי האבעיא דהתם דהפריש קרבן והפילה ואח"כ ילדה דפי' שם התוס' צדדי האבעיא. דמהריון א' הפילה וילדה ב"ק דאיכא הוכחה מדהשני ב"ק גם הראשון ב"ק ועלתה בתיקו וגם בהאיבעיא פי' דלאו ודאי הוא רק הוכחה ע"ש מפורש כהט"ז והש"ך דזה שהוא ב"ק אין לס' בו כלל רק על הנפל מדזה ב"ק גם הנפל ב"ק. אם כן יפה פסקו כיון דס' אבילות לקולא אין מתאבלין מכח הוכחה זו אבל הבן שלשים ודאי ב"ק הוא ועל המת בתוך שלשים עלתה באיבעיא וגם אינו ודאי אפילו לבעל אבעיא ע"כ אין מתאבלין עליו ותמהני על אחרונים הנ"ל שהעלימו עין מדהתו"ס. וע' מ"ל פ"ט מה"נ. אם כן ה"נ לענין טומאה דהמת בתוך ל' אין מטמאין לו ולהמת אחר ל' הוא ב"ק ומטמאין לו כנ"ל בעזה"י. הד' לבתו בכל הענינים שוה לבנו אפילו פסולה ושאר הדינים הכל כמבואר לעיל. הה' לאחיו ודוקא אחיו מאביו אבל אחיו מאמו אינו

מטמא לו והוא בת"כ וכ"פ הר"מ פ"ב מה"א הי"ב. ואם יש לו אח משפחה או מח"ש וחב"ח או שאביהם הוא ח"ע וח"כ ע' לעיל.

הו' לאחותו כו' אפילו היא בוגרת או מוכת עץ. אבל אנוסה או מפותה אין מטמא לה ואם נבעלה בלא השרת בתולים עמ"ל פי"ז מהא"ב דין י"ג שפלפל שם אי נקראת בעולה ומסיק שם כיון שהי' הכנסת עטרה הויא בעולה אם כן כאן נמי הויא בעולה ואין מטמא לה ואם היתה ארוסה אינו מטמא לה וכ"ש נשואה אך ארוסה שנתגרשה מטמא לה ונשואה אף שנתגרשה אין מטמא לה. ועמ"ל שאם נתארסה קדושין דרבנן אם הי' כח ביד חכמינו זכרונם לברכה להפקיע המ"ע של לה יטמא ונשואה פשיטא ליה דבלאו הכי היא בחזקת בעולה. וע"ש שדעתו דמטמא לאחותו ארוסה מדרבנן דאין כח ביד חכמינו זכרונם לברכה להפקיע המ"ע דלה יטמא והוא בפ"ב מה"א ה"ז. ובאיזה אופן היא נשואה כ' לעיל קצת דינים גבי אשתו ועיין אה"ע מדינים אלו איזה נקרא חופה ועיין בלשון הר"מ כתב אפילו היא ארוסה לכהן. ודע דל"ד נתגרשה דה"ה אם נתאלמנה מן האירוסין אחי' מטמא לה וז"פ. ונראה דאף אם נשארה זקוקה ליבם מכל מקום מטמא לה ואם כהן מטמא לשומרת יבם שלו עיו"ד סי' שע"ג והוא מתשובת רשב"א מובא בב"י וע"ש דכיון דיורשה ואפילו בנכסים היוצאים ונכנסים עמה אם כן ה"ל כבעל כיון דקרי ולא עני. והנה המחבר ורמ"א מסתם סתמי לדין זה ובאמת עיין באה"ע סי' ק"ס פוסק המחבר דיורשי האשה יורשין הנ"מ שלה אם מתה כשהיא שומרת יבם ובנכסי צ"ב חולקים ועיין ברמ"א שם דבמקום ובזמן שכופין לחלוץ דהיינו למ"ד מ"ח קודמת אין היבם יורש כלל והביא שאר דיעות דאין היבם יורש כלל רק אבי המת הוא היורש וא"כ לשיטות אלו ודאי אין היבם מטמא לה וגם שם מבואר אם יש לו שתי יבמות ומתה א' מהם אין היבם יורש אותה כלל וע"ש בב"ש אם כן צ"ע דמחבר ורמ"א מסתם סתמו והוא תלוי בשיטות. וצ"ע הרבה ביבמות וכתובות לענין ירושה ובפרט לפמ"ש בשם התוס' דכ"פ אף דיורש מכל מקום אין מטמא לה וגם הבאתי בשם נ"י דהיכי דהוא יורש מן התורה ל"ש האי סברא דעשאוהו כמ"מ דבאמת קרי להו ועני ע"ש צ"ע היטב ד"ז ויש לי עוד עיונים בסוגיות אלו ואין כאן מקומו. וגם לשיטות אלו מבואר דזיקה ס' נשואין עושה. והנה לעיל כ' הפלוגתא דהאחרונים תפסו במושלם דממזר אין לו דין כהן והח"מ כ' דגרע מחלל ונסתפקתי היאך הדין אם עבד ואח"כ נמצא חלל דלדעת הרבה ראשונים אם לא נודע שהי' חלל בשעת עבודה אין עבודתו מחוללת ולהר"מ פ"ו מהב"מ דאפילו נודע דעבודתו של חלל אינה מחוללת ע"ש. והטעם דברך ה' חילו ואפילו חולין שבו. אם

ממזר כהן ג"כ בכלל הזה דעכ"פ מזרע הכהנים הוא ואין עבודתו מחוללת בלא ידע או לדעת הר"מ אפילו ידע או שהוא גרע כי הוא זר גמור ועבודתו מחוללת בכל ענין וצ"ע. **ודע** דלהקרובים הנזכרים אין כהן מטמא להם אלא בזמן שהם שלמים אבל אם נחסר מהם מעט אין מטמא להם ואפילו נקטע ראשו ומונח אצל הגוף וכן הרוג שהרי חסר דם כ"פ הר"מ ורוב הראשונים ולהרי"ף יש לו שיטה אחרת ובזה חמור דין קרובים ממת מצוה דמת מצוה מטמא על ראשו ורובו ועל הקרובים אינו מטמא אם חסר כל שהוא ודוקא שנחסר לאח"מ אבל אם בחיים נקטע ממנו אבר ואח"כ מטמא להם עיין בראשונים ובש"ע יו"ד. ואני מסופק באשתו היאך הדין. והנה להסוברים דאשתו מדאורייתא מטמא לה כי היא בכלל הקרובים הנזכרים בכתוב אם כן דינה כדין כל הקרובים ואשתו קטנה אף שאמרו בגמרא כיון דירית לה קרי ולא עני עשאוהו כמ"מ נ"ל לפי פי' התוס' דהגמרא נתנה טעם היאך חכמים עקרו ד"ת בקו"ע רק בטעם הגון עקרו חכמים ע"ש. אם כן כיון דחכמים אוקמי' דבריהם דאשתו מדרבנן הוי כאשתו ד"ת אשר מטמא לה ואשתו מן התורה היא בכלל קרובים אם כן בודאי לא עדיפא מאשתו גמורה דאינו מטמא לה אם חסר קצת כמו כל הקרובים. אך לדעת הר"מ דאשתו גמורה ג"כ רק מדרבנן אם כן דרבנן התירו לטמא לה מטעם דקרי ולא עני אם כן אפשר מן התורה עשו חכמינו זכרונם לברכה כקרובים כיון דלאו קרובה לענין זה יוכל להיות דכל תיקון חכמים הוא משום לתא דמת מצוה וא"כ לגמרי דינה כמ"מ ומטמא אף לראשה ורובה. בשלמא דאם אשתו גמורה מן התורה אם כן אשתו קטנה עשאוה מחמת טעם הזה כאשתו גמורה אבל אם קרוב כה"ג לא אשכחן דכוותי' באורייתא ע"כ אמרינן דהוא קרוב למ"מ עשאוהו כמ"מ אם כן דינו לגמרי כמ"מ ומטמא אפילו לראשה ורובה. אך דעת הראשונים דאשתו מן התורה וגם דעת הב"י בר"מ כן אם כן היא בכלל קרובים דקרא ודינה כקרובים אם כן אף אשתו קטנה מחמת טעם עשאוה כאשתו גמורה ולא עדיפא מאשתו ואינו מטמא לה אם נחסר ויש להחמיר כנל"ב בעזה"י. ואינו מטמא לקרובים הנ"ל אלא עד שיסתום הגולל ואח"ז לוקה כ"ה בר"מ והבאנו לעיל. וגם מבואר בר"מ דהמינים והמוסרים והפורשים מדרכי צבור אין מטמא להם והיא ברייתא הביאה הרי"ף בעמיו ולא שפירשו מדרכי צבור והר"מ הוסיף עוד הרוגי ב"ד ומאבד עצמו לדעת ועיין כ"מ כתב לדעת הר"מ שעיקר מצות טומאה כדי להתאבל ולהתעסק אם כן על אלו אין מתאבלין אם כן אינו מטמא להם ע"ש. ונראה דלשיטת הראשונים דאין אבילות תלוי בטומאה וגם הרבה פוסקים דאבילות מדרבנן וטומאה מצוה בפ"ע אם כן נראה דהרוגי

ב"ד אם עשו תשובה דלענין הכאה וקללת הבן חייב דקרינן בעמך עושה מעשה עמך אם כן בודאי מצוה לטמא להם אף על פי שאינו מתאבל עליהם כנ"פ.

והנה המצוה זו טומאת קרובים דעת הר"מ והרהמ"ח דוקא לזכרי כהונה שהם מוזהרים שלא לטמאות מצווים על ט"ק אבל בנות אהרן וכן שאר ישראל שאינם מוזהרין על הטומאה אינם מצווין ג"כ על טומאת קרובים ומבואר כאן בר"מ פ"א מה"א והראב"ד השיגו מהברייתא הובאה בכ"מ תני ר"ח אשתו ארוסה כו' לא אוננת ולא מטמאת לו משמע אבל נשואה מטמאת לו ואי לענין איסור אפילו ארוסה מותרת לטמא כי בנות אהרן אינן מוזהרות וע"כ לענין שארוסה אינה מחויבת לטמא מכלל דנשואה מחויבת ע"ש. ובאמת לדעת הר"מ בלאו הכי קשה הך ברייתא דאפילו יסבור דכולם מצווים לטמא לקרובים מכל מקום לפמ"ש הלחם משנה דדעת הר"מ דלאשתו אינו מטמא רק מד"ס דלאו בכלל קרובים דקרא היא אם כן נהי דהוא מטמא לה מחמת דירית לה אבל היא בודאי אינה (רשאה) [מחוייבת] לטמא לו כי לאו בכלל קרוב והיא לא ירתה לבעל אם כן למה דוקא ארוסה אפילו נשואה אינה מחויבת דלאו בכלל קרובים הם. והנה ברא"ש בהק"ט כ' לדברי הר"ם דלאו דוקא נקט ארוסה. והנה רש"י בכ"מ מכח קושיא זו וגם התוס' פי' דהברייתא מיירי ברגל והשאג"א היו"ט כתב דגם הר"מ מוקי להברייתא ברגל. ובאמת איני מבין דמ"מ קושית הראב"ד במק"ע דאם מיירי ברגל אם כן כמו דאין ארוסה רשאה כמו כן הנשואה כיון דאין מצוה לטמאות אם כן היא ג"כ אינה רשאה לטמאות ברגל וע"ש בשאג"א דלדעת הר"מ דאשה חייבת בשמחה ברגל אסורה לטמאות ברגל משום שלמי שמחה ולדעת הראב"ד דאשה א"ח בשמחה אין אשה מוזהרת כלל שלא לטמאות ברגל כי בראיה וחגיגה פטורים ע"ש באריכות. ועיין בס' ט"א לר"ה הקשה על הר"מ דאי אמרינן דאין מצווים על ט"ק רק הכהנים אם כן בסוכה מוכיח הש"ס דעוסק במצוה פטור ממצוה מהאנשים אשר היו טמאין לנפש אדם מי היו ח"א נושאי ארונו של יוסף היו וח"א מישאל ואלצפן היו ואח"ז אמרינן דהם היו יכולין לטהר עצמן אלא טמאי מכל מקום היו שחל שביעי שלהם בע"פ וע"ש ברש"י ותוס' דלא מכל מקום ממש דמ"מ ממש דוחה אפילו פסח בזמנו מולאחותו אלא טומאת קרובים ואי דאין מצוה בט"ק רק בכהנים ואז לא היו כהנים רק אלעזר ואיתמר ואהרן אביהם אם כן היו זרים ואין מצוה בט"ק אם כן לא היו עוסקים במצוה כלל ע"ש. ולי צע"ק היאך מוכיח הש"ס דעוסקים במצוה פטור מה"מ דלמא לעולם חייב במצות ואי דהיאך טימאו לקרובים הא כל ישראל לא יכלו לטמאות מחמת מצות הפסח אם כן כיון דאין שום א' רשאי לטמאות היו מונחים בלא קבורה הדר הוי להו מת מצוה ומכל מקום

בודאי דוחה הכל. ואפ"ל דלא ימלט בתוך עם רב בישראל שלא יהיה טמאים אחרים והו"ל להתעסק ולא טהורים ולא הוי מכל מקום רק מצות ט"ק. וע"ש בלחם משנה כ' ג"כ בדעת הר"מ דמיירי ברגל וכתב לפ"ז נשואה מטמאה לו וא"י מה מעלה בנשואה יותר מארוסה ובפרט לשיטת הר"מ שדעתו דלא הוי בכלל קרובים וגם שיש בדבריו ט"ס. והנה לעיל כתבתי דלדעתי קטן אינו מצווה במצות כלל לא שהוא מצווה רק שאין בו דעת כדעת הפמ"ג והבאתי ראיה לזה רק דזה גזירת הכתוב להזהיר גדולים עה"ק וכן בכל האיסורים דאסור ליתן להם בידים עיין לעיל. אם כן לפ"ז נראה דגדול מוזהר על קטן שלא לטמא אותו אפילו לקרוביו כי אין מצוה עליו כלל לטמא לקרוביו והוי כרחוקים אצלו אם כן אסור לטמא אותו אפילו לקרוביו כנ"ל. אך נ"ל דאם הקטן בעצמו מטמא לקרוביו אף דמבואר בא"ח סי' שמ"ג דאביו חייב להפריש בנו מטעם חינוך עי"ש בב"י באריכות דהיא דעת הר"מ וכאן נ"ל דא"צ להפרישו מטעם חינוך דמבואר בחגיגה דף ו' דקטן חיגר אף שיכול להתפשט לכשיגדל מכל מקום א"צ לחנכו בראי' ברגל כיון דגדול כה"ג פטור אף דהקטן הזה לכשיגדל יתפשט מכל מקום א"ח בחינוך ע"ש ברש"י ומכ"ש כאן דגדול כה"ג מצוה עליו לטמאות והקטן בעצמו לכשיגדל יהיה מצוה עליו אם כן א"צ לחנכו דעיקר החינוך כדי שלא יעשה בגדלותו איזה ל"ת או שיעשה מצוה בגדלותו במצות עשה אם כן למה יהיה מפריש אותו כיון דכשיגדיל יהיה רשאי לטמאות ומצוה איכא כנ"ל. והנה במ"ש לעיל דכיון דכתבה התורה לה יטמא ואינו מטמא על הספיקות אפילו אם יש רוב ג"כ אינו מטמא כגון אם יש הרבה קרובים ורחוק ופי' ל"א מרובא פריש עיין לעיל. ואף דמבואר בספרא דלאביו חזקה מטמא והוי ג"כ רוב דלמא לאו אביו הוא. אך דשם הוחזק הרוב מקודם לדברים אחרים אם כן מחזיקין הרוב גם לזה אבל אם הרוב אינו אלא לענין זה ולא הוחזק מכבר אין מטמא וסברא זו מפורסמת בס' אחרונים. ובמה שהבאתי לעיל קושית הרמב"ן מדוע לא התעסקו אלעזר ואיתמר בניו ותירצתי שם. עי"ל להמ"ד בסנהדרין דשרפה ממש הוי רק התוס' כ' בסנהדרין ובסוכה דשלדן קיימת הוי דאי לא"ה אינו מטמא כלל ונ"פ דבכה"ג אין מצוה בטומאת קרובים כמו נחסר וגרע מנקטע ראשו אם כן אין הקרובים רשאים לטמאות כנ"ל פשוט וע"ש בש"ך סימן שע"ג דאם אינו לאח"מ כמו בחיים אינו מטמא לו ע"ש. והנה לדעת הר"מ והרהמ"ח נכלל במצוה זו מצות אבילות ג"כ והר"מ כ"כ בספר המצות אבל בס' היד פ"א מה"א לא הביא רק מפסוק ואכלתי חטאת היום וע"ש בכ"מ ולח"מ. והנה יש ג' שיטות בענין אבילות דעת קצת מרבוותא הובאו בריי"ף ברכות פ"ב דכל ז' ימים הן מן התורה. ודעת הריי"ף והר"מ ושאר ראשונים דיום ראשון בלבד הוא מן התורה ושאר הימים אינו

אלא מדרבנן. ודעת רבותינו הצרפתים דאף יום ראשון הוא רק מדרבנן דאנינות לחוד ואבילות לחוד רק לענין מעשר וקדשים יום ראשון מן התורה אבל לענין אבילות אף יום ראשון מדרבנן ודעת הראב"ד דאף גזירת שלשים היא דאורייי עי' בטיו"ד סי' שצ"ח וברא"ש פ' אלו מגלחין באורך:

סעיף ב

שאבילות כו' ביום מיתה וקבורה כו'. וכ"כ לקמן והוא מבואר ג"כ בר"מ דקודם הקבורה אינו חל אבילות וברשב"א מביא מכתובות מי שהיה טבחו טבוח ומת כו' מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובועל ב"מ ופורש מזה ראיה דקודם קבורה אינו חל אבילות דאורייי ובלחם משנה פ"א הקשה כיון דראיית הר"מ מפסוק ואכלתי חטאת היום כו' ולענין מעשר וקדשים מבואר דיום המיתה אף בלא יום הקבורה אסור מן התורה וע"ש שכ' בתוך דבריו דלא קשיא מהך דכתובות דחכמים העמידו דבריהם בשוא"ת כמ"ש הר"נ שם בכתובות ודבריו תמוהין דבעילה היא קום ועשה והר"מ מיירי שם לענין דנוהג ז' ימי המשתה אף דיום ראשון הוא דאורייתא כיון דשוא"ת שלא יתאבל ודבר של שמחה בקו"ע אוסר שם וצ"ע והנה להאריך בענין זה ובראיות צריך חיבור מיוחד ואין כאן מקומו. ועיין ברא"ש פ' אלו מגלחין שחכמי צרפת הקשו אם אבילות דאורייתא למה ס' אבילות לקולא דאין מתאבלין על הנפלים וע' לעיל מה שתירצתי כיון דהתורה אמרה בפירוש דאין מתאבלין על ס' אף על רוב אין מתאבלין. ומכל מקום צ"ע בנפל דהרוב הזה דבר קיימא כבר הוחזק ומועיל לכמה דברים למה לא יועיל לזה ואי"ה אשנה פ"ז. (ובהיותי בזה אכתוב מה שאמרתי בילדותי בזה בישוב ד' הרמ"ה שהביא הרא"ש בפ"א דכתובות דף ד' שסובר דהא דאמר רב יוסף שם בבעל ופירסה אשתו נדה ישנה עמו היינו דוקא בפירסה אשתו נדה ממש דחמירי לי' אבל בדם בתולים דקיל לי' דגומר ביאתו והוי דומיא דאבילות דהוא ישן בין אנשים והיא בין הנשים משום דקיל' ע"ש. והמהרש"א שם הקשה דא"כ מה קאמר התם בש"ס אהא דמת אביו של חתן דבועל בעילת מצוה ופורש ונוהג ז' ימי המשתה ואחר כך ז' ימי אבילות וכל אותן הימים הוא ישן בין אנשי' כו' וקאמר דמדהוא ישן בין אנשים כו' מסייע לר"י דאמר אעפ"י שאמרו אין אבילו' במועד אבל דברים שבצינעא נוהג ומאי סייעתא לפי הרמ"ה דהא הכא בלאו הכי צריך להיות הוא ישן בין אנשים כו' משום דם בתולים דקילא וצריך הרחקה עכ"ד עי"ש. ואמרתי בזה דהא צריך להבין בקובר מתו ברגל למ"ד דברים שבצינעא נוהג ומכל מקום אין הרגל עולה והטעם מבואר במו"ק דף י"ט ע"ב משום דלא נהגו מצות ז' ברגל. ולכאורה הרי נהג בדברים שבצינעא וצ"ל באמת למ"ד דנוהג דברים שבצינעא לא מיחשב

אבילות ובאמת ה"ט דמ"ד אין נוהג דס"ל דגם דברים שבצינעא מיחשב אבילות ואין אבילות במועד ולהכי אין ראוי לנהוג אף בצינעא. והנה ידוע דעת הרא"ש הובא בטור סי' שצ"ט שכתב דלהכי עולה הרגל למנין שלשים הואיל דנהגה מצות שלשים ברגל לענין גיהוץ ותספורת אע"ג דלא נהגא ברגל בתורת אבילות רק בתורת איסור מלאכה ברגל מכל מקום הואיל ונהג איסור על כל פנים יהיה מאיזה טעם שיהיה לכן עולה לענין אבילות ג"כ יעו"ש. ולפי"ז מיושב שפיר דברי הרמ"ה וכן הוא כוונת הש"ס דמדאמר דכל אותן הימים הוא ישן בין אנשים מוכח ע"כ דדברים שבצינעא נוהג והיינו משום דדשב"צ לא מיחשב אבילות כ"כ דא"ת דדשב"צ אינו נוהג וע"כ משום זה דהוי אבילות ואין אבילות במועד אם כן יקשה הך דנוהג ז' ימי המשתה ואח"כ ז' ימי אבילות למה ינהוג אח"כ אבילו' הא כבר נהג דשב"צ משום דם בתולים אם כן הרי נהג על כל פנים מצות ז' ברגל שלו ופטור תו מאבילות וע"כ דדברים שבצינעא נוהג משום דאין זה אבילות כ"כ ולא מיקרי כה"ג נהג מצות ז' ברגל ע"כ צריך לנהוג אבילות אח"כ והוי שפיר סייעתא לר"י וא"ש ואמרתי אז לפני גדולים וקלסוהו):

סעיף ג

ובביאור אמרו במ"ק כו'. ראיה זו הובאה גם בתוס' ובראשונים והרי"ף הקשה דלכ"ע לשיטתו וכן לשיטות הר"מ והרהמ"ח אינו אבילות מן התורה אלא ביום ראשון ובלילה אינו רק מד"ס אם כן היאך אמרינן אי אבילות דמעיקרא עשה דרבים דחי עשה דיחיד הא אין עשה דאבילות אפילו בלילה הראשונ' ועיין מה שתירץ ועראש"ש פ' וא"מ דאפילו למ"ד דגם לילה דאורייתא דחי העשה די"ט ובשאג"א הקשה הא בלילה ראשונה ליכא עשה דשמחה ע"ש שמביא כמה ראיות לזה. ולכאורה לשיטת הראב"ד בה' חגיגה דנשים א"ח בשמחה והם חייבי' באבילות מן התורה כמבואר בר"מ ובהרהמ"ח אם כן ינהגו הם אבילות ברגל ועיין ש"א פלפל אי נשים חייבים בשמחה מן התורה ולא הביא ראיה מכאן:

סעיף ד

ואפילו הכהן ינהג כו' והבן זה כו'. נראה קצת מדבריו דכהן אינו נוהג אבילות אלא ביום א' שהוא מן התורה וא"י מאין יצא לו זה בודאי מחויב כל הששה ימים מדרבנן כמו ישראל וא"י חילוק בזה בין כהן לישראל. והנה לדעת הר"מ וסייעתו דאבילות נכלל במצוה זו דטומאה מכל מקום ס"ל דאף שאין מוזהרים על הטומאה כגון נשים וישראלים חייבים במצוה זו דאבילות עיין ר"מ והרהמ"ח לקמן. אך אני מסופק בכה"ג ונזיר דאסור לטמאות לקרובים אותם אפשר דאין חיוב אבילות עליהם אך הר"מ כ' פ"ז מה"א כה"ג

חייב בכל דברי אבילות אלא שאסור לקרוע כו' נראה דגם נזיר חייב. והנה יצא להר"מ זה ממשנה דסנהדרין פרק כ"ג דמבואר שם כשמברין אותו כו' נראה דמברין אותו דאסור לאכול משלו ע"ש ברש"י אם כן ה"ה כל מיני אבילות. אבל באמת תמוה לי דין זה דהנה מבואר במ"ק די"ד והצרוע לרבות כה"ג והרי כ"ג בכל השנה כרגל לכ"ע דמי דתנן כה"ג מקריב אונן כו' ע"ש ברש"י ותוס' אם כן חזינן בפירוש אף דדיני צרעת מן התורה מוכח דנוהג ברגל מכה"ג בכל ימות השנה הרי דהי' פשוט להש"ס דאם המצורע לא ינהג צרעתו ברגל שהוא מן התורה דרגל הוא מן התורה גם כה"ג לא הי' נוהג בשום פעם צרעתו הרי דתפסו הש"ס לכה"ג תמיד לרגל דכ"ע אם כן אמאי יהי' כה"ג נוהג אבילות כיון דברגל אין אבילות נוהג ולדידי' כרגל דמי בכל השנה. וא"ל דעיקר הטעם דאינו נוהג ברגל דאתי עשה דרבים דרגל ודחי עשה דיחיד אם כן מאי מפשט הש"ס לענין מצורע שנוהג צרעתו מכה"ג דלמא שאני כה"ג דהיא עשה דיחיד ע"כ נוהג צרעתו אבל מצורע ברגל דהיא עשה דרבים אינו נוהג צרעתו. ובריטב"א שם הקשה כיון דהש"ס פשיטא לי' דכה"ג כרגל אם כן היאך משכחת לה כלל כ"ג מצורע הא קי"ל אין רואין את הנגעים בי"ט וזה אין סברא שיהי' מצורע ואח"כ מנוהו להיות כהן גדול ותי' דמה שאין רואין נגעים בי"ט היא רק מדרבנן ואנן בדאורייתא קיימינן ע"ש. אם כן רואין אנחנו דהש"ס תפסו לפשיטות לכה"ג תמיד כרגל אם כן כיון דאינו נוהג אבילות ברגל בודאי אין כהן גדול נוהג אבילות בשום פעם כמו דאינו פורע ופורם אף דאסור לאכול קדשים באנינות מפסוק ואכלתי חטאת כו' ומזה מוכיח הר"מ אבילות ע' בריטב"א שם. הכלל נראה בפירוש מש"ס דכה"ג תמיד אצלו כרגל אם כן למה ינהג אבילות ברגל. ואין ראי' מהמבואר בסנהדרין שמברין אותו דהא קי"ל דאף ברגל מברין אותו כמבואר במו"ק ובש"ע או"ח סי' תקמ"ז וגם אפילו אי הוי עשה דיחיד מכל מקום אבילות ג"כ עשה דיחיד ואין עשה דוחה עשה מאי אולמי' כו' רק אם נעשה אבל קודם שנתמנה להיות כה"ג וצ"ע. אבל כה"ג שיהי' נוהג אבילות צריך עיון גדול. ואגב אורחין צ"ע בש"ס שם ופירש"י דהיכן מוכח דכה"ג כרגל מדמקריב אונן נראה דברגל אינו נוהג אנינות לענין הקרבה ועמ"ל פ"ג מה' אבילות ה"י כ' שם שלענין אנינות של תורה לקדשים ולמעשר אין חילוק בין י"ט לחול ע"ש שמביא ראי' מיומא וגם ד' רש"י שפי' דכה"ג מקריב אונן אבל כ"ע בשאר ימות השנה אונן אינו משלח קרבנותיו כו' שלמים בזמן שהוא שלם ולמה לא פירש"י דכה"ד אינו מקריב אונן ומחלל עבודה כמבואר בזבחים. מזה נראה דרש"י היה קשה לו זה היכן מצינו דאונן תלוי ברגל ע"כ פירש"י דחזינן דאינו משלח קרבנותיו והוא מקריב אונן. ומכל מקום צ"ע מאי ראי' היא הלא אבל אינו משלח קרבנותיו אף

דכהן מקריב רק דאסור להקריב קרבן אם כן נהי דכה"ג מקריב אונן אפשר דוקא קרבנות אחרים אבל קרבן שלו באמת אינו מקריב ולומר מדהוא מקריב קרבנות בעצמו של אחרים מוכח דרשאי גם כן לשלוח צ"ע מנין. ונראה דהוכח' היא דחזינן דכה"ג מקריב בכל יום מנחת חביתין משלו נראה דאף קרבנות שלו מקריבין באנינות ולא מצינו דאם כה"ג אונן שלא יהי' מקריבין מנחת חביתין משלו רק משל צבור כמו כה"ג שמת אם כן חזינן דהוא אצלו כרגל. והנה מבואר שם בגמ' שלמים בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן ע"כ אבל אינו משלח קרבנותיו. ונראה בודאי דוקא יום ראשון דלאח"ז לאו דאורייתא ואינו אבל כלל מן התורה וגם לשון הגמ' דט"ו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן ואנינות אינו אלא ביום ראשון. וצ"ע דהר"מ פ"ב מהב"מ הי"א כתב דאבל אונן [אינו] משלח קרבנותיו כל ז' ובאמת הוא בעצמו פסק דוקא אבילות יום ראשון מן התורה ולמה לא ישלח קרבנותיו כל שבעה ימים ואין לומר דמדרבנן לא ישלח קרבנותיו והא כ' אח"ז דמנודה לא ישלח ובדיעבד נרצה הקרבן משמע דהדינים הקודמים אף בדיעבד לא נרצה משמע דמדאורייתא הוא ולמה לא ישלח מן התורה כיון דאינו אבל מן התורה כלל לאחר יום ראשון והכסף משנה שם הראה מקום לתוספתא ועיינתי שם כלשון הזה. ואפשר התוספתא ס"ל דאבילות כל ז' מן התורה ואפשר דרבוותא שהביא הרי"ף דכל ז' מן התורה יצא להם מתוספתא זו אבל לדעת הר"מ א"י למה לא ישלח קרבנותיו תיכף ביום ב' ולפמ"ש דהתוספתא ס"ל כדעת הרבוותא צ"ע על הראשונים דפסקו דלא כותי' ואפשר משום דהרי"ף דחאה להאי סברא מש"ס דילן עיין בברכות אבל על שיטת רבותינו הצרפתיים הסוברי' דליכא אבילות כלל מן התורה רק לענין קדשים ולענין מעשר דהוא יום א' וד"ז דאינו משלח קרבנותיו הוא ג"כ דין מדיני קדשים אם כן בודאי לא שמענו ז' ימים רק יום א' אם כן היאך יפרנסו תוספתא זאת וצ"ע. גם צ"ע על הר"מ שהשמיט שם ולא כ' דכ"ג משלח קרבנותיו כמבואר בש"ס. וגם צ"ע למה אינו מביא שם דברגל משלח אדם קרבנותיו אף על פי שהוא אונן כדמוכח בגמ' כאן וכפירש"י בהדיא אם כן למה לא כ' דין זה וא"ל שסמך אמ"ש בפ"י מה' אבילות דאין אבילות נוהג ברגל. ז"א דהא לענין מעשר וקדשים אין חילוק באנינות בין י"ט לחול וה"א דזהו ענין קדשים ואסור אף ברגל הי' צריך להשמיענו לענין זה שוה לשאר אבילות כדמוכח כאן וצ"ע בכ"ז. וכ"ז אם הוא כ"ג ואירע לו אבילות אבל אם הוא אבל קודם ובו ביום נתמנה להיות כ"ג אפשר דמחויב (כ"ה) דבשלמא אם אבילות בא לו אחר הכ"ג אם כן אף דהרגל שלו הוא עשה דיחיד מכל מקום אבילות הוא ג"כ עשה דיחיד ומאי אולמי' כו' אף דבש"ס מבואר שם במ"ק דגם אבילות דהשתא לא אתי עשה דיחיד ודחי

עשה דרבים לאו דוקא אלא האמת נקט אבל באמת אין שום עשה דוחה עשה אבל אם אבילות הוא קודם אפשר דמתאבל דאין עשה דרגל דידי' דוחה העש' דמעיקרא דחייל עלי' אבילות ויוכל לעשות כ"ג אפילו ביום האנינות דכה"ג מקריב אונן ותיכף שנמשח או נתרבה נעשה כה"ג רק לכתחלה לדעת הרמב"ם אינו עובד עד שיהי' נמשח שבעה או נתרבה שבעה עיין ר"מ פ"ד מה' כה"מ ובראב"ד ובפרט לדעת התוספות ביומא דמתמנה בפה. וכבר עוררתי בחיבורינו זה אם כן נראה דנוהג אבילות כל אותו היום דהעשה שלו א"ד העשה דאבילות דמעיקרא כנ"ל בעזה"י:

סעיף ה

עד שיסתם כו'. גופו של מת בקבר כ"פ הר"ם ודעת ר"ת דגולל היינו מצבה חל אבילות בשעת העמדת האבן ואם אין מעמידין מצבה מכי אהדרי' אפילו כמו שמוליכין המת לעיר אחרת דינו כן כ"כ תוס' כתובות דף ע"ב ד"ה עד:

סעיף ו

שלא שהה. כ"ה בר"מ ואפילו מת ביום ל' הוא מש"ס דבכורות ולענין אם מת א' תוך ל' והשני לאחר ל' ע' מ"ש לעיל (ע' רס"ג ד"ה ודע):

סעיף ז

שהפורשים כו'. הוא ג"כ בר"מ שם וכן הרוגי בית דין אין מתאבלין עליהם עיין סנהדרין פרק נגמר הדין:

סעיף ח

מה"ת כו'. עיין דינים אלו בר"מ פרק ה' שם נכללו כל הדינים:

סעיף ט

ודין קריעה כו'. עיין ר"מ פ"ח שם ובכ"מ מביא בשם רמב"ן דקריעה הוא מדרבנן והפסוקים הם אסמכתא וכ' שכ"נ מדברי רבינו הר"מ וכ"ג אינו קורע למעלה וקורע למטה כמבואר שם וע' לעיל בדיני מצורע הקשיתי כיון דמבואר שם בהוריות דקרע למטה אינו יוצא כלל וכן כאן בר"מ אם כן למה קורע כלל למטה ואפשר כמו דקורעין לקטן מפני ע"נ וע"ש לעיל מ"ש ואפשר דג"כ שאר דינים המבוארים בר"מ ובש"ע יו"ד ה' קריעה אינה נוהגת בכה"ג כגון קרעים שאין מתאחים ושאר דברים כיון דמדינא לא הוי קריעה. ועיין בש"ע הל' קריעה דקטן אם הגיע לחינוך דעת הרי"ץ גיאות דקורעין מחמת חינוך כמו בשאר מצות וע' ט"ז שם דגם לענין אבילות חייב בחינוך ובנה"כ כ' דאין חיוב חינוך רק בקריעה ולא באבילות ונראה הטעם כיון דע"י אבילות מתבטל מת"ת ע' סברא זו בה"א לענין ס' אבילות מה"ט לקולא ע"ש אבל ס' קריעה מבואר בש"ס בפי' הל'

כדברי המקיל באבל ולא בקריעה אבילות לחוד וקריעה לחוד כנ"ל. ולכאורה קשה מאי חידוש איכא דקורעין לקטן שהגיע לחינוך כיון דחייב בכל המצות וחייבין לחנכו ולמה מביאין זה בשם רי"ץ גיאות. ונ"ל דאפשר בכה"ג ל"ש חינוך כיון דעתה א"ח בקריעה וא"כ המקרע בגדיו של קטן בחנם עובר על בל תשחית עיין ר"מ פרק ו' דמלכים ובכ"מ שם והאי דקרע שיראי בקדושין דף ל"ב ובשבת דף קכ"ט אם כן אפשר דאין מקרעין לו במקום דל"ש ע"נ כי במקום דשייך ע"נ להרבות בכבוד אין זה בל תשחית אבל היכי דלא שייך זה אפשר דהוי בל תשתית אך הרי"ץ גיאות דעתו כיון דהוא למצוה דחינוך אין זה השחתה כלל ומותר ומצוה איכא על כל פנים נ"ל דוקא אביו דחייב בחינוך אבל אותם שאין חייבים לחנך אסור להם לקרוע לו דהם עוברים על לאו דהשחתה או מדרבנן על כל פנים עיין ר"מ ה' מלכים שם. ושמעתי בשם חכם א' שכ' דאפשר דאין חייב בחינוך אלא מצוה החיובית כגון תפילין וציצית והדומה כי לכשיגדיל יהי' צריך לזה ע"כ מחנכין אותו כדי להרגיל אותו בגדלותו אבל אבילות דאפשר שלא יתרמי לי' לכשיגדיל ה"א דא"ח בחינוך ע"כ כתבו בשם הרי"ץ גיאות דמ"מ חייב בחינוך והוא דחוק. וגם בש"ס דנזיר דכ"ח דאב מדיר את בנו בנזיר מטעם חינוך ע"ש ור"י לא פליג אלא דסובר הל"מ היא אף דאין מצוה חיובית ואפשר דלא יבא לזה וגם אדרבא קצת עבירה היא דחוטא קריא רחמנא וטוב אשר לא תדור וע"ש בש"ס דאפילו בנדרים החינוך הוא מצוה אף דנודר כאלו בנה במה ע"כ דבכל המצות הוא חובת חינוך רק דכאן משום שהוא קצת עבירה וכמ"ש ע"כ אשמועינן הרי"ץ גיאות דין זה כנ"ל בעזהשי"ת. ועיין בטיו"ד שם מביא דברי רמב"ן שחולק על קצת פוסקים שדעתם דעל נפל בתוך ל' נמי קורע ודוקא אבילות דהוא סד"ר אבל קריעה היא מן התורה ודחה הרמב"ן דבריהם דקריעה נמי אינה אלא דרבנן וקראי אסמכתא נינהו. ולכאורה קצ"ע דאפילו הוא מדרבנן ובסד"ר לקולא מכל מקום רוב נפלים בני קיימא כמבואר בתוס' שבת וכ"מ ובאבילות כ' לעיל דאפילו הוי מן התורה מכל מקום התורה לא חייבה להתאבל על הס' ע"כ רוב נמי הוי ספק כסברת הש"מ אך לסברתם דאבילות הוא מדרבנן מכל מקום חומרא זו דניזל בתר רובא הוי קולא לבטל מתורה ומצות כמבואר סברא זו בד' אחרונים אבל למה לא יקרע על הרוב דבכה"ת אזלינן ב"ר ואי"ה עוד חזון למועד:

סעיף י

ודין הרגלים שמפסיקים כו'. כגון הקובר מתו ברגל מתחיל למנות שבעה לאחר הרגל ואין עולין לו ימי הרגל ולדעת הרבה ראשונים דברים שבצנעה נוהג וכ"פ בש"ע או"ח סי' תקמ"ח וביו"ד סי' שנ"ט ודעת הר"מ פ"י מה' אישות כפי שפירשם הרמב"ן דאין

אבילות ברגל אפילו דברים שבצינעה אינו נוהג וע"ש בכ"מ ושבת נוהג דברים שבצינעה אף להר"מ כמבואר שם בר"מ וכן ז' ימי המשתה אף דהם כרגל מכל מקום נוהג דברים שבצינעה דקלישא הוא מרגל עיין באחרונים ודוקא לענין ז' אין עולין ימי הרגל בקובר מתו ברגל אבל לענין ל' עולין לו ומתחיל הל' מרגל. ויש בזה שני שיטות דעת הרמב"ן דמה"ט עולין לו דגזרת שלשים נוהג ברגל אף מה שאינו נוהג במועד כגון ללבוש בגד מגוהץ ושמחת מריעות ושאר דברים ע"כ עולים לו ודעת הרא"ש שאין אסור ברגל מגזירת ל' כלל אלא שאסור בגיהוץ ותספורת מחמת הרגל ובזה שוה דינו לדין ל' ע"כ עולה כיון דנוהג בזה מקצת גזירת ל' אף דאינו נוהג אותו מטעם אבילות רק מחמת רגל מכל מקום עולה לו כיון דמ"מ נוהג דין שלשים ע' בטור שם ובאחרונים ושבעת ימי המשתה אינם עולין אף לענין ל' כי אין איסור בגיהוץ ותספורת בחתן כלל ולהאריך בענינים אלו צריך ביאור רחב ואין דרכי בח"ז:

סעיף יא

ונכנס אפילו שעה א' כו'. איני מבין האיך יצוייר אפילו שעה א' תוך ל' כיון דקיימא לן מקצת היום ככולו גבי אבילות אם כן תמיד מתחיל שלשים בערב הרגל בבוקר כי אז סיים דין שבעה ומתחיל שלשים ונראה דכוונתו כיון דביום שביעי פוסק האבילות לאחר שעמדו המנחמים מאצלו. ול"א תיכף בהנה"ח יפסיק האבילות כמבואר בטור יו"ד ובש"ע סי' שצ"ה אם כן אם עמדו המנחמים מאצלו סמוך לרגל שעה א' נפסק האבילות מחמת הרגל אבל באמת לא ראיתי להר"מ שהביא ד"ז והוא מימרא במסכת מ"ק דף י"ט ע"ב אדרבא פ"ו כתב שם דמקצת יום ז' ככולו ולא הביא דתלי' בעמידת המנחמים וע"ש בראש"ש פרק וא"מ ובטור סי' שצ"ה ואין כאן מקומו לפלפל באורך. וכן לא הביא דין זה הרי"ף רק פסק כאבא שאול דמקצת היום ככולו וצע"ק ודיני רגלי' עי' בר"מ ובטויו"ד וא"ח באריכות:

סעיף יב

שאין אבילות בחש"מ כו'. וה"ה על חכם או על אדם כשר בשעת יציאת נשמה עיין ר"מ פי"א שם ובש"ע או"ח סי' תקמ"ז וע"ש במ"ל ומובא גם כן במג"א שם שאם מת לו מת ביום טוב דאינו רשאי לקרוע אסור לקרוע אף בחוה"מ כיון שאינו שעת חמום אלא ימתין עד לאחר המועד ע"ש:

סעיף יג
אבל על אביו כו'. אבל דעת הר"מ פ"ז נראה דאינו קורע בשמועה רחוקה אף על אביו ואמו וע' לח"מ ובטויו"ד וב"י שם ובש"ע הכריע כדעת הראב"ד והרמב"ן וכן נראה דעת הרהמ"ח:

סעיף יד
שהקרובים כו'. דוקא בכל הקרובים אבל אשתו אינו מתאבל בפניה רק על אביה ואמה וכן אשה אינה מתאבלת בפני בעלה על קרוביו רק על אביו ואמו וכן אינו מתאבל בפני קרוביו על אבילותם דשאר דהיינו שאין מתאבל עם בנו על אשת בנו וכן אינו מתאבל עם בתו על בעלה כ"ה בר"מ פ"ב שם וביו"ד:

סעיף טו
אדם על אשתו כו' מד"ס כו'. כ"ה בר"מ וכבר הארכתי לעיל דדעת הכסף משנה דהוא דאורייתא ע' לעיל:

סעיף טז
מן השפחה. ודין מי שנולד מח"ש וחב"ח או עבד שהוא ח"ע וחב"ח שהוליד תוכל ללמוד ממ"ש לעיל:

סעיף יז
והם אלו כו' ולפיכך אין הכהן כו'. דעת הר"מ פ"ב דאחותו הנשואה אם היא מאביו אף על פי שאין כהן מטמא לה מכל מקום מתאבל עליה מן התורה ועיין בכ"מ הביא בשם הרמב"ן דתמה על הר"מ כיון דאינו מטמא לה מן התורה יתאבל עליה דין תורה והניח בקושיא על הר"מ. וגם בש"ס מפורש הוסיפו עליהם אחותו נשואה ע"ש. יתר הדברים במצוה זו כ' לעיל. ומ"ש הרהמ"ח בשם יש מפרשים שאין מצות איבול דאורייתא וכ' אולי דעתם כו' היא דעת רבותינו הצרפתים מובא בר"י בברכות ובראש פ' וא"מ. ובעבדים אין נוהגת מצוה זו כי אין להם יחוס וכן בגרים שנתגיירו עם קרובותיהם עיין ר"מ וש"ע:

מצוה רסה

סעיף א
שלא ישמש כו'. שכן פי' כו' הכתוב קראו טמא כו' ל' הר"מ פ"ד מהב"מ ה"ד אזהרה לטבול יום כו' שעדיין טמא שנא' ובא השמש וטהר מכלל שעדיין לא טהר אך בפ"י מהל' אה"ט גבי ט"י דפוסל את התרומה מביא הר"מ לפסוק זה במים יובא כו' וע"ש בכ"מ על

לשון הר"מ שכ' קרא לט"י טמא במס' שבת ובא השמש וטהר ובאמת הר"מ מביא מקרא במים יובא ועי' תוס' סנהדרין פ"ג ע"ב ד"ה וט"י מקשים שם ל"ל קרא ולא יחללו הא מבא השמש וטהר נפקא ע"ש באורך ואין להאריך. והנה כהן ט"י ששימש מחלל עבודה וחייב מיתה בידי שמים ואם התרו בו למלקות לוקין ע"ש בר"מ ובפי"ט מה' סנהדרין גבי חשבון הלוקין וכאן מביא הרהמ"ח לאו דט"י ובמצוה רע"ח מביא הלאו דטמא ששימש ולא גילה דעתו האיך הדין במח"כ ששימש אך במצוה רע"ח כ' בדיני המצוה ז"ל ואיזה טומאה צריכה קרבן לטהרתו ואיזה א"צ אלא הע"ש כו' נראה מדבריו דכ"ז שלא הביא קרבן המח"כ דינו ג"כ כטמא ובאמת כ"ה בסנהדרין שם דמח"כ *ששימש* הוא במיתה וכ"כ הר"מ עצמו הל' סנהדרין דחייב מב"ש ולוקין אבל בפ"ד מהב"מ כתב הר"מ דמח"כ אף על פי שמחלל עבודה מכל מקום פטור ממיתה וממלקות ובראב"ד השיג עליו וגם הכסף משנה תמה על הר"מ דדבריו סותרים זא"ז וע' מ"ל פ"ג מה' ב"מ דין י"ט פלפול ארוך וכ' שם דהר"מ הוציא דין זה דמח"כ א"ח מיתה משבועות דף י"ז ע"ש באורך. והנה בר"מ שם קודם דין דטב"י מביא דין טמא ששימש וכ' והיאך אפשר לו לעבוד ולא יתחייב משום טמא שנכנס למקדש דחייב כרת ואף אם נטמא בעזרה מכל מקום אי אפשר לו לעבוד בלא שהיי' כו' כגון שיצא בקצרה והיפך אבר בצינורא על המזבח והיא קושית הש"ס שם בשבועות והתירוץ הזה ג"כ שם ואח"ז כ' הר"מ דין ט"י ששימש במיתה ובראב"ד הקשה היאך משכחת לה הא ט"י חייב ג"כ כרת על ביאת מקדש ודוחק לאוקמי' כגון דנטמא וטבל במקדש ובין הכל לא היה שיעור שהייה ע"ש מה שתי'. וגם לדעת הראב"ד דמח"כ ג"כ ח"מ בשימש וסובר גם כן פ"ג מהב"מ דמח"כ חייב כרת על ביאת מקדש לא כדעת הר"מ שם אם כן בודאי לא משכחת לה דאם נכנס חייב כרת על הכניסה ואם נטמא שם הלא צריך ספירת ז' ימים ע"כ תי' הראב"ד דמשכחת לה בבמה או שהיפך בצינורא בחוץ לעזרה ועמ"ל פ"ג הי"ט פלפול נעים.

והנה אעורר דבר א' אשר אני נבוך הנה ידוע דהרבה טומאות בתורה ט"מ ושרץ וזיבה ומצורע ודומיהן וע"ז חייבים על ביאת מקדש ואכילת קדשים או תרומה בטומאה וכן כהן *ששימש* בטומאה הכל דינם כמבואר אך בטומאת המת יש דין חלוק דמבואר בנזיר ס"פ כ"ג דכל טומאה שאין הנזיר מגלח עליה א"ח על טומאת מקדש וקדשיו וכ"פ הר"מ פ"ג מהב"מ ובכ"מ ואין חולק ע"ז מהו הדין לענין כהן שאכל תרומה בטומאה או ששימש בטומאה כזו אם חייב כיון שהוא טמא א"ד דדומה לטומאת מקדש וקדשיו דא"ח עלי'. והנה לדעת הר"מ נ"פ דא"ח על שום דבר שכ' בפ"ג מהט"מ ה"ג דטומאת רביעית דם ואבר שאין הנזיר מגלח עליו הוא טמא רק מד"ס כיון דאין הנזיר מגלח עליהם וא"ח על

ביאת מקדש אינם דברי תורה שאלו היו ד"ת היו חייבים על ביאת מקדש וסיים לפיכך אני אומר כל טומאה שאין הנזיר מגלח עליה אינה דין תורה וכ"כ בפ"ה מהט"מ דהנוגע בכלים אינו דין תורה ואינו חייב על ביאת מקדש. והנה לדעת הר"מ כלל זה דהנזיר מגלח לא נאמר אלא בטומאה הפורשת מן המת אבל אדם שנגע בנוגע במת הרי הוא ראשון לטומאה וחייב על ביאת מקדש אף דאין הנזיר מגלח על טמא מת אם נוגע בו מכל מקום הרי הוא כטמא ושאר טמאים דחייבין על ב"מ כי הכלל הזה לא נאמר אלא בדברים הפורשי' מן המת כגון רביעית דם או רובע עצמות אם כן לדעת הר"מ דאם נגע ברביעית דם או רובע עצמות באוהל ושאר טומאות שאין הנזיר מגלח כיון דאינו אלא מדרבנן אם כן א"ח אם אכל תרומה או ששימש בטומאה אך דעת הראב"ד בפ"ד שם דאף הטומאות שאין הנזיר מגלח עליהם מכל מקום הם ד"ת רק זו הלכה מקובלת דכל שאין הנזיר מגלח אינו חייב על ביאת מקדש וכ"כ ראב"ד פ"ג מה' כלי המקדש וכ"ה דעת ר"ת הבאנו לעיל דאף דנזיר אינו מגלח מכל מקום כהן מוזהר עליה אם כן לדידהו טמא מן התורה לכ"ד אך [לא] לענין מקדש וקדשיו כי כך הלכה מקובלת אם כן נראה דודאי חייב הכהן טמא בטומאה כזו אם אכל תרומה או ששימש בטומאה כי זה לאו בכלל מקדש וקדשיו כי אפשר הלכה אינו רק לענין מו"ק דלא לחייב כרת ומלקות ולא לחייב קרבן עולה ויורד בשוגג אבל לענין שאר דברים לענין תרומה או לענין ששימש בטומאה למה לא יהי' חייב או לענין אם אכל מע"ש בטומאת הגוף כזה וכ"נ מל' הראב"ד פ"ה מהט"מ שסיים אף דהוא מפורש בתורה אינו חייב קרבן נראה דוקא גבי טומאת מו"ק דשייך קרבן אבל לענין שאר דברים בודאי חייב רק בטומאת מו"ק פטור (וכן משמע להדיא ביבמות ל"ג גבי בע"מ ששימש בטומאה חייב שתים דה"ל איסור ב"א ומפרש הש"ס כגון שחתך אצבעו בסכין טמאה ע"ש וכה"ג לראב"ד אינו חייב על טומאת מו"ק אפילו נגע הסכין במת וע"כ דלענין שימש בטומאה חייב כה"ג כמ"ש וז"ב) ואפשר דאף בשר קודש שנטמא בטומאה שאין הנזיר מגלח מכל מקום חייבים מלקות דאין דין זה אלא בטומאת הגוף לענין מו"ק אבל לא לענין טומאת בשר אם כן לפמ"ש לדעת הראב"ד ור"ת דבאותן טומאות שאין הנזיר מגלח עליהן א"ח כרת על ביאת מו"ק אבל הם מן התורה לענין לשמש בטומאה אם כן מאי מקשה הש"ס בשבועות דטמא ששימש היאך משכחת לה הא חייב כרת ובאמת משכחת לה שפיר בטמא מת מן הטומאות שאין הנזיר מגלח אינו חייב על ביאת מקדש ועל ששימש בטומאה חייב מב"ש וכן ט"י מטומאה כזו דאינו חייב כרת ומכל מקום חייב על ביאת מקדש. אך קושית הגמ' אינה אלא מח"כ היאך משכחת לה דמח"כ לא שייך בטו"מ ובאמת ע"ז על מח"כ ל"ש תי' הש"ס דהפך

בצנורא דמח"כ לא משכחת בלא שהייה אך ע' בתוס' שם דהגמ' הי' יכול לתרץ נ"מ אחרות רק חדא מתרי ותלתא נקט אם כן הש"ס יכול לתרץ כמ"ש אך חדא נקט וכמ"ש ועמ"ל פי"ג מהל' ב"מ הי"ט באריכות. ויש לפלפל הרבה אך אין כאן מקומו. אך זה נ"ל נכון בעזרת השי"ת דלשיטת הנ"ל בודאי דוקא לענין טומאת מקדש וקדשיו אינו חייב בטומאות שאין הנזיר מגלח אבל לענין שאר דברים חייבים:

והנה מבואר בסנהדרין ובר"מ שם דטמ' ששימש אף על פי שא"ח אלא מלקות אחיו הכהנים מוציאים אותו חוץ לעזרה ופוצעין את מוחו ואין ממחין אותן בכך ובט"י ובמח"כ לא נתבאר אם מותר להורגו ונראה כיון דהר"מ מסיים מפסוק דבא השמש וטהר מכלל דקודם הוא טמא אם כן דינו כדין הטמא לענין זה ג"כ דאחיו הכהנים מותרים להורגו אבל מח"כ לדעת הרב המגיד דאינו חייב מיתה בידי שמים אסורים להורגו כמבואר שם בגמ' היכי דלאו בר קטל' הוא אסורים למקטלי'. אך לדעת הראב"ד דגם מח"כ הוא חייב מב"ש ומבואר דיליף בגמ' מקרא וכפר עליה הכהן וטהרה מכלל דקודם הוא טמא אם כן ג"כ הוא בכלל טמא ששימש ורשאים אחיו הכהנים להורגו ועתו"ס שם ד"ה וט"י ששימש בסנהדרין דפ"ג ע"ב. ודע דטב"י ששימש א"ח מב"ש אלא בד' עבודות שהזר חייב עליהם אבל שאר עבודות אף שהם פסולים אינם במיתה אלא באזהרה וחייב מלקות כ"ה בר"מ פ"ט מה' בהמ"ק ואם זר ששימש במקדש אף על פי שהוא ט"י ג"כ ומח"כ מכל מקום אינו חייב אלא משום זרות כ"ה שם בר"מ וער"מ שם אם הכהן ט"י ומח"כ וטמא חייב על כ"א וא' ועיין בהשגות הראב"ד ובכ"מ שכ' דמשכחת לה דאיסור חל על איסור בכולל ובמוסיף ובב"א והכא אם הי' ט"י מצורע או זב אם כן באו בב"א ט"י ומח"כ וטמא ניתוסף עליו איסור כניסה להר הבית נרא' מדבריו דט"י ומח"כ חייב משום מח"כ ג"כ. ולי צ"ע שכ"ז שלא העריב שמשו כגון בזב בשביעי לספירה או במצורע בשביעי עדיין לא הגיע הזמן קרבן כלל ואם חזר וראה אינו חייב בשני קרבנות כי לא הגיע השעה שיתחייב בקרבן ע' בפ"א מה' מח"כ ובמעה"ק פח"י אם כן אז לאו בכלל מח"כ כלל כמו בעוד הוא טמא קודם טבילה בודאי אינו מחויב משום מח"כ אם כן מ"ל אפילו אם טבל כיון שאינו חייב ביום הזה קרבן כלל וע' נזיר דמ"ד שם שיטת המפרש דמצורע שגילח וטבל ביום השמיני שלו מביא קרבנותיו בו ביום אם כן משכחת לה כגון מצורע שנתאחר וטבל ביום השמיני הרי הוא ט"י ומח"כ כי ראוי תיכף להביא קרבנותיו אבל לדעת התוס' וכ"פ הר"מ פ"ד מה' מח"כ דמצורע אם איחר מביא קרבנותיו ביום אחר הטבילה ובזב אפילו רש"י מודה וער"מ פ"ו מה' נזירות אם כן הטמא אימתי שטבל מביא קרבנותיו ביום שלאחריו אם כן נראה דביום הטבילה לא הוי מח"כ כלל כיון דאינו

מחויב עתה בקרבן אלא לאחר הערב שמש ואז אינו ט"י כלל רק מח"כ ובאמת ע"י מוסיף משכחת לה כגון שהי' מח"כ וראה קרי אם כן הטומאה חל עליו כיון שמוסיף דאסור לכנוס למחנה לויה כמ"ש הכסף משנה ובל"ז הרי נוסף עליו לענין תרומה ואח"ז טבל ומכל מקום איסורא דתרומה לא פקע מיני' דגם ט"י חייב מב"ש אם אכל תרומה עתו"ס סנהדרין דף המובא לעיל ומובא במ"ל ה' תרומות אם כן חל ט"י על מח"כ ואם אח"ז נטמא חל עליו דנתוסף עליו לענין המחנה לויה כמ"ש הכסף משנה. ובעיקר הדברים אם הוי ענין מוסיף בכאן וגם לענין ט"י אם מביא קרבנות דוקא למחר יש להאריך הרבה ואי"ה אשנה פ"ז:

סעיף ב

מדיני המצוה ובין כו' צריך הע"ש כו'. כ"ה ג"כ לשון הר"מ פ"י מה' שא"ה ובכ"מ תמה ע"ז הלא משנה מפורשת היא פי"א ממס' פרה דכל הטעון ביאת מים מד"ס לאחר ביאתו מותר בכולן וא"צ הערב שמש וכ' שיש מהם טעונין הע"ש ויש שאין טעונין הע"ש. והנה בפ"י מה' הנ"ל פסק הר"מ עצמו דהאוכל אוכלים טמאים ובא במים שאובים דפוסל את התרומה לאחר טבילה טהור וא"צ הע"ש והכסף משנה הניח בצ"ע איזה טעון הע"ש ואיזה אין טעון הע"ש ובתי"ט שם מביא בשם הר"ש דטמ' מדרבנן דמטמא חולין טעון הע"ש וכל שאינו מטמא אלא תרומה אינו טעון הע"ש. וכן ראיתי באיזה מקום מספרי הנוב"י והצל"ח דמטעים הדבר אם הוא ראשון לטומאה אף בדרבנן כגון שנגע בזב עכו"ם או שהוא אב דרבנן כגון שנגע בבית הפרס וכדומה דכוותי' אשכחן בדאוריית' דאדם נעשה ראשון לטומאה וטעון הע"ש בדאוריית' גם בדרבנן אם הוא ראשון טעון הע"ש אבל הגזירות מח"י דבר שגזרו רבנן על האדם שהוא שני לטומאה ודכוותיה לא אשכחן בדאוריית' כי אדם וכלים אינם שניים דאין מקבלין טומאה רק מאה"ט אך דחז"ל גזרו לענין תרומה ונתנו עליו דין שני והוא עיקר דרבנן ליכא דכוותי' בדאורייתא אין טעון הע"ש ע"כ בפ"ז חשב שם הר"מ אדם וכלים שנעשים שניים לטומאה מדרבנן ע"כ כ' שא"צ הע"ש אבל בפ"י כוונתו טומאה דרבנן שהיא אה"ט או ראשון כמו בדאוריית' הוי לגמרי כמו תורה דצריך הע"ש ג"כ וער"ש במקומות שמביא התי"ט. והנה לפ"ז מה שמבואר במס' טבול יום חומר בט"י מבידים דספק ידים להקל וס' ט"י להחמיר היינו דידים בכל ענין להקל כי הוא רק מדרבנן ובט"י משכחת להחמיר כי הוא ספיקא דאוריית' אם הוא ט"י מטומאה דאורייתא אבל אם הוא ט"י מטומאה דרבנן ג"כ בודאי ספיק' להקל ככל ספק טומאה דרבנן המבואר בר"מ ה' שאה"ט וזה פשוט:

סעיף ג

ואם נגע באוכלי תרומה כו'. עיין דינים אלו בר"מ פ"י ופי"א מה' שא"ה ואין כאן מקומו להאריך. ומ"ש הרהמ"ח וכל המטמאים משקים היוצאים כמשקים הנוגע כו' כ"ה ג"כ בר"מ ואם משקה ט"י טהור כי אין פוסל משקה חולין כי כל הפוסל את התרומה מטמא משקים להיות תחלה חוץ מט"י כמבואר בס' טהרות ובר"מ שם וחוץ ממעיינות הזב דחמירי ממגע והם אה"ט וכבר הארכתי קצת לעיל:

סעיף ד

ונוהגת כו'. אבל לא בכהנת נראה כיון דבנות אהרן נתמעטו מעבודה כמבואר בקדושין ל"ז ועתו"ס שם דמחללי עבודה וכ"ה בר"מ פ"ט מהב"מ ה"א אם כן הוי כמו זר וזר אינו חייב משום טומאה כמבואר בד' הר"מ שם ועיין בס' פרשת דרכים דרך מצותיך נסתפק אם כהנת חייבת מיתה כזר ובאמת מלשון הר"מ פ"א שם נראה דחייבת מיתה ג"כ ומחללת עבודה ובעזה"י לקמן נאריך בזה. ועיין בכסף משנה כת' הטעם למה אין הזר חייב משום טומאה ומשום שאר דברים הנחשבים שם וכת' דלא הוזהר לעבוד טמא אלא מי שהוא ראוי לעבודה אבל הזר דאינו ראוי לעבודה אינו מוזהר על שום דבר. ואני מסופק היאך הדין בכהן חלל דהרי הוא כזר לכל דבריו ומכל מקום דעת הר"מ פ"ו מה' ב"מ דעבודתו כשרה אם כן אפשר חייב משום טומאה ג"כ כיון דלגבי עבודה לאו זר גמור הוא א"ד כיון דלכתחלה הרי הוא כזר גמור ואפשר חייב מיתה בי"ש ג"כ כזר אם כן גם כן אינו מוזהר על כל אלו כמו זר גמור וצ"ע ויבואר לקמן:

סעיף ה

חייב מב"ש. ואם התרו בו למלקות לוקין כמבואר בר"מ כאן ובה' סנהדרין וכן מחלל עבודה כמבואר בר"מ וכתבנו לעיל ודין מח"כ כתבנו לעיל. ודע דדין טב"י וטמא ששימש יש דינים שאפילו לכתחלה ראוים לעבוד כגון היכי דהותר' בציבור ויש הרבה דינים בזה ובעזהשי"ת במצוה דלקמן נדבר מזה:

מצוה רסו

סעיף א

שלא ישא כהן בין כ"ג כו'. אלא כשנשא' ובעלה כל דינים אלו מבוארין בר"מ פי"ז מהא"ב ופח"י באריכות. והנה דעת הר"מ והרהמ"ח לקמן מצוה רע"ד דאם נשא כהן אפילו כה"ג בקדושין לחוד בלא בעילה בודאי אין חיוב מלקות וזה מוסכם אליבא דכ"ע דהלכתא כוותי' דרבא נגד אביי בקדושין ע"ח דבקדושין לחוד ליכא מלקות אך בבעל

בלא קדושין דעת הר"מ והרהמ"ח דהג' נשים גרושה זונה וחללה בין כה"ד בין כה"ג אינו חייב עליהם בבעילה לחוד בלא קדושין ומ"ש הרהמ"ח דאינו חייב עד שיבעלנה לאו דוקא בקדושין לחוד אלא אף בבעילה לחוד אין לוקין וע"ש בהה"מ טעם הר"מ דהלאו לא שייך בכה"ד דלא כתיב גבי כה"ד וגם כה"ג בג' נשים כיון דמחוללת ל"ש גבי' לאו דלא יחלל רק לא יקח ע"כ אינו חייב בבעילה לבד רק כה"ג באלמנה כמבואר לקמן בעזה"י וע"ש במ"מ שדברי הר"מ תמוהים דמבואר שם בקדושין דע"ח דעל גרושה נמי לוקה משום שני שמות היינו לא יקח ולא יחלל ועיין בפ"י ובאחרונים שהאריכו בזה ליישב דעת רבינו. ודעת הראב"ד והרמב"ן דכה"ד וכן כה"ג בג' נשים אלו שוים לכ"ג באלמנה ודעתם דאם קידש לחוד אינו לוקה אבל בעילה לחוד לוקה בכולן משום הלאו לא יחלל וקידש ובעל חייב שתים בכל הנשים בין כ"ג בין כה"ד כמו כ"ג באלמנה לשיטת הר"מ. והנה לפי דעת הרמב"ן שהביא הרב המגיד שוה כה"ד וכ"ג בשלשה נשים לכ"ג באלמנה לגמרי אבל מדברי הראב"ד מבואר דמודה להר"מ דלאו דלא יחלל לא שייך בשלשה נשים הללו בין כ"ג ובין כה"ד כיון שמחוללת כבר לכהונה רק באלמנה לכה"ג כיון שמחללה אפילו לכה"ד אך לוקין בבעילה לבד משום דולא יחלל זרעו דהבנים הם חללים והוא מחלל הזרע ע"כ סיים הראב"ד שם בהשגות בגמר ביאתו ע"ש אם כן אינו חייב על העראה בלבד כלל כה"ד וגדול בלא קדושין רק בקדושין חייב משום לא יקח בודאי חייב על העראה אחר קדושין דחייבי לאוין אתרבי לענין העראה בפ' הבע"י וע"ש בקדושין דמבואר שם דבגמר ביאתו חייב גם משום חילול זרעו והר"מ לא הביא זה דכ"ג יהיה חייב בגמר ביאתו עוד מלקות משום זרע ועיין במ"מ הטעם. וכן ראיתי בפ"י שנראה מדבריו דעת הראב"ד כמ"ש אם כן צ"ע על הרב המגיד איך כלל שיטת הראב"ד עם הרמב"ן בחדא מחתא דלדעת הרמב"ן חייבים על שלשה נשים אף בלא גמר ביאתו משום חילול דידה אבל לדעת הראב"ד אינו חייב אלא אם גמר ביאתו משום חילול הזרע ומכל מקום מודה הראב"ד דכ"ג באלמנה אינו לוקה שתים אף בגמר ביאתו דאין לוקין ב' מלקיות משם א' כמבואר במ"מ שם ובפ"י ומה דמקשה הש"ס ולילקי נמי משום חילול זרע ע"ש בפ"י דהקושיא הוא על שאר הנשים ע"ש. ודעת הרב המגיד שם דיש חילוק בין כ"ג לכה"ד דכ"ג חייב אף בג' נשים הנ"ל בבעל לחוד משום לא יחלל וקידש ובעל חייב שתים משום לא יקח ולא יחלל כמו שהוא חייב באלמנה ואין חילוק בכ"ג בין אלמנה לג' נשים הנ"ל שלא כדעת הר"מ. ובכה"ד ליכא לאו דלא יחלל ע"כ קידש ובעל א"ח אלא א' משום לא יקח. בעל ולא קידש אינו חייב כלל דהלאו לא יחלל לא נכתב גבי כה"ד כדעת הר"מ. וקידש ולא בעל אינו חייב בין כ"ג ובין כה"ד. הכלל דעת

הרב המגיד מכריע דכ"ג לא כדברי הר"מ ובכה"ד כדברי הר"מ ומשום הלאו דחילול זרע בגמר ביאתו נראה דעת הרב המגיד דאינו חייב ע"ש במ"מ שכתב הטעם דחילול זרע לא שייך אלא כשנולד הזרע.

היוצא מזה בקיצור דיש בזה ד' שיטות לפ"ד דעת הר"מ וכן הרהמ"ח דדוקא כ"ג באלמנה חייב בבעל לבד וכן בקידש ובעל חייב שתים אבל בג' נשים הנ"ל בין כ"ג ובין הדיוט אינו חייב בבעל לבד אף בגמר ביאתו ובקידש ובעל אינו חייב אלא אלא א' בג' נשים הנ"ל בין כ"ג ובין הדיוט. ודעת הרמב"ן דאין חילוק בין כ"ג ובין כה"ד הכל שוה לאלמנה בכ"ג דעל הבעילה לבד חייב ואפילו בהעראה ובקידש ובעל חייב שתים ודעת הרב המגיד דבכ"ג חייב בכל הנשים הפסולות דהיינו ג' נשים הנ"ל כמו אלמנה וחייב הכ"ג בבעילה לחוד מלקות ובקידש ובעל חייב ב' מלקיות אבל כה"ד אינו חייב בג' נשים האסורות לו בבעל לבד וכן קידש ובעל א"ח אלא מלקות א' כי בכה"ד ל"ש הלאו דלא יחלל וכולם אין מחלקין בין גמר ביאתו ובין העראה ודעת הראב"ד גבי כ"ג באלמנה מודה להר"מ וכולם סוברים כן דחייב בבעילה לבד ובקידש ובעל חייב שתים אף בהעראה מחמת חילול דידה ואפשר אף בגמר ביאתו אינו חייב על חילול זרע כי שני הלאוין חילול דידה וחילול זרעה הם משם א' כמ"ש הפ"י וכה"ד בג' נשים אם בעל לבד ולא הי' רק העראה אינו חייב כלל כי חילול דידה ל"ש כסברת הר"מ כיון דפסולים קודם לכהונה אבל אם הי' בקדושין לוקין משום לא יקח אבל אם הי' בגמר ביאה חייב על הביאה לבד משום חילול זרע ובקידש ואח"כ גמר ביאתו חייב שתים משום לא יקח ומשום חילול זרע. ודע הא דלשיטת הר"מ דבג' נשים אינו חייב בבעל לבד לאו דוקא איסורי כהונה אלא אפילו פסולי קהל סובר הר"מ דאינו חייב בבעילה לבד היינו ממזר ושאר פסולי קהל כמבואר בדבריו פט"ו מה' הנ"ל וקושית חכמי לוניל מפורסמת מכתובות פ' אלו נערות אי כר"י קשיא ממזרת ע"ש בהה"מ ובכ"מ והדברים ארוכים אין כאן מקומו. וע"ש בכ"מ בשם בנו של רבינו הר"מ דאף דאינו חייב בבעל לבד בפסולי קהל וכהונה דוקא משום לאו דפס"ק ופ"כ אבל לוקין משום קדשה וע"ש שכתב דצריכים להתרות בו משום לאו דקדשה. ונראה דנ"מ נמי דאינו חייב על העראה בלאו דקדשה כמבואר באחרונים דעיקר איסור קדשה משום ומלאה הארץ זימה אח נושא כו' וזה ל"ש אלא בגמר ביאה אבל משום ח"ל חייב אף בהעראה כמבואר בפ' הבע"י. והנה לשיטת הראב"ד דחייב על גמר ביאה מחמת חילול זרע כמבואר בגמרא שם דגמר ביאתו חייב משום ולא יחלל זרעו נראה דאף בגמר ביאתו ולא הוציא זרע אינו חייב על לאו זה וע' תוס' יבמות דנ"ה ע"ב ד"ה אינו כתבו גבי שפחה חרופה אף דכתי' ש"ז חייב על גמר ביאה אף בלא הוצאת זרע

נראה דוקא שם דהכי גלי קרא אבל כאן דעיקר הלאו משום חילול הזרע אם כן אינו חייב אף על גמר ביאה בלא הוצאת זרע ומה שמבואר שם בגמרא בלא גמר ביאתו היינו בלא גמר אינה ראוי להתעבר כלל כמבואר ביבמות שם בתוס' והוא מלתא פסיקתא דאינו חייב אבל באמת אף בגמר ולא הוציא זרע א"ח בלאו הזה. ועיין ערש"י יבמות שם פי' ביאת מירוק גבי שפחה שמזריע נראה שלא כדעת תוס' ואפשר דלרש"י הוא מלתא דלא שכיח כלל להיות גמר ביאה בלא הוצאת זרע ועמ"ל פט"ו מהלכות אישות ה"ד ד"ה הי' הבן ואין כאן מקומו להאריך בענינים אלו על בוריין.

והנה על הלאו דחילול זרע כ' הרהמ"ח דאביי ורבא פליגי דאינו חייב על הלאו הזה וכתב הטעם דאין הלאו אלא כשנולד הזרע וע"ש כוונתו אפשר דאף אם נולד הזרע מכל מקום אין לוקין דהי' התראת ס' בשעת בעילה דלמא לא תלד ואף דאגלאי מלתא למפרע לא הוי ה"ס כמ"ש התוס' יבמות דף פ' גבי אכל חלב ונולדו לו סימני סריס מכל מקום התוס' בעצמם בנדה גבי מופלא סמוך לאיש לית להו הך סברא. וכבר התעורר בזה המ"ל ה' סנהדרין וסובר הרב המגיד כסברא זו דהוי ה"ס. אך לדעת הראב"ד דהוא סובר דלוקין על גמר ביאה משום חילול זרע אני מסתפק אם אין לוקין אלא בנולד הוולד או תיכף כיון שראוי להוליד עבר על הלאו הזה. ונ"ל כיון דהראב"ד תופס סברת הש"ס ובש"ס מוקי לה שלא גמר ביאתו ונראה דגמר אף דלא נתעברה אעפ"כ בכל ענין חייב כיון דראוי להתעבר ובפרט אם נאמר כסברת התוס' בנדה דהוי ה"ס אם כן ע"כ דסברת הש"ס דחייב תיכף אם כן דעת הראב"ד ג"כ היא כן. אך דוקא בראוי להתעבר אבל בהעראה דאינה ראוי' להתעבר כמבואר בתוס' יבמות שם ובמ"ל פט"ו מה' אישות א"ח משום ח"ז ובאמת לפ"ז יכול הש"ס למצוא הרבה אוקימתות מה שאינו חייב על הלאו דחילול זרע כגון שבא על הקטנה יותר מג' שנים דחייבים עליה אך דעל הלאו דחילול זרע אינו חייב דאינה ראויה להוליד או בסריס או בהיא איילונית אלא דחדא מינייהו נקט דאם אינה ראוי להתעבר אינו חייב על לאו זה אם כן לדעת הראב"ד דסובר כן אינו חייב ככל ח"ל דחייב אפילו אם הבועל קטן רק מבן ט' שנים ומעלה והנבעלת קטנה מבת ג' שנים ומעלה וכן הבועל את הטריפה כמבואר בר"מ פ"א מה' אבל. אבל כאן אם בא הכהן על א' מג' נשים אלו והיא קטנה מבת ג' ומעלה פטור על הביאה לחוד כיון דאינה ראוי' להוליד וכן אם הוא קטן מבן ט' ומעלה דג"כ אינו ראוי להוליד כמבואר בסנהדרין היא פטורה אף שהיא גדולה בת עונשין אף דכל האיסורין היא לוקה אם היא גדולה והוא קטן וכן אם הוא סריס או היא איילונית או הוא טרפה אם נאמר דטרפה זכר אינו מוליד (וכבר פלפלו האחרונים) או האשה טרפה אינה מולדת פטורים מלאו הזה לדעת

הראב"ד בבעילה לחוד רק בקידש ג"כ דחייב משום לא יקח וצ"ע בדינים אלו כי הם עמוקים מני ים. והנה לשיטת הר"מ דבעינן קידש אם כן כהן קטן או חרש ושוטה דאין לו קידושין אם כן אף האשה אינה לוקה. אך כ"ג באלמנה אף שהוא קטן מכל מקום האשה לוקה כמו כל העריות ומשכחת לה כ"ג קטן לשיטת התוס' יומא ובכ"מ דכ"ג נתמנה בפה אם כן אפשר דאף אם מנוהו בקטנותו ג"כ יש לו דין כ"ג אף דאינו עובד עד שיהי' איש ויקריב מנחת חינוך עיין ר"מ ה' כלי המקדש מכל מקום אינו מעכב כמבואר שם אם כן לכל דיניו הוא ככה"ג כנ"ל. והנה דינים אלו אלמנה לכה"ג או לענין ג' נשים לאו דוקא כ"ג אלא אף משיח מלחמה כמבואר כאן בר"מ והרהמ"ח לא הביאו והיא ברייתא ביומא דכהן משיח מלחמה מוזהר על האלמנה ומצווה על הבתולה אם כן לכל דינים אלו שביארנו בכה"ג משוח מלחמה שוה לו כנ"ל פשוט. והנה לדעת הרב המגיד שחילק בין כה"ג לכה"ד דכה"ג חייב בג' נשים הנ"ל בבעל לחוד וכה"ד אינו חייב על הבעילה לבד ע' בס' שעה"מ פ' הנ"ל הקשה מהברייתא קידושין דע"ז ע"ב דלא יאמר בכה"ג גרושה ואנא ידענא בק"ו מכה"ד כו' וע' רש"י הלא מהדיוטותו נאסרה עליו ע"ש. ולדברי הרב המגיד קשה אי לא נכתוב גבי כה"ג ה"א דדינו כמו גבי הדיוט דבעל לחוד אינו לוקה ע"כ כתבה התורה גבי כה"ג דאף בבעל לחוד ילקה ע"ש מה שתירץ ויש לפלפל בזה. והנה במ"ש לעיל דחייב על חילול הזרע אף בלא נתעברה בא לידי ס' תוס' רי"ד כ' כן בפירוש בדע"ח דאע"פ שלא נתעברה חייב כי הוא תלוי בידי שמים ומה שיש לו לעשות עשה ועל הביאה הזהירו הבורא ב"ה וז"פ. לפ"ז מש"ל דקטן וקטנה או שאר שאינם ראויים להתעבר אינם חייבים כמו דלא גמר ביאתו.

והנה קידש ולא בעל כתבנו לעיל דלכ"ע אין לוקין דהלכה כרבא שם. ואני מסופק אם יש איסור בקדושי פסולות לכהונה או אפילו איסורא ליכא ובשאר ח"ל ל"מ להחולקים על הר"מ וסוברים דבעל לוקין אף בלא קידושין דלא כתיב בהו קיחה אם כן הקידושין לא מעלין ולא מורידין נ"פ דאין איסור כלל לקדש ח"ל בכסף ובשטר אלא אפילו להאומרים דאין לוקין אלא בקדושין מכל מקום הקדושין בעצמן נראה דאין איסור כלל אך באיסורי כהונה בין לשיטת הר"מ בבעל אחר הקדושין לוקין משום לא יקח ולשאר השיטות לוקין ג"כ משום לא יקח ולא יחלל ג"כ אפשר כיון דהוציא הכתוב בלשון קיחה ואביי סובר דעל הקדושין בעצמן לוקין נהי דרבא פליג מן התורה נשוי פלוגתא רחוקה לומר דלרב' אפילו איסור' ליכא ובפרט לשון אין לוקה משמע מלקות הוא דליכא הא איסורא איכא. והנה בב"מ דף י' ע"ב גבי א"ב כהן דאמר לי' לישראל צא וקדש לי אשה גרושה דאי משום בר חיובא האי לאו בר חיובא ואי מטעם דאי בעי עביד אי בעי ל"ע כו' נראה

דהקדושין הם עבירה וע"ש בתוס' הקשו מאי נ"מ אי יש שליחות הא רבא סובר קידש אינו לוקה ותירצו ב' תירוצים א' דנ"מ בבעל אח"כ דלוקין אף על הקדושין כדמוכח בתמורה כו' והשני דהנ"מ לענין הקדושין דאי אין שליחות לאו קדושין נינהו ע"ש נראה משום דודאי יש איסור בקדושין לחוד דאי לא הוי כלל איסור' מאי דבר עבירה איכא בשלח שליח לקדש אע"כ איסור דאורייתא איכא אך התוס' מקשים למאי נ"מ אם יש שליחות דחייב שולחו או אין שליח דחייב השליח הא אין לוקין על קדושין ותירצו דנ"מ אם בעל אח"כ אי אמרינן דתלי בבר חיובא אם כן יש שלד"ע וחייב המשלח על הבעילה אח"כ ואי תלוי באי בעי עביד אין שליח ולא מחייב שולחו (ולא קאמר הש"ס דחייב השליח דלמה יתחייב כיון דעל הקדושין אינו חייב כלל) ותי' הב' דנ"מ לענין הקדושין אבל לשני התירוצים הקדושין הם בעצמן איסור וכן בתמורה ד"ה ע"ב דמקשה הש"ס לרבא דסובר כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד א"ע ל"מ והרי אלמנה לכה"ג ותנן כל מקום שיש קדושין כו' ולרבא לא יתפסו הקדושין נראה ג"כ דאיסור איכא דאלא"ה אפילו לרב' תופסין הקדושין דהוא עצמו סובר דקידש אינו לוקה אם כן מאי לא תעביד אמר רחמנא בקדושי כסף ושטר אע"כ דאיסורא איכא וכן בתוס' שם בב"מ שכתבו דישראל המקדש גרושה לכהן עובר על לפ"ע נראה דתיכף האיסור בשעת קדושין דאלא"ה רק אם בעל אח"כ חל איסור למפרע מאי לפ"ע שייך הא לפ"ע לא שייך רק בקאי בתרי עברי דנהרא אבל אם יכול ליקח בעצמו ל"ש לפ"ע דבידו שלא לבעול ואם בעל אח"כ מאי לפ"ע עבר השליח אע"כ דאיסור' איכא תיכף בשעת הקדושין. ואח"ז ראיתי להריטב"א קדושין מ"ב מביא סוגיא זו דב"מ וכ' דלפ"ע ל"ש בזה דאפילו כהן עצמו לא עביד איסור כלל עד דבעיל וע"ש שיטתו שפי' הסוגיא דאין שלד"ע נראה מדבריו בפירוש דאפילו איסורא ליכא בכהן המקדש נשים פסולות והסוגיא בתמורה צ"ל כיון דבעיל אח"כ עובר למפרע ע"ש בריטב"א דע"ח ע"ב א"ע ל"מ וצ"ע דין זה. וגם מדהתו"ס בתירוץ שכתבו דאם בעל אח"כ לוקין אף על הקדושין כדמוכח בתמורה ד"ה ומאי ראי' משם דלמא שא"ה דהקדושין בעצמם אסורים נראה ג"כ מדבריהם דאפילו איסורא ליכא רק אם בעיל אח"כ וקושית הש"ס כיון דבעל אח"כ ה"ל איסורא למפרע ומכל מקום צ"ע כיון דמתחלה כתבו דלפ"ע עובר נראה דאיסורא איכא דאלא"ה ל"ש לפ"ע כמ"ש הריטב"א וצ"ע. וע' רש"י ב"מ שכ' ומשעת הקדושין עובר משום לא יקחו וקצ"ע.

ואם קידש ח"ל בביאה דהיא ביאת איסור אי הוי קדושין ע' בשער המלך קונטרס חופת חתנים האריך בזה ומביא ד' הר"ן דנראה דביאת איסור אינה קונה והוא השיג עליו מכ"מ דח"ל מתקדשים בביאה וכ' דאף הר"נ מודה בזה עפ"י סברת המהרי"ט דאי לא

מתקן האיסור גם רבא סובר אי עביד מהני אם כן ח"ל בביאה אינו מתקן האיסור ע"כ הוי קדושין וע"ש בטעם המלך דתלי' בפלוגתת הר"מ והראשונים דלשיטת הר"מ דאינו לוקה על הביאה רק עם קדושין אם כן אי לא מהני יתקן האיסור לא הוי קדושין אם קידש בביאה ולהראשונים לא יתקן האיסור אם כן מהני ותפסי הקדושין ע"ש באורך. והנה אם כהן גירש אשתו או שהיתה זונה ואחר הגירושין בא עליה ובכ"מ קי"ל דהמגרש אשתו וחזר ובא עליה דהוי קדושין ודאי דחזקה אין אדם עבב"ז ע' אה"ע סי' קמ"ח וקמ"ט אבל כאן ל"מ לדעת הרדב"ז הובא במ"ל פ"י מה' גירושין היכי דהיתה נדה ל"ש חזקה זו כיון דאפילו מקדש אותה הוי ביאת עבירה אם כן כאן נמי אין אנו אומרים חזקה זו אלא אפילו להרשב"א בתשובה הובאו ד' באבני מלואים סי' ל"ג דאף בנדה אמרינן דקדשה דלא נעביד עוד איסור מכל מקום כאן לד' הר"מ דבעל לחוד ליכא מלקות רק ע"י קדושין וכן לשיטת הראשונים דבעיל לוקין מכל מקום אינו לוקה אלא לאו א' ובקידש לקי שתים אם כן ע"י קדושין נתוסף איסור ואם לא יקדש עביד איסור א' ואם יקדש עובר בלאו להר"מ ולהראשונים עובר בשני לאוין אם כן בודאי לא אמרינן חזקה זו דקדשה דאדרבא על ידי הקדושין הוא רשע יותר ול"ל לקדשה וסברא זו מבואר בס' הנ"ל לענין אחר וכן בב"ש סי' קמ"ט וכדברי ש"ג ע"ש. ואף לדעת הר"מ בבעל בלא קדושין ג"כ עובר משום לא יהי' קדש מכל מקום אין לו יותר היתר אם יקדשנה עובר על הלאו ואם לא יקדשנה עובר ג"כ על הלאו אף דלכאור' אם אינו מקדש עובר בלאו דקדש וגם איסורא דאלמנה או גרושה אף דאין לוקין בבעל לחוד מכל מקום איסורא בודאי איכא ואם מקדש אותה עובר רק בלאו מכל מקום נראה דזה לא הוי תוספת איסור ועושה בב"ז כה"ג נ"ל. והנה מבואר בקדושין דהמקדש אשה בביאה דעתו על גמר ביאה והקשו הראשונים הרי"ף והתוס' מהא דהבע"י שם מבואר דאשה נקנית לבעלה בהעראה והרבה תירוצים נאמרו בזה ובתוס' תירצו בשם הרשב"א וכן הסכימו הראשונים וכ"נ דעת הר"מ היכי דפריש דתהיה מקודשת בתחלת ביאה או היכי דהערה וכו' תחילת ביאה קונה אך היכי דגמר ביאתו אמרינן דדעתו הי' על גמר ביאה עיין שם. ולכאורה איני מבין כיון דאמרינן דדעתו של אדם אגמר ביאה אם כן בהערה ופירש למה תהיה מקודשת דלמא הוי דעתו אגמר ביאה ועתה פירש תיכף וחזר מן הקידושין ע"כ לא רצה לגמור ביאתו וצ"ל כיון דרצה לקדשה מן התורה נאמר דיחזור אמרינן דלא חזר אלא דקידש אותה ובפרט דאין אדם עושה בעילתו ב"ז אמרינן דקידשה בתחלת ביאה ע"כ פי'. ולכאורה אם קידש נדה בביאה דכבר כ' לעיל דמקודשת ופי' תיכף אפשר לומר דלא הוי מקודשת כי הי' דעתו בגמר ביאה ומה דפירש כדי שלא לעבור עוד אף על פי דחייב בהעראה בכל העריות מכל

מקום על הגמר נמי חייב כמבואר באחרונים בסוגיא דאלו הן הלוקין מהירושלמי וצ"ל דמ"מ כיון דרצה לקדשה בודאי לא חזר כיון דפריש והוא חשוד לאיסור נדה כיון דהערה הו"ל לגמור ביאתו ע"כ אמרינן דקדשה תיכף. ולפי זה נ"ל בקידש פס"ק או פ"כ לדעת הר"מ דג"כ אינו עובר בלאו בלא קידש או לשיטות הראשונים דבפסולי כהונה בקידש עובר על ב' לאוין אם כן אם קידש בביאה כאן הסברא ברורה דדעתו הי' על גמר ביאה דמה דבכ"מ אין חילוק בין תחלת ביאה לסוף ביאה אמדו חכמינו זכרונם לברכה דעת האיש המקדש דדעתו על גמר ביאה ומכ"ש כאן דאם מקדש אותה בתחלת ביאה עובר תיכף הלאו בתחלה ובגמר ג"כ כי עובר על כל ביאה בח"ל לאחר קדושין וז"פ אם כן דעתו על גמר ביאה ולא יהי' עובר על הלאו בתחלה וא"כ אפשר לומר שאם לא גמר ופי' אפשר דאינה מקודשת כי הי' דעתו על ג"ב ובתחלת ביאה חזר ולא רצה לעבור עבירה לקדשה ויהי' חייב על ג"ב ע"כ פירש ולא קידש' ולא עבר על הלאו כלל ולא ראיתי מי שהתעורר בזה. ולכאורה צ"ע בדין זה דהראשונים אם פי' קודם גמר ביאתו מקודשת בתחלת ביאה הא כיון דדעתו על גמר ביאה גם עידי הקדושין ידעו דמקדש אותה בג"ב ואם באמצע פי' מכל מקום העדי' לא ידעו דדעתו הי' אתחלת ביאה וה"ל כמקדש בלא עדים כיון דהעדים לא ידעו כמבואר כ"פ בה' קדושין ואין כאן מקומו לפלפל בזה. והנה לכאורה לשיטת הש"ך סי' קפ"ב שהכריע להלכה כרב סמא דשלד"ע תלוי באי בעי עביד אם כן המקדש ח"ל ע"י שליח לשיטת התוס' בתי' השני דהמעשה בטל אם כן א"א לקדש ח"ל ע"י שליח כמבואר שם בש"ס דב"מ אם כן המקדש ח"ל על תנאי יהי' התנאי בטל והמעשה קיים דקיימא לן תנאי דא"א לקיים המעשה ע"י שליח התנאי בטל וכמבואר בכתובו' פ' המדיר וכן פסקינן וער"מ פ"ח מה' אישות ואפשר לומר כיון דמקדש בביאה יש תנאי ואמרינן שם בכתובות כי אתקש הוויות להדדי ואפשר גם זה אתקש דלא יהי' חילוק בין כל הנשים לח"ל וצ"ע. וע' קדושין דס"ז ע"ב גבי מנלן דלא תפסי קדושין בעריות ובחי' רשב"א שם נראה מדבריו שאסור לכתחלה לקדש איסורי כהונה ולא ילפינן מיני' שם לעריות דשאני כהנים דרבי בהם הכתוב מצות יתירות ע"ש. שוב בא לידי ס' בית מאיר ומצאתי שם בסי' י"ג עמד קצת על חקירה זו וע"ש שמביא מהש"ס דגיטין דף מ' גבי הכותב שטר אירוסין לשפחתו נראה שם דאסור לקדש ח"ל וברש"י שם שכ' נושא שפחתו נראה דכל היכי דאין קדושין תופסין אין איסור ובתוס' יבמות דף י' מבואר דאסור מדרבנן לקדש ח"ל. והנה בסוטה דף מ"ד אמרינן דגרושה וחלוצה לכהן אין חוזרין מעורכי המלחמה מדכתיב ולקחה בה"א ואמרינן שם לימא דלא כריה"ג דאל"ה הוי ירא ורך הלבב מעבירות שבידו ומתרץ כדרבא דאין לוקין על

הקידושין בלא בעילה וע"ש ברש"י נראה בהדיא דאפילו על ח"ל דכהונה אינו עובר באיסור כלל מן התורה ואפשר דאיסורא דרבנן איכא ע"ש בס' הנ"ל. ולעיל במצוה ר"ו כתבתי דהרהמ"ח ס"ל גבי עריות דלא תפסו בהו קדושין אסור לקדש ולעשות בהם מעשה הקדושין והר"מ לא הביא זה וכתבתי דיצא להרהמ"ח מהש"ס קדושין ס"ז ע"ב דנראה שם דאף ח"כ אסור לקדש אף דלא תפסו הקדושין וצ"ע בכ"ז.

והנה המקדש אשה בביאה מבו' בר"מ פ"ג מה' אישות דאמר לה הרי את מקודשת לי ומתייחד עמה בפני עדים כו' וכתב הרב המגיד דהוא מפ' הזורק דאמרינן שם הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה וכ"ה בטור סי' ל"ג ובש"ע. ובאמת לשון הר"מ והטור מתייחד עמה ובעלה נראה דאפילו הביאה צריכה ג"כ להיות בפני עדים אך לשון הש"ע מתייחד עמה נראה דהביא' א"צ להיות בפ"ע וכמ"ש הה"מ. ולכאורה צ"ע הא הר"מ בעצמו פ"י מה' גירושין וכן בש"ע סי' קנ"ט פסק דהמגרש את אשתו וראוה שנבעלה הרי היא בחזקת שנבעלה לשם קדושין וע"ש בב"ש דא"צ גט מאחר דאמרינן בודאי נבעלה לשם קדושין ומקודשת ודאי היא ואח"ז כת' הר"מ בלא ראוהו שנבעלה רק נתייחד עמה בפני עדים חוששין לקדושין דשמא נבעלה דה"ה ע"י וה"ה ע"ב שכל המקדש בביאה א"צ לבעול בפני עדים מפורש בדבריו כדברי הרב המגיד והש"ע שכתבנו לעיל על כל פנים אנו רואים דדעת הר"מ דרק חוששין ולא ודאי מקודשת וכ"כ אח"ז בפי' דהרי היא רק ספק מקודשת אם כן נראה דלא הוי חזקה אלימתא כיון שנתייחד ודאי בעיל וזה הוי חזקה אלימתא דאם בעיל בודאי אינו עושה בעילתו ב"ז דבכה"ג היא ודאי מקודשת אם כן למה גבי קידושי ביאה סגי בעידי יחוד וצ"ל דבשלמא בנתייחד סתם לא אמרינן דודאי נבעלה אבל באומר הרי את מקודשת לי ונתייחד עמה לקדשה הוי חזקה אלימתא דודאי קידשה וכ"נ מדברי הה"מ. אך מכל מקום צ"ע דלדעת הרב המגיד היא בחזקת א"א גמורה ונהרגין עליה ואין דרכו להוציא דין כזה מצד הסברא ואפשר אף על פי שנתייחד מכל מקום אינו ודאי שבעל אך מי יחלוק עליהם אבל בנתייחד לחוד אחר הגירושין מפורש להדיא דהוי ספק אם כן אם הבעל ואשה מודים שלא נבעלה בודאי ראוי להיות נאמנים דבמקום דליכא חזקה ע"א נאמן באיסורים אפילו בדבר שבערוה וכבר האריכו האחרונים בזה. ועיין באה"ע סי' כ"ז בעניני לישני דמספקי אי נאמנים שלא הבינו ע"כ איני מבין לשון הב"ש סקמ"ט שמבי' ד' הש"ג דאם שניהם מודים שלא נבעלה נאמנים והשיג עליו כיון דקיימא לן ה"ה ע"י ה"ה ע"ב הוי כאילו עדים מעידין על הביאה ולמה יהיו נאמני' ע"ש. ובאמת מבואר דאינו אלא ספק ולמה לא יהיו נאמנים. והנה מדהתו"ס בהזורק שכתבו דטעמא דב"ש בשם הירושלמי דל"א ה"ה ע"י ה"ה ע"ב

כיון דסברי דלא יגרש את אשתו אלא אם כן מצא בה ד"ע ע"כ מזוהמת בעיניו ולא אמרינן דבעל מוכח מדבריהם דוקא מטעם מזוהמת אבל מטעם איסור דהוי סוטה ואסור לי' מכל מקום אמרי' ה"ה ע"י כו' וא"כ בח"ל נמי אם אמר ה"א מקודשת לי ונתייחד עמה הרי היא א"א גמורה ככל הנשים. והנה גבי קדושין אף דבכ"מ צריכין העדים לראות מעשה הקדושין מכל מקום בביאה מבואר ברשב"א הובא בב"ש סי' מ"ב ס"ק י"ב דא"א לראות כמכחול בשפופרת וא"צ לראות הביאה גם י"ל אש בנעורת ואינה שורפת וע"ש בב"ש דגם בקדושין די בידיעה שלא בראיה. והנה לדעת הרשב"א דקדושין ג"כ צריכין ראי' ממש אך יחוד הוי כמו ראיה אם כן לפ"ז אם אמר לח"ל ה"א מקודשת לי ונתייחד עמה חוץ דהוי א"א לעלמא גם האיש והאשה לוקין על הביאה דח"ל או לשאר השיטות לוקין שנים משום לא יקח ולא יחלל אף דבחייבי מלקות ומיתה צ"ל ראי' ממש כמבואר בש"ס בכ"מ מכל מקום זה הוי כמו ראי' ממש לדעת הרשב"א הנ"ל. ובאמת דין זה חידוש בעיני דמבואר בר"מ פ"ב מהא"ב דאין העדים נזקקים לראות כמכחול בשפופרת רק אם שוכבים כדרך המנאפים אבל ע"י יחוד כה"ג לא שמענו ללקות עליו. ובאמת לכאורה צ"ע כיון דבפ"נ צריך ראי' דוקא ואפילו באומדנות המוכיחות הרבה עיין ר"מ פ"כ מה' סנהדרין אפילו רץ אחר חבירו כו' אם כן היאך נהרגין בשוכבים זע"ז דמבואר בר"מ שם דחזקת צורה זו שהערה נראה דהיא רק חזקה אבל לא ראי' ממש עכצ"ל בכה"ג כיון דהוי כאש בנעורת הוי ממש כראי' אבל על יחוד אף דמצינו בגמ' ג"כ גבי האי מטרוניתא דשאלה על יחוד פנוי' דשרי דהוא אש בנעורת מכל מקום ל"ד להאי ובפרט היכי דאיכא איסור יוכל להיות דחזר בו ביחוד לחוד אבל שוכבים זע"ז הוי כמו ראיה ממש וזה דוקא לענין מיתה ומלקות אבל לענין להחזיקה בא"א דלענין איסורים אזלינן בתר חזקה ורובא יחוד נמי די ואח"כ בודאי נהרגין מחמת איסור א"א כיון דכבר הוחזק לענין א"א כמבואר באחרונים הרבה מזה מדברי הר"מ בה"ס דאיסור בע"א יוחזק. מכל מקום דברי הב"ש צ"ע דהוא מפרש דברי הרשב"א דיחוד הוי כמו ראי' ממש ולפ"ד הו"ל ללקות או להרוג על יחוד והאמת אינו כמ"ש. וא"כ בנ"ד אם קידש ח"ל ונתייחד עמה אף דהוי א"א מכל מקום אין לוקין על ביאה זו מחמת ביאת ח"ל ואף דלכאורה י"ל דכל היכי דההחזקה היא רק נגד מלקות או נפשות לא אזלינן בתרה אבל כאן דבחזקה זו מוחזקת להיות א"א ג"כ מוחזקת בזה לענין ללקות מכל מקום אין נראה דוקא היכי דקדם החזקה והרוב לענין איסור אז מועיל לד"נ אח"כ אבל כאן דהי' בב"א אינו מועיל רק לענין האיסור ולא למלקות ודע דמה שהבאתי לעיל בשם הר"מ דאם שוכבים כו' הרי הוא בחזקת שהערה כו' לאו דוקא בחזקת הערה אלא דאף בחזקת שגמר ביאתו

אף דבכל עריות אין נ"מ דחייב על הראה לחוד אבל נ"מ דאם בא על שפחה חרופה דאינו חייב קרבן ולא האשה מלקות עד שיגמור ביאתו בודאי נמי חייב כשהעדים ראו כדרך המנאפים דאפילו הראה א"א לראות ומכ"ש הג"ב אלא עכצ"ל דצורה זו בחזקת שגמר ג"כ והר"מ לישנא קצרה נקט כיון דברוב העריות וח"ל די בהראה נקט הערה אבל באמת כמ"ש כ"נ ברור בעזה"י. וע' כריתות פ' אמרו לו אם אמרו שני עדים דבעל שפחה חרופה והוא מכחיש פטור מקרבן דאי בעי אמר לא גמרתי ביאתי וע"ש בתוס' דד"ז אין העדי' יכולים לידע עכצ"ל דהוא בחזקת שגמר כמ"ש לעיל.

והנה אף לדעת הר"מ דבפסולי כהונה אין לוקין אלא אם כן קידש אבל על הבעילה לבד אין לוקין זה דוקא בזונה ישראלית שקדושין תופסין בה אינו חייב בלא קדושין אבל הבא על הגויה חייב כל כהן על הבעילה לבד והוא מפורש בדבריו פי"ז ה"ו ופי"ב מה' אישות ה"ג והיא פלוגתא דאביי ורבא בתמורה דכ"ט ע"ב דאביי סובר דאין לוקין על זונה נכרית דלא שייך הלאו דלא יחלל זרעו כי הזרע הולך אחר דידה (וקצ"ע דחילול זרע אינו חייב רק בגמר ביאתו כמבואר בש"ס דקדושין שהבאתי לעיל רק בזונה חייב משום חילול דידה ה"ל לאביי לומר דל"ש חילול דידה ואפשר דחדא נקט אף חילול זרע לא שייך אף דמצד הסברא מחלל בניו עוד יותר דנעשים עכו"ם מכל מקום לאו חילול לגבי כהן ומכ"ש חילול דידה בודאי ל"ש דזה פשוט) ורבא סובר דחייב על זונה נכרית דילפינן מזונה ישראלית ואביי ורבא הלכתא כרבא וע' תוס' תמורה שם ובתוס' בע"ז דנ"ו ובתוס' יבמות דס"א שהקשו דרבא ס"ל דזונה נכרית לוקין והא בע"ז מבואר דב"ד של חשמונאים גזרו על נכרית משום נשג"ז היינו כהן חייב ג"כ משום זונה ותירצו ואכתוב בקיצור היוצא מדבריהם דבאמת גבי כהנים כתיב לא יקח ולא יחלל ובנכרית לא שייך לא קיחה ולא חילול נהי דהוה זונה מקרא דבתולות ישראל דהיינו יחזקאל אסמכי' אקרא אבל היא זונה שכתבה התורה מכל מקום אף זונה ישראלית אינו חייב רק משום קיחה לדעת הר"מ ולדעת הפוסקים מחמת לא יחלל ובנכרית ל"ש זה לא קיחה ולא חילול אך רבא יליף מזונה ישראלית דיהי' חייב אף דלא שייכים בה לאוין הנ"ל אם כן אינו חייב רק בזינתה בגיותה אבל עכו"ם שלא זינתה נהי דהוי זונה מכל מקום זה לא ילפינן מישראלית ולא שייך בה לאוין הללו ע"כ אינו חייב עלי' משום זונה אף על פי דהוי זונה וע"ז גזרו ב"ד של חשמונאים אבל אם נתגיירה אפילו לא זינתה מכל מקום הוי בכלל זונה דקרא כיון דאינה מזרע ישראל וגבי גיורת שייך קיחה וחילול ע"כ חייבים על גיורת אפילו שנתגיירה פחותה מבת ג' שנים ויום א' ולא נבעלה אח"ז מכל מקום לוקין אבל בלא נתגיירה נהי דהוי בכלל זונה מכל מקום לא שייכים בה הלאוין רק דילפינן

מישראלית אם כן דוקא בזינתה אבל לא זינתה לא כמו זונה ישראלית דהוי בזינתה זה תורף דבריהם ביבמות. ובע"ז דבריהם צע"ק. בקיצור דעת התוס' דגיורת ומשוחררת אף דלא נבעלה מכל מקום היא זונה דקרא והיא בת חילול וקדושין תופסין ע"כ חייבים משום זונה אבל כ"ז שלא נתגיירה אף דהיא זונה אף על פי שלא זינתה מכל מקום ל"ש הלאו גבה כיון דלאו בת קיחה היא ולאו בת חילול אבל אם זינתה ילפינן מזונה ישראל וחייב עליה וע' תוס' סנהדרין דפ"ב. והנה הר"מ פי"ז מה' אישות כ' דהגיורת והמשוחררת אפילו פחות מג"ש חייב הכהן עלי' משום זונה ודעתו כדעת התוס' ביבמות דהיא בכלל זונה דקרא ורק יחזקאל אסמכי' אקרא ואם לא נתגיירה נראה מדברי הר"מ פי"ז שכ' סתם הבא על העכו"ם לוקה משום זונה נראה דאף עכו"ם שאינה זונה מכל מקום היא בכלל זונה אך סיום דבריו בהלכה שם והוא אסור בבעילת זונה בין ישראלית ובין עכו"ם אפשר להעמיס בלשונו דעכו"ם זונה דוקא ובפי"ב מהלכות הנ"ל ה"ג כת' ג"כ ואין הכרע בדבריו היאך נוטים ובאמת כיון דעיקר הכרח התוס' לחלק בין זינתה ובין לא זינתה מכח קושיתם דהיאך אמר רבא דלוקין על זונה עכו"ם והא בע"ז אמרינן דב"ד של חשמונאים גזרו משום נשג"ז והז' היינו משום זונה והם פי' וכן רש"י דזונה דוקא בכהן חזינן דאינו אלא מדרבנן ע"כ מוכרחים לחלק דבלא זינתה הוא רק מגזירת חשמונאים ובזינתה לוקין מה"ת. וגם רש"י שפי' נשג"ז בכהן ג"כ ס"ל כסברת התוס' אבל דעת הר"ם פי"ב מה"א דאף ישראל אם ייחד לו עכו"ם בזנות חייב משום נשג"ז משום זונה ג"כ. אם כן לדידי' ל"ק קושית התוס' דב"ד של חשמונאים גזרו בישראל אבל בכהן חייב מן התורה ויוכל להיות דגם בלא זינתה ג"כ כי לדעת הר"מ כיון דלאו בת ישראל היא היא זונה דקרא ולוקין בגיותה מחמת ילפותא דרבא כמ"ש לעיל אם כן נראה יותר דהר"מ ס"ל דהבא על העכו"ם חייב משום זונה אף בלא זינתה וכ"כ הב"ש באה"ע סי' ו' סקט"ו ובסי' ט"ז סק"ג דדעת הר"מ דלוקה אף שלא זינתה. אבל המג"א סי' קנ"ג סקמ"ח דקדק מדברי הר"מ פ"ד מהל' איסורי מזבח גבי אתנן והשוה דעת הר"מ לדעת התוס' דבעכו"ם אינו חייב רק אם זינתה. והנה להאריך צריך חיבור מיוחד ואני לא באתי אלא לעורר לב המעיין.

והנה גיורת ומשוחררת פסקינן אף אם נתגיירה פחות מג"ש וי"א אסורה לכהונה דלא כרשב"י דרשב"י סובר דפחותה מבת ג"ש וי"א כשרה לכהונה ועי' ביבמות שם דף ט' ע"ב ובקדושין ס"ח מבואר דאף רשב"י לא מכשר גיורת לכהונה רק פחות מבג"ש דאינה ראוי' לביאה כלל אבל אם נתגיירה מבג"ש ומעלה אף על פי שלא נבעלה בגיותה מכל מקום מודה רשב"י דפסולה לכהונה ע"ש ביבמות דבראוי' לבעל הרגו במדין ועי'

בקדושין דהוא דריש בתולת ישראל דכתיב ביחזקאל דהיינו שנזרעו בתולי' מישראל דהיינו קודם ג"ש אבל לאחר ג"ש לא נזרעו בתולי' בישראל עי"ש ברש"י. ולפי זה תמוהין לי דברי רש"י ביבמות דף ס"א במשנה כה"ד כו' בד"ה אלא הגיורת שפירש"י שם וכן בע"ב דלמא נבעלה וביאת נכרי ועבד פסלה ל"ל מחמת דביאתם פסלי חדא הא קי"ל דלא כרשב"י דאפילו פחותה מבג"ש וי"א אף דלא חזיא לבעילה פסולה לכהונה ואפילו לרשב"י הגיורת והמשוחררת אפילו לא נבעלה כיון דלא נזרע בתוליה בישראל ונתגיירה לאחר ג' פסולה לכהונה אם כן למה פירש"י החשש דנבעלה דליתא אליבא דכ"ע ועבמ"מ פי"ז ה' על דין זה דגיורת שכ' שם דדעת רש"י כהר"מ דאפילו פחותה מבת שלש היא בכלל זונה דקרא ומביא ראי' מהמשנה ג"כ וחכ"א אין זונה אלא גיורת ולא מפליג בין גדול' ובין קטנה ובאמת דברי רש"י במשנה הם בהיפך דמטעם נבעלה כתב רש"י והב"ש בסי' ו' מביא ד' רש"י דאין פסולה אלא אם כן נבעלה ע"ש בסק"כ וכ' דהתוס' והר"מ חולקין דאפילו לא נבעלה. ובאמת ד' רש"י תמוהין לפ"ד דליכא למ"ד הכי בגמ' דלכ"ע אף לרשב"י פסולה אף לא נבעלה רק נתגיירה פחותה מג"ש כמ"ש ע"ש בגמ' ותבין. ולולא ד' הרה"מ הייתי אומר דאדרבא שיטת רש"י כהראב"ד דגיורת אינה בכלל זונה דקרא רק הוא דברי קבלה רק בזינתה בגיותה הוי זונה ואסור' מן התורה מטעם זונה ע"כ פירש"י על החכמים דמיירי אקרא דזונה הטעם דנבעלה אבל בלא נבעלה אינו רק מדברי קבלה כנ"ל לולא דהה"מ לא כ' כן בודאי מצא שיטת רש"י באיזה מקום הנעלם מאתי אבל דברי הב"ש שמביא ד' רש"י לדינא ואח"כ מביא שיטת הראב"ד נראה דלשיטת רש"י אינו אסור כלל בלא נבעלה בודאי תמוהין דליכא למ"ד הכי בש"ס וצ"ע. והנה הרהמ"ח כתב בדיני המצוה שהזונה כו' כל שלא היתה בת ישראל כו' כיון שאין קדושין תופסין זימה היא והוא טעם חדש מהרהמ"ח נראה דמיירי בעכו"ם ודין גיורת לא הביא כלל וא"י למה השמיט דין גיורת. ואפשר דסובר כדעת הראב"ד ולא כהר"מ דאינו רק מדברי קבלה ולא זונה דקרא ונטה מדעת הר"מ גם מדמביא סתם עכו"ם נראה דסובר דעל עכו"ם חייב אפילו לא זינתה לא כשיטת התוס' והר"מ לפ"ד המג"א שהבאתי לעיל. וגם לפי הטעמים שכ' שם נראה דסובר דלוקין אף בלא זינתה. וע' תוס' סנהדרין דף פ"ב ע"א ד"ה ואידך ותוס' ע"ז דף ל"ו ע"ב ד"ה משום סתרי קצת לדבריהם ביבמות ד"ה אין זונה בדף ס"א ודבריהם בסנהדרין ובע"ז צריכין לי עיון ואין כאן מקומו. ושם בסנהדרין הביאו ירושלמי דכהן בגיורת עובר על עשה דאורייתא דבתולה מעמיו ולא גיורת. וכן עכו"ם אף על פי שלא זינתה דאין לוקין לשיטתם מכל מקום עובר בעשה כי אם בתולה מעמיו וחשמונאים גזרו דלוקין משום זונה ע"ש והוא ענין גדול.

והנה אינו מבואר בר"מ אם כהן בא על שפחה כנענית אי לוקה משום זונה אף על פי דבפי"ז כתב דלוקין משום זונה ש"ה דהוי גיורת ולא מזרע בת ישראל ושייך ג"כ אצלה קיחה וחילול ע"כ בודאי היא זונה אבל שפחה כנענית דלית בה קיחה וחילול דג"כ הבן הולך אחר האם ובשלמא בעכו"ם מחמת ילפותא דרבא בתמורה כסברת התוס' ביבמות שהבאתי לעיל אבל בשפחה כנענית אפשר דלא ילפי' אם כן אינו חייב משום זונה. והנה דעת הר"מ לשיטת הרבה אחרונים דשפחה כנענית לישראל אינה רק איסור דרבנן והוא בפי"ב מהא"ב ועמ"ל פ"ג מה' עבדים ה"ג תמה על הרשד"ם דס"ל כן מש"ס דקדושין דבעי שם בדף כ"א ע"ע כהן מהו בשפחה כנענית חידוש הוא ל"ש ישראל ול"ש כהנים א"ד שאני כהנים כו' ואי אמרת שפחה אינה אסורה אלא מדרבנן. אם כן מאי קאמר חידוש הוא מה ענין שפחה דמה"ת שרי' לעבד כי ישראל מותר בה מן התורה אבל ש"כ הוא לאו דזונה ע"ש שהאריך. ובאחרונים פלפלו בדבריו נראה מדבריו בפשיטות דש"כ אסורה לכהן מחמת זונה. ובס' בית מאיר סי' ט"ז פלפל בדברי המ"ל ודעתו דשפח' לכהן אינו חייב משום זונה ומאי דקאמר הש"ס א"ד שאני כהנים מיישב שם ומביא ראיה מהה"מ פי"ב מהא"ב שכתב ראי' להר"מ דישראל אינו עובר על לאו בשפחה דא"ה הו"ל למילקי בשפחה חרופה ג"כ ולא מצינו שילקה רק אשם חייב כמבואר בפ"ג מה' שגגות זה תורף דברי הרב המגיד וג"כ לא מצינו שיהי' חילוק בשפחה חרופה בין כהן לישראל ואי נימא כהן בשפחה חייב משום זונה ה"ל ללקות בש"ח ע"ש שהאריך וסברתו דאינו חייב בשפחה כיון דאינו בלאו דלא יקח ולא יחלל. ולכאורה קשה דשפחה חרופה היא ח"ש וחב"ח המאורסת לע"ע כמבואר בכריתות ובגיטין אם כן מכל מקום הו"ל לכהן ללקות מצד חלק הב"ח שהיא משוחררת ועל המשוחררת מבואר להדיא בר"מ דהיא בכלל זונה ותימה על הבית מאיר שלא הרגיש בזה. אך לפמ"ש בח"ז כ"פ משכחת לה שפיר כגון דישראל בא על ח"ש וחב"ח והוליד בת אם כן מצד הב"ח הולד הולך אחר הישראל וכשר' לכהונה לכ"ע כיון דאית בי' צד ישראל ואפילו ליכא ישראל פסקינן דבת גיורת אינה אסורה מן התורה והחצי השניה מצד האם שהיתה ח"ש הולד ג"כ שפחה אם כן הבת היא חצי ישראלית דכשרה לכהונה וחצי שפחה ע"כ אינו חייב מלקות אם נימא דמצד השפחה אינו באיסור זונה אבל אי נימא דשפחה בכלל לא משכחת ש"ח בשום אופן דלא יחייב הכהן עלי' מלקות וד"ז למדתי מד' הפמ"ג בפתיחתו לאו"ח והארכתי בזה לעיל. ואל יקשה לך דמ"מ יהיה כהן חייב בח"ש וחב"ח אפילו בגווני שציירנו דעיקר הטעם דבשפחה לא יהיה חייב דל"ש בה קיחה אבל בח"ש וחב"ח דשייך בה קיחה אם כן כהן שקידש ח"ש וחב"ח ובא עליה יהי' חייב עליה משום זונה. ז"א דבאמת

בדבר זה שחייב עליה היינו חלק השפחות בצד זה ל"ש בה קיחה אך הקדושין תופסין מצד חלק החירות כמבואר בגיטין פ' השולח וז"פ. והנה מדברי הר"מ פט"ו מהא"ב שכתב ממזר נושא שפחה שלא גזרו עליו משום תקנת הבנים משמע שאין איסור שפחה אלא מד"ס ועי' בס' הנ"ל שדחק בזה וכן הפ"י דעתו דלהר"מ אינו רק איסור דרבנן כיון דהר"מ למד דין זה דאינו במלקות מדחזינן דהתורה התירה שפחה לעבד עברי. ואי נימא דאית בי' איסורא דאורייתא מ"ל איסורא רבה ומ"ל איסורא זוטא ע"ש. והנה לדעת רוב הפוסקים דביאת שפחה ועבד לוקין משום הלאו דלא יהי' קדשה צ"ל דגם בש"ח חוץ האשם שהוא חייב והמלקות שהאשה חייבת חייבים שניהם מלקות משום לאו דקדשה והגמרא בענין ש"ח לא נחית לזה לבאר דהוא פשוט רק ביארו איסור הנוסף בש"ח וא"כ הדינים המבוארים בש"ס לענין ש"ח ובר"מ פ"ג מהא"ב ובה' שגגות וכמה דינים שפטור מאשם מכל מקום הם חייבים מלקות משום לאו דשפחה כגון אם לא גמר ביאתו דהוא אינו חייב אשם והיא אינה חייבת מלקות היינו מטעם שפחה חרופה מקרא דביקורת תהי' דגזירת הכתוב היא רק בגמר אבל הם חייבים מלקות אם התרו בו משום קדשה ואם גמר ביאתו חייב האיש מלקות ואשם והאשה חייבת שני פעמים מלקות על לאו דקדשה ועל ש"ח מקרא דבקורת תהיה כי היא משני שמות וכן שלא כדרכה אם היא קטנה ושאר דינים המבוארים עי"ש הוא רק דוקא משום ש"ח אינו חייב אבל משום הלאו דקדשה הרי דינו שוה לכל ח"ל ומשכחת לה ג"כ בש"ח דיהיו חייבים רק משום ש"ח ולא מלאו הזה כגון בממזר הבא על ש"ח לשיטות אלו דהוא אינו מוזהר על לאו דלא יהי' קדש כסברת ר"ת ועיין באה"ע סי' ד' או עבד עברי דהתורה התירה לו וליכא גבי' הלאו אינם חייבים רק משום ש"ח בלבד. (הן אמת שיש להסתפק דיש שיטות דדוקא מה דהתירה התורה שפחה מותר בה כגון דרבו מוסר לו אבל בשפחה אחרת אסור והיא שיטת המהרש"א אם כן ח"ש וחב"ח כיון דאינה ראוי מחמת דהיא מאורסת אם כן שוב חייב ג"כ מלאו דקדשה ואין כאן מקומו להאריך). ודע דאם נאמר דבשפחה אינו חייב משום לאו דזונה אפילו בזינתה בשפחתה דלשיטת התוס' אינו חייב בעכו"ם רק אם זינתה אם כן בשפחה אינה חייבת אפילו זינתה ובאתי רק לעורר:

סעיף ב

וכן תקרא כו' לאפוקי אלמנה כו'. הדינים מבוארים בר"מ פח"י מהא"ב והנה ענינים אלו עמוקים מאד והסוגיות ארוכות עין ביבמות דף ס"ח ודס"ט ובתוס' ובדף מ"ט ובדף מ"ד ע"ב ובדל"ה ובדט"ו ע"ב ובקדושין פ' עשרה יוחסין והדברים צריכין ביאור גדול. אך אכתוב בקיצור כדרכי הנה הר"מ כ' איזהו זונה מפי השמועה למדו וחשיב גיורת

ומשוחררת ונבעלה לאדם שהיא אסורה לו בין ח"ל בין ח"מ כגון מצרי ואדומי כו' וחלל אף שמותר לה דלא הוזהרו כשרות כו' מכל מקום הוי זונה וכן יבמה לשוק וכהן הבא על א' מאלו לוקין משום לאו דזונה ומכ"ש הנבעל' לא' מעריות או לעכו"ם ועבד הכל הוא בכלל זונה דאסרה התורה בלאו זונה לא יקחו. והנה בגמרא הנ"ל מבואר שם בברייתא דגם עמון כו' וח"ע פוסלין לכהונה אמרינן שם מה"מ ויליף בגמרא מן ובת כהן כי תהי' לאיש זר כיון דנבעלה לזר אצלה נפסלת מן התרומה אשכחן לתרומה לכהונה מנלן ואמרי' דילפינן ק"ו מגרושה דכשרה לתרומה ופסולה לכהונה אלו שפסולות לתרומה מכ"ש דפסולות לכהונה ומקשינן והלא אין מזהירין מן הדין ואמרינן שם דגילוי מלתא בעלמא היא ע"ש ברש"י ופריך שם ואימא ח"כ ומשני כי תהי' דאית בהו הוי' ומקשה שם עכו"ם ועבד מנ"ל ואמרי' דילפי' מאלמנ' וגרושה מי שיש אלמנות וגירושין ע"ש כל הסוגי'. והנה לדעת הר"מ דכל אלו שנבעלו לפסול היא בכלל זונה דקרא מאי מקשה הש"ס מנה"מ דפסולות לכהונה הלא הם בכלל זונה כמבואר שם דס"א דפלוגת' דתנאי היא וחכמים סוברים דזונה היינו שנבעלה בעילת זנות דבר זה הקשה הרשב"א בחידושיו שם ומתרץ דהש"ס קאי לר' אליעזר שם שסובר דזונה כשמה היינו א"א ובענין אחר לא נקראת זונה ובאמת בברייתא מבואר דכל אלו הפסולין פוסלין ע"כ ילפינן מקרא אחר דהיינו ובת כהן כי תהיה לאיש זר ועוד תי' דהסוגי' אזלא אליבא דרבה פ' הבע"י דאשת כהן שנאנסה אין לוקין עליה משום זונה דבאונס אינה נקראת זונה ע"כ [היכא] דנבעלו באונס לאלו הפסולים דיהיו נפסלות לכהונה ילפי' מקרא זה דכי תהי' לאיש זר ובק"ו מגרושה ע"ש. והנה לתי' הא' של הרשב"א דהש"ס קאי אליבא דר"א דזונה כשמה אבל אליבא דחכמים א"צ ללימוד הזה רק דהיא בכלל זונה דקרא אם כן נוכל לומר דעת הר"מ דכל אלו הוי בכלל זונה כפירש"י ג"כ והבאנו לעיל דנבעלת בעילת זנות היינו נבעלה לפסול לה אפילו לח"ל ולדידי' א"צ ללימוד מקרא וכי תהיה לאיש זר אם כן שפיר פסק הר"מ דלוקין כהן הבא על זונה מאלו לוקין משום זונה לא יקח. ול"ק קושית הב"ש סי' ו' ס"ק ט"ז שתמה על הר"מ שפוסק דלוקין ובש"ס שם יליף כהונה מתרומה ומקשה והלא אין מזהירין מה"ד ומתרץ דגילוי מילתא בעלמא היא ובאמת בסנהדרין פליגי אביי ורבא אם לוקין על גילוי מלתא ורבא ס"ל אין לוקין והלכתא כרבא וא"כ היאך פסק דלוקין ע"ש דבאמת לאו מלימוד הזה לוקין רק מקרא דזונה והיא בכלל זונה דר"א ס"ל אפילו פנויה נקראת זונה. ומיושב ג"כ קושית הרב המגיד דהר"מ סתם דנבעלה לאדם האסור לה היא זונה ולא הוציא מחזיר גרושתו דמבואר שם בש"ס דלא נפסלה לכהונה כי לא נפסלה לתרומה דלאו בכלל זר הוא כיון דלא הוי אצלה זר מעיקרא וכ' כיון דלכהונה אין

נ"מ וכתב דמ"מ הו"ל לבאר דהיינו דחייב אף משום זונה כמבואר בר"מ ולקמן דאיסור זונה חל על איסור גרושה וא"כ הו"ל לבאר דמחזיר גרושתו אין לוקין משום זונה כיון דלאו זר מעיקרא הוא. ולפמ"ש אין קושי' כי באמת זונה הוי ואסורה לכהונה משום זונה רק לתרומה כשרה דתרומה נפקא מאיש זר והאי לאו זר מעיקרא הוא וכמו גרושה דפסולה לכהונה וכשרה לתרומה. וכ"ת כיון דהוי זונה פסולה לתרומה דמבואר בכ"מ בש"ס דזונה פסולה לתרומה עתו"ס יבמות מ"ד ד"ה ה"נ הקשו היאך למדין דזונה נפסלה מתרומה ותי' דמקר' דכי תהיה לאיש זר כו' ע"ש באריכות אם כן מחזיר גרושתו דלא הוי זר מעיקר' כשרה לתרומה אבל מכל מקום לכהונה פסולה משום זונה. (אך צ"ע אמאי לא הביא הר"מ בה' תרומות ד"ז דמחזיר גרושתו כשרה לתרומה ע' באחרונים ואי"ה במצות ובת כו' יבואר). וע"ש בתוס' עוד תירוץ בשם ר"י דזונה נפסלה לתרומה משום דכללה בהדי חללה ועתו"ס שם דל"ה והר"מ סובר כתי' הראשון דנפקא מאיש זר וכ"ה דלאו זר הוא כשרה לתרומה ומכל מקום פסולה לכהונה ויותר מסתבר דהר"מ סובר כתי' ר"י דזונה אסורה בתרומה מדכללה רחמנא בהדי חללה אם כן הסוגיא דילפינן מאיש זר ומחזיר גרושתו לא הוי זר וכשרה דשם אזלא הסוגיא דלא הוי זונה אבל לפסק הר"מ דהוי זונה אם כן באמת פסולה לתרומה ג"כ ע"כ לא כ' הר"מ בה' תרומות דמחזיר גרושתו כשרה בתרומה דבאמת כיון דהוי זונה פסולה לתרומה לדעתו כסברת ר"י בתוס' שם. ובזה נמי ניחא מה דחשיב הר"מ כאן פצוע דכא וכ"ש שבאו על ישראלית דפסולה לכהונה וכן לתרומ' אע"ג דלא הוו זר אצלה מעיקרא כי פ"ד וכ"ש הוא ב"א ועי' במשנה דאם לא ידעה אוכלת בתרומה רק אם ידעה אינה אוכלת והוא בש"ס פ' הערל וברשב"א שם הקשה מאי טעמא אינה אוכלת והלא אינו זר מעיקרא ולשיטת הר"מ ניחא נהי דלא הותר מעיקרא ואינו מוכח מקרא דאיש זר מכל מקום פסולה לכהונה מטעם זונה כיון דחייבי לאוין היא נקראת זונה נפסלה ג"כ לתרומה כסברת ר"י כיון דכללה בהדי חללה עם זונה פסולה לתרומה ג"כ. וכן מיושב מה שפסק הר"מ דיבמה לשוק הוי זונה. ובאמת לכאורה תמוה מסוגית הש"ס יבמות דט"ו גבי שאלו מר"י בני צרות למפשט בן מחזיר גרושתו כו' א"ד שאני אלמנה לכה"ג דהיא עצמה מתחללת מבואר שם בהדיא דמחזיר גרושתו ויבמה לשוק אין מתחללין דלא הוי זר מעיקרא ע"ש ברש"י ובתוס'. ולפמ"ש ניחא דסוגיא זו ג"כ אזלא כר"א דלא הוי זונה באלו רק מקרא דכי תהי' לאיש זר ואלו כגון מ"ג ויבמה לשוק אין זרים אצלה מעיקרא אבל לדעת הר"מ הוי בכלל זונה אם כן נפסלה לכהונה ולתרומה מטעם זונה ולא מטעם זר ונפסלה אף על פי שאינו זר מעיקרא. אחר כתבי כ"ז פתחתי הס' שעה"מ בפרק הנ"ל וראיתי שכ' ככל מ"ש והנאני

וחיי הכותב שכיוונתי לדעתו בזה בעזהשי"ת. והנה הר"מ הוציא מדין זונה איסור שאינו שוה בכל כגון אלמנה לכה"ג וגו"ח לכה"ד וכ"ה בדברי הרהמ"ח ובש"ע סי' ו' אף על פי דכהן חייב עליו נוסיף על איסור גרושה או באלמנה לכה"ג ואח"כ בא הדיוט עלי' חייב עלי' משום חללה כמבואר בש"ס ור"מ פי"ט מהל' הנ"ל וכן פסולה לתרומה כמבואר ביבמות וקדושין מטעם דהוי חללה מכל מקום דעת הר"מ דזונה לא הוי ולא לקי משום לאו דזונה. ולכאור' מהיכן יצא לו זה דאפשר לומר דגם היא זונה ג"כ ונהי דלא בכלל זר הוא משום דג"כ לא הוי זר מעיקרא כיבמה לשוק הואיל ומקודם הותרה לו וכאן נמי קודם דנעשית אלמנה וגרושה או קודם שנעשה כה"ג הותרה לו אלמנה מכל מקום כבר כתבנו דלהר"מ אף לא מטעם זר חייב משום זונה וכן נפסלה לתרומה ואפשר לומר כיון דסתם גמרא בקדושין דע"ז דמבואר שם דהיא עצמה דהיינו אלמנה לכה"ג מנין וילפינן מלא יחלל שהיתה כשרה ונתחללה ע"ש וסובר הר"מ דקאי לכ"ע אף אליבא דחכמי' דכל חייבי לאוין הוי זונה מכל מקום כיון דמצד הסברא אפשר לחלק כיון דקילי דאינם שוים בכל לא הוי זונה ע"כ אינו חייב משום זונה כמבואר בש"ס לר"ע אף דסובר אין קדושין תופסין בח"ל מכל מקום אלמנה לכה"ג כיון דקיל תופסין לחד מ"ד ואף דראי' מקדושין יש לדחות אך אין מקום להאריך ואפשר יש עוד ראיות ואיני לומד כעת בעיון לברר וללבן.

ועי' פ"ד מה' איסורי מזבח ה' ח' ט' גבי אתנן כ' הר"מ בין באיסור ערוה בין בח"ל הוי אתנן ועי' מג"א סי' קנ"ג כ' דהר"מ לשיטתו אזיל דס"ל גבי ח"ל לכהונה הוי זונה וא"כ לענין אתנן ג"כ ולפי זה היאך סתם הר"מ וכ' גבי אתנן ח"ל ולא הוציא אלמנה לכה"ג וגו"ח לכה"ד דס"ל כאן לענין כהונה כיון דאינו שוה בכל אינו בכלל זונה ובפרי מגדים הקשה על המג"א אמאי לא חשיב הר"מ שם חייבי עשה דכאן סובר דהוי זונה כמבואר כאן. והנה עניני' אלו צריך אריכות ואני לעורר באתי. והנה לפמ"ש דלהר"מ בכל הני לקי משום לאו דזונה ולא משום איש זר דאין מזהירין מה"ד אף דהוי גילוי מלתא מכל מקום אין לוקין כסברת רבא בסנהדרין כמבואר בב"ש ונראה מדסתם הר"מ וכתב דלוקין נראה דאין לוקין אלא א' משום לאו דזונה ולכאורה בזר מעיקרא ה"ל ללקות ג"כ משום לאו זה כי תהי' לאיש זר ואי דאין מזהירין מה"ד לסברת הרב המגיד פ"ב מהמ"א דהיכי דאיכא עשה מזהירין מן הדין אם כן כאן דאיכא לאו אפשר דמזהירין מה"ד עוד לאו אחר ועי' בשער המלך פי"ז מה' הנ"ל כ' סברא זו ונראה מכאן דחילוק יש בין עשה ללאו וע"ש בשער המלך שדחה ג"כ סברא זו. ולפמ"ש דלהר"מ בכ"ע נקראת זונה אף באין זר מעיקרא אם כן אין נראים דברי המ"ל פי"ט מהלכות הנ"ל שהקשה שם ע"ד הר"מ

לפי' הרב המגיד דכ' הבא על יבמה לשוק עשאה זונה בא עליה ביאה שניה הבן חלל ע"ש בהה"מ דהוא גמר' בקדושין ורצה רבינו ללמוד הכשר מדין זה ולא מצא אלא יבמה לשוק. והקשה המ"ל דהא דין זה יוכל להיות במי שכנס יבמתו ואחר כך בא הוא או האחים על צרתה דהיא איסור עשה וכמבואר בר"מ פ"א מה' יבום ולהר"מ באיסור עשה עשאה זונה כי אינו זר מעיקרא דאי בעי להאי מיבם ע"ש. ולפמ"ש להר"מ אף בכה"ג הוי זונה נהי דאינו איש זר מכל מקום הוי בכלל זונה ומיושב שם קושיתו על הר"מ שכתב בפח"י דנושא חלוצתו לא עשאה זונה כי היא איסור דרבנן ול"ל לטעם הזה אפילו הוי מדאוריי' מכל מקום לא זר מעיקרא כיון דהיתה ראוי' קודם חליצה ולפמ"ש דלהר"מ אף בכה"ג זונה היא ל"ק כלל. והנה הרהמ"ח חשב כל אלו הפסולין ולא חשב יבמה לשוק וצ"ע למה ובאמת הו"ל לאשמועינן שהוא חידוש כקושיתם דלא הוי זר ומכל מקום פסולה ולומר דס"ל כסברת התוס' שיבואר לקמן דכולם אינם בכלל זונה רק מחמת איש זר ויבמה לא מיקרי זרה כמבואר לעיל קשה קצת שנטה מדרך הר"מ. וגם למה הוצרך לומר דאלמנה לכה"ג וגו"ח לכה"ד דלא נעשה זונה מחמת דלא הוי איסור השוה בכל ת"ל דלא הוי זר אצלה מעיקרא קודם שנתגרשה וקודם שנתאלמנה כמ"ש לעיל וקצ"ע. והנה בר"מ ובהרהמ"ח מבואר דגם נבעלה לחלל נקראת זונה והוא גמרא מפורשת שם ביבמות וליף לה דכתיב ולא יחלל זרעו מקיש זרעו לו מה הוא מחלל כמו שכה"ג פוסל את האלמנה בביאתו מן הכהונה ומן התרומה כן זרעו פוסל את האשה מן הכהונה ומן התרומה. ולכאורה באמת צ"ע כיון דהיא בעילת היתר כמבואר שם דלא הזהרו כשירות להנשא כו' ולא הוי זר מעיקרא אצלה רק אסור מגזירת הכתוב מה כה"ג מחלל אלמנה אף בנו החלל מחלל אשה אם כן ילקה משום בועל חללה כי החלל חללה כמו אביו הכה"ג שבא על אלמנ' לא נעשית זונה רק כה"ד הבא עליה לוקין עליו משום חללה. וזה דעת הראב"ד פח"י בהשגות כמו שביאר הרב המגיד והמ"ל שם ודעת הר"מ שם בזה צ"ע דלמה תקרא זונה כיון דהיא בעילת היתר לגמרי רק חללה מגזה"כ.

והנה כ"ז שיטת הר"מ והרהמ"ח אבל הראב"ד בהשגות ודעת התוס' והרא"ש דזונה לא הוי אלא מח"כ או מעכו"ם ועבד שאין קדושין תופסין בהם אבל מח"ל אינה זונה ועי' בטור אה"ע סי' ו' הקשה על דעתם היאך אפשר לדחות הברייתא ביבמות שמבואר דכל אלו פוסלין לכהונה והנה ע"ש בח"מ וב"ש ומ"ל כולם הסכימו דכולם מודים דגם בביאת אלו הפסולים נפסלה אך לא מטעם זונה דזונה לא הוי אלא מח"כ ומעכו"ם ועבד רק דנפסלה בביאת אלו הפסולים מחמת הפ' כי תהיה לאיש זר והנך זרים אצלה. ועי' ב"ש שם כ' דאין לוקין כהן הבא על הנבעלה לא' מאלו כי מאיש זר נפקא תרומה אך

לכהונה ילפינן מק"ו מחמת גילוי מלתא ואנן קי"ל כרבא דגם הילפותא בגילוי מלתא אין לוקין ובא לידי ס' אבני מלואים ע"ש שמביא מדהתו"ס יבמות דף מ"ד ודל"ה דלוקין על הגלוי מלתא וע"ש בתוס' דעל הזונה מח"כ לקי תרתי מחמת זונה ומחמת איש זר ועל הזונה מעכו"ם ועבד לא לקי משום איש זר כמבואר ביבמות דס"ח דאיש זר הוא דוקא במי שקדושין תופסין אבל עכו"ם ועבד לא נפסלו משום איש זר כי תהי' כתיב אותן דבני הווי' ועכו"ם ועבד יליף מר' ישמעאל ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה מי שיש לו אלמנות וגירושין כו' וע"ז לא לקי כי הוא לאו הבא מכלל עשה ואין לוקין הנבעלה לעכו"ם ועבד רק משום זונה דקרא וגם גיורת ומשוחררת אין לוקין אלא משום זונה ודעת רש"י דגם ח"כ אינו בכלל איש זר כיון דלא הוי בני הווי' רק משום אלמנות וגירושין ע"ש ג"כ להסוברים זה כרש"י אין לוקין על הנבעלת מח"כ אלא משום זונה עי' באריכות בתוס' בכ"מ שם ועיין בדף ל"ה בתוס' דעת ר"י כדעת התוס' דח"כ הוא בכלל זר אך ח"כ שע"י קדושין לא הוי בכלל איש זר כיון דלאו זר מעיקרא הוא והתוס' חולקין כיון דחמירי אף על פי דלא הוי זר מעיקרא הוי בכלל הלאו דאיש זר. והנה דעתם נראה דלוקין מחמת איש זר ומכל מקום נ"מ בין שיטת התוס' לשיטת הר"מ חדא דלהר"מ צריכים להתרות משום לאו דזונה ולשיטתם צריכין להתרות בו משום לאו דאיש זר. וגם נ"מ לפמ"ש לעיל במחזיר גרושתו או בנושא חלוצתו דהוי איסור דאוריי' לשי' רוב הראשונים שחולקים על הר"מ כל אלו בכלל זונה ולוקין כהן הבא על אשה הנבעלת לאלו אבל לשיטתם שאינה בכלל זונה רק משום איש זר והנהו אינם בכלל זר כי לא הוו זרים מעיקרא כי כולם היו ראויים להם קודם אם כן אין לוקין כהן הבא על א' מאלו ואפשר דאף איסורא ליכא ע"כ ל"ק קו' הח"מ שם בסי' ו' למה הביא המחבר דעת התוס' כיון דהאידנא ליכא נ"מ למלקות וגם הם מודים דכל אלו פוסלים מכי תהי' לאיש זר. ולדידי ל"ק כלל כי נ"מ באותם דלא הוו זרים מעיקרא אף דמחזיר גרושתו וכן נושא חלוצתו לא נ"מ כי בלאו הכי הם אסורים לכהונה מכל מקום נ"מ גם האידנא בנושא צרת יבמתו דלא נעשית זונה ואיש זר נמי לא שייך גבה. וגם פ"ד וכ"ש לאחר שנולד דלא הוו זרים מעיקרא אינם פוסלים לדעת זו. ודעת הרשב"א בחידושיו פ' הערל דפ"ד וכ"ש וכל פסולי קהל פוסלין אף דלא הוי זר מעיקרא. אך נושא צרת יבמתו בודאי אינו פוסל אם כן נ"מ בין שיטתם לשיטת הר"מ. אך מה שסיים המחבר לשיטה זו דהבא על יבמה לשוק עשאה זונה אף דלא הוי זר כמ"ש דלא הוי זר מעיקרא מכל מקום כיון שאין קדושין תופסין אם כן הוי בכלל זונה כמו עכו"ם ועבד ולוקין משום זונה. ועוד נ"מ לענין אם לוקין פסול לעדות ואם אין לוקין אין פסול לעדות כמבואר בח"מ סי' ל"ד

ומבואר נ"מ זו כ"פ בפרי מגדים יו"ד ואכתוב בקיצור שיטות אלו למען ירוץ קורא בו. שיטת הר"מ והרהמ"ח דכל הנבעלת לאיזה פסול בין מח"כ בין עכו"ם ועבד ובין מח"ל וח"ע השוים לכל, הכל היא בכלל זונה דקרא ולוקין אם התרו בו משום זונה ואפילו מחזיר גרושתו ויבמה לשוק ונושא צרת יבמתו כולם הוי בכלל זונה אף על פי דלאו זרים מעיקרא נינהו ואין לוקין אלא מלקות א' משום זונה (אבל לא מאיש זר כי אין מזהירין מה"ד) אע"ג דהוי גילוי מלתא כמ"ש הב"ש ואם דג"מ (כ"ה) [ג"כ] לוקין עיין בס' אבני מלואים דזה לא מיקרי מילף כלל אם כן בקצת זונות כגון עכו"ם וגיורת ומשוחררת או אשה הנבעלה לעכו"ם ועבד דזה לכ"ע לאו בכלל זר הוא דכי תהיה כתיב הנהו דבני הווי' רק מפסוק אלמנות וגירושין וליכא אלא עשה אם כן אין לוקין אלא משום זונה. ואם נבעלה לא' מן הפסולים כגון ממזר מצרי כו' אפשר דלקי תרתי משום זונה לשיטתו ומשום איש זר. והנבעלה לח"כ אם הר"מ יסבור כשיטת רש"י כיון דלאו בני הווי' נינהו ג"כ לא ילפינן מאיש זר רק משום אלמנות וגירושין אם כן ג"כ אין לוקין אלא משום זונה ושיטת רש"י הוא ביבמות שם דף ס"ח. ואם יסבור כשיטת התוס' דח"כ לכ"ע הוי בכלל זר ולא משום אלמנות וגירושין כיון דהוי אלמנות וגירושין לאחריני ובכלל איש זר הוי כיון דחמירי אם כן לוקין שנים משום זונה ומשום איש זר לרש"י לא הוי בכלל זר ולתוס' דח"כ הוי בכלל זר גם ח"כ כי הנהו דלאו זרים מעיקרא הם מכל מקום כיון דחמירי הוי בכלל זרים עיין בדבריהם שם אבל שיטת ר"י בתוס' דח"כ ע"י קדושין לאו בכלל זר מעיקרא הוא וא"כ אין לוקין רק משום זונה ולא משום איש זר ואותם ח"ל כגון יבמה לשוק או נשא צרת יבמתו והם ח"ל ועשה לא הוי זרים מעיקרא לכ"ע אין לוקין משום איש זר רק משום זונה. אך באמת נראה דשיטת הר"מ דאין לוקין אלא א' משום זונה ולא משום איש זר בשום ענין כדעת הב"ש דזה ג"כ הוי ג"מ כמו בסנהדרין ורבא ס"ל אין לוקין זה דעת הר"מ.

והנבעלת לחלל אף על פי שהיא ביאת היתר מכל מקום לוקין ג"כ לכהן משום זונה. ועכו"ם ושפחה כבר כ' לעיל. ואלמנה לכה"ג וגו"ח לכה"ד כיון דלא הוי שוה לכל לא נקראת זונה וגם זר ליכא כי לא הוי זר מעיקרא. אבל דעת תוס' והרא"ש והראב"ד דמשום זונה אין לוקין אלא לח"כ ועכו"ם ועבד דאין קדושין תופסין וגם אי יבמה לשוק אין קדושין תופסין ואם נבעלה לא' מהם לוקין לכהן משום זונה ודעת תוס' דח"כ לוקין ג"כ משום איש זר וכל ח"כ אפילו ע"י קדושין כי בח"כ א"צ להיות זר מעיקרא ולדעת ר"י כל ח"כ שע"י קדושין אין לוקין אלא משום זונה לבד כי גם בח"כ דחמירי צריך להיות זר מעיקרא ללקות משום הלאו דאיש זר. והנבעלת לעכו"ם ועבד ג"כ אין לוקין משום איש

זר כי אין בהם הוויה לא שייך איש זר ולדעתם יבמה לשוק כיון דאין קדושין תופסין גם כן אין לוקין משום איש זר רק משום זונה ואם נבעלה לח"ל וח"ע אין לוקין משום זונה רק משום איש זר ודוקא בזר מעיקרא כגון ממזר כו' אבל מחזיר גרושתו או נושא חלוצתו או נושא צרת יבמתו דאלו אין זרים אצלה מעיקרא והנבעלת להם אין לוקין לא משום זונה ולא משום איש זר וא"י אם איסורא איכא. ודעת הרשב"א דפסולי קהל כגון פ"ד וכ"ש אף שלא נולדו כך או לאחר נשואין דלאו זר מעיקרא הוא מכל מקום כיון דפסולי קהל הוא הוי כמו זר מעיקרא ולוקין משום איש זר והנבעלת לחלל בודאי לאו איש זר הוא כי היא ביאת היתר וג"כ לאו זונה היא רק משום חללה כסברת הרב המגיד ועיין בתחלת ד' הרב המגיד דרוצה לומר כסברת הראב"ד דהנבעלת לחלל אינה פסולה לכהונה רק לתרומה וע' מ"ל פלפול עצום בזה ובשער המלך. והנה בס' אבני מלואים מצאתי דברים ממ"ש. וע"ש עוד שמביא בשם ס' יראים להר"א ממיץ שכתב דאותן עריות ע"י קדושין כגון א"א דלא הוי זר מעיקרא מכל מקום לוקין משום איש זר דדוקא מחזיר גרושתו דלא משכחת לה בשום אופן שיהיה זר מעיקרא אינה נפסלת משום איש זר אבל א"א כיון דמשכחת לה שיהי' זר מעיקרא כגון שנעשית א"א פחות מג"ש וי"א אף דעתה נתקדשה ביותר מג"ש מכל מקום כיון דמשכחת לה זר מעיקרא הוי בכלל ובת כהן כי תהיה לאיש זר ומביא ראיה מפ"ד וכ"ש דמבואר במשנה דאם ידעה לאחר שנעשה פד"כ פסלה אף דלא הוי זר מעיקרא כקושית הרשב"א לעיל אלא כיון דמשכחת לה שהוא אצלה זר מעיקרא דנעשה עוד בקטנותו הוי זר ובגמ' לא אמרינן אלא מחזיר גרושתו דלא משכחת לה זר מעיקרא ולדבריו יבמה לשוק נמי הוי זר מעיקרא בנתקדשה פחותה מג"ש וע"ש בס' א"מ ובעזהשי"ת הרבה כוונתי לדבריו. ואלמנה לכה"ג לדעת התוס' אם בא כהן עליה חוץ מלאו דחללה אם לוקין משום איש זר דלהר"מ אין לוקין משום זונה כיון דאינו שוה לכל לא מיקריא זונה אבל לדעת התוס' דלאו משום זונה אלא מחמת איש זר אפשר הוי בכלל איש זר. אך באמת לדעת התוס' לאו בכלל איש זר הוא דלא הוי זר מעיקרא דקודם שנתאלמנה ונתגרשה (דהיינו קודם שנשאה) לא היה זר אצלה. אך לדברי הספר יראים דרק מחזיר גרושתו לא הוי זר מעיקרא אבל ע"י קדושין משכחת בפחותה מג"ש הוי זר מעיקרא אם כן אלמנה לכה"ג וגו"ח לכה"ד נמי קרינן איש זר אם כן כהן הבא עליה אח"כ לוקין משום איש זר. ולכאורה נראה להביא ראיה מדהתו"ס שם דף ס"ט ד"ה כי תהי' כו' שכתבו א"נ לא משמע לי' לאוקמי איש זר בכהן אם כן נראה דכהן לא איקרי זר כלל ע"ש. אבל באמת אין ראיה מתוס' דכוונתם לאוקמי הפסוק איש זר רק באלמנה לכ"ג אין סברא כיון דהוי כהן לא קרי לי' התורה איש זר אבל באמת

לדידן דהכתוב מיירי בכל הזרים דהיינו הפסולים אם כן כהן נמי בכלל ול"ש לאוקמי הפסוק איש זר רק בכהן אבל בכלל הוא נכלל ג"כ כי הוא פסול לה כנ"ל וצ"ע להס' יראים מה דינו:

סעיף ג

בעודה נדה כו'. כ"ה גם בר"ם ועיין במ"מ כתב דיליף מסוגיא דיבמות דילפינן מאלה דאין נעשה חלל מנדה ואם איתא דבא על הנדה זונה משוי לה ה"ל להיות הוולד חלל כי הוי בכלל אלה אע"כ דאינה נעשית זונה כלל ע"ש ועיין בב"ש סי' ז' סקל"ה שכתב ג"כ זה ולא הביא ד' הרב המגיד וע' שם שלפמ"ש לעיל דבריו מגומגמים קצת ועיין ברמב"ן עה"ת הובאו דבריו בס' בית מאיר כתב דהנבעלת לח"ל אין לוקין משום זונה רק נפיק מקרא דבת כהן כי תהיה לאיש זר ואיסורא הוא דאיכא אבל מלקות ליכא כדברי הב"ש בסימן ו' וז' אך הוא שיטה אחרת כי דעת התוס' דלוקין משום לאו זה ע' לעיל:

סעיף ד

ולפיכך כו' או נתין וכו'. וכ"ה בר"מ שם ובברייתא דיבמות וצ"ע דהא הר"מ פי"ב מהל' אישות פסק כלישנא דרבא דלא תתחתן איירי בגיותן ובנתגיירו כל שבעה עממין מותרין לבא בקהל מן התורה רק על נתינים דוד גזר ע"ש אם כן נתין אינו אסור אלא מדרבנן אם כן היאך כללו הר"מ דנקראת זונה ובודאי אין לוקין כהן הבא על הנבעלת לנתין כיון דמה"ת הוא שרי לבא בקהל ובברייתא דנקטי נתין אפילו להסוברים כהר"מ עי' במ"מ דאגב גררא מייתי' כמו חלוצה בהדי גרושה אבל הר"מ הוא פוסק ה"ל לפרש דבריו. וגם לדעת הר"מ שכתב אבל הנושא חלוצתו או קרובת חלוצתו לא עשאה זונה או א' מהשניות לא עשאה זונה נראה דס"ל דאפילו מדרבנן לא נעשית זונה דחכמים לא גזרו בפסולים דידהו כעין תורה לפסול אשה וכ"ה להדיא בר"מ פי"ט ה"ח שכתב הבא על א' מהשניות הוולד כשר לכהונה וע"ש במ"ל דאפילו על ביאה שניה אין הוולד חלל מדרבנן דבביאה ראשונה לא נעשית זונה אפילו מדרבנן ע"כ אין הוולד חלל בביאה שניה וע"ש במ"ל שכתב אף דחז"ל גזרו על חלוצה אטו גרושה אבל על זונה מדבריהם לא גזרו אטו זונה דאורייתא כי זנות לא שכיח אם כן היאך כתב כאן והנבעלת לנתין דלשיטתו היא כשרה לכהונה אפילו מדרבנן. ומצאתי בשער המלך פח"י הקשה קושיא זו ותירץ שם דדוקא שניות שאינו אלא משום גדר וסייג לא גזרו חכמינו זכרונם לברכה להיות זונה אבל נתין עשאוהו כמו פסול ד"ת וע"ש שכתב דגם אם נבעלה לממזר דרבנן נעשית זונה דרבנן ע"ש פלפול ארוך אם כן המכוון בדעת הר"מ דנפסלה מדרבנן אבל מן התורה בודאי לא נפסלה לשיטתו ופשוט:

סעיף ה

בין באונס כו' נפסלה. כ"ה בר"מ שם. והנה אם באונס נעשית זונה נאריך קצת הנה ביבמות דף נ"ו אמר רב עמרם הא מלתא אמר לנו רב ששת ואנהרינהו לעיינין ממתני' אשת ישראל שנאנסה אף על פי שמותרת לבעלה פסולה לכהונה כו' אח"ז איכא תרי לישני בגמרא בלישנא קמא דרבה אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום זונה ומשום טומאה ג"כ ובלישנא בתרא דרבה בעלה לוקה משום טומאה ולא משום זונה דכל באונס לא מיקרי זונה ע"ש. והנה לכאורה ללישנא בתרא דוקא בעלה כהן לוקה משום טומאה ולא משום זונה אם כן הנבעלת לא' מחייבי כריתות או לחייבי לאוין באונס לא מתקריא זונה כלל ומותרת לכהונה וגם לאחר שמת בעלה הכהן שנאנסה מותרת לכהן אחר דמשום זונה ליכא באונס וטומאה ליכא באחר רק בבעל ובועל ופליג נמי אר"ע אמר רב ששת דסובר דאשת ישראל שנאנסה פסולה לכהונה ול"ב סובר דכשרה לכהונה דלא מיקרי זונה כנ"ל לכאורה. אך באמת סוער ע"ז קושיא חזקה שהקשה בעל המאור ממשנה מפורשת בכתובות מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן המעיין ונאנסה דאר"י דאם היה רוב אנשי העיר משיאין לכהונה כשרה ואם לאו פסולה חזינן דאף שנאנסה פסולה לכהונה ע"כ כתב הבעה"מ דשני הלשונות דרבה מודים דבאונס מתקריא זונה מכל ח"כ וח"ל ולא פליגי לישני דרבה אלא ארב ששת וס"ל דבאשת ישראל שנאנסה מתוך שמותרת לבעלה מותרת גם כן לכהונה כיון דלא חל עלה שם איסור ועיין תוס' שם דף ל"ה מבואר מדבריהם דאף ל"ב דרבה מודה לר"ע אר"ש דאשת ישראל שנאנסה אסורה לכהונה משום טומאה עיין שם הטעם רק הלשון בתרא סובר דאין לוקין משום זונה עיין שם ומכל מקום אין מבואר בתו' בשאר ח"כ או כל הפסולים דנפסלו לכהונה אם ל"ב דרבה סובר דאין לוקין כלל אם נבעלה באונס או אפשר שסוברים כסברת בעה"מ דשאר חייבי כריתות או הפסולים דמתקריא זונה באונס ג"כ ואין להאריך. והרמב"ן במלחמותיו השיג על בעה"מ ע"ש שכתב דגם ל"ב דרבה לא פליג אר"ע אר"ש רק ס"ל דבאונס לא מתקריא זונה ואין לוקין משום זונה אבל לוקין אם נבעלה באונס לח"כ משום אלמנות וגירושין וילפינן מתרומה וסיים וכ"כ רש"י כו' דהיינו רש"י ביבמות דף ל"ה כ' שזה טעמא דר"ע אר"ש דע"כ נפסלה לכהונה בנאנסה מחמת אלמנות וגירושין כו' והוא הדין אם נבעלה לח"ל או לח"ע באונס לוקין משום איש זר כי מה שבא מן הלימוד איש זר אין חילוק בין אונס ורצון רק שם זונה הוא חילוק לל"ב דרבה בין אונס ורצון עיין שם בתוס' דף ל"ה ע"כ שפיר מה שמבואר במשנה דכתובות דאפילו בנאנסה אסורה לכהונה ועיין תוס' דף נ"ו ועיין רשב"א בחידושיו שהבאתי לעיל

שהקשה למה מצריך הש"ס לימוד דנפסלה לכהונה קל וחומר מתרומה מבת כהן כי תהי' כו' בדף ס"ח וס"ט שם הא הוי זונה ותי' דהש"ס אזיל לל"ב דרבה דבאונס לא מקריא זונה ע"כ צריך לימוד מאיש זר דמלימוד הזה אין נ"מ לאונס ורצון ועיין במ"ל פרק ח"י ה"ב באמצע הדיבור ד"ה שוב ראיתי כו' מה שתמה על הרשב"א ומביא דברי הרב המגיד בהלכה ו' ועיין במ"מ השיג עליו וכתב שדעת הרשב"א כדעת הרמב"ן אף דבאונס לא מיקרי זונה מכל מקום פסולה משום איש זר ע"ש והנה הרשב"א בעצמו כ"כ כמו שהבאתי לעיל. והנה בשני לשונות דרבה כאיזה לשון קי"ל הנה הרי"ף בהלכותיו מביא רק לישנא בתרא דכתב מימרא זו דאשת כהן שנאנסה לוקה משום טומאה ולא כ' משום זונה וכ"ה במלחמות שם דדעת הרי"ף כן וכ"ה דעת הראב"ד בהשגות פ"א מהא"ב הכ"ב דבאונס אין לוקין משום זונה ומשיג על הר"מ שם וע"ש במ"מ שתמה על הראב"ד דפוסק כל"ב אם כן כיון דלא מיקרי זונה אם כן האי לישנא פליג על ר"ע בשם ר"ש וסובר דאשת ישראל שנאנסה מותרת לכהונה ולקמן פח"י מודה הראב"ד להר"מ דאשת ישראל שנאנסה אסורה לכהונה ע"ש. ובאמת ל"ק דהראב"ד סובר או כסברת התוס' בדל"ה שכתבו דגם לישנא בתרא לא פליג וסובר דגם אשת ישראל אסורה או כדברי הרמב"ן מחמת אלמנות וגירושין. וכן ראיתי להשעה"מ שהשיג כן על המ"מ אבל דעת הר"מ פח"י כפי מה שהבין בדבריו הרב המגיד ממה דסיים הר"מ בהלכה ז' שהרי היא זונה דסובר כל"ק דגם באונס הוי זונה ובאמת הוא דקדוק קל ואדרבא יותר מסתבר דהר"מ פסק כל"ב דאי לל"ק הו"ל להר"מ לבאר דאשת כהן שזינתה לוקין שנים משום זונה ומשום טומאה כמו דבגמ' לל"ק אמרינן אף משום טומאה הו"ל להר"מ ג"כ לכתוב אף משום טומאה ובפרט כיון דדעת הרי"ף כל"ב יותר מסתבר דס"ל כרבו. אך באמת מדקדוק כזה לא הי' הרב המגיד מפרש דברי הר"מ כך אך היסוד של הרב המגיד מדפסק הר"מ כר"ע דאשת ישראל שנאנסה אסורה ור"ע ול"ב פליגי לפי דבריו כאן ופ"א מהא"ב אבל באמת לפמ"ש יכול להיות דהר"מ סובר כדברי התוס' או הרמב"ן דלא פליגי אם כן אפשר דסובר כל"ב. אך כפי הנראה גם הראב"ד סובר כדעת הר"מ דפוסק כל"ק מדהשיג עליו בפ"א מהא"ב אף על פי שהה"מ תמה דלא הזכיר אונס כלל בדברי הר"מ שם על כל פנים הי' דעת הראב"ד שהר"מ סובר כן ואולי שהי' לו איזה נוסחא מפורשת שסובר כן.

ואכתוב בקיצור לדעת הסוברים כל"ק אין חילוק בין אונס ובין רצון דהכל נקראת זונה ולהפוסקים כל"ב סוברים דבאונס זונה לא מיקרי' אבל משום איש זר או משום אלמנות וגירושין נפסלה לכהונה מק"ו דתרומה ואכתוב דינים המסתעפים מהפוסקים כל"ב לענ"ד. א' דאם ח"כ דלאו ע"י קדושין נבעלה באונס אם כן לא נפסלה משום זונה רק

משום זר ולדעת רש"י בדף ס"ח וס"ט דגם ח"כ כיון דלית ליה בהו הוויה אין חייב משום איש זר רק משום אלמנות וגירושין אם כן הנבעלה לח"כ באונס אין לוקין כהן הבא עליה כי אלמנות וגירושין אין לאו רק לאו הבא מכלל עשה לתרומה וה"ה לכהונה דילפינן מתרומה כמבואר בתוס' דמ"ד שם ולשיטת התוס' דח"כ הוי בכלל איש זר כיון דחמירי אם כן לוקין משום איש זר לשיטת התוס' שם דלוקין על לאו דאיש זר דהוי ג"מ בעלמא אבל לדעת הב"ש בשיטת התוס' דאין לוקין על הלאו דאיש זר וכן כתבתי דהרמב"ן עה"ת מביא שיטה זו אם כן אין לוקין הנבעלת באונס אפילו ח"כ בשום פעם כי ליכא לאו דזונה ואם נבעלה לח"כ ע"י קדושין ג"כ לדעת ר"י דאפילו ח"כ לא מיקרי לאיש זר כיון דלא הוי זר מעיקרא אם כן ג"כ אין לוקין כי אינה זונה מחמת דהוי באונס ואיש זר נמי ליכא ואפשר דגם איסורא ליכא אם נאמר דגם משום אלמנות וגירושין כיון דהיא בכלל אלמנות וגירושין אצל אחרים כמבואר לעיל. ואם לעכו"ם ועבד נבעלה באונס ג"כ אינו אלא עשה דאלמנות וגירושין כי זה לא הוי באונס וזר לא שייך כיון דלאו בני הוויה נינהו רק משום אלמנות וגירושין. ואם אשת כהן נבעלה באונס חייב עליה משום טומאה וגם לאותן שיטות דחייבי כריתות הוי זר מעיקרא וגם בכלל בני הוויה אם כן לוקין לבעל שני מלקות לשיטת התוס' דלוקין משום איש זר עיין בתוס' דל"ה. ואם אשת ישראל נאנסה להסוברים דחייבי כריתות בכ"ע אף דלא הוי זר מעיקרא מכל מקום הו"ל בכלל זר אם כן לשיטתם לוקה משום איש זר וכהן הבא עליה אחר מיתת הבעל. אך לשיטת רש"י דח"כ אינן בכלל זר משום דלאו בני הוויה נינהו רק פסולות משום אלמנות וגירושין אם כן אין לוקין כי אלמנות וגירושין ליכא אלא עשה ולשיטת ר"י דא"א לא הוי בכלל זר מעיקרא כיון דהוי ע"י קדושין וגם אי נאמר דל"ש ג"כ מחמת אלמנות וגירושין כי יש להם אלמנות וגירושין אצל אחרים וג"כ זונה לא הוי אם כן אמאי תאסר לכהונה ע"ש בתוס' שכתבו דמנטמאה בתר' ילפינן דאסורה לכהונה ולתרומה ולא מפליג בין אונס בין רצון כו' אם כן כמו דאשת כהן אסורה משום טומאה אפילו באונס אם כן אשת ישראל שנאנסה נמי אסורה לכהונה ע"ש בדבריהם ומכל מקום נ"ל לד' ר"י דפסולה אבל אין לוקין ואם נבעלה באונס לח"ל ולח"ע לאותן שיטות שלוקין משום איש זר בודאי לוקין ולהשיטות שהביא רמב"ן דאין לוקין משום איש זר וכן לדעת הב"ש אם כן אין לוקין וז"פ לאותן שיטות הסוברים אפילו ברצון אינה זונה ג"כ אין לוקין וגם אם אינו זר מעיקרא אם כן אינה זונה וגם בכלל זר מעיקרא לא הוי וזה פשוט. ובזה נלע"ד ליישב דעת הטור בסי' וא"ו שכתב לדעת התוס' והרא"ש דאינה נעשה זונה אלא מח"כ ועכו"ם ועבד וכתב וכן יבמה לשוק וכ' ב"י הטעם דאין קדושין תופסין ביבמה לשוק וע"ל שיישבתי דעת

הר"מ דפסק ג"כ דיבמה לשוק נעשית זונה ותמהו האחרונים מיבמות דט"ו דשאל לר"י בני צרות דב"ה אליבא דב"ש ואליבא דב"ש הם בני יבמה לשוק אם הם כשרים לכהונה ומאי נ"מ כיון דהלכה כב"ה למפשט וולד מחזיר גרושתו אי ילפינן ק"ו מאלמנה לכה"ג כו' א"ד שאני אלמנה שהיא עצמה מתחללת ומוכח דמחזיר גרושתו ויבמה לשוק אינם מתחללין ע"ש ברש"י דאי יבמה לשוק נתחללה מחמת שאין קדושין תופסין וזר מעיקרא לא הוי אם כן אם יאמר ר' יהושע דבני צרות דפסולות לכהונה לא מוכח וולד מחזיר גרושתו דשאני בני יבמה לשוק דילפי' ק"ו מאלמנה לכה"ג ולא שייכ' פרכא דהיא עצמה מתחללת דהרי גם יבמה לשוק מתחללת אף דלא הוי זר מחמת דאין קדושין תופסין הוי זונה אם כן היאך ידע דין מחזיר גרושתו וגם היאך החזיר להם תשובה דבני צרות שמשו ע"ג המזבח היא גופא קשיא מ"ט לא נילף מאלמנה לכה"ג דבניה פגומים לכהונה. ולפמ"ש ניחא דהסוגיא שם ג"כ אזלא כל"ב דרב' דבאונס לא נעשית זונה כמו הסוגיא בדס"ח כמבואר ברשב"א אם כן הם שאלו על בני צרות לב"ה אליבא דב"ש ואותן צרות דב"ה הותרו לשוק אינם בכלל זונות אפילו אליבא דב"ש דלדבריהם הם יבמות לשוק לפמ"ש דבאונס אינה נקראת זונה ודעת הרשב"א הובא ברמ"א בסי' י"ז דאשה שנשאת בהוראת חכם מותרת לבעלה דהוי אונס וראי' ממיכל בת שאול היאך היתה מותרת לדוד אלא מחמת שהיתה ע"י הוראת ב"ד של שאול במלוה ופרוטה ע"ש אם כן שפיר שאלו לו מבני צרות דב"ה דהיינו דב"ה התירו אליבא דב"ש מה דינם דזונות אינם נעשות כי באונס לא נעשית זונה אפילו אם אין קדושין תופסין כמו ח"כ באונס כמ"ש לעיל אם כן שפיר יוכלו למפשט מדברי ר' יהושע וולד מחזיר גרושתו אם יאמר דהק"ו הוא טוב והיא עצמה מתחללת מחמת לאיש זר ולא צריך זר מעיקרא אם כן וולד מח"ג נמי פסול אף דלא הוי זר מעיקרא ואם יאמר דכשרים כי צריך זר מעיקרא אם כן מח"ג נמי הוולד כשר והוא השיב דכשרים דאינם מתחללים וזר בעינן מעיקרא ובכלל זונה אינה כי הי' באונס עפ"י הוראת ב"ה אבל הטור סובר כל"ק דרב' דגם באונס נעשית זונה וגם הר"מ סובר כל"ק כמ"ש לעיל ע"כ דיבמה לשוק נפסלה מחמת זונה ולא חילקו בין אונס ובין רצון אבל הש"ס שם סובר דבאונס לא נעשית זונה ע"כ לא נפסלה ומשום זר נמי ליכא דלא הוי זר מעיקרו. ובזה מיושב ק' התוס' ד"ה למאי נ"מ כו' שהקשו ל"ל למימר דנ"מ למפשט וולד מחזיר גרושתו נימא דין זה ביבמה לשוק אליבא דב"ה אם בניה פגומים ע"ש ולפמ"ש דבני היבמה לשוק אליבא דב"ה ליכא למפשט נהי דהנהו כשירות אבל בעלמא פסולות כי יבמה לשוק היא עצמה מתחללת כי היא זונה מחמת שאין קדושין תופסין ע"כ אפילו אם יאמר ר"י שהם כשרים שם מכל מקום בעלמא פסולים ע"כ מדשאלו אותו בגוונא

דיבמה לשוק ג"כ לא נעשית זונה מחמת דרצו למפשט בני מח"ג דגם לא נעשית זונה לשיטת התוס' והטור רק מחמת זר כמו יבמה לשוק דהתירו הב"ה ומהתשובה שהשיב להם דכשרים דצריכים זר מעיקרו אם כן מח"ג נמי כשר כנ"ל נכון בעזה"י. ואי"ה לקמן ובמצות ובת כו' אעורר עוד בזה ויודע אני כי הרבה סתירות לדברינו מכ"מ בתוס' אך מכל מקום אני לך ואולי יש במו דבר טוב ג"כ.

ועמ"ל פי"ט מהלכות הנ"ל נסתפק אם מפסולי קהל כגון ממזרת מצרית וכדומה אם נבעלו לפסול להן אם הם בכלל זונה וחייב כהן הבא עליהם משום זונה א"ד בפסולי קהל ל"ש שם זונה וע"ש שכתב דבפי"ז מבואר דזונה חל על גרושה דשם זנות פוסל בישראל והוי איסור מוסיף ואפשר דזה דוקא בפסולי כהונה כגון גרושה וחללה ה"ל זונה מוסיף דשם זנות פוסל בישראל אבל בפסולי קהל דאסורים אף לישראל אם כן זונה אינו חל ע"ש ובאמת לפי פירש"י שם כיון דשם זנות פוסל בזינתה תחת בעלה כו' וכ"ה בר"מ פי"ז ע"ש אם כן אפילו בפסולי קהל ה"ל איסור מוסיף כיון דאם זינתה אסורה אף לבעלה הגר ופסולי קהל מותרים ושם זנות פוסל לגרים אם כן הוי שפיר איסור מוסיף. וגוף הדבר אדרבא לא ידעתי אמאי לא נחשב זונה גם לפ"ק וע' עוד שם שנסתפק אם כהן בא על מצרית שני' שיהיה הבן כהן גמור לא מצא גילוי לדין זה. ולכאורה למה לא יהי' כהן גמור כיון דהבן יהיה מצרי שלישי והוא כשר לבא בקהל מן התורה לא יהי' כהן ואי משום דאמו נתחללה וק"ו מאלמנה לכה"ג דהבן נתחלל הא הר"מ פסק דיבמה לשוק נתחללה ומכל מקום פסק דהבן מביאה ראשונה הוא כשר והוא כהן וע' מ"ש לעיל בדין עכו"ם ועבד שבאו על בת ישראל דמבואר בש"ע דיעות דהוולד אינו פגום לכהונה ובפרט אי אמרינן כס"ד דמנ"ל דלא שייך זונה גבי פסולי קהל. ואדרבא אני מסתפק אם כהן בא על מצרית ראשונה והוליד בביאה ראשונה אפשר דהוי כהן מצרי ואסור לבא בקהל ומכל מקום דין כהונה עליו לענין לטמא למתים ושאר ענינים אמת דממזר אף שבא מכהן אין דין כהן עליו כלל כמבואר כאן בהה"מ ועיין בש"ע סי' ז'. ומ"ש לעיל דנראה בש"ס כ"פ דממזר אין לו דין כהן מכל מקום גם בממזר דברי הרשב"א בתשובה צ"ע שכתב הטעם דילפינן מאלמנה לכה"ג וליכא למפרך מה לאלמנה שכן נתחללה דגם כהן הבא על ערוה ג"כ נתחללה ובאמת דעת הרי"ף דאף עכו"ם ועבד הבאים על בת ישראל אף דנתחללה מכל מקום אין הוולד פגום לכהונה דלית להו ק"ו זה דק"ו פריכא הוא דגם עמון הבא על בת ישראל הבת כשרה ע' ב"ש סי' ד' וכבר כ' לעיל באריכות ואפילו אם נאמר בממזר הבא מן הערוה כדעת הרשב"א מכל מקום כהן הבא על הממזרת דלא נעשית זונה לפי סברת המ"ל אם כן למה לא יהיה הבן כהן. אך הח"מ והב"ש בסי' ז' הסכימו בפשיטות

דממזר אינו כהן אבל אפשר מצרי דהוא קיל דאינו רק ח"ע ויש היתר לאיסורו אפשר דמצרי הוי כהן ואם כהן בא על מצרי' ראשון אפשר הבן הוי מצרי שני וג"כ כהן. וצריך אני עוד להתלמד בענינים אלו ואני מסופק לפמ"ש לעיל דממזר אינו כהן אם כן היאך הדין בכהן הבא על ס' ערוה מי נימא דהבן ס' ממזר אך לענין ממזר התירה התורה לבא בקהל הס' ממזר כודאי כשר אבל לענין כהונה הוא ס' כהן כי לענין כהונה הס' ככל הספיקות א"ד כיון דכל עיקר שאתה רוצה לפסלו מן הכהונה דלמא ממזר הוא וזה כיון דלבא בקהל כשר הוא והתורה התירה ס' ממזר אף במקום דספיקות סותרים אהדדי כמבואר באחרונים אם כן כיון דכשר ודאי הוא הרי הוא בכלל בני ישראל הכשרי' והוי ודאי כהן. ואם נשא נשים הפסולות או טמא למתים לוקין וצד זה נ"ל עיקר כיון דכשר הרי הוא כהן ודאי. ודוקא אם הוליד בן מס' ערוה בביאה ראשונה דאינה זונה כמבואר ועיקר הכהונה תלוי מחמת דאם הוא ממזר אינו כהן אבל אם אינו ממזר הוא כהן אם כן כיון דמה"ת אינו ממזר כלל אם כן הוא כהן ודאי. אבל אם הוליד מן ס' ערוה בביאה שניה אם כן לאו מטעם ממזר אנחנו מסופקים על הבן רק הספק דלמא היא זונה בביאה ראשונה אם כן בביאה שניה הוי ס' זונה דלמא היא ערוה ונעשית זונה בביאה ראשונה ועתה נעשה חלל בביאה שני' כמבואר לקמן אם כן אף דלקהל כשר מכל מקום לענין כהונה הוא רק ספק כי אינו תלוי בפס"ק רק כל בן זונה הרי הוא חלל לכהונה כמבואר לקמן ואף שכשר לבא בקהל נהי דלא הוי ממזר מכל מקום היתה ס' זונה אם כן הולד ס' חלל ולענין לבא בקהל כשר ודאי כי התורה התירה ס' ממזר לבא בקהל ולא אמרינן כיון דלענין כהונה הרי הוא ס' דאורייתא הוא ג"כ לענין ממזר דלא התירה התורה אלא ס' ממזר לחוד ולא כשיש ס' עוד בענין אחר הא ליתא דהתורה התירה ס' ממזר בכ"ע עיין באחרונים ואין כאן מקומו להאריך:

סעיף ו

משהערה בה כו'. וכן הכהן שבעל זונה בקדושין לשיטת הר"מ והרהמ"ח ג"כ חייב בהעראה כמבואר כ"פ. אך לשיטת הראב"ד דבעל לחוד חייב משום חילול זרע א"ח אלא אם הכהן גמר ביאתו עמ"ש לעיל:

סעיף ז

וכן מענין כו'. עיין ר"מ פח"י ובראב"ד וענין אמתלא צריך ביאור רחב וכבר האריכו האחרונים הלא בספרתם:

סעיף ח

ונוהגת בכהנים. כבר כ' לעיל לשיטת הר"מ והרהמ"ח אינו בכהן קטן וחו"ש להלקות האשה כי לא הי' קדושין. ובשוטה אם קידש בעודו פיקח ואח"כ נשתטה לוקין האשה ואף לדברי הר"י ברזילי מובא באחרונים דקטן שקידש לו אביו אשה מקודשת מטעם זכיה מכל מקום בח"ל בודאי אינו זכות ואינה מקודשת כלל. והנה חלל אין בו דין כהונה כלל כמבואר לקמן מצוה רס"ז וכהן בעל מום בכלל כהנים כשרים הם אך כהן פ"ד וכ"ש לא ביאר הרהמ"ח מה דינם לענין נשים הפסולות לכהונה עיין ר"מ וראב"ד ומכל מקום פט"ז מהא"ב דהר"מ סובר דכהן פ"ד וכ"ש מותרים בגיורת ומשוחררת ועיין באה"ע סי' ה' דעת הח"מ דאף בגרושה וחללה מותר כי אין בקדושתו כלל לענין יוחסין ובב"ש דעתו בדעת הר"מ עפ"י פירוש הרב המגיד דמותר דוקא בגיורת ומשוחררת דאינו מפורש בתורה אף להר"מ רק מקרא דיחזקאל ילפינן ע"כ מותר בהם אבל גרושה זונה וחללה דמפורשים בתורה מודה הר"מ דאסור בהם ולשיטת הראב"ד והרשב"א דמותר אף בממזרת אע"ג דמפורש בתורה אם כן מותר אף בגרושה זונה וחללה ולדעת בעה"מ אסור כהן פ"ד אף בגיורת כי הוא סובר דבקדושתו קאי והא דכהן פ"ד מותר בזונה וגרושה לפי שיטת הראב"ד היינו גיורת זונה וגרושה דישראלית בלאו הכי אסור דלא יבא בקהל ה' (ואין מזה סתירה לד' המ"ל שהבאתי לעיל) ומכל מקום לשיטת בעה"מ דכהן אסור אף בגיורת מכל מקום יכול לישא אשה כהן פ"ד דהיינו בת גרים דמה"ת כהן נושא בת גרים רק גיורת עצמה אסורה כמבואר בר"מ פי"ט ובש"ע אה"ע סי' ז' ומחמת קהל ה' אפילו גרים בני גרים עד כמה דורות מותרים לפסולי קהל דלא מיקרי קהל ה' כמבואר הכל באה"ע. והנה לענין ממזר קי"ל דודאי ממזר אסור לבא בקהל הא ס' מותר ושאר פס"ק כגון פ"ד ומצרי ואדומי ע' בשער המלך מביא בשם גדול א' שדעתו דכל פס"ק אפילו ספיקן אסורין ובשער המלך השיג עליו. ובריטב"א מביא בשם הראב"ד דמצרי ואדומי ספיקן אסור ובס' אבני מלואים נסתפק בפ"ד בספיקו. ויבואר אי"ה לקמן במקומו. והנה נראה אם ס' ממזר בא על אשה לא פסלה כלל לכהונה כיון דמה"ת שרי לאו איש זר הוא וגם לא הוי בכלל זונה כמ"ש לעיל גבי כהן הנולד מס' ממזר אף דזונה אסור מן התורה וגם ס' זונה אסורה מכל מקום כיון שאתה צריך לעשות אותה זונה מחמת בעילת זנות וכיון דהתורה התירה ס' ממזר לא הוי זונה והיא ככל הכשרים שבישראל אבל שאר פס"ק להסוברים דשאר פס"ק לא התירה התורה אם כן בודאי אם באו על אשה פסלו אותה מספק והוי ס' זונה ולהסוברים דכל פס"ק ספק מותרים אם כן לא נעשית זונה כמו ס' ממזר כנ"ל ברור בעזה"י. והנה כהן ס' פ"ד אם נאמר דספק

פס"ק כשרים לגמרי אם כן בודאי לוקין אותו אם בא על הגיורת או על הגרושה ול"א אין מלקין על הס' כיון דהס' התירה תורה אם כן בקדושתו קאי לגמרי ככל כהן כשר ואם נאמר דס' פ"ד לא התירה התורה ואסור מטעם ס' אם כן בודאי אסור לישא גיורת וגרוש' דלמ' כשר הוא ואם נשא אין לוקין ולשיטה זו דינו ככל הספיקות שבתורה דאסורים לאסור להם מטעם ספק כ"נ פשוט ואי"ה בפרשת כי תצא נאריך במצות אלו:

סעיף ט

וכהן כו' לוקה. ע' בשער המלך פח"י הביא בשם התוס' יבמות פ"ד ד"ה והא כולי' פרקין כו' דחללה לכה"ד עובר בעשה ג"כ דקדושים יהיו וכ' שם דה"ה זונה וגרושה כל מה שנכתב גבי כה"ד איכא עשה ולא תעשה חוץ מאלמנה לכה"ג דליכ' עשה מן האירוסין רק ל"ת ונ"מ לענין יבום ע"ש ומד' הר"מ פ"ו מה' יבום וחליצה שכתב דח"ל ועשה אם בא עליהם יבם קונה ופוטר צרתה חוץ מאלמנה לכה"ג שהיא עשה ולא תעשה אין פוטר צרתה נראה דס"ל דוקא אלמנה לכה"ג מן הנשואין ולא פרט נשים הפסולות לכהונה נראה דלא ס"ל כדעת התוס' ודעתו דאינו אלא ל"ת לחוד ע"כ פוטר צרתה ועיין בשער המלך פ"ו מה' יבום וחליצה פי' שם דהתו"ס במכות דגו"ח וזונה איכא עשה נמי ולדבריהם אינו פוטר צרתה מביאת' ע"ש שפלפל בזה באורך. והנה הנלע"ד לעורר דבר חדש בעזהשי"ת אשר לא מצאתי בעניותי שהאחרונים ירגישו בזה דהנה מבואר כאן בר"מ והרהמ"ח דאשה נעשית זונה בין בהעראה בין שלא כדרכה והוא מבואר ביבמות פ' הבע"י דהעראה ילפינן לכל הענינים אשר תלוי בביאה דהעראה הוא כגמר ביאה וחייבים מב"ד ומלקות רק לענין קדושין יש פוסקים דוקא אחר קדושין דזקוקה קצת די בהעראה אבל תחלת קדושין צריך גמר ביאה אבל רוב הפוסקים פליגי ע"ז עיין ברי"ף פ' הבע"י ובקדושין דיו"ד גבי דעתו על גמר ביאה והבאתי לעיל אבל לכל הענינים למב"ד ולמלקות ולפסול מבואר להדיא שם בש"ס דהעראה כגמר ביאה חוץ משפחה חרופה וכ"ה בר"מ פ"א מהא"ב ה"י לענין עונשין ועוד כ"פ היכי דמזכיר דין ביאה כ' א' המערה כו' וכן בכ"מ הוא מזכיר דביאה שלא כדרכה הוי כדרכה ובפרט לענין עונשין ע' בסנהדרין דמשכבי אשה כתי' ובכ"מ אין מספר וביבמות שם דנ"ה ע"ב וכן לענין לפסול ולענין יבום מבואר שם במשנה וש"ס.

והנה מצינו בש"ס שם ביבמות ובשבועות דאם בעל באבר מת (בשבועות) היא פלוגת' ורבא סובר דהמשמש מת בעריות פטור מעונש וע"ש ביבמות דנ"ה ע"א. והנה למ"ד דמשמש מת בעריות חייב נראה דלכל הענינים הוי ביאה כגון לענין קדושי אשה ולפסול אשה כיון דלדידי' ביאה גמורה היא אם כן מועיל ביאה זו לכה"ג אף דהעראה אצטריך

לרבות ח"ל ואשה לבעלה אף דחייבים מיתה נראה דבגמר ביאתו אף שהיא בא"מ היא יותר טובה מהעראה. אך לענין יבום דעת התוס' ביבמות דף נ"ג ע"ב ד"ה שאנסוהו כו' דאף למ"ד המשמש מת חייב מכל מקום לא קני לענין יבום דבעינן ביאה שיהי' ראוי להקמת שם ע"ש וכה"ד הרא"ש ולמ"ד משמש מת פטור כ' שם דפשיטא דלא הוי ביאה דילפינן מעריות ע"ש ונ"פ דלמ"ד משמש מת בעריות פטור מכל העונשין אם כן בודאי אינה ביאה לשום דבר כי הכל ילפינן מעריות ובפרט כיון דלא הוי ביאה לענין עונשין מסתבר' דלא הוי ביאה כלל אדרבה העראה ושלכ"ד דאתרבי לגבי עונשין צריך לימוד לענינים אחרים אבל במה שהוא פטור מן עונשים כגון משמש מת פשיטא דלא הוי ביאה לכ"ד כ"נ לכאורה. והנה הר"מ פ"א מה' א"ב פסק דהמשמש מת פטור ע"ש הי"א וכתב שאין זה ביאה והנה פ"ב מה' יבום חשיב שם העראה ושלא כדרכה דקני ביבמה ולא חשיב משמש מת דז"פ לשיטתו פ"א מהא"ב דאם פטור לענין עונשין מכ"ש דאין זה ביאה ליבום והמחבר באה"ע סי' קס"ו סעיף ח' מביא לענין ביאת יבמה דבאבר מת לא קנה וע"ש בב"ש מביא דהתו"ס דאפילו למ"ד חייב מכל מקום אינו קונה ביבמה ובאמת אנן פסקינן כרבא דבאבר מת פטור כמבואר בר"מ פ"א ובטור סי' כ"א ובר"מ ה' אישות לענין קדושי ביאה מביא ג"כ דהעראה ושלכ"ד קונה ולא הביא דין א"מ כי פשוט לפ"ד כמ"ש אך הטור והמחבר בסי' ל"ג גבי קדושין לא הביאו דין א"מ לגבי קדושין ואם הי' פשוט להם שאינה ביאה אם כן למה הביאו לענין יבום. ואפ"ל כיון דביבמה זקוקה סגי בביאה גרועה כסברת קצת הראשונים לענין העראה דאשה לבעלה לא נקנית בהעראה אבל יבמה כיון דזקוקה לו נקנית בהעראה ע"כ מביא זאת לענין יבום. והנה מבואר בש"ס דסוטה דכ"ו ע"ב דשמואל אמר דשחוף מקנין ע"י ופוסל בתרומה (ושחוף היינו אבר מת ערש"י ור"מ פ"א מא"ב ופ"א מה' סוטה) ופריך שם בש"ס מקנין ע"י פשיטא ומשני וכן הוא פוסל את התרומה פשיטא ומשני אתרוייהו דה"א דש"ז כתיב אלא למאי אתי לשקיני' לה דרך אברים ע"ש. והנה בעיני יפלא כיון דשם בשבועות סובר רבא דהמשמש מת בעריות פטור דילפינן מנדה ע"ש אם כן מאי פשיט' שייך בזה אדרבא צריך לאשמועינן דה"א כיון דלענין עונשים לא נחשב ביאה לא הוי ביאה לענין קינוי ולפסול לכהונה וכ"ת דיליף לה מש"ז וזה תי' הש"ס. אבל לפי מה דמסיק דמש"ז לא נפיק דצריך קרא לדבר אחר אם כן ממילא חייב בא"מ הא לית' דבש"ס יבמות דט"ז מבואר בא"א ילפינן פרט למשמש מת ומקשה הש"ס למ"ד משמש מת חייב ש"ז ל"ל ומתרץ למעוטי מתה. והנה הר"מ והטור פסקו בפ"א מהא"ב ובסי' כ' דהמשמש מת והמשמש מתה פטור ולכאורה כיון דמשמש מתה נפ"ל ביבמות מש"ז למ"ד משמש

מת חייב ולמ"ד משמש מת פטור ילפינן משמש מת מש"ז אם כן היאך פסקו כשניהם ועיין ב"ש סי' כ' עמד בזה ותי' עפ"י דהתו"ס שבועות י"ח וכוונתו דמבואר בתוס' שם דרבא יליף מקרא דנדה דמשמש מת בעריות פטור ומש"ז יליף דמשמש מתה פטור. וע"ש בתוס' הניחו בתימה דרבא ביבמות יליף מש"ז דמשמש מת בעריות פטור ע"ש על כל פנים מקר' דנדה נמי מוכח דמשמש מת בעריות פטור אם כן נראה דלא הוי ביאה אם כן מאי מקשה ש"ס פשיטא דמקנין ופוסל בתרומה אדרבא דה"א כיון דלא הוי ביאה לענין עריות אינה נאסרת על בעלה ואין מקנין ע"י וכן אין פוסל לתרומה וצ"ע כעת. על כל פנים דעת הר"מ והטור דהמשמש מת פטור ופסק להא דשמואל לענין קינוי וסתירה ופ"א מה' סוטה ה"א כתב אפילו שחוף היינו שאינו מתקשה נראה דשמואל הוציא דין זה דקינוי באשה מכלל כל הענינים דבכ"מ אין עונשין רק אסורה על בעלה ומקנין ע"י וכן הטור בסימן כ' מביא דהמשמש מת פטור ובסי' קע"ח מביא דמקנין ע"י שחוף ועב"ש סי' כ' ע"ד הרמ"א שכתב דכל ביאה שחייבים עליה מיתה אשה נאסרת ע"כ כ' הב"ש דל"ד דהא המשמש מת פטור ונאסרת על בעלה כמבואר סי' קע"ח ובפ"א מהא"ב הי"א כתב דהמשמש באבר מת פטור שאין זו ביאה אבל פוסל מן התרומה וכתב הרב המגיד דהיינו מימרא דשמואל בסוטה וכ"כ בפ"ח מה' תרומות הי"א דנעשית זונה וחללה ופסולה לתרומה אפילו הי' שחוף והכסף משנה פ"ו מהלכות הנ"ל מביא ד' הש"ס בסוטה נראה ג"כ דכ"מ אין ביאה כזו מועלת כלל ובמקום דהוי ביאה כגון בקינוי ובתרומה מביא דין זה בפירוש דהוי ביאה ועכ"פ לפי המבואר לעיל דמקרא ובת איש זר כו' דילפינן דפסולה לתרומה ג"כ פסולה לכהונה מק"ו ואי לוקין או אין לוקין מק"ו כבר כ' לעיל על כל פנים איסורא בודאי איכ' ולדעת קצת שיטות לוקין ג"כ כמ"ש לעיל באריכות אם כן צ"ע למה בה' תרומות פ"ח השמיענו הר"מ דין זה וכן בהלכות סוטה וכתב בין המערה כו' ובין שלא כדרכה כו' אמאי לא השמיענו רבותא יותר דגם באבר מת פסולה מן הכהונה דהוא חידוש דבכ"מ לא הביא זה דלאו ביאה הוא אבל לענין כהונה הוי ביאה והי' צריך להשמיענו זה. גם צ"ע דהר"מ פ"א מהא"ב הי"א כתב כל הבא כו' בלא קישוי אינו חייב כרת ולא מלקות שאין זו ביאה אבל פוסל מן התרומה כיון ששם אין זה מקומו רק הביא הדין אף דלא הוי ביאה מכל מקום יש מקום דהוי ביאה כגון לפסל' מן הכהונ' ואמאי לא הביא דנאסרת על בעלה בביאה כזו ואי דמביא בה' סוטה דגם לענין פסול תרומה מביא פ"ח מן התורה ומכל מקום מביא כאן ולמה לא מביא דין זה ג"כ כאן דנאסרת על בעלה ועל הבועל. והנה התוס' בסוטה ד"ה שחוף כתבו בשם ר"ת דשחוף היינו שאינו בועל כדרכו ואינו מזריע נראה דלא כר"מ רק הוא

מתקשה רק אינו מזריע. ולפי זה ניחא דכל הביאות חייב אף על פי שאינו מזריע ואפילו בש"ח כתבו התוס' יבמות נ"ה ע"ב ד"ה א"ח כו' דחייב על גמר ביאה אפילו בלא הוצאת זרע ולא ממעטינן אלא הראה ושלא כדרכה וא"כ בכהת"כ הוי ביאה אך מחמת דכתב' התורה ש"ז ה"א דבסוטה על כל פנים צריך שיהי' ראוי להזריע או בתרומה דכתיב ולא יחלל זרעו כמבואר שם קמ"ל שמואל דמקנין ופוסלת לתרומה ככל התור' אבל לדעת הר"מ והטור סוטה ותרומה חמור מכל התורה צ"ע מאי מקשה הש"ס פשיטא כיון דלאו ביאה היא בכה"ת אם כן צריך לאשמועינן וגם מאי משני דה"א מחמת דכתיב ש"ז קמ"ל דדרשינן למלתא אחריתי מכל מקום בכה"ת דלא כתיב מיעוטי מכל מקום משמש מת פטור או דילפינן מנדה או דילפינן מש"ז דא"א כמו דיליף הראה כמבואר שם וצ"ע דעת הר"מ והטור. העולה מכל מ"ש לעיל דנ"ל אפילו לדעת הר"מ מכל מקום כיון דבעריות פטור באבר מת אם כן ה"ה דאינה מקודשת בביאה כזו וכן אין היבם קונה אותה ואינ' ביאה רק דנאסרת על בעלה ופוסלה לכהונה ולתרומה לפמ"ש אבל לשיטת הר"ח בא"מ אינה נאסרת על בעלה ואינו פוסלה מהתרומה ומכהונה.

והנה הר"מ כ' שם בפ"א מהא"ב אבר מת כגון החולה או מי שנולד כך כגון סריס חמה אם כי לא מצאתי כעת ואינו עולה על זכרוני אם מבואר זה בש"ס דסריס א"י להתקשות אך בודאי מצא רבינו ז"ל או יודע בעניני הטבעים ומי כמוהו מורה ולפ"ד מדוקדק לשון המשנה ביבמות דף ע"ט ע"ב הסריס שבעל יבמתו פסלה ולמה לא נקט חייב או כרת במזיד או חטאת בשוגג. אך באמת אינו חייב שבאבר מת פטור רק פסלה לכהונה כי לענין כהונה פסולה אפילו באבר מת כמ"ש לעיל. ומיושב נמי ק' התוס' שם בסוטה ד"ה שחוף שהביאו פר"ח דשחוף שאינו מזריע וכתבתי ששיטת ר"ח דבאבר מת אין מקנין ולא פסלה כמו בכה"ת דלא הוי ביאה והקשה שם למה לא נקט שמואל סריס ולפמ"ש הר"מ דסריס אינו מתקשה כלל אם כן ע"י סריס אין מקנין ואינו פוסלה לתרומה ע"כ נקט שחוף לשיטת ר"ח. ובעיקר קושית הב"ש שהקשה על הר"מ והטור דפסקו משמש מת ומשמש מתה פטור דלכאורה לא משמע כן בפ' הבע"י א"י מאי קשיא לי' דהר"מ סובר דמש"ז ממעט משמש מת ומשמש מתה עי' תוס' יבמות דף נ"ה ע"ב ד"ה לאחר מיתה כו' דסוגיא דממעט מתה מש"ז אזלא למ"ד בסנהדרין דף ס"ו דצריך שיהיו שניהם שוים אבל למ"ד התם דא"צ שיהיו שניהם שוים דריש הפסוק ומתו גם שניהם למעוטי מעשה הורדוס היינו משמש מתה וא"כ הר"מ דפסק פ"א מה' א"ב דאפילו בא על הקטנה חייב דא"צ שיהיו שניהם שוים אם כן משם ממעט מתה ע"כ פסק דמתה פטור ומשמש מת דריש מקרא דש"ז דכתי' גבי א"א. מכל מקום מה שהקשיתי צ"ע דהיאך פשיטא לי'

להש"ס בסוטה דאדרב' כיון דלענין ח"א א"ח במשמש מת וכל העריות הוקשו להדדי אם כן צריך שמואל לאשמועינן דין זה ואדרבא קשה מנ"ל לשמואל ד"ז דמקנין ונפסלה לתרומה וצ"ע. ודע דכהן הבא על הזונה אף בגמר ביאתו א"ח אלא משום זונה ולא אמרינן בתחלת ביאה תיכף נתחללה כמבואר לקמן וא"כ יהי' חייב על הגמר ג"כ משום חללה חדא דאין איסור חללה חל על איסור זונה כמבואר לקמן ועוד דבביאה א' א"ח שנים דביאה חדא לא פלגינן לאסור שני איסורים כמבואר ברשב"א הובא במ"ל פי"ז הי"ג ולקמן אי"ה באריכות.

והנה כהן אנדרוגינוס אסור בנשים הפסולות לכהונה אבל אין לוקין כי הוא ס' ואם חצי כהן וחצי ישראל כמו שציירתי כ"פ לעיל בודאי חייב על הנשים הפסולות מצד הכהונה וכבר כ' זה כ"פ. ואם אנדרוגינוס נבעל לפסול דעת הר"מ פ"א מהא"ב דאנדרוגינוס ס' הוא או זכר או נקבה ומכל מקום גזירת הכתוב בבא עליו דרך זכרותו חייב עליו סקילה כבא על הזכר ובפ"ז מה' תרומות הט"ז פסק דאנדרוגינוס שנבעל לזכר הפסול בין דרך זכרותו ובין דרך נקבותו נפסל האנדרוגינוס מן התרומה ובודאי מחמת ס' הוא דלמא נקבה היא וא"כ נפסל ג"כ לכהונה מק"ו כמבואר לעיל מבת איש כהן כו' אך אין לוקין לכהן הבא עליו אפילו דרך נקבותו כי הוא ס' זונה שמא הוא זכר ולא נפסל כי אין זכר פוסל זכר. ואם נבעל האנדרוגינוס לאנדרוגינוס אחר אם נבעל דרך זכרותו פוסק שם הר"מ דאין נפסל דאין זכר פוסל זכר ואם דרך נקבותו נפסל וע"ש בהשגות הראב"ד ובכ"מ הקשה מ"ש ברישא אפילו דרך זכרותו נפסל ושאר קושיות ומביא בשם הר"י קורקס ע"ש. והדברים צריכין קונטרס מיוחד לברר וללבן אך מתרומה תוכלו ללמוד לכאן לענין איסור כהונה כמבואר לעיל אך בלאו הכי אסור לישא אנדרוגינוס אף דאין חייב עליו מצד נקבותו מכל מקום אפשר איסורא איכא ואיכא למ"ד ביבמות פ' הערל דחייב עליו סקילה משני מקומות ואפשר לפי מה דפסק הר"מ דדרך נקבותו פטור אם כן נ"מ אם נפסל משום זונה לענין כהן. ולפמ"ש לעיל בדעת הר"מ דבאבר מת לאו ביאה כלל עיין בדבריו פ"א מהא"ב ודעתו דגם סריס חמה ביאתו בא"מ אם כן לפי דעת הר"מ דחופה דלא חזיא לביאה לא הוי חופה ע' מ"ל פ"ג מה' אישות הי"ג באורך. והנה הר"מ פ"ז מה' תרומות פסק דטומטום אינו מאכיל את אשתו בתרומה אפילו כשביציו מבחוץ שהוא ודאי זכר ובמ"ל כתב טעם הר"מ כמו בפחותה מג"ש דמבואר שם בגמ' דאינה אוכלת בתרומה כיון דאין לה ביאה אין לה חופה ע"כ טומטום אינו מאכיל אם כן למה כתב הר"מ הי"ד שם דסריס חמה מאכיל את אשתו וסריס חמה הוא ממעי אמו כמבואר בש"ס ביבמות והוא משנה מפורשת הא לדידי' אין ביאתו ביאה כלל כמו אשה פחות

מבג"ש אם כן אין לו חופה והוי ארוסה ואינה אוכלת ואפשר דמ"מ הוי קצת ביא' דלענין לאסר' על בעלה ולענין לפסול מן התרומה ומן הכהונה הוי ביאה כמ"ש לעיל הו"ל חופה דחזיא לביאה אבל פחותה מבג"ש אינו ביאה כלל אפילו לפוסלה מכהונה כמבואר בכ"מ וכאן ע"כ לא מיקרי ביאה כלל וצ"ע בענינים אלו. והנה במה שנסתפקתי לעיל בדין אנדרוגינוס דלענין זונה ללאו אין לוקין דהוא ס' זונה שמא זכר ואיסורא איכא בלא"ה. אך לפי המבואר במהריט"א הבאתיו בחיבורי זה דיש אנדרוגינוס שתוכל להוליד כאשה אם כן נ"מ אם הבנים הם ס' חללים אם כהן בא עליה אחר שנבעל לפסול ויש עוד נ"מ ואין כאן מקומו להאריך. וע"ל מצוה ר"ט בהרהמ"ח דהבא על אנדרוגינוס דרך נקבותו מכין אותו מכת מרדות מדרבנן נראה דהוא רק איסור דרבנן ואם נבעל הוי ספק דאורייתא וכ"כ הר"מ פ"א מהא"ב. וכבר הבאתי לעיל בשם הר"מ דהבא על השניות לא נעשית זונה אפילו מדרבנן דרבנן לא גזרו בזונה כלל וכן בכל קדושין דרבנן כגון חרש וחרשת וזינו אפילו תחת בעליהן מותרים לבעליהן אפילו הם כהנים וכן קטנה שהשיאה אחיה ואמה שקדושיה מדרבנן וזינתה מותרת אף לבעלה כהן וכ"ה בר"מ פ"ב מה' סוטה ה"ד ופ"ג מהל' א"ב ה"ב ועיין במ"ל פי"א מה' אישות ה"ח ד"ה ודע כו' חוץ מנתין וממזר דרבנן הם פוסלים מדרבנן כמ"ש לעיל:

מצוה רסז

סעיף א

שלא ישא כו'. עיין ר"מ פי"ט מהלכו' א"ב ואכתוב בקצרה דא' מפסולי כהונה הנבעל' לכהן הבנים ממנה חללים אם זכר הרי נתחלל מן הכהונה ודינו כדין זר לכ"ד כמבואר לקמן ואם היא בת היא חללה ולוקין לכהן הנושא אותה והיא בעצמה כגון אלמנה לכה"ג וגו"ח לכה"ד הם בעצמם מתחללים ואלמנה לכה"ג ואח"כ בא עליה כה"ד לוקין אותו משום לאו דחללה עי' בקדושין דט"ז דילפינן מלא יחלל זו שהיתה כשרה ונתחללה ורש"י בקדושין דף ע"ה ע"א ד"ה כ"ג באלמנה כתב דנפקא לי' דהיא עצמה מתחללת מלא יחלל למ"ד השניה מיותרת ודרשינן שני חילולין. ודבר זה מבואר בש"ס דתמור' וביבמות דף ט"ו ע"ב ד"ה היא עצמה כו' כתב מדכתיב לא כו' בעמיו זו אשתו. וע' מהרש"א בסנהדרין דף נ"א שגם שם פירש"י דלא יחלל שני חילולין במשמע ועמד ע"ז דזה סותר להש"ס קדושין ע"ש בשם מהרש"ל ומה שתירץ וע' מהרש"א יבמות דף ע"ו ובשער המלך מה שפלפל בזה. ודוקא אלמנה לכה"ג נתחללה אם בא עליה כה"ד אף דמותרת לו מטעם אלמנה מכל מקום נתחללה ואסורה עליו בלאו דחללה וכן גרושה

לכה"ד נתחללה ואם אח"ז בא עליה כה"ד לוקין משום גרושה ומשום חללה ואיסור חללה חל על איסור גרושה אף דאין אחע"א מכל מקום חללה הוי איסור מוסיף דנפסלה מן התרומה דבי נשא ע"ש בקדושין דע"ז אבל אם היתה זונה ונבעלה לכהן ואח"כ בא עליה כהן אחר או הוא אין לוקין משום חללה כי לאו דחללה אינו חל על זונה ולאו דזונה חל על הכל אף על חללה אף דחללה ג"כ פסולה לתרומה מכל מקום זנות הו"ל מוסיף כיון דשם זנות פוסל בישראל והוא מבואר שם בש"ס ור"מ פי"ז מה' א"ב וע"ש במ"מ ובהרהמ"ח מצוה רס"ח ולאו דוקא פסולי כהונה שאסורים בלאו לכהנים כגון אלמנה וגרושה וזונה הבנים חללים (אין) [ואף] היא עצמה אלא אף בעולה שאסורה לכה"ג רק באיסור עשה ובא עליה כהן גדול הבן או הבת חללים וגם היא בעצמה נתחללה וכה"ד הבא עלי' אחר כך עובר על לאו דחללה והוא מבואר שם בר"מ וביבמות דף נ"ט ע"ב דהלכה כראב"י דיש חלל מחייבי עשה ובעולה לכה"ג הולד חלל דולא יחל אכולהו קאי וע"ש בתוס' שהניחו בתימה למה לא ילקה כה"ג הבא על הבעולה מחמת לאו דולא יחלל כמבואר בקידושין דכה"ג שבא על אלמנה לוקין משום לאו דלא יחלל אם כן ה"נ ע"ש ולהר"מ יש חילוק בין ח"ל דכהונה ובין בעולה דהיא ח"ע דח"ל דכהונה נתחללו בביאה לבד אם כהן בא עליהם נתחללו וזרעו חללים אך בעולה לכה"ג דוקא אם הי' ע"י קדושין אבל בבעל כה"ג את הבעולה לא נתחללה וע"ש במ"מ כי לא הוזהר הכה"ג על הבעולה רק דרך נשואין שנאמר בתולה יקח אבל בבעילה לבד אינו מוזהר עליה יותר מאדם אחר ועיין במ"ל פי"ז דט"ו ד"ה שוב כו' שמביא ראי' להר"מ מיבמות דף ס"א וע"ש מביא חולקים על הר"מ דאף מבעיל' לחוד נתחלל' ומוזהר ע"ש ועבמ"ל פי"ט ה"ג ד"ה וכהן הביא סברת הרמב"ן דחלל' מח"ע אין כהן עובר על לאו אם בא עליה רק בעשה ע"ש מה שהקש' ע"ז ומה שפלפל בזה. ובמ"ל פי"ז מביא ד' הרמב"ן שדעתו כדעת רבינו דבעולת עצמו עובר גם כן כה"ג בעשה אך אם בא עליה אח"כ אפילו ע"י נשואין לא נתחלל' ואין הבנים חללי'. ובעיקר הדין אם בעולת עצמו עובר בעשה נביא לקמן במצוה של בתולה לכה"ג. וצריך עיון גדול על הרהמ"ח שלא הביא ד"ז דגם בעולה לכה"ג נתחללה דהלכה כראב"י שם בדף ס'. ולולא דמסתפינ' מחבראי וכ"ש מרבותי אמינא מלתא כיון דחזינן שם ביבמות דראב"י סובר ולא יחלל אכולהו קאי וחכ"א דאלה הפסיק הענין על כל פנים לד"ה לא קאי ולא יחלל רק אהנך דכתובים בפרשה דהיינו זונה וגרושה וחללה ובעולה אבל אם נבעלה לח"ל כגון לנתין או לשאר פסולים שהבאנו לעיל שיטת הראשונים דלא נקראת זונה רק דאסורה לכהונה מקרא דאיש זר וילפינן מתרומה ולשיטת התוס' לוקין על לאו זה ולהרמב"ן עה"ת אין לוקין אבל בכלל זונה אינה רק מקרא זה אם כן אינה

מכלל הכתובים בפרשה והלאו דלא יחלל לא קאי כלל ע"ז אם כן אינה נעשית חללה וגם הבנים אינם חללים כלל חוץ לשיטת הר"מ שכתבנו לעיל דהם בכלל זונה. וכן אם נבעלה באונס דכתבנו לעיל דיש סוברים דלא נקראת זונה רק מכל מקום פסולה לכהונה מקרא דאיש זר אם כן מן התורה לומר דנתחללה או הבנים כיון דלא יחלל לא עלי' קאי רק הוא לאו אחר כנ"ל בעזה"י. אך לא הבאתיו בכור הבחינה. והנה כתבנו לעיל דחללה אינה חל על איסור זונה ועי"ש בקדושין דאמרינן הו"ל גרושה אתוסף כו' ה"ל חללה ג"כ אתוסף איסור תרומה ה"ל זונה אתוסף כו' נראה להדיא דגרושה לכה"ד נעשית רק חללה ולא זונה אף דנבעלה לפסול לה דאי הוי זונה ג"כ אם כן ה"ל חללה וזונה והוי איסור ב"א ומזה הוציא הר"מ דינו לעיל שכתב דאלמנה וגרושה לכהן כיון דלא הוי לאו השוה בכל אינה נעשית זונה ולהסוברים דבח"ל אינה נעשית זונה ולוקין משום איש זר מכל מקום בגרושה שנבעלה לכהן אינו חייב עליה משום חללה ומשום איש זר כי לאותן שיטות אינו חייב משום איש זר כי לאו זר מעיקרא הוא כי קודם שהיתה גרושה היתה מותרת לו אך לשיטת ס' יראים שהבאנו לעיל דלדידי' חוץ מחזיר גרושתו הו"ל זר מעיקרו וס"ל דלוקין על לאו זה אם כן קשה אמאי בגרושה לכה"ד נתחללה בלבד ולמה לא נעשית פסולה מחמת איש זר ג"כ. אך מהש"ס דף ע"ז ע"א דילפינן דאלמנה לכה"ג נתחללה ע"ש נראה דלא הוי בכלל איש זר וג"כ מהך סברא כיון דלא הוי שוה בכל. והנה אם נעשית אח"כ זונה מבואר שם בש"ס דנתוסף איסור כיון דשם זנות פוסל בישראל ועיין בס' אבני מלואים כתב דוקא לשיטת הר"מ דאסורה משום זונה ה"ל שפיר א"מ אבל לשיטות הראשוני' דבח"ל אינה זונה רק משום איש זר אם כן אם היתה חללה ואח"כ נבעלה לא' מח"ל כגון נתין וממזר אין לוקין משום איש זר דאין איסור דמשום איש זר חל על חללה רק שם זנות חל כיון דשם זנות פוסל בישראל אבל זה לאו משום זנות ואינו חל. והנה לפמ"ש דחללה אינו חל על איסור זונה צ"ע בגמרא שם סוף ע"ב אר"א הלכך כהן הבא על אחותו זונה משוי לה חללה לא משוי לה דאין חללה אלא מפסולי כהונה חזר ובא עליה נעשית חללה. והנה קשה למנ"מ דנעשית חללה הא אף דנעשית חללה אין לוקין לכהן הבא עליה משום חללה כיון דהיתה זונה ואין איסור חללה חל על איסור זונה ולענין הבנים אף מכהן ראשון נעשים ממזרים ואין להם דין כהונה עיין באחרונים והארכנו לעיל. וזה נראה כונת קושית מהרי"ט שהובא בשער המלך פי"ז ומזה הוציא דינו הא דאין אחע"א דוקא לחייבו שנים אבל אם התרו בו משום האחרון לבד לוקה ע"ש מה שפלפל בדבריו ובס' טעם המלך הסיע ד' מהרי"ט שקושיתו היאך נעשית זונה והיאך יחול איסור זונה על אחותו ע"כ תמה על מהרי"ט דזונה הוי איסור מוסיף לכל כהן

ואחותו אינה אסורה רק לו ובמחכ"ת טעה בדברי מהרי"ט דקושייתו היא נהי דנעשית זונה מכל מקום אח"כ היאך נעשית חללה והיאך יחול איסור חללה על איסור זונה ותי' כסברת מהרי"ט. וע"ש עוד בש"ס דכה"ג שבא על אחותו אלמנה דאין לוקין משום אלמנה דאין איסור אלמנה חל על איסור אחות והר"מ השמיטו ובשער המלך כ' דהר"מ סובר דחייל אלמנה על אחותו דהוי איסור מוסיף למשוח מלחמה או כסברת הריטב"א דלכה"ג שנתמנה אח"כ או למשוח שעבר ע"ש בתוס' והר"מ סובר דבאיסור מוסיף חל אפילו קל על חמור ע"ש ואין כאן מקומו להאריך בדין אחע"א וא"כ לדעה זו אם כה"ג בא על אחותו אלמנה אם כן נתחללה וכה"ד הבא עליה אח"כ לוקה שנים משום זונה ואחותו דהוי ח"כ וגם נעשית חללה ע"י ביאת אחיה הכ"ג ושני האיסורים באים בב"א. ונ"ל דאף אם נאמר דאין איסור אלמנה חל על אחותו כיון דהוא קל על חמור או דליכא כ"ג או משוח מלחמה להסוברים דא"מ לא הוי אלא אם כן איתא בעולם החפץ שנתוסף איסור דלא כהריטב"א אם כן אין לוקין כה"ג הבא על אחותו אלמנה משום אלמנה מכל מקום נ"ל דנתחללה וחייב כהן אחר משום חללה ג"כ. ל"מ לדעת המהרי"ט דאם התרו בו משום אלמנה לחוד לוקין משום אלמנה כמו שכתבתי לעיל אם כן שם אלמנה חל על האשה אף דלא התרו בו משום אלמנה או דהתרו בו משום אחותו ג"כ דאין לוקין על אלמנה מכל מקום חללה לא תליא במלקות כלל דכל איסורי כהונה אף דלדעת הר"מ אין לוקין בבעל לחוד כמבואר לעיל מכל מקום נתחללה בביאה כמבואר פי"ט חוץ מבעולה חזינן אף דאין לוקין מכל מקום נתחללה וא"כ כאן נמי ואף למה שדחה שם בס' שעה"מ ד' מהרי"ט דאין לוקין על איסור השני בשום אופן מכל מקום כיון דמבואר ביבמות אף דאין אחע"א מכל מקום נ"מ לקברו בין רשעים גמורים אם כן האיסור חל רק דאין לוקין אם כן נתחללה דהחילול לא תלוי במלקות כמ"ש אף דאין לוקין בבעילה לחוד מכל מקום נתחללה אם כן ה"נ אף שאין לוקין מכל מקום נתחללה וכמו בעולה לכה"ג אף דהיא ח"ע נתחללה ואין תלוי במלקות כלל אם כן כהן חייב עליה אח"כ משום זונה ומשום חללה רק בש"ס מבואר דלכ"ג אין לוקין משום הלאו דאלמנה אבל מכל מקום נתחללה לענין כהן אחר דחייב עליה משום זונה ומשום חללה כנלע"ד ברור בעזה"י. ולפמ"ש דחללה אינו חל על איסור זונה צ"ע ברש"י קידושין דף ע"ז ד"ה והרי אלמנה כו' כתב וכן זונה מביאת פסולים שבא עליה כה"ד נקראת חללה ללקות עליה משום חללה דכל וכו' ואיני מבין היאך לוקין על זונה משום חללה דהיאך יחול איסור חללה על זונה כמבואר לעיל וצ"ע אם לא כס' מהרי"ט שמובא לעיל. אך בשער המלך שם [דחה] ד' מהרי"ט מכ"מ בתוס'.

והנה ע"כ ביארנו החללים הפסולים לכהונה מביאות אסורים. ויש עוד דאפילו מביאות כשרות הוולד חלל והיא נתחללה כגון חלל זכר שנשא אשה אף דמותרת לו אפילו כהנת מותרת להנשא לחלל מכל מקום הבנים חללים והיא משנה קידושין ע"ז והבת חללה גמורה דלוקין לכהן הבא עליה והבן חלל עד סוף כל הדורות וכן חלל פוסל את האשה בביאתו ע' יבמות ס"ט דילפינן מדכתיב לא יחלל זרעו מקיש זרעו לו מה הוא דהיינו כה"ג פוסל את האלמנה אף זרעו מן האלמנה דהיינו חלל פוסל את האשה וע' לעיל כתבתי דדעת הר"מ דחלל פוסל את האשה ולוקין לכהן הבא עליה משום זונה ודעת הראב"ד לפי מה שהבין במ"מ בתחלת דבריו דחלל אינו פוסל אשה לכהונה רק לתרומה ובסוף נטה דדעת הראב"ד גם כן דנפסלה לכהונה אך לא מטעם זונה רק מטעם חללה עמ"ל ובשער המלך שם. והנה עכו"ם ועבד שבאו על ישראלית היא עצמה נעשית זונה לכ"ע כמ"ש לעיל אך הוולד ישראלית מכו"ע מבואר ביבמות דלכ"ע פגום לכהונה מק"ו מאלמנה לכה"ג שהיא אין איסורה שוה בכל הוולד פגום זו שאיסורה שוה בכל אינו דין שהוולד פגום ואי דאלמנה בעצמה נתחללה ה"נ הנבעלת לעכו"ם ועבד נתחללה כו' אלמנה וגרושה כו' אח"ז מבואר שם דכמה אמוראים פסקו דעכו"ם ועבד הבא על ב"י כשרה. והנה דעת הרי"ף והרמב"ן דהנהו אמוראים מכשרי הוולד אף לכהונה ע"כ פסקו דהוי ספק פגומה והרא"ש כ' דאין ספיקו של הרי"ף דוחה ודאי של הש"ס כיון דהיא עצמה נתחללה אם כן ק"ו טוב הוא ע"כ פסולה ודאי לכהונה. ודעת הר"מ פט"ו מה' הנ"ל לפי שפי' הרב המגיד דודאי כשרה לכהונה ועיין באה"ע סי' ד' בב"ש כ' טעם הר"מ דהק"ו פריכא הוא דגר עמון ומצרי שני שבאו על בת ישראל וילדה בת דמבואר בש"ס פ' הערל דר"י סובר דהיא כשרה לכהונה אף דהוא ק"ו מאלמנה לכה"ג יליף שם מקרא אם כן גבי עכו"ם לאו ק"ו הוא דגר עמוני יוכיח אף שאיסור שוה בכל והיא בעצמה נתחללה כמבואר לעיל מכל מקום הוולד כשר לכהונה וכ"כ התוס' פ' הערל ומכל מקום צ"ע כיון דהק"ו מבואר בש"ס היאך נדחה ועיין בס' בית מאיר סי' ד'. ואפ"ל דדעתו כיון דהק"ו יש לו פירכא אם כן הדרן לכללא דאין חלל אלא מאיסורי כהונה כמבואר בש"ס קדושין אך דעת תוס' ביבמות ד' ט"ו ודמ"ד דהך כללא אינו [אלא] לחלל להאשה אבל להבנים שפיר ילפינן מק"ו ע"ש ועיין בנ"י ביבמות הטעם דביאת עכו"ם ועבד רחמנא אפקרי' לזרעו והולך אחר דידה לגמרי ול"ש פסול כהונה ובריטב"א קידושין פ' האומר כתב בשם רבו דהנך אמוראי דמכשרי הוולד לית להו הך דרשא דאלמנות וגירושין והנבעלת לעכו"ם כשרה לכהונה ושבויה דמבואר כ"פ דפסולה היינו לכ"ג מטעם בעולה ובשער המלך הקשה על זה מנשבית ופדיתיה ומהסוגיא דבכורות דביבמות סובר רבא דהוולד

כשר ושם פסק דכהנת שנבעלה לעכו"ם בנה חייב בחמשה סלעים מפני שנתחללה ע"ש והריטב"א מביא עוד שם דרבו חזר דדוקא הוולד כשר אבל היא עצמה נתחללה וע"ש עוד שמביא בשם ירושלמי דדוקא אם ילדה בת פגומה לכהונה אבל אם ילדה בן אינו חלל לפסול אשה או להיות בתו חללה כבת חלל זכר רק הבן כשר ע"ש. והנה הב"ש הכריע כיון דאיכא דיעות דהוולד כשר אם כן אם הוולד נשאת לכהן אין מוציאין מידו אם כן הוולד שהוליד ממנה אינה חללה כלל כמ"ש הרב המגיד פ"ט דין ד' כל שאין מוציאין ממנו מכ"ש שאין הוולד חלל. והרב המגיד פט"ו מביא בשם הרמב"ן דפסק דהוא ספק ומכל מקום אם נשאת לכהן אין מוציאין מידו ובמ"ל פי"ז ד"ז תמה ע"ז כיון שהרמב"ן כתב שהוולד ס' חלל אם כן אמאי אין מוציאין כי הוא ס' דאורייי כמו ס' זונה או גרושה המבואר שם בפי"ז דמוציאין מבעלה ע"ש בשער המלך שתי'. ואם כהן בא על גיורת ומשוחררת לדעת הר"מ והתוס' דהיא זונה דקרא אם כן הבנים חללים מן התורה עיין ר"מ אבל להראב"ד שהבאתי לעיל שהוא רק דברי קבלה מקרא דיחזקאל בתולת בת ישראל אם כן הוולד אינו חלל אלא מדרבנן ואפשר דאפילו מדרבנן אינו חלל כי הוא איסור חדש ולא מטעם זונה ואפשר דל"ג שיחלל כלל דבשלמא חלוצה כיון דגזרו רבנן אטו גרושה אם כן השוו גזירתם לשל תורה והוי גרושה מדרבנן אם כן הוולד חלל מדרבנן אבל זה אפשר דהוא איסור חדש ול"ג עליו כלל ענין חילול כמ"ש לעיל לענין הנבעלת מח"ל ע"ש והוי כמו בוגרת ומכ"ע דל"ג חילול כלל כמבואר לקמן אף דשם אם כנס אינו מוציא וכאן אף בדיעבד מוציאה מכל מקום אפשר דחללה ל"ג כיון דל"ד לאיסור תורה כלל וצ"ע:

והנה במצוה הקודמת כתב הרהמ"ח דהנבעלת לחלל בכלל זונה היא וכאן כתב במצוה זו דהיא חללה ג"כ הנבעלת לחללים וצ"ע דלהר"מ אין לוקין רק משום זונה ולהראב"ד כפי פי' הרב המגיד משום חללה. והנה בנדה אפילו בביאה שניה לא נתחללה דלא נעשית זונה ואינה איסורי כהונה ועיין ב"ש סי' ז' והבא על השניות לא נעשית זונה אפילו מדרבנן ולא נעשית חללה ג"כ כי אינה אם כן כמבואר בר"מ. ויבמה לשוק בביאה ראשונה אין הולד פגום כר"י ביבמות ובפרט כיון דהר"מ ל"ל ק"ו זה אך נעשית זונה וביאה שניה הולד חלל ע' ביבמות דף ט"ו וט"ז. ועיין במקנה פ' האומר שחקר דאם איזה מפ"כ כגון אלמנה לכ"ג וגו"ח לכה"ד נפלו לפניהם ליבום דמה"ת ע"ד לל"ת רק מדרבנן גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ובדיעבד קנאה כמבואר בר"מ אם כן מן התורה ביאת היתר היא אם נתחללה ואם הבנים חללים אם נימא כיון דביאת היתר היא ה"ל כמו ישראל שנשא א' מאלו דהבנים והיא לא נתחללה א"ד דמ"מ נתחללה והבנים

חללים ודעתו נוטה שם דהבנים אינם חללים רק מדרבנן כיון דרבנן אסרו ליבם והיא לא נתחללה. והביא ראיות אך יש לפקפק על ראיותיו למעיין. ואם כ"ג נשא בוגרת או מכ"ע לא נעשית חללה ואין הבנים חללים. והדינים כמו בזונה לענין בעל לחוד או צריך קידש דוקא למלקות ועיין לעיל במצוה הקודמת וכמו שנעשית זונה באבר מת כן לענין חללה. ובקדושין בלא בעילה לא נתחללה לד"ה אך אם נכנסה לחופה ג"כ כ' הר"מ וכן הרהמ"ח דנתחללה וסיימו שכל נשואה בחזקת בעולה וקצת חיסור לשון יש בדברי הרהמ"ח ועיין בסי' ז' בח"מ שכ' דאין סברא דאם העידו עדים שלא נבעלה דתתחלל מן התורה כיון דאין לוקין הכהן מחמת הלאו דאלמנה וגרושה אין סברא דתהי' חללה מן התורה ובתוך דבריו כתב דאם נתייחדה וליכא עדים דלא נבעלה לוקין אותם. ואני כתבתי הנלע"ד דאין לוקין על ח"ל אפילו ביחוד אחר הקדושין כי מלקות אינו אלא אם ראה כדרך המנאפים ומכל מקום כיון דחזקה זו מועיל לענין נשואין אם כן ממילא הוחזק ונתחללה ג"כ ע"ל באריכות ועיין בב"ש שהביא דעת התוס' דבחופה לחוד אף בלא ביאה נתחללה ע"ש. וע"ש ביבמות נ"ז בסוגיא דיש חופה לפסולות והוא אריכות גדול לברר ובשער המלך קונטרס חופת חתנים האריך לבאר שיטות אלו וגם דאלו החופות הם חופות אלמנה וגרושה ולדעת הירושלמי אין חופה לאלמנה הלין דכנסין ארמלין כו' וגם חופה בלא קדושין מבואר שם. ואם הכהן נשא ס' זונה או גרושה הולד ס' חלל ואם נשא חלוצה הולד חלל דרבנן והאשה ג"כ וצריך להוציאה אך בס' חלוצה דעת הר"מ פי"ז דאין מוציאין אותם וגם הבנים כשרים לגמרי ודעת הטור נראה דהבנים ס' חללים ועיין ב"ש חילק בין נשא ס' חלוצה כדי שלא יהיה צריך להוציאה ובין בעל ס' חלוצה דהבנים ס' חללים ובמ"ל שם דעתו אינו נוחה בחילוק זה ומגיה בדברי הטור. וס' חללים נותנים עלי' חומרי כהנים וחומרי ישראלים אינו אוכל בתרומה וקדשים ונושא נשים דוקא הכשירות לכהונה ואינו מטמא למתים ואם עבר על א' מאלו מכין אותו מ"מ. וחלל ודאי הרי הוא כזר לכ"ד ונושא גרושה ומטמא למתים. אך לענין עבודה שעבד דעת הר"מ דעבודתו כשרה ואינה מחוללת אפילו לאחר שנודע שהוא חלל וי"א דדוקא עבודה שעבד קודם שנודע גזירת הכתוב היא שכשרה אבל לאחר שנודע היא פסולה ואין כאן מקומו. וחלל דרבנן ג"כ נותנים עליו חומרי ישראל דאינו אוכל בתרומה אך אם נשא אשה מן הפסולות דעת התוס' והמ"ל דלוקין מלקות דאורייתא כי מן התורה כהן גמור הוא ודלא כהדרישה ע"ש.

והנה במה שנסתפקתי לעיל להשיטות שממזר כהן הוא זר לכל דבריו מה דינו לענין עבודה אי נימא דוקא כהן חלל עבודתו כשרה אבל ממזר גרע ועבודתו ג"כ פסולה. ועתה

האיר השי"ת את עיני ומצאתי במקנה דף ס"ו מביא בשם הרשב"א דממזר גרע ועבודתו פסולה והוא כתב דתלוי בשני הטעמים דמבואר שם למ"ד דילפינן מוהיתה לו ולזרעו כו' א' זרע כשר וא' זרע פסול אם כן אפילו ממזר ג"כ בכלל ועבודתו כשרה ולמאן דיליף מברך ה' חילו אפילו חולין שבך או מפסוק ובאת אל הכהן כו' הוא דוקא חללים אבל לא פס"ק וע"ש שכתב דלר"ע אליבא דר' ישבב דמן הכל הי' עושה ר"ע ממזרים אפילו מאלמנה לכה"ג וסובר שם דנמצא בן אלמנה וגרושה עבודתו כשרה מוכח דסובר דאף ממזר עבודתו כשרה והר"מ בהב"מ לא נקט אלא מטעם דברך ה' חילו ואין הירושלמי בידי. אבל ראיתי ברשב"א כתב דאף דרשא דזרעו אפילו פסול היינו דוקא פ"כ אבל פ"ק דהיינו ממזר לא מרבינן ע"ש. והנה הר"מ והרהמ"ח לא ציירו חלל דרבנן אלא בן חלוצה ובמ"ל הקשה למה לא ציירו ג"כ מכמה גרושות שהם דרבנן כגון ריח הגט שפוסל רק מדרבנן לכהונה וכגון קטנה הראויה למיאון שנתגרשה וכן חרש וחרשת שהגירושין אינו אלא דרבנן אם כן פסולות לכהונה והולד הוא חלל מדרבנן ולומר דס"ל דחכמים לא פסלו אלא היא עצמה אבל על הבנים לא גזרו כלל צ"ע מנין לו לרבינו זה והניח הדבר בצ"ת. ואם טומטום כהן קידש א' מהפסולות לכהונה ובקדושין לחוד אינה מתחללת אך לאחר קדושין הי' חופה ג"כ לשיטת הר"ם דנתחללה והיא בחזקת בעולה אם כן כאן לא נבעלה לא נתחללה ולשיטת התוס' דחופה בעצמה מחלל אם כן אפשר דהוי ס' חללה דלשיטת התוס' ביבמות שהבאנו לעיל טומטום יש לו חופה דראוי לקרוע ואם ביציו מבחוץ פוסל ודאי דחופתו חופה כיון דאפשר לקרוע ויהי' ראוי לביאה ולשיטת הר"מ בהלכות תרומות פ"ז דאינו חופה כלל אם כן כאן אינו פוסל ואפשר דלהחמיר סובר הר"מ דחופה פוסלת. וחופה קודם ג"ש וי"א צריך בירור ועמ"ל ה' אישות. ואם אנדרוגינוס כהן בא על פ"כ להסוברים דאנדרוגינוס הוי ס' זכר אם כן הוי ס' חללה ולהסוברים דהוי זכר ודאי אם כן ה"ל ודאי חללה וכבר ביארתי קצת לעיל. ואם חצי כהן וח"ע בא על גרושה וחללה אם כן הוי חללה וזונה ג"כ כי מצ"ע הוי זונה וזונה בכ"מ חל על חללה כמש"ל. אך אפילו בא על גרושה וגרושה לכהן נעשית רק חללה משום זונה כמ"ש לעיל מכל מקום צ"ע אם עושה אותה זונה כדין הנבעלה לעכו"ם ולעבד וצד חירות הוא כהן שעושה אותה חללה אם כן אם בא עליה אח"כ כהן אחר חייב עליה משום זונה וחללה ג"כ כי זונה וחללה באים בב"א ביאה א'. ובענין אחר לא משכחת לה זונה וחללה באים כאחד כי מפ"כ לא נעשית זונה כמבואר בר"מ וכמ"ש לעיל וגרושה מפס"ק כגון ממזרת מכל מקום אינה נעשית זונה וחללה כסברת המ"ל דפס"ק אינה

נעשית זונה כמ"ש לעיל. ובענין שכתבנו משכחת לה שפיר. וח"ע וח"כ ציירנו לעיל בחיבור זה:

סעיף ב

חלל שנשא כשרה כו' שהוולד כו'. כ"ה בקדושין ס"ו ועיין קדושין ע"ז דהש"ס מפיק מגז"ש דישראל שנשא חללה הוולד כשר ובפ"י הקשה למה לי קרא הא יש קדושין ואין עבירה הוולד הולך אחר הזכר ע"ש. והנה הבאתי לעיל דין עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל דהרי"ף מסופק אם היא פגומה לכהונה מחמת ק"ו מאלמנה לכ"ג והרא"ש כ' דק"ו טוב הוא והר"מ מכשיר לגמרי דהק"ו פריכא דגר עמון יוכיח והרמב"ן מביא בשם הירושלמי דוקא בת היא פגומה אבל לא בן ודעת הנ"י דהר"מ מכשיר דרחמנא אפקרי' לזרעו לגמרי ע"ש. ונ"ל ברור בעזה"י דכל עיקר מחלוקתם דוקא בכו"ע שבאו על בת ישראל דלאו חללה כיון דהוולד כשר כי אין קדושין והוולד הולך אחר דידה אם כן מן התורה יהי' פגום לכהונה כי היא לאו מפ"כ אלא רק מק"ו והק"ו יש לו פירכא ע"כ סוברים אותם שיטות דהוולד כשר ויש סוברים דהבן כשר ויש מסתפקים בדבר. אבל אם עכו"ם ועבד באו על חללה נראה ברור דהוולד חלל גמור דבשלמא בישראל שנשא חללה מן התורה אין הוולד הולך אחר פסול דידה כי הוולד הולך אחר הזכר או מהלימוד דה"א דלא יהי' הולך אחר הזכר כמ"ש הפ"י ע"כ נפקא לן מגז"ש דהולך אחר הזכר והוולד כשר אבל במקום שאינו הולך אחר הזכר כגון עכו"ם ועבד דהתורה גילתה דהוולד הולך אחר דידה אם כן הולך לגמרי אחריה כמו דהיא חללה כן הוולד חלל בין זכר ובין נקבה כי בישראל שבא עלי' עיקר הטעם דהולך אחר דידי' אבל במקום שאין אב כמו בנ"ד נראה ברור דהבן חלל ומחלל כמו כל חלל והבת היא חללה גמורה ללקות לכהן הבא עליה ככל חללות דעלמא דמה"ת לא יהיו חללים כיון שהיא חללה וכל פלוגתת הפוסקים היכי שהיא אינה חללה אם כן לא הי' ראוי להיות הוולד חלל לכהונה כיון דישראל גמור הוא ולא נולד מפ"כ אך מכח הק"ו הנ"ל ע"ז יש פלוגתא אבל אם האם חללה לית דין וכו' כיון דהוולד הולך אחר דידה הוולד ג"כ חלל גמור כנ"ל פשוט וברור ועתו"ס קדושין ס"ז ד"ה והרי. ואם חצי עבד וחצי כהן הוליד מישראלית מצד חלק העבדות הבן הולך אחר דידה והבן ישראל גמור לשיטות הנ"ל דבן מעכו"ם ועבד אינו פוסל לכהונה ומצד חלק החירות הוא הולך אחר אביו והוי כהן אם כן הולד אם הוא בן הוי חצי ישראל וחצי כהן וכגון שנתעברה מביאה ראשונה דאי מביאה שניה הלא היא נעשית זונה מחמת חלק העבדות אם כן הוולד שהוליד אח"כ הוא חצי ישראל מצד חלק העבדות וחצי חלל מצד חלק הכהונה וכן אם חצי כהן וח"ע בא על גרושה

הוולד הוי חצי ישראל וחצי חלל מצד העבדות הוא ישראל ומצד הכהונה כיון דהיא גרושה הוא חצי חלל ואם בא על בת ישראל הכשרה לכהונה הוולד חצי ישראל מצד העבדות הולך אחר דידה וחצי כהן מצד החירות הולך אחר דידי' אם הי' בביאה ראשונה אם כן ציירנו חצי כהן וח"מ וחצי ישראל וחצי חלל והם דברים נכונים כמבואר באה"ע בכה"ג חצי ממזר וחצי ישראל בסי' ד'.

וה"ה כל הכהנים מוזהרים על לאו זה אך כהן פ"ד וכ"ש כתבתי לעיל דיש שיטות דמותר לישא כל הנשים הפסולות לכהונה אפילו מן התורה כגון גרושה וחללה ויש שיטות דוקא גיורת דאינו מפורש בתורה ונראה לדעת זו אפילו אם תהא חללה גם כן כגון שבא על הזונה דהיינו גיורת שנעשית חללה ג"כ אף דאין אחע"א מכל מקום האיסור חל רק שאין לוקין כמבואר בש"ס כ"פ ונ"מ לקוברו בין רשעים גמורים מכל מקום מותר פ"ד וכ"ש לישא אותה כיון שזו אינו מפורש בתורה אם כן מה שנעשית חללה גם כן אינו מפורש בתורה כיון דהחללות בא מכח איסור שאינו מפורש בתורה לא חמור מן איסור זונה והוי הכל אינו מפורש ומותר פ"ד וכ"ש לישא אותה כנ"ל פשוט. ויש כדמות ראי' ג"כ דאל"ה משכחת לה חללה דחייל על זונה כגון גיורת שנבעלה לכהן דנתחללה דהו"ל איסור מוסיף דאיסור חללות מוסיף על איסור פ"ד וכ"ש ובש"ס שם משמע דאין חללות חל על זונה בשום פעם כנ"ל ויש לדחות. וגם נ"ל לשיטת הסוברים דלאו בקדושתו קאי ומותר אפילו בפ"כ דאורייתא אם כהן פ"ד וכ"ש נשא גרושה ישראלית ובכהן דעלמא לא נעשית זונה כמבואר רק חללה וכאן בודאי נעשית זונה מחמת דנבעלה לפד"כ דנעשית זונה כמבואר בר"מ או מחמת איש זר כנ"ל פשוט דלא נעשית חללה ללקות כהן אחר הבא עליה משום וחללה דבאו ב"א בביאתו כיון דמותר לישא אותה מחמת הגירושין הוי כמו ישראל שנשא גרושה דלא נתחללה ומכ"ש הוא מסברת המקנה שהבאתי לעיל דאם נדחה מחמת מ"ע דיבום לא נתחללה אף דשם רק נדחה ומכ"ש כאן דליכא איסור כלל שישא גרושה בודאי לא נתחללה ואין ראיה מרש"י ביבמות דפי' דאם ידעה משנעשה פד"כ נתחללה דבל"ז ד' תמוהים דשם איירי אפילו בב"י וכבר פי' הרשב"א דלאו דוקא אלא כוונתו דהיא זונה ע"ש אבל פוסל אותה משום זונה לתרומה ולכהונה אבל לא משום חללה כנלע"ד ברור בעזה"י. ולהסוברים דפד"כ כהן אסור בגרושה אם כן אם כהן פ"ד בא על הגרושה נעשית זונה מחמת דנבעלה לפד"כ וחללה נעשית לפי שהוא פ"כ אם כן זונה וחללה הם בב"א. וכבר כתבתי לעיל בדין ס' ממזר ונראה דאם אשה נבעלה לס' ממזר ג"כ לא נעשית ס' זונה דאורייתא כי התורה התירה ס' ממזר אם כן אינו בכלל זר כלל ואינה בכלל זונה. אך כיון דחז"ל אסרו ס' ממזר אם כן הוי כמו שנבעלה לממזר

דרבנן שהבאתי לעיל דנעשית זונה מדרבנן כמו נתין אם כן אח"כ בבא עליה כהן הוי הוולד חלל מדרבנן ועיין לשון הר"מ פי"ט מהא"ב הכ"ג כתב וה"ה אם נתערב ס' ממזר כו' שאשת ממזר ואשת החלל א' היא ועבאה"ע סי' ב' ובב"ש שם וצריך אריכות. ולכאור' אפשר כיון דחז"ל אסרו ס' ממזר לא מוכח שאסרו אותו בודאי מחמת הספק כמו גבינות של עכו"ם עביו"ד סי' ק"י אלא שחז"ל עשאו הספק הזה ככל הספיקות שאסורים אף שכאן מותר מן התורה אם כן ה"ל האשה הנבעלת רק ספק חללה דרבנן והוי כמו ס' חלוצה דאין מוציאין אותה מבעל' וגם אין הבנים ספק חללים כמבואר במ"מ אך מלשון הר"מ נראה קצת כמ"ש אך צ"ע רחב והשי"ת יגמור עלי. ומ"ש הרהמ"ח ס"ס באלמנת עיסה עיין ר"מ פי"ט הכ"ג ובב"ש סי' ב' ובאחרונים:

סעיף ג

אבל בזה"ז אין לוקין כו'. כבר כתבתי כ"פ שדבריו תמוהין דאף בזמן שאין דנין ד"נ מכל מקום מלקין אותו אם יש סמוכין כמבואר בר"מ ה' סנהדרין ע"ש:

מצוה רסח

סעיף א

שלא ישא כו'. הנה לא הביא הרהמ"ח דין ריח הגט שפוסל לכהונה דהיינו אם אמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכ"א אף דאסורה לעלמא באיסור א"א וגם אם מת אח"כ מותרת ליבם מכל מקום פוסל מן הכהונה והוא ביבמות דצ"ד ובפ' המגרש ודעת הפוסקים דמדאורייתא פסולה לכהונה חוץ מהר"מ דפוסק פ"י מה"ג דהגט הנ"ל פוסל רק מדרבנן לכהונה ודרשה דגרושה מאישה הוא אסמכתא ובמ"מ תמה עליו מפ' המגרש דמוכח שהוא דאורייתא וע"ש מה שתירץ. ואפשר דיצא להר"מ מסוגיא דקדושין דמבואר שם דוקא אלמנה גרושה חללה זונה כסדר הזה חייב עכאו"א דהוי איסור מוסיף אבל בהיפך אינו חל ע"ש דע"ז ע"ב. וא"א דריח הגט פוסל מדאורייתא אם כן משכחת לה גרושה ואח"כ נתאלמנה שיהי' כה"ג חייב עליה שנים משום גרושה ומשום אלמנה אף דאין איסור אלמנה חל על איסור גרושה ע"ש ובר"מ פי"ז דאינו איסור מוסיף מכל מקום בנתגרשה בריח הגט מבעלה ישראל אם כן פסולה לכהונה ומכל מקום עתה בעודה א"א אין חל איסור גרושה לכה"ד כי לא יכול איסור גרושה לחול על איסור א"א כי באמת כא"א היא לכ"ד ואח"ז מת בעלה ובשעה שמת חל איסור גרושה דמתלי תלי וקאי כמבואר ביבמות וגם איסור אלמנה אם כן ברגע זו שמת בעלה חלו אלמנה וגרושה בב"א אם כן משכחת לה גרושה מקודם ואח"כ נתאלמנה ויהי' כה"ג מחייב עליה משום

שני לאוין. אע"כ דריח הגט אין פוסל כלל מדאורייתא וגרושה גמורה ואח"כ אלמנה לא משכחת לה דחייל דאינו מוסיף ולא כולל ולא ב"א. וכ"ת מכל מקום משכחת לה דיהי' חל זונה ואח"כ חללה כגון דזינתה תחת בעלה כהן והיתה גרושה קודם וא"כ אין זונה חל על כהנים אחרים מחמת א"א ובעלה בא עליה אחר שנעשית זונה דנעשית חללה וג"כ לא חל נגד כהנים אחרים ומוסיף לגבי בעלה ליכא דהיא גרושה כבר ובלא זה אסורה עליו ואח"ז שנתגרשה מבעלה באו זונה וחללה בב"א. ז"א דזינתה חל בעודה תחת בעלה דהוי איסור מוסיף דשם זנות פוסל אף לבעלה כמבואר שם ובאיסור מוסיף אפילו קל על חמור חייל כמבואר להדיא בשער המלך שם שזה דעת הר"מ אם כן זונה חל תיכף ואין איסור חללה חל. וכ"ת דאיסור גרושה יכול לחול ג"כ בעודה א"א כי גרושה מוסיף הוא לאחר שתתאלמן תהיה אסורה אם כן חל עתה נמי. ז"א דהר"מ לשיטתו בהלכות שבועות פ"ד ה"י דאם אמר שבועה שלא אוכל ככר זו היום ואח"כ אמר שבועה שלא אוכלנה אף דשבועה אחרונה מוסיף על אחר אותו יום מכל מקום לא הוי איסור מוסיף כי לא הוי א"מ אלא מה שמוסיף איסור תיכף בעוד האיסור הראשון קיים אבל מה שמוסיף לאח"ז בזמן שלא יהי' איסור הראשון עליו לא נקרא איסור מוסיף וע"ש בראב"ד שדעתו שזה נקרא א"מ. ועיין בכסף משנה ובשער המלך מה שהביא בשם רדב"ז וכתב שדעת הריטב"א ג"כ כדעת הר"מ. והרהמ"ח לא גילה דעתו בריח הגט אי היא דאורייתא או דרבנן ודוקא אם אמר לה בלשון הנ"ל הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם דזהו לכ"ע הוי גרושה מאישה ופוסל לכהונה אבל באומר לה ה"א מותרת לכל אדם חוץ מפלוני דג"כ אינו גט כלל להתירה לעלמא נראה מהירושלמי מובא ברשב"א פ' המגרש ובב"ש סי' קל"ז דגט כזה אינו פוסל אפילו מן הכהונה והרשב"א הניח ד' הירושלמי בצ"ע וגם הב"ש דעתו דפסלה מן הכהונה. והנה אם נתן לה גט על תנאי שעומדת באיסור כל ימיה כגון שלא תשתה יין לעולם דגם כן אינו גט דעת הב"ש סי' קמ"ז וסי' ק"נ דגט כזה אינו פוסל לכהונה דגרע מחוץ. אבל בס' בית מאיר השיג עליו וכ' דהנהו גיטין דאינם גט מחמת דלאו כריתות הוא עדיף מגט דאי את מותרת לכל אדם דודאי לאו כריתות הוא ומכל מקום פוסל לכהונה ה"נ פוסל מן הכהונה ע"ש. ואם נתן לה גט ע"ת ולא נתקיים התנאי אין זה אפילו ריח הגט כ"ה בר"מ ובאה"ע סי' ו'. ואם קידש ח"ש וחב"ח דהוי ש"ח והחב"ח שלה היא בת ישראל ואח"ז גירש' ובא עליה כהן אני מסופק אי לוקין לכהן משום גרושה אפשר דלאו דגרושה אינו אלא שנתגרשה מאיסור א"א דהוי חיוב מיתה וניתרת לעלמ' בגט הוי גרושה אבל ש"ח דהקדושין לא היו תופסין לאיסור מיתה כלל רק לאשם כמבואר לעיל אפשר דלא מיקרי גרושה גמורה

לחייב כהן משום לאו דגרושה וע' יבמות נ"ט וצ"ע. ואפשר דלא גרע מריח הגט אף דאין פועל כלום הוי גרושה אך להר"מ דסובר דהוא רק דרבנן ובפרט שם איכא קרא גרושה מאישה אבל כאן אפשר דלא הוי גרושה וגם אם קידש ח"ש וחב"ח ומת אני מסופק אם כה"ג לוקה משום לאו דאלמנה דהיה סבר' בגמ' שם דאף מן האירוסין לא נקראת אלמנה רק מסקינן דיליף מגרושה וא"כ כאן אפשר דאינה בכלל אלמנה ולא בכלל גרושה וכבר ביארתי לעיל אם כהן חייב על חלק השפחות מלאו דזונה וצ"ע. ועיין בח"מ סי' מ"ד דעתו דאם גירש ח"ש וחב"ח ונתקדשה לאחר ואח"ז גירש השני או מת אינה אסורה לראשון משום מחזיר גרושתו כיון דלא היתה א"א גמורה אצל הראשון אם כן ה"נ אינה נקראת גרושה גמורה אצל כהן וצ"ע. והנה הרהמ"ח כ' דין גרושה דרבנן כגון קטנה וכו' ובודאי ה"ה כל הגרושות שמדרבנן צריכות גט בודאי נפסלה לכהונה כגון חרש וחרשת שקדושין תופסין מדרבנן נפסלו מדרבנן אם נתגרשו וכ"ה במ"ל פרק י"ט ה"ח. ואם כהן פ"ד וכ"ש מותר בגרושה כתבתי לעיל ואם אנדרוגינוס וטומטום קידש וגירש הוי ספק או בטומטום וביציו מבחוץ הוי ודאי גרושה הכל כמו במצות הקודמות:

סעיף ב

והחזירה כו'. דעת הר"מ כפי שהבין הטור דוקא מיאון דידי' מבטל גט דידי' אבל אם הוא גירשה ונשאת לאחר ומיאנה באחר אסורה לכהונה דלא אתי מיאון דחברי' ומבטל גט דידי' אבל דעת הטור בסי' ו' דגם מיאון דחברי' מבטל גט דידי' ומותרת לכהונה ומובא בש"ע שם שני הדיעות והב"ח פסק שאם נשאת לכהן לא תצא ע"ש בב"ש. ונראה פשוט דגט קטנה פוסלה מן הכהונה אפילו בריח הגט כנ"ל דכל דתיקון רבנן כו' אפילו אם נאמר דריח הגט פוסל מדרבנן מכל מקום לא חלקו רבנן בתקנתם וכ"נ דלא מצינו להפוסקים שחילקו בזה. (ולכאורה נראה כמו שמבואר באה"ע סי' יו"ד ובר"מ פי"א מה"ג דאם פקח גירש אשתו הפיקחת ונתקדשה לחרש ונתגרשה מותרת לחזור לבעלה הפקח דחז"ל לא תיקנו נשואין לחרש להורעת כח הפקח ולא הוי מח"ג וצ"ע). והנה גט יבמין דמבואר ביבמות דאפילו ריח הגט פוסל על האחין וכ"פ הר"מ ה' יבום ובש"ע אה"ע בפשיטות נראה דפוסל לכהונה ג"כ מדרבנן אם מת היבם אף על פי שעיקר הגט יבמין לא התירה כלל מכל מקום כיון דחז"ל גזרו בזה משום גט פוסל נמי לכהונה מדרבנן וע"ש ביבמות דף הנ"ל ונראה ג"כ דאם יבם עשה מאמר ביבמתו ונתן גט בפירוש למאמרו דמבואר שם בסי' ק"ע די"א דהותרה אף לבעל הגט דמאי דעביד שקיל מכל מקום פסולה לכהונה מדרבנן כיון דהגט פועל דהותרה לו ולאחין אם כן הוי כמו גט דעלמא דפוסל מן הכהונה ואם היבמין כהנים אסורה לו כנ"ל אף על פי שלא מצאתי

דין זה בפירוש דגט יבמין פוסל מן הכהונה נ"ל כן מצד הסברא. והנה במה שהבאתי לעיל בשם המ"ל פי"ט מהא"ב ופי"א מה' אישות דזונה מדרבנן לא גזרו בכהן ומביא ראיה מדברי הר"מ גבי שניות ע"כ כתב בה' אישות דחרשת אשת הפקח אפילו הוא כהן מותרת לו ומביא ראי' ג"כ מדברי הר"מ פ"ב מה' סוטה ופ"ג מהא"ב שכתב דקטנה בת מיאון שזינתה מותרת אפילו לבעלה כהן כעת מצאתי בס' בית מאיר סי' מ"ד פקפק בזה על אשת פקח והיא חרשת דאתי לאחלופי בקדושי דאוריית' אסורה על הכהן ומקטנה שזינתה אין ראיה דדעת מהרי"ט דקטנה לא נאסרת אפילו על בעלה כהן כי הזנות היא בעצמה המיאון בבעלה ע"כ מותרת לו וכ' שלפ"ז קטנה שנתקדשה למיאון וגדלה תחתיו ולא נבעלה דמ"מ א"י למאן אם כן נאסרת על בעלה הכהן אף דקידושיה מדרבנן וכן חרש וחרשת ויש להאריך בזה ואין כאן מקומו:

סעיף ג

אבל כנס ס' חלוצה כו'. כ"ה בר"מ לכתחלה הא ס' דרבנן לקולא ולענין הבנים כתבתי לעיל בשם הר"מ דהבנים כשרים גמורים:

סעיף ד

ואפילו כ"ג כו'. היינו באלמנה אבל בגרושה א"ח אלא א' בקידש ובעל דאינו חייב משום לא יחלל בג' נשים כמ"ש לעיל:

סעיף ה

ופעמים יתחייב כה"ג כו'. כ"ה בש"ס קדושין והבאנו לעיל וכ"כ הר"מ פי"ז. ונ"פ מ"ש הר"מ דאם כ"ג בא עליה חייב ד' מלקות היינו דוקא בקידש ובעל אח"כ אבל בבעל לחוד א"ח כלל מלקות כמ"ש לעיל דכ"ג בג' נשים א"ח בבעל לחוד דמשום לאו דלא יחלל אינו חייב כיון דמחוללת ועומדת אף על פי שכתבתי לעיל דכה"ג חייב בביאה לבד באלמנה כאן פטור מכלום אף על ביאת האלמנה דבשלמא באלמנה לחוד חייב משום דמחלל אותה אף לכה"ד כמבואר שם אבל כשהיא גרושה גם כן דמחוללת ועומדת אם כן אינו חייב אף על האלמנות שבה משום לא יחלל כיון דמחוללת ע"כ כאן בבעל לחוד אינו חייב כלום רק מיירי בקידש ובעל דחייב על כל איסור שבה מלקות משום לא יקח והר"מ והרהמ"ח מניינא אתי לאשמועינן דא"ח רק ד' אף דכתב לעיל דכ"ג באלמנה לאחר קדושין חייב ב' מלקות אם כן לחייב כאן ה' מלקות אבל באמת כמ"ש דבשלמא באלמנה לחוד חייב משום לא יקח ולא יחלל אבל כשנתוסף איסור גרושה אם כן א"ע בלא יחלל רק בלא יקח כי היא מחוללת ועומדת. אם כן באלמנה ונעשית גרושה בכ"ג ובעל לבד תוספת היא קולא עליו דא"ח כלל ובקידש נהי דחייב שנים מכל מקום קודם

שנעשית גרושה ג"כ הי' חייב שנים אך דנ"מ דאז הי' צריך להתרות משום לא יקח ולא יחלל ועתה אין להתרות בו משום לא יחלל רק משום לא יקח אלמנה וגרושה וז"פ ואינו ענין להא דמבואר וכי איסור הראשון להיכן הלך דכאן דעיקר האיסור הי' משום חילול דידה ועתה כשהיא מחוללת בל"ז בודאי א"ע כלל בלאו הזה כנ"ל בעזה"י.

והנה לא נתבאר אם איסור אלמנה לכ"ג חל על איסור בעולה כגון אם היתה בעולה קודם שנתקדשה ואח"ז נתקדשה ונתארמלה. והנה דעת התוס' בשבועות בסוגיא דא"כ דאין איסור לאו חל על עשה וכ"ה סברת כמה ראשונים אם כן לכאורה אין איסור אלמנה חל ואין לוקין משום לאו דאלמנה. והנה לדעת הר"מ דכ"ג אינו מוזהר על בעולה בלא קדושין אם כן בודאי חל איסור אלמנה כי הוא איסור מוסיף דעל ביאה לחוד לוקין מטעם אלמנה כמבואר ועל איסור ביאה אינו מוזהר כלל. אך לדעת החולקים על הר"מ דגם בעולה מוזהר בביאה לחוד אם כן לפ"ז אין איסור אלמנה חל אם היתה בעולה מקודם וכן אם איסור אלמנה קדים אין איסור בעולה חל לכ"ע. אך בזה אין נ"מ כיון דעל עשה אין לוקין בל"ז ואיסור הראשון לא פקע וע' יבמות כ"א מבואר דכ"ג חולץ ואינו מייבם ומקשה קפסיק ותני ל"ש מן האירוסין ל"ש מן הנשואין בשלמא מן הנשואין אין עדל"ת ועשה אלא מה"א וכו'. ולכאורה גם מן הנשואין משכחת לה דלא יעבור על הל"ת כגון דנבעלה תחת בעלה והי' איסור בעולה ובשעת מיתה לא חל איסור אלמנה. אך באמת אף בלא הל"ת דאלמנה אינו דוחה מחמת עשה דבעולה מחמת דאין עשה דוחה עשה אך לישנא דהגמרא קשה אך באמת דהבעולה תחת בעלה לא חל כלל לגבי כה"ג מחמת איסור א"א אלא בשעה שמת וא"כ חל איסור בעולה ואלמנה בב"א. אך באמת על כל פנים משכחת לה גם באלמנה מן הנשואין כגון דהיתה בעולה מקודם אם כן אינו חל איסור אלמנה ואי דבעולה איסור עשה ואין עשה דוחה עשה הא לפי דעת הרשב"א מובא במ"ל הלכות נערה בתולה דלאו הבא מכ"ע לא עדיף מלאו ועשה דחי' לי' והובא לעיל בח"ז. וגם משכחת לה מן הנשואין אם היתה אלמנה מן האירוסין קודם שנשאת לאחיו של כה"ג וא"כ כשנשאת לזה לא חל איסור בעולה וא"כ גם מן הנשואין משכחת לה שלא יהי' אלא הלאו והעשה ידחה את הלאו. אך באמת צריך לפרש לדעת הרשב"א דלאו הבמ"ע נדחה מפני עשה עכצ"ל קושית הש"ס דאין עשה דחי עשה ולא תעשה אף דעשה כזו נדחה מכל מקום הוו שני לאוין ואין שני לאוין נדחין מפני עשה והאריכו בזה האחרונים וע"ל בח"ז. אם כן נהי דאינו חל איסור על חבירו מכל מקום אי אמרינן דידחה ל"ת כיון דידחה הל"ת א' יחול עליו הל"ת או העשה האחרת כמבואר דאחות אשה מתלי תלי וקאי אם כן צריך לדחות שני הלאוין ואינו דוחה. אך באמת אינו דומה

כפי מה שהסברתי סברא זו דאין עשה דוחה ב' לאוין על פי ד' הר"ן ביומא לענין פ"נ דשבת קיל מאיסור נבלה כיון דנבל' איסורין הרבה ואיסורין הרבה חמור מאיסור א' אפילו איסור סקילה ע"ש אם כן כיון דקיימא לן דאין עדל"ת שיש בה כרת אם כן ב' לאוין חמירי מלאו א' שיש בו כרת ע"כ לא דחי וזה שייך דאם ב' הלאוין עומדין נגד העשה הוי חמור אבל כאן בפני העשה אינו עומד אלא איסור א' כי איסור השני אינו חל רק אחר שידחה יתעורר עוד הלאו האחרון אם כן ל"ד לזה ואפשר דנדחה בכה"ג. אך נראה כיון דלדעת הרשב"א צ"ל דאף לאו הבמ"ע אף דאין בו מלקות מכל מקום עם לאו אחר הוי כב' לאוין לענין דאינו נדחה מפני עשה כמו כאן אלמנה מן הנשואין אם כן אף דאין אחע"א מכל מקום נ"מ לקברו בין רשעים גמורים אם כן אף שאין חל ואין לוקין מכל מקום אין נדחה מפני העשה ויש בזה אריכות אך אין כאן מקומו. ובהיותי בזה ראיתי בס' פמ"ג בפתיחה לה' שחיטה ד"ה ומדי דברי בו זכור כו' תמה על המ"ל פי"ט שהבאתי לעיל דבפסולי קהל ל"ש זונה וכ' והיאך יפרש ד' הר"מ פי"ח ה"ב שכ' דמחייבי עשה הוא זונה והלא חייבי עשה לא משכחת לה אלא מצרי ואדומי ובעולה וצרת חליצתו ולשיטת המ"ל לא נעשית זונה ע"ש. ובמחכ"ת שגיאה זו פלטה קולמסו ומה ענין ד' המ"ל לד' הר"מ דהמ"ל סובר דאם האשה היא מצרית ואדומית מפ"ק לא חל עלה שם זונה אבל הר"מ כתב דהנבעלת לח"ע היינו ישראלית ונבעלה לממזר או לח"ע היינו לזכר מצרי ואדומי בודאי האשה הישראלית נעשית זונה רק אם האשה מפ"ק לא נעשית זונה וז"פ ובודאי הקולמס פולטתו:

מצוה רסט

סעיף א

לקדש זרע אהרן כו' לקרבן כו' ולהקדימם כו'. דין זה מבואר בר"מ פ"ד מה' כלי המקדש ולא הביא זה דאם מיאן יקדשהו בע"כ והיא ברייתא בספרא והובא בש"ס דילן יבמות פ"ח ע"ב וע"ש דמה שמצוה לקדשו בע"כ היינו אם נושא נשים פסולות או מטמא למתים ערש"י שם ובש"ס מקשה על רב דרב סובר שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת דאם ניסת לא' מעדיה ואומרת ברי לא תצא מברייתא זו וקדשתו אם לא רצה דופנו ה"ד אי בלא ניסת לא' מעידיה פשיטא ופירש"י דבודאי באיסור מפורסם או אפילו ס' איסור לא צריך קרא דכפינן לי' דודאי כפינן לי' אלא לאו בניסת לא' מעידיה ומשני איסור כהונה שאני ואבע"א מאי דופנו בעדים ע"ש ברש"י דג"כ לענין קדושת כהונה ואב"א ר' מנחם בר"י היא. והנה לתי' א' איסור כהונה שאני יש חילוק אם ניסת לישראל לא תצא אך

לכהן אם ניסת תצא ועיין בתורת חסד כללי הש"ס מביא דאב"א הוי כמו איכא דאמרי והיכי דיש שני אבע"א או א"ד יש הרבה שיטות ויש הרבה פוסקים כסתמת הש"ס ויש פוסקים לחומרא באיסור דאורייתא אם כן ק"ל כיון דתי' הא' הוא סתמא והתי' הב' והג' הוא אב"א אם כן בכהן כה"ג תצא ובאמת לא ראיתי בשום פוסק שיביא דין זה. והנה לברר שיטת הר"מ בענין א"ד ואב"א צ"ע רב. והנה הרהמ"ח מביא דין זה דבע"כ גם לפתוח ראשון. נראה מדבריו דגם לענין כבוד הכהן לפתוח לא מהני מחילה ועאו"ח סי' קכ"ח מביא הרמ"א דאסור לשמש בכהן אבל אם מחל מותר והוא מהמרדכי דמעשה שיצק כהן מים ע"י ר"ת ושאלו אותו דהרי אסור לשמש כו' והשיב הר' פטר דאם מחל שרי ומביא ראי' מע"ע כהן דמבוא' בקדושין דנמכר ואינו נרצע מחמת דנעשה בע"מ משמע דבלאו הכי שרי מחמת שמוחל והנה גם בהגמי"י ה' עבדים פ"ג ה"ח כ"כ ובמ"ל שם משמע שהבין דכוונת קושיתו איך נמכר העבד הכהן ולכאורה על תחלת המכר דמכרוהו ב"ד לא יספיקו התי' של ה"ר פטר דמוחל דבאמת נמכר בע"כ בגנבתו ואינו מוחל ומוכר עצמו אינו נרצע כלל. ונראה דהר"פ לא קשי' לי' מתחלת המכירה כיון דנמכר בגנבתו אם כן הוא בעל עבירה ואינו ראוי לכבוד כמבואר בד' הרהמ"ח אף דעשה תשובה מכל מקום כ"ז שלא שלם הגנבה והתורה נתנה רשות למכרו ואם אינו רוצה ואינו מוחל ה"ל רשע דאינו רוצה לשלם אם כן שפיר נמכר בע"כ אלא דלאחר שש שהוא א"ח בעד הגנבה וא"כ עשה תשובה וראוי לכבוד אם כן למה מיעטי' התור' אותו מרציעה דבלאו הכי לא יעבוד בו האדון וע"ז ראייתו טוב' דיכול למחול כיון דאז בשעת רציעה אי לאו דמיעטה התורה הי' נרצע ועבדו לעול' כיון דהי' מרצונו הטוב ויכול למחול. אע"ג דנראה דדוקא אם עושה עבירות כגון דנושא פ"כ או מטמא אז אין חיוב לכבדו אבל בשאר עבירות אפשר דראוי לכבדו אך באמת סברא היא דלא עדיף מכיבוד או"א דאם אינו עושה מעשה עמך פטור מכיבוד אם כן ה"נ אם הוא בעל עבירות א"ח לכבדו. והנה הט"ז מקשה שם על סברת הר"פ דאי יכול למחול ימחול ג"כ על נשיאת נשים פסולות ומסיק שם דל"מ מחילת הכהן רק ביש לו הנאה כו' אבל מחילה ל"מ ובאמת מבואר בגיטין נ"ט דאי לאו משום דרכי שלום הי' יכול הכהן למחול ע"כ. וע"ש במרדכי כתב בפי' דמשם ראיה דיכול הכהן למחול ע"כ כמו ת"ח שמוחל ע"כ דהכהונה דילי' והדרוש של וקדשתו בע"כ הוא דוקא לנושא נשים פסולות או מטמא למתים דאטו אם כהן לא יטול מנה יפה יכנו עבור זה אדרבא שונא מתנות יחי' ע"ש באריכות. והנה לפ"ז ניחא שלא הביא הר"מ דין זה דבע"כ כיון שלענין נשיאת נשים פסולות מבואר ביבמות דל"צ קרא והברייתא אוקמיה שם כר' מנחם בר"י והר"מ פסק בה' גירושין דתרי ותרי לא תצא

ולא כרמב"י ולא ס"ל כתי' הא' דפסול כהונה שאני ממילא לא קי"ל כהברייתא הזאת דבודאי פסול כופין וא"צ קרא ולענין קידוש בע"כ לענין כבוד ל"ש קידוש בע"כ דיכול למחול כדברי המרדכי. אך דעת הרהמ"ח דגם לענין כבוד הוא בע"כ נראה מדבריו דאינו מועיל מחילה כדעת הט"ז אם כן צ"ע למה אוקמי' לברייתא וקדשתו בע"כ כרמב"י אמאי לא אוקמי' לענין כבוד. וגם מצד הסברא שהביא שם המרדכי נראה דהכהן יכול למחול ע"כ. והנה גם על המרדכי שם קצ"ע שכ' דבכיבוד אינו בע"כ אע"ג דיליף מוקדשתו דוקא נשים פסולות דרשינן מוקדשתו ובאמת לדידן דאין אנו מחלקין כלל בין תרי ותרי בין ישראל לכהן וסמכינן אתי' בתרא דרמב"י אתיא הברייתא אם כן גם נשים פסולות לא דרשינן מקרא וקדשתו דפסולות גמורות א"צ קרא ע"ש ביבמות.

והנה הרהמ"ח מביא בשם ספרא דיהי' קודש לרבות בעלי מומין אף על פי שא"ר להקריב לחם אלהיהם מכל מקום הוא בכלל מצוה זו והר"מ שם מביא דמ"ע לקדשו ומביא רק הקרא וקדשתו כי את לחם כו' נראה דבע"מ אינו בכלל זה וצ"ע כיון שמבואר בספרא מריבוי דגם בע"מ בכלל. והנה חללים ודאי אינם מצווים לכבדם דהרי הם כזרים לכ"ד. והנה המ"א סימן רפ"ב כתב מסברתו דכהן קטן אינו מצוה לקדשו דאינו ראוי לעבודה ובאמת כאן מבואר להיפוך אף דאינו ראוי לעבוד' מצוה לכבדו וגם קטן אוכל קדשים כמו בע"מ אך שאינו בחלוקה כמבואר בזבחים ובר"מ ע"כ נ"ל לפי דעת הרהמ"ח דגם קטן וחרש מצוה לכבדם. והנה כהן פ"ד וכ"ש נ"ל דג"כ מצוה לכבדם. אך לשיטת הפוסקים דמותר אף בנשים פסולות מן התורה כמבואר לעיל מכל מקום דוקא לענין קדושת הזיווג אבל הוא אוכל בקדשים ככל בע"מ כמבואר בתורה וכתות כו' עי' בח"מ אם כן הוי כמו בע"מ ומצוה לכבדו. ואפ"ל דהא דהר"מ אינו מביא דין זה דהספרא דאף בע"מ מצוה לקדשו אפשר דיצא לו כן מן הגמר' הנ"ל דממעט ע"ע שלא יהי' נרצע מן הפ' ושב אל משפחתו וזה נעשה בע"מ והי' קשה לי' קושית הראשונים בלאו הקרא הא א"א לעבוד עמו ולא ניחא לי' בתי' שהוא מוחל דז"פ דמחילה כזו כמו כיבוד או"א בכל פעם יכול לחזור מן המחילה כי כ"ד דלאו ממון יכול בכ"פ לחזור עמ"ל פ"ח מה' אישות ה"י ע"כ יצא לו להר"מ דבע"מ אין מצוה לקדשו אם כן אי לא מיעט הקרא ה"א דנרצע וכיון דנרצע נעשה בע"מ אם כן הוא עבד עולם ורשאי להשתמש בו אבל אי אמרינן דאף בע"מ אינו רשאי להשתמש בו הדק"ל בלאו מיעוט ל"ל הרציעה כיון דלא יכול להחזיקו לעבד עולם. אך מכל מקום צ"ע דידוע דאין דרך רבינו הגדול לדחות ברייתא מפורשת מכח קושיא ותי' וצ"ע. ועמ"ל ה' עבדים פ"ג ה"ח מביא תי' בשם הסמ"ג אקושיא דהיאך נמכר דבשכר שרי להשתמש. ובאמת לפמ"ש דעיקר הקושיא בשעת הרציעה היאך יכול

לעבוד אח"כ אין התירוץ הזה מספיק כי אחר ההרצעה עובד בחנם. וצ"ל דכוונת הסמ"ג נמי כן כיון דבשכר שרי נראה דמחמת שמוחל אם כן בחנם נמי אם מוחל מהני. וע"ש עוד שכתב בשם מהר"ש יפה דבכהן שאינו מיוחס מותר להשתמש בו והוא פקפק בדבר וגם ממעשה שיצק ע"י ר"ת ומהגהות רמ"א מפורש דאף בזה"ז אף שאין לנו כהן מיוחס אסור להשתמש בו וע"ש שמביא בשם ריב"ש דאם הכהן ע"ה מותר להשתמש בו וכאן מד' הרהמ"ח נראה דוקא בעל עבירות וגם מהש"ס דדוקא ת"ח אסור לכבד לכהן ע"ה אבל בל"ז אפשר דחיוב איכא עיין בגיטין וחגיגה ואין כאן מקומו. ומצאתי במקנה תי' לקושית הגמי"י וכתב דכהן רשאי לשמש בכהן ע"כ מיעטה התורה אותו מרציע' ע"ש ובפרי מגדים לאו"ח קצת חקירות מצאתי ממ"ש לעיל. וראיתי בר"נ פרק הקורא את המגילה עומד שכתב שם וליטול מנה יפה ראשון היינו כה"ג שחולק בלחה"פ נוטל מנה יפה וכתב אעפ"י דוקדשתו בכה"ג כ' מכל מקום ילפי' דכה"ד ג"כ צ"ל מקודש יותר מישראל כו'. ואיני מבין כלל דאדרבא וקדשתו בכה"ד כתי' בפ' אמור ואח"ז כתיב והכהן הגדול ובכה"ג לא כתיב כלל וקדשתו ועי' בסוף מ"ק כתב ג"כ דכה"ג נוטל חלק בראש ועיין בחידושי ד"ת שם שהקשה דהא כה"ג חולק לחה"פ עם כהנים אחרים ולפמ"ש הר"ן במגלה ל"ק כי עיקר וקדשתו כתיב בכה"ג אך דבר זה תמוה וצ"ע. ובגוף הדבר שהעיר הר"נ אי כה"ג מצווים הכהנים להקדישו לא מצאתי בשום מקום דיש מעלה לכה"ג על כה"ד לענין לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון ואין ראיה מהוריות דחשיב שם מעלות כה"ג דשם לענין להחיותו יש שם הרבה מעלות אפילו בישראל אבל לענין קידוש שיהיה לכה"ג מעלה ביותר לא מצאתי כעת ועיין מגן אברהם סי' ר"א סק"ד ודבריו צע"ק. וטומטום ואנדרוגינוס כיון שהם ספק נראה דמצוה לקדשם אף על פי שאין ראויים לעבוד וגם אין חולקים בקדשים כמבואר בה' מעה"ק מכל מקום כיון דהם ס' זכרים מצוה לקדשם מספק. וחצי כהן וח"ע שציירתי לעיל אפשר כיון דאינו ראוי לכהונה בשום פעם ולא מטעם ס' אפשר דאין מצוה לקדשו וצ"ע:

סעיף ב

וליטול מנה יפה. ע' תוס' גיטין דנ"ט ד"ה וליטול כתבו דהיינו דוקא בצדקה ובמעשר אבל בשותפות מבואר בפסחים דהנותן עינו בחלק יפה אינו רואה סי' ברכה וע"ש בהגהות הגאון מהרי"פ דשם לעיין בתוס' מ"ק דכ"ח ע"ב ד"ה וליטול היינו ששם כתבו בתחלת דבריהם דהישראל מחויב ליתן לו חלק יפה רק הוא לא יטול כמבואר בפסחים ואח"ז כ' שרשאי ליטול כיון שהוא דינו בכך רואה סימן ברכה. וא"ד למה שדרשו חכמינו זכרונם לברכה ונתן ולא שיטול מעצמו כי הישראל נותן לו ע"ש:

סעיף ג

בעל עבירות. בש"ע סי' קכ"ח מבואר דאם נשא גרושה כו' היינו בפסולו' לכהונה אבל שאר עבירות לא הוזכר שם אך מצד הסברא נראה כמו כיבוד או"א וע"ש במג"א אם נשא גרושה אפילו אינו יכול להוציאה מפני סכנת נפשות מכל מקום אינם מחויבי' לקדשו. וגם מבואר שם אם כהן יש לו בת שזינתה או שהמירה אין מחויבים לקדשו ובמג"א הקשה על ד"ז שהמירה וכתב שהטעם דודאי זינתה ע"ש ואין כאן מקומו. ואם הרג את הנפש או המיר ועשה תשובה אף על פי דלענין נשיאת כפים יש דיעות דאינו נושא כפיו אפשר דוקא שם כיון דאתקש לשירות וכן מהפסוק ובפרשכם כפיכם כו' ע"ש בש"ע אבל לענין וקדשתו מחויבים לקדשו ועשו"ת ח"צ:

סעיף ד

ועכשיו בזה"ז לא ראינו כו'. היינו לקרו' בתור' ע"ש בסוגיא דגיטין ומגלה אבל בסעודה יברך הת"ח קודם ע' באו"ח סי' קל"ה וסי' ר"א:

סעיף ה

ונוהגת כו'. כבר כתבתי דהמ"ל וכן המג"א הביאו דאפשר כיון דהאידנא לאו כהני מיוחסים הם אין מקפידין והמ"א פקפק ע"ז כיון דהוא ס' הו"ל ספיקא דאורייתא. ואפ"ל דהאידנא אף אם כהן חולק עם כהן מצוה לכ"א שיאמר לחבירו שיטול מנה היפה דלמא הוא לאו כהן וחבירו כהן ואפשר דהוי ס"ס שמא חבירו לאו כהן ואת"ל כהן שמא גם הוא כהן אך הס"ס הוא בתרי גופי:

מצוה רע

סעיף א

שלא יכנס כו'. עיין בנזיר דף מ"ב וכ"פ הר"מ פ"ג מהלכו' אבל דאם נכנס לאוהל המת אינו חייב שתים שהרי מכיון שנכנס אצבעו או חוטמו נטמא ואינו חייב אחר כך על הביאה דמחולל ועומד רק דמיירי שנכנס לאוהל גוסס ומת דאז ביאה וטומאה באין כא' או שנכנס בשידה תיבה ומגדל לאוהל ופרע את המעזיבה דביאה וטומאה באין כא'. והנה כיון שנכנס בהיתר אי צריך שהי' למלקות או הוי לאו שאב"מ ע' פ"ג שם בכ"מ ולחם משנה ומ"ל פ"ה ופ"ו מה' נזירות והענינים צריכין אריכות גדול ואין כאן מקומו. ועיין בלשון הר"מ שם בהלכה ז' כ' דאם נטמא מקודם ואח"כ נכנס לאוהל אם התרו לוקין אף על הביאה דהר"מ לשיטתו לעיל דפירש חייב על כל פעם ופעם. אך מ"ש חייב אף על הביאה אין כוונתו דלוקין משום לאו דלא יבא דבאמת כיון שנכנס חוטמו או

אצבעו עכשיו אינו חייב רק על הטומאה ולא על הביאה כיון שהוא בחיבורין ואין חילוק אם נטמא מקודם או לא נטמא דא"ח על הביאה אם נכנס. רק כוונתו לפי שכתב קודם דאם נטמא א"ח על הטומאה האחרת אם הוא עוד בחיבורין הטומאה ראשונה. ע"כ כ' כאן אם נטמא מקודם ואח"כ נכנס אם כן הו"ל פי' מטומאה ראשונה אם כן חייב על הביאה אבל לא משום בל יבא רק משום בל יטמא כנלע"ד פשוט בעזה"י. והנה הרהמ"ח במצוה הסמוך מביא דגם כה"ד חייב בלא יבא כמו כה"ג מדין ג"ש אך לא בא במנין המצות מטעם הר"מ דדבר הנלמד מג"ש או בא' מי"ג מדות אין נכנסין במנין התרי"ג אבל מלקות חייב כי כמה ענינים הנלמדים בי"ג מדות והר"מ חייב עליהם מלקות עיין באריכות בס' המצות להר"מ. וגם לענין דין זה מביא בס' המצות דכה"ד חייב בלא יבא דילפינן מג"ש אך בספרו הגדול בפ"ג מה' אבל ה"ג כ' בכה"ד דאם נכנס באוהל לוקין ולא הזכיר כלל דין זה דלא יבא אך אח"כ בהלכה ו' לענין כה"ג כתב המטמא לוקין משום לא יטמא וכן הנכנס לאוהל לוקין משום לא יבא ע"ש נראה בהדיא דכה"ד א"ח בלאו דלא יבא וצ"ע כיון דהוא ברייתא בת"כ והר"מ כ' בחיבורו כ"פ לוקין בדברים הנלמדים מגז"ש ע' ברמב"ן בשורש השני אם כן למה לא כתב גבי כה"ד כאן מלקות משום לא יבא ג"כ וצ"ע:

והנה במצוה רס"ד ורס"ה כתבתי דיש שני שיטות דעת רוב הראשונים דאשתו כה"ד מטמא לה מדאורייתא דהיא בכלל שארו ואשתו קטנה מטמא לה מדרבנן כמבואר ביבמות פ' האשה רבה אבל דעת הר"מ דגם אשתו גמורה אינו מטמא כה"ד רק מד"ס וכתבתי לעיל נ"מ. וגם כאן נ"ל לשיטת רוב הראשונים דהיא מן התורה כמו קרובים דהיא בכלל קרובים אם כן אשתו כאן נהי דבגמרא שם מבואר דחז"ל עשאוה כמת מצוה כיון דירית לה הוי קרי ולא עני מכל מקום אינה כמ"מ כי לא עדיפה מאשתו גמורה אך חכמים מצאו טעם הגון לעקור דבר מן התורה ע"כ נתנו רשות לטמאות לה כאשתו גמורה אבל לא עדיפה מאשתו גמורה אם כן כה"ג כיון דהתורה אסרה עליו טומאת קרובים ואף אשתו בכלל בודאי כהן גדול נמי אינו מטמא לאשתו כי אשתו גמורה בל"ז ל"ש מכל מקום כמבואר בראשונים כיון דמה"ת ירית מטפלים בה הקרובים אם כן לפ"ז ג"כ אינו מטמא לאשתו הקטנה (ע' מ"ל הא"ב פ' דכה"ג מותר לישא קטנה עד שתגדיל) אף דחז"ל עשאוה כמ"מ וגם כה"ג מטמא למ"מ כמבואר לקמן. מכל מקום מחמת הטעם הנ"ל דחו חכמינו זכרונם לברכה הטומאה ודינה כמו אשתו גמורה אבל לא עדיפה מאשתו גמורה אם כן בודאי כה"ג אינו מטמא לה. אבל לשיטת הר"מ דס"ל דכה"ד אינו מטמא לאשתו מן התורה דאינה בכלל קרובים דקרא רק דחז"ל עשאוה כמ"מ אם כן

מנ"ל דחז"ל עשאוה כמו קרובים כיון דאין קרוב דוגמתו ואין טעם שיהי' מטעם קרוב כיון דהתורה פירשה דרק ששה קרובים אך דחז"ל מצאו טעם דיטמא לה דעשאוה כמ"מ אם כן דינה לגמרי כמ"מ מדרבנן וא"כ כה"ג ג"כ מטמא לאשתו כיון דהוי כמו מכל מקום וכה"ג מטמא למ"מ וכן לאשתו קטנה דשוה לאשתו גדולה דהוי כמו מכל מקום וכן לענין שאר דינים דיש חילוק בין קרובים למ"מ כתבנו לעיל לשיטת הראשונים דאשתו מן התורה הוי בכלל קרובים אם כן אשתו קטנה ג"כ בכלל קרובים אבל לשיטת הר"מ הוי אשתו גמורה ואשתו קטנה בכלל מת מצוה כיון דאשתו גמורה אינה בכלל קרובים וחז"ל נתנו עליה דין מכל מקום הוי לגמרי כמ"מ ע"ש באריכות לעיל וכן כאן נמי כנ"ל בעזה"י. ואין ראיה מדהתו"ס ביבמות שם שכתבו דלאו מכל מקום ממש דא"כ כ"ג ונזיר נמי יטמאו דהתוס' לשיטתם דאשתו גמורה מן התורה אבל לדעת הר"מ דהוי כמ"מ אם כן כמו שעקרו לגבי הדיוט ה"ה לגבי כה"ג מה נשתנה דין כה"ג מכה"ד דזה וזה אינם מטמאים מדאורייתא וכיון דחז"ל התירו לכה"ד אם כן לכה"ג נמי כנ"ל ברור בס"ד. וכן נזיר ג"כ לדעת הר"מ מותר לטמאות לאשתו דכ"ג ונזיר דין א' להם כנ"ל. ודע דד"ז דאיסור טומאת קרובים נוהג אף במשוח מלחמה והר"מ בה' אבל לא הביא זה וגם הרהמ"ח כאן ובמ"ל פ"ה מהלכות כלי המקדש תמה על זה למה לא הביא הר"מ דין זה ע"ש. וכה"ג הוא שנמשח או נתמנה ולדהתו"ס ביומא נתמנה בפה ע"י מלך ואחיו הכהנים ואין כאן מקומו. ודיני טומאת אוהל ושאר טומאות הארכתי לעיל בדיני כה"ד:

מצוה רעא

סעיף א

שלא יטמא כו'. כבר כ' לעיל דאע"פ שאינו מטמא לקרובים מטמא הוא למ"מ ואיזה מכל מקום מבואר בר"מ. והר"מ בפ"ג מה"א כתב דהא דמטמא למ"מ היא הלכה מפי הקבלה. ובלחם משנה הקשה בשם הרא"מ הלא בפכ"ג דרשינן מקראי ובלחם משנה כ' שגם כוונת רבינו שהם דרשות גמורות אך כיון שאינו מפורש בתורה קורא לה מד"ס כדרכו ע"ש. והנה לעיל כתבתי דנלע"ד לדעת הר"מ דכה"ג מטמא לאשתו כיון דעשאוה כמ"מ. והנה הר"מ כ' שם בפ"א דאשתו מטמא לה בע"כ והוא מהש"ס דזבחים דיוסף הכהן מתה אשתו וטימאו אותו בע"כ. ולכאורה דין זה דבע"כ הוא גבי קרובים דכתיב לה יטמא מצוה אבל מכל מקום אם יש אחר נהי דנתנו חכמינו זכרונם לברכה רשות לטמאות מכל מקום כיון דלאו מטעם קרוב הוא רק מחמת מכל מקום אם כן למה יטמא בע"כ אם איכא אחר. אך באמת ניחא כיון דבאמת לא הוי מכל מקום כי קרי ואחרי'

עונים לא הוי מכל מקום ומכל מקום חכמינו זכרונם לברכה עשאו דינו כמ"מ דיטמא לה והוי כליכא אחר וא"כ במ"מ אם אין שם אלא הוא בודאי יותר מצוה מטומאת קרובים כמבואר אם כן מחויב לטמאות לה דחכמים עשו אותה כמ"מ במקום דליכא אחר. אך ק"ל על סברתי מהש"ס בפ' ט"י דרמי שני ברייתו' אהדדי דתני לה יטמא מצוה לא רצה כו' מטמאים אותו בע"כ ומעשה שמתה אשתו של יוסף הכהן בע"פ וטימאו אותו הכהנים בע"כ ובריייתא אחרת מבואר דמי ששמע שמת לו מת והולך לשחוט את פסחו לא יטמא כו' אבל מטמא הוא למ"מ מולאחותו חזינן דאין פסח נדחה מפני טומאת קרובים ומתרץ ש"ס דיש חילוק בין קודם חצות לאחר חצות ע"ש באריכות ולפמ"ש מאי רומי' דבאמת לקרובים אינו נדחה הקרבן פסח ומה שטימאו הכהן בע"פ היינו כיון דלמ"מ מטמא אפילו במקום קרבן ואשתו היא כמ"מ אם כן מה"ט טימאו אותו בע"פ. אך באמת מסוגיא זו תמוה דעת הר"מ מאוד דסובר דאשתו היא מדרבנן דכהן מטמא לה הא שם אמרינן דלמא אידי ואידי לאחר חצות אך הברייתא אתיא כר"ע דלה יטמא מצוה ובריייתא דלא יטמא מפני ק"פ אתי' כר' ישמעאל דלה יטמא רשות ולדעת הר"מ מאי ענין טומא' אשתו לטומאת קרובים דבקרובים כתיב לה יטמא אבל אשתו אינה בכלל קרובים כלל ואינו מטמא לה מדאורייתא ואי דמ"מ ג"כ מצוה לטמאות אם כן יכול לאוקמי הברייתא אפילו כר"י דרשות לטמאות לקרובים מכל מקום לאשתו מצוה משום מכל מקום דגבי מכל מקום גם ר' ישמעאל מודה דמצוה וחיוב איכא. ע"כ נראה דגם להר"מ דהיא מד"ס מכל מקום חכמינו זכרונם לברכה מחמת הטעם הזה עשאוה כקרובים כיון דלכמה דינים בתורה אשתו הוי קרובתו לענין עדות וכדומה ועוד יותר דאשתו כגופו אם כן עשאוה חכמינו זכרונם לברכה כמו קרוב אם כן מקשה הש"ס שפיר בריייתות אהדדי דכאן מבואר שמטמאין אותו בע"כ דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון ובברייתא מבואר דאין מטמא משום הקרבן ומתרץ שפיר דברייתא ראשונה ר"ע היא אם כן כיון דבקרובים מן התורה מצוה וחיוב איכא כיון דתיקון רבנן דאשתו הוי בכלל קרובה היא ג"כ לענין החיוב לטמאות לה ובריייתא אחרית' ר' ישמעאל היא דאפילו קרובים הוא רשות. אך סברתי שכתבתי דאשתו עדיפ' מקרובי' נדחה מש"ס הנ"ל ע"כ אסור לכה"ג לטמאות לאשתו ועוד צ"ע. ואם מהלכין בדרך ומצאו מכל מקום לענין לטמאות לו יש כמה מעלות ומבואר בש"ס פכ"ג ובסוף הוריות ור"מ פ"ד מהכה"מ ובהא"ב דנזיר קודם לכה"ד כיון דאין קדושתו קדושת עולם וכה"ד קודם לכה"ג ולשון הר"מ בה' אבל דכל הקודם במעלה מתאחר בטומאה ולא חשיב מי הוא המוקדם במעלה וסמך עמ"ש בהכה"מ אף על פי שבמס' נזיר לא חשיב המעלות שחשב הר"מ שם מכל מקום בהוריות

חשיב כל המעלות. אך משוח מלחמה אף על פי שקדם במעלה לסגן לענין להחיותו מכל מקום לענין טומאה הוא גרע מסגן ויטמא משוח מלחמה ואל יטמא סגן כ"ה בר"מ ובש"ס שם ובשער המלך פי"ד מהמ"א הקשה על דין זה דיטמא נזיר ואל יטמא כהן דקדושתו חמורה יותר וזה מבואר במשנה ובנזיר והר"מ פסק כן בהא"ב ובה' נזירות הא לדעת הראב"ד גבי פ"נ והובא בר"נ ביומא ובאו"ח סי' שכ"ח דשוחטין לחולה שיש סכנת נפשות בשבת ואל יתנו לו נבלה דחמורה נבילה מאיסור סקילה כי יש בנבלה לאו על כל ח' וח' וק"ו כאן דלכהן אין בו רק לאוין חיובי מלקות רק דקדושתו קדושת עולם מכל מקום כיון דנזיר המטמא עובר בד' לאוין כמבואר בר"מ ה' נזירות אם כן כיון דריבוי לאוין חמיר מסקילה מכל שכן דחמירי מלאו דכהן שיש רק מעלה יתירה בו וע"ש מה שתירץ וע"ש בהגהת טעם המלך. וכבר הבאתי לעיל דהר"מ סובר דהמטמא לכהן וכהן שוגג חייב המטמא ואפ"ל דגם על לאו דבל יבא חייב האחר כגון שנכנס כה"ד או כה"ג לשיטת הר"מ לאוהל בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע את המעזיבה וכהן הי' שוגג חייב המטמא משום שני לאוין ואפשר כיון דלא הביא הר"מ רק הלאו דטומאה וגם זה קשה מאוד מנין יצא לו להר"מ והבו דלא להוסיף עליו וצ"ע. ונראה דאם כה"ג וכהן קטן פגעו במ"מ בודאי לא יטמא כה"ג כי הוא במעלה יותר וכהן קטן אינו מוזהר אך אפשר כיון דמצוה היא וקטן לאו בר מצות הוא אם כן יתעסק גדול וצ"ע. ודע דבדיני טומאה וכן גרושה זו"ח דבאו לאוין כפולים בכה"ג מכל מקום אין לוקין לכה"ג שני מלקיות משום כה"ג ומשום כה"ד כי הלאוים הנוספים בכה"ג באו לתשלום דין וזה מבואר בס' המצות להר"מ ומביא ראיות כאן בדיני טומאה ועוד בהרבה מקומות ע"ש וע' תוס' נזיר דמ"ט ע"ב ד"ה על כל כתבו שם לר"ע דהתורה כתבה עוד לאו בכה"ג לעבור עליו בשני לאוין וסיימו בצ"ע נראה מדבריהם דאפשר דלוקין ב' מלקיות ואפשר לדבריהם גם בגוזו"ח לוקה כה"ג ב' מלקיות וצ"ע. ודע דכהנים המטמאים עצמן למת עוברים חוץ הל"ת גם כן בעשה דקדושים יהיו כ"ה בב"מ ובכ"מ וע"ש בתוס' ומ"ש הרהמ"ח בכה"ג כו' גם במשוח מלחמה כמבואר לעיל:

מצוה רעב

סעיף א

שישא כה"ג כו'. ובסוף כתב הרהמ"ח דאם נשא בעולה עובר בעשה כו' אינו מבאר דעתו היאך הדין אם כה"ג בא ביאת זנות על הבעולה אם עובר בעשה כי דעת הר"מ פי"ט מהא"ב דאם כה"ג בא על אלמנה בלא נשואין לא נתחללה וע"ש במ"מ שכתב דדעת

הר"מ דעל ביאה לחוד על הבעולה אינו מוזהר כה"ג יותר מאדם אחר רק אם הי' בדרך קדושין ועמ"ל פ"א מה' מכירה צידד בדעת הר"מ דאפשר דאף לאחר קדושין בא עליה לא עבר בעשה רק אם הי' בדרך נשואין אך דחה ודעתו דאף לאחר קדושין עובר ועמ"ל פי"ז ופי"ח מה' הנ"ל מביא רבים חולקים על הר"מ דאף בביאה לבד עובר בעשה וגם נתחללה. ובמ"ל מביא ראיה נכונה לדעת הר"מ מיבמות דף ס"א ע"ב דכה"ג לא ישא את הקטנה דכי גדלה קני לה והוי נושא בעולה נראה דבקטנות לא חיישינן כיון דלא קני לה אינו מוזהר והרהמ"ח לא ביאר דעתו דבראש דבריו כתב אם בא נראה דאף בביאה לחוד עובר ובסוף כתב נשא נראה דוקא בדרך נישואין ועי' באחרונים באריכות:

סעיף ב

דמשתבגר אסורה עליו. כ"ה בש"ס יבמות ובר"מ. והנה לא ביאר הרהמ"ח דכה"ג אסור לישא קטנה והיא ברייתא שם ביבמו' דף ס"א ע"ב וכ"פ הר"מ שם בפי"ז הי"ג ועיין בישו"ש פ"ו סימן כ"א השיג על הר"מ דלית הלכתא כותי' דהך ברייתא וגם בדף נ"ח שם אבעי' דכה"ג שקידש את הקטנה ובגרה תחתיו כו' נראה מבואר דמותר בקטנה וכפירש"י שם אסור בבוגרת ומצוה שיש' נערה או קטנה והרהמ"ח לא ביאר ובמ"ל פי"ז הלכה י"ז נסתפק לדעת הר"מ אם עבר ונשא קטנה אם מפרישין אותו או יוציאה בגט או דינו כדין נושא הבוגרת ומ"ע דפסק שם דאם נשא נשוי ואין מוציאין. א"ד דהתם מבואר הטעם בגמרא דסופה להיות בוגרת ומ"ע תחתיו ע"כ א"מ וגבי קטנה ל"ש האי טעמא והניח בצ"ע. ודע דזה דוקא קטנה המתקדשת ע"י אביה דהוי קדושין דאורייתא הוא דאין מוציאין או אם נתגדלה בודאי א"מ אך בנתקדשה ע"י אמה ואחיה דל"ה קדושין רק מדרבנן אם כן ל"מ בנתגדלה דחלו קדושין דאורייתא ואז בעולה היא בודאי אסורה עליו דהוי בעולת עצמו לדעת רוב שיטות דבעולת עצמו מוציא בגט כמבואר לקמן בעזה"י וזה גמרא ערוכה כמ"ש לעיל אימת קני כו' לכי גדלה הוי בעולה כו'. אך קודם שנתגדלה צידד המ"ל לדעת הר"מ דביאה לחוד אינו מוזהר עליה כה"ג יותר מאדם אחר אם כן מותר להחזיקה בקדושין דרבנן ככל איש מישראל. ולדעת החולקים על הר"מ דאף ביאה לחוד עובר בעשה אם כן אסור לדור עמה בקטנות ג"כ כי לא אתי קדושין דרבנן להפקיע איסור בעולה דאורייתא. ואפשר להסוברים דבעולת עצמו אינו אסור אלא מדרבנן אם כן הקדושין דרבנן מפקיעין האיסור דרבנן וכן הדין בחרשת באותן שאין להם קדושין אלא דרבנן עמ"ל פלפל בזה וכ"ה דעת הישו"ש דלכי תגדל בודאי אסורה עליו והוא במ"ל פי"ז הט"ו ד"ה נסתפקתי. ודע דשם מבואר בש"ס דבוגרת ומ"ע דאסור לישא הוא מקרא וכ"ה בר"מ נראה דהוא איסור דאורייתא ומכל מקום אם נשא נשוי מטעם המבואר שם דסופה

להיות בוגרת ומ"ע תחתיו ודעת הרשב"א בחידושיו דבוגרת ומ"ע אינו אסור אלא מדרבנן ע' בשער המלך פלפל הרבה והקשה עליו. ושם מבואר דלר"מ דדריש למעוטי בוגרת דאסורה לכה"ג ס"ל דביאה שלכ"ד מותרת לכה"ג ור"א ור"ש סוברי' דבוגרת מותרת ס"ל דבעול' שלכ"ד אסורה ע"ש והר"מ והרמ"ח פסקו דבוגרת וגם נבעלה שלכ"ד אסורה לכה"ג וביש"ש תמה ע"ז דפסקים אלו סתרי אהדדי. ועבשער המלך מה שתי' ע"ז.

ואיזה נקראת בעולה שתהיה אסורה לכה"ג עמ"ל פי"ז הי"ג. הנה שלא כדרכה אסורה כמבואר שם ונשיקה מותרת. ואם היתה הארה אסורה כמבואר בקדושין בהדיא דאי סוף ביאה קונה אסור לכה"ג לקדש בביאה כי בהארה נקראת בעול' והערא' היא השרת בתולים כמבואר בסנהדרין ואם בעל בהטייה ולא השיר בתוליה או בהארה ולא השיר בתוליה דעת המ"ל שם דמ"מ אסורה לכהונה דהוי בעולה. אך מביא מש"ס דחגיגה דבתול' שעיבר' דניחוש שהי' בהטיה נראה שם דאם הי' בהטיה מותרת לכה"ג ובשער המלך פלפל שם בדינים אלו ויש מקום להאריך בכל פרט ופרט. ועיין בסנהדרין דבהארה הכנסת עטרה משיר בתולים ומובא זה במ"ל כ"פ אם כן צ"ע מה שמביא הב"ש סי' ז' גבי שבויה דאם נשאת לכהן ונמצאת בתולה דמ"מ אסור' לכהונה דלמא הערה בה השבאי ע"ש בשם הט"ז ובאמת דהארה משיר בתולים אך החשש שמא בעל שלכ"ד ואינו משיר בתולים כמבואר בש"ס שם ואסורה לכהונה מטעם זונה עיין ר"מ פח"י דנבעלה שלכ"ד נעשית זונה. והנה בנבעלה לבהמה מבואר שם ביבמות דנ"ט ע"ב דכשרה אף לכה"ג. וע"ש ברש"י דזה דוק' למאן דמכשר מ"ע אבל למאן דפוסל מ"ע ג"כ פסולה דלא גרע ממ"ע ושם מבואר מעשה דרבי דרבעה לאחוריה והכשירה רבי לכהונה פירש"י דאי כדרכה בלאו הכי הוי מכ"ע. והנה אפילו נבעלה כדרכה אם לא השיר בתוליה כשרה כי הבעיל' אינה פוסלת רק מטעם מ"ע וכיון דלא השיר בתולי' הוי בתולה. והר"מ סתם דאם נבעלה לבהמה כשרה לכה"ג ועיין בשער המלך תמה ע"ז דזה דוקא בשלא כדרכה אבל כדרכה לא גרע ממ"ע כפירש"י ובאמת הר"ם מודה לזה. אך לאו דוקא בשלא כדרכה אלא אף כדרכה אם לא הי' השרת בתולים אך אם הי' השרת בתולים בודאי לא גרעה ממוכת עץ. והנה בקטן פחות מבן ט' הבא על הגדולה היא פלוגתא בכתובות דף י"א ע"ב דרב אוסר לכה"ג ושמואל מתיר דאין מכ"ע בבשר וכת' שם התוס' והרא"ש דמיירי בלא השרת בתולים דאי בהשרת בתולים לכ"ע לא גרעה ממ"ע. אך בלא הש"ב מכל מקום רב אוסר ושמואל מתיר. וברא"ש שם כ' דהלכה כשמואל דמתיר לכה"ג אף דהלכתא כרב באיסורי מכל מקום כיון דלענין דינ' אתשל פלוגתי' שם לענין כתובה והלכתא כותי' בדיני ע"כ הלכתא כותי' לגבי איסורא ג"כ. אבל בהשיר בתולים

לכ"ע לא גרעה ממ"ע וכן כונת הר"מ כאן. והנה בכ"מ הביא הר"מ דהבועל צריך שיהי' מבן ט' שנים ומעלה והנבעלת יתר מג"ש. והנה כאן לא הבי' דין דפחות מבת ג' דכ"מ הוי רבותא דאין ביאתו ביאה דהיא הל"מ כמבואר בנדה אבל כאן כיון דעיקר הקפידה על הבתולים וזה מבואר בפשיטות דפחות מיכן כנותן אצבע בעין ובתוליה חוזרים אם כן פשוט שכשרה לכהונה. ובפי"א מה' אישות כתב דפחותה מבת ג' שנבעלה כתובתה מאתין. וקטן שבא על הגדולה ג"כ לא הביא כאן כי סמך אמ"ש בהל' אישות ג"כ ובודאי בלא השיר בתולים דאי השיר בתולים פשיטא דהוי מ"ע כסברת התוס' והרא"ש. אך מכל מקום קצ"ע דהר"מ הוא פוסק וה"ל לפרש דבריו דבלא השיר בתולי' מיירי. וגם הי' צריך להביא כאן לענין איסור ולא לסמוך על הפשיטות. ויותר נ"ל לפי מה שראיתי בשיטה מקובצת לכתובות שם כ' בשם שיטה ישנה דפלוגתא דרו"ש בקטן שבא על הגדול' מיירי שהי' השרת בתולים ע"כ רב סובר דהוי מצות עשה ושמואל סובר כיון דביאה לא הוי ולא הנאה גרע ממ"ע והוי בתולה ומותרת אפילו לכה"ג ומביא כן בשם הירושלמי דאם נבעלה לקטן ומי שאינו איש כשרה לכה"ג אף בהש"ב. אם כן נראה דדעת הר"מ ג"כ כן ע"כ כתב סתם פי"א מה' אישות דנבעלה לקטן כתובתה מאתים דנראה דאפילו בהשרת בתולים וכאן לא כ' דסמך אדלעיל. ובביאת בהמ' ג"כ כשר' אפילו בהש"ב כיון דהלכת' כשמואל דאפילו בהשרת בתולים מכל מקום אין מ"ע בבשר וסובר הר"מ דמה שאמרו ביבמות נבעלה למי שאינו איש כשרה היא אפילו כדרכה ומעש' דרבי דרבעה שלכ"ד מעש' שהי' כך הי' ורב שימי בר חייא דאמר כשרה לכהונה אף לכה"ג כפירש"י אך לא כפירושו לגמרי שכתב דקאי דוקא למ"ד דמ"ע כשרה לכהונ' גדול' אלא אף לפי מה דקיימא לן דמ"ע פסול' מכל מקום כשרה כשמואל דאין מ"ע בבשר אפילו בהש"ב. אך בס' שטמ"ק רוצה לומר שגם דעת רש"י בכתובות כשיטה זו דשמואל מכשיר אף בהש"ב דאין מ"ע בבשר בכל ענין ובאמת רש"י כאן פי' ביבמות להדיא להיפוך בד"ה כשרה לכהונה פי' דקאי למאן דמכשר מ"ע אבל למאן דפוסל פסולה וכן במעש' דרבי פירש"י שהי' שלא כדרכה דאי כדרכה לא גרע ממ"ע ושמואל הוא מארי דהאי דאמר דרבי הכשירה אפילו לכה"ג ושמואל בעצמו סובר דאין מ"ע בבשר אפילו כדרכה בהשרת בתולים אע"כ דעת רש"י כדעת התוס' דבהשרת בתולים כ"ע מודים דהיא מ"ע. ואף דלפ"ז הי' יכול רש"י לפרש דאפילו כדרכה רק לא הי' השרת בתולי' מכל מקום רש"י אורחא דמלתא נקט דמסתמא כדרכה יש השרת בתולים. אבל דעת הר"מ נ"ל דהוא כסברת הש"מ ובפרט שמביא ראי' מהירושלמי אם כן בנבעלת לקטן או לבהמה אפילו כדרכה ובהשרת בתולים מכל מקום כשרה לכה"ג וסרה קושית השעה"מ מעל הר"מ

כנ"ל ברור בס"ד. אף דכבר כתבנו בשם המ"ל דבעולה אפילו בהטיה דלא השיר בתולים מכל מקום פסול' לכה"ג היינו דוקא באיש דמ"מ הוי לכ"ע בעולה שבתורה אבל קטן פחות מבן ט' או בהמה דלענין כהונה לא נקראת זונה ואין פוסלתה מחמת הביאה רק מחמת הבתולים אם כן במקום דלא הי' השרת בתולים אף בכדרכה כגון בהטייה כשרה דקיימא לן כשמואל ולשיטת רש"י אף בהשרת בתולים כיון דאינה אסורה מטעם הביאה דביאתם לאו ביאה הוא ופשוט אבל כ"ה דמטעם ביאה פסול אפילו בלא השרת בתולים כיון דבעולה אסרה תורה אף שלא כדרכה אף דליכא השרת בתולים ופשוט. ועיין בשער המלך מביא ג"כ ראיות מסוגיות שהבאנו לשיטת התוס' והרא"ש דמיירי בלא הש"ב ופליגי דוקא בקטן אבל גדול כה"ג פוסל אף בלא הש"ב דבבעולה תלי' רחמנא לאסור לכה"ג ע"ש עוד ראיות. ולפי שיטת הר"מ שכתבנו דמיירי בהשרת בתולים אין מזה ראי' וע"ש בשער המלך מביא בשם הראשונים ליישב שיטת רש"י מקושית התוספות דלסברתו דקנס בעי הש"ב. והקשו התוס' הא שלכ"ד ליכא הש"ב ומכל מקום חייב קנס ע"ש בתוס' סנהדרין ויבמות. וכתבו הראשונים דביאה שלכ"ד גרע דל"ש השרת בתולי' אבל בכדרכה דשייך הש"ב ולא השיר הוי ביאה גרוע ע"ש דמ"מ פוסל כהמ"ל. ועיין לעיל מ"ש דלדעתי המשמש באבר מת נפסלה מן הכהונה. מכל מקום נ"ל דוקא לענין זונה אבל לא נעשית בעולה לכה"ג כיון דבכה"ת לאו ביאה היא ואפילו אם השיר בתולים מכל מקום אסורה רק מטעם מ"ע. או לפמ"ש לעיל אף מ"ע לא הוי דאין מ"ע בבשר אם לא נקרא ביאה עיין לעיל:

סעיף ג

שאפילו אירס הקטנה ובגרה כו' ואם קידש אלמנה ונתמנ' כו'. כ"ה לשון הר"מ פי"ז שם והר"מ אף לשיטתו שאוסר לכ"ג לכנוס את הקטנ' מכל מקום לא נמנע למנקט זה הלשון של קטנה כיון דעל הקדושין בעצמם בלא ביאה ליכא איסורא בקטנה או דאם עבר וקידש ואח"ז ממילא נעשית נער' והותרה לו ואח"ז נעשית בוגרת כיון דאשתני הגוף לאחר הקדושין ה"ז לא יכנוס כ"כ שם המ"ל הי"ז. והנה החילוק בין אם בגרה בין האירוסין לנשואין ובין אם הי' כה"ד בעת שקידש את אלמנה ואח"ז נתמנ' להיות כ"ג דיכנוס אף דבין האירוסין לנשואין נתחדש דבר האוסרה עליו מבואר שם ביבמות דף נ"ט החילוק דקידש את האלמנ' ונתמנ' להיות כ"ג לא אשתני גופא בין אירוסין לנשואין אבל בגרה תחתיו נשתנ' גופה ע"כ לא יכנוס. וע' תוס' שם נסתפקו אם קידש בתול' ונעשית מ"ע קודם הנשואין אי חשיב אשתני גופ' או לא וכן אם נעשית בעולה בין קדושין לנשואין אי חשיב אשתני גופ' שלא יכנוס. ובפשיטות משכחת לה דנעשית בעולה בין

קדושין לנשואין כגון לאחר הקדושין בא עליה בעצמו בפי' שלא לשם נשואין או כמ"ש התוס'. ואח"ז כ' דבעולה הוי אשתני גופא מפ' א"נ. ומ"ע לא ביארו אי הוי אשתני הגוף ובר"מ ובמ"מ כתבו כלשון הש"ס דבגרה ולא כתבו מה דעתם במצות עשה ובעולה. והנה התוס' בתחלה הביאו ראי' לדבריהם דבעולה לא חשיב אשתני הגוף דא"כ היאך יכנוס אח"כ. הלא בין הקדושין לנשואין נעשית בעולה אע"כ דלא חשיב אשתני הגוף. ואח"ז הביאו ראי' דגם ביאה חשיב אשתני הגוף ועל קושיתם צריך ליישב כמו גדולי הראשונים מובא דבריהם במ"ל כאן והדברים עתיקין. או דהסוגיא שם אזלא למ"ד ביאה נשואין עושה אם כן ה"ל נשואה תיכף או דהוי קודם הנשואין חופה וא"כ עתה בשעת הקדושין נעשית נשואה. אך דעת הריטב"א דהטעם דבעולה לא הוי אשתני הגוף כמ"ש התוס' בתחלת דבריהם. והנה לסברת הרמב"ן דאם הי' החופ' קודם נעשית נשואה בשעת הקדושין יכול כה"ג לקדש אשה בביאה אם הי' החופ' קודם. אך דוקא אם פירש דדעתו על תחלת ביאה אבל סתם דעתו על גמר ביאה אם כן אינה מקודשת אלא בסוף ובתחלת ביאה נעשית בעולה אם כן הוי בעולה קודם הקדושין ואסור לכנסה ואפילו בדיעבד מוציא דהוי ב"ע כמבואר לקמן. אך להשיטות דהסוגי' אזל' למ"ד דנשואין עושה אבל לדידן דקיימא לן דאירוסין עושה הו"ל אשתני גופא. וכן לפי דעת התוס' דחשיב אשתני גופ' בסוף דבריהם אם כן אסור לקדש בביאה. ובמ"ל כ' דגם דעת הר"מ נראה דבעול' חשיב אשתני הגוף. והנה לפ"ז לא נתבאר הדין אי מ"ע נחשב אשתני הגוף. אך במל"מ כ' דהחילוק המבואר בש"ס בין אשתני גופ' הפי' הוא דאם בשעה שהי' כהן גדול היתה מותרת לו כגון שקידש קטנה ואח"ז נתחדש דבר כגון שנעשית בוגרת או מ"ע או בעולה אף דנימא דלא הוי שינוי בגופ' מכל מקום קרי לי' אשתני גופ' כיון דנעשה ונולד דבר חדש בין הקדושין להנשואין בגופה לאחר המינוי אבל בקידש את האלמנ' בשעה שהי' כה"ד אם כן בשעה שנתמנה להיות כ"ג היתה זו אסורה אם כן בשעה שקידש כדין קידש ולאחר שנעשה כ"ג לא נתחדש דבר בגופה כהאי גוונא מותרת לו אבל כה"ג שקידש המותר' לו ואח"ז נעשית בוגרת או מ"ע או בעולה אפילו נימא דלא הוי אשתנ' הגוף מכל מקום אסור' עליו כיון דבשעה שהי' כה"ג היתה מותרת לו ואח"ז נתחדש דבר בגופה האוסרה לכה"ג היא אסורה. ותמה ע"ד התוס' שמסופקים בזה אי נעשית בעולה או מ"ע אחר שנתמנה אם מותר' דהוי לא אשתני דבאמת מכל מקום אסורה כיון דלאחר המינוי נתחדש דבר ה"ז אסורה עליו וחלק ג"כ על הריטב"א שכתב שם בקדושין דבעולה לא הוי שינוי הגוף ומותרת לו אם קדשה בביאה ולדעת המ"ל אסורה לו אך מי יכול לחלוק על הראשונים מסברא:

סעיף ד

שאינו נושא שתי נשים כו'. כה"ד הר"מ והראב"ד השיג עליו דדוקא ביום הצום נאסר בשני נשים אבל כל השנה מותר ומכל מקום כתב שהדעת נותנת כן כדי שלא יצטרך לגרש בעי"כ אך שמצא פסוק מפורש בד"ה ב' ק' כ"ד וישא לו יהוידע נשים שתים ועי"ש במגיד משנה. ושמעתי בשם הגאון מוהר"ז ווילנא מובא בשמו בספר תולדות אדם הנדפס לכבודו דהפירוש שם וישא כו' דיהוידע נשא ליואש שני נשים כי הסיפור שם מענין יואש. אך רש"י פירש שם דקאי על יהוידע והמקרא נאמר לפי שכתוב בסוף שיואש הרג בני יהוידע הוצרך לומר שהיה לו בנים ואין הספר הנ"ל ת"י. והנה לא ביאר הרהמ"ח דין בעולת עצמו ונראה מדסתם דס"ל דאין חילוק בין ב"ע לבעולת אחרים ועי"ש במ"ל הט"ו מביא ג' שיטות דעת הר"מ דאין חילוק ואף ב"ע עובר בעשה ומוציאה בגט ונתחללה ובניה חללים ודעת רמב"ן נמי דאם כנס מוציא אבל מכל מקום לא נתחללה לעבור על לאו דחללה וגם אין הבנים חללים ודעת התוס' דאם כנס אינו מוציא רק דלכתחלה לא ישא מן התורה אך בדיעבד אינו מוציא ולשיטה זו בודאי לא נתחללה ואין הבנים חללים כמו בוגרת ומ"ע והתוס' ביבמות צדדו דאף למ"ד דמוציא בגט אפשר דהוי רק מדרבנן ומה"ת אינו מוציאה. ע"ש שפלפל אם כ"ג יכול לקדש בביאה אף דהיה חופה קודם לשיטה דהוי נשואין וקדושין כא' או לשיטת הריטב"א דלא חשיב אשתני גופא ומותר לישא אותה אך לדעת הרי"ף דתחלת ביאה אינה קונה אם כן בתחלה נעשית בעולה ואסור ולשיטת הראשונים דאף אשה לבעלה נקנית בהעראה אם פי' שרוצה לקנות או בפירש יכול לקדשה כה"ג אבל בסתמא אסור לקדשה דכל הבועל דעתו על ג"ב לשיטות אלו וה"ל ב"ע ולא אמרינן כיון דאסורה היא אם דעתו על ג"ב אם כן ה"ל כאילו פי' שרוצה לקנות בתחלת ביאה ע"ש שמביא ראיה לזה וע' מ"ל פ"א מה' מכירה. וע"ע שם במ"ל כ' דלדעת הר"מ לא ישא כה"ג איילונית דמקטנותה יצתה לבגר ולדעת הר"מ אסור בקטנה ואח"ז תיכף היא בוגרת וג"כ אסורה עליו. והנה כ' לעיל דדעת הר"מ דכה"ג אינו נושא ב' נשים מקרא דאשה א' ולא שתים וכן קטנה ובוגרת דרשינן מקרא אם כן פשוט דגם משוח מלחמה אסור בהם כי במצוה זו שוה להכה"ג אבל לדעת הראב"ד דהדעת נותנת כן מחמת דהתורה אסרה עליו ב' נשים ביום הצום ע"כ במשוח מלחמה כיון דדינו ככה"ד לענין עבודה מותר ליקח ב' נשים וכן משוח שעבר אבל אלו הנדרשים שוים הם לכה"ג וז"פ:

סעיף ה

וכה"ג העובר כו'. ואף בוגרת ומ"ע או ב"ע להסוברים דאם נשא נשוי מכל מקום עובר בעשה אך בבעולה עובר בכ"פ בעשה ובהנ"ל עובר רק פ"א ואח"כ מותרת לו וכבר כתבתי דרוב סוברים דגם בוגרת מ"ע ומ"ע היא דאורייתא ונדרש מקרא אם כן עובר בעשה והנה בבוגרת ומ"ע מבואר דאם נשא אינו מוציא ועיין ר"מ פ"י מה"ג ובאה"ע סי' י' וסי"א דכמה דברים מבואר שם דלא יכנוס ואם כנס אינו מוציא ע"ש. והנה אם קידש בוגרת בודאי לא הוי דיעבד דהשתא אם קידש קטנה בהיתר ונעשית בוגרת קודם הנשואין דאסור לכנס' כמבואר לעיל ומכ"ש אם קידש באיסור את הבוגרת אלא דאפילו מ"ע אם נימא דלא חשיב אשתני גופא ואם נעש' קודם הנשואין יכנוס או בעולת עצמו להסוברים דאם נשא נשוי אפ"ל דלאו דוקא נשא אלא אפילו קידש לחוד הוי דיעבד ולא יוציא אך נראה דדוקא שם דכל הדברים הנ"ל הם מדרבנן קידש הוי דיעבד אבל כאן דהוי א"ד בקידש לא הוי כנשא רק בנשא דוקא ובמצוה זו הפסקתי באמצע והייתי מטולטל על הדרך ב' שבועות ולא הי' דעתי צלולה איני יכול להאריך בה הרבה ואי"ה אשנה פ"ז. וע' תוס' פנ"ש הקשו למה לא הוי לאו בבעולה ונימא דלא יקח קאי נמי על הסוף כ"א בתולה מעמיו כמו צלי אש ע"ש מה שתירצו דסופו דקרא מוכח דלא הוי רק עשה ע"ש וק' התוס' ל"ק להר"מ כי יש לו שיטה אחרת בדין הלאו דצלי אש עיין בספר המצות להר"מ והרמב"ן וע' תוס' סנהדרין דפ"ב בשם הירושלמי דבוגרת אסורה מן התורה:

מצוה רעג

סעיף א

שלא ישא כ"ג כו'. ה"ה משוח מלחמה וכן כהן שעבר הכל כדלעיל:

סעיף ב

ד' מלקיות. יש כאן חסרון בלשון כי כפי מה שחשב הרהמ"ח אינו אלא ג' מלקיות אלא צ"ל שהיתה אלמנה ונתגרשה ונעשית חללה ונעשית זונה ע"ז לוקין ד' מלקיות עיין ש"ס ור"מ ובמצוה רס"ח:

סעיף ג

אין לוקין כו'. היא שיטת הר"מ בלאו שבכללות וכבר באו בארוכה הר"מ והרמב"ן בס' המצות בענין זה ע"ש:

סעיף ד

וכה"ג שמת אחיו מן האירוסין כו'. לא ייבם כו' היינו מדרבנן גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ע' בש"ס דיבמות אבל אם בא עליה קנאה ופוטרת צרתה אבל מן הנשואין אין פוטרת צרתה וכ"ה בר"מ פ"ו מהלכות יבום וחליצה ואין כאן מקומו להאריך. ונ"ל פשוט דאם נפלה לפני כ"ג אלמנה מן האירוסין בוגרת או מ"ע דינה כמו מן הנשואין שכתבתי לעיל שהם מן התורה אסורים ומבואר בירושלמי ובתוספות סנהדרין דפ"ב אם כן אם עבר וייבם אין פוטרת צרתה. ואין לחלק דשאר ח"ע הוא עובר תמיד אבל כאן כיון דאם נשא נשוי ואינו עובר עוד דאין טעם לחילוק זה כיון דקיימ' עתה עליו באיסור לאו ועשה אינו דוחה אם כן הו"ל כמו בעולה. ואני מסתפק אם נפלה לפניו קטנה מן האירוסין לשיטת הר"מ דקטנה אסורה לו גם כן מן התורה אפשר דהוי נמי עשה ולא תעשה ונראה דוקא אם בא עליה בקטנותה אינו פוטר צרתה אבל המתין עד שנעשית נערה אם כן הדר הו"ל ל"ת לחודי' ודוחה מן התורה רק מדרבנן משום גזירה אם כן פוטרת צרתה אך זה תלוי בספיקו של הפר"ד אי נפלה יבמה מן הנשואין לפני כ"ג ובא עליה אם עובר משום איסור כרת דהדר ה"ל אשת אח שלא במקום מצוה והכתוב רק ריבה לחליצה א"ד כיון דהכתוב ריבה לחליצה פקע איסור א"א ע' באחרונים אם כן אי אמרי' כצד הזה דקיימא עליו באיסור א"א אם כן בשעת נפילה לא חזי אין אני קורא יבמה כו' אם כן קיימא לעולם באיסור אשת אח כמבואר ביבמות אם כן אפילו נעשית נערה אח"כ אינו פוטר צרתה אבל אי אמרינן כצד האחרון ולזה הסכימו האחרונים אם כן עתה אסורה מן התורה ליבום מחמת העשה ולא תעשה ואח"ז נפקעת העשה חזי' לי' ואם בא עליה פוטרת צרתה דהיא עצמה חזרה להיתרה מן התורה ולצד הראשון כיון דקיימא לן באיסור בשעת נפילה שוב אינה זקוקה אף דהוי רק מחוסר זמן קורא אני כל שאינה בשעת נפילה ע' ביבמות דף קי"א ע"ב בתוס' יבמות ד"ב ד"ה אחות אשתו. וכבר כ' בדין כהן שבא על העכו"ם דחייב משום זונה וכמה שיטות בזה ודעת הר"מ אף על פי שעל הבעילה בלא קדושין אין לוקה לדעתו מכל מקום כ' דלוקין בבא על העכו"ם כיון דלאו בת קדושין היא אם כן י"ל דכה"ג שבא על העכו"ם שנבעלה עובר ג"כ בעשה דבעולה אף שהר"מ סובר והבאנו לעיל דעל ביאת בעולה אינו מוזהר בלא קדושין מכל מקום כיון דלאו בת קדושין עובר ואפשר לחלק וצ"ע. ושאר פרטי המצוה נתבארו לעיל ונכלל שם. וז"פ דהממאנת מן האירוסין מותרת אף לכ"ג כי לענין זה אין חילוק בינו לכה"ד ואם מת הבעל ונשאר יבם ומיאנה לאח"מ ע' באה"ע סי' קנ"ה דאמרי' דאסורה לאביו משום דנראה ככלתו אבל לשאר קרובים מותרת אם כן נראה דלכה"ג ג"כ מותרת

דלא גרע משאר קרובים אבל שם מבואר דעת החולקים דאסורה לכל הקרובים אם כן נראה דאסורה ג"כ לכה"ג אך בלא נשאר שום יבם מבואר שם דלכ"ע אסורה בקרובי הבעל דאין לה במי למאן אם כן כאן בודאי אסורה לכה"ג. והנה אף כה"ג שעבר מחמת מום מכל מקום דינו ככה"ג כמבואר בר"מ ובהרהמ"ח. ונראה דאם כה"ג נעשה פ"ד וכ"ש ג"כ דינו כדין כה"ד לענין נשים פסולות ומבואר לעיל שיש ג' שיטות ע"ש ואפשר דבוגרת או מ"ע או קטנה כיון דאינו מפורש בקרא מותר לישא [כמו] אם היא גיורת ואפשר דזה מקרי יותר מפורש מגיורת כיון דדרשינן מקרא אבל גיורת דהוי זונה ד"ז לא נדרש כלל מן התורה אך יחזקאל אסמכי' אקרא ואמרי' שזה בכלל זונה והוי כאן דבר מפורש יותר. ולעיל מצוה רס"ח כתבתי הא דמבואר כאן דכה"ג חייב ד' מלקיות באלמנה גוח"ז דוקא קידש אבל בעל לחוד א"ח אפילו משום אלמנה אף דאלמנה לחוד חייב כה"ג על ביאה לחוד משום לא יחלל מכל מקום כאן דמחוללת אינו חייב ע"ש:

מצוה רעד

סעיף א

ומ"ש הרהמ"ח בסוף דבלא גמר היא חילול דידה ובגמר היא חילול הזרע כבר כ' לעיל דהר"מ אינו מביא זה ומצוה זו נכללת במצות הקודמות ע"ש ואין להאריך:

מצוה רעה

סעיף א

שלא יעבוד כהן בע"מ כו'. חמשים מומין הללו שפוסלין בין באדם בין בבהמה ותשעים המיוחדים באדם חשבם הר"מ אחת לאחת פ"ז ופ"ח מהלכו' ב"מ. והנה להאריך בכל פרט צריך אריכות לא יכילו כ"ד. אך אכתוב קצת כדרכי. והנה הר"מ פ"ז כ' בין המומין ששוין באדם ובבהמה ניקב סחוס אזנו בכרשינה נראה דבפחות מכרשינה אינו פוסל כלל ובפ"ח שם שחשב מומין המיוחדין באדם לא חשב ניקב פחות מכרשינה נראה דעתו דפחות מכרשינה אינו מום כלל ואינו פוסל. והנה בבכורות ל"ז ע"ב מקשה הש"ס מהברייתא מרצע כו' דר"י בר"י סובר אפילו במחט ובכ"ד ורבי פליג דוקא במתכות כו' היאך עבד כהן נרצע כו'. והנה הם סוברים דרציעת העבד היא כ"ש אם כן למה לא ירצע עבד כהן הא לא נעשה בע"מ בכ"ש. ומתרץ הש"ס כאן לשחוט וכאן לפסול דהמשנה איירי לשחוט במדינה צריך כרשינה אבל לפסול מע"ג מזבח סגי בכ"ש וא"כ אדם נעשה בע"מ בכ"ש אם כן אין עבד כהן נרצע. והקשו התוס' כיון דכ"ש הוי מום

דאורייתא לפסול האדם אם כן אמאי אינו נשחט במדינה ותי' התוס' ג' תירוצים א' הא דאין נשחט במדינה הוא רק דרבנן ועוד דאדם נפסל בכ"ש כיון דלא הוי שוה בזרעו של אהרן א"נ דהוי מום עובר ע"כ אינו נשחט ועבד אינו נרצע דבעינן שלא יפסול אפילו שעה א' אם כן לפי תי' הראשון אפילו בכ"ש הוא מום גמור באדם ובבהמה מן התורה אם כן לוקין כהן העובד ועבודתו מחוללת כמבואר לקמן בעזה"י. ולתי' השני הוא רק מום המיוחד באדם אם הוא פחות מכרשינה ועובר רק בעשה ואין עבודתו מחוללת אבל מכל מקום פסול לעבוד מן התורה ולהר"מ לשיטתו בלאו רק דאין לוקין ולתי' הג' הוי מום עובר אם כן לוקין ג"כ ועבודתו מחוללת. והנה הר"מ סתם כאן דבעי כרשינה ובפ"ח לא כתב דבאדם פסול פחות מכרשינה נראה דס"ל דבפחות מכרשינה הוי כשר גמור ולכאורה סותר לדברי הגמר' אך דעתו כדעת הרמב"ן דקושית הש"ס היא רק אליבא דר"י בר"י דכאן ס"ל דבעי שיעור ושם ס"ל אפילו במחט ומכל מקום אין עבד (ה)כהן נרצע ע"כ צריך הש"ס לתרץ ולחלק אבל שם בקדושין איכא מ"ד דדריש מרצע מרצע הגדול ולדידיה לא קשיא דצריך שיהי' גדול כשיעור כרשינה ע"כ אין עבד כהן נרצע והלכה כהאי תנא וכסתם משנה:

והנה הר"מ פ"ג מה' עבדים כתב דנוקב את אזנו ולא כתב כשיעור כרשינה ואח"כ כתב דאין עבד כהן נרצע דנפסל מן הכהונה נראה מדבריו בכ"ש נפסל או מפני שאינו שוה בזרעו של אהרן וסותר לדבריו כאן דנראה דמכשיר לגמרי בפחות מכרשינה עכצ"ל דשיעור רציעה דעתו גם כן כדעת הרמב"ן דבעי כרשינה וסמך שם אמ"ש כאן דבעי כרשינה ע"כ כתב דאין עבד כהן נרצע דבעי שיעור כרשינה ובכ"ז התעורר מ"ל פ"ג מה' עבדים. עוד חשב שם הר"מ נפגם ונסדק סחוס אזנו בכ"ש כדי חגירת צפורן. והנה בש"ס שם מבואר דבין בידי אדם ובין בי"ש הוי מום ורש"י פירש דבי"ש אפילו נולד עמו. וראיתי במהרי"ט אלגאזי שמביא ברייתא דת"כ דמרבינן אפילו מום שנולד עמו וע"ש שהניח בצ"ע למה לא הביא הר"מ ז"ל דאפילו אם נולד עמו הוי מום ע"ש. ובאמת הר"מ פרק ו' מביא דין זה אפילו מתחלת ברייתו ע"ש. ועיין בלשון המשנה כמלוא כרשינה ובגמ' אבעיא שם אי כרשינה הנכנסת ויוצאת אם כן הנקב יותר מכרשינה דאמתא באמתא היכי יתיב או בכרשינה העומדת אם כן הנקב ככרשינה ופשיט בש"ס ממלא מקדח ואוקמי' שם דמקדח וחסומו היינו בנכנסת ויוצאת. ועיין בסוף הגמרא אף לר"פ מכל מקום לרבנן שם החילוק בין לב"ש ובין לב"ה מקדח וחסומו דבעי נכנסת ויוצאת ורש"י פי' שם בתחלת הסוגי' דמסיפא דמקדח וחסומו פשטינן דבעי נכנסת ויוצאת אם כן ה"ה גבי כרשינה. וכוונת רש"י פשוטה אף דב"ה ס"ל כסלע והוא מצומצם מכל

מקום כאן הלשון מלא כרשינה ושם ג"כ הלשון מלא מקדח משמע מלת מלוא דבעינן נכנס ויוצא. והנה לענין טריפת גולגולת דבעינן כסלע ובטריפות הקנה דבעינן כאיסר כתבו סתם השיעור דהיינו כסלע מצומצם רק אם נפחתה כדלת יש שיטות דבעינן נכנס ויוצא ע"ש. ובאמת הלכה כב"ה וגם שם לא נזכר מלוא אבל כאן כיון דהוא אבעיא בש"ס ונפשט דבעינן נכנס ויוצא ע"ש ובאמת צריך שיעור יותר מכרשינה וצ"ע לפ"ז על הר"מ שהשמיט תיבת מלוא וכ' ניקב ככרשינה דנראה מדבריו כמו סלע וכמו איסר שם דהיינו בכרשינה עומדת ובאמת בש"ס מבואר דבעינן נכנס ויוצא אם כן כרשינה עומדת אינה פוסלת כלל לעבודה ולא לשחוט בכור וקדשים על מום זה ולהר"מ מבואר דשוחטין אף קדשים ובכור בחוץ על מום זה וצ"ע ולא ראיתי כעת מי שעמד בזה וצריך עיון גדול. וגם מבואר בר"מ דאם הנקב ארוך אם מצטרף לכרשינה ה"ז מום ונראה דיצא לו מדיני טרפות דמבואר בחולין ובר"מ הל' שחיטה דארוך מצטרף. והנה אני מסופק האיך הדין כאן אם אין בנקב א' כשיעור רק בהרבה נקבים ואין בין נקב לנקב כמלוא נקב אם מצטרף כמו בגולגולת וקנה עיו"ד ובר"מ. וגם להסוברים דאם אין בין נקב לנקב כמלוא נקב אף השלם שביניהם מצטרף אי כאן ג"כ דינא הכי או אפשר שם כיון דמידי דמטרפא בי' אם כן הבשר חלוש בטבעו וסופו לנקוב גם השלם או דחזינן כאילו ניקב כבר אבל כאן דהבשר בריא אם כן אפשר דאינו מצטרף השלם שביניהם וכסברא זו כ' האחרונים כ"פ וגם אם יש בין נקב לנקב כמלא נקב צ"ע כאן אם מצטרפין הנקבים כמו שם גבי טרפות דהא דמצרפין השלם שביניהם הוא רק דרבנן ע' תב"ש ופמ"ג סי' ל'. עוד כתב שם מי שיבשו אזניו כו' ופשוט דשיעור היבשות כשיעור כרשינה כמבואר במשנה והר"מ קיצר בדבר וז"פ.

עוד כ' שם טומטום ואנדרוגינוס והנה חשב אותם בין המומין הפוסלין באדם ובבהמה ועיין בסוגיא דמ"א ודמ"ב נראה שם דטומטום לכ"ע לא הוי מום ואנדרוגינוס הוא פלוגתא והר"מ בהלכות בכורות פ"ג כתב דבכור אנדרוגינוס אין בו קדושה כלל דסובר כרבנן בתראי שם בסוגי' וטומטום הוי ס' בכור ויאכל במומו נראה דס"ל דטומטום אינו מום כלל רק ספק זכר ס' נקבה. והנה בענין טומטום ואנדרוגינוס עיין באריכו' בלחם משנה פ"ג מה' איסורי מזבח עמד בזה ובה' בכורות ובהלכות אישות פ"ד הי"א האריך להקשות על כמה פסקי רבינו הר"מ בעניני טומטום ואנדרוגינוס מסוגיא זו ובה' א"מ כתב בפירוש דטומטום ואנדרוגינוס אין לך מום גדול מזה נ"ל דס"ל להר"מ דהוי מומין ע' באריכות בלחם משנה וד"ז לברר פסקי טומטום ואנדרוגינוס צריך קונטרס מיוחד על כל פנים דעת הר"מ כאן דהם בע"מ מכל מקום נראה אף דהוי בע"מ לדעת הר"מ מכל

מקום כיון שדעתו בכ"מ דספיקות נמי הוי אם כן נהי דעבודתם מחוללת ממ"נ אם זכר הוא הרי הוא בע"מ ומחולל עבודתו ואם נקבה היא הרי היא זרה ומחללת עבודה עיין ר"מ פ"ט מהל' הנ"ל דבנות אהרן מחללות עבודה כזר מכל מקום אם התרו בו משום בע"מ לא לקי דאפשר הם נקבות והם זרים וזר נראה דאין לוקין משום בע"מ כמבואר בר"מ שם פ"ט דזר מחוסר בגדים ושלא רחוץ ידים ורגלים וטמא כו' שעבד במקדש אינו חייב אלא משום זרות וכ' הכסף משנה דכ"ה בתוספתא דזבחים וכ' הטעם משום דלא הוזהרו כל אלו אלא במי שראוי לעבודה אבל הזר הואיל ואינו ראוי לעבודה אינו עובר בשום א' מאלה וא"כ בע"מ ג"כ לא הוזהר אלא כהן דראוי לעבודה אבל זר אינו מוזהר על מום אם כן אין לוקין אם התרו בו בטומטום ואנדרוגינוס משום מום אך התרו בהם משום זרות ומשום מום לוקין ממ"נ אך ה"ס הוא כיון דא"י מאיזה לאו חייב. (וצ"ע בד"ז אי הוי ה"ס ועתו"ס זבחי' ד"ע בסוגיא דפגול ונותר כתבו דממ"נ כזה לא הוי ה"ס). אך בטומטום שביציו מבחוץ מבואר ביבמות דהוא ודאי זכר אם כן לוקין אותו משום בע"מ לשיטת הר"מ. ודע עוד דטומטום מחלל עבודה אף כשביציו מבחוץ וגם אם נימא דלא הוי מום מכל מקום מחלל עבודה כי הוא ערל כמבואר ביבמות דע"ב ובר"מ ה' תרומות והר"מ סובר בפ"ו מה' הנ"ל דערל שעבד לוקין ג"כ אם כן לשיטת הר"מ דטומטום הוא בע"מ הוי דינא הכי אם ביציו מבחוץ הוי ודאי זכר מכל מקום לוקין שנים משום בע"מ ומשום ערל ושני האיסורין באין כא' כי הוא נולד כך אם כן כשהגיע לי"ג שנים הם חלים בב"א. אך אם אין ביציו מבחוץ אין לוקין כלל לא משום ערל ולא משום בע"מ דלמא נקבה הוא ול"ש ערלה וגם בע"מ אבל עבודתו מחוללת בודאי משום ממ"נ כמ"ש והר"מ כת' בפ"ו שם דמומין הפוסלין באדם ובבהמה לוקין מכל מקום נ"ל דטומטום ואנדרוגינוס אינו בכלל הלוקין כיון דהם ספק כמ"ש והר"ש לא חש להוציא מן הכלל כי מובן מאליו כנ"ל בעזה"י. ונ"ל דאע"פ שכתבתי דאין לוקין זר בע"מ משום לאו דבע"מ מכל מקום נ"ל לשיטת הר"מ בפ' הנ"ל דחלל עבודתו כשרה. והנה אף דנחשב זר ובודאי חייב מב"ש ומלקות מכל מקום עבודתו כשרה מקרא ברך ה' חילו אם כן חלל בע"מ שעבד לוקין אותו ג"כ משום בע"מ כיון דעבודת חלל כשרה מוזהר עליה משום בע"מ ומשום שאר דברים שחשבם הר"מ כגון טומאה כו' וכבר כ' זה בחיבורי זה ואם בע"מ שימש בטומאה עיין ר"מ פ"ט דחייב משום טומאה ג"כ. וכן בשאר דברים הפוסלים אם הם בדרך שאיסור חל על איסור בכולל או במוסיף או בב"א ע"ש. ואם שימש שתוי יין פטור ע"ש במ"ל דמביא לימוד מת"כ דפטור ע"ש. ודע הא דכתב כאן הרהמ"ח והר"מ פ"ו דבע"מ חייב מלקות על העבודה זה אינו רק בד' עבודות שהזר חייב עליהם מיתה

כגון עבודה תמה ועבודת נתינה אבל באותן עבודות שהזר אינו חייב עליהם מיתה כגון שאינה עבודה תמה או עבודות סילוק ג"כ אין בע"מ חייב עליה מלקות רק עבודתו פסולה. וזה מבואר בר"מ פ"ט מה' הנ"ל דין י' ומכל מקום הוא באזהרה ועבודתו פסולה רק דאין לוקין עיין במ"ל שם.

עוד חשב הר"מ פ"ח בין המומין מיוחדין באדם שומא שיש בה שער אפילו כ"ש ושאין בה שער כאיסר ודוקא אם עומדת בפנים אבל בשאר מקומות בגוף אין פוסלת אבל דעת הטור בסימן ל"ט באה"ע דשומא פוסלת בכ"מ בגוף וע"ש בר"מ פ"ז מה' אישות בכ"מ שתמה על הר"מ כאן וכן באה"ע סי' הנ"ל ומובא במ"ל כאן דמס"פ המדיר שם מבואר להדיא דשומא גדולה או שיש בה שער פוסלת בכהנים בכ"מ בגוף ע"ש. עוד חשב הר"מ והרהמ"ח בין המומין המיוחדים לאדם חרש ושוטה והוא מבואר במשנה שם דמ"ה ע"ב ופשוט דחרש שדיברו בו היינו שאינו שומע ואינו מדבר כמבואר בכ"מ בש"ס ור"מ פ"ב מהלכו' אישות אם כן חו"ש שעבדו אין פוסלים את העבודה כמ"ש דמומין המיוחדין באדם אין פוסלים את העבודה וד"ז צ"ע דחו"ש דאינם בני מצות ולא בני כוונה והוי כמתעסקין כמבואר בחולין גבי שחיטת קדשים די"ב כל הסוגיא יהיו כשרים לעבודה ולא חילק בין ד' עבודות דפוסל בהם שלא לשמה ובין שאר עבודות ד"ז צ"ע אצלי ויבואר במק"א אי"ה. והנה אבעיא בש"ס אי הנהו כהני שלוחי דרחמנא או שלוחי דידן והיאך הם שלוחי דידן אם הם כשרים הלא לאו בני שליחות הם וכה"ג מקשה בס' פמ"א ויש לדחות אך ד"ז צ"ע אצלי אם עבודתם כשרה ואיזה עבודות כשרים ואיזו פסולים ויש לי הרהורי דברים בזה. עוד חשב הר"מ בעלי נגעים טהורים כגון הבוהק כו' ופשוט דגם נגעים טמאים ה"ל מום אלא אשמועינן אפילו נגעים טהורים וכ"נ מפירש"י במשנה שם שכת' דנגעי' טמאים לא אצטריך למתני דבלאו הכי הוי טמא וענוש כרת על הכניסה נראה מדבריו דהוי מום. ומכל מקום ד' רש"י צ"ע דנהי דיש בו כרת מכל מקום ה"ל למתני דנ"מ אם התרו בו משום מום גם כן לוקין ב' מלקיות ועוד יכול למנקט נגעים טמאים קודם שטימא אותו הכהן דאז הוא טהור דתלי' באמירת הכהן כמ"ש לעיל והוי מום מכל מקום מוכח מד' רש"י דנגעים טמאים נמי הוי מום ואפשר הוא כ"ש. ואני מסתפק אם נגעים הוי מום אפילו בכ"ש או על כל פנים צריך כגריס כדין נגע ופחות מכאן לא נקרא נגע כלל ולכאורה היא ראי' מרש"י דבעי כגריס דאי לא הו"ל למנקט נגעים טמאים פחות מכגריס דאינו טמא מחמת הנגע אלא בלאו הכי דבריו צ"ע כמ"ש:

סעיף ב

ואם הוא מן המומין המיוחדים באדם אף על פי שהוא לוקה לא חלל עבודתו. כ"כ הר"מ ג"כ ובמ"ל תמה ע"ז דבש"ס דמ"ג מבואר דא"ע אלא בעשה דאינו שוה בזרעו של אהרן ובתי"ט יישב זה ונראה לפי פירש"י דהוי עשה דהכא אמרה תורה אם הוא שוה בזרעו של אהרן יעבוד ואם אינו שוה אל יעבוד. נ"פ דאם יש בו מום גמור עובר על לאו דמום וגם על עשה דמום גמור בודאי אינו שוה בזרעו של אהרן ונ"מ כתבתי לעיל בחיבורי ולדעת הר"מ אפשר דילקה שנים כיון דאינו שוה כו' ג"כ הוא לאו אלא דנראה מדבריו דאין לוקין אלא א' דהוי שנים משם א' ואין כאן מקומו. ובחרש שוטה נראה לי ברור דלענין שחיטת קדשים ודאי דינו כמו קטן ולענין מחשבה שלו לפסול הקרבן כגון מחשבת פיגול דינו כקטן עיין ר"מ פ"א מהלכות פהמ"ק ה' ה"ו בכ"מ ולחם משנה ובמ"ל פי"ד ה"ב. ונלע"ד דבע"מ כשר לשריפת פרה ושאר עבודותיה שלא ראיתי בשום מקום שבע"מ יהיה פסול עיין ר"מ פ"ד מהלכות פרה כת' אם נעשית שלא בכהן או מחוסר בגדים פסול ולא חשב בע"מ והוא מבואר במסכת פרה נראה דבע"מ כשר כיון דלענין הרבה ענינים לאו עבודה היא עיין ר"מ ובמס' הנ"ל ובכ"מ בש"ס אם כן מאי דתנן תנן ומאי דלא תנן לא תנן ומנ"ל לאפסולי ובזבחים י"ז ע"ב הובא שם ברייתא וכן ביבמות דע"ד שרפה אונן ומחו"כ כשרה ויוסף הבבלי פוסל מח"כ והר"מ פ"ד מה' פרה פסק כת"ק וערש"י שפירש דכשר דקדשי ב"ה הוא ולא כתיבי הנך קראי אלא בקדשי מזבח אם כן ה"נ ועיין כסף משנה פ"ו מהנ"ל מביא ברייתי' דת"כ להקריב לחם אלקיו כו' אין לי אלא תמידין מניין לרבות כו' ועיין בת"כ דגם על יציקות ובלילות צריך קרא ומרבינן שם אבל פרה לא נזכר שם אם כן דוקא בק"מ אבל בקדשי ב"ה כגון פרה מנ"ל למפסל ואפילו לפי' התוס' שם דילפינן אונן מק"ו מטב"י מה טב"י שפוסל בתרומ' מותר בפרה אונן שמותר בתרומה א"ד שמותר בפרה אם כן בע"מ בודאי יכול למילף מק"ו מט"י דבע"מ אוכל אף בקדשים ע"ש בתוס' ד"ה וע' יומא דמ"א דמחו"ב יליף מכהן בכיהונו נראה דאלא"ה הי' כשר וע' יבמות מ"ג ומ"ד דגם ערל כשר דיליף מטב"י ע"ש באריכות ובחולין י"א ובכ"מ לא מוכח דבע"מ יהי' פסול לעבודת הפרה. אך לדעתי צ"ע ובד' הר"מ אין הכרע. ולכאור' אפשר דבע"מ לא הוי ק"ו מט"י כי בע"מ עשה נקרבים כמקריבים ע"ש בסוגיא אך לפ"ז ל"ק קו' התוס' דבע"מ יוכיח בסה"ד שאני בע"מ שעשה הכתוב נקרבים כמקריבים הכלל ד"ז צ"ע הרבה בש"ס ועיין בע"ז דכ"ג ע"ב בסוגי' שם ובתוס'. **והנה** הר"מ כלל בפ"ו במצוה זו ג"כ הערל וכהן שעבד ע"ז כי לא בא בתורה לאו מיוחד ע"ז רק מקרא דיחזקאל ועיין כסף משנה בשם רש"י אף דערלים מחללים עבודה מכל

מקום אין לוקין ודעת הר"מ דלוקין כי היא גמרא ואתא יחזקאל ואסמכי' אקרא וע' פרש"י בכ"מ דאף דמתו אחיו מחמת מילה מכל מקום יש לו דין ערל לכ"ד אבל בתוס' זבחים דכ"ב ע"ב מביאים בשם ר"ת דוקא ברשע לערלות אבל במתו אחיו מחמת מילה אינו בכלל ערל ועתו"ס יבמות דעתם כדעת רש"י. וגם הר"מ נראה כן דעתו ועתו"ס חגיגה ד"ד ע"ב ד"ה דמרבי וביבמות בסוגי' הנ"ל ובתוס' דערל שהזה מי חטאת כשר וע"ש דה"ה שרפה ערל ושאר עבודות הפרה כשרה בערל והר"מ פי"א מה' פרה מביא דין זה שערל כשר להזיה ובפ"ג מביא דין זה דשרפה אונן ומחו"כ כשר ודין דערל דכשר אינו מביא ע"ש בסוגי' הנ"ל וכעת לא צלול' דעתאי והענינים עמוקים. ובכלל לאו זה דערל נכלל ג"כ ערל לב היינו כהן שעבד ע"ז ומשמש במקדש לוקין ומחלל עבודה עיין ר"מ פ"ו ואפילו עשה תשובה ואפילו הי' שוגג בע"ז אך אם עשה תשובה יש דינים חלוקים עיין ר"מ פ"ט מהב"מ אם עשה שירות לעכו"ם כגון זריקה או השתחוה לעכו"ם או קבל עליו באלוה אפילו הי' שוגג ועתה חזר בתשובה מכל מקום עבודתו מחוללת אבל השוחט לע"ז והי' שוגג כיון דשחיטה לאו שירות היא לכתחלה אסור לעבוד ואם עבד אין עבודתו מחוללת ועבודתו כשרה ע"ש בר"מ ובכ"מ והדינים נובעים מהש"ס דמנחות ק"ט. והנה ערל בשר כמו שאינו עובד כך אינו חולק לאכול בקדשים כי הוא אסור באכילה וא"ר לעבודה עיין ר"מ פ"י מהמעה"ק אך ערלי לב אם עשאו תשובה אף על פי שא"ר לעבודה כמ"ש מכל מקום דינו כדין בעל מום דחולק עם בית האב בקדשים והיא משנה מפורשת סוף מנחות. ותמהני על הר"מ שהשמיט ד"ז ולא כת' כאן פ"ו ופ"ט מהב"מ וגם בפ"י מהמעה"ק כלל' כייל בהי"ז ובה"כ כל שא"ר לעבוד אינו אוכל חוץ מבע"מ שנתפרש בתורה ולא הביא גם זה אף על פי שא"ר לעבודה אוכל וחולק ודינו לגמרי כדין בע"מ כמבואר במשנה באין חולק. עוד צל"ע היאך כללא כייל אם א"ר לעבוד א"ר לאכילה חוץ מבע"מ ובלחם משנה הקשה דגם קטן אינו עובד ואוכל. ובאמת יש הרבה שעבודתם מחוללת ואוכל שחשבם הר"מ בפ"ט הפסולים לעבודה א' עע"ז היא משנה מפורשת דאוכל וחולק. עוד חשב השכור מחלל עבודה ובודאי אוכל ולא מצאתי בשום מקום דשכור יהי' אסור לאכול בק"ק. עוד חשב מחוסר בגדים ויתר בגדים ובודאי הם אוכלים בקדשים ולא ראיתי בשום מקום שיהיו הכהנים צריכין ללבוש בגדי כהונה בשעת אכילה. עוד חשב שם שלא רחץ ידים ורגלים דמחלל עבודה ובודאי קדשים אוכל. וכן חשב יושב דמחלל עבודה ולאכילת קדשים בודאי כשר יושב והוא ש"ס מפורש זבחים ט"ז מה יושב שאוכל כו' אף שהתוס' פי' דהיינו במורם מקדשים קלים טעם אחר יש בדבר דאי בק"ק דנאכלים בעזרה אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד וכ"כ התוס' בהדי' ביומא דכ"ה ד"ה אין ישיבה

ע"ש דעתם לאכול קדשים מותר מיושב אף בעזרה. עוד חשב שם אם יש דבר החוצץ ובודאי לענין אכילה אינו דין זה וזה יכול ליישב דמיירי מהאיש שא"ר לעבודה אבל זה ראוי הוא אבל דברים הנ"ל לכאורה צ"ע והרבה מהנ"ל אוכלים וחולקים כגון מחו"ב דבשעת עבודה כל הכהנים שאינם עובדים היינו הב"א אינם מלובשין בגדי כהונה וכן אינם רחוצים ידים ורגלים דיכולים להיות אפילו חוץ לעזר' ולפמ"ש אם הי' שתוי בשעת עבודה אינו חולק לערב וכן אם לא הי' רחוץ יו"ר בשעת עבודה אינו חולק ולומר כיון דבידו לרחוץ צ"ע וכת' זה בנחיצה. ובדינים הנ"ל אם הרשיע לעכו"ם או בשחיטה עיין ח"צ סי' י"ג ופשוט דכל המחללין עבודה לוקין ג"כ משום שלבוש כלאים אפילו לדעת ראב"ד בהלכות כלי המקדש והדברים עתיקין:

מצוה רעו

סעיף א

בע"מ עובר כו'. שהיו ב"ד בודקין כו' ע' במס' תמיד וברי"מ פ"ו ובמשנה מבואר דאם נמצא כשר נכנס ומשמש וכך היו אומרים ברוך המקום ב"ה שלא נמצא פסול וברוך הוא שבחר באהרן כו' והר"מ השמיט ברכ' זו וצע"ק:

מצוה רעז

סעיף א

שלא יכנס כו'. אל המזבח ובין האולם כו' הר"מ פ"ו השמיט תי' אל המזבח וכ' דאסור לכנוס לפנים מן המזבח נראה דאין איסור אלא באותן כ"ב אמות בין המזבח לאולם והמ"ל מסתפק בזה אם להר"מ יש איסור קריבה למזבח ומביא בשם ס' המצות לרבינו דאיסור הקרב' יש למזבח ג"כ וכה"ד הרהמ"ח כאן ולדעת הרמב"ן שכניסה בלא עבודה הוא רק ממעלות דרבנן אין איסור אלא באותן הכ"ב אמות ע"ש במ"ל ומ"ש בשם תוס' יומא. ונ"ל דאף להר"מ דסובר דעל הכניסה לבד לוקין מפסוק ואל המזבח לא יגש כו' מכל מקום נ"ל דהיינו דוקא בבע"מ קבוע או עובר אותם המומין הפוסלים בבהמה ג"כ ובע"מ כזה לוקין ומחלל עבודה אם כן הוזהר על הכניסה דהוא בכלל הפסוק כי מום בו אבל במומין המיוחדין באדם דנראה מהש"ס בכורות דזה לא הוי מום אך התורה פסלה אותו דצריך שיהי' שוה בזרעו ש"א וליכ' אלא עשה ואינו מחלל עבודה ולהר"מ הוא לאו ולוקין ואינו מחלל עבודה אבל הלאו הוא ג"כ מחמת שאינו שוה בזרעו ש"א אינו מוזהר על הכניסה לד"ה להר"מ אין לוקין ולשיטת הראשונים אינו עובר בעשה וכ"נ

מלשון הכתוב לא יגש ולא יחלל דהיינו אותו שמחלל עבודה מוזהר על הכניס' אבל בע"מ המיוחד לאדם דאינו מחלל אינו מוזהר וא"ע בעשה ואפשר מדרבנן גם הוא לא יכנס וצ"ע:

מצוה רעח

סעיף א

שלא יעבוד טמא כו'. עיין ר"מ פ"ד מהלכות ב"מ וע"ש שכתב דמשכחת לה שלא נתחייב כרת על ביאת מקדש כגון שנטמא בעזרה ויצא לו בדרך קצרה ובתוך כך הפך בצנורא והוא מהש"ס דשבועות וע' לעיל הארכתי בזה ומבואר עוד בש"ס ור"מ דאחיו הכהנים היו מוציאין אותו לחוץ ופוצעין את מוחו וע"ש במ"ל נסתפק אם די שמוציאין אותו חוץ לעזרת ישראל דאסור מן התורה להכניס להטמא מת ומכל שכן מת בעצמו אבל בעזרת נשים היו ממיתין אותו א"ד דאף חוץ לחיל היו מוציאין אותו וע"ש שהביא בשם התוס' דאף חוץ לחיל היו מוציאין אותו ע"ש ומ"ש הרב המחבר דחייב מיתה בידי שמים ואם התרו בו לוקין כמבואר בר"מ שם בכל ל"ת שחייב מב"ש לוקין אם התרו בו:

מצוה רעט

סעיף א

שלא יאכל כהן טמא כו'. במצוה זו נכלל ג"כ תרומת מעשר וחלה וביכורים דכולהו איקרי תרומה כמבואר ביבמות פ' הערל ובמכות ובמס' ביכורים ובכ"מ ודינים אלו עיין ר"מ כ"א במקומו וד"ז הוא בפ"ז מהל' תרומות. והנה הרהמ"ח אינו מביא כאן רק כהן בטומאת הגוף אבל אם הוא טהור והתרומה טמאה אינו מביא והר"מ בפ' הנ"ל מביא דין זה דטהור האוכל תרומה טמאה א"ע בלאו אלא בעשה דואחר יאכל מן הקדשים דבר שהוא בקדושתו כו' לאו הבא מכ"ע עשה ובש"ס דידן פ' הערל דע"ג ע"ב מפיק העשה מקרא דבשעריך ובמ"ל עמד בזה ודין זה הוא רק בתרומה ותרומת מעשר וחלה אבל האוכל בכורים בטומאת עצמן והוא טהור לוקה והוא מבואר ביבמות דף הנ"ל וכ"פ הר"מ פ"ג מה' ביכורים ה"ה והכסף משנה לא הראה מקום מוצא הדין ותמוה דהיא שם גמר' מפורשת ועתו"ס ד"ע ד"ה מה הניחו בקושיא אמאי לא ילפינן תרומה מביכורים שילקה בטומאת עצמן ע"ש. והנה בטמא טומאת הגוף ואוכל תרומה טהורה חייב מב"ש ולוקין כמבואר בר"מ וכאן והר"מ לא הביא היאך הדין אם טב"י אכל תרומה טהורה אי חייב מיתה בידי שמים וע' תוס' סנהדרין פ"ג ד"ה ויליף ע"ש דבתחל' ספוקי

מספק' להו אם טב"י חייב מיתה בידי שמים ובסוף דבריהם הסכימו דשוה לטמא וחייב ומובא במ"ל ג"כ ומביא ג"כ בשם הסמ"ג. ודוקא האוכל תרומה טהורה אבל טמא האוכל תרומה טמאה מבואר בר"מ והרהמ"ח כאן דאינו חייב לא מיתה ולא מלקו' מקרא דומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת ובלחם משנה פי"ט מסנהדרין הקשה על הר"מ דנראה מהש"ס דרק מיתה אינו חייב אבל מלקות חייב. והנה הר"מ לא חילק בין נטמא הגוף ואח"כ נטמאת התרומה או נטמאת התרומה ואח"כ נטמא הגוף אבל תוס' סנהדרין פ' וחולין ק"א דעתם דאם נטמא הגוף קודם חייב מב"ש ומלקות והביאו ראי' מסוגיא פכ"ה. ומצאתי בשער המלך פי"ז מהא"ב בדיני אחע"א עמד בזה על הר"מ ויישב בדעתו ומביא קו' הלחם משנה וכתב דהר"מ הוציא הדין דאפילו מלקות אינו חייב מסוגיא דחולין שם דמקשה הש"ס וסבר שמואל אחע"א האמר כהן טמא שאכל תרומה טמאה אינו במיתה מוכח דאין אחע"א ואי נימא דשמואל סובר אינו במית' אבל חייב מלקות אם כן אדרבא מוכח דסובר אחע"א כיון דחייב מלקות וחל על איסור עשה ע"ש בסוגיא ותבין גם דעת התוס'. והנה לדעת הר"מ והרהמ"ח דבכ"ע פטור באוכל תרומה טמאה [איך] משכחת לה כהן טמא שחייב על תרומה טהורה הלא מכי נגע בה טמאה אלא כגון שתחב לו חבירו בבית הבליעה או שהתרומה לא הוכשרה כ"כ התוס' במקומות הנ"ל וביבמות ומשכחת לה עוד דאכל רק כזית חייב על אכילת הכזית ככל איסורין שבתורה והתרומה לא נטמאה דפחות מכביצה אוכלין אין מקבלין טומאה וכזית הוא חצי ביצה או שליש כידוע. אך לדעת הר"מ פ"ד מה' טומאת אוכלין ודעימי' דאוכלין מקבלין טומאה בכ"ש צ"ל התירוצים הנ"ל ועיין בשער המלך ה' ברכות. ודע דזה שכתבנו לשיטת הר"מ דאין לוקין בטמא שאכל תרומה טמאה היינו דוקא תרומה והדומה דאין לוקין בטומאת הגוף עצמה אם כן אף אם הוא טמא בטומאת הגוף גם כן אין לוקין דמחוללת היא אבל ביכורים דאף טהור שאכל ביכורים טמאין לוקין אם כן בודאי אם טמא אכל בכורים טמאים לוקין מפני הלאו דביכורים טמאים כי טומאת הגוף ע"י לא פקע האיסור של טומאת עצמן כיון דהתורה חייבה מלקות אף על מחוללת ועומדת אם כן מ"ל טהור ומ"ל טמא כיון דעל ט"ע לוקין רק בתרומה ודומיהן שאין לוקין על ט"ע רק על טומאת הגוף אמרינן שפיר דהתורה גילתה ומתו כו' דהיינו דוקא אם אין התרומה מחוללת אבל על הלאו דמחוללת לא פקע בשום ענין ל"מ לשי' התוס' דהטעם מחמת אחע"א אלא אפילו לשיטת הר"מ עי' ותבין רק דאין לוקין אלא א' והוא דהתרו בו משום הלאו דטומאת עצמן דעל הלאו דטומאת הגוף אין לוקין דשם התורה גילתה דא"ע אם היא טמאה בט"ע ולשיטת הלחם משנה דלוקין על טמא שאכל טמאה אם

כן בטמא שאכל ביכורים לוקין שנים א' על טוה"ג וא' על טומאת הביכורים דהוא שני לאוין ובין נטמא הגוף תחלה ובין נטמאו הביכורים תחלה מכל מקום בכ"ע אחע"א כי בנטמא הגוף תחלה חל עליו איסור הלאו דביכורים טמאים דהוי איסור מוסיף דמוסיף איסור לטהורים ובנטמאו הביכורים ואח"כ נטמא הגוף הוי איסור כולל כיון שנטמא נאסר בכל התרומות ע' בפ' גה"נ אם כן לדעת הלחם משנה בודאי לוקין שנים כנ"ל ברור בעזה"י. וכן לדעת התוס' דאם טוה"ג קדים תו לא פקע אם כן אם נטמא הגוף ואח"כ נטמאו הביכורים חייב שני מלקות משום טוה"ג ומשום הלאו דט"ע וכן במע"ב ויבואר כ"א במקומו ב"ה. ועמ"ל נסתפק אם התרומה טמאה מדרבנן אי האוכל טמא בטוה"ג חייב עליה כיון דמדאוריי' טהורה היא א"ד כיון דטמאה מדרבנן ה"ל מחוללת והדברים עתיקין בס' האחרונים.

ודע דמבואר בנדה ל"ב דכמו שטמא אסור לאכול תרומה כן נמי אסור לסוך בשמן של תרומה ולא יחללו לרבות את הסך דסיכה כשתי' ועי' תוס' שם דסיכה אינה אסורה אלא מדרבנן דולא יחללו הוי אסמכתא על כל פנים איסורא איכא וכ"ה ביבמות פ' הערל דשם היא אבעיא בש"ס אי ערלות שלא בזמנה היינו קודם ח' ימים אי מותר לסוכו בשמן של תרומה אי הוי ערל או כיון דלא הגיע זמנו אינו ערל ומותר לסוכו ע"ש וכן לענין זר מבואר במשנה דתרומות דחייב חומש על הסך וע"ש בר"ש וברע"ב דבת"כ נפיק ג"כ מולא יחללו אם כן מאוד צל"ע דהר"מ פ"ז גבי טומאה לא כת' דין זה כלל וכן אח"ז כ' דין הערל דאסור לאכול ולא כ' ג"כ ד"ז דאסור לסוך ג"כ והמתין עד פ"י לענין זר דחייב חומש כ' דה"ה הסך ולמה לא כ' בפרקים הקודמים לענין טומאה ולענין ערלה דאסור לסוך ג"כ. והנה פשוט לע"ד כיון דמרבינן סך כשותה אם כן בשמן של תרומה טהורה בודאי אסור לסוך לדעת הר"מ דמשקין מקבלין טומאה בכ"ש דאסור לטמא תרומה טהורה בידים את משמרת כו' כתיב אלא אפילו שמן של תרומה טמאה אסור לסוך טמא כמו אכילה ושתיה וכן אפילו לטהור חוץ מן הטעם שמצוה לשרפו אלא מפני שהוא כשתיה ואסור לאכול ולשתות תרומה טמאה ושם בגמרא דנדה דשם אין השמן נטמא בנגיעה כמבואר שם ג"כ צ"ל שם מחמת סך. ובגוף הדבר אי סיכה מן התורה אסור באיסורי אכילה דעת תוס' בנדה דהוי אסמכתא והיא מדרבנן וביומא ע"ז ד"ה דתנן בתי' א' כתבו שהיא מן התורה ואח"ז כ' שהיא דרבנן וע"ש בתוס' ישנים ובתי"ט פ"ו דתרומות דהחומש אינו אלא דרבנן לשיטה זו ומדברי רבינו הר"מ בפ"ז שמביא הך דרשא לחוד ולא יחללו להביא את הסך וסתם נראה מדבריו דסובר דהיא מן התורה דלא הוי שתיק לפרש ד"ז שהיא מדרבנן אם היה דעתו כן. אח"ז ראיתי בס' כ"ת קו' תוס' יוה"כ כ' ג"כ כדברינו דדעת

הר"מ שהוא מן התורה ומקשה על התוס' למה חייב חומש בזר הסך הלא מבואר בב"מ נ"ה דהגמ' מקשה על התוס' חומש של דמאי וכי חכמינו זכרונם לברכה עשו חיזוק לדבריהם והלא חזינן דסך אינו אלא מדרבנן ומביא חומש ויש לדחות ע"ש ברש"י כיון דהפרשה אינו אלא מדרבנן עיין ר"מ פ"י כתב דלא הי' ראוי לחייב חומש כיון שאינו מוסיף בפדיון מעשר שני חומש וע"ש בפ"י כתב ג"כ שם בקושית הש"ס כיון דדבר קל הוא דרוב עמי הארץ מעשרין הן. וע"ש עוד בתוס' יומא שם שר"ת מביא ראי' לדבריו דסיכת תרומה לזר אינו אלא מדרבנן מכריתות ד"ז דמבואר שם דכהן שסך בשמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל ע"ג ואינו חושש ואי הוי מן התורה הוי אסור בכל ענין אלא ע"כ שהיא מדרבנן והם הקילו בכה"ג ובקונטרס הנ"ל תמה ע"ד ר"ת דאדרבא שם מבואר להיפך דכה"ג שנטל שמן המשחה מראשו וסך על גבי' ח"כ ומקשה הש"ס מהך ברייתא דבן בתו מתעגל כו' ואי דסיכה בתרומה אינו אלא מדרבנן אם כן מאי רומיא דגבי סיכה דשמן המשחה דהיא מן התורה וח"כ על הסיכה ע"כ אסור לסוך אפילו לאחר סיכת היתר אבל שם אינו אלא מדרבנן והקילו דאחר סיכת היתר מותר וגם לפי תי' הגמרא שם דכתיב ומתו בו כי יחללוהו כו' וכיון דאיתחל כו' אבל שם כו' נראה דהיא מן התורה ע"ש והוא באמת תמיה גדולה על ר"ת וראי' ברורה להר"מ דסיכה אסורה מן התורה גבי תרומה ע"ש. והנה במ"ש לעיל דהר"מ אינו מביא דין איסור סיכה לערל. ובאמת אף על פי שאינו מביא בפ' הנ"ל מכל מקום בפי"א מה' הנ"ל מביא דין זה דתינוק קודם ח' מותר לסוכו בשמן דלאו ערל הוא אם כן ממילא מבואר בדבריו ד"ז דערל אסור לסוכו וביש"ש פ' הערל פלפל שם בתחלת הפרק היאך ס"ל להר"מ בתינוק קודם ח' וכ' דהר"מ לא הביא זה בספרו. ובאמת מבואר הוא בפי"א מפור' ובמ"ל פי"ז מהמ"א הכ"ז הקשה להסוברים סיכה דרבנן והרשב"א ס"ל ספינן לקטן איסור בידים אם כן מאי אבעי' בש"ס אי קטן קודם שמונה מותר לסוכו הא אפילו לאחר ח' דהוי ערל מותר לסוכו כיון דהוי איסור דרבנן וכן שם בפ' בנות כותיים דהטבילוה קודם לאמה ושם מיירי בתרומה דרבנן ע"ש ומותר ליתן לקטן אפילו בטומאה דספינן לי' בידים ואפילו אי נימא דקטן אביו מצווה שלא להניחו משום חינוך חדא דקטנים כאלו לאו בני חינוך נינהו ובפרט בנדה דמיירי בבת וע' תוס' נזיר דא"ח בחינוך בתו. ע"ש במ"ל ובאחרונים האריכו בזה. ונ"פ כמו כהן שסך מותר בן בתו להתעגל כיון דנתחלל וכ"פ הר"מ בה' תרומות פי"א ה"ח וכמו שהותר לזר כ"כ כיון שנתחלל מותר לטמא ולערל דהם חולין גמורים אחר שנתחלל. ואם כהן טהור אכל תרומה והקיאו שלא בפניו דבכל האיסורים לא פקע האיסור בהקאתו כמבואר בחולין ור"ם פי"ד מהמ"א מכל מקום כאן בתרומה כיון דאכל הראשון נתחללה

התרומה ומותרת אח"כ לזר ולטמא וד"ז מבואר ביומא פ"א דר"י אמר זר שבלע שזופין של תרומה והקיאן ובא אחר ואכלן ראשון משלם קרן וחומש והשני אינו משלם אלא דמי עצים לראשון והקשו שם בת"י הא מבואר בחולין פגה"נ דאפילו הקיאן במלתא קמייתא קיימי ולמה לא יתחייב השני קרן וחומש ותי' דגבי תרומה שאני דבאכילת הראשון נתחללה כמבואר בכריתות כהן שסך בן בתו מתעגל ע"ג דנתחלל ה"נ וכתבו עוד שם דאין לחלק בין כהן שסך דנתחלל בהיתר אבל כאן נתחלל באיסור דהראשון הי' זר לא נתחללה להיות כחולין דאין סברא ע"ש בדבריהם. וכ"כ התוס' מנחות ס"ט ד"ה דבלע הקשו למה לא יהיה חייב השני הא לא הוי עיכול ותי' כיון דנתחלל באכילת הראשון. על כל פנים היוצא מדבריהם דלאחר אכילה נתחללה וגם מוכח מדבריהם דסיכה אסורה מן התורה מדהביאו ראי' מדין דכריתות לד"ז דמיירי באכילה דהוא איסור תורה ע"כ סוברי' דגם סיכה אסורה מן התורה כדעת הר"מ ולא כדעת ר"ת. עוד מבואר מדבריהם דאין חילוק בין נתחלל באיסור או בהיתר אם כן מ"ש למעלה דכהן האוכל נתחללה לאו דוקא לפי שיטת התוס' הנ"ל דאפילו אם זר אכל מכל מקום נתחלל. וזה ימים כ' בגליון הר"מ פי"א מה' תרומות במ"ל ה"ח נסתפק בד"ז ומביא ד' הכסף משנה ומדייק דוקא אם נתחלל בהיתר ופלפל בזה ע"ש ולא הביא דהתו"ס מנחות והת"י ביומא שכתבו להדיא דאין חילוק בין נתחלל באיסור או בהיתר בכל גוונא היא מחוללת. אך רש"י כריתות ד"ז ע"א ד"ה כהן שסך כו' כ' אלמא כיון דבטלה בהיתיר' כו' מבואר בדבריו דדוקא אם נתחללה בהיתר אם כן ד"ז שנוי במחלוקת רש"י ותוס' והמ"ל לא הביא מכ"ז. ומהר"מ שפסק שם בפ' הנ"ל ד"ז דזר שבלע שזופין כו' דאין השני משלם אלא דמי עצים אין ראי' דנתחללה באיסור ג"כ מהני די"ל דהר"מ סובר כתי' התוס' בתי' א' דמיירי בפניו דנמאסת ע"ש. ומכל מקום הת"י בעצמם לא נדו מתי' דנתחללה רק מטעם אחר ע"ש אם כן לענין ד"ז נמי כיון דנתחללה הן בהיתר או באיסור לכל מר כדאית לי' אינו חייב השני גם כן משום טומאה וערלה כ"נ פשוט. ולכאורה דהתו"ס מנחות צ"ע דמייתי ראי' דלענין איסור הוי עיכול מבלע שזופין כו' וחילקו מחמת דנתחללה ולא הביאו מש"ס מפורש סוף גה"נ דמבואר שם בהדיא דהקיאו לא הוי עיכול ואין כאן מקומו. והנה טמא האוכל דחייב מלקות דינו ככל איסורים שבתורה דא"ח אלא על כזית וגם פטור אם הוא שלא כדרך הנאתו ככל איסורים שבתורה אך בכל האיסורים מבואר בר"מ פי"ד דאם אכל ח"ז והקיאו וחזר ואכל אותו ח"ז עצמו חייב דאיכא הנאת גרונו וכאן תלוי בשיטות שכתבנו דלהסוברים דנתחללה אף באיסור לא משכחת ד"ז וא"ח בהקיאו וחזר ואכל וז"פ.

והנה לדעת הר"מ שכתבנו דסיכה היא איסור דאוריי' אני מסופק אי לוקין על הסיכה או רק איסור ומלשון הר"מ פ"י גבי שוגג לענין חומש כ' וכן הסך שנא' ולא יחללו כו' ואח"ז בה"ד כ' (במזיד) אכל תרומה במזיד והתרו בו לוקין ואינו משלם ולא כ' אכל או סך והא דלא כ' או שתה דזה ידוע דאין דרכו לכתוב בכ"מ שתי' כי שתיה הוא בכלל אכילה אך גבי שוגג כ' או שתה כיון שרצה לכתוב דין הסך אבל כאן ה"ל לכתוב גם כן הסך נראה מדבריו דעל הסיכה אין לוקין ואפשר כיון דאינו מפורש רק מריבויא דקרא לשיטתו בסה"מ ולדעת הרמב"ן דחולק אם סובר כאן כהר"מ דלאו אסמכתא רק אסור מן התורה אפשר דלוקין וצ"ע. ואני מסתפק בין לענין מזיד בטמא או זר או בזר שסך בשוגג שחייב חומש עיין ר"מ שם אם יש שיעור לסיכה כמו אכילה ושתיה דהיינו כזית או אפילו כ"ש. ולענין זר שסך בשוגג ודאי נ"מ גדולה דהיא הלכה ברורה דעל פחות מכזית אינו חייב חומש עיין ר"מ שם פ"י ואם סיכה צריך ג"כ להיות כזית א"ח על פחות מכזית חומש ואי א"צ שיעור חייב חומש על כ"ש אך במזיד לענין זר או בטומאה ג"כ יש נ"מ כמ"ש כ"פ בח"ז לענין שבועה דאינו חל על שיעור שלם ועל ח"ש חל ע' יו"ד סי' רל"ח. והנה מסידור לשון הר"מ פ"י ה"ב שכ' א' האוכל וא' השותה וא' הסך משלם חומש כו' וא"ח חומש אלא עד שיאכל כזית שנא' כו' וכשם שאכילת תרומה בכזית כך שתייתה בכזית עכ"ל ולא כ' ג"כ דסיכה דינו הכי נראה דאפשר סיכה א"צ כזית. וגם נרא' להביא ראיה מכריתות דף ו' ע"ב לענין סך משמן המשחה אמרינן שם מה סיכה בכל שהוא ע"ש אף דהר"מ פסק בפ"א מהלכות כה"מ דסיכת שמן המשחה בכזית היינו דמבואר שם דמקיש לנתינה מה נתינה בכזית ע"ש בסוגיא אבל סיכה לכולי עלמא משמע בכ"ש. אבל באמת נ"ל כיון דמבואר שם בנדה דולא יחללו לרבות הסך כשותה וכן מקרא ותבא כמים כו' וכשמן כו' נראה דהתורה ריבתה כאן דסך הוי כשותה אם כן לא עדיף משתיה דבעינן כזית וכ"ה בל' הר"מ פי"א ה"א התרומה ניתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה שהוא כשתיה שנא' כו' ע"כ נראה ברור דלא עדיף משתיה והא דלא נקט בפי' סך שסמך עצמו על ד"ז דעיקר משום דהוי כשתיה. וג"כ אין ראי' מהאי דכריתות דודאי לשון סיכה הוא בכ"ש ושם כתוב בתורה על בשר כו' לא ייסך וא"כ משמעותו כ"ש אבל כאן לא כתיב בתורה רק מרבינן מקרא דסיכה הוא אסור אם כן לא עדיף משתיה ע"כ נ"ל ברור בעזה"י דבעינן כזית ובפרט שכ' בח"ז כ"פ שכ"ה שאינו מפורש שיעורין בדברי חכמינו זכרונם לברכה הוא סתמא בכזית ככל שיעורי תורה. אך זה נראה דכאן ל"ש צירוף בכא"פ המבואר בר"מ לענין אכילה ושתיה דתרומה לענין חומש דאם יותר מכא"פ אינו מצטרף מכל מקום כאן נ"ל לענין סיכה דאף יותר מצטרף כמו מעילה דמצטרפת לזמן מרובה

דכא"פ ל"ש אלא באכילה ושתיה כמ"ש האחרונים לענין בל יראה בפסח דל"ש כא"פ כנ"ל ברור ב"ה:

סעיף ב

כמו שליש שעה אחר שקיעת החמה כו'. כ"ה בר"מ אך אינו מלשונו דהכסף משנה הביא זה בשם הסמ"ג ע"ש בהגהות והנה אם החשבון הזה מדוקדק אין כאן מקומו להאריך:

סעיף ג

במי שהי' אוכל תרומה כו'. הדין מבואר בר"מ דאוחז באמה ואוכל את התרומה דש"ז אינו מטמא עד שיצא לחוץ והוא מהש"ס דנדה. עוד מבואר שם בר"מ מהש"ס דח"ש מטבילין אותן ומעריב שמשן ומאכילם בתרומה ובלבד שלא יישן ואם יישן טמא אלא אם כן עשו לו כיס של נחושת יכול לבדוק בכיס והנה אינו מבואר דין קטן מבן ט' ומעלה דטמא מחמת קרי כמבואר בר"מ בה' אה"ט דאם יש בו דעת אם כן א"צ לכ"ז כמבואר בסוכה דקטן היודע לשמור גופו אוכלין על גופו טהרות ופסק כן הר"מ פט"ז מה' אה"ט ה"י ואם א"י בודאי דינו כשוטה ומבואר בכאן דגם לח"ש אסור להאכילו בידים איסור תורה כמו לקמן וכ"ד התב"ש ואחרונים עתב"ש סי' א' ובפרי מגדים ולפי זה דוקא בתרומ' דאוריי' דינא הכי אבל תרומת פירות לשיטות הראשונים או תרומת ירק או בזה"ז לשיטת הר"מ אף בא"י כמבואר בה' לקמן מותר להאכילו תמיד וא"צ להטבילו כי איסור דרבנן מותר להאכילו בידים אך דעת הר"מ המ"א אינו כן ודעתו דאף איסור דרבנן אסור להאכילם בידים ואין כאן מקומו:

סעיף ד

ומ"ש ברוכבי גמלים. מבואר דרוכבי גמלים אסורים לאכול בתרומה עד שיטבלו ויעריב שמשן שהרכיבה על הגמלים מוציא טפת זרע ועי' תוס' נדה די"ד הקשו לשמואל דסובר ש"ז שאין כל גופו מרגיש אינו מטמא אם כן למה הם טמאים והר"מ פסק ג"כ כשמואל בה' אה"ט ותירצו דתלינן דארגשי' ולאו אדעתי':

סעיף ה

ומ"ש בתרומת ח"ל כו' כגון קטן כו'. ולא הביא דין כהן גדול שטבל לטומאתו ודעת הר"מ בפ' הנ"ל דמותר לאכול אם טבל אף בלא הע"ש ודעת הראב"ד דצריך הע"ש וער"נ פ' אלו עוברין מסתפק בדבר וכ' דאם טבל לטומאה היוצאת מגופו צריך הע"ש ועיין בכורות דכ"ז ברש"י ובתוס' וביו"ד סי' שכ"ג ואו"ח סי' תנ"ז. וגם בר"מ מבואר והוא מהש"ס דמותר לבטל תרומת ח"ל ברוב ולאכול בימי טומאתו אבל דעת הרי"ף פ' א"ע

אינו נראה כן והרמב"ן כת' דוקא להוסיף אבל לבטלו לכתחלה אין לנו ויש בענינים אלו אריכות גדול ופלפלו הראשונים בזה הרבה וזה דוקא בתרומת ח"ל אבל בתרומת א"י אף בדברים שהם מדרבנן כגון ירקות לכ"ע או בזה"ז לשיטת הר"מ אין נוהגים קולות אלו עי' במס' חלה ובראשונים ובתוס' חולין ק"ד:

סעיף ו

ומ"ש שכל עם הארץ בחזקת טומאה וע"כ אין נותנים כו'. מבואר בכ"מ ובר"מ בפ"ו מהלכות תרומות ולא קאי זה על תרומת חוץ לארץ דתרומת ח"ל ניתנה לכל כהן כיון שהיא טמאה עיין ר"מ בה' בכורים פ"ה וע' תוס' חולין שם דלע"ה אינה ניתנת כי כל שאינו מחזיק בתורת ה' כו' רק שאינו ע"ה רק אינו חבר לשמור בטהרה ע"ש רק דברי הרהמ"ח קאי לתרומת א"י אפילו תרומה דרבנן בא"י מכל מקום כיון דנאכלת בטהרה אין נותנין אותה לע"ה שאינו נזהר וכ"ה בהדיא בר"מ פרק ו' שם דאפילו תרומה מדבריהם אין ניתן לכהן ע"ה ומבואר בר"מ שם דתרומה טמאה ניתן לע"ה ובכ"מ הקשה למה ניתנה לעם הארץ הא איכא למיחש שמא יאכלנו. ואני כתבתי על הגליון שם שד' הכסף משנה תמוהים לענ"ד דלא שמעתי מעולם שכהן ע"ה יהי' חשוד לאכול תרומה טמאה רק הוא אינו בקי בטהרה ואומר שלי טהור ושלך טמא וכמבואר בכ"מ ויאכל תרומה בטומאה ולפי דעתו הוא טהור או התרומה טהורה ובאמת אינו כן כי אצלינו הוא מוחזק לטמא אבל אם נותנים לו ואומרים לו שהוא תרומה טמאה בודאי אינו חשוד לאכול תרומה טמאה כמו שאינו חשוד על כל האיסורין רק על הטהרות הוא חשוד מפני מיעוט ידיעתו ע"כ אין נותנים לו תרומה טהורה דאינו שומרה דאינו בקי בזה אבל אינו חשוד לעבור על איסור ברור כן נראה לפי עניות דעתי פשוט. עיין בגיטין דף ס"א ע"ב:

סעיף ז

ונוהגת בכהנים בזכרים כו'. ובזמן שהיא בישובה כו' כדעת הר"מ כו' היינו בבית ראשון או בבית השלישי תוב"ב אבל בבית שני אף שהיתה ארץ ישראל בישובה מכל מקום לא הי' נוהג דין תו"מ מן התורה לדעת הר"מ והוא מפורש בר"מ פ"א מהלכות תרומות הלכה כ"ו כיון שהי' רק ביאת מקצתם ע"ש מכל מקום בבית שני הי' משכחת לה לעבור על הלאו הזה כגון שאכל ביכורים בטומאת הגוף וביכורים הי' נוהג מן התורה בב"ש עיין ר"מ ובמשניות בכ"מ ותבין. ומ"ש הרהמ"ח ועובר ע"ז חייב מב"ש ואם התרו בו לוקין עיין ר"מ כאן ובהלכות סנהדרין פי"ט ע"ש:

מצוה רפ

סעיף א

שלא יאכל שום זר תרומה שנא' כו'. הדינים הם בר"מ פ"ו מהלכות תרומות ובפרקים הבאים וז"ל הר"מ שם בה"ו זר שאכל תרומה בין שהוא טהור או טמא בין שהתרומה טהורה או טמאה חייב מב"ש שנא' ומתו בו כי יחללוהו וכ"כ בפי"ט מסנהדרין זר שאכל תרומה בין טהורה בין טמאה חייב ובלחם משנה הקשה כיון דעיקר לימוד דזר חייב מב"ש מבואר בסנהדרין פ' הנשרפין דכתיב ומתו וסמיך ליה וכל זר לא יאכל קודש אם כן עיקר הלימוד מכהן טמא שאכל תרומה ע"ש. וא"כ מנ"ל להר"מ לחייבו אפילו אם התרומה טמאה לא יהא עדיף מכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה כי מחוללת ועומדת ע"ש שדחק מאוד ובשער המלך כ' שיצא להר"מ דין זה ממה שמבואר במשנה דתרומות דבשוגג חייב חומש אף על תרומה טמאה ובשבת פ' כ"ג מבואר דרב' סובר דמיתה במקום כרת קאי וחומש במקום קרבן ואי אין חייב מיתה על תרומה טמאה היאך חייב חומש דהוא במקום קרבן בשוגג הא מבואר התם דשבועת ביטוי חידוש הוא דלא אשכחן דיהא חייב קרבן בשוגג כל היכי דבמזיד ליכא כרת אם כן היאך חייב חומש ע"כ דחייב מיתה במזיד גם על תרומה טמאה והיא עומדת במקום כרת ובשוגג חייב חומש ע"ש. ובכלל הלאו הזה ג"כ תרומת מעשר וחלה וביכורים כמבואר כאן אך על ביכורים א"ח הזר עליהן עד שיכנסו לפנים מחומת ירושלים עיין ר"מ פ"ה מביכורים אבל קודם שנכנסו הרי הן כחולין לכ"ד וע"ש בכ"מ. ומ"ש הרהמ"ח בשרשי המצוה שיתנו לבהמתם ולכל חייתם ע' תוס' יבמות דס"ו ע"ב ד"ה כרשיני תרומה כ' דמאכל שהי' עיקרו לאדם אסור להאכיל לבהמה רק מיירי דעיקרו לבהמה ע"כ מאכיל לבהמתו. ומכל מקום צ"ל ראוי לאדם דאי א"ר לאדם פטורים מתרומה כמבואר בפ' כ"ג עכ"ל. ובמ"ל מביא ג"כ זה דאם עיקרו לאדם אסור להאכיל לבהמה ומביא בשם הת"כ והר"ש והרע"ב ולא הביא דהתו"ס דמבואר ג"כ כן:

סעיף ב

שעבד כהן שברח כו'. כ"ה בר"מ מהש"ס והרהמ"ח אינו מביא דין אם העבד אינו עובד לרבו כגון שהפקירו או כמה ענינים המבוארים בה' עבדים שאינו רק מעוכב ג"ש אם אוכל בתרומה או לאו כיון דאינו עובד לא מיקרי קנין כספו והיא אבעיא בש"ס גיטין דמ"ב אי מעוכב ג"ש אוכל בתרומה ושם היא אבעיא דלא אפשיטא ע"כ אסור לאכול תרומה רק דאין לוקין והובא דין זה בר"מ פ"ט מה' הנ"ל ה"ה ועיין בכריתות שם מביא

הש"ס ברייתא הכותב נכסיו לאחרים והיה בהם עבדים ואמר הלה אי אפשי בהם אי היה רבו שני כהן אוכל העבד בתרומה ורשב"ג סובר דחוזרים המתנות ליורשים וע"ש בסוגי' דטעם הת"ק אף דלר"ל כיון דאמר אי אפשי העבדים הם הפקר מכל מקום ס"ל לת"ק דאוכלים כיון דמעוכב ג"ש אוכל בתרומה ורשב"ג סובר דהם שייכים לרבם ראשון ע"כ אינם אוכלים ובריייתא זו מיירי בשתק ולבסוף צווח ע"ש והובא ברייתא זו ג"כ בחולין ל"ח וב"ב והר"מ פ"ד מה' זכיה ומתנה פסק בפלוגתא זו דת"ק ורשב"ג דהוא ס' הלכה כמאן אי הוכיח סופו על תחלתו ויש פוסקים כת"ק דל"א הוכיח סע"ת ופוסקים ג"כ כר"ל שם דאומר א"א בה היא הפקר אם כן אוכלים בתרומה ע' ברשב"ם ובחה"מ סי' רמ"ה ובתוס' גיטין שם כ' דאבעיא זו לא קאי לר"ל דלדידיה לת"ק מעוכב ג"ש אוכל בתרומה. עוד מחלקים שם התוס' דאבעיא זו קאי רק בח"ע וחב"ח אבל במעוכב ג"ש אוכל בתרומה. ובמהרש"ל שם תמה ע"ז וע"ש במהרש"א ובפ"י וכ"נ דעת התוס' כ"פ בהשולח דמעוכב ג"ש מותר בשפחה כמו שמותר בתרומה וע' תוס' חולין מביאין ג"כ הש"ס דכריתות דלת"ק מעוכב ג"ש אוכל בתרומה והר"מ בפ' הנ"ל ה"ו מביא גם כן דין דברייתא ופסק דהוא ספק אם הוכיח סע"ת והם ברשות ראשון או לא הוכיח כו' וחזר בו ע"כ לא יאכלו בין שהיה רבו השני כהן או רבו הראשון כהן ואזיל לשיטתו בה' זכיה ומתנה דמספקא ליה הלכה כמאן ע"ש והכסף משנה בה"ה גבי מעוכב ג"ש כתב דהר"מ פסק דהוא ס' מחמת האבעיא בגיטין. ועוד מבואר בסמוך וכאן כ' דת"ק סובר דמעוכב ג"ש אוכל בתרומה ואפשר דרשב"ג פליג בהא ע"כ פסק הר"מ בסמוך דמעוכב ג"ש אינו אוכל ע"ש ומרשים הברייתא זו בחולין. וראיתי להמ"ל שם ה"ו ד"ה הכותב כו' וז"ל בדברי מרן הגדילו התערובות דפלוגתא דת"ק ורשב"ג אין שם זכר למעוכב ג"ש דל"ש כלל והרב כ' דמעג"ש היא אבעיא. ועוד יבואר בסמוך וזה לא נתבאר כלל ועוד הוסיף כאן כיון דמספקא ליה ע"כ פסק לעיל לחומרא וכל אלו הדברים תמוהים הם מאוד עכ"ל המ"ל. ואני תמה שכותב כן על רבינו המשביר אשר דבריו ברורים ומבואר בכריתות בהדיא דת"ק דרשב"ג ע"כ סובר דמעוכב ג"ש אוכל בתרומה ומה זה שכתב כי בפלוגתא אין זכר למעג"ש והלא כן מפורש בש"ס והתוס' גיטין וחולין הביאו ג"כ מש"ס הנ"ל וכוונת הב"י כיון דלת"ק אוכל ואפשר דרשב"ג פליג עליו ע"כ פסק הר"מ לחומרא ואף שדבריו צע"ק דאפשר רשב"ג אינו חולק בדין זה רק סובר כיון דהוכיח סע"ת אם כן שייך לרבו ראשון ע"כ אינו אוכל בתרומה ע"ש אבל בגוף הדין דמעג"ש אוכל לא פליג מכל מקום הכסף משנה בעצמו כ' זה בדרך דוחק שכ' בלשון הזה ויש מקום לומר דרשב"ג פליג עליו בהא ע"כ אזלי' לחומרא כוונתו מבוארת כיון דאפשר דרשב"ג פליג

ע"כ לא פסק כת"ק אבל המ"ל שהרחיק מן הדעת שאין ד"ז למעג"ש דבריו תמוהין ודברי רבינו המשביר ברורים. אך לא הרשים הש"ס דכריתות דשם מבואר זה להדיא. ובגוף הדין דמעוכב ג"ש כבר כ' דדעת התוס' נראה דמעוכב ג"ש אוכל בתרומה וכ"נ דעת הרשב"ם ב"ב דהלכתא כר"ל וכת"ק דכריתות ע"ש בסוגי' הנ"ל ותבין כי קצרתי מאוד. ולדעת הר"מ שסובר דמעג"ש אינו אוכל בתרומה צ"ע מ"ש בדין זה דהכותב נכסים לאחר כו' ושתק ולבסוף צווח דאסור לאכול בתרומה בין שרבו ראשון כהן והשני ישראל או הראשון ישראל והשני כהן והטעם דמספקא ליה אי שייך לרבו ראשון כרשב"ג או לרבו שני כחכמים ה"ל להר"מ לאשמועי' דאפילו שניהם המוכר והקונה הם כהנים מכל מקום אסור העבד לאכול בתרומה לפי שיטתו בה' זכיה ומתנה דהוא ס' הפקר דלדברי חכמים דזכה מכל מקום הוי הפקר כר"ל אם כן אסור לאכול בתרומה דלמא כחכמים דלא הוכיח סופו וזכה השני ומכל מקום הוי הפקר כיון דאמר איני רוצה וא"כ הוא הפקר ומעוכב ג"ש ע"כ אסור לאכול לפי שיטתו דעבד המופקר אסור לאכול בתרומה ה"ל לאשמועי' רבותא אפילו בשניהם כהנים ואפ"ל דבשניהם כהנים הוי ס"ס לקולא שמא ה' כרשב"ג אם כן הוא עבד של רבו ראשון ואוכל ואת"ל כרבנן והוא הפקר מרבו שני שמא עבד המופקר ומעג"ש אוכל בתרומה והו"ל ס"ס לקולא ומ"ש הר"מ בין שהיה ראשון כהן זה הוא ס' דלמא כרשב"ג ושייך לרבו ראשון ואוכל א"ד כרבנן דרבו שני זכה בו ואינו אוכל. ואח"ז כ' בין אם היה השני כהן זה פשוט יותר שאינו אוכל והוי ס"ס לחומרא דלמא כרשב"ג ושייך לרבו ראשון ואינו אוכל ואת"ל כרבנן דשייך לרבו שני מכל מקום הוי הפקר ומעוכב ג"ש וספק אם אוכל ובין תבין דרכו של הר"מ לכתוב הפשוט באחרונה כמ"ש הסמ"ע סי' ע"ב ס"ק ז' ועיין בהגהת מל"מ פ"ב כ' להיפך דדרך התנא למנקט הפשוט בראשונה ע"ש שמביא בקיאות ואולי דרך תנא לחוד ודרך הפוסקים לחוד. ולדעת הר"מ אם מעוכב ג"ש אכל תרומה בשוגג כיון דספק הוא א"צ לשלם קרן וחומש אך צריך להפריש משום כפרה ומוכרה לכהן כמבואר במ"ל פ"י מה' הנ"ל הי"ד לעניין ספיקות.

ועבד כהן שאוכל בתרומה אם יש חלק אפילו א' ממאה לזר או לכהן שאינו מאכיל אינו אוכל (עיין בהשמטות) והוא מבואר בר"מ פ"ז הי"ז והכסף משנה כ' שהוא בת"כ ובפ"י לגיטין ד' מ"ב כ' שהוא ג"כ משנה מפורשת יבמות פ' אלמנה לכה"ג בת ישראל כו' לא יאכלו עבדים משום חלקו של עובר וער"מ פ"ח הביא דינים אלו ובפ"י בעצמו כתב שאפשר אין ראיה מהסוגיא דיבמות דאפשר דמיירי דיש הרבה עבדים אם כן מדין ברירה אתינא עלה דאפשר יגיע העבד לחלקו של עובר. אך כ' דהסוגיא לא משמע כן

ומכ"ש שמבואר להדיא בת"כ דעבד השותפין אינו אוכל ע"ש. ועיינתי בת"כ פרשה ה' ה"ג אינו מבואר זה בפי' אלא בלשון הזה אוציא ע"ע כו' ולא אוציא של שותפין ת"ל כספו פרט לח"ע וחב"ח אם כן נוכל לומר דוקא ח"ע וחב"ח אבל של שותפים אפשר דאוכל. והק"א כ' שם דכוונת הת"כ השותפים היינו ח"ע דהוא בעצמו שותפות עם האדון והחילוק יבואר אח"ז. אך באמת שם היה לו להביא הפי' שמבואר בפירוש דח"ע וחב"ח אינו אוכל ויבואר לקמן אי"ה. והנה רש"י נדה דמ"ד ד"ה ויש לו כתב בפי' כדברי הפ"י שכתב שפוסל מן התרומה שאין אנו יודעין לברור איזה יגיע לחלקו ע"ש אבל בעבד א' בשותפות יש לי ספק כמו שאבאר דהנה בנדרים פ' השותפין מבואר דשותפין שנדרו הנאה זה מזה הלכה כראב"י דיכולין כ"א לכנוס לחצר השותפין שאין בה דין חלוקה ובר"נ האריך ותוכן סברתו דראב"י סובר דבאין בדבר השותפות דין חלוקה כ"א מהשותפין בשעה שמשתמש בשלו הוא משתמש ויש לו קנין הגוף בכולו ואח"ז כשהשני משתמש יש לו ג"כ קה"ג בכולו והוי כאומר נכסי לך ואחריך לפלוני ע"ש ובקצה"ח סי' קמ"א החזיק בסברא זו וגם בסי' רס"א מביא ג"כ דנכסי לך ואחריך לפלוני יש לו קה"ג ויי"ח באתרוג ביום א' אך בח"ע וחב"ח הקשה הש"ס פ' השולח דיום של רבו ישא שפחה וביום של עצמו ישא ב"ח ותי' דבאיסורא לא קמיירי ע"ש ברש"י דאין האיסור נחלק היינו דשם ל"ש לומר דביום ש"ע הוא כולו לעצמו וביום של רבו כולו לרבו כיון דביום של רבו הוא ב"ח ולא מצינו משוחרר חוזר ומשתעבד כמבואר בירושלמי ע"ש בס' הנ"ל. אם כן לפי ד' הר"ן הללו אם כן אפילו אם זר יש לו שותפות מכל מקום ביום של הכהן יש להכהן על כל העבד קה"ג ותרומה תלוי בקה"ג אם כן למה לא יאכל תרומה אף דביום של ישראל אסור היינו משום דאז יש לישראל קה"ג ולענין תרומה בודאי עבד אם נמכר כ"פ לכהן ולישראל אם הוא של כהן אוכל בתרומה ואם הוא של ישראל אינו אוכל ואם חזר ונמכר לכהן אוכל וא"כ אמאי לא יאכל באם יש לזר שותפות בו וה"ה אם נתן עבד לכהן וא"ל ואחריך לפ' כיון דהמקבלים [יש] לו קה"ג בודאי אוכל ולמה לא יאכל כאן ומדברי הת"כ אין ראיה שכבר כ' דהת"כ מיירי בח"ע וחב"ח דשם ל"ש קה"ג על חלק ב"ח דאין משוחרר חוזר ומשתעבד אבל בשותפים אמאי לא יאכל ומהגמ' ג"כ אין ראיה דשם מיירי בהרבה עבדים ואולי יגיע לחלק הזר ובפרט ביש דין חלוקה אף ראב"י מודה דאסורים לכנוס דאין לו קה"ג על כולו ביש לו דין חלוקה ע"ש בר"נ אבל אם יש להם עבד א' למה לא יאכל אך כיון שהר"מ פסק כן בודאי מצא באיזה מקום דין זה וצ"ע. ויש לי עוד הרהורי דברים ואין כאן מקומו. ולענין ח"ע וחב"ח דעת התוס' בגיטין דמ"ב דזהו האבעיא בש"ס אם מעוכב ג"ש אוכל בתרומה ולא אפשיטא

וברש"ל תמה ע"ז היאך יאכל כיון שהוא חב"ח ובמהרש"א ישב זאת ועפ"י הקשה כמו שמבואר בת"כ דשותפות הזר אינו אוכל ה"ה ח"ע וחב"ח אינו אוכל. וכבר כ' דשותפות הזר אינו מבואר בהדיא אך בברייתא דת"כ מבואר זה בהדיא דח"ע וחב"ח אינו אוכל ותימה על הפ"י שלא הביא זה והיא בהך ברייתא שהביא הוא.

והנה בלאו הזה דזר נכלל ג"כ בת כהן הנשאת לישראל מכל מקום כיון דהיא אשת ישראל היא כזרה וכ"ה בלשון הר"מ פ"ו ה"ה הזר כו' וכהנת אשת הזר הרי היא כזרה שנא' וכל זר בין הוא בין אשתו עכ"ל ודע דלא יליף כדמוכח לכאורה בלשון הר"מ דממלת כל דרשינן זה אלא הוא מקרא בפ"ע ע' יבמות ס"ח תרי וכל זר כתיבי חד לגופיה וחד לבת כהן שנשאת לישראל וממלת כל דרשינן שם דזרות אמרתי לך ולא אנינות וכוונת הר"ם ג"כ כן. והנה מלשון הר"מ נראה דג"כ חייבת מב"ש כזר גמור וכ"נ מלשון הרהמ"ח מצוה רפ"ג שכתב כי אשת הזר נחשבת כזר הרי היא כא' מצלעותיו כו' אך סוף דבריו שם קצ"ע שכתב עברה הכהנת כו' וכן אם אכלה תחת בעלה ישראל כו' חייבת מלקות ולא כ' מב"ש וכן כלל אותה בלאו דחללה שם ואין חייב אלא מלקות כמבואר בר"מ פי"ט מסנהדרין ויבואר לקמן אי"ה באריכות. ומצאתי בס' פר"ד בדרך מצותיך העמיס כן בלשון הר"מ שסובר דכהנת אשת הזר חייבת מיתה כזר ע"ש בד"ה ודין זה שכתב הר"מ כו' וע"ש בסד"ה ודע כ' דמסתפק בדבר כמו דפסקינן דכהנת אשת הזר אינה חייבת חומש אם אכלה בשוגג וכ"פ הר"מ פ"י הי"ב ממשנה דתרומות דזר מעיקרא בעינן אם כן חזינן אף דמרבינן וכל זר דהוי כזרה מכל מקום לענין חומש לא מרבינן אם כן לענין מיתה בי"ש ג"כ לא מרבינן ע"ש. ונראה דזהו דעת הרהמ"ח דאינה במב"ש רק במלקות ומדברי הר"מ ג"כ אין הכרע. והנה מבואר בש"ס דיבמות ובר"מ פ"ח דאם בת כהן נתאלמנה או נתגרשה מבעלה ישראל אם יש לה זרע מבעלה ישראל או אפילו עובר אינה אוכלת בתרומה ומקרא מלא הוא ובת כהן כי תהיה אלמנה כו' וזרע אין לה ושבה כו' מכל מקום נ"ל דאם אכלה אפשר דאין בה חיוב מיתה ולא מלקות כיון דנתאלמנה או נתגרשה לאו בכלל זרה היא רק הוא לאו הבא מכלל עשה אם אין לה זרע ושבה אל בית אביה הא אם יש לה אינה שבה כמבואר ביבמות דס"ח דמקרא זה הוא לאו הבמכ"ע ע"ש אבל לאו בכלל זרה היא אם נתאלמנה ויש לה זרע או יש לה זרע בזנות מישראל דג"כ אינה אוכלת נראה דהיא עוברת רק בעשה. ואפ"ל כיון דלהר"מ והרהמ"ח וכ"נ מהש"ס דהיא בכלל זרה אם כן התורה התירה דאם אין לה בנים תחזור להכשירה וביש לה בנים אסורה אם כן הדרי' לאיסורא קמא עיין בסוגיא דטעם כעיקר ובמס' ביצה גבי השוחט עולת נדבה וכ"נ מהמ"ל בס' פר"ד בענינים אלו ע"ש בדרך מצותיך אם כן כיון דנכלל

בלאו וכל זר אם כן הדרא לאיסורא קמא ע"ש. אבל אם עיברה בזנות מישראל דג"כ אינה אוכלת כמבואר בש"ס ור"מ וזו ודאי לאו בכלל זרה היא דאונס ומפותה אינם פוסלים כמבואר שם רק מטעם הולד מהאי קרא ושבה כו' נ"פ דאינה עוברת רק בעשה ואינה חייבת מלקות ומכ"ש מיתה בי"ש ובשוגג בלאו הכי אינה מחויבת חומש כמבואר לקמן בעזהשי"ת כי לאו זרה מעיקרא הוא אפילו תחת בעלה ישראל כנלע"ד ברור בעזה"י. וכן אם בת כהן היא שומרת יבם לישראל דג"כ אינה חוזרת לבית אביה ואינה אוכלת בתרומה כמבואר בש"ס ור"מ והוא ג"כ מהאי קרא ושבה כו' נראה ג"כ אי אמרינן אהדרי' לאיסורא קמא חייבת כדלעיל ומכל מקום מצד הסברא נראה כאן ולעיל דל"ש אהדרי' לאיסורא קמא כיון דנתאלמנה ל"ש לאכללי' בכלל זר וכיון דלאו בכלל אחת מצלעותיו היא אם כן אפשר דל"ש אהדרי' לאיסור' קמא כסבר' הרב פר"ד גבי חללה וצ"ע ולעורר לב המעיין באתי:

סעיף ג

וכל אשת כהן כו' אפילו היא בת ג"ש כו'. אבל פחותה מבג"ש אינה אוכלת כ"ה בר"מ פ' הנ"ל ובכ"מ ועבמ"ל פ"ג מה' אישות פלפל אי הטעם מפני דאין החופ' חופה כיון דלא חזיא לביאה א"ד החופה נחשבת חופה אך כיון דלא חזיא לביאה שייך החששות דימזגו או משום סמפון ע"ש שהביא בקיאות ומפלפל ומכל מקום אני לך:

סעיף ד

וגם הארוסה כו' אלא שחכמים כו'. כמ"ש ברפ"ק כו' אינו מבואר בריש כתובות והוא בפ' נ"ש ובפ' אע"פ. והנה הרמב"ם כ' ג"כ וז"ל אבל חכמים אסרו שתאכל בתרומה עד שתכנס לחופה גזירה שמא תאכיל לאביה ולאמה והיא כמשנה אחרונה פרק אף על פי (כתובות דף נ"ז) וצ"ע דמבואר שם דנ"ח דאפילו למ"ד שמא ימזגו מכל מקום למ"א מודה דהטעם הוא משום סמפון ע"ש ועתו"ס קדושין י"א ד"ה עד שתכנס עמדו בקושיא זו על הש"ס וע"ש מה שתירצו ובמג"ש פ' נ"ש הרגיש בזה על הרמב"ם ועיין באחרונים שפלפלו בענין מסר והלך היאך הדין והרהמ"ח לא פירש הטעם נראה דס"ל כמסקנת הש"ס דמשום סמפון ואין כאן מקומו. וכמו דאין ארוסה לכהן אוכלת בתרומה כן אם היא שומרת יבם לכהן אינה אוכלת כ"ה ביבמות ס"ז במשנה ובכתובות שם ומפיק לה מקרא קנין כספו והאי לאו קנין כספו אלא קנין דאחיו הוא וכ"כ הרמב"ם פ"ח מהך דרשא ונרא' מדבריו דמה"ת אינה אוכלת ובתוס' ביבמות וכתובות פלפלו באורך ודעתם דדרשא זו היא רק אסמכתא אבל מן התורה אוכלת בתרומה רק מדרבנן אינה אוכלת כמו ארוסה אף שלא שייך משום סמפון חכמינו זכרונם לברכה לא חילקו בתקנתם

ע"ש. ונ"ל אף לדעת הר"מ דש"י אינה אוכלת מן התורה דלאו קנינו היא מכל מקום אם היבם בא עליה ביאה גרועה כגון בשוגג או בהעראה לשיטת רש"י ור"מ דפסקו שם דאם נפלה לפניו מן האירוסין אין היבם מאכילה בתרומה בביאה גרועה ואם נפלה לפניו מן הנשואין אוכלת כיון דאכלה מעיקרא כל"ב פ' הבע"י ע"ש זה ודאי אינו אלא דרבנן אבל מן התורה כיון דקנינו היא לכ"ד אוכלת מן התורה ובפרט אי נימא דאכתי לא קנינו היא לתרומה למה אם נפלה מן הנשואין תאכל דכ"ז שלא נבעלה אינה אוכלת אף מן הנשואין דקנין דאחיו היא אם כן למה תאכל בביאה גרועה אם נפלה לפניו מן הנשואין דהאי סברא כיון דאכלה מעיקרא היא בש"ס יבמות דנ"ז דכל היכי דפקעה קנינה לא אמרינן האי סברא כיון דאכלה מעיקרא אע"כ דביאה גרועה דאינה אוכלת היא רק דרבנן והם חילקו בין מן הנשואין בין מן האירוסין אבל מן התורה ל"ש לחלק בזה ע"ש. וכל אשה הנשואה לכהן אפילו לערל או עבדיו אף על פי שהוא אינו אוכל מכל מקום מאכיל לאשתו ולעבדיו חוץ מאשתו הפסולה לו. ופ"ד וכ"ש שנשאו גיורת דהיא כשרה לו אוכלת בתרומה וכן אשה שיש לה בן או בת עד סוף כל הדורות או אפילו טומטום ואנדרוגינוס מכל מקום אוכלת בשביל בנה והוא נדרש מקרא יליד ביתו ויש הרבה דינים בענינים אלו ולא יספיקו כ"ד עיין עליהם בר"מ פ"ו עד פ"י מבוארים באר היטב. ועיין גיטין נ"ה עדות דר"י בן גודגדא דקטנה יתומה שנשאת למיאון אוכלת בתרומה דרבנן ומובא ג"כ בפ' חרש ביבמות ועדותו דלא גזרינן אטו תרומה דאורייתא או משום גדולה בקטן ע"ש ברש"י ותוס' באריכות. ותמהני שהשמיט הר"מ דין זה ובפ"ו ה"ג דמיירי בקטנה אבל בנשואין דאורייתא דכתב סתם אוכלת בתרומה ואפילו בתרומה דאורייתא וכ"כ דאוכלת בחזה ושוק אבל מדין המתקדשת למיאון שתאכל בתרומה דרבנן לא הזכיר כלל והמרשים בעל עין משפט הרשים בגיטין וביבמות על דין זה ברמב"ם פ"ו מה' תרומות ה"ג. ובאמת ד"ז אינו מבואר ברמב"ם וצ"ע. ומצאתי בתי"ט פ"ה דגיטין הרגיש בזה ע"ש.

עוד מבואר בר"מ כאן ה"ד חרשת ושוטה שנשאת לכהן אפילו השיאה אביה אינה אוכלת בתרומה גזירה שמא יאכיל חרש בחרשת לפיכך גזרו שלא תאכל חרשת בתרומה אם היא בת ישראל עכ"ל. ובכ"מ הקשה על הר"מ במסקנת הש"ס דלמא יאכיל חרש בפקחת ע"ש ומקור דין זה הוא בגיטין נ"ה ויבמות קי"ג. ולי צ"ע בד"ז שכ' הר"מ אפילו חרשת שהשיאה אביה דהוי נשואין דאורייתא מכל מקום לא אכלה מטעם גזירה ובאמת בש"ס הנ"ל לא מוכח מידי דשם מבואר עדותו של ר"י ב"ג על חרשת שהשיאה אביה שיוצאת בגט ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שאוכלת בתרומה והיינו קטנה שנתקדשה

למיאון בלא אביה וכפירש"י ותוס' שם במקומות הנ"ל וממקומו הוא מוכרח דבחרשת קתני שהשיאה אביה ובקטנה לא נקט שהשיאה אביה וגם מעדותו של ר"י באם מתה יורשה ובהשיאה אביה א"צ לעדותו וע"ז מקשה ש"ס דקטנה שנשואיה דרבנן אוכלת ומ"ט חרשת דהיינו שנשאת בעצמה דגם כן הנשואין דרבנן אינה אוכלת וכפירש"י שם ביבמות ד"ה דמ"ש חרשת כו' שלא השיאה אביה בקטנותה וכן בד"ה ואילו חרשת לא אכלה וכן בגיטין ע"ש ובודאי הפשט הוא כן דאי מיירי בחרשת שהשיאה אביה אם כן מאי מקשה למה לא העיד בחרשת דבזה א"צ לעדותו כלל כיון דהוי נשואין מן התורה ע"ש ברש"י ותוס' וע"ז סובב קושית הש"ס חרשת נמי תאכל אף על פי שאין קידושיה אלא דרבנן כמו קטנה שהשיאה מעצמה ומשני דחז"ל גזרו דנשואי חרשת דרבנן לא תאכל דמחלפי בחרש ופקחת דג"כ הנשואין מדרבנן וסברו דנשואין דרבנן מאכילין כמו פקח וחרשת ובאמת חרש ופקחת אסור להאכילה תרומה דאורייתא דאין קדושין דרבנן יכולין להפקיע איסור תורה וגזרו תרומה דרבנן אטו תרומה דאורייתא אבל חרשת שהשיאה אביה זה לא נזכר שם ומה"ת יגזרו נשואין דאורייתא בחרשת אטו חרש בפקחת דשם לא הוי הנשואין אלא מדרבנן וכולי עלמא מידע ידעי דא"א גמורה אוכלת מן התורה וע"ש ברש"י דקטנה דנשואין דרבנן ל"ג אטו קטן לגדולה כיון דקטן לגדולה אין נשואין כלל לא גזרינן. אם כן הכא נמי מן התורה לגזור נשואין דאורייתא בחרשת שהשיאה אביה לנשואין בחרש ופקחת שאין הנשואין אלא דרבנן ומהיכן למד רבינו דין זה ובודאי יש לו שיטה אחרת בש"ס דמיירי אפילו בנשואין דאורייתא וצריך עיון על נ"כ שלא הרגישו בזה. על כל פנים שיטת רש"י ותוס' דכל הסוגיא שם מיירי בחרשת שנשאת בעצמה וס"ל דחרשת שהשיאה אביה אוכלת בתרומה ככל אשת כהן וצריך עיון על הר"מ שהתחיל גם בשוטה שהשיאה אביה דג"כ אינה אוכלת וזה ודאי חשש רחוק דנגזור נשואי תורה אטו שוטה בפקחת דאין להם נשואין כלל ולדעת רש"י אף על נשואי דרבנן לא גזרינן אטו אין לה נשואין כלל וכל שכן דנגזור נשואין דאורייתא אטו אין לה נשואין כלל זה ודאי צ"ע וסיום דברי הרמב"ם ולפיכך גזרו שלא תאכל חרשת כלל ולא סיים מה דינו בשוטה כמו שהתחיל ע"ש בש"ס ותבין וצ"ע. והנה לדעת רש"י ותוס' בחו"ש שהשיאן אביהם אוכלים אף בתרומה דאורייתא וחזה ושוק ככל נשי כהנים ולדעת הר"מ אין אוכלים אף בתרומה דרבנן ע"ש ביבמות דגזרינן אטו תרומה דאורייתא וכ"פ הר"מ פ"ח הי"א. והנה הא דחרשת אין אוכלת היינו הבעל אינו מאכילה דהיא בעצמה הקי"ל קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו ע"ש בסוגיא אך דאסור להאכילה בידים. ולכאורה קשה לשיטת הרשב"א דאיסור דרבנן מותר להאכיל לקטן

בידים אם כן למה לא יאכילוה בתרומה דרבנן אך באמת ל"ק דכל איסורי דרבנן שפיר הוא אינו מוזהר אבל כאן באמת אין עליה שום איסור כלל בתרומ' דרבנן דנשואי דרבנן יכולין להאכיל תרומה דרבנן רק חכמינו זכרונם לברכה גזרו אטו תרומה דאורייתא חרש בפקחת ובאמת חרשת לאו בת קבולי תקנת' דרבנן היא ערש"י נדה סוגי' דמופלא הסמוך לאיש אם כן עיקר הגזירה דלא ליכול בתרומה דרבנן ל"ג רק עליו אם כן מוטל עליו האיסור דרבנן ולא עלי' דכן גזרו חכמינו זכרונם לברכה דלא להאכילה אף שמותרת מחמת הנשואין דרבנן מכל מקום עליו גזרו שלא להאכילה כנ"ל פשוט. ודין זה דאינה אוכלת בתרומה דרבנן מבואר שם בש"ס דלמ' אתי למיכלי' תרומה דאורייתא אף בזה"ז דלדעת הר"מ והבאתי לעיל ויבואר אי"ה לקמן במקומו דבזה"ז ליכא תרומה דאורייתא אף בא"י ועמ"ל פ"ז הי"ז באורך דתרומה בזה"ז אף שהיא מדרבנן דינה כתרומה דאורייתא ממש לכ"ד ע"ש שמביא ראי' מכאן.

והנה טומטום ואנדרוגינוס שנשאו נשים והם כהנים מבואר בר"מ פ"ז הי"ד דנשותיהם אין אוכלין בתרומה מפני שהם ספק איש או אשה וכתב הכסף משנה דמבואר בש"ס דיבמות דטומטום נשיו אוכלין ופריך בגמרא נשים לטומטום מנ"ל ומתרץ אביי כשביציו מבחוץ ורבא מתרץ מאי נשים אמו וידוע דהלכה כרב' ע"כ לא חילק הר"מ בין ביציו מבחוץ ניכרין או לא עכ"ל הכסף משנה וכ' עליו המ"ל שדעת הכסף משנה דאע"פ שביציו מבחוץ ניכרין מכל מקום אינו מאכיל אשתו לא ידעתי טעם לזה כיון דהוא זכר ודאי ואשתו הוי א"א גמורה וחייבין מיתה עליה אם כן למה אינו מאכיל ורבא לא פליג בהא על אביי רק דדחיקא ליה מלתא לאוקמי כשביציו מבחוץ ועוד מאי אשמועינן הברייתא פשיטא דזהו זכר גמור ע"כ אוקי רבא באוקמתא אחריתא אבל לדינא לא פליג רבא דאם ביציו מבחוץ הוי זכר גמור. עוד כתב דכוונת הכסף משנה עפ"י קושית התוס' שם. ולי צ"ע גם ע"ד הכסף משנה נהי דכאן מתורץ זה דאינו מחלק מכל מקום כ"פ כ' הר"מ דין טומטום אין מספר ע' בה"א לענין קדושין ולא חילק ג"כ בין ביציו מבחוץ ולד' המ"ל בתי' השני ניחא דאפשר דשם הוא פשוט דהוי כזכר אבל כאן אפילו ביציו מבחוץ אינו מאכיל אבל קושית הכסף משנה בפשיטות אינו מובן דלא אשתמיט בשום דוכתא לרבינו הר"מ לאשמועינן זה דביציו מבחוץ הוי זכר גמור ובחגיגה אמרינן לענין ראיה וחגיגה דזכורך להוציא טומטום ואנדרוגינוס דפטורים מן הראיה ומקשה הש"ס בשלמא אנדרוגינוס אצטריך למעוטי דסד"א כיון דאית לי' זכרות לחייב אלא טומטום ספיקא הוא אצטריך קרא למעוטי ספיקא ואוקמי' אביי כשביציו מבחוץ ומכל מקום מיעטה התורה. ובר"מ פ"ב מהלכות חגיגה כתב דטומטום ואנדרוגינוס פטורים מפני

שהן ס' אשה ותמה הלחם משנה דמבואר בש"ס דלא מה"ט אלא אפילו כשביציו מבחוץ דהוי ודאי זכר מכל מקום פטורים מפני גזירת הכתוב ולמה לא הביא הר"מ אפילו כשביציו מבחוץ פטור וכן תמה בש"א ה' ר"ה. ולולא דמסתפינא מחבראי וכ"ש מרבותי ומסתפינא דלא לחייכי עלי בי מדרשא נ"ל דד"ז שהוא פשוט אצל המ"ל דביציו מבחוץ הוי זכר גמור לכל ענינים שבתורה ואני מסופק טובא ולע"ד נוכל לומר דהר"מ לא השמיע דין זה כי סברתו דאביי ס"ל כן ורבא פליג עליו כדברי הכסף משנה וגם שם בחגיגה אביי מתרץ לה וכיון דרבא פליג וס"ל דאפילו ביציו מבחוץ הוי ספק ע"כ לא הביא הר"מ שום פעם כשביציו מבחוץ יהי' זכר ודאי ומה דפשיטא לי' להמ"ל שחייבים מיתה על אשתו לא נ"ל כן כמו שאבאר בעזה"י. הנה בבכורות בסוגי' דטומטום ואנדרוגינוס דמ"ב ע"ב מבואר דטומטום בהמה אף דמטיל מים במקום נקבות חיישינן שמא נהפך זכרותו לנקבותו ופריך הש"ס דזה דוקא לר"מ דחייש למיעוט ומתרץ דזה אפילו לכ"ע כיון דאשתני אשתני ושם יש פלוגתא אי אמרינן כיון דאשתני אשתני ח"א דלא אמרינן כיון דאשתני אשתני והנה הסברא כיון דאשתני אשתני אף דבכ"מ לא חיישינן למיעוט מכל מקום כיון דחזינן דיצא מכלל הרוב ואשתני ע"כ חיישינן אף למיעוט כי חזינן דאינו מן הרוב ע"ש בסוגיא והיא כסברת התבואת שור סי' כ"ט לענין מים בראש כיון דבהמה זו יצאה מכלל הרוב דרוב בהמות אין להם מים בראש אם כן חיישינן למיעוט טריפות וכן ראיתי לא' מחכמי הדור להגאון מוה' זלמן מרגליות בספרו זה ימים כבירים שכתב שיצא להתב"ש משם הנ"ל וע"ש בגמרא דבטומטום חיישינן אף שנקרע ונמצא זכר שמא סריס הוא אף דסריס הוא מיעוט חיישינן כיון דאשתני. וא"כ אני אומר כיון דטומטום הוא אטום עיין ר"מ פ"ב מהלכות אישות אם כן כשם שאנו מסופקין שמא הוא זכר או נקבה כ"כ מספקינן לי' אולי יש לו זכרות ונקבות והוי אנדרוגינוס אף דבכ"מ ל"ח למיעוט' כאן כיון דאשתני אשתני אם כן בכל טומטום אף שביציו מבחוץ נהי דיצא מכלל ספק נקבות ודאי מכל מקום עדיין הוא ספק זכר גמור דדלמא הוא אנדרוגינוס ויש לו זכרות ונקבות ג"כ והוא אנדרוגינוס אם כן ניחא בכ"מ דטומטום הוא ס' זכר והוא גם כן ספק אנדרוגינוס מכל מקום אינו נ"מ דגם אנדרוגינוס הוא ספק זכר או נקבה וא"כ בכ"מ הוי טומטום ס' זכר דאף אם הוא אנדרוגינוס הא אנדרוגינוס הוא ג"כ ס' זכר או נקבה וכ"ז בטומטום שאין ביציו מבחוץ אבל כשביציו מבחוץ נהי דיצא מכלל ס' נקבה לחוד מכל מקום אינו זכר ודאי דלמא הוא ספק נקבה שהוא אנדרוגינוס דכיון דאשתני חיישי' למעוטי וה"ל ספק השקול ואביי דסובר כשביציו מבחוץ הוי זכר גמור הוא ס"ל כהאי תנא שם דל"א כיון דאשתני אם כן ל"ח שמא הוא אנדרוגינוס ורבא פליג ע"ז מה"ט

כיון דאשתני והלכ' כרבא ע"כ בכ"מ וכן לענין חיוב אשת איש לא הביא הר"מ דביציו מבחוץ הוי קדושי ודאי דבאמת אינם קדושי ודאי דחיישינן שמא הוא אנדרוגינוס אם כן אין אנו יכולין לחייבו מיתה על אשתו וכן לענין תרומה אינו מאכיל אף כשביציו מבחוץ דלמא הוא אנדרוגינוס ע"כ בה' חגיגה לא הביא הר"מ דביציו מבחוץ פטור דלדידיה אין חילוק כלל דאף כשביציו מבחוץ הוי ספק אנדרוגינוס והוי ספק איש או אשה והוא פטור מחמת הספק והא דאצטריך קרא למעוטי כיון דבכל גוונא הוי ספק עיין בלחם משנה פ"ב מה"א שתי' זה ועיין בש"א מ"ש בזה. ע"כ נ"ל ברור דאף כשביציו מבחוץ הוי ספק שמא הוא אנדרוגינוס והדר הו"ל ס' איש ס' אשה. והיוצא מדברינו דביציו מבחוץ מוציא לנו מידי ספק נקבה ודאית כי נקבה גמורה בודאי אינה כי ביציו מבחוץ אבל מכל מקום הוא ס' זכר ס' אנדרוגינוס וא"כ אף כשביציו מבחוץ אין נהרגין על אשתו וכן לענין שאר דינים וא"ל דהוי ס"ס ס' זכר את"ל לאו זכר אלא אנדרוגינוס ואנדרוגינוס ג"כ ס' זכר הוא אם כן ליהוי כזכר לכ"ד ז"א דהכל הוא ס' א' ושם אונס חד הוא ואף דלשיטת הרב המגיד בהא"ב דעתו בדעת הרמב"ם דכה"ג הוי ס"ס ועיין בסד"ט על נדה אינו מוכרח אם כן הוא דעת הרמב"ם ואין כאן מקומו ודברים אלו נראים נכונים בעזה"י אך לא הבאתי' בכור הבחינה כי נוגעים לכמה שיטות בש"ס ותן לחכם. והנה עבדיהם של טומטום ואנדרוגינוס אוכלים ממ"נ דאף אם הם נשים מכל מקום אוכלים העבדים וע"ש בר"מ מבואר דחשו"ק אם קנו עבדים אין אוכלים בתרומה רק אם קנה אפוטרופס וז"פ כיון דאין להם קנין מן התורה אך זה דוקא בקנו שאין נתינתו בכסף כלום ע"כ לא קנו מן התורה אבל נתנו להם במתנה לשיטת הרב המגיד פכ"ט מה' מכירה דמתנה בדעת אחרת מקנה להם קנה מן התורה אם כן ודאי אוכלין בתרומה אך בקנין דעת הרב המגיד בדעת הר"מ דלא מהני בדעת אחרת כיון דאין נתינתן כלום וגם יש חילוק בד"א מקנה בין קטן וחרש לשוטה עיין ח"מ סי' רמ"ג ויש הרבה שיטות ע' באחרונים שם הכלל אם יש קנין דאורייתא ודאי אוכלין רק בקנין דרבנן אין אוכלים ויש שיטות דאף בקנין דרבנן הוי כקנין דאורייתא דהפקר ב"ד הפקר ואי"ה לקמן יבואר קצת מזה. ומש"ל דחרשת אינה אוכלת בתרומה אם היא בת ישראל דוקא משום בעלה אינה אוכלת אבל אם יש לה בן מכהן ודאי אוכלת עיין דינים אלו בר"מ פ"ח מהלכות הנ"ל.

והנה הבאתי לעיל ומבואר בר"מ והרהמ"ח דגם בהמתם של כהנים אוכלים בתרומה אבל בהמה של ישראל אסור להאכילה ובפ"ט מביא הר"מ דין המבואר במשנה ישראל ששכר בהמה מכהן מאכילה כרשיני תרומה וכהן ששכר פרה מישראל אף שמזונותיה עליו לא יאכילנה בתרומה מפני שאינה קנין כספו והובאה משנה זו בכ"מ מיבמות וע"ז

ט"ו. והנה בסיפא מבואר דכהן השוכר מישראל לא יאכילנה אף שמזונותיה על הכהן וברישא בישראל ששכר מבואר סתם מאכילה ואין חילוק בין אם המזונות על הכהן המשכיר או אפילו אם המזונות חל על ישראל השוכר ויש בזה שיטות דעת רש"י בע"ז והרע"ב ובתוס' יבמות ס"ו דאע"פ שהמזונות על ישראל השוכר מכל מקום מאכילה וע"ש ברש"י וברע"ב דאין זה גזל הכהנים דניחא ליה לכהן זה ע"ש. והתוס' בע"ז כ' להיפוך דוקא אם מזונותיה על הכהן מאכילה אבל אם מזונותיה על ישראל השוכר אסור להאכילה בתרומה והר"מ מסתם סתים ועמ"ל הרגיש בזה. ולכאורה קצת ראיה דאף שמזונותיה על ישראל יכול להאכילה מדין המבואר אח"ז בר"מ דפרתו של ישראל שילדה בכור מאכילה בתרומה שהבכור לכהנים ובאמת חייבים הבעלים לטפל בבכור גסה ובכור דקה כמבואר פ' עד כמה וחייב הישראל במזונותיה מכל מקום מאכילה מפני שהגוף של כהן. אך יש לדחות למעיין ע"ש בע"ז ויש לפלפל בענין זה דשכירות קניא עמ"א סי' רמ"ו ובש"א ואחרונים. והנה הא דאסור להאכיל בהמת ישראל כרשיני תרומה ע' תוס' יבמות ד"ה לא יאכילנה ובמקומות הנרשמים שם דהטעם דתרומה אסורה לישראל בהנאה של כילוי ע"ש בכ"מ בתוס' וענין הנאת כילוי אי היא מן התורה או דרבנן עמ"ל פ"ב מהל' הנ"ל מביא דעת התוס' בכ"מ שהיא מן התורה ודעת הר"ש שהיא דרבנן וע' מ"ל פי"א הח"י הוכיח דעת הר"מ כדעת הר"ש דאינו אלא דרבנן אם כן לדידהו הא דאסור להאכיל לבהמת ישראל אינו אלא דרבנן ויבואר אי"ה לקמן. עוד כ' הר"מ ז"ל יראה לי שאם מכר הכהן פרתו לישראל ולקח דמים אף שעדיין לא משך הלוקח ה"ז אסור להאכילה תרומה שד"ת מעות קונות כמשי"ת בה' מכירה עכ"ל ובס' אבני מלואים סי' כ"ח מביא ראיה דקנין דרבנן לא מהני לאיסור תורה דנימא כיון דהפקר ב"ד הוי קנין דאורייתא והד' עתיקין דאי נימא דמהני אם כן כאן כיון דרבנן עקרו קנין מעות ומדרבנן הוי של המוכר הכהן אמאי לא יאכילנה תרומה ומזה נפשט ס' של המ"ל הל' אישות אם קידש המוכר באותו חפץ אי נימא כיון דמה"ת אינו שלו לאו קידושין נינהו א"ד כיון דמדרבנן הוי שלו ע"ש ומזה נפשט דאזלינן בתר תורה וכ"כ שמצאתי ראיה זו בס' מחנה אפרים ולפמ"ש אין ראיה ואדרבא תמוהים לי ד' הר"מ כיון דלדידי' הנאת כילוי אינו אלא מדרבנן ואכילת בהמת ישראל תרומה אינה אלא דרבנן אם כן למה אם לקח הכהן מעות אינו מאכילה תרומה כיון דלא הוי אלא איסור דרבנן ולענין דרבנן הוי מדרבנן דמעות לא קני רק משיכה אם כן כיון דמדרבנן הוי דכהן אמאי יאכילנה הלא אתי דרבנן ומפקיע דרבנן וצ"ע כעת. עוד כ' הר"מ דאם מכר ישראל לכהן אף שנתן דמים לא תאכל בתרומה עד שימשוך נראה מדבריו דבעינן תרתי נתינת המעות ומשיכה ובאמת כיון

דאינו אלא איסור דרבנן אפשר סגי במשיכה לבד כיון דמדרבנן הוי דידיה והנה ענינים אלו אי קנינים דרבנן מועילים לשל תורה האריכו האחרונים ואין כאן מקומו. עוד הביא הר"מ אם נולד בכור לישראל מפרתו מאכיל הבכור בתרומה שהבכור לכהנים והנה הר"מ מסתם סתים להאי דינא ולדידי צריך עיון דידוע בודאי אם ישראל יש לו איזה קרבן אפילו קדשי קדשים שכולם לכהנים כגון חטאת ואשם מכל מקום אינו מאכילה בתרומה דלאו ממון כהן הוא דמשלחן גבוה זכו לאחר הקטרת אימורין עיין בכסף משנה בש"ס בבא קמא י"ב וקידושין סוגיא דהמקדש בחלקו וש"מ ושם בבבא קמא ותמורה דף ח' מבואר דאף ריה"ג דסובר קדשים קלים ממון בעלים מכל מקום בכור תם חי בזמן שבהמ"ק קיים דראוי להקרבה אין רשאי הכהן למכרו ולקדש בו דלאו ממון דידי' הוא רק משלחן גבוה קזכו והמשנה דמע"ש דמבואר דבכור תם נמכר ומקדשין בו את האשה דהיינו הכהן יכול למכור ולקדש אוקמי' שם דוקא בכור בזה"ז או בכור בח"ל דלא חזי להקרבה הוי ממון כהן וכ"פ הר"מ פ"א מה' בכורות וע"ש בלחם משנה ובאה"ע סי' כ"ח לענין קדושי אשה דדעת הרא"ש ב"ק שם דלרבנן אף בכור בע"מ אינו ממון כהן אך הר"מ פוסק כריה"ג עלח"מ ה' נזקי ממון.

והנה להאריך בדין ק"ק אי ממון בעלים או ממון גבוה אין כאן מקומו אך דין זה מוסכם אף לריה"ג דבכור תם אף בזמן המקדש דראוי להקרבה אינו ממון כהן למכור או לקדש בו ואם כן איך כתב הר"מ סתם שמותר להאכיל תרומה לבכור שהוא לכהן והו"ל לחלק דדוקא בזה"ז או בכור בח"ל או בע"מ אבל בכור תם בזמן המקדש כיון דלא הוי ממון כהן רק משלחן גבוה קא זכו דאסור להאכילו לפ"ד כמו שאר קדשי קדשים כגון חטאת ואשם דאינו מאכילם וד"ז צריך ביאור רחב ואי"ה אשנה פ"ז. וזה נ"ל פשוט דאם כהן הקדיש בהמתו כגון חמור או בע"מ קבוע לבד"ה בודאי אינו מאכילה תרומה כי היא ממון שאינו שלו ומ"ל מכרו לגבוה או מכרו להדיוט. ואם הקדיש בהמה טהורה תמימה למזבח אם היא חטאת או שאר קדשי קדשים ג"כ אינו מאכילם דלאו ממונו היא רק מ"ג רק אם הקדיש לשלמים או שאר קדשים קלים זה תלוי אי כריה"ג דהוי ממון בעלים יכול להאכילו או כרבנן דהוי מ"ג אסור להאכיל ולומר כמו דהתירה התורה תרומה לבהמת כהן כמו כן התירה לבהמת הקדש שתהא רשאה לאכול תרומה זה אינו נוח לי אך להטעם שכתבנו דמחמת הנאת כילוי אסור בבהמת ישראל אם כן אפשר דגבי גבוה ל"ש לאסור הנאת כילוי וע' פסחים כ"ט גבי אוכל חמץ של הקדש וצ"ע ובאתי רק לעורר. ונ"ל דדוקא בכור בהמה טהורה הוי ממון כהן ורשאי להאכילה ולפמ"ש דוקא בזה"ז או בבע"מ ע' לעיל אבל פטר חמור בודאי אינו ממון כהן כי קודם הפדיה

אסור בהנאה ולאחר הפדיה הוי חולין ושייך לבעלים ע' בבכורות ובר"מ פ"ב מהלכות ביכורים אך אם פדה בשה ועל השה אין הישראל חייב באחריותו כמבואר בר"מ שם אם כן בודאי הו"ל ממון כהן ורשאי להאכילו תרומה אך זה לשיטת הר"מ ורוב הראשונים דפדיון פטר חמור אינו ניתן אלא לזכרי כהונה אבל להתוס' פסחים פא"ע וקדושין וחולין דמספקא להו מלתא לענין פדיון הבן דאפשר דניתן לכהנת אף אם היא אשת ישראל ואף בעלה מקבל בשבילה ולפי זה גם פ"ח ניתן לכהנת אשת הזר מטעם היקש עיין מ"ל פ"א מהלכו' ביכורים אם כן בודאי אינו ממון כהן דאפשר לו ליתן לכהנת אשת הזר או לבעלה הזר אם כן בודאי אינו ממון כהן אם כן אסור להאכיל תרומה להשה וז"פ. והנה אשר הקשיתי לעיל למה בכהן המוכר פרתו לישראל במעות לבד לא יאכילנה כ"ת הא כיון דהנאת כילוי אינו אלא דרבנן ומדרבנן הוי כשלו אם כן למה לא יאכילנה. נראה דלא קשה דמלשון הר"מ שכתב דבהמה דכהן מפני שהיא קנין כספו נראה שאינו סובר כשיטת התוס' דלהאכיל לבהמת ישראל אסור משום הנאת כילוי אלא ס"ל כשיטת הר"מ בר' אברהם המובא בר"ש תרומות פי"א משנה ט' דדעתו דאף אם הנאת כילוי מדרבנן מכל מקום להאכיל לבהמת ישראל הוא איסור תורה מהקרא דכהן כי יקנה נפש קנין כספו ונפש אפילו בהמה במשמע כמבואר במס' ביצה אם כן דוקא נפש בהמה דכהן אבל לא דישראל אם כן המאכיל לבהמת ישראל עובר על לאו הבא מכלל עשה אף דהנאת כילוי כגון להדליק שרי מן התורה מכל מקום לבעלי חיים שלו אסור להאכיל' מן התורה ע"ש אם כן ראיית המח"א וא"מ נכונה דחזינן דלהר"מ לא נעשה קנין דרבנן דאורייתא (ע' בהשמטות) ובע"כ סבירא ליה דהוי דאורייתא דאי לא הוי אלא דרבנן בודאי קנין דרבנן מפקיע איסור דרבנן אלא על כרחך סבירא ליה דהוי איסור דאורייתא כהר"מ בר"א אם כן מוכח שפיר דקנין דרבנן לא נעשה ד"ת להפקיע הדאורייתא כנ"ל ברור ב"ה. וע' מ"ש לעיל דאם הטעם מחמת הנאת כילוי אסור להאכיל לבהמת ישראל אפשר דלבהמת הקדש ל"ש זה כי לגבוה אין שייך איסור אבל לפמ"ש דטעם אחר מחמת קנין כספו אם כן האיסור על האיש המאכיל דהתורה גזרה שלא יאכיל רק לבהמת כהן אם כן נראה דשל גבוה אסור ג"כ להאכיל אם כן דברי הר"מ לעיל ג"כ צ"ע בבכור כמ"ש. הכלל אם נאמר מחמת הנאת כילוי וחזינן דאין האיסור על האיש המאכיל מחמת עצמו רק דפיטום הבהמה היא ההנאה וג"כ אפילו כהן אסור להאכיל לבהמת ישראל כיון שהבהמה אוכלת יש לבעלה ישראל הנאה בזה אם כן ל"ש גבי גבוה אבל אם הוא מטעם גזירת הכתוב אם כן האיסור רק על המאכילה דאינו נותן לבהמת כהן אם כן גם לגבוה שייך לאסור קצרתי במובן והמשכיל יבין מעצמו.

וע' מ"ל פ"ב הי"ד ד"ה עוד נראה כתב שם דזה אליבא דכ"ע ולא יחללו לרבות הסך אינו אלא מדרבנן כו' ואני כבר כ' לעיל דלע"ד דעת הר"מ דסך הוא איסור דאורייתא וכן הבאתי בשם הכפ"ת. והנה להסוברים שהנאת כילוי היא מדרבנן מכל מקום סך הוא איסור דאורייתא ולר"ת דהנאת כילוי היא איסור תורה ע"כ אצטריך ולא יחללו לרבות הסך לענין חומש כמ"ש המ"ל שם. אך לדעת ר"ת שנראה מדבריו ביבמות וש"מ כמ"ש המ"ל דהנאת כילוי איסור תורה לדידיה בודאי סיכה אסורה מן התורה בלא ריבוי דקרא ולא יחללו רק התורה ריבתה לענין תשלומין. אבל טעם האיסור מטעם הנאה של כילוי סותר רבינו תם עצמו ממה שכתב ביומא דף ע"ז ד"ה דתנן והבאנו לעיל וכתב שם דסיכה אינו אלא איסור דרבנן ומביא ראיה מכריתות דכהן שסך שמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל ע"ג ואי הוי דאורייתא הוי אסור בכ"ע א"ו היא דרבנן עכ"ל מפורש יוצא מדבריו דסיכה אינה אלא דרבנן. ובאמת צ"ע דהוי הנאה של כילוי וביבמות וש"מ דעתו דהנאת כילוי אסור מן התורה אם כן למה בן בתו מתעגל על גבו הלא לדעתו באיסור תורה לא מקילינן בכך וצ"ע. וע' מ"ש לעיל בשם התוס' יוה"כ קושיא עצומה על שיטת ר"ת אך מ"ש צריך עיון גדול האיך ד' סותרים זה את זה ע"כ נראה דהנאת כילוי אינו אלא דרבנן והדרשות שמביאים התוס' אסמכתא נינהו ע"ש במ"ל ד"ה ודע כ' דיש לדחוק בדעת התוס' גם כן שהיא דרבנן לפי שלא פי' דבריהם שהיא מן התורה ולפמ"ש מפורש בד' ר"ת דסיכה רק דרבנן אף על פי שהיא הנאה של כילוי וכ"ד הפ"י שבת כ"ו דדעת התוס' דהנאה של כילוי דרבנן ובעזה"י מ"ש היא ראיה גדולה באין לנטות ימין ושמאל. ולפמ"ש דדעת התוס' דהנאת כילוי דרבנן ולפי דעתם דהא דאסור להאכיל לבהמת ישראל תרומה הוא רק מטעם הנאת כילוי אם כן אינו אלא איסור דרבנן להאכיל לבהמת ישראל ולהר"מ בר"א וכ' לעיל שגם שיטת הר"מ כוותיה עוברים בעשה מחמת הקרא דכי יקנה הא לבהמת ישראל אסור לאו הבא מכלל עשה:

סעיף ה

שהרי אסרה כו'. והוא נמנה ללאו בפ"ע במצוה שאח"ז וכן בר"מ ול' הר"מ פ"ו הזר אסור לאכול תרומה ואפילו תושב כו' ושכיר וע"ע כהן הרי הוא כתושב כשכיר ובכ"מ תמה ע"ז וכן על ת"כ שהרי תושב ושכיר מיירי בע"ע ומה זה שכ' דהוא כתושב ושכיר וע"ש שכ' דתושב ושכיר היינו במכרוהו ב"ד וע"ע היינו במוכר עצמו וממעטינן בת"כ לפי שאינו קנין כספו ע"ש והנה מלשון הר"מ ולשון הרהמ"ח במצוה דלקמן שכ' מפני שנחשבו כמו זר מבואר דאף דהוא לאו בפ"ע מכל מקום נכלל בכלל זר וחייבים מב"ש על האכילה וכן בפי"ט מהל' סנהדרין מנה בכלל הלוקין דמיתה בי"ש זר ובכלל הלוקין

אח"כ בלא מב"ש לא חשב תושב ושכיר נראה בהדיא דהרי הוא כמו זר דחייב מב"ש וכ"כ הפר"ד בדרך מצותיך דכ"ה דעת הר"מ וכתב כיון דהתורה אסרה לזר ואח"כ התירה לקנין כספו ואח"כ כתבה התורה דתושב וכו' לא יאכל ולמדנו דאינם קנין כספו אם כן אהדרי' לאיסור' קמא והרי הם בכלל זרים ע"ש בד"ה ונראה כו'. ונראה דאפילו לדעת התוס' ביצה דכ"ה שההיתר מפורש להדיא ל"א אהדרי' לאיסורא קמא בסוגיא דמתוך וכן לדעת התוס' חולין סוגיא דטכ"ע דל"א אהדרי' לא"ק מכל מקום מודים כאן כיון דהתורה התירה דוקא לקנין כספו וע"ע אינו בכלל קנין כספו כמבואר בת"כ הובא בכ"מ הנ"ל אם כן הרי הוא כזר ואפ"ל לדעת הכסף משנה שיישב דברי הת"כ דממעט ע"ע מכספו ובאמת מבואר מתושב ושכיר וכתב דתושב ושכיר מירי במכרוהו בית דין וכספו דממעטינן היינו מוכר עצמו ולכאורה אין דבריו מובנים דדא ודא א' היא ונראה להטעים דבריו עפ"י המבואר בקידושין דע"ע גופו קנוי לו ע"ש דף ט"ז ופי' הרמב"ן והריטב"א כיון דחזינן דרבו מוסר לו ש"כ ויש לו בו קנין אישות והארכתי בזה במק"א. והנה מוכר עצמו אין רבו מוסר לו ש"כ רק מכרוהו ב"ד אם כן מכספו לא ממעטינן רק מוכר עצמו דלא קנין כספו הוא דאין לו בו קה"ג אבל מכרוהו ב"ד דיש בו קה"ג וקנין אישות הרי הוא קנין כספו וד"ז ממעטינן מהלאו דתושב ושכיר דאף דיש לו קה"ג מכל מקום גזירת הכתוב דאינו אוכל ולפי זה נראה לומר דמ"ע כיון דלאו קנין כספו הוא אם כן לא קאי עליו ההיתר שהתירה התורה אם כן הרי הוא בכלל זר וחייב מב"ש אבל מכרוהו ב"ד דהוא בכלל ההיתר רק דהתורה אסרה מתושב ושכיר ולאו בכלל זר הוא אם כן א"ח אלא מלקות דלא אהדרי' לא"ק או כסברת התוס' כיון שהתורה התירה בהדיא לקנין כספו וגם הוא בכלל אם כן לא אהדרי' לא"ק או כסברת הפר"ד דלא אפשר למכללי' בלאו דזר דלאו זר הוא כי הוא קנין כספו ע"כ אינו חייב מב"ש ובזה ניחא דלכאורה ק' ע"ד הכסף משנה נהי דקרא דכספו דממעטינן מוכר עצמו אינו מוכח מכרוהו ב"ד דהוא קנין כספו מכל מקום מקרא דתושב ושכיר דממעטינן מכרוהו ב"ד אם כן מוכר עצמו לכאורה הוא כ"ש דיש לו בו קנין קל דאינו נרצע בודאי אינו אוכל וגם אין לו בו קנין למסור לו ש"כ ולפמ"ש ניחא דאי לאו קרא דכספו דממעטינן מוכר עצמו הו"א דמקרא זה א"ח אלא מלקות אם כן גם מוכר עצמו אינו אלא במלקות ע"כ מיעטה התורה כיון דלאו קנין כספו הוא אם כן ה"ל זר וחייב מב"ש כנלע"ד בעזהשי"ת. אך באמת בש"ס דילן ביבמות דף ע' ע"ב מבואר שם בהדיא דתושב ושכיר אין אוכלים מחמת דלאו קנינו הוא ובתוס' שם עמדו בזה הא מבואר בקדושין דע"ע גופו קנוי וע"ש מה שתירצו גם עיינתי בת"כ ובק"א דממעטינן מכספו הוא מטעם דאינו כסף דיוצא בחנם בסוף שש או ביובל נראה

דג"כ מכרוהו ב"ד ממועט מזה אם כן נראה דשוין הם ואהדרי' קרא לאיסורא קמא ואי"ה אשנה פ"ז. ודע דעל לאו דתושב ושכיר אם א' מהם אכל תרומה אינו לוקה משום שני לאוין אף על פי דמנה לאו בפ"ע כמו שאין לוקין כה"ג על גרושה שנים כי הוא לתוס' דינים כמבואר בר"מ בסמ"ק שלו והבאתי לעיל כ"פ:

סעיף ו

וגם אם העבד קנה כו'. כ"ה בברייתא בת"כ הובאה בש"ס דילן יבמות ס"ו. והנה דין זה דעבד יקנה עבד ולא יהי' קנין כספו דרבו משכחת לה או א' נתן ע"מ שאין לרבו רשות בו או במפקיר עבדו שאוכל בתרומה והוא קנה עבדים דלא אכלו מכח הרב רק מכח העבד דהוי כקנין קנינו וכן אשתו של כהן שקנתה עבדים וכ"ה בר"מ פ"ז מה' הנ"ל ושם בש"ס מבואר וכן בר"מ דאלמנה לכה"ג וגו"ח לכה"ד דעבדי מלוג לא יאכלו כיון דהוי שלה והיא אינה אוכלת ומקשה הש"ס למה לא יאכלו למה לא יהי' כקנינו שקנה קנין והתני' מנין כו' ומתרץ סתמא דש"ס ורבינ' מפרש קנין האוכל מאכיל קנין שאינו אוכל אינו מאכיל ורבא אמר מדאורייתא אוכלי' רק מדרבנן אין אוכלים כדי שתאמר כו' ור"א מתרץ ג"כ משום גזרה אין אוכלים. והנה לסתמא דגמרא עבדי מלוג של אלמנה לכ"ג לא יאכלו מדאורייתא כי קנין שאינו אוכל אינו מאכיל ולהנהו אמוראים בתראי אין אוכלים מדרבנן אבל מדאורייתא אוכלים והנה הר"מ פ"ז הח"י כ' בזה"ל וקנין שאינו אוכל אינו מאכיל נראה דס"ל כלישנא דגמר' אם כן מדאורייתא אין אוכלים וע' יש"ש יבמות פ' הנ"ל כתב דמדרבנן אין אוכלים ופסק כלישנא דאמוראי בתראי והנה לדברי הר"מ אפשר כיון דהתורה לא ריבתה אותם אם הקנין אינו אוכל אפשר דהוי כזרים גמורים וחייבים מב"ש אף שהאשה אינה אוכלת והיא רק בלאו כמבואר לקמן מכל מקום העבדים הו"ל כזרים גמורים ומכל מקום צ"ע. והרהמ"ח לא הביא דין זה היאך הדין באשה פסולה אם קנתה עבדים אם מדאורייתא אין אוכלים או רק מדרבנן וצ"ע וגם על היש"ש צ"ע שפסק סתמא ולא הביא דעת הר"מ דמדאוריית' קנין שאינו אוכל אינו מאכיל ויבואר במ"א:

סעיף ז

קנה שלישי כו'. ראה זה דבר חדש שחידש המחבר ולא מצאתי ד"ז בר"מ ולא ראיתי גילוי לזה בש"ס רק הרהמ"ח כתב זאת מסברא דנפשי' ולדידי' אפשר השלישי כזר נחשב. ונ"ל לחלק לפי סברת הרהמ"ח עש"ס שמקשה ועבדי מלוג של אלמנה לכה"ג לא יאכלו והתניא בברייתא דקנין הקנין נמי אוכל ומקשים בתוס' למה לא מקשי מסיפא דעבדי מלוג של ישראלית כשרה הנשאת לכהן דאוכלים דמוכח דקנין הקנין אוכל בתרומה ומתרצים דמסיפא לא מוכח דלמא לאו משום קנין הקנין אלא מפני שהם קנין האשה

האוכלת ואוכלים מכח האשה להכי פריך מברייתא דקתני קנינו שקנה קנין אם כן אפילו אינה אוכלת יש להם לאכול ע"ש בתוס' ד"ה מנין לכהן דף ס"ו ע"א והנה תי' א' איתא בש"ס דקנין שאינו אוכל אינו מאכיל מן התורה אם כן להך תירוצא הא דמרבי התורה קנין הקנין דוקא בקנין האוכל חזינן אף דיוכלו לאכול מכח הקנין שלהם מכל מקום ריבתה התורה דאין אוכלים רק מכח הקונה הראשון דהיינו קנין הקנין ולפי זה קנין השלישי שלא ריבתה התורה אף דהקנין השני אוכל מכל מקום השלישי אינו אוכל כיון דאוכל מכח הראשון וקנין השלישי לא ריבתה התורה אבל לפי התירוץ של אמוראי בתראי אף קנין שאינו אוכל מאכיל מן התורה רק כאן מדרבנן אין אוכלים משום גזרה אם כן נוכל לומר כסברא דקנין האוכל מאכיל לא מטעם קנין הקנין אלא מפני קנין הקונה שלו שמאכילו והא דגילתה התורה דקנין הקנין מאכיל הוא דוקא בקנין שאינו אוכל דאינו יכול לאכול מכח הקונה שלו ע"כ צריך ריבוי דאוכל מחמת קנין הקנין אם כן לפ"ז בקנין האוכל דאוכל מחמת הקונה שלו דזה אינו מריבוי המקרא הזה אם כן אפילו השלישי או הרביעי אוכלים דכ"א אוכל מחמת הקונה שלו בלא ריבוי דקרא אם כן לא מחמת קנין הקנין אוכל אבל לתי' א' אם כן קנין שאינו אוכל אינו מאכיל מן התורה רק דהריבוי הוא על קנין האוכל דמאכיל אם כן אף בקטן האוכל אינו מאכיל השלישי כיון דהשלישי אינו בריבוי כסברת הרהמ"ח כנלע"ד נכון בעזה"י:

סעיף ח

וכל כהנת כו' ומשוך כו'. דינים אלו יבוארו אי"ה במצות דלקמן כ"א במקומו:

סעיף ט

ונוהג כו' בזמן שהיתה א"י בישובה כו'. ובזה"ז כבר כתבתי כ"פ לשיטות הר"מ והרהמ"ח אף בבית שני היו תרומות ומעשרות דרבנן כי לא הי' ביאת כולם עיין ר"מ פ"א מה' תרומות אבל ביכורים הי' מן התורה ואי"ה יבואר כ"א במקומו:

סעיף י

שנתחללו. יבואר אי"ה לקמן באיזה חילול חייב מב"ש ובאיזה חילול חייב מלקות לחוד ומ"ש הרהמ"ח חייב מב"ש בזר ואם התרו בו למלקות חייב מלקות כמבואר בר"מ וז"פ. והנה הרהמ"ח לא ביאר דין זר האוכל תרומה בשוגג ודינים אלו מבוארים בר"מ פ"י מהלכות הנ"ל ואכתוב בקיצור קצת דינים. זר האוכל תרומה או ת"מ או חלה או ביכורים בשוגג אפילו הזיד בלאו אם שגג במיתה חייב קו"ח ואינו חייב עד שיאכל או ישתה בכזית ואפילו אין ש"פ ואם אכל וחזר ואכל אם לא שהה בכא"פ מצטרף לכזית וכן אם שתה כזית חייב קרן וחומש ואם שתה וחזר ושתה לדעת הר"מ יותר משתיית רביעית אין

מצטרף ולהראב"ד גם בשתיה דינו בכא"פ והדברים ארוכים ואין כאן מקומו. ותרומה וחביריו מצטרפין לכזית וא' תרומה טהורה וא' תרומה טמאה חייב קו"ח וגם הסך בשמן של תרומה חייב קו"ח וא' האוכל דבר שדרכו לאכול או השותה דבר שדרכו לשתות והסך דבר שדרכו לסוך חייב קו"ח ועמ"ש לעיל שיעור סיכה בכמה. וזה נ"ל פשוט דהסך עצמו דא"ח מיתה בסך אם הזיד שידע שהוא תרומה ואסורה בסיכה הוי מזיד גמור ואינו חייב חומש ואין סברא לומר אם שגג בשעת סיכה ולא ידע חיוב מיתה בתרומה באוכל ושותה יהי' נחשב שוגג זה אין סברא כלל כיון דע"ז אין חייב כלל מיתה ל"ש שגג במיתה ע"כ צ"ל שישגוג בגוף הדבר. והנה כ' לעיל דעת התוס' דסיכה אינו אלא מדרבנן ומה דדרשינן ולא יחללו לרבות הסך הוא אסמכתא והחומש אינו אלא מדרבנן אבל דעת הר"מ נראה דהוא אסור מן התורה וכ"נ דעת מהר"ם ב"ח בתוס' יה"כ. והנה לכאורה צ"ע לפ"ז דמבואר בפ' כ"ג בשבת רבא סובר מיתה במקום כרת קאי וחומש במקום קרבן ומבואר שם דשבוע' ביטוי חידוש דחייב קרבן במקום לאו וכבר הבאתי בשם השעה"מ דמכאן יצא להר"מ דאף על תרומה טמאה חייב הזר מיתה מדחזינן דחייב חומש כמבואר במשנה ואי לא הי' חייב מיתה לא הי' חייב בשוגג חומש דקאי במקום קרבן ע"ש ולפמ"ש דלדעת הר"מ סיכה אסורה מן התורה אבל אין בה חיוב מיתה ולא מלקות אם כן בשוגג היאך חייב חומש וחזינן דהתורה ריבתה לחייב חומש אף דליכא חיוב מיתה במזיד ובאמת ששם מבואר דשבועת ביטוי חידוש הוא ולקמן אי"ה נאריך בזה גם בדברי הפר"ד בדרך מצותיך. והנה האוכל בשוגג צריך לשלם הקו"ח חולין מתוקנים לא במעות והתשלומין נעשין תרומה לכ"ד והאוכל התשלומין אף אם אכל החומש חייב קו"ח כתרומה לכ"ד (ודעת הר"מ הח"י דאף אם אכל במזיד צריך לשלם חולין מתוקנים ולא מעות רק דאין התשלומין נעשין קודש ובמ"ל כתב שלא ידע מהיכן יצא לר"מ זה והראשונים ס"ל דרק בשוגג צריך לשלם חולין מתוקנים ע"ש) וכל המשלם קו"ח אם רצה הכהן למחול התשלומין א"י למחול ואם אכל ס' תרומה א"צ לשלם לכהן אבל צריך להפריש הקו"ח משום כפרה ומוכרו לכהן ע"ש במ"ל הי"ד ד"ה שתי קופות וד"ז דצריך להפריש משום כפרה הוא בתוס' יבמות דצ"ט וע"ש במ"ל ובהלכה א' מביא המ"ל בשם הת"כ פלוגתא ר"מ סובר דתיכף מעת הפרשה התשלומין לא נעשים תרומה רק משעת נתינה לכהן וראב"ש סובר דתיכף מעת הפרשה נעשים התשלומין תרומה ובר"מ אינו מבואר דין זה אימתי נעשים התשלומין תרומה ונראה דהלכה כראב"ש נגד ר"מ אם כן התשלומין נעשים תיכף תרומה וכ"נ מדהתו"ס שכתבנו דעיקר הכפרה הוא הפרשה אם כן תיכף נעשים קודש. וראיתי להר"ש פ"ו דתרומות הביא ברייתא זו

בשם הירושלמי ג"כ ומבואר שם דרבי סובר דמתנתו מקדשתו ואין הפרשתו מקדשתו וראב"ש סובר דהפרשתו מקדשתו אם כן נראה דהלכה כר' מחבירו אם כן אין הפרשתו מקדשתו ואין הירושלמי ת"י ואפשר הוא ט"ס בר"ש. ומבואר במשנה דתרומות ור"מ שם דבת כהן הנשאת לישראל דדינה כזרה ואפילו נשאת לפסול שלא תחזור להכשר תרומה בשום פעם מכל מקום אם אכלה בשוגג אינה משלמת את החומש והוא במשנה ב' פ"ז דתרומות והובאה משנה זו בכריתות דף ו' ע"ב ומבואר שם דזר כתיב ובעינן זר מעיקרא ע"ש.

והנה במשנה פ"ח מבואר דהאשה שהיתה אוכלת בתרומה או עבד ובאו עדים שמת בעלה או שמכרו רבו לישראל או נשתחרר וכן כהן כו' ונודע שהוא בן גרושה כו' ר"י פוטר מחומש וע"ש ברע"ב והוא ביבמות דל"ד ופסחים פכ"צ דדוקא בתרומה בע"פ דזמן בהול אבל בלאו הכי חייבים חומש דטעה בדבר מצוה לר"י אם אין זמן בהול ע"ש. ולכאורה קשה למה יתחייבו כלל בחומש אפילו לאחר שנתוודע להם אם אכלו בשוגג למה יתחייבו חומש הא לאו זרים מעיקרא הם דהא אכלו תרומה בעודם תחת בעלים. ונ"פ דהתורה הקפידה על זר וזר גבי תרומה היינו שאינו זרע אהרן הכהן ומכל מקום גלי התורה דקנין כספו של כהן אוכל ג"כ מכל מקום הוי בכלל שם זר רק דהוא גזירת הכתוב דאוכל מטעם קנין כספו של כהן אם כן בב"כ הנשאת לישראל או לפסולים אין חייבים בחומש דצ"ל זר מעיקרא והנהו היו אוכלים בתרומה ולא היו זרים כי הם זרע אהרן אבל זרה או עבד דהם אוכלים מחמת הבעלים שלהם אפילו העבד הנולד אצל האדון או אשה שנתקדשה לכהן בעודה במעי אמה לשיטת הר"מ דמקודשת מכל מקום כיון דמת הבעל או האדון אף שאכלו בתרומה עתה הם זרים והוי ג"כ זרים מעיקרא כי אינם בני אהרן רק מטעם קנין כספו אבל שם בכריתות גבי מלך וכה"ג ניחא דקודם שנמשחו לאו זרים הם כי שם זר שאינו מלך וכה"ג אם כן קודם היו כל ישראל ראויים וגם הכהנים היו ראויים והראי' דנמשח להיות מלך וכה"ג אך עתה א"צ שמן המשחה הוי זר ע"כ אינו חייב לדברי חכמים כי לא הוי זר מעיקרא. ולכאורה מנ"ל זה אפשר באמת היינו טעמא דר"י דפוטר כיון דלאו זרים מעיקר' נינהו וכ"מ לכאורה מיבמות ופסחים דמקשה על ר"י דמחייב באין זמנו בהול מסיפא דמתניתין מנודע שהוא ב"ג וב"ח למה פוטר ר"י ומוקי לה מה"ט בע"פ דזמנו בהול ובפסחים מתרץ הש"ס עוד תי' דאכילת תרומה איקרי עבודה ואפילו חלל פטור דעבודתו כשרה מטעם ברך ה' חילו כו' אפילו חללים שבו ולמה לא מקשה מרישא מאשה שמת בעלה או נשתחרר העבד למה פוטר ר"י אף דטעה בדבר מצוה וע"ז ג"כ שייך התי' דע"פ ואדרבא קשה לתי' השני בגמ' מחמת

דאיקרי עבודה וחלל כשר אם כן אכתי קשה למה פוטר ר"י ברישא דלא שייך זה ע"כ אפ"ל דמרישא באמת ל"ק כי זה טעמא דר"י כי לאו זרים מעיקרא אבל מסיפא דבגו"ח דלמפרע זר הוא מזה מקשה למה פוטר ר"י ומשני בע"פ עסקינן או מחמת דאיקרי עבודה וחלל כשר. אך אם טעמו של ר"י כן אם כן מ"ט דר"א דמחייב באשה שמת בעלה דתוכל לחזור להכשר תרומה דתנשא לכהן ובכה"ג אף ר"מ במשנה לעיל פוטר אף דהוי זרה לדעתו אף על פי שאינו זר מעיקרו מכל מקום כיון דתוכל לחזור להכשירו לא הוי זרה אם כן ר"א כמאן ס"ל דמחייב. ז"א אפשר דטעמא דר"א כסברא דילן דזה הוא בכלל זר דמעיקרא דתמיד הם זרים כמ"ש לעיל ובסברא זו פליגי ר"א ור"י והלכה כר"י אם כן אפשר באמת בת ישראל הנשואה לכהן ומת הבעל או עבד ונשתחרר יהיו פטורים מחומש כיון דאכלו כבר. אך באמת מל' הר"מ בפי' המשנה פ"ח ולשון הרע"ב דבמשנה כייל אמרו מת בעלך ומכרו רבו וגם נודע שהוא בגו"ח ובכולם מבואר דר"י פוטר ופי' הר"מ והרע"ב דבע"פ מסקינן מבואר להדיא אם אינו ע"פ חייבים אף לר"י אף על פי דאכלו כבר. (וקצ"ע על הר"מ והרע"ב למה לא הביאו גם האוקימתא אחריתי דאיקרי עבודה הן אמת דהם רוצים ליתן טעם על כל דיני המשנה וברישא ליכא טעם זה ע"כ נתנו טעם הכולל ואפשר הר"מ לשיטתו בהב"מ פ"ו דחלל אף לאחר שנודע עבודתו כשרה אם כן מאי טעם המשנה שנקט ונודע שהוא ב"ג וב"ח הו"ל למנקט דכהן חלל אינו חייב חומש דעבודתו כשרה ע"כ לא פסק הר"מ כתי' זה דתרומה איקרי עבודה). אם כן אף בדין המשנה שאכל קודם שנודע יהא חייב ע"כ מוקי לה בע"פ וביבמות נמי אינו מבואר רק התי' הראשון נראה ג"כ דחילוק בין תרומה לעבודה. הן אמת שהר"מ בספרו היד פ"י הי"ב יש לו שיטה אחרת בפי' המשנה הזאת וז"ל האשה שאכלה תרומה ואמרו לה מת בעליך כו' וכן העבד כו' וכן כהן שנודע לו שהוא ב"ג וב"ח משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ואם היתה תרומת חמץ בע"פ פטור אף מן הקרן אם כן לדעתו מה דהש"ס מוקי לה בע"פ כדי לפטור אף מן הקרן אבל בחומש בכ"ע פטור. ולכאורה מאיזה טעם הוא. ואפ"ל כסברא הנ"ל דחומש לא מחייב מחמת שאינם כזרים כיון שאכלו בהיתר אך מ"ש ונמצא ב"ג וב"ח צ"ע אף דאכל בהיתר כיון שנקרא עבודה ועבודתו כשרה כתי' הש"ס מכל מקום לשיטתו בהב"מ לא יהי' חייב לשלם את החומש בשום פעם אף דנודע כי הוא סובר שם דעבודתו כשרה אף אחר שנודע וע"ש בכ"מ ודבריו צ"ע לפ"ד בסוף דבריו שכתב כיון דאכילת תרומה איקרי עבודה ורחמנא אכשרי' בדיעבד קודם שנודע וכבר עמד ע"ז השעה"מ הב"מ שם דהא הר"מ ז"ל מכשיר אף אחר שנודע ע"ש שפלפל באורך. אך לשיטת הר"מ צ"ע מאי מקשה הש"ס מהך הא אין זמנו

בהול ופטור כיון דלדידי' בכ"ע א"ח חומש מחמת איזה טעם ועל הקרן למה לא יתחייב ועי"ש בכ"מ ואיני מבין ענינים אלו עדי יאיר עיני השי"ת. והנה כבר כתבתי לעיל דאם נתחלל התרומה כגון שאכל א' או סך דלשיטת התוס' אין חילוק בין נתחלל בהיתר כגון שאכלו כהן או סך בו כהן או נתחלל באיסור כגון שסך בו או אכלו זר מכל מקום נתחלל התרומה ואין הזר חייב עליה אח"כ. ויש שיטות דוקא נתחלל בהיתר אבל לא בנתחלל באיסור עיין לעיל באריכות ועיין בכריתות ד"ז ע"א תוס' עה"ג ד"ה מנין נראה קצת שטעם דאין הזר חייב לאחר חילול דהו"ל כמו שאחז"ל אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו ע"ש אם כן נראה דוקא אם נתחלל בהיתר דנעשה מצותו אבל אם נתחלל באיסור לא מיקרי נעש' מצותו וצ"ע. וער"מ שם דמשלם רק הקרן לחוד הוא מטעם גזל כמו כל גזלה וא"כ פמש"פ במזיד דינו לענין השבון כמו כל גזל פמש"פ וכבר ביארנו לעיל. ומבואר בר"מ פ"י מהש"ס דאם אכל תרומה שלא כדרך אכילתו א"ח בחומש וע' פי"א ה' כ"ו דאם גחין בפיו ואכל תרומה מן המחובר לקרקע בטלה דעתי' והוי שלכד"א וא"ח מיתה במזיד ולא חומש בשוגג והוא מהש"ס מנחות דף ע' וכבר כתבתי בח"ז דל"ד תרומה אלא ה"ה שאר איסורים כגון חדש או ערל' כיון דמבואר בש"ס דבטלה דעתו והוי שלכד"א אבל האיסורים שחייבים עליהם אף שלכד"א כגון כה"כ בודאי חייבים אף אם גחין ואכל כנלע"ד פשוט וברור בעזה"י.

והנה במ"ש לעיל הפלוגתא אי הפרשת התשלומין מקדשתו או נתינתו לכהן מצאתי בס' שנות אליהו להגאון מווילנא פ"ו דתרומות מ"א מביא ג"כ ברייתא זו וגרס ג"כ דרבי סובר דנתינתו מקדשתו וראב"ש סובר הפרשתו מקדשתו אם כן נראה דהלכה כרבי מחבירו ולכאורה אם נאמר דהפרשה אינו מקדש התשלומין אם כן א"י מאי הדין המבואר במס' הנ"ל ובר"מ פ"י הט"ז דאם בת ישראל אכלה תרומה בשוגג ואח"ז נשאת לכהן משלמת קו"ח לעצמה כיון דהיא עתה כהנת אם כן גבה ל"ש נתינה רק מפרשתן אם כן לרבי אינו קדוש התשלומין בכה"ג ובאמת לא ראיתי בזה חילוק. וי"ל כיון דל"ש בזה נתינה לכהן אם כן אף רבי מודה דהפרשה מקדשתו ולא פליג רק היכי דשייך נתינה לכהן אינו קודש עד שיתן לכהן. והנה מבואר בס' הנ"ל דזה שפסקינן אם בא כהן למחול אינו מוחל הוא דוקא קודם הפרשה ולאחר הפרשה תלוי בפלוגתא הנ"ל אי הפרשה או נתינה מקדשתו וכוונתו נראה דאי אמרינן הפרשה מקדשתו ע"כ עיקר הכפרה תלוי בהפרשה ואח"כ אין עליו אלא זיקת ממון דהיינו נתינה לכהן אם כן יכול למחול אבל למ"ד נתינה מקדשתה אם כן תלוי הכפרה בנתינה לכהן אם כן אף לאחר הפרשה לא מועיל מחילה כמו קודם הפרשה. ולפי זה צל"ע מאוד אהא דמבואר במשנה יבמות צ"ט ע"ב דהגדילו

התערובות כגון ילד כהן ועבד שנתערבו ואח"כ הגדילו ושחררו זא"ז אין משלמין קו"ח וכ' שם התוס' דצריכין להפריש מספק והבאנו לעיל ובכתובות ד"ל ע"ב ד"ה זר שאכל תרומה באו דבריהם באריכות ובסה"ד הקשו ממשנה דיבמות אמאי לא ישלמו קו"ח הא הוא משום כפרה ותירצו דודאי חייבים להפריש אבל אין נותנים לכהן וכתבו דלפ"ז צ"ל דהכפרה תליא בהפרשה והא דכהן א"י למחול היינו לענין שא"צ להפריש אבל לאחר הפרשה יכול הכהן למחול ולפמ"ש הגאון הנ"ל אם כן ז"א אלא אליבא דמ"ד הפרשתו מקדשתו אבל לרבי או לגירסא שהבאנו דר"מ ס"ל דנתינתו מקדשתו א"י למחול אם כן עיקר הקפידה תלוי בנתינה לכהן אם כן אמאי מבואר במשנה דאין משלמין קו"ח הא לרבי דהלכתא כוותי' הכפרה תלוי עד נתינתו לכהן וכן אפילו לר"מ הא סתם משנה ר"מ היא אם כן אמאי אינו משלם מס' קו"ח על כל פנים מדסתם לן התנא המשנה כראב"ש דהפרשה מקדשתו אם כן הלכתא כסתם משנה דסתם במתניתין ומחלוקת בבריי' הל' כסתם במשנ' ובפרט לפי הגירסא בבריי' רבי סובר נתינה מקדשתו אם כן רבי סתם במשנה דלא כוותי' אם כן בודאי הלכה כסתם. (ועי' בס' תורת חסד כלל יו"ד פלפול ארוך היכי דסתם במשנה ומחלוקת בברייתא רבי וחביריו וסתם משנה כר' אין ראי' דהל' כסתם כיון דרבי סתם כדברי עצמו ויש חולקין אבל בנ"ד דרבי סתם לן כראב"ש בודאי הלכה כסתם) וכן אפילו הגירסא בבריי' ר"מ כיון דרבי סתם [דלא] כוותי' הל' כסתם אם כן נראה דפסקינן הפרשתו מקדשתו וכאן אין לו' כסברתינו הנ"ל כיון דא"צ ליתן לכהן מחמת ספק וכ"ה דל"ש נתינה לכהן לכ"ע הפרשה מקדשתו ז"א דכאן שייך ג"כ נתינה לכהן כיון דתליא בנתינה לכהן הוי ספק כפרה וממילא דצריך ליתנו לכהן דהא דא"צ ליתנו לכהן כיון דהפרשה מקדש ונתכפר אבל אי אמרינן הנתינה לכהן מקדש אם כן צריך ליתן לכהן מס' וז"פ ועוד בספק כיון דע"צ זה שהוא כהן א"צ או שהוא חולין א"צ רק דכל עיקר הפרשתו שמא אינו כהן ועל צד זה ממילא צריך ליתן לכהן אם כן כ"ז דאינו נותן לכהן למ"ד זה לא נתקדש וזה ג"כ פשוט וקצרתי במובן. הכלל נראה מהמשנה דסתם לן תנא דהפרשתו מקדשתו ובר"מ כבר כ' דאין הכרע וצ"ע. ויש לי עוד הרהורי דברים במצוה זאת אך הפסקתי באמצע יותר מד' שבועות מוכרח אני לקצר ואי"ה אשנה פ"ז. ומהמשנה שכתבתי דפטור מקו"ח נראה דעבד שנשתחרר חייב בקו"ח ולא אמרינן שכבר אכל עכצ"ל כסברתינו הנ"ל דבזה ל"ש שכבר אכל וכ"ז צ"ע. והנה במ"ש לעיל הא דמשלמת לעצמה שהוא קדוש כיון דל"ש נתינה לכהן כו' נתיישבתי דאדרבא מכאן מוכח נמי דהתנא סתם לן דהפרשה מקדש וא"כ לאחר הפרשה אינו אלא זיקת ממון ע"כ פטורה מליתן כיון שהיא בעצמה כהנת אבל אי נימא דהכפרה תלוי בנתינה כמו

בתערובות אף דהוא ס' מכל מקום מחמת ס' כפרה ע"כ צריך ליתן לכהן אם כן ה"נ אי הוי אמרינן דתליא בנתינה בודאי הו"ל ליתן לכהן אחר אך כיון דתליא בהפרשה אם כן נתכפרה בהפרשה וא"צ ליתן כנלע"ד פשוט. והנה באוכל תרומה במזיד מבואר במשנה ובר"מ דמשל' קרן וער"מ פ"ו דאם התרו בו למלקות אין משלם דקלב"מ ובמ"ל תמה עליו מכתובות דהשמיט דוקא אי תחב לי' חבירו ויכול לאהדורי ע"י הדחק דאל"ה מכי אגבי' חייב בתשלומין ובאים כ"א בפ"ע וחייב מלקות ותשלומין ע"ש בכתובות פא"נ. והנה האוכל תרומה בשוגג מבואר בר"מ פ"י דאפילו הזיד בלאו רק שגג במיתה חייב קו"ח. ולכאורה אם התרו בו למלקות יהי' פטור מקו"ח דבאי' כא' ול"ש כאן מדאגבי' קני' וחייב בתשלומין דהא אפילו באוכל תרומה דידי' מחויב לשלם קו"ח ואינו חייב אלא על האכילה לא מטעם גזילה עיין בהפלאה לכתובות שם אך בתוס' מבואר שם דאינו פוטר כי הוא כפרה ול"ש קלב"מ אך באמת התוס' מיירי לענין חייבי מיתות שוגגין אף על פי דפטור מתשלומין כאן שהוא משום כפרה אינו פוטר ואפ"ל דגם במזיד דחייב מלקות מכל מקום במיעוט כזה דהוי כפרה עבדינן תרתי כמבואר בשבת דהזיד על הכלי ושגג באוכלים חייב סקילה וחטאת דאינו פוטר את החטאת כיון דהיא לכפרה ועתו"ס פסחים כ"ט ד"ה ר' נחוני' ובד"ה מאן י"א ומבואר שם אף דעבדינן החומרא כגון לרנבה"ק מכל מקום אינו פוטר כיון דכפר' היא וער"ש פ"ז דחה האי סברא דהיא כפרה רק מביא בשם הירושלמי דהוא גזירת הכתוב כמו עדים זוממין דגלי רחמנא דמשלמין וכן כאן הכל הי' בכלל זר ויצא מן הכלל אם אכל בשוגג חייב בתשלומין אם כן אפשר כמו עדים זוממין וחובל בחבירו כיון דגילתה התורה דמשלם ממילא אינו לוקה ואפילו אם יש עוד לאו אחר כגון שאכל ביה"כ והתרו בו ג"כ למלקות משום יה"כ אינו לוקה מחמת דהתורה ריבתה לתשלומין כמו בחובל בחבירו ביה"כ לדעת הר"מ פ"ד מה' חובל ומזיק וכתבתי זה בלא עיון ורק למזכרת. הכלל אם נאמר מטעם כפרה אם כן בהתרו בו למלקות חייב מלקות ותשלומין כמו הזיד בכלי ואם נאמר דגלי קרא תשלומין אם כן אינו לוקה כמו ע"ז וחובל בחבירו וצ"ע ואי"ה אשנה פ"ז:

מצוה רפא

סעיף א

שלא יאכל תושב כהן ושכיר כו'. כבר ביארתי במצוה הקודמת דדעת הר"מ והרהמ"ח דחייבים מב"ש דזרים גמורים הם שאינן קנין הכהן רק דהתורה אסרה בלאו אם כן אם עבד עברי כהן נמכר לישראל אסור לאכול כמו בת כהן שנתארסה לישראל אבל אי

אמרינן דלאו קנין כספו הוא כלל אם כן בודאי ע"ע כהן הנמכר לישראל אוכל בתרומה ול"ש שמא ימזגו כמבואר בכתובות השתא מדידהו ספי לי' וז"פ. ונסתפקתי דהנה כ' לעיל בשם הת"כ דח"ע וחב"ח וחה"ע הוא של כהן דאינו אוכל בתרומה מפני חלק הב"ח עי' לעיל היאך הדין בח"ש של כהן וחב"ח כמו שציירתי לעיל כ"פ דאותו חלק ב"ח מותר לכהן ואינה אסורה משום גיורת כגון שהישראל בא על ח"ש וחב"ח והוליד דאותה הבת מצד חב"ח אבי' מישראל ומותרת לכהן וא"צ לכפול הדברים וקידש ע"ע כהן את הח"ש וחב"ח דאף כהן מותר בשפחה אם הוא עבד כמבואר בר"מ והו"ל שפחה חרופה המתקדשת לע"ע דהיא מקודשת לו כמבואר בש"ס לענין אשם ומלקות אם הח"ש והחב"ח מותרת לאכול תרומה כי מצד ח"ש היא נקנית לכהן ומצד חב"ח היא קנין כספו של הע"ע והו"ל כמו ארוסה בת ישראל המאורסת לכהן דאוכלת דהוי קנין כספו של כהן ה"נ דהיא שפחה חרופה של כהן המתקדשת לו א"ד דוקא בת ישראל המאורסת לכהן דהוי קנין כספו לגמרי דהיא בסקילה אבל כאן אינה מתקדש' לו אלא לענין מלקות וקרבן לא ה"ל אישות גמורה ולא הו"ל קנין כספו לגמרי ואינה אוכלת א"ד כיון דאפילו שומרת יבם של כהן אי לאו דה"ל קנין אחיו ולא קנין כספו אוכלת ולשיטת התוס' באמת אוכלת מדאורייתא כאשר ביארתי לעיל אף על פי דאינה אלא ח"ל לאחרים. ואפשר דמ"מ עיקר שאכלה מחמת אחיו ואצל אחיו ה"ל קנין כספו גמור אבל כאן דלא היתה קנין כספו בשום פעם אפשר דלא אכלה וצ"ע. ואל תטעה דמ"מ הוי קנין כספו כמו עבדים ושפחות ז"א דשם הוי קנינו גמור אבל באישות הקנין כסף אפשר דלא הוי אלא בגמורה דהיא נקנית לאשה גמורה לענין חיוב סקילה אבל לענין לאו לא הוית קנינו לגמרי וצ"ע. ואפשר להשיטות שכתבתי לעיל בחיבור זה דאין קדושין של אחר תופסין בה אף על פי שהיא מקודשת רק ללאו אם כן אפשר דהוי קנינו לגמרי אבל להסוברים דקידושי אחר תופסים אם כן לא הוי אצלו קנין גמור ואפשר אפילו אם אין קדושין של אחר תופסין מכל מקום לא הוי קנין גמור כיון דאין חיוב סקילה עליה רק מלקות ואשם וצ"ע. ועאה"ע סי' מ"ד בח"מ וב"ש ולעיל בחיבורי ואם נימא כצד הזה דהוי קנין כספו ואוכלת בתרומה אני מסתפק עוד אם הח"ש וחב"ח חלק שפחות הוא של ישראל מי נימא דאוכלת כיון דהמקדש הוא כהן וה"ל לגמרי קנין כספו אף דבחלק השפחות היא קנין כספו של ישראל מכל מקום בדרך אישות בודאי אם האדון בא עליה ג"כ חייב אשם אם כן הקנין כסף של אישות הוא יותר אלים ואוכלת א"ד כיון דעיקר קנין האישות הוא על חב"ח שלה כמבואר בגיטין פ' השולח אם כן צד השפחות אינו שלו ואסורה לאכול מצד חלק השפחות א"ד כיון דגזירת הכתוב היא דמקודשת לאשם וללאו הוי כולו קנין

כספו של המקדש ואוכלת וצ"ע. וכן אני מסתפק ביבם קטן כהן שבא על יבמתו להשי' דשומרת יבם מדאורייתא אינה אוכלת כמ"ש לעיל דקנין כספו של אחיו פקע ולהסוברים דיבם קטן שבע"י הוי א"א רק דאין חייבים מיתה עליה דממעטינן מא"א ולא אשת קטן והובאו שיטות אלו לעיל בח"ז אם היבמה הזאת אוכלת מכח בעלה הקטן א"ד כיון דאין ממיתין עליה לא הוי קנין כספו גמורה ואינה אוכלת מכח בעלה ומכח בעלה הראשון כבר פקע לשיטה זו דמה"ת אינה אוכלת וצ"ע בכ"ז. והנה ע"כ או ש"כ שאכלו תרומה והם עבדי זרים חייבים לשלם קו"ח אך פגיעתן רעה דאין להם לשלם כמבואר בב"ק רק אחר שנשתחררו מחוייבין לשלם וז"פ. וע' פ"ז מה' תרומות משנה ג' בתי"ט. ואם אשה זרה אכלה תרומה בשוגג נראה לכאורה כיון דהקו"ח היא כפרה כמ"ש לעיל בשם התוס' וקי"ל דאדם מביא קרבן על אשתו בנדרים דל"ה וב"מ פ' המקבל כיון דכפרה היא וכאן דחומש במקום קרבן קאי צריך לשלם עבורה ונרא' דאפילו היתה מזיד' רק הי' שגגת מיתה מכל מקום חייב לשלם עבור' כי לא חיישינן שמא תקניטנו ותעבור על עבירה גדולה כזו ועתו"ס פ' המקבל דלא חיישינן דתדור בנזיר ומכ"ש כאן ועיין באה"ע סי' זה דלא חיישינן שתעבור על לאו שבתורה וזה נראה ברור. אך לדעת הר"ש פ"ז דתרומות שדעתו ומביא ירושלמי דלא הוי כפרה נראה דאין הבעל משלם עבורה דל"ד לקרבן והוי כאילו לוותה או הזיקה שאין הבעל צריך לשלם עבורה רק משלמת לאחר מיתת בעלה או לאחר שנתגרשה כנ"ל פשוט. ואם קטן חייב לאחר שהגדיל ע"ש בתי"ט ואין כאן מקומו להאריך. ומ"ש דהבעל חייב להביא עבור אשתו לשיטת התוס' כיון שהיא לכפרה ז"א רק לדעת התוס' פ' המקבל בשם הירושלמי דאם חללה את השבת או אכלה חלב מחויב הבעל להביא עבורה קרבן אבל דעת ר"ש סוף נגעים בשם הספרי זוטא דקרבנות שהן לטהרה הבעל מביא אבל חללה את השבת כיון שהיא לכפרה אין הבעל מביא בשבילה אם כן ה"נ. ובעיקר הדין אם כהר"ש או כהתוס' יבואר אי"ה במק"א וצ"ע על התה"ד סי' רפ"ב והובא דעתו באה"ע שנטה דעתו דחייבת לשלם קנס אך הניח בצ"ע אם הנידון דומה כיון דבקרבנות חייבת מן התורה אבל ז"פ אצלו דחייב בקרבנות עבורה והביא כן בשם התוס' ולמה לא הביא שיטת הר"ש בשם הספרי דקרבנות שהם לכפרה אין הבעל צריך להביא עבורה אם כן בנידון דתה"ד פשיטא שאין להוציא ממון מהבעל כדעת הט"ז והב"ש שם וצ"ע.

ועוד אעורר קצת בענין זה אף שהוא אריכות גדול מכל מקום להעיר לב המעיין באתי דלכאורה נראה דתרומה דינו כל איסורי' שבתורה דאינו חייב עליהם שלא כדר"א דכתיב בי' אכילה וע' תוס' פסחים פכ"ש כ' דמעילה ילפינן חטא מתרומה אם כן במעילה ג"כ

אינו חייב שלא כדר"א כמו תרומה ולפי זה צ"ע דמבואר במס' יומא ד"פ ע"ב דזר שאכל אכיל' גסה אינו משלם את החומש דכי יאכל פרט למזיק וכן אח"ז מימרא דר"י זר שכוסס שעורים של תרומה אינו משלם את החומש דכי יאכל פרט למזיק ואם תרומה דינו ככל איסורים שבתורה דא"ח שלכד"א אמאי אצטריך לאשמועינן הנך אמוראי הא זה נכלל בכלל איסורים שבתור' שכתוב בהן אכילה דמבואר בפסחים ר"י עצמו דא"ח על שלכד"א ועוד ל"ל זה הלשון פרט למזיק נימא דכתיב בי' יאכל וא"ח על שלכד"א ע"ש ברש"י ועוד אמאי לא אשמועינן לענין מזיד שאכל תרומה בכה"ג אכילה גסה או כסס שעורים של תרומה א"ח מב"ש ולא מלקות וכן הר"מ בפ"ו שכ' דין אוכל תרומה במזיד לא כ' דוקא כדר"א דסמך אמ"ש בהמ"א פי"ד ה"י שכתב דכל האוכלים האסורים א"ח אלא כדר"א חוץ מבב"ח וכ"ה וכאן בפ"י גבי שוגג כ' דינים אלו המבוארים ביומא והילפותא דכי יאכל פרט למזיק עצמו ולא סמך על שהוא שלכ"א ומבואר שם במ"א. ע"כ אפ"ל כמ"ש השאג"א סי' ע"ו ע"ש שדעתו דהאוכל ביוה"כ חייב אף שלכד"א דכיון דלא כתיב לא תאכל רק לא תעונה ולא לשון אכילה חייב אף שלכד"א ולא פטרינן ביה"כ רק אכילה גסה מטעם פרט למזיק אבל שלכד"א חייב אם כן לדידי' אף היכי דחייב שלכד"א מכל מקום מזיק עצמו גרע אם כן ה"נ בתרומה דחזינן דהש"ס ממעט פרט למזיק אם כן דוקא מזיק פטור אבל שלכד"א חייב רק מזיק גרע וצריך מיעוט וממעטינן מכי יאכל אף דכתב לשון אכילה מכל מקום אפ"ל דוקא היכי דכתיב בלשון לאו לא תאכל אמעיט שלכד"א אבל היכי שלא כתיב בלשון לאו לא אמעיט שלכד"א כמו שנסתפק המ"ל פ"ד מהיסוה"ת אי מ"ע כגון מצה וכדומה אף דכתיב בלשון אכילה כגון בערב תאכלו מצות מכל מקום אפשר דיוצאין אף שלכד"א ולא אמעט שלכד"א רק היכי דכתיב בלשון מניעה דהיינו ל"ת אבל לא בעשה ובשער המלך פ"א מהמ"א הביא ראיה דבמ"ע יוצאין אף שלכד"א אם כן ה"נ דכתיב ואיש כי יאכל קודש ואינו אפילו לשון ציווי רק דין מצוה אם כן אפשר דלא אמעט כלל שלא כדר"א אם כן חייב חומש אף שלכד"א רק דהש"ס ממעט דידעו דלשון אכילה בכ"מ ממעט מזיק אם כן רק מזיק פטור דגרע טובא אבל שלכד"א חייב כמ"ש הש"א לענין יה"כ וכ"ז בשוגג אבל במזיד דכתיב וזר לא יאכל בודאי א"ח מלקות על שלכד"א כמו כל האיסורים ע"כ לא נקטו הני אמוראים ביומא מזיד דא"צ למעט מטעם מזיק רק דבלאו הכי הוי שלכד"א רק השמיענו דבשוגג אף דחייב על שלכד"א מכל מקום באכילה גסה או שעורים פטור מזיק ונכונים ג"כ דברי הר"מ שמביא זה לענין שוגג ולא לענין מזיד. אך דהתו"ס בפסחים שם עומדים לנגדי שכתבו על מעילה א"ח על שלכד"א דילפינן מתרומה נראה דגבי תרומה א"ח שלכד"א וא"ל דילפינן מתרומה במזיד

ז"א דבמעילה די"ט מבואר ג"ש דחטא חטא ומבואר שם דאקשי' לתרומ' בשוגג לענין כי יאכל פרט למזיק ובפרט אי ילפינן ג"ש הו"ל לילף לחומרא שיהא חייב על שלכד"א דלקולא ולחומרא לחומרא מקשינן מכל מקום אף שהתוס' נ"ל דס"ל דא"ח על תרומה בשוגג שלכד"א מכל מקום דעת הר"מ נראה כאשר כתבתי וכ"מ בש"ס יומא שהבאתי וצריכין אנו ליישב דהתו"ס ובפרט שבלאו הכי עמדו עליהם האחרונים בש"א ובשער המלך היסה"ת. ובפרט כי שערי תי' לא ננעלו אחרי העיון ע"כ נ"ל בעזה"י דדברים אלו ראוין לאמרם ולעורר עליהם ויש לפלפל בזה בכ"מ בש"ס בסוגיא דאוכל תרומת חמץ ובכתובות. אך איני לומד כעת בעיון ע"ש ודו"ק. ולפמ"ש נדחו ד' השעה"מ דלעיל וכן ד' הפר"ד שכתב דמכאן יצא להר"מ דבמזיד חייב הזר על תרומה טמאה מב"ש כיון דאשכחן במשנה דחייב חומש על תרומה טמאה ובשבת מבואר דחומש במקום קרבן קאי ומבואר שם דשבועת ביטוי חידוש הוא דחייבים על שגגתו קרבן אף דמזיד א"ע רק בלאו אם כן כיון דחזינן דעל תרומה טמאה חייבין חומש ע"כ דחייב מיתה במזיד דאי לא הוי ח"מ במזיד לא הוי מחייב חומש בשוגג דבמקום קרבן קאי ולפמ"ש אין זה תלוי בזה דהא מחייב על שוגג דתרומה אף שלכד"א חומש ובמזיד אינו חייב מיתה על שלכד"א ויבואר לקמן אי"ה וע"ל במצוה הקודמת ושמח לבי בעזהשי"ת שאחר כתבי מצאתי בצל"ח ברכות ל"ח כ' דלהר"מ חייב קו"ח בתרומה אף שלכד"א ג"כ עפ"י ד' המ"ל ותלי"ת שכיוונתי לדעתו הרמה. ואם נאמר כדעת התוס' דפטור על שלכד"א אפ"ל לדעת הש"א דאם אכל ביה"כ דמבואר בר"מ דחייב קו"ח אם אכל ביה"כ אף שלכד"א מכל מקום חייב כיון דלענין יה"כ נחשב אכילה נחשב נמי אכילה לענין תרומה. אך באמת ל"ד בשוגג ה"ה במזיד ובכל איסורים שבתורה אם אכל ביה"כ שלכד"א חייב כיון דלענין יה"כ נחשב אכילה, נחשב אכילה לענין זה גם כן וכסברא זו מבואר בשער המלך פ"ח מהמ"א לענין גה"נ והארכתי במק"א. עוד אעורר לפמ"ש הר"מ פ"ה מה' תרומות דמופלא הסמוך לאיש תרומתו תרומה דמופלא הסל"א מדאורייתא וכ"פ בה' נדרים ובה' נזירות והנה בש"ס דנדה מבואר דוקא לדין שבועה ולאיסור בל יחל מופלא שוה לגדול יכול יהי' חייב על הקדשו קרבן ת"ל זה הדבר אם כן מבואר שם דא"ח קרבן על הקדשו דממעטינן מקרא אם כן לפי המבואר במס' שבת שהבאנו לעיל דחומש במקום קרבן קאי אם כן אפ"ל נהי דחייבין על תרומתו מב"ש ומלקות מכל מקום בשוגג א"ח על תרומתו חומש או אפשר דלענין זה אינו נחשב לקרבן וחייבין חומש על תרומת מופלא הסל"א. הן אמת שדין זה שא"ח קרבן על הקדש מופל' הסל"א אינו מובא בר"מ בשום מקום ועבמ"ל פי"א מה' נדרים ה"ה ואין כאן מקומו ואי"ה במקומו יבואר.

ובמ"ש לעיל דאם אכל מאכל איסור ביוה"כ שלכד"א חייב אף על האיסור כיון דהתורה אחשביה אכילה לענין יוה"כ הוי נמי אכילה לענין האיסור כסברת השעה"מ בגה"נ של נבלה כיון דחייב משום גיד אף דאין בגידין בנ"ט מכל מקום עץ הוא והתורה אסרתו אם כן ממילא חייב נמי משום נבלה כיון דחשיב אכילה לגבי גיד. נתיישבתי דל"ד לסברת השעה"מ דבשלמא גבי גיד דכתיב לשון אכילה ע"כ לא יאכלו כו' ומכל מקום חייב משום גיד אף דאינו בנ"ט חזינן דהתורה קרא' אכילה לענין גיד אם כן ממילא נחשב אכילה לענין איסור אחר דכתיב אכילה אבל גבי יוה"כ דלא כתיב אכילה רק לא תעונה ע"כ חייב על שלכד"א דלאו עינוי הוא אם כן לא מוכח דהתורה אחשביה אכילה דלחייב עליה משום איסור דכתיב ביה אכילה דגם לענין יוה"כ התורה לא אחשביה אכילה רק דאינו עינוי אבל לא חשיב אכילה אם כן לענין איסור דכתיב אכילה א"ח אף ביוה"כ וכ"ז לסברת השעה"מ אבל אני ישבתי ד' הר"מ דגה"נ באופן אחר אף שאין מקומו כאן אכתוב בעזה"י כי נ"מ לכמה מצות ולמצוה זו שאנו עסוקין בה. וז"ל הר"מ פ"ח מהמ"א ה"ה האוכל מגה"נ של טמאה פטור לפי שאינו נוהג בטמא' כו' ואינו כאוכל משאר גופה (דהיינו לחייב משום טמאה) שאין הגידין בכלל הבשר כמו שביארנו דהיינו דסובר כר"ש דאין בגידין בנ"ט ע"כ א"ח משום איסור על הגידין רק מחמת גיד דעץ הוא והתורה אסרתו ואח"ז בה"ו כ' דאוכל גה"נ של נבלה ושל עולה חייב שתים משום גיד ומשום נבלה (ול"ש שבשרו מותר דכאן הוי בשרו מותר מתחלת ברייתו ול"ד לטמאה עיין בחולין שם) ותמהו הראשונים והאחרונים כיון דדעתו דאין בגידין בנ"ט היאך מחייב כאן משום נבלה ובהלכה הקודמת אינו מחייב משום טמאה מחמת דאין בגידין בנ"ט ואמאי מחייב משום נבלה ע"ש בכ"מ ובשער המלך כ' כמו שהבאתי. והנלע"ד דהנה באמת לכאורה קשה אמאי א"ח על כל האיסורין שבתורה שלכד"א דלא הוי אכילה והתורה הקפידה על אכילה דוקא אמאי לא נימא אחשביה מדחזינן דאוכל בדרך זה ע"כ אצלו אכילה חשובה היא ועיין באו"ח סי' תמ"ב ובראשונים וכ"ה בר"מ פ"ה מה' שבועות ה"ה ז"ל שבועה שאוכל ואכל אוכלים שא"ר לאכילה פטור משבועה שהרי יצא ידי אכילה מאחר שהם חשובים אצלו אכילת' שמה אכילה וכ"כ בה"ו שבועה שלא אכלתי והוא אכל אוכלים שא"ר לאכילה חייב שהרי כיון שאכלם הם חשובים אצלו ועבר שבועתו ע"ש אם כן חזינן דסבר' זו דאחשביה היא סבר' טובה לענין חיוב וא"כ אמאי יהיה פטור בכל האיסורין אם אכל שלכד"א וכן אכל אוכלים שא"ר לאכילה. אבל באמת ניחא עפ"י סברת הלחם משנה שם דהר"מ סובר בנשבע להבא שלא יאכל ואכל אוכלים שא"ר פטור דאין נחשב אכילה ובלחם משנה מביא בשם הר"ן דחולק בין דין

זה דלא חשיבא אכילה לבין דינים שהבאתי לענין שבועה שעבר או שבועה שאוכל אף דברים שאינם ראויים ג"כ מיקרי אכילה וכתב הלחם משנה דהחילוק הוא כך דבאמת אדם האוכל דבר שאינו ראוי בודאי חשוב הוא אצלו ע"כ אם אמר שבועה שאוכל ואכל יצא ידי שבועה שהרי אכל ונחשב אצלו דאי לא נחשב אצלו למה אוכל אע"כ דנחשב אצלו וכן כשאכל ואח"ז נשבע שאכל והאכילה הקודמת היה דברים שאינם ראויים לא נשבע לשקר כי אז כשאכל ודאי נחשב אצלו ואח"ז נשבע באמת אבל אם נשבע על להבא שלא אוכל ואכל דברים שא"ר אמרינן אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן לעבור על שבועה ע"כ אמרינן דע"כ אכל דבאמת לא אחשביה כדי שלא לעשות איסור ואלו היה נחשב אצלו לא היה אוכל כדי שלא לעבור על השבועה ולעשות עברה זהו תוכן דבריו ודפח"ח וש"י. אם כן לדבריו ניחא בכל איסורין שבתורה אם אכלן שלכד"א פטור דל"ש אכילה ולא אמרינן דאחשביה דאדרבא אחזוקי ברשיעי לא מחזקינן ואילו היה נחשב אצלו לא היה אוכל כדי שלא לעשות איסור דאורייתא ע"כ מדאוכל ש"מ שאינו מחשיב אותו. והנה ידוע דעת הרשב"א בתשובה הובאה בב"ש ומ"ל ה' גיטין גבי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דג"כ הטעם דלא מחזקינן ליה לרשע אבל אם בא על הנדה דחזינן דהוא רשע ל"א א"א עושה בעילתו ב"ז. אם כן נכונים מאוד דברי הר"מ דאם אוכל גידין של טמאה א"ח דלא נחשב אכילה אף דהוא אוכל לא מחזקינן ליה לרשע אדרבא מדחזינן דאוכל ע"כ דאינו נחשב אצלו. וכן באוכל גה"נ של טמאה דא"ח מטעם גיד מגזירת הכתוב דמי שבשרו מותר אם כן מטעם טמאה א"ח דאינו רשע דאינו נחשב אצלו ע"כ הוא אוכל אבל באוכל גה"נ של נבלה דעל גה"נ חייב דעץ הוא והתורה אסרתו ע"כ חייב ג"כ משום נבלה דבאמת אף שא"ר לאכילה מכל מקום כיון דהוא אוכל אחשביה ול"ש דלא מחזקינן ליה לרשע דאפילו לא אחשביה הוא רשע דחייב משום גיד וכיון דבלאו הכי הוא רשע ל"ש לומר אחזוקי כסברת הרשב"א ע"כ חייב משום נבלה ג"כ. ודברים אלו הגדתי בימי חורפי לפני כמה גדולי ישראל וקלסוהו. ובעזה"י פלפלתי בזה בכמה ענינים ואין כאן מקומו וכמדומה ששמעתי כן מגדול א'. אם כן לפי סברתי אם אכל ביוה"כ איזה איסור שלכד"א חייב על האיסור ג"כ כיון דאכל אחשביה ול"א דלא נחזיק אותו לרשע דהא בל"ז הוא רשע מחמת דאוכל ביוה"כ ועל יוה"כ חייב אף שלכד"א אם כן הוי רשע שוב אמרינן דחשביה גם לענין איסור כנ"ל בעזה"י ויש עוד לפלפל. אחר כתבתי הנ"ל הוצרכתי לס' נוב"י ת' וראיתי שם בחא"ח סי' קט"ו מביא שם החידוש שיהיה חיוב חומש על שלכד"א בשם ספרו בצל"ח ושם בתשובה הקשה לו השואל מש"ס דמנחות ופסקה הר"מ דאי גחין ואכל מן המחובר בטל' דעתו וא"ח חומש

ומה שראו עיני שכחתי דבמצוה הקודמת פלפלתי והבאתי ד' הש"ס והר"מ וכתבתי דמכאן מוכח דשלכד"א פטור בתרומה מחומש וכאן נשמטו ממני הדברים. וע"ש מבן המחבר חילוק דמבואר דבטלה דעתו אצל כל אדם יהיה גרע משלכד"א ואפ"ל לפ"ז אפילו בכה"כ ג"כ אינו חייב בגחין ואכל ואני לעיל לא כן כתבתי וצ"ע. וע"ש ג"כ דאכילה גסה גרע משלכד"א מהש"ס דשנים שצלו פסחיהם ובשלכד"א מסתפק המ"ל וע"ע בר"מ פ"י פ' דאוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג פטור מן התשלומין ובראב"ד השיג עליו ומחלוקותם תלוי בסוגית הש"ס פסחים אי לפי מדה משלם או לפי דמים והר"מ פוסק דלפי דמים משלם וחמץ בפסח אינו בר דמים והראב"ד ס"ל לפי מדה משלם ע"ש בכ"מ אח"ז כ' הר"מ דאוכל תרומה ביוה"כ חייב קו"ח ובהי"א כתב דנזיר ששגג ושתה יין של תרומה פטור מחומש ועיין כסף משנה כתב טעם הר"מ כיון שהיה אסור ביין אף אם לא היה תרומה ע"כ פטור. ואיני מבין מ"ש מן האוכל ביוה"כ וגם האוכל תרומת חמץ בפסח דאף אם לא היה תרומה היה אסור מכל מקום חייב קו"ח ובחמץ הטעם דאינו בר דמים הא לא"ה חייב ומ"ש נזיר ואיני מבין כעת כוונתו וטעם רבינו הר"מ. ועראב"ד כ' דנזיר חייב בחומש ועיין כסף משנה שכ"א היה לו גירס' אחר' אך טעם הדבר לגירסת רבינו א"י וצ"ע. ולענין חמץ בתרומה אי אחע"א עיין בהפלאה ובש"א ואחרונים ואין כאן מקומו ובהגהת טעם המלך המ"א קונטרס אחע"א.

עוד רגע אדבר דהנה מבואר בכ"מ בש"ס ובר"מ פ"ד מה' תרומות דתרומה איתא בשאלה ובר"מ פ"ו פסק כאמימר גבי נדרים ושבועות אפילו אכלה כולה נשאלים עליה דבמזיד מחוסר מלקות ובשוגג מחוסר קרבן ואם נשאל עליה פטור מן המלקות ומן הקרבן אם כן ז"פ דאם אכל כזית תרומה שהפריש ואין שם יותר מתרומה זו אם במזיד נשאל עליה קודם המלקות בודאי אין לוקין ואם בשוגג נראה ג"כ דאם נשאל עליו קודם שהפריש החומש ג"כ יכול לשאול ופטור מן החומש כיון דבגמר' אמרינן דחומש במקום קרבן קאי דינו כמו דיכול לשאול קודם הקרבן ה"נ קודם החומש יכול לשאול על התרומה דאכל ואינו חייב חומש אך להשיטות שכתבנו לעיל דהפרש' מקדשתו ובהפרש' בלבד נתכפר נראה תיכף כיון שהפריש אף שלא נתן עדיין לכהן ה"ל אינו מחוסר כלום אם כן א"י לשאול ולמ"ד דנתינה ליד כהן מקדשתו אם כן אף על פי שהפריש מכל מקום מחוסר נתינה ויכול לשאול על התרומה למפרע ויהיה פטור מחומש. ונראה דאפילו לשיטת הר"ש שהבאתי לעיל דחומש אינו מטעם כפר' מכל מקום נראה כיון שמחוסר מידי העונש יכול לשאול כמו שמחוסר מלקות דיכול לשאול ואם בשוגג אכל בשגגת מיתה והתרו בו למלקות לשיטת התוס' שלוקין ומשלם כיון דכפרה היא אם כן אפילו

אם הפריש חומש ואפילו נתן ליד כהן מכל מקום כיון דמחוסר מלקות יכול לשאול על התרומה שאכל וממילא יצא החומש לחולין ואם הוא ביד כהן צריך להחזיר ול"ד למה שמבואר בש"ס דתרומה ביד כהן א"י לשאול ז"א דוקא אם הדבר אשר היא רוצה לשאול עליו הוא ביד כהן א"י לשאול עלי' מטעמים המבוארים שם בראשונים אבל כאן הוא שואל על התרומה שאכל ואם התרומה שאכל עדיין לא בא ליד כהן יכול לשאול וממילא פטור מקו"ח ולא חלה הקדושה והכהן צריך להחזיר כי לא היה חייב כלל בקו"ח וז"פ. אך אם לא התרו בו למלקות והפריש חומש אי אמרינן הפרשה מקדשתו אם כן אינו מחוסר כלום וא"י לשאול ודעת הרא"ש דאפילו לא התרו בו כיון דאיכא עליו עונש מלקות ה"ל מחוסר ויכול לשאול וד' הרא"ש הם בשבועות ועשעה"מ פ"ו דשבועות פלפל בד"ז דאם אכלה נשאל עלי' וג"כ מובא שם ד' הרא"ש ועוד שיטות. והנה הבאתי לעיל כ"פ ממשניות דתרומות וכ"פ הר"מ ואין חולק דאם אכל תרומה בשוגג שחייב לשלם קו"ח והתשלומין נעשין קודש כתרומה ואם אכל התשלומין מוסיף ג"כ חומש הכלל גזירת הכתוב דהתשלומין כתרומה לכל הדינים וכ"ה לשון הר"מ הט"ו כל המשלם קו"ח התשלומין כתרומה לכ"ד חוץ אם נזרעו הגדולין חולין וכבר הבאתי לעיל ג"כ דדעת התוס' דתיכף בשעת הפרשה נתקדשו וכ"נ דעת הר"מ וכבר הארכתי לעיל. ונ"ל ברור כשמש דכמו דעל הפרשת תרומה יכול לשאול כמו כן אם הפריש תשלומין ולא בא עדיין ליד כהן בוודאי יכול לשאול ונעשין חולין והוא מפריש חולין אחר לתשלומין כמו כל תרומות ומעשרו' והקדשות וא"צ לראיה לפ"ד כי הוא לדעתי דבר פשוט ומכל מקום אביא כדמות ראיה בנדרים דנ"ט דמקש' הש"ס למה תרומה תעלה בא' ומאה כמבואר במשנ' והא הוי דשיל"מ דאי בעי אתשיל עלי' ומתרץ דמיירי בתרומה ביד כהן ופריך אימ' סיפא כו' ואי נימא דתשלומי תרומה אינו בשאלה הו"ל להש"ס לאוקמי' בפשיטות דמיירי בתרומ' כה"ג שהם תשלומין ולא קשה מסיפ' ע"ש ואם כי יש לדחות אך נ"ל כמ"ש. והנה גבי תרומה אם שואל עלי' ממילא אין שם תרומה והדר' לטבלי' וגם הטבל שהפריש התרומה עליו נעשה טבל כיון דפקע שם תרומ' נעשה כמו שלא הפריש מעולם כמבואר כ"פ בש"ס אבל התשלומין דקודם הפרש' הוא חולין מתוקנים אם עכשיו שואל עליהם נעשים חולין כמו דנשאלין על הקדש ונעשין חולין וז"פ. ולפי זה צריך עיון גדול בעירובין למ"ד ע"ב שם במשנ' מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה סומכוס אומר בחולין ופריך הש"ס ואילו לנזיר ביין לא פליג מ"ט ומשני דאפשר לאתשולי ופריך הרי תרומה נמי אפשר לאתשולי ועתו"ס שם ד"ה תרומה דלא מצי לאוקמי בתרומה ביד כהן דלא מצי לאתשולי מדקתני בחולין משמע דבתרומה בכל גווני לא אף אם היא עדיין ביד

הישראל ומשני דאי מתשל מהדר לטבלי' ולא חזי לאכילה ופריך ולפרוש עליו ממק"א כו' אלא סומכוס סבר כרבנן דכ"ד שהוא משום שבות גזרו עליו בה"ש אם כן תהדר לטבליה לא חזי לתקוני ולפמ"ש אם כן היאך אמר סומכוס בחולין משמע דבתרומה בכל גווני לא הא משכחת לה אפילו בתרומה דמערבין כגון בתשלומי תרומ' דהם תרומ' לכ"ד ויכול לערב דאי בעי מתשל ואי מתשל תיכף חזי לאכילה ולא הדר לטבלי' והיאך סתם ואמר סומכוס בחולין הא בתרומה כה"ג יכול לערב דאי מתשל עלי' הוי חולין מתוקני' וא"כ אמאי אמר סומכוס בחולין ולא מפליג בין תרומ' לתרומה דתרומה כי האי יכול לערב ולכאורה צריך עיון גדול. אך לפמ"ש לעיל לפי גירסת המ"ל וכ"ה בת"כ דר"מ סבר דאין הפרש' מקדשתו רק הנתינה אם כן לר"מ קודם שנתן ליד כהן אינה קודש ולאחר שנתן ליד כהן דחל עליו קדושה שוב א"א למתשל דתרומה ביד כהן לית' בשאלה וידוע דסומכוס הוא תלמיד ר"מ אם כן ניחא דסומכוס סובר דבחולין אבל לא בתרומ' דבכה"ג בא ליד כהן ובשלא בא ליד כהן לא משכחת רק בתרומה שהפריש מטבל ל"ש אי בעי מתשל עלה דהדר לטבלי' וסבר דשבות גזרו עליו בה"ש כמבואר שם ובתשלומי תרומה לא משכחת דלאחר שבא לכהן לית' בשאלה וקודם שבא ליד כהן אין קדוש כלל. ובזה ניחא לי תשובת הרשב"א הובאה באו"ח סי' תרמ"ט שכתב דהמודר הנאה מלולב אינו יוצא בו ול"א הואיל ואי בעי מתשל עליו ה"ל כדידיה והביא ראיה מהמשנה דפ' לולב הגזול אתרוג של תרומה טמאה אינו יוצא בו משמע אפילו אם הוא ביד ישראל עדיין ואמאי אינו יוצא נימא הואיל ואי בעי מתשל עלה והקשה בשער אפרים הובאו ד' בשער המלך החו"מ פ"ז ה"ח מאי ראיה שאני התם דאי מתשל עלה הדר' לטבליה ע"ש והשעה"מ מביא ד' רשב"א עצמו שדחה ראייתו מכח זה ולדידי ראיית הרשב"א נכונה דכבר כ' דנראה דהלכה דהפרשתו מקדשתו אם כן אמאי מסתם סתים דתרומ' טמאה אינו יוצא הא בתרומה טמאה כה"ג כגון תשלומין למה לא יצא בו אם נימא הואיל ואי בעי מתשל כמסקנת הרשב"א. ובעזהשי"ת עוד יש לעורר שם בסוגיא ואני לעורר לב המעיין באתי. (וע"ש בפ' לולב הגזול דהש"ס לחד מ"ד לא יוכל לאוקמי המשנה כר"מ רק כרבנן דמע"ש ממון הדיוט הוא). וכן הראי' מפ' מפנין דווקא תרומה טהורה אבל תרומה טמאה אף בכה"ג בתשלומין דל"ש הדרא לטבליה מכל מקום אין מטלטלין אע"כ דמחמת אי בעי מתשל עלי' לא מתירין בטלטול ואע"ג דסתם משנה ר"מ הוא ולר"מ אין ראיה מכל מקום לא ניחא לאוקמי הך סתמא כר"מ כיון דבש"ס דילן ביבמות וש"מ כמ"ש לעיל סוברים דהפרשתו מקדשתו וא"כ אמאי לא יטלטל תרומה טמאה בכה"ג אע"כ צ"ל כסברת הרשב"א כנ"ל נכון בעזה"י.

עוד נלע"ד דאם אכל תרומה בשוגג מותר להפריש הקו"ח בשבת ויו"ט וליתנם לכהן ל"מ לדעת התוס' חגיג' ד"ח ע"א ד"ה משום סיקרתא דאין בהגבהת תו"מ בשויו"ט משום אין מקדישין כיון דחייב מן התורה להקדישו רק האיסור הוא משום שמתקן את הטבל אם כן כאן אינו מתקן והאיסור להקדיש ל"ש כיון דחייב מן התורה להקדישו ע"ש בתוס' אלא אפילו לדעת הר"מ פכ"ג מה' שבת שכתב שני הטעמים דאין מגביהין תו"מ משום מתקן ומשום מקדיש מכל מקום כיון דמתקן אינו כאן וטעם מקדיש גזרה משום מו"מ ג"כ אפשר כיון שהפרשה היא כפרה ונתכפר כמ"ש אפשר דהוי כמו מקדיש אדם פסחו וחגיגתו בשויו"ט שכתב הר"מ שזו מצות היום היא אם כן ה"נ כיון שמחוסר כפרה הו"ל קצת מצות היום ומותר להפריש אפילו בשויו"ט. אך בפ' השואל בשבת דקמ"ח נראה הטעם דמותר להקדיש פסחו וחגיגתו מטעם דהו"ל חובות הקבוע להם זמן וע"ש ברש"י כיון דהקרבתן דוחה יום טוב דחי ג"כ הקדשן אם כן כאן ל"ש זה ואסור לדעת הר"מ אבל לדעת התוס' בודאי מותר להפריש כמ"ש ואיני עוסק כעת בדיני שויו"ט. ונ"ל לפמ"ש לעיל בשם התוס' דבשוגג התשלומין כפרה ועיקר הכפרה תלוי בהפרשה אם אינו רוצה להפריש בודאי אין ב"ד נזקקין לו כמו חייבי חטאות ואשמות דאין ממשכנין וע"כ לא מבעיא לן בב"ק דף מ' גבי כופר דג"כ כפרה היא אי ממשכנין אלא משום כיון דלחברי' הוא כו' לא חמיר עליו אבל כאן דעיקר הכפרה הפרשה אם כן חמיר עלי'. עוד מבואר שם כיון דהוא לא חטא וממוני' הוא דאזיק לא חמיר עלי' ובעי משכוני' אבל כאן דהוא בעצמו חטא בודאי חמיר עלי' וגם דהכפרה לא תליא בחברי' חמיר עלי' ולא בעי משכוני אבל למ"ד שהבאתי לעיל דנתינה ליד הכהן מקדשתו אם כן עיקר הכפרה תלוי אם נותן ליד הכהן אפשר שייך ג"כ האי סברא כיון דלחברי' ולא לגבוה לא חמיר עליה ובעי משכוני ומכל מקום צד השני כיון דלא חטא ל"ש כאן. וגם נ"ל דכאן ל"ש ג"כ הסברא כיון דלחברי' ולא לגבוה כיון דנעשה קדוש ה"ל לגבוה ושם גבי כופר לא נעשה התשלומין לגבוה וגם משלם בעד היזק גופו אבל כאן התשלומין רק מטעם גזירת הכתוב ואפילו אכל תרומה דיליה וגם נתפסים התשלומין בקדושה נוטה יותר הסברא דאין ממשכנין וה"ל לגמרי כחטאות ואשמות דאין ממשכנין. אך לדעת הר"מ שהבאתי לעיל דלאו מטעם כפרה אפשר דממשכנין כמו חייבי עולות ושלמים דממשכנין וער"מ פ"י מה' נזקי ממון בדין כופר ויש לפלפל בזה ואין כאן מקומו. וע"ש בלחם משנה בשם הרשב"א ובס' שטמ"ק שם בב"ק כ' למ"ד כופרא כפרה לא מהני מחילה מהיורשים וכעת לא ראיתי להר"מ שיביא זה והוא פוסק שם דכופרא כפרה ע"ש. עוד נלע"ד לפי שיטת התוס' דחומש הוא כפרה ע"כ א"י למחול בודאי אם מת האוכל בשוגג אין היורשים

צריכין לשלם החומש כי אין כפרה למתים וד"ז מבואר בהדי' בב"ק דק"ד גבי גזל ונשבע אמרינן אלמא חומש ממונא וכי מיית משלמי יורשים כו' ופטורים מן האשם כו' ופירש"י דאשם כפרה היא ואין כפרה למתים וכ"ה שם בש"מ דאי חומש כפרה אין היורשים צריכין לשלם דא"צ כפרה ושם גבי שבועה מסקינן דחומש ממונא וחייבין היורשים וכ"פ הר"מ פ"ז מה' גזלה ע"ש. אבל כאן לשיטת התוספות דכפרה היא אם כן אין היורשים צריכים לשלם וכעת לא ראיתי להר"מ ולא לא' מהראשונים שיביאו דין זה דאם מת אין היורשים מחויבים לשלם קו"ח וא"כ אף אכל משל אחר מכל מקום כיון דלאו משום כפר' הוא רק מחמת גזל על כל פנים אין נעשה הקרן תרומה וא"צ לשלם פירות מתוקנים וצ"ע שלא ראיתי גילוי לד"ז. גם בכופר דפוסק הר"מ דכופרא כפרה אם מת אין היורשים צריכין לשלם ובש"מ הביא כמה נ"מ אם כופרא כפרה או ממונא ולא הביא נ"מ זו אם היורשים מחויבים לשלם ותני ושייר ובר"מ ג"כ לא הביא בה' נזקי ממון אם היורשים צריכין לשלם את הכופר וצ"ע כעת.

עוד אני נבוך בעוה"ר אשר שכלי איני שלם בתלמוד ואעורר עליו. הנה לפ"ד נרא' כמו בתרומ' ובהקדש כ"ד אשר הקדיש במאמר פיו יכול לשאול עליו כן בודאי הדין בביכורים שמפריש וקורא שם כמבואר במס' ביכורים ובר"מ פ"ב בודאי יכול לשאול ג"כ על הביכורים וג"כ איקרי תרומה כמבואר בכ"מ ובר"מ שם וא"כ י"ל אפילו לאחר הנחה בעזרה ולאחר התנופה כ"ז שלא באו ליד הכהנים אית להו שאלה כמוקדשים אפילו לאחר זריקה דגם להם יש שאלה לשיטת הראשונים חוץ מתוס' בכריתות דדעתם שלאחר זריקת דם בקדשים אינו בשאלה וכבר עמדו בזה האחרונים דדהתו"ס שם תמוהין ועיין בט"א בר"ה דכ"ח בסוגיא דבל תוסיף. ולפי זה לכאורה קשה בפסחים פכ"ש דל"ז דמבואר שם דאין אדם יי"ח מצה בביכורים דהיינו כהן האוכל בירושלים ע"ש ברש"י כיון דאינו נאכל בכל מושבות וכ"פ הר"מ פ"ז מהתו"מ. ולכאורה נימא אי בעי מתשל עליה אע"ג דמיירי בכהן האוכל דאי זר האוכל בירושלים בלאו הכי אינו יוצא דחייב מב"ש ואינו יוצא באיסורים כמבואר שם ובכהן כיון דבא לידו ליתא בשאלה מכל מקום משכחת לה דכהן שהביא ביכורי עצמו לירושלים וא"צ ליתנן לכהן אחר אף על פי שהביכורים ניתנין לאנשי משמר כמבואר במס' הנ"ל ובר"מ פ"ג מכל מקום בכל הקדשים שנתנו לאנשי משמר אם הם של כהן עבודתו ואכילתו שלו כמבואר בר"מ פ"ד מה' כה"מ אם כן בודאי הביכורים שמביא שלו וא"כ יכול לשאול עליו אם כן אמאי מסתם סתימו בש"ס דאינו יוצא בביכורים הלא הכהן בביכורים שלו אמאי לא יצא בי' י"ח. אך באמת לשיטת רש"י פסחים דמ"ח דמחמת האי סברא דאי בעי מתשל עליו לא

אמרינן דהוי שלו וגם לדעת התוס' דמ"ו ד"ה הואיל כתבו דל"א גבי מע"ש בסוגיא זו הואיל ואי בעי מתשיל עליו דכתיב קודש לה' אם כן גבי תרומה נמי עי' קדושין נ"ג וביכורים אקרי תרומ' אם כן אינו יוצא מחמת הואיל כזה אבל לדעת הר"מ כפי שהעמיס בדעתו בשער המלך דהר"מ סובר דיי"ח במצה של מע"ש כ' שם דהר"מ סובר האי דהואיל ובעי מתשל אם כן קשה מפני מה פוסק הר"מ דאיי"ח בביכורים מפני דאינם נאכלים בכל מושבות ולא נימא הואיל ואי בעי מתשל עלה. וע"ע שם בשער המלך תמה על קו' התוס' שהקשו דלמה א"י במע"ש הא איבעי מתשל וכ' דבאמת אי מתשל עליו הדרא לטבלי' ע"ש. ונהי דקושייתו נכונה בזה מכל מקום קו' התוס' במקומה על הך דביכורים אמאי אין יוצאין וביכורים כשנשאלין עליהם לא הדרא לטבלי' כי ביכורים אינם טובלים וקודם שהפריש ביכורים מותרים לאכול כל הפירות כמבואר במשנה ובר"מ ע"כ צריכין אנו לדהתוס' בתירוצם שם. ונראה דדעת הר"מ ג"כ כדעת רש"י ותוס' דאינו יוצא מחמת סברת דאי בעי מתשל עליו ומע"ש שפסק דיוצא כבר האריכו בזה האחרונים ושערי תירוצם לא ננעלו. אך לכאורה קשה מסוגיא דעירובין שהבאתי היאך אמר סומכוס בחולין אבל לא בתרומה משמע דישראל בתרומה בכל ענין לא הא משכחת לה דישראל יהי' מערב לא בחולין רק אפילו בתרומ' כגון ישראל בירושלים דיכול לערב בביכורים אף על פי דלא חזי לי' אחר שנכנס לירושלים מכל מקום כיון דמיתשל עלי' חזי ליה ול"ש אהדרי' לטבלי' כמ"ש ודוחק לומר כיון דדין זה דיכול לערב בירושלים אינו רק לירושלים דחוץ לירושלים אין מערבין בביכורים דאסורין לזרים כגון שנכנסו לפנים מן החומה (דקודם שנכנסו לפנים מן החומה הרי הם חולין גמורים עיין ר"מ פ"ג מה' ביכורים) דכיון שנכנסו לפנים מן החומ' אסורים באכילה חוץ לחומה אפילו לכהנים עש"ס ור"מ שם וא"כ התנאים הללו לא מיירי בירושלים עצמה ועל הכלל מיפלגי ע"כ אמר סומכוס דבתרומה לא אבל באמת משכחת לה דישראל יהי' מערב בתרומה בירושלים דהיינו בביכורים כדכתיבנא אבל זה דחוק. אבל באמת לק"מ דגם ביכורים אי מתשל עליו יהי' הדרי' לטבלי' דביכורים פטורים מתרומה ומעשרות אבל אם ישאל עליהם ויהיו חולין אם כן נעשים טבל ע"כ לא משכחת לסומכוס בשום אופן לערב רק בחולין. וד"ז דביכורים פטורים מתו"מ עי' במס' ב"ב דפ"א ע"ב ודלמא לאו ביכורים ומפקע לי' מתו"מ ע"ש ובר"מ פ"ד בה' ביכורים ה"ד. ומכל מקום מ"ש לעיל דהר"מ ע"כ לא ס"ל דהוי כשלו מחמת הואיל ומתשל עלה הוא נכון דלדברי השעה"מ דהר"מ סובר דבמע"ש יוצא מטעם דאי בעי מתשל אף על פי דהדר לטבלי' אם כן למה פסק דביכורים אין יוצאין נימא הואיל ואי בעי מתשל אף דהדר לטיבלא. ועל קו' התוס'

שפיר הק' השעה"מ דגם ביכורים הדרי לטבלי' ול"ש הואיל כנ"ל נכון בעזה"י. וגם אני מסופק שמבואר בר"מ פ"י ובמשנה פ"ו דתרומות דכל המשלם קו"ח דקרן משלם לבעלים והחומש לכל כהן שירצה ולא חילק דלענ"ד ד"ז בתרומה וחלה דהתשלומין נתפסין בתרומה רשאי ליתן לכל כהן שירצה כמו תרומה עצמה אבל אם אוכל ביכורים לא מבעי' אם אכל הביכורים תיכף לפנים מן החומ' קודם שנתנן ליד הכהנים נראה דהתשלומין דינו כביכורים עצמן שיתן הקו"ח לאנשי משמר כי ביכורים ינתנו לאנשי משמר. ואף אם אכל ביכורים שביד כהן דודאי הקרן משלם לכהן שהם נכסי כהן אבל החומש דמחדש נקרא להם שם ביכורים אפשר דצריך ליתן לאנשי משמר כמו חומש מגזל הגר דצריך ליתן לאנשי משמר עיין בפ"ז וח' מה' גו"א להר"מ. גם מדסתמו דין זה נראה דס"ל דאם אכל לפנים מן החומה אף בלא הנחה בעזרה דצריך לשלם קו"ח אפשר דהתשלומין דנעשים ביכורים הקו"ח דא"צ הנחה בעזר' ומותרים לכהנים מיד ואינם כביכורים עצמן דלוקין לכהן האוכל קודם הנחה בעזרה ולומר דגם הם צריכין הנחה בעזרה ותנופה דלא עדיף מאלו שבאו מחמתם צ"ע שלא ביאר זה הר"מ ואני נבוך עדי יאיר השי"ת עיני.

והנה מבואר בר"מ פ"י ה"ד דתרומה ות"מ וחלה וביכורים כולם מצטרפים לכזית לחייב עליהם מיתה וחומש והוא מבואר במס' מעילה מטעם דהוי משם א' וכן מבואר שם דדברים שהם מש"א אף דהם מינים מחולקים כגון גבי עולה דהבשר והיין והסולת כולם מצטרפין לכזית וכ"פ הר"מ פי"א מה' מעה"ק וכ"ה בר"מ פ"ד מהמ"א וא"כ גבי תרומה אם אכל שליש זית תרומה מדגן ושליש מתירוש ושליש מיצהר לשיטות הראשונים שמונים אלו המינים לתרומה דאורייתא או לשיטת הר"מ דכל הפירות אילנות חייבים מן התורה ואין כאן מקומו ואכל כזית ע"י צירוף כמה מינים חייב מיתה וחומש בשוגג. והנה מבואר בר"מ פ"י דהקו"ח בשוגג אינו משתלם אלא ממין שאכל כר"ע שם במשנה. ונרא' דאם שילם ממין אחר אינו תשלומין אף בדיעבד ואינו קדוש דאל"ה ה"ל להר"מ לכתוב דתשלומיו תשלומין כמ"ש בהלכה אח"ז גבי אכל תרומה טהורה ושלם חולין טמאים ע"ש. והנה אם אכל מכמה מינים כזית אינו מבואר אם צריך לשלם כמו שאכל ויערב כמה מינים או אפשר דסגי אם משלם ממין א' מהמינים שאכל ומסתבר' דמשלם כמו שאכל. וגם אני מסופק אם אכל תרומה ח"ז וביכורים ח"ז כגון שעירב חיטין של תרומה וחיטין של ביכורים ואכל זית אח"כ כשהוא משלם ונתפס בקדושה באיזה קדושה הוא נתפס דביכורים חמור הקדושה דאסור לאכלן חוץ לחומה אפילו כהן ושאר דברים דביכורים חמירי או דנתפס מחצה על מחצה לתרומה ומחצה לביכורים

וה"ל כמו שנתערב תרומה בביכורים ואם אמרינן דאם אכל כזית משני מינים צריך לשלם שני מינים כמ"ש לעיל אם אכל ח"ז חיטין דתרומה וח"ז תאנה דביכורים אפשר דכ"א נתפס בקדושה למינו ולא הוי כתערובות רק החיטין נתפס לתרומה והתאנה לביכורים ואם הוא לענין שאמרו כל ששיעורו שוה כ"ז צ"ע לאיש כמוני. ובמ"ל נסתפק דמבואר שם בר"מ דצריך לשלם שוויה מה דאכל אם משערין בתרומ' כי ידוע דתרומה היא בזול יותר מן החולין אי שמין התרומה שאכל כמו תרומה אם כן א"צ לשלם עתה כמו שאכל דרך משל אם אכל כזית תרומה והיתה ש"פ עתה א"צ לשלם רק פחות מכזית חולין כי פחות מכזית חולין הוא שוה כמו כזית תרומה. א"ד דשמין התרומה שאכל כמו חולין ששוה יותר וע"ש שמביא דעת הר"ש ודעת התי"ט. ועיין בכריתות דט"ו ע"ב במשנה התרומה ות"מ מצטרפין כו' ולחומש ופירש"י שם ד"ה ומצטרפין לאוכל מכולם בש"פ בשגגה לחייב עליהם את החומש עכ"ל. ודבריו צ"ע דהא מסקינן בפסחים ועיין כאן בכ"מ דתרומ' אינו תלוי בש"פ רק בכזית ואם אכל כזית אפילו אינו ש"פ משלם חומש ואם פחות מכזית א"צ לשלם חומש אף אם יש בו ש"פ וצ"ע. ונ"ל דאף לפי שיטות שהביא במ"ל ששמין כמו שהית' התרומ' שוה ואם אכל תרומה בזוז משלם חולין פחות כי פחות חולין שוים ג"כ זוז כי חולין היא ביוקר מכל מקום דוקא אם אכל תרומה שנפלה לו מבית אבי אמו דהיא שלו וא"צ לשלם הקרן רק משום כפרה אבל אם אכל תרומה [שתרם הוא] או שנטל מכהן ואכל אם כן אם היה שוה זוז ועכשיו שילם חולין פחות דהי' ג"כ שוה זוז מכל מקום כיון דתופס בהתשלומין קדושת תרומה אם כן שוב אינו שוה זוז אם כן אינו משלם כפי הגזילה ועי' בפסחים שם בסוגיא דאוכל ת"ח בפסח כ"ה דמעיקרא שויה ד' ולבסוף שווי' זוז בודאי משלם כשעת הגזילה ד' וכאן תיכף כשיפריש יהיה תרומה לפי דעת הראשונים שכתבנו דהפרשה מקדשתו ולא יהי' שוה כ"כ בודאי נראה דצריך לשלם לו דישוה אחר הפרשה כמו שהיתה שוה התרומה שאכל ולענין החומש הוא נ"מ כי הוא בודאי מטעם כפרה אך אי אמרינן דאינו קדוש עד נתינה ליד כהן זה (צריך) קצ"ע כיון שהוא באמת נותן כשעת הגזילה רק תיכף ביד הנגזל שוה פחות אי יצא ידי גזלה ואפשר לדמות לקדושי אשה המבוארים במ"ל כל צדדי הספיקות וצ"ע ולא הבאתי בכור הבחינה. והנה נתיישבתי כי דברי המ"ל אינם מובנים לע"ד כיון דמיירי דלא הוקר ולא הוזל לא חולין ולא תרומה בין האכילה ובין התשלומין אם כן היאך יעלה על הדעת דאם אכל למשל לוג תרומה ששוה זוז ישלם חולין חצי לוג דג"כ שוה זוז כי חולין ביוקר מתרומה הא קי"ל דהחולין נעשית תרומ' ביד כהן וא"כ יפחתו תיכף התשלומין על פחות מזוז כיון דלא היו שוים קודם רק זוז וא"כ היא גזל מיד הכהן

שוה זוז ולא ישלם לכהן רק פחות מזוז ויהיה הכהן נפסד והיאך יעלה על הדעת שיוצא בזה ידי תשלומין דהיאך יוצא הגזלן ידי תשלומין אם לא ישלם להנגזל הכל ולענין זה לא גרע תרומה מהדיוט עיין בסוגי' דפסחים בהאוכל ת"ח שם ובהדיוט בודאי אזלינן בתר הנגזל שלא יפסיד אף דבהדיוט לא משכחת בכה"ג כי אם משלם עתה מה שהיתה שוה הגזלה אף שלאח"כ ביד הנגזל לא יהי' שוה כ"כ מכל מקום יוצא ידי תשלומין דמה לו לעשות אם היא שוה עתה לגזלן ולנגזל ולכל העולם מה יעשה יותר אבל כאן דהיא גזירת הכתוב דנעשים תרומה וע"כ יוזל תיכף ומיד לו ולגזלן ולכל העולם בודאי אינו יוצא ידי תשלומין כיון דלא יגיע לידו מה שגזלו. ומה שהביא המ"ל ראי' מד' הר"ש פ"ו דתרומות מ"ד דגבי גונב תרומה מבואר שם דמשלם הכפל מדמי תרומה כו' נראה דהקרן דמשלם מחמת האכילה משלם כחולין ע"ש. ולדידי בודאי הפשוט כ"ה דמשלם כמו שאלו התרומה שאכל הי' חולין ד"מ דאילו היתה חולין שיעור כזה הי' שוה שני זהובים משלם עתה ג"כ חולין ששוה שני זהובים אף דהגזילה שאכל התרומה לא היתה שוה רק זוז ולא גזל אצל הכהן רק זוז מכל מקום עתה שמשלם חולין שני זהובים ונעשית תרומה ג"כ לא ישוה רק זוז ואם ישלם חולין כמו הגזילה שאינם שוים רק זוז אם כן ממילא לא ישוה רק חצי זוז כיון שנעשים תרומה אם כן בודאי צריך לשלם כמו שאכל ואם משלם כשומת שהיה חולין משלם שוה בשוה כמו הגזלה והיא היא. אבל מה שהעמיס בד' התי"ט שכ' שם דמי תרומה היינו מעות דאי דמי שיווי התרומה הא גם הקרן והחומש נמי משלם בשיווי התרומה עכ"ל והעמיס בדעתו דא"צ לשלם רק שיווי התרומה וא"כ משלם חולין פחות מזה. ואצלי נפלא היאך יעלה על הדעת דישלם חולין כמו שיווי התרומה כיון דנעשית תיכף תרומה אם כן יפסיד הכהן וגרע כחו מגוזל ההדיוט דצריך לשלם לנגזל כ"ד. וכוונת התי"ט נ"ל בפשיטות דכוונתו דאי שיווי התרומ' היינו כשעת הגזלה מאי צריך להמשנ' להשמיענו הא בקרן ג"כ דינו כן דודאי צריך לשלם השיווי שאכל ע"כ פי' המשנ' דהשמיענו בכאן דמשלם דמים ולא פירות. ולדידי פשוט מאוד דלכהן צריך לשלם כמו שהי' שוה. וא"כ המשנה שם מיירי בגנב בודאי צריך לשלם לו חולין ששוה אחר שיעשה תרומה כמו התרומה שאכל כדי שלא יפסיד הכהן אם כן מה שהעמיס בדעת התי"ט א"נ כלל. אבל מכל מקום דברי המ"ל יוכל להיות באוכל תרומה שלא באה ליד כהן דהאוכל או המזיק מתנות כהונה פטור מתשלומין רק כאן צריך ליתן לכהן קו"ח מגזירת הכתוב מחמת כפרה או כדעת הר"ש שהבאתי לעיל דבלא כפרה הוא גזירת הכתוב או בנפל' לו תרומה מבית אבי אמו אם כן התשלומין מחמת כפרה דגזירת הכתוב והתשלומין נתפסין בתרומה יכול להיות דאם אכל תרומ' ששוה

[זוז] גזרה עליו התורה שיפסיד זוז מביתו כמו שאכל ויהי' לו כפרה או דגזירת הכתוב הוא ובזה אין דין ממון לאחרים כי לא גזל כלום רק דהתורה גזרה כן יוכל להיות דא"צ להפסיד מכיסו רק זוז כמו שיווי התרומ' שאכל אף דביד הכהן לא תשוה רק חצי זוז מכל מקום כיון דאינו מחמת ממונו דהכהן סגי בזה והוא נתכפר אם מפסיד מביתו כמו שאכל או דגזירת הכתוב כן הוא כיון דלא גרע מגזל הדיוט והאי לאו תשלומי גזלה הוא. ודוגמא לזה בב"ק ד"מ גבי כופרא כפר' דאיכא מ"ד דמשום דמי מזיק ולא דמי ניזק כיון דלאו מחמת ממון הניזק דמשלם א"צ לשלם כמו שהיו שוה אם כן כאן נמי וכן לענין החומש דהאי לאו מחמת גזל ממון הכהן הוא אבל במקום דאיכא גזל הכהן כמו דמיירי במשנ' ודאי צריך לשלם לכהן חולין דישוה לאחר שתיעש' תרומה כמו התרומ' שאכל כדי שלא יפסיד הכהן כנ"ל נכון וברור בס"ד. ועי' עוד בר"מ דינים מחומש ע"ש דתרומ' ח"ל אין משלמין עליו את החומש והוא מבואר בתרומות ועל תרומת מעשר של דמאי משלמין את החומש כדי שלא יזלזלו בה והוא מבואר בפ' הזהב ואם אאריך בכל מצוה לא יספיקו אלפים דפים כי תורתינו הק' ארוכה מארץ כו':

מצוה רפב

סעיף א

שלא יאכל ערל כו'. עיין ר"מ פ"ז מה' תרומות ה"י. והנה הר"מ סתם וכתב דערל לא יאכל ולא כת' כלשון הרהמ"ח אפילו הוא אונס כגון שמתו אחיו מחמת מילה וכן בה' ק"פ ובה' חגיגה ובה' כה"מ ובה' מע"ש לא חילק כלל ובאמת זו היא שיטת רש"י ותוס' הסכימו לדבריו שם בפ' הערל ובפסחים אבל דעת ר"ת הובא בתוס' זבחים ובחגיגה דמתו אחיו מחמת מיל' כיון דאינו רשאי למול אינו בכלל ערל רק אם אינו מל מחמת יראה אבל במקום שאינו רשאי למול מותר לאכול תרומה דה"ל כמו ערלה שלא בזמנה וברשב"א פ' הערל מביא ג"כ דעת ר"ת והשיג עליו ומסכים לדעת רש"י וכ"ד הרהמ"ח והר"מ מדסתם נראה דעתו ג"כ כדעתו דפוסק הו"ל לפרש:

סעיף ב

וכתב המעתיק כו' נאמר תו"ש כו'. הנה ביבמות הוא פלוגתא ר"א סובר ילפינן דערל אסור בתרומה מג"ש מפסח ורע"א מרבינן מאיש איש דערל כטמא והנה הר"מ בס' המצות חלק ל"ת מצוה קל"ה לא הביא אלא דברי ר"א דמג"ש יליף וכן כאן בה' תרומות כ' ג"כ רק דברי ר"א דמחמת הג"ש ויש נ"מ בין ר"א לר"ע עיין בש"ס. ובלחם משנה פ"ט מהק"פ ה"ז הקשה היאך פסק כר"א נגד ר"ע וע"ש שתי' כיון דר"א גבי ערל שהזה לא ס"ל

כותי' דר"מ ע"כ פסק הר"מ דלא כותי' וע"ש שהקשה הרבה קושיות על הר"מ וגם בלחם משנה ה' חגיגה הקשה פסקי הר"מ ואי"ה יבוארו לפנינו כ"א במקומו. והנה אנדרוגינוס מבואר בר"מ שם דמל ואוכל ואם לא מל לשיטת הר"מ דאנדרוגינוס בכ"מ הוי ספק וכן בה' מילה שכ' דהוי ספק בפ"א ופ"ג בודאי אין לוקין כי הוא רק ספק ערל ובטומטום כת' הר"מ דאינו אוכל מפני שהוא ספק ולפי זה אם ביציו מבחוץ דהוי ודאי זכר אפשר דלוקין. ואני כתבתי לעיל דבר חדש בעזהשי"ת דאף דביציו מבחוץ אינו זכר ודאי לשיטת הר"מ אם כן נראה דאין לוקין ועיין לעיל. והנה הר"מ שם פסק דנולד כשהוא מהול אוכל בתרומה והיא ברייתא יבמות דע"ב ולדידי מאוד צ"ע פסק הר"מ ועי' בשבת פר"א דמילה גבי קטן דאיכא פלוגתא רב סובר קטן שנולד מהול א"צ להטיף ממנו ד"ב והרבה פוסקים כרב עי"ש בתוס' וברא"ש והרי"ף פוסק שם כרבה דצריך להטיף ד"ב מחמת ס' ערלה כבושה והר"מ בהל' פוסק ג"כ דצריך להטיף ד"ב ואינו דוחה את השבת ע"ש בראשונים ואחרונים ביו"ד אם כן היאך פסק כאן הר"מ דנולד מהול אוכל בתרומה והלא ס' ערלה כבושה היא והוא ס' ערל כמו טומטום והברייתא בגמרא בודאי היא כרב שם דא"צ להטיף דלאו ערלה היא אבל לפסק הראשונים והרי"ף והר"מ דפסקו כרבה אם כן בודאי אסור לאכול מטעם ספק ערל אם כן דברי הר"מ סתרי אהדדי ולומר דלאו מטעם ערלה כבושה צריך להטיף בקטן הנולד מהול לדעת הר"מ אלא כמו בגר שנתגייר כשהי' מהול דצריך להטיף אף ע"פ דבודאי אין לו ערלה כלל ז"א דע"ש בראשונים דלדעת זו דא"צ להטיף בקטן ובגר צריך הטעם כיון דהי' לו ערלה פ"א אבל בקטן אי לאו מטעם ערלה כבושה לכ"ע א"צ להטיף עיו"ד ובש"ך ובשו"ת ש"א באורך אבל ד' הר"מ צ"ע גדול ולא ראיתי מי שהתעורר בזה וכן ראיתי בס' יש"ש כאן שכ' מהך ברייתא דקטן שהי' מהול אוכל בתרומה היא ראי' לשיטת התוס' והרא"ש שפסקו שם כרב וכ' וכ"פ הר"מ כאן ע"ש וצ"ע שלא הביא סתירת דברי הר"מ דהרי דעת הר"מ נמי כהרי"ף רבו וכאן פסק דאוכל וצ"ע. ובלחם משנה הק"פ הקשה היאך פסק הר"מ דילפינן תרומה מפסח בג"ש דתו"ש הא מבואר שם ביבמות דלר"ע אצטריך תו"ש על גר שמל ולא טבל ועל קטן שנולד כשהוא מהול דאינו אוכל דצריך להטיף ממנו ד"ב אך ר"א ס"ל דגר שמל ולא טבל גר מעליא וקטן שנולד כשהוא מהול א"צ להטיף ממנו ד"ב אם כן הר"מ דפסק דגר שמל ולא טבל אינו גר וקטן צריך להטיף ממנו ד"ב אם כן אצטריך תו"ש לזה והיאך פסק הר"מ דילפי' תרומה מג"ש זו ע"ש ועי' במלחמות ה' לרמב"ן פראד"מ מבואר דל"ק דהא דגר שמל ולא טבל אינו גר ס"ל להר"מ דלא מתו"ש גמרינן רק כרבי יהושע ביבמות מ"ו דמאבות גמרינן אם כן נכרי גמור הוא ע"ש דמ"ו ע"ב בתוס' ד"ה כי

פליגי כו' ועל קטן שנולד מהול ג"כ א"צ קרא כיון שהוא מטעם ערלה כבושה אם כן הרי הוא ערל ואי לאו א"צ להטיף וא"כ להר"מ דצריך להטיף מטעם ס' אבל א"צ קרא דהוי ס' ערל. (ואפשר לדעת הר"מ דכל ס' הוא דרבנן ומה"ת לקולא אם כן כיון דנולד מהול הו"ל ס' ערלה כבושה והי' לו לאכול הפסח ומיעטה אותו התורה בפירוש. והנה לכאורה דברי ר"ע אינם מובנים דצריך קרא לנולד מהול ממ"נ אי סובר דנולד מהול ודאי ערלה כבוש' אם כן הרי הוא בכלל ערל ואי סובר דלאו ערלה כלל אם כן אמאי לא יאכל ואי ספק הוא אם כן אצטריך קרא למעוטי ספיקא הלא בלאו הכי אינו אוכל מס' כקושית הש"ס בכ"מ וכאן ל"ש סברת התוס' דקמי שמיא גליא דודאי כל הנולדים מהולי' אין שוים כמו טומטום ואפשר דמוכח כשיטת הר"מ דספיק' מן התורה שריא אם כן אצטריך קרא למעוטי ע' במהרי"ט ובקונטרס כפות תמרים. אך באמת אף דהוי ס' מן התורה מכל מקום גילתה התור' כאן דאין נידון משום ספק רק גזירת הכתוב דלוקין ודאי וכבר הארכנו בענין זה בכ"מ ואין כאן מקומו) אך מכל מקום קשה אדרבא כיון דלהר"מ הוא ס' ולדידי' מן התורה שרי לאכול ע"כ צריך קרא דגזירת הכתוב הוא כאן דאינו אוכל ע' בסוף כפ"ת ובאחרונים בענין ספיקות. והנה בנולד מהול דמבואר בשבת דצריך הטפת ד"ב משום ס' ערלה כבושה ולשמואל מחללין את השבת דודאי ערלה כבושה היא עכצ"ל דבהטפה נסתלק הערלה כבושה דאי הערלה נשאר מאי אהני הטפה ואמאי מחללין את השבת וגם לא הי' לו לאכול בתרומה אף בהטפה דודאי ערל ממש אינו מועיל כלל הטפה לשום ענין עכצ"ל דקים להו לחז"ל דבהטפה נסתלק הערלה כזו לגמרי וא"ד לקטן שמלו אותו קודם זמנו דג"כ צריך הטפת ד"ב שם אין לו ערלה אבל ביש לו ערלה פשוט אצלי דאין הטפת דם ברית מעלה כלל עכצ"ל דנסתלק הערלה ע"ז כנ"ל פשוט. ועי' בראש פר"א דמילה כ' שם הטעם דקטן א"צ להטפת ד"ב לשיטת הבה"ג ובגר דצריך כיון דהי' לו ערלה ע"כ אם נימול בגיותו צריך להטיף ומקשה שם לפ"ז אם קטן נימול תוך ח' ימים יהי' צריך הטפת ד"ב וע"ש שמקשה ע"ז וכתב טעם. וקצ"ע דבאמת קטן שנימול שלא כמצותו כיון שעכ"פ אין לו ערלה למה צריך הטפת ד"ב כיון שלא מוזכר בתורה אבל גר דצריך ליכנס לדת ישראל וילפי' מאבות ע"כ צריך הטפת ד"ב ועי' ברשב"א כ"כ וענינים אלו צריכים אריכו' רב והרבה דברים אני נבוך אך אין כאן מקומו.

והנה בדינים המבוארים ביו"ד היכי שנימול שלא כדין דמבואר דבקצתם צריכין הטפת ד"ב כיון דהי' להם ערלה אם כן קודם שהטיפו מהם אסורין בתרומה ג"כ ולשיטות אלו אפשר אף מדאורייתא ע' בשו"ת ש"א באריכות ומבואר כאן בהרהמ"ח ובר"מ והוא

מהש"ס דיבמות דמשוך היינו שנמשכה ערלתו ונתכסה מן התורה אוכל בתרומה רק מדרבנן אינו אוכל ע"ש וכ"ה בר"מ ה' מילה אם חזר ונתכסה אף בעת הקישוי צריך לחזור ולמול וד"ז מד"ס אבל מן התורה אף על פי שהוא נראה כערל הואיל ומל א"צ למול פעם שניה והנה כאן שכ' דמשוך אינו אוכל בודאי הדין כמו שם דוקא אם בעת הקישוי לא נראה מהול אבל אם בעת הקישוי נראה מהול מתקנו רק מפני מ"ע וסמך כאן אהא דמבואר שם כי דין א' לשניהם וע"ש בה' מילה בכ"מ שכ' דיצא להר"מ דאף אם אינו נראה מהול בעת הקישוי דא"צ למול אלא מדרבנן דמבואר במשנה שם ואם הי' בעל בשר צריך לתקנו מפני מראית העין והמשנה איירי דלא נראה מהול בשעת קישוי ע"ש ולא הבנתי דאדרבא המשנה מיירי שנראה מהול בשעת קישוי ע"כ מתקנו מפני מראית עין אבל אם [אינו] נראה מהול צריך מדרבנן מן הדין למול ואי מיירי המשנה בלא נראה מהול בעת הקישוי אם כן מהיכן יצא להר"מ דאם נראה מהול מתקנו מפני מראית עין כמבואר שם בהדיא ובר"מ וש"ע ע' באחרונים ותראה דבנראה מהול ג"כ צריך לתקן מפני מראית עין ובאין נראה מהול צריך מן הדין למולו ולהר"מ יצא דין זה דאם אינו נראה מהול א"צ למול מן התורה מסוגיא דיבמות דמבואר דמשוך אינו רק מדרבנן אף שכסה ערלתו לגמרי כי אינו מבואר חילוק כלל הן לענין תרומה והן בברייתא לענין מילה וז"פ לע"ד ודברי הכסף משנה צ"ע. ובסוגיא זו א"א לומר דר"ה דאמר משוך מדרבנן מיירי בנראה אבל בלא נראה אפשר דהוא מן התורה אם כן מאי מקשה מברייתא דמשוך דמייתי מקרא אלמא דהוא דאורייתא דלמא הברייתא מיירי בלא נראה מהול אז הוא מדאורייתא אע"כ דאין חילוק ועיין בסוגי' וז"פ. והנה לשון הר"מ בה"מ כיון שמל א"צ מן התורה למול שנית ועט"ז בי"ד סי' רס"ד נסתפק דאפשר דוקא במל ואח"כ נתכסה ערלתו א"צ מן התורה למולו כיון שמל פ"א אבל אם נולד מהול דלא מלו אותו ואח"כ נתכסה ערלתו כיון דלא מל עצמו בשום פעם אפשר דמה"ת צריך למולו א"ד דהתורה לא חייבה כלל בערלה הבאה אחרי כן למול רק הערלה הבאה בתולדה ע"ש והנה הט"ז נקט נולד מהול והטיפו ממנו ד"ב ונראה דכה"ג אף לפי הצד שצידד דצריך למול מחמת שלא מל מכל מקום בכה"ג א"צ למול אלא מפני הספק דלמא לא היתה ערלה כבושה אם כן לא נימול כלל וצריך עתה למול אבל אם אז היתה ערלה כבושה ונסתלקה ע"י הטפת ד"ב כמ"ש לעיל אם כן נימול ערלתו מן התורה וא"צ למולו עוד. אך כיון דנולד מהול הוא ס' ערלה כבושה ודלמא לא הי' ערלה כלל וצריך למולו לפי צד הזה דאם כצד השני דערלה הבא אח"כ א"צ למול גם בהטיפו ממנו א"צ למול דממ"נ אם לא הי' ערלה כבושה אם כן א"צ למול דבאה אח"כ ואם הי' אז ערלה כבושה אם כן ממילא נימול כדין כי

נסתלקה הערלה לגמרי. ואם נימול תוך ח' או בלילה או שאר דינים שלא נימול כהלכתו והטיפו ממנו ד"ב כיון דהטפת ד"ב לא הי' מחמת ערלה כי לא הי' לו שום ערלה אם כן אם אח"כ נמשכה לצד הזה דערלה הבאה אח"כ הוי ערלה בודאי צריך למולו ול"ש כיון דנימול דהיינו דהטיפו ד"ב כיון דהטפה לא הי' מחמת ערלה כלל רק גזירת הכתוב אם כן בודאי ה"ל כאילו לא נימול כלל וצריך לימול לצד הזה אך אם ערלה הבאה אח"כ א"צ ג"כ א"צ. הכלל דאם לא הי' לו ערלה והי' צריך הטפת ד"ב אם כן הטפה לא מעלה ולא מוריד לענין הערלה כלל בודאי דינו כאילו לא נימול אבל בנולד מהול דהטפה היא מחמת ערלה כבושה דאם לא הי' לו לא הי' צריך הטפה כיון דלא הי' לו בשום פעם כדעת הרא"ש שכתבנו אם כן הטפה הי' מחמת הערלה בודאי צ"ל דנסתלקה הערלה ע"י הטפה דבערל ודאי לא מהני כלל הטפה ואיך מחללין את השבת לדברי האומר ודאי ערלה כבושה אלא צ"ל דנסתלקה הערלה אם כן ה"ל נימול כראוי אם כן לצד הזה אף דנמשך אח"כ א"צ למול וא"כ אם נמשך אח"כ בנולד מהול אף לצד דצריך למול ערלה הבאה אח"כ מכל מקום אינו אלא מטעם ס' דלמא לא הי' ערלה כבושה אבל אם הי' אז ערלה כבושה ה"ל נימול כראוי ובודאי א"צ למול עוד הפעם. ומכל מקום לדעת הרא"ש בשבת שהקשה על הר"ש דאי נימא דנימול תוך ח' צריך להטיף ד"ב אמאי במל של שבת בע"ש לא ניתני' שבת לדחות יהי' נדחה מפני הטפת דם ברית ובש"ך השיג ע"ז דד"ב אינו דוחה שבת ובש"א השיג על הש"ך דוקא הטפת ד"ב מספק א"ד שבת כמו ס' מילה אבל אם נימול תוך ח' דצריך הטפת ד"ב מחמת ודאי דגזירת הכתוב כך ע"ש באורך אם כן נוכל לומר בנולד מהול למ"ד דהיא ודאי ערלה כבושה מכל מקום לא נסתלק' הערלה ע"י הטפת ד"ב אך דגזירת הכתוב היא במי דאין לו ערלה צריך להטיף כן אם יש לו ערלה אך אינו יכול למולו כגון ערלה כבושה ג"כ די בהטפת ד"ב אם כן לכך דוחה שבת כיון דהוא משום ודאי אבל מכל מקום לא נסתלקה הערלה וכן בס' ערלה כבושה דהטפה מחמת ספק על כל פנים אין הערלה מסתלקת. אך ד"ז צ"ע אם באמת יש לו ערלה רק דאינו יכול למולו דמועיל הטפת ד"ב ויאכל בתרומה אם כן ערל שמתו אחיו מחמת מילה דג"כ א"צ למול יהי' חייב להטיף ד"ב וגם יאכל בתרומה בודאי ואם לחלק בין אינו יכול למול ויש לו ערלה כבושה ובין ערלה כבוש' זה אינו נראה כלל דמ"מ ערלה היא ומכל מקום צ"ע בדינים אלו ואי"ה אשנה פ"ז. ועיין בש"א ה' מילה הכריע אף בלא נימול בזמנו או נולד מהול ואח"כ נמשכ' ערלתו אינו חייב מדאורייתא ובכל ענין דרבנן מסוגיא דיבמות כאן דנראה דבכ"ע משוך הוא רק מדרבנן.

והנה בר"מ מבואר בפי"א מה' הנ"ל דקטן תוך שבעה ימים מותר לסוכו בשמן של תרומה דלא חשיב ערל שהנולד כל שבעה אינו חשוב ערל והוא שם בהלכה י"ז ועיין בכסף משנה כתב שהיא אבעיא דאפשיטא בר"פ הערל וע' תוס' ריש הערל ד"ה הערל כתבו שהיא אבעיא דלא אפשיטא אך בירושלמי מתיר בערלה שלא בזמנה ובאמת עי' בש"ס נראה דלא אפשיטא ולעיל כתבתי דלדעת הר"מ סיכה אסורה מן התורה אם כן כיון דלא אפשיטא הו"ל למיזל לחומרא אך כיון דבירושלמי מבואר כן סמך הר"מ על הירושלמי ופסק להתיר. ודע דז"פ דערלה שלא בזמנה לא נקרא אלא תוך שמונה אבל לאחר שמונה אם אין יכולין למולו ל"מ כשהוא חולה בודאי אינו אוכל בתרומה כמו ערל שמתו אחיו מכל מקום אינו אוכל ואף לדעת ר"ת מכל מקום זה דוקא אם בשום פעם לא הי' ראוי למול כגוונא דכ' ר"ת במתו אחיו כו' אבל בלא נימול בזמנו כיון שהגיע השעה שראוי למול ואח"ז אינו ראוי למול בודאי הרי הוא כערל לכ"ד הן לענין תרומה והן שהוא מעכב אביו מעשיית ומאכילת הפסח דאלת"ה ותרצה לחלק בין שהי' חולה שראוי למול שכנגדו ע' תוס' ר"פ הערל וברשב"א ובין אין ראוי למול אף בשכנגדו אם כן יהי' ערל כהן מותר לאכול תרומה בלילה כי אז לאו זמן מצוה כלל. ועש"א הכריע דמותר למול בלילה אם צריך לפ"נ אפילו ע"י הפסולים למול אע"כ דערלה שלא בזמנה אינה רק קודם שמונה שלא יצא לשעה שמצוה למול אבל תיכף לאחר שמונה שהוא יצא לשעה הראוי למול ואח"ז ל"מ חולה דראוי למול בשכנגדו אלא אפילו אינו ראוי למילה כלל כגון בלילה מכל מקום הרי הוא ערל ואסור לאכול תרומה ומעכב את אביו מלעשות ולאכול הפסח וראי' דהתורה הקפידה דאסור לאכול הפסח ביש לו זכרי' ערלים וזמן אכילת הפסח הוא בלילה ובלילה אינו זמן מילה עכצ"ל כיון שיצא לזמן הראוי למול אף שאח"כ אינו ראוי מכל מקום יש לו דין ערל גמור וזה נ"ל פשוט. ואם תוך ח' חלה ונמשכה חולי' דבאמת הוא לאח"ז ומכל מקום לא הפסיק שעה שראוי למול י"ל לענין תרומה תלוי בשיטת רש"י ור"ת לשיטת רש"י אף דמתו אחיו מחמת מילה מכל מקום לא אכיל כיון דעבר הזמן רק מעוכב למול מצד אחר בודאי כאן אינו אוכל דמעוכב מחמת החולי אבל לדעת ר"ת בודאי אכיל כיון דא"י למול מפני הסכנה וה"ל כמתו אחיו מחמת מילה אבל ביצא לשעה א' שראוי הי' למול בודאי אינו רשאי ומעכבת העשייה והאכילה כי אכילה היא בלילה כמ"ש. ואם הוא לאח"ז אך לא הפסיק שעה שראוי למול שכתבנו דלדעת רש"י אינו אוכל זה דוקא לענין תרומה אבל לענין עשייה ואכילת הפסח אינו מעכב אם לא הפסיק שעה הראוי בינתיים וראיה מדמוקי הש"ס דראוי בעת העשייה ואינו ראוי בעת האכילה כגון שהיו אביו ואמו חבושים בבית האסורים ע"ש. והנה דין זה לא משכחת

דאם הגיע זמנו קודם שהיו חבושים בודאי מחמת האונס דבה"א אסורים לעשות הפסח דחזינן דאף האכילה דהיא בלילה דאינו זמנו כלל מעכבת אם קודם הגיע הזמן מכ"ש דבה"א דהגיע הזמן אך שהוא אנוס דגרע בודאי מעכבת ואי לא הגיע הזמן בער"פ אם כן זה קושית הש"ס היאך משכחת דבלילה יגיע הזמן אע"כ צ"ל כיון דהגיע הזמן בער"פ אך הם חבושים מבערב דהיינו קודם הגעת הזמן אז אינו מעכב העשייה כיון דא"י למולו וכן אינו מעכב האכילה אבל אם הגיע שעה שראוי למול בודאי מעכב האכילה דהיא בלילה עכצ"ל כמ"ש וכן תי' הש"ס טומטום שנקרע ע"כ מיירי דעבר הזמן מכל מקום כ"ז שלא נקרע לא הי' מעכב כיון דלא הי' שעה הראוי למול אך לאכילת תרומה אסור בכ"ע אף דלא הגיע השעה לשיטת רש"י וע' רשב"א דתרומה חמירי לשיטה זו ממילת בניו ועבדיו לענין הפסח ולפמ"ש האוקימתא בש"ס כגון דשלמו ז' מעל"ע בין שחיטה לאכילה או כגון דכאיב ליה עיניה ונתפח בין שחיטה לאכילה נהי דהוא לאחר זמן ולא הפסיק מכל מקום צ"ל דהמל"ע או דנתפח הי' אח"ז שחיטת הפסח בעוד יום אבל אם נמשך עד הלילה אף דבלילה שלמו הז' מעל"ע או נתפח מכל מקום אינו מעכבתו האכילה דאכילת הפסח הוא בלילה ולילה לאו זמן מילה בודאי אינו מעכב כמו דחולי אינו מעכב אף לאחר הגעת הזמן אם לא הי' שעה הראוי בינתיים כן לילה דעדיף דאינו ראוי למול בשכנגדו ולא זמנו כלל וכ"נ מלשון הר"מ דנתפח אחר שחיטה והכוונה בעוד יום כנ"ל נכון וברור בעזהי"ת ולפמ"ש זה מבואר בגמר' בהדיא דלא משכחת שלא הגיע זמן בע"פ ובלילה יגיע הוא בודאי נכון דאם יום ח' חל ביום א' של פסח אם כן בלילה הקודמת לא יצא לזמן שהי' ראוי אם כן אין מעכבת ע"כ צריך הש"ס לאשכוחי ולצייר דמשכחת לה ע"ש. ולפמ"ש לענין תרומה דתיכף בהגיע הזמן מכל מקום אוכל מחמת אונס אף שלא הי' שעה הראוי מפסיק נוכל לומר דהא דמבואר בש"ס קטן תוך זמנו מותר לסוכו היינו דוקא שבעה ימים זה נקרא תוך זמנו אבל תיכף תחלת ליל שמינית אסור לסוכו והוי כהגיע הזמן ואך א"י למולו מחמת הלילה וזה מבואר בשו"ת ש"א שמסתפק לדידן דקיימא לן אפילו מילה של"ב אינו נימול בלילה אם כן אפשר הא דבליל שמינית אינו נימול הוי כהגיע זמן ואינו מעכב רק מחמת הלילה או אפשר דעדיין הוא מחוסר זמן ע"ש באריכות ולפי הצד הזה דלא הוי מחוסר זמן רק דהוא ככל הלילה אם כן ערלה שלא בזמנה לא נקראת רק עד תחלת ליל שמיני ומותר לסוכו אבל בתחלת ליל שמיני אסור לסוכו והשי"ת האיר עיני דכן מבוא' בר"מ שהבאתי וז"ל אבל סכין את הקטן בשמן של תרומה בתוך שבעה שהנולד כל שבעה אינו חשוב ערל. והנה לכאורה לשונו תמוה מאד במ"ש כל שבעה אי כוונתו ימים אם כן דר"מ אם נולד בשבת כלו הז' ימים בתחלת ליל

שבת וגם אז אינו זמן מילה אפילו לאחר שבעה אם כן מותר לסוכו בלילה ואי דכוונתו מעל"ע אם כן אפילו בתוך ז' מעל"ע אסור דאם נולד בשבת קודם הלילה זמן המילה הוא בשבת הבאה בשחר ועדיין לא שלמו ז' מעל"ע עד קודם הערב ודאי אסור לסוכו תיכף בבוקר אבל לפמ"ש בעזה"י דבריו נכונים בעזה"י דדעת הר"מ דלדידן לא הוי ליל שמיני מחוסר זמן רק מחמת הלילה כשאר לילות ע"כ אם נולד בשבת תיכף בתחילת ליל שבת דשלמו ז' ימים תיכף אסור לסוכו דהוי הגיע הזמן רק הלילה מעכבו ואסור בתרומה כיון דהגיע הזמן אף שלא הפסיק בינתיים זמן הראוי כמ"ש ובעזה"י דברים הללו בכוונת הר"מ נכונים ואמת. ויש לפלפל בד' הש"א ואין כאן מקומו. על כל פנים נ"מ החקירה שלי לנ"ד ודעת הר"מ כמ"ש בעזה"י והש"י יעזרני לשנות פ"ז.

ודע דמבואר בש"ס ור"מ דערל וטמא שאינם אוכלים אבל נשיהם ועבדיהם אוכלים ופשוט דה"ה לבהמתם וה"ה כל הנאות של כילוי כגון להדליק בשמן תרומה טמאה או להסיק דהנאה של כילוי אינו אסור אלא לזרים וא"צ לראיה אם כן ממילא לא קשיא קושית המ"ל בפ"ב מה' הנ"ל למה אצטריך ולא יחללו לרבות את הסך תפ"ל דהוי הנאה של כילוי ובאמת לפמ"ש לא קשה דאצטריך לרבות הסך דהיינו לכהן טמא וערל דלדידיה מותר הנאה של כילוי וסך כמו שתיה וכמו שמבואר כאן דערל אסור לסוך רק שלא בזמנה ועיין בנדה דל"ב ברש"י ד"ה ולא יחללו ובד"ה לרבות כתב בפי' דולא יחללו באזהרת טמאים כתיב ע"ש אם כן כיון דלהם אינו אסור בהנאה של כילוי אצטריך לרבות את הסך ובזה גם כן ל"ק קושיתינו שהקשינו במצוה הקודמת דד' ר"ת סתרי אהדדי דלדבריו ביבמות נראה דס"ל דהנאת כילוי מן התורה אסור לזרים וכאן ביומא ובנדה כ' דריבוי לסך הוא רק אסמכתא ואינו אסור אלא מדרבנן וקשה ות"ל דאסור מטעם הנאת כילוי ובמ"ש ניחא דכאן ביומא ובנדה רוצה לומר דהוי אסמכתא דסיכה אינה כשתיה אם כן לטמא ולערל מותר מן התורה דלהם אינו אסור הנאה של כילוי אבל לזרים נהי דלא אסור מן התורה מטעם סיכה מכל מקום אסור להם מטעם הנאת כילוי. אך לכאורה צ"ע דר"ת ביומא מביא ראיה דסיכה אינו איסור תורה מהא דכריתות דכהן הסך בשמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל ע"ג כמ"ש למעלה ואי סיכה היא איסור תורה לא היינו מקילין בכך ע"ש ולפמ"ש דבזר מודה ר"ת דאסור מן התורה מטעם הנאת כילוי ושם דבן בתו מיירי מחמת איסור זרות אם כן היאך הקילו בכך באיסור תורה לדבריו. אבל באמת גם זה ניחא דעיין בר"ש בסוף תרומות הקשה ע"ד ר"ת מהמשנה דמבואר דמדליקין במבואות האפלים כו' והנה לדעתו ל"ק כי הוא סובר דברשות כהן אכולהו קאי ע"ש ובמ"ל ועוד מקשה עליו מהירושלמי דבת ישראל טובלת פתילה אצל כהן ע"ש.

והנה לדעת ר"ת צריך לתרץ כיון דמותר לזר הנאת תרומה אך לא בהנאת כילוי כגון להדליק או להסיק אם כן נוכל לומר דדעתו דוקא דאם הישראל מכלה אותו אבל אם הכהן הדליק דבלאו הישראל הי' ג"כ כלה מותר לישראל וזה לא מיקרי אצלו הנאת כילוי וער"מ כ' דכהן שהדליק נר ויצא מותר הישראל להנות ג"כ הטעם כיון דהוא אינו מכלה אותו ע"כ בכהן שסך עצמו בשמן של תרומה דבלאו הכי הי' נתכלה ע"ג כהן ע"כ אין אסור לישראל להתעגל מטעם הנאת כילוי כי הוא אינו מכלה דבלאו הכי היה מכלה וק"ו מאשה הטובלת פתילה דשם אפשר הכהן הי' מכבה את הנר אם כן הישראל גורם הכילוי ומכל מקום מותר מכ"ש כאן דהיה מתכלה ממילא וזה דרך רחוק דהי' מנגב מאתו השמן והי' ראוי לדברים אחרים אם כן בכה"ג לא אסור לישראל מטעם הנאת כילוי ואין האיסור אלא מחמת סיכה שהישראל ניסך ממנו וסיכה כשתיה וע"ז מביא ר"ת דסיכה היא רק אסמכתא ע"כ בן בתו מתעגל כיון דאינו אלא דרבנן ומחמת הנאה של כילוי אינו אסור בכה"ג דהיה נכלה מאליו כנ"ל נכון בעזה"י. אך מכל מקום בעיקר דין הסיכה דלדעתו אסור מדרבנן סוער עליו הקושיא של בעל כפ"ת שהבאנו לעיל וב"כ וב"כ קושי' צ"ע ואין ענין לדברינו דוקא.

והנה לעיל כתבתי בטומטום שביציו מבחוץ מכל מקום אין לוקין מחמת ערל להשיטות שכתבתי במצוה הקודמת כי אפילו ביציו מבחוץ לאו ודאי זכר הוא ע"ש ועכשיו נתיישבתי אפילו בל"ז אין לוקין כי ע' בשבת בבעל המאור ורמב"ן גבי ערבי מהול כתב למאן דחייש למיעוט חיישינן שנולד מהול וכבר כתבתי דמבואר בש"ס כיון דאשתני אשתני וחיישינן למיעוטא ע' לעיל אם כן אין לוקין דלמא נולד מהול ורשאי לאכול בתרומה וגם אפ"ל אפילו אם נקרע ונמצא זכר ערל מכל מקום אין לוקין דחיישינן שמא נולד מהול ואחר כך נמשכה ערלתו ולדעת הש"א בכה"ג דינו כמהול ומהאי דאוקי הש"ס דנקרע בין עשייה ובין אכילה אין ראיה וק"ל. אך לדעתי זה מיעוטא דמעוטא ובודאי אין חוששין. וכבר כ' לעיל דהרהמ"ח מביא לאו הזה ומביא דברי ר"א דיליף בג"ש דתושב ושכיר ומביא גם כן דברי ר"ע דאיש איש לרבות הערל. וכבר כתבתי דיש נ"מ בין ר"א לר"מ א' לר"א א"ח הערל מיתה בי"ש כמו בפסח דאינו אלא בלאו אבל לר"ע דמרבי כטמא אם כן בודאי מרבי מיתה בי"ש ומריבוי ג"כ לוקין וחייב מיתה ע' בס' המצות בשורש השני ברמב"ן בקיאות גדול דכמה דברים החייבים מיתה בריבוי. והנה הרהמ"ח בסוף דבריו כתב דערל האוכל תרומה חייב מלקות ולא כתב מב"ש נראה גם כן דפוסק כר"א ולא הוי דינו כטמא רק הוא לאו דאי לאו הכי ה"ל לכתבו כמו במצות הקודמות גבי טמא וגבי זר דכתב דחייבים מב"ש. ועוד נ"מ בין ר"א לר"ע דלר"א אם ערל אכל תרומה

אפילו תרומה טמאה מכל מקום לוקין כי אין חילוק בין תרומה טמאה לטהורה כמו זר דחייב בטמאה ג"כ כמבואר בר"מ פ"ג אבל לר"ע דדינו כטמא וטמא האוכל תרומה טמאה אינו במלקות כמבואר לעיל ובר"מ פ"ז אם כן לדידי' ערל האוכל תרומה טמאה ג"כ אינו במלקות רק בלאו והרהמ"ח בסוף דבריו כ' דערל שאכל תרומה אפילו טמאה לוקין נראה דס"ל דהלכה כר"א דלר"ע אינו חייב על טמאה. והנה הר"מ גבי ערל לא כתב בהדיא דחייב מלקות גם על טמאה אך מדסתם נראה דחייב והא דכתב פ"ו דזר חייב על טמאה ולא סמך על הסתם דהתם משמיענו דלא נימא כקושית הלחם משנה ה' סנהדרין דזרות ילפינן מטומאה וה"א דלא לחייב על טמאה ע"כ כ' שם בפי' וקושית הלחם משנה הבאנו לעיל במצוה הקודמת ע"ש. ודע דלר"ע דחשיב ערל כטמא ה"ה לקדשים ג"כ דינו כטמא וחייב כרת והא דהתורה כתבה לאו בפסח ע' תוס' חגיגה ז' ע"ב ד"ה דמרבה הביאו ג"כ קושיא זו ל"ל לר"ע לאו בפסח כיון דמרבה ערל כטמא ובתי' השני כתבו כמו ביבמות ובתי' הא' כתבו דלפירש"י דערל שמתו אחיו מחמת מילה ג"כ אינו אוכל ניחא דר"ע לא מרבה ערל כטמא אלא באינו רוצה למול אבל במתו אחיו אינו כטמא ע"כ איכא לאו בפסח דאפילו ערל שמתו אחיו מחמת מילה מכל מקום אינו אוכל ע"ש. ולא זכיתי להבין כוונתם אם לשיטת רש"י ערל דמתו אחיו אינו מרבה כטמא אם כן מאי קאמר ר"ע ביבמות לר"א דיליף תרומה מתו"ש בגז"ש מפסח דאינו צריך הרי הוא אומר איש איש וקשה הא צריך וצריך דמאיש איש לא מרבינן אלא ערל ברצונו ולא במתו אחיו מחמת מילה ע"כ צריך גז"ש וגם בדף ע"א דמקשה הש"ס תו"ש לר"ע למה לי הא אצטריך למתו אחיו מחמת מילה ע"כ אצטריך הג"ש מפסח וצ"ע מאד ולא ראיתי כעת מי שהרגיש בזה. ובמה שהבאתי לעיל דברי הבעל המאור בשבת שדעתו דנולד מהול הוא מיעוט ומאן דחייש למיעוט חייש לנולד מהול ע"כ לר"י ביבמות דאין מטבילין הבא לפנינו מהול אף על פי דא"צ להטיף בגר שנימול בגיותו מכל מקום דלמא נולד מהול וצריך להטיף וברמב"ן השיג עליו ודעתו דהוי מיעוטא דמיעוטא ולי ג"כ קשה על הבעהמ"א אם זה מיעוט אם כן אמאי אמרי' ביבמות בפרקין דטומטום אינו אוכל בתרומה דס' ערל הוא ואמאי לא אמרי' כיון דטומטום ס' הוא אם כן מחצה נקבות ויכול לאכול וסמוך מיעוט דנולד מהול למחצה דנקבות וה"ל ערלות מיעוטא כמבואר ביבמות פ' האשה בתרא סמוך מיעוט מפילות למחצה נקבות והו"ל זכרים מיעוט ואפילו לקולא ע"ש אם כן אמאי לא יאכל וכן בחולין פ' בהמה המקשה מבואר דסמוך מיעוט נדמה למחצה נקבות והוי זכרים מיעוטא ואינו קדוש בבכורה ע"ש אם כן ה"נ ליזול בתר רובא וליכול

אע"כ כדברי רמב"ן והו"ל מיעוטא דמיעוטא ובכה"ג ל"א ג"כ סמוך והדברי' ארוכים ואין כאן מקומו.

והנה עוד אני מסופק כי מדקדוק לשון הר"מ והרהמ"ח במצוה דאכילת תרומה בטומאת הגוף וכן כאן גבי ערלה שנקטו בלשונם מלת כהן בפ"ז כ' הר"מ וז"ל כהן טמא אסור לאכול כו' וכן הרהמ"ח במצוה רע"ט כתב שלא יאכל כהן טמא וכו' וכן גבי ערל בפ' הנ"ל כ' הר"מ כהן ערל וכו' וכן הרהמ"ח כאן אם בדוקא נקטו בלשונם כהן וכוונתם דוקא כהן אבל זר שאוכל בטומאה או ערל א"ע כלל משום אלו השמות רק משום זרות בלבד או לאו דוקא אלא דאף זר חייב ג"כ משום השמות אם הוא בגוונא דאחע"א. והנה גבי טומאה מביאין אזהרה מקרא דאיש איש מזרע אהרן וכו' אפ"ל דדוקא זרע אהרן מצווים אבל לא זרים וכן ערל אפשר דדמי לזה אף למאן דיליף תושב ושכיר מכל מקום לענין זה למאן דאסור לו בל"ז אינו מוזהר ע"ז ומצינו כיו"ב בר"מ פ"ט מהב"מ הי"א דזר העובד במקדש בטומאה ומח"כ אינו חייב אלא משום זרות ועיין בכסף משנה שהוא תוספתא וכ' הטעם משום דלא הוזהר לעבוד טמא ושאר הפסולין אלא מי שהוא ראוי לעבוד אבל הזר הואיל ואין ראוי לעבוד אינו עובר על שום א' מאלו עכ"ל אם כן ה"נ ובפרט תרומה דמבואר בש"ס בכ"מ דעבודה קריא רחמנא והבאנו לעיל אם כן אפשר דזר דבלאו הכי אינו אוכל אינו מוזהר על השמות הללו ובדוקא נקטו רבותינו הר"מ והרהמ"ח ז"ל בלשונם כהן או אפשר דל"ד ואורחי' דמלתא נקטו ובאיסורא לא קמיירי. וכדמות ראי' נ"ל דדוקא כהנים מוזהרים מיומא פ' יה"כ בפלוגתא דת"ק ובן תימא דמי שאחזו בולמוס היכי דלא אפשר בחולין דבן תימא סובר דמאכילין אותו תרומה דקיל ולא חילקו דאם הישראל טמא דאז אצל הישראל (ה)שני איסורים אם כן טבל קיל דאינו אלא איסור א' וריבוי איסורין חמור לדעת הראב"ד דמאכילין אותו [שחוטה] בשבת ודוחין איסור סקילה מחמת ריבוי לאוין והדברים עתיקין אע"כ דבישראל אינו מוזהר אלא על זרות לחוד ומכל מקום אין ראיה גמורה וצ"ע. אח"ז האיר השי"ת את עיני ומצאתי בס' פר"ד להמ"ל בדרך החיים דרוש י"ט כ' בפירוש כמ"ש התוס' בפד"א דל"ב ע"ב ד"ה בעל מום כו' דעל עבודה בטומא' לא הוזהרו זרים דכתיב דבר אל אהרן ובניו וינזרו כו' כן גבי תרומה לא הוזהרו זרים רק כהנים כדכתיב איש איש מזרע אהרן כו' כדברינו שכתבנו בעזה"י ושמח לבי שכוונתי לדעתו. וגם הביא ראיה מלשון הר"מ שכתב הזר שאכל תרומה בין טהור ובין טמא חייב מב"ש והוא בפ"ו מהלכות הנ"ל משמע דאפילו טמא אינו מוזהר רק מחמת לאו דזרות וע"ש שכ' דגבי אכילת קדשים בטומאת הגוף דכתיב והנפש משמע דכולם הוזהרו אף זרים בקדשי קדשים ע"ש ולעיל כתבתי לענין ערל אף

למאן דיליף מתו"ש מכל מקום אפשר גבי תרומה אין הזר מוזהר ואפ"ל כיון דילפינן מקדשים ועל קדשים חייב אפילו זר בקדשים האסורים לו כי כל הקדשים ילפינן מפסח ואף דפסח מותר לזרים מכל מקום קרא והנפש דאוכל קדשים בטומאת הגוף ג"כ נוכל לאוקמי בקדשים קלים המותרים ובפרט דכן מבואר בהדיא והנפש אשר תאכל מזבח השלמים וכו' וטומאתו עליו וכו' ומכל מקום כ' כיון דאינו מפורש בקרא כהנים והלאו כולל ג"כ קדשי קדשים זרים מוזהרים על ק"ק ג"כ אף שאסורים עליהם בלאו הכי אם כן ה"ה ערלות חייב ישראל אף בקדשי קדשים כיון דכתיב וכל ערל כו' למאן דיליף תושב ושכיר. אך נראה אליבא דר"מ דמרבה מאיש דערל כטמא לכל דיניו אם כן כיון דבטמא לא הוזהר הזר אם כן גבי ערל נמי לא הוזהר הזר בתרומה אם כן יש עוד נ"מ בין ר"א ובין ר"ע בזר ערל דאכל תרומה דלר"א חייב ג"כ מלקות משום ערלות ולר"ע אינו חייב משום ערלות ולכאורה מאי קאמר ר"ע אינו צריך תו"ש דמאיש איש יליף הא אצטריך תו"ש ללמוד דאף זר חייב על ערלות ויש לדחות:

(**והנה** עוד אעורר דמבואר במשנה דחגיגה פ' חומר בקודש דאונן ומחו"כ צריכים טבילה לקודש ולא לתרומה ומפרש בגמרא הטעם כיון דאונן ומח"כ אוכלים א"צ טבילה ועיין בזבחים דצ"ט דבאכילה עביד מעלה כיון דאינו אוכל דלמא אסח דעתי' אף דלנגיעה לא עביד מכל מקום באכילה עביד מעלה וא"כ רואה אני הדברים ק"ו מה אונן ומח"כ דאוכל בתרומה וצריך לשמור עצמו מרוב הטומאות כמו בקודש ומכל מקום עביד רבנן מעלה בקודש ערל שאינו אוכל לא בתרומה ולא במעשר ומכ"ש בקדשים כמבואר כאן עאכו"א דאם מל עצמו צריך טבילה על כל פנים לאכילת קודש כיון דעד השתא לא אכיל ואפשר דג"כ לתרומה כיון דלא אכיל תרומה עד השתא ומכל מקום ד"ז לא נמצא בשום מקום אבל לקודש דערל חמיר מאונן ומח"כ למה לא יהי' צריך טבילה על כל פנים לאכילת קודש. ולע"ד זה מבואר בגמ' בהדיא בפסחים צ"ב גבי גר שנתגייר בע"פ דב"ה סברי דדינו כפורש מן הקבר וצריך הזאה ג' וז' אמרינן בגמ' דוקא בעכו"ם שנתגייר אבל ערל ישראל ד"ה דמל וטובל ואוכל את פסחו לערב ותמהו שם התוס' דלא מצינו בשום מקום שערל ישראל צריך טבילה אפילו מדרבנן לאחר המילה ולפמ"ש זה חדשו בגמ' דצריך לטבול לקדשים כמו אונן ומח"כ כיון דעד השתא לא אכיל וע"ש ברש"י שכ' דערל ישראל דנזהר בטומאה שאף בערלתו מקבל טומאה ליכא למיגזר בי' משום שנה הבאה ע"ש. והנה באמת למה יהי' נזהר הערל מטומאה כיון דאינו אוכל בקדשים ותרומה ואף דטהור מותר ליגע ואם הוא טמא אסור ליגע מכל מקום אינו נזהר כ"כ כמו אונן ומח"כ אף דלנגיעה ל"ג ובודאי שומר עצמו מכל מקום לאכילה כיון דעד השתא לא

אכיל עשו חכמינו זכרונם לברכה מעלה ה"ה ערל והא דלא חשיב זה דערל צריך טבילה לקודש במשנה בין האונן ומח"כ אפ"ל חדא דשם חשיב חומר בקודש מתרומה וכאן אף לתרומה צריך טבילה כיון דעד עתה לא אכיל תרומה ואף אם נאמר דכאן לא עשו מעלה רק בקודש מכל מקום גבי אונן ומח"כ דודאי נזהר מטומאות וחז"ל התירו לאכול תרומה ואם הוא אוכל התרומה בודאי לא נטמא ברוב הטומאות כי עפ"י רוב שוים הטומאות לענין תרומה וקדשים מכל מקום הא דקדשים אינו אוכל הוי קצת חידוש דתרומה קילא ואין השמירה דתרומה חשיבא אצל קודש ככל הדינים המבוארים שם במשנה אף דקצת שוה דינם לתרומה כמו בקודש כגון חליצה ע"ש מכל מקום לקודש גזרו ולא לטומא' אבל ערל אין חידוש כ"כ כיון שעד עתה לא אכל אפילו בתרומה אם כן בודאי גזרו לקודש ומכל מקום אפשר בתרומה לא גזור ואפשר דאף לתרומה. על כל פנים לקודש נ"ל ברור דערל צריך לטבול וסרה ק' התוס' דלא מצינו כו' דז"פ הי' להש"ס דילפי' מאונן ומחו"כ כיון דעד השתא לא אכיל צריכין טבילה ולמה יגרע ולענ"ד נראה דאף לתרומה צריכין טבילה עיין ר"מ פי"ב מה' שאה"ט הט"ו מביא ד"ז דהאונן ומח"כ דצריך טבילה לקודש וכ' דעד עתה היו אסורים לאכול קודש והסיחו דעתן כו' נר' דמסתמא כיון דאינם רשאין הסיחו דעתן ואח"כ בפי"ג ה"ג כ' מי שהיה טהור לתרומה והסיח דעתו מלאכול נטמא בהיסח הדעת וצריך טבילה אף לתרומ' ועיין כסף משנה שם החילוק בין אונן ומח"כ דג"כ מבואר בר"מ משום היסח הדעת ומכל מקום א"צ טבילה לתרומה רק לקודש וכאן צריך אף לתרומה וכתב דשם לא הסיחו דעתם מטומאת גופן כי מותרים לאכול תרומה אך חכמינו זכרונם לברכה עשו מעלה בקודש אבל אם הסיחו דעתן משמירת גופן צריך טבילה אף לתרומה אם כן כיון דערל אינו אוכל הסברא נותנת דודאי הסיח דעתו מגופו ג"כ דהיינו מטומאת שרץ דטומאת מת חמיר לי' דמטמא אנשים אחרים בנגיעה אם כן הסברא נותנת דחז"ל גזרו טבילה ואפילו את"ל כיון דאומר ברי שלא הסיח דעתו א"צ טבילה מכל מקום לקודש דלא מהני גבי אונן ומח"כ אף שיודעין שלא הסיחו דעתן משמירת גופם ע"ש בכ"מ כיון דעד עתה לא אכלו עשו מעלה אם כן ערל נמי על כל פנים לקודש צריך טבילה אך הר"מ לא הביא זה שם וכן בהק"פ פ"ו כ' דין זה דישראל מל עצמו ועושה הפסח ולא כתב כלל דטובל כמבואר בגמ' ואפשר דלדעתו דבר פשוט לא הביא זה וצ"ע. שוב פקחתי עיני וראיתי בתי"ט בפסחים שם הרגיש בזה על הר"מ שלא הביא ד"ז דטובל וע"ש מה שתי' על ק' התוס' ובת"ח על הגליון מביא דבר זה בשם חכם א' דהטבילה צ"ל כמו אונן ומח"כ וכתב ג"כ הא דלא חשיב במשנה חומר בקודש כיון דאף לתרומה אסור והוא דחה דערל מלתא דל"ש ע"ש ועלז לבי שכיוונתי לד' החכם

בעזהש"י. ונ"ל דאם טומטום אכל תרומה ואח"כ נקרע ונמצא זכר אפשר דאין לוקין דהוי התראת ס' בשעת אכילה שמא נקבה הוא ואף להר"מ דפ' בה' סנהדרין דהתראת ס' שמה התראה מכל מקום לפמ"ש פ"ה דשבועות ה"ב היכי דהלאו אינו מפורש בתורה ה"ס ל"ש התראה וכאן הלאו דערל בתרומה אינו מפורש כמבואר כאן אך הלחם משנה פי' פירוש אחר בד' הר"מ ע"ש ועוד לדהתו"ס ביבמות היכי דאגלאי מלתא למפרע ה"ס שמי' התראה אך לדהתו"ס בנדה דל"א דאגלאי מלמ"פ אם כן הוי כאן ה"ס אם נאמר דלאו שאינו מפורש כה"ג ה"ס ל"ש התראה. ונר' דאף לפי דהתו"ס ביבמות אם כן לוקין כיון דאגלאי מלמ"פ מכל מקום נ"פ דדוקא אם בשעת העברת הלאו על כל פנים הוי ספק אם כן אסור לעבור ואחר כך אגלאי למפרע [אבל] אם בשעה שעבר על הלאו לא הי' ספק כגון דהי' רוב להיתר ואח"כ אגלאי למפרע דהוי איסורא בודאי אין לוקין כיון דבהיתר אכל ואלו הי' בא לפנינו הי' מורין לו להיתר אף דאחר כך אגלאי למפרע ואיסורא עביד בודאי אין לוקין והוא יותר פשוט מביעתא בכותחא דכל אדם מותר לאכול בשר ואף דיתרו בו שלא לאכול מכל מקום הוא השטאה ושחוק וכי תעלה על דעתך דאם נמצא אחר כך טרפה בבני מעיים יהיו לוקין ז"פ דאין לוקין והאריכות בזה אך למותר אם כן לפי זה משכחת לה דטומטום שאכל תרומה ונקרע לא ילקה כי מותר לאכול לכתחלה תרומה כגון אם תינוק מופלא סמוך לאיש תרם ומבואר בנדה דאם אחרים אכלו חייבים מלקות על הקדשו ועיין שם בתוספות שהקשו לריש לקיש הוי ה"ס דלמא לא יביא ב' שערות כשיגיע לבן י"ג וא"כ לא חל ההקדש ותי' דאזלינן בתר רובא דמביאין שערות בזמנו ע"ש אם כן טומטום מותר לאכול תרומה כזו כיון דמיעוט הוי דאינם מביאין וא"כ לא הוי תרומה והוא בעצמו ס' ערל וס' נקבה והוי מחצה ע"מ וסמוך מיעוט דאינו קדוש למחצה נקבות אם כן הוי רובא דמותר לאכול כמ"ש לעיל סמוך מיעוט דמפילות או דנדמה ע' לעיל אך באמת א"ד דשם המיעוט סמכינן להמחצ' והוא בענין אחד אבל כאן דהמיעוט הוא בענין אחר והרוב הוחזק לענין אחר כמו כאן דהוחזק לכל הענינים שהוא תרומה לא מצטרפינן המיעוט למחצה מה שהוא בענין אחר כיון שהרוב הוחזק לכל הענינים וסברא כזו מפורסמת. וחקירה זו הוא רק לשיטות הראשונים דמופלא סמוך לאיש לא הוי רק כשהביא ב"ש בשנת י"ג אבל דעת הר"מ פי"א מה' נדרים לענין מופלא סל"א א"צ ב"ש דבכ"ע בשנת י"ג הקדשו הקדש אם כן אין מקום לדין זה וד' הר"מ יבוארו במקומו אי"ה:

סעיף ג

ונוהגת כו' תרומה דאורייתא כו'. במ"ל האריך ודעתו דאף תרומה בזה"ז מכל מקום לענין ספיקות דינו כתרומה של תורה וטומטום אינו אוכל ע"ש פ"ז הי"ז ואפילו בתרומה דרבנן כגון שאר מינים חוץ מדגן תירוש ויצהר או לדעת הר"מ חוץ מפירות האילנות מכל מקום לא אזלינן לקולא בספיקות. ונראה דודאי תרומת ח"ל דקילא ודאי מקילין בספיקות וטומטום יכול לאכול ואי"ה לקמן נאריך בענין זה לחלק בין התרומות ולברר בעזרתו יתב'. עוד אעורר הנה הר"מ מנה בה' תרומות לאו דלא יאכל ערל למצוה בפ"ע במנין המצות בפתיח' לה' תרומות ובהק"פ מנה ג"כ שלא יאכל ערל פסח ואף דלדעתו ילפינן תרומה מפסח מג"ש מכל מקום הוא לאו בפ"ע. והנה מבואר בש"ס דיבמות דגם מע"ש אסור לערל דילפינן ג"ש מפסח ממנו וכ"פ הר"מ בפ"ג מה' מע"ש ה"ד שערל אם אכל מע"ש לוקה מן התורה כדרך שלוקין על אכילת תרומה שהתרומה קרויה קודש ומע"ש קרוי קודש ובתחלת דבריו שם כתב דערל כטמא ועיין כסף משנה כתב דביבמות מרבה ר"ע ערל כטמא ואסיקנא דאף ר"י סובר כו' ועיין בלחם משנה ה' חגיגה פ"ב דחה ד' הכסף משנה מ"ש שפסק הר"מ כר"ע אלא דכוונתו ג"כ מחמת ג"ש דר"י אם כן קשה לי על הר"מ כי היכי דחשיב בה' תרומות ערל בתרומה ללאו בפ"ע וכן מנה הרהמ"ח כאן אמאי לא חשיב ערל במעשר ללאו בפ"ע בתחלת ה' מעשר כשמנה המצות לא מנה זה ללאו וגם הרהמ"ח נמשך אחר הר"מ כדרכו ולא מנה ערל במעשר וגם לא הביא לקמן בפרשת כי תבא דין זה כלל דערל אסור במעשר ולא בשום מקום והנה הוא נ"מ לענין דינא חוץ מה שהוא נ"מ למנין המצות דידוע דהאיסורים מש"א מצטרפין לכזית ומשני שמות אין מצטרפין כמבואר במעיל' ובר"מ ה' תרומות ובמ"א והנה תרומה וחלה וביכורים הם מש"א כמבואר בר"מ והנה אם ערל אכל ח"ז תרומה וח"ז ביכורים בודאי מצטרפים אבל אם אכל ח"ז פסח וח"ז תרומה דלדעת הר"מ הוא שני לאוין בודאי אין מצטרפין וא"כ אם נמנה למעשר ללאו בפ"ע אם אכל ח"ז תרומה וח"ז מע"ש בודאי אין מצטרפין ללקות משום ערל אבל לפי לשון הר"מ לפי שמע"ש הוא קרוי קודש אם כן תרומה ומע"ש הם מש"א ומצטרפין ובאמת למה יצטרף לר"י דילפינן מע"ש בג"ש מיוחדת ולא נוכל לומר דבאמת אף דפסח ותרומה ומע"ש לאוין חילוקין הם במנין המצות מכל מקום אם יאכל ח"ז מפסח וח"ז מתרומה יצטרף כמו פיגול ונותר דמבואר במעילה וכ"פ הר"מ בפח"י מפסהמ"ק ובהרהמ"ח לעיל דמצטרף אף דבמנין המצות נחשבים לשנים אם כן כאן נמי והטעם מבואר שם בש"ס דמצטרפים דהם בכלל לא יאכל כי קודש הם ע"כ מצטרפים ז"א דהתם האזהרה האחת כוללת שתיהן המקרא

לא יאכל כי קודש הם הוא אזהרה לפיגול ולנותר ע"כ מצטרפין כי הם מש"א רק לענין מנין המצות נחשבים לשנים כיון דחלוקין בעונשים כמבואר בהרהמ"ח ובס' המצות אבל כאן מחמת הג"ש הוי כאילו כתב בכ"א אזהרה מיוחדת אם כן אין מצטרפין בודאי תדע דכבר כ' כ"פ בח"ז בשם גדולי ראשונים דצריך להתרות בעובר על לאו מאיזה לאו מקר' אם כן בפיגול ונותר אם אכל א' מהם מתרינן בו משום לא יאכל כי קודש כי אזהרה על שניהם נאמר' אבל אם אוכל תרומה בערלות וכי תעלה על דעתך דיתרו בו משום הלאו וכל ערל דכתיב גבי פסח בודאי צריך להתרות בו ולומר לו דהוי ג"ש דאסור ערל לאכול בתרומה אם כן כיון דאינם מש"א בודאי אינם מצטרפין וא"כ לר"י ה"ה מע"ש ותרומה אבל לדעת הר"מ נראה מדבריו דהוא בכלל תרומה וא"כ מצטרף ולא ידעתי למה. אח"ז ראיתי בסמ"ג בחלק לאוין מצוה רנ"ט בדיני מע"ש כתב תחלה דמע"ש אסור לערל דאיקרי קודש כתרומה ובסוף המצוה רצה לסקל מחשבונו של הר"מ איזה מצות כ' שהוא מכניס ערל במע"ש בחשבון הלאוין מדר"י. והנה למה לא מנה רבינו הר"מ כי הוא נ"מ גדולה לדינא. ומצאתי בפר"ד בדרך מצותיך הביא ד' הסמ"ג שכתב דאף דאיכא שני אזהרות א' גבי קדשים שלא לאכול באנינות וא' במע"ש מכל מקום כיון ששניהם נקראו קודש אין למנותם אלא בלאו א' והרב ז"ל תמה עליו אם כן למה מנה ערל בקדשים וערל בתרומה בשנים והא נקראו קודש וגם לפמ"ש מנה מע"ש בפ"ע אך הר"מ אמאי לא מנה ערל דמע"ש בפ"ע צ"ע ולפמ"ש כ"ז נ"מ לדינא אם מצטרפין זה עם זה ואי"ה לקמן בדיני מע"ש יבואר. והנה במצות אלו כגון טמא וזר וערל ג"כ ביכורים בכלל כמבואר כ"א במקומו.

והנה צ"ע דמבואר בר"מ פ"ג מהמע"ש ה"א דהאוכל מע"ש בטומאה אינו לוקה כי אם אכלו בירושלים במקום אכילתו אבל אם אכלו חוץ לירושלים אינו לוקה משום טומאה ופשוט דמיירי אף דנכנס לירושלים ואם אכלו בחוץ עובר על לאו לא תוכל וכו' כמבואר פ"ב מכל מקום מחמת טומאה אינו חייב רק במקום אכילתו ועיין בכ"מ כתב בשם הר"מ בפירוש המשנה דמקר' דלא תוכל לאכול בשעריך יליף דבירושלים אסור לאכלו בטומאה אבל בחוץ אינו עובר ואח"ז בה"ד כתב דערל שאכל מע"ש לוקה ולא התנה שיהיה דוקא בירושלים ולמה לא התנה גם בדין ערל ואין לומר כיון דערל לא נפקא לי' מקרא דבשעריך אם כן אפילו חוץ לירושלים נמי קשה הא בה"ה כתב דהאוכל מע"ש באנינות ג"כ אין לוקין אלא בירושלים וכ' הכסף משנה דנלמד מטומאה אם כן ערל נמי ולזה אפ"ל דזה כיון הר"מ במ"ש ערל כטמא ואם אכל מע"ש כו' אם כן דינו כטמא לענין זה ג"כ דאינו חייב אלא בירושלים. אך זה ק"ל דביכורים דאסורים לאכול חוץ לחומה

יליף מקרא דמע"ש בגמ' לא תוכל לאכול כו' ותרומת ידך אלו ביכורים וגם ביכורים האוכלים בטומאת עצמן לוקין יליף ג"כ מקרא זה כמו מע"ש ע' ביבמות דע"ג אם כן נראה בודאי דעל ביכורים ג"כ אינו חייב אם אכלם בטומאה חוץ לירושלים כי מקרא זה ילפי' מע"ש וביכורים עיין ר"מ פ"ג מה' ביכורים ואמאי לא הביא הר"מ גבי ביכורים דין זה דא"ח על טומאת ביכורים חוץ לחומה אך באמת נ"ל דאם אוכל ביכורים בטומאת הגוף מבואר בר"מ שם דחייב מב"ש כמו תרומה וטומאת הגוף לא יליף מפסוק לא תוכל לאכול כו' אף מע"ש לא יליף מפסוק זה טומאת הגוף ע"ש בתוס' רק דחייב מיתה כמו תרומה דתרומה קרי' רחמנא אם כן חייב כמו תרומה בכ"מ אף חוץ לחומה אבל ביכורים בטומאה עכצ"ל דילפינן מקר' לא תוכל כו' שם ביבמות באמת א"ח מלקות רק בירושלים וזה נכלל בדברי הר"מ פ"ג דבהלכ' א' כ' דביכורים הם כתרומה לענין זר ובהלכ' ה' כ' אכילת ביכורים הרי היא כתרומה לכל דבריו אם כן נכלל בתרומה לכל הדינים אם כן בטומאת הגוף חייב מב"ש כמו תרומה וכן אם אכלם בכ"מ. אח"ז כ' יתר בביכורים שהם כו' וכהן טהור שאכל ביכורים טמאים לוקה כשם שלוקה ישראל שאכל מע"ש שנטמא כו' אם כן נראה דכוונתו דלענין טומאת עצמן דינם כמע"ש דאינו חייב חוץ לחומה וא"צ לפרש יותר כיון דכ' דדינו כמע"ש אבל לענין טומאת הגוף דכ' הר"מ דדינו כתרומה וילפי' מהלאו דכתיב גבי תרומה דחייב מב"ש אם כן דינו כתרומה דחייב בכ"מ. ומכל מקום קצ"ע הא מע"ש בטומאת הגוף ג"כ לא ילפי' מקרא דבשעריך ע' תוס' יבמות שעמדו בזה אמאי לא יליף טומאת הגוף נמי מקרא דלא תוכל כו' ומכל מקום אף בטומאת הגוף במע"ש אינו חייב אלא במקום אכילתו כמבואר שם בר"מ וכן אינות. אך באמת דהר"מ עצמו אינו מביא כלל הפסוקים המבוארים בש"ס דילפינן טומאת עצמן מקרא דבשעריך רק מלא ביערתי ומכל מקום דין זה מביא דהיא מפי הקבלה דאינו חייב אלא בירושלים אם כן טומאת הגוף נמי אבל ביכורים בטוה"ג דחמיר והוא בכלל תרומה נראה דחייב בכ"מ ובטומאת עצמן דע"כ מחמת הקרא דולא תוכל לאכול כו' אם כן מקרא הזה מוכח דדוקא בירושלים כמבואר בפי' המשנה נ"ל ברור דאינו חייב חוץ לירושלים ולפי זה אפ"ל דגם לענין ערלות אפשר דביכורים בכלל תרומה הוי כי לכל הענינים נכלל יותר בתרומה רק דשוה למע"ש ג"כ מחמת הקרא דאתקש ויש תנא דסובר דלא אתקש ע' בגמ' אם כן בערל שאכל ביכורים חייב ג"כ בכ"מ כמו תרומה ומכל מקום צ"ע בדינים הללו ובעזהי"ת יבואר עוד ופטפוטי דאורייתא טבין. בקיצור הדברים דבאמת ביכורי' קורא תרומה ודינ' כתרומה רק דאתקש למע"ש ג"כ אותם החומרות שאינם בתרומה כגון בטומאת עצמן דאינו לוקה בתרומה וכן אינות אינו נוהג בתרומה לזה ג"כ לדידן

אתקש למע"ש ליתן על הביכורים חומרות של מע"ש ע"כ טומאת הגוף וערלות דנוהג גם בתרומה אם כן בביכורים דנקרא תרומה אם כן חייבים אפילו חוץ לירושלים כמו תרומה אבל טומאת עצמן דאינו נוהג בתרומה דדינו כמע"ש אם כן לגמרי דינו כמע"ש דאינו חייב חוץ לירושלים כמע"ש כנ"ל. ומדי עברי בזה אכתוב מה שצל"ע אף שאכ"מ דלשיטת הר"מ דמע"ש באנינות לוקין כי לא אכלתי באוני כו' היא לשיטתו לאו וכן טומאה לוקין מחמת הלאו לא ביערתי ממנו בטמא והדברים ארוכים בס' המצות לרבינו הר"מ וברמב"ן ואין כאן מקומו. והנה בהלכות ביכורים כ' הר"מ בה"ה שהביכורים אסורים לאונן ובה"ו כ' ומנין שהביכורים אסורים לאונן שנא' ושמחת ואין לוקין כי הוא לאו הבא מכלל עשה ועיין כסף משנה כ' דמבואר בפ' כל שעה. והנה באמת ביבמות מבואר דת"ק אוסר ביכורים לאונן ור"ש מתיר וכן חייב בביעור ור"ש פוטר ואמרינן שם מ"ט דת"ק דכתיב לא תוכל כו' ותרומת ידך אלו ביכורים ואתקש ביכורים למע"ש מה מעשר אסור לאונן אף ביכורים ור"ש לא מקיש כיון דתרומה קרי' רחמנ' והנה בודאי הלכה כת"ק וכ"פ הר"מ בפי"א ממע"ש לענין ביעור וא"כ לשיטת הר"מ דלוקין על מע"ש באנינות אמאי לא ילקה על ביכורים באנינות דעל היקש לוקין כמבואר בפסחים כ"ד דא"צ קרא לקדשים בטומאה דנפ"ל מהיקישא לא תוכל לאכול בשעריך דאתקש קדשים למעשר ע"ש ואפשר דמגמר' זו יצא לר"מ דמפיק מע"ש בטומאה מלאו לא ביערתי אשר תמה עליו הרמב"ן דביבמות מבואר לא ביערתי היכן מוזהר ונפקא ליה להש"ס מקרא זה דבשעריך ובאמת כאן מבואר דמקרא זה יליף. ומצאתי בס' מגלת אסתר כ' ראי' זו אך כ' דבאמת רש"י נזהר מזה וכ' דיש לאו ביבמות מקרא דבשעריך ע"ש. ואני אומר דלהר"מ הי' קשה לו ק' התוס' אם טומאה נפ"ל מקרא דבשעריך אם כן מ"ק הגמרא היקישא היא הא בלאו זה מבואר קדשים כמו מעשר ומאי צורך להיקש ולא ניחא ליה בתי' התוס' שם ע"ש ואין כאן מקומו על כל פנים לת"ק דלענין אנינות אתקש ביכורים למע"ש אם כן כמו שלוקין על מעשר שני באנינות למה לא ילקה על ביכורים דאין היקש למחצה ובכ"מ עונשין על ההיקש ומ"ש הכסף משנה דכן מבואר בפסחים ל"ו אדרבא מבואר בהיפך דמבואר שם מ"ט דרבנן דביכורים אסורים לאונן דכתיב לא תוכל ואתקש ביכורים למע"ש ור"ש דמתיר דלא אתקש לדידי' ופריך הש"ס על ר"ש נהי דהיקש לית ליה מכל מקום יהיו ביכורים אסורים לאונן דכתיב ושמחת כו' ומשני ההיא לזמן שמחה היא דאתי דתנן מעצרת ועד החג כו' אם כן הקושי' דוקא לר"ש דל"ל היקיש' וע"ז מקשים על כל פנים יעבור בעשה דושמחת ומתרצים אבל אליבא דרבנן מפורש בפסחים וביבמות דהיקישא היא אם כן אמאי לא ילקה לשיטת הר"מ ובאמת גם ת"ק

מפיק ליה העשה ושמחת על הא דאחר החג אין קורין מחמת דבעי זמן שמחה כמסקנת הש"ס שם וכ"פ הר"מ פ"ד מה' ביכורים דאחר החג אין קורין דכתיב ושמחת וע' רש"י בכ"מ דהיא בפסחים שם אם כן לת"ק ודאי משום ההיקש ולשיטת הר"מ שלוקין על מע"ש באינות אמאי לא ילקה בביכורים ובפרט שמביא המקרא ושמחת דנדחה לד"ה אף לר"ש כמבואר בהדיא בפסחים ע' היטב והיא תמיה גדולה על הר"מ. א'. אמאי לא פסק כת"ק דמחמת היקישא ועוד שהוא מביא מקרא דנדחה בהדיא בגמרא וצריך עיון גדול אף כי אין כאן מקומו כתבתי למזכרת ויבואר לקמן פ' תבא בעזהשי"ת. ושוב ראיתי בפי' המשניות להר"מ כתב פ"ב מס' ביכורים ע"ד הת"ק דאסורים לאונן כ' ג"כ דביכורים כתיב ושמחת. ובאמת אף שבחיבור הי' לו איזה טעם אבל שם בפירוש המשנה דמבואר בהדיא בש"ס דטעם הת"ק דאתקש אמאי נד מטעם זה וע"ש בר"ש כת' דאסורים לאונן דכתיב במעשר לא אכלתי כו' ואתקש ביכורים למעשר ע"ש נמשך אחר דברי הש"ס. וד' הר"מ בחיבורו צריך עיון גדול דאמאי לא לקי וכ' הלימוד הנדחה בש"ס ולא ראיתי לשום א' מנ"כ שהרגישו בזה ועיין סמ"ג לאוין רנ"ט כת' דאם נסקל מחשבון הר"מ לאו דאוכל מע"ש באינות דאפשר אינו רק עשה דכתיב ושמחת כמו בביכורים ע"ש. ואני לא מצאתי דנילף לביכורים מושמחת אדרבא הש"ס דוחה זה וצריכין הפסוק לזמן שמחה וכן פסקינן וצריך עיון גדול :

מצוה רפג

סעיף א

שלא תאכל חללה כו'. והנה הרהמ"ח קורא להנבעלה לפסול לה חללה וער"מ פ"ו מה' תרומות ה"ז כתב בלשון הזה אם נבעלה לאסור לה ותעשה זונה או חללה כו' הרי היא אסורה כו' כדין כל חלל שהחלל כזר לכ"ד נותן לה שני שמות זונה או חללה ומכל מקום נכללים להר"מ בלאו אחד ובת איש כהן כו' וער"מ ה' סנהדרין פי"ט מנה בכלל הלוקין שאין בהם כרת ומב"ש חללה שאכלה תרומה וקורא ג"כ לכל הנבעלת בעילת איסור חללה על כל פנים מבואר מדברי הר"מ דאינ' חייבת מיתה דמנה שם בכלל הלוקין שאין בהם מיתה וגם כאן בה"ו כתב דזר האוכל תרומה חייב מב"ש ובה"ז כתב רק לאו נרא' דאינה חייבת מיתה אך באמצע דבריו כתב דחלל כזר לכ"ד נרא' דדינה כזר אך בה' סנהדרין מבואר בפירוש דאינה רק במלקות והרהמ"ח במצוה ר"פ גבי לאו דזרות כתב ואם עבר זר ואכל או אפילו כהן או כהנת שנתחללו כו' חייב מב"ש נראה בפירוש דחייבין מיתה וכאן כתב בסוף דבריו עברה הכהנת ואכלה והיא חללה חייבת

מלקות וכן כו' בעודה תחת בעלה ישראל בכל צדדים אלו חייבים מלקות ולא הזכיר מב"ש כלל ובפרט שכלל עם חזה ושוק ובחזה ובשוק אפילו לזר גמור א"ח מב"ש רק לאו ואפילו קדשי קדשים לזר אינו רק במלקות עיין ר"מ פי"א ממעה"ק וכ"ז יבואר לקמן בעזהשי"ת והנה תלי"ת הארכתי בענין זה לעיל במצו' רס"ו בלאו דזונה לא יקח שים עיניך ותלמד משם לכאן הרבה דברים ואכתוב הדינים והדיעות. והנה לדעת הר"מ והרהמ"ח כל ביאות האסורות הן ח"כ והן ח"ל והן ח"ע או נבעלת לחלל אף על פי שאין איסור מכל מקום נעשית חללה הכל בכלל לאו זה ומתרין בה משום לאו ובת כהן כו' כי כתב כאן כמו שביארנו בהא"ב ועיין פח"י מהא"ב מה דחשיב לענין כהונה והרהמ"ח דכתב כאן דנבעלת למי שאסור לה ולא הביא חלל אף דמותר לה נראה ג"כ דסמך אמ"ש במצוה רס"ו דהנבעלת לחלל פסולה לכהונה והר"מ חשב שם ג"כ כל הפסולים הן עריות והן ח"ל והן ח"ע והן חלל אם כן לשיטות הר"מ והרהמ"ח הכל בכלל לאו זה ועיין בסוגיא דיבמות דף ס"ח וס"ט ושאר מקומות המובאים בתוס' ותראה שם שדעת רש"י אינו כן דהגמרא מביא שם פסוק דנבעלה לפסול פסלה מן התורה ומקשה שם הש"ס דלמא לאיש זר היינו ח"כ ומתרץ דכי תהי' היינו בהני דבני הוי' לאפוקי ח"כ דאין קדושין תופסין ופריך א"ה נכרי ועבד לא לפסול ופירש"י דה"ה דהקושיא קאי על ח"כ דלא לפסול ומתרץ הש"ס דזה נ"ל מדר' ישמעאל כי תהי' אלמנה כו' מלחם אביה תאכל פרט לזו שאין בה אלמנות וגירושין ולדעת רש"י ח"כ ועכו"ם ועבד כל הנהו דלא תפסי קדושין אינם בכלל לאו דובת כהן כו' רק מקרא דאלמנות וגירושין וידוע דמקרא זה הוא לאו הבמ"ע דוקא מי שיש בה אלמנות וגירושין מלחם אביה תאכל אבל הנהו אסורים אם כן לאו הבא מכלל עשה עשה אם כן הנבעלת לח"כ ולעכו"ם ועבד ואכלה בתרומה אין לוקין וקילי מהנבעלת לח"ל ולח"ע וכ"ה בתוס' יבמות דף נ"ד ע"ב ד"ה ה"נ דמחמת לימוד זה דאלמנה וגרושה אין לוקין כן הוא שיטת רש"י שם. ושיטת התוס' שם ובדמ"ד דח"כ דחמירי גם כן בכלל לאו דאיש זר דכי תהיה דממעט אותן שאינם בני הויה אינו בח"כ דחמירי וה"ל בכל ענין בכלל איש זר וע"ש באורך. אך כותי ועבד דלאו ח"כ נינהו לאו בכלל איש זר הם כיון דלאו בני הווי' נינהו רק ממעטינן מאלמנה וגרושה אם כן לדידהו בין ח"כ או ח"ל וח"ע הכל בכלל הלאו הזה חוץ מהנבעלת לעבד ועכו"ם דלאו ח"כ נינהו וכן עוד ויבואר לקמן בעזה"י דאותם דאינם ח"כ ואינם בני קדושין לאו בכלל זר רק מחמת אלמנה וגרושה אם כן הנבעלת לעכו"ם ועבד אין לוקין על אכילת תרומה כי היא רק בעשה. ויבמה לשוק יבואר לקמן בעזהשי"ת. וגם לדעת התוס' אפילו בח"כ דלא הוי זרים מעיקרא כגון ע"י קדושין מכל מקום כיון דחמירי הם בכלל זרים

ולוקין מלאו זה ויבואר לקמן בעזהשי"ת. ושיטת הר"י בתוספות ובדל"ה דאותן ח"כ דע"י קדושין כיון דלא הוי זרים מעיקרא לא נוכל למעט מקרא דאיש זר רק הא דזונה אסורה בתרומה מדכלליה הכתוב גבי קדושין בהדי חללה דכתיב אשה זונה וחללה אם כן פסולה לתרומה כמו חללה והנרא' מדברי ר"י דאף באותם שזרים מעיקרא מכל מקום נראה דעתו דעיקר דזונה מטעם דהכתוב כללי' בהדי חללה וזונה מיקרי לשיטת התוס' ח"כ ולא ח"ל כמו שהארכנו לעיל במצוה רכ"ז.

והנה יש עוד אשה אף שלא נבעלה לפסול לה מכל מקום נפסלה מן התרומה כגון ב"כ שנבעלה לחלל והיא מותרת לו כי לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין מכל מקום פוסלה מן התורה והוא מבואר שם בברייתא ביבמות ולא נוכל לומר ואיש זר כי לאו זר הוא כמבואר שם דמקשה הש"ס חלל דלאו זר הוא לא לפסול וע"ז משני ולא יחלל זרעו מקיש זרעו לו מה הוא פוסל אף זרעו פוסל ופירש"י שם מה כה"ג פוסל את האלמנה כדיליף פרק ע"י ולא יחלל כו' כך זרעו פוסל את האשה בביאתו. והנה צריך לידע מאיזה לאו לוקין כיון דלאו זרה היא וצ"ל כיון דמקיש זרעו לו וכה"ג הבא על אלמנה נתחללה מתרומה כמבואר פ' ע"י ולא יחלל זו שהי' כשרה כו' והנה כה"ג הבא על אלמנה דג"כ לא נוכל להלקות מחמת דנבעל' לפסול לה והוי בכלל זר הא לאו זר מעיקרא הוא לשיטות הרבה אפילו ע"י קדושין לא הוי זר מעיקרא וג"כ לא הוי אלא ח"ל ובעינן זר מעיקרו וג"כ זונה לא הוי ל"מ לשיטת התוס' דלא הוי זונה אלא מח"כ וזו ח"ל היא ולא נעשית זונה אלא אף לשיטת הר"מ פח"י מהא"ב דאף ח"ל וח"ע בכלל זונה והארכנו לעיל ע"ש מכל מקום אלמנה לכה"ג גו"ח לכה"ד אינה נחשבת זונה כיון דלאו שוה בכל הוא ע"ש אם כן כיון דלאו זונה היא וגם כן לאו בכלל איש זר כיון דלא הוי זר מעיקרו אם כן מאיזה לאו לוקין צ"ל כיון דהתורה כתבה ולא יחלל זרעו ע"ש בפ' י"י אם כן הרי כתבה התורה דנתחללת ונעשית חולין אם כן ממילא הוי כזרה לכ"ד כמו דהבן הנולד דהוא חלל ממקרא הזה ולא יחלל זרעו והיא הלכה רווחת דבן הנולד מפסולי כהונה והוא חלל הרי הוא כזר לכ"ד עבכ"מ ובר"מ פי"ט דחלל של תורה נושא גרושה ומטמא למתים והרי הוא כזר ע"ש בלשון הר"מ עכצ"ל דלשון הכתוב דהבן נתחלל אם כן נעשה חולין ואינו קדוש בקדושת כהונה כלל אם כן דהיא עצמה דנבעלה לכה"ג יליף שם ג"כ מקרא זה אם כן כתבה התורה דנתחללה אם כן הרי היא כזרה ואין חילוק כמו הבן הוא חולין כ"כ היא כי מקרא א' ילפינן תרוייהו אם כן כיון דנתחללה הרי היא זרה אם כן לוקין על אלמנה לכה"ג או גו"ח לכה"ד מחמת לאו דזר אם כן כיון דמקיש זרעו לו אם כן חלל הבא על ב"כ ג"כ נתחללה והרי היא כזרה לכ"ד ובע"כ צ"ל כן כי אין מוצא שום לאו שילקה

בחללה שאכלה תרומה בחללה שנתחללה מחמת כהן ומכ"ש בחללה שנתחללה מחמת חלל דמותרת לו עכצ"ל כמ"ש. אך לפמ"ש יש נ"מ דאם נבעלה ביאת איסור דנכללה בלאו דאיש זר או לח"כ לדעת רש"י דהיא בכלל אלמנות וגירושין ולדעת התוס' נכללה ג"כ באיש זר ולדעת ר"י דהוי זונה וזונה אתקש לחללה אם כן הנבעלת לפסול לה דהוי בכלל איש זר אינה חייבת רק מלקות כי ובת איש כהן הוי לאו או הנבעלת לח"כ לשיטת רש"י הוי רק עשה אבל אלמנה לכה"ג גו"ח לכה"ד דנתחללה או הנבעלת לחלל כיון דכתבתי דעכצ"ל דהוית כזרה אם כן חייבת מב"ש כזרה דאי לא הוי כזרה מאיזה שם היא אסורה עכצ"ל דנתחללה אם כן בודאי חייבת מב"ש אם כן לדעת ר"י דאותם ח"כ שהן ע"י קדושין ג"כ אינם בכלל זר רק דהוי זונה וזונה אתקש לחללה אם כן הנבעלת לח"כ אפשר דג"כ חייבת מב"ש ולא נוכל לומר דאותן ח"כ דלא הוי ע"י קדושין הם בכלל זר וא"כ אינו אלא בלאו ז"א דלאחר שמצא הר"י פסוק על ח"כ מחמת דאתקש לחללה אם כן לא גרע ח"כ שלא ע"י קדושין מח"כ שע"י קדושין והוי זונה ואתקש לחללה ולא כתב ר"י אלא הכריח כיון דע"י קדושין לא הוי זר מעיקרא עכצ"ל מטעם זונה אבל כיון דח"כ הוי זונה ואתקש לחללה פשיטא דכל ח"כ הוי בכלל זונה ואתקש לחללה אם כן כמו דחללה הרי היא כזרה וחייבת מב"ש אם כן הנבעלת לח"כ ג"כ חייבת מב"ש לשיטת הר"י. אך לשיטת הראשונים מכל מקום חללה או אלמנה לכה"ג וגו"ח לכה"ד היא בכלל זרה גמורה וחייבת מב"ש כי איני מוצא לאו אחר בנבעלת לחלל כיון דבש"ס מבואר דלאו בכלל זר הוא וכן אלמנה וגו"ח לכהנים דלאו בכלל זר הוא ע"כ הא דנפסלה היא מטעם זר כמו הבנים שהם חללים מלידה דהם זרים גמורים כמבואר בר"מ שם אך לשון הר"מ בה' תרומות מגומגם קצת דכתב דמלאו זה כי תהי' לאיש זר מפיק אם נבעלה לאסור לה ותעשה זונה או חללה כו' אם כן נראה דחללה ג"כ נכללת בלאו הזה ובאמת נהי דחללה דהיינו אלמנה לכ"ג אפשר דהוי נבעלה לאסור לה אף דלא הוי זר מעיקרא נוכל לומר דסובר הר"מ כסברת ס' יראים שהבאנו לעיל במצוה רס"ו דדוקא מחזיר גרושתו לא הוי זר מעיקרו כיון דלא משכחת לה זר מעיקרו אבל אלמנה לכה"ג משכחת לה דקיבל בה אביה קדושין משנולדה והוי זר מעיקרו עיין לעיל באריכות מכל מקום חללה שנבעלה לחלל דבגמרא מבואר דלאו זר הוא כלל כיון דמותרת לו אם כן היאך נכללה בלאו הזה ובפרט סיום דבריו כדין כל חלל דהחלל הרי הוא כזר מה ענין חלל דנולד מחולל וכתיב ולא יחלל אף אם נאמר דהיא עצמה נעשית חולין מכל מקום באיסורי דלאו מאיסורי כהונה דלא נתחללה דאין חלל אלא מפ"כ כמבואר בקדושין אמאי תהי' כזרה כיון דבת כהן היא רק מחמת הלאו כי תהיה לאיש זר אם כן בודאי

אינה חייבת אלא מלקות דל"ש אהדרי' לא"ק כיון דלא אפשר למכללי' בכלל זרה כיון דלאו זרה כמו שהבאתי לעיל בח"ז וכן הר"מ בה' סנהדרין מביא חללה שאכלה תרומה בכלל הלוקין בלא מב"ש וא"כ א"י מאיזה לאו הוא כי מחמת לא יחלל בודאי נוכל לומר דאהדרי' לא"ק דהתורה אמרה נעשית מחוללת מקדושת כהונה אם כן הם בכלל זרים וצ"ע כעת על הר"מ. והנה הר"מ כתב כאן דכל אשה הנבעלת ביאת איסור הרי היא בכלל לאו הזה וכתב כמו שביארנו בהא"ב ושם פח"י מבואר דגם יבמה לשוק נעשית זונה לענין שתנשא לכהן ובאמת יבמה למה לא תאכל בתרומה ואי מאיש זר הא בגמרא מבואר דזר מעיקרו בעינן ויבמה לשוק לאו זר מעיקרו היא כמבואר ביבמות דף ט"ו דיבמה לשוק לא נתחללה כיון דלאו זר מעיקרו היא ע"ש והבאנו לעיל באריכות ונהי דלכהן הוי זונה כמו שתירצנו לעיל דברי הר"מ מכל מקום אף דאסורה לכהן הי' לה לאכול בתרומה כמו גרושה ע"כ צריך לאו מיוחד וכאן אינה בכלל זר כמבואר שם. אך באמת לדברי הר"מ דפוסק דיבמה לשוק הוי ספק אם תפסי בה קדושין אם כן בודאי אם נבעלה אסורה בתרומה דלמא אין קדושין תופסין ונפקא מקרא אלמנה וגרושה כמו ח"כ לשיטת רש"י ועכו"ם ועבד אף לשיטת התו' אך מכל מקום היאך סתם נראה דלוקין והיאך לוקין על הספק דלמא בת קדושין ולא נוכל ללמוד מאלמנה וגרושה וגם בכלל איש זר לא הוי כיון דלא הוי זר מעיקרו. ונ"ל כיון דסמך כאן אמ"ש בהא"ב ושם נר' לדקדק בדבריו דבאמת יבמה לשוק אינו פוסל אותה כלל לתרומ' וז"ל שם בה"ג עכו"ם כו' שבאו כו' עשו אותה זונה ואם הית' כהנת נפסלה מן התורה וכן יבמה שבא עליה זר נעשית זונה עכ"ל ומדחילק ד"ז לשנים ובכל אלו המנויים בברייתא סיים דנעשית זונה וכהנת נפסלה מן התרומה וביבמה לשוק לא כתב אלא דנעשית זונה ולא סיים נפסלה מן התורה נראה באמת דסובר דלא נפסלה נהי דנעשית זונה כמו שהארכנו לעיל אבל לתרומה לא נפסלה כי לאו זר מעיקרו היא כמבואר ביבמות דף ט"ו ויוכל להיות דס"ל להר"מ דאף אם אין קדושין תופסין מכל מקום כיון דלאו איש זר הוא ולא נוכל למעט רק מאלמנות וגירושין אפשר דס"ל כסברת התוס' שם דף ס"ח ע"ב ד"ה נכרי כו' דרק נכרי ועבד הוי בכלל שאין אלמנות וגירושין נוהגת אבל בח"כ כיון דישנן באלמנה וגירושין אצל אחרים לא הוי בכלל זה ע"ש אם כן אפ"ל נמי דגם יבמה לשוק כיון דהיתה לעבר וגם תהי' לאחר חליצה בכלל אלמנות וגירושין ל"ד לעכו"ם ועבד אם כן לא נתמעטה ממקרא הזה וגם לאו זר היא מעיקרא אם כן אפשר דמותרת לאכול בתרומה ובפרט דנראה בפירוש בדט"ו דיבמה לשוק מותרת בתרומה עיין שם ברש"י ותוספות.

והנה מחזיר גרושתו מבואר גם כן בגמרא בהדיא דלא נפסלה לתרומה דלא הוי זר מעיקרו ועיין בהה"מ פח"י מהא"ב שכתב דהר"מ גבי פסולי כהונה אין צריך להביא דמחזיר גרושתו כשרה לכהונה מחמת דלאו זר מעיקרו היא כי בלאו הכי פסולה לכהונה מחמת גרושה ע"ש ועמ"ש לעיל. והנה בשער המלך שם הקשה אמאי לא הביא רבינו הר"מ כאן בה' תרומות דין זה דמחזיר גרושתו לא נפסלה מתרומה וע"ש פלפול ארוך ובמסקנתו דעתו דהר"מ לא ס"ל כסוגיא זו דבעינן זר מעיקרו ע"ש הטעם באריכות וע"ש עוד דבריו דמתרץ שם דהר"מ ס"ל כהרשב"א דקושית הגמ' כאן מה"מ דנפסלה בביאת האסורים היא רק אליבא דס"ד זונה כשמה אבל לדברי חכמים דסברי דזונה היינו גיורת ושנבעלה ב"ז אינו צריך ללימוד רק מחמת זונה אסורה אם כן אפילו לאו זר מעיקרא אסורה והנה באמת זו מתורץ גבי פסול נשואין אבל לענין תרומה בודאי מוכח מהאי קרא דמנא ידעינן דזונה אסורה בתרומה כמו שפלפלו בתוס' פ' החולץ ומסקי דמאיש זר מפיק ואף לסברת הר"י דזונה אתקש לחללה מכל מקום הר"מ בעצמו מביא כאן לתרומה הפסוק כי תהיה לאיש זר ול"ל להביא מקרא אם סובר כסברת ר"י הנ"ל ללקות בתרומה מחמת חללה וצע"ק. והנה אם נבעלה לפ"ד וכ"ש מבואר בר"מ פ"ז דאם לא ידע את אשתו משנעשה פ"ד וכ"ש יאכלו אבל אם ידעו לא יאכלו אף דלא הוי זר מעיקרו אפ"ל דס"ל כסברת הרשב"א והבאנו לעיל דגבי פסולי קהל לא צריך לזר מעיקרו והוי בכלל איש זר והוא בפ' הערל ואפ"ל דהר"מ ס"ל כסברת ספר יראים כיון דמשכחת לה זר מעיקרו הוי זר מעיקרו אם כן ביבמה לשוק כיון דמשכחת דנתקדשה פחות מבג"ש או גבי פ"ד וכ"ש דמשכחת לה דנולדה לאחר שנעשה פ"ד וכ"ש הוי בכלל איש זר רק מחזיר גרושתו לא הוי בכלל איש זר מיבמות דט"ו כבר הובאו תירוצים באחרונים והבאתי לעיל. והנה להסוברים דיבמה לשוק לא חשיב זר מעיקרו וכן ח"כ הבאים על ידי קדושין כמבואר בתוס' יבמות דל"ה אם כן אלמנה לכהן גדול או בעולה לכ"ג נמי לא הוי זר מעיקרו כיון דקודם שנשאת או נבעלה היתה מותרת לו אם כן ק"ל מאי הקשו התוס' דף ס"ט ע"א ד"ה כי תהי' כו' דהגמרא שם מקשה דלר"ע דאמר אין קדושין תופסין בח"ל האי קרא כי תהיה כי תבעל אלמנה וגרושה למאי אצטריך ומקשים שם התוס' דלמא אצטריך לאלמנה לכה"ג לר' סימאי או בעולה לכה"ג לר' ישבב דהם סוברים בהנהו קידושין תופסין אף לר"ע וע"ש מה שתי' ואח"ז הקשו דנוקמי' לר"ע כגון שבא עליה בעלה בדרך ותירצו דאף לר"ע בעי זר מעיקרו והיא לא הוית זר מעיקרו וקשה אמאי לא תירצו ג"כ הך תירוץ על הקושיא דאלמנה לכ"ג דלא יוכל לאוקמי' כר"ע דלא הוי זר מעיקרו אלא נראה דהתוס' ס"ל כסברת בעל יראים דכ"ה דהוי על ידי קידושין מכל

מקום הוי זר מעיקרו רק מחזיר גרושתו או בא עליה בדרך דלא משכחת לה שתהא זר מעיקרו ומה שהביאו התוס' בדף ל"ה בשם ר"י דכ"ה דהוא ע"י קדושין לא הוי זר מעיקרו הוא דעת ר"י אבל התוס' ס"ל כסברת בעל יראים. אך מדהתו"ס ביבמות דט"ו נראה כסברת הר"י דשם ס"ל ביבמה לשוק כרש"י דלאו זר מעיקרו הוא ואפשר ליישב כמו שתירצו האחרונים. והנה התוס' תי' על קושייתם מאלמנה לכה"ג וכתבו דפסולי כהונה נפקא לן דפסולין לתרומה מלא יחללו אם כן נר' כמ"ש לעיל דאלמנה לכה"ג וכל דפסולי כהונה ג"כ לדידן לאו בכלל איש זר הוא רק מחמת דנתחללו כמ"ש כנ"ל ברור בס"ד. והנה בנבעלה לעכו"ם ולעבד ג"כ בר"מ אינו מבואר וכבר כ' לשיטת רש"י ותוס' אינו אלא בעשה דאלמנה וגירושין כי לאו בני הווי' נינהו ולשיטת הרשב"א דהש"ס דילן קאי אליבא דמ"ד דזונה כשמה אבל לרבנן הכל הוי בכלל זונה ולשיטת הראשונים כיון דעכו"ם ועבד לא תפסי קידושי היא בכלל זונה ולסברת ר"י דזונה אתקש לחללה אם כן הרי היא זונה ואסורה כמו חללה. ואשה אחר קינוי וסתירה מבואר בש"ס דאסורה מטעם ונטמאה אם כן עוברת רק באיסור עשה אך אם זינתה ודאי אם כן לקצת שיטות הוי' זונה או מחמת ח"כ הוי בכלל איש זר אבל בספק אינה עוברת רק בעשה ונטמאה ע' ברא"ש ביבמות ואפילו אם בעלה בא עליה בדרך מכל מקום אינה פסולה מחמת איש זר דלא הוי זר מעיקרו לכולי עלמא וכ"ה בתוס' יבמות דף ס"ט. הכלל ממה שכתבתי בסימן רס"ו וכאן תוכל ללמוד כל השיטות אימתי הוי בכלל זונה או בכלל איש זר או בכלל עשה ע"כ אין רצוני להאריך. שוב אח"ז פתחתי ספר פר"ד דרך מצותיך וראיתי שכ' כדברינו. והנה בנבעלה לפסול לה כתב דודאי אינה עוברת רק בלאו ול"ש אהדרי' לא"ק כי א"א למכללי' בכלל זר כי לאו זרה היא. אח"כ חקר בנבעלת לחלל אם חייבת מב"ש ודעתו בתחלה לחלק בין חלל שנולד בפסול הרי הוא כזר ובין שנתחללה אינה כזרה ובאמת כבר כתבנו דאם אינה כזרה מאיזה לאו לוקין ומאיזה לאו מוזהרת כיון דל"ש איש זר אע"כ ולא יחלל דאמרינן שני חילולין א' לה וא' לזרעה מה זרעה חלל כזר אף היא ובפרט כי הלשון חילול מורה שנתחללה לגמרי מקדושת' כמ"ש לעיל וא"צ לכפול. וכבר כתבתי לעיל במצוה רס"ו דיש הרבה שיטות דבאונס לא נעשית זונה רק משום איש זר הוא אפילו בממזרת וגרושה אם כן אפילו באונס אם כן תבין בעצמך מתי מחמת הלאו איש זר דאסורה אפילו באונס ומתי מחמת זונה דהוי דוקא ברצון עפ"י השיטות שכתבנו. גם כת' לעיל דדעת הר"מ והובא כאן דאפילו באבר מת נפסלה מן התורה והבאתי שיטות לעיל פי' אחר בענין שחוף ע"ש ומשם תלמד לכאן.

וראיתי בפר"ד הרבה להקשות על הר"מ שפסק דנבעלה ביאת איסור אינה כזרה רק בלאו א' מהש"ס בכורות מ"ח דמבואר שם דלוי' שילדה מעכו"ם פטור הבן מפדיון וכהנת שילדה מעכו"ם חייב הבן בפדיון וע"ש הטעם דבשלמא לוי' בקדושתה קאי דתנן לויה שנשבית נותנין לה מעשר אבל כהנת לאו בקדושתה קאי כיון דבעיל לה הוי לה כזרה וד"ז מהאי קרא מבת כהן כו' כפירש"י שם אם כן אף דבת ישראל או לויה ג"כ נפסלה מתרומה מכל מקום כיון דלאו קדושה בגופה רק דאוכלת מחמת ד"א מחמת הנשואין לכהן או מחמת הבן אם כן לא נתחללה כמבואר כאן ביבמות והו"ל כזרה אם כן אם תאמר דאינו רק לאו אמאי תהי' כזרה לענין פדיון ובאמת יש לדחות אף דאינה חייבת מב"ש מכל מקום בשלמא לויה וישראלית דלא הוי להו קדושת הגוף אם כן לא נתחללו לתרומה רק מגזירת הכתוב אם כן מכל מקום לויה היא ובנה פטור מפדיון אבל כהנת דהיתה אוכלת בקדושת עצמה ומכל מקום אסרה התורה נראה דמחמת זה נתחללה קדושתה אשר היא מזרע אהרן אף דלא הוי רק בלאו מכל מקום כיון דחזינן דהתורה הוציאה מדין כהונה לגמרי אם כן לענין פדיון הבן נמי כי חזינן דהתורה לא עשאה כלל כזרע אהרן אבל לוי' דאכתי אוכלת במעשר כזרע לוי אם כן אכתי הו"ל כזרע לוי אך דאין אוכלת בתרומה מגזירת הכתוב אבל כהנת דחזינן דיצאה מכלל זרע אהרן אם כן לענין פדיון נמי וכן פירש"י התם להדיא דאף דמבואר ביבמות דגם בת לוי נפסלה מתרומה מכל מקום מדין לוי' לא פסל לה אבל כהנת נפסלה מכהונה ע"ש. ולכאורה ד' רש"י שם צע"ק דהביא דהא דנפסלה מתרומה כהנת הנבעלה לעכו"ם מהאי קרא כי תהיה לאיש זר ובאמת כאן ביבמות אמרינן דביאת עכו"ם לא מפקינן מן איש זר רק מאלמנה וגירושין ובעכו"ם אין אלמנה וגירושין נוהג וכפירש"י להדיא בסוף ד"א ואפשר כיון שאין מקומו כאן לא נ"מ ונקט בקיצור ומ"ש דמכאן יצא להר"מ בפ"ט מהלכות ביכורים דחללה דהיינו שנתחללה בביאת איסור חייבת במתנות היינו דחזינן דנפסלה מקדושה לגמרי ואף מקדושת לוי' ומכל מקום אפשר דאינה אלא בלאו וגם דהתורה הקפידה דוקא על זר מעיקרו כמו לגבי חומש כמ"ש לקמן בעצמו אם כן כיון דלא הוית זר מעיקרו אינה בכלל וכל זר לא יאכל לענין חיוב מיתה ומכל מקום אין עליה שום קדושה ואי"ה במצות זרוע ולחיים נאריך עוד בזה. עוד הקשה מהא דאמרי' בפ' הערל דע"ד איזה דבר ששוה בזרעו של אהרן הוי אומר זו תרומה דשוה בזכרים ובנקבות ופריך הש"ס אימא חזה ושוק ומתרץ דליתא בחוזרת ומקשה תו תרומה נמי ליתא בחללה ומשני דחללה לאו זרעו דאהרן היא ופשיטא דאין כוונת הש"ס דחללה הנולדה מפסולי כהונה דההיא אפילו בזכרים אינו אע"כ דנבעלה לפסול לה וע"ז מתרץ לאו זרעו של אהרן היא אם כן

כיון דלאו מזרעו של אהרן למה לא תתחייב מיתה ובאמת אף דעתה לאו זרע דאהרן היא מכל מקום כיון דהיתה מזרעו ש"א אם כן לאו זרה מעיקרא היא לענין חיוב מיתה כמו לענין חומש אך לפמ"ש בלאו הכי לא קשה דאין כוונת הש"ס לומר דלא שוה היא כיון דאם נבעלה ביאת איסור אינה אוכלת זה לאו בכלל אינו שוה וכיון דהתורה אסרה לה תרומה מחמת עבירה כמו דהתורה אסרה תרומה לערל ומכל מקום הוי שוה בזרעו ש"א הכשרים אך כוונת הש"ס כמו דקודם לזה אמרי' דחזה ושוק ליתא בחוזרת היינו דלא עשתה שום איסור ונשאת לישראל ומכל מקום בחוזרת אינה אוכלת בחושו"ק הוי אינו שוה וכמו כן עתה פריך הש"ס הא ליתא בחללה היינו כהנת שנשאת לחלל וזה אין איסור כלל דלא הוזהרו כשירות כו' כמבואר לעיל ומכל מקום אסורה לעולם לאכול בתרומה הו"ל אינה שוה ע"ז מתרץ הש"ס שפיר דלאו מזרעו ש"א היא היינו כאשר חלקנו לעיל דכל הנבעלה לפסולים כיון דנכלל בלאו דזר או בכלל אלמנות וגירושין אם כן הוי לאו אבל בנשאת לחלל דאינו זר וגם בר קדושין אם כן היאך מפקינן האיסור מלא יחלל דהיינו דנתחללה אם כן נתחללה לגמרי וזה ראיה לדברינו לעיל לחלק בין הנבעלת לפסולים ובין חללה ומכל מקום דעת הר"מ אינו כן דאף בחללה כתב דהוא לאו ולא מיתה ומכל מקום אין קושיא כ"כ אף דלאו זרעו דאהרן היא מכל מקום כיון דלאו זר מעיקרא הוא א"ח מיתה. עוד הקשה מהא דכריתות דאמרי' דבת ישראל הנשאת לפסולים דמבואר בפ"ה דתרומות דר"מ סובר דמשלמת חומש דזרה היא וחכ"א דאינה משלמת את החומש דלאו זרה מעיקרא היא ואזדו לטעמייהו גבי סיכה שסך על מלך וכהן דר"י פוטר דכתיב על זר והוא לאו זר מעיקרא ה"נ פטורה מחומש כיון דלאו זרה מעיקרא היא ע"ש והקשה דלמא לעולם חכמים דתרומות ס"ל דא"צ זר מעיקרא רק דמש"ה אינה חייבת חומש דמבואר בשבת דחומש במקום קרבן עומדת והיכי דאינה חייבת מיתה במזיד ל"ש קרבן בשוגג אם כן הכא כיון דאינה חייבת מיתה לשיטת הר"מ ע"כ אינה חייבת חומש ע"ש.

ובאמת מצדה תברא דמזה גופא יצא להר"מ דב"כ שנפסלה אינה חייבת מיתה כי לא אהדרי' לאיסורא קמא כיון דחזינן דאינה חייבת חומש חזינן דהפשט קבלו חכמינו זכרונם לברכה דוכל זר לא יאכל קודש היינו זר מעיקרו אם כן לענין חיוב מיתה גם כן אינו בכלל זר כמו לענין חומש ע"כ דהוא הטעם האיסור מחמת הלאו ובת כהן כו' אבל לא נוכל לומר דהיא בכלל זר דאם כן למה לא תתחייב חומש ע"כ דהוא מחמת לאו אחר וכ"ז אי אמרינן דהטעם של חכמים דסברי כר"י דבעינן זר מעיקרו אם כן אינו חייב מיתה גם כן דלאו זר מעיקרו הוא אבל אי אמרינן דחכמים ס"ל דלא כר"י רק אפילו לאו

זר מעיקרא הוי בכלל זר רק כאן פטורה מחומש מחמת דאינה חייבת מיתה זה אינו דאם נימא דלא בעינן זר מעיקרו גם כן היתה חייבת מיתה כיון דנתחללה היא כזרה כמבואר במקומות הנ"ל אך כיון דחזינן דהתורה הקפידה בכאן כמו גבי שמן המשחה דבעינן זר מעיקרו אם כן נהי דנתחללה מכל מקום לא הוי זר מעיקרו אם כן ע"כ פסק הר"מ דאינה חייבת מב"ש דלא נוכל לומר אהדרי' לא"ק כיון דלאו זרה מעיקרא היא ומכאן יצא לר"מ ד"ז דכל הנבעלת לאיזה מהפסולין אינה רק בלאו ולא בכלל איש זר כמו דלענין חומש לא הוי' כזרה כ"כ לענין מב"ש ולפי זה אף כהנת בעודה תחת בעלה הזר אינה רק בלאו וכל זר יתירא מיתרי' הקרא אבל לא לענין מיתה כי לא הוית זרה מעיקרו כמו דמה"ט כהנת הנשאת לזר לכ"ע א"ח חומש וכ"כ הפר"ד אח"ז אלא שהוא מסתפק וכאן במצוה זו בד' הרהמ"ח בסוף דבריו שכ' דחללה ונשאת לזר חייבים מלקות נראה מפורש דרק מלקות חייבת כמו החללה והרהמ"ח לא הזכיר כאן מב"ש כלל כמו במצוה ר"פ גבי זר כו' וג"כ לא קשה מה שהקשה מאי טעמא דר"מ דסובר בנשאת לפסולים דמשלמת את החומש הא אין חיוב מיתה ז"א דלר"מ כיון דלדידי' א"צ זר מעיקרו והכל הוי בכלל זר אם כן באמת נשאת לפסולים חייבת מיתה. הכלל דדין זה שכ' הר"מ דכל הנהו רק בלאו הוא מחמת דין זה דמבואר דאינה משלמת את החומש אם כן חזינן דלאו בכלל זרים נינהו רק הוא גזירת הכתוב ובזה נדחה נמי מ"ש לחלק לענין חיוב מיתה בין פסול לה לחלל'. הכלל כל הנבעלת נהי דנתחללה לגמרי והוי כמו זרה מכל מקום כמו דאינה משלמת את החומש דלא נכללה בכלל הלאו כ"כ לא נכללה בלאו דזר לענין חיוב מיתה כמו גבי סיכת שמן המשחה דג"כ לא הוי זרים פטורים מכרת ומקרבן ה"נ ע"כ דברי הר"מ מדויקים בפ"ו בין הזונה ובין החללה וכן בפי"ט דסנהדרין שכ' חללה וכל הנבעלת היא בכלל הזה א"ח מב"ש אך מלקות מלאו ובת כהן או לאותן שאינה אלא בעשה כגון לעכו"ם כמו שהארכנו לעיל אך מה שהקשינו לכאורה מאיזה לאו מלקין הנבעלת לחלל כיון דמבואר בש"ס דלאו בכלל איש זר או אלמנה לכה"ג גו"ח לכה"ד דלא הוי זרים מעיקרו אך מלא יחללו אם כן נהי דנתבטל קדושתה מכל מקום לאו זרה היא כיון דלא הוי זרה מעיקרו ובכלל ובת כהן כו' ג"כ לא הוית כי לאו איש זר הוא ד"ז צ"ע. והנה כוונת הרהמ"ח ג"כ זה דבסי' ר"פ כ' דזר או אפילו כהן או כהנת שנתחללו במיני חילול הידועים חייבים מב"ש היינו חללה שנולדה מפסולי כהונה דומיא דחלל זכר דזכר לא משכחת לה חלל בענין אחר רק שנולד בפסול וכאן כ' הרהמ"ח עברה הכהנת כו' והיא חללה כלומר שנבעלה למי שהוא פסול לה כ' בפי' חללה כה"ג דלא תטעה וכן אם אכלה תחת בעלה ישראל חייבת מלקות ולא הזכיר מב"ש כלל כמ"ש בכל הנהו

דנתחללו דאינם חייבים מב"ש רק משום לאו דכאן ובת איש כהן אף דכתב הרהמ"ח קודם לזה דהיא א' מצלעותיו היינו שהיא בכלל וכל זר יתירה אבל לא לענין חיוב מיתה והרב הפר"ד נסתפק בזה ולא הביא דברי הרהמ"ח שמבואר להדיא דא"ח מב"ש אך דברי הר"מ קצ"ע שכתב וכללי' בהדי זר ומכל מקום דעתו כן ואין להאריך. ונלע"ד פשוט דבת ישראל שאוכל' משום בעלה או משום בנה ונבעלה לפסולים דג"כ אסורה מלאו הזה כמבואר בש"ס ובת יתירה קדריש מכל מקום בכה"ג אהדרי' לא"ק דבאמת הוי זרה אך דהתורה התירה לה לאכול אם כן כשנעשית זונה הדר הו"ל זרה וכן כתבתי לעיל וכ"נ שם מד' הפר"ד וג"כ משלמין את החומש דהוי זרים מעיקרו והארכתי לעיל ופשוט. ובגוף הדין שהבאתי בשם המ"ל דכ"ה דלא מחייב מב"ש אינו חייב חומש כבר כתבתי לעיל דלהר"מ יש דינים דא"ח מיתה ומכל מקום חייב חומש כגון סיכה או שלכד"א ע' לעיל והארכתי שם. ואם אלמנה נתארסה לכה"ג או גו"ח לכה"ד אפילו היא כהנת אין אוכלת בתרומה וכן אם ב"כ נתארסה לכהן פ"ד וכ"ש מכל מקום אין אוכלים דמשתמרת לביאה פסול' פסול' מן התרומה כ"ה בר"מ בפרק זה מסוגיא דיבמות ומשתמרת לביאה פסולה דאינה אוכלת הוא רק מדרבנן ע"ש בסוגיא ובתוס' ואפילו אם הי' חופה בלא נשואין מכל מקום אינה אוכלת כרב דאמר יש חופה לפסולות עפ"י השיטות שם וכ"פ הר"מ. ואם נתאלמנו או נתגרשו מן האירוסין יאכלו דלא נתחללו בקידושין לבד ואם מן הנשואין לא יאכלו כן מבואר שם ובר"מ וכן בחופה בלא קדושין להשיטות שם דיש חופה לפסולות ואם היתה חופה ובודאי לא נבעלה לשיטת הר"מ נראה דלא נתחללה ולדעת התוס' דבחופה לחוד נתחללה ע"ש בב"ש ובשער המלך קונטרס חופת חתנים ולפלפל בזה הוא אריכות גדול. ואם כהן נשא אשה ואח"כ נעשה פ"ד וכ"ש כיון דכבר אכלה מותרת ג"כ לאכול עתה כ"ז שלא ידעה אבל משידעה נפסלה מחמת ביאת פסולים כ"ה בש"ס ובר"מ. וכהן פ"ד שנשא גיורת אוכלת בתרומה כי מותרת לו דלאו בקדושתי' קאי כמבואר לעיל וגם קהל גרים לא איקרי קהל ואינו אסור מחמת פ"ד וכ"ש בקהל ה'. **והנה** לשיטת הר"מ דכל הנבעלת לא' מהפסולים היא מן הלאו ובת כהן כו' אם כן גיורת שנתגיירה בעצמה אף שאסורה לכהן מחמת זונה לדעתו בפי"ט מהא"ב אף בנתגיירה פחותה מבג"ש מכל מקום מאיזה טעם תפסל מן התרומה ואי דאסורה לכהונה הא גרושה אסורה לכהונה ומותרת בתרומה אם כן בכהן פ"ד לפסק הר"מ דלאו בקדושתי' קאי ומותר בגיורת כמבואר בפט"ז מה"א אם כן אפילו נשא גיורת שנתגיירה בעצמה מותרת לאכול בתרומה כי אוכלת מכח הבעל. אך לכאורה קשה הסוגיא דיבמות דע"ד ע"ב דמקשה הש"ס גיורת ומשוחררת בנות מיכל בתרומה נינהו בתמי' וכתבו שם התוס'

דהסוגיא לא אזל' אליבא דר"ש דלר"ש גיורת פחותה מבת ג' מותרת לכהן ע"ש ולדעת הר"מ משכחת לה בכל גיורת דאוכלת בתרומה דמותרת לפ"ד ולכ"ש ונהי דאסורה לכהן מכל מקום כיון דלא נבעלה לאיש זר אף דאסורה לכהן כמו גרושה דאסורה לכהן מכל מקום מותרת בתרומה אם כן כאן אוכלת מחמת בעלה הפ"ד וצריך לדחוק לדעת הר"מ דהסוגיא קאי אליבא דרבא ביבמות דפ"ד בקדושתי' קאי וכהן פ"ד אסור בגיורת אם כן נתחללה ואינה אוכלת בתרומה אבל לדעת הר"מ בודאי אוכלת כי לא נבעלה לאיש זר כמ"ש וגם לדעת הראב"ד דאסורה לכהן מחמת בתולת ישראל וסובר גם כן דלאו בקדושתי' קאי ומותר אפילו בממזרת וגרושה אם כן אפילו גיורת עצמה שנשאת לכהן פ"ד וכ"ש מותרת לאכול בתרומה והסוגיא ביבמות אזלא אליבא דרבא אך לדעת תוס' יבמות מ"ו דגיורת היא זונה דקרא ולשיטת ר"י דזונה אתקש לחללה ע"כ זונה אסורה בתרומה אם כן גיורת כיון דהוי זונה לא אכלה מחמת בעלה אף דמותרת לו לבעלה כמו דזונה אינה אוכלת אף מחמת בנה כמבואר כאן ובר"מ אך דין זה משכחת לה בבת גר דפסקינן דמותרת לכהן אם כן מותרת בתרומה אך בבת גרים אם כן ל"ד אם נשאת לפ"ד אף אם נשאת לכהן כשר כיון דפסקינן דאם נשאת לא תצא עפי"ט מהא"ב אם כן בודאי אוכלת בתרומה מחמת בעלה ע"כ מדנקט הר"מ הדין בפ"ד צ"ל דמיירי בגיורת עצמה ומכל מקום בת מיכל תרומה מחמת בעלה כמ"ש והסוגיא ביבמות קאי אליבא דרבא. אך קצ"ע על הר"מ שנקט בלשונו דאם פ"ד נשא בת גרים אוכלת בתרומה והיינו הבאה מן הגרים כלשון הש"ס ביבמות ובאמת אמאי לא אשמועינן רבותא אף דנשא עצמה מכל מקום מאכילה כיון דלשיטתו כהן פ"ד לאו בקדושתו קאי ומותר בגיורת וגם קהל גרים לא איקרי קהל אם כן אוכלת בתרומה וגם מה שהקשינו דאם גיורת היא בת גרים אמאי נקט דוקא פ"ד אפילו כהן כשר מותרת לאכול בתרומה ע' ביבמות דנ"ז גבי פ"ד כהן ובתוס' שם ואפשר דבזה ס"ל כשיטת הר"י דגיורת היא זונה ואתקש לחללה אם כן גיורת בעצמה אף דמותרת לפ"ד מכל מקום אסורה בתרומה אך קושיא זו קשה למה נקט פ"ד אפילו כהן כשר מאכילה כיון דלא תצא וכבר כתבנו לעיל דהר"מ לא ס"ל כהר"י אלא כולם אסורים מחמת הלאו דאיש זר כמ"ש לעיל באריכות. ואפשר דמכאן יצא לבעל המאור ז"ל לפסוק דכהן פ"ד בקדושתו קאי ואסור אף בגיורת מסתמא דגמרא גיורת בת מיכל תרומה נינהו ואי לא בקדושתו קאי אוכלת לדידן דפסקינן דקהל גרים לא איקרי קהל אך לשי' ר"י אין ראי' דגיורת זונה היא ואתקש לחללה ואי"ה אשנה פ"ז. ונלע"ד לשיטת הר"מ דאף משמש באבר מת פסול לתרומה כמ"ש לעיל מכל מקום נ"ל דאם הפסול הוא סריס וכבר כ' דהר"מ ס"ל דסריס הוא משמש באבר מת אם כן אפ"ל

דאף אם נכנסה לחופה עמו דלשיטת הר"מ נתחללה דבחזקת בעולה היא אפשר בכה"ג לאו בחזקת בעולה היא וגם אם נתייחד ל"א בכה"ג הן הן עידי ביאה לשיטת הרשב"א דהטעם דאמרי' הן הן כו' מחמת כאש בנעורת ובאבר מת ל"ש זה וא"כ נ"מ נמי לענין קדושין לפמ"ש דנקנית באבר מת מכל מקום ל"א הן הן כו' ויש כמה נ"מ ודע דמ"ש לעיל דמשתמרת לביאה פסולה אינה אוכלת זה דוקא במשתמרת לביאה פסולה דאורייתא כגון אלמנה לכה"ג ודומיה אבל השומרת לביאה פסולה מדרבנן אוכלת אם כן חלוצה ב"כ אף דנתארסה לכהן מכל מקום אוכלת או שנתן לה גט יבמין כמו שיבואר מכל מקום אוכלת דאינה משתמרת אלא לביאה פסולה מדרבנן. וזה מבואר בש"ס יבמות נ"ח ע"ב ע"ש ומאי דנקט המשנה גו"ח לכה"ד אף דחלוצה מותרת אגב גרושה נקט חלוצה כמבואר בראשונים דכ"פ נקט חלוצה בגמר' אגב גרושה אבל הר"מ בפ"ז מה' אלו כתב מפורש בהכ"א דאלמנה לכ"ג אינה אוכלת וגם גרושה לכה"ד ושייר חלוצה ואח"ז בהכ"ג כ' מפורש דחלוצה שנתארסה לכהן אוכלת בתרומה דלא הוי משתמרת אלא לביאה פסולה מדרבנן אוכלת ושם בה"כ בנשא שניה אוכלת בתרומה כ' הכסף משנה דאמרינן פ' הבע"י דמשתמרת לביאה פסולה דרבנן אוכלת ומכל מקום איני יודע בנשואין ממש מנין לנו לומר כן ע"ש. ואיני מבין דבריו כלל דמה"ת לא תהיה שניה אוכלת אף בנשאת כיון דהר"מ פי"ט מהא"ב פ' דכהן הנושא שני' לא נתחללה ואין הבנים חללים כלל ואינה נעשית זונה ע"ש במגיד משנה ומ"ל אם כן לא נפסלה כלל ומה"ת לא תאכל בתרומה אחר הנשואין וגם קודם הנשואין מאי ענין למשתמרת לביאה פסולה דרבנן דביאה פסולה הוי דנפסלה בביאה זו ונעשית זונה או חללה ונפסלה לתרומה אבל זו לא נפסלה אף לכהן ומכל שכן דאוכלת בתרומה אם כן לא הוי משתמרת כלל לביאה פסולה וגם לאחר הנשואין אמאי לא תאכל וע"ש דף נ"ו ע"ב דאפילו בת ישראל שנתארסה לכהן והגיע הזמן והיא אלמנה לכהן גדול למאן דסבירא ליה משתמרת לביאה פסולה אוכלת היא ג"כ אוכלת אף דבעמוד והוצא קאי מכל מקום אוכלת מכח הבעל וע"ש בתוספות דלא שייך הגיע זמן דבעמוד והוצא קאי אבל בנשואה אפילו באיסור אם לא נתחללה בודאי אוכלת ע"ש בסוגיא ובפירש"י ועיין ר"מ פי"ט מהלכות אישות:

והנה בהכ"ג מבואר דכהן שקידש חלוצה או שניה בת כהנת אוכלת בתרומה וכתב הכסף משנה דכבר נתבאר דמשתמרת לביאה פסולה דרבנן אוכלת והקשה למה כ' נתארסה הא כתב לעיל אפילו נשא שניה אוכלת ע"ש. דע דקושייתו אינו אלא על לשון הר"מ שכתב אירס שניה תיפוק ליה אפילו נשא שניה אבל על חלוצה לכהן ל"ק כלל דדוקא באירוסין אכלה מחמת דמשתמרת לביאה פסולה דרבנן אבל בנשאת נתחללה מדרבנן

כמבואר בר"מ פי"ט מהא"ב וזרעו ממנה חללים דרבנן דחז"ל עשאוה כמו גרושה אם כן הויא חללה מדרבנן ואסורה בתרומה מדרבנן כמו חללה דאורייתא כ"כ עשאוה חכמינו זכרונם לברכה חללה מדרבנן כן נ"פ. עוד מבואר בר"מ והוא מהש"ס שם דכהן יבם שנתן גט ליבמתו כהנת אוכלת בתרומה דהיא משתמרת רק לביאה פסולה מדרבנן והנה לעיל במצות איסור גרושה נסתפקתי שם אם גט יבמין פוסל לכהונה אין להביא ראי' מכאן דקרי לה משתמרת לביאה פסולה מדרבנן אם כן הפסול מחמת שהיא גרושה לכהן ז"א דהפסול מחמת דאסורה לו ולאחיו מחמת גט יבמין גזירה אטו חלוצה והו"ל משתמרת לביאה פסולה דחלוצה לכהן דחז"ל עשאוה כאילו נחלצה אך אף על פי שאין ראיה מכל מקום נראה כיון דגט יבמין חמור בודאי פסולה לכהן וכבר כתבתי לעיל דאף גט אחר מאמר דאמרי' דמותרת לאחין דס"ל דמאי דעביד שקיל מכל מקום אסורה לכהן. ודע דלשיטת הראשונים דכהן פ"ד וכ"ש מותרים אפילו בממזרת וגרושה עיין ר"מ פט"ז ובאה"ע סימן ה' ואם כן משכחת לה דפסולי קהל יאכלו בתרומה כגון כהן פ"ד שנשא ממזרת או א' משאר פס"ק אוכלת בתרומה עבורו ואם ממזרת או שאר פס"ק נבעלו לאסור להם כגון ח"כ או לעכו"ם ועבד ואחר כך נישאו לכהן פ"ד והוא מותר בה לשיטות אלו דלאו בקדושתו כלל אפ"ל אם נבעלו לאותן שהם בכלל איש זר או לח"כ ועכו"ם דמחמת אלמנות וגירושין פסולין מן התרומה אם כן בודאי נפסלה דהיא ג"כ בכלל הלאו הזה אבל אם נבעלה לאותן שאינם זרים לה כגון ע"י קדושין לשיטת הר"מ שהבאנו לעיל ודעתו אסורה בתרומה מפני שהיא זונה ואתקש לחללה וכבר הארכנו לעיל אם כן לפי מה שנסתפק המ"ל פי"ג מהא"ב דאפשר דבפסולי קהל ל"ש כלל שם זונה אף לכהן אם כן לתרומה ג"כ לא נפסלה דאם לכהונה לא נפסלה מחמת זונה ומכ"ש לתרומה דיש חילוק בין הני דפסולי לכהונה ובין לתרומה ויש דנפסלו לכהונה ומכל מקום לתרומה לא נפסלה כגון גרושה אבל כשרה לכהן ונפסלה לתרומה לא מצינו אם כן נראה דאוכלת עבור בעלה הכהן פ"ד וע"ש שהניח ד"ז בספק אם שייך זונה בפסולי קהל. ומסופק אני אף אי נימא כצד הזה של המ"ל דגם בפס"ק שייך זונה אם שייך חללה וגם על הבנים אם שייך שם חללים בפס"ק כגון כהן שבא על גרושה ממזרת והוליד ממנה בן אם כן הבן ממזר וחלל או ממזרת לחוד ונ"מ אם הבן הזה בא על הממזרת דזר לא הוי כי היא מותרת לו ואי אמרינן דאין שם חלל עליה אם כן לא נתחללה ואח"כ אם נשאת לכהן פ"ד לשיטות אלו שכהן פ"ד מותר בממזרת אוכלת בתרומה אבל אם שם חלל על הבן אם כן נתחללה מחמת ביאת חלל ואסורה בתרומה אף שנשאת לכהן פ"ד כי הנבעלת לחלל פסולה לתרומה דחללה אסורה בתרומה כמבואר כאן. או אפשר דאין שייך לא על

הבן שם חלל ולא עליה כיון דהם פס"ק ומותרת לאכול בתרומה ובאמת ממזרת גרושה אפשר דאין אחע"א רק דמשכחת שהיא זונה וזנות הוי א"מ כמבואר בקדושין ובל"ז הוי איסור מוסיף כיון דנתוסף עליו איסור לתרומ' אם תנשא לפ"ד לצד הזה דגם בפס"ק שייך איסור זונה. אך אני מסתפק אף דשייך איסור זונה מכל מקום אפשר דחללה וגם הבנים דיהיו פס"ק וגם חללים אפשר דאין חל שם חללים כיון דהם זרים גמורים בל"ז דממזר הוי מום זר כמו שהארכנו במצות דלעיל וצ"ע. עוד כתבתי לעיל בלאו דזונה אם כהן בא על השפחה אי חייב משום לאו דזונה וע"ש שהבאתי פלפול בשם המ"ל בה' עבדים ואם נאמר דשפחה הוי כמו עכו"ם דהוי זונה כמ"ש הר"מ בפ"י בהא"ב דכהן הבא על העכו"ם חייב משום זונה ואם [כן] שפחה היא ג"כ זונה ואי נימא כשיטת ר"י דזונה פסולה לתרומה דאתקש לחללה אם כן כל שפחה הקנוי' לכהן אסורה בתרומה אף דהוי קנין כספו מכל מקום אסורה מטעם זונה ובאמת בקדושין דף י' מבואר שם מה שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילתה בתרומה כספה מאכילה בתרומה כו' וכן מבואר בהדיא בכמה מקומות דש"כ אוכלת בתרומה וגם לאותן השיטות שהבאנו לעיל דגבי עכו"מ יש חילוק אם נבעלה בזנות ע"ל ועבאה"ע סי' ו' אם כן לדעת זו אפשר בשפחה נמי יש חילוק אם זינתה ואם נאמר דאף בלא זינתה הוי זונה אם כן שפחה לא אכלה בתרומה ובאמת מבואר בש"ס דש"כ אוכלת בתרומה וצ"ע ואני לומד כעת בלא עיון וכתבתי רק למזכרת. ודע דכל אלו שנבעלו מחמת ביאות אסורות אף עבדיהם לא יאכלו בתרומה וא"ד לערל וטמא דהתם פומי' כאיב לי' דאית להו תקנתא אבל הנהו שנתחללו דלית להו תקנת' אף עבדיהם אינם אוכלים והיא גמר' מפורשת בפ' אלמנה לכה"ג וכ"פ הר"מ פ"ו הט"ז. ונראה דאף שביארנו לעיל דכל הנהו שנתחללו אינם בכלל זרים לחיוב מיתה רק בלאו דבת כהן ע"ש שהארכנו בזה מכל מקום נראה דאם עבדיהם אוכלים חייבים מב"ש כיון דגזירת הכתוב דעבד אוכל מחמת קנין כספו וקנין כסף של הפסול לא ריבתה התורה אם כן כיון דהתורה אמרה דאין בו כח להאכיל הדר הו"ל העבד כזר גמור כי העבד באמת הוא זר רק מחמת קנין כספו אוכל אבל היכא דהתורה לא התירה לו הו"ל זר גמור כנ"ל ברור ופשוט:

והנה אם כהן זכר נבעל אף שהוא בחיוב סקילה מכל מקום אינו נפסל מן התרומה דאין זכר פוסל זכר והוא מבואר בר"מ פ"ו הט"ז. והנה אם אנדרוגינוס נבעל מזכר הפסול אם נפסל לתרומה מבואר בד' הרהמ"ח לעיל במצוה ר"פ ובאמת ענינו כאן. והרהמ"ח לעיל מביא דאם אנדרוגינוס נבעל בין שנבעל דרך זכרותו (היינו מאחריו כן מבואר בנ"י בשם הרשב"א ומובא בתי"ט ס"פ הערל ועיין סנהדרין דנ"ד) בין שנבעל דרך נקבותו נפסל מן

התרומה. והנה הרהמ"ח קיצר בדבר. וז"ל הר"מ בפ"ז הט"ז אנדרוגינוס שנבעל לפסול מן התרומה בין דרך זכרותו ובין דרך נקבותו נפסל מלאכול בתרומה כנשים כו' וכן אם נבעל לאנדרוגינוס אחר נפסל ואינו אוכל והוא שנבעל דרך נקבותו אבל אם נבעל דרך זכרותו אין נפסל דאין זכר פוסל את הזכר עכ"ל. והנה דעת הר"מ שם בכ"מ וגם בפ' זה דאנדרוגינוס ס' זכר או נקבה כי יש פוסקים שסוברים ודאי זכר הוא ע' פ' הערל באריכות ופוסק פ"א מהא"ב דאם זכר בא על אנדרוגינוס דרך זכרותו חייב סקילה כר"א שם בגמר' וע"ש במ"מ וכ"מ שם וכאן דהרשב"א תמה ע"ז כיון דהוא פוסק דאנדרוגינוס ס' נקבה הוא איך מחייב סקילה בבא עליו דרך זכרותו דלמא נקבה הוא וע"ש שתירץ דגזירת הכתוב דרך זכרותו יהיה חייב סקילה אף על פי דספק הוא ע"ש באריכות ובכ"מ תמה על הר"מ איך כתב בהנבעל לזכר בין דרך זכרותו נפסל ובסיפא גבי אנדרוגינוס שנבעל מאנדרוגינוס כתב דלא נפסל דרך זכרותו שאין זכר פסול זכר ומכ"ש כאן שנבעל מזכר ודאי ע"כ דעתו למחוק בר"מ בין דרך זכרותו בין וגורס בר"מ שנבעל דרך נקבותו ע"ש. ואני איני מבין זאת היאך יעלה על הדעת דלא יפסול האנדרוגינוס מפסול דרך זכרותו היינו מאחריו כיון דלהר"מ ספק נקבה הוא הוי כמו שבא על אשה שלא כדרכה ע' ביבמות ולתרומה ולכל הדינים שבתורה פוסל באשה אף שלא כדרכה כמבואר ביבמות פ' הבע"י ובר"מ פי"ט מה' א"ב. רק להבין הסתירה מ"ט אם נבעל מזכר גמור נפסל אף דרך זכרותו ומאנדרוגינוס א"ח דרך זכרותו ע"ש שמביא בשם הר"י קורקס באריכות ובקיצור נ"ל ואפשר שגם כוונת מהר"י קורקס כן דבשלמא אנדרוגינוס שנבעל מזכר ודאי אף אם נאמר אפשר דאנדרוגינוס הוי זכר אינו נפסל דאין זכר נפסל מכל מקום כיון דלהר"מ ה"ל ס' זכר או נקבה אם כן אפשר דנקבה הוא ונפסל מזכר אפילו דרך זכרותו כי האשה נפסלת לתרומ' אף שלכ"ד אם כן בודאי הוי ס' דאורייתא. אבל באנדרוגינוס שנבעל מאנדרוגינוס דע"פ הדין ל"ש למפסל כלל כי מבואר כ"פ בתוס' דכל מין אנדרוגינוס א' וא"כ ממ"נ אם הנבעל זכר אם כן גם הבועל זכר אם כן אין זכר פוסל זכר ואם הנבעל נקבה אם כן גם הבועל נקבה ואין נקבה פוסלת נקבה רק דחז"ל החמירו לעשות הבועל זכר והנבעלת נקבה אפשר שלא החמירו רק במקום נקבות אבל לא במקום זכרות כי היכי דלא תיהוי מילוי דרבנן כחוכא ע"ש במהר"י קורקס. כי כ"ז ע"כ גזרה דרבנן ולא החמירו בכה"ג הם אמרו והם אמרו כי ע"פ הדין אין שום פסול בין דרך זכרות או דרך נקבות כי אפשר שהם זכרים שניהם ואינו נפסל או אם נקבות ג"כ אינם נפסלים רק חכמינו זכרונם לברכה גזרו ולא גזרו אלא בכה"ג. אבל מזכר גמור הוא פשוט דנפסל האנדרוגינוס מכל מקום דלמא הוא נקבה דזכר פוסל נקבה אפילו

שלכ"ד כ"ז היא דעת הר"מ אבל דעת הראב"ד בהשגות שם נראה שסובר דגזירת הכתוב דזכרו' שלו פוסל. אם כן אפילו אם בא דרך זכרותו מכל מקום הנבעל ה"ל כאשה אם כן נפסל ג"כ בדרך זכרותו כמו אשה שנבעלה שלא כדרכה. וע"ש בלשון הראב"ד שהאריך ואתי צד זכרות כו' דהיינו שבעלו ברצונו כו' דהיינו כיון דגזירת הכתוב הוא דנפסל ובודאי מכח צד נקבה וא"כ נפסל אף שלא כדרכה כאשה ועיין במהר"י קורקס דהראב"ד ס"ל דיש לו שני צדדים זכרות ונקבות וד"ז צריך אריכות גדול לברר עבב"י ה' שופר וה' מגלה. ונ"ל הא דלהר"מ אנדרוגינוס נפסל מזכר גמור הוא רק ספק כמ"ש וכן אם נבעלה מאנדרוגינוס אינו אלא מדרבנן ולדעת הראב"ד נראה דגזירת הכתוב דנפסל אם כן לוקין באנדרוגינוס (שנפסל) [שנבעל] לפסול בין לזכר ובין לאנדרוגינוס ואין כאן מקומו להאריך בזה וגם לאותן השיטות המובא בב"י ובמ"מ ה' שופר דאנדרוגינוס חצי זכר וחצי נקבה אם כן נפסל בודאי כי אתי צד זכרות כו' וגם אפילו דרך זכרותו דהוי כמו באשה שלכ"ד ולוקין כמ"ש הר"י קורקס:

והנה הר"מ לא הביא דין טומטום שנבעל ונלע"ד פשוט דהנה אצל טומטום ל"ש שבעל אשה כי אין לו זכרות אך אם נבעל מאיש הפסול דרך זכרותו של הטומטום נפסל הטומטום מספק דלמא אשה הוא ונפסל מחמת שנבעל שלכ"ד מן הפסול אבל אם ביצי' מבחוץ דודאי זכר הוא אינו נפסל דאין זכר נפסל אך לפמ"ש במצוה הקודמת דגם ביצי' מבחוץ לאו זכר ודאי הוא אם כן נפסל וע' לעיל שהארכנו בזה. ואם נבעל מאנדרוגינוס לשיטת הראב"ד דגזירת הכתוב דאנדרוגינוס פוסל או להשיטות שיש לו זכרות ונקבות דהוא חצי זכר וחצי נקבה אם כן הטומטום נפסל דלמא אשה הוא אבל אם הוא זכר אינו נפסל וא"כ ספק הוא אף דבלאו הכי הוי ערל מכל מקום ערל עבדיו אוכלים ואם נפסל גם עבדיו אינם אוכלים כמבואר בר"מ כאן ולשיטת הר"מ דאנדרוגינוס ס' זכר או נקבה הוא אם כן מכל מקום פוסל הטומטום דלמא האנדרוגינוס הוא זכר והטומטום הוא נקבה אם כן נפסל אפילו דרך זכרותו כמו אשה שנבעלה שלכ"ד. אך אפ"ל דהוי ס"ס שמא האנדרוגינוס נקבה ואינה פוסלת הטומטום ואת"ל דהוא זכר דלמא ג"כ הטומטום זכר ואינו נפסל אך דהוי ס"ס בתרי גופין ועיין בר"ה גבי טומטום אינו מוציא את מינו דהקשו למה לא יוציא מטעם ס"ס ובפר"ח תי' דהוי ס"ס בתרי גופין ועיין בט"א תי' תי' אחר ויש לפלפל כאן בתירוצו אך איני לומד כעת בעיון. ואם אשה נבעלה מאנדרוגינוס הפסול לה אם כן לדעת הראב"ד דגזירת הכתוב או שהוא ח"ז וח"נ נפסלה בודאי ולוקין ולדעת הר"מ אינה נפסלת אלא מספק שמא האנדרוגינוס זכר הוא ונפסלה ואין לוקין וע' ראב"ד פ"ב מה' שופר בהשגות שם מביא בעצמו השיטה זו שאנדרוגינוס ח"ז וח"נ

ומכל מקום אינו מוכרח דס"ל כן ואין כאן מקומו. ויש עוד שיטה ומובא בתוס' פ' הערל והוא דעת הרמב"ן דאנדרוגינוס הוא ברי' בפ"ע לא איש ולא אשה ולשיטה זו אפשר נשתנו הדינים דכאן ואין כאן מקומו. והנה כל פטפוטי בישין כו' ואפשר דד"ז מביא לידי גיחוך מכל מקום לא אמנע לכתוב כי תורה היא. הנה בדיני ח"ש וחב"ח כ' דמשכחת לי' חצי ממזר וחב"ח ושאר ענינים כמבואר בחיבור אם כן נרא' לשיטה זו שסוברים דאנדרוגינוס הוא ח"ז וח"נ אם כן אפשר דהח"נ הו"ל דין אחות אצל חלק הזכר והוא כ"ש מאח ואחות דזו נולדו בב"א אם כן אין לך אחוה גדולה מזו. ונ"מ דהנה מבואר בסנהדרין דנ"ה אבעיא המערה בעצמו מהו אם חייב משום משכב זכר ואמרינן התם דבקושי לא משכחת שיערה בעצמו רק באבר מת ולמ"ד משמש מת בעריות פטור ה"נ דפטור ולמ"ד משמש מת בעריות חייב ה"נ דחייב משום שוכב ומשום נשכב היא בענין דבא על עצמו אם משכחת לה חייב כמו בא על זכר דעלמא והנה אם אנדרוגינוס בא על עצמו דרך נקבותו נהי דמשום זכר לא מחייב לפסק הר"מ דהבא על אנדרוגינוס אינו חייב משום זכר דרך נקבותו ואפשר דאליבא דכ"ע כי לא דריש משכבי מכל מקום אפשר דחייב משום בא על אחותו ואתי חלק הזכרות ומשתמש בצד נקבות כמו ח"ע וחב"ח כו' דאתי צד זה ומשתמש בצד זה וכאן אפשר דמשכחת לה בקישוי כי אי אפשר לכוף את האבר דרך זכרותו אבל כאן דרך נקבותו אפשר לכוף אם כן בכה"ג אפשר דחייב משום אחותו ואי נימא דגם בדרך זה לא משכחת לה בקישוי מכל מקום לפי מה דקיימא לן דהמשמש באבר מת נפסלה מן התרומה אם כן בכה"ג דבא על עצמו אם נאמר דחלק הנקבות אשר בו הוי כאחותו והבא על אחותו ה"ל ח"כ ונפסלה מן התורה אפילו באבר מת והן אם בא דרך נקבותו או דרך זכרותו דמשכחת לה בא"מ כמבואר בש"ס ולדעת זו דהוי חצי כו' ואתי ומשתמש אם כן אפילו על צד זכרותו חייב משום נקבות וא"כ חייב משום אחותו אך אין חיוב כרת וחטאת כי פסקינן דהמשמש מת בעריות פטור אבל לתרומה נפסל אם כן ה"נ אנדרוגינוס הזה נפסל לתרומה מחמת חלק הנקבות שנבעלה לחלק הזכרות שבו וא"כ נפסלה חלק הנקבות שבו לתרומה אם כן אסור לאכול כמו ח"ע כהן וחב"ח דאסור בתרומה ה"נ ועתו"ס חגיגה לענין פרידה כו' ובאתי רק לעורר אך להר"מ דס"ל דהו"ל ספק בודאי אינו פוסל דאי זכר אינו נבעל לפסול ואי נקבה אין נקבה פוסלת נקבה ול"א כמו בנבעל לאנדרוגינוס דשם האנדרוגינוס הוא ספק אבל כאן הפסול מחמת אחותו ואיסור אחות אין כאן להר"מ. והנה במצוה זו נכלל ג"כ דנבעלה לפסול או אפילו נשאת לישראל ומת או גירשה ואין לה בנים ממנו דחוזרת לתרומה אבל חזה ושוק אסורה לאכול ועוברת בלאו כמבואר כאן בד' הרהמ"ח ובר"מ פ"ו ומה שסיים כאן הרהמ"ח

דאם אכלה חזה ושוק תחת בעלה ישראל חייבת מלקות ל"ד כמבואר בתחלת דבריו וכן מבואר בפי"ט מה' סנהדרין להר"מ דמנה כהנת אשת הזר אף לאחר מיתה וגירושין דלוקין אם אכלה חו"ש וז"ל הר"מ כאן ה"ז ובת כהן כי תהיה כו' שני ענינים נכללו בלאו זה שאם כו' ואם תנשא לישראל הרי היא אסורה לאכול במורם מן הקדשים שהוא חו"ש לעולם אף על פי שגירשה או מת עכ"ל ובה"ח כ' אבל התרומה אוכלת כו' ובה"ט כ' מפי השמועה למדו מלחם ולא כל לחם חוזרת היא לתרומה ואינה חוזרת לחו"ש עכ"ל ולכאורה צ"ע דביבמות פ"ז אמרי' על דין זה דאינה חוזרת לחו"ש מאי קרא אר"ח כו' היא בתרומת הקדשים לא תאכל במורם מן הקדשים כו' היינו מהאי קרא ורבה ב"א אמר מלחם ולא כל לחם פרט לחו"ש וח"א מלחם ולא בשר וח"א בניך ובנותיך אתך כ"ז שהם אתך ע"ש אם כן למה נקט הר"מ השני לימודים הלימוד דר"ח והלימוד דרבה ולא הסתפק בלימוד דר"ח לבד כיון שמביא דברי ר"ח. ולכאורה הטעם דפסק כר"ח כיון דבש"ס דס"ח מקשה סתמ' דש"ס האי מבע"ל כשהיא חוזרת כו' דהיינו קרא ובת כהן וכו' ובאמת לכאורה נ"מ גדולה בין האמוראים דלמאן דיליף מהאי קרא מובת כהן כו' אם כן לוקין כי הוא לאו כמ"ש הר"מ ולשאר אמוראי דחד מפיק מלחם וחד מלחם ולא בשר וחד מן אביה וחד מן אחיך ע"ש הוא רק לאו הבמ"ע ואין לוקין אם כן לדברי הר"מ דפוסק דלוקין כדברי ר"ח אמאי לא הסתפק בלימוד הזה לחוד והרהמ"ח כאן לא הביא אלא דברי ר"ח בלחוד ואם כי אין נ"מ לדינא מכל מקום אם באפשר ליתן טעם בודאי טוב כי דברי רבינו הר"מ מזוקקים כזהב ונ"ל דהר"מ ס"ל דבאמת כולהו אמוראי לא פליגי על ר"ח ומודים דנכלל בלאו הזה. אך הם מפורשים דמוכח דנכלל בלאו דלר"ח אין מפורש דמיירי בחוזרת לאח"מ וגירושין וצריך לדחוק כמו שפירש"י דסמוך ליה פסוק אלמנה וגרושה כו' נראה דמיירי דהיא אלמנה וגרושה או כמ"ש התוס' ד"ה התם כתיב כו' ע"כ מפרשי הנהו אמוראי דמצינו בקרא הזה ושבה דמיירי בחוזרת דהיינו מלחם כו' ולא בשר. אם כן ראינו דהתורה כתבה בפירוש דחוזרת אסורה בחו"ש אם כן ממילא האי קרא דכי תהי' כו' בתרומת הקדשים דהיינו המורם מן הקדשים מיירי בכ"ע אף לאח"מ וגרושין דהיינו חוזרת אבל כולם סוברים כיון דחזינן דגילתה התורה דחוזרת אינה אוכלת בחו"ש אם כן נכלל ממילא בלאו ג"כ ולוקין. ע"כ מביא הר"מ לימוד זה לפרש דהלאו מיירי אף בחוזרת וכ' מקרא דרבה ב"א. ולא הביא ד' האמוראים כיון דאין נ"מ חדא מינייהו נקט ותדע דהא רב ספרא אמר התם מלחם ולא בשר אם כן לפ"ז וכי סובר ר"ס דמותרת לאכול המורם מלחמי תודה ומלחמי נזיר זה אין סברא כלל אלא כיון דמוכח מקרא הזה דחוזרת אינה אוכלת בחו"ש אם כן קרא דבת כהן דכתיב בתרומ'

היינו מורם מן הקדשים איירי נמי בחוזרת כי בכלל מורם מן קדשים בשר נמי בכלל וא"כ כיון דבקרא דתרומות מיירי בחוזרת והתורה כתבה דמורם מן הקדשים לא תאכל ובכלל מורם מן הקדשים הוא לחמי תודה ונזיר אם כן ממילא הלחם ג"כ בכלל הלאו הזה רק דדייק מלחם ולא בשר דחו"ש אסרה התורה בפירוש ובחוזרת אם כן האי קרא נמי בחוזרת מיירי ואסורה לאכול כל המורם דכאן כתיב בתרומות ואסורה לאכול ועוברת בלאו כנלע"ד ברור בעזה"י:

ודע דל"ד חו"ש אלא ה"ה זרוע בשלה מן איל נזיר וכן לחמי תודה ונזיר וכן בכור דשייך לכהנים ובכור תם אתקיש לחו"ש כמבואר בבכורות הכל בכלל מורם מן הקדשים. והנה במנחות דף ע"ז ע"ב שם אבעיא בש"ס אם תרומת לחמי תודה חייבין עליה מיתה וחומש כתרומה כיון דתרומה קריא רחמנא וכן אם מדמעת כתרומה מה"ט ועלתה בתיקו ולא אמר דנ"מ נמי בחוזרת אם היא תרומה מותרת לאכול בחוזרת ז"א דודאי הוי בכלל מורם מן הקדשים רק דהאיבעיא דאפשר דנותנים עלי' חומרת תרומה ג"כ מחמת דהתורה קרי' תרומה אבל מחמת זה דיהיה בכלל תרומה להקל בודאי לא כי בכלל מורם מן הקדשים בודאי היא וז"פ. והנה לא ראיתי כעת בר"מ שיביא הדין אם זר אוכל חו"ש אם עובר בלאו. וגם אינו מונה כלל במנין המצות זר שאכל קדשים קלים רק בתחלת מעה"ק מביא דזר האוכל קדשי קדשים וגם בפי"א מהמע"ק מביא דזר האוכל קדשי קדשים לוקין אבל קדשים קלים מביא בפ"י דנאכל לכהנים אבל לא הביא דין זר האוכלם אם עובר בלאו או עשה ובה' ביכורים וגם בה' סנהדרין מביא דזר האוכל מבשר בכור לוקין אבל חו"ש ושאר דברים המורם אינו מביא כלל ואפ"ל כיון דבבכורות מבואר דבכור תם אתקש לחו"ש אם כן כמו בכור תם עובר בלאו ה"ה חו"ש וחוץ לזה נראה דהוא עובר בלאו דבת כהן כו' דהיא בת כהן אך כיון דנטמאת לזר עוברת בלאו ומכ"ש זר. ולא הוי אין מזהירין מן הדין דהוי גילוי מלתא דחזינן דהתורה הקפידה אף בזרות מכבר וזר עתה בודאי בכלל אבל מב"ש ודאי א"ח הזר דמה"ת אפילו בקדשי קדשים א"ח אלא מלקות. ועוד דהש"ס דקבעי אם לחמי תודה חייב מב"ש כיון דתרומה קרי'. אבל בל"ז מחמת מורם מן הקדשים א"ח מיתה וגם שם עלתה בתיקו אבל חו"ש דלא איקרי תרומה בודאי אינו חייב מב"ש. אח"ז ראיתי במהרי"ט אלגאזי דס"ח פלפל שם אי חייב מב"ש בזר האוכל חו"ש ולא הביא מהש"ס דמנחות שהיא ראיה ברורה וגם הוא מסיק שם דעובר בלאו ולוקין וא"ח מב"ש כמו חוזרת ע"ש. והנה אבעיא הנ"ל אם לחמי תודה חייבים מב"ש או חומש מביא הר"מ פ"ט מהמעה"ק הי"ג וז"ל הלחם המורם מן התודה ס' תרומה לפיכך אינו חייב מיתה כתרומה וגם חומש ואינה מדמעת כתרומה וכ' שם הכסף משנה דהוא

אבעיא במנחות ולא אפשיטא ופסק רבינו לקולא אך לא היה לו לכתוב פטור ממיתה דקמי שמיא גליא כו' ע"ש. וכתב שם במ"ל דנ"מ למלקות דכל מב"ש לוקין כו' ע"ש וכיון דהר"מ פוסק דהוא ספק אם כן אין לוקין. ובאמת לפמ"ש לוקין זר על כל המורם מן הקדשים אך כוונתו דאין לוקין אלא א' אבל אם הי' קרוי תרומה היו לוקין שנים משום תרומה ומשום מורם מן הקדשים אך דהוא פוסק לקולא אם כן אין לוקין אלא א' מחמת מורם מן הקדשים. והנה אם זר אכל חצי זית תרומה וחצי זית מורם מן הקדשים לכאורה אין מצטרפין כי הוא משני שמות כאשר הארכנו לעיל דעל התרומה חייב משום וכל זר כו' ועל המורם מן הקדשים חייב משום לאו זה או משום דאתקש לבכור אך באשה דנבעלה לפסול לה דאסורה בתרומה ג"כ מלאו הזה ואינה בכלל לאו דזר ואינה חייבת מב"ש כאשר הארכנו לעיל ומורם מן הקדשים הוא ג"כ מלאו זה אם כן הוי ש"א וא"כ אם אכלה ח"ז תרומה וח"ז חו"ש בודאי מצטרפים כמבואר בר"מ המ"א. ואפשר דאף זר זכר אף דהחמירה תורה עליו בלאו בפ"ע וגם חייב מב"ש מכל מקום כיון דהתורה כתבה הלאו הזה דאשה שנתחללה לוקין אם כן זר גמור נמי בכלל דלא עדיף מנתחללה אם כן אפשר דזר גם כן מצטרף חצי זית תרומה וחצי זית מורם לענין מלקות וצ"ע. ואם זר אכל זית תרומה וזית מורם בודאי חייב שנים דהוא שני שמות אך בנתחללה דאסורה בתרומה ומורם מפסוק הזה ולשיטת הר"מ גבי נא ומבושל ה"ל כהאי גוונא לאו שבכללות ואם אכל נא ומבושל אין לוקין אלא אחת ה"נ באשה כיון דהם בלאו א' אין לוקין אלא א' ולענין לאוין כאלה דברי הר"מ והרמב"ן ארוכים מאוד בספר המצות. עוד כתב המ"ל דהר"מ פוטר מספק באוכל לחמי תודה מחומש אבל צריך להפריש משום כפרה כמבואר בתוס' וכבר הארכנו לעיל בענין זה:

מצוה רפד

סעיף א

שלא לאכול טבל כו' ובא הפי' כו'. ויליף חילול מתרומה כ"ה בסנהדרין פ"ג דילפינן חילול מתרומה והלאו לא יחלל מיירי בטבל דכתיב אשר ירימו בעתידין לתרום דהיינו טבל ודינים אלו מבוארים בר"מ פ"י מהמ"א וז"ל הר"מ שם בהי"ט הטבל כיצד כו' שנא' ולא יחללו כו' והאוכל כזית מן הטבל כו' חייב מב"ש שנאמ' לא יחללו כמו והשיאו אותם עון אשמה עכ"ל נראה דיליף חיוב מיתה בטבל מן הפסוק והשיאו אותם עון אשמה וא"י וכי כעורה זו שמבואר בש"ס להדיא דילפינן מתרומה חילול חילול. הן אמת דדרשא זו מבואר בת"כ אך כיון דבגמרא דידן מבואר דהלימוד הוא בג"ש מתרומה אמאי

לא הביאה הר"מ כגמרא דידן הן אמת כ"מ דאין נ"מ לדינא אין קפידא מאיזה לימוד ובכ"מ מביא הר"מ לימוד אחר אשר יותר פשוט כידוע למי שהוא בקי בספרי הר"מ. אך אני רואה דיש נ"מ לדינא דהנה בלאוין שנאמרו בהם לשון אכילה א"ח על שלכד"א כידוע והלאוין שלא נאמר בהם אכילה כגון בב"ח וכה"כ חייב אף שלכד"א כמבואר בש"ס ור"מ המ"א ויסה"ת והנה בפסחים דף כ"ו אמרינן שם שאני היכל דלתוכו עשוי והוי שלכד"ה והקשו בתוס' ד"ה שאני כו' והא לא כתיב אכילה ואפילו שלכד"ה יהיה אסור ותירצו דמעילה ילפינן חטא חטא מתרומה ובתרומה כתיב אכילה ע"ש וא"כ כיון דהלאו דטבל נפ"ל מולא יחללו ולא כתיב לשון אכילה אם כן אף שלכד"א יהיה אסור אך לפי הגמ' דילן דיליף בג"ש דחילול בתרומה ובתרומה כתיב אכילה אם כן בטבל נמי אינו חייב שלכד"א. אבל לפי הלימוד שבת"כ אם כן אינו נזכר הלימוד כלל דלא קבלו הגז"ש מרבם אם כן בלאו הזה לא כתיב אכילה וחייב אף שלכד"א ואף דיליף חיוב מיתה מן והשיאו אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם וכתיב בל' אכילה שתי תשובות בדבר חדא דז"א מוכרח אם לשון האכילה אינו כתוב בל' לאו שיהיה משמע כדרך אכילה דוקא כמבואר במ"ל ה' יסה"ת ולעיל בחיבורנו. ועוד דאפשר אף שלכד"א עובר על לאו ולא יחללו ולוקין על שלכד"א. אבל לחיוב מיתה גילתה התורה והשיאו כו' באכלם דהיינו כדר"א אבל על הלאו לענין מלקות לוקין אף שלכד"א דכתיב ולא יחללו ולא כתיב לשון אכילה ובאמת הש"ס פסחים לא הוציאו מן הכלל רק בב"ח וכה"כ וכן הר"מ במ"א והיסה"ת נראה כפי הטעם המבואר בש"ס אם כן כיון דנ"מ לדינא לא ה"ל להר"מ לשבוק ש"ס דידן ולהביא הלימוד דת"כ ומכל מקום האמת דטבל דינו ככל איסורין שבתורה וא"ח על שלא כדרך אכילתו וצ"ע כעת והרהמ"ח מביא לימוד דגמרא דידן:

והנה אף שמבואר בלשון הר"מ דטבל היינו שלא הורם ממנו ת"ג ות"מ מכל מקום טבל טבול לחלה ג"כ חייב מב"ש כמבואר במשנה דחלה. וכ"ה בר"מ פי"ט מהלכות סנהדרין מנה שם בכלל המחויבים מיתה ב"ש טבל וכן עיסה שלא הורמה חלתה ע"ש בלחם משנה דהוא ג"כ בכלל הלאו הזה ואם טבול לביכורים אין חייבים והוא משנה מפורשת פ"ב דביכורים דתרומה ומעשרות אוסרים את הגורן כו' משא"כ ביכורים:

סעיף ב

ועוד אמרו בגמרא מכות כו'. זה מבואר במכות ט"ז ע"ב והובא ביבמות ומבואר בר"מ פ"י מהמ"א והנה הרהמ"ח הוסיף מה שאינו מבואר בברייתא וז"ל הברייתא אר"י יכול לא יהיה חייב אלא על טבל שלא הורם כל עיקר הורם ממנו ת"ג ולא הורם ממנו מעשר ראשון כו' ואפילו מעשר עני תלמוד לומר לא תוכל לאכול בשעריך וזה שהביא הרב

המחבר הורם ממנו ת"ג ולא הורם ממנו ת"מ אינו מבואר שם וכ"ה מבואר ביבמות דפ"ו וכ"ה האמת כי תרומת מעשר אם לא ניטל לא ילפינן מלאו דלא תוכל דמלאו הזה אינו רק חיוב מלקות ובלא ניטלה ממנו תרומת מעשר הוא בחיוב מיתה ע"כ הוא בלאו הזה דלא יחללו וא"ת כיון דבש"ס מבואר דלא הורם ממנו מעשר ראשון ילפינן מן הלאו לא תוכל כו' ובאם לא הפריש מטבל מע"ר אם כן ממילא הוא טבול לת"מ כי אם לא הפריש המעשר היאך הפריש הת"מ וכ"נ מכמה משניות בסדר זרעים במסכת דמאי וכ"ה בפ"ט מהלכות מעשר ה"ט דאינו רשאי להפריש ת"מ קודם מעשר לכתחלה ע"ש בכ"מ זה אינו חדא דר"מ כתב בפי' תיבת לכתחלה מבואר דבדיעבד אם הפריש ת"מ קודם המעשר שפיר דמי ואם תרצה לחלק דשם מיירי בדמאי אבל בודאי אפילו בדיעבד אינו תרומה ז"א חדא מנלן זה דלא אשכחן כלל אפילו בהקדים מע"ש קודם לראשון דעובר בלאו מלאתך כו' מכל מקום מה שעשה עשוי כמבואר בש"ס ור"מ הל' תרומות פ"ג הכ"ג. ונ"ל ברור מדחשיב המקדים מעשר לתרומה ושני לראשון ולא חשיב ת"מ למע"ר נראה דבכה"ג אינו עובר בלאו כלל ואף דאפ"ל דהוא בכלל שלא נקדים המאוחר מכל מקום כיון דקיימא לן דאף ישראל יכול להפריש ת"מ אפשר אין קפידא בתורה להקדים המעשר ומ"ש הכסף משנה פ"ט מה' דמאי דכן בדין כיון שלא הפריש מעשר אם כן היאך הפריש מעשר מן המעשר אין ראיה כ"כ דאם יודע שיש לו מאה כורים טבל טבול למעשר יכול להפריש א' והוא ת"מ אך לכתחלה בל"ז הוא מצוה בודאי להפריש המעשר קודם שיתן הלוי ת"מ. אך באמת בר"מ פ"ג מה' תרומות הי"ב שכתב ויש לישראל להפריש ת"מ ונותנה לכהן משמע אף לכתחלה אך מכל מקום אפשר דמצוה איכא להפריש מעשר ואח"ז ת"מ אבל בדיעבד לא מצינו שלא יחול שם ת"מ אם הפרישו קודם המע"ר ומה שמבואר ברש"י מכות ד"ה קורא שם בסוגיא בודאי ג"כ כוונתו על לכתחלה וכן מה שמבואר בסוטה דף מ"ח ג"כ לכתחלה וכ"ה להדיא בד' הרהמ"ח כאן שכתב דאם אכל הטבל לאחר שהופרש ת"ג ות"מ כגון שהקדים ת"מ למע"ר אף על פי שעדיין טבול לשני המעשרות דהיינו מע"ר ומע"ש או מ"ע אינו בחיוב מיתה אבל הוא בחיוב מלקות מבואר בפי' דאם לא ניטל מהטבל הת"מ חייב מב"ש כמו שלא ניטל הת"ג אך לאחר שניטלו שני התרומות ולא נשאר טבול אלא למעשרות זה לא ילפינן מלאו הזה דלא יחללו לחיוב מיתה רק מן לא תוכל כו' ואינו חייב אלא מלקות מבואר בפי' דאם ניטלה הת"מ קודם המע"ר נתקן הטבל מת"מ ובודאי חל קדושת ת"מ וכ"ה להדיא ג"כ בדברי הר"מ וז"ל בהי"ט האוכל כזית טבל קודם שיפריש ת"ג ות"מ חייב מב"ש שנא' ולא יחללו כו' אבל האוכל מדבר שניטלה ממנו ת"ג ות"מ ועדיין לא הפריש ממנו

המעשרות כו' הרי זה לוקה כו' והנה כתב דאם ניטלה ת"ג ות"מ ועדיין טבול למעשרות לשון רבים ע"כ בטבול לשני מעשרות ובאם שניטלה ת"מ אחר מע"ר לא משכחת לה טבול לשני מעשרות כי השני מעשרות הם מע"ר ומע"ש בשנה אבד"ה ובג' ובוא"ו הוא מע"ר ומע"ע ע"כ מבואר דהפריש הת"מ קודם המע"ר ומכל מקום נתקן הטבל לענין חיוב מיתה ורק טבול למעשרות לענין חיוב מלקות ואם אכל הטבל קודם שהפריש הת"מ חייב מב"ש אף שעדיין לא הפריש המע"ר כ"נ בבירור מדברי הר"מ והרהמ"ח. אם כן מה שהוסיף הרהמ"ח ניטלה ת"ג ולא תרומת מעשר אשגירת לישנא הוא דטבול לת"מ זהו בכלל הלאו דלא תחללו כמו טבול לת"ג. והנה ביבמות שם מבואר דרבנן סברי מה תרומה טובלת אף מע"ר נמי טובל למיתה לדברי חכמים ופירש"י דתרומה טובלת דהאוכל תרומה חייב מב"ש ה"ה אם אוכל הטבל בעוד התרומה בתוכה כו' אף מע"ר אף דליכא מיתה מכל מקום טובל ע"ש. והקשו התוס' ד"ה מהתרומה הא מע"ר נמי כתיבא ביה ת"מ כו' וכוונתם אם כן א"צ לימוד דמע"ר טובל דהוי כמו ת"ג ע"ש. ובאמת איני יודע מאי קשיא לר"י על רש"י לפמ"ש בודאי הכוונה דמע"ר טובל היינו בהורם הת"מ קודם המע"ר אם כן א"ח מחמת הת"מ בתוכו ורק חייב לדברי חכמים החולקים על ר"י מחמת דמע"ר בעצמו טובל למיתה כמו מע"ש ומ"ע ע"ש בסוגיא. והנה גוף הדבר דפשיטא ליה להש"ס דטבל לא הוי רק בתרומה גדולה ולא במעשרות. והנה מרש"י נראה דהטעם דסברא הוא כיון דלאחר הפרשה חייב מיתה על התרומה אם כן בעודו טבל ג"כ. אך התוס' שם הקשו דהא על טבל חייבים גם הכהנים אף דתרומה שרי להו ע"ש. וע' ר"ן נדרים סוגיא דקונם כו' ופי' בתוס' דתרומה טובלת דכתיב ולא יחללו ובסנהדרין ילפינן חילול מתרומה נראה מדבריהם דהיא מחמת הג"ש דמיירי בתרומה. והנה כבר ביארתי לעיל דהר"מ אינו מביא הגזירה שוה כלל וכן מבואר בתרומה גדולה אם כן מנלן דתרומה טובלת ולא מעשר. ולע"ד נראה פשוט כיון דכתיב ולא יחללו את אשר ירימו כו' ודרשינן בעתידין לתרום ולשון ירימו היינו תרומה אם כן בכתוב הזה אינו מבואר רק תרומה או ת"מ וחלה גם כן דכל אלו נקראין תרומה כמבואר כ"פ ובר"מ אבל מעשרות אין נקראין תרומה בלשון הכתוב ע"כ צריך לימוד אחר דהיינו לא תוכל. והנה הר"מ כתב דאם טבול למעשרות אינו רק בלאו כר"י ועיין בהשגות הראב"ד דקלסו וסיים דכתיב בהנהו קראי קודש וע"ש בכ"מ דהבין כוונת הראב"ד דתרומה ותרומת מעשר נקראו קודש ע"כ הם בכלל לאו דלא יחללו כו' ומעשרות אין נקראים קודש וכתב דצ"ע הא מע"ש נמי איקרי קודש ובאמת לא ידעתי היאך יכול ללמוד כיון דכתיב קודש ע"כ כל קודש בכלל כיון דכתיב אשר ירימו וירימו היא בלשון תרומה לא מיירי אלא

בלא נתרמה תרומה רק כונת הראב"ד כמ"ש הלחם משנה כיון דבאזהרה דטבל הטבול לתרומה כתיב קודש הוא חמור והוא במיתה אבל בלאו דלא תוכל כו' אינו כתיב קודש ע"כ לא חמור כ"כ ע"ש. ומכל מקום גם דבריו צ"ע למה צריך לטעם כיון דבש"ס מבואר דפסוק זה ילפינן חילול מתרומה אם כן הוא במיתה אבל לא תוכל כל המקרא אינו אלא לאו וא"צ לטעם חדש. ועיין ר"ש כ' כ"פ דאי אפשר לת"מ אם אינו מפריש מעשר היינו לכתחלה כמ"ש לעיל. והנה מלאו דלא יחללו דמיירי בעתידים לתרום אם כן חלה בכלל וגם מע"ר אם הפריש מע"ר והמע"ר טבול לתו"מ ג"כ בכלל הלאו הזה ולא מצאתי כעת ילפותא ממק"א דבכלל אשר ירימו הוא דג"כ נקרא תרומה וכן הר"מ לא הביא פסוק אחר על מע"ר הנטבל לת"מ והרהמ"ח מביא כאן ממה שנא' בצוואת הלוים להוציא מעשר מן המעשר ונאמר שם ואת קדשי ב"י לא תחללו ולא תמותו דזהו מניעה שלא לאכול מע"ר בטבלו וכפירש"י ז"ל ואני א"י היכן מוכח מקרא דמניעה היא על טבל וכאן כתיב ולא יחללו כו' את אשר ירימו ודרשינן דבעתיד לתרום אבל מלשון ולא תחללו כו' אינו מוכח כלל דמיירי בטבל וכן הר"מ בהלכות כלל הכל בכלל טבל ומלאו דלא יחללו כו' את אשר ירימו והפסוק שמביא הרהמ"ח דרשינן מיני' בבכורות כ"ו ע"ש לכהנים הלוים המסייעים בבית הגרנות ואפשר שמצא הרהמ"ח באיזה מקום ומחסרון ידיעתי אני לא מצאתי. וגם ראיתי בספרי פרש' קרח אינו דורש המקרא הזה לטבל למעשר הטבול לת"מ רק על ענין אחר ע"ש וצ"ע:

והנה הגמרא יליף דבטבול למע"ר או למע"ש או למ"ע מלא תוכל לאכול בשעריך ולהלן הוא אומר ואכלו בשעריך מה להלן מ"ע אף כאן מ"ע ואמר רחמנא לא תוכל. אף דלא מוכח רק הטבול למ"ע מג"ש זו מכל מקום המעשרו' הללו שוים הם ברוב דיני המעשרות אתקש זה לזה עיין ר"מ ה' מעשר לכמה ענינים שוים. ועיין בלחם משנה ה"כ נראה מדבריו דמע"ש נפקא מהאי קרא דלא תוכל כו' דמיירי במע"ש. אם כן קשה לפ"ז מע"ר מנלן. אלא באמת דמעשרות שוים לרוב דינים. ומכל מקום היא הקל שבכל המעשרות כפירש"י דאינו אלא צדקה בלבד ע"ש ועיין בה' מע"ש להר"מ פ"א הי"ב ובמ"ל שם וכ"נ מלשון הר"מ בהמ"א אזהרה לאוכל טבל שלא הורמו מעשרותיו בכלל שנא' לא תוכל לאכול בשעריך כו'. ולכאורה איני מבין לשיטת הר"מ והרהמ"ח דפסקו כר"י דטבל הטבול למעשרות חוץ לתרומות אינו אלא בלאו אם כן כיון דהם משני שמות דטבל לתרומה מהלאו דלא יחללו וטבל למעשרות מלא תוכל וגם הם חלוקים בעונשים דזה מב"ש וזה מלקות. אם כן אמאי אין מונין אותם בשני לאוין כ"א בלאוין המיוחדים ואי דהלאו דלא תוכל הוי לאו שבכללות דג"כ נכלל כמה ענינים דמע"ש מכל מקום בלאו

הזה דלא תוכל מונין כ"א ללאו בפ"ע כמבואר בר"מ ובס' המצות באורך ואם אך לאו א' יצא מכלל ונמנה מונין כל הנכללים אחד א' לבד ובפרט דכאן נמנו הרבה לאוין אם כן אמאי אין נמנה זה בפ"ע דלא תוכל לאכול טבל הטבול למעשרות עיין בס' המצות להר"מ וברמב"ן בכלל זה דלאו שבכללות באריכות ותבין ולכאורה צ"ע. וכ"ז היא שיטת הר"מ והרהמ"ח וכן הסמ"ג בלאוין דטבל הטבול למעשרות אינו רק בלאו ולא במיתה אבל דבריהם צ"ע דמבואר להדיא ביבמות דף הנ"ל דר"מ סובר דמע"ר אסורה לזרים אף מהיקש כי את כל מעשר כו' תרומה אתקש לתרומה מה תרומה אסורה לזרים אף מע"ר אסורה לזרים ורבנן סברי דהיקישא אצטריך דמה תרומה טובלת אף מע"ר טובל וסברי לה כר"י דתניא יכול כו' ת"ל לא תוכל ואי מדר"י ה"א דוקא ללאו ע"כ אצטריך היקישא דחייב מב"ש על הטבול למעשרות והר"ם פוסק פ"א מהלכות מע"ר מותר לזרים ע"כ היקישא כמו דסוברים רבנן אם כן אמאי אינו מחייב מב"ש על הטבול למעשרות ועיין בב"י יו"ד סי' של"א מביא ד' הסמ"ג וכתב דבפ' יש מותרות כתבו התוס' דגם הטבול למ"ע ח"מ ובאמת צ"ע למה לא הקשה עליו דבש"ס מבואר על כל פנים במע"ר וגם לא הביא ד' הר"ם ולהקשות עליו מהש"ס דילן ואפשר כיון דהוא סתם במשנה במכות דדוקא טבל לתרומה ח"מ אבל לא למעשרות וה"ל סתם במשנה ומחלוקת בברייתא ביבמות פסק כסתם משנה ומכל מקום צ"ע דאינו דורש ההיקש הו"ל למפסק כר"מ וצריך עיון:

והנה דעת התוס' ביבמות נראה דפסקו דהיא חיוב מיתה עי"ש בד"ה (אי מהתם) שהקשו נהי דהיקשא הוי לענין מע"ר מ"ע מנלן דבמיתה כו' נראה מדבריהם דנוטים להלכה כן וע"ש מה שתירצו תי' אחד אפשר דאין בטבל למ"ע מיתה א"נ כיון דלענין האזהרה הם שוים אם כן לענין מיתה נמי אף דהיקישא לא הוי אלא במע"ר. והנה לתי' השני אם כן טבל הטבול למע"ש נמי חייב מב"ש כיון דנכלל באזהרה ולתי' הראשון ק"ל למה נקטו בלשונם מ"ע מנלן ולמה לא הקשו מע"ש מנלן כיון דהיקישא אינו אלא במע"ר וגם לתירוצם שכתבו דטבול למ"ע אינו אלא בלאו אם כן נראה ודאי דגם טבול למע"ש ג"כ אינו אלא בלאו כיון דגם מע"ש נפקא מאזהרה דלא תוכל ע"ש בגמ' וההיקש קאי למע"ר. ואפ"ל כיון דעיקר הלימוד דבשעריך נפקא לן מ"ע נקטו התוס' מ"ע אבל באמת מע"ש ומ"ע שוים לדין זה וא"כ למאי דלא ברירא להתוס' אם מהיקישא דמע"ר ילפינן חיוב מיתה למ"ע ג"כ למע"ש נמי אם כן נראה דעת התוס' דטבל הטבול למע"ר כיון דנפקא בהיקישא סוברים דחייב מיתה אף דניטל הת"מ כמ"ש לעיל אך טבל הטבול למע"ש ולמ"ע ספוקי מספקא להו אבל להחמיר במע"ש ומ"ע מן התורה כיון דאצל

הגמרא שוים הם דאינם נלמדין מולא יחללו כו' רק מלא תוכל אם כן שוים הם ובסברא כיון דחמור דאיקרי קודש אין בנו כח לחייבו אם אין מבואר בש"ס בהדיא. והנה לדעת הר"ם והסמ"ג והרהמ"ח אם אכל ח"ז מטבל הטבול לתרומה או לת"מ או לחלה וח"ז מן טבל הטבול למעשרות בודאי אין מצטרפין כיון דהם משני שמות כמבואר בהמ"א וכן אם אכל זית מטבל הטבול למע"ר וזית מטבל הטבול למע"ש ומטבל הטבול למ"ע אין לוקין אלא א' כיון שהם מש"א ואם אכל ח"ז מטבל הטבול למע"ר וח"ז מטבל הטבול למ"ע או שני מצטרף לכזית כיון שהם מש"א. וכן נ"פ אם אכל זית מטבל שלא הורם ממנו כל עיקר לוקין שני מלקיות חדא בלאו דלא תחללו דחייבי מב"ש לוקין וכן לוקין מלאו דלא תוכל כי הם שני שמות ואע"פ שאינו מבואר בפירוש בר"מ מכל מקום הדבר פשוט וא"צ לבאר וכ"נ לדעת התוס' אף על פי דאתקש לתרומה מכל מקום כיון דכ"א באזהרה מיוחדת בודאי הוי כמו שני שמות והטבול למעשרות דינם כשם א' אך להתו' בתי' א' ביבמות שם דטבל למע"ר נפקא בהיקישא והפסוק לא תוכל ילפינן מיני' מ"ע אם כן בודאי טבל הטבול למע"ר וטבל הטבול למע"ש ולמ"ע אינו מצטרף אם אכל ח"ז מזה וח"ז מזה כיון דהם שני שמות כי הטבול למע"ר לא יליף מקרא דלא תוכל וג"כ אפשר כיון דאתקש לתרומה לענין אזהרה ג"כ אם כן הו"ל שם א' עם טבל הטבול לת"מ אך לתירוץ הראשון בתוס' דלא היה יליף בהיקש כלל טבל הטבול למע"ר אם לא מחמת שמצינו אזהרה דלא תוכל ע"ש בתוס' ד"ה אי מהתם כו' אם כן כיון דאזהרת הטבול למע"ר נמי מקרא דלא תוכל אם כן בח"ז מטבול למע"ר וח"ז מטבול למע"ש מצטרף כיון דהם מש"א אך אין מצטרף לענין מיתה כי אין הקל משלים את החמור אך מצטרף החמור לקל וחייבים מלקות כיון דהם מש"א וכל שהוא משני שמות אינו משלים אפילו חמור את הקל כמבואר במעילה. והנה א"ד לפיגול ונותר דמצטרפים דשם היא באזהרה א' אך דחלוקים בעונשים אבל אם הם חלוקים בלאו אף דאינם חלוקים לעונשים הוי שני שמות ע"ש במעילה ועי' פח"י מה' מעה"ק ה"ד באריכו' דין אם חלוקים בלאו או בעונש ולענין היקישא וצריך אריכות גדול לברר עיין בכל הענינים ואי"ה אשנה פ"ז בעזר הגומר עלי. ועי' בבכורות נ"ח ובמנחות ועוד בכ"מ בתוס' ושם בבכורות מבואר מע"ר תרומה קריא רחמנא:

והנה כבר הבאתי לעיל דבש"ס מנחות דע"ז היא איבעיא בגמרא אם על תרומת לחמי תודה חייב הזר מיתה וחומש כיון דאתקש לת"מ א"ד ומתו בו ולא במורם מן התודה וכן חמישיתו ממעט בתודה והר"ם הביאו בה' מעה"ק. ולכאורה נ"ל כיון דרחמנא קריא תרומה ואתקש לת"מ נהי דעל התרומה של לחמי תודה לאחר הפרשה א"ח מיתה וחומש

דהתורה כתבה מיעוט בתרומה מכל מקום אמאי לא יהי' בכלל הלאו ולא יחללו כו' את אשר ירימו בעתיד להרים אם כן אם אחר זריקת הדם וקודם הפרשת הד' חלות אפשר דאף כהן ח"מ מחמת טבל כי למה לא יהי' בכלל הלאו הזה ואף אם לאחר הפרשה לא יהי' במיתה מכל מקום לדעת התוס' אפילו טבול למ"ע אף דעל מ"ע א"ח כלום מכל מקום גזירת הכתוב כ"ז שלא נתרם ח"מ אם כן כאן לד"ה כיון דנקרא תרומה אם כן הוי בכלל אשר ירימו בעתידין להרים אם כן קודם הפרשת הד' חלות אפשר יהיו חייבים מב"ש בין כהן ובין ישראל ובאמת כעת לא מצאתי דין זה עיין ר"מ ה' מעה"ק ופי"ג מפסהמ"ק ובמנחות דע"ז ובנדרים דף י"ב גבי כחלת אהרן וכחלת תודה ואיני לומד כעת בעיון. והנה כשם שאסור לאכול טבל כך אסור בהנאת כילוי והיא מימרא מפורשת במס' שבת דף כ"ו דאין מדליקין בטבל טמא ופירש"י וכ"ש בטהור וע"ש בתוס' דלא כ"ש אלא ילפינן טהור מטמא וע"כ אסור להאכיל טבל לבהמה ועי' ביבמות דף ס"ז בתוס' ובנדה ובפסחים ועמ"ל פ"ב מה' תרומות דעתו נוטה דאף להסוברים דהנאת כילוי בתרומה לזרים אינו אלא מדרבנן מכל מקום הנאת כילוי בטבל מן התורה אסור ועיין בפ"י בשבת שם וער"מ פ"ו מה' מעשר הביא כלשון הש"ס אין מדליקין בטבל טמא ולא הביא דאף בטהור וע"ש בכ"מ הביא ע"ז פירש"י בשבת דאצ"ל בטהור נראה כונתו דהר"ם ס"ל כרש"י ולא כהתוס' דלדידהו הו"ל להר"ם לאשמועינן אלא דהוא כ"ש ובאמת הר"ם ס"ל דין זה ג"כ כי בפ"ג מה' מעשר בה"ו ובהל' כ' דאסור להאכיל טבל לבהמה ולחי' ולעוף ועכצ"ל הטעם מחמת הנאת כילוי דכאן ל"ש הטעם דקנין כספו שמביא הר"ש והבאנו לעיל דבטבל אין חילוק בין כהן ובין ישראל עיין לעיל שהארכנו וע' תוס' מנחות מביא בשם רש"י דוקא טבל טמא אסור בהנאת כילוי אבל טבל טהור מותר ובאמת בשבת פירש"י דטבל טהור הוא כ"ש וגם לפ"ז אמאי אסור להאכילה לבהמה ואפשר משום הפסד כהן ובאמת ז"א דלא מצינו חילוק דאף כהן אסור בטבל ועיין בכל המקומות שהביא במ"ל שם כיון דילפינן דטבל אסור בהנאת כילוי מהפסוק משמרת תרומתי ואתקש טמאה לטהורה כמו דעיקר התרומה שהיא [תרומה טהורה] דעיקר הנאה שבה היא אכילה לא זיכה הש"י לכהנים אלא משעת הרמה דקודם לכן הוא טבל אף תרומה טמאה דעיקר הנאתה היא הדלקה דהיינו הנאה של כילוי ג"כ אסור קודם והדר ילפי' טבל טהור כו' ע"ש בתוס' וברש"י אם כן אפ"ל לפמ"ש ובפרט לשיטת הר"ם דהטבול לשאר מעשרות ילפינן ממקרא אחר לא תוכל כו' וא"ד כלל לטבול לתרומה דאינו אלא בלאו וגם לדהתו"ס מכל מקום מלאו זה יליף אך כיון דמצינו לאו הדר אתי לי' מהיקישא ומ"ע הניחו בספק וכיון דמעשרות הללו אינו בכלל תרומה אם כן אינם בכלל זה ואם

תרמו מטבל ת"ג ות"מ ונשאר טבול לכל המעשרות אפשר דמותר בהנאת כילוי דמה"ת לאסור רק לשיטת התוס' גבי מע"ר כיון דכתיב אשר ירימו ואתקש מע"ר לתרומה אפשר דלענין זה נמי וגם זה צ"ע אבל בשאר המעשרות ומכ"ש להר"מ והרהמ"ח שפסק כר"י אם כן מנין לנו דטבל הטבול למעשרות יהיו אסורים בהנאת כילוי במקום דל"ש הפסד המתנות כגון בלוי עצמו או העני וגם במע"ש ל"ש לומר כלל כמו דמעשר טהור אין לו אלא מהרמה ואילך כך מעשר טמא דהיינו עיקר הנאתו דמע"ר אף בטמא עיקר הנאתו אכילה כי מע"ר נאכל בטומאה וגם במצות עשה ובמע"ש בטומאה לאחר הרמה אין לו הנאה של כלום כי אסור להדליק הנר בתרומה ובפרט דלא מצינו שום לימוד ע"ז נראה דמותר בהנאת כילוי ואין ראיה מהא דמבואר כ"פ דאסור להאכיל עד שיעשר עיין בסדר זרעים דידוע דהרבה פעמים אשגירת לישנא הוא כי ברוב ענינים שוים הם ולדעת המ"ל כפי מה שצידד דהוי דרבנן אפשר דגם ע"ז גזרו אף דטבל הטבול לתרומה מצאו אסמכתא מכל מקום גזרו בכל הנקרא שם טבל אבל אי אמרינן דהוי איסור דאורייתא מן הפסוק הזה נלע"ד דאינו אסור מן התורה רק בטבול לתרומה אבל לא בטבול למעשרות דמה"ת ועיין בחולין ז' גבי רפב"י דשם הי' דמאי וחייב בת"מ וכן במשניות כ"פ אבל למעשרות לחודי' א"י כעת אם יהי' איסור דאורייתא. ועיין בפסחים גבי יכול יצא אדם בטבל שלא נטלה כ"צ שלא ניטלה ממנו מ"ע כו' הא מני ר"ש הוא ובתוס' בלולב הגזול הקשו למה לי היקישא הא הו"ל מהב"ע דקאכיל איסורא ובש"א דיני מצה פלפל דאי לאו היקישא הו"א דאתי עשה דמצה ודל"ת דטבל הטבול למע"ש ולמ"ע ולשיטת הר"מ שסובר דטבל הטבול למעשרות אינו רק ל"ת ואי נימא דהנאת כילוי אסור מן התורה בכ"מ בטבל ומוכח מן ואני כו' משמרת אם כן ה"ל טבל הטבול למ"ע ג"כ עשה ולא תעשה ונוכל לומר כיון דעשה זו באה מכלל והו"ל לאו הבא מכלל עשה ודינו כלאו כסברת הרשב"א הובא במ"ל והובא בח"ז וא"כ הו"ל כמו שני לאוין ואפשר דעשה דוחה שני לאוין כמו שהארכנו בח"ז וער"מ החו"מ לענין שאין יוצאין במצה של טבל ויש לפלפל בזה אך יותר נראה דאין בשום טבל הטבול למעשרות איסור הנאת כילוי כמ"ש וד"ז צריך שקידה וחיפוש ואי"ה אשנה פ"ז:

ומ"ש לעיל דעובר על איסור הנאת כילוי באוכל טבל זה פשוט דאין הנאת כילוי יותר מאכילה רק דאכילה חמור דהוא בלאו נוסף או חיוב מב"ש אבל איסור דהנאת כילוי בודאי יש באכילה וז"פ. ועיין לעיל שהארכתי לענין אם א' אכל תרומה והקיאו אם מותר לזר דיש שיטות דדוקא בכהן האוכל אם כן נתחלל בהיתר מותר לזר אח"כ ויש שיטות אף דנתחלל באיסור ע"ל. ועמ"ל ה' תרומות פי"א פלפל וכתב כמו דילפינן

תרומה דנתחללה פטור דכתיב ומתו כו' יחללוהו ודרשינן פרט לזו שמחוללת. אם כן לשיטות אלו דגם נתחללה באיסור הוי מחוללת אם כן טבל דילפינן מולא יחללו אם כן אם נתחללה שוב אין כאן איסור ע"ש ונראה דזה דוקא בטבל הטבול לתרומה דנפ"ל מולא יחללוהו אבל טבל הטבול למעשרות דנפ"ל מלא תוכל לאכול כמו שהארכנו אם כן טבל כזה לא נתחלל והרי הוא כשאר איסורין. אם כן אם בא א' ואכלו חייב כי לא ילפינן מחילול ואם נאמר דהנאת כילוי אסור בכל טבל אפילו טבול למעשרות אם כן אסור לסוך בשמן של טבל כמבואר לעיל ואם נאמר ג"כ נהי דהנאת כילוי אסור זה דוקא להחמיר אבל לענין דנתחלל דהוא להקל לא נתחלל ניחא בזה מה שהקשה המ"ל ממה שמבואר בר"מ פי"ג מה' מעשר הי"ז נתן העכו"ם שמן ע"ג טבלא כו' מותר לישראל לסוך אחריו. והנה הר"מ מיירי שם בדמאי אבל בודאי נראה דאסור ואם נימא אף דנתחלל באיסור יצא מקדושתו אם כן בודאי טבל נימא ג"כ כן ובאמת לפמ"ש דבדמאי יש חשש דאיכא בה מע"ש ומ"ע ומע"ר וא"כ בודאי כה"ג דטבול למעשרות לא נתחללו כי לא ילפינן מלא יחללו אבל בטבול לתרומה בלבד אפשר דנתחלל. אך לפמ"ש דמחמת טבול למעשרות אין איסור כלל בהנאת כילוי ואין כל האיסור רק משום טבול לתרומה ובטבול לתרומה שוב נתחלל ומחמת המעשרות מותר לישראל לסוך ויש לפלפל רק הענינים עמוקים. ואם נאמר גבי מצה דעשה דל"ת כמ"ש הש"א והנה נבעלה לפסול לה דאסורה בתרומה רק בלאו כמו שהבאנו לעיל ונשים חייבות באכילת מצה מותר להם לאכול מצה של תרומה דהעדל"ת שאין בו מיתה. ואני מסתפק בכה"ג אם הקיאה ואכל זר אי חייב אם נאמר כיון שאכלה בהיתר התרומה דהעשה דחי אם כן ה"ל כמו כהן שאכל ונתחללה א"ד דוקא כהן שאכל דאכל בהיתר נתחלל לדעת זו דצריך שיתחלל בהיתר אבל כאן אינו היתר רק דיחוי וכ"מ שיוכל לקיים שניהם אינו דוחה ע' רש"י ותוס' ברכות סוגיא דפושטו אם כן לא הוי נתחלל בהיתר. וכן אם זר אכל תרומה מחמת פ"נ ג"כ חייב אם הקיאה ואכל אחר דלא הוי נתחלל בהיתר ובפרט לפי מה שהבאתי לעיל הטעם דנתחלל בשם התוס' דהוי כמו דבר שנעשית מצותו אין מועלין בו אם כן ה"נ דהמצוה בזה היא אכילת תרומה לכהן ונעשית מצותו אבל באם נדחה מפני עשה או פ"נ לא נעשית מצותו השייך במצוה זו אם כן לא נתחלל כנלע"ד. וע' תוס' פסחים דל"ג ע"ב ד"ה א"ק בתירוצם שם כתבו אבל בטבל של חמץ אין מדליקין דלא איירי קרא אלא בשתי תרומות ואם כי דהתו"ס אינם מובנים כמו שתמה המ"ל פ"ב מה' תרומות שם על כל פנים ראי' לדברינו דלא מיירי אלא בשתי תרומות אבל הטבול למעשרות אינו אסור בהנאת כילוי כמ"ש וראיתי בס' גנזי יוסף שכתב בכוונת התוס' דהטעם דאסור בהנאת

כילוי דצריך לקיים מצות הפרשה ואם מכלה הטבל אינו מקיים מצות הפרשה אבל טבל של חמץ דבלאו הכי לא יפריש דמצוה לשרפו אם כן מותר בהנאת כילוי וזה כוונת התוס' ע"ש ובאמת זה דרך חידוד אבל אין לנו לבקש טעם למצות התורה דאל"ה לא הוי צריך למילף טבל טהור מטבל טמא דאסור בהנאת כילוי ע"ש בתוס' שבת. אך לכאורה קשה להסוברים דהנאת כילוי אינה אסור מן התורה מכל מקום אמאי לא יהי' איסור תורה הא מבטל מ"ע דהפרש'. אך באמת ז"א איסור דהתורה אסרה טבל בלאו וגם מ"ע להפריש אבל כ"ז אם רוצה לאכול אבל אם אינו רוצה לאכול אין כאן מצות הפרשה ג"כ והוי כמו שחיטה דאם רוצה לאכול אם אוכל נבלה עובר בלאו ומ"ע אם רוצה לאכול לזבוח כמבואר בר"מ אבל אין המצוה חיובית כתפילין וכדומה ומברכין על השחיטה כיון דעשה הוא אם רוצה לאכול כמו כן גבי טבל אבל אם אינו רוצה לאכול אין כאן מצות הפרשה כלל וכן הוא להדיא במ"א סי' ח' סק"ב. אך הט"ז ביו"ד סי"א כ' דטבל אינו דומה לשחיטה וטבל אפילו אם אינו רוצה לאכול מצוה להפריש ואי"ה במצות הפרשה נברר זה:

סעיף ג

שאוסר כו' בכ"ש כו' ונ"ט בטבל כו'. דין זה מבואר בש"ס כ"פ ובר"מ פט"ו מהמ"א ואוסרין עד שיפריש עליהם ממק"א ודוקא מטבל דרבנן כגון מעציץ שאינו נקוב כי אינו יכול להפריש מטבל דאורייתא כי אין תורמין מה"ח עה"פ וזה שנתבטל א"ח מן התורה דמדאורייתא ברובא בטל כמבואר כ"פ במס' חלה ודמאי ותרומות ובר"מ בענינים אלו וכ"ה בהדיא ברא"ש נדרים נ"ז ובמ"ל פ"ה מה' תרומות הי"ז מה שהקשה ע"ד הרא"ש ועיין במנחות ל"א שמפריש עליו מחיוב דרבנן. ואם אין לו להפריש ממק"א מאי תקנתי' ע' במס' חלה ובר"מ ואין כאן מקומו. ומ"ש הרהמ"ח דאוסר בכ"ש היינו דוקא במינה אבל שלא במינה בנ"ט והוא משנה מפורשת בחלה ובע"ז דע"ג ע"ב וכ"פ הר"מ המ"א: **והנה** הרהמ"ח מביא זה הטעם בלבד דאוסר בכ"ש דכהיתירו כך איסורו וזה הטעם מבואר בע"ז שם וע"ש בתוס' ד"ה טבל תמהו דבירושלמי וכן בש"ס דילן בנדרים נ"ח מבואר הטעם דאוסר בכ"ש מחמת דהוי דשיל"מ ותרי טעמי ל"ל ותירצו דתרווייהו צריכי דמחמת היתירו כך איסורו ל"ש בטבל הטבול לת"מ דיש לו שיעור ע"כ צריך לטעם דשיל"מ ופעמים אין הבעלים בעיר ואין לו מתירין דצריך טורח והוצאה ע"כ צריך טעם דכהיתירו כו' אם כן לדעת התוס' אם נתערב טבל הטבול לת"מ ואין הבעלים כאן אם כן בטל דל"ש הנהו טעמים. והנה לכאורה לפ"מ שפסק פ"ד מה' תרומות ה"ב דיכול לתרום משלו על של חבירו אפילו שלא מדעתו אם כן אפילו אין הבעלים כאן יכול

להפריש וע"ש במ"ל הביא בשם התוס' דאפשר א"י להפריש והאבעיא נדרים לא נפשטא ע"ש אבל לדעת הר"מ נראה דבכ"ע הוי דשיל"מ אם כן לדעת הר"מ ל"ל טעם דכהיתירו כך איסורו דאינו כולל טבול למעשרות ובטעם דשיל"מ סגי. והנה הר"מ פט"ו ממ"א כ' הטעם דאינו בטל מחמת הטעם דטבל הוי דשיל"מ ונקט טעם הירושלמי והש"ס דנדרים ולא הביא הטעם דכהיתירו כך איסורו נראה כיון דטעם הזה כולל לכל הטבלים ע"כ נקט טעם זה לחוד וטעם זה לחוד סגי ע"ש בכ"מ ולח"מ. והנה לדעת רש"י והרבה פוסקים דהטעם דדשיל"מ ל"ב דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר דהיינו שחז"ל לא רצו שיאכל ע"י ביטול אם אפשר שיאכל בהיתר בלא הביטול אם כן איני מבין כלל היאך הוי טבל דשיל"מ דהא באמת מן התורה בטל ואם כן אם רוצה להפריש על הטבל שנתערב אסור לו להפריש מטבל גמור המחויב מן התורה דאין מפרישין מה"ח עה"פ כמבואר במנחות שם אף דבדיעבד אם הפריש מחיוב תורה על חיוב דרבנן הוי תרומתו תרומה ונתקן הטבל דרבנן אך דעל התרומה מחויב להוציא תו"מ ממק"א עיין ר"מ פ"ה מה' תרומות הי"ד ובמ"ל שם מכל מקום לכתחלה בודאי אין תורמין כמבואר בסוגיא דמנחות ומה שמבואר במס' חלה דהנוטל שאור שלא הורמה חלתה ונתן לתוך עיסה שהורמה חלתה דיפריש ממק"א אפילו מטבל גמור ער"ש כיון דשאור אין בטל מן התורה דליכא ס' בעיסה אם כן ה"ל מחיוב על החיוב ועיין בחידושי דינים סוף ספר לבושי שרד מביא ראיות מתוס' דאף שא"א בע"א מכל מקום אסור להפריש מטבל גמור על תערובות דאינו אלא טבל דרבנן אף דבדיעבד נתקן התערובות כי טבל דרבנן נתקן אם מפרישין עליו מן החיוב מכל מקום אסור להפריש מן החיוב וכ"ה בתוס' ורא"ש בנדרים דמפריש על התערובות מעציץ שא"נ דאינו חייב [אלא] מדרבנן אם כן היאך הוי טבל דשיל"מ בשלמא חדש וכדומה שפיר הוי דשיל"מ דעד שתאכלנו באיסור תורה ע"י ביטול תמתין או בנדר תשאל עליו ותפקע האיסור תורה לגמרי ולא תצטרך לבא לידי ביטול אבל כאן היאך תאמר עד שתאכל איסור תורה ע"י ביטול תפריש עליו ולא תצטרך לבא לידי ביטול ז"א דעתה האיסור תורה בלא ביטול לא תפקע כי אם יפריש יפריש מחיוב דרבנן והמפריש מחיוב דרבנן על חיוב תורה לא נתקן כלל הטבל מן התורה דהוי מה"פ עה"ח וע"כ אתה אוכל איסור תורה ע"י ביטול אם כן למה צריך להפריש כלל ול"ש לומר כיון דיכול לתקנו מדרבנן הוי דשיל"מ ז"א דא"כ אתה עושה מן המסובב סיבה דלמה אחז"ל דלא בטל כיון שאין לו מתירין האיסור הזה אם כן ממילא לא יהי' צריך לתקן אף מדרבנן רק מחמת דחז"ל אמרו דל"ב צריך לתקנו אבל למה אמרו כיון דאין לו תקנה רק אחר שאמרו יש לו תקנה דרבנן והיא גופא קשיא למה גזרו לא הי' להם לגזור ולא יהי' עליו

שם טבל כלל וא"ד כלל לחדש ולנדרים ולשאר דברים שיל"מ ע' בזה דהאיסור בעצמו לא יתוקן בלא ביטול וע"כ צריך לבא לידי ביטול דעכשיו שנתבטל מן התורה לא יוכל האיסור לתקן שיפקע האיסור תורה והוא פשוט. ע"כ נ"ל מזה סיוע לסברת הר"ן בנדרים דנ"ב דטעם דשיל"מ משום דהוי מין במינו אך איסור והיתר הוי אינו מינו אך אם האיסור יחזור להיתירו הו"ל מין במינו לגמרי ורבנן מודו בזה לר"י דמין במינו כהאי גוונא לא בטל ולא פליגי אלא במין במינו וא' שם איסור עליו דהו"ל אינו מינו אבל כיון דעתיד לחזור להיתירו ה"ל גם שם היתר עליו ול"ב ע' ט"ז סי' מ"ב אם כן כאן גבי טבל אף דלאחר שנתערב לא הוי דבר שיש לו מתירין מכל מקום כיון דקודם שנתערב היה לו מתירין אם כן שם היתר עליו ול"ב דהו"ל מב"מ ע"כ הו"ל טבל דשיל"מ. ובזה יש ליישב ג"כ קושית הצ"צ על דין דהרשב"א דביצה מספק טרפה בטל כיון שאין המתיר עתיד לבא בודאי לא הוי דשיל"מ ותמה עליו דבל"ז ממ"נ אם יהי' טרפה לא יהי' לו מתירין ובטל ואם כשרה אם כן למפרע אין כאן איסור ולסברת הר"נ ניחא ומצאתי בכו"פ יישב כן ק' הצ"ץ ע"כ לא כתבתי. אך באמת לשון הר"מ אינו מורה כן ע"ש בהמ"א ה"ב כתב יראה לי דדשיל"מ בטל בשא"מ לא יהיה חמור מן הטבל דבא"מ בטל ולפמ"ש אין ראי' מטבל דבטבל ל"ש עד שתאכלנו כמ"ש וצ"ל כיון שקודם שנתערב היה יכול לתקנו אם כן הו"ל מב"מ אבל אם הוא מבשא"מ אף דהם שוים מכל מקום בטל כסברת הר"ן שם דה"ל באמת אינם מינם אבל בשאר דשיל"מ דנוכל לומר הטעם עד שתאכלנו באיסור שייך נמי במבשא"מ. אך מכל מקום א"א לנטות דע"כ טבל אינו דשיל"מ עתה ול"ש לומר עד שתאכלנו ומכל מקום אינו בטל צ"ע דאף דל"ש עד שתאכלנו ועתה אחר התערובות אינו דשיל"מ מכל מקום כיון דקודם התערובות היה דשיל"מ אינו בטל וכסברת הר"נ אך בדבר לח כגון יין של טבל דבדבר לח אמרינן יש בילה אם כן יכול עתה לתקן מיניה ובי' דיש בילה וא"כ מפריש מן הטבל עצמו אך בדבר לח יש דיעות כיון דאין ממשות האיסור לא הוי בכה"ג דשיל"מ עביו"ד סי' ק"ב ובש"ך שם ודין זה אי יבש ביבש יכול להפריש מיניה ובי' צריך אריכות גדול ע' בסוגיא ומקומות הנרשמים ובה' חלה וער"נ פ' השוכר כתב דאף אם יש בילה אינו בגדר דשיל"מ כי צריך להפריש יותר ואין צד זה דשיל"מ ע"ש באריכות. ונ"ל לפי המבואר בשבועות פ"ג נשבע על ככר ואכלו רבא אמר אכלה כולה אין נשאלין עליה ואמימר אמר נשאלין דאי במזיד מחוסר מלקות ובשוגג מחוסר קרבן והר"מ והפוסקים פסקו כאמימר ועשעה"מ ה' שבועות פלפל בדהתו"ס גיטין ובד' הב"י היוה"כ. ונ"ל פשוט דהסברא אם אינו מחוסר כלום א"י לשאול עליו ל"ד באכל ע"י העברת שבועה רק דהסברא כ"ה דיפעול בהשאלה קצת להבא כגון שנשאר דבר מאכל

מזה דיועיל להתירו בהנשאר או דמחוסר מלקות דיועיל התרה קצת שייך שאלה אבל באכלה כולה אין מחוסר כלום דעל להבא לא יפעול כלל ועל לעבר לחוד ל"ש שאלה ולפי זה אם נדר מאיזה דבר ונשרף ואינו בעולם ג"כ ל"מ שאלה כיון דאינו בעולם כלל אין נ"מ למה לו לשאול אך נראה לפ"ד אם נדר מאיזה דבר ונתבטל ע"י תערובות כיון דאיסור נהפך להיתר אם כן הו"ל כמו אכלה ונשרף דאינו בעולם אם כן בודאי ל"מ שאלה אם כן אם נדר באיזה דבר דמבואר בש"ס ובש"ע ה' נדרים דלא נתבטל דהוי דשיל"מ זה דוקא אם נשאר איזה דבר בעין שלא נתערב אם כן מהני שאלה דהוי כאכלה מקצתה אבל אם לא נשאר כלום רק נתבטל כל הנדר בתערובות אם כן ל"מ שאלה ונתבטל דל"ש טעמא דרש"י עד שתאכלנו כו' יאכל ע"י שאלה אדרבא כיון שנתבטל ל"מ שאלה אך מדרבנן מהני כיון דאסור מדרבנן אם כן אתה עושה סיבה מהמסובב ובאמת צריך שיהיה דשיל"מ על גוף הדבר דעי"ז גזרו חכמינו זכרונם לברכה דלא ליבטל וכאן בלא גזרת חכמינו זכרונם לברכה ליתא בשאלה אם כן ל"ג כלל ונתבטל אך לדעת הר"ן בכל גווני דהי' דשיל"מ קודם שנתבטל אם כן נ"מ גדולה בין רש"י להר"נ בנדר מאיזה דבר ונתבטל כולו דלרש"י בטל ולהר"נ ל"ב דהרי לרש"י האיסור עצמו לא יתוקן ולא ראיתי כעת מי שיתעורר בזה והיא הערה נכונה. ולפמ"ש הא דמבואר בסי' שכ"ג גבי חלה דבנפלה פחות (מסאה) [מק"א] ישאל עליה אפשר דוקא אם נשאר מקצת אבל אם כל החלה נפלה א"י לשאול. אך ז"א כיון דהתערובות אסור אם כן פועל השאלה ושם אינו בטל מחמת דהוא פחות משיעור ביטול דהוא פחות מק"א אם כן פועל השאלה אפילו נפלה כולה וע' נדרים נ"ח מקשה הש"ס סאה תרומה שנפלה אמאי תיבטל והא הוי דשיל"מ ויוכל לתרץ דנפלה כל התרומה אם כן לא הוי דשיל"מ אלא עדיפא מיני' משני דתרומה כיון דלאו מצוה לא הוי דשיל"מ. ולכאורה יצא לנו אם א' הפריש תרומה וכל התרומה נפלה בענין דנתבטל כגון בק"א אם כן א"א ליתשל עליה ולפי הנראה הוא פשוט כמו אם אכל התרומה כולה ואינו מחוסר כלום דאין נשאל וכבר כתבנו דזה שוה לנאכלה כולה כיון דאינו פועל כלל על להבא ומכל מקום אני מסופק בזה דאפשר דתרומה וחלה ודומיה שמתירין את השיריים אפשר דאף באכל כל התרומה ואפילו לקה מכל מקום אפשר דיכול לשאול עליה כיון דנ"מ על להבא דהחולין יהדר לטבליה אם כן ה"ל כמו מחוסר איזה דבר דפועל על להבא ואם נאמר דגם בתרומה אם אכלה כולה אין נשאלין אם כן אם התרומה כולה שהפריש נפלה לתוך התערובות אפילו רק ברוב מכל מקום מן התורה בטל ברוב אם כן אין שם תרומה בעולם מן התורה וא"י לשאול והשאלה לא מהני והחולין המתוקנים לא הדרי לטבליה כי מן התורה ה"ל כמו שאכל התרומה

וליתא בשאלה ואפשר כיון דאיכא התערובות והתערובות על כל פנים אסור מדרבנן ואם ישאל ויהדר לטבליה יותר התערובות כי יפריש על התערובות ממק"א אם כן כיון דהתערובות בעולם ה"ל כמו מחוסר איזה דבר דיפעול על להבא דהתערובות יהי' מותר אם כן אפשר דאם שאל על התרומה הדרי' החולין המתוקנים לטבליה מדאורייתא כיון דמחוסר קצת על כל פנים והדברים עתיקין אם איסור דרבנן מועיל לדאורייתא. אך אם נפלה למאה וא' דנתבטל אף מדרבנן אם כן הו"ל כמו שאכלה ול"מ שאלה ולא הדרי' החולין לטבליה והוא דבר נוגע לכמה סוגיות בש"ס. ולפי זה הדין דאכלה כולה ונלקה דאין נשאל ל"ש בתרומה כיון דפועל לענין הטבל הנשאר ומכל מקום אף שהרהמ"ח כ' הך טעם לחוד דכהיתירו כו' מכל מקום נראה דמודה דאף בטבול למעשרות אסור בכ"ש ואפשר דלא פלוג חכמינו זכרונם לברכה בתקנתם כל שיש שם טבל עליו אוסר בכ"ש במינו כנ"ל:

סעיף ד

ובסדר זרעי' כו' איזה דבר כו'. ע' דינים אלו במצוה שצ"ה ומצוה תק"ז שם יתבארו ע"נ אי"ה כי שם האריך הרהמ"ח לבאר קצת:

סעיף ה

וכן נוהג האיסור בכ"מ כו'. נראה מדברי הרהמ"ח דגם חיובא איכא כמו בכל המצות שכ' דאיסורו נוהג בכ"מ וצ"ע ד' הרהמ"ח דהלא מבואר במשנה פ"ב דחלה דפירות א"י שיצאו לח"ל דר"א מחייב ור"ע פוטר והלכ' כר"ע נגד ר"א וכ"פ הר"מ פ"א מה' תרומות הכ"ב ז"ל פירות א"י שיצאו לח"ל פטורים מן החלה ומן התרומות ומן המעשרות שנאמר אני מביא אתכם שמה שמה אתם חייבים ובחוץ לארץ פטורים ואם יצאו לסוריא חייבין מדבריהם עכ"ל ועי' בכ"מ כתב שרבינו סובר דתרומות ומעשרות שוה לחלה בענין זה והלימוד שכתב רבינו הוא בירושלמי וא"כ היאך כתב הרב המחבר בפשיטות ועל פירות ארץ ישראל חייבין בכ"מ וצ"ל כסברת המ"ל שם דפלוגתת ר"א ור"ע שם אינו אלא אם נגמר מלאכתן בח"ל כגון שנתגלגלה העיס' או נמרח בח"ל אבל אם נתגלגל ונמרח בא"י ר"ע מודה דחייב וד' המ"ל מבוארין שם בהשגת הראב"ד שכ' שם באמצע הדיבור דר"ע סובר דאזלינן בתר קביעת המעשר דהיינו מירוח ע"כ אם כן כוונת הרהמ"ח ג"כ כן ומדקדוק לשונו שכ' ואסור לאכול הטבל של פירות א"י נראה דהיינו דנטבלו בא"י. אבל לי צ"ע דברי המ"ל מנ"ל להעמיס כן בד' הר"מ כיון שאינו מפורש בדבריו ואדרבא יש הוכחה דהר"מ ס"ל בכ"ע פטור בח"ל ודברי הר"מ הובאו במ"ל שם וז"ל פי"ג מה' מעשר ה"ד פירות שידוע שהם מא"י שהוחזקו בה עולי בבל כו' מתעשרין דמאי בכל א"י

ובסוריא וכתב הכסף משנה דזה פי' בכ"מ המבואר במשנה אבל בח"ל לא כמבואר פ"א מהלכו' תרומות דפירות א"י שיצאו לח"ל פטורין עכ"ל וז"ל המשנה פ"ב דדמאי ואלו מתעשרין דמאי בכ"מ כו' מחמת דאלו פירות הם ידועים שהם מא"י והנה הרע"ב שם פי' דבכ"מ היינו אפילו בח"ל וכ"כ הר"ש וכתב התי"ט דא"כ פירות א"י שיצאו לח"ל חייבים והר"מ פ"א מן התורה פסק דפירות שיצאו פטורין ולשונו פי"ג מהל' מעשר מתעשרין דמאי בכל א"י עכ"ל ועיין בס' פאת השלחן כתב דגם כוונת הר"מ בפה"מ דכ' ח"ל היינו א"י שלא הוחזקו עולי בבל ואם דעת הר"מ כהראב"ד והמ"ל אם כן למה לא כ' בה' מעשר כפשוטו דמתעשרין דמאי בכ"מ דנגמרו בא"י וחייבים ומי דחקו להוציא לשון המשנה מפשוטו ולפרש בכ"מ היינו בא"י ובסוריא דוקא א"ו נראה דעת הר"מ דפירות א"י שיצאו בכ"ע פטורים והמ"ל בעצמו מביא ד' הר"מ הנ"ל וא"י כי באמת הוא סתירה לדבריו כמבואר בכ"מ. ואל יפלא בעיניך כיון שנתחייבו הפירות שנגמרו בא"י איך יפטרו אח"כ זה ל"ק חדא אם הוא גזירת הכתוב שמה אתה חייב אם כן כך גזרה התורה אבל באמת מצינו כיו"ב דשיטת הר"מ עצמו פ"ב מה' מעשר והיא שי' ר"ת בתוס' ג"כ בכ"מ גבי חניות אושא ובביכורים הא דלקוח פטור מן המעשרות דוקא אם לקחן אחר המרוח שנגמרו מלאכתן ביד המוכר נפטרו אח"כ אבל קודם שנגמרו חייבים ובאמת דעת הרמב"ם שם כתוס' להיפוך דאם לקחן אחר המירוח כיון שנתחייבו לא פקע חיובו אבל לדעת הר"מ ודעת ר"ת דנפקע חיובו וכן דעת הראב"ד בה' כפי מה שפירש הכסף משנה אם כן חזינן דאע"פ דנתחייבו מכל מקום יכולין לבא לידי פטור אם כן ה"נ אף על פי שנתחייבו בא"י מכל מקום כיון שיצאו יהיו פטורין ועי' פ"א דפאה לענין הפקר אחר המירוח בר"ש שם ועיין בשער המלך ה' לולב פלפל דאף לאחר מרוח אם הפקיר פטור מן המעשרות ע"ש שמביא קצת ראיות להיפך אבל על כל פנים מצינו דאף לאחר החיוב נפטרו אם כן מנלי' להמ"ל להעמיס בדברי הר"מ כיון דסתם ובפרט בה' מעשר גבי דמאי נראה מדבריו דאף בנגמרו בא"י פטורין אם כן ה"נ הפי' בדברי הר"מ דאף אם לאחר שנגמרו יצאו מכל מקום פטורים אף דהיא מלחם הארץ מכל מקום ממעטינן מן שמה ועי' בכ"מ אך דעת הראב"ד בהשגות ודאי כן הוא כמבואר בדבריו להדיא. ואין להביא ראי' מרישא דמתניתין ובר"מ הוא סיפא דפירות ח"ל שנכנסו לא"י חייבים וסיים שם הר"מ ואם נקבעו לאחר שנכנסו לא"י חייבים חזינן דהולכין אחר מקום שנגמרו ואם נגמרו בח"ל פטורים מן התורה אף בבאו לארץ וא"כ מכ"ש לחיוב שלא נפטרו ביצאו. אין ראיה חדא כיון דנגמרו בפטור לא מצינו בשום מקום שיחזרו לחיוב כגון גר שנתגייר והי' לו עיסה שגלגלה בגיותו ואח"ז נתגייר מבואר במשנה שהיא

פטורה ועוד כ"מ ה"ה כאן אבל בנגמרו בחיוב דמצינו גבי לקוח שנפטרו מחיובם אם כן ה"נ נפטרו. ועוד יש שם סברא דאפילו בנגמרו בא"י לא יהיו חייבים ע"ש בכ"מ בתי' הא' דאע"ג דקרא שמה מועיל לפטור פירות היוצאין מכל מקום לא אהני קרא לחייב פירות הנכנסין כיון דמ"מ לאו לחם הארץ הוא ע"ש וא"כ אף לפי התי' דחייבים מן התורה נוכל לומר דאם נגמרו בח"ל פטורים דדי לאוקמי קרא דחייבים בנגמרו בא"י חזינן דיותר קל לפטור הפירות שיצאו מלחייב הפירות הנכנסי' אם כן נהי דבפירות הנכנסין צריך דוקא להיות גמרו בא"י לענין חיוב אבל בנגמרו בח"ל אין סברא ואוקמינן קרא לדמסתבר אבל בפירוש היוצאין קרא כפשוטו דאף בנגמרו מקרא דשמה עיין בכסף משנה ותראה דיותר יש לפטור פירות היוצאין מלחייב פירות הנכנסין אם כן אין ראיה מסיפא ולא הי' בכח הכתב להאריך יותר אך תבין בעצמך כי אין ראיה מסיפא. ודין פירות הנכנסין יבוארו אי"ה בסמוך. ומ"ש הרהמ"ח אבל חיוב תו"מ מן הפירות ידוע שלא חייבתנו התורה אלא בא"י כוונתו דפירות הגדלים בח"ל פטורים ואם נכנסו לא"י חייבים ומבואר במשנה שם דלכ"ע חייבים ער"ש שם אך דעת הכסף משנה בתי' א' דבין חלה ובין תו"מ הפירות שנכנסו לא"י א"ח אלא מדרבנן כיון דלאו לחם הארץ הוא ובתי' השני הוא דעתו דאם נכנסו ואח"כ נגמרו בא"י חייבים מן התורה ואם נגמרו בח"ל ואחר כך נכנסו א"ח אלא מדרבנן וכ"נ דעתו ביו"ד סי' של"א ע"ש בש"ך והרהמ"ח לא גילה דעתו כלל ונראה דבפירות ח"ל בכ"ע א"ח עליהם משום טבל דסתם הדבר וצ"ע ואי"ה במצות דלקמן לענין הפרשה יבואר עוד.

ועיין בכ"מ מה שתי' בתי' הב' כתב מיהו ה"מ שנכנסו לארץ קודם שנגמרו דומיא דחלה שנכנסו לארץ קודם גלגול כו' ונראה דפשיטא לי' דבחלה מיירי שנכנסו קודם גלגול ואמאי פשיטא לי' בחלה יותר מבתרומות ומעשרות ונראה דדייק מלשון המשנה פירות כו' ונראה דבלא נתגלגל מיירי דאי אפילו בנתגלגל ה"ל למתני עיסה וזה כוונת המ"ל שכתב דקודם גמר מיירי דתו"מ דומיא דחלה ומיירי קודם גלגול מדלא נקט עיסה אבל באמת אין ראיה דמאי דמבואר במשנה דפירות ח"ל שנכנסו לארץ חייב היינו אפילו לאחר גלגול ע"ש בר"ש שמביא הירושלמי דר"א פוטר ברישא ג"כ ור"ע השיב לו דישראל בעת כניסתן לארץ שמצאו בציקות כו' ע"ש שהקשה דבצקות העכו"ם בודאי פטורים אפילו בארץ וע"ש דר"ע אזל לשיטתו בפ"ג דגמר מלאכה דחלה אינו לאחר גלגול רק אחר קרימת פנים ע"ש אם כן דין זה המבואר במשנה מיירי אפילו בעיסה לר"ע ומכל מקום קרי התנא בלשון פירות כי כל הנצמחים אף לאחר אפיה ובישול נקראים בשם פרי הארץ עי' בברכות ובערובין ועיין פ"ג דחלה מ"ו בפי' הר"מ שם אם כן צ"ע כמ"ש

לעיל דנראה מדברי הר"מ דפירות היוצאים פטורים אף בנגמרו ואם נאמר בתו"מ אף לאחר שנגמרו יצאו פטורים א"י אמאי בחלה חייבים לאחר גלגול דלרוב דיני' שוים ותרווייהו יליף משמה ע"ש וצ"ע. והנה לפמ"ש דממשנתינו אין הכרח דאפשר אפילו בנגמר היינו בנקבע נמי הדין כן צ"ע גדול מהיכן יצא לרבותינו הר"מ והראב"ד לחלק לדעת הר"מ כפי התי' הראשון בכ"מ אם נאמר ג"כ שסובר כמו הראב"ד בפירות היוצאין דוקא אם נקבעו בח"ל פטורין דהולכין אחר מקום שנקבע ובפירות הנכנסין סובר לפי תי' הא' דאף בנקבעו בא"י פטורים מן התורה ולפמ"ש בפירות היוצאין אפילו לאחר שנקבעו בא"י פטורים כיון דהם עתה בח"ל. ובפירות הנכנסין אפילו בנקבעו בא"י מכל מקום פטורים מן התורה ולפי תי' ב' בכ"מ ג"כ ולפי דברינו שכתבנו פירות היוצאין אף שנקבעו בא"י פטורים ופירות ח"ל אם נקבעו בח"ל פטורים רק אם נקבעו בא"י חייבים או אם נימא כסברת הראב"ד אם כן הכל שוים דתליא במקום שנקבעו וכן סובר הראב"ד מנ"ל לרבותינו כיון דבמשנה סתמא תנן פירות הנכנסין חייבים ופירות היוצאין פטורין אפשר דבכ"ע ואין הולכין אחר מקום הקביעות אלא במקום שהן עכשיו. ונהי דלשיטת הראב"ד נוכל לומר דלמד זאת מסברא דאם נגמרו בחיוב אין סברא לפטור ביצאו. וכן אם נגמרו בפטור אין סברא לחייב אף שכתבנו לעיל דמצינו כיו"ב מכל מקום אפשר היה להראב"ד איזה טעם שם אבל להר"מ בתי' ב' של הכסף משנה ולפי דברינו שכתבנו בפירות היוצאים לא אזלינן בתר מקום קביעות ופטור בכ"ע ובפירות הנכנסין אזלינן בתר קביעות ואם נקבע בח"ל פטורים מן התורה בכ"ע מהיכן יצא לרבינו כמו דפירות היוצאין פטור הפי' דפטור בכ"ע כמו כן בפירות הנכנסין חייבים הפשט דבכ"ע חייבים אף דנגמרו ונקבעו בח"ל. וכן לפי תי' הא' דבכ"מ דפירות היוצאין פטור מן התורה ובפירות הנכנסין אפילו אם נקבעו בא"י מכל מקום מן התורה אין הולכין אחר א"י ופטורים מנ"ל לרבינו לחלק הדינים במשנה ואם כמ"ש הכסף משנה דהי' נראה לרבינו אין דרך רבינו לחדש דין בעצמו לכתוב הלכה פסוקה על כל פנים הי' כותב בלשון יראה לי כדרכו וצריך עיון גדול על הכסף משנה לפ"ז. ועוד אני תמה תמי' גדולה על הראב"ד ולהכסף משנה בתי' הב' אם נאמר דסובר הר"מ כדעת המ"ל דא"כ לסברתם אין חילוק כלל בין פירות הגדלים בא"י לבין פירות הגדלים בח"ל רק העיקר הולכין אחר מקום הקביעות ותלוי בחילוק המקומות א"י וח"ל דפירות אפילו נתגדלו בא"י מכל מקום אם נקבעו בח"ל פטורים ופירות שגדלו בח"ל אם נקבעו בא"י חייבים אם כן היאך יפרנסו משניות מפורשות ומביאם הר"מ תיכף אחר דין זה. וז"ל שם הכ"ג עפר ח"ל שבא בספינה לארץ בזמן שהספינה גוששת הצומח בו חייב במעשרות כצומח בא"י עצמה

אבל בזמן שאין הספינה גוששת הוי כח"ל והוא משנה מפורשת בחלה ולדעת זו למאי נ"מ אם היא כא"י או כח"ל. ממ"נ היכן עתה הפירות הללו והיכן יקבעו למעשר אם נקבעו בא"י אפילו אינה גוששת והיא בח"ל מכל מקום חייבים במעשרות ואם הם עתה בח"ל ונקבעו בח"ל אפילו גוששת מכל מקום פטורים דהוי פירות היוצאין והפירות ע"כ היו צריכין לקבע באיזה מקום כי בלאו הכי פטורים ממעשרות כ"ז שלא נקבעו פטורים מן התורה אם כן לאיזה תכלית נחשב כא"י או כח"ל וכן בהכ"ד אילן העומד בח"ל ונופו נוטה לא"י או להיפך הכל הולך אחר העיקר דהיינו אם העיקר בא"י חייב ואם בח"ל פטור. ולמאי נ"מ דאפילו העיקר בא"י מכל מקום אם נקבעו בח"ל פטורין ואם נקבעו בא"י אף העיקר בח"ל חייבים (ואין לפרש דהפשט לענין המקום כמו במע"ש במשנה ע' במשנה שם דא"א לפרש כן). וכ"ה שם הי' מקצת שרשי' בא"י ומקצת שרשי' בח"ל טבל וחולין מעורבין. וע' רש"י גיטין דכל פרי ופרי הוי מקצת טבל ומקצת חולין ע"ש וקשה נראה היאך נקבע הפרי הזה אם בא"י אפילו חלק הח"ל חייבת ואם נקבע בח"ל אף החלק של א"י יהי' פטור וכן בהכ"ה דבעציץ נקוב הכל הולך אחר הנוף לאיזה ענין הוא נ"מ כיון דלא תלוי כלל בגידול רק במקום הקביעות ופרי זה ע"כ נקבע באיזה מקום כמ"ש. ולומר דדינים אלו מיירי בלא נקבעו כלל וא"כ הוא רק איסור דרבנן לאכול בלא מעשרות כמבואר בכ"מ ובר"מ וע"ז דנין אם דינו כא"י חייבים מדרבנן ואם כח"ל חייבין מדאורייתא זה דוחק גדול. הן אמת דלדעת כמה שיטות דמעשר אילן הוא דרבנן מיירי כאן לענין דרבנן מכל מקום לדעת הר"מ כל אילנות חייבים במעשרות מן התורה ובפרט אפילו לאלו השיטות מיירי באילן גפן או באילן זית דלכ"ע חייבים בתו"מ מן התורה וכן לפמ"ש דלהר"מ בפירות היוצאין אף שנקבעו בא"י מכל מקום פטורים ובפירות הנכנסין אם נקבעו בא"י חייבים לשיטת הכסף משנה ג"כ קשה קושיא זו היכן נקבעו אם נקבעו בא"י אפילו אם העיקר בח"ל מכל מקום חייבים ואם נקבעו בח"ל אפילו אם העיקר בא"י פטורים ואפילו נקבעו בא"י מכל מקום כיון שיצאו ח"ל פטורים אך לפי תי' הא' בכ"מ דפירות הנכנסין בכ"ע אף אם נקבעו בא"י פטורים מן התורה אם כן דינים הללו ניחא מאוד דאם נאמר דהם כפירות א"י ונקבעו בא"י חייבים מן התורה ואם הם כפירות ח"ל אף על פי שנקבעו בא"י מכל מקום פטורים מן התורה ע"כ אם נימא כתי' א' שבכ"מ ניחא מאוד דיצא להר"מ לחלק בין פירות היוצאין לפירות הנכנסין אף שבמשנה אינו מוכרח החילוק מכל מקום ממשניות אלו מוכרח שיש חילוק בין נתגדל בא"י ובין נתגדל בח"ל ומסברא הכריע דפירות היוצאין יהיו פטורין דאזלינן אחר מקום הקביעות ובפירות הנכנסין אזלינן בתר מקום שנתגדל ולא איפכא כיון שיש יותר סברא

לפטור מלחייב כמבואר בכ"מ אבל לפי התי' הב' בין אם סובר כדעת הראב"ד ובין אם סובר כדברינו צ"ע מאוד מהמשניות הללו דמוכח דע"כ יש חילוק בין נתגדלו בארץ ובין נתגדלו בח"ל כמ"ש ואם הראב"ד בפירות הנכנסין סובר כתי' א' של הכסף משנה ג"כ ניחא המשניות הנ"ל אך מהיכן יצא לו לחלק בפירות היוצאים אם נקבעו יהיו חייבים ואפשר דמסברא כמ"ש לעיל אבל לתי' השני וכפסק המחבר ביו"ד צ"ע מאוד מהיכן יצא לרבינו דינים אלו לחלק וגם המשניות הללו תמוהים מאוד לפ"ז וצריך עיון גדול ולא הבאתי בכור הבחינה ויבואר אי"ה במצות הפרשה לקמן:

סעיף ו

אלא בא"י ובזמן שישראל שם. אין כוונתו דוקא בזמן שישראל שם לאפוקי אם אין כל ישראל שם א"ח כמו ביובל שמבואר לקמן דתיכף שגלו מקצת עשרת השבטים לא היו נוהגים יובלות דתו"מ אין הדין כך דעד גלות כל הארץ הי' נוהג תו"מ בעיירות שלא נגלו ממנה אלא הכוונה כמבואר בש"ס כ"פ עיין זבחים ס"א ונדה מ"ז ויבמות פ' הערל דפ"א ובשבועות ובמגלה ובביצה ובר"ה ובכ"מ וער"מ כאן פ"א מה' תרומות ופ"ו מה' בהב"ח והכוונה הוא כך כי הר"מ פוסק דקדושה ראשונה היינו בעת שנכנסו ישראל לארץ בימי יהושע והי' אז כיבוש רבים והי' הכיבוש בביאת כל ישראל ונתקדשה כל א"י לענין מצות התלויות בארץ ואם לא הי' הקדושה הזו בטלה הי' א"י חייב בתו"מ ובחלה אף שבעוה"ר היא חריבה מכל מקום כל קדושת א"י עליה חוץ מיובלות שהוא גזירת הכתוב דכל שבט צריך לישב במקומו ואפילו אם היו מעורבים לא הי' נוהג יובלות כמבואר לקמן במצות היובלות בעזהשי"ת וג"כ שמיטות לקצת דיעות שתלוי ביובל כיבואר בעזה"י לקמן אך תיכף שגלו ישראל הן עשרת השבטים ע"י סנחריב אותן העיירות שכבש מהם וישראל גלו נתבטלה הקדושה מהם וכן אח"ז גלו ישראל ע"י נ"נ ונלקחה כל הארץ מידם נתבטלה כל קדושת א"י דק"ר לא קדשה לע"ל כמבואר בר"מ טעם לזה כמשי"ת בסמוך בעזהשי"ת ואח"ז שעלו ישראל מן הגולה ע"י עזרא הסופר החזיקו בא"י וכל הארץ שהחזיקו בה חזרה ונתקדשה לענין מצות התלויות בארץ אך הקדושה ההיא לא היה בביאת כל ישראל רק מקצתם וכתיב בבואכם ודרשינן מיני' דהכיבוש לחלה לד"ה ולהר"מ וסייעתו אף לתו"מ צריך שיהיה בביאת כל ישראל ע"כ לא נתקדשה הארץ לחלה לד"ה ולהר"מ אף לתו"מ אף בימי עזרא ובהמ"ק השני היה קיים מכל מקום לא היתה הארץ חייב בחלה כי העליה והחזקה שהחזיקו בה ישראל לא היה בביאת כולם רק מקצתם עי' במקומות אלו שהבאתי ובר"מ כאן ותבין. והנה בעיקר דינים אלו לענין קדושת המקום נאריך בה לקמן ומכל מקום אכתוב קצת מה

שצריך לי עיון הנה דעת הר"מ וכן בתוס' יבמות ובשבועות דלענין כל קדושת א"י נהי דבטלה בגלות ראשון אבל קדושה השניה דהיינו קדושת עזרא לא בטלה בגלות טיטוס וער"מ הבהב"ח נ"ט לזה למה בקדושה ראשונה בטלה בגלות הארץ ובקדושה השניה לא בטלה וכתב הטעם דקדושה ראשונה בימי יהושע דנתקדשה הארץ אינו אלא מפני כיבוש הרבים וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש ונפטרה מן התורה מתו"מ ומכל מצות התלויות בארץ שהרי אינה מא"י אבל עזרא לא קידשה בכיבוש רק בחזקה שהחזיקו בה (היינו דהי' ברשיון כורש מלך פרס) ע"כ אעפ"י שנלקחה הארץ מידם היא מקודשת עד היום וחייבת במצות התלויות בארץ ע"ש כי לא העתקתי לשונו הזהב ממש. וע"ש בכ"מ שכתב שאינו מבין החילוק הזה למה יהי' כח חזקה גדול מכח כיבוש ולמה לא נאמר לאחר שנלקחה מידינו בטלה החזקה וגם בכיבוש ראשון אטו לא היה חזקה וכי עדיף חזקה בלא כיבוש מחזקה עם כיבוש ע"ש ועתי"ט סוף עדיות שנ"ט לדברי הר"מ ועיין בס' בה"ז בזבחים. והנה אפילו לשיטה זו פסק כיון דק"ר בטלה וקדושה שניה אף דלא בטלה מכל מקום לא הי' הקדושה בביאת כל ישראל ע"כ פטורה א"י היום ואפילו בזמן ב"ש מתו"מ וחלה וכתב עוד דזה דוקא לענין תו"מ ולשאר מצות התלויות בארץ בטלה ק"ר אבל קדושת ירושלים והמקדש לענין קרבנות ולאכול קדשים לא בטלה הקדושה ראשונה בגלות נ"נ דאם היתה בטלה לא היו יכולים שוב לקדש בימי עזרא כי הוא סובר כמ"ד בשבועות דבכל אלו תנן דהיינו לקדושת המקדש ולירושלים צריכים מלך ונביא ואו"ת וזה לא הי' בימי עזרא אך דהקדושה ראשונה מירושלים ובהמ"ק לא נתבטלה כלל וקדשה לע"ל ע"י קדושה הראשונה והטעם דלא בטלה לפי שקדושת המקדש וירושלים היא מפני השכינה ושכינה אינה בטלה והרי הוא אומר והשימותי את מקדשיכם אף על פי ששוממים בקדושתם קיימי לפיכך מקריבים קרבנות אף על פי שאין בית וכ"כ התוס' ביבמות ונ"ט דכתיב זאת מנוחתי עדי עד ע"ש וער"ם כי לא העתקתי לשונו ממש. והנה ידוע דקדושת ירושלים הוא קדושה גדולה כמבואר במשנה דכלים דירושלים מקודשת ממנו כו' אם כן ק"ל למה לא יהי' קדושה חמורה כזו שקדוש' לענין קרבנות יפעול לענין קדושה קלה למנין תו"מ נהי דבתחלת כיבוש א"י גם ירושלים נתקדש לענין תו"מ ע"י כיבוש כי אז לא נתקדש ירושלים לעבודת המקדש כי לא נבחר אז אבל בימי דהע"ה שנבחרה מקום זה ונתקדשה ע"י קדושת השכינה למה לא תועיל הקדושה חמורה לקדושה קלה וא"כ בגלות הארץ שנתבטל כל קדושת א"י מחמת דהיה ע"י כיבוש והכיבוש של נ"נ ביטל הכיבוש של ישראל אבל ירושלים ובהמ"ק דלא נתבטלה הקדושה נהי דהכיבוש נתבטל מכל מקום למה לא יועיל הקדושה

חמורה לקלה כיון דהיו יכולים להקריב קרבנות ולאכול קדשים וא"כ כיון דהקדושה הזאת היא מאז ואז היה ביאת כולם אם כן יהי' ירושלים ומקום המקדש חייב בחלה ובתו"מ מן התורה כמו קודם החורבן ואין הדעת סובל דתהיה קדושה לעבודה ולאכול קרבנות ולא תועיל לקדושה לענין תו"מ ולשאר מצות התלויות בארץ. ועיין בלשון הר"ם שכתב כיון שנלקחה הארץ מידם בטל הכיבוש שהרי אינה מא"י כו' ואיך נוכל לומר על ירושלים שאינה מא"י אם מקריבין קרבנות ואוכלים קדשים אם כן היא בודאי מא"י אם כן מן הראוי כיון שלא בטלה קדושת ירושלים בשום פעם ועדיין היא קדוש מק"ר שהי' בביאת כולם מהראוי לפי טעם זה שיתחייב בתו"מ ובחלה מן התורה עה"ק ירושלים והאיך שייך לומר דקדושה קלה בטלה וקדושה חמורה דלא בטלה דלא יועיל לקלה דמחמת קדושה זו יתחייב במצות תו"מ ואין סברא דבגלות בבל יהיה ירושלים כח"ל לכ"ד ואפילו לענין לשו"פ ולערלה ולכל מצות התלויות בארץ כי אז לא נתקדשה עוד בקדושת עזרא והיתה א"י לכל המצות כח"ל ואם ירושלים ג"כ כח"ל ויהיו מקריבים בה קרבנות ואוכלים קדשים זה דבר שאין הדעת סובלת. ולומר דבאמת ירושלים חייב בחלה ובתו"מ מן התורה לא מצינו זה אדרבא בכל המקומות שאמרו חלה בזה"ז או תו"מ בזה"ז דרבנן לא חלקו כלל ולומר דבירושלים הוי תו"מ דאורייתא. ואין לומר כיון דאינו רק קצת א"י לא נתחייב ז"א דידוע דכל איזה עיר הנכבש אפילו מקצת דינו כא"י ובימי חזקיה המלך אחר גלות עשרת השבטים מכל מקום ערי יהודה נשארו בקדושתן ופשוט א"צ לראי'. וגם בתחלת הכיבוש לקחו אחד אחד כמבואר בפסוק. וראיתי בתוס' זבחים דף ס' ע"ב ד"ה מאי קסבר ובסה"ד בדס"א ע"ב כתבו וא"ת למאן דגרס קידשה הא ר"ל סובר תרומה בזה"ז דרבנן ותירצו נהי דקדושת הבית לא בטלה מכל מקום קדושת הארץ בטלה וכו' וכתבו ותימה לומר כן שקדושת הבית קיימת להקריב קרבן ולא יתחייב בתרומה אבל איפכא שפיר דמצינו כמו בנוב וגבעון ע"ש אם כן נראה דאצל התוס' תימה אפילו על כל א"י ומכ"ש על ירושלים. ואפשר דגם כוונת התוס' כמ"ש דעיקר הקושיא על ירושלים והם אמרו תרומה בזה"ז דרבנן ולא חלקו ומכ"ש לפי מה שהטעים הר"מ צ"ע דהו"ל לחלק בין ירושלים עה"ק ובין שאר א"י. ומכל מקום אפשר לתרץ זה בדוחק קצת דמצות התלוים בארץ דהיינו תו"מ ולשו"פ וערלה וחדש ודומי' זה אינו בגדר קדושה כלל ולא נתחייב א"י בזה אלא מפני שהוא ארצם. והא ראי' דלאחר כיבוש ז' עממין כל הארצות שכיבש מלך ישראל מדעת רבים יש להם כל דיני א"י בזה כמבואר בר"מ כאן וראי' ממשנתינו דכלים דתנן א"י מקודשת מכל הארצות דמביאין ממנה עומר ושתי הלחם ואמאי לא תני דמקודשת מכל הארצות שנוהג בה כל מצות התלויות בארץ תו"מ

וחלה ולשו"פ אלא צ"ל דזה לא מיקרי קדושה כלל אם כן שפיר אינו מועיל הקדושה חמורה לזה דלא הוי קדושה רק מצות נוהגים בה. ולפי מה שהבאנו ממשנה דכלים אין ראיה ממ"ש בתחלה מארצות אחרות שכיבש מלך ישראל דג"כ נוהג תו"מ חזינן דלא איקרי קדושה דבארצות שנכבשו הם קדושים כי מביאים מהם ג"כ עומר ושתי הלחם כנראה מדברי הר"מ דלא ירדו משום מעלה מא"י עיין בלשונו כאן פ"א מה' תרומות אך ממשנה דכלים ראי' שאין מצות התלויות בארץ בגדר קדושה כלל אך זה נ"ל דבגלות בבל הי' ירושלים חייב בביכורים וגם אם היו רוצים להקריב עומר ושהל"ח היו יכולים להקריב אז ממה שגדל בירושלים כי זה בגדר קדושה כמבואר במשנה אם כן הי' מועיל הקדושה החמור' לקלה אך אין נ"מ מאי דהוי הוי ועתה בלאו הכי מקודשת בענינים אלו מחמת קדושת עזרא ומכל מקום צ"ע.

עוד אעורר בעזה"י לפי טעם הר"מ דקדוש' שניה לא בטלה כיון דהקדושה לא הי' ע"י כיבוש רק בחזקה לא נתבטלה בגלות הארץ בשניה ועתי"ט בעדיות שכ' כיון שהי' מדעת הנותן דהיינו ברשיון כורש ע"ש ואם כי הכסף משנה אין דבריו מובנים וגם ד' התי"ט אין מספיקין כ"צ מכל מקום בשביל חסרון ידיעתינו בדברי רבינו הגדול לא נניח מלפלפל בדבריו כי בודאי דבריו מיוסדים על אדני פז למי שיזכה לעמוד על כוונתו. והנה לפי סברתו כל שלא הי' בדרך כיבוש רק מדעת הנותן ע"כ אינה בטלה בשום ענין. והנה מבואר בשמואל ב' וד"ה דדהע"ה קנה את מקום המקדש מארוונא היבוסי. והנה לא נוכל לומר שבעת שכיבש דוד את ירושלים כבש גם המקום הזה אך אחר כך מכרו לארוונא היבוסי ע"כ נשאר בידו. קשה הא ארוונא הי' עכו"ם ב"נ רק הי' גר תושב כמבואר במס' ע"ז פ' אין מעמידין והיאך עברו על לאו דלא תחנם דאסור ליתן להם חנייה בקרקע כמבואר בע"ז די"ט וד"כ וברי"מ פ"י מה' ע"ז ואף גר תושב נראה דאסור ליתן להם חנייה בקרקע. ובפרט לטעם המבואר בע"ז דמפקיע השדה מתו"מ אם כן לגר תושב נמי אסור מה"ט ועי"מ שם הע"ז פ"י ה"ג וד' במחובר לקרקע אינו מחלק בין עכו"ם לג"ת רק אח"כ לענין דאסור ליתן להם מתנת חנם כתב דלגר תושב שרי דמצוה להחיותו משמע דלענין מחובר לקרקע אין חילוק בין עכו"ם לגר תושב ועיין ביו"ד סי' קנ"א. ועי"מ שם ה"ו גבי הלאו דלא ישבו בארצך כתב דאסור להושיב עעכו"ם בארצנו וכתב בפירוש אבל גר תושב מותר וכאן לא כ' זה נראה בפשיטות לענין ליתן להם חנייה בקרקע אסור אף לג"ת אם כן היאך בא המקום הזה לארוונא היבוסי אע"כ צ"ל דהמקום הזה לא נלקח מעולם מארוונא והטעם דלא נלקח מידו דאפשר הוא השלים דהע"ה בשעה שפתח בשלום כמבואר בר"מ פ"ו מה' מלכים דמי שהשלים וקיבל עליו ז' מצות ומס ועבדות אין הורגין

אותן רק הם למס ועכצ"ל שהשלים עם ארוונא דאל"ה היאך החי' אותו דוד דהוא הי' מזיי"ן עממין ואסור לחיות מהם כל נשמה אף טף אפילו אם נדחוק דהי' קטן בשעת כיבוש ירושלים אע"כ שהשלים עם דוד ואם השלימו נראה שם מד' הר"מ בה' מלכים דאין חיוב ליקח מהם הבתים והקרקעות רק שיהיו למס ולעבדות. אבל מותר להניחם במקומם ולשון הפסוק לא תחנם הוא לנוכח נראה דדוק' אסור ליתן להם אבל אם יש להם מכבר כ' הר"מ דאסור לנו להניח יושבי עעכו"ם אינו חיוב ליקח מהם. ובלאו דלא ישבו בארצנו דהיינו דמחוייבים אנחנו למחות אבל גבי חניית קרקע לא כתב אסור להניח שיהי' להם קרקע רק לא תחנם שלא ליתן להם נראה דאין אנחנו מחויבים ליקח מהם מה שיש בידם מכבר ואפשר לומר דהיה ע"י סיבה שלא לקחו מאתו. וקרוב לומר כי הי' רצון השי"ת שהמקום הקדוש הזה שבו השראת שכינה לעולמי עד לא יהי' בחזקה אפילו בהיתר ע"י כיבוש ושלמה לא רצה לבנות הבהמ"ק משלל דהע"ה כדי שלא יאמרו העכו"ם שנחרב בענין זה ואגדה זו מביא ג"כ רש"י במלכים א' אם כן ה"נ ואפילו במתנה לא רצה דהע"ה ליקח רק בכסף מלא ורצה שיהי' חלק לכל ישראל במקום המקודש הזה או איזה טעם אשר גלוי לפניו ית' ויח' ואם כי נעלם מאתנו על כל פנים מקום הזה לא בא לידינו בדרך כיבוש רק נמכר ברצון בכסף מלא אם כן מקום הזה נקנה לו בחזקה ונתקדש גם לענין תו"מ וחלה ואח"ז בגלות נ"נ אף שבטלה קדושת כל הארץ כי לא הי' רק מחמת כיבוש אבל קדושת הר הבית שהיא מקום ת"ק אמה על ת"ק אמה לא נתבטלה הקדושה כלל אף לענין חלה ותו"מ כי בזה קדושה ראשונה קדשה לע"ל כי לא בא בידינו בכיבוש רק בחזקה אם כן נ"מ גדולה דהר הבית חייב בחלה ובתו"מ הן בימי עזרא והן עד היום ואפילו בגלות בבל קודם שעלה עזרא ואף לדעת הראב"ד דקדושת המקדש נתבטלה היום מכל מקום אף דקדושה חמורה בטלה בעוה"ר מכל מקום קדושה קלה לענין תו"מ ל"ב כמו כל א"י לשיטתו בקדושת עזרא שלא נתבטלה לא לענין מעשרות ולא לכל המצות התלויות בארץ רק קדושת מחיצות בטלה לדעתו. ואם תשאל מאי נ"מ שהמקום הזה חייב בתו"מ ובחלה הלא לא נזרע ואין גדל שם פירות מכל מקום נ"מ לדינא כמו דמבואר בזבחים דאם סבבו עכו"ם את העזרה מותר לאכול קדשים בהיכל ויליף לה מקרא אם כן אם נכנסו ישראל להר הבית מפני האויבים וזה אירע כ"פ בזמן ב"ש ופירות הנכנסין שם ונגמרו או עיסה שנילושה שם חייבים מן התורה ואפילו אם נאמר דהדבר רחוק מכל מקום לדינא צריכין אנו לידע כמו דעה"נ ובן סורר ומורה דאיכא מ"ד דלא הי' בעולם שם ומכל מקום צריכין אנחנו לידע הדינין. וער"מ פ"י מהמעה"ק דאם הכהנים הי' להם אכילה מועטת מקדשים אוכלים חולין וע"ש במ"ל ובפ"ב מה'

שחיטה ואם דלא שכיח שהפירות יהיו נגמרים שם או שעיסה של חולין יהיה נילוש שם מכל מקום הדין הוא כך כנלע"ד בעזה"י ברור לשיטת הר"מ.

עוד אעורר דק"ל על הר"מ ותוס' דס"ל דקדושת ירושלים והמקדש ל"ב בשום פעם ואף בגלות בבל לא נתבטלה מהא דמבואר במגלה די"ד מפני מה אין אומרים הלל בפורים לפי שאין אומרים הלל על נס שבח"ל ופרכינן יציאת מצרים הוא נס שבח"ל ואמאי אמרינן כדתניא עד שלא נכנסו ישראל לארץ הוכשרו כל הארצות לומר שירה משנכנסו לארץ לא הוכשרו כל הארצות אלא א"י בלבד כו' ר"נ אמר קרייתא זו הלילא וסובר דהיא במקום הלל ותיקנו הלל גם כן על נס שבחוץ לארץ והטעם כיון שגלו חזרו להכשירן היינו דהוא סובר דאף קדושת הבית וירושלים גם כן בטלה אם כן לא היה אז א"י בעולם והוי הדין כמו קודם שנכנסו. אח"ז מצאתי בס' ט"א כדברינו וכ' שם דר"נ דסובר כיון דגלו חזרו להכשירן הוא בעצמו סובר בשבועות דקדושת הבית בטלה בגלות בבל אם כן כיון דהר"מ סובר דקדושת ירושלים והמקדש לא בטלה בגלות בבל אם כן לא הו"ל למפסק קרייתא זו הלילא כי משנכנסו ישראל לארץ לא הוכשרו כו' רק הו"ל לפסוק כתי' הא' דאין אומרים הלל על נס שבח"ל ואיך פסק פ"ג מהלכות מגלה וחנוכה כתי' זה דקרייתא זו הלילא הא קשה קושית הש"ס הא אין אומרים הלל על נס שבח"ל ול"ש התירוץ כיון שגלו דהוא סובר דק"ר דירושלים ל"ב והוא נ"מ גדולה לדינא דלפי הטעם קרייתא זו הלילא אם אין לו מגלה בפורים יקרא את ההלל כמבואר בס' המאור על מגלה ולתי' הראשון שאין אומרים הלל על נס שבח"ל אין לומר בשום פעם וגם נ"מ לדינא דלהר"מ אם יארע נס מותר לתקן אף בח"ל לקרות הלל ובאמת אין חולק על הברייתא וכיון דסובר דלא בטלה קדושה הראשונה אם כן בודאי אין ראוי לתקן הלל בח"ל וגם בפורים אין אומרים אם אין לו מגלה והנהו תרי פסקי סתרי אהדדי עי' במגלה שם ובמס' עירובין דף יו"ד וצ"ע:

והנה מ"ש לעיל לתמוה על שיטות הסוברים דאין הולכין אחר מקום גידול הפירות רק אחר מקום שנגמרו ממשניות דעפר ח"ל כו' ואם עיקר בא"י כו' ובאמת נ"מ באם לא נגמרו אך הפריש תו"מ דאם הם גדלים בא"י חל עליהם שם תרומות וזר חייב עליהם ואם נתגדלו בח"ל אינו חל עליהם שם תו"מ וער"ש סוף פ"א דתרומות שנ"ט למה חל תו"מ בלא נגמרו ובחלה המפריש חלתו קמח אינה חלה כלל וכתב שם שהוא גזירת הכתוב ע"ש ובמסכת חלה אם כן הוא נ"מ אך לשון הברייתא עפר כו' חייבות במעשרות משמע שמחויבים מן התורה ובאמת בלא נגמרו אינם חייבים מן התורה וגם בהי' מקצת שרשיו כו' דמבואר בגיטין דטבל וחולין מעורבין משמע שהוא טבל ודוחק לומר דאם

הפריש וגם דוחק דמיירי מדרבנן וכמ"ש וצ"ע. וגם אם נאמר דהכל תלוי בגמר אם כן למה הם חובת קרקע כי הקרקע אינו פועל מאומה אך מחמת הטעם דאם הפריש דעל פירות א"י חל שם תרומות ומעשרות ובח"ל לא ניחא דהם חובת קרקע ועיין בסוגיא דקדושין דף ל"ח כל המצות התלויות בארץ ובתוס' שם ובמקנה ותבין ד' הכסף משנה מה שפשוט לי' בחלה דהולכין אחר הלישה עי"ש:

סעיף ז

בזמן שהארץ בישובה ראוי להחמיר כו'. באמת אין חילוק בין שהארץ בישוב' או בחורבנה לדעת הר"מ אף בימי עזרא הוא דרבנן ולדעת הראב"ד אף האידנא הוא מן התורה ואפשר דכוונתו בבית השלישי תוב"ב אף דלא שייך אז שיהיו מסופקים מכל מקום הדין כ"ה כמ"ש למעלה ורוב דינים אלו הם בהרהמ"ח פרשת קרח ושופטים שם נאריך בהם בעזהשי"ת:

מצוה רפה

סעיף א

שלא יקדיש בע"מ. הדינים הם בר"מ פ"א מה' איסורי מזבח ובפרקים הבאים גם כן ושם בה"ה כתב א' בע"מ קבוע וא' בע"מ עובר אם הקריבו עובר בכל אלו שנאמר לא תזבח כו' והר"מ מונה בע"מ עובר ללאו מיוחד מפרשת שופטים וגם הרהמ"ח לקמן פרשת שופטים מביא לאו זה לבע"מ עובר ולשון הר"מ אם הקריבו משמע דבל תקדיש אינו עובר אך עיין בכ"מ כתב אף דבפסוק דמרבינן מיני' מום עובר אינו מבואר אלא זביחה איכא למימר כיון דהתורה הקפידה על בע"מ עובר לענין זביחה כמו בעל מום קבוע ילפינן מיניה דה"ה לשאר לאוין עכ"ל נראה גם כן לענין לאו זה ילפינן מבע"מ קבוע. וכן מביא אח"ז בשם הרמב"ן דאינו מונה בעל מום עובר בלאו מיוחד וכתב דעובר בחמשה שמות ע"ש ובל תקדיש בכלל ונראה דאין הר"מ חולק ע"ז אף על פי שכתב לשון והקריבו מכל מקום כיון דבל תקדיש נפקא לן גם כן מלא תקריבו נקט לשון והקריבו אך דברי הרב המחבר קצ"ע דכאן כתב דהלאו הזה נוהג בכל זמן ובמצוה רפ"ח ורפ"ט ורצ"ו גבי שחיטה זריקה וההקטרה כתב שאינו נוהג היום לפי שאין לנו מקדש בעונותינו ובפ' שופטים גבי הלאו דמום עובר כתב שלא נקריב קרבן שיש בו מום עובר ומסיים ונוהג איסור זה בזמן הבית כי אז בידינו להקריב קרבנות ולפי מה שכתבתי נחשב הלאו דפרשת שופטים ג"כ מהלאוין הנוהגים היום לענין בל תקדיש ומכל מקום אפשר לדעת הר"מ והרב המחבר דבע"מ עובר כיון דנפקא מלאו דפ' שופטים אפשר באמת א"ע על

הקדש לבד נהי דעל עבודות לאחר השחיטה דהיינו זריקה והקטרת אימורין עוברים על הלאו דהם כ"ש משחיטה דהם עבודות חמורות אבל על הדיבור שהקדיש לא נוכל לילף אי לאו דגלי קרא בהדיא ואפשר כיון דמום עובר הוא קל דיכול לבא לידי הקרבה א"ע על הקדשו ואפשר שכן דעתם וצ"ע.

עיין בתמורה דף ו' ע"ב דילפינן הלאוין דבע"מ ואשה כו' אלו אישים כו' לה' לרבות שעיר המשתלח וברש"י פי' דמרבינן שעיר המשתלח דאם הקדישו עובר משום בל תקדיש ופירושו מוכרח דאי מרבינן רק שפוסל בו מום ואם נשתלח במום עובר אם כן מאי מקשה הש"ס ל"ל קרא הא אין הגורל קובע אלא בראוי לשם נוכל לתרץ בפשיטות דצריך קרא דפוסל בו מום היכי דנעשה בע"מ לאחר הגרלה כמבואר ביומא דף ס"ג דמרבינן מחוסר זמן דפסול בשעיר המשתלח והגמרא מפלפל ל"ל קרא הא אין הגורל קובע כו' ובאמת שם בתחלת הענין לא משכחת דבשעת הגרלה לא יהי' מחוסר זמן ולאחר הגרלה יהיה מחוסר זמן ע"כ מפלפל שם הש"ס ואח"ז חידש רבא דמשכחת לה מחוסר זמן שנעשה מחו"ז אחר הגרלה כגון שנשחטה אמו לחולה ביה"כ ודחייתו לצוק זו היא שחיטתו ע"ש אבל כאן לענין לפסול בע"מ בשעיר המשתלח לא היה צריך הש"ס לפלפל כלל דמשכחת לה בפשיטות כגון שהומם אחר הגרלה ע"כ הוכרח רש"י וגם בתוס' שם ד"ה נקרא לפרש דלענין הלאו דבל תקדיש ולאחר הגרלה הרי כבר הקדיש ולא משכחת הלאו אלא אם הי' קודם הגרלה ומקשה שפיר דבל"ז אין הגורל קובע. והנה רבא מתרץ שם כגון שהומם בו ביום וחללו על אחר דהיינו דהומם לאחר הגרלה וחללו על אחר וכן מתרץ רבינא ביומא ופירש"י ביומא אף על פי דאם נאבד או מת השעיר אי אפשר להביא אחר שלא בהגרלה רק אם חללו כיון דבא השני מכח הראשון א"צ הגרלה. והנה כאן בתמורה מתרץ רבא זה ושם ביומא מתרץ זה רבינא ורבא מתרץ בע"א כגון דנשחטה אמו לחולה כו' מכל מקום בודאי לא הדר ביה רבא כי הדין דין אמת אך שם מתרץ דמשכחת לה בע"א דנעשה מחוסר זמן לאחר הגרלה וגם מחדש דדחייתו לצוק היינו שחיטתו ואסור משום או"ב עי"ש היטב בסוגיא ותבין. והנה כאן מתרץ דאם חללו על בע"מ עובר משום בל תקדיש לזה צריך קרא לריבויא דהמקדיש בע"מ לשעיר המשתלח עובר ג"כ משום בע"מ ע"כ צ"ע כיון דבגמרא מרבה זה מקרא דאי לא לא הוי ידעינן זה כיון דאינו למזבח הי' לו להר"מ על כל פנים להביא ד"ז דגם המקדיש בע"מ לשעיר המשתלח עובר משום בל תקדיש ולא ראיתי בשום מקום שיביא זה לא כאן ולא בה' עבודת יה"כ הי"ז שכת' דמום פוסל בשעיר המשתלח וע"כ כגון שהומם לאחר הגרלה עי"ש במ"ל ולמה לא הביא דאם חללו על בע"מ אחר דעובר משום בל תקדיש ואין לומר כיון שבמום שם פוסל מקרא זה

ג"כ עובר משום בל תקדיש ז"א דהא חזינן בש"ס דיומא דמפיק מקרא זה דהמום פוסל ומכל מקום כאן מפלפל הש"ס לענין בל תקדיש והמום פוסל משכחת לה בפשיטות כגון שהומם לאחר הגרלה חזינן דמרבינן ג"כ זה ולמה לא הביא הר"מ זה. ואפ"ל כיון דילפינן מקרא דהמום פוסל ומלאו הזה אם כן ממילא עוברים משום בל תקדיש וראי' לזה דאל"ה מאי מפלפל כאן הש"ס דל"ל קרא לרבות שעיר המשתלח הא לא משכחת לה כו' ובאמת מנ"ל להש"ס דעוברים משום בל תקדיש דלמא לד' מרבינן דפוסל ופוסל שפיר משכחת לה כגון שהומם לאחר הגרלה אע"כ כיון דמפסוק הזה דנכללו כל הלאוין אף בל תקדיש ילפינן דפוסל אם כן ממילא עוברין משום בל תקדיש וכיון דמביא בה' עבודת יה"כ דהמום פוסל ידעינן ג"כ דעוברין על בל תקדיש. ולכאורה צ"ע על לשון הגמרא כאן בתמור' טעמא דרבי קרא הא לא"ה כו' הא אין הגורל קובע כו' ובאמת ע"כ צריך ריבוי דקרא על גוף הדין דמום פוסל בשעיר המשתלח וכגון שהומם אח"כ אך דילפינן ג"כ זה אבל לפי הס"ד דש"ס דלא משכחת בל תקדיש אם כן מאי מקשה הש"ס למה צריך קרא הא לא משכחת לה דבאמת הקרא צריך לענין דמום פוסל וזה משכחת לה בפשיטות כגון שהומם אח"כ וצ"ע ומכל מקום הי' לרבינו הר"מ לכתוב בפירוש דין זה והציור המבואר בש"ס ולא ה"ל לסמוך על המבין וצ"ע וגם הרהמ"ח השמיטו:

עוד נתבאר לנו מסוגיות אלו דאף דאם מת או נאבד המשתלח אסור לזווג אחרת בלי הגרלה מכל מקום בהומם וחללו על אחר סגי בלא הגרלה כיון דמכח הראשון קאתי ולולא דמיעטה התורה מח"ז הו"א דאם הומם וחללו על מח"ז כשר כי א"צ הגרלה כמבואר שם ביומא אם כן צ"ע על הר"מ בה' עיו"ה הט"ו שמביא דין דאם מת השעיר צריך ליקח אחר ויגריל עליהם ע"ש ולא הביא דין זה דאם נפל מום בשעיר וחללו על תם דכשר וא"צ הגרלה כיון דמכח הראשון קאתי כמבואר בש"ס והוא דין חדש מסברת הש"ס למה לא מביא הר"מ דין זה כלל בשו' מקום וצריך עיון גדול. והנה אני מסופק בפרה אדומה אם מקדיש אותה בע"מ אם עובר על הלאו דבל תקדיש וכן אם שוחט או זורק ודאי דהמום פוסל בה דמפורש בתורה להדיא אשר אין בה מום אך אינו מבואר אם עוברין בלאוין הללו וע"ש בתמורה דף ו' ע"ב דמרבינן מלד' שעיר המשתלח וע"ש כי ואשה למעט כי אינו עולה ע"ג אישים ע"כ לד' לרבות ובברייתא שם לענין ש"ח דייק מלד' גם פרת חטאת ועיי"ש בתוס' וברש"י דל"ג ליה אבל מכל מקום אפשר מלד' כמו דמרבינן שעיר המשתלח יכולין ג"כ לרבות פרה אדומה. ומלשון הר"מ כאן ולשון הרהמ"ח שכתב דכל המקדיש בע"מ למזבח משמע דוקא למזבח. אבל לא שעיר המשתלח ולא פרה אדומה. אך לפמ"ש דמבואר בש"ס דעל שעיר המשתלח עובר בלאו

הזה אם כן על המזבח ל"ד אם כן בפרה אדומה ג"כ עוברים וכן על השחיטה והזריקה ומכל מקום צ"ע שהר"מ אינו מביא ד"ז. ואין להביא ראי' מפ"ב דפרה דהרבה פסולים פוסלים בפרה כמו בקדשים מחמת דחטאת קריא רחמנא ועיין בר"ש באריכות ובספרי מבואר דצריך קרא שהמום פוסל מגזירת הכתוב מכל מקום אפשר דאין עוברין בלאוין הללו וצ"ע ועיין בש"ס במקומות שמביא הר"ש ותוס' וצ"ע. וער"מ פ"ג דיש הרבה פסולין דפסולין לקרבן מכל מקום א"ע בלאו על הקרבה. אך מצאתי בראב"ד פ"א דפרה אדומה כ' להדיא דאסור להקדיש פרה בע"מ ע"ש. ודע דמ"ש הרהמ"ח מקדיש למזבח ל"ד אלא אפילו אם מקדיש לדמי עולה או אפילו לדמי נסכים לוקין שבזיון קדשים כ"ה בש"ס דתמורה ובר"מ פ"א מהלכות הנ"ל וע"ש בכ"מ ולח"מ:

סעיף ב

ונוהגת כו' לפי שאב"מ. נראה מדברי הרהמ"ח דלא משכחת לה בזה הלאו מעשה כלל. ובאמת משכחת לה גם בלאו הזה דלא יהיה קדוש אלא במעשה ולוקין עליו כגון שני שעירי יה"כ שהגריל עליהם וא' הוא בע"מ. ושם לא משכחת שיהיה קדוש בפה רק ע"י הגרלה ע' ביומא דף מ' ע"ב הגורל עושה חטאת ואין השם עושהו חטאת וכ"פ הר"מ פ"ג מהעיה"כ דהגרלה מעכבת אם כן אין לך מעשה גדול מזו וקודם שהגריל בודאי [אינו] חייב משום בל תקדיש לד"ה כמבואר בתמורה דף הנ"ל אם כן אם הגריל על בע"מ חייב מלקות משום בל תקדיש וא"ל לשיטת הרהמ"ח דס"ל כיון שאפשר לעבור בלי מעשה אינו לוקה אף אם עשה מעשה ז"א חדא דהא כתבתי כ"פ בח"ז בשם השעה"מ דזה דוקא אם עושה מעשה העבירה ובאותה עבירה הי' יכול לעשות בלא מעשה כגון לא ימכרו ממכרת עבד אם עשה מעשה כיון דהיה יכול לעבור בלי מעשה אין לוקין על המעשה אבל אם עושה מעשה בעבירות ובענין הזה מוכרח לעשות מעשה כגון קנה חמץ בפסח כיון דאין לו חמץ ומוכרח לעשות מעשה לוקין אם כן מכ"ש כאן דבלא מעשה לא מהני כלל וצריך לעשות המעשה בודאי דלוקין ועוד דהא עדיף דבלאו זה כלול כמה ענינים יש שעושין מעשה ויש שא"צ למעשה בודאי בדברים שיש בהם מעשה ולא משכחת בלא מעשה בודאי לוקין וכי בשביל שנכלל אב"מ ג"כ לא ילקה זה ודאי פשוט דלוקין אם כן נ"ל פשוט דלהרהמ"ח אף דהשיג על הר"מ מכל מקום בלאו זה משכחת לה מלקות כגון בהגרלה על שני השעירים והרהמ"ח מסתם סתים אבל מכל מקום נ"ל ברור בעזהש"י כמ"ש:

סעיף ג

אבל ראיתי כו' שזה וזה הקדש כו'. היינו כיון דבדיבורא אתעביד מעשה ובאמת מ"ש כמו מימר הר"מ בעצמו פ"א מה' תמורה ופחי"ז מה' סנהדרין לא כ' הטעם במימר דבדיבור אתעביד מעשה וע"ש בלחם משנה ובמ"מ בה' שכירות גבי חסמה בקול ובלחם משנה כאן וכבר דברתי בזה קצת בחיבורי ואין כאן מקומו להאריך. ואין לומר כאן דלסברת המ"מ בדברי רבינו כיון דמשכחת לה מעשה אף בלא מעשה לוקין אם כן ה"נ משכחת לה מעשה בלאו הזה בהגרלה דיוה"כ כמ"ש ז"א דע"כ לא כ' המ"מ אלא בענין זה דאינו עושה מעשה בענין זה כגון חסמה בקול אם רוצה חסמה בידים אף בלא מעשה לוקין אבל כאן בשאר קדשים דאינו עושה מעשה לא משכחת לה במעשה כי הגרלה אינו קובע בשאר קדשים כמבואר שם ביומא במקום דלא קידש הגורל וכו' ע"כ אינו ענין לסברת הרב המגיד ולהאריך לברר שיטת הר"ם בענין זה צריך אריכות גדול ועיין בהגהת מ"ל בסוף הספר רשם לעיין בתמורה ו' והיינו דמבואר כ"פ בסוגיא זו דמקדיש בע"מ לוקה ועיין במנחות פ"ז שם בעי ר"י גבי יין שעלה בו קמחים הקדיש מהו שילקה עליו משום בע"מ כו' נראה ג"כ מבואר דהמקדיש בע"מ לוקה ועיין בתמורה דר"י סובר האי סברא דבדיבור אתעביד מעשה וע' מנחות פ"ה גבי סולת שהתליעו וגבי עצים ובדף פ"ו גבי שמן בכל הנהו בעי רבא אם הקדישו אי לוקין משום מקדיש בע"מ נראה בפירוש דמקדיש בע"מ לוקין ע"ש. ונ"ל פשוט דאם הקדיש בע"מ למזבח ואח"ז קודם שנלקה נשאל על ההקדש מכל מקום נ"ל דלוקין נהי דההקדש יוצא לחולין דלא עדיף מתם שמהני שאלה מכל מקום על הלאו עבר כי לא מצינו בשום מקום אם בשעת הדיבור היא עבירה דתיהני שאלה כמו שבועת שוא או שקר כגון שאכלתי ולא אכל או להיפך בודאי לוקין אם כן ה"נ ואם כי יש לחלק כי כאן כיון דההקדש נפקע למפרע לא יהיה עובר כלל מכל מקום אין זה סברא כלל דהדיבור דאסרה התורה ועל הדיבור הזה חייב מלקות תהני ביה שאלה ולא מצינו רק דאם הדיבור לא היה העבירה כגון שבועה דלהבא אף דעבר אח"כ מכל מקום מהני שאלה וממילא אין לוקין על העבירה אבל אם הדיבור הי' בעבירה בודאי ל"מ שאלה ומכל מקום לא מצינו גילוי לזה בפירוש. מכל מקום נראה בתמורה אם המיר ושם א"א לשאול כי אין נשאלין על התמורה ע' נזיר דף ל"ב ודף ל"ג אך אם נשאל על הראשונה שמבואר שם בגמ' וע' תוס' דהשניה ג"כ יצא לחולין אפשר דאין לוקין כי הוא שואל על ההקדש שלא עשה עבירה וממילא נפקע עתה העבירה כמו מי שאוכל תרומה ואח"כ נשאל פטור על האכילה וכדומה אבל אותו דבר שהוא העבירה בעצמה כגון כאן נראה מצד הסברא דלא מהני שאלה כמו שבועת שוא או

שקר דל"מ שאלה ומכל מקום אפשר לחלק כיון דמהני שאלה שיוצא לחולין מהני גם לזה ומכל מקום מצד הסברא נראה דל"מ ועמ"ל פ"ו מה' ערכין וחרמין הל' ל"ד ויבואר אי"ה במקומו.

ואם הקדיש בע"מ ותכ"ד חזר בו והנה לדעת הר"מ דמקדיש תכ"ד לאו כד"ד עש"ך ח"מ סי' רנ"ה ובבה"ז פשיטא דלקי אלא אף אם נאמר דתכ"ד יכול לחזור מכל מקום כבר עוררתי לעיל דבעבירה לא מצינו דיכול לחזור תכ"ד כמו שלא יוכל לחזור אם נשבע לשוא או לשקר אך בגמ' מצינו חוץ ממגרש נראה דבשאר דיבור אף אם הוא עבירה מכל מקום יוכל לחזור ואינו חייב כמ"ש לעיל. והנה אם המיר בהמת הקדש בבהמת חולין בע"מ אף דלוקין על התמורה ונתפס בקדושה כמבואר במס' תמורה וכ"מ ויבואר לקמן מכל מקום אין לוקין ג"כ מחמת הלאו דמקדיש בע"מ וזה מבואר בהדיא בש"ס תמורה דף ז' ע"א שמא לא שנינו אלא בתמורה כו' ע' שם ברש"י אמר לי' ר"י נמנו וגמרו דהמקדיש בע"מ עובר משום חמשה שמות ואי בתמורה נמי ששה הוויין דאיכא נמי לאו דתמורה וע"ש ברש"י שדקדקו ולא מצאו יותר וכן הר"מ בה' תמורה שכתב דתמורה חל על בע"מ לא כתב דלוקה שנים משום מקדיש בע"מ ג"כ. ולכאורה טעמא בעי למה יגרע ממקדיש וצ"ל כיון דהתורה כתבה בתמורה לא ימיר רע בטוב ניתקו מלאו דבע"מ רק על הלאו דתמורה ומקדיש בע"מ אוקמי' בלא תמורה וכה"ג כתבו התוס' גבי מחוסר זמן בחולין ד"פ ע"ב ד"ה הנח למח"ז ע"ש. ואם נפל מום בבהמת הקדש דנפדית וחללו על בע"מ אחר דיצאה הראשון לחולין ונכנסת השניה תחתיה מבואר בגמ' והבאנו לעיל כאן בתמורה כגון שהומם השעיר וחללו על אחר בע"מ דעובר משום בל תקדיש על השני וע' רש"י ותוס' ובחללו א"ע על לאו דתמורה כמבואר בש"ס. אך תמוה לי מאוד לפירש"י ותוס' דאם חללו על בע"מ עובר משום בל תקדיש הא מבואר בתמורה דף כ"ז ע"א בעי אביי כו' הי' לפניו שני בהמות של הקדש א' תם וא' בע"מ והי' לפניו שני בהמות של חולין א' תם וא' בע"מ ואמר הרי אלו תחת אלו מהו מי אמרינן תמימה תחת תמימה לאתפוסי ואין לוקין אלא א' על התמורה תם בתם ומום בבע"מ לאחולי א"ד תמימה דחולין תחת בע"מ דהקדש בעלת מום דחולין תחת תמימה דהקדש ותרווייהו לקי ע"ש ברש"י ותוס' אם כן מבואר להדיא דאי בעל מום בבע"מ לאחולי ותמימה תחת תמימה לאתפוסי אין לוקין אלא א' משום התמורה דתמימה בתמימה אבל בע"מ על בע"מ דאחולי אין לוקין אם כן מבואר בהדיא דאי חילל בע"מ על בע"מ אין לוקין ע"ש בסוגיא היטב ותבין. וא"כ תמיה גדולה דבסוגיא דידן גבי שהומם שעיר וחללו מבואר דאי מחלל על בע"מ לוקין משום בל תקדיש ועיין ר"מ פ"ב מהלכות תמורה ה"ג הביא

דין זה וז"ל ב' בהמות של הקדש וא' מהם בע"מ וב' בהמות של חולין וא' מהם בע"מ ואמר הרי אלו תחת אלו הרי התמימה תמורת התמימה ולוקה אחת ובע"מ מחוללת על בע"מ שאין מניח ההיתר ועושה איסור נראה מדבריו דהוא היתר גמור לחלל בע"מ על בע"מ וכאן בסוגיא דידן מבואר דעובר בלאו ובאמת מצד הסברא למה לא יהיה עובר בכה"ג למה יגרע ממקדיש על כל פנים וצריך עיון גדול. ועיין בגמ' במקומות הללו ותבין והר"מ פסק שם בדין זה כאת"ל ומבואר בגמרא להדיא את"ל כ"ה דאיכא היתירא לא שביק היתירא ולאחולי קא מכוין היינו בע"מ תחת בע"מ ולא לקי ע"ש מבואר להדיא בש"ס דאף איסורא ליכא וצריך עיון גדול כעת. אך לפמש"ל לדעת הר"מ דאפשר בבע"מ עובר א"ע משום בל תקדיש אם כן ניחא נהי דבהמת הקדש עכצ"ל דמיירי במום קבוע כי במום עובר אינה מתחללת כמבואר כאן בר"מ מכל מקום הבהמת חולין היא בע"מ עובר ואי אמרינן דבע"מ תחת בע"מ א"ע על לאו דבל תקדיש ע"ש ברש"י [ניחא] אבל לדברי הרמב"ן דגם בבע"מ עובר [עובר] בודאי צ"ע ואי"ה אשנה פ"ז. ואם טעה וסבר שמותר להקדיש בע"מ למזבח והקדיש אינו לוקה מכל מקום הוא קדוש כה"ד הר"מ כאן ולא הוי הקדש טעות בכה"ג כיון דרצה להקדישו אבל דעת הראב"ד כאן דכה"ג אינו קדוש כלל דהוי הקדש טעות ועיין בה' תמורה ובכ"מ ולחם משנה ולקמן בה' תמורה יבואר.

ודע דאע"פ דבכלל המומין הפוסלין בבהמ' הוא טומטום ואנדרוגינוס עיין ר"מ פ"ז מהב"מ וגרע מבע"מ דאפילו בעופות פסולים עיין ר"מ פ"ג מהא"מ הל' ג' מכל מקום אם הקדיש טומטום ואנדרוגינוס אינו עובר משום בל תקדיש דהוי כמקדיש עצים ואבנים למזבח כ"מ בר"מ פ"ג ה"י וע' כ"מ ולחם משנה שם שכתב לגבי טרפה א"צ לחילוק שכתב הר"מ דבע"מ יש במינו קרבן וטרפה אין במינו קרבן דבלאו הכי בטרפה לא לקי דלא נתפרשה אזהרתו בתורה ע"ש ובאמת לגבי טומטום ואנדרוגינוס דהם בכלל בע"מ ונתפרשה אזהרתן צריך הר"מ לחילוק זה דאין במינו קרבן ע"כ לא לקי על בל תקדיש ע"ש. וד' הלחם משנה צ"ע לפי שהעמיס בכוונת הראב"ד דהחילוק בין יש במינו צריך דוקא גבי תמורה אבל לענין הקדש מעיקרא אין חילוק ואי לענין מלקות בלאו הכי אין לוקין על טרפה דלא נתפרשה אזהרתן ובאמת צריך הר"מ לחילוק זה לענין טומטום ואנדרוגינוס דהם בכלל מומין אבל הטרפה אינו מום רק מן הבקר ילפינן או לדברי הר"מ מלימוד אחר ואי"ה יבואר במקומו אבל טומטום ואנדרוגינוס הן מומין השוין באדם ובבהמה ע"ש בפ"ז מהב"מ. וגוף הדין דיליף הר"מ דאין לוקין לד' הכסף משנה בטומטום ואנדרוגינוס ומר"פ שם די"ז אין ראיה לענין מלקות דמיירי לענין תמורה אך היא גמ' מפורשת דף ז' ל"א דיקלא אינו במינו ראוי למזבח לא לקי לאפוקי בע"מ דאיכא במינו

לקי ע"כ כ"ה דליכא במינו לא לקי והר"מ למד מר"פ דטומטום ואנדרוגינוס וכל הנהו דחשיב הוי אינו במינו ע"ש דף י"ז תוס' ד"ה א"ה וכו' ע"כ לא לקי על הקדשן כמבואר כאן בגמרא ואפשר דזה ג"כ כוונת הכסף משנה דהם דברי ר"פ דהוי אינו מינו ע"כ כתב הר"מ דאינו לוקה וד' הלחם משנה צ"ע כיון דהר"מ ע"כ צריך ליתן טעם דאינם לוקין מחמת אין במינו לענין טומטום ואנדרוגינוס כתב טעם כולל ובטרפה שייך גם כן האי טעמא אף על פי שיש עוד טעם שלא נתפרשה אזהרתן ע"ש. ועיין בדף ז' תוס' ד"ה אפילו למקדיש כו' כתבו והא דאמרינן לקמן המקדיש נקבה לעולה ימכור ויפלו דמיה לעולה צ"ל דלקי ודבריהם אינם מובנים דהלאו דבל תקדיש אינו אלא בבע"מ כמבואר בתורה אבל נקבה לעולה לא שמענו בשום מקום דילקה וצ"ע. ועיין בתמורה דכ"ז ע"ב משנה מפורשת דאם אמר על בע"מ ה"ז עולה לא אמר כלום ה"ז לעולה ימכרו ויביא בדמיה עולה וכ"פ הר"מ בפט"ו ממעה"ק וע' כאן בהשגות הראב"ד שם גבי מקדיש טומטום וכו' בפ"ג אם כן נראה לענין הלאו ג"כ אינו עובר אלא אם אמר בלשון למזבח או לעולה בלבד דהדין דנתפס בקדושה ונמכר עוברים על בל תקדיש אבל באומר על בע"מ ה"ז עולה דמבואר דלא אמר כלום אם כן א"ע כלל ואפשר דמ"מ עובר על הלאו אך בודאי אין לוקין אף להר"מ כי הוי לאו שאב"מ כי לא נתעביד בדיבורו שום מעשה כי לא נתקדש כלל. ומכל מקום אפ"ל כיון דלא חל קדושה בדיבורו כיון דאין ראוי לקרבן אם אמר ה"ז עולה אפשר דאין כאן לאו כלל ולא איסור וראיה לדבר דהנה מבואר שם בתמורה בסוגיא זו דאמר רבא השתא דאמר רבנן טעמא דבע"מ לקי משום דבזוי' מילתא הקדיש לדמי נסכים נמי לקי ונוכל לומר דלא בזוי' מילתא אלא אם חל קדושה עליה אבל אם אין חל כלל לא בזוי' מילתא וראיה לדבר דאי תימא דאפילו אם אינו חל עליה קדושה מכל מקום בזוי' מילתא אם כן מאי מקשה הש"ס בדף ה' לרבא דסובר כ"מ דאמר רחמנא לא תעביד א"ע ל"מ והרי מקדיש בע"מ למזבח ותניא אף על פי שעבר בל"ת מה שעשה עשוי אלמא דמהני ומשני ע"ש. והנה מאי מקשה לסברת הרשד"ם ומהרי"ט המפורסם שהקשו מהשוחט בשבת ויוה"כ דשחיטתו כשרה ולמה לא נימא דל"מ ותיהוי שחיטתו נבלה ותי' כל היכי דאם נאמר לא מהני יתוקן האיסור תורה אך מכל מקום ילקה דעבר אמימרא דרחמנא אבל עי"ז דהתורה קנסה אותו דלא ליהני מעשיו הרעים יתוקן האיסור תורה ולא יהי' המעשה רע אז אמרינן דל"מ מעשיו הרעים דהתורה לא רצתה שיהי' קיום למעשה הרע שעבר נגדה אבל אי אפילו לא תהני מעשיו מכל מקום מעשה הרע שעשה לא יתוקן ועשייתו הוא נגד התורה בזה אמרינן דמהני כיון דבלאו הכי לא יתוקן האיסור אם כן בשוחט בשבת אף אם נאמר דל"מ מכל מקום לא יתוקן האיסור שחילל שבת אף

אם נאמר דל"מ ושחיטתו נבלה מכל מקום אם מנבל בהמה בשבת ג"כ מחלל שבת אם כן בכה"ג לא אמרינן ל"מ ע' בשער המלך פ"ג מה' גירושין ואין כאן מקומו להאריך רק הצריך לענייננו וא"כ מאי מקשה הש"ס דלמה יהיה קדוש בע"מ הא אעל"מ לרבא ז"א הא רבא עצמו סובר דהטעם משום בזוי' מלתא וא"כ אף אם נאמר דל"מ ואין הקדושה חל מכל מקום כבר היה ביזוי מלתא ולא יתוקן האיסור אם כן בכה"ג מודה רבא דמהני אע"כ דלא הוי ביזוי מלתא אלא בנתפס בקדושה אבל אי אמרינן דלא מהני ולא יהי' נתפס בקדושה כלל יתוקן האיסור כי לא יהיה ביזוי מלתא ע"כ מקשה שפיר לרבא נימא דלא מהני וא"כ באמר ה"ז עולה דלא נתפס כלל בקדושה לא הוי ביזוי כלל ואין כאן איסור וכי תאמר והא חזינן דסברת הגמרא דלא תיהני ומכל מקום עובר בל"ת אף דאינו נתפס בקדושה דהא קיימינן בסברא דלא מהני ז"א דהא דר"ל דלא תהני הוא רק מחמת דהתורה אמרה לא תעביד ולולי העבירה הי' מהני ולאביי מהני וגם לרבא דכתיב קרא דמהני אך בס"ד דלא מהני מחמת דעבר על התורה אם כן בכה"ג ודאי עבר על הלאו כמו דאמר רבא דל"מ מכל מקום לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא דזה סיבה דל"מ אבל בל"ז הי' מעשיו קיימין אם כן אף דל"מ מחמת זה דעבר מכל מקום עובר בלאו אבל כ"ה דאף בלא עבירה שעבר לא מהני מעשיו אם כן לא עשה כלל שום איסור וכאן באומר ה"ז עולה אפילו בלא האיסור מכל מקום אינו נתפס בקדושה כמו דאביי מודה אף שסובר דמהני מכל מקום באומר ה"ז עולה אין נתפס בקדושה או לרבא דגלי קרא דנתפס מכל מקום באומר ה"ז עולה אינו נתפס וכן באומר על בהמה טמאה אף על פי שאין כאן לאו כי אין במינו מכל מקום לא נתפס אם כן בודאי אין עושה איסור ולא עבר על לאו כלל. הכלל כ"ה שאין נתפס רק מחמת דעבר על התורה אם כן אף אם לא מהני ונתקן האיסור מכל מקום עבר על ל"ת כי הל"ת הוא סיבה דלא יהי' מעשיו קיימין אבל אם בלא הל"ת אין מעשיו קיימין וכבר בררתי דאם המעשה אינו אין איסור כלל אם כן א"ע בלאו כי הלאו הי' מחמת האיסור דביזוי מלתא וזה אין ביזוי אבל במקום דנתפס כגון לעולה והוי ביזוי מלתא מקשה הש"ס שפיר דאי לאו האיסור הי' נתפס והתורה אסרה זה כיון שנתפס הוי ביזוי מלתא ע"כ לרבא הוי הסברא כיון דעבר לא יהני מעשיו הרעים ומכל מקום על הלאו עבר והוא דבר פשוט. העולה מזה כיון דחזינן דהמקדיש עצים או שאר דברים שאין במינם קרבן דנתפסו בהם קדושה כמבואר בר"מ דאם אמר למזבח ימכרו לצורך קרבן והתורה לא אסרה משום בל תקדיש כיון דליכא ביזוי אם כן ה"נ אם אמר על בע"מ לשון עולה דאינו נתפס ואין כאן ביזוי אין כאן לאו אבל מקדיש בע"מ בלשון לעולה ל"מ עתה כיון דגזירת הכתוב דנתפס בודאי הוי ביזוי אלא אף לפי הס"ד מכל

מקום כיון דהסיבה דלא נתפס היא מחמת עבירה בודאי עובר בל"ת אבל על כל פנים נתקן האיסור במקום דלא נתפס אם כן חזינן מדנתקן האיסור דליכא איסור בלא נתפס אם כן באומר בלשון דלא נתפס אינו עובר כלל ולע"ד זה פשוט ובזה תבין גם כן לדעת הר"מ דלוקין במקדיש בעל מום משום דבדיבורא עביד מעשה אם כן מאי מקשה הש"ס לרבא לימא דלא מהני הא נוכל לומר דלרבא דהוא קנס התורה דלא יהני מעשיו אם כן בכ"מ אף דמעשיו ל"מ מכל מקום לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא שפיר לא מהני אבל כאן אי אמרינן ל"מ אם כן לא נתעבד מעשה כי אינו נתפס ואם כן יהיה לאו שאב"מ ולא ילקי אם כן ע"י קנס התורה יהיה חוטא נשכר דלא לקי ובכה"ג מהני כי קנס הוא לו ועיין בפמ"א סימן ל"ד כתב סברא כה"ג ולפמ"ש אתי שפיר כיון דע"י דנאמר לא מהני ולא יהיה בו מעשה אם כן סיבה שעבר הוא עושה זה לאו שאב"מ אינו מזיק כלל והוי לאו שיש בו מעשה אף אם לא מהני ולקי. אך אם אפילו בלא סברא דל"מ אין בו מעשה אז לא לקי אבל כאן דמה"ת לא נתפס מידי דהוי עצים ואבנים רק מחמת קנס התורה דלא מהני לקי שפיר והתורה קנסה דלא מהני מעשיו מכל מקום הוי כאלו עשה מעשה כמו סברת רבא אף דלא אהני מעשיו ולא עבד איסור כלל כי לא מהני מכל מקום לקי דעבר אמימרא דרחמנא ואביי באמת פליג אבל רבא סובר כן אם כן לענין לאו שאב"מ נמי דינו כן כנלע"ד ברור בעזהש"י ואין כאן מקומו והארכתי בזה במק"א בעזהשי"ת:

והנה הרהמ"ח במצות שאח"ז במצות עשה מביא דגם הנסכים והלחם ושמנם צריכין שיהיו בתכלית השלימות בלי הפסד שנא' תמימים יהיו לכם ונסכיהם וזה מבואר בר"מ פ"ו מהא"מ ומביא שם דגם עצי מערכה צריכים שלא יהי' בהם תולעת וכ"ה בגמ' עבכ"מ שם ועי' במנחות דפ"ה דל"ד נסכים אלא ה"ה כל המנחות וע"ש במנחות דפ"ה דיש ארבעה אבעיות בגמ' על סולת היא אבעיא אם לוקין משום מקדיש בעל מום ועל העצים אבעיא בפ"ע ועל השמן ועל היין בכ"א אבעיא בפ"ע אם הקדיש הגרועין אי לוקין משום מקדיש בעל מום א"ד אין בע"מ אלא בבהמה והר"מ מביא אבעיות הללו שם בפ"ו וכ' שהמקדיש דברים הללו למזבח הדבר ספק אם לוקין משום מקדיש בע"מ ע"כ אין לוקין אך לוקין מכות מרדות והרהמ"ח לא הביא כאן שום איסור על הקדשו רק במצות עשה כ' דמצוה להיות תמים ובאמת יש איסור גם להקדיש כמבואר וגם הרהמ"ח לא הביא לקמן עצים ובאמת בגמ' מבואר האבעיא גם על עצים אם לוקין אבל על כל פנים בכלל מ"ע שיהיו נבחרים בודאי. והנה לכאורה צדדי האיבעי' כיון שפסול עובר משום בע"מ על הקדישו ובאמת יש כמה פסולין בבהמה כמבואר בר"מ כאן וכתב דאין לוקין לא על הקדישן ולא על הקרבתן. אך באמת בבהמה כיון דהתורה כתבה דוקא בע"מ וחוץ

ממומין המבואר לאו בכלל בע"מ כגון רובע ונרבע ומחו"ז ויוצא דופן וכדומה הם אינם נקראין בע"מ אבל סולת ושאר דברים דאין בהם רוח חיים מכל מקום הגרועין הם בכלל בע"מ כמבואר בלשון חכמינו זכרונם לברכה מום במקח והויין בכלל בע"מ לפיכך חסר בבהמה בפנים דג"כ פסול להקרבה כמבואר בר"מ מהש"ס בפ"ב מהלכות אלו וכן חסרון אבר בעוף דגם פסול מן העוף ממעטינן חסר אבר דברים הללו כיון דהם בע"ח וקבלו חכמינו זכרונם לברכה דאינם בגדר מום והתורה לא הקפידה להקדיש רק בע"מ אך חסרון אבר בעוף דודאי הוי מום אך בבהמה פוסל מום קטן ובעוף אינו פוסל מום קטן אלא מחוסר אבר דהוא מום גדול אם כן כיון שפסול אפשר דאסור להקדיש ג"כ כמו במנחות דהיא אבעיא כיון שפסול מחמת מום עובר משום בל תקדיש או אפשר דאין האיסור אלא בבהמה ומדברי הר"מ פ"ג אין הכרע אם הקדיש חסר בעוף אם עשה איסור וצ"ע ועמ"ש לקמן דנראה דאין שום איסור להקדיש חסר אבר בעוף. והנה במקדיש עצים מתולעים אם הוא ספק ומכין אותו מכל מקום הרהמ"ח לא כתב לא כאן ולא במצות עשה הדין דעצים. וז"ל הר"מ פ"ו וכן עצי המערכה כו' פוסל למזבח והוא בפ"ב דמדות כמבואר בכ"מ שם דמיירי שם בעצי המערכה ואח"ז כ' המקדיש כו' או עצים פסולים למזבח ה"ז ספק אי הוי כמקדיש בע"מ כו' ועיין במ"ל הביא דהתו"ס בדפ"ה ע"ב וז"ל הגמ' שם תנן התם כל עץ שנמצא בו תולעת פסול לגבי המזבח כו' בעי רבא הקדישו מהו שיחייב עליו משום בע"מ כו' וכתבו התוס' ד"ה בעי רבא ונראה דבעי' דעצים אליבא דר' לעיל פ' הקומץ ד"כ דעצים קרבן גמור הוא ושייך לא תקריבו כו' והיינו דלרבנן כיון דלאו קרבן אינו בבל תקריבו ושם הוא הפלוגתא דלרבנן דלאו קרבן גמור עצים אין טעונין מלח ולא קמיצה ולא עצים אחרים אבל רבי סובר דבעי מלח וקמיצה ועצים אחרים והקשה המ"ל דהר"מ ז"ל פסק כרבנן דפליגי על רבי ומכל מקום הביא אבעיא זו אם לוקין במקדיש עצים ע"ש שכתב דסברת רבינו דאף לרבנן מכל מקום נקרא קרבן כמבואר בתוס' מנחות ד"כ. ואני לא זכיתי להבין דהתו"ס כיון דהגמ' מביא המשנה דמדות דכל עץ שנמצא תולעת פסול וע"ז הוא אבעיא דרבא אם מקדישו נראה דהאי בעיא הוא ג"כ דוגמא המבואר במשנה היינו עצי המערכה אם כן מאי שייטא הפלוגתא דרבי ורבנן אם עצים הם קרבן לכאן דע"כ לא פליגי ורבי סובר דעצים נקראים קרבן היינו במתנדב עצים למזבח לא עצי המערכה רק להקריבם כמבואר בסוף מנחות הרי עלי עצים לא יפחות כו' וכ"פ הר"מ בה' מעה"ק וסובר רבי דאקרי קרבן וצריך קמיצה ומלח ועצי המערכה אבל עצי המערכה בודאי מודה רבי דלא אקרי קרבן וא"צ מלח ולא קמיצה לד"ה וכן לפי מ"ש המ"ל דלרבנן נמי אקרי קרבן זה נמי דוקא בעצים שהתנדב

לקרבן על המזבח אבל מה ענין עצי המערכה לזה. ע"כ נ"ל דסברת התוס' אף דמביא שם המשנה דמדות מכל מקום העיקר הכוונה להוכיח דתולעת פסול ואם פוסל בעצי מערכה פוסל ג"כ בעצי קרבן ובפרט שמבואר במשנה סתם לפסול למזבח וזה נמי בכלל אבל האבעיא הוא רק על עצי קרבן וסברת התוס' דהיא אליבא דרבי דלדידי' שייך לא תקריבו והמקריב או המקדיש עובר. ולדעת המ"ל אף לרבנן כיון דאיקרי קרבן. על כל פנים הכל בעצי קרבן אבל בעצי מערכה נהי דפסולין אבל מכל מקום אם הבעיר אותם ע"ג מזבח לא עשה איסור כלל כי לא שייך לומר לא תקריבו כי אינו בגדר קרבן ויש כמה פסולין ואינו עובר על הקרבן כמבואר כאן בר"מ וכן יש לכוין בר"מ ג"כ דבהלכה ב' כ' וכן עצי המערכה ואח"ז בה"כ כתב דאם הקדיש סולת כו' או עצים למזבח כו' כוונתו או עצי קרבן אבל עצי המערכה אין איסור כלל בלא תקריבו ועצי קרבן סובר הר"מ כסברת המ"ל אפילו לרבנן כנלע"ד נכון בעזה"י דעצי המערכה אינם בכלל זה רק עצי קרבן ומכל מקום צ"ע:

מצוה רפו

סעיף א

שיהי' כל קרבן כו'. וכבר כתבתי דה"ה כל המנחות ובעצי' הארכתי לעיל במצוה רפ"ה:

סעיף ב

מדיני כו'. המומין הם ע"ג כו' עי' דינים אלו בר"מ פ"ב מה' איסורי מזבח. והביא הרהמ"ח דאין המומין פוסלין בעוף והוא מהש"ס כ"פ אין תמות וזכרות בעוף מכל מקום מן הע"ג מומין יש שהם פוסלים בעוף ג"כ כגון טומטום ואנדרוגינוס אף על פי דאינו פוסל בהם לא תמות ולא זכרות מכל מקום פסולים כמבואר פ"ג מהלכות אלו ה"ג וע"ש בכ"מ ולחם משנה ועיין פ"ב מהלכות הנ"ל שמנה בין המומין ידו או רגלו קלוטה כשל חמור. ובמ"ל הביא בשם ירושלמי סוטה דנסתפקו אי פוסל משום מום או משום מחוסר אבר ונ"מ דאף עוף פסול בקלוטות. והרהמ"ח לא הביא דגם חסרון בפנים שאינה מטריף פוסל ג"כ לקרבן ממ"ע זו תמים והאי לאו תמים הוא כגון שנטלה הטחול או הכליות או שני טחולים או שלשה כוליות כ"ז פסול ממצוה זו. וז"ל הר"מ פ"א מהלכות הנ"ל הי"א וכן אם נמצא א' מאברים הפנימים חסר אף על פי שאינו טרפה כגון שנמצאת בכוליא א' או שנטל הטחול ה"ז אסורה למזבח ותשרף לא מפני שהוא בע"מ שאין חסרון מבפני' מום אלא מפני שאין מקריבין חסר כלל שנאמר תמימים יהי' לכם וכל היתר כחסר לפיכך אם נמצא שלשה כליות או שני טחולים פסולה עכ"ל. והנה דבריו המה מש"ס דבכורות

דל"ט ומלשון הר"מ שכ' נמצאת בכוליא אחת משמע דנבראת כך מתחלת ברייתה ועיי' בלחם משנה פ"ח מה"ש שכ' דלשון נמצאת משמע מתחלת ברייתה ואח"ז כתב הטחול שניטלה וניטלה היינו אח"כ ביד או בחולי כמבואר בה' שחיטה כ"פ וביו"ד ולמה שינה בלשונו. ומכל מקום מלשון נמצאת וגם מדלא חילק בפי' בין ניטל לחסר מתחלת ברייתו נר' דבכ"ע פסול ובאמת ד"ז צ"ע ע"ש בבכורות דרמי שתי ברייתות אהדדי דבברייתא א' מבואר שתי הכליות ולא בעלת כוליא א' ולא בעלת שלש ובברייתא א' מבואר יסירנה לרבות בעלת כוליא א' ואמרינן שם סברוהו דכ"ע אין ברי' בא' והא מיחסר חסר ופירש"י דסוברים דא"א לברוא בכוליא א' אם כן בודאי חסרה אח"ז ע"כ פליגי בחסרון בפנים דברייתא ראשונה ולא בעלת כוליא א' פוסלת חסרון בפנים ובברייתי' שני' מכשרת חסרון מבפנים ומתרץ ר"ח בר יוסף דכ"ע יש ברי' באחת ולא פליגי דהברייתא ראשונה מירי בנבראת בשתים וחסרה ע"כ פוסל ובברייתא השניה דמכשרת מירי מתחלת ברייתו וכשר ואח"ז אוקמינן דבהא פליגי ברייתי' ראשונה סוברת אין ברי' בא' ע"כ הוי חסרה ופסול ובברייתא שני' סוברת יש בריה באחת וכשר כיון שנבראת כך ור' יוחנן מתרץ דכ"ע אין ברי' באחת אלא בחסרה קודם קבלה פסולה ע"ש על כל פנים לכולהו מ"ד אינם פסולים אם נבראת כך והר"מ פ"ח מה' שחיטה הכ"ה כ' וכן אם נבראת בכוליא אחת כו' אם כן הוא פוסק דיש בריה באחת על כל פנים נהי דהוא פוסק והכריע כאיכא מ"ד דסוברים יש בריה באחת על כל פנים מאין יצא לו לפסול אם נברא בא' כיון אם יש ברי' באחת אינו נפסל לשום מ"ד ועש"ס ותראה ולפסק שלו דפוסק יש ברייה באחת עכצ"ל שני הברייתות דמכשרת מירי דחסרה מתחלת ברייתי' והפוסלת מירי דנחסר' אח"כ כאוקמתי' דר"ח בר יוסף ואף דיכול לאוקמי כאוקמתי' דרבי יוחנן דחסרה קודם פוסל והברייתא השניה מירי דחסרה אחר הקבלה מכל מקום כיון דר"י אמר דכ"ע אין ברייתא באחת אלא כאן קודם כו' ולא אמר אפילו יש ברייה באחת מכל מקום פסולה כיון דהיא קודם השחיטה עכ"ל דאין סברא כלל לשום מ"ד אם נבראת כך יהיה פסולה אם כן כיון דהר"מ פסק דיש ברי' באחת ה"ל לפרש כאן דוקא אם נחסרה אח"כ אבל אם נבראת כך כשרה ולא די שלא פי' בפי' אלא כתב שנמצאת נראה שפוסל אף בנבראת כך וגם בה' שחיטה כתב הר"מ שכל יתר כחסר דמי דהיינו כחסר מתחלת ברייתו וכמבואר בב"י סי' מ"א ביו"ד דלהר"מ דכל שניטל טרפה נחסר מתחלת ברייתו כשר ולדידיה שני כבדים כשר דיתר כחסר היינו מתחלת ברייתו ועיין ביו"ד סי' נ"ד. אם כן כאן כ' דשלשה כוליות פסולה דהרי הוא כחסר ראינו דסובר דחסר מתחלת ברייתו פסולה ובש"ס מבוא' להיפך גם מבואר בגמ' דלא כהב"י כי לאוקמת' הגמ' דברייתא דפוסלת בעלת א' מירי

שחסרה אח"כ אבל אם נבראת כך מודה הברייתא זו דכשר אם כן למה פסולה בעלת שלש הא הו"ל כחסר מתחלתו ברייתו אע"כ צ"ל דיתר הוי כניטל ביד. ומצאתי בפרי מגדים סי' מ"ד התעורר בזה ובכו"פ ועיין פרי חדש הביא מכאן ראי' דאמרי' כל יתר כנטול לא כשיטת הרמב"ן והרשב"א. והנה לפמ"ש דמוכח בש"ס דאף דחסרון בפנים פסול דלאו תמים הוא מכל מקום בנברא כך כשר והוי בכלל תמים אף דהר"מ לא פסק כך מכל מקום כיון דבש"ס מבואר כך לא נוכל לדחות סוגיא ערוכה ולפי זה נראה לי דהרהמ"ח שהביא במצוה זו דמחוסר אבר פוסל בעוף ונראה ג"כ דטעמו מחמת דצריך להיות תמים אם כן אפ"ל דוקא חסרון אבר פוסל שנעשה כך כמו שמבואר שייבש גפו או נקטעה רגלו או נסמית עינו דמשמע דנעשה בידי אדם או ע"י חולי אבל אם נבראת בגף אחת או בלא רגל אפשר דכשר כי זה מיקרי תמים אם נבראת כך וכן אם יש חסרון בפנים בעוף ג"כ פסול דלאו תמים הוא כ"נ לכאורה. אך באמת בר"מ פ"ג ה"א כתב אין המומין פוסלין בעוף כו' שלא נאמר תמים זכר אלא בבהמה לבד בד"א במומין קטנים אבל עוף שייבש גפו כו' אסור שאין מקריבין חסר כלל. והוא בכ"מ בגמרא ע"י בכ"מ על כל פנים מלשון זה נרא' דהתורה דהקפידה על תמים אינו בעוף אם כן בעוף דפסול מחוסר אבר אינו מטעם תמים דא"צ תמים בעוף אלא מלימוד אחר מן העוף ולא כל העוף מכאן שאם ייבש כו' פסול. אם כן אפ"ל דאף אם נברא כך פסול כמו במומין הקטנים בבהמה אף שנולד במומו דינו כבע"מ גמור וכן אפ"ל דחסרון מבפנים אינו מזיק דבבהמה מטעם תמים פסול אבל בעוף דממעטינן מתיבת מן כו' מסתבר לאוקמי במומין גדולים וממילא בפנים דלא הוי מום אפילו בבהמה מכ"ש דאינו מזיק בעוף כלל. ובפרט מדנקט יבש גפו ונקטעה רגלו ונסמית עינו אלו חסרונות שבגלוי נראה דחסרון בפנים אינו מזיק כלל. ונראה להביא ראיה דבעוף חסרון בפנים כשר ע' תוס' ע"ז ד"ה ע"ב ד"ה מנין למחוסר אבר כו' ועוד בכ"מ הנרשמים שם הקשו ל"ל קרא מן העוף דמחוסר אבר פסול בעוף הא מבואר שם דמחוסר אבר אסור לב"נ ומי איכא מידי דלב"נ אסור ולישראל שרי ע"ש מה שתירצו. והנה מחוסר אבר שפוסל בב"נ נפקא לן מקרא מכל החי כו' דהקב"ה צוה לנח ליקח שחיים ראשי איברים דגלוי וידוע הי' לפניו ית' שעתיד נח להקריב קרבן. וא"כ בודאי נח שלקח אותם שחיים ראשי אברים היינו חסרון בחוץ לא לקח אבל חסרון בפנים מנא הוי ידע. אם כן לא מוכח דאסור לב"נ רק חסרון אבר מחוץ אם כן מאי מקשים התוס' דל"ל קרא מן העוף בישראל דלמא אצטריך קרא לאסור אפילו חסרון אבר בפנים דבב"נ אינו מזיק ובישראל פסיל. אע"כ דבישראל נמי כשר ובפרט לפי פירש"י דמח"א פסול דהקריבהו נא לפחתך ע"ש באותן מקומות ובע"ז זה שייך בגלוי יותר ובפרט כיון

דמום אינו פוסל [בעוף] רק מום גדול אם כן בפנים אין פוסל כלל מק"ו דבהמה כמ"ש ותמים לא קאי על עוף כלל רק הלימוד מן העוף וראיתי בפרי מגדים סי' מ"ד דנראה דמיישב ק' התוס' בזה אם כן לדעתו פסול בעוף ג"כ מח"א בפנים ולענ"ד נ"ב דאין פוסל כיון דלאו מטעם תמים הוא כנלע"ד. ויצא לנו מזה עוד דבב"נ אינו פוסל מח"א בפנים בין בבהמה בין בעוף ודין זה דמחוסר אבר דאסור לב"נ היא הלכה פסוקה והר"מ לא הביא דין זה בשום מקום וע' ספי"ט ממעה"ק במ"ל שהביא זה. ובמ"ל פ"י מה' מלכים עמד בדברי התוס' בע"ז הנ"ל ופלפל בזה ע"ש:

והנה אם קדשים הם טרפה מבואר בש"ס בכ"מ דפסולים דמן הבקר להוציא את הטרפה ובר"מ פ"ב כ' דטרפה אסורה מטעם הקריבהו נא לפחתך וע"ש בכ"מ ונראה דאינו עובר בעשה דתמים אעפ"י שבגמרא מבואר גבי נח דלא הוי טרפה דתמים כתיב ביה מכל מקום לא ממעטינן טרפה ע"ש בתוס' בע"ז ד"ה תמים עמדו בזה ל"ל קרא מן הבקר להוציא טרפה הא לא הוי תמים ותירצו ע"ש ודבריהם צע"ק ואין כאן מקומו. ונ"ל דשעיר המשתלח כיון דמרבינן בתמורה מפרשה זו נ"ל ג"כ דעובר בעשה דתמים יהי' ונ"מ דאם נעשה מחוסר אבר בפנים לאחר הגרלה פסול כמו קרבנות ומכל מקום צ"ע דהר"מ בה' עיוה"כ פ"ה הי"ז כתב המום פוסל בשעיר המשתלח בין קבוע ובין עובר ולא כתב דאפילו מחוסר אבר בפנים דלאו בכלל בע"מ הוא דפסול נראה דאינו פסול ול"ד לקרבנות ע"ש דפוסל מח"ז מטעם דמרבינן ביומא הא לא"ה לא דמי לקרבנות וכ"ה שם בר"מ דטרפה פסול בשעיר המשתלח מטעם דכתיב יעמד חי הא לא"ה היה כשר וכן כאן בה' א"מ כתב דאסור למזבח דאין מקריבין חסר כלל נראה דוקא למזבח ואפשר דחסרון מבפנים כיון דבע"מ מרבה אני מפרשה זו מרבה אני על העשה ג"כ וצ"ע. וגם פרה אדומה אני מסופק אף דמבואר בחולין י"א דחטאת קריא רחמנא לענין טרפה מכל מקום בדבר דאינו מפורש אפשר כיון דחסר בפנים הוא מגונה רק למזבח אבל בפרה כיון דלאו למזבח הוא כשר. ונראה עוד להביא ראיה דמח"א בפנים כשר בפרה אדומה דיליף שם הש"ס דאזלינן בתר רובא מפרה אדומה ושחט ושרף כו' ודלמא טרפה היא ולמה לא הקשה הש"ס ודלמא מחוסר אבר היא ונשתכר דלא יקשה קושית התוספות דאטרפה לא מוכח לכאורה דפרה בת שתי שנים וטרפה אינה חי' ע"ש ולמה לא אמרו בפשיטות מחמת מח"א בפנים ולא תקשי קושית התוס' אלא מוכח דאין מח"א בפנים פוסל בפ"א ותמימה דכתיב בפרשה חוקת אצל פרה אדומה דרשינן מיניה תמימה באדמימות. אך מדברי הר"מ פ"א מה' פרה ה"ז נראה מדבריו דמטעם חטאת קרי' רחמנא פוסל כל הדברים הפוסלים בקדשים וצ"ע. ומצאתי בכו"פ סי' מ"ד התעורר בזה ונראה במסקנתו

כמסופק בדבר והביא ג"כ ד' הש"ס הנ"ל וע"ש שכתב דגם עגלה ערופה כיון דכתיבה בה כפרה כקדשים כמבואר בש"ס שם פוסל מח"א בפנים. ולדידי צ"ע בדין זה כיון דפסקינן דאין מום פוסל בעגלה ערופה עיין ר"מ פ"י מה' רוצח ומום בודאי לאו תמים הוא אם כן לא דרשינן כלל רק לענין טרפה הוי דומיא דקדשים או לשאר דברים המפורשים בגמרא וע"ש בכ"מ שהביא בשם הירושלמי דגבי עגלה ערופה פוסל מח"א וע"ש שהקשה על הר"מ שהשמיט דין זה ונראה מבואר דהר"מ מכשיר אפילו מח"א בחוץ ומכ"ש בפנים ואף להירושלמי יכול להיות דוקא בחוץ דהוי מומים גדולים כמו גבי עוף אבל מח"א בפנים לא שמענו דיפסול גבי ע"ע ואין הירושלמי בידי. ועמ"ש הר"מ שם דאעפ"כ טרפה פסול בעגלה ערופה דכפרה כתיב ביה כקדשים ציין בכ"מ שהוא ירושלמי ובאמת הוא גמרא ערוכה בחולין דיליף משם דאזלינן בתר רובא מע"ע דלמא טרפה היא וכ"ת מאי איכפת הא אמרי דבי ר"י כפרה כתיב ביה כקדשים ע"ש בדי"א וצ"ע. ולכאורה צ"ע על פסק הר"מ שפסק חסרון מבפנים שמי' חסרון ואם נמצא חסר פסול נראה דודאי פסול דאי הוי ספק הרי דרכו של הר"מ במקום אבעיא או פלוגתא לכתוב בפירוש שהוא ס' וכאן סתם. והנה בבכורות ל"ט הוא אבעיא בש"ס ואמרינן שם ת"ש ואת שתי הכליות וכו' ותניא אידך יסירנה כו' מאי לאו בהא קמפלגי מ"ס חסרון מבפנים שמי' חסרון ומ"ס ל"ש חסרון והאמוראים שם מתרצים דכ"ע סובר חסרון בפנים שמי' חסרון ולא קשיא ע"ש. והנה נראה דמחמת דאמוראי בתראי אמרי דכ"ע סברי חסרון מבפנים שמי' חסרון ע"כ פוסק כן אף להכלל שכתבו חכמי צרפת בברכות דכ"ג גבי תפלה אם שהה כדי לגמור את כולה דהוא פלוגתא אם חוזר לראש וארא"א דכ"ע חוזר לראש ע"כ פוסק שם ר"ה גאון דחוזר לראש וחכמי צרפת אומרים כיון דלא יכול לומר צד השני דכ"ע ס"ל דאינו חוזר לראש לא מוכח דקיימא לן כן רק במקום דנוכל לומר דבר והיפוכו מדחזינן דאומר הצד הזה בודאי קי"ל כן אבל במקום דלא נוכל לומר הצד השני לא קי"ל כצד שאמרו ע"ש בתוס' ובתר"י אם כן כאן לא נוכל לומר הצד השני דכ"ע חסרון בפנים ל"ש חסרון דא"כ מ"ט פסלה הברייתא בעלת כוליא א' ע"ש ועכצ"ל כצד הזה דשמי' חסרון ומיושבים שני הברייתות ע"ש בגמרא ותבין אם כן לא מוכח דקיימא לן דשמי' חסרון. אך באמת הר"מ שם פ"ד מה' תפלה פוסק ג"כ דחוזר לראש כבה"ג והרי"ף רבו אם כן אפשר לית ליה כלל זה וכ"ה דקאמר הש"ס דכ"ע ס"ל הלכה כן (ואם כי אינו מוכרח גם שם ע"ש בתוס') אך זה ק"ל על הר"מ דהנה אח"ז אמרינן לימא כתנאי ומעוך וכתות ונתוק וכרות כולם בביצים דר"י היינו אף בביצים ע"ש ראב"י אומר כולן בגיד ולא בביצים ר"י אומר מעוך וכתות אף בביצים ונתוק וכרות רק בגיד מאי לאו בהא קמיפלגי ר"י סובר חסרון

מבפנים שמי' חסרון וראב"י סובר ל"ש חסרון ואמרינן ותסברא ר"י מאי סבר כו' ואמרינן דכ"ע חסרון מבפנים ל"ש חסרון (כן הגי' בס' צאן קדשים ובודאי לא נוכל לומר דשמי' חסרון דא"כ מאי טעמא דראב"י ומוכרח דהגי' ל"ש חסרון ואין הספר צ"ק ת"י כעת) אלא במומין שבגלוי קמפלגי ע"ש אם כן חזינן דסתמא דגמרא אוקמי' להנהו ג' תנאים דסוברים ל"ש חסרון ופליגי על הברייתא דאת שתי הכליות אם כן מאי פסיקא להר"מ לפסוק דשמי' חסרון כיון דהנהו תנאי סוברים דל"ש חסרון ובתוכם ג"כ ראב"י דמשנתו קב ונקי אם כן על כל פנים היה להר"מ לכתוב שהוא ספק וא"י מאין יצאה לו הכרעה זו וער"מ פ"ז מהב"מ שפוסק דמעוך וכתות ונתוק וכרות אף בביצים כר' יהודא והנה לא נוכל לומר דע"כ פוסק כר"י דאזיל לטעמי' דסובר חסרון מבפנים שמי' חסרון ז"א חדא דהא מומין אלו מנה שם דנוהג באדם ובבהמה ומטעם חסרון באדם כשר כמבואר בר"מ פ"ו שם ה"ז אם ניטל' הטחול או הכולי' באדם הוא כשר לעבודה ועוד דנמנו שם בכלל הנ' מומין ובפ"ב מהא"מ כתב דעל הנ' מומין ועוד כ"ג המנויים אם נפל בקדשים תפד' ותצא לחולין ע"ש ועל חסרון בפנים לכ"ע אין פודין כמבואר כאן בגמ' לאשחוטי ולאפרוקי לא קא מבעיא לן דלענין זה בודאי לא הוי מומא ע"ש והנה פסק כר' יהודא דכולהו הוי מום ובכ"מ נ"ט דלא פסק כראב"י משום דרבים פליגי עליו ובאמת לפי דבריו פ"ב מה' בית הבחירה הח"י שכתב דכללא דמשנת ראב"י קב ונקי אינו בבריית' ל"צ לטעם זה אך שם כתב בדרך אפשר וע"ש במ"ל ובשו"ת ח"צ סי' יו"ד ובתורת חסד מהגאון שמן רוקח כלל ד' בקיאות בכלל הזה ומביא שם דברי רמב"ן דהלכה כראב"י אף בברייתא ואף נגד רבים אם כן דין זה צ"ע לשיטות אלו אם נסמוך להקל לשחוט קדשים בחוץ כיון דראב"י לא ס"ל כן וסובר דלא הוי מומא וצ"ע ע"ש במחברים הנ"ל וגם בדין חסרון מבפנים ודאי הי' לרבינו הר"מ איזה הכרעה ואנחנו לא נדע:

והנה בכלל ע"ג מומין שמנה הר"מ לא מנה נדמה היינו רחל שילדה כמין עז או איפכא ובפ"ג שם ה"ה כתב הנדמה אף על פי שיש בו מקצת סימנים הדומים לאמו פסול כבע"מ קבוע שאין לך מום קבוע יותר מן השנוי וכ"כ בפ"ב מה' בכורות וע"ש בכ"מ ובמהרי"ט אלגאזי מפלפל דלפ"ז חייב על בל תקדיש ובל תקריב ומד' הר"מ שם נראה דאינו חייב שכתב בהלכ' ז' ויראה לי דכל אלו הפסולין אם עבר והקריבו אינו לוקה ע"ש שמביא בקיאות הרבה וכתב דדעת הר"מ כמו מח"ז דמבואר בחולין והבאנו לעיל דהכתוב נתקו לעשה דהיינו שאינו בכלל הלאו ה"נ אף על פי שהוא בכלל בע"מ מכל מקום כיון דהתורה כתבה או עז למעוטי נדמה נתקו מלאו רק ללאו הבא מכ"ע. ובזה מיישב הרבה ק' התוס' שהקשו ל"ל או עז למעוטי נדמה תפ"ל דהוי בע"מ ומתרץ דהתורה כתבה

להקל דאי לאו קרא ה"א דהוא בכלל בע"מ ולוקין על הקדישו ועל הקרבה ע"כ כתבה התורה או עז ונתקו מהלאו אל עשה וע"ש שחקר לשיטת התוס' שהקשו קושיא זו בכ"מ נראה דס"ל דנדמה לוקין מחמת בע"מ אם דוקא אם יש לו מקצת סימנים הוי בע"מ דניכר השינוי אבל אם אין לו אפילו מקצת סימנים דלגמרי הוא עז או רחל אפשר דלא הוי בע"מ אך מדלא תי' התוס' לקושיתם דאצטריך או עז למעוטי נדמה בכה"ג דאין לה אפילו מקצת סימנים דלא הוי בע"מ ע"כ אף בכה"ג הוי מום ולהר"מ בכ"ע לא הוי מום כמ"ש כאן ואינו עובר משום בל תקדיש ובל תקריב ככל המומין שחשב שם ע"ש בדפ"ב:

סעיף ג

בין בע"מ קבוע כו'. היינו לענין לפדות קדשים אבל המ"ע זו תמים בכ"ע עובר אף על בע"מ עוברים ועמ"ש לעיל:

סעיף ד

שיבש גפו או נסמית כו'. כ"ה לשון הר"מ ג"כ פ"ג ולשון המשנה אבל דע דהפירוש הוא דנחטטה עינו אז הוא מח"א אבל נסמית בלא נחטטה כשר דאין זה מחוסר אבר וזה מבואר להדיא בקדושין דכ"ד ע"ב וע"ש בתוס' ועיין תוספות זבחים דף ס"ח ע"ב כתבו גם כן דנסמית היינו נחטטה. והר"מ כתב סתם נסמית עינו אך דכתב שאין מקריבין חסר למזבח ממילא שמעת ליה דנסמית אינה חסרה אבר והרהמ"ח סתם ביותר. ושיעור היבשות בגוף בודאי כמו יבשה אזנו כמבואר בבכורות דל"ז ובחולין כיון דשליט ביה אוירא כדי שתנקב ולא תוציא דם וכ"פ הר"מ פ"ז מה' ביאת מקדש. ולענין מח"א בפנים גבי עוף כתבתי לעיל ע"ש:

סעיף ה

ונוהגת מצוה זו בזה"ב ועובר כו' ושחט או זרק או הקטיר כו'. נראה מדבריו דעל הקדישו אינו עובר על העשה רק משחיטה ואילך אך צ"ע בשחיטה גם כן אפשר דאינו עובר על העשה רק בזרק כי הוא על המזבח וג"כ עבודה היא אבל שחיטה דלאו עבודה היא והלאו מרבינן מלא תקריבו דכתי' לרבות ע' בתמורה אבל המ"ע מנלן דהוא על השחיטה הא שחיטה לאו עבודה היא. והנה כאן בספר היד אינו מבואר זה. וראיתי להר"מ בס' המצות שלו מצוה ס"א כתב שציונו כל מה שיקריב יהיה שלם במינו תמים כו' ולא זכר כלל השחיטה כי סתם הקרבה היינו עבודות וצע"ק ומ"ש הרהמ"ח ועמ"ש הקדיש לוקה צ"ע. עמ"ש לעיל ובמצוה דלקמן:

מצוה רפז

סעיף א

שלא ינתן מום בקדשים כו' שום חבורה כו'. ז"ל הר"מ פ"א מהא"מ ה"ז המטיל מום בקדשים כגון שסימא עינו או קטע ידו לוקה שנאמר כו' מפי השמועה למדו כו' והנה לאיזה תכלית פרט הר"מ כגון כו' ולא כתב סתם המטיל מום בקדשים ואפשר לומר לשיטת הר"מ שכתב בהלכה ה' דמום עובר אינו נלמד מפרשה זו רק מלאו לא תזבח כו' בפ' שופטים אם כן בפרשה זו דכתיב כל מום כו' מיירי במום קבוע אם כן אינו חייב מטיל מום בקדשים אלא אם מטיל מום קבוע שאינו עובר כגון סימא עינו או נשברה ידו דהם מומין קבועים כמו שחשב הר"מ אבל אם עושה מום עובר א"ע בלאו הזה כי שם בפרשת שופטים הלאו דלא יקריב מום עובר אבל לא שלא יטיל מום עובר ובפרט שעיקר הטעם שפסלו מקרבן ע"כ פסק המטיל מום בבע"מ פטור וא"כ מום עובר דיעבור המום ויתרפא ויהי' ראוי לקרבן אפשר דאינו בלאו הזה. אך לדברי הרמב"ן שהובא שם בכ"מ דגם מפרשה זו מרבינן מום עובר אם כן גם מום עובר נכלל בלאו הזה והרהמ"ח סתם הדברים ובודאי אפילו אם נאמר דא"ע במטיל מום עובר מכל מקום איסור דרבנן בודאי איכא כי הוא מפסיד קדשים ואפשר כיון דעבר אח"כ לית בו שום איסור ואפשר מכל מקום הוא בזיון קדשים ובעזה"י יבואר עוד לקמן. אבל זה נ"ל פשוט דעכ"פ דוקא מום אבל אם עשה קדשים מח"א בפנים או טרפה או שאר דברים שפוסלים הקרבן בודאי אינו לוקה כי כל מום כתיב אבל כולן אלו לאו בכלל מומין הם כמבואר שם בר"מ אם כן אין לוקין רק אסור משום הפסד קדשים אבל אין לוקין כנלע"ד פשוט. ולענין אם עובר בלאו במטיל מום בשעיר המשתלח או בפ"א אף דמום פוסל בם וכתבתי לעיל דאפשר דעוברים גם כן על בל תקדיש ובל תקריב ומכל מקום אפשר דלאו זה הוא רק בקדשי מזבח ובפרט פ"א דמבואר בגמרא כ"פ דקדשי ב"ה היא אף דחטאת קריא רחמנא מכל מקום לכמה דינים אינם שוים כמ"ש לעיל ולא מצאתי כעת גילוי לזה אם חייב מלקות בהטיל מום בשעיר המשתלח או בפרה. ונראה ג"כ דאם מטיל מום גדול כגון שקטע יד בעוף קדשים ג"כ אינו עובר כמ"ש לעיל דפסול לאו מחמת מום רק דמרבינן מן העוף כו' וגם אינו עובר אם הקדיש עוף מח"א או אם מקריב אם כן נראה דא"ע בלאו הזה כמו שפוסל קדשים בלא מום כגון שעושה טרפה דאינו עובר בלאו הזה וכ"נ דעת הרהמ"ח שכ' שלא נטיל מום בבהמה כיון למ"ש דוקא בהמה. אך במנחות ונסכים שכתבתי לעיל ומבואר בר"מ דהיא אבעיא אם מקדיש הגרועים אם לוקה משום מקריב בע"מ נראה דהם בכלל בע"מ המבוארים בפרשה לענין בל תקדיש ולענין בל תקריב והארכתי לעיל

אם כן אם מקלקל בידים בודאי הוא ספק לאו זה ג"כ דאם היא כמו בהמה אסור להטיל מום ג"כ כמו בל תקדיש והר"מ לא הביא זה בפירוש אפשר שסמך על המבין ובפרט שאינו מבואר להדיא בש"ס אין דרכו להביא אבל הדין נ"ל דודאי הוא ס' לאו ועיין בת"כ פרשה ז' מבואר שם דאם מטיל מום בקדשים עובר ג"כ על עשה תמים יהי' לרצון אם כן אם עשה מח"א בפנים נהי דא"ע על הל"ת מכל מקום עובר בעשה וגם אפשר בנסכים כן אבל כבר כ' לעיל דתמים מיעט' התורה גבי עוף אם כן א"ע כלל רק משום הפסד קדשים וצ"ע בכ"ז. ועתו"ס בכורות ל"ח ד"ה וסימנך מסתפקין אם מום עובר הוי שעובר מעצמו אבל אם עובר ע"י רפואה הוי מום קבוע או אפשר כיון דעובר אפילו ע"י רפואה מכל מקום הוי מום עובר ולא נקרא מום קבוע רק אם אינו עובר כלל אפילו על ידי רפואה. ועיין במהרי"ט אלגאזי דפ"א.

ונסתפקתי אם לאו זה דלא יטיל מום בקדשים אם עובר אם מטיל מום בקדשי עכו"ם דג"כ נודרים נו"נ כישראל ואסור להקריב בע"מ שלהם בבהמ"ק כמבואר לקמן מכל מקום אפשר דאין ישראל עובר בלאו אם מטיל מום בקדשים שלהם וע' זבחים מה שיש כמה דברים דשוים קדשי עכו"ם לקדשי ישראל ויש כ"ד שאינם שוים עיין ר"מ במקומות הנרשמים שם בעין משפט ושני טעמים בדבר שלא יהא חייב הישראל בשביל מום בקדשים שלהם חדא לפי הת"כ שהבאתי דמטיל מום עובר על עשה תמים יהי' לרצון דכתיב בהאי קרא כל מום לא יהיה בו ועיין בבכורות ל"ט לענין אחר כיון דכתיב תמים יהיה לרצון נאמר כל מום לא יהיה היינו דלא יטיל מום דדרשינן מזה אבל בעכו"ם דל"ש תמים יהיה לרצון כמבואר שם בזבחים מ"ה בעכו"ם ל"ש לרצון להם ע"ש בפירש"י ואם כי הוא לענין אחר אם כן אף מום לא יהיה בו ל"ש ועוד דבשלמא בקדשי ישראל בעושה מום פוסל אותו מהקרבה בכ"ע אבל בקדשי עכו"ם נהי דהתנדב אותו למזבח מכל מקום אינם בבל יחל עיין באורך במשנה למלך פ"י מהלכות מלכים ובזבחים בפרק בתרא. ונראה דאף שנדר למזבח מכל מקום מותר להקריב בבמה וכמבואר בר"מ סוף ה' מעה"ק דעכו"ם מותרים להקריב בכ"מ בבמה לשמים אם כן לא נפסל קרבן זה מהקריב לשמים כי להקריב בבמה לשמים מותרים ב"נ להקריב אפילו בע"מ כמבואר בזבחים ואם כן לא נפסל הקרבן הזה רק ממזבח אבל לא ההקרב' לשם שמים אם כן אפשר דאין לוקין. אך לפ"ז דאם קטע ידו דעשה להקרבן דפסול אף לב"נ יהיה חייב אבל מסתברא דמחמת טעם הראשון שכתבנו יהי' פטור בכל ענין ואם נאמר דאף לגבי ב"נ חייב אם עושה מח"א אם כן ב"נ מותר להקריב לשמים בבמה אפילו חיה וכל מיני עופות ל"ד תורים ובני יונה עיין בזבחים אם כן באיזה קרבן שהקדיש הב"נ יהיה חייב אם עושה

הישראל מום בקרבן שלהם כי פסלו יהי' הישראל חייב אף בזה"ז מלקות. ובאמת מבואר בהרהמ"ח דמלקות א"ח בזה"ז נראה דלא משכחת לה מלקות ולומר דוקא בזמן המקדש ובקרבנות הראוים לישראל כיון דפסלו מע"ג המזבח מכל מקום זה אין נ"ל כיון דעכ"פ ראוי להקרבה ואם פסלו לגמרי מכל מקום אפשר מטעם הראשון אינו חייב מלקות וכ"נ דאין חייבין על קדשי עכו"ם מלקות מצד הסברא כמ"ש ומכל מקום צ"ע. וכן מבואר דתמים יהי' לרצון כל מום כו' ואסור להטיל בו מום אבל בבע"מ דל"ש תמים לרצון מותר ה"נ בעכו"ם דל"ש תמים מותר. ונ"ל לפי מה דקיימא לן בזבחים ק"ו ובכורות ל"ט דהצורם אוזן בקרבן אף לאחר שחיטה רק קודם קבלה דנפסל משום בע"מ וכ"פ הר"מ פ"א מפסהמ"ק ויבואר לקמן בעזה"י דה"ה נמי דחייב משום מטיל מום אם הטיל מום לאחר שחיטה קודם קבלה כיון דילפינן דקודם קבלה ה"ל לענין מום כמו קודם שחיטה אם כן לכל הדינים שוים וחייב משום הקרבה אח"כ וכן חייב משום מטיל מום בקדשים כנלע"ד פשוט.

וגם נלע"ד בעזה"י ברור דאם שחט קדשים בחוץ חוץ מה שחייב משום ש"ח כמבואר בזבחים ובר"מ פח"י ממעה"ק חייב ג"כ משום מטיל מום בקדשים דאין לך מום גדול מזה מה שחתך רוב הסימנים דהוא מום גלוי ואינו חוזר אך בפנים הכשירו בכך כמו כל השחיטות של חולין אף דבתחלת חתיכת הוושט נעשה נבלה אך הכשרו ומצותו בכך עיין בחולין דף כ' אבל אם שחט בחוץ דפסולה וחייב משום ש"ח אין לך מום גדול מזה ואין לך חולה גדול מזה ואולי הוא ג"כ מהמומין המנויין אם כן מחייב משום מטיל מום ג"כ ולפי זה נ"ל דאף באותן שאינו חייב משום ש"ח כגון שעיר המשתלח לאחר וידוי או לאחר הגרלה עיין ר"מ וראב"ד שם מכל מקום חייב משום מטיל מום בקדשים לפמ"ש לעיל דמטיל מום בשעיר המשתלח חייב דמרבינן מלד'. נ"ל דאם שחט בפנים בלילה כיון דהקרבן פסול ואין לך מום גדול משחיטה חייב משום מטיל מום אם התרו בו משום כך. וכן כל פסולים העושה בשחיטה במזיד חייב משום מט"מ בקדשים. וכן שנים ששחטו מבחוץ אף ע"פ דאינם חייבים משום ש"ח דוק ותשכח כל ענינים אשר א"א לפורטן הן בחוץ הן בפנים אם פוסל אותם בשחיטה חייב משום זה דהיינו מטיל מום בקדשים. ועיין בהלכות פסהמ"ק פח"י שכ' שם הר"מ דאם מחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים עובר בלאו דלא יחשב מפי השמועה למדו כו' שה"ז דומה למטיל מום בקדשים ואעפ"כ אינו לוקה שאין המחשבה מעשה ע"ש. וכבר הארכתי קצת בחיבורי מזה. אך נראה דהיינו דוקא בשאר עבודות לאחר השחיטה אבל אם חישב בשחיטה נהי דמשום לאו זה נפסל ואין לוקין. אבל מכל מקום כיון שהקרבן פסול חייב משום מטיל

מום על השחיטה עצמה אם היא בפסול לא כדרך הכשר' אין לך מום גדול מזה אבל אם שחט עוף קדשים בחוץ דמבואר דחייב משום ש"ח א"ח משום מטיל מום דבעוף אינו נוהג נוהג הלאו זה וכן אם מלק בפנים באיזה פסול א"ח משום מטיל מום דבעוף אינו נוהג ד"ז וכן בקדשי עכו"ם לפמש"ל כנלע"ד בעזה"י והיא הערה חדשה. ובע"ז די"ג דפריך ונשחטי' משחט לדעת התוס' דמיירי בקדשי מזבח ליכא סתירה לדברינו דשם מותר לעשות בעל מום להנהו אמוראי אי לאו משום בזיון קדשים וכן לרבא דבזה"ז ליכא איסורא כלל ולאביי אי לאו משום בזיון קדשים הוי עקרינן הפרסות ע"ש ובעזה"י בסוגיא זו נדבר במצות הבאות ואין כאן מקומו. ועיין חולין דף ל' ד"ה מדמי פסח פירש"י בהדיא דתיכף בתחלת השחיטה אין לך מום גדול מזה ע"ש והוא כדברינו ועתו"ס ב"ק דע"ו וכן בזה"ז דחייב משום שחוטי חוץ ומשום בע"מ אינו חייב כאשר יבואר אי"ה בסמוך ול"ש לומר דאם בסוף השחיטה פסלה דסוף השחיטה הוי כמו מטיל מום בבעל מום כיון דבתחלת השחיטה הוי בע"מ במיעוט הוושט כיון דבתחלתו הכשירו בכך ואי לאו משום הסוף תחלת השחיטה הכשרו בכך ולאו בע"מ הוא ובודאי חייב אם פסלה בסוף וז"פ. ועיין בכורות דל"ג ע"ב ודל"ז מבואר דאפילו באחזו דם הוי מומא כיון דמיית בלא רפואה וכ"ש שחט אפילו מיעוט וושט דהוי בע"מ וז"פ אצלי. ועיין ג"כ בתוס' מנחות דנ"ו ובתוס' בכורות ובראש. והנה מבואר בבכורות דל"ד ובכ"מ במנחות ובביצה דרבנן סברי דאסור אפילו לגרום מום בקדשים דכתיב כל מום דאפילו גרמא אסור וע"ש בתוס' דאפילו מאן דלא דריש כל מכל מקום כאן דריש והנה מבואר דהוא איסור דאורייתא והנה כאן בהא"מ לא הביא הר"מ דין זה דגרמא אסור מן התורה שלא יניח לו דבילה וכדומה ובה' בכורות פ"ב ה"ח כתב הרגיל לבכור שיטול בו מום כגון שנתן דבילה על אזנו כו' ה"ז לא ישחוט עליו כו' אבל אינו מבואר אם הוא איסור תורה דאפשר דאף באיסור דרבנן קנסוהו ואף בזה"ז הדין כן כמבואר בגמ' ובטוי"ד אף להרבה שיטות דבזה"ז אינו אלא מדרבנן ויבואר לקמן כמו מעשר פירות בשבת ויש הרבה דברים שאסור מדרבנן וחז"ל קנסוהו ולא מצאתי דין זה בר"מ והרהמ"ח ג"כ לא הביאו ולכאורה צריך עיון גדול על הר"מ שאינו מביא בפירוש כדרכו תמיד לפרש איסור דאוריי' או דרבנן וגם על הרב המחבר שהשמיטו צ"ע ועמ"ש לקמן בפיסקא המתחלת והנה כו' דהר"מ סובר דגרמא אינו אלא דרבנן ומכללא שמיע לי מדאסור אפילו באכילה. ונ"ל דאף דאסור גרמא מן התורה מכל מקום אין חייב מלקות אם הוטל מום בגרמתו דלא מצינו שיהיה חייב על גרמא בשום מקום ועיין בח"מ בענינים הרבה בזה. ואם שלח ע"י בר דעת לא מבעיא ע"י ישראל דאשלד"ע והמשלח לא עבר כלל כי בן דעת כיון שהוא בעצמו עושה

מרצונו ל"ש על המשלחו גרמא וכן אפילו ע"י עכו"ם כיון דהוי בר דעת אך ע"י חרש שוטה וקטן כיון דלאו בני דיעה נינהו הוי גרמא ואסור מן התורה ויש להאריך הרבה אך הדינים מבוארים על הרוב בה' בכורות:

והנה לאו זה דוקא בקדשים תמימים אבל מטיל מום בבע"מ א"ע בלאו כלל ולשון הר"מ כאן דאם א' הטיל בו מום ובא השני והטיל עוד מום אינו לוקה לאו דאינו לוקה אבל איסור תורה יש אלא אפילו איסור תורה אין בזה כי להר"מ יצא לו דין זה מסוגיא דבכורות גבי בכור שאחזו דם ע"ש בפלוגתא דחכמים סוברים תמים יהיה לרצון אבל בבע"מ לית להו קרא לאסור וכל מום דכתיב אתי לאסור גרמא ע"ש וכ"ה בלחם משנה כאן. ובאמת אני מסופק בדבר עיין בסוגיא שם הוא פלוגתא במשנה ובברייתא גבי בכור שאחזו דם אי מקיזין לו במקום שעושה בו מום ואמרינן דבקראי פליגי ר"מ סובר כל מום אפילו בבע"מ אסור להטיל מום ע"כ אסור להקיז וחכמים סוברים דכל מום לאסור גרמא ומבואר שם דהלכה כר"ש דברייתא ועי"ש בתוס' ד"ה אילימא ובמנחות דהמשנה ובברייתא לא מתוקמי בגוונא חדא דבמשנה פליגי היכי דלא מיית אף בלא הקזה ע"כ ר"ש מתיר ודוקא שלא יתכוין לסמוך למקום שעושה בו מום ור"ש סובר דבשא"מ מותר. אבל בברייתא מותר לעשות אפילו במקום שעושה בו מום כי מיירי דאם לא יקיז מיית או שאי אפשר להתרפאות רק בהקזה אם כן הו"ל מטיל מום בבעל מום וחכמים ור"ש סוברים דמותר להטיל מום בבע"מ ועי' ברא"ש ג"כ באריכות וע' תוס' וברא"ש ג"כ בסוגיא כי לא העתקתי רק ראשי דברים. והנה הר"מ פ"ב מה' בכורים הי"ג כתב בכור שאחזו דם יקיז ובלבד שלא יתכוין לעשות בו מום נראה מדבריו דוקא במקום שאינו מתכוין אבל אם עושה מום בודאי אסור וע"ש בלחם משנה שכתב דכוונת הר"מ דפלוגתא חדא הוא במשנה ובברייתא וע"ש דלכך סתם רבינו נראה דפסק כר"ש דברייתא דבכ"ע מותר אף בודאי עושה בו מום ע"ש. ובאמת דבריו צ"ע דמדברי הר"מ נראה להיפך דוקא סמוך למקום המום דלא יתכוין אבל במקום שעושה בודאי מום אסור וכ"כ הרב בעל מחנה אפרים בהגהותיו על הר"מ ה' בכורות שדעת רבינו דוקא באינו מתכוין שרי והר"מ אינו פוסק כחכמים דמותר להטיל מום בבע"מ אלא סובר כר"מ דאוסר ויצא להר"מ מסוגי' דע"ז דף י"ג ע"ב רבא אמר דאם הקדיש בזה"ז אינו אסור מן התורה להטיל מום רק נראה כמטיל מום ואסור מדרבנן והקשו ע"ז התם בש"ס וליהוי כמטיל מום בבע"מ והוא איסור תורה ומשני דגרע בזה"ז ממטיל מום בבע"מ ע"ש. והנה רש"י צריך לדחוק דאיכא מ"ד דסברי דאסור מן התורה להטיל מום בבע"מ ולהר"מ דחיק לי' טובא כיון דחכמים סוברים דמותר והלכתא כותיה היאך פריך ממ"ד דלית הלכתא כותי' ורבא

מוקי אליבא דהלכתא אינו אסור אלא מדרבנן ע"כ מוכח מסתם גמרא דלית הלכתא כחכמים דכאן רק הלכתא כר"ש ור"מ דאסור להטיל מום (בקדשים) [בבע"מ] מן התורה ע"כ פריך שפיר ע"כ פסק הר"מ שפיר כיון דסתם גמ' סובר כן דאסור מן התורה להטיל מום בבע"מ ע"כ כתב סתם דבכור שאחזו דם ומשמע שאפילו לא יהי' לו רפואה בלא הקזה מכל מקום אסור במקום שעושה מום ודאי רק בדרך אינו מתכוין כר"ש ע"ש. עם שאין זה לשונו ממש כי כתב בקיצור ואני הארכתי בו קצת לברר הדבר. וא"כ לפמ"ש נראה דלא כהלחם משנה כאן אדרבא הר"מ פוסק כר"מ דמה"ת אסור להטיל מום בבע"מ ומה שדקדק הלחם משנה ממה שלא כתב הר"מ עובר בל"ת כדלעיל גבי בזה"ז בהלכה הקודמת אינו נראה לדקדק בזה די"ל דהר"מ קאי אדלעיל אף דבזה"ז קיל ביותר כמבואר שם עובר אל"ת מכ"ש כאן ומלשון אינו לוקה נראה דאיסור תורה יש ולא הוצרך לכתוב דהוא כ"ש מדין הקודם. וכי תשאל באמת כיון דפוסק כר"מ דאוסר להטיל מום בבע"מ מנ"ל דאינו לוקה אפ"ל כיון דמבואר דלר"מ הוא מריבויא דקרא מום כל מום מתיבת כל ס"ל דאין לוקין כיון דהוא רק מריבוי דקרא כשיטתו בס' המצות שורש ב' ועיין בהחו"מ גבי תערובות חמץ בהר"מ ובלחם משנה ובשער המלך שכתב דרבינו הר"מ סובר דדרשינן כל לאיסור ולא למלקות או מטעם אחר סובר דפטור ממלקות אבל על כל פנים נראה מדבריו דאיסור תורה יש להטיל מום בבע"מ וניחא מה שעוררנו לעיל דלא הביא הר"מ בפירוש דאסור מן התורה גרמא למום בקדשים. ולפמ"ש דר"מ דריש כל לרבות מטיל מום בבע"מ והר"מ ס"ל כותי' ואינו דורש כלל גרמא כחכמים דמתירין להטיל מום בבע"מ דרשי כל לרבות גרמא ולדעת הר"מ גרמא אינו איסור תורה כלל רק מדרבנן אסור דהא שמעינן לי' מכללא דבכורות שכ' דגרמא אסור לאכול נראה דאיסור יש אך איסור דרבנן מכל מקום חכמינו זכרונם לברכה קנסו אפילו באיסור דרבנן כמבואר שם גבי נטייבה בשביעית ובכ"מ כנלע"ד בעזה"י דלהר"מ איכא איסור תורה להטיל מום בבע"מ וגרמא שרי מן התורה דאין לו ריבוי לאסור גרמא. אך דעת התוס' שם והרא"ש כ' בפירוש דהלכה כחכמים דמותר להטיל מום בבע"מ מן התורה רק מדרבנן אסור וע"ש ברא"ש שכתב דאפילו בבע"מ עובר מותר להטיל מום מן התורה דלאו תמים לרצון וכ"ה בתוס' שם ועיין בטויו"ד סי' שי"ג הביא שיטת הרא"ש וכתב ג"כ להלכה דמה"ת מותר להטיל מום אפילו בבע"מ עובר אך דנראה מדבריו דהר"מ ג"כ ס"ל כן ע"ש ועיין בש"ע י"ד שם כ' המחבר בסעיף ה' דברי הרא"ש דאפילו בבע"מ עובר שרי להטיל מום ואח"ז מביא לשון הר"מ ובאמת מלשון הר"מ שכתב שלא יתכוין נראה שאסור מן התורה כמ"ש ובפרט שדעת הרב המח"א ג"כ הכי בדעת הר"מ והבאתי ראי' לדבריו

מדלא הביא הר"מ בפירוש דגרמא אסור מן התורה נרא' דסובר דאסור [רק דרבנן] וצ"ע בכ"ז. וראיתי במהרי"ט אלגאזי דף ס"ח ע"ב פלפל בזה ומביא דברי המח"א והשיג עליו שהרי הר"מ בה' איסורי מזבח פסק כרבנן דאין איסור מן התורה להטיל מום בבע"מ מדקדוק הלחם משנה אך הוא יישב ד' הר"מ בה' בכורו' ודעתו דהר"מ סובר דבבע"מ קבוע מותר מן התורה להטיל מום כרבנן אך במום עובר סובר דלוקין אם מטיל מום דקרינן ביה תמים יהי' לרצון כיון דראוי אח"כ ואחיזת הדם ס"ל להר"מ כסברת התוס' שם דהוי מום עובר כיון דע"י רפואה דהקזה יתרפא ובבע"מ עובר אם מטיל מום ס"ל דלוקין ובזה מחולק עם הרא"ש דהרא"ש סובר דאף בבע"מ עובר מותר מן התורה וכבר כתבתי דמדקדוק הלחם משנה אינו כדאי לדייק זה להקל בדאורייתא ובפרט מדלא הביא דין גרמא נראה דס"ל דהוא איסור תורה. אך מ"ש דלהר"מ בבע"מ עובר לוקין אם מטיל מום קבוע דבריו נכונים בדעת הר"מ והביא ראיה נכונה מדברי הר"מ פ"ב הט"ו כיצד כו' הרי אלו ספק קבועים או עוברים לפיכך המטיל מום בהם אין לוקין כו' נראה להדיא דמטיל מום בבע"מ עובר לוקין לדעת הר"מ ומזה ראי' לדברינו לעיל כיון דלהר"מ שייך גבי בע"מ עובר תמים יהיה לרצון ובפרק הזה גבי מטיל מום מיירי בבע"מ קבוע אם כן אפשר לדעת הר"מ דאם הטיל מום עובר בתמימה אין לוקין דפרשה זו מיירי במום קבוע לדעתו. אבל דעת הרא"ש שסובר דבע"מ עובר לא קרינן תמים כו' והמטיל מום בו אינו לוקה אם כן נראה דסובר דהמטיל מום עובר בתמימה ג"כ לוקין דתמים כו' כל מום כו' לזה לא נקרא תמים בבע"מ עובר אם כן לוקין אף המטיל בתמים מום עובר כנלע"ד. ולדברי המהרי"ט אלגאזי צ"ע על המחבר ביו"ד דפוסק שם כדעת הרא"ש דאפילו בבע"מ עובר ליכא איסור תורה להטיל בו מום ואח"ז הביא לשון הר"מ דבכורות דלא יתכוין ולהרא"ש שרי אפילו במתכוין וצע"ק. וכ"ז לענין איסור תורה אבל איסור דרבנן לכ"ע איכא כמבואר בתוס' וברא"ש ואפילו בזה"ז דקיל יותר כמבואר בע"ז אסור מדרבנן ומכ"ש מום בבע"מ עי"ש. והרהמ"ח לא גילה דעתו בזה אם הוא דאורייתא או דרבנן. ואפילו אם נאמר דמטיל מום בבע"מ הוא מן התורה מכל מקום אם הטיל מום בטרפה או ברובע ונרבע או בשאר פסולי מזבח דאין ראוי להקרבה ואין נפדין עליהם כמבואר בר"מ בפרקים ליכא איסור תורה כמו בזה"ז דנראה מהש"ס דאף דמום בבע"מ אסור מן התורה דוקא בע"מ דחזי לדמי אם כן באלו הפסולין דלא חזי לדמי ג"כ אין אסור מן התורה ולהשיטות דאף מטיל מום בבע"מ הוא רק איסור דרבנן מכ"ש בפסולים אלו דאין ראוי להקרבה ולא לדמי דאין נפדין על פסולין אלו ודאי אינו אסור אלא מדרבנן אך לדעת הר"מ דסובר דאף בזה"ז הוא איסור דאורייתא כמבואר לקמן בעזהשי"ת נראה

דבפסולים אלו הוא ג"כ איסור תורה או אפשר דקילי מן קדשים בזה"ז וליכא בהו איסור תורה ויבואר לקמן בעזרת השם יתברך:

ודע דמבואר שם בש"ס דאף לר"מ דסובר דאסור להטיל מום בבע"מ מכל מקום בע"מ מעיקרו דהיינו קודם הקדישו אין איסור כלל והוא בגמרא שם פשיטא וא"צ קרא כי דיקלי בעלמא הוא אך קרא דתמים יהי' לרצון דמורה דמותר להטיל מום בבע"מ דריש לי' לקרא על פסהמ"ק אחר שנפדו דסד"א כיון דאסור בגיזה ועבודה מומין נמי נתסרי קמ"ל. והנה לפמ"ש דהר"מ ג"כ סובר כר"מ דאסור להטיל מום בבע"מ ה"ל להביא דין זה דלאחר פדיון אין איסור מן התורה כי ר"מ צריך קרא לזה דמחמת דאסור בגיזה ועבודה ה"א דיש עוד קדושה לזה ג"כ כמבואר בגמרא ואפשר כיון דפרט כאן ובה' מעילה הדינים מפסהמ"ק שנפדו דברים האסורים ולא הביא זה דאסור להטיל מום ממילא ש"מ דלית בי' איסור כלל וצע"ק. ומכל מקום אפשר יש איסור דרבנן וצ"ע ויבואר עוד לקמן בעזהשי"ת. ולכאורה צ"ע כיון דאף לר"מ דאוסר להטיל מום בבע"מ מן התורה מכל מקום סובר דפסהמ"ק אחר שנפדו אינו אסור מן התורה עכצ"ל כסברת הש"ס בע"ז דפסהמ"ק קודם שנפדו חזי לדמי אבל לאחר שנפדו אין עליהם קדושה רק לענין גיזה ועבודה אינו אסור מן התורה אם כן אמאי סובר דבכור שאחזו דם אין מקיזין במקום שעושה בו מום דהוי מטיל מום בבע"מ והוא סובר דאסור מן התורה הא בכור דנפל בו מום הוי כמו פסהמ"ק לאחר פדיון דהוא לכהן ומותר לאכלו רק דאסור בגיזה ועבוד' שוה לגמרי כמו פסהמ"ק לאחר פדיון ולא חזי לדמי ג"כ כי הוא ממון כהן ומבואר בש"ס ור"מ דאין פודין בו בכור כידוע וא"צ להאריך אם כן אמאי אוסר ר"מ להטיל מום בבע"מ. וראיתי במהרי"ט אלגאזי דף ס"ז עמד בזה ותי' דבכור כיון דקדושתו מרחם ואפילו נולד במומו הוא קדוש לענין גיזה ועבודה וקדושתו הוא ג"כ מחמת שהוא מתנות כהונה וגם אינו נמכר באטליז ואין נשקל בליטרא ומבואר מדהתו"ס בבכורות דהוא איסור תורה ע"כ חמור קדושתו אפילו לאחר שהטיל בו מום ודינו כמו פסהמ"ק קודם פדיון ע"ש והשיג עהתו"ס שם בסוגיא ד"ה בע"מ מעיקרו כו' דנראה מדעתם דבכור שנולד במומו אין אסור להטיל בו מום כמו בע"מ מעיקרו בקדשים והוא השיג ע"ז דאם הוא דומה לקדשים יהיה שרי להטיל מום בבכור בע"מ כמו פסהמ"ק לאחר פדיון אעכצ"ל דהוי קדושתו מחמת דהוי מתנות כהונה אם כן בנולד במומו נמי עי"ש ומכל מקום צ"ע כיון דמיירי בבכור וע"ז מוקי הגמרא דאסור להטיל מום בבכור בע"מ מחמת דר"מ סובר דהוא איסור תורה אם כן לאחר שנפדה ליכא איסור תורה מנא ידע זאת הגמ' דלר"מ בכור חמור מפסהמ"ק ולשון הגמרא דבקראי פליגי ומנא ידעינן זה וגם שם בע"ז הו"ל

להש"ס לומר דשם מיירי בבכור ועיקר חסר מן הספר ומצאתי בס' יראים שהקשה קושיא זו השניה דמבואר בע"ז דהיכי דלא חזי לא לגופו ולא לדמי אין אסור מן התורה וא"כ אמאי אוסר ר"מ בבכור כאן ותירץ לחד תירוצא כיון דר"מ סובר דאסור להטיל מום בבע"מ דחזי לדמי מן התורה ע"כ אפילו לא חזי לדמי אסור מדרבנן ע"כ גזרו גבי בכור והוא לר"מ רק איסור דרבנן כמו בכור בזה"ז ורבנן דסברי דמה"ת אינו אסור אם כן מותר בבכור אף מדרבנן כיון דלא חזי לדמי. ומכל מקום צ"ע בסוגיא זו וגם הקושיא ראשונה קשה הא הוי כמו פסהמ"ק אחר שנפדו וצ"ל ג"כ דפסהמ"ק אחר שנפדו ג"כ אסור מדרבנן רק מן התורה אינו אסור ולהר"מ שכתבנו דסובר דגם בבכור אסור להטיל בו מום גבי בכור שאחזו דם צ"ל ג"כ דסובר שהוא רק איסור דרבנן אף דסובר אף דלא חזי לדמי כגון בזה"ז הוא איסור תורה כאשר יבואר לקמן מכל מקום ה"ל כמו פסהמ"ק אחר פדיון וכאן מבואר דפסהמ"ק לאחר פדיון אין אסור מן התורה כלל וזה נ"ל פשוט דאף להר"מ דסובר דבזה"ז עובר בל"ת אף דלא חזי לגופיה ולא לדמי מכל מקום דוקא בזה"ז כיון דכל קדושת תם עליו ואסור לאכלו אבל פסהמ"ק לאחר פדיון כיון דמותר לאכלו רק דאסור בגיזה ועבודה ובגמרא מבואר בהדיא דר"מ ממעט פסהמ"ק ודאי מודה הר"מ דאינו אסור מן התורה דמבואר להדיא בגמרא. אם כן לפמ"ש בכור בזה"ז אם יש בו מום לכ"ע הוי דרבנן כיון דהוי כמו פסהמ"ק לאחר פדיון וגם אפ"ל דפסהמ"ק לאחר פדיון מכל מקום איסור דרבנן יש אך כיון דמהרי"ט אלגאזי דעתו דבכור חמור כמו פסהמ"ק קודם פדיון ואף דלא חזי לדמי' כגון בזה"ז כיון דבכור תמיד לא חזי לדמיו מכל מקום ס"ל דהוי איסור תורה אם כן אין להקל לפמ"ש דהר"מ ס"ל דמטיל מום בבע"מ הוי דאורייתא כר"מ אך לפי דעת התוס' והרא"ש הוי דרבנן דהם סברי כרבנן דבכל הקדשים מטיל מום בבע"מ הוי דרבנן וגם אפילו לפמ"ש דבכור הוי כמו פסהמ"ק אחר פדיון דוקא במום קבוע אבל אם הי' לו מום עובר אסור מן התורה לשיטת הר"מ דלא חזי לדמי' מכל מקום הוא סובר בזמן הזה הוא איסור תורה אך במום קבוע כיון דמותר לשחטו הוי כמו פסהמ"ק לאחר פדיון אבל במום עובר דאסור לשחטו הו"ל כמו פסהמ"ק קודם פדיון כיון דאסור לשחטו אך לדעת הרא"ש אפילו במום עובר בכל ענין הוי דרבנן דפסקו כחכמים דבכל הקדשי' אף דחזי לדמי אין איסור מן התורה ולפי שיטת המהריט"א דבכור חמור אם כן אף בזה"ז דמבואר בע"ז דמטיל מום בקדשים אינו אלא מדרבנן וסוברים כן הרבה ראשונים חוץ מהר"מ כמשי"ת לקמן בעזהשי"ת מכל מקום מטיל מום בבכור אף בזה"ז הוא איסור תורה להסוברים דמטיל מום בבעל מום הוי מן התורה כאשר כתבתי ותן לחכם כו':

אחר כתבי בא לידי בשאלה ספר שו"ת בית אפרים על יו"ד וראיתי שם בהל' בכור הרבה הערות ממ"ש ונהניתי שתלי"ת כיוונתי לדעתו. וע"ש בהל' ס"ת סי' ס"א הפשט ברש"י בכורות דף כ"ה גבי דבר שאינו מתכוין בגוזז כי בכה"ג אף דגוזז ואין לך פ"ר גדול מזה מכל מקום התורה לא אסרה גוזז בכה"ג אם אינו מתכוין לגזיזה כסברת הרב המגיד לענין תיקון כלי והובא במג"א סי' שי"ח ועיין כאן בתוס' כתבו לשיטת רש"י הקושיא כאן דאפילו מטיל מום בבע"מ אסור מן התורה מכל מקום כיון שאינו מתכוין אלא לרפואה שרי דהיינו נמי כוונתם כן כיון דעושה לרפואה לא מטיל מום הוא כלל אם כן לשיטת רש"י בבכור שאחזו דם אף אם נאמר דמטיל מום בבע"מ הוא איסור תורה מכל מקום לרפואה לאו בכלל מטיל מום כלל ולא הי' לי פנאי לעיין בספר ב"א אך אגב ריהטא ראיתי שהתעורר בכ"ד שכתבתי. ובמ"ש לעיל דלמהריט"א בכור בזה"ז חייב במטיל בו מום דגרע מקדשים דקדשים לא חזי לא לגופו ולא לדמים. אבל בכור כיון דהוי קדושה מחמת מתנות כהונה הוא איסור דאורייתא. ואח"ז מצאתי במהריט"א שכ' כן בעצמו והביא בשם פסקי תוס' דתמורה דקדשים שרי מדאורייתא ובכור אסור אף בזה"ז מדאורייתא. ודע דלפי השיטות שכתבנו לעיל דסברי דמטיל מום בבע"מ הוי דרבנן אף דחזי לדמים ובפרט בזה"ז וגם בכור אם נפל בו מום שרי מן התורה וגם בכור בזה"ז שרי מן התורה כיון דלא חזי להקרבה. דע דבכור אף בזמן הבית דוקא אם נולד בארץ ישראל הוי חזי להקרבה אבל אם נולד בח"ל לא הוי חזי להקרבה דאין מביאין בכורות מח"ל עיין ר"מ פ"א מה' בכורות אם כן אותן המעשים במומין שהביא בש"ס בכורות ובביצה דהיה בבבל ובח"ל צ"ל דאף שעבר אדרבנן וגם גרמא אפילו דגוף האיסור אינו אלא מדרבנן מכל מקום אסרו גרמא ולאכול הבכור אף שלא היה אלא דרבנן ואפילו בידים אין כאן אלא איסור דרבנן דלא חזי להקרבה בכור שנולד בח"ל וכבר כ' לעיל לענין ש"ח וכמדומה לי שיש קושיא ע"ז מהש"ס אך אני כותב בלא עיון. ולענין גרמא שכתבתי לעיל דע"י בר דעת ל"ש גרמא עיין ברא"ש בב"מ גבי לאו דחסימה לענין אמירה לעכו"ם. וגם מ"ש לענין חרש שוטה וקטן דלאו בני דעת נינהו הוי גרמא עי' בדין שילח את הבערה ע"י חרש שוטה וקטן ויש לפלפל ואין כאן מקומו.

ועיין במהריט"א כת' התוס' שהבאנו לעיל דמסופקים אם מום העובר ע"י רפואה הוי מום עובר או מום קבוע. אך בתוס' ד"ה אילימא הקשו למה אין שוחטין על אחיזת הדם דהוי מום וכתבו בתי' הב' כיון דעובר ע"י רפואה הוי מום עובר מבואר דס"ל דבכה"ג הוי מום עובר ואף להתי' שכתבו דמדרבנן אין שוחטין מכל מקום דוקא בכה"ג דהרפואה יהי' שיעשה בו מום ה"ל מום קבוע. אבל אם ע"י רפואה יסור המום לגמרי אף דהוי ע"י

רפואה הוי מום עובר ע"ש באריכות. ואני מסופק לפמש"ל דאפילו אם מטיל מום עובר בקדשים מכל מקום לוקין להרבה שיטות ע"ש מכל מקום אם עשה מום עובר דסמי' בידן בכל רגע להסיר ולרפאות המום ההוא אם לוקין כיון דאם רוצה מסיר המום ההוא וגם אם קודם שלקה הסיר המום אם מכל מקום לוקה על המעשה שעשה. א"ד כיון דסמיא בידן לא אקרי מום כלל אע"ג דמום עובר אפילו ממילא מכל מקום לקי אפשר דוקא דעכ"פ תלוי בזמן אם כן פוסלו על שעה או שאין סמיא בידן דאפשר לא יתרפא אבל בסמיא בידן דיוכל להתרפאות בכל שעה אם כן אינו פוסלו כלל אני מסופק והנה בלאוין אחרים כגון בגזל או בשאר לאוין הניתק לעשה בודאי אף על פי שיכול לתקן הלאו בכל שעה מכל מקום בודאי איסורא איכא עיין באחרונים לענין לאו דב"י לשיטת התוס' משהה ע"מ לבערו אפילו איסורא ליכא עיין באחרונים מכל מקום שם אין לוקין מחמת דהתורה נתקו לעשה אבל אם התורה לא נתקו אף על פי שיכול לתקן מכל מקום נראה דעבר על הלאו וגם אין דומה אם לא אהני מעשיו דיש שיטות והרהמ"ח מכללם דאין לוקין דשם כיון דלא אהני מעשיו לא עבר כלל כגון שמכר יפ"ת כיון דלא אהני לא נקרא מכירה כלל אבל כאן מכל מקום לפמ"ש נקרא מום אם כן בודאי מצד הסברא חייב מלקות. אך דהספק שלי כאן כיון דחזינן דהתורה הקפידה שלא להטיל מום רק מחמת שפסל הקרבן ע"כ מטיל מום בבע"מ א"ע לשיטות אלו וכן בזה"ז להרבה שיטות ולכולם אין לוקין כיון דעיקר הקפיד' שלא לפסול הקרבן וכאן לא פסל דכ"ש סמיא בידן. ולשון הר"מ כאן בזמן שבהמ"ק קיים שהרי היה ראוי לקרבן ופסלו כו' נראה דוקא אם פסלו מקרבן. אבל היכי דסמי' בידן אפשר דלא עבר כלל. ולכאורה יש להביא קצת ראיה עי' במנחות דף נ"ט ע"ב במשנה וחייבין על השמן וחייב על הלבונה נתן עליה שמן פסלה לבונה ילקטנה כו' ומשמע דעל הלבונה חייב מלקות אף דלא פסלה ויכול ללקט ולשיטת ר"ת בדף ס' שם בתוס' ד"ה יכול בשני כהנים כו' דאם נתן שמן ולבונה בזאח"ז א"ח על האחרון כיון שנפסלה אם כן חזינן ג"כ דעל הפסולה א"ח רק עיקר החיוב על הכשרה כיון דפסלה ומכל מקום אינו מחלק במשנה לענין מלקות דא"ח מלקות אם יכול ללקט לבונה אע"כ דבכ"ע חייב אם כן ה"נ ומכל מקום יש לחלק וצ"ע. וגם אם א' נתן מום עובר כה"ג ואח"ז נתן אחר מום קבוע לשיטת הרא"ש דאף במטיל מום בבע"מ עובר אין לוקין מכל מקום מום עובר כה"ג אפשר דהשני חייב כיון דהשני פסלו והראשון הי' בידו להסירו:

סעיף ב

או בתמורתן כו' חוץ מן הבכור כו' לפי שא"ר כו'. כ"ה בגמרא דתמורה וכ"ה בר"מ ומבואר דה"ה במטיל מום בתשיעי טעות עשירי ג"כ אין לוקין ונראה דאיסור תורה יש דאפילו בזה"ז שיטת הר"מ דאין ראוי לא לגופן ולא לדמי עובר בל"ת אם כן כאן נמי אף דאין ראוי לגופן ולא לדמי עובר בל"ת ועיין במהריט"א דעתו דאבעיא לא נפשטה וע"כ אין לוקין ול"ד לזמן הזה ע"ש ובתו' באבעיות הנ"ל:

סעיף ג

ונוהג כו' אבל אין חיוב כו'. ונראה בדעת הרהמ"ח דדוקא מלקות אינו חייב אבל עובר בל"ת אף בזה"ז כדעת הר"מ בהלכות הנ"ל שכתב אף על פי שעובר בל"ת כו'. וע' כ"מ ולחם משנה תמהו בזה דבע"ז אמר רבא דנראה כמטיל מום בקדשים ומקשה הא מום מעליא הוא. ומתרץ דוקא בזמן שבהמ"ק קיים דחזי להקרבה כו' לא חזי לא לגופי' ולא לדמים ע"ש אם כן מבואר בהדיא דאינו אלא דרבנן דנראה כמטיל מום בקדשים:

והנה יש ליישב בפשיטות דבאמת כיון דק"ר קדשה לשעתה וקדשה גם לע"ל כפסק הר"מ פ"ו מהבהב"ח שהבאנו לעיל ומקריבין אף על פי שאין בית. ועיין ר"מ פרק י"ט ממעה"ק דפוסק כר"י דהשוחט קדשים בחוץ בזה"ז חייב כי ראוי להקריבו היום ג"כ אף שאין מזבח וע' תוס' יומא וזבחים האריכו בזה אם כן בודאי אסור להטיל מום כי ראוי להקרבה היום ג"כ שיבנה מזבח כמו ש"ח. אבל בסוגיא שם דפריך תחלה ונשחטי' משחט וע"ש בתוס' דאינו חייב משום ש"ח דאינו ראוי לפתח אה"מ אם כן סובר הר"מ דסוגיא זו ע"כ אזלא לשיטה דקדושת המקדש וירושלים בטלה דלא קידשה לע"ל ע"כ אין איסור תורה להטיל מום ג"כ או מחמת שמחוסר מזבח ועדיף לומר כיון דפלוגתא דתנאי בכ"מ אי קידשה אי לא סוגיא אזלא אף למ"ד ל"ק אם כן אינו חייב אבל הר"מ פ"ו מהבהב"ח דסובר דקידשה לע"ל וסובר דש"ח בזה"ז חייב אם כן אין סברא כלל דלא יהי' אסור להטיל בו מום ע"כ סובר דעובר בל"ת. אך מכל מקום צ"ע אמאי אין לוקין ואפשר הי' להר"מ מצד הסברא איזה חילוק ובגמרא אינו מבואר להדיא דלוקין בזה"ז ע"כ אינו מחייבו מלקות ומכל מקום צ"ע. ולפי זה לדעת הראב"ד שם דאין מקריבין עתה נראה דאין איסור הט"מ מן התורה רק מדרבנן. שוב מצאתי בספרי האחרונים הרגישו בזה ופלפלו באורך וכבר כתבתי לעיל פ' אחרי דלענין שחוטי חוץ א"ח אף לשיטת הר"מ דמחייב בזה"ז מכל מקום בבכור הנולד בח"ל כיון דאינו ראוי להקרבה אפילו בזמן המקדש כמבואר בפ"א מה' בכורות אם כן אינו ראוי לבא בפנים א"ח משום ש"ח ואפילו בזמן המקדש ולפי זה נמי בכור במדינות אלו דהיינו ח"ל אינו אסור להטיל בו

מום מן התורה אף לדעת הר"מ ואפשר לענין מום חמור כמ"ש לעיל בשם מהריט"א. ומדי עברי בזה תמיה לי טובא על פסק הר"מ כאן כר"ע דאין מקריבין בכורות הבאים מח"ל כר"ע בתמורה כ"א וכמשנה דחלה בן אנטיגנוס העלה בכורות מבבל ולא קבלו ממנו ודריש זה מהיקישא ואכלת לפני ד' כו' מעשר כו' מקיש בכור למעשר במקום שאתה מביא מעשר כו' וממקום שאין אתה מביא מעשר כגון בח"ל אי אתה מביא בכור וכ"ה בבכורות נ"ג דר"ע סובר כן אף במעשר בהמה דאינו קרב הבאים מח"ל. אך הר"מ בחיבורו לא הביא הדין זה גבי מעשר בהמה דאין מקריבין בבא מח"ל וע' לח"מ פ"א מהלכות בכורות עמד בזה ומביא בשם סמ"ג שפסק ג"כ במעשר בהמה כר"ע. והנה הדין שוה למעשר דגן דממקום שאי אתה מביא כו' ולעתיד כשיתקדש הארץ אפילו ח"ל יהיה חייב במעשר ובכור ומע"ב יהיו נקרבים וז"פ. והנה לדעת הר"ם שכ' פ"א מהל' תרומות דגם בימי עזרא הי' תרומות ומעשרות נוהג אף בארץ רק מדרבנן וא"כ לפ"ז אף בכורות לא היו נוהגים בזמן בית שני אף בזמן שבהמ"ק קיים. וכן מעשר בהמה לדעת הסמ"ג ועיין בסמ"ג בעשין ה' תרומות הביא שיטת הר"מ והביא ראיה לדבריו דתרומה אינו נוהג אלא מדרבנן אם כן גם מעשר בהמה לא היה נקרב. וזה תמיה לי מאוד לומר דבב"ש לא היו מקריבין בכורות במקדש. ע' בבכורות נראה כ"פ דבפני הבית אף בב"ש היו מקריבים בכורות. וגם במשנה דבן אנטיגנוס היה מביא בכורות מח"ל נראה בודאי דזה הי' בב"ש כי רוב המשניות מיירי בב"ש. וא"כ נראה דוקא דמח"ל לא הקריבו ולדעת הר"מ לא היו מקריבין בב"ש בבהמ"ק שום בכור אף הנולד בא"י. וכמה דינים מביא הר"מ בה' בכורות ומחלק בין בזה"ז ובין בזמן שבהמ"ק היה קיים ועכ"ז צ"ל דב"ש בכלל בזה"ז וצ"ע מאוד. אך מכל מקום כיון דשיטת הר"מ כן דלא היה חייב במעשרות בזמן ב"ש ע"כ צ"ל כן. וגם בש"ס דבהמ"ק קאי על הבית דלעתיד אבל בב"ש הוא נכלל בזה"ז ושבקי' ודחיק ומוקים אנפשי'. אך בזה אפשר ליישב קושית הלחם משנה שלא הביא דין דר"ע גבי מעשר בהמה. ובאמת הי' לו ראיה לפי שיטתו דלא כר"ע דמבואר שם בש"ס דבכורות דמעשר בזה"ז בטולי בטלי' ומקשה הגמ' אם כן מעיקרא נמי כו' ומתרץ מפני התקלה כו' כיון דאינה קריבה אתי לידי תקלה דגיזה ועבודה או לשחטה בחוץ כו' ע"כ לא גזרו בזמן שבהמ"ק קיים כיון דהוי ראוי להקרבה ומבואר בש"ס דראב"ע היה מעשר תריסר אלפי עגלי נראה דבב"ש היה נוהג והיה ראוי להקרבה ע"כ הי' מעשר ולהר"מ הי' דוחק תי' התוס' דהי' מעשר ארנונא למלך כמ"ש התוספות בעצמם וסובר כפשוטו דהאפטרופוס היה מעשר או דלא בטלו סמוך לחורבן ע"ש. אם כן כיון דמעשה רב דראב"ע הי' מעשר נראה דהי' נוהג והיו מקריבין בב"ש מע"ב ע"כ אינו פוסק כר"ע

במע"ב דלשיטתו אי הלכה כר"ע לא היו מקריבין בב"ש מע"ב כיון שלא נהג מעשר דגן. ובבכור דלא מצא סתירה לזה בפירוש פוסק כר"ע. אך מכל מקום צ"ע מאוד לומר דלא היו מקריבין בכורות כלל בזמן בית שני. וכפי העולה על זכרוני יש כמה ראיות דהיו מקריבין בכורות בזמן ב"ש וצ"ע מאד. ועי' מ"ל הביא דברי הרשב"א שהקשה על הר"ח דפוטר כהנים ממע"ב מראב"ע דכהן הוי והי' מעשר. נראה ג"כ דסובר כפשוטו שהי' מעשר לגבוה:

אך אחר העיון אין ראיה להר"מ מזה דאפשר בב"ש נמי לא היו מקריבין ואי משום קושית הגמרא א"ה מעיקרא נמי צריכין אנו תחלה להבין הפשט דלכאורה אין פי' כלל דאמרו דגזירה משום יתום והקשו א"ה מעיקרא נמי דהיינו גם בזמן שבהמ"ק קיים הי' להם לגזור ולבטל המ"ע דמעשר בהמה. ובאמת אינו מובן כלל דכמה גזירות וסייגות מצינו לחז"ל וכ"א הי' בזמן אחר ולא הקשו בש"ס כלל דהי' להם לגזור מקודם כי כל גזרה וסייג הופיע עליהם רוה"ק כ"א בזמנו למשל דגזרו חכמינו זכרונם לברכה שלא לתקוע שופר בשבת ובודאי לא היתה גזירה בימי מרע"ה ואח"כ גזרו. ועי' רש"י מגילה זמנם שבת כו' פירש"י דעיקר זמן שתקנו אנשי כנה"ג הי' בזמנם ואח"ז גזרו שלא לקרות בשבת. ולא מצאתי בשום מקום להקשות דהיה להם מקודם לגזור ומקודם עכצ"ל דהי' למרע"ה ולב"ד לגזור זאת ולא מצינו בשום מקום בכמה סייגים וכמה דברים שמצינו בש"ס שהקשו זאת. ע"כ נראה דכוונת הקושיא כאן באופן אחר דודאי כל ב"ד בדורו מתקנים תקנות וגוזרים גזירות וחובה עלינו לקבל אפילו בביטול מ"ע. אך לפי המבואר בגמ' דגזרו חכמינו זכרונם לברכה שלא יתקעו בשבת גזירה שמא יעבירנו והקשו האחרונים באו"ח סי' תקפ"ח אמאי לא גזרו שמא יתקן כלי שיר וע' פר"ח שם ומג"א ותוכן תירוצם דודאי אין כח ביד חכמינו זכרונם לברכה לעקור מ"ע מן התורה מכל וכל וא"כ הגזירה שמא יתקן כ"ש שייך ביום טוב ג"כ וזה לא היה היכולת בידם לגזור לבטל המ"ע של תורה לעולם ואם יגזרו בשבת ולא ביום טוב דלא הוי עקירה ד"ת מכל מקום כיון דגזירה זאת שייך ביום טוב גם כן ומיחזי מילי דרבנן כחוכא ח"ו דחדא גזירה ובזה לא גזרו ובזה גזרו ע"כ מחמת גזרה זו דהיא עקירת דבר מן התורה לא יוכלו לגזור בי"ט לא גזרו בשבת ג"כ אבל גזירה שמא יעבירנו דל"ש ביום טוב רק בשבת גזרו ובזה אינם עוקרים מצוה מן התורה כי מקיימין בחל בחול ותוקעין ע"כ שפיר גזרו עיין בדבריהם. והנה כאן ג"כ גזירה זו לבטל מ"ע דמע"ב משום יתום גזירה זו שייך תמיד בכל הזמנים מימות מרע"ה אך אפילו אם הי' בדעת חכמינו זכרונם לברכה לגזור לא היה יכולת בידם כי לפ"ז עוקרים מ"ע מן התורה מכל וכל דלא לעשר מע"ב כי הגזרה כוללת כל הזמנים

ובכ"מ וא"כ עכשיו אחר החורבן היאך יוכלו לגזור זה לבטל מחמת האי גזרה כיון דהאי גזרה שייך תמיד אך אז לא יכלו לגזור לבטל מ"ע ועתה היאך יכולים לגזור הא מיחזי מילי דרבנן כחוכא דגזרה זו שייך תמיד ולמה דוקא בזמן החורבן ואם לא יוכלו לעקור מ"ע מן התורה אם כן גם עתה מחמת גזרה (זו) [לא] שייך לגזור אפילו במקצת כגון לאחר החורבן כמו בתקיעת שופר דל"ג על מקצת כגון בשבת כיון דהגזרה כולל גם י"ט ולא יכלו לגזור לבטל כולה גם מקצתם לא בטלו מחמת גזרה זו. וזה כוונת הקושיא לדידך דאמרת דגזרה הי' משום יתום א"ה מעיקרא נמי לא דהיינו דאז היה שייך הגזרה ג"כ מימות מרע"ה ועד היום. אך בודאי לא היו יכולים לגזור לבטל מ"ע. וא"כ היאך בגזרה זו דנוהגת לעולם לעקור מ"ע מן התורה מכל וכל יגזרו דוקא אחר חורבן בזמן שאינו ראוי להקרבה כיון דגזרה זו שייך תמיד וגם בבית השלישי תובב"א ומכל מקום אין יכולים לגזור והיאך יכולים בהך גזרה לגזור זמן מן הזמנים כיון דשייך תמיד ושם א"א למגזר כמו שופר כנ"ל. ע"כ מתרץ הש"ס דגזרו משום תקלה והגזרה הזאת אינה כוללת כ"ז דהיינו בבית ראשון או בבית השלישי מקריבין מע"ב ול"ש תקלה ועבדינן המצוה ואין כאן עקירת דבר מן התורה מכל וכל רק מזמן מן הזמנים. וזה ל"ק למה לא גזרו בב"ש שגם שם לא הי' ראוי להקרבה ועיין בתוס' שגזרה זו לא הי' תיכף בעת החורבן רק איזה שנים אח"כ אף דהי' שייך תיכף מכל מקום אין זה קושיא כי כמה דברים ותקנת ריב"ז דיום הנף ואין מספר לתקנות שתקנו באיזה זמן מהזמנים ובדור מהדורות אשר מקום הניחו מה"ש כמבואר בחולין פ"א ע"ש. אם כן לפי גזרה זאת נוכל לו' דבאמת לאחר חורבן נתבטל המ"ע משום גזירה אבל בבית שני אף דלא הי' קרב כר"ע כיון דמעשר דגן לא הי' נוהג מן התורה מכל מקום אז היו מעשרין לקיים מ"ע של תורה ע"כ הי' ראב"ע מעשר ומכל מקום לא היו נקרבי' רק היו רועים עד שיפול בהם מום ויאכלו לבעלים. אך לאחר החורבן באיזה זמן נמנו חכמינו זכרונם לברכה ועקרו המ"ע ומכל מקום לא עקרו לגמרי בזמן שיהיה המקדש יקריבו בב"א. וכן ראיה מד' התוס' דלא היה הגזירה סמוך לחורבן אם כן כמו דמקשה על האוקימתא הראשונה א"ה מעיקרא נמי אם כן גם עתה קשיא מעיקרא נמי דהיינו תיכף לאחר החורבן אלא ודאי דזה אינו קושיא כלל דמקום הניחו לכל חכמי הדור בזמן מן הזמנים לגזור גזירות ולתקן תקנות. אך עיקר קושית הש"ס כיון דגזרה זו שייך תמיד ולא נוכל לגזור לעולם דהמ"ע נעקר אם כן גם ל"ש לגזור על זמן אחד מהך גזרה כמ"ש עי' ותבין ובעזה"י זה אמת נכון. וא"כ אין להר"מ ראיה כמ"ש. אך מטעם אחר אפשר מצא כן ואנחנו לא נדע. וא"כ לפמ"ש יצא לנו לשיטת הר"מ בזה"ז אף בכור הנולד בא"י אינו חייב מלקות משום ש"ח כי אין ראוי להקרבה וכיון דא"ר

אינו קדוש עתה [כמו] לענין תו"מ. וגם לדעת הראב"ד דקדושת עזרא בבהמ"ק לא קדשה לעתיד לבא כי עתיד להתקדש בקדושת עולמית ב"ב כמבואר בדבריו בה' בהב"ח אם כן לדבריו אין חייב על שום קרבן משום שחוטי חוץ וגם מעשר בהמה אם נאמר כדעת הסמ"ג וכשיטת הר"מ אם כן מע"ב נמי אינו נוהג דינו להקרבה אפילו בא"י אם כן אינו חייב משום ש"ח וגם לענין להטיל מום נ"מ בזה כמ"ש ובעזה"י דברים ברורים הם.

והנה במה שנסתפקתי לעיל אם גם בפרה אדומה ושעיר המשתלח שייך לאו זה דהטלת מום. עכשיו ראיתי בת"כ פרשה זו כי יקריב שלמים אין לי אלא שלמים כו' מנין לרבות העולה כו' נזירות ותמורות כו' הרי דכ"ז צריך ריבוי ופ"א ושעיר לא נתרבו שם נראה דלא הוי בכלל זה ע"ש. והנה אם מטיל מום במחוסר זמן נראה לפי שיטת הרא"ש דמטיל מום קבוע בבע"מ עובר אינו עובר אם כן ה"נ ואיירי בוולדות קדשים או בבכור דאי נולד מחולין בלאו הכי אינו רשאי להקדיש מח"ז. אך לשיטת הר"מ שהבאנו לעיל בשם הריט"א דבבע"מ עובר להר"מ חייב אם כן גם במח"ז עובר דהוי כמו בע"מ עובר ומכל מקום נראה דאם מטיל מום בולד קדשים קודם שיצא לאויר העולם אפשר דאינו עובר כי אם יקריב אמו (כי) בעוד הולד בתוכה אין פוסל מום כי בלאו הכי החלב של השליל אינו ראוי להקרבה והשליל הרי הוא כא' מאברי' עיין ר"מ פ"א מה' מעה"ק ובהמה זו עומדת להקרבה ומצוה להקדים ולהקריב ולא להמתין עד שתלד אם כן נראה דאין בזה איסור תורה ובפרט קודם שכלו חדשיו ועי' בחולין ע"ה ולהרא"ש בודאי פטור דהוי כמו מח"ז ע"ש בגמ' ומכל מקום מדרבנן בודאי אסור וז"פ. ודוקא בשאר קדשים דשיט' הר"מ פ"ד מה' תמורה דבמעי אמן הם קדושים אבל בכור מבואר להדיא בש"ס דמותר להטיל מום קודם שיצא לאויר העולם וכ"פ הר"מ פ"ב מה' בכורות וגם אפילו למ"ד דוולדות קדשים בהווייתן קודש דהיינו משנולדו מכל מקום משכחת לה דין זה במקדיש עובר אפילו במעי בהמה חולין ע"ש בתמורה ואם מטיל בה מום אפשר להר"מ הוי איסור תורה דהוי כמו מום עובר ואפשר דקיל יותר וצ"ע. וע' תוס' תמורה ד"י ע"ב כתבו אף דאסור להקדיש מחוסר זמן מכל מקום במעי אמו אין איסור להקדיש העובר ויבואר לקמן בעזה"י. ולענין אם מותר להטיל מום בקדשי בד"ה ע"ש בע"ז לשיטת רש"י דמוקי ברייתא בקדשי ב"ה וע"ז אמר רבא נר' כמטיל מום בקדשים ועי' בתוס' שם אם כן אסור להטיל מום בקדשים של בד"ה אף בזה"ז מדרבנן אטו קדשי מזבח ע' תוס' זבחים נ"ט ומקומות הנרשמים שם וכ"נ דעת הר"מ פ"ח מה' ערכין דפסק כברייתא זו דאם הקדיש בזה"ז אף לבד"ה כמבואר בדבריו בה"ח שם בזה"ז שאין לנו מקדש בחטאינו לחזק את בדקו כו' אם בהמה נועל דלת כו' ע"כ הא דלא עקר לי' או לשוי' גוסטרא מחמת מטיל

מום בקדשים כסברת רבא דהלכה כרבא לגבי אביי ע"ש בש"ס. וזה נ"פ דדוקא בזה"ז דבלאו הכי נועל דלת עד שתמות או שאר דברים יוליך לים המלח אין איסור רק מדרבנן אבל בזה"ב בודאי אסור להטיל בו מום מן התורה מחמת פסידת קדשים כמבואר פ' ראשית הגז דכחש קדשים אסור אפילו בקדשי בד"ה מן התורה אך בזה"ז ליכא פסידא כמ"ש. ועי' במהריט"א דס"ז ע"ב מביא בשם רמב"ן ורשב"א דסוגיא דע"ז מיירי בקדשי בד"ה אלא שהם תמימים וק"ל דהמקדיש תמימים לבד"ה צריך לפדות אותם והם עצמם יקרבו למזבח מדרבנן ע"כ בזמן המקדש הוא איסור דרבנן להטיל מום אף דהם קדשי בד"ה כיון דמדרבנן אינם יוצאין מידי מזבח ועכשיו אסור לפי שנראה כמטיל מום כו' ע"ש ועכצ"ל דמיירי דלא הוזל כלל מחמת המום דאל"ה בזמן המקדש בודאי אסור מן התורה מחמת פסידת קדשים כמ"ש וע"ש במהרי"ט הנ"ל שכ' דאף לדעת הר"מ פ"ה מה' ערכין דסובר דמה"ת אין יוצאין מקדושת מזבח קדשי ב"ה תמימים מכל מקום כל כמה דלא פריק לי' אין להם קדושה דקדושת קדשי מזבח לענין מום רק קדשי ב"ה ומודה הר"מ דהטלת מום אינו אלא דרבנן ויש עוד להאריך במצוה ורק הפסקתי בין הפרקים ואין דעתי צלולה ואי"ה אשנה פ"ז:

מצוה רפח

סעיף א

שלא נזרוק כו' ות"ק האי ל"ת כו'. עי' בש"ס תמורה דף ז' מבואר שם דליכא מחלוקת בזה דאף ר"י ברבי יהודה סובר מלא תקריבו נפ"ל זריקת דם וללישנא בתרא תרווייהו ס"ל דזריקת דם נפ"ל מעל המזבח ע"ש. גם מ"ש הרהמ"ח הלאו של זריקת דם מפסוק זה באמת מבואר שם בגמ' לל"ק דמפסוק ומעוך ונתוק כו' לא תקריבו נפ"ל זריקת דם וער"מ פ"א מה' הנ"ל כתב דמוכח מלא תקריבו אלה לד' ועיין בלחם משנה מחק מלת אלה ומגיה לא תקריבו כי בש"ס מוכח דלאו מהאי קרא דאלה דכתי' גבי עורת רק ומעוך וכתות וע"ש ג"כ שכ' דלרבנן נפ"ל זריקת דם ובאמת בסוגיא שם מבואר דכולי עלמא נפקי מהכא זריקה וכאן בהרהמ"ח א"א להגיה שמביא כל הפסוק וע"ש שעמד למה לא מביא כל"ב דמעל המזבח נפקא לן כיון דבריי' דספרא מסייע לזה ע"ש וצע"ק. ואני מסופק בפרה אדומה אם היתה בע"מ אם חייב על הזריקה דהזריקות הללו לא היו על המזבח. והנה לל"ק דיליף מן לא תקריבו לה' אפשר פ"א ג"כ כמבואר לעיל בגמר' דלד' לרבות ע"ש וזה נמי נקרא לד' אבל ללישנא בתרא דמעל המזבח נפקא והזאות הללו אינם על המזבח אפשר דלא מחייב משום לאו זה ולשון הר"מ והרהמ"ח שלא נזרוק כו'

על המזבח נראה דוקא על המזבח ואף דחטאת קרי' רחמנא מכל מקום כתבתי לעיל דלכמה מילי ל"ד לקדשים וכאן הקפידה תורה אפשר על המזבח דוקא אבל הזאות הללו היו בחוץ וצ"ע ולא מצאתי כעת גילוי לזה ואפשר לחלק ע"ש בסוגיא. ונ"ל לפי מה דמבואר בזבחים כ"ה ע"ב ובכורות ל"ט דהצורם אוזן בקדשי' לאח"ש קודם קבלה פסול משום בע"מ וכ"פ הר"מ פ"א מפסהמ"ק מכל מקום נ"ל דאם עבר וזרק אינו חייב משום זריקת דם בע"מ כי באמת לאחר השחיטה ל"ש מום רק דגזירת הכתוב הוא ולקח מדם הפר שהי' כבר אם כן הגזירת הכתוב אינו רק לפסול אבל לחייבו משום בע"מ אין לנו. וגם נראה דגבי פ"א ל"ש זה ואם קודם קבלה נעשית בע"מ כשרה כי מבואר שם בזבחים אשכחן ק"ק קדשים קלים מנין אמר רבא ואח"כ אתותב וע"ש ברש"י כיון דגלי בק"ק גלי בכ"מ מכל מקום פ"א כיון דכמה חילוקים יש אף על פי דחטאת קריא רחמנא מכל מקום אפשר דדין זה אינו נוהג רק בקדשי' הנקרבי' ע"ג המזבח ומכל מקום צ"ע. ועי' בבכורות דל"ט דה"ה איזה חסרון בפנים אם נחסר קודם קבלה מיפסל מטעם הזה מדם הפר וז"ל הר"מ פ"א מפסהמ"ק הכ"ט בהמה שחסר מאבריה כ"ש אחר שחיטה קודם קבלה נפסלה אפילו צרם באזנה קודם קבלה ה"ז לא יקבל. והנה לא זכיתי להבין לשונו הזהב דצורם אוזן מבואר להדיא בגמ' במימרא הנ"ל דהוא מום גמור קודם שחיטה כמבואר. אך בגמרא בכורות לענין חסר ג"כ סברת הגמ' דפסול ומביא מימרא זו ע"ש ולשון הר"מ נראה דחסרון יותר פשוט דמתחיל בחסרון וכת' אפילו צרם אזנה וא"י דזה הוי מום עובר לכל השיטות אבל חסרון אבר כת' פ"ב מהא"מ דאין זה מום כלל רק מ"ע תמימים יהיו לכם ונסכיהם וצורם אוזן מנה בה' ביאת מקדש מכלל המומין וכן כתב כאן לשון שחסר מאבריה כ"ש ובהא"מ כתב שחסר מאיבריה ולא כתב כ"ש וכת' כגון חסר הטחול או הכוליא וכאן כתב כ"ש נראה מדבריו דאף אם ניטל כ"ש מהטחול ומהכליות פסולה וצ"ע בזה דפסול כ"ש בחסרון פנימי וזה אין סברא לומר דכתב לשון אפילו בצורם אוזן דהיינו אינו מום דהיינו פחות מכשיעור עי' בה' ביאת מקדש ומכל מקום פסול כיון שאינו שלם בשעת הקבלה כמו שהי' קודם זה ודאי אין סברא כלל דקודם השחיטה אינו נפסל אם צרם פחות מכשיעור ואם הי' שלמה ואחר שחיטה קודם קבלה צרם פחות מכשיעור יפסול אם כן אם יהי' איזה דבר לאח"ש יהיה פסול זה אין סברא כלל לפסול אחר שחיטה ולשונו הזהב צ"ע. וגם נ"ל במימרא זו כיון דחזינן בבכורות דמקשה דחסרון אח"ש פוסל מדין זה דצורם אוזן ע"ש אם כן חזינן דל"ד בע"מ אם כן נראה דה"ה שאר פסולים כגון שנעבד קודם קבלה או שאר דברים הפוסלים ששייך לאח"ש מכל מקום נפסל לאח"ש כמו קודם שחיטה דהקבלה צריך מפר שהי' כבר דהיינו שהיה כשר כמו

שהי' מקודם והר"מ כ' בל' מדם הפר שיהא שלם נראה דאין קפידא רק על שלם ולא על שאר פסולים וצ"ע. וגם נ"ל דטרפה לאח"ש ג"כ פסולה אף דלאח"ש ל"ה טרפה וגם ל"ש ממשקה ישראל והקריבהו נא כו' עי' מנחות דף ו' מכל מקום כיון דפוסל קודם שחיטה פוסל נמי אח"ש קודם קבלה מלימוד הזה כנלע"ד ולשון הר"מ צ"ע:

והנה מלשון הר"מ והרהמ"ח שכתבו דאם זרק על המזבח לא נתבאר בדבריהם אם זרק מחטאות הפנימיות על בין הבדים או על הפרוכת אם חייב מלקות משום לאו הזה. והנה לל"ק דנפ"ל מלא תקריבו לד' כו' נראה דודאי הזיות אלו בפנים גם כן בכלל דהוי נמי הקרבה לד' אך ללישנא בתרא דילפינן מעל המזבח אפשר דהתורה הקפידה דוקא על הזיות המזבח. ואל יפלא בעיניך שזריקת הפרוכת ובין הבדים יהיו קלים מהזיות המזבח דהא חזינן בכהן בעל מום דכתיב בקרא אך אל הפרוכת לא יבא ואל המזבח לא יגש ולדעת הרמב"ן בס' המצות אין בעל מום חייב על הכניסה רק על העבודה וע' רש"י חומש ויקרא כ"א שפירש גם כן כדברי הרמב"ן וכתב אך אל הפרוכת היינו שבע הזיות בפנים ועל המזבח החיצון ושניהם הוצרכו לכתוב כמבואר בת"כ עכ"ל. וראיתי בת"כ כתב דפרוכת ממזבח לא יליף וצריך לכתוב אל הפרוכת ע"ש אם כן כאן דילפינן ללישנא בתרא מעל המזבח אפשר דדוקא מזבח אבל בהזיות הפרוכת אין לוקין על לאו זה דזריקה. ועיין ביומא דפ"ד דרב סובר דעל ד' עבודות חייב עליהם הזר מיתה ולוי סובר אף תרומת הדשן מריבוי לכל דבר המזבח ורב ההוא לאתויי שבע הזיות בפנים שיש במצורע וע"ש ברש"י דס"ד דזה לאו דבר המזבח הוא ע"כ צריך ריבוי דכל. ועיין עוד שם בסוגיא נראה בפירוש דהזיות פנים לא גמרינן מהזיות מזבח אי לא ריבוי הו"א דקילי הזיות פנים מהזיות מזבח ע"ש אם כן כאן אפשר דאינו חייב משום בע"מ על זריקת דמים הפנימיים ואפילו על הזיות יוה"כ דהם בקדשי הקדשים ע"ש ברש"י דמכל מרבינן הזיות שבפנים וע"ש ברש"י פי' על הזיות יוה"כ ופרים הנשרפים. וע' תוס' יומא דס"ג ע"ב ד"ה זריקת דמים שהקשו שם ל"ל קרא על זריקת דמים דבע"מ למה לא ילפינן מבינייהו משחיטה כו' וע"ש מה שתירצו אם כן אפשר כיון דגלי לן דעל הזריקה חייב אם כן ילפינן זריקת פנים מכולהו וע"ש ויש ללמוד ד"ז לדעתי אך איני לומד כעת בעיון ובאתי רק לעורר. והנה על שפיכת השיריים על היסוד מבע"מ נראה דאינו חייב כיון דאינו חייב משום זורק בחוץ השיריים וגם אינו חייב משום עבודה כיון דלא מעכבי כפרה נינהו ע' בה' מעה"ק להר"מ נראה דלא עדיף כאן מקבלה דאינו חייב וע"ש בתוס' יומא וצע"ק. וזה נ"ל פשוט אף דד' מתנות בחטאת אין מעכבות ואם נתן מתנה א' כיפר כמבואר בזבחים פ' ב"ש מכל מקום חייב אף על הג' מתנות אם זרק מבע"מ ע"ש בדל"ו

דלענין חוץ וזרות ולילה וכ"ש וקרן ואצבע הרי הן כתחלתן ע"ש ברש"י נראה דכמו דלענין זרות הוי עבודה ה"ה לכל ענינים הוי עבודה וע"ש מה דקחשיב דהוי כסופן אבל לענין כל הדברים נראה דהם כתחלתם וחייב משום בע"מ כנלע"ד פשוט. ואני מסופק אם זרק דם חיה בע"מ למזבח. והנה מבואר בזבחים ובר"מ פ"ה מהא"מ דהמקריב חיה לגבי מזבח עובר בעש' והקרבן פסול. אם הקריב חיה בע"מ לגבי מזבח אם לוקין משום בע"מ. ונראה כיון דפסול בל"ז אין זה זריקה כלל וא"ח משום בע"מ וכן השוחט חיה בע"מ וכן המקטיר איברים ע"ג המזבח כמו אם זר מקריב חיה בודאי פטור דלאו עבודה היא כלל ע' ביומא כ"ד דזר חייב המעלה ע"ג המזבח בין כשרין ובין פסולין וע"ש ברש"י דדוקא הפסולין שאם עלו לא ירדו דחשיב הקטרה אם כן נראה דבאותן שירדו לאו עבודה הוי וא"כ כמו דהקטרה לאו עבודה ה"ה זריקה וה"ה השחיטה ע"כ אינו חייב משום בע"מ כנלע"ד. וגם על שאין ראויים למזבח לא חל הקדש מזבח כלל ועל זריקת חולין אינו חייב כמבואר בסמוך וגם על הקדש בדק הבית אינו חייב משום בע"מ כמבואר בכ"מ ומ"ל שם. וכן נראה אם זר זרק דם בע"מ למזבח א"ח משום בע"מ כיון דאין ראוי לעבודה כלל לא הוי בכלל זריקה. וכ"נ דאינו חייב משום זרות רק בדבר שהוא עבודה אבל כיון דבע"מ פסולין זריקה דידהו לא הוי זריקה כלל וא"ח משום זרות וער"מ פ"ט מהב"מ ומכל מקום דברים אלו צ"ע בש"ס. ע"כ נ"ל דלאו זה אינו אלא בכהנים כשרים דבל"ז היה עבודתם כשרה אבל אם בלאו הכי היה עבודתם פסולה אינו חייב משום לאו זה. והנה נראה אם אחר זריקה נשאל על הקדשו אם נאמר דלאחר זריקה גם כן יכול לשאול עליו ע' תוס' שבועות וכריתות שאין דעתם כן ובט"א לר"ה הוכיח דאפילו לאחר זריקה ישנו בשאלה אם כן הי' למפרע חולין וא"ח משום הזריקה דעל זריקת חולין נ"פ דא"ח משום בע"מ וראיה לדבר אם נאמר דגם על זריקת חולין חייב משום בע"מ אם כן השוחט והזורק חולין בעזרה יהי' חייב מלקות כיון דבשחיטה נעשה הבהמה בע"מ כמ"ש לעיל בשם הש"ס חולין כל שחיטה שאינו נעשה כמצותו שהכשירו בכך נעשית ממילא בעל מום. אלא ודאי דבדבר שאינו ראוי לעבודה אינו חייב משום לאו וכן במי שאינו ראוי לעבודה כנלע"ד. ועיין בהרהמ"ח לעיל דגם בזריקה עובר משום עשה גם כן דתמים יהיה לרצון ויבואר עוד לקמן בעזה"י:

מצוה רפט

סעיף א

שלא נשחוט כו'. לשון הרהמ"ח כלשון הר"מ פ"א מהא"מ ה"ד ז"ל השוחט בע"מ לשם קרבן לוקה שנא' כו' וכתב שם בכ"מ דקדק רבינו לכתוב לשם קרבן משום דקדשי ב"ה א"ח משום ש"ח כו' א"ח ג"כ משום שוחט בע"מ ע"ש וכתב המ"ל שם דאינו מבין כוונת מרן דא"א למילף דא"ח על בע"מ כמו דא"ח על ש"ח דשעיר המשתלח יוכיח דאינו חייב משום ש"ח וחייב משום בע"מ. ובאמת כבר כתבתי דאינו ברור כ"כ נהי דהמום פוסל אבל מכל מקום א"י אם עובר בלאו הזה אם דוחה אותו במום דדחייתו היינו שחיטתו כמבואר ביומא דכמה דברים הפסולים בקרבנות ואינו לוקה אם עבר ע"ז אך מכל מקום בשעיר המשתלח כיון דבתמורה מרבינן לענין מקדיש אם כן אפשר על הדחייה לצוק גם כן מרבינן והוא בכלל הפרשה זו. אך כבר כתבתי דהר"מ אינו מביא גם לענין מקדיש שעיר המשתלח אם עובר בלאו אדרבא כתב כאן בהלכה הנ"ל דהמקדיש בע"מ למזבח נראה דבשעיר המשתלח א"ע ובגמ' דתמורה מצריך ריבוי לזה ע"ש והארכתי לעיל ומכל מקום נראה כיון דמרבינן לענין הקדש ה"ה לדחייתו לצוק אבל פ"א דלא מרבינן בגמרא אני מסתפק אם עובר בלאו על השחיטה כמ"ש לעיל לענין זריקה אף דחטאת קריא רחמנא עיין לעיל וא"צ לכפול. והמ"ל כתב בכוונת הר"מ לשם קרבן למעט קדשי מזבח שלא לשם קרבן דהגע עצמך אם שחט א' מקדשי מזבח שלא לשם קרבן אלא לתכלית אחר א"ע בלאו דלא תשחט בע"מ לפי שאין לאו זה כ"א בשוחט לשם קרבן דומיא דזורק ומקטיר אבל שוחט שלא לשם קרבן אינו עובר בלאו עכ"ל והנה סתם הדברים ותלי לא תניא בדלא תניא וזורק ומקטיר ג"כ לא שמענו. וגם איני מבין הכוונה כיון דבכל הקדשים אם שחטם אפילו בסתמא כשר כמבואר בפ"ק דזבחים ובר"מ פ"ד ממעה"ק וגם אם שחטן לשם חולין כשרה כמבואר בר"מ פט"ו מפסהמ"ק מן הש"ס דזבחים שם וגם אפילו בפירוש שלא לשמה דהיינו לשם קרבן אחר כשר רק לא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת כמבואר שם בש"ס ור"מ אם כן אמאי פשיטא ליה דאינו עובר דאם כה"ג בתמים כשר הקפידה התורה דבע"מ לא ישחוט ומאיזה מקום למד הר"מ דין זה דאם שחטו לתכלית אחר לא יהי' עובר. וגם מ"ש המ"ל כמו המקטיר ובאמת בקדשים אין מחשבה פוסלת בהקטרה וא"כ מנ"ל דכאן צריך להיות דוקא משום קרבן. ונ"ל דהר"מ לשיטתו פט"ו מהפסהמ"ק הי"א שכתב הפסח ששחטו שלא לשמו אפילו לשם חולין פסול שנא' ואמרתם זבח פסח הוא לד' כו' והיינו אף דכל הקדשים אם שחטו לשם חולין אין המחשבה פוסלת דלאו בת מינה לא מחריב כמבואר שם בש"ס ובר"מ

מכל מקום גבי פסח פסול ועיין כסף משנה שם שכתב דמלד' יליף דמשמע דאפילו לשם חולין פסול דצ"ל דוקא להשם אם כן ה"נ כיון דיליף מקרא לא תקריבו אלה לד' וכן בזריקה והקטרה בכל הלאוין האלו כתיב בהו לד' מזה יצא לו דצ"ל דוקא בכוונת קרבן דהיינו להשם כמו בפסח וגם שם מצא הר"מ בודאי באיזה מכילתא או בתוספתא ע"ש בס' בה"ז אף דמש"ס דילן לא משמע כן ע"כ כאן נמי אף דבש"ס דילן לא משמע כן דמרבינן מלד' שעיר המשתלח אם כן לא נשמע דין זה מכל מקום כיון דהר"מ פוסק שם כן ה"נ. אך לכאורה לפ"ז דשם גבי פסח אף דכתיב לד' מכל מקום דוקא לשם חולין פסול אבל סתמא כשר כמבואר שם אם כן כאן נמי למה צריך דוקא לשם קרבן אף בסתמא יעבור על הלאו. ונ"ל כיון דבקדשים בעינן לשמה וילפינן מקראי דלשם קדשים אחרים פסולים או שלא עלו לבעלים אך סתמא כשר מבואר בגמרא דהטעם דסתמא לשמה קאי ולשם חולין מבואר שם דגזירת הכתוב דחולין לא יחללו קדשים ונשאר סתמא וסתמא כשר ע"ש וא"כ בפסח נהי דכתיב לד' ויליף דמחשבת חולין פוסלת מחמת דלא הוי להשם במחשבת חולין אבל בסתמא דלשמה קאי הוי להשם ע"כ כשר בפסח סתמא אבל כאן כיון דהוא בע"מ ואינו עומד לקרבן הו"ל סתמא שלא לשמה והוי כמו לשם חולין כי אינו עומד כלל לקרבן ולא הוי כוונה להשם ע"כ צריך שישחוט בפירוש לשם קרבן דאז הוי לשמה וכן בזריקה והקטרה כיון דאינו עומד לכך לא הוי סתמא לשם אם לא שאומר בפירוש לשם כנלע"ד. ובזה נלע"ד אם שוחט בפירוש לשם קרבן אך לשם קרבן אחר אם הבעל מום הזה הוא עולה או שאר קדשים אף דמחשבה זו פוסלת בתמים דאינו עולה לשם חובה מכל מקום הקרבן כשר והוא שחט הבע"מ לשם קרבן אף דהוא קרבן אחר מכל מקום עובר בלאו הזה אבל אם הבע"מ היה חטאת או פסח ואם היה תמים היה נפסל הקרבן אם כן עתה אף שהוא בע"מ אם שחטו לשם קרבן אחר כיון דבלאו הכי פסול הקרבן אינו לוקה משום בע"מ כמ"ש לעיל דאם שחט חיה בע"מ וכדומה כיון דנפסל בל"ז אינו חייב על השחיטה ולא על הזריקה ולא על הקטרה כנלע"ד ומכל מקום צ"ע בש"ס. גם צ"ע דברי המ"ל שכתב דבהקטרה צריך דוקא להיות לשם קרבן ולא לתכלית אחר ואינו עובר בלאו וכפי מה שבררתי דטעם הר"מ דמפיק מלד' הוא מבואר להדיא בזבחים דע"ז ע"ש דלא נחלקו אלא על אברי תמימים שנתערבו באברי בע"מ שר"א אומר יקרבו ורואים את בע"מ כאילו הם עצים ועיין במשנה דפירש"י כיון דלאו להקטרה מכוין אלא לשם עצים ל"ל בה וחכ"א לא יקריבו וע"ש בסוף דחכמים סוברים דכולם יצאו לבית השרפה ע"ש בסוגיא נראה מבואר בהדיא דאף אם מקטיר בע"מ שלא לשם קרבן רק לשם עצים הוי איסורא וכן פסק הר"מ פ"ו מהפסהמ"ק ואי כדברי המ"ל

יעלה אותם לשם עצים ולא לשם קרבן ולדידי' שפיר דמי. ואין לומר דאפשר דאף דאינו עובר בלאו מכל מקום איסורא איכא דמנא תיתי כיון דכתיב לד' אם כן לדעתו שלא לשם קרבן אף איסורא ליכא. וע"ש בתוסד"ה בדם הבהמה ובדע"ט ע"ב וגם מבואר שם בתוס' דזריקת חולין ע"ג המזבח אף למ"ד חשנב"ע לאו דאורייתא מכל מקום בזריק' לכ"ע איכא איסור תורה וע"ש עוד דבחולין רבנן מודים דמותר לשם עצים ולשם מים. ובע"מ מבואר שם בש"ס דאף להברייתא מכל מקום בבע"מ לא יקריבו לשם עצים כיון דמאיסי אם כן מבואר דאף אם מקטיר שלא לשם קרבן עובר אם כן דברי המ"ל צ"ע מאוד. וכן לענין זריקה ע"ש בסוגיא הנ"ל וער"מ פ"ה מה' איסורי מזבח דוקא לגבי שאור ודבש פסק דמעלה לשם עצים אבל במק"א לא ע"ש בסוגיא על כל פנים מבואר בהדיא דאף לשם עצים אסור בבע"מ וצ"ע מאוד.

ואם א' שחט מקצת סימנים בבע"מ והשני גמר השחיטה נראה דתלוי בפלוגתא דר"י ור"ל בחולין גבי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף דלר"י חייב ולר"ל פטור דאינה לשחיטה אלא לבסוף ועיין (לעיל) [לקמן] פ' אחרי מצות ש"ח הבאתי שיטת הר"מ דפסק כר"י והתוס' דעתם כר"ל דאינה לשחיטה אלא לבסוף וע"ש בתוס' חולין דעתם דאף דאין לשחיטה אלא לבסוף מכל מקום חייב על שחיטת סימן א' בחוץ אף בבהמה. ומכל מקום כאן נ"ל דאינו מחויב דשם כיון דעשה מעשה חטאת ע"ש ובעוף כה"ג אם שחט סי' א' בחוץ חייב דהכשירו בסי' א' ועל עוף חייב ג"כ משום ש"ח אבל במום דל"ש בעוף כמ"ש לעיל דא"ח על מליקת בע"מ בעוף אם כן בבהמה אינו חייב על סי' א' אם בא אחר וגמר האחרון חייב ולא הראשון אי אמרינן אינה לשחיטה אלא לבסוף. אף דלפי פירש"י שם דמיירי בעוף פי' כיון דהכשירו בסי' א' אבל לדהתו"ס חייב אף בבהמ' מכל מקום נ"ל דגם התוס' מודים להאי סברא כיון דבעוף כה"ג סגי אבל כאן ל"ש בעוף כלל אם כן בודאי סימן א' לא ה"ל אלא תחלת שחיטה ולמ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף אינו חייב ואני כותב כעת בחפזי ובאתי רק לעורר. ואם שנים אוחזין בסכין ושחטו בע"מ בודאי שניהם חייבים דדוקא בש"ח דכתיב כי ישחט ממעטינן שנים ששחטו אבל כאן אדרבא כתיב לא תקריבו לשון רבים ועיין בזבחים דיליף מלימוד אחר דש"ח שנים פטורים ובת"כ גם כן מלימוד אחר עיין ר"מ פח"י מה' מעה"ק הט"ו ובכ"מ אבל כאן בודאי חייב כי אין לימוד לפטור ועתב"ש סי' ב' סקנ"ב ואין אני כותב כעת בעיון ואי"ה במק"א יבואר. ונ"ל דאם שחט בע"מ במקדש כיון דעבר אמימרא דרחמנא ולהפוסקים כרבא דכל מלתא דא"ר ל"ת אעל"מ אם כן שחיטתו נבלה ומטמא' כנבלה דהוי כנתנבלה בשחיטה ומאי דלא קאמר בתמורה דנ"מ בין אביי ורבא דין זה ע"ש שהקשו כמה קושיות שיוכל למצוא

נ"מ. אך באמת כיון דמבואר בגמרא דהמקדיש בע"מ והקריבו עובר משום חמשה שמות אם כן מכיון דחזינן שחייב על הזריקה נראה דשחיטתו כשרה דאי הוי נבלה ז"פ אצלי כמ"ש למעלה דכל שאין עבודה ל"ש לחייב משום זריקה ובודאי אם מנבל בע"מ ואח"ז זורק אין חייב משום זריקת בע"מ אם כן כיון דחייב על הזריקה ממילא מוכח דשחיטתו כשרה אך עיין במ"ל פ"א מהק"פ מביא בשם ירושלמי דאף אם נאמר דבפסח פסול א"ח משום זורק על חמץ ורצה שם תנא א' להוכיח מדחייב על זריקה ש"מ שפסח עצמו כשר דאל"ה נפסל בשחיטה ולא יהי' חייב על הזריקה ודחו בירושלמי הוכחה זו דוקא בפסול מחמת דבר אחר אינו חייב כמו מחמץ מנחה פסולה פטור ומכל מקום מחמץ אחר מחמץ חייב ה"נ גבי פסח כיון דנפסל מחמת זה חייב אח"כ אם כן כאן נמי כיון דנפסל מחמת זה חייב על הזריקה ע"ש במ"ל ותבין אם כן אין ראיה ונ"ל דהוי נבלה:

והנה מצאתי בצל"ח פסחים דע"ג כת' כדברינו בפשיטות דהשוחט בע"מ שחיטתו נבלה ולא הביא הערה הנ"ל ועיין בשו"ת נוב"י ת' שבניו הרבנים פלפלו בדבריו ואין הזמן מסכים אתי לעיין. ועיין בתוס' יומא דף ס"ג והובא במ"ל אף דהמקדיש סולת ושאר דברים הראויים למנחות שהם מתולעים או שאר דברים הפוסלים הוא אבעיא בש"ס כ"פ והבאנו לעיל אי חייב משום מקדיש בע"מ למזבח מכל מקום בקמיצה אף דדמיא לשחיטה בקרבנות כמבואר במנחות אינו בכלל אבעיא ואינו חייב וע"ש בתוס'. ושאר דברים כגון הקטרה על גבי המזבח דעת המ"ל שם דהם בכלל אבעיא ומאי דנקט הגמרא מקדיש סולת הראשון מיני' נקט אבל מקטיר ג"כ בכלל וע"ש בתוס' דמנסך מים לא אשכחן שילקה משום בע"מ והמ"ל מביא דהתו"ס ומצוה לע' בתוס' שם בעיון:

סעיף ב

אבל אין לחשוב כו'. ולדידי צ"ע מנ"ל להרב המחבר אפשר דהקפידה תורה אף חוץ למקדש אם שוחט בע"מ לשם קרבן דמשום ש"ח אינו חייב דאינו ראוי לבא לפנים ומשום שוחט בעל מום חייב בשלמא זריקה ל"מ למאן דיליף מעל המזבח אם כן בלא המזבח א"ח ואפילו אם נאמר דיליף מלא תקריבו מכל מקום זריקה וההקטרה ל"ש אלא בפנים אבל שחיטה מנ"ל. ועיין בתמורה דף ז' ללישנא בתרא דרבנן נמי ילפי זריקה מעל המזבח ולא תקריבו אצטריך להו לבמת יחיד ור"י בר' יהודה ג"כ סבירא ליה כן ונהי דשם מיירי בשעת היתר הבמות מכל מקום מנ"ל אפשר אפילו בשעת איסור גם כן גזירת הכתוב דעובר משום לאו זה חוץ האיסור דמקטל קטלי' בחוץ לוקין משום לאו זה וגם ללישנא קמא אפשר דל"צ קרא לזה דבבמה ג"כ אסור ולא מצאתי כעת מהיכן יצא זה להרב המחבר ועיין ר"מ פ"א מהלכות הנ"ל ה"ד כ' בזה"ל השוחט בע"מ לשם קרבן

לוקה וכו' וכן הזורק דם בעל מום על המזבח לוקה כו' וכן המקטיר אימורי בעל מום על המזבח לוקה כו' הרי דגבי זריקה והקטרה כתב על המזבח ובשחיטה לא כתב דהשוחט בעל מום בעזרה לוקה נראה דאפילו חוץ לעזרה אם שוחט לשם קרבן לוקה וצ"ע. וכבר עוררתי דאם שחט בזמן הזה בעל מום אם נאמר כדעת הר"מ דעובר בלא תעשה במטיל מום בבע"מ ואף בזמן הזה אם כן עובר ג"כ משום מטיל מום בבע"מ דשחיטה אין לך מום גדול מזה וכן השוחט קדשים תמימים בחוץ חוץ מה שחייב משום ש"ח עובר ג"כ בלא תעשה דמטיל מום בקדשים ע"ל:

מצוה רצ

סעיף א

i**שלא להקטיר כו'**. כ"ה ג"כ לשון הר"מ ולאו דוקא אימורים דהיינו חלבים דה"ה איברי עולה ע' רש"י תמורה ד"ז ע"ב וכ"ה כ"פ בזבחים דאברי בע"מ שנתערבו בפ' התערובות ופשוט הוא. והנה בש"ס דתמורה מבואר ואשה לא תתנו מהם אין לי אלא כולו מקצתו מנין ת"ל מהם. והנה הר"מ והרהמ"ח סתמו ולא כת' דעובר אפילו על מקצתו נהי דאם הקטיר כולו אין לוקין שנים משום בל תקטיר כולו ומשום בל תקטיר מקצתו כמבואר שם בגמרא פלוגתא ועיין כ"מ דהר"מ פסק דאין לוקין על לאו שבכללות שנים והדברים ארוכים בסה"מ שורש ט' מכל מקום לוקין א' אם הקטיר מקצתו ע"ש. ואפשר כיון דסתמו וכתבו דהמקטיר אימורין מקצתו ג"כ בכלל ומכל מקום כיון דבגמרא צריך לימוד ע"ז הו"ל להר"מ לפרש. וכמה שיעור הקטרה שיחייב נראה דהוא בכזית כמבואר בפ"ה מה' איסורי מזבח ובמעה"ק דאין הקטרה פחותה מכזית ועיין בש"ס דמנחות גבי כל שאור כו'. ואני מסופק אם הוא דוקא בכזית בב"א או אפילו בזאח"ז וכדי אכ"פ ל"ש הכא. ואפשר כמו מעילה דמצטרפת אפילו לזמן מרובה ועיין בזבחים דל"א ע"ב נראה דבאכילת גבוה אפילו ביותר מכא"פ מצטרף עיין ר"מ פי"ד מהפסהמ"ק ואי"ה במק"א יבואר בארוכה ענין הצירוף ועיין לעיל שכ' דעובר על הקטרה אפילו לשם עצים חוץ שאור ודבש דלא כהמ"ל ועיין בדברי הרהמ"ח לעיל דעובר ג"כ על עשה דתמים יהי' כו' וגם כבר כתבתי דאפשר אם נעשה בע"מ לאח"ש קודם קבלה אינו עובר על לאו זה לא בזריקה ולא בהקטרה אך דנפסלו בלבד אבל אין עובר בלאו ע"ש ובעזה"י אשנה פרק זה:

מצוה רצא

סעיף א

שלא לסרס א' מכל המינים כו'. עיין ר"מ פט"ז מהא"ב ומקור דינים אלו בת"כ ובשבת דף ק' ובאה"ע סי' ה' ועיין בת"כ דמרבינן אדם אף שידענו בהמה חי' ועוף צריך ריבוי לאדם ועיין בשבת שם בתוס' ועיין בחגיגה גבי שאלו את בן זומא. והנה אינו מבואר בת"כ אי מרבינן נמי לאיסור זה דגים או חיות שבים ובב"ק דנ"ה אף דמרבינן לכל מה שבארץ מכל מקום חזינן דצריך ריבוי לאדם אם כן דגים וחיות הים אינו מבואר בפירוש. והנה לשון הר"מ כאן אסור להפסיד כו' בין באדם ובין בהמה חיה ועוף בין טמאים כו' ולא כת' זה והרהמ"ח כת' וכל בע"ח אפשר דגם דגים וחיות הים בכלל ובפרט לפי הטעם שכתב בשורש המצוה ע"ש. ועיין ב"ב פ' המוכר את הספינה גבי לויתן דסירס את הזכר אין ראי' דשרי דהא מבואר שם דגם בהמות בהררי אלף סירס את הזכר ועכצ"ל דלאו ממש סירוס אלא כמבואר שמותר ליטול כרבלתו של תרנגול והוא בשבת ובאה"ע וכ"ה שם בספר ת"ח. והנה הר"מ והרהמ"ח כתבו דהמשקה כוס של עיקרין לאדם אין לוקין כו' ואסור כו' וכת' הרב המגיד שם מהסוגיא דשבת נתבאר היכי שלא נגע באברים ממש לא מחייב ושם מבואר דאסור שאמרו שם לירקונה כו' ואוקמי' באשה ע"ש. ואני לא זכיתי להבין דאדרבא מהסוגיא נראה דאין חילוק דאפילו בכוס של עיקרין עובר בלאו ומסתמא לוקין כי הוא בכלל הלאו דאמרינן שם לירקונה תרי בשכרי ומיעקר ומי שרי והתניא מנין לסירוס באדם שהוא אסור ת"ל ובארצכם כו' ומשני ה"מ היכי דמכוין הכא מעצמו הוא דאמר ר"י הרוצה שיסרס תרנגול נוטל כרבלתו ומסתרס מאליו והאר"א רמות רוחא הוא דנקט לי' אלא בסריס. והנה חזינן דהמקשן הקשה על כוס של עיקרין מהאי ברייתא דמנין לסירוס אם כן לדידי' אין חילוק וגם כוס של עיקרין בכלל לאו זה והמתרץ מתרץ לי' כמו סברת הר"מ דמותר אף לכתחלה בכוס של עיקרין וראי' מר"י ואח"ז אמר ר"א דטעמא דר"י דרמות רוחא הא בכוס של עיקרין אסור וצריך לתרץ בסריס או באשה אם כן נראה דאין חילוק כלל דאל"ה ה"ל לשנויי בפשיטו' דבלא נגיעה באיברים אין איסור כיון דלא הוי בכלל הלאו הזה אע"כ דעיקר הוכחה דבלא נגיעה שרי הוא רק מר"י וכיון דנדחה דאין ראי' מר' יוחנן אם כן מנא ידעינן דאין לוקין אם לא עשה מעשה בגוף האיברים כי אין מוכח כלל בש"ס שם עיין היטב. וגם על תי' הגמרא בסריס מקשה והאר"ח בר אבא אר"י הכל מודים במסרס אחר מסרס שהוא חייב שנאמר ומעוך כו' ואי יש חילוק בין עושה מעשה באברים ובין שותה כוס של עיקרין הו"ל לתרץ דוקא בעושה כעין הפסוק ומעוך הוא דחייב במסרס אחר מסרס אבל באינו עושה מעשה נהי דהוי איסור מכל

מקום אם הוא כבר מסורס אין איסור אע"כ דאין שום סברא בגמרא לחלק בכך וא"כ מנ"ל להר"מ והרהמ"ח ובאה"ע ג"כ דאין לוקין על כוס של עיקרין ואם אין זה בכלל הלאו מנלן דאסור. וגם סידור לשון הר"מ קצ"ע שכתב בה"י אסור להפסיד אברי הזרע כו' ואפילו מסרס אחר מסרס לוקה כיצד כו' בא א' וכרת הגיד ובא א' כו' ואף על פי שלא סירס האחרון אלא מסורס ובהי"ב כת' המשקה עיקרין לאדם או לשאר כו' כדי לסרסן אסור ואינו לוקה נראה מלשונו דבכוס של עיקרין אינו אסור אלא אם עושה כדי לסרסו אבל אם הוא מסורס כבר אין איסור וגם הו"ל לכתוב דין זה בפירוש דאסור לשתות כוס של עיקרין אפילו במסורס כבר. ובאמת בגמרא דשבת מבואר שם דאף לשתות כוס עיקרין אסור אפילו מסורס כבר דעל אוקימתא שם שמוקי בסריס מקשינן מר"י דמסרס אחר מסרס ואוקמי' באוקימתא אחריתי ע"ש. והנה מזה דמחלקו בין מעשה ובין כוס של עיקרין יצא להם עוד לחלק לענין סירוס בנקבות נחית דרגא בידים בזכר לוקין אם כן גם באשה אף דמבואר בת"כ דאין סירוס בנקבות מכל מקום איסורא איכא ובכוס של עיקרין דבזכר הוא רק איסור בנקבה מותרת לשתות כמבואר בשבת וביבמות דדביתהו דר"ח שתתה וכן בתוספתא כמבואר בהמ"מ. ולדידי צ"ע דאפשר בכוס של עיקרין יהיה חייב ומכל מקום באשה יהיה מותר אף סירוס בידים כי לא ידעתי מנ"ל לר"מ לחלק בכך. אך א"א לחלוק על רבותינו אך צ"ע בזה כי מגמרא דשבת משמע דכוס של עיקרין שוה לסירוס בידים. ועיין בהרהמ"ח כאן כ' שהאשה מותרת לשתות כוס עיקרין כו' שהנשים אינם מצוים על פ"ו אין כוונתו ליתן טעם לכך מותרת לפי שאינה מצווה על פ"ו הא בשאר מיני בהמה וחי' דג"כ אינם מצווים וגם אנחנו אינם מצווים עליהם ומכל מקום אסור להשקותן כוס עיקרין כמבואר בר"מ ובש"ס ובהרהמ"ח ודין סירוס אינו תלוי במצות פו"ר כלל דאסור לסרס כל מיני בע"ח אך כוונתו אף דבאשה וכל מיני נקבות גזירת הכתוב הוא דאינם בסירוס אך מכל מקום באשה אם היתה מצווה על פו"ר היתה אסורה בסירוס מטעם ביטול פו"ר אך כיון דאינה מצווה מותרת מטעם ביטול פו"ר ואיסור סירוס בל"ז ל"ש אצל נקבות מטעם גזה"כ. ולפי זה צ"ע דברי רש"י בשבת דאוקי שם באשה ופירש"י דאשה אינה מצווה על פו"ר ובאמת מצות סירוס אין תלוי בפו"ר אך כוונת הש"ס דבאשה ל"ש מצות סירוס. אך הגמרא מקשה לר"י בן נורי דגם האשה מצווה אם כן תהי' אסורה לשתות מחמת ביטול מצות פו"ר ומשני בזקינה ולדידן מותרת אף ילדה כי מחמת פו"ר מותרת דאינה מצווה ע"ז וסירוס גזירת הכתוב דל"ש גבי נקבות וז"פ לע"ד. ועיין בטור אה"ע סי' ה' לא הביא בפירוש דין סירוס בנקבות רק כ' דמותרת לשתות כוס עיקרין וע"ש בב"י מביא ד' הר"מ דפטור אבל אסור ע"ש ועיין

בשבת דמוקי שם הש"ס בזקן ול"ש סירוס והקשו והאר"י הן הן החזירוני לימי נערות וע"ש בתוס' דבזקן ל"ש מסרס אחר מסרס דזקנה לאו סירוס הוא אם כן מבואר דהתורה לא אסרה הסירוס אלא בראוי להוליד אבל אם אינו ראוי להוליד בל"ז ל"ש סירוס כלל אך מכל מקום סירוס אחר סירוס אסרה התורה כיון דפעם ראשון היה ג"כ שם סירוס עליו כמו מחמץ אחר מחמץ אף דמחמץ הפסולה אינו חייב וע"י החימוץ נפסלה מכל מקום כיון דמחמת שם חימוץ הוא גזירת הכתוב דחייב וע' מ"ל פ"א מהק"פ אף אם אינו חייב בשוחט פסח פסול על החמץ מכל מקום חייב על הזריקה אף דנפסל בשחיטה מחמת ששחטו על החמץ ע"ש. יהי' איך שיהי' מבואר להדיא בש"ס דבאינו ראוי להוליד בל"ז אינו עובר על הסירוס אם כן טרפה זכר אי אמרינן דאינו מוליד ע' פר"ח וכן אנדרוגינוס לשיטת הרי"ף ביבמות והר"מ פ"ו מה' יבום דא"ר להוליד אם כן א"ח על סירוסו ואפשר דאף איסור אין כאן והא דלא מוקי הגמ' בכה"ג דהוי מלתא דל"ש אף דבתחלה מוקי לה בסריס מכל מקום במסקנא אינו רוצה לאוקמי' בל"ש ואוקמי' באשה דשכיח והר"מ והרהמ"ח לא הביאו. ולדידי נראה ברור דאין לוקין המסרס טרפה או מי שאינו ראוי להוליד כיון דמבואר בגמרא להדיא וגם נראה דבזקן שרואין שא"י להוליד אפשר ג"כ דאין לוקין אף דיכול להתרפאות מכל מקום מי יימר דיועילו לו הרפואות ובש"ס ר"ל דאיסור יש מדר"י אבל להלקות מדר"י אין סברא כן נראה לפי עניות דעתי ומכל מקום צ"ע. אח"ז ראיתי ברשב"א בשבת כת' להדיא דהתורה לא הקפידה אלא בסריס. אבל בזקן שאין ראוי להוליד לא הקפידה התורה ע"ש וצ"ע על הר"מ והרהמ"ח שהשמיטו זה דבאינו ראוי להוליד הן באדם והן בבעלי חיים אינו חייב משום סירוס וצ"ע:

עוד כתב הר"מ בהי"ב והרהמ"ח כאן הרי שכפה את האדם ושיסה בו כלב או שאר חיות עד שעשאוהו כ"ש או שהושיבו במים או בשלג עד שבטל ממנו איברי תשמיש אינו לוקה עד שיסרס בידו וראוי להכותו מכות מרדות. והנה גבי משקה כוס של עיקרין כתב המשקה לאדם או לשאר מינים אסור ואין לוקין וכאן גבי גרמא כתב הרי שכפה את האדם כו' ולא כתב או שאר מינים ובאמת לגבי סירוס אין חילוק בין אדם או שאר מינים כמבואר. וגוף הדין צ"ע דאוסר גרמא בסירוס הלא מבואר בשבת גבי מחיקת השם דכתיב לא תעשו עשי' הוא דאסור גרמא שרי וכ"פ הר"מ פ"ו מהיסה"ת וכן גבי שבת פסק הר"מ בהלכות שבת דגרם כיבוי שרי דכתיב לא תעשו כמבואר שם בגמרא ה"נ דכתיב ובארצכם לא תעשו דמיני' יליף הלאו אם כן נראה דוקא עשייה אסור אבל גרמא שרי אם כן מנליה להר"מ והרהמ"ח ובאה"ע סי' ה' שנמשכו אחריו דגבי סירוס יהיה אסור גרמא כיון דכתיב לשון עשיה. ואפשר שמטעם זה אסר הר"מ דוקא באדם דאסור

מטעם מזיק וחובל וזה ודאי אסור בגרמא וחייב בד"ש אבל שאר בריות דאין האיסור אלא מחמת סירוס ל"ש למיסר גרמא. אך אם הוא מטעם היזק אין שייך כאן וכבר מבואר כ"פ בר"מ ה' נ"מ וחובל ומזיק דאף גרמא אסור. ונראה מכאן דאוסר מטעם סירוס ומכל מקום מחלק בין אדם לשאר מינים ובכ"מ לא כתב מקור לדין זה. וע"ש בהגה"ה שכתב דיצא לו מסנהדרין שיסה בו וכו' פטור מדיני אדם וחייב בד"ש ע"ש בדע"ז. ובאמת שם מיירי לענין רציחה דודאי אסור גרמא. אבל כאן דכתיב לא תעשו למה יתחייב גרמא כמו מחיקת השם דשרי וכמו כיבוי ואין ראיה משם לענין סירוס ואם יש איזה ראיה לענין איסור סירוס אם כן אין חילוק בין אדם לשאר מינים ובודאי יצא להר"מ מאיזה מקום דגם בסירוס אסור גרמא ודוקא באדם ואנחנו לא נדע. ע"כ יפה כת' הכסף משנה דלא מצא מקור לזה ואין ראיה מסנהדרין כמ"ש. והנה נ"פ דהמסרס חבירו וחתך א' מהאברים חוץ מה שחייב משום סירוס עוד חייב משום חובל בחבירו ועפ"י סברא בודאי יש בחבורה כזה ש"פ וחייב לשלם מטעם חובל כמו כל חובל בחבירו דהתורה ריבתה לתשלומין ואין לוקין אם כן כאן אין לוקין אף על הלאו דסירוס כי התשלומין פוטר בחובל אף דיש עוד לאו נוסף כמבואר בר"מ פ"ד מה' חובל ומזיק ה"ט ואם יצוייר שאין בחבלה זאת ש"פ אם כן לוקין שנים משום חובל משום לאו דלא יוסיף ומשום לאו דסירוס. אך בשאר מינים אף אם מסרס של חבירו דהוי מזיק אם כן המלקות פוטר את התשלומין וז"פ וגם ז"פ דאם מסרס א"ע בודאי ג"כ לוקין. אך אם א' סירס את חבירו אף דבניקף מצינו הניקף חייב אם מסייע כמבואר בר"מ פ"ב מהלכות עכו"ם כאן לא מצינו זה דהנסרס יהי' עובר בלאו והוי כמו שבת אם מסייע עיין ט"ז יו"ד סי' קצ"ח ובנה"כ שם. ועיין ברש"י מכות דף כ' ד"ה דאמר לך מני לפי' הראשון דשמעינן לקרא לא תניחו לכם להקיף וכו' אם כן כאן אין חייב הנסרס. אבל לפי' השני כיון דכתיב בלשון רבים גם הניקף בכלל. אם כן כאן דכתיב בלשון רבים אפשר דגם הנסרס בכלל. אך כיון דאינו מבואר בשום מקום לא נוכל לחייבו ובודאי יש איזה סברא לחלק:

סעיף ב

מדיני המצוה כו' שאפילו לומר כו'. כ"ה בר"מ והטעם משום אמירה לעכו"ם שבות אף באיסור לאו. דאפשיטא האיבעיא בב"מ גבי חסימה ד"צ. אבל על הסירוס דעת הר"מ והרהמ"ח דאין ב"נ מוזהר וכן מה שפסק דאסור למכור לבנו קטן ג"כ דעת הר"מ כן. ועיין בש"ס ב"מ ואה"ע סי' ה' הדינים והשיטות ובמ"ל פי"ג מהל' שכירות מה שהקשה על הסמ"ג:

סעיף ג

ונוהגת כו'. ולא כתב הרהמ"ח דנוהגת בכל באי עולם דסובר כדעת הר"מ והרבה ראשונים דאין בן נח מוזהר על הסירוס ועיין בש"ע הובא דעת הסמ"ג וגם דעת ראב"ד והג"א דסברי דב"נ מוזהרים על הסירוס דעיין בשאלתות דר' אחאי ובס' שאילת שלום דגם דעת הגאון כר' חידקא דב"נ מוזהר על הסירוס וע"ש מה שפלפל. והנה מבואר בסנהדרין דר' חידקא יליף לה דב"נ מוזהרים מפסוק ואתם פרו ורבו שרצו בארץ כו'. נראה אף דאינם מוזהרים על פ"ו מוזהרים מזה הפסוק על סירוס. ולכאורה מנא ידעינן דמוזהר על כל בע"ח דלמא דוקא על אדם מוזהר דהקרא קאי על ב"א וצ"ע. וגם אפשר דנפיק מקרא זה אפשר דאף ע"י משקה מוזהר וגם אפשר לומר דאף בנקבה מוזהר כי ליכא מיעוט אף בהשקאת כוס כיון דלישראל מותר מי איכא מידי אם כן גם לו מותר אך דלפי שיטת קצת ראשונים דל"ל סברא זו אפשר אין ה"נ. ולסרס במעשה לאשה כיון דלישראל אסור כמ"ש הר"מ אם כן ב"נ מוזהר דל"ש מי איכא מידי כיון דאסור בלאו הכי והדברים עתיקין א"צ לבאר רק ראשי דברים ותבין. וגם נ"ל כיון דלשיטה זו נתרבו מפסוק זה אם כן דוקא בראוי להוליד אבל במסורס כבר אין איסור כי דוקא בישראל חידשה תורה לאסור מסרס אחר מסרס אבל לא לב"נ כיון דבלאו הכי אין ראוי להוליד. ועיין ב"ש ס"ק ז' שהביא שם בין אי איסור אמירה לעכו"ם מטעם שבות. ובין אי אמרינן דבלאו ל"ש אמירה לעכו"ם מכל מקום אסור בכל גווני מחמת דמוזהרים על הסירוס לשיטה זו עי"ש. ולדידי נ"מ גדולה אם הוא מסורס אי פסקינן דאסור מטעם שבות אסור לומר לעכו"ם ואי מחמת סירוס בודאי אינו מוזהר ע"ז כנ"ל ברור. שוב בא לידי ספר נתיבות לשבת וראיתי שהעיר בכמה הערות שכתבנו וכתב דלב"נ אף כל בע"ח אסור מתיבת בארץ וגם השקאה אף בלא מעשה אסור עי"ש. ולענין דם מותר לאכול מחמת לאו כל שתיעבתי לך אין כאן מקומו. ולענין לפ"ע ושליחות עיין באה"ע. ומ"ש הרהמ"ח בשורש המצוה אינו דהא מכוון לסרוס אשה ולהשקותה שרי. אך כבר התנצל הרהמ"ח כ"פ כי הטעם אינו ברור לפי האמת. והנה אפילו בדרך המותר מכל מקום במי שמצווה על פו"ר יש עוד נוסף מחמת ביטול מצות עשה או לערב כו' ולענין רפואה עי"ש בסוגיא: **והנה** מבואר שם דמותר ליטול כרבלתו של תרנגול ומסתרס מאיליו ואין חולק ע"ז. והר"מ והרהמ"ח השמיטו זה ובהגהת ש"ע מביאו. וע"ל מ"ש דהמסרס את הנקבה פטור אבל אסור כ' הרב המגיד דיצא לו מת"כ דאמר ר' יהודה אין הנקיבות בסירוס וכן מבואר בשבת עכ"ל. וראיתי בסמ"ג חלק לאוין מצוה כ"ב מביא גם כן דברי הר"מ דהמסרס את הנקבה פטור וכתב אף על פי שמבואר בת"כ מנין שאף הנקבות בסירוס ת"ל כי משחתם

בהם מום בם היינו לאיסור הקרבה מרבינן אותה כמ"ש בסוף המקרא לא תקריבו ולא לאיסור סירוס עכ"ל. ולכאורה דבריו סותרים את ד' הה"מ. ועיינתי בת"כ פרשת אמור פ"ז ברייתא י"ב מבואר שם בזה"ל. מנין שהנקבות בסירוס ת"ל כי משחתם בהם מום בם ר"י אומר אין הנקבות בסירוס וכתב בספר קרבן אהרן דר"י ס"ל דמרבה נקבות רק לענין איסור הקרבה ולא לענין איסור סירוס ואם כן היא פלוגתא דתנאי ומיושבים דברי הסמ"ג דמקשה להר"מ מדברי ת"ק אף דר"י חולק מכל מקום כיון דת"ק הוא סתם וה"ל רבים ואין הלכה כר' יהודה. ועיין במס' פרה פ"ט מ"ה בתי"ט שם ע"כ מתרץ דלאו לענין סירוס פליגי. ויצא זה להר"מ משבת דסתם גמרא סברי בפשיטות דבאשה ל"ש סירוס ומותרת לשתות אף דבזכר עובר בלאו הזה כמ"ש לעיל ולהה"מ אין צריך לדחוק בברייתא דת"כ וסובר דפליגי לענין סירוס. אך דהר"מ פסק כר"י כיון דגמרא דידן סובר בפשיטות כר"י ע"כ הלכה כמותו וכ"ז ראיה למ"ש דאין חילוק בין סירוס באברים או לשתות כוס עיקרין דאי יש לחלק לא הוי ראיה מש"ס דילן. וראיתי בספר נתיבות לשבת כתב דטעמא דר"י דאין הנקבות בסירוס כיון דקרא איירי במומין לגבוה וקי"ל דאינו פוסל אלא מום שבגלוי ובאשה הוי מום שבסתר ואינו פוסל אפילו לגבוה אם כן לא קאי ע"ז ג"כ ובארצכם לא תעשו עכ"ל. והנה בס' ק"א מבואר להדיא דר"י פוסל לגבוה אך מהק"א אין קושיא. אמנם מסמ"ג דמבואר שם דת"ק אוסר לגבוה עכצ"ל דגם בנקבות יש בסירוס מומין שבגלוי. ועיין במשנה בכורות ל"ט נפגמה הערוה של נקבה הוי מום ואפשר דבדרך זה מסרסין אותה או דגזירת הכתוב דמום מחמת סירוס אוסר בכ"ע ולא הי' ספר הסמ"ג והק"א ת"י. גם ראיתי שכ' שם הא דהר"מ פוסק דאסור לסרס את הנקבות הוא מחמת חבלה ואפילו חובל בעצמו אסור. אם כן אין איסור אלא באדם. ובאמת בר"מ מבואר בזה"ל המסרס את הנקבות בין באדם בין בשאר מינים פטור וע"ז כתב הרב המגיד מדכתב הר"מ פטור נראה דאסור אם כן מבואר דאף נקבות של כל בע"ח אף דל"ש איסור חבלה אסור ע"ש. ועי' תוס' בכורות ל"ט ע"ב ד"ה כולן בגיד כת' שם דלראב"י דס"ל מעוך מיירי בגיד אבל לענין קרבן אינו פוסל כ' ומיהו סיפא דקרא דבארצכם לא תעשו מיירי אפילו בביצים בכ"מ שמסתרס דאפילו על ידי כוס עיקרין אסרינן פ' ש"ש. וגבי מום הוא דלא חשוב מום שבגלוי כו' עכ"ל. נראה דפשוט הוא אצלם אף דלענין קרבן אינו פוסל מכל מקום לענין סירוס אסור וסיפא ובארצכם לא קאי אירישא דאל"ה מי הכריחם לזה דלמא ראב"י סובר דאין סירוס בביצים כיון דלענין קרבן אינו פסול. אע"כ דאין זה תלוי בזה והביאו ראי' ברורה לזה משבת דעל שתיית כוס עיקרין מקשה הש"ס ומי שרי והתניא כו' ובארצכם לא תעשו עי"ש ואי תלוי בפסול קרבן אם כן דוקא ומעוך זה אסור אבל

כוס עיקרין דאינו פוסל לקרבן אם כן לא קאי ע"ז ובארצכם לא תעשו אע"כ קים להו לחז"ל דבארצכם לא תעשו קאי על סירוס אף במקום דאינו פוסל לקרבן עי"ש ותבין:

מצוה רצב

סעיף א

שלא להקריב בע"מ כו'. לכאורה קשה למה לי איש איש להתיר לקבל מהם קרבנות הא מוכח מפסוק זה דאזהרה שהזהירה תורה שלא לקבל בעל מום מהם מוכח דתמימים שרי לקבל כבר עמדו ע"ז התוס' תמורה וחולין דף י"ג ומנחות דף ע"ג ותירצו כמה תירוצי'. א' אי לאו קרא הו"א אף על פי דאסור לקבל מהם מכל מקום בבע"מ עובר ג"כ על הלאו נוסף על האיסור ולעבור עליו בלאו ועשה עי"ש בדבריהם בחולין. ובתמורה תירצו דאצטריך קרא איש איש לפלוגתא דריה"ג ור"ע דר"ע סובר דאין מקבלין מהם רק עולות מקרא זה. ובמנחות תירצו דבת"כ דריש מהאי קרא ומיד בן נכר כו' שאין מקבלין מהן קרבנות צבור וכ"ש של עצמו ע"כ אצטריך קרא איש איש מוקמינן האי קרא בבע"מ ע"ש וע' פ"ג מהלכות מעה"ק כ' הר"מ מהאי קרא ומיד בן נכר ילפינן דאין מקבלין מעכו"ם אלא עולות וע"ש בלח"מ. ועיין בר"מ פ"ג מה' מעה"ק דפסק כר"ע דאין מקבלין מן העכו"ם אלא עולות בלבד ואם מביא עם העולה נסכים עי"ש בכ"מ ומביא ג"כ בשם ר"י קורקס ודעת הכסף משנה דהר"מ מסופק בזה אם יכול להביא נסכים והר"י קורקס דעתו בר"מ דאינו מביא נסכים ובלחם משנה השיג עליהם מדברי הר"מ ה' שקלים ושם דעתו דמביא נסכים רק אם לא שלח קרבין משל צבור ודוקא בנסכים הבאים עם הזבח אבל נסכים בפ"ע אין מקבלין מן העכו"ם. ומן הרשע לע"ז או לחלל שבת אין מקבלין שום קרבן אפילו עולה. ורשע לשאר עבירות מקבלין כל הקרבנות רק חטאת על אותו עון א"מ ע"ש באריכות ובר"מ ה' שגגות ומ"ל האריך שם מאד בדינים אלו ואין כאן מקומו רק כתבתי קצת השייך למצוה זו:

סעיף ב

מדיני המצוה משארז"ל כו'. ולא נאמר שיהיה מום מה שמחשבין כו' כ"ה בש"ס תמורה שם דע"כ צריך קרא לזה:

סעיף ג

ונוהגת כו' וכהן שעבר ע"ז כו'. נראה מדברי הרהמ"ח דוקא כהן אבל ישראל אינו חייב ועכצ"ל דאינו מחייב על שחיטה של קרבן בעל מום עכו"ם דאל"ה שחיטה כשרה בזר אם כן בישראל נמי וצ"ל דס"ל דהוי לאו בפ"ע וא"ע על הלאוים הקודמין וכאן אין לימוד

על השחיטה ולשון לא תקריבו משמע זריקה וקבלה כמבואר בתוס' יומא דף ס"ג ונהי דעל הקבלה א"ח דלא עדיף מקרבן ישראל מכל מקום אין בכלל לאו זה רק עבודת כהונה ולא שחיטה כ"נ מבואר מדברי הרהמ"ח. ובאמת הדבר צ"ע דנראה מהש"ס דאי לאו האי קרא כיון דהתור' לא אסרה להם במזבח שלהם בע"מ ה"א דאף במזבח דידן ע"כ גילתה התורה דגם שלהם אסור בע"מ כמו בישראל אם כן נראה דעובר על כל הלאוין כמו בישראל על השחיטה ועל הזריקה והקטרה דהוי כעין אהדרי' לא"ק עיין פר"ד בדרך מצותיך. וז"ל הר"מ פ"א מהא"מ ה"ו ולא קרבנות ישראל בלבד אלא אף קרבנות עכו"ם אם הקריבם להם בע"מ לוקין עכ"ל. מלשון זה נראה שכתב ולא קרבנות ישראל בלבד אלא אף קרבנות עכו"ם אם הקריבם כו' משמע דאלו לאוין קאי על קרבנות עכו"ם ג"כ והתורה גילתה דלהם אין היתר בבע"מ וגם לפי דעת הרהמ"ח דהוא לאו בפ"ע אם כן אם הקריב בע"מ של עכו"ם והתרו בו משום לאוין דלעיל אין לוקין וכבר כתבתי בח"ז כ"פ דצריך להתרות בו משום איזה לאו ואפילו אם נאמר דא"צ להתרות בו משום איזה לאו מכל מקום אם התרו בו משום לאו אחר בודאי א"ח לד"ה אבל אם נאמר דאהדרי' לא"ק בודאי מתרין בו משום לאוין הקודמים ודברי הרהמ"ח צ"ע. וכבר כתבתי לעיל דאפילו אם שחט וזרק מבע"מ אם נשאל אח"כ על הקדשו אינו חייב ובזה חמור קדשי עכו"ם דעל קדשי עכו"ם בודאי אין העכו"ם יכול לשאול כי זה דלא יחל אבל אחרים מחללין זה דוקא בישראל אבל בעכו"ם ל"ש דינים אלו דלישראל נאמרו ועמ"ל פ"י מהלכו' מלכים הביא ירושלמי אר"י ישראל יש להם היתר חכם עכו"ם אין להם היתר חכם ואפילו למ"ד שם דעכו"ם א"צ היתר חכם היינו בנדרים ושבועות דאין נדריהם כלום אבל בקדשי' דהקדשם הקדש דנודרין נו"נ כישראל וכן בקדשי ב"ה דמועלין כ"ע מודים דל"ש בהם היתר חכם ועיין מ"ל ה' נזירות לענין מופלא הסמוך לאיש אם יש לו היתר חכם דלענין זה לא אתרבי מכ"ש בעכו"ם דלענין הקדשן הקדש נתרבו אבל לא לענין היתר חכם כמבוא' בירושלמי. ואי"ה במצות בל יחל יתבארו הדיני' בארוכה:

והנה בפסוק זה ומיד בן נכר כו' נכלל עוד דינים ומבוארים בת"כ פ"ז הי"ב מנין שאין מקבלין שקלים מן העכו"ם ת"ל ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלקיכם מכל אלה ועיין בק"א כל אלה חוזר על תמימים ג"כ כו' אין לי אלא תמידין שנקראו לחם שאר כל קרבנות צבור מנין ת"ל מכל אלה ות"כ זו מובא בתוס' מנחות ג"כ דף ע"ג והתוס' שם הוסיפו וקמ"ל קרא דאפילו בא העכו"ם ומסרו לצבור אין מקבלין ממנו וכ"ה בסמ"ג מצוה שי"ד דאין מקריבין קרבן צבור אפילו מסרו לצבור אין מקריבין מיד העכו"ם. ולכאורה מנ"ל כיון דבת"כ אינו מבואר באם מסרו לצבור וגם מצד הסברא דאם מסרו לצבור ה"ל כאילו

נתן מתנה לצבור אם כן הרי הוא של הצבור לגמרי כמו אם יחיד מוסר קרבנו לצבור עיין בב"מ בסוגיא דהבטה בהפקר ועיין מ"ל ה' שקלים פלפל באריכות. ונראה דיצא להם ממשנה ה' פ"א דמסכת שקלים דמבואר שם אף על פי שאמרו אין ממשכנים נשים ועבדים וקטנים אם שקלו מקבלים מידם. העכו"ם והכותי ששקלו אין מקבלין מידם כו'. והנה ברישא דנשים מקבלים מידם מבואר ברע"ב שם בתנאי שימסרו לצבור כי היכי דלא ליהוי ק"צ קרב משל יחיד והיינו כיון דאין מחויבים בשקלים אם כן ק"צ קרב משל יחיד ע"כ איירי דמסרו לצבור וא"כ סיפא דעכו"ם אין מקבלין מיירי דומיא דרישא אף במסרו לצבור מכל מקום אין מקבלין מן העכו"ם. וער"מ פ"א דשקלי' ה"ז סתם וכתב דנשים ועבדים מקבלין מהם וכותי אין מקבלין מהם שקלי' ולא כתב דמקבלין מהם דוקא במסרו לצבור כותי אין מקבלין אף במסרו לצבור כיון דנתנו במתנה לצבור אם כן אין לעכו"ם בו כלום כמו שקונים קרבנות צבור אף מן העכו"ם ומ"ל מכר ומ"ל מתנה ואי שמא לא ימסרנו יפה זה חשש דרבנן ע"ש בהסוגיות שמובא במ"ל ה' שקלי'. וע"ש בק"א שכתב דאין מקבלין מהם שקלים לצרפן לשקלי ישראל להביא ממנו ק"צ. נראה דמפרש כפשוטו בלא מסרו לצבור ואי דלא צריך קרא לזה דבלאו קרא הא הם פטורין משקלים כמו נשים ועבדי' ע"כ אין מקבלין מהם בלא מסרו לצבור אפשר דהתורה כתבה ללאו דאם קיבל מהם והקריב ק"צ ויש להם חלק עובר הכהן בלאו ולוקין ואח"ז ראיתי בשער המלך ה' שקלים עמד ע"ד הר"מ שעמדנו שסתם בה' שקלים דמקבלי' מהם ולא כתב דצריך מסירה לצבור וזה מבואר בהדיא במנחות פ' הקומץ דכ"א ובערכין פ"ק דמקשה שם לבן בוכרי דפוטר הכהנים משקלים אך אם הביא אינו חוטא ומקשה התם למה אינו חוטא הא קמייתי חולין בעזרה ומשני כשמסרו לצבור אם כן בנשים ועבדים ג"כ הקושיא הנ"ל וצריך מסירה לצבור ע"ש שהניח בצ"ע. ולכאורה לשון הגמ' לא הבנתי מאי חולין בעזרה הוא כשמביא שקלי' מי שפטור מכל מקום הוא מקדישו ועי' בכ"מ שם מבואר בפ"ב דאין באין משל צבור וכ"כ הרע"ב כאן וע"ש באסיפת זקנים מ"ש בשם הראב"ד אבל חולין לכאורה צ"ע אך אין כאן מקומו. מכל מקום דין זה לעבור על הלאו בעכו"ם אף במסירה לצבור אינו מוכח כלל וא"י בו כעת טעם לזה. והר"מ אף על פי שמביא בהלכות מעה"ק מפסוק זה ומיד בן נכר כו' דאין מקבלין מהם שום קרבן חוץ מעולה כמו שהבאתי לעיל ע"ש במ"ל ומכל מקום לא ראיתי שהביא אם הביא שקלים או איזה קרבן צבור ומסרו לצבור או שהביא שקלים ולא מסרו שיהא המקריב עובר בלאו הזה ובהל' שקלים כתב דאין מקבלין מהם אבל לא כתב כמו שמבואר בת"כ דעובר בלאו הזה ומיד כו' וג"כ ללקות על הלאו הזה כמ"ש כאן גבי בע"מ דלוקין מן הלאו הזה

ואפשר דבע"מ הוי כמו מפורש בקרא. וד"ז דק"צ אינו מפורש הוי כמו לאו שבכללות ואין כאן מקומו ומכל מקום צ"ע. ונראה דאם קבלו שקלים מן העכו"ם (אף) [אך] לא מסרו לצבור מכל מקום אין לוקין המקריב כי השקלים של העכו"ם נתבטלו ברוב שקלי ישראל כמבואר בשער המלך ה' שקלים ובאבני מלואים אה"ע סי' כ"ח השיג עליו לענין קטן כיון דהקדשו אינו הקדש אם כן ה"ל ממון בעלים ולא בטל מן התורה אם כן בעכו"ם דהקדשו הקדש אם כן לאו ממון דידיה הוא ובטל מן התורה ובפרט במסרו לצבור על כל פנים המתנה קיימת רק דגזירת הכתוב הוא דלא יקריב אם כן מן התורה על כל פנים לאו ממון עכו"ם ובטל ברוב מן התורה רק מדרבנן אינו בטל מחמת מטבע ל"ב. ומכל מקום נ"ל טעם הר"מ שלא הביא זה מלאו זה כיון דבש"ס דילן בתמורה לא משמע הכי דאמרינן האי ומיד בן נכר ל"ל סד"א כיון דבמזבח דידהו שרי כו' נראה דהמקרא מיותר רק בא ללמד זה עי"ש. וע' תוס' דף ע"ג שם שכתבו ואין לומר דהאי בן נכר מיירי בישראל רשע דהא אמרינן פ"ק דתמורה כו'. על כל פנים אני מסופק דמ"מ דרש של תו"כ לענין ק"צ הוא ג"כ לענין ישראל רשע דפשטא דקרא בן נכר הוא ישראל רשע כמו גבי פסח ורשע יותר חמור לענין זה שאין מקבלין ממנו שום קרבן אפשר דג"כ אסור לקבל ממנו קרבן צבור אף במסרו לצבור או שקלים כמבואר שם בת"כ וכעת לא ראיתי להר"מ בה' שקלים שיביא דין זה בישראל רשע. ומ"ש לעיל דעכו"ם מביא עולה עיין ר"מ דהיינו אפילו עולת העוף מביא ודוקא דבר הנידר ונידב אבל עולת יולדת וזבים אין מקבלים מהם ועיין ע"ש כמה דינים אך לא באתי רק לעורר ואי"ה אשנה פ"ז:

מצוה רצג

סעיף א

שיהי' כל קרבן כו'. דין זה מובא בר"מ פ"ג מה' איסורי מזבח וע' מ"ל פלפל אם הא דאסרה תורה קודם ח' ימים הוא מטעם ספק נפל ובכלו לו חדשיו מותר אפילו תוך שמונה או דגזירת הכתוב אף בידוע שכלו לו חדשיו וע"ש שמביא בשם התוס' ב"ק י"א ותוס' מנחות ושאר ראיות דגזירת הכתוב הוא אפילו בידוע שכלו חדשיו מכל מקום אסור להקריבו קודם ח' ימים ועיין באחרונים ובתב"ש כולם הסכימו לזה ועיין בשבת פראד"מ. ואם יצא ראשו או פדחתו והחזירו כיון דקיימא לן בכ"מ עיין ביו"ד סי' י"ד ובה' מילה דאם יצא ראשו הרי הוא כילוד ומונין לו שמונת ימי מילה מיציאת ראשו אם כן כאן נמי אם יצא ראשו והחזירו ואח"כ נולד מונין לו מיום שיצא ראשו דאז הוי כילוד עיין תב"ש סי' י"ד לענין נפל מה דינו אם יצא (מ"מ) [ודין] נפל בהחזיר ראשו

והוא במעי אמו ע"ש ויש לפלפל בזה. והנה אם בעינן שבעה ימים מעל"ע ואח"ז ראוי לקרבן או תיכף בליל השמיני חזי לקרבן ולא בעינן מעל"ע עיין בשבת דף קל"ו ע"א דר"פ איקלעי כו' ועביד להו עגלא תילתא ביממא דשבעה ואמרו לי' אי אתרחיתו עד לאורתא הוי אכלינן מיניה נראה דתיכף בלילה יצא מכלל נפל וכפירש"י בהדיא ד"ה הוי דמקצת היום ככולו כדכתיב מיום השמיני כו' ודוקא לקרבן לא חזי דאורתא לאו בת הקרבה הוא כו' אבל לענין חולין מותר וכ"כ הר"ן אם כן מפורש בדבריהם דאמרינן מקצת היום ככולו. וע' פמ"ג במ"ז ליו"ד סי' ט"ו סק"ג כתב ודע עוד הא דבעינן ז' ימים עד תחלת ליל שמיני כדאמרינן דר' אפטרוקי רמי והיה שבעת ימים תחת אמו הא לילה חזי וכתיב מיום השמיני והלאה הא לילה לא חזי הא כיצד לילה לקדושה יום להרצאה אלמא תחלת ליל ח' יצא מכלל נפל ע"ש ואח"כ כ' ודע דשבעה ימים בעינן מעל"ע כו' דא"כ מאי פריך בשבת ממהל היכי מהלינן. והנה דבריו סותרים זא"ז דמדר' אפטרוקי נשמע דבלילה חזי ולא בעינן מעל"ע וגם מגמ' הנ"ל מוכח דלא בעינן מעל"ע וראייתו משבת תמוה דשם באדם קיימינן דשיעור שיצא מכלל נפל הוא בל' יום ובסוף הספר נדפס בשם גאון א' לסתור דברי הפמ"ג בזה וכ' ג"כ דמשבת אין ראיה. והנה הגדול הנ"ל הביא ראיה מש"ס דיומא דף ס"ג והבאנו לעיל טעמא דרבי קרא שעיר המשתלח הא לא"ה ה"א דשעיר המשתלח מח"ז שפיר דמי הא בלאו הכי אין הגורל קובע אלא בראוי לשם ואי דבעינן מעל"ע משכחת לה שנתמלאו לו ז' מעל"ע אחר חצות היום של יו"כ והוא מגריל קודם חצות היום אם כן אי לא כתבה התורה והו"א שעיר המשתלח כשר במח"ז היה יכול להגריל דאי נפל עליו הגורל [לה'] ל"ה מח"ז פסול דימתין עד אחר חצות ואז לא יהי' מח"ז ואי יעלה עליו הגורל לעזאזל ישלח אותו תיכף ע"כ כתבה התורה דגם שעיר המשתלח פסול במח"ז ע"ש. וראיה זו איני מכיר כלל הא מבואר שם בש"ס לפני זה מנין שלא נקדישנו מח"ז ת"ל קרבן וכ"ה בהרהמ"ח בסוף המצוה דהמקדיש מח"ז עובר בעשה ועיין ר"מ שם. וא"כ מקשה הש"ס שפיר דבלאו הכי אינו יכול להגריל כי אינו ראוי לשם ואי דמשלח אח"ז מכל מקום בשעת הגורל נעשה הקדש כמבואר בפ' טרף בקלפי דהגורל עושהו חטאת ע"ש אם כן אף בלא הקרא לא יוכל להגריל שמא יעלה עליו הגורל לד' ועובר בעשה ואסור להקדישו ע"כ מוכרח הש"ס שם לתרץ דלא הי' מח"ז בשעת הגרלה וז"פ ואין ראיה כלל. וע"ש ברש"י שכ' כיון דא"י היאך יעלה הגורל ג"כ אסור להיות א' מהם מח"ז וז"פ. וע"ש שהביא עוד ראיה מהך דר' אפטרוקי והיא ראיה נכונה. ומ"ש מדהתו"ס ערכין דח"י ע"ב שהקשו למה לי שנתו ולא של מנין עולם הא בלאו הכי ידעינן שלא יהיה משכחת להקריב תמידין בר"ה דאי נולדו

קודם ר"ה אם כן הם בר"ה בשנה שניה ואי דנולדו בר"ה ה"ל מח"ז וי"מ דאין מתחיל השנה אלא מיום הרצאה ואינו כן דהא אמרינן בזבחים שעות פוסלות בקדשים אם שחט קדשים קודם שעברה שנתו וקודם זריקה עברה שנתו דפסול ואי אזלינן בתר הרצאה לא תמצא דין זה שהרי לעולם בן שנתו ע"ש. ואם נאמר דלהרצאה בעינן מעל"ע אם כן משכחת לה שפיר דנולד באמצע היום וא"כ נראה להרצאה גם כן באמצע היום ואח"ז נתמלאה שנה באמצע היום ושחט קודם שנתמלאה שנה ובין שחיטה לזריקה נתמלאה לו שנה אלא ודאי דעת התוס' דלהרצאה נתרצה תיכף בתחלת הלילה אם כן בשנה אחר הרצאה לא משכחת לה שתהא נתמלאה שנה בין שחיטה לזריקה כי נעשה בן שנה גם כן בתחלת הלילה ע"ש וזה ראיה נכונה. ומצאתי בנוב"י ת' יו"ד סי' ז' מביא ג"כ ראיות אלו. ועיין בזבחים דף י"ב וחולין פ"א ר' אפטרוקי רמי כתיב יהי' שבעת ימים תחת אמו הא לילה חזי וכתיב ומיום השמיני והלאה הא לילה לא חזי כיצד לילה לקדושה יום להרצאה והקשו התוס' ל"ל קרא הא מביום צוותו נפקא דלילה פסול להקרבה וע"ש מה שתירצו דהתורה פסלה בליל השמיני מחמת מח"ז ולא מחמת לילה ויש נ"מ בזה. וגם אני כתבתי בחיבורי נ"מ ע' לעיל ע"כ דברי רש"י בשבת שם דקל"ו ד"ה הוי שכתב ומיהו ומיום השמיני הוא דירצה דלילה לאו זמן הקרבה היא כדכתיב ביום צוותו כו' וכ"כ הר"ן שם ובאמת דנתמעט לילה מטעם מח"ז ולא מטעם לילה רק מקרא הזה ומיום השמיני והלאה נפ"ל דלילה לאו זמן הרצאה וצ"ע:

והנה ז"ל הר"מ שם מ"ע להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה שנאמר והי' כו' ומיום השמיני כו' וכל שבעת הימים נקרא מחו"ז עכ"ל. והנה סתם כלשון הפסוק ור' אפטרוקי רמי והי' שבעת ימים משמע דלילה חזי ומיום השמיני משמע דלילה לא חזי וע"כ מתרץ דיום להרצאה ואינו מבואר בר"מ דין זה דליל השמינית מה דינה אם דינו כמח"ז כר' אפטרוקי או דאינו מח"ז רק דהוא לילה. ולכאורה קשה למה סתם רבינו וגם הרהמ"ח. אך באמת התוס' שם בזבחים ובחולין הקשו מאי נ"מ אי פסול מחמת מח"ז או מחמת לילה ותי' דמחמת לילה אם עלה לא ירד לר"ש. וא"כ כיון דהר"מ פסק פ"ג מהלכות פסהמ"ק דאם עלתה תרד בנשחטה בלילה אם כן אין נ"מ וא"צ לכתוב רק תוך ז' פסול ומיום השמיני כשר והלילה בלאו הכי פסולה. גם מ"ש התוס' נ"מ בבמה ל"ש האידנא. אך קשה לפי מה שפסק הר"מ פח"י מהמעה"ק ה"ז שחט מחו"ז כו' בתוך ז' ימי הלידה פטור בחוץ הואיל ואינו מתקבל בפנים ובהי"ז כתב דהשוחט בלילה בחוץ חייב אם כן יש נ"מ דמשום מח"ז פטור אם שחט בחוץ ומשום לילה חייב ונ"ל דבליל ח' אף דהוי מח"ז מכל מקום חייב אם שחט בחוץ כמו בלילה דעלמא דהקשו שם בתוס' מ"ש

משלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל דפטור ותירצו דשם הוי מחוסר מעשה וכאן לילה אין מח"ז כמבואר כאן וא"כ כיון דלילה לא הוי מח"ז לענין לילה אם כן אף דהוי מח"ז מחמת קודם ח' ימים חייב כיון דראוי לבא בפנים ולילה לא הוי מח"ז אבל מח"ז דמבואר בר"מ תוך ז' או זב וזבה בתוך ימי ספירתם דהוי בימים הקודמים אם כן הוי מח"ז אבל בלילה הקודמת לא הוי מח"ז ע"כ כתב הר"מ דמחוסר זמן בתוך ז' ימים אבל בליל ח' חייב אף אם הוי מח"ז אם כן אין נ"מ לדינא אם פסול מחמת מח"ז או מחמת לילה ע"כ לא הביא הר"מ זה וכאן בזבחים מבואר זה בדף י"ב דלילה לאו מח"ז. אך קשה על הר"מ כיון דפסק מח"ז פטור בשחט בחוץ אך כתבתי דבליל ח' נהי דהוי מח"ז מכל מקום כיון דלילה לאו מח"ז הוא ע"כ חייב בשחט בחוץ הא באמת הר"מ פ"ג ממחוסרי כפורים פסק כחזקי' דלילה מחוסר זמן הוא וע' פ"ב מהל' חגיגה אם כן לדידי' גם בלילה א"ח משום ש"ח דהוי מחו"ז. אך לפ"ז צ"ע על פסק הר"מ דפוסק דהשוחט בלילה חייב תתעורר קושית התוס' מ"ש משלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל דפטור ולהר"מ לא יספיק תי' התוס' כיון דלילה אינו מח"ז דהוא עצמו פוסק דלילה מח"ז. ואפשר יש להר"מ חילוק אהא דחייב שוחט בלילה על כל פנים לפי פסק שלו דשוחט בלילה חייב ומח"ז פטור ואי אמרינן כר' אפטרוקי דבלילה הוי מח"ז פטור (אם) [אף] בליל ח' אם כן הו"ל להר"מ להביא הדין ולחלק בין לילה לליל השמינית ואדרבא מלשונו בהמעה"ק נראה דוקא תוך ז' הוי מחו"ז ולא בליל ח' וצ"ע. והנה הרהמ"ח בסוף דבריו הביא בשם הר"מ דל"ד במקריב מח"ז עובר בעשה דה"ה במקדיש מחו"ז עובר בעשה והוא מבואר ביומא ס"ג ובזבחים ובחולין מרומיא דר"א דמתרץ יום להרצאה ולילה לקדושה. מבואר דקודם לזה אסור להקדיש מח"ז ובאמת הרב המחבר הבין בכוונת הר"מ שכתב שם וכן המקדיש מח"ז הרי הוא כמקדיש בע"מ עובר ואינו לוקה כמו שביארנו אם כן נראה בהדיא מדבריו דוקא דאינו לוקה מטעם שביאר כי הוא רק עשה אבל איסורא איכא ועובר בעשה. אך קשה כיון דאסור להקדיש מח"ז ומבואר שם בזבחים מחמת רומיא דקרא אמרינן לילה לקדושה יום להרצא' אם כן בלילה השמינית מותר להקדיש ולמה השמיט הר"מ דין זה דבליל השמינית יכול להקדישו. וז"ל הגמרא שם תני דבי ר"י ליל שמינית נכנס לדיר להתעשר וכדר' אפטרוקי כו' הא כיצד לילה לקדושה יום להרצאה והנה לא הביא כאן הר"מ והרהמ"ח ד"ז דלילה מותר להקדישו. וכן לקמן פ"ו מה' בכורות כתב הר"מ דאין מח"ז נכנס לדיר להתעשר ולא הביא דבליל שמינית נכנס להתעשר וע"ש בכ"מ שתמה על רבינו שהשמיט זה. ולפמ"ש לעיל לק"מ דבגמרא שם מבואר דר"פ אמר אפילו תימא מאורתא לילה אין מח"ז כדתני דבי ר"י ליל

שמיני נכנס לדיר להתעשר וכדר' אפטרוקי כו' הא כיצד לילה לקדושה כו' ופירש"י אף דלא חזי להקרבה עד הבוקר מכל מקום בלילה יכול להקדישו דלילה לאו מח"ז וא"כ כיון דהר"מ הכריע דהלכה כחזקיה דלילה הוי מח"ז אם כן גם בליל ח' א"י להקדישו ואינו נכנס לדיר להתעשר כיון דלילה מחו"ז היא כמבואר שם בהדיא ע"כ כיון דהכריע כחזקי' ע"כ לא ס"ל הדרשא דרא"פ אם כן גם בלילה א"י להקדישו ע"כ לא הביא הר"מ כאן ולא בהלכות בכורות דבלילה יכול להקדישו כי לדידי' בליל השמיני א"י להקדישו וגם אינו נכנס לדיר להתעשר אם כן כיון דלדידי' רומיא דרא"פ לאו רומיא הוא אם כן כאן שכתב דמיום השמיני והלאה חזי ממילא נשמע דקודם השמיני אף בליל השמיני הוי מח"ז אם כן בודאי א"ח מחמת ש"ח בליל השמיני. ומ"ש בתוך שבעת ימים בהמעה"ק אינו דקדוק כ"כ. ומכל מקום צ"ע דה"ל לפרש זה אבל ז"ב דלשיטת הר"מ אסור להקדישו בלילה וגם אינו נכנס לדיר ול"ק קושית הכסף משנה כנ"ל נכון בעזהשי"ת. והנה אף דאסור להקדישו מח"ז מכל מקום אם עבר והקדישו הרי הוא הקדש וכ"נ מלשון הר"מ שדימה אותו לבע"מ עובר והתם הוי הקדש כמ"ש שם קודם לזה. ונראה דקדיש הגוף בהגיע הזמן וע' זבחים קי"א ע"ב בתוס' ד"ה היתר כתבו בהדיא כאן דאם עבר והקדישו הוא קדוש אף לרבא דסובר כל מלתא דא"ר ל"ת אעל"מ מכל מקום יש איזה טעם ע"ש בתוס' וכ"כ תוס' תמורה דף י"ט ע"ב ד"ה והא מח"ז דבדיעבד קדיש דיליף מבכור ע"ש ובמקומות הנרשמים:

והנה הרהמ"ח לא הביא כאן דבכלל עשה זו הוא ג"כ שעיר המשתלח דמרבינן מקרא זה כמבואר ביומא דף ס"ג דפסול במח"ז וכן בודאי אם עבר והגריל ושעיר א' היה מח"ז ונפל עליו הגורל לעזאזל מכל מקום עבר בעשה דהקדישו מח"ז וע"ש בש"ס וגם אפילו באם נעשה מח"ז לאחר הגרלה פסול ע"ש והר"מ מביא זה שפסול מח"ז בשעיר המשתלח בה' עיוה"כ וכציור הש"ס דמשכחת לה לאחר הגרלה. וגם אינו מבואר בהרהמ"ח אם פרה אדומה בכלל עשה זו והנה ודאי דפרה צ"ל בן שלש או ד' שנים כמבואר במס' פרה ור"מ הפ"א אך אם עובר בעשה אם הקדישה לפני שמונה ימים כיון דחטאת קרי' רחמנא או אפשר לאו לכל הענינים כמו שהארכנו לעיל ועיין ר"מ פ"א מה' פ"א ה"א כתב ואין לוקחין עולה כו' כ' שם בהשגות א"א לא מה"ש הוא זה אלא שאין מקדישין מח"ז למזבח וזו קרויה חטאת וכשם שאין מקדישין בע"מ כך אין מקדישין אותה מח"ז ואמור רבנן לילה לקדושה יום להרצאה ליל שמיני מקדישין אבל לא יום שביעי עכ"ל הראב"ד. מבואר בהדיא דגם פ"א הוי בכלל עשה זו שלא להקדישה מח"ז. והר"מ נראה דאין חולק ע"ז ע"ש בכ"מ נראה מדבריו דאף לאחר שמונה ימים כ"ז שהיא עגלה אסור

להקדישה דהו"ל מחו"ז כיון דאינ' ראוי להקרבה כמו תורים שלא הגיע זמנם. וגם מבואר בדברי הראב"ד דגם להקדישה בע"מ שוה לקדשי מזבח ועיין לעיל מצוה רפ"ה. וגם מבוא' בדבריו דפוסק כרומיא דרא"פ דלילה לקדושה אם כן סובר דלילה לאו מח"ז הוא כמבואר שם בגמרא לא כהר"מ כמ"ש לעיל. ומ"ש דיום להרצאה גם נ"מ לדידיה אף שפוסק בפח"י מפסהמ"ק דהשוחט בלילה פטור משום ש"ח אף בלא מח"ז מכל מקום הא כ' שם שאם שחט בלילה בחוץ והעלה משחיטה זו ביום חייב ע"ש ובמח"ז ודאי פטור אי שחט והעלה [ביום] אם כן בליל ח' אם שחט אף אם העלה ביום מכל מקום פטור ע"ש ואין כאן מקומו. והנה בתוס' זבחים י"ב הקשו דבתמורה אמרינן דקדושה חלה על עוברין והיאך קדוש הא הו"ל מח"ז והניחו בקושיא. ובאמת כבר כתבתי דבדיעבד מח"ז קדוש אך בתמורה דף י' ע"ב הקשו ביותר ביאור דמבואר בבכורות דמותר לכתחלה להקדיש עובר במעי אמו והא ה"ל מח"ז ותי' דקודם שנולד מצי מקדיש ליה ומייתי לה בבכורות מקראי עכ"ל והבאתי לעיל. וראיתי בשער המלך כאן תמה על המ"ל שהבאתי לעיל שנסתפק בכלו לי' חדשיו אי שייך מח"ז והוא הביא גמ' מפורשת בחולין דף ע"ה דפליגי ר"י ור"ל בהושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב מבן ט' חי דר"י סובר חלבו כחלב בהמה דחדשים גרמו ור"ל סובר חלבו כחלב חי' דחדשים ואוירא גרמו איתיבי' ר"ל לר"י מה חלב ושתי הכליות האמורים באשם מוציא מכלל שליל כי אשם הוא זכר אף כל מוציא מכלל שליל בשלמא לדידי מש"ה מיעט רחמנא אלא לדידך דחלבו כחלב בהמה אמאי מיעט רחמנא וליקרב א"ל מידי דהוי אמחו"ז. אם כן חזינן אף דמיירי שכלו חדשיו מכל מקום מטעם מחו"ז ובאמת לפמ"ש בשם התוס' אם כן קשה לר"י היאך הוי מחו"ז הלא במעי אמו ל"ש מח"ז וכמו לענין הקדש ל"ש מחו"ז אם כן לענין הקרבה נמי. אלא באמת ל"ק דהפשט כ"ה דבאמת התורה מיעטה שליל מגזירת הכתוב דנלמד מאשם ואדרבה מכאן מוכח כסברת התוס' דאי שייך מח"ז במעי אמו ל"ל למעוטי שליל א"ו במעי אמו ל"ש מח"ז רק דהוא מקשה לר"י כיון דלר"י בהמה מעלייתא הוא למה מיעטו התורה ונילף מדמיעטו התורה ע"כ חלבו כחלב חי'. וע"ז מתרץ אף דחלבו חלב בהמה מכל מקום מצינו דהתורה מיעטה מח"ז דיצא לאויר אף דבהמה מעליותא הוא מכל מקום גזירת הכתוב אם כן ה"נ אף דחלבו כחלב בהמה וגם מח"ז ל"ש מכל מקום מיעט התורה מחלב ושתי הכליות באשם וכ"ה גזירת הכתוב אבל באמת מח"ז לא הוי כ"ז שהוא במעי הבהמה כסברת התוס' אם כן אין ראיה מהגמרא והדומי' מהגמ' יוכל להיות כמו מח"ז אף בלא כלו חדשיו דלל"ק דר"י הרי הוא חלב גמור דאוירא גרמי מכל מקום מיעטו קרא אם כן ה"נ עמ"מ ולחם משנה פ"ז מהמ"א. אך ברש"י מבואר זה להדיא שכתב מ"ד

אמח"ז דיצא לאויר וכלו לו חדשיו ודכ"ע בהמה הוא ופסלי' רחמנא מהקרבה כל שבעה אם כן מבואר להדיא מדבריו כן דאף בכלו חדשיו אסור מח"ז. ונראה דעגלה ערופה אין נפסל מחמת מח"ז ואין דין זה נוהג עיין ר"מ פ"י מה' רוצח כתב דעד ב' שנים כשרה ולא נזכר דין זה דמח"ז נראה דאינה פסולה ובכמה דברים לא הוי דומיא דקדשים דאין המום פוסל ע"ש במ"ל לענין שעות כתב דשאני עגלה ערופה דאינה מקדשי מזבח וכמה קולות מצינו בעגלה ערופה ע"כ גם שעות אין פוסלות בה אם כן לענין זה נמי ואם היה נוהג הו"ל להר"מ לבאר זה. ובכלל עשה זו ג"כ או"ב דהשני הו"ל מחו"ז אם שחט לקרבן חוץ מה שעובר על הלאו דאו"ב עובר ג"כ בעשה זו והקרבן פסול כמבואר בפאו"ב בחולין והר"מ לא הביא זה כאן וע' פח"י ממעה"ק ובחולין קט"ו וברי"מ פי"ב מה' שחיטה. ושם פאו"ב מקשה הש"ס דלילקי באו"ב משום מח"ז וע"ש ברש"י דגם על השחיטה חייב משום מחו"ז כמו בע"מ דחייב על השחיטה ולפי מסקנת הש"ס דהכתוב נתקו לעשה אם כן עובר בעשה על השחיטה ג"כ ועי' בחלין רפאו"ב בתוסד"ה מנין כו' אם כן כל מח"ז עובר בעשה על השחיטה גם כן ע"כ צ"ע בדברי הרהמ"ח בסוף שכ' דנוהג בזכרי כהונה כו' ולהר"ם דגם המקדיש עובר נוהג בין בכהנים בין בישראל ובאמת בלא מקדיש נוהג גם בישראלים דשחיטה כשרה בזרים ועובר על עשה בשעת השחיטה כנלע"ד פשוט וברור. וע"ש בתוס' שהקשו ל"ל קרא לאו"ב במוקדשים הא בלאו הכי אין עשה דוחה ל"ת ועשה לאו דאו"ב ומח"ז. ובאמת לפי דעת הרשב"א והובא כ"פ בחיבורי כיון דמח"ז הוי לאו הבא מכלל עשה אם כן דינו כלאו והוי כשני לאוין וכבר הבאנו בחיבור הזה אם דוחה שני לאוין שיטות בזה. וגם דהתו"ס אינם מובנים לי מ"ש אפילו אי לאו קרא ידענא דנוהג במוקדשים ואי דעשה דחי הל"ת הא הוי לאו ועשה דמח"ז. דבשלמא בכל מח"ז כגון לפני ח' ימים שייך שפיר לומר דהוי עשה אבל באו"ב מ"ט הוא מחו"ז רק מחמת גזירת התורה דאינו ראוי היום משום אותו ואת בנו אם כן כיון דהעשה דפסח דוחה הל"ת ממילא אין כאן מח"ז דכאן העשה תלוי בהל"ת ואינה בפ"ע רק מכח הל"ת ואם דחי הל"ת ממילא אין כאן עשה ולא נדחה העשה מכח דיחוי העשה רק נסתלק מאלי' דליכא עשה כלל כי אינו מח"ז אם נדחה הל"ת וצ"ע כעת אך אין כאן מקומו להאריך ולעיין. ותדע לך וכי תעלה על הדעת דפסח ידחה עשה דמח"ז כגון שמונה ימים אף דעשה החמור דוחה העשה הקל רק כיון דבאמת התורה פסלה מח"ז ל"ש דיחוי אם כן כאן ע"כ כיון דראוי רק מחמת הלאו שייך דיחוי אם כן אי נדחה הלאו ממילא העשה נבטל דלא הוי מח"ז כלל וז"פ ודברי התוס' צ"ע כעת:

סעיף ב

מדיני המצוה כו' שתורים שלא הגיע זמנם כו'. וכן בני יונה גדולים הרבה נחשב כמום מבואר שם בר"מ דתורים שלא הגיע זמנם בכלל מצוה זו ובני יונה שעבר זמנם מחמת מום אף דאין מום פוסל בעופות גזירת הכתוב מן התורים עי' בכ"מ:

סעיף ג

ודרך כלל כו' שתחלת הציהוב כו' לפי שהוא גדלות כו'. דברי הרהמ"ח צ"ע דזה אבעיא בש"ס דחולין אם תחלת הציהוב ספיקא הוא דהיינו שספק אם גדול או קטן או ברי' הוא היינו דיצא מכלל קטנות ולכלל גדלות לא בא ונ"מ אם אמר הרי עלי מן יונים או מן תורים והביא תחלת הציהוב שבזה ושבזה אי אמרינן ספיקא הוי נפיק ואי אמרינן ברי' הוא לא נפיק והוא אבעיא דלא אפשיטא והר"מ פט"ז מהמעה"ק פסק דאם אמר מן יונים או מן תורים ה"ז ספק. ועיין בכסף משנה כיון דהאיבעי' לא נפשטא. ואיך כת' הרהמ"ח בפשיטות דיצא מכלל קטנות דהיינו ברי' אם כן לדידי' באמר מן ב"י או מן התורים והביא תחלת הציהוב בודאי לא יצא. ובאמת הוי אבעיא דלא אפשיטא והוי ספק קטנים או גדולים וצע"ק:

סעיף ד

ודרז"ל כו' תחת אמו פרט ליתום כו'. כ"ה לשון הר"מ פ"ג מהא"מ ה"ד ועי' בחולין ל"ח מקשה הש"ס האי חולין ה"ד אי דמתה ואח"ז נולד מכי יולד נפקא דהיינו אם לאח"מ הו"ל יוצא דופן אלא מיירי בזה פי' לחיים וזה פי' למיתה וע"ש בתוס' אף דא"א לצמצם מכל מקום שבקיה לקרא דאיהו דחיק ומוקי אנפשי' וא"כ צ"ע על הר"מ והרהמ"ח שכתבו סתם דיתום היינו שנולד אחר שנשחטה אמו. ובאמת זה לאו מטעם יתום אלא בכלל יוצא דופן וע"ש בהלכה י' וי"א דכ' הראב"ד מ"ט לא תני יתום אחר שנשחטה אמו. ובכ"מ כתב בשם הר"י קורקוס שכ' כיון דיתום היינו זה פי' לחיים וא"כ א"א לצמצם השמיט רבינו ועיין במ"ל שם לענין דינא השמיט אבל כאן הלימוד ועל אחר שנשחטה א"צ הלימוד למה כתב זה ובפרט דאין דרך רבינו הגדול לנטות מדברי הש"ס. וגם זה אם נשחטה אמו פשיטא דאינו ראוי להקרבה דה"ל בן פקוע והוי כבישרא בדיקולא כמבואר בחולין דע"ד. אלא זה י"ל דכוונת הר"מ לאו דוקא נשחטה אמו אלא אפילו מתה אמו עבכ"מ שהרגיש בזה. ובשער המלך בפרק זה הקשה על הר"מ שמנה הפסולים להקרבה ולא מנה בן פקוע וכ' שדעת רבינו כרש"י דב"פ הוא בכלל יוצא דופן אבל התוספות השיגו על רש"י בחולין דף הנ"ל ע"ש ואיני מבין כוונתו דזה הוא גמ' ערוכה בחולין דל"ח דב"פ ה"ל יוצא דופן ורש"י בעצמו מביא גמרא זו. אך התוספות כוונתם דלאו מטעם יוצא

דופן דזה מרבינן מתפדה רק ב"פ הרי הוא כשחוט ע"ש ברמב"ן. וגוף הקושיא שלו כבר מבואר בהשגת הראב"ד למה לא מנה יתום, ויתום לדברי הר"מ היינו לאחר שנשחטה אמו. על כל פנים דברי הר"מ והרהמ"ח צ"ע בתרתי חדא דלאחר שנשחטה מבואר בש"ס דהוי יוצא דופן. והשני דלאח"ש הוי בלאו הכי בן פקוע והוי כבישרא בדיקולא רק במתה אמו דניתר בשחיטת עצמו אם כן לא הוי ב"פ מכל מקום הוי בכלל י"ד ויתום לא הוי אלא בזה פי' כמבואר שם בחולין וצ"ע. והנה ד"ז דיוצא דופן ויתום נוהג גם כן בפרה אדומה עיין ר"מ פ"א מה' פ"א אף דאין מבואר שם יתום מכל מקום כיון דכללא כייל דכל הפוסל בקדשים פוסל בפ"א אם כן זה ג"כ אבל בעגלה ערופה נראה דאינו פוסל כי הרבה דברי' אינם פוסלים בע"ע עיין ר"מ פ"י מהלכו' רוצח שנראה דב"פ כיון דהוי כבישרא בודאי פסול בע"ע ג"כ ובעזה"י יתבאר לקמן. ואני מסופק להסוברים דאין פודין פ"ח בשה ב"פ דהוי כשחוט עיין ר"מ ה' ביכורים ובטוש"ע סי' שכ"א אם נשחטה אמו ונמצאת טרפה דקיימא לן הוולד ניתר בשחיטת האם וד' סימנים אכשר בה רחמנא עי' בחולין וביו"ד ומבואר שם דמ"מ מהני שחיטת אמו לטהרה מידי נבלה היינו אם הוולד מת אח"כ מכל מקום אינה נבלה כי לזה הועילה שחיטה דאם, אם פודין בשה כזה כיון דלא איקרי בישרא בדיקולא כי הוא טעון שחיטה א"ד כיון דאינה נבלה הוי שחיטה קצת. וכן לענין עגלה ערופה שכתבתי דב"פ ודאי פסול אם נולדה לאח"ש אמו הטרפה אם כשרה דלא הוי כבישרא בדיקולא ובעזהי"ת יתבאר כ"א במקומו. עוד נלמד מכתוב זה שור פרט לכלאים. או עז פרט לנדמה. והובא כאן בר"מ ועיין במהרי"ט אלגאזי פ"ה פלפול ארוך בענין נדמה שהקשו התוס' תפ"ל דהוי בע"מ והוא רצה לחלק דנדמה גמור דהיינו עז בן כבש לאו בע"מ הוא. אבל אם מקצת סימני' דומים לאמו הו"ל בע"מ ובר"מ מבואר דבכ"ע הו"ל בע"מ ומכל מקום אין לוקין כמו מח"ז דהכתוב נתקו לעשה ע"ש. והרהמ"ח לא הביא כלאים ונדמה וע"ש באריכות ומכל מקום א"ל. ולא נתבאר אי עובר ג"כ על הקדש ביוצא דופן וכלאים ונדמה א"ד דוקא מח"ז דמרבינן מתיבת קרבן אבל דברים אלו א"ע על הקדשן וצ"ע. וע"ע (או) כלאים או נדמה כשרי' ויתבאר לקמן במצות ע"ע. ופ"א דינה כקרבנות עיין ר"מ פ"א מהפ"א:

מצוה רצד

סעיף א

שלא נשחוט כו'. דינים אלו עיין ר"מ פי"ב מה' שחיטה ויו"ד סי' ט"ז והדין המבואר באחרונים אין צורך להאריך והרהמ"ח לא הביא מזה כלל. ומ"ש הרהמ"ח דנוהג

בקדשים כ"ה בר"מ מסוגית הש"ס פאו"ב וצייר שם הר"מ כמה מינים ולא כולם עלח"מ. וכבר הקשיתי לעיל פ' אחרי דהר"מ אינו מביא כאן דגם בשעיר המשתלח אם שחט האם ואח"ז דחה בנה לצוק או להיפך חייב משום או"ב כמבואר ביומא ס"ד להדיא דדחייתו לצוק זו היא שחיטתו ועובר משום או"ב אך הר"מ סמך עצמו אמ"ש פ"ה מהעיוה"כ הי"ז. ומכל מקום קצ"ע דשם כתב הר"מ לענין שפסול השעיר ולמה לא כ' כאן לענין שחייב מלקות בפרט שזה החלק הוא מוקדם והרהמ"ח לא הביא כלל דין זה והוא חידוש וכל כי האי הו"ל לפרושי. וגם הקשיתי על הר"מ שכתב כאן השוחט עגלה ערופה ולא כתב רבותא יותר דאם ערפה חייב משום או"ב דעריפתה היא שחיטתה כמבואר בר"מ האה"ט דעריפתה מטהרה מידי נבלה וד"ז מבואר בתוס' חולין פ"ב ותוס' יומא לפשוט כמו בשעיר המשתלח דחייתו זו היא שחיטתו וכאמור כן בע"מ עריפתה שחיטתה לענין או"ב והרהמ"ח לא הביא כלל דין זה וע"ש עוד מה שדקדקתי בזה וצ"ע. והנה אם דחה השעיר לצוק ואח"ז שחט אמו מבואר שם דודאי חייב משום או"ב ג"כ חוץ משום יה"כ וכן בע"ע אם שחט אמו ואח"כ ערף העגלה כיון דכתבתי לעיל שאין מח"ז פוסל בע"ע אם כן העגלה כשרה אם כן חייב על השחיטה משום או"ב כמו כל או"ב. אך אני מסופק אם שחט האם קודם ואח"ז דחה אותו לצוק אם חייב על דחייתו לצוק משום או"ב דבאמת בכל או"ב אם נאמר דשחיטת השני פסול והוי נבלה מחמת כל מלתא דאמר רחמנא ל"ת אעל"מ ע' באחרוני' שפלפלו בזה מכל מקום לקי דעבר אמימרא דרחמנא כי הפסול הוא מחמת העברת הלאו אבל כאן בשעיר אם שחט האם קודם דהתורה פסלה משום מח"ז ואי לאו דהתור' פסלה בודאי הי' חייב מלקות משום או"ב כי דחייתו הוא שחיטתו אך עתה דהתורה פסלה אם כן השעיר הזה פסול ובאמת לא נשחטה כלל ובכ"מ אינו מחייב על נחירה רק כאן דהוי כמו שחיטה אבל באמת אם הוא פסול אין כאן שחיטה ולמה יתחייב משום או"ב דנפסל מחמת מח"ז אם כן הדר הו"ל לא נשחטה ויש חילוק גדול בין אם נפסלה מחמת עבירה ובין אם עבירה מחמת ההכשר וא"כ כיון דפסול אין כאן עבירה כלל. וע' תוס' חולין פ"א וברש"י בודאי פסול הוי דאי כשר אם כן ממילא עובר אבל כיון שפסול אם כן כיון שלא נשחטה אפשר שאין לוקין כנלע"ד וצ"ע. ולדברי רש"י כיון דהוי מח"ז אין לוקין. וע"ש בתוס' שהשיגו אפשר בכאן מודים ויכול להיות הא דגילתה התורה כאן דאו"ב נוהג היינו אם שחט האם אח"כ. אבל אם שחט האם קודם אני מסופק אי חייב מלקות ע"ש ותבין. ובמ"ש לעיל דבעגלה ערופה כשרה אם נתערפ' וקודם לזה נשחטה אמו כי לא מצינו מח"ז פסול בע"ע. עתה נתיישבתי דאפשר הר"מ שסובר בפ"ה מהלכות איסורי מזבח דמצוה הבאה בעבירה דאורייתא אם כן פסולה

העגלה. אך לשיטת התוס' בסוכה דמהב"ע דרבנן אם כן כשרה מה"ת. ובענין מהב"ע הדברים עתיקין וארוכין בספרי האחרונים. ולפמ"ש בט"א בר"ה סוגיא דתוקע בשופר של עולה. דדוקא אם העבירה נעשה בכל ענין אף אם לא יצא ידי המצוה אז לשיטת התוס' אינו רק דרבנן. אבל אם ע"י המצוה נעשתה העבירה אי אמרת דלא יצא ידי המצוה גם העבירה לא יעבור אף התוס' מודים דמדאורייתא הוא ע"ש. אם כן כאן לכ"ע פסול מחמת מהב"ע דאם לא יצא ידי המצוה אם כן ה"ל כמו נוחר כיון דלא נשחטה רק נערפה וה"ל נבלה ולא נעשתה העבירה רק ע"י עשיית המצוה אם כן בכה"ג לכ"ע פסולה כיון דיהיה נבלה א"ע משום או"ב עיין בש"ע אך ע"י המצוה נעשתה העבירה ולכ"ע פסולה מהב"ע ואין כאן מקומו. ואם שנים אוחזין ושוחטין שניהם חייבים ועתב"ש סי' ב' ובבכור שור פרק זה. ואם א' שחט מקצת והשני גמר השחיטה תלוי בדין ישנה לשחיטה מתחלתה וע"ס או אינה אלא לבסוף. וכבר כ' בענין זה כ"פ ותלמד לכאן ועיין בתב"ש אם שניהם שוחטין בב"א זה האם וזה הבן. ועיין באחרונים האריכו למעניתם. ומ"ש הרהמ"ח בד' פרקים צריך להודיע וכדברי ר"י אף בעיוה"כ ט"ס וצ"ל בעיוה"כ בגליל כ"ה בחולין ובר"מ. ובש"ע לא הביאו ד"ז כלל דעיוה"כ בגליל. ועתו"ס כתובות וחולין נראה דת"ק חולק על ר"י בזה ע"כ לא הביאו דין זה כלל. ואם מכר לחתן וכלה עיין ר"מ וש"ע ועיין באחרונים:

סעיף ב

ודין השוחט פרה ושתי בניה כו'. אם שחט האם קודם ואח"ז שחט השני בנים חייב מלקות על כל בן ובן. ואם שחט הבנים ואח"ז שחט האם חייב מלקות א' וכן אם שחט האם ובתה ובת בתה חייב ב"פ מלקות. ואם שחט האם ובת בתה ואח"כ בתה אינו חייב אלא מלקות א' עיין ר"מ ובחולין. והנה אם שחט האם ואח"כ בתה השעיר של יוה"כ לצוק. ואח"ז שחט בנו של השעיר. אף דפסקינן דחוששין לזה"א ואיסור יש לשחוט אב ובנו ג"כ כמבואר והשעיר א"א להיות נקבה כי שעירי חטאת צבור כולם באים זכרים כמבואר בר"מ פ"א מה' מעה"ק מכל מקום בכה"ג אף איסורא לא עביד משום אב ובנו כי השעיר המשתלח נפסל מחמת מח"ז וה"ל כמו נתנבלה כי באמת לא נשחטה וכיון דלא נעשתה כמצוותו אם כן אין כאן איסור או"ב כמו נוחר דאין בו משום או"ב. אך אי אמרינן כהצד הזה שנסתפקתי לעיל דאף דהוא מח"ז מכל מקום לוקין על שעיר המשתלח כי דחייתו הוא שחיטתו בכ"ע אף שנפסל מטעם מח"ז אם כן הוי שחיטה לענין בנו נמי אח"כ וכן לענין עגלה ערופה אם היה העגלה זכר וא"א לומר בעגלה נקבה כיון דיותר משתי שנים העגלה פסולה כמבואר בר"מ ה' רוצח א"א שתלד כמבואר בבכורות ובע"ז

דפרה וחמור פחות מג' שנים אינם יולדים אך בזכר מוליד פחות משנים הללו יש לספק כמו שנסתפקתי לעיל. אך זה טעות דעגלה ערופה נקבה היא כמפורש בתורה עגלת בקר ופשוט. ועיין כרתי ופלתי יו"ד סי' ט"ז חקר כיון דאם ובנו הוא ס' אם יכול לשחוט בה"ש עיין תב"ש באורך. ודין אם בהמה בא על ב"פ או הוא בא על בהמה דעלמא עיין בש"ע ופמ"ג:

מצוה רצו

סעיף א

דינים אלו בר"מ פ"ה מהלכות יסה"ת. ובכ"מ בסנהדרין יומא ופסחים ובטוש"ע יו"ד סי' קנ"ז. וברי"ף וברי"נ ובתוס' ואכתוב בקיצור. הנה על כל עבירות שבתורה חוץ משלשה המבוארים. ע"ז ג"ע וש"ד. אם אנסו אנס ורוצ' להרגו אם לא יעבור. ואז אינו שעת הגזירה גם בצנעה יעבור ואל יהרג. ולשון הר"מ שנאמר במצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם וזה מבואר בסנהדרין כר' ישמעאל דסובר דאף בע"ז בצנעה יעבור מקרא זה וחי בהם. ובע"ז כ"ז ומקומות הנרשמים ע"ש. ונראה דאי לאו קרא וחי בהם הו"א למסור נפשו על כל עבירות שבתורה שלא לעבור גזירת הקב"ה. אך התורה גילתה דא"צ למסור נפשו על כל העבירות אם כן בב"נ דלא כתיב צריך למסור נפשו על כל ז' מצות שלו. ובסנהדרין שם איבעיא אי ב"נ צריך לקדש ה' ובתוס' שם דעתם דאפשיטא הבעיא דא"צ לקדש ה'. וכ"ה בר"מ פ"י ה"ב מה' מלכים דב"נ שאנסו אנס לעבור א' ממצותיו מותר לו אף לעבור ע"ז דאינו מצווה על קידוש השם ע"ש. ולכאורה קשה למה לא יתחייבו למסור א"ע כיון דלא כתיב אצלם וחי בהם וכבר הרגישו בזה התוס' דע"ד ע"ב ד"ה ב"נ ותירצו דלגבי ישראל אצטריך וחי בהם כדי שלא לילף כל העבירות מרוצח ונערה המאורסה דאף בצנעה יהרג ואל יעבור לכ"ע עכ"ל אם כן מוכח דמצד הסברא ל"א יהרג ואל יעבור רק כדי שלא לילף מרוצח ונ"ה אצטריך וחי בהם אם כן בב"נ דל"ש למילף מרוצח אם כן למה לי קרא וחי בהם ומצד הסברא יעבור ואל יהרג וכאמור:

ולכאורה קשה למה לא נקטו התוס' בדבריהם ע"ז ג"כ אך באמת מע"ז לא הוי ילפינן שאר עבירות שחייב למסור נפשו. כי ע"ז הוא מחמת אהבת השי"ת כדילפינן מואהבת אם כן שאר מצות לא הוי ילפינן מינה דהוא העיקר שהכל תלוי בה אבל מאלו עבירות שפיר ילפינן לזה אצטריך וחי בהם. אך קשה לר' ישמעאל דסובר גם בע"ז בצנעה יעבור רק לא בפרהסיא מקרא דלא תחללו אם כן מכ"ש לר"י בג"ע וש"ד בודאי יעבור בצנעה אם כן למה כתבה התורה וחי בהם בל"ז מצד הסברא אינו מחויב למסור א"ע ול"ש לומר

דילפינן כו' כיון דלדידיה באמת גם שם אינו מחויב למסור נפשו בצנעה. אך ז"א דאף לר"י דסובר בע"ז יעבור מכל מקום בש"ד מודה דיהרג מטעם דמאי חזית כו' עיין בגמרא כיון דאינו ניצול נפש מישראל יהרג וא"כ גם נערה המאורסה דהוקש לש"ד גם שם מודה ר"י דיהרג אם כן קמה וגם נצבה דאצטריך וחי בהם כדי שלא לילף מעבירות הנ"ל דיהרג בכל העבירות. וזה מדוקדק בתוס' שם שכ' דשני עבירות אלו יהרג ואל יעבור לכ"ע היינו אף לר"י וכ"כ התוס' לעיל ד"ה והא אסתר שהקשו תימא דה"ל להקשות והא אסתר ג"ע דלכ"ע יהרג היינו אף לר"י דאי אליבא דר"י באלו עבירות יעבור עדיף להקשות הא אסתר בפרהסיא דקאי הקושיא אף לר' ישמעאל עיין בתוס' ע"ז עכצ"ל דגם בג"ע וש"ד מודה ר"י דיהרג ואל יעבור ע"כ נקטו בלשונם אליבא דכ"ע ועיין בתוס' יומא כ"נ פשוט. וחמור ג"ע וש"ד לר"י מע"ז מחמת (ע"ז) ההיקש (ולכאורה יש ליישב קושית התוס' שכתבו דוחי בהם בישראל כתיב דהא באמת מבואר בסנהדרין דאף עכו"ם העוסק בתורה כו' שנא' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וע"ש בתוס' דיש חילוק בין אדם להאדם דהאדם קאי ג"כ על ב"נ ויש לדחות) והנה מבואר בגמרא בכ"ד דר' ישמעאל סובר דכל המצות אף בע"ז בצנעה יעבור ואל יהרג מקרא דוחי בהם ועיין ביומא פיוה"כ מפלפל הש"ס מנין לפ"נ שדוחה שבת מבואר שם כמה תנאים דילפי ד"ז ור' ישמעאל יליף מבא במחתרת ע"ש ושמואל אמר מוחי בהם ואמר רבא לכולהו אית להו פירכא לבר מדשמואל ע"ש. ולכאורה צ"ע דר"י כ"פ יליף דפ"נ דוחה כל העבירות מקרא וחי בהם ולמה לענין שבת הוצרך לו ילפותא אחריתי ולמה לא יליף מקרא זה דהוא בעצמו יליף שאר עבירות מפסוק זה וכבר עמד ע"ז בתוס' יוה"כ. ונ"ל דיש חילוק גדול בין אנסו אנס לעבור עבירה זו ואם לאו יהרגו וא"כ אונס ההריגה בא לו ע"י מצות השי"ת נוכל לומר דהכתוב אמר וחי בהם דע"י המצות יחיה האדם ולא שימות ע"י סיבתם אבל אם לא אנס אותו על העבירה רק שחלה ונטה למות וע"י העבירה יוכל להציל נפשו מרדת שחת אבל החולי אינו בא לו מחמת המצוה בזה נוכל לומר דל"ש וחי בהם ולא שימות בהם כי לא מחמת המצוה חלה רק דהיא מניעת הצלה וכעין זה מבואר בח"מ סי' שפ"ח לענין מסור דאם אנסו באיזה אונס והראה ממון חבירו ועי"ז ניצל חייב לשלם כמו נרדף ששיבר את הכלים אבל אם אנסו להראות ממון חבירו פטור כי האנס אנסו על ד"ז ואין לך דבר שעומד בפני פ"נ אף נו"נ ביד ע"ש בש"ך אם כן חזינן דיש חילוק בין אנסו לד"ז אין לך דבר שעומד בפני פ"נ אבל אם מציל עצמו בזה חייב לשלם אם כן ה"נ סובר ר"י דמוחי בהם לא נוכל למילף רק אם האנס אנסו לעבור על ד"ז א"צ למסור נפשו אבל אם חלה וע"י העבירה יתרפא אינו רשאי להציל עצמו בזה לכן הוצרך ר"י ילפותא אחרת

ושמואל סובר דמקרא זה דוחי נפיק שלא יהיה שום צד מיתה כנלע"ד נכון בעזה"י. אח"ז האיר השי"ת את עיני ומצאתי סברה זו כתובה בהפלאה סוגיא דהעדים שאמרו כ"י כו' לרבא אף דס"ל כר"י בע"ז יעבור ואל יהרג בצנעה מכל מקום הוא דוקא באם אנסו שיעבוד ע"ז אבל להתרפאות לא והביא גם כן מסי' שפ"ח הנ"ל. והנאני שכיוונתי לדעתו תלי"ת.

והנה לפמש"ל בשם התוס' דאף בלא קרא ולא שימות בהם א"צ למסור נפשו דהוא מצד הסברא רק כדי שלא נילף מרוצח ונערה המאורסה הוצרך הכתוב לכתוב וחי בהם אבל בב"נ אף דלא קאי עליו הפסוק מכל מקום מצד הסברא אין צריך למסור נפשו וכמסקנת הגמרא נראה לפי עניות דעתי לומר גם כן סברא זו דמצד הסברא התורה לא ציותה למסור נפשו עבור העבירה שבא אנס לאנסו כי מה יעשה אדם אם אינו עובר במזיד ובשאט בנפש אבל אם לא נאנס ע"ז רק שהוא חולה ורוצה להציל את נפשו בזו העבירה שיעבור אינו רשאי להציל א"ע בזה. אם כן נלע"ד דין חדש בעזהשי"ת דמבואר בש"ס יומא הנ"ל וכאן בר"מ דכשם שאמרו באנסים כך אמרו בחלאים דחולה שיש לו סכנה הכל נדחה לפניו ובגמרא יליף מקרא וחי בהם ולא שימות בהם דלשמואל משמע ליה מקרא דוחי בהם דאף להציל עצמו בעבירה רשאי אבל בב"נ דלא נפקא לן דמותר לעבור ואל יהרג מקרא דוחי בהם ולא שימות בהם רק מצד הסברא אמרינן כן וכמבואר בתוס' שהבאתי אם כן דוקא אם אנסו אנס לעבור על א' ממצותיו ואם לאו יהרגנו אזי מותר לו לעבור ואל יהרג אבל אם אחזו חולה שיש בו סכנה ואם לא יתרפא עצמו בעבירה א' מז' מצות שלו ימות. בודאי אינו רשאי מצד הסברא להציל א"ע בעבירה זו וכמבואר בח"מ שפ"ח שהבאתי לעיל וזה נכון וברור. וכן נראה מבואר מדברי הר"מ כאן דבישראל כתב כענין שאמרו באנסין כך אמרו בחלאים כיצד מי שחלה כו' וכדברי הש"ס הנ"ל. וביאר בפירוש דגם בחלאים הדין כן דבלא זה הו"א דרק באנסין הדין כן אבל לא בחלאים ובפ"י מה' מלכים בדיני ב"נ כתב ב"נ שאנסו אנס מותר לעבור כו' ולא כתב דאם חלה מותר להתרפאות מא' ממצותיו אע"כ דבאמת אסור לו לרפאות א"ע כי אסור להציל עצמו בעבירה דרק בישראל הנלמד מוחי בהם משמע ליה לשמואל דגם בכה"ג נדחין כל המצות אבל ב"נ דלא קאי גביה וחי בהם רק מצד הסברא אם כן דוקא באונס אבל לא בחולה כנלע"ד נכון בעזה"י. והנה לפמ"ש דר"י לא דריש וחי בהם גבי חולה ולכאורה הא מבואר בע"ז במעשה דבן דמא ב"א של ר' ישמעאל ע"ש דהיה רוצה לומר וחי בהם כו' אפשר דבן דמא לא ס"ל אלא כשמואל ור' ישמעאל היה דוחה אותו דבע"ז בפרהסיא ל"ש זה אף אם דרשינן ג"כ וחי בהם ע"ש. והנה הרהמ"ח לא הביא בפי' פסוק דוחי

בהם גבי חלאים. אך מכללא מבואר במצוה רצ"ו דמותר להתרפאות בשאר עבירות חוץ משלשה. אך היה לו להביא הדין דב"נ אסור כדברינו הנ"ל וצ"ע. ולפמ"ש אם ב"נ עבר על איזה עבירה מחמת סכנה חייב מיתה כדינו כמו בישראל אם עבר עבירה א' מג' עבירות בשביל סכנת חולי חייב על העבירה כמבואר בר"מ כאן דאם עבר ונתרפא עונשין אותו הב"ד עונש הראוי לו עפ"י הד"ת כיון שאינו רשאי להתרפאות אם כן ה"ה בב"נ אם ריפא עצמו בעבירה א' חייב מיתה כי אינו רשאי להתרפאות עצמו בשום עבירה כלל. והנה לעיל גבי אנס כ' הר"מ וכ"כ הרהמ"ח דאף בג' עבירות אף דמחויב למסור נפשו מכל מקום אם עבר ולא נהרג אין עונשין אותו כי אונס רחמנא פטריה ממולך וכו' וגם מלנערה לא תעשה דבר וגבי חולי כתב דאם עבר עונשין אותו ולכאורה מה חילוק יש אך הן הן הדברים אשר כתבתי כי כמו נרדף ששיבר את הכלים חייב בכ"ע ואם אנסו על ממון חבירו א"ח עיין בסי' שפ"ח שהבאתי לעיל ע"ש בש"ך אף דשיטת הר"מ דאף אם אנסו חייב בנותן ביד מכל מקום זה דוקא לענין ממון אבל כאן ליכא קרא לפטור אונס. אם כן באנסו על הדבר הזה לעבור ס"ל להר"מ דזה נקרא אונס אבל בחלה בלא נאנס על הדבר רק הוא מציל עצמו בעבירה חייב עונש כמו גבי נרדף דמציל עצמו בממון חבירו לא נקרא אונס רק שם שרי להציל עצמו אך מחויב לשלם אבל גבי ג' עבירות כיון דאינו רשאי אונס לא מיקרי ע"כ הוא חייב עונש כדינו אם כן גבי ב"נ נמי כיון דאינו רשאי לרפאות א"ע חייב העונש כדינו אם עבר וריפא א"ע כנלע"ד ברור בעזה"י. ומצאתי בספר פר"ד דרך האתרים דרוש ב' כתב בפשיטות דב"נ יכול להתרפאות ג"כ במקום סכנה ול"נ כמ"ש. וכ"נ מלשון הר"מ כמו שביארנו בע"ה. ודע דאף אם נאמר דלא כסברתינו אלא דגבי ב"נ ג"כ שוה חולה לאונס ומותר להתרפאות במקום סכנה מכל מקום אפשר לומר כיון דבגמרא יומא מביא כמה ילפותות דפ"נ דוחה שבת ואמר רבא לכולהו אית להו פירכא אשכחן ודאי ספק מנלן ויליף מוחי בהם חזינן דאצטריך ילפותא על ס' פ"נ דדוחה שבת ובב"נ דליכא ילפותא רק מצד הסברא אפשר דאינו נדחה רק ודאי ולא ספק פ"נ וצ"ע. ועוד נוכל לומר דמצד הסברא פ"נ דוחה עבירה רק לאיש עצמו המסוכן אבל שיעבור א' בשביל סכנת חבירו אפשר דאינו מצד הסברא רק בישראל יליף דנדחה לאחר ג"כ ועיין בתוס' יוה"כ שכתב עיקר הילפותא דיהיה נדחה שבת מפני ישראל אחר ע"ש. אם כן גבי ב"נ לא ניתן לדחות רק להמסוכן עצמו אבל אחר אינו רשאי לעבור מפני סכנת אחר דבב"נ לא מצינו ילפותא רק מצד הסברא ובזה אין סברא כלל לעבור בשביל חבירו. והנה נ"ל בישראל דמצוה לעזור ולרפאות לחבירו ואם לאו עובר על לאו דלא תעמוד על דם רעך כמבואר בר"מ ה' רוצח אבל ב"נ אינו מצווה ע"ז אם כן אין מצוה

עליו לעזור ולרפאות לחבירו ומה"ת יעשה עכו"ם עבירה בשביל חבירו. ולפי זה נראה דאף אי אמרינן ב"נ מותר להתרפאות בעבירה מותר לו להתרפאות אף בג' עבירות כי לדידיה אין חילוק כלל כמבואר בגמרא ובר"מ גבי אנס דאפילו ע"ז יוכל לעבוד מכל מקום אם העלה בלבו טינא על אשת חבירו והוא מסוכן נהי דלדידי' שרי מכל מקום היא מוזהרת ג"כ על ג"ע ואסורה להבעל לו דאסורה לעבור עבירה בשביל אחר המסוכן אבל בישראל באותן עבירות שרשאי לעבור גם אחר רשאי ומצוה גדולה כמבואר בסמוך אבל בב"נ נראה נהי דהוא עצמו שרי להציל נפשו בעבירה אבל ב"נ אחר אסור בשביל חבירו כנ"ל נכון ב"ה.

ולפמ"ש נ"ל ג"כ דהנה מבואר בסנהדרין דע"ב ע"ב ודע"ג ובר"מ פ"א מה' רוצח דרודף אחר חבירו להרגו ניתן להצילו בנפשו. ואמרינן שם מנין לרודף כו' שניתן להצילו בנפשו ת"ל לא תעמוד על דם רעך. ומקשינן והאי להכי הוא דאתי כו' ומסקינן דהוקש לנערה המאורסה ושם גלי קרא ואין מושיע לה הא יש מושיע יושיע בכל ענין אף בנפשו. ועתו"ס שם ד"ה אף רוצח הקשו הא נפקא מוהוכה גבי מחתרת דבכל אדם ע"ש. והנה שם מבואר דמצוה על כל איש מישראל להציל הנרדף בנפשו של רודף וער"מ פ"א מה' רוצח דאם יש ביכלתו להציל ולא הציל עובר על עשה וקצותה את כפה ושני לאוין לא תעמוד על דם רעך ולא תחוס עיניך. נראה דאי לאו דגלי התורה לא הוי ידעינן דניתן להצילו בנפשו אף דהוא פ"נ וכל המצות נדחות מכל מקום רציחה אינה נדחית מפני פ"נ מחמת מאי חזית אם כן ה"א דאסור להרוג הרודף להציל חבירו קא משמע לן קרא דשרי. והנה לעיל מיניה מבואר דבא במחתרת ג"כ התירה התורה לאיש עצמו להרוג הרודפו. ומתיבת והוכה מרבינן אף איש אחר וכאן בגמרא מרבינן דמצוה באיש אחר להציל הנרדף בנפשו של רודף על כל פנים חזינן דצריך קרא לזה דאל"ה אפשר דאף הנרדף בעצמו לא היה רשאי להרוג הרודף אף דאיכא פ"נ מכל מקום פ"נ אינו דוחה רציחה ואם כן לפי מה דמבואר במ"ל ה' מלכים ובפר"ד דרך האתרים דאף דב"נ אין צריך למסור נפשו על המצות מכל מקום על ש"ד מחויב למסור עצמו כי הוא מחמת סברא דמאי חזית ושייך ג"כ אצל ב"נ ע"ש אם כן לפ"ז מנין לנו דאם ב"נ רודף אחר ב"נ אחר דהנרדף בעצמו יכול להורגו אף דהוא פ"נ מכל מקום רציחה אינה נדחה. אם כן לפ"ז ב"נ נרדף אסור להרוג הרודף ובאמת עיין בסנהדרין דנ"ז גבי כיוצא בו דש"ד ור"י בן שאול נראה להדיא דהיתר גמור הוא לב"נ נרדף להציל עצמו בנפשו של רודף. וכ"ה בר"מ פ"ט מה' מלכים דוקא אם א' יכול להציל עצמו בא' מאבריו אבל בלאו הכי הוי היתר גמור. ולכאורה קשה מנלן זה. ולכאורה זה ראיה לדברי מהר"ש יפה הובא בפר"ד

דאף דש"ד סברא הוא מכל מקום לא עדיף מע"ז וג"ע דאינו מצווה הב"נ ע"ש אם כן ניחא דבשלמא ישראל דש"ד הוא מג' עבירות וחייב למסור נפשו הוצרכה התורה לגלות גבי רודף דהנרדף וכל אדם מותרים להרוג את הרודף משום פקוח נפשו אף דבכ"מ אינה נדחה רציחה מפני פ"נ כאן הוא גזה"כ. אבל ב"נ דכל המצות נדחין מפני פ"נ כי אינו מצווה על קד"ה וגם יכול לרפאות עצמו בעבירה ולדעת מהר"ש יפה גם ש"ד בכלל אם כן לדידי' בלאו הכי נדחה רציחה מפני פ"נ ומותר להרוג הרודף מפני פ"נ אם כן שפיר גם בב"נ מותר להצילו בנפשו וכ"ז בנרדף עצמו דמותר להרוג הרודף כי נדחה מפני פ"נ אבל ב"נ אחר אסור להרוג הרודף אחר חבירו דכבר כתבתי דמחמת פ"נ של אחר אין עבירה נדחית. אם כן מפני פ"נ של הנרדף אסור להרוג הרודף כנ"ל לכאורה. אח"כ האיר השי"ת את עיני דגם גבי ב"נ מקרא מפורש בתורה דניתן להציל הנרדף בנפשו של רודף אפילו ב"נ אחר דבדע"ב שם מבואר רודף אחר חבירו ואמר לו ישראל הוא כו' והתורה אמרה שופך דם האדם באדם דמו ישפך הצל דמו של זה בדמו של זה ע"ש ברש"י דכל הרואה אותו ישפוך דמו של רודף ע"ש וזה הפסוק נאמר לב"נ דרודף מותרים להרגו ונשנית בסיני גבי מחתרת והוכה אפילו בכל אדם והיקישא לנערה המאורסה הוא למצוה גבי ישראל אבל לענין מותר להרגו נאמרה לב"נ ונשנית בסיני גבי מחתרת וכל מלתא דנאמרה ונשנית לזה ולזה נאמרה אם כן גבי רודף גזירת הכתוב אף לב"נ דמותר להרגו אף ב"נ אחר אם כן ג"כ אין ראיה לדברי המהר"ש יפה דאף אם נאמר דב"נ צריך למסור עצמו על ש"ד מכל מקום גבי רודף התירה התורה לו ואף לאחר דכך גזירת הכתוב כמו בישראל אף דרציחה אינה נדחה מפני פ"נ מכל מקום ברודף נדחה מפני פ"נ אם כן גבי ב"נ נמי. אך זה ברור דמצוה ליכא גבי ב"נ להרוג הרודף דגבי ישראל מהיקישא ילפינן וגם מוקצותה את כפה ולא תעמוד על דם רעך אבל בב"נ לא נאמרו הפסוקים הללו רק היתירא הוא אבל לא מצוה. והנה לדברי הרב בעל פר"ד שהבאנו דדעתו דאף דב"נ אינו צריך למסור נפשו אפילו על עכו"ם וכן יכול להתרפאות בפ"נ באיזה עבירה מכל מקום ש"ד מחויב למסור נפשו כמו ישראל כי כמו גבי ישראל מחויב למסור עצמו מצד דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי כו' כן גבי ב"נ שייך סברא זו רק לגבי רודף שרי כמו ישראל דהוא גזירת הכתוב אני מסתפק דהנה מבואר בסנהדרין שם דאף קטן הרודף ניתן להצילו בנפשו ומקשה הש"ס ממשנה דאהלות דאשה שהיתה מקשה לילד החי' פושטת את ידה וחותכת אותו לאברים להציל את האשה יצא ראשו אין נוגעין בו מפני שאין דוחין נפש מפני נפש ואמאי הא הו"ל רודף ומשני הש"ס שא"ה דמשמיא קרדפי לה וא"כ לא הוי רודף ואסור להציל נפש עם נפש אחר כי ש"ד אינו נדחה וברישא

הטעם דכ"ז שלא יצא ראשו לא הוי נפש ע"כ חותכין אותו להציל האם וכפירש"י שם אף דאסור להרוג העוברין ג"כ כמבואר בדנ"ט בתוס' שם מכל מקום כל עבירות נדחות מפני סכנות נפשות אך נפש אינו נדחה מחמת הסברא דמ"ח אבל עובר ל"ש מאי חזית כי לא הוי נפש רק דהתורה אסרה כמו איסור אחר אבל לא הוי ש"ד. וז"ל הר"מ פ"א מה' רוצח אף זו מצות לא תעשה שלא לחוס על הרודף לפיכך אמרו חכמים האשה שהיתה מקשה ללילד מותר לחתוך העובר בין בסם ובין ביד מפני שהוא כרודף יצא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש וזה טבעו של עולם והנה מה שסיים דזה טבעו של עולם היינו תירוץ הש"ס דמשמיא קרדפי לה ע"כ לא הוי רודף. אך מ"ש בתחלת דבריו דאם לא יצא ראשו חותכין מפני שהוא רודף וכתב על הקודם לפיכך משמע מטעם דהוי רודף לא זכיתי להבין דבאמת לא הוי רודף דהא משמיא רדפו לה והא דמותר לחתוך העובר היינו דלא הוי נפש אבל רודף לא הוי ומאי זה שכתב לשון לפיכך דמשמע דהוא מטעם רודף וצ"ע ולא ראיתי לנ"כ שהרגישו בזה. והנה בב"נ קי"ל דנהרג על העוברין אם כן אני מסופק בב"נ המקשה ללילד אף דלא יצא ראשו אפשר דאסור לחתוך העובר כי הוי נפש ואין דוחין נפש מפני נפש ורודף לא הוי. א"ד דבאמת כיון דחזינן גבי ישראל דלא איקרי נפש רק דגזרה התורה שופך כו' באדם אבל נפש לא מיקרי שרי להציל עצמו כמו שאר עבירות ול"ש מאי חזית דדמא כו' דלא אקרי נפש אך לפמש"ל דאסור להציל ב"נ אחר שיעבור עבירה בשביל חבירו אם כן חי' או רופא עכו"ם הם אסורים לחתוך הוולד בשביל סכנת האם כיון דלא הוי רודף ואסור להם לעבור בשביל הצלת חבירו כנ"ל ואי"ה לקמן בדין רודף נאריך בזה ואין כאן מקומו.

ודע דז"פ אצלי דגבי ב"נ דוקא ברודף אחר חבירו להורגו ניתן להצב"נ מקרא דשופך דם האדם כו' אבל ברודף אחר עריות בודאי אסור חבירו להרגו דבישראל ילפינן מקרא אבל לב"נ שוה לכל העבירות דלא ניתן להצילו בנפשו כי הכל לישראל נאמר ולא לב"נ וז"פ. ואם רודף אחר עובר להרגו דהיינו דרודף אחר האם ורוצה להרוג העובר תליא במ"ש לעיל אם נקרא נפש כי ב"נ נהרג על העוברין רשאי חבירו להרוג אותו אבל כבר כ' שנ"ל דגם אצל ב"נ לא נקרא ש"ד אלא הוי כמו שאר עבירות אם כן אסור לחבירו להרגו כי לא מקרי רודף כנ"ל בעזה"י. ובישראל שרוצה להרוג עוברין פשיטא דלא מקרי רודף ואסור לחבירו להרוג עליו כי לאו בכלל נפש הוא. שוב מצאתי בתוס' סנהדרין נ"ט ע"א ד"ה ליכא מידעם שכתבו שם מתחלה דקודם שיצא ראשו דבישראל מותר לחתוך העובר ובב"נ אסור כיון דמוזהר על העוברין כצד הראשון שכתבנו ואח"ז כתבו דאפשר גם בב"נ שרי לחתוך העובר. נראה מדבריהם דספוקי מספקא להו דין הנ"ל וגם

כתבו סתם דחיה יכולה לחתוך נראה דאף משום הצלת אחר מותר הב"נ ומכל מקום צ"ע בדינים אלו. ולכאורה נראה דישראל הרודף אחר טרפה כיון דהורג את הטרפה אינו חייב מיתה כמבואר בסנהדרין ובר"מ ה' רוצח אפשר דלא מיקרי רציחה ואסור להרוג הרודף אחר הטרפה ואצל ב"נ דחייב בהורג טרפה כמבואר בר"מ פ"ט הספק כמו שנסתפקנו לעיל גבי עוברין אם נקרא נפש כיון דמוזהר ונהרג על הטרפה א"ד דמ"מ לא איקרי רציחה רק דגזירת הכתוב דנהרג כמו שאר עבירות אם כן ה"ל כמו שרודף אחר שאר עבירות דאסור להצילו בנפשו וצ"ע. ולענין אם הישראל מחויב למסור נפשו בעד חבירו טרפה יבואר בעזה"י לקמן. והנה דברי הר"מ הנ"ל לחלק בין קודם שיצא הולד דהוי רודף וביצא ראשו לא הוי רודף דזה טבעו של עולם העתיקו הרב"י בש"ע ח"מ סי' תכ"ה ובסמ"ע כ' הטעם ברישא כיון דלא הוי נפש ובאמת מלשון הר"מ אינו נראה כן וצ"ע שלא הרגיש בזה. ובגוף הדבר שמבואר בר"מ פ"ט מהלכות מלכים שב"נ שהורג את הטרפה חייב עליו והכסף משנה לא הראה מקומו צ"ע כיון דמבואר בסנהדרין דע"ח דטרפה כ"ע מודים דפטור דלא הוי אפילו מקצת נפש. וע"ש ברש"י דהוי גברא קטילא אם כן מנלן לחייב ב"נ ואין ראי' מדחייב על עוברין דשם גזירת הכתוב הוא שופך דם האדם באדם כמבואר בסנהדרין דנ"ז. ועוד מצד הסברא העובר היה ראוי לצאת לאויר העולם והי' חי אבל טרפה דהוא גברא קטילא מנלן לחייב ב"נ ועיין בסנהדרין דפ"ד ע"ב נראה שם דנפלים אקרי נפש וע"ש בתוס' ד"ה ה"א אפילו נפלים וע"ש בתי' השני נראה דיותר יש לחייבו נפל אחר שיצא לאויר העולם מעובר קודם שנולד ולפי זה כיון דב"נ נהרג על העוברין אם כן בנולד אף שהוא בן שמונה חייב ב"נ אם הרג לבן שמונה וצ"ע מאוד בזה כיון דמבואר כ"פ דנפש בן שמונה הוא כאבן אם כן ל"ש לחייבו מיתה כיון דהאי גברא קטילא הוא וצ"ע:

והנה אף דעובר לא מיקרי נפש כמ"ש מכל מקום לענין לעבור על איזה עבירה מפני פ"נ של עובר יש דיעות. דעת בה"ג דמחללין שבת על עובר אף דקודם שיצא ראשו חותכין אותו מפני סכנת האם וכן ההורגו אינו נהרג עליו מכל מקום לענין לעבור על המצות אמרינן מוטב שיחלל שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה ומביא ראיה מערכין האשה שהיתה יושבת על המשבר כו' ודעת הרמב"ן דוקא במתה האם דהרי הוא כילוד ודלת ננעלה בפניו ולאו ירך אמו הוא ע"כ מחללין עליו את השבת אבל באמו חיה אין מחללין עליו את השבת. והנה אצל ב"נ אם מותר לעבור עבירה משום העובר אף אם נאמר דמותר לעבור בשביל אחר אפשר דמשום עובר אסור א"ד דאף להרמב"ן דעל עובר אין מחללין מכל מקום זה דוקא בישראל אבל אצל ב"נ דחייב על העוברין אפשר

דמיקרי נפש או לא אך דגזירת הכתוב הוא כמ"ש למעלה. ולענין אם מחויב ישראל או ב"נ למסור נפשו עבור עוברין או טרפה יתבאר לקמן בעזהשי"ת ודברי בה"ג ורמב"ן הובאו בר"ן ביומא ובתוס' שם. והנה לפמ"ש לעיל דנראה לי דטרפה גרע מעובר דלא אקרי נפש כלל. אם כן לפי דעת הרמב"ן אסור לחלל שבת בעבור טרפה דגרע מעובר ולדידי' אין מחללין בשביל עובר ובאמת לא ראיתי בשום מקום לומ' דבשביל טרפה אין מחללין את השבת או לעבור שאר עבירות. והנה באמת מבואר ביומא פיוה"כ דאפילו לחיי שעה מפקחין את הגל וכ"פ הר"מ וכ"פ בש"ע א"ח סימן שכ"ט והנה אם הוא קרוב למיתה מחמת הגל הוי גוסס בידי אדם ודינו כטרפה דההורגו אינו נהרג עליו כמבואר בסנהדרין דף ע"ח ובר"מ פ"ב מה' רוצח ומכל מקום מחללין את השבת נראה דבטרפה ג"כ מחללין עליו את השבת וא"כ נראה כדעת בה"ג אף דההורגו אינו נהרג עליו מכל מקום מחללין עליו שבת ומיקרי נפש ועי' תוס' נדה דמ"ד ד"ה איהו מיית ברישא כתבו שם ג"כ כסברת הרמב"ן לחלק בעובר. ואם הרג העובר בין אמו חי' ובין מתה אמו דהו"ל כמאן דמנח בקופסא ואינו תלוי באמו וחייב ההורגו ואח"כ כתבו דאם נאמר דאינו חייב עליו ההורגו אפילו במתה אמו אם כן אמאי אמרינן בערכין דמתה אמו מחללין שבת. ותירצו דאף דאינו נהרג עליו מכל מקום חילול שבת לא תלוי בזה ומביאין ראיה מהך דיומא דהוי גוסס בידי אדם וההורגו אינו נהרג עליו ומכל מקום מפקחין את הגל עי"ש אם כן מפורש להדיא מדבריהם דגם טרפה מחללין את השבת. ונראה דס"ל כדעת בה"ג אבל לדעת הרמב"ן דזה תלוי בזה דעל עובר אין מחללין את השבת אם כן למה על טרפה וגוסס בי"א מחללין כיון דאין נהרגין עליו. ואפשר לומר דסברת הרמב"ן דבטרפה וגוסס בי"א אף שא"ח ההורגו כיון דרוב למיתה מכל מקום לענין חילול שבת כיון דמיעוטי חיים ובפ"נ אין הולכין אחר הרוב ולענין ההורגו כיון דרובו למית' אין נהרגין עליו אבל בעובר דרובו לחיים דרוב יוצאין לאויר העולם ומכל מקום פטרה התורה ממיתה ההורג אותם מכלל דלא מיקרי נפש כלל ע"כ על פ"נ אין מחללין את השבת אבל טרפה וגוסס בי"א דפטרה התורה מצד הסברא כיון דעומדים למות ובפ"נ אין הולכין אחה"ר רק כיון דעכ"פ מיעוטי חיים ע"כ מחללין שבת אבל בעוברין חזינן אף דרובם חיים כשאר אנשים ומכל מקום פטרה התורה חזינן דלא נחשב כלל אצל התורה ולפעמים מצינו דאף ברובו למיתה חייב ההורג כגון גוסס בי"ש ע' תוס' סנהדרין דף ע"ח אבל ברובו לחיים לא מצינו כלל דיפטור ההורגו רק בעובר חזינן דלא נחשבה אצל התורה נפש ע"כ אין מחללין את השבת אבל בטרפה וגוסס בי"ש מחללין כיון דמיעוט חיים. וסברא זו מבואר בתוס' שם בנדה והארכנו קצת ויש לפלפל בענינים אלו ולקמן יבואר עוד בעזה"י.

והנה בחלאים מצוה להציל נפשו באיזה עבירה חוץ מג' אלו והמחמיר על עצמו ה"ז שופך דמים ואם אנסו אנס לעבור על א' מכל העבירות ורוצה להחמיר על עצמו יבואר בעזהש"י לקמן. ובאנס דאינו מחויב למסור נפשו על שום עבירה דוקא שלא בשעת השמד אבל בשעת השמד מחויב למסור עצמו אפילו על מצוה קלה ולדעת רש"י אפילו על מנהג יהודים שיש צניעות בדבר לשנויי ערקתא דמסאני מחויב למסור נפשו. והר"מ לא כת' בזה"ל ערקתא דמסאני רק כתב אפילו על מצוה משאר המצות ופי' הכסף משנה כונתו דיעבור בלאו כדברי הרי"ף דמלבוש נכרי עובר על לא תלכו בחוקות הגוים. ומד' הרהמ"ח שכ' כלומר כו' שלא ידמה להיות עע"ז כמוהם נראה מדבריו דדעתו כדעת הר"מ כמבואר בר"מ פי"א מה' עכו"מ דהלאו הוא דלא ידמה להם בשום דבר ע"ש. וכ"ז אפילו בצנעה. ושלא בשעת הגזירה והעכו"ם אנסו אם הוא בצנעה בשאר עבירות יעבור ואל יהרג ואם הוא בפרהסיא מחויב למסור נפשו וכמה היא פרהסיא עשרה מישראל וזה מבואר בש"ס ור"מ ובגמרא מבואר דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל ויליף תוך תוך ועדה עדה ממרגלים מה להלן עשרה אף כאן עשרה וכ"ה בברכות ובמגלה גבי אין אומרים דבר שבקדושה פחות מעשרה מלימוד ונקדשתי דאתיא תוך תוך וער"מ פ"ח מה' תפלה דצריך שיהיו עשרה גדולים ובני חורין כמבואר בש"ס דר' אליעזר שחרר עבדו להשלימו לעשרה. וע"כ נראה דכאן נמי צריך דוקא להיות זכרים וב"ח. וצ"ע אמאי אינו מבואר בר"מ כאן דצריך דוקא אנשים ב"ח ולחלק בין כאן להתם צ"ע. והנה בש"ס אמרינן כמה פרהסיא עשרה דכתיב ונקדשתי תוך כו' ויליף כו' אף דגבי לא תחללו לא נכתב תוך עכצ"ל דקים להו דסוף הפסוק ונקדשתי מוסב על לא תחללו ג"כ דאין חילול ש"ש אלא בעשרה מישראל. ואני מסופק אם הנאנס עצמו מצטרף לעשרה ועיין במשנה במגלה דלכ"ד הם עצמן מן המנין ולקצת דברים צריך עשרה חוץ מהאיש ע"ש בדכ"ג וכאן היאך הדין כיון דהמצוה היא שיתקדש ש"ש בעשרה מישראל ותיכף כשנהרג ליכא עשרה מישראל. א"ד כיון דאם יעבור יהי' חילול ש"ש כי אז הוא חי מצטרף וצ"ע. וכ"ז דוקא אם האנס מכוין להעביר על דת אבל אם מכוין להנאת עצמו אפילו בפרהסיא יעבור ואל יהרג ואפילו בשעת הגזירה ולהנאת עצמו סוברים רוב ראשונים ואחרונים דאסור להחמיר על עצמו ולעיל להעביר בצינעה יש דיעות דרשאי להחמיר על עצמו יעוין דינים אלו בר"מ ובנ"כ ובש"ע סי' קנ"ז. ולענין פלוגתא זו מביא בתה"ד דל"ש ספק נפשות להקל בפלוגתא דרבוותא כיון דלענין קידוש ה' לא הקפידה תורה על נפש מישראל ואין למדין מדוכתא אחריני דאמרינן ס' נפשות להקל ומובא בש"ך שם. והנה כל המצות שנדחין מפני פ"נ הן ע"י אנס והן ע"י חלאים הכל דחוים ולא הותרו עיין ר"מ פ"ב מה' שבת

ועיין בב"י או"ח סי' שי"ח ונ"מ דע"י כן חולה המסוכן מאכילין אותו הקל הקל תחלה כמבואר ביומא ואין רצוני להאריך כאן בענינים אלו. אך נסתפקתי דרך משל שאנסו אנס לעבור על איסור נבלה בצינעה וכונתו להעביר הישראל על דת דדינו דיעבור בצנעה ויש איסור קל מנבילה כגון שביעית. ואם הישראל יאכל האיסור קל גם כן יתפייס האנס כיון שיראה שעובר על דת מה דינא אי נימא דיעבור על הקל ויציל נפשו באיסור הקל. א"ד דוקא באחזו בולמס שייך שפיר כיון דנסתכן לאכילה סתם בודאי צריכין להאכילו הקל אבל כאן האנס לא אנסו על הקל רק על איסור החמור אם כן זה שאנסו נדחה אבל לא איסור שלא אנסו על כך ודבר זה תוכל ללמוד מדברי הראב"ד הובא ברא"ש ובר"ן ביומא דאם חולה מסוכן צריך לבשר וצריכין לשחוט ולחלל שבת החמורה ואם עכו"ם ישחוט לו לא יעבור רק איסור הקל דנבילה. דעת הראב"ד דישחוט לו ואל יאכל נבלה דאיזה איסור עומד ומעכבו איסור שבת כו' וד"ז נעשה לו כהיתר אבל לא איסור אחר אף שקל ממנו עיין בלשונו אם כן גם כאן איסור הזה שהאנס אנסו בנפשו נהפך לו להיתר ולא יוכל להציל נפשו באיסור קל שאין האנס אונסו אבל הר"ן נראה שם בקושיתו השניה שלא ס"ל כסברת הראב"ד כיון דהוא קל נאכיל ע"ש אם כן ה"נ ותלוי ד"ז בפלוגתת הר"ן והראב"ד:

והנה באותם עבירות שאמרו יעבור ואל יהרג דעת הר"מ שאסור להחמיר על עצמו. וכ"ד הרהמ"ח. אך הרהמ"ח חילק אם הם גדולי הדור וחסידי' ורואין שהשעה צריכה לכך מותרים למסור נפשם וכן כתב הנ"י ובר"מ אינו מבואר זה בפי'. ועי' בכ"מ ולחם משנה ודעת הרבה ראשונים דעל מ"ע אינו מחויב למסור נפשו דיכולין לבטלו ע"י שיתפשהו בבית האסורים. או כיון שאין בו מעשה ודעת הלחם משנה שהר"מ אינו סובר אלא אף על מ"ע ימסור נפשו ולקמן נאריך בזה אי"ה. ולהנאת עצמן דעת רוב הפוסקים דאינו רשאי ועיין כ"ז באחרונים. ועלח"מ דהר"מ לית לי' סברת הר"ן בשבת והנ"י דהיכי דיכול לבטלו אינו מחויב למסור עצמו ובכ"מ הקשה מר"ח בן תרדיון שהיה עוסק בתורה וממה לך יוצא לצלוב שמלתי את בני ושנטלתי את הלולב ע"ש. ולדידי נראה לומר חילוק דזה ודאי ברור אם אנס עומד עליו ורוצה לבטלו ממצות כגון שאינו רוצה שיניח תפילין בודאי למה ימסור נפשו כיון דביד האנס לאסרו בלאו הכי וממילא לא יקיים המצוה כלל ולמה צריך מסירת נפש אבל ברחב"ת שלא היה עומד עליו רק ע"י גזירת המלכות והי' פ"נ כשיוודע יהיה נהרג ע"ז אבל מכל מקום קודם המצוה של לימוד התורה כי קודם שנתפס עסק בתורה ובכל רגע יש מ"ע וא"כ אם היה מבטל לא היה מקיים המצוה ועכשיו קיים אבל בעומד ואינו רוצה להניח לו לקיים יש בידו שלא להניחו אם כן למה

ימסור נפשו כנ"ל ולא הבאתיו בכור הבחינה עדיין. וכל אשר ביארנו הוא בשאר מצות אבל בג' עבירות היינו ע"ז ג"ע וש"ד יש דינים חלוקים ובעזה"י נכתוב בקיצור כדרכינו. והנה אם אנס א' מישראל לעע"ז ונתכוין להעבירו על ד"ת מבואר שם בסנהדרין דיהרג ואל יעבור אפילו בצנעה ושלא בשעת הגזירה ואין הלכה כר"י שמחלק בע"ז בין צנעה לפרהסיא והנה מהש"ס נראה דבצנעה כ"ע מודים דל"ש הלאו דלא תחללו כי בצינעה ל"ש חילול ש"ש וגם העשה של ונקדשתי דכתיב מפורש בתוך ב"י דהיינו עשרה כמבואר שם אך הטעם כר' אליעזר ואהבת כו' בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך. וער"מ דמצד הסברא אוקמי' וחי בהם בשאר עבירות ואהבת על ע"ז דחמיר והוא העיקר שהכל תלוי בו עיין בסנהדרין ובע"ז כ"ו ובדנ"ד. ולפי זה צ"ע דברי הר"מ בהלכה וכן בסוף דברי הרהמ"ח שכל שנא' בו יהרג ואל יעבור ועבר ולא נהרג ה"ז מחלל את השם ואם עבר בעשרה מישראל עבר על הלאו ולא תחללו וביטל מ"ע דקידוש ה' ועיין בלחם משנה אף דבתחלת דברי הר"מ דבלא עשרה א"ע רק על לאו ולא על עשה מכל מקום אפשר דעובר ג"כ בעשה. אך דבש"ס משמע דבלא עשרה א"ע בעשה בתוך ב"י כתיב עי"ש. ולדידי נראה דאם הוא בצנעה ליכא מאן דפליג דלאו ח"ה הוא כיון דר"י קמפליג בין בצנעה דא"ח למסור דל"ש ולא תחללו. אם כן כולם סוברים דל"ש ולא תחללו וגם כן ונקדשתי בצנעה רק דמחויב למסור נפשו מכח העשה ואהבת. אבל קד"ה וח"ה ל"ש בצנעה כנ"ל מדברי הש"ס עיין במקומות הנ"ל. אם כן בעבר ולא נהרג עבר על מ"ע ואהבת וצע"ק. ועיין במלחמות ה' לרמב"ן בסנהדרין כתב שם כ"פ דג' עבירות הללו לא משום ח"ה דאפילו בצנעה ולהנאת עצמו דליכא ח"ה אלא כך גזירת הכתוב עי"ש ולקמן כתב הר"מ הלימוד של ואהבת ע"ש. והנה דעת הרז"ה בסנהד' דאף על ג' עבירות מכל מקום דוקא בנתכוין לעבור על דת אפילו בצנעה יהרג אבל במתכוין להנאתו יעבור אך שכתב שם כי בע"ז לא משכחת להנאתו אם כן בע"ז בכ"ע יהרג עי"ש ועי' ברמב"ן שכתב דלפי דבריו יש ג"כ בע"ז להנאתו כמבואר בש"ס בכל מתרפאין במקום סכנה חוץ מעצי אשירה אף על פי שהיא להנאתו. והנה ע"ז יש לתרץ דבשלמא אם אנסו להנאת עצמו אין כאן ח"ה ואין כאן כפירה כי ידוע דהוא מחמת אונס. אבל בחלה ולוקח עצי אשירה להסוברים דוקא באמר לו שיביא מעצי האשירה עיין בע"ז ובש"ע יו"ד סי' קנ"ה אם כן מה בכך שהיא להנאתו הלא זה עיקר ח"ה שיראה לב"א שיש ממש ח"ו בע"ז שנתרפא עי"כ ואין לך ח"ה גדול מזה. אך על הרז"ה עצמו שסובר שם דהטעם דאין מתרפאין בעצי אשירה דהוי אביזרי דע"ז מחמת הלאו דנהנה וכתיב ולא ידבק כו' מותיב שפיר הרמב"ן ועיין שם עוד דאף בע"ז עצמו משכחת להנאתו כמו המן שכונתו הי' להנאת עצמו. וער"נ

בפסחים פכ"ש וביומא. ולדינא כ"ע מודים בע"ז יהרג ואל יעבור ומכל מקום באביזרי' דע"ז עי"ש לשיטת הרז"ה הוי הנהו קונקי ודימונקי (היינו כלים שמשאילי' להם לשמש לפני ע"ז והוא בסנהדרין שם) אביזרי' דע"ז ומכל מקום מפני הנאת עצמן שרי ולדעת רמב"ן לא הוי אביזרי' דע"ז כיון דהלאו אינו מיוחד לע"ז כי הוא משום לפני עור כו' וזה הלאו כולל כל התורה כולה על כל פנים לדעת כולם בכה"ג יעבור ואל יהרג. ולהתרפאות בעצי אשירה אף דהוי אביזרא דע"ז והוא להנאת עצמן מכל מקום דעת הרז"ה שאסור משום פ"נ ער"נ פסחים מה שיישב זה אבל דעת התוס' בע"ז ופסחים דוקא שאומרים לו שיביא מעצי אשירה אבל בהביא עלי' סתם מותר לרפאות בעצי אשירה כי לא ס"ל האי סברא דאביזריה והך דסנהדרין דהעלה לבו טינא יש להו תי' אחר ע"ז. ע"כ צל"ע דביו"ד סי' קנ"ה מביא בסתם דוקא שאמר לו מעצי אשירה אסור להתרפאות במקום סכנה אבל בעלין סתמא מותר ליקח עצי אשירה והסברא השניה דאף בסתם אסור ליקח עצי אשירה מביא בשם י"א וידוע דעת מרן המחבר דכ"ה שמביא דעה הראשונה בסתם דעתו לפסוק כדעה זו עכצ"ל דדעתו דעל אביזרא דע"ז וג"ע וש"ד לא יהרג רק יעבור וליכא למימר דסוברים דהנאת עצמן בהני ג' שרי כדעת הרז"ה. ז"א הא מבואר בסי' קנ"ז בפירוש דבע"ז כו' אפילו האנס מתכוין להנאתו יהרג וכ"ש בזה כסברת הר"נ בפסחים עכצ"ל דדעתו דעל אביזרא לא יהרג. אם כן היאך כתב הרמ"א בסי' קנ"ז בפשיטות ע"ד הרהמ"ח דלאו ע"ז וג"ע וש"ד ממש אלא אפילו לאו בעלמא ע"ש והוא מחמת אביזריה ובאמת המחבר בעצמו לא ס"ל כן וה"ל להרמ"א לכל היותר להביא ד"ז בשם י"א. וגם צ"ע על הרמ"א שלא הגיה בסי' קנ"ה ע"ד המחבר ולכתוב שהעיקר כסברא האחרונה כיון דס"ל כן וצ"ע. וע' ש"ך סימן קנ"ה כתב דרוב הפוסקים פסקו כסברא ראשונה וכאן לא הגיה כלל ובאמת הרמ"א סתם וכאן רוב שיטות סוברים דעל אביזרא דע"ז יהרג וצריך עיון גדול וע' רמב"ן שם נראה גם כן שמסכים להרז"ה דעל אביזרא יהרג אף על פי דלדידיה אין ראיה מהך דעלה לבו טינא כיון דלשיטתו קריבה דג"ע אינה רק איסור דרבנן ועיין בש"ך שם דעל דרבנן ל"ש אביזרי' דיהרג ע"ש:

והנה הר"מ כתב אבל ע"ז וכן גבי חלאים כתב דאין מתרפאין בע"ז ולא כ' כלל עצי אשירה נראה דלא ס"ל כהשיטות דעל אביזרא יהרג דאי ס"ל ה"ל למכתב עצי אשירה ע"כ נראה דוקא ע"ז אבל לא אביזרא וכן בשאר הדברים ויתבארו לקמן בעזהשי"ת. ומכל מקום נראה בודאי דהר"מ מודה דבאומר דוקא מאשירה דזה מחזיק ידי ע"ז מחויב למסור נפשו כשיטת התוס' אף שאין סוברים דעל אביזרא יהרג מכל מקום בכה"ג ה"ל כע"ז ממש. ואפשר לו' דלפ"ז המנשק והמכבד והמרבץ לפניו אף דאינו חיוב מיתה ואף לא

מלקות כמבואר בר"מ פ"ג מהע"ז מכל מקום כיון דהוא דרך כבוד ונראה כאלו עושה עבדות לע"ז יהרג ואל יעבור כנלע"ד ולא הבאתי' בכור הבחינה. וחילוק גדול יש בין מנשק וכדומה ובין נהנה מע"ז דגבי נהנה אינו נראה כעושה ממש אדרבא משתמש לצרכו. אבל בעושה דרך כבוד שנראה שעושה איזה עע"ז מחויב למסור נפשו כנלע"ד בעזה"י. וער"מ הע"ז כמה לאוין בע"ז שאין בהם מב"ד רק מלקות ותבין בעצמך איזה מחמת כבוד ע"ז אסור וחייב למ"נ ואם לאו א"ח כי לא ס"ל כסברא זו דעל אביזרא יהרג כמ"ש והרהמ"ח מביא דיעות אלו ונראה מדבריו דאף על אביזרא ע"ש. וכבר כתבתי לעיל פ' אחרי והבאתי הפלוגתא בש"ס אי מולך ע"ז הוא או לאו רק דהתורה אסרה חוק הזה עי"ש. ונ"מ גם כן לענין מ"נ דאל"ה אין צריך למסור נפשו כנ"ל וער"מ פ"ו מה' עכו"ם והבאתי לעיל ודעת הכסף משנה והלחם משנה שם דהר"מ סובר כמ"ד מולך לאו עכו"ם הוא וא"כ לפ"ז י"ל דדינו כשאר עבירות ולא כע"ז וא"ח למ"נ. אם כן צ"ע כאן לשון רבינו שכתב במקום שחייב למסור עצמו ועבר ולא נהרג אין עונשין אותו הב"ד שנאמר במולך ונתתי כו' באיש ההוא מפי השמועה למדו דההוא ולא אנוס מאי ראי' מייתי שם דאונס פטור דשם אינו מחויב למסור עצמו ויעבור אם כן בודאי אינו חייב. אבל במקום שחייב למסור עצמו לא נשמע משם וכה"ג הקשו התוס' בע"ז וביומא דלא מוכח מולנערה ע"ש מה שתירצו וזה לא שייך כאן וגם סיום דברי הר"מ ומה עכו"מ שהיא חמורה מן הכל פטור באונס כו' ואי אמרת מולך לאו עכו"מ אין ראי' לעכו"מ וגם מבואר מדבריו להדיא דמולך עכו"מ הוא וא"כ צ"ע שם בפ"ו דברי הר"מ ע"ש ואין כאן מקומו ואי"ה אשנה פ"ז. ודעת הרהמ"ח לעיל במצוה זו נראה מדבריו דס"ל דמולך ע"ז הוא ע"ש ואין כאן מקומו. ומכל מקום אפשר ליישב אף על פי דמולך לאו ע"ז הוא מכל מקום חמור מאוד כמבואר בסנהדרין דע"ד דראב"ש סובר דמחלל שבת ניתן להצב"נ דס"ל כאבוהו דע"ז ניתן להצב"נ. ויליף שבת בג"ש דחילול חילול מע"ז ופרש"י דגבי מולך כתיב חילול וע"ש במהרש"א שהקשה הלא ראב"ש בעצמו סובר בפ' ד"מ דמולך לאו ע"ז הוא ומתרץ דמ"מ מיקרי ע"ז כמפורש פ' ד"מ שלשה כריתות בעכו"ם ל"ל ופירש"י אף דמולך לאו ע"ז מכל מקום קורא לו עכו"מ וא"כ כמו דחמור דניתן להצב"נ בע"ז לראב"ש אם כן ה"נ לענין מ"נ אפשר דחמור כמו ע"ז ומכל מקום צ"ע בזה לענין דינא. והנה שם במהרש"א מצאתי איזה דברים שכתבתי כאן. ומבואר בתוס' ובר"נ ומובא בש"ע יו"ד דאף בע"ז דיהרג דוקא בעושה מעשה אבל אם אינו עושה מעשה כגון שכפפו קומתו לע"ז א"צ למ"נ דאינו מועיל בזה דיכולים לעשות לו בע"כ כמבואר בש"ס גבי ג"ע דקרקע עולם. וראיתי בס' תוס' יה"כ כ' שהר"מ לא הביא חילוק זה נראה דלא ס"ל כן אלא אפילו

בלא מעשה מחויב למסור נפשו ועי' בדבריו דכך קבלה אפילו בש"ד אם אומרים לו ורוצים לזרקו על התינוק חייב למסור נפשו אף דל"ש מאי חזית דאדרבא מ"ח דדמא דחברי' סומק דלמא דמא דידי' סומק מכל מקום כך קבלה ואי"ה יבואר לקמן דא"א לחלוק על סברת התוס' גבי ש"ד דהוא גמ' מפורשת דאינו חייב להציל חבירו בדמו ויבואר בעז"ה לקמן. ואם עבר ולא נהרג דעת הר"מ דאין עונשין אותו דהתורה פטרה אונס ובתוס' ע"ז דנ"ד מביאים בשם הסמ"ג דנראה דבפרהסיא בע"ז אהדרי' לא"ק והוא באזהרה ועונש ויש לפלפל הרבה בענין אהדרי' לא"ק ובתוס' בסוגיא דמתוך וסוגיא דטעם כעיקר ועיין בפר"ד בדרך מצותיך ואין כאן מקומו להאריך. ועי' בשבת דע"ב ד"ה רבא אמר ובסנהדרין דף ס"א ובתוס' שם. והנראה מדברי הר"מ והרהמ"ח דאף אין לוקין על הלאו ולא תחללו. ומכל מקום קצ"ע דבשלמא על גוף העבירה אין עונשין דהתורה פטרה אונס אבל הלאו דנאמר בתורה באונס ועבר על הלאו למה אין לוקין על הלאו הזה ויש ליישב.

הב' גילוי עריות גם כן אפילו בצנעה יהרג ואל יעבור ודעת הרז"ה דלהנאת עצמו יעבור דוקא באונס להעביר ע"ד לבעול אבל אם הנבעל עצמו אונסו בשביל הנאתו יעבור ואל יהרג דסובר דאסתר גילוי עריות הוי מחמת לקחה לו לבת א"ת לבת אלא לבית ומכל מקום סובר רבא דהנאת עצמו שאני ואפילו את"ל דאסתר לאו ג"ע הוי מכל מקום תירוצא דרבא אף על ג"ע ע"ש. ועיין ברמב"ן שם בס' המלחמות דמביא כמה ראיות מקדושין ועוד ראיות דאף להנאת עצמן יהרג ואסתר לאו ג"ע ע"ש. ועתוס' ובר"נ ונ"י ובש"ע ותראה השיטות ורה"פ חולקין על הבעה"מ בזה וכ"ה בש"ע. וז"ל הר"מ שם ה"ב בד"א בשאר מצות חוץ מעכו"ם וג"ע וש"ד כו' בד"א בזמן שהעכו"ם מתכוין להנאת עצמו כגון שאנסו לבנות לו ביתו בשבת או אנס אשה לבועלה וכיו"ב אבל אם נתכוין כו'. והנה בזה שכתב דאנס אשה לבועלה להנאת עצמו יעבור כ' הכסף משנה דפסק כרבא דהנאת עצמו שאני וסובר דעכו"ם הבא על ב"י לא הוי ג"ע כו' בב"ד של שם כו' ולית להו דרשא דלבת. ונראה דפשיטא לי' להכסף משנה דבג"ע אפילו להנאת עצמו יהרג והר"מ כולל דין זה מחמת הנאת עצמו ע"כ דלא הוי ג"ע. אך לכאורה קשה למה לו להר"מ הטעם מחמת הנאת עצמו תפ"ל דאפילו ג"ע ממש כיון דהוי קרקע עולם אינה מחויבת למסור עצמה. אך דהר"ם כלל וכת' שאנסו כו' לבשל ומיירי במעשה אם כן מ"ש וכן אם אנס כו' מיירי אפילו במעשה שאנסוה שתביא אותו עליה מכל מקום כיון דלא הוי ג"ע רק כמו שאר עבירות ובשאר עבירות מותר להנאת עצמו וכבר כתבתי בשם קונטרס תוסיה"כ דאפשר דהר"מ אין סובר כתירוצא דקרקע עולם ופליג על שיטת התוס' והר"ן וסובר דאפילו בלא

מעשה חייב למסור עצמו בג"ע ע"כ מוכרח לומר דלא הוי ג"ע רק כמו שאר עבירות. ולכאורה יש ראי' להר"מ מה שפסק דלא כאביי מש"ס דע"ז דנ"ד דמקשי גבי ע"ז אונס רחמנא פטרי' שנאמר ולנערה לא תעשה דבר ומאי קושיא שאני גבי נערה דאינה צריכה למסור עצמה דהיא קרקע עולם אבל שם דמחויב למסור עצמו אפשר שהוא חייב אם עבר וכבר עמדו התוס' בקושיא זו ע"ש וביומא מה שתירצו ורבינו לא ניחא לי' בתירוצם וסובר דאביי ורבא פליגי כאן בסנהדרין ורבא לא ס"ל הסברא דקרקע עולם רק הנאת עצמו וע"כ מוכרח לומר דאסתר לא הוי ג"ע כמבואר שם בתוס' ובר"נ. ולכאורה קשה כיון דבג"ע יהרג ולא מהני הנאת עצמו באית בה מעשה או להר"מ אף דלית מעשה רק עכו"ם הבא על בת ישראל לאו ג"ע הוא דב"ד של שם גזרו או מלא תתחתן בם קשה לשיטות הסוברים דאף על אביזרא דג"ע יהרג אם כן מאי מהני הנאת עצמו התינח להר"מ שכתבתי לעיל דל"ל האי סברא דאביזרא נמי יהרג אבל לרוב שיטות הראשונים דגם על אביזרא יהרג מאי מהני דלא הוי ג"ע. שני תירוצים בדבר חדא כיון דלא הוי אלא מדרבנן לא הוי אביזרי' שיהרג כמבואר בש"ך והראשונים שהביאו ראי' מהעלה בלבו טינא דמקשה הש"ס בשלמא אם א"א הוי ניחא אע"ג דלא הוי אלא קריבה דג"ע מוכח דעל אביזרא נמי יהרג הם סוברים כשיטת הר"מ דקריבה דג"ע עוברים בלאו. אבל אם קריבה דג"ע לא הוי אלא מדרבנן לא חשוב אביזרא דג"ע שיהרג ע"ז. ועש"ך שם דעל ערוה דרבנן אין צריך למסור נפשו דלא הוי אביזרא דג"ע וחוץ לזה ל"ש לומר אביזרא דג"ע כיון דלאו ג"ע מה ענין איסור לעריות דאביזרא כגון בערוה דהתורה אסרה בחיוב מיתה והקריבה דערוה ג"כ אסור שייך לומר דהוי ג"ע והוי אביזרא מעין אותו דבר אבל מאי דלא הוי ערוה כלל ל"ש לו' אביזרא דערוה דאין סברא כיון דהם תחת סוג א' דהיינו ביאה תהי' אביזרא דג"ע ל"ש לומר כן, וכן מבואר כאן בד' הרהמ"ח דאף אלמנה לכה"ג גו"ח לכה"ד אינן ערוית לחייב עליהם וליהרג ואין הכרח דאותן השיטות יסברו דעל אביזרי' לא יהרג רק דלא הוי אביזרא כלל. אך קושיא זו מבואר בר"נ דפסחים דהקשה דגזרת ב"ד של שם לא גרע מאביזרא ע"ש ומכל מקום אין קושי' על אותם השיטות כי הם ס"ל לחלק דלא הוי אביזרא. ועמ"ל הביא בשם הרא"ם דכהן בחלוצה יהרג דאף דאינו אלא מדרבנן יהרג דהוי אביזרא דג"ע כיון דאסורה עליו מכח ג"ע וה"ר מסנהדרין דהעלה לבו טינא והיתה פנויה ומכל מקום אמרו חכמים ימות. ואני תמה שמביא ראי' לסתור דשם אמרו ימות ואל ידבר כו' ואל תעמוד אחורי הגדר כו' ומקשה הש"ס הניחא למאן דאמר אשת איש היתה אלא למאן דאמר פנויה מאי כולי האי ומתרץ כדי שלא יהיו בנות ישראל פרוצות כו' או משום פגם משפחה ומזה דהש"ס מקשה הניחא למ"ד

אשת איש שפיר אמרו דימות והלא אינו ג"ע רק קריבה מזה מוכח דאף על קריבה יהרג ואם כן אי נימא אף על איסור דרבנן הוי גם כן אביזרא מאי קשה להש"ס אי פנויה היא מאי כולי האי מכל מקום הוי אביזרא אף אי נימא דפנויה דרבנן ומכ"ש לדעת הר"מ שהיא דאורייתא א"ו מדרבנן או אפילו מדאורייתא במקום דלא הוי ערוה לא הוי גם כן אביזרא דג"ע וצריך הגמרא לתרץ כדי שלא יהיו ב"י פרוצות או משום פגם משפחה:

והנה בגוף הדין דמשמע דהר"מ ס"ל אפילו בלא מעשה ג"כ יהרג בג"ע ובאמת התוס' כתבו כיון דבג"ע יהרג יליף מהיקישא דרוצח ושם דוקא במעשה כי בלא מעשה אינו מחויב להציל חבירו בדמו ולכאורה ראי' אלימתא היא ועכצ"ל דהר"מ ס"ל גבי רוצח ג"כ אפילו בלא מעשה ולקמן אכתוב דע"כ הר"מ מודה גבי ש"ד כסברת התוס' כי הוא ש"ס ערוכה עיין לקמן. והנה לאותן השיטות הסוברים דבאין מעשה אף בג"ע יעבור משכחת לה אף באיש כגון שהי' מקושה ודבקוהו אונסים לערוה א"צ למ"נ עיין ביבמות פ' הבע"י. ואם עבר ולא נהרג בעריות דעת התוס' דאין חיוב מב"ד ולא מלקות כיון דהוי אונס. אך דעת הר"ם כיון דאין קישוי אלא לדעת חייב מב"ד ע' כאן בכ"מ ומבואר בהדיא בר"מ פ"א מהא"ב ובפ"כ מהלכות סנהדרין וע"ש עוד בכ"מ כתב דחייב מב"ד מכל מקום אינו נהרג דל"ש התראה כיון שהי' באונס ויש להאריך בזה ואין כאן מקומו. והנה הרהמ"ח הביא שיטות שכל שקדושין תופסין בה אינה בכלל עריות כגון אלמנה לכה"ג כו' או ממזרת כו' נ"ל דוקא אלו וכיו"ב דהם חייבי לאוין ואינן בכלל עריות אבל נדה דהם ח"כ והם בכלל עריות המבוארים פ' אחרי מות אף שקדושין תופסין בנדה כמבואר ביבמות מכל מקום לענין זה הוי בכלל ערוה שיהרג עי' בלשון הר"מ פ"א מה' אישות ה"ה כתב וז"ל כל שאסר בתורה ביאתו וחייב על ביאתו כרת והם האמורים בפ' אחרי מות הם הנקראים עריות עכ"ל מבואר שהם בכלל עריות וכ"ה בפ"ד שם המקדש א' מעריות אינה מקודשת חוץ מנדה מבואר דהיא בכלל עריות רק דגזירת הכתוב שקדושין תופסין בה כמבואר ביבמות וז"פ. ועי' בב"י יו"ד ה' נדה לענין למשש הדפק באשתו נדה בסי' קנ"ה. ושוב הראני בשו"ת פני יהושע להגאון מגיני שלמה שפלפל בזה באריכות ולא נפניתי לעמוד בדבריו. ועוד נראה דאפשר דסוטה אף על פי שקידושין תופסין בה ואינה מכלל ח"כ ג"כ מכל מקום כיון דמבואר ביבמות דצרת סוטה אסורה דטומאה כתיב בה כעריות וכ"פ הר"מ פ"ו מהלכות יבום אם כן חזינן אפילו להיות פטורה מחליצה ומיבום הוי כעריות וא"כ לענין זה נמי דינה כעריות שמחויב למסור נפשו ע"ז כנ"ל בעזה"י. (ועי' בחידושי הר"ן לסנהדרין אם כופין אותו לבא על הבהמה אע"ג דליכא פגם ואי"ע יעוש"ה) ונר' דיבמה לשוק אף שהוא ס' אם קדושין תופסין מכל מקום נראה דהיא אינה בכלל עריות

כי הוא ח"ל והא דהוי סברא דאין קדושין תופסין הוא מחמת לא תהי' היינו הוויה והוא גזירת הכתוב אבל אינה בכלל עריות כנלע"ד. ועי' בנו"ב סי' נ"ד ולקמן במצוה תקצ"ט.

הג' ש"ד והוא מבואר שם בש"ס דיהרג ואל יעבור מחמת סברא מאי חזית כו' ועי' פרש"י דעיקר שמותר לעבור עבירה מפני כי חשוב לפני הקב"ה נפש ישראל. אבל כאן יהרג נפש מישראל ולמה נתיר לו לעשות עבירה דב"כ וב"כ נאבד נפש מישראל ע"כ יהרג ולא יעשה עבירה ע"ש. והנה בש"ד אף אם להנאת עצמו מכל מקום כולם מודים אף הרז"ה דיהרג כמבואר שם בדבריו מחמת האי סברא דמאי חזית וע"ש בלשון הרז"ה דאף דש"ד אפילו להנאת עצמו אסור מחמת האי סברא מכל מקום לענין זה לא מקיש ג"ע לזה. (והנה אף דהוא מחמת הסברא שייך היקישא אף במקום דל"ש האי סברא ע' תוספות ר"ה דכ"ו ע"ב דעתם דדבר שהוא מצד הסברא אין למדין בג"ש ועיין ברא"ש מכל מקום אף לד' התוס' דוקא משום מצוה בעלמא אבל דין גמור אף שהוא מצד הסברא מכל מקום ילפינן חדא מחברתא וא"כ צע"ק לדברי הרז"ה אף שהוא מצד הסברא מכל מקום אמאי לא מקשינן היקש גמור). ודוקא אם כופין אותו לעשות מעשה אבל אם כופין אותו שיניח לזרוק א"ע על תינוק א"צ למסור נפשו כיון דלא עביד מעשה ואינו מחויב להציל חבירו בדמו כי אדרבא מאי חזית דדמא דחברי' סומק טפי אדרבא דמא דידי' סומק טפי כ"כ התוס' בסנהדרין וביומא בפשיטות ובר"ה לא נזכר מזה. וכבר כת' בשם התוס' יוה"כ דהר"מ לא ס"ל לחלק בין עושה מעשה ובין אין עושה מעשה. ואני תמה על רבותינו בעלי התוס' שכתבו ד"ז לסברא והיא אינה מוסכמת לבעלי הש"ס דמבואר בא"נ דס"ב שנים שהיו מהלכין בדרך וביד א' קיתון של מים אם שותין שניהם מתים ואם שותה א' מגיע לישוב דרש בן פטירא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה א' במיתת חבירו עד שבא ר"ע ולימד וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי חבירך. והנה לבן פטירא אף דאינו עושה מעשה כלל בחבירו וגם חבירו ימות והוא ג"כ מכל מקום אסור להחיות עצמו מכ"ש דאם יציל חבירו במיתתו בודאי ימסור נפשו וז"פ מאי שאמר בן פטירא דימותו שניהם ולא אמר דיתן לחבירו ויחי' דהא חבירו ג"כ אסור לשתות מפני דמו של זה ופשוט. ודרך משל אם הולך עם תינוק בדרך בודאי מחויב ליתן לתינוק שיחי' והוא ימות וזה כ"ש דמחייב למסור נפשו וחבירו ג"כ ימות אם כן חזינן דבן פטירא לית ליה האי סברא דבלא מעשה א"צ למסור נפשו והוא סובר בהיפוך אף בלא מעשה מחויב למסור נפשו. והנה ר"ע סובר דחייו קודמין מחמת הפ' וחי כו' אבל לא מצד הסברא מכל מקום דין של רבותינו בעלי התוספות אמת דא"צ להציל חבירו בדמו כי ר"ע ס"ל הכי דחייו קודמין ובודאי הלכה כר"ע מחבירו. על כל פנים גם הר"מ מוכרח להודות ד"ז

כי הוא ש"ס מפורש דלא כהתוס' יוה"כ אם כן כיון דג"ע מהיקישא ילפינן ואם שם א"צ למסור נפשו בלא מעשה גם בג"ע כן (ואף דהרז"ה ס"ל דלא לגמרי מקשינן לענין הנאת עצמו היינו להקל דאין צריך ליהרג אע"ג דבש"ד יהרג אבל להיפך דבש"ד אינו נהרג ולומר דבג"ע יהרג אין סברא כלל ע"כ בודאי דעת הר"מ דגם בג"ע יעבור בלי מעשה כנלע"ד). וא"כ נראה בפשיטות דהר"מ סובר כן דבלא מעשה אינו מחייב למ"נ. והנה הא דש"ד יהרג ואל יעבור נראה פשוט דאם אונסין א' מישראל להרוג עוברין במקום דלא הוי סכנה לאם בודאי אינו מחויב למסור נפשו כי ל"ש מאי חזית כי העובר לאו נפש הוא ומה שחותכין את העיבור להצלת האם מכ"ש להצלת עצמו וגם בטרפה כיון דביארתי לעיל דלאו נפש הוא אם כן ל"ש מאי חזית וא"ח למ"נ ומכל מקום צ"ע. ובמתה האם עי' תוס' נדה וברמב"ן דאפשר דהוי הולד כאיש גמור. והנה דעת הפר"ד ומובא ג"כ במ"ל ה' מלכים דאף לפסק הר"מ דב"נ אינו מחויב למ"נ על ז' מצות כי לא נצטוה על קד"ה מכל מקום בש"ד מחויב למ"נ מחמת דהוי סברא ושייך גם בב"נ וע"ש שמביא בשם הר"ש יפה דס"ל דב"נ אינו מצווה למסור אף על ש"ד. ולדעת המ"ל שם יש להסתפק אם ב"נ מחויב למ"נ על העוברים וטרפה כיון דנהרג עליהם או לא ומכל מקום לא איקרי נפש וכבר כתבתי בזה לעיל וא"צ לכפול.

ודע דאף שכתבתי לעיל דדין זה דאביזרי' דג"ע וע"ז שיהרג ואל יעבור אינו מוסכם כי דעת התוס' גבי אשירה דיעבור ואל יהרג וכתבתי דגם דעת הר"מ כן מכל מקום פשוט דאביזרא דש"ד כ"ע ס"ל דיהרג ואביזרא הוי כגון שאונסין אותו להניח את חבירו לפני ארי וכדומה דמבואר בש"ס ור"מ הל' רוצח דכה"ג אינו נהרג הרוצח מכל מקום חייב למ"נ מחמת הסברא דלא הותר לו לעבור שום עבירה רק במקום הצלת נפש אבל כאן שיהי' איבוד נפש ולמה יעבור בשביל נפש מאי חזית דלמא דמא דחברי' סומק טפי ופשוט. ודע דאם אנסוהו לחלל שבת להנאת האנס ועשה כן ובשעת עשיה הזיק ממון לחבירו ז"פ דצריך לשלם ול"ש כאן ח"מ שוגגין דפטורין מתשלומין כמבואר בפ"ד ושם מבואר דאלו אתרו בי' פטור כו' אבל כאן מצוה קעביד או דהותרה שבת או אפילו דחויה מכל מקום אין כאן צד מיתה. ואם אנסוהו לא' מג' עבירות הללו דמחויב למסור עצמו ועבר ולא נהרג דג"כ מבואר בר"מ ובהרהמ"ח דאין עונשין אותו כי התורה פטרה אונס יש להסתפק אם דינו כשוגג ופטור מתשלומין אם הזיק ממון חבירו בשעת העבירה א"ד דעדיף משוגג והוי כאין בו צד מיתה וער"מ פ"ד מה' חובל ומזיק שפוסק גבי אשה דאם בשוגג הי' פטור מתשלומי וולדות אבל אם נתכוין לאחר והרג את האשה כיון דהתורה פטרה חייב בתשלומין ועי' ראב"ד שאין דעתו כן אלא סובר כתנא דבי

חזקי' דאף מתכוין מכל מקום פטור מתשלומין. ומה שיש לפלפל בדבריהם מכ"מ ע"ש במ"מ ובלחם משנה וא"כ אפשר דזה ג"כ תלוי בפלוגתא זו להר"מ חייב ולהראב"ד פטור ואפשר עוד דזה עדיף מאינו מתכוין. ואם אנסוהו לבעול את הערוה לדעת הר"מ דחייב מב"ד שאין קישוי אלא לדעת כמ"ש לעיל דהר"מ פסק כן פ"ב מהא"ב ופ"כ מה' סנהדרין בודאי פטור מתשלומין אף דדעת הכסף משנה בה' סנהדרין דאף להר"מ אין ממיתין אותו הב"ד דהוי כמו בלא התראה מכל מקום בלא התראה כ"ע מודים דחייבי מיתות שוגגין פטורין מתשלומין אף דל"ש כאן אלו אתרו בי' בר קטלא הוא מכל מקום נראה דאין חילוק. אך לשיטות הסוברים דא"ח מיתה אפילו בערוה יש להסתפק כנ"ל. אך לפ"ז יהי' משכחת לה קנס בנערה המאורסה להסוברים בח"מ סי' שפ"ח אף דאנסוהו להראות של חבירו מכל מקום לענין תשלומין חייב לשלם כדעת הרי"ף בנו"נ ביד אם כן חייב לשלם קנס כי המיתה אינה פוטרת אותו כיון שהוא אונס ל"ש מיתה וע' פא"נ בסוגיא דנערה המאורסה ושאר סוגיות שם. אך נראה דוקא לענין תשלומין כיון שהוא ממון חבירו חייב לשלם אבל קנס א"ח באונס כי הוא קנס ויש להאריך ואין כאן מקומו. ונ"ל דגבי ש"ד אם אנסוהו להרוג את חבירו ועבר והרג ובשעת מעשה הזיק ממון חבירו פטור לכ"ע אף אם נאמר דל"ש חיוב מיתה כלל באונס כי ז"פ אף אם הוא אונס מכל מקום ניתן להצילו בנפשו וכל ישראל הרואה ויכול להציל את חבירו בנפשו מחויב להציל ולהרוג אותו אף שא"ח מיתה על ההריגה היינו לאחר שהרג אבל קודם שהרג הוי רודף ואפילו קטן הרודף את הגדול אף על פי שהוא אונס ניתן להצילו בנפשו ומכ"ש להנרדף בעצמו בודאי מותר דמו אם כן כיון דהוי רודף פטור מתשלומין דרודף ששיבר את הכלים פטור אם כן פטור כאן. וכן נמי בנאנס על העריות שניתן להצב"נ ג"כ פטור על ההיזק דהוי רודף דאסור לעשות כן וא"כ ניתן להצב"נ כנ"ל ברור בעזה"י. ודע אף דרודף ניתן להצילו בנפשו ומצוה על כל ישראל להצילו ולהרוג הרודף מכל מקום יש דינים אשר הנרדף בעצמו יכול להרוג הרודף אבל לא איש אחר עמ"ל פ"א מה' רוצח כתב שם ברוצח בשוגג שיצא מעיר מקלט שרשות ביד גואל הדם להרגו ורדף אחריו ונתאמץ הרוצח והרג את הרודף דאינו נהרג עליו וראי' מהש"ס דאלו הרגו זמרי לפנחס לא הי' נהרג עליו דפנחס הו"ל רודף אף דרדף אחריו כדין מכל מקום ה"ל רודף אם כן ה"נ ע"ש. ונ"ל ברור דוקא הנרדף בעצמו אם הרג את הרודף אין חייב כיון דאין מצוה ביד הרודף רק רשות ע"ש במ"ל אבל באיש אחר שהרג את גואל הדם או שהרגו לפנחס בודאי נהרג עליו כי בחנם הרגו כיון שחבירו לא עשה שום עבירה ברדיפה אך הנרדף בעצמו אינו נהרג כנ"ל מצד הסברא ולא מצאתי זה בפירוש. וע"ש עוד במ"ל היכי דמצוה

ביד הרודף לרדוף כגון הרודף אחר הרודף ונהפך הרודף אחר חבירו והרג את הרודפו כיון דהרודף שלו מצוה קעביד ורודף אחריו להציל את חבירו נהרג הרודף הזה אם הרג את הרודפו ע"ש שמביא ראי' והוא מילי דסברא (אך) [אף] ברשות שאינו נהרג מכל מקום מצד הסברא דוקא הנרדף עצמו אבל אחר נהרג עליו כנלע"ד מצד הסברא.

ועוד מבואר בר"מ דאם סיעה של ב"א ואמרו להם עכו"ם תנו לנו א' מכם ונהרגהו ואם לאו נהרוג כולכם יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש מישראל ואם ייחדוהו להם ואמרו תנו לנו את פלוני ואם לאו נהרוג את כולכם אם הי' חייב מיתה כשבע בן בוכרי יתנו אותו ואין מורין להם לכתחלה ואם אינו חייב מיתה יהרגו כולם ואל ימסרו אותו ע"כ ועיין כסף משנה שמבואר בירושלמי בברייתא דייחדו להם א' כגון שבע בן בוכרי ומסרו אותו וע"ז פליגי ר"י ור"ל דר"ל סובר והוא שחייב מיתה כשבע ב"ב ור"י סובר דאע"פ שא"ח מיתה דעיקר תלוי בייחדו והר"מ פסק כר"ל אף על פי דהלכה כר"י נגד ר"ל מכל מקום לישנא דמתניתא מסייע לר"ל וס' נפשות להחמיר ע"כ פסק כר"ל ומ"ש דס' נפשות להחמיר אף על פי דנימא איפכא דס' נפשות דידהו ולא יהרגו כדאמרינן בכ"ד ס"נ להקל אך סברתו כסברת התה"ד מובא בש"ך דגבי אלו הדברים שהתורה לא הקפידה על נפשות מישראל ל"ש ס' נפשות להקל והוי ככל ספיקא דאורייתא ולחומרא ע"כ פוסק דלא ימסרו. ועיין בל' הרהמ"ח שכתב אבל אם ייחדוהו להם מוסרין אותו כענין הידוע כשבע בן בוכרי סתם הדבר ואין הכרע אם עיקר כוונתו כמו שהתחיל דתלוי בייחדו והראה כאותו מעשה שאירע בשבע ב"ב היינו דייחדו או אפשר כוונתו דוקא כשבע בן בוכרי דהיינו דח"מ כשבע ב"ב והראשון נראה עיקר בלשון הרהמ"ח. וע' יו"ד סי' קנ"ז מביא שני הדיעות ועט"ז וש"ך. והנה דין זה הוי אביזרא דש"ד כי המוסר אינו חייב מיתה רק עובר על לא תעמוד על דם רעך והכסף משנה מביא בשם הרמ"ך שהקשה על דין זה דתוספתא כיון שמבואר בש"ס שלנו דש"ד דיהרג ואל יעבור הוא מצד הסברא דמאי חזית והיינו דוקא אם חבירו ניצל במסירת נפשו צריך למסור נפש להצלת חבירו אבל הכא אף אם ימסור נפשו יהי' חבירו נהרג כי האנס רוצה להרוג כולם וא"כ למה יהרג וע"ש שכתב דבלא יחדו ניחא דבכל איש שרוצים למסור אמרינן מאי חזית ע"ש. ודבריו צ"ע דמ"מ כיון דחבירו אינו ניצל וא"כ כ"א יכול להציל עצמו מפני פ"נ והי' ראוי להיות כל דאלים גבר דכ"א למה ימסור נפשו בחנם בלא הצלת חבירו וע"ש דלר"ל וכפי פסק הר"מ דאף בייחדו אם אינו ח"מ אסורים למסרו ע"ז ודאי קשה קושית הרמ"ך כיון דהוא והם נהרגין ל"ש מאי חזית לכן באמת פירש"י בסנהדרין דע"ב דשבע ב"ב כיון דייחדו והוא והם נהרגין ע"כ ימסרו אותו. ורש"י מביא עוד פי' מחמת דהי' מורד והי' ח"מ ועיין

כסף משנה תירץ אף על פי דמבואר בש"ס דש"ד סברא הוא אינו עיקר הטעם רק דקבלה היתה בידם דבש"ד יהרג אלא שנתנו טעם מסברא היכי דשייך אבל אה"נ אף דלא שייך מכל מקום יהרג ואל יעבור ע"ש ובלחם משנה דחה זו כיון דבר"מ מבואר דבש"ד היא מצד הסברא ואיך פסק דין זה ע"ש. והנה נ"פ לפי דברי הכסף משנה דהוא קבלה בידינו אך דהש"ס נתנו עוד סברא לזה אם כן בב"נ לפי שפסק הר"מ דא"צ למסור עצמו אפילו על ע"ז דאינם מצווים כלל על קד"ה אך בש"ד כ' המ"ל כיון דהוא מצד השכל גם הוא יהרג כיון דנפש חבירו אבוד אסור לו לעבור מחמת מאי חזית ע"ש והבאנו לעיל אם כן בב"נ כה"ג אם אנס יחדו לא' מהם אף על פי שא"ח מיתה מכל מקום כיון דהוא והם נהרגין ע"ש הסברא ואסור למסור נפשם כי ל"ש הסברא וכן אפילו אם לא יחדו כפי מ"ש לעיל דל"ש הסברא הנ"ל דמאי חזית. אם כן בב"נ ימסרו אותו ואין צריך למסור נפשם ואינם רשאים ועוברים מאך את דמכם כו' כנ"ל ברור בעזה"י. והנה נ"ל דבדין זה אף אם לא יחדו מכל מקום אם הי' טרפה ביניהם כיון דכבר כתבתי דלא איקרי נפש כלל אם כן מותר למסרו ולהציל עצמם דל"ש הסברא דמ"ח כו' דודאי דמי' סומק טפי וגם הקבלה ביד חכמינו זכרונם לברכה מכל מקום זה לא מיקרי ש"ד כנ"ל. ובב"נ אם נאמר כסברת הכסף משנה (דלמא) [דבלא] יחדו שייך הסברא דמאי חזית כו' אם כן גם ב"נ אסור למסור בלא יחדו ובטרפה כיון שנהרגין על הטרפה אם כן אסורים למסור או אפשר דמ"מ לא הוי ש"ד וכבר נסתפקתי לעיל בכיו"ב. ודע דאף אם לא יחדו להם והי' בין הסיעה ישראלים איש א' שנגמר דינו בב"ד להמיתו אך נמלט ועתה רוצים עכו"ם שיתנו להם א' אם רשאין ליתן להם האיש הזה כיון דגברא קטילא הוא עיין ר"מ פי"ד מה' סנהדרין דאף דנגמר דינו ויכול להמיתו בכל מיתה שירצה מכל מקום צריך שיהי' יד העדים בו תחלה ואם נקטעה יד העדים פטור אם כן אפשר דאסור למסור לו להאנסים כיון דפטור עתה בלא העדים הוי ככל אדם ומחויבים למסור עבורו וע"ש פי"ג ובש"ס סנהדרין דמ"ד. ואף אם יחדו להם מכל מקום אינו ח"מ כלל כי צריך דוקא שיהי' יד העדים בו ועי' בלשון הר"מ שכ' ואין רשות לשאר העם להמיתו תחלה נראה דאפשר דלכתחלה אסורים להרגו אבל אם הרגו אחר אינו נהרג עליו ומכל מקום נראה דהטעם מחמת דעומד למות ע"י העדים אבל בנקטעה יד העדים כיון דלא אפשר לקיים כדכתיב נפטר לגמרי וצ"ע ואין כאן מקומו. אך אם הי' ביניהם רוצח שנגמר דינו כיון דמצוה ביד כל אדם ובכ"ד שאתה יכול להמיתו בודאי ימסרו אותו כיון דגברא קטילא הוא וז"פ:

ומבואר ג"כ בזה דמורד במלכות אין הדין כנגמר דינו אף דא"צ למדייני' כמבואר מכל מקום כאן מבואר דוקא בייחדו אבל בלאו הכי אסור למסור אף שיש ביניהם כשבע ב"ב

כיון דאין המלכות מבקשת להרגו. ופשוט כיון דאין מצוה על המלך רק רשות כמבואר בר"מ ה' מלכים ואי בעי מחיל ג"כ לא הוי כנגמר דינו ומה שמבואר דאם ייחדו והוא חייב כשבע ב"ב מותר למסרו היינו כשהמלך מבקשו להרגו כעובדא דשבע ב"ב וכעובדא דעולא ב"ק דתבעתי' מלכא אף דלא הוי כנגמר דינו ואם אדם אחר הורגו בודאי נהרג עליו מכל מקום מותר למסרו כיון דהמלך רוצה להרגו ע"י ה"ל כרודף דבפשיעתו הוא וכ"ה בט"ז שם אפילו הוא מורד במלך אשר לא ממלכי ב"ד מכל מקום כיון דבפשיעתו הו"ל כרודף ומותר למסרו וז"פ וכן מבואר כאן בנשים שהלכו ורוצה האנס שימסרו א' ויטמאוה ואם לאו יטמאו כולם יטמאו כולם ואל ימסרו נפש מישראל. ואם א' מהם יחדו תלוי בפלוגתא הנ"ל כי כאן ל"ש חייב כשבע ב"ב כ"כ הט"ז. וע"ש עוד שאם אמר שימסרו לו א' ויטמא ואם לאו יהרוג כולם בודאי מוסרין כי אפילו היא עצמה תעבור ואל תהרג כמבואר לעיל. ודע דגבי ב"נ אף אם נאמר דמצווה על קד"ה בזיין מצות שלו הוא דוקא בפרהסיא מחמת קד"ה אבל בצנעה לא אפילו באלו השלשה חוץ מש"ד מחמת הסברא כמבואר לעיל. כן כתב אף הרמב"ן שם בס' המלחמות ע"ש. ובדינים אלו אם א' רוצה להחמיר על עצמו ליהרג במקום שמותר לעבור עיין בראשונים ובהרהמ"ח ויש מקום לפלפל באריכות ואי"ה אשנה פ"ז. ובעכו"ם שאמרו לנשים שימסרו לו א' ויטמאה דאסור להם למסור עיין בכ"מ מביא בשם הרשב"א דאפילו אם היתה טמאה מכבר אין מוסרין כי למה תוסיף חטא על פשע וא"ד לתרומה ע"ש. ובהגהות דגול מרבבה השיג עליו מהירושלמי שמבואר שם דאם היא טמאה מכבר מוסרין אותה ואין הירושלמי בידי ולא הדג"מ כעת. ועיין בילקוט מלכים הביא שם אגדה דנבוכדנצר בא ויצאו סנהדרין לקראתו ואמר להם שיתנו לו יהויקים שמרד בו ורצו למסור את יהויקים אמר להם וכי דוחין נפש מפני נפש אמרו לו וכי לא כך עשאה זקנתך לשבע בן בוכרי. מזה מוכח אף דלא היה מורד במלכות ב"ד מכל מקום כיון דהיה מורד הוי כרודף ומותר למסרו ומפורש כד' הט"ז וערש"י ותוספות סנהדרין דע"ה דאף אם נאמר דב"נ מצווה על קד"ה מכל מקום דוקא בפרהסיא וכ"כ הרמב"ן ופרהסיא דוקא תוך עשרה מישראל אבל פרהסיא תוך הרבה ב"נ לא מיקרי פרהסיא אף שהם מוזהרים על קד"ה מכל מקום לא נקרא פרהסיא רק תוך עשרה מישראל. ואם ב"נ רשאי להחמיר על עצמו למס"נ במקום שא"צ או לפי שפסקינן דאינו מחויב עיין בפר"ד דרך האתרים דעתו שאינו רשאי אף להפוסקים דישראל רשאי להחמיר מכל מקום ב"נ אסור להחמיר ע"ע. וכבר כתבתי לעיל דבלא מעשה אינו חייב להציל חבירו בדמו מקרא וחי דחייך קודמין ובפרט לפמ"ש התוס' דל"ש סברא מאי חזית כו' אדרבא מ"ח כו'. אם כן מצד הסברא א"צ להכניס עצמו אפילו

בספק סכנה עבור חבירו אף על פי שחבירו הוא בסכנה ודאי כיון דהוא לא יעבור כלל רק עובר על לא תעמוד על דם רעך אם כן כל המצות נדחין אפילו מפני ס' סכנה מחמת וחי בהם ובנדרים פ' וא"נ מבואר שם פלוגתא דר"י סובר אפילו כביסתו וחיי חבירו כביסתו קודמת מחמת צערא דגופא טובא וחכמים פליגי דחיי חבירו עדיף מצערו אבל להכניס עצמו בספק סכנה נראה דא"צ. אך ראיתי בכ"מ פ"א מה' רוצח מביא בשם הירושלמי דמחויב להכניס עצמו בספק סכנה אם חבירו בסכנה ודאית ע"ש. ולדידי צ"ע דמה"ת ועיין בח"מ סי' תכ"ו השמיטו המחבר ובסמ"ע הקשה למה השמיטו וע"ש שכתב כיון שהרי"ף והר"מ השמיטו דין זה ובאמת צ"ע דברי הירושלמי ואינו ת"י (עיין בהשמטות). **ואני** מסופק אם רשאים להרוג הרודף אחר ס' נפש כגון אסופי שנמצא והוא מחצה על מחצה דודאי ההורגו אינו נהרג עליו אם רשאים אנחנו להרוג הרודף אחריו להרגו. ונ"ל פשוט דמבואר ביומא דר' ישמעאל יליף דפ"נ דוחה שבת מבא במחתרת מה זה שספק בא על ממון וס' נפשות ורציחה גורם לשכינה שתסתלק מישראל ניתן להצילו בנפשו ק"ו כו' אם כן רואים אנו דאפילו ס' רודף מותר להורגו אם כן ה"נ. ואף דלמסקנא דחי לה דשאני מחתרת דחזקה כו' ואשכחן ודאי ספק מנלן אם כן נראה דהתירה התורה להורגו דוקא בודאי ז"א דבאמת דלא מוכח מכאן ספק אבל לפי המסקנא דשמואל יליף מוחי בהם דאף ס' פ"נ דוחה שבת אם כן כיון דחזינן אף דש"ד אינו נדחה אף מפני ודאי פ"נ מכל מקום ברודף דניתן להצילו מפני פ"נ חזינן דהתירה התורה ש"ד מפני פ"נ היכי דהוי פושע כגון רודף וא"כ רציחה כזו התירה התורה מפני פ"נ כמו שאר עבירות ואם כן אפילו ספק פ"נ כיון דהוא פושע גילתה התורה דש"ד כי האי נדחה אם כן שוב אין חילוק בין ודאי פ"נ או ספק פ"נ ובהא לא פליג על ר"י דלר"י ס' פ"נ דוחה רציחה גבי רודף ה"ה לדידן אך מקרא דר"י לא מוכח ספק ומוכח מקרא דוחי בהם כיון דחזינן דהתורה התירה רציחה כזה מפני פ"נ ה"ל כשאר מצות ואם כן נדחה נמי רציחה כי האי מפני פ"נ הנ"ל כשאר מצות ואפילו מפני ספק פ"נ כנ"ל בעזהשי"ת. ולפי זה אף ברוב עכו"ם כיון דמפקחין עליו את הגל דאין הולכין בפ"נ אחה"ר אם כן הרודף אחריו ניתן להצב"נ כיון דחזינן דעבירה דרציחה נדחית גבי רודף מפני פ"נ הו"ל כשאר עבירות דנדחין מפני פ"נ דנדחין אפילו במקום רוב כי אין הולכין בפ"נ אחר הרוב אם כן אפילו במקום רוב ניתן להצב"נ. וכ"ז נראה דוקא ברודף אחר חבירו להורגו כיון דהוי כמו שאר עבירות הדר הו"ל בכלל וחי בהם אפילו בספק ובמקום רוב אבל ברודף אחר ס' ערוה דהתירה התורה ומצוה איכא להרוג הרודף דזה אינו מחמת פ"נ רק גזירת הכתוב גבי עריות אם כן דוקא בודאי ערוה אבל בספק ערוה בודאי אסור להרגו כי ס' נפשות להקל וזה אינו בכלל פ"נ

להצלת נפשות רק גזרת מלך הוא אם כן הרודף אחר ס' ערוה בודאי ס' לחומרא ואסור להרוג אותו והוא חילוק פשוט למבין. ולפמ"ש כיון דהתורה התירה דמו של רודף מפני פ"נ אם כן הדר ה"ל בכלל וחי בהם אפילו על ס' פ"נ למה לי היקש' דהוקש לנערה המאורסה דניתן להצב"נ וע"ש בתוס' שהקשו הא מוכח ממחתרת ותירצו דמשם ה"א רשות והיקישא אצטריך דהוי מצוה. ולפמ"ש כיון דהתורה התירה אם כן הו"ל בכלל וחי בהם אם כן ממילא ה"ל מצוה ז"א דגם מוחי בהם כיון דהתורה התירה לעבור על המצוה מפני פ"נ ממילא כיון דהוי היתר אם כן ממילא הוי מצוה להציל נפש מישראל מלא תעמוד כו' אם כן גם דהתו"ס צ"ע ל"ל היקישא כיון דהתורה התירה דמו של רודף מפני פ"נ ממילא מחויב והו"ל מצוה עיין ר"מ שעובר על כמה לאוין ע"ש עכצ"ל דרציחה חמורה ולא הוי ידעינן דהוי מצוה אם כן מוחי בהם ג"כ לא הוי ידעינן אם הוא מצוה ע"כ צריך היקישא וצ"ע כעת. והנה בש"ס מבואר דמי שהעלה לבו טינא אפילו על פנויה והוא מסוכן מכל מקום אין מורין לו לעמוד ולדבר עמה אחורי הגדר ומסקנא שם שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות והרי"ף והרא"ש הביאו זה וגם הר"מ פסק כן והרהמ"ח כאן אינו מביא זה. ותמהני על בעלי הש"ע המחבר והרמ"א שלא הביאו דין זה. ובב"י הביאו וגם הטור השמיטו מכל מקום כיון דהרי"ף והר"מ והרא"ש מסכימים לדעת א' ולא ראיתי לבעלי התוספות שיחלקו בזה צ"ע שהשמיטוהו בעלי הש"ע. ובגו' עבירות אלו אם עבר ולא נהרג כיון דאין עליו שום עונש והו"ל כמו שעבר על לאו דאין לוקין דכשר לעדות מן התורה כמבואר בח"מ סי' ל"ד ועיין בתשובת נו"ב קמא סי' ע"ב דמדברי הרשב"א משמע דהוי רשע והוא הביא ראיות דאינו רשע וכתב דהרשב"א לדעת השיטה דחייב בעונש כתב כן והגאון הספרדי בסי' ע"ד הקשה עליו מסוגיא דכ"י הוא זה אבל אנוסים כו' דטעמא דר"מ דעדים שאמרו להם חתמו שקר יהרגו כו' ע"כ לא מצי משוי נפשי' רשע חזינן דמקרי רשע ע"ש ובאמת יש לחלק נהי דלענין עדות בודאי לא נקרא רשע לפסול לעדות אבל מכל מקום לענין זה אינו נאמן על עצמו שעשה שלא כתורה ושייך אין אדם מע"ר ועיין בס' א"ז שם הביא בשם הרמב"ן והרא"ש אף דר"מ מודה ג"כ דאין לך דבר שעומד בפני פ"נ מכל מקום מדת חסידות הוא ליהרג ואין אדם מע"ר אפילו בכה"ג ורבא דחה כיון דמורין לכתחלה ע"ש מכ"ש בעבר ולא נהרג במקום שהדין דיהרג נהי דלא הוי רשע לענין עדות מכל מקום בודאי אין אדם מע"ר כיון דמ"מ לא עשה כתורה ובחנם עשה שם הגאון נוב"י פלוגתא בין הרשב"א להרא"ש והריב"ש ולדעתי כולם סוברים כהרשב"א בזה דאין אמע"ר בכה"ג אף דלא הוי פסולים לעדות ע"ש ואין כאן מקומו. עוד כתב הר"מ והרהמ"ח דאם עבר עבירה שאין תאוה בה אבל בפעולתו

מתכוין להכעיס זה ג"כ מחלל ש"ש וילקה והנה תי' וילקה ליתא בר"מ וג"כ מבואר שם בשינוי לשון קצת דאם עבר בשאט נפש להכעיס ה"ז חילל את ה' ולפ"ד הרהמ"ח אם עבר עבירה כזו חוץ מה שמחויב מלקות מחמת העבירה מחמת לאו המיוחד לוקין ג"כ מן השם הזה וגם אם עבר עבירה שאין בה להכעיס כגון שנל"ע וכדומה מכל מקום לוקין מלאו הזה ובאמת ראה זה דבר חדש הוא ולפי דבריו לוקין בשבועות שוא שני מלקיות מחמת הלאו המיוחד ולאו זה הכולל וצ"ע כעת השי"ת יעזרני לשנות פ"ז. ומ"ש בחלק הפרט שיעשה איש מפורסם עיין ר"מ וכ"מ וקונטרס תוספות יוה"כ ובר"מ מסיים מי שנושא ונותן באמונה ומוכתר בתפילין עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר השי"ת ברחמיו ישים חלקנו עמהם אמן:

מצוה רצז

סעיף א

לשבות ביום ראשון של פסח כו'. זה מבואר בפ"א מהלכות יום טוב בקצת מועדים כתיב שבתון הוא מ"ע ובמקצת לא כתיב שבתון רק מקרא קודש והוא ג"כ מ"ע ועיין בשבת ובמקומות הנרשמים שם דאיכא הרבה מ"ד דלא ס"ל כן ולמדו מקרא אחריני דאין שרפת קדשים או מילה שלא בזמנה דוחה יום טוב ור"א מסיק דהו"ל יום טוב עשה ולא תעשה מכל מקום פסקו כן כר"א דהוא בתרא וע' תוס' במס' ביצה ד"ח ע"ב ד"ה סוף דהגמרא מדחיק נפשי' דאליבא דהלכתא דיו"ט עשה ולא תעשה הוא אע"ג דרבא ל"ל האי סברא ע"ש נראה דהלכתא כ"ה ועיין ברמב"ן עה"ת פ' אמור כתב שם דהעשה דשבתון כולל אף דבר דלא הוי מלאכה רק טורח ועמל אסור בשבת וביו"ט לא שיטרח כל היום למדוד תבואות כו' ולעמוס על החמורי' והחנוני מקיף כו' לכך אמרה תורה שבתון שיהא יום שביתה ומנוחה לא יום טורח ומלאכה כו'. ומסיק לבסוף דהוזהרו על המלאכות בשבת ויו"ט בלאו ועונש והטורח והעמל בעשה ע"ש. ונראה דאף דר"א אומר דשבתון הוי עשה דיו"ט ה"ל ל"ת ועשה מכל מקום מודה דגם הטורח ועמל הוי בכלל העשה הזה אעפ"י שאינו בלאו וער"מ פ"ב מה' שבת שכתב נאמר בתורה תשבות אפילו דברים שאינם מלאכה חייב לשבות כו'. ועיין במ"מ שרומז לד' הרמב"ן שהבאנו ועיין בלחם משנה השיא ד' הרב המגיד לכוונה אחרת ובאמת ברמב"ן כאן מבואר כפי' הראשון שכתב שם הלחם משנה ע"ש. והנה אף דהר"מ כ' גבי שבת מתיבת תשבות דהטורח ועמל אסרה תורה וכאן בהיו"ט לא כתב מזה מכל מקום נ"ל דגם גבי יום טוב ס"ל דמלשון שבתון מוכח זה ואף דלשון שבת בתורה אינה בכל היו"ט רק בר"ה ובסוכות מכל מקום הוקשו

כל המועדים זה לזה ע"ש ברמב"ן וד"ז צ"ל דהכתוב מסרו לחכמים איזהו הטורח והעמל וע"ש בלחם משנה שכ"כ. ועיין ברשב"א יבמות דף ו' והבאתי לעיל בחיבורי שמביא בשם מורו דאף גבי שבת העשה דשביתה לא קאי רק על אבות מלאכות אבל לא על מחמר כיון דאינו מכלל מלאכות רק לאו בפ"ע. נראה דחולק על הא דרמב"ן דאינו בכלל שביתה חוץ מהאבות מלאכות עיין שם:

סעיף ב

ונוהגת כו'. והנה מצוה זו היא מ"ע שהזכ"ג מכל מקום חידש הרהמ"ח דאשה חייבת אף דבכ"מ פטורה מכל מקום כיון דהיא מוזהרת על הלאו. וכיון דיש ג"כ לאו בזה מוזהרת ג"כ על העשה אף דהוי זמ"ג. ולכאורה צ"ע למה לא כתב הרהמ"ח ד"ז לעיל במצוה פ"ה גבי מ"ע של שביתת שבת דגם הנשים מצווים על העשה. ואפ"ל דשם אין נ"מ כיון דבל"ז הוי לא תעשה שיש בה כרת ומב"ד אבל גבי יום טוב נ"מ לענין של"ת נדחה מפני עשה אבל עשה ולא תעשה אינה נדחה לזה השמיענו דגם לענין נשים אינה נדחה הל"ת של יום טוב מפני העשה כי הם מצווים ג"כ בעשה וה"ל עשה ולא תעשה אבל גבי שבת בלאו הכי ל"ת שיש בה כרת אינה נדחה מפני עשה ומכל מקום צ"ע דחזינן דהתורה חייבה בעשה לאנשים אף דאיכא כרת ומב"ד. ונ"מ כאשר ביארתי בחיבורי דמביא עולה על עשה ועיין בזבחים דף ז' אם כן היה לו לכתוב לעיל בנשים ג"כ דחייבות בעשה. והנה בר"מ אינו מבואר ד"ז אם נשים חייבות בעשה זו אך התוס' בקידושין דל"ד ד"ה מעקה מבואר בדבריהם להיפך ע"ש שהר"י איש ירושלים מקשה דלמה לא תדליק אשה בשמן שרפה ביום טוב ידחה העשה הל"ת של יום טוב ובנשים ל"ש העשה דיו"ט כי הוי מ"ע שהזכ"ג וע"ש שתירצו דהלאו אלים והדברים עתיקין ואין כאן מקומו. אבל על כל פנים מפורש דהנשים אין מצווים אף דהם מצווים על הלאו ועיין בהגהות מ"ל בסוף הספר הרגיש בזה ומביא דברי התוס' שחולקין ע"ז ע"ש. שוב ראיתי בס' שעה"מ פי"ב מה' עכו"ם הביא ג"כ פלוגתא ופלפל באריכות. והנה אף לדברי הרהמ"ח דאשה מצווה על העשה היינו שיש בהעברתו לאו ג"כ ע"כ מוזהרת על העשה. אבל במקום שאין בהעברתו לאו ודאי אינה מצווה על העשה ג"כ כי ה"ל הזמן גמרא אם כן לפמ"ש לעיל בשם הרמב"ן דטורח ועמל ביום טוב ושבת אין בהם איסור לאו רק העשה דשבתון אם כן לפ"ז אין הנשים מוזהרות על הטורח והעמל כי ה"ל הזמן גרמא. ואפ"ל כמו דקיימא לן נשים חייבות בקד"ה דזכור ושמור כו' כל שישנו בשמירה כו' אם כן מכ"ש כאן דהיקש גמור הוא כיון דבעשה זו כולל מה שהנשים מוזהרות כגון באותן שיש בהם לאו אם כן אף אותן שאין בהם לאו כיון דנכלל בתיבה א' חייבות ג"כ אבל לפי דעת התוס' דנשים

אף במקום לאו אין מוזהרות על העשה רק דמוזהרות על הלאו אם כן הטורח והעמל שאין בהם רק עשה אין הנשים מוזהרות ובעזהשי"ת לקמן נאריך בזה:

מצוה רצח

סעיף א

שלא נעשה מלאכה כו'. והביא ד' רמב"ן והוא בפירוש התורה פרשה זו. ורש"י בחומש לא פי' כן. ועפ"א מהלכות יום טוב ה"א במ"מ ולחם משנה שם:

סעיף ב

מדיני המצוה אף על פי שהתיר הכתוב לצורך או"נ כו' כקצירה ברירה כו' ולוקין עליהם כו'. זה דעת רש"י דדבר שאפשר לעשות מאתמול אסור דאורייתא וגם דעת הרמב"ן כן או דהוי מלאכת עבודה או מחמת טעם הירושלמי דסמוך ליה ושמרתם את המצות מלישה ואילך אבל דעת הר"מ והרבה ראשונים דהמלאכות הללו אין אסורים אלא מדרבנן ועיין בכ"מ מס' ביצה ובראשונים ואחרונים שפלפלו. וכבר כתבתי שאין דרכי להאריך בדינים המבוארים בארוכה והלכות יום טוב הוא ענין גדול ועמוק ואכתוב בקיצור. עיין בב"י סי' תצ"ה ובתוס' פסחים ד"ה ע"ב ותוספות ביצה ספ"ב דבכל מלאכת עבודה שאסרה התורה גבי יום טוב היינו מה שהוא בכלל מלאכה בשבת דהיינו ל"ט מלאכות אם כן גבי יום טוב ג"כ אסרה תורה לעשות מלאכה זו אם אינה באו"נ אבל מה שאינה בכלל מלאכות בשבת כגון איסורי לאוין ועשה כגון מחמר דהתורה יחדה בלאו בפ"ע ואינה בכלל מלאכות ואינו חייב ע"ז סקילה וחטאת אם כן אינו בכלל לא תעשה כל מלאכה כלל אפילו בשבת רק דהתורה כתבה לאו בשבת אם כן בשבת דגלי גלי וביו"ט דלא גלי מן התורה יעבור בלאו ולפי זה אין מחמר ושביתת בהמתו נוהג ביום טוב כי לאו בכלל מלאכה הוא ועבב"י סי' תצ"ה הביא שני דיעות אם מחמר וש"ב נוהגת ביום טוב ודעתו נוטה דנוהג דשוה לשבת ועס"י רמ"ו דעת המג"א ג"כ נוטה דנוהג ביום טוב ומביא בשם הישו"ש דסובר כן. וע' פר"ח סי' תצ"ה דעתו דש"ב אינו נוהג דלמען ינוח בשבת כתיב אבל מחמר כיון דבכלל ל"ת כל מלאכה אתה ובהמתך נפ"ל מחמר בשבת אם כן מקרי מלאכה ע"כ חייב על מחמר ע"ש באריכות. וע' תוס' ביצה דכ"ג ד"ה ע"ג חרס הביאו ירושלמי מהו להדליק נר של בטלה ביום טוב ר"י אוסר ורבנן שרי וכתבו שם דבזה פליגי מאן דאוסר סובר הבערה לחלק יצתה והוי מלאכה ואסורה ביום טוב ומאן דשרי סובר הבערה ללאו יצאת ואינה בכלל מלאכה כמ"ש בפסחים. ובאמת צריך עיון דר"י אוסר ולפי דבריהם סובר ר"י דהבערה לחלק ובאמת בש"ס דילן מובא ברייתא בשבת ד"ע

וביבמות דף ו' ע"ב ודף ל"ג ע"ב וש"מ הנרשמים שם מבואר דר"י סובר דהבערה ללאו יצאה ע"ש. אך בלאו הכי דברי התוס' שם צ"ע ע' פ"י ובעיקר דין זה האריכו המחברים. והנה אם נאמר כל שאינה בכלל מלאכה רק לאו בשבת אין אסור ביום טוב מן התורה ולפי זה תחומין אף לשיטת הר"מ והרהמ"ח דתחומין אסורים מן התורה בשבת היינו י"ב מיל ואינו מכלל המלאכות רק לאו דאל יצא כמבואר בר"מ הלכות שבת והרהמ"ח לעיל אם כן ביום טוב אינו אסור מן התורה כי אינו בכלל מלאכה אבל דעת רש"י בחגיגה י"ז ע"ב ד"ה ופנית בבוקר כו' פירש"י דהוא בחה"מ דאי ביום טוב תחומין אסור מבואר דאסור מן התורה ועתוס' הקשו הא תחומין דרבנן דהם לשיטתם דסוברים דרבנן ל"ל תחומין כלל מן התורה כדעת הרמב"ן ודעימי' החולקים ע"ז והדברים עתיקין. אבל מדבריהם נראה ג"כ אם היו תחומין אסורים מן התורה בשבת אף דאינם בכלל מלאכות רק לאו בפ"ע מכל מקום היה אסור ביום טוב אם כן לדידהו מחמר וש"ב דאסורים בשבת לד"ה אסור ביום טוב ונראה דבריהם סותרים למ"ש בפסחים וביצה דעל איסור לאו בשבת אינו מוזהר ביום טוב ולדברי הב"י אשר דעתו להחמיר בש"ב ומחמר וכן הישש"ש יש להם סיוע גדול מד' רש"י הנ"ל ומתוס' חגיגה. ועיין בקונטרס יום תרועה בסוגיא דשופר של ר"ה אין מעבירין את התחום כו' נסתפק שם אם תחומין ביום טוב הוי דאורייתא ומביא ד' רש"י הנ"ל דהוי דאורייתא אם כן מבואר דהם סוברים דאף איסורי לאוין דשבת גם כן הם בכלל מלאכה ואסור ביום טוב מהלאו דל"ת כל מלאכה וערש"י פסחים שם מפרש דאי ללאו יצאה לא הוי קרי ליה אב מלאכה משמע אבל מכל מקום אסור דלא כהתוס' וגם התוס' שם כתבו תחלה ד' רש"י ואח"ז כתבו זה בשם ריב"א. ובט"א חגיגה תמה על רש"י מנלן איסור תחומין ביום טוב על כל פנים מדברי רש"י ותוס' מוכח דאף איסורי לאוין דשבת אסורים ביום טוב מהלאו דכל מלאכת עבודה ולכאורה דברי רש"י בחגיגה שכתב דביום טוב איסור תחומין מן התורה סותרים לד' רש"י יומא ס"ו ע"ב גבי עתי אפילו בשבת דמקשה הש"ס למאי הלכתא ופירש"י ד"ה למאי אי משום תחומין מדרבנן בעלמא הוא נראה דאף י"ב מיליין הוי דרבנן אף בשבת וצע"ק. והנה סברת הב"י שכתב כיון דבשבת ה"ל רק איסור לאו ואינה בכלל מלאכה אם כן ביום טוב אין איסור וכן הסכימו בתוס' כמ"ש לעיל באמת הסברא טובה ונכוחה לענין מחמר או תחומין וש"ב אבל סברת התוס' לענין הבערה שכתבו כן אי ללאו יצאה א"ע ביום טוב איני מבין. דהנה בשבת מבואר דסובר ללאו יצאה כי חזינן דהתורה הוציא' הבערה מן הכלל דהיא בכלל ל"ת כל מלאכה דכל המלאכות ילפינן ממשכן כמבואר שם ובמשכן היה הבערה ע"ש בסוגיא בשבת ע"כ סובר חד מ"ד דלחלק יצאה וחד מ"ד ס"ל דהתורה

הוציאה מן הכלל אף דהיא בכלל מלאכה דהיה במשכן מכל מקום גזירת הכתוב הוא דא"ח סקילה רק לאו ואי לאו דהוציא הכתוב מהכלל ה"א דחייב סקילה כי היא מלאכה כמו שאר מלאכות דהוי במשכן ולא מצינו דהוי מלאכה גרועה רק הוצאה אם כן אף דגזירת הכתוב דעל מלאכה זו אינו חייב סקילה מכל מקום כך גזרה התורה אבל היא בכלל מלאכה אם כן אמאי לא יהי' בי"ט ג"כ בכלל מלאכה בשלמא במחמר ותחומין אי לאו דכתבה התורה בפירוש גבי שבת לא הי' אסור בשבת כי לא הי' כלל במשכן ואינם מכלל אבות ואף לא תולדות רק דהתורה בלאו בפ"ע אסרה הדברי' הללו אבל לא מחמת מלאכה אם כן דוקא בשבת דגלי גלי אבל בי"ט מנלן ולזה סברתם נכונה ואף ע"ז פליג רש"י כמ"ש לעיל אבל בהבערה אי לאו דגלי קרא לאו בפ"ע היו מחויבים סקילה אם כן הוי בכלל מלאכה רק דגזירת הכתוב היא דא"ח על מלאכה זו רק מלקות אם כן ביום טוב נמי הוי בכלל ל"ת כל מלאכה ולמה לא יהי' נוהג ביום טוב דוק היטב ותראה כי חילוק יש בין הנושאים. שוב האיר השי"ת את עיני וראיתי בשאגת אריה סי' ע"א כתב כדברינו אלה דאף אי הבערה ללאו יצאה מכל מקום נוהג ביום טוב וא"ד להוצאה כי היא מלאכה חשובה ואי לאו דהתורה הוציאה מכלל ללאו היו חייבים ככל המלאכות ע"כ נוהג ביום טוב ע"ש ממש כדברינו וב"ה שכוונתי לדעת הגדול. ולפמ"ש נ"ל דאף שהבאתי לעיל בשם הרשב"א יבמות שכתב בשם מורו דאיסור לאו בשבת א"ע בעשה דהעשה קאי דוקא על המלאכות. נ"ל דוקא מחמר ותחומין והרשב"א כ' שם על מחמר ע"ש. אבל בהבערה אף למ"ד ללאו יצאה מכל מקום כיון דהיא בכלל מלאכה רק התורה הוציאה מן הכלל דלא יעבור רק בלאו מכל מקום העשה כדקאי קאי כי הוי מלאכה חשובה וע"ש ביבמות ד' ו' ע"ב דמוקי שם הברייתא דמב"ד א"ד שבת כר"י דהבערה ללאו יצאה וע"ש בתוס' ד"ה לא ר"י הוא הקשו מה או אינו דקאמר מן התורה לא ידחה כיון דלא הוי רק לאו ותי' דהו"ל עשה ולא תעשה ע"ש נראה דגם הרשב"א מודה כמ"ש דאף דהבערה אינו רק לאו מכל מקום עובר על העשה גם כן ולא כתב דא"ע בעשה רק במחמר ותחומין ולא בהבערה כנלע"ד. ועיין בט"א חגיגה בא"מ שם פלפל בזה לענין מחמר אי נוהגין בי"ט והביא ד' הב"י תצ"ה וד' הריב"א והקשה על האחרונים שדעתם בסי' רמ"ז דאין אדם מצווה על ש"ב בי"ט ובסי' ש"ד גבי שביתת עבדו מביא הב"י דאסור לקבור מת בי"ט ראשון ע"י עבד מחמת שביתת עבדו ובאמת שניהם שוים דלאלו הדיעות כיון דאינו מצווה על ש"ב דאינו בכלל ל"ת כל מלאכה ה"ה שביתת עבד ע"ש ובאמת המחבר עצמו בסי' רמ"ז אינו מביא דין דשביתת בהמתו ובב"י דעתו להחמיר בסי' תצ"ה ע"כ מביא בסי' ש"ד ג"כ להחמיר אך הרמ"א מביא בסימן רמ"ז דאינו מוזהר וה"ל להגיה

גם בסימן ש"ד וע"ש שמביא ראיה דילפינן י"ט משבת להחמיר אף דבכ"מ לא ילפינן קל מחמור להחמיר מהכנה דרבה אף דבפסוק אינו מבואר רק סעודת שבת צריכה הכנה מיום חול מכל מקום י"ט אחר שבת אסורה ג"כ מדאורייתא ע"ש:

סעיף ג

ועוד ביארו כו'. הכל ד' הרמב"ן במלחמות פא"צ וע' ר"ן ובראשונים ובאחרונים:

והנה בא לידי בשאלה ספר ישועות יעקב וראיתי שם בה' פסח מיישב הש"ס דפסחים דמוכח דלחלק יצאה דאי ללאו יצאה לפי סברת הרשב"א דבלאוי שבת וי"ט ל"ש העשה אם כן אם ללאו יצאה אם כן דוחה העשה דתשביתו את הל"ת דיו"ט אך אם לחלק יצאה ה"ל עשה ולא תעשה ע"ש. וכבר כתבתי דלדעתי אף אם ללאו יצאה מכל מקום גזירת הכתוב היא אבל מכל מקום היא בכלל מלאכה אם כן העשה קאי ע"ז כמ"ש לעיל אם לא לשיטת הריב"א אם כן בלאו הכי ניחא דאינו מוזהר כלל בלאוין כסברת הריב"א אבל לדעת החולקין על הריב"א דאף ללאוין אתקש יום טוב לשבת נ"ל דהעשה קאי ע"ז לכ"ע ואין להאריך:

סעיף ד

ועוד אמרו כו' אבל אם כו' אבל בשרא אגומרי כו'. דברי הרהמ"ח צריכין תבלין להבין זה ולענין דיני כיבוי עיין ר"מ פ"ד מה' יום טוב ה"ב שכתב כל מלאכה שאין בה צורך אכילה כלל ולוקין על הכיבוי כמו שבנה וארג וע"ש בה"ד ובה"ז ויש בזה אריכות הרבה ויש סוברים דגם בכיבוי לצורך או"נ מותר. ולענין אי אמרי' מתוך אפילו שלא לצורך ע"ש ובפר"ח סי' תצ"ה ובשער המלך ריש הלכות יום טוב ובפתיחה לפמ"ג ופ"י וצל"ח ובט"א האריכו הרבה וצריך חיבור מיוחד לברר:

והנה מד' הרב המחבר נראה גם כן דסובר דהכיבוי אסור מן התורה נראה דס"ל כשיטת הר"מ בהלכות שבת דפוסק כר"י דמלאכה שאצל"ג חייב והרבה פוסקים חולקים על הר"מ ופסקו כר"ש דא"ח אלא עשיית פחמין דסברי מלאכה שאצל"ג פטור והדברים עתיקין. ואם נאמר דמשאצל"ג פטור אם כן כיבוי לצורך או"נ בלאו הכי אינו מלאכ' וא"כ לשיטת אלו בכיבוי גמור ביום טוב לעשות פחמין חייב ול"ש מתוך שהותרה לצורך או"נ הותרה שלא לצורך כי לצורך או"נ אין כאן מלאכה כלל וכ"ה בהפלאה בכתובות סוגיא דמפקיד פקיד ע' באחרונים הנ"ל:

סעיף ה

וכן מה שאמרו כו' רחיצת רגלים כו' ובכלל היתר דאו"נ כו'. דברי הרהמ"ח צריך עיון גדול דנראה מדבריו דהא דמותר להוציא ס"ת וכדומה הוא מטעם כיון דצריך לו הוי

כאו"נ ובאמת לא ראיתי זה בשום מקום ובש"ס מבואר בסוגיא דב"ש דהוצאה לכ"ע מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך ויש בזה שיטות אי אפילו שלא לצורך כלל או דוקא צורך קצת והדברים ארוכים אבל לא מטעם או"נ. ובדין השני להחם חמין ולעשות מדורה ג"כ דעת הרבה ראשונים דהוי מטעם מתוך אך דעת הר"ם פ"א הט"ז דהטעם מפני שהוא או"נ כדברי הרהמ"ח אבל בהוצאה אדרבא מבואר בר"מ בתחלת הפרק ובפ"ה ובכל הראשונים כי כן מבואר בש"ס דביצה דהוי מטעם מתוך ועיין בסוגיא הנ"ל. וגוף דין עושה מלאכה שלא לצורך או"נ יש שיטות דקצת סוברים בדעת הר"מ דוקא בהוצאה ובהבערה אמרינן מתוך ולא בשאר מלאכות וכל הראשונים סוברים דבכולם אמרינן מתוך והרהמ"ח שם דעתו ג"כ דדעת הר"מ כן וגם בדעת הר"מ דעתו דאף דאין צורך כלל אמרינן מתוך כדעת רש"י וע' פר"ח דדעתו דסובר הר"מ כדעת התוס' והראשונים דדוקא בצורך קצת והדברים ארוכים והרהמ"ח לא גילה דעתו כלל בדינים אלו דמתוך. והנה כל הראשונים ואחרונים סוברים דאמרינן מתוך רק דמחולקים באיזה ענינים אמרינן מתוך ובהוצאה מבואר בפי' בש"ס דמחמת מתוך ע"כ דברי הרהמ"ח צ"ע דהשוה אותו לחמין לרחוץ מחמת או"נ ובאמת לא ראיתי זה רק הטעם מחמת מתוך וצ"ע. ואם תעיין בסוגיא שם ובכ"מ תראה שד' הרהמ"ח תמוהים:

סעיף ו

וכן מה שאמרנו באיסור הכנה כו'. ולא משתכחא כו' אלא בביצה לבד ע' בביצה ד"ב ע"ב ובתוס' שם דנראה ג"כ מדבריהם כן ע' בראשונים ובאחרונים ובפסחים סוגיא דהואיל ובר"נ שם. והנה דעת רש"י דרבה ס"ל מוקצה דאורייתא ובתוס' עירובין ובר"ן דחו דבריו דבפסחים מותיב אביי לרבה דמוקצה אינו אסור מדאורייתא ובפ"י לביצה מיישב שיטת רש"י והנה בגמרא דפסחים מבואר דמוקי בעצי מוקצה כדרבה והכינו כו' ואזהרתי' מל"ת כל מלאכה ולוקין ע"ז אם כן לפי כל הפוסקים נהי דל"ל מוקצה אבל הכנה דרבה כולהו ס"ל עיין בראשונים ובש"ע אם כן לפ"ז בביצה דנולדה בשבת אחר י"ט או י"ט אחר שבת לוקין על אכילתה. ולחלק בין מוקצה לדעת רש"י ולס"ד דגמרא ובין הכנה משבת ליו"ט הכנה הטבעיות (כ"ה) [כ"ז] צ"ע אך לא ראיתי בשום מקום בראשונים וגם בר"מ ה' יום טוב דכתבו דין זה דלוקין ע"ז עיין בפתיחה להפמ"ג מצדד דדעת הר"מ דהכנה אינה אלא דרבנן ע"ש. אך באמת כל הראשונים תפסו במושלם דהוי דאורייתא אם כן נראה דלוקין על האכילה מה לי בישול בעצי מוקצה אע"ג דהבערה אינה מלאכה כלל מכל מקום עובר על המוקצה אם כן ה"נ וכ"נ בכל תשמיש שעושה עם הביצה הוי בכלל לאו זה אבל על הטלטול בודאי אינו איסור דאורייתא מכל מקום צ"ע ולא הבאתי'

בכור הבחינה. ולפי שיטת רש"י דמוקצה דאורייתא ועובר בלאו לא נתפרש השיעור על כמה חייב דהרבה מלאכות מבואר בשבת דצריכים שיעור עיין בשבת ובר"מ ה' שבת וגם לפמ"ש דעל הכנה דרבה דהיינו מיום קודש ליום קודש ג"כ חייב מלקות לא נתפרש לי השיעור על כמה יהי' בלאו הזה וצ"ע:

סעיף ז

ודין מכשירי כו'. לא חילק הרהמ"ח בין מכשירין שאפשר לעשות מעיו"ט או לא נראה דפוסק כרבנן דלא כר"י דמכשירין בכ"ע אסור ועיין במ"מ פ"ד דעתו דהר"מ סובר ג"כ כרבנן ולא כר"י וע"ש בכ"מ מה שהקשה על המ"מ ובראשונים ואחרונים פלפולים עצומים:

סעיף ח

ודין זימון כו' לכם ולא לעכו"ם. כ"ה ג"כ דעת הר"מ פ"א מה' יום טוב הי"ג ויש חולקים בענין זה ופסקו דלכלבים שרי. וז"ל הר"מ בהט"ו המבשל ביום טוב לעכו"ם או לבהמה או להניח לחול אינו לוקה שאלו באו לו אורחים הי' אותו התבשיל ראוי להם כו' והיינו משום הואיל ומיירי באוכל הראוי לאדם אבל אם אין ראוי לאדם נראה מדברי הר"מ שלוקה ובלחם משנה שם כתב אף דאמרינן מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך (היינו כדברי המ"מ דהר"מ אית לי' בכל המלאכות מתוך) מכל מקום לכם ולא לעכו"ם אהדרי' לאיסורא קמא ולוקין ולא כסברת התוספו' בסוגיא שם דלא אהדרי' לא"ק רק ה"ל לאו מכלל עשה ואין לוקין ועיין בפר"ד דרך מצותיך עמד בזה על הר"מ ונראה מדברי הרהמ"ח מדסיים והעושה מלאכה לוקין נראה דגם ע"ז לוקין כהר"מ והנה הרהמ"ח אינו מביא הדרוש דלכם ולא לגבוה דנו"נ אין קרבים ביום טוב דמבואר שם בסוגיא דביצה ובסוגיא דבש"א אין מביאין עולות כו' והר"מ כאן הל' יום טוב אינו מביא דין זה דנו"נ אין קרבים ביום טוב אך בהל' חגיגה פ"א ה"ח וה"י מביא זה דאין מקריבין בי"ט נו"נ אך לא כ' דלוקין אם עבר והקריב כמו כאן דאהדרי' לא"ק ואפשר דפשוט הוא וסמך אמ"ש כאן כיון דלאו אוכל נפש והואיל ל"ש ע"כ לקי. ומכל מקום צ"ע אמאי לא כתב הדין בפירוש. ולכאורה נראה דגם בנו"נ אם עבר והקריב שייך הדין דפטור מחמת הואיל, דהואיל ואי בעי מיתשל עליו וה"ל חולין וחזי לי' עיין בפסחים סוגיא דכיצד מפרישין כו' אם כן יהי' פטור על השחיטה. אך לכאורה אם יתשל ה"ל חולין בעזרה אם כן אסור באכילה והוי שלא לצורך יו"ט. אך באמת לפי שיטת התוספות חולין דאחרישה לא לחייב מלקות הואיל וחזי לדם צפור אף דיהי' עובר בעשה מכל מקום בלאו לא יעבור אם כן שייך הואיל כיון דע"י הואיל יפטור ממלקות אף דעבד איסורא מכל מקום פטור

ממלקות מטעם הואיל והד' עתיקים אין כאן מקומו. אם כן אפילו למ"ד חשנב"ע מן התורה מכל מקום אין לוקין כיון דבא מכלל עשה עיין ר"מ פ"ב מהלכות שחיטה ובכ"מ ובלחם משנה שם אם כן שייך הואיל ובפרט אי נימא חשנב"ע הוי רק איסורא דרבנן ע"ש בכ"מ ולחם משנה דלא ברירא להו בדברי הר"מ איך דעתו דאפשר הוי רק דרבנן ע"ש ואם כן בודאי שייך הואיל כמבואר ברש"י פסחים מ"ז ע"ב ד"ה כלאחר יד כו' על ידי שינוי דשבות בעלמא הוא וכיון דמדאורייתא שרי פקע להו מלקות עכ"ל. מבואר להדיא דהמלקות נפקעין אף דע"י הואיל ישאר איסור דרבנן אם כן (למה) [לא] ילקה על השחיטה של נו"ן רק בדבר דליתא בשאלה. אבל עולות כמבואר בברייתא דשוחט עולות נדבה דאיתא בשאלה למה ילקה אף אם לא נימא מתוך מכל מקום הואיל אמרינן לכ"ע כמבואר בתוס' פסחים בסוגיא שם וכן כאן מדברי הר"מ עיין באריכות. אך אם חשב"ע דאורייתא ל"ש לומר כן דאף אם רוצה לאכלו נראה דלא הוי או"נ רק דהוי צורך קצת ע' תוס' גבי מבשל גיד בחלב אך באיסור דרבנן אפ"ל דהוי או"נ. ומצאתי לפמ"ג בפתיחה נסתפק בזה במבשל בשר עוף בחלב בי"ט אי הוי או"נ. ואם אמרינן הואיל ומקלעי וכתב דל"ש הואיל כיון דהוי איסורא. ואפ"ל לדעתי כיון דלרוב ראשונים מותר להאכיל בידים איסור דרבנן לקטנים ע' לעיל ובסוגיא דמופלא סל"א ומ"ל פי"ז מהמ"א אם כן אפשר אמרינן הואיל ומקלעי קטנים הואיל דהיתר גמור הוא אח"ז מצאתי קושיא זו בט"א לחגיגה שם בפיסקא עולות נו"ן הקשה קושיא זאת אמאי נו"ן אין קרבים ביום טוב נימא הואיל אי בעי מתשל עליו אי אמרינן חשב"ע ל"ד והניח בקושיא וכתב שהאריך בזה במס' ביצה ולא זכינו לחידושיו על ביצה ע"ש בדף ז' ע"ב. וא"א לומר דמיירי בסמוך לחשכה דהרי איכא פלוגתא אם זרק הדם ודם נפסל בתחלת שקיעה לשיטת התוס' במנחות ואכתי איכא זמן רב עד הלילה ע"ש. ואפשר דע"כ הר"מ סותם הדבר וכתב דאין קרבים ביום טוב ולא כ' דלוקין מטעם הואיל ומתשל עלה רק בקרבנות דל"ש הואיל לוקין וצ"ע. ואפ"ל דזה כוונת הש"ס דתני תנא קמי דר"י בר אבדימי השוחט עו"נ ביום טוב לוקה א"ל דאמר לך מני ב"ש הוא דל"א מתוך דאי ב"ה הא ס"ל מתוך ובתוס' הקשו דהו"ל לומר ר"ע הוא דל"ל מתוך בפסחים וי"ל דה"ק דלב"ש הברייתא ניחא בלא שום קושיא דאי אליבא דר"ע מכל מקום קשה נהי דל"ל מתוך מכל מקום אמאי לקי נימא הואיל ובעי מתשל ולדחוקי דחולין בעזרה דאורייתא או סמוך לחשכה הוא דחוק ע"כ מוקמי כב"ש וניחא מאוד דמתוך ל"ל דלא ס"ל מתוך וגם הואיל ובעי מתשל ל"ל לב"ש דב"ש ס"ל אין שאלה להקדש כמבואר בנזיר ובכ"מ בש"ס אם כן לב"ש ניחא הברייתא אלא לב"ה נימא מתוך נהי דאפשר דל"ל הואיל כר"ח מכל מקום מתוך ס"ל כאן במשנה

מפורש ע"כ כב"ה ודאי לא אתי וכב"ש אתי בכל אופן דל"ל מתוך וגם הואיל כזה ל"ל לב"ש אבל אי כר"ע לא אלים הקושיא כולי האי דלר"ע נמי צ"ל או דל"ל הואיל כר"ח או מחמת חשב"ע ע"כ נקט ריב"א בפשיטות דלב"ש בודאי ניחא הברייתא ולב"ה לא אתיא הברייתא בשום אופן כנ"ל. אך הדברים ארוכים ועמוקים עיין בספרן של צדיקים דבש מצאת כו'.

והנה בהיותי בזה נזכרתי ששמעתי קושיא ומטו בה משמיה דהגאון מוה' יונתן בעל או"ת וכו"פ על המשנה דמכות יש חורש תלם א' וחייב משום שמונה לאוין החורש בשור וחמור כו' וכלאים בכרם ויו"ט ומקשה שם הש"ס ולחשוב נמי זורע ביום טוב ומשני אין חילוק מלאכות ביום טוב מאי מקשה דיתחייב ביום טוב משום זורע הא מבואר במשנה דהי' כלאים בכרם וכה"כ אסור בהנאה אם כן א"ח על זריעה ביום טוב דה"ל מקלקל דאוסרו בהנאה וכל המקלקלין פטורין בשויו"ט. ותירץ דהנה מבואר במשנה דכלאים דהזורע כרמו בשביעית לא נאסר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו וכ"פ הר"מ פ"ה מה' כלאים ה"ח אם כן במשנה מבואר דמיירי בשביעית וא"כ אין נאסרין משום כה"כ ע"כ מקשה שפיר יתחייב משום זורע דאינו מקלקל כך שמעתי בימי חורפי ואח"ז שמעתי בשם אחרונים שהקשו גם על ברייתא דהמבשל גיד בחלב חייב ה' מלקות משום בו"ח ומשום מבשל ביום טוב למה יתחייב משום בישול הא בב"ח נאסר בהנאה דהברייתא סובר' יש בגידין בנו"ט ע"ש. אם כן אוסר זה בהנאה וה"ל מקלקל ולמה יתחייב על י"ט ופלפלו בזה והנה באמת קוב"ה חדי בפלפולא. אבל לפ"ד הקושיא מעיקרא ליתא דנראה דלא הוי מקלקל בשוי"ט רק אם הוא דרך קלקול והשחתה כמנהג של עולם כמו חובל וא"צ לדם ומבעיר וא"צ לאפרו כי הוא משחית ומקלקל דרך מנהג העולם וכן קורע בגדים ושובר כלים ודומיהם אבל מה שמתקן על פי מנהגו של עולם אף דאיסורא רביע עליו מכל מקום לא נקרא מקלקל ולא מצינו זה ובתוס' חולין הקשו על השוחט בשבת למה יתחייב דהא מבואר שם דמקלקל הוא ותירצו דגבי שבת תיקון כל דהו סגי ע"ש ושם ג"כ מקלקל ע"ש כי גוף הריגת בע"ח הוי מקלקל אם א"צ לו ואף אם אינה עומדת לג' דברים דהגמרא מקשה שם על הברייתא דשוחט בשבת חטאת עוף בחוץ לעכו"ם מאי תיקן. אף דאינה עומדת לג' דברים כי הוא עוף ואסורה בהנאה כי הוא הקדש מכל מקום השחיטה עצמה הוי מקלקל אך בשבת תיקון כ"ד סגי ע"כ מקשה מאי תיקן וא"כ אם לא תיקן בדרך העולם וגוף השחיטה הוי קלקול. ומתרץ הש"ס דיש תיקון כל דהו לתקן לב"נ אבל היכי דבגוף הדבר אינו מקלקל בדרך העולם אדרבא הוא מתקן דזורע ויגדלו הפירות או מבשל דקודם לא היה ראוי לאכילה ועכשיו ראוי לאכילה אף דאסור מחמת

איסור דרביע מכל מקום לא הוי מקלקל. וקצת ראיה לזה דר"י הסנדלר סובר דמעשה שבת אסור דכתיב כי קודש כו' אי מה קודש אסורה בהנאה ת"ל לכם כו' אם כן ל"ל לכם בלאו הכי בודאי אינה אסורה בהנאה דאי אסורה בהנאה ה"ל מקלקל ומלאכת מחשבת אסרה תורה עכצ"ל דזה לא נקרא קלקול. וידעתי כי יש לדחות בנקל מכל מקום מצד הסברא נ"ל כן. ובפרט לפי מה דמסיק הש"ס דתיקון כ"ד סגי בשוי"ט דמתקן אצל ב"נ בודאי ל"ק כי כאן ג"כ מתקן עם הבישול לב"נ דלא הוי ראוי לאכילה קודם לב"נ ועכשיו ראוי לאכילה ולא הבאתי בכור הבחינה ע' בשבת פרק האורג והם ענינים עמוקים. עוד יש ליישב דרך פלפול עשעה"מ המ"א שכ' דאף דאין בגידין בנ"ט מכל מקום חייב משום נבלה וכאן משום בב"ח דהתורה אחשביה לענין גיד חשוב נמי לענין איסור אחר ודומה למ"ש רש"י ביצה בשרפת קדשים דהתורה אחשביה ע"ש פ"ו מהמ"א אע"ג דלהשליכו לבהמה אינה מלאכה כלל מכל מקום כיון דהתורה אחשביה ה"ל מלאכה אם כן כאן נמי אף דהוי מקלקל מכל מקום כיון דחייב משום זריעה מחמת כלאים חשיב נמי לגבי יום טוב וכן לענין בישול בב"ח כיון דחשוב לענין זה חשוב נמי לענין יום טוב אף דהוי דרך קלקול וזה דרך פלפול:

והנה במ"ש לעיל בשם הגאון מוהר"י כיון דמיירי בשביעית אם כן אינו נאסר כר"ע ער"ש פ"ז דכלאים מ"ה כתב הטעם דתנאים אלו ס"ל כן דכתיב כרמך וטעמא דת"ק מפורש בירושלמי דמרבה אף כרם אחרים ע"ש אם כן להני תנאים דדרשו כרמך ולא של אחרים אם כן אינו חייב מלקות על זורע בשדה אחרים או כיון שהנטיעות אינם שלו אם כן הדרא קושיא לדוכתא אם כן אי כהנהו תנאי אמאי חייב מלקות על כה"כ ועיין מ"ש פ' קדושים דגם דעת הר"מ כן גבי כלאי זרעים פ"ג הט"ז וכבר תמהתי שם ע"ז וכעת אני רואה שהוא בירושלמי אך לפי תי' הש"ס יבמות דפ"ג ומובא בר"ש ג"כ נראה דמטעם אחר הוא אבל בכרם חבירו שייך ג"כ כלאים וצ"ע בזה. ובאמת דברי הר"ש תמוהים לפ"ד דהטעם של ר"ע דאינו כלאים כלל בשדה אחר חוץ מה שתמהתי לעיל פ' קדושים דמבואר להדיא בע"ז דס"ג דאין עודרין עם הנכרי בכלאים ורוצה הש"ס לאוקמי כר"ע דמחייב במקיים כלאים מפורש דסובר ר"ע דאף המקיים בשדה נכרי מחייב מכ"ש בזורע ע"ש אך מגמרא דידן במכות מבואר שם דר"ל אמר אי לאו דקלסי' ה"א ר"ע היא דמחפה חייב משום מקיים בכלאים חזינן דחייב משום כלאים לר"ע אף בשביעית וחייב במחפה אף דאינו אוסר אליבא דר"ע מכל מקום חייב מלקות. ולומר דהר"ש נמי סובר הדרש דכרמך דוקא לענין קידוש אבל לא לענין מלקות מנא תיתי דתיבת כרמך אצל הלאו כתיב כרמך לא תזרע וגבי הקידוש כתיב ותבואת הכרם ולא כתיב כרמך וצ"ע. ועוד

חזון למועד לברר כי אין הירושלמי ת"י כעת. עוד נלע"ד דל"ק קושית הגאון הנ"ל דהנה ידוע דכל מלאכות שבת א"ח על מלאכה רק בנגמר המלאכה כגון אופה דהוא חייב משום מבשל או (אופה או) מבשל א"ח עד שנאפה או נתבשל אבל על הדבקה בתנור ולא נאפה א"ח ואם הדביק פת בתנור ואח"ז רדה מן התנור או הוא או אחר ולא נאפה אינו חייב כמבואר להדיא במס' שבת ד' גבי התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה כו' ואם הדביק בתנור ונאפה חייב חטאת על האפייה או סקילה אף דבשעת האפייה אינו עושה כלל מעשה מכל מקום חייב כיון דעשה מעשה בתחלה וע"י מעשה נתעבד המלאכה ולא הוי התראת ס' בשעת הדבקה דלמא יקח אותו מן התנור קודם האפיה והטעם מבואר שם בתוס' ד"ה קודם שיבא. על כל פנים חזינן דעל המעשה לא נתחייב כ"ז שלא נעשה המלאכה אך אם נעשה המלאכה חייב על העשיה ועל המלאכה בלא העשיה אינו חייב ג"כ דמותר להדביק בתנור עם חשכה אף על פי שנאפית בשבת כמבואר שם בשבת דכל המלאכות מותרים קודם חשיכה אף על פי שנתעבד בשבת רק קצת מלאכות אסורים מדרבנן משום גזרה כגון פת בתנור שמא יחתה בגחלים כמבואר בשבת ד' וז"פ והוא דבר שתשב"ר יודעין וכן איפכא אם הדביק פת בתנור בשבת סמוך לחשכה ולא נאפית כלל מבע"י רק משחשיכה ליל מ"ש בודאי ג"כ פטור כיון דנאפה ליל מ"ש כמו דאם לקח מן התנור קודם האפיה דפטור אם כן בודאי אם נאפית בחול ג"כ הדין כן כי בחול אינו איסור כלל. הכלל דחייב על העשיה והמלאכה כא' אם נעשה בשבת אבל בא' מהם אינו חייב בשבת וז"פ. והנה זורע בשויו"ט הוי אב מלאכה ומבואר בפסחים דכ"ה גבי כה"כ דזרוע מעיקרא אינו נאסר אלא בהשרשה והיינו דנקלט בארץ. וע"ש ברש"י דקודם השרשה הוי כמונח בכדא ולא הוי כלאים כלל. וכן מבואר במס' מנחות דס"ט לענין עומר ולענין אונאה ושבועה הוי אבעיא שם אי כמנח בכדא דמי. אם כן אפ"ל דגם בשויו"ט א"ע על הזריעה רק אם נשרש בקרקע וא"ח על העשיי' רק אם נשרש אח"כ כמו אופה דא"ח על דבוקו בתנור רק אם נאפה אח"כ ה"נ דבנשרש חייב על העשייה ואם תיכף לאחר שזרע נטל הזרע מן הארץ ולא הניח לשרש אפשר דאינו חייב. אך ז"א דאם נאמר דעיקר הזריעה היינו בהשרשה אם כן אם זרע בשבת ונשרש אח"כ בחול לא יהיה חייב כמו אופה לעיל אם כן אמאי מבואר במשנה הזורע חייב וכן בגמרא הנוטע והמבריך והמרכיב עיין בשבת פ' כ"ג הא קי"ל בר"ה ובפסחים פלוגתא ח"א דלקליטה צריך למ"ד יום וח"א י"ד יום. ור"י ס"ל ג"י בעינן. ואנן פסקינן י"ד לקליטה עיין ר"מ המע"ש ונ"ר וש"ע סי' רצ"ד אם כן היאך חייב משום זורע דממ"נ אם זרע בחול וזמן הקליטה יהיה בשבת ודאי פטור אליבא דכ"ע כמו כל המלאכות

דמותר מבע"י אף שהמלאכה נעשית בשבת כמ"ש לעיל ובודאי מיירי בזרע בשבת אם כן היאך חייב הא אינו נקלט הזריעה אליבא דכ"ע פחות מג"י וא"כ נקלט בחול אמאי חייב ועיין ר"ה דף י' ובפסחים נ"ה אם כן נפל ד"ז דזורע ונוטע בבירא היאך משכחת לה דחייב הא נשרש בחול. עכצ"ל דיש חילוק בשלמא מבשל או אופה גמר האפיה או הבישול נקרא בשם אפיה או בישול אבל קודם שנאפה לא נקרא בשם אפיה כלל אף דנתן לתוך התנור אבל לשון זריעה חל תיכף כשמנפץ הזרע ע"ג קרקע הוי זורע אף דהוי כמאן דמנח בדיקולי היינו לענין המוזכר לעיל דלא מבואר בקרא זריעה אם כן אף דהוי זריעה מכל מקום אפשר דהוי כתלוש לענין עומר אבל לשון זריעה שייך שפיר תיכף קודם שנקלט ע"כ חייב תיכף בשויו"ט אם כן לפ"ז אם לקט מן הארץ תיכף אחר הזריעה בודאי חייב דהרי נגמרה מלאכתו בזריעה לחוד וע"ז חייבה התורה והוי כמו כותב ומוחק תיכף או אפילו כותב ע"מ למחוק תיכף בודאי חייב ה"נ חייב וכ"נ נמי לענין איסור זריעת כלאים לענין לחייבו מלקות על הזריעה חייב תיכף עד שלא נשרש כי עבר על לאו דלא תזרע רק נתקדשו לענין איסור הוי בהשרשה אבל לענין חיוב מלקות הוי תיכף בשעת הזריעה דהא דמבואר שם בפסחים דדרשינן מהזרע דזרוע מעיקרא בהשרש' ע"ש ברש"י דסובר לענין להתקדש הוי מצד הסברא כמונח בכדא אבל לענין חיוב מלקות אין תלוי בהשרשה. ומכל מקום צע"ק כיון דרש"י כתב דלא נאסר תיכף מחמת דהוי כמאן דמנחי בכדא ולא הוי תערובות כלל אם כן אמאי מחייב משום זורע כלאים אך מכל מקום נ"ל דהדין כן בשויו"ט אין ספק אצלי כמ"ש דאל"ה לא יהיה חייב על זורע ונוטע בשבת ע"כ בודאי חייב תיכף אף בלא הקליטה ואף לקט תיכף מן הארץ מכל מקום חייב דהמלאכה כבר נגמרה וגם בכלאים אם לא יהי' חייב רק אם נשרש הו"ל להר"מ להביא דין זה בכלאים כמו שמביא לענין דנאסרין. שוב האיר השי"ת את עיני וראיתי דמבואר כן להדיא בד' הרהמ"ח מצוה תקמ"ח בסוף המצוה כ' להדיא כדברינו. ועובר ע"ז וזרע כה"כ לוקה מדאורייתא מיד שזרען אבל לענין שיאסרו בהנאה אין אסורין מיד שזרען עד אחר השרשה וכמו שאמרו ז"ל כו' עכ"ל. מבואר להדיא כדברינו לענין כלאים. ובשויו"ט הדבר ברור כמ"ש לעיל אם כן כיון דעל הלאוין דזריעה חייב תיכף אבל לענין איסור הנאה אין נאסרין אלא בהשרשה אם כן ממילא ל"ק קושית הגאון הנ"ל דע"כ חייב משום זורע ביום טוב כמו אם לקט אותם מן הארץ תיכף מכל מקום חייב ה"נ כיון דחייב תיכף ולא הוי מקלקל ואחר ג' ימים נאסרו אבל תיכף לא נאסרו אם כן כמו דלקט אותם תיכף אף דלא נתגדל כלל חייב דכך חייבה התורה אם כן מאי איכפת לן דלאח"ז נתקלקל כמו בנה וסתר תיכף אפילו בונה ע"מ לסתור חייב ה"נ כיון

דבשעת החיוב אינן נאסרין כלל ע"כ שפיר דחייב משום י"ט. ולענין איסור הנאה בודאי אינן נאסרין אלא בשעת השרשה כמבואר בפסחים ובר"מ ואף דוודאי על כל פנים צריך לזרוע שיהיה ראוי להשרשה וכאן יהיה מקלקל ז"א דראוי לשרש בהיתר דאם תיכף אחר הזריעה יקח מין א' מן הקרקע אם כן לא יהיה נאסר ועל הזריעה חייב בכ"ש אם כן בשעת זריעה אינו מקלקל כלל. ועבמ"א סי' של"ו ס"ד וסי"א ובמג"א שם ודו"ק שם היטב. שוב בינותי בספרים ומצאתי בס' הלכות קטנות למהר"מ חאגיז סי' רס"ו ורס"ז מביא זה בפירוש דחילוק יש בין מבשל לזורע דזורע [חייב] תיכף אף דלא נשרש בקרקע ע"ש החילוק ולא הביא הראיות שהבאתי והנאני. והנה אף שכתבתי דעל זריעה חייב תיכף אף בלא נקלט מכל מקום נראה דגם הקליטה הוי זריעה והיכי דא"ח על הזריעה כמו שיבואר מכל מקום חייב על הקליטה דהקליטה הוי ג"כ זריעה. והנה בשויו"ט כבר כתבתי דלא משכחת לה דין זה דאי זרע בחול אף דנקלט בשבת והוי זריעה מכל מקום בשויו"ט קי"ל דכל שהמלאכה נעשית מאליו מותר בשבת לכתחלה כמבואר פותקין מים לגינה כמ"ש בשבת ואם זרע בשבת ממילא אינה נקלטת בשבת ואפ"ל אף דהנהו מ"ד סוברים ונותנין זמן לקליטה מכל מקום סוברים דאפשר דנקלט בתוך זמן זה רק לחומרא לא סמכינן רק באלו הזמנים נקלט בוודאי אך רש"י ביבמות פ' הערל לא כתב כן ע"ש אך בכלאים אפ"ל דעל הקליטה ג"כ חייב ואם התרו בו על הזריעה אף דזרע ונקלט אח"כ מכל מקום א"ח אלא א' דהוי משם א' דאם עושה כ"פ בהתראה א' א"ח אלא א' כידוע וא"צ להאריך. אך אם אחר הזריעה התרו בו שילקטנו מן הקרקע כדי שלא יקלוט אפשר דחייב ג"כ על הקליטה דבשני התראות חייב כמו נזיר ששתה יין ואמרו לו אל תשתה חייב על כל שתיה ושתיה מכל מקום נ"ל דא"ח כיון שאח"ז אינו עושה שום מעשה אף דהי' ע"י מעשה מכל מקום ל"ד לשעטנז דחייב בכל רגע אם התרו בו אם יכול לפשוט וללבוש כמבואר במכות מכל מקום אפשר לחלק בזה אם תעיין בשכלך. ומכל מקום צ"ע דאפשר דאה"נ דחייב. אך מנא אמינא לך דקליטה גם כן נחשב זריעה ממשנה מפורשת במס' שביעית שהנוטע והמבריך כו' פחות מל' יום קודם ר"ה בערב שביעית ואם נטע יעקור והיינו משום דנקלט בשביעית (לשיטת ר"ת שם בר"ה ד"י ולשיטת רש"י אף אם נקלט בתוס' שביעית ואין כאן מקומו) חזינן אף דנטע קודם שביעית דהיינו זריעה מכל מקום כיון דנקלט בתוס' שביעית או בשביעית עצמה יעקור מחמת האיסור זריעה בשביעית עיין בגיטין אם כן מבואר בהדיא דאף הקליטה הוי זריעה ע"כ יעקור כמו הזורע והנוטע בשביעית עצמה ואם כן אם זרע בשביעית עצמה אפילו בסוף שביעית ונקלט (בשביעית) [בשמינית] מכל מקום לוקין על הזריעה כמ"ש לעיל דעל הזריעה

חייב בלא נקלט ג"כ (אף דלענין קדושת פירות שביעית יש להם דינים אחרים מכל מקום לענין הלאו בודאי עבר כמ"ש) ואם זרע באמצע שביעית ונקלט ג"כ בשביעית והתרו בו קודם הקליטה אפשר דחייב שנים כמ"ש לעיל דחזינן לענין קודם שביעית דהקליטה הוי ג"כ זריעה ע"כ יעקור בנקלטה בשביעית. והנה להבין החילוק מה בין שוי"ט שמותר לעשות מלאכה מבע"י אף שהמלאכה נעשית בשבת ובשביעית אסור כמו שמבואר כאן הוא הדבר אשר ביארתי למעלה בח"ז פ' משפטים מצוה כ"ד כמו דאנחנו מצווים בשבת על ש"ב דאם הבהמה עושה מלאכה עובר בעשה כן בשביעית חוץ מה דכתיב לנוכח לא תזרע עובר ג"כ בעשה עיין ר"מ ה' שמטה ויובל ובעשה כתיב ושבתה הארץ שבת כו' אם כן אנחנו מצווים על שביתת הארץ בשביעית ע"ש שהבאתי גמ' מפורשת בע"ז. והנה בש"ב אף שאינו עושה מעשה רק בהמתו עושית מלאכה עובר אם כן ה"נ דהארץ אסורה לעשות מלאכות הללו ע"כ אפילו נטע קודם שביעית דודאי א"ע על הלאו דשדך לא תזרע דהוא אינו זורע בשביעית רק עובר על עשה דשביתת הארץ דהארץ עושה מלאכה בשביעית כמבואר להדיא בשבת דח"י ע"כ אוסרים ב"ש ליתן אונין של פשתן וצמר ליורה כו' משום שביתת כלים דאית להו והכלי עושה מלאכה בשבת ע"כ אסור אפילו קודם שבת וב"ה ל"ל שביתת כלים ע"כ מותר לעשות כל המלאכות מבע"י אף דהמלאכה נעשית כיון דהוא אינו עושה ע"ש אם כן הנוטע קודם שביעית בודאי אין לוקין רק עובר על עשה דשביתת הארץ. והנה מכאן ג"כ ראי' דאנחנו מצווים על שביתת הארץ בשביעית כמ"ש לעיל ולא ראיתי לשום א' מאחרונים שדברו מזה ובעזהשי"ת הוא אמת וברור. ואל יקשה לך ד' הר"מ ה' שמיטה ויובל פ"ג הי"א שכתב אף בזה"ז כו' וד"ז אסור לעולם מפני מראית עין נראה דמדרבנן אסור. ז"א דשם מיירי לענין קליטה בתוס' שביעית בזה"ז ז"א אלא מדרבנן ע' פ"י בר"ה דף יו"ד. ומצאתי בט"א לר"ה סוגיא דאין נוטעין מביא ירושל' דזמנים הללו המבוארים במשנה לקליט' בסתמא אי לא ידענו אם נשרש אם לא, בזמנים הללו נשרש הא דבר שנשרש קודם לזמנים הללו מותר ע"ש נראה כמ"ש לעיל דיכול להיות דיקלוט באותו היום אם כן נ"מ נמי לענין שבת אם זרע בשוגג ונקלט באותו יום ובין זריעה לקליטה היתה ידיעה לחלק ואח"ז שכח אפשר דחייב שני חטאות משום זריעה ומשום הקליטה אח"כ אף דבשעת קליטה לא עשה מעשה מכל מקום כיון דתחלה הי' ע"י מעשה כמו אופה אף דאח"כ לא הי' מעשה כיון דהתחלה הי' ע"י מעשה אף דשם על התחלה לא הי' חיוב אבל כאן על התחלה נתחייב מכל מקום מ"ל אם הי' בהיתר תחלה או ע"י איסור אדרבא גרע אם הי' המעשה תחלה ע"י איסור והד' עתיקין עמ"ל הב"מ כמו כלאים בלבישה אף שבתחל' חייב מלקות מכל מקום חייב

בכל פעם דהוי מעשה אם כן ה"נ וכן ביום טוב אם התרו בו קודם הקליטה גם כן חייב שני מלקיות כמו נזיר שא"ל אל תשתה אל תשתה וכן לענין כלאים ושביעית כיון דזריעה היא לאו אם כן תחלת הזריעה הוא בלאו וגם הקליטה הוי זריעה אם כן הוי כמו שעושה שני פעמים ועובר בכ"פ כנ"ל אך לא ראיתי לשום ראשון או אחרון שיתעורר בזה ע"כ צ"ע והשי"ת יאיר עיני בתורתו הקדושה ואשנ' פ"ז:

סעיף ט

ונוהגת כו'. מבואר במס' מכות ופסחים דיש חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות לי"ט וז"ל הר"מ פ"א מה' הנ"ל ה"ג העושה אבות מלאכות הרבה בי"ט בהתראה א' כגון שזרע ובנה וסתר בהתראה א' אינו לוקה אלא א' חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות לי"ט עכ"ל. והנה הענין דחילוק מלאכות לשבת הוא זה דבכל חייבי חטאת אם עשה עבירה א' כ"פ בהעלם א' כגון שאכל חלב כמה זתים כיון דהכל הוא מש"א דהוא לאו א' א"ח אלא חטאת א' אם לא שהיתה ידיעה בינתיים לחלק אבל אם אכל חלב ודם כיון שהוא שני שמות חייב ב' חטאות וכן אם איסור א' שיש בו ב' שמות ג"כ חייב שני חטאות כגון א"א ונדה או כדומה היכי דאחע"א. והנה בשבת יש ל"ט מלאכות אבל הכל מש"א כי באו בלאו א' לא תעשה כל מלאכה אם כן אם עשה כל המלאכות כא' ה"ל כאילו עבר על לאו מש"א כ"פ דאינו חייב אלא חטאת א'. אך הוא גזירת הכתוב גבי שבת וילפינן פ' כ"ג דחילוק מלאכות לשבת דהיינו דהל"ט מלאכות דינם כשמות מחולקים ע"כ הוי כחלב ודם ואם קצר ובנה בהעלם א' חייב שני חטאות כמו חלב ודם. וכן אם עשה מלאכה שיש בה הרבה מלאכות כמבואר פ' כ"ג כגון זומר וצריך לעצים דחייב שנים דהוי כמו אחותו ונדה וכדומה אבל בעושה מלאכה א' שני פעמים או אב ותולדה שלו הוי כאלו אכל חלב ב"פ וא"ח אלא א' וזה גזירת הכתוב בשבת או דילפינן מלא תבערו דלחלק יצאה או מן הפ' ועשה מאחת מהנה כמבואר בשבת. והנה גבי י"ט דליכא ילפותא, מחדש הש"ס דאין חילוק מלאכות והוי כל הל"ט מלאכות מלאו א' ומש"א. אך גבי י"ט ל"ש לענין העלמות כי בשוגג בי"ט פטור לגמרי דאין חיוב חטאת בי"ט ע"כ דברי רש"י במכות דכ"א ע"ב ד"ה ואין חילוק מלאכות לי"ט שכתב דאם עשה שנים ושלשה מלאכות בהעלם א' כו' הוא גמגום דבי"ט בשוגג פטור מכלום אך דין זה הוא במזיד לענין מלקות. והנה בכל ח"ל אם התרו בו פ"א ועשה כ"ה אינו חייב אלא א' כמו נזיר שהי' שותה יין כ"ה א"ח אלא מלקות א' ואם התרו בו בכ"פ חייב כ"פ כפי התראות ואם עשה מש"א שני איסורים בפ"א כגון שקרח בראשו בב"א חמשה קרחות והתרו בו התראה א' ע"ש בד"ך דחייב ה' פעמים מלקות וערש"י וע"ש בתוס' דזה דוקא בקרחה דהוא גזירת

הכתוב ובשאר לאוין נראה דאם עושה בב"א א"ח רק אחת וע"ש בתוס' שכתבו וכי אדם אוכל ב' זתים בב"א ובחדא התראה מי מחייב שני מלקיות דההתראה קאי על כ"א ותירצו דגבי קרחה גזירת הכתוב הוא. נראה מדבריהם דאם אכל ב' זיתי חלב בפ"א והתרו בו בפי' על שניהם שאמרו לו דלא יאכל שני זיתים כי על כ"א יחייב וקיבל התראה חייב שני מלקיות ואם כן בלע חלב שני זיתים כא' דבית הבליעה מחזיק כביצה דהוי שני זיתים מחייב שני מלקיות וד"ז צ"ע מאוד דזה הוי רק ריבוי בשיעור כמו המבשל ביום טוב במקום דלוקין ואם בקדירה שמבשל יש הרבה גרוגרות דזה שיעור בישול לחייב והתרו בו על מאה שיעורים כא' יחייב כמנין השיעורים זה דבר שאין הדעת נוטה כלל וכן ד"מ חורש חייב בכ"ש והוא חרש ברגע א' ועקר מן הארץ תל גדול יהי' חייב מלקיות בלי מספר כי כמה כ"ש איכא ע"כ לדעתי פשוט דבב"א א"ח בכ"ע רק מלקות א' ואפשר גם דעת תוס' כן ולבאר כוונתם וגם לשון הש"ס אין כאן מקומו:

והנה בח"ל אף דהם מש"א רק דהם גופים מחולקים כגון אלמנת ראובן ואלמנת שמעון חייב שני מלקיות בהתראה א' כמבואר בקדושין אף דהשני' הוא לאחר כ"ד מהתראה מכל מקום כיון דהתחיל תכ"ד חייב עכאו"א ואם היו שני שמות כגון א' אלמנה וא' גרושה בודאי צריך שני התראות על כ"א התראה אחרת ול"מ שני התראות בפ"א דהראשונה לא מקרי התחלה כיון דהוא לאו בפ"ע וכן לענין חייבי חטאות אמרינן גופים מחולקים כמבואר בר"מ ה' שגגות ואם היה שני איסורים בפ"א כגון אלמנה וגרושה והתרו בו משום שני לאוין חייב שני מלקיות דהם שני שמות כמבואר בש"ס. ועתה נחזי גבי י"ט נהי דאין חילוק מלאכות לומר דכל מלאכה הוי שם בפ"ע או גופים מחולקים מכל מקום בודאי כמו בח"ל וכל המלאכות הם בכלל שם א' כל מלאכת עבודה לא תעשו. והנה אם בישל הרבה פעמים פעם אחר פעם ולא התרו בו אלא בפ"א א"ח אלא א' כמו נזיר שהיה שותה יין כ"ה. ואם התרו בו קודם כל בישול ודאי חייב כמנין התראות כמו נזיר שא"ל אל תשתה אל תשתה וכן אם קצר ובישל הוי כאלו קצר שני פעמים כי הכל נכנס בכלל מלאכה אבל אם התרו בו בכ"פ ודאי חייב הרבה כמו אם קצר כ"פ והתרו בו בכ"פ ואם בדבר א' יש שני מלאכות כגון זומר וצריך לעצים דחייב משום זורע וקוצר מכל מקום כאן הוי בכלל א' דהוי כמו אלמנה א' מכמה אנשים דלא תוסיף תת כח מה שיש בה עוד שם זה ה"ה כאן וגם כאן יש גופין מחולקין אף בש"א כגון שחט שלש בהמות בזאח"ז בהתראה א' חייב ג' מלקיות (כגון בנו"נ) כי בבע"ח אמרינן ג"כ גופין מחולקין לרבינו ישעיה עמ"ל פ"א מהמ"א על כל פנים זה נ"פ דאם עושה אפילו מלאכה א' כ"פ ובכ"פ התראה חייב בודאי דלא גרע מכל ח"ל. ולפי זה איני מבין כלל

דברי הגמ' גבי מבשל גה"נ בחלב ואכלו דחייב משום מבשל ביום טוב ומבשל בב"ח ואוכל גיד ואוכל בב"ח ומשום מבעיר. והנה מבשל ואוכל אינו בפ"א והם משני שמות ע"כ מיירי דהתרו בו קודם הבישול וקודם האכילה דשני שמות א"א לחייבו על התראה הקודמת דלאו תכ"ד הוא כמו שכ' לעיל. וא"כ כיון דהברייתא מיירי ל"ד בחדא התראה בפ"א אם כן מאי קאמר דעל הבערה א"ח דאין חילוק מלאכות דחייב על הבישול ע"כ אפיק הבערה הא הבערה עם הבישול הוא בזאח"ז או דנימא דמיירי בכה"ג כגון דהבעיר אש ואח"ז נתן הקדרה על האש והתרו בו מקודם על הבערה ואח"ז קודם שנתן הקדרה התרו בו משום בישול ולמה לא יתחייב שנים כמו דאם הבעיר ואח"ז הבעיר עוד או נתן קדרה לבשל ואח"ז נתן עוד קדרה אחרת והתרו בו כ"פ חייב כמו כל ח"ל כמו נזיר שהי' שותה יין וא"ל אל תשתה וא"כ מאי זה דאין חילוק מלאכות נהי דהוי כולם כמו מלאכה א' מלאכה [א'] נמי חייב בכ"פ וכי גריעי מכל ח"ל וצ"ע. ומצאתי בפ"י בפסחים סוגיא דהואיל נראה דהרגיש בזה והניח בצ"ע ואני הרחבתי הדברים וקצתן מגומגמים כי כ' בחפזי. ודע דנ"ל דאף לדעת ר"י דאמרי' בבע"ח גופים מחולקים ואם אכל חלב או אמ"ה מה' בהמות חייב ה' מלקיות עמ"ל שם דוקא בזאח"ז רק הי' בהתראה א' אבל אכל שני מיני אמ"ה בפ"א דבלע כא' נראה דלא שייך בזה מחולקין וא"ח אלא א' ומכל מקום צ"ע דאפשר דגופין מחולקין הוי כשני שמות רק דסגי בהתראה א' דלא יכול לומר שכחתי כמו שכ' התוס' במכות וביארתי לעיל אבל לענין שאר דברים הוי כשני שמות והוי כמו שבלע חלב ודם בפ"א והתרו בו משום שניהם דחייב שני מלקיות וכמו אלמנה וגרושה אף דהוי פ"א כיון דהיו שני שמות אם כן ה"נ וצ"ע וע' זבחים ע"ח הפגול והנותר שבללן כו'. ודע דאף אין חילוק מלאכות ליו"ט היינו הל"ט מלאכות ותולדותיהם דכולן הם בכלל הלאו דמלאכת עבודה אבל למ"ד תחומין דאורייתא בי"ט נמי כמ"ש לעיל וזה לא הוי בכלל מלאכה אף בשבת רק לאו בפ"ע אל יצא כו' אם כן חוץ לתחום ועוד מלאכה מהמלאכות בודאי הוי שני שמות ואם עמד בסוף התחום והתרו בו משום ח"ל וגם הוציא איזה דבר שלא לצורך כלל או שאר מלאכה בודאי חייב שנים כי הוי שני שמות כמו בכל ח"ל וז"פ. ולענין אי יש חילוק מלאכות ביה"כ ושמיטה יבואר כ"א במקומו בעזהשי"ת.

וער"מ פ"ד מהמ"א כלל שם דאם אכל ח"ש מש"א וח"ש משם אחר כגון ח"ז חלב וח"ז דם אין מצטרפין והוי כמו ח"ש אבל ח"ז נבלה מנבלת שור וח"ז מנבלת שה וכדומה כיון דהם מש"א מצטרפין. והנה כאן גבי יום טוב פשוט אף דכל המלאכות תחת שם א' מכל מקום ד"מ אם קצר חצי גרוגרת ובישל חצי גרוגרת ודאי אין מצטרפין בשלמא גבי אכילה

שייך שפיר דאכל כזית והוא בכלל לא תאכל ואכל אבל גבי מלאכה דפחות משיעור לא חשוב ואינה בכלל מלאכה. והנה חצי גרוגרת קצירה אינה חשובה וגם בבישול אינה חשובה וגם ע"י הצירוף לא נקרא מלאכה כלל כי גם ע"י הצירוף אינה חשובה אבל באכילה ע"י הצירוף נקראת אכילה אבל מלאכה לא נקראת אפילו בצירוף וז"פ מאוד. והנה לשיטות רוב ראשונים דהוצאה מרשות לרשות לוקין בי"ט שלא לצורך כלל כיון דהוי בכלל מלאכה בשבת. והנה בפ' הזורק מבואר שם דהוצאה והכנסה ילפינן שם מקראי. ואח"ז מפלפל שם הש"ס המעביר ד"א בר"ה מהיכי ילפינן ומסקינן דמעביר ד"א בר"ה גמרא גמירי להו דהיינו הל"מ אם כן אפ"ל דביום טוב לאו הלכה היא. ואין איסור העברה בר"ה בי"ט אך נרא' מהר"מ פי"ב משבת דהוי תולדת הוצאה וע"ש בס' המאור שכ' דגמרא גמירי ז"ל וכולן תולדות הוצאה מרשות לרשות הם דד"א של אדם קונות לו והוי ברשות שלו וכשמעביר יותר מד"א הוי כמוציא מרשות לרשות עכ"ל אם כן כיון דהוי תולדה נוהג גם כן בי"ט שלא לצורך כלל כנלע"ד. וזה זמן ראיתי באיזה ספר נסתפק בזה ואיני זוכר כעת מקומו והנלע"ד כתבתי. והנה במ"ש לעיל דאוכל ביצה בשבת לאחר י"ט או י"ט לאחר שבת נראה מהש"ס דלוקין משום ל"ת כל מלאכה ונסתפקתי השיעור בכמה ונראה כיון דחזינן בקוצר וטוחן ומוציא אם הם לאכילה שיעורו כגרוגרת חזינן דלענין שבת שיעור גרוגרת חשוב אם כן ה"נ דבאכילה עושה מלאכה ועובר משום מלאכה השיעור כגרוגרת ועי' בה' שבת כמה השיעור הזה ובמג"א סי' תנ"ו אי גרוגרת יותר מזית או פחות ע"ש. והנה אם אכל פחות מכשיעור ואחר כא"פ חזר ואכל נראה דחייב אף דבאיסורי מאכלות גמירי לן א"פ אבל כאן הוא משום מלאכה ומלאכה מצטרפת אפילו ביותר כמבואר בשבת כותב אות א' שחרית ואות א' בה"ע מצטרף ע"ש ובפרי מגדים בפתיחה לה' שבת נסתפק אם צריך ח"ש הראשון שיהא קיים בעת שעושה הח"ש השני ע"ש. אך מסיק דא"צ להיות קיים ובפרט כאן דאכילה היא המלאכה בודאי מצטרף כנ"ל. ודע דעל מ"ש דהכנה דרבה לוקין דוקא ביום טוב דלוקין על כל המלאכות אבל בשבת אין לוקין כיון דהוא בכלל ל"ת כל מלאכה אין לוקין דהוי לאו שניתן לאזהרת מב"ד דאין לוקין כמבו' בשבת גבי מחמר ואנן פסקינן כן דלאו שניתן לאמב"ד אין לוקין עיין ר"מ פח"י מה' סנהדרין ומכל מקום צ"ע לשון הגמ' פסחים דנפקא לי' אזהרה מל"ת כל מלאכה. ובאמת מזה לא נשמע י"ט דבי"ט מלאכה מותרת רק מלאכת עבודה כמבואר בדברי הרהמ"ח בשם הרמב"ן בתחלת המצוה. אך נראה כיון דבחג המצות כתיב ג"כ כל מלאכה אם כן אסור בחג המצות והמועדים הוקשו זל"ז ואי דכאן כתיב אשר יאכל לכל נפש מכל מקום כאן אסרה התורה האכילה ולאו בכלל או"נ היא ומכל מקום צע"ק.

ואם מותר לעשות מלאכה בי"ט לצורך שבת ע' בפסחים ובתוס' ובר"ן ובבעה"מ ובמלחמות דעתם דמה"ת אין צרכי שבת נעשים בי"ט והוי כמו דעושה לחול רק מטעם הואיל נפקע איסור תורה ומדרבנן מותר משום עירוב תבשילין ועי' בב"י סימן תכ"ו דעתו דגם רבה מודה דצרכי שבת נעשים בי"ט מן התורה ובמג"א שם השיג עליו ואי הטעם רק מחמת הואיל צריך לבשל מבע"י שיהא ראוי לאורחים ע"ש והדברים ארוכים. ועיין בפסחים שם מבואר למ"ד צרכי שבת נעשים בי"ט מן התורה היא אפילו לשבת רחוקה מותר בי"ט לעשות אפילו מה שצריך לשבת רחוקה דהיינו סמוך לי"ט רק גבי שבות מבואר דשבות קרוב' התירו רחוקה לא התירו. וע"ש ברש"י דמותר לעשות בי"ט עבור שבת דהוי כמו שעושה ליומו ולפי זה פשוט דיוה"כ נמי הדין כן אם בישל בר"ה לצורך יה"כ כגון עבור קטנים אינו עושה איסור תורה כלל כי אף שהוא צורך ליה"כ הוי כמו שצריך לו היום ומה"ת אין חילוק בין שבות קרובה או רחוקה רק מדרבנן אסור כי שבות רחוקה לא התירו וז"פ. ונ"פ כמו דמותר לעשות בי"ט מה שצריך בשבת לא"נ דהוי כמו שצריך ליומו ה"נ אפילו מה שאינו א"נ לצורך שבת כגון הוצאת ס"ת בי"ט לצורך שבת ג"כ מותר דהוי כאלו עושה לצורך היום והיום בשביל י"ט מותר מטעם מתוך כיון דהוי לצורך קצת ה"נ כיון דעל שבת הוי צורך קצת מותר כנ"פ. והנה לפי שיטות רוב ראשונים ואחרונים דצרכי שבת אינם נעשים בי"ט ולוקין במקום דל"ש הואיל נ"ל מכל מקום אם הדביק פת בתנור בי"ט ע"ש סמוך לחשיכה ולא נאפית כלל בי"ט רק בשבת בודאי פטור כי על מלאכת י"ט א"ח כי אין עושה מלאכה כלל כמ"ש לעיל אך בשבת סמוך למוצאי שבת אף שנתן בתנור בשבת מכל מקום על האפיה חייבה התורה דאפילו בשבת עצמו אם לקח מן התנור קודם שנאפה לא עשה מלאכה כלל אם כן מ"ל אם לא נאפה או אם נאפה בחול כן ה"נ על כל פנים בי"ט לא עשה מלאכה כלל ועל מה שנאפה בשבת לא מחייב כי עשה מבע"י כמו כל ע"ש שמותר לדבק פת כיון שלא עשה מעשה בשבת וא"ע משום מלאכה אם נעשה בשבת מעצמה (ואם מדרבנן אפשר דאסור) אם כן בודאי כה"ג לא עשה איסור דאורייתא כלל. וכן נמי בשבת ויוה"כ סמוכים זל"ז ועשה מלאכה בא' מהם ולא נגמרה או לא התחילה כמו בנידון שביארתי דהדביק פת ולא נאפה עד הלילה ודאי פטור, מטעם שבת פטור כי לא הי' מלאכ' ומטעם יה"כ פטור כי לא עשה ביה"כ והוי כאלו עשה מבע"י דאין איסור ביה"כ וכן איפכא ביה"כ קודם לשבת ועי' בכריתות דף י"ט דר"י ס"ל דאם עשה מלאכה בה"ש בין יה"כ לשבת פטור דאמרינן חצי עשה ביום זה וחצי עשה ביום זה ואינו מצטרף אך שם בודאי אסור מטעם ח"ש אך כאן נ"ל דאינו איסור דאוריי' כלל ומכל מקום צ"ע ד"ז וא"ד לכלאים וכדומה אם הי' תחלת

עשי' באיסור או אפילו בהיתר חייב לבסוף אפילו בלא מעשה דוקא שם דהלאו אפילו בל"מ אבל גבי שבת לא אסרה תורה כלל והוא היתר גמור אם אינו עושה מעשה בשבת ופשוט. ועי' מנחות דף צ"ח גבי שעיר יוהכ"פ דהבבלי' אכלוהו חי בחל יוהכ"פ ע"ש משום שלא היו יכולים לבשלו לא ביו"כ ולא בשבת צ"ע לכאורה למה לא עשו באופן שכתבנו לעשות תחלת הבישול ביוהכ"פ ויוגמר בשבת דליכא איסור מן התורה על כל פנים וצ"ע ובאתי לעורר ויש עוד הרהורי דברים בענין יום טוב ויבואר במק"א אי"ה:

מצוה רצט

סעיף א

להקריב קרבן מוסף כו'. הנה הרב המחבר לא הביא שהיה גם כן שעיר חטאת כמבואר בכתוב להדיא והיא השמטת המעתיק. והנה גבי חג הפסח כתיב בפ' פנחס ושעיר חטאת כו' ואצל מוסף ר"ח כתיב ושעיר עזים כו' וכן אח"ז כתיב שעיר עזים ובחג פעם כתיב שעיר חטאת ופעם כתיב שעיר עזים וער"מ פ"א מהלכות מעה"ק הי"ד לפי גי' הכסף משנה כ"מ שנאמר שעיר בן שני שנים ושעיר עזים בן שנה וע"ש במ"ל כתב דלפ"ז יהיה חילוק בין המוספין דפעם כתיב שעיר ופעם כתיב שעיר עזים וחילוק זה בין המוספין לא נמצא בשום מקו' כו' ובת"כ מרבינן כל שעירי המוספין שיהיו בני שנתן ומובא ברש"י יומא דף ס"ה עכ"ל. וצ"ע דגם בלא גי' הכסף משנה אלא כמו שמבואר עתה דשעיר בן שתים גם כן ד' הר"מ תמוהין כיון דמבואר במשנה כמ"ש הכסף משנה דכל חטאות הצבור דהיינו רגלים ור"ח כשרים מיום שלשים והלאה אם כן חזינן דהוא בן שנתו ועי"ש שמביא בקיאות ואין כאן מקומו להאריך. ועי"ש בר"מ דכבש הוא בן שנה והוא ממשנה דפרה עיין בכ"מ. וכבש או שעיר דהם בני שנה אם שעה א' יותר משנה פסולה כמבואר שם ואיל הוא דוקא אם נכנס בשנה שניה שלשים יום וקודם לזה אינו יוצא ידי איל ויותר משני שנים מבואר שם בהי"א דהוי זקן ואין מקריבין אותו ופרים הם יותר משנה עד בן ג' שנים ויותר מכאן אין מקריבין כמבואר שם. ועיין מ"ל פ"ב מהלכות איסורי מזבח מפלפל דמה דפסול בפר יותר מג' שנים ובאיל יותר מב' היינו למצוה מפני הכבוד. ובדיעבד כשר ואין זקן פסול א"ל שתש כחו ומביא ג"כ בשם התי"ט דמס' פרה. ועי"ש באריכות בה"ו שתמה ע"ד התוס' יומא ס"ו שמבואר בדבריהם שמה"ת פסול פר יותר מבן שלש מסוגיא דסוטה דף מ"ו וע' מ"ל פ"א מהפ"א ובר"ש דדעתו דחכמים פליגי על ר"י וסוברים דפר דוק' בעינן בן ג"ש ולא שני שנים ולא גריס אף ועי"ש בתי"ט אבל דעת הר"מ דחכמים מודים לר"י ועי' בכ"מ ולחם משנה ומ"ל ובט"א

לר"ה ומראה מקום אני לך. והנה מבואר ברמב"ם שם בפ"א מהמעה"ק דקרבן שמצותו בן שנה אפילו שעה א' בתוך שנה שניה פוסל דשעות פוסלות בקדשים וכבש לאחר שנה פסול לכבש. ואחר שלשים יום בשנה השניה נקרא איל וכשר לאיל וכל החודש דהיינו חודש הי"ג נקרא פלגס ואינו כשר לא לכבש ולא לאיל והיא משנה פ"א דפרה ועי' בר"ה דף י' שם גבי עגל בן שנה דר"מ סובר לענין קרבן כגון פר דס"ל בן שלשה בעינן תיכף בשני שנים וי"א ה"ל עד דיום א' בשנה חשוב שנה ור"א ס"ל דצריך שני שנים ול' יום וקודם לזה לא נקרא פר כי ס"ל דשלשים יום בשנה חשוב שנה. והנה מבואר דמשנה זו דפרה דמבואר שם דאילים בני שני שנים בן י"ג חודש אינו ראוי לא לכבש ולא לאיל כו' אתיא כר"א אם כן מכלל כבש יצא תיכף דנתמלא לו שנה דכל היכי דכתיב שנה אפילו שעה יותר פסול כמבואר כאן אך איל צריך שיהא בן ב' שנים ודוקא למ"ד יום בשנה חשוב שנה ולא קודם ע"כ עדיין לא מיקרי איל ופסול לאיל ג"כ והנה שם מבואר דאם הביא פלגס אינו עולה לו מזבחו ומביא נסכי איל. ובמנחות צ"א מבואר שם דהוא פלוגתא דר"י ובר פדא דלר"י הוא בריה בפ"ע דאינו לא כבש ולא איל רק ברי' ע"כ לא עלה לו מזבחו. ובחולין כ"ג מבואר שם דלר"י דאמר ברי' בפ"ע הוא אפילו אמר הרי עלי עולה מכבש או מאיל דמביא מאיזה מין שירצה מכל מקום אם הביא פלגס לא יצא כיון דאינו מין כבש ולא מין איל רק ברי' בפני עצמו הוא ואי לאו דגלי קרא הי' פטור מנסכים רק דרחמנא רבי' או לאיל לרבות שמחייב בנסכים בנסכי איל ובר פדא סובר דהוא ספק או כבש או איל ומייתי נסכי איל ומתני אם כבש הוא יהי' מותר הנסכים לנדבה ואם איל הוא הרי נסכים ולדידי' לא רבי קרא דאצטריך קרא למעוטא ספיקא. ואסיקנא במנחות בקושיא אצטריך קרא כו' וע"כ סובר דהקרא לדרשא אחרית'. ולבר פדא איבעי בש"ס דחולין אי אמר הרי עלי מן כבש או מן איל דהיכי מתני לבר פדא אי דוקא מתני בין כבש לאיל אבל בברי' לא מסתפקא ליה כלל אם כן יצא ידי נדרו ממה נפשך דהביא כבש או איל א"ד איסתפקא לי' בברי' נמי ואם כן גבי נסכים מייתי ומתני אי כבש הוא מותר הנסכים נדבה ואי ברי' הוא כולו נדבה ואי איל הוא הם נסכי חובה. וכאן גבי הרי עלי לא יצא ידי נדרו דאפשר הוא ברי'. ודעת הר"מ פט"ז מה' מעה"ק דאומר הרי עלי מן הכבשים או מן האילים והביא פלגס ה"ז ספק אם יצא ידי נדרו. ועיין בכ"מ אף דלר"י ליכא ספק כלל רק דעת רבינו דפוסק כבר פדא אף דאסוקי במנחות בקושיא לב"פ אצטריך קרא כו' מכל מקום כיון דלא אסיק בתיובתא פסק כותי' ועיין בלחם משנה כיון דד"ז בחולין בעי אליבא דבר פדא ע"כ פסק הר"מ כב"פ אך הקשה קושיא עצומה מהלכ' הנ"ל פסק דהמביא את הפלגס מביא נסכי איל ולא עלה לו מזבחו ולא כתב רבינו כלל

דצריך להתנות כי לב"פ צריך להתנות כמבואר שם והניח בצ"ע בשם המבי"ט. והנה כ"ז מבאר דהמשנה והפלפול בין ר"י לב"פ לא אתיא כר"מ כיון דר"מ סובר בר"ה דפר בן שלשה ולא קודם עי"ש ומכל מקום בשני שנים ויום א' ה"ל פר כי יום א' בשנה חשוב שנה וגם ס"ל מקצת היום ככולו אם כן תיכף בכלות שני שנים הוי שנה שלישית והוי פר. אם כן ה"נ דאיל צריך שיהא בן שני שנים אם כן תיכף בכלות השנה הוי יום א' בשנה ונחשב לשנה אם כן קודם כלות השנה היה כבש ותיכף בהתחלת שני' הוי איל ולא משכחת לר"מ פלגס כלל. וכ"נ קצת מדהתוס' ר"ה דף י' ע"א ד"ה בן כ"ד חודש כו' וכ"ה בט"א בסוף המס' בהשמטות ובאמת המשנ' כהלכה נשנית כי לא פסקינן כר"מ דיום א' בשנה חשוב שנה עיין בנדה וכ"פ הר"מ פ"ד מהלכות מע"ש. ונראה דדוקא למ"ד יום חשוב שנה ועיין בט"א הקשה דלמה לא מקשי הש"ס במנחות לר"מ או לאיל לרבות פלגס לנסכי איל ל"ל הא לדידי' לא משכחת לה פלגס כלל עי"ש. והנה כיון דכ"ז קאי אליבא דר"א דשלשים יום בשנה חשוב שנה וא"כ קודם לזה לא הוי איל כיון דצריך שני שנים אם כן מאי ספיקא דבר פדא וברי' דספיקא הוא אי כר"מ דיום א' בשנה חשוב שנה וא"כ הוא איל או כר"א ולא הוי איל אך באמת אפילו לר"א נהי דלא מיקרי קודם שלשים יום איל מכל מקום כבש בודאי אינו נקרא כי תיכף שעברה שנתו פסול ואפילו שעה יתירה עכצ"ל דהספק הוא אי הוי איל כר"מ או כר"א ולא הוי איל וגם כבש לא הוי אלא ברי' בפ"ע אם כן תמוה מאד הש"ס דחולין דקאמר שם דאיבעיא אליבא דב"פ איל וכבש מתני בברי' לא מתני או דמתני איל וכבש וברי'. ובאמת היאך יוכל לומר דבכלל כבש הוא כיון דכתיב בתורה בן שנה תיכף אחר השנה פסול משום כבש בודאי אלא אפשר דיום חשוב ונקרא תיכף איל או לא אם כן ה"ל ברי' אבל כבש ודאי לא הוי וע"ש בט"א שהתעורר בזה וכתב שהוא תמיה גדולה וע"ש שתי' עפ"י הירושלמי. אך הוכיח שם דהש"ס דילן לא ס"ל כהירושלמי עי"ש שתי' בדוחק ולא הו"ל להתנות אלא בברי' או באיל. והנה ר"י דס"ל ברי' הוא סובר כר"א בודאי דקודם שלשים אינו איל וכבש תיכף לאחר שנה אינו נקרא אם כן ה"ל ברי' בפ"ע. אבל בר פדא ספוקי מספקא ליה אי כר"מ והוי איל או כר"א והוי ברי' אבל בכבש א"א לספוקי אך לדברי הירושלמי ע"ש בט"א. והנה דעת הר"מ לא ברירא לן כמ"ש דבפ"ב מה' מעה"ק כתב דפלגס מביא נסכי איל ולא כתב דמתני כמו לב"פ נראה דס"ל כר"י דכבש ודאי לא הוי כמ"ש אח"ז דשעה אחר השנה פסול לכבש ואיל ג"כ לא הוי כמ"ש בהלכות מ"ר נראה דדוקא למ"ד יום בשנה חשיב שנה ולא קודם אם כן א"צ להתנות דגזירת הכתוב מחמת או איל דמביא נסכי איל אך בהלכות הנ"ל בפט"ז דכתב דאם נדר כבש או איל דהוי ספק זה צ"ע דלר"י

ליכא ספיקא כלל. וגם כבר כתב דלהר"מ ליכא ספיקא כלל אלא אם ברי' הוא או איל אבל בכבש ליכא ספיקא אך להירושלמי דסובר דשלשים יום לאחר שנה שייך לשנה הקודמת אך הר"מ לא ס"ל דכתב סתם כל הקרבנות שנאמר בהם בן שנה תיכף לאחר שנה פסול אפילו שעה מבואר בפירוש דלא ס"ל הך דירושלמי דאי ס"ל ה"ל לאשמועינן דעד שלשים בעי.

תבנא לדינא דאם הקריב בשבת או בי"ט במקום כבש פלגס בודאי לא יצא כלל וחוזר ומקריב כי עברה שנתו ופסול ודאי ואין בו ספק כלל וצריך להקריב אחר אפילו בשוי"ט דהוי כאילו לא הקריב כלל דחוזר ומקריב וקרבנות דוחין שבת ואם הקריב פלגס במקום איל דמוספים לדעת הר"מ כאן דבריה הוי חוזר ומקריב אפילו בי"ט ואפילו כשחל בשבת אך כיון דהר"מ שם בפט"ז לענין נדר ספוקי מספ"ל דאפשר הוא איל והיינו כר"מ כמ"ש אם כן אסור לחלל שויו"ט מספק ולאתויי בתורת נדבה זה אסור בשויו"ט כידוע ואין ספק קרבנות דוחין שבת וי"ט ע"כ אינו מקריב מספק. ואם נזכר קודם שזרק הדם עיין בביצה דף כ' ע"ב נראה דודאי לא יזרוק ובפרט כאן דאם לא יזרוק יכול להביא קרבן אחר כידוע ואין להאריך. ונסכים גם כן אינו מביא בשבת וי"ט דלמא לא יצא והוי רק נדבה ואין נסכי נדבה דוחין שבת וי"ט ומביא נסכים אח"ז כי מביא אדם זבחו היום ונסכים אחר עשרה ימים א' יחיד וא' צבור עיין ר"מ פ"ב מהמעה"ק. ואפילו לדעת התוספות בר"ה דצבור לכתחלה לא יביאו לאחר הקרבן כי מבטלין השירה דעל נסכים הבאין בפ"ע אין אומרים שירה מכל מקום כאן א"א בענין אחר וגם ספק חובת צבור וספק נדבת צבור גם כן אין אומרים שירה כי על נדבת צבור אין אומרים שירה כמבואר בערכין ובר"מ פ"ג מהכה"מ ומספק גם כן אין אומרים שירה כמבואר בר"ה דמספיקא לא אמרו שם בסוגיא דנתקלקלו הלוים בשיר ואם כי יש לדחות ראי' זו בקל אך ז"פ כיון דא"א בענין אחר כי בודאי בשבת וי"ט אסור להקריב נסכי נדבה ע"כ צריך להקריבן לאח"ז וז"פ. והנה אם א' נדר כבש לחוד והביא פלגס אף דכתבתי דכבש בודאי לא הוי כנראה מדברי הר"מ דלא כהירושלמי מכל מקום לא יצא ידי נדרו רק מספק דלמא ברי' הוא אבל אם הוא איל כר"מ יצא ידי נדר דקטן והביא גדול יצא כמבואר להדיא שם בר"מ בפט"ז נדר כבש והביא איל יצא ואם נדר איל בלחוד גם כן הוא ספק שמא כר"מ דיום חשוב שנה אם כן הוי איל א"ד ברי' הוא ולא נפיק או אפילו לדעת הירושלמי דהוי כבש גם כן לא נפיק כי נודר איל והביא כבש לא יצא כמבואר שם דנודר גדול והביא קטן לא יצא. והנה אם הביא פלגס לב"פ דצריך להתנות יביא רביעית ההין יין כנסכי איל ויתנה אם הוא איל הרי נסכיו ואם ברי' הוא ופטור הרי הוא נדבה. ולפי מה שפסקינן גם נסכי נדבה

מנסכין לספלים עיין ר"מ פט"ז מהלכות הנ"ל ועי' תוס' מנחות דף צ"א דאפילו אי יין נדבה לאישים מכל מקום היכי דמתני בפירוש ספלים הוי לספלים וכ"כ בחולין בסוגיא זו וכן אם מתנה אם כבש הוא כמבואר בחולין דגם בכבש מספקא כד' הירושלמי אם כן שלשה לוגין לנסכי כבש והלוג הרביעית לנדבה ועי"ש ברש"י חולין אף על גב דאין מתנדבין לוג א' מכל מקום בהדי אחריני קרבי וע"ש בתוספות. ועל המנחה א"א להתנות כיון דמביא שני עשרונים סולת בארבעה לוג שמן דהיינו שלישית ההין ונסכי כבש הוא עשרון בשלשה לוגין וכאן הוא עשרון בשני לוגין צריך להביא שלשה לוגין ועשרון ועוד שני עשרונים בד' לוגין ומתני אם הוא איל הרי נסכו והעשרון עם השלשה לוגין הוא נדבה ואם הוא כבש השני עשרונים בד' לוגין הוא נדבה ואם הוא ברי' כולו נדבה עי"ש בתוספות. וזה נ"ל דאם עבר והקריב עולת נדבה דכתבתי לעיל דאין מקריבין הנסכים בשבת וי"ט נראה דוקא המנחה דהיינו הסולת והשמן דהוא כליל לאישים ואסו' לעשו' מלאכה בשוי"ט אבל היין לבדו נר' דמנסך ע"ג ספלים אף דלא הקריבו המנחה מכל מקום כיון דקיימא לן במנחות דף מ"ד ע"ב דהסולת והשמן אינו מעכב את היין ואין היין מעכבו וכ"פ הר"מ פ"ב מה' מעה"ק אם כן למה לא ינסך את היין כיון דבניסוך היין אין עושה מלאכה ואין המנחה מעכב. גם נ"פ בכל קרבן צבור אם לא הי' להם מנחת נסכים רק יין לבדו דמנסכין היין דאין הסולת מעכב ואומרים שירה ג"כ דשירה אומרים על היין כמבואר בערכין ויש כאן אכילה ושתיה דהיינו הזבח והיין ע"ש בערכין ובר"מ פ"ג מה' כהמ"ק ואח"ז אם איתרמי להם נסכים מקריבין בפ"ע דילפי' מקרא ומנחתם ונסכיהם אפילו למחר ואין א' מעכב את חבירו בשום פעם וע"ש במנחות דרבי ס"ל דיין קודם הסולת אף דבגמרא לא מסקינן כן ע"ש מכל מקום חזינן דלהס"ד אף דיין קודם ובודאי אומרים שירה על היין וא"כ אפילו אם אין להם המנחה בודאי אמרינן שירה ובמסקנא ע"ז לא פליגי וזה נלע"ד ברור ופשוט.

ומדי דברי בזה נלע"ד בעזהשי"ת דבר ברור דהנה כ"פ מבואר בש"ס ובר"מ תיבת נסכים והכוונה על המנחה ועל היין אע"ג דאין המנחה נתנסך קרי לה בלשון מושאל נסכים וז"ל הר"מ פ"ב מהמעה"ק הסולת והיין שמביאין עם הקרבן נקראים נסכים והסולת לבדו נקראת מנחת נסכים וע"ש בהגה"ה דהר"מ בפירושו כ' דנסכים הם היינות ועתי"ט פ"ד דזבחים מביא כן בשם הר"מ בהקדמתו ע"ש דהם נקראים נסכים ע"ד העבר' מכל מקום היין בעצמו בודאי מקרי נסכים כמבואר במנחות דמ"ד דפלוגתא דרבי ורבנן אם זבח ונסכים היינו יין או מנחה ונסכים ע"ש. והנה הלומד קדשים ודברי הר"מ בעניינים אלו יראה הרבה פעמים אין מספר דקוראין להסולת גם כן בשם נסכים. והנה בערכין הוא

אבעיא אם נסכים הבאים בפ"ע טעונין שירה מי אמרינן כיון דאין אומרים שירה אלא על היין אם כן על נסכים הבאים בפ"ע נמי אמרינן א"ד אכילה ושתי' פירש"י דהיינו קרבן ויין והאבעיא לא אפשיטא ופסקה הר"מ פ"ג מהכה"מ לקולא דאין אומרים שירה ע"ש. ונ"ל ברור דהאבעיא דכאן הוא רק ביינות לבדם והם הנקראים נסכים כאן כפשוטו דזה הוא אבעיא דלמא אכילה ושתיה ואין כאן אכילה אבל אם מביא נסכים בפ"ע המנחה והיין אמאי לא יאמרו שירה כיון דאיכא אכילה דהיינו לאישים דנקרא אכילה וגם שתיה לספלים ומ"ל אימורי שלמים דנקראת אכילה או מנחת נסכים ומנחה נקראת ג"כ קרבן כידוע כ"פ עיין במנחות דכ"א אם כן בודאי אומרים שירה. ובזה נתיישב לי קושית התוס' מנחות דמ"ד ע"ב גבי רבי ורבנן דפליגי בנסכים הבאין בפ"ע רבנן סברי מקריבין המנחה קודם ואח"כ מנסכין היין ורבי סובר דיין קודם דמתאמרי שירה על היין והקשו התוס' ד"ה כיון הא בנסכים הבאים בפ"ע הוא אבעיא בערכין אי אמרי' שירה ע"ש מה שתירצו. ולפמ"ש ניחא מאוד כיון דכאן מיירי דמביא המנחה עם היין ע"כ אומרים שירה על היין ושם מיירי ביין לבדו. ונ"ל דמ"מ צריך לתירוץ התוס' כיון דסברת הש"ס בערכין דדומיא דכל הקרבנות בעינן ויש אכילה ושתיה אם כן אפשר דבעינן דוגמת הקרבנות דאכילה קודמת לשתיה כמבואר שם דהקרבן קודם לנסכים אבל בנסכים הבאין בפ"ע לדעת רבי דמנסך היין קודם והשירה אומרים על היין ואז לא הוי עדיין אכילה והוי אכילה אחר השתיה ובפרט בכל הקרבנות אמרינן אחר האכילה ובשעת השתיה וכאן בשעת השתי' קודם האכילה אם כן לא הוי דוגמא לכל קרבן ע"כ צריך לתי' התוס' כיון דיין חשוב דבא עם הזבח ע"ש וכ"ז לרבי אבל לחכמים דפליגי על רבי וסוברים דנסכים הבאים בפ"ע מנחה קודם וסתמא הלכה כחכמים דהלכה כר' מחבירו ולא מחביריו וכ"פ הר"מ פ"ט מהלכות תו"מ הי"א וע"ש בעין משפט אם כן הוי אכילה ושתיה דוגמת כל הקרבנות דלאחר אכילה בשעת השתיה אומרים שירה ע"כ בודאי אומרים שירה בנסכים הבאים בפ"ע בלא הזבח דמה"ת לא יאמרו כנלע"ד ברור בעזהשי"ת ולא ראיתי מי שהתעורר בזה. ועיין במגלה די"ב ע"א ברש"י ד"ה כדת של תורה פי' פר וג' עשרונים לאכילה ויין לשתיה חצי ההין הרי דמנחה הוי אכילה וא"צ לראי' כי הוא פשוט. ונ"ל דזה דעת הר"מ פ"ב מהמעה"ק הי"ב שכ' מביא אדם את קרבנו היום ונסכיו אחר יו"ד ימים א' יחיד וא' צבור ובאמת צ"ע האיך יביאו צבור לכתחלה נסכים שלא בשעת הזבח דעי"ז יבוטל השיר והשיר הוא מן התורה כמבואר בערכין דאפילו לדברי חכמים שאין השיר מעכב את הקרבן על כל פנים מצוה איכא ומטעם זה כתבו תוס' בר"ה דהא דמביא נסכו למחר דוק' בקרבן יחיד דאין טעון שירה אבל לא בקרבן צבור והיאך יחלוק הר"מ ע"ז.

אלא נראה דס"ל להר"מ כמ"ש דאם הצבור יביאו הנסכים לאח"ז המנחה עם היין באמת יאמרו שירה כי היא אכילה ושתי'. אלא דלפי דעת הר"מ סוערת קושית התוס' ר"ה סוגיא דנתקלקלו הלוים בשיר ולמה נתקלקלו הא יכולים להביא נסכים לאח"ז ועי"ז הוכיחו התוס' דלכתחלה לא יעשו כן כי נסכים הבאין בפ"ע אין אומרים שירה. אבל לדעת הר"מ חוזרת קושית התוס' למה נתקלקלו כיון דיכולים להביאן לאח"ז המנחה עם היין ויאמרו שירה ונ"ל דע"כ באמת נטה הר"מ מזה פ"ג מהקה"ח ה"ה שכת' דשהו העדים לבא ונתקלקלו במוסף כו' ותמהו כולם למה לא כ' דנתקלקל בשיר כמבואר במשנתינו עלח"מ שם ולפמ"ש ניחא דלהר"מ ליכא קלקול בשיר כי היו יכולים להביא הנסכים לאח"ז ולומר שירה ע"כ היה הקלקול רק במוסף היום וסובר דמשנתינו דנתקלקלו בשיר אתיא כרבי דנסכים הבאים בפ"ע יין קודם למנחה ע"כ אין אומרים שירה על נסכים הבאין בפ"ע כי שתיה קודם לאכילה כמ"ש לעיל ואנן אכילה ושתיה בעינן עיין לעיל אם כן נתקלקלו בשיר כי לכתחלה אין להביא לאח"ז כי לא יאמרו שירה. אבל לרבנן דמנחה קודם אם כן אמרינן שירה על נסכים הבאין בפ"ע ואין כאן קלקול בשיר ע"כ כת' הר"מ דהי' הקלקול במוספין (עיין במהר"מ אלשיך כ' דהמשנה אתיא כר"מ ויישב דעת הטור). אך דעת התוס' נראה דאין מחלקין בזה שכתבו דאסור להביא הנסכים לאח"ז משמע דאפילו עם המנחה אין אומרים שירה וער"מ פ"ג מהכהמ"ק כ' סתם דנסכים הבאין בפ"ע אין אומרים עליהם שירה ולא פי' דוקא יין בעצמו אבל הנסכים עם המנחה אומרים שירה ומכל מקום נ"ל הדברים ברורים בעזה"י ותלי"ת הוא דבר חדש והשי"ת יעזרני לשנות פ"ז.

ולפמ"ש דמשכחת בנסכים הבאין בפ"ע לומר שירה ע"ש בסוגיא מבואר דאמרינן שירה דיומו היינו אם הביא הזבח בא' בשבת שהשיר שלו לד' הארץ כו' והביא הנסכים בה' בשבת צ"ל השיר של ה' בשבת דהיינו הרנינו כו' והר"מ לא הביא זה נראה ג"כ מבואר דאין אומרים שירה בשום אופן על הנסכים הבאין בפ"ע. והנה מה דפסק הר"מ דעל הנסכים הבאין בפ"ע אין אומרים שירה באמת הוא אבעיא דלא אפשיטא. ועיין כסף משנה כ' דמש"ה פסקה רבינו לקולא וא"י הטעם כיון דמבואר שם בש"ס דעיקר שירה מן התורה וכן מבואר מד' הר"מ שכתב שיהיו משוררים על הקרבן שנא' ושרת אם כן הו"ל ספקא דאורייתא והו"ל למפסק לחומרא דצריך שיאמרו שירה. וע"ש בש"ס דר"מ ס"ל דשיר מעכב את הקרבן אם כן לדידי' בודאי מספק צ"ל שירה וא"כ אף לדברי חכמים מכל מקום מצוה מן התורה איכא ומספיקא למה לא יאמרו וצ"ע. ודע דאם נאמר דאין אומרים שירה אלא בנסכים הבאים עם הזבח והנה מבואר בש"ס דערכין פ"ב דר"מ ס"ל

דשיר מעכב את הקרבן דאתקש לכפרה מה כפרה מעכבת אף שירה מעכבת וחכמים סוברים דאינה מעכבת וההיקש הוא מה כפרה ביום אף שירה ביום וא"כ כיון דהלכה כרבים אם כן שירה אינה בלילה. ובע"כ צ"ל כגון בנסכים הבאין עם הזבח ונמשך הניסוך שנסכו בלילה אף דבנסכים הבאין עם הזבח קרבין רק ביום כמבואר בתמורה פ"ב ובר"מ פ"ד מהמעה"ק מכל מקום זה דוקא המנחה אבל היין אינו מעכב וכשר אף בלילה דבאינן באין עם הזבח כיון דאינן טעון שירה א"צ למעט בלילה וע"כ מיעט קרא הבאים עם הזבח וצ"ע שלא ראיתי בר"מ שיביא דין זה דאין אומרים שירה בלילה בפ"י מהלכות כה"מ ולא בפ"י מה' תו"מ וצ"ע שהשמיט דין זה דאין אומרים שירה בלילה דודאי ה' כחכמים נגד ר"מ וצ"ע. ועיין מ"ל פ"א מהלכות חגיגה כת' דאף דנו"נ אין קרבים בי"ט מכל מקום נסכים הבאין בפ"ע לאחר שקרב הזבח כגון שהביא הזבח קודם וליום אחר הביא נסכים אותם נסכים קרבים בי"ט ודוחים י"ט וע"ש שהביא שכ"כ רש"י בתמורה די"ד ד"ה מלבד שבתות כו' בע"א וז"ל דהכי כתיב זבח ונסכים דבר יום ביומו מלבד שבתות ה' ומשום דדרשינן סמוכים דבר יום ביומו הקרב נסכים מלבד אותן של שבתות דאם י"ט אחר שבת הוא הקרב נסכיו עם קרבנותיו והקרב נסכים ששכחת אתמול ולא קרבת עכ"ל וכ"כ רש"י בדיבור שאח"ז באמצע הדיבור כלומר נסכי שבת תקריב היום בי"ט ע"ש ובזה יצא להמ"ל שדעת רש"י דנסכים שלא באו עם הזבח קרבים בי"ט. והוא באמת אצלי דבר חידוש כיון דנו"נ אין קרבים בי"ט ובפרט עולה דכליל וליכא צורך הדיוט כלל עיין בסוגיא בביצה וחגיגה שם ולמה יהי' נסכים קרבין בי"ט ולא מצינו זה בשום מקום כל כי האי ה"ל להש"ס להשמיענו וגם הר"מ. וגם אם תאמר אף דעולות אין קרבים מכל מקום גזירת הכתוב הוא לדעת רש"י דנסכים קרבין בי"ט אם כן אפשר הוא גזירת הכתוב דוקא שבת כמ"ש מלבד שבתות כו' וכפירש"י דנסכים ששכח להקריב בשבת יקריבם בי"ט והמ"ל הביא סתם דנסכים שלא קרבו עם הזבח קרבים בי"ט נראה דאפילו נסכי חול ומנ"ל הא. ע"כ לבי אומר בטח בעזהשי"ת דאין כוונת רש"י כלל דיקריבם בי"ט רק כוונת רש"י דנקרבים בחה"מ וע"ד העברה נקרא חה"מ בכלל י"ט. ומנא אמינא לה דמפורש להדיא בת"כ על פסוק זה אלה מועדי ה' כו' ר"ע אומר הפסוק הזה מדבר בחה"מ כו' וכ"ה בש"ס דילן בחגיגה דח"י ועיין בס' אור החיים שכת' ע"כ גמר הפסוק מלבד כל נדריכם ומלבד כל נדבותיכם כי נו"נ קרבים בחה"מ אם כן כיון דהאי קרא מיירי בחה"מ אם כן הפשט בכתוב אלה מועדי כו' היינו חה"מ להקריב כו' דבר יום ביומו מלבד שבתות כו' דהיינו הנסכים ששכח יקריב בחה"מ מוכח שפיר דנסכים באים אח"כ וכ"ת דלמא דווקא דשבת זה הי' פשוט אצל הש"ס

דאין חילוק ובפרט שיש עוד פסוק ומנחתם ונסכיהם כו' ע"ש אם כן דוקא בחה"מ דנו"נ קרבים בחה"מ ונסכים ג"כ וכל הקרבנות כמבואר שם בר"מ פ"א מה' חגיגה אבל בי"ט בודאי אסור להקריב נסכים כמו נו"נ כיון דאין קבוע להם זמן כלל. וכ"ת אם הפסוק הזה מדבר בחה"מ ומבואר דנו"נ קרבים בחה"מ אמאי למדו שם בתמורה מפסוק פ' פנחס אלה תעשו כו' לבד מנדריכם שנו"נ קרבים במועד ולא יליף מקרא דהוא מוקדם בתורה זה ל"ק דהפסוק בפנחס הוא פסוק ארוך ויליף הרבה דברים שקרבים במועד ע"ש בתמורה ומבואר בר"מ פ"א מהלכות חגיגה אבל הפסוק מייירי ג"כ בחה"מ ועיין בסוכה ד' ל"ח מבואר להדיא דחה"מ איקרי יו"ט. וכן מצאתי בחידושי רז"ה השיג על הט"ז לאו"ח סי' תרס"ח מהש"ס הנ"ל ע"כ נ"ל ברור או בדרך העברה נקרא חה"מ בשם י"ט או דאשגרת לישנא דעיקר הכוונה דנילף דמקריבין אח"כ נסכים בלא הזבח ולע"ד ז"ב ואמת בעזהשי"ת אם כן אין נסכים קרבים בי"ט כיון דיכול להקריבן אימת שירצה. והנה ע"כ ביררנו דיני אילים וכבשים.

עתה נבאר דין פרים הנה בר"ה דף י' מובא פלוגתא ר"מ סובר פר האמור בתורה שני שנים ויום א' דיום א' בשנה חשיב שנה ופר צריך שיהי' בן ג' שנים ור"א סבר דצריך שיהי' בן שני שנים ושלשים יום דסובר שלשים יום בשנה חשיב שנה וכולם סוברים דפר הוא בן שלש ועגל מבואר שם דהוא בן שנה ובפ"א מהמעה"ק כ' הר"מ כ"מ שנאמר עגל הוא בן שנה ופר הוא בן שתים ועיין בכ"מ שסובר כריה"ג פ"א דפר' דפר בן שתים וגורס בדברי חכמים אף בני שלש ע"כ פסק דהוא בן שתים וער"ש פ"א דפרה וברע"ב ובתי"ט שם ועתו"ס ר"ה שם. על כל פנים לפי דעת הר"מ דצריך שני שנים ובן שנה הוי עגל. והנה לפמ"ש דהר"מ פוסק גבי איל דשלשים יום בשנה נחשב שנה ולא נקרא איל אלא אחר למ"ד משנה שניה והחודש לאחר שנה לא נקרא כבש ולא איל כי לא נחשב שנה פחות מלמ"ד יום וכאן הוא ג"כ הפלוגתא הנ"ל דר"מ סובר דתיכף לאחר השנה נקרא פר דיום א' בשנה חשוב שנה (ואם כי ר"מ סובר לאחר שני שנים על כל פנים סובר דיום א' לאחר שני שנים ור"א סובר דשלשים יום אחר שני שנים) ור"א סובר דשלשים יום בעי והר"מ סתם וכת' דעגל הוא בן שנה ופר בן שתים ולא כתב הדין אם תיכף לאחר שנה נקרא פר או לאחר שלשים יום ואפשר לומר שסמך בזה אדלעיל דשלשים יום חשיב שנה ע"כ לא נקרא פר עד לאחר שלשים יום משנה השני' אך הי' צריך להשמיענו מה דעתו בחודש הי"ג כמ"ש לעיל ה"נ לא נקרא עגל ולא פר ומה הוא אם ברי' בפ"ע כמו דפליגי אמוראי ר"י ובר פדא גבי פלגס ומבואר במשנה דטהרות ובאמת לענין נסכים אין נ"מ דל"מ לבר פדא דמתני שם או בכבש או באיל כאן אפילו אם הוא ספק עגל או פר

מכל מקום הנסכים שוים שלשה עשרונים כמבואר בר"מ פ"ב מהמעה"ק דעגל ופר שוים אלא אפילו לר"י דסובר שם דהתורה ריבתה פלגס לנסכים דאיל היינו שם צריך לריבוי כיון דאינו איל וכל שאינו איל היינו כבש הנסכים מועטים מאיל ע"כ הוצרכה התורה לרבויי אבל כאן כיון דבין קטן או גדול נסכיו שוים אם כן אפילו ברי' הוי מכל מקום מן התורה שישתנו נסכיו כיון דאפילו קטן ממנו דהיינו עגל צריך נסכים מרובים לא אצטריך לרבויי אם כן מכל מקום נ"מ כגון דנדר עגל או פר לר"י לא יצא דהוי בריה בפ"ע ולדעת בר פדא הוי ספק כי הוא אבעיא כמ"ש לעיל לענין פלגס א"צ לכפול הדברים. וכל הענינים המבוארים לעיל בפלגס הי' צ"ל גם כאן וגם בחולין הוא אבעי' דפלגס ולמה לא אבעיא גם כן בחודש הי"ג בעגל וכן על המשנה דפרה דיש מחלוקת לענין פלגס ולמה לא פליגי ג"כ כאן. וראיתי בתו' ר"ה ד"ה בן כ"ד חודש כתבו וז"ל ולר"א ל' וכל אותו יום ל' אין דינו לא כבן בקר ולא כפר מידי דהוי אפלגס בספ"ק דחולין דאצטריך או לרבויי ושמא התם שאני מדקתני התם בפ"ק דפרה דבן י"ג חודש אינו כשר לא לכבש ולא לאיל ולא קתני הכי גבי פר עכ"ל. והנה תחלת דבריהם שכתבו כמו פלגס דאצטריך או לרבויי בפ"ק דחולין איני מבין כוונתם כיון דכתבו דאינו לא עגל ולא פר וזה לד"ה הן לר"י ואו אצטריך לדידי' לרבות הנסכים אבל לענין הנ"מ לענין נדר אפילו בלא ריבוי א"י ידי נדרו. ואי לבר פדא אינו דורש או לרבויי והוי ס' אם כן כאן נמי ולא הוי צריכים התוס' לכתוב דצריך או לרבויי עיין ותבין. וסוף דבריהם דכאן לא הוי כמו התם איני מבין כלל דלא כתבו מה דינו דמ"מ דלר"א לא הוי עגל ולא פר אם כן צ"ל דינו או ברי' או כבר פדא דמסתפק וכפי' הירושלמי שכתבו לעיל או כר"מ עיין לעיל באריכות כי איזה שם תקרא לו לא עגל כיון דהוא יותר מבן שנה או לפי הגמר' דעגלת בקר בן שנים כיון דהוא יותר אפילו שעה פוסלת ופר לא תוכל לקרוא כיון שלא עברו שלשים יום לדברי ר"א אם כן ע"כ צ"ל או דהוי ברי' או דהוי ספיקא ונ"מ לנודר וצ"ע מאוד. על כל פנים נ"ל לענין נסכים בודאי הם נסכים גדולים ולענין נודר עגל או פר או פר בלחודי' הוי ספק כמו פסק הר"מ גבי כבש ואיל ואם נאמר דהוי ספק לא מחמת ברי' אלא בעגל או בפר נראה דאפילו אם נדר עגל יצא ממ"נ אם הוא עגל יצא ואם הוא פר מכל מקום יצא כי נודר קטן והביא גדול יצא. אך אם הוא ברי' לא יצא עיין לעיל גבי פלגס ובקרבנות צבור ל"ש דין עגל כי ליכא עגל בק"צ. ואם הביא זה הוא רק ספק דלמא כר"מ דיום א' חשוב שנה והוי פר אך הר"מ מסתם לה סתים בהאי דין דעגל בן י"ג חודש. וגם התוס' נראה דעתם דלא הוי כפלגס ואיני מבין כלל וצ"ע ואי"ה אשנה פ"ז. אח"כ ראיתי באליהו רבה להגאון מווילנא כת' פ"ק דפרה על המשנה וז"ל ר"ט קורהו פלגס דהיינו ס' כבש ס' איל

הלכך האומר הרי עלי מן הכבש אינו מביאו שהוא ס' איל וכן האומר הרי עלי איל אינו מביאו דהוא ספק כבש אבל האומר הרי עלי או איל או כבש יכל להביא ממ"נ אם איל הוא יצא ואם כבש הוא יצא בן עזאי קורהו נוקד הוא לשון צאן שאינו נקרא לא כבש ולא איל כו' הלכך אם אמר או כבש או איל לא יצא ר"י קורהו פרכדיגמה היינו מטבע שנפסל שהוא פסול להקריב כלל וכלל עכ"ל. והנה מ"ש תחלה דלר"ט ספק כבש או איל ואם נדר כבש אינו מביאו עכצ"ל דר"ט סובר כמ"ד שם במנחות דנודר קטן והביא גדול לא יצא. אך תמוה לי לפי מ"ש דר"ט ס"ל דהוי ספק כבש או איל ובן עזאי ס"ל דאינו לא כבש ולא איל ואינו יוצא אפילו אם אמר או כבש או איל משום דהוי ברי' בפ"ע אם כן הפלוגתא דר"י ובר פדא במנחות כתנאי אמרי' לשמעתי' דר"י סובר כבן עזאי וב"פ סובר כר"ט ובש"ס מנחות דצ"א מבואר דהם פליגי בפי' משנה זו אם כן במאי פליגי כיון דהתנאים עצמם פליגי בזה. ועוד דבש"ס דחולין דאבעי' להו הרי עלי מן הכבש או מן האיל מהו אליבא דר"י לא תבעי דהוי ברי' כי תיבעי אליבא דבר פדא דאמר ספיקא הוא ולמה תלו הדברים באמוראים מאי דהוי פלוגתא דתנאי. ועוד מ"ש הגאון דלר"ט כיון דקורהו פלגס דהיינו ספק אם כן האומר מן הכבש או מן האיל ממ"נ יצא ובאמת שם אבעיא למ"ד ספק דלמא מסתפק נמי בברי' והוי אבעיא דלא אפשיטא. וגם מ"ש דלר' ישמעאל אינו ראוי כלל להקרבה ה"ל להש"ס במנחות להקשות לר"י או לרבות את הפלגס ל"ל כיון דפסול ואינו ראוי כלל בודאי פטור מנסכים ועוד סיפא דמתניתין הביאו מביא עליו נסכי איל ולא יצא ידי זבחו לא אתיא כר' ישמעאל כי לר"י אינו מביא כלל נסכים והו"ל להמשנה להביא דין זה קודם דברי ר"י ע"כ דבריו צריך עיון גדול ולא זכיתי להבינם והשי"ת יאיר עיני. וע' מ"ל פלפל פ"א דפרה מה שדברי הר"מ צ"ע מ"ה פרה מעגלה ערופה ומכאן ויבואר כ"א במקומו בעזה"י.

וסדר הקרבת המוספין הפרים קודמים לאילים ואילים קודמים לכבשים כ"ה בזבחים צ' דפרים קדמו דנתרבו בנסכים ואילים קודמים לכבשים מה"ט ול"ד בקרבנות הרגלים אלא אפילו אם באו בנדבה וכולם עולות מקדימין כסדר הזה ואם באו שעירים ג"כ בעולת נדבה מקדימין הכבשים לשעירים כי נתרבו באלי' כ"ה בגמ' שם ופסקה הר"מ פ"ט מהתו"מ. וצ"ע אם הביא פלגס ואיל לנדבה דנסכים שוים וגם לענין אלי' שוים אם כן יקריב איזה מהן שירצה. אך נר' למ"ד ברי' הוא אם כן הוא שוה עם האיל אבל לבר פדא דהוא ס' כבש ומותר הנסכי' הם נדבה אם כן בודאי איל קודם דנתרבה בנסכים דהפלגס דלמא הוא כבש אך בודאי קודם לכבש דלמא הוא איל ואפילו אם הוא בריה קודם לכבש דנתרבה בנסכים דמביא נסכי איל וז"פ. ודע דכאן וכן בר"ח והמועדים כולם

חוץ מחג הסוכות אף על פי דשעיר החטאת כתיב בתורה לסוף מכל מקום השעיר קודם להעולות הפרים וכו' כמבואר בזבחים שם דחטאת קודמת לעולה אך בחג הסוכות מביא שם בפירוש דהעולות קודמין דכתיב בחג הסוכות כמשפט וכן מבואר בר"מ שם בנין אב לכל החטאות שיקדמו לעולות ובקרבנות החג אינו כן אלא העולות קודמין לחטאת דכתיב בהו כמשפט ע"ש ולא הוציא אלא קרבנות החג אבל בכל הרגלים ובר"ח החטאת קדמו כנ"פ. אך ביוה"כ נראה מבואר בה' עיוה"כ דהפר וז' הכבשים היו תיכף בטבילה ראשונה והשעיר ואילו ואיל העם היו בטבילה ג' ויבואר לקמן במוסף יוה"כ בעזהשי"ת. שוב מצאתי בפ"י בר"ה סוגי' דנתקלקלו הלוים בשיר שכתבו התוס' דיקריב כבש על תנאי אם לא יבואו עדים יהי' עולת תמיד ואם יבאו עדים יהי' הכבש מוסף והקשה שם הא פרים קודמים לכבשים ואם נימא דגם פרים הקריב על תנאי הא שעיר החטאת קודם לעולות בכל המועדים חוץ מחג הסוכות ושעיר א"י להקריב ע"ת כי הוא חטאת ע"ש מפורש כדברינו. אך קושיתו אינה קשה כ"כ כיון דבכל דיני הקדימות הוא רק לכתחלה ואם עבר ושחט קודם הוא כשר כמבואר בר"מ ושם א"א בענין אחר לא אכפת לן הקדימה דאפילו אם לא היה כלל שעיר מוספי הרגלים אין מעכבים זא"ז כמבואר לקמן בעזה"י וא"כ שם לס"ד דהתוס' לא הי' אפשר בע"א ושפיר דמי להקדים כן נ"פ. ועמ"ל שם פ"ט מהתו"מ הביא כמה דיבורי התוס' בזבחים ומנחות וקדושין דדין זה דחטאת קודם לעולה אינו רק למצוה ובדיעבד כשר ועיין בדבריהם ובמ"ל הביא בשם הריטב"א דמעכב אפילו דיעבד אם הקדים העולה לחטאת ואין הריטב"א בידי לעיין בו. אך נראה דוקא גבי יולדת וס"ל כסברת התוס' בזבחים ד"ה בד"ה עולתה כו' ובמנחות ד"ד ע"ב ד"ה ה"ג בת"כ דהטעם דהוי מח"ז לבו ביום אבל לגבי קרבנות הרגלים ל"ש זה כמ"ש התוס' במנחות ד"ה ע"א ד"ה ואי אין מח"ז כו' גבי יוה"כ כיון דלאו לטהרה קאתי רק לכפרה כשר אם שינה הסדר ע"ש אם כן ה"נ ברגלים חוץ מחג הסוכות כמשי"ת לקמן בעזהשי"ת אם כן נראה דברגלים לכ"ע אין הקדימה מעכב ובפרט כפי שיבואר לקמן בעזהשי"ת דאין המוספין מעכבין זא"ז אם כן אם אין לו שעיר יקריב המוספין מכל שכן שאין הקדימה מעכב אם כן לפ"ד התוס' שם בר"ה כיון דא"א בע"א ש"ד כנ"ל ברור ב"ה:

סעיף ב

דיני המצוה התמידין כו' הפרים כו'. דינים אלו מבוארין בר"מ פ"ח מהתו"מ מהש"ס פ"ד דמנחות דמ"ד ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה אלא דר"ח ועצרת הקשו דהא כתיב גבי פסח יהיו ומשמע לעיכובא ותי' דלשום דרשא אתי ומביאין ראיה מן הספרי דמבואר בהדיא

שם דאינן מעכבים, ואינן מעכבים היינו אם אין לו אלא מין א' כגון פרים לחוד או אלים או כבשים מקריב המין שיש לו וכן באותו מין אם יש לו פחות מן הראוי כגון שאין לו אלא פר א' או כבשים פחות מז' יקריב מה שיש לו ע"ש בגמרא ובר"מ. וע"ש בדמ"ה ומניין שמעכבין זא"ז כו' ופירש"י אם יש לו פרים שנים או כבשים שבעה דאינם יכולים להקריב זה בלא זה עכ"ל וכ"כ התוס' שם ד"ה ומניין כו' והוא מן הספרי וכ"נ מלשון הר"מ אם לא מצאו אלא ששה כבשים נראה דוקא בכה"ג אבל אם יש לו כולם מעכבים זא"ז. ואיני מבין כיון דמקרא א' נשמע שמעכבין זא"ז מיהיו כמבואר שם ומקרא דיחזקאל נשמע דאין מעכבין אם כן הסברא בהיפך דאם אין לו מעכבין ואם יש לו אינו מעכב כמבואר בדמ"ד ע"א דהיה ס"ד בגמרא גבי תפלה של יד וש"ר דאם אין לו א' מהם מעכב את השניה ואם יש לו שניהם אין א' מעכב את חבירו אף דמסקינן שם מעיקרא מאי קסבר כו' על כל פנים חזינן דיותר נוטה הסברא דבאין לו מסתבר יותר לעכב. וכן בדכ"ז גבי ד' מינים שבלולב דמעכבין זה את זה דחדא מצוה נינהו אמר ר"ח בר רבא ל"ש אלא דאין לו אבל אם יש לו אינו מעכב ואף דשם פירשו דוקא לא לקחן כא' אבל אם לא לקח כלל לא יצא ע"ש ברש"י ותוספות מכל מקום כיון דכאן איכא קרא א' דמעכבים אהדדי דהוי מצוה חדא וקרא א' דאינו מעכב יותר מסתבר לומר דבאין לו מעכב וביש לו אינו מעכב ועכ"פ קיים חדא מצוה ע"ש וצע"ק. והנה הפי' דביש לו מעכבין בודאי אין הפירוש כמו גבי לולב דצריכים שישחטו בפ"א דלא מצינו זה אפילו למצוה בעלמא אף דמבואר דמעכב עכצ"ל דמעכב היינו אם לא קרב כולם שלא קיים המצוה כלל אף באותן שקרב. והנה גבי לולב ותפילין ניחא שאם אין לו מעכב היינו דאין צריך ליטול המין שיש לו ואין צריך להניח התפלה שיש לו כי אין מצוה כלל זה בלא זה אבל כאן שאם אין לו צריך להקריב רק אם יש לו כולם. אם כן כיון דיכול להקריב כולם בזאח"ז אין סברא כלל אם במחשבתו שלא יקריב כולם לא יקריב כלל דלמה לא יקריב דלמא בודאי יחזור ויקריב הכל לקיים המצוה כתיקונה. ולומר דאם יש לו ולא הקריב כולם כיון דלא יצא המצוה לוקין על חילול יום טוב אם היה ביום טוב זה אין סברא ובפרט דהוי ה"ס דלמא יקריב אח"ז ואפשר לענין חטאת בשבת דאם לא הקריב אח"כ חייב למפרע על השוגג ובאמת גם זה צ"ע דתחלה מה שעשה ברשות עשה ואין כאן מקומו. ונ"ל דנ"מ לענין לקוברו בין רשעים או דנ"מ לענין נסכים דאם לא הקריב הנסכים תיכף אין צריך להקריב הנסכים למחר על הקרבנות שהקריב כיון שהי' לו ולא הקריב כולם ולא עשה כלל שום מצוה ומכל מקום אם הר"מ יסבור דין זה דאם יש לו מעכבין הי'

צריך לכתוב בפירוש ולא מכללא דאם לא מצאו כיון דבש"ס דילן דורש זה מקרא וכן בספרי ה"ל להר"מ וכן להרהמ"ח לבאר זה בפירוש:

שוב ראיתי בס' בה"ז כת' דהר"מ מפרש מאי דקאמר מעכבין זא"ז היינו שנשחטו יחד מעכבין המוספין דר"ח למוספי עצרת דחומש הפקודים וכת' שמזה יצא להר"מ שם בהיו"ט ז' כבשים של מוסף היום וז' כבשים הבאין בגלל הלחם אין מעכבין זא"ז ואם נשחטו מעכבין זא"ז וע"ש שדחה ד' הכסף משנה. ואיני מבין אם כן למה כת' דקרבנות הבאים בגלל המוסף והקרבנות הבאים בגלל הלחם מעכבין זה את זה אם נשחטו יחד ה"ל למכתב סתם דקרבנות המוספין מעכבין זה את זה בנשחטו יחד והיה שמעינן כל המוספין מוספי ר"ח ומוספי הרגלים אבל מלשון הר"מ נראה דוקא גבי עצרת וצ"ע:

סעיף ג

הפר והאיל והכבשים כו' כלומר מנחת הסולת כו'. דברי הרהמ"ח תמוה מאוד מ"ש כו' ומביא הפלוגתא דמנחות דמ"ה ע"ב ע"ש כל הסוגיא שם מיירי לענין כבשי עצרת דהיינו השני כבשים שהם שלמים אם מעכבים את הלחם דהיינו שתי הלחם או אם שני הלחם מעכבים כבשי עצרת דהיינו שני הכבשים אבל מנחת הסולת אין ענין לשם כלל ע"ש בסוגיא ודין זה דנסכים אין מעכבין את הזבח הוא דין בפני עצמו ומבואר בר"מ פ"ב מהלכות מעה"ק ממנחות דט"ו ע"ש בכ"מ אבל מעכבין את הלחם וכל המשנה איירי לענין שתי הלחם בעצרת ע"ש, הכלל ד' הרהמ"ח לא זכיתי להבין והם תמוהי' וצ"ע ולענין אי מוספי החג מעכבין זא"ז יבואר בעזה"י במקומו:

סעיף ד

מערבין נסכי פרים כו' אבל א"מ נסכי כבשים כו'. הרהמ"ח קיצר בזה והעולה מהסוגיא שם כפי מה שפסק הר"מ פ"י מהתו"מ כ"ה דמנחת הסולת עם השמן של נסכים אסור לערב זב"ז ואפילו באלו שבלילתן שווין כגון נסכי פר בפר והיא מן התורה דכתיב והקטירו דכ"ד שנקטר על האישים צריך שיהי' כ"א לבדו וע"ש בהט"ו שכת' ולעולם אין מערבין נסכים אלא נסכי הפרים לבדם ונסכי האילים לבדם כו' ל"ד נסכי פרים באילים דאסור אלא אפילו נסכי פר בפר אסור דפר ואיל ג"כ בלילתן שוים ע"ש בסוגיא ובדיעבד אם נתערבו נסכי פר בפר או בנסכי איל כיון שבלילתן שוה שני לוג לעשרון כשר בדיעבד ויקטירו אותם אבל נסכי פר בנסכי כבש כיון דנסכי פר ואיל בלילתן חריבה שני לוגין לעשרון ונסכי כבש הוא רכה דשלשה לוגין לעשרון. אם כן אם נתערבו קודם הבלילה פסולין ולאחר שנבללו כ"א בפ"ע כשרים וכ"ז לענין הסולת והשמן אבל היין של נסכים לכתחלה אסור לערב יין דלמא יערב הסולת והשמן אפילו מין במינו היינו נסכי פר

בפר אבל אם נתערבו הסולת והשמן או שהקטירו המנחות כ"א בפ"ע מותר לערב היין לכתחלה אפילו נסכי יחיד בשל צבור וצבור בשל יחיד ושל אמש בשל היום ודוקא פר בפר או איל באיל אבל יין של פר או איל ביין של כבשים אסור לכתחלה אף לאחר שנתערבו הסולת והשמן מכל מקום כיון דאין מנחת הסולת שלהם שוים גזרו גם על היין אפילו לאחר שנתערבו אבל לאחר שהקטירו כ"א נראה מדברי הכסף משנה בדעת הר"מ דמותר לערב אפילו נסכי כבשים בנסכי פרים ואילים וקצ"ע בזה ועלח"מ ושיטת רש"י לפי גי' הכסף משנה ולא הבאתי בכור הבחינה ועש"ס דסוכה דנ"ד ונ"ה מבואר שם וכ"פ הר"מ פ"ז מהכהמ"ק דאף ביום שהי' ג' מוספין כגון ר"ה שחל להיות בשבת לא היו אומרים רק שיר א' ומכ"ש במוסף א' אף דהי' הרבה קרבנות ולא ערבו היין ונסכו כ"א לבד מכל מקום לא היו אומרים על כל ניסוך וניסוך שירה רק פ"א ומכל מקום צ"ע בדבר דכיון שגזירת הכתוב לומר בכל הקרבנות של צבור החובה שירה בשעת הניסוך ה"ל לאומרו בכל ניסוך וניסוך. אך אפשר כיון שלאחר הקטרת הנסכים מותר לערב היין הוי ניסוך א' וסגי בפ"א שירה אף אם לא עירב אך דאם נימא דנסכי כבשים בנסכי פרים ואילים אין מערבין בשום ענין אף לאחר הקטרה אם כן למה לא יאמרו על כל ניסוך וניסוך ועיין בפ"י סוגיא דנתקלקלו כו' בר"ה וצ"ע השי"ת יעזור לי לשנות פ"ז:

סעיף ה

ז' **מדות של לח היו במקדש כו'**. כ"ה במשנה מנחות דף פ"ח ע"ב והנה הר"מ פ"א מה' כהמ"ק פסק כת"ק דז' מדות הי' בביהמ"ק כת"ק דסתם משנה וע"ש בגמרא פלוגתא בברייתא ר"י סובר רביעית לוג וחצי לוג כו' היינו מלמטה למעלה קא חשיב ור"מ סובר הין וחצי הין ומלמעלה למטה קחשיב ואמרינן שם מאי בינייהו ואר"י דבירוצי המדות א"ב דלר"י דמלמטה למעלה קחשיב סבר דבירוצי המדות נתקדשו ולר"מ דחשיב מלמעלה למטה סבר בירוצי המדות לא נתקדשו ואביי אמר דלמ"ד מלמטה למעלה מלאים שלא יחסר אבל יתר שפיר דמי ולמ"ד מלמעלה למטה קסבר שלא יחסר ושלא יותיר. והנה הר"מ פ"א מה' כה"מ מביא כסתמא דמתניתין הין וחצי ההין וחשבו מלמעלה למטה אם כן לפי אוקימת' דר"י דמאן דחשיב מלמעלה למטה סבר דבירוצי' לא נתקדשו ובאמת הר"מ פ"ב מהמעה"ק ה"ט פוסק דבירוצי יין ושמן נתקדשו ובאמת לר"י מבואר דמאן דחשיב מלמעלה למטה סובר דלא נתקדשו הבירוצין וע"ש בלחם משנה עמד בזה וכתב דהר"מ פוסק כאביי דל"פ ר"מ ור"י בהכי וגם הא דהר"מ חשיב מלמעלה למטה כר"מ ולא כר"י כיון דסתם משנה שם כוותיה ובמ"ל דחה דבריו דאמאי פסק הר"מ כאביי לגבי ר"י ועיין במג"א סי' רי"ח הביא בשם הל"ח דכלל זה דר"מ ור"י הלכה

כר"י לא נאמר אלא בדברים הנוהגים בזה"ז וע' תיו"ט פ"ג דכלים מביא בשם מהרי"ק דכל הכללים דהלכה כא' לגבי חבירו לא נאמרו בדברים שאינם נוהגים בזמנינו. וע"ש בת"ח על הגליון ובת"ח כלל י"ב ואין להאריך וע"ש במ"ל הקשה לפי' הלחם משנה שפסק הר"מ כאביי למה לא הביא דלאביי אם מלמעלה למטה קחשיב לא יותיר ג"כ ושם במ"ל פלפל באורך דבאמת כיון דהר"מ חשיב מלמעלה למטה סובר דברוצין לא נתקדשו והיינו מן התורה לא נתקדשו ומ"ש שם הר"מ דבירוצי הלח קודש היינו מדרבנן כדי שלא יאמרו מוציאין מכלי קודש לחול וע"ש מה שפלפל בדההוא"ס:

והנה במקדש הי' גם כן שני מדות יבש עשרון וחצי עשרון דבעשרון הוי מודדין לכל המנחות אף למנחת יחיד וגם לנסכים לא היו מודדין הג' לפר וב' לאיל ובא' לכבש רק בעשרון א' היה מודד ג' פעמים לפר כ"ה שם במנחות ובר"מ פ"א מהכסף משנה ובפ"ב מהמעה"ק וחצי עשרון היה לחלוק בו מנחת כה"ג בכל יום היינו מנחת חביתין ומדות היבש נמשחו מבפנים ולא מבחוץ ומדות הלח נמשחו אף בחוץ לפיכך הבירוצין של מדות היבש חול ומדות הלח נמשחו אף בחוץ לפיכך בירוציהם קודש ע"ש בפ' שתי המדות ובר"מ במקומות שהבאתי. והנה לפמ"ש המ"ל דדוקא אם הבירוצים נתקדשו מטעם שנמשחו בפנים ובחוץ או מפני שנעקר אם כן הטעם מפני שנגע בדופני הכלי ע"ז שייך קושית הש"ס גברא למאי דצריך מכווין וכלי שרת אין מקדשין אלא מדעת וצ"ל דהוא משום שמא יאמרו מוציאין מכ"ש לחול אבל לר"י דס"ל ממטה למעלה וגזירת הכתוב הוא דבירוציהן קודש לא תלוי כלל בדעתו והוא קדוש מן התורה ע"כ הקשו התוס' שפיר דפ"ח ד"ה בירוצי כו' למ"ד נתקדשו היאך מותר הנסכים לקיץ המזבח הא אין להם פדיון מן התורה ע"ש באורך. ולכאורה צע"ק בדף צ' דאיתא פלוגתא במשנה דת"ק סובר בירוצי הלח קודש ובירוצי היבש חול ור"ע סובר מדות הלח קודש ומדות היבש חול ור"י סובר דהטעם דנעקר. ואמרינן שם במאי קמפלגי ת"ק סבר מדות הלח נמשחו בין בפנים ובין בחוץ ומדות יבש מבפנים ולא מחוץ ור"ע סובר כו' ואח"ז מקשה הש"ס דגברא למאי דצריך לי' מקדש כו' ועיין כסף משנה ולחם משנה דהקושי' קאי גם לת"ק ולפ"ד המ"ל למה לא קאמר הש"ס דת"ק ס"ל כר"י דמדות הלח ממטה למעלה קחשיב ע"כ נתקדשו בירוצי הלח אבל מדת יבש נהי דיש עשרון וחצי עשרון מכל מקום לא מצינו שיחלקו תנאים אי מלמעלה למטה או ממטה למעל' רק במדות הלח אבל מדות היבש לא מצינו דפליגי והמשנה סתמה עשרון וחצי עשרון ולא פליגי כלל בברייתא דף פ"ז ע"ב רק גבי מדת הלח אם כן נראה דכ"ע ס"ל דמדות היבש מלמעלה למטה קחשיב. אם כן נוכל לאוקמי' דת"ק היינו ר"י על מדות הלח דמלמטה למעלה הוא ע"כ נתקדשו

הבירוצין מן התורה אבל מדת היבש דמלמעלה למטה ע"כ לא נתקדשו הבירוצין. ולא יקשה לת"ק קושית הש"ס גברא למאי דצריך מקדש כיון דלר"י לא תלוי בדעתו כלל כסברת המ"ל רק כיון דממטה למעלה חשיב ע"כ נתקדשו הבירוצין ואפ"ל דלא רצה לאוקמי המשנה כר"י כיון דסתם התנא לעיל כר"מ מלמעלה למטה בדף פ"ז ע"ב אף דהאידנא נמי התנא דחשיב מלמעלה למטה סובר אליבא דר"י דבירוצין לא נתקדשו ועתה סותם התנא דבירוצין נתקדשו זה ל"ק דשם מיירי מן התורה וכאן הוא מדרבנן כמ"ש המ"ל אבל אי נימא דכאן סובר מלמטה למעלה סתרי הנך סתמא ובפרט דרוצה לאוקמי כר"מ כמבואר שם ברישא גבי שתי מדות נגדשות ובפרט דסתם משנה ר"מ ור"מ ס"ל מלמעלה למטה ע"כ מוקי פלוגתי' באי נמשחה מבפנים ע"ש ואני כותב זאת למזכרת ואי"ה אשנה פרקים אלו. וע' מ"ל פ"א מהכה"מ הרגיש על הר"מ שאינו מביא דעשרון וחצי עשרון היו מחוקות ולא גדושות והוא אבעיא בפ' שתי מדות ומסקנא דהתם דהיו מחוקות ולא גדושות. ומה שקשה על הר"מ שכאן פסק פ"א מה' כהמ"ק וכן כאן בה' מעה"ק דהעשרון נתקדש בפנים ובה' תו"מ פ"ה פסק דלחה"פ ושהל"ח לישתן ועריכתן בחוץ ובמנחות דף צ"ה ע"ב מבואר דלמ"ד מדות יבש נתקדש והעשרון היה קודש לישתן ועריכתן בפנים ע' לח"מ פ"ה מה' תו"מ ובתי"ט שם במנחות ויבורר לקמן אי"ה.

והנה דינים אלו דנסכים אינה נמנית למצוה בפ"ע לא בר"מ ולא בהרהמ"ח כי הוא חלק מחלקי מצות הקרבן כידוע בסמ"ק של רבינו הר"מ והרהמ"ח כ' כאן קצת דינים אכתוב לך בקיצור דינים אלו דנסכים כדרכי בח"ז. ודינים אלו מבוארים בה' מעה"ק פ"כ הכלל כל קרבן הנידר והנידב כגון עולה ושלמים ותודה צריכין נסכים בין באין בנו"נ בין חובות צבור או יחיד כגון עולות ראיה ושלמי חגיגה וכבשי עצרת כל שיש לו שם עולה או כדומה דאותן הקרבנות באים לפעמים בנו"נ חייבים בנסכים אבל החטאת והאשם והבכור והמעשר והפסח דאין באים בנו"נ אין צריך נסכים ועולת העוף אין צריך נסכים ומנחה ג"כ א"צ נסכים והכל מבואר במנחות דף צ"א ובר"מ שם. ושיעור הנסכים לבקר בין קטן כגון עגל או גדול כגון פר הוא ג' עשרונים סולת וחצי ההין שמן דהיינו ששה לוגין ולכל מין צאן כגון כבש או עז בין זכרים ובין נקבות הוא עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן דהיינו ג' לוגין חוץ מאיל דהוא זכר מן הכבשים והוא יותר שנה עוד חודש נקרא איל הוא שני עשרונים סולת בלול בשמן שלישית ההין דהיינו ד' לוגין והחודש הי"ג מן כבש נקרא פלגס וצריך ג"כ נסכי איל דהתורה ריבה לנסכי איל והבאנו לעיל. ועוד יש דין דכבש הבא עם העומר והוא עולה צריך שני עשרונים סולת והוי כפול אך דוקא הסולת אבל השמן ויין כשאר נסכי כבש רביעית ההין ויבואר עוד לקמן בעזה"י במקומו.

וחטאתו ואשמו של מצורע טעון נסכים והוא גזירת הכתוב וביארנו לעיל ומנחת נסכים אינה טעונה לא תנופה ולא הגשה ולא לבונה רק טעונה מלח ומקטירה על האישים על המזבח החיצון. והנה כל המנחות אסור לחמץ ולוקין. ובמנחות נ"ז איכא פלוגתא דריה"ג ור"ע דריה"ג מרבה מנחת נסכים לחימוץ ור"ע מרבה לחה"פ לחימוץ ודעת רש"י מאן דמרבה לחם הפנים לא מרבי מנחת נסכים. ודעת התוס' שם דמ"ד לחם הפנים כ"ש מנחת נסכים ואח"ז מבואר שם בגמרא איפוך דריה"ג מרבה לחה"פ ור"ע מרבה מנחת נסכים ולחה"פ לא כי ס"ל מדת יבש לא נתקדשה ע"ש ומאן דמרבה מנחת נסכים אף דהוי מי פירות מבואר שם דסובר דמנחת נסכים מגבלה במים וכשרה וה"ל מי פירות עם מים והנה לענין חמץ אין כאן מקומו להאריך אם הוי נוקשה ואי דאורייתא וכבר האריכו האחרונים והר"מ פי"ב מה' מעה"ק כתב המחמץ לחה"פ לוקין אבל מנחת נסכים לא משכחת לה חימוץ כי מי פירות אין מחמיצין. ואם גבלה במים כבר נפסלה ואם גבלה ביין של נסכים ג"כ הוי מ"פ. והנה הכסף משנה כתב דפסק כר"ע דמרבה לחה"פ ובאמת הוא תמוה דהרי מסקינן דאיפוך דר"ע מרבה מנחת נסכים וה"ל לפסוק כר"ע ועיין בבה"ז שכתב כיון דהא דר"ע במסקנא אינו מרבה לחה"פ הוא מטעם דסובר דמדת יבש לא נתקדש כמבואר שם בגמרא והר"מ לשיטתו דס"ל דגם מדת היבש נתקדשה כמו שהבאנו לעיל ע"כ מרבה לחה"פ וס"ל כרש"י דמאן דמרבה לחה"פ אינו מרבה מנחת נסכים וכ"כ בנוב"י מ"ק חא"ח סי' ק"ב. ואין כאן מקומו להאריך. אך לדין זה דנצרך כאן דלשיטת הר"מ אסור לגבל מ"נ במים ואם גיבלה במים ג"כ פסולה אך אם נפסוק דמרבינן מ"נ לחימוץ רשאי לגבלה במים ומלשון הגמר' דאומר הי' ר"ג מ"נ מגבלה במים וכשרה משמע דכשרה ולכתחלה לא. וצ"ע בזה דלשון מגבלה משמע אף לכתחלה ומ"ש הר"מ שם דאם גיבלה ביין של נסכים מ"פ נינהו דברים אלו אין להם הבנה מה ענין גיבול ביין דהמ"נ נבללת בשמן וכבר עמד בזה בנ"ב שם. ועיין באחרונים האריכו בזה. וזה שכתבנו נקרא בשם מנחת נסכים ופעם נכללים בשם נסכים כמו שכתבתי לעיל. וחוץ להמנחה מביא נסכי יין והשיעור הוא גם כן חצי ההין לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש ופלגס דינו כאיל ולכל הקרבנות שמחויב נסכים היינו המנחה אין הנסכים מעכבין את הזבח וגם המנחה והיין אין מעכבין זא"ז איזה שיש לו יקריב ואם נזדמן לו למחר וליומא אוחרא ג"כ מקריב כמ"ש לעיל והיין אינו מנסכו על האישים ובסוכה מבואר דמנסכו לספלים שהי' על המזבח ובקרן מערבית דרומית למעלה מחצי המזבח וכ"ה בר"מ פ"י מה' תו"מ וכאן פ"ב מהלכות מעה"ק כתב דיוצק ע"ג היסוד ויורד לשיתין ועיין בהשגות הראב"ד השיג ע"ז שמנסך לספלים ועיין בכסף משנה ולחם משנה

שהר"מ סמך כאן אמ"ש שם בתו"מ והוא מודה שהוא לספלים ועיין בבה"ז בזבחים דף ס"ב דמחלק דבמקדש שני שהיו השיתין תחת המזבח דעולי גולה הוסיפו ד"א והכניסו הבור תחת המזבח אם כן היה מנסכו למעלה לספל ויורד להשיתין אבל בבית שלמה היה הבור דהיינו השיתין תוך למזבח אצל היסוד כמבואר שם ע"כ היה צריך לנסך ליסוד לירד משם להשיתין והר"מ כאן איירי במ"ר ובתו"מ כ' הדין לענין מקדש שני וכן המשניות והברייתות מיירי בבית שני ע"כ מנסך לספלים ע"ש. ויש כמה מיני סולת ושמנים ויינות שפסולים לגבי מזבח מחמת גרועתן. ויש שלכתחלה לא יביא ואם הביא כשר הכל מבואר בר"מ פ"ו מהא"מ וכתבתי לעיל קצת במצות הקרבנות בע"מ ע"ש. והנסכים כשרים בין מן הארץ ובין מן ח"ל ובאים מן החדש היינו שעברו עליהם העומר ושתי הלחם ומן הישן זה מבואר בש"ס ובר"מ שם ואם הביאו מנחת נסכים קודם לעומר או מן הטבל ומן הערלה וכה"כ הן סולת ויינות ושמנים כ"א האיסור ששייך אצלו לא נתקדשו כלל להקריב והטעם דצ"ל ממשקה ישראל מן המותר לישראל ובערלה וכה"כ כ' הר"מ שהוא כ"ש דפסול דהו"ל מה"ב שהקב"ה שונאה מבואר מדבריו דמהב"ע א"י מן התורה דלא כדעת התוס' סוכה ט' דדעתם דמהב"ע אינו אלא מדרבנן. אך לפמ"ש בח"ז בשם הרשב"א והט"א דדעתו דאף דמהב"ע אינו אלא מדרבנן דוקא במקום דאף אם לא יצא ידי המצוה מכל מקום לא יתוקן העבירה שעשה כגון סוכה או לולב וכדומה הגזולים אף דלא יצא מכל מקום העבירה עשה בכה"ג מהב"ע אינו אלא דרבנן אבל אם נימא דאם לא יצא ידי המצוה יתוקן העבירה לא יצא אף מן התורה ע"ש. אם כן ה"נ דהעבירה הוא שנהנה מהערלה ומהכה"כ להקריב אותו אבל אם נימא דלא יצא ופסולים אם כן לא נהנה כלל ולא יעשה העבירה כלל אם כן בכה"ג לא יצא מן התורה ויתוקן שלא יעבור העבירה כלל ולהאריך בענינים אלו צריך אריכות ואין כאן מקומו. ומכל מקום אפילו לשיטת התוס' פסולים דממשקה ישראל בעינן ע' מנחות דף ו' וכ"מ בש"ס חולין ק"מ מספקא להו היכי דהקריב קרבנות מעהנ"ד ול"ש למעוטי ממשקה ישראל כיון דהי' להם שעת הכושר אם פסולים מחמת כתותי מכתת שיעורי' ובשביל הנאה אין איסור דמצות לאו ליהנות ניתנו ע' במשנה למלך ואין להאריך כאן בדיני מצות לאו להנות ניתנו ודינים אלו מבוארין בר"מ פ"ה מה' איסורי מזבח. והנה לדעת הר"מ שסובר דגבי ערלה וכה"כ מטעם מהב"ע אסורין ואינו סובר כס' התוס' דכאן נמי מצות לאו להנות ניתנו ובודאי יש לו איזה חילוק ולפי זה גם טבל נוכל לומר דהוי מהב"ע דה"ל הנאה של כילוי וטבל אסור בהנאה של כילוי. אך ע' במ"ל פ"ג מהלכות תרומות דעתו נוטה דהסוברים דהנאה של כילוי רק מדרבנן גבי טבל ג"כ ומצדד דדעת רבינו הר"מ דאינו

רק מדרבנן ע"כ כותב שערלה הוא כ"ש דמהב"ע ומדאורייתא לא יצא ובפרט בעבירה דרבנן לא ברירא לן אי שייך מהב"ע עיין ר"מ הלכות לולב ואם נאמר מצות לאו להנות ניתנו ל"ש הנאה של כילוי דל"ש הנאה כלל. ולכאורה גבי ערלה וכה"כ יש עוד טעם דפסול לנסכים מחמת כתותי מ"ש כמ"ש התוס' בחולין. ועיין מנחות דף ו' ועניינים אלו צריכין חיבור מיוחד:

והנה כאן פ"ה מהא"מ כ' הר"מ בלשון זה אין מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל ולא מן החדש קודם לעומר ולא מן המדומע ואצ"ל מן הערלה וכה"כ מפני שהוא מהב"ע כו' ובה' מעה"ק פ"ב הי"ג כתב אין מביאין נסכים אלא מן החולין לא יביאם מן התרומה ולא מן המעשר ולא מן הביכורים ואפילו תודה כו' לא יביאם אלא מן החולין. ובהמעה"ק הרשים הכסף משנה דין זה במנחות פ"ב ועיין בסוגיא שם דאינו מבואר כ"א מעשר לא יביא אבל תרומה אינו מבואר כלל אך כמו דאסור להביא מעשר מחמת דניתן דוקא לאכילה ע' תוס' שם ד' פ"ב ד"ה הנסכים ובחולין כ"א ותוס' ריש מנחות וחגיגה ט' אם כן ה"ה תרומה, דתרומה ג"כ ניתן רק לאכילה ולשתיה ולא לשרפה עיין ר"מ פי"א מהל' תרומות ועיין בבכורות דאי לאו דגלי קרא ה"א דשביעית אינה חייבת בחלה דאי נטמאה לשרפה קאי ע"ש אך שם לא סיים מה דינו אם עבר והביא דכאן בהא"מ מבואר בדבריו דאף בדיעבד לא יצא כמ"ש אח"ז קודם לשתי הלחם לא יביא ואם הביא יצא מכלל דכל אלו הקודמים אף בדיעבד לא יצא ובה' מעה"ק כתב לא יביא דהיינו לכתחלה ולא כתב אם עבר והביא אי יצא בדיעבד. ודין זה דלא יביא מן התרומה הוא בתוספתא מנחות ובמעילה כמ"ש הכסף משנה הא"מ וז"ל התוספתא ספ"ח דמנחות אין מביאין מנחות ונסכים ומנחת בהמה ולחמי תודה מן הטבל ומן התבואה וממע"ר שנטלה תרומתו ומע"ש והקדש שנפדו ומן המדומע ומן החדש ומפירות שביעית ואם הביא הרי אלו פסולין ואצ"ל מן הערלה וכה"כ עכ"ל. והנה התוספתא הזו א"א להולמה בלי ט"ס תחלה מה שמבואר מנחות ונסכים ומנחת בהמה מה זה מנחת בהמה אם לא מנחת נסכים ועוד תיבת מן התבואה אין לו פירוש כלל דודאי מביאין מן התבואה כי סולת הוא תבואה. וגם מ"ש דאין מביאין ממע"ר שניטלה תרומתו אם הפשט הוא כמבואר בש"ס דהקדימו בשיבלים וניטל ממנו ת"מ ולא ת"ג אם כן כיון דאין צריך ליטול ת"ג הרי הוא חולין גמורים ולמה לא יביא ממנו וגם למה לא יביא ממע"ש והקדש שנפדו דהרי הם חולין גמורין. אך בתוספתא דמעילה איתא בזה"ל אין מביאין מנחות ומנחת בהמה ומנחת נסכים ולחמי תודה מן הטבל ומן התרומה וממע"ר שלא ניטלה תרומתו וממע"ש והקדש שלא נפדו מן המדומע ומן החדש ומפירות שביעית ואצ"ל

מערלה וכה"כ ע"כ וזו הנוסחא מיושרת ושם ג"כ צ"ל במקום מן התבואה מן התרומה ומע"ר שלא ניטלה תרומתו ומע"ש והקדש שלא נפדו. והנה הר"מ לא הביא דינים אלו כולם כי מכללא שמיע להו דמע"ר שלא ניטלה תרומתו היינו שהקדימו בכרי ה"ל דין טבל ומע"ש ותרומה מביא. והנה בתוספתא מסיים ואם הביא הרי אלו פסולים אם כן נראה מה שהר"מ כתב בהמעה"ק לא יביא כוונתו דאפילו בדיעבד פסול כמו בהא"מ ומקום דבדיעבד כשר הר"מ מבאר בהדיא כגון קודם שתי הלחם כתב בפירוש דבדיעבד כשר והר"מ לא הביא כאן דאין מביאין מפירות שביעית ובודאי אסור להביא אף על פי שהוא מן המותר לישראל מכל מקום כיון דלשרפה קיימא ופירות שביעית לא ניתנו אלא לאכילה ולשתיה כמבואר במס' שביעית ובר"מ ה' שמטה ויובל פ"ה ומכל מקום הי' צריך להביא להשמיענו דבדיעבד פסול. והנה בתוספתא מבואר דהמדומע ג"כ פסול בדיעבד וכ"ה בר"מ הא"מ והנה במס' תרומות ובכ"מ בש"ס הוי מדומע אם נתערבה תרומה בפחות ממאה וא' וידוע דמה"ת בטל תרומה ברוב כמו שאר איסורים רק מדרבנן צריך א' ומאה אם כן נראה דאף איסור דרבנן בדיעבד פסול אם הביא ממנו נסכים וה"ה ערלה וכה"כ אם נתערבו בפחות ממאתים. והנה כבר כתבתי דאיני מבין הטעם גבי תרומה כיון שהוא מותר באכילה והוי ממשקה הישראל רק מחמת דאסור לשרוף התרומה אם כן בדיעבד אמאי לא יצא. ואפ"ל כיון דכתיב ממשקה ישראל מן המותר לישראל צריך שיהי' מותר לכל ישראל אבל תרומה דאינה מותרת אלא לכהנים לא הוי ממשקה הישראל אף אם כהן מביא הנסכים ומכל מקום זה צ"ע. וגם בפירות שביעית כיון דמותר לישראל רק עבר כי לא ניתנה אלא לאכילה ושתיה למה יהי' פסולה בדיעבד ולומר דהוי מהב"ע אם כן לשיטת התוספות דסוברים דמהב"ע אינה אלא מדרבנן אם כן למה נפסל מן התורה וכאן ל"ש הסברא שכתבתי לעיל כי בפירות שביעית אף אם לא יצא מכל מקום לא נתקן האיסור כי לא אכל הפירות רק נשרף או יין לספלים. ואפ"ל דבאמת פסולים אלו אינן אלא מדרבנן על כל פנים יש חילוק בין טבל דפסול מן התורה ובין פירות שביעית או מדומע דאינו אלא מדרבנן פסול ואפ"ל כיון דמדומע לא הוי ממשקה ישראל על כל פנים מדרבנן אם כן אפשר דפסול אף מן התורה והדברים עתיקין עמ"ל פ"ז מהל' תרומות ובאחרונים. אם כן ג"כ טבל דרבנן כגון עציץ שא"נ פסול ג"כ מן התורה וצ"ע כי כתבתי בחפזי והשי"ת יעזור לי לברר כל דין ודין על האמת. עוד מבואר בר"מ הא"מ דמביאין נסכים מן המוקצה ביום טוב והוא בפסחים ושם אבעיא בש"ס אם הביא שה מן המוקצה ושחטו תמיד בי"ט מהו אם כן האיבעיא אף בדיעבד. ואח"ז אפשיטא האבעיא דמבואר בברייתא יכול לא יביא נסכים מן המוקצה אמרת מה טבל מיוחד

שאיסור גופו גרם לו כו' אבל מוקצה איסור דבר אחר גרם לו ע"ש. והנה מבואר שם דיביא לכתחלה מן המוקצה אך איני מבין מ"ט יביא לכתחלה אף דאין שבות במקדש מכל מקום הרבה שבותים הם במקדש כידוע. והנה שם מבואר וא"א איסור מוקצה מן התורה מ"ל איסור מגופו או ד"א גרם נראה דבדרבנן יש חילוק ומוקצה כשר דד"א גרם אבל במידי דמגופו פסול לא הוי ממשקה ישראל אפילו באיסור דרבנן וראי' למ"ש לעיל כיון דמדרבנן אסור באכילה לא הוי ממשקה ישראל אף מן התורה ופסול מן התורה דשם דרשינן מקרא ע"ש והכל צ"ע. והנה אף דהיה לה שעת הכושר ובש"ס מנחות מבואר דכל דהי' לה שעת הכושר לא נתמעט מפסוק ממשקה ישראל עיין שם בתוס' דמתלתא קראי נפקי דאף דהי' לה שעת הכושר ממעטינן דכל דאינו ראוי לאכילה אסור לגבוה וע' פט"ז מה' מעה"ק ה' י"ז כ' הר"מ הנסכים אין באין לעולם אלא מן החולין שנא' והקריב המקריב את קרבנו עד שיהיה משלו ולא יהי' בהם צד גבוה כלל ע"ש והכסף משנה לא הראה מקומו ועיין בש"ס דילן דאמרינן מה חטאת מן החולין וילפינן מוהקריב אהרן את פר החטאת אשר לו ולא משל מעשר ובתוס' שם מביאים בשם הספרי דמעשר לא משום דצריך אכילה שיש בה שמחה והבאתי לעיל ומסתמא מצא הר"מ באיזה מקום הלימוד הזה וזה טעם התוספתא שפוסלת כל אלו המנויים והלימוד מן והקריב אהרן מבואר שם במנחות פ"ג וע"ש במקומות הנרשמים. ואם העכו"ם שמביא עולה כמבואר בר"מ ופ"ג מה' מעה"ק אם מביא נסכים שם מבואר בר"מ ז"ל עולות העכו"ם אין מביאין עמהם נסכים שנא' כו' אבל נסכיהם קרבים משל צבור שנאמר כו' ובכ"מ הקשה ע"ז וע' לח"מ כתב דגם כאן כוונת הר"מ כמ"ש בה' שקלים פ"ד דאם שלח נסכים משלו מקריבין אותם ואם לא שלח משלו קרבין משל צבור ומ"ש כאן הר"מ אין מביאין נסכים שנאמר האזרח היינו דאינו חובה להביא דוקא משלהם רק אם שלח מרצונו קרבים ואם לאו קרבים משל צבור ע"ש.

והנה מנחת נסכים או יין בפ"ע יכול אדם להתנדב בכל יום ע' פ' י"ג דמנחות ובר"מ פט"ז מהלכות מהמעה"ק ובפי"ז שם ואין מתנדבין פחות מג' לוגין דראוי על כל פנים לנסכי כבש ואין מתנדבין חמשה דהמותר אינו ראוי רק ששה ומששה ולמעלה ע"ש עיין ר"מ פי"ז ובמ"ל שם באריכות. ואם מתנדב יין מנסכו ג"כ לספלים ולא על האישים וע' כ"מ שם מה שיישב דעת הר"מ דלמה לא פסק כמ"ד לאישים ע"ש. ויין הבא חובה לנסכים אינה טעונה מלח כמבואר בר"מ כאן פ"ה מהא"מ אבל יין הבא בנדבה מבואר בר"מ שם ה' מעה"ק פט"ז דטעונה מלח ועלח"מ שם. והנה התוס' בחולין דף כ"ג ע"ב ד"ה דאמר מייתי ומתני כו' ובתוס' מנחות דף צ"א ע"ב ד"ה מייתי ומתני כתבו שם דלר"ט דאמר יין

הבא בנדבה מזלפו על האישים והיאך יכול להתנות מספק אם חובה היא שפיר ואם לאו היא נדבה הא חובה היא לספלים ונדבה היא לאישים וע"ש שתירצו אף לר"ט דסובר הוא לאישים היינו דוקא במתנדב סתם אבל אם מתנדב בפירוש לספלים ש"ד. ובאמת צ"ע דדבריהם סותרים למ"ש בקדושין דף נ"ה ע"ב ד"ה דלמא אשם כו' שכתבו וי"ל דאין להתנות אשם בשלמים דאשם אין טעון נסכים ושלמים טעון נסכים וא"ל דיביא ויתנה אם שלמים הרי נסכי חובה ואם אשם הרי נסכי נדבה שהרי אין נסכי חובה ונסכי נדבה שוים דחובה היא לספלים ונדבה היא לאישים עכ"ל. ובאמת למה לא יתנה אם נדבה הם לספלים ובמפורש לספלים נסכי נדבה ג"כ לספלים כמ"ש בחולין ובמנחות ומצאתי בהגהות הגאון ר"י ברלין עמד שם על הגליון בקדושין והניח בצ"ע וד' התוספות בקדושין הובאו במשנה למלך בפרק ט"ו מהלכות מעה"ק. וע"ש שכ' דלהר"מ שסובר אף נסכי נדבה לספלים אם כן יכול להתנות לכאורה בחובה או בנדבה. אך מטעם אחר א"י להתנות לשיטת הר"מ דנסכי חובה לא בעי מלח ונסכי נדבה בעי מלח כמבואר שם בר"מ וכתב מה שלא כתבו התוס' קדושין חילוק זה דהם סוברים דשום יין אינו טעון מלח כי דברי הר"מ הם תמוהים מה שהצריך מלח ליין כמו שהקשה הלחם משנה ע' שם ונ"ל כוונת המ"ל דל"ל חילוק זה דזה לאישים וזה לספלים נימא דאפילו תרווייהו לספלים או שהתנה בפי' לספלים כמ"ש בחולין ובזבחים מכל מקום אינו יכול להתנות מפני חילוק דמלח וע"ז כתב המ"ל אין צריך מלח כי דברי הר"מ הם שפיר דאם נימא שהוא לספלים בודאי תמוהים כמ"ש הלחם משנה דבפרק הקומץ מבואר דר' ישמעאל בנו של ריב"ב סובר מה הפרט מפורש כו' ועל האישים פרט לנסכים ואם כן כיון דאינו לאישים אמאי מצריך הר"מ מלח. אבל לפי דעת התוס' קידושין שדעתם דנסכי נדבה מזלפו ע"ג האישים בודאי יין נדבה בעי מלח כי הוא על המזבח החיצון ועולה ע"ג אישים הוא דומה לפרט ע"ש בפ' הקומץ אך כוונת המ"ל דבלא חילוק זה ס"ל להתוס' דלא כהר"מ אבל אם זה לספלים וזה לאישים ממילא חילוק זה ג"כ דחובה א"צ מלח כיון שהוא לספלים ויין לנדבה טעון מלח כיון שהוא לאישים. וא"ל אמאי לא כתבו חילוק זה עתה כיון דחילוק זה דמלח מסתעף שזה לספלים וזה לאישים אם כן עכצ"ל החילוק הזה שכתבו וזה החילוק לבד די ולא הוצרכו עוד טעם. אחר זה ראיתי בשער המלך ה' פסהמ"ק פלפל בדהתו"ס ע"ש. ולכאורה לפ"ד המ"ל דלהר"מ א"י להתנות מחמת חילוק דמלח אם כן עכצ"ל דס"ל גבי פלגס דלא כבר פדא דמייתי ומתני ע' לעיל מה שכתבתי. ולכאורה איני מבין דברי המשנה למלך אם מביא על ספק באמת יתן מעט מלח למצוה ואם נסכי נדבה היא הוי מלח ואם חובה היא נהי דא"צ מלח מכל מקום למה יזיק מעט

מלח ע' בפ' הקומץ דאפילו דם דהמלח מוציא אותו מתורת דם דדם שנמלח אינו עובר עליו מכל מקום מבואר שם דה"א משהו למצוה ואינו מזיק כלל ומכל שכן כיון דאין סברא כלל דכל שהוא מלח יזיק לשלשה לוגין יין לא בטעמא ולא בריחא. ואפ"ל כיון דצריך להביא שיעור מצומצם היינו ג' לוגין ואם גרע כ"ש או הוסיף כ"ש פסול עיין ר"מ פ"ב מהמעה"ק דין ה' אם כן אם מביא ג' לוגין ונותן אפילו כ"ש מלח אם כן אם הם נסכים של חובה הוי לי' הוסיף כ"ש ואם הביא פחות מג' לוגין כ"ש אם כן ה"ל חסר מעט ואין המלח משלים לשיעורו וע' רש"י סוכה דף מ"ח ע"ב במשנה שם פי' דמים המגולים פסולים לגבי מזבח מטעם זה דהארס מעורב ומשלים לשיעור וה"ל ניסוך פחות מכשיעור כ"ש שהוא פסול אם כן ה"ה אם יתר מכשיעור פסול בכ"ש. אך באמת זה שייך לגבי מים דאפחית מכשיעור או יותר מכשיעור פסול ולא מצינו מים לנדבה אם מתנדב מים לנסך אבל גבי יין דמתנדב יין גם כן לספלים אם כן יותר מכשיעור נהי דאם מנסך לשם חובה פסול אבל המותר יכול לנסך בתורת נדבה כמבואר בתוס' זבחים ובחולין שם דמנסך ד' לוגין ומתנה דיותר משלשה יהי' לנדבה ע"ש בתוספות אם כן בכל ספק נסכים כמו במסכת קדושין שם וכמו שביאר המ"ל פט"ז מהמעה"ק יכול להביא יותר מג' לוגין ולומר אם אשם הוא וא"צ נסכים הרי אלו נסכי נדבה ונותן מלח גם כן כ"ש ויותר אינו מזיק ואם נסכי חובה הוא שלשה לוגין יהיו לחובה והמותר יהי' לנדבה ומאי מזיק מעט מלח דהמותר הוי נדבה בכ"ע ולומר דהמלח מזיק ליין או דיהיה מזוג כ"ש אם נאמר דמלח הוי כמו מים עיין פסחים גבי וותיקא ובה' מקואות אין סברא דעל כ"ש מלח יהיה מזוג אף אם נימא דמים בכ"ש הוי מזוג ער"נ שם גבי וותיקא ומותר בתורת נדבה אינו מזיק כלל דוקא בתורת חובה יותר פסול אבל בת"נ יותר גם כן כשר כמבואר בתוס' ע"כ צ"ע כעת ענינים אלו. ודע דהר"מ פ"ו מהא"מ אינו מביא כלל דין דיין מזוג פסול לנסכים ועלח"מ שם:

סעיף ו

וכ"ש תו"מ על הצבור כו'. וזה ה"ל עשה דרבים וע' תוספות ר"ה סוגיא דנתקלקלו הלוים דאם לא הקריב המוסף קודם התמיד של בין הערבי' דמצותו הוא בכך יכול להקריב אחר התמיד של בין הערבים דה"ל עשה דרבים ודחי עשה דהשלמה וער"מ הקה"ח ובעשה זו דהשלמה יש להאריך ואין כאן מקומו:

מצוה ש

סעיף א

לשבות כו'. זה מבואר בסוכה דף מ"ז ובר"מ פכ"ט מהלכות שבת ולענין שמ"ע יבואר במקומו בעזרת השם יתברך. ומבואר שם בגמ' דאי לא אמר זמן בראשון מברך כל ז' כמו גבי חג הסוכות ומקשה הגמ' הא בעינן כוס מסייע לר"נ דזמן אומרו אפילו בשוק ודחי דלמא דאתרמי לי' כוס וכבר אפסיקא הלכתא בפרק בכל מערבין דזמן אומרו אפילו בשוק ואפ"ל כיון דאמרינן בסוכה דהעושה סוכה מברך זמן כו' ומסקינן אמר ר"א חזינן לר"כ דמסדר להו כולהו אכסא דקדושה אם כן אפשר לחלק בין פסח לסוכות דבסוכות אם לא אמר זמן בלילה הראשונה אומר כל שבעה ולא יסמוך על קדוש' דשמ"ע כי הוא רגל בפ"ע וצ"ל זמן בשביל עצמו אבל בפסח אם שכח בלילה הראשונה נהי דאתחייב בזמן מכל מקום ימתין עד ליל שביעי ש"פ ויסדרן על כוס הקידוש כמו התם אף דמחוי' לומר זמן בשעת עשיי' מכל מקום יכול לדחות לקידוש היום ה"נ מוטב שיאמר על הקידוש בשביעי. ואפשר לחלק דשם ליל ראשון של סוכות בל"ז אומר זמן ע"כ יוצא ג"כ בזמן דסוכה אבל כאן דשביעי אינו אומר כלל זמן ה"ל כמו שאר הימים וצ"ע. וגוף הדין דאם לא בירך ליל י"ט מברך כל שבעה לא מצאתי כעת להר"מ שיכתוב בפירוש ד"ז ובאמת הוא גמרא ערוכה וצ"ע. וע"ש במ"מ ה' שבת:

מצוה שא

סעיף א

שלא נעשה מלאכה כו' ואולם ראוי לבאר כו'. דברים אלו מבוארים בר"מ פ"ה מהקה"ח שהל"מ בזמן שבטל הב"ד הסמוכין מא"י שקובעין על פי החשבון שאנו מחשבין היום ומאימתי נחשוב בחשבון הזה מסוף חכמי הגמרא כו' אבל בימי חכמי המשנה וכן בימי חכמי הגמרא עד ימי אביי ורבא על קביעת ארץ ישראל הם סומכים ומה שיש לפלפל בזה אין כאן מקומו ועיין בס' המצות להר"מ והרמב"ן האריכו בזה ומקומו במצות קה"ח. והנה דברי הרהמ"ח כאן בקיצור ומגומגמין קצת. והנה מבואר שם בר"מ שאף בזמן הראיה כ"מ שלא היו שלוחי תשרי מגיעין אף שהיו מגיעין שלוחי ניסן כי בניסן הולכין יותר ובתשרי הוא י"ט ויה"כ שאין השלוחין הולכים מכל מקום היו עושין שני י"ט גזירה ניסן אטו תשרי כמבואר בש"ס דר"ה ואין חילוק בין א"י ובין ח"ל ע"ש בהי"א שכתב בזה"ל נמצא עיקר ד"ז ע"ד זה כ"מ שיש בינו ובין ירושלים מהלך יותר על עשרה ימים גמורים עושים ב' ימים כמנהגם מקדם שאין שלוחי תשרי מגיעין אלא למקום שבינו

ובין ירושלים מהלך עשרה ימים או פחות כו' ובהלכה ט' כתב אין עשיית י"ט א' תלוי בקריבת המקום שאפילו במקום קרוב לירושלים חמשה ימים אין אומרים שהמקום ההוא יעשו י"ט א' כי מי יאמר לנו שהשלוחים הלכו לשם אפשר שלא היה שם ישראל או שעת חירום כו' ואח"ז כ' ואלו הי' תלוי בקריבת המקום לא הי' כל ארץ מצרים עושין אלא יום א' שהרי אפשר לשלוחי תשרי להגיע לשם שאין ממצרים לירושלים אלא מהלך שמנה ימים כו' ואח"ז כתב דעיקר הדבר אם הוא רחוק יותר מעשרה ימים עושין בכ"מ שני ימים אפילו בא"י ואם פחות מזה רואין אם היה המקום הזה מא"י שהי' בה ישראל בעת בית שני כגון אושא ושפרעם כו' עושין יום א' בלבד כו' ואם הוא מסוריא או מח"ל כגון מצרים ועמון ומואב כו' עושין כמנהגם אם יום א' יום א' ואם ב' ימים ב' ימים כמנהג אבותיהם ואח"כ כתב אם היה קרוב לירושלים והיא ח"ל ואין שם מנהג עושין כרוב העולם שני ימים ע"ש כל הפרק ותראה שאינו תלוי בארץ או בח"ל אלא קירוב המקום ואם ידוע שהי' שם אז ישראל בעיירות כו'. אם כן דברי הרהמ"ח שכתב אבל הקרובים וכ"ש הדרים בארץ כו'. נראה מדבריו דכל א"י עושים יום א' ובאמת אינו כן וגם לא ביאר כמה שיעור רחוק מירושלים כמו שביאר הר"מ דיותר מעשרה ימים במקום שלא היו יכולים שלוחי תשרי להגיע וקיצר בדבר ועיין בר"מ ולא ביאר ג"כ בח"ל עצמו מקומות יש שאין עושין אלא יום א' וער"מ ותראה הכל כש"ע. ומבואר בר"מ כאן ומוכח מן הש"ס כ"פ דכ"ז שהיו מקדשין בא"י עפ"י הראי' הרחוקים במקום שאין שלוחים מגיעים לשם היו מחויבים לעשות מספק גמור שני י"ט ואף שהיה בעיר בקיאין בסוד העיבור מכל מקום הכל תלוי בב"ד של א"י אף דעפ"י החשבון הי' נראה הלבנה ביום ל' מכל מקום אם לא באו עדים היו עושין הב"ד יום ל"א כמבואר הכל בפ"א מה' הנ"ל באר היטב. והנה שיטת הש"ס בביצה דף ד' ע"ב לא זכיתי להבין שם מבואר פלוגתא בשני י"ט של גליות אם ביצה נולדה בראשון אם מותרת בשני רב אמר נולדה בזה מותרת בזה ור"א אמר נולדה בזה אסורה בזה ופירש"י של גליות היינו הרחוקים מב"ד שאין השלוחים מגיעין כו' לימא סבר ר"א קדושה א' היא ופירש"י דחכמים קבעו לבני הגולה לעשותם לדורות מחמת ס' זה והטילום עליהם להיות כחומר יום ארוך ור"א מבדיל מי"ט לחברי' פירש"י ומברך המבדיל בין קודש לחול דקסבר דקיימא לן בקביעי דירחא ומשום מנהג אבותינו שלא ידעו כו' אנחנו עושים אותה ומתרץ ר"א ספוקי מספקא לי'. והנה לד' הר"מ ודאי אין לו פירוש כלל דלשיטתי' עד אביי ורבא ובימי רב אשי היו עוד מקדשין עפ"י הראיה כמשי"ת לקמן בעזה"י. אם כן ל"מ בימי רב אלא אפילו בימי רב אסי דהי' תלמיד ר"י כמבואר בר"מ בהקדמה לס' היד והי' קדים טובא לאביי ורבא אם כן אמאי סובר נולדה

בזה אסורה בזה כי אז הי"ט עושין מחמת ספק ולא היה גזרת חכמינו זכרונם לברכה כלל כי ל"ל לגזור במקומות הרחוקים דבלאו הכי הוי ספיקא דאורייתא והיו עושין אז ב' ימים ואפילו א"נ דחז"ל גזרו על מקומות הרחוקים להיות קדושה ודאית כמו שמצינו בכ"מ ובשבת גבי דמאי וי"ט ב' כמבואר לקמן מכל מקום אמאי הי' ר"א מבדיל מי"ט לחבירו כיון דעשה י"ט בשני בודאי הי' דר במקום שלא היו השלוחים מגיעין אם כן שני הימים היו שוים והיה בספק ואמאי הי' מבדיל ורש"י בעצמו פירש קסבר דבקיאין ומאי מועיל בקיאות דהי' תלוי בב"ד של א"י ואפילו אי נימא דלא כהר"מ רק בימיהם ג"כ בטל הקביעות והיו סומכין על החשבון מהילל ב"ב של רבינו הקדוש כמבואר לקמן בד' הרהמ"ח דהפלוגתא דביצה מיירי האידנא דבקיאין בקביעות רק עושים מחמת מנהג אם כן צ"ל דהפלוגתא דרב סובר דהוא רק מחמת מנהג ור"א סובר דהיא תקחז"ל על הרחוקים לעשות כמו שעשו בזמן הראי' ע"כ מקשה הש"ס שפיר והא ר"א בעצמו סובר דאינו אלא מנהג על כל פנים תיכף שבטל הקביעות נשאר המנהג כי גם ר"א הי' עושה י"ט שני רק הי' מבדיל כי ס"ל דקיימא לן אם כן מאי קאמר ר"ז כותיה דר"א מסתברא דנולדה בזה אסורה בזה דהאידנא ידעינן בקביעא דירחא ועבדינן תרי יומי ומאי קשה הא גם בימי ר"א ידעינן בקביעא דירחא ומכל מקום אפשר שהוא רק מחמת מנהג ור"א ספוקי מספקא לי' על כל פנים בודאי עושין שני ימים ומאי ראיה לחזק להא דר"א דלמא כרב והיא רק מחמת [מנהג] אבותינו ועשאום מאליהם כפירש"י ור"א היה מסופק בזה אם עושין מחמת תקנה או מחמת מנהג והכל היו עושין י"ט ב' לאחר שבטל הקביעות. אם כן מאי ראי' מביא ר"ז דהם קדושה א' ואח"ז אמר אבי כותי' דרב מסתברא דתנן בראשונה היו משיאין משואות משקלקלו הכותיים התקינו שיהיו השלוחים יוצאים ואילו בטלו הכותיים עבדינן חד יומא והיכי דהשלוחין מגיעין עבדינן חד יומא ומה זה ראיה לרב דודאי במקומות שהשלוחין מגיעין עושים יום א' ועליהם לא היה תקנה כלל או כ"ז שהיו משיאין כו' שהיו כ"ע יודעין וגם ר"א מודה דבא"י דבמקום שהיו השלוחין מגיעין לא היו עושים אלא יום א' רק כל עיקר הפלוגתא ברחוקים רב סובר דהוא מנהג ור"א ספוקי מספקא ליה דאפשר הוא חוק חכמינו זכרונם לברכה על בני הגולה הרחוקים אם כן מאי זה ראי' לרבנן. ועוד ק"ל כ"פ שביאר הר"מ דבעת שהי' ב"ד בא"י כל המקומות הרחוקים היו עושים י"ט שני מספק גמור אך עתה שבטל הקביעות ויש בידינו מסורת הל"מ לחשוב לפי החשבון אבל בזמן שיש ב"ד בא"י הכל תלוי בב"ד אם כן אמאי הוצרכו לשלוח מתם הזהרו במנהג אבותיכם שמא יחזור הדבר לקלקולא זימנין דגזרו המלכות כו' ופירש רש"י וישכחו סוד העיבור. ולפי זה חשש זה נוהג בא"י

גם במקום שעושים יום א' וצ"ל שלא רצו לחדש מנהג רק שיעמדו במנהגם מחמת האי חששא למה תלו הדבר בקלקול נימא אדרבא ויתלה בתיקון במהרה יבנה בהמ"ק ויחזור הב"ד למקומו ויקדשו עפ"י הראיה ומחויבים הרחוקים לעשו' שני ימים מספק תורה והם יטעו בזה ויחשבו בסדר העיבור ויעשו רק יום א' ויאמרו אשתקד עשינו רק יום א' ועתה ג"כ ובאמת אשתקד הי' הדבר תלוי בחשבון אשר בידינו ועתה תלוי הדבר בקביעת ב"ד וצריכים לעשות שני ימים שמא עיברו ב"ד את החודש וכה"ג אמרינן לקמן גבי ביצה וביום הנף אמרי' יבנה בהמ"ק כו' אם כן ה"נ ולמה תלו הדבר בגזרת המלכות דשייך בכ"מ אבל החשש דמהרה יבנה כו' מטעם זה מוטל רק על הרחוקים אבל הקרובים אז יעשו ג"כ א' כי ישלחו שלוחים להודיע להם ע"כ דברים הללו כעת לא זכיתי להבינם.

ודע לפמ"ש בודאי יש חילוק גדול להרחוקים שעושים שני ימים בין זמן הב"ד לעכשיו שהוא רק מנהג כי אז היו עושין מפני הספק והיו שני הימים שוים אף לענין מת ולענין מכחל עינא רק לענין ביצה ולענין עירוב כיון שא' מהם חול מותר בשני אבל לענין המלאכות שניהם שוים אבל עתה שהוא מחמת מנהג חמור יום ראשון מיום שני וי"ט שני לגבי מת כחול שוויוהו רבנן וכן אם עשה מלאכה בי"ט א' או בי"ט ב' בזמן הב"ד לא היו לוקין כי ספק הוא אבל עכשיו חייב מלקות על הראשון בודאי ופטור על השני בודאי. וראיתי בצל"ח ביצה כ' דבזמן שהיו מקדשין עפ"י הראיה לא היה יום שני קיל לגבי מת ומכחיל עינא וע"ש דע"כ אמר רבא מת בי"ט שני יתעסקו בו ישראל כי אף לדברי הר"מ שהי' הקביעות עפ"י ב"ד עד אביי ורבא מכל מקום באמצע ימיהם בטל הקביעות ע"ש שמביא ראיה לזה על כל פנים בימי רבא היתה הקביעות עפ"י ב"ד בתחלת ימיו כמ"ש הר"מ בפירוש. אם כן איני מבין מאי הקשה הר"נ פ"ב די"ט על הר"מ שהאידנא אינו מתנה על עירוב כיון דהוא קודש ממנהג כמבואר לקמן והקשה הא אמר רבא מימרא זו ובודאי דלדידי' אמר אף שבקיאין בקביעא דירחא ע"ש ובאמת להר"מ לא היו בקיאין בימי רבא כי היה אז בקביעות עפ"י ב"ד. אבל על כל פנים ד' הצל"ח נכונים דבימיו בטל הקביעות דאל"ה למה מקיל בי"ט שני לגבי מת וכן אמימר שרי למכחל עינא בי"ט שני של גליות ואפילו בר"ה ע' לקמן דאמימר הי' אז בימי ר"א לאחר רבא ואז בטל הקביעות וי"ט שני קיל הרבה. ובט"א בר"ה צידד דאפשר אף שהיו עושין מס' שני ימים קיל לגבי מת כי סמכינן ארובא דרוב שנים אין אלול מעובר וביה"כ סמכינן ארובא דבכ"מ לא היו עושין אלא יום א' ע' בפ' מקום שנהגו ברש"י ותוס' וגם לגבי ניסן מביא שם בשם הירושלמי בפ"א גבי תרומת שקלים דלרוב פעמים אין אדר מעובר וע"ש בסוגיא הנ"ל. והנה הרהמ"ח כתב כאן ומן הטעם הזה שאמרנו כו' שלא נאמר עכשיו כו' שבזמן

שהיה הדבר ס' כו' עכשיו הוא תקנת חכמים ומהם שאמרו כו' לא נחמיר יותר מהם כו' ועוד דכי אתמר בגמר' נולדה בזה מותרת בזה הי' אז בטל הקביעות כו' והנה הרהמ"ח אשר דברי הר"מ חביבים עליו לא הביא דבריו דנראה דסובר כשיטה הראשונה. וז"ל הר"מ פ"ו מהי"ט הי"א שני י"ט כו' מניחו בראשון ומתנה כו' ובהי"ב כת' היה לו שני כלכלות של טבל כו' מתנה ואח"ז כת' בד"א בשני י"ט של גליות אבל בשני י"ט של ר"ה כו' ובהי"ד כל הדברים שאמרנו היה בזמן שהי' ב"ד של א"י מקדשין עפ"י הראי' והיו בני הגליות עושים שני ימים מפני הספק. אבל היום שאין עושין אלא מפני מנהג כו' ולפיכך אני אומר שאין מתנה לא על עירובי תבשילין ולא על טבל התנאי רק הכל מעי"ט בלבד עכ"ל והראב"ד השיג עליו ע"ש במ"מ אם כן הסברא שהביא הרהמ"ח הוא סברת הר"מ ולמה לא הביא זה בשמו. אך באמת הר"מ לא כת' דין זה בביצה שנולדה בראשון בפ"א מהי"ט רק כאן דצריך להתנות אם היום קודש ומחר חול וביום שני אם היום קודש ואתמול חול ובאמת אין ס' כלל וביום החמישי שמתנה למחר חול אין ספק כלל ל"ש התנאי ע"ש במ"מ. ולחם משנה כ' בפירוש דוקא באלו ענינים שצריך תנאי סובר הר"מ דל"מ האידנא אבל ביצה שנולדה בזה מודה הר"מ כי לא חילק כלל רק כאן ע"כ לא הביא הרהמ"ח זה בשם הר"ם אך בשם מפורשי' ואם כי כעת לא מצאתי בשום אחד מהראשונים שיאמרו כן גבי ביצה מכל מקום דברי הרהמ"ח נאמנו מאד דודאי ראה או שמע דקצת ראשונים סוברים כן. והנה מה שדחה הרב המחבר דברי המפרשים דהפלוגתא דרב ור"א הי' לאחר שבטל הקביעות לפי הדומה ובאמת לפי דעת הר"מ הי' אז ב"ד והיו מקדשין ע"פ הראי' כמבואר בדבריו דעד אביי ורבא הי' הראי' ורב ור"א קדמי טובא. אך הקושיא שהקשיתי לעיל לדעת הר"מ אם מיירי בזמן הב"ד אם כן אמאי הי' ר"א מבדיל בין י"ט לחבירו זה צ"ע וגם מאי קאמר כותי' דרב מסתברא בודאי על היודעין אין שום תקנה לד"ה ועי' לעיל וצ"ע. והנה בספרי הר"מ דפוס בארדיטשוב נדפס שם הגה"ה מוהר"ז מוילנא שתמה על דין זה דהר"מ שפסק בזה"ז אינו יכול להתנות בעירוב מהא דמבואר פ"ק דביצה דף ו' רבינא הוי יתיב קמי' דר"א בשני י"ט של ר"ה חזיי' דהוי עציב אמר אמאי עציב מר אמר דלא הנחתי ע"ת אמר ר"א ולותיב מר האידנא מי לא אמר רבא מניח אדם ע"ת מי"ט לחבירו ומתנה ולדברי הר"מ דעד אביי ורבא היו מקדשין עפ"י הראי' ואח"ז בטל הראי' ובקדושין פ' עשרה יוחסין מבואר דיום שמת רבא נולד ר"א וא"כ בימי ר"א היו מקדשין עפ"י החשבון ומאי הקשה ר"א דליתיב מר ולתני מי לא אמר רבא הא א"א להתנות לפי דעת הר"מ. ותי' דהר"מ גורס יום שמת רבה נולד ר"א כמבוא' בהקדמתו דרבינ' ור"א קבלו מרבא אם כן הי' בימי רבא ואז היו מקדשין עפ"י

הראי' עדיין ע"ש. וד"ז צ"ע דלפי הנראה הי' אז ר"א מנהיג הנשיאות ובודאי היה אחר פטירת רבא וכבר בטל הראי' כמו שהוכיח הצל"ח דרבא בעצמו אמר די"ט שני לגבי מת כחול שויוהו רבנן ובעיקר הקושיא כבר קדמו מהרש"ל ביש"ש ודחה דברי הר"מ וסמ"ג ומובא בצל"ח שם ועצל"ח באורך. ולכאורה קשה לדעת הר"מ דהקביעות היה אף בימי אביי ורבא מפסחים דף נ"ב רבי נתן בר אסי אזיל מבי רב לפומבדיתא בי"ט שני של עצרת שמתי' ר' יוסף אמר ליה אביי כו' אם כן המעשה הזה היה בעוד ר"י קיים ואביי היה תלמידו והי' בתחלת ימיו ובפרט לדברי הגאון מהר"ז הנ"ל שהי' הראיה אף אחר פטירת רבא אם כן כיון שהיו מקדשין עפ"י הראי' מאי סליק אדעתי' דר"נ בר"א לזלזל בי"ט שני כי הי' יום טוב ראשון ושני שוים מפני הספק. ודוחק לומר מחמת הרוב כמ"ש לעיל עיין בט"א עצמו שפקפק בזה ונראה דהי' ספק גמור אם כן אמאי זלזל ביה. ונראה דר"נ בר"א היה דר במקום ששלוחי ניסן מגיעין ולא שלוחי תשרי ועצרת תלוי בניסן אם כן היה ידע הקביעות אך תקנות ר"י הי' במקום שאין שלוחי תשרי מגיעין לעשות בניסן ובעצרת ג"כ תרי יומי גזירה כמבוא' בר"מ הקה"ח דעצרת צריכים ג"כ להיות שני ימים על כל פנים ידע והי' אצלו רק דרבנן מגזרת ר"י ע"כ זלזל ביום שני וכגון זה אמרי' שם קודם לזה אמר ר"ס לר"א כגון אנן דידעינן בקביעא דירחא. וכתבו שם התוס' ד"ה כגון כו' שהיה במקום ששלוחי ב"ד מגיעין כו' והנה דברי ר"ת שם סתומים שכ' דהי' דר במקום ששלוחי ב"ד היו מגיעין והלך לשבות בעיר שאינם מגיעין ועושין ב' ימים ע"כ שאל כו' במדבר מאי כו'. ותמה המהרש"א דאם הי' דר במקום ששלוחין מגיעין והלך למקום שאין מגיעין אם הי' לו שהות אחר ששמע לילך לשם אם כן היו השלוחין ג"כ יכולים להגיע שם ולמה עשו ב' ימים וע"ש בפ"י מ"ש על קושית המהרש"א. ותמה אני על המאורות הגדולים הנ"ל הלא דברי ר"ת מבוארים בתוס' סוכה דמ"ג ע"א ד"ה לא ידעינן כו' דהמעשה כך הי' דהוא הי' דר במקום שגם שלוחי תשרי מגיעין ולא היו עושין אלא יום א' והמקום שהלך לא היו יכולין שלוחי תשרי להגיע ושלוחי ניסן היו מגיעין לשם ומכל מקום עבדו ניסן תרי יומא אף דידעי כמו הוא כיון שהוא שמע גם הם היו יכולים לשמוע רק שלוחי תשרי לא היו מגיעין ע"כ שאל מה לעשות מלאכה כו' וד' התוס' עניים במקומם ועשירים במק"א וצ"ע על הגאונים הנ"ל. ולכאורה ק"ל לפמ"ש דמעשה דר"נ בר"א היה בי"ט שני של עצרת דרבנן ולא ספק אם כן ללישנא בתרא דנגדי' ר"י א"ל אביי ולשמתי' מר דהא רב ושמואל אמרי מנדין על שני י"ט של גליות והוא חמור מנגדא ואר"י ה"מ אינש דעלמא אבל צורבא מרבנן דטבא לי' עבדי' ליה כו' ומאי מייתי ראיה מרב ושמואל דהם אומרים מנדין על שני י"ט של גליות היינו אם הם בספק

אם כן כ"א הוי דאורייתא בספק ע"כ מנדין וכ"נ מבואר להדיא דלכאורה תמוה לשונם של רב ושמואל דמאי אמרי מנדין על שני י"ט וה"ל למימר מנדין על י"ט שני אבל על יום טוב ראשון מלקי לקי מלקות דאורייתא ולמה השוו שני ימים בשוה אע"כ דהם היו בזמן הראי' ושני הימים בספק ואין לוקין מלקות דאורייתא ע"כ אמרו מנדין על שניהם אבל מאי ראי' לספק דאוריי' לגזרה דר"י והוא רק עבר אדרבנן ורב ושמואל מיירי בספיקא דאורייתא ואפילו לשיטת הר"מ דסד"א לקולא מן התורה רק אסור מדרבנן מכל מקום שני י"ט גם הר"מ מודה דסד"א לחומרא כי הוי כמו חמב"ח וער"מ פ"ו מהת"ת שכתב דמנדין על י"ט שני של גליות אף על פי שהוא מנהג ועלח"מ דהר"מ השמיענו אף שהוא קיל מד"ס והוא רק מנהג אם כן מאי ראי' מייתי מרב ושמואל וצ"ע. וער"נ פ' מקום שנהגו כתב שדבר שעיקרו דרבנן מנדין אותו דעוקר לגמרי הדרבנן אבל בדבר דעיקר דאורייתא כגון שבת והוא עובר איזה דרבנן מלקין אותו ולא מנדין דכה"ג קיל ע"ש. ועיין בב"י סי' תצ"ו בטא"ח הקשה הא רב ושמואל אמרי מנדין על ב' י"ט של גליות ומשמע דעל הראשון ג"כ מנדין אף דהוי דאורייתא וע"ש שתי' דעל י"ט ראשון דוקא בא"ד ויו"ט שני אף באיסור דרבנן ע"ש. והפר"ח תי' דכוונת רב ושמואל היינו יום טוב שני ויום ב' גרידא קורין שני י"ט של גליות וה"ר מדברי הר"מ ה' ת"ת שהבאנו לעיל שכתב דעל יום שני מנדין אותו ע"ש ולפמ"ש בודאי דברי רב ושמואל מיירי בב' ימים כי בזמנם היו שוים שניהם כי היו אז מקדשין עפ"י הראיה. וגם מ"ש הב"י דלצדדים קאמרי דעל יום טוב הראשון בא"ד דיו"ט שני באיסור דרבנן ג"כ אין מוכרחים לפמ"ש דלדידהו היו שניהם שוים. אך קושיתי שהקשיתי לעיל איך אמר אביי לשמתי' מר מרב ושמואל דמנדין הא לרו"ש הוי דאורייתא לדברי הר"ן ניחא דכ"פ בש"ס מצינו נדוי ובכ"מ מכות מרדות ועשה חילוק דעיקרו דרבנן חמור טובא אם כן הקשה לו כיון דהוא חילול דרבנן כמ"ש בודאי חייב מרו"ש מכח כ"ש דמה התם שעיקרו דאורייתא וסברי מנדין כ"ש כאן דעיקרו דרבנן וקעקר לדרבנן לגמרי בודאי חייב נדוי. ומכל מקום צ"ע כיון דהוי דאורייתא מאי ראי' מייתי מרו"ש דלמא הם מיירי באיסור תורה שחללו אבל באיסור דרבנן מנ"ל כמ"ש הרב"י דבי"ט ראשון בחילל בא"ד בודאי משמתין ה"ל להביא ראיה שמנדין על איסור דרבנן מראיות אלו שמביא הר"ן מאלעזר בן ערך שפקפק בנ"י ומרב המנונא במ"ק גבי שכבי דחזי שעשו מלאכה דמראיות אלו מוכח דבדרבנן מנדין וצ"ע. ולדברי הרהמ"ח דגם בימי רב בטל הראיה ניחא והי' אז י"ט שני דרבנן ומביא ראיה ממה שאמרו להדיא ובאתי רק לעורר.

וע' בסוכה דמ"ו ע"ב מבואר שם דפליגי רב ור' יוחנן בשמיני ספק שביעי כו' א"ד ברוכי כ"ע ל"פ דלא מברכינן כ"פ למיתב בסוכה רב סובר יתבינן בסוכה ור"י סובר דמיתב נמי לא יתבינן ואמר ר"י נקיט דר"י בידך דמרא דשמעתי' ר' יהודה ברי' דר"ש בר שילת ובשמיני ס' שביעי לבר מסוכה יתיב והלכתא מיתב כו'. והנה לדעת הרהמ"ח ניחא דגם בימי רב ור"י בטל הראי' והי' יום טוב רק מנהג אם כן פלוגתי' אם מחמת המנהג יהי' זלזול בי"ט דאורייתא לל"ק סובר רב דאפילו מברכינן כמו בכל י"ט שני ומכל מקום אינו זלזול לי"ט מן התורה ור"י סובר מחמת הזלזול די"ט דאורייתא לא מברכינן אך הישיבה ליכא זלזול כי כ"פ אדם אוכל בסוכה כשסוכתו עריבה עליו וללישנא בתרא פליגי גם בזה דר"י סובר לא אלים המנהג לזלזולי בי"ט דאורייתא ור"ש בר"ש בר מסוכה הוי יתיב מה"ט והמסקנא דמיתב יתבינן דלא הוי זלזול רק ברוכי לא מברכינן. אבל לשיטת הר"מ שבימיהם היו מקדשין עפ"י הראיה אם כן הוי סד"א לדעתו אם כן בשלמא לל"ק ניחא דמיתב יתיבנא אם כן יצאו ידי דאורייתא רק הברכה וע"ז פליגי מחמת הזלזול. ובל"ז שיטת הר"ם גבי טומטום ואנדרוגינוס עיין ר"מ ה' מילה והלכות סוכה וה' חנוכה שהאריכו הראשונים והאחרונים משבת פ"ב דעל ספק דאורייתא אין מברכין והד' עתיקין אין כאן מקומו. אף דעל יום טוב שני כ"ע מודים דמברכין מכל מקום כאן מחמת זלזול דאורייתא פליגי ור"י סובר דאין מברכין ע' ברי"ף שם ובר"ן אבל לל"ב דר"י סובר דלא יתבינן ג"כ ור"ש בר"ש בר מסוכה הוי יתיב קשה מאוד כיון דהוי ס' דאורייתא וכי יכולים לעקור דבר מן התורה משום זלזול י"ט אף אם נאמר דהוי סייג לתורה מכל מקום אין כח ביד חכמינו זכרונם לברכה לעקור דבר מן התורה בקו"ע משום סייג וכאן הוי קו"ע לאכול חוץ לסוכה ועיין ביבמות פ' האשה רבה ובר"ן מבואר להדיא כיון דיו"ט שני הוי רק דרבנן אם כן ישיבת הסוכה רק דרבנן בשמיני ע"ש אבל אם נאמר כדעת הר"מ אם כן האיך אכל ר"ש בר"ש חוץ לסוכה בשמיני וגם האיך סובר ר"י לל"ב דלא יתבינן בסוכה. ומצאתי בריטב"א סוכה שם תמה ע"ז האיך סובר ר"י לל"ב דלא יתבינן בשמיני כיון דספק ז' הוא והו"ל סד"א ולחומרא וכתב וי"ל דכי לא ידעי בקביעא דירחא ה"נ דלכ"ע מיתב יתבינן כ"פ בזה"ז דבקיאין בקביעא דירחא והוא רק מנהג דסובר ר"י דמבטלין המנהג מפני זלזול י"ט דאורייתא ע"ש בכ"מ וזה ניחא לשיטתם אבל לשיטת הר"מ דרב ור"י היו בזמן הראי' אם כן במאי פליגי. ודוחק לומר דפליגי על העתיד ומנין ידעו זה שתבטל הראי' ואפילו אם ידעו זה כי ראו הגזירות מישראל כמו שהילל ב"ב של רבינו הקדוש שתיקן החשבון מכל מקום מנין היו יודעין שיהי' מנהג בגלות לעשות כאבותם דנראה דלא רצו בה"ג לעשות אלא יום א' אלא דשלחו מתם הזהרו כו' ועוד דאין

לשון הגמ' במשמע ועוד ר"ש בר"ש דהי' קודם רב יוסף והיו אז מקדשין עפ"י הראי' כי הוי קדים טובא לאביי ורבא כי הם קבלו מר"י אם כן למה יתיב בשמיני חוץ לסוכה. ולומר ג"כ דפליגי במקום שהיו שלוחים מגיעים עד שמ"ע כי הי' הרבה פנאי אך בימים הראשונים לא היו השלוחים מגיעים והשלוחים היו הולכין עד ימים אחרונים כמבואר בט"א בר"ה והיו יודעים בימים האחרונים מכל מקום עשו שני ימים גזרה אטו ימים הראשונים כדמכריז ר"י במקום דמגיעין שלוחי תשרי מכל מקום גזירה אטו ניסן כו' מכל מקום לשון הש"ס לא משמע וכל כה"ג הו"ל לפרושי וצריך עיון גדול על הר"ם בזה. וכבר כתבתי דאף לשיטת הר"מ בכה"ג ה"ל סד"א לחומרא מן התורה דהוי איקבע איסורא כי הוא יום א' בין שני ימים ויום א' בודאי חייב וצ"ע. ועיין בתשובת רבינו הגדול הר"מ לחכמי לוניל הובאו דבריו בכ"מ פ"ג מה' מילה ובלחם משנה ה' חנוכה נראה שם מדבריו דפלוגתי' אם ברוכי מברכינן בספק גמור קודם שנתבטל הראי' וא"כ חזרה הקושיא אם כן האיך ס"ד דלא מותבינן דהא הוי ספיקא דאורייתא וכדברי הריטב"א וצ"ע. ועיין בשבת כ"ג דאמר אביי ודאי דדבריהם בעי ברוכי ספק דדבריהם לא בעי ברוכי ומקשה והא י"ט שני דספק דדבריהם ובעי ברכה ומתרץ כי היכי דלא לזלזלי בי'. וער"מ ה' חנוכה כ' ג"כ הטעם הזה וע"ש בהשגות ובתשובת חכמי לוניל ובמ"מ ולחם משנה שהאריך ונאחז בסבך לשון הר"ם שם ועיין בה' מילה ולדבריהם הפשט בגמ' דעל ס' מצוה דאורייתא מכל מקום אין מברכין כיון דהברכה היא ספק ע' בדבריהם באריכות אם כן לדברי הר"ם לפי מה שפי' הגאון מהור"ז דכל ימי אביי ורבא היו מקדשין ע"פ הראי' אם כן מאי מקשה הש"ס דוקא על י"ט שני הא שני הי"ט הם שוים אע"כ צ"ל אף לדעת הר"מ כי בימיהם בטל הראיה והם מפלפלים שם על הזמן שבטל הראי'. ולכאו' אפ"ל אף דהי' בזמן הראי' מכל מקום כיון לדברי הש"ס שלנו דאדר פעמים מלא ופעמים חסר אך תשרי מבואר שם בש"ס דרוב חסר דמימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר ובט"א מפלפל בזה דדינו כרוב גמור אם כן אפשר אביי מקשה על י"ט שני שבתשרי דהרוב י"ט ראשון קודש והוי ודאי קודש דמה"ת אזלי' בתר רובא ויום טוב שני הוא רק דרבנן אף בזמן הראי' ע"כ מקשה למה בעי ברוכי דוקא על י"ט שני כי י"ט ראשון הוא קדוש מן התורה בתשרי והא דלא מקשה על ניסן משני י"ט דהם בספק בשוה אפשר דרצה להשמיענו רבותא דאפילו יום טוב שני של תשרי דהוא רק מחמת המיעוט מכל מקום מברכינן כי היכי דלא לזלזולי בי' וזה דוחק. ודע דאם נאמר דבזמן הראי' פליגי ואביי סובר דאזלינן בתר הרוב מכל מקום כ"ה דלא לזלזלי בי' מברכינן אם כן רבא דמתרץ דמאי שאני דרוב ע"ה מעשרין ועיין במג"א סי' תרמ"ח נראה מדבריו דע"כ

מברכין על י"ט שני משום תק"ח ובאמת לא משמע כן בש"ס אלא משום דלא לזלזלי בי' ועיין במ"מ ה' חנוכה ע"כ צריך ג"כ לסבור בי"ט הטעם דאבייי כ"ה דלא לזלזלי בי' כי גם בי"ט שני הוי רובא דלא הוי אלול מעובר ומכל מקום מברכין עכצ"ל דס"ל הטעם הזה וע"ש בר"ם ה' חנוכה ובלחם משנה באריכות.

ודע דבזמן הראי' מקומות הרחוקים שהיו עושין שני ימים וא' עשה מלאכה באיזה יום בהתראה א"א ללקות תיכף כי הוא ס' י"ט אך לאחר שנודע איזה יום הוא יום טוב זה תלוי לשיטת התוס' יבמות דף פ' דאמרינן אגלאי מלתא למפרע ולא הוי התראת ספק אם כן לוקין אם עשה מלאכה באותו יום שנתברר אח"כ שהי' יום טוב ולהתוס' בנדה דל"א אגלאי מלתא למפרע הוי ה"ס ואין לוקין: אך בתשרי דעל הרוב יום ראשון הוא קודש אם כן אם עשה מלאכה ביום א' בהתראה לוקין תיכף כי מן התורה אזלי' בתר רובא אף דאפשר לברר מכל מקום הא דאפשר לברר דלא אזלינן בתר רובא הוא רק דרבנן כידוע בש"ס ופוסקים. ואם עבר ועשה מלאכה בשני בודאי אין לוקין כי הוא רק דרבנן אף אם נתברר אח"כ שהב"ד עיברו את החודש ויום שני הוא קדוש מכל מקום נראה דאין לוקין דדוקא גבי אכל חלב דעכ"פ אסור לעשות זה מפני הספק אם כן אם עשה ואח"כ נתברר למפרע לוקין אבל כ"ה דיש רוב ומותר בדבר הזה אף דאגלאי מלתא למפרע דהי' מן המיעוט מכל מקום ל"ש ללקות כמו אם א' אכל בשר ועדים מתרים בו אפשר הוא טרפה ואח"כ נמצא הבהמה טרפה בודאי אין לוקין כי הי' התראה בשקר ובשטות כי מותר לאכול אם כן ה"נ. אך אפ"ל כיון דעכ"פ מדרבנן אסור אם כן שוב לא הוי אנוס ולוקין ג"כ אם איגלאי אח"כ כי ההיא דסמוך לווסתה במס' שבועות דחייב חטאת אף דווסתות דרבנן מכל מקום לא הוי אונס מכל מקום אפשר לחלק לענין חטאת דוקא אבל לענין מלקות במזיד אפשר דל"א אגלאי מלתא למפרע וצ"ע. ועפמ"ג בפתיחה ליו"ד סי' ל"ה כתב שם דאם אכל בשר מבהמה שלא נבדקה הריאה דצריך כפרה אם נמצא אח"כ טרפה משא"כ בשאר טריפות כיון דחז"ל אצריכי בדיקה להריאה ע"ש. ואפ"ל דלענין מלקות ג"כ וצ"ע. ודע דבזמן שהיו מקדשין עפ"י הראי' והיו שולחין שלוחין לגולה להודיעם עיין ר"מ פ"ג מהקה"ח שכתב אין השלוחין צריכין להיות שנים אלא אפילו א' נאמן שדבר זה עשוי לגלות וע"א כשר נאמן עליו עכ"ל והוא מבואר בפ"ב דר"ה כי אתי עולא אמר קידשו לאורתא כו' אפילו אינש דעלמא נאמן דמלתא דעל"ג לא משקרי תנ"ה בא א' בסוף העולם כו' נאמן ובט"א שם הקשה דנראה דאפילו בא א' במקרה כגון בגמלי פרחי נאמן ומאי נ"מ כיון דמ"מ צריכין לעשות שני ימים דאף במקום דמטו שלוחים דניסן צריכין לעשות שני ימים ומכ"ש במקום דלא מטו כלל רק במקרה וע"ש שתי'

דנ"מ לענין מת ביום טוב שני דדוקא במקום דידעינן קיל י"ט שני לענין מת אבל במקום דהוי ספק דינו כי"ט ראשון והוא נאמן לענין זה ע"ש. ולפמ"ש נמי נ"מ לענין מלקות אם באותו יום שאמר שהוא קודש וא' עשה מלאכה ל"מ אי אמרינן דהוי ה"ס דל"א אמלמ"פ אם כן נ"מ דעל ידי עדותו לוקין אם עשה מלאכה אלא אפילו אמרינן בלאו הכי אגמ"ל מכל מקום נ"מ דלוקין תיכף כיון דע"א נאמן על הדבר אם כן האיסור נחזק בע"א ולוקין אחר כך על ידי עדים והתראה כמבואר בר"מ פט"ז מה' סנהדרין אין צריך שני עדים אלא לענין מלקות אבל האיסור עצמו בע"א יוחזק כיצד כו' ע"ש. וע"ש שכתב בס' ט"א דדין זה דע"א נאמן הוא דוקא בשאר ירחי דפעמים מלא ופעמים חסר נאמן דע"א נאמן באיסורין במקום דלא אתחזק וע"ש שהקשה למה צריך הגמ' בר"ה לטעמא דנאמן א' משום מלתא דעל"ג תפ"ל דע"א נאמן בלא אתחזק דע"א נאמן באיסורין. והנה אפ"ל דנ"מ כגון בא א' והכחישו דאם נאמר דרק מטעם דע"א נאמן באיסורין מהני הכחשת השני לשיטת הריטב"א הובא בנ"י ליבמות ובש"ך סי' קכ"ז אבל אם נאמר מטעם מלתא דעל"ג דהיו נאמנים תמיד אפשר דאין הכחשת השני מהני בבאו זאח"ז וגם נ"מ כשבאו בב"א והדינים ארוכים ואין כאן מקומו. וע"ש עוד שכתב דע"א א"נ לומר שנתעבר אלול כיון דרוב שנים אין אלול מעובר אם כן אין ע"א נאמן נגד הרוב כיון דבמקום חזקה א"נ כ"ש במקום רוב דעדיף מחזקה ודוקא במקום עדות אשה נאמן מתוך חומר כו' וכתב דזה דלא כהר"מ הקה"ח שנראה מדבריו דתמיד מהימן ע"א. אך הר"מ לטעמי' שסובר בעדות אשה דנאמן מחמת דעל"ג אם כן נאמן ג"כ נגד הרוב וע' ג"כ בסוגיא דאי איקלע בחד סר בתשרי דאמר בסים תבשילא דבבלאי ביום צומא רבא דמערבא ע"ש. והנה בענין זה אי ע"א נאמן נגד הרוב כבר האריכו האחרונים בזה ודעת הפ"י בקדושין דנאמן ע"א נגד הרוב וע"ש בפ"י בק"א. ולכאורה צ"ע לדעת הפ"י ל"ל טעמא דעל"ג. ולפמ"ש לעיל נ"מ לענין הכחשה ניחא. וער"מ פי"ב מה' גירושין אף שפוסק דע"א נאמן מחמת מלדעל"ג מכל מקום כ' שם הרב המגיד היכי דאיכא נ"מ לא סמך הר"מ על הטעם מלדעל"ג בלחוד ולהאריך בזה אין כאן מקומו על כל פנים נראה מכאן דהטעם דמילתא דעבידא לגלויי עיקר על כן נאמן כאן לשיטת הר"מ ועיין באחרונים בק"ע מה שפלפלו בענינים אלו:

והנה ידוע מה שפלפלו האחרונים בד' הר"מ הלכו' גירושין מה דעתו אם ע"א נאמן מן התורה לעדות אשה דנראה שם מדבריו דמה"ת נאמן וברי"מ ה' עדות נראה דאינו נאמן אלא מדבריהם וכ"נ דעת הריב"ש ועיין בנו"ב מ"ק סי' ל"ג. והנה כאן נראה להדיא דמחמת על"ג נאמן מן התורה דאי אינו נאמן מן התורה למה האמינו חכמינו זכרונם לברכה בשלמא התם משום חומר כו' משום תק"ע אבל כאן אמאי נאמן נראה דס"ל

דמדאורייתא נאמן במדעל"ג כלשונו שם שלא הקפידה התורה כו' ובזה מיושב לי היטב לשון הר"מ שכת' כאן וע"א כשר נאמן עליו ל"ל עד כשר אפילו אשה או עבד יהיו כשרים לעדות כמו בעדות אשה מחמת מדעל"ג דכשרים כל הפסולים כמבואר שם. ולפמ"ש ניחא דדעת הר"מ דמחמת מדעל"ג נאמן מדאורייתא וזה דוקא עד כשר כמבואר שם בנוב"י דמביא ראיה דעד א' נאמן מדאורייתא משבועות דאמרינן הכל מודים בעד מיתה כו' דלא אמר כו' אם כן כיון דעד מיתה חייב ק"ש אמאי מבואר במשנה דנשים א"ח בשבועת העדות הא ג"כ נאמנים בעדות אשה אע"כ הטעם דע"א כשר דנאמן מן התורה חייב בק"ש אבל אשה וכל הפסולין הם אין נאמנים אלא מדרבנן אינם חייבין ע"ש אם כן ה"נ דוקא עד כשר אבל אשה או שאר פסולים אין נאמנים מן התורה מחמת מדעל"ג רק מדרבנן וכאן ל"ש דרבנן דלמה יהמני' ע"כ צריך דוקא עד כשר ואם אבא לפלפל בענינים אלו צריך חיבור מיוחד כי הענינים עמוקים. ולכאורה אף שהוא ראיה אלימתא דהר"מ סובר דנאמן מן התורה במדעל"ג בעדות אשה ומכל מקום יש לחלק כי כאן הוא מדעל"ג יותר מעדות אשה דשם יוכל להיות דבעלה לא יבא אבל כאן הוא בודאי מדעל"ג לכל העולם וע"ש בנוב"י שכתב דתרי מדעל"ג יש אם כן ה"נ. ומבואר בביצה סוגיא דנולדה בזה מותרת כו' דרב אסי הי' מבדיל מיום טוב לחבירו ואמרינן דספוקי הוי מספקא ליה. ובצל"ח הקשה לפי המסקנא דודאי הוי רק מנהג דשלחו מתם כו' אם כן אמאי לא מבדילינן ופוק חזי מאי עמא דבר ולמה נדחה דברי אמורא אם אין עליו חולק. וע"ש דזה תלוי בפלוגתא דשמיני ס' שביעי אי ברוכי מברכינן ושם אסיקנא דלא מברכינן כיון דהם בפ"א הוי זלזול אם כן כאן נמי כיון דהוי בפ"א על הכוס הוי זלזול ע"ש שהביא ג"כ בשם הריטב"א דלית הלכתא כר"א. ואף דנלע"ד דאף ר"א דהי' מבדיל לא הי' מסיים בין קודש לחול רק בין קודש לקודש ע' בחולין ספ"ק דיו"ט במ"ש דר' דוסא בין קודש חמור לקודש הקל לית הלכתא כוותיה דאיכא זלזול ביום טוב לקרוא קודש הקל אף דקיל משבת אם כן כאן נמי בודאי ר"א לא היה מזלזל ביה כולי האי לקרותו חול או אפילו קודש הקל כיון דהמבדיל בין קודש לקודש נמי אקרי הבדלה בודאי כך הי' מבדיל מכל מקום איכא זלזול כי מכח הבדלה ניכר דהראשון קודש וממילא השני הוא חול ומהקידוש נראה שהוא קודש אם כן סתרי אהדדי כמו ברכת לישב בסוכה אף שאינו מזלזל ביום טוב בפירוש מכל מקום הוי סתרי אהדדי דממילא שמיע מברכה שהוא חול ה"נ ממילא שמיע מהבדלה שהוא חול ומהקידוש נראה שהוא יום טוב והוי תרתי דסתרי אהדדי ע"כ לא עבדינן כר"א וז"פ:

סעיף ב

חוץ מר"ה כו' מפני שגם בבית הוועד כו' ומכל מקום תקנת חכמים הוא כו'. ע' כ"ז בסוגיא דביצה דף ה' ודעת הרז"ה דגם האידנא א"צ לעשות ב' ימים בירושלים שהי' בית וועד ועיין ברמב"ן ודעת הרי"ף והרא"ש ורוב הראשונים דהאידנא עושים בכ"מ ב' י"ט של ר"ה וכן בש"ע וחמור שני י"ט של ר"ה לענין הרבה דברים כמבואר בש"ע היו"ט משני י"ט של גליות אך לענין מת כחול שוויוהו רבנן כמבואר בש"ס ופוסקים והטעם שעושין שני ימים גם בבית הוועד מבואר במשנה דר"ה דבראשונה היו מקבלין עדות החודש כ"ה פ"א נשתהו העדים מלבא ונתקלקלו הלוים בשיר התקינו שלא יהיו מקבלים אלא עד המנחה והקלקול הי' שלא היו יודעין איזה שיר יאמרו ולדעת הר"מ נתקלקלו ג"כ במוספים ע"ש ה' קה"ח ומובא לעיל וצ"ע כיון דקיימא לן דמימות עזרא לא מצינו אלול מעובר ועל הרוב הזה אנו סומכין לדעת רש"י דהרחוקים אין עושין ר"ה אלא יום א'. ולדעת תוס' דעושין ר"ה שני ימים ע"ש במשנה דעל ו' חדשים השלוחין יוצאים מכל מקום ביוה"כ סמכינן על הרוב וכבר כ' בשם הט"א דאפילו ע"א א"נ לומר דעיברו אלול ל"מ להקל שלא נעשה לפי חשבון מיום השלשים אלא אפילו להחמיר אינו נאמן ע"ש בדבריו בסוגיא דלוי אקלע כו'. אם כן קשה כיון דרובא דאורייתא ובפרט בזה שהוא מיעוטא דמיעוטא ע' רש"י בביצה דלא אתרמי דבר זה אלא פ"א אם כן אמאי לא עשו המוספים בשנה הזאת ולא סמכו על הרוב דרובא דאורייתא ול"ש אין סומכין על הרוב במקום דיכולין לברר דבאמת נתקלקלו ומכ"ש לפשט הש"ס דלא הי' הקלקול אלא בשיר ואמאי לא אמרו שיר של יום טוב דרובא דאורייתא ובפרט דגוף הדבר היינו החילוק בין שיר דיו"ט לחול הוא רק מדרבנן אף דעיקר שירה מן התורה מכל מקום איזה שיאמר יצא ידי תורה וקודם שבא דהע"ה היו אומרים שירים אחרים ודהע"ה תיקן שירות האמורים בס' תהלים וכ"ז מבואר בפ"י בסוגיא שם והם דברים ברורים וא"כ מה קול הרעש הזה. ואפ"ל כיון דמבואר שם דברוב פעמים לא היו באין העדים קודם תמיד השחר רק אחר תה"ש ורוב פעמים היו באין קודם תבה"ע וא"כ עכשיו שנשתהו לבא יצא מכלל הרוב ואתרע לי' רובא ער"פ האשה שנתארמלה רוב בתולות נשאות ורוב יש להם קול ואתרע לי' רובא ועתב"ש סי' כ"ו ובאחרונים אם כן עי"ז נתקלקלו כי עי"ז יצא מכלל הרוב אבל הרחוקים היו סומכין תמיד על הרוב דמסתמא באו עדים כדרכן קודם המנחה. ולכאורה צ"ע למה לא התקינו בתמיד של שחר שיר של יום טוב כמבואר שם ולא היו סומכין על הרוב ואפ"ל דהשירים הללו היו עוד מימות דהע"ה. ואז הי' ס' השקול כי דוקא מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר וקודם הי' פעם מעובר ובימי

עזרא עצמו הי' פ"א מעובר כמבואר בר"ה ומכל מקום נראה דמשנה זו דפ"א הי' בסוף ב"ש אף דהיו סומכין על הרוב צ"ל כדפרישית דיצא אז מכלל הרוב כ"נ פשוט:

והנה דינים אלו משום ספיקא דיומא עבדינן כאבותינו שני ימים היינו ביום טוב דאורייתא אבל בדרבנן כגון חנוכה בודאי בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראי' והיו שלוחין יוצאין על חנוכה כמבואר בש"ס דר"ה ובמקום שלא היו מגיעין בודאי עבדינן ט' ימים ואף שהוא ס' דרבנן מכל מקום כיון דאנו מסופקים אם יום הראשון אינו חנוכה אם כן הוי תשיעי חנוכה ואם יום התשיעי אינו חנוכה הוי יום הראשון חנוכה ואי אמרינן סד"ר ולקולא אם כן לא יהי' לא ביום הראשון ולא ביום התשיעי כי מאי חזית ובאמת ביום א' או יום הט' בודאי הוא חנוכה וא"כ הו"ל אקבע איסורא ועבדינן לחומרא לכאן ולכאן ועבדינן תרי יומי וגם מעיקרא תקחז"ל אצלם וז"פ. וע' מ"ל פ"א מה' מגלה וחנוכה מ"ש בשם הר"ן ויש להאריך בזה. אך האידנא דאנחנו בקיאים רק משום מנהג אבותינו דשלחו מתם כו' ועל דרבנן לא חששו כ"כ ע"כ אנחנו עושים רק שמונה ימים חנוכה אבל כשיבנה ביהמ"ק ב"ב ונשוב לקדש עפ"י הראיה אז הרחוקים דעתידה א"י להתפשט בכל הארצות בודאי יעשו חנוכה ט' ימים כנלע"ד. ופורים אף שהוא מדברי קבלה וד"ק כדברי תורה מכל מקום אין עושין שני ימים ועיין במרדכי הובא בט"ז סי' תרפ"ח הטעם דכתיב ולא יעבור ובט"ז עצמו כ' הטעם דיצא עם מה שקרא בי"ד דכל החודש כשר לקריאת המגלה. והנה בר"ה מבואר דעל הד' צומות לא היו השלוחין יוצאין חוץ מט"ב כיון דתליא מלתא ברצו לא מטרחינן שלוחים וא"כ האידנא כיון שהוא רק מנהג שקבלנו על עצמינו כמבואר בר"נ שם ובראשונים אם כן קבלנו עלינו רק יום א' וגם ט"ב אף שהיו אז שלוחין יוצאין דלאו ברצו תליא מלתא כיון שהוכפלו כו' כמבואר שם מכל מקום ג"כ מדברי קבלה גם בט"ב אינו מחויב להתענות רק כשיש שמד ח"ו דכל הד' צומות שוים מדברי קבלה רק מדרבנן ט"ב יותר חמור כיון שהוכפלו כו' מחויבים להתענות ע"ש בר"ה ברשב"א ובמגלה ע"כ אין אנו מתענין אלא יום א' ובזמן הראיה מאי דהוי הוי. אך אני מסופק על דבר שיהי' נהוג בעזה"י דידוע שם בגמרא דבזמן הבית הצומות הללו לששון ולשמחה מדברי קבלה כמבואר שם דמקשה ותפ"ל דהו"ל יום שנהרג גדליה ב"א ובלאו הכי אסור להתענות ביום שלפניו ומתרץ דדברי קבלה א"צ חיזוק אם כן כיון דמדברי קבלה שהוא כד"ת אסור להתענות בימים הללו וע"ש בט"א אם כן לכשיבנה בהמ"ק ב"ב אפשר דהרחוקים מחויבים לעשות בכל צום שני ימים ששון ושמחה משום ספיקא דירחא. והנלע"ד ונ"מ לדידן ג"כ דד' צומות הללו מדברי קבלה אין נקבע להם יום מיוחד י' טבת או ט"ב וכדומה רק הדברי קבלה הוא על אלו החדשים דבטבת ותמוז

ואב ותשרי מחויבים להתענות בהם יום אחד אבל לא נתייחד יום מיוחד רק איזה יום שרוצה יוכל להתענות רק באלו החדשים וראיה לדבר דבפסוק אינו מבואר איזה יום כלל רק צום הרביעי וצום החמישי וצום העשירי דהיינו החדשים אבל לא באיזה יום. ואביא לך עוד ראיות ברורות בעזה"י דהנה שם בר"ה פליגי ר"ע ור"ש דר"ע סובר צום העשירי היינו עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל ורשב"י אומר זה חמשה בטבת שבאה שמועה לגולה כו' וקשה דהם היו תיכף לאחר חורבן כידוע ומאי פליגי פוק חזי מה עמא דבר ומה היו עושין בב"ש דאז היה ששון ושמחה באיזה יום היו עושין ובב"ש הי' תנאים ב"ש וב"ה ויתר מקבלי התורה והיאך שכחו הדבר וגם שם מבואר דט' בתמוז הובקעה העיר כמבואר בירמי' ואיך מתענין בי"ז ומתרץ רבא דב"ש נחרב בי"ז בו ומובא שם בתוס' ר"ה וב"ש חמיר לן ע"כ מתענין בי"ז ותמיה גדולה היאך יכולין אנחנו לעקור דברי קבלה שהוא כתורה ה"ל לקבוע גם י"ז בו ואי משום דקשה על הצבור מכל מקום היאך יוכלו לעקור ד"ת בקו"ע לאכול ולשתות ושאר ענינים שהוא מדברי קבלה בשעת השמד ח"ו כמבואר בראשונים ועוד דר"י אמר אלו הייתי שם קבעתיו בעשירי ורבנן אתחלתא דפורענתיה. והיאך אלו היה שם היה קובע בעשירי וכי בדידיה הדבר תלוי הלא הוא מדברי קבלה כך הי' רצונו יתברך וגזירת הכתוב הוא א"ו הוא הדבר אשר דברתי בעזה"י דהקבלה לא קבעה יום מיוחד כלל רק החדשים ובאיזה יום בחודש שרוצים מתענים וכן בימי ששון ושמחה באיזה יום שרוצין בחדשים הללו עושין ששון ושמחה אם כן בב"ש הי' כ"מ נוהג כמו שהיו רוצים ואח"ז כשנחרב הבית בשניה והיו רוצים לקבוע הימים הללו לכל ישראל בשוה כההוא דתקיעות דהתקין ר"א שיהיו כל ישראל בשוה כמ"ש רה"ג ז"ל הובא בראשונים ובירורו חכמינו זכרונם לברכה לאחר החורבן ימים הללו והיה דעת ר"ע שהצום יהיה עשרה בטבת שבו הי' עת צרה לישראל ורשב"י אומר בה' בטבת אף על פי שמביאין ראי' מפסוקים זה אסמכתא בעלמא וע"כ אמר ר' יוחנן אלו הי' שם הי' קובע בעשירי דזה הברירה באיזה יום היה מדברי חכמינו זכרונם לברכה וגם סברת רבא דב"ש ח"ל דבררו ביום שהיתה בב"ש ומכל מקום לא נעקרה הקבלה כי בחודש הזה מתענים ומכל מקום ז"פ האידנא דברצו תליא מלתא ומדרבנן אנחנו מתענים בודאי אם התענה בחודש איזה יום קודם יום התענית בודאי אינו יוצא כי מדרבנן מחויב להתענות יום זה דוקא ואפילו בעת שהי' חיוב להתענות כגון בשעת השמד מכל מקום אם התענה קודם ובאותו יום לא התענה חוץ מה שעבר אדרבנן אלא אפילו ד"ק לא יצא כיון דלא עשה כמו שתיקנו חכמינו זכרונם לברכה כמבואר בתוס' סוכה גבי לא קיימת מצות סוכה דכ"ד מן התורה וחכמים תקנו דברים במצוה זו אם לא עשה כתקחז"ל לא יצא

כלל וכן דעת הר"י בברכות במשנה ראשונה והובא בפרי מגדים או"ח בפתיחה. אך בעת שהי' החיוב להתענות מדברי קבלה והוא לא התענה באותו יום בשוגג או שהי' חולה באותו יום שפטור להתענות ובאונס מבואר שם בפרי מגדים דיוצא מן התורה אף אם לא עשה כתקחז"ל נ"ל ברור דאם לא התענה באותו יום חיוב גמור עליו להתענות יום אחר בחודש הזה כדי לצאת מצות ד"ק ואיזה יום שמתענה יצא ידי ד"ק על כל פנים וכן אם בשוגג אכל דמ"מ חיוב עליו להתענות יום זה גם כן כמבואר בהל' תענית ומכל מקום איבד תעניתו לדין זה שמחויב להתענות יום אחר בזה החודש דכל החודש זמנו והוי כיום סתם דמחויב להתענות יום אחר וכאן כל החודש מוטל עליו החיוב מד"ק כנלע"ד ברור ואמת בס"ד. אך עתה כל הצומות לא הויין אלא מדרבנן ורבנן קבעו על יום זה ואם עבר א"צ להתענות עוד ובעזה"י שלום ואמת יהי' בימינו וב"ב כשיבנה בהמ"ק ויהיו הצומות לששון ולשמחה אם כן מדברי קבלה כל החודש זמנו. אך כיון שהברירה ביד החכמים לברור איזה יום בימי החודש בודאי הצומות שהיינו מתענים יקבעו לששון ולשמחה וכן הי' בב"ש כמבואר דיום שנהרג גדלי' ב"א הי' אז יום טוב וגם ישלחו שלוחים להודיע לגולה כיון דהחכמים יבררו ימים הללו אם כן צריכים לנהוג שמחה בימים הללו ובמזיד אם משנה לא יצא אך המקומות הרחוקים לא יהיו צריכים לעשות שני ימים מספק כי אפילו אם לא עשו לפי הקביעות על כל פנים יצאו ד"ק וק"ו מסברת הט"ז גבי מגלה דשם הד"ק קבעו ימים אך מצאו רמז דכל החודש כשר ויצא אף שעשה שלא עפ"י הקביעות בטעות אף דבמזיד בודאי לא יצא ועיקר החיוב לקרות בי"ד וט"ו כמבואר שם מכ"ש כאן דעיקר החיוב הוא איזה יום שירצה בחודש וא"כ אף אם אירע שאין זה יום התענית אף שהוא ד"מ ח' באב מכל מקום יצא ידי ששון ושמחה מד"ק ע"כ הרחוקים לא יהיו צריכים לעשות מספק שני ימים וטוב לב משתה תמיד בב"א כנלע"ד ברור בעזה"י. ובצום השביעי דהיינו ג' תשרי אם כן יותר סברא דמחמת הרוב דאין אלול מעובר אם כן א"צ לעשות אלא יום א':

ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשו האחרונים אהא דמקשה הש"ס ותפ"ל דה"ל יום שנהרג גדליה ב"א לפי המבואר בב"י סי' תתמ"ט דבר"ה נהרג גדליה ונדחה לאחר י"ט אם כן למה ג' תשרי ששון ושמחה וגם קשה למה קבלו תחלת התענית בג' בו דאז היו מקדשין עפ"י הראי' והי' ר"ה יום א' ואפילו אם באו עדים מן המנחה ולמעלה מכל מקום יום שני הי' א' בתשרי וה"ל לקבעו תמיד יום ב' בתשרי ועוד כיון שהוא מד"ק שהוא כד"ת א"י למה לא ידחה התענית שוי"ט עבב"י מביא שם דעשר' בטבת הי' דוחה שבת ע"ש בסי' תקנ"ט כיון דהתענית מד"ק וגם עונג שבת מד"ק כמבואר בר"מ פ"ל מהלכות שבת.

ולפמ"ש ניחא דבאמת ד"ק לא הי' על יום מיוחד ע"כ אמרו שאינו דוחה שוי"ט וגם בתחלה קבעו צ"ג בג' כי היו יודעים דהרחוקים עושים שני ימים ר"ה אף דהוא חסר וא"כ אצלם הוא י"ט עד ג' ימים לחודש קבעו אף להבקיאין בבית הועד ג"כ בג' בתשרי כיון דהברירה היתה בידם וקבעו ביום ג' שיתענו כל ישראל ביחד ואח"ז בב"ש היה יום זה ששון ושמחה כי היו יוצאים ביום זה וקבעו ליום שהיו מתענין בו. ולענ"ד זה כוונת הרמב"ן והטור סי' תקמ"ט שכתבו אע"ג דבט' בתמוז הובקעה העיר מכל מקום מתענין בי"ז בו לפי דחורבן ב"ש חמיר לן ומכל מקום צום הד' הוא כו' וסיום דבריו מכל מקום צום הד' ע' בב"י שם שדחק עצמו מאד ולפמ"ש זה כוונת דבריהם דעתה מתענים בי"ז דחורבן ב"ש חמיר לן והיאך אפשר לעקור ד"ק וע"ז כתבו ומכל מקום צום הד' הוא היינו דהקבלה לא קבעה יום רק חודש ומתענים בחודש זה אם כן יוצאין דברי הקבלה כנלע"ד בעזהשי"ת אמת ברור. והנה במ"ש לעיל דבזמן ששון ושמחה היו השלוחין יוצאין להודיע אח"ז ראיתי בט"א כ' שהשלוחים לא היו הולכין וראי' ממשנה דעל ט"ב היו יוצאין וע"כ מיירי בזמן החורבן דאי בזמן המקדש והיו יוצאין על יום השמחה אם כן למה לא נפקי נמי אתמוז וטבת ע"ש. ואפשר דהוא כך דלמה יצאו כיון דיוצאין באיזה יום בחודש לא מטריחין שלוחים ומכל מקום לאחר החורבן היו יוצאים על ט"ב מפני התענית כי הוא יום קבוע מדרבנן כמו שיוצאין על חנוכה אף שהוא מדרבנן כיון שהוכפלו אבל לעתיד ב"ב שיתהפך לששון ולשמחה אין נ"מ כ"כ באיזה יום כנלע"ד וע"ש שכ' כי מחמת הספק היו עושין ב' ימים שמחה ולא נלע"ד כן כמ"ש למעלה וטוב לב כו' אמן ב"ב כי"ר:

ובהיותי בזה אזכור מה דקשי' לי בסוגי' דעירובין מ"א דאבעיא להו ההוא דיתיב בתענית' במעלי שבת' מהו לאשלומי כו' ומייתי עלה ברייתי' דתניא אר"א בר"צ אני מבני סנאב ב"ב פעם א' חל ט"ב להיות בשבת ודחינהו לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שיו"ט שלנו הי' טעמ' דיו"ט הא עיו"ט משלימין ופרש"י טעמא דיו"ט הא בשאר ט"ב היו משלימין אף על פי שכל ט"ב הוי ערב יום טוב שלהם ומוכח דמותר להתענות ולהשלים בע"ש ועיו"ט יעו"ש. ותמיה לי טובא דהדבר ידוע הא דיום קרבן נחשב יום טוב ואסור בהספד ותענית הוא רק בשעה שמותר להקריב זה הקרבן כמבואר זה באריכות במשנה למלך בפ"ו מה' כלי המקדש ושם הביא דברי הירושלמי לענין ערב פסח דאין אסור רק מחצות מפני שא"א להקריב קודם חצות ועיין בזה ג"כ באחרונים באו"ח סי' תס"ח אם כן נמי בההוא יום טוב דבני סנאב שהי' מפני קרבן עצים והביאו קרבן בו ביום כמבואר בר"מ ומ"ל שם וא"א להקריב קרבן בלילה אם כן פשיטא דבלילה שלפניו מותר

בתענית ויקשה מאי פשיט מיניה בעירובין שהמתענה בעיו"ט א"צ להשלים הא עיקר הספק מפני שנכנס לשבת וי"ט בלילה כשהוא מעונה וי"ט של קרבן מותר לכתחלה בלילה בתענית וצריך עיון גדול. וע"ש בס' ט"א שכ' כמ"ש לעיל דחנוכה צריך לעשות ט' ימים בזמן שהי' בספק כהר"נ בפסחים ורשמתי לעיל ד' המ"ל ה' מגלה. ובזה ניח' ג"כ מה שמבואר פ' מקום שנהגו דיוה"כ ספיקו אסור ובט"ב ספיקו מותר ורש"י פי' במקום דלא ידעינן בקביעא דירח' ותוס' שם דחו דבריו ע"ש אלא כתבו כגון שהולך במדבר וא"י באיזה יום דיוה"כ ה"ל ספיקא דאוריית' וט"ב ספיקא דרבנן ולכאורה היאך מסתם סתים דט"ב ספיקו מותר מחמת דהוי דרבנן הא ט"ב הוי דברי קבלה בשעת השמד ח"ו וד"ק כד"ת דמיין עיין בט"א במגלה דעתו דלכ"ד הוא כדברי תורה. ולפמ"ש ניח' דמד"ק יוצא אף אם הוא יום אחר כיון דהוא באותו חודש אך דהתו"ס דהוי סד"ר ולקול' אע"ג דיום א' בודאי חייב והוי חתיכה א' מב"ח ואקבע איסורא ה"ל לילך לחומר' כמ"ש לעיל אך דברים אלו צריכין ביאור רחב. ועש"ך סי' ק"י ובמ"ל שם ועיין בסוכה גבי לולב דלא דחי שבת דלא ידעינן בקביעא דירח' כו' ואף דאנן בקיאין מכל מקום עושין כמנהג אבותינו והו"ל כמו שאין אנו בקיאין. ולכאורה קשה כיון דגבי תשרי הוא רוב כמ"ש ורוב הוי כודאי מן התורה אם כן כמו שבודאי לא יעקרו המ"ע ה"ה גבי רוב למה עקרו ע"ש בסוגיא וגבי שופר וצע"ק:

מצוה שב

סעיף א

שנקריב כו' ועומר התנופה כו'. וענין העומר כו' הדינים מבוארים בר"מ פ"ז מהתו"מ וע"ש בלחם משנה אף דבר"מ אינו מבואר כ"א בלילה מכל מקום דינו כשאר מנחת הסולת דבעי ג' מתנות שמן היינו מתן שמן בכלי קודש ויציקה ובליל' ועיין לח"מ פי"ג ממעה"ק ובמ"ל ה"ה. וגם פשוט דבעי מלח כשאר המנחות וזה נכלל במ"ש ונותנין עליו קומץ כו' כשאר המנחות דלכ"ד שוה למנחות והוא כמו מנחת הסולת וע' מ"ל שם ופשוט. ועתי"ט שדקדק במשנה דפ"י דמנחות אמאי לא חשיב ומלח ותירץ שהוא בכלל הקרבנות לא קחשיב לי' ע"ש.

סעיף ב

מדיני המצוה כו' מן הקרוב לירושלים כו' מביאין ממק"א כו'. כ"ה במנחות פ' ר"י וכ"ה בר"מ שם ה"ה ז"ל אין מביאין מנחה זו אלא מא"י וזה מבואר בר"פ כל קרבנות הצבור דמנחת העומר אינו בא אלא מא"י וע"ש דאמרינן מתניתין דלא כי האי תנא דתנא ר"י

בר"י אומר עומר בא מח"ל ומה אני מקיים כי תבאו כו' וקסבר חדש בח"ל דאוריית' כו' וכיון דמדאוריית' הוא כו' ומבואר שם דדינים אלו תלוים זה בזה אי חדש בח"ל דאורייתא מביאין עומר ג"כ מח"ל ומשנתינו דמבואר דאין מביאין אלא מא"י סובר דחדש בח"ל לאו דאורייתא ע"כ אין מביאין עומר ג"כ. ובלחם משנה תמה דהר"מ פסק בפ"י מהמ"א דחדש בח"ל אסור מן התורה ואמאי פסק כאן כמשנתינו דאין מביאין עומר מח"ל ומדברי הר"מ נראה דאף בדיעבד פסול דלא כתב ואם הביא כשר ע' בסוגיא שם ובפ"ח גבי שתי הלחם וע"ש בלחם משנה תי' בדוחק. ובפ"י בק"א לקדושין דחה דבריו וכתב דמזה ראי' גדולה להסוברים חדש בח"ל לאו דאוריית' שמצאו סתמא זו דמבואר דאין מביאין עומר מח"ל וע"כ הטעם דחדש בח"ל לאו דאורייתא ע"ש ובענין חדש בח"ל הדברים עתיקין וצריך קונטרס מיוחד. ומבואר בר"ה דף י"ג וקדושין ל"ז עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ מהיכן הקריבו את"ל דעייל ביד נכרי קצירכם אמר רחמנא ולא קציר נכרי ומסקינן מתבואה שלא הביאה שליש ביד נכרי ע"ש. והנה אם נאמר דהקרבת העומר תלוי באיסור חדש כנראה מהש"ס דמנחות אם כן אם אין מביאין עומר ממה שיש אצל עכו"ם אם כן ג"כ אין איסור חדש נוהג בשל עכו"ם דאי איסור חדש נוהג בשל עכו"ם מן התורה לא יביאו ממנו העומר וא"כ מאי מקשה ש"ס מהיכן הקריבו כו' ומעיקר' לא אכיל הא כיון דמעיקר' לא אכיל אם כן צ"ל דנוהג חדש בשל עכו"ם אם כן מן התורה לא יקרבו ממנו העומר כיון דנוהג חדש עכצ"ל דקושית הש"ס אדרבא אמאי מעיקר' לא אכיל מהיכן הקריבו וכו' הא כתיב קצירכם כו' אם כן כיון דאין מביאין העומר מגזירת הכתוב חדש נמי לא ינהוג דתליא זב"ז וא"כ הקושי' בממ"נ אי מעיקר' לא אכיל דנוהג חדש בשל עכו"ם אם כן אמאי כתיב קצירכם ולא של עכו"ם למה לא יביאו ממנו העומר ועכצ"ל דאין מביאין אם כן אמאי מעיקרא לא אכיל הא אין חדש נוהג בשל עכו"ם ועיין ב"ח והט"ז והש"ך שפלפלו בש"ס זו להוכיח אי חדש נוהג בשל עכו"ם או לאו. ומצאתי במקנה לקדושין כת' על ראיות הט"ז והש"ך דחדש נוהג בשל עכו"ם דאי אינו נוהג אמאי לא מקשה הש"ס מ"ט מעיקר' לא אכיל והא הוי של עכו"ם כ' הוא ז"ל דאפילו אם של עכו"ם מותר מכל מקום מה שהוסיף ביד ישראל הוי איסור חדש ע"כ אסור לאכלו ומכל מקום מקשה הש"ס שפיר היאך הקריבו הא העיקר הי' גדל ביד עכו"ם וא"כ אסור להקריב העומר כיון שיש מעורב חלק העכו"ם וה"ר מר"מ פ"א מהל' תרומות. ולא הוצרך לה"ר מפ"א דתרומות דהא גבי חדש עצמה אבעי' הוא בש"ס דמנחות דף ס"ח ע"ב גבי שבולת שגדלה שליש קודם לעומר ועקרה ושתלה אחר העומר והוסיפה מאי בתר עיקר אזלינן ושריא עומר א"ד בתר תוספת אזלינן ואסור' והוא

ממש כעין נ"ד דשליש הראשון אין בו איסור חדש ואחר זה נתוסף מה שיש בו א"ח וסליק בתיקו וכ"כ הר"מ פ"י מהמ"א דכה"ג הוי ספק ואסור לאכול ע"ש והאיסור הוא מחמת התוס'. ועניינים אלו דעיקר וגידולין צריך חיבור מיוחד עיין בסוגיא דמנחות שם ובתוס' ובר"מ במקומות הנרשמים שם ובנדרים נ"ז. ובעיקר דברי המקנה דנ"מ לדינ' דנהוג עלמא כהב"ח דבעכו"ם אין חדש נוהג. או בח"ל וישראל קנה את השדה ל"מ קודם שהביאה שליש ביד עכו"ם בודאי נוהג חדש אלא אפילו לאחר שהביאה שליש ביד העכו"ם מכל מקום נוהג חדש כיון שנתוסף ביד ישראל. דברים אלו צ"ע דנלע"ד דאין כאן דמיון להענינים המבוארים בש"ס דבשלמא גבי ערלה וכה"כ ותרומות ומעשרו' ושביעית המבוארים בנדרים שם ובסוגי' דמנחות כיון דהתורה גזרה על כה"כ או ערלה וכדומה ואין חילוק בין אם הוא כה"כ קודם או שנעשה באמצע הגידול כה"כ אי התורה חייבה בתו"מ שייך שפיר לחקור בדינים דהעיקר חייב והתוס' פטור או להיפך אי אזלינן בתר העיקר או תוספת, או הגידולין מבטלין העיקר כמבואר בש"ס אבל לגבי חדש דמבואר שם במנחות דכל חדש שנשרש קודם לעומר העומר מתירה ומותר לאוכלה אף שנקצרה לאחר הפסח קודם העומר השניה וילפינן זה מקראי אם כן ראינו דגזירת הכתוב אף דהתוס' הגידול הוא גדל לאחר העומר מכל מקום מותר ול"א דהתוס' גדל לאחר העומר יהי' צריך עומר אחר וע"כ דגזירת הכתוב דהגידולין שגדלו משורש המותר אף דלא הביא' שליש קודם העומר מכל מקום כיון דהשורש מותר הגידולין מותרים אם כן מ"ל אם גדלין אחה"פ דהוא קודם העומר לגידולין מכל מקום שריא כיון דגדל משורש המותר ול"א דהתוס' יהיה אסור מ"ל אם נשרש בהיתר כגון אצל עכו"ם או בח"ל ואחר כך גדלין גבי ישראל או בא"י בודאי אין שום איסור כלל כי בחדש הקפידה תורה דוקא על השרשה ולא על הגידולים כלל כמו כל הגידולין שגדלו אחר העומר ואין חשש כלל וע"כ לא מבעיא בש"ס דשבולת היתר שזרעה לאחה"פ אם התוס' אסור והיינו כיון דהיו שני זריעות ושבולת ששתלה נשרשה מחדש וא"כ גדולי החדש גדלים מכח השרשה החדשה היא אבעיא מכל מקום כיון דגדלים מכח העיקר המותר אבל אם לא היה השרשה חדשה רק גדלין מכח השרשה הראשונה בודאי אין מקום מיחוש כלל כמו שכל התבואות נשרשים לבד קודם לעומר ועיקר גדולים הוא אחר העומר דמותר אם כן מ"ל דגדל מהשרשה דהעומר הוציאה מאיסור חדש או שאין על השרשה איסור חדש מחמת שהי' ביד עכו"ם או בח"ל וע"ש במנחות מחלקינן בין חדא זריעה לשני זריעות גבי עציץ נקוב שניקבה לאחר הבאת שליש וער"מ פ"ה מה' תרומות פסק דאף התוס' פטור דחד זריעה היא ע"ש בכ"מ. ואף דבה' תרומות פסק דלאחר שהביאה

שליש חייב בתו"מ וצריך לחלק בין הדינים מכל מקום דוקא בתו"מ דלא מצינו שם גזירת הכתוב ואדרבא אם לא הביאה שליש בפטור ואח"כ הביאה שליש בחיוב בודאי חייב' בכל כי אין שם גזירת הכתוב דאזלינן בתר השרשה אדרבא בתר שליש אזלינן כמבואר בר"ה בסוגיא דילפינן מקראי דתבואה נקרא על שם שליש וקודם לזה לא נקרא תבואה כלל אבל גבי חדש דאפילו קודם הבאת שליש מותר בהשרשה בעלמא אם כן כל הגדולין גדלים באיסור ומכל מקום מותר דגדל מזמן השרשה בהיתר אם כן לדין זה דגדלו הגדולים מהשורש שנשרש אצל עכו"ם או בח"ל בודאי הגדולים מותרין ואין עליהם דין תוס' איסור ע' בסוגיא שם. ואם כי איני לומד כעת בעיון מכל מקום נראים הדברים נכונים ואמיתים. והנה נראה דהפ"י תמך יסודתו מדחזינן דמשנתינו ס"ל דאין מביאין עומר מח"ל ובש"ס מבוא' דר"י בר"י סובר דמביאין עומר מח"ל מחמת דא"ח נוהג והמנחה צ"ל חדשה מה דאסורה משום חדש וע"כ המשנה ס"ל דאין מביאין מח"ל ע"כ כיון דאין איסור חדש נוהג. ובאמת מש"ס דר"ה דמבוא' דמעיקרא לא אכיל ולפמ"ש מוכח כט"ז וש"ך דנוהג בשל עכו"ם ואף למסקנת הש"ס דהביאו עומר כיון דלא הביאה שליש מוכח שפיר כסברת הפ"י דע"כ הביאו עומר כיון דהי' נוהג חדש דנוהג אף בשל עכו"ם. והנה לדברי הר"מ דאינו תולה א"ח בהבאת העומ' דאף דס"ל דנוהג חדש בח"ל מכל מקום אין מביאין עומר מגזירת הכתוב צ"ע למה השמיט הר"מ דין זה המבוא' בר"ה דאם התבואה הביאה שליש ביד עכו"ם מביאין ממנו עומר שהוא גמ' ערוכה. וראיתי במקנה הביא בשם הב"ח ראיה דהרי"ף והר"מ לא הביאו דנוהג חדש בשל עכו"ם נר' מדבריהם דאינו נוהג וראי' מש"ס דר"ה דאין מקריבין עומר משל עכו"ם ע"כ אין איסור חדש נוהג דתליא זב"ז כמבואר מש"ס דמנחות והבאנו לעיל. ולפמ"ש אינו ראיה דאם נאמר דאין א"ח נוהג בשל עכו"ם אינו נוהג תיכף בהשריש ביד עכו"ם אף דלא הביא' שליש כמו השריש קודם לעומר אם כן אמאי מבואר שם דאם לא הביאה שליש ביד עכו"ם מקריבין עומר נהי דהוי קצירכם מכל מקום אין א"ח נוהג ע"כ דלא תליא זב"ז אף דאין א"ח נוהג מכל מקום מביאין עומר. ועכ"פ צ"ע על הר"מ שהשמיט דין זה דאין מביאין עומר משל עכו"ם אם הביאה שליש ביד העכו"ם אך קודם הבאת שליש מביאין עומר וצ"ע. ובמ"ש לעיל דחדש הוא חידוש אף שגדל בתר העומר מכל מקום מותר והוא פשוט ומבואר ג"כ בתוס' קדושין דף ל"ח ד"ה וה"ה בסה"ד שכתבו דחדש נקרא יש היתר לאיסורו דאין התבואה נאסרת משום חדש אף על פי שגדל אחר העומר הואיל והשריש קודם לעומר. ונלע"ד פשוט כמו לענין תבואה ביד עכו"ם להבאת עומר תליא בשליש ה"ה לענין ח"ל לפי פסק הר"מ דאין מביאין מח"ל אם נתגדל שליש בח"ל ואח"כ נעשה

א"י כגון שכבש מלך ישראל כמבואר בפ"ח מה' תרומות ג"כ אין מביאין כיון דנתגדל שליש בח"ל רק קודם הבאת שליש הוי שפיר מא"י כמו גבי עכו"ם:

והנה ק"ל בש"ס דר"ה דמקשה מהיכן היו מביאין העומר הא קצירכם כו' אמאי לא מקשה הא קודם שנכנסו ישראל לארץ לא הוי לא"י דין א"י דא"י נתקדש ע"י כיבוש יהושע לכל הדינים דנוהג בא"י כמבואר בר"מ ה' תרומות ועיין ביבמות פרק הערל ר"י סובר קדושה ראשונה ושניה יש לה וע' פי' רש"י ותוס' שדחו דברי ר"ח שפי' דקדושה ראשונה היינו קדושת אי"ו אלא ק"ר היינו קדושת יהושע ואפילו לדברי ר"ח לאחר פטירת האבות קודם כיבוש יהושע לא הי' קדוש בקדושת א"י כי ירושה ראשונה ושניה יש להם ע"ש ומכ"ש לפירש"י ותוס' דהתחלת הקדושה היה בימי יהושע נהי דאפילו את"ל מוחזקת היא מיד אבותינו מכל מקום בודאי לא הי' בה קדושת א"י אפילו לד' ר"ח אם כן אמאי לא מקשה היכן הקריבו העומר כיון שהביא שליש בהיות עוד ח"ל ואפ"ל דהקושי' קאי אליבא דכ"ע אפילו לר"י בר"י במנחות דסובר עומר בא מח"ל מכל מקום קצירכם א"ר ולא קציר עכו"ם אך צ"ל דלר"י דס"ל דעומר תלוי באיסור חדש וע"כ מביאין עומר מח"ל דסבר חדש בח"ל הוי דאורייתא אם כן כיון דס"ל כמ"ש דמעכו"ם לא קרבינן עכצ"ל דס"ל אין חדש נוהג בשל עכו"ם אף בח"ל דאם חדש נוהג למה אין מביאין עומר לדידי' אלא ודאי אף דבח"ל נוהג חדש מכל מקום בשל עכו"ם אינו נוהג כסברת הב"ח. וע' פ"י בק"א הרבה לתמוה ע"ז דאי חדש נוהג בח"ל מן התורה לא ינהוג בשל עכו"ם ואתה רואה שר"י בר"י ס"ל האי סברא דאף דחדש בח"ל דאורייתא מכל מקום אינו נוהג בשל עכו"ם וע"ש שכת' בשם הב"ח ראיה זו כיון דהש"ס אמר קצירכם ולא של עכו"ם אם כן אין מביאין עומר אם כן אין חדש נוהג דתלוי זב"ז. ותמה הפ"י והא עכשיו קיימינן בסברא דחדש בח"ל דאורייתא ומכל מקום אין מביאין עומר ע"כ דאינו תלוי זב"ז כסברת הר"מ. ולפמ"ש ע"כ מוכח דאפילו ר"י בר"י דסובר דתלוי זב"ז וסובר רק היכי דחדש נוהג מביאין עומר ומכל מקום ס"ל דבח"ל נוהג ובעכו"ם אינו נוהג ואין מביאין עומר חזינן דיש חילוק בין ח"ל לעכו"ם וצ"ע עוד בזה. והנה לפמ"ש דבנשרש ביד עכו"ם להסוברים דבעכו"ם אינו נוהג איסור חדש אף שלא הביא שליש ביד העכו"ם ואח"ז בא ליד ישראל מכל מקום אין אסור משום חדש דאזלינן בתר השרשה ומכל מקום לענין הבאת העומר מבואר בגמרא דכל דלא הבי' שליש ביד עכו"ם מביאין עומר ממנו אף דאינו נוהג א"ח לשיטת הר"מ דאינו תלוי זב"ז. אם כן נראה דלענין הבאת עומר דינו כמו תו"מ דאם הביאה שליש ביד עכו"ם אף דהמותר גדל אצל ישראל מכל מקום לענין לחומרא אזלינן בתר עיקר ג"כ ע' בסוגיא דמנחות. ואם הביא שליש ביד ישראל ואח"ז

מכר לעכו"ם ג"כ אינו מביא ממנו עומר דהתוס' גדל ברשות העכו"ם ולחומרא אזלינן בתר התוס' כמבואר בסוגיא דמנחות. וכן לענין חדש נהי שכתבתי דאם היה תחלה אצל העכו"ם אף התוספת שנתגדל אצל הישראל מותר דאזלינן בתר השרשה מכל מקום איפכא לא אמרי' אם היתה תחלה ביד הישראל ונתגדלה אצלו ואח"ז באה ליד עכו"ם לומר כיון דנשרש באיסור אף התוס' אסור זה לא אמרינן אלא התוס' דינו ככל התוס' שנתגדל בפטור. וזה בתר אבעיא אי בתר עיקר או תוס' אזלי' והחילוק ק"ל. ודע דאף אם השדה של ישראל מכל מקום אם התבואה של עכו"ם אין מביאין ממנו עומר דלא מיקרי קצירכם וכ"ה שם בתוס' בר"ה אף דא"י היא מוחזקת בידינו מכל מקום כיון דיש להם מה שזרעו ה"ל קציר עכו"ם ע"ש ואם השדה של עכו"ם והתבואה של ישראל נראה לפי מה שפסק הר"מ ה' תרומות כמ"ש הכסף משנה דכ"ז שהשדה ביד עכו"ם יש לו קנין להפקיע מתו"מ. אך אם חזר הישראל וקנה לא נקרא כיבוש יחיד ע"ש אם כן אם השדה של עכו"ם אף שהתבואה של ישראל אין מביאין ממנו עומר דהוי כמו מח"ל ואי"ה לקמן בדיני תו"מ יתבאר זה. ועיין בחולין קל"ז בסוגיא שם מוכח כ"מ דהתורה מיעטה של עכו"ם גם שותפות עכו"ם פוטר אם כן ה"נ בישראל ועכו"ם שותפים בשדה אין מביאין ממנו עומר ע"ש. והנה אם פדה מיד הגזבר שדה שהביאה שליש וגדלה שליש ביד ההקדש ע' תוס' פסחים דף ה' ד"ה אבל אתה כו' ובתוס' מנחות ס"ז ד"ה חד כתבו אע"ג דגבי חלה כתיב תרי קראי חד למעוטי הקדש וחד למעוטי עכו"ם מכל מקום כיון דגלי קרא גבי חלה דהקדש וחלה שוים ה"ה בכ"ד וממעטינן עכו"ם והקדש מחד קרא ע"ש באריכות. אם כן כאן נמי כיון דממעטינן עכו"ם ממעטינן נמי הקדש ע"ש באורך ומכל מקום צ"ע. ועיין בט"א בר"ה בסוגיא שם הקשה כיון דממעטינן קציר עכו"ם מקצירכם כמו כן ה"ל למעט קציר הפקר ובאמת מצינו דשומרים ספיחים בשביעית לצורך העומר כמבואר בסוגיא ר"פ ר"י וע"ש שכת' דכ"פ לא ממעטינן הפקר במקום דממעטינן עכו"ם ולברר הענינים צריך אריכות ואין כאן מקומו.

ומבואר במנחות פ"ט דעומר ושהל"ח אין באין אלא מן החדש ואמרינן בגמ' מתניתין מני דלא כהאי תנא דתניא עומר הבא מן הישן כשר אלא שחיסר מצוה, שתי הלחם כו' אלא שחיסר מצוה כו' ע"ש דף פ"ג ע"ב ודפ"ד. והנה גבי שתי הלחם מבואר בר"מ פ"ח מהתו"מ דשהל"ח אין באין אלא מן החדש לא מצאו מן החדש יביאו מן העליה כתנא דברייתא ור"נ ור"ע ס"ל הכי עכ"מ ולחם משנה שם וכאן גבי עומר לא גילה הר"מ דין זה. הן אמת לענין לכתחלה יש להוכיח מדכת' דעיקר מצוה להקצר בליל ט"ז אם כן ממילא מצותו מן החדש וגם בפ"ח ה"ד כ' אבל העומר שהוא בא מן השעורים חדשות ובפ"ו

מהא"מ כת' המשנה כצורתה כל כו' חוץ מן העומר ושהל"ח דאין באין אלא מן החדש אבל בדיעבד אם לא מצאו חדש שיביאו מן הישן אינו מבואר בר"מ. ובלחם משנה פ"ח הקשה אמאי לא כת' הר"מ דין זה בפרק ז' גבי עומר ג"כ דאם הביא מן הישן יצא ע"כ מוכיח דדעת הר"מ דאף בדיעבד פסול גבי עומר. ובאמת בפ"ז אינו מבואר בהדיא כלל דין זה דאין מביאין אלא מן החדש ומהך דפ"ח דהם שעורים חדשות אינו מוכח כלל דהוא לעיכוב דאינו מבואר לשון דאין באים אלא מן החדש דמשמע לעיכוב כמו בלשון המשנה ובפרט דשם אין מקומו של דין זה רק כתב דמנופה בי"ג נפה דבאות מן החדשות ובודאי מן החדש דהיא מצוה לקצור בליל ט"ז אבל אם לא מצאו לא שמענו. והנה לענין דינא אם בדיעבד כשר מן הישן שם בגמרא אמרינן תנן התם שומרי ספיחים נוטלים שכרם מתרומת הלשכה כו' ורמינהו לאכלה ולא לשרפה ופירש"י וקומץ העומר לשרפה קאי א"ל רחמנא אמר לדורותיכם ואת אמרת תבטל א"ל ומי קאמינא אנא תיבטל לייתי מדאשתקד א"ל בעינן כרמל כו' אתמר ר"י אמר כרמל תקריב ר"א אומר ראשית קצירך כו' מתיב רבה כו' אלמא ביכורים בעינן ופירש"י היינו כר"א ותיובתא דר"י דאמר כרמל תקריב כו' והתוס' שם ד"ה אלמא כתבו דלתרוייהו פריך ע"ש. והנה מה שמקשה רמי ב"ח ומי קאמינא תבטל לייתי מדאשתקד קשה וכי לא ידע המשנה והברייתא דעומר בא מן החדש לכתחלה והתנא דברייתא לא פליג על לכתחלה עכצ"ל דרב"ח מקשה אליבא דברייתא דאפשר דסובר הלכה כתנא דברייתא דהוא רק מצוה מן החדש אם כן נהי דהכתוב אמר לדורותיכם מכל מקום באמת מקריבין תמיד העומר רק המצוה לכתחלה בחדש לא יוכל להתקיים בשביעית אבל העומר קרב תמיד ור"ח השיב לו דכרמל בעינן ור"י ור"א דרשי מקראי דאף בדיעבד פסול דדין העומר כ"ה. וע"ש בתוס' ד"ה אלמא הקשו מאי תיובתא מהברייתא דר"ע דדריש קרא אחר דלמא צריכין שני קראי חד למצוה וחד לעכב ומתרצים דתרי ביכורים כתיב אם כן נראה שם דהברייתא דר"ע וכן האמוראים ר"י ור"א סוברים דחדש בעינן לעיכובא ע"ש בסוגיא. אם כן כיון דמתניתין דידן סברה דישן פסול וגם הברייתא דר"א ור"ע סוברת כן וגם האמוראים סוברים כן בודאי הלכתא כוותיי' ולית הלכתא כברייתא ראשונה דכשר אלא שחיסר מצוה כיון דכולהו פליגי ע"ז. והנה הר"מ פ"ד מהלכות שקלים מביא משנה זו דשומרי ספיחים לעומר ולשהל"ח נוטלין שכרן מתרומת הלשכה עכצ"ל דס"ל דאין מביאין אף על פי דלאכלה ולא לשרפה כיון דא"א בע"א והתורה אמרה לדורותיכם כמבואר בגמרא אם כן מבואר להדיא דדעת הר"מ דגבי עומר פסול ישן וצריך דוקא חדש לעיכובא. אלא דלכאורה קשה דהרי כ' הר"מ דשומרי ספיחין לעומר ולשהל"ח נוטלין שכרן כו'

וכ"ה במסכת ב"מ דקי"ח ובשתי הלחם פ' הר"מ דגם ישן מן העליה כשר אם כן למה לא הביאו משל אשתקד. אך באמת ז"א דשהל"ח עיקרן לאכילה אך אם נטמאו עומדין לשרפה ובכה"ג דעיקרן לאכילה כבר למדנו מחלה דמותר להביא ע' בכורות דף י"ב ע"ב ובתוס' וכאן בתוס' אם כן כיון דעיקרן לאכילה ול"ש לאכלה ולא לשרפה ע"כ משום מצוה היו מקריבין משל חדש אבל עומר עיקר לשרפה וצריך דוקא משום גזירת הכתוב לדורותיכם ואם אירע דהקריבו שהל"ח בפ"ע אפשר דבשביעית אם אירע זה היו מביאין משל אשתקד עיין כאן בתוס' ואי"ה במצות שהל"ח יבואר ודהתו"ס כאן אין מובנים לי ובעזהשי"ת יתבארו לקמן. על כל פנים העולה לדינא דכן הלכה דישן פסול אף בדיעבד לא כהברייתא שמבואר שחיסר מצוה וכן מבואר מהר"מ דהיה העומר קרב בשביעית מחדש עכצ"ל דא"א להקריב עומר מאשתקד ולא יוכל לבטול דלדורותיכם כתיב וע"ש בתוס' במנחות פ"ד ד"ה רחמנא כתבו הא דלא גמרינן בהמת שביעית שתהי' חייבת בבכורה מעומר דשאני עומר שמצותו בכך דא"א לקיים אלא בחדש מבואר להדיא דישן פסול. וע"ש שכתבו דשהל"ח עיקרן לשריפה ויבואר בעזהש"י לקמן. ולכאורה קשה כיון דלפי הגמרא דשם דישן פסול מחמת כרמל או דרשה אחרת אם כן ל"ל לדורותיכם גבי עומר דאפילו בל"ז היו מקריבין עומר כיון דקיימא לן דעשה החמור דוחה עשה הקל ע' בפסחים פ' תמיד נשחט ובפרט לדעת הרשב"א והובא כ"פ בח"ז דלאו הבמ"ע אף דהוי כעשה מכל מקום לענין שנדחה מפני עשה לא עדיף מלאו מפורש דנדחה מפני עשה כ"ש היכי דהלאו בא מכללא ועמ"ל הנ"ב אם כן עומר דהוי עשה דרבים דהוא מצוה על כל ישראל והלאו לא לשרפ' הוא בא מכלל עשה אם כן אפילו בלא לדורותיכם היו מקריבין דנדחה מפני העשה ואין כאן מקומו להאריך בענין דחיית העשה. ועיין מנחות דף ה' מבואר שם ג"כ שאני עומר דמצותו בכך וע"ש ברש"י דהיינו דא"א להביא מן הישן מבואר להדיא דישן פסול. והנה יש עוד דינים עיין ר"מ ומקצתן הביא הרהמ"ח דמצותו בכך לכתחלה דהיינו מצוה מן הלח ומן הקמה ומן הקרוב לירושלים לא מצאו יביאו מן העומרים ומן היבש ודרכן היה להביא מן השדות שבדרום ע' כ"ז בר"מ ולחם משנה והוא מהש"ס דמנחות.

ובכלל מצוה זו יש עוד לאו הבמ"ע דהיינו דאסור לקצור א' מחמשת המינין בא"י כ"ה לשון הר"מ פ"ז קודם לקצירת העומר כו' ומ"ש בא"י דהוא לשיטתו שכתב לעיל דאין מביאין עומר רק מא"י וקי"ל בגמרא דמנחות דף ע"א ע"א דממקום שאי אתה מביא העומר קצירה שריא. אבל לר"י בר"י דס"ל דמביאין עומר מח"ל גם בח"ל אסור קצירה ושוה לא"י כמו באיסור אכילת חדש. והנה מבואר במשנה שם דקוצרין בית השלחין

שבעמקין ע"ש ברש"י דאינם ראויים לעומר מחמת גריעותן וכ"ה לשון הר"מ כאן וע' תוס' מנחות דף ס"ח ד"ה קוצרין כו' דגירסתן היה של בית השלחין ושל בית העמקים כו' וכתבו דלפ"ז אף דמבואר במשנה דפ"ה אין מביאין מבית השלחין ואם הביא כשר מכל מקום צ"ל כיון דלכתחלה לא יביא אף דבדיעבד כשר שריא הקצירה. והקשו אמאי לא חשבינן כאן דקוצרין מבית הזבלין ומבית האילן עיין ברש"י דג"כ לכתחלה אין מביאין ממנו העומר. והנה מבית האילן אינו קשה כ"כ דמבואר במשנה כאן קוצרין מפני הנטיעות ופירש"י לל"ק דהטעם דאינו ראוי לעומר משום דאין מביאין מבית האילן ע' ברש"י אך קושיא זו קשה למה לא חשיב מבית הזבלין ע"כ הביאו גי' אחרת דוקא בית השלחין שבעמקין דאיכ' תרתי לריעותא דהוא בית השלחין וגם בעמקים והפירות אינם טובים כלל בכה"ג פסול לעומר אף בדיעבד ע"כ מותר לקצור אבל באלו שאין מביאין לכתחלה ואם הביא כשר אסור לקצור מן התורה וע"ש שדחו זה וכתבו דבכל אלו דאם הביא כשר אף דמדרבנן אסור לקצור ובית השלחין שבעמקים גם כן בדיעבד כשר מחמת פסידא ע"ש וברש"י ואין להאריך אך דעת הר"מ דבפ"ו מהא"מ כ' אין מביאין מבית השלחין ולא מבית הזבלין כו' ואם הביא כשר נראה דבית השלחין שבעמקים ג"כ בדיעבד כשר דאם היה פסול היה להר"מ לכתוב בפירוש ואין נ"מ לדידי' בין בית השלחין לחוד או אם הוא בעמק ג"כ רק לכתחלה וא"כ אף שכ' כאן קוצרים מבית השלחין שבעמקים ה"ה מבית השלחין לחוד וסובר כסברת התוס' כ"ה דלכתחלה אין מביאין מותר לקצור וגם נראה דלא ס"ל דבאלו מקומות מדרבנן אסור דכל כה"ג ה"ל לפרושי בהדיא. ולכאורה קשה דהר"מ כת' אח"ז דקוצרין מפני הנטיעות שלא יפסידו ובמשנה אינו מבואר אלא קוצרין מפני הנטיעות ולא סיים שלא יפסידו וא"כ ל"ל להר"מ לסיים זה דאפילו בלא הפסיד שרי כיון דהוא שדה האילן דאין מביאין לכתחלה. אך ראיתי דרש"י במשנה פי' ג"כ כן שלא יפסידו שאותה התבואה אינו ראוי לעומר כו' ולמה צריך לזה ואפשר דאורחיה דמלתא נקט ומכל מקום על הר"מ צ"ע למי שבקי בספרו שאינו מוסיף מדילי' על לשון המשנה והש"ס אם לא על איזה כונה מיוחדת לענין דינא. וע' תוס' שם מפלפלין אי פירות שבעמקים לחוד אי כשרים למנחות ולעומר והר"מ מדלא הביא זה בהא"מ רק כתב שם בית השלחין וכן כאן גבי עומר נראה שבעמקים כשר וע"ש ברש"י ותוס' ואין כאן מקומו להאריך. ומבואר גם כן במשנה ובר"מ דקציר מצוה שרי ע"כ מותר לקצור מפני ביטול בית המדרש ולפנות מקום לבית האבל דכתיב קצירכם ולא קציר מצוה. ונראה דאף מצוה דרבנן היא בכלל והתורה התירה קציר מצוה

אף מצות דרבנן בכלל עיין ברש"י שפירש ברכת הרחבה כו' וזה הוא רק מדרבנן ואשכחן כ"פ כה"ג דהתורה דיברה אפילו במילי דרבנן עיין בהל' נ"ב וה' סוטה כ"מ אין מספר:
ובזה יש ליישב מה ששמעתי מקשין אהא דבקדושין דמעיקרא לא אכלו ומביאים תוס' ירושלמי דניתי עשה דמצה לדחות ל"ת דחדש ותי' שם וקשה הא אסור לקצור ולא יוכלו לקצור מחמת העשה דמצה דלא הי' בעידנא דמיעקר דבשעת הקצירה לא היו מקיימין העשה ובאמת ל"ק דלא היה אסור כלל לקצור משום מצה דמצוה לא מטעם דחי' רק התורה לא אסר' כלל קציר מצוה ופשוט. ומצאתי במקנה הביא תי' דאין מביאין מבקעת יריחו ע"כ הי' מותר לקצור ע"ש וא"צ לזה וע' פסחים י"א ובסוגיא דמנחות שהבאתי מבואר דדוקא במגל אסור לקצור קודם העומר אבל לקטוף ביד שרי והר"מ כאן השמיט זה והרגיש בזה המהרי"ט אלגאזי פ"ג מה' בכורות וער"מ פ"ב מה' מ"ע פוסק דקיטוף פטור מלשו"פ ועיין בחולין וברי"נ ובכ"מ שם והמהרי"ט כתב דסמך הר"מ ע"ז והשמיט כאן וצ"ע. ובזה ג"כ ל"ק קושית העולם שהבאנו לעיל דעל מצה הי' כ"א יכול לקטף בידו ואין איסור כלל וכבר דברנו לעיל במצות לשו"פ מדינים אלו. והנה הר"מ כתב דאסור לקצור קודם קצירת העומר דהיינו בליל ט"ז אחר הקצירה שרי לקצור ובכ"מ תמה וכתב דמש"ס דמנחות מבואר דקודם הבאת העומר אסור לקצור ע"ש ועלח"מ ובה"ז ותי"ט פ"ק דחלה כולם השיגו עליו דקצירה שרי לכ"ע אחר קצירת העומר רק לענין אכילת החדש אסור קודם הבאה ע"ש ובש"ס ותוס' ובגירסתם. ונ"ל פשוט כיון דהא דאסור לקצור לפני העומר הוא מקרא והבאתם את עומר ראשית קצירכם כו' דהיינו דהעומר יהי' ראשית לנקצרים אם כן כיון דפסקו הר"מ והרהמ"ח דנקצר העומר שלא בזמנו כשר אפילו קודם ליל ט"ז כמבואר לקמן נ"ל פשוט דאם קצרו העומר קודם וכגון שהיו יודעים שלא יוכלו לקצור בליל ט"ז מאיזה סיבה תיכף שקצר העומר מותר לקצור כל התבואות דהעיקר הוא דהעומר יהיה ראשית הקציר והרי נקצר ומותר לקצור אח"כ כנ"ל פשוט. עוד כ' הר"מ דתבואה שלא הביאה שליש מותר לקצור ממנה להאכיל לבהמה כו' וכתב הכסף משנה פלוגתא דתנאי שם ופסק כר"י דאימתי הוא לפרש דברי ת"ק כו'. ואיני מבין זה דלר"י מבואר שם במשנה דאם התחיל לקצור קודם הבאת שליש לבהמה מותר לקצור אפילו אחר הבאת שליש ע"ש ואמאי אינו מביא הר"מ דין זה. וע"ש בסוגיא דמפלפל הש"ס ממשניות דפאה ועבלח"מ מה שהקשה על הר"מ מדבריו שבה' מ"ע והסוגיא עמוקה ואני לומד כעת בלא עיון ואי"ה אשנה פ"ז. ועיין בה"ז כ' שא"י מנין לו זה לרע"ב וגם בר"מ

לא משמע כדבריו ובאמת כאן בר"מ מבואר דשליש הראשון אבל הרע"ב נמשך אחר פי' המשניות שכתב שם שליש האחרון. וכ"פ נמשך אחר פי' המשניות למי שבקי בדבריו: **ומ"ש** הרהמ"ח ומצוה להקצר בליל ט"ז בין בחול בין בשבת כ"ה בר"מ ג"כ וכתב דאם נקצר ביום כשר וכבר תמהו כל האחרונים על הר"מ עש"ך יו"ד סי' רס"ב ובבה"ז ובלחם משנה דבמנחות פ' ר"י דע"ב מבואר דמ"ד נקצר ביום כשר אינו דוחה את השבת דכל שאפשר לעשות קודם שבת א"ד שבת ע"ש בסוגיא והיאך פסק הר"מ תרתי דסתרי ע"ש באחרונים וע"ש במנחות וכן ביומא בסוגיא דטומאה בצבור דאף דעומר דחי טומאה דק"צ דוחה שבת וטומאה מכל מקום אם הי' עומד ומקריב מנחת העומר ונטמאת בידו ס"ל לרבי אומר ומביאין אחרת תחתיה אף דהאחרת לא נקצרה אתמול בלילה דרבי ס"ל נקצר ביום כשר וראב"ש ס"ל דאמרינן הוי פקח ושתוק דנקצר שלא כמצותו פסול. והנה לדעת הר"מ דפוסק כרבי בודאי ס"ל אם נטמאת בידו אומר ומביאין אחרת תחתיה וכעת לא מצאתי להר"מ שיביא דין זה בפירוש. אך נ"פ על הא דכתב פ"ד מהב"מ דטומאה דחויה בצבור וכל מה דמצי לאהדורי אטהרה מהדרינן אם כן ממילא ידעינן דמביאין מנחה אחרת כיון דכשר בנקצר שלא כמצותו. ומכל מקום צ"ע דהו"ל לאשמועינן דעכ"פ מצוה גדולה היא לקצור בזמנו ודוחה אפילו את השבת אפשר הי' הסברא דהא עדיף להקריב בטומאה ולא הוי זה אפשר לאהדורי אטהרה כיון דמצוה גדולה דוקא מן הנקצר בלילה וצע"ק. ומדי עברי בזה ראיתי ברש"י מנחות שם דע"ב ע"א ד"ה אם יש אחרת כ' ז"ל וטוחנין כדי שלא יאמרו מותר להקריב מנחה טמאה אפילו דיחיד ע"כ נראה מדבריו דמאי דמביא אחרת תחתיה הוא גזירה דרבנן שלא יאמרו ובאמת הוא תמוה דביומא מבואר להדיא דהטעם דטומאה דחוי' היא בצבור ומחויבים מדינא לחזור אחר טהרה ואפילו למ"ד טומאה הותרה בצבור מקשינן שם מברייתא זו למה מביאין אחרת תחתיה ומתרצים שם שאני עומר דאיכא שיריים לאכילה והדברים הבאין בטומאה אין נאכלין בטומאה ע"כ לכ"ע דחויה היא וצריך לעשות בטהרה היכי דאפשר ע"ש בסוגיא אבל גזרה דרבנן לא שמענו כלל וד' רש"י צ"ע. והנלע"ד בישוב ד' רש"י ז"ל דהנה ביומא שם ר"נ סבר טומאה הותרה בצבור ור"ש ס"ל דחויה היא בצבור כו' איכא דאמרי אפילו היכי דאיכא טמאים וטהורים בהאי בית אב פליג ר"נ ואמר דעבדי נמי טמאין דכל טומאת מת בצבור רחמנא שריא ואר"ש מנא אמינא לה דתניא היה עומד ומקריב מנחת העומר ונטמאת אומר ומביאין אחרת תחתיה ואם אין שם אלא הוא אומרין לו הוי פקח ושתוק קתני מיהת מביאין אחרת תחתי'. ור"נ שאני התם דאיכא שיריים לאכילה. והנה שם ביומא אינו מסיים הברייתא דברי רבי כמו כאן במנחות וגם לא הביא דברי ראב"ש ואף

דעיקר הקושיא הוא מת"ק דאמר מביאין אחרת תחתיה מכל מקום ה"ל לאלומי הקושי' ולומר ע"כ לא פליג ראב"ש אלא מחמת דא"א בע"א דנקצר שלא כמצותו פסול אבל בלאו הכי כ"ע ס"ל דמביאין אחרת תחתיה וחזינן דטומאה דחויה היא. וגם רש"י לא פי' שם כלל כמו כאן רק בד"ה ואם כו' פירש"י שלא מצא מזומן אלא היא אבל אם יש שם אחרת לא פי' כלל אף דצריכין לקוצרה עתה מביאין וכאן במנחות פרש"י אם יש אחרת אפילו במחובר כו' וכן מבואר כאן דע"ז פליג ראב"ש כיון דנקצר שלא כמצותו פסול ושם לא פירש"י כלל דבר זה. והנלע"ד דהנה שם עיקר הראי' דמייתי ר"ש לפלוגי על ר"נ דטומאה דחוי' היא וצריך לאהדורי אטהרה ור"נ ס"ל דטומאה שריא וא"צ לאהדורי אם כן אם נטמא' מנחת העומר אף אם יש אחרת במזומן אפילו אם האחרת ג"כ נקצרה בלילה כי קוצרין יותר לפעמים כמבואר במנחות דהמותר פטור ממעשר או אי אירע שקצרו הרבה מכל מקום לר"נ ל"מ לל"ב דא"צ לאהדורי כלל בוודאי אין מביאין אחרת כי היתר גמור היא אלא אפילו לל"ק דאם איכא טהורים בהאי ב"א מודה ר"נ אבל כאן דצריך טרחה ודאי הוי כמו להדוריה ולאתויי מב"א אחרינא ולר"נ א"צ אבל לר"ש צריך בודאי לאתויי אם יש אחרת שנקצרה בלילה אם כן שפיר מייתי ר"ש ראי' מברייתא. ואפשר הוא ברייתא אחרת באיזה מקום לא הברייתא המובא במנחות מדחזינן דמביאין אחרת ע"כ דחויה היא בצבור וא"צ לפרש כלל דאין שם מנחה אחרת אלא הנקצרת ביום דאפילו יש שם מנחה אחרת דנקצרה בלילה מכל מקום שפיר מוכח דין זה דטומאה דחויה היא. ע"כ לא פרש"י כלום אדרבא מלשון שאין שם מזומן נראה דברישא יש מזומן מנחה אחרת כראשונה אבל כאן במנחות בברייתא ע"כ דרבי סובר דמביאין אחרת תחתיה אפילו אם אין לו רק ממה שיקצור היום וע"ז פליג ראב"ש וא"כ היאך יכול לומר דמביאין אחרת אפילו אם נקצרה ביום דטומאה היא רק דחויה וצריך לחזור אטהרה הא חזינן אף דרבי ס"ל נקצר ביום כשר מכל מקום מבואר בגמרא בתחלה דרבי סובר דדוחה את השבת ובכ"מ שבת וטומאה שוים ורואין אנו דדוחין שבת בקצירה בזמנה כדי שיהא העומר מובא מן הנקצר בזמנו וא"כ אמאי לא ידחה הקרבה את הטומאה כדי שיובא מן הנקצר בזמנו מ"ל דהקצירה דוחה שבת בשעת קצירה או לדחות טומאה בשעת הקרבה כדי שיהיה מן הנקצר בזמנו כמו דאפשר לקצור ביום מכל מקום קוצרין בשבת ה"נ אף דאפשר להקריב בטהרה מכל מקום מצוה להקריב בטומא' כדי שיהא מן הנקצר בלילה ע"כ אפילו אם טומאה דחויה מכל מקום אין מביאין אחרת תחתיה דהטומאה נדחית מפני זה כמו ששבת נדחה מפני זה ע"כ הוכרח רש"י לפרש מסברתו דמביאין אחרת היא גזרה דרבנן וחז"ל יוכלו לעקור ד"ז מה שהוא בדיעבד כשר אבל מחמת שדחויה היא אינו

מביא אחרת כי נדחה מפני זה כמו שבת שנדחה. אף שביומא ס"פ טרף בקלפי מבואר דבקרבנות צבור יש חילוק בין שבת ובין טומאה דהא דדחי שבת דהותרה שבת בק"צ וטומאה היא רק דחויה. אם כן כאן אף דדחי שבת מכל מקום לא ידחה את הטומאה. ז"א דבאמת כאן הטומאה נדחה בהקרבה כי דוחה טומאה אך לומר דיהדרו על טהרה ומאיזה הידור כיון דהמצוה לקצור בזמנו גדולה דהותר' שבת אצלה יהי' זה חשוב שיכול לאהדורי אטהרה כיון דבאמת דוחה טומאה וזה לא חשוב אפשר לאהדורי ע"כ צריך רש"י לפרש מסברא דנפשי' וכ"ז צריך רש"י לפרושי לסברת הש"ס בתחלה דאף דנקצר ביום כשר מכל מקום דוחה את השבת. אבל לפי המסקנא בסוגיין דרבי ס"ל קצירה אינו דוחה את השבת אם כן לאו מצוה חשובה היא כ"כ שיהי' נקצר בזמנה אם כן אם נטמא מביא אחרת תחתיה אף שנקצר ביום כי זה הוי אפשר לאהדורי אטהרה להביא מה שנקצר ביום ועדיף לדחות הקצירה בלילה משנדחה הטומאה דהיא רק דחייה וכל היכי דאפשר בע"א אין נדחה הטומאה אבל בס"ד דהש"ס דלרבי דחי שבת אם כן בודאי עדיף שתדחה הטומאה כי זה הוי לא אפשר לאהדורי כי המצוה של קצירה בעצמה דוחה את הטומאה כמו שדוחה את השבת עיין היטב כי הדברים ברורים בעזהשי"ת. ובזה ניחא ג"כ דשם ביומא ר"ש מביא ראיה ממסקנת הש"ס דהכא דאינו דוחה שבת אם כן הו"ל כמו שיש לו מנחה אחרת הנקצרת בלילה ומכל מקום ראי' הוא דטומאה דחויה היא דאי הותרה א"צ להביא אחרת אפילו הנקצרת בלילה דטומאה בצבור שריא. והנה לפי פסק הר"מ דנקצרה ביום כשר ודוחה את השבת אם כן הדין כ"ה בנטמא מנחת העומר בידו אם יש שם אחרת הנקצרת בלילה אומר ומביאין אחרת תחתיה כי טומאה דחויה בצבור כמו שפסק הר"מ פ"ד מהב"מ אבל אם אין שם מנחה נקצרת וצריך לקוצרה עכשיו אין מביאין אחרת תחתיה כי זה עצמה להיות נקצר בלילה דחי טומאה ומכ"ש דבשעת הקרבה נדחה הטומאה וזה לא הוי אפשר לאהדורי בטהרה כי לא תהי' נקצרת ביום ונקצר אפילו בשבת ובלילה כנלע"ד נכון וברור בעזהשי"ת. ועיקר הדין דפסק הר"מ כאן דנקצר ביום כשר דעת התוס' כאן ובדס"ז דהלכ' כסתם משנה במגלה דנקצר ביום פסול ע"ש באריכות. והרהמ"ח לא ביאר. ומבואר בר"מ בפרקין דלאחר שקצרו העומר היו מהבהבין אותו באביב של קלאין כדי שתשלוט האש בכולו כמ"ש בתורה קלוי באש כו' והוא מבואר במשנה וגמרא מנחות ובוודאי לפסק הר"מ דהקצירה הי' דוחה שבת אם כן ממילא הטחינה והרקדה וכל עשייתו דוחים שבת אם כן בודאי ההבהוב ג"כ דוחה שבת דאין שום חילוק בין שבת לחול עיין פ' ר"י:

אך לרבי דס"ל דאפילו הקצירה אינה דוחה את השבת דהיה אפשר לקצור מקודם מכ"ש הטחינה וההבהוב ושאר הדברים אין דוחים את השבת ואינו דוחה את השבת לדידי' רק ההקרבה. ועיין במשנה דמנחות כדי לקיים מצות קלוי כו' וכן בגמרא מבואר בלשון הזה ואפשר דהוא רק מצוה בעלמא ואינו מעכב אם לא הי' קלוי אך עיין במנחות דע"ב אם תקריב כו' לפי שמצותו לבא מן הקמה ופירש"י דכתיב חרמש בקמה ומנין שאם הביא מן העומרים כשר ת"ל תקריב וכן מצותו להביא מן הלח ומנין שאם הביא מן היבש כו' ולא נפקא מן כרמל ע"ש אם כן חזינן כל מה דכתיב ביה הוא לעכב רק דנפ"ל דאינו מעכב מקרא והבהוב אינו מביא הש"ס לומר מצותו בהבהוב ומנין שאם לא הבהב כשרה נרא' דהבהוב מעכב וכ"נ מד' הר"מ כאן דהביא כל אלו דמצותו כו' ואם לא מצא כו' וע"ז לא כתב כלל נראה דמעכב אף בדיעבד כנ"פ. ונ"ל אף דהר"מ סובר דקצירת עומר דוחה שבת אף דס"ל נקצר שלא כמצותו כשר מכל מקום צ"ל דוקא בליל שבת דמבואר בש"ס שם חביבה מצוה בשעתה כמו אברים ופדרים דדוחין את השבת ע"ש והיינו דוקא בליל שבת דאז הוא עיקר מצותו לכ"ע שיקצרו בליל מוצאי י"ט אם כן אפילו חל בשבת דוחה אבל אם לא קצרו במוצאי י"ט בלילה או שקצרוהו ונפסל בוודאי ביום השבת אסור לקצרו ונדחה העומר כמו לרבי דס"ל אם נקצר שלא כמצותו כשר וא"ד את השבת אם כן אם לא נקצר קודם השבת אין מביאין עומר ה"נ להר"מ נהי דדחי שבת דוקא לעשות המצוה כהלכתה אבל אם לא נקצר בלילה בודאי אינו דוחה כי הי' יכול לקצור מבע"י ואי דחביבה מצוה בשעתה זה לא הוי בשעתה דלא נקצר בלילה ועיקר המצוה בלילה כדיליף התם במנחות פר"י מקראי כנ"ל פשוט. והנה בר"מ כאן בהתו"מ שכתב המצוה איך עושין את העומר קצרוהו והביאו לעזרה וחובטין ומהבהבין כו' לא כתב כאן דלותתין אותו כמבואר בפסחים ומבואר זה בדבריו בהמעה"ק פי"ב ה"כ ז"ל החיטים של מנחות אין לותתין שמא יחמיצו כו' אבל מנחת העומר הואיל והוא של צבור לותתין אותה שהרי הצבור זריזין הם ומשמרין אותה עכ"ל ומה שלא הביא כאן דנראה דאין מצוה כ"כ רק הידור מצוה כדי שיהי' הסולת נאה ודין זה מבואר בש"ס דפסחים דל"ו ע"א דמקשה בש"ס על ר"ז אמר רבה ב"י א"ש דחטין של מנחות אין לותתין שמא יחמיצו כו' ומ"ש ממנחת העומר דתניא לותתין אותה ומשני צבור שאני ע"ש ברש"י. ולכאורה יש להקשות מאי מקשה מ"ש ממנחת העומר דלותתין הא מנחת העומר היא נקלה באש ונקלה באש אינו מחמיץ כמבואר בפסחים דל"ט ע"ב דמדינ' אינו מחמיץ אע"ג דמר זוטרא אמר התם דלא לימחי אינש קדרה בקמחא דאבישינא והיינו בחטים שנקלו שמא לא נקלו יפה ואתי לידי חימוץ וער"מ פ"ה מהתו"מ חילק בין קמח שנקלה

דאין חוששין ומותר לבשלו ובין חטים ושעורי דהיינו כרמל דחוששין שמא לא נקלה יפה מכל מקום מאי מקשה על שמואל ומ"ש. דחילוק גדול יש דעומר נקלה באור ולא ס"ל לשמואל להא דמר זוטרא דניחוש שמא לא נקלה יפה ובפרט דהוא מצוה מן התורה שיהא קלוי בודאי מדקדקין שיהא נקלה יפה ואפשר דעדיפא מיני' משני דצבור זריזין הם וק"ל:

סעיף ג

וכל העיירות כו'. הכל מבואר בש"ס ובר"מ שם ומבואר כאן ובר"מ ומפורש בתורה דהיו מקריבין יתר על המוסף כבש בן שנתו לעולה ונסכו היה משונה דהיה שני עשרונים סולת אך השמן והיין לא נכפל רק הי' ג' לוגין שמן וג' לוגין יין כמבואר הכל בר"מ פ"ב מה' מעה"ק ע"ש ובראב"ד ובכ"מ והבאתי לעיל במצות מוסף. והעומר והכבש היו קרבין אחר המוסף ועיין ר"מ בפרקין דעומר קודם לכבש ועיין בלחם משנה מ"ש בשם המבי"ט ומסיק דהעיקר ככ"מ דהי' העומר קודם כמבואר בהוריות ובר"מ פ"ט והנה אין עולה על זכרוני בש"ס דילן שיפלפלו אם העומר והכבש מעכבים זא"ז עיין בפרק התכלת חשיב התם כמה דברים יש שמעכבים ויש שאין מעכבין. ובר"מ כאן פ"ח מביא כ"ד והעומר והכבש הבא עמו אינו מבואר בר"מ ג"כ וא"י מאי אידון ביה. ומצאתי בת"כ פרשה זו מבואר שם בה"ו ועשיתם ביום כו' כבש אף על פי שאין עומר ועשיתם עומר אף על פי שאין כבש הרי דאין מעכבין זא"ז וצ"ע על הר"מ שהשמיטו. עוד מבואר כאן בר"מ הי"ז ז"ל כבר ביארנו שאין מביאין מנחות ולא מנחת נסכים ולא ביכורים קודם לעומר מן החדש ואם הביא פסול כו' וז"ל בפ"ה מה' א"מ ה"ט אין מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל ולא מן החדש ואצ"ל מערלה וכה"כ מפני שהוא מהב"ע ואם הביא לא נתקדשו להיות ראויין לקרבן. וזה מבואר במנחות פר"י דף ס"ח ע"ב במשנה ובגמרא ארנב"י לדברי ר"י ב"נ נסכים וביכורים שהקריבן קודם העומר כשרים דלא אתסר כלל דאין חדש נוהג ביין ושמן רק בחמשת המינים ע"ש וע' תוי"ט דרנב"י אמר לדברי ריב"נ אבל ר"ט ס"ל דחדש קודם העומר אפילו יין ושמן דאין נוהג איסור חדש מכל מקום גזירת הכתוב פסול קודם העומר וכתב שכ"ה דעת הר"מ שהעתיק כאן כלשון המשנה ובפ"ה מהא"מ כתב אין מביאין נסכים ומשמע אפילו יין ושמן ע"ש. ועיין בבה"ז בסוגיא זו השיג עליו וכתב דאדרבא הר"מ כאן הביא אין מביאין מנחות ולא מנחת נסכים כו' דהיינו הסולת דנוהג בהו איסור חדש ושם בהא"מ סיים מפני שהוא מהב"ע נראה דמחמת איסור וביין ובשמן לא נאסר לעולה. ומאי דנקט הר"מ שם לשון נסכים משום שאר איסורים נקטי' כגון ערלה וכה"כ אבל משום איסור חדש אינו נפסל רק החמשת המינים קודם לעומר

ע"ש כרנב"י אליבא דר"י בר נחמי' ולענין לכתחלה יבואר עוד לקמן ב"ה. והנה במה שחקרתי לעיל אם הבהוב מעכב עיין במס' כריתות דף ד' ע"ב ברש"י ד"ה קלי נתרבה מבואר שם דאין נכשר אלא אם נקלה באש ועיין בש"ס שם. ומ"ש לעיל למה לא מתרץ הש"ס דכאן לותתין כיון שנקלה באש יש להטעים יותר דל"ש כאן שמא לא נקלה יפה דבשלמא דאם א' עושה קליות בביתו י"ל אולי לא יקלה יפה אבל כאן דמצוה מן התורה שיהי' נקלה יפה ובודאי עושים עצהי"ט ל"ש לומר אולי לא נקלה יפה להחליש המצוה ובודאי נקלה יפה כדי לקיים המצוה כתיקונה וק"ל:

סעיף ד

יש לנו לכותבה בחשבון כו'. ונ"מ דאם לא הקריבו העומר או הכבש קודם תמיד של בה"ע יכולים להקריב אח"כ כי עשה דרבים דוחה עשה דהשלמה כמ"ש התוס' בר"ה סוגיא דנתקלקלו הלוים בשיר. אבל לכתחלה ל"מ מנחת העומר שצריך להקריבו קודם התמיד של בה"ע כמבואר בר"מ כאן ולד' הכסף משנה דהיא קודמת לכבש וכבש אסור לכתחלה להקריב אחר תמיד של בה"ע אלא אפילו לד' המבי"ט הובא בלחם משנה שם וכן כל המנחות אסור להקריבן אחר תמיד של בין הערבים כמבואר בתוס' מנחות דכ"ו ע"ב ד"ה אלא כו' אם לא שנקמצו קודם התמיד מותר להקטיר הקומץ אח"כ ע"ש והובא דבריהם במ"ל פ"א מהל' תו"מ ה"ו בד"ה ודע דמתוך ואין כאן מקומו. אבל בדיעבד בודאי יקריבו אח"כ כי הוי עשה דרבים כמ"ש לעיל. ומדי עברי בזה ראיתי בת"כ פ' העומר פ"י ה"ה והניף את העומר כו' לרצונכם אין כופין את הצבור בע"כ והוא חידוש גדול. דבודאי כל קרבנות הצבור בודאי אם יש ביכולת לכוף אותם בודאי כופין כמו כל מ"ע וכל הקרבנות כופין עד שיאמר רוצה אני כמבואר כ"פ בש"ס ובר"מ פי"ד מה' מעה"ק נראה דכאן גזירת הכתוב דאין כופין. ונראה דהנה גבי כל הקרבנות דרשינן יקריב אותו בע"כ וכתיב לרצונו הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. ומובא ברייתא זו בכ"מ. אבל כאן דכתיב לרצונכם לחוד אם כן נראה דבעינן רצון גמור. על כל פנים תמיה לי על הר"מ שלא הביא זה כי הוא ברייתא ערוכה אף שאינה מובאה בש"ס דילן מכל מקום הבקי בספרי הר"מ הרבה פעמים מביא ברייתות דספרא וספרי אפילו היכי דהגמרא דידן חולק ובפרט כאן אשר אין מבואר בש"ס ההיפוך וצריך עיון גדול. אח"ז ראיתי בזית רענן עמד בזה וכתב אף דעל תו"מ כופין מכל מקום כיון דמתיר חדש לא יתרשלו כמבואר בערכין והיינו כמו חטאת דהוא לכפרה וצ"ע דהוא שעה מועטת דלאחר היום יהי' מותר חדש בלא העומר ובעזה"י יבואר עוד לקמן. ונ"ל פשוט לשיטת התוס' דנקצר ביום פסול אם כן לא קצר העומר בלילה דאם לא יביא העומר תיכף שהאיר השחר

הותר לקצור בשדה ואינו תלוי בחדש אם נאמר דכל היום אסור חדש כמבואר לקמן מכל מקום הקצירה אינו תלוי בהבאה כמבואר לעיל אך העומר צ"ל ראש לכל הנקצרים אם כן כיון דלא נקצר העומר מותר לקצור כיון דודאי לא יביאו עומר כיון דלא קצרו בלילה. ולשיטת הר"מ דנקצר ביום כשר בודאי אסור לקצור אף ביום קודם שיקצרו העומר ולא אמרינן דזמן הקצירה יתיר הקצירה כמו דיום הנף מתיר חדש אף בלא עומר דשם יש פסוקים עד הביאכם כו' אבל כאן כ"ז שלא נקצר אסור לקצור דהעשה יוצא מכלל העשה דראשית קצירכם וצ"ל העומר ראשית הקציר כנ"ל פשוט. ועיין במנחות דף ה' ע"ב גבי עומר בשביעית לר"ע דס"ל ספיחים אסור מן התורה אמרינן שם דבא להתיר לאו שבתורה וע"ש ברש"י דוקא לאו דחדש הוא מתיר לאכול השיריים אבל לא איסור שביעית. נראה מדבריו דלר"ע דאם הוא בשביעית אסור לאכול השיריים. וע"ש בתוס' שכתבו דמתיר לאו שבתורה אף לאו דשביעית עיין שם ולדעת רש"י מתקיימת מצות העומר כי אכילה אינה מעכבת בקרבנות וגם לדעת התוס' אלא מטעמא אחרינא [דחו] דברי רש"י ע"ש ונראה דלדעת הר"מ פ"ג מהלכות שמיטה דספיחין אסורין מדרבנן מכל מקום אפ"ל דלא היו אוכלין השיריים מדרבנן כי הרבה גזירות מצינו גם באכילת קדשים מדרבנן וצ"ע. ובאמת אפילו לר"ע יש לחקור אמאי לא נתאכלו השירים הא אכילת קדשים מ"ע וידחה האיסור דספיחים ואין להאריך כאן. ומכל מקום אם אירע טומאה בעומר בשביעית אף דליכא שיריים לאכילה אומר ומביאין אחרת תחתי' כי אנן פסקינן כר"ש דטומאה דחויה בצבור אף בדליכא שיריים לאכילה כמבואר ביומא ובר"מ פ' ד' מהב"מ. ומה שמבואר כאן דבא מג' סאין ע' ש"ס ור"מ פרק ח' דזה אינו מעכב דאם ריבה בסאין או מיעט כשר:

מצוה שג

סעיף א

שלא לאכול לחם מתבואה חדשה כו'. עיין במנחות פ' ר"י ובר"מ פ"י מהמ"א ודעת הרי"ף והר"מ והרמב"ח דחדש נוהג בח"ל ויש הרבה שיטות דאינו נוהג בח"ל עיין בקדושין ל"ז ובאחרונים באריכות ואי חדש נוהג בשל עכו"ם ואי"ה כשיגמור עלי אכתוב בזה קונטרס מיוחד. וגם פירות א"י שיצאו לח"ל או פירות ח"ל שנכנסו לארץ להשיטות דבפירות ח"ל אינו נוהג חדש מה דינם אי כדין חלה והבאתי לעיל ע' באחרונים שהביאו (ירושלים) כמה ענינים בזה ואין הס' בידי. ועיין ביו"ד סי' רצ"ד ובאו"ח סי' תפ"ט ופ"י בק"א לקדושין. והנה בזמן שבהמ"ק הי' קיים הי' הקרבת העומר מתיר את החדש מיד

בירושלים ומקומות הרחוקים היו מותרים בחצות שאין ב"ד מתעצלים יותר כמבואר במשנה ובר"מ ובהרהמ"ח. ועיין בפי' המשנה להר"מ ומובא גם בתי"ט וז"ל ולכן צריכים אנשים שמור חצות יום ירושלים לא חצות אותן המקומות לפי שאפשר שיהי' מוקדם או מאוחר וזה ידוע מחכמת ארך הארצות כמפורסם אצל בעלי תכונה עכ"ל ולכאורה צ"ע מאי מקשה הגמרא דמחצות יום ולהלן תשתרי דאין בית דין מתעצלין וכו' והא חדש לכל מסור אם כן יאכלו בחצות אותן המקומות ובאמת יהיה מוקדם לחצות שבירושלים ע"כ תיקן שיהא כל היום אסור כי הוא גזרה קרובה כי רוב עולם אין בקיאין בחכמת התכונה וצ"ל דקושית הש"ס למה עשה תקנה כללית על כל פנים בירושלים ובמקומות הסמוכים שידע ריב"ז דחצות שלהם שוים עם חצות ירושלי' לא הי' לו לגזור אלא עד חצות וק"ל. ובזה"ז שאין עומר הוא פלוגתא במנחות יש סוברים דמד"ת האיר המזרח ביום ט"ז מתיר רק מתקנת ריב"ז אסור כ"ה ור"י סובר דמה"ת אסור כ"ה ובמסקנא דרבינא דהוא בתרא סובר כן ע"כ פסקו הרי"ף והר"מ והרהמ"ח דמה"ת אסו' כל היו' ע"ש. והנה במשנה מבואר דבזמן העומר העומר מתיר ובגמרא סברי רב ושמואל בזמן שבית המקדש קיים עומר מתיר ובזמן שאין בית המקדש קיים האיר המזרח מתיר. מ"ט דתרי קראי כתיבי עד יום הביאכם וכתיב עד עצם היום הזה הא כיצד בזמן שאין בהמ"ק קיים עד עצם וכו' ובזמן המקדש עד הביאכם כו' ראינו דאף דגזירת הכתוב דהאיר המזרח מתיר מכל מקום אם יש עומר ממשיך איסורו יותר וא"כ לפ"ז אפ"ל לדידן דבזמן שאין המקדש קיים דאסור כל יום הנף ותחלת ליל י"ז מתיר ובזמן המקדש היה מותר ביום הנף עצמו אפ"ל דגזירת הכתוב דוקא בזמן שאין מקדש תחלת י"ז מתיר אבל בזמן המקדש תלוי דוקא בעומר ואם לא הביאו עומר אפשר דאסורה התבואה כל השנה עד שיביאו עומר הבא דגזירת הכתוב כ"ה דבזמן המקדש אין חדש ניתר רק בביאת העומר ואין תלוי ביום כלל וכן לרו"ש בזמן שאין מקדש האיר המזרח מתיר ובזמן שיש עומר אין תלוי ביום כלל רק בהבאת העומר ואסור כל השנה ולא מצאתי כעת גילוי לזה מהש"ס דאם בזמן הבית נתעצלו או שגגו ולא הקריבו עומר דיהי' החדש ניתר כמו בזה"ז אדרבא מת"כ שהבאתי לעיל דמבואר דאין כופין את הצבור להביא עומר דכתיב לרצונכם וכ' בשם הזית רענן הטעם כיון דבא להתיר חדש לא יתרשלו מלהביא כמו חייבי חטאות כיון דלכפרה אינו מתעצל. ולכאורה אין הדמיון עולה כי זה העומר בא להתיר חדש שעה או שתי שעות קודם הלילה ותיכף בלילה מותר אם כן אין דבר הכרח כ"כ אלא אם נאמר בלא יביאו עומר יהי' איסור חדש נמשך כל השנה ניחא דודאי לא יתרשלו כדי להתיר להם התבואה כל השנה. והנה במס' ר"ה דף ז' ע"ב מקשה הש"ס אמאי לא חשיב במשנה

ר"ה מה דמבואר בברייתא דט"ז בניסן ר"ה לעומר וא"ו סיון ר"ה לשתי הלחם לרבא נתני ששה לר"נ נתני חמשה אר"פ כי קא חשיב מידי דחייל מאורתא אבל הללו לא חיילים מאורתא כו' רב שישא בריה דרב אידי אמר כי קחשיב מידי דלא תליא במעשה מידי דתליא במעשה לא קחשיב ופירש"י דאין החדש במדינה ניתר ולא החדש במקדש אלא במעשה דהיינו הקרבת עומר ושהל"ח. ובתוס' הקשו למ"ד במנחות דאף בזמן המקדש האיר המזרח מתיר חדש אם כן לא תליא במעשה ותירצו מכל מקום עד הביאכם למצוה ע"ש. וק"ל אמאי הוי תליא במעשה הא אפילו בלא עומר על כל פנים בתחלת ליל י"ז מותר חדש אם כן ליתני במתני' לרבא י"ז בניסן ר"ה לחדש ולא שייכי שני התירוצים דזה חל מאורתא וגם בלא מעשה אבל אם נאמר דבזמן העומר אסור בלא הבאה אם כן ניחא אף בזמן שאין בהמ"ק קיים היום מתיר מכל מקום בזמן המקדש אין היום מתיר כלל רק העומר וזה לא חל מאורתא וגם תלוי במעשה אבל אי אמרינן דתמיד היום מתיר אם כן ליתני י"ז בניסן דהוא ר"ה לקדש מאורתא ובלא מעשה אם כן מוכח לכאורה כמ"ש דבלא העומר בזמן העומר אינו ניתר כלל. אך זה יש לדחות דלא תני לי' ליל י"ז דלא פסיקא לי' דעכ"פ בזמן העומר והביאו העומר ניתר החדש ביום ט"ז אם כן י"ז אינו ר"ה תמיד רק פעמים ט"ז ולא רצה לשנויי דא' משני ימים הללו ר"ה לעולם כי ר"ה דט"ז הוא ע"י מעשה ולא חל מאורתא ולא רצה לחשוב שם זה. שוב ראיתי בטורי אבן פלפל בזה וע"ש שהקשה למה לא חשיב הא לאחר חורבן בודאי ליל י"ז מתיר והוא ר"ה בלא מעשה ולא נוכל לומר כיון דבזמן המקדש העומר מתיר בט"ז ע"כ לא קחשיב הא בזמן המקדש ג"כ נ"מ אם לא הביאו העומר מותר בליל י"ז ותי' כיון דהוא ע"י סיבה לא חשיב ע"ש באורך. על כל פנים למדנו מדבריו דגם בזמן המקדש אם לא נקרב העומר מותר החדש כמו בזה"ז בתחלת ליל י"ז ע"ש עוד פלפול. ולענין שתי הלחם מסופק אם יום עצרת מתיר החדש במקדש אם לא הביאו שתי הלחם ואי"ה לקמן יתבאר בזה. ולענין עומר כיון שיש שני פסוקים עד הביאכם כו' ועד עצם היום ע"כ שניהם מתירים. ומכל מקום לדידי צ"ע דאפשר באנוסים הוי כמו בזה"ז דג"כ אנוסים אנחנו ואין ביכלתינו להקריב העומר אבל בזמן הבית אם הזידו או נתעצלו אפ"ל דכן הוא גזירת הכתוב דאם ביכלתינו להקריב האיסור חדש נמשך עד הקרבה וכעת לא מצאתי ראיה ברורה לזה וצ"ע:

והנה במנחות שם מבואר דתבואה שנשרשה קודם לעומר העומר מתירה ולא תליא בהבאת שליש רק בהשרשה דילפינן שם מקראי ובגמ' מבואר פלוגתא דאמוראי בזה ח"א דוקא קודם קצירת העומר אבל בין קצירה והבאה אם נשרש אין העומר מתיר וח"א קודם הבאה סגי והר"מ כאן פ"י מהמ"א כתב דכל תבואה שנשרשה קודם הבאת

העומר עומר מתירה ובכ"מ כתב דפוסק כמ"ד קודם הבאה ועי' לעיל מצוה רמ"ו הקשיתי ומצאתיו בט"א שהרגיש בזה לפי המבוא' פ' מקום שנהגו גבי מנכש לענין חדש דעכ"פ לכ"ע אמרינן לענין השרשה חד מקצת היום ככולו ולא בעינן הג' יום של השרשה רק שני מעל"ע וחד מקצת היום אם כן כיון דהקצירה והבאה הי' ביום א' הקצירה בלילה והבאה ביום. אם כן היאך משכחת לה דיהי' נשרש בין קצירה ובין הבאה ממ"נ אם נטע קצת משנכנס בארביסר אם כן תיכף בתחלת ט"ו ה"ל יום כולו ומכל מקום צריך עוד שני מעל"ע היינו ט"ו וט"ז כולו ולא כלו הג' ימים עד אחר הבאה היינו סוף ט"ז ואי דזרע קודם י"ד אם כן ה"ל ארביסר מעל"ע וגם חמיסר הי' מעל"ע ותיכף בתחלת ליל ט"ז ה"ל מקצת יום שלישי אם כן ה"ל ככולו ונשרש ג"כ קודם הקצירה. ולומר כגון דזרע בארביסר בהאיר המזרח אם כן בשיתסר בשעה על היום ה"ל שני מעל"ע ושעה דהיינו מקצת היום וה"ל ככולו והעומר לא הובא עדיין. ז"א דיום א' אינו עולה למעל"מ וגם שעה באמצע היום שיהי' עולה למקצת היום ככולו ובט"א הביא ראי' לזה ע"ש. ואני תירצתי שם דבאמת להר"ם יצא מסוגי' זו דבעינן ימי הקליטה מעל"ע דבכה"ג משכחת לה דנשרש בין קצירה להבאה כגון אם זרע בחצות ליל תליסר או בתליסר בהאיר המזרח כלו ג' ימים מעל"ע בשיתסר בהאיר המזרח היינו אחר קצירה וקודם הבאה ע"ש דהבאתי ראי' דהר"מ ס"ל כן ממ"ש בפ"ט ממע"ש ונ"ר מפורש דבעינן מעל"ע עי' לעיל וא"צ לכפול. ועכשיו בהגיעי לכאן בעזה"י נרא' שמסוגי' זו אין ראי' להר"מ דגם סוגיא זו ס"ל דחד מקצת היום ככולו ומכל מקום לא קשה כלל דהנה למ"ד דקודם קצירה בעינן ע"כ דגזירת הכתוב דהעומר אינו מתיר מה שנשרש רק דהקצירה והבאה מתירים אם נשרש קודם הקצירה דיעברו על התבואה הקצירה והבאה דגזירת הכתוב כ"ה אם כן למ"ד נקצר ביום כשר אפילו נקצר הרבה קודם לזמן ג"כ כשר כמבואר שם במנחות אם כן פלוגתי' בפשיטות ומשכחת דנשרש לאחר קצירה תיכף תחילת ליל ט"ז או קודם ומכל מקום היה השרשה לאחר הקצירה כי הי' הקצירה קודם ובזה פליגי ח"א דהותר כיון שהי' הבאה לאחר השרשה וח"א דצריך השרשה קודם קצירת העומר וזה שנשרש אחר הקצירה בנקצר שלא בזמנו הבאה בלחודה אינה מתיר ולומר דעיקר תלוי בזמן הקצירה דהיינו ליל ט"ז מנלן הא כיון דפליגי ח"א קודם הקצירה משמע דתלוי באמת בקצירה דכ"ה גזירת הכתוב דהשרשה צ"ל קודם הקצירה ממש אם כן משכחת לה שפיר פלוגתי' אף דהש"ס סובר דאמרי' חד מקצת היום ככולו. וניחא נמי ד' הכסף משנה שכ' שהר"מ פסק כמ"ד קודם הבאה דהר"מ פוסק פ"ז מהתו"מ דנקצר ביום כשר אם כן משכחת לה פלוגתי' והוא פסק כמ"ד קודם הבאה אף דנשרש אחר קצירה מכל מקום העומר מתיר

וא"כ אין ראי' מסוגיא זו דבעינן מעל"ע דסוברת דנקצר ביום כשר כסתם משנה שם באותו פרק דנקצר ביום כשר וא"כ דברי הר"מ ה' מע"ש ונ"ר שהבאנו דשם מבואר להדי' כדבריו. וגם דברי הש"ע סי' רצ"ד שהעתיק דבריו דבעינן מעל"ע צ"ע מהש"ס דפ' מקום שנהגו ע"ש וצ"ע. ודין זה דנשרשה קודם העומר העומר מתירה ל"ד בזמן העומר אלא אף היום דיום הנף מתיר וכן מבואר בר"מ אם השרישה קודם לעומר כו' ודין זה נוהג בכ"מ ובכ"ז ע"ש וכ"ה בפ' מקום שנהגו דר"י סובר דהמנכש בתליסר כו' כדי שיהא השרשה בתחלת ליל ט"ז ויום הנף מתיר'. ונ"ל כמו שבזמן העומר העומר מתיר אם נשרשה קודם להקרבה דהיינו זמן היתר חדש כן האידנא זמן היתר חדש מתיר אם נשרש קודם לזמן הזה רגע אך אי אמרינן מקצת היום ככולו אין נ"מ דתמיד צריך שיהיה השרשה בתחלת ליל ט"ז דהיינו דנזרעה לכל הפחות בתליסר אם כן זמן השרשה סוף חמיסר תחילת שיתסר אבל אם זרעה רק שעה א' בארביסר אז ארביסר עד חמיסר הוי יום כולו דמקצת היום ככולו וצריך עוד חמיסר ושיתסר ואינו נשרש אלא בסוף יום שיתסר ובסוף יום שיתסר עבר זמן ההיתר והוי כמו שנשרש אח"כ ואף דהשרשה וזמן ההיתר באין כא' אינו מועיל דצריך שיהי' השרשה קודם לזמן ההיתר רגע כמו בנשרש קודם הבאת העומר רגע. אבל לפמ"ש בדעת הר"מ דמעל"ע בעינן בהשרשה אם כן משכחת לה דיהי' נשרש שעה א' קודם ליל י"ז סוף יום ט"ז קודם הלילה כגון דזרע שעה א' בתליסר קודם הלילה אם כן נשלמו ג' מעל"ע בסוף שיתסר שעה א' קודם הלילה נראה פשוט כיון דפסקינן דהאידנא עד סוף יום שיתסר אסור חדש דעד עצם כו' ועד בכלל אם כן השע' דמתיר חדש בסוף יום שיתסר הזמן מתיר את הנשרש ול"א דצריך שיהי' השרשה קודם לתחלת ליל ט"ז רק אי לא בעינן מעל"ע ומקצת היום ככולו אם כן צריכים שיהיו כלים הג' ימים בתחלת שיתסר דאי יום שיתסר הוא יום ג' אם כן כלה השרשה בסוף יום שיתסר אין הזמן מתיר כיון דהשרשה וההיתר באין כא'. אבל אי אמרינן מעל"ע דמשכחת שתהא השרשה באמצע היום בודאי אם נשרש רגע א' קודם ליל שיבסר דהיינו רגע ביום שיתסר בודאי סוף דהיינו תחלת ליל שיבסר מתיר הנשרש קודם לזה כמו שמתיר כל התבואה החדשה כנלע"ד פשוט וברור וכן למ"ד דבזה"ז מתיר בודאי אם נשרש שעה א' קודם שהאיר המזרח, האיר המזרח מתיר:

ולפמ"ש צ"ע דברי הש"ע סי' רצ"ג שכתב וז"ל תבואה שלא השרישה קודם ט"ז בניסן אסורה עד שיבא עומר הבא משמע דהשרשה צריך להיות קודם ט"ז בניסן ולפמ"ש דדעת המחבר סי' רצ"ד כדעת הר"מ דגבי השרשה בעינן מעל"ע. אם כן האי כללא לאו כללא הוא דאפילו אם נשרשה בט"ז קודם הלילה ג"כ מותרת תיכף וא"צ עומר הבא כמ"ש

וה"ל להמחבר להודיענו ולכתוב כל תבואה שלא השרישה ביום ט"ז עד רגע א' קודם הלילה אסורה אבל אם נשרשה אפילו בסוף יום ט"ז רגע א' קודם הלילה מותר וא"צ להמתין וצ"ע. והנה מ"ש לעיל דאם אמרינן מקצת היום ככולו וזרע בארביסר דכלו סוף ימי השרשה בסוף יום שיתסר דאינו מותר דהשרשה וההיתר באין כא' וצריכה שתהא השרשה מעט קודם זמן ההיתר יש ראי' ברורה לזה דר"י בעצמו סובר דיום הנף כולו אסור מן התורה והוא בעצמו בפ' מ"ש אמר המנכש בי"ג ואמרינן שם בי"ד לא דתרי מקצת היום ככולו ל"א. ואי אמרת היכי דהשרשה וזמן ההיתר באים כא' מותר. אם כן אפילו בארביסר משכחת לה לר"י דיש בארביסר וחמיסר כולו וגם שיתסר כולו דר"י סובר בזמן הזה דתחל' ליל שיבסר מתיר ודוחק לומר דר"י אמר דינו דוקא בזמן הבית דר"י הי' אחר החורבן כידוע. אע"כ דבאים כא' לא אמרינן ע"כ כיון דמקצת היום ככולו צריכה שתהי' השרשה קודם ליל ט"ז כמ"ש ולא משכחת לה אלא בתליסר עי' היטב ותבין. אח"ז מצאתי בט"א כתב ג"כ דאי סוף יום הנף מתיר בודאי אם נשרשה קודם מותר וע"ש שהביא ירושלמי והבאתיו לעיל בחיבורי דיש נשרשים קודם לזמן ג' ימים ור"י דוקא בסתם מיירי. וע"ש שכתב דלפ"ז משכחת לה השרשה בסוף היום לכ"ע אם כן בודאי קשה על המחבר דתלה הדבר בקודם ט"ז דעיקר תלוי בסוף יום ט"ז אם נשרש קודם ליל י"ז סוף היום מתיר ההשרשה וצ"ע ואי"ה אשנה פ"ז. ודע דשיעור השרשה קודם לעומר מביא הש"ך בשם התה"ד דהוא ג' ימים כמבואר פ' מקום שנהגו. ובנה"כ שם תמה על התה"ד דאמרינן שם בהדיא מכדי שמעינן לר' יהודא כל הרכבה כו' ור"י סבירא ליה כן ביבמות ובר"ה אבל לפי מה דקיימא לן כר"י דבעינן י"ד יום כמו שפסק הר"מ גם כן בהלכות מ"ש ונ"ר בודאי כאן גבי תבואה קודם העומר צריך נמי י"ד יום ע"ש ומכל מקום הפלפול שמפלפלין לענין מעל"ע הוא ג"כ אפילו אם צריך י"ד יום וז"פ. והנה שם בפסחים מבואר דר"י סובר דהאי כללא דהשרשה בג' ימים נקלטה וכל שאינה קולטת שוב אינה קולטת דוקא במקום הטיט אבל במקום הגריד מאחרת לקלוט ואין שם חולק בזה וצ"ע על הר"מ נהי דלא כתב כאן בהמ"א שיעור זמן השרשה דסמך אמ"ש בה' מע"ש ונ"ר דזמן קליטה י"ד יום מכל מקום אמאי לא כ' שם חילוק בין מקום הטיט למקום גריד דבגריד מאחרת לקלוט. שוב ראיתי בצל"ח שם שעמד בזה וכ' דזה דוקא לר"י דסובר דג' ימים הוי השרשה ס"ל דבמקום הגריד מאחרת אבל להפוסקים שלשים יום או י"ד יום אפילו במקום הגריד קולטת בזמן ארוך כזה והר"מ פסק די"ד יום לקליטה אם כן גם במקום הגריד קולטת בזמן זה. וע"ש בצל"ח מ"ש ר"י דאין שותלה במקום הגריד דיקלוט אחר העומר ואמאי לא נקט זורע דלא יזרע וכ' דבאמת שדה מותר

לזרוע אף דלא נקלט קודם לעומר באמת תהיה אסורה עד לעומר הבא. אבל מנכש ששותל שבולת א' והיא תשרש אחר העומר וכל השדה ניתר בעומר זה ואחר הפסח נקצר כל השדה ומאין יכיר אותה שבולת ע"ש. ולכאורה יש לחקור מה בכך דישתול עתה במקום דלא יקלוט מקודם הא בשעת הקצירה תיבטל ברוב ולא הוי מבטל איסור לכתחלה כיון דעתה אינו מבטל כי כל השדה אסור ולאח"כ יהי' בטל והוי כמו היתר בהיתר לדעת הט"ז כמו חמץ קודם הפסח דמותר לערב לדעתו עי' סי' תמ"ז ואח"כ אף דחדש הוי דשיל"מ מכל מקום כיון דלא ניכר האיסור והאיסור בא בתערובות גם דשיל"מ בטל כמבוא' ביו"ד סי' ק"ב וע"ש באחרונים דל"ק מיבמה שרקקה דם והדברים עתיקין. ואפ"ל דאיסור באיסור ל"ש דבר זה דוקא בהיתר שייך זה דנאסר לאחר שנתערב בטל אבל כאן האיסור הי' קודם התערובות. אף דאין נ"מ כיון דהי' איסור באיסור מכל מקום אינו בטל לאחר כך שיהי' דבר שנתערב בו היתר כמו יבמה שרקקה דם כיון דבאין לעולם ע"י תערובות ההיתר לא חשוב ואינו מבטל האיסור ודוקא אם ההיתר הי' בעצמו ההיתר חשוב וכשאיסור בא אח"כ כמו גיגית ההיתר חשוב והאיסור אינו חשוב ובטל אפילו בדשיל"מ אבל כאן דכל השדה הי' אסור ואח"כ תיכף כשנעשה היתר הי' תיכף תערובות בתוכו הוי כמו יבמה שרקקה דם ואינו בטל. ונראה דאפשר בכה"ג לא מהני ביטול מן התורה וכ"נ דאי לא הוי כאן אלא מפני חשש דרבנן לא הי' ר"י חושש כ"כ לספיקא דרבנן וא"ל דר"י לטעמו דס"ל מב"מ לא בטל מן התורה הא כבר כתבו התוס' בכ"מ דוקא לח בלח ס"ל לר"י דמב"מ לא בטיל מן התורה אבל יבש ביבש מודה ר"י דבטל. אלא דהוי דאורייתא כיון שההיתר והאיסור יבאו ביחד ולא יהי' ניכר ההיתר לחוד בעת התערובות ואינו בטל כהאי דיבמה כו' וגם אין סברא לומר מחמת מבטל איסור לכתחילה דהא לא מכוון לבטל ומבואר בראשונים ואחרונים דבכה"ג ל"ש אין מבטלין א"ל אלא כמ"ש ואין רצוני להאריך בזה כי אין כאן מקומו והוא מבואר בארוכה בס' האחרוני' בדין ביטול היתר בהיתר לכתחלה וע' מ"ש פמ"ג יו"ד ואו"ח בכ"מ. ועי' בס' חוות דעת להגאון מליסא כתב ג"כ דכל היכי דהי' האיסור מקודם ואחר כך נעשה המבטל היתר מכל מקום האיסור אינו בטל דלא הי' עומד ההיתר לחוד כסברת המרדכי ע"ש בסי' ק"ו. וער"נ נדרים נ"ט ע"ב דדעתו דאיסור באיסור ל"ש ביטול ובמה"ת לעיל במצות גה"נ הארכתי בזה בעזהשי"ת. ולכאורה צ"ע על הר"מ שהשמיט דין זה דמנכש ולשיטת הר"מ אם בתוך י"ד יום דלא יהיה נשרש קודם אסור לשתלה כיון דלא יהי' ניכר כסברת ר"י וצע"ק. וע' תוס' שם פ' מקום שנהגו שהקשו דלר"י כיון שאם לא קלט בתוך ג' ימים שוב לא יקלוט עוד אם כן למה אינו שותלה במקום הגריד ממ"נ אם תקלוט

קודם העומר שריא לה עומר ואי לא תקלוט שוב לא תקלוט והשבולת עצמה יהי' ניתר אפילו בלא השרשה כמו חיטי דכדא ע"ש. ולכאורה קשה על קושייתם הא במנחות היא אבעיא בגמ' חטין שזרען בקרקע וחלף עומר עליהם מהו למנקט ולמיכל אי נימא כמאן דמנחא בכדא דמי א"ד דבטל אגב ארעא וסליק בתיקו ויבואר בעזה"י לקמן אם כן דלמא גם לר"י מספקא לי' ומחמיר מספיקא. אך באמת דבריהם נכונים דבשלמא אבעיא שם דהם תוך ג' ימים ועומדים להשרש אך הוא לקט אותם מקודם שייך שפיר לומר דבטל אגב ארעא כיון דהיו עומדים להשרש אבל כאן דעברו ימי השרשה קודם לעומר ולאחר ימי השרשה לר"י לא תשרש עוד אם כן אינו עומד להשרש בשום אופן אם כן בודאי לא בטל אגב ארעא כמו מי שמפקיר תבואתו ועושה אוצר בקרקע בודאי מתיר עומר ול"ש דבטל אגב ארעא ה"נ כיון דאינו עומד להשרשה ושם עומד להשרשה וז"פ:

אך בפשיטות ל"ק קושית התוס' דמיירי דהשבולת דנעקר' לא הביאה שליש ותבואה תלושה שלא הביאה שליש הוי כמו שחת ואין העומר מתירה כמבואר במנחות דס"ט ע"ב ע"ש ואם כן אפילו אי נימא דהוי כמו חיטי דכדא מכל מקום אינה נתרת בעומר ואח"כ תתערב עם שאר התבואה. אך עתו"ס פסחים דכ"ג ע"א ד"ה קוצר לשחת כו' דחדש לא אסרה תורה אלא תבואה שהביאה שליש אבל אם לא הביאה שליש לא מתסרה משום חדש כלל. אם כן אין כאן חשש אם לא הביאה שליש לא משום השבולת עצמה דאינה אסורה משום חדש ולא מחמת הגידולים דלא נגדלו אם לא נקלט בשלשה ימים ושפיר מקשים והא דמבואר במנחות דקודם הבאת שליש אין העומר מתירה היינו אם הי' בתלוש בעת העומר ואח"כ שתלה וגדלה אסורה משום חדש ול"ש דהעיקר ניתר לענין אבעיא דהתם ע"ש אבל בלא הגדולים תבואה שלא הביאה שליש אינה אסורה משום חדש כלל ופשוט. ובגוף הדין שחידשו התוס' דתבואה קודם הבאת שליש לא נאסרה משום חדש לא ידעתי מאין הוציאו זה ע' תוס' ר"ה די"ב ע"ב ד"ה התבואה כתבו דתבואה קודם הבאת שליש נמי חזי ומביאים ירושלמי גבי מעשרות דקודם שהביא שליש א"ח במעשרות דכתיב תבואת זרעך יצא פחות משליש שאינו נזרע ומצמיח ע"ש ובר"מ פ"ב מה' מעשרות ובמשנה למלך שם דעיקר הטעם כיון שאינו מצמיח וכתיב זרעך אבל לענין חדש מנין לנו דלא יהי' נוהג חדש כיון דהוי תבואה ועיין ר"מ פ"ז מהלכות תרומות ומעשרות שכתב דתבואה שלא הביאה שליש מותר לקצור ממנה להאכיל לבהמה. נראה דאדם אסור לאכול וגם בהמ"א ה"ל להר"מ להשמיענו דין זה. ולענ"ד נראה דגם התוס' פסחים לא כתבו זה רק מנלי' להמקשה להקשות דהיו יכולים לתרץ ולחלק בזה ע"ש אבל באמת לפי המסקנא דכתיב קצירכם דמותר בהנאה גם קודם

הבאת שליש אסורה משום חדש כיון דחזי לאכילה כמ"ש התוס' בר"ה אבל העומר אינו מתיר בתלוש כמבואר בש"ס דמנחות ואפשר כיון דחזינן דאין העומר מתיר פחות משליש מזה ראיה דאין אסור משום חדש דאי הי' אסור מן התורה לא יהי' העומר מתיר אותו ומכל מקום צ"ע על הר"מ דה"ל לפרש דבר זה וצ"ע בזה ועיין בהשמטות. ועיין ע"ש בר"מ דאם עקר שבולת שהביאה שליש קודם העומר וחזר ושתלה אחר העומר ה"ז ספק אם אסורה מפני התוס' או אזלינן בתר העיקר והוא אבעיא בש"ס שם. וענין עיקר וגדולים צריך קונטרס מיוחד. עוד מבואר שם אבעיא אם זרע תבואה אחר העומר ואח"ז קצר החיטים וזרעם ועבר עליהם העומר ולא השרישו בשעת העומר אם נאמר דהתבואה הוי כמונח בקרקע וכמונח בכדא ומותר לאכול מתבואה זו דהיינו למנקט מן אותם החטים או נימא דבטלו אגב ארעא. וכיון דלא השרישו אין העומר מתיר אותן החטים ועלתה בתיקו. וכ"פ הר"מ דהוא ספק ואין לוקין ועיין בהשגות הראב"ד ובכ"מ ובלחם משנה ומ"ל. ועיין במנחות דף ה' ע"ב דבשביעית לר"ע אין העומר מתיר כי ספיחים אסורים והי' יכול לאוקמי כגון שבולת שנעקרה קודם הבאת שליש קודם פסח העבר דהיינו שנה ששית ואחר הפסח שתלה אם כן אסורה משום חדש והגידולים היו קודם שביעית ואין אסורים משום שביעית ומשום חדש אסור והעומר מתיר אך עדיפא מיניה משני וצע"ק:

והנה במ"ש לעיל דא"י מפני מה תבואה שלא הביאה שליש [אינה] אסורה משום חדש האיר השי"ת את עיני ומצאתי משנה מפורשת בפ"א דחלה מ"ג אלו חייבים בחלה ופטורים מן המעשרות כו' ותבואה שלא הביאה שליש ר"א אומר תבואה שלא הביאה שליש פטורה מן החלה והלכה כת"ק וכ"פ הר"מ ה' ביכורים וע"ש ברע"ב שכתב הטעם דת"ק כי היא באה לידי חימוץ וכ"ד הבאה לידי חימוץ לחם איקרי ועיין במשנה ראשונה דחלה דילפינן חלה בלחם לחם ממצה וגם חדש ילפינן דכתיב ולחם כו' מלחם דמצה וכן מבואר כאן בגמרא מנחות אם כן כיון דלענין מצה וחלה הוי לחם לענין חדש ג"כ הוי לחם עיין בגמרא ובמשנה שם דהם שווים והר"ב כתב בהדיא דוקא גבי מעשרות דכתיב זרעך בעינן זורעין ומצמיח כמ"ש לעיל אם כן בודאי לחם מן חדש קודם שהביא שליש אסור משום חדש ומכל מקום כתבו התוספות שפיר בפסחים דעכ"פ לא הי' יכול להקשות דחזינן דחדש מותר בהנאה דהי' יכול לאוקמי כר"א דלא הביאה שליש פטורה מן החלה אם כן מותרת בחדש ג"כ אף דהוא דוחק לאוקמי המשנה שלא כהלכה אבל אליבא דאמת בודאי אסורה משום חדש אף קודם שהביאה שליש ואף הקלוי וכרמל מכל מקום לא כתיב זרעך דזורעין כו'. אלא לפ"ז צ"ע אמאי לא יתיר העומר תבואה שלא הביאה שליש והיא בתלוש כיון דאסורה משום חדש אמאי לא יתיר אותה העומר

וער"ש פ"א דחלה דאף ר"א דסובר תבואה שלא הביאה שליש פטור מן החלה דכתיב כתרומת גורן וילפינן מתרומה אבל לכ"ע לחם מיקרי ויוצא ידי חובת מצה כיון דבא לידי חימוץ וא"כ כאן דכתיב ולחם בודאי אף שלא הביאה שליש לחם איקרי וכתיב ולחם כו' עד עצם היום הזה כו' אם כן נראה דודאי אסור משום חדש וגם העומר מתיר אותה ודברי רש"י במנחות צ"ע. ולולא דבריו הי' אפ"ל הא דנקט שבולת שהביאה שליש דבלא הביאה שליש אפשר יותר סברא דאזלינן בתר התוס' כי העיקר לא חשוב וכ"ז צ"ע. השי"ת יזכני לעמוד על בוריין של הדינים הללו. וכבר הבאתי בחיבורי זה דשם במנחות מבואר גבי תרומה דאי גחין ואכיל מן המחובר א"ח דבטלה דעתי' והו"ל שלכד"א והר"מ בה' תרומות מביא דין זה ונראה דכל האיסורים דגידולי קרקע וכאן גבי חדש אם גחין ואכל מן המחובר פטור והר"מ לא הביא אלא בה' תרומות כמבואר בש"ס לענין תרומה אבל נ"ל דה"ה כל האיסורים של גדולי קרקע הוי דינא הכי וכבר כתבתי זה בגליון בר"מ פ"ז כנ"ל. ונלע"ד כמו דהוא אבעיא בגמרא בחטים שזרען בקרקע ולא אשריש דאפשר דאין העומר מתיר אותן החטים עצמן אע"ג דכל תבואה תלושה או נשרשת העומר מתיר מכל מקום כאן דלא נשרשה אין העומר מתירה מטעם השרשה וגם מטעם תלוש אין העומר מתיר דבטלינהו אגב ארעא וע' רש"י מנחות וברש"י ב"מ דנ"ז ד"ה או דלמא כו' וכקרקע בעלמא דמי ולא שייך עומר למשרינהו עכ"ל חזינן אף דהוא תבואה גמורה מכל מקום כיון דבטלינהו וחשיב כקרקע לא שייך עומר להתיר ועלתה בש"ס בתיקו כמו כן ל"ש עומר להתיר מה שהוא בגוף אדם. ונ"מ דהנה בכל האיסורין פסקינן וכ"פ הר"מ פי"ד מהמ"א דאם אכל ח"ז איסור והקיאו וחזר ואכל אותו חצי זית חייב דעל הנאת גרונו חייב ואע"פ שהי' במעיו והקיאו לא נפק מתורת אוכל וכן אם א' אכל כזית והקיאו ובא אחר ואכלו חייב ועיין יומא פ"א גבי תרומה דפטור השני בכה"ג וע"ש בתוס' שהק' ותירצו שם דשאני גבי תרומה דנתחללה. או דיש חילוק בין הקיאו בפניו דנמאס ובין הקיאו שלא בפניו דאינו נמאס ע"ש. וע' תוס' מנחות ס"ט ד"ה דבלע כתבו ג"כ לענין איסור לא הוי עיכול ובתרומה הטעם דנתחללה או דיש חילוק בין הקיאו בפניו דנמאס ובין הקיאו שלא בפניו דאינו נמאס ע"ש והובאו דבריהם בחיבורינו זה אם כן אם א' אכל כזית חדש קודם הקרבת העומר או בזה"ז קודם יציאת הכוכבים של שיבסר ואח"כ אחר הקרבת העומר או בליל שיבסר הקיאו וחזר ואכלו או בא אחר ואכלו נראה דלוקין מכל מקום כמו חטים שזרען בקרקע דהוא כמו הספק הנ"ל או דמונחין בכדא ועומר התירן או כיון דבטלו בגוף ל"ש עומר להתיר כמו שם דהוא כקרקע ואין העומר מתיר קרקע ה"ה כאן הוי כגוף האדם ול"ש עומר להתיר גוף האדם ע"כ זה נמי הוי בכלל ספק כמו

האבעיא הנ"ל ולוקין האוכל מכת מרדות כנלע"ד. ועיין צל"ח פרק אלו עוברין דכתב דאיסור התלוי בזמן כגון חמץ בפסח משכחת דלא יהי' חצי שיעור אסור מן התורה כגון דאוכל חצי שיעור בשביעי של פסח קודם הלילה ואינו יכול לאכול כל השיעור בכה"ג גם ח"ש מותר דל"ש חזי לאצטרופי דבלילה שרי לאכול ע"ש. ולכאורה גבי חדש נמי משכחת זה דאכל בסוף היום ח"ש. אך לפמ"ש דיש דברים שאין העומר מתירן כגון שזרען בקרקע או הקיאן ואף אם נימא דעל אלו אין לוקין דהוי אבעיא כמבואר בר"מ מכל מקום תבואה שלא הביאה שליש שהבאתי ראיה לעיל דנוהג איסור חדש ומכל מקום אין העומר מתירה לדעת רש"י. ואם כי כתבתי לעיל דלא ברירא לי מכל מקום לא נדחה שיטת רש"י מפני חסרון ידיעתינו על כל פנים חזי לאצטרופי בכה"ג בדברים דאף לאחר העומר יהי' חייב. וכל התבואות מצטרפין לאיסור כמבואר בגמרא ובר"מ פ"ד מהלכות מ"א אם כן לא משכחת לה בחדש דיהי' ח"ש מותר מן התורה ופשוט. ודע דבזמן המקדש היתר החדש תלוי רק בעומר אבל לא בכבש הבא עמו כ"ה בת"כ. וכן נראה מדברי הר"מ. וגם לפי מה שכתבתי למעלה בשם הת"כ דעל העומר אין כופין הצבור והטעם דמתיר החדש לא יתרשלו אם כן בכבש ל"ש זה וכופין את הצבור כמו כל הקרבנות וגם רק גבי מנחת העומר כתיב לרצונכם אבל כבש דינו כמו שאר קרבנות וז"פ:

סעיף ב

ומי שאכל כזית מפת חדש כו'. הנה הר"מ והרהמ"ח מנו בג' לאוין כמבואר בכריתות ד"ה דלוקין ג' מלקיות אם אכל לחם וקלוי וכרמל ע"ש. ונ"ל כיון דכ"א הוא לאו בפ"ע וה"ל ג' שמות אם כן אם אכל לחם צריך להתרות בו משום הלאו דלחם כמ"ש בחיבורי כ"פ דצריך להתרות בו מאיזה לאו ה"נ. ואני מסופק אם אכל לחם אפוי חצי זית וקלוי ח"ז אם מצטרפין ללקות כיון שהם מב' שמות וכל שהוא משם אחר אינו מצטרף כמבואר בש"ס דמעילה ובר"מ פ"ד מהמ"א. ואין ראיה מהא דמבואר בש"ס ובר"מ פי"ד מהמ"א דכל הבציקות והקמחין של חמשת מיני תבואה מצטרפין לכזית לענין חדש דשם הוי משם א' כגון קמחים או בצקות והם משם אחד רק הם מה' מינים וכן בודאי פת מצורף ח"ז ממין זה וח"ז ממין אחר מה' מינים בודאי מצטרף כי הם שם א' אבל כאן פת עם קמח דהוי שני שמות אפשר דאין מצטרפין כמו בכל דוכתי או אפשר להחמיר גזרה תורה דלא הוי לאו שבכללות אבל מכל מקום לענין זה ה"ל כחד שם שיצטרפו וכן יש לספק לענין מעשר ובעזהשי"ת יבואר לקמן גבי מע"ש (ועיין בהשמטות). גם נ"ל כיון דאיכא לאו בפ"ע בלחם אם כן לוקין על כזית לחם ואין משגיחין כמה קמח בפת כגון אם הלישה עבה ואין בה פת כזית ויש קמח יותר מכזית מכל מקום אין לוקין כיון דאין

בלחם כזית וכן להיפך אם הלישה רכה ויש כזית פת ואין כזית קמח רק עם המים יש כזית דהבלילה היא רכה מכל מקום חייבים מלקות כיון דיש בפת כזית והתורה אסרה לחם כמו גבי מצה דיוצא בכזית מצה ואין משגיחין בקמח אלא גבי חלה דהשיעור הוא דוקא קמח כמבואר בה' חלה אבל בצק שלא נאפה דאינו חייב משום ולחם רק כיון דאוכל הקמח של חדש בודאי צריך כזית קמח ואם ליכא כזית קמח אע"ג דבצק עם המים יש כזית מכל מקום אינו חייב כיון דלאו בכלל הלאו דלחם רק מחמת קלוי וכרמל דהיינו תבואה צריך כזית בתבואה ואין המים שבבלילה מצטרף. ומכל מקום מ"ש גבי פת דאם הבלילה קשה ויש קמח כזית ומכל מקום אין בפת כזית אין לוקין. אפשר לחלק כיון דבאמת התורה אסרה ג"כ קמח דאפילו קלוי וכרמל שלא נטחן ובנטחן ג"כ כמבואר בש"ס אם כן וכי בשביל שנעשה פת מגרע גרע ויצא מכלל קמח כיון דבאמת יש כזית קמח נהי דא"ח משום פת מכל מקום חייב כמו שאוכל כזית קמח אך אם אין בכזית פת כזית קמח אך מחמת הבלילה והמים יש כזית נהי דא"ח מחמת הקמח מכל מקום גזירת הכתוב הוא דעל כזית פת חייב והא יש כזית פת כמו כזית מצה דאין משגיחין על הקמח ע' במנחות נ"ד ובר"מ פי"ד מהמ"א:

מצוה שו

סעיף א

לספור כו'. דיני המצוה מבוארים בר"מ פ"ז מהתו"מ וברי"ף סוף פסחים והשיטות אלו שמביא המחבר תמצא שם בר"נ ובבעה"מ. וע' תוס' מנחות ומבואר בטא"ח ובב"י סי' תפ"ט ובש"ע ובאחרונים. וע' ש"ס מנחות וספרתם לכם שתהא ספירה לכאו"א. וע' תוס' מנחות דע"ה ע"ב ד"ה וספרתם כו' ביובל כתיב וספרת שם המצוה לב"ד ויבואר לקמן בעזה"י במקומו. ועיין בגמרא ובמג"א שם דעתו נוטה דאינו יוצא בספירת חבירו אף על פי ששמע ול"ד לקידוש וכדומה שיוצא בשמיעת חבירו דגזרת הכתוב הוא דכ"א מחייב לספור לעצמו וע"ש שמביא בשם הב"י שיוצא אם שומע מחבירו וע"ש שהניח בצ"ע דין זה ובספר חק יעקב דעתו ג"כ דאינו יוצא בשמיעה מחבירו ובפר"ח פלפל ודעתו דבדיעבד יצא אם שמע מחבירו ומביא בשם הספרי דעיקר מה שהזהירה התורה ספירה לכאו"א להוציא שהי' הסברא דרק לב"ד המצוה כמו ביובל. וכבר האריכו האחרונים בזה. ועיין מגן אברהם דספירה היא בכל לשון ולאו דוקא בלה"ק ואם אינו מבין לה"ק וספר לא יצא. והנה דעת רוב הראשונים דספירה בזה"ז שאין עומר הוא רק דרבנן אבל דעת הר"מ שהוא מן התורה ער"נ פסחים ובכ"מ ובב"י. ונשים ועבדים פטורים ממצוה

זו דהוי מ"ע שהז"ג ועיין מגן אברהם כתב דהאידנא שווייא עלייהו חובה. וד"ז צ"ע והוא דבר חדש דנשים אם קבלו עליהם לעשות מ"ע שהם פטורין יתחייבו מפני דשוויא עלייהו חובה ולא ראיתי כן בשום מקום ואינו דומה לתפלת ערבית עיין בראשונים וכאן יש דיעות דאסור להו לעשות מ"ע שהז"ג ולכ"ע אינו מצוה כלל והיאך ישוויי' חובה. ולא ידעתי מוצא הדברים של ד' המג"א. ומ"ש הרהמ"ח בסוף המצוה ונוהגת כו'. ועתה בעוה"ר כו' מונין הימים והשבועות נראה דקצת חיסור לשון יש כאן. ונראה דסובר כדעת הראשונים הסוברים ספירה בזה"ז דרבנן וצ"ל ועתה כו' אעפ"כ מונין אנו הימים ושבועות דהיינו לאפוקי מדעת הר"מ שכתב כיון דמונין אנו הימים ושבועות מוכח דספירה היא דאורייתא והרהמ"ח סובר כרוב הראשונים דספירה דרבנן מכל מקום מונין אנו הימים והשבועות עיין בדבריהם. מכל מקום צע"ק שנטה מדעת הר"מ אשר עפ"י רוב נמשך אחריו על כל פנים היה צריך להביא דעת הר"מ ולומר שהוא סובר בסברת רוב הראשונים כדרכו בכל החיבור. והנה נראה פשוט לשיטות הראשונים הסוברים דאם לא מנה בלילה יספור ביום. או אם דלג כ"ה יספור אח"כ דלא הפסיד המצוה אין חילוק בין אם שכח או הזיד ולא מנה או שלא היה מחויב למנות כגון קטן שנתגדל בימי הספירה או עבד שנשתחרר ביום מכל מקום חייב למנות כי זה אינו מהשלמה שנאמר דאם לא היה חייב א"צ להשלים כמו במס' חגיגה גבי חיגר ועוד כמה מקומות לענין תפלה והבדלה כי דין זה דמונה עם כל ישראל כך המצוה דאין יום א' תלוי בחבירו דאי הי' מטעם השלמה היה צריך להשלים ולמנות גם המנין של אתמול וגם אם שכח בלילה ומונה ביום לשיטה זו לאו השלמה היא אלא המצוה נמשך והוי כמו א' שנשתטה בתחלת ליל פסח דפטור ממצה ואחר כך נתפקח בלילה בודאי חייב לאכול מצה דכל הלילה הוא המצוה ואין זה השלמה ה"ה כאן וז"פ. ולשיטת הראשונים דס"ל אם לא מנה יום א' הפסיד המנין והטעם כמ"ש הרהמ"ח דהם מצוה א' ומכיון שלא מנה יום א' בטל ממנו החשבון נראה ג"כ בפשיטות דאין חילוק בין אם לא מנה ששכח או הזיד או שלא מנה שהי' קטן עד אמצע הספירה או נשתחרר כיון שלא מנה בטל החשבון ממנו וגם ז"פ. אך אני מסופק לשיטה זו אם הקטן אף על פי שאינו חייב מכל מקום מנה כדרך הקטנים או עבד מנה קודם שנשתחרר ג"כ כי רשאי לעשות מעשהז"ג כמבואר בכ"מ בש"ס ובאמצע נתגדל הקטן ונשתחרר העבד אי מחויב מן התורה למנות בגדלותו ובגירותו בשנה ההוא מי נימא דבחיוב ובפטור תליא מלתא וכיון שהיה פטור אף שמנה מכל מקום כיון שמצוה א' היא ומקודם לא נתחייב גם עתה אינו חייב מן התורה ואין כופין אותו למנות ככל מ"ע שבתורה או דלמא כיון שמנה אף שהיה בפטור מכל מקום

לא בטל החשבון על כל פנים וחייב מכאן ולהבא ומצינו במרדכי במגלה הביא סברת רבינו טוביה מווינא מובא גם כן במג"א סי' קפ"ט דהמחויב מדרבנן מוציא החיוב מן התורה דיוצא בקידוש היום מפלג המנחה ולמעלה ע"ש אם כן כמו דיוצא בקידוש של שבת בזמן דרבנן אם כן בקטן שנתגדל דעכ"פ הגיע לחינוך קודם בודאי מועיל אז הזמן שמחייב מדרבנן להיות חייב אח"כ מן התורה ואין החשבון בטל. אלא בעבד ונשתחרר מסופק אני אם מנה בעבדותו אם בטל החשבון כיון שאינו מחויב או על כל פנים כיון שעשה המצוה אפילו בפטור מועיל על אח"כ דאין החשבון בטל וצ"ע. והי' נראה להביא ראיה קצת לדין זה מפ' הבא על יבמתו הי' לו בנים בגיותו ונתגייר כיון דזרעו מיוחס קיים המצוה של פ"ו אף דעשיית המצוה הי' בזמן שהי' פטור דב"נ אין מצווין על פ"ו כמבוא' בסנהדרין מכל מקום קיים המצוה המוטלת עליו בזמן החיוב כיון דמ"מ יש לו בנים ה"נ אף ע"פ דעתה חל עליו מן התורה החיוב ומקודם היה פטור מכל מקום המצוה שעשה בפטור עלתה לו עתה ג"כ דלא בטל החשבון וחייב מן התורה כנלע"ד. שוב ראיתי בספר ט"א לר"ה בהא דמבואר שם כפאו ואכל מצה כו' אילימא דכפאו שד כו' והתנן עתים חלים ועתים שוטה בשעה שהוא שוטה ה"ה כשוטה לכ"ד וע"ש שפירש דהיינו כיון דהוא כשוטה ושוטה פטור מן המצות אין המצוה שעשה בשעת הפטור פוטרו אח"כ בזמן החיוב כיון דבשעה שעשה המצוה הי' פטור והקשה הט"א מיבמות דהי' לו בנים בגיותו כו' קיים פ"ו אף על פי שעשה המצוה בזמן הפטור ע"ש שפי' פי' אחר בש"ס שם ואח"כ דחה הפי' האחר ומסקנתו כסברא זו ויישב שם מיבמות ע"ש. ולדידי' ל"ק כלל דחילוק גדול יש בין הנושאים דודאי אכילת מצה ושופר וכדומה דהמצוה היא לאכול מצה ולשמוע שופר אם כן בודאי סברא היא דאין עשיית המצוה פוטרת אותו אם עשה בזמן הפטור כיון שקודם לא נתחייב כלל ואח"כ נתחייב מן התורה שיפטור עצמו בזה אבל גבי פ"ו דהמצוה היא להיות לו בנים ולקיחת אשה ולהוליד זו הכשר מצוה דא"א לקיים להיות לו בנים בל"ז והמצוה אין לה הפסק כשאר מצות רק כל ימי חייו היא המצוה ובכל רגע מקיים המצוה והא ראיה דר"י בעצמו סובר שם דאם הי' לו בנים ומתו לא קיים המצוה חזינן אף על גב דעשה המצוה והוליד מכל מקום כיון שמתו נפסק המצוה אם כן עיקר המצוה שיש לו בנים ע"כ אע"ג דהכשר מצוה הי' בגיותו מכל מקום עתה שנתגייר וחייב במצות ועתה יש לו בנים מקיים המצוה כי מצוה זו נמשכת תמיד ועושה המצוה בחיוב רק הכשר מצוה עשה בפטור אבל במצה וכדומה בשאר מצות דאין המצוה נמשכת רק המצוה היא העשיי' אם כן לאחר עשיית המצוה פסקה המצוה בודאי אין מועיל מה שעשה המצוה בעת שהי' פטור כיון דעת'

בעת שהתור' חייבתו לא עשה כלל ומה מועיל מה שעשה בזמן שלא חייבה אותו התורה כלל אבל בפ"ו אין המצוה לעשות רק הכשר מצוה אבל עיקר המצוה מה שיש לו בנים ואם מתו לא קיים כלל אע"ג דלקח אשה והוליד והמצוה נמשכת אם כן עושה גם עתה בעת החיוב המצוה ע"כ יצא כי אינו מקיים המצוה מחמת גיותו כי גם עתה בגירותו מקיים כמו כ"א מישראל דהמצוה היא הבנים אבל במצוה שתלוי בעשייה ועכשיו בזמן החיוב לא עשה כלל בודאי אינו יוצא כי לא עשה המצוה עתה ומה שעשה אז לא הי' חייב כלל ואחר העשיי' נפסקה המצוה ואינו עושה ולמה יצא בזה י"ח המצוה וע"ש ביבמות דר"י סובר דבהי' לו בנים בגיותו יצא והוא בעצמו סובר דהי' לו בנים ומתו לא קיים המצוה אם כן כיון דהמצוה נמשכת ע"כ יצא אף שעשה בזמן הפטור כי הוא מקיים גם עתה בזמן החיוב אבל מה שתלוי באיזה עשייה והמצוה נפסקת בודאי אינו מועיל מה שעשה בזמן הפטור. וע"ש בט"א שדבריו תמוהין שכתב דר"י סובר דקיים דהוא משום לשבת כו' אע"ג דר"י פליג על ר"ה וסובר דאם היה לו בנים ומתו דקיים פ"ו מכל מקום כאן מודה כו' ובאמת הוא העלמת עין אדרבא ר"י סובר דהי' לו בנים לא קיים דשבת בעינן ועיין בש"ס שם ומכל מקום כאן נוכל לומר דהיא מצוה נמשכת אף שהיא חדא מצוה מכל מקום לא בטל שם החשבון וחייב אח"כ בנשתחרר אם מנה מקודם כנלע"ד בעזה"י. וכעין סברא זו תמצא בר"ן פ"ב דביצה לענין חילוק של עירוב תבשילין ובין עירובי תחומין וחצרות. והנה עבד פטור דה"ל הזמן גרמא. וח"ע וחב"ח להסוברים דבספירה מוציא את חבירו אם כן צריך לשמוע מב"ח גמור לצאת י"ח כמו שופר ומגילה דח"ע וחב"ח אף לעצמו אינו מוציא דלא אתי צד עבדות דידי' ומפיק צד חירות דידיה וצריך לשמוע מאחר. אך להפוסקים דא"י י"ח מאחר דספירה לכ"א בעינן אם כן הוא פטור מסה"ע כיון דהוא בעצמו צריך לספור וצד עבדות דידיה לא מפיק צד חירות דידיה אף דצד חירות חייב בכל המצות מכל מקום כאן מה יעשה כיון דהעבדות מעכב עליו וכ"כ גבי שופר אי ליכא אחר שישמע ממנו א"צ לתקוע בעצמו דאינו יוצא כלל ולמה יתקע וכן בשאר מצות ויבואר עוד בעזרת השי"ת. ואפ"ל דגם גבי שופר דוקא אם יכול לשמוע מאחר א"י ע"י עצמו אבל אם ליכא אחר אפשר דמחויב לעשות המצוה בעצמו כי החלק דצד חירות חייב וצ"ע. ועיין מ"ש לקמן במצות שופר. וטומטום ואנדרוגינוס דינם כמו בכל המצות שהזכרים חייבים ולא נשים. ועיין נוב"י מ"ק דין אונן בליל ספירה דעתו שימנה ויש לפלפל בדבריו. ואם שכח למנות עד בה"ש להסוברים ספירה בזמן הזה מן התורה היא סד"א ולחומרא ואם ספירה בזה"ז דרבנן ה"ל סד"ר כמו סוכה ולולב

ע"ש פ' לולב וערבה. ולענין מצות צריכות כוונה הדין כאן כמו בכל המצות התלויות בדבור עיין בש"ע ואין כאן מקומו:

מצוה שז

סעיף א

להקריב כו'. הדינים הם בר"מ פ"ח מהלכות תו"מ ובש"ס דמנחות והנה הר"מ והרב המחבר פסקו דוקא לכתחלה מצוה להביא מן החדש ובדיעבד כשר אף מן הישן כהברייתא במנחות דף פ"ג ע"ב דשתי הלחם שבאו מן הישן כשר אלא שחיסר מצוה. וע"ש בהשגות כתב שהלכה זו בהיפך היינו דהיא כתנא דמתניתין דפסול מן הישן וע"ש בכ"מ שנ"ט לדברי הר"מ דפוסק דכשר וע"ש בלחם משנה ג"כ ליישב דעת הר"מ. והנה מבואר בש"ס דחדש גבי שתי הלחם היינו מתבואה חדשה שבשנה זו שנזרעה קודם לעומר ומנחת העומר היה קריבה מחדש וחוץ לזה אסור להביא שום קרבן מן תבואה או נסכים למקדש קודם שיקריב שתי הלחם והשתי הלחם הם ביכורים במקדש והשתי לחם מתיר להביא מנחות משנה זו ועיין במנחות דף ס"ח ע"ב אבעיא בש"ס הא דאסור להביא חדש למקדש קודם שתי הלחם איי בעי דוקא כסדרן כגון תבואה שנזרע כדרכה ועבר עליו העומר לאחר השרשה ואח"ז עברו עליו שתי הלחם אז ניתר התבואה אבל אי עבר על התבואה שלא כסדרן ושהל"ח היו קודם לעומר כגון תבואה שנזרעה אחה"פ ועברה עליה שתי הלחם ואחר זה עבר עליה העומר אי מותר להביא מן התבואה ההיא למקדש כיון שעכ"פ עבר על התבואה שהל"ח והעומר א"ד כסדרן בעי דוקא העומר קודם לשל"ח ולא אפשיטא האבעיא וכ"פ הר"מ פ"ז דהוא ספק אם מביאין מנחות לכתחלה מתבואה כזו. ונ"פ דגם גבי שהל"ח ג"כ נ"מ דין זה דאם הביא שהל"ח מתבואה שנזרעה אשתקד קודם לשהל"ח ועתה עבר עליה העומר בודאי לכתחלה אין מביאין דלמא מתיר שלא כסדרן אם כן כל התבואות כה"ג מותרות למזבח ואין זה חדש ולא מיקרי ביכורים אבל אי אין מתיר שלא כסדרן אם כן נקרא חדש לשתי הלחם כמו כל התבואות של שנה זו שחלף עליה העומר דמביאין ממנו שהל"ח ומה שלא הביא הר"מ כאן זה שסמך אדלעיל וכן בש"ס היא אבעיא על המשנה הקודמת דדין א' לשניהם. אך לדעת הראב"ד דישן בדיעבד פסול ע"כ בכה"ג דהוי ספק הו"ל ספיקא דאורייתא ואפשר דאפילו (אף) בדיעבד פסול אך בר"מ שם מבואר בסמוך גבי חטים שירדו בעבים דגם כן הוא אבעיא בש"ס כמבואר לקמן ומכל מקום כתב דאם הביא הורצה אף על פי שהוא ספק וכן דעת הר"מ כ"פ בענין הקרבנות דספק הורצה עיין בה' ביאת מקדש ובה' א"מ. והכסף משנה

כתב הטעם דאין לפסול העבודה מכח ספק אם כן כשר כאן בדיעבד אף להראב"ד. מכל מקום איני מבין הטעם נהי דמספק אין בידינו כח לפסול העבודה מכל מקום באלו שהם באים להכשיר כמו כאן דמתיר באותו יום נסכים במקדש וכיון דהוי ספק על כל פנים לא יתיר דלמא הוא פסול ע"כ אינו מתיר נהי דאין צריך להביא קרבן אחר בכהאי גוונא מכל מקום אמאי יתיר ומהראוי היה בכה"ג שלא להביא נסכים מחדש אפילו לאחר הקרבה. וצ"ע על הר"מ ג"כ אמאי סתם באבעיא דבסמוך דהורצה דמשמע דעושה הפעולה דמתיר למקדש וא"י כעת הטעם וצ"ע לעת הפנאי:

והנה שהל"ח אינם באים אלא מן הארץ אליבא דכ"ע כמבואר בש"ס ובר"מ ובהרהמ"ח לקמן ומקרקע עכו"ם בא"י אי אמרינן אין קנין לעכו"ם בא"י אם כן הו"ל כא"י אבל כבר כת' כ"פ דדעת הכסף משנה בר"מ דכ"ז שהוא ביד הנכרי יש לו קנין אף אם חזר ומכר לישראל לא אמרי' דהוי כיבוש יחיד אם כן אסור להביא מקרקע עכו"ם דה"ל כח"ל. והנה מבואר בש"ס ס"ט ע"ב אבעיא חטים שירדו בעבים אי מותר להביאן לשהל"ח אי קרינן ביה ממושבותיכם ולא אפשיטא האבעיא וכתב הר"מ דלא יביא ואם הביא כשר וכ"כ הרהמ"ח והר"מ מביא האבעיא בלשון הגמרא ולא פי' לנו מאי זה חטים שירדו בעבים וברש"י פי' דעבים בלעו ספינה חטים באוקיינוס ובתוס' ד"ה חטים הקשו ע"ז דממ"נ מהיכן הם החטים אם המה מח"ל מן התורה שיתכשרו ע"י העבים ואם הם מא"י מן התורה שיפסלו ע"י העבים ופירשו הם דמיירי דירדו בדרך נס כי הנהו אטמהתא דסנהד' ע"ש. והנה מבואר בש"ס ובר"מ דעומר מתיר במדינה חדש ושתי הלחם במקדש היינו דאסור להביא שום מנחה מן החדש קודם לשהל"ח. ונלע"ד דזה דוקא מא"י דאסור חדש במדינה ובמקדש נמשך האיסור עד עצרת אבל בח"ל לשיטות הסוברי' שהבאתי לעיל דח"ל אינו נוהג חדש כלל נלע"ד כמו דאינו נוהג במדינה דה"ל חובת קרקע לדידהו כ"כ אין נוהג איסור חדש במקדש כלל ומותר להביא מנחות מח"ל אפילו חדש ואפילו קודם לעומר דאינו אסור להדיוט ולא לגבוה ושתי הלחם דכתיב ביה חדשה וביכורים דהיינו לתבואות א"י אבל בתבואות ח"ל כמו דאינו נוהג במדינה כ"כ אינו נוהג במקדש דה"ל חובת קרקע. ואפ"ל דאפילו להסוברי' דנוהג חדש בח"ל היינו מושבותיכם כו' בכ"מ שאתם יושבים משמע אבל כאן דלא מצינו איזה לימוד מן התורה יפסלו קודם לשהל"ח ואפשר כיון דנוהג איסור חדש נוהג ג"כ במקדש. אבל להסוברים דאינו נוהג איסור חדש בח"ל נראה בודאי דג"כ במקדש אינו נוהג. ובזה מובן לי לשון המשנה היטב אשר לכאורה היא מגומגם קצת וז"ל המשנה כל קרבנות הצבור והיחיד באין מן החדש ומן הישן מן הארץ ומן ח"ל חוץ מן העומר ושהל"ח שאינם באין אלא מן החדש ומן הארץ

עכ"ל המשנה ופירש"י כל קרבנות היינו מנחות כו' ולכאורה אינו מובן לי מאי זה דכל הקרבנות כשרים מן החדש הא באמת אסור להביא מן החדש וקודם לעומר פסול אף בדיעבד וקודם לשהל"ח לכתחלה לא יביא ע"ש וע"כ צריך לדחוק דחדש היינו משנה זו אף לאחר שהל"ח מכל מקום נקראו חדש ובאמת לאיזה צורך נדחק המשנה בלשונה כיון דעיקר דבא להשמיענו דעומר ושהל"ח היא דוקא מן החדש ה"ל לקצר בלשונו ולומר דכל המנחות באות מן הישן והוא לאו דוקא דהאמת כ"ה חוץ מן העומר ושהל"ח דאינם באים אלא מן החדש ולמה הצריך התנא להתחיל מן החדש לכל המנחות כיון דגם עומר ושהל"ח הוא מן החדש. ולפמ"ש ניחא דהתנא בא להשמיענו דבר גדול דהיינו דאין חדש נוהג כלל בח"ל וזה כונת המשנה כל קרבנות הצבור באים מח"ל ומארץ מן החדש ומן הישן דהיינו דמשכחת לה דגם חדש ממש כשר למנחות דהיינו מן ח"ל וקאי מן חדש להא דמח"ל חוץ מעומר ושהל"ח דאינם באים אלא מן הארץ ומחדש דוקא. אם כן לפמ"ש מוכח דמשנה דידן סוברת דחדש אינו נוהג בח"ל וכ"ה בהדיא במשנה לפמ"ש ועיין בפ"י בק"א פסק חדש כתב דמשנה זו סוברת דחדש אינו נוהג בח"ל כיון דסוברת דאין מביאין עומר מח"ל ובגמרא מבואר דלר"י בר"י דחדש נוהג בח"ל מביאין ג"כ עומר מח"ל וע"ש שכתב דזה לא מוכח לדעת הר"מ דסובר דחדש נוהג בח"ל ומכל מקום סובר דאין מביאין עומר מח"ל עיין בלחם משנה הטעם ולפמ"ש א"צ לזה רק המשנה אמר כן בפירוש. אם כי אפשר לדחות מכל מקום ד"ז שכתבתי נ"ל מצד הסברא למ"ד חדש אינו נוהג בח"ל ג"כ במקדש אינו נוהג ומותר להביא למקדש קודם העומר ושהל"ח כל המנחות כנלע"ד. ואף דקודם שתי הלחם אסור להביא אפילו יין חדש ושמן חדש אף דלא שייך א"ח לגבייהו כמבואר בש"ס ור"מ מכל מקום גבי חמשת המינין דשייכי איסור חדש אם כן בח"ל דאינו נוהג איסור חדש גם במקדש אינו נוהג. גם נ"ל דגם יין ושמן חדש למקדש אפשר דאינו נוהג מפירות ח"ל והמנחה חדשה דוקא בפירות הארץ ומכל מקום צ"ע בכל זה ובעזה"י אשנה פ"ז. והנה דין זה דאין מביאין שום חדש אפילו פירות האילן לבהמ"ק קודם לשהל"ח מבואר שם במנחות דף ס"ח ודף ס"ט ע"ש. וג"כ מבואר שם כמו דהעומר מתיר בהשרשה דהיינו דבר הנשרש קודם העומר מותר לאח"פ להדיוט ה"ה שהל"ח מתיר בהשרשה דהיינו חמשת מיני תבואה שנשרש קודם לעומר ואפילו גדל מעט אפילו לא הביא שליש קודם לשהל"ח מכל מקום כיון שנשרש קודם לשהל"ח השהל"ח מתיר ומכ"ש תבואה שהיה בתלוש כמו דהעומר מתיר ועיין ברש"י דף ס"ט ד"ה השתא כתב שם וז"ל לגבי תבואה שריין עומר ושהל"ח בהשרשה תבואה הנשרשת קודם לעומר אף על פי שלא גדלה כלום כו' ובצדו הגהה מס' צ"ק הנשרשת

קודם לעומר או לשהל"ח. וא"י כונתו דודאי גבי תבואה צריך להשריש קודם העומר דאי הי' השרשה קודם לשהל"ח בשנה זו אסורה משום חדש ואפילו להדיוט ואחר העומר הוי שלא כסדרן והיא אבעי' לעיל. וכונת רש"י פשוטה דאף דנשרש קודם העומר מכל מקום גדל רק קצת או לא גדל כלל קודם שהל"ח מכל מקום אחר שהל"ח מותר להקריב מתבואה זו מה שגדל אח"כ כי השהל"ח מתירים תבואה הנשרשת כמו העומר ואין בידי הספר הנ"ל לעיין בו. והנה בר"מ פ"ז מבואר ג"כ דהשרשה מתיר בשהל"ח ע"ש בהי"ט וה"ך. ונ"ל פשוט דהאבעיא שם בגמרא דאם היו חטין בקרקע קודם העומר ולא השרישו אם העומר מתיר החטים עצמן למלקטינהו ולמיכל מינייהו אי נימא כמאן דמנחי בכדא דמי ושרינהו עומר או בטלו אגב קרקע ע"ש והבאנו לעיל שייך גם לענין חדש במקדש קודם שהל"ח אם לקח תבואה משנה זו דעבר עליה העומר וזרעינהו קודם לשהל"ח ולא השרישו ג"כ הספק אי מותר ללקוט אותם החיטים למנחות אי נימא כמאן דמנחי בכדא ושרינהו שהל"ח או אפשר בטלו אגב ארעא ולא שרינהו. והא דבעי דוקא לענין עומר דרוצה להחמיר בדבר חמור דאסור אף להדיוט אבל באמת זה ממילא משתמע ובודאי בכה"ג מתחלה לא יביא מנחות כשאר אבעיא שמביא הר"מ דהדין דלא יביא לכתחלה כנ"ל פשוט. וכן האבעיא דשבולת שעקרה ושתלה ג"כ שייך לענין קודם שהל"ח ואין אני צריך לפרש ע"ש כנלע"ד פשוט. הנה בפירות האילן דל"ש לגבי עומר רק לענין שהל"ח ובאילן ל"ש לומר דהשרשה קודם שהל"ח שהל"ח מתיר דאילן נשרש פ"א וכל שנה מתחדש פירותיו ואי נזיל בתר השרשת האילן לא יהיה חדש כלל רק בשנה הראשונה ואז בלאו הכי ה"ל עליו דין ערלה ע"כ דוקא ענין התחלת הגידול של הפירות דשנה זו הוי כמו השרשה בתבואה. ואבעיא לן בגמרא שהל"ח הנצה שריא או חנטה אם הי' קודם לשהל"ח ואמרינן מאי הנצה ומאי חנטה אילימא דפירי השתא השרשה שריא הנצה וחנטה דפרי מבעיא ופירש"י דהשרשה מתיר בתבואה וזה הנצה והחנטה הוא יותר מהשרשה דתבואה אלא הנצה וחנטה דעלין מי הוי כמו השרשה בתבואה או לא ועלתה בתיקו וא"כ האבעיא רק לענין פירות האילן אבל לא לענין תבואה כי תבואה היא בהשרשה כמו העומר. אבל הר"מ כתב בפ"ו ה"ב ז"ל וכן תבואה שהיתה בקרקע וחנטו או הנצו עלים שלה כשהביאו שתי הלחם ה"ז ספק אם הנצת עלין או חנטתן כמו השרשה והותרה להביא ממנו מנחות או אינה חשובה השרשה לפיכך לא יביא ואם הביא הורצה עכ"ל נראה דהר"מ מיירי בתבואה ולא בפירות האילן דכתב וכן תבואה וסובר דהאבעיא הוא בתבואה. ולכאורה לפי דבריו לא ידעינן הדין בפירות האילן כמה שיעור הגידול קודם שתי הלחם ואפשר לומ' דהר"מ סובר בהבאת שליש תליא כמו

דהשיעור למעשרות רק גבי תבואה מרבינן לענין העומר שם בפירקין דאזלינן בתר השרשה אם כן לענין שהל"ח ג"כ. אבל בפירות האילן דגבי עומר ל"ש וכאן אין שום מקרא ללמוד זה אם כן השיעור כמו למעשרות כמבואר בר"מ במעשרות ע"ש ועבלח"מ הקשה לדעת הר"מ דמיירי בתבוא' אם כן אמאי לא מבעי בש"ס לענין אם מותר לאח"פ אם העומר מתיר או לא ולדידיה אין קושיא כ"כ כי עכצ"ל דנזרע קודם הפסח דבלאו הכי ה"ל חדש ולא מהני שתי הלחם וע"כ מיירי דהנצה והחנטה היה ג"כ קודם העומר וא"כ ממילא האבעי' על שניהם על העומר ג"כ אי הנצה והחנטה הוי בהשרשה והעומר מתיר ג"כ להדיוט דאי העומר אינו מתיר אינו מועיל מאי דהוי השרשה לענין שהל"ח א"ד דאינו בהשרשה וממילא שמעינן דאסורה להדיוט ע"כ האבעיא ממילא על שניהם אבל אי יעמוד האיבעיא לענין עומר לא שמעינן שהל"ח דאפשר לענין שהל"ח יש דין אחר כמו דמצינו אצל פירות האילן דלא תליא בהשרשה ועמוד והתבונן בדברי הרמב"ם ותראה דדעתו דהאיבעיא הוא ג"כ לענין עומר והוא ג"כ כלל הדין לענין עומר דמסיים בהלכה זו לא יביא ואם הביא הורצה והיינו כיון דהיא אבעי' ע"כ לא יביא ובדיעבד כשר כמ"ש לעיל. וקשה הא לפני זה כתב ג"כ הר"מ דין שלא כסדרן שהיה שהל"ח קודם לעומר וכתב דהוא ספק אם מביאין ממנו מנחות והוא ג"כ אבעיא שם ולא סיים כלל אם הביא הורצה. וגם קשה דאפילו אם נאמר דנפשטא האבעיא לחומרא ולא הוי כמו השרשה מכל מקום אם הביא הורצה כמ"ש לפני זה דאפילו בודאי חדש קודם לשהל"ח לא יביא לכתחלה אבל בדיעבד כשר ולמה הוצרך כאן לענין ספק לכתוב דואם הביא הורצה אלא פשוט כמ"ש דגבי שלא כסדרן דמותר מחמת העומר אם כן הספק רק מחמת שני הלחם ע"כ כתב דדבר זה ספק אם מביאין מנחות או לא וממילא משתמע דלא יביא אבל כאן דע"כ מיירי דלא נשרש קודם העומר כיון דהנצה קודמת להשרשה והשרשה מתיר בל"ז והזריעה בודאי היתה קודם לעומר דבלאו הכי אסור משום חדש אם כן הספק היא ג"כ אם התבואה זו מותרת מחמת העומר ע"כ מסיים דמ"מ רק לכתחלה לא יביא אבל אם הביא הורצה אף על פי שהוא ספק איסור מכל מקום כשר מספק כמ"ש לעיל דדעת הר"מ דמספיקא אין אנו פוסלים עבודה וברוב בעיות פסק דהורצה כמו שמבואר כאן פ"ח לענין שהל"ח ובהא"מ ובבמ"ק ועוד הרבה פעמים אשר אינו עולה על זכרוני כעת אבל מחמת שהל"ח לחוד לא הוה צריך לסיים כי בודאי הורצה אפילו בלא נשרש כמבואר לפני זה דקודם שהל"ח אם הביא כשר ע"כ מדקדוק לשון הר"מ מבואר דדעתו דגם לענין עומר הוא ספק. והא דלא הביא הר"מ דין זה בהמ"א פ"י דשם מביא אבעיא דשבולת גם כן עי"ש. זה לא קשיא דידוע דרכו של רבינו הגדול דאינו

מביא מה שאינו מפורש בש"ס ואבעיא זו מפורש בש"ס גבי שהל"ח אך ממילא שמעינן לענין העומר גם כן על כן מביא כלשון הש"ס כנלע"ד. ול"ק גם כן על המחבר ביו"ד סימן רצ"ד שאינו מביא דין זה דהנצה וחנטה קודם לעומר אסור לאכול מספק כי כבר כתב דתבואה שהשרישה קודם לעומר ממילא שמעינן דוקא השרשה בעי ולענין שיכתוב דהוא ספק אין נ"מ דלא איירי בדיני מלקות אבל אבעיא דשבולת וחיטין בקרקע צריך להביא להודיע שהם אסורים דלא ידעינן מדינים שלמעלה אבל דין זה מבואר בהמחבר דלא כתב אלא השרשה ממילא דהנצה והחנטה קודם השרשה לא מהני ופשוט. אך זה תמיה לי על הלחם משנה שלא הקשה על הר"מ דלכאורה תמוהין דברי רבינו מה שכתב דאם חנטו עליו או הנצו כו' הוא ספק אם הוי בהשרשה ובאמת בש"ס דמנחות מבואר שם בעי רמי בר חמא שתי הלחם הנצה שרי' או חנטה כו' ועיש"י דחנטה הוי פירי יותר מהנצה נראה מדברי הש"ס דחנטה בודאי שריא רק האבעיא הוא על הנצה ואם כן איך כתב הר"מ דאפילו חנטה הוי ספק ונראה דהר"מ הבין דבאמת בתחלה הי' אבעיא רק על הנצה אבל לפי דחיות הש"ס אילימא הנצה והחנטה דפרי השתא השרשה כו' אלא הנצה והחנטה דעלין מי הוי בהשרשה כו'. נראה מלשון הש"ס דכייל הנצה והחנטה באחד אי הוי כהשרשה ע"כ פסק הר"מ דגם החנטה הוי ספק אף על גב דרש"י נשמר מזה וכתב בד"ה אלא הנצה והחנטה דעלין כו' מי הוי הנצה דעלין בהשרשה דתבואה כו' נקט רש"י דוקא הנצה ולא חנטה מכל מקום הר"מ סובר דלמסקנא גם חנטה בכלל האבעי'. ונוכל לו' דרש"י לשיטתו דמיירי בפירות האילן ושם לא תליא בהשרשה אם כן ל"ל דחזר מדבריו הראשונים ע"כ פירש דקאי אדלעיל דחנטה בודאי שריא אבל להר"מ דמיירי בתבואה וחנטה ג"כ צ"ל דהוי קודם השרשה דהשרשה היא פשיטא דמבואר במשנה וצ"ל דחנטת העלין הוי קודם אם כן כיון דבמשנה מבואר כ"פ השרשה אם כן גם חנטה בכלל האבעיא אם הוי כהשרשה כי גם חנטה לא נשמע בשום מקום ע"כ הוא בכלל אבעיא ג"כ כנלע"ד ברור בעזהשי"ת.

והיוצא מזה לענין דינא נראה לשיטת הר"מ גבי פירות האילן דלא כתב שום שיעור אימת שהל"ח מתיר נרא' כמו השיעור למעשרות בהבאת שליש דאז מיקרי פרי אף על גב דכתבתי לעיל דשם הטעם דכתיב זרעך היינו דבר שזורעין ומצמיח אבל בעלמא קודם שהביא שליש גם כן נקרא פרי מכל מקום מוכרח לומר כן כיון דלא הודיענו שיעור אחר ולשיטת רש"י הנצה והחנטה דפירי בודאי שריא אך הנצה דעלין הוי ספק זה באילן (אבל החנטה אפילו דעלין שרי לשיטת רש"י) אבל בחמשת מיני תבואה לרש"י הוי השרשה דלא מיירי כלל מתבואה ובמשנה מבואר דהשרשה מתיר אם כן מתיר בין לעומר ובין

להשל"ח. מכל מקום אפשר לומר דזה לא פליג רש"י דגם בתבואה הנצה וחנטה דפירי מתיר כיון דהשרשה מתיר ולא יחלוק במציאות בזה על הר"מ אך בהנצה וחנטה דעלין גבי תבואה אין העומר מתיר ולוקין וגם למקדש אינו מתיר קודם לשתי הלחם כי אין זה בגדר האבעיא ובמשנה מבואר דוקא השרשה ודעת הר"מ בתבואה אם הי' הנצה וחנטה בפרי בודאי עדיף מהשרשה אך אם הי' הנצה וחנטה בעלין זה הוי ספק ואם כן אם הי' הנצה קודם לעומר אין לוקין אם אכל אחר העומר והוי ספק דלמא כהשרשה וכן לענין מנחות דאם הי' הנצה קודם לעומר וקודם לשתי הלחם ג"כ לא השרישה ג"כ הוי ספק ולא יביא מנחות לאחר שתי הלחם מתבואה זו ומכל מקום אם הביא נהי דהוי ספק חדש גמור אף להדיוט מכל מקום הורצה כי מספק אין אנו יכולין לפסול העבודה כמו שכתבתי כנ"ל בס"ד ואי"ה אשנה פ"ז. והנה הא דאסור להקריב חדש במקדש קודם לשתי הלחם עיין בספר ט"א בר"ה שמסתפק אי לא הקריבו השתי לחם בעצרת אי היום מתיר כמו חדש להדיוט דאי לא הקריבו העומר יום הנף מתיר ה"נ. א"ד דשם איכא תרי קראי עד יום הביאכם כו' ועד עצם היום הזה. אבל כאן אפשר דאין היום מתיר ואם לא הביאו שתי לחם אסור בשנה זו להקריב מנחות ואין היום מתיר וע"ש שמביא ראי' דאי אמרינן דאין היום מתיר מהא דשבועות דאין העזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה בדף ע"ו שם והיאך הי' משכחת לה חינוך דהא חינוך הבית בימי שלמה היה בסוכות ומי התיר המנחה דקודם לזה בגבעון דהי' במה לא הביאו שתי הלחם ע"ש כמו שהקשו התוס' בשבועות שם למ"ד דאין מנחה בבמה ע"ש. ולא הי' צריך להקשות דוקא מן הקידוש דהיאך נתקדש בל"ז קשה דהיאך מסוכות ועד עצרת לא הקריבו כלל נסכים בבהמ"ק בימי שלמה ולא שייך התירוץ שכת' היכי דלא אפשר שאני כמ"ש התוס' דזה שייך לענין דנתקדש העזרה אבל היאך יעלה על הדעת דזמן ארוך כזה לא הקריבו נסכים במקדש אע"כ דהיום היה מתיר ואם כן הוא מתיר בכל שנה. ולפמ"ש לעיל אין כאן ראיה דאפילו את"ל דאין היום מתיר מכל מקום היו מביאין נסכים וגם הי' להם שירי המנחה לקדש מח"ל דתבואות ח"ל ל"מ למ"ד דאין חדש נוהג בח"ל אינו נוהג לענין בהמ"ק ומותר להקריב מנחות ונסכים בבהמ"ק כי הם באים מח"ל כסברת ר"י בר"י דאי נוהג בח"ל מביאין ואף לשיטת הר"מ מכל מקום מצד הסברא נ"ל דבח"ל אינו נוהג דין זה כמ"ש לעיל אך הש"א שם בלאו הכי דחה ראיה זו וצ"ע:

סעיף ב

שהיו מביאין כו' ומניפין מהם כו'. עיין ר"מ כתב בה"ד שתי הלחם שהן מן החדש צריך לבא עשרון מכל סאה ומחצה מנופה בי"ב נפה ולחם הפנים שהוא בא מן הישן

די לו בי"א נפה והוא בא עשרון מכל סאה אבל העומר שהובא מן השעורים חדשות אינו בא מן המובחר אלא משלש סאין ומנופה בי"ג נפה עכ"ל נראה מדבריו דהוא נותן טעם הזה דחדש וישן ושעורין הן למדת הסאין והן למניני הנפה וסובר דכ"ז הן מדת הסאין והן ריבוי הנפות הם מטעם א' כי אינם באין מן המובחר אלא בסאין הנ"ל ובנפות הנ"ל. ואח"ז בה"ה כתב וכולן אם ריבה במדת הסאין או מיעט כשר עכ"ל ושייר מנין הנפות היאך הדין אם מיעט בהן ונראה דסמך אמ"ש בפ"ה גבי לחה"פ וז"ל שם לא נפה בי"א נפה כו' או שלא הוציא מכ"ד סאה כשרים לא נאמרו שיעורין הללו אלא למצוה אם כן כאן נמי. והנה לפ"ז אם לא מצא שתי הלחם מן החדש דמביא מן הישן הי' דינו כלחה"פ אף לכתחלה ודי שני סאין ולנפות בי"א נפה כיון דהם חטים ישנים ועיין במנחות דף ע"ו מבואר במשנה דעומר הי' בא מג' סאין ושהל"מ מסאה ומחצה ולחה"פ מסאה לכל עשרון ואמרי' בגמרא מ"ט וע"ז אמרו שם דזה ישן וזה חדש וזה שעורים ואח"ז מבואר ת"ר וכולן שריבה במדת הסאין או מיעט בהם כשרים ובמשנה שאח"ז מבואר דהעומר הי' מנופה בי"ג נפה והשהל"ח בי"ב ולחה"פ בי"א ואינו מבואר בש"ס הטעם לזה. וערש"י במשנה העומר הי' מנופה כו' כתב דהל"מ הוא אם כן חזינן דהוא לאו מטעם חדש או ישן אלא דכך הלכה למשה מסיני אם כן לפ"ז בכ"ע אפילו אם באו שהל"ח מן הישן צריך י"ב נפה וגם אפשר דמעכב אם מיעט בנפות כיון דכך הל"מ. ויצא זה לרש"י מב' טעמים א' דעל המשנה לעיל דמדת סאין מבואר בש"ס הטעם ועל המשנה זו לא אמרו כלל וגם בברייתא לעיל מבואר ריבה או מיעט במדת הסאין ולא אמרו ריבה או מיעט בסאין או בנפות מכלל דוקא בסאין אינו מעכב אבל בנפות מעכב ונראה דהר"מ נטה מדרך רש"י וסובר דמשנה זו אדלעיל סמך וחד טעמא וגם אף על פי שבברייתא אינו מזכיר דממעט בנפות מכל מקום חד דינא להו ואפשר שטעמו דאלו הי' הלמ"מ לא הי' ר"ש פליג ע"ז כמו שביאר בהקדמתו לפי' המשנה. על כל פנים היוצא מזה נ"מ גדולה בין הר"מ לרש"י דלדעת הר"מ אם מיעט בנפות כשר שאינן אלא למצוה ולרש"י מעכב בדיעבד וגם נ"מ אם הביאו שתי הלחם מן הישן להר"מ א"צ אלא י"א נפה כלחה"פ ולרש"י צריך בכ"ע י"ב נפה דכך הלמ"מ והוא מעכב אף בישן גם כן שוב ראיתי בתי"ט ספ"ו דמנחות הרגיש קצת וכתב ג"כ דלרש"י הוא מעכב אפילו בדיעבד מחמת הלמ"מ:

סעיף ג

ועושין מהם שתי חלות. עבש"ס פ' שתי הלחם ובר"מ כאן דשתי הלחם נילושות אחת אחת דהיינו שלא ילושו ביחד ואחר כך יחלקו ונאפות ג"כ אחת אחת דהיינו שלא יהי'

שנים בתנור ולחה"פ נילוש א' א' ונאפה שתים שתים ובש"ס ילפינן זה מקרא. ומצד הסברא נראה דוקא שתי הככרות של שתי הלחם אסור לאפותם יחד אבל אם אופה ככר א' משהל"ח ואופה ככר אחר עמו ש"ד דהתורה הקפידה דוקא על שתי הככרות הללו דהיינו שתי הלחם אבל ככר אחר שרי לאפות עם ככר של שתי הלחם ביחד כנ"ל וראיתי בכרו"פ סי' ק"ח הביא ראי' שם להסוברים דריחא על כל פנים משהו הוי מהא דשתי הלחם אינם דוחין י"ט ולמה לא יאפה פת אחר לצורך י"ט עם השתי הלחם אם אמרינן תנור אין קדוש וממלאת אשה פת תנור כו' חזינן דפת אחר מותר לאפות עמו ולא שייך לומר דנאפות אחת אחת כנ"ל פשוט:

סעיף ד

וגובהה ד' כו'. כ"ה דעת הר"מ ופי' זה מה שמבואר במשנה וקרנותיו ד' אצבעות היינו הגובה ורש"י פי' בע"א שהי' מדבק בצק לכל זוית כעין קרנים ואורך הקרן ד' אצבעות ע"ש וער"מ פ"ה מתו"מ כתב גבי לחה"פ גם כן ורומו שבע אצבעות והוא גם כן פירוש לקרנותיו ובכ"מ שם הביא בשם הרלב"ג שהשיג על הר"ם ופי' פי' אחר הא דקרנותיו וכתב דלדעתו עובי לחה"פ רק אצבע ועוד פחות ע"ש. ואני כתבתי בגליון הר"מ שלי שצריך עיון גדול על רבינו הגדול דסובר דגובהה הי' זיי"ן אצבעות דהיינו שני טפחים פחות רובע וגמר' מפורשת בפסחים ל"ז ובביצה דעובי לחה"פ הוא טפח ע"ש. וגם דברי הרלב"ג שהוא אצבע והלא מפורש שם לענין דינא דעובי לחה"פ הוא טפח וצ"ע ואי"ה במצות לה"פ נאריך בזה. אחר זה נדפס ובא ס' נתיבות לשבת וראיתי שם בקונטרס התשובות הרגיש בזה על הר"מ וע"ש שיישב זה:

סעיף ה

ואופין אותם מעי"ט. וכ"כ הרהמ"ח לקמן דאין עשייתם דוחה י"ט וכ"פ הר"מ כאן דאינן דוחין יום טוב וכ"ש שבת וכ"פ הר"מ פ"ה מהלכות הנ"ל גבי לחה"פ דאינו דוחה לא שבת ולא יו"ט. וגם פסק כאן ושם וכ"כ הרהמ"ח כאן דלישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים ועלח"מ פ"ה תמה על הר"מ בתרתי חדא דמבואר בפ' שתי הלחם על המשנה הא גופא קשיא כיון דאמרת לישתן ועריכתן בחוץ אלמא קסבר מדת יבש לא נתקדשה (דאי נתקדשה דעת רש"י דנפסלה ביוצא וע"ש בתוספות שהקשו על רש"י וכתבו דמגניא מלתא כו') דהיינו העשרון שמודדין בו המנחות אם כן אמאי אפייתן בפנים ותירץ נהי דעשרון לא נתקדש התנור מקדש ע"ש. והנה הר"מ פסק מהכה"מ ובהלכות מעה"ק דמדת יבש גם כן נתקדשה אם כן אמאי פסק דלישתן ועריכתן בחוץ. עוד מבואר שם בגמרא כיון דאפייתן בפנים אמאי לא דחי שבת הא איפסלא בלינה ותי' ר"א מאי

בפנים במקום זריזין ומסקנא הא דרב אשי בדותא הוא כו' וכתבו התוספות תברא מי ששנה זו לא שנה זו והיאך פסק הר"מ לשניהם דנאפות בפנים ואין דוחים שויו"ט הא איפסלא בלינה ע"ש. ועבתי"ט שגם הוא הרגיש בזה ובס' בה"ז גבי נקצר ביום פלפלו בזה באריכות:

והנה מבואר בהרהמ"ח והוא מהש"ס דמנחות דף מ"ה וכ"ה בר"מ פ"ח דחוץ למוסף היום שהיה חובה לחג השבועות להקריב מוסף כמו בר"ח דהיינו שני פרים ואיל א' ושבעה כבשים ושעיר לחטאת כמ"ש בחומש הפקודים עוד היו מביאין נוסף קרבן בגלל הלחם פר א' אילים שנים ושבעה כבשים בני שנה והללו היו עולות ושעיר לחטאת אם כן היו מקריבין ביום זה חוץ התמידים פרים שלשה ואילים שלשה וארבעה עשר כבשים הכל עשרים בהמות עולות ושני שעירי חטאת ושני כבשים והם נקראים שלמי צבור ויבואר לקמן. והנה כבר כתבתי במצוה רצ"ט במוסף הפסח דשעירי חטאת ברגלים ובר"ח היו קודמין לעולות חוץ מחג ויבואר לקמן כמו בכ"מ דחטאת קודמת לעולה ובעולה גופא היו הפרים קודמים לאילים ואילים לכבשים דנתרבו בנסכים ע"ל באריכות וער"מ פ"ט מהלכות אלו אם כן כאן השעירים היו קודמים לכולם ואח"כ העולות ובעולות אלו הבאים בגלל מוסף היום והבאים בגלל הלחם נראה דשניהם שוים דאין על המוסף דין קדימה על הקרבנות הנ"ל הבאים בגלל הלחם כיון דהם חובת היום אפילו אם אין לחם כמבואר בש"ס ובר"מ פ"ח דקרבנות אלו אין מעכבים את הלחם ואין הלחם מעכבן אם כן ה"ל חובת היום כמו מוספין ותדיר אין כאן כי מוספי עצרת הם פ"א בשנה והקרבנות הללו ג"כ אם כן כולם שוים ע"כ יקריבו השלשה פרים קודם והשלשה אילים קודם להכבשים ושעירי חטאת קודמים לכולם ואח"ז השלמי צבור דהיינו השני כבשים וא"ל כיון דהמוסף נוהג בר"ח וברגלים אם כן כיון דשם מוסף עליו ה"ל קצת תדיר להבאים בשביל הלחם וכה"ג אשכחן לענין קריאת התורה בשבת דמקדימין ענין היום לר"ח מחמת תדיר אף דגוף הקריאה הוי ר"ח תדיר כי קרינן בפרשה דר"ח י"ב פעמים בשנה וענין היום בשבת לא קרינן אלא פ"א בשנה מכל מקום ה"ל קריאה דשבת תדיר כיון דבכלל הוי תדיר דשם קריאת שבת עליו והוי תדיר אפילו לתדיר אחר ומכ"ש כאן דה"ל תדיר לענין שאינו תדיר כלל. ועיין בט"א מגילה כ"ט פלפל שם בזה וכתב דמה"ט ה"ל קריאת שבת תדיר דאזלינן בתר שם ע"ש. מכל מקום נ"ל דל"ד כלל דהתם שם קריאת שבת ע"ז ושבת הוי תדיר אף דהקריאה אינה תדירה מכל מקום קריאת שבת הוי תדיר אבל כאן חלוקין בשמותן כי שם מוסף חג השבועות עליו והם מצות חלוקות ואינו נכלל עם מוספי ר"ח ורגלים כל חד שמו עליו ע"כ ל"ש תדיר כאן כנלע"ד. ושוב נתיישבתי

בדבר דלכאורה זה מבואר בהוריות דף י"ג עומר קודם לכבש הבא עמו שהל"ח קודמים לכבשים הבאין עמהם זה הכלל דבר הבא בגין היום קודם לדבר הבא בגלל לחם ורבינו הר"מ העתיק ברייתא זו בפ"ט ה"ט נראה דאתי לרבויי בזה הכלל (במשניות מצינו כ"פ דזה הכלל אתי לרבויי אחר ובברייתא אינו נשמע כלל זה). ועכ"פ נראה דדבר הבא ליום קודמים מדבר הבא ללחם אף על פי שכתבתי דקרבנות הללו באים אפילו בלא לחם מכל מקום נקראים בגלל הלחם כמ"ש בתורה והקרבתם על הלחם כו'. וראיה דעומר קודם לכבש וצ"ל דעומר בא בגלל היום וכבש בגלל העומר ובאמת כתבתי לעיל במצות העומר דאין מעכב זא"ז דהכבש יקריבו אף על פי שאין עומר ע' לעיל שמבואר כן בת"כ חזינן דאע"פ שאין מעכבין מכל מקום נקרא בא בגלל הלחם היינו העומר אם כן כאן נמי נקראו הקרבנות האלו בגלל הלחם אם כן קרבנות המוסף בגלל היום קודם. אך ראיתי בפירש"י שם ד"ה בגין יום כתב בזה"ל בגלל יום כבש בגלל עומר וכבשים בגלל שני הלחם עכ"ל מבואר דרש"י ז"ל מפרש דזה הכלל קאי על דסמוך לי' ולא פי' כפשוטו דקאי על הפרים וכבשים דמוסף דיקדמו לפר ואלים וכבשים דלחם האמור בת"כ ובודאי רש"י כיון כוונה מיוחדת דדוקא זה דהיינו שני הכבשים מיקרי באים בגלל הלחם אבל לא הקרבנות הנ"ל ולא החטאת אם כן נראה מד' רש"י דזה אינו בכלל זה הכלל כו' אם כן אין למוסף דין תדיר כמ"ש אך טעמא בעי כמו דכבש איקרי בגלל העומר אף על פי שמקריבין אותו בלא העומר למה לא נקראו קרבנות הנ"ל באים בגלל הלחם אף על פי שאינו מעכב ומקריבין בלא הלחם מ"ש מעומר. והנה העומר והכבש מקריבין אחר מוסף היום כמבואר בר"מ פ"ז שם ניחא כיון דהעומר הוא קודם לכבש ע"כ מוסף היום קודם וזבחים קודמין למנחות ואף אם בא כבש לבדו מכל מקום מוסף פסח הוי תדיר דהוא שבעה ימים אם כן הוא קודם לכבש דהוא פ"א בשנה ובזה ניחא דברי הכסף משנה שכתב אהא דמוסף קודם לכבש מחמת תדיר ובאמת בלאו הכי קודם כי זבחים קודמים למנחות אך דאפילו בכבש הבא בלא העומר מכל מקום מאוחר למוסף עכצ"ל מחמת תדיר. והנה כאן לא כתב הר"מ דהפרים והאילים והכבשים הבאין בגלל הלחם יקריבו לאחר המוספין כמ"ש גבי עומר נראה ג"כ דס"ל כרש"י דזה הכלל קאי דוקא אדסמיך ליה דהיינו עומר קודם לכבש ושתי הלחם קודמים לשני כבשים אבל מוספין ועולות הבאין עם הלחם שוין. ולעד"נ דמכאן הביא ג"כ הר"מ ראיה ויצא לו מזה שפסק כר"ע במנחות דף מ"ה דהלחם מעכב את הכבשים ואין הכבשים מעכבין את הלחם דהיינו שני הכבשים של שלמי עצרת ובראב"ד השיג ע"ז למה לא פסק כר"ש ורשב"נ הסוברים בהיפוך דכבשים עצמן יקרבו בלא לחם ואין לחם קרב בלא כבשים והם רבים ולמה סובר

הר"מ דלחם יקרבו בלא כבשים וכבשים אין קרבים בלא לחם. וע"ש בכ"מ מה שתירץ מהיכן יצא להר"מ ונראה דמכאן נמי יצא לו דין זה כיון דמבואר דשתי הלחם קודמין דבאים בשביל היום וכבשים הוי באים בגלל הלחם אם כן הוי ממש כר"ע דשהל"ח יקריבו תמיד דהם באים בשביל היום אבל הכבשים אין באים בגלל היום כי בלא לחם אינם באים. אבל לר"ש ורשב"נ הוי איפכא דכבשים באים בשביל היום דקרבים תמיד אף בלא הלחם והלחם בא בגלל כבשים דאין הלחם קרב בעצמו. ע"כ פסק הר"מ כר"ע והוי לחם באים בגלל היום וכבשים בגלל הלחם כברייתא זו. ולפי זה נ"ל לפי מ"ש דבברייתא אינו מבואר מוספים עם העולות כיון דזה ג"כ לא הוי בגלל הלחם כיון דאינן מעכבים את הלחם ואין הלחם מעכבן אם כן ה"ל באים בגלל היום אם כן נראה דזה הוא כלל דדברים שאינם מעכבין זא"ז הוי כ"א בא בגלל היום. אם כן לפ"ז נראה דהברייתא דסוברת דעומר קודם דעומר בא בגלל היום וכבש בא בגלל הלחם היינו העומר ג"כ סוברת דהעומר בא לבדו אפילו בלא כבש והכבש אינו מעכב את העומר אבל העומר מעכב את הכבש ואין כבש קרב בלא עומר ע"כ הוי העומר בא בגלל היום וכבש בגלל העומר אם כן מבואר דברייתא בש"ס דידן בהוריות חולקת על הברייתא דת"כ שהבאתי לעיל דסוברת דכבש ג"כ קרב בפ"ע בלא העומר וסוברת דכבש בלא העומר אינו קרב והעומר קרב בלא הכבש ע"כ ניחא מה שעמדתי לעיל בדברי הר"מ דהשמיט בדין עומר הברייתא בת"כ ומלשונו נראה קצת לעיל דעומר קרב לעצמו ולא הכבש ובאמת פסק הר"מ כברייתא בש"ס דילן והברייתא בת"כ לא הובאה בש"ס דילן ע"כ פסק כהש"ס ואם כי לא פי' לעיל היטב מכל מקום סמך אמ"ש בפ"ט דעומר קודם לכבש דבא בגלל היום קודם לבא בגלל הלחם אם כן מבואר דעומר קרב בגלל היום אם כן קרב בלא הכבש והכבש אינו קרב בגלל היום כי אם בגלל הלחם ע"כ אינו קרב לעצמו:

והנה לפ"ז דהר"מ סובר דכבש העומר אינו בא בפ"ע מה שכתב דמוסף היום קודם לעומר ולכבש אינו צ"ל הטעם דתדיר רק בלאו הכי כיון דהעומר צ"ל קודם ע"כ צריכים המוספים להיות קודמים דהם שני מיני זבחים והם קודמין למנחות. והנה שם כתב דקודמין דשניהם בגלל היום כותב דקודמין מהטעם דזבחים קודמין אבל כאן לא כתב דהפר ושאר העולות הבאים בגלל הלחם מאוחרים למוספים כי באמת כיון דשניהם חובת היום והקרבנות הבאים בשביל הלחם הוי ג"כ באים בגלל היום כיון דאין הלחם מעכבן. אם כן בודאי אין לא' דין קדימה על חבירו ע"כ שני השעירים קודמים לכל דחטאת קודמת ואח"כ השלשה פרים ושלשה האילים וי"ד כבשים כנ"ל בעזה"י. והנה צריך אני להתלמד בדבר זה כי איני מבין מה זה דמבואר בגמרא ובר"מ דשהל"ח קודמים

לשני הכבשים בשלמא עומר קודם לכבש שייך שפיר כי העומר הוא מנחה וקומצין אותה ומקטירין ע"ג המזבח שייך שפיר דעבודת המנחה צ"ל קודם עבודת הכבש אבל שהל"ח אין עושים בהם שום עבודה דהם נאפים מעי"ט ואח"כ ביום טוב מביאין אותן ומניפין אותם עם הכבשים חיים ואח"ז מניפין עם החזה והשוק מהכבשים לאחר זריקת דם הכבשים כמבואר הכל בש"ס ובר"מ כאן ואח"כ נאכלים ומה עבודה עושים בהם דנימא בהו דעבודתם קודמת לכבשים הבאים עם המנחה אדרבא שחיטת הכבשים וזריקת דמן קודמין להתנופה אח"כ ובחיים מניפים שניהם כא' ומאי שייך דין קדימה. ונ"ל דאף דהרבה דברים דחשיב בברייתא היינו לענין קדימה מכל מקום יש בדיני' מעלה ג"כ לדחות חבירו לגמרי כמבואר במנחות מ"ט דתמידין דהאידנא דוחין לגמרי מוספין אם אין לו שניהם דתדיר דוחה לגמרי והוא כ"פ בש"ס ופוסקים אם כן דין זה מיירי לענין אם אין להם לקנות שניהם שהל"ח קודמים דהם באים בשביל היום בעצמן והכבשים אינם באים בפ"ע ע"כ נקנה השהל"ח לבד ומבואר בפי' בברייתא זו דשהל"ח יקרבו אפילו בלא הכבשים לפמ"ש והיא ראיה גדולה לדעת רבינו הר"מ שפוסק כר"ע דברייתא מסייע לי' חוץ הראיות שהביא הכסף משנה. ובמ"ש נתיישב לי דברי המבי"ט הובא בלחם משנה פ"ז דדעתו בדעת הר"מ דכבש העומר הי' קודם למנחת העומר וכן מוכיח לשון הר"מ שם אך הל"מ הקשה דהא מבואר בהוריות דעומר קודם לכבש וכ"פ הר"מ בפ"ט. ולפמ"ש ניחא דדעת המבי"ט דמה שמבואר בש"ס דעומר קודם לכבש וכ"ה בר"מ היינו לדחות וע"ז שייך שפיר הטעם דזה בגלל היום כו' וצריכין לקנות עומר ושהל"ח דיקרבו בעצמם אבל לא כבש ולא כבשים דהם אין נקרבים בעצמם אבל לענין קדימה אין סברא להקדים הבאים בשביל היום כיון דמ"מ באין שתיהם העומר והכבש אע"ג דזה בא בשביל היום מכל מקום אם באין שתיהם יוקדם הכבש למנחה דהוא מיני זבחים ע"כ נראים דברי המבי"ט נכונים דכבש קרב קודם ובפרט דמשמעות לשון הר"מ כוותי'. ודין זה דעומר קודם לכבש ושהל"ח קודמים לכבשים הוא רק לענין לדחות וע"ז הסברא בודאי אמת דזה קרב בל"ז והשני אין קרב בל"ז ע"כ עומר ושהל"ח קודמים ודוחים כבש וכבשים כנלע"ד נכון לדינא. והנה מבואר בגמ' ובר"מ כאן דקרבנות המוסף וקרבנות הבאים בגלל הלחם היינו הפרים ואילים וכבשים אינם מעכבין זא"ז דאם לא מצא הפר והאילים והכבשים בגלל הלחם יקרב המוסף לחוד וכן איפכא ולענין דין קדימה א' על חבירו אם אין מצויים שניהם דהיינו בשביל המוסף ובשביל הלחם נראה לפמ"ש דאין קדימה לא' על חבירו כי שניהם שוין דאינם תדירין וגם שניהם מקודשין וכבר ביארתי לעיל דמוספים עצמם אין מעכבין זא"ז כגון שלא מצא ז' כבשים אלא פחות או שאר

הקרבנות נקרב הנמצא כמבואר בר"מ כאן ועיין ר"מ שכתב דאף דמוסף עם הקרבנות בגלל הלחם אינם מעכבין זא"ז מכל מקום אם נשחטו כולם מעכבין זא"ז ובראב"ד השיג ע"ז ועיין בכסף משנה מהיכן יצא להר"מ דין זה ובלחם משנה הקשה ע"ז ועיין בבה"ז מה שהשיג גם כן על הכסף משנה וכתב שם דעתו מהיכן יצא להר"מ זה ע"ש שכתב דמבואר כאן בגמ' מנין שמעכבין זא"ז כו' דהתוס' דמיירי דיש לו כל הקרבנות כו' ע"ש בתוס' וכתב דהר"מ פי' דמעכבין זא"ז בנשחטו כולם ע"ש ולדבריו אפילו במוסף דר"ח ושאר מוספין מעכבין זא"ז בנשחטו ע"ש. ונ"ל אף דהר"מ כתב הדין דנשחטו מעכבין אכבשים דמוסף וכבשים עולות דלחם ע"ש מכל מקום אפשר דגם בפרים ובאילים דנשחטו מעכבין זא"ז וצ"ע. ודע דאף דמוסף אינו מעכב זא"ז מכל מקום קרבנות הבאים בגלל הלחם דהיינו המבוארים בת"כ מעכבין זא"ז דהווי' כתיב בהו כ"ה בגמרא וע"ש בתוס' אע"ג דמבואר בגמ' דאילים מעכבי אהדדי ה"ה לכבשים. ונ"פ דה"ה הפר כגון אם אין לו פר או חסר לו מאילים או חסר לו מכבשים שוב לא יקריב כלל ואין סברא לומר דוקא אותו המין מעכב כגון אם חסר לו כבש לא יקריב הכבשים אבל הפר ואילים יקריב או אם חסר איל לא יקריב האיל אבל הפר והכבשים יקריב או אם אין לו פר יקריב האילים והכבשים כיון דכתיב הווי' אצל קרבנות הללו כולם מעכבין זא"ז אך אני לומד כעת בלא עיון והר"מ אינו מביא דין זה בפירוש ועיין בראב"ד ובכ"מ שם. והנה ג"כ מבואר בגמרא דאין הקרבנות הללו מעכבין את הלחם ואין הלחם מעכבן ושני כבשי שלמים אם מעכב את הלחם או הלחם מעכבן כבר כתבתי דהוא פלוגתא בגמ' והר"מ פוסק דהלחם מעכב את הכבשים ואין מביאין כבשים בלא לחם ואין הכבשים מעכבין את הלחם ומביאין לחם בלא כבשים והראב"ד סובר להיפך ועיין בכ"מ הטעם להר"מ וכבר כתבתי לעיל ג"כ מהיכן יצא להר"מ זה מברייתא דהוריות ע' לעיל. ואם הביא לחם בלא כבשים יונפו ותעובר צורתן ויוצאים לבית השרפה כ"פ הר"מ כאן ופוסק כרבה וכרבא דף מ"ו דלאכילה אתיין רק משום גזרה טעון עיבור צורה ושרפה וחכמים יכולין לעקור בשוא"ת מ"ע דאכילת ק"ק וגם הלאו דלא תותירו כיון דהוי בשוא"ת כמבואר כ"פ בש"ס ועיין בא"ח סי' תמ"ו ובמג"א שם. ועיין בגמרא דף פ"ד לענין עומר בשביעית דשומרי ספיחין לעומר ולשהל"ח כו' דמקשה הש"ס לאכלה ולא לשרפה ומתרץ דכתיב לדורותיכם כו' ומקשין התוס' דנגמר מיניה הא כאן עיקרן לשרפה ע"ש בתוס' ומתרצים דשאני עומר דק"צ הוא או דמצותו בכך וכתבו דבזה ניחא נמי דשהל"ח הבאין בפ"ע למ"ד לשרפה קיימא ע"ש אם כן נראה דוקא אי אמרינן לשרפה קיימא הוי מצותו בכך אבל למ"ד לאכילה קיימי וכפסק הר"מ אם כן הביא בשביעית שהל"ח בפ"ע יונפו

ויאכלו דמשום גזרה לא יוכלו חכמינו זכרונם לברכה לעקור בקום ועשה ד"ת דאסור לשרוף. ע"כ נ"ל דבשביעית אם באים בפ"ע נאכלו כדינם ומדוקדק דברי התוס' שכתבו דניחא בשהל"ח הבאין בפ"ע בשביעית למ"ד עיקרן לשריפה אף דכולן ס"ל דישרפו אך באמת למ"ד דלאכילה קיימא לא שרפינן משום גזירה דהוי קום ועשה. ונ"ל דלדעת הר"מ דשהל"ח כשרים מן העליה אם באו בפ"ע בשביעית עדיף להביא מן הישן אך נראה כיון דמצוה הוא בחדש מביאין מן החדש ונאכל כנלע"ד בעזה"י. והא דכבשים שלמים והלחם אין מעכבין זא"ז דוקא שלא הוזקקו זה לזה בתנופה אבל אם הוזקקו זל"ז בתנופה שהי' מניפן יחד עם הכבשים החיים מעכבין זא"ז ואם אבדו הכבשים אח"כ נפסל הלחם ולא יקריבו אותו הלחם עוד. ואם אבד הלחם נפסלו הכבשים ויביא לחם וכבשים אחרים כ"ה דעת הר"מ אבל דעת הראב"ד דוקא לאחר שחיטה הכבשים דינא הכי אבל אם הוזקקו זה לזה בתנופה הוי ספק כי עלתה בתיקו בגמרא שם ועיין בכ"מ שנתן טעם לדברי הר"מ דפוסק דודאי הוא ע"ש:

והנה לפי פסק הר"מ דלחם מקריבין בעצמן אף בלא הכבשים והכבשי' אין מקריבין בלא הלחם כר"ע. אני מסופק אם הביא לחם ולא הי' אז כבשים והונפו כדינם ואח"ז נאבדו או נשרפו ונזדמנו אח"ז כבשים ואין לו לחם אחר ע"ש בדמ"ז ע"ב דלמא יזדמנו כבשים אח"כ וכו' אם מקריבין הכבשים מי נימא כיון דהי' לחם אף דלא הונפו עם הכבשים יחד מכל מקום שפיר דמי ויקריבו עתה הכבשים או דלמא דמעכב הכבשים אם אין לחם להניף יחד מעכב ולא יקרבו הכבשים לבדם אלא אם הם עם הלחם ביחד וצריך עיון שם. וכן לדעת הראב"ד דפוסק דכבשים מקריבין אף בלא לחם ולחם אין מביאין בלא כבשים אם הי' כבשים והקריבו הכבשים כדינם ונאכלו החזה והשוק ואח"כ נזדמן להם לחם אם צריכין להניף הלחם כיון דמ"מ הי' כבשים או כיון דאינן ביחד א"צ להניף הלחם וצ"ע:

סעיף ו

הנחת הלחם כו'. עי' בש"ס ור"מ כאן דגם לאחר שחיטת הכבשים היה לוקח חזה ושוק מכל א' ומניחם בצד הלחם ומניף אותם ואף דבש"ס אינו מפורש להדיא דלאחר שחיטה היה מניף עם הלחם מכל מקום מבואר בר"מ דגם לאחר שחיטה הי' מניח חו"ש בצד הלחם ומניף כאחד ועי' בלחם משנה ולכתחלה מצוה להניף שני הכבשים ביחד עם הלחם ואם הניף א' א' יצא עיין בר"מ ובכ"מ. ושהל"ח מעכבין זא"ז אם אין להם אלא א' אין מקריבין וכן שני הכבשים מעכבים זא"ז הכל מבואר בר"מ מהש"ס. וכל קרבנות הללו הוי קרבן צבור וקבוע להם זמן ודוחין את השבת ואת הטומאה. ואם אחרו להקריב

עד אחר תמיד של בה"ע לדעת תוס' בר"ה סוגיא דנתקלקלו כו' היו מביאים אח"כ דעשה דרבים דוחה עשה דהשלמה וכן כת' התוס' במנחות מ"ו ע"ב ד"ה צורת הקרבתו. ומדברי רש"י נראה דאין מקריבין אחר תשבה"ע ע"ש וכבר ביארנו לעיל במצות העומר קצת מזה. ואם נטמאו שתי הלחם קודם העבודה בודאי אם יש אחרים יביאו אחרים כי טומאה דחויה לכ"ע כיון דהם לאכילה כמבואר ביומא דף ה' בסוגיא ובפרט דאנן פסקינן דטומאה דחויה אך אם אין שם אחרים רק מישן לדעת הראב"ד דפסולים מישן בודאי מקרבינן בטומאה אך לדעת הר"מ דכשרים מישן בדיעבד ואך מצוה מחדש אני מסופק אם יקחו מישן כיון דבדיעבד כשר וה"ל אפשר לאהדורי אטהרה א"ד מכל מקום כיון דמצוה איכא בחדש לא אפשר לאהדורי אטהרה וכבר כתבתי לעיל במצות העומר ואי"ה עוד חזון למועד:

ומ"ש הרהמ"ח וכה"ג נוטל א' מהככרות כ"ה לשון הר"מ כאן ובכ"מ כתב דזה ע"פ מה שנתבאר בספ"ד שכה"ג נוטל בלחה"פ מכל משמר חצי החלות כו'. וקצ"ע דזה גמ' מפורשת ביומא די"ז ע"ב דכה"ג נוטל חלה א' ושם מבואר דאפילו לרבנן דלא שקיל פלגא מלחה"פ מכל מקום כאן נוטל חלה א' דלאו אורחי' למיתב לכ"ג פרוסה ע"ש ובעזהשי"ת יתבארו דינים אלו לקמן פ' שופטים. וער"מ פ"ד מהכה"מ דגם עבודת' של שני הלחם היו לכל המשמרות ויבואר לקמן במקומו בעזה"י וכאן שייך מ"ש הרהמ"ח בסי' רצ"ט הפר כו' אך צריך להגיה בדבריו קצת עיין ותבין. והנה קודם שני הלחם לא היו מביאין ביכורים למקדש כמבואר בש"ס ובר"מ ותיכף כשיקרבו שהל"ח היו מביאין ביכורים למקדש. ונראה ממשניות דביכורים דאף ביום טוב היו מביאין ביכורים. ולכאורה אפשר דלכתחלה לא יביא בי"ט כיון דטעון קרבן כמבואר במס' ביכורים ובר"מ בהלכה הנ"ל והיא מן התורה דיליף מושמחת בחגיך עיין ר"מ בהלכות הנ"ל פ"ג אם כן אפשר דקרבן זה אינו דוחה י"ט דהוי כמו נו"נ דבשלמא שלמי חגיגה וע"ר דהוי חובת י"ט אבל זה אינו מחמת י"ט ומביאין ביכורים עד החג ועד חנוכה. ואפ"ל כיון דקרבן זה היינו השלמים יליף מושמחת דהיינו קרבן וה"ל כמו שלמי שמחה בי"ט דמקריבין בי"ט ועי' בחגיגה ד"ז ע"ב בתוס' ד"ה עולות נו"נ כו' שהקשו למה נו"נ אין קריבין בי"ט הא נפיק משום שלמי שמחה דיוצאין י"ח של שמחה בנו"נ וע"ש בתי' השני שכתבו דלא נפיק משום שלמי שמחה אלא שהקריבן לשם שמחה אבל אם הביאם לשם נדרים לא נפיק רק משום הקדישם וכאן אפ"ל אף על פי ששחטן לשם חובתו מכל מקום כיון דעיקר הקרבן משום שמחה דכתיב בביכורים ושמחת אם כן נפיק משום שלמי שמחה ג"כ וקרב בי"ט. וגם לתירוץ הראשון של התוס' דמיירי דקרב שלמי שמחה אם כן יכול להביא ביכורים

ולהקריב השלמים ויוצא בזה ידי חובת שלמי שמחה אם כן יכול להקריב לכתחלה ומביאין ביכורים לכתחלה ביום טוב אבל הגוזלות שהם עולות שתולים בסלים כמבואר במס' ביכורים ובר"מ בודאי הגוזלות אינם קרבין בי"ט דהם עולות. אך דנראה דזה אינו מצוה כ"כ וגם אפשר דמקריבין אותם אחר יום טוב כנלע"ד ובעזה"י במצות ביכורים נבאר בזה. ועיין בט"א שם תי' לקושית התוס' כיון דעיקר לשם נו"נ קאתי הוי כמו משלחן גבוה קזכי ונעשה צרכי הדיוט בטל לגבי צרכי גבוה ואסור לשחוט אף משום שמחה ע"ש. ומכל מקום כאן נראה כמ"ש דהקרבן שלמים של ביכורים הוי בעצמו שלמי שמחה ע"כ יכול להביא ולצאת בו משום שמחת יום טוב ג"כ. ועיין ר"מ פ"ד מה' ביכורים כ' דביכורים טעון קרבן דכתיב ושמחת וברגלים כתיב ושמחת מה להלן שלמים אף כאן שלמים. וקצ"ע דעיקר דילפינן דושמחת ברגלים היינו שלמים ילפינן מהר עיבל כו' דכתיב וזבחת שלמים ואכלת כו' ושמחת כו' וכ"ה להדיא בר"מ פ"א מחגיגה אם כן כאן נמי נילף ושמחת מהר עיבל מה להלן שלמים אף כאן שלמים ולמה כתב דילפינן מרגל דשם גבי רגל אינו מפורש דהוא שלמים. שוב ראיתי ברע"ב פ"ב דביכורים כתב כמ"ש דכאן כתיב ושמחת ושם כתוב וזבחת שלמים ושמחת היינו בהר עיבל וצע"ק ואין הירושלמי בידי:

מצוה שט

סעיף א

שלא לעשות כו'. כיצד ט"ו יום כו'. דברי הרהמ"ח שכתב שני פעמים בשני המצות דחג עצרת הוא ששה בסיון. ולא כן לשון הכסף משנה פ"א מה' תו"מ ז"ל יום חמשים לספירה הוא חג השבועות ע"ש. ומבואר בר"ה סוגיא דבל תאחר דעצרת פעמים ו' ופעמי' חמשה ופעמים שבעה כיצד שניהם מלאים חמשה שניהם חסרים שבעה א' מלא וא' חסר ששה ואחרים פליגי דאין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים דהיינו דכל חדשי השנה א' מלא וא' חסר ועי' ערכין ד"ט ע"ב דאף לאחרים משכחת לה דניסן ואייר יהיו חסירין אם כן הוי עצרת בז' בסיון ובפרט דהלכה קי"ל כרבנן דעושין שמנה מעוברין או שמנה חסירין כמבואר שם בערכין וכ"פ הר"מ פח"י מהקה"ח ובפ"ז דלא כאחרים. וער"מ פ"א מהתו"מ כ' דין זה דחלבי שבת אין קרבין ביה"כ וכן בה' שבת שמביא דאם חל יוה"כ בע"ש כו' או במ"ש דנראה שהוא אליבא דאחרים כמבואר בסוכה פ' החליל ע"ש בלחם משנה שתמה ע"ז ועי' בפ"י בר"ה סוגיא כי אתי עולא כתב שם דאף לרבנן דפליגי על אחרים הי' רא"ש באד"ו והי' חל יה"כ בע"ש או במ"ש וסוגיא דהחליל דלא נראה כן כתב שיישב זה אבל

זה מבואר בפי' בה' קה"ח דפוסק דלא כאחרים שם בפח"י אם כן בזמן הראי' אינו תלוי חג הזה בימי החודש רק חמשים לספירה ופעמים בחמשה ופעמים בששה ופעמים בשבעה ולמה כ' הרהמ"ח ושינה בזה דהוא ששה בסיון אף דלפי החשבון שלנו הוא כן מכל מקום מצות התורה אינו כן רק החג הזה הוא תלוי במנין הספירה וכשיחזור הב"ד בב"א ונקדש עפ"י הראיה יהי' החג הזה בא' מג' ימים הנ"ל וער"מ פ"א מה' בכורות שכ' הבכור שעבר עליו שנה אע"ג דעבר בל"ת כו' כמבואר בר"ה דשנ' בלא רגלים עוברים בבל תאחר. ועי' בבה"ז בחידושים על הר"מ תמה הא מבואר בש"ס דלא משכחת לה שנה בלא רגלים רק למ"ד עצרת פעמים ה' פעמים ו' פעמים ז' אבל לאחרי' לא משכחת לה אם כן איך פסק הר"מ דשנה עובר הא הר"מ פוסק כאחרים ולאחרי' לא משכחת שנה בלא רגלים ע"ש מה שתירץ. ובאמת אדרבא דהר"מ פסק בהקה"ח דלא כאחרי' ומה שפסק בהתו"מ דמיקלע שבת ויה"כ בזה אח"ז תי' האחרונים אבל בפירוש פסק דלא כאחרי' אם כן משכחת לה שפיר ובפרט אפילו לדברי אחרים משכחת לה דהם מודים דעצרת פעמים ה' ע"ש בט"א שכ' ומאן תנא כו' אחרים הוא המבואר שם בסוגיא דר"ה הוא מלתא באפי נפשי' אבל שנה בלא רגלים משכחת לדידהו ג"כ ע"ש. ובפרט דפסק בפח"י מהקה"ח כמשנה דערכין לא כאחרי' ע"ש. ובענין אד"ו רא"ש אף דמבואר בפ' החליל דלרבנן דחינן ולא קבעינן שבת ויוה"כ כאחד מכל מקום הר"מ בפי' המשנה במנחות גבי חל ע"ש ביה"כ הבבליים אוכלים אותו חי מבואר מדבריו דאיקלע. וליישב סוגיא דהחליל אין כאן מקומו ואי"ה נדבר מזה במצוה דקדה"ח. על כל פנים דברי הרהמ"ח אינו אלא האידנא דבחשבון שאנו מחשבין לעולם ששה בסיון נ' לספירה אבל בזמן הראי' החג הזה איננו תלוי בחודש כלל וצ"ע. ועי' בסנהדרין פ"ק בסוגיא שם ואין כאן מקומו:

סעיף ב

ויום חמשים זה שהוא יום שניתנה בו תורה כו'. נראה דעתו כפסק הברייתא דסדר עולם המובא בש"ס דשבת בפרק ר"ע בסוגיא דר"י ורבנן והי' אז ששה בסיון כי ע"ש הי' דע"ש יצאו ישראל ממצרים ובשבת ניתנה תורה ר"ח ניסן ואייר הי' ביום א' כסדר החדשים וסיון ביום ב' והי' אז שבת יום הנף והיה יום החמשים בשבת ששה בסיון ואז ניתנה תורה כרבנן דאמרי בששה בסיון ניתנה תורה ע"ש דמוקי להברייתא כרבנן אם כן ניתנה תורה בי"ט אבל לפי הברייתות אחרות המובא שם דיום שיצאו ישראל ממצרים הי' ביום ה' אם כן שבת שניתנה בו תורה הי' יום נ"א לספירה ולא הי' אז י"ט די"ט הי' ביום ו' נו"ן לספירה ופלוגתא דר"י ורבנן הוא דלר"י הי' החדשים כסדרן והיה ניסן מלא

ואייר חסר אם כן ניסן היה ביום ה' ואייר ביום שבת וסיון ביום א' ושבת היה זיי"ן בסיון וניתנה תורה בזיי"ן בסיון אבל י"ט היה אז בששה בסיון היינו בעש"ק ולרבנן היה גם אייר מעובר ואיקבע סיון בב' בשבת ושבת היה ששה בסיון אבל מכל מקום לא הי' י"ט אז רק בע"ש הי' י"ט דהיינו ה' בסיון דשניהם מלאים איקלע עצרת בה' בסיון כי יום וא"ו היה יום החמשי' לסה"ע ע"ש בסוגיא אם כן לא ניתנה תורה ביו"ט. אך לפי הברייתא דס"ע דבע"ש יצאו ישראל ממצרים והי' יום הנף בשבת ובששי בסיון ניתנה תורה אם כן היה נתינת התורה בשבת בששה בסיון בי"ט של עצרת ומנהגינו דאנו אומרים בחג העצרת זמן מתן תורתינו הוא עפ"י הברייתא דס"ע. אבל לפי הברייתא דיום ה' יצאו ממצרים אם כן לכ"ע בין לר"י בין לרבנן הי' מתן תורה ביום אחר חג העצרת ע"ש בסוגיא ועי' בא"ח סי' תצ"ד במג"א הקשה היאך אנו אומרים זמן מ"ת הא ביום נ"א לספירה ניתנה תורה ולפמ"ש מנהגינו עפ"י הברייתא דס"ע. שוב ראיתי בחק יעקב סי' ת"ל שכ"כ ותמה על הטור שם שכתב בשם סה"ע דשבת הי' אז בעשור לחודש הא בס"ע מבואר דע"ש יצאו אם כן היה אז יום א' עשר לחודש ע"ש:

ובזה יש ליישב קושיא הראשונה של המג"א דלפי מה דפסקינן הלכה כר"י דבזיי"ן בסיון ניתנה תורה כי צריך ששה עונות ע"כ היה אז מ"ת בנ"א לספירה ע"ש. ובאמת נוכל לומר דנהי דפסקינן כר"י וז' בסיון ניתנה תורה מכל מקום פסקינן כר"ע דבע"ש יצאו ישראל ממצרים אם כן הי' ניסן בע"ש וחסרו לניסן והי' ר"ח אייר בשבת והי' ר"ח סיון בחד בשבת והי' שבת זיי"ן סיון ונו"ן לספירה דהיינו י"ט כי בשניהם חסרין עצרת בז' כמבואר לפני זה בגמ' דלרבנן היו שניהם מלאים דגם אייר הי' מעובר כן יוכל ר"י לתרץ דהיו שניהם חסרים אם כן ניתנה תורה בזיי"ן בסיון והי' אז יום נ' לספירה דהיינו י"ט. ע"כ אנו אומרים בששה בסיון זמן מ"ת אף דס"ל כר"י בז' בסיון מכל מקום הי' אז נ' לספירה וי"ט של עצרת ע"כ גם אומרים זמן מ"ת. אך לכאורה קשה על הש"ס שם בשבת דמקשה על ר"י מס"ע דביום ו' יצאו ישראל ממצרים ומדריש ירחא דניסן ע"ש ריש ירחא דאייר חד בשבת ור"י דסיון בתרי בשבת וקשיא לר"י דאמר דבחד בשבא איקבע ירחא דסיון ומתרץ דהברייתא אתיא כרבנן. ולמה לא מתרץ ר"י דאף בניסן הי' בע"ש מכל מקום חסרו לניסן והי' אייר בשבת והי' סיון בא' בשבת וצ"ע. ואין אני עוסק כעת בזה אך לעורר באתי. הכלל אף דלדידן עצרת בששה בסיון ולר"י היה בשבעה בסיון מכל מקום כיון דאף לר"י הי' י"ט של עצרת שייך שפיר לומר זמן דהיינו הי"ט הזה הוא מתה"ק. אך דברי הגמ' צ"ע אמאי לא מוקי הברייתא דס"ע כר"י וחסורי חסרי לניסן והיה סיון בא' בשבת וצ"ע. ולפמ"ש דלפי הברייתא דס"ע אם כן היה אז שבת נו"ן לספירה והי' יום טוב

ל"ק מה שהקשה בצל"ח פסחים ס"ח בפלוגתא דר"א ור"י דר"א סובר שמחת י"ט רשות ור"י סובר שמחת י"ט מצוה ואמר ר"א דהכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם דהוא יום שניתנה בו תורה והקשו בתוס' ד"ה הכל מודים כו' אם כן מאי קאמר ר' אליעזר מה ראיה רשות למצוה הא עצרת תוכיח דהוא מצוה ע"ש וכתב הוא דר"א ור"י היו בזמן הראי' והי' עצרת פעמים ה' וז' ובחל בה' או בזיי"ן ל"ש יום שניתנה בו תורה והוי עצרת כשאר ימים ואף בחל בששה מכל מקום אין סברא לחלק בעצרת בין שנה לשנה. אך הקשה הא ר"א בן פדת הי' ג"כ בזמן הראיה והיאך אמר דהכל מודים דבעינן לכם והא לא חל תמיד ביום א' ע"ש. ולפמ"ש ל"ק לפי הס"ע נהי דבששה בסיון ניתנה תורה והי' אז י"ט של עצרת דהיה נ' לספירה אם כן י"ט זה אף דחל עתה בה' או בזיי"ן מכל מקום שייך לומר די"ט זה בעינן לכם דבי"ט זה ניתנה התורה אם כן ס"ל כהברייתא דס"ע בשלמא להברייתא דה' בשבת יצאו ישראל ממצרים אם כן הי' אז י"ט בע"ש וביום שבת שניתנה תורה הי' אחר י"ט אך לרבנן איקבע ירחא דסיון בב' בשבת כי הי' אז ניסן ואייר שניהם מלאים והי' עצרת בה' בסיון ושבת ו' סיון הי' אחר עצרת ולר"י דבחד בשבת איקבע ירחא והי' ניסן ואייר כסדרן א' מלא וא' חסר ומכל מקום הי' חג ביום ע"ש שהוא ו' בסיון ושבת אח"ז ניתנה תורה אם כן לא ניתנה תורה בי"ט עצרת ל"ש לומר דהוי יום שניתנה תורה אבל לס"ע אם כן ניתנה התורה בי"ט אף דאינו חל שוה בימי החודש דאז היה וא"ו סיון ועתה הוא ה' או זיי"ן מכל מקום שייך שפיר די"ט הזה ניתנה בו תורה ושייך שפיר דבעינן לכם כנ"ל פשוט. ומזה נ"ל ג"כ דהלכה כברייתא דס"ע כיון דאמוראי בתראי ס"ל כוותי' דהיינו ר"א בן פדת ומר ברי' דרבינא דיתיב כולי שתא בתעניתא בר מעצרת ור' יוסף שם דעבדי לי' עגלא תילתא דאמר אי לאו האי יומא כו' כולהו ס"ל כהברייתא דס"ע דהי' מ"ת בי"ט אבל לפי הברייתות דה' בשבת יצאו אם כן הי' מ"ת ביום שאחר י"ט כנלע"ד בעזהשי"ת. ועיין במג"א סי' תר"ד הקשה על רמ"א שכתב שם דבעיוה"כ אסור להתענות אפילו ת"ח והוא נובע מהש"ס שהבאנו דמר בריה דרבינא הוי יתיב בתעניתא כולי שתא לבר מעצרת ומפוריא ומעלי יומי דכיפורי והיינו אם היה ת"ח ובג' ימים הללו לא הי' מתענה אפילו ת"ח ומ"ט לא כ' רמ"א בשבועות דאסור להתענות ולפמ"ש דמר ברי' דרבינא סובר כהברייתא דס"ע אם כן הוי יום שניתנה בו תורה ולא הי' מתענה אבל אפשר דרמ"א סובר כדעת הטור בסי' ת"ל שכ' כהברייתא דה' בשבת יצאו ישראל ממצרים אם כן התורה דניתנה בשבת לא הי' אז י"ט ע"כ מותר להתענות ומכל מקום צ"ע. ועי' בגמ' דשבת דבה' בסיון בנה מזבח ולכאורה לרבנן דשבת הי' אז ששי בסיון ואייר היה מעובר וא"כ ע"ש הי' חג העצרת אם כן היאך בנה משה מזבח בי"ט הא אין

בנין בהמ"ק דוחה י"ט. ובט"א בחגיגה שם בסוגיא דעולות שהקריבו ישראל במדבר כו' הקשה זה ותי' דהי' לפני מ"ת ולא נצטוו עוד על הרגלי' ואף דמרע"ה בודאי הי' מקיים כה"ת עד שלא ניתנה אך בודאי בנין המזבח היה ע"פ הדבור ב"ה אף שאינו מפורש בתורה כבר כתב הרמב"ן בפי' התורה דכמה דברים נכתב בתורה שאמר או עשה משה ולא נזכר הציווי וכ"מ נזכר הציווי ולא נזכר שאמר משה לבני ישראל כי א"צ לפרש כי ידוע מה שאמר מרע"ה הי' הכל מפי הגבורה ואמר לישראל וא"צ לפרש. ומ"ש הרהמ"ח ופי' ממחרת השבת כלומר כו' ע' במנחות דפ"ה ע"ב ודס"ו ע"א הרבה תנאים שלמדו זה ור"י בברייתא השניה למד מזה דלא ידעינן אי זהו ועי' בסוף מסקנת הש"ס דכולהו אית להו פירכא וגם ר"י אית לי' פירכא אלא תרי תנאי בתראי בין בברייי' קמייתא ובין בברייי' בתרייתא אף דאין נ"מ נקט הרהמ"ח טעם זה ועיקר הדברים קבלה בידינו כמבואר בר"מ פ"ז דכן ראינו הנביאים והסנהדרין בכל דור ודור עד מרע"ה שהיו מניפין העומר בי"ט שני של פסח וער"מ עוד ראי' והוא בפ"ז מהתו"מ ועיקר הדברים קבלה בידינו איש מפי איש עד מרע"ה ואין להאריך:

מצוה שיא

סעיף א

שלא לעשות כו' וזה היום של א' בתשרי כו' ר"ה לשמיטים ויובלות כו' ולנטיעה וירקות כו' א' בניסן ר"ה למלכים. והנה מבואר בר"ה ד"ג וד"ח לחד מ"ד לשנים היינו למנין מלכים בשטרות או בגיטין וא' בניסן ר"ה למלכי ישראל ג"כ לענין מנין השטרות דמלכי ישראל מונין מניסן ר"ה אם עמד קודם לניסן הוי תיכף בניסן שנה שני' ולמלכי א"ה לתשרי מנינן ואף דבדף ח' איכא מ"ד דסוברים דהפירוש במשנה לשנים היינו לתקופה ולדין מכל מקום הדין דין אמת דמלכי א"ה מתשרי מנינן דהוא מימרא דר"ח שם רק דהנהו אמוראי סוברים דאינו מבואר במשנה ע"ש. והנה בגמרא שם אמרינן למאי הלכתא לשטרות דתנן שט"ח המוקדמים כו' והוא בדף ב' גבי מלכי ישראל ובדף ח' ג"כ אמרינן גבי מלכי א"ה למאי הלכתא ואמרינן ג"כ לשטרות וברש"י ותוס' האריכו הנ"מ ואין כאן מקומו. והנה הרי"ף דמעתיק המשנה כצורתה בא' בניסן ר"ה למלכים ולרגלים אינו מביא כלל דבר זה למאי הלכתא לשטרות אלא מתחיל ולרגלים למאי הלכתא כו' ואח"ז על תשרי ר"ה לשנים מביא זה למאי הלכתא אר"פ לשטרות כדתנן שט"ח כו' וכן נהג הרא"ש ז"ל והטעם פשוט דהם אינם מביאין רק דינים הנוהגים בזמנינו ולא הלכתא למשיחא אם כן אין נ"מ למלכי ישראל כלל כי בעוה"ר בטלו מלכי ישראל.

אך על תשרי דהוא ר"ה למלכי או"ה מביאין זה והאידנא ג"כ שייכים דינים אלו. עי' בגיטין דף פ' דתיקנו למנות מלכות בגיטין משום שלום מלכות וער"מ ספ"א מה' גירושין דגם האידנא כשר אם כותב לשם אותו מלכות ואף דהשת' נהיג עלמא דאין מונין אלא ליצירה עי' בתוס' גיטין ובראשונים מחמת דאין קפידת המלכות בכך כיון דגם העכו"ם אינם מונים לשנות מלכים ע"ש אבל על כל פנים נוהג אם באיזה זמן מהזמנים בגולה דיתחילו למנות לשנות מלכים ימנו ישראל ג"כ בגיטין ובשטרות אם כן מביאים דין זה לידע דר"ה הוא תשרי וז"פ. וער"נ בר"ה שם שכתב דלא חשש הרב אלפסי לפרש דחילוק בין מלכי ישראל לבין מלכי א"ה כיון דאנן השתא לבריאת עולם מנינן ע"ש. ובאמת מן הסדר שסידר מבואר דמיירי האידנא כו' אך על הר"מ צ"ע דדרכו להביא דינים שאינם שכיחין והלכתות למשיחא וכלל כל התורה כולה אם כן אמאי לא הביא בשום מקום דינים אלו דלמלכי ישראל מנינן מניסן ר"ה. ולמלכי או"ה דגם האידנא נ"מ טובא ר"ה שלהם תשרי ונ"מ טובא לגיטין ולשטרות לענין מוקדם ומאוחר ולמה השמיט זה וגם לשיטת הר"נ שם דנ"מ זה דניסן ר"ה מקראי ולא קבעו חכמינו זכרונם לברכה מעצמן רק דהגמרא שואל למאי הלכתא היינו מאי נ"מ ואמרו לשטרות דאם עמד מלך באדר ובשנה השניה בניסן כתב שנה השנית פסול דהוא מוקדם דבאמת הוא שנה שלישית ע"ש באריכות כל השיטות על כל פנים נ"מ לדינא ויש פלפול גדול בגמרא ע"ז אמאי אינו מביא זה בשום מקום וצ"ע:

והנה דין זה דניסן או תשרי ר"ה למלכים נראה שם בגמרא דף ב' דיום א' בשנה חשוב שנה ואפילו עמד בכ"ט באדר או באלול מתחילין למנות מניסן או מתשרי שנה שניה ע"ש דמבואר כך בהדיא דקיימא לן דיום א' בשנה חשוב שנה. אך הברייתא זו אתיא כר"מ דסובר דיום א' בשנה חשוב שנה כמבואר במס' הנ"ל בדף יו"ד. אבל לר"א דסובר דשלשים יום בשנה חשוב שנה כאן נמי אם עמד פחות משלשים יום אין מונין לו בניסן או בתשרי שנה שניה וכ"ה בספ"י במשנה שם על פירש"י דאם עמד בשבט או באדר כלתה לו שנה כו' דרש"י פי' לכל מר כדאית לי' לר"מ אפילו באדר ולר"א דווקא בשבט דאדר סמוך לניסן חסר וא"כ אינו אלא כ"ט יום ולא עלתה לו שנה ע"ש. וא"כ לדידן דפסקינן הלכה כר"א דלמ"ד יום בשנה חשוב שנה כמבואר בר"מ כ"פ לענין ערלה ושביעית גם כאן הדין כן דדוקא שלשים יום בעינן ועיין בספר ט"א שכתב דכאן כ"ע אף ר"א מודה דיום א' בשנה חשוב שנה דאי אמרת דפחות מלמ"ד יום מונין לו עוד שנה ראשונה והוכיח שם בראיות באותם שלמ"ד יום חשובים שנה והי' בפחות מלמ"ד יום אין השנה מיום ליום דר"מ אם נטע אילן בפחות מלמ"ד יום קודם ר"ה בשנה העשירית

ליובל כגון בב' באלול אף שמגיע ב' באלול בשנת י"ג ליובל והרי הם שלשה שנים שלימות מכל מקום נמשך עד ראש השנה ולא כלתו השלשה שנים עד ראש השנה וע"ש שכן הוא בר"מ פ"ט ממעשר שני ונטע רבעי וברש"י ע"ש בדף יו"ד באריכות אם כן אם נאמר דכאן דווקא שלשים יום בעינן אם כן דר"מ אם עמד בב' באדר לא עלתה לו שנה וימנו גם בניסן שנה הראשונה וימנו עד ניסן הבאה ולא מיום ליום ואף אם יגיע ב' באדר מכל מקום כיון דהוא פחות מלמ"ד יום לפני ר"ה לא מנינן מיום ליום ויהיה נמשך שנה ראשונה שלו עד ניסן אם כן כל אותם הימים מב' באדר לא משכחת לה לכתוב שטר כי עתה באדר שעמד בה יכתבו שהוא ראשונה למלך וגם באדר בשנה השניה עד ניסן יכתבו ג"כ בשנה ראשונה למלך כי אין מתחיל שנה השנית עד ניסן אם כן כל אותן הימים מב' באדר עד ניסן א"א לכתוב שטר כי לא ידעו אם הוא תיכף באדר שעמד בו או אם הוא אדר של שנה השניה שהוא ג"כ שנה ראשונה למלכותו אם כן כאן כ"ע מודים דיום א' בשנה נחשב שנה ע"ש דפח"ח:

סעיף ב

לשמיטין וליובלות ונטיעה כו'. היינו דבר"ה אסור לזרוע מן התורה ומתחיל שנת השמיטה וכן יובל אע"ג דיוה"כ תוקעין ושדות חוזרות לבעליהן מכל מקום מר"ה מתחיל כמבואר בש"ס וגם לנטיעה לענין ערלה דשלשים יום קודם ר"ה נחשב תיכף בר"ה שנה שלמה ולירקות דאין מעשרין מן הנלקט קודם ר"ה על הנלקט בר"ה ודברים אלו כ"א יש הרבה דינים ובעזה"י יבואר כ"א במקומו. ועיין בר"ה די"ב בברייתא מבואר דתשרי ר"ה ג"כ למעשרות דהיינו מעשר דגן ולנדרים וג"כ למעשר בהמה כר"א וכר"ש במשנה כ"פ הר"מ בפ"ז מה' בכורות ואין כן דעת הסמ"ג עיין בלחם משנה ודעת הרב המחבר נראה גם כן דסבירא ליה כהר"מ דראש השנה למ"ב תשרי אף על גב דכאן במצוה זו כתב דארבעה ר"ה הם באחד באלול ר"ה למ"ב ולא הביא סיפא דר"א ור"ש אומרים באחד בתשרי וגם מדחשיב ד' ר"ה ולר"א ור"ש אינו אלא ג' ר"ה נראה דפסק כר"מ דר"ה למ"ב הוא אלול מכל מקום במצוה דמ"ב לקמן מצוה ש"ס דהביא שם דג' גרנות למ"ב יום אחרון של אדר ויום ל"ה מסה"ע ויום אחרון מחודש אלול ועיין בגמרא בכורות דנ"ח דלמ"ד ר"ה למ"ב א' באלול ר"ה למ"ב הגורן הוא כ"ט באב ולר"א ור"ש דאמרו בא' בתשרי ר"ה הגורן הוא בכ"ט באלול והרב המחבר דפסק דהגורן הוא כ"ט אלול נראה דפוסק דר"ה א' בתשרי אם כן צע"ק מה שהביא כאן דבר זה דבאחד באלול ר"ה דבאמת פסק כר"א וכר"ש ובעזה"י לדינא יבואר לקמן:

סעיף ג

שארבעה ר"ה הם בא' בניסן כו'. עיין בגמרא דף ד' ודף ז' דאתיא כר"ש דאמר לענין בל תאחר בעינן כסדרן וחג המצות תחלה הוי ר"ה לרגלים אבל לאותן החולקים שם בברייתא דלרגלים אם כן לדעת הר"מ פ"ד מהמעה"ק דפסק דלא כר"ש אלא לא בעינן כסדרן וכ"פ הרהמ"ח לקמן במצוה תקע"ה אם כן א' בניסן אינו ר"ה לרגלים וקצ"ע על הרהמ"ח דמביא זה דהוא דלא כהלכתא וצ"ע. עוד מבואר בברייתא פ"ק דר"ה דף ז' ע"א דא' בניסן ר"ה לחדשים דהיינו שמונים ממנו חדשים וניסן הוא חודש הראשון והביא הרהמ"ח זה במצוה זו ובמצוה הקודמת. ועיין ברמב"ן עה"ת פ' בא על הפסוק הזה ראשון הוא לכם כו' דזה מצוה עלינו מן התורה למנות החדשים מניסן אף על פי שתחלת השנה אצלינו בתשרי מכל מקום נמנה ניסן ראשון כדי שעי"ז נזכור הנס הגדול של יציאת מצרים דע"כ הוא ראשון דהוא ראשון לנס וע"ש שכתב כדי להזכיר הגאולה השניה בימי עזרא דשמות החדשים עלו מבבל דהיינו לקרותן ניסן או תשרי כי מקודם לא הי' להם שמות אלו רק ראשון שני כו'. ועיין בעין יעקב במגל' מה שהכותב השיג על בעל העיקרים בזה שחשב הר"י אלבו שנשתנה המצוה ובאמת לא כן כי גם עתה ניסן הוא ראשון כו' אך קודם לזה לא היה להם שמות כלל ומבבל עלו עמהם שיש לכ"א שם מכל מקום למנין אנו מדברים וכותבים חודש ראשון ניסן או כסליו תשיעי ואם נקרא לכסליו שלישי דהיינו לתשרי עוברים בציווי הזה כי ניסן הוא ראשון לזכר הנס ע"ש ודבריו נכונים וכעת לא ראיתי להר"מ שיביא זה דמצוה למנות ניסן ראשון וקצ"ע דהוא גמרא מפורשת ונראה מדברי הרמב"ן שהוא מצוה מן התורה ואם מונה למנין אחר עובר על המצוה למה אינו מביא הר"מ בשום מקום דין זה וצ"ע. עוד חשיב שם דא' בניסן הוא ר"ה לעיבורין ומסיק הש"ס היינו להפסקת עיבורין דתיכף אם קדשו חודש ניסן אסור לעבר השנה כמבואר בסנהדרין. ובט"א שם הקשה הא גם ביום למ"ד של אדר אסור לעבר הואיל וראוי לקבעו ניסן כמבואר בסנהדרין דזה הי' טעות של חזקיה דהי' סובר דראוי לקבעו לא אמרינן ע"ש אם כן ר"ה אינו יום מיוחד ותירץ דהוא ר"ה לאחד בניסן אף לדיעבד אף אם עברו אינה מעוברת אבל בשלשים של אדר נהי דאין מעברין לכתחלה מכל מקום בדיעבד מעובר כמבואר בש"ס ור"מ פ"ד מה' קדה"ח ע"ש עוד ואין כאן מקומו ואי"ה במצות קידוש חדשים יבואר. עוד מבואר בברייתא דא' בניסן הוא ר"ה לתרומת שקלים דהיינו דצריכים להביא קרבנות מן התרומה חדשה ולא מן הישינה ותנא דידן דהיינו תנא דמתניתין לא חשיב כיון דבדיעבד אם הביא מן הישן כשר לא פסיקא ע"ש. ועיין פ"י מפלפל אמאי לא תי' דלא קחשיב מידי דלא חייל מאורתא

כמבואר לקמן על שהל"ח ועומר וע"ש שכתב דחייל מאורתא דעצים למערכה צריכים מן החדש תיכף בליל ראש חדש ניסן וגם נסכים דבאים בלילה צריך שיהא מן החדש ויש לפלפל בזה ויבואר לקמן. ועיין בט"א הקשה דלפי תירוץ זה דבדיעבד כשר לא חשיב ליה במתניתין אמאי חשיב התנא ר"ה למעשר בהמה דהיינו דאין מעשרין מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש הא הר"מ פסק פ"ז מהלכות בכורות הא דאין מעשרין מ"ב מן החדש כו' דוקא לכתחלה ובדיעבד כשר והוי מעשר משום חומרות הקדשים שלא הקפידה תורה בפירוש כו' ע"ש בלשון הר"מ אם כן אמאי חשיב ליה במשנה ותי' דחילוק הוא דגבי תרומת שקלים אף לכתחלה מביאין מן הישן אם לא בא החדש בזמנו כמבואר במס' שקלים ע"כ לא חשיב לי' אבל גבי מע"ב לא משכחת לכתחלה ע"כ חשיב לי' ע"ש ובפ"י מ"ש לענין שהל"ח ועומר:

סעיף ד

באחד באלול ר"ה למ"ב כו'. עמ"ש לעיל דהר"מ והרב המחבר לא פסקו כן אלא דראש השנה הוא באחד בתשרי ובט"ו בשבט ראש השנה לאילנות והוא ענין ארוך ויבואר בע"ה כ"א במקומו:

סעיף ה

שלשה ספרים נפתחים כו'. פי' מורי צדיק גמור כו' לא כפירש"י ותוס' דצדיק גמור היינו רובו זכיות וכן פי' הר"ן אלא צדיק שכולו זכאי כו' וכן להיפוך ועיין בפ"י כיון לשיטה זו ודברים אלו אין להאריך וכבר האריכו הראשונים ואחרונים ובמופלא ממך אל תדרוש והצור תמים פעלו כו' צדיק וישר הוא:

סעיף ו

בינונים תלוים עד יוה"כ כו'. עיין בגמרא דגבי צדיקים גמורים מבואר דנכתבים ונחתמין לאלתר לחיים היינו תיכף בר"ה רשעים גמורים נכתבים ונחתמין לאלתר וכו' בינונים תלוים כו' עד יוה"כ זכו נכתבין כו' ולא הזכיר אצל הבינונים לשון נחתמין. ועיין בפ"י כתב דבר"ה הקב"ה מתנהג במדת אמת שדן בריותיו וכל צבא שמים עומדים כו' ע"כ אותם הנכתבין בר"ה נחתמין ג"כ כי חותמו של הקב"ה אמת אבל ביה"כ הקב"ה מתנהג במדת החסד דשטן לית לי' רשות לאסטוני וסולח ומוחל לעונות עמו דזה מדת ורב חסד ע"כ אין נזכר לשון נחתם כי חותמו אמת ע"ש דפח"ח וש"י:

מצוה שיב

סעיף א

להקריב כו'. מוסף ר"ה היה פר ואיל ושבעה כבשים עולות ושעיר חטאת נאכלת כמפורש בפ' פנחס ושם בפרשה אמר הכתוב מלבד עולת החודש כו' כי ר"ה הוא ר"ח ג"כ והיו מקריבי' מוסף זה חוץ ממוסף דר"ח אך בכתוב מבואר מלבד עולת החודש ולא כתיב ג"כ מלבד חטאת החודש ע"כ אפ"ל דלא היו מקריבין רק שעיר א' דהיינו של י"ט וחטאת ר"ח אינו קרב כלל בר"ה ע"כ דעת רבינו משולם הובא בתוס' ר"ה דף ח' ע"ב ד"ה שהחודש כו' דלא היו מקריבין שעיר חטאת של ר"ח בר"ה ור"ת הקשה עליו מתוספתא דחשיב י"ב שעירים דר"ח וגם בקדושה דמוסף יסד הפייט הקלירי מוספי חודש עשתי עשר דהיינו פרים שנים ואיל אחד ושבעה כבשים ושעיר חטאת והשיב ר"מ לר"ת כו' ונראה שגם הר"מ חזר בו וסובר דהיו מקריבין שני שעירים וכ"נ מדברי הר"מ פ"ט מהתו"מ שכתב בא' בתשרי מקריבין מוסף היום כו' יתר על מוסף על כל ר"ח. נראה מדבריו דהיו מקריבין מוסף של ר"ח כמו בכל ר"ח ובפ"י ובט"א החזיקו בדעת הרבינו משולם דלא היו מקריבין אלא שעיר א' ולא קשיא מהתוספתא דזה תלוי בפלוגתא דר"י ור"ש במשנה ראשונה דשבועות דלר"י דסובר דשעירי הרגלים ושעירי ר"ח מכפרין על שאין בה ידיעה בתחלה ולא בסוף אם כן שעיר הרגלים ושעיר ר"ח כפרתן שוה אם כן א"צ להקריב שני שעירים כמבוא' בזבחים דף ז' שעירי עצרת למה באה לטומאה שאירע בין זה לזה אמור מעתה ראויין היו ישראל להקריב קרבנותיהם בכל עת ובכל שעה אלא שחיסך הכתוב כו' וע"כ לא אמרינן הכא אלא גבי עצרת דגלי קרא דיהיו שני שעירים אבל כאן דלא גלי קרא אדרבא כתיב מלבד עולת החודש ולא הזכיר [חטאת] אם כן נוכל לומ' דלא הי' צריך שני שעירים כיון דכפרתן שוה אבל לר"ש בשבועות דסובר דשעירי הרגלים מכפרין על שאין בה ידיעה ושעירי ר"ח מכפרין על טהו' שאכל את הטמא אם כן אין כפרתן שוה וצריך להקריב שניהם אם כן התוספתא אתיא כר"ש ע"כ חשיב י"ב שעירים לחדשי השנה אבל אליבא דר"י יכול להיות סברת רמ"ש אמת דלא היו מקריבין אלא שעיר אחד ע"ש וער"מ פי"א מה' שגגות דפסק כר"י דכפרת שעירי הרגלים ור"ח שוים אם כן לפי סברתם אפשר דהר"מ ג"כ ס"ל הכי. אך מדבריו כאן ודבר זה אי הוי ס"ל הי' צריך להשמיענו בפירוש ע"כ ברור דהר"מ ס"ל כסברת ר"ת ועיין בט"א שחזר בו וכתב דאליבא דר"י ור"מ דסוברים דכפרתן שוים היו ג"כ שני השעירים דאל"ה למה כתבה התורה שעיר בר"ה הא בלאו הכי מקריבין משום ר"ח אע"כ דגזירת הכתוב דבעי שני שעירים וכ"ש לר"ש דסוב' דחלוקין הם בכפרתן ודאי

צריך שנים אך לר"ש בן יהודא דסובר דר"ה מוסיף על כפרת ר"ח עיין בשבועות שם אם כן כשמקריבין מוסף ר"ח קודם צריך להקריב מוסף ר"ה אח"כ אבל אם מקריבין מוסף ר"ה קודם א"צ להקריב אח"כ מוסף ר"ח ואתיא סוגיא דר"ה דהחודש מתכסה כו' לפי גי' רמ"ש בתוס' כר"ש בן יהודא והתוספתא אתיא ככולהו תנאי אם כן דעת הר"מ ג"כ כן דאף אליבא דר"י היו מקריבין שני שעירים דגלי קרא ע"ש בדבריהם. וראיתי בס' נדפס מחדש ואינו ת"י לעיין בו וכפי העולה על זכרוני מביא ראיה שמקריבין שני שעירים בר"ה מהש"ס דיומא דף ג' ע"א דמפלפל שם הש"ס לענין פרישת שבעה לכהן אמרינן שם אימא עצרת כו' ומפרקינן שם דנין פר אחד ואיל א' לאפוקי עצרת דשני אילים נינהו ובתוס' מקשו נימא דנין שני שעירים דהיינו יה"כ דמקריבין שעיר הפנימי ושעיר החיצון משני שעירים דגבי מלואים הי' ג"כ שני שעירים דמלואים ושעיר ר"ח ועצרת לא היה אלא שעיר א' ותירצו דגם בעצרת הי' שני שעירים שעיר דמוסף ושעיר דשהל"ח לפי מה דפסקינן כמבואר לעיל ואח"ז מקשה הש"ס דלמא בעי פרישה לר"ה דג"כ פר אחד ואיל אחד ומשני שם ע"ש ואי נימא דלא הי' אלא שעיר א' בר"ה אם כן הדק"ל דנימא דנין שני שעירים משני שעירים לאפוקי ר"ה דלא הי' אלא שעיר אחד לבד אע"כ דגם בר"ה הי' שני שעירים והנה איני עומד בסוגיא זו לפלפל בה ובפרט שאין הספר בידי וכמדומה שהוא בס' אילת אהבים עה"ת. ולפמ"ש לעיל נוכל לומר דהש"ס מקשה לר"ש דמודה דבעי שני השעירים ואין כאן מקומו להאריך. והנה מבואר בש"ס פ' כל התדיר ובר"מ פ"ט מהתו"מ דסידור הקרבתן מוסף של ר"ח קודם למוסף ר"ה מפני שהוא תדיר ואם חל בשבת מוסף שבת קודם ואחריו מוסף ר"ח ואחריו מוסף של ר"ה. ודע דאף דחטאת קודם לעולה מפני שהוא מקודש וכתבתי לעיל במצוה דמוסף חג הפסח דבכל הי"ט במוסף היו מקדימין השעיר קודם הפרים והאילים והכבשים דהם עולות דחטאת קודמת לעולה אם כן לכאורה בר"ה אפ"ל ל"מ דמקריבין השעיר במינו קודם העולות כגון מוסף ר"ח מקריבין השעיר קודם ומוספי ר"ה השעיר קודם אלא אפילו השעיר השני של ר"ה קודם לעולות של ר"ח נהי דעולות ר"ח תדיר מכל מקום החטאת מקודש ותדיר ומקודש שניהם שוים ואיזה שירצה יקדים אם כן השעיר של ר"ח לעולות ר"ח צריך להקדים דהם שוים בתדירות ומקודש יותר מעולות והשעיר של ר"ה אם ירצה מקדים לעולות ר"ח כי תדיר ומקודש איזה שירצה יקדים אך באמת אינו כן אלא דעולות ר"ח מפני מעלת התדיר קודמים לשעיר של ר"ה אף דהוא מקודש וד"ז מבואר בתוס' זבחים דף צ' ע"ב ד"ה תדיר ומקודש שהקשו מאי איבעיא להו תדיר ומקודש איזה מהם עדיף הא ממשנה שמעינן לה דתנן מוספי שבת קודם לר"ח נראה דעולות של שבת קודם אף

לשעיר דר"ח אף דהחטאת מקודש ותי' כיון דעולות שבת קודמות לעולות ר"ח משום תדיר קודמות נמי לחטאת שהשוה הכתוב עולה דמוסף עם החטאת עכ"ל אם כן מבואר להדיא מדבריהם דמוסף הקודם יש לו מעלת קדימה על המאוחר אף על החטאת אם כן לפ"ז סדר הקרבה דר"ה שחל להיות בשבת שני כבשים דשבת קודמים לכל משום תדיר ואח"ז כשרוצה להקריב מוסף דר"ח יקדים השעיר של ר"ח קודמת לעולות מחמת מקודש ואח"ז יקריב פרים ואילים וכבשים דר"ח ואח"ז בא למוסף דר"ה יקדים השעיר דר"ה קודם לעולות ואח"ז מקריב העולות. הכלל כ"א במינו חטאת קודמת אבל התדיר כגון מוסף שבת או ר"ח דוחה מעלת מקודש לענין חטאת אף דבכ"מ קי"ל תדיר ומקודש שוים מכל מקום גבי מוסף השוה התורה חטאת לעולה והתדיר קודם כנ"ל:

והנה ביו"ט של ר"ה יש חילוק בענין השיר אכתוב לך עיין בר"ה סוגיא דנתקלקלו הלוים בשיר מבואר שם דבר"ה היו אומרים במוסף שיר שנתקן ליו"ט זה הרנינו כו' ובתמיד של בה"ע היו אומרים ג"כ שיר אחר שנתקן ליום זה לא של חול ואמרו קול ה' כו' ובתמיד של שחר לא התקינו חכמינו זכרונם לברכה שיר של יום טוב כיון דברוב השנים לא היו באים עדים עד אחר תמיד של שחר ע"כ אמרו בשחרית שירה דיומא כמו בכל יום. והנראה מזה דבכל יום טוב היה שיר של יום טוב ולא אמרו שירה דיומא ולא נתפרש בש"ס מאי השירים שאמרו וגם נראה דכל יום טוב היו אומרים שיר א' בשחרית ובמוסף ומנחה אך גבי ר"ה מבואר שם שהיו אומרים במוסף שיר יום טוב ובמנחה שיר יום טוב אחר כמו בשבת דמבואר שם דתמיד ש"ש ומוסף ותשבה"ע היו חלוקים בשירים דלכל קרבן היו אומרים שיר אחר ע"ש ועיין מגן אברהם סי' קל"ג כתב ג"כ דמשמע מדברי הגמרא דביום טוב לא היו אומרים שיר של חול אף בתמידין כמבואר כאן רק בר"ה בתמיד ש"ש לא התקינו שיר יום טוב ועיין בסוכה נ"ד ונ"ה מבואר שם לפי המסקנא דיום שהי' בו כמה מוספים כגון ר"ה שחל להיות בשבת דהי' ג' מוספין לא היו אומרים אלא שירה א' וער"מ פ"ו מהל' תו"מ ופ"י מהלכה הנ"ל וברש"י דנ"ה ד"ה בחה"מ של סוכות כו' פירש"י מה היו אומרים בשיר המוספים כו' נראה דוקא בשיר המוספים היו אומרים שיר של יום טוב שנחשב שם אבל לא בתמיד ש"ש ובה"ע. ולכאורה לפמ"ש מבואר בהדיא בר"ה דהיו אומרים ביום טוב שיר של יום טוב אף בתמידין ואפ"ל שיצא לרש"י מהברייתא המבואר לעיל דשיר של ר"ח דוחה שיר של שבת אם חל ר"ח בשבת ומקשה הש"ס הא תדיר קודם ומתרץ לידע שהוקבע החודש בזמנו. וא"כ אי נימא דביום קדוש היו אומרים שיר אחר כל היום אם כן אם שיר של ר"ח דוחה של שבת ומתני סתמא נראה דדוחה כ"ה ובאמת כדי לפרסמו שהוא ר"ח די בפ"א בשחרית אע"כ דשירים של

ר"ח ויו"ט לא נתקנו אלא במוסף אם כן השיר של ר"ח שדוחה הוא רק פ"א במוסף ושייך שפיר כדי לפרסמו. אך לכאורה אין ראיה דמבואר שם והאי היכירא עביד והתנן איברים כו' ומשני תרי היכרי עבדי כו' אם כן נוכל לומר דרצו לדחות כ"פ שיר של שבת מפני ר"ח כדי לפרסמו. אך בודאי יצא לרש"י מאיזה מקום ולא ידעתי מקומו. אך כדי שלא לסתור ש"ס דידן דמבואר להדיא בר"ה דביום טוב היו אומרים שיר של יום טוב נראה דיש חילוק דביום טוב שהוא יום קדוש התקינו שיהא אומרים שיר חדש בכל היום הן בתמידים והן במוספים אבל בחה"מ וכן בראש חודש דעיקר הוא המוסף והם ימי חול ועיקר המצוה היא המוסף אף אם נאמר דחה"מ אסור בעשיית מלאכה מן התורה מכל מקום ראינו לענין קריאת התורה דשוה לר"ח ועיקר היכר במוסף ע"כ לא תיקנו שיר חדש אלא במוסף אבל ביום טוב תקנו שיר חדש גם בתמידין מפני כבוד היום. והנה בסוגיא דסוכה נראה מבואר אם חל יום טוב או חה"מ בשבת אין אומרים שיר של יום טוב כי שיר של שבת הוא תדיר ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם אף לדחות. אך בר"ח שחל בשבת היו אומרים שיר של ר"ח במוסף לפמ"ש דבר"ח לא תקנו שיר חדש אלא במוסף והטעם מבואר שם אף דשבת הוא תדיר מכל מקום אומרים שיר של ר"ח לידע שהוקבע ר"ח בזמנו ולשון הר"מ פ"ז מהתו"מ כדי לפרסמו שהוא של ר"ח ומלשון הגמרא לידע שהוקבע החודש בזמנו ומפרש רש"י להיכירא כו' דרוב ב"א לא ראו חידוש הלבנה נראה מלשונו דדוקא בחודש שנראה בזמנו דהיינו יום שלשים צריך פרסום אבל אם החודש מלא ונקבע ראש חודש ביום א' ושלשים אין צריך פרסום דיום ל"א הוא ר"ח אף בלא ראיית הלבנה. וכ"נ מלשון הגמרא בזמנו וידוע במסכת ר"ה דחודש בזמנו היינו יום ל' אך מכל מקום נראה דאין חילוק דברייתא סתמא מתנייא דשיר של ר"ח דוחה משמע בכ"ע אף דאיקבע ר"ח ביום ל"א ע"כ כתב הר"מ לשון לפרסמו שהוא ר"ח והאי טעמא שייך תמיד. והנה בר"ה דהוא ר"ח צריך ג"כ פרסום אם כן אם חל ר"ה בשבת שיר של ר"ה דוחה שיר של שבת כדי לפרסם אם כן חילוק יש בין כל המועדים וחה"מ אם חלים בשבת שיר של שבת דוחה אותם מפני שהוא תדיר חוץ מר"ח ור"ה שהם דוחים שיר של שבת כדי לפרסם שהוא ר"ח או ר"ה ומכל מקום בר"ח ובר"ה לא נדחה שיר של שבת לגמרי כי כבר כתבתי דנ"ל דבר"ח לא תקנו שיר של ר"ח רק במוספים אם כן בתמידים אומרים שיר של שבת ובר"ה מבואר בש"ס דלא תקנו שיר של ראש השנה רק בתמיד של בין הערבים אבל לא בתמיד של שחר ואומרים שיר של שבת בתמיד השחר. והנה שם בסוגיא דסוכה מבואר השירים שהיו אומרים בחול המועד סוכות יום ביומו ומסקינן שם דאם חל שבת בא' מהם היו אומרים שיר של שבת ונדחה שיר של חה"מ

מפני ששבת תדיר וצ"ל השיר שנדחה ביום א' וימוטו שהוא השיר של יום אחרון של חול המועד נדחה לגמרי ע"ש ונלע"ד דוקא בשירים הנאמרים שם דכל השירים שייכי אהדדי על כל יום ויום כמבואר שם דשירים הללו הם על ניסוך המים וזמן מעשרות ע"ש ברש"י אם כן השיר אף שלא אמרו אותו ביומו נוכל לאומרו ביום ב' מחה"מ כי הם ענין א' אבל בשיר שתקנו ליו"ט כגון ביום א' וח' של סוכות או פסח ועצרת אם כי לא נתפרש לנו השירים מכל מקום נראה דאם חל שבת בא' מהם ונדחה השיר של יום טוב מפניהם אין לו השלמה לומר אותו השיר בחול המועד דאפשר דהשיר מדבר מכבוד היום לחוד ואין שייך לאמרו ביום אחר אך השירים שנזכרו שם שייכי אהדדי ושפיר יש לו השלמה ביום שאחריו ע"כ אינו מבואר בברייתא דאם חל יום ראשון בשבת דימוטו נדחה כי אפילו חל יום ראשון דסוכות בשבת מכל מקום אמרינן ביום א' דחה"מ השיר שנתן לו כנלע"ד. ואני מסופק בשבת שיש לו שלשה שירים דנתקנו כולם ליום השבת ושייכי אהדדי כי הם ליום א' ומבואר בר"ה דבשחרית אומרים מזמור שיר ליום השבת ובמוסף אומרים הזי"ו ל"ך בכל שבת פרשה א' וחוזר חלילה ובמנחה אז ישיר ומי כמוך ואז ישיר דעלי באר והם חוזרים חלילה בג' שבתות והנהו כולם שייכים ליום שבת אם מוסף של שבת נדחה ממקומו כגון שחל להיות בר"ח דשיר מוסף פ' אחד מהזיו לך נדחה ממקומו אם אומרים השיר הזה של מוסף במנחה ושיר של מנחה נדחה ממקומו כי הוא שייך למנחה גם כן כמו ימוטו ידחה וכבר כתבתי כי בר"ח אינו נדחה השיר אפילו בכל יום רק השיר דמוסף אבל בתמידין אומרים השיר של יום או לא ושיר של מוסף נדחה ובמנחה אומרים השיר שנתקן אז ישיר כו' ולא מצאתי זה מבואר. וצד הראשון נראה יותר דהוא דומה לגמרי לחה"מ סוכות דשיר האחרון נדחה. בין כך וב"כ הא דמבואר בש"ס דר"ה שהראשונה אומרת א' שניה חוזרת שתים דהיינו בשיר מוסף יש ששה פ' הזיו לך ואומרים אותו בששה שבתות כל שבת פ"א ושירה במנחה היא שלשה פרשיות ואומרים בג' שבתות לכל שבת פ' אחת האי כללא ל"ד דפעמים שחל ר"ח בשבת אם כן הזיו לך הוא בשבע שבתות דבשבת א' אמרו שיר דר"ח והתחילו במנחה פעם ג' הפרשות. וכן נאמר דבמנחה משלימין השיר מוסף אם כן השיר של מנחה היו אומרים בד' שבתות ובשבתות ה' וא"ו זיין היו מסיימין השיר של מנחה והשיר הזיו לך הי' מסיים בששה שבתות ע"כ לאו דוקא אלא עפ"י רוב. אך לא ידעתי דאין זה נקרא רוב כלל כ"א חל ר"ח בשבת נתקלקל הסדר תמיד כי הי' ר"ח וק"ל. ונלע"ד אם חל ר"ח בשבת שהי' השיר דשבת נדחה במוסף משלימין אותו במנחה ואומרים שני פרשיות פ' אחת דמוסף ופרשה דמנחה דאינו דומה למה שמבואר שאין אומרים אלא שיר א' דוקא

בשירים מחולקים כגון מוסף סוכות שחל להיות בשבת דכ"א נתקן בפ"ע או ר"ח שחל בשבת דאין אומרים שניהם אלא שיר א' בלבד אבל הנהו כולהו שייכים לשבת ורשות לומר יותר וחז"ל תקנו לומר פ' אחת בכל שיר מכל מקום בכה"ג דשיר נדחה אומרים במנחה פרשה דמוסף ופרשה דמנחה כיון דהם מענין א' וכולם שייכים לשבת וראיה דס"ד בגמרא דר"ה דהזיו לך אומרים בשבת א' וכן אז ישיר כו' אומרים בשבת א'. אך הביאו ראיה מברייתא דאומרים בששה שבתות אבל במקום דא"א רשות לומר במנחה שתי פרשיות ולא הוי כמו בסוכה דאין אומרים שתי שירות כי זה הוי שיר א' של שבת אם כן משלימין אותו במנחה ולא נתקלקל הסדר מהזיו לך וממנחה כנלע"ד ורבותינו לא ביארו לנו הדינים הללו עד יבוא מורה צדק. והשיר שהיו אומרים בר"ה מבואר בש"ס דר"ה בסוגיא שם דבתמיד ש"ש היו אומרים שירה דיומא ובמוסף היו אומרים הרנינו כו' ובמנחה היו אומרים קול כו' יחיל מדבר ואם חל ר"ה ביום ה' דשירה דיומא הרנינו ובאו עדים קודם תמיד ש"ש היו אומרים בשחרית הסירותי מסבל כו' ובמוסף הרנינו ואם באו עדים אחר תמיד ש"ש אומר בשחר הרנינו מספק אף על פי שחוזר וכופל את הפרק אם יבאו עדים וצ"ל במוסף ג"כ הרנינו כו' ע"ש ולשון הר"מ פ"ו מתו"מ ה"ט במוסף של ר"ה אומרים הרנינו כו' ואם חל להיות בחמישי אומרים הסירותי מסבל כו' נראה קצת מדבריו דאם חל בה' אומרים במוסף הסירותי כו' ובאמת בש"ס מבואר שאומרים בשחרית הסירותי עכצ"ל דכוונת הר"מ ג"כ כן וקיצר בלשונו. וכן מבואר שם בלחם משנה שהקשה על הר"מ למה השמיט דין זה שאם באו עדים אחר תמיד ש"ש אומרים הרנינו אף על פי שחוזר וכופל ע"ש כמבואר בש"ס. אחר כתבי כ"ז מצאתי בס' עשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו במאמר אם כל חי ח"ב סי"ח כתב שם שרק בר"ה נתקן שיר של יום טוב במנחה אבל בכל המועדים לא נתקן שיר של יום טוב רק במוסף ובר"ח נתקן גם במנחה שיר של ר"ח כדי לפרסם שהוא ר"ח ועיין במפרש יד יהודה שכתב דאמרינן בסוכה היפוך ממ"ש ואיני רואה ראיה. והנלע"ד כתבתי דבכל יום טוב תיקנו שיר של יום טוב בתמידין ג"כ חוץ מר"ח וחה"מ וכדי לפרסמו שייך בחל בשבת כמ"ש לעיל באריכות כנלע"ד בעזה"י:

מצוה שיג

סעיף א

לצום כו' ועוד באה הקבלה כו' כי כפל השביתה יורה כו'. כ"ה גם בר"מ פ"א מהלכות שביתות עשור דילפינן משבתון ע"ש בה"ה שהתחיל וכן למדנו מפי השמועה שאסור

לרחוץ כו' דכתיב שבתון ועבמ"מ דעתו בדעת הר"מ שכתב וכן למדנו מפי השמועה כו' דה' עינויים הם מן התורה רק דאינו נמנה למצוה מיוחדת וכן דעת הר"נ בדעת הר"מ וכ"נ דעת הרהמ"ח שכתב ועוד באה עליו הקבלה כו' נראה דסובר ג"כ דהם מן התורה אבל דעת התוס' והרא"ש והרבה ראשונים דה' עינויים חוץ מאכילה ושתיה הוא רק דרבנן ואע"ג דבגמרא מפיק להו מקראי הם אסמכתא בעלמא עיין בראשונים שהאריכו בזה בתוס' ורא"ש ור"נ ובר"מ כאן ולכ"ע אף להסוברים דהם מן התורה מכל מקום אין בהו עונש ולא אזהרה כמבואר בש"ס ובר"מ דדוקא גבי אכילה ושתיה דהוא אבידת הנפש ע"ש. וע' רש"י יומא דע"ד ד"ה שבתון פירש"י וגבי עינוי כתיב וכי היכי דשבתון האמור בשבת אסמכי בי' רבנן שאר מלאכות שלא היו במשכן ואינה מלאכה גמורה ה"נ שבתון דגבי עינוי כו' להוסיף על אכילה ושתיה קאתי נראה לכאורה מרש"י דהוא דרבנן דכתב דאסמכי בי' רבנן כו' ומכל מקום אפ"ל דהוא מן התורה רק דמסרו הכתוב לחכמים כמבואר בר"מ פכ"א מהלכות שבת ה"א נאמר בתורה תשבות כו' ע"ש בהה"מ דהשבותין הם מן התורה אך נמסר לחכמים. ועיין ברמב"ן עה"ת פ' אמור הקשה לשטת הר"מ ודעימי' דכל העינויים אסורים מן התורה באיסור עשה בלא עונש אזהרה מהא דמבואר בסוכה כ"ח האזרח לרבות הנשים שחייבות בעינוי ל"ל קרא הא מדר"י א"ר נפקא איש ואשה כו' הוקש אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ותי' לא נצרכה אלא לתוס' עינוי סד"א הואיל ומיעט הכתוב לתוס' עינוי מעונש ומאזהרה לא נתחייב נשים כלל קמ"ל מהאזרח ע"ש. והקשה אמאי לא קאמר הש"ס דהריבוי היא להד' עינויים דג"כ ליכא בהו עונש ואזהרה הו"א נשים לא ליחייבו ע"כ ריבה התורה האזרח ע"ש. ואפשר לדחות קושיתו דלמ"ד דילפינן עינויים אחרים משבתון דהיינו דהכתוב הוסיף עוד ענויים אחרים וחכמים למדו מקראי דאלו הדברים נקראים עינוי ע"כ אסורים דברים אלו אבל העינויים המבוארים בתורה הם דוקא אכילה ושתיה לדעת זו דיליף משבתון ולא מה' עינוים דכתיב בקרא כי העינויים דקרא הוא כפל הציווי פעמים רבות כמבואר הרבה פעמים בתורה וקרא זה דהאזרח הוא בפרשת אחרי בפסוק והיתה לכם כו' תענו את נפשותיכם כו' האזרח כו' ולא נזכר בקרא זה מלת שבתון ואח"ז בפסוק הג' כתיב שבת שבתון אם כן בפסוק דהאזרח מיירי מעינוי אכילה ושתיה והיאך יכתוב הפסוק שם ריבוי על השאר עינויים דנשים חייבות כיון דכתיב תענו כו' כל האזרח ועינוי היינו או"ש ע"כ קאמר הש"ס דמרבה או"ש בתוס' אף על פי דתוס' יליף מקרא אחר מכל מקום על כל פנים הוא בכלל עינוי דקרא אבל הד' עינויים למאן דיליף משבתון אינם בכלל עינוי דקרא והיאך שייך לומר דמרבינן נשים על השאר עינויים דתיבת האזרח קאי על

תענו והיינו או"ש אך למאן דיליף השאר עינויים מחמשה עינויים דכתיב בתורה אם כן עינוי דקרא שאר עינויים גם כן בכלל שייך שפיר לרבות נשים על שאר עינויים והש"ס רוצה ליישב לכ"ע אפילו לרבה ור"י דיליף משבתון. אך על כל פנים להשיטות דסוברים דכל העינויים דאורייתא ואין בהם עונש ואזהרה ולא מצינו ריבוי בקרא דנשים יהיו בשאר העינויים כי על כל פנים צריך ריבוי כמו תוס' יוה"כ כיון דליכא עונש ואזהרה רק עשה ה"ל מ"ע שהזז"ג והי' ראוי להיות שנשים פטורות צריך ריבוי דהאזרח אם כן הד' עינויים דגם כן ה"ל מ"ע שהזז"ג ואין לנו ריבוי אם כן מנלן דנשים חייבות בהד' עינויים בשלמא אי אמרינן דמדרבנן הוא אם כן כיון דאסמכוהו רבנן למצות עינוי וכיון דבעיקר עינוי כולם חייבים ה"נ במצות חכמים אבל אי אמרינן דהוי דאורייתא אם כן למה יהיו נשים חייבות כיון שאין לנו שום לימוד ואין לומר דמדרבנן חייבות א"ה כל מ"ע שהזמן גמרא לחייבינהו מדרבנן כקושית הש"ס בברכות גבי קידוש היום. ובאמת הוא משנה מפורשת הכלה מותרת ברחיצת הפנים וחכמים אוסרים והחי' תנעול את הסנדל אבל בשאר נשים כ"ע מודים דחייבות ולא מצינו בשום מקום חילוק בין אנשים לנשים לענין הה' עינויים ומזה לכאורה ראיה גדולה דד' עינויים חוץ מאו"ש הם רק דרבנן כשיטת התוס' והרא"ש דאי הם מדאורייתא היו נשים פטורות. ודברי הרהמ"ח סותרים קצת דכאן נראה מדבריו שהם מן התורה ולקמן כתב כי אלו העינויים שהם מדרבנן כגון רחיצה וסיכה כו' נראה מדבריו שהם מדרבנן וי"ל ועיין בראשונים פלפלו בזה:

סעיף ב

ששיעור האכילה דיוה"כ כו' מפני שהתורה כו'. כ"ה בש"ס ור"מ ה' ש"ע ונסתפקתי דמבואר בש"ס [חולין] דק"ג כזית שאמרו חוץ מבין השיניים ובין החניכים הוא פלוגתא דר"י ור"ל מ"ס הנאת גרונו בעינן ומצרף בין החניכים וכן אכל ח"ז והקיאו וחזר ואכל ח"ז או אותו ח"ז הוא פלוגתא דלמ"ד הנאת גרונו בעינן חייב דהרי נהנה גרונו בכזית ולמ"ד הנאת מעיו פטור דאכילה במעיים בעינן והלכה דהנאת גרונו חייב כמבואר בר"מ פי"ד מהמ"א ה"ג וז"ל כזית שאמרו כו' אבל מה שבין החניכים מצרף למה שבלע שהרי נהנה גרונו בכזית וכן אכל ח"ז והקיאו כו' שאין החיוב אלא על הנאת הגרון בכזית מדבר האסור עכ"ל. והנה לשון הגמרא והר"מ נקטו כזית והנה היאך הדין ביוה"כ דלענין שיעור אף דאכילה הוי בפחות דהיינו כזית מכל מקום לענין מייתבי דעתי' אינו פחות מכותבת והיאך הדין אם בין החניכים מצרף או אכל חצי כותבת והקיאו כו' אם כאן נמי די בהנאת גרונו בככותבת או אפשר לענין יתובי דעתו תלוי בהנאת מעיים ואינו חייב ע"ז עד שיהי' במעיים ככותבת והר"מ פי"ד מהמ"א התחיל כל מ"א שבתורה בכזית כו'

ושם מדבר בכל שיעורי תורה דהם בכזית אבל שיעור יוה"כ לא מיירי התם רק כאן ולא ביאר לנו ד"ז כאן וצ"ע דאפשר דהתורה לא חייבה כאן על הנאה רק אם נתיישב דעתו ויתובי דעתו אינו אלא במילוי המעיים וצ"ע דין זה. עוד אני מסופק אפילו אם נאמר דהנאת גרון לבדו בודאי א"ח כיון דלא הוי מילוי המעיים היאך הדין אם הנאת מעיים בלבד בלא הנאת גרון אם הוי יתובי דעתיה דבכל האיסורים אם הי' הנאת מעיים בלא הנאת גרון א"ח כמבואר בפסחים קט"ז גבי מצה אם כרכו בסיב ובלעו אף ידי מצה לא יצא כיון דלא נגע בגרונו ועמ"ל פי"ד מהמ"א הי"ב בד"ה הואיל ודעתו דבכל האיסורים כן והביא ראיה מדברי הר"מ פ"ג מהאה"ט גבי אוכל נבלת העוף אם כרכו בסיב ובלעו ה"ז טהור ע"ש שמרשים ועיין בסוגיא דחולין שהבאנו דיש פלוגתא אי הנאת גרונו או הנאת מעיים וע"ש שמציין ונראה שם דאף מ"ד הנאת מעיים היינו דלא מהני הנאת גרון לחוד ובין החניכים או אכל והקיא וחזר ואכל א"ח כיון דלא הוי הנאת מעיים אבל הנאת מעיים בלא הנאת גרון מודה דאינו חייב ולא יפלוג על האי דפסחים דכרכו בסיב וכן על האוכל נבלת עוף טהור בסיב אך כ"ז במקומות דכתיב אכילה בתורה ובלא הנאת גרון לא הוי אכילה כלל אבל כאן דכתיב לא תעונה וביתובי דעתא תליא אפשר דלא בעינן הנאת גרון כלל רק מילוי המעיים לחוד סגי אך באמת ברור דבעינן הנאת גרון ג"כ דאי לא בעינן רק מילוי המעיים אם כן אפילו אכל השיעור יותר מכא"פ ה"ל לצרף כ"ז שלא נתעכל הח"ש הראשון כיון דבמעיים הם שיעור שלם ע"ש בסוגיא דחולין וע' מג"א סי' ר"י מביא בשם כנה"ג דגבי ברכת המזון אפילו יותר מכא"פ מצרף והמג"א השיג ובפרי מגדים שם כתב דוקא אם אכל כזית דילפינן מן ואכלת בעי כא"פ וביותר אינו מצרף אבל אם אכל כדי שביעה עיקר ברכת המזון מן התורה על הנאת מעיים והוא שבע אפילו שהה יותר מכא"פ מצטרף ומחויב לברך מן התורה ע"ש. אם כן ביה"כ דבעינן בתוכא"פ וביותר אינו מצטרף ע"כ דבעינן הנאת גרון ג"כ ובהנאת גרון הל"מ דהגרון צריך להנות מהשיעור תוך א"פ וביותר אין זה הנאה לחייב עליו אם כן נראה ברור דהנאת מעיים לחוד ביוה"כ אינו חייב אלא עם הנאת גרון ע"כ אינו חייב אלא בתוך כא"פ וביותר אינו מצטרף כנלע"ד בעזה"י. ובעיקר דברי הפמ"ג שדעתו דבברכת המזון אם שבע מחויב מן התורה לברך אף ביותר מכא"פ דעיקר ברכת המזון על הנאת מעיים ע"ש דמ"מ הניח דין זה בצ"ע כדרכו. אך לע"ד נראה מבואר דין זה להדיא בש"ס דיומא דף ע"ט דכותבת הגסה פחות מביצה ממשנה עד כמה מזמנין כו' ר"י אומר עד כביצה ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שביעה ואיזה זה כביצה ואס"ד כותבת הגסה יתירה מכביצה השתא כביצה שבועי משבעא דעתא לא מייתבי אלא לאו ש"מ כותבת הגסה פחות מכביצה

כביצה משבעא פחות מכביצה מייתבא דעתא ואי כדברי הפמ"ג דכדי שביעה מצרף ביותר כיון דהוא שבע אם כן מאי מקשה הש"ס השתא כביצה שביעה כו' הא חזינן דכ"ה אם אוכל כל היום אף ביותר מכדי צירוף והוא שבע וחייב לברך ומכל מקום ביום הכפורים אף אם אוכל כל היום והוא שבע ומכל מקום פטור חזינן דלא מייתבא דעתי' אף ששבע ובאמת זה מן הנמנע כיון שהוא שבע מייתבא דעתי' בודאי אע"כ צ"ל דאם אוכל ככותבת יותר מכא"פ אפילו אוכל כל היום כולו מכל מקום פטור דלא מייתבא דעתי' אם כן אינו שבע כלל אם אוכל ביותר משיעור צירוף אם כן נראה ברור גבי ברכת המזון אף דשבע מכל מקום צ"ל כשיעור הצירוף. ונ"ל דהצירוף של כדי שביעה יהי' בתוך א"פ ולקמן במצות ברכת המזון אי"ה נאריך בזה אבל זה בודאי ראיה ברורה דעכ"פ בעי כדי צירוף דאל"ה יברך ברכת המזון מן התורה על הנאת מעיו וביוה"כ יהיה פטור כי לא מייתבא דעתיה וזה מן הנמנע עכצ"ל כמו דביה"כ ל"מ הנאת מעים בלא הנאת גרון דהיינו בתוך א"פ ה"ה בברכת המזון אינו חייב על הנאת מעיים רק בצירוף הנאת גרון כנלע"ד:

והנה נראה ג"כ דעל הנאת גרון לחוד כגון אכל והקיא וחזר ואכל אפילו כ"ה א"ח בברכת המזון כי מצד הסברא שביעה אינו שייך רק בהנאת מעיים היינו במילוי הכרס נהי דכתבתי לעיל דגם הנאת גרון בעינן היינו דלא מהני מילוי הכרס לחוד בלא הנאת גרון אבל הנאת גרון בלבד בודאי אינו שבע ואינו חייב בברכת המזון וא"כ כיון דבש"ס מבואר דביתובי דעתא היא התחלת שביעה כמבואר השתא שבועי משבעא כו' אלא פחות מכביצה מייתבא דעתא וכביצה שבועי משבעא אם כן דבהנאת גרון לחוד לא יוכל לבא לידי שביעה אם כן נראה דגם לא מייתבא דעתא ואם כן ביום הכפורים פטור על הנאת גרון לחוד לא כמו בשאר איסורים ששם התורה חייבה על אכילה והנאת גרון עיקר אבל כאן כתיב לא תעונה וביתובא דעתא תליא מלתא ובהנאת גרון לחוד לא מייתבא דעתא כנלע"ד בעזה"י ומכל מקום מסתפינא להקל ולא מצאתי במפרשים שיתעוררו בזה. ועיין ביומא דף פ"א אמר ר"ל מפני מה לא נאמרה אזהרה בעינוי היכי נכתוב יכתוב לא תאכל אכילה בכזית כו' ולפמ"ש היה יכול לו' עוד אי כתיב לא תאכל יהיה חייב על הנאת גרון לחוד ע"כ הוצרך לכתוב לשון עינוי דהיינו יתובא דעתא ואינו חייב על הנאת גרון לחוד. אך באמת ל"ק כי מרא דהאי מימרא ר"ל ור"ל בעצמו סובר שם בגה"נ דבכל האיסורין אינו חייב על הנאת גרון לחוד רק הנאת מעיים בעינן ע"ש ע"כ אמר ה"ט מחמת כזית ובאמת צריך ככותבת מלשון עינוי ופשוט:

ומ"ש הרהמ"ח שאכל מאוכלים הראויים כו' מבואר בש"ס ור"מ דאם אכל אוכלים שאינם ראויים או שתה משקים שא"ר פטור ובטואו"ח מביא בשם ראבי"ה דאף מותר לכתחלה ובש"א מפלפל בזה ואם אכל אוכלים הראויין רק אכל שלא כדרך אכילה כגוונא דמבואר בר"מ פי"ד מהמ"א דין י"א ע' בש"א דעתו דביה"כ כיון דלא כתיב אכילה חייב אף שלכד"א וכבר פלפלו האחרונים בזה ואין להאריך במה שהאריכו המחברים. ומבואר בש"ס ור"מ דאפילו אכל מעט מעט מצטרף בכא"פ וכן בכל איסורים שבתורה כמבואר בכריתות דף י"ג והלכה כחכמים והיא הלכה פסוקה ומובא בש"ס הרבה פעמים אין מספר וכ"פ הר"מ כאן ופי"ד מהמ"א לענין שאר איסורים. ואני בעניי צריך אני להתלמד בד"ז כי מבואר בש"ס דעירובין דפרס היינו ד' ביצים או ג' ביצים וכבר נחלקו הראשונים בזה ואין כאן מקומו. והנה לא נתבאר דזה ידוע דאין כל טבעי אנשים שוים יש ממהר באכילתו ויש מאחר אם כן ידוע דרך משל אצל א' שוהה אכילת פרס היינו ג' או ד' ביצים רביעית שעה ובא' יותר ובא' פחות היאך משערינן אם משערין לפי טבעו מי שטבעו לאכול הפרס ברביעית שעה כזית שלו או ככותבת מצרף ברבע שעה ואם שהה יותר פטור ובמי שטבעו לאכול בחצי שעה מצטרף וחייב אם אכל השיעור בחצי שעה ובמי שטבעו לאכול הפרס בחצי רבע שעה א"ח אלא אם אוכל בזמן כזה וביותר אינו מצטרף הכלל כ"א בדידי' משערינן א"ד משערינן הכל באדם בינוני ואין חילוק בין אנשים כלל רק השיעור בזמן אכילת אדם בינוני פרס כשיעור הזה מצרף ולא יותר אף שהוא דרכו לאכול ביותר או בפחות. ולכאורה נראה דמשערינן באדם בינוני דאי משערינן לפי מה שהוא אדם ה"ל למחשביה במשנה דכלים גבי יש שאמרו לפי מה שהוא אדם כו' וחשיב מלא לוגמיו ג"כ ה"ל לחשוב זה ג"כ וע' עירובין דף פ"ב משמע ג"כ כן. וכ"נ להדיא בסוכה דף מ"ב ע"ב קטן שיכול לאכול כזית מרחיקין כו' אר"ח והוא שיכול לאכול בכא"פ ושם א"א להיות לשער בקטן כי הוא א"י לאכול אלא כזית (ובאמת אפשר ליישב זה עפ"י הגרסות דאם דוקא דגן או לא ואין כאן מקומו) וכפירש"י שם בהדיא ד"ה והוא כו' פרס לבינוני כו' אם כן בכ"מ משערינן בבינוני אך קשה כיון דמשערינן כל השיעורים בבינוני אם כן השיעור ידוע ולמה לא ביארו הפוסקים שנדע כמה זמן הוא כמו שביארו מלא לוגמיו בינוני הוא פחות מרביעית ועוד ענינים בש"ס וכעת אנחנו לא נדע איזה שיעור יש וצ"ע שלא ביארו זה:

עוד צריך אני להתלמד דמבואר בר"מ כ"פ דהשיעור הוא כג' ביצים ובודאי אין הכוונה כשיעור שאוכל ג' ביצים ממש דזה לא נזכר בש"ס, ובש"ס הוא נקרא אכ"פ ופרס היינו חצי ככר רק עפ"י החשבון החצי ככר הזה הוא גדול כמו ג' ביצים ובודאי הכוונה בר"מ

גם כן כן. והנה בש"ס כ"פ מבואר בעירובין ובסוכה גבי הנכנס לבית המנוגע דשיעור שהייה בכא"פ פת חטים ולא פת שעורים והוא מבואר במשנה וכ"פ הר"מ הט"צ ופירש"י דפת חטים ממהרים לאכול אם כן השיעור קטן מא"פ פת שעורים ע' תוי"ט בנגעים על כל פנים למדנו מדברי הש"ס דאין כל מיני אכילה שוים דפת חטים אינו שוהה כמו שעורים אם כן ה"ה כל המינים שבעולם בודאי יש חילוק בשהיית הדבר הנאכל ובנגעים הוא הל"מ או מקרא דחטה דהשיעור הוא פרס פת חטים ומסיב ואוכל בליפתן דהוא הכל ממהר באכילתו ע"ש ברש"י אם כן גבי כל האיסורים נראה דכל מאכל ומאכל והן לענין יוה"כ כל מין מאכל משערינן כ"א בדידיה בכמה זמן נאכל פרס מן המאכל האיסור שאוכל כזית אם כן לפ"ז ניחא מה שלא ביארו חכמינו זכרונם לברכה כמה הוה כא"פ בבינוני כי אין שיעור לדבר רק כל מאכל יש לו שיעור אחר ולא יספיק הדיו והקולמוס לחשוב כל מין מאכל בעולם לאדם בינוני ע"כ איזה מין מאכל שאדם אוכל משערינן באדם בינוני כמה צריך לשהות לאכול המאכל הזה אם יאכל כג' או כד' ביצים וזה נלע"ד אמת וברור כיון דלא מצינו בש"ס שיעור ידוע כמה זמן אכ"פ ולא מצינו ג"כ באיזה מין ע"כ בודאי בכל מין ומין משערינן בדידי' דהיינו מין מאכל זה לאדם בינוני והשיעור לאדם בינוני כבר כתבתי ראיות לזה וזה ודאי דאין כל מאכל נאכל בשוה חוץ מה שהבאנו גמ' מפורשת לענין חטים ושעורים אך גם החוש יגיד זה דרך משל אם אוכל כזית נבלה ועל נבלה חייב בין מבושל ובין חי דהוי דרך אכילה כמבואר בפסחים פ' אלו דברים דחי אינו יוצא משום שמחה נראה דוקא שמחה אינו יוצא אבל הוי כדר"א והארכנו לעיל. אם כן ז"פ דאם בשר מבושל כמו ג' ביצים נמשך זמן אכילתו רביעית שעה בודאי בשר נבלה חי נמשך זמן אכילתו יותר אם כן כיון שאין כל המאכלים אכ"פ שלהם שוים בזמן אם כן באיזה דבר ישערו ע"כ בודאי ברור דמשערינן כל מאכל במינו ואם אכל כזית נבלה מבושל כמה הי' יכול לאכול כג' ביצים ממבושל וביותר אינו מצטרף ואם אכל נבלה כזית חי הוא זמן יותר ומצרף בזמן מרובה יותר. ואל יקשה לך דבר זה דיאכל דבר א' מלאו א' שני פעמים ועל האחד לא יהיה חייב בזמן הזה דהוא יותר משיעור צירוף ועל השני יהיה חייב כי כך הל"מ וגזה"כ. ובזה נלע"ד מה שנסתפק המ"ל פ"ג מהלכות ברכות לענין שתיית הקאווי דדרך לשתות מעט מעט ויש מתחלת השתייה עד סוף השתייה רביעית או יותר דדעת קצת גדולים כיון דדרך שתייתו בכך מצטרף אף יותר מרביעית או כא"פ והוא ז"ל דחה דבריהם ממ"ש הר"מ בספ"ח מהאה"ט אשה שהיא מניקה את בנה והיא ראשון לטומאה בנה טהור כו' שאפילו ינק רביעית אפשר שיש מתחלה עד סוף יותר מכא"פ והרי גבי ילד דרך להניק בכך ומכל מקום לא מצטרף הרי

דל"א דרך שתייתו בכך ע"ש. ודברי הר"מ הם בש"ס דכריתות ולפמ"ש נראה דהדין עם הגדולים כיון דכל מין מאכל ומשקה באותו מין משערין שיעורי אכילה ושתיה דיליה אם כן בקאווי שהיא חמה ורביעית שוהין ב"א יותר מכא"פ היינו דהשהייה היא יותר מאכילת ג' ביצים אבל קאווי עצמה אם שותה רביעית דהיינו ביצה ומחצה שוהה זמן אכילת ג' ביצים אם כן שתיית קאווי הפרס כגון ד' ביצים קאווי השהיי' בכפל ויותר ולמ"ד פרס ג' ביצים אם כן שוהה כמו אכילת ששה ביצים ד"מ אם כן דרך שתיית קאווי הפרס שלו יותר אם כן אם שותה רביעית כדרכו הוי תוך אכילת פרס מקאווי כי בכ"א משערין באותו מין וכדרך שתייתו א"י לשתות בזמן כזה רק רביעית דהיא ביצה ומחצה אבל לא פרס אם כן אם שותה קאווי רביעית אף דהיא שוהה הרבה מכל מקום הוא תוך א"פ לקאווי כי המיני אכילה אינם שוים כמו שעורים אכ"פ ביותר מחטים כמ"ש לעיל. אם כן אין ראיה כלל מהנקת התינוק לפי מ"ש לעיל דמשערין באדם בינוני אם כן אדם בינוני בודאי בכדי הנקת התינוק כזית או רביעית יכול גדול לשתות יותר מפרס אם כן גבי קטן אינו מצרף כי אנחנו משערים באדם בינוני אבל גבי קאווי דאדם בינוני שוהה הרבה בהפרס מחמת חומו וא"כ ממילא שוהה הרביעית בתוך א"פ לבינוני באותו המין עצמו כגון קאווי ע' היטב ותבין. וראיתי בס' תוס' יה"כ שמפלפל ג"כ בדין זה דקאווי ומביא ג"כ ראיית המ"ל מכריתות וכבר כתבתי דאין ראי' כלל. וגם מביא ראיה מפסחים סוגיא דמשרת דאמרינן שם הנח לכותח הבבלי דלית ביה כזית בכא"פ אי אכיל בעיני' בטלה דעתיה אי משטר קשטר לי' לית בי' כא"פ דשוהה יותר מוכח דלא אמרינן דרך שתייתו בכך. ולפמ"ש ג"כ אין ראיה דשם צריך בכא"פ החמץ עצמו והחמץ עצמו נאכל בכא"פ בזמן כזה ועתה נאכל החמץ בזמן יותר אבל כאן הקאווי הפרס שלה נשתה בזמן מרובה אם כן הרביעית נשתה בתוך אכ"פ שלה. וכל מין מאכל בדידי' משערינן כי לא מצינו שום שיעור שנתנו לנו חכמינו זכרונם לברכה בזה ולא ילפינן מבית המנוגע דהל"מ אין למדין זמ"ז ובפרט שלא הוזכר בשום מקום דאכ"פ היינו מסיב ואוכל בליפתן ע"כ דלא ילפינן אם כן כ"א בדידי' משערינן אם כן אין חילוק בין רעבתן לאדם אחר כי הכל משערין באדם בינוני במאכל זה או במשקה זה כנלע"ד. שוב האיר השי"ת את עיני וראיתי בס' מג"א סי' פ"א סק"ב שכתב אהא דמבואר בש"ע קטן שיכול לאכול כזית כ' הגהות סמ"ק גם במאכל שעושין לתינוק שקורין פפא ול"נ דבפפא משערינן כפי מה שיכול לאכול הגדול פרס פפא עכ"ל. מבואר מדבריו ג"כ דבכל מאכל משערינן שיעור דידי' וכ' בפרי מגדים שם ז"ל אם לומר דשיעור פרס כפי המאכל ההוא כי יש מאכל שפרס שלו נאכל מהר ויש מאכל שאין פרס שלו נאכל מהר צ"ע בזה וע'

מ"ל פ"ב מהלכות ברכות בענין שתיית הקאווי כו' עוררו במ"ש והנאני מאוד ובעזה"י כתבתי הנלע"ד והדברים ארוכים בש"ס ופוסקים לברר וללבן. ולפמ"ש צ"ע מאוד ביה"כ שמאכילין החולה כל מאכל ולשער באדם בינוני וכל מאכל בפ"ע וצריך שקידה רבה לזה ורז"ל אשר מפיהם אנו חיים סתמו הרבה:

סעיף ג

ושיעור הכותבת כו' ופחות מביצה כו'. כ"ה מסקנת הגמרא שם ביומא ומ"ש שהוא פחות מב' זיתים עיין בכריתות מבואר שם דככותבת הוי שני זיתים וע' תוס' יומא ובעירובין ובמג"א סי' תפ"ו מה שפלפל ועיין בס' ח"י ובנוב"י כתב שהוא פחות מכביצה בלא קליפתה ע"ש ואין כאן מקומו:

סעיף ד

וכן מה שאמרו כו' שיעור שתיה כו'. דברי הרב המחבר צ"ע דביומא ד' פ' מסיק דלא מלא לוגמיו ממש אלא כמלא לוגמיו כדי שיסלקנה לצד א' ויראה כמלא לוגמיו ושיעור זה דהיינו כמלא לוגמיו מבואר שם בגמ' דהוא פחות מרביעית אבל מלא לוגמיו הוא יותר מרביעית ע"ש גבי מקולי ב"ש וע"ש בתוס' וכ"ה בר"מ כאן ובכל הפוסקים דהשיעור הוא כמלא לוגמיו וכן מ"ש הרהמ"ח דהשיעור הוא כביצה א"י מניין לו דמן הש"ס נראה דהוא פחות קצת מרביעית וכ"כ הר"מ וכל הפוסקים ורביעית הוא ביצה ומחצה כידוע בש"ס ופוסקים וכן מה שסתם הרהמ"ח וכתב דהוא מלא לוגמיו והוא כביצה נראה מדבריו דהשיעור הזה הוא שוה בכל אדם ובאמת מבואר בש"ס ובר"מ ובכל הפוסקים דוקא שיעור אכילה הוא שוה בכל אדם היינו ככותבת בין לננס ובין לעוג מלך הבשן אבל שיעור שתיה כ"א בדידי' משערינן ובעוג מלך הבשן השיעור יותר הרבה מרביעית וכן בננס הוא פחות הרבה ושיעור זה דכמלא לוגמיו הוא פחות הוא שיעור בבינוני ע' בגמ' ובר"מ כאן ובטור או"ח וז"פ:

והנה צ"ע לפי המבואר בגמרא שם דהשיעור הוא כמלא לוגמיו ולכ"א משערין בדידי' וכי איתשל בעוג מלך הבשן איתשל כו' דכמלוא לוגמיו דידי' הוא הרבה יותר וא"כ השיעור שכתב הר"מ הוא לאדם בינוני. ולעוג כו' או לננס לא כתב שיעור כי באמת אין השיעור קצוב לכ"א כמלוא לוגמיו דידי' ובאמת בגמ' מוקמינן שם דב"ה דאמרי מלא לוגמיו היינו כמלוא לוגמיו ומקשינן ב"ה היינו ר"א דסובר ג"כ כמלא לוגמיו ומשני איכא בינייהו מלא לוגמיו דחוק וע"ש בפירש"י דלר"א השיעור כדי שיסלקנה לצד א' ויראה כמלא לוגמיו בדוחק ולב"ה בעינן שיראה כמלוא לוגמיו בריוח והוא שיעור יותר מדחוק ובודאי הלכה כב"ה נגד ר"א וא"כ היאך סתם הר"מ וכתב כמלא לוגמיו ולא כתב

כמלוא לוגמיו בריוח והוא נ"מ גדולה באדם גדול או בקטן דהשיעור הוא כמלוא לוגמיו אינו חייב חטאת אלא אם הוא כמלוא לוגמיו בריוח ועל הטוש"ע ל"ק כי באמת לענין איסור אין נ"מ אך לחולה והוא מלתא דל"ש אבל על הר"מ צ"ע דדרכו להביא כל הדינים ונ"מ גדולה לענין חיוב חטאת צריך עיון גדול שהשמיט דין זה ובודאי הלכה כב"ה וצ"ע:

סעיף ה

ולפיכך כו'. נראה מדברי הרהמ"ח דיש חילוק בין כשיעור דאין מאכילין אלא במקום סכנה ופחות משיעור מאכילין אף במקום שאין סכנה ובאמת לא ראיתי חילוק זה בשום מקום דודאי אין שום איסור תורה הותר באין סכנה ואף איסור דרבנן בדרך אכילה דעת הראשונים דאסור לחולה שאין בו סכנה ער"נ בפסחים גבי מר בר ר"א שייף לברתי' כו' ועיו"ד סי' קנ"ה מבואר ג"כ כן וכאן לא אמרו הפוסקים דבר זה אלא באופן זה שיש סכנה ויכול לצאת מידי סכנה בפחות משיעור מחויבים אנחנו לדקדק בזה כמבואר בכריתות וגם ביומא דזה בכלל מאכילין הקל הקל כו' ער"נ ובטוש"ע אבל במקום שאין סכנה כמו שאסור לאכול שיעור כן אסור לאכול ח"ש דח"ש אסור מן התורה וז"פ. ואפשר להעמיס כן בלשון הרהמ"ח אלא שדבריו מגומגמים קצת:

סעיף ו

ונותנים כו'. נראה מד' הרהמ"ח אם יש ריוח כא"פ אינו מצטרף ובאמת מבואר בש"ס ור"מ כאן ובמ"א כ"פ דיותר מכא"פ אינו מצטרף אבל בכא"פ מצטרף ע"כ צ"ל הריוח יותר משיעור הנ"ל:

גם מ"ש בין אכילה ראשונה לשניה נראה מדבריו דוקא הפסקה נחשב אבל האכילה אינו נחשב ובאמת בר"מ מבואר מהתוספתא אם יש מתחלת אכילה ראשונה כו' אם כן נחשבת האכילה אם מתחלת האכילה עד סוף האכילה יותר מכא"פ אף על פי שהפסקות לבד הוא פחות מכא"פ מכל מקום אין מצטרפין כיון דיש מתחלת האכילה עד סוף האכילה יותר מכא"פ. ובאמת לשון הר"נ ג"כ כדברי הרהמ"ח ובס' תוסיה"כ תמה על הר"נ בזה וגם על התוס' בכריתות שם בסוגיא שנראה מדבריהם דרק ההפסק נחשב. וגם הקשה שמדהתו"ס נראה דכא"פ אינו מצטרף ותמה שם כמו שתמהתי על הרהמ"ח ומביא בשם תשובת הרא"מ דהשוה דעת הר"ן לכא"פ דחשבינן מתחלת אכילה:

סעיף ז

שהן ג' ביצים. כה"ד הר"מ ויש שיטות דפרס היינו ד' ביצים ואין כאן מקומו. גם מ"ש דשיעור שתייה הפסקה בכדי שתיית רביעית כה"ד הר"מ אבל הרבה ראשונים סוברים

דגם בשתיה הוא שיעור פרס ועיין כאן במ"מ ולחם משנה ובר"נ ואין כאן מקומו לברר דינים אלו:

סעיף ח

אבל בין האכילה כו'. זה מבואר בש"ס ור"מ דכל האוכלים מצטרפין לכותבת וכל המשקין מצטרף לכמלא לוגמיו כו' ונ"פ דאם אכל אוכלים הרבה בזאח"ז דצריך לשער שיעור פרס מכל המינים הללו לפמש"ל במין ההוא וז"פ:

סעיף ט

וכן מענין המצוה כו' כי אלו ענויין שהן דרבנן כגון רחיצה כו'. כתבתי לעיל דיש שיטות שהעינויים הללו הם מן התורה ועיין ברמב"ן והובא ג"כ ברא"ש דתענית דעתו גבי ט"ב דבעט"ב אף דמותר עדיין לאכול שלא קיבל עליו התענית מכל מקום אסור ברחיצה וסיכה דרחיצה וסיכה הנאה דלאחר שעה הוא והרא"ש השיג עליו דזה תימה דיאכל וישתה ויהי' אסור ברחיצה ע"ש. ועיין בש"ע סי' תקנ"ג. מכל מקום נ"פ דהרמב"ן מודה כאן כ"ז שמותר לאכול מותר ברחיצה דוקא גבי ט"ב אסרו מחמת תענוג אבל כאן גזירת הכתוב ול"ש זה מה שנהנה לאחר שעה וע"ש ברמב"ן שמסיים שנראה שרוחץ לצורך ט"ב אבל כאן תע"ב לקדוש ה' מכובד וז"פ:

והנה דינים אלו מבוארים בר"מ ובטוש"ע ואין דרכי להאריך. ומה שהביא מדיני מנעל יש בה שלשה שיטות שיטה א' דוקא מנעל של עור אסור ביה"כ ושיטה ב' דגם מנעל של עץ מנעל איקרי ושיטה ג' דעת הרז"ה כל מידי דמגין מנעל איקרי ועיין כ"ז בר"נ ביומא והם דברים ארוכים. ולצאת בהם לר"ה במידי דלא איקרי מנעל ליה"כ הי' מהראוי לאסור לצאת בהם לר"ה כיון דלאו מנעל הוא הוי משאוי בשבת וביה"כ דדינו לענין מלאכה כשבת וער"נ כתב דדוקא בכל שבת דמנעל מותר בו אסור לצאת במינים הללו דלאו מנעל הוא דלא הוי מלבוש אבל ביה"כ כיון דאסור במנעל רק במינים הללו ודרכם של ב"א לצאת במינים הללו לא הוי משוי אלא הוי כמנעל להאי יומא ע"ש ודבריו מתוקים וכבר האריכו בו הראשונים. ונלע"ד אם נועל מנעל האסור ביה"כ כגון של עור חוץ מה שעובר איסור דנעילת הסנדל אם יצא בו בר"ה חייב חטאת דלאו מלבוש הוא אלא משוי לפי סברת רש"י בעירובין דצ"ה ע"ב למ"ד שבת זמן תפילין הוא אם לובש יותר מזוג אע"ג דהוי תכשיט מכל מקום כיון דעובר על בל תוסיף אתי איסור בל תוסיף ומשווי עליו כמשוי ובש"א סי' מ"א פלפל בד' רש"י הנ"ל אם כן חזינן דהאיסור משווי כמשוי אם כן ה"נ כיון דנה"ס אסור לא מבעיא להסוברים דהוא איסור תורה בודאי חשוב כמשוי אלא אפילו למ"ד דהוא דרבנן אפשר דגם איסור דרבנן כיון דאסרו לא הוי מלבוש והוא משוי

אם כן אסור לצאת במנעל כזה ביה"כ וחייבים עליו כעל משוי גמורה ע"כ יש להזהיר מאוד להמון שחוץ שעוברים באיסור נהסנ"ד עוד הולכים במקומות שאסור להוציא והוא איסור גמור ולא הבאתי בכור הבחינה. ואני מסופק לדברי הר"ן אם חיה שהיא מותרת בנעילת הסנדל אם מותרת לנעול שאר מינים ולצאת בהם לר"ה ביה"כ אי נימא כיון דלכ"ע הוי שאר מינים ביה"כ מנעל אם כן גבי דידה נמי א"ד כיון דבאמת תמיד לאו מנעל הוא רק האי יומא וזה דוקא לכ"ע דאסורים במנעל אבל החיה דמותרת במנעל זה לא הוי מנעל ואסורה לצאת לר"ה וצ"ע ובאתי רק לעורר:

והנה הרהמ"ח מביא הד' עינויים וכבר כתבתי שיש שיטות או דהם דאורייתא או דהם אסמכתא. והנה מקרא דפרשה זו ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש כו' מובא מימרא בש"ס כ"פ דבתשיעי מצוה לאכול והוא ברייתא דתני ר"ח מדיפתי. והנה הר"מ פ"ג דנדרים נראה מדבריו דדרשת ר"ח הוא דרשה גמורה ואסור להתענות בעיה"כ מן התורה וע"ש בכ"מ ובטא"ח תר"ח בב"י נראה דעתו שדעת הר"מ שהוא רק אסמכתא ועיין כאן בה' שביתת עשור בלחם משנה באריכות ולהאריך בענינים אלו צריך אריכות גדול בסוגיא דר"ה ויומא ואין כאן מקומו בין כך וב"כ על כל פנים הי' לו להרהמ"ח להביא זה. וזה כמה שנים אשר ראיתי בספר א' ושמו פלאי ואינו בידי שנסתפק אם נשים חייבות באכילת עיוה"כ אי נימא דהוי מ"ע שהזז"ג א"ד כיון דאפקי' רחמנא בלשון עינוי ובעינוי נשים ג"כ חייבות מחויבות ג"כ באכילת עיוה"כ ואיני זוכר עתה אם נפשט לי' הספק. ולענ"ד נראה כיון דחזינן דאף תוסיה"כ אף דדרשינן מקרא ויש דורשים ג"כ מקרא דועניתם מכל מקום מבואר בסוכה כיון דליכא עונש ואזהרה הרי נשים פטורות אי לאו ריבוי דהאזרח אם כן לענין עיה"כ דלא נתבאר בש"ס ריבוי דהאזרח נשים פטורות. אך אי נימא דדרשת ר"ח הוא אסמכתא וחז"ל אסמכו אמצות עינוי אם כן כמו דחייבים בעינוי כן חל עליהם תקחז"ל בעיה"כ אבל אי אמרינן דהוי דאורייתא מן התורה יתחייבו הנשים כיון דהזמן גמרא וליכא ריבוי לחיובא ומדרבנן ל"ש לחייבינהו כמבואר בברכות גבי קד"ה דמ"ע שהזמן גמרא לא חייבינהו חז"ל. ולפמ"ש דאם נא' דהוא מדאורייתא אין נשים חייבות באכילת עיה"כ אם כן יותר נראה כדעת הכסף משנה שדעתו שהוא רק אסמכתא דאלו היה מן התורה היה חילוק בין אנשים לנשים והי' מסתעפים כמה דינים לענין שבועות ונדרים ועוד לכמה ענינים והי' להר"מ להזכיר זה בשום מקום דנשים פטורות מזה ע"כ נראה דהוי אסמכתא אם כן חכמינו זכרונם לברכה אסמכוה למצות עינוי ואין חילוק בין אנשים לנשים כן נראה לפי עניות דעתי. ודע דז"פ דבערב יה"כ דמצוה לאכול אין חיוב דוקא פת כמו שויו"ט דלא מצינו זה בשום מקום רק מצוה לאכול

ויוצא בכ"ד וכ"ה במג"א ה' מגלה גבי פורים וכאן נמי בודאי הוא כן וזה נראה פשוט. ונלע"ד כיון דאכילת עיה"כ נפ"ל מלשון עינוי אפ"ל דאינו יוצא אלא אם אכל בערב יום הכיפורים שיעור ככותבת דכה"ג לא הוי עינוי ביום הכיפורים ואכילה זו גזירת הכתוב דנקרא עינוי אבל בפחות משיעור זה דביה"כ לא עבר על מצות עינוי והוי כמתענה אם כן בערב יום הכיפורים לא יצא דהוי כמתענה דפחות מכותבת בשיעור הצירוף הוי עינוי ובערב יה"כ אסור להתענות ע"כ צריך לאכול שיעור כותבת בתוך א"פ ושאני משאר שוי"ט דמצוה לאכול והוי בכזית או בכביצה אבל כאן דנפ"ל מעינוי דיה"כ צ"ל ההיפוך מיה"כ כנלע"ד:

והנה מבואר עוד דביה"כ כ"ע מחויבים להוסיף מחול על הקודש בין מלפניו ובין לאחריו ויש שיטות דבכל שויו"ט תוס' הוא מן התורה ויש שיטות דוקא ביה"כ אסור תוס' בין במלאכה בין בעינוי ושיטת הר"מ כאן דאף ביוה"כ דוקא תוס' עינוי אסור מן התורה ולא מלאכה ולברר שיטות אלו צריך אריכות גדול בסוגיא דיומא ור"ה פ"ק ועבב"י ובלחם משנה ובפ"י בר"ה ובקונטרס תוסיה"כ. והנה בכל ימי הקודש יתבאר בעזהשי"ת כ"א במקומו וכאן לא הביא הרהמ"ח כלל דין זה. והנה תוספת זה גם נשים חייבין וזה מבואר להדיא בסוכה פ"ב דהאזרח מרבי נשים שחייבים בתוס'. והנה לכאורה להסוברים שבכל יום קודש חייבים בתוס' מהלימוד תשביתו כו' אפשר דבשום תוס' אין הנשים חייבות כי לא מצינו ריבוי לחיוב רק גבי יוה"כ דאיכא ריבוי דהאזרח או לדעת הטור כפי הנראה מב"י סי' רס"א דלית לי' תוס' לשוי"ט רק ביה"כ בסי' תר"ח אית לי' תוס' אף לענין מלאכה וא"כ נשים פטורות דלית שום ריבוי דאזרח כי האזרח גבי עינוי כתיב וכ"ה בלשון הגמרא דסוכה לא נצרכ' אלא לתוס' עינוי ס"ד דאימעט מעונש ומאזהרה, אמעטי נמי מתוס' כתב האזרח נראה דוקא לתוס' עינוי אבל תוס' מלאכה אין לנו שום ריבוי אם כן להשיטות הנ"ל אף דבכל יום קודש תוס' דאורייתא מכל מקום נשים פטורות והנה לברר דברים אלו צריך אריכות גדול ובאתי רק לעורר. והנה תוס' זה עבתו"ס וברא"ש דאינו ידוע שיעור והר"נ ביומא כ' דמהשקיעה ראשונה זמן תוס' אם רצה להוסיף אפילו כ"ש אך מזמן שהוא חול בודאי ולא בה"ש כי בלאו הכי הוי ספק ולא משום תוס' ועתו"ס בר"ה ופסחים וער"נ בביצה פ' המביא שכתב הא דצריך להוסיף קודם בה"ש הוא למ"ד סד"א מן התורה לחומרא ע"כ א"צ ריבוי לבה"ש ע"כ צריך להוסיף מקודם ע"ש. נראה מדבריו דלדעת הר"מ א"צ להוסיף קודם בה"ש כי בבה"ש עצמו יכול להוסיף כי מותר מן התורה בעשיית מלאכה בה"ש דסד"א רק מדרבנן לחומרא מכל מקום במוצאי יה"כ

נראה דאף להר"מ צריך להוסיף מודאי לילה כי בה"ש דאפוקי יומא חמיר דאיקבע איסורא ואף לשיטת הר"מ ספיקא לחומרא עבמג"א ה' שבת:

ולפמ"ש דאף להסוברים תוס' בכל יום קודש מכל מקום אין נשים מוזהרות על התוס' אם כן לפי דעת הרמב"ן הובא בר"נ דתענית ובטור דכל היכא שאינו בתוס' לא מהני קבלה רק ביום הכפורים מהני קבלה קודם הלילה כי איתא בתוס' ויכול לקבל עליו אבל במקום שאינו בתוס' לא מהני קבלה שלו אם כן לא מהני קבלת שבת לנשים אם קבלו עליהם קודם בה"ש ואין כאן מקומו להאריך הרבה בענינים אלו:

ונלע"ד פשוט אם א' נולד ביה"כ ולהרבה שיטות דלא בעינן מעל"ע אם כן כשמגיע לי"ג שנה נחשב בר מצוה בתחלת ליל כיפור וחייב להתענות מן התורה מכל מקום פטור להתענות התוס' בעיה"כ כי הוא עוד יום ולא נשלם הי"ג שנים אם כן אינו חייב בתוס' לפניו. אך אני מסופק אם נעשה בר מצוה בתחלת ליל מי"כ אם כן ביה"כ אינו מחויב להתענות מן התורה כי אינו נעשה בר י"ג שנה עד הלילה אך בלילה תיכף בצאת הכוכבים נעשה בר מצוה וחייב בכל המצות אי חייב בהתוס' לאחר צאת הכוכבים דצריך להוסיף מי נימא כיון דחייב בכל המצות אם כן חייב בתוס' הזה א"ד דהתורה לא חייבה התוס' אלא אם הוא חייב בעיקר אבל אם בעיקר לא היה חייב כלל ל"ש בתוס' שצריך להוסיף על הקודש כיון דבקודש עצמו לא היה חייב ל"ש התוס' וצ"ע. וכן להסוברים דכל יום קודש שייך תוס' שייך ספק הזה אם נעשה ב"מ במש"ק או יום טוב אי חייב בתוס' לאחריו וצ"ע:

סעיף י

וכללא דמלתא כו' דב' שנים קודם גדלות כו'. יש בדינים אלו הרבה שיטות עיין ברי"ף ובר"מ וברא"ש ובטאו"ח ואין להאריך. ונלע"ד פשוט לסוברים דהשלמה מדרבנן איכא וזה מטעם חינוך וא"כ יש חילוק בין אב לאחר ובין תינוק ותינוקת כי יש סוברים עתו"ס נזיר ובגמ' שם דבתו אינו חייב לחנך וגם אחר אינו חייב לחנך עי' כ"ז באו"ח סי' שמ"ג. מכל מקום נ"ל דאיש אחר אסור להאכילו בידים ועובר על איסור תורה אם מאכילו בידים ככל האיסורים שבתורה כיון דיכול להתענות ממילא אסור לנו להאכילו ונראה דאף בקטן שיכול להתענות לשעות בשעה שהוא יכול להתענות אסור להאכילו דבשעה שא"צ לאכול ה"ל כמו כל האיסורים. וא"ל כיון דבלאו הכי אינו מתענה אם כן מותר להאכילו אף בזמן שא"צ לאכול דביה"כ ל"ש זה דבכל שעה ושעה רביע איסור עליו ואפילו אם חולה שיש בו סכנה דמותר לאכול מכל מקום אם אוכל בשעה שא"צ בודאי חייב רק בזמן שצריך מותר אם כן בקטן נמי. וער"נ ר"פ יה"כ וברש"י כתב התינוקות אין

מענין דאין אנו חייבים למנוע כו' וער"מ ונ"ל אף בקטן גמור תיכף ממש בשעה שנולד אסור להאכילו רק הצריך לו אבל לא יותר אך בקטן כזה א"א לצמצם אבל קטן פחות מבן ח' אף דאין מענין אותו מכל מקום בידים אסור להאכילו אם אכל היום ויכול לסבול אסור להאכילו בידים כנ"ל ברור עיין בת"י ובסי' שמ"ג:

והנה זה פשוט למאן דאית לי' דכל עינוים הוי דאורייתא בודאי אסורים ג"כ בה"ש כמו עינוי ומלאכה ביום קודש וגם כן אפשר דצריך להוסיף מחול על הקודש כיון דהתורה ריבתה לתוספת עינוי גם כן בכלל. אך למ"ד דהעינויים הוא רק דרבנן אפשר דהוי כמו שבותים שלא גזרו עליהם בין השמשות עיין או"ח סי' רס"א:

סעיף יא

שהחמירו בו כו'. ע' בפ' מקום שנהגו מבואר דאיכא פלוגתא אם ט"ב בה"ש אסור וער"מ פ"א מה' תענית דפוסק דבה"ש שלו אסור וע"ש במ"מ שכ' אף על פי דספק דרבנן להקל כו'. ונראה הטעם עפ"י המבואר בראשונים דט"ב היום ג"כ במנהגא תליא מלתא דבזמן שאין שלום כו' גם ט"ב ברצו תליא מלתא רק קבלו עליהם מחמת שהוכפלו כו'. והנה בזמן שמד ח"ו התענית מדברי קבלה וד"ק כד"ת דמי אם כן בה"ש שלו אסור דהוי כמו ספק תורה ע' בט"א במגלה אם כן אף בזמן שאין שמד מכל מקום קבלו עליהם כחומר דברי קבלה ע"כ הוי בה"ש שלו אסור ושמואל סובר דמ"מ כיון דהוי האידנא רק מדרבנן בה"ש שלו מותר ועיין במ"מ כתב דתוס' ליתא בט"ב וכ"ה בתוספות פרק מקום שנהגו דדוקא בח"ש אסור אבל בתוס' שרי וא"צ להוסיף מחול על הקודש וכ"כ דעת הר"מ שם. ועיין ר"מ בפי' המשנה סוף תענית במשנה דחמשה דברים כו' מבואר בפי' דיש תוס' בט"ב כמו ביה"כ ע"ש. ונ"פ דהד' ענויים בט"ב חוץ מה שאסורים מטעם אבילות כמבואר בש"ס כל מצות הנוהגים באבל נוהגים בט' באב והד' עינויים הנ"ל אסורים גם כן באבל מכל מקום אסורים ג"כ בט' באב דהשוו התענית ליה"כ וזה הוי בכלל עינוי כמו ביה"כ דאין הטעם משום אבל רק הוי בכלל ענויים. וראיה דמחמת אבילות מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בצונן כמבואר בש"ס וביו"ד ובט"ב אסור אפילו להושיט אצבעו במים כי חוץ מטעם אבילות הטעם מחמת עינוי וחז"ל השוו זה ליה"כ ולפיכך באם חל ט"ב בשבת דנדחה אחר השבת דיש שיטות בא"ח וכ"פ הרמ"א בש"ע דבשבת נוהגים דבר שבצנעה והאשכנזים נוהגים כן ומוחים במי שהולך לטבול בשבת זה ומכל מקום לא נשמע ולא נראה מי שיחמיר שלא לרחוץ פניו וידיו כמנהגו תמיד אלא פשוט כל שהוא מחמת תענית כגון אכילה או שתיה ורחיצת ידים ופניו כיון דתענית נדחה נדחה מכו"כ כיון דאוכלים ושותים אם כן מותר לרחוץ ג"כ אך רחיצת כל הגוף או סיכה דהוא

בט"ב מטעם אבילות ג"כ ולשיטה זו דיני אבילות לא נדחה ממקומו ונוהג בצנעה אבל מחמת העינוי כמו יה"כ נדחה מכו"כ כיון דהאכילה נדחה נדחה הכל וז"פ:

סעיף יב

ונוהגת כו' ועובר על לאו כו'. והוא בכלל הלוקין אם התרו בו למלקות וזה מבואר במכות ובר"מ פח"י מה' סנהדרין:

סעיף יג

בשגגה חייב כו'. והאוכל ח"ש ושותה ח"ש אינו מצטרף כמבואר ביומא ובר"מ פ"ב מה' ש"ע ואם אכל ושתה בהעלם א' אינו חייב אלא חטאת א' דהוי משם א' ביומא ובר"מ פ"ו מה' שגגות:

ודע דאף דקיימא לן בכ"מ היכי דמחויב בשוגג חטאת קבוע חייב על לא הודע שלו אשם תלוי כמבואר בכריתות ובר"ם פ"ח מה' שגגות ומכל מקום ביה"כ ברוב פעמים פטור על לא הודע אשם תלוי הן באכילה והן במלאכה וע' כריתות דף זיי"ן ור"מ פ"ג מה' שגגות דקיימא לן כל חייבי אשמות תלויות שעבר עליהם יה"כ יה"כ מכפר ופטורים מא"ת ולא משכחת לה א"ת על יה"כ אחר יה"כ כ"ה שם בכריתות ור"י סובר כן וכ"פ הר"מ שם. ודע דקיימא לן יש ידיעה לח"ש אם אכל ח"ש ונודע לו ואכל עוד ח"ש אע"ג דהי' בתוך אכ"פ מכל מקום אינו מצטרף לחטאת וכ"פ הר"מ פ"ו מה' שגגות. ועמ"ל שם פ"ג כתב דאם אכל ח"ש ס' חלב ס' שומן קודם חשיכה ביה"כ והח"ש השני אכל במי"כ אע"ג דבש"ס דכריתות מבואר דיה"כ במקום א"ת קיימא וה"ל כידיעת ס' דמחלק ע"ש בש"ס אם כן ה"ל ידיעה לח"ש ואינו מצטרף לכאורה אך מבואר בכריתות דדוקא על שיעור שלם יה"כ מכפר ולא על ח"ש אם כן מצטרף בכה"ג. וד"ז דאין יה"כ מכפר על ח"ש ודיה"כ ה"ל כמו ידיעת ספק דמחלק מבואר בכריתות דח"י ע"ב:

ומ"ש הרהמ"ח באמצע דאפילו לנטורי פרי כו' כ"ש לדבר מצוה בין בהליכה בין בחזרה כו' האי בין בחזרה לא קאי אלא אדסמיך לי' היינו לדבר מצוה אבל לנטורי פרי דוקא בהליכה שרי משום הפסד ממון אבל לא בחזרה עי' ביומא ובר"מ ובש"ע:

מצוה שיד

סעיף א

להקריב כו'. והקרבן פר אחד איל אחד ושבעה כבשים בני שנה וג"כ שעיר חטאת הנעשה בחוץ והוא נאכל לערב כ"ה בר"מ פ"י מתו"מ וכבר כתבתי במוסף דפסח דסדר הקרבה הי' שעיר קודם לכל כי הוא חטאת וחטאת קודמת לעולה ואח"כ העולות היו

פרים קודמים לאילים ואילים קודמים לכבשים וכ"ז מבואר בש"ס ור"מ פ"ט מהלכות תו"מ והארכתי לעיל מכל מקום גבי יה"כ אינו כן עיין ר"מ פ"ב מה' ערב יה"כ דעתו שבלבישה הראשונה של בגדי זהב מקריב הפר וזיין כבשים ואח"ז הי' לובש בגדי לבן ואח"ז בלבישה השלישית של בגדי זהב הי' מקריב השעיר החיצון ואילו ואיל העם דהיינו האיל המוסף וע"ש בלחם משנה ובסוגיא דיומא פ' בא לו והכל נלמד מהמקראות וכיון שלא הי' זמן שניהם ליקרב ע"כ אין משגיחין במוקדם ומאוחר דכ"ה גזירת הכתוב אבל בעת שהי' זמן הקרבה של שניהם כגון בטבילה השלישית לדעת הר"מ דהיו מקריבין האיל וגם השעיר הי' השעיר קודם כמבואר בלשון הר"מ ובברייתא ביומא ועלח"מ הביא כמה שיטות. הכלל דאותם הקרבנות שהיו מקריבין בפ"א בודאי עבדינן סדר הקדימה כמו בכל הקרבנות אבל להשיטות שהיו מחלקין המוסף אם כן לא היו נקרבי' בפ"א ונלמד מקראי ע"כ היו מקריבין שלא כסדר כל הקרבנות ע"ש לכל שיטה ותבין וז"פ. והשעיר הזה נאכל לערב במויה"כ ואם חל שבת במויה"כ מבואר במשנה פרק שהל"ח במנחות דצ"ט ע"ב דנאכל לערב כשהוא חי ועתוי"ט שם כ' דאף לדברי הר"מ פ"ה מהמ"א דאסור לאכול בשר חי עד שימלחנו כי דם האברים שלא פי' אסור מכל מקום האיסור מליחה אינו אלא מדרבנן ומחמת מ"ע דאכילת קדשים לא גזרו ע"ש. ובאמת לפי דעת הכסף משנה שם דע"י חליטה בחומץ שרי לאכול בשר חי כיון דאין סופו לפרוש בשום פעם אם כן ה"נ היו חולטין אותו בחומץ אך באמת בשבת כיון דאסור לאכול הבשר קודם אם כן אסור לחלוט ולהתירו דהוי כמתקן כמו דאין מתקנין טבל מטעם זה עכצ"ל דלא גזרו איסור בקדשים במקום שא"א בע"א. וסברא זו מבוארת ג"כ בר"נ חולין אפיסקא דשוחט בשבת דאם אסור לאכול חי קודם מליחה הוי מליחה תיקון ואסור בשבת ועיין מגן אברהם סי' שכ"א נראה כיון דאין הבשר אסור רק הדם בתוכו לא הוי מתקן ע"ש אבל חליטה בחומץ לדעת הכסף משנה דדם עצמו שרי אם כן הוי מתקן כיון דקודם הי' אסור ועתה יהי' ניתר עכצ"ל כד' התי"ט דל"ג בקדשים היכי דא"א בע"א ואכמ"ל:

מצוה שיז

סעיף א

שלא לעשות כו'. שט"ז שלא לאכול ולשתות. שי"ז לשבות מכל מלאכה. כללו של דבר אין בין שבת ליה"כ אלא שזה זדונו סקילה. והנה המצוה של אכילה ושתיה ביארתי לעיל במצוה שי"ג ולענין עשיית מלאכה דעת הרהמ"ח כדעת הר"מ פ"א מה' ש"ע דיה"כ

ושבת שוין בכל דבריהם ובסוף עירובין כ' הר"מ בהלכה ד' דגם הוצאה מרשות לרשות חייב ביה"כ כמו בשבת ועי' בכריתות וביומא פ"ו רפרם סובר דאין עירוב והוצאה ליה"כ וא"ח ביה"כ על הוצאה מרשות לרשות ובכריתות מסקינן דהא דרפרם בדותא היא ע' בש"א האריך לבאר דין זה אם יש עו"ה ביה"כ ומביא ראיות דלית הלכתא כרפרם ושוה יוה"כ לשבת בזה. וע"ש עוד שחקר אם חייב על הבערה ביה"כ ומסיק ג"כ בראיות דשוה לשבת וגם חקר אם איסור מחמר נוהג ביה"כ ומסיק ג"כ דנוהג וע"ש שכתב דשביתת בהמה ועבד תלוי אי נוהג בי"ט נוהג גם ביה"כ ואי אינו נוהג בי"ט אינו נוהג ביה"כ ושוה לי"ט לענין זה. וגם נ"ל לענין תחומין ג"כ שוה לי"ט וכבר הארכתי לעיל בדיני י"ט קצת בדינים אלו וע"ש בש"א באריכות. ועיין בט"א ובשער המלך חקרו אם יש חילוק מלאכות ליה"כ כמו בשבת היינו אם עשה כמה מלאכות בהעלם א' אם חייב כמו בשבת חטאות הרבה או דינו בזה כמו י"ט דמבואר במכות דאין חילוק מלאכות לי"ט וכן אם עשה מלאכה א' שחייבים משום שני שמות אם חייב כמו בשבת או דאין חילוק מלאכות וא"ח אלא א' כמו י"ט וע"ש בשער המלך ה' שמיטה ויובל ובט"א דזה תלוי אי ילפינן בשבת חילוק מלאכות מהבערה דלחלק יצאה אם כן דוקא גבי שבת דגלי קרא וביה"כ אין חילוק מלאכות אבל אי ילפינן מעשה אחת מהנה אם כן הדבר תלוי בח"כ וע"ש ברש"י אם כן יש חילוק מלאכות ליה"כ וע"ש בשער המלך מה שמביא ראיותו לדין זה ובהגהות טעם המלך ומכל מקום אני לך. ואם עשה מלאכה ביה"כ במזיד חייב כרת ואם התרו בו למלקות לוקין כמבואר בכריתות ובר"מ בכמה מקומות ובשוגג חייב חטאת קבועה ובלא הודע א"ת אך דוקא במבעט ביה"כ דאל"ה יה"כ מכפר על א"ת כמבואר לעיל ועיין בתב"ש יו"ד סי' ב' דעתו דרשע לחלל יה"כ הוי כרשע לחלל שבת דהוי כרשע לכהת"כ ומביא ראי' מאה"ע סי' קכ"ג ועפמ"ג או"ח בפתיחה לה' שבת כ' שלא מצא ראי' לדין זה ועיין באחרונים מביאים ראי' מסוגיא דגנב וטבח ביה"כ ואין רצוני להאריך כאן ע"ש באחרונים. ולענין תוס' ביה"כ לענין מלאכה כבר הבאתי לעיל דיש שיטות דלי"א יש תוספת בכל הימים המקודשי' מן התורה ודעת הר"מ דאין תוספת בשום יום קודש מן התורה וכן אפילו ביה"כ לענין מלאכה רק לענין אכילה ושתיה יש תוספת מן התורה ודעת הטור נראה דביה"כ תוס' מן התורה אפילו לענין מלאכה ובשאר ימים המקודשים אין להם תוס' מן התורה וצ"ע רב לברר דינים אלו.

ויש לחקור אם נאמר דאין חילוק מלאכות ליה"כ אם כן העושה מלאכה א' שיש בה הרבה כגון זומר וצריך לעצים דחייב בשבת שני חטאות כמבואר בשבת פ' כלל גדול ובר"מ ה' שבת וכדומה עוד ענינים הנחשבים שם מכל מקום ביה"כ א"ח אלא חטאת

א' דאין חילוק מלאכות והוי משם א' ובשבת הו"ל משני שמות וכן הדין לענין א"ת עיין ר"מ פ"ט מה' שגגות דאם יש לפניו איסור דחייב משום כמה שמות וגם היתר וא"י אם חטא חייב כמה אשמות תלויות כפי החטאות והוא נובע מסוגיא דכריתות ע"ש וא"כ אם מסופק אם עשה מלאכה בשבת דיש בה כמה מלאכות או לא עשה חייב כמה אשמות תלויות ע"ש בר"מ ובגמרא וא"צ להאריך. אבל ביה"כ א"ח כה"ג על לא הודע אלא א"ת א' ומבואר שם בר"מ מהש"ס דכריתות אם חלב ונותר לפניו או נדה ואחותו או שבת ויה"כ וחטא בא' מהם וא"י באיזה חטא פטור מחטאת אף על פי שבודאי עבר עבירה שיש בה חטאת מכל מקום ילפינן מקרא כיון דאין החטא מסוים פטור מחטאת וכן פטור ג"כ מא"ת כר' יהושע במשנה כיון דעכ"פ יודע שודאי חטא ע"ש בר"מ ובש"ס. והנה נלע"ד פשוט דרך משל אם היתה אחותו והיתה נדה ג"כ וא"א ג"כ ועמו בבית היתה ערוה אחרת ג"כ ושגג וא"י במי חטא בודאי חטאת א"ח אף חטאת א' כיון דאין החטא מסוים וז"פ אך א"ת נראה דחייב שני אשמות כיון דבאשה א' יש בה שלשה חיובים ובאשה האחרת אינו אלא חיוב א' נהי מאשם א' פטור כיון דודאי חטא ואין כאן ספק בחטא א' ול"ש אשם תלוי על לא הודע כי ידוע שחטא אבל עוד השני אשמות זה שייך להקריב כי לא ידוע אם חטא דלמא לא פגע באסורה לו משום הג' שמות או אפשר דפגע בה וא"כ על שני שמות הוי אינו ידוע שחטא ומביא א"ת וחייב בשני אשמות או יותר כמנין השמות שיש באשה א' כנ"ל. ואם כן נראה דכאן נמי דרך משל בזומר וצריך לעצים דחייב בשבת משום קוצר ומשום נוטע וזומר לצורך עצים וא"י אם הי' בשבת או ביה"כ בודאי חטאת א"ח כיון שאין החטא מסוים אם בשבת או ביה"כ והחטא השני א"י אם עשה כלל דלמא הוא יה"כ וא"ח חטאת על השני אך א"ת נראה דחייב אשם תלוי א' נהי דבודאי עבר עבירה וחטא בודאי מכל מקום על השני א"י אם כן הוי לא הודע וחייב א"ת א' או יותר כמנין המלאכות כי בשבת הרבה מלאכות הוי כמו הרבה שמות בשאר איסורים אם כן חייב א"ת על השמות אשר ביה"כ כמו בעריות שציירתי לעיל. ולכאורה הם שוים לגמרי ובאמת אין דומים דלעיל כפי מה שציירתי אם כן שאר השמות אפשר לא חטא וחף הוא מחטא ע"כ שייך שפיר א"ת אבל כאן נהי דביה"כ אינו חייב שנים על זומר וצריך לעצים מכל מקום על כל אחת חייב והוא מלאכה גמורה אם כן מכל מקום יודע שחטא ודאי הן קוצר והן זורע הוי חיוב חטאת וחטא בודאי ואין שייך אשם תלוי על לא הודע כי חטא בודאי הן בהזריעה הן בהקצירה רק דגזירת הכתוב דאינו חייב שני חטאות דהוי ש"א אבל על כ"א עבירה בידו כמו אכל חלב כ"פ בהעלם א' נהי דאינו חייב חטאת על כ"א מכל מקום העבירה עשה הרבה פעמים ה"נ העבירה

עובר על הרבה על זורע וקוצר ול"ש אשם על לא הודע כי באמת יודע כנלע"ד אך לא הבאתיו בכור הבחינה. וע"ש בר"מ ה' יו"ד שכ' דאם אכל חלב משני חתיכות דחתיכה א' הי' חלב וח' א' חלב ונותר וא"י איזה אכל מביא חטאת וא"ת האשם הוא על ס' נותר והחטאת בעבור החלב שבודאי אכל חלב אעפ"י דאין החטא מסויים מכל מקום דוקא בשני שמות כגון חלב ונותר או שבת ויה"כ הוי אין החטא מסויים אבל בשם א' כגון חלב וחלב דבין זה ובין זה אכל חלב חייב חטאת וע"ש במשנה דף י"ט מבואר שם הל' חלב ונותר נדה ואחותו שבת ויה"כ בכה"ג ר"י פוטר דהוי משני שמות ואח"ז מבוא' במשנה ר"ש ור"ש שזורי אומרים לא נחלקו ע"ד שהוא משם א' שהוא חייב כו' וכ"ה לשון הר"מ שם בה"ה חלב ונותר שבת ויה"כ אשתו נדה ואחותו כו' פטור מבואר דעל שם א' חייב חטאת דהוי חטא מסויים. ולכאורה צ"ע דבשלמא חלב וחלב הוי שם א' כיון דאם אכל חלב וחלב בהעלם א' אינו חייב אלא חטאת א' אבל גבי עריות דאם בעל אפילו שני עריות משם א' חייב שני חטאות דהוי גופים מחולקים אם כן חזינן דגופי' מחולקים הוי כמו שמות מחולקים אם כן אפילו שתי נדות עמו בבית ולא ידע באיזה פגע לא לחייב חטאת דהוי אין מסוים החטא כמו אחותו ונדה דהוי שני שמות כ"כ הוי גופים מחולקים אך בע"כ צריכים אנו לחלק בזה דלענין זה הוי החטא מסוים כיון דהוי שם א'. והא דבא על עריות משם א' חייב כמה חטאות דהוי גופים מחולקים מבואר בכריתות ובר"מ פ"ה מה' שגגות.

ואגב דקאימנא בזה אכתוב עוד מה שעלה על רעיוני בענין זה. הנה על ספק חייבי כריתות בשוגג חייב אשם תלוי כמבואר בכריתות ובר"מ פ"ח אך בעינן שיהי' אקבע איסור' ע"ש בש"ס ובר"מ כגון ח"א מב"ח וע"ש בר"מ שכתב אם ע"א אמר חתיכה זו היא חלב וע"א אומר דהיא שומן הוי איקבע איסורא וחייב אשם תלוי וע"ש בראב"ד השיג על זה מאי אקבע איסורא שייך בזה ובכ"מ תירץ כיון דהוי ע"א והוי איקבע עפ"י ע"א ע"ש. ולפי זה אפ"ל אם קטן הגיע לכלל שנותיו אך אין לו שערות דידוע בש"ס ובר"מ ובאה"ע דהוי ספק גדול לענין דאורייתא מחשש שמא נשרו והדברים ארוכין ועתיקין אם קטן כזה שהוא בא לכלל שנותיו והוי ספק גדול ואכל חלב ודאי אף דהוי ספק עבירה וא"א לחייבו חטאת דלמא קטן הוא אפ"ל דחייב א"ת דהתורה חייבו על ספק עבירה אשם תלוי והנה להביא תיכף אשם תלוי בודאי פטור כי התורה חייבה לגדול על ספק עבירה כ"ה גזירת הכתוב אבל כאן ספק אם הוא חייב עתה א"ת דלמא קטן הוא והיאך יכולים אנחנו לחייבו עתה אלא בנתגדל אח"כ בודאי אפשר שחייב א"ת על עבירה שעשה אז כי הוא עומד בספק עבירה דאפשר היה אז גדול וזה אפשר הוי אקבע איסורא כיון דודאי

הי' עבירה כי הוא חלב ודאי אך מסופק אם חייב על עבירה זו ה"ל אקבע איסורא וחייב בא"ת לאחר שיגדיל ודאי. וכן הדעת נוטה דעדיף מהוחזק ע"פ ע"א או מבא נכרי כו' כיון דהי' בפ"א אקבע איסורא ע"ש בר"מ ומכ"ש זה ומכל מקום צ"ע אך למ"ד בכריתות דבעינן ח"א מב"ח או מחמת יש אם למקרא ובעינן מצות או מחמת דאפשר לברר איסורו אם כן בודאי כה"ג פטור דלא אפשר לברר וגם אין כאן מצות ואין להאריך בענינים אלו כאן רק למ"ד דס"ל דהטעם מחמת דאקבע אפשר דזה נמי הוי אקבע וצ"ע. וחילוק כעין זה דיש חילוק בין ס' עשה עבירה כלל ובין העבירה הוא ודאי אך ספק אם נעשה בקטנות דיותר גרע אם העבירה הוא ודאי וס' נעשה בקטנות ע' בס' שעה"מ פ"ב מה' אישות לענין אגלאי מלתא למפרע דאם אכל חלב מבן י"ג עד בן י"ח והביא סימני סריס לרב נעשה גדול למפרע וחייב חטאת עיין ביבמות פ' הערל ואם אכל ס' חלב נעשה גדול למפרע וחייב בא"ת אך דוקא באכל לאחר יה"כ שנת ח"י דאי עבר עליו יה"כ ואח"כ נעשה סריס נהי דהוי גדול למפרע מכל מקום כבר עבר עליו יה"כ וחייבי א"ת פטורים לאחר יה"כ או אם בעט ביה"כ וכמה יה"כ שעברו עליו אם אכל משנת י"ג כו' וק"ל. ולענין אי הלכה כרב או כשמואל ביארתי לעיל בחיבור זה:

מצוה שיט

סעיף א

לשבות ממלאכה. שי"ט שלא לעשות מלאכה. דינים אלו כבר ביארנו בשביתות י"ט של פסח ודיני ששת ימי י"ט לענין איסור מלאכ' שוים בדיניהם:

מצוה שכ

סעיף א

להקריב כו'. הדינים מבוארים בר"מ פ"י מהתו"מ ומבוא' בתורה דביום הראשון של חג היו מקריבין י"ג פרים וי"ד כבשים ושני אילים ושעיר חטאת נאכלת והפרי' היו הולכים ומתמעטים א' בכל יום עד שביום השביעי היו שבעה פרים והאילים והכבשים היו שוים בכל יום וכן השעיר. בסדר הקרבתן פרים ואח"כ אילים ואח"כ כבשים ואח"כ שעיר חטאת אף על פי דבכ"מ חטאת קודם לעולה וגם בכל המועדים הדין כן כמו שביארנו למעלה אבל בחג הסוכות השעיר הוא אחרון. וזה מבואר בזבחים פ' כל התדיר (זבחים דף צ') דכמשפט כתיב בחג הסוכות ע"כ צריך להקריבן כסדר האמורים בתורה פרים ואילים וכבשים ואח"כ השעיר וכ"ה בר"מ שם פ"ט מהתו"מ וע"ש במ"ל מביא כמה

דיבורי התוס' בהא דחטאת קודמת לעולה היינו למצוה ולא לעכב ואם הקריב העולה קודם כשר ע' בדהתו"ס הנרשמים שם. ולכאורה אפ"ל בחג הסוכות אם הקריב השעיר קודם אף בדיעבד פסול כמו אשמו של מצורע כיון דבגמרא ילפי' מכמשפט ומשפט עיכובא הוא ע' במנחו' דף מ"ד ע"ב וכן אם הקדים [האילים] לפרים או הכבשים לאילים הכלל אם לא הקריב כסדר הקרא אפשר דאף בדיעבד פסול ואינו מבואר בר"מ בפירוש ויתבאר עוד בעזהשי"ת. והנה הר"מ פ"ח שם כתב ולא המוספין מעכבין זא"ז ולא מנין העולות מעכבין כיצד הרי שלא מצא אלא ששה כבשים מקריבין כו' בין בר"ח בין בימי המועדות כו' והנה אינו מחלק כלל נראה דאף בחג הסוכות אין המוספים מעכבים זא"ז. ובאמת צ"ע דהא בש"ס דידן במנחות דף מ"ד ע"ב מבואר במשנה הפרים והאילים והכבשים אין מעכבים זא"ז ופריך בש"ס הנהו פרים וכבשים דהיכי אי דחג כמשפט וכמשפטם כתיב בהו אלא כו' ופירש"י דכמשפט היא לעיכובא אם כן מבואר להדיא בש"ס דמוספי החג מעכבין זא"ז וראיתי בס' בה"ז תמה על הר"מ שאינו מחלק ונראה מדבריו דאף בחג אינו מעכב ובש"ס מבואר להיפוך וע"ש שכתב שהר"מ פסק כספרי מובא בתוס' שם אך הניח בצ"ע איך שבק הר"מ גמרתינו ופסק כהספרי וע"ש שכתב דהר"מ סובר דדרשינן כמשפט לאקדומי כמ"ש כאן. ובאמת איני מבין דודאי תרתי ש"מ כמשפט היינו כמ"ש בתורה הן לענין המנין והן לאקדומי. וראיתי שם בס' הנ"ל כתב שראה ברייתא בתוספתא דמנחות דהיא פלוגתא דרבנן ור"י בזה ואני כתבתי שם על הגליון דתוספתא זו הובאה בש"ס דילן בסוכה דף מ"ז ע"א דרבנן ס"ל דפרים ואילים וכבשים דחג מעכבים זה את זה וע"ש ברש"י דאף אם לא מצא א' מעכב ור"י סובר דפרים אין מעכבים זא"ז שמתמעטין והולכים אבל אילים וכבשים מודה ר"י ג"כ דמעכבים זא"ז עכ"ל בגליון. והנה שם ג"כ מבואר דרבנן סבירא להו דמעכבין וגם ר"י אינו חולק אלא בפרים והיאך הניח הר"מ גמרתינו ובריתא דתוספתא המובא בש"ס מפני הספרי וצ"ע וגם הרב הנ"ל הניח בצ"ע דברי הר"מ. על כל פנים דעת הר"מ דפוסק דאינו מוכח עיכובא אם כן בודאי הקדמה ג"כ לא מעכב אבל אם נימא כש"ס דילן דמעכבין זא"ז דכמשפט לעיכובא אם כן ה"נ סדרן מעכב דילפינן מכמשפט השי"ת יעזור לי לשנות פ"ז ולברר ע"נ. והנה סדר הקרבת הפרים לענין חילוק המשמרות עיין בסוכה פ' החליל ובר"מ פ"י מה' תו"מ.

והנה בחג הסוכות הי' עוד מצוה בבהמ"ק ומקומו כאן לכתוב דיני המצוה מבואר בר"מ שם מהש"ס דהוא הל"מ לנסך בחג כל שבעה ימים ע"ג המזבח והיו מנסכין את המים עם תמיד של שחר בעת שהיו מנסכין היין ואם הקדים ניסוך המים לזבח אפילו ניסך בלילה

היינו בלילה שלפני היום כשר אבל אם עבר היום ולא ניסך עבר יומא בטל קרבנו כ"ז מבואר בר"מ ועיין מ"ל מה שהביא מהירושלמי ומבואר במשנה פ' לולב וערבה דמ"ח ניסוך המים כיצד צלוחית של זהב מחזקת ג' לוגין היו ממלאין מן השילוח הגיעו לשער המים תקעו כו' עלה בכבש כו' שני ספלים של כסף היו שם מערבי של מים מזרחי של יין עירה של מים לתוך של יין או של יין לתוך של מים יצא כו'. והנה הפשט במשנה אם החליף הספלים שעירה היין לתוך ספל המערבי שצריכין לנסך (יין) [מים] או שעירה המים לתוך המזרחי של יין יצא וכ"ה בש"ס אח"ז בפיסקא אלא שהיו משחירין בשלמא דיין משחיר דמיא אמאי משחיר דהיינו הספל ומתרץ כיון דאמר מר דאם החליף יצא של מיא נמי. וז"ל הר"ם שם בה"ו כל ז' ימי החג היו מנסכין מים כו' ועם ניסוך היין של תמיד השחר היו מנסכין מים לבדו ואם עירה המים לתוך היין או היין לתוך המים וניסך מכלי אחד שניהם יצא כו' ואח"ז כתב ניסוך המי' כיצד צלוחית כו' ונותן לתוך הספל וב' ספלים של כסף היו שם מזרחי כו' והנה דברי הר"ם קשים להולמם דנראה מדבריו במ"ש מנסכין המים לבדו היינו שלא יערב המים ביין ואח"ז שאם עירה המים לתוך היין או כו' וניסך שניהם מכלי א' כו' נראה מדבריו דעירב המים ויין בב"א וניסך מצלוחית א' יצא דאי כונתו ג"כ הספלים אין לשונו מתיישב כלל דכתב דניסך מכלי כו' במים נראה דקאי על הכלי שניסך ממנו וגם לא הזכיר כלל עוד הספלים והיה לו לכתוב דין זה אחר הדין דשני הספלים מזרחי כו' דאם החליף יצא כמבואר במשנה וגם הי' לו לכתוב לשון של אם מיירי בכלי והוא כתב אם עירה המים לתוך היין כו' ובאמת זה צריך עיון גדול מהיכן יצא לרבינו הגדול ד"ז כיון דבמשנה אינו מבואר רק הספלים אם החליף אבל זה אינו מבואר כלל וגם בש"ס דמיא אתו כו' מבואר בהדיא דהפשט במשנה דאם עירה היינו להספלים ע"ש. אח"ז ראיתי בתוי"ט במשנה שם ד"ה עירה כתב וז"ל פירש"י אם החליף כו' אבל לשון הר"ם פ"י מהתו"מ ואם עירה כו' בכלי א' יצא עכ"ל. הנה שינה בלשון הר"מ וגירסתו היה דאם ניסך שניהם בכלי בב' ולא מכלי במ"ם. ומכל מקום לשון הר"ם עירה יין לתוך המים ולא כתב של מים דמשמע כלי וגם מסידור דבריו דהזכיר זה קודם שהזכיר דהיה שם שני ספלים וגם לפי לשון הר"ם שבידי מכלי במ"ם אין לשון הר"ם סובל הכונה רק כמ"ש דעירב שניהם וניסכן מכלי א' וצ"ע. ובין כך ובין כך נחקורה בגוף הדין אם עירב יין ומים יחד וניסך כאחד אם יצא. והנה נ"ל דודאי ניסוך היין לא יצא דהיין ה"ל מזוג במים ומבואר בב"ב פ' המוכר פירות דיין מזוג פסול לגבי המזבח ובספרי דריש לה מקרא. אף דהר"ם פ"ו מהא"מ גבי פסולי יין לא הביא כלל דין זה דיין מזוג פסול לגבי מזבח ועלח"מ שם שעמד בזה על הר"מ מכל מקום בודאי לא

יחלוק רבינו על ברייתא דספרי והובא בש"ס דילן באין חולק אם כן ניסוך היין בודאי לא יצא אך ניסוך המים כיון שיש ג' לוגין במים אף שמזוג עם יין אפשר דיצא ידי ניסוך המים. והנה אם היין חזק דדרי על חד תלת מים אם כן בודאי במחצה על מחצה נקרא יין גמור אך אם אינו חזק כ"כ או שהיה מעט יין במים אם יצא ידי ניסוך המים צ"ע אם המזיגה פוסל לענין מים. ונ"ל דמי ניסוך כיון דצריך מים כל הדינים שיש למקוה עיין במקוואות ובר"מ ובש"ע ה"נ כאן. וא"כ יין אינו משלים לשיעור ג' לוגין וגם אם יש ג' לוגין מים אין היין פוסל כ"א בנשתנו מראה המים ג"כ פסול. וראיה לדבר דמבואר במשנה דמי כיור כשר לנסך דאם נשפכה או נתגלתה ממלא מן הכיור ומי כיור לכל הדינים כמקוה כמבואר בר"מ פ"ה מה' ב"מ הי"ב כל המימות כו' ועיין בש"ס דזבחים דף כ"ב לענין כיור במים ולא במזוג וזה נראה פשוט דמים שאינם יפי' אף דכשרים למקוה מכל מקום לניסוך פסולי' דהא נתגלתה פסולים לניסוך אף דלכיור בודאי כשר דכאן הטעם הקריבהו נא לפחתיך אבל מים שלא נשתנו לגריעותא נראה דהדין כמו מי מקוה ויש לחקור הרבה ואי"ה אשנה פ"ז. וע' תוס' יומא דף ס"ג ד"ה זריקה כתבו דמנסך מים לא מצינו שילקה עליו משום בע"מ אף דמנסך יין הוא אבעיא בש"ס אי לוקין משום בע"מ מכל מקום במנסך מים לא אשכחן בש"ס ודהתו"ס מובאים ג"כ במ"ל פ"ו מה' איסורי מזבח ע"ש וביארנו ענינים אלו לעיל בח"ז. ועבודה זו דניסוך המים היא עבודה תמה וזר חייב עליה מב"ש כמבואר ביומא דף כ"ד ומבואר בר"מ פ"ט מה' ב"מ דזר אם ניסך בחג חייב מב"ש ודוקא אם מנסך ג' לוגין מים כשיעור הניסוך כ"ה ביומא ובר"מ אינו מבואר בהדיא רק זה פשוט. ואם ניסך בחוץ בחג ג' לוגין מים המקודשין חייב משום העלאת חוץ וזה מבואר בזבחים ק"ט ובר"מ פי"ט ממעה"ק ע"ש וברש"י שם. והנה בודאי כמו שזר חייב כי עבוד' גמורה היא כן היא לכ"ע לענין בע"מ וטמא ושתוי ודומיהם היא עבודה גמורה ופשוט. וגם דוחה את הטומאה כי דינו לכ"ד כק"צ דטומאה דחויה כי עבר זמנו בטל קרבנו וכ"ז פשוט וא"צ לבאר ועיין בפסחים דף ל"ד ע"ב מבואר שם דמי החג שנטמאו השיקן (דלמים מהני השקה לטהר מידי טומאה כמבואר בש"ס) ואח"כ הקדישן טהורים, הקדישן ואח"כ השיקן טמאין דאין זריעה להקדש והיינו משום מעלה דהקדש וע"ש בש"ס דאביי היה מסופק אי דוקא בקידשו בכלי שרת עבדו מעלה אבל קידשו בקדושת פה לא עביד מעלה או אפילו אם נתקדש בקדושת פה איתא להך מעלה וע"ש במסקנא נראה לפירש"י דאף בקדושת פה איתא להך מעלה ע"ש ובספ"י אי הך מעלה דרבנן היא או מן התורה. וד"ז מבואר בר"מ פ"ו מהלכות איסורי המזבח ה"ו וז"ל מי החג שנטמאו והשיקן אם טהרן ואח"כ הקדישן הרי אלו מתנסכין ואם הקדישן

ואח"כ נטמאו הואיל ונדחו ידחו עכ"ל. ונראה ג"כ מדבריו דסובר דאף בקדושת פה הדין כך מדלא חילק ועצל"ח פסחים שם נאחז בסבך דברי רבינו מה ששינה מלשון הש"ס ופלפל שם ואין כאן מקומו. ועיין בסוכה גבי היו ממלאין מי ניסוך מן השלוח ותוקעין כו' ואמרינן בגמרא מה"מ אר"ע דאמר קרא ושאבתם מים בששון כו'. וע' רש"י שפי' מה"מ דתוקעין ומריעין כו' ועיין תוס' ד"ה מה"מ כתבו דמה"מ דצ"ל מן השילוח ומפרש דכתיב ממעייני הישועה עכ"ל ועיין בריטב"א כתב דמה"מ על כל הדברים ומקרא זה שמעינן כולו דכתיב מים ומעיין וששון ע"ש. מכל מקום נ"ל דודאי לא לעיכובא הוא דהרי מבואר במשנה דאם נשפך היו ממלאין ממי הכיור ובזבחים מבואר בהדיא וכן בר"מ בהב"מ דגם מי מקוה כשר לכיור אע"כ דהוי רק לכתחלה והוא בדרך אסמכתא. וגם נראה דדין השילוח אפשר אף מצוה לכתחלה ליכא רק ממעיין ואיזה מעיין שירצה רק בררו שם מאיזה טעם ואפשר להרבות השמחה כנלע"ד פשוט. וע' תוס' ב"ב ס"פ חזקת הבתים (בבא בתרא דף ס') כתבו להדיא דמי בורות פסולים וצ"ל לדבריהם דמתניתין מיירי שהי' בכיור מי מעיין ודוחק:

מצוה שכא

סעיף א

לשבות כו' ביום השמיני כו'. כבר ביארנו זה לעיל בה' שביתת י"ט של פסח והימים הללו שוים הם בענין שביתה ממלאכה והוא רגל בפ"ע לענין פז"ר קש"ב כמבואר שם:

מצוה שכב

סעיף א

להקריב כו'. המוסף היה פר ואיל ושבעה כבשים עולות ושעיר חטאת הנאכל' וזה מפורש בתורה. ובש"ע חוזרין המשמרות של כהנים לפייס ככל הרגלים כי הוא רגל בפ"ע לענין זה ע' בסוכה ור"מ פ"י מהתו"מ:

מצוה שכג

סעיף א

שלא לעשות מלאכה כו'. אבל ברוכי לא מברכינן אחר שהוא באמת יום מועד אחר דבקיאין בקביעי דירחא כו' נראה מדברי הרהמ"ח דבזמן הראי' שלא היינו בקיאין ובמקום שלא הגיעו השלוחין היו ג"כ מברכין כי הוא ספק דאורייתא. ובאמת דעת הר"מ

בה' מילה ובחנוכה והדברים עתיקין דעל שום ספק דאורייתא אין מברכין חוץ מס' י"ט שני דלמא אתי לזלזולי ביה וע"ש שמביא ראיה מכאן דברוכי לא מברכינן והוא בכ"מ ה' מילה בתשובתו לחכמי לוניל וכאן ל"ש זלזול כי אדרבא הוא זלזול בי"ט של השמיני ג"כ ע"כ אפילו בימי הראי' לא היו מברכין וע"ל בחיבורי שדברנו קצת בענין זה ועיין ברי"ף ובריטב"א על סוכה ואין להאריך כאן בשיטות אלו:

והנה מבואר בש"ס דסוכה דף מ"ו ע"ב דסוכה בה"ש של שמיני חייב בסוכה כמבואר התם אלו מתרמי סעודתא ביה"ש בעי למיתב בגוה ע"ש ולענין ברכה תליא בשיטות אלו אם על ספק דאורייתא מברכין. והנה לשיטות הסוברים והבאנו לעיל דכל יום קדוש התוספת הוא מן התורה ותוספת הוא קודם בה"ש חזינן דאף בתוס' של חג השמיני חייב בסוכה אף דהוא תוספת י"ט מכל מקום התורה גזרה התוס' לחומרא מיום קודש על יום חול לנהוג מנהג קודש אבל לא להקל במצות הנוהגות ביום שעבר וחייב בסוכה עד הלילה ע"ש דברי הט"ז בא"ח סי' תרס"ט שהשיג שם על רש"ל וכתב דתוספת מחול על הקודש כיון דכך גזירת הכתוב אם כן כבר חלף החיובים מיום שעבר ובאמת כאן מוכח להיפך ועי' בדגול מרבבה השיג ג"כ על הט"ז. וזה נ"ל פשוט דתיכף בליל שמיני פטור מן הסוכה אף דכל ימים קדושי' יש תוספ' לאחריו ג"כ מכל מקום נ"ל דוקא לענין מלאכ' דלהאי תנא דיליף מן ועניתם לתוספת מבואר שם בר"ה וביומא דכ"מ שנאמר שבתון שבות הוא בתוס' אם כן התוס' לענין שבתון אבל לא לשאר מצות סוכה להוסיף בתחלת ליל השמיני. וכן לתנא דעצם עצם מבואר שם ג"כ בסוגיא לענין עינוי ומלאכה אבל לשאר ענינים נ"פ דאין שייך תוספת כלל רק בה"ש מחמת ספק וק"ל:

סעיף ב

ועוד אודיעך בני כו'. שאסרו ז"ל בעשיית מלאכה מן התורה כו'. זה דעת הרמב"ן ודעימי' כריהטא דשמעתא בחגיגה דח"י דמלאכת חה"מ אסור מן התורה רק הכתוב מסרו לחכמים כמבואר שם מכלל דתרוייהו ס"ל דמלאכת חה"מ אסור כו' הנהו תנאי דילפי' מקראי נראה דהוי דאורייי' וכן במ"ק אמרינן דהוי דאוריית' כמבואר הכל בתוס' שם וברא"ש פ"ק דמ"ק. ודע לשיטה זו דהנהו פסוקים דהתנאים למדו איסור מלאכה בחה"מ הוא מן התורה ולא אסמכת' לכאורה יש נ"מ בין התנאים דלמאן דיליף מן חג המצות תשמור אם כן לוקין על מלאכת חה"מ כי השמר דלאו לאו ומאן דיליף נמי מן מלאכת עבודה ל"ת הוא ג"כ לאו גמור ולוקין אבל לר"ע דיליף מן אלה מועדי כו' מקראי קודש אם כן הוא רק עשה וגם למאן דיליף בק"ו ליכא רק איסורא כי אין עונשין מן הדין וגם למאן דיליף מן לאו או מק"ו נשים גם כן בכלל איסור אבל לר"ע דהוא עשה אם כן אפשר

דנשים פטורות דהו"ל מעשהז"ג ומ"ע שהזמן גרמא בלא לאו לכ"ע אין הנשים חייבות וכבר התעורר בזה בס' ט"א ע"ש בנועם דבריו דהוכיח דהנהו תנאי כל חד סמוך אחברי' וכולהו סברי דלוקין על מלאכת חה"מ וגם הנשים חייבות ככל לא תעשה ע"ש אכול דבש דיך. ומביא שם ראי' דאל"ה היאך אר"י לר' יאשיה דיליף מתשמור דא"צ דק"ו הוא הא צריך קרא דלוקין דאין מזהירין מה"ד וכן ריה"ג יליף מן מלאכת עבודה ל"ת וא"ל ר"ע דא"צ דנפקא מן מקראי קודש הא צריך הלאו דילקה וגם עשה לחודי' לא הוי נוהג בנשים א"ו כל חד מודה לחברי' ע"כ לוקין על המלאכה אף נשים ע"ש ומכל מקום אין חמור מי"ט היכי דשייך לומר הואיל או מתוך אין לוקין ע"ש וכ"ז הוא שיטת הרמב"ן אבל דעת התוס' שם וכן הרא"ש במ"ק והטור דמלאכת חה"מ הוא רק מדרבנן והנהו קראי דלמדו התנאים הם אסמכתות ע"ש בתוס' וברא"ש באריכות שמביאין ראי' לדבריהם ותירצו למאי דרבי יוחנן מקשה אלא מעתה חג האסיף איזה חג שיש בו אסיפ' הוי אומר זה חג הסוכות אימת כו' אלא בחש"מ מי שרי אלא חג הבא בזמן אסיפה ה"נ חג הבא בזמן קצירה דנראה דמן התורה היא דאל"ה הפשט חג האסיף חג שיש בו אסיפה כיון דמן התורה שריא וכתבו דלא שייך לומר דקרא שריא בהדיא כיון דיש אסמכתא דקראי לאסור ע"ש ועט"א השיג ע"ז מכל מקום כיון דהוא רק דרבנן שייך שפיר חג האסיף כיון דמה"ת שרי' לגמרי ע"ש. ול"נ דניחא עפ"י מ"ש הט"ז ביו"ד סי' קי"ז ובא"ח וח"מ דכל מה דהדבר בא מפורש בכתוב להיתר אין כח ביד חכמים לאסור אם כן מוכיח ר"י שפיר היאך יכול לומר חג האסיף הוא חג שאוספין הא בחה"מ מי שרי הא אסור מדרבנן וא"כ קשה היאך יוכלו חכמינו זכרונם לברכה לעקור לגזור איסור בחה"מ הא בא מפורש בתורה להיתר ואין זה בידם דבר זה עכצ"ל דאינו מפורש בתורה דנוכל לומר הפשט בכתוב חג האסיף הבא בזמן אסיפה אם כן ה"נ חג הקציר אינו מוכח דאיכא למימר הבא בזמן קצירה דאל"ה לא הי' כח לחז"ל לגזור איסור בחה"מ כנלע"ד ע"ש בגמרא ועיין בט"א קונטרס אבני מלואים החזיק בשיטת הרמב"ן דמלאכת חה"מ היא מן התורה ודחה דהתו"ס ומביא ראיות דהוא מן התורה ע"ש שהביא ראי' ממסכת תמורה י"ד ע"ב כי אתא ר"ד אר"י משום ר"ש בן יהוצדק אלה תעשו לה' במועדיכם אלו חובות הבאים מחמת הרגל לבד מנדריכם ונדבותיכם לימד על נו"נ שקריבין בחש"מ ואי מלאכת חה"מ אינו איסור תורה והוי כיום חול אם כן למה צריך לימוד דנו"נ קרבים בחה"מ וכן שאר הקרבנות כמבואר א"ו דמלאכת חה"מ הוא איסור תורה ע"כ צריך קרא לרבויי ע"ש. ולפי דבריו צ"ע דעת הר"מ דדעתו כדעת התוס' דמלאכת חה"מ מותר מן התורה כמ"ש הרב המחבר בשמו וכ"ה להדיא בדבריו פ"ז מהיו"ט ה"א וז"ל חש"מ כו' מפני שאיסור

מלאכה בו הוא מד"ס ע"ש במ"מ ובפ"א מה' חגיגה כ' ז"ל מותר להקריב בחש"מ נו"נ שנאמר אלה תעשו כו' לבד מנדריכם ונדבותיכם מכלל שקרבים כו' היינו דברי ר"ד אר"י בתמורה ולמה מביא זה הא אין איסור כלל מן התורה אם כן דברי הר"מ סתרי אהדדי ולפמ"ש לעיל ניחא דר"י דדריש הפסוק אין כוונתו דהתורה התירה דבלאו הכי מותר רק אשמועינן דמבואר בתורה בפירוש דמקריבין נו"נ בחה"מ אם כן אין כח לחכמים לאסור להקריב קרבנות אלו כיון דמבואר בתורה להדיא להיתר אין כח בידם לאסור אם כן אין ראי' משם ואפשר כסברתם דמן התורה שריא ועיקר קרא לאו להכי אתא אך חזינן דכתיב בתורה דיקריבו בחה"מ אם כן מפורש להיתר ואין כח ביד חכמינו זכרונם לברכה בשום פעם לגזור עליו וכ"ה כוונת הר"מ וק"ל. ועיין עוד בספר הנ"ל ה"ר מפ"ק דכריתות ד"ט דת"ק סובר דגר תושב עושה מלאכה בשבת כישראל בחש"מ כו' והלימוד הוא ביבמות ומוינפש בן אמתך והגר דהיינו גר תושב ובזה פליגי מה השביתה שלו וסובר הת"ק דהיא כחה"מ ואי אין איסור מן התורה בחה"מ אם כן ליכא שביתה דוגמתה מה"ת, מן התורה להקל עליו כ"כ ע"ש. ואינו ראי' מוכרחת כיון דחז"ל ידעו דהתורה גזרה עליו שבית' קלה הקילו עליו בשכלם כמו שביתה שלנו בחה"מ שחכמים גזרו שביתה קלה ומאי דאמר בישראל בחה"מ הוא דוגמא ועיין בב"י ג"כ דעתו להכריע דמלאכת חה"מ היא מן התורה ואין להאריך במה שנחלקו אבות העולם ומה כחי להכריע. וע"ש בתוס' הקשו מע"ז דאמרינן התם לא ישכיר את שדהו לעכו"ם דעושה מלאכה בחה"מ ותפ"ל דהוי לפ"ע לא תתן מכשול ומוכח מזה דהוי דאורייתא ותי' כיון דהוי אסמכתא מפורש והצדוקין מודים בה ע"ש ועתו"ס ע"ז כ"ב כתבו דאף דהוא דרבנן מכל מקום הלאו דל"ע שייך בדרבנן ג"כ ואסור להכשיל אף באיסור דרבנן וכאן משמע מדבריהם דאינו עובר על לפני עור באיסור דרבנן ועמ"ש לעיל פרשת קדושים דדבריהם צ"ע דלא גרע מכשיל חבירו באיסור דרבנן ממשיאו עצה שאינה הוגנת דעוברים מן התורה על לפ"ע ועיין בב"מ גבי רב עיליש איסורי לאינשי לא הוי ספי דהראשונים מוכיחים מזה דאבק רבית אין הלוה עובר בנתינתו משום בל תשיך והובא בהגהת רמ"א סי' קס"ב ביו"ד רק עוברים משום ל"ע חזינן דאף באיסור דרבנן עוברים על ל"ע ועמ"ל פ"ד מהלכות מלוה ולוה ה"ב מה שהביא שם דברי ראשונים בזה ונראה מדבריהם דעל עבירה דרבנן עוברים על ל"ע רק מדרבנן ובאמת צריך עיון גדול דלא גרע ממשיאו עצה שאינה הוגנת מכור שדך כו' דעוברים מן התורה מכ"ש כשמכשיל חבירו בגוף ובנפש ואי"ה אשנה פ"ז. ונראה לפי שיטת הרמב"ן שהבאתי דחה"מ שוה לי"ט אם אינה לצורך המועד ואינה דבר האבד ולוקין על מלאכת חה"מ רק בצורך המועד או בדבר האבד מסרו הכתוב לחכמים. נראה

לומר דשוה לי"ט בכל דינו כגון תחומין חוץ לי"ב מיל אם נאמר דגם בי"ט הוא מן התורה כמו שהבאנו לעיל או שביתת בהמתו אם נוהג בי"ט או מחמר הכל כמו שביארנו לעיל דחה"מ שוה לכל דיניו ליו"ט ועל מה שחייב בי"ט חייב נמי בחה"מ וצ"ע בזה במס' מ"ק אך היכי דשייך הואיל או מתוך בודאי פטור דלא עדיף מי"ט ע"ש בס' ט"א ועיין בפרי מגדים א"ח החה"מ נראה דעתו דאף לענין מלאכת י"ט לא הותר אלא מה שצריך לאותו יום ואסור לעשות מלאכה מיום ראשון על יום השביעי מכל מקום בחה"מ דבר שהוא צורך המועד ל"ד באותו יום אלא מה שצריך אף למחר או לי"ט האחרון גם כן אינו אסור מן התורה אף לדעת הרמב"ן ודוקא אם אינו צורך מועד כלל אבל אם הוא צורך מועד זה נראה דהוי צורך המועד לענין זה ע"ש. אמנם אחר שכתבתי זה והבאתי בפשיטות בשם הט"א ופמ"ג דלהסוברים דמלאכת חה"מ דאורייתא וילפינן מחג המצות או מכל מלאכת עבודה לוקין על לאו דחה"מ ע"ש בט"א באריכות מצאתי להר"ן במ"ק (לדעתי על מ"ק הוא פי' נ"י למי שבקי בלשונם) פ"ב אהא דאמר אביי ה' חה"מ כה' שבת יש מהם פטור אבל אסור ויש מהם מותר לכתחלה כו' כתב שם דאין לוקין על לאו זה דמלאכת חה"מ אע"ג דנפ"ל מחג המצות תשמור והשמר פן כו' הוי לאו מכל מקום הוי לאו שבכללות מפורש דאין לוקין על מלאכת חה"מ וצ"ע על הט"א והפמ"ג שלא הביאו דברי הר"ן אך הטעם שכתב דהוי לאו שבכללות איני מבין כעת מפני מה הוי לאו שבכללות וצ"ע בד' הר"מ והרמב"ן בס' המצות:

סעיף ג

משקין בית השלחין כו'. עיין ר"מ שם וגם מ"ש אח"ז דכתיבה אסור אפילו הדיוט ע"ש בר"מ ובהשגות ופרטי הדינים מבוארים בש"ע בארוכה:

סעיף ד

וכלל זה מסור כו'. עיין במ"ק פ"ב די"ב ע"א מבואר שם אר"ח בר גוריא אמר רב ה' מועד כה' כותיים כו' לומר שהן עקורות ואין למדין זו מזו כו' ולא כמו שהביא הרהמ"ח ואח"ז אמר אביי נקטינן ה' מועד כה' שבת יש מהם פטור כו' כמו שהבאנו לעיל אבל לא לענין זה שהביא הרהמ"ח ונראה דכתב זה מדעת עצמו או שגדולי עולם אמרוהו כמ"ש בסוף:

מצוה שכד

סעיף א

מצות לולב כו'. הדינים מבוארים בראשונים ובאחרונים ואין דרכי להאריך בח"ז רק להגיה קצת בדברי הרהמ"ח והנה במצוה זו נכלל גם כן במקדש הי' המצוה מן התורה

כל שבעה ימים כמבואר בסוכה ונפ"ל דכתיב ושמחתם לפני כו' שבעת ימים ונלע"ד פשוט דהמצוה היא דוקא בעזרה דהיא מחנה שכינה שייך שפיר לפני ה' אלקיכם אבל הר הבית לאו בכלל זה ולענין ראיית פנים בי"ט דכתיב את פני ה' אלקיך מבואר בר"מ פ"א מה' חגיגה דמצוה להתראות פנים בעזרה ועתי"ט פ"א דחגיגה משנה א' ד"ה ומי כו' שמביא דראיית פנים אי בעזרה אי בהר הבית הוא אבעיא בירושלמי ואפשטא דהוא בעזרה ע"ש אם כן ה"נ דוקא בעזרה וער"מ פי"א מהמע"ש ונ"ר ה"ו גבי וידוי מעשר כתב ומצותו במקדש שנאמר ואמרת לפני ה' אלקיך ואם התוודה בכ"מ יצא ולפני זה כתב שבין בפני הבית ובין שלא בפני הבית חייב להתוודות והראב"ד שם בהשגות כתב דזה שבוש שהווידוי אינו אלא לפני ה' ואין לפני ה' אלא בבית עכ"ל והכסף משנה כתב דלפני ה' אינו מוכרח דבכ"מ הוי לפני ה' אי ליכא מקדש או בדיעבד ע"ש. והנה לפי דברי הכסף משנה איך דרשו כאן בת"כ מן הפסוק ושמחתם לפני ה' אלקיכם שאין מצותו זיי"ן אלא במקדש ועתה הוא מתקנת ריב"ז למה לא נאמר ג"כ דעיקר מצוה היא במקדש אבל אם אין מקדש או אף בזמן המקדש שלא יכול לבא הוי כ"מ לפני ה' כמו ווידוי מעשר דהוי רק עיקר מצוה במקדש אבל בכ"מ היא המצו' אם כן ה"נ וצע"ק. אבל זה נ"ל פשוט כיון דהמצוה אינה אלא במקדש בודאי דוקא בעזרת ישראל דהוי מחנה שכינה אבל הר הבית הוי בכלל גבולין וא"ח מן התורה כנלע"ד פשוט. והנה הרהמ"ח כתב דאם לא נטל ביום ראשון של חג לולב אם לא חל בשבת וכן בכל שבעה במקדש ביטל עשה זו ובמקדש היה ניטל ביום ראשון אפילו בשבת עכ"ל נראה מדברי הרהמ"ח דבזמן המקדש הי' לולב דוחה שבת דוקא אבל לא בגבולין. ובאמת מבואר בש"ס פ' לולב וערבה ובר"מ פ"ז מה' לולב דבזמן המקדש היה נוטל לולב אפילו בגבולין כל מקום דהיו יודעין בקביעות החודש רק אחר חורבן לא דחי שבת ביום ראשון אפילו במקום דידעינן בקביעי דירחא אבל כשבהמ"ק היה קיים הי' נוטל ג"כ בגבולין במקום שהיו בקיאין בקביעות ביום ראשון בשבת ע"ש בש"ס ור"מ. והנה מבואר שם בגמרא ובר"מ דאם שאר ימות החג חל א' להיות בשבת אינו דוחה שבת אף במקדש משום גזירה דרבה ע"ש. והנה אף לפי מה שכתבו האחרונים דלא גזרו גבי שופר מחמת שמא יתקן כלי שיר כיון דבי"ט נמי שייך הך גזירה וא"א למגזר לבטל מצוה דאורייתא לגמרי ע"כ לא גזרו אף בשבת משום הך גזירה כיון דגזירה זו שייך תמיד וחז"ל לא היו יכולים לגזור תמיד אם כן לא היו יכולים לגזור אף בפ"א כגון בשבת דלא ליהוי מילי דרבנן כחו"א עיין בדבריהם וא"כ הכא דגזרו דלא לידחי שבת מכל מקום לא עקרו לגמרי המצוה דשבעה ימים א"א בלא שבת דבאמת יוכל להתקיים המצוה דשבעת ימים כגון בחל יום

ראשון להיות בשבת דל"ג. אך לכאורה קשה מאי מקשה הש"ס שם על הך גזירה דרבה א"ה ביום ראשון נמי קשה היאך יכולים לגזור בראשון נמי אם כן בשום פעם לא יתקיים מצוה שבעת ימים במקדש אם כן עקרינן ד"ת לגמרי וזה א"א כמ"ש. וצ"ל דזה בעצמו קושית הש"ס דמשום הך גזירה דשייכי בראשון ג"כ נגזור אך כדי שלא לעקור ד"ת לא יוכלו לגזור וא"כ כיון דהך גזירה לא יוכלו לגזור תמיד אע"ג דשייך תמיד והיאך אם כן גזרו בשאר ימות החג הא הוי מילי דרבנן כחו"א דכאן גזרו וכאן ל"ג ומתרץ ראשון דאית ליה עיקר מן התורה אם כן שפיר שייך טעם לדבר זה מה דל"ג בראשון ובשאר ימים שפיר גזרי אם כן לא הוי מילי דרבנן כחו"א. אבל הא בודאי ל"ק לי' דנגזור בראשון ג"כ דזה א"א דלא יוכל להתקיים מצות התורה בשום פעם אע"כ קושית הש"ס כיון דשייך הך גזירה בראשון ולא יכלו לגזור אם כן לא יגזרו בשום פעם ומתרץ דיש חילוק. וכה"ג כתבנו לעיל וז"פ.

והנה בדיני מצוה זו אין דרכי להאריך בח"ז כי מבוארים בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים וצריך חיבור מיוחד אך קצת אעורר מה שאינו מבואר בהדיא. הנה מבואר בש"ס דלולב א' ואתרוג א' והנה אם נטל שני לולבין או שני אתרוגין אם עוברים על ב"ת עיין ר"מ ומגיד משנה ואחרונים אך ידי המצוה נראה דיצא עיין בסנהדרין גבי וכל המוסיף גורע. ואי"ה במצות ב"ת יבואר באורך. ולא בא מפורש דלא יצא המצוה אם נטל שני לולבין או שני אתרוגין אך התוס' סוטה דח"י ד"ה כתב' על שני דפין כו' מבואר בדבריהם דאם נטל שני אתרוגים לא יצא דפרי א' אמר רחמנא ולא תרי תלתא פרי והוי כשני גיטין דפסולין וכשני מגילות ומביאים סוכה דאמרינן לינקוט תרי ותלת, פרי א' אמר רחמנא כו' והאי דבשופר אם קול פנימי שמע יצא ע"ש והר"נ בר"ה באמת דעתו גבי שופר דזה הטעם דאם קול חיצון שמע לא יצא מחמת שני שופרות ע"ש. ובודאי ל"ד שני אתרוגין ה"ה שני לולבין הכלל היכי דכתיב בתורה בלשון יחיד שנים פסולים ועיין בט"א בר"ה גבי קול חיצון שמע השיג ע"ד התוס' והר"ן ומביא ראיות לסתור דבריהם ולבסוף דחה הראיות שלו אך כתב כיון דגם ראיות התוס' דחוים כמ"ש אם כן מצד הסברא נראה דיצא ע"ש ובאמת כיון דאין לנו ראיות להיפך מה כחנו להכריע מסברא נגד דעת התוס' והר"ן ובפרט להקל ע"כ דין זה צ"ע. ודע דאף לדברי התוס' דוקא אם נטל שני אתרוגין או לולבין כשרים לא יצא אבל אם אחד מהם פסול לא שייך לומר ולא שנים ושלשה וראיה מגיטין דשנים ששלחו שני גיטין ונתערבו דנותן שניהם לזו כו' וכ"ה שם בס' ט"א. ומצות לולב אינו נוהג אלא ביום כמבואר בש"ס ואם לא נטל ביום ראשון בגבולין ונזכר בה"ש יטול מספק כי הוא ספק דאורייתא ובשאר הימים שהוא רק מדברי

סופרים בגבולין בה"ש הוי ספק דרבנן. ונשים ועבדים פטורים דהוי מצות עשה שהז"ג וטומטום ואנדרוגינוס חייבים מספק. ולענין ברכה תליא בשיטות אם על ספק מברכין ודינים אלו מבוארים בש"ס ובר"מ. וח"ע וחב"ח חייבים כמו שופר וסוכה כמבואר בר"מ. עוד מצוה הי' בביהמ"ק בשבעת ימי החג והיא מצות ערבה עיין פ' לולב וערבה ובר"מ פ"ז מה' לולב שהוא הל"מ ויוצאים אפילו עלה א' בבד א' מבואר דשיעור אורך כערבה שבלולב דלא מצינו שהקילו בזה ודעת רש"י בדמ"ד ע"ב ד"ה עלה א' כו' דערבה זו בכ"ד סגי וכ"נ מדברי הר"מ מדסתם ולא פירש והנה במשנה דמ"ה מבואר דמלקטין מורביות של ערבה וזוקפין בצד המזבח ובריייתא שם מבואר בהדיא דהיו גבוהות י"א אמה ע"ש נראה דזה הוי רק לכתחלה אבל עיקר מצוה אין קפידא ולומר דערבה שהיו זוקפין אצל המזבח צריך שיהיו גבוהות י"א אמה הל"מ והערבה שהיו נוטלים היו יוצאים בכ"ד זה אין סברא ובפרט דבש"ס סתמא איתא דהל"מ היא ערבה. ואי שיעור זה לעכב היו צריכים לפרש הגובה. והנה מבואר שם דהיו באים וזוקפים אותם על צדדי המזבח בכל יום ושבת אינו דוחה רק שביעי שחל בשבת זוקפים אף בשבת וכל העם באים ונוטלים כי מבואר שם בש"ס ח"א מאן לימא דבנטילה דלמא בזקיפה ומסיק הש"ס דהי' בנטילה ע"ש ולפי הנראה מדברי הר"מ שכתב ובאים העם ונוטלים דאף ישראלים היו חייבים בנטילה זו ומה דאמרינן שם לולב לכל מסור וערב' שלוחי ב"ד מייתי לה היינו כפי' הר"נ כיון שיש לב"ד עסק בדבר לא שייך גזר' דרבה ע"ש אבל דעת רש"י נראה שם דהמצוה הי' בכהנים ודעת הר"נ בשם י"א דשתי מצות הי' הקפה בכהנים וגם נטילה ובישראלים הי' רק נטילה ע"ש. ובכל יום היו מקיפין את המזבח פ"א וביום הז' ז' פעמים והוא פלוגתא בגמרא אם היו מקיפין בלולב או בערבה ובר"מ פסק דבלולב וע"ש ברש"י. וע' תוס' שם דערבה דהיא הל"מ א"צ לכם וכשר בשאול ג"כ וגזול פסול מחמת מהב"ע ואין כאן מקומו להאריך אך לכם לא בעי והוא בתוס' ד"ה והביאו מורביות דמ"ג ע"ב. ובקונטרס כפות תמרים תמה על הר"ם שהשמיט הך ברייתא דהיו גבוהים י"א אמה. ומבואר בגמרא ובר"מ דניטלת בפ"ע ואינו יוצא בערבה שבלולב. ועיין במעילה די"ב דערבה של הקדש לא נהנין ולא מועלין ראב"צ אומר נוהגים היו הזקנים שהיו נותנים אותם בלולביהם וע"ש ברש"י דמיירי קודם שהקיפו את המזבח דאי לאח"כ אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין כו' וע"ש בתוס' דהטעם דראב"צ דמצות לאו להנות ניתנו וע"ש בתיו"ט וער"מ פ"ה מה' מעילה שפי' פי' אחר במשנה זו דערבה ועיין בהשגות שם פי' אחר ועיין בט"א בר"ה סוגיא דשופר של עולה ובשער המלך ה' שופר מה שפלפלו בזה

ויש להעיר עוד במצוה זו דערבה ואי"ה אשנה פ"ז ובזה"ז ערבה מנהג נביאים חד יומא ומבואר בש"ע.

והנה במ"ש לעיל דח"ע וחב"ח חייב בלולב הנה בר"מ מבואר להדיא דבר זה רק שכתב כל החייב בסוכה חייב בלולב ובפ"ו כתב דח"ע וחב"ח חייב בסוכה אם כן ממילא חייב בלולב. והנה ח"ע וחב"ח לענין מצות חייב מצד חלק ב"ח אף למשנה ראשונה חוץ מראיה ויבואר במקומו בעזה"י. ולדידן דפסקינן כמשנה אחרונה מכל מקום נמי נ"מ כגון שהחצי עבדות שלו שייך לקטן דאינו בן כפיה כמבואר בגיטין פרק השולח והדברים ארוכים מכל מקום חייב בכל המצות אך כאן גבי לולב צריך לחקור בדבר נהי דחייב בכל המצות דאיסורא לא קאמרינן כמבואר בגמרא שם לענין איסור לא אמרינן יום של רבו לרבו ויום של עצמו לעצמו אם כן חייב תמיד במצוה מכל מקום כיון דעובד את רבו יום אחד וא"ע יום אחד באם האדון לאו בר כפיה הוא אכן ביום שעובד א"ע כל מעשה ידיו לעצמו אם כן אם חל יום ראשון של חג ביום של עצמו הוא חייב בלולב ויש לו משלו כי מעשה ידיו או מציאתו או מתנתו הכל שלו. אבל אם חל יום ראשון של חג ביום של רבו נהי דחייב במצות לולב כי לענין איסור ולענין מצות צד ב"ח היא תמיד מכל מקום האתרוג אינו שלו וא"כ אינו יוצא דלכם בעינן ואם הי' לו אתרוג מקודם מכל מקום מבואר בירושלמי שם דביום של רבו שייכים כל הנכסים מקודם לרבו כי יד עבד כיד רבו אם כן אין לו אתרוג שלו. אך לפמ"ש בס' קצה"ח דהירושלמי לשיטתו דגם לענין איסור מתחלק וקידש ביום רבו אשה אינה מקודשת וביום של עצמו מקודשת אם כן לפי הירושלמי בלאו הכי אם יום ראשון של חג חל ביום רבו פטור מלולב כי יש לו דין עבד אך לפי הש"ס שלנו דלענין איסור אינו מתחלק כתב שם דהנכסים שהיו לו ביום של עצמו אינם לרבו אפילו ביום של רבו אם כן מחויב ליטול אם הי' לו מקודם אך אם נתנו לו ביום זה לפי' הירושלמי הוא של רבו לגמרי אך בלאו הכי פטור. אך לשיטת הש"ס דידן אפ"ל דאם נתנו לו ביום של רבו לא הוי לגמרי של רבו אך מכל מקום בשותפות ג"כ א"י ביום א' ול"ש סברת הרשב"א כיון דקונים לצאת הוי כאילו נתנו זל"ז במתנה הא הרב א"י ליתן מתנה לעבד עש"ס וש"ע ה' עבדים. אך אם אחר נתן לעבד ע"מ שאין לרבו רשות בו או מאתמול שהי' ערב החג יום של רבו והאידנא יום של עצמו דהן לשיטת הירושלמי והן לשיטת הש"ס דידן חייב בנטילת לולב. ואם יש לו לולב כזה הניתן לו ביום של רבו בוודאי האתרוג של רבו לגמרי אך אם נתן לו ע"מ שאין לרבו רשות בו לשיטת הט"ז שכתב דל"מ בעבד שום לשון שיהי' שייך לעצמו רק בע"מ שתצא לחירות ע"ש אם כן האתרוג בוודאי אינו שלו. אך לפי שיטת הפרישה והסכים עמו בש"ך דמהני

אם אמר לו מה שתרצה עשה או ע"מ שאתה נותן לפיך ע"ש נ"ל דאם אמר לו ע"מ מה שתרצה עשה מהני כי הוא שלו לגמרי אבל אם א"ל ע"מ מה שאתה נותן לפיך מבואר שם דגם הוא עצמו אינו קונה אלא לד"ז אם כן אינו יוצא באתרוג כזה דלאו לכם חשוב כיון שאינו שלו לכ"ד. וע' פ' לולב הגזול לכם בעינן לכל דרכי הנאתו אף אם א"ל ע"מ שתצא בו ידי חובה ג"כ אפשר לומר דבכה"ג אינו יוצא דבאתרוג צריך לכם שיהי' שלו לגמרי אך אפ"ל כיון דאינו יכול לצאת בענין אחר ה"ל כמו שאמר לו מה שתרצה עשה. ובגוף דין הט"ז שכתב דלא מהני שום לשון גבי עבד השיג שם בקצה"ח דמבואר להדיא בר"מ פ"ג מה' זכיה דגם בעבד מהני לשיטות הללו כמו באשה ואין כאן מקומו רק דינים אלו צ"ע לענין לכם גבי אתרוג. וח"ע וחב"ח למשנה אחרונה מבואר שם בגיטין. וע' תוס' דמעשה ידיו הוי תמיד שלו אם כן פשיטא דמשכחת שיש לו אתרוג שלו אך בעבד של קטן צריך לחקור בזה לשיטת הט"ז אם משכחת לה שיש לו אתרוג שלו ביום של רבו או אפשר ביום של עצמו ג"כ ויש לעורר עוד בזה ואי"ה אשנה פ"ז:

מצוה שכה

סעיף א

שנצטוינו כו'. משארז"ל סוכה גבוה למעלה מכ' אמה פסולה וכן למטה מי' טפחים וברחבה כו' הנה מצוה זו מבוארת ואין להאריך בה רק אעורר קצת בעזהש"י מה שלא ראיתי שיתעוררו בזה והוא נ"מ לדינא. הנה מבואר בעירובין דף ג' ע"ב אמר אביי משמי' דרב נחמן אמות סוכה ואמות מבוי באמת חמשה כו' דהיינו לחומרא ומקשה הש"ס הא איכא סוכה שאין בה ד' כו' וזה הוא לקולא דאם יש בה ארבעה בת חמשה טפחים כשרה ומתרץ כמ"ד בארבעה טפחים או רוב אמות קאמר כו' רבא משמי' דר"נ אמר כל אמה באמה בת ששה אלא הללו שוחקות והללו עוצבות דהיינו אמות סוכה מודדין עוצבות היינו מצומצמות וגם אמות מבוי וזה ג"כ דוקא לחומרא דגבוה כ' אמות מצומצמות פסולה וכן במבוי ואם הוא לקולא צריך שיהי' שוחקת מרווחת ע"ש ודין זה מבואר בר"מ פי"ז מה' שבת הל"ו ז"ל כל אמה האמורה בכ"מ בין בשבת בין בסוכה וכלאים הוא אמה בת ו' טפחים ופעמים משערין באמה בת ו' טפחים דחוקות זל"ז ופעמים משערין באמה בת ו' שוחקת ורווחת וזה וזה להחמיר כיצד כו' ופסק כרבא לגבי אביי דהלכתא כוותיה בכ"מ וע"ש במ"מ שהביא ג"כ בשם הרז"ה דאיזה שיש חומרא משערינן פעם בעוצבות פעם בשוחקות שלא כוונו אלא להחמיר עכ"ל וע"ש שמביא גם כן בשם רשב"א דשוחקת עודף על עוצבת חצי אצבע לאמה ע"ש ובגמרא שם. והנה הטעם בזה דחז"ל

מספקא להו שיעור אמה שנתנה תורה אי עוצבת או שוחקת ע"כ אזלינן לחומרא הכא והכא ועפמ"ג או"ח סי' שס"ג לענין עוד ספק א'. והנה לשון הגמרא אמה שאמרו כו' ואינו מבואר היכי דאמרו בלשון טפחים מהו הדין אם שוחקות או עוצבות ועבס"י שס"ג בטור ובמחבר סעיף כ"ו הא דמבוי ניתר בלחי וקורה דווקא שאינו נמוך מי' טפחים מרווחות ולא יהי' רחבו יותר מי' אמות מצומצמות והטעם דתרווייהו לחומרא ע"ש בטור וב"י אם כן מבואר הגם דבגובה שנינו ושאינה גבוה עשרה טפחים ולא בלשון אמות מכל מקום בעינן שוחקת לחומרא אם כן לפ"ז כל האמות והטפחים האמורים בש"ס אזלינן לחומרא אם עוצבת היא חומרא מודדין עוצבת ואם שוחקת היא חומרא מודדין שוחקת. אם כן כאן הדינים כ"ה סוכה שהיא גבוה למעלה מעשרים אמה מצומצמות אף דהם תוך עשרים אמה שוחקות פסולה כמבואר בעירובין שם וכן אם הסוכה נמוכה מי' טפחים מרווחים אף דגבוה י' טפחים מצומצמים פסולה דכאן הוא לחומרא דבעינן שוחקת וכן שיעור סוכה שהיא ז' טפחים על ז"ט צריכים שיהיו מרווחים ולענין לבוד לא אמרינן לבוד רק בפחות מג' טפחים מצומצמים. אבל אם יש ג' טפחים מצומצם אף דשוחקות הוי פחות מכל מקום לחומרא מודדין מצומצמים ואם כי דינים אלו אינם מבוארים בר"מ ובטוש"ע מסתמא סמכו אמ"ש כלל זה בה' סוכה ועיין מגן אברהם סתרל"ג רמז לזה ועפמ"ג. והנה אעורר קצת מה שצל"ע בדברים אלו וידעתי כי יש לפלפל בזה הרבה בה' שבת אך אני לא באתי רק לעורר ולמזכרת לי. הנה לפ"ז בעינן דפנות הסוכה שיהיו גבוהים י' טפחים שוחקות והוא יותר מג' רביעי אצבע על מצומצמות כי על אמה שהיא ששה טפחים הוא חצי אצבע אם כן לי' טפחים יהי' יותר ג"ר אצבע וא' מי"ב לאצבע ואם תהי' הסוכה פחותה מזה פסולה אם כן איך אמרינן בסוכה דט"ז ע"ב מחצלת ארבעה ומשהו מתרת בדופן היכי עביד תלי לה באמצע פחות משלשה למטה ופחות מג' למעלה וכל פחות מג' כלבוד דמיא כו' נהי דהד' טפחים של המחצלות בעינן שוחקות והם שוחקות ככל הטפחים האמורים בש"ס מכל מקום המשהו העודף הוא כ"ש והעודף צריך כדי שיהא תוך ג' לסכך ותוך ג' לארץ כדי שנאמר לבוד והנה לענין לבוד בוודאי צ"ל בתוך ג' עוצבות ובלאו הכי ל"א לבוד כי הוא קולא ע"כ בעינן פחות מג' עוצבות הן למעלה סמוך לסכך והן למטה סמוך לארץ ועם המשהו הוי ג' טפחים והם עוצבות כי המשהו דהוא כ"ש והפחות מג' ג"כ כ"ש משלים לג' טפחים וא"כ הג' טפחים דלמעלה הם עוצבות והג' טפחים דלמטה הם ג"כ עוצבות ורק המחצלת יכול להיות שהם שוחקות אם כן בין הכל ליכא דופן של י' טפחים שוחקות כי הששה הם עוצבות. ולומר דהמחצלת צריך שיהיה יתירה חוץ המשהו והשוחקות שלה עוד עודף

להשלים העוצבות שלמעלה ולמטה כל כהאי ה"ל לפרושי בדאורייתא ומבואר סתמא בש"ס ור"מ וא"כ היאך מתכשר סוכה כזו דליכא י' טפחים שוחקות וגם בדין השני דמחצלת שבעה ומשהו דאמרינן חד לבוד הא הטפחים של לבוד הם עוצבות וא"כ ליכא י' טפחים וכן בדין שאח"ז שגם בש"ס במשנה ג"כ ע"י לבוד ליכא ז' טפחים שוחקות ע"ש. וגם בסוכה דף ז' מבואר דמחיצין הל"מ וצריך גבי סוכה שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח כי כך הל"מ ואמרינן שם אותו טפח היכן מעמידו אר"ס אריב"ל עושה לו טפח ומעמידו בפחות מג' סמוך לדופן כו'. והנה לדעת הטור ומחבר ל"ל לתנא לומר עושה טפח שוחק הא טפח סתמא ה"ל טפח שוחק אך זה אפשר לתרץ בנקל דריב"ל אשמועינן דכאן הל"מ ברור דבעי טפח שוחק ופסולה בוודאי הסוכה שהדופן שלישי אינו טפח שוחק אך הא קשיא דכאן לא נזכר דעושה טפח שוחק ומשהו ומעמידו פחות מג' כו' כמו שמבואר אח"ז גבי פס ד' ומשהו כדי שהמשהו ישלים לג' טפחים ועוד טפח שוחק נראה מבואר דהטפח כיון שהוא שוחק והוא משהו יותר מטפח דחוק העודף הזה הוא משלים לג"ט מחמת לבוד ונשאר טפח דחוק ס"ה ארבעה טפחים דחוקים כי לענין לבוד הוי דחוקים כנ"ל וכפירש"י בהדיא ד"ה טפח שוחק דמודדין בריוח והוי טפח ומשהו ומעמידו פחות מג' כו' דהו"ל דופן של ד' טפחים ורוב דופן עשוי כו' ע"ש מבואר להדיא בדבריו דהטפח שוחק הוי כדי להיות המשהו עודף משוחק ועצב משלים לג' טפחים של לבוד וא"כ היאך הוי מחיצה של ד' טפחים דוודאי הד' טפחים שוחקות בעינן והו"ל לריב"ל לומר עושה טפח שוחק ומשהו כדי שהמשהו ישלים לשיעור הג' טפחים וגם טפח שוחק ועוד להשלים הג' טפחים לשוחקות כי הם עוצבות ע"י לבוד כמ"ש. ולכאורה יש ליישב זה ג"כ דכאן הפחות מג' גם הם שוחקות אף על פי שיש ג' טפחים עוצבות מכל מקום כיון דלא הוי ג' טפחים שוחקות אמרינן לבוד דהטעם דל"א לבוד דלחומרא בעינן מטעם ספק ובאמת התוס' שם דף ז' ע"ב ד"ה סיכך כתבו דשלישית אפילו טפח הוי מדאורייתא וצריך טפח אבל להעמיד בפחות מג' טפחים סמוך לדופן זה אינו אלא מדרבנן ומה"ת בטפח סמוך לדופן וא"כ כיון דהוי דרבנן הו"ל ספק דרבנן ולקולא ואמרינן לבוד אף בשוחקות וא"כ מיירי דמעמידו בפחות מג' שוחקות והו"ל ד' טפחים שוחקות. אך באמת ז"א עיין בסי' שס"ג דשם מיירי לענין מבוי דהוי הכל דרבנן ומכל מקום אמרינן להחמיר דפעם בעי עוצבות ופעם שוחקות הכל להחמיר ע"ש. ועוד דאכתי לא הוי הד' טפחים שוחקות דהעודף של הטפח הד' הוא משלים להג' טפחים ונשאר הטפח הד' טפח דחוק. אך באמת זה ל"ק דהר"ן מקשה כאן ל"ל טפח שוחק הא בטפח קטן סגי דאכתי הוי רוב דופן דביותר מג' טפחים ומחצה הוי רוב דופן וכתב אפ"ה

בציר מד' טפחים לא הוי חשוב בכל דוכתי ואם יהי' טפח קטן ויעמידו פחות מג' לא יהיה ד' טפחים בשלימות כי משהו מצטרף להשלשה ובעינן מקום חשוב ע"ש. אם כן ניחא מאוד מה שהקשינו הא ד' טפחים לא הוי רוב דופן דהא הד"ט הללו הם מצומצמות והז' טפחים צ"ל מרווחים ז"א דהא מכל מקום הוי רוב דופן דהנה ז' טפחים שוחקות הם כ"ח גודלים ד' לטפח כידוע ועוד על ששה טפחים שהם אמה חצי אצבע כמבואר ברשב"א דאמה שוחק עודף על עצב חצי אצבע ולטפח א' מי"ב לאצבע לפי חשבון הזה ס"ה ז' טפחים הם ק"ח אצבעות וחצי וא' מי"ב לאצבע אם כן ט"ו אצבעות הם יותר מרוב אם כן כאן כיון דהוי ד' טפחים אפילו דחוקות היינו ט"ז אצבעות אם כן הוי רוב דופן מז' שוחקות כי ז' שוחקות לא הוי רק כ"ח אצבעות וחצי אצבע וחלק י"ב אם כן הד' טפחים הללו הוי רוב דופן ומקום חשוב נמי הוי כיון דאיכא מקום ד' טפחים הוי בכ"מ מקום חשוב אפילו טפחים דחוקים לענין דופן עקומה ולענין שאר דברים ע"כ סגי כאן טפחים דחוקות אך על כל פנים קושית הר"נ לא קשה דל"ל טפח שוחק בטפח כ"ד סגי דמ"מ הוי רוב דופן דבאמת כיון דטפח הזה בעינן מן התורה ושלישית אפילו טפח. אם כן ממילא כ"ה דמבואר טפחים צ"ל טפח שוחק כמבואר לעיל ע"כ מוכח מדברי הר"ן הללו דבכ"מ שנזכר טפח הוי טפח כ"ד וכאן בעינן השוחק להצטרף שיהי' ארבע טפחים כ"ד. אך על כל פנים על שיטת הטור לא קשה דבעינן כאן טפח שוחק דטפח בכ"מ בעינן טפח שוחק ומכל מקום סגי הג' טפחים ע"י לבוד בטפח כ"ד דמ"מ הוי רוב דופן של שוחק כמ"ש. אך קשה דבסמוך מבואר גבי סוכה העשויה כמבוי דעושה פס ד' ומשהו ומוקי לה בפחות מג' לדופן ומ"ש התם דבעי טפח שוחק וכאן בעי פס ד' ומתרץ התם איכא שני דפנות כהלכתן כו' ע' בר"ן ובראשונים נראה דכאן הוי הל"מ כך דבעי דופן כולו ופס ד' כיון דליכא שני דפנות דעריבן וא"כ דעכצ"ל לדעת הטור דהפס צ"ל ד"ט שוחקות וסתם ד"ט היינו שוחקות מכל מקום כיון דלא מתכשרי אלא ע"י לבוד והג' טפחים הם עוצבות לחומרא וא"כ בין הכל ליכא ז' טפחים שוחקות רק ד' שוחקות וג' עוצבות דהויין הג' ע"י לבוד וליכא שיעור הכשר סוכה אם כן דעת הטור צ"ע וגם גבי טפח מבואר טפח שוחק וכאן מבואר ד' טפחים ומשהו ולא נזכר שוחקות נראה מבואר דכאן לא בעינן כולם שוחקות ע"כ אמר ומשהו דהיינו חד משהו ולומר כפי מ"ש דאשמעינן גבי טפח שוחק דזה ודאי ההלכה כך צ"ע ואינו במשמע:

והנה בר"ה דף כ"ז ע"ב מבואר כמה שיעור שופר פי' רשב"ג כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן וכ' שם הר"נ דהיינו טפח כדגרסינן בנדה דף כ"ז חמשה שיעורן טפח וכ"ת לימא טפח בהדי' י"ל דטעמא אתי לאשמועינן דמש"ה הוי שיעורו טפח כדי שיאחזנו

בידו ויראה לכאן ולכאן דשיעור טפח הוי ד' בגודל ושית בקטנות וכשהוא אוחז אותו בד' אצבעות בינונית מה שנראה לכאן ולכאן משלים את השיעור עכ"ל וכ"כ הרא"ש. והטור סי' תקפ"ו כ' ג"כ וז"ל דהאי שיעור הוי טפח אך בטפח הוי שית בקטנות כלשון הר"ן. וכתב דהרי"ץ גיאות כ' שצריך טפח שוחק כדי שיראה לכאן ולכאן ולמאי דפרישית א"צ עכ"ל וקשה מאוד לפי שיטת הטור דסתם טפחים ג"כ שוחקות לחומרא אם כן הטפח ששנינו בנדה פ' המפלת הוי טפח שוחק לחומרא אם כן שפיר קאמר מהרי"ץ גיאות כיון דטפח שוחק בעי ע"כ השיעור הזה כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן מאי השיג עליו הטור ועבב"י שם שכ' דדעת מהרי"ץ גיאות דסתם טפח האמור בש"ס הוא מצומצם ע"כ פי' רשב"ג דהוי טפח שוחק כדי שיראה כו' ורבינו כ' דשיעור זה כדי שיאחזנו היינו ממש השיעור דטפח מצומצם ומכל מקום נראה לכאן ולכאן ע"ש. ובאמת זה תמוה למה השיג הטור כיון דהוא דאורייתא ואף בדרבנן סתם טפח הוא שוחק אם כן נכונים דברי הרי"ץ גיאות וגם דברי הרי"ץ גיאות שכתב דסתם טפח משמע מצומצם סותרים דעת הטור דסתם טפח הוא מרווח ודעת הטור והר"ן שמבואר בדבריהם דטפח של שופר סגי בטפח מצומצם צ"ע לפ"ז מאוד דהא דעת הטור עצמו דטפחים היינו שוחקים לחומרא ולומר דהטור ס"ל דוקא היכי דאמרו טפחים הרבה כגון ושאינה גבוה עשרה טפחים זה צ"ל מרווחים אבל טפח א' סגי במצומצם זה אין לו טעם כלל ע"כ מהנראה מהפוסקי' הללו שהבאתי דטפחים בכ"מ היינו דחוקות ולא שוחקות ע"כ מבואר מהגמרות והפוסקים שהבאתי דלית להו האי כלל ואדרבא ס"ל דסתם טפחים היינו דחוקות בין לקולא ובין לחומרא. והא דמבואר בעירובין דזה וזה לחומרא היינו כ"מ שהזכירו חכמינו זכרונם לברכה אמות מספ"ל אי אמה שוחק או עצב כמבואר להדיא אמות שבת או כלאים ולא הזכירו ג"כ אמות וטפחים לענין שבת וסוכה וכלאים נראה דדין זה אינו אלא באמות דחזינן דהוא פלוגתא דיש סוברים דהיינו ר"י דאמה של כלים בת ה' טפחים וגם במזבח הי' אמה יסוד בת ה' טפחים כמבואר שם וער"מ ה' בית הבחירה וגם מצינו דשתי אמות שהיו יתירים על של משה חצי אצבע כמבואר פי"ז דכלים ע"כ מספקא להו באמות אבל שיעור טפח שנתנה התורה בכ"מ דמבואר במנחות פ' התכלת טפח דאורייתא ד' בגודל כו' וע"ש בזבחים ולא נזכר בשום מקום בודאי הוא טפח מצומצם ועיין במנחות דצ"ח ומכל מקום צ"ע וידעתי שיש לפלפל הרבה בעניני שבת וסוכה וכלאים וטומאה אך ד"ז צריך קונטרס מיוחד ואין כאן מקומו בח"ז. על כל פנים לדעת הטור דהכל לחומרא פעמים עוצבות ופעמים שוחקות והוא מטעם ספק וכמ"ש אם כן בכל הדינים בסוכה כגון אם היא גבוה למעלה מך' אמה עוצבות ובתוך כ' שוחקות אותה סוכה פסולה

מספק ואם אין לו סוכה אחרת צריך לישב בה מספק וכן אם היא נמוכה מי"ט שוחקות וגבוה מי"ט עוצבות הוי ספק וכן ד' אמות לענין דופן עקומה אם הם עוצבות פסולה מספק וכן ד' טפחים סכך פסול בסוכה גדולה או ג' בסוכה קטנה או אויר ג"ט בין בסוכה גדולה ובין בקטנה הכל פסולה מספק אם הם עוצבות או אם העמיד הטפח שוחק או הפס ד' בתוך ג' שוחקות ועוצבות ג' מכל מקום אין פסולה רק מספק דלמא משערינן רק בשוחקות וא"כ כשרה הסוכה וכדומה עוד ענינים בסוכה התלוים באמות וטפחים. עש"ס ור"מ וש"ע. ולדעת הפוסקים כמו שנראה מדבריהם דוקא היכי דמוזכר אמות הוי ספק אבל כ"ה דמוזכר טפחים ודאי הם דחוקות אם כן כל אותם הסוכות פסולים בודאי וצ"ע. והנה בסוכה שתחת סוכה דפסקינן דאם גבוה העליונה עשרה טפחים שיעור הכשר סוכה התחתונה פסולה משום סוכה שתחת סוכה ואם אין העליונה גבוה יו"ד כשרה התחתונה כמבואר בסוכה ובר"מ פ"ה מה' סוכה ובש"ע אם כן לדעת הטור אם העליונה גבוה יו"ד עוצבות ואינה גבוה י' שוחקות דהסוכה עליונה פסולה דלחומרא בעינן מרווחות מספק מכל מקום גם התחתונה פסולה דלמא סגי במצומצמות וא"כ העליונה כשרה והתחתונה פסולה והעליונה ג"כ פסולה מספק אך אם בלילה הראשונה של סוכות אכל כזית בתחתונה וגם אכל כזית בעליונה יצא י"ח ממ"נ אם מרווחות בעינן אם כן העליונה פסולה יצא י"ח בתחתונה ואם סגי במצומצמות והתחתונה פסולה אם כן העליונה כשרה ויי"ח בעליונה וק"ל אך לדעת הפוסקים שהבאתי אם כן העליונה כשרה והתחתונה פסולה בודאי וק"ל. ועתה נבא להגיה קצת בדברי הרהמ"ח:

סעיף ב

וברחבה ז"ט כו'. עט"ז ומג"א סי' תרל"ד דדוקא ז' על ז' בעינן אבל אם הוא ארוך יותר ואין ברחבה זי"ן אף על פי שיש בתשבורת זע"ז פסולה ע"ש:

סעיף ג

וצריכה ג' דפנות וצה"פ. דבר זה צ"ע אם יש ג' דפנות בודאי א"צ צה"פ רק בטפח שוחק או בפס ד' לשיטת קצת ראשונים אבל בג' דפנות גמורים א"צ עוד צה"פ כמבואר בראשונים ובש"ע סי' תר"ל סע"ג:

סעיף ד

וצלתה מרובה מחמתה כשרה ואם לאו פסולה. ואם הצל והחמה שוים יש שיטות דעת הר"מ ורש"י דאם למעלה שוים פסולה דאם הם שוים למעלה חמתה מרובה למטה ואם הם שוים למטה כשרה דודאי למעלה צלתה מרובה ולר"ת יש שיטה אחרת ודעת בהע"ט ע' בראשונים והובאו שיטות אלו בטור סי' תרל"א ודין העושה סוכתו בין האילנות

ובראש הספינה והעגלה הכל מבואר בש"ס ור"מ וש"ע ודין הסכך שיהי' מדבר שא"מ טומאה ותלוש וגדולו מן הארץ ואם חסר מג' תנאים אלו ה"ל סכך פסול:

סעיף ה

ודין סכך פסול באמצע או מן הצד. היינו בסוכה גדולה פוסל באמצע סכך פסול בד' טפחים ומן הצד בד' אמות דפחות מזה אמרי' דופן עקומה ובסוכה קטנה בין מן הצד בין באמצע פוסל בג' טפחים עש"ס וראשונים. ומ"ש הרהמ"ח ודין אויר שפוסל בג' טפחים בין באמצע בין מן הצד בסוכה קטנה בודאי ט"ס יש כאן וצ"ל אף בסוכה כמבואר בש"ס וראשונים ואחרונים דאויר פוסל בג' בין בסוכה קטנה או גדולה והוא ט"ס בדברי הרהמ"ח:

סעיף ו

ודין ישן בכילה כו'. היינו דוקא בגבוה י'. ופחות מיו"ד מותר אפילו אם יש לה גג כמבואר בגמ' ובר"מ ובש"ע ואם אין לה גג אפילו בגבוה עשרה כשר:

סעיף ז

והישן תחת המטה כו' אע"ג דבקנופת כו'. זה דעת רה"פ אבל דעת הר"מ פ"ה מה' סוכה דגם בקנופת בעינן גבוה יו"ד ובמ"מ תמה שם ע"ז ע"ש ובלחם משנה מה שתרצו ועב"י וש"ע סי' תרכ"ז:

סעיף ח

הואיל ולגבה עשוייה צ"ל. ולגבוה ט"ס הוא ומ"ש והפורס סדין ע"ג נקליטין מותר לישב תחתיו מפני שאין לה גג נראה אפילו גבוה עשרה כדעת הרי"ף והר"מ ע"ש ובש"ע סי' תרכ"ז:

סעיף ט

ודין סוכה גזולה כו' מתקחז"ל כו'. היינו מעיקר הדין סוכה גזולה פסולה מן התורה עי' סוכה ט' ודכ"ז ודל"א דחכמים סוברים לך למעוטי גזולה אך שאולה מכשירין מחמת דכל האזרח כו' אבל גזולה פוסלים אך אם גזל קרקע ממילא אין קרקע נגזלת ע"כ לא הוי גזולה ואם גזל עצים וסיכך בהם מן התורה פסול אך לאחר תקחז"ל דתקנו תקנת מריש לא הוי גזולה דאין לו אלא דמי עצים אבל מן התורה היא פסולה ובאחרונים האריכו בזה היאך ע"י תקנת חכמינו זכרונם לברכה נעשה שלו לצאת י"ח מה"ת. ועיין בשער המלך ה' לולב כתב ע"ד הטור סי' תרל"ז דאם אינו רוצה ליתן לו דמי עצים א"י י"ח ועי' ב"י הטעם. וכתב הוא דאף למ"ד דקנין דרבנן אינו נעשה קנין דאורייתא מכל מקום אם נתרצה למכור בודאי יוצא דהוי דידי'. וא"כ כיון דתקנו חכמינו זכרונם לברכה דנותן לו

דמי עצים והנגזל ע"כ צריך ליקח מחמת תקחז"ל ולא גרע מתלוהו וזבין מכ"ש דהוא אנוס בתקחז"ל בודאי הוי זביני' זבינא וא"כ ה"ל מכירה גמורה וזה דוקא ביהיב דמי אבל אם אינו רוצה ליתן דמים אף שהוא קנה והדמים עליו חוב מכל מקום ע"י קנין דרבנן אינו נעשה קנין דאוריי'. ותלוהו וזבין כו' אינו אלא ביהיב דמי ע"ש בשער המלך ואין כאן מקומו להאריך בד'. ומכל מקום גם לדידן משכחת לה דא"י בסוכה גזולה אם גזל סוכה העשויה בראש הספינה ובראש העגלה דהוי הסוכה מטולטלת אסורה מטעם גזולה כמבואר ברש"י ותוס' שם. ועי' בטוש"ע סי' תרל"ז ובט"ז ומג"א ואין להאריך במה שמבואר בראשונים ואחרונים. ודע דאף דכמה עניני פסולות שמבואר בסוכה הוי דוקא בסכך וא"צ להאריך מכל מקום כאן בגזול אף דפנות גזולות פסולה. ואף הקרקע שהסוכה עומד עלי' אם היא גזולה אף דהוי סוכה שלו מכל מקום פסולה כמבואר להדיא שם בסוכה המסכך בר"ה כו' דלר"א פסולה מחמת גזולה ושאולה ולרבנן כשרה דאין קרקע נגזלת אבל אי שייך גזול אף דהמקום שעמד הסוכה אינו שלו א"י דהמסכך בר"ה משמע אף בדפנות וסכך שלו מכל מקום אינו יוצא ע"ש וכ"ה בהדיא בקונטרס כפ"ת ובפרי מגדים דפסול בסוכה הוא אף בדפנות מן התורה אך מתקחז"ל תקנת מריש או בסוכה המטולטלת אף דופן או הקרקע פסולה אף האידנא ועיין בטוש"ע שם. ובפרי מגדים כתב דאם יש פחות מד"א לדופן סכך גזול דבכ"מ אמרינן דופן עקומה בסכך פסול אך כאן תלוי לקצת שיטות הראשונים שדופן עקומה היינו דרואין אנו שהדופן נעקם ובא לכאן תחת הסכך כשר כאן אבל להשיטות הסוברים דרואין אנו הסכך כאילו הוא דופן וכ"ה שיטת רש"י ער"נ בסוכה דהביא שיטות אלו ובב"י סי' תרל"ב אם כן לדעה זו הסכך עצמו נעשה דופן אם כן פסול כאן דדופן גזול ג"כ פסול ודבריו נכונים. ולשיטה זו שרואין הסכך כאילו הוא דופן הסכימו הרבה ראשונים אם כן כאן פסול ועט"ז שם וזה נכון. ואם כי אין דרכי בח"ז להאריך בקושיות ופירוקים מה שאינו נוגע לדינא מכל מקום לא אמנע לתרץ ק' התוס' שהיא לע"ד סברא נכונה במה שהקשו בד"ט ל"ל קרא בסוכה דלך למעוטי גזולה הא ה"ל מהב"ע וליכא למעוטי שאול דהא שאול כשר וגזולה בלאו הכי פסולה ע"ש. ונ"ל דהנה שני מינים יש במצות עשה א' שהוא חיוב אקרקפתא דכל איש מישראל כמו תפילין ואתרוג ואכילת מצה ומצוה כזו אם מקיים אותה עושה רצון הבורא ית' ויתעלה כי כן צוה לו המלך ב"ה ואם מבטל המצוה ואינו מניח תפילין או שלא נטל לולב ביטל המצוה ועשה נגד רצונו ית' וענוש יענש. ויש מצות שאין חיוב לעשותם כגון ציצית דהתורה לא חייבה אותו ללבוש בגד של ד' כנפות ואם רוצה הולך בלא בגד של ד' כנפות ואינו נגד רצון הבורא ב"ה. אך אם מביא עצמו לידי חיוב שבכיון

לובש ד' כנפות לקיים מצות ציצית זה דרך הטוב וישר הכלל אם מקיים מצוה זו עושה רצון הבורא ב"ה אבל אם אינו מקיים מצוה אינו עובר על רצונו רק דאינו מקיים המצוה. וכן מצוה זו דהיינו סוכה יש בה שני חלקי המצוה דהיינו בליל א' של סוכות מ"ע לאכול כזית בסוכה ומחויב לחזור אחר סוכה ואם אינו רוצה לאכול אינו מועיל כי הוא מחויב לאכול כמו מצה ותפילין ואם לא קיים המ"ע בלילה ראשונה עשה נגד רצונו ית"ש. ובשאר הלילות וימים אם רוצה אינו אוכל ואינו יושב בסוכה ואין שוב חיוב עליו כמו ציצית אך אם אוכל מ"ע לאכול בסוכה ומקיים רצונו ב"ה אבל אם אינו אוכל אין חיוב וגם בשני מצות הללו הוא בציור ג"כ שמבטל המצוה ועושה נגד רצונו כמו שאינו מניח תפילין כגון אם לובש בגד של ד' כנפות ואינו מטיל ציצית אז עובר על המצוה וכן אם אוכל אכילת קבע חוץ לסוכה עובר על המצוה. הכלל דאם עושה המצוה מקיים בכ"ע המצוה ועושה רצונו ב"ה ויש שאינו מקיים המצוה ועובר על רצונו כגון בלובש בגד של ד"כ או אוכל קבע חוץ לסוכה ויש שאינו מקיים המצוה וגם א"ע כגון באינו לובש הבגד ואינו אוכל כלל וז"פ. והנה נראה הא דמהב"ע א"י הטעם דהקב"ה אינו רוצה בכך ולא לרצון לפניו דסניגור יעשה קטיגור ער"נ פ' לולב הגזול ואני ה' שונא גזל בעולה. והנה משום זה שייך שפיר לומר דלא יצא ידי המצוה כי זה אינו רצון הבורא ית' וא"כ לא קיים המצוה וזה שייך שפיר במצוה החיובית כיון דלא יצא י"ח המצוה ממילא לא עשה המצוה וביטל המצוה כי זב"ז תליא כמ"ש. אבל במצות שאינם חיובית כגון ציצית וסוכה בשאר ימי החג אם הם באים בעבירה אמת דלא קיים רצון הבורא ב"ה כי אין זה רצונו ית' אבל מכל מקום לא ביטל המצוה רק דלא קיים וה"ל כמי שאינו לובש בגד כלל או לא אכל כלל דלא ביטל ולא קיים ה"נ נהי דלא קיים המצוה כי לא לרצון לפניו בזה אבל מכל מקום לא ביטל ולא נוכל לדון אותו כמו שאוכל חוץ לסוכה או שלובש בגד בלא ציצית רק הוא כמו שאינו עושה המצוה כלל והולך בלא בגד או שאינו אוכל כלל כי באמת הוא לובש ציצית ואוכל בסוכה אך שאינו לרצון לפניו ית' ה"ל כאילו לא קיים המצוה אבל לא נוכל לדון אותו כאלו ביטל המצוה כיון דמ"מ עושה המצוה עיין ותבין:

ויש ג"כ נ"מ לדינא כי אם אינו רוצה לאכול בסוכה ואוכל חוץ לסוכה או לובש בגד ד' כנפות ואינו רוצה להטיל בו ציצית כופין אותו עד שתצא נפשו ככל מ"ע אבל בכה"ג דה"ל כמי שאינו לובש כלל או אינו אוכל אם כן אין כופין אותו אם רצה לאכול בסוכה כזו כיון דאינו מבטל המצוה אך זה אי אמרינן מחמת מה"ב אבל אם התורה פסלה גזול בפי' ה"ל כמי שסיכך בסכך פסול שאין גידולו מן הארץ או מקבל טומאה דלאו סוכה

כלל ואם אוכל הו"ל כמי שאוכל בבית כיון דהתורה גזרה דזו לא הוי סוכה כלל אם כן ניחא דאי מחמת מה"ב נהי דבחג אם ישב בסוכה כזו לא קיים המצוה אבל לא ביטל אבל עתה התורה גילתה דגזול פסול אם כן ה"ל כאילו ביטל העשה כמו שאוכל בביתו לכך כתבה התורה לך למעוטי גזול גבי סוכה וגבי ציצית כנלע"ד. הכלל דמהב"ע דמצוה הוי מצוה רק באה ע"י עבירה אם כן הסוכה הוי סוכה רק שלא לרצון יחשב אבל מכל מקום אינו יושב חוץ לסוכה ואינו מבטל המצוה אבל מה שהתורה פסלה אם כן ממילא אינו מצוה כלל ועובר מה שישב חוץ לסוכה הפוך בה כו' כי הדברים לענ"ד כנים ואמיתים והארכתי עוד בזה דרך פלפול אין כאן מקומו בח"ז. והנה סוכה שאולה כשרה וסוכה של שותפים ע' תוס' דכ"ז ובכפ"ת מביא בשם תשובת הריב"ש שמפלפל בזה ומסיק להכשיר ועי' בב"י ואין ס' הריב"ש ת"י. ואעורר עוד דהנה שם בסוכה כ"ז מבואר דר"א פוסל סוכה שאולה וחכמים מכשירין דכתיב כל האזרח כו' מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת ופירש"י שם ד"ה כל כו' דא"א שיהי' לכולם דלא מטי ש"פ לכל חד אלא ע"י שאלה עכ"ל נראה מפירש"י דכיון דבעינן לכם כל שאינו ש"פ לא הוי לכם ואם שאול פסול כדברי ר"א לא הי' יוצא כיון דאינו ש"פ אע"כ צ"ל דשאול כשר וא"כ יש לו ש"פ ע"י שאלה. ולכאורה נראה מדבריו דאפילו אם נאמר דשאול כשר מכל מקום פחות מש"פ פסול כמ"ש דלא מטי לכל חד ש"פ אלא ע"י שאלה ומוכח דשאלה כשר כיון דשואל אם כן ש"פ אבל באינו ש"פ פסול אף דשאלה כשר. אך זה אין סברא כיון דשאול כשר ולא בעינן לכם אם כן פמש"פ לא גרע. ובע"כ צ"ל דכוונת רש"י דלא מטי פרוטה לכל חד אלא ע"י שאלה ואי אמרת שאול פסול אם כן לא משכחת לה דיוצא בסוכה (אע"ג) [אע"כ] דשאול כשר אם כן אין צריך לשאלה כי פמש"פ ג"כ כשר כיון דא"צ לכם כנלע"ד. על כל פנים מבואר בדבריו היכי דבעינן לכם ושאול פסול גם פמש"פ פסול וא"כ בהרבה מצות דבעינן שיהי' שלו כגון מצה ולולב ודומי' צריך שיהיו ש"פ דבלאו הכי אינו יוצא אם אינו ש"פ דלא מיקרי לכם ולפי זה לדבריו לא מצינו ידינו ורגלינו והיאך יוצאים אנחנו מצות ד' מינים במדינה זו דערבה מצויה מאוד ובד או שני בדין ערבה אין ש"פ בשום אופן בכל מדינה זו וכל מין מד' מינים פסולים בשאול אם כן היאך אנו יוצאים י"ח במדינה זו ביום ראשון של חג בד"מ וגם התוספות כתבו על רש"י שבחנם דחק כיון דשותפים כשר ע"ש בתוס' אבל על גוף הסברא לא נחלקו דפמש"פ לא נקרא לכם וא"כ ח"ו כל ישראל א"י י"ח ד' מינים ביט"א של חג ולא ראיתי מי שהתעורר בזה. וגם להבין סברת רש"י למה לא הוי פמש"פ לכם דהא בודאי שלו דאסור לגזול הימנו דכ"ש אסור לגזול מן התורה אם כן אמאי לא נקרא לכם הא יש לו בעלים וא"ד לאה"נ

או שצריך היתר אכילה ע' פ' לולב הגזול דזה שהוא פחות מש"פ הוי שלו לכל צרכו ואסור לגזול ממנו אם כן יש לו בעלים. וגם במצה צריך לדקדק שיהי' הכזית ש"פ דש"פ היא חצי שעורה כסף צרוף עיין בראשונים וכזית מצה אינו שוה כ"כ במדינתינו אם כן ח"ו אין ישראל יוצאים י"ח מצה בלילה ראשונה ולא ראינו ולא שמענו מי שידקדק בזה ולא מצאתי בשום פוסק קדמון או אחרון שיביא זה וצ"ע מאוד שלא הרגישו בזה המפרשים והפוסקים בפרט במצוה דאורייי'. ונ"ל ברור בעזהשי"ת לשיטת התוס' סוכה דף ט' דמה"ב הוא רק מדרבנן וסוכה גזולה פסולה מטעם לכם אם גזל הדפנות של הסוכה בשבת של סוכות יוצא בה כמו סיכך על מבוי שיש לו לחי או על פסי ביראות דמבואר שם בסוגיא דמגו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה וע"ש בר"נ ובראשונים חזינן דאף דגזירת הכתוב הוא דזה לא הוי דופן לסוכה מכל מקום א"א שתתיר לחצאין וכיון דמתיר לשבת מתיר לסוכה ע"ש בר"נ. אם כן ה"נ נהי דהתורה פסלה דופן הגזול וה"ל כאלו אינו דופן מכל מקום כאן דלענין שבת הוי רה"י אפילו בדפנות גזולים הוי דופן לענין סוכה כמו בכל הדפנות שמה"ת אינו דופן בסוכה מכל מקום בשבת שבתוך החג הוי דופן אם כן כאן נמי יוצא בה. שוב ראיתי שזה טעות דבאמת מיגו אמרינן לשווי' דופן אף דלא הוי דופן בשום ענין כיון דלענין שבת הוי דופן א"א לומר דלענין סוכה לא ליהוי דופן מחמת מיגו אבל לא אמרינן לשווי' לאיש הזה דופן דבאמת האי הוי דופן גמור לענין שבת וגם לענין סוכה דהנגזל יוצא בה ואם הנגזל מוחל להגזלן גם הוא יוצא בה ולומר מגו דהוי דופן לאיש ידוע דהיינו להנגזל יהי' דופן גם להגזלן זה לא מצינו דלא מצינו מיגו רק לשווי' דופן דבר שאינו דופן אבל לשוויי' דופן לאיש ידוע שאינו אצלו דופן ל"ש זה. אך לכאורה גם זה צריך טעם למה לא גם בכה"ג כיון דלהגזלן הוי דופן לענין שבת הוי אצלו ג"כ דופן לענין סוכה. אך הטעם פשוט דמגו לא אמרי' רק מה שיש חסרון בדפנות כיון דהתורה אגמרי' דין דפנות בסוכה ובשבת אמרי' המגו אבל מה שהחסרון אינו בדפנות לבד אלא גם בהסכך וגם בהקרקע של סוכה ל"ש מיגו וכי אם יש איזה פסול בסכך יאמרו מיגו דהוי רה"י לשבת בודאי אינו כי הפסול אינו מחמת הדפנות ה"נ אף דהפסול עתה מחמת הדפנות מכל מקום לא מחמת הדפנות לבד רק פסול זה שייך גם בסכך ובקרקע של הסוכה כמש"ל ל"ש מיגו בכה"ג נהי דהוי דפנות מכל מקום לא גרע מאם גזל קרקע חבירו או סכך חבירו אף דהוי רה"י לשבת מכל מקום פסולה בסוכה דל"ש מיגו כי הפסול אינו מחמת הדופן ה"נ אף דהפסול בדופן מכל מקום כיון דהאי אינו מחמת דופן דלנגזל עצמו ראוי אם כן ל"ש מיגו כה"ג וז"פ מאוד. עוד נלע"ד דהנה פסקינן עיין ר"מ וש"ע סי' תרל"ב דסכך פסול מן הצד פוסל בד'

אמות דפחות מזה אמרינן ד"ע ובאמצע פוסל בד' טפחים ואויר בין מן הצד ובין באמצע פוסל בג' טפחים כיון דיוצא מתורת לבוד ומכל מקום סכך פסול אינו פוסל פחות מד' דלא הוי מקום חשוב פחות מזה עי' בסוכה די"ז וי"ח ובתוס' שם ומיירי כגון שהסכך פסול הולך על פני ארכה דמפסיק הסוכה לשנים ע"כ פוסל באמצע בד' ע"ש בתוס' ובטוש"ע זה דוקא בסכך פסול שייך שפיר דינים אלו דכ"ה גזירת הכתוב דבפחות מזה אינו מקום חשוב לפסול הסוכה לומר דהוי הפסק ואין לו אלא דופן וחצי מכל צד או מן הצד לומר דאין לו אלא שני דפנות. אבל בסכך גזול מן התורה חוץ מה דפסול משום לכם פסול ג"כ מטעם מה"ב להסוברים מה"ב דאורייי' פסול וקושית התוס' למה לי קרא תיפוק לי' מחמת מה"ב הרבה תירוצים נאמרו בזה אם כן אם הי' אויר שלשה הן מן הצד והן באמצע דפסול הסוכה אם כן אף בהניח סכך גזול ג' טפחים הסוכה פסולה הן מן הצד והן באמצע דבלאו הסככא היה הסוכה פסולה דאויר סוכה פסולה בשלשה ובאתה להכשיר ע"י סכך זה הגזול וה"ל מה"ב דהמצוה של סוכה באה ע"י העבירה דאי לאו העבירה לא היה לו סוכה כלל בשלמא בשאר סכך פסול דל"ש מה"ב שפיר אינו פוסל פחות מד' או מן הצד בד"א דכן הוא הלכה אבל מחמת מה"ב כ"ה דעבירה מסייע להמצוה פסולה אם כן כאן פוסל כמו אויר דה"ל מה"ב כנלע"ד ברור בעזה"י. אך בפחות מג' טפחים דאינו מועיל כלל להכשר סוכה כי אפילו בלאו הך סככה כשרה דאויר אינו פוסל פחות מג' כ"ש מה"ב וז"פ. ומכל מקום אפשר דנ"מ לישן תחתיו ע"ש בש"ע. וכן לשאר הדינים המבוארין שם לענין דאין סכך ואויר מצטרף אם בכ"א מהם כשיעור רק בסוכה קטנה וכאן בגזול אפילו טפח אויר ושני טפחים סכך גזול מצטרף כיון דמ"מ הו"ל מה"ב ע"ש עוד לאיזה דינים. הכלל דסכך הגזול נחשב כאילו הוא אויר דאינו יכול להכשיר כלל מחמת מה"ב כנלע"ד ברור הגם שלא התעוררו המפרשים בזה:

סעיף י

ודין מצטער כו'. אבל משמשיו חייבים ודין הולכי דרכים הכל מבואר בש"ס ור"מ ה' סוכה ובש"ע. ודין עצי סוכה ע' סי' תרל"ח לענין אי דוקא עצי סכך אסורים מן התורה או גם עצי דפנות אסורים ועי' השיטות בראשונים ואחרוני':

סעיף יא

ונוהגת כו'. וטומטום ואנדרוגינוס חייבים מספק. וח"ע וחב"ח חייב כמבואר בר"מ. וע"ש ג"כ לענין ברכה. ולילה הראשונה חייב כ"א מן התורה לאכול כזית פת בסוכה כו' כ"ה ג"כ דעת הר"מ והטור דבכזית לבד יצא ויש שיטות דצריך יותר כביצה שיהיה חיוב סוכה. וגם לענין ירדו גשמים יש שיטות אם בלילה הראשונה חייב אפילו בירדו

גשמים ומצטער עיין כ"ז בר"מ ומכל מקום ובר"נ ותוספות ברכות ובטוש"ע. וראיתי בספר א' מובא בשם מח"ב להגאון אזולאי דאף להשיטות דמצטער וירדו גשמים חייב בלילה הראשונה מכל מקום בחולה שאין בו סכנה פטור ע"ש ואם נאמר דלגמרי ילפינן מחג המצות אם כן נראה דהפת שאוכל בלילה הראשונה מחויב להיות משלו וגזולה פסולה כמו מצה ואפשר גם משום מה"ב וגם של מע"ש הכל כמו מצה הדברים ארוכים וכמדומה שהאריכו האחרונים. וגם עיין בטור כתב דבלילה הראשונה אף כזית אסור לאכול חוץ לסוכה הלכך יוצא בכזית ידי מצות סוכה יע"ש ומכל מקום נראה קודם שאכל הכזית בסוכה אסור לאכול הכזית חוץ לסוכה אבל לאחר שאכל הכזית בסוכה אין סברא דלילה הראשונה יהי' חמור משאר י"ט לענין כזית ונראה דדינו כי"ט דוקא אכילת קבע כנלע"ד ואין כאן מקומו להאריך. ועצל"ח לברכות ובשער המלך מביאים דעת קצת ראשוני' דלאו דוקא בלילה ראשונה אסור לאכול כזית רק אפילו ביום או בשבת דסעודת שבת קובעת כמו למעש"ר ע"ש ואין דרכי להאריך במה שהאריכו האחרונים. ולענין סוכה שעשה הסכך מאה"נ או הדפנות לענין מצות לאו להנות ניתנו ע' בארוכה בשער המלך ה' לולב. ואם סככו או שעשו דופן באשירה דמשה בודאי פסולה מטעם כתותי מכתת שיעורי' ומכל מקום נ"ל אף בסכך של אשירה דלשרפה קאי מכל מקום אינו כדין אויר דיפסול בג' טפחים רק כדין סכך פסול דפוסל בד' כי חזינן דאף סכך פסול אף דיצא מתורת לבוד מכל מקום אינו פוסל פחות מד' דצ"ל מקום חשוב כמ"ש לעיל אם כן כאן נמי אף דהוי כאילו נשרף מכל מקום לא אויר הוא ומכל מקום צ"ע דאפשר דדינו כאויר דפוסל בג' וגם אם יש מן הצד סכך אפ"ל דמ"מ לא נחשב לאויר שלא לומר דופן עקומה כיון דמ"מ הוא מסוכך ואפשר דלכל הדברים דינו כאויר וא"א בסכך כזה דופן עקומה וצ"ע. ואפילו אי נימא דאמרינן אף בסכך כזה ד"ע ז"א אלא להסוברים דהדופן נעקם מתורת הסכך אם כן כאן נמי אבל לרש"י ודעימי' הסוברים דהסכך עצמו נעשה דופן וכאן פסול דופן ג"כ מעצי אשירה מחמת טעם הנ"ל וא"כ ל"ש ד"ע עס"י שס"ג גבי לחי ואין כאן מקומו להאריך. עוד נלפע"ד בא"א ליישב ק' התוס' סוכה ל"ל לך למעוטי גזול בסוכה תפ"ל דהוי מהב"ע. דהנה התוס' כתבו פ' לולב הגזול דל"ש מה"ב אלא אם ע"י העבירה נעשית המצוה דהיינו דהעבירה מסייע להמצוה אבל באשירה ועה"נ אטו מחמת העבירה יוצאים בה ע"ש.

והנה בכ"מ דאמרינן פחות מג' כלבוד דמי היינו דוקא אם יש אויר מפסיק אמרינן דאויר הוי כסתום אבל אם יש דבר ממשי מפסיק ל"א כלבוד עשו"ת ח"צ סי' נ"ט ד"ה אלא ובפרי מגדים או"ח סי' שס"ג במשבצות ע"ש מה שפלפל בזה וזה ימים כבירים הבאתי

ראיה לזה ממס' עירובין אך כעת אינו עולה על זכרוני וא"כ דרך משל אם גזל פחות מג' טפחים והעמידו סמוך לדופן בסוכה העשויה כמין גאם וטפח הרביעי עשה משלו וגם עוד להלן צה"פ או דופן שלמה למטה מאותו טפח אם כן אם התורה לא היה פסלה גזול הי' הסוכה כשרה ולא הוי מה"ב דהג' טפחים הראשונים פחות משהו הוא גזול דבאמת אין העבירה מסייע כלל דדל מהכא הג' טפחים פחות משהו מה שגזל מכל מקום הסוכה כשרה דמחמת טפח הרביעי אמרינן לבוד והוי ד' טפחים כדין כל טפח דמעמידו פחות מג' אם כן אין העבירה מסייע להמצוה כלל דבלא העבירה הי' ג"כ המצוה אם כן היה הסוכה כשרה. אבל עתה מחמת לכם אם כן הג"ט הגזולים אינו דופן כלל ופסול ולא מתכשר ע"י טפח שוחק הרביעי כיון דיש דבר המפסיק אף שהוא פסול מכל מקום בדבר הממשי ל"ש לבוד אם כן הסוכה פסולה וכן אם עשה ד' דפנות בקנה פחות משלשה שלו ובין הקנים עשה דפנות מגזול אם כן בלא העבירה הי' ג"כ מתכשר הסוכה מחמת לבוד עמג"א סי' תר"ל אבל עתה ל"ש לבוד כיון דההדופן הגזול מפסיק אם כן הסוכה פסולה אבל בלא קרא הי' הסוכה כשרה כי הגזילה אינה מעלה ומוריד בסוכה כי בלא הגזול הי' הסוכה כשרה מטעם לבוד ע"כ הצריכה התורה לכתוב לכם להוציא את הגזול וק"ל. ואם עשה הג' טפחים מעצי אשרה דמשה והעמיד טפח שוחק אפשר לספק כיון דהוי דבר ממשי ל"ש לבוד או אפשר כיון דכתותי מ"ש הוי כאויר ואמרינן לבוד כמש"ל ומצאתי בפרי מגדים שם בשס"ג כתב לענין שבת אף דכתותי מ"ש מכל מקום הוי דבר ממשי ול"א לבוד וא"כ ה"נ ולעיל לענין סכך פסול ולענין ד"ע נראה ג"כ ואינו פוסל כאויר ומכל מקום צ"ע. וע"ש בס' תוס' שבת. והנה בה"ש של שמיני עצרת חייב ג"כ כמבואר בש"ס אילו אתרמי לי' סעודתא בה"ש כו' דה"ל ספיקא דאוריי' וע' מ"ש לעיל דתוס' ל"ש כ"א במצות עינוי יה"כ או במצות שביתה אבל לא לענין סוכה ע"ש ובט"ז סי' תרס"ט. וגם בההיא דאשירה יש לחקור אם סיכך מלמעלה אי דינו כדין אילן או אפשר מחמת דהוי כאויר אינו מזיק. או לענין סוכה שתחת סוכה אם הסכך עליון הוא מעצי אשירה אם נאמר דגם בסכך פסול שייך סוכה שתחת סוכה עט"ז סתרכ"ו ותרכ"ז. גם נ"פ אם היה הסוכה גבוה למעלה מכ' אמות דמבואר בש"ס וש"ע סתרל"ג אם מיעטו למטה בכרים וכסתות לא הוי מיעוט אפילו בטלו דבטלה דעתו אך בתבן ובטלו או עפר ובטלו הוי מיעוט אבל אם מיעטו בתבן או בעפר דע"ז אפילו בלא טעם דכתותי כו' מכל מקום אינו ממעט בסוכה כיון דמצוה עליו לפנותו אף דבטלו בפה ל"מ כיון דמצוה עליו בכל רגע לבערו מן העולם ואפשר דבדבר דמהני ביטול הוי מיעוט כי א"צ לפנותו ומכל מקום מצד הסברא נראה כ"ז דלא ביטל העכו"מ ומצוה עליו לבערו מן העולם אם כן לא

הוי ביטול אפילו למ"ד דביטול לימי החג די מכל מקום בכל רגע מצוה רמיא עליו לבערו ע"ש בראשונים ונראה דלא מהני וגם בגבוה עשרה ותלה נוי סוכה של ע"ז ויורדים לתוך יו"ד דמבואר שם דנוי סוכה אין ממעטין דבטלים לגבי הסכך אפ"ל בכה"ג לא בטלה כי מצוה להוריד משם ולא בטיל ומן הצד ממעטים בודאי דאפילו נימא דבטיל לגבי הדפנות ממעטין כמבואר שם. ועיין בש"ע מבואר הרבה דינים בסכך מה שפסול מן התורה ומה שאינו פסול רק מדרבנן ואם אין לו סוכה אחרת בודאי מחויב לישב בסוכה זו שהיא פסולה רק מדרבנן כמבואר בש"ס גבי נסרים אין שעת הדחק ראי' אבל אם יש לו סוכה כשרה ויושב בסוכה כזו אף החיוב דאוריי' אפשר דלא יצא כמבואר שם דאמרו לו לא קיימת מצות סוכה עפמ"ג בפתיחה ובפנים מ"ש בשם הרשב"א ודהתו"ס ברכות. עי"ל קושית התוס' סוכה הנ"ל למה לי לך למעוטי גזולה תפ"ל משום מהב"ע לשיטת קצת הראשונים דסוברים דבסכך פסול ל"ש פסול דשני סככים כיון דלאו סכך הוא אם כן כיון דהתורה פסלה גזול ה"ל סכך פסול ומותר לישב תחת סכך כשר אף דסכך זה למעלה לא הוי שני סככים. אבל בשביל מהב"ע כיון דבלא העבירה יש לו סכך כשר ול"ה מהב"ע כס' התוס' אם כן ה"ל סכך כשר אם כן א"י ביושב למטה תחת סכך אחר כיון דהוי שני סככים וק"ל. שלי"ת נשלמה פרשת אמור אל הכהנים:

מצוה שכו

סעיף א

שלא נעבוד כו'. והנה כבר כתבתי לעיל קצת במצוה פ"ד ומצוה קי"ב ושם ייעדתי לכתוב כאן ובעזה"י אכתוב בקיצור וער"מ ה' שמטה ויובל הדינים. דאסור לזרוע בשנת השמטה ואם זרע עובר בל"ת דכתיב שדך לא תזרע כו' ולוקה וגם עובר בעשה שנאמר ושבתה הארץ כו' וכבר כתבתי לעיל מצוה קי"ב דחרישה בשביעית אין עוברים בל"ת רק בעשה ושבתה וז"ש בחריש כו' והנה בזורע דעוברים על לאו ועשה לשיטת הרהמ"ח שכתבנו כ"פ דסובר היכי דאיכא לאו בהדי עשה כמו י"ט כשם שהנשים מוזהרים על הלאו כך חייבים בעשה אף על פי דה"ל מעשהז"ג אם כן ה"נ כיון דמוזהרים על הלאו מוזהרים גם על העשה אך בחריש' דאינו רק עשה אפשר דאין הנשים מצווים דה"ל מעשהז"ג אך אפ"ל כיון דהעשה ושבתה הארץ כו' כולל הן מלאכה שיש בה לאו כגון זריעה והן מלאכת חרישה שאין בה רק עשה וכיון דעל מה שעוברי' בלאו מוזהרים על העשה מוזהרים נמי גם על חרישה אף שאין בה לאו דאין עשה לחצאין וכיון דנצטוו על העשה היכי דיש לאו מוזהרים באותה עשה אף במקום שאין לאו אך להתוס' קדושין סוגיא

דמ"ע שהז"ג דאף במקום שיש לאו אין הנשים מוזהרים על העשה אם כן נהי דבזריעה מוזהרים על הלאו אבל לא העשה בחרישה דליכא לאו אין מוזהרים כלל. ובאמת לא מצינו זה שיהיו הנשים מותרי' לחרוש בשביעית אך כבר כתבתי לעיל עפ"י ד' הריטב"א קדושין דף כ"ה דהמעשהז"ג שאינה בגוף האדם כגון שביתת בהמתו גם הנשים מוזהרים אם כן ה"נ בשביעית אנחנו מצווים על שביתת קרקע כמבואר בש"ס דע"ז גם הנשים מוזהרים ועמ"ש לעיל דאסור לעשות מלאכה בשדה שמטה ע"י עכו"ם לא מטעם שבות רק עובר בעשה דשביתת קרקע כמו שביתת בהמה בשבת לדידן ושביתת כלים לב"ש עיין לעיל וא"צ לכפול. ודעת הרמב"ן מובא בשער המלך כאן נראה דסובר דחרישה ליכא איסור תורה רק איסור דרבנן עבשער המלך מה שפלפל ואין הרמב"ן ת"י. ופשוט דהזורע חייב בכ"ש כמו גבי שבת עיין ר"מ פ"ח מה' שבת וכן זריעת כלאים כי זריעה אין לה שיעור אפילו בכ"ש חייב וג"כ חייב אפילו לא השריש עדיין בקרקע כמו גבי שבת וכלאים כמ"ש לעיל באריכות בפ' אמור. ומבואר בר"מ פ"ח מה' שבת ופ"א מה' כלאים ובכ"ד והוא מהש"ס דעציץ נקוב הוא כארץ אם כן גבי שביעית נמי ועציץ שאינו נקוב אין דינו כארץ ה"נ ובמ"ל ה' ביכורים פ"ב האריך לבאר דיני עציץ נקוב בשל עץ ובשל חרס ע"ש באריכות ועיין ר"מ פ"א מתרומות דספינה בעפר ח"ל שבאה לארץ אם הספינה גוששת חייבת בשביעית וע' מ"ל לענין כל הכלים והחילוק בין זרעים לעץ ובעזהשי"ת יבוארו דינים אלו במק"א. ומבואר במס' מ"ק דף ב' ע"ב המנכש (פירש"י תולש עשבים רעים מתוך הטובים וכי עקרי' לי' צמחו הנהו כו') ומשקה מים לזרעים בשבת רבה סובר דחייב משום חורש ור"י סובר דחייב משום זורע כו' והר"מ פ"ח מהלכות שבת כתב בה"א החורש כו' חייב המנכש כו' ה"ז תולדה דחורש ובה"ב כתב הזורע כ"ש חייב כו' המשקה מים לזרעים ה"ז תולדה דזורע וחייב כו' פסק רבינו הר"מ גבי משקה מים כר"י ובה"א גבי מנכש פוסק כרבה דחייב משום זורע ועמד בזה הכסף משנה וכתב דמנכש דכתב הר"מ אינו כמנכש דמ"ק ובמנכש דמ"ק מודה הר"מ דהוא משום זורע. אך תמה למה השמיט הר"מ מנכש דמ"ק ע"ש. והנה בפ"א דכלאים ה"ב כתב הר"מ א' המנכש וא' הזורע וא' המחפה כו' ה"ז לוקה היינו משום לאו דשדך לא תזרע כלאים מבואר להדיא דסובר הר"ם דמנכש דמ"ק חייב משום זורע ע"ש במ"ק. וכאן גבי שמטה מבואר שם במ"ק דהמנכש אינו חייב דרק זמירה וזריעה אסרה התורה ולא תולדו' וכ"ה להדיא בד"ג ע"ש וכ"ה כאן בר"מ דרק זריעה וזמיר' אסרה תורה ולא שאר אבות ותולדות וכן משקה מים לזרעים אף דבשבת חייב מכל מקום כאן לא אסרה תורה שאר אבות ותולדות כמבואר כאן בר"מ. ועיין כסף משנה פ"א מהל' כלאים ד"ה ואסור כתב דהר"ם

פוסק דהלכה כר"י דמנכש משום זורע ופוטר מקיים אך הקשה הא הר"מ פסק בה' שבת כרבה דמנכש משום חורש ע"ש. ותמהני הא הוא בעצמו כ' בהל' שבת דמנכש דמ"ק סובר הר"ם כר"י דחייב משום זורע אך שם בהלכות מיירי ממנכש אחר היינו בעיקרי אילנות כו' כדי ליפות כו' אבל הר"ם פוסק כר"י אם כן ניחא. ותמהני דלא זכר דברי עצמו וגם תירוצו שם תמוה מאד שכתב דאף לרבה הברייתא כר"ע מכל מקום פליגי חכמים כו' היאך יכולים אנחנו לומר דפוסק במנכש דמ"ק כרבה הא כתב להדיא דמנכש חייב בכלאים ואי כרבה אינו חייב דחורש בכלאים ליכא ע"כ פוסק כר"י אך בשבת צ"ל דמיירי במנכש אחר כמ"ש הכסף משנה:

והנה מבואר בר"מ ה' כלאים א' הזורע כו' וא' המחפה כו וחיפה אותו בעפר לוקה משום זורע כלאים והוא ברייתא במ"ק וכאן לענין שביעית לא נתבאר בר"מ אם חייב על המחפה ע"ש במכות דכ"א מבואר דיש חורש כו' וחייב משום שמונה לאוין החורש כו' בשביעית וכלאים ובי"ט כו' ואמרינן שם דמחפה חייב משום זורע ע"כ חייב בכלאים ור"ל סובר דמחייב משום מקיים וע"ש בפירש"י דלהאי תנא חייב בשביעית משום חורש דסובר דחורש בשביעית לוקה. והנה לדעת הר"מ דחורש בשביעית אינו לוקה וגם מקיים כלאים אינו לוקה וע"כ המשנ' מחייב משום מחפה דהוי זורע וגם על שביעית חייב משום זורע אם כן מחפה חייב בשביעית אך אפשר דמשנה זו סובר דחורש חייב בשביעית אם כן אינו מוכח ד"ז דמחפה וע' רש"י דעל מנכש יותר חייב משום זורע ממחפה והר"ם סובר דעל מנכש א"ח אם כן כ"ש מחפה ויש לפלפל בסוגיא דמכות וברש"י שם. אך אח"ז ראיתי בשער המלך ה' כלאים פ"א דהרגיש במ"ש ומפלפל שם בסוגיא ע"כ א"ר להאריך. מכל מקום נראה דגם מחפה א"ח בשביעית דה"ל כשאר אבות ותולדות דא"ח בשביעית. ובה' שבת ג"כ בפרק הנ"ל אינו מביא הר"ם דין דמחפה אך אפשר דפשוט הוא וכ"ש ממשקה מים כו' ובפרט גבי כלאים כתב דחייב משום זורע כ"ש בשבת דחייב על כל תולדות וכ"ה בש"ס דמכות דחייב משום זורע אף בי"ט ע"ש אם כן גבי שבת כ"ש הוא ולא הוצרך הר"ם לבאר. וע' פסחים מ"ז רש"י ד"ה ושביעית פי' וחורש תולדה דזורע כו' ובאמת אתולדה א"ח בשביעית וע"ש בתוס' ד"ה ושביעית כתב למ"ד חורש בשביעית אינו לוקה מוקי במחפה ומחפה חייב משום זורע נראה דמחפה לאו תולדה היא וחייב בשביעית אך לע"ד כיון דהר"ם לא הביא כאן דין דמחפ' נראה דסובר דא"ח בשביעית משום מחפה והמשנ' אתיא כמ"ד לוקין על חרישה. ויש לפלפל עוד עיין בזה. והנה מ"ש דחרישה וזריעה אסורים ושאר מלאכות מותר היינו מן התורה דמדרבנן הרבה עבודות אסורי' עיין ר"מ ומס' שביעית. וכבר כתבנו דחרישה אסור מן

התורה ול"ד בשביעית עצמה אלא הל"מ דבזמן שבהמ"ק קיים אסור לחרוש ל' יום קודם שביעית וחז"ל הוסיפו עוד זמנים מפסח ועצרת לשדה לבן ולשדה אילן ועשר נטיעות מפוזרות עד בית סאה חורשין בשבילן עד ר"ה וגם זה הל"מ כ"ה בר"מ פ"ג מש"ס דמ"ק וכר"י דהוא הל"מ ולא כר"ע דיליף מבחריש כו' אלא כר"י דהפסוק בחריש אמרינן מה חריש רשות אף כו' וילפינן דקצירת העומר דוחה שבת אך כ"ז היא הל"מ ודוקא בזמן המקדש ובזמן שאין בהמ"ק מותר בעבודת הארץ עד ר"ה כי כך קבלו הל"מ וצ"ע ד' הר"מ דפוסק כר"י אם כן הפסוק בחריש מיירי בשבת וכ"כ הר"מ התו"מ דקצירת עומר ד"ש וכר"י והיאך כתב כאן רפ"א דמצוה לשבות בשנת השמטה ומביא פסוק זה דבחריש. ובאמת לר"י לא מיירי הפסוק זה משמטה רק משבת ועיין בטעם המלך מ"ש בזה. וער"מ פ"ג חשב כמה מלאכות דאף בזמן המקדש היו מותרים בתוס' שביעית והטעם דהם לצורך פירות ששית וקצת מלאכות דאף בשמיטה עצמה אינם אסורים מן התורה לא גזרו חכמינו זכרונם לברכה בתוס' שביעית ע' פ"ב דשביעית ובר"ש שם. והנה כתבנו לעיל דתוס' שביעית ל"י ר"ע נפיק ליה מן בחריש ור"י סובר דהיא הל"מ בזמן המקדש אפ"ל דדוקא חרישה אסור בתוספת שביעית דכתיב בחריש וגם ר"י דסובר דהל"מ מעשר נטיעות ג"כ מבואר חרישה אם כן אפשר דוקא בחרישה היא גזירת הכתוב או הל"מ ל"י אבל לזרוע מותר עד ר"ה ובר"מ אין מבואר זה אך בסוף הפרק כתב דאף בזה"ז אין נוטעין כו' מ"ד יום לפני ר"ה ופחות מזה יעקור וד"ז אסור משום מראית עין כו' ואפשר דבזמן המקדש ג"כ אין איסור רק משום מ"ע אך בזה"ז ג"כ אסור או אפשר דבזמן המקדש אסור זריעה מן התורה דזריעה יותר חמור מחרישה והר"ם משמיענו דאף בזה"ז אסור משום מ"ע וד"ז עיין בר"ה דף ט' ע"ב ד"ה ומותר כו' דדעת ר"ת דאין תוס' שביעית מן התורה או הל"מ רק בחרישה ולא בנטיעה ע"ש באריכות וע"ש בדף י' ע"ב ד"ה שלשים ובע"ז דף נ' ע"ב ברש"י ותוס' ובר"ש פ"ב דשביעית ואין כאן מקומו לברר. ויש לחקור אי נימא דאין איסור זריעה בתוס' שביעית אפשר מותר לזרוע מן התורה עד ר"ה אף שתשרש בשביעית מכל מקום ה"ל כמו שבת וי"ט דמותר לעשות מלאכה עד חשיכה אף שהמלאכה נעשית בשבת פותקין מים כו' כמ"ש לעיל פרשת אמור. או אפשר כיון דכבר כ' דמצווים אנחנו על שביתת קרקעות בשמיטה וכה"ג בשבת אסור לב"ש משום ש"כ כמבואר בשבת דף י"ח ה"נ אסור השרשה בשמיט' מחמת שביתת קרקע. או אפשר דש"ק דאסרה תורה היינו הא דמפורש בקרא כגון זריעה וזמירה עוברים ג"כ על ש"ק אבל בשאר דברים אינו בכלל ש"ק דזריעה משמע זריעה דוקא ולא השרשה אם כן לא קאי כלל העשה דש"ק רק על זריעה וזמירה ולא השרש' ויש לפלפל הרבה בסוגיא דר"ה ואין

כאן מקומו. ונוהגת מצוה זו בכל אישי ישראל ובאיזה מקום נוהג יתבאר אי"ה במצוה שכ"ח שם כתבו הרהמ"ח ודינו לכ"ד כלאו שיש בו מלקות חוץ מה שעובר בעשה כנ"ל:

מצוה שכז

סעיף א

שלא נעשה עבודה כו' ולשון ספרא כו'. הדינים מבוארים בר"מ שם. והנה הספרא שמביא הרהמ"ח הזריעה וזמירה בכלל היה היינו בכלל שביתה ושבתה הארץ כו' ולמה יצאו כו' איני מבין דיצאו לעבור בלאו דהשביתה היא רק בעשה ולא ללקות ואין הספרא ת"י כעת. ומבואר במ"ק דזמירה בכלל זריעה כו' למימר דאהני תולדות מחייב אאחרינא לא מחייב. ועיין כאן בלשון הר"ם פ"א ה"ג כתב דעל שאר התולדות כו' עם שאר האבות שלא נתפרשו בענין זה אין לוקין. וער"מ פ"ז מה' שבת כתב דזורע ונוטע ומבריך כו' והזומר כל אלו אבות מלאכות הם וע"ש בה"ד ובמ"מ שם דאלו שדומים לאב בדמיון גמור הם אבות מלאכות ולא תולדות ע"ש. והנה כאן דכתב הר"מ דאבות שלא נתפרשו ג"כ אינם בכלל דזריעה וזמירה דוקא אם כן אפילו על האבות האחרים א"ח וכ"ה בר"מ כאן ה"ד וכן המבריך והנוטע כו' מכין אותו מכות מרדות מדבריהם וכ"כ בה"ה והטעם דלא נתפרשו בתורה. ונראה מד' הר"מ ד"ז אסור רק מדרבנן. ולכאורה תמוה מהש"ס דגיטין דף י"ג דנטיעה אסור מן התורה ע"ש גבי והנוטע בשביעית מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא ע"ש. אך אין זה תמיה כ"כ די"ל דהש"ס שם אזיל למ"ד נוטע דאורייתא ולהלכה אינו כן. אך גוף הדבר צ"ע דנטיעה יהיה קל מזמירה דהזמירה הוא גורם להצמיח האילנות ומכ"ש נוטע וזמירה דאסורה היינו היכי דמעלה לה אבל היכי דמקשי קשיא לאילן מותר ועיין סנהדרין כ"ו כהן וזמר כו' בתוס' שם ד"ה לעקל ובב"ב דף פ' ע"ב ד"ה ולא כתבו היכי דלא מקשי קשיא ולא מעלה ג"כ מותר רק היכי דמעלי אסור ע"ש. וזמירה ג"כ בכ"ש כמו גבי שבת וכמו זריעה שכתבנו לעיל ופשוט דזריעה וזמירה הם שני שמות כי הם ב' לאוין מחולקין והנ"מ כתבתי לעיל פ' אמור. והנה שני מלאכות הנ"ל הם עבודות הארץ ועבודות האילנות כמבואר בר"מ וכאן. ונראה דגם באילנות אם זרע אילן עובר דזריעה זרע אילנות הם בכלל לאו זה דשדך לא תזרע ואף דבכלאי זרעים א"ח אם זרע זרע אילנות עיין ר"מ פ"ח דכלאים ובהרהמ"ח פ' קדושים אבל כאן דכתיב שדך לא תזרע ואין מפורש איזה זריעה נ"פ דזריעות זרע אילנות הם בכלל לאו זה דשדך לא תזרע ועמש"ל בלאו הקודם ובמ"ש לקמן:

מצוה שכט

סעיף א

שלא נקצור כו'. שכ"ט שלא נאסוף כו'. שני מצות אלו א' הם ומבוארים בר"מ פ"ד מהלכות שמיטה ויובל וכ"ה הדינים. כל תבואה שגדלה בשביעית הן שנזרע בשביעית באיסור או מה שגדל מן הזרע שנפל קודם שביעית בין העשבים וירקות שעלו מאליהן מותר לאכלם מן התורה רק הם בקדושת שביעית כמו שיבואר אח"כ דיני קדושתם שפירות שביעית נאכלים וכן פירות האילנות מותר לאכלם מן התורה בקדושת שביעית ואפילו עבר ולא הפקיר הפירות והם משומרים מותר לאכלן רק לא נקצור התבואה כדרך הקוצרים בכל שנה ואם קצר כדרכו כגון שקצר כל השדה והעמיד כרי כו' לוקין אלא לקצור מעט ולחבוט ולאכול ואפילו הפקירם מכל מקום אסור לקצור כדרך הקוצרים ע' תוס' יבמות דף קכ"ב ד"ה של ותוס' מנחות פ"ד ותוספות ב"מ נ"ח וכן תראה דעת הר"מ והרהמ"ח דעל הלאו הזה עוברים בכ"ע אם קצר כדרך הקוצרים. והרהמ"ח סובר בפירוש אם עבר על העשה ולא הפקיר אין הפירות נאסרים בכך כשיטת רש"י ביבמות אך דעת ר"ת ביבמות ובמנחות דמשומר נאסרים התבואה והפירות וע' סוכה ל"ט בתוס' ולדעת ר"ת הפירוש בברייתא דת"כ אין אתה בוצר מן המשומר אבל אתה בוצר מן המופקר היינו מן המשומר אסור לקצור אפילו ע"י שינוי ומן המופקר מותר לקצור ע"י שינוי עי' תוס' יבמות שם ותוספות ר"ה דף ט' ד"ה יקצור ולדעת הראשונים היאך יפרנסו ד' הברייתא דת"כ דמה חילוק יש בין משומר או מופקר לענין בצירה וקצירה דע"י שינוי מותר בשניהם ושלא ע"י שינוי ספיח כו' לא תקצור להיות מחזיק בהם אסור בשניהם. והנה רש"י עה"ת כתב את כו' לא תבצור אותם אי אתה קוצר אלא מן המופקר נראה דמן המשומר אסור בכ"ע ומן המופקר שרי בכ"ע ובאמת זה מבואר להדיא בת"כ דלא תקצור כדרך כל הקוצרין כו' והיאך יפרנס ברייתא זו. והר"ש פ"ח דשביעית משנה ו' מביא ברייתא זו דת"כ דלא תקצור כדרך הקוצרים וכתב כ"ז מירי במשומר אבל במופקר שרי בכ"ע ומביא שני הברייתות אם כן ניחא דמן השמור אתה בוצר כדרך הבוצרים כו' ומן המופקר אתה קוצר בכ"ע ואפשר דגם דעת הר"ם והרהמ"ח ג"כ כהר"ש ואסור בלא שינוי דוקא מן המשומר אבל מן המופקר שרי בכ"ע. והנה מלאכות אלו דוקא קצירה ובצירה אסור מן התורה אבל התולדות אין אסורים מן התורה כמבואר במ"ק ובר"מ פ"א ומבואר בר"מ פ"ח דשבת דתולש תולדה דקצירה היא ותולש היינו ביד אם כן כאן אפילו דברים שדרכן לתלוש מכל מקום פטור בתולש דלא אסרה התורה התולדות ועיין ר"מ פ"ב מהמ"ע גבי מ"ע דכתיב קציר דוקא קצירה ולא קיטוף וע' חולין קל"ז דבמידי

דאורחי' מודה ר"י דרבי' קרא ע"ש אבל כאן דבפירוש מבואר דתולדות לא אסור וגם כתיב ל' קצירה אם כן תולש אין אסור מן התורה אפילו כאורחי' וע' פסחים י"א לענין קיטוף קודם העומר ובעזה"י יתבאר שם. וכאן נראה כמ"ש דקיטוף אין אסור מה"ת. והנה הבאתי לעיל לשון הר"מ דאפילו שאר אבות שלא נתפרשו כאן מותרים מן התורה ומבואר בשבת פ' כלל גדול ובר"מ פ"ז מה' שבת הבוצר ענבים או הגודר תמרים או המוסק זיתים או האורה תאנים כולם מלאכה א' הם וע' רש"י דבתמרים נקרא גודר ובזיתים מוסק כו'. נ"פ דכאן חייבים על הגודר ומוסק ודומי' דהם בכלל בוצר לגמרי דבשלמא לעיל נוכל לומר דוקא זמירה אסרה תורה ולא נוטע דזמירה שייך הן בכרם והן בכל האילנות והתורה אסרה עבודת הכרם ומרבינן בת"כ גם שאר אילנות כמבואר בר"מ כאן ובהרמ"ח אם כן דוקא הנהו מלאכות אסרה תורה בפרי ובאילנות אבל שאר מלאכות כגון נוטע ודומי' לא אסרה תורה אבל כאן אם נאמר דוקא בצירה ובצירה הוא בענבים אם כן לא משכחת לה בשאר אילנות לאו זה דלא מקרי בצירה כלל ובאמת מרבינן שאר אילנות ג"כ א"ו דגודר ומוסק וכדומה הם בצירה ממש ואין ביניהם רק חילוק שמות אף דבשבת אמרינן הזורע והזומר והנוטע כו' כולם מלאכה א' הם ואח"ז מבואר דהבוצר והגודר כו' מלאכה א' הם מכל מקום יש חילוק ביניהם דזומר ונוטע כו' מכל מקום קצת חילוק יש בין הפעולות אבל בוצר וגודר כו' אין חילוק כלל בין הפעולות רק חילוק השם כנ"פ דחייב כאן על כל אילנות כמבואר בת"כ ובר"מ ע"כ הוא אחד לגמרי עם הבצירה וז"פ.

והנה הדברים המבוארים כאן ובמס' שביעית שאסור לעשות אין דורכים ענבים בגת כו' ואין עושין זתים בבתי הבד כו' כל הנהו הם מדרבנן כדי לשנות אבל מן התורה אין איסור כלל רק הקציר' והבציר' כמבואר וז"פ במס' שביעית ואין להאריך. ולשון הר"מ והרהמ"ח ואם קצר כדרך הקוצרים כגון שקצר כל השדה והעמיד כרי ודש בבקר כו' ולכאורה כיון דהאיסור רק הקצירה והעמדת כרי ודישה אין אסור מן התורה כלל היאך תלוי הקצירה בהעמדת כרי בקצר כל השדה סגי וצ"ל דהתורה אסרה כדרך הקוצרים וקים להו לחז"ל דרך הקוצרים הוא בכך להעמיד כרי כו' ובל"ז לא הוי כדרך הקוצרים. וכן מ"ש הר"מ והרהמ"ח שלא נאסוף פירות האילן כמו בכל השנה אין האיסור מן התורה על האוסף כי רק בצירה אסרה תורה כמו שסיימו ואם בצר כו' אלא הבצירה הוא כדרך הבוצרים אם אוסף אח"כ כמו בכל שנה ואם לאו לא הוי הבצירה כדרך הבוצרים וכ"ז פשוט. והנה הלאוין דלעיל זריעה וזמירה אינו אסור אלא בשנת השמטה עצמה וקודם או לאחריו מותר או חרישה בזמן המקדש קודם כמ"ש לעיל ולאוין אלו אינם

בשנת השמטה דוקא אלא תלוי בגדולי שביעית מה שגדל קודם שביעית כ"א למי מה שיתבאר שיעורו מותר לקצור אף בשביעית ומה שגדל בשביעית אף לאחר שביעית אסור לקצור ולבצור ונוהג בו הלאוין הללו. וע' כאן פ"ד בר"מ שיש מינים כגון תבואה וקטניות שהולכין אחר עונת המעשרות אם הגיעו לעונת המעשרות בששית הרי הוא כפירות ששית אף שאוסף אותם בשביעית וכן להיפוך אם הגיעו לעונת המעשרות בשביעית הם כפירות שביעית לכ"ד אף בשמינית ויש מינים שהולכין בהם אחר גמר פירי באיזה שנה שנגמרו הפירות ויש שהולכים בתר לקיטה והשנה מתחדשת בא' בתשרי לכל הדברים הנ"ל ואפילו באילנות דהולכים בתר חנטה השנה שלהם א' בתשרי ולא ט"ו בשבט כן נראה כאן מדברי הר"מ וכ"כ בספ"י בר"ה דדעת הר"מ כן. ועיין בס' נדפס מחדש פאת השלחן פ' כ"ב השיג שם על השל"ה שכתב דבאילן לענין שביעית ר"ה שלו ט"ו בשבט ומביא ד' פ"י הנ"ל ועוד ראיות דלענין שביעית ר"ה שלו תשרי ע"ש ולהאריך בענינים אלו צריך חיבור מיוחד ועיין בסוגיא דר"ה ובתוס' שם ובר"מ כאן הדינים באריכות. והנה מן התורה כל מה שגדל בשביעית כ"א כדינו מותרים באכילה בקדושת שביעית. אבל חכמינו זכרונם לברכה אסרו הרבה דברים באכילה. ואסרו כל הספיחים באכילה והטעם מפני עוברי עבירה שלא יזרעו בשביעית ויאמרו שהם ספיחים לפיכך אסרו הספיחים ויש מיני ספיחים שלא גזרו עליהם ונאכלים בקדושת שביעית. וכן פירות האילנות נאכלים בקדושת שביעית ע' הכל בר"מ איזה דברים שאסרו ואיזה דברים שנאכלים וזהו כרבנן דפליגי על ר"ע וס"ל דספיחים מותרים מן התורה רק מדרבנן אסורים וכ"ה דעת הרהמ"ח כמ"ש כאן ועיין בשער המלך פלפל בדבר למה פסק הר"מ כרבנן דר"ע ולא פסק כר"ע ורבנן דר"ש דסוברים דספיחים אסורים מן התורה ע"ש ואין להאריך ויש כמה דינים בספיחים ואם אבא לכתוב כל דיני דרבנן צריך אריכות ואין כאן מקומו. וע' פסחים פ' מקום שנהגו וקדושין דף ב'.

ומאי זה קדושת שביעית עיין ר"מ כאן פ"ה ופ"ו באריכות דלאכלה א"ר ולא לסחורה ודיני סחורה ע"ש באריכות. ופ"ש ניתנו לאכילה ולשתיה ולהדלקה ולסיכה ולצביעה ולא יאכל רק דבר שדרכו לאכול ולשתות דבר שדרכו לשתות וכן סיכה ושאר דברים ואסור לשנות הפירות מברייתם דבר שדרכו לאכול חי אין אוכלים מבושל כו' ואין מאכילין מאכל אדם לבהמה וגם לאכלה ולא לרפואה וגם אסור להפסיד פירות שביעית ולא יקוץ אילנות שיש בהם פירות מחמת הפסד ואם מכר פ"ש הפירות נשארו בקדושתם וגם החליפים נתפסים דנוהג בהם קדושת שביעית. אך אם מכר החליפים נתפס החליפי חליפין והחליפין נתחללו הכלל פרי הראשון והאחרון הם בקדושתם ע' דינים הנ"ל

באריכות בר"מ וכל הדברים הנ"ל נפקא לן מן לאכלה ולא לסחורה ולא להפסד והם לאוין הבא מכלל עשה וע' מ"ש לעיל פ' משפטים דנשים ג"כ מוזהרים ע"ז ולא הוי מ"ע שהזמן גמרא ע"ש. ופ"ש הם לעולם בקדושתם אף לאחר שביעית כמ"ש לעיל ופ"ש אף שכ"א מחויב להפקיר שדהו וכ"א לוקט מן ההפקר מכל מקום מה שלוקט זוכה מן ההפקר והם שלו לגמרי והמקדש בפ"ש מקודשת אף דלכתחלה לא דה"ל כסחורה אבל בדיעבד מקודשת כי הממון שלו ע' בקדושין ובר"מ פ"ה מה' אישות דהמקדש בפ"ש מקודשת. וז"פ דלאחר שלקט הרי הם שלו לגמרי וז"פ. ויש עוד דין בשביעית היינו הביעור ויש בזה שיטות מהו הביעור ודעת הר"מ פ"ז כאן כך הוא דאין אוכלים ממין שלקח לו לביתו רק כ"ז שאותו המין מצוי בשדה שנא' ולבהמתך ולחי' כ"ז שחיה אוכלת מה שבשדה אתה אוכל מה שבבית כלה לחיה מן השדה חייב לבער אותו המין מן הבית וכיצד הוא הביעור אוכל ומחלק לשכניו מזון ג' סעודות לכל א' ואם אין לו אוכלים שורף באש או משליך הפירות לים המלח והפירות הללו אסורים באכילה לכ"א רק שורפו או משליך לים. וכ"ה דעת רש"י דמשליך הפירות במקום דריסת רגלי בהמות וחיות. אך דעת הרמב"ן והרבה גדולי הראשונים דאין הפירות נשרפים ולא נשלכין לאיבוד רק בשעת הביעור מחלק לשכניו כנ"ל. ואם אין לו אוכלים יפקיר הפירות שיש לו וחוזר ומכניסן ואוכלם הכלל הביעור הוא ההפקר ורשאי לאכול הפירות אך אם עבר ולא הפקירם נאסרו הפירות וזה מד"ס ודעת הראב"ד דשני מיני ביעור הם דאם כלו פירות העיר ותחומיה מוציא ומפקירן ואם כלו מן כל הארץ הביעור הוא בשריפה או לים המלח עיין בדבריהם באריכות. והביעור נראה מדברי הר"מ דהוא מן התורה מדרשא ולבהמתך כו' והרמב"ן עה"ת כתב דנ"ל שכל הביעור הוא מד"ס והדרש היא אסמכתא. ועיין הדינים בר"מ כי אין כאן מקומו להאריך. ויש מינים שקדושת שביעית נוהגת בהם ואין להם ביעור עיין הכל בר"מ ובר"ש בשביעית ובכמה סוגיות בש"ס. והנה דינים אלו של שמטה וגם מה שמבואר בפ' משפטים כ' הרהמ"ח דנוהג בא"י בזמן הבית ובזמן שישראל שם וכן כ' לעיל מבואר דעתו דשמטת קרקעות לענין עבודה וקדושת שביעית תליא ג"כ ביובל ובזמן שבטלו היובלות קודם חורבן ב"ר או על כל פנים בחורבן ב"ר ועדיין אינו נוהג יובלות כי לא היו כל ישראל כמבואר כ"פ בח"ז אף על פי שקדושה שניה של עזרא לא בטלה מכל מקום כיון דלא הי' יובל אין שמיטה נוהג מן התורה כלל. והר"מ כאן פ"ד הכ"ה כתב דשביעית נוהג בין בפני הבית בין שלא בפני הבית ודעת הכסף משנה בדעת רבינו הר"מ דסובר דהוא מן התורה רק שמטת כספים תלוי ביובל ובמ"ל הקשה ע"ד. ועיין בסוגיא דגיטין ובערכין:

והנה ד"ז אם שמטת קרקעות נוהג היום מן התורה או אפילו בזמן ב"ש הוא מחלוקת בין הראשונים ועיין בבעה"ת שער מ"ו באורך ובפאת השלחן פכ"ג סקכ"ג האריך ומביא ראיות דגם דעת הר"מ דתלוי ביובל ושמט' בזה"ז אינו אלא דרבנן ודעת הרהמ"ח דאינו אלא דרבנן כמ"ש ועיין בס' הנ"ל מביא ראיה מלשון הר"מ ספ"ו מה' בית הבחירה שכתב דחייב בשביעית ומעשרות כדרך שביארנו בה' תרומה ושם ביאר שתו"מ אינו אלא מדרבנן בזה"ז וצ"ע. והנה במנין שנת השמטה היא פלוגתא בר"ה ובערכין דרבנן סוברים דמונין ז' שמיטות ואח"כ שנת החמשים הוא יובל ושנת היובל אינו מתחשב למנין השמטות אלא השנה שאחר היובל היא שנה ראשונה לשמטה ור"י סובר דשנת היובל מתחשב גם כן והיא שנה הראשונה לשמטה הבאה ופוסק הר"מ כרבנן פ"י כאן והתוספות בע"ז דף ט' ע"ב מביאין דברי ר"ב דפוסק כר"י דשנת חמשים עולה למנין לכאן ולכאן ע"ש. והנה בזמן שהי' יובל נוהג מן התורה שייך וודאי פלוגתא זו. אך אמרינן דשביעית בזמן הזה מן התורה ויובלות בטלו בחורבן ב"ר עיין ר"מ כאן לחשבון הראשון שמביא מונין תמיד היובלות למנין השמטות אף שהרבה סוברים דסובר שמטה בזה"ז מן התורה ויובלות בטלו מכל מקום מונין יובלות ע"כ דגזרת הכתוב כ"ה דשנת החמשים נמנה תמיד אף שאינו נוהג קדושת יובל מכל מקום מונין לעצמה ואין נמנה בכלל השמטות אם כן מן השמטה שלפני היובל עד השמטה הבאה יש שנה יתירה מכל השמטות ועיין ר"מ מביא דברי הגאונים בחשבון השמטות וע' כ"מ באריכות והם סוברים דבזמן ב"ר שהיה היובל נוהג מן התורה היו מונים היובלים לעצמם ולא היה עולה למנין השמטות כרבנן דר"י אבל מעת שפסק קדושת היובלות שנת היובל עולה לחשבון השמטות כיון דאינו נוהג קדושת יובל היא ככל השנים ועולה לחשבון השמטות ועיין בע"ז ובערכין ובאחרונים. ובהיותי בזה ראיתי בספר פאת השלחן סי' כ"ג סקל"א מביא בשם המהרי"ט דמותר להשכיר שדהו לעכו"ם בשביעית בהבלעה וכבר כתבתי כאן ולעיל פ' שופטים דמבואר להדיא במס' ע"ז ט"ו ע"ב כשם שאנו מצווין על שביתת בהמתנו בשבת כמו כן אנחנו מצווים על שביתת ארצינו בשמטה אם כן בוודאי אסור להשכיר לו שדה כמו שאסור להשכיר בהמתו בשבת כנ"פ ואמת. ואם עכו"ם קנה קרקע בארץ ישראל אי נוהג שביעית בפירותיו וכן אם ישראל מותר לעבוד לו עיין ר"מ כאן פ"ד הכ"ט ועיין מהרי"ט סי' מ"ב וסי' מ"ג בח"א הרב ב"י ס"ל דאין שמטה נוהג בעכו"ם שקנה קרקע דיש קנין לעכו"ם כ"ז שלא חזר הישראל ולקחה וגם כתיב והיתה שבת הארץ לכם למעוטי עכו"ם. ובמהרי"ט האריך ודעתו ודעת אביו המבי"ט דנוהג שביעית בשדה עכו"ם ע"ש באריכות וביו"ד של"א מבוארים שני הדיעות ובפאת השלחן

כאן סי' כ"ג סקכ"ט ה"ר הרבה ומכריע כדברי מרן הב"י דאינו נוהג שביעית. והנה אם נאמר דיש עכו"ם פטור אפשר של הקדש נמי פטור דלכם למעוטי עכו"ם והקדש עיין פסחים ד"ה בתוס' וגם כתיב כ"פ שדך כו' משמע למעוטי עכו"ם והקדש. וכ"כ התוס' מנחות פ"ד לחד תי' וז"ל א"נ קצירך ונזירך אמר רחמנא דידך אין ולא של הקדש ומה"ט שריא קצירה. ובמ"ל כאן פ"א מביא תוספתא וירושלמי דעל הקדש חל קדושת שביעית מקרא ושבתה ע"ש וצ"ע על התוס' מנחות שלא הביאו התוספתא והירושלמי. ואפשר לומר דגם שדה של הפקר אינו חייב בשביעית מחמת מיעוט הזה כמו חמץ ועיין פ' ראשית הגז לענין שותפות וצ"ע. ויש לספק לשיטה זו דיש קנין לעכו"ם בא"י. אך אם חזר העכו"ם ומכרה לישראל לא הוי כיבוש יחיד עיין ר"מ התו"מ ובאחרונים הנ"ל אם לא חזר הישראל ולקחה רק (ומכרה) [שכרה] מהעכו"ם אפשר מכל מקום הוי של עכו"ם ופטורים הפירות אף שהם של ישראל משביעית דלאו דידיה הוא ואפשר שכירות קניא לחומרא והדברים עתיקין בספרי אחרונים וער"מ פ"א מה' תרומות כתב דאין קנין לעכו"ם בא"י ובסוריא יש קנין ובפאת השלחן מביא ירושלמי דבדרבנן יש קנין אם כן בזה"ז לדעת הפוסקים דהוא רק מדרבנן יש קנין לעכו"ם להפקיע מידי שביעית עמ"ש במצות תרומות ומעשרות מענינים אלו.

ומצות אלו נוהג בכל אישי ישראל כמ"ש ובאיזה דברים שיש בהם מלקות ה"ל ככל הלאוין שיש בהם מלקות ומה שיש בהם עשה הוי כשאר עשין וכבר כתבתי בפ' משפטים אי נשים חייבין בעשין אלו דהו"ל הזמן גרמא. והנה בכל הלאוין יבזבז כל ממונו ולא יעבור על הלאו רק אם הוא פ"נ וכאן מבואר בסנהדרין כ"ו מכריז רבי ינאי פוקו וזרעו בשביעית משום ארנונא ובתוס' הקשו זה היאך התירו איסור תורה משום ממון ותירצו דמיירי בזה"ז דשביעית רק מדרבנן א"נ י"ל דהוי פ"נ דמתים בתפיסת המלך והר"מ כאן פ"א הי"א כתב ז"ל משרבו האנסים כו' התירו לזרוע בשביעית כו' והראב"ד כתב אנו קבלנו כו' במקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל ואין שביעית נוהגת אלא מדבריהם כו' אבל לא במה שהחזיקו עכ"ל סובר כתי' הראשון של התוס' מחמת דהוא רק מדרבנן וגם סובר דשביעית בזה"ז הוא מן התורה במקום שהחזיקו עולי בבל וכבר כתבתי לעיל שיטות הללו והר"מ דלא חילק ושטתו לא ברירא. והב"י סובר בדעתו דשביעית בזה"ז דאורייתא עכצ"ל דהוי פ"נ כתי' ב' של תוס' והירושלמי ולא הוצרך לפרש כי פשוט הוא. ועיין פמ"ג או"ח סי' תרנ"ו מסופק אם צריך לבזבז כל ממונו בשביל ל"ת דרבנן ומצאתי בלקה"ק עה"ג ביו"ד הי"נ כתב שם בתוך דבריו דעכו"ם איים לישראל שישתה יי"נ ובאם לא יקטע אזנו כתב דצריך לבזבז כל ממונו ע"ש וכאן

מבואר בתוס' ובראב"ד דבשביל ממון מותר לעבור ל"ת דרבנן ואפשר לחלק דכאן התירו חכמינו זכרונם לברכה בעצמם והם אמרו כו' אף שאין ב"ד יכולין לבטל כו' עיין ר"מ ה' ממרים אפשר מצאו גדר וסייג אבל לעבור על איסור דרבנן שלא התירו חכמינו זכרונם לברכה בפי' צריך לבזבז כל ממונו וצ"ע ואי"ה יבואר במק"א. והנה כ' לעיל דהביעור לדעת הרבה ראשונים הוא מן התורה מקרא דולבהמתך כו' כלה לחי' כו' ודעת הרמב"ן דהוא רק מד"ס וראיתי בפתיחה לס' משנת חכמים תמה על הרמב"ן מהסוגיא דיומא מי שאחזו בולמס מאכילין אותו הקל הקל טבל ונבלה נבלה, טבל ושביעית שביעית כו' ופרש"י דשביעית רק עשה לאחר הביעור ולד' הרמב"ן אין איסור רק מדרבנן אם כן אין חידוש כלל גם מביא מש"ס דחולין ק"כ דנראה שם דפ"ש לאחר הביעור הוא איסור תורה וע"ש בתוס' ועיין בקונטרס תוסיוה"כ בסוגיא שם והר"מ פי"ד מהמ"א כתב נבלה וספיחי שביעית מאכילין אותו ספיחים שאין איסורן אלא מד"ס כו' טבל ושביעית מאכילין שביעית כו' משמע דוקא טבל דאיסור מיתה הוי שביעית לאחר הביעור קיל אבל נבלה ושביעית לאחר הביעור לא נתבאר אם לאו קיל או עשה ומביא דברי הרמב"ן פרשת יתרו ואפשר לפלפל אף אם נימא דעשה חמור מלאו מכל מקום לאו הבמ"ע דהוי כעשה קיל כמ"ש כ"פ בשם הרשב"א מובא במ"ל הנ"ב. וע"ע שם במשנ"ח כתיב בפשיטות מדברי הר"מ דהם נשרפים או ישליך לים המלח אם כן אסורין פ"ש לאחר הביעור בהנאה ע"ש. ופשוט כיון דכתב דהם מנשרפין אם כן אפרן מותר ככל הנשרפין וכבר כ' מזה לענין חמץ וע"ש עוד שכתב דלאחר הביעור א"ע בעשה רק בכזית ופחות מזה יש לו דין ח"ש וכבר כ' כ"פ בח"ז דכל שיעורים הל"מ בכזית. והנה הדינים של הפירות שנאכל בקדושת שביעית ולא לסחורה ולא להפסד ושאר דינים המבוארין בר"מ מה הם קדושת שביעית ועוברים בלאו הבמ"ע לאכלה כו' נראה ג"כ דעוברים על העשה דוקא בכזית ובפרט דנפקא מלאכלה ועפמ"ג בפתיחה לה' שחיטה ובמשנ"ח ובפחות מזה ה"ל רק ח"ש והנ"מ לענין שבועה כמ"ש כ"פ בח"ז עיו"ד סרל"ח ורל"ט.

והנה כבר כ' דפ"ש תופסים דמיהם הן לענין שצריך לאכול הדמים בקדושת שביעית והן בפירות שצריכין ביעור הדמים ג"כ מתבערין כמבואר בר"מ באריכות. ולענין הדמים אי עובר בעשה מאי שיעור יש בזה נראה דהשיעור הוא פרוטה כמו בכל ממון גזלה וגנבה ודומי' דשיעורין של מעות הוי פרוטה ובפרוטה עובר בעשה ופחות ה"ל ח"ש. ונ"ל אם מכר הרבה פירות כגון עשרה זיתים בפרוטות חמשה ומכר בב"א אף דמגיע לכל כזית פחות מש"פ רק חצי פרוטה ועל הכזית היה עובר בעשה אם לא היה נוהג בו שביעית או ביעור מכל מקום נ"ל דאם לא נהג שביעית בחצי פרוטה א"ע בעשה אף שבא מכח כזית

וכן אם מכר כזית לחוד בח"פ ועבר ואכל הח"פ בלא קדושת שביעית או לאחר הביעור א"ע בעשה ודינו כדין ח"ש אף שבא מכח כזית מכל מקום עתה יש בידו ממון ובממון השיעור פרוטה ופחות ה"ל ח"ש. אך אני מסופק אם פמש"פ נתפס בקדושת שביעית עי' פ' הזהב דנ"ג גבי מעשר וכבר כתבתי מזה בח"ז ערש"י ותוס' גיטין דף י"ג לענין הקדש ואי"ה יבואר במק"א על כל פנים נראה דאף דבא מכח כזית מכל מקום בפחות מפרוטה ה"ל ח"ש. ואני מסופק אם מכר פחות מכזית פירות בעד ש"פ כיון דעל הפירות עצמן לא היה עובר בעשה אפשר לא יהיה בא מכחו חמור מן העיקר ועל הפירות לא היה עובר אם כן על הדמים הבא מכח הפירות אף דאיכא ש"פ מכל מקום א"ע בעשה. ונראה דהכל תלוי במה שהוא אם פירות כזית ומעות פרוטה ופחות מפרוטה אף שבא מכח כזית א"ע בעשה ופרוטה אף שבא מכח פחות מכזית עובר בעשה וכן בחליפי פירות כגון שהחליף פירות גרועים כזית ולקח פירות חשובים פחות מכזית או מכר פירות חשובים פחות מכזית ולקח פירות גרועים כזית יש לספק כנ"ל. ומצד הסברא נ"ל דהכל מה שהוא אם כזית ואם פחות ואין משגיחין על הבא מכחו ומכל מקום צ"ע. ועיין בספ"י בסוכה סוגיא דהלוקח לולב מחבירו בשביעית כ' שם דמשמע מדהתו"ס דמוכר פ"ש אף דלאכילה אינו שוה כ"כ רק בעבור המצות כמו אתרוג דשוה בעד המצוה הון רב ומכר האתרוג כל המעות נתפס בקדושת שביעית. והפ"י מפקפק בדבר דאפשר אינו נתפס רק מה ששוה לאכילה כנ"ל מן לאכלה אבל מותר המעות בעד המצוה אפשר דאינו נתפס בקדושת שביעית ע"ש. ולכאורה אפשר נהי שאינו נתפס כולו מכל מקום כיון שיש קצת מעות דנתפס אם כן אסור כולו לאכלו שלא בקדושת שביעית כי מטבע לא בטל אך באמת אם אינו נתפס כולו רק מחמת דלא בטל אם כן אפשר לחלל מעט המעות הקדוש בקדושת שביעית דדמי שביעית בדרך חילול מהני כמבואר בש"ס שם ובר"מ פ"ו כאן וגם אפשר לברור אותו המעות כמבואר בתמורה ונברור ע"ש מ"ש התוס' בשם הרמ"ר וגם כיון דאיסור נולד בתערובות אפשר דגם דבר חשוב בטל כמ"ש הפמ"ג ביו"ד והד' ארוכים בספרי האחרונים ובסברת המרדכי דכל שתחלת ביאתו לעולם בתערובות לא בטל. ונ"ל דהמחולל פ"ש פרי השני דפסקינן דדרך חילול ג"כ מהני ונתפס החילול והפרי השני יצא לחולין כמבואר כאן בר"מ אם חילל ביותר משוויה אין מותר המעות מה שנתן יותר נתפס בקדושת שביעית כמו מע"ש דמבואר בר"מ פ"ה ממע"ש ה"ו הפודה מע"ש יותר משוויה לא נתפס המותר למעשר ה"נ. אף שבח"ז הבאתי דבהקדש אף התוס' נתפס וכאן ילפינן מהקדש כי קודש היא שתופסת דמיה כו' כמבואר בש"ס מכל מקום גבי הקדש כתבתי הטעם דהוי מתנה להקדש ואמירתו לגבוה כו' אבל בשביעית ל"ש זה אם כן אין

נתפס התוס' לשביעית כמו מע"ש. ונראה דאם היה דרך מקח שמכר הפירות והלוקח נתן לו יותר תלוי בפחות משתות דקנה ואין מחזיר אונאה עיין הטעם בראשונים אם כן נתפס המותר ובשתות מחזיר אונאה אין השתות נתפס וביותר משתות דבטל מקח אין נתפס כלל המותר כנ"פ. ועיין מהרי"ט סי' מ"ג כ' שם לפי שיטתו דפירות העכו"ם יש להם קדושת שביעית מכל מקום אם העכו"ם מכר הפירות אין הדמים חליפי הפירות נתפסין בקדושה ורשאי הישראל ליקח הדמים עצמן ולאוכלם בלא קדושת שביעית כמו הקדש שבאו בה פריצים כו' ודוקא הפירות עצמן הם בקדושתם אבל לא המעות ע"ש:

מצוה של

סעיף א

למנות כו'. מצוה זו מבואר בר"מ כאן פ"י ואינו מבואר בר"מ דמצוה למנות שנים וגם שמיטין כמו בעומר דמונין ימים ושבועות ומבואר להדיא בסמ"ק של רבינו במצוה ק"מ כדברי הרהמ"ח והוא מת"כ ואינו ת"י כעת. ומצוה זו מסורה לב"ד הגדול בזמן היובל ומבואר בתוס' מנחות דס"ה דשמא ב"ד סופרין ומברכין על הספירה כמו שאנו מברכין על ספירת העומר ומובא במ"ל. ונראה דהיו סופרים כל ר"ה כמו שאנו סופרים בכל יום וכאן השנים הם כמו ימים ומצות למנות בתחלת המצוה כמו ס"ע ואפ"ל דגבי ס"ע כתיב תמימות אבל כאן לא כתיב תמימות ויש שיטות גבי ס"ע דביום מונה בלא ברכה ואם שכח לספור יום א' אינו מונה עוד וכאן אינו מבואר כלל דלא כתיב תמימות ע"כ נראה דלכ"ע מותרים הב"ד לספור בכל השנה אף לכתחלה רק זריזים מקדימין וכן אם עברו ולא מנו שנה אחת ימנו שאר שנים לכ"ע כיון דלא כתיב תמימות והר"מ גבי עומר בהתו"מ אינו מביא הדינים הנ"ל רק כתב המצוה למנות בתחלת הלילה ואפשר כאן אין מצוה כלל רק כל השנה יכולים לספור רק בתורת זריזין בודאי יספרו בליל ר"ה כיון דזמנה הוא ונזכה בימינו ונראה ויבא מורה צדקינו:

סעיף ב

ובזמן שהיובל נוהג כו'. היינו שלוח עבדים אבל שאר דיני יובל כגון עשיית מלאכה בקרקע וקדושת הפירות אינו נוהג בח"ל וגם בתי ערי חומה ושדה אחוזה ושדה חרמים אינו נוהג בח"ל בשום פעם אך גר תושב נוהג בכ"מ ויתבאר כ"א במקומו ברצות ה':

סעיף ג

ונוהגת שביעית בארץ כו'. אין נוהגת זולת שמטת כספים כו' שינה קצת מלשון הר"מ והכסף משנה נסתבך בדברי הר"מ היאך דעתו בשביעית בזה"ז והרהמ"ח כ' בפי'

דשמטה בזה"ז דרבנן דתלוי ביובל כמ"ש לעיל וכן מפורש כאן בד' הרהמ"ח. ומ"ש הרב המחבר הטעם שלא ימנה הזב והזבה כו' ע' תוס' כתובות דע"ב ומנחות ס"ה כתבו הטעם שמא יראו ויסתרו למפרע וטעם זה שייך על מה שאין מברכין על הספירה אבל לספור מחויבים לדבריהם וכ"כ השל"ה בשער האותיות והגי' בדבריהם בכתובות ע"ש אבל הרהמ"ח תי' דכך באה הקבלה אם כן אין מצוה כלל בספירת זב וזבה:

מצוה שלא

סעיף א

לתקוע בשופר בעשירי כו'. עיין ר"מ פ"י מה' שמו"י ומבואר בר"מ דמצוה זו מסורה לב"ד תחלה שנא' כו' וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע כו' וכן נרמז בסוף ד' הרהמ"ח שכתב ואם עברו ב"ד כו' וד"ז שנמסר לב"ד תחלה איני מבין הכוונה כיון דהוא מצוה על כל ישראל שחייב כ"א לשמוע שופר כמו בראש השנה אם כן מאי הכוונה דנמסר לבית דין תחלה ואם יהי' המצוה שהב"ד יתקעו תחלה ואח"כ כל ישראל זו לא שמענו דודאי תיכף בנץ החמה מצוה על כ"א מישראל לשמוע שופר כמו בראש השנה ועל כ"א מהב"ד כי הם כמו כאו"א מישראל. והכסף משנה לא הראה מקום מוצא הדין של רבינו. והנה מבואר בר"ה דף ט' ע"ב גבי שופר מצוה זו מסורה לבית דין ומכאן יצא להר"מ זה אך באמת ע"ש הפשט דסובר דהתורה לא תלה היובל בשלוח עבדים כי לכל מסור' ואם ימאן יבטל היובל ע"כ תלה הכתוב רק בתקיעת שופר דזו מסורה לב"ד ול"ש אם ימאן דהב"ד יצא לתקוע ע"ש ברש"י. אבל שיהיה מסור לב"ד ביותר מכל ישראל או תחלה זו לא שמענו. ואיני מבין הכונה דהמצוה הוא על כל ישראל כמו בר"ה וצ"ע. ומה שמבואר בגמרא כיון שהגיע יה"כ תקעו ב"ד בשופר ונפטרים העבדי' כו' היינו אורחא דמלתא דהב"ד זריזין הם ותוקעין ע"ש. והנה שוה היובל לר"ה לכל דיני תקיעות ובעזרת השי"ת יתבאר הדינים גבי שופר של ר"ה ותלמד לכאן. ומ"ש הרהמ"ח דחילוק יש דביובל תוקעין כ"ז שב"ד יושבין עיין בש"ס זה הוא רק מדרבנן מחמת גזרה שמא יעבירנו ובזמן ב"ד לא גזרו והחילוק שבין ר"ה שחל בשבת ובין יובל ע"ש בש"ס אבל מן התורה כל היום מחויבים לתקוע ע' ש"ס דר"ה דף למ"ד. והנה מ"ע זו חייבים כ"א מישראל לשמוע קול שופר ביה"כ של יובל ואם עבר ולא שמע ביטל מ"ע של תורה לא הב"ד בלבד כי על כל יחיד ומ"ש הרב המחבר ואם עברו בית דין כו' צ"ע דכ"א מישראל עובר בעשה כמ"ש וז"פ. והנה מבואר בר"ה פ"ג דבמקדש היו תוקעין בשופר ובחצוצרות שנאמר בחצוצרות וקול שופר כו' וכן ביובל כי שוה היובל לר"ה ולא הוצרך הר"מ לפרש כאן כי כל דיני שופר

ביאר בה' שופר ותלמד לכאן. וכתב הרב המחבר דמצוה זו נוהג בא"י בזמן שהיובל נוהג מבואר מדבריו דאף בזמן היובל לא היה נוהג תקיעת שופר בח"ל וטעמא בעי כיון דת"ש הוא חובת הגוף למה לא ינהוג בח"ל בזמן היובל ובר"מ אינו מבואר זה אדרבא נוכל ללמוד מדבריו להיפוך וכן לא מצאתי בגמ' ד"ז וצ"ל כיון דכתיב תעבירו שופר בכל ארצכם וארצכם הוא א"י וכן מצאתי בס' ט"א בר"ה דף ט' שכתב בפשיטות דת"ש אינו נוהג בח"ל דכתיב ארצכם ע"ש ולכאורה צריך עיון בקדושין ל"ח מבואר גבי שלוח עבדים דחובת הגוף נוהג בחוץ לארץ ג"כ אע"ג דכתיב בארץ מכל מקום יובל הוא מרבה אף בח"ל ומה תלמוד לומר בארץ בזמן שהדרור נוהג בארץ נוהג בח"ל כו' אם כן ה"נ אף על פי דכתיב בארצכם מכל מקום יהי' נוהג בח"ל בזמן שנוהג בא"י הן אמת שבברייתא מבואר שם לאחר כניסתן לארץ אינו נוהג בח"ל חוץ מהשמטת כספים ושלוח עבדים ואינו נזכר ת"ש מכל מקום צ"ע מפני מה אינו נוהג ועיין בר"ה לפי הפסק שלנו דכולהו מעכבין דיובל קאי על כולם ע' בר"ה דקאי על ת"ש ע"ש ה"נ יובל הוא מכל מקום אפילו בח"ל. ומ"ש הרהמ"ח דמר"ה ועד יה"כ כו' לא נפטרים לבתיהם כיון שהגיע כו' הוא כריב"ב דמר"ה חייל יובל וע' מ"ש לעיל פרשת משפטים בדיני עבד בשם ספר ט"א הטעם לזה כיון דפסקינן ששלשתן מעכב ויבואר לקמן בעזהש"י. אם כן בר"ה עדיין לא נפטרים אולי לא יתקעו או לא יחזרו השדות ולא משתעבדין גם כן אולי יעשו כדינא ע"כ לא משתעבדין ע' מ"ש שם ולקמן בעזה"י:

מצוה שלב

סעיף א

לקדש כו'. ובסוף כתב הרב המחבר מן הדומ' דהיו הב"ד מתקבצים בקידוש שנה ומברכין כו'. מבואר בדבריו דב' ענינים יש בעשה זו א' העשה כולל כל שביתת הארץ והעושה מלאכה האסורה חוץ מה שעובר על הלאו עובר ג"כ בעשה זו כמו שמטה וכמו שוי"ט וגם נכלל דמצוה על הב"ד לקדש השנה ובר"מ כאן פ"י ה"א כ' מ"ע לספור כו' ולקדש שנת החמשים שנא' וקדשתם כו' ושתי מצות אלו מסורים לב"ד הגדול בלבד מבואר בדבריו המצוה זו היא רק על הב"ד לקדש אבל לא על כלל השביתה דמוטל על כל ישראל כמ"ש הרב המחבר בסוף דעובר ע"ז עובר בעשה חוץ הלאו והר"מ לא כתב זה כלל וגבי שמטה פ"א כתב דהוא מ"ע והעובר עובר על העשה חוץ הלאו וכאן גבי יובל לא כתב זה רק בסוף הפ' כתב דין היובל וכל שלוקין בשביעית לוקין ביובל כו' אבל עשה לא כתב כלל נראה להדיא דעשה זו רק על הב"ד לקדש את השנה. ולכאורה

קצ"ע על הרהמ"ח מסוגיא דר"ה דף ח' ע"ב דמבואר שם וקדשת' כו' מה ת"ל ומוכיח ריב"ב דמר"ה חל היובל ורבנן סברי דנלמד דשנים אתה מקדש כו' ובאמת צריך הפסוק למ"ע. אך גם לד' הר"מ קשה כיון דמ"ע לקדש אם כן היאך אמרינן מה ת"ל כו' וגם מהיכי מוכח לרבנן דאי אתה מקדש חדשים הא אצטריך לגופו דמצוה לקדש השנה והר"מ פוסק כריב"ב ופוסק דמקדשין חדשים ע' פ"ב מהקה"ח וא"כ כיון דפסוק זה מורה דמר"ה חייל יובל היאך מוכח מ"ע זו דצריך לקדש השנה. ומצאתי בט"א שהרגיש בזה וכ' דמיתורא דשנת או שנה דהמ"ל וקדשתם את שנת החמשים או וקדשתם כו' השנה שנת ל"ל ומיתורא דרשו שם ריב"ב ורבנן הדרשות אבל באמת הפסוק הזה מ"ע ע"ש. והנה הקידוש הזה לא פירשו לנו הר"מ והרב המחבר מאי זה ורש"י בר"ה דף ח' פי' בד"ה שנים כששנת היובל נכנס מצוה על הב"ד לומר מקודשת השנה וכ"כ בפי' התורה פרשת בהר על פסוק וקדשתם בכניסתה מקדשין כו' ואומרים מקודשת השנה וכ"נ מהש"ס דר"ה פ"ב גבי קידוש החודש ע"ש. והנה מדברי רש"י נראה דתיכף בליל ר"ה של יובל לריב"ב דמר"ה חייל יובל מקדשין את השנה אך הרהמ"ח כ' מתקבצין בקדוש שנה כו' ואח"כ תוקעין בשופר נראה דביה"כ מקדשין דביה"כ תוקעין בשופר וכן הסברא כיון דבר"ה עדיין אין אנו יודעין אם יהיה היובל כי שלשתן מעכבין כמ"ש בט"א והבאנו לעיל אך ביום הכפורים אם עושין כדינא אגלאי מלתא למפרע עיין בדבריו והבאנו לעיל פרשת משפטים ג"כ אם כן נתקדש ביה"כ ומצוה אז לקדש השנה ולברך דבר"ה עדיין אינו ידוע לנו אם תתקדש השנה ופשוט דמצוה זו אינו מעכב רק מצוה אבל לא לעיכוב ואני מסופק אם לא קדשו ביה"כ אפשר דמקדשין אחר יה"כ עד כלות השנה ואפשר דדוקא בתחלת השנה ויום הכפורי' ג"כ נקרא ר"ה כמבואר בש"ס ואח"ז אין מצוה ונזכה ב"ב ונראה ויורה צדק לנו. ועיין ר"מ הלכות ערכין פ"ד הלכה כ"ד שכתב ואם הי' ראש השנה כו' מבואר דעת הר"ם דמר"ה חייל יובל וע"ש בלחם משנה הקשה הרי כתב הר"מ כאן כיון שתקעו כו' נראה דביה"כ חייל יובל ועי' משנה למלך תמה עליו דכאן כתב ג"כ בפירוש דמר"ה חייל יובל ועי"ש פלפול בדברי הר"מ ודברי הט"א נכונים מאד דביום הכפורים אגמ"ל שחל היובל בראש השנה עי"ש:

מצוה שלד

סעיף א

שלא נעבוד בארץ כו' לפיכך אמר לא תזרעו כו'. ע' בפרשת דרכים דרך מצותיך עמד בזה דקאי על הרבה אנשים:

מצוה שלה

סעיף א

שלא נאסוף כו'. אין להאריך כי הכלל לענין עבודת הארץ ולענין הפקר הפירות ולענין ביעור וקדושת שביעית שוה היובל לשביעית לכל הדינים רק השמטת כספים אינו נוהג ביובל ודרור וחזרת קרקעות ות"ש אינו נוהג בשמטה ולשאר דברים שוים. ואפ"ל לפמ"ש לעיל דבשביעית אנחנו מצוים על שביתת הארץ דכתיב ושבתה כו' אם כן ביובל דלא כתיב ושבתה ובפרט לפמ"ש לדעת הר"מ אין עשה כלל ביובל אם כן אין אנחנו מצווים על שביתת הארץ אפשר למדין בב"א זה מזה לכל הדברים והכסף משנה הרא' מקום ד"ז דשוים לכל הדברים בת"כ ואינו ת"י. וכבר כ"פ ביאר הרהמ"ח דדין יובל אינו אלא בא"י ובזמן שכל יושביה עליה ובזמן שהיה נוהג יובל בא"י היה נוהג בח"ל ג"כ לא קדושת פירות ועבודת הארץ והחזרות שדות כי זה הכל חובת קרקע ואינו נוהג בח"ל רק קריאת דרור לעבדים היה נוהג בח"ל ג"כ כמבואר בקדושין ובר"ה ות"ש כתבתי לעיל דלא ברור לי עיין לעיל. עוד חיסר הרהמ"ח תנאי דאין יובל נוהג אפילו לענין עבודת הארץ וקדושת הפירות עד שנתקיימו שלשה דברים היינו חזרת שדות וחזרת עבדים ות"ש ואם נחסר אחד מכל הג' דברים הנ"ל אינו יובל כלל ומותר לעבוד הקרקע ביובל ואינו יובל כלל וזה נתבאר בר"ה דחכמים סוברים דשלשתם מעכבין וכ"פ הר"מ כאן והיינו אם לא היה שדה שיחזיר ביובל דלא קנה אחד מחבירו אינו יובל כלל או שלא היה עבד עברי בישראל דיצטרך שלוח אינו נוהג יובל כלל וכן אם לא תקעו בשופר אינו נוהג יובל ומבואר שם בגמרא דאם איכא א' דמשלח כו' נראה דתלוי אפילו בא' שמקיים השלשה דברים חל יובל ועיין לעיל פ' משפטים כתבתי דאפשר הא דתלוי בא' היינו כמבואר בש"ס דא"א דליכא א' כו' היינו אם אין בכל ישראל כ"א עבד א' אם משלח חל היובל ואם לאו אינו חל אבל אם יש הרבה עבדים ורובם אינם משלחין ומיעוט משלחין אפשר דבתר רובא אזלינן או אפשר דאפילו בכה"ג תלוי אפילו באחד וכן לענין ת"ש והחזרת שדות ג"כ כנ"ל. גם כתבתי שם אם יש עבדים או שדות והאדונים מסרבים להחזיר בודאי כופין עד שת"נ ככל מצות עשה כי הוא מצות עשה לעשות יובל. אך אם אין עבדים רק לחרש שוטה וקטן דלאו בני כפיה נינהו אם כן אם אין משלחין אין יובל כלל אך אם היו בישראל עבדים שנשתלחו כיון דחל מצות יובל ע"י אותם ששלחו ממילא הוא אפקעתא דמלכא ב"ה והעבדים יוצאים אפילו מחרש שוטה וקטן כי נפקעו מהם בתורת אפקעתא דמלכא וכן חזרת שדות הדין כן וכן ת"ש אם לא תקעו בשופר רק חרש שוטה וקטן תקעו כיון דלאו בני מצות נינהו וכן נשים ועבדים כיון דאינם מחויבין בת"ש מחמת מ"ע שהז"ג

בודאי אינו מעלה והוי כאילו לא תקעו כלל עד שיתקע המחויב במצוה. ואני מסופק אם לא היה עבדים וקרקעות רק אצל חרש שוטה וקטן וקיימו ושלחו או החזירו השדות אפשר אינו מעלה כלל כיון דלאו בני מצות נינהו שליחותם וחזרת' אינו מועיל ואין חל היובל וכן כתבתי שם דנראה דאם אין לישראל עבדים רק לעכו"ם אין שילוחם מעלה ג"כ כיון דאינם מחויבין ולא חל היובל. אך באם יש ישראל משלחים אם כן חל יובל והוי אפקעתא וכופין ג"כ העכו"ם לשלח ע"ש. והנה החזרת שדות דאינו נוהג אלא בא"י וכן ת"ש לפמ"ש לעיל אם כן ודאי תליא בארץ ואם נחסר א' בא"י אינו יובל כלל אף שבח"ל חזרו שדות או תקעו שופר כיון דא"ח כלל לא מעלה לענין יובל כלל רק שלוח עבדים דנוהג ג"כ בח"ל אפשר לספק אם הב' דברים היו בא"י ושלוח עבדים לא היה בא"י רק בח"ל ושלחו העבדים אם חל היובל כיון דנעשו שלשתן או אפשר הא דשלוח עבדים נוהג בח"ל היינו אם היו כל הג' דברים בא"י וגם שלוח עבדים נוהג בח"ל ג"כ וחייבים לשלח. אבל אם לא היו עבדים בא"י כלל שלוח שבח"ל אינו מעלה כלל ואין כאן יובל ופטורים בני ח"ל לשלח או אפשר כיון דחייבים במצות השלוח שלהם הוא כמו א"י וחל יובל. והנה בש"ס בדברי ר"י אי אפשר דליכא א' בסוף העולם דאינו משלח וע' תוס' שם נראה דהשלוח בח"ל מהני להיות חל יובל ועיין בס' ט"א במסקנא מביא שם דברי הראב"ד דדוקא בא"י מהני ואם היה בא"י מחויבים לשלח בח"ל ג"כ אבל שלוח של ח"ל לבד ל"מ ולא חל יובל ע"ש. ופשוט דג' דברים דמעכבין היינו ביה"כ כדכתיב בקרא אבל אם הי' חסר א' ביה"כ אף שלאחר יה"כ שלחו או החזירו אינו מעלה כלל ואינו יובל. והנה אף אם נחסר פ"א יובל כגון שלא הי' א' מג' דברים הנ"ל מכל מקום אינו נחשב השנה הזאת לשמטה שלאחריה רק אחר השנה זו מונין שמיטה לפי הפסק דשנת יובל אינו עולה אף שלא היה נוהג יובל ה"ל כמו להסוברים שמטה דאורייתא בזה"ז כמ"ש לעיל מכל מקום היו מונין בב"ש יובלות לקדש שמיטין ולא הי' שנת היובל מן החשבון אף על פי שיובל לא היה נוהג מן התורה בב"ש לרוב השיטות חוץ דעת ר"ת בגיטין ע"ש. ע"כ גזירת הכתוב הוא דשנת החמשים אינו מן חשבון השמטות אם כן ה"נ ופשוט. והנה אם לא היה יובל או בב"ש דלא הי' יובל רק מנו יובלין לקדש שמיטין והיה בין שמטה אחרונה ליובל עד שמטה ראשונה ליובל שבעה שנים ושנת היובל אם לא הי' יובל בודאי חייב בתרומו' ומעשרות כמו שאר השנים אך איזה מעשר הי' נוהג והיאך הי' המנין לחשבון המעשרות כי תמיד הי' ששה שנים בין שמטה לשמטה והי' בשנה א' וב' לשמטה מ"ר ומע"ש ובשנה ג' הי' מע"ר ומ"ע ובד' וה' הי' מע"ר ומע"ש ובשנה הששית הי' מע"ר ומ"ע ועתה שנתוסף שנה איזה מעשר הי' נוהג אם מע"ש

או מ"ע יתבאר אי"ה במצות מעשר לקמן. והנה מבואר דשמטת קרקעות היינו חזרת שדות לבעלים מעכבת היובל נראה דדוקא חזרת השדות לבעלים מעכבת אבל אם לא הי' איש שקנה שדה רק הוריש שדה והדין דמקדיש שדה אחוזה דחוזרת לכהנים ביובל נראה דאין זה בכלל השמטת קרקעות כיון דכתיב בקרא ושבתם כו' אל אחוזתו אם כן אין היובל נוהג כי צריך דוקא להתקיים ושבתם כו' וע"ז קאי יובל הוא דמעכב כנ"ל ובעזהשי"ת הדינים יתבארו לקמן. והנה כ"פ ביארתי בח"ז דכל לאו צריכי' להתרות בו מאותו פסוק ואם כן כאן בשמיטה בעבודת הארץ צריכין להתרות בו משום שדך לא תזרע ועל עבודת האילן משום כרמך כו' וכאן ביובל דלאו א' הוא עבודת ארץ ואילן מתרין בו על שניהם משום לאו זה. והנה לאוין אלו ככל הלאוין שיש בהם מלקות לכל הדינים שכתבנו כ"פ. וגם לענין העשין ככל העשין ולהאריך בכל פרטי מצות אלו צריך חיבור גדול. ומ"ש הרהמ"ח במצוה של"א דאם עברו ב"ד ולא תקעו בשופר שנשתלחו העבדים והחזירו השדות מבלי תקיעה בטלו עשה זו כבר כתבנו למעלה דאם לא היה תקיעה כלל אין יובל כלל ואם היה תקיעה ממילא חל יובל לאו דוקא אלא כ"א מישראל שלא שמע תקיעה ביובל ביטל מ"ע כמו בר"ה וד' הרהמ"ח דנקט ב"ד אינם מובנים:

מצוה שלו

סעיף א

שנדון בדין מקח וממכר כו'. דינים אלו מבוארים בר"מ הלכות מו"מ ובש"ע ח"מ וגם דיני שותפים ושלוחים מבואר בר"מ ה' שותפים ובש"ע ולכתוב דינים אלו ארוכים ורחבים מני ים והודעתי דרכי בח"ז כי דבר המבואר בראשונים ואחרונים אין דרכי להאריך בה רק אכתוב קצת להגיה בדברי הרהמ"ח ובקיצור דין קנין של כאו"א. הקרקעות יש בהם ד' קנינים כסף ושטר וחזקה וק"ס. כסף כיצד נתן לו פרוטה או ש"פ בעד הקרקע קנה הקרקע ודוקא ש"פ אבל פמש"פ אינו ממון בדיני התורה ואינו קונה ועי"ל פ' משפטים הבאתי דמה שמחולקים הסמ"ע והט"ז ר"ס ק"צ דדעת הסמ"ע דאינו קונה אלא בתורת שיווי המקח כגון שנתן לו הפרוטה על דמי הפרעון והשאר זקף עליו במלוה או שכל המקח אינו שוה אלא פרוטה אבל באם אינו נותן לו בשביל שיווי מקח אלא שנותן לו פרוטה שבפרוטה זו נשתעבדו שא"י לחזור בהם כמו שטר וחזקה וק"ס ל"מ דנלמד משדה עפרון ובעפרון היה דמי שווי השדה והט"ז השיג עליו דגם בכה"ג מהני ולעיל פלפלתי בזה. ולכאורה ד' הסמ"ע צ"ע דבאמת קנין כסף אינו נלמד משדה עפרון אלא משדות בכסף יקנו ע' קדושין כ"ו ובתו' עמדו בזה למה לא ילפינן משדה עפרון ותי'

דשאני נכרי כו'. אם כן משדות בכסף כו' אפשר ש"פ כמשמעות כסף בכה"ת היינו כסף קנין אח"ז ראיתי בב"ח שהשיג עליו בזה. ודוקא במקום שאין כותבין שטר אבל במקום שכותבין שטר אינו קונה בכסף דלא סמכה דעת הלוקח כו' וזה ג"כ מן התורה דבקנין צ"ל דוקא סמיכת דעת שניהם ובמקום דא' לא סמך דעתו אינו קונה מן התורה רק אפילו אם שניהם סמכו דעתם מכל מקום צריך קנין שגזרה התורה ובדברים בעלמא אין קוני' אבל אם עושים הקנין שציותה התורה קונים היכי דסמיכי דעתם ובמקום דלא סמכו דעתם ל"מ הקנין מן התורה כמו שמצינו גבי קדושי אשה לא סמכה דעתה ה"נ וז"פ. והנה בקונה מעכו"ם או עכו"ם מישראל ג"כ מן התורה הוי כסף קנין ע' קדושין דף י"ד ע"ב וב"ב נ"ד כתבו התוס' דילפינן משדה עפרון דעכו"ם קונה בכסף אך מבואר שם מחמת לא סמכה דעתא רק בשטר עיין ר"מ וח"מ סקצ"ד דינים המסתעפים ואין כאן מקומו. אבל מן התורה ג"כ קונה אצלם קרקעות בכסף כמו בישראל ונראה דגם עכו"ם בעכו"ם הקונה מועיל קנין כסף מה"ת. והנה כתבנו לעיל דכסף הוא דוקא בפרוטה או ש"פ ופמש"פ אינו קנין נראה דוקא בישראל מישראל צריך ש"פ בכה"ת אבל ישראל מעכו"ם דגבי עכו"ם פמש"פ ג"כ ממון כמבואר בסנהד' וכ"פ בש"ס אם כן קונה הישראל מאתו אף בפמש"פ וכן עכו"ם מעכו"ם דאצלם הוי פמש"פ ג"כ ממון וזה מבואר להדיא בעירובין דף ס"ב דשוכרין מן העכו"ם בפמש"פ כיון דהיא ממון אצל הנכרי ופשיטא דאין חילוק בין שכירות למכיר' ע"ש אם כן ה"נ עכו"ם מעכו"ם. אך ע' תוס' קדושין דף ג' ע"א ד"ה ואשה כו' בשם ר"ת דגמרינן משדה עפרון ובשדה עפרון כתיב כסף ואין כסף פמש"פ והתם עכו"ם הי' והוי כסף אף בפמש"פ והתוס' בעצמם בב"ב כתבו דקנין עכו"מ בכסף נלמד משדה עפרון אם כן נראה מדבריהם דגם אצל עכו"ם בעינן פרוטה ובאמת דבגמרא הנ"ל מפורש להיפך ושכירות וקנין הם שוים ואי אין קונים למה נקנה השכירות בפמש"פ. אך דהתו"ס אפשר ליישב אבל ד"ז אמת וכמבואר להדיא בש"ס. וע' מ"ל פ"ה מה' אישות נסתפק אם קידש אשה בדבר דלדידיה אינו ש"פ ולדידה ש"פ אי מקודשת דבתר דידה אזלינן והוי ש"פ א"ד כיון דלדידי' אינו ש"פ לא יהיב לה מידי ע"ש. וגבי מכירה נמי אפשר לספוקי בכה"ג אם אצל המוכר הוא ש"פ ואצל הלוקח נותן המעות אינו ש"פ אי קוני' בזה. אך מכאן יש הוכחה כיון דישראל קונה מעכו"ם בפחות מפרוטה דאצל העכו"ם הוי ממון אף דאצל ישראל הנותן לא הוי ממון מכל מקום קנה אם כן ה"ה ישראל מישראל דאצל המוכר המקבל ש"פ ואצל הלוקח הנותן אינו ש"פ קנה דבתר המוכר המקבל אזלינן וצ"ע בזה ללמוד מדינים אלו לדיני קדושין. ולפמ"ש דאזלינן בתר

המקנה אם כן אם עכו"ם קנה אצל ישראל בפמש"פ אף דאצל העכו"ם הוי ממון מכל מקום כיון דאינו ממון אצל ישראל המוכר לא קנה הלוקח אך אין ראיה ברורה.

ב' שטר. המוכר או נותן במתנה קרקע וכ' לו בין על הנייר או על החרס אף שאינו ש"פ שדי מכורה לך או נתונה לך ומסר השטר ליד הלוקח קנה השדה ואפילו נכתב בלשון עבר מכרתי או נתתי כו' והשטר צ"ל או בכ"י המוכר או עידי חתימה או עידי מסירה לכל חד כדאית ליה בגיטין אבל אם לא הי' שום עדות לא ע"ח ולא ע"מ ולא כת"י אין זה שטר כלל עיין במס' גיטין וקדושין ובח"מ סי' מ"ב ובדבר שיוכל להזדייף ע"ש מ"ש וע"ש בס' קצה"ח. וזה במתנה אבל במכר לא סמכה דעתו עד שיקבל המעות ופרטי הדינים אין דרכי לכתוב בח"ז רק הכלל בקיצור דשטר הוי קנין מן התורה וזה נק' שטר מקנה דא"י לחזור כגון שקנה בשטר והשדה שייך ללוקח ועיין ח"מ סי' רמ"ד דינים גבי שטר מתנה באומר אמרו וזה שייך גם בשטר מכר אם הוא שטר מקנה אם הוא רוצה לקנות בשטר לחוד. ושטר דקונה ילפי' בש"ס דקדושין מפסוק ואקח את ספר המקנה וזהו שטר קנין ולא שטר ראיה רק באותו שטר נקנה השדה כ"ה גזירת הכתוב ושטר כזה ל"מ בעידי עכו"ם דלאו שטר ראיה הוא אלא שטר מקנה והנהו לאו בני שטרא נינהו כמבואר בגיטין דף י' ובח"מ סי' ס"ח. ועי' באחרונים ובקצה"ח סקצ"א כתבו דז"מ בש"ס דגיטין דף כ' דשטר קנין צ"ל הנייר והדיו ושכר הסופר הכל משל מוכר ואם הוא משל הלוקח אין קונה בשטר זה דבעינן ספר המקנה. והמוכר צריך להקנות השטר ללוקח. ואם א"ל ע"מ שהנייר שלי אינו קונה כי אותיות פורחות כו' כמו גבי גיטין ומה שמבואר בש"ע דהלוקח נותן שכר הסופר היינו בקנה בקנין אחר בכסף והדומה והשטר אינו אלא שטר ראי' נותן הלוקח השכר כמבואר בתוס' גיטין אבל אם הוא שטר מקנה צריך שיהיה הכל משל המוכר ובל"ז אינו שטר מקנה ואינו קונה בזה השטר ועיין בנה"מ (ע' השמטות) כתב דוקא הנייר והדיו צ"ל משל המוכר ולא שכר הסופר. עוד מבואר בס"י אף דשטר אינו קונה לחצאין היינו אם בשטר נכתב כל השדה והוא אינו רוצה לקנות רק חצי השדה אינו נקנה לו החצי שדה בשטר זה דאין שטר קונה לחצאין ובקצה"ח הקשה מתוספת כתובתה ומחלק בין שטר ראי' לשטר קנין דדוקא שטר קנין אינו קונה לחצאין והאמת כ"ה. וקנין שטר אינו נוהג בעכו"ם וע' תוס' ב"ב נ"ד כתבו דקנין שטר נפקא מואקח את ס' המקנה וההוא ישראל הוי ועיין קדושין י"ד ע"ב ובתוס' שם וע"כ ל"מ שטרות של עכו"ם לענין שטר מקנה דלאו בני שטרא נינהו. והנה אם המוכר הוא עכו"ם בין אם הקונה ישראל או עכו"ם אינו קונה כיון דהמוכר כותב השטר והוא לאו בן שטר הוא אבל אם ישראל מוכר לעכו"ם והישראל נותן השטר אפשר דהעכו"ם קונה

כיון דהשטר הוא של ישראל. אך נרא' כיון דילפינן מואקח את ספר המקנה והתם הוי ישראל מישראל אם כן בצ"א עכו"ם לא ילפינן שטר כלל וצ"ע וע"ש בר"מ ובש"ע סקצ"ד דעכו"ם קונה בשטר היינו שטר ראיה ועי' בכ"מ פ"א מה' מכירה וה' זכיה ומתנ'.

ג'. חזקה במוכר או נותן אם הלוקח עשה קנין חזקה נקנה לו הקרקע. ומאי זה הקנין נעל גדר ופרץ שהועיל להקרקע. ואכילת פירות אי הוי חזקה מחולקים בזה הראשונים ע' סי' קצ"ב ובמ"ל מביא שנסתפקו חכמי הדור במוכר שדה המושכר' לאחר דקנין כסף ושטר מהני כיון דהגוף של המשכיר ויכול למכור אחר שיכלה הזמן מהשכירות כמבואר בראשונים. אך אי מהני קנין חזקה של הלוקח כיון דהפירות הם לאחר ל"ש חזקה ע"ש. וע' קצה"ח סרט"ז מביא בשם מהר"מ דל"מ חזקה כיון דלא הי' יכול להשתמש עתה כי התשמישים שייך לאחר ע"ש שכ' דבר נחמד בש"ס דב"ב. ולכאורה אפ"ל בש"ס דגיטין גבי ההוא ש"מ דתקיף לי' עלמא כו' ואמר רבא דנקנה לה החצר שהגט מונח כו' והקשה לו ר' עיליש מה שקנתה אשה קנה בעלה כו' ע"ש והוא בפ' הזורק. ולכאורה קשה על הר"מ דסובר דחצר המושכר קונה למשכיר עסי' שי"ג אם כן נהי דקנה הבעל מה שקנתה האשה היינו לפירות והגוף שלה אם כן שפיר קנה לה החצר. אך לפמ"ש נוכל לומר דקו' רב עילש היתה כיון דהפירות אינן שלה רק נשאר ביד הבעל ל"ש קנין חזקה דמ"ל אם הפירות שייכים לאחר או להמוכר כיון דאינו קונה הפירות עתה והיאך אמר דתיזול ותיחוד היינו קנין חזקה אך באמת הפירות ל"ש לבעל דהנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות וא"א לומר כתי' התוס' שהי' משאיל לה החצר דלדעת הר"מ חצר השאול קנה להמשאיל עכצ"ל כתי' השני של התוס' כיון דאינו יכול למכור ע"ש ולא קשיא מכאן על הר"מ. ועיקר קשה מקודם לזה דמקשי הש"ס חצר' כו' ע"ש בסוגיא. וקנין חזקה נלמד שם בקידושין מקרא חזקי' אומר ושבו בעריכם כו' דבי ר"י תנא מוירשתם עי' בס' המקנה ושם בדי"ד כתב דפסוקי' אלו בישראל כתיב אם כן בעכו"ם ל"מ חזקה מן התורה לא עכו"ם מישראל ולא ישראל מעכו"ם ועיין סימן קצ"ד. אך מן התורה ל"מ חזקה בעכו"ם לפמ"ש אפילו בלא הטעם דאלמו' העכו"ם רק מחמת אלמות חכמינו זכרונם לברכה לא תקנו חזקה ע"ש ועיין בכורות די"ג תוס' ד"ה אם גופו בסה"ד. ויש עוד קנין היינו סודר דנותן הקונה כלי למקנה אף שאין בו ש"פ ועי"ז נקנה הקרקע להקונה ודין ק"ס עחה"מ סי' רצ"ה שם מבואר כל הדינים ואם ק"ס מועיל בעכו"ם דעת ר"ת שגם בעכו"ם נוהג ק"ס ועש"ך סי' קכ"ג סק"ל פלפל באורך ודעתו דאין ק"ס נוהג בעכו"ם ואין להאריך במה שהאריכו הראשונים והאחרונים. ובמקום שכותבין שטר. הנה בקנין חזקה הוא מחלוקת הקדמונים הרשב"ם ודעימי' סוברי' דחזקה מהני אף

במקום שכותבין שטר ואין כן דעת הרמב"ן ודעימי' והסמ"ע בחו"מ ס"ס קצ"ב קבע להלכה כדעת הרשב"ם ומקורו מהטור שם. ואמנם לענין קנין סודר נסתפק בשו"ת מהריב"ל ח"א סי' פ' אי מהני במקום שכותבין שטר ובבאר היטב חו"מ סי' ק"צ הביאו וגם דעת הש"ך בזה דפשיטא לי' דמהני וכן בשו"ת ר' בצלאל אשכנזי סי' י"ח וע"ש. ואני תמה על כל הגדולים הנזכרים שלא הביאו דברי התוס' במס' יבמות דף צ"ג ע"א ד"ה קני לך מעכשיו שמבואר בדבריהם להדיא דדוקא בקנין כסף לא מהני באתרא דכתבי שטרא אבל בחזקה ובחליפין מהני אף במקום שכותבין ולהכי הי' רוב הקנינים בחזקה או בחליפין דלהני בלא שטר משום דמקום שכותבין שטרא הוי וע"ש בדבריהם. ועי' ג"כ בתשובת מהרי"ט ח"ב סי' ס"ה באורך בדין זה על דברי מהרי"ן לב. ולא הביא גם כן דברי התוס' והוא פלא בעיני וצ"ע. וכל המחובר לקרקע דינו כקרקע לענין קנין ואם א"צ לקרקע כגון ענבים העומדים לבצור יש שני דיעות עחה"מ סי' קל"ג וש"מ. ותלוש ולבסוף חברו עח"מ סי' צ"ה שני דיעות אי דינו כמחובר או כתלוש וע"ש בש"ך שכתב דבית הוי כמחובר דנקנה בכסף ושטר וחזקה וע' מג"א או"ח סי' תרל"ג השיג על הש"ך. והנה שכירות קרקע או שאלה נקנה ג"כ בקנינים אלו הג' היינו כסף ושטר וחזקה אבל בק"ס יש שני דיעות י"א דשאלה ושכירות אין נקנים בק"ס כיון שסופן לחזור לבעליהן והובאו סברות אלו בסי' קצ"ה ובקצה"ח מביא בשם התוס' דגם מתנה ע"מ להחזיר אין נקנים בחליפין כיון דסופו לחזור ומביא דמד' הרא"ש נראה אף דשאלה ושכירות אינו נקנה בחליפין מכל מקום מתנה ע"מ להחזיר נקנה ע"ש. ובנה"מ כ' דוקא שאלה ושכירות שלא נפחת אינו נקנה בחליפין אבל שאלה ושכירות מטלטלין שנפחת ה"ל כאלו מקנה הגוף ונקנה בק"ס וכן ע"ע דגופו קנוי נקנה בחליפין ע"ש. והנה הד' קנינים הנ"ל קנין כסף אם הוא כולל מטלטלי' ג"כ מן התורה יבואר בעזרת השי"ת לקמן וקנין שטרות (ע' בהשמטות) וחזקה אינו במטלטלין וק"ס הוא קנין כולל אף במטלטלים חוץ ממטבע ויבואר בעזה"י לקמן. ויש עוד קנין הכולל הכל היינו אודיתא שמודה שמכר או נתן הקרקע או המטלטלין אף דקמי שמיא גליא שהוא שקר מכל מקום אודיתא גופא הוא קנין ובקצה"ח סימן קצ"ד מביא בשם התוס' דקנין אודיתא אינו אלא מדרבנן ומה"ת אינו קנין גם יש שיטות דאודיתא אינו אלא בשכ"מ ולא בברי וגם יש תנאים כיצד היא אודיתא והאריכו בזה בספרן של צדיקים.

ועבדים הנה קנין עבדים עברים ביארנו בפ' משפטים ועבדים כנענים עש"ס קדושין כ"ב ע"ב דאיתקש לקרקע ונקנים בכסף ושטר וחזקה וכ"ש בחליפין דנהיג במטלטלין ג"כ וכ"ה בר"מ כאן ובה' עבדים ובש"ע סי' קצ"ו ויו"ד סי' רס"ז נוסף עליהם עבד דנקנה

במשיכה ג"כ ועי' ספ"י שם כ' דאפילו לר"י משיכה הוא קנין טוב מן התורה כגון במציאה והפקר ומתנה רק ר"י סובר דהוא גזירת הכתוב וכי תמכרו כו' דאין משיכה קונה במטלטלין רק כסף ועבדים דאינו בכלל מטלטלין לא אתמעט מקרא זה וכי תמכרו ע"כ נקנה במשיכה וכן קרקע הי' נקנה במשיכה אלא דא"א ובעבד דאפשר במשיכה נקנה מן התורה ע"ש. ובמקנה ונה"מ תמהו על הפ"י דמבוא' בגיטין ובש"ע סי' ר"ב גבי זרעים ועציץ נקוב דאין זרעים נקנים במשיכה אף דאפשר במשיכה כיון דהם כקרקע ועיין במקנה כ' טעם אחר ענין זה הוי כמטלטלי' ע"ש ולדבריו להפוסקים דמשיכה אינה קונה מן התורה במכירה כר"י ה"נ אינו קנין תורה וגם יש חילוק בין קונה אותו מישראל או מעכו"ם כמטלטלין שיתבארו בסמוך. וגם נקנים באג"ק וע' לקמן אם קנין אגב הוא מן התורה או מדרבנן. וגם נקני' בקנין חצר וכן בקנין הגבהה כיון דמשיכה קונה עס"י קצ"ו ובמטלטלין יש הרבה קנינים. והנה קנין כסף הוא פלוגתא ר"י ור"ל בב"מ ובכורות ר"י סובר כסף קונה מן התורה ומשיכה והגבהה ומסירה דכל אלו בכלל משיכה אינו קנין מן התורה רק תקחז"ל וכן חצר דהוא מטעם יד או מטעם שליחות הכל ענף ממשיכה ואינו קונה כלל מן התורה רק כסף וחליפין ג"כ קנין מן התורה הן קנין סודר בכלי והן חליפין שוה בשוה אפילו בפרי עסי' ר"ג באריכות דיש דיעות בזה אם פרי עבדי חליפין שוה בשוה עיין באריכות אך חכמינו זכרונם לברכה עקרו קנין כסף ופעמים נשאר על ד"ת ע' בראשונים ובש"ע ויש ג"כ במטלטלין קנין אג"ק ויתבאר בסמוך אם הוא ד"ת או רק דרבנן [והנה קנין חזקה ליתא במטלטלין כמבואר להדיא בקדושין דף כ"ב ע"ב ובכל הפוסקים ותימא על פסקי תוס' בכורות פ"ב סי' כ"ה שכ' חזקה שייך במטלטלין דמשמע שכן הדין חזקה מועיל במטלטלין וז"א כמ"ש]. והנה הרבה פוסקים פסקו כר"י והר"מ מכללם ומבואר בש"ס דמ"ד כסף קונה מן התורה בישראל אין קונה בעכו"ם רק משיכה ועלח"מ פלפל בד' הר"מ ויש פוסקים כר"ל דמה"ת דוקא משיכה ולא כסף קונה בישראל ובעכו"ם כסף ולא משיכה ויש סברא דבעכו"ם כסף ומשיכה קונה או זה או זה ע' תוס' ב"מ ובכורות ובראשונים ובאחרונים ובש"ע ח"מ יו"ד או"ח ה' פסח וכתבו התוס' וכמה ראשונים דאף לר"י דמשיכה אינו קנין היינו דוקא במו"מ דאיכא כסף אבל היכי דליכא כסף כגון מתנה קונה במשיכה ור"י ג"כ מודה דבזה משיכה קונה מן התורה דאלת"ה מציאה ומתנה במאי נקנה ע' תוס' בע"ז פ' השוכר דע"א ע"א ד"ה פרדשני ובדף ע"ב ובש"מ ב"מ מביא בשם הרמב"ן דגם מתנה אינה נקנה אלא בחליפין או בחצר או באג"ק ואין משיכה קונה כלל. ולכאורה קשה על הרמב"ן דאי נאמר דמשיכה אינה קונה כלל היאך קונה בכסף והיאך קונה המוכר את הכסף שיוכל להקנות עי"ז החפץ ודוחק

לומר שקונה ע"י חצרו הכסף ועי' במקנה כתב בפשיטות דמתנה נקנית במשיכה מה"ט עיין שם בסוגיא דע"כ ואינו מביא ד' הרמב"ן וגם בקצה"ח תמה על הרמב"ן דאי משיכה אינה קונה היאך נקנה חצרו דהוא מטעם ידו או יד שלוחו ע"ש סי' קצ"ח. ואפ"ל ע' תוס' כתובות ל"א וב"ק קי"ט דידו א"צ ראיה דכתיב בפי' ונתן בידה כו' אפשר דדעת הרמב"ן דר"י מודה דקנין ידו מועיל תמיד מן התורה רק הגבהה דהוא מוגבה בכחו או משיכה ומסירה הם הכל ענף ממשיכה אין קונים מן התורה אבל ידו ממש קני מן התורה עיין בראשונים אם כן חצר מטעם ידו או שליח היינו יד השליח אם כן קנה בזה דידו קונה תמיד ואפשר אף במו"מ דאיכא כסף מכל מקום ידו קנה מן התורה רק משיכה אינו קונה ומשיכה והגבהה מכחו זה ענף ממשיכה אבל ידו ממש קני בכ"ע אך זה צריך עיון גדול בב"מ בסוגיא שם אך על כל פנים היכי דליכא מעות הוי קנין וודאי כמו גבי גט דכתיב ונתן בידה וגבי גניבה דכתיב אם המצא תמצא כו'. וקניית אג"ק עס"י ר"ב ודעת תוס' ב"ק והרא"ש דאג"ק הוא רק דרבנן וקרא דויתן להם אביהם כו' הוא רק אסמכתא ובקצה"ח הקשה ע"ז ומביא בשם נ"י דהוא מה"ת. והנה אם הוא מן התורה ונלמד מקרא אם כן בעכו"ם אינו קונה דקרא ויתן בישראל מיירי וצ"ע ואם הוא דרבנן אם חכמינו זכרונם לברכה תקנו בעכו"ם קנינים ע' סי' ס"ו ויש לחלק בין ישראל מעכו"ם או עכו"ם מישראל ע' סי' קכ"ו אך אם הוא מן התורה והכתוב מיירי בישראל אין בעכו"ם קנין זה כלל בצד א' עכו"ם עיין בסוגיא הנ"ל. וקנין חליפין כבר כ' לעיל דיש דיעות אם הוא קונה בעכו"ם ויש קנין חצר או כליו שהם כחצר ויש הרבה שיטות בחצר י"א חצר דאשה משום יד אתרבאי וחצר דגברא משום שליחות והר"ן סובר דגם חצר דגברא במידי שהוא זכות לו הוא משום יד. ויש חילוקי דינים יש חצר המשתמר ועומד בצדו עיין בסי' ר' בקצה"ח ונה"מ ואחרונים ודין חצר בעכו"ם ע' באחרונים סי' קצ"ד אי חצר משום שליחות אתרבאי לכאורה ל"מ בעכו"ם וה"ר מע"ז דפריך ותקני ליה כליו ש"מ דמהני וכליו הם כמו חצר רק באיזה רשות קונים עיין בש"ע. והרהמ"ח מביא כאן הרבה דינים ברמיזה כדרכו רק מ"ש הרהמ"ח כל הקנינים הם תקנות חכמים והכתובים הם אסמכתא א"י מנ"ל זה דבאמת נראה דכל הקנינים שביארנו שהם מן התורה דין תורה ממש להם ולא ראיתי בר"מ ושאר פוסקים שיאמרו על קנין תורה שהוא דרבנן רק שמחולקים לפעמים כמו בקנין אגב שדעת התוס' דהוא אסמכתא אבל כסף ושטר וחזקה וחליפין וחצר לא ראיתי שיאמרו שהוא דרבנן רק הוא מן התורה ככל דיני התורה ואפשר נמשך אחר דברי הר"מ בשורש הב' בסמ"ק שלו אך אינו נראה לכאורה מד' כן וצע"ק.

עוד מבואר בד' הרהמ"ח אמרו ז"ל ד"ת מעות קונות אבל כו' שמא יאמרו כו' שאם היו המטלטלין ברשותו של לוקח לא נקנה במשיכה אלא בכסף כד"ת וכ"נ מלשון הר"מ כאן פ"ג ה"ח נראה מדבריהם דכ"ה דל"ש הך גזרה דנשרפו חיטך אין משיכה ומסיר' והגבהה קונה כלל. ולדידי הדבר תמוה כיון שתקנו חכמינו זכרונם לברכה איזה קנין בוודאי הוא תמיד אך חכמינו זכרונם לברכה עקרו קנין הכתוב בתורה משום גזירה וכ"ה דל"ש הגזירה לא עקרו וגם קנין של תור' במקומו עומד דלמה יעקרו קנין הכ' בתורה משום גזרה כיון דל"ש כאן גזרה אבל שיעקרו חכמים דבריהם למה כ"פ תקנו חכמינו זכרונם לברכה קנין כגון קנין אגב וכדומה אף במקום שיש קנין תורה כי חכמינו זכרונם לברכה יוכלו לתקן קנינים והם תקנו סטומת' ג"כ וד"א הוא ג"כ מתקחז"ל ולמה יגרע משיכה ומסירה והגבהה מקנינים הנ"ל רק זה שייך שפיר דהם עקרו קנין תורה משום גזירה הי' בידם לעקור אבל היכי דל"ש גזרה למה עקרו וגם א"י לעקור בלא גדר וסייג כידוע אבל לבטל קנין שלהם אין סברא כלל. ולשון המחבר סקצ"ח ס"ה שדרכו תמיד להעתיק לשון הר"מ כאן שינה וכ' לפיכך כו' מושכר למוכר העמידו על ד"ת ולא כתב ולא תקנו משיכה כלשון הר"מ היינו דכסף ג"כ קונה וכן בסקצ"ט יש דינים כגון אכסרה ומלוה הבאה מחמת מכר ובד' פרקים דמבואר שם דכסף קונה היינו כסף ג"כ קונה אבל בודאי גם משיכה קונה. אך ביתומים מבואר שם דמשיכה אינה קונה היינו שהוא לטובת היתומים לא עשו חכמים תקנה לגרוע כוחן ע"ש אבל בכ"מ אף דל"ש גזירה וקנין דאורייתא מועיל אבל קנין חכמינו זכרונם לברכה ג"כ מועיל כמו אג"ק וכדומה ולמה יגרע משיכה והד' תמוהים לע"ד ולא הרגישו בזה האחרונים. ומצאתי בפ"י קדושין גבי עבד כנעני דנקנה במשיכה הקשה שם למה נקנה במשיכה הא ל"ש גזירה נשרפו כו' מבואר ג"כ מדבריו דהיכי דל"ש הגזירה אין משיכה קונה וצ"ע. שוב ראיתי בנה"מ סקצ"ו מביא ד' הפ"י והשיג עליו כדברינו דודאי לא עקרו חכמינו זכרונם לברכה קנין משיכה בשום מקום רק במקום דל"ש גזרה לא נתקלקל קנין מעות וכ' תדע דהא בהנך שמבואר בסי' קצ"ח דל"ש גזרה וכי לא יועיל משיכה כו' הי' בעיניו ד"ז לפשוט אך בר"מ כאן ביאר להדיא בל' הזה לא תקנו חכמים משיכה וגם בד' הרהמ"ח מפורש כן וצ"ע שלא הרגישו בזה על הר"מ והרהמ"ח ומיום בואי לחדר הוראה בעזהש"י לא שמעתי משום ב"ד שיפקפקו על קנין משיכה מד' הר"מ והרהמ"ח במקום דל"ש הך גזירה ובאמת לא מצינו להיפוך בד' הפוסקים שיקנה משיכה וצ"ע וקנין שטרות עיין באחרונים סי' ס"ו ושאר דינים מפוזרים בח"מ בכ"מ:

השמטה **בדיני** קנין שם מבואר דאם לא הי' קנין רק בדברים בעלמא אין נקנה המקח כמבואר בש"ס ופוסקים ע' בכורות דח"י ע"ב בגמרא שם בחצר בעה"ב ורועה כהן דאקנויי אקני לי' מקום בחצרו וניחא דליתעביד מצוה בממונו וכתבו התוס' שם ואפילו בלא קנין קני דגמר ומשעבד נפשיה כו' חזינן היכי דאיכא מצוה נגמר הקנין בלא קנין והוא חידוש גדול. ועיין באבני מלואים להקצה"ח אה"ע סי' למ"ד גבי סלע של שניהם דהר"נ כתב דאקנויי אקני לה מקום כתב ג"כ אף על פי דלא הי' קנין מכל מקום מחמת שרוצה לעשות מצוה מקני בלא קנין ומביא דהתו"ס הללו ויש להטעים דהתו"ס דמצינו כה"ג בש"ס כמה אתה נותן לבנך כו' הוי כמו קנין ומזה למדו התוס' דכ"ש מחמת חיבת המצוה א"צ קנין דגמר ומקני ומהני בלא קנין ובזה מיושב דברי הט"ז לאו"ח סתל"ד סק"ו שכתב גבי שליח יכול לבטל ומפלפל שם וכתב הטעם כיון שרוצה להפקיע א"ע מאיסור חמץ מסתמא נותן את החמץ שלו במתנה לשליח כדי שיוכל לבטל ע"ש ובמק"ח שם הקשה עליו היאך קנה השליח כיון שלא עשה השליח שום קנין בהחמץ והנך רואה דס' הט"ז היא סברת התוס' דבמצוה א"צ קנין משום חיבת המצוה ומכ"ש שלא לעשות עבירה גדולה לעבור בב"י וב"י בודאי גמר ומקני ובכה"ג אין צריך קנין וכיון הט"ז לס' תוס'. ולכאורה קשה דבפ' האיש מקדש אמרינן והתנן האומר לשלוחו צא ותרום כו' שליחו' מנלן ולס' הט"ז אפשר אינו מטעם שליחות רק מחמת המצוה הקנה לו וקונה בלא קנין אך אם הקנה לו יהי' תמיד תרומה אף אם פיחת כו' ע"ש אך באמת קשה מ"ט ל"א דאקנויי כו' ואפ"ל דאדרבא אם נימא דאקנויי כו' מפקיע ממצוה דאוריי' דלקוח פטור מתו"מ מן התורה אך זה תלוי בשיטת הר"מ וראב"ד וריב"ם אי לאחר שנגמר ביד המוכר ג"כ פטור לקוח עיין פ"א מהל' מעשרות. ולכאורה אפ"ל דמה"ט אמירתו לגבו' כמסלה"ד דהוי קנין באמירה כיון שהוא מצוה אך באמת מצינו גבי צדקה דנחלקו הפוסקים אי שייך אמל"ג דצדקה רק מטעם נדר ולמה לא נימא דמשום המצוה קני בלא קנין עיין בזה: (ע"כ השמטה).

מצוה שלז

סעיף א

שלא להונות כו'. עיין ר"מ ה' מכירה מפי"ב ואילך ואכתוב בקיצור. אסור לכל איש מישראל להונות את חבירו במו"מ הן המוכר והן הלוקח שנא' לא תונו אם אינה אותו עובר בלאו והנה אחז"ל פחות משתות קנה ואינו מחזיר אונאה שתות קנה ומחזיר אונאה יתר משתות בטל מקח ומסופק הרא"ש ומובא בש"ע סי' רכ"ז אם מותר להונות פחות

משתות אי נימא דהלאו קאי גם על פחות משתות אם יש באונאה ש"פ ככל הלאוין שבממון [אסור כדין ח"ש עיין ר"מ פ"א מה' גו"א] רק שחז"ל אמרו דא"א לצמצם כו' או שמא כיון דדרך מו"מ הוא כו' לא מיקרי אונאה כלל ומותר להונות בפחות משתות ע"ש ובר"מ א"מ זה אך הרהמ"ח בסוף המצוה מביא בפי' דבפחות משתות אין איסור כלל ויש להביא ראיה דגם הר"מ סובר כן דכ' וכ"כ הרהמ"ח דאין לוקין על לאו זה דניתן לתשלומין דצריך להשיב ואי אמרת דבפחות משתות ג"כ עובר על הלאו רק דא"צ להשיב אם כן למה לא ילקה על פחות משתות כיון דלא ניתן לתשלומין כמו חובל בחבירו דעובר על לא יוסיף ובהכאה ש"פ דמבואר בתורה תשלומין משלם ואינו לוקה ובחובל בהכאה שאין בה ש"פ כיון דאינו משלם לוקה ה"נ בשתות ניתן לתשלומין אינו לוקה אבל פחות משתות דאינו משלם למה לא ילקה עכצ"ל דאין לאו כלל בפחות מזה אך זה יש לדחות כיון דבאמת צריך לשלם אף פחות משתות רק קי"ל לחז"ל דבפחות משתות מוחל וכיון דמחויב לשלם רק שחבירו מחל לו ה"ל כאילו שילם אם כן אין לוקה וכה"ג מבואר בח"מ סי' תכ"ד גבי החובל ע"כ שלו בש"פ פטור מתשלומין דמה שקנה עבד קנה כו' וגם ממלקות פטור דהוי ניתן לתשלומין אף דאינו משלם כיון דאינו פטור רק דזוכה מהעבד מחמת מה שקנה רבו ה"ל ניתן לתשלומין וע' קצה"ח שם כ' גבי יתומה ומפותה כיון דהטעם משום מחיל' מכל מקום ה"ל בר תשלומין ופוטר ממלקות ע"ש אם כן ה"נ אפשר דעובר על הלאו ואין לוקין כיון דבר תשלומין הוא רק דחבירו מחל לו ועיין בפ"י סוגיא דאלו דברים שאין להם אונאה כ' הטעם דמחזירין האונאה אף דלא כתיב והשיב וכל מלתא דארל"ת אי עביד מהני אך דהוא בכלל גזלה נל"ע והשיב את הגזלה ע"ש וכבר פלפלתי לעיל בנל"ע ותשלומין ומ"ש דאי עביד מהני עמ"ש לעיל בחיבורי דהרבה פוסקים כרבא דל"מ ומדברי הר"מ אין הכרע היאך ס"ל:

והנה דעת הרי"ף והר"מ ומובא בש"ע דאין אונאה לפרוטות והיינו אפילו נתאנה בשתות כגון שוה חמש פרוטות בשש מכל מקום א"צ להחזיר האונאה פרוטה רק דוקא אם נתאנה יותר על פרוטה וי"א דמעה בעינן ע"ש. והנה בוודאי בפרוטה עובר בלאו ככל גזל כיון דנתאנה שתות רק אין צריך להחזיר אם כן בכה"ג ילקה דלא ניתן לתשלומין אך באמת הטעם דמ"ד אין אונאה לפרוטות צ"ל גם כן מטעם מחילה דבמקח מוחל לו פרוטה דאין לנו ט"א בדבר דלמה ישתנה כאן מכל דין ממון דהוי ש"פ ע"כ דחז"ל קי"ל דבמו"מ פרוטה הוא בכלל מחילה אם כן שפיר ה"ל ניתן לתשלומין כמש"ל. ומבואר בש"ס וכ"פ כל הפוסקים אלו דברים שאין להם אונאה קרקעות ועבדים ושטרות והקדשות ובש"ס ילפינן מקרא וכי כו' ממעטינן כל הנהו ויש לספק אי על כל הנהו

דממעטינן מקרא זה אין בהם הלאו כלל וא"ע כלל בלאו כי כך גזירת הכתוב א"ד דעובר על הלאו רק דין אונאה להחזיר שתות וביטול מקח ביתר משתות לית בהו אבל על הלאו עובר ובר"מ אינו מבואר אך הרמב"ן בפי' על התורה ומובא כאן בד' הרהמ"ח דעתו דאף בעושו"ק והקדשות עוברים בלאו הזה רק דין אונאה להחזיר או ביטול מקח אין בהם ע' בד' הרהמ"ח והנה לדעת זו כיון דאתמעט מקרא נראה דגזירת הכתוב הוא ולא מטעם שכ' הרהמ"ח דדרך למחול ומי יודע כי בשטרות ועבדים הדרך למחול ומי עמד בסוד ד' לידע הטעם אך הוא גזירת הכתוב כיון דאתמעט מפסוק מפורש אם כן נראה דדעת הר"מ אינו כן דאילו הי' לאו ולא ניתן לתשלומין למה אין לוקין באונאות עו"ש כמו חובל פמש"פ שכתבנו לעיל כיון דלא ניתן לתשלומין היה ראוי ללקות על אונאה בדברים הנ"ל א"ו דעתו דאף הלאו אין עוברים דכך גזירת הכתוב אך כיון דדעת הרמב"ן דהטעם משום מחילה אם כן אפשר דהר"מ ג"כ סובר דאין לוקין מטעם שכ' לעיל ומי אנכי לסתור דעת הרמב"ן וגם מסתבר כדבריו דאל"ה למה לא יחזיר כמו גזל שטרות ועו"ק אף על פי דאתמעטו מעשה דהשבה מכופו"כ בב"ק מכל מקום בודאי חייב להחזיר מטעם כל מלתא כו' (ומי) ולמה כאן אין מחזירין אלא צ"ל מטעם מחילה אך כבר כתבתי דד"ז לא ברירא אי הלכה כרבא או כאביי דמהני ואדרבא אפשר היה לומר דאין איסור כלל אם כן לא עבר כלל אמימרא דרחמנא אך כיון דהרמב"ן כ' כן מי יוכל לסתור דבריו. ונראה להביא ראיה דגם דעת הר"מ כן דעוברים על הלאו דאונאה בקועו"ש דא"ת דא"ע על הלאו כלל הא בפא"נ אמר רבא לא לכתוב לאו בגזל ותיתי מאונאה כו' ע"ש הא דעת הר"מ פ"ח מהלכות גנבה דגם על קרקעות עוברים משום לאו דגזילה או גנבה אם כן צריך לאו בגזל על עושו"ק והיא קו' תוספות שם על עבדים א"ו דעוברים גם באונאה על הלאו בעבדים ושו"ק ומקשה שפיר והא דא"צ להחזיר הוא מטעם מחילה ואין לומר מחמת א"ע מהני דא"ה ה"ל ללקות כיון דלא ניתן לתשלומין רק הטעם משום מחילה וסובר כדעת הרמב"ן דה"ל ניתן לתשלומין כנ"ל. אך מדהתו"ס פא"נ שהקשו היכי ילפינן גזל מאונאה הא גזל שייך בעבדים ואין אונאה שייך בעבדים מבואר בדבריהם להדיא דאין לאו דאונאה כלל בקועו"ש דנתמעטו מהלאו לגמרי ועיין מ"ל פ"ד מהלכות מלוה ולוה. וכ"ז דעת הר"מ והרהמ"ח דבאונאה אין לוקין אבל דעת תוספות פא"נ שם דעל לאו דאונאה לוקין וע"ש בספ"י הטעם כיון דהעשה אין כתוב בזה אין זה נל"ע ולאו הניתן לתשלומין לא ס"ל וכבר פלפלתי לעיל בח"ז וע"ש במהרש"א ופ"י. והנה אפ"ל לדעת תוס' דלוקין באונאה היינו בשתות דהמקח קיים או אפילו בפחות משתות אי נימא דעוברים בלאו כיון דהמקח קיים אבל ביתר משתות דהמקח בטל ולא אהני מעשיו

אפשר דאין לוקין וד"ז דכ"ה דלא אהני מעשיו אי לוקין יתבאר בסי' של"ט שמה יתבארו הדברים בד' הרהמ"ח. ואונאה בפמש"פ אינו לאו כלל כמו גזל ודומי' רק אסור מטעם ח"ש וע' תוס' כתובות ד"ה אתיא שימה כו' דמ"ו ע"א והנה לדעת הפ"י דלהר"מ אונאה בכלל גזלה והוי נל"ע והשיב אם כן ל"ק בלאו הכי למה לא ילקה על עושו"ק או על פרוטה כיון דלא ניתן להשבון ז"א כיון דקצת מן הלאו ניתק לעשה אין לוקין אף על המקצת דלא ניתק כמ"ש הר"מ פ"ג מה' מלוה גבי השבת העבוט אף דלגבי עשיר לא ניתק מכל מקום כיון דגבי עני ניתק אין לוקין אף בעשיר ה"נ ע"כ אפילו אם עובר בלאו מכל מקום אין לוקה ומה שקשה על הר"מ דסותר דבריו עם מ"ש בה' תמורה ע"ש במ"ל והובא לעיל בח"ז מה שתי' האו"ת.

ולאו זה נוהג בכל אישי ישראל אך ישראל שהונה את העכו"ם א"ע כלל בלאו הזה דעמיתך ואחיו כתיב כ"ה בר"מ ובש"ע מהש"ס דבכורות ועכו"ם לעכו"ם או עכו"ם לישראל וודאי אסור וחייב עליו מיתה כי הוא בכלל גזל או דינין שנצטוו עליהם. ומבואר כאן בר"מ וש"ע דעכו"ם שהונה את ישראל מחזיר האונאה לא יהי' זה חמור מן ישראל. והנה עכו"ם לעכו"ם דקיימא לן גבי גזל דאפילו על פמש"פ נהרג עיין ר"מ פ"י מה' מלכים אם כן אף כאן כן או באינה לישראל ג"כ חייב מה"ט. אך אפשר דוקא אם היה שתות על כל פנים דהוי אונאה רק מחמת פמש"פ דאינו ממון ובעכו"ם הוי ממון אבל בפחות משתות תליא בספיקו של הרא"ש שהבאנו לעיל אם הוא מטעם מחילה אם כן כאן חייב כמו פמש"פ שגזל מישראל אע"ג דמחל מכל מקום נהרג אך אם הוא היתר גמור כיון דהוא בדרך מו"מ עיין בדבריו אם כן אין איסור כלל בעכו"ם ג"כ הן עכו"ם לעכו"ם והן עכו"ם לישראל. והנה מ"ש דעכו"ם שאינה לישראל יחזיר לא כ' בשום מקום כגון גבי גזילה או גניבה ד"ז ועבמ"מ כ' דיצא לרבינו מפ' השוכר בע"ז גבי הלוקח גרוטאות כו'. והנה ד"ז צריך חקירה דב"נ כיון שח"מ אי צריך להשיב ע"ש גבי ב"נ נהרג על פמש"פ ולא ניתן להשבון ברש"י ובתוס'. והנה אף אי נימא דקרקעות ודומי' נתמעט מהלאו מכל מקום נ"פ דוקא בישראל הוא גזירת הכתוב אבל בעכו"ם דהוא בכלל דינים בוודאי אין חילוק ונהרג על אונאת קועו"ש ג"כ אך אינו משיב כי גם בישראל לא ניתן להשבון. ובחליפין דעת הר"מ דכלים בכלים אין בהם אונאה ופירות בפירות שייך אונאה עבש"ע ובראב"ד ובמ"מ ולחם משנה ובשכירות מטלטלין שייך ג"כ אונאה. ומבואר בר"מ ובש"ע דהשוכר את הפועל אין בו דרך אונאה דהו"ל דין עבד ועבדים אין בהם אונאה ובקבלן יש דיעות ע"ש מבואר דבעבד עברי פשיטא דל"ש אונאה דהוי כע"כ דאתקש לקרקעות ועיין כסף משנה כתב אע"ג דוהתנחלתם בע"כ כתיב מכל מקום גם זה כיון שיש שם

עבד עליו אין לו אונאה עיין מ"ל ובש"ך ח"מ סי' צ"ה סקח"י ובאו"ת שם אי ע"ע דין קרקעות למו. וכבר הבאתי לעיל דאונאה בכלל גזל להר"מ אם כן עוברין על ג' לאוין כמו בגזל עיין ר"מ ספ"א מה' גו"א והארכתי לעיל בח"ז קצת באלו הלאוין. ופשוט דלאו זה דאונאה שייך אם מאנה לחרש או לקטן בענין שמעשיהם קיימים ובענין שאין מעשיהם קיימין אלא מדרבנן עס"י רמ"ג מכל מקום שייך הלאו מן התורה וק"ל ועקצה"ח סי' רכ"ג מביא בשם ריטב"א קדושין ח' המוכר שוה חמש בשש ולהאי לוקח שוה שש אין בו אונאה דבתר דידיה אזלינן מהש"ס דר"כ גברא רבה הוא ובקצה"ח הניחו בצ"ע:

מצוה שלח

סעיף א

שלא להונות כו' בדברים. עיין ר"מ פי"ד מהמו"מ וכ' הרהמ"ח דאם מתחיל להתקוטט עמו מותר להונות כו' ועיין בח"מ סרכ"ח מביא דעת הנ"י דמי שאינו ירא שמים מותר להונו כי עמיתך כתיב עם שאתך בתורה ובמצות ע"ש ואין לוקין על לאו זה כמ"ש הרהמ"ח הטעם. ונוהג בכל אישי ישראל וכ' הרהמ"ח ואפילו בקטנים ראוי ליזהר כו' נלע"ד דלאו זה קאי על קטנים ג"כ דמ"ש אם הוא קטן דנכלם עח"מ סי' ת"ך בוודאי מוזהר עליו כ"נ. ועבד כנעני הוי בכלל עמיתך כמ"ש כ"פ בח"ז אם כן גם עליו עוברים בלאו הזה וז"פ ועיין באוה"ח על התורה פ' בהר כ' אף דלאו דלעיל הוא רק במטלטלין מכל מקום לאו זה עוברים גם בקרקעות כי לא גרע מאונאת דברים ע"ש ודפח"ח וש"י:

מצוה שלט

סעיף א

שלא נמכור שדה בארץ ישראל לצמיתות כו'. דיני מצוה זו מבואר בר"מ פי"א מה' שמטה ויובל וכן דין שדה אחוזה שהביא כאן הרהמ"ח ואכתוב בקיצור אסור למכור ביתו או שדה אחוזתו עד שהעני ואין לו מה יאכל אבל למכור ולעשות בו סחורה או כדומה אסור ואם עבר ומכר מכירתו מכירה והמוכר שדה אחוזתו הדין כן כל שני שנים הראשונים תעמוד השדה ביד הלוקח ואוכל פירות ואם רצה המוכר לפדות אינו רשאי ואפילו הלוקח רוצה ג"כ אינם רשאים. והנה בד"ז דאינו גואל בפחות משני שנים אינו מבואר במשנה בערכין דוקא שדה אחוזה ואף שדה מקנה שקנה מא' ושהתה בידו כמה שנים ומכר לאחר אינו רשאי המוכר הזה לגאול מיד הלוקחו פחות מב' שנים ואפילו ברצון הלוקח אך מד' הר"מ קצת משמע דד"ז בשדה אחוזה דכתב בה"ט המוכר שדהו

בזמן היובל כמו שביארנו אינו מותר כו' ומלשון הר"מ שכתב כמו שביארנו משמע דמיירי מענין שכתב לפני זה ושם מיירי משדה אחוזה. אך אין הכרע דקאי כמו שביארנו דיני יובל וכן הפסוק בפרשת בהר במספר שנים כו' דנלמד ד"ז אינו מוזכר שדה אחוזה אם כן נוהג בכל השדות אף בשדה מקנה וד"ז דוקא בזמן שהיה היובל נוהג ובא"י ובח"ל (או) [אבל] בזמן שאין היובל נוהג אינו נוהג ד"ז וכן שאר הדינים במצוה זו ובמצות הבאים אח"ז כמבואר בדברי הר"מ ובהרהמ"ח. ופשוט דתנאי שיחזור בתוך שני שנים ג"כ לא מהני כיון דשניהם אסורים אין בידם למחול כמ"ש הרמב"ן מביא דבריו הרב המחבר לענין מכירת צמיתות ה"ה כאן ול"ד לע"מ שלא תשמטנה שביעית ועיין בנ"י שכ' דא"י להתנות על מכירה חלוטה דאין הארץ שלהם דכתיב כי לי הארץ ואין להם רשות למכור מה שאינו שלהם ה"נ דשתי שנים גזרה התורה שיהא ביד הלוקח וא"י להתנות שיחזור כי אין הארץ שלהם כלל למכור וליקח רק מה שהרשתה התורה ויבואר בסמוך ב"ה. וצריך הלוקח לאכול שני תבואות בשני השנים ופעמים אוכל ג' תבואות בשני שנים כגון שמכרה לו מלאה פירות הכלל קודם שני שנים א"י לגאול בשום אופן אך אפילו שהה בידו שני שנים ולא אכל שני תבואות ג"כ א"י לגאל' לפיכך אם היה א' מהשנים שנת שמטה או שנת שדפון או ירקון אינו עולה מן המנין ומבואר בב"מ פרק המקבל דק"ו דוקא שדפון או ירקון בעולם אינה עולה לו אבל אם היה שנת תבואה רק שדפון וירקון בבאגי עולה לו ומובא ג"כ בתוס' וא"י למה השמיטו הר"מ כאן. אבל אם הלוקח הניחה בורה שנה הרי עולה למנין דאיהו דאפסיד אנפשי' ונ"ל דל"ד שנה אלא אפילו הניחה בורה השני שנים כיון דבגרמתו נעשית ניתן לפדות דמ"ל שנה או שתי שנים ולשון הר"מ הוא אכלה שנה והניחה כו' ל"ד אלא אפילו הובירה כל השתי שנים שוב ראיתי בכ"מ כ"כ להדיא. ומבואר כאן בר"מ אינו [גואל] פחות משתי שנים מעל"ע מיום המכירה אפשר דחשבינן שעות כגון שמכר לו בר"ח ניסן בחצי היום אינו פודה עד ר"ח ניסן השלישי בחצי היום דוקא עיין בערכין ל"א ובתוספות שם ובנדה דמ"ח ובר"מ פ"ב מה' אישות הכ"א ובמ"ל שם וכבר האריכו האחרונים ויתבאר קצת לקמן במצות בע"ח ב"ה. והנה הבאתי לעיל דדעת הרהמ"ח דד"ז דאינו גואל בפחות משני שנים הוא גם בשדה מקנה ובאמת לשון הש"ס ערכין דח"י ונדה שם פ' יוצא דופן מבואר הלשון שתי שנים שבשדה אחוזה כו' מבואר דמיירי בשדה אחוזה דוקא וצ"ע בת"כ ואינו ת"י כעת ועמ"ש לקמן ד"ה והבאתי. מכרה שנה א' קודם היובל אוכל שנה השניה אחר היובל אף על גב דהדין דיוצא ביובל מכל מקום בפחות משני שנים אינה יוצאת ואוכל שני שנים אך אחר שאכל שני שנים אחר היובל יוצא מידו בלא דמים כי היובל

מוציאו רק שצריך לאכול שני שנים. ונ"ל הא דשנת השמטה או שנת היובל אינה עולה מן המנין כיון דאינה שנת תבואה ואם עבר הלוקח וזרעה נראה דנחשב שני תבואה ועולה לו לשני השנים כנ"פ. ואפילו נשדף באגי מכל מקום כיון דאיכא תבואה בעולם היינו בח"ל לא הוי שדפון וכיון דהוא זרע הו"ל כשאר שנים ועולה לו רק אם היה שדפון בעולם בודאי אינו עולה ואיסורא הוא דעבד ואין ענין לזה וז"פ. ודוקא בשדות שגדלים תבואות וה"ה אילנות שהם בני תבואה אין נפדים פחות משני שנים אבל אם מכר לו נקעים מים או סלעים שא"ר לזריעה נפדים מיד כיון שאינם בני תבואה. ונראה דאפילו לפמ"ש לעיל בשם הרהמ"ח דגם בשדה מקנה הוא ד"ז דאין נגאל בפחות משני שנים מכל מקום נ"פ דאם א' מכר שדה אחוזה והקונה מכר לאחר ואחר לאחר והראשון שבא לפדותו כיון שכלו ב"ש מיום מכירתו אף שמיד הקונה שלו לא היתה ביד הלוקח שני שנים מכל מקום יכול הראשון לפדותו כיון דיש שני שנים ממכירה שלו כי הכל לטובת בעל הקרקע כמבואר בסמוך בעזרת השי"ת לע"א ה"נ הראשון יכול לפדותו כנ"פ.

ולאחר שני שנים נתנה התורה רשות ביד המוכר או ביד קרוב לגאול ולפדות השדה מיד הלוקח בגרעון כסף בע"כ של הלוקח כיצד מכר השדה עשרה שנים קודם יובל במנה ואכל הלוקח ג' שנים ינכה המוכר ל' דינרים בעד הג' שנים ומחזיר לו ע' דינרים ומחזיר שדהו וד"ז בשדה אחוזה דוקא אבל שדה מקנה א"י לפדות בע"כ של הלוקח והראשון שמכר שדה אחוזתו אפילו נמכרו לכמה ב"א זאח"ז רשות ביד הראשון לגאלה מהלוקח האחרון ואם האדון מכר שדהו בעד מאה זוז והלוקח מכר לאחר בעד ר' זוז מחשב האדון עם הראשון ואינו נותן לו אלא לפ"ע מאה וכן אם מכר לראשון בר' והראשון מכר לשני בק' ה"ז מחשב עם האחרון ונותן לו לפ"ע מאה מייפים כח המוכר תמיד וכן המוכר במאה והשביח' ועמדה על ר' פודה לפ"ע מאה ואם מכר' בר' והכסיפ' ועמדה בק' ג"כ פודה בערך מאה הכלל תמיד מייפים כח המוכר שדה אחוזה זה מבואר בר"מ וב' דינים מבוארים בערכין דף ל' דין הראשון מכרה לראשון במנה הוא במשנה ואח"ז איתא שם ת"ר מכרה לראשון כו' שנאמר לאיש אשר מכר לו מכרה לראשון בר' כו' שנאמר לאיש אשר בתוכה ד"ר ר' דוסתאי בן יהודא אומר מכרה לו במנה והשביחה כו' שנאמ' העודף שבידו כו' מכרה בר' והכסיפה כו' שנאמר העודף שבקרקע והיינו הדין השני ואמרינן בש"ס מאי בינייהו דאייקר וזל ואייקר ופירש"י שמכרה לו בר' ומכר הראשון לשני בק' ונתייקרה ביד השני ועמד על ר' לרבי דדריש לאיש אשר בתוכו אינו נותן לו אלא מאה כו' לר' דוסתאי נותן מאתים דעודף כו' הא מאתן שקל כו' עודף הוא מאתן שווי' על כל פנים מוכח דר' ור' דוסתאי פליגי בד"ז וא"כ תמוהין ד' הר"מ איך מביא ב' הדינים משני

התנאים שחולקין זה עם זה ונ"מ לדינא באייקר וזל ואייקר ח"א דנותן מאה ח"א דנותן ר' ולא הביא הר"מ ד"ז כלל אך באמת כיון דהלכה כר' מחבירו אם כן אפילו באייקר וזל ואייקר אינו נותן לו אלא מאה ע"כ סתם הר"מ דראשון לשני במאה אינו נותן לו אלא מאה משמע בכ"ע אפילו השביח כיון דהלכה כר' ע"כ סתם הר"מ ונשמע מדבריו בכ"ע לקולא לייפות כח המוכר. אך קשה לפמ"ש התוס' שם בד"ה א"ב כו' דאייקר וזל בלוקח א' דלרבי בהכסיפה מכל מקום צריך ליתן ר' כיון דהוא איש שמכר ואיש אשר בתוכה וכיון דהלכה כר' מחבירו איך פסק הר"מ בהכסיפ' בלוקח א' שנותן לו רק מאה הא לרבי נותן ר'. ונראה דס"ל להר"מ דלרבי נהי דאינו דורש מהעודף מכל מקום ד"ז דהשביח או הכסיף נפקא לי' גאולה גאולה מע"ע כמסקנת הש"ס שם וע"ע נפקא לו מקרא שם ע"ש רק ד"ז דמכרה כו' נפ"ל מקרא זה דלאיש והשביח והכסיף גם רבי מודה דנפ"ל מע"ע אם כן בלוקח א' אינו נותן אלא מאה לא כהתוס'. ודין הראשון דמכר לשני לא נלמד מע"ע דשם ל"ש ד"ז כלל כי האדון א"י למכור ע"ע לא' כמבואר בר"מ ה"ע והבאתי לעיל במצות ע"ע. ודע דז"פ אף דמייפין כח המוכר כמ"ש לעיל מכל מקום בזה אין מייפין כגון שמכר בעד מאה זוז עשרה שנים קודם היובל ותיכף אחר המכירה הוקר על ר' והנה בשעת המכירה הי' נחשב שיווי של כל שנה בעד עשרה זוז ותיכף שהוקר על כפל הי' שוה כל שנה עשרים זוז והלוקח אכל שני שנים ובא לפדותו אין אומרים שינכה לו בעד השני שנים ארבעים זוז ויחזיר לו רק ששים זוז זה ודאי אינו דאינו מנכה לו רק כפי המעות שלקח לערך זה חשבינן השנים שאכל עש"ס וז"פ. ואינו גואל רק אם השיגה ידו אח"כ אבל אם היה לו שדות אחרות בשעת מכירת שדה זו ומכר אח"כ ורצה לגאול אינו רשאי דכתיב ומצא כדי עד שימצא דבר שלא הי' מצוי לו בשעת המכירה וכן אם אין לו רק לוה אינו גואל שנאמר והשיגה ידו ולא שילוה וכן אינו גואל לחצאין רק או כולו או אינו גואל כלל וכ"ז ילפינן בש"ס מקראי. והא דנשבח השדה אינו נותן רק לפי מה שמכר היינו דוקא בהשביחה מאליה אבל השביחה הלוקח ודאי השבח שייך ללוקח ושמין לו השבח ומחויב ליתן לו השבח כמו ביוצא ביובל שיתבאר בסמוך ועיין ב"מ ק"ט דהאי זביני מעלייתא רק יובל אפקעתא דמלכא ע"ש ה"נ זביני מעלייתא רק גזירת הכתוב דגואל וחוזרת אליו אם כן בודאי השבח שהשביח הלוקח שייך ללוקח וכפירש"י להדיא בערכין דף ל' מכרה כו' והשביח פירש"י מאליו מבואר דאם השביח הלוקח שייך ללוקח וז"פ.

ויש להסתפק בשדה שהמוכר גואל אי צריך קנין שיקנה השדה הזאת בחזרה כי באמת מכורה עד היובל רק התורה נתנה רשות להמוכר דיכול לחזור ולקנות בע"כ של הלוקח

וצריך קנין או אותו הכסף שנותן לו בחזרה בזה קונה ונ"מ אי מקנה לו הלוקח בחזרה מטלטלין אגב מקרקע בקרקע הזה אי קנה הפודה כי הי' קנין וה"ל כאילו חוזר הלוקח והקנה וקנה. א"ד דהיא אפקעתא דמלכא וחוזר מאליו במעות שנותן ולא בתורת קנין אם כן אין נקנין המטלטלין אגב הקרקע ועיין בערכין כו' גבי מוכר שדהו בשנת היובל שפירש"י כן לענין מכורה ויוצאה או אינה מכורה כלל עי"ש. וז"פ אצלי בשדה היוצאת ביובל הוא ודאי אפקעתא דמלכא כמבואר כ"פ בש"ס בלשון הזה וא"צ האדון קנין אך בגאול' דאינו מבוא' אני מסופק אם הוא אפקעתא דמלכא וא"צ קנין או צריך והתורה נתנה לו רשות וקונה בע"כ של הלוקח אבל צריך קנין וכן קרוב הגואל אפילו ברצון הלוקח ולאחר ב' שנים פודה אף בע"כ של הלוקח דוקא במכר אבל במתנה אינו בכלל דינים הנ"ל וברצון הלוקח פודה אפילו בתוך שני שנים ובע"כ אינו פודה אפילו לאחר ב' שנים כמו כל מתנה לזמן דבתורה מכר כתיב בהנהו דינים ומתנה אינה בכלל מכר כמבואר בבכורות דף נ"ב ר"מ סובר מתנה אינה חוזרת ביובל דמכר כתיב רק רבנן סברי דיוצא ביובל תשובו איש כו' לרבות מתנה וכ"ה בר"מ כאן בסמוך אבל כאן דל"ל ריבוי ודאי מתנה אינה בכלל דינים אלו וז"פ. ונראה דאם מכר והתנה עמו הלוקח שלא יפדנו עד היובל לדעת הרמב"ן יוכל להתנות כי המוכר אינו עושה איסור אם אינו פודה ואפשר לדעת נ"י דהטעם כי הארץ קודש להש"י ואינו שלו אם כן אף שהתנה מכל מקום המוכר יכול לפדות כי אין ביד הלוקח למחות דאינו שלו רק לד' הארץ. גם נ"מ לפמש"ל אם הגאול' היא אפקעתא דמלכא או צריך קני' לענין אם מת המוכר ובנו הקטן גואל אם הוא אפקעתא דמלכא גם הוא גואל אבל אם צריך קנין לדעת קצת שיטות דקטן אינו קונה אפילו בדעת אחרת מקנה א"י לגאול עוד יש נפקותות ואין להאריך. והמוכר שדהו בזמן היובל א"י הלוקח לחפור בה בורות שיחין ומערות כי אין לו רק אכילת פירות ע' מ"ל כאן דמביא דברי הראב"ד והרב המגיד פ"ז מה' מכירה ותמה עליהם שהוא ירושלמי מפורש דא"י הלוקח לחפור ולקלקל גוף השדה מגזירת הכתוב ושב לאחוזתו בעינן וע"ש שכתב דברשות בעל השדה מותר הלוקח לקלקל. וע"ש שמביא ראי' ברורה לזה ועקצה"ח סי' רנ"ז דאשתמיט מיני' ד' המ"ל הנ"ל בשם הירושלמי. ואם לא נגאל השדה היא ברשות לוקח עד יובל וביובל חוזר השדה להאדון בלא דמים כלל. וכן מתנה חוזרת ביובל ואם מכר שדה מקנה חוזרת לאדון הראשון ויובל היא ודאי אפקעתא דמלכא ולא מצוה לחוד ונ"מ אפילו קטן שירש שדה מקנה מאביו אף דלאו בני מצות נינהו מכל מקום חוזרת דהיא אפקעתא דמלכא וע"ל מצות ע"ע כתבתי אימתי הוא אפקעתא דמלכא ואימתי היא מצוה ותלמד לכאן. והאחין שחלקו לשון הר"ם כאן האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין

זל"ז חלקו ביובל לא תבטל חלוקתם מכמות שהיתה ועבבה"ז ופ"י גיטין האריכו בד' הר"מ. ודע דלשיט' זו דאחין שחלקו לקוחות הם גם שדה אחוזה לא משכחת לה רק חד בר חד עד יב"נ כי שנים ה"ל שדה מקנ' אצל כ"א אך הרבה סוברי' דמספיק' הרי הם לקוחין דבדאוריי' אין ברירה מספק. אם כן תבין מעצמך מספק באיזה דינים תדין כשדה אחוזה או כשדה מקנה לענין החילוקים שיש ביניהם. אך התוס' גיטין בסוגיא דק"פ כ' דלענין שדה אחוזה ל"צ חב"ח והובאו לקמן מצוה שנ"ה. הבכור והמייבם א"א חוזרין ביובל עיין ר"מ וכ"מ אבל ירושת הבעל אינה חוזרת ביובל אף על פי שהוא מדבריה'.

ובר"ה של שנת היובל עדיין אין השדות חוזרות לבעליהן ואין המוכר משתמש בה וגם הלוקח אינו משתמש ואינו אוכל פירות עד יה"כ דאז אגמ"ל אם חל היובל שייכים הפירות למוכר ואם לא חל היובל שייך הפירות ללוקח עי' מש"ל בשם הט"א לזה טעם נכון. ואם הלוקח נטעה והשביחה השבח שייך ללוקח ושמין השבח ובעל השדה נותן דמים בעד השבח ללוקח ואם מכר אילנות לבד אין חוזרים ביובל שנאמר ושב לאחוזתו ולא לאילנות כ"ה בר"מ כאן מהש"ס ערכין י"ד ע"ב והבאתי לעיל דאילנות אין נגאלין בפחות מב' שנים דג"כ נלמד משני תבואות כו' והוא ג"כ בש"ס שם ונרא' דוקא לענין פחות מב' שנים דנלמד מפסוק במספר שני תבואות אם כן גם זה בכלל אבל לענין דין גאולה לאחר ב' שנים בודאי אין נגאלי' בע"כ של הלוקח כי בדין גאולה כתיב ג"כ ושב לאחוזתו וג"כ כתיב ומכר מאחוזתו אם כן נתמעט אילנות ומש"ס זו ראי' להרהמ"ח דלענין בפחות מב' שנים גם שדה מקנה שייך הדין כמו שכאן לענין ב' שנים ילפינן אף אילנות כיון דלא כתיב אחוזה וביובל אתמעט אילנות מאחוזה ה"נ שדה מקנה דנתמעט דוקא היכי דכתיב אחוזה אבל לענין פחות מב' שנים דלא כתיב אחוזה ודאי אף שדה מקנה בכלל כנ"ב. ומבואר בר"מ מהש"ס דב"מ ע"ט דמוכר שדה לס' שנה אינה חוזרת ביובל ואינה חוזרת אלא בנמכר סתם או מפורש לחלוטין כמו שיבואר לקמן אבל לזמן קצוב אינה חוזרת ביובל וע"ש בש"ס הטעם דנלמד מן והארץ לא תמכר לצמיתות מי שאין שם יובל נצמתת יצאה זו אף על פי שאין יובל אינה נצמתת וע' רש"י דאין היובל מפקיע אלא אם בלא מצות יובל הי' נצמתת אבל אם בלא מצות יובל אינה נצמתת אין יובל מפקיע ועיין בס' אור החיים עה"ת על פסוק שמביא ד"ז בשם הר"מ וכתב דהכסף משנה לא הראה מקום הדין וכתב הוא ז"ל דיצא להר"מ מהכתוב במספר שנים והנה המ"ל הראה מוצא הדין בש"ס מפורש ב"מ ע"ט ושם מבואר דנלמד מקרא זה והארץ ל"ת כמו שהבאנו. וז"פ דל"ד ס' שנה אלא אפילו על אלפיים שנה יכול לקנות וא"י ביובל מ"ל חד יובל או כמה יובלות הכלל כל דאינ' לצמיתות אין יוצאת ביובל מפסוק זה.

ודעת הר"מ פכ"ג מה' מכירה דהקונ' שדה לזמן קצוב יכול הלוקח לחפור בורות שיחין ומערות והבאתי לעיל בשם המ"ל דלוקח בזמן היובל מבואר בירושלמי דאינו רשאי לקלקל בגוף השדה ושב אל אחוזתו כו' נ"מ דאף בזמן היובל מכל מקום אם קנה לזמן קצוב דא"י ביובל רק חוזר לזמן והוא לא מפסוק ושב כו' בודאי מותר הלוקח לקלקל בגוף השדה דאינו אסור לקלקל רק אם יוצא ביובל וז"פ. ובזה אפשר ליישב קו' המ"ל כאן שהקשה על ד"ז דא"י לקלקל בזמן היובל מהש"ס דב"ב דאמרי' שם דכתיב ואלעזר בן אהרן מת ונקבר בגבעת פנחס בנו מהיכן הי' לפנחס ולא הי' לאלעזר א"ת דפנחס זבין מזבין הא חוזרת ביובל ונמצא צדיק קבור בקבר שא"ש והקשה הא היאך יכולין לומר דזבין מזבין היאך היו יכולין לחפור ולקבור בו. ולפמ"ש אפ"ל כוונת הגמ' דהקושי' היא כיון דהי' אז יובל ושדה חוזרת ביובל ע"כ לא הי' יכול לקבור בו דאינו רשאי לחפור וע"כ לומר דאפשר פנחס קנה לזמן דיכול לחפור על כל פנים צדיק קבור בקבר שאינו שלו הן שחוזרת ביובל הן שתחזור לזמן קצוב ואם לא הי' בזמן היובל היה יכול לומר דזבן לחלוטין אבל בזמן היובל נהי דעל החפירה הי' אפשר לתרץ, על כל פנים צדיק קבור בקבר שא"ש אף על פי דלשון הגמ' משמע דמיובל מקשה מכל מקום נוכל לומר כן היינו מחמת היובל לא משכחת לה קבר שלו ודין המ"ל אינו מוכרח שיוכל ליתן לו רשות אפשר הוא גזירת הכתוב כמו מכיר' חלוטה דהיא גזה"כ. ונ"פ דהמוכר לזמן א"י לגאול ג"כ כי דוקא ביוצא ביובל הדין כן כמ"ש בתורה דאם לא יגאל יוצא ביובל אבל זה שאינו יוצא ביובל הרי היא ככל המכירות דא"י לפדות בע"כ וגם אפילו אם הוא ברצון מכל מקום צריך קנין ובגאול' המבואר בתור' נסתפקתי לעיל. וג"כ נ"ל דיוכל לפדות ב' שנים הראשוני' אם הוא ברצון הלוקח דדינים הנ"ל הוא רק אם השד' יוצא ביובל אבל בזה ה"ל כמו בזמן שאין יובל נוהג. והמוכר שדהו בשנת היובל פוסק הר"מ כשמואל דאינה מכורה כלל והמעות חוזרים ועיין בערכין והטעם דק"ו מכור' כבר יוצא' שאינה מכור' אינו דין שלא תמכר ונ"פ ג"כ דמכירה לזמן קצוב יכול למכור ביובל ג"כ דמכורה כבר בכה"ג אינה יוצאת ול"ש ק"ו ע"כ משדות דברנו.

והמוכר בית בעיר שאינו מוקף חומה יש למוכר כל דין יפוי כח רשות בידו לגאלו מיד וא"צ להמתין ב' שנים ונגאל בגרעון ואם לא נגאל יוצא ביובל עי"ל. ובד' הרהמ"ח יש כאן ט"ס וכצ"ל ובחילוק בתים משדות כו' כתבנו לקמן כו' ויפה כחן שהן נגאלין אף תוך שנה. ויש להסתפק במי שקנה שדה מחבירו על זמן קצוב כגון על ס' שנה דא"י ביובל כמ"ש והקונה הזה מכר לאחר סתם אם יוצא מאחר ביובל מי נימא דהתורה לא נתנה רשות להלוקח רק עד היובל א"ד דאין קפידא רק שהקרקע תחזור לאדון הראשון כדכתיב

לאשר לו אחוזת הארץ וכ"מ במכר' להרב' ב"א בזאח"ז דחוזר לבעלים הראשונים אבל כאן שלא תחזור לבעלים הראשוני' אין היובל מפקיע כח הלוקח כיון דלא יוחזר לבעלים הראשונים וצ"ע. וער"מ ה' ביכורים דפוסק דהלוקח שדה בזמן היובל מביא ואינו קורא דק"פ לאו כקה"ג דמי וכאן פסק דאחים שחלקו מחזירים זל"ז ביובל ותמהו האחרונים הא הדרא קו' הש"ס לדוכתא ע"ש בגיטין דלא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד בזמן היובל עי' בספ"י. והגם כי אין כאן מקומו כ' למזכרת. לפמ"ש הר"מ פכ"ג דקונה שדהו לפירו' א"י לקלקל בגוף הקרקע אבל הקונה לזמן יכול לקלקל כמו הקונה ק"ע אפ"ל דע"כ לא פליגי ר"י ור"ל בגיטין דוקא במוכר שדהו לפירות דהא מבואר שם המוכר שדהו לפירות וכן מוכר בשנת היובל דהוי כמו מוכר לפירות בזה סובר ר"ל דאינו קורא כיון דאין לו גוף הקרקע אבל קונה לזמן כיון דגוף הקרקע שלו אפשר דגם ר"ל סובר מביא וקורא ויבואר אי"ה בפרשת תבא. ומצאתי בקצה"ח סרנ"ז כתב כדברינו אלה. וד"ז דאין גואלים בפחות מב' שנים אינו נוהג בבתי ערי הלוים כי בן לוי גואל לעולם וכן ישראל שירש מאבי אמו לוי גואל לעולם ולוי שירש מישראל דינו כישראל דאינו תלוי בבעלים רק במקום. הכלל אחוזת הלוים בעריהם נגאל לעולם כ"ה בר"מ פי"ג כאן ועוד יתבאר במצות שלפנינו. והנה מצוה זו שלא נמכור שדה בא"י לצמיתות כו' אף על פי שהיובל מפקיע ע"כ אעפ"כ עוברים בלאו הזה כו' וכ' הרהמ"ח דדעת הר"מ דלוקין על לאו זה דגזירת הכתוב דאינו רשאי למכור אלא עד היובל או סתם ובמכר בפירוש לחלוטין לא אהני מעשיו ולוקין ומביא בשם הרמב"ן הטעם דפסק הר"מ כרבא בתמורה דכל מלתא דא"ר ל"ת אעל"מ ולוקין משום דעבר אמימרא דרחמנא ובמ"ל הקשה ע"ז דהר"מ לא הזכיר זה דלוקין וגם לא מנאו בה' סנהדרין בכלל הלאוין הלוקין. וכ"ד הר"מ פ"ו מהלכות בכורות דהמוכר מעשר בהמה לא קנה לפיכך אין לוקין. ועלח"מ פ"ו מה"ב כ' דדעת הר"מ דפוסק כאביי דאי עביד מהני ע"כ לוקין. אבל שם דל"מ מגזירת הכתוב ע"כ אין לוקין. ע"ש מה שפלפל בזה לדעת הר"מ. והנה ד"ז איך פסק הר"מ אי כאביי או כרבא צריך אריכות גדול. אך נראה אם הר"מ פוסק כאביי אם כן היכי דל"מ לא לקי וכאן נמי לא לקי כיון דל"מ. אך קשה מנין לו להר"מ דכאן ל"מ דגבי מעשר יש לימוד דל"מ ע' בסוגיא אבל כאן אינו מבואר שום לימוד. ונראה דהר"מ סובר כסברת הנ"י והכתוב בעצמו אומר הטעם כי לי הארץ אם כן כיון שאינו שלו אין בידו למכרו כי אין אדם מוכר דבר שא"ש ע"כ לא אהני מעשיו. ואם נאמר דהר"מ פוסק כרבא ולרבא אף היכי דל"מ מעשיו לוקין. אם כן אמאי לא לקי כאן. ונראה ג"כ לומר דע"כ ס"ל לרבא דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא אע"ג דל"מ מעשיו היינו היכי דלא אהני מעשיו

רק משום דעבר אמימר' דרחמנא ובל"ז הי' אהני ע"כ לוקין אבל אם לא אהני מעשיו [לא] מחמת עבר אמימרא דרחמנא רק מטעם אחר כמו כאן דאפילו להסוברים שאינו עובר בלאו במוכר לצמיתות מכל מקום אין במכירתו כלום ויוצא ביובל כי לי הארץ ואין רשות לו וא"י למכור דבר שא"ש אם כן בלאו האיסור מחמת דעבר אמימרא דרחמנא ל"מ מעשיו אפשר בכה"ג סובר רבא ג"כ דלא לקי ע' בזה. ונראה לדעת הר"מ דהוא לאו והיא גזירת הכתוב דלא ימכור לצמיתות ואם מכר עבר על ד"ת היינו דוקא בשדה אחוזה שהוא שלו לעולם ויכול למכור לעולם וע"כ גזרה התורה דלא ימכור כי לד' הארץ ואם מכר עבר על ציווי התורה אבל שדה מקנה שא"ש לעולם כי חוזרת לבעלים ביובל אם כן מכירתו אינה כלום כי הוא של חבירו בודאי אינו מזיק מה שמוכר לחלוטין כיון שא"ש והוא של חבירו ולא עבר על ציווי התורה כלל כנ"פ. והנה תנאי ל"מ כמ"ש הרמב"ן דעל שניהם האיסור או מחמת טעם הנ"י דאינו שלהם וא"י להתנות ע"ד שאינו שלהם. ואיזה נקרא שדה אחוזה כ' הרב המחבר ולשון הר"מ א"י הנתחלקת לשבטים אינה נמכרת לצמיתות ופשוט דל"ד א"י המתחלקת בימות יב"נ אלא כל שכבש מלך ישראל מדעת רוב הצבור וזה נקרא כיבוש רבים כמבואר בר"מ פ"א מהל' תרומות כ"ה הדין כ"א שלוקח היא אחוזתו ונקרא שדה אחוזה מה שמוריש לבניו. והנה גרים לא נטלו חלק בארץ מה שנתחלקה בימי יב"נ אך מה שמלך ישראל כובש אי גרי' נוטלי' יתבאר בח"ז לקמן אי"ה ולאו זה בבתים גם כן אך בבתי ע"ח יתבאר ב"ה לקמן. ואיני מבין כלל דעת הרמב"ן שסובר בדעת הר"מ דל"מ מעשיו מחמת דין דרבא דאי עביד ל"מ אם כן כיון דהמכירה הי' באיסור ה"ל להמכירה ליבטל מיד כי ביובל יוצא אפילו מכירה בהיתר אך כאן לדעת הר"מ דהמכירה הי' באיסור ואעל"מ הי' מהראוי שהמכירה יהי' תיכף בטילה מחמת זה. ולע"ד מוכח ג"כ כסברת הלחם משנה דהר"מ סובר כאביי דא"ע מהני ע"כ המכירה קיימת ככל מכירה בהיתר וביובל יוצא. אך קשה כיון דמהני אמאי אינו לוקה והר"מ לא מנאו בסנהדרין בכלל הלוקין וצ"ע וגם ד' הרמב"ן צ"ע. והרמב"ן סובר דלאו זה שלא ימכור לעולם היינו לעכו"ם ואין לוקין על לאו זה ונראה הטעם דאפשר יחזור העכו"ם כמ"ש דאם התנה העכו"ם כו' ורש"י פי' דהלאו הוא על הלוקח שלא יהי' הלוקח כובשה ביובל. ופשוט חוץ מה שהלוקח עובר בלאו זה הוא ג"כ גזלן דהוא אפקעתא דמלכא וז"פ:

מצוה שמא

סעיף א

להשיב כל הקרקעות כו' ועוד במכר בית בבע"ח כו'. ומצוה שמ"א שיהי' פדיון הנחלות כו'. כבר כ' לעיל דיני היובל ואכתוב בקיצור דיני מצות אלו. המוכר בית בתוך עיר המוקף חומה בא"י אם רוצה גואל את הבית הזה מיד הקונה אפילו בו ביום, ויש לו רשות לפדות את הבית כל יב"ח מיום ליום ומבואר בש"ס די"ב חודש מעל"ע היינו במכר בחצי היום בניסן יש לו רשות לפדות עד חצי היום בניסן הבא והר"מ השמיט זה ובכ"מ עמד בזה ועמ"ל פ"ב מה' אישות. וכשהוא פודה אינו גורע מן הדמי' רק נותן לו כל הדמי' שנתן לו וזה רבית והתורה התירה עיין בערכין ל"א ובתוס'. הכלל התורה התירה כאן זה. ואינו לוה וגואל ואינו גואל לחצאין עי' קדושין ד"כ וכ"א בשדה אחוזה ויש לו למכור מנכסיו ולגאול לא כשדה אחוזה והכסף משנה לא הראה מוצא הדין וצל"ע בקדושין שם. ואין הקרובי' פודין לא כשדה אחוזה והוא בקדושין ועלח"מ מ"ש בשם הרא"מ. וגם הרהמ"ח כ' דבקדושין אינו נראה כן וכוונתו כהרא"מ ועלח"מ תמה אהרא"מ. מת הלוקח נפדה מיד בנו וכן אם מת המוכר בנו פודה ול"ד בן אלא מי שהוא היורש וכ"ז שאינו גואל עד שנה הבית הוא ביד הלוקח ואפילו פגע בו היובל אינה חוזרת ביובל רק יכול לפדות כל השנה. ופשוט דבע"ח יכול למכור ביובל ג"כ כיון דאינה יוצא' ביובל וז"פ. ונראה ג"כ דהוא אפקעתא דמלכא אם פודה ואינו קנין חדש ועמש"ל. וכן אם נתן הבית במתנה הדין כדין מכר ויש לגאול עד שנה תמימה והגאולה היא בע"כ של הלוקח. ובד"ז ובדיני' שלפניה בשדה אחוזה ובבתי החצרים שנפדים בע"כ יש לספק אם יכול לפדות בשוה כסף אי הוי ככסף ע' תוס' קדושין ד"ב ד"ה בפרוטה ועב"ש ר"ס כ"ז בשם מהרי"ט. היתה שנה מעוברת נתעברה למוכר ויש לו רשות לפדות עד מלאת שנת העיבור. מכר ב' בתי' א' בחצי אדר א' וא' בר"ח אדר ב' כיון שהגיע א' באדר בשנה עלתה לו שנה לזה שלקח בר"ח אדר שני ולזה שלקח קודם בחא"ר לא עלתה לו שנה עד חצי אדר מפני שירד הלוקח בחודש העיבור. ואם כלה שנה ולא גאלה המוכר נחלט הבית ביד הלוקח לצמיתות ואין יוצא' עוד בשום פעם מיד הלוקח וכן מקבל מתנה אם לא גאלה נחלטת לו לעולם. ונ"פ דאפילו המקבל מתנה קטן דקנה בד"א מקנה מכל מקום יכול המוכר לפדות כי הוא אפקעתא דמלכא ואם לא פדה נחלט כנ"פ. מכר ראובן לשמעון בית בניסן ושמעון מכר ללוי בתשרי כיון שהגיע ניסן אף שביד לוי אינו אלא חצי שנה מכל מקום חשבינן השנה ממוכר ראשון ונחלטת ביד לוי לעולם ועש"ס נראה קצת דגם שמעון יש בידו לפדות מלוי אם הוא בתוך שנה של ראשון ובשדה אחוזה אין הדין כן

כמ"ש לעיל ולא ילפינן וכאן נראה דלוקח הראשון יכול לפדות מיד הלוקח השני כ"ז שיש רשות למוכר הראשון לפדות וצ"ע כעת בד"ז. ואם היה המוכר אנוס ולא הי' יכול לפדות מכל מקום נ"ל דנחלטת וראי' דהא אצטריך הילל לתקוני שיהי' חולש מעותיו כו' כי בראשונה הי' נטמן יום שנים עשר חודש כו' ואי באונס אינו נחלט אין צריך לתקנתו של הילל כי אין לך אונס גדול מזה. אך אפשר כיון דלא הי' אונס רק ביום אחרון וה"ל שעות קודם זה לא מיקרי אונס. וראי' זו מביא האגודה דבכה"ג לא מיקרי אונס מגמ' זו עיו"ד סי' רל"ב ברמ"א וט"ז סקכ"ט על כל פנים מדבריהם נרא' שאם הי' אונס מתחלה ועד סוף הוי אונס ואינו נחלט ועיין מג"א או"ח סימן ק"ח סקי"א דעתו דאף ביום אחרון הוי אונס אך כאן ל"מ אונס מידי דהוה הלוהו על שדהו כו' דל"מ אונס וסברתו דזה הוי מכירה מעליא אך אם היה אונס שיחזיר הוי אונס רחמנא חייבי' ולא אמרי' עח"מ סי' כ"א ובאה"ע בח"מ וב"ש וע' מ"ל פי"א מהלכות מכירה הח"י. שוב ראיתי בקצה"ח סי' נ"ה פלפל בזה וכ' ג"כ דבית ע"ח הוי אונס רחמנא חייבי' ולא אמרינן ולא הביא דקדמו המג"א בזה. ולע"ד צ"ע בזה כיון דמבואר בש"ס דזה ריבית הוא והתורה התירה נראה דאינו מכירה והוי אונס רחמנא פטרי' ועיין בנה"מ שם בסי' נ"ה השיג על הקצה"ח בזה והדברי' צ"ע רחב וגם בהלוהו על שדהו שכת' המג"א דהוי אונס רחמנא חייבי' צ"ע רב. על כל פנים נראה דמ"ד דזה הוי מכר גמור אינו אפקעתא רק דצריך לחזור ולמכור לו ומצוה עליו כך ולמ"ד דזה הוי הלוואה סובר דא"צ קנין חדש דנתבטל המכיר' למפרע. המקדיש בית בבע"ח אינו נחלט ביד הקדש והפודה אותו מיד ההקדש אם הגיע שנה מהפדיון ולא גאלה המקדיש נחלטת לו. ואם בשעת מכירה התנה הלוקח שלא יפדה המוכר בתוך שנה יש להסתפק ועיין לעיל גבי שדה אחוזה מ"ש וצ"ע.

וכל שהוא לפנים מן החומה כגון שובכין ובתי הבדים נידונים כבית חוץ מן השדות שהם נידונין כשדה ומבואר בש"ס בערכין דל"ו דמוחלטת. ומצולה והיינו שאין נזרעים רק נוטלים ממנו חול ואבנים לבנין דינם ג"כ כשד' לר"י דהלכה כוותי' והר"מ לא הזכיר זה בפי' וצע"ק. ובית שאין בו ד"א על ד"א אינו נחלט בעיר חומה וזה מבואר בסוגיא ואם הוא ארוך הרבה ורחבו הוא פחות מד"א אם מצרפין האורך לרבע עט"ז או"ח סי' תרל"ד האריך בזה ושייך לכאן ג"כ כל הנחשבים בסוכה דין א' להם. ונ"ל דשדות בע"ח דנתמעטו מבית ולא שדה פשוט דדין שדה להם דאין נגאל בפחות משני שנים וכל הנהו שמבואר לקמן דאין להם דין בע"ח מחמת גריעות החומה הו"ל דין בתי ערי החצרים דנגאל ג"כ תיכף כמו שהבאנו לעיל ומבואר בש"ס ור"מ. ובית שאין בו ד"א על ד"א כיון דנתמעט מתיבת בית דזה לא נקרא בית ובבתי החצרים ג"כ כתיב בית וילפינן דנגאל מיד

דכתיב גאולה כו' על כל פנים כיון דלא נקרא בית ה"ל כמו שדה ודינו כדין שדה שאינו נגאל פחות משני שנים וז"פ אצלי וכ"ה ברש"י סוכה ואינו נחלט כו' כשאר קרקעות בלא בנין עכ"ל. ומבואר שדין קרקע יש לו ולא דין בית שאינו מוקף חומה וז"פ. ובית הבנוי בחומה אין לו דין בע"ח וה"ל כבתי החצרים. עיר שהים חומותיה אין דינה כמוקף וכן עיר שגגותי' חומותיה אינה כמוקפת וכ"ז ילפינן מקראי בש"ס. וצריך שיהי' בה ג' חצרות או יותר ובכל חצר מהם ב' בתים ופחות מזה אין דינה כמוקף ובירושלים אף שהיא מוקף חומה אין הבית נחלט מגזירת הכתוב כיון דלא נתחלקה לשבטים. ומבואר בש"ס דאינו נקרא מוקף חומה אלא אם כן מוקף חומה מימות יב"נ ודוקא בשעת כיבוש שהי' אז מוקף בידי עכו"ם ואם ישראל הקיפוה לאחר כיבוש או אפילו עכו"מ לאחר הכיבוש אינו מוק"ח. ונ"ל דוקא שמצאו בני ישראל מוקף בידי עכו"ם (עיין לעיל מצוה קע"א הבאתי דברי תוס' כתובות מ"ה דעיר שרובה עכו"ם אין בה קדושת בע"ח לכל דבר וע"ש שתמהתי ע"ז דהר"ם כאן לא הביא ד"ז) וצריך דוקא שיהי' מוקף ולבסוף ישב אבל אם נתיישבה עיר ולבסוף הוקפה אינה ע"ח וע' תוס' מגלה ד"ג ע"ב ד"ה כרך נראה דעתם דאף שישב ולבסוף הוקף דהיינו דהבתים היו קודם החומה מכל מקום אם לא דר אדם שם עד לאחר שהוקפה ה"ל גם כן הוקף ולבסוף ישב וע"ש בט"א שהקשה ע"ז דעיקר הדבר דצ"ל החומה קודם ואם הבתים קדמו אינו נקרא מוקף ע"ש. וכ"נ כאן מדברי הר"מ דעיקר תלוי בחומה ובתים. ודעת רמ"ה הובא בטא"ח אפילו ישבה ולבסוף הוקפ' אם נתיישבה אדעתא להקיפ' דינה כמוקף ועי' בס' הנ"ל שהקשה ע"ז ופלפל בזה. וע' ר"נ במגלה כתב ישיבת עכו"ם אינה ישיבה כו' נראה ג"כ דתלוי בישוב ב"א. ובט"א כ' דישבה ולבסוף הוקפה מכל מקום אותם הבתים שבנו אחר הקפת החומה דין בתי ערי חומה יש להם ומביא ראי' לזה ומשכחת לה בעיר א' בתי החצרים ובתים המוקפים. ומבואר בדברי הר"מ דלאו דוקא מוקף מיב"נ אלא עיקר הדבר שיהא מוק"ח בשעת כיבוש ע"כ בחורבן הראשון בטלו קדושת מוקפי' כי ס"ל דקדושה הראשונה מיהושע לא נתקדשה לע"ל ועזרא קידש בע"ח שהיו מוקפות באותו העת וכן המלך המשיח מהרה יגלה יקדש הערי חומה שיהיו באותו העת וע' מהרי"ט מובא במ"ל שכ' דבימי עזרא לא קדשו בערי חומה רק מימות יב"נ אותם שהיו מכבר ואין המהרי"ט ת"י. אך ודאי פשוט היינו דעזרא לא קידש רק אלו אבל אם רצה הי' מקדש אחרים ג"כ שהיו מוקפים בימיו ובודאי אותם עיירות שלא הי' להם חומה בימי עזרא אף על פי שהי' להם בימי יב"נ מכל מקום כיון דבטל קדושת הארץ לא היה מועיל קידוש כיון שלא היה להם חומה בימיו ובט"א מפלפל בזה ולדעתו דלא מועיל מה שהי' מוקף בשעת כיבוש רק דוקא מה

שהי' בשעת כיבוש יהושע ותרתי בעינן דמוקף מיב"נ וגם מוקף בשעת הכיבוש ואפילו הי' מוקף מיב"נ אם לא הי' מוקף בשעת כיבוש ל"מ ע"ש. אך מדברי הר"מ נראה דעיקר תלוי בשעת כיבוש ואימתי שכובש מלך ישראל איזה מדינה מדעת רוב ישראל דיש עלי' קדושת א"י עיין ר"מ פ"א מה' תרומות ג"כ הערים שהם מוק"ח אז יכולים לקדשה לערי חומה ובימי המלך משיח שיכבוש כל העולם ויתקדש הכל בקדושת א"י וכתורה יעשה שיכבוש אחר שיכבוש זיי"ן עממין אם כן הע"ח יקדש אז מה שימצא מוקפים באותו העת ועיין בפר"ד אי המלך המשיח צריך לכבוש זיי"ן עממין או יו"ד עממין שנשבע הקב"ה לאאע"ה ע"ש כי אינו ת"י. והנה מבואר בש"ס שקדשו ע"ח ומה הוא הקידוש ע' תוס' ערכין דל"ב ע"ב הביאו דברי רש"י בערכין שפי' שהיו מקדשין כמבואר בשבועות ובשבועות פירש"י שא"י במה מקדשין ע"ח. ובט"א הק' על רש"י דהרי מבואר בשבועות דאין עזרה מתקדשת אלא בשירי מנחות מ"ט כירושלים מה ירושלי' דבר הנאכל בה ונפסל ביוצא אף בעזר' כו' וכיון דטעמא מש"ה הוא בשאר ע"ח חוץ ירושלים ל"ש ה"ט דהא תודה אינה נאכלת בהם ואדרבא אם יוצאת מירושלים אף בע"ח נפסלת כו' ע"ש שכ' דהב"ד מקדשין בפה. ואחין שחלקו בע"ח הרי הם כלקוחות ולפמ"ש האחרונים דהוא מטעם ספק דמדאוריית' אין ברירה מחמת ס' אם כן כיון דכ"א מוחזק בשלו ואין מוציאין מספק אם כן כ"א יכול להכריח לחבירו שיפדה בתוך השנה כי מספק אין מוציאין ולאחר השנה נחלטת לו ממ"נ דאי הוא יורש הרי הוא שלו ואם לוקח נחלט לו לאחר שנה וז"פ. והנה מבואר בש"ס והבאנו לעיל דמתיבת בית ממעטינן שדות וקרקע פנוי דיש להם דין שדות. ומסופק אני דכתיב וכי ימכור איש בית מושב ע"ח כו' ואח"ז כתיב ואם יגאל כו' וקם הבית אשר כו' לצמיתות לקונה כו' היאך הדין אם בתוך שנה ראשונה דהקנין מתלי תלוי אם רוצה פודה ואם לאו נחלטת נשרף הבית ונשאר קרקע עד מלאת השנה אם יש לו דין בית דנחלט או כיון דכתיב וקם הבית ועתה אינו בית ואינה נחלטת וחוזר הדין לדין שדה דנפדית לעולם ויוצא ביובל. ואם נעשה בתוך השנה שדה תבואה אינה נפדית בתוך שני שנים ואח"ז נפדית ויוצא ביובל כיון דבשעת חלות החלטה אינו בית ואינה נחלטת ונפדית בגירוע ככל דין שדה. ואם נפל הבית וחזר ובנה עיין סוכה כ"ח גבי נפל וחזר ובנה הוי סוכה א' וע"ש בתוס' דדוקא מאותן העצים וצ"ע בסוטה גבי עורכי המלחמה והכל צ"ע. ופשוט דאם נחלט אצלו אפילו סותר הבית ונשאר קרקע פנוי הרי הוא שלו לחלוטין דנחלט הבית והקרקע. ולכאורה ק' אהא דמבואר בב"ב דקי"ב ומובא לעיל דילפינן דהבעל יורש כו' דכתיב ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו כו' וכי מניין הי' לו פנחס מה שלא היה לאלעזר כו' ופנחס דזבן

מזבין לו אפשר דהיא חוזרת ביובל ונמצא צדיק קבור בקבר שא"ש ע"ש והי' יכול לתרץ שגבעה זו הי' בעיר חומה מעיירות ישראל והי' בית על מקום זה ופנחס קנה ולא פדאה המוכר ונחלט לפנחס לעולם וצדיק קבור בקבר שלו. ובערי ישראל אף בלוים שייך ד"ז דנחלט כמבואר לקמן וער"מ פ"ז מה' בית הבחירה כתב דבעיר חומה קוברין בתוכה מת אם רוצים טובי העיר או אנשי העיר ואח"כ אפילו אם כולם רוצים לפנות את הקבר אין מפנין קבר נביא או מלך אם כן יכול להיות שאנשי העיר נתרצו להיות צדיק זה נקבר אצלם ולא יכלו לפנותו כי אלעזר הי' נביא אם כן נוכל למצוא צד שנקבר בגבעת פנחס בנו בלא ירושת הבעל. ואפשר מכאן ראי' להראב"ד שהשיג על הר"מ וסובר דאין קוברין בבע"ח אפילו ברצון בני העיר ע"ש ובכ"מ ומכאן קצת ראי'. ואל יקשה לך מ"ש היאך הי' פנחס מוכר את הבית לעשות קבר הא מבואר בר"מ כאן פי"ג ה"ו לא יסתור אדם ביתו לעשות גינה משום חורבן א"י דאפשר דנפל מאליו או נשרף ע"כ קצת ראי' להראב"ד. והנה מה שנסתפקתי לעיל אם נשרף הבית תוך שנה מה דינו אפשר תלוי אם נאמר דמכירה הוא תיכף אך התורה נתנה רשות לפדות ואם אינו פודה נחלטת לו למפרע או אפילו הלואה התורה נתנה לבית הדין כמו הלווהו על שדהו במעכשיו דאגמ"ל דמכורה לו משעה ראשונה אם כן וקם הבית קאי על שעת המכירה ואז הוי בית אף על פי שאין עתה בית אך מניין לנו זה דאפשר דהתורה גזרה דנחלטת לו מכאן ולהבא כך גזירת הכתוב אם כן צ"ל עתה בית ועיין בסוגיא גבי צ"א בריבית וצ"ע ארוך בד"ז. ועיר שהיתה מוקפת חומה אף על פי שאין לה עתה חומה מכל מקום דין מוקף יש לה ומה שקשה על הר"מ בזה דס"ל לא קדשה לע"ל עכ"מ מ"ש.

וכ"ז בבתי ערי חומה של ישראל אבל בערי חומה של הלוים מעריהם שנתנה להם התורה מ"ח עיר ולעתיד עוד שלשה ערי מקלט ששייך ללוים כמבואר פי"ג כאן אין להם ד"ז ואינו נחלט הבית רק פודה תמיד זה מבואר בש"ס דערכין דל"ג ובר"מ פי"א. ומבואר שם דלוים פודים שדה אחוזה פחות משני שנים ואם הקדישו יש להם פדיון אחר היובל. ובע"ח אינו נחלט ואינו מבואר הדין אם בע"ח יוצא ביובל דבשדה אחוזה או בתי החצרים דהתורה יפה כחם ולא גרע מישראל כמו בישראל יוצא ביובל כמו כן לוים ויש להם יפוי כח דגואלין שדות מיד אבל בע"ח דל"ש בישראל דין יובל כלל דתוך השנה גואל וא"י ביובל ולאחר השנה נחלט וא"י ביובל והתורה ייפה כח הלוים דאינו נחלט ויכולים לגואלו תמיד אבל ביובל מניין לנו שתצא כיון דאין יובל נוהג כלל בבע"ח ולא מצאתי כעת בש"ס ור"מ גילוי לזה. אך בפ' בהר פכ"ה פסוק ל"ג ואשר יגאל מן הלוים כו' ויצא ממכר בית ועיר אחוזתו כו' פירש"י ויצא אותו בית ביובל ואינו נחלט לסוף שנה

מבואר להדיא דיוצא ביובל ובוודאי מצא רש"י כן באיזה ברייתא. והסברא כ"ה כיון דאין דין בע"ח יוצא ביובל ופשטיה דקרא ומכר בית כו' היא כך ולא הוצרך בש"ס וכן הר"מ לפרש. ובש"ס ערכין מקשה ע"ח היאך משכחת לה בלוים והתני' ערים הללו כו' ולא כרכי' היינו מוק"ח ומפלפל הש"ס ומסיק כגון שנפלו בחלקם עיירות מ"ח ופריך למסתרינהו קיימי א"ר אשי אצטריך סד"א אדמסתתרו כו' ליחלוטי קמ"ל. והנה הר"מ מביא ד"ז דנפקא מיני' ג"כ לימות המשיח ב"ב דיכבוש עיירות ויקדש מ"ח באותו העת ויפול בחלקם מ"ח סד"א בין כך ובין כך קודם שיסתרו יחלט קמ"ל הר"מ כמו בש"ס דאינו נחלט. ואף לסברת הט"א דבעינן מוקף מימות יב"נ מכל מקום משכחת לה אותן הערים שהיו מוקפות בימי יב"נ ואף בימי המשיח יהיו מוקפות ויפול בחלקם אף על פי שהם צריכין לסתור מכל מקום קודם הסתירה אין להם דין מ"ח וז"פ. ודע דמלך המשיח לא יצטרך לקדש רק מה שיכבוש מחדש או מאותן כרכים שנכבשו בימי יהושע ולא קדשו בקדושת עזרא כמ"ש בש"ס הרבה כרכים אבל מכיבוש וקידוש עזרא הן קדושה שניה של עזרא לא בטלה כלל עיין ר"מ ה' תרומות אם כן הם קדושים ועומדים ולא יהי' צריך המלך המשיח לקדש וז"פ. ועירי הלוים היינו המ"ח עיר שנתנו להם בא"י כי הם לא נטלו חלק בארץ ונתנו להם עפ"י ציווי השי"ת אותם העיירות חלף נחלתם יש להם דין ערי לוים אבל כל שאר הארצות שכיבש מלך ישראל או לעתיד שיכבוש מלך המשיח כל העולם ומבואר בר"מ כאן פי"ג הי"א וז"ל יראה לי שאין הדברי' הללו אמורים אלא בארץ שנכרתה ברית לאברהם ליצחק וליעקב כו' אבל כל הארצות שכובש מלך ישראל הרי הכהני' הלוים באותם הארצות כשאר ישראל עכ"ל אם כן פשוט דאותם עיירות שנוטלים נחלה כשאר ישראל לא עדיפי משאר עיירות ישראל ונוהג בבתיהם כל הדיני' ומוחלט בע"ח כי אין ללוים יפוי כח רק באותו ארץ שאין נוטלים נחלה ונותנים להם עיירות אלו אבל במה שנוטלים נחלה [הם] ככל ישראל וכן מבואר בתורה כ"פ. ומבואר בסמ"ג והוא מהש"ס דב"ב דף קכ"ב דלעתיד יטלו שבט לוי חלק בא"י ככל ישראל אם כן לעתיד לא יהי' שייך ד"ז יפוי כח הלוים בכל הנ"ל כיון דיטלו חלק כמ"ש והר"מ מביא זה הדין לימות המשיח ואפ"ל מכל מקום כיון דנתקדש לענין זה אף שיטלו חלק מכל מקום בארץ ז' עממין מכבר יש לעריהם ד"ז וצל"ע בס' פר"ד ואינו ת"י. ומבואר בר"מ והרהמ"ח דבימי עזרא קדשו יובלות היינו מדרבנן כי לדעת הר"מ בימי עזרא הי' יובל רק מדרבנן כמבואר בדבריו פ"י כאן הי"ג ומנו היובלין רק לקדש השמיטין ומה שמונין היום השמיטות בלא היובלות ע"ש בכ"מ וכל הדינים הללו הם דוקא בזמן היובל כמ"ש כ"פ. ושדה אחוזה ל"ש בגרי' כמ"ש לעיל דלא הי' להם אחוזה בישראל אבל ד"ז דבע"ח

שייך גם אצלם. מי שמכר לגר נחלט לו כמו בישראל וכן הגר שמכר וז"פ. והנה במה שכתבתי לעיל בש"ס דצדיק קבור כו' לכאורה משכחת לה דפנחס זבין אצל אלעזר אביו בחייו אם כן פנחס יירש הזכות ויוצא ביובל לפנחס עצמו וצדיק קבור בקבר שלו. אך באמת אין סברא דאלעזר מכר כיון דלא ימכור אדם שדה או בית אלא אם כן העני ואלעזר הי' כה"ג וגדלוהו משל אחיו ולא הי' צריך למכור ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב. ובמ"ש לעיל אם צריך קנין כשפודה אפשר בשדה אחוזה כיון שהיא ב' שנים בודאי מכור אם כן צריך אח"כ הלוקח קנין חדש אבל בבע"ח דיש לו רשות לפדות בכל עת שירצה א"צ קנין חדש עי' בס' דגול מרבבה לאו"ח סי' תמ"ח. ופשוט דשדה אחוזה לדינים המבוארים לעיל אין שיעור לקרקע אפילו כ"ש יש לו כל הדינים הנ"ל וז"פ. ואם מכר בפרוטה ל"ש גרעון דמפרוטה מי מגרע כמבואר בקדושין גבי אמה העבריה ומכל מקום אף שבאמה אינה נקנית בפרוטה מה"ט כיון דל"ש גרעון דאתקש ליעוד מכל מקום דגזירת הכתוב הוא אבל לא בדבר אחר אף בעבד פסק הר"מ דנקנה בפרוטה עלח"מ וכ"מ שעמדו בזה דנימא כיון דאתקש עבד לאמה נימא דצריך יותר מפרוטה ועמ"ל תי' ד"ז אבל כאן בודאי נקנה בפרוטה ואח"ז אין בהשדה דין גרעון כי פחות מפרוטה ל"ש גרעון כמו התם. ומהרהמ"ח במצוה הקודמת מבואר דמותר למכור לעכו"ם ויחזירנה ביובל וא"י אם דינים הנ"ל בנמכר לעכו"ם שלא יגאל בפחות משני שנים או אפשר בעכו"ם ל"ש זה. ונראה דזה ודאי דיכול לפדות בגרעון דלא עדיף מישראל ואם נאמר דנפדה בגרעון אפילו בפחות מפרוטה מהני לגבי עכו"ם כי ב"נ פמש"פ הוי אצלו ממון וכ"כ המקנה גבי עבדים עיין לעיל בה' עבדים אך לענין לפדות בתוך שני שנים א"י אם גם במוכר לעכו"ם ד"ז. ולפי הטעם שכתב הרהמ"ח כדי שימכור בקישוי אפשר בנמכר לעכו"ם שייך הטעם יותר אך ידוע דהרהמ"ח כתב הטעמים לעורר הלבבות כמ"ש בהקדמה אבל לא נתגלו טעמי תורה אם כן לא נוכל להוציא דין מהטעמים וצ"ע בזה:

מצוה שמב

סעיף א

שלא לשנות כו'. הנה דינים אלו מה שנותנים ללוים וכמה מגרש כו'. יתבאר בעזה"י בפרשת מסעי וכאן עיקר המצוה היא לאו שלא לשנות ממגרש לשדה ומשדה למגרש וממגרש לעיר שנאמר כו' ודיני מצוה זו מבואר כאן בר"מ פי"ג. ולשון הר"מ אין עושים בערי הלוים עיר מגרש כו' ומפי השמועה למדו כו' לא ימכר לא ישונה כו'. וכן בשאר ערי ישראל. והנה במשנה דערכין הוא פלוגתא ת"ק סובר דאין עושין אפילו בערי ישראל

ור"א סובר דוקא בערי הלוים ואמרינן דבערי הלוים כ"ע מודים מה"מ ואמרינן דא"ק ושדה כו' לא ימכר לא ישונה כו' והנראה שם דבערי הלוים הוא לאו בתורה אבל בערי ישראל לדעת ת"ק אינו לאו כי לא מצינו בזה לאו בתורה רק הוא מדרבנן משום חורבן א"י או מפני נוי ע"ש וכ"נ מדברי הר"מ והרב המחבר דכתבו ערי הלוים והביאו בזה הפסוק דאסור ונכתב רק בערי הלוים ובערי ישראל רק איסור יש כי אינו מבואר לאו בתורה. והנה בערי ישראל א"י השיעור איזהו מגרש איזה שדה דגבי ערי הלוים נתנה תורה שיעור אלף אמה ובערי ישראל לא נתברר לי השיעור וצ"ל כמו שהי' בעת ירושת הארץ אסור לשנות לעולם וזה אין סברא כ"כ וצ"ע ומהש"ס דב"ב נראה דהשיעור הוא קצוב ע"ש. ודעת רש"י מובא במ"ל דד"ז בערי ישראל אינו רק בבע"ח ובמ"ל תמה עליו מהש"ס דב"ב דמבואר שם דבכל ערי ישראל אסור אף בפרזים ע"ש עיין בפ"ב גבי מרחיקין את האילן ועיין ג"כ במ"ל תמה על הר"מ שהשמיט הא דמבואר בש"ס ב"ב הא דאין עושין מגרש שדה דוקא זרעים אבל אילנות שרי וע"ש עוד ועי' ש"ך ח"מ סי' קנ"ה. וכתב הרב המחבר דנוהגת מצוה זו בזמן שישראל שם כו' ואפשר דגם האידנא דקדושת עזרא לא בטלה באותן העיירות שידוע שהיו של הלוים אסור לישראל לשנות ודעת הרהמ"ח שלוקין על לאו זה וכתב דא"י שיעור השינוי כמה הוא שיתחייב ע"ז ודעת הר"מ שאין לוקין דלא מנאו בה' סנהדרין בכלל הלוקין וצ"ע סברתם במה נחלקו. ואפ"ל דסברת הר"מ דלא נקרא שינוי דיכול להחזיר הדבר לכמו שהיה כגון שזרע או בנה במגרש יכול לעקור הזרעים והבנין ע"כ אינו לוקה וצ"ע. ולכאורה כיון דאין משנין אפילו בערי כל ישראל ואין עושין ממגרש ומשדה עיר ור"א סובר דעושין ממגרש עיר בערי ישראל אבל כיון דת"ק ס"ל דאין עושין ממגרש עיר ג"כ ופסקינן כותי' אם כן היאך מוסיפין על ירושלים ובשבועות דף י"ד מבואר דמוסיפין על העיר ע"ש. ויש ליישב ועי' מ"ש לקמן פ' מסעי:

מצוה שמג

סעיף א

שלא להלוות כו'. עיין ר"מ פ"ד מהל' מלוה ובטוש"ע הל' ריבית ודיני אסמכתא בר"מ ה' מו"מ וח"מ סימן ר"ז ואם אכתוב כטיפה מן הים בענינים אלו יהי' חיבור מיוחד ויבואר במק"א אי"ה. והנה אם נוהג רבית בקועו"ש עיין בראשונים. ובפחות מש"פ וגם בהקדש עניים ובהקדש בד"ה אינו נוהג והיאך משכחת לה ריבת בהקדש וגם בקועו"ש עיין באחרונים ובפרט במ"ל האריך מאד בענינים אלה. וגם דוקא לישראל אסור להלוות

ולעכו"ם אפילו לגר תושב מותר ויש אנשים רשעים אף שהם ישראל מותר להלוות להן עיין בראשונים ובאחרונים וגם חזרת הריבית אי יש שעבוד נכסי או רק מצוה ע' באחרונים ובמ"ל. ודין ס' ריבית אי הוי ס' איסור וחייב להחזיר או ס' ממון והמע"ה עש"ך ס"ס קע"ז ובאחרונים באריכות ועל הלאו הזה אין לוקין דניתן לתשלומין או נל"ע וחי בהם והרמב"ן חשב זה למ"ע והר"מ לא מנה בכלל העשין עיין בסמ"ק של רבינו והרמב"ן אבל על כל פנים ניתן לתשלומין ואין לוקין לכ"ע ונוהג בכל אישי ישראל ובעבדים דנקרא אחיו עיין ב"ק דף פ"ח וע"ש בתוס' דכתבו לר"י גבי רבית אין קנין לעבד בלא רבו ובאמת משכחת לה בנתנו לעבד ע"מ שאין לרבו רשות בו ע' בה' עבדים בט"ז וש"ך והובאו דבריהם לעיל בח"ז:

מצוה שמד

סעיף א

שלא לעבוד בע"ע כו' דיני המצוה כו'. זה מבואר בר"מ פ"א מה' עבדים ומבואר שם דלא יעשה אותו בלן לרבים כו' ואם היתה אומנתו מכבר הרי זה נעשה ועיין לח"מ מביא בשם הספרי דת"ק סובר דאף שהיתה מלאכתו תחלה לא יעשה ע"ש. ואין חילוק בין מכרוהו ב"ד או מוכר עצמו או אמה העבריה הכל בכלל לאו זה והרב המחבר כתב דנוהג בנשים אף על פי שאין אשה קונה ע"ע מפני החשד ע' מ"ש לעיל במצוה מ"ב. ושכיר ותושב מותר לעבוד בו ויש כאן חיסור לשון בדברי הרב המחבר עי' בר"מ זה ואין לוקין על לאו זה הרב המחבר כתב לפי שאפשר בלי מעשה כו' והרב המגיד דעתו להיפך כיון דמשכחת מעשה לוקין אף בלי מעשה גבי חסמה בקול והדברים עתיקין בד' האחרונים והובאו לעיל בח"ז כ"פ. ולדידיה צ"ל טעם אחר שדבר זה ברוב לא נוכל לידע ודבר זה מסור ללב וכה"ג כתב הרב המחבר בכ"מ ומ"ש הרב המחבר ומן הדומה דאין לוקין כו' הר"מ ס"ל גם כן דאינו מן הלוקין ולא חשבם בפי"ט מה' סנהדרין:

מצוה שמה

סעיף א

שלא נמכור כו' בהכרזה כו'. מצוה זו עיין ר"מ פ"א ומבואר דא' מכרוהו ב"ד ואחד מוכר עצמו אינו נמכר ומדברי הרהמ"ח נראה שאין הלאו אלא במכרוהו ב"ד לפי הטעם שכתב וע"ש בכ"מ שהוא בת"כ ומ"ש הרהמ"ח שלאו זה נוהג בזו"נ אינו מובן היאך משכחת לה שנקבות ימכרו ע"ע הא הב"ד מוכרים ואפילו לדברי הר"מ דגם אמוכר עצמו שייך

לאו זה מכל מקום הר"מ בעצמו סובר דאין האשה מוכרת עצמה וכבר הארכתי לעיל ואמה העבריה ג"כ האב מוכר הכלל א"י היאך יצדק זה הלאו ולא תאמר דמשכחת אם אשה קנתה ע"ע בעבירה נקנה ורוצית למכור אם כן היא בלאו זה ז"א דאין אדון יכול למכור עבד או אמה העבריה לאחר כמבואר בר"מ פ"ד מה' עבדי' והבאנו לעיל. גם דברי הרהמ"ח לעיל במצוה הקודמת קצ"ע במ"ש דאע"פ שאין ראוי לאשה שתקנה עבד כו' בכלל המצוה היא. וקצ"ע דהקונה ע"ע מצד הסברא צ"ל עבד לו ולב"ב אם כן אשת האדון מצווה ע"ז ולומר דהקונה ע"ע אינו עושה מלאכה רק לאדון עצמו ולא לאשתו ובניו קצ"ע. אך לפמ"ש לעיל פ' משפטים דגם שותפי' קונים ע"ע אם כן משכחת לה דאיש ואשתו קנו ע"ע והי' לה מעות שאין לבעלה רשות בהם אם כן הם שותפים ובודאי עובד לה ג"כ דל"ש חשדא בכה"ג ומוזהרת על הלאוין הללו עבודת עבד ועבודת פרך. גם נ"ל דאשה שקנתה עבד ונשאת אח"כ לבעל ופשוט דבתורת נצ"ב אינה יכולה להכניס לבעל כי האדון א"י למכור ולא ליתן העבד לשום אדם. אך אני מסופק אם הבעל זוכה במעשה ידיו בתורת נ"מ דהוא אוכל הפירות ואפשר דהוי כמו עז לחלבה עיין באה"ע סי' פ"ה או אפשר דאין אחר יכול לזכות כלל ממע"י של העבד כיון דהאדון עצמו אין לו רשות למכור וליתן ואיני עומד כעת בזה. גם לדעת הרמב"ן דאשה מוכרת עצמה וס"ל כהר"מ דגם מ"ע עובר בלאו זה משכחת לה אבל לדעת הר"מ והרהמ"ח צ"ל כמש"ל. גם י"ל כיון דבכלל לאו זה הוא ג"כ גונב נפש מישראל ומכרו דמבואר בסנהדרין דאזהרת גונב נפש ומכרו נפקא מן לאו זה לא ימכרו כו' וכ"ה בר"מ פ"ט דגנב' אם כן בכלל זה הם זו"נ. אך קשה מ"ש הרהמ"ח דלאו זה נוהג בזו"נ בזמן שהיובל נוהג וז"א אלא בע"ע אבל גונב נפש ומכרו נוהג אף בזמן שאין היובל נוהג. והנה כתב הרהמ"ח דאין לוקין על לאו זה דמשכחת לה בל"מ ונוכל לומר ג"כ הטעם דהו"ל לאו שניתן לאמב"ד דילפינן ג"כ גונב נפש ומכרו ולאו שניתן לאמב"ד אין לוקין. אך זה לא הוי לאו שניתן לאמב"ד כי עיקר הלאו דין זה ושם נכתב בפי' העונשים אך דילפינן האזהרה ועיקר הלאו הוא לכאן וכה"ג מבואר בסמ"ק של רבינו בשורש הי"ג לענין אחר ע"ש. והר"מ ג"כ דעתו דאין הלאו הזה בכלל הלוקין ולא חשבו בפי"ט מה' סנהדרין ולדעת הרב המגיד דסברתו היפך מסברת הרב המחבר כמ"ש לעיל אפשר דטעמו מטעם שכתבנו. ודבר זה דלאו שניתן לאמב"ד צריך אריכות גדול ואין כאן מקומו:

מצוה שמו

סעיף א

שלא יעבוד כו' עבודת פרך כו'. מבואר ג"כ בר"מ שם כלשון הרהמ"ח הן בעבודה שאין לה קצבה וכן בעבודה שא"צ לה (ועיין בהשמטות) וע"ש בראב"ד ובכ"מ ולחם משנה ואינו חייב מלקות כמ"ש הרהמ"ח דאפשר לעבור בל"מ ולסברת הרב המגיד וגם הר"מ לא חשבו בכלל הלוקין צ"ל דגבי מלאכה שא"צ היא דבר המסור ללב כמבואר בת"כ מובא בכ"מ ולחם משנה ל"ש מלקות כי יאמר צריך אני כו' וע"ז נאמר ויראת מאלהיך כו' כמבואר שם וגם לא משכחת לה מעשה כלל וגם בדבר שאינו קצוב ל"ש מעשה כלל ע"כ אין לוקין וכתב הרהמ"ח דאע"פ שאינה נוהגת בזה"ז כו' ראוי לו לאדם כו' כתב זה מדרך מוסר אבל על הלאו אינו עובר רק בע"ע כמבואר בספרי מובא בלחם משנה בו אי אתה רודה בפרך אבל אתה רודה ב"ח בפרך כמו עבודת עבד ומה שלא כתב הר"מ ד"ז כאן סמך עצמו אמ"ש אח"ז דמותר לעבוד בפועל כעבד והיינו עבד כנעני אם כן ה"ה בפרך דעל ע"כ אין אנחנו מצווים בזה ופשוט. ונוהגת בזו"נ עיין מ"ש במצוה הקודמת ופשוט שגם אמה העבריה בכלל הלאו דעבודת פרך דאתקש עברי לעבריה לכ"ד:

מצוה שמז

סעיף א

שיעבוד בע"כ לעולם כו'. הדינים מבוארים בר"מ פ"ה מהלכות עבדים עד סוף פ"ט וביו"ד סימן רס"ז ואכתוב בקיצור. כל א' מכל באי העולם חוץ מישראל מאיזה אומה והן זכרים הן נקבות יכולים למכור עצמם לעבד או לשפחה לישראל או לישראלית ומלין וטובלין אותם לשם עבדות או שפחה בטבילה לבד והם נקראים עבדים כנעניים וחייבים במצות כנשים וכל הדינים של עבדים שבא בש"ס ובר"מ ופוסקים. הן העבדים ושפחות הללו והן עכו"ם המוכר עצמו או שהיה עבד אצל עכו"ם וכן עכו"ם יכול למכור בניו ובנותיו לעבדים ולשפחות כ"ה בר"ם והכסף משנה לא הראה מקומו וכתב דמבואר בכתוב מהם תקנו וממשפחתם כו' והוא קצת חידוש דהר"מ יכתוב דין בעצמו מה שלא נתבאר בש"ס או באיזה ברייתא כו'. והנה לא חילק בין בניו ובנותיו קטנים או אפילו גדולים ונראה שכל שכבושים ת"י אביהם יכול למכרם וגם לא ביאר אם האם ג"כ יש לה רשות בזה וגוף הדבר צ"ע שהתורה תתן רשות לב"נ על בניו ובנותיו אך בודאי מצא כן הר"מ באיזה מקום הנעלם מאתנו. והנה עכו"ם שיש לו עבד אין לו קנין הגוף בעבד דגזירת הכתוב מהם תקנו כו' ולא הם קונים זה מזה ויש לו רק קנין למע"י לפיכך אם

ישראל קונה ע"כ אצל עכו"ם אינו קונה אותו קה"ג לפיכך אם קדם העבד וטבל א"ע לשם ב"ח הרי הוא ב"ח וכן יכול לומר לו באפי בי תרי זיל כיון דאין לו קה"ג בו ולא נקנה לו קה"ג רק במיל' וטביל' לשם עבדות ועכו"ם שמכר עצמו דעת הכסף משנה בר"מ דיש לו תיכף קה"ג כר"א ביבמות וכן מביא המחבר בש"ע ודעת הלחם משנה דפוסק כר' אחאי דבכ"ע אינו נקנה קה"ג רק בטבילה ועיין בטויו"ד שיטות בזה. ודע הא דמבואר דקדם וטבל כו' וכן דנקנה בטבילה היינו בשפחות או בעבדים שנימולים ואין מחוסרין רק טבילה כי מילה קודם הטבילה כמבואר אבל אם לא היו נימולים אין הטבילה בעצמה מועלת כלום כי אין העבד נכנס לכלל ע"כ להתחייב במצות בלא מילה וטבילה כמו גר וז"פ בש"ס ור"מ ופוסקים והמעשים המבוארים בש"ס גבי בלוריא הגיורת ומנימין עבד דר"א בוודאי היה המעשה שהיו נימולים וז"פ ועיין ביו"ד סי' רס"ח דעת הרמב"ן דגבי גר טבל ואח"כ מל ג"כ הוא גר. אם כן בעבד שטבל קודם ומל עצמו אח"כ לשם ב"ח הוא ב"ח כי עתה נכנס לחיוב המצות וצריך רבו להטיל עליו עבדות בשעת המילה כמבואר בש"ע הכלל באותו עשייה שנכנס לקדושה בעשייה זו יכול שיעשה ב"ח באותו עבד שאין לרבו קה"ג ואחר שנכנס לעבדות במילה וטבילה יש לרבו בו קה"ג וזה פשוט ועיין ביו"ד בב"י. והנה לשיטה זו דבמוכר עצמו יש לאדון ג"כ קה"ג אפילו בלא טבילה נראה ג"כ דמוכר בניו ובנותיו יש להאדון קה"ג כמו מ"ע כיון דהתורה נתנה רשות למכור ה"ל כאילו מ"ע דוקא לקנות זא"ז גזרה התורה דא"י ואין לו קנין הגוף בחבירו אבל בניו ובנותיו דבלא קנין נתנה התורה רשות אם כן הדין כמו מ"ע כנ"ב. והנה בע"כ שאינו נקנה לו קה"ג פשוט דהו"ל כפועל ואין לו דין עבד לענין מה שקנה עבד כו' והרבה דברים המבואר בש"ס דיד עבד כיד רבו דאין הגוף קנוי לו כלל ובעבד שאינו מהול וטבל לשם עבדות ומכר עצמו דיש לו קה"ג לשיטות שכתבנו הוא כעבד לכ"ד וידו כיד רבו אך הוא עכו"ם גמור ואם רבו שחררו הוא עכו"ם. ופשוט דאם מגייר עצמו בלא דעת רבו אין גירותו כלום כי הגוף קנוי לרבו ואפילו אם רוצה לגייר עצמו לשם עבדות מכל מקום א"י בלא דעת רבו כי אפשר רבו רוצה שיהיה עכו"ם עיין ש"ע סי' רס"ז סי"א ושם מבואר מי שיש לו שפחה שלא טבלה אסור להטבילה בלא דעת האדון כו' וצריך לשלם היזיקו של האדון נראה דזה דוקא בשפחה שקנאה מן העכו"ם דאז טבילה אפילו לגירות מהני והיא ב"ח מכ"ש טבילה לשפחות ומקבלת עליה מצות מכל מקום צריך לשלם ההיזק מה שהיה יכול להשתמש בה בגיותה אבל אם יש לה קה"ג בוודאי אין טבילתה מועלת כלל כמו של"מ אם מגיירת עצמה לגמרי ה"נ אין מועיל טבילתה לקצת מצות בלא דעת האדון כי הגוף שלו וכמו דאין העבד מועיל טבילתו בשעת עבדות להיות ישראל גמור

בלא שחרור ה"ה אם הוא עבד עכו"ם והגוף קנוי לרבו ל"מ גירותו לא להיות כישראל גמור ולא להיות כעבד בקצת מצות רק דוקא ברצון האדון. וזה נ"ל פשוט מה שמבואר בר"מ וש"ע דאם יש לו קה"ג אין מועיל טבילתו לשם ב"ח לאו דוקא דאינו נעשה בן חורין לענין שצריך לעבוד לרבו אלא ה"ה דאינו נעשה ישראל כיון דהגוף קנוי לרבו והרי הוא כשורו וחמורו וא"י לקבל עליו עול מצות כלל וער"מ פ"ב מהלכות נזירות לענין נזירות העבד ונדריו ובוודאי קיבול מצות הן לעבדות ומכ"ש לישראל מבטלות מהרבה עבדות שויו"ט ועוד הרבה דברים ואין גירות לחצאין ע"כ פשוט אצלי דאין גירותו כלום אפילו לקדושת עבד בלי דעת האדון כיון דגופו קנוי לו בגיותו כנ"ב ופשוט. שוב ראיתי שדברי מפורשין בנמ"י ומובא כאן בב"י וע"ש בתשובת הרשב"א שהביא הב"י. והנה הרי"ף והרא"ש פסקו כר' אב"י דמ"ע יש לו קה"ג בלא טבילה וכ"נ דעת התוס' ב"ק דף יו"ד ד"ה שהשור שכתבו דשור ולא אדם היינו עבד או נכרי הקנוי לישראל דההוא שרי בהנאה ועקצה"ח סי' ת"י ומובא בח"ז שהקשה כיון דאינו קה"ג ה"ל רק דיני דגרמי דמזיק שעבודו של חבירו וא"ח בד' אבות נזיקין רק במזיק בידים כמ"ש סי' שפ"ו. ובאמת נראה מדהתו"ס דפוסקים כר"א דיש שעבוד הגוף אף בעכו"ם וג"כ פשוט אם יש לו קה"ג זה גזירת הכתוב דאם מל וטבל נכנס לקדושת עבד להתחייב במצות כמו נשים אבל אם רבו מל וטבל אותו לשם ב"ח אינו גר גמור בלתי שחרור כמו בעבד שחייב במצות אפילו הרב מסכים שיהא גר גמור מכל מקום בלא שחרור אינו גר רק אי אפשר להשתעבד בו כמו למד תורה או הניח לו תפילין דהוי הודאה וצריך ג"ש להתירו בב"ח עיין בש"ע אם כן ה"נ אף דהאדון מגייר אותו מכל מקום אסור בב"ח עד שישחרר וא"ח במצות קודם שחרור יותר מנשים כי כ"ז שהגוף נקנה לו לא נתנה התורה לו רק דין עבד ולא דין ב"ח לענין מצות כנ"פ. והנה כתבנו דיש ג' מיני עבדים א' בעכו"ם שנלקח מעכו"ם ולא נימול ולא נטבל אין בו קנין אלא למע"י והוי עכו"ם. הב' מ"ע שיש להאדון בו קה"ג ולא נימול ונטבל והרי הוא ג"כ כעכו"ם גמור לענין מצות. והג' עבד נימול ונטבל שנלקח מישראל או אפילו מ"ע שנימול ונטבל אצל ישראל לשם עבדות ויש לאדון בו ג"כ קה"ג ועבד זה חייב במצות כנשים וזה סתם ע"כ המבואר כ"פ בש"ס ובעזהשי"ת אכתוב כ"א בפרט. דין הקנין שנקנה להאדון והקנין שקונה עצמו מן האדון ועוד קצת חילוקי דינים בין העבדים הנ"ל.

והנה העבד שקונה ישראל מעכו"ם דאינו קונה אלא למע"י וה"ל כשוכר ונקנה בכסף וכבר כ' לעיל במצות קנין דאפשר דאף בפמש"פ נקנה דאצל העכו"ם אף פמש"פ הוי ממון. וגם בשטר כ' לעיל דאצל עכו"ם ליכא קנין שטר דלאו בני שטרא נינהו ע"ש.

ונקנה בחזקה ובמשיכה עיין לעיל אם אצל עכו"ם נוהג קנין משיכה ואם יש חילוק בין מטלטלין ובין קרקעות ועבד אתקש לקרקע וגם נוכל לומר דעבד כזה הוי כב"ח כיון דאינו קנוי קה"ג ועש"ך סי' צ"ה וגם הגבהה יש דיעות עסי' ר"ב לענין קנין אגב וחצר בעבדים. ונקנה בחליפין למ"ד יש חליפין בעכו"ם עש"ך סי' קכ"ו באריכות אף דיש שיטות בסי' קצ"ה דשכירות אינו נקנה בחליפין מכל מקום בכאן נקנה בחליפין אף לשיטה זו כיון דעכ"פ קנוי לו לעולם ואין סופו לחזור ול"ד לשם ע"ש. והנה בעבד כזה זוכה רק במע"י ופשוט דאין הוולדות שלו דזה אין בכלל מע"י בעבד עברי גילתה התורה דיש לו רשות למסור לו ש"כ והוולדות שלו וגם שם יש לו קה"ג אבל כאן הוא רק שכיר וגם אין ידו כיד רבו ומה שנותנים לו במתנה היא שלו וגם מציאתו הכלל הוא משועבד לו רק למע"י והוא עכו"ם לכל דבריו וההורגו לא הי' נהרג עליו ומכ"ש רבו וגם שור שנגח אותו א"ח קנס לרבו כי הוא רק כמו פועל להאדון והוא רק כמזיק שעבודו אם אחר מזיקו או הורגו וא"צ להאריך. ואם קונה אותו מיד ישראל שקנה מיד העכו"ם קונה ג"כ בדברים הנ"ל ודינו כמו שקונה מיד ישראל דצריך פרוטה וגם שטר וחליפין קנו. וקונה א"ע בדיבור בעלמא דהאדון מוחל לו ומחילה א"צ קנין כמבואר בקדושין ובכ"מ ומכ"ש אם נותן להאדון כסף או האדון נותן לו שטר אפילו שלא לשמה כי שטר קנין סגי וכן בחליפין וא"צ לפרש כיון דבאמירה בעלמא קונה עצמו ממילא כל הקנינים מועילים מכ"ש. ועכו"מ שקונה עכו"מ קונה אותו בדרך קנין עכו"מ הן בקרקעות והן מטלטלים אם נאמר דבכה"ג לא אתקש לקרקעות כמ"ש לעיל ויוצא מאתו ג"כ באמירה בעלמא וא"צ לפרש יותר ואינו יוצא בראשי אברים כי עבד ערל א"י בר"א כמבואר לקמן ונראה דעל עבד כזה אין האדון מצווה על העשה דלעולם בהם תעבודו כיון דהוא רק למע"י ה"ל כשכיר ומותר להוציאו לחירות וגדולה מזו יבואר לקמן בשם הקצה"ח אך דוקא אם מקיים ז' מצות דבלאו הכי אסור ליתן לו מתנת חנם ואין לשחררו חנם.

הב' שמ"ע יש לישראל בו קה"ג לרוב שיטות כמ"ש ואם הישראל קונה אותו נקנה בכסף ואפשר בפחות משוה פרוטה כמ"ש לעיל וגם בשטר כתבנו לעיל דעכומ"ז לאו בני שטרא נינהו ונקנה בחזקה ובמשיכה וגם בחליפין אם יש אצל עכו"ם לכל שיטה שכתבנו לעיל. ואם ישראל קונה אותו העבד מישראל אחר קונה אותו בדרך שקונים מישראל וע"ז העבד יש לו להרב קה"ג אך הוא עכו"ם גמור לכל דיניו והיינו כ"ז שהוא עבד ידו כיד רבו ואין לו שום קנין חוץ מרבו מכ"ש מעבד שחייב במצות אך אין להרב בו קנין אישות דבל"ז אסור בב"ח ובשפחה כי הוא עכו"ם גמור והעבד הזה הוא ממון רבו כשורו וחמורו ולא היו הרב ואפילו אחרים חייבים עליו בהריגתו כי הוא עכו"ם

וגם אם נגחו שור אינו נסקל וגם ל"ש קנס שלשים שקלים רק דצריך לשלם היזיקו אם תם ח"נ ומועד נ"ש ויש לו דין כמו בהמתו. ופשוט דאחר החובל בו ל"ש הה' דברים דדוקא בעבד שחייב במצות דהוא אדם חייב בה' דברים אלא שרבו זוכה אבל בעכו"ם אינו חייב רק כמו שחייב המזיק בהמת חבירו כנ"פ ואם האדון רוצה לשחררו קונה א"ע בכסף דה"ל כמכרו לו ובכסף ע"י אחרים כמו ע"כ כי אין לו מעות דמה שק"ע קנה רבו וכן קונה א"ע בשטר אם רבו נתן לו שטר שחרור. אך לפ"ד ש"ש לא שייך כלל דעיקר ש"ש נפקא לן מלה לה מגט אשה דכאן גבי שפחה חרופה כתיב לה וכאן מיירי משפחה דחייבת במצות המאורסת לע"ע כמבואר כ"פ בח"ז וגם בעבד ושפחה יש להרב בהם קנין אישות דאסורים בב"ח וע"י ש"ש ניתרים וה"ל כמו ג"א דמתירה אבל כאן דע"י השחרור אינו ניתר כלל דהוא עכו"ם כמקדם אך הרב יש לו קנין ממון כשורו כו' ל"ש כאן ש"ש כלל ומה ששטר שחרור צריך לשמה וכדומה כי אין לו רק קנין ממון וזה אין לו ענין לש"ש וגם שטר קנין אף אם נימא דעכו"ם קונה בשטר ומ"ל מכרו לאחרים או מכרו לעצמו דגם עכו"ם קונה מכל מקום ל"ש כאן כמ"ש בח"ז דהפ"י נתקשה למה ש"ש שלא לשמה פסול על כל פנים גופו של שחרור הרי את לעצמך ולא יהא אלא שטר קנין מ"ל מכרו לאחרים או מכרו לעצמו. והקצה"ח תי' דבשטר קנין ל"ש גיטו וידו באים כא' ע"כ ע"י עצמו לא עבח"מ סי' ר' והבאתי בח"ז אם כן כאן דגופו קנוי לרבו אין זוכה בהשטר קנין וגיטו וידו ל"ש בשטר קנין וע"י אחרים נמי ל"מ דאין זכייה ושליחות לעכו"ם ובדין זכייה לעכו"ם הדברים ארוכים ואין כאן מקומו על כל פנים לרוב השיטות דאין זכייה לעכו"ם לא משכחת לה ע"י אחרים כאן ולא ע"י עצמו בשטר. וקונה א"ע אם הפקיר האדון אותו וזכה בעצמו וכן בחליפין וא"צ אח"ז שום דבר דאין מתיר אותו כלל רק ממון יש לו ויש בזה כל דין ממון ואם נפקע מאתו ע"י קנין ממון נפטר מכל וכל וכ"ז ברור ופשוט. וא"כ אם נפקע באיזה קנין הרי הוא ב"ח גמור ואח"כ כשנתגייר הרי הוא כישראל גמור ומותר בב"ח בלא שחרור כי נפקע מעליו בעוד הי' עכו"ם כל דין עבדות שלו. וכ"ז שהוא עבד א"י לגייר עצמו כלל כמ"ש לעיל וא"י בראשי אברים כ"ה בר"מ כאן פ"ה ובש"ע דעבד ערל א"י בר"א. ונראה דעבד זה כיון דיש לרבו קה"ג בו חל העשה דלעולם ב"ת ואסור לשחררו מכ"ש מעבד שחייב במצות. ולאחר שנשתחרר הוא כעכו"ם ואם נשתחרר חציו הוא ח"ע וחב"ח עכו"ם ואין כופין רבו לשחררו כי אין העכו"ם מצווה על פ"ו ועל שבת ופשוט.

והנה במשוחרר חציו עובד את רבו יום א' ואת עצמו יום א' וכבר כ' לעיל פ' משפטים דלדעת הר"ן בחצר שאין בה דין חלוקה ומודרים הנאה דמותר לכנוס לחצר דכ"א בשלו

משתמש והסברא דכ"א יש לו קה"ג בכולו בשעה שמשתמש בו לא קנין שעבוד על חצי השני וה"ל כאומר לו נכסי לך כו' ומובא כ"פ בח"ז ה"נ אם הרב נדר הנאה מחלק הב"ח שבו מותר להשתעבד ביום ששייך להאדון דאז יש לו קה"ג בכולו כמו חצר אבל מי שח"ע וחב"ח בחלק ישראל ל"ש זה כמבואר לקמן דשם לא מצינו משוחרר חוזר ומשתעבד כמבואר בירושלמי ואין ישראל יוכל שיהיה ע"כ אבל כאן דחלק הגיות יכול לחזור ולהשתעבד אם כן יש לו קה"ג על כולו ביום שלו ויבואר אח"ז וכתבתי לקמן ברמיזה. והנה הח"ע הזה שנתגייר נהי דכבר כ' לעיל דכשהיה עבד א"י להתגייר אך כעת שהוא ח"ע וחב"ח אם כן על חלק הב"ח מי מעכב וה"ל חצי עבד עכו"ם וחצי ישראל ב"ח אם כן מצד חלק ב"ח חייב לישא אשה (עיין בהשמטות) ולישא ב"ח א"י מפני חלק העבדות שהוא עכו"ם ולישא שפחה א"י מצד חב"ח (ומצד חלק עכו"ם מותר בשפחה כנענית כמבואר בתוס' נדה דמ"ז ד"ה מסר להו לערבי ע"ש ואין כאן מקומו) ואפשר כופין את רבו כו' כדי שיהא משוחרר ואח"ז יגייר עצמו חצי השני ג"כ ואפשר אפילו אם לא יגייר מחדש פשטה קדושת ישראל בכולה כמו שמצינו בגיטין גבי ח"ש כו' שנשתחררה פשטה קדושין כו' ה"נ פשטה קדושת הישראלי בכולו אך אפשר דא"י להתגייר כלל בעודו ח"ע דאין גירות לחצאין וצ"ע. וראיתי שם בגליון הש"ע הנדפס מהכה"ג קצת דברים סותרים למ"ש ואין הספרים בידי ולענ"ד מ"ש הוא נכון וברור בס"ד. וכיון דהאי ח"ע וחב"ח ל"ש כפייה וגם ל"ש איסורא כלל כמ"ש אם כן לענין ממון חבל ביום של רבו לרבו חבל ביום ש"ע לעצמו כמבואר בש"ס דגיטין למשנה ראשונה ויש חילוק בין מכלי' קרנא ע"ש ואפשר דחלק הגיות א"צ הישראל לשלם ההיזק כלל ואין כאן מקומו וכיון דיש לו קה"ג גם הוולדות שהיה לו מנכריות דגבי אומות הלך אחר הזכר שייכים להאדון כי הוא כשורו וחמורו. ודע דאפילו עבד שקנה מהנכרי דאינו נקנה אלא למע"י מכל מקום אם מת האדון יורשים היורשים העבד הזה למע"י כי ירושה היא בכ"ד ומכ"ש מאי דאיתא במכירה בירושה לא כ"ש כמבואר בש"ס וח"מ וה"ה בעכו"ם שיש לו עבד ג"כ מוריש לבניו דנכרי יורש את אביו ד"ת כמבואר בסי' רפ"ג. ולכאורה קשה דמבואר בנזיר דס"א דכותי אין לו נזירות דכתיב והתנחלתם כל שיש לו נחלה כו' ופירשו שם המפרש והתוס' דכתיב ירושת עבדים ונכרי אינו מוריש בנו את עבדו דכתיב מהם תקנו כו' ולא הם קונים כו' נראה דאין העכו"ם מנחיל עבדו את בנו אך באמת ל"ק כיון דכתיב מהם תקנו והיינו קה"ג וע"ז קאי והתנחלתם ועכו"ם אינו מוריש קה"ג דאין לו כו' אבל בוודאי מנחיל את בנו השעבוד שיש לו על העבד למע"י כי הכל איתא בירושה וז"פ. ומכאן ראיה למ"ש לעיל דבעבד למע"י ל"ש לעולם כו' היינו כיון דבקרא כתיב מהם

תקנו כו' דהיינו קה"ג וע"ז כתיב והתנחלתם כו' דהיינו נמי קה"ג כמ"ש וע"ז כתיב לעולם בהם תעבודו קאי ע"ז שיש להם קה"ג כנ"פ וברור בס"ד.

העבד הג' היינו שקנה עכו"ם ומל וטבל אותו לשם עבדות נקנה להאדון ג"כ קה"ג והעבד זה חייב במצות כנשים ובעזה"י בח"ז ביארתי בכל מצוה דין העבד הזה ובעבד הזה דברה תורה בהרבה מקומות בש"ס ופוסקים והעבד הזה ההורגו נהרג עליו והרב ישנו בדין יואו"י וקנס והרבה דינים. והעבד הזה אסור ליקח ישראלית או מדאורייתא או מדרבנן. ודעת התוס' שמותר בנכרית כמ"ש לעיל ואין כאן מקומו. והעבד הזה או שפחה שטבלה ג"כ הדין כן נקנים להאדון ויש לו ג"כ בהם קה"ג וידו כיד רבו לכל הדברים ומה שקנה עבד כו' ונקנה לישראל אם ישראל קונה אותו בכסף ושטר וחזקה דאתקש לקרקעות וג"כ במשיכה וחליפין עיין בש"ע ואם משחררו האדון הוא כישראל גמור לכל דבריו ויש לאדון בו קנין ממון כמ"ש וג"כ קנין אישות דאוסר אותו בב"ח ואינו חייב במצות ולאחר שישתחרר הוא ישראל גמור. ובאיזה דרך הוא השחרור בכסף ע"י אחרים שנתן הא' כסף לאדון שיוצא בו לחירות או שנתנו לעבד ע"מ שאין לרבו רשות בו כדרך המבואר בש"ע ע"ש וכסף הוא גומר השחרור ויוצא לחירות והוא ישראל גמור ונפקע ע"י כסף הן הקנין ממון והן קנין אישות. וחליפין יש דיעות אם גומר השחרור או אינו גומר רק מפקיע השעבוד ממון וצריך ג"ש להתירו בב"ח עיין בש"ע. וקונה א"ע בשטר שחרור היינו האדון נותן לו ש"ש. והשחרור הרבה דינים יש בו כגט היינו שצ"ל לשמה ופסול שלא לשמה ושאר דברים עיין בש"ע וזה נלמד בג"ש דלה לה מאשה והאדון יכול לגרש את העבד בע"כ כמו ג"א ואע"פ שיד העבד כיד רבו מכל מקום גיטו וידו באין כא' ובגט זה נעשה ב"ח גמור מקנין ממון ומקנין אישות וכן מזכין לו הגט ע"י אחר כי זכות הוא לעבד שיוצא מת"י רבו לחירות ומבואר בש"ע דאם מזכה לו ע"י אחר אם העבד מוחה בידו מלקבלו לא יצא לחירות אף על פי דזכות הוא מכל מקום אם מוחה בפירוש לא יצא לחירות אך הרשב"א בקדושין כ' דדעתו כיון דהוא זכות גמור דנתחייב במצות כישראל וגם יכול לשחררו בע"כ מהני ע"י אחר אפילו עומד וצווח ע"ש והובאו דבריו באבני מלואים סי' א'. וג"ש שנכתב שלא לשמה דעת הפ"י כיון דלשון הג"ש הרי את לעצמך כו' לא גרע משטר קנין מ"ל מכרו לאחר או מכרו לעצמו והקצה"ח כתב דע"י עצמו ל"מ דכה"ג ל"א גיטו וידו באין כא' ע"ש בסי' ר'. אך ע"י אחרים מהני דזכות הוא לו אך צריך ג"ש דאינו מפקיע רק מידי ממון דקנה עצמו ואינו גומר רק כסף או ש"ש שהוא כמו גט ע"ש. ופשוט דשטר קנין ל"מ בע"כ ובפרט כאן דהוא ע"י אחרים ל"מ אף לדעת הרשב"א שהבאנו חדא דאפילו הי' מהני ע"י עצמו מכל מקום לאו זכות גמור הוא כיון דאסור

עדיין בב"ח עד שיגיע לידו ש"ש וז"פ. ויוצא ג"כ בר"א ודין ר"א עיין ר"מ וש"ע ובר"א אינו נפקע מהאדון רק שעבוד ממון אבל צריך ג"ש להתירו בב"י. והמפקיר עבדו ג"כ יוצא לחירות וצריך ג"ש ויש עוד הרבה ענינים שחז"ל קנסו שיצא לחירות וצריך ג"ש עיין ר"מ וש"ע. וכל הנהו דצריכין ג"ש אף אם מת האדון כותבים היורשים הש"ש. וגר שמת עבדים גדולים שהניח זכו בעצמן והרי הם ב"ח אף דאין כאן מי שיכתוב להם ג"ש מכל מקום אמרינן בגיטין דעבדו כאשתו וא"צ ג"ש. ואם הניח עבדים קטנים כל הקודם זכה בהם כי אין להם יד בעצמן לזכות מן ההפקר ואם לא זכה בהם שום אדם עד שהגדיל זוכה בעצמו אך דעת הרמ"ה בטור נהי שזוכה בעצמו לענין ממון מכל מקום איסורא לא פקע דהאיסור אינו נפקע רק בשעת מיתת הגר וכיון דלא נפקע שוב לא נפקע אח"ז. ועבשו"ע ובט"ז וש"ך. ופשיטא מי שיש לו עבד חרש שוטה וקטן יוצאים בכסף בוודאי כי אחרים נותנים וקבלת רבו גרמה אך בשטר ג"כ בחרש וקטן שיש להם יד יכול לשחררם בשטר שחרור כיון דא"צ דעתו דעבד יוצא בע"כ והדין כמו גט עבאה"ע סי' קמ"א ובחה"מ סי' רמ"ג ושוטה אין לו יד כלל ע' דינים אלו שם ותלמד לכאן. וזכין לקטן ג"כ ע"י אחר עיין במקומות הנ"ל ותבין ובתוס' גיטין פלפלו הא קטן קונה ואמאי לא זכו הקטנים בעצמם ותי' דקטן קונה דוקא בד"א מקנה. והנה בש"ס מבואר גר שמת וגם הר"מ מביא כן אך בפ"ב מה' נדרים כתב הר"מ המפקיר עבדיו גדולים זכו בעצמם וקטנים כל המחזיק זכה בהם עיין פכ"ט מה' מכירה במ"מ דגם דעת הר"מ דבד"א מקנה קנה ועמ"ל שם בפכ"ט מביא דיעות דהפקר מדעת חשיב ג"כ דעת א"מ אם כן למה לא קנו עצמם גם הקטנים כיון דמיירי במפקיר מדעת והו"ל ד"א מקנה ע"כ מוכח דהר"מ סובר דהפקר מדעת לא חשוב ד"א מקנה. ועבד זה בכסף יכול להשתחרר חציו אך בשטר א"י לשחרר חציו רק אם הם שני שותפים יכול לשחרר החצי שלו ואם שחרר חציו ומכר חציו עיין ר"מ וש"ע. וכל הנהו דמעוכבים ג"ש חוץ ח"ע וחב"ח דעת רש"י בגיטין דאסור בשפחה ואסור בב"ח דהוי משוחרר ואינו משוחרר ודעת התוס' דמותר בשפחה ונראה לדעת רש"י דאסור בשפחה ה"ה דחייב בכל המצות כאיש ולדעת התוס' דמותר בשפחה נראה דהוא עבד לכל המצות ואינו חייב כאיש וד"ז צ"ע אם מעוכב ג"ש חייב במצות כישראל או לא.

והנה דעת הרי"ף דע"י אחר דמזכין דוקא דלא מצי הדר ביה אבל לא נפק לחירות עד דמטי גיטא לידו ותמהו עליו הרא"ש והר"ן. והר"מ מחלק בין זכה לתן ובעזהשי"ת הארכתי בזה בפלפולים אך אין כאן מקומו בח"ז. ועיין בגיטין סוגיא דתן גט וכתובות די"א ר"מ ס"ל חוב הוא לעבד שיצא לחירות דמפסידו מש"כ אף דמתירו בב"ח מכל

מקום ש"כ זילא ליה וחכמים סוברים זכות וכתבו תוס' דבכתובות מבואר גבי גר גדול דאינו זכות לו להתגייר כי בהפקירא ניחא לי' כמו עבד גדול והלא רבנן סברי כאן דל"א בהפקירא ניחא ליה ותי' דגם רבנן סברי בהפקירא ניחא ליה אך בעבד כיון דמשועבד להאדון אינו חושש בהפקירא כיון שמוציא עצמו מן האדון אבל גבי עכו"ם שאינו משועבד ניחא ליה בהפקירא וחוב הוא וכ"כ בכתובות ע"ש. אם כן לפמ"ש התוס' שהבאתי לעיל דמעוכב ג"ש מותר בש"כ והוא אינו עובד דקנין ממון נפקע מיניה אם כן אין זה זכות לו להשתחרר לגמרי אם כן בכה"ג א"י לזכות לו השטר ע"י אחר דחוב הוא במכ"ש מעכו"ם אך לדעת רש"י דאסור בשפחה וב"ח וודאי הוי זכות וגם להתוס' יש לחלק בין עבד קטן לעבד גדול ע"ש בסוגיא ותבין. ובעבד זה אם אחר נותן הכסף או בענין שקונה עצמו בכסף יכול לשחרר חציו ובשטר א"י להשתחרר חציו רק בשני שותפים יכול א' להשתחרר חצי שלו אף בשטר ועבד שנשתחרר חציו זה הוי ח"ע וחב"ח ובעזהשי"ת בהרבה מצות כתבתי מה דינו למצות ואסור בשפחה ובב"ח וכופין רבו לעשותו ב"ח כי קודם החירות א"י לישא אשה ושפחה כה"ג אין כופין כי אינה מצווה על פ"ו ועבדים של קטנים אינם בני כפיה ובכל אותן שאין כופין עובד את רבו יום א' וא"ע יום א' ועיין בגיטין ובר"מ ובש"ע היאך מתחלק לענין ממון כגון לענין חבלה וכדומה ולענין איסור מבואר בש"ס דאינו מתחלק לומר דיום של רבו ישא שפחה ויום שלו ישא ב"ח דלענין איסור אינו מתחלק ובירושלמי מובא במ"ל הק"פ סובר דגם לענין איסור מתחלק וקידש ביום של רבו אין קדושין תופסין וביום של עצמו תופסין הקדושין. וח"ע זה אין לרבו על חצי השני כ"א קנין שעבוד ולא קה"ג בשעה שמשתמש בו כמו חצר של שני שותפין שכתבנו בשם הר"נ בנדרים דאי נימא ביום ש"ר ה"ל קה"ג אם כן ביום של עצמו ה"ל משוחרר ואין משוחרר חוזר ומשתעבד עקצה"ח סי' קע"א ולפי זה אם מודר הנאה האדון מחב"ח א"י להשתעבד בו אפילו ביום של רבו דקונמות מפקיע מידי שעבוד והוי הדין כמו לרבנן של ראב"י ער"נ נדרים פ' השותפין והבאתיו כ"פ לעיל. ועיין בקצה"ח שם שכתב דביום של רבו אסור לעבוד בו עבודת עבד ועבודת פרך כיון דלענין איסור אינו מתחלק וביום של רבו ג"כ הרי הוא חצי ישראל ובישראל אסור לעבוד בו עבודות הנ"ל ובאמת בישראל דאינו ע"ע מותר לעבוד בו עבודות הנ"ל עיין ר"מ פ"א. ועבד זה אסור לשחררו ועובר בעשה דלב"ת ועיקר האיסור להפקיע מעליו השעבוד דמצוה לעבוד בו אבל אם השעבוד נפקע מעליו באיזה ענין כגון שחסר בו ר"א או הפקיר אותו וכדומה אין איסור ליתן לו ג"ש אדרבא כופין ליתן לו ג"ש כיון שאינו עובד בו וז"פ וכ"ה בתוס' גיטין דל"ח ד"ה כל המשחרר כו'. וח"ע וחב"ח כופין

את רבו וכו' וע' תוס' גיטין וחגיגה וש"מ פלפלו בזה היאך אומרים לאדם חטא כו' הא עובר בעשה ועט"א בחגיגה פלפול ארוך וסברת הר"ן ידוע דלא אסרה תורה לשחררו אלא משום לא תחנם אבל משום מצוה שרי דעושה בשביל עצמו וכ"כ הרהמ"ח לפי טעמו וע"ז תי' בגמרא גבי מעשה דר"א שחרר עבדו דמצוה שאני וה"ל כאלו מכרו דאין איסור וכבר תמהו האחרונים המג"א והט"א ממה דמקשה הש"ס ברכות הא מהב"ע היא ומתרץ מצוה דרבים שאני ולפי' ס' הר"ן אין איסור כלל בעושה לשם מצוה ועיין בט"א הקשה מההיא אמתא דעבדא איסורא כו' וע"ש בט"א כתב דגבי ח"ע כיון שהיא מצוה גדולה הפקיעו חכמינו זכרונם לברכה השעבוד מעליו וזה יכולים בשוא"ת וממילא יכול לשחררו כיון דאינו עובד. וקצ"ע דבתוס' יבמות מבואר דאין חכמים מפקירים מעותיו במקום דלא פשע. ועיין בחי' רשב"א לשבת גבי וכי אומרים חטא כו' חידש סברא מחודשת דבח"ע וחב"ח כיון דעובד א"ע ג"כ לא שייך העשה דלעולם ב"ת ועקצה"ח כיון דאינו עובד בו עבודת עבד דחלק הב"ח מעכב זה לא נקרא עבדות וכ"כ בס' ט"א דבח"ע וחב"ח ל"ש העשה ועיין בספרי האחרונים תמהו מגיטין ל"ח ההיא אמתא כו' דהוי עבדי בה איסורא כו' אמר אביי אי לאו דאר"י א"ש כל המשחרר עבדו עובר בעשה הוי כייפנא ליה למרא כו' רבינא אמר כי האי מודה ר"י משום מלתא דאיסורא ואמרינן ואביי משום מלתא דאיסורא לא האר"ח מעשה באשה שח"ש וחב"ח וכפו את רבה ועשאוה ב"ח וארנב"י מנהג הפקר כו' ומתרץ. ולהרשב"א מאי קושיא דהאי אמתא היתה שפחה גמורה כמבואר ע"כ עובר בעשה דלא ס"ל לאביי דמשום מלתא דאיסורא יעבור הרב בעשה ע"כ לא רצה לכופו אבל בההיא אשה שח"ש וחב"ח דליכא עשה כלל ע"כ כפה אותו לשחררה. ובילדותי שמעתי הקושיא בשם הגאון רצ"ה אבד"ק פפד"מ וכעת ראיתי שהאחרונים הרגישו בזה והאריכו עיין בספריהם. והוולדות של עבד זה אי אמרינן הולכין אחר הזכר הוולד ע"כ וזוכה בו האדון ודוקא הוולד שיש לו מן א' מהאומות אבל אם יש לו וולד מישראלית קי"ל דנכרי ועבד הבא על ב"י הוולד ישראל. אך הר"מ כתב כאן פ"ט והרהמ"ח גם כן דעתו כן דהולכין אחר הנקבות. ועבד שלנו שבא על א' משאר אומות אין הבן עבד אם כן לא משכחת לה בעבד שיהי' הוולד של האדון דמישראלי' ה"ז ישראל דנכרי ועבד כו' ואם מעכו"מ אינו עבד ואם משפחה כנענית אם השפחה של אדון זה הוולד של אדון לא מחמת העבד דאין לו חייס רק מחמת השפחה ואם יש לו וולד משפחה של אחר בוודאי הוולדות של אדון השפחה כי בתר דידה אזלינן לשיטת הר"מ והרהמ"ח אך מן שפחה יש לאדון ולדות הן אם יש לה מישראל דהולד עבד והן שיש לה מעכו"ם או מע"כ דהבן ע"כ שייכים הולדות להאדון ועיין בראב"ד תמה על הר"מ דבש"ס

מבואר דבאומות הלך אחר הזכר ועיין כסף משנה ולחם משנה מ"ש. ולשיטתם בע"כ שיש לו מעכו"ם הבן ע"כ ומישראלית כ"ע מודים דהולד ישראל כדקי"ל עכו"ם ועבד הבא על ב"י הולד ישראל ואם יש לו מש"כ של אדון אחר שייך הולדות לאדון של העבד ובשפחה לא משכחת שיהיו הולדות של אדון השפחה רק אם יש לה מישראל דהולד הולך אחר דידה או מע"כ מאדון זה ובגוף הדבר הוא אריכות גדול ואין כאן מקומו:

סעיף ב

ונוהגת בזו"נ אף על פי כו'. ע' בש"ע בש"ך דאפילו באשה שיש לה בעל שייך חשדא ועיין בהגהת מ"ל דמשכחת לה שנפלו לה בירושה א"נ בפחותים מט"ש לשיטת הר"מ ע' בש"ע וא"י מה דחקו להרהמ"ח בזה דמשכחת לה שקונה ש"כ דגם על שפחות עשה זו ואסור לשחררן כמבואר אם כן שייך בפשיטות גם גבי נקבות העשה של לעולם וז"פ. ומ"ש הרהמ"ח לעיל דעבד שאינו רוצה לכנוס מגלגלין עמו עד יב"ח ואסור לקיימו יותר עיין ר"מ מהש"ס דאם התנה עמו מתחלה שלא למול מקיימין אותו כ"ז שירצה וכתבתי לקמן במצוה זו בקיצור. וכל הנהו דמעוכבים ג"ש וצריכים ג"ש ל"מ רק שטר וגומר השחרור אבל כסף ל"מ לגמור אף דכסף גומר היינו כ"ז שיש עליו קנין ממון ונותן הכסף נפקע מעליו הקנין ממון והקנין אישות אבל במקום שאין לו עליו קנין ממון כגון הנהו דאין עליו רק קנין אישות צריך דוקא שטר כמו גט כ"ה בש"ס להדיא בפ' השולח וכן שחרור שלא לשמה לא מהני מטעם שטר קנין ול"ש מה שקנה עבד כו' דהרי ידו לעצמו כיון דאין עליו קנין ממון ל"מ קנין ממון דבלאו הכי אין עליו ק"מ רק צריך שטר כמו גט להפקיע מעליו האיסור. ובימי חורפי שמעתי קושי' מפי אחי מוהר"ש ז"ל בהא דמבואר פ' השולח אי הלכה כר"ש דכסף אינו גומר או אין הלכה כר"ש וכסף גומר אמר א"ל איזי גופא דעובדא כו' ההיא איתתא דהוי בכיא קמי' מרא עד אימתי תשתעבד שקיל כומתא ושדי בה ואמר קני הא וקני נפשך אתא לקמי' דר"נ אמר לא עשה ולא כלום מאן דחזי סבר הלכה כר"ש ופירש"י דלא עשה ולא כלום קאי על קנין איסור אבל קנין ממון נפקע היינו כר"ש ולא היא אלא משום דהוי כליו של מקנה ופירש"י דאף מידי שעבוד לא יצאתה כו' דבקנין זה נתכוין לשחררה והרי הוא טעות ע"ש ובאמת ר"נ סובר בפא"נ בב"מ דע"ו ע"ב גבי מוכר פירות דלא קני מכל מקום אי תפיס לא מפקינן מיני' דהו"ל מחילה בטעות והוי מחילה וע"ש בהג"א דהוא מטעם יאוש אם כן כיון דקיימא לן דעבד מוחזק בעצמו אם כן נהי דהיה בטעות מכל מקום קנתה א"ע לענין ממון דיאוש מהני בעבד כמבואר בש"ס נתייאשתי מפלוני כו' אם כן אמאי לא נפקע השעבוד מעליה והנה

יש לפלפל בדין יאוש עבד ובדין מחילה ושאר הערות שיש לי בעז"ה אך אין כאן מקומו ולא כ' קושיא זו אלא להיות שפתותיו דובבות ותנצב"ה והיא קושיא נאה:

מצוה שמח

סעיף א

שלא נניח עכו"ם. מבואר בר"מ פ"א מהלכות עבדים וגם מצוה זו אינה נוהגת אלא בזמן היובל כי ע"ע הן נמכר לישראל והן נמכר לעכו"ם אינו נוהג אלא בזמן היובל וע' לעיל פ' משפטים ביארתי ד"ז ג"כ וכבר כ' בפ' משפטים מה הקנין שנקנה בו הע"ע להעכו"ם ובמה קונה עצמו ע"ש ואפשר לומר דאף דיוצא ביובל כמבואר שם דוקא בנמכר סתם אבל מכר עצמו לזמן קבוע כגון לעשרים או ליותר או ששים שנה אינו יוצא ביובל כמו הקונה שדה לזמן קצוב א"י ביובל כמבואר בב"מ ובר"מ השמו"י כמו שהבאנו לעיל בסדר זה אך בר"מ פ"ב מה"ע מבואר המוכר עצמו נמכר ליתר על שש הרי שמכר עצמו לעשר או לעשרים שנה ופגע בו היובל כו' הרי זה יוצא ביובל ושם במצות עשה לישראל מיירי אם כן אין חילוק. אך צ"ע מנלי' להר"מ זה דאפשר הא דמ"ע יוצא ביובל היינו בנמכר סתם וס"ל דעובד שש ה"ה דיוצא ביובל אם פגע בו היובל בתוך שש אבל אם מוכר עצמו לזמן קצוב מנ"ל דאפשר א"י ביובל כמו שדה וצ"ע כעת. ועיין לעיל פרשת משפטים אם גופו קנוי אף שמבואר ביבמות דאין הם קונים מכם רק למע"י מכל מקום בב"ק אמרינן רבא לטעמי' דסובר ע"ע גופו קנוי לו ושם מיירי בנמכר לעכו"ם ע"ש ובמקנה ושם הארכתי בעזהשי"ת:

מצוה שמט

סעיף א

שלא נשתחוה כו'. עיין ר"מ פ"ו מה' עכו"ם ושם לא הוזכר אבן מצויירת רק כל רצפת האבנים עוברים בלאו זה וכ"ה בד' הפוסקים והנה דעת הר"מ משום לתא דע"ז הוא דהיו עושים כן העכו"ם והרהמ"ח דעתו מפני החשד וערש"י מגלה דהטעם דהוי כעין מקדש ואסרה התורה משום דוגמת מקדש כעין לאו דלא תעשון ועיין משנת חכמים מצוה ל"ז כ' דנ"מ לשיטת הר"מ והרהמ"ח אפשר יהרג ואל יעבור בלאו זה דהוי אבזרי' דע"ז כמו ביו"ד סי' קנ"ז ולרש"י יעבור ואל יהרג וע"ש שכתב דדוקא לאו דעשיית עכו"ם הוי בכלל זה דאבזרי' אבל זה לאו בכלל אבזרי' והניח בצ"ע ואפשר דלהרהמ"ח דהוא מפני החשד בודאי יעבור ואל יהרג כמבואר ביו"ד סי' ק"נ גבי פרצופות המקלחין מים

כו' כיון דהוא משום מ"ע יעבור ואל יהרג אך יש לחלק דשם הוא איסור דרבנן מפני חשד ע"כ יעבור אבל כאן התורה אסרה וה"ל שפיר אביזרי' וכבר כ' כ"פ לענין תשובה על עבירות חמורות וכן לענין רשע. אך באמת טעמי התורה אין גלויין לנו ע"כ נראה דהוא ככל הלאוין שבתור' הן לענין מס"נ והן לכל הדברים שכתבתי. והנה הלאו הזה רק בפישוט ידים ורגלים לא כן בע"ז וכבר כתב לעיל והפי' המקובל כ"ה שיש חילוק בין השתחוואה דע"ז ובין השתחוואה דכאן ובלא פישוט יו"ר אסור דרבנן ע' במגלה ועלח"מ ועל לאו זה לוקין דהוי מעשה ונוהג בכל האישים חוץ מחש"ו. והנה נראה הא דבמקדש מותר דוקא מעזרת ישראל בפנים דהוי מחנה שכינה אבל חוץ לעזרה בכל הר הבית אסור ועוברים משום לאו זה ואפשר הכל הוא בכלל בהמ"ק וער"מ שם גבי נטיעת אילן בעזרה או בהר הבית ואפשר לפי הטעם שכ' הרהמ"ח מותר בהה"ב שגם שם נגל' כשמש שאין עובדים אלא להשי"ת לבדו אבל לדעת רש"י שהוא דוגמת המקדש אסור לעשות בכ"מ אפילו בהה"ב וצע"ק:

שיל"ת חסלת פ' בהר ובעזר הגומר עלי נתחיל סדר בחקותי:

מצוה שנ

סעיף א

לדון בערכי אדם כו'. דיני מצוה זו עיין ר"מ ה' ערכין וחרמין מפ"א עד פ"ה וכ"ה בקיצור. האומר ערכי עלי או ערך פלוני עלי נותן הערך לפי שנות הנערך והוא קצוב בתורה ונותן לא פחות ולא יותר והדמים הללו של ערכין הוא לבדה"ב ונופל ללשכה שהיתה במקדש מוכנת לקדשי בד"ה ומ"ש הרהמ"ח כאן דנותן לכהן היינו הגזבר אבל אינו ממון כהן כמו שכתב אח"ז דהם לבדה"ב. ואין חילוק בין הנערך נאה או כיעור אפילו יש בו כל מום נותן לפי שניו. ושניו כ"ה עד בן שלשים יום ויום השלשים בכלל אין לו ערך כלל ומשנכנס ליום ל"א יש לו ערך כמבואר בתורה ואם מבן חודש כו' ומבואר בש"ס דילפינן דיום שלשים כלמטה ע"ש. והנה גבי פדיון הבן נמי הדין כן דביום ל"א פודין ולא קודם דכתיב ג"כ מבן חודש ועס"י ש"ה ביו"ד דדעת הב"ח והש"ך דיכול לפדות אחר כ"ט י"ב תשצ"ג דאז עבר החודש ומה שמבואר בש"ס כ"פ למ"ד יום היינו חודש עש"ך שם סקי"ט. אם כן נ"פ דה"נ לדעתם אחר כ"ט י"ב תשצ"ג יש לו ערך עש"ס כאן והם הביאו דדעת ס' יראים כ"ה ועיין מגן אברהם סי' של"ט סק"ח השיג עליהם בזה. ומבן חודש עד מלאת לו חמשה שנים מיום הלידה ויום האחרון ג"כ כלמטה נותן הערך אם הנערך זכר נותן חמשה שקלים ואם הנערך נקבה נותן ג' שקלים ומשנכנס בשנת שש עד

מלאת עשרים שנה הזכר הוא עשרים שקלים ונקבה עשרה שקלים ומשנכנס לכ"א עד תשלום ששים שנה ערך הזכר חמשים שקלים ונקבה שלשים שקלים ומן ששים שנה עד למעלה ערך הזכר ט"ו שקלים ונקבה עשרה שקלים ויש שאינו אומר ערכי או ערך פ' רק אמר ערך עלי סתם נותן כפחות שבערכין היינו שלשה שקלים כ"ה בש"ס ור"מ ועתו"ס ערכין ד"ד ע"ב ד"ה וכמה וכו' כתבו דדוקא באומר ערך סתם אבל באומר ערך זכר נותן ה' שקלים פחות שבערכין בזכר וז"פ ולא הוצרך הר"מ לפרש ויש חילוק בין האומר ערכי או ערך פלוני ובין אמר ערך עלי ויתבאר בעזהשי"ת לקמן והכל מעריכין כל איש מישראל הן איש והן אשה והן טומטום ואנדרוגינוס ועבד וכו' וכשיהיה לו מעות יתן ומופלא סמוך לאיש ג"כ מעריך וחייב לשלם שהרי נדריו קיימין כ"ה בש"ס ובר"מ כאן פ"א ואם מופלא סל"א מן התורה או מדרבנן עיין ר"מ פי"א מה' נדרים פוסק דהוא מן התורה ועראב"ד פ"ב מה' נזירות.

והנה בש"ס מבואר הכל מעריכין לאתויי מופלא סל"א והיינו בחרש שוטה וקטן שהעריכו אין בדבריהם כלום ואפילו נתנו לב"ה אינו הקדש כלל ומותר להנות אבל במופלא סל"א דהקדישו הקדש הרי הערך שלו אסור בהנאה ושייך לבד"ה ולשון הר"מ וקטן שהעריך או נדר חייב לשלם שהרי נדריו קיימין. ואיני מבין זה שהרי בפי"א מה' נדרים כ' דדוקא גדול שנהנה מהקדישו לוקין אבל הוא עצמו אינו עובר בבל יחל כר"ה בנדה ע"ש וא"כ היאך שייך לומר עליו שחייב לשלם בודאי אם אינו רוצה לשלם אין כופין אותו דקטן לאו בר כפיה הוא וגם אין ממשכנים אותו כי א"ע בבל יחל וב"ת רק אם נותן להקדש הרי הוא הקדש (ולענין קרבן עמ"ל והבאתי לעיל) לענין אחרים שאסורים להנות אבל לומר שחייב ל"ש בקטן מופלא כיון דלכל התורה הוי קטן אך מכל מקום אפ"ל דאשתעבדי נכסים וגובין מנכסיו וגם אם מת גובין מיורשיו ומכל מקום צ"ע מנלן זה דאפשר הא דאתרבי דמופלא סמוך לאיש מקדיש או מעריך היינו אם נותן יש עליו תורת הקדש אבל לאשתעבודי נכסי צל"ע וגם ל"ש שעבוד נכסי אם אין עליו שעבוד הגוף עבחה"מ. וחו"ש או קטן שאינו מופלא אינו מעריך דאין בדבריהם כלום ועכו"ם דעת הר"מ דאינו מעריך דפוסק כר"מ והראב"ד דעתו כר"י דעכו"ם מעריך ועיין בכסף משנה ולחם משנה ולדעת הר"מ אפילו אם נתן הערך אינו קדוש כלל כי הוא גזירת הכתוב עלח"מ מ"ש בזה. והיוצא ליהרג שנגמר דינו בב"ד של ישראל מכל מקום מעריך וגובין מנכסיו לאח"מ וגוסס דעת התוס' דמעריך ומדברי הר"מ נראה קצת דאינו מעריך ועלח"מ כ' דדעת הר"מ כהתוס' ולדעת הסוברים דעכו"ם מעריך אם מופלא סל"א בעכו"ם מעריך עמ"ל כאן ויבואר אי"ה במ"א. והכל נערכין אפילו שוטה וחרש ומכל אישי ישראל וכן

עבד ושפחה. ועכו"ם דעת הר"ם דנערך ואם ישראל אמר ערך פלוני העכו"ם חייב ליתן לפי שנותיו של עכו"ם כמו בישראל והוא כר"מ במשנה דערכין והראב"ד פוסק כר"י דעכו"ם אינו נערך. וטומטום ואנדרוגינוס אין נערכין אף לא בערך אשה דגזירת הכתוב הוא זכר ודאי ונקבה ודאי ולא טומטום ואנדרוגינוס וטומטום שביציו מבחוץ לכאורה נערך כיון דהוא זכר ודאי כמבואר בחגיגה. אך כבר כ' בח"ז דגם ביציו מבחוץ אינו זכר ודאי ע' לעיל ואם העריך הטומטום ונקרע אח"כ ונמצא זכר אפשר דאגמ"ל דהוא זכר אך נראה כיון דאפילו אינו נותן ערך נקבה דגזירת הכתוב בשעת נדרו יהי' זכר ודאי אם כן כיון דבשעת הנדר לא הי' זכר ודאי לא חל הנדר ואף דנקרע אח"כ כ"נ. והגוסס והיוצא ליהרג בב"ד של ישראל שנג"ד למיתה אינו נערך. גוסס כיון דרוב גוססין למיתה אף על פי שחי אח"כ מכל מקום כיון דבשעת הנדר הי' הולך למות אין לו ערך וכן מי שנג"ד הרי הוא כמת ודוקא בב"ד של ישראל אבל בב"ד של עכו"ם גמ"ד לאו כלום הוא ונערך עמ"ל וע"ש שכתב דאם נגמ"ד ברח מיד הב"ד מכל מקום גמ"ד משוי ליה כמת ואינו נערך וכתב דהוי כמו גוסס אף שחי אחר כך ע"ש ובאמת אין הדמיון עולה יפה דבגוסס מבואר בש"ס הטעם דלאו בר העמדה והערכה הוא אם כן שפיר דבעינן שיהי' בר העמד' והערכה בשעת הערך ואם לאו אינו נערך אבל גבי יוצא להרג יליף מקרא דכל חרם כו' אפשר דוק' בנהרג אבל בברח לא. אך באמת כיון דכתיב כל חרם כו' ופירש"י מי שהוא ראוי ליהרג ובגמ' שם אמרינן יכול אפילו קודם שנגמ"ד כו' אם כן ילפינן מקרא דנגמ"ד אין לו ערך אם כן אין חילוק אף בברח כיון דנגמ"ד מבואר בתורה שהוא נחשב כמת ואין לו ערך ודבריו נכונים. ונ"פ דאם העריך א' אותו לאחר גמ"ד או הוא עצמו ואח"כ הוזמו עדיו דאגלמ"ל דהגמ"ד הי' בטעות ודאי יש לו ערך וחייב המעריך ול"ד למ"ש לעיל גבי טומטום דהתם מכל מקום בשעת הנדר הי' טומטום אבל כאן היה הגמ"ד בטעות ואגל"מ וכחי חשוב וחייב המעריך כנ"ל. והנה במ"ש לעיל בדעת הראב"ד דעכו"ם מעריך גם כן היינו דמקבלין מיני' ויש לו דין הקדש אבל אינו חייב לשלם כי אינו בבל יחל עיין מ"ל פ"י מהלכות מלכים ד"ה ודע כ"כ להדיא דיש לו דין הקדש אבל אינו חייב לשלם כי אינו בבל יחל אם כן מ"ש גבי קטן מופלא ג"כ הדברים ברורים דל"ש אצלו חיוב רק אם מפריש יש לו דין הקדש אבל חיוב מנ"ל ע"כ דברי הר"מ צ"ע. ועמ"ל שם הביא בשם התוס' דנראה כדעת הר"מ והקשה עליהם מט"ז ע"ש באורך ולא הביא דברי הר"מ הללו ובעכו"ם אפשר שישנו בבל יחל ע"ש אבל בקטן דאינו בבל יחל כלל כמבואר בד' הר"מ ה' נדרים נראה דאין עליו שום שעבוד כלל רק אם הפריש ונותן יש עליו דין הקדש ואפילו לאחר שהגדיל אין עליו חיוב כלל כיון דהי' בקטנותו אך אם

נותן הוי הקדש. ובאתי רק לעורר דנראה דבמופלא שהעריך אינו חייב כלל ואין גובין מנכסיו בע"כ ואין ממשכנין ואם מת אין גובין מיורשיו דאין עליו שעבוד כלל רק אם נותן הוי הקדש וד' הר"מ צ"ע. והנה השנים הללו כ' הרהמ"ח שנים הנימנין מיום ליום כלומר מיום הלידה נראה דעתו היינו דלא אזלינן בתר שנות עולם מתשרי רק לשנים דידי' מנינן אבל לא בעינן מעל"ע לשעות רק תיכף כשנכנס בשנה האחרת יש לו הדין כלמעלה או כלמטה והר"מ כ' כאן כל השנים הללו מעל"ע מיום הלידה ועבכ"מ מביא בשם רש"י ותוס' דמעל"ע לשעות בעינן ועמ"ל פ"ב מה' אישות פלפל בזה.

והערכין הם ככל הקדשות לידון בשאלה כדרך שנשאלין על שאר נדרים והקדשות כ"ה בר"מ כאן והכסף משנה לא הראה מקומו דז"פ דהוי ככל נדרים והקדשות ועיין חגיגה דף י' דר"א יליף דנשאלין על הערכין מכי יפליא ועיין בט"א אף דר"א סובר דאין שאלה בהקדש כמבואר בערכין כ"ג מכל מקום בערכין דכתיב כי יפליא מודה ר"א דנשאלין ומכ"ש לדידן דנשאלין על כל הקדשות פשיטא דנשאלין על הערכין ג"כ. ועיינתי בס' ט"א שם כתב דאין שאלה בערכין לר"א רק בנזירות ע"ש ואין נ"מ לדידן דהוי ככל הקדשות וז"פ. ולענין תכ"ד אם יכול לחזור ג"כ דינו כמו כל הקדש ויש בזה שיטות עח"מ סי' רנ"ה בש"ך ועמ"ל פ"א מהלכות נזירות נסתפק במופלא סל"א אם ישנו בשאלה דדוקא לענין שנדריו והקדשו קיימין אתרבי אבל לא לענין שאלה ע"ש. ואם העכו"ם ישנו בשאלה עמ"ל פ"י מה' מלכים מביא ירושלמי שהוא פלוגתא וח"א דאין להם היתר חכם. ובבא ליד גיזבר אין נשאלין ככל הקדשות. והשנים הולכין אחר שנות הנערך לא שנות המעריך. ומבואר בש"ס דחולין דל"ד אם אמר בלשון עלי כגון ערכי עלי או ערך פ' עלי אלא אפילו בלא עלי כגון דאמר הריני בערכי או הריני בערך פלוני חייב. ואפילו הפריש הערך ונגנב חייב באחריות הערך עד שבא ליד גיזבר ואינו קדוש כלל עד שבא ליד גיזבר וילפינן מקרא ומבואר ד"ז בר"מ כאן פ"ג הי"ג. ול"ד ערך שלם אלא אם אמר חצי ערכי עלי או חצי ערך פלוני נותן החצי וה"ה פחות וז"פ. ואם אמר ערך ידי או עיני עלי לא אמר כלום כיון שאינו מעריך כל הגוף אין בדבריו כלום אך אם אמר ערך לבי או כבדי עלי וה"ה לשאר אברים שאם ינטל האבר הוא טרפה ואם אמר ערך אבר זה עלי חייב בכל הערך כעורך כל גופו ונלמד מקרא והאומר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי אפילו אלף פעמים וכן אם אמר שני ערכי עלי או יותר נותן כמה ערכין כמו שנדר וכן בהעריך כמה אנשים נותן בעד כ"א הערך הראוי. והנה המעריך חייב לשלם מה שנתחייב לפי הערך וממשכנין אותו ומוכרין כל הנמצא בידו הן קרקעות והן מטלטלין ומסדרין לו ומניחין לו כמבואר בר"מ כאן פ"ג ובד' הרהמ"ח ומטלטלין ועבדים מוכרין

מיד ובקרקעות מכריזין עליהם ס' יום רצופין בבוקר ובערב ואח"כ מוכרין אותן כ"ה בר"מ ובהרהמ"ח ועבכ"מ ולחם משנה דהלכה כסתם משנה ודעת רש"י דגם גבי הקדש רצופים ל' יום ובשני וחמישי ס' יום עבלח"מ. ואם מת המעריך אם הנערך קיים וישנו בהעמדה והערכה גובין מיורשי המעריך אף שהמעריך לא עמד בדין לפ"מ דקיימא לן מע"פ גובה מן היורשים או מטעם שעבודא דאורייתא או משום דהוי מלוה הכתובה בתורה או לפי שפסקינן דבכ"ע מע"פ גובה מן היורשים ע' בח"מ אם כן גובין מהיורשים ואם לא הניח קרקעות רק מטלטלין זה תלוי אם מטלטלין משועבדים ג"כ מן התורה כדעת הרשב"א או לא עס"י ל"ט בח"מ באחרונים. וגם אם גובין בערכין מלקוחות מחמת שד"א או מלוה הכתובה בתורה אי צריך העמדה בדין אין כאן מקומו להאריך. ואם מת הנערך קודם העמדה והערכה אף שהמעריך קיים פטור שאין ערך למת וצריך העמדה והערכה כמו גוסס שאינו נערך כיון שאינו בהעמדה והערכה כ"ה דעת הר"מ והראב"ד השיג ע"ז דדוקא גוסס שבשעת הנדר אינו ראוי להעמדה והערכה פטור אבל אם בשעת הנדר היה ראוי אף שמת אח"כ מכל מקום חייב אף על פי שלא היה העמדה והערכה ועמד בדין שהזכיר בש"ס היינו לגבי מעריך מחמת מע"פ לא גבי מיורשים אבל לדידן דקיימא לן מע"פ גובים מיורשים אין צריך להעמדה בדין כלל ועלח"מ וכ"מ פ"א כאן.

ויש דין בערכין השג יד והיינו המעריך אפילו ערך הגדול היינו נ' שקלים אם המעריך הוא עני בשעת הערכה ולא נמצא לו אחר הסידור כדי הערך הדין כך דנותן כל הנמצא בידו ואפילו לא נמצא בידו רק סלע נותן הסלע ונפטר מהערך אפילו נתעשר אח"כ כיון דהי' עני בשעת הערך ובשעת נתינה ונתן כל הנמצא בידו נפטר מהערך הזה במה שתשיג ידו ואין השאר עליו חובה כ"ה גזירת הכתוב בערכין ודוקא על כל פנים סלע אבל אם אין לו סלע רק פחות מסלע אין לוקחין וישאר הכל חוב עליו עדי יעשיר ויתן כפי הקצוב בתורה. וכן אם היה לו דר"מ עשרה סלעים נותן העשרה סלעים ונפטר אבל אם לא יתן כל מה שהשיג היינו היו"ד סלעים כיון דלא נתן כולו השאר חוב עליו עד שיעשיר כ"ה גזירת הכתוב דדוקא אם נותן כל מה שבידו נפטר ודוקא סלע אבל פחות אף על פי שאין לו נפטר והשאר עליו חוב ואם יש לו יותר צריך ליתן כל מה שיש לו כרבנן במשנה דהלכתא כוותייהו ואין הדבר תלוי בהערכה רק בנתינה אם נתן אבל אם לא נתן עדיין והעשיר צריך ליתן כולו דתלוי רק בנתינה עש"ס ור"מ. וז"פ אם היה לו עשר' סלעים ונתן ט' וחצי ג"כ אינו נפטר כי לא נתן כל מה שהשיג ידו אף דלענין נתינה אינו נחשב פחות מסלע מכל מקום לענין שיור אפילו ש"פ הוי ממון כי זה ילפינן כ"א מקרא מיוחד ע' בש"ס וז"פ. אך פשוט אם שייר לעצמו פחות מפרוטה אין זה שיור ונפטר כי אינו

ממון בכל התורה והפמש"פ אפשר חוב עליו וצריך ליתן אבל אינו מעכב לענין השג יד כנ"ב. והנה במשנה מבואר נתן סלע כו' פחות מסלע והעשיר כו' נראה דעכ"פ לוקחין ממנו אפילו פחות והוא הקדש רק לא נפטר מחיובו וחוב עליו כל הערך ואמאי לא יקחו ממנו אפילו פחות ואין סברא כלל [שלא ליקח] ולשון הר"מ כאן פ"ג הרי שלא נמצא בידו אפילו סלע אין לוקחין מידו פחות מסלע אלא ישאר הכל חוב כו' וא"י למה אין לוקחין ממנו דמצד הסברא נראה דלוקחין רק אינו נפטר והשאר עליו חוב אבל שלא ליקח ממנו מנלן זה דלמא יעני ביותר וגם זה לא יתן ולמה יפסיד ההקדש וצע"ק. ואם הי' עשיר בשעת הערך אף על פי שהעני אח"כ נותן ערך עשיר היינו דאינו נפטר מחיובו אם נתן פחות מערך שלם ודעת התוס' ערכין דף ז' ע"ב דזה תלוי בהערכת הכהן דוקא אם העריכו הכהן ג"כ בעודו עשיר ואח"כ העני חייב בערך עשיר אבל אם נדר כשהי' עשיר ולא העריכו הכהן עד שהעני ה"ל כעני ונותן ערך עני ונפטר ע"ש מה שמיישבים בזה והר"מ אין דעתו כן דלא ביאר זה נראה דתלוי בשעת הנדר וכ"כ הלחם משנה. נדר כשהיה עני והעשיר נותן ג"כ ערך עשיר נדר כשהיה עני והעשיר וחזר והעני נותן ערך עני ורש"י פי' במשנה די"ז ע"ב עני והעשיר קודם נתינה או עשיר והעני קודם נתינה. והנה בעני והעשיר וחזר והעני אפשר דוקא אם לא העריכו הכהן בעת שהי' עשיר אבל אם העריכו בעת שהיה עשיר אף שהעני אח"כ נותן ערך עשיר דאזלינן בתר הערכת הכהן לס' התוס' הנ"ל. אך אפשר דהתוס' מודים כאן דהם סוברים דתלוי בהערכת הכהן ג"כ ואע"פ שהיה עשיר בשעת הנדר מכל מקום אם בשעת הערכת הכהן הי' עני נותן ערך עני אבל לא תלוי בהערכת הכהן לחוד כיון שהי' עני בשעת הנדר והוא עני בשעת נתינה אף על פי דבשעת הערכת הכהן הי' עשיר אינו נותן אלא ערך עני דהערכת הכהן לבדו אינו מעלה ומוריד כנ"פ. וכן אם היה עני בשעת נדר והעריכו הכהן כשהיה עני והעשיר קודם נתינה אפ"ל לדעת התוס' כמו כשהיה עשיר והעני קודם הערכת הכהן נותן כעני ה"ה כאן כיון דהנדר היה כשהיה עני וגם הערכת הכהן כשהיה עני אף שהעשיר נותן רק ערך עני אך באמת נראה דהתוס' מודים דאזלינן בתר שעת נתינה ול"ד להעשיר והעני וק"ל. שוב ראיתי בתי"ט פ"ד דערכין מ"ב ד"ה והעשיר כת' דבכה"ג נותן ערך עני דבתר הערכת הכהן אזלינן ע"ש. ואם בשעת הנדר לא היה עשיר היינו שלא היה לו לשלם כל הערך כגון חמשים שקל וה"ל רק י' שקלים דזה הוי ג"כ ערך עני כיון דאין כל הערך כמ"ש והעני אח"כ קודם נתינה ואין לו אלא סלע א' בשעת נתינה מי אמרינן דאינו נפטר בסלע זה אע"ג דאין לו עתה מכל מקום כיון דבשעת הנדר הי' עשיר יותר דהיה לו י' סלעים אינו נפטר רק אם נותן כל הי' סלעים א"ד דגזירת הכתוב בעשיר והעני שנותן כפי

ערך עשיר היינו שהיה לו אז כל הערך שהיה חייב כמו עשיר ע"כ אינו מועיל מה שהעני לפטרו בפחות אבל אם בשעת הנדר לא היה לו אז הערך השלם רק שהיה לו י' סלעים דזה הוי גם כן ערך עני ואח"כ העני ביותר זה לא הוי בכלל עשיר והעני כיון דלא היה לו אז ג"כ הערך השלם רק ערך עני ולא ה"ל כעשיר והעני ונפטר בערך שהוא נותן עתה כגון סלע ודעת התוס' שם דזה הוי ג"כ בכלל עשיר והעני כיון דהו"ל אז יותר דאל"ה לא היו מקשים כלום וג"כ תי' דאזלינן בתר הערכת הכהן ולא תי' זה אבל הלחם משנה יישב דעת הר"מ מקושית התוס' דדעתו דסובר סברא זו דוקא בעשיר גמור שה"ל כל הערך יש לו דין עשיר והעני אבל בעשיר שלא היה לו הערך שלם רק יותר מעכשיו אינו נקרא עשיר והעני ונותן כפי ערך העני בשעת נתינה עלח"מ וסברתו נכונה ש"י. ואם היה עני בעת שנדר והי' לו רק סלע וגם בשעת הערכת הכהן היה לו רק סלע ועתה בשעת נתינה יש לו י' סלעים דהוי ג"כ ערך עני נראה דאינו נפטר אלא אם נותן כל הי' סלעים אף על פי דלא הוי עשיר עתה ג"כ מכל מקום כיון דישנו בהשג יד הי' סלעים אזלינן בתר שעת הנתינה וצריך ליתן כל הי' סלעים וא"ל לא נפטר כנ"ב. וד"ז דהשג יד אינו אלא בסתם דאמר ערכי או ערך פלוני עלי ואפילו אם אמר ערך עלי דהוא ידוע דהוא ג' שקלים פחות שבערכין מכל מקום דין השג יד יש לו ונפטר בסלע א' היינו ערך עני אבל אם מפרש ערכי עלי נ' שקלים או ל' כפי שניו אך מפרש הסכום או ערך פלוני עלי כך וכך אינו נידון בהשג יד וכמה שיש לו נותן ואינו נפטר אלא חוב עליו עד שישלם הכל עיין ר"מ כאן פ"ג ובראב"ד. והנה כבר כתבתי דסתם ערכין לבדה"ב ומבואר בר"מ מהש"ס אם אמר ערכי עלי למזבח מביא בערכו קרבן עיין ר"מ פ"ה. ואבעיא דלא אפשיטא בש"ס אי נידון בהשג יד כמו ערכין דנפטר אם נתן כפי השגת ידו כמ"ש א"ד כיון שהוא למזבח אינו נפטר וצריך לשלם כל מה שהוא חייב ופוסק הר"מ כדרכו דהוא ספק ודנין בס' להחמיר ע"ש. והנה הבאתי דדעת הר"מ כר"מ דעכו"ם אינו מעריך ועיין ש"ס הטעם של ר"מ דכתיב לא לכם לבנות הבית כו' והיינו כיון דהוא לבה"ב אם כן אפשר דאם אמר ערכי או ערך פלוני עלי למזבח דקדשי מזבח נודרין העכו"ם מאיש איש כמבואר בר"ם ה' מעה"ק אם כן אפשר בכה"ג מודה הר"מ דעכו"ם מעריך ואינו ברור עלח"מ פ"א. ופשוט דלהראב"ד דסובר עכו"ם מעריך הרי הוא לכל דיניו כישראל לענין השג יד ולענין סידור כיון דנתרבה דמעריך ה"ה כישראל לכ"ד בזה. גם נראה דאם אחר הסידור שמסדרין לו ומשיירין לו נשאר לו רק פחות מסלע אם הוא רוצה נותן עד תשלום סלע מהשיור ונפטר לגמרי ול"א כיון דנותן מה שמגיע לו עפ"י התורה לא הוי נתינה דז"א דהתורה חס עליו החייהו כו' אבל אם רוצה נותן מהשיור עד סלע ונפטר ולא אמרינן

ג"כ כיון דנותן מהמשויר אם כן יש לו עוד וצריך ליתן כולו ז"א דבדידיה הדבר תלוי דהתור' גזרה לשייר לו כך וכך וברצונו תלוי מלתא דקצת מזה רשאי ליתן כדי לפטור נפשו ומה שאינו רוצה ליתן אינו נותן כנ"פ. ויש עוד דינים המסתעפים מדינים הנ"ל כגון שיש עליו הרבה ערכין ונתן לא' אך כבר כתבתי כ"פ אם אכתוב הדינים בפרטות צריך חיבור מיוחד לכל מצוה. ואינו מבואר כאן אם המעריך יש לו מעות ומטלטלין וקרקעות ורוצה ליתן קרקעות או מטלטלין במקום מעות עיין בח"מ סי' ק"א וסימן תי"ט ותלמד לכאן. ואם ערכין נגבים מעדיות או מבינוני' או מזיבורית ג"כ אינו מבואר ועיין במסכת ב"ק דף ז' ע"א דאומר הרי עלי מנה לבה"ב נראה דהוי כבע"ח דבבינונית אם כן ערכין שוים בזה וג"כ דינו בבינונית ואי בע"ח דינו מן התורה בזיבורית או בבינונית עיין בגיטין ויש לי עוד הערות בזה אך תן לחכם כו'.

ע"כ כתבתי לך דיני ערכין ונכלל במצוה זו ג"כ נודר דמים ואכתוב בקיצור. האומר דמי עלי או דמי פלוני עלי הן אם הנידר ישראל או עכו"ם או טומטום ואנדרוגינוס אפילו קטן בן יומו נותן כמה ששוה זה למכור בשוק לעבד וכן אשה כאלו היא שפחה נמכרת בשוק וכן עבד ושפחה הכלל כולם בכלל נידרין וכמה שהוא שוה כך נותן הנודר ובר"מ מבואר כאן הדמים כו' אפילו קטן בן יומו כו' נותן מה שהוא שוה כו' כתב הכסף משנה הכי משמע ממשנה דתנן פחות מבן חודש נידר כו' וא"י למה כתב לשון משמע הא מבואר להדיא וגם במשנה ראשונ' בערכין מבואר דחרש שוטה וקטן נודרין וסתם קטן משמע אפילו בן יומו כו' וע"ש בגמרא דאתי לאתויי פחות מבן חודש ע"ש וחרש ושוטה מבואר ג"כ במשנה והר"מ אינו מביא זה. וע' תוס' הקשה הא חרש אינו שוה כלום כמבואר בב"ק ותי' ביכול להתרפאו' או חרש ביד"ש שוה ע"ש אך הר"מ א"צ לפרש וכלל כיון דתלוי בשיווי אם כן הוא פשוט דיהי' מי שיהי' שמין כמה הוא שוה או פרוטה או אלף זוז ע"כ אינו מביא דמנוול ומו"ש אינו נידר כמבואר בש"ס. אך באמת בש"ס מיירי דידוע דדרך הוא כך דאינו שוה כלום מכל מקום אפשר משכחת לפעמים ששוה לא' בודאי נותן ע"כ א"צ הר"מ לפרש הכלל בנודר דמים שמין כמה שוה ונותן ופשוט. וגם בעבד ושפחה אפילו מנוול ומו"ש וחו"ש שוים קצת לקנס ע' בתוס' דף ב' שם ע"כ קיצר הר"מ בזה וז"פ. והגוסס והיוצא ליהרג כגון שנגמר דינו בב"ד של ישראל אינו נידר ולשון הגמ' דף ו' בשלמא לא נידר דלאו בר דמים הוא כו' נראה דהפשט כיון דאינו שוה כלום כיון דהוא גוסס או יוצא ליהרג. אך הר"מ כתב הגוסס כו' אין לו דמים כו' הרי הוא כמת וכן היוצא ליהרג כו' שזה כמת והמת אין לו ערך ואין לו דמים וע"ז נאמר כל אשר יחרם מן האדם לא יפדה כלומר אין לו פדיון אלא הרי הוא כמת עכ"ל ונראה מדברי הר"מ

דלא כתב הטעם על גוסס ויוצא ליהרג כמו שמבואר בגמרא דלאו בר דמים הוא. נראה דסברתו דבאמת אפשר דגוסס שוה ג"כ דאפשר א' יקח אותו בטוה"נ דאפשר יחיה או יוצא ליהרג בנוקב מרגליות שוה הרבה ברגע אחד וע' מ"ל כתב אפילו אם ברח מכל מקום אין לו דמים אף על פי ששוה קצת וגם בגוסס עכו"ם לשיטת הסוברים דמת עכו"ם מותר בהנאה או ביוצא ליהרג עכו"ם הנמכר לישראל דמותר בהנאה לאח"מ כמבואר בתוס' ב"ק והובא בח"ז כ"פ אם כן הוא שוה קצת למכור אף לאח"מ אם כן למה לא יהי' נידר כיון שאומר דמיו עלי והרי הוא שוה קצת ולא גרע מאומר דמי דקל עלי או דמי כלי עיין בערכין דף ה' וכן באומר על מת עצמו שמותר בהנאה דמיו עלי כיון שהוא מותר בהנאה ושוה קצת למה לא יתן דמי שוויו ששוה למכור מבואר דהר"מ ס"ל דבאמת לפי הס"ד בגמרא קודם שידעינן דנפקא מקרא כל חרם כו' הוקשה להש"ס על המשנה בשלמא לא נידר כו' יכולין לדחוק דלאו בר דמים הוא דברוב אינו שוה אלא לא נערך דאינו תלוי בשיווי אמאי ומסקינן דנפקא מקרא כל חרם כו' ומקרא זה מבואר הן ערכין והן דמים אין לו והיא גזירת הכתוב דגוסס ויוצא ליהרג אף על פי ששוה דמים הרבה והאומר דמי דיקלא וארעא חייב מכל מקום באדם הנחשב כמת ומכ"ש במת אף על פי ששוה גזירת הכתוב דאין לו דמים ואין לו ערך ע"כ אפילו בברח מכל מקום הוא מצד גזירת הכתוב דאין לו דמים ואין לו ערך ע"כ מביא הר"מ פסוק זה הן על ערכין והן על דמים ולא מחמת שאינו שוה רק גזירת הכתוב הוא וגם במת גזירת הכתוב אם כן אפילו שוה הרבה כגוונא שכתבנו מכל מקום אין לו דמים הכלל נ"ל דאע"פ אם אמר דמי דיקלא או כלי עלי חייב מכל מקום במת אף על פי ששוה או בהולך למות כגון גוסס ויוצא ליהרג אף על פי ששוה מכל מקום זה מצד גזירת הכתוב דאדם מת או הולך למות א"ח כלום כנ"ל ברור והוא נ"מ לדינא בשוה מכל מקום פטור מגזה"כ. והכל נודרין חוץ מחרש שוטה וקטן דלאו בני דעה נינהו וקטן מופלא סמוך לאיש דבריו קיימין כדלעיל א"צ לכפול. ואפילו עכו"ם נודר אפילו לדעת הר"מ דאינו מעריך מכל מקום נודר והדמים של נודר דמי עלי ג"כ יפלו לבדה"ב כמו ערכין אך העכו"ם שנדר אין הדמים נופלים לבה"ב ובודקין העכו"ם אי אמר לשמים נדרתי יגנז המעות ואם נדר ע"ד ישראל יוציאו הב"ד המעות כמו שנראה בעיניהם חוץ מבה"ב ובדק ירושלים וסתמא יגנז עלח"מ הי"ב וה"ו.

ונשאלין על הדמים וכבר כת' לעיל דין שאלה לענין מופלא סל"א דישראל וגם דין מופלא סמוך לאיש בעכו"ם כאן ג"כ הדין כן. ואם מת הנידר אף על פי שעמד בדין כ"ז שלא נקצץ הדמים פטור ואם מת הנודר והנידר קיים אם היה העמדה בדין אז אם אמרינן דמע"פ

גובה מן היורשים חייבין היורשים לשלם עיין ר"מ ובראב"ד. ודמים אין להם דין השג יד אלא מחויב ליתן כל מה שיש לו ואפילו נתן השאר עליו חוב הכלל אינו נפטר בהשג יד וצריך לשלם הכל יחד ג"כ ממשכנים הכל כדלעיל וא"צ לכפול וג"כ חייב באחריות ואינו קדוש עד שיגיע ליד הגיזבר כערכין ובערכין אם אומר ערך אאבר שאין הנשמה תלוי בו לא אמר כלום ובדמי אם אמר דמי יד או רגל שמין כמה שוה היד או הרגל ונותן להקדש וכיצד שמין עיין ר"מ פ"ב ובאבר שהנשמה תלוי בו נותן דמי כולו כמו ערכין והאומר חצי דמי עלי נותן חצי דמיו. והנה במ"ש לעיל דבערכין וה"ה בדמים לשיטת הר"מ פט"ו מה' מעה"ק דבהקדש תכ"ד לאו כדיבור דמי ה"נ. שוב נתיישבתי דכאן מודה הר"מ דיכול לחזור תכ"ד דדוקא במקדיש איזה דבר דחל ההקדש א"י לחזור אבל דרך משל באומר הרי עלי להקדיש בית זה או שור זה עדיין לא חל ההקדש ומותר בהנאה כי לא נתקדש עדיין רק דחייב להקדש מחמת בל יחל וב"ת וככל היוצא מפיו עיין ר"מ כאן פ"ו ופכ"ב מה' מכירה ועיין בכ"מ ובטח"מ סימן רי"ב אבל אין זה הקדש זה הוי נדרי הקדש ומחויב לקיים וגם אמירתו לגבוה כמסירתו וגם נשתעבד נכסיו כמו חוב דהוא חוב עליו מן התורה עחה"מ קצה"ח סי' ר"צ אבל על כל פנים אינו הקדש רק נדרי הקדש ובכה"ג לא מצינו להר"מ שיסבור דתכ"ד לאו כדיבור דמי רק בהקדש עצמו ע' בדבריו וא"כ כאן נמי דמחויב ליתן אבל אינו קדוש אפילו בהפריש עד שיגיע ליד הגיזבר כמבואר בר"מ שהבאתי לעיל אם כן ה"ל כמו שנדר שיתן להקדש ה"ל נדרי הקדש אם כן יכול לחזור תכ"ד כמו שאר נדרים ושבועות אך בתוס' מנחות דף פ"א ע"ב ד"ה תודה מבואר דאף בכה"ג א"י לחזור תכ"ד ע"ש דשם מיירי באומר הרי עלי תודה כו'. אך נראה דהתוס' נתנו שם טעם דתכ"ד א"י לחזור מחמת אמירה לגבוה כמסירה להדיוט אם כן גם בנדרי הקדש שאמר הרי עלי ג"כ הוי כמסירה דא"צ קנין אם כן שפיר גם בכה"ג א"י לחזור אך אין טעם זה מוכרח ואפשר הוא מחמת חומר הקדש כמו מגדף כו' אם כן נראה דוקא במקדיש ד"ז כמו שמבואר ה"ז עולה וכן גבי תמורה אבל באומר עלי דאינו הקדש רק שצריך לקיים להפריש ולהקדיש נראה דמודה הר"מ דהוי ככל הנדרים דיכול לחזור בתכ"ד ועיין נדרים כ"ט ע"ב סוגיא דבר פדא דהמקדיש בהמה לאחר ל' יום דא"י לחזור ול"ד למקדש אשה לאחר ל' יום דיכול לחזור שא"ה דאמל"ג כמסלה"ד ועיין ברא"ש שפי' שחייב לקיים דבריו מטעם נדר ול"מ הדר ביה ועיין ר"נ כתב דהוי כמעכשיו אם כן אפ"ל להרא"ש כיון דל"מ חזרה מטעם נדר אפשר בתכ"ד יכול לחזור ולהר"ן הוי תיכף הקדש א"י לחזור לשיטה זו בתכ"ד ואפשר דאף להרא"ש שם אינו מחוסר רק זמן וממילא קדוש לאחר ל' ה"ל כמו מקדיש אבל באומר הרי עלי דמחוס' הפרשה ובפרט כאן גבי ערכין

ודמים דאפילו לאחר הפרשה אינו קדוש עד שיגיע ליד גיזבר ה"ל רק נדרי הקדש ומודה הר"מ דיכול לחזור בו הכלל נ"ל דוקא באומר ה"ז הקדש דבדיבורו מקדיש ה"ל בכלל לשון הש"ס בר ממקדיש אבל בהרי עלי דאינו הקדש רק דצריך ליתן ויתקדש אין זה בכלל מקדיש שבש"ס וה"ל נדרי הקדש וצריך ליתן משום ב"י ומוצא שפתיך ה"ל ככל הנדרים דיכול לחזור בו תכ"ד והיא הערה נכונה בעזהשי"ת ועיין בס' בה"ז ואין כאן מקומו להאריך בעניני תכ"ד הארוכי'.

ובענין השומא ששמין באומר דמי עלי מבואר בש"ס בערכין דף י"ט כמה אבעיות ומקצתן נפשטו באת"ל וקצת' נשאר בספק והר"מ השמיט כ"ז וכבר עמד ע"ז הלחם משנה פ"ב כאן ה"ג ע"ש. וער"מ פ"ח כאן מבואר דחייבי ערכין אם גובין מטלטלין הוא בג' שמאין ואם גובין קרקע צריך עשרה וא' מהם כהן וכן בחיובי דמים השומא צ"ל בעשרה וא' מהם כהן כגון אם שמין את האדם הן כולו והן דמי אבר כגון יד ורגל צריך עשרה וא' מהם כהן עיין בסנהדרין ובמגלה ועיין בתוס' מקשים למה לא בעינן י"א דאין ב"ד שקול ע"ש ועי' בס' ט"א במגלה שפלפל אם מחולקים בשומא אי אזלינן בתר רובא או לא אזלינן בתר רובא וצריך הסכמת כולם ע"ש ואין כאן מקומו להאריך. ועיין בש"ס דנזיר מובא בקצה"ח סי' רנ"ה דתכ"ד היא בחזרה דוקא בדבר שראוי בשאלה אבל אם אינו בשאלה גם תכ"ד א"י לחזור דהוי רק כמו הקדש טעות ואם ליתא בשאלה דגם שאלה הוי הקדש טעות אם כן א"י לחזור בתכ"ד ע"ש באריכות. והנה לפמ"ש דבמופלא אפשר ליתא בשאלה וגם בעכו"ם עיין לעיל אם כן א"י לחזור תכ"ד ג"כ אך כבר כת' לעיל בלאו הכי אין חיוב עלי' ואין כופין אותם ויש עוד להעיר בדיני תכ"ד וא"ר להאריך. והאומר משקלי עלי או משקל פ' עלי אם פי' כסף או זהב נותן משקלו כמו שפי' ואם לא פי' הכל לפי ממונו ודעתו אם הוא עשיר או נדיב או כילי ונותן מדברי' ששוקלין באותו מקום ומבואר בש"ס דאפילו מקצתם שוקלים ומקצתם כיילי יכול ליתן והר"מ השמיט זה עכ"מ ולח"מ. והאומר עמדי עלי עיין ר"מ כאן פ"ב הרבה אבעיות דלא"פ ופוסק הר"מ דהם ספק ונותן עד שיאמר לא לכך נתכונתי ואם מת יתנו היורשים פחות שבלשונות ועיין כסף משנה ולחם משנה הטעם דלגבי' דידי' הוי ס' איסורא דבל יחל הוי לחומרא אבל לגבי יורשים דלא הוי איסורא דנודר ומת אין הבנים צריכים לקיים רק מחמת שעבוד נכסי וה"ל ס' ממון ולקולא וד"ז לחלק בין עצמו ליורשים מחמת ס' איסורא וס' ממון ע' יו"ד סימן רנ"ט ובח"מ סי' ר"נ ורנ"ה והדברים ארוכים. ועיין ר"מ ובמ"מ אם ממשכנים על ערכין או דמי' אין מחזירין כסות יום וכסות לילה והרב המגיד לא הראה מקומו ועי' בה"ז דהוא ש"ס מפורש ב"מ דף קי"ד וכן רשם המ"ל. ובמ"ש לעיל

דגובין לח"ד וערכין בין קרקעות בין מטלטלים אי שטרות בני גובייא הם עיין ח"מ סימן ק"א וכן הדין גם כאן ונראה ג"כ דדין שעבודא דר"נ שייך גם לגבי הקדש דהבעלי חובות משועבדים להקדש. ואין להאריך:

סעיף ב

בזה"ז אין מעריכין כו' תעקר כו'. ודעת הרהמ"ח דזה מדינא אבל מתקנתא הוא כשמואל דיפדה על ש"פ ול"ד ש"פ אלא ד' זוזי לפרסם כו' וכ"ה בר"מ פ"ח כאן ודעת התוס' ערכין ובכ"מ דתקנתא דשמואל הוא במקרקעי דיוכל לבא לידי תקלה אבל במטלטלין אוקמוה אדינא דירקבו ועמ"ש לעיל בח"ז דעת תוס' בתמורה ומנחות דדין דשמואל דהקדש נפדה בדיעבד פחות משוויה אפילו בפרוטה היינו בבעה"ב שהקדיש והוא עצמו הפודה אבל אחר הפודה ל"מ בפחות משווי' ע"ל פרשת בא אם כן ה"ה בזה"ז ל"מ אחר הפודה פחות משווי' ועיין בט"א מגלה סוגיא דתשעה וכהן ולעיל מצות פ"א:

סעיף ג

ועובר כו' מעל בה' כו'. א"י כוונתו דלא מעל כלל כ"ז שלא נתן ליד הגזבר אלא עבר בבל יחל ובעשה דמוצא כו' ומ"ש ואם עברו עליו ג"ר עובר בבל תאחר ויש שפי' כו' יתבאר במקומו במצות בל תאחר אי"ה גם מה שנראה מד' הרהמ"ח דגם בזה"ז דאזיל לאיבוד מכל מקום עוברים על ב"ת עיין בר"ה גבי חליפי חטאת למיתה אזיל וא"ע בב"ת יתבאר שם אי"ה:

מצוה שנא

סעיף א

שלא נמיר הקדשים. כלומר בהמה שהקדישה למזבח שלא ימירוה אחר כן בבהמה אחרת, אלא תיקרב היא בעצמה, ועל זה נאמר (ויקרא כז י) לא יחליפנו ולא ימיר אותו. ומכיון שהמירוה, כלומר, שאמרו זו תחת זו או זו תמורת זו וכיוצא בלשונות אלו, שזהו ענין התמורה (תמורה כו ע"ב), אף על פי שאין שם מעשה יש בדבר חיוב מלקות. ואפילו היה בדבר שגגה קצת יש בו חיוב מלקות. כיצד, המתכוין לומר הרי זו תמורת עולה שיש לי ואמר תמורת שלמים שיש לי, הרי זו תמורה ולוקה. דמכל מקום מזיד הוא בתמורה. אבל אם היתה מחשבתו שמותר להמיר ודאי אינו לוקה, חדא דשוגג הוא, ועוד דלא מלקינן אלא בעדים והתראה והרי אין כאן התראה.

ואם תשאל, ולמה לוקין על התמורה, והרי הוא לאו שניתק לעשה, והוא שאם המיר יהא הוא ותמורתו קודש, כבר פרשו חכמים זכרונם לברכה טעם הדבר ואמרו (תמורה

ד ע"ב). מפני שיש בה שני לאוין כמו שכתבתי בסדר זה (מצוה שנב), ולא אתי עשה ועקר תרי לאוי. ועוד אמרו (שם) טעם אחר, לפי שאין לאו דתמורה שוה לעשה שבה, שהציבור וכן השותפין אין עושין תמורה אם המירו, ואף על פי שהם מוזהרים שלא ימירו, ומכיון שאין הלאו שוה לעשה לא נאמר בזה שיהא דינו כלאו שניתק לעשה. ואם תשאל עוד, ולמה לוקץ על לאו זה, אחר שאפשר לעבור עליו מבלי מעשה בדיבור לבד, וכללא הוא דקיימא לן, כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, התשובה כבר כתבנוה במקומות הרבה, כי בפירוש הוציאו זכרונם לברכה (שבועות כא ע"א) מכלל זה נשבע וממיר, ומקלל חבירו בשם, שהתורה החמירה בהם הרבה, לחייב בהם מלקות, אף על פי שאין בהם מעשה.

ואל תהרהר דמשום עקימת שפתים הוא דהויא מעשה, דהא אסיקנא בגמרא בסנהדרין (סה ע"א), דלא הויא מעשה, אבל ודאי בלא מעשה כלל, איכא חיוב מלקות בקצת עכירות, והן שלוש הנזכרות, ומוציא שם רע, ועד זומם, מהם שהמלקות מפורש בתורה בהם, כגון מוציא שם רע ועד זומם, ומהם דנפיק לן מקרא כגון נשבע, כדילפינן בשבועות פרק שבועות שתים (כא א), ומהם שאמרו קצת מפרשים משום מעשה דנפיק מיניה בסוף כגון הא דממיר, שהבהמה נעשית קודש בדיבורו ונהנה ממנה מעל בה (תמורה ג ע"ב). שורש המצוה וקצת דיניה הכל נכתוב בסדר זה במצוה הבאה [שם].

ונוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, שאפילו בזמן הזה אם עבר אדם והקדיש בהמה למזבח ואחר כך המירה בעדים והתראה חייב מלקות.

מצוה שנב

סעיף א

שלא נמיר כו'. מצוה שנ"ב להיות התמורה קודש כו'. שני מצות אלו כלולים יחד ודינים אלו הם בר"מ ה' תמורה והוא ענין ארוך ועמוק ונכתוב קצת בקיצור כדרכי. כל בהמה שהיא קדשי מזבח הן קדשי קדשים והן קדשים קלים נוהג דינים אלו דתמורה דעוברים על הלאו הזה ונתפס בתמורה והעופות והמנחות אין בהם דין תמורה דבהמה כתיב וכן קדשי בה"ב אין בהם ד"ת וילפינן בש"ס ע"ש. וכיצד הוא התמורה אם היו עומדים לפני בעל הקרבן בהמת הקרבן ובהמת חולין ואמר על בהמת חולין זה תחת זה או ה"ז חליפת זו ואצ"ל אם אמר ה"ז תחת חטאת זו או תחת עולה זו וכן אם אמר ה"ז תחת חטאת שיש לי בתוך ביתי ויש לו עובר בלאו ונתפס בתמורה אבל אם אמר על בהמת חולין ה"ז תחת חטאת או תחת עולה לא אמר כלום דצריך שיהיה ההקדש ידוע ומיוחד

עיין ברע"ב ואפילו הקרבן בע"מ מכל מקום בלשון תמורה נתפס ועובר בלאו אם לא בלשון חילול ודוקא בקדם הקדשו את מומו שנפל בו מום אחר ההקדש או הקדיש בע"מ עובר ואח"כ נפל בו מום קבוע דהי' בו קדושה חמורה אבל אם קדם מום קבוע להקדשו אין חל אלא קדושת דמים ואינו עושה תמורה כ"ה בחולין דק"ל ובכורות י"ד במשנה ומבואר כאן בר"מ פ"א הי"ג מבואר שם בבכור ומעשר קדושה חלה עליהם אפילו קדם מומן להקדישן והר"מ אינו מביא כאן ד"ז אך סמך אמ"ש בה' מעילה לענין פדיון דנחשב ג"כ במשנה זו וגם הוא פשוט כמבואר כ"פ א"צ לפרש. הכלאים [והטריפה] ויוצא דופן וטומטום ואנדרוגינוס אם היה הקדש ג"כ אין איסור בתמורה ואינו נתפס. והנה כל אלו החמשה אם קדמו להקדישן אין קדושה חלה עליהם כלל כמו עצים ואבנים עיין ר"מ פ"ז מהא"מ אין חידוש אם אין בהם דין תמורה כמו קדם מום קבוע להקדיש'. אלא בטרפה וי"ד משכחת שיהיה הקדישן קודמים שהקדישה ואח"כ נטרפה או הקדיש ולד ואח"כ יצא דרך דופן. והבע"מ שקדם הקדישו את מומו חל הקדש לענין תמורה מכל מקום כאן אינו חל כלל דנפ"ל בש"ס וע"ש הטעם דאין במינן קרבן ואסורים באכילה עיין בגמרא. ובכלאים וטומטום ואנדרוגינוס ל"מ הקדיש קודם למום רק בולדות קדשים ואליבא דר"י דממירין בולדות אבל לדידן דאין ממירין בולדות ל"ש תמורה בלאו הכי אך הר"מ תפס זה הטעם דכולל כל הה' ובאלו חמשה אין ממירין כלל וא"ע אלא נתפס. הרובע והנרבע הרי הם כבע"מ ועושין תמורה וכן כל כיו"ב כ"ה לשון הר"מ וכיוצא בהן היינו אלו שחישב הר"מ פ"ג מהל' איסורי מזבח מוקצה ונעבד אתנן ומחיר מח"ז ע"ש שכתב דהמקדיש אלו ה"ל כמקדיש בע"מ עובר וא"כ אפילו קדמו דברים הללו להקדישן עושין תמורה כמו המקדיש בע"מ עובר וע"ש עוד. הכלל כ"ה דקדושה חלה כבע"מ עובר עושה תמורה כי בע"מ עובר אפילו קדם מומו להקדש עושה תמורה. ואין נתפס באברים כגון שאמר בהמת חולין תחת יד או רגל של בהמת הקדש זו אינו תמורה. ונראה אפילו אם אמר תחת לב או כבד אבר שהנשמה תלויה בו מכל מקום אינו תמורה עיין תמורה דף י' ועיין בדף כ"ו תוס' ד"ה מהו דתימא כתבו דאף דאין ממירין באברים מכל מקום אם אמר תחת חציו של בהמת קודש נתפס התמורה דצריך לחלק בין חציו לאברים ע"ש. ואין ממירין בעוברין אם אמר בהמת חולין זו תחת עובר של בהמת קדשים אינו נתפס וכגון שהקדיש ולד במעי אמו דפסקינן דקדוש או שהקדיש בהמה מעוברת היא וולדה מכל מקום גזירת הכתוב דאין עושה תמורה אבל בהמת הקדש שנתעברה אפילו יצא לאויר העולם אין עושה תמורה דולד אינו עושה תמורה כמבואר בסמוך ועלח"מ. בהמה שחציה קודש וחציה חול כגון בהמה של שני שותפים והקדיש א' החצי שלו והמיר

אח"כ אין נתפס בתמורה כ"ה בר"מ מהתוספתא עבכ"מ. ואין התמורה עושה תמורה וכן ולד קדשים שהוא קדוש ומכל מקום אין עושה תמורה דהוא גזה"כ. חטאות המתות אין עושין תמורה. וחטאות שדינן שיהיו רועות עד שתפול מום ותמכור עושין תמורה כ"ה במשנה דף כ"ב. המפריש נקבה לפסח או לעולה או לאשם הואיל וירדו לקדושת דמים והם תמימים עושין תמור' אבל בחטאת ששינה כגון הדיוט שהפריש שעיר או כה"ג שהפריש פרה אין עושים תמורה כיון ששינה בחטאת וכל המשנ' בחטאת אינו לא קדושת הגוף ולא קדושת דמים וער"מ פ"ד מפסהמ"ק ובלחם משנה היתה בהמת הקדש אינו שלו דהוא קרבן של אחר א"י להמיר בו דא"י להמיר בקרבן שאינו שלו ואם אמר בעל הקרבן כל הרוצה להמיר בבהמתו יבא וימיר ה"ז תמורה. והמקדיש בהמתו כדי שיתכפר בו אחר המתכפר עושה תמורה דה"ל כמו בהמתו ואין המקדיש עושה תמורה דה"ל כמו קרבן של אחר. ואין הכהנים עושים תמורה בקרבנות שנתנו להם אחרים להקריב דאינו שלהם דהם זוכים בבשר לאחר זריקת דמן ולאחר הקטרת אימורין ואפילו בבכור שבא לידם דהוי שלהם מכל מקום אין ממירין כיון דתחלתו ביד ישראל הוא והבעלים יכולין להמיר בבכור שלהם כ"ז שלא נתנו לכהן דהוי כמו כל הקרבנות וכן כהן בבכור שנולד לו יכול להמיר וז"פ.

ואם העכו"ם הקדיש קרבן דקיימא לן נודרים נו"נ אם יש בה תמורה עש"ס תמורה ד"ב ע"ב וברש"י ותוס' וכ"ד הראב"ד בהשגות נראה דהדין כ"ה דהעכו"ם עצמו כיון דהוא לאו בר עונשין על הלאו הזה א"י להמיר ואין התמורה נתפסת כלל הן בקרבן שלו והן בקרבן של ישראל שאמר כל הרוצה להמיר כו' מכל מקום עכו"ם לאו בר תמורה נינהו ואם אמר עכו"ם על קרבנו כל הרוצה להמיר כו' והמיר בו ישראל גם כן אינו תמורה כיון דהעכו"ם א"י לעשות תמורה לא מהני למעבד שליח ע"ש בתוס' ד"ה קתני כתבו כן להדיא. ואם עכו"ם הפריש קרבן שיתכפר בו ישראל דקיימא לן דמתכפר עושה תמורה והמתכפר הוא ישראל ורוצה להמיר או שנתן רשות כיון דההקדש על ידי עכו"מ הוא אבעיא בש"ס אם נתפס בתמורה ועלתה בתיקו. אבל דעת הר"מ דקדשי עכו"מ אין עושין תמורה נראה דאפילו על ידי ישראל כגון שאמר כל הרוצה כו'. ועכו"מ עצמו אם הפריש להתכפר בו ישראל והישראל נתן רשות להמיר והעכו"ם מימר הוא ספק. ונראה דג"כ בקדשי ישראל ברשות ישראל הוי ספק אם העכו"מ מימר ואפשר בקדשי ישראל ממיר בודאי רק כאן כיון דתחלת הקדושה הי' ע"י עכו"מ הוי ס' כי העיקר תלוי במה שהקדיש העכו"מ עלח"מ. והנה למעיין בש"ס דף ט' דאינו מתפיס בהקדש שאינו שלו רק דאמר מרי' דבהמה כל הרוצה להמיר יבא וימיר נראה דלשון שליחות בעינן

וכה"ג הוי לשון שליחות כמבואר בנדרים גבי תורם את תרומתו דגם בתרומה דבעינן שליחות ובזה הלשון הוי שליח אבל לשון גרוע כגון כל המימר אינו מפסיד דכה"ג בתרומה ל"מ ע"ש בר"נ אם כן ה"נ ל"מ דשליחות בעינן אם כן קצ"ע על התוס' שהבאתי דכתבו אם העכו"ם אינו ממיר א"י הישראל להמיר ע"י אמירת העכו"ם כל הרוצה כו' כיון דהעכו"ם אינו ממיר אינו עושה שליח בלאו הכי איך נעשה שליח לעכו"ם הא קי"ל אין שליחות לעכו"ם אך התוספות חדא נקטו דליתא בדנפשי' ואין נ"מ לדינא אך על הר"מ קשה שכתב הקדיש עכו"ם להתכפר בו ישראל והמיר בו עכו"ם ה"ז ספק כו' וע"כ שאמר המתכפר כל הרוצה דמתכפר עושה תמורה ולא המקדיש וכ"כ הלחם משנה וז"פ וא"כ איך הוי ספק הא אין שליחות לעכו"ם כלל וגם קשה לשיטת תוס' ב"מ דאשלד"ע השליחות בטל אם כן האיך ממיר באמר כל הרוצה כו' הא הוא עבירה ונתבטל השליחות ע"כ נ"ל דלא צריך כאן שליחות רק גילוי דעת דאם הוא מסכים שימירו בשלו מהני והגמרא נקט כמו שם בנדרים ולא נחית לדקדק בזה אבל שליחות א"צ כנ"ל אך לפ"ז צ"ע על התוס' שהבאנו דאפשר דעכו"מ אינו ממיר מכל מקום הישראל ממיר כיון דא"צ שליחות וצ"ע. וקרבן צבור וקרבן של שותפות אינו עושה תמורה והמניח קרבן ליורשיו אם הוא יורש א' ממיר דאם ימיר כו' לרבות היורש ואם לשני בניו אינו עושה תמורה דהוי כשותפים ושותפים אין עושין תמורה ועלח"מ פי"ד מהמעה"ק. ופר כה"ג ביה"כ כיון דאחיו הכהנים מתכפרים בו ה"ל כשל שותפים ואין עושה תמורה ומבואר כ"ז בר"מ. והנה לעיל כל הדינים שכתבו שאין עושין תמורה נרא' כמו דאין נתפסים בתמורה ה"ה איסור לאו ליכא בהם ובהי"ז כ' הר"מ מפורש גבי כלאים כו' דאין לוקין והדינים הקודמין דאין עושים תמורה סתם הר"מ ולא כ' דלוקין וגם לא כתב דאין לוקין ובדין זה דצבור ושותפים כ' בה"ג א' מן השותפים שהמיר או בקרבנות צבור כו' ה"ז לוקה ואין התמורה קודש כו' סובר כאן דעוברים על הלאו ולוקין אך דאינו נתפס התמורה והכסף משנה כתב דיצא להר"מ דמבוא' דאין עושים ואינו מבואר דמותר להמיר משמע דלאו יש. ואיני מבין דבמשנה מבואר ג"כ דעופות ומנחות אין עושין תמורה וקדשי ב"ה אין עושין תמורה ואינו מבואר במשנה דמותר להמיר ולמה לא כ' הר"מ בהי"א ובהי"ב דאין עושין תמורה ולוקין ועי' בתמורה ד"ב ע"ב להגירסא בגמ' מבואר להדיא דצבור ושותפים ליכא עונש ע"ש אך אפשר הר"מ הי' לו הגירסא המובא ברש"י שם ע"ש אבל על כל פנים מנ"ל זה שוב ראיתי בת"ח על הגליון עמד בזה וגם בלחם משנה פלפל בזה. **וע"כ** כתבנו הדינים של בהמת הקרבן עתה נכתוב הדינים של החולין איזה מהם נתפס. והנה אינו נתפס רק בהמה ואפילו צאן בבקר או בקר בצאן נתפס ועופות ושאר דברים

כל שאינו בהמה טהורה אינו נתפס כלל ובהמת הקדש כתבנו לעיל דאם הי' בע"מ קבוע קודם להקדש אינו עושה תמורה מכל מקום בהמת חולין שיש בה מום קבוע והמיר בה נתפס בקדושת תמורה כ"ה גזירת הכתוב ומכ"ש רובע ודומיו והממיר באלו החמשה כלאים וי"ד וטרפה וטומטום ואנדרוגינוס אם היתה הבהמת חולין א' מה' הנ"ל אינה נתפסת כלל וה"ז כמו שהמיר בחמור כו' וגרע מבע"מ קבוע עיין ר"מ כיון שאין במינם קרבן ועי' בגמרא בהמה שחציה קודש וחציה חול אין נעשית תמורה וכן ג"כ אברים כגון האומר אבר זה של החולין תחת עולה זו אינו נתפס כלל ואפילו באבר שהנשמה תלויה בו דתחלת הקדש קדושה כולה מכל מקום אינה נתפסת בתמורה עי' בגמרא די"א וע' תוס' דכ"ו כתבו דאם אמר חציה חולין זה תחת קודש נתפסה כולה ועדיף מאבר שהנשמה תלויה בו ומודה ר"י בזה ע"ש. וכן העוברים אם אמר עובר שבבהמה זו תחת קרבן זה אינו נתפס ופשוט דבהמת חולין השותפים אם הוא מדעת כל השותפים נתפס בתמורה דגזירת הכתוב הוא רק בקרבן השותפים אבל לא בחולין אבל אם בלא דעת השותפים דאינה נתפסת כולו כי אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו אף חלקו שלו לא נתפס כי אין ממירין באברים ואף לפמ"ש בשם התוס' דבחצי נתפס היינו דוקא שם שיהי' כולו קודש מחמת דמתפשט הקדושה בכולה אבל כאן דאינו קדוש רק חציה ולא חלק השותף בוודאי אינו נתפס כלל כנ"ב. ואין אדם ממיר קרבנו בבהמה שאינו שלו כי א"י להקדיש דבר שא"ש דכתיב ואיש כי יקדיש את ביתו כו' מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו כו' והנה בדף ט' מבואר האי בשל אחרים ה"ד אי נימא בהמה דהקדש דידי' וחולין דעלמא מי מצי מקדיש דבר שאינו שלו ואלא הקדש דעלמא כו' מי מצי מתפיס בדבר שא"ש ואמרינן לעולם הקדש דעלמא וחולין דידי' וכגון דאמר מרי' דהקדש כל הרוצה להמיר בבהמתו יבא וימיר ונראה מהש"ס דוקא הקדש דעלמא וחולין דידיה הוא דמהני אם אמר בעל ההקדש כל הרוצה כו' אבל בחולין דעלמא אף שאמר בעל החולין כל הרוצה כו' וכן הר"מ כתב אין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו שלו ואם אמר בעל הקרבן כל הרוצה כו' ה"ז מומר המיר קרבנו בבהמה שא"ש אינו תמורה דאין אדם מקדיש כו' ולא כתב כאן דאם אמר כל הרוצה מבואר דכאן ל"מ באומר כל הרוצה. ולכאורה צריך טעם לחלק ביניהם ונראה כמ"ש לעיל דבבהמה שלו כיון דהוא יכול להקדיש רק דא"י להתפיס בדבר שאינו שלו א"צ שליחות כלל רק נתינת רשות אם כן מהני כל הרוצה אבל אם א' רוצה להקדיש איזה דבר בוודאי לא מהני נתינת רשות בלא שליחות כמו קדושין וגירושין ומקח וממכר וגדולה מזו דעת המהרי"ט ח"א דאף בשליחות אין אדם עושה שליח להקדיש בהמתו דמילי נינהו ואם כי דבריו תמוהים

דמבואר להדיא כאן בתמורה דף יו"ד א"ר אם כן מצינו כו' כגון דשוויא שליח לאקדושי הרי דיכול להקדיש ע"י שליח ועי' במחנה אפרים פ"ז מה' שלוחין על כל פנים וודאי שליחות בעינן וכאן כיון דהוי עבירה ואין שלד"ע השליחות בטל וכסברת התוס' בב"מ ע"כ ל"מ כאן כל הרוצה כו' אף שהוא לשון שליחות בתרומה כמ"ש לעיל מכל מקום אפילו שליחות ממש לא מהני מטעם הנ"ל אבל בבהמת קודש א"צ שליחות כלל ומוכח כמ"ש לעיל. והדברי' בעניני שלד"ע ארוכים. וכל אישי ישראל הן אנשים והן נשים וכל האישים ממירין ונתפס ולוקין על הלאו ולוקין רק ארבעים עתו"ס דלחד תי' לוקין שמונים ועבלח"מ. וקטן שהגיע לעונת נדרים היינו מופלא הסמוך לאיש דאין לוקין דלאו בר עונשין אך אם עושה תמורה זהו אבעיא בש"ס כיון דלאו בר עונשין הוא אפשר אינו עושה תמורה ואמרינן את"ל דעושה תמורה כו'. ואע"פ שדרכו של הר"מ לפסוק כאת"ל מכל מקום פסק דהוי ס' תמורה ועבכ"מ כתב דלא הי' בגירסת הר"מ את"ל ודין עכו"ם כתבנו לעיל. והנה בכל נדרים והקדשות הקדש טעות אינו הקדש וכאן גבי תמורה גזירת הכתוב דתמורה בטעות הוי תמורה ודעת הר"מ במתכוין להקדיש כגון שרצה לומר תמורת עולה ואמר תמורת שלמים כו' לוקין על הלאו וגם נתפס אבל בשוגג גמור כגון שדימה שמותר להמיר כו' נהי דנתפס מכל מקום אין לוקין דעל שוגג גמור ל"ש מלקות ע' ראב"ד וכ"מ ובתוס' ד"ב ע"א ובדט"ז דיש סוברים דאפילו בשוגג גמור לוקין ע"ש דהוא גזירת הכתוב ועבכ"מ ולחם משנה וכיון דתמורה חל ההקדש אפילו בטעות אין שאלה בתמורה דשאלה משווי לי' נדר טעות וכאן בטעות נמי קדוש עיין בסוגיא דנזיר גבי הריני נזיר מגרוגרת כו' וכ"ה פ"ד מה' נדרים ה"ז ואין נשאלין על התמורה עכ"ל ועיין כסף משנה כ' טעם זה. ותכ"ד לאו כדיבור אפילו החולקים על הר"מ בהקדש מכל מקום כאן דחל בטעות ותכ"ד דיכול לחזור הוא מטעם טעות עי' בסוגיא דנזיר שם אם כן תכ"ד לאו כדיבור דמי עקצה"ח סי' רנ"ה באורך ועיין ר"מ פ"ו מהלכות ערכין דעתו כפי מה שפי' בו הל"מ דהתפסה בטעות בלא תמורה כגון בהמת הקדש והתפיס בה בהמת חולין בטעות ג"כ הוי כמו תמורה דחל בטעות ואין נשאלין על הנתפס ועמ"ל מה שפלפל בזה ומביא דברי המבי"ט ע"ש ועי' בנזיר דל"ב ומובא במ"ל שם דמבואר שם בגמ' דוקא על התמורה אין נשאלין היינו על הבהמה שהמיר אבל אם נשאל על הראשונה אם כן לא הי' הראשונה הקדש כלל ממילא התמורה ג"כ חולין דה"ל כאילו המיר חולין בחולין ופשוט דגם אין לוקין אם נשאל על הראשונה וז"פ. ואם קטן הקדיש בהמתו והוא מופלא סמוך לאיש ואמר כל הרוצה להמיר ימיר כו' אם אחר יכול להמיר לדעת התוס' שהבאתי לעיל דאם הוא בעצמו א"י להמיר לא עביד שליח אם כן כאן דהוא

ס' באחר ג"כ ממיר בספק. אך באמת אפילו אי נימא כאת"ל דעביד תמורה מכל מקום אחר אינו ממיר כיון דהוא מטעם שליחות לשיטת התוס' וקטן לאו בר שליחות הוא אם כן אם אחר ממיר אינו תמורה כלל אך לשיטת הר"מ שכתבתי שאינו מטעם שליחות רק מטעם נתינת רשות מכל מקום אני מסופק כאן אפשר כיון דקטן אין במעשיו ולא בדיבורו שום ממש רק גבי נדרים והקדישות גזירת הכתוב דמופלא סל"א כו' אבל נתינת רשות שלו גם כן ל"מ כמו בכל התורה דאין במעשיו ובדיבורו כלום וצריך עיון:

והנה לוקין על לאו זה אף על פי שאין בו מעשה כ' הר"מ דמפי השמועה למדו חוץ מממיר והכסף משנה תמה הא בש"ס מבואר דלא תתני ממיר דבדיבורו עביד מעשה ועי' באחרונים תי' דלשיטת הר"מ ניחא דצבור ושותפי' ס"ל דאין עושין תמורה ולוקין אם כן ל"ש בדיבורו עביד מעשה ע"כ כתב מפי השמועה והרהמ"ח הרכיב שני הטעמים מפי השמועה כו' ובדיבורא אתעביד מעשה וצע"ק. ומ"ש הרהמ"ח אף על פי שניתק לעשה יש בה שני טעמים כו' עי' במ"ל מה שסותר את דבריו בה' מלוה ולוה גבי השבת העבוט. ולענין תשובה לדעת התוס' בחולין ותמורה דע"כ אין לוקין שמונים דחד לאו בשלו וחד בשל חבירו אם כן ה"ל בכל חד רק לאו א' ולהר"מ שכ' דלא אתי עשה כו' אם כן אם נימא דחד לאו עוקר צריך לעשות תשובה על חד לאו דנל"ע ועל לאו גמור ולטעם השני צריך תשובה על שני לאוין אך אם ריבוי לאוין במקום שאין לוקין אלא א' יש חילוק לענין תשובה ויבואר אי"ה בפ' נשא. ואם המיר א' במאה בהמות קודש בב"א לוקין ונתפס ואם המיר מאה בב"א או בזאח"ז בבהמה א' של הקדש כולם נתפסים ולוקין על כל בהמה ובהמה. ומבואר בר"מ והיא מהתוספתא הממיר הרי התמורה קודש ולוקין ואפילו המיר בשבת. וא"י מאי רבותא יש בשבת דנוסף איסור דרבנן דאין מקדישין בשבת מן התורה לא יהי' תמורה דאם עבר והקדיש בשבת בודאי ה"ז קדוש ויש לפלפל בדין דכ"מ דארל"ת עחו"מ סי' ר"ח ואין כאן מקומו וצ"ע בזה מאי רבותא בשבת. ועי' בשער המלך ספ"ו מה' אישות מביא ד' מהרי"ט שהבאתי לעיל והקשה עליו דלדבריו ליכא תנאי בהקדש דבתנאי בעינן אפשר לקיים ע"י שליח כמבואר בכתובות ובראשונים ובנדרים סוגיא דבר פדא מבואר שם הקדש על תנאי. והנה בלא דברי המהרי"ט לפמ"ש דתמורה לא אפשר על ידי שליח מחמת אין שלד"ע ל"מ תנאי בתמורה אך להסוברים דבשוגג יש שלד"ע אם כן משכחת לה ע"י שליח ושפיר מועיל תנאי. וע"ש עוד שמביא דוקא גבי מעשה בעינן אפשר לקיים ע"י שליח ולא בדיבור אם כן ה"נ ועי' בס' כתובה כתובות דף נ"ו ופרק המדיר ועי' בסוגיא דבר פדא דין דמקדיש לאחר שלשים ואם מצי הדר ביי' ער"נ וברא"ש ומבואר בנזיר דל"א דאם אמר ה"ז תמורה לחצי יום ה"ל תמורה לחצי יום וה"ל

כמו מקדיש לאחר ל' יום. ופשוט דאם המיר לאח"ז דאין לוקין על התמורה עד שיגיע הזמן דנתפס אף דבצבור ושותפים פוסק הר"מ דלוקין אף דאינו נתפס דאינו תלוי זה בזה מכל מקום שם ממיר עכשיו ועבר בלאו אבל בממיר לאח"ז כ"ז שלא הגיע הזמן לא המיר כלל וא"ע וז"פ:

מצוה שנג

סעיף א

לדון בדין ערכי בהמה כו'. עיין ר"מ פ"ה מה' ערכין ופ"ז שם ופ"א מה' איסורי מזבח ואכתוב בקיצור. המקדיש איזה דבר מטלטל או איזה בע"ח חוץ מבהמה (וחוץ מדיני בית וקרקעות המבואר אח"ז) מעריכין אותם כמה הם שוים וכופין את הבעלים לפתוח ראשון ואם הבעלים פודים או אשתו או לאח"מ היורש שלו מוסיפים חומש ואם אחר פודה אינו מוסיף חומש ואינו נפדה אלא במעות או במטלטלין אבל לא בקרקעות ועבדים ושטרות ואם פדה בהם אינו פדוי כלל והחומש גם כן צ"ל מטלטלין דוקא ואין החומש מעכב ואם נתן את הקרן ולא החומש יצא ההקדש לחולין מד"ת ומד"ס יש חילוק בין שבת לחול עיין ר"מ ועתו"ס פ' הזהב דנ"ד הקשו פשיטא דחומש לא מעכב הא אפילו הקדש ששוה מנה וחילל על ש"פ די כשמואל. ובאמת לשיטת התוס' בעצמם והבאתי במצוה דלעיל הא דשמואל הוא רק אם הבעלים בעצמן פודין אבל באחר אין סברא שיהי' מחולל בפחות משווי' והבאתי בשם הט"א למגלה הטעם דהמקדיש עצמו כיון דבעצמו הקדישו או כיון דהי' יכול לשאול עליו ע"כ הדין כשמואל ובאחר ל"ש טעמים הללו לא אמר שמואל בכה"ג אם כן כאן באשתו וביורש דגם הם לא הקדישו וגם אין יכולין לשאול כיון שהם לא הקדישו (ואינו ענין למה שהאריך הפר"ח אי יכול לשאול על נדר אביו ע' באו"ח סי' תס"ח וק"ל) אם כן גם אינו מחולל בפחות משווי' ע"כ הי' סברא דגם החומש מעכב דהם מוסיפים חומש אך החומש אינו מעכב כמבואר שם. אך לדעת הר"מ דלא ס"ל כסברת התוס' כמ"ש לעיל צ"ל כתירוצם שם דהי' סברא דוקא במזכיר בפי' החומש הוא מחולל אבל באינו מזכיר לא ע"ש ואין נ"מ לדינא כי בכ"ע אין החומש מעכב ואין להאריך. וחומשא מלבר היינו בעד שוה ד' נותן חמשה והפדיון וגם החומש נתפסין בהקדש ונותנין לבה"ב והראשון יצא לחולין ודוקא ההקדש ראשון שרוצה לפדות מוסיף חומש אבל הקדש שני כגון בהמה או מטלטלין השני' שחלה עליהם הקדושה שפדה בהם וה"ל הקדש שני ורוצה לחלל ההקדש שני א"צ להוסיף חומש וילפינן מקרא בב"מ דף נ"ה ובר"מ כאן ומבואר שם בש"ס דווקא הקרן שנפדה

בו וחלה עליו הקדושה שנתפסים תחת הראשון זה ה"ל הקדש שני אבל החומש שנתן ה"ל הקדש ראשון ואם רוצה לפדות החומש מוסיף חומש והר"מ השמיט זה וצ"ע. וע' רש"י שם גבי הגירסא לענין נהנה מן ההקדש והר"מ בפ"א מהלכות מעילה כתב זה לענין מעילה ועיין בכסף משנה שם שהראה מקום לזה דהוא בפ' הזהב. ונראה דהיה גירסתו כגירסא שדחה רש"י ע"ש ומכל מקום לפי דעת הר"מ שהשמיט כאן לא הודיענו דעתו בזה וצ"ע. ואין פודין בקרקע ודין תלוש ולבסוף חברו אי דינו כקרקע ע' תוס' דנ"ד דמבואר בונין בחול ואח"כ מקדישין חזינן דמתחלל על תלוש ולבסוף חיברו ול"מ למ"ד תלוש ולבסוף חיברו כתלוש דמי ודאי ניחא אלא אפילו למ"ד כמחובר דמי מכל מקום כאן אם לא יהי' קדוש סופו ליעקר חשוב כתלוש לכ"ע והוא ענין ארוך בכ"מ בש"ס. וע"ש בב"מ דנ"ד פלוגתא גבי מע"ש ח"א דאינו תופס פדיון פחות מש"פ וח"א דבעינן בחומשו ש"פ וער"מ ה' מע"ש ובמע"ש נלמד מקרא ממעשרו כו' ע"ש אבל בהקדש אם הקדיש ש"פ בודאי פודין ונתפס הפדיון וחייב ליתן החומש אף פחות מש"פ כי לא מצינו דנתמעט וכן הדין במעילה בש"פ מעל ונותן קו"ח אף שאין בחומשו ש"פ אך אם אין ההקדש ש"פ וגם עם החומש אינו ש"פ בודאי כי אפילו המותר ג"כ נתפס להקדש ול"ד למע"ש דאין המותר נתפס אם כן כיון דזה נתפס הראשון יוצא לחולין. אך אם רוצה לפדות בפחות מש"פ כשווי זה תלוי בשיטת רש"י ותוס' גיטין די"ב דעת רש"י דאין הקדש חל על פמש"פ אם כן כיון דאינו נתפס אין הראשון יוצא לחולין אבל לדעת התוס' שם דהקדש חל בפמש"פ אם כן נתפס ויוצא הראשון לחולין ולדבריהם אפשר מה דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחיללו על ש"פ לאו דוקא אלא אפילו על פמש"פ ואורחא דמלתא נקט ומכל מקום אפשר נהי דהקדש חל על פמש"פ מכל מקום לחלל הוי כעין מקח דקונה מן ההקדש וקנין אפילו בהדיוט אינו פחות מפרוטה ומכל מקום יש לחלק בין קנין לחילול וצ"ע. וכן הדין במקדיש עוף לבה"ב כגון אווזים ותרנגולים נפדין ואפילו אם מתו קודם פדיון נפדים כי אין צריכין העמדה והערכה דאינו מבואר בתורה רק בהמה ועי' תמורה דל"ג תני דבי לוי אפילו חי' ואפילו עוף כו' נראה דהוא תני ולית הלכתא כוותי' וגם הוא סובר דאפילו בע"מ מעיקרא כו' ויבואר בסמוך בעזהשי"ת ואין הלכה כן כמשי"ת וכ"ה לשון הר"מ פ"ה הי"ב כל המקדיש בהמה כו' צריך העמדה כו' לפיכך אם מתו נראה דבעוף אין צריך ודינו כמו מטלטלים ע"כ נפדה אפילו לאח"מ ואינו בכלל אין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים אם שחט ראוי לאדם מישראל ואפילו אם מתה מאליה ע' רש"י חולין דק"ל ובכורות דט"ו גבי קדם מום להקדישן דהוי כדיקלא בעלמא ולא נחתה להו קדושת הגוף ופודין בכה"ג להאכילן לכלבים כו' אם כן

בקדשי בה"ב דאינו ראוי לקדושת הגוף כלל אינו בכלל אין פודין כו'. ועי' פסחים כ"ט מבואר שם אף בקדשי בה"ב כגון חמץ של הקדש איכא פלוגתא למ"ד אין פודין אין לחמץ פדיון ע' תוס' שם שהקשו זה מהא דקדם מומו להקדישו דפודין ותירצו דמדרבנן אין פודין וע"ש במסקנא דרש"י ותוס' גרסי דר"א אמר כ"ע אין פודין כו' ע"ש בתוס' שכתבו כיון דהוא מדרבנן דוקא לפדות להאכיל לכלבים אין פודין אבל משום צורך אחר כגון להסיק או לשאר דברים פודין אם כן ניחא כאן דפודין לצורך אחר וכעת לא ראיתי בר"מ חילוק זה ואני טרוד כעת ולא יכולתי לעמוד בענין זה ועי' בשער המלך פ"א מהמ"א פלפל הרבה בזה.

והמקדיש בהמה הדין כך המקדיש בהמה תמימה לבה"ב אף על פי שעבר בעשה דאסור להקדיש תמימים לבה"ב ועיין בכ"ז דעובר בל"ת ג"כ ועי' בלחם משנה ומ"ל מכל מקום מה שעשה עשוי ונפדית כשהיא תמימה והדמים יפלו לבה"ב ואם הבעלים פודין מוסיפין חומש והדינים של חומש ובמה נפדה כתבתי לעיל וכאן נמי הדינים כ"ה. וכשהיא נפדה אינה נפדה אלא למזבח שכ"ד הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח עי' מ"ל כתב דנראה מהר"מ דד"ז דאינו יוצא מידי מזבח הוא מן התורה שהביא הפסוק הלזה ותמה ע"ז מש"ס דמנחות דף ק"א דמבואר דאינו אלא מדרבנן כיון דלא שכיח להגזברין דבהמה פוסלת בדוקין שבעין כו' ע"ש מה שפלפל בזה. ואיני מבין אם נאמר שהוא מן התורה ניחא מה שמביא הר"מ אח"ז הדין משקלים המקדיש נכסיו והי' בהם עופות כו' ימכרו לצרכי אותו המין דאינו יוצא מידי מזבח אבל אם הוא רק מדרבנן כיון דבהמה פוסל בדוקין שבעין אם כן עוף דאינו פוסל בדוקין שבעין למה בהקדש בה"ב עי' בשקלים דכ"ע ס"ל דאינו יוצא מידי מזבח ולמה לא יצאו העופות לחולין דל"ש הך גזירה דל"ש דבעופות אין מום פוסל רק מחוסר אבר וצ"ע. ואפשר דע"כ פוסק הר"מ דהוא מן התורה כמשניות דכאן וגם מהתוס' פ' פרת חטאת נראה דהוא גם כן מן התורה כמובא במ"ל. והמקדיש בהמה טמאה לבה"ב נפדית ג"כ בתוס' חומש כדלעיל והדמי' הם לבה"ב. והמקדיש בהמה טהורה תמימה למזבח ונפל בה מום ג"כ נפדית בתוס' חומש כנ"ל ויביא בהדמים קרבן אחר כמותה וכל הדינים הללו במקדיש בהמה שכתבנו הן קבה"ב והן קדשי מזבח שנפל בהם מום ה"ז צריך העמדה בב"ד והערכה ואם מתו קודם העמדה ואפילו אם מתו לאחר העמדה והערכה קודם שנפדו יקברו. הכלל כל שצריך העמדה והערכה אין להם פדיון לאח"מ ויקברו. ועוף של קדשי מזבח אף שנפל בו מום אין לו פדיון כלל דלא נא' אלא בהמה והוא משנה מפורשת במנחות ק"א וזה עיקר החילוק בין דבר שצריך העמדה והערכה ובין דבר שא"צ העמדה והערכה הוא

זה לענין אם נפדין לאח"מ עיין מ"ל פ"א מהלכות איסורי מזבח. והנה בקדשי מזבח שנפל בהם מום אם מתו מעצמן בלאו הכי אין נפדין דאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים אך אפילו נשחטו בהכשר מכל מקום אין נפדין מחמת העמדה והערכה וכבר כתבתי לעיל לענין בהמה טמאה שהיא קדשי בה"ב אם פודין להאכילה לכלבים כו' ופודין להסיק כו' כיון שהוא רק מדרבנן כ"כ התוס' ודוקא טמאה או טהורה כמ"ש אבל במקדיש בע"מ למזבח דקדם המום להקדש מבואר בש"ס דא"צ העוה"ע וממעט מקרא והכסף משנה כאן דעתו דהר"מ ג"כ ס"ל כן ולא כלוי בגמרא ועיין בכסף משנה פ"א מהמ"א דעתו בתי' הראשון דהר"מ פוסק כלוי דאף בע"מ מעיקרו צריך העמדה והערכה ועלח"מ ומ"ל שם שדעתם דפוסק דא"צ כר"י דכתב בפי' דאם מתה תפדה ועיין בכסף משנה דגם בחיים יש חילוק בין הערכה לחוד ובין העמדה והערכה דצריך להעמידה בפני הב"ד ועמ"ל שדחה זה דאין חילוק כלל רק העמדה והערכה הוא לאפוקי לאח"מ ע"ש באריכות. והנה לפי הסכמת כולם שהר"מ אינו פוסק כלוי אם כן אפשר דגם עוף דאיתא בברייתא דלוי ג"כ דלא כלוי וא"צ העמדה והערכה. ובעוף שקדשי מזבח ונפל בו מום הפוסל כגון מח"א בלאו הכי אינה נפדית אפילו בחייה כמבואר בר"מ דעופות אין להם פדיון אך בבע"מ מעיקרו או אווזים או עופות טמאים כל הנהו דאין ראוים למזבח כלל בזה סובר לוי דמרבינן העמדה והערכה וי"ל דהר"מ אינו סובר כן דנקט כאן רק בהמה וה"ל לפרש דה"ה עוף שאינו ראוי למזבח כלל בעינן העוה"ע אע"כ סובר דא"צ העוה"ע וחי' אף על פי דג"כ נזכר בברייתא מכל מקום י"ל כיון דבכה"ת חיה בכלל בהמה לדין זה ג"כ בכלל בהמה וע' תוס' מנחות דף ק' ע"ב ד"ה העופות כו' כתבו הא דמבואר במשנה דעופות אין נפדים היינו בשקדם הקדישן את מומן אבל בקדם מומן להקדישן נפדים כדתניא בתוס' ותני לוי הכל היה בכלל העמדה בי' אפילו עופות ולע"ד דהר"מ לא ס"ל כן אך בוודאי נפדים דלא גרע ממטלטלין אך העוה"ע לא בעינן כנ"ל בדעת הר"מ ונפדים לאח"מ ג"כ להיסק כמ"ש לעיל כנ"ל. והנה בבע"ח שצריך העמדה והערכה אפילו אם שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא חיה נפדית עד שתמות והם בכלל העוה"ע וע' מ"ל מביא בשם התוס' דוקא ישראל בטמאה או נכרי בטהורה דאינה ניתרת באכילה אבל ישראל בטהורה דניתרת באכילה היא כמתה ואינה נפדית ע"ש. ועיין במצוה הקודמת הבאתי דברי הר"מ דהתפסה בטעות הוי התפסה ואין שאלה בהתפסה דה"ל כמו תמורה דהוא סוף הקדש אפשר דכאן ה"נ הדין כן אם פודה ואמר זת"ז אפילו בטעות הוי הקדש ואין שאלה או אפשר דשם דאמר זו כזו או תמורה דעכ"פ אין ההקדש ראשון יוצא לחולין בהתפסה ל"מ שאלה אבל כאן כיון דע"י התפסה זו

יוצא הראשונה לחולין ואם שואל עליה הוא חולין והראשונה חוזרת להקדש אפשר בכה"ג מהני שאלה וצ"ע. ואם קטן יכול לחלל אני מסופק. והנה אם הוא בדרך מקח כגון שהגזבר מוכר נראה דדינו כמו הדיוט וקטן קנה בדעת אחרת מקנה או אפשר דנתינתו בדמים אינה נתינה כסברת המ"מ ה"נ כאן אם הוא בדרך חילול אם כן אין הראשון יוצא לחולין רק אם זה הקדש שנתפס ע"י חילול הראשון נראה דקודם שהגיע לעונת נדרים דאין הקדשו הקדש אם כן לא נתחלל אך בהגיע לעונת נדרים דהקדישו הקדש נתפס זו ויצא הראשון אך אפשר כיון דאין מעשיו כלום ל"מ החילול שלו כלל דדוקא מקח או מתנה מהני ע"פ הדברים המבוארים אבל בכה"ת ה"ל קטן דאין מעשיו כלום ה"נ ל"מ מעשיו וצ"ע. שוב ראיתי בתוס' גיטין דף ס"ה ד"ה ופדו כו' עמדו בזה גבי מע"ש דמאי מהני פדיית קטן הא אין מעשה קטן כלום כו' ותירצו דבהגיע לעונת נדרים מהני ע"ש אם כן ה"נ. ונראה דאפילו בדרך מקח מכל מקום כיון דהקדושה חל על הפדיון ל"מ לכ"ע פחות מעונת נדרים כנ"ל. ומ"ש הרהמ"ח כ"פ דהכהן מעריך ל"ד עיין בסנהדרין ובר"מ דצריך העמדה לפני ב"ד וכן הערכה רק גבי קרקעות בעינן תשעה וכהן ע"ש. ולפמ"ש לעיל דחומש אינו מעכב אם כן ה"ל רק מצוה דצריך ליתן חומש אם כן אפשר בקטן הפודה א"צ ליתן חומש כי לאו ב"מ הם. גם הבאתי לעיל דהמקדיש תמימים לבה"ב עובר בעשה צ"ע אם דוקא בבהמה דנפ"ל משור ושה כו' או אפשר אף עוף תמים ושור לאו דוקא. וגם קדשי מזבח שנפדה במום המקדיש מוסיף חומש ולא המתכפר. והנה בעסקי במצוה זו הפסקתי הרבה בין הפרקים מחמת טרדת נשואי בתי תי' ע"כ איני מאריך השי"ת יגמור עלי לשנות פ"ז:

מצוה שנד

סעיף א

לדון כו'. הדינים עיין ר"מ פ"ה מהל' ערכין וכ"ה המקדיש ביתו בין בתי החצרים בין בתי ע"ח נערכים בשווים ונפדים והדמים הם לבה"ב ואם הבעלים או אשתו או יורשים פודים מוסיפים חומש ודיני חומש כתבתי במצות הקודמות ותלמד לכאן. ונגאל לעולם וגם אין היובל מוציא מיד ההקדש רק נפדית ולעולם כי אין הקדש מחליט בע"ח גם כן והערכה צ"ל ע"פ עשרה אנשים וא' מהם כהן ובמה פודין כתבתי לעיל גם כן ותלמד לכאן והכל ילפינן מקראי בערכין. ואם גאלו אחר מיד ההקדש אם היה הבית בבתי ע"ח וקם ביד הגואל שנה נחלט ואם הי' בית חצרים יוצאת ביובל לבעלים הכלל הגואל יש לו דין הקונה מהדיוט. ונ"פ הא דכתבנו דאם הקדיש א"י ביובל מיד ההקדש היינו בהקדיש

בית אחוזה אבל אם הקדיש בית מקנה שקנה מאחר בבתי החצרים בוודאי יוצא מן ההקדש ביובל לבעלים הראשונים שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו כמו בשדה מקנה שכתב הר"מ כאן ספ"ד וזה אינו שלו ביובל דאין לו זכות יותר אם כן כאן נמי וז"פ. וגם לענין פדיון שמין אותו כמו שהוא שוה עד היובל כי ביובל יוצא כמו שדה מקנה ועמ"ל ספ"ד ויבואר לקמן ב"ה. והנה בשדה מקנה המקדיש הפודה אינו מוסיף חומש כמבוא' בר"ם ובהרהמ"ח וגם במצוה שאח"ז אפשר גם כאן בבית מקנה אינו מוסיף חומש. אך נראה דאין חילוק ומוסיף חומש כמו שמבואר בתורה רק שדה מקנה הוא גזה"כ. ולפמ"ש דבית מקנה יוצאה מהקדש ביובל כי אין לו כח להקדיש יותר דאינו מקדיש דבר שאינו שלו אם כן פשוט דאם הגואל מיד ההקדש חזר והקדישו ג"כ יוצאה ביובל לבעלים הראשונים כיון דהגואל אין לו זכות רק עד היובל מ"ל קנה מיד הדיוט או קנה מיד הקדש כיון שבעלים הראשונים יש להם זכות תיכף שיצא מיד ההקדש והוי שלהם ביובל אם כן הוא עצמו א"י להקדישו לעולם כי אין אדם מקדיש וכו':

סעיף ב

גזל ולא נתייאשו כו' ואפילו מטלטלין כו'. עיין ר"מ כאן פ"ו וכ"מ בש"ס וב"מ דף ז' ובלשון הר"מ דדוקא מטלטלין פקדון יכול להקדיש דכ"ה דאיתי' כו' ודוקא דלא כפרי' אבל מטלטלין דכפרי' אף דיכול להוציאו בדיינים א"י הבעלים להקדיש ובקרקע אם יכול להוציא בדיינים יכול להקדיש ואם א"י להוציא בדיינים א"י להקדיש ועיין בח"מ סי' שנ"ד והרהמ"ח כ' כאן אפילו מטלטלין אם יכול להוציא כו' נראה דבקרקע אפילו א"י להוציא בדיינים יכול להקדיש. וצ"ע דלפי המבואר בש"ס כ"פ דמטלטלין דוקא פקדון דלא כפרי' אבל כפריה אף דיכול להוציא בדיינים א"י להקדיש ובקרקע אף דכפרי' אם יכול להוציא בדיינים יכול להקדיש ואם א"י להוציא אף קרקע א"י להקדיש וד' הרהמ"ח צ"ע:

סעיף ג

ונוהגת כו' היינו להקדיש לכתחלה כו'. איני מבין דאינו תלוי כלל בזמן היובל רק בזמן הבית יכול להקדיש לכתחלה כמו מטלטלין. אך בזה"ז שאין בית אין מקדישין לכתחלה ואם הקדיש יעשה כשמואל ויוליך הפדיון לים המלח אבל בזמן הבית מותר להקדיש לכתחלה ופודין ונותנים הדמים לבה"ב וכ"נ מסוף דברי הרהמ"ח ע' ש"ס ור"מ ותראה וז"פ וד' הרב המחבר שתלה ביובל צ"ע. ומ"ש הרהמ"ח דיש לו עונש שמועל בהקדש אם יש מעילה במקדיש בית בנוי ע' כאן בר"מ פ"ו ובפ"ו מה' מעילה דדבריו סותרים וע"ש בלחם משנה ולעיל מ"ש במצות מעילה:

מצוה שנה

סעיף א

לדון בדין ערכי שדות כו'. עיין ר"מ פ"ד מהלכות ערכין והדינים כו' בקיצור. המקדיש שדה אחוזה שירשה ממורישיו שהיה שלהם עד שעת חילוק הארץ ואפילו לר"י דסובר אחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל מכל מקום השדות יש להם דין שדה אחוזה כיון דתחת זו תחזור לו אחרת לא מיקרי שדה מקנה וא"צ שיהי' בירושה חד בר חד עד יב"נ כ"כ התוספות גיטין דף מ"ח ע"ש והן מקדיש שדה טובה ביותר או שדה רעה ביותר ורוצה לפדותה הן בעלים או אחרים נתנה התורה קצבה בזמן היובל אם מקדיש תיכף אחר היובל ורוצה לפדותה תיכף נותן בעד כל מקום שיוכל לזרוע חומר שעורים חמשים שקלים היינו חמשים סלעים וזהו בעבור מ"ט שנים שבין יובל ליובל ואם פודה בשנה השנית מגרע סלע ופונדיון כי נפדה בגרוע כגון אם פודה עשר שנים לאחר היובל וישנו עוד ל"ט שנים עד היובל הבא וכן אם הקדישו עתה נותן עבור כל שנה סלע ופונדיון כ"ה גזירת הכתוב דבעד יובל שלם נותן חמשים שקלים ומה שיוצא מהיובל נותן סלע ופונדיון לכל שנה עד יובל הבאה ואע"פ לפי ערך נ' שקלים מגיע רק מ"ח פונדיון (ופונדיון א' הוא יותר מכל מקום נותן סלע ופונדיון דהוא קלבון ער"מ) כי מ"ח פונדיון הוא סלע אם כן מ"ט סלעים ומ"ט פונדיון הוא יותר מנ' שקל אותו הפונדיון מכל מקום נותן יותר קצת כי כשנותן לשלחני פונדיונות ליקח סלע נותן מ"ט. ואם פודה אינו נותן בכל שנה רק מה שמגיע נותן בפ"א ואם הבעלים או אשתו או יורשיו פודין מוסיף חומש לפ"ע שנותן הקרן נותן עוד חומש ורשאים הבעלים למכור שדות או ללות שיגאל שדה זו וכן גואל חצי השדה אם רוצה וזה חומר בהדיוט מהקדש דהמוכר להדיוט אינו מוכר שדות וכן אינו לוה וגואל ואינו גואל לחצאין ובהקדש בכל ענין. והנה בזמן היובל דעת הר"מ דמצוה על האדון והאדון קודם אבל אין כופין את האדון ע' בפ"ה וז"פ כיון דמצוה על האדון והתורה קצבה שיעור לפדיון אם כן אפילו אם אחר רוצה ליתן הרבה יותר מהאדון מכל מקום אין שומעין לו דהוא נותן כשיעור הקצוב בתורה אך אם אין להאדון פודה ואחרים באים לפדות אם א' נותן כשיעור הקצוב וא' נותן יותר בודאי הנותן יותר לו מוכר הגיזבר כי אין פוחתין משיעור הקצוב אבל להרבות שיהי' רווחא להקדש למה לא ובזה אפשר ליישב מה שהוכיח המ"ל כאן בספ"ד מדברי הר"מ דס"ל דלא כרש"י דדעת רש"י בשדה מקנה ג"כ דמים קצובים בתורה כשדה אחוזה וכ' דהר"מ לא ס"ל כן דכ' המקדיש שדה מקנה שמין אותו כו' ואח"ז כתב דשמין ומכריזין ס' יום ואי דמים הקצובים בתורה היאך שייך שומא והכרזה ולפמ"ש אפ"ל כיון דגבי

שדה מקנה כתב הר"מ דפודה אותו כל מי שירצה נראה מדבריו דכאן בשדה מקנה אין מצוה על האדון ועיין בפ"ה דלא כתב ד"ז דהאדון קודם רק בשדה אחוזה וכן אח"ז בבית ובבהמה טמאה וכאן כתב שמין ופודה כל מי שירצה. ועיין בבכורות דף י"ד מצות גאולה באדון קודם שנאמר ואם לא יגאל כו' וע' רש"י שפירש במתפיס בהמה טמאה לבה"ב האדון קודם ובאמת הפסוק שמביא במשנה כתוב בבהמה טמאה מכל מקום הדין גם כן בשדה אחוזה כמבואר להדיא כאן בערכין כ"ז דמצוה באדון קודם והבעלים מוסיפין חומש ואיידי דחביב כו' מבואר להדיא במשנה ובש"ס דגם שדה אחוזה מצוה באדון קודם אבל שדה מקנה לא נזכר וגם אין הבעלים מוסיפין חומש כמבואר בר"מ כאן ויבואר בסמוך אם כן שפיר שמין ומכריזין אולי שוה יותר מהקצוב בתורה ויתן יותר הוא קודם אבל אם אינם רוצים ליתן יותר על כל פנים אפשר כדעת רש"י דאינו נפדה בפחות מהקצוב בתורה. ופשוט אע"ג דבכל הקדשות אם חיללו בדיעבד על ש"פ מחולל אבל כאן דהתורה נתנה קצבה בפירוש אינו מחולל בפחות אפילו כ"ש ואפילו לא נתן המעות כ"א כמ"ש לעיל וז"פ. והמקדיש תיכף אחר היובל ורוצה לפדותה אפילו סוף שנה אינו גורע כלום אף על פי שעמד ביד ההקדש כמה חדשים אינו גורע ואם פודה צריך ליתן כל הנ' שקלים ובשנה השנית מגרע סלע ופונדיון משנה שעברה אבל בשנה הראשונה אינו מגרע כלום כי אין מחשבין חדשים להקדש כ"ה בש"ס ור"מ וכן אם פודה באמצע שנה כגון חמשה וחצי שנים קודם היובל אין אומרים שיגרע להקדש ויתן ה' סלעים וה' פונדיון בעד החמשה שנים וחצי סלע וחצי פונדיון בעד החצי שנה כי אין מחשבין חדשים וצריך ליתן ששה סלעים וששה פונדיונים כ"ה בש"ס. ובר"מ אינו מבואר זה להדיא אך נשמע מדבריו כאשר יבואר וא"צ לפרש זה. ואם גואל שנה א' לפני היובל אינו פודה בגירוע היינו ליתן סלע ופונדיון דכתיב על פי השנים כו' רק צריך ליתן כל הנ' סלעים ואם נשאר שנה וחדשים משנה השניה קודם ליובל דעת רש"י והראב"ד כיון דאין מחשבים חדשים להקדש ה"ל פחות משני שנים קודם היובל וכתיב על פי השנים כו' אם כן אינה נפדית בגרוע רק צריך ליתן כל הנ' סלעים והר"מ סובר דתלוי ברצון הגזבר אם אינו רוצה לחשוב אם כן ה"ל פחות משני שנים ואינה נפדית בגירוע רק צריך ליתן כל הנ' שקלים ואם רוצה הגיזבר מחשב החדשים לשנה וה"ל שני שנים ונותן שני סלעים ושני פונדיונות ופודה ועיין בהשגות הראב"ד ובכ"מ ובלחם משנה ועיין בש"ס.

והמקדיש שדהו בשנת היובל עצמה אינה מקודשת כלל כשמואל בגמרא ואם לא פדה המקדיש השדה עד היובל והגיע היובל והיא ת"י ההקדש יוצאת השדה לכהנים

והכהנים שבמשמר שחל ראש השנה של יובל הם זוכים בשדה זו ואם חל ר"ה של יובל בשבת שייך למשמר היוצא שהם עובדים בתחלת ליל שבת וע' לח"מ ומ"ל באריכות מפלפל בד' רש"י דנראה דנותנים למשמר שפגע יה"כ של יובל ע"ש ומ"ש בד' הר"מ. והכהנים שזוכים באותו שדה צריך שיתנו דמים להקדש ויפלו ג"כ לבה"ב כי אין הקדש יוצא בלא פדיון וכמה דמים נותנים הכהנים דעת רש"י בגמרא והרע"ב וכ"ה בכ"מ בשם מ"כ דכהנים נותנים נ' שקל דמים הקצובים בתורה ובמ"ל מפלפל בזה. וכ' דנ"ל דעת הר"מ דנותנים דמי שיור של השדה ולא דמים הקצובים ע"ש וכ"נ דעת הרהמ"ח שלא כתב דמי' כמו שדקדק הכסף משנה רק דמים נראה דדמי השיווי נותנים. ואם הבעלים פדו עד היובל הרי הוא שלהם לעולם ואינה יוצאה לכהנים רק אם הוא ביד ההקדש או שגאלה אחר כמו שיתבאר. ואם גאלה מההקדש איש אחר ולא הבעלים אפילו בתו של מקדיש ואין לו אלא הבת אם הגיע יובל והיא ביד הפודה ד"ה דביובל זוכים בהשדה הכהנים וכאן הכהנים א"צ ליתן דמים דכבר נתנו הפודים דמים להקדש ולא יצא בלא פדיון ואם גאלו הבעלים מיד הפודה והגיע יובל והיא ביד הבעלים בזו יש נוסחאות מתחלפות דלנוסחאות הר"מ אין הכהנים זוכים בו ונשאר לבעלים ולנוסחא דידן וכן מביא הראב"ד כמו נוסחא דידן דיוצאה לכהנים אף על פי שהיא עתה ביד הבעלים כיון דהפודה מן ההקדש היה אחר ולא הבעלים והרהמ"ח עיין בדבריו נמשך לדעת הר"מ כדרכו וקצת יש חיסור לשון בדברי הרהמ"ח שכתב אם לא פדאוהו הבעלים מיד ההקדש או מיד אחר שקנאה מן ההקדש הכהנים נותנים דמים כו' ובאמת אם הוא ביד אחר אין הכהנים נותנים דמים כי כבר נתנו הדמים הפודים מן ההקדש כמ"ש בשם הר"מ וצריך להגיה כן בדברי הרהמ"ח. ואם בנו של המקדיש גאל מיד אפילו יש ת"י בשעה שהגיע יובל אינה יוצאה לכהנים ביובל רק חוזרת לאביו כמו כשהמקדיש עצמו פודה דכך גזירת הכתוב דבנו הוי כהוא עצמו דבנו הוא היורש שאינו נדחה בשום פעם אבל בתו היא כאחר במקום בן ע' בגמ' כאן. ופשוט כמו אם פודה הבן בחיי האב ומגיע יובל בחיי אביו דחוזרת לאביו דהוי כמו שפודה המקדיש דגזירת הכתוב הוא לאחר ולא לבן ה"ה אם פדאה לאחר מיתת האב והגיע יובל ג"כ אינה יוצאה לכהנים כיון דלא פדאה אחר רק הבן דהוי כמו המקדיש אם כן עתה חוזרת לאב ויורש מכח האב דאם היה האב חי היתה חוזרת לו והוא יורש כוחו ויותר מזה אם הבן ג"כ מת והירושה חוזרת לאחי האב ג"כ זוכה אחי האב או שאר יורשיו של האב דפדיון שפדה הבן ה"ל כאלו המקדיש עצמו פדה וחוזרת לאביו אם כן יורשים יורשי האב וזה מכ"ש דאם פדה בחיי האב אין הכהנים זוכים אף דלא היה יורש מכ"ש אם פדאה לאח"מ האב בודאי אינה

יוצאה לכהנים כיון דלא הוי אחר וממילא ביובל יורשים יורשי האב וז"פ. וגם פשוט אם פדאה אחר מן ההקדש ובנו גאל מיד אחר לשיטת הר"מ שהבאנו דהמקדיש אם פודה מיד אחר ג"כ אינה יוצאה לכהנים ה"ה אם בנו פודה מיד אחר ג"כ אינה יוצאה לכהנים כי בנו הוא כמקדיש עצמו וכ"ז פשוט. וז"פ גם כן דאם המקדיש או בנו פדו מההקדש ואח"ז מכרו לאחר ובשנת היובל הוא ביד אחר מכל מקום אין יוצאה לכהנים ביובל כיון שהפודה נשאר בידו לעולם וה"ל כאלו מכר שלו לחבירו דיחזור ביובל לבעלים ולא לכהנים וז"פ מאוד.

ומבואר בש"ס אבעיא אשה מי מעמיד לה שדה בעל מוקים לה שכן יורשה א"ד בנה מוקים לה שכן נוטל בראוי כבמוחזק ועלתה בתיקו ופירש"י אשה שהקדישה שדה מלוג מי יפדנה מיד ההקדש שלא תצא לכהנים ביובל כו' בעל או הבן והנה האבעיא על שניהם באשה שיש לה בעל והבעל פדה אם ה"ל כיורש גמור וחוזרת לאשה כיון דהוא יורש אפילו במקום בן לא ה"ל כאחר א"ד כיון דהבן יורש בראוי כו' ופשוט אפילו אם אין לה בן כלל מכל מקום הבעל בספק אם הוא יורש גמור א"ד שהבן הוא יותר יורש אם כן ה"ל כאחר כמו בת אפילו בלא בן וכיון דהוא ספק אם קדמה האשה וזכתה הרי היא שלה ואם קדמו הכהנים וזכו היא שלהם לפי דעת הר"מ דאין האשה מוחזקת ע"י הבעל וגם לא שייך חזקת מ"ק ע' בלחם משנה ודעת הראב"ד דהאשה היא מוחזקת ע"י הבעל עיין ר"מ ובראב"ד וא"ר להאריך כאן בדיני תפיסה. וכן אם בנה פדה ביש לה בעל והגיע יובל ג"כ הוא ספק אם יחזיר לה ככל מקום שהבן פודה א"ד דכאן הרי הוא כאחר כיון דהבעל יורש יותר ג"כ מי שקדם וזכה או האשה או הכהנים זכו וגם הראב"ד מודה בזה דל"ש חזקת האשה ע"י הבן כיון דאינו אוכל פירות עיין בהשגות. והנה נראה דהספק שבש"ס מי הוא היורש יותר בין שניהם היינו הבעל או הבן אבל א' בין שניהם הוא ודאי מעמיד השדה אך לא ידעינן מי הוא אם כן אם פדה הבעל מהקדש ובנה פדה ממנו או להיפוך אם כן לנוסחאות הר"מ שהבאנו דאפילו פדאה אחר מההקדש אם חזר המקדיש ופדאה אינה יוצאת לכהנים וכבר כתבנו דל"ד המקדיש ה"ה הבן דעומד במקום המקדיש וגם כתבנו היכי דהמקדיש פדה מהקדש ואח"ז קנה אחר מיד הבעלים בודאי חוזרת לבעלים ע' לעיל אם כן כאן ממ"נ חוזרת לאשה ולא לכהנים דרך משל אם הבעל פדה מהקדש ובנה קנה מאתו אם כן אם הבעל מעמיד השדה והרי הוא כאשה אם כן אפילו הבן הוא אחר מכל מקום כיון דהפודה הוא המעמיד חוזרת ולא איכפת לן מה שהיא אחר כך ביד אחר ואם הבעל הוא אחר אם כן הבן מעמיד וא"כ ה"ל כפדה המקדיש מאחר וג"כ חוזרת לבעלים לפסק הר"מ לפי גירסתו ומ"ל המקדיש או הבן כמ"ש לעיל אם כן בכה"ג יוצאה

בודאי לאשה ואין לכהנים שום זכות בשדה. אך לפי שיטת רש"י והראב"ד לפי גירסא שלהם היכי דהפודה הוא אחר אף על פי שקנה המקדיש מכל מקום יוצאה לכהנים דאזלינן אחר הפודה אם כן הוי ספק בכ"ע כי א"י אם הפודה הוא מעמיד וחוזרת לאשה או אם הוא אחר וחוזרת לכהנים הן אם היה הפודה הבעל או הבן אך החילוק אם הי' הבעל הפודה ועתה היא ביד הבן אם כן מספק כל הקודם זכה ואין האשה מוחזקת יותר מן הכהנים ואם הבן היה הפודה ועתה היא ביד הבעל האשה מוחזקת ע"י הבעל לסברת הראב"ד. והר"מ כאן בפ"ד כתב וז"ל האשה שהקדישה שדה אחוזה וגאלה הבעל מיד הקדש והגיע יובל כו' הדבר ס' אם חוזרת לאשה או לכהנים לפיכך אם קדמה כו' ולא הביא דין הבן כלל דבש"ס הוא ספק על הבן ג"כ במקום בעל וכבר תמה הכסף משנה וכתב דגירסתו הי' דהאבעיא הוא בבעל דוקא ע"ש אם כן לשיטתו הבן הוא מעמיד ודאי אפילו במקום בעל אך הספק הוא על הבעל ע"כ אם הבעל פודה ספק אם הוא לכהנים ומי שקדם כו'. ופשוט דל"ד בהקדישה השדה בעת שהי' לה בעל אפילו הקדישה השדה קודם שהי' לה בעל ואח"ז נשאת והבעל פדה ג"כ הדין כן כי עתה היא יורש והבעל יורש אף בנכסים שנפלו לאשה אחר הנשואין וז"פ. ונראה דאם הבעל פדה וקודם היובל מתה אשתו מכל מקום ה"ל ספק דאפשר חוזר לאשה וא"כ הוא יורש אף על פי בעת שחוזר לאשה מתה האשה ואין הבעל יורש בראוי ז"א לסברא זו דבעת שפדה היה ראוי לחזור לאשה אי אמרינן הבעל מעמיד כו' אם כן השדה חוזרת ביובל לאשה והבעל אין לו אלא ק"פ דהמוכר שדהו בשנת היובל אינו אלא ק"פ להלוקח ע' בפ' השולח וגוף השדה שייך להאשה אם כן תיכף שמתה יורש גוף השדה דזה ה"ל מוחזק ע' באה"ע סי' צ' דאם כתבו לה שדה מהיום ופירות לאח"מ ה"ל מוחזק אם כן ה"נ דהשדה שייך לה ה"ל יורש וביובל שהוא ספק אם שייך לו דה"ל לחזור לאשה אם כן הוא יורש או לכהנים אם כן הוא מוחזק שהרי השדה ת"י ונשארת בידו מטעם ירושה כנ"פ. וא"צ לבא לכאן מחמת שמלוה שעמו פלגי ע"ש באה"ע רק השדה היא שלה ואינו ראוי כי הגוף שלה לסברא זו דהדרי' לאשה כנ"ב ופשוט. וז"פ ג"כ אם האשה הקדישה נ"מ ומתה ואח"כ אם פודה הבעל בודאי דינו כאחר דבשעת פדייה אינו יורש כלל אפילו על שדה זו דזה ה"ל ודאי ראוי דאינו יורש כיון דבשעה שמתה היתה השדה הקדש אם כן ודאי ה"ל כאחר וז"פ מאוד. והבאתי לעיל דמוכר להדיוט בזמן היובל א"י הלוקח לחפור בו בורות שיחין ומערות והוא מהירושלמי מובא במ"ל פ"י מה' שמו"י דכתיב ושב לאחוזתו כו' ונרא' דאם אחר פדה מיד ההקדש דיוצא לכהנים ביובל אפשר דמותר לחפור בו דאין לימוד ע"ז וגם ההקדש עצמו מותר לחפור בו אם יצטרכו וגם אפילו אם בנו פודה דיחזיר

לאביו ג"כ כיון דבא מכח הקדש מותר לחפור בו כ"נ. וז"פ בודאי אם פדה הבעל ואח"כ קודם היובל נתגרשה מכל מקום כיון דבשעת פדייה היה ראוי לחזור לה חוזרת לה והיא ס' אפילו יש ת"י כי אין האשה מוחזקת ע"י הבעל דהרי אין אוכל פירות עתה ובזה נסתלקה השגות הראב"ד שכ' מסתברא דאשה מוחזקת כי הבעל אוכל פירות ומחזיק בשביל פירותיו ובאמת מיירי בכל גווני אפילו נתגרשה דאין הבעל אוכל פירות. אך הראב"ד לא כתב בדרך השגה רק הדין מסתברא כו' והיינו שעודה תחת בעלה ביובל אז היא מוחזקת ע"י בעלה ופשוט. ועיין בלחם משנה הקשה על הר"מ דאפשר האבעיא בש"ס אם בעל מעמיד לה שדה דוקא למ"ד ירושת הבעל דאוריית' אבל להר"מ דפוסק ירושת הבעל דרבנן אפשר לא הפקיעו חכמינו זכרונם לברכה זכות הכהנים ונחשב כאחר ויוצאה לכהנים. והקונה מאביו או מאיזה ממורישיו שדה והקדיש ואח"כ מת המוריש דינו כשדה אחוזה וילפינן מקרא אשר לא משדה אחוזתו כו' יצאה זו שראוי להיות שדה אחוזה והיא פלוגת' במשנה ופוסק הר"מ כר"י וכר"ש. ופשוט דאם פדה הוא או אחר קודם מיתת המוריש דבשעת פדיון היה ראוי לחזור כשדה מקנה ואח"כ מת המוריש פשיטא דזכ' היורש ביובל כיון דבשעה שיצאה מן ההקדש היה ראוי לחזור ויורש הוא זכות אביו או מוריש אחר וז"פ מאד. המקדיש את הטרשין היינו שדה שאינה ראויה לזריעה נפדית בשוויה ואם לא נפדית או פדאה אחר יוצאת לכהנים רק הדין חלוק דאין נפדה בערך הקצוב בתורה רק בשוויה אבל לשאר דינים היא כשדה אחוזה דכתיב בית זרע כו' והאי לאו בר זריעה היא ולענין לצאת לכהנים כתיב שדה והאי שדה היא והוא מש"ס ומבואר בר"מ. ואם הקדיש אילנות נפדים בשוויה דלא נקרא בית זרע וגם אין יוצאה לכהנים דלא נקרא שדה ג"כ מבואר שם.

ונ"פ דאחר הפודה שדה אחוזה מן ההקדש כיון דאינו עומד לחזור ביובל אך אם המקדיש יפדה מידו יחזור לבעלים לשיטת הר"מ מכל מקום נראה דאין הדין כמו קונה מיד ההדיוט דיש רשות להמוכר לפדות השדה אחר שני שנים בגרעון בע"כ של הלוקח או בתוך שני שנים א"י לפדות כמ"ש לעיל כיון דמידו אינו עתיד לחזור לבעלים לא הוי כלל כקונה מהדיוט ול"ש כל הדינים המבוארים בר"מ פי"א מהלכות שמו"י והבאנו לעיל. אך תלוי ברצון הלוקח היינו הפודה אם רוצה מוכר לו כי היא שלו לגמרי עד היובל וביובל תצא לכהנים אך אם הבן פודה דיחזור לאביו ביובל בכ"ע כמ"ש לעיל אפשר דדינו כמו קונה מאביו דיכול המוכר לפדות בע"כ ושאר דינים המבוארים במוכר להדיוט. אך נ"ל כיון דכל הדברים ילפינן מקראי אם כן דוקא הדיוט שקנה מהדיוט אבל במקדיש לא מצינו זה אם כן לא שייכים הדינים הנ"ל וברצונו תליא מלתא וכן לענין שאר

דינים כנ"ל. ופשוט לשיטת רש"י וראב"ד דבאחר הפודה אפילו אם המקדיש בעצמו פודה מידו מכל מקום יוצאת לכהנים בודאי ה"ה אם הפודה חוזר ומקדיש והמקדיש הראשון פדה מיד הקדש בעצמו מכל מקום חוזרת לכהנים דהראשון לאו אדון כלל כיון דפדאה אחר וזכו בה הכהנים והקדיש רק עד היובל כי ביובל היה עתיד לצאת לכהנים אם כן השדה זו היא של כהנים מ"ל מכר הפודה לאחר או לשמים ודאי יוצאה לכהנים. וגם נ"פ דעתה ה"ל כמקדיש שדה מקנה דהכהנים הם הבעלים והוא קנה עד היובל מהכהנים ודינו לגמרי כשדה מקנה דנפדית בשווי' ולא כערך הקצוב כמשי"ת וגם אין מוסיף חומש כי ה"ל שדה מקנה לכל דיניו כנ"פ. אך לדעת הר"מ דאם המקדיש פודה מיד אחר תשאר בידו ביובל אם כן ה"נ דהקדיש מ"ל לשמים ומ"ל להדיוט ואפילו מכר לכמה ב"א בזאח"ז מכל מקום כיון דבשעת היובל היא בידו נשאר בידו ה"ה כאן דפדאו בעצמו מההקדש כאלו פדה מאחר ונשארת לו ביובל. אך נראה אף דבכ"מ המקדיש יוכל לפדות בע"כ מן ההקדש כמ"ש מצוה באדון כו' מכל מקום מה מכר ראשון לשני כל זכות כו' ה"נ כיון דהפודה ה"ל זכות שלא למכור לאדון הראשון כמ"ש לעיל אם כן אותו זכות יש להקדש אם אין הגיזבר רוצה אינו פודה ויוצאה לכהנים כי מ"ל לשמים או להדיוט ומכר כל זכות שיש לו ואפשר ג"כ לענין פדיה ה"ל כדין שדה מקנה לענין בשווי' כיון דהראשון אינו אדון גמור כי א"י לפדות מהקדש בע"כ או אפשר כיון דמ"מ יש לו זכות ברצון ההקדש דישאר בידו ה"ל כשדה אחוזה ונפדית בערך הקצוב ומוסיף חומש וצ"ע. הקדיש שדהו בשנת היובל עצמה אינה מקודשת דהלכה כשמואל בדיני וקצ"ע הא הוי איסורא לענין להנות מן ההקדש ואין כאן מקומו להאריך ובכ"מ כ' עוד טעם אחר.

וכ"ז בישראלים הן זכרים ונקבות אבל כהנים ולוים בעריהם מקדישין לעולם אפילו ביובל עצמה וגם גואלים לעולם אפילו אחר היובל ואין השדה יוצאה לכהנים הן אם הוא ביד ההקדש או אם פדה אחר אך אם פודה מההקדש נותן דמים לבה"ב כי צריך לפדות מיד ההקדש דאין הקדש יוצא בלא דמים ובפדה אחר יוצאה ביובל. ואינו מבואר אם ערך הקצוב הוא ג"כ בכהנים ולוים או דנפדה בשווי' ומצד הסברא אינו נותן כאן ערך הקצוב כי ערך הקצוב הוא עד היובל דיוצא מיד ההקדש אבל כאן דהיא ביד הקדש לעולם איך שייך קצבה וגם אין שייך גירוע כי יהיה לעולם להקדש כ"ז שאינם פודים כ"נ ומכל מקום צ"ע. וכ"ז דוקא בזמן שהיובל נוהג ושדה של א"י אבל בזמן שאין היובל נוהג אינה נפדית בערך הקצוב רק בשווי' ונפדית לעולם ואין יוצא לכהנים וה"ל כמקדיש ביתו או מטלטלין כ"ז מבואר בש"ס ור"מ. והמקדיש שדהו ופדה השדה כהן והגיע יובל

א"י הכהן לומר כיון דהשדה יוצאה לכהנים והרי היא ת"י אלא יוצאת מידו לאנשי משמר גם כן בש"ס ור"מ. וכל הנ"ל הוא בשדה אחוזתו אבל אם קנה שדה מחבירו ומקדיש אותו כיון דביובל יוצא מאתו אין לו כח להקדיש יותר דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ע"כ הן אם השדה ביד ההקדש והן אם פדה אחר או המקדיש חוזרת לבעלים הראשוני'. וע' כאן במ"ל כתב שנרא' מדברי רש"י בחומש דמיד ההקדש אינה חוזרת לבעלים רק בפדה אך הר"מ כתב מפורש דגם מיד ההקדש יוצאת לבעלים וגם התוס' גרסו כן ברש"י (ע' בהשמטות). ונ"פ אף דבמשנה מבואר דשדה מקנה אינה יוצאה לכהנים דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו וקרקע זו לא היתה שלו ביובל אלא עד היובל אם כן אפשר אם אינה יוצא' ביובל כגון שמכר שדהו לס' שנה כמ"ש במצות יובל לעיל אם כן דרך משל שמכר לו שדה עשר' שנה קודם יובל על ס' שנה דאינה יוצאה ביובל וא"כ כשהגיע יובל יש להיות עוד ביד הלוקח נ' שנים והלוקח הזה הקדישה וכשמגיע יובל אינה חוזרת לבעלים אפשר כל אותן השנים יצא לכהנים עד מלאת הזמן שיחזור למוכר. ז"א דנרא' דגזירת הכתוב בכ"ע דאין שדה מקנה שייך לכהנים כלל והמשנה נקט הטעם עפ"י הרוב אבל באמת אפילו אם אינה חוזרת ביובל לבעלים מכל מקום אין לכהנים שום זכות בשדה זו רק בשדה אחוזה דמפורש הדין כך בתורה אבל לא שדה מקנה בשום ענין אפילו בלא חזרה ביובל כנ"ב. ואם שדה מקנה נפדית מיד ההקדש בערך הקצוב כשדה אחוזה או נפדית בשווי' היא פלוגת' במשנה בערכין י"ד דת"ק היינו סתם משנה סובר דנפדית בשווי' ור"א סובר דנפדית בערך הקצוב כשדה אחוזה והלכה כת"ק וכ"פ הר"מ כאן דנפדית בשוויה ורש"י בחומש פרשת בחקותי כ"ז פסוק כ"ב כתב לפיכך אם בא לגאלה יגאל בדמים הללו הקצובים בשדה אחוזה כו' שנה משנתו כר"א ואף על פי דלית הלכתא כותי' ואין זה תימא דבכ"מ בחומש נקט רש"י דלא כהלכתא כמ"ש המפרשים כ"פ. והמ"ל כאן מביא דברי רש"י הללו ותמה עליו היכי רמיזא דשדה מקנה נותן בערך הקצוב ופלפל בד' הר"מ דאינו סובר כן ע"ש ובסה"ד כ' ג"כ כי שיטת רש"י צ"ע דהיאך רמיזא. ודבריו תמוהין דרמיזי דר"א סובר כן וע"ש בש"ס ואין תימה אם רש"י נקט דלא כהלכתא ובודאי הר"מ אין סובר כן בלא הוכחות דודאי הלכתא כרבנן ובפרט דהוא מתלמידי ב"ש כידוע בודאי הלכה כת"ק וא"צ לראי'. אך על רש"י אין תימה אם נקט כר"א שכן דרכו בכ"מ. והפודה שדה מקנה אין הבעלים מוסיפים חומש מבואר ג"כ בגמ' דף י"ד וכ"פ הר"מ והרהמ"ח ועש"ס שם. והנה קושית הלחם משנה שהבאנו לעיל כיון דירושת הבעל דרבנן היאך מעמיד לה השדה ומפקיע מן הכהנים אין קושיא כ"כ דשדה אחוזה היא חולין ביד כהן ויכולים חכמינו זכרונם לברכה להפקיע ממונו כמו

ירושת הבעל דאינה חוזרת ביובל דחכמים עשו חיזוק לדבריהם כמבואר פי"א מהשמו"י אף דהיא מצוה לחזור ביובל ויותר מזה כתבתי לעיל דהמקדיש שדהו ביובל לא הוי איסורא רק ממון והלכת' כשמואל בדיני. והנה לדעת הר"מ אף דהוא מדרבנן מכל מקום מעמיד לה שדה נראה פשוט באשתו קטנה שהגיעה לעונת נדרים שהקדיש' והגיע יובל והוא ביד ההקדש בודאי אף בקטן וקטנה שהקדישם הקדש הדין כן דאם הגיע יובל ולא גאלה דיוצא לכהנים אם כן אם הבעל פדה חוזרת השדה לזה כיון דהוא יורש דרבנן כמבואר בר"מ ה' אישות ואה"ע סי' צ'. והנה אשת טומטום כבר כתבנו לעיל כ"פ דאין לו חופה דאינו ראוי לביאה אם כן אינו יורש בודאי. אך אנדרוגינוס הוא ספק ועיין בש"ע אה"ע דמספק אין הבעל יורש כלל אם כן לא הוי יורש. אך יש דיעות שהוא יורש ספק ומהני תפיס' ע"ש אם כן כאן מספק ספיקא שייך לכהנים דלמא אין הבעל מעמיד שדה ואת"ל הבעל מעמיד דלמא אינו יורש כלל ובס"ס אי מוציאין ממון הדברים עתיקין. ועיין במ"ל מביא ירושלמי המה יסדו שמואל ודוד באומנותם אומנות גדולה היתה שאין משמר נוטל ושווה בשד' אחוזה עד שיטול חבירו וכ' דא"י כוונת הדברים וגם הר"מ אינו מביא הירושלמי וע' שו"ת ח"ץ סי' קכ"ב פי' שם דקאי על שיסדו כ"ד משמורים דחשבו שמשמר א' שהגיע היובל במשמרו ונטל שדה אחוזה לא יהיה משמרו מגיע עד עבור כ"ד יובלות והכלל בכ"ד יובלות יהיה כל הכ"ד משמורות חוזרים חלילה דיגיע לכל משמר שבוע שפוגע היובל והוא חשבון נפלא לחשוב על כ"ד יובלות וע"כ לא הביא הר"מ כיון דאיכא כ"ד משמורות ממילא יגיע לכ"א כפי החשבון ע"ש:

מצוה שנו

סעיף א

שלא לשנות כו'. מבואר בר"מ פ"ד מהלכות תמורה והיא גזירת הכתוב שלא ישנה את הקדשים אפילו מקל לחמור כגון שאומר על שלמים שיהיה עולה ומכ"ש מקה"ק לקק"ל אף דאין דיבורו מועיל כלום דא"י לשנות התורה גזרה דאסור לשנות בדיבורו ועובר על הדיבור הלאו הזה וכן קדשי בה"ב אין משנין כיצד אם הקדיש לבדק היכל לא ישנה לבדק המזבח כ"ה לשון הר"מ והראב"ד השיג עליו דקדשי בה"ב א' הוא ואין חילוק בין זה לזה ועיין בכ"מ כתב דדעת הר"מ דבקדשי מזבח אין משנים אפילו מקל לחמור ובקדשי בה"ב דוקא מחמור לקל כגון מהיכל דהוא חמור למזבח דקל אבל מקל לחמור מודה הר"מ דאינו עובר ע"ש. ונראה דאסור לשנות ג"כ מקדשי בה"ב לקדשי מזבח בקל ממנו או מקדשי מזבח לבה"ב בענין שאינו חל כמבואר לקמן הכלל היא גזירת הכתוב

דאין משנין מקדושה לקדושה ונוהג הלאו בכל האישים. אך אין לוקין דהוא לאו שאב"מ דהוא רק דיבור ובדיבוריה לא אתעביד מעשה כלל כי ל"מ וה"ל לאו שאב"מ עיין בכ"מ מביא כן בשם הר"י קורקס וכ"ה בד' הרהמ"ח כאן. ואין מערימין על בהמת הקדש להקדיש העיבור לקדושה אחרת כי וולדות קדשים ממעי אמן הם קדושי' וא"י לשנות. ופשוט דג"כ עובר בלאו ואינו מועיל כי קדוש בקדושת אמו אבל בכור במעי אמו דהוי חול יכול להקדיש העובר לעולה וה"ז עולה וא"י להקדיש לשלמים דקדושת שלמים קלה מקדושת בכור. ופשוט דאם הקדיש לשלמים בודאי הוא שלמים כי עתה הוא חולין אך אסור לעשות כן לכתחל' ואפשר הוא מדרבנן כמו דאסור להטיל מום במעי אמו כדי שלא להפקיע מקדושתו עיין תמורה דכ"ד ע"ב ובבכורות דף ג' אבל הוא בודאי הקדש זה שהקדיש ואינו עובר בלאו כי הוא חולין רק לכתחלה אסור מדרבנן להפקיע וז"פ. ואם אמר על הבכור עם יציאת רובו יהיה עולה ה"ז בכור ואינו עולה כיון ששניהם באים כא' דברי הרב ודה"ת כו' ודברי הרב קודמים וה"ז בכור כ"ה בש"ס ובר"מ ופשוט דאינו עובר בלאו גם כן כיון דבאים כא' אין זה נקרא שינוי אף על פי דדברי הרב קודמים ואין נקרא שינוי אלא אם הוא קדוש קודם והוא משנה אבל בבאין כא' אינו שינוי וא"ע כנ"פ. וד"ז דפסק הר"מ דוולדות קדשים במעי אמן הם קדושים עכ"מ בתחלת הפרק מה שתמה ע"ז ועלח"מ ושער המלך והוא ענין ארוך. והנה ממה שמבואר עם יציאת רובו מבואר דאם אמר ה"ז עולה עם יציאת מיעוטו ה"ז קדוש לעולה ועיין בחולין דס"ט גבי מכרו לנכרי ביצא שליש ויצא אח"כ דר"ה סובר דאין מכירתו חל דלמפרע הוא קדוש אם כן ד"ז דכאן לא כר"ה דלר"ה אפילו מקדיש עם יציאת מיעוט אינו קדוש וכ"כ שם התוס' ובכורות דל"ה דכ"ז דלא כר"ה והר"מ פוסק כר"ה בה' בכורות אם כן למה כתב הר"מ עם יציאת רוב ראשו אפילו במיעוט הדין כן. אך עתו"ס כתבו דאפשר לחלק בין ד"ז למכרו לנכרי אם כן גם דעת הר"מ כן. ובמה שמבואר כאן דיכול להקדיש עובר אף על פי דעובר הוי דשלב"ל עיין בספ"י לקדושין סוגיא דהמקדש כו' לאחר שתתגיירי מה שפלפל בזה:

מצוה שנז

סעיף א

לדון כו'. עיין ר"מ פ"ו ופ"ח מה' ערכין ואכתוב בקיצור כדרכי. האומר על איזה דבר מנכסיו הן קרקע או מטלטל אפילו אמר על כל נכסיו ה"ז חרם לבה"ב או חרם לשמים הרי אלו יפלו לבה"ב ונפדים בשווייהם ויפלו הדמים לבה"ב והנכסים יצאו לחולין ככל

הקדש בה"ב ואין לו דין שדה אחוזה להתחלק לכהנים כי זהו דין בפ"ע ואם אמר בלשון חרם לבה"ב נפדים בכ"ע בשווייהם וגם הבעלים אין מוסיפין חומש כי לא נזכר בכתוב חומש עיין בערכין י"ד ומועלין בהן ככל קדשי בה"ב ואפילו אם לא אמר ה"ז או אילו לחרם בה"ב רק אמר הרי עלי מנה לחרם בה"ב אמירתו לגבוה כו' כמו הרי עלי מנה לבה"ב וכ"כ תוס' תמורה דל"ב הובאו דבריהם כאן במ"ל ועיין בתיו"ט כאן במשנה ו' בד"ה ריב"ב כו' כתב בשם הר"מ בפי' המשנה דתמורה ז"ל ואל יעלה על דעתך שיש הפרש בין אמרם קדשי בה"ב ובין אמרם חרמי בה"ב לפי שהשמות משונים והענין א' כו' נראה מדבריו דיש לו דין כל קדשי בה"ב ובדבר שצריכין חומש מוסיפין גם בחרם חומש לא כמ"ש לעיל וא"כ לכל הדברים שוים לענין העמדה והערכה ושאר דברים שאין נפדים בעוש"ק כמו הקדשות ושאר דברים המבוארים בר"מ חוץ מה שמפורש דשדה אחוזה אם החרים אותה נפדה בערך הקצוב בתורה ואינה מתחלקת לכהנים. וקצ"ע כיון דראינו דלזה אינו שוה לשון הקדש ולשון חרם וגם עוד לענין שיבואר אח"ז אם כן אפשר אינו שוה לשום ענין רק דבר שנתפרש דהוא שוה אם כן אפשר אינו מוסיף חומש וכן העמדה והערכה דכתיב בפסוק לשון מקדיש וצ"ע. ומבואר בש"ס ור"מ דלא יחרים כל נכסיו ול"ד כל נכסיו אלא כל מין שיש לו לא יחרים כל המין כגון כל שדותיו או כל עבדיו או כל בהמתו או כל מטלטלין ומוכח מקרא ומבואר בש"ס דילן דר"א סובר דאפילו בדיעבד אינו מוחרם ואין חולק עליו אך הר"מ סובר דדוקא לכתחלה אבל בדיעבד מוחרם דבתוס' פליגי רבנן על ר"א והלכה כרבנן ואינו מבואר בש"ס רק חרם אבל הקדש אינו מבואר והפסוק מכל אשר לו מאדם כו' גבי חרם כתיב וגם בר"מ כאן מבואר ג"כ בחרם ולא בהקדש אך הר"מ בפ"ח כאן הי"ג כתב לעולם לא יקדיש ולא יחרים כל נכסיו והעושה כן עובר ע"ד חכמים שהרי הוא אומר מכל אשר כו' השוה דין הקדש לחרם מסברא עיין בדבריו הנעימים. וא"י להחרים רק דבר שהוא שלו לגמרי כגון שדה אחוזה או מטלטלין או עבדיו אבל אין אדם מחרים בנו ובתו כו' וכן שדה מקנה א"י להחרים וילפינן בש"ס מבהמתו מה בהמתו שיכול למכרה לעולם כו' וכ"ה בר"מ כאן פ"ו הכ"א ומבואר אפילו חרמי בה"ב א"י להחרים ואינו מוחרם כלל ובמקדיש שדה מקנה קדוש ונפדה בשווייה עד היובל כמבואר בר"מ כאן פ"ד ויש חילוק בין הקדש לחרם דהוא מגזירת הכתוב עיין לעיל דהקדש קדוש אפילו בשדה מקנה וחרם אינו חל כלל בשדה מקנה. ודבר פשוט דחרם לבה"ב מהני שאלה לחכם ככל הקדוש בקדושת פה דמהני שאלה כ"ז שלא בא ליד גיזבר וכן מופלא הסמוך לאיש חרמו לגבוה חרם כמו כל הקדש לשיטת הר"מ מן התורה ולשיטת הראב"ד אפשר מדרבנן וז"פ. עכו"ם אם

החרים לבה"ב או לשמים נראה דדינו כדין הקדש עיין ר"מ כאן פ"א ובלחם משנה ומ"ל ונראה דדינו כדין המקדיש. ומבואר בש"ס דערכין דכ"ח דכהנים ולוים אין מחרימין או מטעם דהחרמים שלהם או מטעם דכתיב אחוזת עולם וכ"ה בר"מ כאן הטעם דכתיב אחוזת עולם כו' וזה דוקא בחרמי כהנים כיון דיוחלט או מטעם דהוא שלו אבל בחרמי שמים הוא כקדשי בה"ב גם הכהנים יכולים להקדיש כמבואר בש"ס ובר"מ דכהנים ולוים מקדישין לעולם וגואלים לעולם וכן הר"מ כ' ד"ז דכהנים ולוים אינם מחרימין באמצע דיני חרמי כהנים אבל חרמי בה"ב פשוט דהרי הם כשאר הקדש שהכהנים יכולים להקדיש וז"פ. והנה בערכין כ"ט גבי ההוא גברא דאחרים לנכסיו בפומבדיתא כו' ע"ש ברש"י דפירש שם לתרווייהו פריך מהברייתא דאין שדה חרמים נוהג אלא בזמן היובל כו' מבואר שם דדעתו דאף חרם בה"ב אינו נוהג בשדה של א"י רק בזמן היובל אבל בזמן שאין יובל אינו נוהג בשדה של א"י רק במטלטלין או בקרקעות שבח"ל נוהג תמיד. אבל דעת הר"מ וכ"נ דעת הרהמ"ח וכ"ד הראב"ד דד"ז דוקא בחרמי כהנים אבל בחרמי בה"ב נוהג תמיד עיין ר"מ כאן פ"ח ובלחם משנה ודינו כקדשי בה"ב דנפדה בד' זוזים וכבר ביארנו לעיל.

וכ"ז שאמר בפירוש לחרם בה"ב או חרם שמים אבל אם אמר זה חרמי כהנים או חרם סתם ה"ז לכהנים שסתם חרמים לכהנים שנאמר כל חרם בישראל כו' כ"ה לשון הר"מ ובמשנה מבואר מפסוק כשדה החרם כו' עיין בכ"מ שהרגיש על הר"מ למה שביק הפסוק המבואר במשנה ונקט פסוק אחר ועיין בלחם משנה והרהמ"ח נקט פסוק שבמשנה ולדינא סובר הר"מ והרהמ"ח דסתם חרמים לכהנים ועבכ"מ תמה ע"ז דבש"ס דילן מבואר דהלכה דסתם חרם לבה"ב ועלח"מ ומ"ל. ודין חרם כהן כ"ה המחרים הן קרקע או מטלטלים לכהן או סתם לשיטות אלו דה"ל לכהן צריך ליתן לכהנים כתרומה וכ"ז שהוא בבית הבעלים הוא הקדש לכ"ד ומועלים בהם עמ"ל פ"ה דמעילה ואין לו פדיון ולא נמכר רק צריך ליתן לכהנים ומשבא ליד כהן ה"ז חולין לכ"ד והם נכסי כהן וצריך ליתן לכהנים שבאותו משמר שהחרים דאנשי משמר זוכין בו ובזה"ז שבטלו המשמרות יבואר לקמן בעזהשי"ת. ודברים אלו כגון שדה אחוזה וחרמים בוודאי יכולים הכהנים לחלוק שדה כנגד שדה וא"ד לקרבנות דשם גזירת הכתוב וגזל הגר ג"כ גזירת הכתוב הוא עיין בסוף ב"ק ובר"נ וז"פ. ומבואר בתוס' תמורה דל"ב דחרמי כהנים דוקא באמר ה"ז חל עליו שם חרם אבל באומר הרי עלי ח"כ אינו חל ולא אמרינן אמירה לגבוה כו' דזה הוי אמירה להדיוט ויכול לחזור ומובא במ"ל כאן. ומבואר בד' התוס' ל"מ דלא אמרינן אמירה לגבוה אלא אף נדר מצוה לא הוי וא"צ התרה כלל דכתבו דיכול

לחזור. והנה אף על פי דכ"ז שהוא בבית הבעלים ה"ז קודש מכל מקום כיון דהעיקר ליתן לכהנים והוי חולין ל"ש אמירה לגבוה ולא נדר כלל עיין בר"ה סוגיא דבל תאחר דנחשב שם חרמין ורש"י פי' חרמי גבוה והתוס' פי' בין חרמי גבוה בין חרמי כהנים ואין כאן מקומו לפלפל. על כל פנים אף לדעת התוס' לא משכחת בחרמי כהנים רק אפריש ולא אקריב אבל באמר ולא אפריש ל"מ לה דאינו נדר כלל ע"ש בסוף הסוגיא. ואפשר לספק אם מופלא סמוך לאיש יכול להחרים לכהנים דאפשר זה לא הוי ככ"ד הקדוש בקדושת פה כיון דהוי חולין ביד כהן או אפשר כיון דהוי קדוש תיכף כ"ז שהוא בבית הבעלים ה"ל כהקדש ומופלא סל"א ג"כ יכול להחרים ח"כ וצ"ע. וג"כ אני מסופק דאפשר אף דמרבינן עכו"ם שנודרים נו"נ מכל מקום זה הוי רק מתנות כהונה אם כן אינו חל בעכו"ם שהחרים כי אינו מחויב בזה כלל או אפשר כיון דהוי הקדש ג"כ ה"ל בכלל הקדש והעכו"ם גם כן יכול להקדיש ונותן לכהני' וצ"ע (ע' בהשמטות). וזה נ"פ דחרמי כהנים כ"ז שלא ניתן ליד הכהנים וקדוש ע"פ יכולים הבעלים לשאול עליו כמו כל תו"מ קודם שבא ליד כהן כיון דהוא קדוש ע"פ ולאחר שבא ליד כהן ממילא א"י לשאול עליו כמו בכ"מ ופשוט. וישראל שהחרים ח"כ ובא ליד כהן הרי הוא של כהן לגמרי ויכול למכור ולהקדיש כי הוא שדה אחוזה שלו כי הוא שלו לעולם ואפילו אותו הישראל שהחרים לקחה מיד הכהן הוי בידו כשדה מקנה ויוצא ביובל להכהן וגם אם הקדישה ה"ל כהקדיש שדה מקנה וחוזרת לכהן ביובל כ"ה בש"ס ור"מ כאן. וא"י להחרים דבר שאינו שלו כגון בנו כו' ושדה מקנה דגזירת הכתוב כמ"ש לעיל ה"ה בח"כ. ופשוט דהמחרים חצי בהמתו הוא וכהן שותפים בו וכ"ה להדיא בר"מ דהמחרים ח"ע או ח"ש הכנעניות לכהנים הוא והכהנים שותפים בו אבל קדשי שמים יש דין אחר עיין ר"מ ואין כאן מקומו להאריך. ופשוט דה"ה ח"ע וחב"ח יכול הרב להחרים חלק העבדות כמו שיכול למכור עיין בהשולח גבי אקני' לבנו קטן וה"ל ח"ע של כהן וחב"ח אפילו למ"א ומכ"ש גבי שפחה דהוא כמו למ"ר דאין כופין וז"פ.

ומבואר בגמרא דכהנים ולוים אין מחרימין דקרקעות אין מחרימין היינו שדה אחוזתם מערי הלוים דכתיב אחוזת עולם וכו' ולא יוכל להחליט ביד אחר וגם מטלטלין סובר ר"י דאינם מחרימין דאתקש לקרקעות דכתיב מכל אשר לו ומשדה אחוזתו מה שדה אחוזתו אינו מחרים דכתיב אחוזת עולם כו' אף מטלטלין אין מחרימין והיינו ח"כ וכן מבואר כאן בר"מ ה"ז וז"ל וכן הכהנים והלוים אין מחרימין בין קרקע בין מטלטלין שנא' כי אחוזת כו' ומטלטלין אתקש כו' ואין זה לשונו ממש ע"ש. ונ"פ דכהנים והלוים אינם בדין זה כלל דחרמי כהנים ואם כהן או לוי ירשו שדה מאבי אמם מישראל בעיירות אחרות

אף דזה דינו ככל האנשים כמבואר בר"מ בסוף שמו"י מכל מקום לא עדיף ממטלטלין כיון דמקשינן מכל אשר לו לשדה אחוזתו מה שדה אחוזתו בערי הלוים אינו מחרים ה"ה אינו מחרים מטלטלין ושדות אחרות דלא עדיפי ממטלטלין. והוא פשוט אצלי דכהנים ולוים אינם בד"ז כלל כלשון המשנה והר"מ כהנים ולוים אין מחרימין ולא חילקו כלל כנ"פ וברור. ולפי זה נ"פ דה"ה כהן שזכה ביובל בשדה אחוזה או בשדה חרם נהי דהוי אצלו כשדה אחוזה שיכול להקדיש ואם הקדיש ולא פדה יוצאת לאחיו הכהנים כמו בישראל בשדה אחוזתו כמשי"ת בסמוך וכן למכור מכל מקום א"י להחרים ח"כ כמו מטלטלין שלו שא"י להחרים דאצלם אין דין חרמי כהנים כלל כנ"ל ברור כשמש. ועיין בערכין דף כ"ט ודף ל"ד ברייתא כשדה חרם לכהן תהיה אחוזתו מה ת"ל מניין לכהן שהקדיש שדה חרמו שלא יאמר כו' תהיה שלי כו' וע' רש"י דאם הכהן הקדיש שדה חרמו שזכה בה דיכול להקדיש דהוי כשדה אחוזתו והגיע יובל דיוצא לכהנים לא יאמר אני כהן ואזכה בה ומה כו' ת"ל כו' דאינו זוכה רק אחיו הכהנים כמו שדה אחוזה של ישראל דנתחלק לאנשי משמר כו' ע"ש היטב. והנה מבואר בשני מקומות אלו דאם הקדיש שדה חרמו ואינו מבואר אם החרים שדה חרמו דג"כ נתחלק לכהנים והיה עולה על הדעת כיון דהוא כהן וזכה בעצמו ת"ל וכו' אך באמת כמ"ש דהם אינם יכולים להחרים כלל אפילו מטלטלין ושדותיהם מישראל בירושה מחמת ההיקש ה"ה דאינם מחרימין שום דבר אפילו זכו בה מחמת ח"כ או שזכו ביובל כי אצלם אין דין ח"כ כלל מחמת גזה"כ. והנה ז"פ כמו שהדין בשדה חרם שזכה והקדיש דיוצאה לכהנים ה"ה בכהן שזכה בשדה אחוזה ביובל ג"כ הדין כן דאינו זוכה בו רק יוצאה לכהנים והא דנקט הקדיש שדה חרמו כו' כיון דיליף משדה החרם לכהן כו' נקט שדה חרמו אבל ה"ה שדה אחוזה שזכה ביובל כ"נ פשוט. וז"ל הר"מ כאן ה"ו כהן שהיה לו שדה החרם שזכה בה אחר היובל והחרימה ה"ז מוחרמת ויוצאה לאחיו הכהנים שנא' לכהן תהיה אחוזתו מלמד ששדה חרמו לו כשדה אחוזה לישראל שאם החרימה ה"ז מוחרמת מיד והרשימו הכסף משנה והלחם משנה דדברי הר"מ מברייתא הנ"ל וכתב הלחם משנה והביא הדין בכהן שהחרים אף דבש"ס נקט כהן שהקדיש דהכל א' ואין קפידא עכ"ל הלחם משנה. ודברי רבינו הר"מ נפלאו ממני דוודאי הש"ס נקט בדקדוק הקדיש דכהן שוה לישראל דיכול להקדיש שדה אחוזה שלו אשר לו מערי הלוים הנה וכן מטלטלים ככל ישראל אך היה עולה על הדעת דבמה שמקדיש יוצאה לכהנים והוא בעצמו כהן יזכה בה מכח ק"ו ע"ז למדין מקרא זה אבל חרם דאפילו מטלטלין אינו מחרים מגזירת הכתוב מהיקש מכל אשר לו בוודאי זה ג"כ מה שזכה הוא בכלל מכל אשר לו וא"י

להחרים והיאך יחדש רבינו הר"מ דזה יכול להחרים מה שאינו מבואר בש"ס בפירוש אדרבא נקט לשון הקדיש בדקדוק גמור ומה זה שכתב הלחם משנה דהכל א' ולא קרב זה אל זה. גם סיום ד' הר"מ כשדה אחוזה ואם החרימה מוחרמת מיד כו' וזה אינו נזכר כלל בש"ס רק לכהן כו' דיוצאה לאחיו הכהנים ונשנה ונשתלש בלשון זה עיין בש"ס אבל שנלמוד דאם החרימה מוחרם מיד זה לא נזכר כלל בגמרא. ועוד תמוהים לי דברי הר"מ בתחלה שכתב כהן שהי' לו שדה החרם שזכה בו אחר היובל כו' מה ענין יובל לחרמים שכהנים זוכים בשדה חרמים תמיד הן קודם היובל והן ביובל ודין יובל שזוכה בו הכהן הוא במקדיש שדה אחוזה וזוכה בו בתחלת יובל אבל חרמים אינו ענין ליובל וגם מה זה אחר היובל הכלל דברי רבינו נפלאו ממני ולא זכיתי להבינם ותימה על נ"כ שסתמו ולא פי'. והנה ח"כ בשדה של א"י אינו נוהג היום אפילו החרים לכהנים אינו כלום כי שדה החרמים בא"י אינו נוהג אלא בזמן היובל כך נלמד מקרא רק מטלטלין בכ"מ וקרקעות שבח"ל הרי הם כמטלטלין וחל עליהם ח"כ בכ"ז אף היום ונותנים לכהנים הנמצאים באותו מקום כי אין לנו משמורות ואין חילוק בין חרם סתם או בפירוש לכהנים כי ח"ס הוא ג"כ לכהנים לשיטות הנ"ל ועיין ר"מ ספ"ח ובהשגות הראב"ד דעתו דהאידנא סתם ח' לשמים עיין בלח"מ. ואם בזה"ז דנותן לכל כהן שירצה אם יש לו טוה"נ וגם אם רשות ליתן לכהן קטן עקצה"ח סי' רמ"ג ואין כאן מקומו להאריך. ולשון הרב המחבר בשם הר"מ שאם החרים בח"ל מטלטלין סתם או קרקע לכהנים בפי' כו' אשגרת לישנא הוא דאין חילוק בין קרקע למטלטלין בסתם דבכל ענין הוא של כהנים:

סעיף ב

שאין מחרימין אבל אם עבר והחרים כו'. ואפשר אין איסור להחרים רק קדשי שמי' כמבואר בלשון הר"מ כאן שאין לנו מקדש שנחזק בדקו כו' אבל חרמי כהנים שניתנים לכהנים מה חילוק בין היום לזמן המקדש אף שאין לנו משמורות כיון דאין קפידא כהנים זוכים בה אפשר דאף לכתחלה מותר ועראב"ד דאף קדשי שמים אם רוצים לפדותו כו' על כל פנים אינו רואה שום תקלה האידנא יותר מזמן המקדש אך נראה דיותר יש איסור האידנא ח"כ מח"ש כיון דצריכין אנו ליתן לכהן ואין לנו כהנים מיוחסים רק כהני חזקה ואין אוכלים בתרומה דאורייתא כמבואר בכתובות ובר"מ הל' תרומות וא"כ היאך יקיים מצות התורה. ובפדיון הבן ופ"ח אין ברירה דבא לו המצוה שלא מדעתו אבל שיחייב עצמו בתחלה שיתחייב ליתן לכהן חזקה זה בוודאי אסור ע"כ לא יחרים בזה"ז אף לכהנים. ואדרבא ק' על הא דעולא בש"ס דהוה יהיב כולהו לכהנים דס"ל סתם לכהנים הקי"ל דח"כ כ"ז שלא בא ליד כהן הוא קודש קדשים ומועלין בו אם כן היאך יתן

לכהן ויהנה בו היאך נפקע איסור תורה וודאי ע"י כהן חזקה דאפשר לאו כהן הוא כמו שאינו אוכל בתרומה דאורייתא מה"ט ואפשר שם הי' כהנים מיוחסים אבל האידנא אם א' מחרים ח"כ צ"ע דאין לו תקנה כלל בכהן אך במטלטלין יגנזו עד שירקבו דפדיון אינו מועיל ובקרקע אין לו תקנה כלל ול"מ מה שנותן לכהן חזקה וצריך עיון גדול בזה"ז אם אירע שא' החרים ח"כ מה יעשה בוודאי אינו נותן לכהן כנ"ל ובאתי לעורר. ולשאול כבר כתבנו לעיל אם בחרמי כהנים מהני שאלה או אם אין לו פתח לשאול נראה דל"מ תקנה בנתינה לכהן וצ"ע. אך מכל מקום מצאתי תקנה בח"כ האידנא שיתן לכהן ומזכה לכל הכהנים שבעולם ע"י ובוודאי בעולם יש איזה כהן מיוחס ונפקע ההקדש דה"ל כאלו בא ליד הכהן ואח"ז יעשה הכהן מה שחפץ כי אין כהן אחר יכול להוציא מידו כי שמא אינו כהן ואפשר אף ע"י ישראל יוכל לזכות ואח"ז נותן לכהן כמו פדיון הבן כ"נ. ועיין בע"ז דף י"ג אהך ברייתא דאין מחרימין כו' פירש"י בחרם בה"ב דהשתא ליכא בהמ"ק כו' והתוס' ד"ה ואין כ' דיפה כיון דחרמי כהנים ליכא למיחש לתקלה שיכול ליתנו לכהנים ואין תקלה בדבר ובתוס' בכורות י"ג ד"ה ואין חזרו מדבריהם וכתבו אף בח"כ שייך תקלה דקודם שבא ליד כהן הוא קודש ולא פי' מה בין זה"ז לזמן המקדש ובתוס' יומא דף ס"ו ד"ה ואין דחו ג"כ פירש"י דמיירי בחרמי שמים אלא גם בח"כ שייך תקלה מה"ט שכתבו בבכורות והקשו זה מה חילוק יש בין זה"ז לזמן הבית ותי' דאז היו זהירין כי היה הרבה קדשים כו' או שהי' שכיח כהנים והוא דוחק וע' תוס' בכורות שם דמסקי דמטלטלין ירקבו רק בקרקעות נותנים לכהנים ע"ש ובעזרת הש"י מ"ש הוא אמת דוודאי בזה"ז דאין לנו כהנים ל"מ דלא יחרים לכתחלה אלא אפילו בדיעבד לא יתן מטלטלין ליד כהן דאסור לו בהנאה דלמא אינו כהן והמטלטלין ירקבו וקרקע אין תקנה ויניחנה בורה. הכלל אין תקנה לכהן ומקום הניחו לי מה"ש לפסוק הורא' אמיתית. ומכל מקום מצאתי לעיל תקנה לזכות ע"י אחר לכל הכהנים שבעולם דודאי יש בעולם כהנים אמיתיים. אך תקנה זו היא דנעשית חולין כיון שזכו בהם הכהנים ומכל מקום אינו של כהן ולשום אדם שימכור או לקדש בו אשה דשמא אינו שלו ושייך לכהן אחר. אך אפשר כולם מתייאשים מזה כי א"י להוציא מידו ע"כ הוא שלו אך ביאוש לחודי' אי קנה וגם בקרקע ל"מ יאוש וצריך אריכות. וגם בפה"ב בזה"ז אם נותן לו חפץ בפדיון בנו אפשר אינו שלו לקדושי אשה ולא ראיתי מי שהרגיש בזה. אך על כל פנים גם בפה"ב אם א' רוצה לצאת י"ש בשלימות ושמא אין זה כהן יזכה ע"י א' לכל הכהנים אמיתיים או מי שהוא אמת. אך באמת כיון שאין שום כהן יכול להוציא מידו מאי זכות הוא אך הזכות הוא שנעשה המצוה בשלימות ועיין בס' כרו"פ סי' ס"א כ' דלמה אנשי מעשה

אין מקיימין מצות זרוע ולחיים וקיבה בח"ל וכ' דה"ט לפי שאין לנו אלא כהני חזקה ולפמ"ש יש תקנה לזכות לכהן אמת וע"ש שמביא בשם חתנו ז"ל שפדה בנו ונתן ג"כ זרוע ולו"ק. ולפמ"ש דזה אין ברירה אבל לחייב עצמו במצוה ל"ל לקנות בהמה ויתחייב להשיטות שנוהג ואינו מקיים המצוה בשלימות ולפמ"ש נכון הדבר וגם בפדה"ב. וע' פר"ח ופמ"ג אם מהני נתינה ע"י שליח הכהן וער"מ פ"כ מהא"ב בדיני כהני זה"ז. גם מסופק אני לפמ"ש בשם התוס' דגבי ח"כ ל"מ הרי עלי דהוי כאמירה להדיוט דהוא לכהנים אף דקודם שבא ליד כהני' הרי הוא הקדש מכל מקום העיקר הוא מתנות כהונה. אם כן אפשר בס' ח"כ ה"ל כספק שאר מ"כ כגון זרוע כו' וכגון ס' פה"ב ופ"ח דהוי ס' ממון ולקולא וממילא כיון דלא חל עליו נתינה לכהן מחמת ספק ממילא אין קודש ג"כ קודם ביאתו ליד כהן דדוקא בח"כ שיבאו ליד כהן גזירת הכתוב הוא דקודם הוא קדוש אבל כאן א"צ ליתנו ליד כהן דאינו קדוש כלל א"ד דהו"ל ספק קדוש וממילא ס' לחומרא אף לענין נתינה כדי להפקיע הקדושה וכ"ז שלא נתן ליד הכהן קדוש מס' וצריך ליתנו לכהן להפקיע קדושתו וגם ל"ש חזקת ממון אצלו כיון דהוא ספק קדוש וא"כ צריך ליתן לכהן מספק ג"כ וצ"ע. ועי' לעיל במצות מעילה פ' ויקרא כתבתי דבח"כ יש בהם מועל אחר מועל כיון דאין לו פדיון ע"ש. והנה לפי מה שהבאתי לעיל דעת הר"ם דבהקדש תכ"ד לאו כדבוד דמי אפשר גבי ח"כ נמי. או אפשר כיון דלא הוי הקדש דל"מ הרי עלי כמ"ש התוס' דעיקרו לכהנים לא הוי הקדש ויכול לחזור תכ"ד כמו בכהת"כ. וע' מ"ש לעיל בשם הר"מ דהמחרים ח"ע הוא והכהן שותפים בו והכסף משנה לא הראה מקומו ומצאתי שהוא בתוספתא דערכין. ועמ"ל מביא דעת רש"י דאין הקדש חל על פמש"פ ואפשר דח"כ חל כיון דהוא לכהנים או אפשר כיון דקודם הוא הקדש אינו חל וצ"ע:

מצוה שנט

סעיף א

שלא ימכר כו' שנ"ט שלא יגאל כו'. מבואר בר"מ כאן ואם עבר ומכר או גאל אין במעשיו כלום עיין בתמורה דכ"ע סוברים כן ומכל מקום עבר על הלאו ואין לוקין על לאוין אלו דלא אהני מעשיו וכ"ה בר"מ פ"ו מה' בכורות ובלחם משנה הק' דבתמורה נראה דלרבא דס"ל בכ"מ אי עביד ל"מ מכל מקום לקי דעבר אמימרא דרחמנא אם כן ה"ל ללקות במוכר חרמים וכ"כ תוס' שם דלרבא לקי וע"ש מ"ש והבאתי כ"פ ואכמ"ל בזה הכלל דהר"מ והרהמ"ח ס"ל דאין לוקין על לאו זה. וכל אישי ישראל מוזהרין כמו כל לאו שאין בו מלקות לכל הדינים ואין להאריך:

מצוה שס

סעיף א

לעשר כו'. הדינים מבוארים בר"מ ה' בכורות מפ"ו עד סוף הלכה הנ"ל ונכתוב בקיצור. מ"ע מן התורה לעשר כל בהמות טהורות שנולדו לו היינו בקר וצאן והיאך מעשר יבואר אח"ז והמעשר הוא קודש ומצות מעשר בין תמימים הראויים להקרבה ובין בע"מ שא"ר להקרבה ועוד דברים שאין ראוים להקרבה כמבואר בה' איסורי מזבח ויש שא"ר להקרבה ואינם מתעשרין ויבואר כאן בעזהשי"ת. ואם המעשר ראוי להקרבה מקריבין אותו בבהמ"ק דמו וחלבו והבשר נאכל לבעלים ואין לכהנים בו כלום ואם הוא בע"מ נאכל לבעלים בכ"מ ונשחטים בכ"מ ואין לכהן כלום אך אסורים בגיזה ועבודה כשאר קדשים ונאכל בקדושת מעשר כאשר יבואר ודיני הקרבה הכל מבואר במעה"ק וגם דיני גיזה ועבודה נתבאר בה' מעילה וכאן נכתוב שרשי הדינים מה שמחויב במעשר ומה שפטור והיאך מעשרין. וכל הנחשבין בר"מ ה' א"מ שנפסלו להקרבה אף על פי שאינו בע"מ כגון רובע ונרבע מוקצה כו' נכנסין לדיר להתעשר מחויבים במעשר ואם יצא זה בעשירי ימתין עד שיפול בו מום ונאכל לבעלים כי פסולים אלו בלא מום אין נקרבים ואין נאכלים במדינה עד שיפול בהם מום כמבואר בש"ס ור"מ. והנה מדפרט הכלאים כו' וגם כתב דהכל נכנסין לדיר וכל איסורי מזבח נראה מדבריו דאף טומטום ואנדרוגינוס נכנסין לדיר להתעשר כת"ק בבכורו' דנ"ז טומטום ואנדרוגינוס ספיקא הוא וכאן בין זכר ובין נקבה מתעשרין לא כרשב"י דסובר דאינו מתעשר דברי' הוא וע' פ"ב כאן לענין בכור פוסק דטומטום ספק ואנדרוגינוס אינו קדוש ונגזז ונעבד גבי בכור מבואר דאינו משום ספק וער"מ פ"ג מהא"מ כתב ג"כ דטומטום ואנדרוגינוס לא מטעם ספק ולא משום מום לחוד רק משום ברי' ואפילו עוף דאין תמות וזכרות פוסל מכל מקום פסול טו"א. וע"ש בה"י דהמקדיש טו"א אינו קדוש כלל ועי' בפ"א מה' תמורה דאין נתפסין בתמורה ובלחם משנה שם ובה' אישות ובש"ס בכורות דמ"א ומ"ב. שוב ראיתי בתי"ט הקשה כאן על הר"מ למה אנדרוגינוס מתעשר. והנה אתנן ומחיר דנכנסין להתעשר אף שהם לקוח ומתנה דפטורים ממעשר יתבאר לקמן דיש לקוח שחייב ובכה"ג מיירי כאן. והנה חמשה א"מ שאין נכנסין לדיר וא"ח במעשר ואלו הם הכלאים וי"ד וטרפה ויתום ומחוסר זמן ומבואר בגמ' דהנהו חוץ מטרפה ילפינן משור או כבש כו' וילפינן בג"ש תחת תחת מקדשים ומה כאן פרט לטרפה כו'.

והנה בש"ס מבואר ג"כ דנדמה אינו בכלל מעשר דילפינן מאו עז כו' וכתבו שם התוס' הא דלא נקט במשנה נדמה דהוא בכלל כלאים. והנה הר"מ כאן חשיב ה' דברים ולא

כתב נדמה ופוסק צריך לפרש דבריו ועי' פ"ג מהא"מ ה"ה כתב הר"מ הנדמה אף על פי שאינו כלאים כו' אף על פי שיש בו מקצת סימנים כו' שאין לך מום קבוע גדול מן השינוי. והנה מה שפוסל מטעם בע"מ היינו ביש לו מקצת סימנים אבל בנדמה גמור אינו משום בע"מ כמבואר בש"ס ובר"מ כאן פ"ב דנדמה לא הוי בכור כלל ומקצת סימנים ה"ל בכור בע"מ וניתן לכהן וע"ש בכ"מ שכ' דהר"מ בהי"א דילג נדמה דהוא בכלל כלאים כסברת התוס' וע"ש בלחם משנה ומ"ל כתבו דהוא בכלל בע"מ. ובאמת חילוק יש גבי קדשים ג"כ בין נדמה ובין בע"מ דבע"מ חל עליו קדושה ונדמה דילפינן מקרא זה או עז ה"ל כמו כלאים דאין קדושה חל כלל ע"ש בהלכה י' כמ"ש הר"מ גבי בכור דנדמה גמור אינו בכור כלל ובמקצת סימנים ה"ל בע"מ ע"כ ד' הכסף משנה נכונים. ומכל מקום צע"ק דשם כ' דנדמה פסול רק אח"כ בכולל לא קחשיב שייך שפיר דה"ל בכלל איזה דבר או כלאים או בע"מ אבל כאן ה"ל לפרש הדין כמ"ש גבי בכור. אך על כל פנים הדין אמת דנדמה גמור אינו נכנס לדיר כלל ובמקצת סימנים ה"ל בע"מ ומתעשר וז"פ. וטרפה דאין נכנס לדיר ילפינן מאשר יעבור כו' ובקדשים ילפינן מקראי וע' כאן בתוס' בכורות דנ"ו כתבו דנחתכו רגליה מארכובה ולמעלה דאינה טריפה מתעשר כיון שאינה טרפה עוברת קרינן ביה. ובחולין קל"ו כתבו דנחתכו רגליה אף מארכובה ולמטה דאינה טרפה מכל מקום לא קרינן בי' עוברת ומדעת הר"מ נראה דוקא טרפה כסברת התוס' כאן והובאו דברים אלו במ"ל כאן על כל פנים טרפה בכל הטרפות כ"ע מודים דאינו מתעשר כאיזה טרפה מח"י טרפות אף שעובר תחת השבט ועיין במנחות דף וא"ו פירש"י כיון דאין לה חיות לא חשיב עוברת ע"ש. והנה במ"ש לעיל דנדמה גמור הוא בכלל כלאים כמבואר כאן בש"ס ואינו נכנס לדיר להתעשר אבל יש בו מקצת סימנים ה"ל כבע"מ ומתעשר וכ"נ מהר"מ פ"ג מהא"מ גבי קדשים ע"ש בכ"מ וכ"פ כאן גבי בכור פ"ב כמ"ש לעיל. שוב ראיתי בבכורות דף י"ב מבואר שם לא לעולם למעשר וכגון שיש בו מקצת סימנים מ"ד יליף העברה מבכור ופירש"י כמו בכור במקצת סימנים חייב ה"נ קמ"ל תחת תחת מקדשים גמר ופירש"י כי היכי דלמזבח לא קריב כו' דמום הוא ה"נ במעשר לא קדיש כו' מבואר להדיא בש"ס דנדמה אף שיש בו מקצת סימנים אינו קדיש במעשר והוי דינו ככלאים ולא כבע"מ ע"ש. והנה איני מבין דברי רש"י היאך ילפינן מעשר מקדשים כמו דנדמה בע"מ הוא ואינו קרב למזבח ה"נ במעשר לא קדיש הא באמת כל מום אינו קרב למזבח ומכל מקום בע"מ נכנס לדיר להתעשר ויש לו קדושת מעשר בע"מ דבע"מ הוי נמי מעשר. גם מ"ש לעיל דגבי קדשים ג"כ יש חילוק בין נדמה גמור דהוי כמו כלאים ואין חלה עלי' קדושה כלל כמבואר בר"מ פ"ג מהא"ב ה"י ובין

נדמה שיש לו מקצת סימנים דיש לו דין בע"מ בהלכה ה' שכ' הר"מ הנדמה כו' אף על פי שיש לו מקצת סימנים אין לך מום גדול כו'. נראה דאף נדמה גמור בקדשים הוא פסול רק מחמת בע"מ והתורה מיעטה מהאי קרא דאו עז דנדמה פסול מחמת בע"מ. אך מכל מקום יש לומר דדינו ככלאים דאין הקדש דאין במינו קרבן כיון דהוא משונה ע' בתמורה די"ז תוס' ד"ה א"ה טרפה כו'. על כל פנים קשה על רש"י שכ' דנדמה במקצת הסימנים ה"ל מום קבוע לשחוט אפשר דאינו קדוש כלל כיון דהוי משונה. והנה בבכור מבואר בש"ס דנדמה גמור אינו קדוש כלל ובמקצת סימנים קדוש כבע"מ שם דדרשינן מקרא אך בכור שור כו' ומקצת סימנים ילפינן דקדוש מאך כו' אך בקדשים נ"ל דממעט נדמה אף במקצת סימנים דלא כתיב אך ומכל מקום נחשב כנדמה גמור דאין במינו קרבן כיון דמשונה וכ"ה להדיא במסכת ב"ק דף ע"ח תוס' ד"ה עד דדוקא בבכור שיש בו ריבוי ומיעוט מיעט נדמה ומרבה ביש בו מקצת סימנים אבל בקדשים מיעט נדמה וליכא ריבוי ממעטינן אף ביש בו מקצת סימנים ע"ש. ומכל מקום דברי רש"י צ"ע למה כתב דה"ל מום קבוע לשחוט דנראה דלא קדיש כלל דהוי בכלל כלאים. הכלל בקיצור דבקדשים ומעשר דילפינן מקדשים הוי לי' נדמה אפילו במקצת דינו ככלאים אך בבכור יש חילוק וכן גבי תמורה בר"מ פ"א גבי לא קדושים כו' ג"כ כל נדמה בכלל אך בבכור יש חילוק כמבואר בש"ס ובר"מ. ומכל מקום דברי הר"מ הא"מ צ"ע דכלל בכלל בע"מ ובאמת לדעתו אינו קדוש כלל כמו כלאים בהלכה י' וגם ד' רש"י צ"ע.

והנה בן פקוע עיין בחולין דף ע"ו ורש"י כתב דפסול מחמת דהוי כמו יוצא דופן אם כן אינו נכנס לדיר להתעשר כמו יו"ד. ולהתוס' דהוי כמו שחוט נראה ג"כ דאינו מתעשר דשחוט אינו מתעשר ואף למ"ד דפודין פ"ח בב"פ ע"ש בחולין ובכורות די"ב מכל מקום אינו מתעשר כנ"ל. והנה מחוסר זמן דאינו נכנס לדיר היינו קודם ח' ימים ועיין כסף משנה כתב דמבואר בזבחים י"ב דבליל שמיני נכנס לדיר להתעשר וא"י למה השמיטו רבינו עכ"ל. ותמה אני על הכסף משנה דהרי שם אמרינן דנכנס לדיר בליל ח' דלילה לאו מח"ז והר"מ פ"ג מה' מחוסרי כפורים ה"ד פוסק בהדיא דלילה הוי מחו"ז כחזקי' ועיין בכסף משנה אם כן לדעת הר"מ אינו נכנס בליל שמיני ג"כ וער"מ פ"ב מה' חגיגה ה"ה פוסק ג"כ דלילה מח"ז אם כן בליל שמיני ג"כ אינו מתעשר וז"ב. והנה כל אלו שאין נכנסין לדיר להתעשר אפילו בדיעבד אינו מעשר כלל ואינו מצטרף לעשרה עש"ס ור"מ. ויש עוד מין שאינו מתעשר ואינו חל שם מעשר ול"ש בקדשים רק במעשר הוא גזירת הכתוב כגון לקוח והניתן לו במתנה פטור ממעשר וילפינן בש"ס מקרא בבכורות דנ"ו דבעינן שיהיו נולדו ברשותו. ודע דאם מכר או נתן אפילו המוכר הזה חזר ולקח או

שנחזרה לו במתנה אף על פי שנולדו ברשותו מכל מקום כיון שהי' עליהם שם לקוח פטור. וד"ז מבואר שם בגמ' גבי נתן לה באתננה וחזר ולקחו ע"ש והר"מ ה"ל לפרש זה (ע' בהשמטות). ולקוח ומתנה אינו פטור אלא אם נלקח בשעה שהיה חייב במעשר אבל אם לקח עוברים במעי אמם או אפילו נולדו והיו מחוסרי' זמן בשעת המכירה או הנתינה הלוקח חייב דה"ל כאלו נולדו ברשותו דאין לקוח חל ע"ד שלא הי' ראוי להתעשר כ"ה בש"ס ור"מ. ופשוט ה"ה במפקיר בהמתו ל"מ בזכה אחר אלא אפילו חזר וזכה בעצמו מכל מקום ה"ל כלקוח דמ"ל מכר או הפקיר דזה נלמד מבכור בניך מה בנך כו' אם כן זה ג"כ נתמעט ע' בגמ' וז"פ. ויש לספק אם מכר הבהמו' בקנין דרבנן וחזר ולקחו דפשיטא ביד הלוקח בודאי פטור דכ"ש הוא מקנין תורה אך בחזר ולקחו אם ע"י קנין דרבנן שמכר חל שם לקוח א"ד כיון דמה"ת לא הוי מכירה חייב וד"ז תלוי באם ע"י קנין דרבנן כו' והדברים עתיקין.

ושותפים אי חייבים במע"ב יש שיטות ותלוי בגירסות המשנה האחים השותפים ויש גורסין והשותפים ודעת רש"י דשותפים בכ"ע פטורים ל"מ אם נשתתפו בבהמות דה"ל כלקוח אלא אפילו נשתתפו במעות וקנו בהמו' וילדו הבהמות ברשותם דלאו לקוח הוא או שנשתתפו בבהמות וילדו הבהמות אצלם. הכלל כל מין שותפות פטור ממעשר וילפינן מן יהי' לך פרט לשותפות רק אחים שנפלו להם בהמות בירושת אביהם ולא חלקו עדיין דה"ל תפיסת הבית הבהמות עצמם חייבים וכ"ש מה שנולד אח"כ ברשות' קודם חלוקה ותפיסת הבית מרבינן מן יהי' כו' וזה לא שייך רק באחים בירושה ובשאר שותפים ל"ש תפיסת הבית פטורים דשותפות פטור ממעשר בהמה. ואחים שחלקו בבהמות כ"א פטור ממע"ב דאחים שחלקו כלקוחות הם דאין ברירה או מחמת ודאי או מחמת ספק פטור ממע"ב. ועניני ברירה ארוכים. ודעת הר"מ דאחים ושותפים שוים ל"מ שותפים שנשתתפו בבהמות דאלו הבהמות הם לקוח דפטורים אלא אפילו אחים שנפלו להם בהמות בירושה מאביהם ולא חלקו מכל מקום פטורים אך מה שנולד ברשותן הן באחים והן בשותפים מה שנולד בשותפות חייב במעשר ואם חלקו ה"ל כלקוח ופטורים ואפילו חזרו ונשתתפו פטורים דהוי ליה כמו שהביאו בהמות ונשתתפו דפטורים. אך במה שנולד להם לאחר מכאן הם חייבין. הכלל להר"מ בנשתתפו דוקא אם נשתתפו בבהמות הבהמות הללו פטורין אך מה שנולד בשותפו' חייבין בכ"ע הן בנשתתפו בבהמות והן במעות ובנשתתפו בבהמות אפילו אחים שנפלו להם בירושה בהמות ג"כ פטורים ואם חלקו האחים והשותפים כ"א פטור מטעם דאין ברירה כדלעיל וה"ל כלקוחים וזה תלוי בפירושם עלח"מ ואין להאריך וז"ל הר"מ כאן הלוקח טלאים

כו' פטורים מן המעשר עד שיולדו ברשותו לפיכך השותפים שנשתתפו בבהמות כו' פטורים שכל טלה ה"ל כמכור וכן האחים כו' אבל הנולדים להם בשותפות לאחר מכאן כו' מבואר מדבריו דכתב תיבת לפיכך דשותפות פטור דה"ל כמכור וכ"כ להדיא. וצ"ע הלא בגמ' ממעטינן שותפים מיהי' לך ולא של שותפות ואם אינו ענין כו' ולהר"מ ל"ל קרא ע"ז כיון דסובר דזה הוי לקוח ולקוח מבואר בדף הקודם דפטור ממעשר. ואפ"ל דהר"מ כתב שכל טלה הוי כמכור אחר דין השותפים שנשתתפו בבהמות ואח"ז כ' וכן האחי' שירשו מאביהם כו' פטור וזה אפשר דאינו כמכור דהוא תפיסת הבית מאביהם וזה נתמעט מיהי' לך למעוטי שותפים. אך מכל מקום צ"ע דהר"מ אינו מביא לימוד זה כלל דמבואר בגמ' הי' לו להביא דשותפים פטורים מלימוד זה על כל פנים גבי אחים. ע"כ נראה דאף בכה"ג ס"ל להר"מ דהוי כמכור ופטור מטעם לקוח וצ"ע מאוד דבש"ס מבואר מטעם פסוק אחר דנתמעט שותפות וצ"ע על נ"כ שלא הרגישו בזה. והנה לדעת הר"מ דשותפות פוטר בנשתתפו הבהמות מטעם לקוח אם כן דוקא בהביא כ"א בהמות שראוים להתעשר אבל אם כ"א הביא בהמות מח"ז דאין לקוח חל על מח"ז באמת חייב במעשר אם כן צ"ע למה סיים הר"מ דהנולדין ברשותן חייב שהרי ברשותן נולדו והרי הם כאיש אחד ומה צריכין שיהיו כאיש א' אפילו הרבה אנשים היו חייבים רק משום לקוח פטורין ואלו שנולדו ברשותן תיכף ה"ל כלקוח בשעה שנולדו דה"ל עדיין מח"ז ואינו חל שם לקוח. גם קשה למה כ' הר"מ אבל הנולדים להם כו' לאחר מכאן כו' הא אפילו הנולדים כבר כ"ז שהם מח"ז חייבים דלא הוי לקוח אלא דזה ל"ק דבאמת זה ה"ל נולדו ברשותו כמ"ש הר"מ בהט"ו ומכל מקום דברי הר"מ בל"ז אינם מובנים כמ"ש וצ"ע. ועיין בלחם משנה מה שהקשה על הר"מ מב"ק גבי גזל הגר דמבעיא אי יורשים הוי ותנן אם קנו מתפיסת הבית חייבים ולהר"מ אף דכהנים הוי יורשים מכל מקום פטורים באותם שנפלו והיא קושיא גדולה. והנה אף להר"מ דאחים בירושה ג"כ פטורים אבל ירושה חייב בודאי והיינו אם אין רק יורש א' חייב דיורש אינו כלקוח וז"פ. והנה לדעת הר"מ דשותפי' חייבים מה שנולד ברשותם אינו מבואר בשותפות עכו"ם אם פוטר או אפשר דגם שותפות עכו"ם אינו פוטר ולא מצינו ד"ז בש"ס לדעת הר"מ ע"כ בכ"ע חייב. ולקוח שפטור או שותפות לדעת רש"י לא נתבאר כמה יהיה בו שותפות או נמכר אי כמו בכור דבר שעושה בע"מ ופחות לא ה"נ אם מכר כ"ד אינו לקוח רק בדבר שעושה מום וכן לשותפות וצ"ע. ואפשר כיון דילפינן מבנך דל"ש לקוח אם כן אפילו כל דהוא דלא הוי דומיא דבנך אם כן פטור ומכל מקום צ"ע. גם ק"ל בשלמא לדעת רש"י דשותפות בכ"ע פטור היינו דאצטריך תרי קראי למעוטי לקוח מבניך אך שם הוא דוקא בשעת

עשייה ולאחר שראוי למעשר ומח"ז אינו כלקוח ע"כ צריך קרא ג"כ לשותפות דשותפות פטור בכ"ע אף דנולדו ברשותם דל"ש לקוח דה"ל מח"ז מכל מקום פטור מטעם שותפות אבל לדעת הר"מ דהוא פוטר שותפות מטעם לקוח וכתבנו דאם נשתתפו במח"ז חייבים במעשר אם כן ל"ל קרא למעוטי שותפות דזה מוכח מפסוק בניך כו' וגם שותפות ל"ש בבן אם כן ה"ה שותפים פטורים וכבר הקשיתי כן לעיל וכ' כאן באריכות יותר. הכלל דעת הר"מ דפוטר שותפים מטעם לקוח אינם מובנים לי וה' יאיר עיני. וכהנים שנפלו להם בהמות מגזל הגר פטורים דה"ל כנתינה דמתנות כהונה הוי נתינה ולא ירושה כ"ה בב"ק וז"פ. ול"ד בגזל הגר ה"ה חרמי כהנים דכל מתנות כהונה ה"ל כמו מתנה ופשוט דאם נפלו לכהן מח"ז בודאי חייבים כמו לקוח ומתנה וז"פ.

ואינו נוהג במוקדשין ומקשה הש"ס פשיטא לאו דידי' הוא ומתרץ בקדשים קלים ואליבא דריה"ג כו' ויליף לה מדכתיב יהיה קודש כו' והר"מ סתם וכתב דאינו נוהג במוקדשין וזה פשיטא וצ"ל דס"ל כריה"ג ומה שקשים פסקי ר"מ אהדדי עלח"מ כאן ובמ"ל ה' מעילה. ומבואר בגמ' דכתב רחמנא יהי' קודש כו' הא לא"ה ה"א חיילא קדושת מעשר כו' למאי נ"מ פירש"י אי הוי חייל קדושת מעשר כו' הא לא חמיר מעשר משלמי' ומתרץ לעבור בלא ימכר כו'. ולכאורה קשה אי לאו קרא ה"א דחייב במעשר ומי שיש לו טלאים תשעה וזה השלמים עשירי הי' חייב להכניס לדיר כו' ומיעטה התורה דפטור ואינו מצטרף כמו הנהו דלעיל לקוח כו' וצ"ל דסברת הש"ס כיון דלא חל קדושת מעשר ממילא פטור מט"ז או דהאמת משני דמעשר חמור וחל מחמת לא ימכר כו'. והנה מבואר במשנה בחולין ובבכורות לענין פסהמ"ק שנפדו לענין אי חייבים בבכורה ובמתנות ושאר דינים ומובא בר"מ כ"א על מקומו ואינו מבואר אם חייב במעשר כיון דאינו קדוש עתה לגמרי לא אתמעט מיהי' קדוש ולא שכבר קדוש או אפשר כיון שהיה פ"א קדוש ילפינן ולא שכבר קדוש וגם היאך הדין בקדם מום קבוע להקדישן ונפדו או שהקדיש בע"מ לבה"ב ונפדו שזה עתה חולין גמורים רק הי' פ"א קדוש ולומר דילפינן מבכור אין אנו יכולים ללמוד בדבר שאינו מפורש בש"ס. ולכאורה בקדשי קדשים כיון דאקדשי' נפטר משום לקוח מ"ל מכרו להדיוט מ"ל מכרו לשמים ול"מ מה שפדה אח"כ כמ"ש לעיל דכל שהי' פ"א לקוח נפטר לעולם. אך אפשר אף בק"ק לא נקרא לקוח ע' ב"ק פ' מרובה השתא תורא דראובן והדר כו' ולא מיקרי מכירה וגם אם הקדישו מח"ז דחל ההקדש כמבואר בר"מ פ"ג מהא"מ ולא נפסל משום לקוח וגם קדשים קלים שהוא ממון בעלים דאינו לקוח אם כן בנפדה היאך הדין אם חייב במעשר או לא. ואפ"ל כיון דבגמ' אמרינן מאי נ"מ כו' היינו אם אין המעשר מוסיף קדושה אין זה מעשר ופטורה כמ"ש

לעיל אם כן בפסולי המוקדשים היינו שהורמו דאסורים בגיזה ועבודה ושאר דברים שנוהג בפסהמ"ק אם כן מאי מוסיף המעשר דמעשר בע"מ ג"כ אסור בגו"ע וכל שנוהג בפסהמ"ק אם כן אין מעשר מוסיף כיון שהוא בע"מ ואי בלא ימכר ולא יגאל ז"א דמה"ת מעשר בע"מ מותר למכרו רק מדרבנן אסור כמבואר בר"מ כאן אם כן מן התורה לא נוסף קדושה כלל ואי דאין נמכרין באטליז ואין שוקלין בליטרא כמבואר פרק פסולי המוקדשין דל"א אפשר דז"א רק מדרבנן. אך דעת התוס' שם דהוא מן התורה ע"ש. אם כן לדעת התוס' מוסיף קדושה אבל אם אינו מן התורה אינו מוסיף קדושה ואינו מוכרח אם הוא מן התורה כדעת התוס' ואין כאן מקומו. אך בקדם מום קבוע להקדישן ונפדו דמותרים בגו"ע וחייבים בבכורה כו' אם כן עתה ממעשר נתוסף קדושה לאסור בגו"ע כו' או קדשי בה"ב שנפדו דמותרין בגו"ע ואם כן במעשר נתוסף עליהם קדושה אפשר דחייב עתה במעשר ול"ש יהי' קדוש ולא שכבר כו' כיון דעתה אינו קדוש. או אפשר כיון שהיה פ"א קדוש פטור מן המעשר מקרא זה יהיה קדוש ולא שכבר כו' וכגון שהקדישו מח"ז דאי לא"ה ה"ל בכלל לקוח ובפרט קדשי בה"ב ע' תוס' פרק מרובה שם אך במקום דל"ש לקוח כגון במח"ז צ"ע בד"ז. גם לפמ"ש תוס' בכורות דף ל"ח ע"ב ד"ה וסימנך ברקא והבאנו בח"ז דמום קבוע יכול להתרפאות ובנתרפא כשר לקרבן כמבואר ביומא מום בם כו' הא עבר מומם כשר אם כן אפילו קדם הקדישם את מומם ונפדו דאסור בגו"ע ואח"ז נתרפא אם כן המעשר יוסיף עליו קדושה להקרבה חוץ מגו"ע דעתה כשר לקרבן ויש עליו קדושת קרבן ג"כ הספק הזה כיון דנתוסף קדושה חייב במעשר ול"ש שכבר קדוש כיון דעתה בשעת המעשר אינו קדוש או כיון שהיה קדוש פ"א אתמעט מקרא זה יהיה קדוש כו'. והנה לא עיינתי היטב ובאתי רק לעורר. ועיין בכורות ט"ו דאתמעט פסהמ"ק מבכורה ומתנות ושאר דברים דכתיב כצבי ואיל מה צבי ואיל פטור כו' אם כן ה"נ לענין מעשר ועיין תוס' שם אך על כל פנים בקדם מום קבוע להקדש הספק במקומו וגם לדמות לצבי ואיל צ"ע ולא נזכר בגמ' שם כלל. וער"מ פ"ה כאן דהלוקח בהמה מפירות שביעית פטור מן הבכורה מחמת לאכלה ולא לשריפה או ולא לסחורה עיין ר"מ וראב"ד וכ"מ אם כן נראה דפטור ממעשר ג"כ דאינו נקרב מחמת ולא לשרפה אך אם הוא בע"מ דאינו לשרפה אפשר דחייב במעשר וע"ש לפי הגירסא ולא לסחורה והיינו בקנה מח"ז דלא נפטר משום לקוח וע"ש עוד בר"מ דהלוקח בהמה ממעות מע"ש חייבת בבכורה ועיין לעיל פרשת בא במצות בכור הבאתי בשם מהרי"ט אלגאזי דמבואר בירושל' למ"ד ממון גבוה פטור ע"ש אם כן כאן דמבואר בש"ס גבי הקדש פשיטא לאו דידי' כו' ה"נ דלאו דידיה פטור מן המעשר וגם לשיטת הר"מ שסובר דחייב בבכורה עיין

לעיל או מטעם דמע"ש ממון הדיוט הבאתי לעיל דאסור להקריבו ע"ש ותלמד לכאן ואין המהריט"א ת"י כעת אך גם זה באופן שאין בו משום לקוח כגון במח"ז. ועיין ב"מ סוגיא דת"כ הספיקות נכנסין לדיר כו' מאי ספיקות אילימא ספק בכורות יהיה קדוש כו' וה"ל לאוקמי בבכור בע"מ אע"כ בכור בע"מ דהוי פסהמ"ק נמי איקרי קדוש ואתמעט מיהיה קדוש כו'. ויש לדחות דעדיפא מיני' משני. וגם כבר כתבתי דכל דלא חל קדושה יתירה בודאי אין מעשרין אך לדעת התוס' מוסיף קדושה אך על הבכור אינו מוסיף קדושה דגם בכור אינו נמכר באטליז ולא נשקל כו'. וכל אלו שפטורים ממעשר אף הספיקות שלהם פטורים כגון ספק יתום וכדומה דעשירי ודאי א"ר ולא עשירי ספק והפטור מן המעשר שנתערב בהרבה בהמות כולם פטורים שכ"א מהם ספק הוא והתוס' הקשו בב"מ דליבטל ברובא דמה דבע"ח אינו בטל הוא רק דרבנן והראשונים הקשו דנכבשינהו דניידי ונימא כל דפריש ותי' בש"מ שם דכיון דהתורה אמרה ולא עשירי ספק אף רוב ל"מ והדברים עתיקין. ופשוט דאף ס"ס ל"מ כמו ס' טומאה ברה"י כיון דהתורה מיעטה ספק. ולכאורה כל בהמה ספק טרפה רק מחמת הרוב אם כן איך מעשרין הא לא אזלינן במעשר ב"ר אך ע' בש"ס דדוקא לענין נתערב או כל דפריש כו' לא אזלינן ב"ר אבל רובא דליתא קמן אזלינן כאן נמי אחר הרוב ע"ש בשמעתא ב'. גם י"ל כיון שהרוב כבר הוחזק מהני וכמ"ש האחרונים לענין א"ה במא"ה. ומבואר בש"ס בכורות ת"ר כיצד אמרו נכנס לדיר להתעשר אי אתה יכול לומר בבא ליד כהן שהרי שנינו הלקוח והניתן לו במתנה פטור ממעשר אלא כגון ישראל שהיה לו עשרה ספק פ"ח מפריש עליהם עשרה שיין ומעשרן והן שלו כו' ועיין לעיל מצוה ש"ח הבאתי בשם מהריט"א דיכול לפדות פ"ח בשה מח"ז. אם כן קשה מאי קאמרינן אי אתה יכול לומר בבא ליד כהן שהרי שנינו הלקוח כו' ובאמת יוכל להיות ביד כהן שנתנו לו שה מח"ז דאינו נפטר משום לקוח ונכנס לדיר ביד כהן להתעשר ועיין ב"מ דף ז' ואין המהריט"א ת"י כעת.

והנה מין בקר ומין צאן אין מעשרין מזה ע"ז ואין מצטרפין אבל כבשים ועזים הרי הם כמין א' לענין מעשר וכן אין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת ור"ה של מע"ב פוסק הר"מ שהוא א' בתשרי והנולדים בכ"ט באלול עם הנולדים א' בתשרי אין מצטרפין והסמ"ג פוסק דר"ה הוא אלול עבלח"מ. והנה מין ושאינו מינו אפילו בדיעבד אינו מעשר אך חדש וישן כתב הר"מ יראה לי שאם עישר הוי מעשר מפני חומרות הקדשים שהרי לא הקפידה תורה בפירוש על מע"ב כו' שאינו נלמד רק בהיקש למעשר הארץ ע"ש. והרהמ"ח כתב כאן ג"כ ז"ל אבל אם עבר ועישר כו' ומן הזרעים כו'. ויש כאן טעות המעתיק וכצ"ל אבל עבר ועישר מע"ב מן הישן על החדש

כו' כתב הר"מ שהוא מעשר כו' דהרי לא כתב שנה כו' כמו בזרע הארץ ודי שנלמוד לענין לכתחלה ועיין בט"א להש"א בק"א לר"ה הקשה על הר"מ הא בגמרא אמרינן דתנא דידן לא חשיב ניסן ר"ה לתרומת שקלים כיון דתני אם הביא מן הישן יצא רק לכתחלה מצוה להביא מן החדש לא פסיקא ליה ע"כ לא קחשיב לי' ר"ה ולדעת הר"מ דבמעשר בהמה ג"כ בדיעבד מעשר רק לכתחלה אין מעשרין אם כן אמאי חשיב במשנה ר"ה למעשר בהמה לענין חדש וישן הא בדיעבד הוי מעשר ע"ש מה שתירץ. והנה אם יש לו ה' טלאים במקום זה וה' טלאים במקום אחר לא רחוק יותר מט"ז מילין מצטרפין לחייבם להכניסם לדירו להתעשר. היו רחוקים יותר מט"ז מילין פטורים מן המעשר ואין מצטרפים ואם יש יותר מל"ב מילין בין חמשה להחמשה ובאמצע היה ג' עדרים ובין כ"א ט"ז מיל אם האמצע ראוי להצטרף עם כ"א מהצד כולם מצטרפין כגון שהיה חמשה בכ"א דאמצע ראוי להצטרף מצטרפין ואם אחד מהצדדין הי' בכ"א תשעה וא' באמצע דהאמצע עם כ"א יש צירוף למעשר כולם מצטרפין כרב שם בגמרא דהלכה כותי' לגבי שמואל באיסורא אבל אם האמצע אינו ראוי לצירוף כגון שיש שמונה באחד אין מצטרפין ואם מצטרפות הנשארים ישאר לגורן אחר כי כבר נתחייבו ובגוונא שאין מצטרפין אותה שאין בהם עשרה א"צ להמתין ופטורים מן המעשר. והנה ידוע שיש תרי גווני מיל יש אמה שוחקת ויש אמה עוצבת ושוחקת יתירה חצי אצבע על עוצבת אם כן מיל שהיא ב' אלפים אמה יש חילוק גדול בין המקובץ מאמות שוחקות להמקובץ מאמות עוצבות ובפרט כאן ט"ז מילין. אך בעירובין מבואר דהכל לחומרא אם כן כאן נמי לחומרא אזלינן ואם הרבה יותר מט"ז מילין עוצבות אם אין יותר מט"ז מילין שוחקות מצטרף וצריך לעשר עיין ט"א במגלה העיר בזה והבאתיו לעיל.

וכיצד מעשר אם היה לו י' טלאים ולקח א' לא נתקדש כי צ"ל ע"י מנין ולכתחל' כונסן לדיר כו' מנאן רבוצים כו' והעשירי סוקרו בסיקרא ואומר ה"ז מעשר לא סקרו ולא קרא שם מכל מקום קדוש כי העשירי בעצמו נתקדש וכן אם יצאו תשעה והעשירי נשאר בדיר ולא יצא או מת כולם פטורים ואם לא יצא מכל מקום העשירי הוא קודש ע' ש"ס ור"מ ואין כאן מקומו לבאר פרטי הדינים. והעשירי מקדש א' לפניה וא' לאחריה לא יותר וד"ז מפי הקבלה כיצד אם קרא לתשיעי עשירי אף שקרא לעשירי ג"כ עשירי מכל מקום נתקדש התשיעי אך אינו קרב על גבי המזבח אלא נאכל במום ואם קרא להי"א עשירי הדין כך אם קרא לעשירי עשירי או אפילו לא קרא לו שם כלל כיון דלא עקר שם עשירי בפירוש אף דקרא להי"א עשירי לא נתקדש הי"א כלל. אך אם עקר שם העשירי מהעשירי כגון שקרא לעשירי תשיעי וקרא להי"א עשירי אזי נתקדש הי"א ג"כ וקרב

שלמים וטעונה נסכים כשלמים ואין עושה תמורה דזה עצמו הוא כתמורה ואין תמורה עושה תמורה והעשירי הוא לעולם מעשר לפיכך אם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי וליי"א עשירי שלשתן מקודשי' הט' שקורא עשירי אינו קרב רק נאכל במומו והעשירי הוא מעשר והי"א הוא שלמים כ"ה גזירת הכתוב אך שלאחריו אינו מתקדש רק אם עקר בפירוש שם העשירי מהעשירי ואם לא עקר בפירוש אין הי"א מתקדש כלל ודוקא א' למעלה וא' למטה אבל יותר מזה כגון השמיני והי"ב אין מתקדשין כלל ודין זה הן בכונה והן בטעות מקודשים כנ"ל. ואם עשה שליח לעשר והשליח עשה כן אינו מקודש לא הט' ולא הי"א דא"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי והלכה כר"פ ע"ש. ונ"פ (ע' טורי אבן ר"ה דף כ"ח כתב להיפוך דמהני שאלה במעשר בהמה) דעל מעשר א"י הבעלים לשאול עליו דכל התרומות וקדשים דיכולים לשאול הוא כיון דע"י דיבורו הוא קדוש יכול לשאול עליו כמו שפירש"י בכ"מ ועש"ך ח"מ סי' רנ"ה אבל כאן דעשירי מאליו קדוש וכ"ה גזירת הכתוב דבמנין העשירי הוא קדיש ולא ע"י אמירתו לא תהני כלל שאלה כנ"ב. ועיין מ"ש לקמן ד"ה ושמטה דלא תקשי מנדרים דמע"ב דבר הנדור ע"ש. וגם הט' והי"א אף שע"י אמירתו נעשה הקדש שקרא שם מכל מקום כיון דחל עליהם שם הקדש אפילו בטעות אם כן ל"מ שאלה כמו שאין שאלה בתמורה כמבואר פ"ד דנדרים והכסף משנה כתב דהוא מה"ט כיון דתמורה הוא אפילו בטעות והבאנו לעיל אם כן כאן ג"כ ל"מ שאלה כנ"פ ועי' נזיר ל"א ול"ב. והנה במ"ש לעיל דאם עשה שליח לעשר לו והשליח קרא להט' יו"ד או להי"א אינו קדיש דא"ל לתקוני כו' בגמרא סוף בכורות ובר"מ כאן. ומזה מבואר דאם עשה שליח בפירוש לעשות כן דגם בכונה הוא קדיש כמ"ש הר"מ הם קדושים הט' והי"א. ומזה קשה להרי"ט שהבאתי דס"ל דא"י להקדיש ע"י שליח דמילי לא ממסרי עי' לעיל במצות תמורה הא כאן מבואר דיכול להקדיש ע"י שליח דדוקא מטעם זה דלתקוני בטל השליחות אבל בעשה שליחות לעשות זה הם קדושים וזהו רק ע"י דיבורו הרי דיכול להקדיש ע"י שליח. וממעשר עצמו דהוא ע"י שליח ל"ק דאינו ע"י דיבורו כמ"ש לעיל אבל מהנוספים דהוא ע"י קריאת שם דוקא ע"י דיבור קשה. ומבואר בש"ס דאם מנה ויצאו שנים בתשיעי וקראן תשיעי מעשר וחולין מעורבים דהתשיעי לא נתקדש דהא קרא ט' והעשירי מאליו נתקדש וא"י איזה ע"כ יאכלו במומן לבעלים ואסורים בגו"ע כ"א מספק. ופשוט דהגוזז והעובד בכ"א אין לוקין דהוא ספק. קראן עשירי אם כן התשיעי גם כן נתקדש לאכול במום והעשירי הוא מעשר אם כן עשירי ותשיעי מעורבין זב"ז ונאכלין במומן והגוזז או העובד חייב על כ"א דכ"א מקודש רק דאין נקרבים וימתין עד שיפול מום. והר"מ כלל שני הדינים ביחד וכתב אם

יצאו בתשיעי בין שקרא שניהם עשירי או תשיעי שניהם מקודשים ויאכלו במומן כו' ובאמת יש חילוק דאם קרא תשיעי אין לוקין על א' דהוי ספק כ"א, וקרא עשירי לוקין על כ"א דשניהם מקודשים ועיין בלח"מ. ואם יצאו שנים בעשירי אם קראן עשירי אם כן א' הוא מעשר והי"א הוא שלמים דקרא עליו שם עשירי וא"י איזה הוא הרי הם כמעשר ושלמי' שנתערבו דאין קריבין כמבואר פ' התערובות דשלמים צריך סמיכה וגם חלוקין במתנות רק ימתין עד שיפול מום ויפדה השלמים בכ"מ שהוא ונאכל כחומרות מעשר דאין נמכרין באטליז כו' וכ"ה כאן בר"מ דהם כמעשר ושלמים שנתערבו דיאכלו במומן ועיין רש"י בכורות דף ס' ע"ב ד"ה עשירי ואחד עשר מעורבין כתב ז"ל כלומר מעשר גמור וי"א קודש הוי מעורבין כו' ומשום די"א כו' קרב שלמים לכך יקרבו שניהם ויאכלו כחומר קודש שבהם דטעונין שתי מתנות והרמת חזה ושוק כמו שלמים עכ"ל. ודבריו תמוהין דהיא משנה וגמרא מפורשת בפ' התערובות דשלמים שנתערבו במעשר אינן קרבים רק ירעו עד שיסתאבו ויאכלו כחומר מעשר כי מעשר בע"מ חמור דאינו נשקל כו' ואיך כתב רש"י דקריבין וצריך עיון גדול. הן אמת דבש"ס הנ"ל מביא פלוגתא ע"ז משלש ברייתות ח"א יקרבו וח"א ירעו וח"א ימותו אם כן י"ל דרש"י נקט כברייתא דיקרבו ומכל מקום צ"ע על רש"י כיון דאוקמי' ברייתא דיקרבו כר"ש דמביאין קדשים לבית הפסול ולית הלכתא כותיה למה שנה כאן משנתו כברייתא זו על כל פנים הו"ל לפרש דפלוגתא היא ולא לסתום וצ"ע. ובקראן עשירי דעשירי [מעשר] וי"א קודש כמ"ש אע"ג דלא נעקר שם העשירי מהעשירי וקי"ל דבלא נעקר שם העשירי אין הי"א קדוש מכל מקום כיון שהוא בב"א שניהם קדוש וע' תוס' דף י"ז אף על פי דאמרינן א"א לצמצם מכל מקום ה"ל לענין זה כב"א ע"ש. ויש עוד שנפטרו מן המעשר כגון מנין הראוי שהכניס עשרה טלאים לדיר ויצאו קצתם ומנה אותן ומת אחד מהם בתוך הדיר אף על פי שלא הפריש המעשר שהרי לא יצאו כולם מכל מקום המנויין פטורין כיון שהיה ראוי להפריש עליהם וזה ילפינן מקרא אשר יעבור ולא שכבר עבר ויש עוד דינים מסתעפים מזה עיין ר"מ ואם מת א' מן המנויין מונה כדרכו ומקדש העשירי ער"מ. ואם אחד מן הפטורים נתערב כבר כתבנו לעיל דכולם פטורים מחמת עשירי ודאי כו' עיין לעיל.

והנה כל אישי ישראל החייבים במצות חייבים במצוה זו הן אנשים ונשים כהנים כו' ובמ"ל מביא בשם הר"ח שדעתו דכהנים פטורים ממעשר בהמה ומביא בשם הרשב"א שהקשה עליו מהא דראב"ע דהי' מעשר תריסר אלפי עגלא בכ"ש עי' בשבת ובביצה וראב"ע כהן הי' וזה אינו קושיא כי התוס' הביאו שם פי' א' דהי' מעשר ארנונא למלך ואפשר דהר"ח סובר כן וגם הערוך שמביא המ"ל פי' ג"כ כפי' הר"ח. וע"ש במ"ל הקשה

על הר"ח מהש"ס דב"ק דמבואר דאבעי' בכהן שנפלו לו טלאים מגזל הגר אי יורשים הוו וחייבים במעשר או הוי לקוח ופטור ומסקינן דהוי לקוח ופטור כמ"ש למעלה אלמא אי יורשים חייבים חזינן דכהנים חייבים והניח בצ"ע. ולע"ד לא קשיא דדעת הר"ח דכהנים פטורים היינו הנולדים אצלו אבל מה שנפלו לו אי אמרינן יורש הוא כיון שכבר נתחייבו אצל ישראל לא מיפקע אף על פי שבא ליד כהן וכאן מיירי שבא ליד כהן אח"ז דאם בא לידו מח"ז לא הוי לקוח אלא אחר זמן וכבר נתחייבו לא פקע רק מטעם לקוח. אבל יורש חייב הכהן אף לדעת ר"ח והוי כפטר חמור דהנולד אצל כהן פטור דכהנים פטורי' כמבואר בש"ס ור"מ ה' ביכורים מכל מקום ישראל הנותן לכהן פ"ח צריך הכהן לפדות ויש לו אצל הכהן ג"כ כל דין פ"ח ע"ש ולא פטרה התורה רק הנולדים אצל הכהן ה"נ לדעת הר"ח לא פטרה התורה אלא הנולדים אצלו. ויותר נ"ל דאף בבא ליד כהן מח"ז מיד הישראל מכל מקום כיון דהיה בא ליד חיוב ביד ישראל חייב הכהן ואינו פוטר לדעת ר"ח רק בנולד אצלו כמו פ"ח ובפ' ראשית הגז לפר"ח כהן היינו בכור חייב הכהן בנולד אצלו ובמעשר פטור בנולד אצלו אבל בלא נולד אצלו מודה הר"ח דחייבים וא"כ אין לנו ראיה נצחת לדחות ד' ר"ח וכל דבריו קבלה כידוע וקשה לחלוק עליו בלא ראיה ברורה ובפרט שבעל הערוך סובר ג"כ כותיה אך דעת הר"מ והרהמ"ח בפירוש דנוהג בכהנים ג"כ. ולפמ"ש ל"ק ג"כ לדעת הר"ח מהש"ס דבכורות שהבאנו לעיל א"א לומר בבא ליד כהן שהרי הלקוח כו' מבואר דאי לאו משום לקוח חייב במעשר ג"כ כיון דלא נולדו אצלו וז"פ. ולפמ"ש תחלה דאפשר דוקא אם בא ליד כהן לאחר שנתחייב במעשר לא פקע ביד כהן גם כן אבל אם בא ליד כהן מח"ז פטור לדעת ר"ח כמו הנולדים אצלו ול"ק מש"ס דב"ק דשם מיירי בנפלו לו בחיוב לאח"ז דאי מח"ז אף לקוח חייב ע"כ האבעיא לאח"ז ושפיר אם יורשים הוי חייב בכהן ג"כ. ובזה אפשר ליישב מה שהקשיתי לעיל על המהרי"ט שבמח"ז פודין פ"ח מאי אמרי' אהא דנכנסין לדיר להתעשר א"א לומר בבא ליד הכהן הרי שנינו הלקוח כו' ובאמת אפשר שבא ליד הכהן מח"ז ולפמ"ש דאי בא לכהן מח"ז אם כן פטור ממעשר דכהן פטור לדעת הר"ח אם בא לידו קודם שנתחייב. ואפשר שמחמת קושיא זאת יצא להר"ח דכהן פטור ומכל מקום מ"ש באחרונה דדעת הר"ח נראה דוקא נולדו אצלו ממש נראה לי יותר וקושיא זו שערי התירוצים לא ננעלו. וסברא זו דלא נפקע המעשר מבואר קצת כעין זה בבכורות י"ג ע"ב ואין צריך לראי' שהדברים נראין מסברא בדעת הר"ח ול"ק עליו שום קושיא כנ"ל. ושוטה וחרש אינם בני מצוה ופטורים ממצוה זו ואפילו עשרו אין במעשיהם כלום וכן קטן כמו בכה"ת ונ"ל אפילו קטן מופלא סל"א דהקדשו הקדש היינו דוקא בדבר הקדוש בדיבור פה דילפינן

איש כי יפליא כו' וילפינן נדרים ושבועות ונדרי הקדש. אבל זה דאינו תלוי בדיבור ואין זה נדר רק דהתורה חייבה במצוה והתורה קידשה המעשר אם כן כיון דא"ח במצוה זו וכל מעשיו אינו כלום ג"כ המעשר אינו מעשר כמו בכהת"כ (וא"ד לקטן שיש לו מעשה וק"ל). ואל יקשה לך מ"ש כאן דל"מ מופלא הסל"א גם מ"ש לעיל דל"מ שאלה מהא דמבואר בנדרים פ"ב דמעשר בהמה הוי דבר הנדור לענין דיכול להתפיס בו אינו ראיה דהא שם חלה ותרומה אינו דבר הנדור אף דאיתא בשאלה ומופלא סל"א אך שם טעמים אחרים יש ע"ש בראשונים ובר"מ פ"ב מהלכות נדרים אבל לענין שאלה ומופלא נ"ל כמ"ש. ועכו"ם אם מעשר אם חל עיין זבחים דף מ"ה ע"א ותמורה ד"ג דמבואר דאתקש למעשר דגן ול"ש מעשר בהמה בעכו"ם. ועוד יש טעם אחר ע"ש וע' תוס' בכורות דף נ"ט וער"מ פ"ג מה' מעה"ק הכלל דנראה מהש"ס דאין חל קדושה על מעשר כלל גבי עכו"ם ע"ש. ומ"ש לעיל דמעשר בהמה אינו בשאלה עיין שבועות פ"ג דמוקמינן המשנה יש אוכל כו' אמרינן הא אוקמינן בבכור דליתא בשאלה ול"א במעשר ג"כ היינו כיון דקודם לזה אוקמינן בבכור דקדושתו מרחם ע"כ אמרינן הא אוקמי' בבכור כו' ע"ש.

ומע"ב נוהג בארץ ובח"ל בכ"ז בפני הבית ושלא בפני הבית מד"ת ומבואר דנוהג בכ"מ והמעשר קדוש אפילו להקריב בבהמ"ק ור"ע סובר דמעשר בהמה בח"ל אינו חייב להקריב ואין מקריבין בבהמ"ק רק קדוש ונאכל במומו וכן ס"ל לר"ע גבי בכור מח"ל דאינו נקרב רק יאכל במומו ויליף רק מהיקישא דמעשר דגן עיין כאן בבכורות דף נ"ג והר"מ פ"א כאן גבי בכור פסק כר"ע דאין מקריבין בכור מח"ל וכאן סתם דנוהג בח"ל נרא' אף להקריב והלחם משנה פ"א עמד בזה ומביא בשם הסמ"ג דגם במעשר פוסק כר"ע ועיין לעיל מצוה רפ"ז כתב למאן דפוסק כר"ע אם כן לדעת הר"מ פ"א מה' תרומות והסמ"ג סובר כותי' דתרומות ומעשרות אינו נוהג האידנא בא"י ואף בזמן בית שני לא היה נוהג אם כן לדעת הר"מ לא היו מקריבין שום בכור בב"ש אפילו אותם הנולדים בארץ כיון דאינו חייב במעשר דגן ולדעת הסמ"ג אף מעשר לא הי' קרב ומכל מקום היו מעשרין בזמן הבית וגם ראב"ע הי' מעשר עד דבטלי' דמ"מ הוא מ"ע לעשר להיות קדוש בקדושת מעשר ונאכל במומו. ומכל מקום צ"ע מאד לומר שלא הקריבו בב"ש שום בכור ומעשר. ואני מסופק בדעת ר"ע ולהסמ"ג הלכה כמותו אי תלוי הדבר בלידה דבהמות הנולדים בח"ל אין המעשר שלהם נקרב כמו בכור דנולד בח"ל אין מקריבין. או אפשר דתלוי היכי דחל עליו הקדושה ובכור דקדושתו מרחם וחל עליו הקדושה בח"ל אינו נקרב ה"ה במעשר אם נתעשר בח"ל אין מקרבין דבעת חלות הקדושה הי' בח"ל ולא חל קדושה להקריב אבל הנולדים בח"ל והביאום לא"י ועישרן שם נקרב ג"כ ואינו תלוי

בלידה כלל רק בעת חלות הקדושה וכ"נ מלשון הברייתא כאן דר"ע אומר יכול יביא אדם מעשר בהמה מח"ל ויקריבנו ת"ל נראה דהוא מעשר מח"ל שחל עליו בח"ל שם מעשר. ונלע"ד דלא אזלינן בתר הלידה ולא בתר המעשר כיון דכל עיקר טעמא של ר"ע דמקיש מע"ב למעשר דגן ובמעשר דגן דבח"ל פטור ובא"י חייב אין הדבר תלוי בגידול ולא מקום המעשר רק מקום שנקבע למעשר עיין ר"מ פ"א מה' תרומות הכ"ב ובכ"מ שם והעולה מדבריו דפירות ח"ל שנכנסו לא"י קודם שנקבעו למעשרות ונקבעו בא"י חייבים בתו"מ מן התורה ואם נקבעו בח"ל למעשר ואח"ז נכנסו לא"י פטורים מן התורה וכן להיפוך בפירות א"י שיצאו ח"ל ונגמרו בח"ל פטור אבל אם נקבעו בא"י חייב אף על פי שיצאו ח"ל דחיוב לא נפקע ע"ש במ"ל אם כן במעשר דגן דתלוי החיוב והפטור בא"י ובח"ל אזלינן בתר מקום שנתחייב דאם נקבע בא"י חייב ובח"ל פטור אם כן ה"ה מע"ב לר"ע דמקיש למעשר דגן דיש חילוק בין א"י לח"ל ג"כ תלוי בזמן החיוב אם נולדו בח"ל וגם עברו שמונה ימים בחוץ לארץ וא"כ הקביעות למעשר הי' בפטור פרח מיני' החיוב אף על פי שנכנסו אח"כ לא"י פטורים דפרח מיני' החיוב אך אם נכנסו מח"ז לא"י ובא"י נתמלאו הימים ה"ל נקבעו בא"י אף על פי שנולדו בח"ל חייבים וכן להיפך אם נולדו בא"י ויצאו מח"ז לח"ל ונתמלאו ימיהם בח"ל פטורים כמו מעשר דגן שיצאו לח"ל ונקבעו בח"ל פטורים אף שהי' הגידול בארץ ישראל אבל אם נקבעו בא"י חייבים אף שיצאו לח"ל הכלל כיון דמקשינן למעשר דגן ממקום דמייתינן מעשר דגן שם אתה מביא מע"ב ומעשר דגן בא מח"ל ג"כ בנכנסו לא"י. הכלל ההיקש ממקום שחייב מעשר דגן כן מעשר בהמה אם כן במעשר דגן אזלינן בתר מקום דאקבע דבתר דאקבע בפטור אין חל החיוב וכן להיפך אם כן ה"ה מע"ב גם כן בחוץ לארץ לא נתחייבו בזמן שחל עליהם החיוב ופטורים אף בנכנסו לארץ ועישרו בארץ אינו מעשר כיון דפרח החיוב בח"ל. ואם נתחייבו בא"י חל עליהם החיוב וחייבים אף ביצאו חוץ לארץ לגמרי כמעשר דגן ולא תלוי בלידה ובמעשר רק מקום שנתחייב כמו מעשר דגן כנל"ב בלי פקפוק. וכ"ז לענין להקריב כי לענין קדוש קדוש גם כן בחוץ לארץ רק קדוש לענין להקריב תלוי במקום שהגיע לזמן חיוב כנ"ל. ולפמ"ש כאן נראה גם כן דהצד הראשון שכתבתי בדעת ר"ח לעיל הוא הנכון הא דישראלים חייבים וכהנים פטורים תלוי באיזה מקום הגיע זמן החיוב דאם נולדו ביד ישראל ושהו ח' ימים ביד ישראל ואחר כך הוריש לבן בתו כהן חייבים במעשר וצריך הכהן לעשר כמו שנפל לכהן פ"ח מישראל דלא פקעה הקדושה אף על פי דכהן פטור ה"נ לא פקע החיוב ואם נפלו בירושה ועדיין הם מח"ז לא חל החיוב ביד כהן במשלם הזמן ביד כהן וכן להיפוך אם נפל לישראל ירושה מאבי אמו

כהן אם היה לאחר זמן נפטרו ביד הכהן ופרח מיניה חובת מעשר. ואם נפלו לידו מחוסר זמן נתחייבו ביד ישראל וחייבים במעשר ומיושבים שני הגמרות דב"ק ע"כ איירי דבא ליד כהן לאחר החיוב דאי לאו הכי במחוסר זמן ל"ש לקוח אם הן שפיר אי יורש הוי חייב במעשר דנתחייבו קודם שבא לידו ולא פקע החיוב וגם בבכורות ניחא דאם בא ליד כהן (הסיים) מחוסר זמן דל"ש לקוח אם כן פטור דכהן פטור ואי לאחר זמן הו"ל לקוח כמ"ש לעיל וא"צ לכפול. ואע"פ שנוהג בכ"מ הן להקריב או לאכול במומו לכל חד כדאית ליה וכן נוהג בכ"ז מכל מקום לאחר חורבן הבית בטלו חכמינו זכרונם לברכה המצוה הזאת מפני התקלה ואסרו לעשר בהמה בזה"ז והר"מ כ' דהתקלה משום שחיטת קדשים בחוץ והוא איסור כרת ולפמ"ש לדעת הסמ"ג דפוסק כר"ע דממקום שאין מביאין מעד"ג אין מקריבין מע"ב וג"כ פוסק דאפילו בא"י בזה"ז ואפילו מזמן עזרא היה פטור מתו"מ אם כן כל מע"ב בזה"ז אינו ראוי להקרבה אפילו אם יבנה בהמ"ק וכל שא"ר להקרבה א"ח כרת משום ש"ח כמבואר בש"ס ור"מ דכל שא"ר לפתח א"מ א"ח משום ש"ח. צ"ל דהתקלה כיון דאינו ראוי לשחטו ולאכלו רק במום אתי לידי תקלה בגו"ע וגם אפשר שחיט לי' בלא מום נהי דא"ח כרת איסורא איכא והא דל"ג גם בזמן המקדש דהיינו בב"ש כקושית הש"ס א"ה מעיקרא נמי עיין לעיל מצוה רפ"ז כ' הפשט בגמ' ע"ש. וגם בזמן המקדש היו בקיאין בהנהגות קדשים כמ"ש התוס' גבי ח"כ. ואם עבר ועישר הוי מעשר ויעשה כמבואר גבי אין מקדישין בזה"ז וכתבנו לעיל ע"ש. וע' תוס' שהקשו היאך הי' ראב"ע מעשר בכל שתא והא בחורבן הבית לא היה לכל היותר אלא בן י"ד או בן ט"ו ותירצו כמה תי' ותי' א' דאפוטרופס הי' מעשר בקטנותו וע' שו"ת ח"צ סי' ל"ג פלפל היאך הי' מעשר והא אפוטרופס אינו מעשר ומניח רק לאכול וכי (הי') ראב"ע היה מאכלו ק"כ אלפים עגלים בכל שנה ע"ש מה שפלפל בזה. ומע"ב אינו טובל וחז"ל תקנו הגרנות במע"ב עיין ר"מ באיזה ימים הם ולא רציתי להאריך בזה. ובמה שהקשיתי לעיל איך אמרינן בבכורות אהא דנכנסין לדיר להתעשר פדיון פ"ח א"א לומר בבא ליד כהן הא הוי לקוח דלמא איירי במח"ז דלא חל לקוח אפשר דלכ"ע מקשה ורשב"י סובר כאן דמח"ז נכנס לדיר להתעשר וחל ג"כ שם לקוח במח"ז אך כבר יישבתי לדעת ר"ח והוא נכון:

מצוה שסא

סעיף א

שלא נמכור מעשר בהמה בשום צד כו'. הדינים מבוארין בר"מ פ"ו מהל' בכורים. והנה המוכר מעשר עובר בל"ת ואינו תלוי אם המכירה קיים או לא רק על המכירה עובר דהיא גזירת הכתוב שלא ימכור עי' בכורות ל"ב מבואר דעובר ג"כ אם פודה ע"כ אפקי' הקרא בלשון לא יגאל לאסור הן פדיון והן מכירה ע"ש. ומבואר בבכורות דף ל"א שם דאינו עובר בלאו רק מחיים אבל לאח"ש א"ע דכתיב והיה הוא ותמורתו כו' לא יגאל אימתי עושה תמורה מחיים אימתי אינו נגאל מחיים הא לאח"ש נגאל כו' ורבנן הוא דגזור כו' נראה דאף בתם שנשחט במקדש והבשר לבעלים אינו אסור מן התורה למכור ולדעת רש"י קדושין בסוגיא דהמקדש בחלקו ובב"ק בסוגיא נכסים שאין בהם מעילה חלק הבעלים לאח"ש אינו במכירה דמשלחן גבוה קזכו ע"ש על כל פנים א"ע בלאו הזה. ולשיטת התוס' חלק הבעלים היא שלהם אם כן רשאים למכור והמכירה קיים אם כן במעשר של יתומים אף בתם שנשחט במקדש מותר למכור מפני השבת אבידה ובפרט דיבא לידי נותר וישרף ויהי' הפסד ליתומים ולדעתי מפני הפסד היתומים שייך בתם כמו בע"מ. אך זה לשיטת התוס' שהבאנו דהוא של בעלים אבל לשיטת רש"י אינו של בעלים ונהי דלא עבר על כל פנים אינו שלהם ול"ש מכירה כלל ל"ש לומר מפני הש"א. ודעת הר"מ לפמ"ש בפ"ה מהלכות אישות דכהן שקידש בחלקו כו' מקדשים קלים כו' נראה דוקא כהן משלחן גבוה זכו אבל הבעלים חלקם שלהם הוא לקדש ולמכור. ע' לעיל הבאתי קצת מזה ואין כאן מקומו. אם כן שייך הש"א ביתומים אף בתם שנשחט במקדש וגם לגדול שרי למכור ע"י הבלעה העור והעצמות והגידין ועיין בש"ס שם דבברייתא מבואר מע"ב של יתומים דאף בתם ג"כ כן דל"ש הלאו רק מחיים כו' והבלעה ואינו מוזכר כלל בע"מ נראה דומיא דתמורה וכ"כ כאן הכסף משנה בהדיא הא דתניא בברייתא מע"ב אינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בע"מ היא אסמכתא דמה"ת לא מתסר אלא תם חי ע"ש ומבואר דשחוט אף תם נמכר מן התורה וע' זבחים דף ט' דמקשה הש"ס אימא שחטי' לשם מעשר יהי' מעשר למאי הלכתא דלא נבעי נסכים ולמלקי משום לא יגאל ותמהו שם התוס' היאך עובר בלא יגאל הא מבואר בבכורות דלאח"ש הוא רק דרבנן מבואר דהתוס' הי' פשיטא להו דשחוט מותר מן התורה אך לפ"ז דברי הש"ס דזבחים תמוהים מאוד כמ"ש התוס' היאך מבואר דלוקין על לאו זה לאח"ש. ונראה ליישב תמיהת התוספות שלא יהי' ד' הש"ס תמוהים מאוד דהנה כאן בבכורות מבואר אמר רבא מנא אמינא לה כו' דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קודש כו'

לא יגאל אימתי עושה תמורה מחיים לא יגאל ג"כ מחיים אם כן ודאי לרבא אין חילוק בין תם לבע"מ דבכ"ע שחוט אין איסור דתמורה אינו בשחוט אפילו תם ול"ש לא יגאל ג"כ ואמרינן ואף ר' שמואל בר"י סבר להא דרבא מקרא אחר רק בכל אות נפשך כו' איזה דבר שאין בו ברכה מחיים רק לאח"ש הוי אומר זה מעשר וע"ש בפירש"י דפסוק זה נאמר בפסהמ"ק שנפל בהם כו' ומוכח דלאח"ש מותר למכרו מן התורה אם כן כיון דרשב"י לא ס"ל הקישא דרבא רק מקרא זה מוכח דהתורה התירה לאח"ש וקרא זה מיירי בבע"מ אם כן לא מוכח דהתירה התורה רק בע"מ שחוט דלא יגאל כולל וכאן התירה התורה בע"מ שחוט אם כן אין לרשב"י לימוד כלל על תם שחוט אם כן בודאי לרשב"י תם שחוט עוברים בלאו הזה אם כן המקשה בזבחים ס"ל כרשב"י וא"כ אמר שפיר לעבור בלא יגאל כי ס"ל כרשב"י ולא כרבא כנ"ב ומיושב תמיהת התוס' בלא דוחק עיין כאן היטב בסוגיא ותראה דודאי לרשב"י אין לנו לימוד על תם שחוט רק על בע"מ שחוט אם כן המקשה ר' יצחק שם י"ל דסובר כרשב"י ול"ק כלל קושית התוס' ומכל מקום לדינא י"ל כיון דרבא דהוא בתראי יליף מהיקש אם כן גם תם שחוט אין איסור וגם רב אשי סובר כאן כרבא עיין בע"ב אם כן הלכתא כוותיה דעל שחוט א"ע אפילו בתם.

ודין בע"מ חי אי עובר בלאו כאן בש"ס אינו מבואר זה דמיירי משחוט אבל בע"מ אפשר בחי דעוברים וגם למה דיליף רבא לא יגאל מתמורה ותמורה הוא בבע"מ ג"כ אם כן הלאו דלא יגאל ג"כ בבע"מ וכ"ש לרשב"י דיליף מן תזבח ושם מיירי בבע"מ ומבואר דאין בו ברכה מחיים אלא לאח"ש היינו דאינו נמכר מחיים מפורש דבע"מ ג"כ עובר מחיים ולא ראיתי שום חולק והכסף משנה הבאנו לעיל כ' דהוא רק מדרבנן ובאמת מהש"ס מבואר דהוא מן התורה דרשב"י ודאי ס"ל כן וגם לרבא דאתקש לתמורה ותמורה נוהג בבע"מ ג"כ ולפנינו יבואר ודברי הכסף משנה צ"ע דכתב דמה"ת לא נאסר אלא תמים חי דומיא דתמורה ואיני מבין דגם גבי בע"מ נוהג תמורה כמבואר בה' תמורה. וז"ל הר"מ כאן מע"ב אסור למכרו כשהוא תמים שנאמר לא יגאל כו' ובה"ו כתב מד"ס שאסור למכרו בע"מ ואפילו שחוט כו' מבואר מדבריו ג"כ דדוקא תם אסור מן התורה אבל בע"מ מותר מן התורה ובאמת א"י מהיכן יצא זה לרבינו דלרשב"י נראה דאסור מן התורה וגם לרבא מחמת ההיקש כמ"ש ומהיכן יצא לרבינו דבע"מ חי הוא רק איסור דרבנן וגם מ"ש אסור למכרו כשהוא תמים כו' אינו מבואר חי דוקא נראה דאף שחוט עובר בתם כו' גם אח"ז כתב מע"ב של יתומים שנשחט במומו מותר למכרו כו' מפני הש"א מבואר בדבריו דוקא בע"מ שחוט מותר מפני הש"א אבל תם לא ואם הוא דרבנן בשחוט בתם ג"כ ה"ל

ג"כ בתם שחוט להתיר מפני הש"א ליתומים. ואח"ז כתב דמע"ב שנשחט במומו דמותר למכור עורו כו' ומבליע ומוכר הבשר בהבלעה מבואר דתם שחוט אסור בהבלעה גם כן נראה דהוא מן התורה בתם אפילו שחוט וכבר כתבתי לדעת הר"מ מע"ב הוי של בעלים עכצ"ל דלאו לא יגאל קאי על תם בכ"ע. ע"כ נראה שדעת הר"מ שאין חילוק רק בין תם לבע"מ דתם אף לאח"ש עובר בלאו ובע"מ אפילו מחיים מן התורה מותר ובאמת ד"ז דבע"מ א"ע בלאו אף מחיים דברים תמוהים לענ"ד כמ"ש דרשב"י דנפ"ל מן רק בכל אות נפשך כו' מפורש דבע"מ מחיים עובר ולא ראינו מי שנחלק עליו דגם רבא דיליף מהיקישא דתמורה ומחיים עושה תמורה אפילו בע"מ אם כן ה"ה עובר בלא יגאל מחיים אפילו בע"מ. אך מ"ש דתם עובר אפילו לאח"ש נ"ל דהר"ם פוסק כרשב"י דיליף מן רק כו' ושם מיירי בבע"מ דוקא אבל תם אפילו בשחוט חייב אף דרבא ור"א סוברים הלימוד מן תמורה ולדבריהם שחוט אפילו תם מותר מן התורה מכל מקום כיון דהש"ס בזבחים מקשה גם כן למאי נ"מ למלקי משום לא יגאל אף בשחוט חזינן דסובר כרשב"י ע"כ פוסק הר"מ כן. אבל דברי הכסף משנה דנראה מדבריו דהר"מ סובר דאינו עובר רק בתם חי צ"ע דנראה מד' הר"מ כמ"ש דאף בתם שחוט עובר בלאו הזה.

וכתב הר"מ ומביאו הרהמ"ח ויראה לי שהמוכר מעשר לא עשה כלום ולא קנה לוקח ולפיכך אינו לוקה כמו מוכר חרמי כהנים שלא קנה לוקח וכמוכר יפ"ת כמשי"ת במקומו עכ"ל. ועיין במ"ל הקשה על הר"מ מהש"ס דזבחים שהבאנו לעיל דאמרינן למאי נ"מ למלקי משום לא יגאל כו'. ועיין בלחם משנה הקשה הא מבואר בתמורה דמקשה על אביי דסובר אי עביד מהני ממע"ב אדרבה לרבא תיקשי דס"ל ל"מ ולקי משום דעבר אמימרא דרחמנא אמאי לא לקי כאן א"ו דלרבא לוקין וכ"כ התוס' שם דלרבא לוקין ע"ש שכ' דהר"מ פוסק כאביי והדברים ארוכים בזה כמ"ש לעיל דהא דרבא ס"ל ל"מ ולקי משום דעבר אמימרא דרחמנא היינו אם ל"מ המעשה משום לאו זה שכתבה התורה לקי דסברא היא דל"מ משום דעבר אמימרא דרחמנא ול"מ לה מלקות אם כן אף דל"מ לקי שפיר אבל אם המעשה ל"מ אף אם לא היה לאו בדבר והתורה כתבה עוד לאו לא לקי כיון דהמעשה בטל אם כן לפמ"ש הכסף משנה דדעת הר"מ דמיירי בתם חי וא"כ אפילו אם לא כתבה כאן התורה לאו זה והי' כמו כל קדשים קלים שאין איסור במכירה מכל מקום דעת הר"מ בהלכות מעילה פ"ד דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום ואם כי המ"ל תמה ע"ז הא פסק בכ"מ כריה"ג דממון בעלים הוא שערי התירוצים לא ננעלו מכל מקום הדין כך להר"מ אם כן אפילו בלא הלאו הנוסף במעשר לא הי' המכירה קיים ולא משום הלאו הזה אם כן כיון דאין המעשה קיים בל"ז לא לקי אף לרבא ומ"ש הר"מ

יראה לי דהמוכר מעשר כו' אף דכתב לעיל בשלמים בלא לשון יראה לי זה הלשון קאי אלמטה כיון דהמוכר כו' ולפיכך אינו לוקה וזה שכתב בלשון יראה לי דאין לוקין אם ל"מ מעשיו בל"ז כסברתינו וזה שחידש רבינו ולא מתבאר בהדיא בש"ס כתב בלשון יראה לי כידוע דרכו של רבינו ומיושב גם כן קושית המ"ל מזבחים לפמש"ל דהסוגיא שם קאי אליבא דרשב"י דגם לאחר שחיטה בתם עובר בלאו הזה כמבואר להדיא והנה בלא הלאו היה מהני מכירתו כי אף דהר"מ ס"ל דהמוכר שלמים לא עשה כלום מכל מקום כבר כתבתי דהר"מ ס"ל בשחוט בחלק הבעלים ודאי הוי ממון בעלים דבה"א כתב כהן שקידש בחלקו אינה מקודשת מבואר דבחלק הבעלים מקודשת דהוי שלהם אם כן בזבחים כיון דלאח"ש הוא ועובר בלאו נהי דמכירתו אינו כלום מחמת העברת לאו זה כרבא דאמר ל"מ מכל מקום לוקין כיון דעבר כו' כרבא דהלכתא כוותי' ובלא הלאו הזה הי' מכירה קיימת ע"כ שפיר לקי. ואפילו לפמ"ש דהר"מ סובר דתם אפילו לאח"ש עובר בלאו דלא יגאל אם כן מיירי כאן אף לאח"ש ואמאי לא לקי אפשר לומר דס"ל אף לאח"ש ממון גבוה ואין המכירה כלום ומ"ש בהל' אישות כהן כו' אין כאן מקומו. וכן במוכר ח"כ אף בלא הלאו מכל מקום כ"ז שהוא ביד הבעלים הוא הקדש וכשבא ליד הכהן ה"ל של כהן וממילא א"י למכור דלאו שלו הוא ע"כ אין לוקין וכן במוכר יפ"ת ויתבאר בעזהשי"ת במקומו. עוד יש דין במע"ב אף היכי דנמכר כגון של יתומים או בהבלעה מכל מקום אינו נמכר באטליז ולא נשקל בליטרא אף שיש בו מום וע' תוס' בכורות כתבו שהוא מן התורה דשמא מאיזה קרא נפקא דאין נוהגין בזיון בדבר שאין הנאה להקדש. וע' זבחים ע"ה ע"ב בתוס' שם מבואר דיש סוברים שהוא מדרבנן והם הוכיחו שהוא מן התורה והר"מ הביא ד"ז בפ"א מהא"מ ואין הכרע בדבריו וע"ש שכתב סתם הדין ולא כתב דמיירי בשל יתומים והבלעה שסמך אמ"ש כאן. והרהמ"ח כתב סתם ואם הי' העצמות כו' ולא כתב במומו אפשר שסובר דאף תם הוא רק דרבנן אם כן מותר לאח"ש אפילו בתם כמ"ש לעיל. והנה מתנה אינו עובר דמכר כתיב ומתנה אינה בכלל כמ"ש כ"פ:

והנה הסברא שכתבתי לעיל בענין אי עביד לא מהני דהיכי דבלאו הכי ל"מ מודה רבא דלא לקי מצאתי סברא זו במקנה פ' האומר ותלי"ת כוונתי לדעת הגדול. אך נתיישבתי דאפשר אם הלאו עוד באיזה ענין שמהני שייך שפיר דהלאו הוא נוסף וע"י הלאו ל"מ ושם לקי אבל אם הלאו נוסף על איזה ענין דתמיד ל"מ והתורה הוסיפה לאו הסברא דילקהו דוק בשכלך. אך אפשר לפמ"ש דהר"מ ס"ל בתם אח"ש ג"כ עובר ושם מהני בלא הלאו כי ממון בעלים הוא לא כמ"ש לעיל רק כמ"ש בתחלה מדיוק ד' הר"מ בה' אישות

אם כן שם איכא הלאו ול"מ מחמת דעבר אמימרא דרחמנא ולקי כמ"ש בפי' הש"ס בזבחים ושייך שפיר במקום דל"מ בלא זה לקי אך הי' להר"מ לפרש דלאח"ש לוקין ועוד חזון למועד לבאר ב"ה. וגם נראה דבלא הלאו אף דהמוכר קדשים אינה מכירה להר"מ מכל מקום בזה"ז מודה הר"מ כיון דלא חזי להקרבה ע' בסוגיא בב"ק שם אך בלאו עובר אם כן בכה"ג לקי אך ג"כ היה להר"מ לפרש דבזה"ז לוקין. ובהיותי מעיין בסוגיא דתמורה הנ"ל נלע"ד לומר כלל מחודש בעניני אעל"מ ע"ש בתוס' תמורה ד"ז ד"ה מ"ב הקשו מנשבע שלא לגרש ותי' לחלק בין איסור שבדה מלבו ע' באחרונים נתקשו הרבה. ובש"ג פ' משילין הקשה מב"ק פ' מרובה עקוץ לי תאנה מתאינתך. וזרוק גנבותיך לחצרי למה לא נימא דלא יקנה הגניבה משום דאי על"מ. והמהרי"ט בסי' ס"ט הקשה משוחט בשבת וכותב גט בשבת. ומה שחילק בין היכי שיתוקן האיסור ע' באחרונים נתקשו דלא יועיל בזה בכותב גט על איסורי הנאה ובכתובת קעקע ע' תוס' גיטין דף כ' ע"ב ובענינים אלו יתוקן האיסור למה לא נימא אעל"מ. ועיין בשער המלך פ"ב מה' גירושין הקשה ממקח הנקנה באיסור ריבית ושאר קושיות ובט"ז לח"מ סי' ר"ח חילק בין היכי שהיום גורם והש"ך חילק בין היכי שא"א בענין אחר. וגם בתי' אלו לא יתיישבו קושיות הנ"ל ע"כ נלע"ד ברור דהאי כללא דאעל"מ לא שייך רק היכי דהלאו הוא על ענין פרטי כמו הנך דריש תמורה לא יחליפנו ולא ימיר מפרשינן לי' להאי קרא שלא יהיה לו כח להחליף ולהמיר ואם עבר והחליף או המיר חילופו ותמורתו כלא הי'. וכן בלאו דלא תפדה ובאונס שגירש ותורם מן הרעה על היפה וממין על שאינו מינו דכל הלאוין פרטיים על ענין א' בזה ס"ל לרבא דאם עבר הרי פדוי' וגירושיו ותרומתו כלא הי' דלא אהני מעשיו משא"כ במקום שנאמר הלאו דרך כללי כמו לא תעשה כל מלאכה בשבת דבזה א"א לפרש שלא יהיה לו כח לעשות מלאכה דהרי ודאי אם עבר ובנה בית בשבת ונטע כרם יהיה בנוי ונטוע וע"כ הפירוש של לאו זה הוא דאינו רשאי לעשות לכתחלה מש"ה כל שישנו בכלל לאו זה ל"ש לומר בי' אעל"מ וכן בלאו דבל יחל ע"כ פירושו אי אתה רשאי ליחל לכתחלה ולא שאין לו כח דהרי בכמה ענינים לא יפול עליהם החקירה דלא מהני כמו בנשבע שלא אזרוק וכהנה מש"ה כל שישנו בכלל זה הלאו לא שייך בו הפלוגתא דאעל"מ וז"ב בסברא וממילא מיושבים כל הקושיות הנ"ל וכן שאר קושיות שהקשו הראשונים והאחרונים נקוט האי כללא בידך ויהיה למישור לפניך ומקום הניחו לי בעזהשי"ת. ועיין לעיל מצוה ל"ח הבאתי דברי הפמ"א דאף לרבא דס"ל דלא מהני דוקא אם המעשה תלוי בא' קנסה אותו התורה דלא להני מעשיו אבל בנשבע שלא ימכור אם נאמר דל"מ ובאמת עשה רק המוכר האיסור ולא הלוקח ואיך נקנוס שלא יהי' מכירה

ויהי' קנס ללוקח גם כן בכה"ג לא קנסה תורה יעו"ש. ובזה אמרתי בילדותי ליישב דברי תוספות כתובות כ"ב ע"ב ד"ה בנשאת לא' מעדיה כו' שהקשו וא"ת הא קי"ל הרגנוהו לא ישא את אשתו וכבר הקשה הגאון מהרא"ב ז"ל הובא בח"צ סי' ג' הא קיי"ל שם דאם נשאת ל"ת ומאי קשה להו להתוס' בזה ולהנ"ל יש לומר ע"נ דהנה קשה בכ"מ דאחז"ל לא תנשא ואם נשאת לא תצא הא אמרינן בפ' אף על פי כיון דאמר רבנן לא לזבון אי עבר וזבין לא הוי זביניה זבינא דקיימא לן אי עביד לא מהני אף בדרבנן אם כן היה ראוי לומר בכ"מ דאמרו לא תנשא אם נשאת תצא אמנם ידוע מ"ש הנו"ב בתשובה דכ"מ שאמרו לא תנשא האיסור על האשה ואם אמרו לא ישא האיסור עליו וא"כ אתי שפיר בכ"מ שאמרו לא תנשא אם נשאת לא תצא כיון דהאיסור רק עליה למה נקנוס אותו כמו שכתב הפמ"א הנ"ל ועפי"ז א"ש קושית תוספות הנ"ל בזה כיון דקיימא לן הרגנוהו לא ישא את אשתו אם כן בכאן האיסור גם עליו שפיר י"ל אפילו אם נשאת תצא דהא האיסור על שניהם עליה שאינה יודעת בבירור שמת ועליו מפני החשד ולא דמי לדעלמא דאמרי' הרגנוהו לא ישא את אשתו דשם אין איסור רק עליו דהיא שומעת משני עדים שנאמנים עפ"י התורה משא"כ כאן דיש הכחשה האיסור עליה גם כן מבואר הלשון בש"ס לא תנשא וכו' וא"ש דברי תוס' ודו"ק. ונ"פ דהתשיעי שקראו עשירי דהוא הקדש לאכול במומו ולא להקרבה מכל מקום כשהוא תם אף דא"ר להקרבה עוברים בלאו הזה כיון דאתרבי מן וכל מעשר בקר הוא כמעשר ועוברים בלאו הזה כמו בזה"ז שכ' הרהמ"ח. אך לפ"ז אפשר שלוקין לרבא כיון דבלא הלאו מהני המכירה כיון דאינו ראוי להקרבה כמבואר בב"ק. והי"א שקרב שלמים נראה דדינו כשלמים דאינו עובר בלאו הזה דילפינן מואם בן הבקר כו' עיין סוף בכורות נראה דלגמרי דינו כשלמים ובפרט לרבא דסובר דמקיש לתמורה כ"ה דעושה תמורה לא יגאל והיכי דאינו עושה תמורה כו' ה"נ הי"א אינו עושה תמורה אם כן אינו בלאו דלא יגאל. ותמורת מעשר דג"כ נאכל לבעלים אפשר גם כן לספק אם עוברים על הלאו דלא יגאל כיון דקיימא לן אין תמורה עושה תמורה אך אפשר לחלק כיון דהעיקר עושה תמורה הבא מכחו הוי כעיקר אבל הי"א אף שהוא העיקר אינו עושה תמורה אף שזו נקרא ג"כ תמורה מכל מקום חילוק יש דהיא קריבה ותמורת מעשר אינה קריבה עיין בש"ס. ולענין לאכלו בקדושת מעשר פשוט הן תמורה והן הט' כיון דאין הנאה להקדש דינם כמעשר דאין נמכרין באטליז ולא נשקלין בליטרא אבל להי"א דנפדה והנאה להקדש נשקלין ונמכרים באטליז ככל פסהמ"ק ופשוט. ודע דאם נימא כמ"ש לעיל דתם שחוט עוברים ג"כ בלאו דלא יגאל על חלבו וגידיו ועצמותיו ועורו אפשר גם כן עובר דבש"ס אינו מבואר רק דחכמים לא אסרו זה ובש"ס מיירי

לענין הבלעה והר"מ כ' ע"ז ג"כ חכמים לא אסרו למכור חלבו וגידיו כו' נראה דאם הוא מן התורה אפשר דגם דברים אלו בכלל הלאו. מכל מקום אפשר בעור וגידים ועצמות דבכה"ת כולה אינו בכלל בשר אפשר מן התורה מותר אך באמת כאן לא כתיב לשון אכילה אם כן כ"ה דאסור מן התורה גם אלו הדברים אסור מן התורה ומכל מקום צ"ע. ועיין ר"מ כאן פ"ו פוסק דאם עבר ועשר בזה"ז יאכל במומו ובנוב"י ת' חיו"ד סי' קפ"ט הקשה לו חכם א' הא מבואר בסוף בכורו' הא דתני ימותו מיירי בזה"ז דלא ישהה עד שיפול בו מום מחמת תקלות גיזה ועבודה הלכך כונסין לכיפה וימותו ע"ש בפירש"י והיאך פוסק הר"מ דיאכלו במומן. ועמ"ש לעיל בשם הלחם משנה דהר"מ פוסק כאביי אבל למאן דפוסק כרבא לקי על לאו זה וצ"ע השיעור על כמה לוקין או כזית או ש"פ כממון או כ"ש. וכן בחרמי כהנים לא נתפרש השיעור וצ"ע. ועיין בצל"ח פסחים דף צ' מה שתירץ לקושית המ"ל שהבאתי לעיל על הר"מ דמוכר שלמים לא עשה כלום הא פסק דקדשים קלים ממון בעלים הוא:

חסל ספר ויקרא. תהלה לאל נורא. ב"ה שעזרני עד כה להשלים חלק שני כן יעזרני להשלים חלק שלישי וללמוד וללמד ולא ימיש ספר התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם א"ס:

סעיף ב

אין בו מצוה כו'. כוונתו דלבה"ג יש מצוה היינו ל"ת הגונב את הקסו' היינו כלי שרת והלאו הוא ולא יבאו לראות כבלע את הקודש עיין סנהדרין פ"א ע"ב דפסוק זה רמז לגונב כ"ש והדין הוא דקנאים פוגעין בו כ"ה במשנה ובר"מ פח"י מסנהדרין אך הר"מ בסמ"ק שלו בשורש הג' השיג עליו ואינו מכניס זה במנין ע"ש ברמב"ן ובמג"ח ע"כ כתב הרהמ"ח לחשבונינו היינו להנמשכים אחר הר"מ כהרהמ"ח אין בסדר הזה מצוה להמנות ולבה"ג יש. ונראה דלהר"מ עובר בלאו גם כן לא תגנובו כי זה גם כן בכלל לא תגנובו דמ"ל הדיוט או גבוה אך העונש דקנאי' פוגעין בו הל"מ וגם החיוב מב"ש כמבואר בר"מ הוא הל"מ אך לבה"ג כיון דמחולקים בעונשים אין נכלל או אפשר שעובר בשני לאוין. ונוהג בכל אישי ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן וב"נ נהרג ע"ז כמו גניבת הדיוט ואפילו בפחות מש"פ. ובישראל אני מסופק אם בפחות משוה פרוטה גם כן קנאין פוגעין וכבר הבאתי כ"פ בח"ז דבפחות משוה פרוטה אף כלי לאו ממון הוא:

מצוה שסב

סעיף א

לשלח כו'. הדינים עיין ר"מ פ"ג מהב"מ ואכתוב בקיצור ג' מחנות היה בישראל בזמן המקדש (וכן היום לדעת הר"מ כמשי"ת בסמוך) כל המקדש היינו ההיכל ועזרת ישראל עד שער נקנור הוא מחנה שכינה והשער עצמו היינו כל עובי הפתח אינו מבואר כאן בר"מ מה דינו אם קדוש בקדושת העזרה ומבואר בפסחים דפ"ה ע"ב מפני מה לא נתקדשו שערי נקנור מפני שמצורעים עומדים שם להכניס בהונות ומח"כ אסור בעזרה ע"כ לא נתקדשו שערי נקנור מבואר דכל השערים נתקדשו חוץ משערי נקנור מטעם הנ"ל והמ"ל פ"ז מה' בית הבחירה הי"ג עמד בזה על הר"מ אמאי לא הביא ד"ז דיש חילוק בין שער נקנור לכל השערים בעזרה ונ"מ לענין הכנסת טמאים אם הם בכרת ועוד ענינים ע"ש ובאמת ד"ז דשער נקנור לא נתקדש נשמע מדברי הר"מ שכ' בפ"ד מה' מח"כ ה"ב המצורע עומד חוץ לעזרה באסקופת שער נקנור מבואר דלא נתקדש דהמצורע עומד שם. ומבואר במשנה פ"ק דמדות בג' מקומות כו' והלוים בכ"א מקום, חמשה על חמשה שערי ה"ה וארבע על ארבע פנותיו מתוכו חמשה על חמשה שערי העזרה ארבע על ארבע פנותיו מחוץ כו' ובמס' תמיד אמרינן מ"ש בהר הבית בפנים ובעזרה מחוץ כו' וע"ש מה דמשני. והנה ברישא דתני על חמשה שערי ה"ה ולא תני בפנים ובארבע פנותיו תני בפנים פשוט כיון דתני בפנותיו בפנים היינו בתוך ה"ה ודאי על השערים ממש אפילו אם דינם כה"ה מכל מקום בה"ה עצמו שומרים כי יש שם ישיבה אך בסיפא דתני על חמשה שערי העזרה ועל פנותיו מחוץ ולמה לא תני ג"כ ברישא על שערי העזרה מחוץ כי שער משמע האסקופה כמו כל שערי העזרה המבואר בפסחים ע"ש אם כן אפ"ל דבכוונה היא דהתנא סובר דכל השערים בעזרה לא נתקדשו ומותרים לישב ע"כ שומרים על השערים עצמן ובארבע פנותיו מבחוץ. וראיתי בהרע"ב שכתב דגם על השערים היו שומרים מבחוץ וכ"כ התוי"ט בשם הר"ש דמחוץ קאי על השערים ג"כ ע"ש ורבינו הר"מ פ"ח מהבהב"ח ה"ח כ' וז"ל והיכן היו הלוים שומרים על חמשה שערי ה"ה ועל ארבע פנותיו מתוכו ועל ארבע פינות העזרה מבחוץ ועל חמשה שערי העזרה חוץ לעזרה ראה לשונו הזהב דגבי ה"ה כ' קודם על חמשה שערי כו' ולא כ' מתוכו ועל ארבע פנותיו ה"ה מתוכו דממילא משמע דגם ברישא מתוכו כיון דבפנים שרי ובעזרה כ' ועל ארבע פינות העזרה מבחוץ שאסור לישב כו' ועל חמשה שערי עזרה מבחוץ כתב תי' מבחוץ על כ"א הן על השערים ועל הפינות שפוסק צריך לפרש דבריו על כל פנים מבואר מכל הראשונים דגם בשערים הוא מבחוץ ומהיכן

למדו כן ע"כ מהאי מימרא דפסחים מפני מה לא נתקדשו שערי נקנור כו' מבואר דכל השערים נתקדשו ולמה לא יקדשו שערי נקנור אך מפני הכרח המצורעים לא נתקדשו על כל פנים כיון דמבואר דהיו שומרים מבחוץ ממילא מבואר דכל השערים נתקדשו ושער נקנור לא נתקדש זה מוכח מדברי הר"מ ה' מח"כ על כל פנים הנהו שני דברים דכל השערים נתקדשו חוץ משער נקנור דלא נתקדש מבואר בדברי הר"מ ז"ל. אך קשה כיון דהי' חילוק בין השערים דכולם נתקדשו ושער נקנור לא נתקדש אם כן למה לא חילקה המשנה והר"מ דעל שער נקנור היו שומרים בפנים וא"א לומר דבחמשה שערים הנ"ל לא היה שער נקנור מכללם כי שבעה שערים היה בעזרה. אך באמת כשתעיין שם במשנה במדות ובתמיד תראה שאותם השני שערים שהיו הכהנים שומרים היו שערים אחרים וער"מ ג"כ ובתוך החמשה הנ"ל נכלל שער נקנור והיא קושיא גדולה. וצ"ל כיון דעל ארבע פנותיו ועל ד' שערים היו שומרים מבחוץ בשביל מקום א' לא רצו לחלק ושומרים שם ג"כ מבחוץ אבל אי כל השערים לא היו נתקדשו היו רוב והיו שומרים בפנים אם כן ממשנה זו ומפסק הר"מ כאן פ"ח מבואר דכל השערים נתקדשו ושער נקנור דלא נתקדש מבואר פ"ד מהמח"כ וא"כ דינים אלו בפירוש לא שמיע לן בדברי רבינו ומכללא שמיע לן אם כן בכאן עד שער נקנור הי' מח"ש ושער נקנור הו"ל כדין ה"ה מחנה לוי' כמו שיתבאר. ומשער נקנור ועד בכלל כמ"ש ואילך היינו עזרת נשים החיל וכו' עד חומת הר הבית בכלל ה"ה והיא מחנה לויה ואם שערי ה"ה נתקדשו אינו מבואר בר"מ ועמ"ל שם פ"ז מהבהב"ח עמד בזה על הר"מ ומביא שהוא פלוגתא בירושלמי אם נתקדשו ומשמע דהלכה שם דלא נתקדשו כי מביא שם מעשה ומעשה רב ע"ש ומה"ה עד חומת ירושלים כל העיר הוא מחנה ישראל עמ"ל שם מביא בשם הש"ס דפסחים דשערי ירושלים לא נתקדשו מפני המצורעים שיהי' מגן עליהם בגשמים מפני הגשם ובחמה מפני החמה. והמ"ל הרגיש בזה על הר"מ שאינו מביא זה וכתב דהר"מ סמך אמ"ש בפ"ט מהק"פ דאגף כלחוץ כו' ובאמת הר"מ לא מיירי שם כלל משערי ירושלים רק מפתח הבית שאוכלים הפסח ע"ש ודבריו צ"ע היאך יצא לו מסוגיא זו ואין כאן מקומו אבל שערי ירושלים לא הביא שם ע"ש.

ומבואר בש"ס ור"מ פ"ו מהבהב"ח דגגים ועליות לא נתקדשו כלל הן מה שעל העזרה או על ה"ה או בירושלים אין בהם קדושה כלל וה"ל כחוץ לירושלים ומותרים הטמאים לכנוס ולכל עניני קדושה שיש במחנות הללו בהגגים ועליות אין בהם שום קדושה. אך מבואר בש"ס דפסחים דפ"ו דעליות של כל ההיכל עד עזרת ישראל נתקדשו ועליות של היכל הם כקדושת היכל ועליות של קודש הקדשים כקודש הקדשים דיליף מקרא

דכתיב ויתן דוד תבנית ההיכל ועליותיו כו' וכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל ע"כ כל העליות של היכל קודש ודוקא עליות אבל הגג הוא חול אף שעל ההיכל דלא כתיב בקרא ע"ש בגמרא. וכ"כ התוס' שבועות דף י"ז ע"ב ד"ה יטמא כו' והר"מ שכתב כאן דגגים ועליות לא נתקדשו אינו מביא שעליות של ההיכל נתקדשו ועמד בזה המ"ל ובש"ס מוכחינן דכל עליות שבהיכל נתקדשו מהברייתא דעליות של קה"ק היו נכנסים פ"א בשבוע ואר"נ שאני היכל וכו' והר"מ מביא זה פ"ז כאן אם כן נראה דס"ל כן. אך מכל מקום צ"ע אף שבברייתא אינו מבואר רק עליית קה"ק מכל מקום כיון דנפקא מקרא ושם כתיב היכל ג"כ אבל הר"מ דהוא פוסק הי' לו לפרש דבריו דנוכל לטעות דוקא קה"ק ולא כל ההיכל ובאמת בגמרא מבואר דכל ההיכל בכלל. ועצל"ח שם שחידש וכתב דלפי המסקנא א"צ לחילוק שמחלק בין עליות של היכל ושאר עליות רק עליות של היכל שוה לשאר עליות רק לא גרע ממחילות דלא נתקדשו ומכל מקום אם פתוחות לעזרה נתקדשו ה"נ עליות ועליה של קה"ק היה בה לולין לקה"ק כמבואר במדות ובכל עליה של היכל היה לולין להיכל ע"כ נתקדש והר"מ מביא ד"ז דמחילות ועליות יש להם ג"כ ד"ז ומכל מקום צ"ע. המחילות הפתוחות לה"ה חול ואין בהם שום קדושה לא קדושת ה"ה ולא קדושת העיר ומכ"ש המחילות הפתוחות לעיר אבל הפתוחות לעזרה הם קודש בקדושת העזרה ואפילו המחילות שהולכים מתחת ההיכל אם אינם פתוחים לעזרה רק לה"ה הם חול גמור כ"ה בש"ס ור"מ כאן. והלשכות הבנויות בקודש בעזרה ופתוחים לחול תוכם חול והגגות אם הם שוים לקרקע העזרה הם קדושים אבל אם אין שוים לקרקע העזרה הם בכלל גגות דלא נתקדשו כלל כמ"ש לעיל. ונראה כיון דאפילו אם בנויים בעזרה אזלינן בתר פתיחתם מכ"ש הבנויים בהר הבית ופתוחות לחול או הבנויות בעיר ופתוחות לחול ה"ל חול דאזלינן בתר פתחם כנ"פ. ולשכות הבנויות בחול ופתוחים לקודש אף על פי שהם קדושים לענין אכילת קדשים דרבי קרא אבל לענין טומאה אין חייבים עליהם כ"ה בזבחים ובר"מ ופשוט דכן הדין בה"ה ובעיר דאין חייבין הטמאים שאסורים שם דלא עדיף מעזרה. ופשוט כיון דהר"ם כ' זה גבי פתוחות לקודש ואח"ז גבי מחילות העזרה אם הם פתוחות לעזרה כתב סתם דהם קודש מבואר דמחילות הם קודש אפילו לענין טומאה וחייבים עליהם משום טומאה רק בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש אין חייבים משום טומאה רק מדרבנן אין נכנסין להם בטומאה כמבואר בזבחים. החלונות ועובי החומות הן של עזרה או של ה"ה או של עיר מבואר במשנה דפסחים דהוי כלפנים והם קדושים וכ"פ הר"מ כאן לענין טומאה ובפ"ג מהלכות מע"ש פסק כן לענין מע"ש ובפ"י מהמעה"ק פסק כן לענין קדשים קלים. ובאמת דבריו תמוהים

וכבר השיג עליו הראב"ד דבפסחים שם מבואר דדין גגות יש להם דאינו קדוש רק בשוים לקרקע כגון שורא ובר שורא ועיין כסף משנה כ' שצריך לדחוק דגם דעת הר"מ כן וסמך אמ"ש למעלה דוקא בשוים הם לקרקע ע"ש. ומקום עובי החומות כגון שנפלו החומות או שנפרצו במק"א אי יש להם קדושה או לא זה תלוי בשני תירוצי התוס' בפסחים שם ושבועות ט"ו ע"ב בתי' א' כתבו שם התוס' דהב"ד היה בדעתם לקדש אף על פי שלא יכלו לילך שם עם התודות כיון דא"א שאני כן מסיימי התוס' בשבועות אם כן עובי החומה נתקדש ותי' השני שכתבו דדוקא בשוים דשם היו מהלכים אם כן עובי החומה כיון דלא הלכו שם לא נתקדש וצ"ע עד יבא ויורה צדק לנו בב"א.

ובמ"ש לעיל חילוק בין לשכות הפתוחות לקודש דאינו קודש לטומאה רק לאכילת ק"ק דהתורה ריבתה חצרות הרבה כמבואר בזבחים וגבי מחילות הפתוחות לעזרה כ' הר"מ סתם קודש הם קודש לכ"ד נתיישבתי דאינו כן ולע"ד כיון דחזינן דלשכות הבנויות בקודש ופתוחות לחול תוכן חול לכ"ד מבואר דאזיל בתר הפתיחה ובנויות בחול ופל"ק לא אזלינן לגמרי בתר פתיחה רק לענין אכילה חזינן דתרתי בעינן לקדושת כ"ד הן בנויות בקודש והן פתוחות לקודש אם כן גבי מחילות ג"כ הדין כן דמחילות ה"ה לא נתקדשו כלל כמבואר בש"ס ומחלק הש"ס בין פתוחות לחול ובין פתוחות לעזרה והדין כך אם המחילה הולכת תחת ה"ה דאינו קדוש ופתוחות ג"כ לה"ה אינו קדוש כלל אפילו לענין הטמאים שאסורים לכנוס בה"ה דהפתיחה אינו מקדש לענין טומאה דלא עדיף מעזרה דאין הפתיחה מעלה לענין טומאה ה"נ אך במחילות פתוחות בעזרה ה"ל כלשכה הבנויה בחול ופתוחות לעזרה והיא קודש רק לענין אכילה בקדשים ולא לענין שום טומאה אפילו באותן שאין נכנסין לה"ה. מחילות של ה"ה לא נתקדשו כלל אפילו לענין בע"ק מותר לכנוס לשם והפתיחה אינה מעלה לענין טומאה כלל וכ"ז במחילות של ה"ה דר"י מחדש דלא נתקדשו אבל מחילות ההולכים תחת ההיכל ותחת העזרה בודאי נתקדשו כמבואר בזבחים כ"ד דדהע"ה עד ארעית תהומא קידש אם כן אותם המחילות שבאים מתחת היכל עיין בפסחים שם שיש מחילות הדין כך אם הם פתוחות גם כן לקודש בודאי הם קודש לכה"ד כמו כל הלשכות הבנויות בקודש ופתוחות לקודש אך אם פתוחות לחול הם כחול כמו לשכות הבנויות בקודש ופתוחות לחול. ופשוט דקדושת ה"ה עליהם כמו לשכות הפתוחות לחול דודאי יש עליהם קדושת ה"ה ולא גרע מהבנויות בחול היינו בה"ה ופתיחות לה"ה דיש עליהם דין קודש ואסורים הטמאים לכנוס לשם שאסורים לכנוס לה"ה כיון דיש בהמחילות הללו קדושה רק הפתיחה מגרע קדושתן לא גרעי ממקום שנפתחים לשם והם מתחת לקרקע הם קדושים יותר

מה"ה כי דוד עד תהום קידש בקדושת עזרה ובכלל ר' מנה אך המחילות שתחת ה"ה דאין להם קדושת ה"ה כי לא נתקדשו מחילות ובע"ק מותר לכנוס שם אם כן הפתוחות היינו לה"ה מכל מקום הם חול גמור כי הפתוחות אפילו לקודש אינה מעלה לטומאה. והפתוחות לעזרה ה"ל קודש כמו בנויות בחול ופתוחות לעזרה וה"מ לענין אכילה אבל לענין טומאה אין הפתיחה מעלה כמ"ש לעיל אם כן מ"ש הר"מ המחילות הפתוחות לעזרה קודש יש חילוק אם הם המחילות מתחת לעזרה ופתוחות לעזרה הם קודש אף לענין טומאה דה"ל כמו לשכות בנויות בקודש ופתוחות לקודש ואם באים מתחת ה"ה כיון שפתוחות לקודש יש עליהם דין קודש לענין אכילה אבל לענין טומאה אין להם דין קודש כלל אפילו אותם הטמאים שאסורים בה"ה מותרים כיון דהמחילות בעצמן אינם קדוש כלל כי מחילות לא נתקדשו רק מחמת שפתוחות לעזרה ולענין טומאה אין הפתיחה מעלה כלל. ומ"ש והפתוחות לה"ה חול היינו אם באים מתחת ה"ה חול גמור ואין עליהם אפילו קדושת ה"ה כי מתחת לארץ אין עליהם קדושה כלל כי מחילות שבה"ה לא נתקדשו והפתיחה אינה מעלה לענין טומאה ע"כ הם חול גמור. והבאים מתחת העזרה ופתוחים לה"ה הם חול דאין עליהם קדושת עזרה דהם פתוחים לחול היינו לה"ה אבל קדושת ה"ה עליהם כיון דתחת הארץ הם קדושים כה"ה ויותר נפתחים לה"ה ה"ל לגמרי כה"ה וע' פסחים דף ס"ז ע"ב ד"ה מחילות הקשו הא אמרינן בזבחים דדוד קידש רצפה עד התהום ותירצו דכאן בפתוחות לקודש כו' נראה מדבריהם נהי דלא קידש מחמת הפתיחה קודש ובאמת הדברים ברורים דשם בזבחים מיירי לענין עזרה קידש דוד אבל חוץ לעזרה לא קידש כלל עד ארעית תהום ולענין הפתוחות אין פתיחה לקודש מעלה כלל לענין טומאה כמ"ש.

והנה תראה מכל מה שכתבתי דהפתוחות לקודש אין מעלה כלל לענין טומאה רק לענין אכילת קדשים דהתורה ריבתה וכ"ה בזבחים דהפתוחות לקודש ובנויות בחול דמבואר במשנה שתוכם קודש היא דוקא לאכילת קדשים ולא לטומאה אם כן מה שהקשה בש"ס כאן בפסחים למה תוכן קודש אי הגגות שוין לקרקע הא ה"ל מחילות ולא נתקדשו היינו אפילו לענין אכילה דר"י סובר דשום קדושה אין בהם והתרצן תירץ לו דאם פתוחות לקודש הם קודש היינו לענין אכילה כי הפשט במשנה לענין אכילה אפילו ממעלה לקרקע אם כן הכלל הפל"ק אין מעלה רק לענין אכילת קדשים אם כן מה שחידש הגאון בצל"ח שהבאתי לעיל כמו דמחילות לא נתקדשו מכל מקום בפתוחות לקודש הם קודש כמו כן בגגים ועליות אף דלא נתקדשו אם פתוחות לקודש הם קודש וא"צ לחלק בין עזרה להיכל. ולפמ"ש דמעלה דפתוחות אינו רק לענין אכילה אבל לענין שאר

דברים אף לענין טומאה לא אם כן למה על העלייה אין נכנסין רק פ"א כו' הא לא קדוש רק לאכילה וכמו שאין קדוש לענין טומאה ה"ה לענין כניסת זר ובאכילה שייך ג"כ בקה"ק כמבואר בזבחים דס"ג דאם נכרים הקיפו את העזרה אוכלים ק"ק בהיכל. ועיין ברמב"ן שנאכל אפילו בקה"ק עיין פרשת קרח והבאנו בח"ז אם כן דוקא לענין זה היא קודש אבל לא לענין הכניסה וצריך ע"כ לחלק דמבואר דאין נכנסין בעלייה בין עליית עזרה להיכל דבהיכל נתקדשו. ובמחתה"ק יטול מה שחידש והדברים ברורים לפענ"ד אם תעיין בכל הגמרות שהבאתי. ועצל"ח שם הקשה מאי מקשה הש"ס על חלונות ועובי החומה דמבואר במשנה דהיא כלפנים על מ"ד דגגים ועליות לא נתקדשו הא הם פתוחות לקודש ע"כ הוא כלפנים כמו מחילות. ובאמת אין זה קושיא כיון דנתבאר דהוא כלפנים נראה דלכה"ד הוא כלפנים לענין טומאה ג"כ והמעלה דפתוחות אינו רק בפתוחות לעזרה לענין אכילת קה"ק כמ"ש דלשכות הבנויות בחול ופתוחות בקודש אינו רק לענין אכ"ק דרבי קרא ולכל ענינים הוי חול וז"פ. ועיין במס' מע"ש פ"ג מ"ח מבואר שם דלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש תוכן קודש פי' הרע"ב תוכן קודש לשחיטת ק"ק ולאכילת קה"ק ולהתחייב עליהם משום טומאה עכ"ל ודבריו תמוהין דפי' שלא כמסקנת הש"ס בזבחים דנ"ו וכן הלכה דפל"ק אינן קודש לא לשחיטת ק"ק ולא לענין טומאה רק לענין אכילת קה"ק וכ"פ הר"מ כאן וער"ש מביא ד' הש"ס דזבחים ע"ש וצ"ע על הרע"ב. ובמ"ש לעיל לענין פתוחות לעיר או לה"ה או שפתוחין לחול דג"כ אזלינן בתר פתיחה. שבתי וראיתי שז"א והנה הבנויות לחול כגון חוץ לה"ה ופתוח לה"ה או חוץ לעיר ופתוחות לעיר בודאי אין שום קדושה דאף הפתוחים לעזרה אין קדוש רק לענין אכילה דרבי קרא וכאן בה"ה ובעיר ל"ש זה אם כן הפתיחה לקודש במקומות אלו אין מעלה כלל וכ"ה בגמ' במחילות שתחת ה"ה ופתוחות לה"ה לא נתקדשו כלל אף לענין קדושת ה"ה לענין ב"ק עיין במדות אך בבנויות במקומות הללו ופתחיהן לחול דבעזרה כה"ג ה"ל חול אם כן נראה דמכ"ש במקומות הללו ה"ל חול גמור.

אך מבואר במס' מע"ש פ"ז מ"ז לענין אכילת מע"ש בתי הבדים שפתחיהן לחוץ כו' או פתחיהן לפנים כו' סוברים ב"ה מכנגד החומה ולפנים כלפנים ומכנגד החומה ולחוץ כלחוץ מבואר שם דבירושלים לא אזלינן בתר פתחיהן כלל ואף הפתוחות לחול מכל מקום כנגד לפנים דינו כלפנים ועתוי"ט כתב דצריך לחלק בין ירושלים למקדש כבמשנה שלאחריה דיש חילוק ואזלינן בתר פתיחתן ע"ש אם כן לפנים מבואר דרק במקדש אזלינן בתר פתיחתן ובשאר מקומות לא אם כן כאן בה"ה ובירושלים לא אזלינן בתר הפתיחה כלל רק בתר הבנין האיך נבנה אם כלפנים ובחוץ כלחוץ ע"ש ברע"ב שכתב הן למע"ש

והן לאכילת ק"ק אם כן לענין טומאה ג"כ כן. והר"מ פ"ב מה' מע"ש הט"ז כתב וז"ל בתים כו' שפתחיהם לפנים מן החומה וחללן לחוץ מכנגד החומה ולפנים כלפנים פי' ומכנגד החומה ולחוץ אין אוכלים שם ואין פודין שם להחמיר חזינן דפתיחה לקודש היא רק מספק ואח"ז כתב היה חללן לפנים ופתחיהן לחוץ מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ כו' ומכנגד החומה ולפנים אין אוכלין ואין פודין להחמיר ולא אזלינן בתר הפתיחה כמו כאן בפתוחות לחול אף על פי שבנויות בקודש היא חול ודברי הר"מ הם עפ"י הירושלמי ע"ש בכ"מ ע"כ יש חילוק בין עזרה לירושלים אם כן כאן לענין טומאה אפשר ג"כ כן דבנויות בירושלים אם פתחיהן לחוץ אזלינן בפנים להחמיר מספק לענין טומאה ואם פתחיהן בפנים כנגד החוץ הוא ספק אף על פי שאינו תופס כלל לענין טומאה בפתוחות לקודש בעיר תופס כמו מע"ש וק"ק ואפשר גם כן לענין ה"ה גם כן הדין כן ולא אזלינן בתר הפתח רק בעזרה כמבואר במשנה. ולפי זה מחילות בה"ה שפתוחות לחול היינו לה"ה היה ג"כ מחויב להיות לחומרא ומספק יש לו להיות קדושת ה"ה ומהגמרא נראה דהוי חול גמור וצ"ע בכ"ז. ומבואר כאן בר"ם לענין מע"ש דהחלונות ועובי החומה כלפנים מבואר דאוכלים שם מעשר ובפ"י מהמעה"ק לענין אכילת ק"ק כתב גם כן וכן ול"ק קושית הצל"ח שהבאנו דמקשה הא דמקשינן בגמרא אמ"ד דגגות ועליות לא נתקדשו מהחלונות ועובי החומה הא פתוח לקודש ע"כ היא קודש ובאמת דמירי מחומות ירושלים ג"כ כמו שפסק הר"מ וכפירש"י במשנה ובפתיחה לירושלים וחלל מבחוץ פסק הר"מ דאין אוכלים דהוא רק ספק ואם כן היאך מבואר דהוי כלפנים נראה דאוכלים ע"כ מתרץ בבר שורא ע"ש וז"פ ועיין לעיל מצוה ט"ו ובר"מ פרק ט' מהק"פ. ומבואר בזבחים דנ"ו אריא"ש אין חייבין משום טומאה אלא על אורך קפ"ז על רוחב קל"ה תני תנא קמיה דר"נ כל העזרה היתה קפ"ז על רוחב קל"ה א"ל הכי אמר רבא כגון זה אוכלים ק"ק ושוחטין קדשים קלים וחייבין משום טומאה ואמרינן למעוטי מאי אילימא למעוטי חלונות דלתות ועובי החומה תנינא החלונות ועובי החומה כלפנים ופירש"י והיאך מצי למעטינהו ואלא למעוטי לשכות כו' וקשה לי דהרי סברת המקשן היה דממעט חלונות ועובי החומה היינו כיון דאר"י א"ש והתנא קמיה דר"נ דא"ח אלא על קפ"ז על קל"ה ע"כ ממעט החומה של עזרה והחלונות שבחומה דהחומה היא חוץ לקפ"ז אמה דהעזרה עד החומה היא קפ"ז כמבואר במס' מדות ובר"מ פ"ה מהבהב"ח אם כן מאי מקשה הא תנינא החלונות ועובי החומה כלפנים חזינן דנתקדשו הא בפסחים בסוגיא מקשינן על רב מהמשנה דחלונות ועובי החומה כלפנים ורב ס"ל דגגים ועליות לא נתקדשו ומסקינן בבר שורא ופירש"י חומה קטנה לפנים מחומת העזרה דשוה לקרקע העזרה ובהכי מיירי

המשנה דנתקדשו דהם כלפנים ובוודאי צ"ל דלפנים היתה דחוץ לחומה לא נתקדש כלל הן בעזרה הן בעיר עתוס' סוגיא זו ד"ה החלונות ותוס' שבועות דט"ו ע"ב ד"ה אמטו אם כן מאי מקשה דבאמת הבר שורא והחלונות של הבר שורא הי' לפנים מחומת העזרה והי' בתוך משך הקפ"ז ור"י א"ש ור"נ ממעטין החומה הגדולה דסברי דלא נתקדש אלא קפ"ז אמות והחומה היא אחר קפ"ז אמה לא נתקדשה והמשנה הא אוקמיה כאן בבר שורא לפנים מן החומה בתוך משך הנ"ל וא"ל מן החלונות לבד מקשה דבפסחים אמרינן בשלמא חלונות משכחת לה דשוה לקרקע עזרה אלא עובי החומה כו' ומתרץ בבר שורא וע"כ לא אצטריך לאוקמי' בבר שורא רק מחמת הקושיא של עובי החומה אבל החלונות אפילו בחומה גבוה של העזרה נתקדשו. ז"א חדא דזה דוחק דהש"ס אמר עובי החומה בכלל המיעוט ומקשה ג"כ מעובי החומה ונאמר דהקושיא רק מהחלונות ועוד דהתם בפסחים דמקשה על רב אמרינן שפיר דמחלונות לא היה קושיא כ"כ והי' יכול לתרץ בשוה כו' רק מחומה קשיא וע"ז מתרץ בבר שורא ועכשיו דמשני בב"ש שוב לא קשה מחלונות ג"כ דהחלונות ג"כ מיירי מחלונות דב"ש וע' תוס' פסחים שם לתי' שני מבואר ג"כ דהחלונות היה ג"כ בב"ש מכל מקום לרב באמת הדין כן בחלונות של החומה עצמה אם שוה לקרקע העזרה אבל שמואל והתנא דר"נ דהי' קבלה בידם דא"ח אלא על קפ"ז אמה שפיר יכולים לתרץ המשנה דהחלונות ועובי החומה היינו בב"ש דבלאו הכי העובי מוכרח להיות בב"ש א"נ כל המשנה החלונות ועובי החומה מיירי בב"ש והב"ש הוא בתוך משך קפ"ז אמה כמ"ש. ואף אי נימא דשמואל לא ס"ל כהא דרב דגגים וא"צ לאוקמי בב"ש מכל מקום מחמת קושיא זו שהקשו על שמואל נתרץ בתירוץ זה דאיירי בב"ש וא"כ מאי מקשה הש"ס תנינא מהמשנה דאם שמואל והתנא ס"ל כרב ע"כ צריך לאוקמי בב"ש ואם לא ס"ל כרב יכולים לאוקמי בב"ש ובפרט מן התורה נימא דלא ס"ל כרב דבפסחים מקשה הש"ס על רב ומתרץ מבואר דס"ל דהלכ' כן ומה"ת נא' דפליגי עליו שמואל והתנא אם לא מצינו בפירוש. ע"כ נלע"ד דזה ידוע דהקידוש תלוי בב"ד ובאורים כמבואר בשבועות ואם רצו יכולים לקדש אפילו גגין ועליות כמו שמוסיפין על העיר והעזרה ודהע"ה קידש רצפת עזרה עד התהום כמ"ש ובה"ה מחילות לא נתקדשו ואם היו רוצים היו מקדשים ורב אמר כי גגים ועליות לא נתקדשו היינו שהב"ד לא קידשו דכך הי' הקבלה בידו שהב"ד לא הלכו על הגגים ועליות לקדש רק על עליות של היכל קדשו הב"ד כיון דהכל בכתב מיד ה' כו'. והנה מה שמקשה על רב מחומה והחלונות דמבואר כלפנים הי' יכול לתרץ דאפשר הב"ד קדשו החומה וא"א לילך שמה כמ"ש תוס' שבועות אך דמתרץ דמשכחת לה ג"כ בב"ש ובאמת הוא דוחק

קצת דלא מצינו במס' מדות דהי' בר שורה בעזרה וכן לא ראיתי ד"ז בר"מ הבהב"ח בציור המקדש והגמרא שמביאה ראי' לזה דכתיב ויאבל חל וחומ' ואר"א ואיתימא ר"ח שורא ובר שורא אם כן מוכח דהי' בעזרה ב"ש וער"מ הבהב"ח פ"ה דכ' לפנים מחומת ה"ה הי' הסורג ולפנים מן הסורג הי' החיל ועליו הוא נא' בקינות ויאבל חל וחומה זו חומת העזרה הרי הר"מ מפרש פ' זה על החיל והחיל הי' הרבה קודם עזרת ישראל דלאחר החיל הי' ע"נ ואח"ז עזרת ישראל. וראיתי בכ"מ שמרשים ע"ד הר"מ שכ' ועליו נא' ויאבל חל כו' פ' כיצד צולין ואיני מבין כלל דהר"מ כ' על החיל ובפכ"צ אר"א דקאי על ב"ש לפנים מחומת העזרה ואינו ענין זל"ז וגם המרשים בעל עין משפט מרשים על מימרא זו ר"מ פ"ה ה"ג ובאמת מה ענין החיל להב"ש ורחוקים הרבה זה מזה ומצאתי בתי"ט פ"ב דמדות עמד בזה על הכסף משנה שאדרבא מד' הש"ס סתירה לדעת הר"מ ע"ש אך בוודאי מצא הר"מ באיזה מקום ע"כ נלע"ד כיון דשם בזבחים סוגית הש"ס בפשיטות דהחלונות ועובי החומה נתקדשו ולא בר שורא כמ"ש דחה הר"מ סוגיא זו משום סוגיא דזבחים חדא דהוא דוחק לאוקמי בב"ש שלא מצינו שהי' כלל אך מהראי' דר"א ויאבל כו' ובאמת הוא מצא באיזה מקום דקאי על החיל ע"כ ראה הר"מ הסוגיא דזבחים ופ' כסוגיא דשם כאן לענין עזרה ולענין העיר במע"ש ובפ"ט ממעה"ק לענין ק"ק ובפרט על האוקימת' בב"ש צ"ל דהי' בחומו' ירושלים ג"כ ב"ש דסתמא מבואר במשנה דחומה וחלונות כו' בין דעזרה ובין דירושלים ערש"י ע"כ סובר הר"מ כפשטא דמתניתין דחומה וחלונות נתקדשו ואין סתירה על רב דאמר גגין לא נתקדשו דכל הגגים לא נתקדשו וחומת עזרה וחלונות היה קבלה בידם שהי' בדעת הב"ד לקדש ולילך לשם לא היו יכולין לילך על ראש החומ' או על החלונות. הכלל דהי' נראה להר"מ מסוגיא ש"ס דזבחים דהוא כפשטא דמשנה דעובי החומ' והחלונות נתקדשו ע"כ פוסק הר"מ כן בכל הנהו דוכתין ואזלה לה השגת הראב"ד כאן כנ"ל.

ומבואר במס' מע"ש דלשכות הבנויות בקודש ובחול ופתוחות לקודש ולחול כנגד הקודש קודש ונגד החול חול ומבואר אף על פי דיש לה פתח לחול וקודש הפתוח לחול חול מכל מקום פתח הקודש מושך עמו חלק הקודש וחלק החול אף על פי שפתוח לקודש ג"כ מכל מקום פתח החול מושך עמו חלק החול. ונראה דחלק הקודש [הוא קודש] לכ"ד אף לענין טומאה ולשחיטת ק"ק וחלק החול הוא חול לכ"ד והר"מ אינו מביא כאן ד"ז. ועי' ביומא דכ"ה דמבוא' שם דלשכת הגזית הי' חצי' בקודש וחציה בחול ושני פתחים הי' א' לקודש וא' בחול והר"מ מביא זה בפ"ה. והנה אם בנויה בחול ויש לה פתח לחול ופתח לקודש בוודאי הוא חול גמור דמה אם חציה בקודש מכל מקום חלק

החול חול מכ"ש אם כולו חול רק פתוח לקודש מכל מקום כיון דפתוח לחול ג"כ ה"ל חול גמור וכן אם בנוי' בקודש ויש לה פתח לקודש ולחול הוא קודש גמור מכ"ש דחציה וק"ל. ובזה ג"כ לא קשה מה שהקשה הצל"ח מפני מה החלונות ועובי החומ' אינו קדוש לפי הסוגי' דפסחים הא פתוח לקודש. ובאמת כיון דאינו קדוש רק מחמת הפתיחה והם פתוחות לחול ג"כ דמפסיק בין עזרה לה"ה אם כן בחול ויש שני פתחים לקודש ולחול ה"ל חול גמור וז"פ. ועי' ביומא דכ"ה בתוס' שם ובד"ח ע"ב מבואר בדבריהם דלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש אף דאינם קודש לטומא' ולשחיטת ק"ק רק לענין אכיל' כמ"ש מכל מקום לענין ישיבה בעזרה הם קודש דאין לישב שם והמ"ל פ"ז מהבהב"ח מביא דהתוס' וצ"ל אף למ"ד ישיבה בעזרה איסור תורה מכל מקום בלשכות אינו אלא איסור דרבנן כמו טומאה ע"ש בזבחים. והנה ע"כ כתבנו דשוים הם הגגות והעליות הן בירושלים והן במקדש דלא נתקדשו. ונתיישבתי דלע"ד הר"מ יש לו דרך אחרת דהנה הר"מ פ"ב מהמע"ש כ' שם בהט"ז בתים כו' ולא כ' כלל דין זה דגגים ועליות לא נתקדשו ואסור לאכול על הגגין ועליות מע"ש והיאך השמיט דין כזה וכ' שם והחלונות והעובי החומ' כלפני' וד"ז דגגים לא כ' כלל וגם ד"ז דהחלונות ועובי החומה כלפנים מבוא' בפסחים דהם בכלל גגות רק בבר שורא והר"מ לא הביא זה כלל והכסף משנה עמד בזה על הר"מ. אך תמהני על הראב"ד דבפ"י מהבהב"ח גבי עזר' כ' הר"מ דהחלונו' ועובי החומה כלפנים כ' שם הראב"ד בהשגות ז"ל א"א אף אלו בשווין לקרקע העזרה ומשכחת לה בבר שורא עכ"ל והא מע"ש הוא קודם ולמה לא הגיה שם הראב"ד דדוקא בב"ש דשוה לקרקע העיר והמתין ע"כ וכן בפ"י מהמעה"ק מביא לענין ק"ק ומעשר דנאכלין בכל העיר ומביא ג"כ דהחלונות ועובי החומ' כלפנים ומביא רק במשך העיר ולא הביא ד"ז דאסור לאכול על הגגו' והעליות וג"כ לא הביא ב"ש אף דראש החומה והחלונות הם בכלל גגות וג"כ לא הגיה שם הראב"ד כלל בב"ש כמו בפ"ו מהבהב"ח. ובפ"ח מהק"פ כ' הר"מ דגגים ועליות אינם בכלל בית ואין ענין לזה דשם תלוי בבית אחר ומבית לבית ג"כ אסור ע"ש וגם על הש"ס דפסחים ק"ל דמקשה על רב דאמר גגים ועליות לא נתקדשו מהמשנ' דחלונו' ואמרינן שם בשלמא חלונות משכחת לה דשוה לקרקע העזרה אלא חומה כו' והנה במשנה החלונות כולל הן מעיר והן בעזרה ערש"י וכ"כ הר"מ בכל אלו המקומות והקושיא הוא הן מהעיר והן מהעזרה והיה צ"ל בשלמא חלונות משכח' לה ששוים לקרקע היינו בין בעיר והן בעזרה ולמה אמרינן דשוה לקרקע העזרה נראה דמיירי מעזרה לחוד וגם התירוץ על חומה מתרץ בב"ש כדאמר ר"א ויאבל חיל וחומה וזה בעזרה הוא עיין ר"מ פ"ה ה"ג וחומה זו היא חומת העזרה ובוודאי הוא

באיזה מקום ולפי זה אינו מתרץ על מה שבעיר הוא כלפני' וכ"ז צ"ע. ועוד קשה דמביא בש"ס כאן ברייתא דגגין הללו אין אוכלים שם קדשי קדשים ואין שוחטין ק"ק כיון דלא נתקדשו אף בעיר אם כן אין שום קדוש' עליהם אף קדושת העיר והל"ל על כל פנים סתם אין אוכלים קדשים וקק"ל ג"כ בכלל ולמה פרט קדשי קדשים הנאכלים בעזרה. ע"כ נ"ל דזה אמת דרב סובר דגגים ועליות לא נתקדשו הן בעזרה והן בעיר מדמקשה עליו מדידיה אדילי' דהוא כזיתא דפסחא והללא פקע איגרא והיו אוכלים פסח על הגג ומתרץ דאכלי בארעא ע"ש אבל באמת משנה מפורשת דלא כרב ומבואר דגגים ועליות בירושלים נתקדשו והוא בפ"ג דמע"ש מבואר שם דאילן שעומד בפנים ונופו נוטה לחוץ כו' מכנגד החומה ולפנים כלפנים ומובא במשנה במכות די"ב וכ' שם תוס' ד"ה אילן כו' תימה דבפכ"צ אמרי' דגגות לא נתקדשו וא"כ מע"ש אין אוכלין על האילן ותי' וי"ל כו' עי"ל דמיירי אפילו באילן שענפיו מרובים ואויר ירושלים כירושלים וכ' שם המהרש"א ר"ל דל"א לא נתקדשו הגגים רק בגגי העזרה דלא הוי כעזרה אבל הכא אויר ירושלים כירושלים כו' אם כן מחלקים התוס' בין גגות ירושלים ובין גגות העזרה דהמשנה סובר דגגו' ירושלים נתקדשו ובפכ"צ מיירי בגגות העזרה. והמ"ל פי"א מה' שגגות מביא דהתו"ס הנ"ל וד' המהרש"א ותמה מאוד על המהרש"א הא בפכ"צ מבואר דגם גגי ירושלים לא נתקדשו דמקשה מהא דזיתא דפסחא פקע איגרא ומתרץ כו' ואין זה תימה דבאמת דרב סובר כן רק התוס' כ' דהמשנ' בע"כ סובר דנתקדשו גגי ירושלים כיון דמבואר דאוכלין על האילן ורב פליג על המשנה וכ"פ מצינו בגמ' דרב תנא הוא ופליג עי' כתובות ח' ומקומות הנרשמים שם ולא קשה למה לא מקשה על רב מהמשנה דכ"פ לא נוכל להקשות על רב דתנא הוא ופליג עי' במקומות הנ"ל אדרבא הש"ס מתמה על המקשה על רב דאמרי' מתני' מקשי על רב, רב תנא כו' ובתחלה מקשה דרב אדרב דהוא בעצמו סותר דבריו אבל מהמשנה ידע הש"ס דהוא דלא כרב ולא רצה להקשות על רב כי רב לא ס"ל כהמשנה ואח"ז דמקשה הש"ס על רב היינו לברר אם המשניות והברייתות סותרים לדברי רב או לא ומסקנא דכל הנהו לא סתרו לדברי רב בעזרה וכולהו סברי דעליות וגגות לא נתקדשו בעזרה כרב ובזה מדוקדק הברייתא שם דגגין הללו אין אוכלים שם ק"ק כו' היינו דדוק' בקדושת העזרה לא נתקדש אבל על כל פנים קדושת ירושלים עליהם דקדושת ירושלים הוא על הגגות ג"כ אם כן אוכלים קק"ל ע"כ הש"ס דמקשה על רב ממשנה השנוי שם דהחלונות כו' עיקר הקושיא מהעזרה דבעיר ידענו דהמשנ' פליג על רב ומעזרה מקשה ומתרץ ג"כ דמיירי דשוה לקרקע העזר' ובעזר' סובר המשנה כוותי' ע"כ נקט דוקא העזרה כי בעיר בוודאי משנ' זו כמו משנה דמע"ש

דנתקדשו גגים וגם בחומה אוקמי' בב"ש היינו בעזר' מדר"א אבל על העיר אינו מתרץ כלל כי ידוע דהמשנה לא ס"ל כרב בעיר ממשנה דמע"ש ורב פליג. ועתו"ס שבועות די"ז ע"ב ד"ה ואין הקשו אמאי נקט דעל הגגים אין אוכלים ק"ק הא גם קק"ל אינם אוכלים דלא נתקדשו כלל ובאמת לדבריה' ניחא כמ"ש דקדושת ירושלים עליהם ובירושלים נתקדשו גגים ג"כ ובזה מבוארים פסקי הר"מ והראב"ד ג"כ מודה לו וסובר דגגים ועליות שבעזרה דרב ס"ל דלא נתקדשו ואין סתירה לדבריו אדרב' בברייתא מבואר ג"כ הגגים הללו אין אוכלים כו' ופוסק הר"מ כן בפ"ו מהבהב"ח וכ' שם החלונות ועובי החומה כלפנים ובאמת הוא כמו גגות והש"ס מוקי לה בשוה לקרקע העזרה וע"ז השיגו הראב"ד א"א אף זה בשוה לקרקע העזר' כו' היינו כמו דמוקמינן שם אבל בה' מע"ש מביא סתם דאוכלים בכל העיר ולא כ' דאין אוכלים על הגגות כי ס"ל כהמשנה ולא כרב ע"כ כ' שאוכלים בכל משך העיר וממילא נשמע דקדוש עד לרקיע ומביא דהחלונות ועובי החומ' נתקדשו והיינו אף דהוא חוץ למקום הקידוש כי לא הלכו הב"ד לשם מכל מקום קדוש כמ"ש התוס' בפסחים ובשבועות וממילא החלונות וראש החומה ג"כ נתקדשו כי הגגים והחלונות בעיר נתקדשו ע"כ לא השיגו הראב"ד דאיירי בב"ש כי בעיר א"צ ב"ש וכן פ"י מהמע"ק אינו מביא גגות כי באמת נתקדשו והחלונות ועובי החומה נתקדשו ג"כ ובתורת גגים בעיר הוא קדוש ע"כ לא השיגו הראב"ד דאיירי בב"ש כי בעיר א"צ ב"ש רק גבי עזרות דכ' הר"מ דגגות לא נתקדשו ואח"ז כ' החלונות כלפנים והשיגו הראב"ד שפיר כיון דגגי העזר' לא נתקדשו צריך לאוקמי בב"ש ע"כ כ' דגגים הללו אין אוכלים ק"ק כו' נהי דאין עליה' קדושת העזרה על כל פנים קדושת ירושלים עליהם ונתברר פסקי הר"מ כהוגן דסובר כד' התוס' במכות וגם הראב"ד סובר כן דיש חילוק בין גגות העזרה דלא נתקדשו בקדושת העזרה ובין גגי ירושלים דנתקדשו בקדושת ירושלי' כנ"ל בעזהשי"ת ברור ואמת בדעת הר"ם והראב"ד.

ובתי' הראשון שם במכות כתבו התוס' אהא דאוכלין על האילן הא גגים ועליות לא נתקדשו דמיירי שענפיו מועטין דאין בהם ד' לא הוי מקום חשוב והוי כאילו עומד באויר נגד הקרקע עכ"ל והוא חידוש שחידשו התוס' אף דגגין ועליות לא נתקדשו מכל מקום אם אין מקום חשוב ה"ל כמו קרקע והר"מ וודאי לא ס"ל כן כי הי' כותב חידוש כזה וע"כ ס"ל כתי' השני ומוכח מדהתו"ס בתי' זה דאף דגגי' ועליות לא נתקדשו היינו דחוצץ לבין האויר אבל האויר בכל מקומות הן לקדושת ירושלים והן לקדושת העזרה ולה"ה נתקדש לאכילת קדשים אם כן ה"ה לענין טומא' ג"כ דכל מחנה יש קדושה באויר עד לרקיע וכ"כ התוס' בשבועות די"ז ד"ה תלה עצמו באויר העזר' כו' די"ג תלה כו' אי אויר

העזרה כעזרה דמי לענין טומאה נדחה זה והביאו כמה ראיו' דאויר העזרה הוא קדוש כקדושת העזר' אך הגי' כי גמירי שהי' ע"ש והר"מ פי"א מהלכות שגגות כתב שם ד"ז דתלה עצמו באויר העזרה וע"ש בלחם משנה שכ' דכוונתו ככונת התוס' לענין שיהוי אבל בוודאי האויר נתקדש מראיות התוספות ע"ש. ובתי' השני כתבו בזה הלשון עי"ל דמיירי אפילו באילן שענפיו מרובי' ואויר ירושלים כירושלי' עכ"ל וכ' במהרש"א דלא אמרו לא נתקדש הגגים אלא באויר העזרה דלא הוי כעזרה אבל הכא אויר ירושלים כירושלים עכ"ל ופי' לכוונת התוס' דההילוק דבעזרה האויר לא נתקדש ע"כ גם הגגים לא נתקדשו דהם באויר ואויר ירושלים נתקדש ע"כ גם הגגין נתקדשו. ובמ"ל ה' שגגות תמה מאוד על המהרש"א הא מבואר בתוס' שבועות שהבאנו שהכריחו דאויר העזרה נתקדש וגם הוא הביא הרבה ראיות דאויר עזר' נתקדש ע"ש. ואפשר לתרץ ולחלק נהי דגגות ועליות לא נתקדשו אף דהאויר נתקדש מכל מקום הגגים והעליות הוא מקום בפ"ע כמ"ש התוס' אם כן אפשר לחלק בין גגים ועליות דלאו למסתר קיימי הוי מקום בפ"ע אבל אילן דאין מקיימין אילנות בירושלים כמבואר בר"מ פ"ז מהבהב"ח ולמקצץ קיימי לא הוי מקום בפ"ע ובטל לגבי האויר וכה"ג מצינו בכ"מ החילוק דלמקצץ קיים. ומבואר בש"ס דשבועות ובר"מ פ"ו כאן היאך היו מקדשין עזר' והעיר וע' תוס' ד"ה ויוצא שהקשו הר הבית היאך קדיש בקדושת מחנה לויה והא לא שייך כל היוצא כו' ותירצו היכי דלא אפשר לא אפשר וכן בתי ע"ח ועמ"ל פי"ב מה' שמטה ויובל הט"ו הביא בקיאות בענין קידוש של בע"ח. ובמ"ש לעיל בשם התוס' וכתבתי דדעת הר"מ והראב"ד ג"כ החילוק יש בין ירושלים דהגגות נתקדשו ובין העזרה דגגות לא נתקדשו אל יקשה לך דמ"ש דכך הי' קבלה בידם כמו לענין פתיחתן שיש חילוק בין עזרה ובין ירושלים לעיל.

והנה ע"כ ביארנו לפי קוצר דעתינו הג' מחנות היינו כל העזרה מחנה שכינה וה"ה מחנה לויה וכל ירושלים מחנה ישראל והמחנות הללו כמה חילוקי' בין זה לזה. וכאן לענין טומאה יש חילוקים דקצת טמאים אסורים לכנוס למחנה שכינה בלבד ויש שנוסף עליהם איסור במחנה לויה ויש שנוסף איסור אף במחנה ישראל היינו בירושלים ג"כ היינו כל טמאי מגע אסורים רק במחנה שכינה וטומאה היוצאה מגופו אסורים אף במחנה לויה והמצורע אסור אף במחנה ישראל היינו בירושלים. ונראה דאיזה מחנה שאסור לכנוס בו הטמא עובר בעשה אם נכנס ולשון הרהמ"ח לשלח הטמאים חוץ למחנה שכינה וכן לשון הר"מ מ"ע לשלח כל הטמאים מן המקדש (עבכ"מ כאן ה"י דכוונ' הר"מ ממקום המקודש ע"ש ה"נ) נראה דהעשה רק ממחנה שכינה וע' פסחי'

ס"ז וכעת איני יכול לברר זה ואי"ה במצוה שאח"ז אכתוב כל דין טמא באיזה מחנה אסור לכנוס. ומ"ש כאן הרהמ"ח דטמא מת ועכו"ם ובועלי נדות היו משלחין מן החיל ומע"נ ט"י זה הכל מעלות דרבנן ויבואר אי"ה בהלאו אח"ז. והנה לכאור' לפמ"ש לעיל בשם התוס' פסחים שם ד"ה החלונות למאי דמסקינן בב"ש שפיר יכולים משלחים ליל"ך ולקדש ובעיר מיירי אם כן לפ"ז החומה גדול' לא נתקדש כלל אם כן מאי אמר ר"ש בר"י מפני מה לא נתקדשו שערי ירושלים מפני שמצורעים מגינים תחתיהם כו' הא ל"ד השערים לא נתקדשו דכל עובי החומה לא נתקדש כלל ואי דרשבר"י קאי על השערים שבב"ש אם כן [אמאי] לא נתקדשו שהרי המצורעי' יכולי' להגן בחמה כו' בשערי חומה הגדולה וצ"ל דרשבר"י אמר נהי דלא קידשו החומה שלא היו הב"ד יכולים לילך שם מכל מקום הי' להם לקדש השערים דהיו יכולים לילך ע"כ אמר מפני המצורעים לא קידשו השערים ואע"פ שעובי החומה לא נתקדש מכל מקום יכולים לקדש השערים כמו בעזרה דאסיקנא בב"ש ובחומה הגדולה נתקדשו כל השערים חוץ משער נקנור. ובמ"ש לעיל כ"פ דמחילות לא נתקדשו כלל אפילו לקדושת ה"ה ז"פ וכ"כ תוס' ביומא גבי מביתו למה פי' דיפרשוהו תחת ה"ה במחילות ושם מותר בע"ק. ומ"ש הרהמ"ח דאף בזה"ז שהמקדש שמם בעונינו אסור ליכנוס כו' כ"ה דעת הר"מ פ"ו מה' בהב"ח דקדושת מקדש וירושלים נתקדשה בימי שלמה ולא בטלה בשום פעם אף בזה"ז דקדושת מקדש וירושלים קדשה לע"ל והראב"ד חולק וס"ל דבטלה הקדושה והדברים ארוכים בכמה סוגיות וכמה דיבורי התוס' ואין כאן מקומו. ומ"ש הרהמ"ח דנוהג בזו"נ יתבאר בהלאו בעזהשי"ת דין טומטום ואנדרוגינוס בקצת טומאות. ויש עוד מחיצה וזה רק במצורעים ולא בשום טמא היינו בע"ח דאסור להיות המצורע שם ועובר בעשה ועי' מ"ל פ"ז מהבהב"ח שכ' דכל התנאים הצריכים לבע"ח כמ"ש הר"מ פי"ב מה' שמטה ה"נ כאן לענין שלוח מצורע ודחה דברי המהרי"ט ואינו ת"י כעת. גם חקר המ"ל אם השערים נתקדשו בבתי ע"ח או כמו ירושלים שלא נתקדשו מפני המצורעי' והניח בספק וכבר הבאתי במה היו מקדשין בע"ח ועמ"ל פי"ב מה' שמטה ובפ"י מה' שמטה מביא מה שמחולקים רש"י ותוס' ברכות ד"ה ע"ב רש"י סובר דגם האידנא נוהג דין בע"ח לענין שלוח מצורע דקדושת עזרא לא בטלה. אך התוס' שם חולקים וסוברים כיון דאין היובל נוהג אינו נוהג קדושת בע"ח לשום דבר אף לשלוח מצורע והרשב"א קיים דברי רש"י דוקא לשאר דברים שנוהג בבע"ח עיין ר"מ פי"ב שם הוא דוקא בזמן היובל אבל לענין שלוח מצורע נוהג בזה"ז גם כן אף בלא היובל ע"ש. ודע דדוקא בבע"ח אבל בירושלים בוודאי אינו תלוי ביובל כי ירושלים אין הקדושה מפני שמוקף חומה אדרבא אין הבית

נחלט אלא היא קדוש' בפ"ע לענינים שירושלים מקודש אם כן אינו תלוי ביובל אליבא דכ"ע וז"פ אח"ז מצאתי בצל"ח ברכות שם שכ"כ ופשוט. גם נראה אם נאמר דגגות ועליות לא נתקדשו הן בעזר' והן בירושלים נרא' דגם בבע"ח לא נתקדשו גגים ועליות דכלל הוא דגגות לא נתקדשו ולפי זה לכל דיני בתי ע"ח כגון בית דנחלט אפשר דוקא בית ולא גג ולא עליה כיון דלא נתקדש כלל. אך בר"מ פי"ב מהלכו' שמטה כתב כל שהוא לפנים מן החומה כגון הגגות והמרחצאות כו' (ובמקצת ספרי הר"מ איתא הגנות והוא ט"ס עבש"ס) הרי הוא כבתים כו' מבואר דנתקדש אך מבואר שם מכל אשר בעיר דיש ריבוי ע"ז היינו לענין בית דיוחלט אבל אפשר לשאר דברים דבע"ח כגון לשלוח מצורע אין הגגין ועליות נתקדשו וגם לענין מקרא מגלה אפש' לספק בהגגים והעליות ואין כאן מקומו. אך לפמ"ש דדוקא בעזרה סובר הר"מ דלא נתקדשו ובירושלים נתקדשו נראה דאף בע"ח נתקדשו לכ"ד. ודע לפמ"ש דבעזר' לא נתקדשו הגגים והעליות אפ"ל דבה"ה נתקדשו הגגים והעליות בקדושת ה"ה לפמ"ש דבעיר נתקדשו אפשר בהר הבית ג"כ אם כן יש להם קדושת ה"ה. גם נראה לפמש"ש דגגין דעזרה לא נתקדשו היינו לקדושה דעזרה אבל קדושת העיר עליהם אם נאמר דגגין בעיר נתקדשו אם כן נאמר דקדושת ה"ה יש עליהם דהם עומדים בה"ה רק קדושת עזרה אין להם אבל קדושת ה"ה יש עליהם ולא גרע מגגים דה"ה. ומחילו' שהבאנו לעיל דבהר הבית לא נתקדשו ובתים דבעזרה נתקדשו כמבואר בש"ס דדוד עד רצפת תהום קידש. ובעיר אני מסופק אם נתקדשו המחילות וגם בבע"ח ועיין בערכין דל"ב מבואר דמרבינן מערות דדינן כבע"ח והר"מ לא הביא זה פי"ב אם כן אפשר דמערות נתקדשו בירושלים ג"כ ואפשר שם יש ריבוי וכ"ז צ"ע. ודע דירושלים יש בה שתי קדושות חדא דמוקף חומה וחד קדושת ירושלים אך לענין חליטת הבית אין דינו כמ"ח מטעם המבואר בש"ס אבל לענין שלוח מצורע יש בה שתי קדושות ונ"מ אם תמצא איזה חומרא בא' אם מחמת ירושלים או מחמת קדושת ע"ח תפסינן חומרת שניהם כנ"ל. ולמ"ש לעיל דאויר נתקדש אם כן ה"ה בע"ח ג"כ האויר נתקדש ופשוט. ומח"כ דשיטת הר"מ ויבואר לקמן בעזה"י דאינו חייב כרת ולא מלקות רק מכל מקום נראה דאף בעשה אינו עובר וכן בטומאה שאין הנזיר מגלח עליה דא"ח על ב"מ בעשה ג"כ אינו עובר וכן טומטום ואנדרוגינוס שראו אודם ולובן כא' דא"ח על ב"מ כמבואר בר"מ פ"ה מה' מטמאי מו"מ ג"כ אינו עובר בעשה דנפ"ל מן הפסוק מזכר ועד נקבה זכר ודאי נקבה ודאית ע"ש אם כן א"ע בעשה זו ג"כ ויתבאר אי"ה במצוה שאח"ז:

מצוה שסג

סעיף א

שנמנע כל טמא כו'. הדינים מבוארים בר"מ פ"ג מהב"מ ושם מבואר דינים מהג' מחנות ובהרהמ"ח מבואר דין מחנה לויה במצוה תקס"ה פ' תצא ואנחנו נכתוב כאן דין כל המחנות שהוא ענין א' ונכתוב בקיצור כדרכינו בעזהשי"ת. כל אדם הנוגע בטומאה שטמא מן התורה כגון באב הטומאה והוא ראשון דאין אדם נעשה שני לטומאה מן התורה בשום אופן רק ראשון ואיזה טומאות מטמאים אדם מן התורה עיין ר"מ ה' שאה"ט או שנטמא במשא באותם אה"ט המטמאין במשא ומכ"ש כשהוא אב הטומא' כגון שנגע במת. (אך בטומאת מת יש תנאים כמבואר בסמוך בס"ד) או שטמא בטומאות היוצאים מגופו הן שהוא אה"ט כגון מצורע וזב וזבה נדות ויולדות והן ראשון כגון בע"ק. הכלל באיזה ענין שהוא טמא מן התורה אם נכנס למחנה שכינ' עובר בעשה כנז' במצוה הקודמת ועובר בלאו ועונשו במזיד כרת. ואם התרו בו חייב מלקות ובשוגג חייב קרבן עולה ויורד בין זכר או נקבה וכל אישי ישראל בכלל זה חוץ מחרש שוטה וקטן כמו בכה"ת ועכו"ם אינם בכלל זה כי אין להם שום טומאה מן התורה כמבואר בר"מ ספ"א מהט"מ וידוע לכל תלמיד וא"צ להאריך רק מד"ס הם כזבים ונ"מ אם מכניס עכו"ם טמא א"ח כי מן התורה אינו טמא כלל. והן בנכנס בעצמו והן בהכניס אדם טמא במקדש חייב המכניס כ"ה בר"מ כאן אם כן המכניס אפילו חרש שוטה וקטן טמאים חייב המכניס. ודין זה דחייב המכניס יצא להר"מ מהש"ס דעירובין דק"ד ע"ב אמר רב טבי בר קיסנא א"ש המכניס טמא שרץ למקדש חייב שרץ עצמו כו' מבואר דהמכניס טמא למקדש חייב וסתם חייב היינו כדינו וסובר הר"מ דטמא שרץ היינו אדם טמא ורש"י פי' שם המכניס טמא שרץ כלי שנטמא בשרץ חייב פירש"י חטאת בשוגג וכרת במזיד. והנה ד' רש"י תמוהים דעל כלים טמאים המכניס אינו חייב כרת וחטאת רק מלקות כמבואר כאן בר"מ והוא מת"כ דעל הכנסת כלים טמאים א"ח כרת וחטאת וכ"כ הראב"ד וכבר עמד בזה הגר"א בהגהותיו שם וכן תמה התי"ט פ"ד דנדה ד"ה נאמן. אך ג"ז צ"ע על רש"י למה כ' כלים ולא כ' אדם טמא כהר"מ וגם הראב"ד כ' על הר"מ ומאחר שעל כיבוס בגדים א"ח כרת המכניס כלי טמא למקדש למה ענוש כרת ע"כ אני אומר מה שאומר שמואל המכניס טמא שרץ חייב מלקות קאמר כו'. ואיני מבין מה מתחיל להקשות ומה מתרץ הא נוכל לומר הפשט דשמואל דאמר המכניס ט"ש היינו אדם כפי' הר"מ וחיי' כרת וכן הקשה הכסף משנה על הראב"ד. אך לפ"ד דברי רש"י צ"ע מאוד דקארי לי' מאי קארי לי' ומי הכריחו לו' דשמואל מיירי מכלי ובעזה"י יבואר אח"ז מה שנ"ל

בדעת הראב"ד. וכמו שהמכניס אדם טמא חייב המכניס ה"ה במכניס טומאה עצמה כגון מת ושרץ ח"כ והר"מ מפרש הא דאמר שמואל הכניס טמא שרץ חייב היינו אדם טמא וחייב כרת והכניס שרץ עצמו פטור. ולמסקנת הש"ס דהכניס שרץ עצמו חייב ג"כ כדינו חייב כרת וקרבן כ"ה בר"מ כאן וכ"ז בנכנס טמא או מכניס אדם טמא או שרץ עצמו אבל המכניס כלים טמאים למקדש כ' הר"מ שאינו ח"כ וקרבן רק מלקות והוא מת"כ ואם לא יכבס כו' ובשרו לא ירחץ ונשא עונו על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדים בלאו וחייב רק מלקות והעשה והל"ת שייך גבי כלים ג"כ ע' נדה דכ"ח רק מעונש כרת נתמעט. עוד כ' הר"מ יראה לי שאינו לוקה אלא על בגדים שהם אה"ט כו' אבל בגד שהוא ראשון לטומא' אם הכניס למקדש אינו לוקה אבל מכין אותו מ"מ. דעתו שעל בגדים שהם ראשון אינו בעשה ולא תעשה רק מדרבנן אסור והראב"ד השיג עליו והלא טמא שרץ הוא ראשון וחייב והיינו לשיטתו שפי' דשמואל דאמר המכניס אדם טמא שרץ ח"כ אם כן לא נזכר כלל כלי ראשון ול"ק עליו כלל. וכלי' שעוברים עליהם מבואר בנדה דכ"ח ובת"כ רק כלים ראשונים דדעת הר"מ שפטורים עליה' אין שום השגה עליו וכ"כ הכסף משנה ובאמת כי דעת הראב"ד בהשגו' תמוהי' היאך ישיג על הר"מ שדבריו ברורים. והנה מבואר בעירובין דבעי לסייע לשמואל דהמכניס שרץ פטור דאין לו טהרה במקוה מברייתא מזכר עד נקבה כו' פרט לכלי חרס דריה"ג מ"ט לאו משום דל"ל טהרה במקוה ודחי כיון דלא נעשה אה"ט כמבואר בש"ס ור"ם. ובנדה מביא הש"ס ג"כ ברייתא זו להקשות על רב הא מבעי לי' לדין זה דפטור על כ"ח כריה"ג מחמת שאין לו טהרה במקוה וע' תוס' דל"ג מפני כו' דהא כאן בעירובין אמרינן מחמת שאינה נעשית אה"ט ע"ש ושאר כלים נתרבו שם ע"ש. והר"מ אינו מביא כאן ד"ז דכ"ח פטור והדין עמו דהוא ס"ל בכל הכלים שהוא ראשון פטור וזה ידוע שכ"ח אינם נעשים אה"ט כמבואר בש"ס ור"מ פ"ה מט"מ ובשא"ה אם כן א"צ להביא זה. אך על כל פנים קשה כיון דמבואר דריה"ג סובר למעוטי כ"ח ואין חולק עליו אדרבא הביא הש"ס לסייע ולהקשות וחזינן דלא ממעט אלא כ"ח מכלל שכל הכלי' שהם ראשונים חייב עליהם כיון שיכולים להיות אב ואי כדברי הר"מ ימעט ראשון וממילא ידעינן דא"ח על כ"ח דכ"ח אינו אב בשום פנים ע"כ מדממעט כ"ח מכלל דשאר כלים אפילו ראשון חייב וצ"ע על הכסף משנה ומ"ל שלא עמדו בזה דזה מבואר בסוגיא זו. והמ"ל תמה על הר"מ מהת"כ דדריש שם ואם לא יכבס כו' ומיירי באוכל נבלה דהבגדים הוי ראשון כו'. ואינו קו' כ"כ דדרשינן מבשרו לא ירחץ ונשא עונו הא כיבוס בגדים אפילו באה"ט אינו ח"כ ולא קאי הכיבוס בגדים כאן באוכל נבלה. ומה שהקשה מפ' בנות כותיים מביא בעצמו

מה שתי' התי"ט ע"ש. וע"ש עוד שמקשה על רש"י בסנהדרין דפי' דהמכניס בגד ח"כ ועכצ"ל בת"כ שמיירי בזקן ממרא ובאמת במכניס בגד אינו ח"כ כמבואר בת"כ וא"י מאי קשי' ליה שם הלא רש"י בעירובין פי' ג"כ כמ"ש וכן רש"י בנדה עבתי"ט ואזיל לשיטתו אך בכל המקומות הללו דברי רש"י צ"ע. והנלע"ד דהר"מ יצא לו ד"ז דעל כלי ראשון א"ח מן התורה מסוגיא זו דעירובין דאמרי' דמלתא דשמואל דס"ל המכניס שרץ למקדש פטור כיון דאין לו טהרה במקוה כו' כתנאי שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו בהמיינו שלא לשהות את הטומאה דברי ריב"ב ר"י אומר בצבת של עץ שלא לרבות את הטומאה מאי לאו בהא קמפלגי דמ"ד שלא לשהות קסבר המכניס שרץ למקדש חייב ומ"ד שלא לרבות קסבר המכניס שרץ למקדש פטור והיינו למ"ד המכניס שרץ חייב אם כן גם שרץ הוא בכלל מ"ע ול"ת דשלוח ע"כ סובר דלא ישהה רק מטמא האבנט וקש' מאוד נהי דמצו' להוציא השרץ והוא עשה ולא תעשה מכל מקום אין שום אדם חייב ע"ז השהייה כי לא הכניס רק כ"א מחוייב לקיים העשה וישלחו כו' ועובר על ל"ת ג"כ ולא יטמאו כו' ועובר בשוא"ת והיאך יטמא האבנט ועובר בקו"ע על העשה ולא תעשה דשלוח כלי ג"כ הוא עשה ולא תעשה ואין עשה ולא תעשה דוחין עשה ולא תעשה כי הל"ת לא מצרפינן לדחות כמבואר בש"ס כ"פ והדברים עתיקין עי' ברי"ף פ"ב דב"מ ובפרט לשיטת רש"י דכלים טמאים חייב כרת ה"ל עשה ולא תעשה שיש בה כרת והיאך נדחית ואפילו לדעת הר"מ דאין בזה כרת על כל פנים איכא עשה ולא תעשה והיאך נדחית מפני העשה אף דיש בה כרת מכל מקום אפילו עשה שיב"כ אינו דוחה עשה ולא תעשה כמ"ש התוס' חולין ע"ח ד"ה מניין כו' הן אמת דהתוספות זבחים דף ל"ג ע"ב ד"ה לענין כתבו דעשה שיש בה כרת דוחה עשה ולא תעשה ע"ש ובסתירת דבריהם לחולין עמד בזה הגאון מוהרי"ב על הגליון שם בזבחים וגם בראש יוסף שם עמד בזה אך כיון דעכ"פ אין דבר זה מוכרח והיאך הוא פשוט דמטמא עוד כלי ובפרט אפילו לדעת התוס' בזבחים אפשר לחלק דשם אם אינו מקריב הפסת הוא בר כרת אבל כאן בודאי אין שום אדם חייב כרת אם לא הוציאו דח"כ הוא רק בנכנס או במכניס אבל בנמצא אין סברא לחייב כרת הרואה ואינו מוציאו. והנה אח"ז מבואר בגמ' דכ"ע סוברים דחייב מ"ס שהי' טומאה עדיף ומ"ס ריבוי כו' ומביאים התוס' שם ד"ה לא דר"ח גורס דכ"ע פטור כו' והקשו עליו התוס' כיון דסובר דפטור במכניס שרץ והו"ל רק איסור דרבנן והיאך ס"ל לתנא זה דמוציא בהמיינו דאיכא איסור תורה דיש לו טהרה כו' אלא גירסת הקונטרס עיקר וידוע כי הר"ח הוא גאון קדמון ובאמת היא קושיא גדולה עליו וגם אפילו אי אמרינן הגירסא חייב קשה מאד כמ"ש. ע"כ נ"ל ברור דמכאן יצא להר"מ

ד"ז דעל כלי ראשון א"ח כלל בנכנס למקדש ושמואל דאמר המכניס ט"ש היינו אדם ובכלי ראשון הוא רק איסור דרבנן אם כן ניחא מאד דמ"ד המכניס שרץ [חייב] אם כן יש עשה ולא תעשה בשהייה ע"כ מוציא באבנט דאין בה רק איסור דרבנן ונדחה מפני איסור תור' והאי תנא דסובר דפטור על השרץ אם כן הוא רק מצוה דרבנן ולא דחינן דרבנן מקמי דרבנן וגם לגי' ר"ח דכ"ע פוטרים בשרץ והוא רק איסור דרבנן מכל מקום סובר דריבוי עדיף משהי' ע"כ נדחה האיסור דרבנן מפני כבוד העזרה ומכל מקום כו' כי גם הר"ח סובר כן דכלי ראשון אין בו אלא איסור דרבנן כנ"ל ברור דהר"מ הוציא זה מכאן וסתמא דש"ס היא. ומ"ש הר"מ בלשון יראה לי ידוע דרכו של רבינו בכ"מ כ"ה דאינו מפורש בש"ס כותב בלשון יראה לי והיא ראי' ברורה אף אם הת"כ יהי' להיפך הלכה כש"ס דילן נגד הת"כ כידוע ובפרט כי הקושיא מהת"כ אינה מכריח כ"כ כמ"ש למעלה וגם מצינו חבר להר"מ הר"ח שהי' גאון קדמון דס"ל כן כנ"ל ברור ונכון בס"ד דעת הר"מ.

ומה שהקשיתי לעיל מהברייתא דריה"ג דממעט כ"ח מבואר דראשון חייב בשאר כלים אי בעינא אמינא כיון דסיים דברי ריה"ג אפשר הוא סברת יחיד אף דהש"ס בנדה מביא להקשות על רב מכל מקום הקושיא היא שפיר אפילו אי אמרינן דעל כלי ראשון אינו חייב (דבר זה שכתבתי צ"ע ומשנה כו') אך נראה דכאן בעינן לסייע לשמואל שפוטר בשרץ מפני שאין לו טהרה במקוה מדברי ריה"ג דממעט כ"ח מאי לאו מפני שאין לו טהרה במקוה ודחי הש"ס לא כו' ושם בנדה מבואר להדיא האי מבעי לי' במי שיש לו טהר' במקו' פרט לכ"ח דברי ריה"ג מבואר שם דריה"ג בהדיא סובר ה"ט וע"ש בתוס' אף על פי דאינו לשון הברייתא נקטי' הש"ס משום דמסיק התם דאף בשרץ פטור ע"ש וכיון דהש"ס נקטי' שם לשמואל דפוטר ובאמת הלכה כמאן דמחייב וכ"פ הר"מ דמכניס שרץ למקדש חייב אם כן אין הלכה כריה"ג בזה דיש לו טהרה עי"ש בסוגיא ותבין. אחר כתבי זה בא לידי ספר הספרי וראיתי שם בפיסקא א' ברייתא זו דריה"ג וז"ל ריה"ג אומר מזכר עד נקבה כו' שהם ראויים ליעשות אב הטומאה כו' אף כל שראוי לעשות אה"ט כו' מבואר להדיא כמו שדחה הש"ס דילן בעירובין וגם הלשון אינו כמו בש"ס דלא הוזכר כ"ח כלל ואפשר בש"ס דילן מביא ברייתא אחרת וא"י אצלינו. וראיתי שם בפירוש זרע אברהם מביא שם שממעט כ"ח כמו בש"ס דילן בעירובין והקשה על הר"מ שאינו מביא דין דשלוח כלים וגם אינו מביא דין דכ"ח דא"צ שלוח. ובמחתה"ק הר"מ מביא כאן דין דשלוח כלים דחייב מלקות על זריקת כלים כו' ודין דכ"ח א"צ להביא דכ' דכל הכלים שהם ראשון אינו מוזהר וידוע דכ"ח הוא תמיד ראשון וא"צ להביא זה וז"פ.

ולכאור' קשה דבזבחים דף צ"ד ודף צ"ה מבואר שם דבגד שניתז עליו דם חטאת דצריך לכבס בעזרה אם יצא הבגד ונטמא וא"י להכניסו בעזרה קרעו ומכניסו וצריך לשייר בו כדי מעפורת דבלאו הכי לא מיקרי בגד ומקשה הש"ס הא אם שייר כדי מעפורת הוי חיבור וטמא ומתרץ דהוא רק מדרבנן טמא ומותר להכניסו משום מצות כיבוס. ומבואר עוד שם כ"ח שטעון שבירה בעזרה ויצא חוץ לעזרה ונטמא נוקבו בכדי שורש קטן ולכאורה למה צריך לנקוב הא כ"ח הן לדעת הר"מ דראשון אינו אלא איסור דרבנן להכניסו בעזרה ולד"ה כ"ח אתמעט לפי שאינו נעשה אה"ט אם כן אינו רק איסור דרבנן להכניס ונדחה מפני מצות כיבוס כמו בגד. וצ"ל דרוצה להקל האיסור דעתה הוא חד דרבנן היינו הכניסה היא דרבנן ואם נוקבו כדי שורש הוי רק טמא מדרבנן עי"ש בתוספת והוי תרי דרבנן ויש חילוק בין חד דרבנן לבין תרי דרבנן עט"א פ"א דמגלה די"ט על התוס' דמחלקים בין חד"ר לתד"ר פלפול גדול דאין חילוק ע"ש ומכאן מוכח דתד"ר קליש מחד"ר. והר"מ פ"ח מהמעה"ק מביא דינים אלו וכ' גבי בגד אף על פי שטמא מדבריהם מכל מקום מפני מצות כיבוס מכניסו ואח"ז גבי כ"ח כ' נוקבו בכדי שורש קטן כדי שיטהר נראה מדבריו דבכדי ש"ק טהור לגמרי אם כן מה שיכולין לעשות בהיתר לגמרי עבדינן. אך עי' תוס' בסוגיא הכריחו דאף דניקב בש"ק טמא מדרבנן וכ"נ מדברי הר"מ פי"ט מה' כלים עכצ"ל שיש חילוק בין חד"ר לתד"ר. והנה ענין זה דכ"ח איך נטהר צריך אריכות ואין כאן מקומו. ונ"ל לשיטת הר"מ דא"ח על הכנסת כלים טמאים רק אם הם אה"ט ולא ראשון אם כן כ"ש כלי שהיא ט"י דט"י קיל מראשון דאינו מטמא חולין רק פוסל התרומה כדין שני ועוד דינים ע' בהשא"ה אם כן בודאי א"ח על כלי ט"י מלקות אם הכניס לעזרה אך אם מכניס אדם ט"י כיון דט"י חייב כרת בנכנס לעזרה ה"ל כטמא גמור והמכניסו ג"כ חייב כנ"ל ולדעת הראב"ד נ"ל דחייב מלקות אף על כלי טב"י כיון דאסור להכניסו ח"מ כנ"פ. וכבר כתבנו אף לדעת הראב"ד דחייב על כ"ר מכל מקום בכ"ח כ"ע מודים דפטור כיון שאינו נעשה אה"ט והוא רק איסור דרבנן והיא הלכה פסוקה כאן ובנדה ואין קושי' על הראב"ד שאינו מביא דהוא אינו פוסק בהשגות רק מגיה על הר"מ. ופשוט דאוכלים טמאים ג"כ אין איסור תורה כמו כ"ח דאוכלים ומשקים ג"כ אינם נעשים אה"ט כידוע וז"פ. והנה מה שמבואר הדין דכלי נחושת שנטמא חוץ לעזרה דפוחתו ומכניסו ול"ק למה לא יטבול אותו וטב"י מותר להכניס לדעת הר"מ כמ"ש דאפשר דמיירי בט"מ דצריך להמתין שבעה ימים וזה מ"ע של מריק' ולמה ישהה אך אם נטמא בטומאה אחרת בודאי יוכל לטבול או דמיירי דאין לו מקוה וזה לפחות יוכל לעשות תיכף וז"פ. והנה כל הטמאים מן התורה שכתבנו דחייבים על ב"מ אפילו

אם טבלו כ"ז שלא העי"ש ה"ל טב"י וטב"י ג"כ חייב במחנה שכינה ומח"כ דעת הר"מ כאן דא"ח על ב"מ והראב"ד השיג עליו וסובר דח"כ וקרבן ולברר טעם פלוגתתן הוא אריכו' גדול ועיין בכסף משנה כאן. וביאה במקצ' כגון שהכניס הטמא ידו לעזר' דעת הר"מ דאינו אסור מן התורה רק מדרבנן ודעת הראב"ד שהוא מן התורה ולוקין רק אין בו כרת ועי' בכ"מ ומבואר שם בזבחים גבי מעיל שנטמא דמכניס בעזרה פחות מגע"ג ועי' רש"י כיון דאין בו שיעור טומאה ופשוט דה"ה לכל הכלים דאין איסור תורה אם מכניס שיעור שאינו מקבל טומאה וע' תוס' שם שכתבו אף למ"ד ביאה במקצת שמה ביאה מכל מקום דוק' גבי אדם אבל במקום דיכול לחתוך כגון כלים ובגדים ד"ה ביאה במקצת ל"ש ביאה מן התורה ע"ש.

והנה כתבנו כל אדם הטמא מן התורה אפילו ראשון לטומאה כגון הנוגע בשרץ ובנבלה ומכ"ש אה"ט כגון זב וחבירו חייבים על ביאת מקדש הנה כ"ז בשאר טומאו' חוץ מט"מ שיש דינים אחרים כמשי"ת. ומבואר בר"מ כאן פ"ד מהט"מ ומביא הרהמ"ח כאן הנוגע במת באותם טומאות הפורשות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהם אף על פי שהוא אה"ט מן התורה ונזיר המטמא לאותם טומאות חייב מלקות ולענין טומאה וקדשים הוא א"ה מן התורה עיין ר"מ פ"ה מהלכות נזירות שכתב דנזיר שטמא לאלו הטומאות שאינו מגלח עליהם מכל מקום לוקין רק דהוא גזה"כ דאינו מגלח ועמ"ל הקשה על הר"ם ממ"ש פ"ג מה' ט"מ שטומאה שאין הנזיר מגלח אינו ד"ת שהרי אינו חייב על ב"מ ע"ש וכבר כתבתי בח"ז דכוונת הר"ם כמ"ש פ"ה שם ג"כ בזה"ל והראב"ד השיג עליו דכ"ז ד"ת דנדרש מהמקראות והכסף משנה כתב דכוונת הר"ם כפי שיטתו בכ"מ אף על פי שהוא מן התורה דבר שאינו מפורש קורא ד"ס והדברים עתיקין. הכלל דכל טומאה שאין הנזיר מגלח אם נגע בא' מהטומאו' הללו ונכנס למקדש אינו חייב כלל מן התורה אף שהיא א"ה אינו חייב על ב"מ (וה"ה על אכילת קדשים אך אין כאן מקומו ע"כ אני תופס בלשון ב"מ). ופשוט דמדרבנן אסור לכנוס רק מן התורה מותר וזו הלכה פסוקה ודעת הר"ם דכלל זה הוא רק בנוגע בטומאה הפורשת מן המת עצמה כגון רביעית דם ואינו הדבר שחישב הר"ם פ"ז מה' נזירות הנוגע באלו א"ח על ב"מ אבל הנוגע באדם הנוגע במת שהנזיר מגלח אף על פי שזה הנוגע הוא רק ראשון שנגע באב או הנוגע בכלי' שנגעו אף על פי שאין הנזיר מגלח אם נגע באדם או בכלים הנוגעים במת מכל מקום חייב על ב"מ כמו כל טמא שרץ וכדומה וכלל זה דבעינן טומאה שהנזיר מגלח הוא בטומאות הפורשות מן המת עצמו והראב"ד השיג עליו כאן ובפ"ה מהט"מ וסובר דבכ"ע כיון דאין הנזיר מגלח א"ח ואין הנזיר מגלח על נגיעת אדם וכלים ע"כ פטורים ג"כ מב"מ והכסף

משנה מביא דד"ז אם חייב על נגיעת אדם וכלי' היא פלוגתא בירושלמי והר"ם פוסק כמ"ד [חייב] ע"ש. והנה ד"ז דנזיר אינו מגלח על כלים אם זו הלכה מוסכמת כבר ביארנו לעיל קצת בטומאת כהני' וע' מש"ל בנזיר. עוד מבואר בר"ם דאף דסובר דאדם הנוגע באדם או בכלים הנוגעים במת חייב כי ראשון לטומאה ג"כ חייב מכל מקום דוקא הנוגע במת או באדם הנוגע שהיה שני לראשון הנוגע במת עצמו והוא טמא רק טומאת ערב דהוא ראשון חייב אבל אם הוא ג' פטור אף על פי שהוא ראשון לטומאה כיצד כגון אדם שנגע למת הוא א"ה כידוע ונגעו באדם הזה כלים (אי כ"מ דוקא או אפילו שאר כלים אין כאן מקומו) ודעת הר"ם דכל הכלים הם בכלל זה חוץ מכ"ח הכלים הללו הם כמו האדם ג"כ אה"ט וטמאים טומאת שבעה והאדם הנוגע בהם הוא ראשון לטומאה והוא שלישי לראשון שנגע במת או כלים שנגעו במת הם כמת ואח"ז נגע בהם אדם ה"ז אב ובאדם הזה נגע בו אדם ה"ז ראשון והוא שלישי לראשון אף על פי דלענין תרומה וקדשים הוא ראשון מכל מקום לא נתפרש בתורה דעת הר"ם דא"ח על ב"מ רק השני לראשון שמפורש בתורה דטמא טומאת ערב ומכ"ש הראשון שהוא אב (ואע"פ יותר משני לראשון) אף על פי שהוא ראשון לתרומה וקדשים מן התורה אבל לא לענין ב"מ ולא לענין אכילת קדשים בטומאה כ"כ הר"ם כאן וכ' וז"ל אף על פי שהם ראשון לענין תו"ק מכל מקום פטור על ב"מ ודברים אלו הלכה מפי הקבלה עכ"ל. ובפ"ה מהט"מ כ' בד"א לענין תו"ק אבל לחייב כרת על ב"מ ואכ"ק כו' א"ח אלא על השניים בלבד כו' שהדברים הללו אף על פי שהם דברי קבלה אינן ד"ת שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה הנוגע במת והשני בין אדם ובין כלים כו' ומ"ש כאן ודברים הללו כו' ג"כ כונתו כן לענין תו"ק היא הלכה מפי הקבלה ולא נתפרש כ"ה בכ"מ כאן ועי"ש בכ"מ שהר"ם מודה דהוא מן התורה וכבר כתבתי לעיל. והנה ע"ד הראב"ד הנ"ל שאינו חייב על ב"מ במגע כלים שנגעו במת כבר תמה הר"ש בפ"א דאהלות מהש"ס פסחים דף מ"ט נטמא קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאים וקהל טהורים יעשו בטומאה ואמר ר"ח ל"ש אלא שנטמא סכין בטמא מת דרחמנא אמר בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל וקמטמ' לגברא דמעיקרא כי מתעביד בטומאת הגוף דכרת קמתעביד כו' עכ"ל. ומבואר דחייב על ביאת מקדש כרת כשיגע בכלי שנגע במת יעוש"ה ועי' בצל"ח שם שהקשה כן על הראב"ד וכתב נבהלתי על המראה כו' עד שמצאתי להר"ש בפ"א דאהלות יעו"ש. ולדידי תמוה לי מדוע לא תמהו ביותר על הרמב"ם דהא הרמב"ם סובר ג"כ דלעולם אינו חייב רק השני שנגע בראשון שנגע במת כמו שנתבאר לעיל בדבריו ולדבריו אדם שנגע בסכין שנגע באדם שנגע במת א"ח ע"י ביאת מקדש כיון שהוא שלישי לנגיעה אף על פי שהוא

ראשון לטומאה והרי בש"ס הנ"ל מבואר דנגע בסכין שנגע בטמא מת דהו"ל שלישי לנגיעה ואין לומר דטמא מת לאו דוקא רק שנגע במת דא"כ ל"ל הא דחרב הרי הוא כחלל ובאמת על הש"ס גופא י"ל למה נקט דסכין נטמא בטמא מת רק די"ל דהאמת קאמר דאף בכה"ג יש כרת אבל להר"ם יש לתמוה כנ"ל וצ"ע. ומ"ש הר"ם א"ח כרת אל תטעה דאפשר מלקות חייב ז"א דהא כאן פי' דבריו דלוקין רק מכל מקום אם כן אינו אלא מדרבנן. והכלל להר"ם בט"מ כל שנתרבה ראשונים לטומאה ע"י אמצעית כלים אין זה לענין ב"מ רק ראשון הנוגע דהוא אב בכ"ע והשני הנוגע ראשון ומה שנתרבה ע"י אמצעית כלים א"ח על ב"מ רק לענין תו"ק. וז"פ כמו דאדם א"ח על ב"מ בנגע בט"מ שאין הנזיר מגלח עליהם מכ"ש כלים דקילי שאין חייבים עליהם אלא מלקות בוודאי אם נגעו בטומאה שאין הנזיר מגלח עליהם פטור עליהם. גם זה ברור כמו דאינו חייב על ב"מ רק ראשון ושני למנין אף דמשכחת דהאדם יהיה ג' מכל מקום לענין ב"מ אין לנו אלא כמו שנתפרש בתורה האדם שנוגע במת דהוא אב וטמא שבעה והנוגע באדם הזה הוא ראשון וטמא טומאת ערב כמו בכה"ת דין האב מקבל אדם טומאה ונעשה ראשון ה"ה לענין כלים ג"כ א"ח רק על כלים ראשונים ושניים דהראשונים נעשים אב והשניים הם ראשון וזה נתפרש בתורה אבל מה שנעשו הכלים אבי אבות כמו המת והכלים השניים הם אב והשלישי הוא ראשון לא נתפרש ואין חייבים על השלישי כלל כי לענין ב"מ ה"ל כלים השניים ראשון ואין אדם וכלים מקבלים מהם עוד שום טומאה דאין אדם וכלים מקבלים טומאה מראשון אף דלענין תו"ק הכלים השניים אב אבל מכל מקום לענין ב"מ אין לנו דינים אלו רק הטומאה יורדת בכ"פ המת הוא אבי אבות ועושה אדם וכלים אב והם עושים אדם וכלים ראשון ומה שכלים נעשים כאדם זה לענין תו"ק וכ"ה להדיא בר"ם הט"מ שם שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה שנטמא במת שהוא אב והשני הנוגע בו שהוא ראשון בין אדם בין כלים עכ"ל מבואר זה להדיא דאין חילוק בין אדם וכלים וז"ב. וא"כ לפ"ז לדעת הר"ם שעל כלים דוקא על א"ה חייב ולא על ראשון וכלי שנגע בשרץ א"ח להר"ם כמ"ש לעיל אם כן על כלים השניים מהמת ג"כ א"ח כי הם ראשון כמו שנתפרש בתורה כלשון הר"מ הנ"ל כי השלישי אינו טמא כלל לענין מקדש כי אין מקבלין טומאה מראשון רק לענין תו"ק כלים השניים הם א"ה וא"צ להאריך אם תלמד בר"מ הנ"ל ובגמ' שדינים הללו מסתעפים מהם. אם כן לפ"ז תמוהים לי דברי הר"מ כאן הי"ז ז"ל יראה לי שאינו לוקה אלא על בגדים שהם אה"ט כגון בגדים שנגע בהם זה הטמא למת שהם אה"ט כמו שיתבאר (וכונתו שיתבאר בהט"מ דאדם הטמא מת אף על פי שהוא אה"ט עושה כלים ג"כ אה"ט דכלים כיו"ב) אבל בגד שהוא ראשון

המכניס אותו א"ח כו' וכיון דלדעתו על ראשון מן התורה א"ח אם כן אמאי מחייב על בגדים שנגעו בטמא מת הלא לענין ב"מ הם ראשונים ועל הראשון א"ח דיצא להר"מ דעל הראשון א"ח מאיזה מקום או כמ"ש לעיל ומנ"ל להר"מ לחייב על בגדים שניים שהם מן התורה לענין ב"מ ראשונים וכיון דהוא סובר דגזה"כ היא לפטור בראשונים אם כן זה ג"כ ראשון מן התורה אף דלענין תו"ק הו"ל אב מכל מקום לא נתפרש רק דזה ראשון והר"מ היה לו קבלה דראשון פטרה התורה ה"ל לפטור גם ע"ז ומנ"ל שחיב על אה"ט כזה שהוא רק אב לתו"ק והו"ל להר"מ לכתוב דא"ח אלא על א"ה כגון כלים שנגעו במת שהם אב באמת או משכב ומושב שהם א"ה אבל ראשון פטור אבל לחייב על בגדים הנוגעים בט"מ שהם אבות רק לתו"ק מנ"ל זה דלמא באמת פטור ככל ראשון ואם תעיין בכל המקומות השייכים לזה תראה שד' הר"מ תמוהים ולא עמדו בזה נ"כ. וגם לפ"ד דא"ח רק על אב ולא על ראשון הו"ל לכתוב דנ"ל שא"ח רק על בגדים שהם א"ה כו' ואף שיש הרבה בגדים שהם אבות כגון מו"מ ובגד המנוגע ואי בא להשמיענו דבר חידוש דאף על א"ה כזה חייב סותר לדבריו שכתב דלענין ב"מ ה"ל ראשון ולמה יתחייב הכלל דברי רבינו צריך עיון גדול. ועוד ק"ל אם נאמר דדעת הר"מ בכלים שהם א"ה לתו"ק ג"כ חייבים על ב"מ ה"ל להשמיענו יותר רבותא דעתה משמיענו דכלים הנוגעים בט"מ היינו שני שנגע בראשון דה"ל א"ה הו"ל להשמיענו רבותא יותר אפילו כלים השלישים כגון כלים הנוגעים במת ואדם בכלים והו"ל א"ה וכלים באדם ג"כ הו"ל א"ה לענין תו"ק כמבואר לקמן הט"מ דשלשתן טמאים ט"ז והרביעי הוי ראשון אם כן אלו הכלים הו"ל א"ה וחייבים עליהם עכצ"ל דזה הוי לתו"ק אם כן כלים השניים נהי דהו"ל א"ה לתו"ק מכל מקום לענין ב"מ הו"ל ראשון ועל הראשון דעתו דא"ח.

ולענ"ד אנהרינהו לעיינין מן שמיא דרך נכון בדעת רבינו הגדול דכפי מה שפירשו בדבריו הראב"ד והכסף משנה דדעתו דעל כ"ר א"ח מלקות קשה עליו מאד כמו שהקשה הראב"ד דשמואל אמר סתם המכניס ט"ש למקדש חייב משמע אף כלים ולומר דכונתו אדם זה קצת דוחק וגם קושית המ"ל מהת"כ וגם מה שהקשיתי מדברי ריה"ג והש"ס מביא לסיוע כאן ולהקשות ובדברי ריה"ג מבוא' דוקא כ"ח והטעם שאינו נעשה אה"ט או אין לו טהרה במקוה אף על פי שהוא רק ראשון אם כן בכלים אחרים כ"ש וכ"מ אף כ"ר עוברים ומה שתרצתי הוא דחוק וידוע דרכו של רבינו אם לא מצא מפורש אין דרכו לפסוק נגד הת"כ אף על פי שמצאתי לו ראי' מש"ס דילן אכתוב לקמן פי' אחר בסוגי' בס"ד. ע"כ נלע"ד דרבינו ג"כ סובר דכ"ר חייבים עליו דלפני זה כתב או שנטמא בשאר א"ה כו' וכתב כללו ש"ד כל הטעון ביאת מים מן התורה ח"כ על ביאת מקדש

היינו ראשון לטומאה ואח"ז כ' אבל הזורק כלים טמאים כו' פטור מכרת אבל חייב מלקות שנאמר ואם לא יכבס כו' מפי השמועה למדו על רחיצת גופו כו' ועל כיבוס בגדים במלקות כו' אם כן כל שבאדם ח"כ בכלים חייבים מלקות וראשון באדם ח"כ ה"ה בכלים ח"מ. אך שכתב דהזורק כלים טמאים למקדש אפילו היו הכלים טמאים במת דהיא טומאה חמורה דנעשה אבי אבות לתו"ק מכל מקום א"ח רק מלקות על כל פנים היה עולה על הדעת דחייבים על כלים שטעון ביאת מים מד"ת אפילו כלים שלישים ורביעים כגון אדם שנגע במת וכלים באדם דהם א"ה וכלים בכלים הללו שהם ראשון וטמאים ט"ע והם שלישים או רביעים כגון כלים במת ואדם נגע בכלים וכלים נגעו באדם שהם שלישים והם א"ה ועוד כלים שנגעו באותן כלים הם ראשון והם רביעים וע"ז כ' יראה לי שאינו לוקה אלא על בגדים שהם א"ה כגון בגדים שנגע בהם זה הטמא למת וכו' וקאי רק על ט"מ כמ"ש שנגע בהם זה הטמא למת והם או"ב לענין תו"ק כמשי"ת בט"מ וכאן לענין ב"מ ה"ל רק ראשון שפי' התורה הנוגע במת והשני הנוגע באדם דהוי ראשון אם כן שפיר חייב מלקות כמו בכל הטמאים דהראשון מן התורה חייבים מלקות וזה כאן לענין ב"מ הוי ראשון אבל בגד שהיא ראשון וקאי ג"כ על בגד מט"מ דהיא ראשון וידוע דבגד ראשון לא משכחת לה פחות משלישי הנוגע צא וחשוב אדם שנגע במת וכלים באדם דה"ל שני הנוגע הכלי הוא אב אך הכלי הנוגע באותו כלי היינו שלישי הנוגע הוא ראשון ואם הי' כסדר כלים במת וכלים באותם כלים השניים הם אב וכלים השלישים הם ראשון ואם כלים נגעו במת ואדם בכלים וכלים באדם השלישים הם אב והרביעים הם ראשון. הכלל שני הנוגע בכלים בט"מ לא משכחת לה ראשון ע' בהט"מ ע"כ ראשון זה של הכלי הוא שלישי או רביעי למת ונהי לענין תו"ק הו"ל ראשון מכל מקום לענין ב"מ הו"ל שלישי הנוגע פטור כמ"ש בפ"ז וכן בהלכות דאינו חייב על ב"מ רק על השני הנוגע בראשון והוא אה"ט לגבי כלים ע"כ כ"ר במת פטור לענין ב"מ ולפני זה כתב דין אדם שהוא השלישי שאינו ח"כ והי' אפשר לענין כלים למלקות כמו בתו"ק ע"כ כתב יראה לי דעל כלים א"ח רק שהם א"ה כגון בגדים שנגע בהם זה הטמא דהם א"ה לענין תו"ק וכאן חייבים דהרי הם השניים וה"ל לענין ב"מ כ"ר אבל בגד שהיא ראשון מט"מ לא משכחת לה מלקות כלל כי לא משכחת שני הנוגע כי רק הם שלישים או רביעים והנה משכחת לה כלי שהיא א"ה והיא שלישי דא"ח עליו כמ"ש דכלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם דהם שלישים והם א"ה ומכל מקום אינו חייב וזה שלל הר"מ בלשונו בתחלה שכתב שהם א"ה כגון שנגעו באדם הנוגע כו' מורה באצבע דוקא על אב כזה שהוא שני הנוגע חייב ולא שלישי אף על פי שהוא אב. והנה

א"ה פעמים חייב ופעמים פטור שלל זה בלשונו הזהב דוקא על אב כזה שהוא שני ואח"ז כ' אבל ראשון כו' דזה ל"מ בשום אופן שני הנוגע רק שלישי פטור וגם זה נשמע מפני מה פטור הראשון והא טעון ב"מ מד"ת רק מפני שהיא שלישי למגע א"ח על ב"מ אם כן ה"ה אב שהוא שלישי וסמך אמ"ש למעלה מורה באצבע דעל שלישי א"ח ונקט כאן מלתא דפסיקא דראשון ע"כ הוא שלישי וא"ח על ב"מ והכל קאי על ט"מ. תדע שלפ"ז כ' דין אדם השלישי כו' כתב כאן לענין כלים וכתב כמשי"ת דהשני הוא א"ה כו' וגם רצה להשמיענו דעל ראשון ג"כ חייב מ"מ. הכלל דהכל קאי על ט"מ ודבריו אחדים למ"ש פ"ה מהט"מ דא"ח אלא על הראשון והשני דהוא ראשון באמת בכה"ת כ' כאן ג"כ שהוא מקום דינים אלו כמ"ש לפ"ז באדם אבל כ"ר לטומאה בכל הטומאות מודה הר"מ דחייבים עליו כמבואר בת"כ ובש"ס דנדה שמביא המ"ל ואזדא השגת הראב"ד דהר"מ מוד' בטמא שרץ שהוא חייב אך כל דבריו בט"מ שאינו חייב אלא הראשון באמת כגון שני הנוגע אבל לא יותר אף על פי שלתו"ק הם ראשונים כמ"ש וא"כ דעת הר"מ נכון ואינו חולק על כל הנהו מקומות מת"כ ומש"ס דילן. ואם יהי' בעיניך קצת דוחק למה כ' הר"מ ראשון והלא משכחת לה א"ה שפטור כמו שהקשתי. כבר כ' לך לתרץ וגם טוב שנסבול קצת דוחק בדבריו משיהי' דברי הר"מ מוקשים מכל צד קו' הראב"ד והמ"ל וגם מה שהקשתי מן הש"ס וגם מד' הר"מ אמאי מחייב מלקות כמבואר לפ"ז ד"ה אם כן כו'. ולע"ד מקום הניחו לי בע"ה מה"ש לתרץ דברי רבינו הגדול בט"ט וגם לפמ"ש הר"מ כיון דבגדים קילי דא"ח כרת ע"כ א"ח על ראשון אינו דמיון מה דגלי גלי ומה דלא גלי ל"ג. אך כפי מ"ש דהר"מ מודה דעל ראשון חייב יתעורר הקושי' מ"ש לעיל בשם ס' זרע אברהם בספרי מפני מה השמיט הר"מ דין דכ"ח אינו חייב דנראה דאין חולק על ריה"ג. ונראה כמ"ש למעלה דהר"מ דחה דברי ריה"ג משם"ס דילן בזבחים דמבואר דכ"ח שיצא לחוץ ונטמא דנוקבו ומכניסו ומקשה הש"ס הא לאו כלי הוא ומתרץ דנוקבו בכדי שורש קטן ובתוס' מקשים אם כן כיון דלענין טומאה לאו כלי הוא ה"נ לענין שבירה ותירצו ע"ש על כל פנים צריך לדחוק בזה ואי אמרינן דהכנסת כ"ח דרבנן ומה"ת מותר לא הי' צריך לנקוב כלל כי מפני מצות השבירה שהוא מן התורה נדחה דרבנן כמבואר גבי בגד והבאנו לעיל ע"כ נראה מסוגי' זו דגם על כ"ח חייב וא"כ עוברים בעשה ולא תעשה כמ"ש לעיל ואינו נדח' מפני מ"ע דשבירה בעזרה ע"כ פוסק הר"מ דלא כריה"ג ומכל מקום צ"ע. ומבואר כאן בר"מ דהמכניס שרץ למקדש חייב כרת ובש"ס דעירובין כאן סובר שמואל דפטור וטמא שרץ חייב דטפל חמור מהעיקר והטעם דילפינן מקרא מזכר ועד נקבה כו' מי שיש לו טהר' במקוה יצא שרץ כו' אך בגמרא מסקינן לכ"ע חייב

וגם ר"י פוסק כן ע"כ פוסק הר"מ דחייב עיין בכסף משנה וע' תוס' נדה דכ"ח ותוס' סוטה ד"כ אמה דאמרי' התם טמא מת מותר לכנוס למחנ' לויה ולא ט"מ בלבד אלא אפילו מת עצמו כו' נראה דמת חמור מט"מ ובעירובין סובר שמואל דשרץ קיל דאין לו טהרה במקוה וע"ש בנדה שכתבו דמת חמור יותר כיון דיש במינו טהרה היינו אדם חי ע"ש. והנה אין נ"מ בזה דפסקינן אף בשרץ דחייב. ונראה דהמכניס איזה טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה כגון רביעית דם וכל הנחשבים בר"מ פ"ז מה"נ כיון דהנוגע בה ונכנס למקדש פטור ה"ה הטומאה עצמה פטור עליה דהא כאן הוא סברא דנוגע חמור יותר וכיון דהנוגע פטור מכ"ש הטומאה עצמה אפילו להתוס' דמת הוא חמור כלשון הגמרא שם מכל מקום נראה כיון דנוגע פטור ה"ה הטומאה עצמה כנ"ל. ויש עוד טומאה מן התורה לענין תו"ק ולא לענין ב"מ והן טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן ואודם שודאי טמאים דאיש מטמא בלובן ואשה מטמאה באודם ושורפין תו"ק בנגיעתן מכל מקום אם נכנסו למקדש פטורים דגזה"כ מזכר עד נקבה זכר ודאי כו' וזה דוקא בטומאה זו הפורשת מזו"נ אבל כל הטומאות כגון שנגעו באיזה טומאה במת או בשרץ או שנגעו בזיבה או בדם נדה של זכר ונקבה ודאי חייבים עליו ככל האישים רק בטומאה זו הפורשת מגופם הוא גזה"כ לענין ב"מ דפטורים וזה מבואר בנדה דכ"ח ובר"מ פ"א מה' מו"מ. ומבואר בר"ם שם דאפילו אחר שנגע באודם ולובן שלהם פטור האחר אך הטומטום והאנדרוגינוס עצמם שנגעו בלובן ואודם שלהם חייבים על ב"מ והראב"ד השיג ע"ז דגם הם עצמן פטורים רק אם נגעו בהם ודאי גם הם חייבים כמו בכל טומאות וע"ש בכ"מ:

הנה אנדרוגינוס אף למ"ד דזכר הוא מכל מקום לענין זה פטור ע"ש בתוס' באריכות ואין כאן מקומו להאריך בדין אנדרוגינוס ובפרט שדעת הר"מ בכ"מ כמ"ש כ"פ דספיקא היא והוא אריכות גדול. וכן נ"פ דאם הכניס לעזרה הדמים ג"כ פטור כמ"ש לעיל כיון דהנוגע פטור מכ"ש הטומאה עצמה דנר' בש"ס דעירובין דהטומאה קילי מהנוגע בטומאה רק מת סברת התוס' דאפשר דחמורה כיון דחי יש לו טהרה והכא ל"ש זה אם כן כיון דאפילו הנוגע בו א"ח מכ"ש הטומא' עצמה כמ"ש לעיל. אך לדעת הר"מ שהם עצמם אם נגעו בלובן ואודם שלהם שטמאים אם כן הלובן ואודם עצמן חייבים אם הכניס אפילו אחרים כיון שיש על כל פנים נוגע שהוא טמא אף על פי שאחר אינו נטמא מכל מקום כיון שיש נוגע שנטמא חייב על הטומא' עצמה שהכניסה אפילו אחר כנ"ל. וטמא שבא אל המקדש א"ח אלא דרך ביאה לפיכך הנכנס דרך גגות לעזרה פטור שנא' ואל המקדש לא תבא דרך ביאה כו' וכן אם נכנס במגדל הפורח באויר אפילו דרך פתחים אין זה

דרך ביאה ואע"פ שהוא פטור מכרת מכין אותו מכל מקום כ"ה בר"מ כאן והוא מהש"ס דשבועות י"ז ע"ב דטמא הנכנס דרך גגין פטור שנא' ואל וכו' וכ' הכסף משנה מדתני פטור אבל אסור מדרבנן ע"כ כ' הר"מ דלוקין מכל מקום ע"ש ושם מבואר לפ"ז הנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו ונכנס כולו חוץ מחוטמו טהור דכתיב והבא וכו' דרך ביאה כו' תנ"ה גגין כו' וטמא הנכנס דרך גגין פטור דדרך ביאה כו' אם כן פשוט דכאן נמי הדין כן אם נכנס מאחוריו טהור כמו בבית מנוגע דאין זה דרך ביאה אך בבית המנוגע אם נכנס כולו דרך גגות אף על פי שאין זה דרך ביאה מכל מקום לא גרע מכלים כמבואר שם ע"כ צריך דוקא להיות חוץ מחוטמו ע"ש וכאן נראה דאפילו נכנס כולו דרך אחוריו פטור כיון דאין דרך ביאה בכך והתנא נקט דרך גג אבל זה ג"כ פשוט כיון דא"ז דרך ביאה פטור אפילו כולו דל"ד לבית המנוגע מחמת מ"ד כמו כלים כמו שמבואר שם אבל כאן כמו דאם נכנס דרך גגות אפילו כולו פטור ה"נ בנכנס דרך אחוריו אפילו כולו פטור וז"פ והא דלא נקטו הר"מ דחדא נקט וה"ה כל שאין דרך ביאה וז"פ. וע"ש בסוגיא דאם נכנס דרך פנים כיון שנכנס רובו חייב אך במקצת ה"ל ביאה במקצת ול"ש ביאה לשיטת הר"מ ע' תוס' בסוגיא שם ובר"מ סוף הט"צ ע"ש. והנה במכניס אדם טמא או שרץ או כלי דחייב המכניס על הכניסה כמבואר בר"מ כי את מקדש כו' וכפירש"י בעירובין זה ודאי ל"ש דרך ביאה דל"ש אל המקדש לא תבא דאינו בא רק מכניס וחייב משום הכנסה ול"ש ג"כ דרך כניסה דאין לנו לימוד ע"ז דעיקר החיוב ילפינן כי וכו' טמא והוא בכ"ע וכן מבואר בלשון הר"מ אבל הזורק כלים כו' חזינן דחייב הזורק ג"כ מלקות ומכרת פטור מגזה"כ אף דאין דרך כניסה בזריקה וע' רש"י שבועות שם ד"ה מכלים שבבית כו' ולא קרינן והבא אל הבית אפ"ה כו' אם כן המכניס טומאה אף דרך גגות חייב דל"ש דרך ביאה וכן במכניס אדם טמא דא"ח משום ביאה דהוא אינו בא רק מכניס רק האדם עצמו אם הוא מזיד חייב משום בא אבל אם הוא אנוס או שהכניס חרש שוטה וקטן טמאים והוא חייב משום מכניס פשוט דחייב המכניס אפילו אם הכניסו דרך גג או מאחוריו או שזרקו למקדש בודאי חייב כי אף על פי שלא בא כלל חייב משום מכניס ומכניס הוא בכ"ע דל"ש ואל המקדש לא תבא דרך ביאה וכ"ז פשוט לתשב"ר. ולפי זה תמוה לי היאך פסקינן דהנכנס דרך גגות לעזר' פטור הא לא גרע ממכניס מ"ל מכניס אדם אחר או מכניס גופו והוא מכניס א"ע ולמה יהי' פטור וה"ל להיות הדין כמו בבית מנוגע דג"כ דרך ביאה בעינן כמו כאן מכל מקום בנכנס כולו חייב כמו דאמרינן שם מ"ד אכלים שבבית ואמרינן מה שכתבה התורה דרך ביאה דוקא שלא כדרך ביאה כגון מאחוריו וחוטמו מבחוץ ה"נ כה"ג דוקא נדרש דרך ביאה בנכנס מאחוריו וחוטמו בחוץ אבל

בנכנס כולו אפילו דרך גגות או ע"י מגדל מכל מקום פטור נהי דלא הוי דרך ביאה על כל פנים ה"ל כמכניס ולמה יגרע מכניס עצמו ממכניס אדם אחר או שרץ או כלי וכיון דחזינן דהתורה חייבה במכניס וזה ג"כ לא גרע ה"ל לאוקמי ד"ז דרך ביאה כמו בית המנוגע דלא אמרינן דגזה"כ הוא דאדם טהור אף על פי שנכנס כולו ולא כלים דזה אין סברא אצל הגמרא דל"ש דיהי' קיל רק בנכנס בכה"ג דמצייר מאחוריו וחוטמו בחוץ אם כן נדרוש כמו התם אבל בנכנס כולו מאחוריו או דרך גגות או ע"י מגדל בודאי יהי' חייב דלא גרע ממה דחייבה התורה מכניס ומ"ל מכניס ד"א או מכניס גופו ובמכניס ל"ש דרך ביאה כמ"ש והוא שוה כמו שם בבית דחזינן דהתורה טימאה כלים אם כן לא דרשינן באדם והבא כו' ה"נ דהתורה חייבה מכניס למה דרשינן ואל כו' ונדרוש כמו שם דוקא בלא נכנס כולו אבל בנכנס כולו לא גרע ממכניס והדרוש ואל המקדש ל"ת דבעינן דרך ביאה היינו בנכנס מאחוריו חוץ מחוטמו והיא קושיא גדולה ועצומה לענ"ד. וע"ש בתוס' שהקשו גם בדרך אחוריו חוץ מחוטמו ג"כ קשה וכי גרע מכלים וע"ש שתירצו דא"כ לא יהי' חילוק כו' אם כן כאן נמי בכולו לא גרע ממכניס ע"ש ותבין:

והנה על הגמרא עצמה לא ק"ל דבברייתא מבואר דהנכנס דרך גגין פטור ובסוף עירובין אמר שמואל דהמכניס ט"ש חייב ואין חולק רק בשרץ עצמו פליגי וגם בנדה דכל הכלים טעונין שלוח והיינו מכניס אם כן היאך דרך גגין פטור דלא גרע מכניס גופו ממכניס אחר. דבאמת נוכל לומר הא דתני בברייתא דהנכנס דרך גגים פטור היינו מכרת וקרבן דדרך ביאה בעינן ושמואל דסובר מכניס חייב היינו מלקות כפירוש הראב"ד בדברי שמואל. ולענ"ד נר' דזה כוונת הת"כ על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדים בארבעים דכתיב ובשרו לא ירחץ כו' אין הכוונה לחלק בין טומאת אדם לטומאת בגדים רק הכוונה דחזינן התורה הקפידה הן על ביאת מקדש והן על הכנסת דבר טמא כמו שמרבינן בנדה כל טמא כו' ובגדים וכלים אינם בני ביאה רק בני הכנסה והי' הסברא דעל הכל ח"כ דרשינן ובשרו לא ירחץ כו' על גופו היינו עבירה שבגופו דהוא עצמו טמא ח"כ ועל כיבוס בגדי' היינו שאין הטומאה בגופו רק בדבר אחר והוא מכניס דבכלים ל"ש ענין אחר רק בדרך הכנסה כיון דאין הטומאה בגופו אינו ח"כ וכוונת הת"כ בין אם הטומאה בגופו ובין אם אין הטומאה בגופו רק שהוא מכניס טומאה אינו חייב דכתי' ובשרו כו' דקאי על האדם הנכנס אם כן במכניס אין חילוק בין מכניס אדם טמא או שרץ או כלי הכלל על הכנסת שום טומאה אינו ח"כ רק מלקות והא דנקט הת"כ כיבוס בגדים לפי שכ' במקרא ועיקר הלימוד מבשרו וכו' ומחלק בין ביאה ובין הכנסה דכלים ובגדים הוא בדרך הכנסה אם כן לדברי הת"כ אפילו במכניס אדם טמא פטור מכרת דזה אינו נקרא רחיצת גופו כי

אין גוף שלו רק מכניס איזה גוף ובכ"ע הכנסה אינו ח"כ רק מלקות. ובזה נלע"ד דעת הראב"ד אשר יעדתי לעיל לפרש שכת' ומאחר שעל כיבוס בגדים חייב כרת המכניס כלי כו' למה חייב היינו דין דשמואל ע"כ אני אומר דשמואל חייב מלקות וכי לא ראה הראב"ד ד"ז דשמואל דאמר ט"ש היינו אדם טמא וח"כ כפשטא דלישנא והיאך נחשוד לאביהם של ישראל הראב"ד ז"ל שיהי' ח"ו נעלם מאתו מה שאינו נעלם מאתנו וגם השגה השניה על הר"מ דסובר דבגד ראשון אינו חייב והוא תמה הא ט"ש ראשון הא הר"מ מודה באדם טמא ראשון דח"כ ושמואל ט"ש היינו אדם טמא והוא תמי' גדולה על הראב"ד ג"כ. והנה מאלו השגות נסתעף עוד דין דס"ל להראב"ד דלהר"מ דלשון חייב דא"ש היינו ח"כ וע"ז אמר מכניס שרץ פטור ואח"ז מסקינן דחייב וסובב על לשון זה אם כן מכניס שרץ ח"כ כמ"ש הר"מ ולדברי הראב"ד דחייב דא"ש היינו מלקות אם כן גם חייב דמסקינן בשרץ ג"כ חייב רק מלקו' ולא כרת ע' בלשון הגמ' ותרא'. ע"כ נלע"ד דהראב"ד השיג על כל מה דפסק הר"מ שכ' המכניס אדם טמא או שרץ טמא ח"כ שהרי טימא מקדש כו' והנה ד"ז דמכניס ח"כ יצא לו מהש"ס דעירובין כאן דהמכניס שרץ או טמא שרץ חייב וסתם חיוב היא כרת וע"כ מה שמבואר בת"כ דכיבוס בגדים היא בלאו היינו שיש חילוק בין אדם ושאר טומאות לבין בגדים וכלים ומביא כאן אבל הזורק כלים וכו' מפי השמועה כו' על רחיצת גופו כו' וע"ז עמד הראב"ד כי פשוט בעיניו פשט הת"כ דהחילוק לרחיצת גופו לבין בגדים הוא חילוק לבין ביאה ולבין הכנסה דהבא בעצמו חייב כרת דזה הוי רחיצת גופו אבל המכניס איזה דבר בין אדם טמא ובין שרץ אינו ח"כ רק מלקות דזה לא הוי רחיצת גופו רק כיבוס בגדים דבגדים היינו מכניס וע"ז כ' הראב"ד דלפני זה שהביא הר"מ מכניס אדם ושרץ דח"כ אין מקום להשגה דיצא להר"מ מד"ז דשמואל ואפשר שמואל והש"ס דילן פליגי על הת"כ אך כיון דהר"מ כ' ד"ז דת"כ ופוסק כהת"כ ע"ז סובב דבריו וכ' ואם על כיבוס בגדים אין בו כרת המכניס כלי טמא למקדש למה ענוש כרת והיינו אם הוא כת"כ למה שמואל סובר דהמכניס חייב ואי דשמואל מיירי במכניס אדם זה אין סברא אצל הראב"ד לחלק בין אדם ובין כלים דעיקר החילוק בין ביאה לבין מכניס ולמה א"ש דמכניס ח"כ וע"כ פליג שמואל על הת"כ ע"כ המכניס בגדים ג"כ חייב כרת וע"ז כת' ע"כ אני אומר מה שאמר שמואל חייב כו' היינו מלקות היינו שמשיב דשמואל לא יחלוק על הת"כ דת"כ פוטר מכניס מכרת ושמואל מחייב מלקות וכבר כתבתי כיון דסובר הראב"ד דשמואל מחייב מלקות אם כן ה"ה במכניס שרץ אינו חייב רק מלקות הרי לך בעליל דמשיג על ד"ז דמכניס שרץ וה"ה מכניס אדם דהר"מ פוסק דח"כ והוא סובר דאינו רק במלקות וע"כ הת"כ דסובר כיבוס בגדים ל"ד

בגדים אלא מכניס אפילו שרץ או אדם כי אין חילוק כלל ומכניס פטור וע"ז כ' עוד מ"ש יראה לי שעל בגד ראשון א"ח והלא טמא שרץ אינו אב וחייב כו' היינו כיון דהיא סברא לחלק בין אב לבין ראשון היינו כסברת הכסף משנה כיון דבגדים קילי דאין ח"כ ע"ש אם כן לסברת הראב"ד דהקולא היא בין מכניס ושמואל אף דמיירי באדם טמא מכל מקום אין חילוק בין אדם ובין כלי רק דשמואל פוטר מכניס אם כן ה"ל להקל במכניס דאינו חייב על ראשון רק במכניס א"ה מבואר מדברי שמואל אף שהוא מקיל במכניס דפטור מכרת וחייב רק מלקות מכל מקום אינו מקיל ומחלק בין אב לראשון רק ראשון ג"כ חייב נהי דיכול לאוקמי באדם לדידי' אין חילוק בין אדם לכלים במכניס הכל שוים ע"כ לשיטת הראב"ד בכל מכניס פטור מכרת וראשון ג"כ חייב מלקות והסוגיא מיירי ממלקות והוא סובר ופירש כאן השיטה שלו ומכל מקום כמו דפירש הר"מ השיטה שלו דחילוק בין בגדים לדבר אחר ואין חילוק בין ביאה למכניס ג"כ ניתן לומר ע"כ לא בא הראב"ד להשיג על רבינו בדברים קשים כדרכו רק הוא סובר ומפרש שיטתו שמחוור בעיניו כנ"ל בדעת הראב"ד. ואם כוונת הראב"ד אינו כן מכל מקום הפירוש שכתבתי בת"כ דהחילוק הוא בין ביאה למכניס ניתן לכתו' והם דברי' נכונים בס"ד. וגם זה נרא' בעליל דדעת הראב"ד דמכניס שרץ פטור מכרת דמוקי הש"ס בעירובין כך אם כן אדם ג"כ כיון דלא מצינו באיזה מקום דמכניס אדם יהי' חייב והכלל נראה דדעת הראב"ד כמ"ש ולא בא לירות חיצי השגותיו על הר"מ רק כותב שלו וממילא לא ס"ל כהר"מ. והנה לפמ"ש דמכניס פטור מכרת בכ"ע לא קשה מד"ז דנכנס דרך גגות פטור היינו מכרת ומקרבן ומלקות באמת חייב מחמת מכניס אבל לשיטת הר"מ דהמכניס אדם ח"כ קושיתינו שהקשינו לעיל איך פוסק הר"מ דנכנס דרך גגות פטור מכלום היא קושיא עצומה דה"ל להתחייב אפילו כרת ולהראב"ד נוכל לו' שהברייתא דדרך [גגות] פוטר רק מכרת ושמואל בעירובין רק מלקות אבל לדעת הר"מ צ"ע מאוד ד"ז שהקשתי מ"ל מכניס אחר או מכניס גופו וצ"ע. והנה בבא אל המקדש דחייב דהר"מ פוסק דביאה במקצת ל"ש ביאה ברובו חייב וממילא שמעינן דרובו ככולו ובסוף הט"צ כ' לענין כניסת מצורע ע"ש ונכנס מאחוריו חוץ מחוטמו אינו כותב כאן וסומך ג"כ על שם וכאן חדא נקט והוא לשון הש"ס והמכניס אדם ג"כ בעינן רובו כמו דביאה במקצת ל"ש ביאה ה"ה הכנסה אך רובו ככולו והמכניס כלים אינו מבואר בר"מ כאן ובפט"ז מהט"צ מביא דהמכניס רוב הכלי נטמא ע"ש ה"ה כאן. והמכניס בגד מבואר שם דמכניס ג' אצבעות על ג' נטמא אף שרוב הכלי מבחוץ אם כן ה"ה כאן נמי ומפרש כאן להדיא גבי מעיל דמכניס פחות מגע"ג הא גע"ג חייב אף דמעיל גדול הרבה מכל מקום כיון דשיעור בגד הוא גע"ג לקבל

טומאה חייב. ובמ"ל שם מסופק בבגד שאין בה רק גע"ג והכניס רובה מה דינה דאפשר דל"מ רובה ע"ש ה"נ יש לספק אם הכניס רובו אם חייב ובמכניס טומאה עצמה נר' אם היא רק כשיעור כגון כזית מנבלה וכעדשה מן השרץ וכדומה בהכניס רובו חייב דרובו ככולו ואם היא יותר מכשיעור אם הכניס השיעור אף שרוב מבחוץ חייב כיון דיש שיעור טומאה וז"ב:

והנה במ"ש לעיל דלדעת הר"מ דכלי ראשון אין חייבים על הכנסה אם כן ה"ה כלי טב"י אינו ברור דאפשר טב"י מטומאה חמורה הו"ל כטומאה עצמה וחמיר לענין זה מראשון אף דלענין למנות ראשון ושני טב"י קיל אפשר לענין זה חמור ע' בסוגיא דזבחים די"ז וי"ח ובתוס' שם. ובנכנס דרך גגין לעזרה אף דפטור דאינו דרך ביאה מכל מקום דינו כנטמא בעזרה ואם שהה כדי השתחויה או השתחוה או יצא בדרך ארוכה חייב דבנטמא בעזרה ג"כ א"ע על ואל המקדש ומכל מקום ילפינן טומאת פנים וגמירי שהי' ה"נ ה"ל כנטמא בעזרה עמ"ל פלפל בזה באריכות ומביא ראיות לזה וכ"כ המהרש"א שם. וא' טמא שנכנס למקדש דנטמא בחוץ או שהי' טומאה במקדש כגון כזית מת דמטמא באוהל והוא הי' טהור ונטמא בכניסתו שהרי ביאתו וטומאתו באים כא' חייב כרת וקרבן דה"ל כאילו נכנס טמא במקדש כיון דבאים כא' ועמ"ל מפלפל לענין קרבן דאפשר בבאים כאחד ה"ל כטומאת פנים ואינו חייב בלא שהה רק במזיד טעם אחר איכא ומסיק דדעת הר"מ דה"ל טומאת חוץ וחייב כרת וקרבן אף בלא שהה דבאים כא' ה"ל כטומא' קודמת ע"ש. וקצ"ע על ציור הר"מ ביאה וטומא' באים כא' שהי' מת תחת אוהל המקדש ונכנס שם שהרי הר"מ פ"א מהט"מ פסק דהנכנס לאוהל המת אפילו במקצת נטמא כגון ראשי אצבעות והחוטם כו' אם כן בנכנס למקדש תיכף בביאת מקצתה נטמא ולענין מקדש לא הוי ביאה עד שנכנס רובו כמו שמבואר אם כן קדמה טומאה לביאה ולא הי' בב"א ובודאי ה"ל טומאת חוץ כי הי' עדיין בחוץ וכ"ה בר"מ להדיא פ"ה מה' נזירות הח"י אבל אם נכנס כדרכו טומאתו קודמת לביאתו שמעת שיכנוס חוטמו נטמא כו' ואינו חייב משום ביאה עד שיבא כולו עכ"ל והיאך כ' כאן דה"ל כב"א וכ"כ הר"מ פ"ג מהא"ב והיא גמרא מפורשת בנזיר דמ"ג ע"ש וא"כ היאך כ' הר"מ כאן דהוי בב"א וגם לומר כגון שנכנס רובו ובאותו רגע נגע בשרץ הלא א"א לצמצם לדעת הר"מ בה' רוצח אפילו בידי אדם אם כן קשה לצייר להר"מ ד"ז וכמו שצייר הר"מ ודאי ק' וכמ"ש. והנה הנכנס טמא לעזרה דחייב על הכניסה ושהה שם בוודאי כל שהייה שיש בה כדי יציא' וכניס' חייב אם התרו בו כי הוי לאו שיש בו מעשה כיון דהכניסה הי' במעשה באיסור כמו גבי כלאים עיין ר"מ סוף הל' כלאים ובמ"ל כאן. וכ"ז בנטמא חוץ לעזרה ונכנס או בב"א אבל

אם הי' טהור ונכנס לעזרה ונטמא בעזרה אין לוקין ואינו חייב קרבן ואפילו טימא עצמו במזיד עד שישהא כשיעור השתחואה ושיעור זה עיין ר"מ או שהשתחוה כלפי היכל או שיצא בדרך ארוכה אם יש קצרה ממנו ועיין בסוגי' בתו' אם התרו בו קודם שטימא עצמו א"צ שהייה ועיין בסוגיא ובמ"ל כאן באריכות. ושהייה אם מצטרפת היא אבעיא בש"ס ופוסק הר"מ לקולא ע"ש ובודאי אם שהה הרבה חייב על כל שהי' כשיעור אם התרו בו בכ"פ וז"פ. ולפי מ"ש הר"ם דמכניס אדם טמא למקדש ג"כ ח"כ כמו על ביאת עצמו אם כן אם א' טימא את חבירו בפנים ולא התרו בו קודם דמבואר כאן דצריך שהי' בעצמו נראה דאם הנטמא שהה בעצמו או השתחוה או יצא בדרך ארוכה אין סברא לחייב המטמא על מעשה הנטמא. ואם הנטמא בר דעת חייב בעצמו אך אם אפילו אין בר דעת כגון חרש שוטה וקטן מכל מקום אין סברא לחייב המטמא על מעשה של אחר דעיקר החיוב בשעת גמר השהייה או השתחואה ואז אין חבירו עושה כלום רק אם השהה אותו בידים כגון שכפתו או כדומה מכל מקום חוכך אני בזה אם המטמא חייב דאפשר כי גמירי שיעור שהי' בהנטמא עצמו ולא בהמטמא או אפשר כיון דע"י טומאות חוץ שוים בטומאות פנים גם כן שוים וחייב המטמא אם השהה אותו בע"כ וצ"ע בזה.

ונלע"ד לעורר דבר חדש דהנה בשבועות דף ט"ז ע"ב אמרינן טומאה בעזרה מנלן ופירש"י הא לא קרינן ולא יטמאו כו' וא"כ סברת הש"ס דטומאה בפנים מנלן דהיא בשלוח מחנות ואמרינן א"ר אלעזר כתוב א' וכו' את משכן כו' וכתוב א' את מקדש כו' אחת לטומאה בחוץ ואחת לטומאה שבפנים ובתוס' הקשו עונש שמענו אזהרה מנין כי בפסוקים אלו נכתב העונש ונכרתה כו' ותירצו כיון דאתרבי כו' ע"ש אם כן אני אומר נהי דאתרבי טומאת פנים היינו במקום שח"כ התורה ריבתה דגם בטומאת פנים הדין כך אבל במקום שאין ענוש כרת כגון כלים שביארנו לעיל דאינו אלא בלאו בטומאת חוץ והר"מ סובר לשיטת הכסף משנה כמ"ש לעיל דהמכניס כלי ראשון פטור לגמרי והכסף משנה כתב כיון דטומאת כלים קיל דאינו אלא במלקות ע"כ קיל לענין ראשון ג"כ אם כן רואה אני דזה כש"כ מה ראשון דבאדם א"צ ריבוי על ראשון דהוא בכלל כל הטמאים מכל מקום בכלים דקילי דעת הר"מ דאינו בשלוח מן התורה טומאת פנים דצריך ריבוי גבי אדם והריבוי היא אצל כרת אם כן נוכל בודאי לומר דלא נתרבה טומאת פנים לשלוח רק בחיוב כרת אבל בכלים דקילי לא נתרבה כלל וא"צ שלוח כלל בטומאת פנים ואין כאן איסור תורה כלל אפילו לטמאות בידים אין בהם הדין של ט"פ רק נתרבה בחיוב כרת (וע"ש בתוס' אף לתי' השני מכל מקום נוכל לומר דבכלים דהם קילי אין בהם ט"פ) דיש בהם ט"פ אבל לא בחיוב מלקות. וכדמות ראי' לזה ממשנה דזבחים בבגד

ובכ"ח ובמעיל שיצא חוץ לקלעים ונטמא דמבואר שם התקנות היאך מכניסין לכיבוס והבאנו לעיל ולמה נקט דנטמא בחוץ אפילו נטמא בפנים אם הוא איסור תורה דחייב בשלוח הוא בכל רגע שלא לשהות הטומאה כמבואר כאן בעירובין דמ"ד שלא לשהות סובר דהמכניס שרץ חייב ע"כ נדחה ריבוי טומאה אם כן כאן דצריך שהייה לכבס או מריקה ושטיפה אפילו נטמא בפנים יעשה תקנות הללו שלא לשהות אע"כ בטומאת פנים אין איסור תורה בכלים וא"צ תקנה רק בטומאת חוץ כמ"ש וטומאה דרבנן נדחה כמ"ש לעיל ועדיף מתקנות הנ"ל כמ"ש לעיל. ובהכי ארווח לן שמעתא דהכא בעירובין דאמרינן דמ"ד במכניס את השרץ חייב מוציא בהמיינו שלא לשהות והקשה היאך ריבוי הטומאה נדחה הלא היא עשה ולא תעשה בכלים גם כן ולפמ"ש ניחא דמה שמטמא המיינו במקדש אין כאן איסור תורה כלל רק איסור דרבנן טומאת כלים בפנים לא אתרבי וטומאת שרץ דאית בה ח"כ אתרבי ע"כ נדחה. וגם גי' ר"ח דגריס דכ"ע סוברים דפטור בשרץ ותמהו התוס' היאך משום איסור דרבנן יטמא המיינו דהוא איסור תורה בכלים ובאמת לע"ד אין איסור תורה בכלים רק ט"ח אבל לא ט"פ ע"כ זה סובר ריבוי עדיף ע"ש והתוספות בדבריהם כתבו בקושייתם הא איכא איסור תורה בהמיין דאית לי' טהרה במקוה וכו' ובאמת יש חילוק בין ט"פ לט"ח וזה דעת ר"ח ג"כ ובעזהשי"ת היא הערה חדשה והדברים נכונים ומרווחא שמעתתא דעירובין וגם ד' ר"ח אשר הוא גאון קדמון. הכלל בקיצור כיון דט"פ קילי דרק בלאו לא אתרבי כלל אפילו לתי' שני שבתוס' שם מכ"ש מראשון לדעת הר"מ.

ונ"פ שכל המקדש דהיה מחנה שכינה כגון עזרה והיכל וקדשי קדשים כולם הם כמחיצה א' לענין טומאה כגון אם נטמא בעזרה דא"ח אלא בשהייה והוא לא שהה רק נכנס להיכל לא אמרינן דלענין היכל ה"ל כאלו נטמא בחוץ ויהי' חייב על הכניסה בהיכל אלא כולו הו"ל מחיצה א' והו"ל ט"פ. וכן אם נכנס בעזרה דרך גגין דפטור וכשהי' בעזרה נכנס להיכל דרך פתח לא אמרינן דיהי' חייב דנכנס להיכל דרך ביאה רק אמרי' כיון דכתיב ואל המקדש לא תבא דרך ביאה וזה בכולל נקרא מקדש וא"כ לא נכנס במקדש דרך הפתח ולא הי' דרך ביאה כנ"ל ברור ופשוט. והא דמבואר דטמא שנכנס דרך גגין להיכל פטור ל"ד שנכנס להיכל אלא אפילו נכנס לעזרה דרך גג ואח"כ נכנס להיכל דרך פתח פטור דכ"ז ה"ל בכלל מקדש כנ"ל. אח"ז נתיישבתי דאין ד"ז ברור דאפשר דכל חלק מקדש הוי מקדש והבא לא' מהם דרך ביאה חייב ואינו פטור אלא בכל מחיצה שנכנס בה שלא כדרך ביאה אבל מחיצה אחרת כיון דנכנס דרך ביאה אפשר הוא דזה ג"כ חלק מקדש והו"ל ואל המקדש לא תבא והו"ל דרך ביאה וחייב וצ"ע כעת. עד עתה

ביארנו דין מחנה שכינ' ובמחנה לויה בהר הבית מותרים מן התורה לכנוס כל הטמאי מגע רק מדרבנן יש מחיצות אך בטומאה היוצאה מגופו כגון זב וזבה נדה ויולדת אסורים לכנוס ועוברים בלאו ולא יטמאו וגם בעשה דהוא בכלל שלוח דאלו הטמאים משולחים ממחנה לויה ג"כ וכן מצורע ג"כ ומבואר בגמ' דגם בע"ק משולח ממחנה לויה והר"מ אינו מביא זה וע"ש במ"ל. וטב"י אסור מדרבנן במחנה לויה כ"כ הר"מ שם וע' תוס' זבחים ל"ב ע"ב ד"ה ר"י דזב בעל ג' ראיות שהוא טב"י ומח"כ מטומאה אחת אסור מן התורה במחנה לויה וכ"כ תוס' יבמות דף ז' ע"ב ד"ה ר"י יעוש"ה. ולכאורה בנטמא בפנים מנ"ל דגבי מקדש יש קרא דמרבי מן את מקדש כו' אבל בהר הבית אפשר ט"פ אין לוקה אך לפי התי' השני שבתוס' דבכלל לאו ולא יטמאו ג"כ הוי ט"פ ניחא כאן ומה ששנו בתמיד ובמדות דאירע קרי הולך למחילה שבה"ה ויושב אצל אחיו הכהנים אף על פי דטב"י אסור מדרבנן מכל מקום כיון דנטמא בפנים הקילו עיין רע"ב שם. ולכאורה למה צריך לטבול אם נאמר דט"פ אינו עובר רק מכל מקום מדרבנן אסור וטב"י קיל יותר. וגם יש לספק אם נאמר דט"פ הוא מן התורה אם גמירי שהייה דאפשר רק בפנים והש"ס מבעיא גבי נזיר ולא כאן ע' בשבועות שם אם כן הוא ספק ואין לוקין בלא שהה עיין ר"מ ה' נזיר. ונראה לשיטת הר"מ דמכניס אדם טמא למקדש חייב המכניס שהרי טימא מקדש ה' וכפירש"י בעירובין ומקדש ה' ה"ה אינו בכלל רק העזרה כידוע דכתיב ונכרתה כו' אם כן אפשר המכניס טמא לה"ה אינו לוקה רק הנכנס בעצמו חייב ומכל מקום צ"ע. גם נ"ל דהזב והדומה שנכנס דרך גגות לה"ה וכל שאינו דרך ביאה מכל מקום חייב מלקות דד"ז דדרך ביאה ילפי' מן ואל המקדש לא תבא דרך ביאה וכו' וזהו רק במקדש כדכתיב ואל המקדש כו' אבל הטמאים שאסורים בה"ה אף שלא כדרך ביאה חייב ולפי זה פשוט דאם נכנס הזב דרך גג לעזרה ג"כ חייב מלקות דעזרה לא גרע מן התורה ואדרבא נוסף קדושה אבל לא גרע. רק כרת דחייב רק על העזרה וע"ז כתבה התורה דדרך ביאה בעינן או טמא שאינו משולח רק מהעזרה אבל הטמאים המשולחים מה"ה בודאי העזרה ג"כ בכלל וחייבים כמו שחייבים על ה"ה אפילו שלא כדרך ביאה ואינו חייב רק מלקות ולא כרת וקרבן וז"ב ופשוט. והנה בה"ה לא מצינו בר"מ כלל שלוח כלים כמו במקדש דנתרבי כלים בנדה ובעירובין אך באמת בה"ה זב וחביריו משתלחין מבואר בפסחים דאינו משתלח רק בטומאה היוצאה מגופו ובכלים ל"ש זה. רק לכאורה בגד המנוגע דה"ל טומאה מגופה ודעת הר"מ פי"ג מהט"ג דמטמאה בביאה ועושה אפילו מו"מ כמצורע עצמו ע"ש ובראב"ד ואין כאן מקומו. וגם טעונין שלוח חוץ לעיר אפילו אינו מוקף חומה אם כן אפשר בה"ה חייבים עליהם מלקות דה"ל בכלל

הלאו ולא יטמאו את מחניהם דכל המחנות בכלל לאו זה ובנדה דכ"ח מרבינן כלים מכל טמא לנפש אם כן דוקא לענין מקדש כי ט"מ אסור רק במקדש. אבל בספרי בפרשה זו בנשא ראיתי הרבה לימודים על שלוח כלים ח"א מזכר ועד נקבה כו' וח"א מפסוק זה מחוץ למחנה כו' וח"א מה אדם מטמא בנגעים טעון שלוח אף בגדים כו' אם כן מתרבי שלוח כלים לכל הנאמר בפרשה אם כן בגד המנוגע דהיא טומאה היוצאה מגופו ויש לה כל חומר מצורע לדעת הר"מ פי"ג מהט"צ אם כן למה לא ילקה על המכניס בגד המנוגע בה"ה. ואפשר כיון דבמקום ח"כ קיל דעל הכלים אין בו רק מלקות אם כן במקום שהחיוב באדם מלקות אין בכלים רק איסור ובכלים המנוגעים יש איסור בלאו הכי דמשתלחין אפילו מעיר ומכל מקום אין לוקין. ויש עוד מחיצה היינו מחנה ישראל והוא לדורות ירושלים ומשם משתלח רק מצורע וכל הטמאים מותרים לישב שם רק מצורע משתלח משם ואסור לכנוס. ודעת הר"מ דמצורע חייב מלקות בנכנס לירושלים ובנכנס לה"ה לוקה פ' והוא פלוגתא בש"ס יש סובר דאין המצורע לוקה בנכנס לפנים ממחיצתו דהכתוב נתקו לעשה עי' בש"ס והר"מ פוסק כמ"ד לוקה וע' תוס' פסחים בסוגיא שם נראה מדבריהם דדוקא במחנה ישראל אינו עובר רק בעשה ואין לוקין אבל אם נכנס לה"ה היינו במחנה לויה לוקין דלא גרע מזב והתוס' בשבועות דף ד' ד"ה מראות נגעים כו' כתבו דמצורע אפילו במחנה לויה אין לוקין וכבר עמד ע"ז הגאון מוהרי"ב בהגהותיו וע' תוס' פסחים שם כתבו דאפשר לענין מחנה שכינה ג"כ אין ח"כ למ"ד הכתוב נל"ע. ואם נטמא בפנים דהיינו דהכהן א"ל דהוא מוסגר כבר כתבתי דאפשר לספק דאפשר דלא גמירי ט"פ בעזרה ואם נאמר דגם ט"פ חייב יש לספק אם גמירי שהייה אבראי וגם אפשר אין בו מעש' עמ"ל כאן וכבר כתבתי כאן דאף שלא כדרך ביאה חייבים במחנות הללו רק במחנה שכינה צריך דרך ביאה ואין צריך לכפול הדברים:

ויש עוד מחיצה למצורע עיר המוקף חומה מיב"נ ואסור למצורע לכנוס ואינו עובר רק בעשה אף לדעת הר"מ ודין השערים מהגגים והאויר במחנות הללו ביארנו במצוה הקודמת ואחד מצורע מוסגר ואחד מוחלט שוים לשלוח מחנות לכל הדינים הנ"ל ומצורע בימי סיפורו דעת התוס' כאן דאף במחנה לויה מותר לכנוס ודינו כטמא שרץ דאסור לכנוס רק במחנה שכינה והא דתנן בנגעים דנכנס לפנים מן החומה ל"ד ה"ה אפילו במחנה לויה ע"ש. והר"מ בפרק י"א מהלכות ט"צ כתב גם כן כלשון הזה דנכנס לפנים מן החומה והי' צריך לפרש דבריו ואין כאן מקומו ובעזרת הי"ת יתבאר בהלכו' ט"צ בהמצות דשם. ועיין בת"ח על הגליון ספ"א דכלים תמה על הר"מ דפי"ט מה' סנהדרין מנה בכלל הלוקין זב שנכנס לה"ה ולא מנה מצורע שנכנס לירושלים ובספרי

הר"מ שלי נכתב קושיא זו בר"מ פי"ט הנ"ל בשם הגהה. ויש עת שהטמאים מותרים לכנוס אפילו למחנה שכינה היינו בקרבן הקבוע לו זמן וכן פסח שרוב הצבור טמאים נכנסים כולם לעזרה ועובדים אף בטומאה ודעת הר"מ כאן פ"ד מהב"מ דוקא ט"מ נדחה בצבור אבל הטמאים באיזה מגע אחר כגון בשרץ ובנבלה וכדומה אין נדחה והנכנסים ח"כ. ומה שקשה עליו מדבריו שבפ"ז מהק"פ דשם נראה דכל טומאות מגע נדחים רק טומאה היוצאת מגופו כגון זב וכדומה גם מה שקשה מהרבה שיטות הש"ס עצל"ח ושער המלך ואין כאן מקומו. על כל פנים אותם שאין להם רשות ליכנס לדעת הר"מ טמאי מגע חוץ מט"מ או טומאה היוצאה מגופו חייבים כרת וקרבן אם נכנסו כיון דלא הותרה להם דינם כטמאים לכל הענינים. והנה אותה טומאה שנדחת ל"ד בעזרה אלא אפילו בהיכל ובקדשי קדשי' נדחה כגון כה"ג ביה"כ כמבואר ביומא א"צ להאריך. אך קרבן דעבודתו בעזרה כגון פסח הבא בטומאה ודחקו הטמאים שעומדים בעזרה ונכנסו להיכל מכל מקום פטורי' דכתיב מחוץ למחנה כו' כיון דלא קרינן מחוץ למחנה דבעזרה מותרים פטורים בהיכל ג"כ כ"ה בר"מ כאן פ"ד והר"מ פסק לקולא עי' בכ"מ ומה שהקשה המ"ל דלא הי' להר"מ לכתוב פטורו מכרת והיינו דקמי שמיא גליא דבריו תמוהים דנ"מ למלקות ולקרבן עצל"ח שעמד בזה על המ"ל. וע' תוס' פסחים צ"ה ד"ה כל כתבו דעכ"פ עובר בעשה אם נכנס להיכל והר"מ כ' סתם דפטור נראה דאף עשה אין בו. וק"ק דלא כ' דלוקין מכל מקום כמ"ש כאן בפ"ז כ"פ דפטור ולוקין מ"מ. ואפ"ל דאם זר דחק ונכנס אפשר דחייב מלקות מן התורה על הכניסה מחמת זרות עמ"ל כאן פ"ט צידד בדברי רבינו דס"ל דזר חייב על הכניסה ע"ש. וגם נ"ל דאפשר בהיכל בודאי בזר חייב מלקות כי בהיכל אף כהן חייב בביאה ריקנית ע' כאן פ"ב בר"מ ל"מ לפמ"ש הכסף משנה הא דלהשתחוות שרי היינו בגמר עבודה אם כן בזר ל"ש זה אם כן חייב על ההיכל בכ"ע מלקות ואף אם נאמר דבכהן מותר להשתחוות דלא הוי ביאה ריקנית מכל מקום בזר על כל פנים מדרבנן אסור להשתחוות ולא הוי עבודה אצלו השתחוויה וחייב מן התורה בביאה ריקנית ואף אם כהן דחק ונכנס אפילו אם נאמר דהשתחווי' שרי מכל מקום נראה כמ"ש דעכ"פ מחמת טומאה אסור לכנוס להשתחוות שוב לא הוי השתחוואה עבודה כלל וחייב משום ביאה ריקנית אם כן כיון דחייב מלקות מן התורה אינו חייב מכל מקום כמו שמביא המ"ל פי"ז מהא"ב בשם התוס' דכ"ה דאיכא איסור תורה ולוקין עליו אין לוקין מכל מקום על איסור דרבנן אחר הנוסף עליו ע"ש אם כן ה"נ. והדברים שכתבתי כאן בענין ביאה ריקנית צריך עיון גדול ואין כאן מקומו וכבר עוררתי לעיל מצוה קפ"ד ושם מבואר דעת הרהמ"ח דאף כהן דנכנס אף להשתחוות לוקה והוא

נמשך ברוב אחר דעת הר"מ אם כן גם דעת הר"מ כן כי אין הכרע בדבריו עיין בלשון הר"מ אם כן בוודאי ניחא כיון דח"מ דאורייתא אין לוקין מכל מקום על הטומאה דרבנן אך דעת התוס' דעובר בעשה. והנה ביארנו דלאו הזה כולל ח"כ וקרבן וחיוב מלקות בלא כרת וקרבן ולענין תשובה ככהת"כ ונוהג גם האידנא וכבר כתבתי לעיל:

מצוה שסד

סעיף א

שנצטוינו להתודות כו'. עיין ר"מ ה' תשובה מפ"א עד סוף ההלכה. ולכאורה נלע"ד מד' הרהמ"ח דהמ"ע דכאן אינו התשובה רק הוידוי בפה דגזה"כ היא דאם מתנחם מהחטא צריך להתוודות בפיו ככל מ"ע שתלוי בדיבור כגון ק"ש ודומיהם וכ"נ מלשון המכילתא שמביא הרהמ"ח ועדיין כו' שהוידוי בא"י כו' מנלן אף בח"ל כו'. ובאמת תשובה מבואר להדיא בתורה בפ' תשובה בפ' נצבים והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך כו' ושבת כו' ושב ה' אלהיך את שבותך כו' ומיירי בח"ל כדכתיב בכל הגוים כו' ובפ' ואתחנן והפיץ וכו' ושבת עד כו' כי רחום כו' ג"כ מבואר בכתוב דאף בח"ל מהני תשובה א"ו תשובה לחוד דהיא אפילו בלב אם מתחרט בלב שלם הקב"ה מקבל תשובתו רק כאן היא מ"ע ככל מ"ע שבתורה לומר הוידוי בפה ואם לא אמר בע"פ ביטל מ"ע אבל מכל מקום לענין כפרה על העבירה שעבר נתכפר בתשובה בלב וגם חייבי כריתות ומב"ד וח' מלקות דאין מתכפרין בלא תשובה ובתשובה מתכפרין ככל חלוקי כפרה שיתבארו בס"ד היינו תשובה בלב אם אין מתחרט בלב אין לו כפרה מהשי"ת ואם מתחרט בלב יש לו כפרה מה שהתשובה מכפר אבל אין תלוי בכלל בוידוי דברים רק דהיא מ"ע בפ"ע ואם לא עשה כן ביטל מ"ע של וידוי אבל התשובה נתקבלה ומכפרת מה שהתשובה ראוי להתכפר בכל עבירה לפי מה שהי' כמשי"ת בס"ד וכ"נ בקדושין ד' מ"ט דאם קידש ע"מ שהוא צדיק אפילו הוא רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בלבו הרי דתשובה בלב אף שלא בפה הוי צדיק וכן ביומא דף פ"ה ע"ב במשנה חטאת ואשם ודאי מכפרין ופירש"י תשובה איכא שאם לא הי' מתחרט לא הי' מביא קרבן עכ"ל מבואר דזה שמביא קרבן גלי אדעתו שמתחרט ומכפרת לו אף שלא התודה בפיו וע' רש"י כריתות דף ז' ע"א פירש"י על השבין דלרצונו בעינן נראה ג"כ דעיקר היא התשובה בלב. אך רש"י בשבועות די"ג ע"א ד"ה חטאת ואשם כו' אלא על השבין פירש דכתיב והתודו כו' נראה דבוידוי פה תליא כדכתיב והתודו. אך באמת אין ראיה דרש"י פי' מנלן זה דאינה מכפרת בלא תשובה ומוכח מקרא זה דכתיב והתודו כו' והיינו תשובה דוידוי היא תשובה רק

אינו מוכח דהכפרה תלוי בוידוי דברים דוקא והתורה דכתבה והתודו היינו למ"ע אך על כל פנים מוכח דתשוב' בעינן ע"כ פירש"י ביומא דמסתמא מתחרט וכו' ולא מצאתי ד"ז להדיא בגמרא דכפרה שתלוי בתשובה יהי' תלוי דוקא בוידוי פה דהיא רק מצוה נוספת כמו כל מ"ע אבל שיהא הכפרה תלוי בזה אינו מוכרח אך בר"מ כאן מבואר להדיא דהכפרה תלוי בוידוי דברים וז"ל כל מצוה כו' כשיעשה תשובה כו' חייב להתוודות כו' זה וידוי דברים וידוי זה מ"ע היא כו' וכן בעלי חטאות ואשמות כו' אינו מתכפר להם עד שיעשו תשובה ויתוודו וידוי דברים כו' כתב להדיא תשובה וגם וידוי דברים וכ"כ עוד כל מחויבי מב"ד ומחויבי מלקות כו' אין מתכפר להם עד שיעשו תשובה ויתוודו כו' וכן החובל כו' אינו מתכפר עד שיתוודה וישוב הכפיל כ"פ שאינו מתכפר לו בתשובה בלב בלא וידוי דברים וכ"כ בפ"ב ה"ב ומה היא התשובה שיעזוב החוטא כו' וצריך להתוודות בשפתיו ולומר ענינים אלה שגמר בלבו נראה דוידוי גם כן בכלל התשובה היא ובל"ז אין התשובה מועלת כלל ומדברי הר"מ נראה דהכל נלמד מקרא זה והתודו כו'. ואיני מבין דודאי היא מ"ע ואם לא עשה כן והתודה בפיו בודאי עבר אעשה אבל לעכב הכפרה מנלן הן אמת דאדם העושה תשובה על עשה שעבר בודאי אם לא התוודה בפיו אם כן הוא עובר עתה על עשה ומאי נ"מ מכל מקום נשאר מחויב עשה זו דוידוי וכן אם עושה תשובה ע"ז בלא וידוי אם כן מבטל עתה עשה אם כן בע"כ א"י לבא לידי כפרה מהמ"ע שעבר עד שיקיים עשה זו ומאי נ"מ מ"ע אחרת או מ"ע זו ואין אתה יודע מתן שכרן ועונשן של מ"ע. אך בעושה תשובה על חיוב מיתה או כרת וכדומה אפשר אף שביטל מ"ע זו מכל מקום נתכפר על העבירה החמורה שעשה תשובה עליה וגם אם שגג ולא התודה בפיו דלא ידע ד"ז דמצוה להתוודות בפיו או היה אונס אם התשובה תליא בזה ל"מ האונס ושוגג דמ"מ לא עשה תשובה ואין נתכפר לו אבל אם אין התשובה תלויה בזה בודאי נתכפר לו על העבירה ואין עליו עונש על העשה זו אם הי' באונס או בשוגג וא"כ נ"מ אפילו בעושה תשובה על עשה אם כן ד"ז צ"ע אם התשובה יהי' תלוי דוקא בוידוי פה דאפשר דהיא רק מ"ע נוספת כמו כל מ"ע שבתורה ובנאנס אינו מזיק כלום לתשובתו מעבירות שעשה ונתכפר לו. והנה הפי' במכילתא היינו דאפשר דוקא בא"י הוא דין זה דוידוי דברים אבל לא בח"ל דהיינו בח"ל א"צ וידוי דברים ובלא וידוי דברים מתכפר בתשובה ומרבה מקרא דבכ"מ ובכ"ז ד"ז דצ"ל התשובה בוידוי דברים. ונראה דלא ק' אם נאמר דאינו מתכפר בלא וידוי דברים מהא דאמרי' בקידושין אפילו רשע גמור אמרינן שמא הרהר תשובה בלבו והוי צדיק כמו שהקשינו לעיל דבאמת צדיק ורשע אינו תלוי בכפרה כלל דהא יש עבירות חמורות דאין מתכפר בתשובה כמבואר

לקמן ומכל מקום כיון שמתחרט ושב הוי צדיק ה"נ נהי דאין לו כפרה בתשובה בלב מכל מקום הוי צדיק כיון שמתחרט לפני קונו ית' ואינו תלוי בכפרה כלל כנ"פ. ובמ"ש לעיל דבלא וידוי עבר אעשה ומאי נ"מ אם נתכפר לו אעשה שעבר מכבר. ובאמת ז"א דאם עבר אעשה כגון שלא הניח תפילין עבר אעשה זו ובעושה תשובה מתכפר לו שפיר העונש דתפילין ול"ש לומר דיש עליו העונש מהעשה דוידוי דזו אינה מצוה מחויבת רק אינו מקיים העשה כמו ציצית אם אין לו ד' כנפות ה"נ ואם לא עשה תשוב' כלל על העשה של תפילין אינו שייך עונש על הוידוי רק קיים העונש על התפילין ולא על התשובה אם כן לא גרע אם עשה תשובה בלא וידוי מלא עשה כלל תשובה אם כן אם נאמר דנתכפר בלא וידוי ל"ש לומר דעבר אעשה דוידוי רק לא קיים אבל לא ביטל דאינה מצוה מחויבת וז"פ. אך באמת ז"א בודאי תשובה היא מצוה מחויבת דהתורה צותה אם עבר עבירה דמחויב לעשות תשובה וגם וידוי כמו תפילין ומצה ודומי' אם כן אם לא עשה תשובה כהוגן עובר בכל רגע על מ"ע ואם מת בלא תשובה כמו שנפרעין ממנו על העבירה שלא אכל מצה ה"נ נפרעין ממנו דהי' חייב בעשה דתשובה ולא עשה. אך מדברי הר"מ שכ' כאן בתחלת פ"א כל מצוה כו' אם עבר כו' כשיעשה תשובה וישוב מחטאתו חייב להתודות וידוי זה הוא מ"ע כו' מבואר בדבריו דאין התשובה מ"ע דלא כתב מ"ע שיעשה תשובה רק אם בא לעשות מ"ע שיתוודה בפיו וכ"נ מלשון הרהמ"ח אם כן אם לא עשה תשובה אין לו עונש כלל על מה שלא עשה תשובה רק על העבירה שעבר. וא"כ בעשה תשובה ולא התודה אין לו עונש על הוידוי מכ"ש דאם לא עשה תשובה כלל אין לו עונש ומאי איכפת בעשה ולא התודה בפה אם כן אינה מצוה מחויבת כלל ושפיר נוכל לומר דאפילו בלא וידוי נתכפר על העבירה שעשה רק לא קיים העשה דוידוי וגם נראה דל"ש כלל לומר דלא קיים העשה רק כיון דתשובה אינה מצוה כמ"ש אם כן מ"ע זו הוי כהרבה מצות מהתרי"ג שכ' הר"מ בסמ"ק שאינה מצוה לעשות או שלא לעשות רק העשיה על תואר כך וכך נחשב מצוה כמו גירושין וטוען ונטען ודיני ט"מ ושאר טומאות ע"ש דדיני המצוה אם יעשה כך יהי' כך הוי מצוה. ה"נ דהתורה אמרה אם יעשה תשובה יהי' על תואר כך להתוודות וכדומה לפרוט ובכך תשובתו מקובלת זה הוי מתרי"ג מצות אבל אינו מבטל כלל שום מצוה אם אינו עושה תשובה או בעשה ולא התוודה ל"ש כלל לומר דביטל מ"ע או לא קיים וא"ד כלל לציצית רק דזה הכל מצוה כמו גירושין ודיני טומאות ודיני נחלה כנ"ב. עיין בספר הסמ"ק לר"מ ותבין דל"ש כלל לומר דאם אינו מתחרט כלל אינו בגדר עונש כלל כמ"ש ובעשה ולא התוודה יהי' בעונש שביטל מצות וידוי יציבא כו' אלא דכ"ז אינה מצוה מחויבת רק דהתורה

כתבה דתשובה אם ירצה לעשות יעשה על תואר כך וכך וזה הוי תשובה ותקובל ברצון כנ"ב אחר העיון. ואם עשה תשובה אין עליו עונש ביטול מ"ע ואם עשה תשובה כדינו מכל מקום אינו נחשב לקיום מ"ע שיהי' לו שכר ע"ז כמו על מ"ע של תפלין וכדומה כי זה אינה מצוה כלל רק כמו גירושין והדומה שהתורה כתבה דיני המצוה אם ירצה שעונו יכופר יעשה תשוב' על תואר כך וכך ואם לא ירצה אין מכופר ואשרי מי שעושה תשובה וסר עונו וחטאתו תכופר. ולפמ"ש נכון וברור פסק הר"מ דפוסק ווידוי מעכב הכפרה דסובר דהוא דין המצוה וזה מבואר בפירוש בתורה ולא מצא בפירוש דדין זה אינו מעכב ע"כ סובר דמעכב כמו גירושין דבעינן לשמה וכדומה דזה הוי דיני המצוה ה"נ ד"ז דכך הוא דין המצוה ובכך מקובלת תשובתו ובאם לאו אינו מתכפר. והנה מ"ש לעיל נהי דוידוי מעכב כפרה מכל מקום הוא בעצמו הוי צדיק אם עשה תשובה בלב כמו שמבואר דרשע גמור אמרינן שמא הרהר תשובה בלבו הוא אמת נכון וברור דצדיק ורשע לא תליא בכפרה כמ"ש לעיל. ולפי זה ק"ל לפמ"ש דדעת הר"מ דוידוי מעכב הכפרה ומכל מקום לא הוי רשע אלא צדיק גמור כמבואר להדיא בש"ס דע"י תשובה בלב הוי צדיק. אם כן מאי מקשה בש"ס דשבועות דף י"ב ע"ב אהא דמבואר במשנה דשעיר המשתלח מכפר על עשה כו' האי עשה ה"ד אי דלא עביד תשובה זבח רשעים תועבה ופירש"י היאך מכפר עליו קרבן יוה"כ אי דעביד תשובה התניא עבר על מ"ע כו' לא זז משם עד שמוחלין לו ותשובה בעצמה מכפר. ולדעת הר"מ נוכל לומר דמכפר על מי שעשה תשובה בלב ומתחרט רק לא התודה בפה דעדיין לא נתכפר לו העון ושעיר המשתלח מכפר ול"ש זבח רשעים כו' דבאמת כיון דשב בלב אינו רשע רק צדיק ול"ש זבח רשעים תועבה דאינו רשע ובזה מתכפר לו בשעיר המשתלח וכן מזבחים דף ז' ע"ב דמבואר שם דעולה דורון היא דאי עביד תשובה התניא לא זז משם כו' אי דלא עביד תשובה כו' ובאמת משכחת לה בכה"ג ולא נתכפר לו בלא העולה רק העולה מכפר ואין זה זבח רשעים וצ"ע. ובגוף הדברים בפשיטות איני מבין מאי מקשה הש"ס גבי עשה ה"ד אי דלא עביד תשובה זבח רשעים כו' ובאמת עיין ר"מ ה' עדות וח"מ סי' ל"ד דפסלה התורה עדות רשע שנאמר אל תשת רשע כו' ואינו פוסל אלא אם כן עבר עבירה שיש בה מלקות או מב"ד שנקראו רשעים שנא' והיה אם בין הכות רשע כו' אשר הוא רשע למות ע"ש בר"מ ובש"ע אם כן עבר על עשה או אפילו ל"ת שאין בו מלקות לא הוי רשע. אם כן מאי מקשה הש"ס בפשיטות גבי עשה דהוי זבח רשעים הא בעבר על עשה אינו רשע כלל כמבואר וזה דזבח כו' מבואר בש"ס בכ"ד. וע' מ"ל פ"ז מה' שגגות ד"ה כבר כ' באמצע שם דרשע לתיאבון ל"ה זבח רשעים ע"ש. אם כן ג"כ קשיא דמכפר בכה"ג אפילו

בלא עביד תשובה כגון שעבר על העשה לתיאבון ול"ה זבח רשעים ושעיר המשתלח או עולה מכפרין. גם ראיתי בס' יש סדר למשנה הקשה לפי המבואר במ"ל שם דוקא ברגיל בעבירה אבל משום פ"א ושנים לא נקרא רשע וגם ל"ש זבח רשעים אם כן מאי מקשה הש"ס כאן דלא עביד תשובה ה"ל זבח רשעים כו' שמא מיירי בלא עבר רק פ"א או שנים ול"ה ז"ר ומתכפר בשה"מ וכ"ז צ"ע.

וסדר הוידוי כתב הר"מ ז"ל וידוי זה מ"ע כיצד מתודין אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך כו'. והנה סדר הזה דחטא קודם לעון ועון קודם לפשע מרשים הכסף משנה ליומא דף ל"ו דהוא פלוגתא ויבואר לקמן בס"ד. אך ד"ז דאומר אנא ה' אינו מרשים הכסף משנה וזה ג"כ ביומא שם ומנין שבאנא נאמר כאן כפרה ונאמר בחורב כפרה מה להלן באנא אף כאן באנא ומנין שבשם נאמר כאן כפרה ונאמר בעגלה ערופה [כפרה] מה להלן בשם אף כאן בשם. אך באמת שם מיירי שמתודה על עצמו וב"ב ואפשר גזה"כ הוא דוקא בוידוי של כה"ג ביה"כ שמתודה על עצמו או בעד כל קהל ישראל בזה גזה"כ היא שיתודה בל' הזה דכפרה כתיב גבי יוה"כ וכה"ג אבל וידוי יחיד שמתודה בשעת תשובה אינו מוכח דצ"ל באנא או בשם ואפשר דיליף מגילוי מלתא דיהיה שוה לוידוי שכתבה התורה גבי יה"כ ה"נ בכל וידוי. ובאמת ביומא דפ"ז ע"ב [אי'] מאי אומר ח"א אתה יודע כו' ומסקינן דוקא דלא אמר אבל אנחנו חטאנו אבל אם אמר אבל אנחנו חטאנו תו לא צריך כשמואל דכי מטא ש"ץ לאבל כו' קם מיקם ש"מ עיקר וידוי האי הוא ולא נזכר שם אנא ה' רק זה וידוי העיקרית ובאמת אי צריך אנא ה' מגז"ש וג"ש מעיקרי תורה היא הי' מזכיר אנא ה' חטאנו מכלל דס"ל דהגז"ש רק בוידוי כה"ג ביה"כ אבל כל הוידוים א"צ להזכיר לא אנא ולא ה' וכ"כ הר"מ כאן פ"ב ה"ח הוידוי שנוהגים כל ישראל אבל אנחנו חטאנו והיא עיקר הוידוי אם כן למה כתב כאן לומר אנא ה' דמהש"ס ומהר"מ פ"ב מבואר דאף לכתחלה א"צ. ומ"ש הנוסח חטאתי עויתי פשעתי אף דשם גם כן מיירי בכה"ג מכל מקום נ"פ דנוסח הזה שכתב הר"מ לא מיירי בעבר עבירה ושב עליה דממ"נ אם הי' שוגג סגי בחטאת לחוד ודובר שקרים כו' ואם מזיד למה יאמר חטאתי וגם אם הי' פשע יאמר פשע לחוד ואין סברא כלל אם הי' שוגג יתודה על מזיד וכן אם הי' מזיד יתודה על שוגג ולומר דמתודה על עבירות דאפשר דנשכחו מאתו מנלן הא כאן כתיב והתודו היינו אותו החטא וכ"ה בש"ס דיומא ובר"מ ה' מעה"ק על עולה מתודה עון עולה על חטאת אותו החטא אלא מיירי אם עשה באמת הרבה עבירות שגגות וזדונות אף על פי שאין משמע כן בלשונו שכ' אם עבר על א' מהם כו' מכל מקום עכצ"ל כן דאין סברא כלל להתודות על מה שלא חטא כמ"ש. וכה"ג מתודה על עונות ב"י או על עצמו וב"ב

מכל השנה וסברא דיש שגגות וזדונות אם כן ה"נ בהרבה עבירות דמתודה וזהו סברא דמתודה על השגגות תחלה כמבואר בש"ס וכי מאחר דמתודה על הזדונות דצריך לבקש על הקל תחלה. אם כן שפיר מצד הסברא דומה וידוי זה לוידוי של כה"ג ע"כ פוסק הר"מ כן אבל באנא דאין זה סברא רק גזה"כ אין לנו בשאר וידוים רק בכה"ג ביוה"כ וד' הר"מ צ"ע. גם מ"ש הוא נכון וברור דאם עושה תשובה על עבירה א' אין סברא לומר חטאתי עויתי פשעתי רק כמו שיודע היאך הי' העבירה כך מתודה עליה. ובד"ז דמקדים חטא לעון הוא כחכמים ביומא ויש מי שפוסק כר"מ ע' טאו"ח הלכות יוה"כ. ובאמת נראים דברי ר"מ תמוהים כקושית חכמים וכי מאחר שהתודה על הזדונות כו' ובדרוש לשבת שובה ישבתי דברי ר"מ בטוב טעם בעזהשי"ת ואין כאן מקומו. וצריך לפרט את החטא בינו לבין קונו ית' שנא' אנא חטא כו' ויעשו להם אלהי זהב והיא פלוגתא ביומא ריב"ב ס"ל צ"ל ור"ע פליג וסובר דא"צ לפרט ודריש האי קרא לענין אחר ע"ש בדף פ"ו ע"ב והר"מ פוסק כריב"ב ולא כר"ע אף דהלכה כר"ע מחבירו. עיין בכסף משנה ובב"י בטואו"ח ה' יוה"כ. והנה דבריו צריך עיון גדול להמעיין בסוגיא וע' מג"א שם. גם נלע"ד דריה"ג סובר דצריך לפרט דמבואר ביומא דל"ו ומתודה על חטאת עון חטאת ועל אשם עון אשם ועל עולה כו' ואי אינו מפרט אם כן מתודה על כל קרבן בשוה חטאת כו' וא"כ סובר דצריך לפרט וגם ריב"ב סובר כן. אם כן אפשר דאין הלכה כר"ע מחביריו. ועיין בס' תורת חסד מביא דהרבה סוברים הלכה כר"ע אף מחביריו. והנה בדרך כלל פסק הר"מ דעבירות שבין אדם למקום ב"ה אל יפרט ברבים ולא יגלה אותם רק בינו לבין קונו ית' יפרט החטא. ועבירות שבינו לחבירו יפרסם ברבים החטא ועשיית התשובה ע"ש. ומה שיש לפלפל בסוגיא זו אין כאן מקומו. ויש שיטות שפסקו כר"ע דא"צ לפרט החטא עיין כ"ז בר"מ ובנ"כ ובטאו"ח הלכות יוה"כ ואפילו בחטא מפורסם בינו ובין המקום ב"ה נראה מדעת הר"מ דאין לפרסמו ברבים רק בינו למקום ב"ה ע"ש. ועיין בס' יש סדר למשנה מביא מקשים על הר"מ כאן שסובר דצריך לפרט ממה שהביאו בתוס' גיטין ירושלמי המודר הנאה מחבירו בפניו אין נשאל אלא בפניו ר"י אומר מפני הבושה וריב"ל אומר מפני החשד ואתא הדא פלוגתא כהדין פלוגתא דתני' יום הכפורים צריך לפרט את מעשיו דריב"ב ר"ע אומר א"צ לפרט את מעשיו מ"ד כאן מפני הבושה סובר דצריך לפרט שחטא כדי שיתבייש יותר ומ"ד מפני החשד שלא יחשדוהו שעובר על נדרו ולכך לא יפרט מעשיו שלא יחשדוהו בשאר עבירות כו'. ובפ"ו מה' שבועות נראה דסובר כמ"ד מפני החשד אם כן א"צ לפרט מעשיו והיאך פסק כאן דצריך לפרוט ודבריו סותרים זא"ז ע"ש מה שפלפל בזה. וא"י מאי קשיא ליה הא הר"מ סובר באמת כאן דא"צ

לפרסם ברבים ואסור הוא לפרסם רק בינו לבין קונו ית' יפרט ומאי חשד שייך אם אין שום אדם יודע ואצל השי"ת דמפרי' ל"ש חשד בשאר עבירות. וע"כ הירושלמי שתלה פלוגתתן זב"ז סובר דמ"ד צריך לפרט היינו ברבים ור"ע סובר דא"צ לפרט ברבים ושם שייך בושה וחשד אבל לפי פסק הר"מ דרק בינו לבין קונו יפרט אפשר דבושה שייך דכשמפרט יבוש יותר אבל חשד ליכא ולכן מפרט לפני קונו ית'. ואיני מבין הקושיא כלל ואין הירושלמי ת"י לפלפל בזה. ולומר כיון דמפרסם עבירות שבין אדם לחבירו שייך חשדא זה לא תלי בפלוגתא דודאי אף ר"ע סובר דצריך לפרסם ברבים דאלא"ה במאי מוקים קרא דמכסה פשעיו לא יצליח. ע"כ בודאי בין אל"ח כ"ע מודים. וכל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב דרך רשע אינו כלום ודומה לטובל ושרץ בידו כ"ה בר"מ ופשוט. והנה ד"ז דצריך לפרט נפ"ל מן וידוי של מרע"ה דהתודה ופרט שנא' ויעשו כו'. והנה חזינן דיכול להתודות ע"י שליח דמרע"ה הי' שליח של ישראל ובודאי תשובה בלב היינו החרטה ל"ש ע"י שליח רק אם שב יכול לעשות שליח על הוידוי וכ"ה כאן בלשון הר"מ שעיר המשתלח לפי שהיא כפרה על כל ישראל כה"ג מתודה כו' וכן על הפר הי' מתודה על ב"ב ועל הכהנים מבואר דהוידוי יכול להיות על כל ישראל ע"י שליח. ומזה קשה על המהרי"ט שסובר דא"י להקדיש ע"י שליח דהוי מילי ולא ממסרי כו' דחזינן דיכול לעשות שליח על מילי וכבר דברנו כ"פ והדברים עתיקין ואין כאן מקומו. ועיין בס' הנ"ל כתב הא דילפינן מוידוי של מרע"ה דהיה מפרט דהוא היה עומד בפני כלל ישראל והיינו כמ"ש דוידוי יכול להיות ע"י שליח. אך הקשה לפי דברי ר"י בירושלמי דמפני הבושה ע"כ סובר דצריך לפרט ובמרע"ה שהי' מתודה בעבור ישראל מאי בושה שייך ע"ש שכתב דאפשר מפני הערבות היה ג"כ קצת חטא במרע"ה ועיין בש"ס דסנהדרין דמ"ג דדעת ר"נ דלא הי' ערבות במדבר אף על הנגלות עד שעברו ישראל את הירדן אך ר"י שם אומר בשם ראב"ש דדוקא על הנסתרות לא נענשו על הערבות עד שעברו את הירדן אבל על הנגלות נענשו במדבר אם כן ר"י נראה דסובר כן אם כן שפיר שייך ערבות דחטא זה הי' נגלה ושייך בושה:

אך באמת לסברא זו בודאי במדבר הי' החילוק דנסתרות א"י למחות ונגלות הי' יכול למחות אם כן בחטא זה בודאי מרע"ה לא היה יכול למחות כי לא ידע מזה כלל שהי' בהר ותיכף שירד עשה באמת דין בהחוטאים כמבואר בתורה אם כן בודאי לא הי' במרע"ה נדנוד חטא אם כן מאי שייך בושה וע"ש שכ' עוד תי' אחרים. וע' פר"ח ה' יה"כ הקשה ק' היש סדר למשנה שהבאתי לעיל דכאן סובר צריך לפרט החטא ובהל' שבועות פוסק מפני החשד ותי' כמו שתירצתי לעיל. וראיתי עוד בס' יסל"מ הנ"ל הקשה להירושלמי

דר"י סובר צריך לפרט החטא מפני הבושה וזה דצריך לפרט ילפינן בש"ס ממרע"ה דאמר אנא כו' ויעשו להם אלהי זהב. והיאך מוכח מזה לשאר עבירות דלמא לא הצריכה התורה שיתבייש רק בעכו"ם דמבואר להדיא בסוטה דל"ב ע"ב דר"י אמר משום רשב"י דתקנו תפלה בלחש כדי שלא לבייש עוברי עבירה שהרי לא חילקה התורה מקום בין חטאת לעולה כדי שלא לבייש כו' ומקשה והלא שעירי עכו"ם דמכסיף דהיא נקבה וניכר. ומתרץ התם ליכסף כו' ופירש"י דהתורה הטילה עליו שיתבייש כי עון עכו"ם חמור מאוד. אם כן היאך יליף ר"י ממרע"ה דצריך לפרט מפני הבושה שאני התם דהי' עכו"ם ובעכו"ם ליכסף וכו' אבל בשאר עבירות מנ"ל. והנה בזה אפ"ל דלא היה חטא עכו"ם כמו שהאריכו מפרשי התורה דהיו רוצים מנהיג במקום מרע"ה ע' בדבריהם. אך באמת ר"י אומר בסנהדרין אלמלא וא"ו שבהעלוך נתחייבו ח"ו כו' ששיתפו ש"ש וד"א. נראה דסובר דהי' שמץ עכו"ם ע"ש והיא קושיא גדולה. אמנם אחר הישוב ל"ק דשם מיירי לענין בושה לפני רבים כמבואר שם והתורה חסה על כבוד הבריות שא"צ להתבייש ובעכו"ם דעונשו גדול צריך להתבייש לפני הבריות ג"כ כדי שיתכפר לו אבל לפרוט בינו לבין קונו ית"ש אשר בטבע מתבייש אדם יותר כשפורט אף שהכל גלוי לפני השי"ת מכל מקום טבע האדם דמתבייש יותר ושיתבייש בפני השי"ת זה ודאי סברא גדולה בכל חטא כיון שהמרה פי יוצר הכל ית' ויתי' יבוש מפניו ואין חילוק בין עבירה קטנה או גדולה הכל ראוי שנתבייש מפניו ית' ע"כ ילפי' שפיר ממרע"ה דלענין שיבוש מפניו ית' אין לחלק בין קטנה או גדולה ומדה טובה שיבוש מפני השי"ת כנ"פ. וע"ש בס' הנ"ל פי' פי' אחר בהירושלמי. אך ק"ל על הר"מ דפוסק דאין לפרט חטא שבינו לבין המקום ית' ברבים שיתבייש כי הוא מיעוט כבוד שמים ובחטא שאינו מפורסם בודאי אסור לפרסם ברבים לכ"ע כמבואר כאן בסוגיא ולמה לא חילק דבחטא עכו"ם יפרסם כמבואר בסוגיא דסוטה והקב"ה מחל על כבודו כדי שיתבייש ויהי' לו כפרה וקבעה התורה שעיר' בעכו"ם כדי שיתבייש והשי"ת מחל על כבודו וכבוד שמים במקומו עומד אף בחטא של עכו"ם שאינו מפורסם הוא בשעירה. וא"א לומר דהסוגיא ביומא חולקת דגם בעכו"ם אין לפרסם מחמת מיעוט כ"ש הא זה מפורש בתור' דעכו"ם בשעיר' דנתפרסם והתורה הקפידה לפרסם דוקא. אם כן למה לא חילק הר"מ בין כל העבירות ובין חטא עכו"ם דבעכו"ם מצוה לפרט ברבים. וכן על הרי"ף ק' דכולהו ס"ל דעכ"פ חטא שאינו מפורסם בינו לבין המקום ית' אין לפרט. וכן הראב"ד פוסק דבאינו מפורסם אין לפרט ובאמת בסוגיא דסוטה מבואר דיש חילוק וצריך עיון גדול. גם ק"ל לפי המבואר בכאן ביומא ובר"מ הטעם דאין לפרסם ברבים מפני כבוד שמים כמפורש ברש"י ובר"מ

דהוא מיעוט כ"ש ח"ו. אם כן למה מבואר בסוטה דלא חילקה התורה בין חטאת לעולה כדי שלא לבייש עוברי עבירה וגם התקינו תפלה בלחש מט"ז ומנלן דהוא שלא לבייש עוברי עבירה. וכן רשב"י סובר דמה"ט הוא דתפלה בלחש אמאי לא תלה הדבר בכבוד שמים כי הוא ח"ו מיעוט כ"ש כמפורש הכא ע"כ לא חילקה התורה ג"כ וראוי לנו יותר לחשוש לכבוד שמים ב"ה מכבוד בו"ד ע"כ תקנו תפלה בלחש ג"כ. ונלע"ד ברור דהנה המבואר כאן בסוגיא דאין לפרסם מפני כ"ש היינו במפרסם החטא בפרטות באיזה חטא שחטא אבל אם אינו מפרסם בפרט רק אומר חטאתי איזה חטא ומתודה אין זה מיעוט כ"ש כלל כיון דלא נתגלה החטא בפרטות. וז"ל הר"מ כאן פ"ב ה"ה במד"א כו' אבל עבירות שבין אדם למקום א"צ לפרסם ועזות פנים הוא לו אם גילה אלא שב כו' ופורט חטאיו לפניו ומתודה עליהם לפני רבים סתם כו'. מבואר להדיא דיכול להתודות לפני רבים סתם אלא לפרוט אינו רשאי חזינן דמיעוט כ"ש אינו אלא אם פורט החטא אבל סתם כיון דא"י לרבים איזה חטא אינו נוגע בכבוד שמים כלל וכ"נ מהש"ס ביומא ע"ש: **והנה** במתודה סתם ברבים נהי דאינו מיעוט כ"ש מכל מקום הוא בעצמו מתבייש שנתוודע שחטא דאין אדם מתוודה אלא אם כן חטא כמבואר מפני עוברי עבירה שמתוודין כו' אם כן הוא בעצמו נתבייש ותדע דרשב"י אומר דהתקינו תפלה בלחש כדי שלא לבייש עוברי עביר' ומסתמא סובר רשב"י כר"ע רבו וסובר דא"צ לפרט החטא אם כן הי' יכול להיות בקול רם ומתוודה סתם עכצ"ל דאף במתוודה סתם מכל מקום מתבייש ע"כ התקינו בלחש כדי שלא לבייש עוברי עבירה עי' בפרש"י אם כן הכל נכון בס"ד דרשב"י אמר דתקינו תפלה בלחש כדי שלא לבייש ע"ע והיינו אף שאינו פורט החטא דמיעוט כ"ש ליכא מכל מקום לא רצו חכמינו זכרונם לברכה שיתבייש בעצמו כי גדול כבוד הבריות ולמדו מן התורה דלא חילקה התור' בין מקום החטאת לעולה כדי שלא יתוודע ברבים שחטא אף דאינו מיעוט בכ"ש כי על כמה עבירות בא החטאת כמבואר פ"א מה' שגגות על כל פנים הוא בעצמו נתבייש ולא חילקה התורה דלא הקפידה התורה שיתבייש דחסה על כבוד הבריות אף דאינו מיעוט בכ"ש וג"כ רוצה מקריב כשבה שלא לבייש א"ע ואם רוצה להקריב שעירה לבייש א"ע אין בכך כלום כיון דליכא מיעוט בכ"ש אם רוצ' לבייש א"ע אין בכך כלום אך התור' לא הקפידה שיתבייש דוקא וע"ז מקשה ע"ז מא"ל דחזינן דהתור' הקפידה בשעירה דוקא שיתבייש ומתרץ דע"ז נכסף כו' וראוי לו שיתבייש ומכל מקום מיעוט כ"ש ליכא כיון דלא נתפרט החטא ומי יודע אם עבד ע"ז הא שעיר' יכול להביא על כל חייבי חטאות ולאו דוקא על ע"ז אם כן א"י החטא וליכא משום מיעוט כ"ש ומכל מקום מתבייש בעצמו וע"ז רצתה התור'

שיתבייש כי גדול עונו מנשוא אבל לא מפני להקל העונש יבייש שיהי' ח"ו מיעוט כ"ש אך באמת ליכא מיעוט כ"ש דא"י על איזה חטא ומכל מקום הוא בעצמו מתבייש ע"כ ניחא פסק הר"מ דאינו רשאי לפרט שום חטא ברבים מחמת מיעוט כ"ש וגם בע"ז אינו רשאי דהוא ודאי מיעוט כ"ש ח"ו וכי להקל ענשו ח"ו יוסיף על חטאתו פשע שיתחלל ח"ו ש"ש ע"י רק מתודה סתם כמו שאר עבירות אבל אסור לפרט ושם בסוטה אינו פורט כיון דשעיר' מביאין על כל המ"ג חטאים שנחשב שם בר"מ פ"א מה' שגגות ולא הוי מיעוט כ"ש בכך אבל לפרוט החטא בפרטות אסור אף בע"ז מפני כ"ש ושלא לפרט החטא רק להתודות ברבים נהי דהתורה לא הכריחה אותו לכך דלא חילקה ומכל מקום אם רוצה להתוודות סתם ברבים בודאי יותר נכון כי על כל פנים מתבייש וכל העבירה אם מתבייש עליה מוחלין לו כיון דליכא מיעוט כ"ש ע"כ הר"מ בדרך עצה טובה כ' דמתוודה ברבים כיון דרשאי להתוודות יתודה ולא כ' דבע"ז יתוודה דוקא כדי שיתבייש דהוא נותן עצה על כל החטאים שיתוודה ברבים כיון דרשאי וע"ז בכלל ויתבייש ויכופר לו וזה נ"ב. הכלל דאין מיעוט כ"ש באינו פורט החטא ומכל מקום בעצמו מתבייש ואינו מתבייש על חטא הפרטי רק נתבייש סתם שנודע שחטא איזה חטא כנ"ב והכל נכון בס"ד. ולפמ"ש מיושב קושית המ"א או"ח סי' תר"ז שהקשה עמ"ש רש"י בחולין ספ"ב גבי השוחט לשם חטאת ואם איתא דחטא בשוגג קלא איתי לי' דמי שבא לידו דבר עבירה בשוגג אינו מחפה עליה כדי שיתבייש ויתכפר לו עכ"ל רש"י. והא בקרא כתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וחטא היינו שוגג עכ"ל. ולפמ"ש ל"ק דהאי קרא דאשרי היינו שלא לפרסם החטא היינו בפרטות כמבואר כאן וכן בר"מ דיתודה סתם ברבים וטובה שלא נתפרסם דכתיב אשרי נשוי פשע אם כן שפיר פירש"י דאם איתא שחטא חטא שחייב חטאת ה"ז מתפרסם והי' לו קול על כל פנים שחטא כי אינו מחפה כדי שיתבייש דעכ"פ הי' מפרסם שחטא איזה חטא רק דלא הי' מפרסם איזה חטא חטא וע"ז קאי אשרי נשוי פשע כו' דלא לפרסם איזה חטא חטא שלא יהי' מיעוט בכ"ש אבל להתפרסם שחטא סתם בודאי כיון שאינו מיעוט כ"ש רוצה כל בעל תשובה לפרסם כדי שיתפרסם ויתכפר לו כיון שנפקחו עיניו ורוצה בתשוב' ומתייראמפני העונש מוטב דליכסוף בעה"ז מליעול בכיסופא כו' ומדלית קלא בודאי לא חטא כלל ול"ק מה שהקשה המ"א דבסוטה אמרי' שלא חילק הכ' בין מקום חטאת לעולה שלא לבייש כו' ובאמת ל"ק דהתורה לא הכריחה אותו להתבייש אבל בוודאי אם רוצה להתבייש הרשות בידו דהתורה נתנה לו רשות להביא שעיר' ובודאי טובה יותר לפניו שיתבייש ע"כ מי שחטא קלא איתי לי' דמפרסם כדי שיתבייש אף על פי שאין חיוב בדבר מכל מקום טבע האדם

הבע"ת שרוצה בכך ע"כ ה"ל קלא כנ"ל נכון וברור בס"ד. וקצ"ע על רש"י שפי' שמי שבא לידו דבר עבירה בשוגג אינו מחפה עליה כדי שיתבייש כו' נראה דבמזיד מחפה עליה ומנ"ל אפשר דבמזיד ג"כ אינו מחפה עליה אדרבא מתבייש יותר וצ"ל דמיירי התם בחטאת וחטאת בא על שוגג דוקא ע"כ נקט רש"י שוגג תדע דהא גם לשם אשם כשר ואשם ישנו במזיד כגון אשם ש"ח ע"כ דההוא ג"כ קלא אית ליה דגם עבירה במזיד רוצה שיתבייש יותר משוגג כדי שיהי' לו כפרה ומה שיש לפלפל שם בחולין אין כאן מקומו. אך ק"ל לפמ"ש דגם בע"ז אסור לפרסם החטא בפרטות אף דעונשו גדול מכל מקום איכא משום כ"ש ובאמת מצינו גבי ע"ז דהתור' גזרה לפרסם החטא בפרט כדי דנכסף ומחלה על כבודו וכ"ש במקומו עומד שהרי בע"ז כולם מביאים שעירה לחטאת אף מלך וכה"ג ובכל עבירות של חטאת מלך מביא שעיר וכה"ג פר וא"כ גבי מלך וכה"ג אם הם חטאו בעכו"ם ומביאים שעירה נתפרסם ברבים בפרטות החטא שחטאו בעכו"ם והוי מיעוט כ"ש ומכל מקום ציותה התור' כן דנכסף אלמא בעכו"ם מצוה לפרסם כי היכי דנכסף וכ"ש במקומו עומד אם כן הדרא קושיתינו על הר"מ והראשונים שלא כתבו חילוק זה דבעכו"ם צריך לפרסם בכ"ע החטא בפרטות וצריך עיון גדול. וצריך לחלק דאפשר מלך וכה"ג דכל ישראל תלוים בם מחיל קוב"ה ליקרא דילי' בשביל כפרתן שיתכפרו דהיא כפרת כל ישראל אבל באדם אחר אין לפרט דהוי מיעוט כ"ש אם כן שפיר לא הביא הר"מ ד"ז ובמלך וכה"ג אין נ"מ האידנא וכשיחזיר לנו הקב"ה מלך וכה"ג ב"ב אז יעברו גילולים מן הארץ ויתוקן עולם במ"ש ולא יהי' עכו"ם בעולם ואף כי דיני התורה נצחית ודרוש וקבל שכר אף בדברים שלא יהי' כעה"נ ובן סו"מ וכדומה מכל מקום כיון דכבר הביא הר"ם בפי"א מה' שגגות דמקריבין המלך וכה"ג שעירה בעכו"ם ממילא נשמע ד"ז דהם צריכים לפרסם חטאם בפרוטרוט והנה ד"ז כתבתי רק לעורר והפוך בה כו'. ועבירות שהתוודה עליהם פ"א ולא עשה שנית העבירה היא פלוגתא ביומא ת"ק סובר עבירות שהתוודה עליהם ביה"כ זה אסור להתוודות עוד עליהם ועליו נא' אם התוודה עוד הפעם ככלב שב על קיאו וראב"י סובר דה"ז משובח שנאמר וחטאתי נגדי תמיד ופוסק הר"מ כאן כראב"י. והכסף משנה נ"ט דמשנת ראב"י קב ונקי וסותר לדבריו פ"ב מהבהב"ח דהר"מ שם גבי פגימת המזבח אינו פוסק כראב"י והכסף משנה כ' דבבריית' אינו כלל הזה רק במשנה וע' מ"ל ובח"צ סי' יו"ד ובס' יסל"מ ובתורת חסד כלל ד'. ועלה בדעתי דאפ"ל אף דראב"י סובר דצריך להתוודות עוד מחמת וחטאתי נגדי תמיד היינו באותן עבירות שאין תשובה ויה"כ מכפר כפרה גמורה כגון חמורות דתולה ויסורין או מיתה ממרקין אם כן עדיין החטא לא נתכפר לגמרי צריך שיהי' לנגד עיניו אבל אם

מתכפר לגמרי כגון בעשה ועשה תשובה דמוחלין לו לגמרי או בלאוים דיה"כ גומרת הכפרה ועבר עליו יה"כ כיון דנמחל לו לגמרי אפשר אף ראב"י סובר אך כיון דלא נזכר החילוק וגם הפוסקים דא"צ עוד לזכור החטא כיון דנמחק לגמרי לא חילקו נראה דבכ"ע אף שנתכפר לו לגמרי צריך לקיים וחטאתי כו' וכ"נ קצת מפירש"י שם ע"ש. וגם יש סבר' להיפך דאף רבנן דסוברים דא"צ לקיים וחטאתי כו' היינו באותם עבירות שנתכפרו לו לגמרי אבל בלא נתכפרו לגמרי גם רבנן מודים דצריך לקיים וחטאתי כו' אך כיון דאינו מבואר החילוק נר' דאין חילוק ולא נמנעתי לכתוב זה לעורר.

ובס"ד נתחיל לכתוב חלוקי כפרה אם עבר על מ"ע ועשה תשוב' ע' ביומא ובשבועות ובזבחים דאינו זז משם עד שמוחלין לו. ואין חילוק בין שוגג למזיד בתשובה מוחלין לו ודוק' במצות עשה שאין כרת כגון פסח ומילה. אבל ביש בו כרת נרא' דנחשב מן החמורות כמו ח"ל שיב"כ ומב"ד ואין תשובה לבד מועלת וכ"ה להדיא כאן בר"מ פ"א ה"ד עבר אדם על מ"ע שאין בה כרת ועשה תשובה אינו זז משם עד שמוחלין לו כו' מבואר להדיא בדבריו דוק' בכל מ"ע שאין בה כרת מהני תשוב' לחוד. וראיתי בס' תויה"כ כ' דאף בעש' שיב"כ תשובה מועלת ומיישב דעת הר"מ ובאמת מבואר להדיא בר"מ כמ"ש ויש לחלק קצת ע"ש בדבריו. והר"ם סתם כמו ר"י דעבר על עשה משמע דוקא עשה אבל לא לאו אף להנל"ע אינו בכלל עשה ואח"ז כ' עבר על ל"ת שאין בה כרת כו' תשובה תולה ויה"כ מכפר כו' כולל כל הל"ת נרא' ג"כ דאף לאו הנל"ע בכלל ל"ת הוא וגם אינו מחלק בין שאר לאוין שאין לוקים עליהם כגון לשאב"מ וכדומה. נרא' דסובר דוק' עשה אבל כל הל"ת אינו מועיל תשוב' לחוד ובאמת במשנה דיומא מבוא' דתשוב' מכפרת על קלות על עשה ועל ל"ת ועל החמורו' תולה עד יה"כ ור"י מוקי לה בלהנל"ע דהוי קלות חזינן דלהנל"ע על כל פנים הוי ג"כ בכלל דתשוב' לחוד מכפרת ובסוגי' דשבועות י"ב מבואר שם דר"י סובר דכל הל"ת נקראי' קלות והר"מ לפני זה פוסק כסוגיא דשבועות דכל הלאוים הם קלות חוץ מלא תשא ועבכ"מ דפוסק כר"י בשבועות דאמר כן אליבא דנפשי' גם נראה דסתם גמרא בשבועות דל"ט מבואר שם דכל הלאוין נקראים קלים חוץ מל"ת ע"ש ע"כ פוסק הר"מ כן אם כן צ"ל דהר"מ ס"ל דד' חלוקי כפרה שר' ישמעאל דורש פליג על משנתינו דמבואר דתשוב' מכפרת על ל"ת ג"כ או על כל פנים בלהנל"ע ור"י חולק וסובר דרק על עשה תשוב' מכפרת ולא על ל"ת והר"מ סבר כוותי'. והנה הטעם דעשה קיל מל"ת ע"כ אין הטעם דעל עשה עבר בשוא"ת ועל ל"ת עבר בקום ועשה דהא יש עשין כגון לאוין הבאים מ"ע דעובר בקו"ע וכן יש ל"ת שעובר בשוא"ת כגון לאוין שאב"מ וכאן מבואר סתם דיש חילוק בין עשה

לל"ת משמע דבכל העשין מהני תשוב' אף שעבר בקו"ע ובכל הלאוין אף שעבר בלא מעשה ל"מ תשוב' לחוד ע"כ צ"ל דל"ת בכ"ע חמור מעשה ועבמשנ"ח בפתיחה האריך לפלפל בזה. הכלל דכאן מסתימת דברי ר"י נרא' דחילוק יש בין עשה שבתורה ובין ל"ת בלי טעם רק ל"ת חמור בכ"ע מעש' וכן משמע סתמא דש"ס שבועות י"ב דמבואר שם דקלות היינו עשה ולא תעשה ושעיר המשתלח מכפר ופריך האי עשה ה"ד אי דעביד תשוב' התניא עבר על עשה ועשה תשוב' לא זז משם כו' ולא פריך על ל"ת ג"כ דמבוא' במשנה דיומא דתשוב' מכפרת ע"כ סתמא דש"ס כר"י דרק על עשה תשוב' מועיל ולא על ל"ת ע"כ פוסק הר"מ כן וגם ראב"ע ור' מתיא בן חרש נרא' דסוברים כן ע"כ פוסק הר"מ כוותי'. אך מכל מקום ק"ק דהש"ס בעצמ' מקש' על המשנה והיה יכול להקשות על מל"ת ג"כ כיון דבמשנה דיומא מבואר דגם על הל"ת מהני תשוב'. אך מכל מקום נר' דרוצ' להקשות דאליבא דכ"ע על עשה מהני אם כן המשנה כמאן אבל מל"ת אין קושיא כ"כ דהיו יכולים לאוקמי כר"י דעל ל"ת ל"מ תשוב' וז"פ. והתוס' שם הקשו קושי' זו הא על ל"ת ג"כ מכפר כמבואר במשנ' דיומא ותי' דבשאר עבירות אין מוחלין לגמרי רק מקילין לו הדין. וזה צ"ע כיון דבמשנה דיומא כולל עשה ולא תעשה דתשוב' מכפר נר' דשווין הם. ולפמ"ש הוא פשוט דרוצה להקשות אליב' דר"י ג"כ דמשנה דלא כמאן אבל הקושיא מל"ת אין קושי' כ"כ דר"י סובר דל"מ תשובה כ"נ. עוד הקשו שם בתוס' מחגיגה ועי' חגיגה ד"ה ע"א מבואר שם ארחב"פ כל העושה דבר ומתחרט בו מוחלין לו מיד שנא' ולא יראוני הא יראוני מוחלין לו וכ' שם התוס' ד"ה האי בעושק ש"ש כתיב דהו"ל ל"ת ופליגי דר"י פ"ב דיומא דאמר תשוב' תולה ויה"כ מכפר והיינו דכאן נר' דמוחלין בתשוב' בל"ת מבואר ג"כ בתוס' כמש"ל דר"י סובר בכל הלאוין אף דנל"ע וה"ה כל הלאוין שאין לוקין מכל מקום אינו נתכפר בתשוב' לחוד רק עם יוה"כ דעושק ש"ש ה"ל לאו הנל"ע ולאו הניתן לתשלומין ואין לוקין והדברים ארוכים והבאתי בח"ז ומכל מקום כתבו דפליגי אדר"י מבואר דר"י סובר בכל ל"ת אף קלות כנל"ע וכדומה אין תשובה מועיל כמ"ש לעיל. עוד כ' התוס' ואיכא בריית' אחרת דאמ' על עשה ולא תעשה תשוב' מכפרת כו' וכוונתם דר"ח בר פפא פליג על ר"י וסובר כברייתא דאף על ל"ת מכפרת. ואין מובן לי למה צריכים התוס' לכתוב דאיכא ברייתא והיינו ברית' ביומא שם דתשובה מכפרת על עשה ועל ל"ת הנל"ע ועושק ש"ש הו"ל נל"ע למה לא הביאו דהוא משנה שם דתשובה מכפרת על עשה ולא תעשה דיש במשמע דאף על ל"ת גמור תשובה מכפרת ואף לר"י דמוקי לה להמשנה בנל"ע על כל פנים בלאו הנל"ע דתשובה לחוד מכפרת מבואר במשנה ולמה מביאי' תוס' הברית'. והתוס' בשבועות הקשו על

דמקשה מעשה דלא זז משם ולא מקשה מל"ת ג"כ ומשנה דיומא דמכפרת על עשה ולא תעשה. ולכאור' כיון דמשנה דיומא אוקמי' ר"י בלאו הנל"ע ובלאו גמור אינו מכפר אם כן כאן בשבועות אפשר מיירי בל"ת גמור. אך באמת למאי דמוקי שם בלאו הנל"ע דהשתא ל"ת עשה מבעיא ה"נ כאן בשבועו' דמבואר דקלות היינו עשה ולא תעשה ג"כ קשה השתא ל"ת כו' וצריך ג"כ לאוקמי בנל"ע אם כן מקשים שפיר למה הקשו מעשה הא גם בל"ת כה"ג כגון דנל"ע ג"כ תשובה לחוד מכפרת. אך באמת משנה דשבועות מיירי בל"ת גמור דבשלמא ביומא מבואר קלות היינו עשה ולא תעשה וחמורות תולה ונוכל לאוקמי' הל"ת בנל"ע והחמורות היינו לאו גמור כמבואר שם אבל כאן דמבואר במשנה ומוקמי' קלות עשה ולא תעשה וחמורות מבואר דהיינו כריתות ומב"ד אם כן בפי' איתמר דל"ת היינו אפילו ל"ת גמור והם בכלל קלות וכ"ה בר"מ וכ"כ הכסף משנה דכאן בשבועות חולקת המשנה על משנה דיומא דשם מבואר דנל"ע היינו קלות לדברי ר"י וכאן אף ל"ת גמור ה"ל בכלל קלות ע"ש אם כן ק"ק מאי מקשים התוס' משם אך אפשר התוס' מקשים ממ"ד ביומא דגם ל"ת גמור' היא בכלל המשנה שמכפרת דאמרי' שם תנאי הוא ע"ש אם כן מקשים למ"ד דס"ל כן ע"ש. על כל פנים התוס' בחגיגה דמיירי שם בנל"ע צ"ע דלא מייתי מהמשנ'. על כל פנים זה מבואר בתוס' דר"י פליג וסובר דדוק' בעשה תשובה מכפר ולא על ל"ת אפילו נל"ע וה"ה אב"מ וכדומה כל הלאוין שאין לוקין מכל מקום אין תשוב' מכפרת וכ"ד הר"מ כמ"ש. עוד תי' התוס' בחגיגה כמו שתי' בשבועות דיש חילוק בין מוחלין לו וכאן תולה וע"ש מה שסיימו ודבריהם צע"ק. וראיתי בס' ט"א שם כ' ע"ד התוס' שכתבו דפליג על ר"י דלר"י אין מכפר בתשוב' על ל"ת כו' כ' הוא דל"פ דר"י דאמר עבר על עשה לא זז משם כו' ועבר על ל"ת דתולין והיינו כמשנה דשם דבכלל עשה ה"ל לאו הנל"ע ועושקי ש"ש ה"ל לאו הנל"ע או אב"מ כו'. ואיני מבין כיון דבמשנה פורט עשה ולא תעשה אף על פי שמוקמינן דמיירי בנל"ע מכל מקום פורט דמכפר על ל"ת ור"י אמר סתם עבר על עשה כו' ועבר אל"ת ג"כ סתם נראה דדוקא עשה ולא ל"ת אף שאין לוקין וכן בכלל ל"ת כל הל"ת אף דנל"ע וכדומה דלא הוי מסתם סתים כיון דבמשנה מפורש רק דה"ל קלות וחמורות אבל ל"ש דליהוי ל"ת דאין לוקין בלשון עשה. ע"כ נראה ברור דר"י פליג על המשנה וצדקו דהתו"ס דרחב"פ פליג על ר"י וסובר כמשנה ובריית' דשם דמכפר על לאו הנל"ע אבל ר"י ודאי לא ס"ל כן וכן מבואר דעת הר"מ דהו"ל לפרש ע"כ בודאי פוסק דאין חילוק רק בין עשה לל"ת אבל כל הל"ת שוים כנ"ב ונכון. וגם התוס' שבועות דמקשי' על ל"ת גמור ממשנה דיומא נר' דס"ל דכל הל"ת שוים כמ"ש. ונרא' דאף להבריית' ביומא דתשובה מכפרת על לאו

הנל"ע ודעת הט"א דגם ר"י סובר כן דל"ד נל"ע ה"ה כל הלאוין שאין לוקים עליהם לאו שאב"מ ולאו שבכללו' כמ"ש בט"א כאן. מכל מקום נר' דלאו שניתן לאזהרת מב"ד דג"כ אין לוקין ה"ל בכלל לאוין שלוקין דהא דאין לוקין הוא מפני חומרתו כידוע וכ"כ האו"ת בסי' ל"ד לענין הפסולים לעדות דאע"פ שכל לאו שאין בו מלקות אינו נפסל מן התורה מכל מקום לאו שניתן לאמב"ד פסול דחמור ה"נ כאן וז"פ. ולפמ"ש דלר"י בכל לאו אינו מועיל תשובה הא דאמר רבא ד"ז האי עולה דורון היא אי דלא עשה תשוב' כו' ואי דעשה תשוב' התניא עבר על עשה לא זז כו' הא ביומא מבואר דעולה מכפרת על עשה ועל לאו הנל"ע ע"ש בדל"ז וכ"פ הר"מ פ"ג ממעה"ק אם כן בלאו הנל"ע ל"מ תשוב' לחוד רק עולה מכפרת עם התשוב' אם כן מאי א"ר דהיא דורון כיון דבאה לכפרה. ולו' דרבא אומר דעולה על עשה הו"ל דורון זה דוחק דהאמר סתם עולה והו"ל לפרש. וצ"ל דרבא ס"ל כהמשנה ביומא דגם על לאו הנל"ע מהני תשובה לחוד דלא כר"י והא דנקט עבר על עשה כו' ל' הברייתא נקט ולאו הנל"ע בכלל. אך להתוס' בשבועות וחגיגה שמחלקין בין עשה אם עשה תשוב' מוחלין לו מיד ובמשנה דיומא דתנן דתשובה מכפרת על ל"ת ג"כ אינו רק להקל לו מן הדין ע"ש אם כן כיון דתשוב' אינו מכפר כפרה גמורה ובעולה כתיב ונרצה כו' לכפר עליו והו"ל לענין זה כחטאת וכל הקרבנות מכפרים כפרה גמורה ומבואר להדיא דעולה בא על לאו הנל"ע ג"כ אם כן בכה"ג עולה לאו דורון היא דתשובה ל"מ לגמרי ונתכפר בעולה (ועכצ"ל דרבא ס"ל דהמשנה דיומא מיירי אפילו בלאו גמור תשוב' מכפרת לגמרי) וצ"ע. ויש להסתפק בעבר עבירה שיש בה לאו ועשה כגון חילול י"ט ואכילת טמאים דיש בהם לאו ועשה ויש הרבה וא"צ לפרט אם עבר על עביר' כזו אם העברת העשה נמחל לו בתשוב' לבד כמו כל עשה אך הלאו לא נמחל לו עד יה"כ או כיון דיש לאו ג"כ העשה חמור ואין מתכפר לו בתשוב' לחוד אף על העשה דה"ל כמו לאו וכה"ג מפלפלין התוס' חולין קמ"א דדעת ריב"א לענין לדחות ל"ת ועשה הל"ת נדחה והקשו לדבריו ובקדושין ל"ד כתבו דאף הלאו אלים כיון שיש בו עשה ועי' בסוגיא דהואיל בפסחים וגם מפלפלים לענין נשים אם חייבין במצות עשה שהזמן גמרא היכי שיש לאו ג"כ והובא בח"ז כ"פ אם כן ה"נ אפשר כיון שיש בו לאו העשה ג"כ חמור דלא נתכפר בתשוב'. ויש להביא ראי' מגמ' דשבועו' שהבאנו דמבואר במשנה דקלות היינו עשה ולא תעשה וחמורות היינו כריתות ומב"ד ומקשה בש"ס האי עשה ה"ד אי דעביד תשובה לא זז משם כו' ובאמת נוכל לו' דמיירי בעשה ולא תעשה כא' דרצה לאשמועינן דהם קלות ותשובה ל"מ אף על העשה ע"כ צריך השעיר לכפר אע"כ בכ"ע מועיל תשובה על העשה דלא אלים מחמת הלאו ויש לפלפל בזה לענין שהבאתי בשם התוס' ואין כאן

מקומו רק לענין תשוב' מוכח מכאן דהעש' אינו אלים יותר והוי כמו כל עשה שמתכפר בתשובה לחוד.

הב' מח"ל שלר"י עבר על ל"ת ועשה תשובה תולה ויה"כ מכפר וכ"כ הר"מ וכבר כתבנו דנר' דר"י סובר בכל הלאוין אף דאין לוקין כגון נל"ע וכדומה וכ"ד הר"מ דלא חילק וכבר כתבנו דדעת הט"א דר"י לא פליג על המשנה ובמשנה מבואר דהל"ת דאין לוקין א"צ יה"כ והלוקין עליהם צריך יה"כ ור"י ג"כ סובר דעל הל"ת שלוקין תשובה ויה"כ מכפר ואין מבואר בדברי ר"י חילוק בין שוגג למזיד נראה דשוים דאף בשוגג צריך תשובה ויה"כ ובמזיד ג"כ מכפר תשוב' ויה"כ. ונרא' דאם עבר עבירה שיש בה מלקות ולקה נתכפר בתשובה עם המלקות וכ"נ מלשון הר"מ פ"א דחייבי מלקות אין מתכפרין בלקייתן עד שיעשו תשוב' נראה דאם עשו תשובה נתכפרו בלקייתן לבד ואין צריך יה"כ וגם לא גרע מיסורים דמלקות הו"ל יסורים ויסורים בודאי א"צ יה"כ כנרא' מהש"ס דיומא דשלשה חלוקי כפרה הם ותשובה אינה מהחילוקים דצריך תשובה עם כל הכפרות אבל חוץ תשובה אין כפרה א' צריכה לחברתה אם כן בנלקה בודאי נתכפר עם התשובה בלא יה"כ וז"ב ופשוט רק ר"י מיירי היכי דלא נלקה כגון בשוגג או בלא התראה או בזה"ז תשובה בעצמה אינו מועיל ועם יה"כ מכפר כנ"פ ועיין בשבועות ד"ח.

והנה שבועת שוא היינו לאו דלא תשא אינו מבואר בדברי ר"י חילוק נרא' דדינו ככל הל"ת שאין מועיל תשובה לחוד רק עם יה"כ מכפר אף על לאו דל"ת וכ"נ מדברי הר"מ שלא חילק וע"ש בסוגיא דיומא דר"י מוקי המשנה דתשובה מכפרת על עשה ולא תעשה היינו נל"ע ועל ל"ת גמורה אין תשובה מכפרת ופריך ע"ז מברייתא דאלו הן קלות חוץ מלא תשא ומתרץ לא תשא וכל דדמי לי' היינו שאר ח"ל דלוקין וכן מתרצין עוד ברייתות אם כן לפ"ז כל ח"ל שוים עם ל"ת דאין תשובה לחוד מכפרת אבל עם יה"כ מכפרת וזה בכלל חמורות שבמשנה שם דמבואר דעל החמורות תשובה תולה ויה"כ מכפר ובבריית' א' מבואר לפי שנא' (בחורב) [בעוש'] תשוב' ונקה יכול לא תשא עמהם ת"ל לא ינקה יכול אף שאר ח"ל כו' ת"ל אשר ישא את שמו כו' שמו הוא דאינו מנקה אבל מנקה שאר ח"ל חזינן דל"ת חמור משאר ח"ל ובאמת שם ר"ל דכל ח"ל סגי בתשובה לחוד ול"ת חמור ע"ש ברש"י ג"כ דאין מועיל תשוב' לחוד אבל לפי מה דפסקינן דכל ח"ל ל"מ תשוב' לחוד רק עם יה"כ נראה דשבועת שוא ג"כ דינו הכי דתשוב' עם יה"כ מכפר ע"ש בסוגי' דלכ"ע הוי בכלל חמורות דמשנה דתשובה ויה"כ מכפר. והר"מ בפ"א כ' לענין כפרת שעיר המשתלח דאלו הם קלות עש' ול"ת וחמורו' היינו כריתו' ומב"ד ושבועות שוא עי' בלשונו נרא' דש"ש הם בכלל כריתות ומב"ד אם כן אין מועיל תשובה

ויה"כ כמשי"ת לקמן בס"ד דכומב"ד ל"מ תשובה ויה"כ. אך אין ראי' דלענין כפרת שעיר המשתלח דסובר כר"י בשבועו' דכל הל"ת אם הם קלות לא כסתם משנה ביומא דמוקי בנל"ע עבכ"מ אם כן כיון דמבואר דל"ת חמור היא בכלל החמורות ככומב"ד דנקראים שם חמורות אבל כאן אם נאמר דר"י אינו חולק על המשנה כדעת הרב בעל ט"א אם כן עשה שר"י אמר היינו עשה ולאו הנל"ע היא בכלל עשה והם הקלות שבמשנה ול"ת שר"י אומר היינו החמורות שבמשנה אם כן ה"ל לא תשא וכל דדמי לי' אם כן אין ל"ת חמור מלאו שיש בו מלקות ותשובה ויה"כ מכפר ואם נאמר דר"י חולק על המשנה אם כן אינו פורט כלל חומרא בש"ש יותר מכל הלאוין אם כן נראה דתשוב' ויה"כ מכפרין אף ש"ש וגם הר"מ מסתם סתים ליה כאן אך בשבועות דל"ט מבואר איזה קלות עשה ולא תעשה חוץ מל"ת. חמורות כרת ומב"ד ולא תשא עמהם משוי לאו דלא תשא עם כומב"ד אם כן אין תשובה ויה"כ מכפר והר"מ סמך אמ"ש בפ"א דש"ש הם חמורים ככומב"ד מש"ס הנ"ל אם כן כל הלאוין תשובה ויה"כ מכפרין וש"ש אין מכפר ויש לה דין כומב"ד ומבואר בסמוך בס"ד. וכבר כתבתי דכ"ז אם אינן בני מלקות וקרבן אבל אותן שהם בני מלקות וקרבן נתכפר להם במלקות או בקרבן וא"צ יה"כ וגם יה"כ אין מכפר כפרתן דח"ק או חייבי עונשים אחרים אף דעבר עליהם יה"כ לא נפטרו מעונש ב"ד או קרבן רק כ"ז מיירי באינן בני קרבן ועונש בכה"ג הם חילוקי כפרה שכתבנו ושנכתוב בסמוך בס"ד. וכ"ז מבואר בכריתות ושבועות ד"ח דחטאים שהם בני קרבן או איזה עונש אחר בידי אדם אין יה"כ ושעיר המשתלח מכפרין רק כפרתן שכתבה התורה ובודאי א"צ יה"כ ג"כ כי התורה מה שקבעה כפרה זה היא הכפרה רק אותם שאין להם כפר' או בזה"ז ע"ז נשנו הד' חלוקי כפרה וע' תוס' שבועו' בסוגיא שם דמביאין ברייתא דיה"כ אינו מכפר אלא סוף היום ע"ש. ובס' תויה"כ הקשה מאי נ"מ דתולין עד יה"כ ולא נתכפר מיד הא יה"כ יכפר לו ואי דמת קודם יה"כ הא מיתה מכפרת ומאי נ"מ ע"ש. ואפ"ל לפי מה שמבואר בש"ס דמעביר ראשון ראשון ויש הרבה שיטות בזה ולהשיט' דשני עונות הראשונים מוחלין בלא תשובה והחשבון מן השלישי ואילך וי"ל הא דמחשבין מג' ואילך היינו בלא נתכפרו הראשונות כגון דלא עשה תשובה או איזה עבירה שלא נתכפר לו כדינא דל"מ תשובה לחוד אז מכל מקום מוחלין על ב' עבירות הראשונות ומתחילין לחשוב מהג' והא ראי' דמבואר בש"ס ועון עצמו אינו נמחק כו' אי איכא רובא עונות אף הראשונות נחשבים מוכח דמיירי דלא נתכפרו לו (והרא"ש יש לו שיטה אחרת בזה אך צריך אריכות לברר השיטות ואין כאן מקומו) דאי נתכפרו היאך עונשין אותו ומאי ועון אינו נמחק אבל אם דרך משל עבר על מ"ע ועשה תשובה

כהוגן ונתכפר לו ואח"כ עבר עוד ועשה תשובה ואח"ז עשה פ"ג עבירה בודאי הג' נחשב ראשון ונוהג במדה זו להעביר ראשון כי היאך נחשב הראשונות מ"ל [לא] חטא בפ"א מעולם או עשה תשובה ונתכפר ה"ל כאילו לא חטא עתה רק פ"ר ונחשב מן העון עתה וז"ב. אם כן נ"מ במאי דלא נתכפר לו עד יה"כ דאותו עון נחשב כגון אם היא עבירה ראשונה ועשה עד יה"כ עוד ב' עבירות האחרון נחשב דה"ל חטא ג' ונענש אם לא עשה תשובה כהוגן כיון דהראשון לא נתכפר לו נחשב שפיר ומונין ראשון ממנו אבל בעבירה שנתכפר לו לגמרי בודאי אינו נחשב כלל והו"ל שני ראשון ואם גם השני נתכפר בתשוב' כהוגן הג' נחשבת לראשון וכן הרבה פעמים הכלל אם נתכפרו הראשונות לגמרי אין מונין הראשונות כלשון הש"ס ועון כו' והיאך אם נתכפר יהי' לו עונש אבל בלא נתכפר מונין ראשון ושני ואף אם נאמר דאין עונשין על העשה ותולין מכל מקום על כל פנים החטא הג' נחשב לו כנ"ב.

הג' מח"כ ומב"ד וכבר כתבנו דשבועת שוא ג"כ בכלל וה"ה עבירות שיש בהם מב"ש ויבואר לקמן הכל הם חמורות ומבואר בגמרא דתשובה ויה"כ תולין ויסורים ממרקין וכ"כ הר"מ וכבר כ' לעיל דנראה דא"צ יה"כ כמו שפירש"י דתשובה היא עם כולם אבל הג' כפרות אין א' צריך לחבירו אם כן בתשובה ויסורין נתכפר לו אף בלא יה"כ אך אשמועינן דאף עם יה"כ לא נתכפר לו אבל בתשובה עם יסורין א"צ יה"כ. אך מלשון הגמ' ויסורים ממרקין והיינו גמר וכ"ה לשון הר"מ תשובה ויה"כ תולין ויסורין גומרין הכפרה כו' מתכפר לו כפרה גמורה עד שיבאו כו' נראה דתשובה ויה"כ ג"כ מכפרין קצת רק לא נגמר הכפרה רק ע"י יסורים אם כן אפשר דצריך יה"כ ג"כ לכפר קצת ואז ע"י יסורים נגמר הכפרה וכן מביא ביסל"מ בשם הירושלמי דתשובה ויה"כ מכפרין קצת ע"ש. אח"ז ראיתי באגדת ירושלמי עם פי' היפה מראה מבואר שם דעבר על כומב"ד תשובה ויה"כ מכפרין מחצה ויסורים מכפרים מחצה ובח"ה תשובה ויה"כ מכפרין שליש ויסורין שליש ומיתה שליש וע"ש ביפ"מ שכתב דלש"ס דידן אין היסורים צריכין ליה"כ ואין מיתה צריך ליה"כ וליסורים ולהירושלמי כ"א מהג' שוים בכפרתם ואותם החמורות מיסורים ואילך צריכין ליה"כ אך בש"ס דידן ג"כ צ"ע הלשון ממרקין נראה דגומרין בצירוף אחר ולא קאמר כמו קודם יה"כ מכפר הו"ל ג"כ לומר תשובה ויה"כ תולין ויסורים מכפרין אח"ז כולם תולין ומיתה מכפרת וגם לשון הר"מ גומר נראה כן אם כן אי הוי הר"מ ס"ל כהירושלמי היה כותב כן בפירוש וצ"ע כעת. עוד ראיתי ביפ"מ שם שכתב דבכומב"ד דתשובה ויה"כ תולה דוקא עם יה"כ אבל תשובה לבדה אינה תולה כלל בחמורות לש"ס דידן דאי לא למאי נ"מ נקט תשובה ויה"כ תולין וכן בח"ה

נקט תשובה ויה"כ ויסורי' תולין מוכח דתשובה לבד אינו תולה בחמורות ובח"ה אף עם יה"כ אינו תולה ע"ש. ולענ"ד אינו דקדוק דנקט רבותא בחמורות תשובה ויה"כ תולין כו' היינו דג"כ היא כפרה מכל מקום אין כח לתלות ובח"ה אפילו יסורים תולין ומכל מקום מסתברא דבתשובה לבד תולין ג"כ רק אפילו עם עוד כפרות אין מועילין לכפר רק כמו שמבואר כ"נ. עוד ראיתי שם שמביא הקושיא שהבאנו לעיל מאי נ"מ תשובה תולה ויה"כ מכפר ותי' דמיירי דביני לביני חזר מתשובתו ע"כ יה"כ מכפר ואין זה סברא אצלי כלל אם חזר מתשובתו בודאי ה"ל כאילו לא שב ואין יה"כ מכפר כנ"פ ואין זה סברא כלל דחזרה מהתשובה מכל מקום יהיה מועיל. ועיין לעיל מה שתירצתי.

הד'. ח"ה, תשובה ויה"כ ויסורים תולין ומיתה ממרקת והנה לפי הש"ס דילן נוכל לומר דמיתה לחוד עם תשובה ג"כ ממרקת כמ"ש לעיל בסמוך אך הלשון ממרקת נראה דגומרת ובירושלמי מפרש דתשובה ויה"כ מכפרת שליש ויסורים שליש ומית' שליש כמ"ש לעיל וגם לענין התשובה לחוד אם תולה הכל כמ"ש בסמוך. והנה בשני חלוקות הראשונות היינו קלו' בתשובה לבד והיינו עשה ולא תעשה שנל"ע ול"ת גמור עם יה"כ כתבנו לעיל דאפשר ר"י לא פליג על משנתינו דעשה דקאמר נל"ע בכלל עי' לעיל. אבל בלאוין החמורות שר"י מצריך יסורים ולח"ה מיתה נראה דפליג דבמשנה מבואר סתם על החמורו' ונרא' דבכל החמורות אף כומב"ד וח"ה בכלל ומכל מקום מבואר דתשובה ויה"כ מכפר וגם מדכולל המשנה מיתה עם יה"כ כמבואר במשנה מיתה ויה"כ מכפרת עם התשובה נראה דכפרתן שוה כשם שמיתה מכפרת על כל החמורות כך יה"כ ע"כ נראה דר"י חולק על המשנה והר"מ פוסק כר"י דראב"ע ור"מ בן חרש סוברים כותיה וגם בירושלמי מחשב ר"ע עמהם ופוסק הר"מ כותי'. וגם לפי גמרתינו דמוקי המשנה אפילו כרבי ויה"כ לא בעי תשובה בודאי חולק ר"י דסובר תשובה עם כ"א והר"מ פוסק כותי' ומדברי הר"מ מבואר דעבר על עשה שאין בה כרת ועשה תשובה כו' נראה דעשה שיב"כ ה"ל בכלל ח"כ וסתמא מבואר עבר על כומב"ד כו' ולא נזכר חילוק בין עשה לל"ת מבואר דהוא בכלל כומב"ד ואין לנו מ"ע שיש בה כרת רק שנים פסח ומילה. והר"מ פ"א מה' מילה ה"ב כתב וז"ל וכל יום שיעבור עליו משיגדיל ולא ימול א"ע ה"ה מבטל מ"ע אבל אינו ח"כ עד שימות והוא ערל במזיד עכ"ל וכונתו מ"ש במזיד היינו אם נאנס אח"כ כגון שנחלה וא"י למול ומת אין עליו ח"כ כי אינו ח"כ רק במת והי' מזיד עד המיתה חל עליו ח"כ היינו כרת הנפש רח"ל אבל כ"ז שהוא חי א"ע בכל יום רק בעשה כמפורש בדבריו אם כן מל עצמו על העבר מהני תשובה לחוד ואפילו לא מל עצמו כגון שנחלה מכל מקום אם עושה תשובה מתכפר דלא עבר רק על העשה וא"כ במילה לא

משכחת שלא יתכפר לו בתשובה לחוד דכ"ז שהוא חי מהני תשובה רק לאח"מ נתחייב בכרת ואז ל"ש תשובה כי אין חשבון כו' וח"ו מקבל עונשו. אבל בחייו מהני תשובה לחוד וכגון דמל עצמו או שא"י למול דאל"ה לא הוי תשובה דטובל וכו' וז"פ:

אך בפסח אם לא עשה פ"ר ופ"ש במזיד ח"כ והו"ל עשה שיב"כ וכן אם הזיד בראשון ושגג בשני מכל מקום ח"כ כמבואר בר"מ פ"ה מה' ק"פ וכן אם שגג בראשון והזיד בשני ג"כ ח"כ כמבואר שם ואם הזיד בראשון ומת קודם השני עבר ג"כ על עשה שיב"כ כי ח"כ על הראשון כו' ע"ש בר"מ ותבין. הכלל לדעת הר"מ ל"מ עשה שיב"כ רק פסח ולא מילה אך דעת הראב"ד בה' מילה דכל יום איכא כרת רק נפטר במל עצמו אם כן גבי מילה שייך ג"כ זה ע"ש. ויש מ"ע שיש בהם מב"ש כמבואר בר"מ פי"ט מה' סנהדרין שלא רחוץ ידים ורגלים. וכובש נבואתו. ונביא העובר ע"ד עצמו. וכבר כתבתי דמב"ש הוי ככומב"ד אם כן זה ג"כ בכלל. וראיתי בס' עשרה מאמרות מאמר חיקור דין פח"י כ' ג"כ דמב"ש הם חמורים כמו כומב"ד ע"ש שמפלפל הרבה בדין חלוקי כפרה ולא עיינתי בדבריו ואני אתנהלה לאטי ובאתי רק לעורר. ועיין בס' יפה מראה ביומא חקר הא דמיתה ממרקת אי דוקא מיתה בלא עת אבל מיתה כדרך כל האדם אינה ממרקת או בכ"ע ממרק וע"ש דמסיק בכ"ע ממרק וכן הדעת נותן. והנה בשבועות דף י"ג מבואר שם פלוגתא דרבי ורבנן רבי סובר על כל עבירות שבתורה אפילו ח"כ ומב"ד יה"כ מכפר בלא תשובה חוץ מג' עבירות פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה אין יה"כ מכפר בלא תשובה רק עם תשובה אז יה"כ מכפר אף על ג' אלו ואם מיתה מכפר בלא תשובה על שאר עבירות ועל אלו ג' בתשובה כמו יה"כ אז אין דינו כיה"כ לא נתבאר שם בדברי רבי בפי' וביומא דמבואר במיתה מיתה ויה"כ מכפרין עם התשובה. ובגמ' מקשים ע"ז עם התשוב' אין בפני עצמן לא נימא דלא כרבי דתניא ר' אומר על כל עבירות שבתורה כו' בין לא עשה תשובה יה"כ מכפר כו' ותירץ אפילו תימא רבי תשובה כו' יה"כ לא בעי תשובה. והנה מקושי' המקשן דמקשה עם התשובה אין בפ"ע לא ונקט לשון עצמן בלשון רבים נראה דסובר דלרבי מיתה לא גרע מיה"כ ומקשה מברייתא דשם אף דאין נזכר מיתה רק יה"כ מכל מקום זה סברא אצלו דמיתה לא גרע מכפרת יה"כ אך מתירוץ התרצן שמתרץ רק מיה"כ ואמר דיה"כ לא בעי תשובה ולא נקט מיתה ע"כ נראה דוקא יה"כ ולא מיתה. אך יש לדחות זה וגם מצד הסברא נראה דמיתה ג"כ מכפר כיון דרבנן שם פליגי על רבי וסוברים דאין יה"כ מכפר בשאר עבירות בלא תשובה ומוקי לה קרא דהכרת כו' היינו דמיתה מכפרת בלא תשובה ולא יה"כ אם כן למה נשוה פלוגתא רחוקה בין רבי לרבנן דידוע כ"ה דיכולין להשוות פלוגתא של תנאים ואמוראים משווינן

וכאן נאמר דרבי סובר דרק יה"כ מכפר בלא תשובה ולא מיתה ורבנן סוברים דרק מיתה מכפרת ולא יה"כ טוב לומר דכ"ע סבירי דמיתה הוא כפרה יותר רק רבי סובר דיה"כ מכפר וכש"כ מיתה ורבנן סוברים דדוקא מיתה ולא יה"כ ואין כאן פלוגתא רחוקה כ"כ. וכן מבואר בשבועות בתוס' שם ד"ה בעומד כו' בסוף דבריהם כתבו אבל לרבי מיתה ויה"כ בלא תשובה ממרקת לגמרי בשאר עבירות כו' מבואר להדיא בדבריהם דלרבי מיתה מכפרת ג"כ כמו יה"כ וכן נראה מהתוס' ביומא בסוגיא זו ד"ה עם דכללו מיתה דח"כ כאחד ע"ש ומהיכן למדו רבותינו כן אך כמ"ש דלמה נשוה פלוגתא רחוקה ע"כ צ"ל כן וגם בלשון הש"ס דיומא נראה כן כמ"ש. אך קשה מאד אם נימא דרבי סובר דגם מיתה מכפרת בלא תשובה בשאר עבירות כמו יה"כ האיך אמרינן לקמן מודה רבי בכרת דיומא דאי לא לא משכחת לה כרת על עינוי ומלאכה דיה"כ מכפר ואמרי' אלמה לא משכחת לה דעביד בלילה ומת דלא אתי יממא לכפורי' לי' א"נ דאכיל אומצא וחנקתו והיינו דלא עבר רגע מיה"כ לכפר ליה ואי נימא דמיתה מכפר כמו יה"כ אם כן אכתי לא משכחת כרת דיומא או דיה"כ מכפר ליה או אם מת דלא היה שהות ביה"כ לכפר המית' מכפרת לו אם כן ע"כ צ"ל דמודה רבי בכרת דיומא אך אי אמרינן דמיתה לא מכפר לרבי ניחא ולפמ"ש וגם התוס' כתבו כן דלרבי מיתה מכפר כמו יה"כ צ"ע גדול מסוגי' זו. שוב האיר השי"ת עיני וראיתי במהרש"א שם שהקשה על רש"י שכתב שם דלרבנן מיתה מכפרת אחר יה"כ ומנ"ל לרש"י זה וכתב דמוכח דרבי סבירא לי' דמיתה לחוד אינה מכפרת מהאי דאכיל בלילה וחנקתו אומצא כמ"ש אם כן הוי סברות רבי ורבנן הפוכות דרבי סובר דיה"כ מכפר ולא מיתה ורבנן סוברים דמיתה מכפר ולא יה"כ ע"כ דעת רש"י דרבנן סוברים ג"כ דאין מיתה מכפר בלא יה"כ אם כן לא הוי פלוגתא רחוקה כ"כ עי"ש והנאני מאד שכוונתי לדעתו הקדושה מוכח דלרבי אין מיתה מכפר. אך התוס' כתבו שם בפירוש דמיתה מכפרת לרבי כמו יה"כ צ"ע מסוף הסוגיא דמוכח דלרבי מיתה לא מכפרא כמ"ש וגם קשה מנ"ל לרש"י כיון דחכמים ילפי מפסוק הכרת כו' דמוכח בשאר עבירות דמיתה מכפר ושם לא נזכר יה"כ כלל וצ"ע. והנה על רבי בודאי חולק ר"י בד' חלוקי שהוא סובר דבלא תשובה אין מיתה ויה"כ מכפרים כלל דתשובה עם כ"א בעינן וגם על החמורות ל"מ אפילו תשובה ויה"כ אם כן בודאי חולק על רבי.

ועתה נבאר סברת רבנן דחולקין על רבי בשבועות שם וסוברים דאין יה"כ מכפר בשאר עבירו' לשאינן שבים מבואר שם אף על הקלות כגון עשה מכל מקום סוברים דאין יה"כ מכפר בלא תשובה ודרשו לקרא דהכרת וכו' דעל שאר עבירות אפילו חמורות היינו כרומב"ד נתכפר במיתה בלא תשובה חוץ מג' אלו היינו פורק עול ומפר ברית

ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה אין מיתה מכפרת בלא תשובה רק מיתה עם תשובה מכפרת. והנה ר"א ב"ע שאומר ח"כ ג' הם ותשובה עם כולם מבואר דחולק על רבנן ג"כ וסובר דבלא תשובה אין מיתה מכפרת כלל אפילו בשום עבירה וגם בג' עבירות דרבנן סוברים דמיתה עם תשובה מכפר ור"י לא מפליג ונראה דעל כל עבירות תשובה עם יסורים מכפרות חוץ מח"כ צריך תשובה עם מיתה ולרבנן נראה דעל ג' עבירות הללו ל"מ תשובה עם יסורים רק תשובה ומיתה והר"מ לא הביא רק דברי ר"י ופוסק כותיה הן בשאר עבירות דלא מכפר מיתה בלא תשובה וכן אפילו באלו הג' חוץ ח"ה מהני יסורים עם תשובה ועיין בלחם משנה וכבר כתבתי דדעת רש"י דרבנן סוברים בשאר עבירות צריך יה"כ עם מיתה ולדעת התוס' א"צ יה"כ וצריך טעם למה פסק הר"מ כר"י נגד רבנן. ונראה דהר"מ סמך על משנה מפורשת דהוא דלא כרבנן דמבואר דמיתה בלא תשובה אינה מכפרת והוא בסנהדרין דף מ"ג ע"ב היה רחוק מבית הסקילה וכו' אומרים לו התוודה שכן כל וכו' שכל המתודה יש לו חלק לעוה"ב כו' שכן מצינו בעכן וכו' ומניין שכיפר לו וידויו שנאמר כו' ביום הזה כו' ואין אתה עכור לעוה"ב אם כן שם מיירי מחיוב מיתות וה"ל שאר עבירות לא מהני ג' וגם סתמא קתני נראה דאם אין מתודה אין לו חלק כו' ולרבנן הא המיתה מכפרת אפילו בלא תשובה ע"כ האי משנה דלא כרבנן וגם מאי ראי' מייתי המשנה מעכן דהתוודה והיה לו חלק לעוה"ב הא עכן מפר ברית הי' כמבואר בש"ס שם ובמפר ברית לא מהני מיתה לחוד אף לרבנן כמבואר כאן אבל בשאר עבירות יש לו תמיד חלק לעוה"ב אפילו לדעת התוס' שדעתם שמיתה אינה ממרקת לגמרי רק ביסורין קצת אחר המיתה אם כן מהמשנה מבואר דאין מיתה מכפרת בלא תשובה כלל דלא כרבנן. אך דמ"ש דעכן היה מפר ברית אין קושיא כ"כ דמשוך בערלתו אינו מפיר ברית מן התורה כמבואר ביבמות דמשוך צריך למול רק מדרבנן על כל פנים מהמשנה מבואר דוקא המתוודה יש לו חלק ולרבנן מכפרת בל"ת ע"כ המשנה לא אתיא כרבנן וגם בדף מ"ז שם גבי קדשי עה"נ דימותו אמאי כיון דאיקטל הו"ל כפרה ע"כ מבואר דלכ"ע מת מתוך רשעו אין לו כפרה ומסתייע' מברייתא דתני ר"ש יכול אפילו פרשו אבותיו מדרכי ציבור ת"ל בעמו בעושה מעשה עמך אלמא דמיתה בלא תשובה אינו מכפר ע"ש ורש"י פירש אינו עושה מעשה עמך פורש מדרכי ציבור כו' כגון רשע וא"כ אפשר הו"ל בכלל פורק עול. אך באמת הר"מ בהלכות כתב הפורשים מדרכי ציבור בדרך אחר ע"ש גם איני מבין כמו בהכאה וקללה של אביו ואמו אם הוא רשע אף בשאר עבירות עי' ביבמות גבי ממזר דאינו חייב על הכאה וקללה בלא עשה אביו תשובה הכלל עיין בסנהדרין שם מבואר להדיא דמת מתוך רשעו אפילו בשאר עבירות

של מב"ד אין לו כפרה במיתה אם כן האמוראי' אחרונים פליגי על רבנן דשבועות וגם המשנה דשם והברייתא דר"ש ס"ל כן ע"כ פוסק הר"מ דלא כרבנן. והנה שם בגמרא יש פלוגתא בנהרג בב"ד מתוך רשעו דרבא סובר דמתכפר לו ואביי סובר כיון דבדין נהרג לא ה"ל כפרה והנה הלכה כרבא לגבי אביי וגם האמוראים שם רב אשי דהוא בתרא ג"כ סובר שם דמיתה וקבורה מכפרת ע"ש. ולכאורה קשה ע"ז מהמשנה דסנהדרין דיליף מעכן דדוקא ע"י תשוב' מכפר והר"מ פ"א פוסק דחייבי מב"ד אין נתכפר להם בלא וידוי והכסף משנה הרשים ממשנה שהבאנו וצ"ע דפסק דלא כרבא ור"א דסוברים דנהרג אף כדין מכל מקום נתכפר וגם ר' יוסף סובר כן ע"ש בסוגיא על כל פנים מהמשנה ומהברייתא [מוכח] דר"ש וכולהו סוברים דאין מיתה בלא תשובה מכפרת ע"כ פוסק הר"מ כן. אך מה שהקשינו צ"ע דפוסק דחמב"ד אין מתכפר בלא תשובה הא ר"י ורבא ור"א סוברים דמכפר עיין בסוגיא וצ"ע. גם צ"ע בסוגיא שם דאביי סובר דמב"ד אין מכפרת כיון דבדין הוא ומביא ראיה מהמשנה דלא היו קוברין אותו בקברי אבותיו ואי אמרת ה"ל כפרה לקברי' ע"כ דאין לו כפרה. וקשה הא במשנה מבואר דאומרים לו התודה אם כן חמב"ד מתודים וסתמא מבואר במשנה דלא היו קוברין כו' אף שהתודה אם כן בעשה תשובה ומת כ"ע ס"ל דמכפר אף ר"י אם כן אמאי אין קוברין אותו בקברות אבותיו ולשאר אמוראים דסוברים דעם צערא דקיברא פורתא ניחא כיון דתשובה אינה מועלת בעבירות חמורות כאלו רק עם מיתה וצערא דקיברא אבל לאביי דמוכיח דאין מיתה אף בב"ד מכפרת בלא תשובה הא סתמא קתני אף בעשה תשובה ואז ודאי נתכפר אליבא דכ"ע בעשה תשובה ג"כ וג"כ מאי דחי אביי ראי' ר"י דר"י מייתי שפיר ראיה בקדשי מזבח של עהנ"ד דימותו ואי מחמת זבח רשעים כיון דאיקטל אית להו כפרה והיינו דסתמא קתני אפילו התודו דאומרים להו התודו שדרך כל כו' כמבואר במשנה אם כן עם תשובה בודאי מכפר הריגה אפילו מת מעצמו ע"כ צ"ל כיון דאידחי וכו' ומאי מקשה אביי מת מתוך רשעו דבאמת מיירי אף אם מת מתוך תשובה ע"ש בסוגיא ותראה דצ"ע. וזה נראה ליישב דבאמת דינא הכי דתשובה עם מיתה מכפרת אבל תשובה גמורה וזה קמי שמי' גלי' והש"ס מודיע לנו דתשובה מועלת אבל אנחנו לא ידענו אם זה עשה תשובה גמורה אם כן כיון דהוא רשע אף שאמרינן לו שיתודה ויעשה תשובה אין אנחנו יודעים מה שבלבו אולי אפשר פקר דאינו מתחרט באמת בלב ע"כ שפיר מקשה אביי על ר"י דאפשר דאין מקריבין משום זבח רשעים ע"כ קדשי מזבח ימותו דמת מתוך רשעו וכו' אינו מתכפר לו ומניין אנו יודעים שעשה תשובה באמת וכן ס"ל אף שנהרג עפ"י ב"ד כדין כמו עיהנ"ד מכל מקום אין אנו יודעים אם עשה תשובה אין קוברים אותו

בקברות אבותיו כיון דהוא מוחזק לרשע ועל התשובה אין אנו יודעים ומיתה בעצמה אינה מכפרת ובמשנה עצה טובה יהבינן לי' שיתודה וישוב באמת ויתכפר לו כי תשובה עם מיתה מכפרת אבל אנחנו לא ידענו ע"כ ניחא שם הסוגיא וז"ב ופשוט. אך מה שהקשיתי לעיל קשה דכאן סוברים ר"י ורבא ור"א דמיתה על כל פנים ע"פ ב"ד מכפרת בלא תשובה ואמאי לא מקשינן עליה ממשנה דמבואר ומניין שכיפר לו וידויו נראה דבלא תשובה אינו מתכפר. ונראה דהם סוברים כרבנן דשבועות דמיתה לחוד מכפרת על כל פנים היה להש"ס לפלפל בזה ולימא מתני' דלא כרבנן וגם יש להם להקשות על האמוראים ממשנה ולפלפל בזה והר"מ פוסק בפירוש דאין מב"ד מכפר בלא תשובה דלא כהאמוראים ודלא כרבנן בשבועות ולדברי התוס' בשבועות שמחלקים בין כפרה לכפרה הכל ניחא. אך דברי התוס' צ"ע ואין כאן מקומו. ולדברי הר"מ כיון דר"י וראב"ע ור"מ בן חרש סוברים כן דמיתה לחוד אין מכפר וגם המשנה דסנהדרין וגם הברייתא דר"ש וגם המשנה דיומא דמבואר דמיתה מכפרת עם התשובה ע"כ פוסק כותי'. ובעמדי בזה אני רואה לפלפל ולברר כל הדברים צריך אריכות גדול ואין הזמן גורם כעת לטייל באריכות ע"כ מוכרח אני לקצר ולכתוב עוד קצת דינים בקצרה והשי"ת ברוב חסדיו יגמור עלי ואשנה פ"ז באריכות וע' מה שכתבו האחרוני' בזה ולא עיינתי בדבריהם היטב וכתבתי הנלענ"ד בס"ד.

וכ"ז בעבירות שאין בהם קרבנות כמ"ש או בזה"ז אבל בזמן המקדש היה עוד חוץ מהקרבנות כפרות ובאותן שאינן בני קרבן היה שעיר המשתלח ביה"כ ומבואר במשנה דשבועות דשעיר המשתלח מכפר על כל עבירות שבתורה בין קלות היינו עשה ולא תעשה ובין חמורות היינו כרומב"ד בין בשוגג בין במזיד על כל עבירות שבתורה שעיר המשתלח מכפר ואינו מבואר במשנ' אם צריך ג"כ תשוב' או לא ובש"ס דף י"ב מקשה אי דעשה תשובה למה נקט [יה"כ] והא תני' עבר על עשה ועשה תשובה לא זז משם עד שמוחלין לו אם כן א"צ כפרת שעיר ואי בלא תשובה זבח רשעים תועבה ואמאי מכפר ומסקי שהמשנה בלא עביד תשובה ורבי היא דסובר דעל כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה ובין לא עשה תשובה יה"כ מכפר חוץ מג' פורק עול ומגלה פנים וכו' ומיפר ברית אין יה"כ מכפר בלא תשובה וצריך תשובה וכן מסקנת הסוגי' ורבנן פליגי על רבי דאין יה"כ מכפר בלא תשובה ע"ש וקשה דגם לרבי אותם הג' אין יה"כ מכפר אם כן כיון דהמשנה מיירי בלא תשובה אמאי לא פרט במשנה דמכפר על כולם חוץ מאותם הג' ומלשון המשנה נראה דעל כל עבירות מכפר והיה צריך לפרט חוץ מאלו ג"כ. ועוד קשה לי הנה זה אמת דרבי סובר דיה"כ מכפר דאמר בפירוש יה"כ מכפר

על שאינן שבים דדורש מקרא מכל מקום ע"כ לא שמעינן לרבי אלא עיצומו של יום דעיצומו של יום ג"כ מכפר אף בלא שעיר המשתלח כמבואר בסוגי' וביומא ע"ש אם כן סובר דגזה"כ היא דכפרה של יה"כ א"צ תשובה ונפקא ליה מהאי קרא הכרת וכו' אף אחר יה"כ בלא תשובה אם כן בכל העבירות אין כרת אחר יה"כ אבל שעיר המשתלח מנלן דרבי סובר דמכפר בלא תשובה הא מקרא הוא זבח רשעים תועבה וכ"פ בש"ס הקשה זה בפשיטות והאיך יחלוק רבי על זה ושעיר המשתלח הוא קרבן ואינו מכפר לרשע מחמת זבח רשעים אבל כפרה בלא קרבן יש שהוא מכפר אף על רשע דזה לא מקרי זבח כמו דרבנן סוברים דמיתה מכפר על שאינן שבים ומכל מקום בקרבנות שייך זבח רשעים דאינו מבואר במקרא רק זבח היינו קרבן של רשעים תועבה אם כן מוקי המשנה דמבואר דשעיר מכפר דהוי זבח רשעים ומכפר כרבי דלמא רבי סובר דוקא יה"כ היינו עיצומו של יום כמו רבנן דס"ל דמיתה היא כפר' ומכל מקום קרבן אינו מכפר על רשע דמקרא מלא הוא דזבח היא תועבה וכן כתב רש"י בד"ה זבח כו' והיאך מכפר עליו קרבן יה"כ מביא רש"י תיבת קרבן כי בקרבן שייך זבח רשעים תועבה אבל יה"כ או שאר דברים יוכל לכפר אף בלא תשובה אם כן רבי ג"כ לא יחלוק על מה דפירש בקרא והאיך מדמה הש"ס זבח היינו השעיר ליה"כ. וכ"ת מאי נ"מ הא שעיר הוא ביה"כ אם כן ממילא יה"כ מכפר ז"א דהוא נ"מ כפי מה שכתבו התוס' לקמן בסוגיא זו דיה"כ אינו מכפר רק בסוף היום משתחשך ושעיר המשתלח מיד אם כן אם מת לאחר שלוח קודם סוף יה"כ אם כן אין השעיר מכפר בלא תשובה רק יה"כ ס"ל לרבי דמכפר ובמשנה מבואר דשעיר מכפר והאיך יחלוק רבי על קרא דזבח וכו' ומאי ראיה מייתי מיה"כ לשעיר. ולולי דברי התוס' שם בסוף הסוגיא ניחא היינו כיון דא"א לאוקמי המשנה כרבנן בשום אופן דהם ס"ל דיה"כ אין מכפר בלא תשובה אם כן גם בשעיר לא נתכפר מכש"כ דזבח רשעים כו' ע"כ אוקמי כרבי דס"ל יה"כ מכפר אף לשאינן שבים היינו עיצומו של יום מכפר על כל עבירות בלא תשובה והכפרה של יום הוא כ"ה מעלות השחר כל רגע מכפר ואיכא מ"ד בירושלמי דס"ל כן אך כיון דיום מכפר למאי איצטריך השעיר כקושי' התוס' [י"ל] השעיר איצטריך דגזה"כ באם א"א בשעיר, היום מכפר כגון בזמה"ז ובזמן שאפשר בשעיר אין היום מכפר אלא אם כן הקריבו השעיר ובלא הקריבו אין היום מכפר כלל וכן כת' שם בס' יפ"מ למאן דאית ליה כל היום מכפר דאיצטרך שעיר היינו אם אפשר בשעיר אין היום מכפר כלל אם לא הקריבו רק אם הקריבו שעיר כל היום מכפר היינו עיצומו של יום וכפרת היום עם השעיר מתלי תלוי וקאי אם הקריבו מכפר למפרע ואם לא הקריבו והיה באפשר להקריב אינו מכפר כלל וגם קמי שמי'

גלי' אם כן אם מקריבין השעיר כל היום מכפר והיינו עיצומו של יום. והנה גם בש"ס דידן נראה דרבנן סוברי' דכל היום מכפר דאמר במסקנ' דלרבי כרת דיומא מ"ל כגון דחנקתי' וכו' והתוס' כתבו דל"ד כיון דסוף היום מכפר א"ש. והכריחם לזה דרבי סובר דסוף היום מכפר דשעיר למאי איצטריך ולפמ"ש וגם ביפ"מ מבואר כן גמ' דידן בדוק' כי ידעו חכמי הש"ס דרבי ס"ל דכ"ה מכפר ושעיר איצטריך אם אין מקריבין שעיר אין היום מכפר אם כן הכל ניחא דמוקמי כרבי דרבי סובר דכ"ה מכפר היינו עיצומו של יום אם כן מכפר על שאינן שבים ג"כ דל"ש זבח וכו' דעיצומו של יום מכפר ע"כ המשנה דמבואר דשעיר המשתלח מכפר ממילא כיון דיה"כ הוא מכפר ונקיט שעיר המשתלח כיון דהכפרה תלוי בשעיר והמשנה מיירי שם מקרבנות ע"כ אמר שעיר המשתלח מכפר ע"כ שפיר כרבי וכיון דעיצומו של יום מכפר ל"ש זבח וכו' אבל כרבנן לא נוכל לאוקמי' כיון דאין יה"כ מכפר באינן שבים דילפי מקרא אם כן ע"כ שעיר אינו מכפר יותר דזבח וכו' וכרבי ניחא. ולדעתי דברי התוס' צ"ע ממה שמבואר דרבי דסובר יה"כ מכפר היינו השעיר ואח"כ מביאין דיה"כ עצמו מכפר ובאמת בדברי רבי אינו מבוא' כלל רק יוה"כ וגם ביומא מבואר שם במשנה דיה"כ מכפר עם התשובה ואמרינן דלא כרבי ומסקינן דיה"כ לא בעי תשובה כו' ואינו מוזכר שם שעיר המשתלח והוה יכול לומר דאם אין שם שעיר צריך תשוב' ג"כ אלא ע"כ דיה"כ עצומו של יום מכפר וכן בברייתא דרבי יליף יום הכפורים הוא דמכפר אפילו לא התענה ככתוב בפ' אמור ושם לא נזכר שעיר כלל והאיך תסיק אדעתין דיה"כ אין עצומו של יום מכפר כיש מפרשים ובודאי דברי היפ"מ עיקר אך על קושיתם ל"ל שעיר צריכים לתרץ דיה"כ אינו מכפר עד שתחשך והש"ס דילן דנקיט חנקתי' וכו' ל"ד. ובאמת אין צריך לזה דהתורה גזרה בעת שיכולים להקריב השעיר אין היום מכפר רק אם מקריבים השעיר כדברי היפ"מ ועלת' הסוגי' כהוגן כי לדעתם דשעיר המשתלח מכפר בפ"ע האיך יחלוק רבי על הפסוק זבח וכו' כאשר כתבנו למעלה ולפמ"ש הוא נכון ונלע"ד לולי דברי התוס'.

ועי' בר"מ פ"ג מהלכות שגגות כתב מי שבא לידו ספק עבירה ביה"כ אפילו עם חשיכה פטור שכל היום מכפר נראה מדבריו דס"ל כהתנא דכל היום מכפר ע"ש ועי' בירושלמי ביומא והר"מ כ' בפ"א כאן וז"ל שעיר המשתלח וכו' מכפר על כל עבירות הקלות והחמורות וכו' והוא שעשה תשובה אבל אם לא עשה תשובה אין השעיר מכפר אלא על הקלות ומה הם הקלות עשה ולא תעשה ומה הם חמורות כרומב"ד וש"ש וכו' וכבר תמה הכסף משנה דבגמרא כאן מבואר להדיא דלרבי מכפר אפילו על החמורות בלא תשובה ולרבנן אפילו על עשה אינו מכפר בלא תשוב' דע"כ מוקמי המשנ' כרבי וגם מנ"ל חילוק

זה ועיין בלחם משנה מ"ש בזה ועיין בס' יסל"מ ובתויה"כ. ואפשר לו' דהר"מ מסברא דנפשי' ראה כן כי הוא סובר כר"י דד' ח"כ יש וסובר דר"י פליג על רבי ועל רבנן דהכא כמ"ש לעיל דגם על רבנן פליג ורבנן סברי דמיתה בל"ת מכפר ולר"מ צריך תשוב' והר"מ פוסק כן כמ"ש דס"ל אפילו הנהרגין עפ"י ב"ד אין להם כפר' בל"ת ועי"ל למה הר"מ פ' כר"י ע"ש וגם סובר הר"מ דכפרת יוה"כ מכפר כל היום כמ"ש אם כן הי' קשה לי' לר"י שעיר למה ולא הי' ניחא בתי' היפ"מ דאי אין מקריבין שעיר אין יוה"כ מכפר ע"פ סברת הר"מ דשעיר מוסיף כפרה א"נ בקלות בעשה ולא תעשה דלאחר תשובה סובר ר"י דיוה"כ מכפר אם כן ע"כ מוסיף השעיר דאין צריך תשוב' דאי לא מאי מוסיף השעיר על כפרת היום ובחמורות דאף בתשובה אין יוה"כ מכפר מוסיף השעיר דמכפר בתשובה ומאי דקש' על הקלות האיך מכפר בל"ת הא זבח וכו' כבר כתבנו דבעשה לא שייך ז"ר וכו' וגם בלא תשוב' כמ"ש הלחם משנה דהקושי' מז"ר הם רק על החמורות. אך צ"ע דידוע דרכו של רבינו דאין דרכו לכתוב מסברות עצמו בסתם וכותב יראה לי גם זה דחוק דבודאי בל"ת שלוקין ג"כ הוי רשע ואיקרי ג"כ ז"ר וכו' והר"מ כלל כאן בקלות אף ח"ל שלוקין כמ"ש הכסף משנה וגם הי' לו להוסיף כפרה בח"כ ג"כ אך זה אין קושי' וק"ל. אך מה שהקשיתי לעיל קשה וגם האחרונים לא הרוו צמאונינו ועוד חזון למועד בעזהש"י.

ועיין בסוטה דף ז' ע"ב אמרי' בשלמא יהודא דאודי כי היכי דלא תשרף תמר אלא ראובן דאודי למה לי' דאודי והא אמר רב ששת חציף עלי דמפריט חטאי' ופרש"י ברבים דנרא' וכו' ומתרץ כי היכי דלא לחשדו אחוהו ופרש"י שלא יהיו שאר אחיו נחשדין מאביהם ע"כ נראה מזה דיעקב לא ידע כלל מי הי' החוטא רק לאחר שהוד' ראובן וקשה כיון דמיעוט כ"ש הוא במפרסם החטא אם כן מי התיר לראובן משום חשד האחים לפרסם ולמעט כ"ש ח"ו וגם הי' יכול לומר לאביו בצינע' בשלמא יהודא משום פ"נ וגם הי' צריך להודיע לכל כדי שידעו שהמשפט כן הוא אבל לראובן איני מבין מה היתר זה בשביל חשד אחיו אצל אביו ועי' בתוס' ברכות דף ל"ד ע"ב ד"ה כסוי וכו' דכתבו אם אינו מפרט החטא מתבייש וכל העובר עביר' ונתבייש מוחלין לו וכשפורט נראה דאינו מתבייש ע"ש ולכאורה מבואר בסוטה בגמרא שהבאתי לעיל מפני מה תיקנו וכו' ובע"ז מפרסם כי היכי דנכסוף עיין לעיל מבואר דאם הוא מפרסם נתבייש יותר ונתכפר לו כמו שמבואר שם ויש ליישב. גם קצ"ע דמקשה הש"ס והא אמר ר' ששת חציף עלי דמפריט חטאי' כו' כיון דק"ל דעבירות שבין אדם לחבירו מצוה לפרסם שנא' מכסה פשעיו וק"ל דכל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה שבלבל רק יצועי אביו אם כן היה רק עבירה שבין אדם לחבירו אם כן מצוה לפרסם וצ"ע.

וכל חלוקי כפרות הללו הם דוקא בעבירות שבין אדם למקום ב"ה אבל עבירות שבין אדם לחבירו אינו מתכפר לו עד שיחזיר לו הממון שגזל ממנו וג"כ יפייס אותו על הצער שציערו ואפילו לא חטא כנגדו רק בצער שציערו אינו נתכפר לו רק אם פייסו וזה מבואר במשנה ביומא להדיא עבירות שבין אדם לחבירו אין יה"כ מכפר עד שירצה וכו' וכן מבואר בר"מ כאן פ"ב הלכה ט' אין התשובה ולא יה"כ מכפרין וכו' אבל עבירות שבין אדם לחבירו וכו' וכן כתב הרהמ"ח ואם החזיר הגזילה ופייס חבירו מכל מקום צריך להתודות ולעשות תשובה לפני השי"ת כמבואר בר"מ כאן בפי"א כי שתים רעות עושה אם חוטא לחבירו דעושה לחבירו וגם המרה פי אלקיו ית' ע"כ צריך לתשובה כאן אך התשובה אינה מועלת כ"ז שהחטא שחטא לחבירו לא נתקן. ונראה דכ"ז שלא ריצה את חבירו אף חלק שמים לא נמחל לו דל"מ כלל תשוב' כ"ז שיש בידו החטא שחטא לחבירו רק לאחר שנתפייס מחבירו צריך תשובה לחלק שמים. ונראה אף דהמשנה נקיט דאין יה"כ מכפר וכן הר"מ נקיט תשובה ויה"כ והרהמ"ח נקיט תשובה מכל מקום נראה דאף מיתה אף לרבנן דס"ל מיתה מכפרת בלי תשובה מכל מקום בעבירות שבין אדם לחבירו אפילו מיתה אינו מכפר כמו לרבי דס"ל יה"כ מכפר אפילו בלא תשובה ומיתה אין מכפר כמ"ש לעיל ומכל מקום ס"ל דיה"כ אינו מכפר בין אדם לחבירו כמו שמבואר במשנה דיומא והמשנה אתיא אף כרבי כמבואר שם ה"ה לרבנן מיתה אינה מכפרת בין אדם לחבירו ומכש"כ לתנא ר"י בדח"כ ואם אחר מיתה מחל לו חבירו מכל מקום כיון דהמית' לא היתה מכפרת לו בע"כ יקבל עונשו כי אין כפרה למתים אך אפשר מקילין עונשו וברוך היודע. ואם אחד גזל מהרבה ב"א והשיב לאחד מהם וריצה אותו ושב בתשוב' נרא' דאין מתכפר לו אף על זה ששב דשם גזל חד הוא וה"ז טובל ושרץ בידו מ"ל זה ומ"ל זה וכן ראיה ממה שמבואר בר"מ כאן החוטא לחבירו ומת כו' ואם היה חייב לו ממון יחזיר ליורשים ואם לא הי' יודע לו יורשים יניחנו בב"ד ויתודה ע"ש. מבואר דהחזרה ליורשים או להב"ד מעכב הוידוי אף שהממון שייך עתה להיורשים ולא להנגזל המת רק ממון יורשים הוא מכל מקום מעכב הכפרה דעון גזל בידו מהיורשים כ"ז שלא החזיר אם כן ה"ה אחר אף על פי שיש לחלק קצת בין יורשים לאחר מכל מקום הסברא נותנת כן. גם נ"ל לפמ"ש הר"ן בפ' יה"כ דהרבה לאוים חמור מאיסור סקילה גבי חילול שבת עי"ש ה"נ אפשר אם עבר עבירה של לאו הרבה פעמים חמור כמו כרומב"ד ואין מועיל תשובה ויה"כ. גם אם עבר עבירה שיש בה כמה לאוין עי' בשער המלך גבי כהן ונזיר דכתב כן ע"פ סברת הר"נ הנ"ל אם כן לענין תשובה ג"כ חמור ועכ"פ אינו קיל ובאתי רק לעורר. והנה מצוה זו נוהג בכל אישי ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן ככל

המצות. ואם תשובה נוהג בב"נ ראיתי בספרי דרושים שהאריכו בזה ויש שכתבו שאין מועיל תשובה ועל תשובת ננוה תירצו ואין כאן מקומו. ובדרוש לשבת שובה פלפלתי בזה. גם נראה לי הא דתשובה לחוד אין מועיל בחמורה היינו תשובה מיראה דאין זה תשובה גמורה אבל תשובה מאהבה דזדונות נעשו לו כזכיות אם כן אפילו על החמורה מועיל כיון דנעשין כזכיות אם כן למפרע ה"ל מצות ובדרוש בארתי ועוד חזון למועד בעזה"י. ודיני ריצוי עד כמה צריך לרצות את חבירו ואם הוא רבו עיין בר"מ כאן ובש"ע א"ח בה' יה"כ ונראה מלשון הר"מ ברבו הוא שצריך לילך כמה פעמים עד שימחול וכ"ז שלא מחל מעכב הכפרה אע"ג דהוא אונס דבחבירו תלי' וגם אם גזלו ממון אף על פי דהוא אנוס כגון דאין לו להחזיר מכל מקום לא נתכפר לו ומכל מקום אפשר לענין זה דלא נתכפר לו אבל מכל מקום הוא צדיק כגון בקידש אשה ע"מ שהוא צדיק ואין הכפרה תלוי אם הוא צדיק וכו' כמ"ש לעיל דחמורה אף על פי שאין התשובה מועיל כלל לכפרה מכל מקום ה"ז צדיק גמור ועיין בב"ש סי' ס"ב ויש עוד להאריך והש"י ישימני מהשבים אליו מאהבה אמן:

מצוה שסה

סעיף א

להביא האשה הסוטה אל הכהן שיעשה לה וכו' שנא' איש איש כי תשטה אשתו וכו' והביא האיש את אשתו אל הכהן וכו'. דיני מצוה זו הוא בר"מ בהלכות סוטה ולבאר כל הדינים צריך אריכות גדול וכבר האריך המ"ל בהרבה ענינים ואכתוב בקיצור כדרכי בעזהשי"ת. המקנא לאשתו בפני שני עדים היינו דאמר לה בפני עדים כשרים אל תסתרי עם איש פלוני אפילו אביה או אחיה דאין איסור יחוד באב או באח כמבואר בהלכות א"ב מכל מקום אם קינא לה הוי קינוי וכן עם עכו"ם או עבד או שחוף היינו דאיש שאינו מתקש' אעפ"י דאינן חייבי' מיתה על ביאה כזו כמבואר בר"מ פ"א מה' א"ב מכל מקום נאסרה על בעלה אם בא עליה ומקנין ע"י ואם אחר הקינוי נסתרה עם זה שקינא לה והיא אומרת שלא נטמאת אסורה לבעלה לעולם עד שתשתה מי המרים ובזמן המקדש הי' הבעל משקה אותה מי המרים לבדוק אותה כמו שיתבאר ואפילו קינא לה משני אנשים כא' שאמר לה אל תסתרי עם פלוני ופלוני ונסתרה עם שניהם כאחד אף דג"כ ליכא איסור יחוד מכל מקום היכא שקינא לה הוי קינוי ואם נסתרה אח"כ עם שניהם כאחד ה"ז שותה ואם נסתרה עם אחד מהם ג"כ שותה כיון דקפיד על שנים מכש"כ על אחד ואם אמר אל תסתרי עם אחד ונסתרה עם שנים אין זו סתירה דעל שני' לא קפיד. ועיין

במ"ל כאן במה שפלפל בדיני' אלו באבי' וכו' ובשנים ע"ש. ואינה סתירה רק אם שהתה עמו כדי טומאה שהוא כדי לצלות ביצה ולגמעה ובפחות מזה לא דוודאי לא נטמאת. ונראה דאף אם קינא לה משנים כא' ונסתר' עמהם ושהתה כדי שיעור טומאה מאחד ג"כ שותה דהחשד הוא רק על אחד ונחשדת על א' ג"כ שותה כנ"פ וכן נראה מהר"מ דכ' גבי שניהם ג"כ שהתה כזו טמאה נראה דאף כדי טומאת אחד וז"פ ומכש"כ אם שהתה כדי טומאה משניהם דיכול להיות דנטמאת משניהם שותה וד"ז הוא מהירושלמי כמ"ש הכסף משנה. וכל אשה ששותה כ"ז שלא שתתה אסורה לבעלה וכן אם נתגרשה מבעלה או מת אסורה להבועל ג"כ היינו הנחשד דדרשינן ונטמאה וכו' אחד לבעל ואחד לבועל ונ"ל דכן יש כמה נשי' שאינן שותות וכיון דאינה נבדקת נאסרה על הבעל ועל הבועל כמו שיתבאר בס"ד. והנה מבואר כ"פ בש"ס דסוטה עשה הכתוב הספק כוודאי ואסורה בוודאי על שניהם לא מטעם ספק ועיין בתוס' סוטה דף כ"ח ע"א ד"ה מה ת"ל והיא וכו' ונ"ל בד"ז שכתבתי אם נסתרה עם שנים ולא שהתה כדי טומאת שניהם רק כדי טומאת אחד נהי דלבעלה אסורה ככל ספק סוטה מכל מקום להנחשדים אין איסור' אלא מטעם ספק והטעם דמבואר כ"פ בתוס' נדה ובתוס' נזיר הא דילפינן מסוטה לכל התורה דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא היינו בדבר שיוכל להיות כמו סוטה דאפשר שנטמאת אבל שני נזירים שנזרקה טומא' ביניהם ואחד נטמא ולא הב' אך אין אנו יודעים מי נטמא דמביאים קרבן טומאה וקרבן טהרה מספק ולא אמרינן ספק ברה"י טמא וודאי ויהיו מביאין רק קרבן טומאה כיון דעכ"פ אחד מהם וודאי טהור רק לא ידעינן מי הוא אינו רק ספק ולא וודאי עי' בתוס' פ' שני נזירי' ובנדה דף ב' בתוס' שם אם כן ה"נ כיון דאחד בוודאי לא בא עליה דלא שהתה רק כדי טומאת אחד אם כן נגד הבועלים הו"ל ספק טומאה ברה"י דאינו יכול להיות דאחד וודאי טהור אם כן לגבי הבועלים הו"ל רק ספק טומאה. ונ"מ נמי דהנה מה שאמרה התורה ספק כוודאי דהיינו אלו לא היה רק ספק אם הבועל נשאה והוא אומר שלא נטמאה בוודאי אין מוציאין אותה מיד הבועל כי כל דבר שהוא ספק איסור למי שיודע הבירור שמותר מותר היודע בדבר זה כיון שהוא יודע כמו שמבואר בכתובות שנים אומרים מת ושני' אומרים לא מת אם נישאת ל"ת אם נשאת לאחד מעדיה והיא אומרת ברי כיון דאסור' מספק ולמי שיודע בברי אין ספק לא נוכל להוציאה ממנו וה"ה כל מאכלות אסורות הדין כך וגדולה מזו דעת הרשב"א אפילו חזקה ל"מ נגד מי שיודע וע"ש בספ"י אך בסוטה אעפ"י שהבועל והאשה אומרים שלא נטמאה מכל מקום כמו שאסורה לבעלה אסורה לבועל אף דהם יודעים שטהורה היא מכל מקום הכתוב עשה כוודאי אם כן ה"ל כוודאי איסור ול"מ אפילו חזקת טהר'

כמו שמבואר בתוס' הכל מה"ט דגזה"כ דכ"ז שלא נבדק' בבירור ה"ז טמאה וודאי אם כן בד"ז דשנים דלגבי הבועלים א"י להיות כוודאי ולא הוי רק טומאת ספק אם כן אם נשאה א' ואומר דהיא לא טמאה וכן האשה בוודאי אין מוציאין אותה ממנו כיון דהם ידעו בבירור וכן אם מת הנחשד שנשאה ונשאת לנחשד השני ג"כ אין מוציאין כיון שהיא אומרת שטהורה ולא שייך על כל פנים היא נטמאת ז"א דאפשר דלא נטמאת כלל רק נגד הבעל אסרה תורה כודאי וכן נגד בועל אחד אבל בשני' שא"י להיות אסורה להם רק מספק ולמי שיודע הבירור אין שייך אצלו ספק כמ"ש כנ"ב.

אך אם שהתה כדי טומאת שניהם אם כן יכול להיות ששניהם טימאו אותה אסורה על הבועלי' בוודאי ככל ספק סוטה ול"מ מה שהם אומרים שטהורה היא ועיין באהע"ז סי' י"א דהח"מ כתב דאם הבעל אינו רוצה להשקות את אשתו אחר קינוי וסתירה אמאי אסורה על הבועל כיון דצווחים דהיא טהורה וע"ש בב"ש שדחה דבריו דתיכף נאסרת מגזה"כ ע"ש. אך על כל פנים בנ"ד כיון דהוא רק ספק בוודאי אינה אסורה להם ואפשר אף לכתחילה על כל פנים אין איסור תורה כלל כיון דהם אומרים בבירור שטהורה היא כנ"ב ופשוט. ועיין במנ"ל כאן פ"ב שהשיג ג"כ על הח"מ. ולשיטת מהר"א ששון מובא בהגהות במנ"ל בפ"ב דאם נאסרה על הבעל בשביל בועל ואח"ז אם נטמאה מבועל שני אינה אסורה על בועל שני כיון דלא נאסרה לבעל בשבילו דאסורה מחמת הראשון אם כן כאן אפילו שהתה כדי טומאת שניהם מכל מקום על אחד בוודאי אינה אסורה היינו על האחרון אם כן ג"כ אסורים שניהם רק מפני הספק וכיון דהם יודעי' שלא נטמאה כלל מותרים בה דספק מותר למי שיודע כמ"ש ואין זה ספק סוטה שהתור' אסרה כוודאי כיון שאין יכול להיות כסברת התוס' שכתבנו לעיל ומה שיש לפלפל בדברי מהר"א ששון אין כאן מקומו וכבר פלפלו האחרוני'. ונראה דאפילו ע"א אמר ג"כ שנטמאת מאחד מהם והם מכחישים ה"ל ככל ספק איסור וע"א אומר שהוא אסור והבעל דבר מכחישו כי דוקא בספק סוטה האמינה התורה ע"א שלא לשתות (או) [כיון] דנאסרה בוודאי אבל זה לאו ספק סוטה היא רק ספק ככל הספיקות שבתורה אם כן גם ע"א דינו כמו בכה"ת ותבין מעצמך. הכלל היא רק ספק לגבי הבועלים כמ"ש והדברים ברורים. ואין לומר כיון דלגבי הבעל לידת הספק הזה הוי כוודאי אם כן לגבי הבועלים נמי כמו שמבואר בדברי אחרונים גבי ספק דע"י גילגול נעשה ספק דרבנן הוא להחמיר והדברים עתיקין. דז"א דזה ל"ד ועוד דוקא אם אח"כ נעשה דרבנן אבל אם בב"א לא אמרינן להחמיר כמו שמבואר באחרוני' מדברי הר"מ בהלכות אב"ה גבי ספק משקים וכו' והדברים עתיקין א"צ להאריך כל מבין עם תלמוד יודע זה אך קשה לי על סברת התוס' שכתבו בדב' שאינו

יכול להיות לא ילפינן מסוטה כיון דאחד מהם בוודאי טהור ובסוטה יכול להיות ובאמת לפמ"ש הר"מ דגם משנים מקנ' ושותה ואסורה אם כן התורה מיירי בכה"ג ג"כ ועל כ"ז כתב ונטמאה ונטמאה לבועל ג"כ בוודאי אעפ"י שאינה יכולה להיות טמאה לשניהם אפילו שהתה כדי טומאת שניהם לסברת מהר"א ששון כמ"ש חזינן דספק טומאה ברה"י דילפינן מסוטה הוא בכ"ע אפילו שאינו יכול להיות דהתור' אסרתה להבועלים כוודאי אם כן אמאי לא ילפינן ואנחנו כתבנו לשיטת התוספות מסתעף ד"ז. אבל עליהם קשה דחידשו סברא זו הא באמת ג"ז נוכל למילף. ונראה ליישב דבאמת הא דגמרינן מסוטה לטמא ברה"י אפילו ביש חזקת היתר כמ"ש התוס' בנדה וכ"מ וספק ברה"ר טהור אפילו ליכא חזקת טהרה ועי' בתוס' שתמהו ממ"נ אי ס"ל דסוטה יש לה חזקת היתר אם כן האיך ילפינן לטהר ברה"ר בליכא חזקה ואי ס"ל דסוטה איתרע חזקתה כיון דקינא לה ונסתרה האיך ילפי' לטמא ברשות היחיד אפילו יש חזקת טהרה דבסוטה שאני דליכא חזקה דאיתרע לה עי' בדבריהם בנדה ובחולין ועיין בס' ש"ש שמעתתא א' פ"ז שכתב שם דסוטה יש לה חזקת היתר לבעלה אך לבועל אין לה חזקת היתר דהספק נולד לבועל בעודה תחת הבעל ולא הוי חזקת היתר כיון דאז היתה בלאו הכי אסורה לבועל מחמת א"א וה"ל כמו נולד ספק מחיים לדעת הרמ"א בסי' נ' ביו"ד כמ"ש הש"ך במים בראש והדברים עתיקין ע"ש מ"ש על כל פנים היוצא מדבריו דלבעל יש לה חזקת היתר ולבועל אין לה חזקת היתר ע"כ כתבו התוס' שפיר גבי שני נזירים דה"ל ספק ברה"י מכל מקום אינם טמאים וודאים כמו שמבואר דמביאים קרבן טומא' וקרבן טהר' וע"ז הקשו הא ברה"י הוי ספק טמא וודאי ושם גבי נזירים יש להם חזקת טהר' כמו שמבואר שם בתוס' לענין רה"ר אך גבי ספק טומאה ברה"י טמא אפילו בחזקת טהרה כמו שמבואר ע"ז תירצו דלא ילפינן מסוטה דטמא ברה"י אף בחזקת טהרה רק בדבר שיכול להיות כמו סוטה היינו דסוטה טמאה לבעל אף דיש לה חזקת טהרה להבעל מכל מקום ה"ל יכול להיות לגבי הבעל בכה"ג טמא' אבל בדבר שאינו יכול להיות לא נוכל לילף מסוטה בחזקת טהרה דגבי סוטה במקום שיוכל להיות לא מהני חזקת טהרה. אבל במקום שאינו יוכל להיות אינו טמא בסוטה במקום דאית לה חזקת טהר' דסוטה לגבי הבעל יוכל להיות ע"כ טמאה אפילו בחזקת טהרה אבל שני נזירים דאינו יכול להיות וגם יש להם חזק' טהרה ע"כ אינם טמאים וודאי כי אינו שוה לסוטה אבל במקום דאין חזקה באמת ילפינן מבועל כמו דטמאה לבועל באין לה חזקת טהרה כי לבועל אין לה חזקת טהר' והתורה טמאה לבועל אף למאה אף שאין יכול להיות מכל מקום טמאה אם כן ה"ה כל מקום ברה"י שאין חזקת טהרה טמא אף במקום שאינו יכול להיות הכלל

מסוטה נלמד שני דברים אחד דספק טומאה ברה"י טמא אף דאיכא חזקת טהרה דחזינן דהתורה טמאה אותה לבעלה אף דיש לה חזקת טהר' וע"ז חידשו התוס' סברתם דדוקא כמו סוטה דיכול להיות דלגבי בעל' יכול להיות אבל בנזירים דאין יכול להיות ויש חזקת טהרה אינו טמא ודאי דאין לנו לימוד על זה מסוטה אבל במקום דליכא חזקת טהרה ילפינן מבועל דהתורה אסרה על הבועל וא"צ דבר זה דיכול להיות דהתורה אסרה בכל ענין לדעת הירושלמי אפילו עם בועלים הרבה דאינו יוכל להיות כיון דליכא חזקת טהר' טמאה וודאי אף דאין יוכל להיות והתוספות בסברתם לא חילקו רק ביש חזקת טהר' כמו נזירים צריך להיות במקום דיוכל להיות דומיא דסוטה אבל באין לה חזקת טהרה הוי דומי' דסוטה לבועל אף במקום שאין יוכל להיות כמ"ש והדברים ברורים. אם כן ד"ז שכתבנו לעיל ליתא דהיא טמאה וודאי אף בשני בועלים אף דאינו יכול להיות אף בלא הסברא שכתבנו כיון דחזינן דלדעת הירושלמי מיירי הפרשה בהרבה בועלים ומכל מקום אסרה התורה בוודאי וה"ל ספק כוודאי ומוציאין אותה אם נשאה הבועל ומכל מקום צ"ע ובאתי רק לעורר.

והנה לדעת הר"מ דמקנא לה עם שני אנשים וכו' אם כן בוודאי אם קינא שתי נשים שלא יסתרו עם אחד ונסתרו כאחד ג"כ אסור' וכש"כ דיש איסור יחוד באיש אחד ושתי נשים לכ"ע עיי' במנ"ל כאן ובר"מ בסוף הלכ' א"ב אם כן אם שהו כדי טומאת שתיהם ה"ל יכול להיות וטמאי' אף דיש להם חזקת היתר כמ"ש אבל אם לא שהו רק כדי טומא' אחת אם כן א"א להיות ובא"א להיות בחזקת טהרה ה"ל כמו נזירים אם כן אסורות לבעל רק מספק ולא כוודאי ולהבועל אסור' אף דא"א להיות שתיהם אסורים מכל מקום ל"ל חזקת היתר להבועל כמ"ש אם כן בכה"ג חמור בועל מבעל. אך קשה על התוס' שחידשו סברא זו כיון דבתורה מבואר סתם הן נשים הרב' והן אפילו לא שהו וכו' מכל מקום בכ"ע הם טמאים בוודאי ע"כ ילפינן בכה"ת דברה"י טמאין בוודאי אפילו באינו יכול להיות. והדר' קושיתם על הש"ס דאוקמי' ברה"י ולמה אינם טמאים ודאי דמסוטה נלמד ג"כ דמשכחת לה א"א להיות כמ"ש. וצ"ל הן אמת דהתורה כתבה סתם אפילו עם הרבה מכל מקום הי' ברור אצל חכמינו זכרונם לברכה כמו באחד ואחת דהתורה מיירי מזה הוא אפשר להיות כן בהרבה נשים ג"כ ביכול להיות כגון ששהו כדי ט"ש ובכה"ג אסרה התור' לבעל אם כן לא ילפינן רק כה"ג או על כל פנים אפשר דהתורה מיירי רק בכה"ג והסברא ג"כ נותנת כן שבזה אסרה תור' כוודאי ע"כ לא ילפינן רק מכה"ג אבל בהרב' בועלים דהתורה כתבה גם בהרבה בועלים לדעת הירושלמי ומכל מקום לא משכחת לה שאפשר להיות לסברת מהר"א בן ששון דעכ"פ לאחד מהם מותרת אפילו אם טימא

אותה כמ"ש והתור' אסרה עליהם כוודאי והיינו כפי מ"ש במקום דלית חזקת היתר טמא ברה"י וודאי אף דא"א להיות אך בנשים הרבה לגבי בעל באמת אינם אסורות בוודאי רק ביכול להיות כגון ששהו כדי טומאת כולם ובא"א להיות אין איסור בהם רק מספק ובאמת בכה"ג קיל הבעל מבועל. והנה בוודאי מוציאין אותן מבעל מטעם ספק כי להבעל הוא ספק אך לא הוי כוודאי עי' בתו' סוטה שכתבו הנ"מ לספק לבין וודאי ע"ש. ונ"ל דאם קינא לשתי נשים עם אחד ונסתרו אם שהו כדי טומאת שתיהם בוודאי יכול להשקות לשתיהם כמו בועל א' ואשה אחת ומבואר בר"מ כאן דאשה אחת א"י להשקותה עוד הפעם בשביל בועל אחד ע"ש אבל שתי נשים בוודאי יכול להשקות שתיהם אך אם לא שהו כדי ט"ש דאחת בוודאי לא נטמאה רק דשתיהם אסורות על הבעל מטעם ספק נראה דא"י להשקות' דהתורה צותה להשקות רק בספק שיוכל להיות כמ"ש דמיירי בזה והתור' עשתה ספק זה כוודאי קודם השקא' והתור' גזרה דבכה"ג משקה אותה. אבל בלא שהו כדי טומאת שתיהם דלא עשה התור' ספק זה כוודאי ואחת מהם טהורה בוודאי אפשר בכה"ג לא צותה התורה להשקות כלל כנ"ל דאין משק' אותם בכה"ג רק שתיהם אסורות עליו מספק אבל אינן שותות ובאתי רק לעורר. והנה על קושית התוס' שהבאתי לעיל בשם התוס' תירצו תירוץ אחר ואפשר לא נסתעף הדינים שכתבנו אך באתי כדי לעורר קצת. וראיתי בס' מעשה רוקח שחיבר כבוד הגאון החסיד מוה' אלעזר אבד"ק אמשטרדם שתמה מאוד על ד"ז דהר"מ מהירושלמי דאם נסתרה עם שניהם כאחד דשותה ואסורה עד שתשתה דסותר הש"ס דילן וגם פסקי הר"מ סותרין הא בנזיר מקשה הש"ס על המשנה דשני נזירים שאמר להם אחד ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם דהם טמאים מספק ואמאי כל טומאה ברה"י מהיכא ילפינן לה מסוט' מה סוטה בועל ונבעלת אף כל טומאה ברה"י כגון דאיכא תרי אבל הכא שני נזירים והאי דקאי גביהם הוי להו תלתא הוי ספק טומאה ברה"ר וספק טומאה ברה"ר טהור ומתרץ וכו' וכן מבואר בר"מ פט"ז מהל' שא"ה ומפני מה החמירו בספק טומאה ברה"י שהרי סוטה שנסתרה אעפ"י שהיא ספק וכו' וכשם שהסוטה ובועלה הם שנים כך ספק טומאה בשני' אבל אם הי' ג' ברה"י ה"ל רה"ר וספק טהור וכן פסק הר"מ בהלכו' נזירות פ"ט הלכ' ט"ז וכ' וכיצד הוא ספק טומאה אבל אם הי' זה עומד עמהם בחצר טהורים כיון שהם שלשה ה"ל רבים וספק טהור וכו' כמו שיתבאר במקומו (ועיין בהראב"ד שם שיש לו שיטה אחרת עיין בלחם משנה אך אנן בדברי הר"מ קיימינן) אם כן איך פסק כאן דאם נסתרה עם שניהם כאחד שותה ואסורה וכדברי הירושלמי אפילו מאה עיין בכ"מ הא כיון דנסתרה עם שנים ה"ל תלתא וה"ל ספק טומאה ברה"ר דתלתא הוי רה"ר כמו

שמפורש בש"ס ובר"מ אם כן אמאי שותה ואמאי אסורה הא סוטה דשותה ואסורה מחמת דהוי ס' טומאה ברה"י אבל ספק ברה"ר טהור לגמרי ומפורש בגמ' מה סוטה תרי היינו בועל ונבעלת והיאך פסק הר"מ דנסתרה עם שנים שותה הא הוי ספק טומאה ברה"ר דטהור ע"כ קושיתו במס' נזיר ואין זה לשונו וכתב דלית נגר ובר נגר דיפרקיני' והציע קושיא זו לכמה גדולים חקרי לב ולא מצאו תירוץ ע"ש. ובאמת היא קושיא עצומה מאוד ותלי"ת אשר חנן אותי לתרץ קושיא זו.

והנה לכאורה קשה על הש"ס דמקשה מה סוטה היא ובועלה שנים וכו' מאין פסיקא להו זה דבאמת יש סתירה אפילו ביותר משנים כיון דהתורה אסרה יחוד ה"ל סתיר' ומכש"כ בפרוצי' באיזה מקום סתר למה לא ה"ל סתיר' והירושלמי באמת ס"ל כן אף דבתורה כתיב ונסתרה מכל מקום עם הרבה אנשים שייך סתירה ג"כ ומהיכן פסיקא להש"ס דדוקא בועל ונבעלת ויהי' מחלוקת בין הש"ס לירושלמי דש"ס דילן ס"ל ביותר מהם לא שייך ונסתרה דאין זה סתיר' והירושלמי יהי' סובר דגם זה הוי סתירה ושייך ונסתרה אין זה סברא ובפרט דסברת הירושלמי מסתברא יותר דשייך סתירה בהרבה אנשים ג"כ אם הם פרוצי' וכדומה כיון דנסתרה במקום סתר ע"כ נ"ל דהר"מ פי' פירוש אחר בש"ס הא דמבואר דסוטה הוי רה"י כסברת התוס' כאשר יבואר בס"ד. דהנה הר"מ כתב פט"ז מהלכו' שא"ה מפני מה התירו חכמים ספק טומאה ברה"ר שהרי הציבור עושים פסח בטומאה וכו' והוא מהתוספתא הובא בתוספתא סוטה ג"כ ומסיים הר"מ שאיסור הספיקות מדבריהם כמו שבארנו וכו' והיינו לשיטתו דכל הספיקות הם לקולא מן התורה רק מדרבנן לחומרא והדברי' עתיקי' ואח"ז כ' ומפני מה החמירו בס' רה"י שהרי סוטה שנסתר' וכו' מבואר בדבריו דספק רה"ר אינו נלמד מסוטה ונלמד מפסח וגם מחמת דספק לקולא רק ספק טומאה ברה"י זה נלמד מסוטה דהוא טמא וכן כתבו התוס' בפ' שני נזירים על כל פנים דר"מ ס"ל כן כמ"ש דעיקר הלימוד דברה"י יהי' טמא ואם לא הי' לנו לימוד הי' אף ברה"י טהור מטעם דספיקות לקולא. והנה התוס' פ' כשם דף כ"ח ע"ב ד"ה ברה"ר הקשו מש"ס דנדה דמבואר שם הא מעל"ע מטה נמי מטמאה וכו' ומתרץ בחברותי' נושאות אותה במטה וכו' וכיון דחברותיה והיא ה"ל שלשה אם כן ה"ל ספק טומא' ברה"ר כמבואר בנזיר וגם בנדה הקשו קושיא זו והגמ' הנ"ל היא בנדה ד"ה ע"ש ותרצו כאן וז"ל ונרא' דלא הוי ספק טומאה ברה"ר אלא היכא דספיקא יכול להיות גלוי לכל כגון האי דנזיר ותשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהם אבל האי דנדה וכו' דספק אם ראתה או לאו ומקום המקור מקום סתר הוא ולא שייך למימר בי' רה"ר אפילו אם נולד ספק ראייתה ברה"ר וכו' אם כן סברתם כיון דהטומאה היא מקום סתר ה"ל רה"י אפילו

ברה"ר וספיקו טמא אם כן בסוטה דהטומאה שלה על כל פנים בהעראה היינו הכנ"ע ובפחות מכן אינו אלא נשיקה ופטור ממית' ואינ' נאסרת ע' ביבמות ובר"מ ובש"ע אהע"ז סימן כ' ומבואר במכות דאמרו אלו היינו בסנהדרין לא הי' נהרג אדם מעולם בבועל הערוה היכי הוי עבדי אבייי ורבא דאמרי ראית' כמכחול בשפופרת מבואר דביאה לחיוב אין שום אדם יכול לידע אף דרש"י פירש ואין העדים מסתכלים בכך נראה דיכולים לראות אך באמת מלשון הש"ס דלא היה נהרג אדם מעולם נראה דא"א לראות וגם לשון הרשב"א בתשובה מובא בב"ש באהע"ז סימן מ"ב ס"ק י"ב דא"א לראות כמכחול וכו' אם כן טומאה זו א"א להגלות לשום אדם רק להבועל ונבעלת רק הם יודעים אם כן דמי ממש לנדה דמקור הוא מקום סתר ושם נודע הוא רק לאשה דמרגשת וכאן נודע לשנים אבל אין גלוי לכל כמו נזירים ותשע' צפרדעים אם כן טומאת סוטה אפילו לפני כמה אנשים אין גלוי והוי ליה תמיד רה"י כמו נדה אפילו ברה"ר וספק ה"ל ספק רה"י ואף דפסקינן דאם עושים כדרך המנאפים הורגין ונאסרה היינו מטעם חזק' ואנן סהדי אבל גוף הטומאה שנטמאת היא מקום סתר אם כן אפילו ברה"ר ה"ל טומאה ברה"י וספק ה"ל ספק רה"י דהוא ממש כמ"ש התוס' וא"כ כך פי' הש"ס בכ"מ דילפינן מסוטה מה סוטה רה"י לא כפרש"י מחמת דהוי מקום סתיר' רק הפי' דסוטה בכ"ע ה"ל רה"י דהיא מקום סתר אף בפני רבים מכל מקום ג"כ אמת הדבר דספק ולא נסתר' רק בפני רבים אם אין שם מקום סתיר' לא נולד ספק כלל ככל בנות ישראל הכשירות אך בעבר' ונסתרה במקום סתר אף דהי' רבים מכל מקום ה"ל סתירה כמו סברת הירושלמי אף דהוי רה"ר ובסוטה לא שייך רשות הרבים כמ"ש אם נסתר' ה"ל רה"י אפילו הי' רבים בסתירה מכל מקום כיון דהיא מקום סתר ושייך חשדא אם כן ה"ל ספק ולא שייך רה"ר דהטומא' היא בסתר וא"א להתגלות ה"ל רה"י כסברת התוס' וכן הפשט במס' נזיר מהיכן ילפינן ס' טומאה ברה"י מסוטה מה שם בועל ונבעלת וכו' והכא תלתא וה"ל רה"ר וכו' היינו כיון דבכ"מ ספק טהור רק ברה"י הילכתא גמירא דיליף מסוטה דטמא אבל אם לא הוי דומיא דסוטה טהור אם כן חזינן מה סוטה וכו' היינו דשם הוי רה"י בבועל ונבעלת לא דוקא בא' אלא אף בשנים דלשנים נתגלה והתורה טמאה בספק אם כן כ"ה דאיכא שנים טמא אבל כאן הוא תלתא ותלתא לא משכחת בסוטה אם כן ה"ל שפיר רה"ר. הכלל הא דסוטה הוי רה"י אפילו בפני כמה אנשים כיון דהטומאה הוא בסתר אך בלא הי' סתירה ל"ש ספק דלא נולד לנו ספק כלל אך בנסתרה אפילו עם הרב' אנשים במקום דשייך סתיר' כדעת הירושלמי ונולד לנו ספק היא טמא' אפילו ברבים כי גוף הטומאה ה"ל רה"י והספק ה"ל ספק טומאה ברה"י אפילו ברבים כן י"ל להר"מ כסברת התוס'

ע"כ נכונים דבריו דגבי סוטה ונדה אפילו ברה"ר ה"ל רה"י אך בנזיר ובשאר טומאות שפיר ה"ל ברבים ספק טומא' ברה"ר וטהור הפוך בה בעזה"י כי דברים נכונים הם והר' הנ"ל כתב דמי שיתרץ יודיע לו ויהי' לו נ"ר ובעזה"י יהי' נ"ר לנשמתו וימליץ טוב עבורי. הכלל דכל סוטה ה"ל רה"י אפילו ברה"ר רק ילפינן דשנים הוי רה"י כמו סוטה דשנים יכולים לידע מכל מקום טמא ה"נ בכ"מ אבל תלתא ל"מ בסוטה. והנה צריך עיון בכ"מ בש"ס אך הפוך בה בעזה"י כי דברי נכונים הם.

והנה הסתיר' אחר הקינוי צריך להיות ג"כ בשני עדים אבל עפ"י עצמו שרא' שנסתרה אינ' שותה רק נאסרת עליו וכן עפ"י ע"א אם דעתו סומכ' נאסר' ואינה שותה דהשתיה צריך להיות עפ"י עדים בין הקינוי ובין הסתיר'. והבעל יכול למחול על הקינוי קודם הסתיר' ואם מחל אינו משקה על הסתיר' אח"כ אך אחר הסתיר' לא מהני מחיל' על הקינוי רק אם אמר לה אל תסתרי ונסתר' אבל אם אמר אל תדברי ונסתר' או אמר לה אל תסתרי ודברה או אל תדברי ודבר' אינה שותה ואינה נאסרת. הכלל דהקינוי צריך להיות דווקא על הסתיר' ועברה על דבריו ונסתרה כן מבואר בש"ס ובר"מ כאן. ואם לאחר קו"ס בא ע"א והעיד שנטמא' עם זה שקינא לה עמו אינה שות' ואסור' ובר"מ נראה דוקא אם העד מעיד מאותו שקינא אבל א"צ להעיד שבסתירה זו שהעדים מעידים עלי' נטמאת רק אפילו אם אמר שנטמאת בפ"א מאותו האיש. אבל רש"י ס"ל דצריך דווקא להעיד שנטמאה באותו סתיר' שהעדים מעידי' דאז רגלים לדבר ועיין במנ"ל פ"א הלכה י"ד שפלפל בזה. וע"ש שנרא' מדבריו דלהר"מ על כל פנים צריך שיעיד דנטמא' אחר הסתיר' בפ"א ואינו מוכרח אפשר אפילו קודם דעכ"פ מאיש שקינא לה ובפרט דנסתר' עמו ג"כ ה"ל רגלים לדבר אף קודם הסתיר' וצריך לימוד.

והכל נאמנים לעדות זו אפילו אשה ועבד וקרובים ופסול בעבירו' מד"ס אבל פסול בעבירו' מן התורה פסול כן מבואר בר"מ ועי' לעיל בפ' יתרו במצות לא תענה שפלפלתי בזה למה לא יהי' רשע מן התורה כשר לעדות זו ומכש"כ ברשע שאינו של חמס עפ"י דברי הנמ"י בסנהדרין עיי"ש וא"צ לכפול הדברים. ועיין בס' ט"א סוף פ"ק דר"ה בסוגיא דאלו הם וכו'. וגם חמשה נשים ששונאות זא"ז ואינם נאמנים להעיד על מיתת בעלה נאמנות להעיד שנטמא' ואסורה לבעלה ואינה שותה ולענין כתובה אינה מפסדת אך א"ר לכתוב כאן דיני כתוב' רק העיקר לענין שתיי' ולענין איסור. ועי' במגי' להמנ"ל שהקש' לדעת הר"מ בהל"ג ובהל' תרומות דבעדות ה' נשים במיתת בעלה אוכלות אף בתרומה והמנ"ל כתב הטעם דודאי משקרות אם כן הכא אמאי נאמנות. ולכאור' דברי המנ"ל אינם מוכרחים אף דאינם משקרים בוודאי מכל מקום מספק דיש לה חזקת א"א וחזקת חי

וחזקת אכילת תרומה ע"כ נשארה בחזקתה אבל כאן דרגלים לדבר ואיתרע החזקה ע"כ נאמנות שלא לשתות ועבתו"ס יבמות דף ק"א שכתבו דהיא אוכלת בתרומה דאוריי' מחמת חזקת א"א אבל כאן אין חזקה ע"כ הר"מ סובר דנאמנות. ובפרט אם נאמר דע"א במיתת הבעל אינו מהימן רק מדרבנן ע' בריף ובר"ם ה"ג ובפ"ה מהל' עדות שהאריכו האחרונים בזה בדעתו של הר"מ דיש סוברים דאינו רק מדרבנן ואף אם נאמר דהוא מן התורה אפשר דוקא עד כשר ולא אשה והדברים עתיקין אם כן הם אמרו והם אמרו דאלו אין נאמנים כלל אבל כאן מן התורה ע"א וכל הפסולים כשרים להעיד כמבואר בר"מ כאן ובה"ע וא"כ היאך יכולים חכמינו זכרונם לברכה לעקור דבר מן התורה למחוק המגיל' כמה שמות בשביל ששונאי' ע"כ אינה שות'. וגם לענין לאסור על בעל' בוודאי לענין מלקות עי' בר"מ פ"א מהלכו' א"ב ובפי"א מה"ג ג"כ כיון דמה"ת נאמנות וגם רגלים לדבר ע"כ נאמנות ומכש"כ לדעת הראב"ד שגם בעדות אשה נאמנות קצת שלא לאכול בתרומה נגד כל החזקות כאן בוודאי נאמנות לגמרי מהטעמים שכ' והמגי' כ' דלדעת הראב"ד הוי כאן נמי ספק לבעלה ואינו לוקה. ולפענ"ד אינו כן מהטעמים שכתבתי אפילו להר"מ ומכש"כ לדעת הראב"ד וצריך אריכות לברר ובאתי רק להעיר.

ואם יש עדים שמכחישי' זא"ז עבר"מ כל הדינים. ולפמ"ש למעלה דקינא לשתי נשיו ולא שהתה רק כדי טומאת אחת דהוי רק ספק כיון דאחת בודאי לא נטמאת ואינה שותה דלא הוי סוט' כיון דאין רגלים לדבר כיון דאחת לא נטמאת יש לספק אם ע"א נאמן לו' נטמאת לענין מלקות ולעשותה כודאי דהתור' האמינה כאן ע"א דוק' ברגלי' לדבר שהי' קינוי וסתירה והתורה בלא העד עשת' כוודאי אבל בספק אפשר ל"מ ע"א והוי ככל איסורים ובאתי רק לעורר. וגם אם בא א' והכחיש דנ"ל אם הראשון נאמן מהתור' ה"ל דבריו כשנים ובשאר עדות אין דבריו כשנים עי' בראשונים ובש"ך סי' קכ"ז ביו"ד והדברים עתיקין ובאתי רק לרמוז ישמע חכם וכו'. ועי' בס' ש"ש שחקר אם ע"א נאמן בס' טומאה ברה"י לומר לא נטמאת כיון דנגד חזקה לא מהימן ע"א וס"ט ברה"י ל"מ חזקה וחזק' עדיף מע"א אם כן כיון דלענין חזקה ל"מ ע"א מכש"כ לענין ס' טומאה ברה"י ע"ש אם כן אף אם נאמר דע"א לא מהני בספק טומאה ברה"י אם כן אם ע"א אומר לא נטמאת אינו נאמן מכל מקום בשתי נשים כמ"ש דזה לא הוי דומי' דסוטה כיון דאחת לא נטמאת וה"ל רק ספק אם כן בוודאי ע"א נאמן וע"ש דמסיק דאף ברה"י מהימן ע"ש. ואם אותו שקינא לה ונסתרה עמו הוא בעצמו מעיד שנטמאה עמו אם נאמן כע"א שלא תשתה או לאו ע"ז נשאל הרשב"א בתשובותיו אם נאמר אין אדם משים עצמו רשע ואינו נאמן או אמרינן פלגינן דיבורא דזנתה עם אחר ולא עמו. והשיב הרשב"א דפ"ד ומובא דבריו

אלו במנ"ל כאן ובשו"ת ח"צ סי' ק"נ. ולכאו' קשה על הרשב"א דסברא דאינו נאמן דאין אדם משים עצמו רשע הא מבואר בכריתות גבי שנים אמרו אכלת חלב וכו' דחכמים פוטרין דמה אם ירצה לומר מזיד הייתי ועיין בב"מ דף ג' שהקשו התוס' הא אין אדם מע"ר ותירצו דעושה תשוב' דאינו רוצה להביא חולין בעזרה ע"ש אם כן כאן נמי דאינו רוצה שתשתה שלא ימחו שמות הקדושים על המים. אך ז"א דאין עבירה כלל דהתור' צותה כך למחוק כדי לבדק' והמים בודקים אם כן אין עבירה כלל דדוקא אם איכא שני עדים שנטמאת בוודאי מחוייבים להגיד קודם שתיי' כיון דאין המי' בודקים אם יש עידי טומא' כמבואר בש"ס ובר"מ כאן פ"ג אם כן יהי' נמחק בחנם וה"ל עבירה וצריכים להודיע קודם אבל בע"א אם יודע אף דקודם השתי' אם יעיד אינה שותה מכל מקום א"צ להגיד כי אין עבירה כלל כי המים בודקים אות' וע"ז צותה התורה למחוק והמים בודקים באיכא ע"א כמבואר בר"מ דאם ע"א בא אחר שתיי' מותרת וכו' ע"ש והמנ"ל מפלפל שם דגם התוס' מודים לזה דהמים בודקי' אם ע"א יודע ואף אם נאמר דגם בע"א יודע אין המים בודקים מכל מקום אם הנחשד יודע בוודאי המים בודקים כי הוא יודע תמיד והיאך משכחת לה שיבדקו המים ע"כ בודקים המים ע"כ אין עבירה כלל אם משקים אות' ע"כ שייך שפיר אין אדם מע"ר כי אין תשובה דאין עבירה אם ישק' אותה וז"פ. גם קשה לפי מה שמסיק הש"ך בסי' ל"ד ס"ק ק"ח דאף דאמרינן פלגינן דיבורא מכל מקום אם הוא נוגע בעדות פסול ע"ש גבי לדידי אוזיף בריביתא אם כן כאן האיך נאמן הא הוי נוגע דאינו רוצה שישקה אותה דקיימא לן כשם שהמים בודקים אותה כך המים בודקי' אותו היינו הבועל אם כן רוצה שלא להשקות אות' וה"ל נוגע בעדות. אך עיין בנו"ב בק"ע מה שמפלפל באריכות דנוגע כשר לעדות אשה כיון שקרובים ופסולי' כשרים אם כן כש"כ כאן דלד"ה קרובים ופסולים כשרים מן התורה נוגע ג"כ כשר. אך באמת זה טעות מאי נאמר דבאמת משקר ולא בא עלי' ואומר דבא עלי' כדי שלא נשקה אות' אם באמת לא בא עלי' מה איכפת לי' שנשקה כיון דלא חטא לא יעשו לו המים שום דבר ול"ל לשקר ולומר שטמא' ע"כ אינו נוגע ונאמן וז"פ.

והנה הח"צ והמנ"ל תמהו על הרשב"א שכ' דפלגינן דיבורא ונאמן אם כן אינ' שותה הא לכ"ע בעינן שיעיד שנטמא' מאיש שקינא לה אם כן אם נאמר דפ"ד היינו שהוא לא טימא אותה רק אחר אם כן האחר לא קינא ממנו ובכה"ג אינו נאמן העד לומר שנטמא' עם אחר ושות' והיאך כ' הרשב"א דפ"ד והיינו דנאמן ואינ' שותה והיא קושי' עצומה ולית נגר ובר נגר דיפרקיני' והוא ז"ל כ' בכוונת הרשב"א להיפך דבאמת פלגינן דיבורא ושותה מה"ט כיון דאינו מאותו האיש שקינא לה ע"ש באריכות. ואני בעניי תמה אני

על גדולי ישראל שהרעישו העולם בקושיא זו דלע"ד היא בפשיטות דהנה בוודאי מה דמבואר בתור' דע"י קינוי וסתירה נאסרת ושותה אינו מבואר דווקא דהקינוי יהי' על איש פרטי ובוודאי אם היא חשודה בעיניו ומקנא לה עפ"י עדים אל תסתרי עם איש מכל באי עולם דהאיסור יחוד הוא עם כל איש מבאי עולם אפילו צדיק גמור והבעל התר' בה שלא תתיחד עם שום איש הראוי לביא' ולא פרט ואח"ז באו עדים שנסתרה עם איש אחד אפילו אינם מכירים את האיש כיון דנסתרה אחר התרא' בודאי אסור' לבעל ושותה המים כי אין סברא לחלק כלל בין שהתר' בה עם איש פרטי או לכל באי עולם שלא תתיחד עם שום איש ובאמת אסור כל איש ביחוד והוא מקפיד בוודאי אסורה ושותה אעפ"י שלשון המשנה והר"מ אל תסתרי עם פלוני וודאי לאו דוקא דאורחא דמילתא דמקנא לאשתו על איש שהוא חשוד בעיניו שמדבר עמה ושוחק עמה וכדומה ואין דרך לקנאות לכל באי עולם כי רוב עולם בחזקת כשרות ובלאו הכי לא יתייחדו עמה כי הוא איסור תורה רק באותו איש שרואה שנוהג עמה קלות ראש עי"ז מקנא לה אבל אם מקנא לכל באי עולם בוודאי הוא קינוי ואח"כ הסתירה עם כל אחד מב"ע אוסרתה ושותה המים וזה אצלי דבר פשוט. דאלו הי' הקינוי דוקא בפרט ולא בכלל הי' מבואר בש"ס דין זה ומהיכן למדו זה ע"כ בלי ספק אין חילוק כלל וקצת ראיה מסוטה דף ב' ע"ב אמר רשב"ל מאי קינוי דבר המטיל קנאה בינה לבין אחרים וכו' מאי דקא בדלה וכו' ופרש"י שבודל' מן האנשים ואם באיש פרטי היא בודלת רק מזה ולא משאר אנשים ע"כ מיירי במקנא לה עם כל אנשים ואם כי יש לדחות אך לפענ"ד אין צריך ראי' שהוא דבר פשוט אם כן משכחת לה דין הרשב"א בפשיטות דעיקר שאלתו ותשובתו אם אדם נאמן על עצמו או פ"ד אם כן משכחת לה שקינא לה בפ"ע עם כל באי עולם ואח"ז באו עידי סתירה שנסתרה עם איש ואין מכירין כלל את האיש רק שראו שנסתרה עם איש בודאי שותה ובא א' ואמר שהוא נסתר עמה וטימא אותה אם נאמר דאין אדם משים עצמו רשע אינו נאמן כלל ושותה או אמרינן דפ"ד ומאמינין לו שהיא זנתה ולא עמו וגם אין מאמינין לו על הסתירה כלל רק אמרינן דמעיד על אחר שזינתה ולא עמו ובודאי כיון שיש עידי סתירה ובא אחד ואמר שראה שזנתה אף שאינו יודע מי הוא אינה שותה כיון שקינא לה מכל ב"ע יהי' איזה שיהי' ה"ל עדותו מאותו שקינא ה"נ אמרינן פ"ד ואמרינן שאחר הי' והאחר הוא ג"כ מאותו שקינא לה ע"כ נאמן ואינה שותה. הכלל העדים והעד א"י כלל מי הוא הנסתר ואחד מעיד וא"י כלל עם מי אינה שותה אם כן אם פ"ד נאמן ואינה שותה ואם אין אדם משים עצמו רשע אינו נאמן כלל ודברים פשוטים הם לפענ"ד ואיני בוש בזה לומר שגדולים הללו היו מעלימים עין מדבר פשוט כזה ואני אומר אפשר בא

אסא וכו' ובא יושפט וכו' אלא מקום הניחו וכו' כ"ה מקום הניחו לי וכו'. ולפמ"ש אף על הסתירה אינו נאמן כיון דעל הסתירה ג"כ הוא רשע ואין אדם מע"ר אפילו בעבירה קלה כידוע אך אמרינן פ"ד ונטמאה מאחר מאותה הסתירה של אחר לפירש"י דבעינן מאותו הסתירה כן הוא ברור ונכון. ולפמ"ש אם הי' איש פרטי שקינא לה והוא אומר שטמאה פ"ד דהיא זינתה עם אחר ושותה מכל מקום פשוט אצלי אם שתתה ולא בדקו אותה המים דמותרת לבעל מכל מקום אסורה להבועל הזה שאומר שטימאה אף דאין אדם מע"ר ואינו נאמן מכל מקום ידוע דעל עצמו נאמן דשוי' אנפשי' חד"א ועיין באחרונים דשנחד"א הוא מטעם הודאת בע"ד ונאמן על עצמו יותר מעדים אף שלא בדקו אותה המים והמים יכולים להכחיש העדים כמבואר בסוטה דף ו' הני סהדי שיקרי נינהו ע"ש. אך באמת לפי המסקנא יש עוד טעם אחר דאפשר אין הבעל מנוקה מעון. וכן כתב הר"מ פ"ג הט"ז בבאו עידי טומאה לאחר שתי' ולא בדקו כ' טעם זה ג"כ דאפשר אין הבעל מנוקה מעון ה"ה כאן להבועל דהודאתו על עצמו יותר מעדים אסור בה ותלינן הא דלא בדקו המים דאין הבעל מנוקה מעון. או אפשר יש עדים במדה"י ואין המים בודקים וז"פ. ואף אם נאמר דאם היא שוגגת והבועל מזיד כיון דלא אסרה על הבעל מותרת לבועל עיין במנ"ל כאן ובב"ש סי' י"א אם כן ה"נ כיון דמותרת לבעל דשתתה ולא בדקו מותרת לבועל. ז"א דדוקא בשוגגת דבאמת אינה נאסרת לבעל אינה נאסרת לבועל לשיטה זו אבל כאן לפי דבריו נאסרת לבעל רק אנחנו לא נוכל להוציאה כיון דשתתה אבל עליו שנאמן ע"ע כמאה עדים בודאי נאסרה ומהבעל א"א יכולים להוציאה מס' אבל לדידיה ודאי אסורה והחילוק הוא פשוט וק"ל. והנה בע"א אמר שנטמאת דאינה שותה דהתורה האמינה ע"א בסוטה אם העד חוזר בו ונותן אמתלא לדבריו אם מהני גבי ע"א באיסורין אמתלא עיין בס' ש"ש שמעתתא ו' באריכות ד"ז דהרבה סוברים כיון דנאמן מן התורה אין מועיל חזרה אפילו באמתלא ע"ש באריכות אך אם אמר שהוא בעצמו טמאה דכתבנו דפ"ד ושותה דאינו נאמן כמו עד סוטה כיון דאינו מאותו האיש שקינא לה אך לדידי' אסורה מחמת דש"נ חד"א דמהני אמתלא ומותרת לו וז"פ. אך אפשר לומר אם השקה אותה כיון דאינו נאמן ומשקין אותה דבלא השקאה אסורה להבועל כיון דנסתר' אף שאומרים טהורה היא כמ"ש והשקו אותה ולא בדקו המים אפשר דחזרתו מהני בלא אמתלא כמ"ש המנ"ל פי"ז מה"א דשויה חד"א ועדים מכחישים אותו מהני חזרה בלא אמתלא ע"ש אם כן ה"נ אם לא בדקו המים כיון דבודאי טהורה היא וזה שמא איכא עדים או בעלה אינו מנוקה מעון הוא חשש רחוק רק נגד עדים אמרינן כן ע' בגמ' אם כן אפשר מהני חזרה בלא אמתלא דהיא חזקה גדולה לא בדקו המים אותה אפשר

דמהני חזרתו ובאתי רק לעורר כי דינים אלו דחזרה ואמתלא הם ארוכים ועמוקים מאוד ואין כאן מקומו ובאתי רק להזכיר. וגם אפילו נגד עדים אמרינן הטעם כאן דאיכא עדים וכו' אם כן אפשר דהשקאה היא כמו עדים שמכחישין אותו ונאמן בחזרה בלא אמתלא. והנה להאריך בדיני סוטה אלו בדיני איסור ובדיני שתי' צריך חיבור מיוחד לבאר הדינים בפרטות ועיין משנה למלך שהאריך הרבה ע"כ אכתוב קצת בקיצור אותן הנשים שאינן שותות ודיני המגילה קצת בקיצור:

והנה כבר כתבנו דאם ע"א מעיד בטומאה אינה שותה דהתורה האמינה לע"א ומבואר בש"ס ובר"מ דאם היא בעצמה אומרת שטמאה היא אינה שותה ואסורה ומנ"ל לחז"ל זה. אך פשוט כיון דהאמינה תורה ע"א וכל היכי דנאמן ע"א נאמן קרוב ואשה וכל הפסולים אם כן ה"ה היא בעצמה כמו אשה שנאמנת על מיתת בעלה ואפילו נוגע עיין בנו"ב (א"כ כיון דע"א נאמן ה"ה היא בעצמה) וכמו דעד א' נאמן באיסורין אפילו אשה יליף מן וספרה לה וכו' וז"פ. ומבואר דאפילו לאחר שנמחקה המגילה אם אמרה טמאה אינה שותה ומכ"ש קודם ומבואר בסוטה דף כ' ע"א כיון דאמרה טמאה אני וכיון דאחזיק נפשה בטומאה תו לא מצי הדרה בה וכו'. והנה ז"פ כיון דנאמנת לא מצי הדרא כמו עד שא"י לחזור אך אם נתנה איזה אמתלא לדברי' עיין בש"ש שהביא הרבה דסוברים דאף בעד דנאמן מן התורה מועיל אמתלא מהאי דנדה ע"ש. אם כן ה"נ מועיל אמתלא וחוזרת ושותה והש"ס מיירי בהדרה בה בלא אמתלא א"י לחזור אבל באמתלא בודאי יכולה לחזור והר"מ א"צ לפרש כאן כי סומך על דיני' מה שכתב במק"א דיני חזרה ודיני אמתלא. והנה מבואר בראשונים גבי אומרת טמאה אני לך דמדין תורה לא מהימנא דמשועבדת לבעלה רק חכמינו זכרונם לברכה האמינוה דכסיפא ואח"ז חזרו שלא תהי' עיני' נותנת וכו' ובאיכא רגלים לדבר וכו' עיין בסי' קט"ו באהע"ז וכאן נראה מהש"ס דנאמנת לומר טמאה שלא לשתות מן התורה אפשר לומר כיון דע"י קינוי וסתירה נאסרה שוב אינה משועבדת לו. אך מכל מקום טעמא בעי כיון דהוא רוצה להשקותה ואפשר תהיה מותרת לו אם כן לא נפקא השעבוד. אך החילוק כיון דעל טומאה צריך שני עדים דהוי דבר שבערוה ואתחזק התירא וע"א לא מהימן רק באשה עצמה מחמת שוי' אנפשה חד"א היינו הודאת בע"ד והיכי דחב לאחריני ובפרט דמשועבדת לו אינה נאמנת על אחר כמו כל ע"א שאינו נאמן כלל אבל כאן דהתורה האמינה ע"א אפילו אשה וכו' והיא נאמנת בתורת עד ולא מתורת שוי' אנפש' חד"א וע"א במקום שנאמן נאמן בכ"ע וז"פ. ועניינים הללו ארוכים ועמוקים אין כאן מקומו זאת אחת מן הנשים שאינן שותות.

(**הב**') אם אומרת סתם שאינה רוצה לשתות ואינה אומרת טמאה היא אינה שותה ואין אנחנו יכולים לכוף אותה אך אם אמרה תחילה שהיא שותה ואח"כ חוזרת ואינה רוצת לשתות אם קודם שנמחקה המגילה חזרה אינה שותה אבל אם לאחר שנמחקה המגילה חזרה משקין אותה בע"כ רק אם אמרה טמאה אני אינה שותה אפילו לאחר המחיקה ועיין בתוס' סוטה דף כ' מביאין התוס' ירושל' דמשקין אותה בע"כ כי גרמה שימחק השם כמה ימחק ב"ש אומרי' אחת וב"ה אומרים שתים אר"א טעמא דב"ה כדי לכתוב יו"ד ק"י ואין הירושלמי בידי לידע הכוונה אך צ"ע על הר"מ שהשמיט זה ומלשונו משמע דוקא שנמחקה לגמרי וצ"ע. ואם אמרה איני שותה ואח"כ חזרה ורוצה לשתות אם מפני הפחד אמרה איני שותה יכולה לחזור ולומר הריני שותה ואם בבריותא אמרה איני שותה אינה יכולה לחזור ולשתות דבזה שאמרה איני שותה ה"ל כאלו אמרה טמאה אני אם אמרה בבריותא ע"כ אינה שותה כן מבואר בש"ס ובר"מ כאן. ונראה דהדיבורים הללו א"צ לומר בפני ב"ד כי אם אמרה אפילו בבית' טמאה אני איני שותה ואז אינה שותה וכל הדינים כנ"ל דאינו מבואר בש"ס ובר"מ כלל וז"פ.

(**הג**') אם הבעל אינו רוצה להשקותה אסורה ואינה שותת וכתבו התוס' ביבמות דף צ"ה דאם אומר הבעל איני רוצה להשקותה שוב אינו יכול להשקותה ומביאים ראיה לזה ע"ש ובגמרא שם מבואר להדיא כן אך התוס' תמהו מנ"ל זה והביאו ראיה לזה מהמשנה ומובא ג"כ במנ"ל ועיין במנ"ל בסוף פ"ב דתמה על הב"ש בסי' י"א שכ' שאם אין הבעל רוצה להשקות הב"ד כופין אותה להשקותה לברר הספק ובאמת ביבמות שם מבואר ל"מ דאין הב"ד כופין אלא אף אם הבעל רוצה להשקות אינו יכול להשקות כיון שלא רצה פ"א להשקות. והנה מלשון הרהמ"ח בתחילת המצוה שכתב מצוה להביא האשה הסוטה אל הכהן שיעשה לה וכו' נראה דמ"ע על הבעל להביא אותה ולהשקותה ובסוף המצוה כ' ועובר על זה שקנא לאשתו ונסתרה ולא הביאה אל הכהן וכו' בטל עשה זו מבואר מדבריו דהוא מ"ע על הבעל להשקות אותה אם כן בכל מ"ע קי"ל אם אמר סוכה וכו' לולב וכו' כופין אותו עד שת"נ לקיים המצוה ה"נ ומבואר כדברי הב"ש. אך באמת גם דברי הרהמ"ח צ"ע מגמרא הנ"ל גם דרכו למשוך תמיד אחר דעת הר"מ ועיין בר"מ בפתיחה להלכות סוטה שכ' לעשות לסוטה כתורת הקנאות הסדור' בתורה היינו דכל דיני המצוה הוא מ"ע כמו מ"ע של טוען ונטען ודיני טומאות להר"מ עיין בסמ"ק לר"מ ואין מצוה כלל על הבעל להביא רק אם מביא לעשות לה כפי הדינים המבוארים בתורה עיין בסמ"ק הרבה מצות כיוצא בה וצ"ע על הרהמ"ח מהיכן יצא לו זה דהוא מצוה על הבעל. ולענ"ד הטעם פשוט דאם לא הי' רוצה להשקותה שוב אינו משקה כמו דמבואר

בסוטה ובר"מ כאן והבאנו לעיל דאם האשה אמרה איני שותה ל"מ חזרה דאחזוקי נפשה בטומאה ול"מ הדרה ה"ה הבעל אם אינו רוצה להשקותה מחזיק עצמו שבעל ביאה אסורה מימיו דדעת הר"מ שאין המים בודקים ומבואר לקמן בס"ד ע"כ מקשה הש"ס שפיר על הא דאמרינן דבא על איסור קל נאסר האוסר מאי אריא בא וכו' אפילו אמר איני משקה מחמת שבא ביאה אסורה מימיו ואפילו לדעת רש"י דדוקא בבא על אשתו אחר סתירה ולא ע"י ביאה אחרת מכל מקום אפשר שיודע עון בניו ובנותיו דג"כ אין בודקין לכ"ע אם כן מאי אריא ע"י ביאתו ואפילו אין לו בנים ובנות אפשר שיודע שיש עדים שנטמאה דאל"כ למה אינו משקה אותה ע"כ מחזיק שלא יהי' המים בודקים אותה ע"כ אינו יכול לחזור כמו האשה בעצמה שאינה רוצה לשתות ל"מ חזרה כן הוא נמי כיון דהחזיקה בטומאה או דהחזיק עצמו לחוטא או ב"ב וז"פ. והנה אם האשה אמרה סתם איני שותה לאחר שנמחקה המגילה משקין אותה בע"כ כמ"ש לעיל ובבעל אינו רוצה להשקותה אינו מבואר ד"ז נראה דאפילו אחר מחיקת המגילה הברירה בידו ואלו היה חילוק בין קודם לאחר מחיקה הי' מבואר החילוק בש"ס ובר"מ נראה דבכ"ע אינו יכול להשקותה באמר שאינו רוצה להשקות ואפשר איזה חילוק בינו לבינה וצע"ק.

(**הד**') אם בא עליה הבעל אחר קו"ס אין משקה אותה והיא ברייתא ונקה האיש וכו' כ"ז שהאיש מנוקה מעון המים בודקים וכו' אין מנוקה מעון אין המים בודקים וכו' ובברייתא זו הובא בכ"מ בש"ס ופרש"י הא דאינו מנוקה מעון היינו שבא עליה אחר שנסתרה ולדעתו דוקא זה העון מעכב הבדיקה אבל אם אינו מנוקה מעון אחר אפילו בא על ח"כ ועל חמב"ד מכל מקום המים בודקים ומשקה אותה רק אם בא עליה אחר שנסתרה מעכב הבדיקה. ועיין במנ"ל מה שהקשה על רש"י והר"מ מביא ג"כ ד"ז כאן דאם בא עליה אחר קו"ס אינו משקה אך יש לו שיטה אחרת בפי' הברייתא דס"ל כל איש שבא ביאה אסורה מימיו לאחר שהגדיל ואפילו רק איסורא דרבנן כגון בא על ארוסתו בבית חמיו או שניה אין המים בודקין את אשתו שנאמר ונקה וכו' וזה הוי אינו מנוקה מעון כן מבואר בר"מ כאן פ"ב ד"ח וכתב לפיכך אם הית' אשתו אסורה עליו מח"ל או מח"ע אפילו שני' וקינא לה ונסתרה אינה שותה וכו' היינו מט"ז כיון דבא ביאה אסורה אין המים בודקין ולרש"י הוא מטעם אחר דאינן ראוים לאישות ועיין בראב"ד מה שהשיג על הר"מ ועיין בכ"מ ובמנ"ל שהאריך ועיין בס' שעה"מ ואין להאריך במה שהאריכו הם. ועיין במנ"ל שהאריך לפלפל בשיטות רש"י והר"מ ואין להאריך. והיוצא מדבריו אם בא ביאה אסורה לכל מר כדאית ליה אפילו עשה תשובה לא מהני ואין המים בודקים ואם שגג בביאת איסור מכל מקום כל שידע בשעת השקאה שחטא אין המים בודקים אך אם

לא ידע בשעת השקאה בודקין כ"כ התוס'. ודעת המ"ל אפילו הי' מזיד בביאת איסור כל דלא ידע בשעת השקאה ששכח המים בודקין ע"ש שהאריך. ודע דאף לדעת רש"י דכ"ה דמבואר במשנה דאינן שותות מטעם שאינן ראויים לקיימם מודה הוא דאף באיסור דרבנן ג"כ אינן שותות דאינן ראוים לקיימם כמו דמבואר במשנה חלוצה לכהן דאינו אלא מדרבנן וגם שם פלוגתא במעוברת חבירו וכו' אף דאינו אלא מדרבנן וכ"כ המנ"ל ע"ש. ולדעת הר"מ אפילו ביאה שאסורה מד"ס אינו מנוקה מעון מכל מקום מעוברת או מניקת חבירו ה"ל מנוקה מעון ועיין במנ"ל הטעם דאין אסורה מצד עצמה רק מפני סכנת הולד ולדעת רש"י שותה דראוי לו לאחר כ"ד חודש. ועיין במנ"ל דקטלנית אף להשיטות דסוברים דכופין להוציא ואינה ראויה לו לעולם מכל מקום ה"ל ראוי' לאישות כיון דאינו אלא משום סכנה אף דמעוברת חבירו לר"מ כיון דאינה ראוי' אינה שותה שאני סכנת הולד מסכנת עצמו וע"ש עוד כמה דינים.

(הה') בעון בניו ובנותיו אם הם מנאפים אין המים בודקין את אשתו והוא גמ' בסוטה דף מ"ז ועיין במנ"ל שהביא דברי הרמב"ן והרא"ש דוקא שידע ולא גער בהם. ועיין במנ"ל שפלפל אם לא ידע בשעת השקאה אם המים בודקים כמו חטא עצמו ששכח או לא דגזירת הכתוב בכ"ע אין המים בודקים ועיין בגמרא אף זנות דפנויה בבנים ובבנות מעכבים הבדיקה ועיין בגמרא דנקט בעון בנים ובנות נראה דאף אם הבנים מזנים אין המים בודקין וכן לשון הרמב"ן והרא"ש ובאמת בפסוק שמביאין ראיה לזה לא אפקוד על בנותיכם וכו' ועל כלותיכם וכו' נראה דוקא בנות וכלות נשים ולא זכרים ואפשר מסוף הפסוק כי הם וכו' נשמע גם כן על הזכרים והר"מ לא הביא דין זה והמנ"ל עמד בזה עיין שם.

(הו') ארוסה אם קינא לה באירוסין ונסתרה עמו בעודה ארוסה אינה שותה וילפי' מקרא תחת אשה פרט לארוס'. והנה אפילו בלא האי קרא לא שותה ממתניתא דדרשינן ונתן איש וכו' מבלעדי אישך שצריך שתקדים שכיבת בעל לבועל דבר זה הקשו בגמרא ותירצו כגון שבא עלי' ארוס בבית אביה דקדמה שכיבת בעל מכל מקום ממעטינן מקרא זה דלא תשתה מחמת דהוי ארוסה. ומה שקשה על הר"מ דס"ל דאם בא על ארוסתו אין המים בודקי' דאינו מנוקה מעון זה ל"ק ע' במנ"ל ובאחרונים ולכאורה קשה לפי מאי דקיימא לן ביאה אירוסין עושה עיין בר"מ בהלכו' אישות ובש"ע סי' ל"ג הי' יכול לתרץ כגון שקדשה בביאה אם כן קדמה שכיבת בעל באותו קו"ס. ואם הי' לו אשה וגרשה והחזירה וקינא ונסתרה קודם שכיבת הבעל בנשואין שניי' פשיטא דאינה שותה דבנשואין אלו צריך שתקדים שכיבת הבעל וכן אם בא עלי' הבעל קודם שהיתה אשתו

לא ה"ל קדמה שכיבת הבעל כי אז לא הי' בעל וכ"ז פשוט דצריך לבוא עלי' קודם בעת שהוא בעל' ובשתי' זו אם כן לא מועיל בבא עלי' לשם קידושין בסתם דקיימא לן דעתו על גמר ביאה אם כן בתחילת ביאה לא הי' בעל כלל והתורה הקפידה שתקדים כל השכיבה של בעל אפילו תחילת ביאה וכאן בתחילת ביאה לא הי' בעל כלל לא הוי קדמה שכיבת הבעל אלא אפילו פירש דדעתו על תחילת ביאה דקונה אותה בתחילה ע' בקידושין ובאהע"ז מכל מקום התורה הקפידה שתקדים שכיבת הבעל היינו שיהי' בעל קודם השכיבה והוי השכיבה בעת שהוא אישה אבל בקידש בביאה דנעשה אישה בביאה ובאים כאחד לא הוי קדמה שכיבת בעל והתורה הקפידה דתקדים שכיבת הבעל דהשכיבה יהי' בעת שהוא בעלה ולא בכה"ג דאינו בעל' רק נעשה בעל בביאה זו כנ"פ. ע"כ בבא עלי' בב"א דקודם הביא' ה"ל בעל שפיר קדמה שכיבת הבעל וז"פ בתכלית הפשיטות. וכן אפילו נשואה אם לא בא בעלה עלי' בב"א וגם לא אחר הנשואין אינה שותה והוא מבריית' דגזה"כ הוא דכתי' ונתן כו' מבלעדי אישך שצריך שקדמה שכיבת הבעל לשכיבת הבועל ואם לאו אינה שותה וכתבו התוס' ביבמות דף נ"ח ע"ב ומובא במנ"ל כאן דכל ביאה שאינה קונה ביבמה כגון ישן או שיכור או נפל מן הגג וכו' אינה קרוי ביאה לגבי הבעל אם בא עלי' ביאה כזו. מכל מקום אינה שותה דלא הוי קדמה שכיבת בעל רק בביאה שעכ"פ קונה ביבמה ואם לאו אינה שותה דלא הוי ביאה כלל והוי לא קדמה וכו' ע"ש ד"ז דנשואה דאינה שותה אם לא נבעלה נראה דוקא ביש עדים שלא נסתרה אבל אם אין עדים בודאי בחזקת נבעלה (ע' בכתובות) ושותה עיין בכתובות פ"ק. ופשוט דאם אחד מהם אומר שלא נבעלה דאינה שותת דכבר כתבנו דהברירה ביד כ"א לומר אינה שותה הן הבעל והן האשה. אך אפשר אם לאחר שנמחק' המגילה דאין הברירה ביד האשה לומר איני שותה דמשקין אותה בע"כ אפשר דג"כ אף שאמרה איני שותה דלא נבעלה אינה נאמנת דכל נשואה בחזקת נבעלה רק שאומרת טמאה נאמנת ולא בדבר אחר וצ"ע. והר"מ כת' כאן אלו נשים שאינן שותות הארוסה וכו' ואח"ז כת' ומנין שאינה ראוי לשתות שנאמר תחת אישה וכו' פרט לארוס והנה בש"ס מקשה ע"ז ל"ל קרא ת"ל דבעינן שקדמה שכיבת הבעל שנא' מבלעדי אישך ומוקי לה כשבא עלי' בב"א אם כן קשה להר"מ נהי דלא יכול להביא ד"ז בבא עלי' דלשיטתי' אזיל אם בא עלי' אינו מנוקה מעון והאידנא הדין כך כיון דחז"ל אמרו כמ"ש המנ"ל אם כן על כל פנים בלאו הכי לא תשתה אם לא בא עלי' מחמת מבלעדי אישך אך הר"מ סמך על מה שכ' אח"כ ד"ז דמבלעדי אישך גבי נשואה וכאן כת' הלימוד שבש"ס ובש"ס איצטריך הלימוד קודם שאסרו חכמינו זכרונם לברכה ע"כ מביא ג"כ הלימוד מהתוס' כי אין נ"מ

לדינא דארוסה בכ"ע אינה שותה מביא הלימוד מקרא וכך דרכו של רבינו אם אין נ"מ לדינא מביא הלימוד דיותר פשוט.

(הז') שומרת יבם אינה שות' ומבואר כאן בר"מ ג"כ מהלימוד תחת אשה פרט לש"י וכאן דברי הר"מ צריך עיון גדול דסתם מאוד דבאמת בש"י אפילו אם נימא דהוי קדמה שכיבת בעל כיון דהיבם מכח בעל קאתי עיין בסוגי' דיבמות דף נ"ח ברש"י ובתוס' מכל מקום כיון דהר"מ בעצמו פוסק בפ"ב מהלכות יבום דש"י שזינתה מותרת ליבם אין שייך השקאה כלל ע' בפ' ארוסה בתוס' שם במשנה והר"מ בעצמו כ' לקמן בפ"ד דאפילו ע"י גלגול אינו מגלגל עלי' שלא זנתה ש"י כיון דאינה אסורה לו ע"ש וע"כ מיירי בבא עלי' היבם ביאה גרועה דקונה אותה על זנותה ונאסרה עליו. והנה מסוגי' דיבמות נר' דלרב דסובר קנה לכל משקה אותה דלא הוי ש"י דאשתו היא והר"מ בהלכות יבום ובהלכות תרומות פסק כרב ע"ש אך בסוטה בסוגי' מבואר דאף לרב מכל מקום נתמעט מהשקאה מגזה"כ כיון דלא הי' כוונה לשם אישות ועיין בסוגי' ובתוס' על כל פנים הוא דין מחודש אפילו במקום דהוי אשתו מכל מקום כיון דהיא ביאה גרוע' אינו משקה ואפילו לשמואל דסובר דלא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה הוא חידוש מכל מקום כיון דקנה לענין גט לא שתי' ע"ש בסוגי' ונ"מ אפילו לדעת הטור דס"ל יבמה מן הארוסין הדין דלא קנה רק לדברים האמורים בפרשה והאיך סתם הר"מ ד"ז ולא כת' דש"י אינה שותת אף דבא עליה היבם ביאה גרוע' ודוקא בכה"ג דאי לא בא עליה כלל אינה נאסרת עליו לפ"ד ובביאה מעלי' אשתו היא בפשיטות וה"ל לכתוב חידוש זה דבא עליה אף שקנאה לכ"ד כפ"ד מכל מקום אינה שותה או לחלק בין מן האירוסין ומן הנשואין ע' בהלכו' תרומות וכ"ז הוא דיני' מחודשים והאיך מסתים סתם הר"מ דפוסק דרכו לפרש. ולומר שסמך עצמו על מ"ש פ"ד דאפילו ע"י גילגול אינו מגלגל אם כן כאן בודאי שבא עליה זה דחוק דכל כה"ג הוי צריך לפרש דבא עליה ביאה גרועה דאלו הדינים אינם מפורשים והו"ל לפרש. ולומר ג"כ דאין המים בודקים כיון דהי' ביאה גרוע' לא גרע מארוסה דהוי לי' איסור זה דחוק אצלי דלענ"ד בביאה ביבמה מכל מקום כיון דקנה אותה לא הוי איסור דנקרא אינו מנוקה מעון גם לאחר שבא עליה כדינא והרבה סתם בדין זה וצ"ע על נ"כ שלא פרשו כלל דבריו על כל פנים מ"ש דביבמה הו"ל מנוקה מעון בבא עלי' ביאה גרוע' כיון דחז"ל תקנו מאמר וחופה הו"ל אינו מנוקה מעון אך הר"מ הו"ל לפרש דינים אלו ע"ש בסוגי' ובתוס' אם נאמר דהסוגי' קאי אליבא דרב המנונא דש"י שזינתה אסור' על היבם וע"כ צריך קרא למעט וע"ז מקשה בש"ס דכוותי' גבי ש"י היינו דלא קדמה שכיבת הבעל ול"מ מה שאחיו בעל ע' בתוס' ביבמות שם וע"ז מתרץ

בבא עלי' בב"א לרב ולשמואל כפי השו"ט ע"ש. ולכאורה הי' יכול לתרץ בפשיטות דבא עלי' בלא עדים ועיין באהע"ז ס"ו ובמנ"ל הל' יבום ובתוס' קידושין דיבום בלא עדים אינו קונה כלל כקידושין בלא עדים וא"כ בכה"ג קדמה שכיבת הבעל דהיינו היבם מכל מקום לאו אשתו היא ומיעטו קרא. אך באמת נ"פ כמו דקיימא לן בקו"ס שמשקה אותה דוק' ע"י עדים ובלא עדים ע"י עצמו אינו משקה אם כן אפילו בלא מיעט קרא לא הי' משקה ארוסה וש"י מחמת שצריך שתקדים ואינה בחזקת בעולה ואי דהוא או אפילו שניהם מודים שנבעלה (להשקות) אינם נאמנים אלא עפ"י עדים להשקות ולא עפ"י עצמו רק בנשואה ממילא הוי בחזקת שנבעלה וז"פ. אך אפשר לומר קודם קו"ס אם ארוס אומר שבעלה או ש"י והיבם אומר שבעל' ואז אין נ"מ כלל לענין קו"ס ואח"ז כשהי' קו"ס אפשר דסומכין על דבריהם להשקותה כיון דאז היו נאמנים והוי כהאי דאיסור הוחזק בע"א כיון דאז לא הי' נ"מ למלקות ולשום דבר והדברים עתיקין ובאתי כאן רק לעורר ישמע חכם וכו'. גם לומר כיון דביבום בעינן עדים צריכים גם הם שיראו העדי' כמו שמבואר באהע"ז סי' מ"ב אם כן העדי' שראו והם לא ראו אינה אשתו ומכל מקום קדמה שכיב' בעל ז"א דביבום א"צ שיראו הם את העדים כיון דאפילו שוגג מהני וא"צ כוונה ובזה אינו דומה לקידושין והדברים ארוכים ואין כאן מקומו. ואם קינא לארוסתו ונסתר' ואח"ז נשאה ובא עלי' ג"כ אין משקה אותה חדא דאינו מנוקה מעון ועוד כיון דהסתירה הי' בעודה ארוסה לא הוי תחת אישה אך ביבמות שם מבוא' כיון דהשקאה היא לאחר הנשואין הוי שפיר תחת אישך ע"ש בתוס' אך אינו מנוקה מעון. אך אם לא בא עלי' משנישאת רק חופה לא הוי קדמה שכיבת בעל וכו'. ואף אם בא עלי' בב"א מכל מקום אינו מנוקה מעון לדעת הר"מ ע"כ כ' הר"מ כאן דוקא אם קינא לארוסתו ונסתרה אחר שנישאת משקין אותה כי הסתירה בשעת ארוסה אין משקין אותה אפילו לאחר הנשואין מטעמים הנ"ל. ומבואר בר"מ דאם קינא מש"י וכנסה ונסתרה דמשקה אות'. וזה מבואר ג"כ בש"ס דקינוי של ארוסה מועיל על אחר הנשואין וכן ש"י עיין בתוס' שם ונראה דאפשר דהקינוי אינו מועיל רק אם בעת הקינוי הי' הסתירה והיתה נאסרה הו"ל שפיר קינוי אבל אם מקנא ובשעת הקינוי אם זינתה לא היתה נאסרת עליו אין זה קינוי כלל אם כן בש"י אם קינא לה אין זה מועיל כיון דאם השתא זינתה אינה נאסרת עליו כמו המקנא לפנויה. והר"מ איירי בש"י שבא עלי' כמ"ש לעיל דנאסרת אך אין משקה אותה מכל מקום מועיל הקינוי על אח"כ אבל בש"י אם לא בא עלי' כלל אפשר דאין מועיל כלל הקינוי כיון דפסקינן דש"י שזינתה אינה נאסרת כלל כנ"ל ולא הבאתיו בכור הבחינ' ועיין בתוס' בשם הירושלמי ולא עיינתי בזה ובאתי רק לעורר.

(**חח**) קטנה אשת הגדול כת' הר"מ דאין משקה אותה דכתיב אשה פרט לקטנה וכו'. והר"מ לשיטתי' כאן דקטנה שזינתה ברצון נאסרה על בעלה וכבר השיגו עליו רוב הראשונים והראב"ד שם וסביר' להו דפיתוי קטנה אונס הוא ואינה נאסרת כלל ועיין בדברי הראב"ד דכת' דאין התראה לקטנה כלל נראה לפי דבריו אם קנא לה בקטנותה אף דנסתרה בגדלותה אינה שותה דהקינוי לא הוי קינוי כלל דאין התראה לקטן. וגם לפמ"ש לעיל כיון דלא נאסרה עתה לא הוי קינוי כלל אך יש לחלק על כל פנים לדעת הר"מ דיש התראה לקטן ונאסרת וא"כ נהי דאינה שותה בקטנותה מגזה"כ אבל מועיל הקינוי אם נסתרה בגדלות' שותה ולדברי הראב"ד אין כאן קינוי כלל ואם גדלה ונסתרה בקינוי זה אינה שותה דאין התראה לקטן וק"ל.

(**חט**) גדולה אשת הקטן כ"כ הר"מ ואיתמעט תחת אישה פרט לאשת קטן ולכאורה צריך עיון ל"ל מיעוט הא קטן שקידש או שנשא א"צ גט דאין קידושיו כלום כמבואר בר"מ פ"ד מה"א ובש"ע אהע"ז סי' מ"ג אם כן אינה א"א כלל ולמה צריך מיעוט דאינה שותה וגם למה נאסרה על בעלה כמ"ש הר"מ. והנה לדעת מהר"י ברזילי דקטן שקידש לו אביו אשה מקודשת ניחא דהתורה הצריכה למעט ועיין באחרונים שפלפלו דאפשר קטן קונה בביאה והדברים עתיקין אבל דעת הר"מ דקטן אין קידושיו כלום בשום ענין למה הוצרך הר"מ להביא מיעוט דאינה שותה ואפשר לומר דמשכחת אשת קטן בקטן שבא על יבמתו עיין בסוגי' דקידושין גבי יעוד דדעת רש"י דהוי אשתו לכ"ד ועיין בר"מ בהל' יבום אם כן אפשר הר"מ ס"ל ג"כ הכי וצריך מיעוט. אך מכל מקום קשה כיון דהבא על אשת קטן אפילו ביבם קטן שבא על יבמתו מכל מקום אינו ח"מ דאשת איש פרט לקטן ע"ש בקידושין וכן כת' הר"מ פ"ג מהלכ' א"ב אם כן לא הוי ערוה רק ח"ל וקידושין של אחר תופסין בה דילפינן מהיקש' דר"י עיין באחרונים והר"מ פוסק דלא כר' המנונ' ופוסק דש"י שזינתה לא נאסרה אף דמספק קידושין תופסין ולא בודאי אם כן כאן מה שבא עלי' לא הוסיף כלום כיון דאין ח"מ על ביאתו אם כן לא נאסר' עליו כלל ע' בסוטה דף י"ח אם כן כיון דלא נאסרה אינה שותה ול"ל מיעוט. והנה הר"מ כ' כאן דאינה שותה ונאסרה על בעלה צ"ע למה נאסרה אפילו מיירי ביבם קטן שבא על יבמתו ע' באחרונים וצ"ע ותמה אני ג"כ שלא עמדו בזה נ"כ של רבינו לפרש לנו כוונתו. ואם קינוי של הקטן מועיל על סתירה לאחר שהגדיל ובעל דנעשו קדושין אם לא היה כלל קידושין בודאי אין הקינוי קינוי כמו שמקנ' לפנוי' ל"מ אחר הנשואין אך אם יש צד קידושין כמ"ש כבר כתבנו דאפשר לא הוי קינוי כיון דאם זינתה עתה אינה

נאסרת ולפמ"ש אינה נאסרת כלל וג"כ לשיטת הראב"ד דאין התראה לקטן אפשר דג"כ אין התראתו כלום ובאתי רק לעורר.

(**היוד**) אשת אנדרוגינוס אינה שותה ג"כ כת' הר"מ דאיתמעט מאישה פרט לאנדרוגינוס שאינו איש והנה אשת טומטום א"צ מיעוט דלא הוי בן ביאה כלל אפילו ביציו מחוץ כמו שמבואר כ"פ אם כן לא קדמה שכיבת בעל אך אנדרוגינוס צריך מיעוט דבן ביאה הוא ואנדרוגינוס נושא כמו שמבואר בר"מ פ"א מהלכות א"ב. אך קשה כמו שהקשו כמה פעמים בש"ס איצטריך קרא למעוטי ספיק' והר"מ פסק בהלכות אישות ובה' א"ב דאנדרוגינוס הוא ספק איש ספק אשה ובכ"מ מספרו פוסק כן ומובא כ"פ בח"ז אם כן בלאו הכי מספיקא אינה שותה למחוק ש"ש מספק. אך אפשר לומר כיון דגבי סוטה כל השקאה גזרה התורה על ספק אם כן אפילו הרבה ספיקות הוא בכלל ספק כמו ברה"י כל שאתה יכול לרבות ס"ס מכל מקום טמא כיון דהתור' טמא' הספק אם כן ה"נ מספק שניתוסף עוד ספק היו משקין ע"כ צריך קרא למעט. וגם מ"ש הר"מ דאינה שותה ונאסרה ג"כ לכאור' צ"ע דה"ל ס"ס ספק אשה ספק לא נטמאה ואי דהרבה ספיקות טמא ברה"י אינו דומה לשם ע' בטהרות אך ספק ספיק' זה הוי בתרי גופי לא אמרינן וגם לא נודע כאחד ע' ביו"ד סי' ק"י והם ענינים ארוכים ועמוקים ובאתי רק לרמוז ישמע חכם וכו'. ואשת חרש או חרשת מעיקרא בעת הקידושין כיון דאין קידושין מן התורה רק מדרבנן בודאי אינה שותה וא"צ הר"מ להביא דין זה ולענין איסור לבעל ולבועל מדרבנן ע' באהע"ז ושוטה ושוטית לא תקנו חכמינו זכרונם לברכה קידושין כלל והוי כפנוי' ובודאי אינה שותה ואינה אסורה לבעל ולא לבועל וכבר כתבתי בח"ז דהמקדש ח"ש וחב"ח כיון דאין ח"מ רק מלקות ואשם אם כן כמו ש"י שאינה נאסרה לדעת הר"מ ה"נ לאוסרה על בעלה כיון דאינה ערוה ובודאי אינה שותה והבאתי לעיל ואם נתחרשו לאחר הנשואין או נעשו שוטי' יבואר בסמוך בעזה"י.

(**יא**) אם הבעל סומ' אינה שותה שנא' ונעלם מעיני אישה פרט לסומ' וכן אם האשה סומ' אינה שותה דאיתקש אשה לאיש ואיש לאשה וזה מבואר בר"מ ובמס' סוטה. והנה סתם סומ' המבואר בכ"מ הוא בשתי עיניו ע' בהלכה לענין סמיכה על קרבן ועיין בסוף פ' שתי מידות בתוס' וגבי חגיגה וראי' ממעטינן אף סומא באחת מעיניו מטעם יראה יראה וכו' ע' בחגיגה ובר"מ כת' זה בפירוש אפילו סומא בעינו אחת ע"ש אם כן נראה דוק' סומא בשתי עיניו ובאמת צ"ע כמו גידמת איתמעט אפילו יד אחת שנא' על כפי' כמבואר בר"מ ובסמוך בס"ד אם כן כאן דכתי' מעיני הי' לנו למעט אפילו סומא בעינו

אחת והו"ל להר"מ לכתוב זה כמו שכ' גבי גידמת בסמוך ואפילו יד אחת שנא' כפי' ה"נ הו"ל לכתוב ואפילו עינו אחת שנא' מעיני וכו' וצ"ע.

(**יב**) חיגרת שנא' והעמיד וכו' וה"ה אם הוא חיגר דאיתקש ועיין בתוס' שם.

(**יג**) הגידמת שנא' ונתן על כפי' פרט למי שאין לה כף או שהיתה עקומה או יבשה ואפילו כפה אחת שנא' כפי' וה"ה אם הוא גידם דאיתקש וכו' כמ"ש ועיין בתוס' שכתבו ד"ה דר"א דבעינן קרא כדכתי' ועיין בר"מ גבי נזיר ממור' ובפ"ה מהלכ' מח"כ ובהלכות סנהדרין גבי נקטע' יד העדים ועיין בנגעים פי"ד משנה ט' בתיו"ט שפלפל בדעת הר"מ בארוכ' ולא הביא דברי הר"מ כאן ולא עיינתי לברר הדבר ומכל מקום באתי רק לעורר ישמע חכם וכו'.

(**יד**) אילמת דכתיב ואמרה האשה וכו' ה"ה אם הבעל אלם דאיתקש כמ"ש. וכתבו התוס' אפילו אם לא בעינן קרא כדכתיב מודה דאילמת אינה שותה משום דלא מצי לקבולי שבועה וכו' ולכאור' משכחת לה עפ"י כ' שכתבה וגם אפילו האידנא דכתיב ואמרה אפשר דכתב הוי כאמירה ואם נאמר דאינ' ראוי' לבילה על כל פנים באינה אילמת אפשר לחקור דאפשר מועיל בכתב. ורציתי לעיין ופתחתי ס' אורו"ת בסי' צ"ו פלפל בזה לענין כתב בשבועה והשבות יעקב הביא הגמרא זו והוא ז"ל השיג עליו ומביא דברי התוס' הללו וכיון שהם העירו ומפלפלים בזה אין רצוני להאריך ומכל מקום אני באתי רק להזכיר.

(**טו**) אינה שומעת דכתי' ואמר אל האשה פרט לאינה שומעת וה"ה אם הוא אינו שומע דאתקש וכו' כן מבואר בר"מ כאן ובש"ס אינו מבואר והכסף משנה כתב ע"ז שם במשנה ואלו שהב"ד מקנין לה מי שנתחרש בעלה וכו' לא להשקותה וכו' מבואר דחרש אינו משקה ואני תמה שם במשנה מיירי בחרש שאינו שומע ואינו מדבר דהוא כשוט' גמור ואין הקינוי שלו קינוי הב"ד מקנין אותה ואינו משקה אף שנתפקח כיון שהוא לא קינא דבעי' וקינ' אבל (אין) חרש ומדבר דפקח לכל דבריו רק לענין זה דבעינן מאמר אל האשה זה לא נזכר כלל ע' שם ותראה שאין ענין כלל לדין זה ודברי הכסף משנה תמוהים א"צ להאריך. ושאר כל הנשים שותות אפילו פסולות כגון ממזרת וכדומה פסולי קהל אם נישאו למותר להם כגון לממזר או לגר עיין באהע"ז. הכלל כל שהי' הנשואין בהיתר שותת וכן גר וגיורת כולם שותות וכן אשת סריס בין סריס חמה דמותר לבוא בקהל ובין סריס אדם כגון פד"כ וכ"ש דנש' למותר לו כגון פ"ק וגיורת שותית וע' רש"י במשנ' שכ' דוקא בנסתרס לאחר הנשואין דאי קודם הנשואין לא הוי קדמה שכיבת הבעל וכו' דאין ביאתו ביאה ובגמרא חזר בו דהוי קדמה שכיבת בעל אף בסריס ועיין במנ"ל כאן

וכן דעת הר"מ שלא חילק דבכ"ע שותית דביאתו ביאה ואין להאריך. עוד מבואר בש"ס ובר"מ מי שאין לו אשה הראוי לילד ולא בנים ונשא עקרה או זקנה וכו' אינה שותה היה לו אשה ובנים ומתו בין קינוי לסתירה כבר נראית לשתות ושותה. לא הי' לו בנים בעת הקינוי ובין קינוי לסתירה נולד לו כבר נדחית העקרה מלשתות והעיקר תלוי בעת הקינוי אם ראוי' לשתות אז שותת ואם לא היתה ראוי לשתות אף דאח"כ חזי' מכל מקום אינה שותה ודינים אלו הם מהירושלמי דסוטה ע' בכ"מ. ועיין במנ"ל שכתב דבאיסור תורה כה"ג אם לא היתה ראוי לו בעת הקינוי כגון שנשא ממזרת וקינא לה ואח"ז נעשה פד"כ או כ"ש דמותר בפסולי קהל בודאי אינה שותית כיון דמפני איסור דרבנן שלא הי' לו בנים בשעת קינוי נדחית מכש"כ מפני איסור תור' אך אם היתה ראוי' בשעת קינוי כגון לאחר קינוי נעשה פד"כ וכ"ש מהו מי אמרינן כיון דבשעת קינוי היתה ראוי' לשתות שותה כמו הי' לו אשה ובנים בשעת קינוי כבר נראה לשתות או אפשר כיון דהוא איסור תורה אינה שותה א"ד ל"ש והניח בצ"ע. אם כן בהנהו שכתבנו לעיל בבע"מ כגון גידם וחרש וכו' אם לא היו ראוים בשעת קינוי אף דלאחר קינוי נתרפאו מכל מקום אינה שותה. אך אם נעשו בע"מ אחר הקינוי יש לספק כו' וגם אפילו נעשו בע"מ אחר הסתירה קודם השקאה יש לספק אם משקין אותה כיון דבשעת הקינוי הי' ראוי ומכש"כ בשעת הסתירה ג"כ וצ"ע. והנה באילמת דא"י לקבל השבועה בודאי אין משקין אותה. אך בשאר מומים או שהי' הבעל אלם דהוא רק מגזה"כ יש לספק כנ"ל אם היו בריאים בשעת הקינוי אם משקין או אפשר כיון דמן התור' אין משקה בכ"ע אין משקה וצ"ע. מעוברת עצמו או מניקת עצמו שזנתה לא אמרינן דנמתין דלא לקטלי' לולד ועיין במנ"ל מה שפלפל בזה וכת' דמעוברת חבירו או מניקת חבירו לדעת התוס' צריכים להמתין ואפשר דהר"מ מודה לזה וע' עוד מה שפלפל באלו הענינים. ואלו נשים שהב"ד מקנין להם כגון כשהבעל חרש או שוטה או במה"י ושמעו הב"ד שמרננים אחריה מקנין לה ואח"כ אם נסתרה אסורה לבעל ולבועל אך אין משקין אותה כיון דהבעל לא קינא לה דגזה"כ לענין שתי' דדוקא שהבעל מקנא לה ולענין איסור מרבינן מאיש איש ע' בגמ' וע' לעיל דכתבתי כמה נשים שאין מועיל הקינוי אפשר דוקא לענין שתי' אבל לאיסור מהני תבין מעצמך וא"צ לפרש. לעיל הבאתי דברי המנ"ל שחקר דדעת הר"מ דאם בא ע"א אחר ששתתה אינו נאמן ודעת התוס' שם נראה דנאמן וגם אם יש ע"א היודע אין המים בודקין כמו אם יש שני עדים אין המים בודקין. והכריע הוא אף דגם התוס' מודים דבע"א היודע מים בודקין ומביא ראי' מתוס' שבועות ע"ש ועיין בס' אבני מלואים להגאון בעל קצה"ח שדחה דברי המנ"ל והחזיק שדברי התוס' כמו שע"א נאמן אחר שתי' ה"נ אם יש

ע"א אין המים בודקין וכתב דשם אין העד נאמן אח"כ כיון דהעיד בפני ב"ד וכיון דהעד אינו נאמן בודאי המים בודקין אבל במקום דהעד נאמן בודאי אין המים בודקין ע"ש ולעיל כתבתי ברמז ועתה אפרש קצת דדברי המנ"ל מוכרחים דבאמת לפי שיטת התוס' דע"א נאמן אפילו לאחר שתי' דהוא בכלל עד סוטה דהאמינה תורה כשנים בין קודם שתי' ובין לאחר שתי' אם כן ה"ה בודאי אם הבועל או האשה באים לאחר שתי' ואומר אחד מהם שנטמאה בודאי אסורה לבעל כי כ"מ שע"א מהימן כל הפסולים נאמנים ואפילו אם נאמר דהאשה אינה נאמנת כיון דמביאין אותה לב"ד קודם שתי' ואומרת טהורה אינה חוזרת ומגדת על כל פנים הבועל לו אין שואלין כלל ואפילו הוא במה"י משקין אותה אם כן לדעת התוס' אם בא הבועל אח"כ ואומר שטימאה נאמן ולא שייך לומר אין אדם מע"ר דהוא עושה תשובה דהמים לא בדקו אותה מאיזה טעם והבעל דר עמה ומגיד כדי לאסרה על בעלה כסברת התוס' בב"מ אם כן אם נאמר שסברת התוס' דבע"א יודע ואמירתו מועלת אין המים בודקין כלל לא משכחת לה שיבדקו המים בשום אופן דאם נטמאה הבועל יודע וא"כ אין בודקין והבועל תמיד יודע והאיך משכחת לה בשום פעם בדיקת המים בסוטה מ"ל עד או בועל עצמו כיון דהוא יכול להיות ג"כ עד והתורה האמינה אותו ככל עד אלא ע"כ התוס' מודים דאף דע"א נאמן אחר השתי' מכל מקום המים בודקין כדברי המנ"ל והיא ראי' מוכרחת ותימא על המנ"ל ובעל קצה"ח שדבר זה ממקומו מוכרח דידיעת ע"א אינו מעכב הבדיקה בשום אופן דאי לאו לא משכחת לה כלל ד"ז להתוס' והדברי' ברורים וצ"ע על הגאונים הללו שהעלימו עין מזה והוא דבר ברור. ונראה פשוט לדעת התוס' דע"א נאמן אפילו אחר שתי' לומר שנטמאה דהוי בכלל עד סוטה דהתורה האמינה נראה דאם הבעל בא אחר שתי' והעיד שנטמאה ג"כ נאמן בתורת עד כיון דכל הקרובים והפסולים נאמנים למה נגרע הבעל עצמו ולא הוי משים עצמו רשע כיון דידע למה השקה כי באמת המים בודקים אם ע"א יודע כמ"ש ובכ"מ דהמים בודקין לא עשה איסור כמ"ש לעיל אך דהמים לא בדקו מטעם איזה זכות כמו שמבואר בר"מ והוא בא ואמר שנטמאה בודאי מהימן כע"א לשיטת התוס' לא בתורת שוי' אנפשי' חד"א דהית' מותרת לבועל רק נאמן בתורת עד דלא גרע מע"א דעלמא ואסורה על הבועל ג"כ והוא נאמן כע"א בסוטה וגם לענין הכחשה הכלל הוא עד גמור כמו עד דעלמא. וזה פשוט וברור דעד סוטה אפילו עד מפי עד נאמן כמו שמבואר אפילו מעוף הפורח וכו' וגם בעדות אשה שמת בעלה כיון דא"צ שני עדים רק עד א' וכל הפסולים נאמנים ה"ה עד מפי עד כמו שמבואר באהע"ז סימן י"ז ועיין בבכורות דף ל"ו שכל עדות שאשה כשירה לה עד מפ"ע כשר וכאן הוא עדות שכשירה לה וז"פ.

לעיל הבאתי דהאשה האומרת טמאה היא אחר קו"ס נאמנת בתורת עד ולא מטעם שוי' אנפשה חד"א ולא מטעם הודאת בע"ד כי משועבדת לו רק בתורת עד ע"ש ונתיישבתי דבתורת עד אינה נאמנת באשת ישראל דאינה נאסרת אלא ברצון ואין אדם מע"ר ואי דעבדה תשובה שלא תדור עם בעלה בלאו הכי לאחר קו"ס ולא תרצה לשתות אין משקין אותה ואסורה לבעל ולבועל אלא ע"כ הנאמנות שלה היא מטעם הודאת בע"ד מה שנוגע ולא שייך אין אדם מע"ר כידוע שעל עצמו נאמן ולא הוי משועבדת וגם אין חב לו דנפקא השעבוד אחר קו"ס והא ראי' דהתורה נתנה לה רשות דאם אינה רוצית אינה שותה ומפקעת עצמה מיד בעלה נראה דהתורה הפקיעה השעבוד ובאתי רק לרמוז ולעורר. ומקנא לה אפילו על עריות ושחוף היינו שאינו מתקשה אף שאינם ח"מ באבר מת מכל מקום נאסרה על בעלה ושותה ועיין בסי' קע"ח ובסי' כ' ודעת הלבוש דאינה אסורה על בעלה מן התורה ומכל מקום מקנין לה ועיין בס' עצי ארזים שפלפל בזה ודבריו אינם נראים לי ועיין במנ"ל פ"א כאן דמביא ג"כ סברא זו אף דאינה נאסרת מקנא לה ושותה ע"ש וצ"ע. נתיישבתי בדבר ודברים הללו תמוהים דיהי' סברא להשקות אם אינה נאסרת דמבואר בש"ס דאף אין מגלגלין אם אינה נאסרת זה הכלל וכו' אם כן בודאי אין משקין כמ"ש התוס' בפ' ארוסה אך המנ"ל הקשה מהא דמבואר בש"ס דאיצטרך מעוטי דרך אברים עיין במנ"ל ובאמת אין ענין זל"ז דשם מיעטה התורה דאם קינא לה שלא תסתר עמו דחשדה דרך אברים ונסתרה עמו דאין חושדין דאפשר דזינתה ממש אך גזה"כ בקינוי כי האי שאינו חשדה בדבר איסור א"ז קינוי כלל כמו אל תדברי עם פלוני והוי סתירה בלא קינוי ואינה שותה עי' ביבמות ובסוטה ועי' במנ"ל עצמו בפ"ג בפיסקא המתחלת וראיתי וכו' שכ' כן אבל שיהי' סברא שתהא שותה אף אם באמת נבעלה אינה אסורה זה אין סברא כלל כיון דהתורה ציותה לבדוק וזו מותרת לבעלה רק שם הי' הסברא לשתות דשמא בא עלי' וקינא לה ג"כ אל תסתרי ומיעטה התורה כיון דלא קנא לה בדרך חשד בעיל' לא הוי קינוי אבל בגוונא דאינה נאסרת כלל על בעלה בודאי אין משקין וא"כ כיון דעל שחוף משקין בודאי נאסרה מהתורה ודברי הלבוש תמוהים ועי' בס' ע"א שפלפל ג"כ אף דאינה נאסרת שותה מגמרא זו דקינא דרך אברים וכו' והוא תמוה דאין ענין זה לזה כלל דשם צריך התורה למעט דלא הוי קינוי. אבל באמת החשד דנבעלה באופן דנאסר'. אבל אם הבעילה באופן דלא נאסרה אין סברא להשקותה כלל ודברי הגדולים הנ"ל תמוהים ע' בגמ' היטב ותראה דהם דברים ברורי' ופשוטים. ועיין במנ"ל פ"ג שכ' דלדברי הש"ס דהקינוי צריך שיהי' דוקא בדבר האוסרה ה"ה אם קינא לה שלא תסתרי עם זה פן יאנוס אותך ג"כ אינה שותה דהקינוי צריך שיהא

בדבר האוסרה ע"ש ומבואר בש"ס במשנה על הכל מקנא חוץ מקטן ומבואר בגמ' הטעם דאיש למעוטי קטן וכתבו התוס' דודאי קטן למטה מי"ג שנה ככל קטן שבתורה אף על פי דביאת בן תשע אוסרת על בעלה נהי דאסורה ע"י קו"ס מכל מקום גזה"כ דאינה שותה בקו"ס דקטן ע"ש והר"מ כת' כאן בפ"א אמר לה אל תסתרי עם פלוני והי' קטן פחות מבן ט' וכו' אין זו קינוי דכתיב ושכב איש וכו' פרט לקטן שאין אוסרים עליו וכ' הכסף משנה דמשמע לרבינו דאיתמעט קטן שאין ביאתו ביאה אבל בן ט' דביאתו ביאה איש מיקרי לענין שכיבה והמנ"ל הקשה על רבינו ל"ל קרא כיון דאינה נאסרת בביאתו כמ"ש לפ"ז עי"ל בסמוך. ואפשר לו' דכוונת הר"מ אם קינא לה על קטן פחות מבן ט' אף שנסתרה עמו אחר שנעשה בן ט' מכל מקום כיון דהקינוי היתי' בדבר שאינה נאסרת לא הוי קינוי כלל כמ"ש לעיל וכן כת' המנ"ל לקמן דדרך אברי' ועל אונס אין זה קינוי כיון דאינה נאסרת ה"נ כאן ע"כ צריך מיעוט כמו דרך אברים וגם אפילו נסתרה עמו בגדלות לאחר י"ג שנים ג"כ אינה שותה דהקינוי לא הוי קינוי אבל אם הקו"ס הי' לאחר ט' שנים אפשר דמודה דנתמעט נמי אך אין לשונו משמע כן על כל פנים לדינא אפשר כן לדעת הר"מ ולכ"ע אם קינה לה על פחות מבן ט' אין זה קינוי ואינה שותה אפילו על הסתירה דלאחר גדלות ולשיטת התוס' דקו"ס של קודם י"ג אינה שותה מכל מקום נראה דאם קינא לה על בן ט' ונסתרה עמו לאחר י"ג שותה כיון דהקינוי הי' על דבר האוסר וקודם בן ט' אין מועיל הקינוי כלל ובאתי רק לעורר. ואין אשה שותה וחוזרת ושותה ודוקא אותו הבעל אם קינא לה עוד עם אותו הבועל אינה שותה עוד אבל אם קינה לה עם בועל אחר חוזרת ושותה וכן אם גירשה הבעל ונישאת לאחר וקינא לה מבועל הראשון ג"כ חוזרת ושותה כן מבואר בר"מ מהש"ס ועיין במנ"ל שהביא קושי' בשם מהרי"ט על הפלוגת' דחוזרת ושותה וגם לפי מאי דקיימא לן דבשני בועלים חוזרת ושותה הא אנו קי"ל דהמים בודקין להבא ג"כ אותה ואותו ע' במנ"ל אם כן למה צריכה לשתות ועיין במנ"ל מה שתירץ וכבר כתבתי לך אם אכתוב לך פלפול הענינים אלו ובדברי המנ"ל צריך חיבור גדול וגם מטעם זה לא עיינתי היטב בדברים הנפלאים ומתוקים אך כתבתי קצת בקיצור לעורר איזה דבר חדש ואחד המרבה וכו':

ונתישבתי דלענ"ד הקושי' זו של מהרי"ט אין התחלה לקושי' זו ולא אמרה אלא לחדד בה את התלמידים ועיין בסוטה דאמן אמן אמן על השבועה אמן על האלה אמן שלא נטמאתי ארוסה וכו' אמן שלא אטמא וכו' זה הכלל כל שאינה אסור' עליו לא הי' מתנה ע"ש בדף י"ח ואבעי' שם מהו שיתנה אדם על נשואין אחרוני' ואסיקנ' דמתנ'. ובקידושין מניין לגלגול שבועה מן התורה שנא' אמן וכו' מכ"ז מבואר דעיקר השתי' הוא בעבור

איש זה שקינא לה וגם זה תלוי ברצון הבעל לגלגל עלי' בשבועה זו הן מקודם והן להבא והן על נשואי אחיו ועל הכל תקבל השבועה והמים בודקין אותה על כל הגלגולים אבל אם אין הבעל מגלגל עלי' כלל הרשות בידו ואינה מקבלת השבוע' אלא על עכשיו ומזה ולהלן כמו שמבואר בתור' וגם ילפי' ג"ש ולא כייפינן להתובע לגלגל ה"נ התור' גזרה אם רוצה מגלגל עליה את הכל אבל אם אינו רוצה אינו מגלגל עליה כלל אם כן בכה"ג דלא גלגל כלל בודאי אין המים בודקים על דבר שלא גלגל כגון ארוסה וכדומה ומכש"כ להבא אם אינו מגלגל עלי' אינ' מקבלת השבועה ע"ז כלל כל' המשנה והגמ' מהו שיתנ' אדם וכו' אינו מתנה וכו' נראה דהוא צריך להתנות עמה ורשות בידו להתנות אבל אם אינו מתנה ואינו מגלגל בודאי אינה מקבלת השבוע' ואין המים בודקין. וז"ל הר"מ כאן פ"ד הלכה י"ז יש לבעל לגלגל עלי' בשבוע' שלא זינתה וכו' עם איש אחר וכו' ושלא זינתה משתתארס אבל אינו מגלגל עלי' וכו' ויש לו לגלגל עלי' בלהבא וכו' מבואר דתלוי הכל ביד הבעל דאם רוצה מגלגל דאם אין תלוי בבעל הי' להר"מ להזכיר דהכהן משביע על כ"ז והמים בודקי' וכו' ונרא' בעליל מכ"ז דתלוי ביד הבעל ולפענ"ד הוא פשוט וברור אם כן שפיר משכחת דשות' היינו דשותה וחוזרת בלא גלגל עלי' כלל על להב' מכל מקום גזה"כ דבאיש אחד ובועל אחד דאינה חוזרת ושותה ובבועל אחר חוזרת ושותה והמים לא בדקו כלל בלא התנה וגם אין חיוב על הבעל לגלגל רק התורה נתנה רשות שאם רוצה מגלגל ולענ"ד הם דברים פשוטים וברורים ואין התחלה לקושי' זו כלל והוא רק לחדד את התלמידים (ועי' השמטות).

ודיני המגילה מבואר כאן בר"מ פ"ד צריך לכתוב המגילה ביום ואם כתבה בלילה פסולה גם השקאה צ"ל ביום מגזה"כ. כתבה למפרע פסולה. כתבה קודם שתקבל עליה השבוע' פסולה שנא' והשביע וכתב וכו' כן מבואר בש"ס ובר"מ כאן הלכה ז' והכסף משנה בהלכה מ"ב תמה על הר"מ שהשמיט ד"ז וצ"ל דבספרי רבינו אשר הי' ביד הכסף משנה לא נכתב ד"ז אבל בספרי הר"מ אשר בידינו מבואר ד"ז דכתב' קודם שתקבל השבועה פסולה. כתבה אגרת היינו בלא שרטוט פסול דכתיב בספר. ועיין בתוס' בסוג' שמסתפקים אם אחר הכתיבה שירטט בין שיטה לשיטה אם כשירה ויש לפלפל בדיני שירטוט עיין בהלכות ספר תורה ותו"מ ואין כאן מקומו ומ' מקום אני לך. כתבה על שני דפין פסולה שנאמר בספר אחד ולא שנים ושלשה ועיין ברש"י דפירוש בשני דפים היינו כעמודי ס"ת אפילו בקלף א' והתוס' הקשו עליו מכמה מקומות דבקלף אחד כשר רק דמיירי בשני קלפים דהיו נחתכין זמ"ז ולא מהני אפילו תפרם אבל במעורה כשר והר"מ סתם ועיין בב"ש באהעז"ר בסי' ק"ל ס"ק ח' דכתב דהתוס' בסוטה דפוסלים בתפרם

דוקא אחר הכתיבה אבל אם קודם הכתיבה תפרם כשר דה"ל ספר אחד וכ' דכן ס"ל להר"מ במזוזה ע"ש ומכל מקום אני לך. וע' עוד בתוס' שכתבו דאם כתב שני מגילות כ"א בפ"ע ומחק בתוך כוס ג"כ פסולים דה"ל שני ספרים כמו אתרוג ע"ש. ובס' ט"א פ"ג דר"ה השיג על דברי התוס' וכ' דכשר בכה"ג דדוקא אם לא נגמר המגיל' רק בשני דפין הו"ל שני ספרים אבל בשני מגילות לא הוי שני ספרים ואינו מביא ראי' מוכרחת לדבריו ע"ש שכת' בעצמו דאין לו ראי' רק מסברא חולק ומאן ספין לחלוק על דברי רבותינו בעלי התוס' בסברא ודבריו בטלים נגד דברי התוס' וע"ש שכ' אף לדעת התוס' היינו משני המגילות כ"א כשירה אז הוי שני ספרים אבל אם אחת פסולה לא הוי שני ספרים וכן בגיטין וכו' ומביא ראיות לדבריו והמה דברים ברורים ודפח"ח ע"ש. ואינו כותב על הנייר והדיפתרא אלא בספר היינו קלף ואפילו גויל ודוכסוסטוס רק על הנייר והדיפתרא פסולה שנא' בספר. ואינו מטיל קנקנתים בתוך הדיו וה"ה שאר דברים המתקיים דצריך שיהי' כ' שיכול למחות ולא יהי' רושם כלל שנא' וכת' ומחה וכו' ואם כת' בדבר המתקיים פסול ומבוא' בר"מ פ"ג דצריך לכתוב על עור בהמה טהורה כספר תו"מ ועיין בכסף משנה שמבי' ירושלמי דר"א בן שמוע סובר כן ורשב"י פליג כיון דלמחיקה קיימא רשאי לכתוב על עור טמאה ג"כ וראב"ש אומר רוא' אני את דברי ראב"ש מדברי אבא שמא תאמר איני שותה נמצא השם גנוז על עור בהמה טמאה ע"כ. ע"כ פוסק הר"מ כראב"ש כיון דר' אלעזר בר' שמעון סובר כוותי'. מכל מקום נראה דאם עבר וכ' על עור בהמה טמאה כשיר' כי מחמת המגילה לא הקפידה התורה רק מחמת הגניזה אבל כשירה היא וז"פ. גם פשוט אם כ' על עור טמאה דמצוה שישקנה בזו ולמחוק אותה דאי יכתוב אחרת אם כן מגיל' זו צריכ' גניזה ונמצא השם גנוז על עור ב"ט ע"כ בודאי ימחוק המגיל' זו כנ"פ. כתבה למפרע פסול' וצריך לכתוב לשמה ועיין בסוטה דף ך' ובעירובין ונראה מדברי הר"מ דאין מוחקין לה מן התורה ע"ש הסוגיא. ואם כותב סתם אפשר דכשר דל"ד לגט דסתם אשה לאו לגירושין עומדת ע' בזבחים אבל לאחר קו"ס להשקות עומד ע' בתוס' וצ"ע בסוגי' שם ולא עיינתי היטב. ואם כתבה ישראל פסולה דכתיב וכתב הכהן כן מבואר בר"מ. ופשוט דאפילו כהן בע"מ מכל מקום דוקא גבי עבוד' ולא בדבר אחר שצריך כהן כמבואר במס' מכות והבאתי בח"ז לענין נגעים ע"ש. ואם כתבה כהן קטן פסול והכסף משנה כ' דלא מצא מקור דין זה ואפשר לומ' כיון דבעינן לשמה אם כן קטן לאו בר כוונה הוא אך לפ"ז היה כשר בגדול עומד ע"ג כמו גט ושאר דברים הצריכים לשמה והדברים עתיקים. וחרש ושוטה אינו מבואר בר"מ אפשר דכשר בעומד ע"ג ולא נתמעט אלא קטן וצ"ע. ונראה דצריך לכתוב השמות

שבפרשה לשם קדושת השם. וסתמא בשמות ע' בתוס' מנחות והדברים עתיקין אין כאן מקומו. כ' מקצת המגילה ומחקה וחזר וכ' מקצת השני' ומחקה פסולה דבעינן המחיקה אחר כתיבת כולה וצריך שימחוק המגילה כולה לתוך המים ואם נשאר רושם כתב פסול וצריך מחיקה לשמה ואע"פ שאינו מבואר אם צריך כהן נרא' דצריך כהן וכהן קטן אינו נזכר בר"מ לענין מחיקה ואפשר דכשר רק מחמת דלאו בר כוונה הוא ובגדול עומד ע"ג שפיר דמי וה"ה חו"ש. כ' שני מגילות לשני סוטות ומחקן לתוך כוס אחד והשקה שתיהם פסולה וכן אם מחק שתיהם לשני כוסות ועירבן והשקה שתיהם פסול וזה האבעי' והקודמת נפשט בש"ס באת"ל ודרכו של רבינו לפסוק כאת"ל כידוע וכן הכסף משנה כ' ואם מחק שתי מגילות בשני כוסות ועירבן וחזר וחילקן והשקה לכל אחת מהם הוא אבעי' שם בסוט' ועלתה בתיקו ופוסק הר"מ דלא ישקה אותה ואם השקה כשר והכסף משנה כ' דמספיקא לא מחייבינן לה לחזור ולשתות ואיני מבין דבר זה כיון דאסורה על הבעל קודם שתי' מספק וע"י המים נתברר ואם לא בדקו תיכף המים מותרת לבעלה כמבואר בש"ס ובר"מ אם כן כיון דספק הוא במים הללו אם בודקי' כלל היאך מותרת לבעל דלמא פסולים המים ע"כ לא בדקו והאיך תצא מהאיסור שלה והאיך שייך לו' ואם השקה כשר מאי כשר שייך והאיך תצא מספק סוטה שהיה לה קודם השתי' ואי דהבטיח רבינו דבדעבד בודקי' המים מנ"ל זה דקמי' שמי' גלי' וצ"ע ואיני מבין כלל דבר זה. ואם נשפכו המים ונשתייר לכתחלה אינו משקה אותה כי היא אבעי' בש"ס ובדיעבד כשר כ"כ הר"מ ואיני מבין כמ"ש למעל' וצ"ע. עוד יש שם אבעי' בגמ' אם השקה אותה בסיב או בשפופרת אם דרך שתי' בכך והר"מ השמיט זה וא"י למה וצ"ע. ומצוה זו נוהגת בזמן המקדש ודוקא בב"ד הגדול של שבעים ואחד ואין מקום הב"ד גורם אפילו לאחר שגלו הב"ד מלשכת הגזית מכל מקום היו משקין את הסוטות כן כתבו התוס' בסוטה דף ז' ע"ב וכן נראה מהר"מ והנה לא כתבתי כטיפה מן הים מה שיש לכתוב רק עוררתי קצת תמצא בעזה"י דברי' טובים. ראיתי בס' על הר"מ שחיבר מהר"ד ערמאה שכ' דד"ז שבעל שמחל על קינוי' קנוי' מחול קודם סתירה ולאחר סתירה אין קנוי' מחול ומבואר זה בר"מ פ"א תיכף אם נסתרה אפילו קודם ששהתה שיעור טומאה ל"מ מחילה ולא כ' ראי' לזה ועי' בס' ש"ש שכת' דלדעת הר"מ דיכול לקנאות על קטן שהוא בן ט' וגם דעתו דיכול לקנאות לקטנ' שהשיא' אבי' ונאסרה על בעלה אם נסתרה רק אין משקין מגזה"כ מכל מקום אם קינא לקטנ' מקטן מן ט' עד י"ג שנים ונסתרו אינה נאסרת על בעלה דהא דסוטה נאסרת מחמת דהוי ספק טומאה ברה"י וקי"ל דס"ט ברה"י באין דעת לשאול טהור ובמס' טהרות מבואר דקטן לענין טומא' הו"ל אין דעת לשאול אם כן ספיקם טהור

רק אם אחד מהם הי' גדול ה"ל ספק טומא' הבאה בד"א דנשאלים עליה אבל בשניהם קטני' ה"ל אין בהם דעת לשאול וטהור' לבעל' ג"כ ע"ש והדברים ברורים:

מצוה שסו

סעיף א

שלא ניתן שמן בקרבן סוטה שנא' והביא וכו' לא יצוק עליה שמן וכו' וכהן העובר על זה ויצק שמן במנחת סוטה עבר על לאו ולוקה. כבר כתבתי דינים אלו דשמן ולבונה במצוה קכ"ה וקכ"ו גבי מנחת חוטא והדיני' שווים ע"ש ותלמד לכאן. ועשיית מנחה זו עיין בר"מ כאן ובפי"ב מהלכות מעה"ק היינו מנחה זו היא עשרון ככל המנחות ומשעורים דוק' וקמח דוקא ולא סולת היינו דצריך שיהי' כמו שנטחן ולא מנופה וטעון תנופה והכהן מניח ידו תחת ידי' ומניף וגם צריך הגשה ככל המנחות ע' הכל בר"מ וכבר הבאנו לעיל בדיני מנחה הרבה דינים ותלמד לכאן. ומבואר בכריתות ובר"מ כאן פ"ד דאם קינא לה עם הרבה אנשים ונסתרה עם כ"א ה"ז מביא מנחה אחת על כולם והר"מ מביא הלימוד שנא' מנחת קנאות היא מנחה אחת לכל הקנאין ועי' בכריתות דף ט' ע"ב מבואר בגמ' הלימוד זאת תורת הקנאות תורה אחת לקנוי' הרבה ואפשר הי' להר"מ גירסא זו בגמרא. אך קשה לי ל"ל קרא ע"ז בלאו קרא הי' ידעינן דדי לו במנחה אחת בעבור איש אחד כיון דהתורה כתבה אמן אמן ודחז"ל דמגלגלין עלי' בין מאיש זה ובין מאיש אחר ארוסה וכו' אם כן ממילא נבדקת מכולם במנחה אחת ומגלגל עלי' כולם כל הביאות מלעבר ולהבא ומכל איש שבעולם ולמה צריך עוד מנחה ולומר דוקא באותו שאינה יכולה לשתות ע"י שלא קנא וכו' גילתה התורה דיכול לגלגל אבל כאן דכולם הי' ע"י קו"ס אין המים בודקים ע"י גילגול כיון דיכול להשקות בפ"ע והי' הסברא דצריך להביא מנחה על כל אחד ע"כ ריבתה התורה דאף בכה"ג במנחה אחת די זה דחוק דמ"מ כיון שנטמא' למה לא יבדוק. ונלענ"ד דזה מבואר כשם שהמים בודקין אותה כך בודקים את הבועל וכן מבואר בר"מ זה דוקא אם בבועל זה דהוא משקה על ידו אבל כל הבועלים שהם ע"י גילגול בועל אחר וארוסה וכדומ' ונהי דהמים בודקים אותה דהתורה ריבתה אמן לגילגול שבועה ואפילו על להבא מכל מקום הבועלים אחרים ואפילו אותו הבועל אם טימא אותה שלא בסתירה זו הכלל כ"ה דאינה נבדקת רק ע"י גילגול דוקא היא נבדקת אבל לא הבועל אם כן בלאו האי קרא אם הי' מביא מנחה אחת עבור אחד וכל השאר ע"י גילגול לא היו שאר הבועלים נבדקים רק היא והי' סברא אם רוצה שיהא כל הבועלים נבדקים צריך להביא עבור כל אחד דע"י גילגול אין הבועל נבדק ע"כ ריבתה התורה דדי מנחה אחת

לכולם שהי' ע"י קו"ס והיינו שאותם אנשים אינם ע"י גילגול רק גזה"כ דבשתי' אחת ובמנחה אחת די עבור כל האנשי' אשר הי' ע"י קו"ס אם כן זה אינו ע"י גילגול ובודק ג"כ לכל הבועלים ושאר הבועלים שאינן ע"י קו"ס באמת אין נבדקין רק אותם שמשקה עבורם ע"י קו"ס כל הבועלי' נבדקין (והבועל) בו. ומנ"ל פ"ג הל' י"ז נסתפק בכל זה אם המים בודקי' דוק' בבעיל' זו וגם אם בודקי' בועל אחר ע"ש ומביא ירושלמי ולענ"ד ראי' ברורה היא מהש"ס דילן כמ"ש דכל היכי שלא הי' קו"ס רק ע"י גילגול משביע אותה אין הבועלים נבדקים אך אם ע"י כמה אנשים הי' קו"ס ומשקה בפ"א בשביל כולם כולם נבדקים כנ"ל ברור בעזה"י. ועלה בדעתי דאפשר לו' הא דהמים בודקין לבועל אינו אלא לבועל ראשון שאסרה על בעלה אבל הבועלים אחרים אין בודקים המים אם כן משכחת לה דהמים יבדקו אותה ולא אותו כגון שנטמאת מאחר קודם דמגלגל עלי' מאיש אחר עוד באירוסין וכדומה אם כן כיון דהית' כבר אסורה על הבעל אין המים בודקים הבועל הזה. אך בירושלמי שמביאין התוס' ומובא במנ"ל פה דין י"ב היכא דבדקו המים אותה ולא אותו מהו ותירץ דהוא הי' שוגג והיא מזידה ולפמ"ש לא הי' צריך לזה דבדקו אותה דנטמאה מאחר קודם ע"כ לא בדקו המים אותו. אך לפמ"ש לעיל אין סתירה מהירושלמי לדברינו דבירושלמי מיירי בלא גלגל עלי' כלל ובלא גילגול אין המים בודקים אותה כלל אם כן הא דנבדקה מחמת זה אם כן אמאי לא נבדק הוא ע"כ צריך לומר שהי' שוגג ובאתי רק לעורר ודברינו אלה סותרים לדברינו לעיל דכתבנו דאם קינא לה מהרבה אנשים כולם נבדקים אך כתבנו לעורר והבוחר יבחר. וכל המנחות שאחד מד"ע היינו קמיצה ומתן כלי והולכה וזריקת הקומץ ע"ג האישים שהי' שלא לשמה אלא לשם מנחה אחרת כשירה אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ ממנחת חוטא ומנחת קנאות היינו מנחת סוטה אם הי' בא' מד"ע כוונה שלא לשמה המנח' פסולה ומבואר זה במס' מנחות ובר"מ פט"ו מהלכות פסהמ"ק וילפינן מקראי וע"ש בר"מ מבואר גבי חטאת דג"כ הדין כך שלא לשמה פסולה דוקא לשם קדשים אחרים דמינה מחריב וכו' אבל לשם חולין כשירה רק לא עלו לבעלים לשם חובה. ומה שיש לפלפל בזה אין כאן מקומו על כל פנים נראה דבמנחת סוטה ג"כ הדין כך דאם עשה לשם חולין כשרה רק דלא עלתה לבעלים. ופשוט דצריך להביא מנחה אחרת ואם אינו מביא מנחה אחרת אין המים בודקים כמו שמבוא' בגמ' דכל כמה דלא קרבה המנחה לא בדקו המים אף דהיא כשירה מכל מקום כיון דלא עלו לבעלים אין המים בודקים כנ"פ. ונראה דאם נפסלה המנחה באיזה פסול אחר השקאה דמביא מנחה אחרת ואף אם אין יכול להקריב ביום השקאה כגון שהשלים היום מקריב למחר וליומא אוחרי כי לא מצאתי דיהי' קפידא דיקרב המנחה דוקא באותו

יום. ומ"ש הר"מ פ"ג כאן דבשעה שהמנחה על ידיה מראה הכהן המים שנאמר כו'. נראה דאין קפידא בדיעבד רק לכתחילה ועיין בכסף משנה דלא הרשים ד"ז מאין יצא לרבינו על כל פנים נראה דהוא רק לכתחילה ואין מעכב כלל כנ"ל:

והנה הר"מ כאן פ' דמשקה את המים ואח"כ מקריב המנחה. הקריב ואח"כ השקה כשר. והנה קודם שמקריבים את המנחה אין המים בודקים כמבואר בש"ס ומסופק אני דלדעת הר"מ דאם בא הבעל ביאה אסורה מימיו אין המים בודקין או אפילו לשיטת רש"י דבא עלי' אחר קו"ס אין המים בודקין אם בא ביאה אסור' בין שתית המים להקרבת המנחה כגון שבא ביאה אסורה לאחר שתי' קודם הקרבת המנחה אם המים בודקין כיון דשתתה ובשעת שתי' הי' ראוי לבדוק והמנח' היא מזכרת למפרע או אפשר דהעיקר היא המנחה אין המים בודקים וצ"ע. ונראה לי ג"כ לספק לפי מאי דק"ל דהמים בודקים על להב' ג"כ אם זנתה לאחר זמן אם לאחר השתי' בא הבעל ביאה אסור' ואח"כ זינתה אם המים הללו ששתתה בעוד שהי' מנוקה מעון אם בודק אותה אז כיון דעת' בשעת השתי' הוא מנוקה מעון פועלים המים פעולתן על להב' אף דאז אינו מנוקה מעון או אפשר כיון דאז בודקים המים ואז אינו מנוקה מעון לא עדיף משתתה מחדש דאינו בודק. ונראה כיון דהמים בודקין אז לאחר שזינת' ואם אז אינו מנוקה מעון אין המים בודקין. ובזה אני מבין פי' הגמ' בסוטה דף י"ח ע"ב על הא דר"מ סובר אמן שלא אטמא מביא הגמ' תני' לא כשאמר ר"מ אמן שלא אטמא שאם תטמא המים בודקים מעכשיו ופירש"י לא עלתה על דעתו שתבדק עכשיו על העתיד אלא לכשתטמא מים מערערין אותה ובודקין אותה ופרש"י חוזרין לה לתוך מעיה וכו' ובודקין אותה. והנה הדברים תמוהים האיך יעלה זאת על הדעת דהמים יבדקו תיכף על העתיד והיכן מצינו עונש בד"ש על העתיד דהבחירה ביד האדם דאפשר שלא תזנה וגם כל ישראל בחזקת כשרות והאיך יהי' סברא זו דהשי"ת יענוש אותה על העתיד ומצינו כמה פעמים דאין זה דרכו ית"ש מרוב חסדיו משלם שכר לעתיד אבל לא עונש כמבואר הרבה בספרים ולמה צריך הש"ס לפרש דלא עלה על דעת ר"מ ד"ז. ולפמ"ש ניחא דזה הוי כמו שמבואר כ"פ בש"ס תנאי מעכשיו היינו דהוא למפרע ותנאי אם או לאחר דהוא אז לאח"ז אם כן זה פי' דלא עלתה על דעת ר"מ דהמים בודקין מעכשיו היינו אם זנתה לאח"ז דהמים שאז בודקין וא"כ אף על פי שהבעל בעל בעילה אסורה בין השתי' להזנות מכל מקום נבדקת כיון דבשעת השתיה היה מנוקה מעון אלא לכשתטמא המים מערערין וכו' היינו דהבדיקה היא מתחלת עתה וכיון דבא הבעל קודם ביא' אסורה אין המים בודקים כיון דמתחיל עתה לא עדיף משתיה חדשה כיון דבא ביאה אסור' שוב אין המים בודקים. ואל יקשה היאך המים בודקין

מכאן ולהבא הא צריך מנחה להקריב כבר כתבנו דמנחה קודם כשר ג"כ ובל"ז כך גזה"כ. אבל עיקר הפשט דנ"מ לזה דאין המים בודקים אם בא באמצע ביאה אסורה כי המים בודקים להב' ולא למפרע אבל זה א"י לעלות על הדעת כלל שתיכף תענש קודם העבירה חלילה זה משופט כל הארץ ב"ה ולפענ"ד הדברים הללו ברורים ואמתיים בעזה"י. ועי"ל במצוה הקודמת שכתבתי דכל דאינן ראוים לשתיה מחמת מומין אף דבשעת הקינוי לא הי' בהם מומים מכל מקום אם אח"כ נולדו להם מומים ג"כ אינה שותה נראה אם בשעת הקרבת המנחה לא היתה גידמת ואח"ז קודם שתיה נעשה גידמת כיון דהמנחה קריבה כדינא משקין אותה וכן אם לא היתה חרשית ואילמת בשעת קבלת השבועה ואח"ז קודם השתיה נעשית כן אינה מעכב (כ"נ) כיון דהשבועה היתה כדינה וכן הקרבת המנחה כנ"ל. ועיין בר"מ פ"ז שפסק אם לאחר שקרב הקומץ מת הוא או היא או שאמרה טמאה וכו' אין השירים נאכלים. ועיין בכסף משנה שמביא ירושלמי ותוספתא ובאמת התוס' הזו מובא בש"ס דילן דף ו' ע"ב ומבואר בכה"ג השיריים נאכלים ועיין בתוס' דאף ביש עדים נאכלים דכיפרה ספיקא על כל פנים כיון שהובא בש"ס דילן ואין חולק ה"ל להר"מ לפסוק כברייתא זו דכה"ג השיריים נאכלין ולא עיינתי היטב ובאתי רק להזכיר. ומה שכתב הרהמ"ח דכהן שעבר ע"ז וכו' עי"ל במצוה קכ"ה כל מ"ש ולעיין בזה מגמר בעתיק' קשה וכו'. והנה מנחת סוטה טעון תנופה באשה ובכהן והכהן מניח ידו תחת ידה ומניף כך מבואר במשנה ובגמ' ובר"מ. ועיין בתוס' קידושין דף ל"ו ע"ב ד"ה מכניס שכתבו בתירוץ השני דבכה"ג הוי חציצה אלא הבעלים היינו האש' אוחזת למעלה בכלי והכהן אוחז למטה בכלי וכו'. ועיין כאן בסוטה דף י"ט בתוס' ד"ה וכהן וכו' מביאין ירושלמי וכהן מניח והלא הוא מכוער הדבר מניח מפה וחוצץ מביאין כהן זקן או אין יצה"ר מצוי לשעה וכו'. נראה להדיא דכהן מניח ידו תחת ידה ממש כתירוץ הראשון של התוס' שם:

מצוה שסז

סעיף א

שלא להשים לבונ' בקרבן סוטה שנא' ולא יתן עלי' לבונ' וכו'. עי' דיני מצוה זו במצוה קכ"ה וכו' ותלמד לכאן. לעיל במצות עשה כתבתי ליישב קושי' מהרי"ט על הא דשותה וחוזרת ושותה דהגלגול תלוי בבעל והבאתי ראיה מלשון הש"ס והר"מ. עתה ראיתי בריטב"א בקידושין שם אהא דאמ' עולא מניין לגלגול שבועה שנא' וכו' כ' שם וז"ל אע"ג דגמרינן ג"ש מסוטה איכ' בסוט' מאי דליכ' בעלמ' דאלו בסוט' הכהן פותח הגלגולין

מעצמו ואנן בעלמ' קי"ל דאין ב"ד פותחין לגלגל עד דטעין התובע וכו' ותי' דסוטה הוי איסור וכל ישראל עריבין זב"ז והוי הכהן בע"ד וכו' מפורש להדי' דמגלגלין בלא הבעל. אך מכל מקום אין סתיר' לדברינו שכתבנו דהריטב"א כ' זה מסברא דנפשי' ובר"מ פ"ד מבואר להדיא יש לבעל לגלגל וכו' מבואר דתלוי בבעל ואף לדברי הריטב"א נהי דכהן מגלגל בעצמו אם רוצה כי הוא ערב אבל אינו חייב בדבר אם רוצ' מגלגל דה"ל כמו בע"ד מחמת ערבות ואם אינו רוצה אינו מגלגל כי לא מצינו חיוב בדבר וגם אפילו אם נא' דיש חיוב בדבר לגלגל מכל מקום בודאי אינו מעכב השתיה אם לא גלגל עליה מכל מקום המים בודקין ע"ז שהשביעה אבל מה שלא השביעה בודאי אין בודקין אם כן שפיר משכחת לה חוזרת ושותה אם אירע שלא גלגל עלי' ואפילו גלגל עלי' ארוס' וכו' מכל מקום לא גלגל עלי' על להב' והדברים ברורי' על כל פנים מבוא' בריטב"א דצריך דוק' להשביע' על הגלגולים בפי' ואם לא גלגל עלי' בפי' רק בסתם אין המים בודקין על הגלגולים כנ"ב בס"ד. (שייך לעיל) אך יקשה לך על הר"מ שכ' דקטנ' אינה שותה דכתיב אשה וכו' דקטנה לאו בת קבולי שבועה היא דחרש שוטה וקטן אין שבועתו שבועה ואף אם נימא דמופלא סמוך לאיש הוא מן התורה לענין נדרים ושבועות זה דוקא לענין שבועה להבא דשבועתו שבועה ולא על שבועה לעבר כמ"ש בחיבור זה ואפילו על להבא אין הקטן בן עונש אם עבר על השבועה כמבואר שם בנד' בסוגי' דמופלא דדוקא אם אכלו אחרים לוקין אבל הוא בעצמו אין לוקין וכן קי"ל אם כן כיון דקטן לאו ב"ש הוא אם כן בלאו הכי אין בודקין. אך באמת מיירי דרוצה להשקותה והיא גדולה אך דהקו"ס היתה בקטנות ע"ז הוא גזה"כ דאינ' שותה דכתיב אשה כי תשט' וכו' היינו בשעת עבירה צריכה להיות גדולה ואם היתה קטנה אף דהיא עתה גדולה וגם נאסרת לבעל אפילו בקטנותה לדעת הר"מ מכל מקום גזה"כ דאינה שותה אף בגדלותה וז"פ:

מצוה שסח

סעיף א

שלא ישתה הנזיר יין כו' מיין ושכר יזיר וכו' וכל משרת ענבים וכו'. מכאן עד מצוה שע"ח הכל דיני נזירות ומבואר בר"מ בה' נזירות ולא הקדים הרהמ"ח לפרש לנו מאי זה נזיר והאיך נזיר נעשה שיחול עליו מצות האלו ע"כ בעזהש"י אקדים לך קצת מדברי הר"מ ומדברי הרהמ"ח שמובא בתוך דברינו כדי שתדע מאי זה נזיר ואכתוב בקיצור כדרכי בעזה"י. הנזירות היא בכלל נדרי איסור שנא' כי ידור נדר כו' להזיר ואם אמר הריני נזיר נעשה נזיר ומצווה על המצות הללו ושלשה דברים אסורים עליו היוצא מן

הגפן והתגלחת וטומאה למתים ובמלאת ימי נזרו מביא קרבנות ומגלח כאשר יבואר הכל בס"ד בפרטות. וגם קרבן טומאה אם נטמא ויבואר לקמן בס"ד ואם עבר על איזה דבר האסור כגון ששתה יין או גילח או טימא עצמו כו' חוץ מה שעבר מן הלאוים והעשים המיוחדים בנזיר כאשר יבואר בס"ד עוד עבר על לאו דבל יחל ולוקין שתים משום לאו המיוחד ומשום לאו דבל יחל האמור בנדרי איסור וגם על העשה דככל היוצא מפיו כו' ואם נטמא עובר על ד' לאוין היינו בל יבא ובל יטמא ולאו דבל יחל ולאו דבל תאחר כאשר יבואר לקמן בס"ד. ועי' במהרי"ט חלק ראשון סי' י"ג ונ"ד שמפלפל שם בעוצ' פלפולו הזך מאי זה נזיר אי הוי כנדר דהוי מיתסר חפצא ה"נ הדברים הללו שנאסר בהם ה"ל מיתסר חפצ' אגברא או הוי כמו שבוע' דמיתסר גברא אחפצא כמבואר בש"ס דנדרים וע"ש שהעלה דהוי מיתסר גברא כמו שבועה ומכל מקום הוא חלוק משבועה דשבועה אף דאסר נפשיה מכל מקום אין גופו נתפס בשבועה ובנזיר גופו נתפס ונתקדש בקדושת נזיר דומי' דכהן וממילא נאסר בדברים הללו ע"ש הנ"מ מזה ודעת מהר"י שם דהוי לגמרי כמו נדר דהוי מיתסר חפצא אגברא ועניינים אלו עמוקים מאד ומכל מקום אני לך. האומר הריני נזיר מן היין בלבד או מן התגלחת בלבד או מן הטומאה בלבד ואפילו מן החרצני' לבד כיון דנזיר מן האחד מהדברים שאסורים לנזיר הרי הוא נזיר גמור ואסור בכל הדברים ויש לו דין נזיר לכל הענינים ואעפ"י שלא היה בלבו רק דבר זה בלבד מכל מקום גזה"כ הוא דנודר מדבר אחד מדברים שאסורים לנזיר הוי נזיר גמור ור"ש פליג אבל כך הלכה. אבל אם אמר הריני נזיר מן הגרוגרת או מן הדבילה דבר שאין אסור לנזיר אף על פי שאמר בלשון הריני נזיר אינו חל עליו נזירות כלל אך אם אסור בדבר זה שפירש בתורת נדר יש שיטות ואין כאן מקומו ורצונינו כאן רק לבאר ענין נזירות ע' בש"ס ובר"מ. האומר הריני נזיר ע"מ שאהי' שותה יין או מגלח או מטמא כו' הוי נזיר דהוי מתנה עמ"ש בתורה ותנאו בטל ואסור בכולם ועי' בתוס' בפ"ב דנזיר ובכתובות מה שמפלפלין בזה ואין כאן מקומו והדין דין אמת. האומר הרי ידי נזירה או רגלי נזירה לא אמר כלום אמר הרי ראשי נזיר או כבדי וכדומה אבר שהנשמה תלויה בו ה"ז נזיר גמור. והנוזר בסתם שאמר הריני נזיר הוא נזיר שלשים יום לא פחות ולא יותר ואם פי' זמן פחות משלשים יום כגון עשרה ימים או עשרים יום ל"מ והוי נזיר שלשים יום דאין נזירות פחות' משלשים יום בשום אופן כך הוא גזה"כ והוא הלכה מפי הקבלה. אמר הריני נזיר אחד ושלשים יום או מאה ימים הכלל כיון דקיבל עליו יותר משלשים יום ה"ז נזיר בזמן שפירש לא פחות ולא יותר ואם אמר הריני נזיר ל' יום ושעה אחת ה"ז נזיר ל' ואחד יום שאין נודרים שעות ואם אמר הריני נזיר שעה אחת ה"ז נזיר שלשים

יום כמ"ש לעיל דפחות משלשים יום לא משכחת לה בנזירות ויש חילוק בין האומר הריני נזיר סתם או פחות משלשים דמ"מ הוא נזיר שלשים כמ"ש ובין האומר בפי' הריני נזיר שלשים יום דבסתם או בפחות דהוא נזיר שלשים לכתחלה כלתה הנזירות ביום שלשים ואחד היינו ביום שלשים ואחד מביא קרבנותיו ומגלח ומותר בהדברי' שהנזיר אסור בהם כמו שיתבאר לקמן בעזהש"י. ובדיעבד אם הביא קרבנותיו יום השלשים ג"כ יצא ומותר בכל הדברים לאחר הבאת קרבנותיו אבל אם פי' הריני נזיר שלשים יום צריך להביא קרבנותיו דוקא ביום שלשים ואחד ואם הביא ביום השלשים לא יצא כי הנזירות הוא כל שלשים יום עד יום אחד ושלשים וכן כל נזיר לזמן קצוב אינו מביא קרבנותיו עד יום אחר הזמן כגון דנזר על שנה לא יצא אם הביא קרבנותיו סוף השנה רק יום המתחלת השנה השנית וז"פ. והנוזר סתם שהוא שלשים או פי' זמן רב דהוא נזיר עד הזמן שקצב ככלות נזרו צריך להביא קרבנותיו ומגלח תגלחת טהרה כמו שנתבאר לקמן הדין וכ"ז שלא הביא קרבנותיו אפילו זמן רב אחר מלאת ימי נזרו מכל מקום כל דין נזירות עליו וחייב מלקות אם עושה דברים האסורים על הנזיר כמו בתוך הזמן עד שיביא קרבנותיו ואז הותר בדברים שנאסר בהם ואיזה מן הקרבנות מעכב ואם התגלחת מעכב הכל יבואר לקמן במצות הבאת קרבנותיו בעזהש"י. והנה זה מבואר בש"ס דנזיר ויש פלוגתא בזה אך למאן דסובר דלאחר מלאת ימים אינו חייב על תגלחת ולא על היין אסוקי שם בתיובתא דחייב על כולם דכתיב כל ימי כו' ע"ש דף י"ד ואפשר לומר דבדין זה דהוא לא קיבל עליו רק עד הזמן אך מכל מקום נזיר הוא מגזה"כ וכן בקיבל עליו נזירות בפירוש פחות משלשים כגון עשרה ימים דחל עליה נזירות שלשים יום מגזה"כ כמ"ש אם עבר על נזירות אפשר דאין לוקין אלא משום לאו דנזירות אבל לא משום לאו דלא יחל שכתבנו לעיל דלוקין ג"כ משום זה דהוי נדר כיון דבאמת לא קיבל עליו רק עשרה ימים או זמן קצוב אך זה הוא מגזה"כ דהתורה גזרה דנתקדש בקדושה זו יותר ממה שאמר עד שלשים או עד הבאת קרבנותיו וכיון שהוא יותר ממה שקיבל על עצמו רק מגזה"כ אם כן לא שייך כלל לאו דבל יחל דברו דלא דיבר כלל רק התורה אסרה עליו אם כן אינו עובר רק בלאו המיוחד ואין עובר על הלאו זה ג"כ רק אם עובר בתוך הזמן שהוציא בפיו בתוך העשרה ימים או עד הזמן שקצב עובר ג"כ בלא יחל אבל לא מה שלא דבר כלל רק מחמת גזה"כ. וכן הנוזר מן דבר אחד בלבד דהוא נזיר גמור מכל מקום אפשר על לאו דבל יחל אין לוקין רק אם עבר ועשה מה שהוציא מפיו כגון דנזר מיין לבד ושתה יין אבל אם גילח או טימא עובר רק לאו דנזיר ולא משום בל יחל ועיין במס' נדרים דף ג' ע"ב דילפינן דנזיר עובר משום בל יחל מהקישא ובל"ז לא הוי ידעינן

אם כן אפשר דוקא בכה"ג דדיבר ולא על מה שלא דיבר כלל. או אפשר כיון דהוא נזיר לגמרי איתקש ואף בכה"ג דלא דיבר עובר בב"י נזירות כיון דהוא נזיר ואיתקש לנדרים וצ"ע ובאתי רק לעורר. והמקבל עליו נזירות לזמן קצוב דהוא נזיר עד הזמן ואז במלאת ימי נזרו מביא קרבנו' כמ"ש אין חילוק בין זמן קצר או אמר הריני נזיר אלף שנים דודאי לא יחי' כ"כ מכל מקום הוא נזיר לזמן וכל ימיו הוא נזיר ואין זה נקרא נזיר עולם רק נזיר לזמן קצוב ויש לו כל דיני נזיר לזמן אף דלא מצוי שיחי' כ"כ מכל מקום כיון דנזר בזמן קצוב ה"ל נזיר לזמן קצוב ומאי זה נזיר עולם והחילוק בין נזיר לזמן לנזיר (קצוב) [עולם] מבואר לפנינו בעזה"י.

האומר לא אפטר מן העולם עד שאהי' נזיר ה"ז נזיר מיד שמא ימות עתה ואם איחר נזירתו עובר משום בל תאחר ואין לוקין דאב"מ וז"ל הר"מ ומ"ש ה"ז נזיר מיד אין הפי' שתיכף חל עליו הנזירות ואם עבר לוקין משום לאו דנזיר ז"א דעתה אינו נזיר רק מחויב לקבל עליו הנזירות שמא ימות ואם לא קיבל עובר בכל שעה על ב"ת אבל נזיר לא הוי כ"ז שלא קיבל עלי' עי' בסוגיא דנדרים דף ג' ולשון הר"מ שכ' ה"ז נזיר מיד לאו דוקא אלא צריך לקבל עליו מיד עי"ש בתוס' ובר"נ וברא"ש וחשש זה שמא ימות עי' בלחם משנה מה שפלפל בזה ועי' בס' שעה"מ בה' סוכה פלפול ארוך ומכל מקום אני לך. ושיטת הר"מ דעובר מיד בב"ת ואינו תלוי דוקא בג' רגלים וכן דעת הר"נ שם ודעת הרא"ש דצריך ג' רגלים לענין ב"ת ואין כאן מקומו ובעזה"י במצוה דב"ת יתבאר זה. אמר הריני נזיר שתי נזירות או שלשה ה"ז נזיר כמנין שאמר כל נזירות שלשים יום ובכל שלשים מביא קרבנותיו ומגלח ומתחיל למנות נזירו' שני' ואפילו אמר הריני נזיר מאה אלף נזירות מונה אחת אחת עד שימות או ישלים כל הנזירות שנדר וזה מבואר בש"ס ובר"מ. וכ' הר"מ בסוף פ"ג המקבל עליו נזירות כחול הים כו' יגלח כל למ"ד יום ומתחיל למנות נזירות שני' וכן לעולם דקיבל עליו הרבה נזירות ובכל תגלחת ותגלחת אינו שותה יין ולא מטמא למתים ואם שתה או נטמא אפילו ביום התגלחת ה"ז לוקה וכ' הכסף משנה דפשוט הוא שהרי אין שום דבר שיבדיל בין נזירות לנזירות שיהא מותר לטמאות או לשתות יין עכ"ל. והנה אם כי זה פשוט לדעת רבינו הכסף משנה אני בעניות דעתי איני מבין דבר זה. דהנה אנן קי"ל ומבואר בר"מ פ"ח ויתבאר בעזה"י לקמן דנזיר המביא קרבנותיו כיון שנזרק עליו אחד מן הדמי' הותר לשתות יין כו' והתגלחת הוא מצוה ואינו מעכב ואם לא גילח יום זה מגלח אח"כ אפילו לזמן מרובה לקיים המצוה ונחזי אנן אם נזיר הבי' קרבנותיו ולא גילח היום דמצוה עליו לגלח למחר ובכל יום שקיבל עליו עוד נזירות בודאי אסור לקיים מצות גילוח בימי נזרו כי תגלחת אסור

לנזיר ועובר אם גילח בעשה ולא תעשה כמבואר בר"מ ואין העשה דגילוח יוכל לדחות עשה ולא תעשה דקיימא לן אין עשה דוחה עשה ולא תעשה ואי דהעשה ולא תעשה דנזיר איתא בשאלה ודחי להו עשה כמבוא' ביבמות ז"א דהעשה דגילוח דנזיר ג"כ איתא בשאלה ה"ל שוים ואינו דוחה והוא פשוט. ועי' בס' ט"א בר"ה בסוגיא דבל תוסיף אם כן כאן לדברי הר"מ דתיכף חל עליו נזירות שני' היינו בנזרק עליו אחד מן הדמים דהותר מנזירות ראשונה תיכף באותו רגע חל עליו נזירות שני' דאין רגע מפסיק אם כן היאך מבואר דבכל ל' יום מביא קרבנותיו ומגלח כיון דתיכף אחר קרבן הראשון דאז הותר מנזירו' הראשונ' חל עליו תיכף השני' אם כן היאך יכול לגלח והרי הוא עובר בעשה ולא תעשה ואין העשה דגילוח דוחה כמ"ש. הגע בעצמך אם נזיר הביא קרבנותיו ולאחר שנזרק עליו אחד מן הדמים קיבל עליו עוד נזירות בודאי אינו רשאי לגלח ה"נ כאן כיון דתיכף חל עליו ואין רגע מפסיק האיך רשאי לגלח דאין עשה דוחה כו' ולומר דתגלחת הנזיר מבואר בר"מ דהוא לאחר שחיטת השלמים היינו הקרבן האחרון ובדיעבד מהני אחרי שחיטת הראשון היינו החטאת עי' בר"מ פ"ח אם כן אפשר דמגלח לאחר שחיטה קודם זריקה דאז אינו חל הנזירות שניה ואי היאך מגלח שעדיין נזירו' הראשונה עליו ז"א דהוי מצותו בכך. אך זה דוחק כיון דמצות נזיר לגלח אחר הקרבן השלישי אין סברא שלא היו זורקין דם משום קרבן עד שישחוט השלישי דהיה לו לבאר זה ואף אם נאמר דבכל נזירים אין קפידא לגלח אחר זריקה רק כאן צריך להמתין ולא יזרוק שום דם עד שיגלח קודם הזריקה ה"ל להש"ס ולהר"מ לפרש זה דבקיבל שתי נזירות צריך לגלח קודם זריקה דוקא והוא דבר חדש ואינו פשוט כ"כ ולא על הר"מ בלבד קשה כי ודאי דבריו ברורים דאסור לשתות יין וכו' כי תיכף אחר הזריקת אחד מן הדמים יצא מאיסור נזירות ראשונה וחל תיכף נזירו' שני' דיש מקום לחול. ולומר דאין חל נזירות השני' עוד לאחר תגלחת זה אין סברא כיון דיכול לעכב התגלחת עד זמן מרובה אין סברא שלא יהיה חל הנזירות ולשתות יין כו' כיון דכבר הותר הנזירות הראשונה אם כן בודאי חל וא"כ היאך מגלח ע"כ צריך לגלח קודם זריקת דמים אחר השחיטה וה"ל להר"מ לבאר זה ואין זה דבר פשוט וצ"ע ובאתי רק לעורר. שוב ראיתי מפורש בנזיר דף ס' ע"ב דתגלחת הנזיר לאחר זריקה ע"ש אם כן צ"ע. וקטן מופלא סמוך לאיש אם קיבל עליו נזירות הוא נזיר מן התורה ומביא קרבנות כנזיר גדול דמופלא סמוך לאיש פוסק הר"מ דהוא מן התורה ועי' בראב"ד שדעתו דמופלא אינו רק מדרבנן והדברים עתיקים.

וכל אישי ישראל יש אצלם דין נזירות אם קבלו עליהם ונוהג בנשים ובעבדים ג"כ אך נזירות מפר הבעל כשאר נדרים ובעבד כופה אותו לשתות יין עיין בר"מ אבל אם

אינו כופה או ששחררו גומר נזירתו. ובן נח אינו נוהג נזירו' והכל מבואר בש"ס ובר"מ ולהאריך בפרטי הדינים צריך חיבור מיוחד. וקטן מופלא אם קיבל עליו נזירות אם יכול לשאול על נזירתו או אפשר דרבי קרא דוקא לענין נדרים ושבועות ולא לענין שאלה. ע' במנ"ל שחקר בזה והובא בח"ז. וקטן וקטנה שוים הם לדינים אלו כי אין חילוק בין אנשים לנשים עוד יש דין בנזירות מה שאינו נוהג בשום נדר ושבועה והוא הלכה מפי הקבלה (ע' השמטו') דאב מדיר בנו בנזירות אם הוא קטן כיצד אמר לבנו הקטן הרי אתה נזיר או שאמר בני נזיר הרי הבן נזיר ומביא ק"ט וקרבן טהרה והדינים מהסוגיא וכ"נ דעת הר"מ דזה דוקא אם הבן שתק. ונראה הן דשתק מיד שהזירו אביו או לא שמע כלל כשהזירו אביו ואביו נהג בו נזירות וכששמע שתק ה"ז נזיר ואפילו מיחה אח"כ ל"מ כיון שפ"א שתק וכן אם הוא שתק נראה דל"מ אם הקרובים מיחו כיון דהוא שתק אך אם תיכף כששמע מיחה או גילח או מיחו קרוביו קודם ששמע הוא רק הקרובים שמעו ומיחו או גילחו אותו נתבטלה הנזירות אבל אם הקרובי' שמעו ולא מיחו ג"כ אין יכולים למחות עוד עי' בתוס'. הכלל נראה דאם הוא בעצמו שמע ולא מיחה אין מחאת הקרובים מועלת כלל רק אם הוא לא שמע והקרובים שמעו מהני מחאתם תיכף ונ"מ אפילו שמע הוא אח"כ ולא מיחה מכל מקום כבר נתבטלה הנזירות מחמ' הקרובים וכן אם הקרובים לא מיחו מכל מקום הוא בודאי יכול למחות אף שהקרובים הסכימו אך הקרובים א"י למחות אם הסכים הוא או שתק בשעת שמיעתו וכן אם שמעו ולא מיחו הקרובים א"י עוד למחות. ואינו מבואר עד היכן הקרבות להקרא קרובים ונראה דאפילו קרוב כ"ד יש לו דין זה ונראה ג"כ אם קצת קרובים שמעו והסכימו הם בעצמם א"י למחות אבל קרובים אחרים יכולים למחות ונתבטלה הנזירות רק הוא עצמו נראה דאם הוא מסכים אין שום קרוב יכול למחות וגם לאחר הסכמתו אינו יכול למחות בעצמו ג"כ ואם הוא מוחה בשעת שמיעה אין מועיל שום הסכמה רק מחאתם מועיל אם הוא לא שמע עדיין ותיכף דוקא בשעת שמיעה מועיל המחאה ודוקא קרוב זה שהסכים אין יכול למחות וקרוב אחר יכול למחות ועיין בתוס' בסוגיא שם וברע"ב במשנה שם. לעיל בפיסק' המתחלת והנה כתבתי דהתגלחת יכול להיות אחר שחיט' קודם זריק' עכשיו ראיתי בס' שיטה מקובצת כתב במשנה גבי תגלחת טהרה כו' דהתגלחת צריך להיות אחר זריקה ע"ש. אך צ"ע מה שכתבתי לעיל. ודוקא אב יכול להזיר את בנו ולא אם דכך הל"מ וכן אין האב מזיר את בתו דהלכה למשה הוא דרק אב מזיר את בנו הקטן בנזיר ואפילו אם הקטן מופלא סמוך לאיש מכל מקום יכול האב להדירו בנזיר עד שיביא שערות לאחר יג"ש אז אין האב יכול להזיר אותו. ואם הזיר האב לבנו הקטן ובתוך ימי

הנזירות הגדיל יש דיעות דעת רש"י בסוגיא שם דלא נתבטלה הנזירות והתוס' דעתם דכשהגדיל נתבטל הנזירות ע"ש ועי' בתוי"ט סוף פ"ג דסוטה דכ' דנראה דדעת הר"מ כדעת התוס' וצריך אריכות גדול ואני באתי רק לקצר ולרמוז ומכל מקום אני לך. ועיין במנ"ל אי האב יכול לשאול על שהזיר הבן דאפשר ל"מ שאלה רק על נדר עצמו וגם חקר אם הבן יכול לשאול על מה שהדירו אביו דאפשר בקטנות ל"מ שאלה ואף כשיתגדל לשיטת רש"י דסובר דצריך להשלים הנזירות מכל מקום אף דהוא גדול א"י לשאול על נדר אביו כיון דאין הנדר שלו ע"ש. וע"ש דמביא בשם רש"י דמבואר בדבריו דהאב יכול לשאול על נזירת הבן והבן אינו יכול לשאול על מה שהזירו אביו ע"ש ומכל מקום אני לך. וכבר הבאתי בח"ז כ"פ דכל היכא דליתא בשאלה תכ"ד לאו כדיבור דמי אם כן דאביו איתא בשאלה בודאי מהני אם חזר בו תכ"ד אך אם הבן הסכים ותכ"ד מיחה לכאורה ל"מ כיון דליתא בשאלה אך אין זה דמיון וא"צ לפרש רק נראה לי מצד הסברא דאין חזרתו מועלת כיון דבאמת הוא קטן ואין הסכמתו כלום כי לאו בן דעה הוא רק גזה"כ היא והנה תכ"ד אמרינן דדיבור הראשון היה טעות וכאן אף דהיה טעות מכל מקום מהני כאן הסכמת קטן ובפרט כאן דאפילו קטן בן ג' או פחות דאין בו דעה כלל מכל מקום מועיל הסכמתו אם כן לא שייך טעות כלל אם כן תכ"ד לאו כדיבור דמי ובאתי רק לעורר. והנה נזיר שנטמא למת תוך ימי נזירתו דצריך להביא קרבן טומאה יתבאר לקמן בעזה"י ודין נזירות כדין נדרים וישנו בשאלה והאב והבעל מפירים נדרי אשה כמו כל הנדרים. וכן ג"כ כנויי נזירו' ה"ל כנדרים וכן לענין ידות עיין הכל בר"מ וכן יכול להתפיס בנזירו' עיין הכל בר"מ. ע"כ כתבנו דין נזיר סתם דהוא שלשים יום או נזיר לזמן קצוב.

ויש עוד מין נזירות היינו נזיר עולם כגון שאמר הריני נזיר עולם או הריני נזיר כל ימי חיי הרי זה נזיר עולם ואם אמר הריני נזיר לעולם יש שיטות אם הוא נזיר עולם או דינו כנזיר לזמן קצוב עיין בר"מ ובראב"ד ובנ"כ ומה דינו של נזיר עולם הוא נזיר כל ימיו ואסור בכל הדברים שנזיר אסור בהם אך יש דין חדש שהוא מגלח ראשו בתער כל י"ב חודש וכשהוא מגלח מביא השלש' קרבנות שנזיר טהור מביא ויש פלוגתא בגמרא דמר ס"ל משלשים יום לשלשים יום וכן הוא דעת המפרש אבל הר"מ פוסק כרבי דמי"ב חודש לי"ב חודש מגלח עיין במנ"ל מה שהאריך בזה והשיג על המפרש ע"ש. והנה קודם לזמן הזה מבואר בסוגי' דאסור לו לגלח גם נראה אם אינו רוצה לגלח אפילו אחר י"ב חודש הרשות בידו רק אם הוא רוצה הוא מגלח וכשמגלח מביא קרבנות. והנה רבי דסבירא ליה דמגלח מי"ב חודש לי"ב חודש יליף ג"ש מימים דגבי אבשלום מימים של

בתי ע"ח דכתיב ימים מה גבי בע"ח הוא י"ב חודש אף כאן י"ב חודש ושם כתיב קרא עד וכו' שנה. ולכאורה קשה לי כיון דרבי יליף מבע"ח ובבתי ע"ח ס"ל לרבי בערכין דחשבינן השנה ועבורה היינו שס"ה ימים והאיך סתם רבי כאן די"ב חודש הו"ל למימר דמגלח אחת לשס"ה ימים ולא י"ב חדשי לבנה דהם רק שנ"ד ימים וגם קשה לפי מה דפסקינן דלא כרבי בבע"ח ונותנין לו כל חודש העיבור דחודש העיבור הוא בכלל שנה וא"כ לפי מה שפסק כאן כגז"ש דרבי ה"ל להר"מ לכתוב דמגלח משנה לשנה דנשמע דבשנת העיבור אינו יכול לגלח אחר י"ב חודש רק אחר י"ג חודש ומלשון י"ב חודש נראה דהוא רק תמיד י"ב חודש עי' באהע"ז סי' נ"ג גבי מינקת וביו"ד לענין אבילות. גם קשה כיון דבבע"ח בעינן מעל"ע כאשר ביארנו לעיל אם כן כאן ה"נ ואינו מבואר זה כאן וצ"ע ובאתי רק לעורר. והנה דעת התוס' דמיקל בתער דוקא מיקל שערו ואינו מגלח כל שערו ולא עביד הקפה כלל ואסור לגלח ראשו הן מטעם נזיר והן מטעם הקפה רק מיקל אבל רש"י פי' דמגלח וכו' וכ"נ מדברי הר"מ ושרי למיעבד הקפה ונראה דבחיוב עליו כמו תגלחת טהרה בנזיר כן זה גזרה עליו התורה דאם רוצה צריך לגלח לגמרי ולהביא קרבנותיו וצ"ע. וגם לדברי התוס' דאינו רק מיקל צ"ע אם מה שנקט בתער הוא דוקא דגזה"כ דצריך תער כמו תגלחת טהרה או לאו דוקא וצ"ע. ומסתברא לדעת התוס' דאינו דומה לתגלחת טהרה דהא מניח שערות גם תער לאו דוקא אך לדעת הר"מ דמגלח נראה דהוא גזה"כ וצריך לגלח בתער וכל ראשו כמו תגלחת טהרה ומכל מקום צ"ע ובאתי רק לעורר. ראיתי בל"מ שם שכ' על הא דמקשה מאי א"ב וכתב אע"ג דהוא דוקא בתער וכו' נראה דהוא פשוט דבתער דוקא ע"ש. והנה דין זה דנ"ע ג"כ הל"מ ואם נטמא מביא קרבן טומאה ופשוט דנוהג ג"כ בכל אישי ישראל וישנו ג"כ בשאלה וג"כ מופלא סמוך לאיש לדעת הר"מ יכול להזיר ג"כ נ"ע כי אין שום חילוק רק מ"ש. ואני מסופק אם אביו יכול להזיר לבנו הקטן בנ"ע ולהשיטות שכתבתי לעיל דאין הנזירות נתבטל לאחר שהגדיל אלא משלים נזירות אם כן נ"ע ג"כ יכול להזירו דהוא הל"מ ואין טעם לחלק אך לשיטת התוס' שבטל הנזירות משהגדיל אם כן בנזיר לזמן קצוב אם לא הגדיל באמצע שייך שפיר נזירות אבל הכא היאך מדירו לעולם כיון דודאי יגדיל ויתבטל הנזירות ולא הוי נזיר עולם כי יתבטל אם כן א"צ לנהוג נזירות אף בקטנות כיון דנ"ע א"י לחול והוא הזירו בנ"ע. או אפשר כיון דיכול להיות שימות קודם שיגדיל והוי נ"ע כ"ז קטנותו לכל הדינים של נ"ע. וכן מסתבר דהוא יכול להזירו בנ"ע ונוהג דיני נ"ע ואם מת קודם הי' נ"ע ואם הגדיל ממילא נתבטל אבל כיון דמשכחת לה על כל פנים נ"ע חל עליו נ"ע כנ"ל. ונראה דברור הוא מ"ש דלשון נ"ע שייך גבי קטן כיון דמשכחת לה [במת] ואם

הגדיל באמת נתבטל הנזירות. אך לכאורה יש לספק דרך משל אם הזיר בנו הקטן על זמן רב קצוב על חמשים שנה. והנה ידוע דאחר חמשים שנה הוא בודאי גדול דאם יביא סימני סריס הוא גדול בבן כ' ואם לא יביא הוא גדול לאחר ל"ה שנים כידוע וא"צ לפרש אם כן הדיבור זה שדיבר לא משכחת לה כלל דודאי יבוטל אם כן אינו נזיר כלל אפילו בקטנותו דנדר שבטל מקצתו וכו' ואי דאם ימות קודם שיגדיל יהי' נזיר ז"א דבשלמא נ"ע הוא כל ימי חייו ואם מת כבר נתקיים נ"ע אבל נזיר לזמן קצוב אם מת בנתיים הוא אונס ואינו יכול לקיים הנזירות לא שייך כלל דחל עליו נזירות כלל כיון דל"מ לה זמן קצוב כלל זמן ארוך דיתבטל הנזירות ואינו דומה לנ"ע ואין הקולמוס יכול להטעים ותבין מעצמך. ונראה פשוט דאינו חל כלל ואפילו להסוברים דאין הנזירות נתבטל כשהגדיל היינו דוקא אם הדירו בזמן שיכול לקיים בקטנות ואירע שהגדיל בנתיים שייך שפיר דלא נתבטל הנזירות אבל במדיר אותו בזמן שיהי' בודאי גדול ועל זמן גדלותו אין כח ביד אביו להדירו לכ"ע אם כן כיון שהוא אמר לזמן כזה ומקצת דיבורו בטל והוא דיבור אחד לא חל כלל ואינו נוהג נזירות אף בקטנות כנ"פ וברור בעזה"י וקצרתי והמבין יבין בדברים מועטים דלא משכחת כלל שיהי' נזיר כל הזמן הזה ובמת בנתיים ג"כ אינו נזיר כל הזמן אבל בנ"ע נתקיים כי זה הוי נ"ע עד שמת ואז כלה אבל לזמן קצוב לא כלה הנזירות ופשוט.

ואם הדיר בנו בנזיר שהוא בן יג"ש ולא הביא שתי שערות אם יש חשש שמא נשרו השערות והוא ספק גדול ספק קטן עיין בר"מ ובאהע"ז אם כן לכאורה הוי ספק נזיר וקי"ל דספק נזירות לקולא. אך [לפי מ"ש בשם התוס'] באמת הא דספק נזירות לקולא היינו מטעם דספיקו חמור מודאי דא"י להביא חטאת מספק ולא יוכל לגלח מספק כמבואר בש"ס ועיין במנ"ל כאן פ"ג הלכה י"ח שהאריך בזה וכאן לא שייך זה ל"מ לשיטת התוספות שנתבטל כשיגדיל אם כן בודאי יגדיל או יביא ש"ש ולא יהיה נזיר או יביא סימני סריס ונעשה גדול למפרע ולא חל כלל למפרע ואפילו אם נעשה גדול מכאן ולהבא כי יש בזה שיטות אם הלכה כרב ביבמות או כשמואל ומובא בח"ז ועיין בספר נו"ב מה"ק בחלק אהע"ז על כל פנים יתבטל הנזירות וישתה יין ויבורר הדבר ע"כ ספיקא לחומרא ונוהג נזירות בקטנותו ואח"ז או שיהי' גדול למפרע ויהי' רשאי לשתות יין למפרע או על כל פנים משיגדיל מכאן ולהבא ע"כ אינו דומה לכל ספק דלעולם באיסור עומד אבל כאן בודאי מותר עיין בש"ס ובמנ"ל. אך לשיטות שלא נתבטל הנזירות משיגדיל אם כן לאחר שיגדיל יהיה ג"כ ספק נזיר דילמא היה אז קטן וחל עליו עתה ג"כ או הי' גדול ולא חל כלל עליו נזירות אביו ואינו יכול להביא קרבנות מספק ולא ישתה יין

וכו' לעולם וה"ל ספק חמור מודאי אם כן ספק נזירות להקל וא"צ לנהוג כלל נזירות. אך באמת הא דספק נזירות ע"ש בנזיר דף ח' ובנדרים דף י"ט מחמת דספיקו חמור מודאי דלא מצי לאתויי קרבן אין אדם מכניס נפשיה לספיקא והיה דעתו על הודאי דוקא ולא על ספק אבל הכא לספיקא דנזיר נכנס אז שהיה בספק ובכה"ג אף דספיקו חמור מודאי מכל מקום ס"נ להחמיר ואין לו תקנה באמת רק שיקבל נזירות נדבה כמבואר שם ואם נטמא קודם אין לו תקנה לעולם כמבואר שם. ואם הדיר בנזיר לאחר יג"ש ולא הביא שערות בגוונא דליכא חשש דשמא נשרו עיין בב"ש בהלכות מיאון באהע"ז אז בודאי צריך לנהוג נזירות מספק אולי יביא אח"ז ש"ש אם כן הי' קטן אך אם אינו מביא ש"ש ומביא סימני סריס כשהוא בן עשרים נעשה גדול למפרע ולא הי' נזיר למפרע כלל וכן כשאינו מביא ס"ס גם כן הוא קטן עד בן ל"ה אך על כל פנים קודם בן עשרים אינו יכול להביא קרבנות שמא הוא סריס ונעשה גדול למפרע להסוברים כרב ואינו חל כלל עליו הנזירות ואינו שייך לומר דרוב אינם סריסים דיצא מן הרוב כיון דלא הביא ש"ש ביג"ש והדברים עתיקין ויש הרבה לחקור בדיני קטן ולא הבאתי בכור הבחינה ובאתי רק לעורר ישמע חכם וגו'. ונ"ע ג"כ ספיקו לקולא מחמת דספק חמור מודאי דא"י להיקל בתער כיון דאינו יכול להביא קרבנות היינו החטאת מספק ואם נטמא אין לו תקנה כלל להביא ק"ט מספק וכ"ז שהוא טמא א"י לגלח ע"ש בגמ' ועיין במנ"ל פ"ג כאן שכ' דאפשר אף למאי דקיימא לן דחטאת אינו מעכב בנזיר דכיון דנזרק עליו א' מן הדמים מותר מכל מקום בנ"ע אסור לגלח עד שיביא כולם ע"ש. ונראה דאם הי' לו בן שלא הביא לא שערות ולא סימני סריס דנעשה גדול בן ל"ה ולשמואל דסובר דלא נעשה גדול למפרע רק מכאן ולהבא. ועיין בנו"ב דדעתו דהר"מ פוסק כשמואל ע"ש וכבר כתבנו דעל זמן הגדלות בודאי א"י להדירו. אם אביו של זה הדירו בנזיר פחות משלשים יום קודם שנעשה בן ל"ה ותיכף כשיגיע לל"ה ה"ז גדול ואין כח ביד אביו להדירו נראה דאין הנזירות חל כלל וא"צ לנהוג נזירות כלל כי אין נזירות פחות משלשים יום ובכ"מ גזה"כ אף דנזר פחות מל' יום הוא נזיר ל' והו"ל כאלו אמר שלשים ש"ה שיש בידו להזיר שלשים אבל כאן דעל הימים שיכנסו לזמן גדלות אין כח ביד אביו כלל ואפילו בפי' אם כן אין הנזירות רק פחות משלשים יום ופחות מל' אין נזירות כלל. אך אפשר לומר להיפוך כיון דדבר זה הלכה מפי הקבלה דאין נזירות פחות מל' יום אפשר דוקא אם יכול להיות ל' יום אף דהוא לא קיבל עליו רק פחות הוא גזה"כ דהוי ל' אבל כאן דא"י להיות דאין בכח להזיר אותו יותר אפשר יש נזירות כמו שפי' אף בפחות מל' דדוקא אם יש ביכולת על יותר ל"מ מה שמפחית אבל אם אין ביכלתו רק על פחות אפשר

דבפחות ג"כ נזיר וצ"ע ובאתי רק לעורר. ונראה דאם הדירו אביו לשיטות הסוברים דלא נתבטל הנזירות משיגדיל נראה דאם עובר על איזה דבר בודאי לוקין כי הוא נזיר וקודם לא היה בר עונשין ועתה הוא בר עונשין לוקין רק אפשר משום לאו דבל יחל אין לוקין כיון שהוא לא נדר כלל. ועיין בר"מ פ"ה מהלכות נדרים דסובר תמיד דמי שלא אמר אין לוקין ע"ש ועיין בר"נ שהשיג על הר"מ ודעתו דלוקין דלא יחל דברו אדבר וכו' עיין בדבריו בנדרים דף ט"ו אם כן לוקין ואפשר נחלק ובאתי רק לעורר.

מה שנסתפקתי אם אין הנזירות יכול להיות ל' יום אם יש נזירות פחות מל' דדוקא ביש לנזירות מקום לחול ל' יום הוא ל' יום אבל במקום שאינו יכול לחול יותר הוא נזיר אפילו בפחות שוב ראיתי דין זה מפורש בר"מ כאן פ"ד הל' י' וז"ל מי שאמר הריני נזיר יום אחד לפני מיתתי ה"ז אסור לשתות יין ולטמא ולגלח לעולם עכ"ל. והנה למה אין מונה עתה שלשים יום נזירות ויגלח רק באמת הנזירות שלו אינו מתחיל רק יום א' לפני מיתתו וכל יום אסור מספק דלמא יום זה הוא יום אחד קודם וכו' על כל פנים מבואר דיום א' שלא קבל עליו רק יום א' הוי ג"כ נזיר וה"ט אפילו במה שיש בכחו מכל מקום אם מקבל עליו פחות ויש זמן להתפשט על יותר גזרה עליו התורה דמתפשט יותר היינו ל' יום אבל אם קיבל עליו נזירות שא"א להתפשט יותר כגון דקיבל עליו יום אחד קודם מותו על כל פנים היום שקיבל עליו חל ויש נזירות פחות מל' יום כמו שפי'. ונזירות ל' יום הוא אם יכול להתפשט הוא ל' יום ובאין יכול להתפשט הוא כמו שפירש ולא אמרינן להקל כיון דלא יכול להיות ל' יום לא יהי' בפחות ז"א רק להחמיר אמרי' דאם יכול להתפשט הוא ל' יום ואם אינו יכול להתפשט הרי הוא כמו שנדר וז"ב ומכש"כ נידון שכתבתי לעיל וברור ופשוט. ונראה פשוט דכמו שכתבתי דכלתה הנזירות אפילו קודם ל' יום כמו שציירתי בודאי מביא קרבן טהרה ביום כלות הנזירות. דוקא היכי דהנזירות נתבטל כגון שהגדיל באמצע אינו מביא קרבן אבל אם השלים הנזירות כמו שקיבל עליו מביא קרבנות ומגלח וז"פ לא ניתן לכתוב מרוב פשיטותו. והמדיר בנו בנזיר דמבואר דמביא קרבנות טהרה וק"ט היינו האב מחויב בכך כ"נ מהסוגיא וכ"כ הרע"ב להדיא. ופשוט דאם רוצה הבן להביא משלו שיש לו מעות יכול להביא משלו כמבואר לקמן אפילו בשביל אחר יכול כ"א להקריב קרבן נזיר. עוד אני מסופק לדעת התוס' שסוברים דאם נתגדל באמצע הנזירות נתבטל הנזירות וא"צ לנהוג עוד אפשר דוקא אם נתגדל בתוך מנין הנזירות כגון שהדירה סתם שהוא ל' יום או מאה ובתוך המשך הגדיל נתבטל הנזירות אבל אם נהג כל הנזירות בקטנותו אך לאחר שכלו ימי הנזירות עדיין לא הביא הקרבנות דכתבנו לעיל דאסור בכל הדברים שהנזיר אסור בהם עד שיביא קרבנותיו וזה

הגדיל לאחר המנין קודם הבאת קרבנותיו אפשר כיון דהוי נזיר בשלימות בקטנות נמשך עליו האיסור בגדלות עד שמביא הקרבנות. ואפשר כיון דכבר יצא מרשות אביו אין לו שום דבר בנזירות אביו ומותר תיכף בכל הדברים וכן מסתבר. לעיל הבאתי דברי הר"מ דמי שאמר הריני נזיר יום אחד קודם מיתה אסור לגלח וכו' וכ' הכסף משנה דנלמד מן הדין דלא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר שהבאנו לעיל ובאמת אין דמיון דשם צריך לקבל עליו נזירות גמור וכ"ז שלא קיבל עליו שותה יין עיין בר"ן ובהרא"ש שם אבל דין זה שכתב רבינו הוא חידוש כמ"ש דיש נזירות אף פחות מל' יום וזה לא נשמע. וראיתי בפי' הרא"ש שם שכ' וז"ל ולא מסתבר שיהא נזיר בלא קבלה וכו' ודאי אם אמר הריני נזיר ל' יום קודם מותי אז היה אסור לשתות יין מיד ויראה לי שיעמוד בספק נזירות כל ימיו וכו' והיינו הדין הזה שכ' הר"מ אבל הרא"ש נקט ל' יום שיעור נזירות אבל פחות מזה כמ"ש הר"מ דבר חידוש ואינו מוכח משם רק משם מוכח דחיישינן למיתה אבל דין זה הוא דין חדש ובודאי מצא הר"מ באיזה מקום ונעלם מאתנו וצ"ע על רבינו הכסף משנה שלא פירש לנו דזה הוא ד"ח. על כל פנים כפי שהבאתי בשם הרא"ש נראה דאין נזירות פחותה מל' יום אף באינו יכול להתפשט אם כן ד"ז הוא בפלוגתא ותלי"ת הוא הערה טובה. מ"ש לעיל היכי דאין ספיקו חמורה מודאי ספק נזירות להחמיר עיין בס' מחנה אפרים שהקשה מדין שכ' הר"מ הריני נזיר ביום שבן דוד בא דג"כ פוסק ספק נזירות להקל והתם אין ספיקו חמורה מודאי ע"ש ולפלפל בכל פרט צריך חיבור מיוחד בכל מצוה ובאתי רק לעורר קצת תן לחכם וכו'. אם אביו הדיר בנו בנזיר ואח"ז הלך האב ונתן לו יין או שטימא אותו דבכל הנזירים פטור האחר כמו שיבואר לקמן בס"ד אפשר כיון שהדירו הוא עובר משום בל יחל והר"מ ס"ל בכל הנדרים המהנה לוקה אם כן ה"ה כאן אך הר"ן פליג על הר"מ עיין בנדרים דף ט"ו מכל מקום אפשר לחלק בין הנושאים וגם לדעת הר"מ יש לחלק ובאתי רק להזכיר והוא אריכות גדול אין כאן מקומו.

ויש עוד מין נזירות והוא ג"כ הלכה מפי הקבלה והיא נזירות שמשון וכ"ה מי שאמר הריני מקבל עלי נזירות שמשון הוא נ"ש ואסור בתגלחת וביין לעולם ואינו מיקל בתער רק אסור לעולם ואינו מביא קרבן בשום פעם ואסור רק בשני דברים היינו כל היוצא מן היין ותגלחת ככל נזיר אבל מותר לטמא למתים כי כן הל"מ והוא נזיר לעולם אפילו אם קיבל עליו נ"ש לזמן קצוב ל"מ ומכל מקום הוא נזיר לעולם כמו שאומר הריני נזיר מחרצנים דיש לו כל דין נזיר ה"ה גבי נ"ש אף שאומר לזמן קצוב מכל מקום הוא לעולם וכן אם אמר הריני נזיר שמשון מן החרצנים בלבד או מן התגלחת בלבד ג"כ לא מהני אלא כל דיני נ"ש עליו עיין במהרי"ט סי' כ' שבירר זאת בפשיטות ע"ש. ונ"ש אין אצלו

קרבן טהרה או ק"ט כי מותר לטמאות והוא נזיר לעולם מן היין ומן התגלחת. ונ"ש אין נשאלין ול"מ שאלה לחכם ואי מצי הבעל והאב להפר נ"ש עיין במהרי"ט שפלפל בזה ומובא במנ"ל כאן. ופשוט דג"כ קטן מופלא סמוך לאיש יכול גם כן להזיר בנ"ש כמו נזירות וגם האב יכול להזיר לבנו הקטן בנ"ש ולשיטת רש"י דלא נתבטל כשיגדיל הוא נזיר לעולם ולשיטת התוס' דנתבטל ג"כ נזירות שמשון נתבטל ומכל מקום בקטנותו נוהג כמ"ש לעיל דיכול להיות נ"ש כל ימיו אם ימות קודם שיגדיל ע' לעיל בנ"ע הכלל לענין הרבה דברים שוין רק מה שנתבאר בפי'. ולפמ"ש דליתא בשאלה אם כן ה"ה תכ"ד א"י לחזור כמ"ש כ"פ בח"ז. ולכאורה ל"מ תנאי בנ"ש לפמ"ש התוס' בנזיר ובכתובות אף דנזירות א"א לקיים ע"י שליח מכל מקום מהני תנאי דקרבנות אפשר על ידי שליח וכאן לא שייך זה כיון דליכא קרבנות וגם לקצת הראשונים דמהני תנאי כיון דאיתא בשאלה ונ"ש ליתא בשאלה אם כן אפשר ל"מ תנאי אך תרצו עוד דבדיבור א"צ דיני תנאי דאתי דיבור ומבטל דיבור ת"כ ה"נ מהני תנאי והדברים עתיקים ובאתי להזכיר. ועיין בר"מ פ"ד כאן דפוסק דספק נ"ש לחומרא אף דכל ס"נ לקולא מכל מקום ס' נ"ש הוא לחומרא ועיין בכסף משנה שכתב הטעם כיון דליתא בשאלה ועיין בלחם משנה שכ' דמפני דאין ספיקו חמור מודאי ע"כ ס' לחומרא ועיין לעיל מ"ש בשם בעל מח"א דפוסק לקולא אפילו באין ספיקו חמור מודאי וצריך לומר כסברת הכסף משנה ואין כאן מקומו לפלפל בזה. והנה לעיל כתבתי דיש נזירות פחות משלשים אם אין יכול להתפשט יותר. ויש עוד נזירות שיש בפחות מל' יום כגון אשה שנדרה בנזיר והפר לה הבעל באמצע הנזירות ואם קודם שהיפר לה הבעל שתתה יין וכו' או טמאה למתים לוקין אותה דבעל מיגז גייז ונתבטל הנזירות מכאן ולהבא ולא היתה הנזירות ל' יום מכל מקום לוקין על שעברה קודם ההפרה כמו שמבואר כ"ז בנזיר ובר"מ כיון דבשעת הקבלה הי' ל' יום אף שנתבטל באמצע מכל מקום אותם הימים קודם לא נתבטלו לענין שום דבר רק קרבנות א"צ להביאם בנתבטלה בנתיים ואפילו נשלמה הנזירות קודם שהביא' קרבנות אם נתבטלה אין צריכה להביא קרבנות כמבואר להדיא באשה שנדרה בנזיר דקודם שנזרק הדם יכול להפר ואינה מביאה עוד ע"ש בסוגיא ותראה אם כן לעיל ג"כ אם הגדיל דנתבטל נזירות אביו הוי כמו הפר' באשה ואפילו לאחר כלות הנזירות קודם הקרבנות נתבטלה וא"צ האב להביא קרבנות עיין לעיל מכל מקום דין זה שכתבתי אם הדירו עד הגדלות בודאי מביא קרבנות כיון שהי' נזיר כל הקצוב מתחלה כמ"ש לעיל בפשיטות דאינו דומה לנתבטל בנתיים נראה נכון ובאתי רק לעורר.

ואחר שהקדמתי לך קצת מאי זה נזיר נבוא לבאר המצות בעזה"י עוד רגע אדבר ולעורר קצת לפי מאי דקיימא לן הנודר מן החרצנים לבד או מאיזה איסורי נזיר הרי הוא נזיר גמור כמבואר בר"מ פ"א ור"ש סובר בגמ' דאינו נזיר כלל ואנן קי"ל כרבנן דה"ל נזיר דאסור בכולם דכך גזה"כ על כל פנים כ"ע ס"ל דאין נזירות חל לחצאין רק רבנן סברי דחל הנזירות על הכל ור"ש סובר דאינו חל כלל ואנן קי"ל כרבנן האיך הדין אם א"א לחול הנזירות על הכל אם חל הנזירות במקצת ע"כ לא סברי כ"ע דאין נזירות חל לחצאין אלא היכי דאפשר לחול כולו אם כן למר אם נזר במקצת הוי נזיר לכל ולמר אינו נזיר כלל אבל אם א"א לחול על הכל אפשר דחל מקצת. או אין חילוק דבכל ענין אין נזירות לחצאין אם כן במקום דא"א אין חל כלל אף לדידן דקיימא לן כרבנן והציור הזה אבאר לך אח"כ. ונראה כיון דאין נזירות לחצאין הוא בכ"ע ואם א"א לחול קצת אין חל כלל. ובזה נתיישב לי דברי הרשב"א מובא ביו"ד סי' רט"ו דאם אמר שבועה שלא אשתה יין וחזר ואמר הריני נזיר ושתה אינו חייב אלא אחת דהיינו על השבועה ולא על הנזירות דאין אחע"א והקשה בס' אבני מלואים שחבר הגאון בעל קצה"ח למה אינו חל הא נזיר אסור בג' מינים ביין ובטומאה ובתגלחת אם כן יחול הנזירות בכולל כיון דחל אתגלחת וטומאה ואי דהוי משני שמות הא לענין בל יחל הו"ל משם אחד ע' שם בקונטרס התשובות סי' ט"ו. ולפמ"ש ניחא דבשלמא בכ"מ דאיסור כולל דרך משל בהמה שנתנבלה דודאי איסור נבלה ע"כ חל על הבשר כיון דנבילה היא ואין שום דבר מונע לחול ואפילו אם נאמר דאין איסור נבלה חל על החלב או על הגיד מטעם דאין אחע"א מכל מקום בודאי על הבשר חייב וחל אם כן שפיר אמרינן מגו דחל על הבשר חל נמי על החלב אבל כאן האיך יוכל להתחיל מגו דחל על התגלחת ועל הטומאה חל נמי על היין דבאמת אין חל כלל על התגלחת ועל הטומאה לחוד כי לא יכול לחול עליהם לחוד כי אין נזירות לחצאין רק אם חל על היין וכיון דעל היין אינו חל ממילא אינה נזירות כלל דאינה לחצאין והיאך אפשר לומר מגו דחל על התגלחת דא"י באמת לחול כלל לחצאין אמרינן אדרבא כיון דלא חל על היין אם כן אין נזירות לחצאין ולא חל כלל דא"א לומר מגו דחל על זה כיון דא"י לחול כלל ע"ז לחוד רק בצירוף אם כן כיון דא"י לחול על זה המקצת אין חל כלל ועיין בר"מ בכריתות בחקירה הנפלאה והדברים ברורים. ולומר דזה לא הוי נזירות לחצאין כיון דעכ"פ אסור ביין ג"כ מצד השבועה מנ"ל זה כיון דכ"ע ס"ל אין נזירות לחצאין היינו דצריך להיות כל הדברים אסורין מצד הנזירות ודברי הרשב"א נכונים וברורים. ואי קשיא לך על מ"ש כה"ג והוא נזיר וכו' וכן במכות יש חורש תלם וכו' כהן ונזיר האיך משכחת לה כהן נזיר הא אין אחע"א ולפמ"ש לא שייך כולל כבר

הקשה קושיא זו הגאון ש"א בתשובה סי' ס"א על משנה זו דיש חורש וכו' האיך משכחת לה כהן ונזיר הא אמרינן התם דהתנא דיש חורש וכו' ל"ל איסור כולל אם כן האיך חל נזירות ותי' דהי' מופלא סמוך לאיש וקיבל עליו נזירות ברגע שיביא ב"ש דאיסור כהונה ונזיר באין כאחד וכן כה"ג ונזיר משכחת לה כה"ג כעין זה ע"ש בהגהות אבני מלואים. ובלא סברתי קשיא על הרשב"א מגמ' הנ"ל וצריך לתרץ או כתירוץ זה או תי' אחר. אך מכל מקום לדינא אפשר לומר דזה לא הוי נזירות לחצאין נהי דאין לוקין על היין אם נשבע קודם מחמת דאאחע"א על כל פנים האיסור קאי כמבואר בפ' ד' אחין ביבמות ונ"מ לקברו בין ר"ג והפמ"ג השיג על הש"ך שכ' ביו"ד סימן רל"ח שהנשבע שלא לאכול נבילה וצריך לאכול נבילה מפני פקוח נפש דא"צ להתיר שבועתו והוא מתפלא ע"ז הא איסורא רביע עליו רק דאין עונשין מהש"ס דפרק ד"א ע"כ ה"נ אין זה איסורא לחצאין דמ"מ איסור רביע עליו ע"ש באבני מלואים סי' י"ב שהשיג על דברי פרמ"ג דיש חילוק בין איסור הבא מאליו כגון אשת אח ואחות אשתו דמבואר שם בש"ס דזה בודאי חייל דהאיך יוכל ליפקע אבל איסור הבא ע"י עצמו כגון שבועה אין חל כלל ע"ש באריכות אם כן ה"נ ה"ל איסור הבא ע"י עצמו ולא חל כלל ואף לדעתו שם באותם התשובות דאיסור נזיר אינו דומה לשבועה עיין שם באריכות בדבריו הנחמדים ולא עיינתי היטב בדבריו מכל מקום נ"ל כאן דעכ"פ לא שייך איסור כולל דכולל שייך אם יוכל לומר דזה מקודם חל עליו וא"כ אמרינן מגו דחל על זה חל וכו' אבל כאן דלא יוכל לחול על א' רק בב"א על כולם והאיך שייך לומר מגו דחל על התגלח' וטומאה חל וכו' דאינו יכול לחול כלל על השני דברים אם לא על השלשה ביחד אם כן האיך שייך לומר מגו דחל כיון דאינו יכול לחול כלל על זה לחוד ואינו דומה לכל איסור כולל כיון דאין נזירות לחצאין ומה שתמצא סתירה לדברינו באיזה מקום צריכים לתרץ כי הדברים ברורים ואין דרך לנטות ממנו בס"ד. הכלל מ"ש דבנזיר לא שייך כלל כולל דכולל אינו אלא היכי דחל על הדבר המותר לבדו וגורר את דבר האיסור ג"כ מגו דחל ע"ז וכו' אבל בנזיר דאינו לחצאין לא שייך מגו דחל ע"ז דלא יוכל לחול ע"ז לחוד והאיך יגרור והאיך שייך מגו דחל דאינו יכול לחול אם לא בצירוף ג"ז והדברים ברורים בס"ד. ולענין דינא נראה דזה שכתבתי הוא ברור דלא שייך כולל דא"א לתפוס כלל לשון כולל מגו דחל ע"ז דע"ז לחוד אינו חל אך אם נשבע מקודם על יין או כהן דמקבל עליו נזירות הוא נזיר גמור בלא טעם דכולל כיון דקיימא לן אחות אשה מתלי וכו' אם כן האיסור חל לקוברו וחל הנזירות ולא הוי לחצאין כי חל על הכל ולא הוי כמו שבועה דזה הוא איסור הבא מאליו ע"ש בס' אבני מילואים אך על כל פנים אין לוקין משום לאו דנזירות ע"ד שקדם איסורו מחמת

דבר אחר כגון כהן שקיבל עליו נזירות עובר משום שני לאוים אם טימא עצמו רק אין לוקין רק מחמת לאו דכהונה דקדם אבל על התגלחת ויין לוקין דאין שייך אין נזירות לחצאין דעל טומאה ג"כ חל איסור דנזירות רק דאין לוקין. ובזה ניחא בש"ס דף כ"ג דאמרי' שם דהוי שני לאוים היינו לשמים על כל פנים איכא איסור שני לאוים וכן בדברי הרשב"א שנשבע מקודם על היין ואח"כ קיבל עליו נזירות אין לוקין על היין משום נזירות דאין אחע"א אבל מכל מקום עובר בלאו גמור דנזירות ג"כ וה"ל נזיר לכל ולא הוי נזיר לחצאין. דע"ז ג"כ נזיר אך לחול אף לענין מלקות מחמת כולל לא שייך דלא נוכל לתפוס דחל על אחד רק חל בצירוף וקושית הש"א מהא דכהן ונזיר דלוקין על הטומאה שנים צ"ל כתירוצו בגוונא דחיילי כשהביא ש"ש. ולדברי הסובר מופלא סמוך לאיש הוא רק מדרבנן קושיתו צ"ע ובאתי רק לעורר ובעזהש"י אשנה פ"ז. וג"כ נראה דאם אסור בטומא' כגון כהן וקיבל עליו נזירות וצריך לטמא מפני פ"נ דצריך לישאל על נזירותו דלא דמי לשבועה דהו"ל איסור הבא מאליו כדברי האבני מילואים שם ע"ש ואין כאן מקומו להאריך יותר עי' בסוף מצוה שע"ג מ"ש עוד בזה השייך לכאן. וע"ש בס' הנ"ל שהקשה על הרשב"א נהי דנזירות לא הוי כולל על היין מחמת תגלחת וטומאה דהוי משני שמות יחול מחמת איסור בל יחל דהוי בנזירות והוי כולל מש"א. ולפמ"ש לעיל דנוזר מדבר אחד אינו עובר על בל יחל על הדברים שאסור מחמת נזירות שלא דיבר רק בל יחל עובר על מה דהוציא בשפתיו אם כן אפשר הרשב"א מיירי דלא קיבל הנזירות רק מיין ואינו עובר על בל יחל על התגלחת והטומאה ואין כאן כולל והרשב"א לא נחית לפרש זה כי עיקר התשובה אם חל הנזירות ע"ש. וע"ש בס' שער המלך בהלכות א"ב שפלפל הרבה באחע"א ובהלכות מ"א שהקשה קושי' זו של הש"א ועיין שם בהגהות שעה"מ והוא אריכות גדול ולענ"ד מ"ש הוא נכון בעזה"י.

והנה יוצא מהגפן דאסור לנזירים מונה הר"מ והרהמ"ח חמשה לאוין אחד יין וחומץ יין בכלל לאו זה. ב'. ענבים לחים דכתיב וענבים לחים וכו'. ג'. צמוקים היינו ענבים יבשים דכתיב ויבשים. ד'. חרצנים שנא' מחרצנים וכו'. הה'. זג שנאמר ועד זג וכו' וזג הוא הקליפה החיצונה וחרצנים הם הגרעינים כר"י במשנה פ"ג מיני' וכו' ובוסר הוא ג"כ בכלל ענבים ע"ש בסוגיא ומרבינן בסוגיא ענבים דכרין היינו ענבים שהתליעו כן פרש"י והתוס' והר"מ לא הביא זה דהם בכלל ענבים ע' בכ"מ. ומרבינן עוד בגמרא בין הבינים ופרש"י אותו דבר שבין הזג והחרצנין שממנו נעשו שמרים והתוס' פירשו פי' אחר דהיינו ענבים קטנים שבין הגדולי' שאינם רואים פני החמה שאינם מתבשלים וכו' ועוד פירשו שאם ליקט האוכל שבין החרצן ואכלו כזית לוקין ולא אמרינן בטלה

דעתו אצל כל אדם וכו' וזה מרבינן מן ועד זג ע"ש בגמ' והר"מ אינו מביא זה וכתב הכסף משנה שמשמע לרבינו דהוי בכלל ענבים בלשון ב"א ועיין בלחם משנה שכ' כיון דהוא ממדרש ועד זג ע"כ לא מנה הר"מ לאו מיוחד כדרכו ובעזה"י יבואר עוד בסמוך ודינים אלו מבוארים בר"מ כאן פ"ו. והנה לאו אחד הוא בשתיי' וארבע' לאוין באכילה ועיין בר"מ דברים שאינן חייבים עליהם כגון סמדר וכו' עיי"ש בר"מ ובהרהמ"ח. והנה הלאו דשתי' הוא יין או חומץ אם הוא ראוי לשתי' ולאו דענבים לחים ויבשים ג"כ ראוי לאכילה אך לאוים דחרצנים וזג דברים אלו אינם ראוי' לאכיל' עי' בתוס' נזיר דף ל"ד ע"ב ד"ה מחרצנים וכו' וכן מבואר בשבועות דף כ"ג שבועה שלא אוכל חרצן בכמה כיון דלא מתאכיל בעיני' וכו' אע"ג דבכל איסורים שבתורה אינו חייב אם אינו ראוי לאכילה ש"ה שהתורה אסרה כך כמו גה"נ שהתורה אסרה דהוא עץ בעלמא ה"נ כאן. והנה לענין השיעור מאי דהוי שתי' כגון יין וחומץ השיעור ברביעית כמו שמבואר בש"ס ובר"מ כאן ובהלכות מ"א. וביין קרוש או שאר דברים שהם אכילה כגון ענבים וכו' הם בכזית ככל איסורי תורה. והנה פחות משיעור בודאי יש איסור תורה ואין לוקין כמו כל איסורים וגם בודאי אינו חייב על שלא כדר"א כיון דכתיב אכילה כמו כל האיסורים ואף גה"נ אף דהתורה אסרה עץ בעלמא מכל מקום אין חייב אם עירב דבר מר וכו' ה"נ עיין באחרונים. וגם לענין הנאת גרונו ושאר דברים הנוהג בדבר אכילה כמ"ש כ"פ ה"נ כאן דהוי איסורי אכילה. ועיין בפרי מגדים סי' ס"ד שכ' דאפשר דדין גה"נ אינו חייב אם אכל כזית בכא"פ דחלקו פטור כמו אמ"ה דחידוש הוא ע"ש. ולפי זה ג"כ ח"ש מותר דלא שייך חזי לאצטרופי כיון דאינו חייב בכא"פ והובא כ"פ בח"ז. אם כן ה"נ בחרצן דאינו ראוי לאכילה וחידוש הוא אם כן חלקו פטור ואינו חייב בכא"פ וג"כ ח"ש מותר דלא חזי לאצטרופי דג"כ חידוש הוא והדברים עתיקים בעניני' אלו וכתבנו כ"פ. והנה מבואר דהצירוף של מאכ"א הוא בכדי א"פ בשיעור זה מצטרף וביותר אינו מצטרף והוי כח"ש כמבואר בר"מ פי"ז מהלכות מ"א. ופרס דעת הר"מ דהוא ג' בצים ויש סוברי' דהוא ד' בצים ואין כאן מקומו. אך שתיית איסור הצירוף מבואר בר"מ הלכה ט' דהיא כדי שתיית רביעית וביותר אין מצטרפין וכן פסק הר"מ פ"ב מהלכות שביתת עשור דלאכילה בכא"פ ולשתי' כדי רביעית וביותר אין מצטרף והוא פחות הרבה מכדא"פ ועי' שם בהה"מ והכסף משנה כאן בהלכה י"א מביאו מה שתמהו על הר"מ מהש"ס דכריתות ותירץ דלענין פסול גוי' החמירו ע"ש ועיין ג"כ בטור או"ח שהביא דיעות אלו אם כן בודאי לענין שתיית נזירות יין ג"כ הדין כן והר"מ במ"א הביא חלב ודם אבל אין חילוק דכל האיסורי' בשתי' הדין כך וכי רוכלא הוא לחשוב ופשוט:

והנה לענין תערובות דעת הר"מ כאן דשוה לכל איסורי תורה כמ"ש בהלכות מ"א דטעמו וממשו היינו אם נתערב בא"מ כזית בכדי ג' בצים ואכל כל הפרס חייב עליה כמו בעין ה"נ כאן. כ' הר"מ אם נתערב צמוקים עם גרוגרות ויש בה טעם צמוקים ויש מן התערובות כזית בג' בצים ואכל כל התערובות כמו שאר איסורים וכו'. והנה להאריך בשיטות הללו של טעם כעיקר צריך אריכות גדול ממש חיבור בפני עצמו. ועי' בפרי מגדים באו"ח בפתיחה ובשער המלך בהלכות חו"מ והרבה האחרונים שהאריכו בזה. וכתב הר"מ כאן וכן אם שרה פתו ביין והי' הרביעית יין בכדי פרס מן הפרס ואכל כדי פרס מן הפרס שנמצא שאכל יין רביעית ה"ז לוקה ואח"ז הלכה ו' כ' נתערב יין בדבש וכו' ובהלכה ז' היה בה טעם יין ואין שם רביעית בכא"פ אסור מדרבנן וכו' ותורה הוא וללמוד וכו' כי הדברים הללו תמוהים אצלי כיון דגבי משקים השיעור ברביעית וגם הצירוף הוא ברביעית ויותר אינו מצטרף אפילו בעין אף שהוא פחות מכא"פ אם כן היאך כתב הר"מ כאן דרביעית יין בפת כא"פ מצטרף עם כל הפרס והאיך מצטרף כיון דהוא הרבה משתיית רביעית קרוב למחצה יותר ואינו מצטרף לשיטת הר"מ אף בעין מכש"כ ע"י תערובות. ולומר כיון דהוא מעורב בפת היינו מאכל דינו כמאכל אם כן ל"ל רביעית יין בכזית סגי וגם אין סברא כלל והאיך יתחייב ברביעית יין בכא"פ דהוא הרבה יותר משתיית רביעית וכן אח"ז שנתערב בדבש דהוא משקה כנראה מדבריו למה כתב אם אין בה כא"פ אפילו יש בה כיון דיותר משתית רביעית אינו מצטרף הכלל כמו גבי אוכלים השיעור בתערובות הוי כמו בעין בא"פ ה"ה גבי משקה צריך להיות השיעור בתערובות כמו ביין שיעור רביעית לשיטת הר"מ דצירוף שתי' לדידיה הוי ברביעית. ולומר דבכה"ג כיון דיש בה טעם נהפך ההיתר בשיעור זה דזה אינו דהר"מ לא ס"ל והוא סובר דצריך לאכול כל הפרס שיהי' כל האיסור ואין ההיתר נהפך כלל לשיטתו עיין באחרונים אם כן למה מצטרף בכאן בכא"פ בפת או בדבש דאם אכל כל הפרס הוא הרבה יותר משתיית רביעית ועוד יש כמה הוכחות דודאי גבי משקים בתערובות הוא כמו בעין כמו אוכלים וגבי אוכלים הוי א"פ ובודאי גבי משקים הוא כדי רביעית וא"כ האיך כ' הר"מ כאן גבי יין כא"פ והשיעור הוא רביעית ובמ"א סובר דצירוף ממשקים כדי רביעית ולא יותר וגם בהלכות ש"ע כ' כן. ולפענ"ד צריך עיון גדול ותמהני על נ"כ שלא עמדו בזה וצריך לעיין בסוגיא בע"ז בטעמו וממשו ובאתי רק לעורר וכעת הוא תמוה גדולה אצלי וצ"ע. עי' בתוס' זבחים דף ק"ט ע"א בד"ה עולה וכו' מבואר סברא זו אבל דעת הר"מ אינו כן וגם דברי התוס' צ"ע ואין כאן מקומו. והנה האוכל אחד מאיסורי נזיר לוקין משום לאו המיוחד ומשום בל יחל. והנה בש"ס דף ל"ח מבואר פלוגתא דאביי

סובר דאכל חרצן או זג לוקין ג"כ משום לאו כל אשר יעשה מגפן היין וכו' ורבא ס"ל דאין לוקין מלאו זה דכל אשר יעשה דהוי לאו שבכללות וכן פסק הר"מ כאן כרבא לפי גירסתו ועיין בראב"ד. והנה הר"מ פסק כאן דגם גבי נזיר אין המל"א אך איסורי נזיר כגון שצירף ענבים לחים ויבשים וחרצן וזג ואכל מן התערובות כזית לוקין וכן כ' פ"ד מהלמ"א דכל איסורים שהם משני שמות אין מצטרפין חוץ מאיסורי נזיר דהיינו דיש כאן הרבה שמות ומכל מקום מצטרפין והוא משנה מפורשת כאן דא"נ מצטרפים. ובש"ס דף ל"ז מביא ברייתא מכל אשר יעשה מגפן היין לימד על א"נ שהם מצטרפים זע"ז. והנה אמת אף דאין לוקין מלאו זה דכל אשר יעשה וכו' אך ילפינן מריבוי דקרא דהדין כ"ה דמצטרפי'. אך צ"ע לפמ"ש בח"ז כ"פ בשם רש"י בשבועות דצריך להתרות בו משום אזהרה זו הכתובה בתורה וא"כ כאן האיך מתרין בו מהלאוים המיוחדים הלא לא אכל מכ"א שיעור ומכל אשר יעשה על הלאו זה אין לוקין וצ"ל דמתרה בו מכל הלאוין מכל המינים שאוכל והתורה גזרה דמצטרף אבל משום מין אחד אם התרו בו נראה דאין זה התראה כיון דלא אכל כשיעור ממין זה כנלע"ד ובאתי רק לעורר. ועי' בר"מ שכ' כיצד הרי שצירף ענבים לחים עם יבשים או עם בוסר וחרצן וזג ואכל מן התערובות כזית לוקה וכו' וכן אם שתה יין וחומץ רביעית לוקה על כל פנים כי הצירוף דאכילה לחוד וצירוף המשקים לחוד אבל האוכל ושותה אינו מצטרף אף כקל שבשניהם כמו שמבואר בפ' יוה"כ ובהלכו' ש"ע דהאוכל והשותה א"מ אף דשם מסקינן יתיבי דעתא מכל מקום לפי מאי דקיימא לן כר' יהושע במעילה וכן פסק הר"מ בפ"ד מהלכות טומאת אוכלין דטומאתן שוה ואין שיעורן שוה אין מצטרף אפילו כקל שבשניהם ה"נ אין השיעור שוה שמשקה ברביעית ואוכל בכזית אם כן אין האוכל מצטרף אפילו להשלים רביעית וכן כתבו התוס' כאן במשנה ד"ה וכל וכו' וז"ל כגון ענבים לחים ויבשים חרצנים וזגים שאם יאכל כזית מכולם לוקה משום דכתי' מכל אשר יעשה וכו'. והנה במה שכתבו התוספות דלוקה מכל אשר יעשה אף דאין לוקין מלאו שבכללות אפשר דהי' להם הגרסא דרבא מחייב והוא אריכות גדול. עיין בסמ"ק לרבינו הר"מ ובהרמב"ן שם ובכמה תוספות ואין כאן מקומו להאריך. אך על כל פנים כתבו ג"כ דוקא ענייני מאכל וחושבים הד' לאוים של מאכל נזיר כמו הר"מ. אך ראיתי ברש"י שם (או המפרש) שכתב וכל היוצא וכו' כגון חרצן ויין וחומץ מצטרפין זה עם זה לכזית. ולכאורה צ"ע האיך מצטרף לחמור והאיך משקה דקל בשיעורו מצטרף להחמיר בכזית דז"א לשום מ"ד דאף מאן דפליג ס"ל דהחמור מצטרף לקל אבל הקל לחמור להחמיר בודאי אין מצטרף. וא"כ האיך פי' רש"י דיין מצטרף לכזית אך עיי"ש בסוגיא דהת"ק כאן דסובר ואינו חייב עד שיאכל הענבים

כזית סובר ג"כ דעל השתיה חייב בכזית כמשנה אחרונה וכן פי' הרע"ב וע"ש בתוס' ותויו"ט אם כן כיון דשתי' ג"כ בכזית הו"ל שיעורו שוה ומצטרף אך לפסק הל' דיש חילוק בין אכילה ושתיה אין מצטרפין אפילו לקל ע"כ כתב הר"מ רק מאכל לחוד ושתי' לחוד ומ"ש הר"מ דיין וחומץ מצטרפין לרביעית אין חידוש כלל לשיטתו דפוסק לקמן דיין וחומץ הם ש"א אם כן פשוט שמצטרף. והאוכל כזית ענבים וכזית חרצן וכזית זג וכזית צימוקים ורביעית יין לוקה חמשה מלקות דהו"ל ה' שמות וחוץ לאו הכולל היינו בל יחל והר"מ השמיט דמבואר בש"ס דמשכחת ששה מלקו' כגון דאכל בין הבינים ועי' לח"מ שעמד בזה ותירוצו אינו מובן לי ולא עיינתי היטב. שתה רביעית יין ורביעית חומץ אינו לוקה אלא אחד דהו"ל שם אחד ועי' בראב"ד ובלחם משנה ולברר בכ"ד השיטות צריך חיבור על כל מצוה ובאתי רק לעורר. ונזיר שהיה שותה יין כ"ה א"ח אלא אחד אמרו לו אל תשתה אל תשתה חייב על כל התראה וזה יבואר במק"א בס"ד פי"ד מהלכות מ"א וכבר כתבתי לך דלאוים אלו הם ככל א"מ לכל הדינים כמו שמבואר בר"מ פי"ד מהלכות מ"א. וח"ש אסור מן התורה חוץ מחרצן וזג דאינו ראוי לאכילה והתורה אסרה יש לחקור לענין חלקו וח"ש כמ"ש לעיל. ועי' בצל"ח בסוגיא דמשרת שהקשה על הא דאמרינן בשבועות דר"ע לא סבר לי' כ"ש למלקות כר"ש מדאמר ר"ע נזיר ששרה פתו וכו' ויש כדי לצרף כזית ואי ס"ד כר"ש ל"ל צירוף הא משכחת לה בנזיר סוף שלשים יום דשוב לא חזי לצירוף ותירץ דלר"ש דסובר כ"ש א"צ הטעם דחזי לאצטרופי וכו'. נראה מדבריו דלר"י נזיר בסוף יום שלשים ח"ש מותר דלא שייך חזי לאצטרופי ע"ש. ובאמת זה אינו דפסקינן אף דכלה כל זמן הנזירות מכל מקום חייב מלקות על כל איסורי נזיר כמ"ש לעיל עד שיביא קרבנותיו אם כן שייך תמיד חזי לאצטרופי דהיתר תלוי בעת שנזרק אחד מן הדמים ואפילו אם אכל קודם זריקה חזי לאצטרופי דאפשר לא יזרוק הכהן. הכלל כיון דאינו תלוי בזמן הו"ל חזי לאצטרופי וז"פ ודבריו צ"ע. והנה לאוים אלו של גפן אסור לכל ג' הנזירים שכתבנו בפתיחה ונוהג בכל אישי ישראל כמ"ש ולא הותר מכללו בשום אופן דיין מצוה אסור כיין הרשות כמבואר בש"ס ובר"מ. ובמ"ש נכלל ג"כ מצוה שס"ט ש"ע שע"א שע"ב כמו שמבואר בהרהמ"ח:

השמטה **הא** דאסרינן יין מצוה כיין הרשות. אם נשבע שישתה כיון שקיבל עליו נזירות אסור לשתות כמבואר בנזיר ובר"מ פ"ז ולא אמרינן דהעשה דשבועה ככל היוצא מפיו וכו' ידחה הל"ת של נזיר אף דאיכא ל"ת ועשה דכל היוצא מפיו הא איתא בשאלה ז"א דגם העשה דשבועה איתא בשאל' וקיל וא"י לדחות הל"ת ועשה. אך בקד"ה לאותם שסוברים שהוא מן התורה ע' בנזיר אם כן ידחה העשה הל"ת ועשה בנזיר דקיל וראיתי

בספרי מבואר דיין מצוה אסו' היינו יין של מעשר שני בירושלי' אם כן ידחה המצוה הל"ת ועש' דקילי ולא שייך אין עשה דוחה ל"ת ועשה דמע"ש ג"כ איתא בשאלה ואין צריך לפרש וצ"ל כתירוץ האחרוני' דהו"ל ע"י פשיע' ואינו נדחה והיא סברת התוס' בעירובין ע' בשער המלך בה' נדרים והדברים עתיקים ובאתי רק לרמוז. ובנזיר מצורע שהתגלחת דוחה לא הוי פשיעה בשעת קבלת נזירות דאז לא הי' מצורע. אך לפ"ז אם המצורע לאחר שנתרפא ועומד לגלח קיבל עליו נזירות אם כן בא הל"ת ע"י פשיעה אם כן אפשר דאסור לגלח דאין הל"ת נדחה כי הל"ת הוא תמיד אף שאינ' עולים כידוע. אם כן יצא דין חדש דבכה"ג אינו מגלח אם כן אינו יוכל לטהר מצרעתו לעולם כי תגלחת מצורע מעכב עיין בפי"א מהלכות ט"צ בר"מ. ואפשר אם נצטרע אף דהוא עדיין בימי הסגר וקיבל עליו נזירות הוה ליה פשיעה כיון דעומד לכך דאפשר יהיה מוחלט ושיצטרך תגלחת ולמה מקבל עליו נזירות ולא משכחת לה דידחה העשה דתגלחת רק בנזיר שנצטרע אח"כ כמו שמבואר הלשון בר"מ נזיר שנצטרע וכו' ועיין בשער המלך בהלכות נדרים מה שמפלפל בענין זה דעל ידי פשיעה ובאתי רק לעורר:

מצוה שעג

סעיף א

שלא יגלח הנזיר שערו כל ימי נזרו שנא' תער לא יעבור וכו'. מבואר בר"מ כאן בפ"ו ולאו זה נוהג בכל הנזירים. והדינים כ"ה נזיר שגלח שערה אחת מראשו בין בתער בין בזוג בין תלשה בידו ולא הניח בשער כדי לכוף ראשו לעיקרו זה הוי כעין תער ולוקה משום לאו דתער לא יעבור וכו' וגם עובר בעשה דקדוש יהיה גדל פרע וכו' ואם הניח כדי לכוף ראשו לעיקרו אינו לוקה שאין זה כעין תער כן מבואר בר"מ. ונראה ג"כ אם הניח כדי לכוף וכו' אף בעשה דקדוש אינו עובר וכן כ' הלחם משנה בדעת הר"מ ולכאו' קשה מנ"ל להר"ם דפחות מלכוף ראשו לעיקרו הוי כעין תער דמסברא נראה דתער וכעין [תער] היינו שקוצץ מעיקרו והניח קצת לא הוי כעין תער כמו שכתבו התוס' בסוגיא זו ויבואר לפנינו בס"ד. וצ"ל דהר"מ מדמי לי' כמו לענין סתירה דמבואר במשנה דהשיעור כדי לכוף ראשו לעיקרו אינו סותר ומבואר בברייתא ע"ש והניח פחות מזה סותר אם כן בזה השיעור נקרא עדיין שער ה"ה לענין חיוב גילוח ובפחות מזה דלא נקראו שער לענין סתירה ולענין תגלחת טהרה לא הוי ג"כ שער כאן והו"ל מגלח וחייב משום גילוח דמי להדדי. ולכאו' אפשר לחלק עיין בר"מ בפ"ב מה' אישות דס"ל גבי שתי שערות דלכוף ראשן לעיקרן הוא השיעור הגדול שבכולם ולמטה יש עוד שיעור לקרוץ בצפורן

ולהנטל בפי הזוג ונקטינן כדברי כולם ולהחמיר ע"ש בש"ס דנדה. אם כן ניהו לענין סתירה אנו מחמירין כשיעור היותר דכל דאין בו שיעור הגדול לא הוי שער וסותר וצריך להמתין דהוא חומרא אבל לענין ללקות דספק מלקות להקל אם כן אפשר בשיעור קטן מזה דכדי לכוף הו"ל שער ואין כאן גילוח. אך באמת אין למדין משם כלל כי שם מבואר שני שערות האמורות בכל מקום וכו' בעניינים המבוארים שני שערות אבל כאן לענין נזיר הוא קבלה לענין סתירה דכדי לכוף וסובר הר"מ דלענין גילוח ג"כ אם לא נשאר כדי לכוף לא הוי שער ונקרא גילוח וכ"ז הוא דעת הר"מ. אבל דעת התוס' בסוגי' זו דף ל"ט ודף מ"ם דוקא אם תולש השער מעיקר הוי כעין תער וחייבים מלקות אבל אם שייר כ"ש אפילו אינו כדי לכוף ראשו וכו'. וגם נראה אפילו שיעור הקטן שבמס' נדה שלא נשאר מכל מקום כיון שלא קצץ מעיקרו לא הוי כעין תער ואין לוקין. וגם דעת התוס' אם לא הוי כעין תער דאין חייבים מלקות מכל מקום עובר בעשה דקדוש יהי' גדל וכו' ואפילו קצץ קצת. הכלל אף דהניח הרבה דאינו עובר בלאו מכל מקום בעשה בכ"ע עבר והר"מ לא ס"ל כן כמ"ש דאם נשאר כדי לכוף לדעתו דאינו כעין תער א"ע בעשה ג"כ. ולענין סתירה מודים התוס' דאם לא נשאר כדי לכוף סותר ויבואר לקמן בס"ד. ואם העביר על ראשו סם המשיר את השער אינו לוקה אלא עבר על מ"ע דקדוש יהי' וכו' ועיין בלחם משנה שתמה על הר"מ מנין יצא לו זה כיון דמרבינן כל המעבירין אם כן סם נמי והניח בצ"ע ע"ש. ונראה אף דהר"מ כ' דאין לוקין היינו משום לאו המיוחד בנזיר תער וכו' אבל משום לאו דבל יחל נ"ל דעובר כיון דאסור לעשות כן מחמת עשה אם כן עובר על קדושת נזיר ושייך ב"י דברו ואם לא היה לאוים בנזיר רק איסור על כל פנים לאו זה דבל יחל עובר ה"נ ולא חש הר"מ לכתבו כי הוא פשוט כנ"ב ופשוט. ובמקום שעובר על לאו דגילוח כ' הר"מ להדיא דעובר משום בל יחל ג"כ והבאנו לעיל. אך זה ג"כ ברור אף דא"ע רק בעשה מכל מקום משום לאו זה עובר ופשוט. וכמו שהנזיר המגלח עובר בלאו ולוקה ה"ה אחר המגלח את הנזיר חייב מלקות דילפינן מן תער לא יעבור קרי בי' וכו' ולשון הר"מ כאן נזיר וכו' א' המגלח וא' המתגלח וכו' שנא' וכו'. נראה מדבריו דאם אחר גילח לנזיר חייבים שניהם הא' חייב משום מגלח והוא חייב משום מתגלח וכן מבואר בתוס' נזיר דף מ"ד ד"ה שלא וכו' ועי' בר"מ פי"ב מהלכות ע"ז פוסק שם גבי הקפה דחייבים אם גילח לחבירו המגלח והמתגלח ואין המתגלח לוקה אלא אם כן סייע למגלח וכו' והוא מהש"ס דמכות דאי לא סיוע הו"ל לאו שאב"מ. וע"ש בהראב"ד ובכ"מ אם כן בודאי כאן נמי אין המתגלח חייב אלא אם כן סייע והר"מ לא הזכיר זה כאן וסמך על מ"ש שם. ומכל מקום קצ"ע דה"ל לפרש ומכל מקום הדין דין אמת דלאו שאב"מ אין

לוקין כמ"ש שם ע"כ צריך קצת מעשה. וע"ש בס' משנת חכמים שמביא בשם הפר"ח שכתב דהמקיף לעצמו עובר משום שני לאוים מקיף ומשום ניקף כמו דס"ל להר"מ גבי עשיית אליל אם כן לדבריו נזיר המגלח עצמו עובר ג"כ בשני לאוים ולוקה ב' משום מגלח ומשום מתגלח ועי' שם בס' הנ"ל שכתב שאין דעת הר"מ כן וחילק בין עשיית אליל. וכאן נראה ג"כ מדברי הר"מ דאינו לוקה אלא מלקות אחת דה"ל לכתוב דלוקה שנים וע"ש מה שפלפל ומכל מקום לפי דבריו צריך ק"ע דה"ל ללקות שתים ע"ש במצוה י"ג וע"ש עוד מה שמפלפל ותלמד לכאן ומכל מקום אני לך. והנה אם המגלח עובר על בל יחל כבר כתבתי לעיל דעת הר"מ ודעת הר"נ בנדרים דף ט"ו ע"ש. ואני מסופק אם המגלח עובר ג"כ בעשה דקדוש וכו' גדל וכו' וגם במקום דאין חייב מלקות כגון לשיטת התוס' שלא קצצה מעיקרה וסוברים דבכה"ג עובר בעשה ולדעת הר"מ בסך בסם דעובר רק בעשה אם חבירו משח אותו אם עובר בעשה דאפשר דעשה היא רק על הנזיר בלבד ולא על אחר או אפשר דאחר עובר ג"כ בעשה זו. ומלשון הר"מ בעשה דכתי' גדל וכו' נראה דעשה זו על הנזיר ומלשון רש"י אפשר דהעשה על האחר ג"כ. ונ"מ ג"כ אם נזיר קטן אם מותר אחר לסוך לו נשא אם אינו עובר רק הקטן יש סברות דבעשה מאכילין לקטן בידים והדברים עתיקים. וכעת צ"ע אם אחר עובר בעשה ובאתי רק לעורר.

ולאו זה דתגלחת הותר מכללו בתגלחת מצוה. וה"ד תגלחת מצוה נזיר מצורע שנטהר מתוך החלט דצריך לגלח פ"ר ואחר שבעה ימים לספירתו מגלח תגלחת שניה ואלו שני התגלחת אף נזיר מגלח ושני התגלחת הללו צריך להיות דוקא בתער ודוקא כהן צריך לגלח כמבואר בר"מ פי"א מה' ט"צ ונראה ג"כ דצריך כהן גדול כיון דהתורה הקפידה על כהן וגם צ"ל ביום כמבואר. והנה אף דיש בתגלחת הנזיר לאו ועשה לאו דתער וכו' ועשה דקדוש וכו' גם לאו דבל יחל בנזיר שגילח כמ"ש לעיל ועשה דכל היוצא מפיו וכו' כמבואר כאן בר"מ פ"א וגם המגלח עובר כמ"ש מכל מקום הכל נדחה מפני תגלחת המצורע. והטעם לזה מבואר בסוגיא דנזיר וביבמות דעשה דתגלחת המצורע דוחה הלאוין והעשין הנ"ל אף על פי שאין עשה דוחה ל"ת ועשה זה קילי דישנן בשאלה ע"כ דוחה הרבה לאוין ועשה דמ"ל חד לאו וכו'. והנה פסק ותני דתגלחת המצורע דוחה הלאו דתגלחת נזיר אף בנזירות שמשון דכתבנו דליתא בשאלה מכל מקום שם נזירות חד וה"ל קיל כיון דרוב נזירים איתא בשאלה דחי וכן כ' בס' ט"א בר"ה בסוגיא דבל תוסיף ע"ש. ועיין בסוגיות הללו ברש"י ובתוס' דאף לר' אליעזר יש שאלה בנזירות ועיין בחגיגה אף דסובר אין שאלה בהקדש מכל מקום בנזירות סובר דיש שאל' ע' בס' ט"א בחגיגה גבי כי יפליא וכו' שמביא ראי' ברורה לזה. ועיין בתוי"ט במשנה דפסחים כיצד מפרישין

וכבר הבאנו זה ואין כאן מקומו לפלפל בזה. ראיתי בס' שעה"מ פי"ט מה' עכו"מ דכ' דכהן קטן כשר לתגלחת המצורע ע"ש. והר"מ כאן בפ"ז הלכה ט"ו כתב וז"ל וכיצד הוא מותר בתגלחת מצוה נזיר שנצטרע וכו' יבא עשה וידחה ל"ת והלא נזיר שגילח עובר בל"ת ועשה שנא' קדוש וכו' ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ולמה דוחה וכו' מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת וימי חלוטו אין עולין לו כמ"ש והרי אין קדוש בהם ונתבטל העשה וכו' ונשאר רק הל"ת ואתי עשה ודוחה ל"ת וכו' ע"כ ורבינו כתב טעם מסברא דנפשי' כיון דימי חלוטו וימי סיפורו אין עולין למנין נזירות כמ"ש קודם לזה ובעהי"ת יבואר כאן לקמן ול"ש עשה ונשאר רק הל"ת והראב"ד בהשגות כ' א"א אני שונה בריש יבמות הטעם משום דהוי לאו ועשה שישנן בשאלה והיינו דקילי ע"כ והכסף משנה כ' דתרי טעמי איכא במילתא והגמ' חדא מינ' נקט ודברי הכסף משנה תמוהים דשם בגמרא מוכיח דאלת"ה נילף דעשה דוחה עשה ולא תעשה וכו' ע"כ ס"ל דיש כאן עשה דאל"ה לא מוכח ע"ש. והנה בימי חרפי שמעתי רבים מפלפלים בדברי הר"מ והראב"ד ואין זה מכוונת החיבור לפלפל כאן. וראיתי בס' א"מ בתשובה שהקשה על הר"מ נהי דעשה דקדוש וכו' אינו בימי חלוטו כיון דאינם עולים למנין מכל מקום העשה דכל היוצא מפיו וכו' איכא דלאו ועשה של נדרים עוברים בנזירות כמו שמבוא' בר"מ פ"א כאן אם כן ע"כ צריכים אנחנו לטעם דקילי שישנן בשאלה וכו' ע"ש. ולא קשה כפי שביאר הוא עצמו שם בתשובה אחרת דנזיר כיון דקיבל עליו נתקדש גופו כמו כהן ועובר על הנזירות עובר בב"י נזירתו ע"ש אם כן כאן כיון דהעשה דוחה לאו דנזיר והותר בתגלחת מטעם נזיר ל"ש בי' וכל היוצא וכו' דאינו מיחל הנזירות כלל ע"ש ותבין דעיקר הב"י דחילל הנזירות אבל אם מותר באיזה דבר מחמת הנזירות ל"ש בי' וכל היוצא וכו' ע"ש ותבין כי הוא פשוט וברור. והנה הא דנזיר מצורע מגלח נראה דמותר לגלח לגמרי ולא אמרינן כיון דאינו מעכב בתגלחת מצורע רק ב' שערות ועל שערה אחת עובר על לאו דנזיר אם כן במגלח המצורע יניח על כל פנים שערה אחרונה דזה אינו מעכב ועובר בלאו דנזיר. אך נראה נהי דאין מעכב מכל מקום מ"ע לגלח לגמרי ע"כ מגלח לגמרי ודוחה או מטעם הר"מ או מטעם הראב"ד.

ויש עוד תגלח' אחד גבי מצורע והיינו גילוח הנתק אם יש לו נגע נתק ובשבוע ראשון לא הי' שום סי' טומאה יגלח סביבות הנתק ומניח שתי שערות סמוך לנתק ומסגירו שבוע שני' וכו' כמבואר בר"מ בהלכות ט"צ פ"ח ותגלחת זו גזה"כ ומבואר שם בר"מ דהתגלחת כשר בכל אדם וכן כשר בכל דבר ואפילו הי' נזיר ה"ז מגלח. והנה לדעת הר"מ כאן ה"ל עשה ולא תעשה היינו עשה דקדוש וכו' דהגילוח הוא בתוך ימי הסגר וימי הסגר עולים

למנין כמבואר כאן אם כן למה ידחה התגלח' זו הנזירות. ואין לומר כיון דתגלחת הנתק כשירה בכל דבר אם כן אפשר אם הוא נזיר מגלח ע"י סם ואינו עובר בלאו כפי מ"ש הר"מ כאן. ז"א על כל פנים עובר בעשה דקדוש כמ"ש הר"מ ואין עשה דוחה עשה. אך באמת הכסף משנה מביא בשם הת"כ דדרשינן מקרא דגילוח הנתק דוחה נזירות וע"ש במנ"ל דע"כ צריך קרא דאל"ה לא דחי דכאן הוי עשה ג"כ ולא היה עשה דגילוח דוחה ע"כ דרשינן מקרא דהתורה גילתה דדחי נזירות. ומכל מקום אפשר כמ"ש אף על פי דהתור' דחת' נזירות וגזה"כ ה"ל כמו דחיית עשה לל"ת דאם אפשר לקיים שניהם וכו' לא דחי ה"נ אם יכולים לגלחו בסם דלא יהיה עובר בלאו בוודאי מגלחו בסם וכן אם יכול לגלח לו קטן או עכו"ם מגלחו כדי שהמגלח לא יהי' עובר אך אם א"א בענין אחר רק לגלח אותו ישראל ובתער או כעין תער מגלח אותו דהתורה ריבתה דדוחה נזירות כמו שמבואר בת"כ. ולהראב"ד דס"ל דתגלחת מצורע דוחה העשה ולא תעשה מחמת דקילי דישנן בשאלה הקשה המנ"ל ל"ל קרא גבי נתק בלאו הכי העשה דוחה הל"ת והעשה וע"ש שהניח בצ"ע. ולפמ"ש אפשר ליישב דאי לאו קרא והי' בתורת דחיי' אם היה יכול לגלחו בסם לא היה רשאי לגלחו בתער ואף אם נאמר דהראב"ד סובר דנזיר עובר אפילו בסם כי דברי הר"מ צ"ע כאשר הבאתי בשם הלחם משנה. מכל מקום נ"מ אם יש קטן או עכו"ם יגלחו הם כדי שלא יהיה איסור על כל פנים על המגלחים כיון דהוא רק בתורת דחי' ע"כ כתבה התורה לימוד דהותרה תגלחתו גבי נתק ולא בתורת דחי' אם כן אפילו יוכל לגלחו אינו ב"ח מותר לגלחו ישראל ב"ח דאם א"א בענין אחר א"צ קרא ת"ל מחמת דחיית העשה ע"כ צ"ל דקרא אתי לומר דהותרה לגמרי כנ"ל ובאתי רק לעורר. ולשיטת הר"מ דסובר דע"י סם אינו עובר בלאו רק בעשה וסובר דנזיר מצורע בימי חלוטו ובימי סיפורו לא שייך העשה וכו' אם כן נזיר מצורע בימי חלוטו או בימי ספורו מותר לכתחילה לגלח ע"י סם ופשוט. ולפמ"ש לעיל בשם שעה"מ דתגלחת המצורע כשר בכהן קטן אם כן בנזיר מצורע אם יש כהן קטן מוטב שיגלחו קטן כדי שלא יעבור המגלח דכל מה שיוכל לעשות בהיתר עושין ועיין בתוס' שבועות דף ג' ד"ה ועל הזקן וכו' וע"ש שכתבו גם כן דנכרי כשר לתגלחת המצורע ובס' שעה"מ מביא בשם מהר"י אשכנזי דתמה עליו דמבואר בת"כ דדוקא כהן כשר כמו שפסק הר"מ פי"א מה' ט"צ והבאנו לעיל. וראיתי בס' אוהל דוד שמביא בשם הגאון מוה' משולם אבד"ק פ"ב דעיקר גילוח של מצורע הוא שני שערות דשני שערות מעכב אם כן יכול לגלחו אפילו עכו"ם ומניח שתי שערות ומגלח הכהן ע"ש שיישב דברי התוס' אם כן בנזיר בוודאי ג"כ מגלחו עכו"ם עד שתי שערות האחרונות כדי שלא יהי' המגלח עובר בהרבה לאווין

וז"פ. רק אם ליכא אחר נדחה לגמרי מחמ' הטעמי' הנ"ל. ובגלוח הנתק לדעת הראב"ד אף דאיכא עכו"ם או קטן מכל מקום הותר מהלימוד הנ"ל. ובנזיר שגילח כל ראשו אין לוקין אלא אחת. התרו בו על כל שער ושער לוקין על כל שערה ושערה ויש כאן בדברי הרהמ"ח חסרון המעתיק וכך צ"ל העביר על ראשו סם וכו' אינו לוקה ואינו לוקה משום התגלחת וכו' וגם צ"ל אחר העביר וכו' דאינו לוקה אבל עובר בעשה דקדוש וכו' והוא חסרון המעתיק.

ונזיר חופף ומפספס שערו אבל לא סורק ומבואר בנזיר דר"ש הוא דסובר דבר שאינו מתכוין מותר אבל לא סורק דכל סורק להשיר נימין מדולדלין מכוין ואח"ז מבואר דר"י אומר לא יחוף באדמה מפני שמשרת וכו' מבואר כאן דסורק הוא מתכוין ובשבת דף נ' ע"ב מובא שם משנה ופרש"י דחופף וכו' אבל לא סורק דודאי משיר נראה דהטעם דהוי פ"ר ומודה ר"ש כידוע. והתוס' שם ד"ה אבל לא סורק כתבו וז"ל התם מפרש טעמא משום דלהשרת נימין וכו' ובאמת דברי רש"י צ"ע דכאן מפורש הטעם דמכוין ולמה פי' משום פ"ר וכבר עמד בזה הריב"ש מובא במג"א סי' ש"ג ס"ק כ"ב והמג"א כתב דכאן מיירי במסרק רך דאינו משיר בודאי ורש"י משמיענו אף דבפי' אינו מתכוין להשיר נימין מכל מקום אסור משום פ"ר ע"ש. והר"מ כ' כאן וז"ל נזיר חופף בידו וכו' ואם נפל שער אינו חושש שהרי אין כוונתו להשיר ואפשר שלא ישיר אבל לא יסרוק במסרק ולא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער ודאי וכו' וכ"כ הרהמ"ח ועל הר"מ ודאי צ"ע דאין דרכו לכתוב מדעתו וכיון דמבואר כאן במקומו דהטעם דמכוין היאך כ' הוא הטעם דהוא ודאי והיינו דהוי פ"ר וגם ה"ל להש"ס לומר טעם זה. ולומר דבש"ס מיירי במסרק רך ה"ל להר"מ להביא זה כידוע. והר"מ והרהמ"ח סיימו ואם עשה כן אינו לוקה וזה תימא כיון דהוי פ"ר דמשרת ודאי ובפ"ר חייב עיין בר"מ פ"א מהל' שבת וידוע דבשבת חייבים אף סקילה אם כן למה לא יחייב כאן מלקות. ולדחוק ולומר דאם עשה כן היינו שסרק ומכל מקום לא השיר ע"כ אינו לוקה דודאי אם לא השיר אינו לוקה וז"פ אבל אם השיר כיון דהוי פ"ר למה אינו חייב ובהר"מ מבואר דבכ"ע אינו חייב ועיין בכסף משנה ותמה אני שלא עמדו בכ"ז נ"כ הר"מ וס' הריב"ש אין בידי לעיין בו דאפשר עמד על זה ולפלפל בפ"ר דלא ניחא ליה ואם הוא דוקא גבי שבת או בשאר איסורים ג"כ הדברים עתיקים והוא עיון עמוק. אח"ז ראיתי בספר מחנה אפרים בהגהות על הר"מ שהקשה על הכסף משנה כאן דכתב אפילו באדמה המשרת כ' רבינו דאינו לוקה מפני שא"מ וכו' וכ' הוא וז"ל אינו כן דהא סורק במסרק דנתכוין להשיר ואפ"ה אינו לוקה וטעמא משום דאדמה הוי כעין סם וסם נלמד מאדמה וכו' ע"ש ודבריו ג"כ אינם מובנים

שהקשה דסורק הוא מתכוין ולמה לא ילקה וכ' וטעמא דאדמה וכו' מכל מקום קשה למה לא ילקה במסרק דלא הוי כסם ואין לדבריו הבנה ע"ש. על כל פנים נלמד מדבריו דאדמה הוי כעין סם אם כן נוכל ליישב דברי הר"מ דסבירא ליה אבל לא יסרוק במסרק ולא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער ודאי ואם עשה כן אינו לוקה עכ"ל נוכל לומר דמ"ש ואם עשה וכו' קאי על החופף באדמה ואינו לוקה מפני שהוא כסם אבל לא קאי על סורק ובמסרק לוקין. אך מכל מקום לשון הר"מ לא משמע כן ובדברי הרהמ"ח נוכל יותר להעמיס בלשונו דדוקא על האדמה אין לוקין אבל במסרק לוקין אך בדברי הר"מ נראה קצת דקאי על שניהם ע"כ צ"ע כעת כל דברי הר"מ. ועוד חזון למועד בעזה"י. נ"ל פשוט הא דמבואר בש"ס ובר"מ פ"ב כאן דקטן שהדירו אביו בנזיר אם גלח או גלחוהו קרוביו שהרי נעשה מעשה שגלה דעתו שאינו רוצה בנזירות או קרוביו אינם רוצים אינו נזיר וכו' היינו דוקא אם גלחוהו בדרך שאסור לנזיר שייך גילוי דעת אבל אם גלחוהו בדרך שאינו אסור בנזיר א"ז גילוי דעת אם כן אם שיירו כדי לכוף ראשן לעיקרן לדעת הר"מ דאין איסור כלל אין זה גילוי דעת. אך לדעת התוס' דעוברים בעשה הוי ג"ד. אך במקום שעובר רק בעשה כגון לדעת התוס' או סך נשא לדעת הר"מ וגלחוהו קרובים כיון דאין עליהם איסור לגלח רק עשה וכתבתי לעיל דעשה הוא רק על הנזיר אם כן על אחר ליכא עשה ואי כיון דמכשיל לקטן בידים לשיטת הסוברים דבעשה מותר להאכיל הקטן בידים ע' באו"ח סי' רס"ט אם כן אין אחר עושה שום איסור במגלח נזיר קטן אם כן אפשר אינו נקרא ג"ד כלל דמה איכפת להו בגילוח כיון שאין עושים שום עבירה בגילוח אפשר בכה"ג לא הוי ג"ד כלל אם כן אפשר במקום דלא הוי אלא איסור עשה כגון סך נשא לדעת הר"מ ושלא כמעין תער לדעת התוס' אין גילוי דעת ובאתי רק לעורר. לעיל כתבתי באיסור נזיר ל"ש כולל בזה לא קשה ג"כ קושית הש"א וכן כפות תמרים שהקשו ל"ל לרבנן ריבוי מיין וכו' לאסור יין מצוה כיין הרשות כגון שנשבע שאשתה ואח"כ אמר הריני נזיר דאסור לשתות עיין בנזיר דף ג' הא בלאו הכי הוי כולל יין אחר או חרצנים ודעת הירושלמי אף בביטול מצוה שייך כולל גבי שלא אוכל מצה דכולל מצה דרשות והדברים עתיקים. ולפמ"ש ניחא דל"ש כולל כלל דאין נזירו' לחצאין ע"כ צריך ריבוי מיין וכו' ויש חילוק בין נידון זה שנשבע שישתה ואחר קיבל עליו נזירות דחל מטעם ריבוי דקרא דאם שתה ועבר על נזירותו לוקין דהנזירות הי' חל עליו ואסור לשתות ככל נזיר אבל בנשבע שלא ישתה ואחר קיבל נזירות דכתבנו לעיל דהוי נזיר בלא כולל דחל לקוברו וכו' דהאיסור חל כמו אחות אשה דמתלי תלוי וקאי ולא הוי

נזירות לחצאין רק לענין מלקות באמת אינו חל כלל דאין אחע"א ואם עבר ושתה אינו לוקה משום לאו דנזיר רק משום שבועה וכ"ז ברור:

מצוה שעד

סעיף א

שנצטוה הנזיר וכו' לגדל שער ראשו וכו' שנאמר גדל פרע שער ראשו וכו'. כבר ביארתי קצת במצוה הקודמת וכאן ביאר הרהמ"ח דין סתירה וזה מבואר בר"מ כאן פ"ו נזיר שגלח מיעוט ראשו אעפ"י שעובר על לאו אינו סותר כלל והימים הללו עולין למנין הנזירות. נתגלח רוב ראשו בין בתער בין כעין תער ולא נשאר מן השערות כדי לכוף ראשן לעיקרן בין בזדון בין בשגגה אפילו גלחוהו ליסטים באונס ה"ז סותר למ"ד יום עד שיגדל פרע ואח"כ מתחיל למנות כיצד כגון שנזר מאה יום ואחר כ' יום למנין נתגלח רוב ראשו ממתין שלשים יום עד שיגדל שער ראשו ואח"כ משלים ומונה ס' יום להשלים המאה יום ושלשים יום ששהה כל דין נזירות עליו רק שאין עולין לו מן המנין וצריך למנות אח"כ להשלים הנזירות והשלשי' של גידול פרע אין עולים לו כך הוא דעת הר"מ ומבואר בדבריו דאינו סותר אלא בתער וכעין תער ובהניח כדי לכוף ראשו לעיקרו כבר כתבנו דדעת הר"מ דפטור מפני שאינו כעין תער עיין בפ"ה שכ' כן ע"כ בהניח לכוף ראשו אינו סותר. ולפי שיטתו בסך נשא היינו בסם דפוסק בפ"ה דאין לוקין דלא הוי כעין תער ג"כ אינו סותר דצריך דוקא תער או כעין תער לסתירה וכ"מ שאינו סותר מונה כדרכו ואח"ז מביא קרבנותיו אף דאין לו שער לגלח אין התגלחת מעכב והו"ל כמו נזיר ממורט דא"צ להעביר תער כמ"ש לקמן בפ"ט ויצא לו זה דרב חסדא סובר בדף מ' ואמר ללקות בא' וכו' ולסתור ברוב ראשו ובתער וכו' ומסיק כעין תער ע"ש. וסובר דתער דאמר ר' חסדא קאי על סתירה ג"כ ואם אינו כעין תער אינו סותר כלל והתוס' חולקין על זה וכתבו דכעין תער דאמרי' אליבא דר"ח קאי אריש וכו' אבל לענין סתירה אם לא הניח כדי לכוף אעפ"י שאינו כעין (והתוס' לשיטתם דס"ל דאף בלא הניח כדי לכוף אין זה כעין תער) תער מכל מקום סותר. ולכאורה אין נ"מ לדינא באם הניח כדי לכוף כ"ע סוברי' דאינו סותר ובלא הניח כדי לכוף כ"ע סוברים דסותר רק לדעת הר"מ הו"ל כעין תער וסותר ולהתוס' לא הוי כעין תער מכל מקום א"צ כעין תער לסתירה. אך נ"מ לדינא ביניהם בסך נשא דלהר"מ אפילו נשרו השער מעיקרא ע"י נשא מכל מקום הוא סובר דלא הוי כעין תער כמ"ש אם כן אינו סותר לדידי' דס"ל דוקא כעין תער בעינן ולשיטת התוס' בודאי לוקין בין אם סוברים כדעת הר"מ דסך נשא לא הוי כעין תער

מכל מקום לוקין דס"ל לסתירה א"צ כעין תער ומכש"כ אם נאמר דדעת התוס' דסך נשא הוי כעין תער כמו שהבאתי לעיל בשם הלחם משנה בודאי סותר. אך להר"מ בסך נשא אין סותר דלא הוי כעין תער לשיטתו לעיל והוא סובר דגם לסתירה בעינן כעין תער. ודבר זה הר"מ והתו' שוים אם הניח כדי לכוף ראשו לעיקרו אינו סותר. ועיין בלחם משנה מה שתמה ע"ז הא בסוגיא שם קודם לזה אבעיא אי מזיא מתחת רבי וכו' ונ"מ אם שייר לכוף ראשו לעיקרו מכל מקום סותר דנזירות הא שקלי' ומסקינן דמתחת רבי והא דתניא בברייתא דאם הניח כדי לכוף ראשו לעיקרו אינו סותר היינו כגון שגלחוהו אחר מלאת ור"א הוא ע"ש. על כל פנים כ"ע סוברים דקודם מלאת סותר אפילו הניח ראשו לעיקרו והאיך פסקו הר"מ והתוס' דבהניח ראשו לעיקרו אינו סותר אפילו תוך מלאת וע"ש שתירץ לדעת הר"מ דלשיטתו דר"ח סובר בתער קאי על סתירה ג"כ והוא סובר דבהניח כדי לכוף אין זה כעין תער אם כן ר"ח פליג על סוגיא דלעיל ופסק רבינו כר"ח. אך על התוס' קשה מאוד וגם כ' דהתירוץ על הר"מ ג"כ הוא דוחק ע"ש. והנה הסוגיא עמוקה ובעזהש"י עוד חזון למועד. עוד יש חילוק בין הר"מ להתוס' דהר"מ ס"ל כאן דתגלחת טהרה הותרה ל' יום בכל ענין אף שיש בל"ז בין תגלחת זה לתגלחת טהרה ל' יום כמ"ש אם נדר מאה יום וגילח בסוף כ' יום מונה שלשים יום ואין עולה למנין וכשישלים ל' יום ויהי' לו פרע מתחיל אז למנות. ולדעת התוס' בסוגי' אינו כן דכל עיקר הסתירה בשביל שיהיה לו תגלחת טהרה כדינ' אם כן בכה"ג למה יסתור הא יכול למנות הנזירות ועולים לו הימים הללו ג"כ והוא יהיה לו תגלחת כדינא כי יהיה לו פרע וכל עיקר הסתירה שלשים יום כגון ביום מלאת הקו"ף אינו יכול לגלח למחר וצריך להמתין שלשים יום עד הגילוח אבל אם יש בלאו הכי שלשים אינו סותר כלל ומונה כדרכו וכן בנזירות מועט כגון נזיר סתם דהוא למ"ד יום וגילח דרך משל ביום הג' מונה מעתה ל' יום ומונה ס"ה ל"ג ימים כדי שיוכל לגלח אבל אלו ימים שמגדל ג"כ עולה למנין ועיין בלחם משנה דביאר שני השיטות. והנה לדעת הר"מ דאין ימי גידול פרע עולים לו אם כן בתוך השלשים יום אין בו עשה דקדוש וכו' כמו שכ' גבי מצורע כיון שאין עולי' בטל העשה רק נשאר הלאו אם כן יכול לסוך בסם תוך שלשים יום לשיטת הר"מ דסך נשא אינו אלא בעשה ובימי' שאין עולים ל"ש עשה לדעתו. ע"כ מותר לסוך נשא והסיכה אינו מבטל כלל דאינו כעין תער לדעת הר"מ אם כן לאחר השלשים ימנה כדרכו וז"פ.

וקשה לי לפי מאי דמבואר בנדרים דף ד' דעל נזירות עוברים בבל תאחר ג"כ ומוקי לה הש"ס כגון אם טימא עצמו עובר בב"ת דנזירות טהרה ור"א אמר נזיר שטימא עצמו לוקה משום ב"ת דנזירות טהרה וכן מבואר בר"מ והבאנו לעיל. והנה הטעם כיון דימי

טומאה אין עולין לימי נזירות עובר בב"ת דמאחר מנין הנזירות כמו שנתבאר קודם גבי לא אפטור מן העולם וכו' דאסור לאחר מנין הנזירות אם כן בגילח רוב ראשו לדעת הר"מ דהשלשי' יום אינם עולים וצריך למנות אח"כ להשלים אם כן מאחר מנין הנזירות שצריך לספור ובודאי עובר על ב"ת ג"כ כי אין שום חילוק וכן איכא שם מ"ד דעובר משום ב"ת תגלחת ושני דברים עיין בר"נ שם דעובר תיכף וא"צ ג' רגלים. וכן נראה דעת הר"מ בפ"ה דא"צ ג' רגלים רק לוקין תיכף משום איסור נזירות טהרה וה"ה משום ב"ת תגלחת וחדא מינייהו נקט דאינו לוקה משום ב"ת רק מלקות אחת דהוא שם אחד אם כן בגילח רוב ראשו גם כן מאחר מנין הנזירות וגם מאחר התגלחת אם כן בודאי לוקין בגילח רוב ראשו משום ב"ת ג"כ. והנה על הגמרא דנדרים לא קשיא אמאי לא מוקי לה בגילח דחדא נקיט טימא וכו'. אבל על הר"מ קשה דכתב דנזיר שטימא לוקה משום ב"ת וכ' שהרי איחר נזירות טהרה ודבר ברור דהפשט הוא דמאחר מנין הנזירו' דימי הטומאה אין עולין וסותרים וצריך למנות אח"כ. אם כן בודאי גבי גילוח ג"כ דמאחר מנין הנזירות וגם מאחר התגלחת אם כן בודאי לוקין משום ב"ת והיה צריך הר"מ שהוא פוסק לפרש דבריו ולכתוב. גם ד"ז דאם במזיד גילח רוב ראשו לוקה ג' משום לאו המיוחד ומשום בל יחל כמ"ש בפ"ד ומשום ב"ת ולשיטת התוס' דימי' הללו עולים לו אם כן אינו עובר על מאחר הנזירות רק מכל מקום עובר בנזירו' מיעוט על ב"ת תגלחת ועל ב"ת קרבנות אפשר דתלוי בג"ר ואין לוקין עיין בספר ט"א בר"ה בסוגיא דבל תאחר. על כל פנים לדעת הר"מ דלוקין אם טימא ה"ה בגילח בודאי דמאחר נזרו וגם התגלחת ואיך לא כ' זה גבי גילח רוב ראשו דחייב משום ב"ת וצריך עיון גדול על הר"מ ונ"כ שלא עמדו בזה. ואין לחלק ולומר כיון דהר"מ מביא רק הלאו דב"ת נזירות טהרה ולא משום ב"ת תגלחת ובודאי יש לו טעם ע"ז. אם כן אפשר אינו עובר על מאחר דנזירות טהרה רק אם מאחר כל הנזירות כגון נזיר שטימא דסותר כל הקודם וצריך להתחיל מחדש והימים שמנה קודם אינם עולים למנין וכן נזיר בבית הקברות דאין עולין לו כאשר יבואר לקמן בעזהש"י. אם כן מאחר כל הנזירות עובר בב"ת אבל בגילח דהימים ראשונים שמנה עולין לו רק דימים אלו אין עולין וצריך להשלים לימים הקודמים. אם כן אינו מאחר כל הנזירות רק מקצת נזירות אינו עובר על ב"ת. חדא דלא מסתבר לחלק כן מ"ל כל הנזירות או מקצת. ועוד הרי הר"מ כתב בפ"ה דנזיר לוקין על הטומאה אף בטומאה שאין מגלח עליהם ובפרק ז' הלכה ז' כתב דנזיר שטימא בטומאה שאין מגלח עליהם אעפ"י שאין סותר הקודמים מכל מקום אין ימי הטומאה עולין לו ע"ש. אם כן בכה"ג אין צריך רק להשלים אם כן אם נטמא אינו עובר על ב"ת לסברא זו והאיך סתם בפה וכ'

דנזיר שטימא לוקין אף משום ב"ת והו"ל לפרש דדוקא בטומאה שהנזיר מגלח דסותר אבל בטומא' שאין הנזיר מגלח דלוקין על הטומא' לשיטתו הו"ל לכתוב באין הנזיר מגלח אין לוקין רק על טומא' ולא משום ב"ת כיון דא"צ אלא להשלים אלא ע"כ דאין חילוק ובכ"ע עוברים על ב"ת אף במקצת נזירו' אם כן בודאי גם בתגלחת הדין כן. ולמה לא כ' הר"מ דגם בתגלחת רוב ראשו הדין כן דעובר על ב"ת ג"כ וצ"ע ובאתי רק לעורר. גילח אחר מלאת נזרו היינו ביום שמביא קרבנותיו קודם הבאת קרבנותיו וקודם הגילוח אינו סותר כלל ומביא הקרבנות דתגלחת אינה מעכבת והנזירות נשלמה כן מבואר בר"מ והכסף משנה לא הרשים מקומו ועיין בלחם משנה דיצא מסוגי' זו דף ל"ט וכרבנן וכפי פירוש התוס' בפירוש בתרא ע"ש. ומ"ש הרהמ"ח דכנויי נזירות וידות נזירות כנזירות מבואר בר"מ פ"א ושאר דינים שכתב הרהמ"ח בעזהש"י בארתי לעיל במצוה ראשונה מנזירות ע"ש.

לעיל במצוה הקודמת הבאתי דברי הר"מ דהעביר על ראשו סם המשיר את השער אינו לוקה רק ביטל מצות עשה. והלחם משנה תמה עליו כיון דמרבינן כל המעבירין אם כן סם נמי. עתה ראיתי בס' אסיפת זקני' בדף ס"א שם דמביא בשם הרא"ש וז"ל וקשה לי דמסתבר דאפילו נזיר טהור מצי לאעבורי שער בנשא רק שישייר שתי שערות לקיים מצות גילוח וכו' אתה רואה שהרא"ש סובר בפשיטות דמותר בנשא ויותר מזה דאין עובר אף בעשה ומותר לכתחילה. ע"כ נלענ"ד כיון דבסוגי' כאן דנזיר דמרבינן כל המעבירין היינו דוקא כעין תער וע"ש בתוס' דף ל"ט ע"ב שהקשו מאי הקשה הש"ס תער ל"ל וכו' הא צריכי ללמוד דבעינן תער ע"ש שהניחו בתימ'. על כל פנים הדין אמת דדוק' כעין תער כמבואר בסוגי' וכן בר"מ ובפרק החובל מבואר שם דף פ"ו כגון דגלחו ומקשינן הא מיהדר הדר ומתרץ בסך נשא דלא הדר ע"ש אם כן סך נשא לא הוי כעין תער דבתער מיהדר הדר וצמח ובנשא לא מנ"ל אם אינו משחית מעיקרו דלשיטת התוס' לא הוי כעין תער. ולשיטת הר"מ אם הניח לא הוי כעין תער בלכוף ראשו וכו' ומנ"ל שמשחית לגמרי דאינו הדר וצומח על כל פנים לא הוי כעין תער וגזה"כ דצריך להיות כמו תער. ע"כ פסק הר"מ שפיר בסך נשא אין לוקין דלא הוי כעין תער רק המ"ע ס"ל דעובר והרא"ש ס"ל דאפילו על עשה אינו עובר וזה תלוי בסוגי' הש"ס כאן דף ל"ט ודף מ' על כל פנים לא הוי כעין תער ונכון פסק הר"מ. וזה ג"כ מבואר בדברי הרא"ש שכ' על קושיתו הא מצי לאעבורי וצ"ל דתרי גווני נשא יש נשא שהשיער צומח אח"כ עכ"ל. והיינו בקושיתו הי' סבר דנשא אינו חוזר וצומח אם כן לא הוי כעין תער ומותר. ותירץ דצ"ל דיש נשא דצומח אח"כ וע"ז עובר דהוי כעין תער אך הר"מ סובר דכל סם משיר את השער ואינו

צומח ולא ה"ל כעין תער ע"כ אינו לוקה. ומה שהקשה הלחם משנה אם כן למה אמרינן בסוגי' וכי מאחר שסופנו לרבות כ"ד מה ת"ל תער ונימא דתער צריך למעוטי סם זה הוא בעצמו קושי' התוס' בד"ה ומאחר שהקשו לימא דתער ממעט שלא כעין תער וכו' וכל קושי' יש לה תירוץ והר"מ אין דרכו לחדש דינים מכח קושי' כידוע דרכו צ"ל ע"כ דבגמ' מבואר בפי' דנשא לא הדר וצומח וכאן בסוגי' מבואר דכעין תער בעינן ע"כ פוסק שפיר דאין לוקין ותלי"ת כוונתי האמת בדעת הר"מ והרא"ש סובר כוותי' מה"ט ואע"פ שלא כ' נשא בפי' רק סם ויש סמים דחוזר וצומח ע"כ ידוע הי' להר"מ דסמים המשחיתים אינו חוזר וצומח וקושית הלחם משנה ל"ק כמ"ש והרא"ש ס"ל כן בפשיטו' כנלענ"ד ברור. ועיין בתוס' ד"ה נשא בדף מ' נראה מדבריהם דנשא הוי כעין תער י"ל ג"כ דנשא הצומח הוי כעין תער כדברי הרא"ש ע"ש. ומ"ש הרהמ"ח אם עלה לא"י נוהג נזירות מחדש ובח"ל חל עליו כל דין נזירו' וכופין לעלות לא"י הכל מבואר בר"מ פ"ב והטעם משום טומאת ארץ העמים אינם עולים וכ"ש דהוא עובר ומטמא עצמו ע"כ צריך לעלות לא"י והכל הוא מדרבנן ע' בש"ס ובראב"ד ובכ"מ שם ואין להאריך:

מצוה שעו

סעיף א

שלא יטמא הנזיר במת שנאמר לאביו וכו'. דיני מצות אלו מבוארים בר"מ כאן בפ"ה עד פ"ח ונכתוב בקצרה הדינים כדרכנו בס"ד. שני הנזירים הן נזיר לזמן והן נזיר עולם מוזהרים שלא לטמא למתים ואפילו לששה קרובים שכהן הדיוט מטמא ועובר בלאוים אם מטמא כאשר יבואר חוץ מנזיר שמשון דמותר לטמאות לכל המתים ואף שאין הנזירים הללו מטמאי' למתים מכל מקום למת מצוה חייב לטמאות כאשר יבואר בעזה"י. ויש שני מיני טומאות א' שאם נטמא הנזיר צריך להמתין שלישי ושביעי להזות עליו ולטבול ואח"ז מביא קרבנות טומא' ומגלח כאשר יבואר וסותר כל הימים הקודמים ומונה מחדש כל ימי הנזירות אשר קיבל עליו ויש טומאות אשר אין מגלח עליהם ואינו מביא קרבנות טומאה ואינו סותר את הנזירות ומכל מקום ימים אלו שהוא טמא אין עולים לו ומשלים הנזירות לאחר שיטהר אותם ימים שחסרו לו בטהרה קודם הטומאה (משלים) ומכל מקום אף באותם טומאות שאינו מגלח עובר בלאוים רק דאינו מגלח ואינו מוזהר רק על ט"מ בלבד ולא על שום טומאה ואפילו ט"מ דוקא אם נטמא בטומאת שבעה אבל על טומאת ערב אינו מוזהר כלל. ויש טומאות שמטמאים באהל בין שהאהיל על הטומאה בין שהאהילה הטומאה עליו ובין שהוא והטומאה תחת אהל

אחד ובאותן טומאות אם נכנס הנזיר לאהל שהטומאה שם חוץ מה שעובר על הלאוים של כל טומאה היינו לא יטמא ובל יחל ובל תאחר עובר נמי משום לאו דעל כל נפש מת לא יבא דהתורה גזרה עליו אף על ביאתו לאהל ועובר בלאו ע"ז חוץ מהלאוים הללו. ודוקא אם נכנס לאהל בשידה תיבה ומגדל ופרע עליו המעזיב' או שנכנס לאהל חי ושהה עד שמת שם וה"ל טומאה וביאה באים כאחת וחייב שתים אבל אם נכנס לאהל המת תיכף בהכנסת חוטמו או אצבע עובר משום בל יטמא ונטמא ואינו חייב משום לאו עד שיכנס כולו ואז אינו חייב כיון דנטמא הו"ל מחולל ועומד ולא מחייב לה אלא בבאים בב"א כמ"ש והוא בש"ס ובר"מ ובהרמ"ח. והנה מה שמחייב הר"מ בנכנס בשידה וכו' ובא חבירו ופרע את הגג וכו' היינו דהוא מסייע להסיר הגג כמ"ש התוס' אבל בנכנס בשידה וכו' וחבירו פרע עליו וכו' דעת הר"מ פ"ו כאן דאפילו שהה שיעור השתחוא' אין לוקין ועיין בהראב"ד ובכ"מ ומבוא' כאן בר"מ דנכנס לבית ושהה עד שמת חייב ולא הזכיר ובנכנס בשגגה לאהל והתרו בו פוסק הר"מ כאן דאם שהה כדי השתחוא' חייב וכל אלו לא חשיבי לאו שאב"מ כיון דתחלה הי' ע"י מעש' אף שהי' בהיתר והנה פסקי הר"מ צריך ביאור רחב וע' כאן בלחם משנה ובפ"ו בראב"ד ובלחם משנה ובמנ"ל ובפ"ג מהלכ' ב"מ במנ"ל ואין רצוני להאריך מה שהאריכו הקודמי' והדברים עתיקים. ועיין בכסף משנה פ"ג מהלכ' אבל הלכה וא"ו בסוף וזה צריך הרבה אריכות לברר ואין כאן מקומו.

והנה דעת הר"מ דנזיר שנטמ' ופירש וחזר ונטמא חייב מלקות על כל טומא' וטומא' שמוסיף טומאה על טומאתו לענין חיבורין ע' בהלכ' ט"מ אבל אם נוגע במת ובעוד שנוגע במת זה השיטו לו מת אחר ונוגע או האהיל פטור דאינו מוסיף טומאה על טומאתו והרי הוא מחולל ועומד ודעת הראב"ד דבאותו יום נגע וחזר ונגע ג"כ אינו חייב רק לאחר אותו יום דמוסיף ימי טומא' ופלוגת' תלוי' בסוגי' הש"ס כאן ע' בסוגי' ברש"י ובתוס' ועיין בלח"מ. ולענין כהנים גם כן פלוגתא זו ועיין ברא"ש בהלכות קטנות והדברים ארוכים ועיין ג"כ במנ"ל פ"ג מהלכות ט"מ וע' לעיל בפ' אמור. והנה באיזה טומאות שהנזיר מגלח ועל איזה אין הנזיר מגלח ע' כאן בר"מ ובהרמ"ח וע' לעיל פרשת אמור הארכתי גבי ט"כ ע"ש ומגמר בעתיקא קשה לי ובעזרת הש"י אקוה כי אצרף מצות הללו והיו לאחדים. ונ"ל לשיטת הר"מ דס"ל כאן דאף בטומאות שאין הנזיר מגלח מכל מקום עובר בלאו ולוקין כמ"ש כאן פ"ה הלכה ט"ז ועיין במנ"ל שתמה עליו שהרי כתב בפ"ג מהל' ט"מ שכל טומאה שאין הנזיר מגלח עליה אינה דין תורה דאין חייבים על ביאת מקדש וכתבנו לעיל דכוונתו שאינו ד"ת דאינו מפורש בתורה ואזיל לשיטתו בס' הסמ"ק שלו

וכמו כן כתב הכסף משנה בפ"ו מהלכות ט"מ הלכה ה' כל כלים הנוגעים וכו' ע"ש והדברים עתיקים על כל פנים דעת הר"מ מפורש דעובר על לאו ולוקין וע' לעיל ג"כ כתבתי אם דעת הר"מ לענין כהנים אם דוקא באותה טומאה שהנזיר מגלח כהן מוזהר כשיטות הראשונים כמבואר במסכת שמחות או דעתו כדעת ר"ת דלא סבירא ליה הך כללא עיין בתוס' עיין הכל לעיל בפרשת אמור על כל פנים נ"ל אם נזיר או כהן אם נאמ' דג"כ מוזהר אף דאין נזיר מגלח נוגעים בטומא' שאין נזיר מגלח ובחיבורין בטומאה מטמא עצמו לטומאה שהנזיר מגלח נר' דלוקין ג"כ על הטומאה השני' אף דבחיבורין מודה הר"מ דאין לוקין דמחולל ועומד ואין לוקין דאינו מוסיף טומאה היינו כששני הטומאות הם שווים אינו מוסיף טומאה כלל אבל כשהראשונה היא טומאה שאינו מגלח והשני' היא טומאה שמגלח אם כן בנזיר מוסיף טומאה דצריך לגלח ולהביא קרבנות טומאה וה"ל מוסיף טומאה ולא הוי מחולל ועומד כנגד טומאה השני' דמוסיף טומא' וכן גבי כהן אף דל"ש ט"ז דקרבן ותגלחת כיון דעל טומאה הראשונה דאין הנזיר מגלח אינו חייב על ב"מ דהו' הלכה פסוקה ובטומאה יש הוספה שחייב על ב"מ אם כן הו"ל מוסיף טומאה ולא הוי מחולל כמו עתה ולוקין ובנזיר יש שני הטעמים מחמת קרבן ומחמת ב"מ ובכהן טעם זו לחוד מכל מקום מוסיף טומאה ולוקין אף דאפשר לומר דמוסיף שמוסיף ימי טומאה כגון אחר אותו יום או בנגע ופירש מוסיף טומאה בחיבורין על אחרים אם כן הוא מוסיף או יום טומא' על עצמו או שמוסיף דיכול לטמא אחר אבל בט"ז אין נ"מ כי אין מטמא יותר מהראשונה מכל מקום נ"ל כיון דהו' יותר חמור אם לענין קרבן או לענין ב"מ הו"ל ג"כ מוסיף טומאה וחייב על הטומאה השני' החמורה אבל אם הראשונ' חמורה והשני' קלה בודאי פטור מכש"כ דשווים אך אם השני' חמור' נראה דחייב דה"ל מוסיף טומאה כנ"ל. לעיל בפ' אמור כתבתי דהראב"ד ס"ל דאף אחר אותו יום דמוסיף ימי טומאה מכל מקום אין לוקין דה"ל מחולל ועומד מכל מקום אפשר לומר דבזה מודה כיון דהראשונה היא טומאה קלה ולא הוי טמא כלל לענין ב"מ ועתה הוי טמא גמור וחייב מלקות כנלע"ד ובאתי רק לעורר. ונזיר שנטמא בטומאה שאינו מגלח נהי דאינו סותר ואינו מביא קרבנו' ואינו מגלח מכל מקום הימים שהוא טמא היינו שבעה ימים או אפילו יותר כ"ז שלא הוזה ולא טבל אינם עולים לו למנין נזירותו ומשלים נזירתו לאחר שטהר. ונר' פשוט דאף באותם טומאות שאינו מגלח אם טימא עצמו במזיד עובר ג"כ על לאו דב"ת נזירות טהרה כיון שאינם עולין לו וכן בנזיר עולם עובר על ב"ת ג"כ כי על כל פנים מאחר נזירות טהרה. וכבר הבאנו לעיל פ' אמור דברי הר"מ כאן דכ' דנזיר הנוגע בכלים הנוגעים במת אינו מזה בג' וז' אף על פי שכל אדם מזה

בג' וז' כמבואר בה' ט"מ מכל מקום בנזיר אינו מזה וכ' הר"מ שד"ז מיוחד בנזיר בלבד כדי שיהיו עולים לו הימים ע' בלשונו. ויצא לו זה מהש"ס דף נ"ד ע"ב כאן דמקש' הש"ס והנוגע בכלים הנהו כלים בני הזאה נינהו ועיין בתוס' ולשיט' הר"מ בה' ט"מ דבכל הכלים חרב הרי הוא כחלל ול"ד כ"מ אם כן מוכח דנזיר הנוגע בכלים אינו בר הזאה וכן כ' הלחם משנה כאן ועיין בתוס' בסוגי' שהאריכו בזה. אכן בגוף הדבר תמוה מאוד שיהי' נזיר קל לענין טומאה מכל אדם ובפרט שהוא טומא' דאורייתא כמו שמבואר בפ"ה מה' ט"מ בכ"מ שם דהוא מן התורה רק הר"מ קורא אותו ד"ס כיון דאינו מפורש בתורה אם כן היאך יכלו חכמינו זכרונם לברכה לטהר וכבר תמה בכ"מ. ואני פרשתי יותר. וגם הטעם שכ' הר"מ דכדי שיעלו הימים לנזירות מאי נ"מ אם לא יעלו ואי דעובר על הלאווים דב"י וב"ת וכי מפני זה נטהר טומאה דאורייתא הכלל דברי' אלה אינם מובנים לי כלל. ובטומאות שאין הנזיר מגלח וטמא שבעת ימים אם הוזה עליו בג' ובז' וטבל בז' יום השביעי עולה לו לנזירות טהר' אבל אם נטמא בטומאה שמגלח אין יום הז' עולה לו עד יום הח' יום הבאת קרבנות טומא' ויבואר לקמן בדיני תגלחת בעזה"י. וע' לעיל בפ' אמור שכתבתי שם דין מת עכו"ם אם הנזיר מוזהר עליו הן באהל והן במגע ובמשא והבאתי שהמנ"ל בה' מ"א מפלפל בזה ע"ש.

ומצות אלו הותרו מכללם דמותר וחייב לטמאות למת מצוה ואיזה מכל מקום המהלך בדרך ופגע בדרך במת שאין שם מי שיקברנו הרי זה מטמא לו וקוברו וע' לעיל בפ' אמור דכתבתי דיני מכל מקום וגם בארתי שם אם אשתו הוה ליה בכלל מכל מקום או בכלל קרובים לענין כה"ג ה"ה לענין נזיר וע"ש מ"ש ותלמד לכאן. ומבואר כאן בר"מ דכהן ונזיר שפגעו במ"מ אפילו נזיר עולם יטמא נזיר ואל יטמא כהן דנזיר קדושתו קדושת שעה ואפילו נ"ע וכהן קדושתו קדושת עולם ועיין בלחם משנה ועיין בגמ' פ' כ"ג. לעיל בפרשת אמור הבאתי קושי' השעה"מ בהלכ' מ"א שהקשה לדעת הראב"ד ביומא לענין פ"נ שכ' דנבילה חמור משבת ודוחה שבת ואין מאכילין אותו נבילי' אף על פי דשבת איסור סקילה ונבילה רק לאו מכל מקום לאוין הרבה דנבילה דעובר על כל כזית חמור יותר וקושי' הפר"ד בסוגי' שם ידוע והכא אמאי יטמא נזיר ולא כהן דקדושתו קד"ע מכל מקום בנזיר עובר על ד' לאוין כמ"ש לעיל בשם הר"מ אם כן ריבוי לאוין יותר חמור וק"ו מהתם ע"ש. ונר' כיון דלאוין אלו דנזיר כולם ישנם בשאלה וחד עשה דוחה לאוים הרבה ועשיים הרבה מחמת טעם זה דקילי דישנן בשאלה. ועיין בלחם משנה שפירש כן דזה קד"ע היינו דליכא בשאלה אם כן אפילו הרבה לאוין ועשין דנזיר קיל. ואינו דומה לנבילה לגבי שבת. ועיין במשנה דר"א סובר דכהן מטמא דקיל מנזיר דנזיר מביא

קרבן ולכאורה ר"א דהוא מתלמידי ב"ש וב"ש סוברים במס' זו דאין שאלה בנזירות אם כן תיפוק לי' דכהן קיל דבנזיר יש הרבה לאוין ואינן בשאלה אך כבר כתבתי כאן בה"נ וכמה פעמים הבאתי בח"ז בשם בעל טורי אבן בחגיגה דהוכיח דר"א סובר דיש שאלה בנזירות אף על פי דס"ל ג"כ דאין שאלה בהקדש והדברים עתיקין ע"כ אומר מטעם קרבן כהן קיל מנזיר. וע' עוד בספר שעה"מ שכתב דהרהמ"ח מביא ד"ז בשם הר"מ דנזיר שטימא עובר על ד' לאוין נראה שאין דין זה פשוט ובאמת לאו דבל יבא ובל יטמא מבואר כאן בנזיר ולאו דבל יחל ובל תאחר מבואר בנדרים דף ד' ואין חולק וע"ש בהגהת טעם המלך שדקדק על לשון הר"מ בפ"א כאן שכתב עבר וגילח או נטמא או אכל מגפן עובר על ב' לאוים כו' וכאן כ' הר"מ דעובר על ד' לאוים וכו' ובאמת כאן כלל תגלחת ויוצא מן היין ועליהם אינו עובר אלא בב' לאוים וכלל טומאה עמהם דעכ"פ שני לאוים איכא. וכאן כ' הדין בטומאה לחוד דבאמת עובר על ד' לאוים וז"פ. ואם שני נזירים פגעו במ"מ נזיר שלשים ונזיר מאה יטמא נזיר שלשים. נזיר לזמן קצוב ונזיר עולם יטמא נזיר לזמן קצוב דנ"ע חמור. ועיין במנ"ל דהר"מ השמיט דין המבואר בירושלמי נזיר נזירות ונ"ע איזה מהם חמור ואין הירושלמי בידי לע' בו. ופשוט דאם פגעו שני אנשים דאחד קל מחבירו דהדין דהקל מטמא אם החמור טימא עצמו בודאי לוקין אותו על הלאוין דלא ניתן לדחות אצלו כיון שיש כאן אחר ואינו מכל מקום כלל לגבי דידי' כמו שיש ישראל אחר דקרי כו' ה"נ כיון דהאחר מחייב לטמאות ולא רמי' עליה לא הוי מכל מקום ואם טימא עצמו לוקין וז"פ מאוד. וכבר כתבתי לעיל דיש מטמא ואינו עובר על בל יחל כגון קטן שהדירו אביו ונתגדל דאינו עובר על בל יחל כיון שהוא לא קיבל עליו בעצמו. ועיין בספר ט"א בסוגיא דב"ת דיש נזיר מטמא ואינו עובר על בל תאחר כגון נגע וחזר ונגע בו ביום דאינו מאחר ע"י טומאה השניה הנזירו' טהרה כי טמא בלאו הכי שבעה מחמת נגיעה הראשונה וברור ע"ש. ונראה פשוט אף לדעת הראב"ד דס"ל דאינו חייב על הטומאה בשום אופן אם נטמא כבר אף ביום אחר דהו"ל מחולל ועומד מכל מקום נראה דאין לוקין משום טומאה גם משום בל יחל אינו עובר כיון דשרי משום נזירו' ל"ש ב"י כמ"ש לעיל דהב"י אינו רק משום נזירות מכל מקום בב"ת ודאי עובר בנטמא אחר יום הראשון דמוסיף טומאה עוד יום ומאחר נזירות טהרה ולא גרע מאומר לא אפטור כו' הכי נמי עובר בב"ת אף להראב"ד כנ"ב ופשוט.

המטמא את הנזיר אם היה הנזיר מזיד הנזיר לוקה והמטמא עובר משום לפ"ע. ופשוט דאין לוקין הנזיר רק אם עושה קצת מעשה דלאו שאב"מ אין לוקין ואם היה הנזיר שוגג שניהם אינן לוקין ולמה לא ילקה המטמא דהוא גזה"כ דהמטמא אינו חייב. ופשוט

דקטן נזיר המטמא אותו עובר משום לא תאכילום כו' דאסור להאכיל לקטן איסור בידים כידוע. ונראה דאם נזיר טמא ונזיר טהור שפגעו במ"מ ל"מ אם נזיר הטמא נטמא באותו יום נהי דעובר על כל הלאוין לשיטת הר"מ מכל מקום קיל מנזיר הטהור דנזיר הטהור עובר על ב"ת ג"כ ונזיר שנטמא באותו יום על כל פנים אינו עובר בב"ת כמ"ש אם כן בודאי יטמא נזיר הטמא ולא הטהור אלא אפילו נזיר טמא שנטמא מקודם אותו יום דעובר על ב"ת ג"כ דמוסיף יום מכל מקום כיון דנזיר שנטמא בטומאות הרבה בתוך ימי הטומאה אינו מביא קרבנות מחדש רק מחמת טומאה ראשונה נתחייב בקרבן ודי לו בקרבנות פ"א כמבואר כאן בר"מ פ"ו אם כן הנזיר הטמא אינו גורם עוד לקרבן והנזיר הטהור גורם שצריך להביא קרבנות וע"כ לא פליגי חכמים על ר"א לענין כהן ונזיר דר"א סובר דנזיר חמור דמביא קרבן וחכמים סוברים דכהן חמור שקדושתו קד"ע אבל כאן דשתי הקדושות הם שוים בודאי אותו שחייב קרבן חדש חמור יותר ע"כ מטמא הנזיר הטמא אף שיש לחלק מכל מקום הסברא נותנת כן דזה קדושתו חמורה ועדיף מנ"ע שקדושתו חמורה מנזיר לזמן או נזיר לזמן מרובה דקדושתו חמורה מנזיר לזמן מיעוט אף שאין חילוק ביניהם מכש"כ דכאן יש חילוק ביניהם בודאי קדושתו חמורה יותר ומטמא הטמא ולא הטהור. ועוד נ"ל יותר מזה אם נזיר טמא שאינו מגלח כגון בנטמא בטומאה שאין הנזיר מגלח או נזיר מוחלט או בימי ספורו דאינו מגלח ואם נטמא מחדש צריך ג"כ להביא קרבן מכל מקום דכיון דהנזיר עומד באותם הימים שאין עולים לו למנין הנזירות והנזיר הטהור הם ימי הנזירות שלו הוא חמור יותר מנזיר שעומד באותם הימים שאינם עולים ומטמא הנזיר הטמא והוא כש"כ מנזיר עולם לזמן קצוב או נדר לזמן מרובה מנזיר לזמן מועט כנ"ל ברור והר"מ לא ביאר זה דהוא פשוט ואטו כי רוכלא כו'. וג"כ לענין תגלחת בימים שאין עולים דעת הר"מ דאינו בעשה דקדוש כו' חזינן דימים הללו קילי ע"כ יטמא הוא ולא הטהור כנ"פ וברור. וג"כ פשוט דנזיר בימי חלוטו שטימא עצמו למת אף שהשבעה ימים שיהיה ט"מ יהיו נבלעים אפילו אם יתרפא תיכף מכל מקום יהיה בימי ספורו ויכול לטהר קודם מכל מקום עובר על ב"ת דנזירות טהרה כי ע"י טומאה זו יהיה סותר הימים הקודמים ויהי' צריך להתחיל מחדש למנות הימים הראשונים ג"כ ובטומאה זו של מצורע לא יסתור ימים הקודמים רק ישלים לימי' הראשונים אם כן הו"ל מאחר הנזירות טהרה מקצת הנזירות הקודמת כנ"פ. ונתיישבתי בדבר דלא שייך ב"ת כיון דהימים מובלעים ואינו מאחר כלל ואי דימנה מחדש יותר ימים היינו ימים הקודמים מאי איכפת לן כיון דהימים הקודמים ג"כ קדושים מאי נ"מ אם ימנה ימים יתירים ואי דמאחר קרבנות טהרה זה צריך שלשה רגלים עי' בנדרים וב"ת תגלחת אינו

מביא הר"מ כלל כמ"ש לעיל. ואפשר בנזירות ארוך דיסתור עד שיעברו ג' רגלים אם כן עובר ב"ת דהבאת קרבנות אך הר"מ אינו מביא רק ב"ת דנזירות טהרה ולא ב"ת דקרבנות וגם ב"ת דקרבנות אפשר דיש חילוק בין איש לאשה להסוברים דאשה אינ' בב"ת דרגלים ע' בסוגיא דב"ת ובר"מ פי"ג מה' מעה"ק ואין כאן מקומו. ובדרך אפשר אני אומר דקטן שהדירו אביו לשיטות הסוברים דלא נתבטל הנזירות בגדלותו וכבר כתבנו דאפשר אינו עובר על בל יחל כיון שהוא לא נדר ואפשר לומר ג"כ שאינו עובר על ב"ת אם טמא עצמו דבסוגיא דב"ת הוא אבעיא בש"ס אם יורש עובר על ב"ת כי ידור נדר א"ר והא לא נדר א"ד כו' ואיפשט מעמך פרט ליורש ויוכל להיות דמהאי טעמא מיעט רחמנא דהוא לא נדר אם כן בנזירות אביו אפשר דאינו עובר על ב"ת. והנה לעיל כתבתי דדעת התוי"ט בדעת הר"מ דסובר דנתבטל הנזירות בגדלותו ובאמת אין הדבר מוכרח בדעת הר"מ ואפשר סבירא לי' כשיטת רש"י דאין נתבטל הנזירות בגדלותו. ובזה מיושב קושי' בעל שעה"מ בהלכות מ"א שם על הא דבמכו' אמרינן יש חורש כו' ונזיר וכהן בבה"ק וקא חשיב שמנה לאוים חד לאו בנזירות הא איכא עוד שני לאוים בנזיר ב"י וב"ת אם כן הו"ל עשרה לאוים. ולפמ"ש נוכל ליישב דהבעל ש"א ושער המלך הקשו האיך מחייב על כהן ונזיר האיך חל איסור נזיר על כהן הא אין אחע"א ותי' דנדר במופלא סמוך לאיש למ"ד שהוא מדאורייתא ובאים כאחד וע"ש בסי' מ"א והקשה האיך מתיישב המשנ' למ"ד מופלא לאו דאורייתא ולא נוכל לאוקמיה שהדירו אביו דנתבטל הנזירות כשהגדיל. ולפמ"ש אפשר דדעת הר"מ דאינו מתבטל אם כן איירי כה"ג אם כן אין כאן רק לאו אחד דנזירות כי בל יחל אינו עובר כמ"ש וכן ב"ת אינו עובר כיון שהוא לא נדר ע"כ אינו רק שמונה לאוים. ואל יקשה לך לדעת הר"מ דסובר מופל' הוא מן התורה אם כן כיון דרוצה שם לחשוב לאוי' הרבה לחשוב במופלא וחייב יותר אפשר לומר כיון דנדר בקטנות הו"ל ג"כ כמו שלא נדר הוא ואינו עובר ג"כ על ב"ת וכ"ז כתבתי בדרך אפשר ובאתי רק לעורר. וע' לעיל בפ' אמור כתבתי ותלמד לכאן היכי דהיה כהן ונזיר וטמא לקרוביו דמחמת הכהונה אינו מוזהר על קרוב לכאורה אין לוקין רק משום לאו דנזיר. אך באמת להסוברים דטומאת כהן בקרובים הוא רק דחוי' אם כן כאן על כל פנים אסור לטמאות מחמת נזירות אם כן לא נדחה הכהונה ג"כ כיון דאסור מאיזה טעם שיהיה אם כן לוקין משום לאו דכהונה ג"כ עי' לעיל בפ' אמור שכתבתי רבותא יותר. ולענין ס' טומאה ברה"י ורה"ר לענין תגלחת יתבאר בעזה"י במצוה דלקמן. ולענין אם עובר על הלאוין נתבאר לעיל בפ' אמור ע' שם הרבה ענינים ותלמד לכאן:

מצוה שעז

סעיף א

שיגלח הנזיר שערו ויביא קרבנותיו כשישלים נזירותו וכן כשיטמא שנא' וביום מלאת ימי נזרו כו'. ושני התגלחות והקרבנות הן בנטמא והן במלאת ימי נזרו דהיינו תגלחת טהרה נחשבים למצוה אחת כמבואר בר"מ ובהרהמ"ח ודינים אלו מבוארים בר"מ בפ"ו עד סוף הלכות נזירות ובעזה"י אכתוב בקיצור קצת הדינים כדרכי. נזיר בין נזיר ל' יום או זמן ארוך שנטמא באותם טומאות מן המת שהנזיר מגלח ונחשבים שם בר"מ ובהרהמ"ח במצוה הקודמת בין במזיד בין בשוגג בין באונס בכ"ע שנטמא סופר שבעה ימים ומזה בג' וז' ככל טהרת מצורע וטובל וביום השמיני מביא קרבנות כמו שיתבאר ומגלח ביום השביעי ותיכף לאחר הבאת קרבן כמו שיתבאר איזה קרבן מתחיל למנות הנזירות שקיבל עליו מחדש והימים הראשונים שמנה קודם הטומאה אינם עולים לו כלל ומונה נזירות חדשה ואח"ז מגלח ומביא קרבנות טהרה ככל הנזירים ודוקא שנטמא ביום ג' לנזירתו או מג' ואילך אבל אם נטמא ביום א' או ביום ב' לנזירתו אינו סותר רק מזה ושונה וטובל ומביא קרבנות בח' ואח"ז משלים עליהם כגון אם נדר ל' יום ונטמא תיכף ביום הראשון משלים אח"כ כ"ט יום ואם ביום ב' משלים אח"כ כ"ח יום דיום שנטמא עולה ג"כ למנין הנזירות ע"ש בסוגיא אך אם נטמא ביום הג' סותר לגמרי והימים הראשונים אינם עולים והוא גזה"כ דדוקא ביום הג' סותר דכתיב והימים הראשונים יפלו עי' בסוגיא ועיין בכ"מ ובלחם משנה שהאריכו בזה. ודעת הר"מ דאף דקודם ג' אינו סותר מכל מקום צריך להביא קרבן טומאה ומשלים עליהם אבל דעת התוס' דקודם ג' אינו מביא קרבן כלל ומשלים. ודע שאיני צריך לפרש בכ"פ כלל זה נקוט בידך דתגלחת וקרבנות הם אחד דאם אינו חייב בקרבנו' אינו מגלח ואם מביא קרבנות מגלח ג"כ ע"כ פעם אני כותב מגלח וקרבנו' בכלל ופעם אני כותב מביא קרבנות ותגלחת בכלל וכן להיפוך אם אינו מגלח אינו מביא קרבנות ואם אינו מביא קרבנות אינו מגלח ע"כ אין קפידא דפעם אני כותב כן ופעם כן כי הוא אחד. ודעת התוס' מובא ג"כ בלחם משנה כאן בפי'. נטמא ביום מלאת כגון נזיר ק' ימי' ונטמא ביום מאה סותר את הכל ומגלח ועיין בכ"מ שהקשה על הר"מ דלר"א אינו סותר דכתיב ימים הראשונים מכלל דאיכא אחרונים וכאן ליכא אחרונים ועיין בלחם משנה שמתרץ דבדין זה לא ס"ל כר"א עי"ש. נטמא יום אחר מלאת שהוא יום הבאת קרבנות טהרה אילו לא נטמא מביא ג"כ קרבן טומאה וסותר רק שלשים בלבד ומונה אחר שיטהר שלשים יום בין שהיה נזירות מרוב' או נזירות מועטת סותר שלשים יום נטמא ביום שלאחריו היינו ביום ק"ב אף על פי

שלא הביא קרבנות טהרה עדיין אינו סותר כלל שהרי שלמה הנזירות כו'. נראה מדברי הר"מ דאין מביא קרבן טומאה כלל מדלא כתב זה כמו בדין שלפני זה אלא מונה ז' ימים וטובל ואח"ז מביא קרבנות טהרה ואם נזרק עליו אחד מן הדמים ביום הראוי להביא קרבנות ונטמא ג"כ אינו סותר כלל ואינו מביא קרבן ומביא שאר קרבנות טהרה כשיטהר ועיין בכסף משנה שכתב שפוסק כת"ק בדף מ"ז והוא ט"ס וצ"ל שפוסק כחכמים ע"ש. בד"א שמגלח תגלחת טומאה ומביא קרבנות בנזיר שהי' טהור ונטמא בתוך ימי הנזירות כמ"ש אבל אם היה טמא ט"מ ונדר בנזירות אף שהנזירות חל עליו ואסור לגלח כו' מכל מקום אינו טעון קרבן כשיטהר ולא תגלחת רק מונה ג' וז' ומזה וטובל ומונה ימי נזירות והימים שהיה בטומאה אין עולים לו כלל ואפילו אם היה טמא בטומאה שאין הנזיר מגלח וקיבל עליו נזירות ובעודו טמא טימא מעצמו לטומאה שהנזיר מגלח כיון שלא נטמא בהיותו נזיר טהור אינו מגלח ואינו מביא קרבן רק מונה ג' וז' וטובל ומונה נזירות. ונראה פשוט דד"ז הוא אפילו אם אחד נגע בכלים הנוגעים במת דטמא טומאת ז' ואח"כ בימי הטומא' קיבל עליו נזירות ג"כ הדין כן ואפילו נטמא אח"ז בטומאה שהנזיר מגלח אינו מביא ק"ט וגם הימים אינם עולים לו אם לא נטמא עוד הפעם אעפ"י דלעיל כתבנו בשם הר"מ דנזיר שנגע בכלים אינו מזה כלל בג' וז' והם עולים לו היינו בהיה נזיר קודם ואח"כ נטמא לכלים דין זה כמ"ש הר"מ דד"ז מיוחד בנזיר אבל אם נטמא בעוד שלא היה נזיר הרי הוא ככל אדם ונטמא שבעה שוב לא אתי הנזירות ומפקיע הטומאה ע"כ הימים הללו אין עולים. ואם נטמא בטומאה גמורה אין מגלח ואינו מביא קרבן טומאה כמו כל טמא שנזר כמ"ש וז"פ. והנה באותם טומאות שאין מגלח עליהם מונה שבעה ימים ומזה בג' וז' וטובל בז' כדין כל ט"מ ויום השביעי עולה לו למנין נזירות אעפ"י דהוי טב"י דמחוסר הע"ש מכל מקום כיון דקלישה טומאתו עולה לו למנין. אך במקום שצריך תגלחת וקרבן ל"מ אפילו הע"ש עד שיביא קרבנות ואז מתחיל למנות כגון שטבל בז' והע"ש ולא הביא קרבנות עד זמן רב אינו מתחיל למנות עד שיביא הקרבנות ואיזה קרבן מעכבו מלמנות יתבאר בסמוך בס"ד. וקצ"ע לשון הר"מ כאן בפ"ו הלכה י' שכתב יצא מבית הקברות כו' והוזה וטבל וטהר ומנה ימים מנזירותו וחזר לבה"ק אותם הימי' שמנה עולים לו ומבואר שם בכ"מ כיון דבה"ק אינו טומאה שהנזיר מגלח ע"כ אינו סותר ועולים הימים שמנה בטהרה. וכתב עוד ואפילו נכנס ביום שמיני השביעי שלו עולה כו' והוא ג"כ כיון דלא היה צריך קרבנות יום השביעי עולה למנין כמ"ש לעיל וכתב ואם נטמא שם בטומאה שהנזיר מגלח מביא ק"ט וסותר הימים כו' נראה קצת אפילו אם נטמא בשמיני סותר ובאמת ר"א ס"ל (לא) בו ביום והר"מ פסק כותי' לעיל הלכה

ו' דדוקא נטמא ביום הג' סותר וביום השני אינו סותר ע' לעיל אם כן אם טימא עצמו בשמיני בטומאה שהנזיר מגלח כיון דשמיני הוא שני למנין אינו סותר רק מביא קרבן ומשלים כמו שפסק הר"מ לעיל ואפילו שהה בבה"ק עד התשיעי ובתשיעי טימא עצמו מכל מקום כיון דכ"ז שהוא בבה"ק אין עולה לו והסתירה שיסתור אינו רק שני ימים ל"מ ואינו סותר רק אם נכנס ביום הט'. וצריך לדחוק דמ"ש ואם נטמא שם כו' לא קאי אדלעיל על הנכנס ביום השמיני רק הוא ענין בפ"ע ומירי שנכנס שם ביום התשיעי וצ"ע וכל מ"ש מבואר בר"מ כאן וכתבתי הדינים בקיצור עיין בכסף משנה ובלחם משנה ועיין בנזיר בסוגיא דשם.

וכיצד סדר תגלחת הטומאה אם נטמא בטומאה שהנזיר מגלח מונה שבעה ימים כדרך כל ט"מ ומזה בג' וז' וטובל ומגלח ראשו ביום הז' ומעריב שמשו וביום השמיני מביא קרבנותיו ואם לא גלח ביום השביעי מגלח ביום השמיני או לאחר מכאן ותיכף בו ביום מביא הקרבנות הרי שלא טבל בשביעי ונתאחר כמה ימים ואח"כ טבל צריך הע"ש לאחר הטבילה וביום מחר מביא הקרבנות. הכלל הקרבנות אינו מביא אלא אם כן היה הע"ש ולמחרת מביא ובודאי אם הביא קודם הע"ש לא עלו לו דהו"ל מח"ז דגזה"כ דוקא למחרת של הע"ש. וצריך לגלח בתער דוקא ואם גילח שלא בתער או הניח שתי שערות לא עשה כלום ולא קיים מצות גילוח בנזיר טמא ג"כ כן מבואר בר"מ פ"ח הלכה ו' ובגמ' דף מ' ע"א. והנה השני שערות פשוט אפילו כ"ד מעכב ואינו ענין למה דמבואר בנדה שני שערות שאמרו כו'. ויש שני שיעורים יש סוברים כדי שינטל בזוג הוא השיעור הקטן ויש סוברים כדי לקרוץ בציפורן כו' אם כן כאן אפשר שתלוי ג"כ [בזה] ואם לא הניח השיעור הקטן יצא. אך באמת ז"א כיון דבעינן תער דוקא ותער הוא דוקא שהוא מעקרו משרשו לגמרי. ולעיל כתבנו דהתוס' ס"ל דלענין לאו דגילוח דמרבינן כעין תער דעת התוס' ג"כ דצריך לעקרו משרשו והר"מ ס"ל דאם לא הניח כדי לכוף כו' הו"ל כעין תער וע"כ לא אמרינן כן שם דאיתרבי כעין תער וזה הוי כעין תער לשיטת הר"מ אבל במקום דבעינן דוקא תער ממש ולא כעין תער ותער משרש לגמרי ובודאי אם מניח כ"ש אפילו פחות מהשיעור הקטן שנזכר שם בנדה לא יצא כנ"פ. ועי' במשנה דנדה דף נ"ב מבואר שתי שערות האמורים בפרה ובנגעים ובכל מקום כדי וכו' ופירש"י בכ"מ גבי תינוק ותינוקת ולא פירש לענין נזיר ומצורע דמבואר ג"כ במשנה דנגעים דאם הניח ש"ש ל"י ע"כ דכאן אינו פלוגתא אפילו פחות מכשיעור הקטן לא יצא כיון דצריך תער כנ"ב. והנה בר"מ פ"ח גבי תגלחת טהרה מבואר דאין התגלחת מעכב הקרבנות רק למצוה. וכאן גבי תגלחת טומאה אינו מבואר אם מעכב הקרבנות ונראה ג"כ דאינו מעכב דבנזיר

דף מ"ב מבואר דילפי אהדדי נזיר טמא ונזיר טהור לענין תער ולענין שיור ש"ש. אם כן לגמרי ילפי' זמ"ז וכמו דתגלחת טהרה אינו מעכב כך תגלחת טומאה אינו מעכב והנה גבי תגלחת טהרה הוא מצוה אפילו לאחר זמן מרובה וכאן בתגלחת טומאה אפשר כיון דהביא הקרבנות דמונה נזירות אינו מגלח דהעשה דתגלחת טומאה אינו דוחה הל"ת ועשה דקדוש כו' ואי דאיתא בשאלה העשה ג"כ איתא בשאלה ותגלחת טומא' תמיד כיון דהיא בשביעי או בח' לפני הקרבנות דאז אינו נחשב ואינו עולה לא הוי העשה דקדוש כמ"ש הר"מ גבי נזיר מצורע גם אפשר דמצותו בכך אבל אם עבר ולא גילח רק שיגלח לקיים המצוה אינו רשאי בימי נזירות דאין העשה ולא תעשה נידחים מפני תגלחת טומאה ואח"ז כשיגלח תגלחת טהרה אפשר דעלה לו ג"כ למצות תגלחת טומאה ע' בנזיר דף ס' ע"ב וצ"ע ולא הבאתי בכור הבחינ'. ונזיר טמא שמגלח אינו צריך לגלח בפתח המקדש וא"צ להשליך שערו על האש ויכול לגלח במדינה ובין שגילח במדינה או במקדש שערו אסור בהנאה וטעון קבורה ואפרן אסור ככל הנקברים. והמגלח במקדש אם השליכן תחת דוד האש יצא. ואיני מבין כיון דנזיר טמא א"צ להשליך כלל תחת הדוד מאי צריך להשמיענו דאם השליכן תחת האש יצא למה יגרע כיון דא"צ כלל ומאי רבותא דיצא ואפשר דרבותא אף אם לא קברן ומכל מקום צ"ע ועיין בגמ'. וגם איני מבין מ"ש והמגלח במקדש אם השליכן תחת האש יצא ואם גילח במדינה אמאי לא יצא אם השליכן מאי חילוק יש כיון דא"צ להשליכן כלל וצ"ע. וביום הבאת הקרבנות מביא שתי תורים או שני ב"י אחד לחטאת ואחד לעולה וכבש בן שנתו לאשם ומקריבם כמצותם כמ"ש לעיל כל קרבן ומשיקריב חטאתו לבד מתחיל למנות נזירות טהרה ועולתו ואשמו אין מעכבין אותו מלמנות ומביא אח"כ דעיכוב של המנין אינו אלא החטאת וכ"ז שלא הקריב החטאת אינו מונה. ואם נטמא וטבל והגיע יום הח' קודם הבאת קרבנות וחזר ונטמא וכן כ"פ אפילו יום הח' קודם הבאת החטאת דעת הר"מ כיון דהיה קודם החטאת אינו מביא על כל הטומאות רק קרבן אחד רק אם לאחר הבאת החטאת קודם העולה והאשם נטמא אח"ז כשטהר צריך להביא קרבנו' אחרי' על הטומאה השני'. ופשוט דמה שנשאר חייב מן הראשונים ג"כ יביא דהוא חוב עליו. ע' בהל' מח"כ ועי' בכ"מ ובלחם משנה מה שפלפלו בדעת הר"מ ודעת הר"מ כחכמים ומכל מקום קודם הבאת חטאת אם נטמא ג"כ הו"ל טומאה הרבה ואינו מביא אלא קרבן אחד וע"ש והוא אריכות גדול. ודע דמ"ש הר"מ אם נטמא אחר הבאת החטאת מביא עוד קרבן. ונראה דאפילו נטמא בו ביום לאחר הבאת החטאת הר"מ לשיטתו כמ"ש לעיל דאפילו נטמא ביום ראשון לנזירותו אף על פי דאינו סותר מכל מקום מביא קרבן טומאה אם כן דוקא קרבן מביא

אבל אינו סותר אותו יום דהוי ראשון למנינו. ולדעת התוס' אינו מביא ק"ט כה"ג ג"כ אם נאמר דחל נזירות טהרה לאחר החטאת אלא עד יום הג' ואין להאריך. ע' בסוגיא ועיין בתוס' דף י"ט ע"ב ד"ה אמר כו'. והנה אם נטמא הרבה פעמים בזה אח"ז לאחר הקרבת החטאת מונה תיכף שבעה ימים ומגלח ומביא קרבנות וכן כ"פ זאח"ז אף על פי דקיימא לן תגלחת סותר למ"ד דאין גידול שער פחות משלשים יום היינו לענין גילוח טהרה אבל תגלחת טומאה פחות מזה סגי רק בכל יום הז' מגלח ע' בש"ס ובר"מ וז"פ. ובר"מ פ"י כאן מבואר דאשה נזירה ונטמאה ובתוך ימי הטומאה הפר לה הבעל צריכה להביא הק"ט. ועי' במנ"ל שמביא בשם רש"י דאשם א"צ להביא. ודעת הר"מ והתוס' דאף אשם צריכה להביא ונרא' דטעונה גילוח ג"כ ככל תגלחת טומאה כיון דחייבת בקרבנות כנ"ל. ואפשר לומר כמו כאן כיון דהבעל רק מיגז גייז והנזירות בטלה מעתה צריכה להביא קרבנות על הטומאה ה"ה באב שהדיר את בנו בנזיר והגדיל בנתיים דכתבנו לעיל דהר"מ והתוס' סוברים דבטלה הנזירות אם הגדיל בתוך ימי הטומאה אע"ג דבטלה הנזירות מכל מקום כיון דלא נעקר למפרע רק עתה צריך האב או הוא להביא ק"ט כמו באשה כנ"ל ובאתי רק לעורר. ודינים אלו דתגלחת טומאה נוהג ג"כ בנזיר עולם אם נטמא מביא ק"ט ומגלח כמו נזיר לזמן קצוב ומבואר בש"ס ובר"מ פ"ג כאן.

עד כאן הבאנו בקיצור דיני תגלחת טומאה ועתה נכתוב בקיצור בס"ד דיני תגלחת טהרה ומבואר בר"מ כאן פ"ח הנזיר הגומר ימי נזירות מביא ג' בהמות לקרבנות כבשה לחטאת וכבש לעולה בני שנה ואיל לשלמים הביא ג' בהמות הללו ולא פירש הראוי לחטאת יקריב חטאת והראוי לעולה יקריב עולה והראוי לשלמים יקריב שלמים ומביא סולת וא"ו עשרונים ושני שלישים ועושה מהם עשרי' לחמים מצות עשרה חלות ועשרה רקיקין ומביא רביעית שמן החלות בולל והרקיקין מושח והכל מבואר בהלכות מעה"ק וכבר בארנו ג"כ ואין כאן מקומו. ושוחט החטאת ואח"כ העולה ואח"כ האיל ואח"כ מגלח. וכבר כתבתי דאחר הזריקה מגלח ועי' בכ"מ מה שהקשה על הר"מ ועי' בלחם משנה ובתוסי"ט מה שתרצו ואם גילח אחר ששחט החטאת או העולה יצא. וכבר כתבתי דהיינו אחר זריקה ומגלח בעזרת נשים ואם גילח במדינה יצא ובין שגילח במקדש או במדינה משליך שערו על האש אשר תחת דוד השלמים ואם השליכן תחת דוד החטאת יצא. ואינו מגלח עד שיהיה פתח העזרה פתוח כ"ה לשון הר"מ. וצ"ע דבגמרא דף מ"ה מבואר זה פתח אהל מועד כ"ז שאין אהל מועד פתוח אינו מגלח וידוע בכה"ת ובש"ס דאהל מועד היינו ההיכל פתח אה"מ היינו העזרה. וא"כ כיון דבגמ' אי' כ"ז שאין אה"מ פתוח היינו דלתות ההיכל צריכים להיות פתוחים בשעת התגלחת ועיין

בר"מ פ"ה מהלכות מעה"ק הלכה ה' שכתב שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולים שנא' פתח אה"מ בזמן שהוא פתוח חזינן דפתח אה"מ שדרשינן דיהיו פתוחות היינו דלתות היכל וכאן נמי דכתי' פתח אוה"מ היינו דלתות ההיכל והאיך כתב הר"מ עד שיהיו דלתות העזרה פתוח וצ"ע. ותמהני שלא עמדו בזה נ"כ. וע"ש בהלכות מעה"ק גבי שלמים שכתב אם הדלתות מגופות פסול ה"נ. והפרוכת אינו מפסיק ע"ש ה"נ. ונראה דמה שמבואר לענין השליך השער תחת חטאת יצא נראה דאם לא השליך תחת האש כלל ל"י. ז"א רק למצוה אבל לעיכוב אפילו לא השליך כלל אינו מעכב דכל התגלחת אינו מעכב כאשר יבואר בסמוך. וכן אם גלח בזמן שפתח היכל נעול נראה דהתגלחת כשר וכ"ז אינו לעכב רק למצוה כנ"ל עיין בגמרא ובר"מ ומכל מקום לא עיינתי היטב בזה ובאתי רק לעורר. וסדר הקרבת אלו הקרבנות ותנופה וזרוע מן האיל הכל מבואר כאן בר"מ ובה' מעה"ק אין כאן מקומו להאריך. ותיכף שנזרק אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות יין ולטמאות ולגלח אף על פי שלא הניף ושאר דברי' דהכל רק למצוה ולא לעכב וגם התגלחת אף על פי שלא גילח אינו מעכב ויתבאר בסמוך בס"ד. ונזיר ממורט א"צ להעביר תער על ראשו ועיין בכסף משנה ובלחם משנה פ"ג דאם גלח קודם שנזרק הדם מאחד מהקרבנות פסולה התגלחת וסותר שלשים כמבואר לקמן בתגלחת פסולה דזה גזה"כ דעכ"פ צריך לגלח על הקרבן ולא קודם הקרבן והו"ל כמו שגילח בתוך הנזירות ע' בגמ' ובר"מ כנ"ל. ועיין בתוס' דף מ"ו ע"ב בד"ה תגלחת וכו'. ומבואר בר"מ כאן והוא מהגמ' דאם גילח על השלמים ונמצא פסול תגלחתו פסולה וזבחים לא עלו לו והיינו ששחט השלמים קודם וגילח עליהם כיון דגילח בלא דם כלל הו"ל כגילח קודם מלאת דסותר שלשים והזבחים שמביא אח"כ הו"ל כמו שמביא תוך ימי נזירות דלא עלו לו. גילח על החטאת ונמצא שלא לשמה דהחטאת פסולה אם כן הו"ל ג"כ התגלחת בלא דם ופסול' והזבחים שמביא אח"כ לא עלו לו דצריך לסתור וה"ל כאלו הביא קודם מלאת וכן אם גילח על העולה או על השלמי' ונשחטו שלא לשמן ג"כ פסול והזבחים שהביא אח"כ לא עלו לו כיון דלא עלו לבעלים לשם חובה ה"ל תגלחת בלא דמים ע' בש"ס דזה הטעם של הדיני' הנ"ל. ואל תטעה כאן בלשון הר"מ שכ' גילח על השלמים וכו' ותסבור ששחט השלמים באחרונה כדינא מכל מקום פסול וכל הזבחים לא עלו ז"א כיון דנזרק אחד מן הדמים הותר בכל ואינו סותר כלל ואפילו לא גלח כשר רק מיירי שגילח על הזבח הראשון ונמצא פסול ע"כ ה"ל כגילח בלא דמים כלל וה"ל תוך מלאת וסותר שלשים ע"כ הזבחים אח"כ לא עלו לו. גילח על שלשתן היינו אחר כל השלש' הקרבנות ונמצא אחד מהם כשר כיון דעכ"פ גילח אחר זריקת דם האחד תגלחתו כשירה

ושאר הקרבנות יביא אח"כ והותר בכל דכיון שנזרק עליו אחד מן הדמים הותר בכל ע' כ"ז בגמ' מבוארים הדינים הללו ועי' כאן בלשון הר"מ הלכה ד' שכ' ואח"כ נוטל הכהן וכו' ומניפן ואח"כ הותר הנזיר לשתות יין ולטמא למתים וכו' ואם הביא קרבנותיו ולא גילח ראשו אין התגלחת מעכב אלא שותה ומטמא לערב משנזרק עליו אחד מן הדמים הותר וכו' מבואר בדבריו דאם לא גילח אינו שותה ולא מטמא באותו יום רק לערב והם דברים תמוהים כיון דאין התגלחת מעכב מאי חילוק יש לבין בו ביום ובין לערב שהוא יום אחר דתיכף כשנזרק עליו אחד מן הדמים הותר בכל ואין לדברים אלו הבנה כלל ועמד בזה התוי"ט פ"ח משנה ב' בד"ה ושותה וכו' ע"ש השי"ת יזכיני שאבין דבריו כי כל דבריו בצדק כידוע וצ"ע.

והג' בהמות הללו והלחם אינו בא אלא מן החולין והאומר הריני נזיר ע"מ שאגלח ממעות מע"ש ה"ז נזיר וצריך לגלח מן החולין ואע"פ שאין התגלחת מעכב מצוה איכא אפילו זמן מרובה לאחר השלמת נזירות והבאת קרבנותיו מצוה עליו לגלח והגילוח צריך להיות בתער דוקא ולא כעין תער וכן אם גילח ונשאר שתי שערות לא קיים מצות גילוח וע"ל במ"ש בגילוח טומאה ותלמד לכאן. וז"ל הר"מ כאן בפ"ח הלכה ו' אף על פי שאין התגלחת מעכב עליו מצוה לגלח אפילו אחר זמן מרובה ונזיר שגילח שלא בתער או ששייר שני שערות לא עשה כלום ולא קיים מצות גילוח בין נזיר טהור וכו' וזה מבואר בש"ס. והנה כיון דלא קיים מצות גילוח צריך לגלח עוד הפעם ככל נזיר דעובר על לאו דהקפה מכל מקום גזה"כ הוא דתגלחת הנזיר דוחה הקפה כידוע אם כן כיון דלא קיים המצוה בגילוח זה מגלח פ"א. אח"ז כ' הר"מ אם גילח והניח ש"ש ואח"ז צמח ראשו כולו וחזר וגלחו עם השני שערות וכו' קיים מצות גילוח. והנה בגמ' דף מ"ב מבואר בעי אביי נזיר שגילח ושייר שני שערו' צמח ראשו וחזר וגילחן מהו וכו' ופי' המפרש והתוס' דאביי בעי אם חזר וגילח אותן הש"ש שנשתיירו לבד אם קיים מצות גילוח ע"י הצטרפות גילוח הראשון והש"ש שנשתיירו וגילח עכשיו א"ד כיון דעתה הראש מלא שערות ל"מ הגילוח של שני שערות ולא איפשטא האבעי'. ונראה דזה פשיטא להו דאם חזר וגילח כל הראש בודאי קיים מצות הגילוח דבראשונ' לא הי' מקיים ועתה מגלח כדינא ובאמת דין זה פשוט בתכלית הפשיטות והכסף משנה מביא כאן דברי המפרש והתוס' דזה פשיט' ע"כ פוסק הר"מ כן. אך תמה אמאי השמיט הר"מ בעי' זו דחזר וגילחן לאותן השני שערות ותי' דממילא נשמע דדוקא אם גילח כל הראש כמ"ש הר"מ ואם גילח רק הש"ש לא קיים מצות גילוח כיון דכ' רק ד"ז דכל הראש קיים אם כן ממילא באותן הש"ש לא קיים ע"ש. ואני תמה על הכסף משנה היאך יוכל לו' דדעת הר"מ

דבכה"ג לא קיים אם כן בודאי צריך לגלח שנית ובאמת הוא אבעי' דלא איפשטא אם כן מספיקא אסור לגלח אם הוא איש דעביד הקפה כמבואר כ"פ דמספק אסור לעבד הקפה רק בנשים ועבדים דלא שייך הקפה אם כן ה"ל להר"מ להביא דזה הוי ספק ונדע דבאיש אסור לגלח מספק והאשה מחוייבת לגלח מספק וע"כ צ"ל דלא הי' הגרסא כן לפי שיטת הר"מ דהיא איבעי' רק דין שמביא בלא אבעי' וד"ז הי' מסתבר להר"מ כיון דאינו מבואר בש"ס להדי' לא קיים מצות גילוח בודאי אבל אם הי' גרסתו האבעי' בודאי היה מביא ד"ז והי' כותב שהוא ספק וממילא בנזיר אסור לגלח ובנזירה חובה לגלח וז"ב ודברי הכסף משנה צ"ע. עוד מבואר בר"מ דאם הניח ש"ש ואח"ז נשרה אחת וגילח אחת אין כאן מצות גילוח והוא ג"כ אבעי' דרבא ואיפשט לי' דשער אין כאן מצות גילוח אין כאן וה"ק אף על פי ששער אין כאן מצות גילוח אם כן והוא בנזיר שם ובמ' ב"ק דק"ה מפורש יותר ע"ש. והנה זה איפשט ובודאי צריך לגלח עוד הפעם דאיפשט דלא קיים מצות גילוח כמו דגילח בלא תער והתוס' בב"ק כתבו מצות גילוח אם כן ואסור לשתות יין ולטמא למאן דס"ל גילוח מעכב דאחר ישתה וכו' אחר מעש' כולם אם כן לא קיים מצות גילוח אליבא דכ"ע וכו' היינו אף למ"ד אינו מעכב לא קיים המצוה וצריך לגלח לקיים המצו' כי עדיין לא קיים המצוה והמפרש פי' כאן בד"ה ה"ק מצות גילוח אין כאן וכו' ומיהו בדיעבד ש"ד עכ"ל וא"י כוונתו כיון דאיפשט דזה לא הוי תגלחת אם הסוגי' הוא אליבא דמ"ד מעכב בודאי מעכב כיון דלא גילח כדינו וסותר כמו שסובר התנא דס"ל דמעכב כמו שלא בתער ואי אליבא דמ"ד אינו מעכב אם כן אפילו בלא גילח כלל אינו מעכב ובודאי מחמת מצוה צריך לגלח וא"י כוונתו מ"ש בדיעבד שפיר דמי ע' היטב ותראה. והר"מ גבי גילח שלא בתער כ' לא עשה כלום ולא קיים מצות גילוח וכאן בנשרה וכו' כת' אין כאן מצות גילוח ודקדק הלחם משנה דגבי שלא בתער כ' לא עשה כלום וגבי נשרה כת' אין כאן וכו' דסובר כרש"י דבדיעבד ש"ד ע"כ שלא בתער כ' לא עשה כלום דה"ז כאילו לא גילח כלל אבל בנשרה בדיעבד ש"ד. ואיני מבין כלל כיון דלדעת הר"מ אין התגלחת מעכבת רק לענין גילוח עוד הפעם והאיך בדיעבד ש"ד דודאי צריך לגלח והאיך שייך כאן לכתחילה ודיעבד אם בדיעבד א"צ לגלח מאי הוי לכתחלה דברים הללו אינם מובנים כלל ועיין ביש"ש בב"ק שם ג"כ דבריו אינם מובנים לענ"ד וא"י להאריך. והנה הרהמ"ח במצוה זו מביא דברי הר"מ בפ"ז וכבר דקדקתי בהם אך בסוף מביא ד"ז דנשר אחת וגילח אחת גילוח יש כאן וקיים מצות גילוח ע' בדבריו וזה תמי' שנטה מהר"מ ומרש"י ותוס' שכולם כתבו דגילוח אין כאן ולא קיים המצוה ובודאי הי' לו גרסא אחרת דגילוח יש כאן מכל מקום ה"ל להביא דעת הר"מ ונטה כאן

מדעת הר"מ לגמרי וצ"ע דידוע שהרהמ"ח אינו נוטה מדעת הר"מ ובמקום שיש חולקים הרבה מביא דעתו ודעת החולקים וכאן רש"י ותוס' ס"ל כהר"מ ונטה מדעתם וצריך עיון גדול. ועיין בר"מ פ"א מהלכות גזילה ובכ"מ ובלחם משנה שם. ונרא' דהתגלחת שהוא לזמן מרובה מכל מקום לכתחילה מצוה לגלח במקדש כמ"ש בתורה אך נראה דאין משליך שערו באש כיון דכבר הקריב הקרבנות אם כן אין לו עתה קרבן להשליך שערו תחת הדוד כ"נ. עוד יש דין לענין הקרבנות דכתבנו דצריכים להביא מן החולין ואפילו הותנה בפי' הלכה הוא בנזיר מפי הקבלה דאיש מגלח על נזירות אביו כיצד אם היה נזיר והפריש מעות סתומים לקרבנותיו ומת ואמר בנו הריני נזיר ע"מ שאביא קרבנותי ממעות שהפריש אבא לקרבנותיו ה"ז מביא המעות הללו לקרבנותיו וכן אם הי' נזיר בחיי אביו הוא ואביו והפריש אביו מעות סתומים ומת ואמר הבן הריני מגלח על מעות אבי ה"ז מביא קרבנותיו מהם ולא אמר יפלו המעות לנדבה ובין שהי' האב נזיר לזמן והבן נ"ע או האב נ"ע והבן נזיר לזמן קצוב ה"ז מגלח על מעות אביו ודוק' בן אבל לא בת אף על פי במקום שאין בן דהיא יורשת מכל מקום אין מגלחת דהלכה הוא דוקא בן ולא בת מכש"כ שאר יורשים רק הבן הוא גזה"כ דמגלח על מעות אביו. הי' לו בנים הרבה חולקים וכ"א מגלח על חלק א'. הי' בכור ופשוט יטול הבכור שני חלקים ומגלח על שני חלקים ודוק' מעות סתומים אבל מעות מפורשים אין הבן מגלח עליהם ויעש' בהם כמו שמבואר בר"מ פ"ט והדינים הללו מבוארים בר"מ פ"ח. אבל אביו נזיר טהור והוא נזיר טמא הוא ספק ואין הבן מגלח עליהם נזירות טומאה וכן אם אביו נזיר טמא והפריש מעות לנזירות טומאה אין הבן מגלח נזירות טהרה כי שני דינים אלו הם אבעי' דלא איפשט' בש"ס מבואר דאם האב נזיר טמא והפריש מעות לקרבנות וגם הבן טמא מגלח תגלחת טומאה על מעות האב ועבתו"ס שם בסוגי' שכתבו דאם אביו היה נזיר טמא וגילח ומנה בטהרה והפריש מעות לקרבנות טהרה הוא ג"כ בכלל אבעי' אם הבן מגלח נזירות טהרה ע"ש ובר"מ אינו נראה כן. והנה מעות הללו א"א ליתן במתנה כי הם הקדש רק גזה"כ לענין דהבנים יורשים ומגלחים עליהם כמו שמבואר כאן. ולכאורה יש להקשות על הא דמקשה בב"ב יכיר ל"ל שנאמן לו' בני בכורי הוא שיטול פ"ש הא בלאו הכי אי בעי יהיב לי' במתנה. ובאמת נ"מ דנאמן בכה"ג דהניח מעות נזירות דבן הבכור מגלח על שני חלקים ול"ק אי בעי יהיב דמעות זה אינו יכול ליתן במתנה לגלח אחר רק יורש מגזה"כ וצ"ע. וע"ל בפ' משפטים שהקשיתי ג"כ מעבד עברי ע"ש ולפמ"ש כאן נדחה מ"ש לעיל שם דגזה"כ הוא ואינו בתורת נחלות והרי חזינן כאן דהוי ג"כ גזה"כ ובכור נוטל פ"ש וע"ש ובאתי רק לעורר. ויש עוד הערות בענין נזירות רק אם אבוא

להאריך צריך חיבור מיוחד על מצוה זו ואקוה לו ית' כי אשנה פרק זה ואוסיף עליו. תמו הלכות נזירות בעזהי"ת:

מצוה שעח

סעיף א

שנצטוו הכהנים שיברכו את ישראל בכל יום שנא' כה תברכו את ב"י אמור וכו'. דינים אלו מבוארים בר"מ פי"ד וט"ו מהלכות תפלה ובטור א"ח ובש"ע סי' קכ"ח והרבה האריכו האחרונים ומה שנוהג בזמנינו ומבואר באחרונים אין להאריך וע"ש בס' פרמ"ג שחקר כמה חקירות בזה ומכל מקום אכתוב קצת בקיצור בס"ד. מ"ע על הכהנים שיברכו את ישראל בכל יום ומבואר בדברי הר"מ והרהמ"ח פה דבשחרית ובמוסף ובנעילה וכו' חייבים. ונרא' דהמצוה הוא בכ"פ אימת שמברכין מקיימים מצוה ואם מברכי' כמה פעמים ביום מקיימים בכל ברכה מ"ע אך זה הוא כמו מצות ציצית דאם אין לו בגד בד' כנפות אינו עובר בעשה רק אינו מקיים ובלובש בלא ציצית עובר על מ"ע ה"נ דהמצוה בכל יום הוא עובר אם אינו מברך רק אם מברך פ"א אינו עובר עוד דהמצוה המחוייבת הוא רק בכל יום פ"א ומכל מקום אם מברך בכל יום כמה פעמים מקיים מ"ע בכ"פ רק אינו עובר רק אם לא ברך כלל יום אחד וכמו מצות תפילין דבכל יום מחויב להניח תפילין ואם עבר יום אחד ולא הניח תפילין עבר על עשה ואם הניח פעם אחת ביום שוב לא עבר ומכל מקום אם הניח תפילין כ"פ ביום מקיים בכל פעם מ"ע ובכל רגע שהתפילין עליו ה"נ כ"פ בכל יום מקיים מ"ע ואינו עובר רק אם עבר יום ולא בירך עבר על העשה וז"פ. ומ"ש הרהמ"ח דחייבים היינו מדרבנן דחז"ל תקנו בכל תפילות הללו ופשוט. ומבואר בטור ובראשונים בשם הירושלמי דאינו עובר רק כשקוראין אותו ע' בש"ע והיינו נמי אם קוראין אותו ואינו עולה עובר בעשה ואם אין קוראין אותו אינו עובר אבל אם עולה מקיים מצות עשה (רק אינו עובר) רק מדרבנן יש הרב' דברים שאינו עולה כמבואר הכל בטור ובש"ע ומבואר בטור דיש סוברין דוקא בשני כהנים עוברים אם קוראים אותם ובכהן אחד אינו עובר אף בקריאה ודעת הטור אינו כן אלא אף בכהן אחד עובר אם קראו אותו ע"ש ועיין בה"ז ובפר"ח דדעתם דאפשר בכהן אחד עובר אף בלא קריאה ע' בס' פרמ"ג ועיין בפר"ח שמביא דעת אחרונים דכהן אחד לא יברך ודחה ע"ש ולפמ"ש בכל הנהו אפילו דאין עוברים על כל פנים מקיים מ"ע וה"ל כתפילין כ"ז שמניחן מברך חוץ מה שאינם רשאים לעלות וע"ש דהתוס' סבירא להו דמדרבנן אחד עולה והיינו ג"כ שמחויב אבל לענין לקיים המצוה בכ"ע מקיים וזה

ברור. וע"ש דעת התוס' דאם נ"כ פ"א ביום אינו עובר שוב באותו יום אפילו אם קראו אותו והוא בתוס' ר"ה בסוגי' דבל תוסיף והיינו נמי דאינו עובר ואי בעי לא מברך כמו שאין צריך להניח תפילין רק פ"א ביום אבל אם מקיים בכל פעם מצות עשה כמו תפילין שבכל פעם מקיים מצות עשה ומברך ה"נ חייב לברך כיון דמקיים מ"ע וכל זה פשוט. ועיין בס' כתובה בפ"ב דכתובות שמביא בשם ס' חרדים דכשם דעל הכהנים מצות עשה לברך ה"נ מ"ע על ישראל להתברך מן הכהנים ע"ש אם כן אפשר דנשים ועבדים אין מחויבים במצוה זו לדעת הסוברים דאין נשיאות כפים בלילה אפשר מן התורה דההיקש ברכה לשירות הוא היקש גמור אם כן הו"ל מ"ע שהזמן גמרא ונשים ועבדים פטורים אך בש"ס דילן מבואר בתענית דההיקש הוא רק אסמכת' אם כן מחויבים הנשים ג"כ כיון דמה"ת אין הזמן גמרא והוי כמו תפלה ע' פ"ב דברכות (שוב מצאתי בריטב"א סוכה ד' ל"א ע"ב ד"ה מאי לאו כ' בא"ד דמצוה דכהני' הוא לבד ע"ש). וזר שבירך מבואר בש"ס דכתובות דעובר בעשה ופרש"י דכה תברכו אתם ולא זרים ולאו הבא מכלל עשה עשה ובתוס' בשבת כתבו לא ידע הר"י מאי איסור איכא בזר שעלה לדוכן ותמהו כולם הא מבואר דאיכ' עשה ועי' במג"א ובאחרונים מ"ש בזה ועיין במהרי"ט ח"ר שכ' דהעש' הוא דוקא במקדש שהיו מברכין בשם המפורש ואיכא עשה דאת ה' וכו' תירא עיין בסנהדרין ועיין בס' כתובה ואין להאריך וכבר דברו מזה האחרונים עי' בדבריהם. וכבר ציירתי בח"ז כ"פ דמשכחת לה חציו כהן וחציו ישראל אם כן בכהאי גונא אם עולה לדוכן להסוברים דאין איסור בזה בודאי עולה לדוכן רק לפי שיטת הגמרא שלנו דזר עובר בעשה אם כן בודאי אינו עולה כי החצי חלק הכהן דמחויב בעשה האיך יכול לדחות העשה שהזר אינו עולה בקום ועשה הא אין עשה דוחה עשה אך אם נאמר דהזר עובר בלאו הבא מכלל עשה כמו שכתב רש"י בכתובות אם כן לשיטת הרשב"א מובא דבריו במנ"ל בהלכות נערה בתולה דעשה דוחה לאו הבא מכלל עשה מכש"כ דלאו ע"ש אם כן עולה לדוכן דהעשה דצד כהן דוחה הלאו הבא מכלל עשה דצד ישראל אף על פי דאינו בצד אחד דהלאו הוא מצד ישראל והעשה מצד כהן מכל מקום דוחה עיין בס' ט"א במסכת ר"ה ובחגיגה. אך לפי דברי מהרי"ט דבמקדש עוברי' בעשה דאת ד' וכו' אם כן ה"ל עשה גמור' אם כן א"י לעלות במקדש דאין עשה דצד הכהנים דוחה עשה דאת וכו' דהוי עשה ולא לאו הבא מכלל עשה אך אפשר לומר דזה דאסור בשם המפורש מחמת את ד' וכו' דכל זה יקר ועילוי לשמו הקדוש אך במקום שהוא הוא מצוה הוא יקר וכבוד להזכיר שמו הקדוש כמו בנשיאת כפים ובבהמ"ק אם כן כיון דעל כל פנים בחציו כהן דמצוה על חלק זה להזכיר השם אם כן גם על חלק הזרות אינו איסור כיון דעושה

לשם מצו' ומצווה ע"ז בחלק הכהן אם כן אינו עובר כלל אף בחלק הזרות ועולה אף בבהמ"ק ובאתי רק לעורר. וטומטום שהוא ספק איש ספק אשה אם נאמר בזר אין איסור לעלות לדוכן בודאי צריך לעלות כי הוא ספק תורה ולענין הברכה אשר קדשנו וכו' תלוי בפלוגתת הר"מ והראשונים והדברים עתיקים. אך אם נא' דזר העולה עובר בעשה ואשה הוי כזר אם כן מוטב שלא יעלה ולבטל בשוא"ת משיעל' ויבטל מצות עשה בקום ועשה דלמא הוא אשה ועובר בעש' ועיין בפר"ד. ובשער המלך פלפל אם אשה בכלל זר או מחמת בני אהרן ולא בנות אהרן לענין עבודה וכאן אינו נ"מ הן זרים והן בנות אהרן הוי לאו הבא מכלל עשה מכה תברכו וכו' וכתו' דבר אל אהרן ואל בניו כו' ממעט בנות ואין להאריך. ואנדרוגינוס לשיטת הר"מ דהוי ספק ג"כ הדין כמו בטומטום אך לדעת הראב"ד בהלכו' שופר דהוי חצי זכר וחצי נקבה הו"ל כמ"ש בח"כ ובחצי ישראל לעיל. ועיין בס' פרמ"ג שחקר שם באריכות דברי' דפוסלים מן התורה בנ"כ לדעת הר"מ מחמת הלימוד כה וכו' ודברי' הפוסלים מחמת ההיקש ברכה לשירות דזה הוי מדרבנן כפי שמבואר בתענית וגם יש סברא דהיקש ברכה לשירות מן התורה אפשר במקדש דכתיב לשרתו ולברך בשמו היינו שם המיוחד ב"ה וקיימתי מסבראי דנפשאי ע"ש הכל באריכות. ועבתו"ס בשם הירושלמי דכהן אסו' לטמא מחמת נ"כ דטומאה ה"ל עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ולשיטת הראב"ד שהבאנו לעיל דהאידנא כיון דכולנו ט"מ אינו עובר בטימא אם כן נ"כ דוחה ע' הכל בפרמ"ג ובמצוה זו הפסקתי הרבה ע"כ אני מקצר והשי"ת יגמור לשנות פרק זה ואוסיף עליו בעזהש"י ועיין בס' נו"ב מה"ק סי' ה'. ומ"ש הרהמ"ח בנוסח הברכה אשר קדשנו במצותיו וכו' טעות המעתיק וצ"ל אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו וכו' כמו שכתב בר"מ:

מצוה שעט

סעיף א

שנצטוו הכהני' שישאו הארון על הכתף כשמוליכין וכו' שנאמר כי עבודת הקודש עליהם בכתף וכו'. מצוה זו מבואר בר"מ פ"ב מהלכות כלי המקדש הל' י"ב ומה שהביא הרב המחבר פלוגתת הר"מ והרמב"ן אם דוקא הכהנים נושאים או גם הלוים כשרים עיין בעיקר ג' בסמ"ק לרבינו מבואר שם דבריהם באריכות ולדברי הרמב"ן יש עוד ל"ת דיותר מבן חמשים שנה אסור לשאת דכתי' ולא יעבוד וכו' ע' באריכות שם וכאן בר"מ סתם הדברים בעת שמוליכין וכו' ולא כ' דוקא הכהנים. והנה לשון הר"מ בעת שמוליכין הארון וכן לשון הרהמ"ח וגם בשרשי המצוה כי כל עיקר כבודנו היא התוה"ק. ואני

איני מבין כיון דילפינן מפסוק כי עבודת הקודש עליה' בכתף ישאו הנאמר בבני קהת ועבודת בני קהת מבואר בפ' במדבר דהמנורה והשלחן והמזבח הזהב הכל היה עבודת בני קהת והיו צריכים לשאת ולא היו מוליכין בעגלות כדכתיב ולבני קהת לא נתן וכו' כי וגו' אם כן מ"ש דנקטו ארון ה"ה שלחן ומנורה וכו' הכלל כל שהוא מעבודת בני קהת היה מ"ע לישא בידים ולא על עגלות וצ"ע ואפשר מדברי קבלה הוא וצ"ע כי לפי המבואר בתורה כל עבודת ב"ק היו נושאים בידים ולא על עגלות וצ"ע:
חסלת פרשת נשא ובעזהש"י נתחיל פרשת בהעלותך.

מצוה שפ

סעיף א

שיעשה פסח בי"ד באייר כל מי שלא יכול לעשות פסח ראשון וכו' שנאמר בחודש השני וכו' יעשו אותו וכו'. דינים אלו מבוארים בר"מ פ"ה מהלכות ק"פ ומפוזרים עד סוף הלכה ואכתוב בקיצור כדרכי בעזהש"י. מי שלא היה יכול לעשות בראשון יעשה בשני וזמן שחיטת השני כמו הראשון בין הערבים וג"כ מן הכבשים ומעזים זכר תמים בן שנה ומבואר בר"מ פ"א דזמן שחיטת פסח ראשון הוא לכתחילה אחר תמיד של בה"ע ובפ"ש לא ביאר והתוס' ביומא דף כ"ט ע"ב נסתפקו בזה דאפשר בפסח שני כיון דלא כתיב בערב ובה"ע הוא קודם לתמיד של בה"ע ועיין בתוס' פ' התכלת ומובא במנ"ל כאן פ"א ועיין בשו"ת ח"ץ סי' קנ"א שלא הביא דברי התוס' הללו ועיין בשער המלך כאן פ"ג שעמד עליו ומכל מקום אני לך. וע"ל במצוה ז' כתבתי דמבואר בש"ס דפסחים דף צ"ו דפ"ר טעון ביקור ד' ימים ופ"ש אינו טעון ביקור והר"מ לא כת' דין ביקור אף בפ"ר ע"ש. וג"כ מבואר בתוספתא מובא בתוס' דף צ"ה שם בד"ה זה וכו' דפ"ר נשחט בג' כיתות והיינו לכתחילה עיין בר"מ פ"א מהלכות ק"פ ופ"ש אינו צריך ג' כתות והר"מ אינו מביא ד"ז דפ"ש אינו צריך ג"כ וצ"ע על שהשמיט זה וכבר כתבתי בגליון על הר"מ שלי. ומי עושה פסח שני אם לא עשה הראשון או מחמת שהי' טמא או בדרך רחוקה או שוגג או אונס ואפילו הי' מזיד ולא עשה הראשון מקריב בשני ודעת הר"מ דאם הי' שוגג או אונס בראשון והזיד ולא הקריב בשני ח"כ כרבי דס"ל הכי ור' נתן ור' חנינא בן עקביא פליגי וסוברים דאם הי' שוגג או אונס בראשון אף שהזיד בשני פטור מכרת והראב"ד פוסק כוותי' דרבים נינהו ועיין בכסף משנה מה שהאריך בזה והרהמ"ח מביא פלוגתת התנאים בש"ס נראה דלא ברירא ליה כשיטת הר"מ מדלא הביאו ולא מביא שום הכרעה בזה. והר"מ חילק דוקא אם הי' שוגג או אונס בראשון והזיד בשני ח"כ אבל אם היה

טמא או בד"ר בראשון אף על פי שהזיד בשני פטור מכרת והראב"ד השיג עליו דסותר דבריו דמ"ש שגג בראשון או טמא וכו' ועיין בכסף משנה מה שתירץ ובלחם משנה ונהי דנסתלק' השגת הראב"ד מכל מקום דברי הר"מ מש"ס דשם דף צ"ב ע"ב דמקשה אהיכא קאי הם תמוהים ועיין בצל"ח ואין כ"מ להאריך. ואם הזיד בשניה' בודאי ח"כ ואם הזיד בראשון אף דשגג או נאנס בשני ח"כ דעיקר חיוב על הראשון כרבי דס"ל כן עיין בר"מ ובש"ס. ונשים ועבדים אם חייבים בפסח שני ז"ל הר"מ פ"ה הל' ח' נשים שנדחו לפ"ש בין מפני האונס ושגגה בין מפני הטומאה וד"ר הרי פ"ש להם רשות רצו שוחטין רצו אין שוחטין לפיכך אין שוחטין עליה' בפ"ע בשבת בפ"ש עכ"ל והוא פלוגתא בגמ' דף צ"א אי פ"ש רשות ומבואר שם דר"א סובר כר"י דפ"ש רשות ואי רשות אין דוחה שבת בפ"ע. והנה בש"ס בפלוגת' שם מבואר מאן דסובר פ"ש רשות אפילו בחול אין שוחטין עליהם בפ"ע רק עושין אותן טפילה לאנשים והר"מ פ"ב פוסק דעושין חבורה שכולה נשים אפילו בפ"ש כר' יוסי אם כן ס"ל דהם חובה והאיך פ' כאן דהוי רשות ואין דוחה שבת ועמד בזה הכסף משנה ותי' לענין דעושין בפ"ע פוסק כר"י דהל' כותי' ולענין דחיית שבת פוסק כר"י דר"א ס"ל כותי'. ועיין בלחם משנה שדחה תירוצו והניח בצ"ע דודאי תלוי זב"ז דאם שוחטים עליהם בפני עצמם הוי חובה ודוחה שבת ע"ש. והרהמ"ח כתב כדברי הר"מ ונראה דל"ד כ' הר"מ נשים שנדחו וכו' מפני השגגה וכו' ה"ה אם לא עשו במזיד הראשון אף על פי דח"כ על הראשון מכל מקום אין שוחטים עליהם בפ"ע בשב' וה"ל כנאנס בשני וח"כ על הראשון ומשום לפטור מכרת א"י לחלל שבת דהתורה לא גזרה עליהם מצות פ"ש כלל בשום פנים רק שהתורה נתנה להם רשות ובמקום שא"י אינם עושים וחייבים על הראשון דעל הראשון בלבד חייבים אם לא תיקנו בשני. גם זה נראה פשוט בנשים דהזידו בראשון מכל מקום אם עשו את השני אף דהוא רק רשות מכל מקום כיון דהתורה נתנה להם רשות הוי תיקון בשני ונפטרו מכרת אף בהזידו בראשון כמו אנשים לשיטת הר"מ כנ"פ. ומכש"כ אם נא' דהוי חובה רק לענין שבת אינו דוחה בודאי נפטרו בפ"ש וברור. וד"ז שפסק הר"מ שאם הזיד בראשון ועשה השני א"ח כרת אין כן דעת רש"י עיין פ' מי שהי' ואין כאן מקומו להאריך.

והנה הטמאים שאין יכולים לעשות פ"ר ונדחים לשני היינו אותם הטמאים שא"י לאכול הפסח בערב דהוא תוך זמן טומאתם או שצריך להביא כפרה למחר והו"ל מח"כ אבל טמא שרץ ונבילה או זב בעל שתי ראיות ביום השביעי שהוא ערב פסח אם טבלו הטמאים הללו אף ע"פ שהם טב"י דצריכים הע"ש מכל מקום שוחטים וזורקים עליהם ובערב לאחר הע"ש יאכלו הפסח אבל קודם שטבלו אף על פי שיכולים לטבול היום

ויערב שמשם מכל מקום אין שוחטים וזורקים עליהם ואפילו שחטו וזרקו קודם טבילה אינו עולה והכל מגזה"כ והוא מבואר בר"מ פ"ו. אך הר"מ והראב"ד מחולקים בטמא מת בשביעי שלו והי' טומאה שהנזיר מגלח דעת הר"מ אף על פי שטבל והזה עליו ואינו אלא טב"י מכל מקום נדחה ואין שוחטין עליו דכתיב גבי האנשים אשר היו טמאים לנפש ולא יכלו וכו' ביום ההוא ודרשינן דדוק' ביום ההוא לא יכלו לעשות דהי' חל שביעי שלהם בע"פ ואמר רחמנא ידחו ולמה לא טבלו ע"כ אפילו טב"י דט"מ אין שוחטים ונדחו. ודוקא בטומאה שהנזיר מגלח עלי' אבל בטומאה שאין הנזיר מגלח עלי' סובר הר"מ ג"כ דעל טב"י שוחטין וזורקין והראב"ד חולק וסובר דאף בט"מ שו"ז על טב"י אף שהנזיר מגלח עליהם והאנשים הללו שחטו וזרקו עליהם קודם טבילה ע"כ לא עלה להם וב"כ וב"כ עברה זמן השחיטה ע"כ לא עשו פ"ר. ודעת התוס' דבאמת האנשים הללו היו עושים הפסח כי מרע"ה אמר להם כן דיטבלו ויעשו הפסח והם שאלו קודם ע' בדבריהם ועיין בכסף משנה ובלחם משנה ובמנ"ל מה שפלפלו בזה. ועיין בספ"י בסוכה מה שהקשה דלפ"ז לא מוכח דעוסקים במצוה פטור ממצוה דמוכחינן מהנהו אנשים שנטמאו כיון דבאמת היו עושים הפסח ע"ש בפ"ב בסוגי' דעוסק במצוה ועיין בצל"ח ובס' שעה"מ שפלפלו הרב' בענינים אלו ואין דרכי להאריך במה שכבר פלפלו גדולי עולם ומכל מקום אני לך. וזב בעל שתי ראיות וכן ש"י כנגד יום לאחר הטבילה ושחטו וזרקו עליהם ואח"כ ראו אעפ"י דסותרים למפרע מכל מקום פטורים מפ"ש והוא בש"ס ומבואר בר"מ. וכן מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור ונודע לו אח"כ שנטמא קודם בטומא' התהום אינו חייב בפ"ש ויש דינים בטומאת התהום עיין בר"מ כאן בפ"ו. ומי שהוא מח"כ ביום הי"ד היינו ער"פ מותר להביא קרבנותיו לב"ד כדי שלא יפשע ושוחטין וזורקין עליו ויש כמה דברים שמדרבנן אין שוחטין עליו בראשון ונדחה לפ"ש עי' בר"מ. ואותם הטמאי' שהיו יכולים לתקן עצמן כגון טמא שרץ וכדומה שהיו יכולים לטבול בע"פ ולשחוט עליהם או ערל ולא טבלו ולא שחטו עליהם דינם כמזידים בראשון ואם לא עשו את השני אעפ"י שהי' בשגגה או באונס מכל מקום ח"כ דהו"ל הזיד בראשון ושגג בשני דחייב כן מבואר בש"ס ובר"מ כאן. ונראה פשוט אם הי' אנוס שלא הי' יכול לטבול או שלא הי' לו מקוה או הי' שוגג הו"ל ג"כ כאלו שגג בראשון וחייב אם הזיד על השני ולא הוי כטמא לשיטת הר"מ דפטור אף בהזיד בשני אלא הוי כשוגג וכאונס הכלל כל שהי' יכול ליטהר בער"פ לא הוי כטמא אלא אם הי' מזיד דינו כמזיד בראשון ואם הי' שוגג דינו כמו שוגג בראשון ולא הוי דין טמא בראשון רק בא"א ליטהר בראשון וז"פ ועיין ברש"י דף ס"ט ע"א ד"ה עונש וכו' כת' דערל שלא מל ח"כ בשביל שהי' ראוי

לתקן משש שעות ולמעלה דהוא זמן שחיטת הפסח וכו' ומקמי הכי וכו' מבואר בדבריו דלא נקרא מזיד בהי' יכול לטבול ולמול רק אם הי' יכול לטבול ולמול בזמן שחיטת הפסח אבל אם בזמן שחיטה לא היה יכול אף שהי' יכול קודם לא נקרא מזיד וכן אפשר לפרש בר"מ אף על פי שסתם דטמא שהי' יכול לטבול בפ"ר היינו ג"כ בזמן שחיטה אבל אם הי' יכול לטבול ולמול קודם ובזמן השחיטה לא הי' יכול לטבול נראה דאין זה מזיד אלא שוגג ואונס ואם שגג בשני ג"כ פטור אף על פי דבראשון הי' יכול לתקן עצמו מכל מקום קודם זמן שחיטה לא רמי' חיוב עליו אלא בזמן שחיטה ואז הו"ל שוגג הכלל דעיקר תלוי בזמן החיוב כנ"ל אף על פי שהר"מ סתם הדבר. ואם בתחלת הששה שעות היה בדעתו לתקן עצמו והי' שהות עד סוף הזמן לתקן עצמו ובסוף השעות אירע אונס או (שוגג) [שכח] אי הוי מזיד או שוגג ע' בש"ע או"ח סי' ק"ח ובמג"א שם ותלמד לכאן ובאתי רק לעורר.

ואיזה דרך רחוקה ט"ו מיל חוץ לחומת ירושלים וז"ל הר"מ מי שהיה בינו ובין ירושלים יום י"ד עם עליית השמש ט"ו מיל או יותר ה"ז דרך רחוקה הי' בינו ובינ' פחות מזה אינו בדרך רחוקה מפני שהוא יכול להגיע לירושלים אחר חצות כשיהלך ברגליו בנחת וכו' ועי' בכ"מ דהר"מ פסק כעולא שם בסוגי' דף צ"ג ועיין בס' בה"ז בסוף מנחות ויש חילוק גדול בין פרש"י שם ובין פי' הר"מ דרש"י פי' דעולא סובר דאם הוא בחצות היום רחוק ט"ו מילין אם כן א"י להגיע לירושלים כ"ז שחיטה דט"ו מילין הוא מחצות עד שק"ה ואחר שק"ה דם נפסל ע"כ ה"ל דרך רחוקה. והר"מ ס"ל אם הוא בבוקר בעליית השמש רחוק ט"ו מילין אם כן א"י להגיע בחצות תחילת זמן שחיטה הו"ל דרך רחוק' ועיין בס' בה"ז שכ' שלא מצא חבר לפירוש הר"מ. והרהמ"ח סתם וכ' דד"ר הוי אם רחוק ט"ו מיל ולא כתב בעליית השמש נראה קצת דלא ס"ל כהר"מ דה"ל לכתוב דדבר זה הוא חידוש לשיטת הר"מ. ומבואר בש"ס דף צ"ב פלוגתא אם שחטו וזרקו על מי שהי' בדרך רחוקה בפ"ר ר"נ סובר דהורצה ופטור מפסח שני ור"ש סובר דלא הורצה דד"ר מידחא דחי רחמנא וכו' והלכה כר"ש באיסורי ורש"י פי' ששחטו וכו' ולערב יבוא מכל מקום בדרך רחוקה הוא כו' ורש"י לשיטתו דזה הוי דר"ר כל שאינו יכול לכנוס בשעת שחיטה כמו שכתבתי לעיל וע"ש ברש"י בד"ר שהיה ספק בידו לעשות שלוחים ומכל מקום רחמנא דחי'. ונראה דלאו דוקא אפילו בא בעצמו במרוצה על סוסים בתוך זמן שחיטה מכל מקום כיון שהי' בתחילת זמן שחיטה רחוק אם מהלך בנחת הוי ליה בדרך רחוקה דגזרה התורה דאינו עושה פ"ר כמו טמא ורחמנא דחי' אם כן לא מהני עשייתו אפילו בא בעצמו דמה לי הוא ומה לי שלוחו והר"מ כאן פ' ד"ז כר"ש. והנה לפי

שיטת הר"מ דדרך רחוקה הוי אם הוא בער"פ בעליית השמש רחוק חמשה עשר מיל דא"י ליכנס בתחילת שחיטה אם כן ג"כ נרא' אפילו בא במרוצה קודם חצות אינו עושה הפסח ואפילו עשה לא הורצה כיון דלדעתו זה הוי ד"ר וד"ר רחמנא דחי' וד"ר הוי כל שא"י להגיע בנחת לכל מר כדאית ליה כמבואר בר"מ כאן. ומכל מקום ד"ז צ"ע כיון דהוא בעזרה קודם זמן שחיטה למה לא ישחט אך כיון דדעת הר"מ דזה הוי ד"ר אם כן כך גזה"כ וכבר כתבתי בשם ס' בה"ז דשיטת הר"מ הוא חידוש וא"כ לדעתו ודאי הדין כך כמ"ש. ואם היה בתוך ט"ו מיל אינו בדרך רחוקה אף שלא הי' יכול לבוא בירושלים בזמן הקרבן כי עיכבוהו הבהמות בדחקם או שהי' חולה ברגליו ולא הגיע לעזרה עד שעבר זמן הקרבן ה"ז אנוס ואינו בדרך רחוק'. ונ"מ לשיטת הר"מ אם בכה"ג הזיד ולא הקריב בשני ח"כ דשגג בראשון והזיד בב' ח"כ אבל ד"ר בראשון אף על פי שהזיד בב' פטור מכרת כמ"ש לעיל וזה לא הוי בד"ר רק אנוס כיון דהיה קרוב לירושלים רק היה לו עיכוב ע' בכ"מ.

והנה הנידחים לפ"ש הוא דוקא מיעוט הקהל אבל מחצה ומכש"כ רוב הקהל אין עושין פ"ש וזה גזה"כ. והנה אם היה רוב הקהל טמאים בראשון במת הכל עושין פ"ר אף הטהורים יעשו בטומא' שנא' ויהי אנשים וכו' יחידים נדחו ואין ציבור נדחים רק עושין בטומאה כי טומאה דחוי' בציבור והר"מ כ' כאן ודבר זה הוא רק בט"מ לבד נראה דכל טומאות אפילו מגע בשרץ ובנבילה אין נדחה הטומאה וכן כתב בפ"ד מהלכות ב"מ להדיא דדוקא ט"מ נדחה בציבור ולא טומאת שרץ וכאן בסוף הפרק לענין אכילה מבואר בדבריו דנדחה הטומא' לכל טומאת מגע רק בטומא' היוצאה מגוף לא נדחה כגון זבים וכו' ועמד בזה המנ"ל ועיין בס' שעה"מ מה שפלפל בזה ובצל"ח דף צ' ואין להאריך במה שהאריכו האחרונים ובאתי רק להזכיר. הי' מחצה טהורים ומחצה טמאים הללו עושין לעצמן בטהר' והללו עושין לעצמן בטומא' ואם היו הטמאים עודפין על הטהורים אפילו א' עושים כולם בטומא' דאף יחיד מכריע ואם היו הטהורים עודפים אחד הטמאים עושים השני כדין מיעוט הי' אנשים מחצה טהורים ומחצה טמאים בפ"ר וכשאתה מונה נשים ג"כ הרוב טהורים הטהורים עושים את הראשון והטמאים אין עושים את הראשון דה"ל מיעוט כיון דנשים בראשון חובה ומיעוט אין עושים את הראשון בטומאה ואין עושים את השני ג"כ כיון דנשים בשני רשות לא נמנו הנשים והו"ל מחצה ומחצה אין עושים את השני. וז"פ אם הנשים בראשון היו טמאים וע"י הי' הרוב טמאים בודאי יעשו הכל בטומאה דה"ל רוב טמאים כיון דנשים בראשון חובה וז"פ. וגם פשוט דחרש שוטה וקטן אינם נמנים כלל לאו לענין רוב טהורים או להיפוך

כיון דאין חייבים בפ"ר כלל אף דבקטן דעת הר"מ בפ"ז שאם שחטו עליו בפ"ר נפטר כמבואר לקמן בס"ד מכל מקום אינו בר חיובא בודאי אינו נמנה כלל כנ"ב. הי' רובם זבים וכו' ומיעוט ט"מ הרוב אינם עושים פסח כלל דבראשון לא עבדי דלא נדחה ט"ז וכו' ובשני אין עושים דרובא אינם עושים השני אך המיעוט ט"מ גם כן אינן עושים פסח כלל בראשון לא עבדי דהו"ל מיעוט ומיעוט ט"מ אינן עושים בראשון ואין עושין השני דאין המיעוט עושים השני רק אם עשו רוב הקהל את הראשון וכאן שלא עשו רוב הקהל את הראשון אינם עושים את השני. הי' רוב הקהל ט"מ בראשון ומעוט זבים וכו' הט"מ עושים את הראשון דלט"מ נדחה בציבור אבל הזבים אינן עושין את הראשון דט"ז לא נדחה כלל וג"כ אין עושים את השני שאין עושים פסח שני אלא אם נעשה פסח ראשון בטהרה אבל אם נעשה פסח ראשון בטומאה אין שם פסח שני כלל וכ"ז מבואר בש"ס ובר"מ. הי' שליש הקהל טהורים ושליש זבים ושליש ט"מ הדין כך הטהורים עושים את הראשון דלא נגררו בתר רובא טמאים דהדין דיעשו בטומאה כמ"ש לעיל דכאן יש שליש זבים דאין עושים בטומאה והזבים אינם עושים את הראשון דט"ז לא נדחה וגם את השני אין עושים כיון דרוב הקהל לא עשו הראשון והט"מ גם כן אינם עושים את הראשון דה"ל מיעוטא לגבי טהורים וזבים ובשני לא יעשו כיון שרוב הקהל לא עשו את הראשון רק מיעוט הטהורים ובכה"ג דאין רוב הקהל עושים את הראשון אין כאן שני כמ"ש לעיל. ואם הי' הרוב זבים וכו' ומיעוט טהורים הטהורים את הראשון כי הטהורים אינן נדחין מפסח ראשון רק ברוב ט"מ עושים ג"כ בטומאה אבל אינן נדחים בשום פעם והטמאים אין עושים השני גם כן כיון דלא עשו רוב את הראשון רק מיעוט אין כאן פסח שני וגם רוב אפילו מחצה אינן עושים פסח שני כמ"ש וז"פ. וקצ"ע בלשון הר"מ בד"ז דשליש שכתב דהט"מ אינם עושים השני כיון דלא עשו רוב הציבור בראשון דדין זה הוא בש"ס מימרא דר' מני בר פטיש ושם מבואר הטעם דאין הט"מ עושים את השני דמצטרפים השליש זבים עם השליש ט"מ והו"ל רובא ורובא אין עושין השני ולמה כתב הר"מ טעם אחר. אך באמת דבר גדול השמיענו הר"מ ע' בצל"ח שם שהקשה שם על רב מני בר פטיש וכ' דר' מני סובר דוקא אם באו הזבים לירושלים בפ"ש הו"ל רובא אבל אם לא באו הזבים לירושלים בפ"ש לא יצטרפו ועושים הט"מ בשני אך לרב מחמת דלא עבדי בציבור בראשון אין עושין בשום ענין ע"ש. והנה הר"מ פוסק כרב דאם לא עבדו ציבור בראשון אין עושין בשני וכו' כמ"ש לעיל ע"כ נקיט הכא ג"כ טעם דרב דנ"מ אפילו אם לא באו הזבים כלל מכל מקום אין עושין כיון שלא עשו הציבור בראשון רק מיעוט והוא ברור. אך צ"ע מנ"ל לר"מ ד"ז אם באמת עשו הראשון רק רוב הציבור לא

עשו רק מיעוט דאין עושין השני דלמא באמת טעמא דדין זה דר"מ בר פטיש הוא מטעם המבואר בדבריו דרוב אין עושין השני אבל אם על כל פנים עשו בראשון אף על פי שאינו רוב לא מוכח כלל דלמא בכה"ג עושין מיעוט את השני ג"כ עיין בגמרא ותראה דד"ז אינו מוכח וצ"ע. ועיין ברש"י שם שכ' ובשני לא עבדו כיון דנטהרו זבים וכו' הו"ל רובא מבואר להדיא דאם לא נטהרו הזבים עושים המיעוט וכ"ה לר"מ בר פטיש כמו שמבואר בצל"ח שהבאתי ג"כ אך מרב לא מוכח ד"ז דמיעוט וצ"ע. ואם בפסח ראשון הי' מחצה טהורים ומחצה טמאים וח"ע וחצי ב"ח משלים לרוב טהורים המיעוט עושים השני דאינו דומה לנשים דבשני רשות והו"ל מחצה ואין עושים השני כמ"ש לעיל ז"א דח"ע וחב"ח בשני חובה ג"כ מצד החירות שלו. והאיך אוכל ח"ע וחב"ח אי משל רבו או משל עצמו ע' לעיל במצוה בדין פ"ר. אם כן דהוי חוב הו"ל מיעוט ועושים המיעוט השני כנ"פ ואין חילוק בין איש שלם או חצי איש וז"פ.

וקטן שהגדיל בין שני הפסחים או גר שנתגייר בין שני הפסחים חייבים לעשות פ"ש כן מבואר בר"מ ואם שחטו על הקטן בפ"ר נפטר ואין עושה פ"ש ועיין בכסף משנה שהקשה הא קטן אינו חייב בפ"ר ולמה נפטר אם שחטו עליו הפ"ר ותי' בשם מהר"י קורקוס כיון דרחמנא רבי' לקטן שישחטו עליו וממנין אותו נפטר בכך וכונתו דשה לב"א הוא מן התורה ועיין לעיל בחיבור זה. ועיין בס' ט"א בק"א שהקשה ע"ז ואין להאריך וכבר פלפלתי לעיל בדין שה לב"א אי מהתו' או מדרבנן. והנה בגר שנתגייר או קטן והגדיל בין הפסחים ולא עשו פ"ש ח"כ כי הר"מ פוסק כרבי דחייב כרת על הראשון וח"כ על השני וז"פ. וכבר כתבנו דגזה"כ דוקא מיעוט עושים השני אבל רוב וכן מחצה אין עושים אם כן אם מיעוט נדחו ובין שני פסחים נתגיירו הרבה גרים או נתגדלו הרבה קטנים שהם עתה רוב ציבור או מחצה לכאורה אין עושין השני כיון דמחצה ומכש"כ רוב אין עושים שני. אך באמת ז"א דד"ז דרוב ומיעוט העיקר הוא נחשב בפ"ר אם היה מיעוט בפ"ר ונדחו תיכף לפ"ש אף שאח"ז נתרבו הרבה מכל מקום עושין השני כיון שהיו בפ"ר מיעוט וגזה"כ דמיעוט נדחו וכן אם היו רוב בפ"ר או מחצה דאינן נדחין אף שנתמעטו אח"כ כגון שהם טמאים בפ"ש או באיזה אופן והם עתה מיעוט מכל מקום כיון דהיו רוב או מחצה בפ"ר לא חל עליהם חובת פ"ש כלל ואין עושים ע' בש"ס ובר"מ ותבין וז"ב. ועיין בר"מ כאן בפ"ז ה"ו דמשערין בהנכנסין בעזרה אם הם רוב טהורים או טמאים חזינן אם הם רוב טהורים נדחו המיעוט אף דיש רבים מישראל שהם טמאים וכן להיפוך הכלל דעיקר תלוי בחשבון דפסח ראשון אם הם מיעוטים נדחו אף דנתרבו ועושים פסח שני ואם הם רוב או מחצה לא חל עליהם חובת פ"ש אף דנתמעטו ע' בסוגי'

כנ"ב ופשוט. ולפמ"ש דעיקר משערינן באותם שהם כאן ורוצים לעשות הפסח ובאותם שאינן כאן לא משערינן כלל ואם יש כאן מיעוט טמאים אף שבכלל יש רוב כיון שאינם כאן אין נחשבים כלל אם כן ד"ז דמיעוט ורוב אינן אלא בטמאים העומדים חוץ לעזרה בשעת שחיטה אבל אפילו אם רוב ישראל לא באו לעשות פסח ומיעוט עשו אותם הרוב שהיו בד"ר עושים השני כי לא נתחייבו כלל בפסח ראשון ובפסח שני נתחייבו והוי ליה כאלו הרבה גרים נתגיירו חייבים בפ"ש. הכלל עיקר ד"ז דמיעוט ורוב גזה"כ הוא רק בעומדים כאן ויכולים לעשות הפסח אם כן נראה ברור אם יבנה הבית ב"ב בין ב' הפסחים ע' בש"ס דר"ה גבי עומר דאיבני בחמיסר כיון דבראשון לא היו ישראל שם ולא הי' מקדש אין חילוק בין רוב למיעוט אם כן כל ישראל חייבים לעשות פסח שני כמו גרים הרבה כי דינים אלו דרוב ומיעוט הם רק העומדים חוץ לעזרה כמבואר בר"מ ובש"ס ובירושלמי אבל באין עומדים ואין בית המקדש אין החשבון הזה וכל ישראל יעשו פ"ש כנ"ב. ואני כותב זה בין שני הפסחים יה"ר שיבנה מהרה קודם פ"ש ונזכה ונעשה הפ"ש אמן ואמן. שוב אח"ז רב ראיתי בירושלמי פ' מי שהיה שהוא פלוגתא דתנאי אם יבנה בהמ"ק בין פ"א לפ"ש דחד אמר דיקריבו ישראל פ"ש וח"א דלא יקריבו ע"ש.

והנה פ"ש דוחה שבת ודינו בשבת כמו פ"ר כן מבואר בש"ס ובר"מ אך טומאה אינו דוחה אפילו טומאת המת וזה הוא פלוגתא בש"ס דפסחים דף צ"ה דסתם משנה סובר כן וגם הת"ק דברייתא סובר כן דאינו דוחה טומאה ור"י פליג והלכה כת"ק וכסתם משנה וכן פסק הר"מ. והנה הטמאים שנדחים מפ"ש היינו כמו בפ"ר זבים וכו' או טמאי שרץ שאינם יכולים לאכול בלילה אף דיכול לטבול מכל מקום מחוסר טבילה כמו בפ"ר שנדחה ה"ה פ"ש ע' כאן בר"מ פ"ו. וטב"י דשוחטין עליו בראשון ה"ה בשני. ויש לספק לדעת רבינו הגדול הר"מ שפוסק דט"י מט"מ אין שוחטים עליו בראשון דרחמנא דחי' דכתיב ויהי אנשים וכו' אפשר בפ"ש כה"ג שוחטים עליו דגזה"כ דאסור בראשון דוקא וכולם חולקים על הר"מ בפ"ר ג"כ עיין כאן בפ"ו והבאתי לעיל. ואפשר בפ"ש מודה הר"מ ג"כ אך מל' הגמ' דצ"ה ע"ב מבואר דטעמא דת"ק דאינו דוחה טומאה דמפני הטומאה דחיתי' יחזור ויעשה בטומאה בתמיה נראה דבגוונא דאידחי מראשון אם אירע כן בשני אין עושה כיון דנדחה מפני כך אם כן לדעת הר"מ דט"י מט"מ נדחה בראשון אינו עושה בשני ג"כ כנ"ל. ודע הא דמבואר בלשון הש"ס מפני הטומאה דחיתי' וכו' לאו דוקא לאיש שנדחה מפני הטומאה בפ"ר אלא אפילו נדחה מטעם אחר כגון בד"ר או שגג ונאנס וכדומה ובפ"ש הוא טמא נדחה מפ"ש גם כן ומפני הטומאה דחיתי' וכו' היינו דחזינן דהתורה דחתה אותו מפ"ר מפני הטומאה ע"כ בפ"ש ג"כ אינו עושה

בטומאה אבל אין חילוק אם מאיזה טעם נדחה מכל מקום פ"ש אינו דוחה טומאה וז"פ. ולא ניתן לכתוב משום פשיטותו. ועיין בר"מ פ"ו דברים שנדחו מפ"ר מדרבנן דהעמידו דבריהם כגון ט"מ שחל ז' שלו ביו"ד שחל בשבת. דז"פ דאין מזין עליו דלשיטתו אין מקריבין על טב"י של ט"מ אך אם אירע ז' שלו ביום י"ג שחל בשבת העמידו חכמינו זכרונם לברכה דבריהם דאין מזין בשבת אף על פי שפסח הוא בכרת מכל מקום ביום זה אינו זמן הקרבן שחייבים כרת רק לעתיד העמידו דבריהם ע"ש אם כן בפ"ש נמי וכן גר שנתגייר בע"פ דאין עושה הפסח דחז"ל העמידו דבריהם ע"ש הטעם ה"נ בפ"ש דאין חילוק וז"פ. ועיין בר"מ כאן סוף פ"י שמביא הרבה חילוקים בין פ"ר לפ"ש ואינו מביא דעתו האיך פוסק אם פ"ש טעון לינה כראשון או לא ע' בגמ' הוא פלוגתא ובפ"ר לא הביא בפי' ועיין בהל' ביכורים מביא שם דין לינה ואין כאן מקומו כי הוא ענין ארוך ובאתי רק להזכיר. והר"מ מביא חילוק דפ"ר אין מוציאין אותו חוץ מחבורתו ונפסל אם הוציאו כמו שנתבאר בפ"ט ובפ"ש מוציאין אותו חוץ לחבורתו וממילא אינו נפסל. ועיין בכסף משנה מה שתמה על זה דבש"ס נראה להיפוך ותי' דאפילו הלכה דנפסל ביציאה נדחה סוגי' כמו שפירש"י שם והר"מ מסיים שם ושניהם נאכלים צלי בבית א' וע"ש בצל"ח כיון שכ' דמותר להוציא בפ"ש מאי זה שכ' דנאכל בב"א הא מותר להוציאו וע"ש שכ' דמותר להוציא ואינו עובר בלאו וגם אינו נפסל אבל האוכל אסור לאכול בשני מקומות רק יחזור ויאכל בחבורתו דהוא עשה דאסור לאכול בב' מקומות וע' לעיל בפ"ר שבארתי הדינים ולא עיינתי כעת שם. והנה במצוה זו הפסקתי הרבה פעמים וכתבתי בלא עיון ועוד חזון למועד בעזה"י אשנה פ"ז. לעיל כתבתי בשם התוס' ביומא דכ"ט ע"ב ובפ' התכלת שמסתפקין בדבר דאפשר פ"ש כיון דלא נאמר בערב ובה"ע אפשר הוא קודם לתמיד מחמת עשה דהשלמה וכתבו איזה שירצה יקדים ע' בדבריהם וצע"ק דלפ"ז בודאי הפסח קודם מחמת עשה דהשלמה והנה אפילו לצד זה דהפסח קודם בדוקא מכל מקום אם אירע ששחטו התמיד קודם יקריב הפסח אח"כ כי עשה דכרת דוחה עשה דהשלמה עי' בפ' ת"נ. ולכאורה בטמא או בדרך רחוקה בפסח ראשון לדעת הר"מ דאינו חייב על השני כמ"ש לעיל אם כן לצד הזה דפסח שני קודם לתמיד מחמת עשה דהשלמה אם עבר ואיחר אחר התמיד אפשר דאין מקריבין כיון דהוא עשה שאין בו כרת לא דחי עשה דהשלמה אך אפשר דמכל מקום איקרי עשה שיש בו כרת דחמור כיון דשייך כרת בשגג או בנאנס בראשון. אך נראה דנשים ועבדים דבשני רשות כפי מה שפסקינן ומכל מקום סובר הר"מ דבחול שוחטים עליהם בפ"ע אם כן נראה דלכ"ע פסח של נשים ועבדים לחוד אין שוחטים אותו בשני רק קודם התמיד כיון דהוא רשות בודאי

אינו דוחה עשה דהשלמה ע' במנ"ל בהל' כה"מ. ויש להאריך הרבה אך כבר כתבתי שאני כותב בלא עיון ובאתי רק להזכיר ובעז"ה אשנה מצוה זו:

מצוה שפא

סעיף א

שכל המחויב בפ"ש שיאכל בשר הפסח על מצות ומרורים וכו' דיני מצוה זו בר"מ בהלכות ק"פ. והנה מצה ומרור אין מעכבין ויוצא בפסח לחוד אם לא מצאו מצה ומרור כמו בראשון ומצה ומרור בלא פסח אינו מצוה כלל בשני ובראשון מצה מצוה אך לא מרור כמבואר בר"מ כאן ובה' חו"מ. והנה הביא הרהמ"ח דמצה של מצוה צריך שימור משעת קצירה והדברים עתיקים עיין לעיל בדיני מצה. הכלל בדיני מצה בפסח שני שוה הכל בכ"ע כמו בפסח ראשון וכמו האידנא דאכילת מצה חובה וכל דיני מצה שיוצאין בפסח ראשון הכי נמי בפסח שני ומה שאין יוצאין בפסח ראשון אין יוצאין בפסח שני וכל זה פשוט ועיין כל הדינים לעיל ותלמד לכאן. ובמרור כתב הרב המחבר דכל עשב מר נקרא מרור וי"ח וכו' זה כשיטת רש"י ובחומש פרשת בא וע' או"ח סימן תע"ג במג"א שהסכימו המ"א והש"ך דאין יוצאין רק בה' מינים השנוים במשנה והביאו ד' רש"י ולא הביאו דברי הרב המחבר דגם הוא סובר כן ועיין בפסחים דף ל"ט דמרור צריך להיות גדולי קרקע ומין זרעים ועיין בש"ע הדינים אך מה שמקילין במרור בזה"ז מחמת שהוא מדרבנן אבל עם הפסח הן בפ"ר ובפ"ש הוא מן התורה ע"ש ואין להאריך בדבר שמבואר באחרונים באה"ט. והנה ד"ז הי' פשוט אצלי תמיד דזה מ"ע שיאכל כזית פסח בליל ט"ו וי"ח וגם מצה ומרור או בב"א או זה אח"ז עיין בר"מ בה' חו"מ אבל איסור חמץ ליכא כלל דאם אוכל כזית פסח יוצא י"ח ואם יש עוד הרבה פסח שצריך לאכול שלא יהיה נותר בודאי מותר לאכול הפסח עם החמץ ואח"ז יאכל כזית מצה ומרור או קודם הפסח כמבואר בר"מ בהל' חו"מ הכלל דמ"ע עליו לאכול פסח ומצה ומרור כ"א כזית ויוצא י"ח ועם הפסח עצמו אותו הכזית שיוצא ג"כ מותר לאכול עם חמץ אי לאו הטעם דרשות מבטל למצוה אבל אם יצא י"ח כבר או רוצה שיי"ח בכזית אחרון מותר לאכול כל הפסח עם החמץ כי לא מצינו בשום מקום איסור חמץ בפ"ש רק מ"ע לאכול כזית פסח ומצה ומרור ויוצא י"ח וראיתי ברש"י בחומש פ' בהעלותך קפיטיל ט' פסוק י' בד"ה או בד"ר וכו' פי' שם וז"ל פ"ש חמץ ומצה עמו בבית ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו עכ"ל מבואר דאסור לאכול חמץ עם הפ"ש והוא אצלי דבר חדש מאוד ולא ידעתי מהיכן יצא לרבינו זה דנראה דאין איסור כלל. ולא ראיתי בשום מקום. דנ"פ אם יצא בודאי מותר כל

הפסח עם החמץ ואפילו אם נאמר דכוונת רש"י באותו זית שיוצא בו ג"כ לא ידעתי שום איסור אם אכל קודם מצה או אח"כ ואי מטעם ביטול רשות למצוה זה הוא ל"ד חמץ אפילו בשר רשות ובפרט שאני כבר פלפלתי לעיל בדיני פסח ראשון דלא שייך ביטול. אבל איסור חמץ עם הפסח לא ראיתי ואיני יודע הטעם רק דמצוה עליו לאכול כזית פסח וכזית מצה וכזית מרור ואפילו בלא מצה ומרור יצא אבל שיהי' אסור בחמץ דבר זה הוא תמוה אצלי מאד ולא ראיתי למפרשי' שירגישו בזה וצריך עיון וזה כמה שנים שכתבתי זה על הגליון בחומש שלי וצריך עיון גדול. ומה שכתב הרב המחבר דאינו נוהג בנשים כמו שאין שחיטת הפסח וכו' כך אכילת מצה ומרור עמו אינה חובה וכו' ה"ה אכילת הפסח בעצמו אינו חובה ומ"ש ועובר ולא אכל מצה ומרור בטל עשה זו עשה זו אינה מן המנין בתרי"ג כי הוא דיני המצוה וידי פסח יצא כמ"ש ומכל מקום ביטל מצוה כי הוא עשה אף על פי שאינו במנין ואכילת פסח בעצמו הוא מן המנין ואם לא אכל ביטל עשה מהתרי"ג. ועבדים שוים לנשים. וח"ע וחב"ח חייב מצד החירות ואינו רשות אלא חובה. וטומטום ואנדרוגינוס הם ספק ומחויבים מספק ומכל מקום מספק אין דוחה שבת כיון דרשות אין דוחה שבת אם כן ספק אין דוחה שבת ועיין בתוספות חולין שאפשר ספק קרבן דוחה שבת עיין בסוגיא דאזלינן בתר רובא ואין כאן מקומו ודברנו בזה במקום אחר ובאתי רק להזכיר. גם מס' לא יקריבו אחר התמיד מכל מקום כיון דהוא רשות בודאי א"ד עשה דהשלמה וז"ב. ופשוט דנשים ששחטו הפסח אף על פי דהאכילה ג"כ רשות היינו דהמ"ע אינן מחויבי' אבל על כל פנים מחויבים לאכול שלא יהי' נותר וז"פ:

מצוה שפב

סעיף א

שלא להותיר מבשר הפסח שני

שלא לשבור עצם מעצמות הפסח

א כל דיני מצות הללו מבוארים לעיל במצות פסח ראשון תראנו משם ותלמד לכאן:

מצוה שפד

סעיף א

לתקוע בחצוצרות במקדש בכל יום בבוקר וכו' וכמו כן בשעת הצרות וכו' שנאמר וכי תבואו מלחמה וכו' וביום שמחתכם וכו'. הרהמ"ח נמשך אחר דעת הר"מ דשני

מצות אלו הם מצוה אחת במנין התרי"ג ודין חצוצרות במקדש מבואר בר"מ פ"ג מה' כלי מקדש ודין חצוצרות בעת צרה מבואר בר"מ פ"א מהל' תענית ועיין בהה"מ שם שתמה על הר"מ שכלל במצוה אחת ולמה לא ימנה בשתי מצות שהוא שני פסוקים וכתב שהמצוה היא כללית וכו' ומכל מקום הניח בצ"ע ועיין בס' פר"ד בדרך מצותיך שמביא ג"כ שתמהו על הר"מ חכמי הדורות כמו שביתת יום טוב ותקיעה בר"ה וביובל אף שהפעולות שוים מאחר שזמנו של זה אינו זמנו של זה נחשב כל א' למצוה מיוחדת אם כן כאן נמי. והרהמ"ח נמשך אחר הר"מ כדרכו. והנה מצוה זו על הכהנים שנא' ובני אהרן וגו' ובהלכו' כה"מ כתב הר"מ בימי המועדים וכו' היו הכהנים תוקעים בחצוצרות וכו' ובפ"א מה' תענית לא כ' הר"מ דכהנים תוקעין וסמך עצמו על מה שכתב פ"ד תקעו בני אהרן וכו' אף ששם מיירי במקדש ע"ש בסוף מכל מקום לענין זה נראה דאין חילוק כיון דהוא מ"ע על הכהנים כמ"ש בתורה בכל ענין הכהנים תוקעין. ופשוט דהמצוה היא דוקא בשני חצוצרות כמו שמבואר בקרא וכן הוא במשנה דערכין אין פוחתין משני חצוצרות ומוסיפין עד ק"ך ועל הוספה מביא שם קרא מד"ק וע"ש בתוספות לתירוץ אחד מוסיפין יותר מק"ך גם כן רק א"צ לחפש יותר מק"ך ולתירוץ השני יותר מק"כ איכא עירבוב קלא ע"ש אם כן לתירוץ זה יותר מק"ך לא יצאו והר"מ בהל' כה"מ מביא סתם אין מוסיפין על ק"ך ואינו מבואר אם הוא לעכב ונ"מ גם כן בעת צרה אפשר דאסור יותר מק"ך וצ"ע. ואינו מבואר אם כהנים בע"מ כשרים לזה ולא נזכר בר"מ וראיתי בספרי פלוגתא דר"ט סובר דבע"מ כשירים ור"ע סובר דבע"מ פסולין ויליף מקרא אם כן הלכה כר"ע ובפרט דר"ט הודה לו אם כן פסולין בע"מ. ונראה דגם בתענית הדין כן כי הם אחד וממקראות אלו ילפי' לשניהם. ומכל מקום צ"ע על הר"מ שהשמיט זה ולא גלה דעתו ובפרט דמבואר בספרי וצ"ע. ומבואר בש"ס דר"ה דבר"ה היה שופר וגם חצוצרות שופר מאריך וכו' ובתענית היה גם כן שופר וחצוצרות שופר מקצר וחצוצרות מאריכין וכו' ומסקינן בגמ' דזה דוקא במקדש אבל בגבולין מקום שיש שופר אין חצוצרות ובמקום שיש חצוצרות אין שופר. ופירש"י כגון בתענית וכו' דכתיב בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' וכו' לפני המלך וכו' הוא דבעינן חצוצרות ושופר אבל בעלמא לא הר"מ מביא זה פ"א מהלכות שופר דבמקדש היו תוקעין בחצוצרות גם כן. וגם בפ"א מהלכות תעניות דבתענית היו תוקעין במקדש בשופר ג"כ דכתיב וכו'. ואיני מבין דברי הגמ' ולא פסק הר"מ כיון דד"ז דחצוצרות שוים מועדים לתעניות ולהר"מ הוא נכלל במצוה אחת ואפילו אם הם שני מצות מכל מקום הם שוים בדיניהם כדכתיב בקרא אם כן כיון דהוא מדברי קבלה דבמקדש צריך להיות עם החצוצרות שופר אם כן מנ"ל בתעניות

או בכל המועדים להר"מ או לדברי הרהמ"ח בכל יום כאשר יבואר בסמוך בס"ד וה"ל לבאר במשנה דתמיד במקדש הן בתעניות הן בכל יום הי' עם החצוצרות שופר וגם הר"מ אינו מביא ד"ז דבעינן שופר עם חצוצרות רק בדין תענית ובהל' כה"מ דכ' דין חצוצרות במועדים לא כתב זה וכן בש"ס אינו מבואר זה וא"י למה כיון דהוא מד"ק אם כן תמיד הו"ל להיות ד"ז וצ"ע. ואינו מבואר בדין דר"ה שהי' חצוצרות גם כן או בתעניות שהיה שופר ג"כ מי היו התוקעין אם כהנים דוקא או אפילו ישראלים. ונר' דבשופר היו תוקעין הן בר"ה הן בתעניות אפילו ישראלים דבשופר ל"מ בשום מקום קפידא בכהנים אך בחצוצרות אף בר"ה כיון דמצינו חצוצרות בכהנים ג"כ בר"ה היו הכהנים תוקעין בחצוצרות וישראל בשופר הן בר"ה והן בתענית כנ"ל. וראיתי בספרי מביא ראיה שכהנים בע"מ כשרים לתקוע בחצוצרות משמעון אחי אמו שהי' חיגר ברגליו והי' תוקע בחצוצרות ור"ע דחה שהי' בר"ה וביובל והודה ר"ט נראה דאף בר"ה היו כהנים תוקעין בחצוצרות כמ"ש אך בע"מ כשרים. וצ"ל כיון דהוא רק מדברי קבלה והקבלה כך דבע"מ כשרים בר"ה אך במועדים על הקרבן פוסל ר"ע בע"מ מקראי זה בודאי ה"ה בתענית פוסל בע"מ דדיניהם שויים מן התורה לכ"ד כנלע"ד. ומבואר בש"ס ובר"מ בהלכו' כה"מ דהחצוצרות היו של כסף והי' צריך להיות מעשת של כסף ובדיעבד מן הגרוטאות ג"כ ומשאר מיני מתכות פסולה ויליף מקראי במסכת מנחות וע' כאן במנ"ל שמביא בשם התוס' שכתבו כ"פ הא דמבואר במשנה ובגמרא דקרני' לחצוצרות היינו של הלוים אבל של הכהנים הי' דוקא כסף וכן דעת הר"מ והרב המחבר. וקצ"ע דכאן בה' כתב הר"מ ד"ז דצריך שיהי' כסף ובה' תענית לא ביאר זה ואפשר סמך על מ"ש כאן אבל ברור דחצוצרות של תענית היו גם כן כסף כי שוים בדיניהם לכ"ד וגם החצוצרות שהיו תוקעין עם השופרים בר"ה ג"כ היו של כסף כ"נ. מ"ש דלא הי' שופר עם החצוצרות רק בר"ה ובתענית לא עם החצוצרות שבמקדש של מועדים להר"מ או להרהמ"ח בכל יום הוא דבר ברור חוץ דאינו מבואר במשנה והוא גמרא ערוכה כמו שהביא הרהמ"ח בד"ה דאמרי' הכל חייבים בשופר בר"ה כהנים וכו' ופרכינן אי אינהו לא וכו' ומתרץ כהנים אצטריך לי' וכו' הואיל דאיתנהו בתקיעות בכל השנה דכתיב ותקעתם וגו' ודחה הכא שופר והתם חצוצרות אלא וכו' ואי נימא דתמיד היו תוקעין בשופר עם החצוצרות אם כן הי' תמיד שופר אלא ש"מ דלא היו תוקעין רק בתענית ובר"ה בשופר עם החצוצרות ולא בכל השנה ויש לדחות הראיה מכל מקום הדין אמת אך צ"ע כמ"ש לעיל. והרב המחבר דעתו דמצוה זו בכל יום ומביא ראיה מהש"ס דר"ה ומערכין דאין פוחתין מכ"א תקיעות במקדש וכו' ואיני מבין לשון הרהמ"ח שכ' בתחלת דבריו

לתקוע וכו' בבוקר וכו' דמבואר שם בש"ס ובסוכה דגם על תמיד של בה"ע היו תוקעין ונראה דתיבת בבוקר הוא טעות המעתיק. ודעת הר"מ דמצוה זו היא בימי המועדים ובר"ח ואינה בכל יום ובפ"ז מה' כה"מ מביא זה שאין פוחתים מכ"א תקיעות בחצוצרות אך דאינו מביא דדוקא הכהנים ואפשר דאף ישראלים כשרים כמבואר כאן בפ"ג ופ"ו מהלכות תו"מ מביא זה דכהנים היו עומדין על שלחן החלבים ותקעו בחצוצרות ונראה דדעת הר"מ דכ"ז הוא רק מדרבנן כמו דתוקעין בע"ש להבטיל ממלאכ' וכן לפתיחות שערים דזה אינו מבואר בתורה דעל עולותיכם וכו' היינו הקרבנות כתוב רק דרבנן תקנו כן אבל המצוה מן התורה הוא רק במועדים ובר"ח על הקרבנות. ומה דמבואר בר"ה דבכל השנה הכהנים מחויבים בתקיעות חצוצרות היינו ביום טוב ובר"ח ולאו בר"ה לחוד. וראיתי בספרי פרשה ע"ז מבואר וביום שמחתכם וגו' אלו שבתות וכו' ר' נתן אומר אלו התמידים חזינן דיש פלוגתא בזה דת"ק סובר דוקא בשבתות וי"ט ובר"ח ור"נ סובר דבכל יום ובודאי הלכה כת"ק דהוא סתם אם כן עולה פסק הר"מ כהוגן. אך צ"ע למה לא ביאר הר"מ ד"ז דשבת וכ' בימי המועדים ובר"ח ולא כתב שבתות ג"כ ושבת אינו בכלל המועדים דצריך ריבוי לשבת וצ"ע. והנה התקיעות הי' בעת הניסוך בכל הקרבנות ציבור כמבואר בר"מ דעל אלו אומרים שירה ותוקעין. והנה כ"פ מבואר תר"ת נראה דזה מן התורה ע' בסוף ר"ה אבל מה שמבואר דתוקעין תשע תקיעות ג"פ תר"ת על כל פרק נראה דזה אינו מן התורה ורבנן תקנו כן כ"נ. ועיין בר"מ בה' שופר שכ' דמ"ע לשמוע קול שופר וידוע מה שכתבו האחרונים דמצוה שניהם יחד התקיעה והשמיעה ע' בלחם משנה ובס' יום תרועה ובס' ט"א וכאן כתב דחייבים לתקוע וגם בהל' תענית כתב דמצוה להריע ולא כתב לשמוע. צ"ע אם כל ישראל במקדש או בתענית מחויבים כ"א לשמוע או לא דמצוה רק לתקוע וגם יש כמה נ"מ אם השמיעה והתקיעה שניהם יחד הם חיוב או רק אחד ע' במסכת ר"ה ובראשונים ובאחרונים ותבין וכאן לא נתבאר כלל ובאתי רק לעורר. ומה שכ' הרב המחבר דנראה ממהר"ם שדעתו שבשאר הימים אף הלוים תוקעין בחצוצרות דבריו מגומגמים דודאי תמיד הלוים רשאים לתקוע בחצוצרות בכל כלי השיר דעיקר שירה בפה וכו' רק דלהרהמ"ח מ"ע על הכהנים בכל יום ולהר"מ אין הכהנים צריכים לתקוע בכל יום מן התורה ואם עברו ע"ז בטלו עשה ומכל מקום אינו מזיק לקרבן והקרבן כשר וכן מבואר בספרי ומה שאין תוקעין האידנא בתעניות בחצוצרות ע' במס' תענית ובראשונים ואין כאן מקומו ובעזה"י כל המצות שבסדר זה דעתי לשנות עוד הפעם:

(חסלת פ' בהעלותך ובעזה"י נתחיל פ' שלח).

מצוה שפה

סעיף א

להפריש חלה מכל עיסה וליתן אותה לכהן שנאמר ראשית עריסותיכם חלה וכו'. דינים אלו מבוארים בר"מ בהלכות ביכורים מפ"ה עד פ"ט ובש"ע יו"ד מסי' שכ"ב עד סי' של"א והנה להאריך בפרט צריך קונטרס מיוחד וכבר האריכו הראשונים והאחרונים ואכתוב לך בקיצור שרשי הדינים שהם מן התורה בס"ד. מ"ע מן התורה להפריש חלה מן העסה וליתן לכהן וחלה זו נקראת תרומה ג"כ והרבה דינים שוה לתרומה וחייב מיתה במזיד וחומש בשוגג ע' בהלכות תרומות בר"מ דיני אכילת תרומה ה"נ חלה וחלה ותרומה ותרומת מעשר מצטרפין לכזית לכ"ד בין חלה טהורה בין חלה טמאה הכלל דינ' כתרומה להרבה דברים עיין בר"מ מה' תרומה וכן מה שמבואר בתרומה מי יכול לתרום ומי שאינו יכול לתרום הן לכתחילה והן דיעבד הכל בחלה ג"כ דנקראת תרומה וכן איתא בשאלה כמו בתרומה וא"צ להאריך. והחיוב של חלה היא משנעשה עיסה בחיטים בגלגול וטימטם בשעורים וקודם שהפריש חלה העיסה היא טבל וחייבים מיתה ומלקות כטבל של תרומה ותיכף שנתן המי' בקמח רשאי להפריש חלה ודינה כחלה אך אינה העיסה טבל עד שתגלגל בחיטים ומטמטם בשעורים דאז נעשית העיסה טבל מן התורה עיין בר"מ פ"ט. ואין חיוב בחלה אלא חמשת מיני דגן בלבד היינו חטים ושעורים וכוסמים וש"ש ושיפון וחוץ מאלו המינים אין חיוב בחלה ומצטרפין זל"ז להשלים השיעור ודין בלול ושאינו בלול ודיני הצירוף הכל מבואר בר"מ ובש"ע ע"ש ואין להאריך במה שמבואר בש"ע. ולכתחילה מפריש חלה כ"ז שהיא עיסה ואם לא הפריש ואפה מפריש אחר האפי'. ושיעור עיסה שנתחייב בחלה היינו מ"ג ביצים וחומש קמח חייב בחלה ומחולקין הרשב"א והרא"ש אי השיעור בקמח או בתבואה ובש"ע פסק כדעת הרשב"א דבקמח משערינן והדברי' עתיקים. ואין חיוב חלה מן התורה אלא בא"י ודוקא בביא' ראשונה כמו בימי יב"נ וכמו ביאה השלישית ב"ב דהוי ביאת כולם אבל בימי עזרא דלא הי' אלא ביאת מקצתם וגם האידנא גם בא"י אין חיוב חלה מן התורה דכתיב בבואכם בביאת כולם כמבו' ביבמות ובכתובות ובר"מ ובש"ע. תבואות א"י שיצאו ח"ל אם גלגל עיסה בא"י ואח"כ יצאה כיון דנתחייב' בחלה בשעת גלגול לא נפטרה בח"ל וכ"ע מודים. אך תבואות א"י שיצאו לח"ל וגלגל בח"ל הוא פלוגתא במשנה ור"ע פוטר והל' כותי' וכן פסק הר"מ בפ"א מהלכות תרומות וד"ז אם גלגל בא"י לא נפקע החיוב אף לר"ע מבואר במנ"ל שם ע"ש וכאן בהלכות חלה פ"ה. ותבואות ח"ל שנכנסו לארץ אם נכנס קמח והגלגול הי' בא"י חייב מן התורה אך אם הגלגול הי' בח"ל פטור ע"ש

בפ"א מה' תרומות בכ"מ. ונראה דאין תלוי בנתינת מים לקמח אף שיכול להפריש חלה אז מכל מקום העיקר תלוי בזמן חיוב היינו הגלגול שאז נעשית טבל וכן בהרבה דינים בהל' חלה העיקר תלוי בגלגול ע' בהלכות חלה. הלקט והשכחה ופאה חייב בחלה. והפקר אם קודם גלגול זכה בו כיון דבשעת גלגול הוי שלו חייב בחלה אפילו אם לאחר הגלגול הפקיר מכל מקום חייבת בחלה כיון דלא הי' הפקר בעת הגלגול אבל אם הית' הפקר בשעת הגלגול פטור דעיקר החיוב בעת הגלגול ואם לא נתחייבה אז כגון הפקר וכדומה שיבואר בסמוך בס"ד פטורה. עיסת ההקדש שפדאה לאחר שנתגלגלה ביד ההקדש פטור דהקדש פטור מהחלה ואם פדאה קודם חייבת. וד"ז דגלגול בעת הקדש פטור אפשר דוקא אם בא ליד גיזבר אבל אם לא בא ליד גיזבר אפשר דלא נתמעט דהוי שלו מחמת הואיל ובעי מיתשל בדבר זה כבר האריכו האחרוני' והדברים עתיקים. ועיין בס' שעה"מ בהל' תו"מ פ"ו ה"ח שהאריך בזה וגם בשאר אחרונים בדינים אלו לענין הרבה דברים. עיסת עכו"ם אם נתגלגלה ביד העכו"ם ג"כ פטורה מהחלה ואפילו גלגלה ישראל מכל מקום כיון שהיתה של עכו"ם בשעת גלגול פטורה. ועיסה של ישראל אפילו גלגלה עכו"ם כיון שהית' של ישראל חייבת דעיקר תלוי של מי העיסה שייך בשעת הגלגול ועיין בס' מהרי"ט אלגאזי פלפול ארוך בזה. עיסת השותפי' חייבת ושותפות העכו"ם אם אין בשל ישראל כדי שיעור חלה פטורה ואם יש בשל ישראל לבד כשיעור חלה חייבת בחלה. העושה עיסה מן הטבל חייבת בחלה. וזה מבואר בר"מ כאן פ"ו והר"ש פ"א דחלה משנה ד' מביא ד"ז מהירושלמי אף שיש בה תרומה ותרומה פוטרת כאשר יבואר בסמוך מכל מקום כ"ז שלא קרא שם תרומה לא ה"ל דין תרומה וטבל חייב בחלה מקרא דדריש בירושלמי ע"ש ומבואר במשנה פ"א דחלה מ"ג אלו חייבים בחלה ופטורים ממעשרות הלקט וכו' ומעשר ראשון שניטלה תרומתו וכו' ומבואר שם בירושלמי מובא בר"ש כגון שהקדימו בשיבלין וכו' והוא כ"פ בש"ס והיינו אם נתן ללוי מע"ר קודם שהפריש תרומ' גדולה גזה"כ דפטור הלוי להפריש מזה המעשר הת"ג ע' ברכות ופסחים וכ"פ מובא דין זה בש"ס:

ונראה דל"ד בניטלה תרומתו אלא אפילו במע"ר שלא ניטלה תרומתו כגון שהקדימו בכרי לאחר שנתמרח דהדין דהלוי צריך להפריש ת"ג כמבואר במקומות הללו ולא הפריש ועשה עיסה מכל מקום חייבת בחלה אף ע"פ דצריך להפריש מכל מקום טבל גמור ג"כ חייבת בחלה כמ"ש וזה הוי טבל גמור אם הקדימו ע' במקומות הנ"ל ובר"מ פ"ג מהלכות תרומות ומה דנקט המשנה אלו חייבים בחלה מעשר ראשון שניטלה תרומתו וכו' ומשמע בהקדימו בכרי דה"ל לא ניטלה תרומתו פטור. ז"א דודאי בכ"ע חייב כיון

דטבל חייב בחלה אך נקטי' אגב דתני אלו פטורים מן המעשרות וחייב בחלה נקט זה דפטורה מן המעשר וחייבת בחלה ומשום פטור המעשרות נקיט אבל בכ"ע חייבת בחל' כי עיסת טבל חייבת בחלה וזה נראה ברור ופשוט. ולפמ"ש דברי הר"מ כאן פ"ו הל' ג' אינם מובנים לי כלל שכ' הלקט וכו' חייבים בחלה וכן מע"ר שהקדימו בשבלי' שניטלה תרומתו אף על פי שיש בו חלק תרומה גדולה וכו' חייבים בחלה עכ"ל. והנה מ"ש אף על פי שיש בו חלק תרומה גדול' ובאמת אינו מפריש ת"ג מכל מקום על כל פנים לא הפריש ממנו ת"ג ויש בו אותו חלק מכל מקום חייב וזה שפיר. אך זה קשה כיון דהר"מ מיירי לענין חלה לחוד למה כ' בהקדימו בשבלים דמשמע דמע"ר שהקדימו בכרי פטור ובאמת למה פטור מחמת חלק הת"ג דזה ה"ל כמו טבל דטבול לת"ג וטבל חייב בחלה כמ"ש הר"מ בהלכה ז' והבאנו לעיל וצריך עיון גדול לפענ"ד. עיסת מע"ש והקדש שנפדו וכן מותר העומר ולחה"פ ושהל"ח לאחר הפדיון כיון שנתגלגל אחר הפדיון דהם חולין חייבים בחלה וצ"ל דהרבותא הוא כמו שמבואר בש"ס דאע"פ שלא נתן החומש וקי"ל דאין החומש מעכב. והתוי"ט כתב דהרבות' כגון שהקדימו בשבלי' כמ"ש הרע"ב בפ"ק דתרומות היינו אם הפריש מע"ש בשבלים אינו חייב בת"ג וצ"ע ג"כ דלפ"ז אם הקדימו בכרי דחייב בת"ג פטור ולמה פטור כיון דעיסת טבל חייב כמ"ש לעיל וצ"ע. ומע"ש שלא נפדה בגבולין לכ"ע פטורה מחלה וכן כתב הר"מ כאן ובירושל' פלוגתא דר"מ ור"י ולמ"ד דמע"ש ממון גבוה אף בירושלי' פטור. והר"מ פוסק דמעשר שני ממון גבוה ופוסק כאן דעיסת מע"ש בירושלים חייבת בחלה וכבר תמה בזה הכסף משנה וכן לענין מצה בפ"י מה' חו"מ וכן גבי אתרוג ועי' באחרונים שפלפלו בזה הרבה ועיין בס' שעה"מ בהלכות חו"מ שהאריך הרבה בזה ועיין בקונטרס כ"ת והדברים עתיקין ואין דרכי להאריך במקום שפלפלו הגדולי' אכול דבש וכו'. עיסת שביעית חייבת בחלה ועיין בבכורים. חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו פטור מחלה דקדשי ואפילו אי לא קדשי רק בשחיטת הזבח כיון דגלגלן ע"מ לקדש וכו' ע' בר"ש. ולמכור בשוק כיון דאמליכו וכו' חייב בחלה כן מבואר במשנה ובהר"מ. עיסת תרומה פטורה מן החלה דנפקא מקרא דתרימו וכו' דהחלה הוא קודש והשאר חולין פרט לעיסת תרומה דגם הנשאר קודש וכו' ומבואר בפ"ז דתרומות שתי קופות אחת של חולין וא' של תרומה אכל אחת וכו' והשני' נוהג בה תרומה וחייבת בחלה דברי ר"מ ר' יוסי פוטר מחלה ור"מ ור"י הלכה כר"י ופטור. ולכאורה קשה הא הוי ספק מן התורה ובפרט באיקבע איסור' אם כן למה לא יתחייב בחלה מספק ועיין בס' מהרי"ט אלגאזי שעמד בזה וכתב דאפשר כיון דמספק יש לה דין תרומה הו"ל קדוש ופטור בודאי עפ"י סברת הר"ן דמתירין את

הנדר אם חל מס' כיון דספק לחומרא הו"ל כמו שחל הנדר והדברים עתיקים ה"נ ואח"כ מפלפל דאפשר דמיירי בחלה בזה"ז דרבנן ע"ש. והר"מ אינו מביא ד"ז מפורש אך ממ"ש פי"ג דתרומות דינים אלו וכ' דהשני' הו"ל תרומ' נר' דהוי כל דין תרומה ופטורה מחלה ומכל מקום צ"ע.

מדומע היינו תרומה שנתערב בחולין פטו' ג"כ מחל' וס' מדומע חייב בחלה. והנה דין זה דמדומע פטו' מחלה מבוא' בפ"ו דחלה מ"ד ובפ"ג מ"ב ובר"מ כאן בפ"א. והנה מדומע הוי כל שנתערב תרומ' בחולין בפחו' מק' וא' דאסור' לזרים ובנד' ד' מ"ז אמרי' שם דלא אתי דמוע דרבנן דמה"ת ברוב' בטיל ומפקיע חלה דאוריי' ואוקמי' שם דבריי' ס"ל חלה בזה"ז דרבנן וע"כ דמשניו' הנ"ל מיירי ג"כ בכה"ג וסברי דחלה דרבנן בזה"ז אבל בחלה מן התורה לא אתי דמוע דרבנן ומפקיע דאוריי' וכן כ' הר"ש במשנ'. וצ"ע על הר"מ שכ' סתם דהמדומע פטור מחלה והו"ל לבאר דדוקא בזה"ז דחלה דרבנן אבל בזמן דחלה דאוריי' חייב בחלה דאין דמוע דרבנן מפקיע דאורייתא שוב ראיתי במהרי"ט אלגאזי שמביא בשם הר"י קורקס שהקשה זה וע"ש מה שפלפל וצ"ע. על כל פנים אם רוב תרומה או מחצה על מחצה כיון דמה"ת הוי מדומע פטור מחלה דאוריי' ג"כ כי תרומה פטור ה"ה מדומע. והנה זה דמדומע פטור נראה דבכ"ע פטור אפילו איכא שיעור בחולין לבד חוץ הדמוע מכל מקום פטור דנפטר כולו מהחלה וכן נרא' מסתימת דברי הר"ע. אך הר"ש כ' דדוקא אם אין בחולין לאחר וכו' התרומה שיעור חלה ויש שיעור חלה רק ע"י צירוף התרומה הוא דפטורה אבל אם לש כ"כ דיש שיעור חלה בחולין לחוד בלא התרומה חייבת בחלה. ודברי הר"ש תמוהים מאד ממשנה פ"ג דחלה ע"ב דמבואר דנדמעה עיסתה עד שלא גלגלה פטורה שהמדומע פטור ומשגלגלה חייבת והטעם כיון דבשעת גלגול נתחייבה לא נפטרה ולדברי הר"ש דאם יש שיעור חלה בחולין לבד חייבת אם כן ברישא שנדמעה עד שלא גלגלה דפטורה מיירי באין שיעור בחולין לבד רק בצירוף וא"כ אפילו גלגלה קודם אם לא הי' שיעור חלה בחולין לא נתחייבה אם כן אח"כ ע"י צירוף לא נתחייבה ומה חילוק יש והו"ל למיפלג רק בין יש שיעור בחולין לחוד או לא וכבר עמד בזה המהרי"ט אלגאזי ודחה דברי הר"ש וכ' דהר"מ וכל הראשונים סוברים דבכ"ע מדומע פטור אפילו יש שיעור חלה בחולין לחוד מגזה"כ. ודוקא ברוב תרומה או מע"מ דברוב חולין לא אתי דמוע דרבנן ומפקיע חלה דאוריי' רק מחלה דרבנן נפטרה רק מיירי ברוב תרומה או מחצה ע"מ ע"ש. והמפריש חלה צריך לשייר מקצת מן העיסה והעושה כל עיסתו חלה לא עשה כלום עד שישייר מקצת והוא נלמד מקרא מראשית וכו' ועיין במהרי"ט אלגאזי שמסופק אם השיריים סגי בכ"ש שנשאר או אפשר דבעינן

כזית דניכר התיקון דקודם הפרשה הי' חייב עונש על כזית טבל ועכשיו רשאי לאכול אבל בפחות מכזית דגם קודם הפרשה לא הי' עונש דהוא רק ח"ש אם כן אפשר בכה"ג לא הוי שיור והניח בצ"ע ומכל מקום אני לך. והנה בהמצוה הזאת נכלל שני דברים האחד הוא הפרשת חלה וקודם הפרשה העיסה טבל וגם כהן חייב על טבל ומחויב להפריש ועוד נכלל דלאחר הפרשה מצוה עליו ליתן החלה לכהן דהוא מת"כ. והרמב"ן בס' המצות חושב זה לשני מצות א' הפרשה והב' הנתינה לכהן והר"מ אינו חושב רק למצוה אחת והנתינה הוא חלק מחלקי המצוה ובאו דבריהם באריכות בסמ"ק של רבינו והרב המחבר נמשך אחר דעת הר"מ כמנהגו. וכ' הרהמ"ח החלה אין לה שיעור מן התורה אפילו לא הפריש אלא כשעורה פטור כל העיסה וכו' אבל חכמים חייבנו להפריש מן העיסה חלק אחד מכ"ד וכו' וסמכו הדבר וכו' תתנו כלומר תן לכהן מתנה הראוי וכו' וכן הוא לשון הר"מ כאן בפ"ד מבואר בדבריהם דמה"ת א"צ להפריש וליתן רק כ"ש אך שיעור דאחד מכ"ד הוא דרבנן ואסמכוה על מקרא זה ועיין בנו"ב מן התורה סי' ר"א שיצא לידון בדבר חדש דחלה אין לה שיעור מן התורה היינו להפקיע מן העיסה האסור טבל ובכ"ש שהפריש נתקנה העיסה ומצוה מן התורה להפריש אחד מכ"ד או ממ"ח מעשרון דזה שיעור נתינה לכהן דגזה"כ דא' מכ"ד או ממ"ח מעשירית האיפה הוא כדי נתינה ומחויב להפריש כשיעור הזה מן התורה אך מדרבנן הוא להפריש אחד מכ"ד מעיסה אפילו גדולה הרבה כגון שיש בעיסה כ"ד עשרונים מן התורה השיעור נתינה הוא א' מכ"ד מעשרון וחז"ל חייבו להפריש א' מכ"ד מכל העיסה וצריך ליתן עשרון וזה הוא רק דרבנן אבל אחד מכ"ד מעשרון פחות מזה אינה נתינה וצריך להפריש מן התורה כדי נתינה היינו אחד מכ"ד מעשרון אחד, ואחד מכ"ד בעיסה גדולה הוא רק מדרבנן ע"ש שקבע בה מסמרות. ואיזה שיעור הוי מן התורה אי אחד מכ"ד או אחד ממ"ח ע"ש וכ' דגם דעת הר"מ כן ע"ש שהאריך בזה ומכל מקום אני לך. ועיין בפ"ו מהל' מתנות עניים הל' ז' במנ"ל שם בשם רבינו ישעיה באריכות:

ומ"ש הרהמ"ח בשם מורו דוקא ברודה מן התנור מצטרף אבל אם נתנו מן התנור לכלי שאין בה בית קיבול כו' אף על פי שנתנו אח"כ לסל אינו מצטרף דכבר נפטר מן החלה כו' דעה זו לא ראיתי מובא בשום מקום לא ברא"ש ולא בטור ובש"ע דלכאור' נר' דתמיד מצטרף אם הגיע לכלי שיש לה תוך וצ"ע דדעה זו אינו מובא בשום מקום (אח"ז הראני ח"א נדפס ס' א"ז הגדול ושם הביא בשם ריצב"א כדברי המחבר והא"ז חולק עליו וכ' דאין דבר זה בר סמכא ע"ש בה' חלה ס"ס רכ"ו) גם מ"ש הרהמ"ח דאם נתן בכלי שאין לה תוך כבר נפטרה מחלה צ"ע הא בש"ס דפסחים הוא אבעי' דלא איפשטא והוי ספק

וכן פסק הר"מ בפ"א דהוי ספק אך בח"ל דהוי דרבנן הוי לקולא ובהרהמ"ח נראה דבכ"ע פטור ובאמת בחלה דאוריית' הוי ספק בכל כלי אפילו אם אין לה תוך וצ"ע. ומ"ש הרהמ"ח עיסה שנילושה בין במים בין בכל שאר משקים וכו' לחם נקרא וכו' בר"מ כאן בפ"ו מבואר דעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש וכו' ושאר מ"פ לא נזכר ועיין בטור סי' שכ"ט דגם דעת הטור בר"מ כן דכל מ"פ הדין כך ע"ש ולהרא"ש יש לו שיטה אחרת ואין להאריך ועי' בב"י שם בטור. ומ"ש עיסת ארנונה כלומר שהוא משותפת בין ישראל ועכו"ם וכו' כ"ה דעת קצת הראשונים דזה הוא הפי' עיסת ארנונה אבל הרבה ראשונים דחו פי' זה ועיין באריכות במהרי"ט אלגאזי בהלכות חלה וכ' דגם הר"מ סובר כפי' זה ע"ש שהאריך מאוד ואין להאריך במקום שהאריכו הפוסקים ע"ש ומכל מקום אני לך. ומ"ש הרהמ"ח דנוהג בא"י ודוקא בזמן שכל יושביה עליה וכו' אין הפי' כמו ביובל דמשגלו עשרת השבטים לא הי' יובל נוהג רק כאן הכוונה דהכיבוש צריך להיות ע"י רוב ובימי יב"נ הי' כל ישראל וכ"ז שהיו ישראל שם אף לאחר שגלו היו"ד שבטים מכל מקום אותה הארץ שנשאר ביד יהודא היתה חייבת דלא בטלה הקדושה והקדושה הי' ע"י כיבוש כולם אך לאחר שגלו לבבל בטלה כל קדושת א"י דקדושה הראשונה בטלה ואח"כ בימי עזרא שנתקדשה לא הי' ביאת כולם ע"כ פטורה ולא יתחייב עד ביאת הגואל ב"ב דיהי' ביאת כולם וכ"ז פשוט בש"ס ובר"מ וכבר כתבתי כ"פ כ"א במקומו והרהמ"ח קיצר בדבר וסמך על המבין. ומ"ש הרהמ"ח בדיני חלת חוץ לארץ אין רצוני להאריך בדבר שמבואר בש"ע ובאחרונים. ואין מפרישין חלה מן הישן על החדש ולא להיפוך כדין תרומה עיין בר"מ בה' תרומות הדינים ה"ה כאן אך אם אין בכל עיסה כשיעור ויש בחדש ובישן כשיעור ע"י צירוף מן התורה מצטרף ונתחייבה בחלה אך [אין] תורמין מן האמצע משום גזירה אלא יביא עיסה אחרת ויצרף חדש לחדש וישן לישן ויפריש מכ"א ועיין כאן בלשון הר"מ בפ"ז הלכה ד' ועיין במהרי"ט אלגאזי שהאריך בביאור לשון הר"מ ומה שתמה על הכסף משנה שם ומכל מקום אני לך. לעיל הבאתי דמע"ש חוץ לירושלים ודאי פטורה מחלה ועיי' ברש"י בסנהדרין דף קי"ב ע"ב שכ' בלשון הב' כיון שבשעת גלגול לא הי' בה היתר אכילה לא נתחייבה בחלה דלא קרינן עריסותיכם ואפילו נפדה אח"כ כיון דלא נחית לה חיוב בשעת גלגול ועיין במהרי"ט אלגאזי שכ' אע"ג דנאמר דלר"י אף בגבולין מע"ש ממון הדיוט הוא מכל מקום פטורה דהיתר אכילה בעינן ועיין בכסף משנה גבי עיסת מע"ש שכ' ג"כ דדעת הר"מ דפוסק כמ"ד ה"א במינן ע"ש אם כן אפשר בלש עיסת חדש קודם לעומר דפטורה מחלה כיון דבשעת גלגול היתה אסורה באכילה ולא הו"ל עריסותיכם ואפשר לחלק דכל הנהו דאין בהם היתר אכילה

או שאסורים לעולם או על כל פנים מחוסר מעש' כמו מע"ש דמחוסר הולכה לירושלים או פדיון אבל עיסת חדש דאינו מחוסר רק זמן עד לאחר יום ב' דפסח לכל הדיעות שפיר הו"ל ה"א והוי עריסותיכם ויש לחקור במצה ג"כ ואין כאן מקומו. ולענ"ד עדיף יותר מהואיל אף לדברי הסוברים דלא אמרינן הואיל מכל מקום מח"ז עדיף דאינו מחוסר כלל והוי שפיר שלו והוי עריסותיכם ובאתי רק לעורר. ואל תבהל להשיב שהרי הבאתי לעיל דין חדש וישן שמצרפין וגם תורמין מן החדש על החדש דשם לא מיירי מחדש קודם לעומר רק חדש וישן היינו משני שנים דזה נקרא חדש וישן אבל קודם לעומר יש לספק כנ"ל. והסברא כיון דאין מחוסר רק זמן הוי שלכם ומצינו כיוצא בזה בכ"ד כידוע. ואל יקשה לך על דבר זה דאם אין בה היתר אכילה לא הוי עריסותיכם אם כן האיך פסקינן דהעושה עיסה מן הטבל חייבת בחלה ומביאים ירושלמי דנפקא מקרא הא לא הוי ה"א וכ"ת דגלי קרא אם כן נילף דלא בעינן ה"א גבי חלה דטבל אסור באכילה ז"א דדעת התוס' בפסחים דף ל"ח ובסוכה דף ל"ה שכתבו שם דגבי אתרוג א"י בטבל משום חלקו של כהן וגבי מצה באיכא שיעור חוץ מחלקו של כהן היו יוצאין ע"כ צריך קרא למעוטי ע"ש. ואתרוג של כהן לשיטתם יוצאים אלמא דטבל הו"ל היתר אכילה אף דאסור באכילה נראה דסברתם כיון דחובה ומצוה איכא להפריש ועי"כ עומדת שיהי' מתוקן הו"ל עכשיו קודם שנפרש ג"כ היתר אכילה מכש"כ דחדש שכתבנו לעיל וכאן דמצוה וחובה איכא הו"ל יש בה ה"א כ"נ שהוא דעת התוס' וע"ש בקונטרס כפות תמרים. והנה התוספות בסוכה שם כתבו הא דמבואר בירושלמי דטבל חייב בחלה היינו שיש שיעור חלה בהחולין לבד התרומה שיש בה דאל"ה יש בה חלקו של כהן ולא הוי עריסותיכם דבפ' ראשית הגז וכו'. והנה דבריהם צ"ע דבאמת עיסת השותפים חייבת בחלה ועיין בקונטרס כ"ת מה שפירש בדבריהם ועיין בר"ש פ"א דחלה משנה ד' שכתב שם דמדומע אינה פטורה מן החלה רק אם אין שיעור חלה בחולין לבד אז פטורה אבל יש בה שיעור חלה בלא התרומה חייבת והבאנו לעיל ואח"ז מביא הירושלמי דטבל חייב בחלה והקשה ממדומע דפטור ותירץ כיון דלא קרא שם. מבואר בדבריו דטבל אפילו אין בה שיעור לחוד חייבת דאי בכה"ג פטור רק ביש שיעור לא קשה ממדומע דגם מדומע הדין כן דאם יש בו שיעור חייב לפי שיטת הר"ש. מבואר דבכל ענין טבל חייב אפילו אין בה שיעור חולין לבד וכ"נ מדברי הר"מ דסתם דהעושה עיסה טבל חייב משמע אפילו לית בחולין לבד שיעור מכל מקום חייבת בחלה ופשוט. והרהמ"ח כ' עיסה שנילושה בשני קצות העריסה ואין בא' מהחלקי' שיעור וכו' אלא אם כן נשכו וכו' נראה מדבריו דכ"ז שהיא עיסה אינו מועיל צירוף סל ודוקא לאחר האפיי' מועיל ולא בעודה עיסה ועיין

בטור יו"ד סי' שכ"ה שכ' להדיא דגם בעיסות מהני צירוף סל וכתב אפילו לאחר האפיי' וכו' מבואר דבעיסות הוי כש"כ ואפשר דגם הרהמ"ח סובר כן ומיירי שלש בכלי שיש הפסק מחיצה אבל מוד' שמהני צירוף סל אפילו בעיסות ועיין בר"מ פ"ו. ועיסת כלאי הכרם או עיסת חמץ בפסח או עיר הנדחת דאסורים בהנאה ודאי פטורים מחלה דאין בהם ה"א ולא דין ממון ועוד מהטעמים המבוארים בפסחים דף ל"ג ע"ש ובעזה"י יתבא' במצות ת"ג. ואפילו אם בשעת גלגול העיסה לא היתה אסורה בהנאה כגון שנתגלגלה בעוד שלא היתה עה"נ או בשעת שנתגלגלה לא היתה חמץ ואח"כ החמיצה בפסח יש לחקור אך כעת הגמ' פסחים אין ת"י לא יכולתי לברר ובעזה"י אשנה פ"ז בעזרת הגומר עלי יתברך:

מצוה שפו

סעיף א

להטיל ציצית בבגד וכו' שנאמר ועשו להם ציצית וכו'. דיני מצוה זו מבואר בר"מ בהלכות ציצית ובטוש"ע או"ח הלכות ציצית. והנה במצוה זו האריכו הראשונים והאחרונים ולא הניחו פינה וזוית שלא נשתטחו בה ולהאריך צריך חיבור גדול וכבר ידעת דרכי מה שמבואר הרבה בראשונים ובאחרונים א"ר להאריך ואכתוב בקיצור שרשי המצוה בס"ד. בגד שהיא בת ארבע כנפות או יותר חמשה וששה ויותר מ"ע להטיל ציצית בד' כנפות והארבע ציצית כולם מצוה אחת הם ובפחות מארבע ציצית לא קיים המצוה כלל ויש נ"מ ג"כ ע' בסוף הקומץ הכלל דארבעתן מצוה א' הם כחכמים. ובגד שהיא פחות מד' כנפות אינה חייבת בציצית כלל ודעת הרי"ף והר"מ והרהמ"ח דאינו חייב מן התורה בציצית אלא בגד של צמר רחלים או בגד פשתן ובגדים של שאר מינים פטורים מן התורה רק מדרבנן ודעת רש"י ותוס' דכל הבגדים חייבים מן התורה עי' בש"ס ובב"י סי' ט' באריכו'. ומכל מקום בגד של עור לד"ה פטורה דעור לא הוי בגד כלל. והחוטין של ציצית הם מצמר ופשתים או מאיזה מין ויש חילוק דחוטי צו"פ פוטרים בין במינם בין בכל מיני בגדים וחוטים משאר מינים אינם פוטרים אלא כ"א במינו ולא בשאינו מינו וחוטי צו"פ לא יעשה צמר לפשתים או להיפוך משום כלאים ואם עשה והוא כלאים לשיטות הסוברים דכלאים הותרה בציצית ולא דחוי' ע' בש"ס והיא שיטת ר"ת אינו עובר בלאו כלל והוא רק איסור מדרבנן על כל פנים לא עבר בעשה ג"כ דבאמת נפטרה הטלית בציצית אלו ואפשר היוצא לרשות הרבים בשבת אינו חייב חטאת דהוי מצויצת כהלכתה וגם לא שייך אתי איסור ומשווי עלי' כמשא

כמו שמבואר בסוף עירובין לשיטת רש"י דאפשר דווקא באיסור תורה סובר רש"י כן דאתי האיסור ומשווי עלי' כמשא אבל לא באיסור דרבנן. אך לשיטות הסוברים דכלאים בציצית דחוי' וכל שאפשר לקיים שניהם עובר בלאו וח"מ אם כן האידנא עובר בלאו וחייב מלקות היוצא לרה"ר אף לדעת הט"ז בסי' נ"ג דאם כל הציצית פסולים בטלו לבגד ואינו חייב ע"ש מכל מקום כאן מחמת הלאו דכלאים הו"ל כמשא לשיטת רש"י ואם עבר בעשה דציצית דיהי' דינו כאלו לבש בגד בלא ציצית דעובר על עשה או אפשר נהי דעובר עבירה של כלאים מכל מקום על כל פנים פוט' הבגד וא"ע בעשה ונ"מ אם צריך לעשות תשובה על העשה ג"כ או להביא עולה או בנשבע שלא ילבש בגד עם ציצית דהיינו שיש בה מצוה דוודאי השבוע' חל ואינו דומה לנשבע לבטל המצוה דאינו מחויב ללבוש בגד של ציצית כידוע אם כן אם לבש בגד כזה אם נאמר דאינו מצוה כלל אם כן לא עבר על השבועה אבל אי אמרינן דמצוה קא עביד רק עבר עביר' אם כן עבר על השבועה. אך אם נאמר דמצוה הבב"ע הוא מן התורה אם כן הו"ל מהב"ע ועבר אעשה רק אם נאמר דמהבב"ע רק דרבנן כשיטת התוס' בסוכה אם כן מן התורה קיים העשה וכבר כתבתי לעיל במצות סוכה דאף אם נאמר דמהב"ע הוא מן התורה מכל מקום לא עבר אעשה רק לא קיים המצוה ע"ש אם כן לפ"ז א"צ לעשות תשובה ע"ז דלא עבר כלל ונראה כיון דצו"פ פוטרים הוא בכ"ע אפילו בכלאים רק מחמת העבירה שעושה ולמ"ד מהב"ע מן התורה א"י ולפמ"ש לא עבר ג"כ ולמ"ד מהב"ע מדרבנן יצא י"ח המצוה מן התורה כנ"ב. והחוטין של ציצית צריכין טויה לשמה ואם לאו פסולים ולענין שזורין דעת הר"ם שא"צ להיות שזורין וכל הראשונים חולקין דבעינן שזורין וע' כ"ז בראשונים ובש"ע. וחוטין גזולין פסולים ע' בסוטה דממעטינן דכתיב ועשו להם משלהם ובלאו קרא פסול מחמת מהב"ע לשיטות הסוברים דמה"ת פסול הבאתי בסמוך בקיצור ועיין במצות סוכ' דשם בארתי נהי במצוה הב"ע לא קיים המצוה מכל מקום לא עבר על המצוה במצות כאלו כגון סוכה וציצית אם כן מטעם מהב"ע על כל פנים אם לבש בגד כזה אף דלא קיים המצוה מכל מקום לא עבר אעשה ולא הוי כאלו לבש ד' כנפות בלא ציצית אך כיון דהתורה פסלה גזולה עבר אעשה והו"ל כאלו לבש בגד ד"כ בלא ציצית עי' לעיל כי דברים ברורים הם בס"ד וא"צ לכפול. ומבואר בר"מ דחוטי הקדש ג"כ פסול והכסף משנה לא הראה מקומו אבל הטעם ג"כ דצריך שיהי' משלו. וחוטי עיר הנדחת ג"כ פסולים אף אם נאמר דאיסורי הנא' הו"ל יש להם בעלים והוי שלו והדברים עתיקים כאשר הבאנו כ"פ בח"ז מכל מקום כתותי מיכתת שיעורא וציצית יש לה שיעור למטה כן מבואר בר"מ ובכ"מ וידוע גבי שופר ולולב. ועוד כ"פ מבואר

דדין תקרובת ע"ז הדין כמו עהנ"ד ה"נ. וכן ע"א של ישראל או משמשין ה"נ בזכה בהם ואם לא זכה בהם והם של עכו"ם ה"ל של אחרים וא"י בהם ואם יוצאים בגזל העכו"ם ע' דינים אלו בהלכו' שופר ובה' לולב והדברים עתיקין ותלמוד לכאן. והמודר הנאה מהחוטין כיון דמצות לאו להנות נתנו אם כן אפשר דלא הוי שלו עי' הכל בדיני לולב ושופר ותלמד לכאן והדברים ארוכים ועתיקים. והבגד ג"כ אינו חייב בציצית רק אם הוא שלו וכסות השותפים איתרבי שהוא חייבת אבל גזול או בגד שאולה פטורה ולאחר שלשים יום חייב רק מדרבנן אבל מן התורה פטורה לעולם כיון דאינו שלו ומתנה ע"מ להחזיר הוי שלו כמו בכ"מ וז"פ. ועוד ענינים או בגד שאסור בהנאה הכל מבוא' במצות אחרות גבי לולב ושאר ענינים ותלמד לכאן. ומ"ש הרהמ"ח ציצית שטוה עכו"ם פסולה שנא' אל בני ישראל ועשו וכו' הוא ט"ס וצ"ל שעשה עכו"ם וע"ז קאי הלימוד ע' בר"ם וש"ע. ובזמן שהי' תכלת הי' המצוה שיעשה לבן וג"כ חוטי תכלת כאשר יבואר רק אין מעכב ע"כ האידנא שאין לנו תכלת יוצאים בלבן לבד ודעת הרז"ה דתכלת מעכב ורק מדרבנן חייבים אנחנו היום בציצית ורוב הפוסקי' פוסקי' דאינו מעכב והדברים ארוכים א"י להאריך. ודעת הר"מ דמה"ת אין שיעור לחוטין כמה חוטין שצריך ליתן בכל כנף ועיין בכסף משנה שתמה עליו דמבואר בש"ס דמה"ת צריך ד' חוטין ע"ש ודעת הר"ם בזמן שהי' תכלת הי' רק חצי חוט נצבע וסגי בזה והראב"ד פ' דצריך חוט של תכלת ועי' בתוס' פ' התכלת ודעת רש"י דמצוה בשני חוטין לבן ושני חוטין תכלת עי' הכל בש"ס דמנחות ובראשונים באריכות והר"מ בפ"א כאן כתב התכלת אינו מעכב וכו' כיצד הרי שאין לו תכלת עושה לבן לבדו וכו' וכן אם עשה לבן ותכלת ונפסק הלבן ונשתייר התכלת כשר נראה מדבריו דתכלת לבד בלא לבן אינו מצוה ועי' בכ"מ הטעם והרהמ"ח כתב בפי' כדעת רוב הראשונים דתכלת לחוד ג"כ יוצא. ועיין ברש"י ובתוס' דהא דאינו מעכב צריך ליתן ממין א' ד' חוטין ועיין בתוס' מה שמפלפלין בזה דאפשר די בשני חוטין ע"ש באריכות. וכיצד צובעין התכלת עיין בר"מ פ"ב וצריך צביעה לשמה ואם נצבע שלא לשמה פסול ואם צבע איזה דבר ביורה לנסות נפסל כל היורה וכן אם לקח מהיורה בכלי וניסה דבר בכלי דנפסלה הצבע שבכלי ואח"כ עירה הכלי לתוך היורה נפסל כל היורה והר"ם לא כתב זה בפי' אם עירה ליורה דנפסל היורה אלא ממ"ש שופך מה שבכלי מוכח ד"ז ע' בגמ'. ויש לספק אם צבע התכלת מצבע גזולה אם הוא פסולה דבעינן לכם או אפשר דצבעא מידי משש' אית בי' ועיין בסוגי' דב"ק ד' ק"א בסוגיא דיש שבח סממנים ע"ג צמר וכו' ועי' בחו"מ סי' שס"ג ולענין מצוה כאן אני מסופק בזה עיין

בר"מ גבי שופר הגזול וצ"ע ובאתי רק לעורר וא"י להאריך עוד בהרבה ענינים כי צריך חיבור מיוחד לזה.

ונשים ועבדים פטורים ממצוה זו דהוי הזמן גמרא כי לילה לאו זמן ציצי' ויש שיטות בזה אי כסות יום בלילה חייב ע' בראשונים ולד"ה נשים ועבדים פטורים כי כולם פוסקים דלילה לאו זמן ציצי' כר"ש בגמ'. וטומטום ואנדרוגינוס חייבים מספק וח"ע וחב"ח בוודאי חייב מצד הב"ח אך להסוברי' דנשים אסורים בכלאים בציצית יש לספק אם ח"ע וחב"ח יכול לקיים ציצית בכלאים נימא כיון דחלק העבדות פטור מציצית ועל הלאו דכלאים גם הוא עובר ולא אתי עשה דציצי' של חלק הב"ח ודוחה הל"ת של צד העבדות דבצד העבדות אין עשה או דלמא דדוחה העשה מצד ב"ח הל"ת של כלאים ע' בס' ט"א בחגיגה שהאריך כיוצא בו ומכל מקום אני לך. בח"ז הבאתי כ"פ בשם הריטב"א דמ"ע שהז"ג דנשים פטורות דוקא במצוה שבגוף אבל במצוה שאינו בגופו כמו מילת הבן נשים ג"כ חייבות במקום דלא מיעטה התורה ורק במילה דהתורה מיעטה אותו וכו' אם כן נראה פשוט למאן דס"ל דציצית חובת טלית וכלי קופסא חייבים בציצית אף דכסות לילה פטור או המיוחד ללילה או בכ"ע בלילה לכל מר כדאית לי' מכל מקום לא מיקרי מצות עשה שהז"ג לענין לפטור הנשים דלא הוי מצוה שבגוף רק להטיל ציצית בבגד אם כן נשים חייבות ג"כ דכאן לא איתמעטי נשים רק מחמת מ"ע שהז"ג עי' בש"ס אם כן קשה על הא דמבואר בש"ס דר"י רמי תכלת לפרזומי דאנשי ביתא ומברך כל צפרא להתעטף בציצית מדרמי קא סבר דהו"ל מ"ע שלא הז"ג אמאי מברך כל צפרא כרבו דתני' וכו' ומנלן דר"י ס"ל דה"ל מ"ע שלא הזמן גמרא דלמא באמת ס"ל לר"י דכסות לילה פטור והו"ל מ"ע שהזמן גמרא והא דרמי תכלתא לבגד אשה דר"י ס"ל כשמואל רבי' דציצית חובת טלית וגם ר"ח סובר דרב ג"כ ס"ל דחובת טלית הוא ור"י סובר כרבותיו אם כן נשים חייבות אף דהו"ל עשה דזמ"ג כיון דלא הוי מצוה שבגופה. אך באמת לא קשה דהנה לפני זה מבואר דמאן דסובר דציצית חובת מנא הו"ל עשייתה גמר מצותה ומברך בשעת עשיי' לעשות ציצית. ונראה פשוט למאן דס"ל דחובת טלית וכלי קופסא חייב בוודאי אין מצוה בלבישה כלל דמקיים המצוה בשלימות אם הם בקופסא וא"כ הברכה רק על העשי' ואם הלילה מפסיק מברך בכל יום על העשי' אף דאין שייך הלשון לעשות דהם עשוים מכבר אפשר דמברך על מצות ציצית על כל פנים כי ברכת להתעטף לא שייך כי אין מצוה בעיטוף כלל וכאן מבואר דר"י הי' מברך כל צפרא להתעטף ע"כ סובר דחובת גברא אם כן הו"ל מצוה שבגופו ונשים פטורות ע"כ פריך שפיר דע"כ ס"ל דלא הוי מ"ע שהז"ג דלילה חייב אם כן האיך מברך בצפרא ומקשה שפיר ומתרץ כנ"ב

ופשוט. וכ"כ התוס' דף מ' ע"א ד"ה סדין דמדברכינן להתעטף מוכח דחובת גברא הוא ע"ש. וראיתי בס' ביאור מרדכי הנדפסים בספרי הרי"ף על המרדכי שכתב שם לאיזה ענין דקושית הש"ס דר"י ס"ל כרבותיו (דטלית) דציצית חובת טלית ובאמת הא ליתא כמ"ש דאין יכול להיות כן דלא שייך הברכה להתעטף וזה ברור ולא עיינתי במצוה זו כמו שכתבתי כי הוא ענינים עמוקים ומבואר הרבה בראשונים ובאחרונים:

מצוה שפז

סעיף א

שלא נתור אחר מחשבת הלב וראיית העינים שנא' ולא תתורו וכו'. מצוה זו בר"מ פ"ב מה' עכו"ם ודברי הרהמ"ח הם מוסר השכל ועי' בס' משנ"ח במצוה י"ג מה שפלפל בדברי הר"ם וגם הקש' דלשיטת הרמב"ן הנפרטי' בלאו שבכללו' נמנה כ"א למצוה בפ"ע אמאי לא מנה כאן שני מצות דדרשינן אחרי לבבכם זו מינות ואחרי עיניכם זו זנות וע"ש מה שמתרץ ואין בלאו זה מלקות לכ"ע ודברי הרהמ"ח קשרם על לוח לבך ואשרי וטוב לך:

(חסלת פ' שלח לך ובס"ד נתחיל סדר ויקח קרח):

מצוה שפח

סעיף א

שנצטוו הכהנים והלוים לשמור המקדש וכו' כל הלילה וכו' שנאמר ושמרו את משמרת וכו'. דיני מצוה זו מבואר בר"ם פ"ח מה' בית הבחירה. והנה נלמד במס' תמיד מקראי דכהנים שומרים בג' מקומות והלוים בכ"א מקומות ומבואר בר"מ ובהרהמ"ח דשמירה זו מצותה רק בלילה והמפרש במס' תמיד כתב דמצוה זו נוהגת ביום ובלילה והמנ"ל מביאו וכתב דדברי המפרש תמוהים וגם ראיתי בס' באר שבע שתמה על המפרש וכתב דד"ז לא היה ולא נברא דמצוה זו אינו אלא בלילה וכ"כ הר"מ וסמ"ג וכו'. ולדידי צ"ע אדרבא מנלן דאינו אלא בלילה כיון שאינו מפני פחד אלא מפני הכבוד ואינו דומה פלטרין וכו' כמבואר בר"ם ופוק חזי דפלטרין מלכים יש שומרים ביום ג"כ ואי משום דבמשנה מבואר דדפק וכו' אין ראי' וגם ממשנה דאיש הר הבית היה מחזיר וכו' אורחא דמילתא נקיט דביום אין דרך לישן רק בלילה וכעת א"י טעם לדברי הראשונים דסוברים דהוא רק בלילה ואפשר מצאו באיזה ברייתא וצ"ע. ופשוט כמו דלוים אינם נפסלים במומין כמו שמבואר בכ"מ וגם בשנים לא נפסלו בבית עולמים כמבואר בחולין ה"נ

לענין שמירת המקדש בודאי אף כהנים בע"מ כשרים דלא מצינו דיהי' זה עבודה דבע"מ יפסלו בודאי הם כשרים וחללים אינם כהנים כלל ופסולים וזה פשוט. וכבר ציירתי בח"ז כ"פ דמשכחת חציו כהן וחציו ישראל נראה דהם כשרים לשמירה כיון דחצי כהן וחצי הישראל אינו מזיק דאין איסור בדבר בעומד שם ישראל ג"כ כנ"פ. ואנדרוגינוס למאן דס"ל דהוא חציו זכר ע' בראב"ד בהל' שופר ג"כ כשר לעבודה זו כיון דאין בצד השני על כל פנים איסור אם כן מ"ל חציו או כולו כיון דהוא חצי זכר על כל פנים כשר כ"נ. וגם פשוט דכל הפסולים לעבודה כגון ערל וכדומה כשרים כמו דכשר בע"מ כמבואר דאינו עבודה כלל רק גזה"כ שיהי' בני אהרן ובני לוי וז"פ. ולכאור' נראה דאף חרש שוטה וקטן כשרים לזה אף דהוא מ"ע והנהו לאו בני מצו' נינהו מכל מקום עיקר המצוה הוא על הב"ד של כהנים או על הב"ד של ישראל דהמקדש ילכו סביביו שומרים מהכהנים והלוים אם כן כיון דשמרינן אותו מקיימים המצוה דמצוה זו היא מצוה על ישראל ובכ"ע קיימו כל ישראל המצוה הזאת וכן מבואר במשנה דתמיד בית אבטינוס ובית הניצוץ הרובי' היו שומרים שם ופירש המפרש רובים היינו שלא הגיעו לבן יג"ש דאין עובדין עבודה וכו' מבואר דמצות שמירה נתקיים בקטנים ג"כ והמנ"ל כאן בהלכ' ה' מביא דברי המפרש וכתב שהם דברים תמוהים דאיך יתכן דמצוה זו שהיא שמירת המקדש שהיא מ"ע יניחו אותה לעשות לקטנים שאינם בני מצוה וכו' ע"כ פירש דמיירי בפחותים מבן כ' ע"ש. ואיני מבין התמיה הזאת דבכה"ג מצינו בפ"י מהל' מעה"ק דמבואר שם בתחלת הפרק דאכילת קדשי קדשים הוא מ"ע ונחשבים בכלל התרי"ג בפתיחה למעה"ק ובהלכה י"ז מבואר דקטן מותר להאכילו קדשי קדשים חזינן אף דהיא מ"ע מניחין לעשות לקטנים אף שהם אינם בני מצוה ואע"פ שאינם חייבים מכל מקום המצוה נתקיים ה"נ המצוה נתקיים אף בקטנים ע"כ נראה דיוצאים ג"כ ע"י חרש שוטה וקטן כדעת המפרש ועיין בר"מ פ"ג מהלכ' ביהמ"ק שכ' דעבודת הלוים היא שיהיו שומרים את המקדש ויהי' מהם שוערים לפתוח וכו' ויהיו משוררים ובהלכה ז' כת' דאינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהי' איש שנא' איש וכו' נראה כיון דגם זה בכלל עבודת הלוים אם כן צריך להיות גדול. אך ע' במשנה בערכין דף י"ג ע"ב מבואר דאין לוי קטן נכנס לעזרה לעבודה וכו' ועיין ברש"י שפירש כגון לכבד את העזרה ולהגיף הדלתות וכו' אם כן אפשר דוקא בעזרה נקרא עבוד' אבל השמירה של הלוים שהיה חוץ לעזרה כמבואר כשרה בקטנים ג"כ ומכל מקום צ"ע. ודבר זה דכהנים שומרים בג' מקומות יליף מפסוק שבתורה עיין בתמיד דף כ"ו והא דהלוים שומרים בכ"א מקומות ילפי' שם בדף כ"ד מפסוקים בד"ה. ונראה דכ"ז מן התורה אף דמתורת משה לא למדנו

גמירי להו ובאו הנביאים ואסמכו' אקראי כמו שמבואר בכ"ד כהאי גוונא וכן נראה מהר"מ ומהרהמ"ח שכל זה מן התורה כ"נ. והנה דעת הר"מ והרהמ"ח דבמקום שהיו הכהנים שומרים לא היו הלוים שומרים כלל ובין הכל כ"ד מקומות ודעת הסמ"ג דגם במקום הכהנים היו הלוים שומרים אם כן הלוים שמרו בכ"ד מקומות ג' עם הכהנים ובכ"א מקומות הלוים לבדם. והכהנים היו שומרים במקום גבוה והלוים למטה ועיין במנ"ל שהאריך בשיטות אלו ומביא שיטת התוס' דבין הכל הי' רק כ"א מקומות ועיין במנ"ל באריכות כל השיטות ומה שפלפל מהש"ס וינעם לך. ולד"ה אף לדעת הר"מ היו הכהנים שומרים למעלה היינו שמירתם היה במקום גבוה והלוים למטה ועיין בתמיד מבואר דנלמד מקרא דהלוים יהיו טפלים לכהנים ולא ישמרו בגובה ככהנים וע"ש דגזה"כ דכהנים ישמרו במקום גבוה ולוים למטה ובית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות מטעם זה לשמור בגובה ובית המוקד הי' כיפה בנוי' ע"ג לשכת אבנים מט"ז דצריך להיות בגובה ע' במפרש שם במשנה ובגמ'. והסמ"ג מובא במנ"ל כת' דשני מקומות בית אבטינס ובית הניצוץ היו גבוהים ובית המוקד הי' מעלת הכהנים על הלוים דכהן בפנים וכו' והוא לשיטתו ע"ש ולדברי המפרש הי' בית המוקד ג"כ בגובה ועיין במנ"ל והר"מ והרהמ"ח לא כתבו זה דכהנים למעלה ולוים למטה הוא בדוקא אך כ' דעליות היו בנויות וכו' ואפשר שהי' כך אבל אין עיכוב בדבר והרהמ"ח לא כ' כלל דכהנים למעלה וצ"ע דבש"ס מבואר זה דהוא גזה"כ ועיין במנ"ל וצ"ע. והר"מ כת' מצוה וכו' שיהיו הכהנים שומרים בפנים והלוים בחוץ וכן כ' הרב המחבר וזה אינו מוזכר בש"ס כלל ובסמ"ג מובא במנ"ל כת' דעל בית אבטינס ובית הניצוץ הי' עליות וכו' ובבית המוקד הי' כהן מבפנים ולוי מבחוץ אם כן פנים וחוץ לא הי' רק בבה"מ ולשיטת הר"מ בן לוי שהיה בחוץ בבה"מ לא היה שומר כלל כי במקום הכהני' לא הי' לוי שומר כלל ועיין במנ"ל דלשיטת רבינו הי' הלוי הזה איש הר הבית והי' מקום ישיבתו שם ע"ש ולא שומר אם כן ד"ז דפנים וחוץ אינו מוזכר כלל בש"ס והכסף משנה הרשים דדברי רבינו בספרי פ' זו. וראיתי בספרי ומבואר זה שם דילפינן מקרא. וראיתי שם בס' זרע אברהם שתמה על הר"מ שהספרי חולק עם הש"ס שלנו דבש"ס שלנו מבואר דכהנים למעלה מקרא ובספרי מבואר דכהנים בפנים וכו' והאיך שביק הש"ס שלנו מפני הספרי וע"ש שכ' דהר"מ פוסק כשני הסברות דכ' דעל ג' מקומות הכהנים שומרים והמקומות הללו הוא בגובה ע"ש. ודע דדבר זה דכהנים בפני' לאו בפני' מה דקדיש בקדושת עזר' דמקומו' שהיו שומרים לא הי' קדוש בקדושת עזרה דבית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות וגגים ועליות לא נתקדשו וכן כ' המפרש וכן בית המוקד הי' חציו בחול והכהנים ישנים שם

אם כן לא הי' קדוש בקדושת עזרה אך בפנים היינו בחדרי' דבית אבטינס ובית הניצוץ ובה"מ הם נקראים בתים ויושבים שם דרך כבוד והלוים מחוץ היינו בלא חדרים רק מבחוץ ואין הפירוש חוץ לעזרה רק כמ"ש דהתורה גזרה דכהנים יהיו במעלה והלוים יהיו נטפלים מהם הכהני' יושבי' בבתים בדרך כבוד והלוים שומרים על השערים ועל הפינות בדרך טפלים לכהנים אף אם שומרים בעזרה עצמה דקדוש יותר מכל מקום אינו בדרך כבוד ומעל' רק כדרך עבדים ומשרתים והכהנים הם משרתים בדרך כבוד פוק חזי ממלכותא דארע' דהקטני' שומרי' בחוץ והגדולים שומרים בחדרי' ובעליות דרך מעלה וכבוד אבל לומר דהם בפנים בעזרה והם בחוץ לא יתכן כלל דהכהני' היו ג"כ שומרים במקום שאין קדושת העזרה כלל כמ"ש אלא הפירוש הם היו שומרים בחדרים והלוים היו שומרים בלא חדרים דנראים טפלים לכהני' כן נראה ברור. וראיתי שם בס' זרע אברהם שהקשה כיון דגזה"כ דלוים שומרים מחוץ אם כן למה מבואר דבהר הבית שומרים מתוכו כמבואר כאן וגם למה אמרינן טעם דבעזרה מחוץ כיון דא"י שם לישב תיפוק לי' דגזה"כ דיהיו שומרים מבחוץ. הוא סבר דבפנים ומבחוץ היינו לפנים בעזרה במקום קדושת העזרה וחוץ הו"ל חוץ לעזרה ובאמת דגם הכהנים היו שומרים במקום דלא נתקדש בקדושת העזרה כמ"ש רק הפירוש בפנים בחדרים דרך כבוד ובחוץ על מקומות פנויות שיהי' נרא' שהלוים הם טפלים כמו שמבואר דכהנים היו ישנים בביהמ"ק ובן לוי מחוץ היינו מחוץ לחדר כנ"ב ואמת. וע"ש בס' הנ"ל שהאריך בקושי' הללו ומ"ש הוא אמת וברור בעזה"י. ואם מותרים לישן בשעת השמירה ע' במנ"ל דצידד דאפשר אסור לישן רק הי' קצת שישנים בשעה זו וקצת היו נעורים ואפשר דמותרים לישן ונוטה יותר לצד זה דאינם ישנים הן הכהנים והן הלוים ע"ש ומכל מקום אני לך. מה שכ' הרהמ"ח בתחילת דבריו דלוים שומרים אף מבחוץ תיבת אף צ"ע דאין דעתו כדעת הסמ"ג כמבואר בסוף דבריו אך כיון דמביא זה בלשון הספרי ובספרי אינו מוזכר תיבת אף ע"כ כאן ג"כ הוא טעות סופר ופשוט. ובמה שמבואר כאן דהלוים היו שומרים על שערי העזרה חוץ לעזרה ומבואר בש"ס הטעם כיון דאינו יכול לישב ולא הוציאו שער נקנור דלא נתקדש ע' לעיל בתחילת פ' נשא מה שכתבתי בזה באריכות:

מצוה שפט

סעיף א

שלא יתעסקו הלוים בעבודת הכהנים ולא הכהנים וכו' ומעבודה לחברתה וכו' שנא' איש איש וכו'. דינים אלו מבוארים בר"מ פ"ג מהלכ' כלי המקדש ודעת הר"מ והרהמ"ח

נמשך אחריו כ"ה דהלוים מוזהרים על עבודת מזבח והכהנים מוזהרים על עבודת הלוים והלוים אם עבדו עבודת הכהנים חייבים מב"ש ואם התרו בו למלקות חייב מלקות ככל לאו של מב"ש דלוקין וגם הלוים מוזהרים על עבודת חבירו שלא יהי' המשורר שוער וכן להיפוך ואם עברו ע"ז חייבים ג"כ מב"ש ומלקות אך כהן שעבד עבודת לוי אינו במב"ש רק ל"ת והיינו מלקות כמ"ש הרהמ"ח. והר"ם כ' הכהנים שעבדו עבודת הלוים אינם במיתה רק בל"ת ולא כ' מלקות מכל מקום דעתו דהוא חייב במלקות דהוי ל"ת שיש בו מעשה ובודאי לוקין וז"פ לא חש לכתוב בפירוש. והר"מ פי"ט מהלכות סנהדרין מנה שם חייבי מב"ש שלוקין וכתב באות יו"ד לוי שעבד בעבודת כהנים וא"י למה השמיט ד"ז לוי בעבודת חבירו דעיקר האזהרה כאן בלוי בעבודת חבירו כמ"ש כאן בפתיחה במנין המצות ובמנין הלוקין שם אות ל"ב כ' כהן שעבד עבודת הלוים כמ"ש דהר"מ מודה דלוקין ולא חשש לכתוב כאן בפירוש. עוד מבואר בר"מ דאם סייע לוי בעבודה שאינה שלו חייב מב"ש היינו ל"מ אם עבד כל עבודת חבירו בודאי חייב אלא אפילו מסייע לחבירו חייב. ופשוט הן דמסייע ללוי או לכהן כיון דאינו עבודתו חייב כמ"ש במלאכה שאינה שלו סתמא ומ"ש כיון דמחד קרא נפקא. וכן נראה דאם כהן מסייע ללוי ג"כ עובר בלאו כיון דלדידי' מסייע יש בו ממש אם כן מ"ש זה מזה אך לשונו קצ"ע דכת' לוים שעבדו עבודת כהנים נר' דעשה כל העבודה וכן אח"ז כת' דכהן שעבד עבודת לוי וכו' ובאמצע כת' לשון מסייע נראה שעבודת לוי בכהן וכהן בלוי ל"מ מסייע. וכן משמע לפני זה ע"ש אך באמת אין חילוק וכאן תפס לשון הברייתא דריב"ח הלך לסייע לר"י בן גודגודא בהגפת דלתות נקיט לשון הש"ס אבל אין חילוק כיון דמסייע חייב לדעתו מ"ש שלא יתחייב לוי בעבודת הכהן או להיפוך במסייע כ"נ. והנה דינים אלו מבוארים בערכין דף י"א ע"ב ודברי הר"מ צ"ע מסוגיא דשם. אחד. מה שסובר דכהנים שעבדו מלאכת הלוים אינו במיתה רק בל"ת וזה מבואר שם אין חילוק דהם וכו' דאין חילוק דכהן בעבודת הלוי חייב מב"ש כלוי בעבודת הכהן וכבר השיגו הראב"ד בזה. הב'. דהר"מ סובר דלוי בלוי חייב מיתה וזה דעת אביי שם והגמרא מסיק דכ"ע סברי דהוא באזהרה ולא מב"ש גם מה דסובר הר"מ דמסייע ג"כ חייב ובגמרא שם מבואר דכ"ע מסייע אינו אלא איסור דרבנן ויש סברא דאפילו איסור דרבנן ליכא וע' כ"ז בכ"מ שעמד בזה והאריך לתרץ דברי רבינו וגם בענין המקראות שמביא רבינו ע"ש וע' ג"כ בס' אור החיים על התורה כאן שהאריך גם כן לתרץ דברי הר"מ ומכל מקום אני לך. וע"ש באור החיים שכ' דשני מיני מסייע הם אחד מסייע בעבודה שיש בה וכו' היינו כגון שהי' שוערים מספיק לאותו השער ובא זה וסייע זה אינו אלא מדרבנן והב' המסייע

להשלים הצריכים לאותה עבודה חייבים מן התורה וכו' ודבריו נכונים מאוד לענין דינא דאם יכולים בלא הוא הו"ל מסייע ואין בו ממש אבל אם א"י בלא הוא ה"ל כעושה כולו וחייב וכן מבואר לענין שבת כמבואר בר"מ בפ"א מהלכות שבת דאם שניהם אינם יכולים ועשו מלאכה בשותפות שניהם חייבי' דהו"ל כל אחד כעושה כולה ואם אחד יכול והשני א"י זה שא"י פטור דהו"ל מסייע ואין בו ממש ה"נ כאן וע"ש מבואר דאם כל אחד לבד יכול ג"כ פטור דמסייע אין בו ממש ה"נ. הכלל דאינו חייב רק אם ע"י כולם נעשה המלאכה ה"נ כאן והדברים ברורים וכן הבאתי כ"פ בח"ז בכמה ענינים.

ודע דאזהרה זו אינו רק בשני המשפחות כהנים ולוים כמבואר כאן בפסוק וכמו שכתב הרהמ"ח ג"כ אבל ישראלים אינם בכלל באזהר' זו וישראל ששורר או שוער לא מצינו איסור כלל דכאן לא מצינו אזהרה רק לכהנים והלוים אבל לא לישראל וכך גזה"כ וישראלים אינם עוברים כלל אם עובדים עבודת הלוים רק בעבודת כהנים הוא לאו אחר כמו שיתבאר במצוה שאח"ז בס"ד אבל לא מלאו הזה וכן כאן מבואר אזהרה ללוי בעבודת כהן. ולכאורה ל"ל זה הא יש לאו דזר בעבודת כהונה כמו במצוה שאח"ז ובר"מ פ"ט מהלכו' ביהמ"ק דזר הוי כל שאינו מזרע אהרן הזכרים וכו' אך החילוק הוא דישראל העובד בעבודת כהן אינו חייב מיתה בידי שמים רק בעבודה תמה היינו ארבע עבודות כמו שיבואר בס"ד אבל על שאר העבודות אינו חייב רק מלקות אבל לוי דעבד עבודת הכהן חייב מיתה בכ"ע אף על עבודה שאינה תמה ולא גרע מעובד עבודת לוי אחר מכש"כ בעובד עבודת כהונה אם כן הדין כ"ה אם לוי עבד עבודת כהונה שהזר ח"מ חייב הוא מטעם זרות וגם מלאו זה ואם התרו בו חייב שני פעמים מלקות, מלאו זה ומלאו דזרות דהם שני שמות ואם עבודה שאינה תמה חייב ג"כ שני מלקות אך אם לא התרו בו חייב מב"ש אף דזר אינו חייב מב"ש מכל מקום מלאו זה חייב הלוי דכך גזה"כ כמו עושה עבודת לוי אחר דלא שייך חילוק בין עבודה תמה ה"נ. הכלל דעל משפחות אלו הוא לאו מיוחד יותר מבישראל דכהן שעושה מלאכת לוי חייב מב"ש או מלקות לכל מר כדאית לי' ולוי בעבודת לוי ג"כ חייב אבל ישראל לא מצינו כלל לאו במלאכת לוי רק במלאכת כהן יש אצלו לאו ויש חילוק דבעבוד' תמה חייב מב"ש ובעבודה שאינה תמה חייב מלקות והלוי ג"כ בכלל לאו זה דנקרא זר אך נוסף עליו לאו זה ובעבודה תמה חייב מלקות משום שני לאוים וגם מב"ש על כל לאו ונ"מ לקברו בין רשעים גמורים ובעבודה שאינה תמה חייב מלקות משום זרות וחייב עוד מב"ש משום לאו דלא גרע מעבודת לוי אחר ואם התרו בו חייב שני פעמים מלקות הכלל דלאו זה נוסף רק על שני המשפחות הללו כהנים ולוים וזה ברור ופשוט וחידש הרהמ"ח וכת' ומן הדומה דכהן

שסייע במלאכת כהן אחר ג"כ ח"מ ע"כ והדברים ברורים ונאים למי שאמרם כמו לוי ללוי חייב וכהנים ג"כ בכלל לאו זה וג"כ פשוט אפילו בעבודה שאינה תמה דעבודה תמה הוא רק בלאו דזרות אבל לא בלאו זה כמ"ש לעיל וכן עבודת סילוק חייב הלוי או חבירו הכהן כי הוא לא מטעם זרות רק מלאו זה ואפשר לומר דח"כ וחצי ישראל כמו שציירנו כ"פ בח"ז כיון דאינו עובד במקדש מצד חלק הזרות וכיון שאינו ראוי לעבודה אף על חלק הכהונ' אינו חייב מלאו זה כלל כפי מ"ש הרהמ"ח בשורש המצוה ע' וכיון דאינו עובד לא הוי בכלל לאו זה אך כבר כתבנו כ"פ דאין למדין מטעם המצות כי הרבה טעמים יש והוא עמוק אלקים הבין דרכה. ולפי זה נראה דאף כהן בע"מ שאינו ראוי לעבוד' מכל מקום חייבים בלאו הזה וגם אם עבד עבודת כהן אחר ושאר כל הפסולים ג"כ מלאו הזה דנאסר על שני משפחות הללו אפילו הפסולים לעבודה מאיז' טעם כגון בע"מ או טמא וכדומ' כיון דהוא כהן או לוי כן נרא' ברור. ומבואר בדברי הר"מ כאן ובהרהמ"ח דראש בית אב של כל יום מחלקין את העובדים ביום שלהם כ"א על עבודתו כגון פלוני ופלוני יהיו שוערים ופלוני בשער זה וזה בשער זה ופו"פ יהיו משוררים זה בכ"ז זה וזה בזה. הכלל ע"פ הראש ב"א הי' זה ועיין בכסף משנה שהקשה למה הי' פייסות בכל יום אצל הכהני' ולמה לא חילקם ראש ב"א כ"א על עבודתו ועיין בסוגי' שם שתירץ דעל הקטורת הי' צריך פייס שלא להטיל קנאה דחדשים לקטורת ע"כ הי' פייסות בכל העבודות. ונרא' לי דבשלמא בעבודת הלוים הי' כל עבודות שוים ולא מצינו עבודה חשוב' מחברתה אבל בעבודת כהנים מצינו עבודה חשובה מחברתה כגון עבודת הדם הי' קבלה והולכה וזריקה ועל קבל' והולכה אין הזר חייב מיתה ועל הזריקה ח"מ וכן באברים כל העבודות עד הקטרה אין הזר ח"מ רק בהקטרה והו"ל עבודה חשובה וכן העבודות לאח"ז עד ניסוך היין ועל ניסוך חייבים וכן הקטרת המנחה והחביתין ויש הרבה עבודות בתמיד דקצת הם עבודות חשובות דזר ח"מ עליהם ויש שאין הזר ח"מ אינם חשובים כ"כ ועיין בפ"ב דיומא דסברי שם דעבודת לילה אינה חשובה כ"כ אם כן היה מטיל קנאה ע"כ היו פייסות כ"נ. והנה לוי במלאכת חבירו או כהן במלאכת הכהן אינו חייב עד שזכה בהם חבירו כגון לאחר שחלק הראש ב"א או שהכהן זכה ע"י פייס וקודם שזכה בו כולם שוים כמו שמבואר פ"ב דיומא דהיו רצין וכ"א יכול לזכות אך כהן במלאכת לוי או לוי במלאכת כהן הם חלוקים ועומדים כי עבודת מזבח שייך לכהנים ועבודת המקדש ללוים אם כן בכל ענין חייב דכבר חלקם רחמנא וז"פ. ובלאו הזה דאחד לא יעשה עבודת חבירו לא מצינו שנפסל העבודה כגון כהן שפתח את השערים נראה דא"צ לנעול ולחזור ויפתחו הלוים וכן לוי במלאכת לוי אך לוי בעבודת

כהן נפסלה העבודה כמו זר שעבד ויתבאר אח"ז בס"ד אבל בעבודת הלוים לא מצינו עבודה מחוללת רק בעבודת הכהנים הדין כך דעבודתו פסולה ולא עבודת הלוים וז"פ:

מצוה שצ

סעיף א

שלא יעבוד הזר במקדש כלומר כל מי שאינו מזרע אהרן שנא' וזר לא יקרב וכו'. דיני מצוה זו בר"מ פ"ט מהלכות ביאת מקדש ולשון הר"מ איזה זר כל שאינו מבני אהרן הזכרים שנא' וערכו בני אהרן והקטירו בני אהרן ולא בנות אהרן מבואר להדיא דכל שאינו מבני אהרן הזכרים הוי בכלל זר ומוזהרים בלאו הזה וגם כן חייבים בעונש הן מב"ש או מלקות כי הם זרים גמורים והרהמ"ח אינו מביא הזכרים אפשר דאינם בכלל לאו הזה כיון דהם זרע אהרן לא הוי זרים ובודאי מודה הרהמ"ח דנשים אסורים בעבודת המקדש ומחללי עבודה כמו שמבואר במסכת קידושין דף ל"ו במשנה ובגמרא דילפינן שם דעבודות פסולים בנשים ומחללי עבודה ע"ש בתוספות. אך יש לומר דסברת הרהמ"ח דאינם בכלל זרים אך התורה מיעטם מן בני אהרן ולא בנות אהרן כמו שמבואר שם אם כן אם עבדו נהי שהם מחללים עבודה מכל מקום לא עברו אלא על לאו הבא מכלל עשה בני וכו' ואינן בכלל עונש כלל כי אינם עוברים על הלאו ואל תטעה דהר"מ כתב בסוף דנוהג בזכרים ונקבות היינו בנשי ישראל אבל נשי הכהנים אפשר דאינן בכלל. שוב נזכרתי שעל מדוכה זו עמד עלי' המנ"ל בס' פר"ד וראיתי בס' הנ"ל בדרך מצותיך שמביא שם דברי הר"מ ומסופק דאפשר אינן חייבים בנות אהרן והוא רק לאו הבא מכ"ע. ולענ"ד בדברי הר"מ נראה להדי' דהם בכלל זרים שכ' איזה זר כל שאינו מזרע אהרן הזכרים וכו' אם כן הם בכלל זרים רק בדברי הרהמ"ח יש לספק האיך דעתו בזה. ומבואר כ"פ בר"מ בהלכות אסורי ביאה ובהלכות תרומו' דחלל של תורה הרי הוא זר גמור ונושא גרושה וכו' נראה דהוא בכלל אזהרה זו כיון דהוי כזר אף על פי שאינו מחלל עבודה כמבואר בר"מ כאן פ"ו ויתבאר בס"ד ש"ה דגזה"כ הוא אבל לענין איסור ואזהרה הוי בכלל זר. ולפמ"ש לדעת הרהמ"ח דבנות אהרן אינן בכלל זרים אבל אם נולדו מפ"כ בוודאי הם זרים מכש"כ מזכרים אך אם נבעלה לפ"כ דנעשית ג"כ חללה מכל מקום אפשר דלא הוי זרה עיין בפ"ד שם אם כן הו"ל ככל בנות אהרן דאינן חייבים רק עוברים על לאו הבא מכ"ע כנ"ב. וכהנת אשת הזר אם היא בכלל זרה או לאו רק בכלל בנות אהרן ע' בפר"ד שם דמביא לענין תרומה היא בכלל זרה אפשר כאן נמי וצ"ע ובאתי רק לעורר.

והנה הרבה עבודות שאינן עבודה תמה כגון המקבל והמוליך עי' בר"מ שחשב' עובר הזר בלאו ואינו ח"מ ומכל מקום עבודתו פסול' ואין הזר ח"מ רק על ארבע עבודות (חוץ מלוי ח"מ על כל עבודות כמו שכתבתי במצוה הקודמת) היינו זריקה בין בקודש קדשים או בהיכל או על המזבח החיצון וכן הזיות שמן שבמצורע והזיות שמן איתרבו בגמרא דיומא פ"ב וזה לא מצינו הזאות שבפרה אדומ' דיהי' הזר חייב אף על פי דפרה פסול' שלא בכהן מכל מקום אין חייב על עבודת הפרה דלאו בפנים הוא וכן הל' בר"מ זר שעבד במקדש וכו' דוקא במקדש אבל בחוץ אינו בכלל לאו זה רק אפשר דעוברים בלאו הבא מכ"ע דכהן כתיב וכו' ואפילו הזי' אחת חייב הזר. והקטרה המקטיר על המזבח החיצון אברים או קומץ וכו' ואפילו פסולים כל שהם אם עלו לא ירדו הוי הקטרה והוא בש"ס ומובא ג"כ במנ"ל. ודוקא אם הקטיר כזית כן מבואר בר"מ והיינו דמבואר כ"פ דאין הקטרה פחות מכזית עיין פ"ה מהלכות א"מ וכיון דלא הוי עבודה בכהן אין הזר חייב עלי' וכן מבוא' כאן בש"ס עבודות שהזר חייב וכו' והמנסך ג' לוגין יין או ג' לוגין מים נראה דווקא בשיעור הזה דהוא שיעור ניסוך לענין עבודה שהכהן עובד חייב הזר אבל בפחות משיעור זה שאינו נחשב עבוד' בכהן אינו חייב הזר ה"נ לענין פחות מכזית וכן אם הקטיר כזית קטורת על מזבח הפנימי חייב אבל אם הקטיר קטורת בקדשי הקדשי' ביוה"כ אינו חייב עד שיקטיר מלא חפניו דמלוא חפניו מעכב בפנים ע' בזבחים דף ק"ט ומדמחייב כזית בפנים על מזבח הפנימי מבואר בדבריו דשיעור הקטר' הוא כזית ופרס אינו מעכב. ועיין במנ"ל פ"ג מהלכות חו"מ שפלפל בזה אם פרס מן התורה לכתחל' או מדרבנן ובדברי הר"מ לא נתבאר שם כלל וכאן מבואר דבכזית יצא ואי פרס הל"מ או דרבנן ע"ש במנ"ל הל' ב'. והנה מדברי הר"מ מבואר דוקא אם הזר עובד עבודת הכהן חייב ואם לאו פטור כמ"ש לעיל בסמוך וכן כ' המקטיר ביוה"כ בקה"ק וכו' מבואר דוקא ביוה"כ אבל אם ביום אחר שאין זמן הקטרה בקה"ק אינו חייב משום זרות כיון דאין עבודה שייך לכהן כלל דאינו זמן של אותו העבודה אינו חייב משום זרות ולפי זה במנסך יין ג' לוגין בוודאי תמיד חייב כי בכ"ז מתנדב אדם ג' לוגין יין ומנסך כמבואר בר"מ פט"ז מהלכות מעה"ק אם כן נכנס זר בעבודת כהן אבל במנסך ג' לוגין מים בודאי אינו חייב רק בחג דאז זמן ניסוך המים אבל בשאר ימות השנה דלאו זמן עבודה הוא בכהן בוודאי אין הזר חייב משום זרות כמ"ש. (והנה ד"ז דזר מקטיר קטורת ביוה"כ חייב ג"כ משום ביאה ריקנית ומשום הבערה רק חייב ג' מלקות. וגם נ"מ בשגג בזה והזיד בזה כמבואר בש"ס ופשוט) ועיין ברש"י ביומא דף כ"ד ע"א בד"ה עבודה תמה פי' ניסוך היין בכל השנה וניסוך המים בחג כמ"ש וז"ב ופשוט. אח"ז ראיתי שנשמט

ממני דכן מפורש בר"מ כאן במקומו דכ' ניסוך היין תמיד וניסוך המים בחג. ותרומת הדשן אף על פי שהיא עבודה תמה מכל מקום אינו חייב הזר מיתה כיון דהוא עבודת סילוק ונא' עבודת מתנה וכו' והוא פלוגתא בש"ס רב ולוי ופוסק הר"מ כרב. ועיין במנ"ל שהקשה מהירושלמי דסובר ר"י דח"מ והו"ל לפסוק כר"י והרהמ"ח סובר כדעת הר"מ ואינו מחייב רק בד' עבודו' כנ"ל. וצ"ע בדברי הר"מ כאן דכ' בהלכה ב' וז"ל ואין הזר חייב מיתה אלא על ד"ע בלבד זריקה והקטרה וניסוך היין וניסוך המים ובהל' ה' כתב והמסדר שני גזרי עצים על המערכה הרי הוא כמקטיר אברים וח"מ שהעצים קרבן הוא עכ"ל ודברים הללו אינם מובנים לי נהי דעצים קרבן הוא למה הוי כמקטיר אם אינם דולקים עדיין ובאמת מבואר בש"ס דעל הסידור עצמו חייב ומבואר שם דרב אמר דד"ע ח"מ ולוי סובר על תרומת הדשן ג"כ ומקשה הש"ס אמאי לא חשב סידור שני גיזרי עצים ומתרץ דרב דפוטר דלאו עבודה תמה היא דאיכא אחריו סידור אברים ור"י מחייב חזינן דלאו בכלל מקטיר הוא דלרב מקטיר חייב אלא הוא עבודת סידור ככל עבודה רק סובר דלאו עבודה תמה היא ואפילו עבודת קרבן פטור באינו עבודה תמה ור"י סובר דעבודה תמה היא דסידור אברים הוא התחלת עבודה אחרת והר"ם פ' כר"י אבל לא מחמת הקטרה. וגם הל' צ"ע כיון דפתח דאינו חייב רק על ד"ע וזה אינו בכלל ד"ע ע"כ הוכרח הר"ם לו' דהוי מד"ע דהוי הקטרה ובאמת מש"ס מוכח דאינו מכלל ד"ע ורב פוטר רק ר"י סובר דחייב ורב ס"ל דל"מ לה חוץ מד"ע עבודה תמה ור"י סובר דע"ז ג"כ חייב דהוי עבודה תמה והלכה כר"י נגד רב ע"כ דברי הר"מ צ"ע. אך לדינא אין נ"מ כיון דעכ"פ פוסק הר"מ ד"ז כר"י. אך דברי הרהמ"ח צ"ע דכ' דעל ד"ע חייב ובאמת על סידור שני גיזרין נמי חייב אף על פי דלאו מד"ע הם ע' בגמ' ותבין וצ"ע. ובעיקר ד"ז דהר"מ פוסק כר"י נגד רב ולוי דחולקין ע"ז כיון דלא מנו זה ע' ביומא דף כ"ח צ"ע ע' בס' תורת חסד בכלל כ"א דמפלפל דרב ושמואל נגד ר"י פוסקים קצת פוסקים כרב ושמואל אם כן מכש"כ רב ולוי דפליגי על ר"י ואי דר"א בדף כ"ח מסייע לר"י ממשנה הא נדחה מברייתי' ע"ש אך לפלפל בכלל זה צריך עיון ואריכות ואין אני עומד בעיון זה ובאתי רק לעורר. ודבר זה אמת הוא דאם זר הקטיר עצי' על המזבח חייב ככל מקטיר דהם קרבן עי' מנחות ובר"מ פ"ה ופ"ו מהלכ' איסורי מזבח אבל סידור השני גיזרים חייב על הסידור עצמו אפילו לא דלקו עדיין עיין בגמרא. ואם נאמר דנשים הם בכלל זר טומטום מזרע אהרן דהוי ספק אשה אינו לוקה משום לאו זה רק עבודתו מחוללת מטעם בע"מ ולוקה משום בע"מ כמבואר בר"מ פ"ז כאן וכן אנדרוגינוס הוי בע"מ כמבואר בר"מ פ"ז אבל אין לוקה משום זרות דהוי רק ספק ופשוט. וזר שלא רחץ ידים ורגלים ומחוסר

בגדים וכו' אינו חייב רק משום זרות. וזר שסידר המערכה פורקה דפסולה ועי' בכ"מ מ"ש בזה. ומ"ש הרהמ"ח דאפילו האידנא ששמם בעוה"ר וכו' היינו דסובר כדעת הר"מ פ"ו מהלכות בית הבחירה דקדושת המקדש לא בטלה האידנא ומקריבין היום גם כן וכו' ע"ש אבל לדעת הראב"ד דבטלה קדושת המקדש ואין מקריבין האידנ' אינו חייב משום זרות דכהן אסור ג"כ להקריב והדברים ארוכים בענין זה אין כאן מקומו להם. ומקטיר דחייב נראה דאינו חייב עד שימשול בו האור ואם לקח מעל המזבח קודם אינו הקטרה אם לא משלה בו האור עיין בר"מ פ"ג מהלכות פסהמ"ק וקירוב עבוד' ג"כ עבודה כגון שהפך בשר על המזבח דאי לא הפך הי' מתעכל בשני שעות ועכשיו מתעכל בשעה אחת ה"ל קירוב עבודה וחייב עליה כן מבואר בש"ס ובר"מ:

מצוה שצא

סעיף א

שלא לבטל שמירת המקדש וכו' שנא' ושמרתם וכ"מ שנא' השמר פן ואל אינו אלא ל"ת וכו'. זה מבואר בר"מ פ"ח מהלכות בית הבחירה ועי' בעירובין דף צ"ו דאמרי' השמר דעשה הוא עשה ועי' בפ' הקומץ (מנחות דף ל"א) דר"י סובר דהוא לאו ועיין בדברי התוס' שם ועי' בר"ה בתוס' ד"ה תשמור ודעת רש"י בפי' התורה ג"כ דשמירה בכ"ע ל"ת והרמב"ן השיגו והוא אריכות גדול ועי' בר"מ הלכות תפילין וגם בקרבן תמיד כ' תשמרו ועיין בס' שעה"מ שהאריך בענין זה דהשמר וכו' ע"ש וינעם לך ומכל מקום אני לך. ואין לוקין על לאו זה דאין בו מעשה ועיין ברשב"א בר"ה דדעתו דכל המבטל מ"ע עובר על לאו דלא תגרע וכו' ועיין בס' טורי אבן בר"ה דחולק על הרשב"א ע"ש ואין כאן מקומו:

מצוה שצב

סעיף א

לפדות בכור אדם וכו'. בכור לאמו הישראלית שנא' אך פדה תפדה וכו' דיני מצוה זו מבואר בר"מ פ"א מהלכות בכור ובטור ובש"ע יו"ד סי' ש"ה ובדבר הנהוג בזה"ז ומבואר בש"ע אין דרכי להאריך ואכתוב קצת שרשי דיני המצוה. מצוה על כל איש מישראל לפדות בנו הבכור שהוא פ"ר לאמו ואם יש לו כמה נשים וכ"א הוא פ"ר לאמו וגם אינם בכורים לו רק לאמם מכל מקום מצוה על האב שיפדה אותו וליתן ה' סלעים לכהן בעד כ"א ואם לא פדאו האב בין במזיד בין בשוגג או באונס חייב הבכור לפדות עצמו כשיגדיל דהמצוה הוא הן על האב והן על עצמו ואם לא פדאו האב עד שהגדיל מכל מקום לא פקע

המצוה מעל האב והאב מחויב במצוה זו אך דעליו מוטל ג"כ אבל המצו' לא נפקע מהאב כן כ' הרהמ"ח וכ' דנראה כן במס' קידושין והיינו דכולל הרבה דברים להשיאו ולפדותו וכו' וכמו להשיאו דהוא בגדלות ובפסוק כתיב בכור בניך וכו' וגדול ג"כ בכלל בן וגם בדף כ"ט סובר ר"י הוא לפדות ובנו לפדות בנו קודמו שזה מצותו על אביו וכו' מבואר אף דהוא גדול מכל מקום מצותו על אביו ובזה לא פליג הת"ק רק ס"ל דמצוה דגופו עדיף ע"ש. וע"ל בהלכות מילה מ"ש. והרהמ"ח לא החליט הדבר ובר"מ ובראשונים אינו מבואר הדבר ונראה לסברא זו על האב מצו' יותר מהוא עצמו ואסור לבן לחטוף המצוה כי האב הוא העיקר ומשלם קנס יו"ד זהו' ע' בחוה"מ סי' ש"ב שפ"ב ונראה דתלוי בב"ד דיכולים לכוף כ"א לפדות כדין מ"ע שכופין עד שת"נ הן לאב והן לבן וגם יש שעבוד נכסים כמבואר בש"ס וגם למאן דס"ל מלוה הכתובה בתור' ככתובה בשטר וטורפין לקוחות וגם אם נאמר דבמלוה הכתובה בתור' מדאורייתא טורפין מלקוחות ע' בסי' ל"ט בחוה"מ כאן נכסי שניהם משועבדי' והכהן גובה מאיזה שירצה ואף אם אצל אחד יש משועבדים ולאחד יש לו ב"ח אין הלקוחות יכולים לדחותו להב"ח של אחר מטעם הנחתי וכו' דז"א דכאן על כ"א המצו' והשיעבוד רמי' עלי' והכהן גובה מאיזה שירצה כנ"ב לשיטה זו. אחר זה מצאתי בתשובת הרשב"א סי' שכ"א שפלפל בזה ע"ש. ומבואר בר"מ ובראשונים ובש"ע דאם לא פדאו האב חייב הוא לפדות עצמו לכשיגדיל וכו' ובוודאי בקטנותו לא שייך חיוב דחרש שוטה וקטן לאו בני מצות וחיוב נינהו. ואני מסופק אם לא פדה אותו האב והוא בעצמו פדה עצמו בקטנותו אם יצא וא"צ שוב לפדות עצמו בגדלותו כמו כל חוב אשר יתומים קטנים חייבים דאין נפרעין מהם דלאו בני מיעבד מצוה נינהו כמבואר בערכין ומכל מקום אם פרעו בוודאי פטורים דנפקי מהם הן שיעבוד הגוף והן ש"נ כיון דפרעו ה"נ. א"ד דכאן השיעבוד מחמת המצוה וכיון דלאו בר מצוה הוא אם כן אינו חייב כלל ואפילו עשה המצוה בקטנותו לאו כלום הוא כמבואר בר"ה גבי כפאו ואכל מצה וכו' ומובא בח"ז כ"פ כיון דפטור אז לא נפטר מהמצוה שעשה בשעת הפטור או אפשר על כל פנים הוי בן מצוה אך אין בו דעת כאשר כתבתי כ"פ בח"ז בשם הפרמ"ג אם כן נשתעבדו נכסיו ג"כ אך כיון דנכסיו ערבין ולא יוכל לגבות מהלוה גופא אינו יכול לגבות מהנכסים כמו שמבואר כאן בבכורות אבל אם נתן בעצמו נפטר מהשיעבוד ונפטר בגדלותו ג"כ ולא שייך לומר דאין נתינת הקטן כלום כמבואר בהה"מ ה"ל מהלכות מכירה ובחוה"מ סי' מ"ג דכאן א"צ דעתו דכהן טורף בע"כ בגדלותו אף שאינו מקנה לו דנכסיו אישתעבד והו"ל כבע"ח דנפטר אם המלוה לקח ה"נ אם כן אפילו בקטנותו כיון דהכהן לקח נפטר מהחוב ואינו חייב בגדלותו.

וכן הספק לענין שוטה שנתן בעת שטותו אם נפטר לכשישתפה דנפטר מחובו א"ד כיון דמצו' הוא ובמצוה לא יצא מה שעשה בעת שטותו כמ"ש וצ"ע ובאתי רק לעורר. ועיין בסי' ש"ב בט"ז ס"ק י"א ובנה"כ באריכות לענין אם ב"ד פודין קטן ועיין בש"ך ס"ק י"א שהביא בשם המע"מ דא"י הב"ד לפדותו כשהו' קטן דאינו בר חיוב והש"ך כ' שאין דבריו מוכרחים ועיין בנה"כ שכ' דהב"ד מזכי' מעות לקטן או כשיש להקטן מעות וכו' נראה דהם מחולקים בהסברא שכתבנו דהמע"מ ס"ל דאינו בר חיוב והם סוברים דנפטר בזה כמו חוב ואף הט"ז מודה בזה ע"ש וס' המע"מ אינו בידי וצ"ע בזה.

וזמן הפדיון משעברו שלשי' יום היינו יום ל"א מיום הלידה חייב לפדותו וקודם לזה לא מהני הפדיון דכך גזה"כ ואם פדה על אחר למ"ד ע' בש"ע. ואפילו ביום שלשים אינו פדוי רק ביום למ"ד אל"ף ועיין בש"ך כאן שדעתו דאחר כ"ט תשצ"ג הוא זמן פדיון מן התורה ועיין במ"א באו"ח סי' של"ט סק"א שהשיג ע"ז וכתב שצריך דוקא להיות יום ל"א ע"ש. וכ' הרהמ"ח שמצות הפדיון מלמ"ד יום וכו' משיצא מכלל נפל וכו' נר' מדבריו דאם ידוע שכלו לו חדשיו מועיל הפדיון אפילו תוך ל' ובאמת כן נראה מדברי רש"י בבכורות ובב"ק דף י"א ע"ב אבל התוס' בב"ק השיגו עליו ובמנחות דף ל"ז והביאו ראיות הרבה דאפילו אינו נפל גזה"כ הוא דבתוך ל' אינו נפדה ע"ש באריכות וכן בר"מ כאן לא נזכר רק גזה"כ הוא ועיין בפ"ג בר"מ בהלכות איסורי מזבח במנ"ל שם ואין להאריך בזה. ובכור ל"מ אם מת בתוך למ"ד יום דאינו נפדה דלא מטי זימני' אלא אפילו אם נעשה טריפה בתוך למ"ד וחי אח"כ מכל מקום פטור מן הפדיון כן מבואר בש"ס דב"ק ובמנחות לפי' התוס' וכן פי' הר"מ ופוסק כן. ועיין בש"ס דמנחות דמבואר דבכור שנולד בשני ראשים חייב ליתן י' סלעים לפדיון והר"מ השמיט זה וע"ש בתוס'. וספק בכור פטור דהמע"ה עיין בר"מ ובש"ע הרבה דינים ואין כאן מקומו בח"ז לפלפל. וטומטום הוא ספק זכר ופטור ואנדרוגינוס להסוברי' דהוי ספק פטור אך לדעת הראב"ד בהלכות שופר דהוי ח"ז אם כן אפשר דחייב אך לפי המבואר בגמ' דשני ראשים חייב י' סלעים דבגלגולת תלי רחמנא אם כן אפשר כיון דהוי ח"ז והו"ל חצי ראש וחמש ולא חצי חמש וצ"ע ופטפוטי דאורייתא טבים. ולשיטות הסוברי' דאנדרוגינוס ברי' ואינו לא זכר ולא נקבה בוודאי פטור. ואם יש לו בן בכור ממזר מח"כ או ממזרת בודאי חייב אביו בפדיון וגם הוא עצמו כי ממזר הוא בנו לכ"ד כמבואר ביבמות וחייב בכל המצות כישראל ע"כ נוהג בו מצוה זו. כהנים ולוים פטורים ממצוה זו מק"ו וכו' ואפילו בן ישראל ואמו כהנת או לוי' פטור שהדבר תלוי באם. ועכו"ם הבא על בת ישראל דשדינן הבן אחר האם לפי מאי דקיימא לן באהע"ז הבן חייב לפדות עצמו אבל לא האב דאין מתיחס אחר האב

והבן חייב בפדיון וכן הבא על הכהנת נפקעה מקדושתה אפילו מקדושת לוי' וחייב הבן לפדות עצמו אבל אם בא על הלוי' וילדה שדינן הבן אחר האשה והוי בן לוי' ופטור מפדיון כן מבואר בש"ס ובר"מ ובש"ע וכן אם נתעברה מעבד יש להם ד"ז. וח"ע וחב"ח שבא על ישראלית והוליד בכור והנה בש"ע אהע"ז מבואר בסי' מ"ד דח"ע וחב"ח שקידש הוי ספק דהוא אבעי' בגיטין פ' השולח וע"ש בהשולח בתוס' ובראשוני' אם לא תפסו הקידושין אין הבן מתיחס אחריו כלל אם כן לענין פדיון הוי בכור וצריך לפדות עצמו כמו עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל דחייב בפדיון ועל האב אין חיוב כי לא הוי בנו אך אם נאמר דתפסי קידושין אם כן מצ"ע הוי בנה ומצד הב"ח הוי בנו אך כיון דספיקא הוא האב פטור דהמע"ה והוא עצמו חייב. ואם בא על הלוי' בין אם נאמר דלא תפסי קידושין והולד הולך בתר דידה פטור כמו עכו"ם ועבד הבא על ב"י דפטור ואפילו אם נאמר דתפסי קידושין וחצי הולך אחריו מכל מקום בין ישראל ובין עכו"ם שיש להם בכור מלוי' פטור ע"כ הוא פטור בוודאי. ואם בא על כהנת בוודאי נתחללה מחלק העבדות אם כן דינו כבא מישראלית דהוא עצמו חייב ממה נפשך בין אם תפסי קידושין בין אם לא תפסי והאב פטור מספק כמ"ש לעיל. ואל תטעה לו' דלאותו צד אם נאמר דתפסי קידושין אם כן לא נתחללה לשיטו' הסוברים דהטעם דנתחללה מעכו"ם ועבד מחמת דלאו לאו בר קידושין ע' באהע"ז סימן ו' ז"א דבאמת מצד עבד לא תפסי קידושין רק מחלק הב"ח ע' בהשולח וכ"ז פשוט. ואם ישראל הוליד מח"ש וחב"ח בכור דקיימא לן דהולד ח"ע דמצד עבדות הולך בתר דידה וחצי ישראל דמצד ב"ח הולד מתיחס אחריו ועבד פטור מפדיון אני מסופק כיון דרק החצי חייב בפדיון אפשר דחצי בכור לא חייב רחמנ' בפדיון כלל כמ"ש לעיל גבי אנדרוגינוס ואם נא' דחצי בכור ג"כ חייב אם כן הוא ואביו חייבים כי מצד הב"ח מתיחס אחר אביו כידוע. ואם לוי בא על ח"ש וחב"ח בוודאי פטור דהן מצד עבד והן מצד ב"ח פטור דמצד ב"ח הולד לוי. ואם כהן בא על ח"ש וחב"ח הבאה מח"ש וחב"ח דלא הוי גירות כמו שכתבנו כ"פ בח"ז אם כן ג"כ פטור מכל הצדדים. אך אם בא הכהן על חצי שפחה וחב"ח שנשתחררה בעצמה אם כן מצד חלק הב"ח הו"ל חלל וחלל חייב בפדיון הו"ל כמו ישראל שכתבנו דיש לספק בחצי בכור אם חייב בפדיון וצ"ע ובאתי רק לעורר. ודע מה שמבואר דעכו"ם ועבד שבא על בת כהן דנתחללה וחייב בפדיון ל"ד עכו"ם ועבד ה"ה לכל מי שנאסר' לו דנפסלה מכהונה ומתרומה כגון נתין ממזר וכו' ע' בהלכו' א"ב ובהלכו' תרומות חייב בפדיון. אך אם נפסלה מישראל אביו חייב בפדיון כי בנו הוא ומעכו"מ ועבד הוא עצמו חייב ע' בש"ס ובש"ע וז"פ. עיין בר"מ פי"ח מהלכות א"ב נחשבים שם כל הפוסלים האשה מן הכהונ'

ותדע. ועכו"ם ושפחה שנתעברו קודם שנתגיירו ושנשתחררו וילדו הבן חייב בפדיון אעפ"י שהורתן שלא בקדושה כיון דלידתן בקדושה חייב בפדיון דגזה"כ הוא פטר רחם בישראל והרי נפטר הרחם בישראל וחייב לפדות עצמו. וכהן שהי' לו בן חלל אם מת הכהן האב בתוך שלשים חייב הבן לפדות עצמו דחלל הוא זר רק אם מת האב לאחר שלשים פטור דהאב עצמו זכה בפדיונו שהי' כהן. ודע דדוקא אם הבן חלל ע' פמ"ט מהלכו' א"ב דוק' שנולד מפ"כ הרי הוא חלל והוי כזר אבל אם הי' לו בן מיבמה לשוק המבואר שם דמביאה ראשונה עשאה זונה והולד כשר אם כן פשיט' דפטור דהא הולד כהן אעפ"י דאמו פקעה קדושת' כמ"ש מכל מקום כמו כהן שיש לו בכור מישראלית דפטור כיון דהוא כהן. ובשאר ח"ל חוץ זקוק' אם הולד מב"ר כהן או חלל ע"ש בהה"מ ובאחרונים והדברים עתיקין אין כאן מקומו וכ"ז פשוט.

וכמה צריך ליתן לפדיון חמשה סלעים והשיעור של ה' סלעי' עיין בר"מ בהלכו' שקלים ובטוש"ע כאן. ופודה הן בכסף והן בשוה כסף חוץ מקרקעות ועבדים ושטרות דאינו פדוי אפילו בדיעבד דגזה"כ הוא כמבואר כאן ובמס' שבועות וש"כ ככסף נלמד מכו"פ ע' בתוס' קידושין דף ב' בד"ה בפרוטה וכו'. והנה הרשב"א והר"ן כתבו בקידושין דש"כ ככסף הוא מצד הסברא כיון דמקבלת ברצונה רק בע"ע צריך קרא לרבות כיון דגרעון הוא בע"כ אם כן כאן דריבה נראה דנתינה בע"כ של הכהן מהני בפדיון הבן ועיין בס' קצה"ח סי' רמ"ג שכ' בשם הפר"ח בס' מים חיים דמהני בפדיון הבן נתינה בע"כ וכתב דדעת הרשב"א ג"כ דדוקא נתינה בע"כ כו' אבל בחוב כו' נפטר הלוה מחיובו וכו' ה"נ ועי' בב"ש סי' כ"ז והדברים עתיקים. וע"ש שמביא בשם התוס' דקידושין דף ט' בסוגיא דשיראי דס"ל דלא מהני נתינה בע"כ גבי פדיון הבן וכתב הטעם דגבי מת"כ נתינה כתיב ול"מ בע"כ ע"ש והדברים ארוכים ומכל מקום מכאן אין ראי' וא"י להאריך ובאתי רק לרמוז. ועי' במנ"ל פ"ה מה"א שחקר גבי אשה דצריך ש"פ אם בתר הנותן ג"כ אזלינן דצריך שישוה פרוטה אצלו ג"כ או בתר האשה אזלינן ואפילו אינו ש"פ אצל הבעל כגון דבר שנאסר בקונם לבעל או שנתיקר קודם שבא לידה ע"ש והדברים עתיקים יש לחקור גם כן כאן אם הקפידה תורה על הפוד' ג"כ דצריך שישוה אצלו ה' סלעים או אין קפידא רק תלוי בכהן המקבל וכן לענין אה"נ והכהן חולה דמותר אצלו ע"ש ותלמד לכאן. ומבואר עוד הרבה דיני' בר"מ שם לענין קידושין כגון קידושין בפירות שביעית ובהקדש ובמ"ע ובתו"מ ועיין באחרונים לענין המקדש בפ"ח ע' בבכורות מכל הדינים תלמד לכאן וכן בגניב' וגזילה ע"ש תלמד לכאן כי שם צריך להיות ש"פ וכאן ה' סלעים וצריך להיות ממון וחקירת האחרונים אם אזלינן בתר הנותן כו' הכל כאן ג"כ וא"ר

להאריך ובאתי רק לעורר. ואם פדה בדבר שאינו שוה ה"ס והכהן אומר לדידי שוה דעת הר"מ דמהני ותמהו עליו דבש"ס אמרינן דוקא ר"כ והיינו דדרכו להתיקר כו' וע' מה שתרצו ועיין בש"ע ובט"ז וש"ך ואין להאריך מה שמבואר בש"ע ובאחרונים. ואם נתן שוה ה"ס ושוה אעפ"י שלא נישום תחלה ה"ז פדוי כדמסקינן בקידושין בסוגי' דשיראין ועי' בש"ע אהע"ז סי' ל"א דבאבנים אין לקדש דלא סמכה דעתה ועיין בס' אבני מילואים דכתב דגם בפה"ב הוא כן לדעת התוס' שם דצריך סמיכת דעת הכהן אך הקשה ל"ל סמיכת דעת הכהן כיון דבע"כ מהני ע"ש ובקצה"ח סי' רמ"ג וכבר רמזתי לעיל. ומתנ' ע"מ להחזיר נמי בנו פדוי. ופשוט כיון דש"כ מהני אם כן כל הנאה כגון שחוק לפני או רקוד כו' דמהני בקידושין אם הנאה ש"פ ה"נ אם הנאה שוה ה"ס. וכן כהן האומר תן מנה לפלוני ויהיה בנך פדוי דבקידושין כה"ג מהני מדין ערב ועי' בריטב"א דהטעם דיש לה הנאה ה"נ כאן שמין הנא' אם שוה ה"ס ומדין ערב כמו בקידושין. עי' כאן ובאחרונים אם יכול לפדות בממון שלו בן חבירו ועיין בס' מחנה אפרים. ואם הכהן נותן לו והוא אדם חשוב ג"כ שמין אם הנאה שוה ה"ס פדוי הכלל כיון דש"כ ככסף ה"ה כל הנאו' ותלמד מדין קידושין הרבה דינים לכאן. ואם נתן לכהן משכון בעד הפדיון אם נאמר מנה אין כאן משכון אין כאן עי' בס' א"מ סי' כ"ט באהע"ז ע"ש שכ' לשיטת מהר"י הלוי דהטעם דמנה אין כו' היינו דאינו קונ' המשכון במשיכה רק בכסף בשעת הלואה או בגוביינא דב"ד אם כן ה"נ אין לו קנין אך לשיטות הראשונים שהטע' כיון דלא נשתעבד גופו לא נשתעבד המשכון דערבין בי' אם כן הכא יש שיעבוד הגוף אם כן מהני המשכון. ולשיטות הסוברים הטעם מחמת דהכסף אגוד גבי' אם כן ה"נ אגוד גבי'. אך כ' דאפשר דוקא בקידושין או בקנינים אבל כאן הוא פריעת חוב אפשר דמהני אע"ג דאגוד גבי' ע"ש ומכל מקום אני לך. והדברים ארוכים ועתיקי' בענינים הללו. ולענ"ד נראה בודאי כאן לא מהני משכון כיון דאף בלא המשכון משועבד הן מחמת ש"ד או מלוה הכתובה בתורה ומכל מקום אינו יוצא הפודה עד שיגיע המעות ליד כהן אם כן מה מוסיף כח המשכון דהמשכון ג"כ רק משועבד אף על פי דהשיעבוד בא לידו מ"ל עד שלא הגיע לידו יש שיעבוד ומ"ל שהשיעבוד הגיע לידו כיון דלא נתפרע רק יש לו שיעבוד אינו מועיל אם כן לשיטת הרא"ש דמנה כו' כיון דאין שיעבוד הגוף כו' כאן נהי דיש לו שיעבוד הגוף וגם ש"נ יכול המשכון להשתעבד מכל מקום לא הוי נתינה דקודם לזה היה ג"כ משועבד הוא וכל נכסיו וכן לשיטת הרמב"ן דאגיד כו' היינו גבי קידושין וקנין דעתה נותן שיעבוד חדש שלא נתחייב קודם לזה שייך שפיר אי לאו מטעם אגיד היה קונה דהוי ש"כ מ"ל כסף או שוה כסף דנשתעבד לו אבל כאן דנשתעבד לו בל"ז ומכל מקום אינו פדוי מה

מוסיף עוד שיעבוד המשכון אף דבא לידו מכל מקום אינו רק שיעבוד ולפי זה שטר שכותב על עצמו ג"כ ל"מ כאן כמו שמבואר בש"ס דכ' לכהן כו' ד"ת בנו פדוי לכשיתן כו' הא קודם שנותן ל"מ ולדעת הרא"ש מהני שטר כיון דנתחייב גופו אף כאן ל"מ כיון דבלאו הכי משועבד מה יוסיף כח השטר. ועיין בקצה"ח סי' ק"ץ דחקר בד"ז אם נותן לקנין שטר על עצמו וכתב דלהרא"ש מהני וכ' הוא ומביא בשם הרשב"א ג"כ ראיה מגמרא הנ"ל דל"מ דלמה אין בנו פדוי קודם שיתן עי"ש. ולדידי אין ראיה כלל דשם דקונה בעד שטר ונותן חיוב חדש עליו אפשר דהוי כמו כסף לקנות אבל כאן דבלאו הכי משתעבד ומכל מקום גזה"כ דצריך ליתן לכהן אם כן מה מוסיף כח השטר. וגם מ"ש בס' א"מ דזה הוי פרעון חוב ולדעת הרמב"ן והרשב"א דזוכה במתנ' ע"י משכון אם כן כאן נמי דזכה ונתפרע מחובו ולענ"ד כמ"ש נהי דזוכה להשיעבוד מנה גבי מתנ' מכל מקום כאן בלאו הכי הו"ל משועבד ולא נפטר מחובו מחמת תוס' השיעבוד כמו בכל חוב אף שנתן לו משכון מכל מקום הוא בע"ח דהמשכון אינו אלא שיעבוד. וגם מה שהבאתי לעיל מה שפלפל בס' קצה"ח סי' רמ"ג דפדיון מהני בע"כ דהוי פ"ח ואין אנו יכולים להעמיד זה בחוב ומסייע לדברי הפר"ח דיכולי' לפדות בע"כ של הכהן אף שאינו זוכה הכהן בזה דהוא פוטר עצמו מהחיוב לפי עניות דעתי אינו נראה דכאן דגזה"כ דצריך נתינה ליד כהן והכהן יזכה בו. תדע דאי הו"ל בע"ח אם כן כמו כל בע"ח אם המלוה רוצה מוחל ללוה ונפטר אם כן ה"נ דנתינה מהני לכל כהן ולפי זה אם כהן מוחל לו הפדיון יהיה ג"כ מהני ויהיה פדוי וזה לא שמענו עי' במשנה בבכורות דף נ"א וז"פ בלא ספק ע"כ נראה דמצוה כאן הנתינה ליד כהן דוקא וקודם שזכה הכהן לא נפטר כלל דלא יצא ידי נתינ' ומשועבד גם כן דכהן יכול ליקח מנכסיו אם לא זכה הכהן לא מהני וכתבתי לך בקיצור עיין בשיטות אלו בראשונים ותראה כי דברי כנים ואמיתים בס"ד. אך אם נאמר שעבודא ל"ד אף במלוה הכתובה בתורה אם כן לא נשתעבדו נכסיו אפשר דהשטר מוסיף דהוי שיעבוד בפי' דהוי דאורייתא לקצת שיטות והדברים עתיקים. ועולא דאמר בנו פדוי לכשיתן הוא סבירא ליה ש"ד בסוף ב"ב אם כן בודאי ל"מ שטר ולא משכון מן התורה בלאו טעמא דשטרות ובלא הטעם דאגיד וז"ב. ולא ראיתי מפורש אם פודה מכהן במלוה שיש לו אצלו אם פדוי ולומר דהוי ליה כקרקע כמו שמבואר בקצת ספרים בסוגיא דמקדש במלוה אין נוח לי. והנה אם נאמר דהפדיון הוי פרעון בודאי נפטר כמו מי שחייב לחבירו ויש לו מלוה אצלו אף דזה גובה וזה גובה עיין בחוה"מ סי' פ"ה מכל מקום אם אמר לו קבל המלוה בחובך ונתרצה בודאי נפטר. אך נראה לענ"ד דזה לא הוי פרעון חוב רק כמו קנין אף דאינו קונה דאין הבן נקנה לכהן מכל מקום

גזה"כ דבעי נתינה ליד כהן והוי כמו קנין וצריך הנאה חדשה ואינו פדוי במלוה כנ"ל. וצ"ע שלא דברו מזה הראשונים והאחרונים ולא דמי למה שמבואר בפודה תוך שלשים על אחר שלשים דלרב פדוי אף בנתעכלו דשם לא הוי כמלוה כמבואר בקידושין ובסוגי' כאן וגם לשמואל דאינו פדוי בנתעכלו היינו כיון שהיה בתוך שלשים אבל בזמנו במלו' אינו מוכח. אך נ"ל דבמלו' אינו פדוי וזה טעם דשמואל ג"כ אם כן אינו פדוי במלוה אם כן נראה דלא הוי כפרעון כמ"ש ה"ה לשאר ענינים כנ"ל ובעזה"י אשנה פ"ז. ולפמ"ש דזה הוי כמו קנין אם כן נראה דקטן א"י לפדות עצמו דצריך להקנות המעות וקטן אין הקנאתו כלום ואין נתינת המעות נתינה כמו שמבואר בהה"מ פכ"ט מהלכות מכירה ויש לחלק ובאתי רק לעורר. שוב נתיישבתי דזה ודאי בפודה במלוה אינו פדוי כשמואל אם נתעכלו אינו פדוי דהוי כמלוה ורב לא פליג רק דדמי לקידושין ולא הוי מלוה דהנהו זוזי כו' עיין בקידושין אבל במלוה מכבר כולם מודים דאינו פדוי. ומכל מקום לא הוי כקנין דצריך דעת המקנה. ובקטן כתבתי דל"מ נתינתו ז"א דגבי פדה"ב מצינו בש"ס דטורף ממשועבדים למאן דס"ל מלוה הכתובה בתורה ככתוב' בשטר ולכ"ע מיני' דידיה טורף אפילו בע"כ חזינן דא"צ דעת הנותן וכך גזה"כ דהתורה שיעבדה הגוף ונכסים שלו והוא בע"ח בע"כ ומכל מקום צריך דעת המקבל כי אין דמי לגמרי לפרעון ויש לו ג"כ דיני קנינים. שוב ראיתי בס' אבני מילואים באהע"ז סי' מ"ג שכ' כדברינו דאפילו בע"כ של הפודה אם בא ליד כהן פדוי וראיה דהא טורף בע"כ כמ"ש ע"ש. וז"פ דאם פודה בהנאת מחילת מלוה בודאי מהני כמו קידושין עי' בחוה"מ דזה הוי ש"כ בעין. שוב ראיתי באבני מילואים סי' כ"ח שכ' דהפודה במלוה אינו פדוי מסוגיא זו דהפודה לאחר שלשים כו' וע"ש שהקשה למה לא מהני במלוה לדעת הר"מ דבקנין מהני מלוה ע"ש ומכל מקום אני לך.

ובכל פודין חוץ מעבדים ושטרות וקרקעות ונלמד מכופו"כ עי' בבכורות ושבועות ועיין בשבועות דף ד' ע"ב בתוס' ד"ה כו' שכתבו הא דמבואר שטורף ממשעבדי לאו דמפריק בקרקעות אלא ימכור ויתן המעות לכהן או הכהן מוכר בעצמו עי"ש. ושטרות ע"ש שהקשו למאן דסובר מכירות שטרות דרבנן היאך מיעטה התורה שטרות ע"ש ובראשונים ובאחרונים והדברים עתיקים. ושטר מיירי בשט"ח שיש לו על אחרים ואם נתן ש"ח על עצמו מבואר דאינו פדוי קודם שנותן המעות מן התורה והבאתי לעיל דברי הרשב"א דמוכיח מכאן דבכל הקנינים ל"מ שטר במקום כסף וכבר כתבתי דלענ"ד דבכל הקנינים אם נותן שטר על עצמו ונתחייב אפשר הוי ככסף אבל כאן דבלאו הכי משתעבד ומכל מקום אינו פדוי עד שיגיע ליד הכהן אם כן מה מוסיף כח השטר והדברים ברורים

לולי דברי הרשב"א. והנה בעושו"ק אם נותן לכהן ואומר לו בהנאת מתנ' זו יהי' פדוי בודאי פדוי כמו בקידושין בהנאת מחילת מלוה אף דבמלוה עצמה אינה מקודשת ע"ש וה"נ ועיין בריטב"א מובא במנ"ל פ"ה מה"א גבי איסורי הנאה אם מקדש בהנאה שתתרפאי כו' ע"ש. ע' בט"ז כאן ס"ק ג' שכתב דמן התורה פדוי במה שמחייב עצמו לכהן בשטר אלא כו' ובאמת בגמ' מבואר דד"ת בנו פדוי לכשיתן וכבר כתבתי דהרשב"א מביא כאן ראיה לכל הקנינים דל"מ שטר ואינו פדוי מן התורה קודם שיתן והא דמחויב ליתן לכהן אין כאן מקומו [מה שכתבתי לעיל אפילו בע"כ של הפודה מהני אפשר דל"מ כיון דבעינן נתינ' והכהן יזכה בהפדיון אם כן איך זוכה בע"כ רק כופין את הפודה עד שיאמר רוצה אני ובכה"ג גבי מצוה מהני עי' בב"ב בסוגי' דתלוי' וזבין כו' ומטריפת הלקוחות אין ראיה דטורף מהלקוחות ומכל מקום כופין הפודה עד שת"ן לומר רוצה או מיירי דהמודה רוצה רק דנכסיו נמכרו וטורף מידם אבל אפשר דאינו זוכה בע"כ דאינו פריעת חוב לכ"ד כמ"ש וצריך נתינה ובאתי רק לעורר] ומבואר במשנה בבכורו' דהמפריש ה' סלעים ונאבדו קודם שבאו ליד כהן חייב הפודה באחריותן עד שיגיעו ליד כהן והר"מ השמיט זה ועיין בתוי"ט שעמד בזה ובש"ע מבואר ד"ז. ועיין בס' מח"א בהלכות זכי' ומתנ' שמביא בשם מהרש"ל דאם אין כהן בעיר יזכה לכהן ע"י אחר ויצא ידי פדיון וע' לעיל במצוה שנ"ז דכתבתי זה מסברא דנפשאי וכתבתי דהאידנא דהנהו כהני הם רק כהני חזקה אם כן אין מקיים מצות פדיון הבן בשלימות רק במזכה לכהנים אמתיי' דודאי בעולם יש כהנים אמתיי' אם כן יוצא. ובס' מח"א השיג על מהרש"ל כיון דחייב באחריות כמו דקיימא לן באומר תן לבע"ח דל"מ הדר הוא באחריותו דלענין זה לא הוי זכות ע' בסוגיא דגיטין דף י"ד אם כן כיון דהוא באחריותו לא יצא ידי נתינה לכהן. ועיין בס' מהרי"ט אלגאזי שהשיג עליו דאינו באחריות כלל כיון דזכה ואינו דומה לחוב דניחא למלוה שיהיה באחריות הלוה ובאם לא הוא חוב לו אבל כהן דיכול ליתן לכל כהן שירצה ונותן לאיזה כהן בודאי זכות הוא לו ואינו חייב באחריותו על ידו אם כן דברינו נכונים בעצה זו לקיים מצות פה"ב בשלימות. וע"ש עוד בס' מח"א שחקר דאפשר אף אם עשה כהן שליח ל"מ כיון דצריך שליחות של בעל הממון כמבואר בתוס' בב"מ פא"נ ובנמ"י בשם הר"ן בסוגיא דחצר עפ"י הירושלמי וכי אדם עושה שליח לקבל מתנה כו' וטה"נ אינו ממון ולא הוי דעת אחרת מקנה כמבואר במרדכי אם כן לא הוי שליחות של בעל הממון ל"מ דל"מ זכי' אלא אפילו שליחות ל"מ עי"ש. ולכאורה נראה כיון דאין כאן בעל הממון א"צ שליחות של בעל הממון ועיין בתוס' בב"מ דף ע"ב מבואר להדיא דבהפקר כיון דאין כאן בעל הממון א"צ שליחות וזכה בשביל חבירו ומציאה

יש בעל הממון ע' בס' נתיבות המשפט סי' ק"ה. וע"ש עוד שכ' דבחוב אין הלוה בעל הממון כיון שהוא משועבד למלוה אם כן כאן נמי א"צ שליחות בעה"מ אפילו אם נאמר דטוה"נ הוי ממון ועיין בנמ"י בב"מ שכ' במקום דשייך מגו דזכי לנפשי' זכי לחבריה בלי שליחות בעל הממון וע"ש בס' מח"א שמביא זה בשם הירושלמי ע"כ כ' דיעשה שליח כהן לכהן דשייך מגו דזכי לנפשיה וא"כ העצה מאתנו לזכות לכהן אמת אם נימא דהוי ממון וצריך שליחות של בעה"מ אם כן כיון דחיישינן דזה אינו כהן ל"ש מגו כו' אך באמת אי חשוב ממון הו"ל שליחות של בעל הממון ואי לא חשוב ממון א"צ שליחות שלו כמ"ש והדברים הללו הם עמוקים ובאתי כעת רק לרמוז ובעזה"י אשנה פ"ז. נתן להרבה כהנים דמי הפדיון בין בב"א בין בזא"ז יצא ועיין בס' מהרי"ט אלגאזי מה שפלפל בזה וע"ש שכ' דאף אם נתעכלו המעות ביד הכהנים קודם שהשלים לכהן אחרון מכל מקום פדוי כמו בקידושין וע"כ לא פליג שמואל כאן רק בקודם שלשים כיון דאין בידו לפדות עתה אבל אם בידו בודאי מהני כמו קידושין ע"ש וז"ב.

והנה כבר כתבנו דספק בכור דהמע"ה פטור מפדיון אפשר לחקור אם הוא ודאי בכור וספק אם נפדה כגון שא"י אם נתן לכהן שהוא ספק אפשר דהו"ל כא"י אם פרעתי דחייב דיש עליו חזקת חיוב וכן הכהן אמר שלא נתן והוא אומר א"י אם נתתי ועיין בס' מהרי"ט אלגאזי שדיבר מזה ומכל מקום אני לך. ונ"פ הא דמבואר לעיל דיכול ליתן הה"ס להרבה כהנים אם על כל פנים יגיע לכ"א שיעור נתינה כגון פרוטה ובפחות מפרוטה לא הוי נתינה כלל כמו שמצינו בכ"ד ואין להאריך. והחמשה סלעים צריך ליתן לכהן ודעת התוס' בפסחים סוף פ' א"ע דרשאי ליתן לכהנת ול"מ לכהנת אלא אף לבעל הכהנת והתו' בקידושין בסוגיא דשיראין לא ברירא להו. אך הר"מ פ"א מהל' בכורים והרהמ"ח כאן דעתם דאינו ניתן רק לזכרי כהונה וכן כ' הרא"ש בסוף בכורים וכן דעת הרשב"א ע' במנ"ל כאן בפ"א ולשיטות אלו אם נתן לכהן טומטום ואנדרוגינוס ג"כ לא יצא דהוי ספק פרעון ויש לו חזקת חיוב ולדעת הראב"ד דאנדרוגינוס הוא חצי זכר ודאי וח"נ אפשר דיוצא כיון דהוא זכר ג"כ וכן חציו כהן וחציו עבד או זר כפי מה שהבאתי כ"פ בח"ז אפשר דג"כ יוצאין אם נותנין כיון דהוא כהן מ"ל חציו ומ"ל כולו וצ"ע. ואם יכול ליתן לכהן חרש שוטה וקטן עי' בקצה"ח סי' רמ"ג ס"ק ד' דמביא בשם הפר"ח דמות' ליתן לכהן קטן דזוכה מחמת דעת אחרת מקנה וע"ש שכ' אף לדעת המרדכי והבאנו לעיל דמת"כ כיון דאין לבעלים רק טוה"נ לא הוי דעת אחרת מקנה מכל מקום בפה"ב כיון דאפילו הפריש חייב באחריות הו"ל ממון דידי' ושייך דעת אחרת מקנה ע"ש אם כן יכול לזכות ג"כ ע"י אחר או ע"י שליח דלא כמח"א דאין כאן בעל הממון והבאתי לעיל דכאן

בפה"ב יש בעל הממון ע' לעיל ובשוטה דל"מ דעת אחרת מקנה ע"ש שכ' דהוי שכר פעולה דהוא להם חלף עבודתם כו' וגם עי"ש שפלפל שהוא פרעון חוב ומפלפל אם צריך דעת הכהן דמתוס' נראה דצריך דעת וכבר הבאתי קצת לעיל וע"ש וא"ר להאריך מה שהאריכו הם ז"ל דבש כו' ומכל מקום אני לך ואם יכול לזכות לחרש שוטה וקטן ע"י אחר ע"ש בש"ע ובקצה"ח. אח"ז ראיתי בס' נתיבות המשפט בסי' רמ"ג וראיתי שהשיג על המח"א שכתב דאין כאן בעל הממון והשיג עליו כיון דטוה"נ אינו ממון ואין כאן בעל הממון א"צ שליחות של בעל הממון ומביא דברי התוס' והר"ן כמ"ש לעיל והנאני שכונתי לדעתו הגדולה בס"ד. גם בענין פרעון לשוט' ע"ש מ"ש ומכל מקום אני לך עיין באחרונים וינעם לך. ועי' בס' מח"א בהלכות זכי' ומתנה אות ח' שמפלפל אם הכהן לוקח ה"ס בע"כ של הפודה אם יכול הפודה להוציי' מידו וגבי שאר מת"כ תלוי אי טוה"נ ממון יכול להוציא מידו ואי טוה"נ אינו ממון א"י להוציא מידו בתפס ודעת התוס' בב"מ בסוגיא דת"כ אפילו אם טוה"נ ממון אין מוציאין רק צריך לשלם כדי טוה"נ והדברים עתיקים ומובא בח"ז. וע"ש שכתב דהכא כיון דאפילו אחר הפרשה עדיין לא זכה הכהן הוי ממון שלו לגמרי ולא טוה"נ לחוד ומוציאין מיד הכהן כי יכול לומר לכהן אחר אני נותן אבל אם אינו רוצה ליתן כלל אין מוציאין מיד הכהן ע"ש שמיישב בזה קושי' התוס' בב"מ. וע"ש ג"כ שכ' דספק חיוב בפה"ב ל"מ לכ"ע תקפו כהן ועי' במהרי"ט אלגאזי שפלפל בענינים אלו באריכות. וע"ש ג"כ שפלפל בס' פדיון אם חייב להפריש על כל פנים ועיין בקצה"ח סי' רע"ו דכתב דדוקא מתנות דכתיב ונתת כו' יש טוה"נ לבעלים ודוקא הם אבל אם מתו הבעלים אין ליורשים טוה"נ דאין המצוה רמיא עלייהו וצריך ליתן להנמצא ראשון אם כן במת ובא לגבות מיורשים אפשר דמהני תפיסה אך באמת לדברי מח"א כיון דחייב באחריות הוי ממון שלו ולא טוה"נ לחוד וג"כ ל"מ תפיסה וגם כ' שם באותם מתנות דכתיב תעזוב צריך ליתן להנמצא ראשון ומביא כן בשם הראשונים. ואני כתבתי שם על הגליון דבתוס' בחולין דף קל"א מבואר אף היכי דכתיב תעזוב א"צ ליתן להנמצא ראשון ויש רשות בידו ליתן לכל מי שירצה ואין כאן מקומו להאריך כי צריך חיבור מיוחד ובאתי רק לרמוז וישמע חכם כו'. ואם נתן לכהן קטן ע"מ להחזיר עי' בר"נ בסוכה דהתנאי בטל והמעשה קיים דה"ל תנאי שא"א לקיימו כי קטן לא יכול לאקנוי' והדברים עתיקין. ואם לא פי' ע"מ להחזיר רק היה בדעתו שיחזיר עי' בש"ע ודבר זה צריך ביאור רחב ואין להאריך בדבר שמבואר בש"ע ואחרונים. ומ"ש הרהמ"ח אבי הבן מברך שני' על פדיון הבן כו' עי' בר"מ מבואר כאן דאם פודה עצמו מברך אקב"ו לפדות הבכור והרהמ"ח אינו מביא זה וחילוק שחולק הר"מ בין פודה בנו שמברך בעל

ופודה עצמו מברך בל' לפדות עי' בר"מ בהלכות ברכות פי"א וצע"ק והו' ענין ארוך אין כאן מקומו להאריך. והברכה ארוכה שמברך הכהן הר"מ אינו מביא זה וגם הרא"ש חולק ע"ז דלא נזכר בתלמוד ומה שקשה על הרא"ש מברכת בתולים שהסכים לאומרה בפ"ק דכתובות עיין בט"ז באו"ח סי' מ"ו ועי' בפר"ח סימן נ"א לענין ברכות ב"ש וכבר דברו מזה האחרונים. ויוצא דופן והבא אחריו שניהם פטורים ואיזה נולד פוטר הבא אחריו עיין בר"מ ובש"ע והאריכו האחרונים בכמה דינים ולהאריך בכל פרט צריך חיבור מיוחד.

ומצוה זו נוהגת בכ"מ ובכ"ז אך בזה"ז דאין לנו רק כהני חזקה אפשר אפילו אם אינו רוצה ליתן א"י לכופו דילמא אינו כהן וכבר כתבתי קצת תקנה ואם יש להפודה מטלטלים או מעות וגם קרקעו' נראה דודאי כופין הפוד' ליתן מטלטלין או מעות כי בקרקע אין פודין ואפילו אין לו רק קרקע אף שבחוב א"צ לטפל ולמכור רק מגבה לבע"ח הקרקע עיין בחוה"מ סי' ק"א מכל מקום כאן המצוה עליו ליתן מטלטלין צריך הוא בעצמו למכור כן נ"ל ברור. אך אם יש לו מעות ומטלטלין דגבי בע"ח צריך ליתן מעות דוקא עי' בסי' ק"א וגבי נזקין עי' בסי' תי"ט שיכול לסלקו במטלטלין כאן האיך הדין ונראה דיכול לסלקו במטלטלין דלא הלוהו מעות וש"כ ככסף עי"ש ותלמד לכאן ובאתי רק לרמוז. ואם יש לו רק קרקעות ואפילו מת ובא לגבות מהיתומים מכל מקום נראה דהבריר' ביד הכהן לגבות עדיות אף דבע"ח דינו בבינונית ומיתומים בזיבורית ואפילו בנזקין מכל מקום כאן דבזה אינו פדוי רק טורף בע"כ למכור אם כן מה שנקל לפניו זה לוקח הכהן בע"כ והוא בתורת כפי' כי צריך למכור וכופין אותו ולוקח הכהן ומוכר ואינו דומה לבע"ח ונזקין דלוקח לגוביינא והוא שלו ע"כ הוא בבינונית או בעדיות מחמת גזה"כ אבל כאן דאינו לוקח לגוביינא רק למכור והפוד' צריך ליתן מטלטלין או מעות ע"כ לוקח הכהן מכל מה שרוצה מן העדיות כנ"ב. ואם מת הפוד' ולא הניח רק מטלטלין אם מטלטלין דיתמי משתעבד מן התורה אם נא' דשעבוד' דאוריית' עי' בסי' ל"ט דיש שיטות בזה. וז"פ אם הכהן גובה מיתומים ל"מ אם לא הניח אלא קרקע אין כופין היתומים למכור הקרקע אלא הכהן מטפל ומוכר דעל הפודה עצמו חל המצוה אם כן מחויב במצוה לפדות כדינא אבל על היורשים אינו המצוה חל רק נכסים דאביהם משועבדים אם כן לוקח השעבוד שלו וא"צ היורשי' לטפל ליתן לו מעות וא"כ כיון דרק מחמת שעבוד נוטל אינו גובה רק בזיבורית ומכל מקום צ"ע. ואם הניח מטלטלין וקרקעות אף אם נאמר דגם מטלטלין מן התורה משתעבדי כמ"ש לעיל אפשר יכולים לסלקו בקרקע כיון דלא מעות הלוהו ע' בסי' תי"ט ואין המצוה רמיא עלי' ובאתי רק לעורר. ואם מת והניח רק בן הבכור

והגדיל ויש לו מנכסי אביו קרקעות ויש לו נכסים שנפלו לו מטלטלים ומעות לפי דברי הרהמ"ח שסובר דגם בהגדיל חל על האב אם כן נכסי האב לא נפקע השיעבוד אפשר לומר דיכול לסלק בקרקעות האב כי האב הוא העיקר ויכול לומר שאינו רוצה לפדות עצמו רק נותן בשביל האב או אפשר דהמצוה חל עליו ביותר וצריך ליתן המטלטלין. ואפשר לומר אף לדעת הרהמ"ח דוקא אם הוא חי לא נפקע מעליו המצוה אבל במת דאין מצוה רק שיעבוד נכסים אפשר בהגדיל הבן ממילא פקע שיעבוד הנכסים דחל על הבן חיוב הגוף וצ"ע ובאתי רק לעורר. ועיין בתוס' קידושין דף כ"ט ע"ב ד"ה ואזיל כהן כו'. ופה"ב פסקינן דאין גובין מלקוחות ואם היורשים מכרו הקרקעות שנשארו ע' בחוה"מ סי' ק"ו אם מחויבים היורשים לשלם מד"ג ככל חוב וע"ש בקצה"ח שכתב גבי פדה"ב הו"ל מזיק מת"כ דפטור דהוי ממון שאין לו תובעים כמבואר בחולין ואף דמשתרשי ליה מכל מקום כיון דהוא הפקיע המצוה לא אמרינן מ"ל הן כו' עפ"י סברת הר"נ שם גבי מזיק מת"כ או שאכלן שמחלק כיון דהפקיע המצוה פטור אף על גב דמשתרש כו' אבל באנס המלך גרנו דלא הפקיע הוא חייב אם הוא כחוב דמשתרשי ליה ע"ש ועיין בס' נתי' המשפט והדברים עתיקים ומכל מקום אני לך. ועיין ברמב"ן בבכורות מה שמביא בשם הגאוני' דמוסיף חומש ודחה דבריהם ועיין במהרי"ט אלגאזי מה שמביא בשם בעל כנה"ג דאם עבר הזמן מוסיף חומש ויש עוד הרהורים במצוה זו ובעזה"י אשנה פ"ז:

מצוה שצג

סעיף א

שלא נפדה בכור בהמה טהורה מפני שהתורה כו'. וע"ז נאמר אך בכור שור כו' לא תפדה קדש כו' המצוה זו מבואר בר"מ פ"א מה' בכורות. והנה הלאו הוא שהזהירה התורה שלא נפדה דהי' הסברא דתפד' כפ"ח כתבה התורה שלא נפדה ואם עבר ופדה לא מהני כלל והרי הוא בקדושתו כמו שהי' קודם והחולין אינם נתפסי' ומבואר בתמור' בסוגיא דכל מילתא דא"ר כו' דלאביי דס"ל אם עבר אמימרא דרחמנא מעשיו קיימין כאן גזה"כ הם בהוייתן כו' דלא אהני ולרבא לא אהני מעשיו דס"ל דאם עבר אמימרא דרחמנא לא מהני מעשיו ע"כ אינו פדוי כלל רק עבר אמימר' דרחמנא. והנ' לאו זה כפי המבואר בר"מ וכן נראה מהרהמ"ח אין חילוק בין בכור תם ובין בכור בע"מ בכ"ע אסור לפדות ועובר בלאו ואם פדה אינו פדוי ולא מהני מעשיו. והנה לאביי דס"ל כ"ה דל"מ לא לקי אם כן לא לקי כיון דל"מ מגזה"כ דהם ולרבא דס"ל אף דל"מ לקי מכל מקום כאן לא לקי כיון דל"מ ולא איתעבד מעשה בדיבורו וה"ל לי' לאו שאין בו מעשה כמו גבי

תמורה דה"ל רק דיבור ולא הוי מעשה ושם לקי מגזה"כ דכל לאו שאב"מ אין לוקין חוץ ממימר כו' או משום דבדיבורו איתעבד מעשה דנעש' התמורה קודש אבל כאן דל"מ אם כן הו"ל אב"מ ואין לוקין. והנה הר"מ פ"ו מהל' בכורות כ' שם גבי מעשר כיון דלא אהני מעשיו אין לוקין ועי' בלחם משנה דהר"מ פוסק כאביי אם כן כאן נמי אין לוקין מה"ט וכן כתב המנ"ל כאן דע"כ לא מנה הר"מ בהלכות סנהדרין בכלל הלוקין כיון דל"מ כמו שכ' בפ"ו כאן אך הרהמ"ח דלא ס"ל כלל זה ע' במצוה של"ט וס"ל כרבא אעפ"י דלא הועילו מעשיו לוקין כתב כאן דאין לוקין דאפשר לעבור עליו בל"מ. ולכאורה קשה למה כתב זה"ל כיון דאפשר כו' נראה דעושה מעשה רק אפשר כו' ת"ל דאין בו מעש' דהוי דיבור בעלמא ול"ל דמשכחת מעשה כגון שלוקח בהמ' אחרת ומעמיד' אצל הבכור או שעושה איזה מעשה בבכור ובכה"ג הו"ל מעשה כמו ניקף דמסייע קצת וחייב משום מעש' ע"כ כ' הטעם דאפשר כו' כמ"ש כ"פ דס"ל כלל זה ולהרהמ"ח לא קשה ליה קושית התוס' בתמורה דף ו' ד"ה והשתא כו' שהקשה ר"ב דנימא דנ"מ בפדה בכור דלאביי לא לקי דל"מ ולרבא לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא כו' דבאמת גם לרבא לא לקי דהו"ל אב"מ. אך באמת ל"ש כאן מעשה כלל דאי שייך מעש' אם כן תמורה נמי שייך מעש' דמ"ש אם כן לשיטת הרב המגיד בדברי הר"מ פ' י"ג מהלכות שכירות כיון דשייך מעשה אף בלא מעשה לוקין ע' במנ"ל פ"ד מהלכות מלוה ולוה אם כן למה כתב הר"מ פ"א דתמורה מפי השמועה למדו דכל לאו שאב"מ אין לוקין חוץ תמורה ועי' במ"ש האחרונים והבאתי בח"ז דהיינו גבי ציבור ושותפים דאין עושים תמור' ול"ש בדיבור' איתעבד כו'. הא כיון דמשכחת לה מעשה לוקין אף בדיבור אלא נראה דכאן לא שייך מעשה כלל ולא דמי לניקף והחילוק קל להבין ומ"ש הרהמ"ח כיון דאפשר לעבור בל"מ אשגר' לישנא הוא ובפרט דלשיטתי' הכי הוא. אבל האמת הוא לאו שאין בו מעשה כיון דל"מ מעשיו אם כן בדיבור לא איתעבד מעשה כלל הו"ל לאו שאב"מ כלל. וכן נ"ל מדברי הר"מ כאן דהטע' דאין לוקין מחמת שאב"מ דאי נימא כהמנ"ל מחמת דלא אהני מעשיו אם כן למה המתין הר"מ עד פ"ו גבי מכר מעשר וכתב ויראה לי דאין לוקין כיון דלא עשה כלום כו' ה"ל לכתוב כאן ד"ז אלא דכאן דבר פשוט דאין לוקין דהו' לאו שאב"מ וזה כ' בכ"מ וא"צ לפרש כאן. והנה מ"ש לעיל דבלאו זה אין חילוק בין בכור תם ובין בע"מ ע' בתמור' מבואר להדיא כן בדף ח' ע"א דתחיל' אמרינן דהאי קרא לא תפדה מיירי בבע"מ ומסקינן דבבעל מום מיירי ובתם נמי ע"ש ועיין בתוס' זבחים ובגמרא שם דף ע"ה ע"ב. והנה אם לא הזהירה התורה בלאו זה אמרינן דיכול לפדות ונפדה ולענין מה נפדה עיין בזבחים שם ברש"י שכ' דהפדיון לענין שיהי' מותר בגיזה ועבודה והתוס'

הקשו על דבריו דכל פסהמ"ק אף שנפדו אסורים בגיזה ועבודה וע"ש מה שתרצו וכאן בתמורה פרשו התוס' דאינו נפדה לצאת מקדושתם למכור באטליז ולשקול בליטרא וכן פרש"י בב"ק דף י"ב ע"א מבואר דהוא איסור תורה למכור באטליז ולשקול בליטרא ויבואר בסמוך בס"ד וע"ש בפרש"י בבכור תם מיירי ובאמת בתמורה אמרינן דרישא בבע"מ. ובדברי הרהמ"ח נראה דהי' סברא דיהי' נפדה לצאת לחולין לכ"ד ול"ק קושית התוס' דכאן כיון דהתורה צות' לפדות פ"ח הי' על דעתינו דגם בכור בהמה טהורה נפד' וגרע מכל פסהמ"ק ואין להאריך כי אין נ"מ לדינא דהאידנא דכתב' התורה הוא לאו ול"מ מעשיו כלל ונשאר בקדושתו כמקודם וגם המעות לא נתפסו בקדושה כלל כמו שפרש"י בתמורה ובזבחים ואין כאן מקומו להאריך בפלפול. ומ"ש הרהמ"ח לענין מכיר' לחלק בין זמן המקדש לזה"ז אין רצוני להאריך בזה כי צריך אריכות ועיין בסוגיא דתמור' דף ז' ובתוס' שם ובב"ק. ומ"ש דאסרו רז"ל למכור בשוק דרך פרהסיא מבואר דסובר דאיסור המכירה בפרהסי' הוא רק איסור דרבנן אבל התוס' בבכורות דף ל"א ד"ה חוץ כתבו דהוא איסור תורה ומביאין ראי' מתמורה דף מ' דמבואר דדרשינן גבי עיר הנדחת בהמת' יצא בכור שאינו נאכל בתורת בהמת' דתנן כל פסהמ"ק נמכרי' באטליז ונשקלי' בליטרא חוץ מן הבכור כו' מבואר דהוא איסור תורה ומביאין ראי' מסנהדרין דף קי"ב דמבואר שם ג"כ כסוגיא הנ"ל. ובאמת בסנהדרין ליתא שם רק סתם דאינו נאכל בתורת בהמת' ולא מסיי' האי דתנן וע"ש בפרש"י דאינו נאכל היינו דאית ליה שם לווי ועמד בזה בהגה' על הגליון ובודאי הי' בגירס' התוס' בסנהד' כמו כאן בתמורה ועי' בטור יו"ד סימן ש"ו מביא הב"י דברי הרא"ש ג"כ דהוא רק מדרבנן כדעת הרהמ"ח ובודאי בגרסת' לא היה בתמורה גם כן האי סיום רק כמו בסנהדרין וע"ש בתוס' דיש איזה קרא דאסור ע"ש. והר"מ מביא ד"ז כאן בקיצור ובפ"א מהלכות איסורי מזבח כ' שם ד"ז דכל פסהמ"ק כו' חוץ מבכור ומעשר דאין נשחטין באטליז ולא נמכר באטליז הבש' ואין נשקל בליטרא כו' ואין מבואר בדבריו אם דעתו דהוא איסור תורה או רק איסור דרבנן ועי' בזבחים דף ע"ה ע"ב מוכח הסוגיא שם דהוא מדרבנן ע"ש ברש"י ובתוס' ועיין בטור שמבי' דחלבו וגידו כו' מותר למכור באטליז ולשקול בליטרא ושמנו של גה"נ אסור ע"ש וכן מבואר בש"ע שם. עוד כ' הרהמ"ח ונוהגת בא"י כו' ומי שהביא בכור מח"ל כו' דחולין גמורים הם כו' נמשך אחר הגירס' שמצאו הראשונים בר"מ דבכור בח"ל חולין הוא וכל הראשונים הראב"ד והרמב"ן והרשב"א תמהו עליו עי"ש בכ"מ פ"א דהגירסא הנכונה כמו שהוא לפנינו דקדוש בח"ל כמו בארץ רק דאין מקריבין אותו ע"ש וצ"ע על הרהמ"ח שנמשך אחר גירסא המוטעת ואינו מביא שהרמב"ן והרשב"א חולקין עליו. ע' לעיל

במצוה י"ח שכ' ג"כ דמדרבנן הוא בח"ל ולאו זה עוברים גם בבכור בח"ל אעפ"י דאינו ראוי להקרבה כמו בכור בע"מ שכתבתי דלאו זה נוהג ה"נ אעפ"י דאינו ראוי להקרבה כנ"ב. ולאו זה נוהג בכל האישים ויש להסתפק דנראה אפילו בכור שאינו שלו עובר ג"כ בלאו זה ולהרהמ"ח דהי' עולה על דעתינו כמו פ"ח כו' ועיין בפדיון פ"ח של חבירו לעיל פ' בא ונראה דאין חילוק אפילו על בכור של אחר עוברים מכמה ראיות וא"צ להאריך. (שייך למצוה הקודמת פדה"ב במתנ' עמ"ל). ע' בבכורות דף נ"א ר"ח הוי רגיל דשקיל ומהדר כו' חזי' להאי גברא כו' ואין בנו פדוי ועיין בתוס' שכתבו דאין זה דברים שבלב דומיא דזבין כו' ולפי זה ניחא החילוק דמתנה ע"מ להחזיר הוי מתנה גמורה אבל אומדנא דמוכח לא הוי מתנה עיין בספר מקור חיים בסימן תמ"ח סק"ט בפיסקא המתחלת ואם הפקיר כו' אבל שיטות הר"מ והרהמ"ח דאם לא נגמר בדעתו וכו' צריך ביאור רחב להבין ד"ז ועוד חזון למועד בעזה"י:

מצוה שצד

סעיף א

להיות הלוים עובדים במקדש וכו' שנא' ועבד הלוי הוא וכו' ונכפלה מצוה זו שנאמר ושרת וכו'. מצוה זו מבואר בר"מ פ"ג מהלכות כלי המקדש. והנה מ"ע על הלוים שיהיו משוררים ושוערים ושומרים במקדש ומבואר בערכין דעיקר שירה למ"ד הן בפה וכן בכלי הוא דוקא בלוים. והנה זה מבואר ודאי דמ"ע על הלוים אבל אם הישראלים עוברים בלאו או עשה אם הם עובדים עבודת הלוים לא מצאתי בביאור והר"מ מונה לאו דזר בעבודת כהונה וכן הרהמ"ח וכל מוני המצות. עיין בר"מ פ"ט מהל' ב"מ אבל אם עבד זר בעבודת לוי לא ראיתי בר"מ אם עובר בלאו או בעשה. ואפשר לומר דעוברים בלאו הבא מכלל עשה דהתורה ציוותה ללוים משמע דישראל לא עיין גבי נשיאת כפים והובא לעיל דלא ידע ר"י מאי איסור יש בזה וכו' ואפשר מכ"ע כה תברכו ולא זרים ע"ש ה"נ. ואין ללמוד דאפילו כהן ולוי מוזהרים זע"ז ע' במצוה שפ"ט דילמא גזה"כ הוא וללמוד בק"ו אין מזהירין מן הדין ועכ"פ היה להר"מ לכתוב כמו שכ' בפ"ט מהלכות ב"מ גבי זר בעבודת כהן דעובר בלאו ומכ"ש בעבודה תמה ובאינה תמה מלקות הו"ל לכתוב גם דין הזר מה עובר וצ"ע. וראיתי בתוס' בערכין דף י"א ע"א ד"ה אל תקרי וכו' שכתבו דנפקא מקראי שהשירה היא עבודה וזר חייב מיתה ע"ש מפורש בדבריהם דזר בעבודת לוים ח"מ ול"ד שירה ה"ה שוערים דמפורש בתורה דהוי עבודה. והנה חמור זר בעבודת לוים מזר בעבודת כהנים דשם צריך עבודה תמה וכאן אין מבואר שום חילוק וצריך עיון

גדול על הר"מ שסתם הדבר ולא ביאר כלל ד"ז וגם הו"ל למנות למצוה בפ"ע אבל לומר היא נכלל בלאו דסי' שפ"ט א"י מנלן וצ"ע. והנה פסקינן דעיקר שירה הוא בפה וזה הוא בלוים ואימתי אומרים שירה על כל עולות החובות כגון תו"מ ושלמי עצרת ודוקא בעת ניסוך היין אז אומרים השירה והשיר אינו מעכב הנסכים כן מבואר בש"ס דערכין דר"מ וחכמים פליגי דר"מ סובר דשיר מעכב הנסכים וחכמים סוברים דאינו מעכב (הא דמבואר שם דמעכב הקרבן היינו הניסוך ע"ש בתוס') ובודאי הלכה כחכמים וא"י למה השמיטו הר"מ. והפי' דאינו מעכב היינו אפילו אם אין בבהמ"ק לוים שישוררו מכל מקום מנסכין היין ע"ש ובודאי דעת הר"מ ע"כ כ"ה מדלא כ' דמעכב ממילא שמעינן דאינו מעכב. וע' לעיל במצוה רצ"ט שהארכתי בדיני נסכים ובדיני שירה. עוד מבואר שם בערכין דרשי מקרא דאין שירה בלילה והר"מ לא הביא זה אך באמת א"צ להביא זה כי הנסכים הבאים עם הזבח אינן קרבים אלא ביום עיין בר"מ פ"ז מהל' מעה"ק אם כן אינם קרבים בלילה כלל ונסכים הבאים בפ"ע כגון שלא הביאן עם הזבח דקיימא לן מביא קרבנו היום ונסכיו לאחר עשרה ימים דקרבים בלילה ג"כ כמבואר שם בר"מ הא הנסכים הבאים בפ"ע אין אומרים שירה אפילו ביום כמבואר בר"מ בסמוך אם כן בלילה בלאו הכי לא משכחת לה ע"כ א"צ להביא הדין דלילה דבלאו הכי אין אומרים שירה בבאין בפ"ע בלא טעם דלילה ובבאין עם הזבח לא משכחת בלילה ע"כ השמיט ד"ז וז"פ וברור. ועל עולות נדבת ציבור היינו קיץ למזבח אין אומרים שירה וכן קרבנות יחיד אין אומרים שירה הכלל השירה אינו אלא בעולות ציבור החובות ושלמי עצרת. ונסכים הבאים בפ"ע הוא אבעיא בש"ס אם אומרים שירה ולא איפשטא והיינו נסכי ציבור דיחיד בלאו הכי אין אומרים ודוקא בבאים ביום דבלילה איתמעט לעיל כן כתבו התוס' שם בדף מ"ב והר"מ פסק כאן כיון דלא איפשטא ה"ל ס' לקולא ואין אומרים שירה כ"כ הכסף משנה. וקשה לי מאי אבעיא בנסכין בפ"ע אם אמרינן שירה דיין איכא א"ד אכילה ושתיה בעינן וכו' תיפוק ליה דודאי אמרינן שירה מדרבנן דדרשי בדף הקודם מה כפרה ביום אף שירה ביום ואיצטריך קרא על זה וא"א דעל נסכין בפ"ע אין אומרים שירה רק על נסכים הבאים עם הזבח אם כן ל"ל קרא למעוטי לילה הא נסכים הבאים עם הזבח אינם קרבים בלילה כמבואר בר"מ שהבאנו לעיל מש"ס דתמורה א"ו דעל נסכין בפ"ע אומרים שירה ונסכים בפ"ע קרבים בלילה ג"כ ואיצטריך קרא לרבנן למעוטי לילה ומוכח דאמרינן שירה בבאים בפ"ע וצ"ע גדול. ועיין בסוגיא דר"ה גבי ונתקלקלו הלוים בשיר ובתוס' שם וראיתי בס' ט"א שהקשה דלפשוט דנסכים הבאים בפ"ע אין טעון שירה דאי טעון שירה למה נתקלקלו היה להם להמתין עם הנסכים והיו אומרים

שירה ע"ש. ועיין בטור או"ח סי' קל"א ומ"ש הב"י דמצות השיר לא היה אלא בתמיד של שחר ולא בתמיד של בה"ע והר"מ אלשיך תמה מסוגיא דר"ה דמבואר דנתקלקלו בתמיד של בה"ע ותי' דבבוקר השיר מעכב הקרבן כר"מ ובתמיד של בה"ע אין השיר מעכב ומובא דבריו במ"א סי' הנ"ל ובס' פ"י ובט"א ובקונטרס יום תרועה ע"ש שהשיגו עליו דודאי הלכה כרבנן שהשיר בכ"ע אינו מעכב הקרבן ולענין מצוה אין חילוק בין שחר לבה"ע ומביאים ג"כ דמוכח מהר"מ כמ"ש לעיל דאינו מעכב וא"ר להאריך במה שהאריכו האחרונים ע' בדבריהם וינעם לך.

והנה מבואר במשנה ובר"מ השיר שהיו אומרי' הלוים ביום הראשון היו אומרים לה' הארץ וכו' ומקמי דאתי דהמע"ה מה אמרו אלא שורש הדבר דהתורה צוותה לשורר ולהודות לו ית' על הקרבן מה שירצו כפי צחות לשונם ואח"ז בא דהמע"ה ויסד מזמורים ע"ז כמו בתפלה שהיא מן התורה לדעת הר"מ והנוסח תקנו אנשי כנה"ג וכן ברכת המזון וכן מבואר ברמב"ן על הסמ"ק לרבינו בשורש א' ע"ש וכן השירים שהיו בשבת ויו"ט הכל הוא מדרבנן ומה"ת אין חילוק ואין מבואר איזה שירה אף דבשבת אומרים שירה מן התורה בשחרית הזיו לך ובמנח' שירת הים מכל מקום אינו מן התורה ומה"ת יוצאים באיזה שירה כמו תפלה וכן כתבו האחרוני' עיין בספ"י באריכות וז"פ וברור. וקצת דיני שיר כתבתי לעיל פ' אמור ע"ש. ומבואר במשנה ובר"מ באיזה כ"ש היו מנגנים וי"ב פעמים בשנה היו מנגנים בחליל ג"כ בשחיטת פ"ר ובשחיטת פ"ש וביום א' של פסח וביום עצרת ובשמונת ימי החג. והנה בפ"ר ובפ"ש לא הי' נסכים אך הלוים היו אומרים שירה בשעת עשיית הפסחים ואז היו הכלי שיר ג"כ ואמרו הלוים הלל ומבואר בר"מ פ"א מהל' ק"פ וביו"ט בודאי היו אומרים שירה של יום טוב במוספים הכלל בכל הנסכים היו אומרים והחליל הי' מכה ובר"מ לא נתבאר איזה שירה אמרו בכל יום טוב ע' בפ"י מהלכות תו"מ דקצת שירים מביא ועיין בפ"י שירי' של חג הסוכות. וראיתי ברש"י במשנה דערכין דף י' שכ' דבימים הללו שהחליל הי' מכה היו אומרים הלוים בפה ההלל ובכל השנה כמבואר במשנה ביום הא' היו אומרי' לדוד וכו' מבואר בדבריו דבמקום השירים הללו היו אומרים בי"ב הלל ושיר זה נתקן לי"ט הללו ובהר"מ אינו מבואר כלל וגם מנין לו לרש"י דהיו אומרים הלל דזה מבואר רק בשני פסחים דהיו אומרים הלל ובהרע"ב ראיתי שכ' ג"כ כמו רש"י ובר"מ אינו מבואר זה ובודאי מצא רש"י באיזה מקום. וע' לעיל במצוה שי"ב מ"ש קצת משירי יום טוב ע"ש ולוים בעבודתם אינם נפסלים במומים ולא בשנים דזה שכתוב ומבן חמשים ישוב אינה מצוה לדורות וכו' רק נפסל אם נתקלקל קולו וכ' הר"מ דנראה לו דאינו נפסל אלא מן המשוררים אבל

יהיה מן השוערים ועיין בהרהמ"ח דה"ה לשמירת המקדש. וז"פ דכשר לכל העבודות חוץ לשיר והוא מהש"ס דסוף פ"ק דחולין. ומ"ש הר"מ דמצוה זו אינה נוהג לדורות ע' ברמב"ן על הסמ"ק של רבינו דהשיב ע"ז וכ' דהוא מצוה לדורות דאימתי שצריכין לישא הארון וכליו נוהג הלאו הזה וע"ש בס' מג"א והדברים ארוכים אין כאן מקומו. לוי אונן מותר לעבוד ולשורר. ואין פוחתין מי"ב לוים אומרים שירה בפה ונלמד מקרא בד"ה ע' בערכין דף י"ג ונראה דאינו מעכב רק למצוה ואם אין שם י"ב מכל מקום מצות שירה אפילו בפחות כמו שירה בכלים דנלמד ג"כ מקראי דד"ה ומכל מקום אינו מעכב דעיקר שירה בפה ה"נ כ"נ. והכלי שיר מותר אפילו בישראלים והיו משוררים המיוחסים המשיאין לכהונה כי מעלין מדוכן ליוחסין והוא מעלה בעלמא ע' בגמ' ופשוט. ואין נכנס לעבודה עד שיהי' גדול. וקטן אינו עובד ומבואר דקטן נכנס לשורר עם הלוים הגדולים וע"ש בגמ' דנלמד מקרא ע"ש בדף י"ג וצ"ע למה השמיט הר"מ ד"ז וע' פ"ה כאן הל' ט"ו שלמד ממשנה זו בכהן דאינו נכנס רק בעת שהלוים אומרים בשיר ומיירי שהביא ש"ש וע"ש בכ"מ דהר"מ ס"ל דמשנה מיירי בין בכהן בין בלוי ע"ש בגמרא דצ"ע על כל פנים צ"ע דהשמיט ד"ז כאן גבי לוים וצ"ע. (וצריך האי לימוד אשנים) עיין בר"מ ובכ"מ. והכ"ש שהיו משוררים דוחה שויו"ט אף דעיקר שירה בפה מכל מקום דוחה שוי"ט עיין בסוכה בהחליל ובתוס' שם ובערכין. לעיל הקשיתי ל"ל קרא לרבנן דאין שירה בלילה ת"ל הא ל"מ בלילה דאי בנסכים הבאים עם הזבח פסולים בליל' ובנסכי' הבאים בפ"ע אין אומרים שירה אפשר לישב דקיימא לן דביכורים טעונין שיר' כמבואר שם בערכין ובמשנה דביכורים ובר"מ פ"ג מהל' ביכורים ועיין בס' ט"א במגילה בסוגיא דאין מלין ולא מזין אלא ביום וכו' דמפלפל שם במקרא ביכורים אם הוא ביום דוקא וע"ש באריכות דכ' דהבאת ביכורים הוא ביום כיון דטעון תנופה ותנופ' ביום כמבואר בקידושין ע"ש ועי' במשנה דביכורים ובר"מ שם דתיכף שנכנס לעזרה דברו הלוים בשיר ואח"כ הי' התנופה ע"ש וא"כ אם מביא ביכורים סמוך לאור היום ה"א דיאמרו שירה ואח"כ בהאיר היום יהי' התנופה ע"כ נתמעט מקרא דאין שירה בלילה ולא יאמרו הלוים שירה קודם אור היום כ"נ. וע"ש (שם) בערכין דף י"א דנלמד מקרא דביכורים טעונין שיר' ומקשינן והא א"ר שמואל בר נחמיני א"ר יונתן מנין שאין אומרים שירה אלא על היין שנא' וכו' וא"כ איך אומרים שירה בביכורים ומתרץ משכחת וכו' הביא ענבים ודרכם וכו' ועיין בתוס' שם מבואר דעל ביכורי יין השירה מן התורה וחוץ מיין על כל ז' המינים תקנו רבנן השירה ע"ש והר"מ מביא סתם דביכורים טעונין שירה כי אין חילוק כיון דטעונין שירה ואין השירה מעכב מ"ל דאורייתא מ"ל דרבנן.

ומבואר בפסחים דף ס"ד במשנה דבשעת שחיטת הפסח היו קוראין את ההלל ומביאין בתוס' תוספתא דהלוים קוראים את ההלל וכ"כ הר"מ פ"א מהל' ק"פ והקשו בתוס' הא אמרינן בערכין אינו אומר שירה אלא על היין והכא קא חזינן דאיכא שירה בלא נסכים וכן גבי קידוש עזרה בשבועות וכו' ותירצו דאין אומרים שירה בשעת הקרבת הקרבן אלא על היין וכו' אבל שלא בשעת הקרבה היו אומרים שירה שלא על היין בכ"ד ע"ש. ודבריהם תמוהים מאוד מאי מקשה הש"ס בביכורים האיך אומרים והא אין אומרים שירה אלא על היין ודחיק לתרץ כגון שהביא יין הא ביכורים הוי שלא בשעת הקרבה דאין מקריבים ביכורים כלל ולדבריהם שלא בשעת הקרב' אומרים בכמה דוכתין שלא על היין וצריך עיון גדול. והנה על הגמרא גם כן קשה דגבי ביכורים מקשה הש"ס האיך אומרים שירה הא אין אומרים שירה אלא על היין ולמה לא מקשה כאן גבי פסח האיך קורין הלל והא אין אומרים שירה אלא על היין ותי' התוס' ל"ש דאין חילוק בין ביכורים ובין פסח דאידי ואידי הוי שלא בשעת הקרבה כמ"ש. ולולא התוספתא לא הי' קשה על הש"ס אמאי לא מקשה מפסח הא אין וכו' דאפשר לפרש דלאו הלוים בלבד קורים הלל אלא כל ישראל וזה לא מיקרי שירה דצריך יין וכן כתב הצל"ח שם דע"כ הקדימו התוס' להביא התוספתא דהלוים אומרים וע"ז קשה דאין אומרים שירה וכו' דד"ז הוא בשירת הלוים אך כיון דהר"מ פוסק כהתוספתא דהלוים אומרים מבואר דהש"ס שלנו אין חולק ע"ז אם כן אמאי לא מקשה הש"ס מכאן ותי' התוס' תמוהים מה בין פסח לביכורים דגם כן הוא שלא בשעת הקרבה וצריך עיון גדול. ולפי דברי הצל"ח צ"ל מאי דמקשי התוס' משבועות גבי קידוש העיר והעזרה דשם הי' השיר ג"כ בלוים ובאמת בש"ס בשבועות וגם בר"מ פ"ו מהלכות בית הבחירה אינו מבואר זה ונראה דכולם היו אומרים לא הלוים לחוד ע"ש ועיין ברע"ב במשנה דפסחים שכ' דהג' כתות היו קוראין נראה דכולם היו קורין וע"ש על הגליון בת"ח. והעיקר נלע"ד כיון דמבואר בערכין סוף דף י"א דמה עולה ק"ק אף שלמים אם כן מצות התורה דהשירה יהי' רק בעולות ושלמי עצרת ובביכורים ילפינן שם מגז"ש דטעונין שירה ובפסח דהוא קדשים קלים ואין לנו מקרא ע"ז אם כן ודאי הלל זה לאו דאורייתא והנביאים תקנוהו כמבואר בערבי פסחים נביאים תקנו על כל וכו' ונגאלו וכו' כמו כל יום טוב שתקנו הלל והם תקנו דוקא הלל המצרי אם כן ז"א בכלל מצוה דאורייתא כלל ותקנו שלא על היין בשחיטת פסחים כי אפשר ישחטו פסחיהם וכו' ולא יאמרו הלל כמבואר שם ותקנו כעין תורה דהלוים יאמרו ההלל אבל מן התורה אין שירה רק בקדשי קדשים ועל היין וגם בביכורים דיש לנו גז"ש אבל גבי פסח הוא רק תקנת נביאים וכן גבי קידוש העיר והעזרות ל"מ בקרא והם תקנו ותקנו

שלא על היין ג"כ ולא ק' קושית התוס' בפסחים כנ"ב. אך מה אעשה שאין דעת התוס' כן ובטלה דעתי נגדם אך דברי התוס' תמוהים כמ"ש וצריך עיון גדול :

מצוה שצה

סעיף א

שנתחייבו ב"י לתת חלק א' מעשר וכו' שנא' כי את מעשר וכו'. ונאמר וכל מעשר הארץ לה' הוא וזה נקרא מע"ר דיני המצוה זו מבוארים בר"מ בהל' מעשר ובטור ובש"ע יו"ד סי' של"א והוא ענין ארוך מאוד ואכתוב בקיצור כדרכי בס"ד הדינים שהם מה"ת. מה שהביא הרהמ"ח ג"כ פסוק מסדר בחקותי וכל מעשר וכו' הר"מ אינו מביא כאן הפסוק הזה אך בס' הסמ"ק לרבינו במצוה קפ"ו מביא פסוק זה ועיין ברמב"ן בשורש י"ב שהשיג עליו דפסוק זה מיירי במע"ש וכן פירש"י בפ' בחקותי ע"ש ועיין בס' פר"ד בדרך מצותיך ח"א. והנה הר"מ והרהמ"ח מונין מצוה זו במצוה אחת אבל הרמב"ן חולק בס' המצות ומונה מצוה זו לשתים א' ההפרשה דנתקן הטבל ומצוה השנית נתינתו ללוי ויש במצוה זו שני מצות ע"ש ובס' פר"ד. והנה המינים המחוייבים במצוה זו של מעש"ר נחלקו אבות העולם ויש בזה ג' שיטות. אחת דעת הר"מ בהלכות תרומות וכאן דכל אוכל שגידולו מן הארץ תבואה וקטניות וכל פרי הארץ חייבים במעשר מן התורה חוץ מעשר ירק, הירקות אינן חייבים אלא מדרבנן וסמך עצמו על הספרי דמבואר כן חוץ מחרובי צלמונה דאינו מאכל רוב ב"א פטור מן התורה ורבותינו בעלי התוס' בר"ה דף י"ב ובבכורות דף נ"ד ובב"מ דף פ"ח האריכו בראיות דאינו חייב מן התורה רק דגן (חמשת מיני דגן הם בכלל דגן כמבואר כ"פ). תירוש ויצהר וכל המינים חוץ מאלו פטור מן התורה וכל הדרשות שבספרי הם אסמכתות ע' בדבריהם שהאריכו בזה וכן דעת הראב"ד כאן בפ"א ודעת הרהמ"ח נוטה לדבריהם ועיין במנ"ל פ"ב דתרומות. והנה תירוש ויצהר הכתוב בתורה היינו יין דתירוש הוי יין ויצהר היינו שמן ויוצא מהמינים הנ"ל אבל ענבים וזיתים עצמם אם רוצה לאכלם כמו שהם אם חייבים מן התורה במעשר עיין בב"מ דף פ"ח ע"ב ברש"י ובתוספות שם בד"ה כי קאמר וכו' כתבו דזתים וענבים העומדים לאכילה חייבים במעשר מן התורה ומבואר בדבריהם דיש חילוק בין אם דעתו לאכלם חייבים מן התורה ואם דעתו לדרכם אינם חייבים מן התורה רק היין והשמן ודעת הרמב"ן בסדר ראה דזיתים וענבים ג"כ מדרבנן רק יין ושמן הוא מה"ת. ועיין בס' ט"א בר"ה דף ט"ו שמפלפל בדברי הרמב"ן ומקשה עליו מהש"ס דב"מ ומביא שיטות רש"י ותוס' ע"ש באריכות. וראיתי בריטב"א בב"מ בסוגיא שם מביא דעת הראב"ד הא

דמעשר פירות מדרבנן היינו כל שאינו משבעת המינים שאינם חייבים בביכורים אבל שבעת המינים חייבים מן התורה וכן מביא בס' ש"מ אלא שדבריו אינם מובנים ע"ש אם כן תאנים ותמרים ורימונים ג"כ חייבים מן התורה וכאן כ' הראב"ד דכל אילנות חוץ מתירוש ויצהר הוא רק מדרבנן ואפשר חזר בו או תרי ראב"ד נינהו. והנה מה שכ' הרהמ"ח דמהגמ' משמע דכל הפירות פטורים מן התורה והכי אסיקנא בפרק השוכר את הפועלים וכו' בתאינה וכו' צ"ע דאדרבה שם מבואר דתאינה הוא מן התורה ועיין בתוס' שהקשו זה ותירצו דל"ד נקט תאינה וכו' לפי שהיו מצוי' ביניהם ויש כאן איזה טעות המעתיק ועיין בתוס' בר"ה שם כתבו להדיא דאף תאינים וכו' דהם מז' המינים פטורים מן התורה דלא כהראב"ד. ולשיטת הראב"ד מתורץ כמה משניות שהביאו התוס' שם. והנה בשיטות אלו שנחלקו אבות העולם אין בידינו להכריע וכתבתי לך בקיצור שתדע השיטות.

ואינו חייב במעשרות עד שיגיע לעונת המעשרות וכ"א מן המינים יש לו שיעור אימת באו לעונת המעשרות והעיקר הוא דבעינן שיהיה ראוי לזרוע ולצמוח וכ"א מהמינים קבעו הזמן שלהם עיין בר"מ כאן פ"ב וקודם לזמנים הנ"ל אינו חייב כלל במעשר כמו שכתב הרב המחבר ויש כמה ענינים מסתעפים עיין בר"מ פ"א מהלכות תרומות הכלל קודם לזה אינו טבל כלל ואפילו דש ומירח והכניס לבית מכל מקום אינו טבל כלל ומותר לאכול בכ"ע ואף אחר שהגיעו לעונת המעשרות צריך עוד גמר מלאכה למעשרות וקודם שנגמר כל מין כדינו המבואר בר"מ הדין דמותר לאכול ארעי היינו דמן התורה אינו טבל כלל דמן התורה אין חילוק בין קבע לארעי רק מן התורה עדיין אינו טבל כלל ואין חייבים עליו כלל רק דרבנן אסרו לאכול בקבע והם אמרו דארעי מותר ואף לאחר שיגמור מלאכתו כגון התבואה שנתמרחה ושאר המינים כל אחד כפי מה שהוא עיין בר"מ כאן פ"ג צריך עוד דבר להיות טבל מן התורה ומבואר בר"מ ששה דברים קובעים למעשר לאחר גמר מלאכה וכו' ודעת הר"מ דהחמשה דברים קובעים רק מדרבנן ורק דבר אחד קובע מן התורה היינו אף תבואה שנמרח ושאר דברים מכל מקום אינו טבל מן התורה עד שיכניסנו לבית ודוקא דרך שער ולא דרך גגות וכו' דאז נעשה טבל מן התורה ואין הבית קובעת רק אם נגמרה מלאכתו כגון מרוח בתבואה ושאר מינים כ"א כפי מה שמבואר בר"מ ע"ש אבל אם לא נגמרה מלאכתן כנ"ל אינו טבל אפילו הכניסו לבית. ע"כ אם מכניס התבואה במוץ שלה לביתו אוכל מן התורה בלא מעשר רק מדרבנן אסור באכילת קבע ואני כותב כאן רק הדינים שהם מן התורה ועיין בר"מ כאן פרק ז' איזה בית נחשב בית לענין זה ואיזו אינו נחשב בית. ומבואר ברש"י בפסחים דף ט' גבי ד"ז דאמר

ר"א מערים אדם וכו' דאם נכנסו לבית קודם המרוח אף שמרחן אח"כ בבית מכל מקום אינו טבל מן התורה כיון דלא נכנס דרך שער הבית דבשעה שנכנס דרך שער הבית אז לא הי' ממורח ע"ש וכן כתבו התוס' בב"מ דף פ"ח ע"ב ד"ה לא משיפקסו וכו' ומחלקין שם דזה דוקא חטים ושעורים דדרכם למרח בשדה ולהכניסן בבית ממורחים הדין כן דאין מועיל מירוח בבית אח"כ אבל קשואין ודלועין דגמר מלאכתן הוא משיפקסו כמבואר שם אף אם הכניסן בלא פיקוס והי' הפיקוס בבית נתחייבו מחמת הבית ע"ש. אך אין נ"מ לענייננו דקשואים ודלועין הם ירקות ואינן מן התורה בלא"ה. וז"ל הר"מ כאן פ"ג הל' ו' מותר להערים על התבואה להכניסה במוץ וכו' וזורה מעט מעט ופטור לעולם מן התו"מ שהרי אינו מתחיל לגמור הכל עכ"ל והסיוע הזה לכאורה צ"ע דהרי כ' קודם לזה גבי הכניס קשואים לבית דאם התחיל לגמור מלאכתו בבית נקבע הכל במעשר ויצא לו מהש"ס דב"מ דף פ"ח ע"ב שם ובפי' כ' אפילו התחיל לשפשף אחת נטבל כולו. וצריך לחלק בין קשואין ודלועין דמפורש שם בש"ס לתבואה ובודאי מצא הר"מ זה באיזה מקום. אך זה קשה אפילו אם גמר הכל מ"ט נטבל הא כיון שנכנס לבית קודם מירוח בודאי אינו נטבל מן התורה כמו שהכריחו התוס' מהאי דפסחים וכן פרש"י בכ"ד.

ודוקא בית קובעת מן התורה אבל חצר אינו קובעת מן התורה עיין בר"מ פ"ג ופ"ד ועיין בסי' של"א בש"ך ס"ק קי"ב שכתבו דחצר קובעת מן התורה והמגי' במנ"ל כאן השיג עליו דהלכה כר"י דרק בית ולא חצר ובספר נקה"כ בעצמו חזר בו וכתב שדבריו בש"ך תמוהים ונמשך אחר העט"ז ע"ש בגליון. וזה נראה פשוט כיון דבית טובל אפילו הכניס לבית במוץ דלא נטבל ומירחו בבית דגם כן לא נטבל כמ"ש אם אחר המרוח מכניסן בבית אחר דרך שער בודאי נטבל מן התורה דמ"ל נמרח בשדה או נמרח בבית הכלל אם לאחר מירוח נכנס לבית דרך שער הבית נטבל מן התורה כנ"פ. ועיין בספ"י בביצה דף י"ג ועיין בר"ם פ"ד דחשיב כמה בתים דאינם טובלים לאחרים רק לבעה"ב. ודע דכ"ז דרבנן כי כל חילוק שבין קבע לארעי הכל דרבנן אבל כיון שנטבל מן התורה אין חילוק בין ארעי ובין בעה"ב ובין אחר רק בדבר מדרבנן הם אמרו והם אמרו ואם תלמד בענינים הללו תדע שכן הוא. והגומר פירות חבירו ומכניסן לבית שלא מדעת בעה"ב מכל מקום נטבלו מן התורה דא"צ דוקא דעת בעה"ב כן מבואר בר"מ כאן פ"ג מהירושלמי עיין בכסף משנה והוא בהל' ז'. והנה בד"ז דכ' הר"מ דאין נקבע מן התורה עד שיכניס לבית בפ"ז ה"א ובפ"ג ה"ג והיינו כר' ינאי בב"מ שם השיג עליו הראב"ד וכ' בפ"ד וז"ל חוץ מדגן תירוש ויצהר שעשאן בגורן ומירחן דהנהו בגורן ויקב תלינהו רחמנא עכ"ל וכן בפ"ד על הא דכתב הר"מ דאינו נטבל מן התורה רק בבית כתב הראב"ד דזה בדבר שאין

לו גורן עכ"ל והיינו דגן תירוש ויצהר בגורן תלינהו רחמנא ואין צריך ראיית פני הבית רק אם עשאו גורן אפילו בשדה. והכסף משנה תמה על הראב"ד הא לשיטת הראב"ד אינו מחויב מן התורה במעשרות אלא דגן תירוש ויצהר אם כן ר"י בב"מ שם דיליף מקרא דבעינן ראיית פני הבית האיך משכחת לה אם לא בדגן תירוש ויצהר כי חוץ לזה אינו חייב מן התורה ונשאר בקושי' והמנ"ל והש"ך בנקה"כ תמהו על הכסף משנה שדברי הראב"ד מבוארים בש"ס דב"מ שם דאמרינן ואב"ע כי קאמר ר"י בזתים וענבים דלאו בני גורן נינהו ועי' ברש"י ובתוס' היינו בעומדין לאכיל' אותן צריך ראיית הבית אבל חטי' ושעורי' גורן בהדיא כתיב בהו ועיין בתוס' ה"ה תירוש ויצהר אם כן דגן תירוש ויצהר א"צ ראיית פני הבית כי בגורן ויקב תלינהו רחמנא רק דין דר"י בזיתים וענבים העומדי' לאכיל' מיירי דאין להם גורן צריך ראיית פני הבית ודברי הראב"ד המה גמרא ערוכה. והנלענ"ד בדברי הכסף משנה דנראה לו מדברי הראב"ד כאן בפ"א בהשגה המתחלת חרובין דדעתו כדעת הרמב"ן דאינו חייב מן התורה במעשר רק דגן תירוש ויצהר היינו יין ושמן כדעת הרמב"ן וא"כ כי קאמרינן כי קאמר ר"י בזיתים וענבים וכו' היינו אף ביין ושמן לא כהתוס' ע"ש וצריך גבי יין ושמן ראיית הבית והיאך כ' כאן חוץ מדגן ותירוש ויצהר ודגן דנקט הכסף משנה ל"ד ומכל מקום צ"ע. ודעת גדולי המורים הנ"ל דלא פסק כתירוץ זה ופסק כר' אושעי' דפליג ע"ז וסובר דתמיד בעינן ראיית פני הבית כמ"ש רש"י בב"מ שם דר"א לית לי' האי תירוצא וסובר דאף בדגן אר"י דצריך ראיית פה"ב ע"ש. ועיין בספ"י בפ"ה דברכות דמביא שם בש"ס דהלכה פסוקה הוא דבר זה דר"א דמערי' וכו' והקשה הא לאו ה"פ הוא דגמרא דכאן פליג על ר"א וסבירא ליה דגבי תבואה אין צריך ראיית פה"ב. וע"ש בצל"ח מה שתירץ ע"ז ומכל מקום אני לך. ומה שפירש הרהמ"ח בדברי ר"א דבבית מיירי בלא מירוח ובלא העמדת ערימה וכו' אינו מובן דמאי חידש ר"א דבר זה מבואר במשנה דמעשרות דכ"ז שלא נגמר ע"י מירוח או ע"י גורן אינו נטבל מן התורה וגם צ"ע דמהש"ס דפסחים שם נראה דמיירי דנתמרח ע"ש. ומ"ש הרב המחבר בשם הירושלמי דאם אין דעתו למרח משיעמיד ערימ' הוא משנה מפורשת בפ"א דמעשרות משנה ו' ע"ש. הכלל בד"ז דלדעת הר"מ אינו נטבל מן התורה שום דבר לשיטתו דכל הדברים חייבים במעשרות מן התורה עד שיכנס דרך שער הבית לאחר שנגמר מלאכת כל מין כגון מרוח בתבואה ושאר מינים כנחשב שם בר"מ והראב"ד. והרבה ראשונים סוברים דבדגן תירוש ויצהר אין צריך ראיית פני הבית כי בגורן ויקב תלינהו רחמנא ואם נגמר כמו שמבואר במשנה אף שלא בבית ה"ז טבל מן התורה אך זיתים וענבים לאכילה צריכים אחר הגמר ראיית פה"ב ולדעת הרמב"ן דסובר

דגם זיתים וענבים פטור מן התורה וכבר הקשה עליו בספר טר"א מסוגיא דכאן ע"ש. וד"ז דבית טובל וצריך דוקא דרך השער דהיינו פה"ב ולא דרך גגות ע' ברש"י בברכות דף ל"ה ע"ב ד"ה דרך טרקסמון מבואר בדבריו דצריך דרך שער החצר לבית ובלא שער החצר ל"מ פני הבית ועיין בתוס' בב"מ דף פ"ח בד"ה עד שיראה וכו' כתבו ג"כ סברא זו דלר' ינאי צריך פני הבית ופני החצר ג"כ וחלקו שם בין אם נגמרו חוץ לחצר צריך ג"כ שער החצר ואם נגמרו בחצר סגי בשער הבית ואין נראה כן מדברי הר"מ דלא כ' זה ואין להאריך ומכל מקום אני לך.

ומבואר בב"מ שם ברייתא עשר תעשר ואכלת ולא מוכר תבואת זרעיך ולא לוקח וכן הלכה והיינו מן התורה אך מדרבנן חייבים ואני כותב לך כאן הדיני' מן התורה כי לכתוב כל הדינים צריך חיבור מיוחד על כל מצוה ומצוה. וז"ל הר"מ פ"ב הל' א' א"ח להפריש מן התור' אלא הגומר פירותיו לאכלן לעצמן אבל הגומר למכרן פטור מן התורה וכו' שנאמר עשר תעשר ואכלת אינו אלא הגומר תבואתו לאוכל' ע"כ ומבואר בדבריו דבדעתו תלוי הדבר אם בשעת הגמר הי' דעתו לאוכלה חייב ונטבל אפילו אם אח"כ רוצ' למכור ל"מ כיון דבשעת גמר נטבל ואם אוכל בלא מעשר ממנו ה"ז אוכל טבל ואם נותן לאחר לאכול אין חבירו חייב דלוקח וה"ה ניתן לו במתנה פטור מחמת תבואת וכו' בלוקח לאחר גמר מלאכה כמבואר בסמוך ואם הי' דעתו למכור בשעת הגמר פטור והיינו אפילו אוכל בעצמו שנמלך לאוכלן מכל מקום פטור כיון דהגמ' הי' על דעת למכור לא נתחייב דאי באינו אוכל רק מכרן והאחר אוכל פטור אף דהי' הגמר לאוכלן דהלוקח לאחר גמר פטור אם כן אפילו הוא בעצמו פטור אם הי' הגמר ע"ד למכור. ונראה דלדעת הר"מ דאין נטבל מן התורה שום דבר רק בהכנס' לבית דבעינן שיראה פני הבית כמבואר בפ"ד אם כן תלוי הדבר בדעתו לאוכלו חייב ודעתו למכור פטור בהכנסה לבית דאז הוא הגמר ונטבל מן התורה והתורה כתבה עשר וכו' ואכלת היינו בעת שחייב אתה לעשר דוקא ואכלת ולא למכור והחיוב לעשר הוא רק בראיית פה"ב וע"ז כתיב ואכלת ולא המוכר וכו' ולדעת הראשונים דדגן תירוש ויצהר יש להם גורן ונתחייבו. אם כן אז הו"ל גמר דידהו בעת שיעשה גורן ותלוי הדבר בדעתו בשעת הגורן אם לאכול חייב ואם למכור פטור דעשר תעשר ולא מוכר וז"פ וברור. ולולא מה שנראה מדברי הר"מ דהגמ' תלוי בדעת הגומר לפענ"ד הפשט ולא מוכר היינו דהמ"ע של מעשר שמוטל עליו הוא רק באוכל אבל אם מוכר א"צ לעשר קודם שימכור ואין המצוה חל עליו ורשאי מן התורה למכור טבל הן לישראל והן לעכו"מ ולהפקיר ואין חל עליו המצוה כלל אבל אם אוכל חל עליו המצוה בכ"ע אף שגמרו אדעתא למכור מכל מקום כיון שאוכל חייב דה"ל

נמלך ואין סברא כלל אם גמרן למכרן אף שאח"כ אכלן בעצמו יהי' פטור אך בהר"מ אינו משמע כן וצריך אני לע' בזה. עוד כ' הר"מ בהלכ' ב' שם וז"ל וכן הלוקח פטור מן התורה שנא' תבואת זרעך וכו' והוא ג"כ בש"ס דב"מ שם ויש בזה ג' שיטות דעת הר"מ ור"ת בתוס' שם ובבכורות דוקא אם לוקח אחר שנגמר ביד המוכר אז הלוקח פטור אבל הלוקח קודם שנגמר ונגמר ביד הלוקח חייב דקרינן בי' תבואת זרעך. והנה בתוס' מבואר חילוק בין לקח קודם מירוח ובין לאחר מירוח דסובר' דזה גמר של התבואות כמ"ש למעלה ולדעת הר"מ דצריך בכ"ע ראיית פה"ב וזה גומר' מן התורה החילוק הוא בין לקח קודם ראיית פה"ב דלא נטבל מן התורה וביד הלוקח ראה פה"ב חייב ואם לקח לאחר ראיית פה"ב פטו' ועיין בר"ש פ"א דפאה משנה ו'. ודעת הריב"מ מובא בתוס' שם הוא להיפוך דאם לוקח קודם גמר פטור ואם לוקח לאחר הגמר כיון דהי' טבל שוב לא נפקע השם טבל אצל הלוקח ודעת הראב"ד כפי מ"ש הכסף משנה דבכל ענין פטור הלוקח בין קודם גמר בין לאחר גמר דלא הוי תבואת זרעך עיין במקומות הנ"ל בתוס' ולברר השיטות צריך אריכות גדול ואין כאן מקומו. וע"ש בתוס' שכתבו בדברי ר"ת דהלוקח פטור לאחר שיגמר אם חזר המוכר וקנה מהלוקח חייב כיון דהוא שלו ותבואת זרעך הוא. ואני מסופק אם המוכר מכר קודם שנגמר (ביד הלוקח) דלהר"מ ולר"ת ע"י שנגמר ביד הלוקח ה"ל תבואת זרעך של הלוקח אם חזר המוכר וקנאו לאחר שנגמר ביד הלוקח אפשר דהמוכר פטור דלא ה"ל ת"ז כיון דנגמר ביד הלוקח וה"ל ת"ז של הלוקח ולא של המוכר או אפשר כיון דנתגדל בשלו אף על פי שנגמר ביד הלוקח מכל מקום ה"ל ת"ז של המוכר ג"כ בחזר וקנה ממנו וצ"ע. ולשיטת הריב"ם דקודם מירוח פטור ולאחר מירוח חייב כתבו התוס' דזה דוקא בלוקח מישראל אבל בלוקח מעכו"ם הוי איפכא דלוקח לאחר גמר פטור דדגנך וכו' ודיגון עכו"ם פוטר ואם קונה קודם הגמר וגמרן הישראל הלוקח חייב כיון דאין קנין לעכו"ם בא"י ה"ל תבואת זרעך של ישראל בגמרן ישראל ולברר כל שיטה ושיטה אין כאן מקומו.

ולקט שכחה ופאה ופרט ועוללות והפקר פטורים מן המעשר כן מבואר במשנה ובר"מ ובמשניות בפאה ובתרומות. ובחלה אינו מבואר רק לקט שו"פ והפקר והר"מ מוסיף פרט ועוללות כי אין חילוק הכלל כל מ"ע פטור. ומבואר שם בראשוני' דמבואר בספרי ובירושל' דכתי' ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה וכו' פרט לשו"פ והפקר שיש לו עמך. והנה לשו"פ עיין בר"מ פ"א מה' מ"ע דאפילו לקח לביתו וטחנו ואפאו צריך ליתן לעניים ולשיטתו דלקוח קודם הגמר חייב הלוקח דה"ל ת"ז של הלוקח שפי' איצטרך קרא דלשו"פ פטור דהניחו כדינו קודם הגמר והענייי' גמרו דה"ל ת"ז מכל מקום פטור מגזה"כ

דלשו"פ פטור מקרא דבא הלוי וכו' וכן הפקר דהפקיר קודם הגמר פטור ממעשרות ממקרא זה דבא הלוי וכו' ולשיטת הריב"מ דלאחר שיגמור חייב אתי קרא דאם הוא בעצמו גמר ללשו"פ היינו הבע"ב או הפקיר לאחר שגמר דאז אינם פטורים הזוכים מחמת תבוא' זרעך רק פטורים מקרא דבא הלוי. אך לשיטת הראב"ד דלקוח פטור בכ"ע אם כן לכאורה למה צריך קרא דהפקר ולשו"פ פטור הא לא עדיף מלקוח דלא ה"ל ת"ז. רק באמת נ"מ גבי מפקיר והדר זכה בעצמו דמבואר בכ"מ בש"ס דהמפקיר כרמו וזכה בעצמו פטור מן המעשר דזה הוי שפיר ת"ז מיעטה התורה מפ"ז. וכן אם לקחה מן הזוכה דכתבתי לעיל דאם קונה בחזרה ה"ל ת"ז והתורה פטרה מקרא זה וכן בלשו"פ אם חזר וקנה מן העניי' ועי' בר"ש פ"א דפאה מ"ו שמקשה קושי' זו ותי' כמ"ש. וגם כ' דלשו"פ (עיין השמטות) כיון דהתורה זכתה לעניים בשדה שפיר ה"ל ת"ז וצריך קרא דפטור ע"ש באריכות ומכל מקום אני לך. ועיין במנ"ל פ"ב מן התורה הלכה ט' שנסתפק בפאה שפטור מן המעשר אם נפטרה תיכף משעת שהפריש אף שלא בא ליד העני א"ד דוקא כשבא ליד העני ולא קודם אף דבמשנה דפאה מבואר גבי שיבולת של לקט דנתערב' צריך להביא שני שבולי' ע"ש וחזינן דמיפטר קודם שבא ליד העני. שאני לקט מפאה שתלוי' בדעתו של בעה"ב ע"ש ומכל מקום אני לך. ואם בא התבואה לרשות יורש אם ה"ל ת"ז או ה"ל כמו לקוח לכל מר כדאי' לי' והבאנו לעיל ע' בקונט' תשע שיטות למהר"ץ ראזניש שדבר זה תלוי אם רשות יורש כרשות לוקח. ולפי מאי דקיימא לן דרשות יורש לאו כרשות לוקח ה"ל ת"ז גבי יורש וחייב מן התורה ולא הוי לקוח וע"ש פלפול בעניני הללו של לקוח ולא עיינתי בזה ומכל מקום אני לך. ומבואר בספרי עשר וכו' ולא המוכר ולא הזורע וכו' היינו שמה"ת אם רוצה לזרוע יכול לזרוע ואין חייב ליטול מעשר מקודם ועיין בפ"א דפאה בהרע"ב ובר"מ פ"א כאן. ואפשר דלדעת הר"מ דכ' ולא מוכר היינו דגומר ע"מ למכור ה"ה נמי ולא זורע אם גומר ע"מ לזרוע עמש"ל. וע' פ"א דפאה מ"ו דמבואר דנותן משום פאה וכו' ונותן משום הפקר עד שימרח ופי' הרע"ב דלאחר שנמרח אין ההפקר פוטר וכו' וכבר כתבתי לדעת הראב"ד דבכ"ע פטור לקוח וה"ה הפקר ואחר זכה הו"ל כמו לקוח והתורה פטר' הפקר אפילו זכה בעצמו אם כן בכ"ע הפקר פטור כמו דהתור' כ' דלקוח פטור אף שכבר נתחייב חזינן דאע"פ שנתחייב בא הלקוח ופוטר אם כן מ"ש הפקר דלא יפטו' אף שנתחייב כבר וכן לשיטות הר"מ ור"ת ג"כ דסוברי' דלוקח אחר מירוח נפטר אם כן הפקר ל"מ באחר הזוכה פטור מטעם ת"ז ואפילו הוא בעצמו כיון דהתורה פטר' הפקר אפשר לאחר גמר נמי כי חזינן גבי לקוח אחר שנתחייב מכל מקום נפקא ה"נ. ונראה דדעתו נוט' לדעת הריב"ם כאן גבי

לקוח דלאחר שנתחייב שוב לא נפקע אבל צ"ע האיך שבק דעת הר"מ והר"א והרהמ"ח וגם דעת ר"ת. והנראה דהתוס' הסכימו גם כן לדעת ר"ת ולא הביא דבריהם כלל. ולדעתי הפי' במשנה דקודם שנתמרח רשאי להפקיר וכו' ואינו מבטל מ"ע כי אין עליו חיוב לעשרן מן התורה אבל לאחר הגמר אסור להפקיר או ליתן משום פאה או למכור כיון דנתחייב במצוה צריך לקיים ל"מ לשי' אלו שנפטרו אם כן מבטל מ"ע בידים דמפקי' אותם והוא נתחייב במצוה ואפילו שאין מפקיע כגון לשיטת הריב"מ על כל פנים מפקיע המצוה מעל עצמו אבל שלא יפטור מחמת ההפקר מאחר שנתחייב כל הראשונים חוץ מהריב"מ חולקים ע"ז ועיין בר"ש שם וצ"ע. אח"ז ראיתי בס' שעה"מ בה' לולב ד"ה ושל דמאי וכו' כתב וז"ל כ' הר' מנוח ואי קשי' אמאי לא אמרינן שאפשר שיפקיר אותו אתרוג ופטור מן המעשר ותי' הא דהפקר פטור ממעשר ה"מ קודם שבא לו חיוב מעשר אבל לאחר שבא לו חייב מעשר תו לא פקע בהפקר וכו' ואב"א כיון דהדר זכה גלי אדעתי' וכו' וע"ש שכ' דד"ז אמת. ולפענ"ד תמו' דפשוט ל"מ בזכה אחר בודאי פטור מחמת ת"ז ונפטר אפילו שנתחייב כי כן סוברי' הר"מ והראשונים ואפילו בזכה בעצמו מכל מקום התורה פטרה וחזינן גבי לקוח דרוב הראשוני' סוברים דנפקע לאחר הגמר אם כן מ"ש הפקר בודאי נפקע והאיך פשוט אצלו דאחר שנתחייב שוב לא נפטר וע"ש ג"כ שכ' דממשנה זו אין ראי' דאף דנפקע מכל מקום אסור להפקיע כמ"ש. וע"ש שמביא בשם הר"ש כיון שנתחייב אינו נפקע ומהירו' שמביא שם מצא פירות וכו' אפשר דהוא רק מדרבנן הכלל ד"ז אינו פשוט אדרבא נראה דרוב הראשונים ס"ל דנפקע אחר החיוב אם כן ה"ה הפקר כמו לקוח דפטר' התור' ה"ה הפקר וכי היכי דלקוח מפקיע מיד חיוב ה"ה הפקר ובאתי רק לעורר כי המצוה זו הוא ענין ארוך מאוד.

וראיתי בס' שעה"מ שהקשה קושיא עצומה אם נאמר דהפקר פטור אף הפקר לאחר שנגמר הא מבואר ביומא בפ' יוה"כ גבי מי שאחזו בולמוס טבל ותרומה וכו' כ"ה דאפשר לתקן וכו' כי פליגי דא"א ופרש"י דאפשר לתקן דדי לחולה לאחר הפרשה החולין גרידא כי פליגי היכי דא"א דאינו די לו רק אם יאכל כולו חד סובר דמוטב שיאכל הטבל כמו שהוא בלא הפרשה. וח"א דמוטב שיפריש ויאכל התרומה כי תרומ' קיל ע"ש בסוגיא ואם נימא דהפקר פוטר יפקירנו ויהי' פטור ולא יהי' שום חיוב כלל ומכאן מוכיח דלאחר שנגמר ל"מ הפקר לפוטרו ע"ש. והנה הפר"ד יש לו דרך אחר בסוגיא שם היכא דאפשר היינו שהבעלים כאן ויכולים לתקן והיכי דאי אפשר היינו שאין הבעלים כאן דא"י לתקנו ויש כזית טבל וכזית תרומה ע"ש שתירץ קושיא על הר"נ והדברים עתיקין ולפי זה א"א להפקיר דאין הבעלים כאן. ע' בשער המלך שדחי זה ודבריו צ"ע וא"י להאריך.

אך לשיטתו צ"ע לשיטת הראב"ד דלקוח פטור בכ"ע אם כן אם הטבל אינו של החולה אין ח"מ על החולה אם אוכל הטבל ואם הטבל של החולה כפירש"י צ"ע מאוד קושית בעל שעה"מ דיפקיר ויהיה פטור וגם באפשר לתקן בשבת ע"ש בגמרא יפקיר ואין כאן איסור כלל. ולשיטת הפר"ד שכתבתי דלהראב"ד קשה דאין ח"מ בטבל של אחר קשה ג"כ לשיטו' הר"מ ור"ת דלאחר שנגמר פטור לקוח אם כן אם הטבל נגמר ביד הבעלי' וה"ל אצל החולה לקוח או מתנ' ואין ח"מ כלל. ולומר דאצל החולה נגמר דהו"ל ת"ז לשיטתם ז"א דלשיטתו של המנ"ל הוא של אחר ולא של החול' אם כן ז"פ לשיטתם דוק' בלקח ואח"כ נגמר אצל הלוקח חייב דהו"ל ת"ז. אבל אם אחד גמר פירותיו של חבירו בתורת שליח או פועל ואח"כ לקח בודאי פטור לדעתם דהגמר הי' ברשות מוכר מ"ל גמר בעצמו או ע"י שליח ואין הלוקח חייב בנגמר אצלו רק אם גמר לאחר הלקיחה בידו וז"פ וברור. אם כן קשה הסוגי' לדעת רוב הראשונים חוץ מדעת הריב"מ דלאחר גמר חייב אפילו אחר ומיירי לאחר גמר ויש על החולה חיוב טבל איך יפרנס הסוגי' לפי דעת גדולי הראשוני'. וע"כ מיירי דהטבל הוא של החולה בעצמו וא"כ קשה קושי' השעה"מ דיפקיר והפקר פטור ואין כאן חיוב מצוה כלל ולכאורה צ"ע. ואפ"ל כיון דהוא מסוכן ובודאי אינו מפקיר בלב שלם כי אולי יזכה אחר ולא ירצה ליתן וכיון שהנפש תלוי בו בודאי אינו מפקיר מרצונו ולא הוי דברים שבלב דהוי אומדנא דמוכח לכל העולם כסברת מהרי"ט והדברים עתיקים אם כן לא הוי הפקר כמו דאין קנין בכה"ג ואפשר זה כוונת הר' מנוח דלא הוי הפקר גמור כמ"ש בס' שעה"מ ע"ש. וראיתי בתוס' בגיטין ד"מ ע"ב ד"ה וכ' לי' וכו' שכתבו הא דמבואר דאפטרופסין תורמין ומעשרין להאכיל ליתומים ואף על גב דקיימא לן אתם ולא אפטרופסים אלא הפקר ב"ד הפקר והפקירו בית דין התבואה של תינוק ונתנוהו לאפטרופס שיוכל לתרום ואינו אוכל טבלי' עכ"ל מבואר דהפקר על כל פנים לאחר שנגמר חייב דאל"ה למה יעשרו האפטרופסי' כיון שהוא הפקר וצ"ל דזה מדרבנן שיתרומו כיון דבאמת לא הפקירו ורק מחמת הפקר בית דין מעשר מדרבנן ולא רצו לעקור תו"מ מתבוא' זו ובפרט דאין הכל יודעי' דהפקר ב"ד. ועיין בר"מ פ"ב מן התורה גבי לשו"פ בשדה חייבי' והיינו מדרבנן כמבואר בסוטה מחמת דאין לו קול ה"נ תורמין האפטרופסים מדרבנן. תדע דליטעמך דחייב מן התורה למה לא הפקירוה קודם מירוח ויהי' פטור אלא דרצו שיתרומו מדרבנן אם כן עכשיו נמי לא רצו להפקיע לגמרי ותורמין מדרבנן. והנה מדברי התוס' שכתבו דהפקר ב"ד וכו' ונתנוהו לאפטרופסים בהפקר לבד לא סגי דיכול לתרום כיון דאין אדם תורם ומעשר דבר שאינו שלו ה"ה דאין יכול לתרום של הפקר כיון דאינו שלו מ"ל אם הפירות של אחרים או

של הפקר ה"ל אינו שלו וא"י לתרום ואין תרומתו תרומה כדין התורם שאינו שלו וגם מבוא' בדבריה' דהב"ד יכולין להפקיר ולהקנות ג"כ לא כסברת הג"פ דחז"ל אין להם כח רק להפקיר אבל לא קנין והדברים עתיקין דכאן בתוס' מבואר דמפקירים ומקנים כאחד ואין להאריך כי אין כאן מקומו והדברים ארוכי' ועתיקי'. והקונה אף דלקוח פטור מן התורה ואין הלוקח חייב אלא מדרבנן ועישר הלוקח ואח"ז חזר המוכר וקנה דהוא חייב מן התורה כמ"ש לעיל בשם התוס' מכל מקום א"צ לחזור ולעשר כיון שהקונ' עישר. אף דלכאורה היאך יפטור הפרש' דרבנן החיוב דאוריית' ז"א אף דאינו חייב להפריש רק מדרבנן מכל מקום כל דין תרו"מ יש על הפרש' שהפריש ועיין בסוף פ"א דתרומו' גבי תרם דבר שלא נגמר' וכו' תרומתו תרומה וע"ש בר"ש אף דבחל' אם הפריש קמח אינו פוטר כלל שאני כאן דרבי' קרא ע"ש ועיין בספ"י בביצה די"ג שכ' ג"כ אף דקוד' שרא' פה"ב לא הוי טבל מן התורה ואינו חייב על הטבל מכל מקום עיקר הפרשה הוא קודם כמו שמבואר בירוש' ע"ש אם כן חזינן כיון דנגמר הוי הפרשה ונתקן אף שאינו חייב על טבל ה"נ הפרשת הקונה הוי הפרש' וחוץ לזה יש עליו חיוב תורה לענין בעה"ב אם כן מהני הפרשה וכן מבואר כאן בתוס' דהאפטרופס תורם מדרבנן לשיטתם דלקוח פטור לאחר גמר מלאכ' אם כן הפקר וזכה בו אחר לא גרע כמ"ש לעיל ומכל מקום היתומים אוכלים אף שאצלם הוא טבל מן התורה וז"ב. ועיין ברע"ב פ"ד דפאה מ"ב דכ' ג"כ אף דלא נגמר מכל מקום חל שם מעשר ע"ש ועיין בהשגו' הראב"ד כאן בפ"ד שכ' להדי' דהפקר פטור אף שנתמרח וכו' ע"ש. והנה אחים או שותפים שחלקו בתבוא' אם נא' דאחין שחלקו הם לקוחות אם כן התבוא' דין לקוח יש לה ותלוי בשיטות הנ"ל מתי חלקו אם קודם גמר או לאחר גמר וגם הם לקוחות מספק כידוע לרוב שיטו' מחמת אין בריר' בדאוריי' אם כן הו"ל ספק תורה ואין להאריך. ועיין בסוגי' דהשולח בגיטין גבי טבל וכו' מעורבין זב"ז שיטת רש"י בהא דא"ב ובתוס' שם ומכל מקום אני לך. ועיין בתוס' בב"מ מביאים שם דהריב"ם מביא דהוא כמו הפקר דקודם מירוח פטור ולאחר מירוח חייב ע"ש וצ"ע בד"ז דהפק'.

והנה מצוה זו נוהגת מן התורה רק בא"י ככל מצוה שהיא חובת קרקע שנוהגת רק בא"י מן התורה ודעת הר"מ בפ"א מה' תרומות דבזה"ז ואף בימי עזרא אף בא"י אינו חייב מן התורה דבעינן ביאת כולם ובימי עזרא לא הי' ביאת כול' והראב"ד השיג עליו דזה דוק' בחלה ולא בתו"מ ע"כ חייבי' האידנא ג"כ מן התורה בא"י בתו"מ והובאו דעות אלו ג"כ בטור ובש"ע יו"ד סי' של"א. ופירות א"י שיצאו לח"ל מבואר בר"מ פ"א מה' תרומו' ובש"ע דפטורים מתו"מ ועיין במנ"ל שכ' דדוקא אם יצאו קודם שנגמר מלאכתם ונגמר

מלאכתם בח"ל אבל אם נגמר בא"י ואח"כ יצאו לח"ל חייב וכ' כן מסבר' דנפשי' כיון דנתחייב לא נפקע. ולכאור' לדעת הר"מ דסובר דלקוח נפקע לאחר שנגמר כמ"ש לעיל חזינן דנפטר אחר החיוב אך אין סתירה דשם לבעה"ב לא נפקע דבעה"ב חייב דהו"ל ת"ז כמ"ש ולאחרים לא הגיע החיוב מעולם והחיוב שנתחייב לא פקע באמת. אך לפי מ"ש לעיל דהפקר פטור אף לאחר שנגמר והפקר פטור לעולם אף לבעה"ב שזכה בו חזינן דנפקע אף אחר שנתחייב אם כן אפשר כאן נמי ובכ"ע פטורי' וע' מ"ש לעיל. ופירו' חו"ל שנכנסו לארץ דעת הכסף משנה בדעת הר"מ דאם נכנסו לאחר שנגמרו בח"ל פטורים מן התורה אבל אם נכנסו ונגמרו מלאכתם בא"י חייבי' מן התורה ע"ש ובש"ע יו"ד. וכל אישי ישראל אפילו כהנים ולוים חייבים במצוה זו היינו במצות הפרשה ובאיסור טבל עליהם עד שיעשרו וכו' אבל אחר שמפרישים המעשר אם רצו אוכלים הם בעצמ' המעשר וא"צ ליתן לכהן או ללוי אחר כן מבוא' כאן פ"א והא דאין מוציאין מע"ר מלוי ללוי מבוא' שם בחולין להדי' בדף קל"ב ע"ב ע"ש והיינו אפילו בתר תקנת עזרא אך אני כותב רק הדיני' מן התורה כמ"ש. ומבואר כאן בר"מ וכן בהרמ"ח דמה"ת דשייך מע"ר ללוי מכל מקום מכהן אין מוציאין המע"ר וא"צ ליתנו ללוי ומביא פסוק ע"ז כי תקחו מאת בנ"י היינו ישראלים דוקא מחויבי' ליתן ללוים אבל הכהנים מחזיקים לעצמם וא"צ ליתנו ללוים ועיין בס' שעה"מ כאן שהביא שדברי רבינו הם מספרי ומהירושלמי ומביא דעת רש"י והריטב"א בקדושין דסוברי' דמוציאי' מכהן ללוי מע"ר ותמה עליהם האיך דוחים הספרי והירושלמי וע"ש שסייע דבריה' מש"ס דב"ב גבי קונה אילן וכו' לענין ביכורים ומחלק דד"ז דאין מוציאין מיד הכהן דוק' שעישר מתבואה שלו או שלקחו מישראל קודם גמר מלאכ' ונתחייב עתה ביד הכהן א"צ ליתנו ללוי אבל אם נגמר מלאכתו ביד ישראל ובא ליד כהן בירושה לא פקעה מצות לוי וחייב גם הכהן ליתנו ללוי כיון דנתחייב ביד ישראל ובזה א"ש שלא יסתרו הש"ס דילן עם הספרי והירושלמי. אך שמסתימת דברי רבינו הר"מ נרא' דבכל ענין א"צ ליתן ללוי ע"ש ומ' מקום אני לך. ושאר מת"כ כגון תרומה וכו' בעזרת השם יתברך יתבאר כ"א במקומו. וז"פ לדעת הר"מ דכהן אינו נותן ללוי ה"ה כהנת הכלל כל שאוכלת בתרומה הוי ליה ככהן אבל כהנת אשת הזר או שנפסל' מתרומ' מחמת ביאת א' מהפסולי' הוי בכלל ישראל ולא הוי בכלל כהן אף דלענין איזה דברים הוה לה ככהן מכל מקום לענין זה נראה דדינה כישראל כנ"ב.

ועכו"ם שקנ' קרקע בא"י אכתוב לך בקיצו'. דעת הר"מ דאין קנין לעכו"ם בא"י להפקיע ממעשרות אף דבכמה מקומות מבואר דיש קנין כ' הכסף משנה בפ"א מה' תרומה ובכמה מקומות ע' בפ"ד מה' שמיטה בכ"מ דיש קנין כ"ז שהוא ביד העכו"ם אבל אם

חזר ישראל וקנה לא מיקרי כיבוש יחיד ולענין זה אין קנין והו"ל כשד' של ישראל מעולם. ותבואה שגדל' ביד העכו"ם בשדה שקנה בא"י אם גמר העכו"ם התבואה ואח"כ קנה הישראל פטור מתו"מ. והנה לדעת הר"מ בקנה לאחר גמר אפילו ישראל מישראל פטור דהו"ל לקוח אף כאן מדרבנן פטור וגם אם לאחר שנתגייר קנה התבואה בחזר' דהו"ל ת"ז ואין סברא כיון דאז הי' עכו"ם לא הוי ת"ז כיון דמ"מ הוי שלו תדע ודאי אם נתגייר וקצר תבואה משדה שלו או גמר אחר שנתגייר בודאי חייב ומכל מקום כאן פטור מחמת דגנך ולא עכו"ם ולדעת הריב"מ זה אינו פטור מחמת לקוח רק מחמת דגנך וכו' ואם לקחו מיד העכו"ם קודם מירוח ומרחן הישראל לדעת הר"מ לא הוי לקוח וגם כיון דנתמרח ביד ישראל הו"ל דגנך וחייב להפריש תו"מ. והנה תרומ' אין כאן מקומו אך מע"ר מפריש ואינו נותנו ללוי דמצי אמר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי דינא בהדי' שאין אתה יכול ליטול ממנו כלום כי הוא עכו"ם וגם הריב"מ אף דסוב' דלוקח קוד' מירוח מישראל דלא הוי ת"ז מכל מקום כאן בעכו"ם אם קנה קודם מירוח סובר דחייב כיון דאין קנוי לעכו"ם הוי ת"ז כמבואר בתוס' בב"מ ובבכורי'. ומלשון הר"מ שכתב ואם לקחן ישראל אחר שנתלשו קודם שתגמר מלאכתן וגמרן ישראל חייב מן התורה מבואר דוקא אם לאחר שקנה גמרן ישראל אבל אם גמרן ישראל ברשות עכו"ם בתורת שליח או פועל ואח"כ קנה הו"ל כאלו נתמרח ביד עכו"ם דלא תלוי מי הגומ' רק אצל מי שנגמר' אם ברשות העכו"ם פטור וברשות הישראל חייב. ואפשר לחלק בין אם גמר הישראל בעצמו או בתורת שליחות דאין שליחות לעכו"ם ה"ל כאלו גמרן ישראל ואינו תלוי ברשות רק אם הי' ע"י פועל דפועל יש שליחו' לעכו"ם ג"כ הו"ל נתמרח ביד עכו"ם. ואם גמר העכו"ם פירות ישראל מבואר בר"מ בפ"א מן התורה הלכ' י"ג דאינן חייבים מן התורה אף דהם של ישראל דהו"ל דיגון עכו"ם אף דהם ברשות ישראל וג"כ לא חילק בין גמר העכו"ם בעצמו או ע"י שהי' פועל לישראל אף דאין שליחות לעכו"ם מכל מקום פועל שאני כמבוא' בס' מחנה אפרי'. ע' בס' מהרי"ט אלגאזי דל"ז ול"ח שהאריך בענין זה והנה ענינים אלו עמוקים מאוד וכעת כ' לי למזכרת ואקוה בעזר הצור ב"ה שאלמוד עוד מצוה זו בעיון היטב השי"ת יגמור בעדי. ושותפת העכו"ם חולין וטבל מעורבין זב"ז והוא ג"כ אריכות וא"ר עתה להאריך בזה ואילן העומד בארץ ונופו נוטה לח"ל או להיפוך הכל הולך אחר העיקר. עציץ נקוב שהי' נקבו בארץ ולא השריש והנוף בח"ל הולך אחר הנוף כן מבוא' בר"מ מהש"ס דגיטין. אילן שנטעו בבית פטו' מן המעשרו' שנא' עשר וכו' היוצא השדה מבואר בר"מ כאן פ"א מה' מעשר והיא מהירוש' ועיין בכ"מ. והרבה דברים שוה מעשר ראשון לתרומה כל שבתרומ' לא יתרום ואם תרם

תרומתו תרומה ה"נ וכל שאין ת"ת אין המעשר מעשר ויש הרבה דינים דאין מעשרין מן הפטור על החיוב ולא להיפוך וכן מן החדש על הישן או להיפוך ואיז' חדש וישן וכ"א ר"ה שלו הכל מבואר בר"מ באריכו' וצריך חיבור מיוחד לבאר כל ד"ז. ות"ג בעינן מוקף כמבוא' בר"מ פ"ג מה' תרומ' הלכ' י"ז ועיין במנ"ל שהביא דיעות דמה"ת בעינן מוקף מכל מקום מע"ר א"צ מוקף כלל כן מבואר בר"מ כאן עוד הרבה דינים ע' הכל בר"מ.

והנה מצוה זו ליתן ללוים מעש"ר והוא פלוגתא בגמ' בכ"מ עיין בכ"מ דר"ע סובר דדוקא ללוים ולא לכהנים וראב"ע סובר דגם לכהנים דבכ"ד מקומות נקראו הכהנים לוים ע' בגמ' והלכה כר"ע מחבירו אם כן דוקא ללוים. ומבואר בגמ' כ"פ דעזרא קנסינהו ללוים דלא יתנו להם רק לכהנים והר"מ כתב כאן ועזרא קנס את הלוים בזמנו שלא יתנו להם מע"ר אלא ינתן לכהנים לפי שלא עלו עמו לירושלים עכ"ל. ונרא' מדבריו שלא קנס אותה אלא בימיו היינו בדורו לבד והכסף משנה הקשה ע"ז דמבואר בגמרו' אלו ביבמות דפ"ו ובכתובו' פ"ב דאף לדורות קנס וע"ש שכתב דלדורות לר"ע דמה"ת ללוים לא קנס אותם לדורות שלא ינתן ללוים רק הקנס היה שינתן גם לכהנים ולמי שירצה יתן אך בזמנו היה קונס אותם לגמרי ע"ש וכן כתבו התוספות במקומות הללו דלר"ע הי' הקנס שיטלו הכהנים ג"כ ע' באריכות. ולכאורה קשה לפי דעת הט"ז ביו"ד סי' קט"ז ובה' שופר שכתב דדבר המפורש בתורה אינם יכולים חכמים לעקור משום סייג וכן כתב הכסף משנה בה' מלכים גבי מלכות בית דוד דדן וכו' שנאמר דינו לבוקר וכו' והקשה הא זה דמלכי' אין דנים הוא רק מדרבנן ממעשה שהי' גבי ינאי המלך וכו' ותירץ כיון דכתיב בפי' בקרא אין כח ביד חכמינו זכרונם לברכה לעקור משום סייג וכו' ועיין בס' שעה"מ מה שפלפל בתחיל' הס' ביסוה"ת וא"כ כיון דלר"ע מעשר ראשון ללוים ומפורש בתורה האיך הי' יכול עזרא לעקור וע"ש בשער המלך שחלק על הט"ז מכל מקום דעתו דמצו' א"י לעקור ע"ש והדברים עתיקים ועיין בש"ע או"ח גבי שופר דכתבו האחרונים דחז"ל לא יכלו לעקור שלא יתקע בשופר משום גזירה דתיקון כ"ש דהאיך יעקרו מ"ע מן התורה מכל וכל רק בשבת גזרו והמ"ע נתקיים בי"ט שחל בחול וא"כ האיך יכול עזרא לעקור מ"ע מן התורה ולהרמב"ן הוא מ"ע מן התרי"ג כמ"ש לעיל והיאך הי' יכול לעקור מ"ע מכל וכל שא"צ ליתן ללוי דהוא מ"ע ודבר המפורש בתור' וע"י ביטול מצוה זו נתבטל עוד מ"ע וידוי מעשר כמבואר במשנה דמע"ש ובר"מ סוף מע"ש דיוחנן כה"ג העביר הודיו' המעשר וע"ש הטעם כיון דאין נותנים ללוי ובוידוי כתיב וגם נתתיו ללוי ע"ש אם כן נעקרו שתי מצות של תורה. ולענ"ד נראה דמזה יצא להר"מ סוף פ"א דתרומות דסובר דתו"מ בזה"ז ואף בזמן עזרא הוא רק מדרבנן אם כן הכל ניח' כיון דהוא רק מדרבנן

הם אמרו והם אמרו. ולענ"ד מ"ש הר"מ דעזרא קנס הלוים בזמנו. ולפי פי' הכסף משנה דהיינו שהיו בדורו הו"ל לכתוב קנס וכו' את הלוים שבזמנו והיה משמע דקנס הלוים שהיו בדורו אבל עתה נרא' לפרש דעזרא קנס הלוים בזמנו היינו כל ימי הב"ש נקרא על שם עזרא כלשון הר"מ בסוף פ"א מן התורה תרומה בזה"ז ואפילו בימי עזרא וכו' דהפשט דהיינו בזמן ב"ש אם כן כאן נמי קנס בזמנו היינו אף בב"ש מכל מקום כיון דהכל הפרשה והנתינה הוא רק מדרבנן הם אמרו והם אמרו וגזרו דלא יתנו להם אבל בבית הג' תוב"ב דיהי' הכל מן התורה דיהי' ביאת כול' בודאי יתנו ללוים ולא נעקר מצות מן התורה שייך שפיר לכתוב קנס הלוים בזמנו וכו' ואפילו אם נא' כפי' הכסף משנה על כל פנים נכונים דבריו לשיטות שהוא רק מדרבנן אך לשיטת הראב"ד דתו"מ בימי עזרא ובזה"ז הוא מן התורה אם כן עזרא קנס אותם ועקר מצוה המפורשת בתור' וגם מ"ע של וידוי צ"ע מאוד כמ"ש. והנראה לפי השיטות שהוא מן התורה ומבואר סתם דקנס אותם בלא זמן קצוב קנס אותם אפילו בבית הג' תוב"ב הוי עקיר' מ"ע לעול' אבל לשיטת הר"מ ניחא ובאתי רק לעורר. והנה לשיטת הר"מ דבימי עזרא היה תו"מ דרבנן אם כן הא דמבואר דיוחנן כה"ג ביטל וידוי מעשר ובאמת כיון דאין תו"מ היה נוהג מן התורה אם כן לא היה וידוי ג"כ מן התורה וצ"ל דהיה ג"כ מדרבנן ויוחנן הפסיק לגמרי מה"ט. וצ"ע על הר"מ בסוף מע"ש שלא כתב זה דבימי ב"ש הי' מדרבנן כמו שכ' בפ"א מהל' תו"מ לענין תו"מ ובעזה"י יתבאר עוד לקמן במצות וידוי מעשר. ויודע אני שבמצוה זו לא כתבתי אפילו כטיפ' מן ים הגדול ואקוה להי"ת ב"ה כי אשנה פ"ז ואבוא בארוכה. ומ"ש הרהמ"ח דאינו נוהג מן התורה אלא בא"י ובזמן שכל ישראל שם אין הכוונה כמו ביובל דלאחר שגלו קצת בטלו רק הכוונה בזמן שהי' בכיבוש כל ישראל ולא בימי עזרא שלא הי' אלא ביאת מקצתם. וכבר כתבתי כ"פ א"צ לכפול ומי שיש לו קצת ידיעה באלו הענינים מבין בעצמו. והנה מצות נתינ' ללוי מבוא' בר"מ ונראה מדבריו בין זכרים ובין נקבות יוצאים ידי נתינה ואפשר אפילו הנשואה לישראל יכול ליתן כמו מתנות ואפשר דאף לבעלה אם נותן יצא ידי נתינה כמו הרבה מת"כ שאין בהם קדושה כגון זרוע וכו' ופה"ב לדעת קצת שיטות ולשיטות דלא יצא היינו משום דאהרן ובניו וכו'. גם אני מסופק דכהן חלל דהוא כזר גמור אפשר על כל פנים הוא מבני לוי וה"ל בכלל הלוים לענין הנהוג בלוים דהתורה פסלה אותו מכהונה אבל על כל פנים הוא מבני לוי אך עי' בכתובות דף כ"ו ע"א מבואר להדיא דכהן בן גרושה לא הוי בכלל לוי כלל והרי הוא כזר היינו כישראל גמור ע"ש דמבואר זה לענין מע"ר ה"ה לכל דיני לוי ופשוט. ואחר שיפריש ת"ג מפריש ממנו מעשר ראשון ואסור להקדים מעשר ראשון

לת"ג ומע"ר נוהג בכל השנים של שמיטה חוץ משנת השמיטה עצמה כמבואר בר"מ פ"ו מהלכות מ"ע ע"ש:

מצוה שצו

סעיף א

שנצטוו הלוים להפריש מעשר מן המעשר וכו' ושיתנו אותו לכהנים וכו' ואל הלוי' וכו' והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר וכו'. דיני מצוה זו מבואר בר"מ פ"ג מהלכות תרומות ובטוש"ע יו"ד סי' של"א. והנה הר"מ אינו מחשב אותו רק למצוה אחת ואזיל לשיטתו דכל הדברים הטבולים נחשב לדעת הר"מ רק מצו' אחת הפרש' עם הנתינ' כגון ת"ג ומע"ר וכו' אם כן פשיט' ה"נ אך לדעת הרמב"ן דמחשב דברי' הטבולי' לשני מצות הפרשה לחוד והנתינ' לחוד אם כן אפשר כאן נמי ה"ל שני מצות הפרשה לחוד והנתינה לכהן לחוד. אך באמת הרמב"ן אינו חושב כאן רק מצוה אחת וצ"ע למה וכבר עמד בזה בעל ס' פר"ד בדרך מצותיך על הרמב"ן ותמה עליו בזה והניח בצ"ע ע"ש. והנה תרומת מעשר הוא קדוש לכל הדינים כתרומה גדולה אין שום הפרש ביניהם כמבואר בר"מ בהלכות תרומות ע"ש. ת"מ ומע"ר שמבואר במצוה הקודמת אין מפרישין מאומד אלא במדה או במנין או במשקל כיון דשיעור קצוב מן התורה כן מבואר בר"מ כאן לענין ת"מ ובפ"א מהלכות מעש' לענין מע"ר והוא פלוגתא בש"ס בין רבנן ובין אבא אלעזר בן גמלא ופוסק הר"מ כרבנן ע' בגיטין דף ל"א ובבכורים ועיין בתוס' שם שכתבו דרבנן מודו דבדיעבד הוי מאומד נמי ע"ש. ות"מ ומעשר ניטל במחשבה היינו אפילו לא הפריש כלל ולא דיבר רק נותן עיניו בצד זה ומחשב שהוא מעשר או ת"מ ואוכל מצד אחר וזה נמי מבוא' שם דאבא אלעזר בן גמלא סובר כן וע"ש בתוס' דכתבו דגם רבנן מודי' לזה וזה פירוש התוס' במחשבה כמ"ש היינו אם מחשב נעש' מעשר או ת"מ בלא הפרשה ובלא דברו רק מחשב שצד זה הוא תרומה או מעש' אבל הר"מ פ"ד מהלכות תרומו' הלכ' ט"ז כ' וז"ל הפריש תרומ' במחשבתו ולא הוציא בשפתיו כלום ה"ז תרומה שנא' ונחשב וכו' נראה מדבריו דבעינן הפרש' על כל פנים ובהפריש א"צ דיבור אבל במחשב' לחוד בלא הפרש' ל"מ והכסף משנה כ' על דברי הר"מ שכן פרשו רש"י ותוס' ובאמת יש חילוק בין השיטות כמ"ש ועיין בס' שעה"מ שמפלפל בזה באריכות ומביא בשם התוס' בחולין דבטבל לא מהני נותן עיניו וכן הרשב"א בקידושין כ' כן רק הא דמבואר דבמחשבה סגי היינו כדעת רבינו אם הפריש ולא דיבר ותמה על הכסף משנה דהשוה דעת רבינו לדע' רש"י ותוס' בגיטין ובאמת רב המרחק ביניהם ע"ש ומכל מקום

אני לך. והא דלא כ' הר"מ ד"ז דמחשבה גבי ת"מ סמך עצמו דת"מ שוה לכל דיניו לת"ג רק בדברי' שנתפרשו להדי' ועיין בתוס' גיטין שם שכתבו דבכל המעשרות הדין כן אף על פי דונחשב גבי תרומה כתיב ע"ש שמביאין ראיות לדבריהם וגם הר"מ מודה לזה וסמך על מ"ש בפ"א ממעשר דכל מה שאמרנו בתרומה וכו' ה"ה במעשר ע"ש. ות"מ מן התורה א"צ מוקף שנא' מכל מעשרותיכ' וכו' כן הוא בר"מ והראב"ד מחלק דהלוי התורם צריך מוקף מן התורה אך ישראל הבעה"ב שתורם כמבוא' בסמוך בס"ד א"צ מוקף מן התורה ועיין בכסף משנה ודעת הרהמ"ח כדעת הר"מ. ומבואר שם במקומו' הנ"ל דאבא אלעזר בן גמלא סוב' דכשם שיש רשות לבעה"ב לתרום ת"ג כן יש לו רשות לתרום ת"מ כ"ז שהוא בידו רשאי לתרום המעשר ולא הוי תורם שאינו שלו כי המעשר שייך ללוי כי התור' נתנה לו רשות שרשאי לתרום ופוסק הר"מ כוותי' וז"ל כאן מצות ת"מ שיפריש הלוי וכו' ויש לישראל להפריש וכו' וליתנ' לכהן ויתן המעשר ללוי וכו' ועיין בתוס' גיטין נראה מדבריהם דהמצו' ג"כ על בעה"ב אך מלשון הר"מ אינו נראה כן ונראה דעיקר המצו' הוא על הלוי. ומ"ש הרהמ"ח דבן לוי שלקח המעשר שבלים וכו' מבואר בר"מ כאן והוא מדרבנן משום קנס כיון דהפקיע מת"ג דלקח בשבלים ע"ש. ומ"ש הרהמ"ח אם היה אחד משמנה שבשמינית וכו' מבואר בר"מ הלכה ט"ז ומסיים שם וביין ובשמן אפילו כ"ש וכו' ועיין בראב"ד ובכ"מ באריכות. ושאר הדינים הכל שוה לתו"מ. באיזה דבר נוהג מן התורה ובאיזה מקום ולענין מאחד על חבירו עיין הכל בר"מ. והכהנים והלוים חייבים בתו"מ להפריש רק אם מוציאין מכהן לכהן יתבאר בעזה"י במצות תרומה גדולה:

(חסלת ס' קרח ובעזה"י נתחיל פ' חקת).

מצוה שצז

סעיף א

שנצטוו ישראל לשרוף פ"א וכו' שנאמר דבר אל בני ישראל וכו'. דינים אלו מבוארים בר"מ בהלכות פרה אדומה ובס"ד אכתוב בקיצור דיני המצו' מה"ת. מ"ע על הציבור לקנות פרה אדומה מתרומת הלשכ' מממון כל ישראל כמו כל קרבנות ציבור. והמנ"ל מביא כאן בפ"א בשם הר"ש דיחיד מתנדב ומוסר' לציבור ומרשים לעיל בפ"ט מהלכות כה"מ דהר"מ כותב שם דלכל קרבנות ציבור יחיד מתנדב ומוסרה לציבור והוא מפלפל דבש"ס דיומא נראה דוק' בעבוד' יחיד מהני מסיר' לציבור ע"ש ובהלכות שקלים שמפלפל דהר"מ דחה הש"ס דיומא מכמה גמרות ע"ש והר"מ דכ' כאן דקונין מתהל"ש

מודה בזה וא"צ לכתוב כאן כי סמך על מ"ש בהלכו' כה"מ דלכל קרבנו' ציבור מהני מסיר' לציבור וצריכין לקנות אות' כשהיא פרה ואין לוקחין עגלה ומגדלין אותה דכתיב ויקחו אליך פרה ואם לא מצאו אלא עגלה פוסקין עליו הדמי' והוא בבית הבעלי' עד שתגדיל ותעש' פרה והראב"ד בהשגות דעתו דאין קפיד' בזה רק אסור להקדיש בעוד שהיא עגלה דה"ל מח"ז ואין מקדישין מח"ז למזבח ופרה חטא' קרי' רחמנא אבל הלקיח' בלא הקדש אין קפידא ועיין בכסף משנה דכ' דבספרי זוטא משמע כדברי רבינו וכן כ' הרהמ"ח. והנה אף על פי שהוא מן התורה מכל מקום נרא' דבדיעב' אינו מעכב ולא נפסל' בכך מדלא כ' זה דפסול כמ"ש אח"כ גבי שאר דינים נרא' דאינו מעכב. וצריכ' שתהא בת ג' או ד' שנים ועיין במנ"ל באריכות. והנה פחות מבת שלשה היינו כל שנה השני' פסולה כיון דחכמים ס"ל דעגל' ערופה בת שתים אם כן בת שתים לא מיקרי פרה דפרה פסול' לעריפה אם כן לא הוי פרה דכאן צריך דוק' פרה והנה כל שנה השלישית הוי פרה וכן יותר ועיין בר"ה דף י' גבי פר דצריך להיות בן ג' שנים מבואר שם פלוגתא דר"מ סובר שני שנים ויום אחד ה"ל פר דיום א' בשנה חשוב שנה ור' אליעזר סובר דצריך שני שנים ושלשי' יום דשלשים יום בשנ' חשובים שנה ולא פחות והר"מ בהלכות מע"ש פוסק כר"א אם כן בוודאי אינ' כשיר' לפר' רק בשני שנים ולמ"ד יום ולא ביאר זה כאן וגם בפ"א מהלכות מעה"ק דפוסק דפר בן שני שנים כריה"ג ע"ש בוודאי צריך להיות שנה ושלשים יום ולא ביאר בפי' ועיין בתוס' בר"ה שם שכתבו דכל שלשים יום אין דינו לא כפר ולא כבן בקר וכו' כמו פלגס וכו' ושמ' התם שאני מדקתני דבן י"ג חודש וכו' ולא קתני הכי גבי פר וכו' ובוודאי אין דינו כפר בקרבן שצריך פר רק דינו כבן בקר ולענין נסכים אין נ"מ כי נסכי עגל ופר שווים. ולענין קרבן אם נדר קטן והביא גדול יצא אבל בודאי אין דינו כפר וכן גבי פרה השלשים יום אין דינ' כפר' וכן אין דינה כעגלה לענין עריפ' כמבוא' בר"מ בהלכות רוצח דעגל' בת שתי שני' וי"א פסול' ע"ש. וצ"ע דהר"מ כאן בפ"א מהלכות מעה"ק לא ביאר ד"ז דפר או פרה לא פחות מלמ"ד יום בפר בשנה השני' ובפרה בשנה הג' וכל השלשים אין כשר לא לפר ולא לפרה וצ"ע. ומבואר כאן אם היתה יותר על בת ד' אם היתה זקינ' כשיר' אלא שאין ממתינין לה שמא תשחיר ותפסל ועיין במנ"ל כאן שמפלפל כיון דהרבה דברים פוסלים בפרה כמו קרבנות דחטאת קרי' רחמנא אם כן זקן דפוסל בכל הקרבנות למה כשר בפרה וכ' דשני מיני זקן יש אחד זקן שתש כחו מפני הזקנה זה פסול בקדשים מן התורה וה"ה בפרה דחטאת וכו' אבל זקן בשנים כגון יותר מג' בפר או יותר מד' בפר' כשר מן התורה בכל הקדשים רק אסו' מדרבנן ואפשר אף איסו' מדרבנן אין כאן רק מפני הכבוד ובפר' כיון שהיא בחוץ כשירה

לגמרי אלא שאין ממתינים לה וכו' ע"ש ועיין בפ"ב מהלכות איסורי מזבח ועיין בס' ט"א בר"ה בסוגי' דשם דפר וכו' וכן מחלק התוס' יום טוב בין שני מיני זקנה בפ"א דפרה. לעיל כתבתי דהאי דרשה דאינה נקנית עגלה אלא פרה הוא רק לכתחילה. וראיתי בפ"ב דפר' במ"א גבי פרת חטאת מעוברת דר"א מכשיר וחכמי' פוסלים מביא הר"ש בשם מהר"י סומפענ' דפליגי אם העובר כשר לפרה כיון דלא לקח' כשהיא פרה ועובר נקט משום רבותא דר"א אבל ה"ה אם לקחה עגלה פוסלים חכמים משום דרשה הנ"ל ע"ש אם כן מוכח דאף בדיעבד פסול' בלקח' עגלה וצ"ע. וע"ש (שהביא) שמביא בשם ספרי זוטא נראה דכשר ע"ש וכן כתבו התוס' בב"מ דף למ"ד ע"א ד"ה אף וכו' בשם מהר"י סומפענט ע"ש וכל המומין הפוסלים בקדשי' פוסלים בפרה וכן טריפה וכן אתנן ומחיר ויוצא דופן.

הכלל כל דברי' שפוסלים למזבח עיין בר"ם פ"ג מהלכות איסורי מזבח פוסלי' הפרה ג"כ דחטאת קרי' רחמנא ובפרשת אמור פלפלתי אם לוקין מהלאוים אם מקדיש הפרה או על הזריקה כמו בקדשים או לאו ואין כאן מקומו. אבל נפסלה הפרה בכל מום או איזה פסול כמו קרבנו' המזבח. יתירה פרה על כל הקדשים שהעול והעבודה פוסלים בה בין קודם שהקדיש' ובין לאחר שהקדיש' אף על פי דלא כתיב בתורה אלא עול עיין בסוף סוטה דילפינן שאר עבודות ג"כ ומה ת"ל עול עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה שאר עבודות אין פוסלים אלא בשעת עבודה. ועיין בפרש"י שפי' גבי עול שלא בשעת עבוד' אפילו הניח עלי' להקל ממשא שבידו ולא למשוך מכל מקום פוסל ועל בשעת עבודה פי' וז"ל כלומר שעבוד' זו לצורך היא אבל אקראי בעלמא שהניק שק עלי' ולא הוליכה אלא איקרי ואותיב לא פסלה עכ"ל. ומבואר שם אף על פי דלא משכה כלל בעול פסלה והנה לרש"י החילוק דבעול שהניח עלי' פסלה בכ"ע אפילו לא הניח אדעתא למשוך ושאר עבודה שהניח עלי' שק דוקא אם כיון להוליך. ונרא' מדבריו אף דבאמת לא הוליכ' מכל מקום בהנחה לבד אדעתא להוליך נפסל'. וז"ל הר"מ כאן מה וכו' אף עול האמור בפרה פוסל בה שאר עבודות כעול אלא שהעול פוסל בין בשעת עבודה ובין שלא בשעת עבודה ושאר עבודות אינן פוסלים אלא בשעת עבודה כיצד קשר עליה העול אף על פי שלא חרש בה פסולה וכו' הכניס' לדוש אינ' נפסלת עד שידוש וכו' נתן עלי' כסות שקים פסולה וכו' ולא חילק אם באקראי וכו' כדברי רש"י. ולכאורה דבריו אינם מובנים דבעול אף על פי שלא חרש בה וכו' הא הניח עלי' שק ג"כ פוסל ולמה יגרע מה שהניח עלי' העול דצריך לומ' דעול עדיף דפוסל אף שלא בשעת עבוד' וגם מ"ש דהכניס' לדוש אינה נפסלת עד שידוש מן התורה לפסול קודם דהכניס' אינ'

עבוד' כלל ופשיטא דאינ' פוסלת. וראיתי בר"ש פ"ב שפי' דעול פוסל וכו' היינו אם עלה עלי' עול אפילו לא ניחא לי' ושאר עבודו' דוקא דניחא ליה דעובד דומי' דעבד וזה דוק' בשאר עבודות בעינן דומי' דעבד אבל עול פוסל אף דלא ניחא לי' והר"מ אין דעתו כן דכ' כאן עלה עלי' עול מאלי' או נעשית מלאכ' מאליו אם לרצונו פסול' וכו' דכתיב אשר לא עובד וכו' מבוא' להדי' דעול ועבוד' שווים דבעינן לרצונו. ובקיצור הדיני' לפי מה שמבואר בר"מ כ"ה העלה עלי' עול או עשה בה איזה עבודה נשען עלי' וכו' פסולה ואם היתה מורדת וצריכה שמירה וקשר' במוסרה כשיר' דלשמור לאו משא היא ואם לא היתה צריכה שמיר' פסול' שכל שמיר' שאינה צריכ' הוי משא והוי עבודה. ועיין בשבת פ' במה בהמ' דלפי מאי דקיימא לן נטירתא יתירה ג"כ הוי משאוי ע"ש. פירש עלי' טלית מפני הזבובי' כשירה זה הכלל כל שהוא לצרכה כשיר' לצורכו פסולה לצרכו ולצרכה ג"כ פסול' ואם עלה עלי' עול מאלי' או נעשה בה מלאכה מאלי' אם הוא לרצונו דניח' לי' פסול' ואם לא כשירה. הכניס' לרבקה ודשה מאלי' כשירה כדי שתינוק ותדוש פסולה דהוא לרצונו עלה עלי' זכר מכש"כ מעוברת פסולה דניח' לי' ועיין בתוס' בב"מ דעלה עלי' זכר בוודאי לא ניחא לי' להפסיד הפרה ותירצו דאי אמרי' דכשיר' בוודאי ניחא לי' ולכך פסולה וע"ש בתוס' שכתבו דעושה מלאכה בפרת חטאת אף על פי דלא ניחא לי' לבעלים מכל מקום נפסלה דלא בעינן ניחות' דבעלי' רק ניחותא דעושה מלאכה. ובתירוץ קמא כתבו דיש לה שותפת בגוה וא"כ בפרה של אחר ל"מ ולא מפסל' בעבודה דאחר והר"מ לא ביאר זה אי ניחות' דבעלים בעינן או דסגי בניחותא דעושה מלאכה וצ"ע. ויש לפלפל בזה אי אדם אוסר דבר שאינו שלו כיון דבעינן מחשבה ע' בתוס' ביבמות דף פ"ג ע"ב ד"ה אין וכו' ובאתי רק לעורר. וגם לתירוץ הראשון שכתבו דדוקא בשותפות צ"ע בגיטין ובב"ק גבי העוש' מלאכ' בפרת חטאת ע"ש וגם עיין בר"מ בפי"ב מהלכות טומאת אוכלים גבי הכשר דגם שם דרשינן יותן דומיא דיתן דניחא לי' וכ' דצריך דוקא רצון הבעלים וע"ש בכ"מ שמביא בשם הרשב"א שכ' בשם התוס' דלא בעינן רצון הבעלים וכאן התוס' ספוקי מספק' להו ותלוי בשני התירוצי'. והכסף משנה כ' דמסתברא דרצון הבעלים דוקא בעינן והר"מ כאן לא ביאר לנו בפ' אם רצון הבעלים דוקא בעינן כמו שם והוא ענין ארוך ובאתי רק לעורר ובעזרת השם יתברך אשנה פ"ז. ועיין בתוס' גיטין דף י"ג בד"ה העושה כתבו בפשיטות דרצון העושה מלאכה סגי והוא מוכרח כתירוץ שני של התוס' בב"מ. והרהמ"ח כ' והעבודה פוסלת וכל העבודות הם כעול וכו' והשווה אותם ובאמת יש חילוק כמבוא' בש"ס להדי' דעול פוסל בין וכו' והעבודה אינה פוסלת רק בשעת העבודה לכל מר כדאית לי' כמבוא' בר"מ וקיצר הרהמ"ח בזה ועיין בתוס' בב"ק

דף צ"ח שכתבו דד"ז שוה להכשר פירו' ע"ש. והנה ד"ז דעובד דומי' דעבד כמו הכשר יותן דומי' דיתן אם חרש שוטה וקטן עשו בה מלאכה דאין להם מחשב' ע' באריכות בסוגי' דחולין דף י"א גבי הכשר דמבואר דמעשה יש להם ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו וכו' ומשם תלמד לכאן ע' שם ברש"י ובתוס' ועיין במנ"ל פ' ט"ו מהלכו' ט"א ועיין בתוס' ב"מ שם דף ל' דכתבו דאפש' הא דעלה עלי' זכר פסול' דוק' אם ידע בשעת עליי' ואם לא ידע כשר כמו גבי הכשר דנגבו אינן בכי יותן כמבואר בב"מ שם דף ק"ב ובר"מ אינו מחלק וגם גבי הכשר יש לפלפל אם דעתו של הר"מ בד"ז דעודהו וכו' וא"ר להאריך עתה ובעזה"י אשנה פ"ז ובאתי כעת רק לעורר ולהזכיר. כתבתי לעיל ברמז ואפרש קצת אם נאמר דדעת הר"מ דצריך דעת בעלים כמו גבי הכשר ע"כ ד"ז דהעושה מלאכה בפ"ח מיירי ביש לו שותפות דאי באינו שלו והבעלים ניחא לי' אינו מזיק רק הבעלים מזיקי' לעצמ' דניחא לי' ע"כ מיירי בשותפו' אם כן איך פסק הר"מ בפ"ז מהלכו' תו"מ דהעוש' מלאכ' בפ"ח במזיד חייב וכו' וכתב הרב המגיד אף דהיזק שא"נ ל"ש היזק מטעם קנסא שלא יהי' כ"א הולך וכו' כמו מטמא ומדמע וכו' ובש"ס הוי מצי למימר ולטעמיך ע"ש וכיון דאית לי' שותפו' למה יהא חייב משום קנס שלא יהא כ"א וכו' הא לא שייך זה כיון שמפסיד שלו ג"כ כמ"ש התוס' בב"ק דף ק' ועיין בסוגי' דגיטין דיש לפלפל בזה. שוב ראיתי בס' טיב גיטין שהעיר בזה ובאתי רק לעורר.

וצריכ' שתהי' תמימה באדמימות. הי' קרני' או טלפי' מראה אחרת יקוץ בענין שלא יעש' אות' בע"מ ושתי שערו' שחורות או מאיזה מין צבע חוץ אדום פוסלת בה ודוק' אם הם בתוך גומא אחת או אפילו בתוך שני גומות והם מונחות זו על זו פסולות עיין בכסף משנה מפוזרו' כשיר' והשני שערות הפוסלים צריך על כל פנים שיהיו יכולים ליטול בזוג ואם אין נלקטין בזוג ה"ז כשר' ועיין בכסף משנה בהלכות ט"צ במנ"ל. ובמנ"ל פ"ב מהלכו' אישו' שהאריך ע"ש. הי' ראשן של השערות אדומי' ועיקרן משחיר הולך אחר העיק' ופסול' ופשוט דאפילו העיקר המשחיר הוא כ"ש פחות מנטילת הזוג פסולה כיון דהולכין אחר העיקר הו"ל מין אחר ואם הי' העיקר מאדים וראשן משחיר כשר ויגזוז הראש השחור ועיין בתו"ח על הגליון דרק משום מ"ע יגזוז וצריך שיהיה בעיקרן המאדים כדי שינטל בזוג ועיין בכסף משנה שהקש' למה מהני שיור שיעור קטן להקל הא הלכ' כדברי כולם להחמיר ולהקל דעת הר"מ דצריך לכוף ראשן לעיקרן וע"ש מה שתירץ בשם הר"י קורקוס דלענין שיור די בשיעור זה ע"ש וד"ז דיגוז הוא בבכורות דף כ"ה. ולענ"ד אפשר לומ' כיון דהולכין אחר העיקר אם כן אם עיקרו אדום והו"ל כאלו כולו אדום מן התורה כשר אף אם אין בעיקרו כדי שינטל בזוג רק בצירוף השחור כיון

דהולכין אחר העיק' וא"כ לא הצריך הר"מ להיות בעיקר המאדים כדי שינטל וכו' רק בגזז השחור מפני מ"ע אם כן על כל פנים צריך שישאר שיעור שער ובפחות משיעור הו"ל כאלו אינה אבל אם עבר ולא גזז כיון דיש בין הכל שיעור כשיר' ואין אנו חוששין לראש המשחיר כיון דבתר עיקר אזלינן. ובעיקר הדין שכ' הר"מ דצריך שיור כדי שינטל וכו' במשנ' אינו מבוא' זה רק סתם הולכין אחר העיק' וגם בבכורות אינו מבוא' והוא סברת עצמו אם אין כשיעור הזה הו"ל כאלו אינם וא"כ אפילו באין ראשן משחיר אם יש שערות בפרה שאין בהם שיעור פסול' וצ"ע בזה. ואפילו אם הגידול שלה באיזה מקום שאין שער כלל למה תפסול וצ"ע דמקום שער אם אין בה שער הו"ל לקוי ולא הוי אדומה וצ"ע כעת ואיני מבין הדבר על בוריו. וגם לפ"ז למה אינו פוסל אם יש שתי שערות שחורות או לבנות פחות משיעור כדי שינטל נימא דה"ל כאין בה שער דפסולה ע"כ אם אין בה שער אינ' פסול' אם כן למה פוסל ראש' המשחיר כיון דהעיק' הוא טוב וצ"ל דסברתו דאין האדום יכול להציל השחרות עד שיהי' בו כשיעור בהאדום ומנלן זה כיון דבמשנה מבוא' דאזלינן בתר העיקר סתם נראה דאפילו העיקר האדום כ"ש ג"כ כשר. וראיתי בר"מ פ"ב מהלכו' ט"צ גבי שער לבן אם הי' ראשן לבן ועיקרן משחיר ה"ז טהור ונראה אפילו בכ"ש ואזלינן לקולא אם כן אמאי כאן בעיקרן מאדים אינו מציל אלא אם כן יש בו שיעור ואפשר שם הוא גזה"כ ע' פ"ד דנגעים מ"ד ברע"ב דכתיב ושער וכו' והא ראי' דשם לא פליג ר"מ ומוד' דהולך אחר העיקר וטהור בעיקרו משחיר וכאן פליג ר"מ במשנ' וסוב' דהולך אחר הנרא' דהיינו הראש לפסול ע"כ צ"ל דיש שם קרא וגזה"כ ע"כ סגי בכ"ש להציל וכאן סברת הר"מ דאין העיק' מציל בכ"ש עד שיהי' כשיעור ומבואר שם דין השני דאם העיקר מלבין פליגי ר"מ ור"ש דר"מ סובר דשיעור בכ"ש העיקר ור"ש סובר כדי לקרוץ בזוג והר"מ פסק לחומרא דבכ"ש עיין בכסף משנה אם כן נכונים דברי שכתבתי לעיל בעיקרן משחי' סובר הר"מ כאן דפסול' אפילו בכ"ש כיון דהולכין אחר העיקר והו' לחומר' אך בעיקרן משחיר פוסק שם הר"מ דנרא' אפילו בכ"ש ומציל על הראש וכאן כ' דאינו מציל רק בששייר כדי שינטל וכו' צ"ע וצ"ל דשם גזה"כ וכאן נראה לו להר"מ מסבר' ויותר מסתב' דמצא זה באיזה מקום כדרכו של רבינו ז"ל דסברת עצמו כותב בלשון יראה לי ומצא באיזה מקום ואנחנו א"י. ועוד נראה דהחילוק פשוט דבשלמא שם אם עיקרן משחיר כיון דאזלינן בתר העיק' אם כן הראש אינו מזיק כלל ואי דהוי כמו שאין שער כיון דהעיקר כ"ש מה בכך אם אין בו שער ג"כ טהור דשם אינו מזיק רק הלבינות וזה אינו נחשב לבן כיון דהעיקר אינו לבן ע"כ טהור בכ"ש אבל כאן נהי דהראש אינו מזיק מכל מקום צריך השיעור אדום

דכ"ש ה"ל כאלו אין בה שער ובוודאי גומא שאין בה שער ג"כ פסול' כמו שנרא' מדברי הכסף משנה תדע דלמה פוסלים שתי שערות יתלוש כמו קרני' וטלפי' ע' במשנ' דר"ע סובר יתלוש היינו משום מ"ע אבל לת"ק בפסול לא מהני תלישׁ ע"כ צ"ל דגומא בלא שערות ג"כ פסולה אם כן למה אם היה שתי שערות שחורות פחות משיעור כשר הא לא עדיף מאין שער כלל ע"כ נראה דאין בה שער כשר וצ"ל דהתם גזה"כ אבל כאן אין כח להכשי' מחמת העיקר רק ביש שיעור ומצא הר"מ באיזה ברייתא. וזה נראה ברור דשתי שערות שחורות ל"מ תלישׁ להכשי' דאלו הי' מהני תלישׁ היו תולשי' והי' מבוא' בר"מ וגוזז ל"ש כמבוא' בש"ס ובר"מ כאן ומכל מקום צ"ע ואיני מבין הדינים הללו וה' יתברך יאיר עיני בתורתו ובעזה"י אשנה פ"ז. מה שמבוא' במשנה ובר"מ דאם הי' קרני' וטלפי' שחורים יגוז באופן שאין בה מום היינו מעלוי' זכרות ע' בבכורות דף מ"ד אפשר לומר דזה לכתחילה ובדיעבד אף שלא קצץ כשר ואפשר כל שלא הגיע לזכרות דיכול לקוץ אינו פוסל אף בלא קצץ וה"ל כל הראוי וכו'. אך אם הגיע לזכרות דיהי' בע"מ והו"ל אינו ראוי לבילה פסול בלא קצץ כי גם הקרנים והטלפים צריך שיהיו אדומים מן התורה וזה כוונת הכסף משנה דכתב דאין לה תקנ' ע"ש. ובשערות נראה דאין לה תקנה עיין לעיל. ועשיית הפרה הוא חוץ לג' מחנו' היינו חוץ לירושלים ג"כ ולשון הר"מ כאן פ"ג אין שורפין וכו' אלא חוץ להר הבית ל"ד אלא חוץ לירושלי' וכן כ' הכסף משנה ונרא' דאם שרפוה בירושלים פסולה דאין זה מקומה גם נראה דהר המשח' אינו מעכב דבעי' נגד ההיכל אבל הר המשחה אינו מעכב וכן שחיטת' וכן הזאת' בירושלי' פסול' וכן מבוא' להדי' בזבחי' דף קי"ג. ושחיטת הפרה כשירה בזר ככל הקדשים כן פסק הר"מ בפ"א מהלכות פסהמ"ק ה"ב דלאו עבודה היא וע"ש בכ"מ הטעם דפסק הר"מ כן. ודוקא ביום ושחיט' בליל' פסול' ועד שנעשית אפר פוסלת לילה כאשר מבוא' בסמוך. וצריך שתהי' העבוד' היינו השחיטה והזריק' והקבל' לשמה ככל החטאות במקדש רק כאן אינו שייך הולכה ואם עשה אחד מאלו עבודות שלא לשמה או לשמה ושלא לשמ' או להיפוך פסולה דחטאת קרי' רחמנא ועיין בר"מ פט"ו מהלכ' פסהמ"ק דינים שלא לשמה גבי חטאת ותלמד לכאן. ואחר השחיט' הקבל' והזאה הם עבודות וצריכין כהן ושלא בכהן פסול' ככל הקדשים והכהן העובד בין שהי' כה"ג ובין כה"ד לובש ד' בגדים וד"ז מבוא' במשנ' פ"ז דפר' דבבגדי לבן היתי' נעשית ומבוא' בתוספת' דילפינן חוקה חוקה מיוה"כ מה להלן בבגדי לבן אף כאן בבגדי לבן ולשון הר"מ כאן והעוש' אותה לובש ד' כלים של כה"ד וכבר תמה המנ"ל מה ענין בגדי כה"ד לבגדי לבן של יוה"כ דבגדי כה"ד הי' האבנט כלאים ובגדי כה"ג ביוה"כ הי' האבנט של בוץ עיין בר"מ פ"ח

מהלכ' כה"מ וכיון דילפינן כאן מיוה"כ צריכי' דוקא בגדי לבן ולא בגדי כה"ד וכן לשון המשנה בגדי לבן והם בגדי יוה"כ דנקראים בגדי לבן ודברי הר"מ תמוהים מאוד. הי' מחוסר בגדים או שעשא' בבגדי זהב או בבגדי חול פסולה ופשוט דיתר בגדים ג"כ פסול הכלל דגזה"כ כאן דטעון ארבעה כלים וה"ל ככל העבודו' מחוסר או יתר פסולה וז"פ. צריך קידוש ידים ורגלים בעבודות הללו אך כאן לכתחילה מקדש בפנים ובכ"ש בדיעבד אפילו אם קידש בחוץ ובמקידה של חרס ג"כ כשר כיון שמעשי' בחוץ ואם לא קידש ידיו ורגליו כלל פסולה. ולשון הר"מ כאן שרפה שלא בקידוש ידים ורגלים פסולה ל"ד השריפה דה"ה הקבלה דהם ג"כ עבודות ושרפה דנקט לרבותא דאינה עבודה כ"כ כמו קבלה והזי' חוץ מה דמבואר חילוק בין שריפ' לשאר עבודות יתבאר בעזה"י. וכן במשנה מבואר נעשית שלא רחוץ וכו' ולא תני שריפה וכו' וז"פ. והשחיטה והזאה ושריפה צריך שיהי' נגד ההיכל ושלא נגד ההיכל פסול' בד"א שהזה או שרף או שחט כנגד הצפון או כנגד הדרום או שהי' אחוריו למקדש אבל אם עמד בין מזרח למערב ופניו כנגד ההיכל דהיינו למערב אף על פי שלא כיון כנגד ההיכל בדקדוק כשר. ועיין בראב"ד שכ' דבהזא' צריך שיכוון לראות פתחו של היכל כן מבוא' במשנ' ועיין בכסף משנה שכ' דזה למצוה מן המובחר אבל כל שפניו אל ההיכל אף שלא כנגד הפתח כשר וזהו מבואר בזבחים. ואינו מבואר בקבלת הדם אם קיבל ואחוריו למקדש ואפשר דהוא בכלל הזי'. והנה העבוד' בפרה דטעונה כהונה נראה דכל הפסולים לעבודה הנחשבים בר"מ פ"י מהלכות ב"מ הלכה ט"ו ע"ש פוסלים בפרה ג"כ חוץ מטב"י ומח"כ ואונן דפוסלים בעבודות וכאן כשרי' דגזה"כ הוא כמבוא' כאן בר"מ פ"ב ופ"ד. וג"כ נחשב בהלכות ב"מ בין הפסולים עבד בשמאל וכאן כשר כאשר יבואר בסמוך בס"ד. אבל שאר הפסולים ג"כ פסול דאלו היו כשרים הי' מפורש כאן כמו טב"י ומח"כ ואונן ושמאל דמפורש כאן ופשוט. ועיין בתוס' זבחים דף י"ד וביבמות ומובא בכ"מ כאן הא דמח"כ ואונן כשירים בפרה דהוא ק"ו מטב"י ע"ש אבל לשא' דברים דינה כדין חטאת דחטאת קרי' רחמנא ע"ש שהקשו על פירש"י. אם כן בוודאי כל הפסולי' לעבוד' שלא נתפרש כאן להכשר פוסלים הפרה כנ"ב. ולאחר שחיט' מקבל הדם בידו ולא בכלי ואם קבלו בכלי דעת הר"מ שפסול שנא' ולקח וכו' והראב"ד השיג עליו נהי דמצו' ביד מכל מקום אינו לעיכוב וכשר בכלי ג"כ ומקבל הדם בידו השמאלית אף שבכ"מ פוסל עבודה בשמאל כאן כשר ויקבל לכתחיל' בשמאל ומזה שבע פעמי' כנגד בית קה"ק באצבעו הימני' ואם הזה בכלי או בשמאל פסול' הזה שלא כנגד ההיכל היינו שהזה כנגד הדרום או כנגד צפון או שהי' אחוריו למקדש פסול אבל אם הי' פניו למקדש אעפ"י שלא כיון כנגד ההיכל בדקדוק כשר חסר

אחת מן המתנות פסול'. הזה אפילו' הזא' אח' בליל' פסול' ועיין בר"מ כל הדיני' בפרטות ואני כותב בקצר' (ע' בהשמטו') ואחר הזאה שורפין אותה ומשליך לתוכה ע"א ואיזוב ושני תולעת. שריפ' הפר' ג"כ צריך יום וכהונ' ובגדי' עד שנעשית אפר צריך כהונ' וביום כמ"ש לעיל. וסדר שריפת' עיין בר"מ פ"ד. וטב"י ואונן ומח"כ כשירים ובפרטי הדיני' אין דרכי להאריך. ומבוא' במשנה דשבעת ימים קודם מפרישין כהן השורף את הפרה וכו' והר"מ פ"ב כ' ודבר זה קבלה ממרע"ה ועיין במנ"ל שתמה הא ביומא פ"א מבואר דהוא פלוגתא דר"י סובר דהוא מעלה בעלמא ואמאי פוסק הר"מ דלא כר"י ע"ש. ונרא' אעפ"י דנקט דמפרישין כהן השורף את הפרה ל"ד דה"ה המקבל המזה כל כהן שעובד בפרה צריך פרישה דבש"ס דיומא נפקא מן קרא כאשר וכו' לעשות אלו מעשה פרה אם כן כל עשיית הפרה צריך פרישה רק נקט המעשה היותר גדול ומסתמא הי' הכל בכהן אחד אבל ודאי אם הי' הרבה כהנים כ"א טעון פרישה כנ"פ. ואחר שנשרפה ונעשית אפר מאסף האפר ואסיפת האפר כשר בלילה וא"צ כהונה וכשר בזר ובנשים חוץ מחרש שוטה וקטן ויליף הכל מקראי ביומא דף מ"ג ונראה אם אסף חרש שוטה וקטן נפסל האפר ע' ביומא.

ומלאכה פוסלת בכל העבודות משחיטה עד שתעשה אפר שאם השוחט או המקבל או המזה או השורף עושה מלאכה בשעת העבודה פסולה דגזה"כ הוא דמלאכה פוסלת בה והוא משום היסח הדעת ודוקא במתכוין למלאכה כגון ששחט הפרה או מקבל וכו' וחתך במתכוין דלעת עמה פסולה משום מלאכה אבל אם לא נתכוין למלאכה אחרת ונעשית שלא בכוונה כגון ששחט הפרה ונחתך דלעת עמה כשירה שהרי לא נתכוין למלאכה ואין כאן הסה"ד כן מבוא' בש"ס דחולין ובר"מ כאן. ואין שוחטין שתי פרות אדומות כאחד כן מבוא' בר"מ והטעם שנא' ושחט אותה ולא אותה וחברתה ועיין בחולין מבוא' שם דמלאכה פוסלת מפסוק אחר והתוס' הקשו שם אותה ולא אותה וחברתה ל"ל ת"ל משום מלאכ' ותירצו כיון דשוחט שניהם לשם פרה לא נפסלה משום מלאכה רק משום אותה ולא אותה וחברתה. והר"מ כאן בתחילת פ"ד כתב אין שוחטין שתי פרות כא' שנא' אותה ובהלכה י"ז כ' ומנין שהמלאכה פוסלת בה שנא' ושחט אותה מפי השמועה למדו וכו' מבוא' דתרוויי' נפקא מפסוק אחד ושחט וכו' וצ"ע שם בחולין וביומא ע"ש. ועיין בחולין דף ל"ב לפי גירסתינו מבוא' שם הדינים כ"ה אם שחט פרה וחתך דלעת עמה ד"ה פסולה מחמת מלאכה ואם נחתך דלעת שלא במתכוין כשירה דלא נתכוין למלאכה ואם שחט פרה ושחט בהמה אחרת עמה ג"כ פסולה לד"ה מחמת מלאכה נשחטה בהמ' אחרת עמה בלא כוונ' לרבנן פרה כשיר' כיון דלא בכוונ' ל"ש

מלאכ' ומחמת אותה ולא חברתה אינה נפסלת כיון דהבהמ' פסולה דהם סוברי' דשחיט' בעי כוונ' ולר"נ דשחיט' א"צ כוונ' וכן הלכ' הפרה פסול' מחמת ולא אותה וחברתה כיון דהבהמ' כשיר' אף על פי דלא שייך מלאכ'. ובשתי פרות אם שחט כאחת דעת התוס' שם דל"ש מלאכ' כיון דשתיהם לשם פרה מכל מקום נפסלה משום אותה ולא חברתה דאי נימא כשירות שניהם כשירות וה"ל אותה וחברתה ע"כ שניה' פסולות. ואם שחט פ"א ונשחט' פ"א עמה אינו מבוא' אך זה פשוט דמשום מלאכה לא שייך ומשום אות' ולא חברת' ג"כ ל"ש דהפרה דנשחט' [עמה] (בעצמ') בודאי פסול' לד"ה גם לר"נ דשחיטת קדשים צריך כוונה לד"ה ע"ש בחולין ובר"מ פ"א מה' פסהמ"ק אם כן ל"ש אות' וכו' ע"כ הפר' ששחט' כשיר'. ופשוט דד"ז דבעינן כוונ' בפרה שוה לכל הקדשים דחטאת קרי' רחמנא חוץ ממה שנתפרש כאן כמ"ש ודעת הר"מ כאן דבהמ' אחרת שוה לדלע' אם שחט בכוונה פסולה כמו חתך דלעת אבל אם נשחטה בהמה אחרת שלא בכוונה אף על פי דכשירה לאכיל' דאין שחיטה צריכה כוונה מכל מקום לא נפסלה משום אותה ולא אותה ואת וכו' ועיין בכ"מ שתמה ע"ז דבגמ' מבואר דלר"נ דפסקי' כוותי' פסולה בנשחט' אחרת. וע' מ"ש דגירסא אחרת הי' לו להר"מ דבהמת חולין לא שייך אותה ולא חברתה ע"ש. והנה ד"ז מודה הר"מ דאם שחט שתי פ"א פסולות אפילו אי סובר כסברת התוס' דבזה ל"ש מלאכה מכל מקום נפסלה משום אותה ולא וכו' כמו שמבואר בר"מ כאן בתחילת הפרק אין שוחטין. אך צ"ע אמאי לא כ' דאם שחט פסולות וכ' לשון לכתחילה ואפשר לא ס"ל כסברת התוספות ופוסק משום מלאכה וסמך על מה שכ' כאן אפילו בחתך דלעת פסולה ומכש"כ שתי פרות וצ"ע ובסוגי' זו דשו רבים ואין כאן מקומו להאריך. לעיל כתבתי לשיטות לפי גירסתנו מכל מקום אף קדשים אחרים כיון דשחיטת קדשים אם שחט פרה ונשחטה פרה אחרת או פסול בלא כוונה אם כן הפרה כשיר' כמו לרבנן בבהמת חולין הדרנא בי בשלמא בבהמת חולין לרבנן דפסול' בלא כוונה ולא הוי שחיטה דאינו מטהר מידי נבלה והו"ל כנוחר ומעקר אם כן לא שייך נשחט וכו' כיון דבהמת חולין לא נשחטה כלל אבל לר"נ דבלא כוונה כשירה השחיטה רק בקדשים פסולה והו"ל ככל קדשים שנפסלו דאינו נביל' רק פסהמ"ק כמבואר כ"פ בש"ס ועיין בפסחים דף ע"ג אם כן ה"ל כמו שנשחט' ופסול' מחמת ושחט אותה ולא אותה וחברת' ולהר"מ בודאי כשיר' כי לא ס"ל דיפסול משום אותה ואת חברתה בבהמת חולין אף דהחולין כשר אם כן ה"נ. אך אפשר כיון דהוא קדשים ובפרט פרה אחרת אף שנשחטה והיא פסולה מכל מקום אינה נבילה ומיפסל משום אותה וכו' וצ"ע בזה לשיטת הר"מ ובאתי רק לעורר ישמע חכם וכו'. ופשוט הא דפוסלת מלאכ' בשחיט'

היינו ברוב הקנה או במיעוט הוושט דהו"ל מעשה שחיטה אבל במיעוט קמא דקנה אינה שחיטה כלל ואינה נפסלת במלאכה וז"פ. ואחר שנשרפה ונעשית אפר אינו פוסל מלאכה אפילו אם אוסף האפר עושה מלאכה כשר ככל הדברים שכתבנו לילה וזרות שאינו פוסל.

ויש עוד דין מן התורה גבי פרה כל העוסקים בפרה מתחילה ועד סוף הן בשחיט' והן בהזאות והן בשריפתה ואח"ז האוסף את האפר והמסייע בשריפתה עיין בר"מ איזה הוי מסייע ומשליך המינים לתוך שריפתה הכלל כל המתעסקים בפרה מתחילה ועד סוף נטמאו וטעונין טבילה והע"ש ככל הטמאים שנטמאו באב הטומאה וג"כ מטמאים בגדים וטומאת בגדים ל"ד בגדים שלבוש בהם אלא כ"ז שלא פירש ממטמאי' כגון כאן שבשעת התעסקות נוגע בבגדי' אחרי' או בכלים נעשים הבגדי' והכלים כולם ראשונים לטומא'. פירש ממטמא הוא עצמו ראשון ואינו מטמא בגדים וכלים כדין ראשון ואפילו בשעת חיבור אינו מטמא אדם ולא כ"ח וזה מבואר בר"מ כאן וכ"פ ומובא ד"ז בחיבורי כ"פ א"צ להאריך כאן ולכפול. ודוק' המתעסק בה טמא לטמא בגדים אבל הנוגע בפרה בין אדם ובין כלים הנוגעים אינם טמאים כלל. והנה כאן גבי פרה כ' שאין הפרה עצמה מטמאת הנוגע בה בין אדם ובין כלים ואינו מביא טומאה לאוכלי' הנוגעים אך בסוף פרק כת' דפרים הנשרפי' ושעירי' הנשרפים דג"כ אינם מטמאים אדם ובגדים רק המתעסק ולא הנוגע כי הנוגע בפרים וכו' בין אדם בין כלים בין אוכלים ומשקים הכל טהור וכו' שאין אלו מטמאים רק למתעסק בהם וכו' אם כן נר' דגבי נוגע נמי הדין כן דאין הנוגע טמא אפילו אוכלים ומשקים הנוגעים טהורים. ומבואר בר"מ פ"ו מהלכ' אה"ט דכל המטמאין בגדי' בשעת חיבורן אם בשעת חיבורו נגע באוכלי' נעשים ראשונים מן התורה כיון דמטמא בגדים וע"כ הבגדים נעשים ראשונים דאין בגד נעשה שני מן התורה כידוע אם כן גם האוכלי' נעשים ראשוני' ומובא כ"פ בח"ז א"צ לכפול. ואח"ז בהלכ' ט"ו כ' השורף פ"א ושעירים הנשרפי' וכו' אף על פי שבשעת מעשיהם מטמאים בגדי' כמו שביארנו אם נגעו באוכלי' אפילו בשעת מעשיה' הרי הם שני לטומאה עכ"ל נר' דמחלק בין כל המטמאים בשעת חיבורם נעשה האוכל ראשון ובפרה ובשעירים הנשרפים אף על פי שמטמאים בגדים להיות ראשונים מכל מקום אוכלים אינם מטמאים רק להיות שני והכסף משנה תמה ע"ז היאך אפשר שיטמא בגדים ולא יטמא אוכל להיות ראשון לכן כ' דאינו קאי על המתעסק רק אוכלים שנגעו בפרה עצמה נעשו שני ע"פ הגמ' דזבחים והקשה מכל מקום מנין להר"מ דנעשים שני ע"ש שהניח בצ"ע. והמנ"ל תמה האיך אפשר לומר דאפרה עצמה קאי הא פסק כאן פ"ה דפרה דאפילו אוכלים טהורי'

ואין חילוק בין פרה לפרים וכו' ועיין בתיו"ט ובבה"ז ובתשובות ח"צ סי' ק"ז שהאריכו בזה ובאתי רק לעורר ומכל מקום אני לך והוא אריכו' גדול אין כאן מקומו והתיו"ט הוא בפ"ה דזבים ובבה"ז דף ע"ג ע"ש. והא דמתעסק טמא לטמא בגדים היינו בזמן שהיא כמצותה אבל אם נפסלה המתעסק בה אחר שנפסלה אינו טמא. אירע פסול באיז' עבוד' המתעסק בה קודם שנפסל' טמא והמתעסק בה לאחר שנפסלה טהור בד"א בעבודה חוץ משחיט' אבל אם נפסלה בשחיט' אפילו המתעסק בה קודם שנפסלה טהור כיון דאפילו השחיט' לא הי' בהכשר. כן מבואר בר"מ כאן ובש"ס דחולין דף כ"ט ע"ב ועיין ברש"י שם שפירש אירע פסול בשחיטה היינו שנתנבלה ועיין בתוס' שכתבו בשם ר"ת אפילו פסול אחר היינו מלאכה מכל מקום כיון שלא נגמר' השחיט' בהכשר אינ' מטמאה אפילו המתעסקים בה קודם. ואם לא אירע פסול בשחיטה ואחד שחט תחילת שחיטה ואחד שחט בסוף או אחד ששחט בשני סכינין עיין בש"ס שם פלוגתא דר"י ורשב"ל מר סובר דישנה לשחיט' מתחיל' ועד סוף וגם הראשון טמא וחד סובר דאינה לשחיט' אלא בסוף והראשון קודם גמ"ש טהור. והר"מ פ"א מהלכות פסהמ"ק הלכה י"ח פוסק כר"י דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף וע' תוס' שם פסקו כרשב"ל דאינה לשחיט' אלא בסוף והר"מ כאן השמיט ד"ז בשנים ששחטו או בשני כלים והיש"ש בחולין עמד בזה עיין בפרמ"ג בפתיחתו לאו"ח ויש בזה אריכו' ובאתי רק לעורר ולהזכיר. עיין במנ"ל פ"ו מהל' מו"מ שמביא שם בדעת הרא"ש דכלי הנוגע בא"ה שמטמא אדם לטמא בגדים דהכלי אינו מטמא בחיבורין כלי אחר ואין דינה כאדם אך אוכלים מטמא להיות ראשון מן התורה בחיבורין ע"ש היטב. ואני מסופק כאן אם מתעסק בכלי כגון ששוחט בסכין אם שייך מתעסק בכלי ג"כ אם כן הכלי מתעסק ונטמא הכלי ומטמא אוכלים להיות ראשון בחיבורים. או בכלי לא שייך מתעסק רק נטמא הכלי מחמת האדם בחיבורין אם כן שוב אינו מטמא אוכלים דכלים בחיבורי אדם אינו מטמא אוכלים להיות ראשון וכן מסתבר דמתעסק לא שייך רק באדם ולא בכלים והכלי אינו נטמא מחמת התעסקות וגם לא מחמת נגיעה דפרה אינה מטמא בנגיעה ונטמאת הכל רק מחמת חיבור באדם כנ"ב וכ"ז אני כותב לפי דעת הכסף משנה דלדעת הר"מ אפילו אדם באוכלים לא נעש' ראשון כמ"ש לעיל ובאתי רק לעורר. מ"ש הרהמ"ח כאן אבל המצית וכו' טהור וכן המתעסק בה משנעשית אפר הוא תמוה דהכונס האפר ג"כ טמא כמ"ש בתור' והוא טעות המעתיק וצ"ל המתעסק אחר שכנס האפר ומתעסק בחילוק האפר או בהצנעתו טהור כמו שמבוא' בר"מ כאן פ"ה הלכה ד' ועיין בכסף משנה ושאר הדינים שמבי' הרהמ"ח מעלות שעשו חכמינו זכרונם לברכה אין להאריך:

מצוה שצח

סעיף א

שנצטווינו להתנהג בענין טומאת מת כמו שצותה אותנו התור' שנא' זאת התורה אדם וכו'. הרהמ"ח לא כ' במצוה זו כלל וסמך עצמו על מה שכ' במצוה רס"ג בפ' אמור ובעזה"י הארכתי שם ע' שם ותמצא נחת:

מצוה שצט

סעיף א

שנצטווינו בדיני מי נדה כלומר כו'. דינים אלו מבוארים בהלכות פרה בהר"מ מפ"ו עד סוף ואכתוב לך בקיצור כדרכי בס"ד. המים שממלאים ליתן בהם האפר חטאת להזות צריך להיות מים חיים מן מעיינות הנובעים או מן הנהרות המושכין היינו מעיינות הזוחלין ובר"מ כאן מבואר בתחלת הפרק דנהרות כשירין לקידוש ובהלכה י' כ' דכל הנהרות פסולים ועיין בהראב"ד ובכ"מ שכ' דהר"מ חושש לכל הנהרות מפני שיש בהם תערובת מים פסולים ע' פ"ח דפרה אבל בידוע שאין שם מי תערובת נהרות כשירים ודין רבו הנוטפין על הזוחלין עיין בר"מ בה' [מקואות] ויש הרבה שיטות ואין כאן מקומו להאריך. והים הגדול אינו כמעין ופסול לקידוש ושאר הימים פוסק הר"מ כאן דכשירים לקידוש והזוחלים מן הימי' פסולים. ועיין בכסף משנה מה שתמה עליו ועיין בכסף משנה פ"ט בהלכות מקואות שיישב ותירץ דבריו דהר"מ ס"ל דים הגדול פסול בכ"ע לקידוש וכל הימים כשירים באשבורן ובזוחלין פסולים ע"ש ויש הרבה מימות פסולים כגון מלוחים ופושרים והמעורב טיט דה"ל חציצה בין הכלי למים ע' הכל בר"מ ואם באתי לכתוב כ"ד הי' צריך חיבור מיוחד לכל מצוה. וצריך למלאות מן המעין דוקא בכלי ושלא בכלי נפסלו וכל הכלים כשירים אפילו כלי אבנים כו' שאינם כלים לענין טומאה מכל מקום כשרים למילוי וכלי שניקב כמ"מ כשירה ובכונס משקה פסולה ועי' בר"מ דחושב מה שאינו נקרא כלי ופסול ואיזה נקרא כלי וכשר והמילוי כשר בלילה והכל כשירים למלאות חוץ מחשו"ק ועיין בכסף משנה דנלמד מקידוש. והמלאכה פוסלת במילוי המים אם בשעת מילוי או אחר כך שעוסק במים שמוליך ממקום למקום או שמערה מכלי אל כלי ועוסק במלאכה המים פסולים ול"ד מלאכה אפילו אם הורה הוראה בעת שהמים על כתפו כו' אך במלאכה אפילו לא עמד פסולים ובאינו מלאכה צריך דוקא עמד עי' דינים אלו באריכות בר"מ פ"ז ופ"ח ודברים הללו הם דברי קבלה ודעת הראב"ד בהשגות דכל המלאכות דפוסלים הוא מטעם היסח הדעת דאין אדם יכול

לכוין דעתו בשני דברים ומסיח דעת. ודעת הר"מ דמלאכ' מצד עצמו פוסל דכן הוא גזה"כ. ומבואר בר"מ פ"י הלכ' ב' ממלא אדם מים ומניחו אצלו בלא קידוש עד זמן שירצה כו' כ' הראב"ד ובלבד שיהיו שמורים ולא יהי' בהם הסה"ד והכסף משנה כת' והדבר תימא האיך אפשר שיהיה כמה ימים ולא יהי' בהם הסה"ד ולדעת רבינו ניחא דהסה"ד דפוסל דוקא כשהוא מתעסק בה קצת כגון ששקלו במשקל כו' על כל פנים ד"ז ברור דאף קודם שנתקדש המים בעצמם ג"כ פוסל הסה"ד גמור שכן מבואר במשנה ובר"מ גבי מי חטאת לאחריו כו' דכתיב למשמרת אף שעדיין לא נתקדש וזה הוי עסק קצת כמו ששקל במשקל והמלאכ' שפוסל היינו מי שהמים אצלו ואם מסרם לשומר אין המלאכ' של בעה"ב פוסלת רק אם השומר עשה מלאכ' נפסלו המים עיין באריכות פרטי הדינים. ומותר ליטול שכר על מילוי המי' והולכתן ואין מלאכה פוסלת במים רק קודם שנתקדשו דהיינו שנתן בהם האפר ואח"כ שוב אין מלאכה פוסלת והמים אחר שניתן האפר נקרא מי נדה ומי חטאת ומי מקודשין. ובפ"י הלכה ד' כ' הר"מ המוליך מים לקדשן ואצ"ל מים מקודשין לא יפסול כו' שנא' למשמרת כו' וכ' עליו הראב"ד תמה אני על זה והלא מלאכה אינה פוסלת אלא משום הסה"ד וכבר אמרו מלאכ' אינה פוסלת עד שיטילו את האפר הא משיטילו אינה פוסלת וא"כ הסה"ד למה יפסול במים שנתקדשו ועי' בכ"מ שכתב דהר"מ לשיטתו דאין מלאכה פוסל משום הסה"ד רק גזה"כ והסה"ד פוסל גם אחר שנתקדשו ע"כ. אם כן בהסה"ד לאחר שנתקדשו הוא פלוגתא דהר"מ סובר דפוסל ולהראב"ד אינו פוסל. וקשה לי לדעת הראב"ד דמים המקודשים אינו פוסל בהם הסה"ד הא מבואר בהדיא בגיטין דף נ"ג גבי העושה מלאכ' במי חטאת והיינו מים המקודשים כי זה נקרא מי חטאת ומסקינן אידי ואידי בכנגדן ורבא דמכשיר בלא אסח דעתי' דלא הוי מלאכה ובריית‍א הפוסלת מיירי דאסח דעתיה ופסול חזינן דמי חטאת נפסל בהסה"ד וזה כונת הכסף משנה שכ' על הראב"ד דבדין הסמוך מבואר כדברי הר"מ דהסה"ד פוסל במים מקודשי' היינו ד"ז דגיטין מכל מקום קשה על הראב"ד מש"ס הנ"ל וצ"ל לדעתו דהסה"ד בלבד לא פסל רק בעשה מלאכה במי חטאת כגון ששקל כנגדו אע"ג דשקל כנגדו בלבד אינו פוסל מכל מקום בהדי הסה"ד פוסל והסה"ד בלחוד אינו פוסל אבל דעת הר"מ ברור מפשיטות הש"ס. והעושה מלאכה בגוף המים פסולה לד"ה אפילו לא הסיח דעתו כמבואר בגיטין שם ובר"מ כאן. ועי' בראב"ד פ"ז בד"ה שמילוי כו' ועיין בפסחים דף י"ח דפרה ששתתה מי חטאת דלטומאה חמורה לכ"ע בטלו במעי' דאינן מ"ח עוד דנפסלו משום הסה"ד וע"ש בתוס' ד"ה בטלו כו' שכתבו בעודה בפי' לא בטלו רק במעי' כיון דהוא מים מקודשין נפסל משום הסה"ד כולם ס"ל כר"מ דמי חטאת

היינו מים מקודשים נפסלו ג"כ בהסה"ד ועיין בחולין דף ט' ברש"י ובתוס' בר"ה. ועיין בגיטין דף פ"ו בתוס' בד"ה כל בע"ב שכתבו שם נראה דאפילו לאחר הקידוש נפסלים בהסה"ד וע"ש נראה מדבריהם דלא ברירא להו ד"ז והתוס' בפסחים שם כתבו דבפי' לא בטלו אף על פי דמבואר במס' פרה כל העופות פוסלים מ"ח היינו קודם שנתקדשו דנפסל משום חיותן וכו' או משום מלאכה אבל לאחר שנתקדשו אין מלאכה פוסלת כו'. ואיני מבין הא מבואר בגיטין שהבאנו לעיל דעושה מלאכה במי חטאת בגופו נפסלו אף בלא הסה"ד כמ"ש והאי דאין המלאכה פוסלת במים המקודשים היינו שהאיש העוסק במים עושה מלאכה אחרת ג"כ לא נפסלו כמו שהבאנו לעיל אבל מלאכה בגוף המים פוסלי' כמ"ש הראב"ד בפ"ז ע"ש. ואפשר יש לתוס' שיטה אחרת ומ"ח שנזכר בגיטין ג"כ באינם מקודשים כמו במשנה המבואר מ"ח ולדעתם מיירי באינם מקודשי'.

והנה יש אריכות גדול בכל פרט ואכתוב בקיצור ובעזה"י אשנה פ"ז. לעיל הבאתי דמותר לערות מי המילוי מכלי אל כלי ומבואר בר"מ פ"ז ובר"מ פ"י מבואר להדיא דמערה מכלי אל כלי כו' אבל רש"י בחולין שם כתב בשם י"א דפסולים דהקידוש צריך להיות בכ"ר שנתמלאו מים חיים כו' חיותן בכלי ורש"י קלסי' וגם התוס' שם הסכימו לזה ע"ש וגם בפ' המגרש כתבו התוס' כן בפשיטות וגם בפסחי' אם כן רש"י ותוס' ס"ל דמערה מכלי אל כלי נפסלו המים. ועי' בר"ש פ"ט דפרה מביא דעת רש"י והשיג עליו דמותר לערות מכא"כ ע"ש ומכל מקום אני לך. ואח"כ שמילא את המים מקדש אותם והקידוש הוא שיתן אפר פרה על פני המים וצריך ליתן שיעור שיהי' נראה וניכר עפ"י המים ומערב הכל. וצריך שיהיה המים בכלי ואח"כ נותן את האפר עליו ואם נתן תחלה האפר ואח"כ נתן המים פסול וזה מבואר בסוטה דף ט"ז ובתמור' דף י"ב כרבנן ולא כר"ש ומבואר כאן בר"מ פ"ט ועי' ביומא דף מ"ג בתוס' ד"ה הכל שהשיגו על רש"י דפירש שם שנותן האפר תחיל' וע"ש בהגהות על הגליון וצריך לערב האפר ע"ש. והקידוש צריך להיות ג"כ בכלי ושלא בכלי פסול כמו המילוי וכשר בלילה והכל כשרים לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן והמקדש צריך שיתכוין ויתן האפר בידו על המים ואם נפל בעצמו פסול ע' הרב' דינים בר"מ כאן. ואסור ליטול שכר על הקידוש משום ראה כו' מה אני בחנם כו' ואם נטל שכר על הקידוש מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה ופסול ואינו כלום. ועיין בקדושין סוף פ"ב הא דפסול הוא רק אסמכתא ע' בתוס' שם. ועי' בש"ע חוה"מ סי' ט' ול"ד דהוא רק מדרבנן גבי נוטל שכר להעיד ולדון כו' ילפינן מדרשה מה אני בחנם וכו' ע"ש ובבכורות. וצ"ע אם עבר והזה במים הללו האיך אפשר לחייבו קרבן על טומאת מקדש וקדשיו כיון דמה"ת כשר וצ"ע דהר"מ לא כתב זה דאינו חייב בדיעבד

כמ"ש בהלכ' ט"מ דאין בנו כח כו' אפילו שהם מן התורה כיון דאינו מפורש בתורה מכש"כ כאן והאיך סתם הר"מ דמימיו מי מערה וכו'. וכן מ"ח שנפסלו פרחה הטומאה ממ"ח עצמם מן התורה עי' בר"מ פ' ט"ו והכא אפשר כיון שהוא כשר מן התורה אם כן לא פרחה הטומא' ומטמא מן התורה בין במגע כו' כדינים המבוארים במס' פרה ובר"מ פרק ט"ו כאן והאיך סתם הר"מ כאן דמימיו כו' משמע דהם פסולים גמורים הן לענין לטהר הטמא והן שיטמאו במגע ובמשא כדין מי נדה. ועיין בה' תרומות במנ"ל מה שפלפל לענין תרומה טמא' דרבנן ואפשר לומר כיון דמדרבנן נפסל ממילא הוי הסה"ד וממילא יש בה פסול מן התורה וצ"ע. ועיין ביומא בסוגיא דאינו נכנס למקדש עד שיטבול וכו' ועיין בחגיגה גבי אונן ומח"כ דצריכים טבילי' לקודש כו' ובתוס' שם וכעת באתי רק לרמוז. לעיל כתבנו דהתו' כתבו בפסחים דמים שנתקדשו אינו פוסל בהם מלאכה וכתבנו דבר"מ אינו מבואר רק באיש העוש' מלאכה אבל לא בעוש' מלאכ' בהמים. שוב ראיתי להתוס' בב"ק דף ל"ח בד"ה הא קמ"ל כו' שכתבו ג"כ מפורש דאין המלאכה פוסלת במים לאחר קידוש והם קורים מי חטאת המים שלא נתקדשו ע"ש. וראיתי בסוף ספר בעה"מ שמביא בשם המאירי מובא בס' ש"מ שכתב דמי חטאת נקרא אחר שנתן האפר ומי מילוי פוסל מלאכ' שעושה המתעסק אבל במים המקודשים אינו פוסל אם עושה מלאכה אחרת אבל מלאכה במים פוסל אח"כ ג"כ במים המקודשים כדברנו וכתב שם שדעת הר"מ כך ע"ש. ובפירוש הר"מ קורא מי חטאת מים המקודשים בפ"ו הלכה א' ע"כ ס"ל דמ"ח לאחר שנתקדש פוסל גם כן מלאכה במים עצמם כמ"ש כאן הדינים מי חטאת ששקלם כו' וכן כתב הראב"ד להדיא בפ"ז דקודם הקידוש פוסלת המלאכה משום הסה"ד ובפ"י כתב דמים המקודשים אין פוסל הסה"ד ושם בד"ז כ' בפירוש חוץ מן העושה מלאכה במים עצמם וכו' מבואר להדיא אף דמלאכה שעושה אינו פוסל במים המקודשים מכל מקום במים עצמם פוסל בכ"ע וחולק על התוס' וסובר כשיטת הר"מ. לעיל כתבתי דנוטל שכר פסול מדרבנן מכל מקום נפסל מן התורה דהוי הסה"ד צ"ע לשיטת הראב"ד דס"ל הסה"ד אין פוסל לאחר שנותן האפר אם כן אמאי פסול מן התורה ובאתי רק לעורר. ועיין בר"מ פ"ח הלכה ו' ובדברי הכסף משנה מבואר שם דוקא אם נתן לו השכר קודם הקידוש אז פסול אבל אם לא נתן לו רק הבטיח ליתן לו אינו נפסל ואפילו אם נתן לו אח"כ אינו נפסל ואפשר גבי נוטל שכר לדון ולהעיד ג"כ הדין כך דמ"ש ויש לפלפל בזה שם בחוה"מ ואין כאן מקומו. ועיין בחוה"מ סי' ל"ד מבואר דאם החזיר השכר עדותו ודינו כשר אפשר כאן נמי כיון דהוא רק קנס חכמינו זכרונם לברכה כמבואר שם או אפשר כיון דנפסל אינו [חוזר] וכשר וצ"ע.

ואחר שקידש המים הם מי נדה ומזה ממנו לטמא מת והזאה צריכ' ג"כ להיות מהכלי ושלא מכלי פסול והזאה פסולה בליל'. ול"מ הזאה אלא אף טבילת האזוב במים פסולה בלילה ואם טבל בלילה האזוב או טבל האזוב ביום והזה בלילה פסול' ועיקר מצותה בהנץ החמץ ומשעלה עמוד השחר כשר. והשכר פוסלת בהזא' כמו בקידוש ואם נטל שכר פסולה וכבר כתבתי דזה רק מדרבנן. וצ"ע אם ח"כ וקרבן אם הזה בשכר ע' לעיל. והכל כשרים להזות ולטבול את האזוב חוץ מאשה וטומטום ואנדרוגינוס שהם ספק אשה וילפי' מקראי. ופשוט שטומטום שנקרע ונמצא זכר כשר למפרע וטומטום ואנדרוגינוס שמשום ספק פסולים בודאי א"ח קרבן עו"י על ביאת מקדש מספק. וקטן שיש בו דעת כשר ואם אין בו דעת אשה מסייעתו שאוחזת לו המים כו' וה"ה חו"ש כשירים אם מסייעים דהם אין בהם דעת. המזה צריך לכוין ולהזות על הטמא לטהרו ואם הזה שלא בכונ' הזאתו פסול' כן מבואר בר"מ והראב"ד השיג דחולין ל"צ כונה. וצ"ע האיך מכשיר הר"מ קטן שיש בו דעת להזות הא כ"מ שצריך כונה קטן בכל ענין פסול וצריך שיהי' גדול עע"ג כמו גבי גט וח' ושחיטה לרבנן ול"מ אפילו יש בו דעת רק צריך עע"ג והאיך סתם הר"מ בקטן שיש בו דעת כשר דנרא' אפילו אין עע"ג. וצ"ל דז"פ מד"ז ולא הי' צריך הר"מ לפרש רק דעיקר הדין אשמועי' דקטן כשר היינו בעע"ג וקטן שאין בו דעת אשמועי' בגונא דאשה מסייעתו ומכל מקום צ"ע דסתם הדבר אבל הדין בודאי אמת דהוא ככל הדברים דצריך כונ' כמו שהדין בחרש שוטה וקטן לענין עע"ג ה"נ כאן וצ"ע ועיי' בתוי"ט במשנה סוף פרה וצ"ע וכל דיני הזאה עי' בר"מ והוא אריכות גדול. יש עוד דין במי חטאת דהנוגע או הנושא מ"ח לצורך הזאה טהור אך שלא לצורך הזא' אם נוגע במים שאין בהם שיעור הזאה אפילו כ"ש ה"ז טמא טומאת ערב בין אדם בין כלים דמ"ח הם אה"ט ונעשים ראשונים אבל במשא אינו מטמא וגם אינו מטמא בגדים בשעת מגעו ככל א"ה דמטמאים במגע בלבד דאינם מטמאים בגדים בחיבורין כמבואר כ"פ בח"ז. ומ"ח שיש בהם כדי הזאה מטמא במגע ובמשא וגם מטמא בגדים בחיבורן. וע' כאן בר"מ פרק ט"ו מבואר בדבריו דמטמא בגדים אפילו במגע לחוד ובפ"ו מהלכות שאה"ט כ' בפירוש דאינו מטמא בגדים רק במשא ולא במגע ומכל מקום הנוגע מטמא בגדים שא"א שלא יסיט ועיין בכסף משנה ובמנ"ל דכולם סוברים דאין מטמא בגדים מדין מגע רק סברת הר"מ דא"א שלא יסיט ומטמא בגדים משום נושא. וכ"ז שלא לצורך הזאה אבל לצורך הזאה אינו מטמא כלל ודוקא קודם שנעשה מצותו אבל אחר שנעש' מצותו כגון לאחר הזאה אפילו נטף המים ונגעו או נשאו אינו מטמא כלל וקודם הזאה אם המ"ח נפסלו בענין שאינן ראוים להזאה ג"כ מן התורה פרחה הטומאה מיד

ומדרבנן עיין בר"מ כאן פט"ו הרבה דינים ואין להאריך. ומ"ח כ"ז שהזה המזה אם נגעה המ"ח כ"ש באדם הטמא עלתה הזאה ודוקא על איברים שבגלוי אבל איברים שאינם בגלוי כגון הלשון וכדומה לא עלת' לו הזי'. וצריך להזות ביום השלישי היינו ל"פ מג' כגון ביום הראשון או ביום השני לא עלת' הזי' כלל אבל אפילו אם נטמא זה שנה מזין עליו הזאה ראשונ' דשלישי ממעט שני ולא יותר משלישי והזאה שני' שוב ממעט ששי כגון שהזה בששי או דהזאה ראשונה הית' לאחר שלישי אך הזאה שני' היתה פחות כמשלישי לשביעי דהיינו ה' ימים עם ימי הזאה בודאי לא עלת' לו דצריך הזי' שני' להיות מרוחק ה' ימים אך אם היתה הזאה מרוחק יותר כגון שהי' ו' ימים או יותר מהזי' ראשונ' דעת הר"מ כאן הוא דעלת' לו דעיקר קפידא שלא יקרב אבל לרחק שפיר דמי אבל הראב"ד והר"ש השיגו עליו וסוברי' דאם הרחיק הזי' שני' יותר מה' ימים ג"כ לא עלת' לו כמו בקירוב הכלל דלא פחות וגם לא יותר מה' ימים צריכה להיות הזי' שני' והדברים ארוכים עי' בר"מ כאן פי"א ובראב"ד. וגם דעת ר"ת דט"מ צריך שתי טבילות אחת קודם הג' כדי לקבל הזי' דאין הזי' בלא טבילה וגם בהזי' יום ג' צריך טבילה מקודם ואין כן דעת הר"מ והר"ש ועיין בתוס' מגילה דף כ' ובחגיגה והדברים ארוכים ובאתי רק לרמוז. ועיין בכ"מ. וכל הטמאים כגון זבים וכדומה מקבלים הזי' וטהורים וטומאת מת אעפ"י שהם טמאים בטומאה אחרת וכן הערל מקבל הזי' וכן הערל כשר להזות שאין הערל כטמא וטמא פסול להזות אך טב"י כשר בכל מעש' פרה. ונוהג בזו"נ ה"ה בחרש שוטה וקטן דמזין עליהם ולהאריך בפרטי הדינים צריך חיבור מיוחד ובעזה"י אשנה פ"ז. (חסלת סדר חוקת ובעה"י נתחיל סדר פנחס):

מצוה ת

סעיף א

שנצטוינו בדיני נחלות כלומר כו'. דינים הללו מבוארים בר"מ בהל' נחלות ובחוה"מ הלכות נחלות באר היטב ומה שמבואר בש"ע אין דרכי להאריך ומכל מקום אכתוב קצת בקיצור בס"ד. איש כי ימות מוריש כל אשר לו לבניו הזכרים לא לנקבות ואם אין לו זכרים רק בני זכרי' אפילו נקבות כיון דבאי' מכח זכרים יורשים הם ואין לבנותיו כלום ואם אין לו בנים כלל יורשים הבנות וכל הדורות שלהם קודמים לאחי המת. לא הניח בנים ולא בנות אם האב בחיים יורש האב ואם אין האב בחיים יורשים האחים ולא האחיות ובניהם של האחים עד סוף הדורות כו' הכלל בכל הירושות הזכרים הם היורשים רק אם אין זכרים יורשים הנקבות עבר"מ ובש"ע. ונחלה ממשמשת והולכת

עד אאע"ה וא"צ להאריך בזה. ומשפחת האם אין קרויה משפחה ואחי' מן האם אין יורשים זא"ז והאם אינה יורשת את בניה רק משפחת האב והר"מ והרהמ"ח כתבו דד"ז דאין האם יורשת הוא מפי הקבלה ועיין בלח"מ. וכל הקרובים אפילו בעבירה כגון בן ממזר מח"כ או אחים ממזרים יורשים ככשירי' חוץ מבנו שבא מן השפחה ונכרית אינו יורש דהולד הולך אחרי' ואינו בנו כלל כידוע ומבואר כ"פ בש"ס ופוסקים כאן. ואם לא הניח שום יורש רק טומטום או אנדרוגינוס יורשים הם דזרעו הם עי' ברשב"ם במשנה דף ק"מ ע"ב בב"ב ואם הניח בן וטומטום או אנדרוגינוס עיין בר"מ פ"ה כאן שפוסק דהבן יורש הכל דהוא ודאי והם ספק ואין לספק במקום הודאי כלום. ואם הניח בת וטומטום או אנדרוגינוס יורשים בשוה הבת מחצה והטומטום והאנדרוגינוס מחצה דעל מחצה השנית שמא הם זכרים הם רק ספק והרב בעל הטורים בסי' ר"פ חולק וסובר דבן וטומטום או אנדרוגינוס אין להם כלום במקום הבן כדעת הר"מ אך בת וטומטום נוטל הטומטום ג' חלקים דאפילו אם הוא בת נוטל מחצה ועל מחצה השני' הוא ספק שמא זכר ומגיע לו או הוא נקבה ומגיע לבת דכבר נטל חלקו וה"ל ממון המוטל בספק וחולקין. ובת ואנדרוגינוס נוטל כ"א מחצה דסובר דאנדרוגינוס לא הוי ספק רק ברי' בפ"ע. ועיין בב"י שם שהקשה ע"ז אם הוא ברי' בפ"ע כיון דאינו יורש במקום הבן לא יירש ג"כ במקום הבת ועיין בר"מ מ"ש וצ"ע. ובש"ע סי' י"ח הובאו דעות הללו ולענין מזונות הבנות אין כאן מקומו. וצ"ע אמאי אינו מביא בש"ע דעת התוס' והרא"ש דסוברים דאנדרוגינוס ודאי זכר הוא ולשיטתם יורש בשוה עם הבן ובמקום בת יורש הכל ודעה זו מובא בש"ע אהע"ז סי' מ"ד ובהלכות יבום וחליצה ובכ"מ. ולדעת הראב"ד בהלכות שופר דס"ל דאנדרוגינוס הוי חצי זכר וח"נ ומובא כ"פ בח"ז נראה לדעתו במקום בנות יורש הכל כי על כל פנים הוא בן ודאי ומ"ל כולו או פלגא וכן במקום בן נוטל חצי כבן ואין סברא דהבן הגמור יטול שני חלקים דאין חילוק כיון דהוא בן על כל פנים מ"ל כולו כו' כ"נ ומכל מקום צ"ע. וכן מי שיש לו בן מח"ש וחב"ח דהדין דהוא ח"ע וחב"ח ומצד חלק הב"ח הוא בנו ומצד השפחות אינו בנו כאשר הבאתי כ"פ בח"ז נראה ג"כ במקום הבנות יורש הכל ובמקום בנים נוטל כבן לא פחות דמ"ל כולו כו' ומכל מקום צ"ע וכבר הבאתי ד"ז בח"ז לענין כמה ענינים. וח"ע וחב"ח שיש לו בן מישראלית כבר בארנו כ"פ דהוא ספק אם הבן מתייחס אחריו אם כן הוי ספק יורש ואין לו כלום במקום יורש ודאי. וגם אינו יורש את אביו הגוי מן התורה ולא את אביו הגר אם הי' הורתו שלא בקדושה אף דלידתו בקדוש' עי' בר"מ ובחוה"מ סי' רפ"ג ועכו"ם יורש את העכו"ם אביו ד"ת וז"ל הר"מ כאן פ"ו הלכ' ט' העכו"ם יורש את אביו ד"ת אבל שאר ירושותיהם מניחים אותם

לפי מנהגם עכ"ל. וכתב הרב המגיד וכתב רבינו ששאר כו' והוא מפני שלא מצינו סדר נחלות אלא לישראל בלבד עכ"ל. מבואר בדבריו דרק ירושת האב הוא אצל עכו"ם מן התורה אבל כל שאר ירושות כגון אב את הבן או אחים וכדומה אינם יורשים כלל מה"ת. ואיני מבין סיום דברי הר"מ דשאר ירושות מניחים אותם כמנהגם לאיזה צורך כ' זה דה"ל לכתוב דרק זה הוא מן התורה ונ"מ דיורש ואסור לגזול ממנו אבל אם אין לו בן דאין לו יורש מן התורה ה"ל נכסיו הפקר כנכסי הגר ותקנת' דרבנן לא שייך אצל הגוי ועי' בסי' רפ"ג בסמ"ע ס"ק ו' על כל פנים האמת כ"ה דחוק לירושת האב כיון דאין שום יורש מן התורה ה"ל כנכסי הגר כנ"ב. וז"פ ג"כ דירושת אביו דהוא מן התורה לאו דוקא בן אלא אפילו בת במקום בן יורשת בשוה כי זה דבן לבדו יורש ולא בת במקום בן זה הוא מסדר נחלות שבתורה נאמרה זאת לישראל שנא' ואל ב"י כו' ובן אין לו כו' הא אצל עכו"ם לא שייך וברא וברתא יורשים בשוה. וכפי העולה על זכרוני מבואר ד"ז בתוס' וכעת לא ידעתי מקומו אבל הדברים ברורים כמ"ש. ומבואר להדי' ברש"י ביבמות דף ס"ב דבת כבן ובכור כפשוט כו' אבל ירושה נוהג כו' מבואר להדיא כן. ובעבד בודאי לא שייך ירושה כלל אפילו אם יש לו נכסים באופן שאין לרבו רשות בהם מכל מקום אינו מנחיל אפילו לבנו כי אין להם חייס כלל ואין הבן מתיחס אחריהם כלל ועיין בפ' הבא על יבמתו גבי נולדו לו בנים כו' ובנזיר דף ס"א ע"ב גבי והתנחלתם כו'. (עיין בהשמטות). ואפילו בן שעה אחת הוא בר ירושה כגון קטן שמתה אמו לאחר שנולד והוא חי יורש את אמו ואח"כ במת מנחיל לאחיו מן האב ודעת הר"מ אפילו אם לא כלו לו חדשיו הוא יורש להנחיל למשפחתו מן האב. והרב המגיד נתקשה בדברי הר"מ ועיין באחרוני' ועיין בס' קצה"ח סי' רע"ו מה שפלפל בזה. ועובר אינו בר ירושה להנחיל ליורשיו מן האב ועיין בסמ"ע שהביא בשם התוס' מחמת דהעובר מיית ברישא אבל אם נהרגה אמו או נעקר הולד אמו מיית' ברישא אם כן בכה"ג גם העובר נוחל להנחיל כו' ובש"ע לא חילק כלל ועיין בספר נתהמש"פ ודברים הללו צריכים אריכות גדול ובאתי רק לעורר. והכל איתא בירושה כל מה שנשאר אחריו כל נכסיו וחובות הכל יורשי' היורשים ומבואר בש"ע סי' רע"ו דאין היורשים יורשים דבר שאין בו ממש או טוה"נ שאינו ממון. ועיין בש"ך שכ' היינו אם הוא ת"י אחרים אין היורשי' יכולים להוציא מידם אבל אם הוא בידם היורשים יורשים טוה"נ. והשל"ה כתב אפילו הוא ת"י היורשים אין יורשים כלל ע"כ מי שיש בידו מעשר יחלק בחיים דאל"ה יזכו היורשים בטוה"נ שלא כדין ועי' בקצה"ח שמביא ראיה לדעת השל"ה ועיין בס' נתהמש"פ שדעתו כדעת הש"ך וצריך ג"כ אריכות גדול לברר זה ואין כאן מקומו. ויש עוד ירושה דהבעל יורש את אשתו הנשואה והוא קודם

לכל היורשי' ודעת הר"מ כאן דירושת הבעל היא רק מדרבנן והוא מחלוקת בש"ס ודעת הראב"ד דירושת הבעל מן התורה והדברים ארוכים. וגם אין הבעל יורש בראוי ע' באע"ז סי' צ' ופרטי הדינים צריך חיבור מיוחד על כל מצוה. ועוד יש יורש היבם שיבם אשת אח הוא לבדו יורש נכסי אחיו המת אפילו במקום אב ויש הרבה דינים ע' בהלכות יבום וחליצה. ושומרת יבם שמתה איזה נכסים יורשים משפחת אביו ואיזה נכסים יורשים יורשי הבעל עי' בר"מ פכ"ב מהלכות אישות ובטוש"ע אהע"ז והדברים ארוכים ע"ש.

ומבואר בהרהמ"ח ובר"מ ובש"ע סי' רפ"א דאינו יכול לעקור הירושה בלשון לא יירש פלו' בני או בתי דהוא יורש ע"פ התורה וא"י לומר נגד התורה וכן א"י לומר בתי תירשני במקום בן או אח במקום בת או אחר במקום יורש כיון דלאו יורש הוא ע"פ התורה א"י לעשותו יורש אך ביורש בין היורשי' כגון בן בין הבנים אם אמר על אחד פלוני בני יירש הכל או פ"ב כך וריבה לו ופלוני בני כך ומיעט לו זה גזה"כ מפסוק והי' ביום הנחילו כו' דהתורה נתנה רשות לעשו' אחד מיורשיו יורש הכל או להרבות דאינו עוקר כיון דלא [אמר] בלשון אל יוריש פלוני רק פלוני יורש והוא יורש באמת יכול להוריש לו כולו או להרבות והוא מהש"ס ומבואר בראשונים ובש"ע. ומבעיא לן בש"ס אם בבריא ג"כ ד"ז דריוב"ב או דוקא בש"מ דאז שייך הכ' ביום הנחילו ולא בבריא דאינו יום הנחלה. ועיין בטור דמביא דיעות דיש סוברים אפילו בבריא ויש סוברים דבבריא כיון דהוא אבעי' דלא איפשטא בחזקת היורשים קאי וכן פוסק הר"מ ובש"ע ועיין בלחם משנה שהקשה על הר"מ אמאי לא כ' הר"מ דמהני תפיסה כדרכו בתיקו. וע"ש מה שתי'. וכ"ז אם הוא בלשון ירושה דכך גזה"כ ובלשון מתנה יש דינים אחרים ואין כאן מקומו. ועיין בקצה"ח כאן שכ' דאם הנחיל א' מן היורשים כריוב"ב דאמר פלוני בני יירש הכל או יקח הרבה ואח"ז חזר בו בלשון לא יירש הכל או לא יירש המותר א"י לחזור כיון שגזה"כ הוא דיכול לעשות יורש אם כן כיון שעשאו יורש ה"ל יורש דאוריית' וביורש דאורייתא א"י לעקור ירושתו בלשון לא יירש ה"נ רק אם אומר אח"כ על בן אחר פלוני יירש הריבוי או שהנחיל לאחד ואח"ז אמר שיירש הב' דבל"ז יכול לעקור מיורש דאורייתא כאן נמי מועיל בלשון המועיל אבל בל' שאינו מועיל ביורש דאוריי' ג"כ אינו מועיל אם חזר בו ודפח"ח. ועיין בנתהמש"פ שהשיג עליו ויש לדחות השגותיו ואין כאן מקומו לבוא באריכות. ועיין בס' נתהמש"פ שכ' הא דיכול להנחילו כולו למי שראוי ליורשו מכל מקום אם עשאו יורש שאמר פ"ב יירש הכל אין לו דין יורש ואינו יורש רק הנכסים שיש לו בשעת עשייתו ליורש אבל נכסים שנפלו לאביו אח"כ אינו יורש רק שייך לכל היורשים כיון דליתא במכירה או במתנה מן התורה מחמת דבר שלב"ל וכן מלוה ע"פ

דליתא בקנין מן התורה או מלוה בשטר למאן דסובר מ"ש דרבנן הכלל כל דא"י להקנות מן התורה אין יכול לעשותו יורש רק מטעם מתנת ש"מ מדרבנן אבל דין דריב"ב דיורש מן התורה אינו אלא בדבר שיכול להקנות מן התורה בשעה שעשאו יורש ע"ש שמביא ראיות לזה ומכל מקום אני לך.

ובכלל מ"ע זו להר"מ הוא דין בכור כיצד הניח בכור לאב ויתבאר בס"ד איזה הוא בכור ובני' פשוטי' ג"כ הבכור נוטל ב' חלקים היינו כשני אחים כגון שהניח ד' פשוטים ובכור הבכור נוטל שליש וכ"א שתות ודוקא בנכסי האב נוטל ב' חלקים אבל לא בנכסי האם אפילו אם הוא בכור לאם ג"כ כי גזה"כ הוא דאין הבכור נוטל פי שנים רק בנכסי האב ודוקא אם נולד בחיי האב אבל אם נולד לאחר מיתת האב כגון שהניח שתי נשים מעוברת או אשה אחת וילד' תאומים אינו נוטל פ"ש שנא' יכיר כו' ואם יצא פדחתו בחיי האב כו' ה"ז נוטל פ"ש ועיין בטור דכ' אפילו רוב פדחתו נוטל פ"ש ומבואר בש"ע בשם התוס' דאם נולד בשעה שהי' אביו גוסס ג"כ אינו נוטל פ"ש דלאו בר הכרה הוא. ודוק' בכור לאביו אפילו היה לאמו כמה בנים קודם כיון שהוא נולד לאב ראשון הו"ל בכור לנחלה וכן להיפוך אם לא הוי ראשון לאב אף על פי שהוא פט"ר לאם אינו בכור לנחלה דתלוי באב. הבא לאחר נפל שלא כלו לו חדשיו אף על פי שיצא ראש הנפל חי מכל מקום הבא אחריו בכור לנחלה ועיין בש"ע ובש"ך אפילו נולד הנפל כלו מכל מקום הבא אחריו בכור לנחלה ועיין בס' מהרי"ט אלגאזי פ"א דבכורות פלפול באריכות. והבא אחר ט' מת ג"כ הוי בכור לנחלה אך בן ט' חי שהוציא ראשו הבא אחריו אינו בכור לנחלה ול"ד כל ראשו אפילו רוב ראשו אין הבא אחריו בכור לנחלה. יוצא דופן והבא אחריו שניהם אינם בכורים הראשון לפי שלא נולד וכו' שנא' וילדו וכו' והשני שהרי קדמו אחר. נכרי שהיה לו בן בגיותו ואח"כ נתגייר הנולד לו אח"כ אינו בכור לנחלה וזה מבואר ביבמות ובפ"א דבכורות דנכרי יש לו יחוס אבל ישראל שהי' לו בן משפחה ונכרית ואח"כ נולד לו בן מישראלית ה"ז בכור לנחלה הואיל והבן משפחה ונכרית אינו קרוי בן כן מבואר בר"מ כאן וש"ע. ועי' ביבמות שם מבואר דהכל מודים דעבד אין לו חייס וכן פסק הר"מ פט"ו מה"א וכן מבואר באהע"ז סי' ל"ו אם כן כאן נמי דעבד שהוליד קודם שנשתחרר ואח"כ נשתחרר נוטל הבן שנולד לו אח"כ פ"ש ע"ש בגמ' וצ"ע על הר"מ והש"ע שלא כתבו ד"ז והדין בודאי הוא ברור עי' ביבמות ובבכורות שם. [עכו"ם] (מי) שבא על בת ישראל והוליד ואח"ז נתגייר והוליד בודאי כיון דקיימא לן עכו"ם הבא על ב"י הולד הולך אחר דידה והוא ישראל אם כן הבא אחריו הוי בכור לנחלה. שוב ראיתי בס' מהרי"ט אלגאזי פ"ח שפלפל בזה ולא עיינתי בדבריו ע"ש ומכל מקום אני

לך. ועכו"ם שבא על השפחה הולד עבד עי' בר"מ ה' עבדים וא"כ אינו בנו והבא אחריו אחר שנתגייר הו"ל בכור לנחלה וכן עבד שבא על הנכרית דהולד הולך אחר דידה ג"כ הבא אחריו אחר שנשתחרר הו"ל בכור לנחלה ולא ביארו לנו הדינים הללו בפירוש. ועיין במהרי"ט אלגאזי שם. ובכור ממזר אף שנולד מח"כ מכל מקום הוא בכור גמור ויורש פ"ש ועיין בר"מ שמביא מפסוק בכור בן השנואה אעפ"י ששנואה בנשואי' ועיין בלחם משנה מה שהקשה ע"ז אבל הדין דין אמת כמבואר פרק כיצד פ"ב ביבמות. מי שיש לו בכור טומטום ואנדרוגינוס כבר כתבנו דבמקום בן אינם יורשים כלל אפילו חלק הפשיטות רק כאן בנולד טומטום ואח"כ נקרע ונמצא זכר דהוא יורש ומכל מקום גזה"כ דאין לו חלק בכורה שנאמר והיה כו' שיהיה בן משעת הוי' אפילו נקרע בחיי אביו כיון דלא היה בן בשעת הלידה. וכן טומטום שנקרע והיה זכר ופשוט אינו ממעט חלק הבכור כיצד כגון שיש בכור ופשוט וטומטום הנקרע והוא זכר ונשאר ו' מנים אלו היה זה הנקרע כדין זכר ופשוט היו חולקין המעות לד' חלקים כל חלק ק"ן זהו' והיה נוטל הבכור שלשה מאות זהב ועכשיו דהוא גזה"כ כיון דלא נולד זכר ודאי אינו נתמעט חלק הבכורה נוטל שני מאות זהב בחלק הבכורה כאלו אינו ונשאר ת' זהו' נוטל הבכור והפשוט והטומטום כל אחד חלקו היינו כל אחד מנה ושליש ויש ביד הבכור ג' מאות זהו' ושליש דהוא גזה"כ דנגד חלק הבכורה חשבינן לטומטום הנקרע כאלו אינו וכן העובר ואפילו נולד לאחר מיתת אביו אינו ממעט בחלק בכורה והוא גזה"כ עיין בר"מ ובטוש"ע. ואם הוליד מח"ש וחב"ח בכור דחלק הב"ח הוא בנו נראה דהוא בכור ונוטל פ"ש ומ"ל כלו או פלגא כמ"ש לעיל גבי ירושה וגם אם הוליד בת מח"ש וחב"ח ואח"כ הוליד מישראלית בודאי אינו בכור כי הבת בתו היא מצד חלק הב"ח כנ"פ. וח"ע וחב"ח שהוליד מישראלית דה"ל ספק קידושין וספק אם הבן מתיחס אחריו כמבואר בהשולח אינו בנו ליורשו כלל כמבואר שם בגיטין ואם נשתחרר והוליד מישראלית הבן הנולד הוא ספק בכור מחמת הא' וא"צ לפרש כי ק"ל. ול"מ שהבכור חי אחר מיתת אביו אלא [אפילו] מת הבכור בחיי אביו והניח בת ואח"כ מת האב והניח בנים אות' הבת יורשת חלק הבכורה ג"כ כאילו היה אבי' קיים וזה מפורש בכ"מ מבנות צלפחד המבואר בתור'. (ע' בהשמטות) **ואין** הבכור או יורשיו יורשים בראוי ודוקא במוחזק יורש פ"ש אבל בירושה שנפל לו אחר מיתת אביו ממורישיו של אביו או אפילו מלוה של אביו הו"ל ראוי ואין הבכור נוטל פ"ש. עיין בר"מ ובש"ע דין ראוי ובפרטי הדינים צריך חיבור מיוחד על כל מצוה. ועיין בש"ע מבואר ובר"מ מהש"ס בב"מ דף קכ"ד דאם שחט אחד בהמה והוא ממכירי כהונה שהיה רגיל ליתן לכהן זה ונשחטה הבהמה בחיי הכהן ומת

הכהן נוטל הבכור של הכהן פ"ש דהוי מוחזק דמתנות שלא הורמו כמו שהורמו דמי ע"כ נוטל הבכור פ"ש בהמתנות זרוע ולחיים וקיבה כיון דאסור לחזור בו ע"ש בתוס'. והנה בש"ס נקט זרוע ולחיים וקיבה ע"ש בתוס' ד"ה וקסבר כו' שמחלקים דוקא בזולו"ק דהם ניכרים איתא להא ברייתא דמתנות שלא הורמו כמאן דהורמו דמיין אבל בתרומות ומעשרות לאו כמאן דהורמו דמיין אם כן בתו"מ אף במכירי כהונה ולוי' לא שקל הבכור פ"ש אם לא נפרשו בחיי אביהם ועי' בר"מ פ"ה מה"א הלכה ו' דפוסק שם אף בתו"מ מתנות שלא הורמו כמאן דהורמו דמיין אם כן צ"ע על הר"מ דהו"ל לכתוב כל מת"כ במכירי כהונה נוטל הבכור פ"ש ועכשיו יש לטעות בדבריו דוקא במתנות הניכרים ובאמת לדעתו בתו"מ אף שאינו ניכר הדין כך אך ד"ז דמתנות שלא הורמו הוא אריכות גדול אין כאן מקומו ובאתי רק לעורר. ודברי התוס' בד"ה וקסבר כו' ג"כ תמוהים כמו שנכתב על הגליון ועיין בס' שעה"מ בהלכות אישות שתמה ע"ד התוס' ועי"ש פלפול ארוך ובאתי רק להזכיר ולעורר. ועיין בר"מ פ"ג מהל' מע"ש בכ"מ שם. ובברייתא מבואר מוקדשין הבכור נוטל בהם פ"ש ומקשינן הא לאו דידי' נינהו ומתרץ בקדשים קלים וכריה"ג דסובר ק"ק ממון בעלים והר"מ השמיט זה כאן נראה דסובר דלא כריוה"ג. ועיין בר"מ פ"י מהל' מעילה הלכה ח' במנ"ל שנאחז בסבך בדברי רבינו דכ"פ נר' דפוסק כריה"ג ובכ"מ נראה דאינו סובר כריה"ג ע"ש ומובא כ"פ בח"ז אך מכאן מוכח גם כן דאינו פוסק כריה"ג דאינו מביא זה והדברים ארוכים ואין כאן מקומו. ועיין בקצה"ח שחקר כמו דמכירי כהונה חשוב מוחזק כיון דאסור לחזור בו אף שעדיין לא זכה הכהן אם כן ה"ה בנשבע ליתן חפץ לחבירו אף דלא קנה המקבל מכל מקום כיון דהנותן אסור לחזור בו ה"ל מוחזק ואם מת המקבל נוטל הבכור פ"ש וע"ש ובס' נתהמש"פ שמחלק דשם אין לבעה"ב רק טובת הנאה וכו' אבל כאן דצריך המקבל קנין אין זה מוחזק ע"ש ומכל מקום אני לך. ומבואר בש"מ דיש לבכור קודם חלוקה ויכול למכור חלקו. וגם אם בקצת נכסים חלק שוה בשוה עם היורשים ויתר חלק בכור' ע' בש"מ ועיין בס' קצה"ח שפלפל באריכות ודעתו דאפילו בחיי אביו אם הבכור אמר איני רוצה בחלק בכורה דבריו קיימים ולא הוי כפשוט שא"י לסלק עצמו מירושת אביו בחיי אביו ע"ש ועיין בס' נתהמש"פ ומכל מקום אני לך. והנה דעת הרהמ"ח כאן גבי פשוטים אם מעביר נחלה בלשון שאינו מועיל כגון בני פלו' לא יירש וכו' דלא אהני מעשיו כמבואר מכל מקום עובר בעשה אם אמר כן ועבר אהורמנא דמלכא ומהר"מ לא משמע כן כמ"ש הרהמ"ח. והנה ד"ז דריב"ב דיכול לרבות לאחד מהיורשים או אפילו שיירש כל הנכסים בל' פ"ב יירש וכו' כמ"ש לעיל דוקא נגד הפשוטים אבל אם יש בכור ואמר על אחד מהפשוטים

יירש הכל או ריבה לו באופן שעי"ז נתמעט חלק בכורה אין בדבריו כלום דא"י בשום אופן למעט חלק הבכורה דכתיב לא יוכל לבכר וכו' כ"ה בש"ס ובר"מ ובש"ע ובדברי הרהמ"ח והוא הלכה פסוקה.

והנה דעת הרמב"ן בספר המצות דהמעביר נחלה מבכור אף דלא אהני מעשיו דע"כ יירש פ"ש מכל מקום עובר האב בל"ת דלא יוכל וכו' וג"כ בעשה כי את הבכור וכו' הכלל עובר בלאו ועשה אף על פי דלא אהני מעשיו וגם מ"ע על האב אם אין הבכור ידוע להודיע שהוא הבכור ואם לא הודיע ביטל מ"ע ועיין בקצה"ח מה שפלפל בזה. והר"מ אינו חושב זאת כי הוא סבירא ליה דהוא דין נחלות ואינו עובר רק התורה כתבה דא"י להעביר ע' בהרמב"ן והרהמ"ח מביאו בקיצור. והרמב"ן בפי' התורה כתב כי הלאו הזה דלא יוכל וכן הדין הזה דאם ריבה לאחד מן היורשים במקום בכור דל"מ מעשיו זה דוקא דהבכור חי אבל אם הבכור מת בחיי אביו ונשארו בנים דהם יורשים חלק בכורה מכל מקום אם האב העביר חלק בכורה מאחד אינו עובר בלאו וגם אהני מעשיו אם אמר על אחד מיורשיו שיירש אותו כמו שלא במקום בכור דלשון לא יוכל וכו' על פני לא מצינו רק בחייו כמו ע"פ תרח וכו' על פני אהרן וכו' דוקא בחיי הבכור ולא לאח"מ ודבר זה חידוש וגדולי כל הראשונים והאחרונים וש"ע לא הביאו דבריו. ועיין בקצה"ח כאן שהשיג על המהרי"ט מכח דברי רמב"ן הללו ואין השגה כי עיין באורו"ת בקונטרס ת"כ דאין לטעון קים לי על הדעה שאינו בש"ע ובהגהת רמ"א ה"נ כיון דלא הביאו זה בש"ע נראה דאין דעתם כן ואין היורשי' יכולים לטעון כלל ודברי הרמב"ן הם בפ' כי תצא על הפ' לא יוכל וכו'. ובאמת יש תמוה על הרמב"ן שדבר זה מחלוקת במדרש רבה פ' במדבר בפ' ויכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן אביהם ר"י אמר בחייו רחב"א אמר במותו ע"ד דר"י דאמר בחייו נאמר כאן על פני ונאמר להלן על פני תרח אביו וכו' ע"ד דרחב"א דאמר במותו שנא' ויקם אברהם מעל פני מתו עכ"ל. והנה הוא מחלוקת אמוראים וצ"ע. ודרך אגב יש להעיר במה דאיתא שם ע"ד דר"י נטמא אהרן שימש אלעזר נטמא אלעזר שימש איתמר כו' וע"כ מיירי ביוה"כ אחר שלא הי' יכול ליטהר וקשה הא קי"ל שאם נטמא כה"ג ושימש אחר תחתיו ראשון חוזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לכה"ג משום איבה ולא לכה"ד אם כן לא נשאר רק כהן אחד והוא תימה וצ"ל דאב ובנו לא שייך איבה ונ"מ לדינא גם בזה"ז וק"ל. ע' בנזיר דף ל' ובר"מ פ"ח מה' נזיר גבי האיש מגלח על נזירות [האב] דאם הניח הרבה בנים כולם מגלחי' דירושה גמירי לן וכן הבכור נוטל פ"ש ע"ש נראה ג"כ כיון דירושה גמירי אם כן אם עשה אחד מן הבני' יורשים כריוב"ב או ריבה לאחד שלא במקום בכור דבריו קיימים וזה בעצמו מגלח כי הוא היורש

או ריבה לו מגלח כפי חלקו יותר כיון דירושה גמירי לן הו"ל ככל דין יורש כנ"ב. אך לפי מ"ש לעיל בשם נתהמש"פ דכל דבר שאינו במכירה ונתינה לא שייך דין דריוב"ב אם כן ה"נ לא שייך מכירה ונתינה ואינו יכול לרבות לאחד ע' לעיל וע"ש לעיל במצות נזירות מה דהקשיתי בזה על הגמ' כאן יכיר וכו' וא"צ לכפול. ספק בכור אינו נוטל פ"ש וזה אין חידוש דמספק א"י ליטול מהיורשים רק אפילו בכור שנתערב בפשוט אם לא הוכר מעולם אף דאחד בודאי בכור ל"מ הרשאה זל"ז דגזה"כ בכה"ג אין בכור נוטל דצריך בכור ודאי אבל הוכרו ובסוף נתערבו כותבים הרשאה זל"ז וגובים חלק בכורה ממ"נ כן מבואר בש"ס ובר"מ ובש"ע. עי' בס' נתהמש"פ שכ' אף דל"מ מחילה להאחים חלק בכורה בחיי האב דלא כבעל קצוה"ח מכל מקום להאב מהני אם מוחלו כגון אם האב מרבה לאחד באופן דגרע מהפשוטים מועיל כריב"ב אך מחמת שהוא בכור ל"מ ואם הוא מוחל בפי' בחיי האב הוי מחילה ורשאי אביו להרבות לאחר ומעשיו קיימים ע"ש באריכות והוא בסי' רע"ח. מה שכתבתי לעיל לדעת בעל הנתיבות ל"מ גבי נזיר שיעשה יורש כריב"ב באמת משכחת לה דעשאו יורש והי' המעות ברשותו אח"ז קיבל עליו נזירות והקדיש המעות לקרבנות אם כן כיון דירושה גמירי והוא היורש או כולו או יותר מחלקו נוטל זה על חלקו לתגלחת כמה שהוא יורש. וע' לעיל במצוה ק"ע בפ' משפטים שפלפלתי שם דעבד עברי העובד את הבן אם הבכור יש לו שני חלקי' בהעבד ע"ש באריכות וא"צ לכפול. ומ"ש שם דאפשר דזה אינו בירושה רק עובד הבן מגזה"כ והא ראי' דאין עובד שום יורש ע"ש אפשר ג"כ אם אמר על בן בין הבנים שיירש את הכל ונעש' הוא יורש מכל מקום זה לא תלוי ביורש אם כן עובד כל הבנים אף דעשה יורש לאחד כי לא שייך אצלו ביום הנחילו כי זה לא הוי נחלה רק גזה"כ דעובד הבן אם כן עובד כל הבנים אף דאחד יורש וצ"ע ובאתי רק לעורר. ודין נאמנות דאב על הבכור ועל שאר יורשים מבואר בר"מ כאן פ"ד ובש"ע סי רע"ז ורע"ט ע"ש באריכות. ומ"ש הרהמ"ח הדינים דנכסי לך וכו' הוא בר"מ פי"ב מה' זכי' ומתנ' ובחוה"מ סי' רמ"ח ומ"ש הרהמ"ח דאם הי' ראוי ליורשו אין לשני כלום דירושה אין לה הפסק עי' בר"מ ובש"ע דוקא בש"מ אבל הבריא שאמר נכסי לך ואחריך וכו' אף ע"פ שהראשון ראוי ליורשו שייך להשני אחר הראשון כיון דל"ש בבריא ל' ירושה רק מתנה ומתנה יש לה הפסק. וד"ז דירושה אין לה הפסק ואין לשני וכו' מבואר בש"ע דאפילו גם השני ראוי ליורשו כיון דהראשון הוא יורש אין לה הפסק ע' בס' נתיהמש"פ שמביא בשם מהרי"ט דגבי ש"מ אם אמר נכסי לך אף דיש בכור דל"מ משום ירושה רק משום מתנה כמ"ש לעיל מכל מקום אין דינו כבריא ואמרי' דירוש' אין לה הפסק ע"ש. ועיין בר"מ ובש"ע

דאם אמר בפי' לא משום ירושה וכ' רק במתנה והפסיקו השני קונה מה ששייר הראשון וכו' ועיין בס' הנ"ל שמביא בשם מהרי"ט דוקא בבן בין הבנים מהני זה אבל אם הוא בן יחיד ורק הוא היורש ל"מ מה שאומר לא משום ירושה וכו' ואמרי' אין לה הפסק וע"ש שהשיג עליו ומכל מקום אני לך. ומ"ש הרהמ"ח דירושה אין לה הפסק אפילו אמר מהיום וכו' בסי' רמ"ח סעיף ז' מביא הרמ"א ב' דיעות בזה ודעת הרמב"ן דבכה"ג ירושה יש לה הפסק והרמ"א הכריע כדיעה הראשונה והרהמ"ח סובר כדיעה השני'. ובאין הראשון ראוי ליורשו החילוק שבין אחריך ובין אחריך מעכשיו ואחריך לי כל החלוקי דינים ע"ש בסי' רמ"ח ואין להאריך בפרטי דינים ונוהגת מצוה זו בזו"נ ובכ"מ ובכל זמן וכו':

מצוה תא

סעיף א

שנצטוו ישראל שיקריבו וכו' שני כבשים בני שנה תמימים לעולה אחד בבוקר ואחד בה"ע שנא' צו את וכו'. דיני מצוה זו בפ"א הלכות תו"מ בר"מ. מ"ע להקריב תמיד בשחר היינו כבש לעולה ותמיד בה"ע ג"כ כבש לעולה והם קרבנות ציבור ובאים מתרומת הלשכה וצריכים ביקור ממום ארבע' ימים קודם השחיטה והוא גזה"כ עי' בערכין דף י"ג ורש"י מביא שתי לשונות ל' אחד דטעון ביקור ד"י חוץ יום השחיטה ולשון אחד דסגי ד' ימים עם יום השחיטה ובדברי הר"מ כאן אין הכרע ע' בלחם משנה ועיין בס' ט"א במגילה דף כ"ט ע"ב שמפלפל באריכות אי הביקור סגי אף קוד' שהקדישו לתמיד או אפשר דאין מועיל הביקור רק אחר שנתקדש לתמיד וקודם לזה בעוד שהוא חולין ל"מ הביקור ע"ש ומכל מקום אני לך. וכבר הבאתי בח"ז בשם התוספות בסוכה דף מ"ב ע"א בד"ה שאינו וכו' דתמיד שאינו מבוקר ד"י אף שהוא תם פסול אפילו בדיעבד בעבר והקריבו ואפילו בשבת ובר"מ אינו מבואר. ועיין בקונטרס כ"ת שכתב דזה הוא חידוש גדול דפודין אפילו בדיעבד בנמצא תם וגם בס' ט"א שם כתב שבחידושיו כ' דמצוה איכא אבל לא לעיכוב וצ"ע. ותחילת זמן שחיטת התמיד משהאיר כל פני המזרח קודם הנה"ח ועיין במגילה דחשיב הנהו דמצותם ביום לכתחילה בהנה"ח שם במשנה דאין מלין וכו' ובעה"ש כשר בדיעבד צ"ל דכהנים זריזים הם ולא טעו ע"כ לכתחילה בעה"ש מקריבין. ובמשנה פ"ג דיומא ופ"ג דתמיד מבואר צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה הרואה אומר ברקאי מתיא בן שמואל אומר האיר פני כל המזרח עד שבחברון וכו' וכ' הר"מ בפי' המשנה דזמן של מתיא בן שמואל מאוחר מזמן הת"ק דאומר ברקאי והלכה כמתיא בן

שמואל ע"כ וכן פסק הרע"ב וכאן פסק הר"מ ג"כ שכ' האיר פני כל המזרח היינו כמתיא בן שמואל. וז"פ דגם מתיא בן שמואל מודה דבברקאי כשר כיון שהוא יום רק לכתחילה סובר דצריך האיר כל פני המזרח דלמא אתי למטעי ע' פ"ג ביומא ופשוט ועיין במג"א סי' פ"ט סק"ב ובס' פר"ח שם. והנה במשנה מבואר ששואל עד שבחברון ועיין ברש"י בשם הירושלמי כדי להזכיר זכות ישיני חברון וכאן לא הי' צריך הר"מ להביא דכאן אינו מסדר העבודה רק כתב הדין אימת הקרבת התמיד. אך קצת צ"ע דלא הביא זה לקמן בפ"ז גבי סדר העבודה דהיא מצוה לשאול עד שבחברון וצ"ע. וסוף הזמן עד ד' שעות היינו עד סוף שעה ד' כמבואר בברכות ולאחר הזמן הזה אין מקריבין ופשוט אפילו נשחט קודם מכל מקום הקבלה והזריקה אם הי' לאח"ז פסול דזה הוא עבודת הקרבנות ולאחר זריקה היינו הקטרת האברים כשירים כ"ה כמבואר בדיני קרבנות ואפילו בלילה כידוע ע' בפ"ד ממעה"ק וכאן. והשעות הללו דעת הר"מ וכל הפוסקי' נמשכים אחריו דכל השעות במשנה ובש"ס הם שעות זמניות היינו שליש היום בין בקיץ והן בחורף ועיין בסוף פ"י בחלק ד' בקונטרס על ברכות דהשיג ע"ז ולא ברירא לי' ד"ז ע"ש שפלפל בטוב טעם. אם כן לענין קרבן צ"ע אם חשבי' שעות זמניות או שעות שוות ע"ש ומכל מקום אני לך. ועיין במג"א סי' רל"ג. וזמן תמיד של בה"ע מבואר כאן ובר"מ דהוא בשש ומחצה ועיין בגמ' דיומא דזמנו מן התורה תיכף בהתחלת שבע אלא מפני שאין הכל בקיאין אחרו עוד חצי שעה וכן פירש"י בפסחים דף ה' ובפסחים דף צ"ג ע"ב ועיין בס' פר"ח סי' רל"ג שהאריך בזה וכתב דברור הוא שמה"ת מתחיל בתחילת שבע ע"ש. וסוף זמן תמיד של בה"ע כ' הר"מ עד סוף היום ועיין בספר שאגת ארי' סי' י"ז שתמה בזה הא אמרי' בברכות דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר ודעביד כמר עביד אלמא דמספקא להו אי הלכה כרבנן דאמרי עד הערב או כר"י דאמר עד פה"מ ונהי לענין תפילה דרבנן פסקינן דעביד כמר וכו' אבל לענין קרבן דספק דאוריי' ה"ל למפסק עד פה"מ ולא יותר וע"ש שפלפל באריכות בדברי תר"י ובדברי התוס' דדעתם דלרבנן עד הערב היינו עד שקיעת החמה דהוא ד' מילין קודם צה"כ והוא פלפל באריכות דעד צה"כ ממש וגם פלפל אפילו אם נאמר דכל העבודות כשירים עד צה"כ ואין הדם נפסל בשקה"ח מכל מקום השחיטה צריך להיות קודם שקה"ח וא"ר להאריך מה שהאריך משל כת הקודמים ז"ל ע"ש היטב דבש מצאת וכו' ומכל מקום אני לך על כל פנים הר"מ והרהמ"ח פסקו דעד הערב ממש ופשוט דבה"ש בודאי פסול דהוא ספק לילה ופשוט. וקרבן תמיד קבוע לו זמן ודוחה את השבת ואת הטומאה אך האברים תחילתו דוחה וכו' וסופו אינו דוחה והאברים של ע"ש אינן דוחין שבת דחלבי חול וכו' אינן קרבים בשבת ואין להאריך כאן.

ודברי קבלה שיהיו נשחטין נגד השמש ע"כ בשחר הי' נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שני' ובה"ע הי' נשחט על קרן צפונית מזרחית על טבעת שני' ובגמ' דתמיד יליף לה מקרא שנים ליום וכו' ואפשר דמעכב אף בדיעבד ואפשר דלא שנה הכתוב לעכב. ועיין ביומא דף ס"ב ע"ב נראה דלאו לעיכובא דלא שנה וכו'. וע"ש בתוס' דטבעת שני' היינו כדי להרחיק מהמזבח גזירה דילמא יטיל גללים ומובא במנ"ל כאן. ומ"ש הר"מ דנשחטין כנגד השמש דברי קבלה באמת ילפינן מקרא רק דאינו מפורש קורא מדברי קבלה כדרכו בכ"מ. והתמידים אינן מעכבים זא"ז אם לא הקריבו תמיד של שחר אפילו במזיד מכל מקום מקריבין תמיד של בה"ע במד"א במזבח שנתחנך כבר אבל מזבח חדש שלא נתחנך עדיין אין מחנכין אותו בתמיד של בה"ע ואם נבנה מזבח חדש קודם בה"ע אין מקריבין תמיד של בה"ע דאין מחנכין מזבח רק בתמיד של שחר ויליף לה במנחות דף נ' מקרא ע"ש. ושיעור זה דחדש א"י מה הוא אי חדש לגמרי או אפשר בנתקלקל המזבח באופן שנפסל כגון שנתקלקל היסוד או ריבוע או קרן או כבש דבכל הנהו פסול המזבח כמבואר בר"מ פ"ב מהלכות בית הבחירה או אבן שנפגם או נגע בו ברזל שנפסל ואח"כ תיקנו אפשר דהוי חדש ואין מקריבין עליו תחילה עולת תמיד של בה"ע או אפשר דוקא בחדש לגמרי וא"י שיעור הזה. ואם נפל וחזר ובנה מאותם האבנים אפשר דאין זה חדש ע' בסוכה גבי מסוכה לסוכה ושוים שאם נפלה וחזר ובנאה ע"ש בתוס' והוא בדף כ"ז ע"ב וצ"ע בכ"ז ולא ביארו לנו. והעובר עובר על מ"ע והרמב"ן מונה לשני מצות כמ"ש הרהמ"ח וכבר כתבתי לעיל במצות שמירת המקדש מאן דס"ל שמירה דעשה ג"כ לאו הוא אם כן עוברים כאן גם כן בלאו ועשה ע"ש:

מצוה תב

סעיף א

שנצטוו ישראל להקריב שני כבשים בשבת וכו'. מוסיף על התמיד שנא' וביום השבת שני כבשים וכו' מבואר בר"מ פ"ז מהלכו' תו"מ והיו עולות כמבואר בתורה והן עולות ציבור מתרומת הלשכה וזמן מוספין כל היום היינו לכתחילה בין שני התמידין ואם אין לו תמידים זמנן כל היום ומוספים א"צ ביקור ד"י ואם לא מצא ב' כבשים רק כבש אחד צריך להקריב הכבש האחד וזה מבואר בר"מ סוף פ"ח מהל' תו"מ ומבואר ביומא פ' שני שעירים דשני כבשים של שבת צריך שיהיו שוים ודעת רש"י שהוא למצוה ודעת התוס' שהוא לעכוב והר"מ השמיע ד"ז ועמד ע"ז בעל המנ"ל כאן בפ"ד. ושוים היינו במראה ובקומה ובדמים ולקיחתן כאחד כמו שעירי יוה"כ. ותו"מ אין מעכבים זא"ז:

מצוה תג

סעיף א

שנקריב קרבן מוסף בכל ר"ח וכו' שנאמר ובראשי חדשיכם תקריבו וכו'. זה מבואר בר"מ פ"ז מהל' תו"מ וע' לעיל במצוה רצ"ט ובמצוה שי"א הארכתי בסידור הקרבת המוסף ובדיני השיר של ר"ח וכתבתי שם דהשעיר חטאת מקריבין קודם לכל העולות של מוסף ע' היטב שם ותלמד וא"צ לכפול הדברים וד"ז שמביא הרהמ"ח דשיר של ר"ח דוחה שיר של שבת הוא בר"מ כאן פ"ו:

מצוה תד

סעיף א

שנצטוו ישראל להקריב קרבן מוסף בחג השבועות שהוא יום ששי בסיון שנאמר וביום הביכורים וכו'. מוסף הזה כמו בר"ח וזה חוץ מן הקרבנות הבאים בגלל הלחם. ועיין בפ' אמור בארנו וג"כ מה שכת' הרהמ"ח שהוא ששה בסיון היינו לפי חשבונינו אבל בזמן הראי' פעמים ה' ופעמים ו' ופעמים ז'. עי' לעיל בפרשת אמור בארתי בעזה"י ב"ה באריכות:

מצוה תה

סעיף א

שנצטווינו לשמוע קול שופר ביום ר"ה וכו' שנאמר יום תרועה וכו'. מצוה זו מבואר באריכות בר"מ הלכות שופר ובטור וש"ע או"ח בהלכות שופר ודבר הנוהג בזמננו ומבואר באריכות בראשונים ובאחרוני' למה אאריך בזה מכל מקום אזכור קצת. מ"ש הרב המחבר מצוה לשמוע כן הוא ל' הר"מ כאן ועיין בטור וע' מ"ש האחרונים דשניהם הן שמיעה והן התקיעה הוא המצו' וא' בלא חבירו ל"מ דהשומע מאינו חייב כגון מנשים ודומה א"י אלמא דהמצו' לאו בשומע לחוד רק צ"ל תוקע ואז הוא יוצא דוקא מחבירו המחויב וכן תקיעה בלא שמיעה ל"מ כמבואר התוקע לתוך הבור וכו' וגם לא אם אינם ביחד כגון שומע מאינו מחויב ואח"ז תוקע לתוך הבור א"י דצריכים השמיעה והתקיעה להיות ביחד אך על השמיעה ל"ש שליח וצריך לשמוע בעצמו וחלק התקיעה יוצא ע"י אחר ודוקא ממחויב בדבר ככל המצות. ע' בקונטרס יום תרועה במשנה דחרש שוטה וקטן שפלפל בזה והדברים ברורים. ומ"ש דכל השופרות כשירים וכו' הוא שלא כדעת הר"מ דצריך דוקא קרן הכבש הכפוף וכל השופרות מקרן הכבשים פסולים חוץ הכפוף

וכל הראשונים חולקים עליו וכן דעת הרהמ"ח ע' באריכות בר"נ וברא"ש ובב"י ובתוס' ולענין כפוף ופשוט נראה קצת מדברי הרהמ"ח בשרשי המצוה דהוא לעכב וכבר כתבו כל הראשונים דכפוף אינו רק מצוה לכתחילה עי' בדבריהם. ומ"ש הרהמ"ח כי קרני כל החיות אין חלולין וכו' לדעת רש"י ותוס' שיעל המבואר במשנה היא חי' אשטיינבאק ע' בדבריהם ואין סברא שיסברו דיוצאים באין לו אלא זכרות דזה אינו שופר כלל כדברי הרמב"ן חזינן דיש חי' דיש בקרן זכרות ונקבות. ולשון הרמב"ן מובא בטור תקפ"ו וקרני רוב החיות אין להם זו"נ וכו' וא"א להגי' כאן רוב במקום כל לפי שחשב הכשרים בפרטות וכתב דרק אלו כשרים והשאר אין להם וכו' ואפשר דהרהמ"ח פי' שיעל כפי' הערוך דהיא כשבה נקיבה אך זה צ"ע אם היא כך במציאות אם כן למה רש"י ותוס' מכשירין ע"כ העיקר כדברי הרמב"ן דרוב וכו' ודברי הרהמ"ח צ"ע. וכן כתבו התוס' בדף כ"ו ע"א בדבור המתחיל חוץ וכו' דאין יוצאין בשל ראם דאין לו רק זכרות ע"ש. ומ"ש הרהמ"ח שבכל ענין בין בקולות גסות או דקות וכו' ור' אבוהו קבץ כל המנהגים שלא יראה התורה כשני תורות אלו דברי ר"ה גאון מובא בראשונים אבל דעת הר"מ אינו כן שכ' לפי אורך הגלות נסתפק לנו האיך היא התרועה אם היא היללה או האנחה וכו' וא"י בכולם רק נסתפק לנו ור"א התקין לצאת מידי ספק והדברים עתיקין. ושיעור התקיעות והתרועות שמבואר במשנה שיעור תקיעה וכו' שיעור תרועה וכו' ע' בספרי שהוא מן התורה או בכלל שיעורין שהם הל"מ. והכל חייבים במצוה זו חוץ מנשים דה"ל מ"ע שהזמן גרמא ופטורין וכן עבדים פטורים מט"ז וטומטום חייב מספק ואינו מוציא אפילו מינו דלמא הוא נקיבה וחבירו זכר. ועיין באחרונים שהקשו הא ה"ל ס"ס דלמא הוא זכר ואת"ל נקיבה דלמא חבירו ג"כ נקיבה ועיין באחרונים שתרצו דהוי ס"ס בתרי גופי או לפעמים יתהפך הספק לאידך גיס' וכו' וה"ל קילי דסתרן אהדדי ע"פ תוס' בנדה דף כ"ח המפלת וכו' ועיין בספר טורי אבן באריכות. אנדרוגינוס לדעת הר"מ דסובר בכ"מ דהוי ספק אינו חייב רק מספק ומוציא את מינו דכולם שוים אבל לא את שאינו מינו ולדעת הסוברים דאנדרוגינוס הוא זכר ודאי בודאי חייב ומוציא אפילו זכר ודאי. ודעת הראב"ד דהוי חצי זכר וה"נ אינו מוציא אפילו מינו כמו ח"ע וכו' ואפילו לעצמו אינו מוציא דלא אתי צד נקבות דידי' ומוציא צד זכרות כמו בח"ע וכו' והרב המגיד כ' כיון דהוא ברי' בפ"ע מוציא את מינו ול"ד לח"ע וכו' ע' בדבריהם. וח"ע וחב"ח אינו מוציא לא מינו ואפילו עצמו אינו מוציא דלא אתי צד עבדות ומוציא צד חירות דידי' וצריך לשמוע מאחר לצאת י"ח ואפילו למשנה אחרונה דכופין מכל מקום אינו יוצא עי' בס' ט"א ובלחם משנה בה' חגיגה. וחרש שוטה וקטן פטורים כמו שפטורים מכל המצות

שבתורה אך כאן אפילו המדבר ואינו שומע דחייב בכל המצות שבתורה מכל מקום פטור ואינו מוציא אחרים כיון דאינו שומע ושופר בשמיעה נמי תלי' מילתא כמ"ש לעיל ובכל הדינים אין להאריך כי צריך חיבור מיוחד:
(חסלת סדר פנחס ונתחיל סדר מטות בס"ד)

מצוה תו

סעיף א

שנצטווינו במצות הפרת נדרים וכו' שנא' איש כי ידור נדר וכו'. דינים אלו בר"מ בה' נדרים ושבועות ובטור ובש"ע יו"ד בה' נדרים ע"ש ולהאריך צריך חיבור גדול כידוע ודבר המבואר הרבה בראשונים ובאחרונים מ"ל לכתוב בזה ומכל מקום אגי' קצת בדברי הרהמ"ח. מ"ש הרהמ"ח דכנויי נדרים ושבועות מבואר בר"מ פ"ב משבועות ופ"א בנדרי' ובפ"א דנזירות ומבואר מהש"ס דכינויי כנויין היינו שרחוק הרבה מהלשון מותר ונכלל בדברי הרהמ"ח וגם ידות נדרים ונזירות בידים מוכיחות הווין ידים ע' כ"ז בש"ס ובר"מ ובטור וש"ע. ומ"ש הרהמ"ח ארבעה נדרים שהם מותרים וכו' ולא נקט שבועות ג"כ זה כדעת הר"מ פ"ג מהלכו' שבועות דזריזין הוי שבועה ועיין בש"ע סי' רל"ב וסי' רל"ט ולענין שאר השבועות ע"ש. ומ"ש הרהמ"ח אם מעמיד דבריו וכו' הוא כפי' הר"נ ועיין בכסף משנה פ"ד מה' נדרים שדעת הר"מ כ"ה. ומ"ש שכל הארבעה נדרים הדין כן ע' סי' רל"ב מבואר זה גבי נדרי זריזין ונדרי הבאי ועיין בסימן רל"ט מבואר ג"כ גבי שבועות הבאי ע"ש ובשגגות ובאונס צ"ע אם שייך זה ע"ש ועיין בר"נ בנדרים דף כ"ב ע"ב. ומ"ש הרהמ"ח לחלק בין נולד מצוי לאינו מצוי זה דעת רוב הראשונים ועיין בר"מ פ"א מה"ש שיש לו שיטה אחרת בזה לדעת הכסף משנה ועיין בלחם משנה מ"ש ע"ז. ומ"ש הרב המחבר דג' הדיוטות והוא דמסברי להו וכו' וכשחד וכו' דעת הר"מ פ"ו דא"צ להיות מסברי להו וסבר עיין בכסף משנה ובלחם משנה ומ"ש ויש שפירשו שכל שהוא חכם גדול וכו' זה דעת הר"מ שא"צ סמוך ע' בר"נ פ' אנ"ד ופ' נערה. ומ"ש שהאב מיפר כל נדר והבעל נדרי עינוי וכו' זה דעת הר"מ פי"ב מהל' נדרים ורבים חולקים מהספרי דגם האב א"י להפר נדרים שאין בהם עינוי נפש וכו' ועיין בטור ביו"ד סי' רל"ד והדברים ארוכים. ומ"ש הרהמ"ח התרת נדרים כ"ה וכו' לא מעל"ע וכו' הוא טעות הדפוס וצ"ל הפרת נדרים היינו הבעל והאב דוקא ביום שמעו וא"צ מעל"ע כמבואר בש"ס ובר"מ סוף ה"נ ודיני הקמה והפרה והתרת חכם ושאר דינים אם ארצה לכתוב כטיפה מ"ה צריך חיבור מיוחד ואין כאן מקומו. ואינו נוהג בנקבות דהם אינם מתירים ואינם מפירים.

וחרש אפילו מדבר אם אינו שומע אינו מפיר לא לאשתו ולא לבתו. ושוטה ג"כ אינו מפיר לא לאשתו ולא לבתו. וקטן ל"ש בתו ואינו מיפר לאשתו שאין אישות לקטן כן מבואר בר"מ פי"ב מה' נדרים ובש"ע סי' רל"ד. ולשיטת הר"י ברזילי דיש אישות לקטן ע"י אחר או קטן ביבמה אפשר דיכול להפר וצ"ע דכ"מ שוה קטן לשוטה וצריך לעי' בדבר ועיין בש"ע דחייבי לאוין ועשה יכול הבעל להפר חוץ מח"כ דאין תופסים קידושין. ופשוט דטומטום ואנדרוגינוס דהוי ספק קידושין אם כן אין מפירין מספק. וח"ש וחב"ח דמתקדשת לענין אשם ולא לענין מיתה צ"ע אם נשאת אם הבעל מיפר וכבר כתבנו כ"פ ופשוט דעבד אינו מפר נדרי בתו דאין להם יחוס כמ"ש כ"פ הכלל ע' באהע"ז מי שיש לו חופה או קידושין או אין לו ותלמד לכאן ואין צריך להאריך ובבן נח פשיטא דהפרת הבעל והאב ל"ש בהו רק התרת חכם אם נאמר דמוזהרים על השבועה ע' במנ"ל פ"י מה' מלכים דהביא דהוא פלוגתא בירושלמי חד סובר דאין לו היתר חכם וכו' ונ"מ ג"כ לענין נדרים ונדבות שנודרין כישראל אם ישנן בשאלה וע"ש ואין הירושלמי בידי ובעזה"י עוד חזון למועד לברר זה וכעת באתי רק להזכיר והנה ארוסה האב והארוס מפירים בשותפות ע' באריכות בש"ס ובפוסקים אם יש לה כמה ארוסים כגון שאחד קדש מעכשיו ולאחר ל' יום ואחד מעכשיו ולאחר עשרי' דלר"י בקידושין דאמר אפילו קידושי מאה תופסים בה כשרגא דליבני ועיין באהע"ז סי' מ' יש לחקור דנראה דאינו מופר עד שכולם יפירו וגם לענין היקם אם קיים א' יש לחקור בזה הרבה חקירות ובעה"י אשנה מצוה זו באריכות וכעת באתי רק להזכיר ולעורר. ומבואר בש"ס וכן הלכה בש"ע דהקמה והפרה א"י להיות ע"י שליח דכתיב אישה יקימנו וכו' ויבואר זה ביו"ד סי' רי"ד סעיף ל' ומכל מקום נראה דמועיל תנאי בהקמה וגם בהפרה אף שא"א לקיים ע"י שליח מכל מקום כיון דהוי דיבור מועיל תנאי אף בא"א לקיים ע"י שליח כמ"ש כ"פ בח"ז והדברים עתיקין. ומה שקשה מכאן על דברי מהרי"ט דסבירא ליה דאינו יכול לעשות שליח להקדיש דמילי לא ממסרן וכו' וכאן טעמא דגלי קרא אישה וכו' הא בלאו הכי עושה שליח אף דהוי מילי כבר פלפלו האחרונים בזה ועיין בש"ע או"ח סי' תל"ד ואין כאן מקומו:

מצוה תז

סעיף א

שנמענו שלא לשנות וכו' פירות העולם וכו' אסורים עליו וכו' וע"ז נאמר לא יחל דברו וכו' וכן כל מה שידור לקרבן וכו'. זה מבואר בדברי הר"ם פ"א מה' נדרים ועיין במנ"ל

שמביא מחלוקת הראשוני' דיש סוברים דעיקר נדר שיאמר דבר זה אסור עלי ה"ל נדר אך אם מתפיס צריך להתפיס בדבר הנדור כגון שיאמר בשר זה עלי כקרבן אבל אם אמר זה עלי כבשר חזיר אינו כלום כי הוא דבר האסור ולא דבר הנדור ויש סוברים דעיקר הנדר הוא התפיסה בדבר הנדור והאומר ה"ז אסור וכו' זה מדין יד דגומרין דבריו כקרבן והדברים עתיקין במנ"ל באריכות ודעת הרהמ"ח נראה דסובר דעיקר נדר הוא האיסור בלא התפסה ע' בלשונו. ונדרים הוי איסור חפצא ואינו חל אלא על דבר שיש בו ממש וג"כ חלין ע"ד מצוה ומתפיס בשבועה פטור ומתפיס בנדר חייב וכן יש נדר בתוך נדר כו' ומ"ל להאריך עיין בר"מ באריכות ובטוש"ע יו"ד נתבאר הכל באריכות ולהאריך קצת צריך חיבור מיוחד. ועיין לעיל בדברי הרב המחבר בפרשת יתרו שהאריך קצת בזה ע"ש ועיין בכסף משנה בר"מ פ"א מהל' שבועות שכתב בשם הריב"ש דדעת הר"מ דשבועה להבא כגון שאוכל ושלא אוכל ועבר על השבועה עובר בבל יחל גם כן ועיין בשבועות דף כ' ובתוס' שם. ודין מעילה בקונמות מבואר בר"מ פ"ד מהלכות מעילה ועיין במ"ל שנסתפק בכמה דברים וכבר כתבתי לעיל במצות מעילה ע"ש. והנה נדרי איסור נוהג בכל האישים חוץ מבן נח לא שייך גבי' נדרי איסור ע' במנ"ל פ"י מהלכות מלכים שהאריך קצת ע"ש. וחו"ש אין נדריהם כלום אך קטן אם הוא מופלא סמוך לאיש דהיינו קטן בן י"ב שנים וקטנה בת י"א שנים אם ידעו לשם מי נדרו נדריהם נדר וקטנה בת י"ב שנים וקטן בן י"ג נדריהם נדר אף על פי שאין יודעים דהוו גדולים לענין נדרים אף על פי שלא הביאו שתי שערות. ודעת הר"מ דמופלא סמוך לאיש הוא מן התורה והראב"ד מסופק בדבר והתוספות בנדה סוברים דאינם נקראים גדולים לענין נדרים ג"כ עד שיביאו ש"ש ומופלא הוי שנה קודם הבאת שערות בזמן הראוי. היינו קטן כל שנת י"ג ובסוף י"ג הביא וכן קטנה ואמרי' אגמ"ל ע' בסוגיא דמופלא בנדה והדברים עתיקין ואין כאן מקומו להאריך. והנה יש שאלה בכל הנדרים ובהקדישות קודם שבאו ליד גיזבר וכו' ולענין קטן מופלא אפשר דאיתרבי רק לנדרים והקדישות מקרא אבל לא לשאלה ואינו יכול לשאול על נדריו או אפשר איתרבי לשאלה ג"כ בזה נסתפק המ"ל פ"ב מה' נזירות הלכה י"ד ע"ש. ולענין אם יש שאלה גבי ב"נ בנדרי גבוה או בשבועה ע' מנ"ל בהלכות מלכים שהביא ירושלמי ע"ש ומ' מקום אני לך. ומ"ש הרהמ"ח דאין לוקין על לאו זה דאב"מ כבר תמה בזה המגי' במ"ל דודאי לוקין דיש ב"מ ע"ש וצריך עיון גדול :

מצוה תח

סעיף א

שנצטוו ישראל לתת לשבט לוי ערים לשבת בהם אחר שאין להם וכו' מאחר שאין להם חלק בארץ שנא' צו את בנ"י ונתנו ללוים וכו'. מצוה זו מבואר בר"מ פי"ג מהל' שמיטה ויובל ולשון הרהמ"ח שנותנים חלק ונחלה בארץ וכו' דהיינו תמורת חלקם בארץ צוה הקב"ה ליתן להם על כל פנים ערים לשבת ול' הר"מ שבט לוי אף על פי שאין להם חלק בארץ כבר נצטוו ישראל וכו' והוא בדרך רבותא ולא בדרך תמורה. והר"מ כ' בסוף פ"ז על הא דכהנים ולוים אינם נוטלים חלק בארץ יראה לי שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עלי' ברית לאברהם ליצחק וליעקב וכו' אבל כל שאר הארצות שכיבש מלך ממלכי ישראל הרי הכהנים והלוים באותן הארצות ככל ישראל עכ"ל וכונתו דבפרק א' מהלכות תרומות כ' כל שכובש מלך ישראל איזה ארץ לאחר שנכבשה ארץ ז' עממים הרי היא קדוש בקדושת א"י וסורי' דדהע"ה כבש אותה קודם שנכבש ארץ ז' עממים ע"כ אינו קדוש בקדושת א"י ע"ש וסובר הר"מ כאן אף על פי דקדוש בקדושת א"י יש לכהנים ולוים חלק ככל ישראל כיון דאינ' מהארץ שנכרתה עלי' ברית לאברהם יצחק ויעקב. והנה באותן הארצות דנוטלין בשוה עם כל ישראל לדעת הרהמ"ח אין נותנים להם ערים כלל כיון דיש להם חלק. אך לדעת הר"מ אפשר דמ"מ מצוה על ישראל ליתן להם ערים מחלקם כמו תו"מ דמצוה על ישראל ליתן להם אף על פי שיש להם חלק לדעת הר"מ ותו"מ הם ג"כ עבור חלקם בארץ מכל מקום סובר הר"מ דאין חלוק ע"כ נותנים להם ובאמת הראב"ד השיג על הר"מ דלא יטלו תו"מ כיון דנוטלי' חלק וכו' אבל הר"מ ס"ל דלא חילק בזה אף על פי דנוטלין נחלה מכל מקום נותנים להם תו"מ אם כן ה"נ אף על פי דנוטלים נחלה מכל מקום נותנים להם ערים מחלקם. מכל מקום מצד הסברא נראה כיון דנוטלין חלק בארץ גם הר"מ מודה דאין נותנים להם ומכל מקום צ"ע. וכ' הר"ם ערי מקלט שמוסיפין בימי המשיח הכל ללוי' ובפ"ח מהלכות רוצח כ' וז"ל בימי מלך המשית מוסיפין שלש אחרות על אלו הששׁ שנא' וכו' והיכן מוסיפין אות' בערי הקני והקניזי והקדמוני שנכרת לא"א ברית ועדיין וכו'. ונראה דהשלשה אומות הללו הם בכלל א"י כיון דנכרת' ברית לא"א ע"ה ולא יטלו הכהנים הלוים חלק ע"כ יתנו להם ערים. ומ"ש הר"מ כאן נכרתה ברית וכו' הג' ג"כ בכלל כיון דנכרתה ברית ונתקדשה בימי המלך המשיח ושאר כל הארצות היינו חוץ לעשר' עממים דלא נכרתה עליהם ברית וכן מבואר ברש"י על התורה בפ' שופטים ע"פ ונחלה וכו' מבואר על כן לא הי' ללוי חלק וכו' לרבות קני וקניזי וקדמוני בשם הספרי מבואר להדיא דלע"ל לא יטלו

הלוים חלק בכל העשרה עממים ע"ש. וכן ראיתי להדיא בספרי פ' קרח. והגמרא דידן חולק על הספרי דמבואר בב"ב דף קכ"ב דלע"ל יטלו הלוים נחלה בא"י שנאמר שער לוי וכו' וכן כתב הסמ"ג ומובא במנ"ל כאן והספרי ס"ל דקני וכו' לא יטלו וזה יהי' לע"ל. ובאמת אני תמה על הש"ס שלנו כיון דהוא לאו בתורה דשבט לוי לא יטלו האיך יתעקר המצוה בימי מלך המשיח והלא אלה המצות וכו' שאין הנביא רשאי לחדש דבר והאיך חידש יחזקאל ע"פ הנבואה ד"ז והלא כ"פ ביחזקאל שסותרים ד"ת מה שניבא על לע"ל ודרשו חכמינו זכרונם לברכה ע' במנחות ובכ"מ והאיך לא דרשו פ"ז והפוסקים הסמ"ג הביאו אותו לפסק הלכה וצ"ע. והנה לפמ"ש דמסתבר' דנתינת הערים תלוי בארץ אשר אם אין נוחלין נותנים להם ואם נוטלים חלק אין נותני' להם קצ"ע על הסמ"ג למה בהל"ת שלא יטלו הלוים וכו' מביא דלע"ל יטלו וכו' ובעשה ליתן להם וכו' אינו מביא דלע"ל לא יתנו להם כיון דיהיה להם חלק בארץ. והנה הר"מ והרהמ"ח סוברים מפורש דלע"ל יתנו להם ערים כמבואר בדבריהם. ונראה ג"כ דסוברים דלע"ל לא יטלו הלוים גם כן נחלה מי' עממים דאי היו סוברים כהש"ס דידן הי' הר"מ מביא זה הדין על לע"ל כמו שמביא פ"ד מה' מלכים דמלך המשיח לע"ל יטול חלק מי"ג מארצות שיכבוש והוא ג"כ בב"ב שם ואינו מביא זה דהלוים יטלו חלק ג"כ נראה דלא ס"ל ד"ז וצ"ע האיך פסק כספרי נגד הש"ס שלנו עי' בפ"ה מהלכות מלוה ולוה. ע' בהגהות זרע אברהם על הספרי בפ' קרח. ואינו מבואר אם גזה"כ הוא ליתן להם מערי שבעה העממים שמנה וארבעים עיר ואם אחר כך נתרבו הלוים ואינו מספיק להם מכל מקום אין נותנים להם יותר או אפשר דאז בשעת חילוק הארץ הי' מספיק להם דהי' גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה דמספיק להם ולדורות הבאים צריכים ליתן יותר אם יצטרכו או גזירת הכתוב דלא יותר ממ"ח עיר יש להם בארץ זיי"ן עממים וגם לפי דברי הר"מ דלע"ל יהיה להם עוד שלשה ערים בארצות קני וקניזי וקדמוני אי בדוקא הוא ולא יותר אם כן בארץ ז' עממים יש להם קרוב לז' עיירות ובהגי' אומות לע"ל יהי' להם עיר א' בכל אומה וגם בב"ש שלא הי' רק שני שבטים ולא כבשו כל א"י כמבואר הרבה כרכים וכו' כמה עיירות היו נותנים להם אי נותנין לכל שבט ד' עיירות או לפי ערך הארץ שכבשו הכל אינו מבואר וספק עד יבוא ויורה צדק לנו בב"א. והראב"ד בהשגות חולק על הר"מ ודעתו דכל ארצות שכיבש מלך ישראל אין לשבט לוי חלק ונחלה וכו' ע"ש ולדעתי בודאי נותנים להם עיירות לשבת ואין מבואר כמה. ודע דאף הראב"ד החולק הוא דוקא באותן שכיבש מלך ישראל לאחר כבישת ז' אומות דיש להם קדושת א"י כמבואר בר"מ פ"א מהלכות תרומות אבל באותם הארצות שכובש ואין בהם קדושת א"י כגון שנכבשה קודם כבישת

ז"א או שלא מדעת רוב ישראל פשוט דשבט לוי הוא שוה דאין בהם קדושת א"י כלל ולא נא' בארצם לא וכו' וז"פ. ומבואר בערכין דף ל"ג ע"ב עיירות הללו שנותנים ללוים אין עושים אותם לא כפרים קטנים ולא כרכים גדולים וכו' היינו עיירות מוקפים חומה והר"מ לא הביא זה כאן וסמך עצמו על שכ' זה פ"ח מהלכו' רוצח גבי ערי מקלט וכל ערי הלוים הן ערי מקלט וע"ש בלשון הר"מ ומה שדקדק המנ"ל בלשונו ובלשון הר"מ ונראה שם מהש"ס אף על פי שאין נותנים עיר מו"ח מכל מקום באם רוצים מקיפים חומה וע"ש במנ"ל מה שהקשה ע"ז דנראה דעיר מקלט אין מקיפים בשום פעם כפרש"י שלא יהי' גואל הדם מצוי שם עיין במכות דף י' וע' מ"ש במצו' שמ"א. ואני מסופק הא דכל ערי הלוים הם קולטים נפקא לן מקרא ועליהם תתנו שנים וארבעים עיר אם דוקא אותם העיירות הם קולטים אבל אם כבשו עוד ארצות לדעת הראב"ד כמ"ש לעיל דנותנים להם ערים אם קולטים ג"כ או אפשר גזה"כ דוקא אלו המ"ח וגם לדעת הכסף משנה דהלוים נוטלים חלק בשאר ארצות אם עריהם שנוטלים קולטים דאפשר בעיירות שנותנים להם עפ"י התורה קולטים ולא שנוטלים בתורת נחלה וכ"ז צ"ע עד יבוא ויורה צדק לנו בב"א. והערים הללו נותנים ללוים ואת מגרשיהם היינו שלשה אלפים אמה מקיר העיר וחוצה לכל רוח אלף אמה למגרש היינו מקום פנוי ושני אלפים אמות לשדות ולכרמים ונותנים להם לכל עיר בית הקברות חוץ לתחום הנ"ל שנא' ולכל חייתם וכו' לחיים נתנו העיירות והתחום הנ"ל ולא וכו' וכן מבואר בדברי הרהמ"ח במצוה שמ"ב אבל דעת רש"י בסוטה דנותנים להם שני אלפים אמה לכל רוח אלף אמה למגרש ואלף אמה לשדות ולכרמים. ועיין בכסף משנה הטעם לדברי הר"מ אף דברייתא דעירובין מסייע לדברי רש"י ע"ש. ומבואר בעירובין דף ג' ע"ב דאמות של תורה יש מהם שוחקות ויש מהם עוצבות לחומרא ומובא בח"ז במצות סוכה ובכ"מ. יש לספק כאן אם נותנים להם שוחקות דספק מצוה לחומרא או אפשר כיון דישראל מוחזקים וצריכים ליתן ללוים הו"ל ספק ממון לקולא ונותנים להם רק עוצבות וכמה שוחק יתירה על עצב מבואר בכ"מ והבאנו לעיל ע"ש. ומבואר בעירובין דף נ"ח ע"ב דאין מקדרין לא בעגלה ערופה ולא בערי מקלט מפני שמדידתן מן התורה והיינו דמודדין המדרון כקרקע חלקה ע"ש ורש"י פי' גבי ערי מקלט (דתרומה) [דתחומה] קולט והר"מ פ"ט מהלכות רוצח כ' ד"ז דאין מקדרין גבי עגלה ערופה ובפ"ח גבי ערי מקלט לא כתב זה ופשוט דגם כאן הדין כן כיון דמדידה מן התורה:

מצוה תט

סעיף א

שנמנענו שלא להרוג החוטא כשנראהו עושה וכו' להביאו לפני ב"ד וכו' שנא' ולא ימות הרוצח עד עמדו וכו'. דין זה מבואר בר"מ פ"א מהל' רוצח והוא בש"ס דמכות ג"כ ובספרי. הכלל מי שעבר העבירה אסור להרוג אותו עד שהב"ד ידינוהו ויגמרו דינו וההורגו קודם לזה ח"מ כדין רוצח כן כ' הרהמ"ח וברמ"מ אינו מבואר זה אך הדין דין אמת דקודם שנגמר דינו הוא ככל האנשים. וגדולה מזה מצינו במכות דף ו' ע"ב גבי הוא והן נהרגין ובדף ה' וברמ"מ פי"ט מהל' עדות דהזוממים נהרגין אם רצו לחייב מיתה מי שלא נגמר דינו ומכש"כ בהורגו בידים וז"ב ופשוט. וכבר כתבתי כ"פ בח"ז דדעת רש"י בשבועות דצריך להתרות מאותו פסוק של הלאו. והנה כאן דח"מ בודאי עובר על לא תרצח ג"כ. אך אני מסופק מאיזה לאו צריך להתרות אי משום לא תרצח דמצינו מיתה על הלאו דל"ת כ"פ אבל הלאו הזה ולא ימות וכו' אפשר אינו אלא לאו רק דממילא משמע דהוא רוצח כיון דהתורה לא נתנה רשות להורגו או אפשר דלאו הזה גם כן כיון דממילא משמע יכול להתרות בו משום לאו זה וכ"נ. עוד הביא הרהמ"ח דאפילו אם הב"ד ראו וכו' הם כולם עדים וצריכים להעיד לפני ב"ד אחר שידינוהו אבל הם עצמם אינם נעשים דיינים וכו' ושפטו העדה והצילו וכו' והוא פלוגתא בין ר"ט לר"ע מובא בב"ק דף צ' וברה דף כ"ו ובמכות דף י"ב מבואר שם דסנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש ר"ט אומר מקצתן וכו' ור"ע אומר הם כולם עדים ואין עד נעשה דיין מחמת האי טעמא והצילו העדה ופוסק הרהמ"ח כר"ע ואפילו ראו ביום ע"ש דסתם. אבל הר"מ פ"ה מה' עדות כ' דעד המעיד אינו נעשה דיין אבל עד הרואה נעשה דיין אפילו בד"נ ע"ש בכ"מ שפוסק כר"ט ודוקא ראו ביום ע"ש וכ"כ בפ"ב מהלכות רוצח דטריפה שהרג את הנפש אינו נהרג עפ"י עדים דה"ל עדות שאאי"ל רק בהרג בפני ב"ד הורגין אותו והוא מימרא דרבא בסנהדרין טריפה שהרג בפני ב"ד וכו' ועיין בתוספות כגון שראוהו ביום ועיין בכסף משנה בה"ע שכתב דהר"מ אינו פוסק כר"ע דהלכה כר"ע נגד חביריו ולא כנגד ר"ט וע"ש בלחם משנה ונוכל לומר דרבא דהוא בתרא פוסק דלא כר"ע ופוסק הר"מ כוותי'. וגם מדברי הר"מ כאן מבואר דדנין על ראייתם וא"צ שיהיו מקצתן עדים ומקצתן דיינים ויעידו דאי בעינן עדים ה"ל עדות שאאי"ל אלא רבא ס"ל דדנין עפ"י ראייתן וא"צ הגדה וע"ש בלחם משנה שכ' דהר"מ סובר הגדה בעינן בד"נ וכאן מבואר דלא בעינן הגדה רק הם כולם ב"ד ודנין עפ"י ראייתם לבד. וצ"ע על הרהמ"ח שנטה מדעת הר"מ ועיין בר"ה בסוגי' הנ"ל ובכ"מ בדין זה והוא אריכות ואין כאן מקומו להאריך.

שוב ראיתי בס' ט"א בסוגי' דר"ה שפלפל באריכות וראיתי שכ' ג"כ דרבא דסנהדרין פליג על ר"ע ומכל מקום אני לך ובאתי רק להזכיר. והנה הבאתי בח"ז מ"ש הרמב"ן על התורה בפ' שופטים בשם הגאון נהי דד"נ בכ"ג מכל מקום הקבלת עדות של ד"נ סגי בג' והכ"ג ידונו ע"פ הגדת ב"ד השלשה ולא שייך עד מפי עד גבי ב"ד כידוע והרמב"ן השיב דקבלת העדות של ד"נ צריך ג"כ להיות בכ"ג וכ' על הגאון שטעה בדינו והפ"י במס' מכות השיג על הרמב"ן ודעתו כדעת הגאון רבינו סעדי' ז"ל ע"ש אם כן הכא בב"ד שראו שהרג דדנין על ראייתן כמ"ש לדברי רס"ג די אף אם ג' מהב"ד שרואין דלא תהי' שמיעה גדולה מראיה ובשמיעה הי' סגי שיעידו לפניהם בלבד אם כן מכש"כ בראי' אך לשיטת הרמב"ן דשמיעה ל"מ רק בפני (ג') [כ"ג] אם כן ראיה לא עדיף וצריכים ג"כ שיהיו רואים כ"ג כמו ראו בלילה דשמיעה ל"מ בלילה ה"ה ראי' ג"כ ה"נ. ועיין במנ"ל פט"ז מהלכות עדות דמסתפק אם גם בדיינים שייך ד"ז דנמצא קא"פ כמו גבי עדות ואם היו דיינים יותר מהצורך ויש קא"פ אי נתבטל כל הב"ד וע"ש שמביא דעת האחרונים בזה ועיין בקצה"ח סי' ל"ו דדעתו דלא נתבטל הב"ד ע"ש. וכאן אני מסופק הא דבב"ד לא שייך ביטול אי במקום שהם רק ב"ד ופוסקין הדין אבל בסנהדרין שראו בעצמם ודנין ע"פ ראייתם ובראי' הי' בהם פסולים כמו בעדים שראו כאחד המעשה שצריכים הב"ד לדון פוסל קרוב או פסול דעל הראי' שע"ז נידון שייך ביטול ע"י קא"פ ובב"ד עצמם בהדין שלהם ל"ש ביטול אבל בראיית המעשה הי' קא"פ אפשר דבטל כל הוועד אף דהם נקראים ב"ד מכל מקום ראו ג"כ המעשה אפשר דשייך ביטול ע"י קא"פ דהא דלא שייך ביטול רק בהדין דא"צ הגדה רק ראייה לחוד אפשר לכ"ע נתבטל בראיה לחוד ע' בקצה"ח מה שמביא בשם הריטב"א גבי קידושין ע"ש ומצד הסברא נ"ל דיש להם דין עדים ונתבטלו כולם וכן בד"מ שייך זה במקום שעושים דין עפ"י ראייתן ע' בחוה"מ סי' ז' וסי' רי"ג ומכל מקום צ"ע ובאתי רק לעורר. ואם ראו בלילה דאין דנין ע"פ ראייתם ולפי הפסק שפוסק הר"מ דלא כר"ע על כל פנים מקצתם נעשו עדים ומקצתם דיינים והעדים מגידים לפניהם בודאי כיון דעדים הם נתבטל בקא"פ שראו לשיטה דסוברים דבראיי' בלבד נתבטל ולשיטות הסוברים דבעינן הגדה ג"כ דוקא אם הם מגידים ג"כ ובלאו הכי לא נתבטל שוב פתחתי ספר נתי' המשפט וראיתי שם בסי' ל"ו בהתשובה שם שעמד על מדוכה זו ומבואר בדבריו למאן דפוסק דאין קא"פ פוסל בדיינים אינו פסול בראו שדנין ע"פ ראייתן ע"ש. וכ' עוד אם הדיינים היו רואים ודנים ע"פ ראייתם והי' עוד אנשים שאינם דיינים כגון גבי ד"נ שאינם סמוכים והי' ביניהם קא"פ אין העדים פוסלים הדיינים על ידי צירוף אפילו למאן דסובר דקא"פ פוסל צירוף הדיינים דמה ענין עדות

לדיינים ונהניתי שעוררתי זה. ומכל מקום הכל צ"ע לדינא. וגם לעיל כתבתי וגם הוא כ' כן דרבא פליג אר"ע דר"ע סובר דאין עד הרואה נעשה דיין ורבא ס"ל שטריפה שהרג בפני ב"ד נהרג. ראיתי בס' הנ"ל שכ' דגבי טרפה ל"ש והצילו העדה ע"כ נעשו עדים כי טעמא דר"ע מחמת והצילו וכו' אם כן לא פליג רבא על ר"ע ומכל מקום צ"ע דהוא דבר חדש דבטריפה לא יהי' והצילו וכו' וצ"ע בדבר זה. והנה דינים אלו ל"ש בב"נ דתיכף שראו שעובר עבירה מותר להורגו דלאו הזה בישראל כתיב וגם שם בב"נ הרואה ואפילו המעיד נעשה דיין וכן לא שייך הזמה ונהרג ע"פ דיין אחד וע"פ קרובים כמבואר בר"מ בהלכות מלכים וז"פ. ומ"ש הרהמ"ח דאם הרגו לחוטא קודם שיביאו אותו לב"ד נהרג עליו היינו בשאר עבירות של ח"מ אבל רוצח מבואר בר"מ פ"ו דאפילו בלא התראה או בע"א עיין בכסף משנה היינו עדות מיוחדת אף דאינו ח"מ כלל אף בב"ד מכל מקום אם הורגו גואל הדם אינו נהרג עליו מכ"ש בח"מ אלא שלא נגמר דינו בב"ד רק מיירי בשאר עבירות או באיש שאינו גה"ד ויבואר במצוה דלקמן בעזה"י. ע' בס' ט"א בר"ה שם שהקשה דר"ע סובר בראו דאין נעשים דיינים דבעי' ושפטו והצילו והנך לא מצי חזי לי' זכותא אדרבא כיון דלא מצי למחזי זכותא יהי' זכאי דקיי"ל בסנהדרין דסנהדרין שאמרו כולם לחובה ה"ז פטור דגמירי הלנת דין וכן פסק הר"מ פ"ז מה' סנהדרין. ואפשר ליישב דהש"ס נקט דרחמנא אמר ושפטו וכו' והצילו וכו' הוכחה מושפטו דבעינן עדה מחייבת כמבואר בסנהדרין וכאן כיון דלא מצי חזי זכות אם כן בודאי יהי' זכאי לא שייך עדה מחייבת אך זה דרך חידוד. עוד הקשה על דין דרבא דטריפה שהרג הורגין אותו אם הי' בפני הב"ד האיך משכחת הא הם כולם לחובה והוא פטור ע"ש. ונר' דמכאן ראי' להגאון שהבאתי בקבלת עדות בד"נ סגי בג' אם כן ג' שראו הורגין אותו והדין נגמר בכ"ג ויכולים ללמד עליו זכות השאר שלא ראו אבל לדברי הר"מ דל"מ אלא בפני ב"ד של כ"ג דידונו ע"פ ראייתם אם כן ל"מ שיהרג דהם חזו לחובה ויוצא זכאי ובאתי רק לעורר. ובזה מתורץ ג"כ דברי ר"ע לאו דוקא כל הסנהדרין והוא ראי' גדולה לדברי הגאון. ודע דאף דב"ד יכולים לדון ע"פ ראייתם וא"צ עדות שאי"ל כמבואר וכן שאר דיני עדות ע' בס' נתיבת המשפט סי' ל"ו מכל מקום בודאי אם סנהדרין דנין אחד ע"פ ראייתם ובאו שני עדים ומכחישים אותם שלא עשה הנידון כלום או שמזימים אותם אף דל"ש דין הזמה אצלם כיון דהם ב"ד מכל מקום על כל פנים הכחשה הוי כידוע אם כן בודאי אין הורגין אותו דתרי כמאה ולענין נאמנות אין הסנהדרין נאמנים יותר מאיש מאן דהו וה"ל הכחשה אפילו כל הסנהדרי גדולה אומרים ושני אנשים מ"ד מכחישים הו"ל הכחשה דלענין נאמנות אין מעלה בסנהדרין מאיש הדיוט שבהדיוטים וז"פ:

מצוה תי

סעיף א

שנצטוו ב"ד של ישראל לשלוח מכה נפש בשגגה וכו' בערי מקלט שנא' והשיבו וכו' אל עיר מקלטו וכו'. דינים אלו מבוארים בר"מ בה' רוצח מפ"ה עד פ"ט ואכתוב בקיצור כדרכי בס"ד. ישראל ההורג את חבירו בשוגג כל שאלו הי' במזיד הי' ח"מ בשוגג גולה אבל אם לא הי' ח"מ במזיד עיין בר"מ פ"ב ופ"ג הרבה דינים כגון שכפתו לפני ארי וכו' וכן ההורג את הטריפה או נפל בודאי כיון שפטור ממב"ד פטור בשוגג מגלות ע' בפ' הללו הרבה דינים. ויש שח"מ במזיד וא"ח גלות בשוגג כגון שהרגו ולא מת לאלתר דנוכל לומר הרוח בלבלתו ואפילו שחט בו שני הסימנים ולא מת לאלתר פטור דהרוח בלבלתו או פירכס וקירב מיתתו אם לא בביתא דשיש ולא פירכס דלא שייך זה [אינו] חייב גלות אף דבמזיד חייב בכ"ע אם אמדוהו למיתה גזה"כ הוא בגלות כ"כ התוס' בגיטין וכ"ד הר"מ והרמ"ח. ועיין בהשגות הראב"ד שדעתו דוקא בשחט שנים וכו' אמרינן הרוח בלבלתו או פירכס ולא בשאר חבורה ומכ"ש מכה שאין בה חבורה ולדבריו גם במזיד פטור בשחט שנים וכו' והרוח בלבלתו או פירכס ע"ש. וא' ההורג גדול או אפילו קטן שכלו לו חדשיו וכו' ואפילו הורג ע"כ או שפ"כ שחייבים במצות כנשים דינם כישראל וחייב גלות עליהם. ופשוט דאם הרב הרג עבדו ועמד מעל"ע [ובגונא דל"ש הרוח וכו' כגון בבית דשישא ולא פירכס] פטור מגלות כיון דבמזיד לא הי' חייב מיתה פטור מגלות בשוגג כנ"ב. וישראל שהרג גר תושב וג"ת היינו שקיבל עליו ז' מצות וגר תושב אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג כמבואר בר"מ כ"א במקומו אם הרגו במזיד אינו נהרג עליו דדינו כעכו"ם לענין זה דאינו נקרא רעהו וכתיב וכי יזיד וכו' על רעהו וזה מבואר בר"מ כאן פ"ב. ובפ"ה כ' דישראל ההורג גת"ו בשוגג גולה ע"י והראב"ד השיג עליו וכן הכסף משנה תמה עליו דבש"ס דמכות מבואר דאין ישראל גולה ע"י גת"ו והכסף משנה כ' דגר תושב המבואר בר"מ הוא ט"ס ונדפס תי' גת"ו בין שני חצאי העיגולי' והרמ"ח כתב ג"כ דישראל גולה ע"י גת"ו ומבואר דבספרי הר"מ שהי' ביד הרמ"ח נכתב ג"כ כן והרמ"ח נמשך אחר דעת הר"מ כדרכו וצ"ע. וכן מבואר בספרי שמביא הכסף משנה בהלכה ד' דאם במזיד פטור על גת"ו האיך נגלה בשוגג ע"ש וצ"ע. עבד שהרג ישראל במזיד ח"מ בשוגג גולה דעבד שקיבל עליו מצות הרי הוא כישראל והוא בכלל רעהו וכן עבד שהרג עבד ועבד שהרג גת"ו במזיד ודאי אינו ח"מ דלאו רעהו הוא דעבד דינו כישראל אעפ"י שבר"מ פ"ב אינו מבואר רק ישראל שהרג גת"ו אינו נהרג מכל מקום פשוט דעבד ג"כ דינו כישראל דישראל נהרג על העבד וה"ל רעהו וגת"ו אינו רעהו של

ישראל ה"ה עבד ע' בפ' החובל דעבד לרבנן דהלכה כוותי' הוא אחיו של ישראל ואם עבד הרג גת"ו בשוגג דעת הר"מ וכ"כ הרהמ"ח דגולה ע"י וזה מכ"ש דישראל שגולה ע"י גת"ו ונדפס בדברי הרהמ"ח האי וכ"ש בין שני חצאי ריבוע אך לפי דברי הכסף משנה דמגי' בר"מ דג"ת הוא ט"ס ודעתו דישראל ההורג ג"ת אין גולין מכל מקום כאן גבי עבד אינו מגי' וכ' דאפשר דעבד קיל מישראל וגולה ע"י ג"ת ומכל מקום הניח בצ"ע מנין להר"מ לחלק בעבד וגם בספרי שמביא אח"כ מבואר בפי' דאם אינו נהרג במזיד אינו גולה בשוגג ועבד ודאי אינו נהרג במזיד על ג"ת כמ"ש והוא ברור. וישראל או עבד שהרגו ב"נ היינו אפילו מקיים ז' מצות רק לא קיבל עליו כדין ג"ת או בזמן שאין היובל דאינו נוהג גר תושב עיין בר"מ בה' מלכים פ"י ובלחם משנה שם בודאי אינו חייב גלות לד"ה כי בפסוק מבואר רק ג"ת ופשוט. ומבואר בר"מ ובהרהמ"ח דג"ת שהרג ישראל אפילו בשוגג נהרג עליו דאדם מועד לעולם (ונ"ל אף שאינו מבואר בדבריהם רק ישראל מכל מקום עבד ג"כ הדין כך דהוא ישראל גמור לדינים אלו) ומבואר דוקא ישראל וכ"כ הר"מ לפני זה בהדי' דג"ת שהרג עבד בשוגג גולה והרהמ"ח לא כ' ז' בפי' רק מכללא שכתב דהרג ישראל משמע עבד לא וג"כ צ"ע בד"ז דלמה יהי' עבד קיל מישראל וכבר הרגיש בזה בכ"מ ג"כ. וג"ת שהרג ג"ת ריבתה התורה אם הי' בשוגג גולה אך באומר מותר ה"ל קרוב למזיד נהרג עליו כדין ב"נ דאומר מותר ה"ל מזיד אצלו ונהרג כמבואר כאן בר"מ ובפ"י מה' מלכים ע"ש. וג"ת שהרג את ב"נ שמקיים ז' מצות אך לא קיבל עליו כדין ג"ת והנה ב"נ אינו מצווה רק על ז' מצות והא דצריך קבלה היינו להחיותו וכו' בודאי אם הי' הג"ת מזיד או אומר מותר ח"מ הג"ת דהוא א' מז' מצות שלו וחייב על שפ"ד הן לישראל והן לב"נ כמבואר בסנהדרין דף נ"ז ובר"מ ה' מלכים. אך אם הרג בשוגג את הב"נ נראה דא"צ ערי מקלט דלא אתרבי רק ג"ת שהרג ג"ת אבל אם הרג ב"נ לא איתרבי כלשון הש"ס כאן וכן מבואר בג"ת שהרג ג"ת משמע דוקא ג"ת כמותו אבל לא אם הרג ב"נ שאינו ג"ת דה"ל בכלל עכו"ם א"צ ערי מקלט. ועיין בלחם משנה בה' מלכים שם ועיין בר"מ פ"י מה"מ שם שכ' דב"נ שהרג את ב"נ אם הרגו גה"ד אינו נהרג עליו ואין לו ערי מקלט ומיירי בב"נ וע"ש בלחם משנה ולא בג"ת. והנה מ"ש הר"מ דגה"ד אינו נהרג עליו הוא ברור כיון דאין לו ערי מקלט ואין קולטות גה"ד אינו נהרג דלא עדיף מישראל דקודם שגלה גה"ד אינו נהרג עליו כמבואר בסמוך בס"ד וזה אין גולין אותו ואין קולטין אותו ל"ע מישראל בישראל. אך נר' בגר תושב שהרג ב"נ אף דאין לו ערי מקלט היינו דא"צ ע"מ דהעבירה היא קלה אבל אם הרגו גה"ד נהרג עליו דאלת"ה יהי' גת"ו ההורג את ב"נ בשוגג חמור מההורג ג"ת דקדוש טפי דההורג ג"ת

גולה לערי מקלט ובעיר מקלט גה"ד נהרג עליו כי כבר ניצול והורג ב"נ ישמור עצמו מגה"ד לעולם כי אינו נקלט ע"כ נ"ל דעבירתו קיל וא"צ ע"מ ע"כ גה"ד נהרג עליו כנ"ב. וב"נ שמקיים ז' מצות אך לא קיבל עליו או בזמן שאין היובל נוהג שהרג ב"נ כיוצא בו במזיד או אומר מותר ח"מ ובשוגג אינו גולה דכתיב לכם וכו' ואם הרגו גה"ד אין נהרג עליו כיון דאין לו ע"מ כן מבואר בר"מ פ"י מהל' מלכים. וכאן כ' עכו"ם שהרג בשגגה אין ערי מקלט וכו' ונ"ל אף דבלשון הר"מ עכו"ם וב"נ שוים ע' בלחם משנה פ"י מה"מ מכל מקום לדינא אם ב"נ המקיים ז' מצות הורג לעכו"ם היינו שעובד עכו"ם או אינו מקיים א' מז' מצות בודאי פטור אפילו במזיד כי מצוה להורגו והוא העד והוא הדיין וכו' כמבואר בר"מ סוף פ"ט ועיין בר"מ דהשבטים הרגו אנשי שכם כיון דעברו על הדינים והרמב"ן על התורה כ' דלא היו מחזיקים ש"מ ועובדים עכו"ם וכו'. ואפילו אשה דלא תעיד להם ואינה דנה כמבואר בר"מ מכל מקום אם היא יודעת שעובר מצוה עליה ג"כ אך [אינה] נאמנת שעבר אבל אם ידוע אפילו עד מפי עד בודאי מצוה על כל באי עולם להרוג אותו. ואפילו אותו שאינו מקיים ז' מצות הרג חבירו כמותו גם כן אינו חייב מיתה בענין זה כיון שהוא חייב מיתה גברא קטילא קטיל וז"פ. והלאו לא יומת וכו' עד עמדו וכו' בישראל נאמר ולא בב"נ כמ"ש לפני זה ואף דהתוס' בע"ז דף כ"ו ע"ב כתבו דאף ב"נ שאינו מקיים ז' מצות אין מורידין אותו וע' שם גבי אנטנינוס ובר"מ גבי עכו"ם ורועי וכו' כבר הארכתי בזה ואין כאן מקומו. אבל בודאי אינו נהרג עליו אף עכו"ם שהרג עכו"ם ומכש"כ ב"נ שמקיים שבע מצות והורג עכו"ם כנ"ב. והארכתי עוד בענינים אלו במק"א ואין כאן מקומו ומגמר בעתיקא וכו'. ועיין בר"מ גבי מלחמה ועיין בתוס' בע"ז דף ס"ה ע"ב בד"ה איזהו ג"ת. ומכל מקום אם הרגו אין נהרגים עליו כן הוא בפשיטות. ונר' כיון דקיימא לן דב"נ בז' מצות שלו בשפ"ד נהרג על העוברים ועל הטריפה ועל כפתו לפני ארי דאין הישראל חייב בכה"ג והוא חמור בזה מישראל כמבואר בסנהדרין ובר"מ פ"ט מהל' מלכים ה"ה לענין גלות בשוגג חייב הג"ת על ג"ת או על העבד בכה"ג כיון דחייב מיתה במזיד חייב גלות בשוגג.

ומבואר בר"מ פ"ו דג' הם ההורגים בשגגה א' שוגג גמור ודינו לגלות וינצל ויש שגגה שקרוב לאונס א"צ ע"מ ופטור כאיש זכאי ואם הרגו גוה"ד נהרג עליו כאיש דעלמא ויש שוגג שקרוב למזיד אין ערי מקלט קולטות מפני שהעון חמור וגוה"ד ההורגו פטור אפילו בתוך עיר מקלט כי אין קולט אותו כלל ומה יעשה ישמור עצמו מגוה"ד וע"ש שחשב שם כל מין שוגג ואין להאריך ע"ש. וכל שבדרך ירידתו גולה ובדרך עלי' אין גולין וירידה שהיא צורך עלי' דעת הר"מ והרהמ"ח דאינו גולה ודעת רש"י דגולה ועיין

בכ"מ ובפרטי הדינים צריך חיבור מיוחד לכל מצוה. וכבר כתבנו איזה אישים שגולין וסומא שהי' בשעת הריגה סומא בשתי עיניו פטור מגלות ומבואר בש"ס דאיתמעט מקרא בלא ראות כו' והר"מ נתן טעם לדבר דהוי קרוב לאונס. וחשו"ק פטורים דאין בהם דעת וכבר כתבתי בח"ז כ"פ אף דבישראל הוי קטן עד יג"ש ויום א' והביא שתי שערות בב"נ אינו כן אלא אם הוא בר דעת אפילו קודם לזמן הזה ולא הביא ש"ש הרי הוא כגדול לכל העונשים דזה מכלל שיעורים שהם הל"מ כמבואר בתשובות הרא"ש ושיעורים רק לישראל נאמרו ולא לב"נ ע' לעיל בפ' אחרי וא"צ לכפול הדברים. ולהיכן גולין לשש ערי מקלט המפורשים בתורה וכל ערי הלוים ס"ה מ"ח ערים כולם קולטים והחילוק בין אלו הששה שנפרשו לכך לבין ערי הלוים. דהששה קולטים בין לדעת בין שלא לדעת והמ"ב אין קולטין אלא לדעת. ובהששה אין הרוצח צריך ליתן שכר דירה ובערי הלוים מ"ב צריך ליתן שכר דירה ופשוט דאותן הג' שיפרשו לע"ל בימי מלך המשיח כמבואר בר"מ כאן דינן כדין הששה שנפרשו מכבר. וע' לעיל במצוה ת"ח שנסתפקתי אם לע"ל יהיו ערי הלוים קולטים ע"ש וא"צ לכפול. וכשם שהערים קולטים כך תחומם קולטים והתחום היינו מה שהיו נותנים להם למגרש ולשדות ולכרמים לכל מר כדאית לי' כמ"ש כ"פ לעיל ואע"פ שהתחום קולט מכל מקום אין דר בתחום שנא' וישב בה ולא בתחומה ועיין בגמ' מכות דף י"ב דלימוד הזה צריך דלא ידור במחילות שתחת לקרקע בתחום ואינו מבואר בר"מ דממילא משמע דאינו דר בכ"ע בתחומה רק בעיר. וז"ל הר"מ כאן בסוף פ"ח אילן שעומד בתוך תחום ע"מ ונופו נוטה חוץ לתחום משיגיע תחת הנוף נקלט הי' עומד חוץ לתחום ונופו נוטה לתוך התחום משיגיע לעיקרו נקלט וההורגו שם נהרג עליו וכ' הכסף משנה דהוא כר' אשי אליבא דר' יהודה בגמ' דמכות דף י"ב. אבל קשה למה לא פסק כרבנן דרק אחר הנוף ותירץ ושמא להקל בד"נ וכו' ואין ז"ל ממש ע"ש. והקושיא שלו על הדין הראשון שכ' הר"מ דעיקרו בתוך התחום ונופו לחוץ דנקלט אף בנוף הא לרבנן אף בעיקרו אינו נקלט ע' בגמ' וע"ז תירץ שפיר דפסק להקל מחמת ספק נפשות. וראה בעיניך דבדין הראשון כתב הר"מ דנקלט ולא כתב שההורגו נהרג עליו דבאמת אין גוה"ד נהרג עליו בעבר והרגו דה"ל לגוה"ד ס"נ ג"כ ואינו נקלט רק מספק ע"כ אין גוה"ד נהרג עליו מס' דלמא אינו נקלט אף בעיקרו כרבנן ובדין השני בנופו נוטה לתוך התחום כ' הר"מ משיגיע לעיקרו נקלט וההורגו נהרג עליו והיינו דכאן כ"ע סוברים דנקלט דלרבנן בודאי אזלינן בתר הנוף ולר"י גם כן אם כן ההורגו נהרג עליו אם כן ד"ז דההורגו לא קאי רק על דין השני אבל בדין הראשון אינו נהרג כיון דלרבנן דהלכתא כוותי' אינו נהרג גוה"ד. ולענין נקלט דאסור להורגו חושש לדעת ר"י

ובדין השני דלרבנן קולט וההורגו נהרג עליו וגם לר"י קולט פוסק דקולט. אך קשה כיון דלר"י הוא קולט רק לחומרא כמו שמבואר בש"ס ובכה"ג בנופו נוטה תוך התחום לר"י אין הורגין את גוה"ד בעבר והרגו למה לא חשש הר"מ לדעת ר"י בס"נ דלא יהרג גוה"ד ודברי הכסף משנה תמוהים דמחמת ס"נ להקל לא היה להר"מ לחייב את גוה"ד בד"ז וצ"ע. הכלל דדברי רבינו הר"מ תמוהים לפ"ד אי פסק כרבנן אם כן בדין ראשון דנופו לחוץ היאך פסק דנקלט אף בנוף היינו שדי נופו בתר עיקרו הא לרבנן אף בעיקרו אינו נקלט דסוברים דבתר נוף אזלי' בע"מ ע' בגמ' אפילו לקולא וע"כ פוסק כר"י ור"י סובר בגמ' דלפעמים שדי נופו בתר עיקרו ולפעמים עיקרו בתר נופו הכל לחומרא דנקלט ולא יהרוג אותו גוה"ד אם כן בדין הראשון בנופו לחוץ פוסק הר"מ שפיר דנקלט אף בנוף דשדי נוף בתר העיקר והעיקר בפנים ומכל מקום בודאי אם הורגו גוה"ד אינו נהרג עליו דס"נ להקל ולענין זה שדינן עיקרו בתר נופו דאינו נקלט אף בעיקר ואינו נהרג גוה"ד עליו ע"כ לא כ' הר"מ כאן דההורגו נהרג עליו דס"נ לקולא אך בדין דנופו נוטה תוך התחום ועיקרו בחוץ האיך כ' דאפילו בעיקר נהרג עליו דשדינן עיקרו בתר נופו הא ר"י ס"ל דרק לחומרא שדינן עיקרו בתר נופו ולפעמים שדי נופו בתר עיקרו והיאך יהרג גוה"ד אם הרג אותו אדרבה הא נופו בתר עיקרו שדינן וס"נ להקל ול"מ בעיקרו דאין גוה"ד נהרג עליו [אלא] אף בנופו בפנים לא יהרג כיון דלפעמים שדינן נופו בתר עיקרו ומה שכ' הכסף משנה דס"נ לקולא לענין גוה"ד היא חומרא אך בדין ראשון לא כ' הר"מ שההורגו וכו' אבל דין השני תמוה אם פוסק כר"י ואם כרבנן דין הראשון תמוה.

ועיר מקלט שרובה רוצחים אינה קולטת שנא' את דבריו ולא ששוה דבריהם לדבריו והוא בגמ' דף י' ע"ב ובר"מ פ"ז ומדרש הזה נר' אפילו רוב רוצחים בשוגג ולא במזיד אינה קולטת דשוה דבריהם לדבריו דגם הוא שוגג. ונר' ג"כ דל"ד רוב תושבים אלא אם נתרבו רוצחים שברחו לכאן כיון דהם הרוב שוים דבריהם ואינו קולט ונר' דאם הי' מע"מ וע"י הרוצח נשלם הרוב נר' דקולט אותו כיון דלא הי' הרוב קודם כנ"ל. ונר' ג"כ דאפילו היה רוב רוצחים שנתכפר להם שחזרו במיתת כה"ג ודרים שם מכל מקום אינו קולט דסתמא אמרי' רוב רוצחים וכו' ע"כ בכ"ע אין קולטת ומבואר שם בגמרא ובר"מ דע"מ שאין בה זקינים אינה קולטת וכן בעגלה ערופה אין מודדין וכו' והטעם דבעינן זקני העיר וליכא וכן כתב הר"מ כאן דעיר שאין בה זקנים אינה קולטת ואינו מבואר כמה זקנים צריך אי ב"ד של שלשה או ב"ד של כ"ג ועיין בתוס' סנהדרין דף י"ד דכתבו אף דזקנים מבואר שם היינו זקנים מן השוק מכל מקום זקני העיר משמע מיוחדים על כל פנים אפשר בג' סגי דזקנים משמע שנים ואין ב"ד שקול וכו' ובפ' שאחר זה גבי ע"ע

מבואר בר"מ להדיא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין של כ"ג וכו' ובש"ס דסוטה אינו מבואר אלא סתם ב"ד אפשר ג"כ בכלל וכאן סתם הר"מ כמה זקנים מעכב וצ"ע ובעזה"י במצות ע"ע יבואר וע' עוד בזה ועיין בפ' מצות חלוצה. והנה כל הרוצחים גולין לערי הלוים כמ"ש ורוצח שגלה ושם בע"מ רצח בשגגה גולה בעיר משכונה לשכונה ואינו יוצא מהעיר וע' רש"י שפירש דמהעיר אינו רשאי לצאת מפני הרציחה הראשונה וכן נר' מלשון הר"מ. ונר' דקיימא לן דכל ערי מקלט לא הי' תחום אחד מובלע בתוך עיר אחרת של מקלט דאל"ה הי' יכול להלוך דהולך בכל התחום כמבואר לקמן ותיכף מתחיל תחום השני ותחום קולט ע"כ נר' דהיו רחוקים זה מזה ולא היה הבלעת תחומין ע' בספר יהושע נחשבים שם כל העיירות. אך א"י מי דחקו לזה הא מבואר שם דיליף מקרא דגולה משכונה לשכונה אם כן א"צ לצאת כי די לו משכונ' לשכונה. ועיין בתוס' במכות ובזבחים דף קי"ז שכתבו דרוצח שגלה לעיר מותר בכל העיר ובתחומה ואם נגלה לשכונה באותה העיר אינו רשאי לצאת משכונה זו והיוצא משכונה זו דינו כיצא חוץ לתחום ע"מ ע"ש. ויותר טוב לו שיגלה לעיר שילך בכל העיר ובתחום כמ"ש התוס' ע"כ פירש"י דאינו רשאי לצאת לעיר אחרת דקיי"ל דלא הוי הבלעת תחומין בעיירות הללו וגם אפשר דגזה"כ הוא בעיר שברח שמה צריך לישב ובתחומה ולא יצא אפילו לע"מ אחר כמבואר במשנה ונס שמה וכו' ואפילו הלך לע"מ אחרת הוי דינו כיוצא מע"מ דצריך לישב בעיר הראשונה כ"נ. ומכל מקום צ"ע ד"ז אם הלך לע"מ אחרת אם הותר דמו וצריך לע' בזה (ע' בהשמטות). וכן לוי שהרג בעירו גולה לעיר אחרת דרשאי לצאת ברציחה ראשונה כמו כל רוצח ואם הרג חוץ למדינתו היינו חוץ לעירו וברח לעירו עירו קלטו זה דעת הר"מ. ומשמע שבן לוי שהרג בעירו ל"מ משכונה לשכונה רק לעיר אחרת אבל התוס' במכות ובזבחים כתבו דלכתחיל' גולין אותו לעיר אחרת ובדיעבד סגי משכונה לשכונה. עוד כתבו דאף לכתחיל' סגי משכונה לשכונ' אך טוב לו יותר דאם גולין אותו לעיר אחרת מהלך בה ובתחומה ובגלה לשכונה אינו רשאי לצאת מאותה שכונה לעולם ואם יצא דינו כדין היוצא מן המקלט ע"ש.

ומבואר בגמ' ובר"מ דבתחילה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט וב"ד שולחין וכו' ומי שנתחייב גלות גולין אותו ומוסרין לו שני ת"ח וכו' וגוה"ד שהרגו קודם שנכנס לעיר מקלט חוץ לתחום או כשהחזירו אותו הן בהליכה הן בחזרה חוץ לתחום ע"מ פטור הגוה"ד ולו אין משפט מות קאי על גוה"ד ע' בגמ' ופשיט' דבשוגג פטור מגלות כי אין לגוה"ד עונש עליו אבל שאר ב"א חייבים עליו ואם גוה"ד הרגו בתוך ע"מ נהרג עליו. והנה נר' מלשון הר"מ שכ' דקודם שנכנס או בחזירתו עם השניים וכו' דפטור דוקא בדרך

חוץ לע"מ אבל אם הוא בע"מ אפילו קודם שהב"ד דנו חייב גוה"ד וכ"נ דכש"כ הוא קודם גמ"ד מלאחר גמ"ד כיון דלאחר גמ"ד וחייב גלות נקלט שאם הרגו גוה"ד בע"מ נהרג. קודם גמ"ד דאפשר אינו חייב גלות כלל בוודאי נהרג עליו אם הרגו בע"מ כ"נ. והרוצח שנגלה א"י משם עד מיתת כה"ג כאשר יבואר לקמן בס"ד. ואסור לצאת משם אפילו לפ"נ אפילו כל ישראל צריכים לו כיואב בן צרוי' ואם יצא משם במזיד הותר דמו ורשות ביד גוה"ד להורגו וכל אדם ההורגו אינו נהרג עליו כי כך גזה"כ ועיין במשנה דמכות דיש גירסא דכ"א חייבים עליו אך הר"מ גרסתו דאין חייבים עליו וע"ש על הגליון ועיין בתויו"ט. ואם יצא בשוגג כל ההורגו אפילו גוה"ד אם במזיד נהרג עליו ובשוגג גולה ע' בש"ס דמכות. ולשון הר"מ אם יצא בשוגג כל ההורגו גולה נקט בשוגג וממילא משמע במזיד נהרג. הכלל הוא ככל אדם. ואם הורגו בתוך תחום מקלט נהרג עליו כ"ה לשון הר"מ והיינו במזיד והר"מ פעם נקט שוגג דגולה ומשתמע במזיד נהרג ופעם נקט נהרג וממילא נשמע דבשוגג גולה ואין דקדוק בזה לפעמים נקט כך ולפעמים כך ואם נקלט בספק כמ"ש לעיל באילן בנופו לחוץ או לפנים ויצא משם במזיד ס"נ להקל ובודאי אין רשות ביד גוה"ד דלמא לא נקלט ולא יצא מן המקלט אלא כמו שלא נכנס כלל ואין לו רשות רק אם הרגו אין גוה"ד נהרג עליו ממ"נ אם לא נקלט אין חייב גוה"ד ואם נקלט ויצא יש לו אפילו רשות ואם אדם אחר הרגו ג"כ אינו נהרג דלמא נקלט ואם יצא אין חייב אדם אחר ג"כ והו"ל ס"נ לקולא. ואם יצא בשוגג גוה"ד אינו נהרג עליו דלמא לא נקלט ואינו נהרג אבל אדם אחר נהרג עליו ממ"נ אם נקלט ויצא בשוגג נהרג עליו ואם לא נקלט ג"כ נהרג עליו אדם אחר כמ"ש. ודברי הר"מ גבי אילן צ"ע על כל פנים לדברי הכל מ"ש דספק נקלט באיזה אופן הדין כמ"ש. וכבר הבאתי לעיל דעיר שרובה רוצחים או אין בה ב"ד אינה קולטת אני מסופק אם הרוצח בא לשם והי' שם ב"ד ולא הי' רוצחים ואח"ז נתבטל הב"ד או נתרבו הרוצחים אם בטל המקלט וצריך לברוח למקום אחר ואם לא ברח והי' יכול לברוח הו"ל כיוצא מהמקלט במזיד דאין שום אדם נהרג עליו. או אפשר דוקא בתחילה אינו נקלט אבל אם נקלט ואח"כ נתבטל א"צ לצאת משם. ונר' כיון דבש"ס מפיק מקרא בס' יהושע ודיבר אל זקני העיר ושם בפ' ד' כתיב ונס וכו' ועמד פתח השער ודבר באזני זקני העיר את דבריו נר' דעיקר הקפיד' בשעת הבריח' בפתח השער אבל אם קלטו ואח"כ נתבטל מטעמי' הנ"ל א"צ לצאת ויש לו דין מקלט לזה כ"נ ומכל מקום צ"ע עד יבוא ויורה צדק לנו. ועיין בס' אוה"ח על התורה ובס' פנים יפות בפ' מסעי שכתבו חילוק בין השש ערי מקלט ובין המ"ב ערי הלוים דבשש הערים אם נתרבו רוצחים ואין להם מקום לדור נדחים הלוים מפניהם כי העיקר הם מפני הגולין

ולא ללוים והמ"ב העיקר הם ללוים וגולים נדחים מפניה' ע"ש ומכל מקום צ"ע דאינו מבואר זה. ורוצח שמת בע"מ קוברי' אותו שם אף על פי דלוי אינו נקבר שם דכתי' ולכל חייתם לחיות נתנו וכו' מכל מקום הרוצח נקבר שם עד מות כה"ג ואחר מות הכה"ג מוליכין עצמות הרוצח משם לקברי אבותיו. ואינו מבואר אם חיוב הוא לפנות עצמותיו משם כי לא נתנו לקבור' רק לרוצח קודם כפרה ולאחר שנתכפר במיתת הכהן מחויבים לפנות עצמותיו. או אפשר כיון שנקבר בהיתר אינו חיוב לפנות רק דמבואר כמו בחיים שב אל עירו ה"ה לאח"מ יש לו כפרה במיתת הכהן ומוליכין העצמו' לעירו אם רוצים וכן מסתבר. ורוצח שנגמר דינו לגלות ומת מוליכין ג"כ עצמותיו לע"מ וקבורים שם עד מות כה"ג וילפי' כ"ז מקראי ומבואר בר"מ פ"ז. ע' בסנהדרין דף פ"ז ע"ב גבי זקן ממרא בד"נ במאי פליגי בפלוגת' דרבי ורבנן דתני' רבי אומר ונתת נפש כו' ממון וכו' ופירש"י גבי נתכוין להרוג את זה והרג את זה וכו' ואי תפסו יורשי' דהרוג ממונא דהורג וכו' לרבי מקודשת ולרבנן אינה מקודשת וכו' ועיין בס' ט"א בק"א בא"ש בחגיגה דהקשה לשיטת רש"י דבקי"ל בדר"מ מהני תפיסה אם כן אף דפטרו הרוצח מחמת קי"ל בדר"מ אם תפסו הו"ל ממון שלהם אף לרבנן ועיין בקצה"ח סי' ת"י שפלפל שם באריכו' בזה והי' אפשר בש"ס לומר דאיפלגו בפלוגת' דשני ברייתות כאן במכות דף י' דבריית' אחת סוברת וכן ר"ה וכן פוסק הר"מ דגוה"ד שהרג את הרוצח קודם שנכנס לע"מ פטור דולו אין משפט מות בגוה"ד הוא דכתי' ובריית' השני' סוברת דח"מ דולו וכו' מירי ברוצח. ונ"ל דלפי מאי שפסקינן דולו וכו' בגוה"ד מירי התורה דוק' ממיתה פטרה אותו אבל ממון משלם וכאן לא שייך ח"מ שוגגים וכו' דכאן אפילו במזיד פטור אם כן משלם ממון ליורשי הנהרג להסוברי' דשייך בב"ח ע' בקצה"ח שם להבריית' דסוברת דח"מ דולו וכו' ברוצח מדבר הכתוב אם כן פטור ושייך שפיר ג"כ נ"מ לענין קידושין כמו שפירש"י אך חדא נקט הי' יכול לו' בכה"ג ג"כ. על כל פנים לדינא לפי מה שפסקי' דפטור גוה"ד ממיתה על כל פנים לדברי הט"א מובא בקצה"ח שם חייב ממון אף בלא תפיסה דאין כאן ח"מ שוגגין דליכא מית' כלל אף במזיד ומתשלומין לא מצינו דפט' התור' ואין להאריך באתי רק להזכיר.

ועד מתי יושב הרוצח בע"מ עד מות כהן גדול ואז אח"מ כה"ג שב לעירו והרי הוא ככל אדם וההורגו אפילו גוה"ד נהרג עליו ואחד כה"ג המשוח בשמן המשח' כמו בבית ראשון עד יאשי' המלך ואחד המרובה בבגדים כמו שהי' בבית שני ואחד משוח שעבר כגון שאירע פסול בכה"ג ביוה"כ ושימש אחר תחתיו ואחר כך ראשון חוזר לעבודתו והשני נקרא משוח שעבר כל אלו מחזירי' את הרוצח במיתתן ורוצח שנגמר דינו לגלות

ואח"כ מת כה"ג קוד' שגלה אינו גול' ואם עד שלא נגמר דינו מת כה"ג ואח"כ מינו כה"ג ואח"כ נגמר חוזר במיתתו של שני שנגמר דינו בפניו. ואבעי' לן בש"ס אם הי' ג' כהנים כנ"ל אם במיתת כולם הוא חוזר או אף במיתת אחד מהם ולא אפשיט' ופשיט' דאסור לצאת משם קודם מיתת כולם דס' כפר' [להחמיר] וגם ההורגו אם יצא במיתת א' מהם אינו נהרג דה"ל ס"נ. ועיין במנ"ל שהקשה על הר"מ דלא הביא זה ואם נגמ"ד בלא כה"ג אינו יוצא משם לעולם וכן ההורג כ"ג ולא היה שם כה"ג אחר וכן כה"ג ההורג דאין שם כה"ג אחר אינו יוצא משם לעולם וכל אלו הטעם דאין לו במי לצאת עיין בגמרא כאן ובפ' כה"ג בסנהדרין וביומא סוף פ' בא לו וג"כ תלוי בגמ"ד אם הרג כה"ג וקודם גמ"ד נתמנה כה"ג חוזר במיתתו של שני וכן כה"ג שהרג ונתמנה כה"ג אחר ונגמ"ד יוצא במיתתו של אחר אך כאן מיירי דהורג כה"ג ולא נתמנה אחר קודם גמ"ד ונגמר דינו בלא כה"ג וכן כה"ג שהרג ונגמר דינו בלא כה"ג אחר וכולהו מטעם הזה דהוי נגמ"ד בלא כה"ג ע' בגמרא ופשוט ע' בתוס' סנהדרין דף י"ח ע"ב בד"ה אינו וכו' כתבו להדי' כן והוא פשוט. וע"ש שכתבו הא דאינו יוצא בכהן אחר כגון משוח שעבר בדליכא ועיין בס' פר"ד דרוש י"א שכ' דההורג כה"ג אינו יוצא משם משום דחטא במכפר גופא אינו דין שיתכפר לו דאין קטיגור וכו' כ' זה בשם המפורשים. וא"י כוונתו דשוה כה"ג עם כל אנשים דעיקר הטעם כיון דלא הי' כה"ג בשעת גמ"ד ואם היה כה"ג יוצא כמו שאר ב"א. ודברי המפרשים צ"ע גדול דבאמת אין חילוק בין אדם אחר ובין כה"ג כולם יוצאים אם הי' גמ"ד בפני כה"ג ועיין בתוס' יומא שם שכתבו בתירוץ דכה"ג עיקר וכו' ודבריהם צ"ע ולא עיינתי ובעזה"י עוד חזון למועד. וע"ש במכות מבואר דאי אמרינן במיתת כולם חוזר אי לא היה כה"ג אינו חוזר במיתת משוח שעבר. ובאמת צ"ע דאפשר דוקא אם ישנם כולם בשעת גמ"ד צריך דוקא כולם אבל אם אחד ליכא אין סברא דלא יחזור כיון דלא היה כולם דלפי"ז דור שאין בו משוח שעבר ומשוח בשמן כגון בב"ש לא יחזור הרוצח ואפשר כה"ג עיקר ולא עיינתי ובעזה"י במהדו"ב אברר זה היטיב בעזרת הגומר עלי. וגם דברי הש"ס בסנהדרין דף י"ח אינם מובנים לי דאמרינן דסד"א דכה"ג לא יגלה כלל כיון דתנן כהן גדול שהרג אינו יוצא משם ולית לי' תקנתא בחזרה אימא לא ליגלי קמ"ל ובאמת כה"ג אם מינו כה"ג ונגמ"ד לפני כה"ג חוזר ושוה לאדם אחר ואם נגמ"ד בלא כה"ג אינו חוזר ובכה"ג חוזר ה"נ בכה"ג דמיירי שלא מינו כמ"ש התוס' שם אבל אם מינו כה"ג חוזר וגם חוזר בשאר כגון במשוח שעבר רק בדליכא כמ"ש התוס' אם כן שוה לכ"א וצ"ע כעת. ויש עוד מקלט מיוחד לכהנים ומבואר כאן בר"מ פ"ה דכהן שהרג בשוגג והוא על גגו של מזבח ועבוד' בידו והרגו גוה"ד נהרג ע"י כמו בתוך ע"מ

כך הוא גזה"כ ודוקא בגגו של מזבח ועבודה בידו וכהן אבל זר או בשעה שאין עבודה בידו או שאינו על גגו של מזבח אינו נקלט ומבואר בר"מ דאין מניחין אותו שם וגולין אותו לעיר מקלט. ופשוט דלאחר שהשלים עבודתו הו"ל כיוצא מעיר מקלט בשוגג כי לא יוכל לעבוד יומם ולילה וכל ההורגו נהרג עליו אך צריך לילך אל ע"מ כמו כל יוצא מעיר מקלט דצריך לחזור ואם לא גמר עבודתו במזיד והניח עבודתו באמצע (חוץ מה שאסור להניח עבודתו ואין כאן מקומו) הו"ל כיוצא מזיד מע"מ וכל ההורגו אינו נהרג עליו וכן אם גמר ולא הלך לע"מ במזיד בודאי הותר דמו. הכלל דעבוד' דינו כע"מ ונר' ג"כ אם נגמר דינו לע"מ וברח ועבד ומת כה"ג אין גולין אותו עוד כי כמו שיצא מע"מ במיתת כה"ג ה"נ לאחר עבוד' חוזר לביתו כי הוא כאלו הי' בתוך ע"מ ומת כה"ג ה"נ. אך זה אין חידוש כי כל הנגמ"ד ומת כה"ג אינו גולה כלל אפילו כל אדם כמ"ש לעיל. אך אני מסופק דאם יגלה לע"מ קודם שדנו אותו כמו שמבואר לעיל בתחילה מקדימין וכו' וכתבתי לעיל דאף קודם גמ"ד נהרג עליו בע"מ כי נקלט אף קודם גמ"ד אם מת הכה"ג קודם שנידון אפשר ג"כ דיוצא משם לביתו דנתכפר אף שלא נגמ"ד או אפשר בלא נגמר אינו מתכפר במיתת הכהן וגומרין דינו או שלא בכה"ג או בכה"ג וצריך לחזור לע"מ וצ"ע. ואם נא' דאף קודם גמ"ד נתכפר במיתת הכהן אם כן אם ברח לעבוד' קודם גמ"ד ומת כה"ג יוצא ג"כ כי העבודה דינה כע"מ לכל דבריו כנ"ב. ונר' פשוט דכהן ועבוד' בידו דנקלט היינו בגוונא שאין עבודתו מחוללת אפילו אם אסור לעבוד כגון פ"ר ק"ב ומומין שאינם שוים עיין בר"מ פ"ט מה' ב"מ אבל בגוונא דעבודתו מחוללת כמו שחשב שם הר"מ בודאי אינו נקלט. ונר' דחלל לשיטת הר"מ פ"ו מהל' ב"מ דאינו מחלל עבודתו אפילו בידוע שהוא חלל נר' ג"כ דנקלט כיון דאינו מחלל עבוד' ה"ל לענין זה כהן אף שהוא כזר לכל דבריו כנ"ל. ולכל השיטות אם הרגו ואח"כ נודע שהוא חלל כיון דעבודתו כשירה לד"ה נהרג ההורגו וז"פ. ומביא הרהמ"ח בשם הר"מ דוקא מי שנתחייב גלות מן הדין אבל מי שפחד מן המלך שלא יהרגנו בהורא' שעה וברח למזבח אפילו זר ניצול כן מבואר בר"מ פ"ד. והכסף משנה תמה דבש"ס מבוא' דיואב טעה דהוא זר והוא הי' חייב רק בדין המלכו' אם כן לא טעה וגם איך הרגו שלמה וצ"ע וע"ש שכת' דוקא בהוראת שעה מפני שהרג הדין כך דינצל בכ"מ אבל מורד במלכות אינו ניצול במזבח ע"ש. ונר' דה"ה לכל הנהרגין בהוראת שעה על עבירה שיהיה חוץ משפ"ד אינו ניצול במזבח ואפשר אפילו על גגו וכהן ועבוד' בידו אינו ניצול וצ"ע. ונוהגת מצוה זו בזמן שישראל על אדמתן וסנהדרין של ע"א יושבים במקומם וכו' שוה לגמרי לד"נ כמו שדיני נפשות אם אין הב"ד יושבים במקומם אין דנין ד"נ ה"נ דיני גלות. ועיין בר"מ פי"א מה'

סנהדרין דחשיב החילוקים בין ד"מ לד"נ וכ' דח"ג הן כד"נ אם כן לכל הדברים ח"ג שוים לד"נ. ונרא' דגר תושב שהרג גר תושב דג"כ גולה כמ"ש לעיל וד"נ של גר תושב נוהג תמיד אם כן ה"ה גלות. אך באמת אין גר תושב נוהג רק בזמן היובל אך מכל מקום נ"מ בזמן היובל אף אם לא הי' ב"ד הגדול במקומם שלא היו דנין דיני נפשות מכל מקום ג"ת דינו בענין זה כבן נח דנהרג עפ"י דיין אחד וע"א כמבואר בר"מ בהלכו' מלכים אם כן גולה ג"כ בד"ז אפילו ע"פ ע"א ודיין אחד כמו מזיד וא"צ ב"ד הגדול במקומו וז"פ. ונראה דלכל הדברים שוה ד"ג לד"נ ואין דנין כה"ג בד"נ אלא בב"ד הגדול היינו של ע"א עיין בר"מ כמה דינים בדיני נפשות ה"ה בד"ג כ"נ:

מצוה תיא

סעיף א

שלא ידבר העד וכו' שהעד אינו נעשה דיין בד"נ שנא' ועד אחד לא יענה בנפש וכו'. וכ' הר"מ ונכפל הלאו וכו' שנא' לא יומת וכו' מבואר זה בר"מ פ"ה מהלכות עדות ושם אינו מבואר רק מלאו הזה לא יענה וכו' רק מבואר בסמ"ק להר"מ בחלק ל"ת מצוה רצ"א. ומ"ש הרהמ"ח כאן שהעד אינו נעש' דיין בד"נ אשגרת לישנא דאינו נעשה דיין אפילו בד"מ כמ"ש הרהמ"ח אח"ז ומכל מקום מותר לומר דעתו להב"ד והוא אינו דיין כלל ובד"נ גזה"כ הוא שאסור לו לו' כלל דעתו אפילו לזכות אף על פי שאינו דיין כלל כמו שמבואר בש"ס ובר"מ ובהרהמ"ח כאן. וז"פ אם עבר ואמר דעתו הן לזכות והן לחוב והב"ד רואין דבריו בודאי הב"ד עושין כן כי הם רואים הזכות או החוב יהי' דעת מי שיהי' אך הוא מוזהר שלא יאמר כלל אף לזכות דהוא הצלת נפשות מכל מקום גזה"כ כך הוא ומחשבות הש"י עמקו. בדיני גלות ובדיני מלקות ג"כ ששוים לד"נ עיין בר"מ פי"א מה' סנהדרין ובכ"מ שם. ומ"ש הרהמ"ח וביארו הטעם משום דמחזי כנוגע בעדות כן מבואר בסנהדרין בדף ל"ד ע"א והנה מחמת טעם הזה למנוע לומר זכות להציל נפש אינו מספיק אך העיקר שקבלו זה דהדין כך כמו שמבואר בר"מ בכ"מ:

מצוה תיב

סעיף א

שלא נקח כופר וכו' שנא' ולא תקחו כופר וכו'. מבואר בר"מ פ"א מה' רוצח וכ' הרהמ"ח דנוהג בזו"נ היינו בזמן הבית אם אשה לקחה כופר והצילה ע"י המלכו' עוברת בל"ת ומ"ש הרהמ"ח אולי בזה"ז אין כוונתו בזה"ז דהאידנא ליכא ד"נ רק כוונתו דקאי אלעיל

בזמן שהי' נוהג ד"נ ובר"מ שם מבואר ומוזהרי' ב"ד שלא יקחו כופר ואורחא דמילתא נקיט שע"פ הרוב הוא בידם בדבר הזה אבל מודה שכ"א מוזהר כדברי הרהמ"ח וז"פ. ועל לאו זה אין לוקין ולא נחשב בר"מ פי"ט מסנהדרין בכלל הלוקין ופשוט דהוי לאו שבממון דניתן לתשלומין ואין לוקין ונראה דהוי כמו שוחד וריבית שאינו חייב להחזירו רק כשתבעו כיון דנתן ברצון ואין להאריך בזה ע' בחוה"מ סי' ט"ז:

מצוה תיג

סעיף א

שלא נקח כופר מהמחויב גלות שנא' ולא תקחו וכו'. מבואר בר"מ פ"ה מהל' רוצח וכל מצוה זו כמצוה הקודמת. ועיין בכתובות ד' ל"ז. (חסלת ספר במדבר שלי"ת ונתחיל ספר דברים בעזהשי"ת:

מצוה תיד

סעיף א

שנמנע ב"ד הגדול וכו' שלא יעמיד דיין לשפוט שלא למד חכמת התורה וכו' שנא' לא תכירו פנים במשפט וכו' שאליו באה אזהרה זו וכו'. מבואר בר"מ פ"ג מהלכות סנהדרין. ומ"ש הרהמ"ח ביטל עשה זו ט"ס וצ"ל ביטל ל"ת ומה שכ' הרהמ"ח על מי שמעמיד דיין שאינו הגון כאלו הקים מצבה וכו' כ"ה בר"מ ועיין בכסף משנה שהקשה עליו דבש"ס דילן בסנהדרין דף ז' ע"ב אינו מבואר כלל רק הו"ל כאלו נוטע אשירה ובמקום ת"ח כאלו נטע אצל המזבח אבל מצבה אינו מבואר כלל וע"ש מ"ש בשם מהרי"ק ועיין בר"מ בהלכות מלכים דגם ב"נ מצווים להושיב דיינים לדון בשש מצות שלהם ע' פ"ט שם אפשר ג"כ דהם מוזהרים ע"ז להושיב איש חכם בחכמת התורה בדינים הללו ששייך להם ובעזה"י בקונטרס ב"נ יבואר זה ועל הלאו הזה אין לוקין ואינו נמנה בר"מ פי"ט מהלכות סנהדרין בכלל הלוקין כי דבר זה אין לעמוד עליו הוא יאמר שהוא חכם וכדומה ע"כ הוא מסור רק לשמים:

מצוה תטו

סעיף א

שנמנע הדיין שלא יגור וכו' וע"ז נא' לא תגורו מפני איש וכו'. מבואר בר"מ פ"ב מהלכות סנהדרין. ונראה דאם קבלו עליהם קרו"פ דאינם מחוייבים לדון יכולים לסלק עצמם אף

לאחר שיודעים האיך הדין נוטה כיון דאינם מחוייבים כלל וכן משמע מדברי הרהמ"ח שכ' דאינו נוהג בנשים ובקבלו עליהם משכחת לה בנשים ג"כ. ונראה דגם ב"נ מצווים ע"ז שלא יגור דהוא בכלל הדינים לדברי הרמב"ן דהם מצווים לדון כמו בישראל. וגם אם ישראל הוא דיין על ב"נ מצווה ג"כ בזה כנ"פ. וג"כ אין בלאו זה מלקות דאב"מ ולא נחשב בכלל הלוקין בר"מ פי"ט מסנהדרין.
(חסלת ס' דברים ונתחיל ס' ואתחנן בס"ד):

מצוה תטז

סעיף א

שנמנענו שלא להתאוו' וכו' שנא' ולא תתאוה וכו'. זה מבואר בר"מ פ"א מהלכות גזילה וע' לעיל במצות לא תחמוד בפ' יתרו הארכתי ותלמוד לכאן. ומ"ש הרהמ"ח דכל באי עולם מצווים ע"ז אינו מבואר בר"מ והוא סברת עצמו ודברים נכוחי' הם ופשוט דישראל המתאוה מה שביד עכו"ם אינו עובר דרך כתיב וממעטינן בכל מקום מרעך עכו"ם וגם הקדש ואינו עובר על הקדש ע"כ. וע' לעיל כתבתי דאפשר אף בפחות מש"פ עובר על לאו זה ואין זה לאו של ממון עיין שם ותלמוד לכאן ואין להאריך. ואין מלקות בלאו הזה דאב"מ וגם הוא בלב אטו מאן דאכיל תמרי בארבלאי וכו':

מצוה תיז

סעיף א

שנצטוינו להאמין כי הש"י וכו' אחד בלי שום שיתוף שנאמר שמע ישראל וכו'. מבואר בר"מ פ"א מהלכות יסוה"ת ועובר על זה מבטל עשה וגם ל"ת דלא יהיה לך אלהים אחרים וכו' כך מבואר בר"מ שם והנה כל באי עולם מצווים ע"ז דב"נ גם כן מצווה על ע"ז אך כתיב שמע ישראל היינו דישראל מקיים מצות עשה ולא ב"נ ורצה הקב"ה לזכות את ישראל ולפיכך הרבה להם תורה ומצות כמ"ש הרהמ"ח במצוה שלפני זה:

מצוה תיח

סעיף א

שנצטוינו לאהוב המקום ב"ה שנא' ואהבת את וכו'. מבואר בר"מ פ"ב מהלכות יסוה"ת וב"נ אינו מצווה ע"ז והרבה האריכו בזה בספרי מוסר ואשרי הזוכה לקיים מצוה זו:

מצוה תיט

סעיף א

מצות עשה ללמוד חכמת התורה וללמדה וכו' שנאמר ושננתם לבניך וכו'. מבואר זה בר"מ בהלכות תלמוד תורה וביו"ד סימן רמ"ה ורמ"ז וע"ש הדינים דבנו צריך ללמד בשכר ודעת האחרונים דגם לבן בנו צריך ליתן שכר ועיין בכ"מ שמסופק בבן בתו ועיין שם הדינים ואין להאריך. וחייב ללמוד בעצמו וללמד ונשים ועבדים אינם חייבים לא ללמוד ולא ללמד כמבואר בש"ס ובר"מ וטומטום ואנדרוגינוס בוודאי חייבים מספק ככל מצות עשה שהנשים פטורות דהם חייבים מספק כמבואר כ"מ בר"מ וכן אביהם חייב ללמדם מספק אך אפשר אין כופין את אביהם ללמדם בשכר דהוי ספק ממון ואין כאן מקומו. וחציו עבד וחציו בן חורין בוודאי חייב מצד הב"ח וכן למאן דסובר דאנדרוגינוס הוי חצי זכר כמו שכתבתי כמה פעמים בח"ז בוודאי חייב ללמוד ועל אביו חיוב ללמדו בשכר ופשוט ונוהג בכל מקום ובכל זמן:

מצוה תכ

סעיף א

שנצטוינו לקרות בכל יום ערבית ושחרית פסוק אחד וכו' וזה שמע ישראל וכו' וע"ז נאמר ודברת בם בשבתך בביתך וכו' ובשכבך ובקומך. דינים אלו מבוארים בר"מ הלכות קריאת שמע ובטוש"ע או"ח בהלכות קריאת שמע באריכות וכבר ידעת דדבר הנוהג והאריכו הראשונים ואחרונים אין דרכי להאריך. ויש הרבה שיטות בזה דיש סוברים דפרשה ראשונה הוא מן התורה ויש סוברים דשני הפרשיות הם מן התורה ויש סוברים דפסוק ראשון הוא מן התורה ויש סוברים דק"ש מדרבנן ודעת הרבה אף דסוברים קריאת שמע דרבנן היינו דפרשיות אלו הם מדרבנן אבל מן התורה צריך לקרות איזה פרשה בבוקר ובערב ויוצאין רק דחז"ל תקנו פרשיות אלו ע' בראשונים ובס' פר"ח ובס' שו"ת שאגת ארי' דהאריכו בזה הרבה דבש מצאת וכו' ואין להאריך במקום שהאריכו בו הראשונים והאחרונים. ומ"ש הרהמ"ח דזמנה מצאת הכוכבים וכו' כ"ה דעת הראשונים ועיין ברש"י ובתוס' וברא"ש עה"מ ובטור וש"ע האריכו בזה ומ"ש עד שיעלה עה"ש ובאונס יוצאים עד הנה"ח ע' בראשוני' וש"ע. וגר שנתגייר קודם הנה"ח חייב בק"ש של לילה דלאו תשלומין הוא רק זמנה כן כיון דהוא מיקרי שכיב' בקצת ב"א. ע' במג"א בהלכות מגילה סי' תר"ה. ובקטן שהביא ש"ש קודם הנה"ח אם לא קרא בלילה חייב לקרות רק אם קרא בלילה אם חייב לקרות עוד הפעם כבר הבאתי בח"ז דעת רבינו טובי'

מווינא דמדרבנן יוצאים דאורייתא וראיה מקידוש ופלפלתי בזה ובאתי רק להזכיר כאן. וזמן קריאת שמע ביום משיראה וכו' ובשעת הדחק משיעלה עה"ש יצא וימשך זמנה עד סוף השעה השלישית ועיין בב"י דיש שיטה עד תחילת שעה שלישית ולא פסקו כן הפוסקים ועי' בש"א פלפול ארוך ומסיק כהר"מ וכהרמ"ח דעד סוף שעה שלישי'. ושעות אלו שעות זמניות כמבואר בש"ע. וכבר הבאתי דבספ"י בח"ד אינו ברור לו דבר זה ופלפל בזה ודעתו דהם שעות שוות ע"ש. ומ"ש הרהמ"ח דלאחר שלשה שעות הקורא לא הפסיד אלא שלא יקרא בברכותי' דברים תמוהים הם דמבואר להדיא בברכות דף י"א דלא הפסיד הברכות גם כן ודעת הר"מ דכל היום לא הפסיד ודעת הגאונים עד ד' שעות ע' בטור ובב"י סי' נ"ח ולומר דחילוק יש בין אונס למזיד ע' בב"י לא נזכר זה בדברי הרהמ"ח במזיד ע"ש וצריך עיון גדול. וכל אישי ישראל חייבים במצוה זו. ונשים ועבדים פטורים דהו"ל מ"ע שהזמ"ג. וטומטום ואנדרוגינוס חייבים מספק ולדעת הסוברים דהוא זכר ודאי או חצי זכר חייב בודאי וחרש שוטה וקטן דפטורים מכל המצות פטורים מק"ש ג"כ. וחרש המדבר ואינו שומע דחייב בכל המצות אך כאן כיון דא"י להשמיע לאזנו אף דבדיעבד כל אדם יצא בלא השמיע לאזנו מכל מקום כיון דאינו ראוי להשמיע לאזנו אפשר דלא יצא ע' באחרונים ועיין בס' שאגת ארי' שהאריך בזה ומסיק דחייב לקרות ע"ש והדברים עתיקין. ומ"ש הרהמ"ח דאם לא השמיע לאזנו לא יצא היינו בלב דהרהור לכ"ד אבל אם קרא הדברים בשפתיו יצא בדיעבד ועיין בש"ע. ואלם השומע ואינו מדבר חייב בק"ש וישמע מאחר ככל המצות דאחר מוציא אחרים אף דבירושלמי מבואר דק"ש וברכת המזון ותפילה אין אחד מוציא את חבירו היינו במקום שאפשר דדין הוא דכ"א יקבל עול מלכות שמים וכו' אבל במקום שא"א בודאי יוצא וכן כל אונס יוצא וכן העלה הש"א שם בהלכות קריאת שמע ועיין בפ"ח סי' ס"ב. ומי שחציו עבד וחב"ח בודאי אינו יוצא אם קורא בעצמו כי מצד ב"ח חייב במצוה זו ואין חלק העבדות מוציא חלק ב"ח כמבואר גבי שופר וכמה מצות דאף לעצמו אינו מוציא דלא אתי צד עבדות ומפיק צד חירות וצריך לשמוע מאחר לצאת י"ח כמו בשופר ועוד מצות כמו שמבואר בש"ע בהרבה ענינים. ומ"ש הרב המחבר דבבוקר אומר יוצר אור ואהבה רבה לא כדעת הרי"ף והר"מ דאומרים אהבת עולם והדברים עתיקין. ומ"ש מפני היראה היינו מלך עכו"ם וכו' הרבה ראשונים פירשו בדרך אחר ודעת הרהמ"ח כהר"מ ע' בטור ובש"ע. ולענין אם צריך כוונה לצאת ובפרט במצוה שתלוי בדיבור אין להאריך במה שהאריכו הראשונים והאחרונים ממש לא הניחו מקום להתגדר ולפלפל בפלפול אין כאן מקומו. וקריאת שמע נא' בכל לשון ודעת התוס' בסוטה דוקא בלשון שמבין ואם אינו מבין א"י אלא

בלשון הקודש ועיין בש"ע סי' ס"ב וקצ"ע והוא ג"כ ענין ארוך ואין כאן מקומו להאריך. ומ"ש הרב המחבר ועובר ע"ז ולא קרא קריאת שמע וכו' בזמנה שקבעו לה חכמים ביטל מ"ע וכו' ובאמת זמן קריאת שמע מן התורה כמבואר בכ"מ חוץ מהכסף משנה שכתב דזמן קריאת שמע של יום הוא מדבריהם ע' בסי' נ"ח מה שדחה המג"א דבריו. והש"א תמה עליו. ומבואר בר"מ דזמן תפילה אינו מן התורה אבל זמן קריאת שמע מן התורה כמבואר בכ"מ רק כוונתו דפירושו מד"ס דאינו מבואר בתורה בפי' רק חכמינו זכרונם לברכה קבלו כן וזה מבואר בכ"מ:

מצוה תכא

סעיף א

לקשור תפילין של יד שנאמר וקשרתם לאות על ידך וכו':

מצוה תכב

סעיף א

להניח תפילין על הראש שנאמר והיו לטוטפות בין עיניך וכו'. מבואר הכל בר"מ בהלכות תפילין ובטור ובש"ע והרבה האריכו הראשונים והאחרונים ולכתוב בזה צריך חיבור ואין כאן מקומו. ומ"ש הרב המחבר עשרה דברים וכו' מבואר בר"מ פ"ג מהלכות תפילין ומ"ש שיהיה הקשר כעין ד' היינו של ראש ובש"י הוא כעין יו"ד והוא ג"כ הלכה למשה מסיני אך דעת התוס' דאותיות הללו הן ד' והן יו"ד אינם הל"מ ע' בדבריהם. ומ"ש הרהמ"ח במצוה ש"י דיש סוברים דהויות באמצע מבואר דגם בש"י סוברים כן לא בשל ראש לחוד ע' במרדכי באריכות וא"י לכתוב כלל אך אכתוב מי החייבים ומי פטורים. כל אישי ישראל חייבים. וחרש שוטה וקטן פטורים דפטורים מכל המצות ונשים ועבדים פטורים דהו"ל מצות עשה שהזמן גרמא וטומטום ואנדרוגינוס חייבים מספק. וחציו עבד וחציו בן חורין חייבים מצד חירות אך אפשר כמו בשופר דאין צד עבדות מוציא צד חירות הכא נמי או אפשר יש חילוק בין המצוה שתלוי בשמיעה ובין כאן אך בלאו הכי מה יש לו לעשות דשם אפשר לצאת על ידי אחר אבל כאן א"י על ידי אחר אם כן ע"כ צריך להניח בעצמו אך הברכה ישמע מאחר. וכהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן פטורים מטעם עוסק במצוה פטור מן המצוה ועיין בש"ע הרבה דינים מי הוא העוסק במצוה וכו' ותפילין שאולים כשירים דלא מצינו שיהיה צריך להיות שלו דלא כתיב לכם כמו גבי ציצית ולולב וגם גזולים רק מחמת מהב"ע דיש שיטות אם

הוא מן התורה או דרבנן והדברים עתיקין ומובא כמה פעמים בח"ז. ועיין בפרי מגדים בפתיחה הכוללת בהלכות תפילין וחקר אם הם אה"נ כגון עור של עכו"ם דלכם אין צריך רק מחמת אה"נ ומצות לאו להנות נתנו. וגם יש לחקור אפילו מעהנ"ד דכתותי מיכתת שיעורא אך גבי תפילין ל"מ שיעור מן התורה עיין בכסף משנה פ"ח מהלכות לולב הלכה ב' לענין סנדל של חליצה והדברים הללו הם ארוכים ועתיקין ובאתי רק להזכיר וגם לענין מהב"ע הכל מבואר באריכות אין כאן מקומו להאריך. ויש שאסורים להניח תפילין כגון אבל ביום ראשון והוא בר"מ פ"ד מה"א ומנודה ומצורע הוא אבעי' בש"ס ואינו מבואר בר"מ ומבואר בש"ע סי' ל"ח דאסורין להניח תפילין ודין ליל' ושבת ויו"ט ע' בס' ש"א שהאריך וג"כ בענין היסח הדעת ע' בס' הנ"ל שהאריך ושאר אחרונים ג"כ האריכו בזה:

מצוה תכג

סעיף א

לקבוע מזוזה שנא' וכתבתם על מזוזות וכו'. זה מבואר בר"מ בהלכות מזוזה ובטור בש"ע יו"ד בהלכות מזוזה וג"כ אין להאריך במצוה זו שבאה באריכות בראשונים ובאחרונים ונוהגת בזה"ז. ונוהגת בכל אישי ישראל בנשים ובעבדים. ומזוזה חובת הדר הוא ואם אין דר בהבית פטור ממזוזה. והנה במזוזה כתיב ביתך דוקא בית שלו ומרבינן בחולין דף קל"ה וביומא דף י"א בית השותפים מלמען ירבו ימיכם וכו' והנהו נמי בעי חיי ומבואר דין זה בר"מ פ"ו בהלכות מזוזה. ועיין בתוספות חולין שם דמרבינן שותפים מלמען ירבו ימיכם וכו' אמרינן אלא ביתך וכו' דרך ביאתך וכו' וכתבו התוס' תימא אמאי לא אמרינן דממעט שותפות העכו"ם וכו' והניחו בתימא. נראה מדבריהם דלמען ירבו ימיכם לא שייך בשותפות עכו"ם כיון דחד שותף ל"ש גבי למען וכו' ע"כ פטור הישראל והר"מ סתם הדבר משמע דשותפים אפילו עם עכו"ם חייב דה"ל לפרש ועיין ביו"ד סי' רפ"ו סתם המחבר דבית השותפים חייבים ורמ"א מגי' ודוקא בית השותפים ישראלים אבל שותפת גוי פטור ממזוזה נראה מדבריו דגם דעת המתבר כן ואינו מוכרחת דזה שיטה אחרת אבל דעת הר"מ נראה דבכ"ע אפילו שותפו' העכו"ם חייב במזוזה ועיין בש"ך שם שכתב דלא כהעט"ז שכתב דשותפות עכו"ם משום דכתיב למען ירבו ימיכם והעכו"ם אינם חפיצים בחיים וכו'. וא"י למה דחה דבריו דבתו' נראה כדבריו כיון דמרבינן מלמען ירבו ימיכם וכו' ולהתוס' פשיטא להו דשותפו' עכו"ם פטור ע"כ צ"ל דל"ש למען ירבו וכו' בשותפות העכו"ם כטעם העט"ז. שוב ראיתי במרדכי סוף פ"ק דעכו"ם שממנו הוציא

הרב ד"ז מבואר להדיא דהסברא דשותפות עכו"ם פטור דלמען ירבו ימיכם וכו' היינו בשניהם ישראלים שהקפידה התורה על ריבוי ימיהם וכו' כדברי עט"ז וצ"ע על הש"ך. ומבואר בר"מ פ"ה השוכר בית בחוץ לארץ והדר בפונדק בארץ ישראל כל שלשים יום פטור מן המזוזה וכו' מבואר דלאחר שלשים יום חייב במזוזה ואינו מבואר בר"מ אם מן התורה חייב במזוז' לאחר שלשים יום דשכירות לא איתמעט מביתך כמו שותפים או אפשר מן התורה פטור תמיד דאיתמעט מביתך רק מדרבנן חייב דנראה כשלו לאחר שלשים יום כמו טלית שאולה דחייב לאחר שלשים יום מדרבנן וטלית השותפים חייבת מכל מקום שאולה פטור ה"ה כאן דשוכר פטור מן התורה לעולם אף על פי דשותפים חייבים והרהמ"ח כתב כאן דאם שכר בית בא"י ועברו שלשים יום ביטל עשה אם לא קבע מזוזה מבואר להדי' דמה"ת חייב בשכירות דלא איתמעט מביתך רק תוך שלשים יום פטור דאינו דירה ועיין בתוס' מנחות דף מ"ד בד"ה טלית וכו' מסופקים שם בדבר אם בית שכור או שאול חייב במזוזה מן התורה או רק מדרבנן כמו ציצית. ועיין בתוס' בע"ז דף כ' ע"א בד"ה הא וכו' דעתם נוטה דבית שכור פטור ממזוזה לעולם מן התורה רק מדרבנן כמו טלית ע"ש. ודעת הרהמ"ח בפשיטות דחייב מן התורה ודעת הרב לא ברירא כמ"ש. ויש לחקור בשכר בית ותוך למ"ד יום שפטור ממזוזה קבע בה מזוזה אם יוצא בה לאחר ל' יום דאפשר ה"ל תעשה ולא מן העשוי בפטור דאז היה פטור ואפשר כיון דהוא רק מח"ז אינו מקרי מן העשוי. והאחרונים חקרו בציצית הנעשים בלילה ע' בדבריהם וגם בסוכה דין זה תעש' וכו' ויש לחקור בזה וא"י להאריך והדברים ארוכים וצריך קונטרס בפ"ע ובאתי רק להזכיר. ובודאי מזוזה שאולה יוצאין בה דלא כתיב לכם וגזולה פסולה מטעם מצוה הבאה בעבירה ותלוי בשיטות אם הוא מן התורה או דרבנן ומזוז' הכתובה על אה"נ מצות לאו להנות נתנו וכן על קלף של עהנ"ד דל"מ שיעור מזוזה והחייב במזוזה מדרבנן לשיטת הרז"ה בר"ה דמצות דרבנן להנות נתנו אך מצוה הב"ע בדרבנן הרבה סוברים דיוצאים בה והדברים ארוכים ועתיקין ובאתי רק להזכיר. ודע למ"ד דסובר דבית שכור פטור מן התורה תמיד רק מדרבנן חייב לאחר שלשים ה"ה בית בא"י בשכירות אינו רק חיוב מדרבנן וחייב תיכף משום ישוב א"י ואף למאן דסובר דבית שכור חייב מן התורה רק תוך ל' יום לא הוי בית דירה ובא"י דחייב תיכף ע"כ רק מדרבנן כי קודם שלשים יום לא מיקרי דירה ומדרבנן חייב משום ישוב א"י כנ"פ. וחרש שוטה וקטן פטורים דפטורים מכל המצות שבתורה. ועיין באו"ח סי' ל"ח דכ' המחבר דתפילין ומזוזות תפילין קודם דהוי מצות דגופו ועיין בהלכות לולב דמבואר שם דא"צ לבזבז על מ"ע יותר מחומש נראה אפשר דגבי מזוזה דבכל רגע עובר בעשה

הוא חמור יותר כסברת הר"נ ביומא גבי פ"נ דלאו חמור מסקילה והבאנו כ"פ בח"ז וגם לענין תשובה אפשר דחמור מטעם הזה ואין להאריך:

מצוה תכד

סעיף א

שנמנענו שלא לנסות יותר מדאי את הנביא וכו' וע"ז נאמר לא תנסו את וכו'. מבואר בר"מ בסוף פ"י מהלכות יסודי התורה ועיין בפ"ד בדרך מצותיך שכ' החילוק בין הר"מ והסמ"ג דהר"מ חושב ללאו נסיון הנביא והסמ"ג כתב דאזהרה זו שלא יעשה אדם מצוה ע"מ שיתברך והרב המחבר כלל שניהם באזהרה זו. והר"מ אינו מביא זה דבמעשר מותר לנסות. ועיין בס' יש סדר למשנה בפ' הנ"ל מה שהאריך בזה ועיין בטור יו"ד סי' רמ"ז מבואר דבכל צדקה מותר לנסות. ועיין ברמ"א בסי' הנ"ל ועיין בספר משנ"ח בסי' ד':

מצוה תכה

סעיף א

להרוג ז' עממים המחזיקים בארצינו וכו' שנאמר החרם תחרים אותם וכו'. מבואר בר"מ פ"ה מהלכות מלכים. והנה אם רוצים להשלים ולעשות תשובה. וכן אם יש חילוק בין אם הם בא"י ובין אם הם בחוץ לארץ וכן קודם שנכנס יהושע ובין אח"כ הוא אריכות גדול עיין בר"מ ובראב"ד פ"ו שם ובלחם משנה שם באריכות ועיין בסוגיא דסוט' דף ל"ה ע"ב ובתוס' שם ובעזה"י אבאר זה בקונטרס ב"נ אשר יעדתי לחבר על הלכו' מלכים באריכו' בעזרת הגומר עלי וכאן אין מקום להאריך. ודע דאיתא בסנהדרין דף ס"ג גבי מכשפה דכ"ע סוברים בין ריה"ג ובין ר"ע דמיתת ז' עממים הוא רק בסייף ע"ש ותמה אני על הר"מ שלא הביא זה וגם הרהמ"ח לא הביא זה. וממה שכ' בפ"ט דמיתת ב"נ בסייף היינו על עבירות שלהם ולא מכח ד"ז וצ"ע על השמטה זו. ונוהג מצוה זו בכל איש ישראלי הן אנשים ונשים כמבואר בש"ס דמלחמות מצוה אפילו כלה מחופתה וכו' וכתב הרהמ"ח ועובר ע"ז ובא לידו ויכול להורגו מבלי שיסתכן בדבר וכו' וצ"ע נהי דכל המצות נדחים מפני הסכנה מכל מקום מצוה זו דהתורה ציותה ללחום עמהם וידוע דהתורה לא תסמוך דיני' על הנס כמבואר ברמב"ן ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה אם כן חזינן דהתורה גזרה ללחום עמהם אף דהוא סכנה. אם כן דחוי' סכנה במקום הזה ומצוה להרוג אותו אף שיסתכן וצ"ע:

מצוה תכו

סעיף א

שלא נחמול על עובדי עכו"ם וכו' ועז"נ ולא תחנם וכו'. מבואר בר"מ פ"י מהלכ' עכו"ם והנה מבואר בפ"ק דע"ז דף כ' דג' דברים נפקא לן מלא תחנם לא תתן להם חן ולא תתן להם מתנת חנם ולא תתן להם חני' בקרקע ע"ש בגמרא דמפיק שם כולהו ע"ש. והנה אף על פי שלאו זה נאמר כאן גבי ז' עממים מכל מקום הסכמת הר"מ והרהמ"ח וכן כתבו התוס' בע"ז שם דלאו זה נאמר על כל עכו"ם ע"ש. והר"ם בתחלת הפרק שם כתב דאסור לרחם על עכו"ם שנאמר לא תחנם לפיכך אם ראה עכו"ם טובע וכו' לא יעלנו וכו' מכאן אתה למד שאסור לרפאות עכו"ם אפילו בשכר וכו' ולדעתי צ"ע דבשכר כיון דעושה בשביל הנאתו ל"ש מתנת חנם ול"ש לא תחנם ע' בסוגי' דף כ' דבעכו"ם המכירו ל"ש לאו הזה דלא הוי מת"ח וכן מפני דרכי שלום ל"ש הלאו הזה ע"ש בתוספות ואפילו למאן דמתיר מת"ח מכל מקום אסור להעלותו דמחי' בן לעכו"ם ע"ש בתוס' אבל הלאו דמת"ח ל"ש אם עושה בשביל הנאת עצמו כי אינו חנם ע' בר"נ גבי משחרר עבדו וכו' ע"כ נהי דאסור מכל מקום צ"ע על הר"מ מ"ש עובר בלאו ע"ש. ומבואר בר"מ כיון דאסור ליתן להם מת"ח שנאמר לגר וכו' או מכור לנכרי במכירה לא בנתינה כדעת ר"י בש"ס דדברים ככתבם ע"ש בע"ז ובפסחים בסוגיא דחזקי' ור"א ומה שיש לפלפל בר"מ מסוגיא דפסחים אין כאן מקומו ע' בלחם משנה פ"ח מהל' מאכ"א ובאחרונים ואין כאן מקומו. ומ"ש הר"מ מקרא זה. נראה דמודה דעובר גם כן בלאו דלא תחנם ועובר על עשה ולא תעשה ע' בע"ז בתוס' בד"ה ר"י וכו' בדף כ' ומכל מקום צ"ע דלא כתב להדי' דעובר בלאו עיין בלשונו. שוב ראיתי בס' משנ"ח מצוה מ"ב שעמד בזה גם ראיתי שם שכת' דד' דברים מבואר בש"ס שנלמד מקרא זה ג' דברים הנ"ל והד' דאסור להעלותן ומרשים דף כ' ואני לא מצאתי ד"ז דאסור להעלותו כמ"ש דנר' דעת הר"מ צ"ע. והנה בלאו הזה נכלל דלא תתן להם חני' בקרקע בא"י ואסור למכור להם הן בית או שדה או שום דבר מחובר כמבואר בש"ס ובר"ם כאן. ומ"ש הרב המחבר דין זה במצוה בפרשת משפטים שייך למצוה דכאן ע"ש בהגהות. ומבואר שם דדוקא למכור אסור מן התורה אבל שכירות שרי דלא הוי חני' בקרקע. וצ"ע במוכר לזמן עיין בר"מ פ' כ"ג מהל' מכירה אפשר דהוי מכירה ועובר בלאו הזה. וכתב הרב המחבר כאן דאם שיבח וכו' אין לוקין לפי שאין בו מעשה וכו' ולפי זה במת"ח הוי מעשה. אך באמת יכול לומר דיש לו איזה הנאה ולא הוי מתנ"ח. ונראה דלא הוי לאו שבכללות אף על פי דג' דברים נלמד מלאו זה דהכל אחד כמו לאו דמלאכת יו"ט. והנה המוכר קרקע בא"י כת' הרהמ"ח במצוה

ל"ד דאין לוקין דהוי לאו שאב"מ כיון דאפשר בלא מעשה וצ"ע דבמצוה שלא נמכור מעשר בהמה במצוה שס"א כתב דאין לוקין לפי דאין מכירתו מכירה דלא אהני מעשיו וכן בחרמי כהנים וביפ"ת לא כתב כיון דאפשר בל"מ. נראה דמכירה הוי מעשה ול"ש כיון דאפשר בל"מ כמ"ש כ"פ וצ"ע. והר"מ בהלכות סנהדרין לא מנה לאו הזה בכלל הלוקין וצ"ע למה דלדעת הרב המגיד הר"מ לא ס"ל הכלל הזה כמו בהרהמ"ח והדברים עתיקין וצ"ע. ואם המכירה קיים מחמת כל מילתא דא"ר לא תעביד וכו' צריך אריכות גדול עיין בסוגיא דתמורה ובאתי רק להזכיר והדברים עתיקין. ועיין בדברי הרב המחבר מצוה של"ט מבואר דמכירה הוי מעשה ולוקין. ע"ש באריכות וצ"ע במצוה זו:

מצוה תכז

סעיף א

שלא נתחתן עם האומות וכו' שנא' ולא תתחתן בם וכו'. זה מבואר בר"מ פרק י"ב מהלכות אישות בזה דעת הרהמ"ח כדעת הר"מ דבגיותן שייך בהו חתנות ועוברים בלאו הזה ואין חילוק בין ז' אומות לשאר עכו"ם. ולאחר שנתגיירו אפילו ז' אומות סובר הר"מ דאינן אסורים מן התורה רק נתינים אסורים מדרבנן מגזירת דהע"ה ובזה נטה הרהמ"ח מדעת הר"מ וסובר כדעת הרמב"ן והרשב"א דז' אומות אסורים לאחר שנתגיירו בלאו דלא תתחתן אך הם כתבו דבניהם אינם אסורים מן התורה והרהמ"ח קיצר בד"ז והרבה ראשונים ס"ל דבגיותן אפילו ז' אומות אינו עובר בלאו הזה דל"ש חיתון בגיותן כלל עיין בר"מ ובכ"מ ובטוש"ע אהע"ז בסי' ד' וסי' ט"ז. והנה לדעת הר"מ בגיותן אין לוקין רק בביאה דרך אישות כמ"ש בפ"ז וכן כתב הרהמ"ח אבל בזנות אין לוקין מן התורה ודעת התוס' והטור דבכל האומות אין לוקין בגיותן משום לאו דלא תתחתן אבל בז' אומות אם בעל אפילו בזנות לוקין משום לא תקח וז' אומות אחר גירותן לוקין על החיתון לחוד בלא בעילה משום לא תתחתן ולא יקח ל"ש דאינו מסיר מאחרי השי"ת. ונראה דעל הביאה לחוד בלא קידושין אינו לוקה לדעתם דלא הוי חיתון וכן על הביאה לאחר קידושין אינו לוקה דהלאו הוא רק החיתון היינו הקידושין והרהמ"ח כת' ועובר ע"ז ונתחתן וכו' בגירותן וכו' ובא עליה לוקין מבואר דעל החיתון לחוד אין לוקין כמו כל ח"ל דאין לוקין על הקידושין וגם מבואר בדבריו דעל הביאה לחוד ג"כ אין לוקין רק הביאה ע"י חיתון ועיין בס' א"מ בסי' ט"ז באריכות מביא שיטות הראשונים דבגיותן חייב על הביאה לחוד בלא קידושין משום לא תתחתן ועל הקידושין לחוד אינו עובר כמו כל ח"ל. ולכאורה אם נאמר דעל הביאה לחוד אין לוקין רק ע"י קידושין אם כן

היאך אמר רבא בגירותן אית להו חתנות וחייב על הביא' ע"י קידושין האיך תופסים הקדושין הא הו"ל קידושין שאין מסורים לביאה ורבא ס"ל דקדושין שאמ"ל לא הוי קידושין והתוס' הקשו מכל ח"ל ותירצו דלא הוי קידושין שמס"ל רק אם ע"י הקדושין הו"ל אמס"ל ובח"ל בלא הקידושין הו"ל אמס"ל ומזה הקשו האחרונים על הר"מ דס"ל בח"ל דאין לוקין בבעל לחוד אם כן כאן נמי למאן דס"ל דעל הבעילה לחוד אין לוקין הו"ל קידושין שאמס"ל ואין להאריך בזה ובאתי רק להזכיר. ונראה דאחד מז' עממים שנתגיירו ונעשו עבדים ושפחות שחייבים במצות כנשים לדעת הסוברים דבגירותן אית להו חתנות וכו' זה לא הוי גירותן דעבד ושפחה אין להם חתנות והדין שלהם ככל עבד ושפחה ולדעת הסוברים בגיותן חייב משום לא יקח מכל מקום בעבד ושפחה ל"ש זה דאינם מסירים כי הם כישראל לכ"ד כנשים. ונראה לענין זה דחיתון אף גר תושב בכלל עיין בר"מ דאין קנאים פוגעים בבת גר תושב אבל לענין דינים אלו ג"ת שוה עם עכו"ם כ"נ ויתר הדברים שכתב הרהמ"ח מבואר בר"מ. ובבא על הנכרית שהיא תהרג כן כ' הר"מ ועיין בהה"מ שכתב דלא מצא זה מבואר והניח הדבר בצריך תלמוד ועיין בר"מ שכ' דאפילו הי' הבועל קטן בן ט"ש וי"א כיון שהי' בזדון יראה דאף בקטן שייך זדון אף על פי שאינו בן דעת ואפשר הר"מ לשיטתו בהלכו' דקטנה יש לה רצון. והנה המצוה הזו לא למדתי בעיון כלל ע"כ אין רצוני לכתוב עוד ובעזה"י אשנה פ"ז.
(חסלת סדר ואתחנן ונתחיל פ' עקב בס"ד):

מצוה תכח

סעיף א

שנמענו שלא ליהנו' בציפוי ע"ז וכו' שנא' לא תחמוד כסף וזהב עליהם וכו'. זה מבואר בר"מ פ"ח מהלכות ע"ז והנה בפ"ז כתב דכל הנהנה ממשמשי ע"ז וכו' לוקה שתים אחת משום ולא תביא תועבה וכו' ואחת משום לא ידבק וכו' וכאן כתב דציפוי עכו"ם הם בכלל משמשים וכתב דהנהנה עובר בלאו דלא תחמוד וכו' והנהנה לוקה וכו' נראה דאינו לוקה רק משום לאו זה לא תחמוד וכו' ואינו לוקה משום לא תביא וכו' ולא ידבק וצ"ל דיש חילוק בין אם הע"ז עצמה אסורה כגון תלושה עוברים על המשמשים בשני הלאוים הנ"ל אבל ציפוי מחובר שאין הע"ז אסורה אין עוברים על המשמשים בלאוים הנ"ל רק בלאו הזה דלא תחמוד וכו' והלאו הזה מבואר בר"מ ובש"ס דע"ז דמיירי בציפוי הר ובע"ח שאין עצמן נאסרים ע' בהר"מ ובהרהמ"ח ועיין בס' משנת חכמים במצוה מ"ב שעמד בזה וכ' דנראה מדברי רש"י בע"ז דף מ"ה דאי לאו קרא לא היינו אוסרים ציפוי הר

ובע"ח כיון דהם בעצמם אינן נאסרים והתורה גילתה לנו דדינן כשאר משמשים של כל ע"ז אם כן אהדרי' לאיסור' קמא ועוברים בשני לאוין משום לא תביא ומשום לא תדבק וכו' רק דעת הר"מ וסמ"ג דאינו לוקה אלא אחד בציפוי הר ובע"ח מלאו דלא תחמוד וכו' כיון דהם בעצמם אינם נאסרים והתורה יחדה רק לאו זה ע"ש ומדברי הרהמ"ח כאן שכ' אף דנאסר במקום אחר דרך כלל לא ידבק וכו' נתיחד וכו' נראה מדבריו דכאן נמי שייך הלאוין דלא ידבק ולא תביא וכו' אם כן הו"ל ללקות שלשה משום הג' לאוין וגם במצוה הסמוכה שכ' בין משמשים וכו' שכתב דלוקה שתים הו"ל לכתוב דלוקה שלש משום לאו הזה ג"כ ולשון הרהמ"ח דציפוי לפי שהפתאים נותנים עיניהם וכו' אם כן הציפוי ע"ז התלושה ג"כ והו"ל ללקות בכ"ע ג' מלקות משום ג' לאוין בציפוי ע"ז וצ"ע. וע' שם במשנ"ח. וע"ש דדעתו דעוברים בעשה ג"כ דאבד תאבדון וכו' ודעת התוס' בע"ז דף מ"ה ובחולין דף מ' דהא דאסור ציפוי הר היינו בנעבד עם ההר ע"כ אסור ור"י מתיר דבטיל לגבי הר אבל בציפוי שאינו נעבד רק הוא נוי ומשמשים אינו אסור מן התורה ע"ש וע"ש לענין בע"ח. ותקרובת הר במתכוין לעבדו ע' ביו"ד סי' ד' שני דיעות אם הוי תקרובות ונאסר בהנאה או לא ועיין בסי' קמ"ה. וע' שם במשנ"ח שחקר דציפוי הר או משמשים דנאסרו כמ"ש וההר עצמו מותר אם העכו"ם ביטל ההר אם נתבטלו המשמשין ומותרים כדקיי"ל בסי' קמ"ה ביטל ע"ז נתבטלו המשמשין או אפשר דוקא בע"ז שנאסרה דמהני הביטול לע"ז להתירה נתבטלו ג"כ המשמשים אבל בהר דמותר לא שייך ביטול כלל דבל"ז מותר לא נתבטלו המשמשים ע"ש שהניח בצ"ע. ועיין בתוס' בע"ז לענין ציפוי בע"ח. והנהנה לוקה בכ"ש כמ"ש הר"מ והרהמ"ח ונוהג בכל אישי ישראל אבל עכו"ם אף על פי דמצווה על ע"ז היינו על עבודתה אבל על אה"נ של ע"ז אינו מצווה וז"פ. ולענין יהרג ואל יעבור אם הוא אבזרי' דע"ז ע' ביו"ד סי' קנ"ז ובמצות קדה"ש בפרשת אמור הארכתי בזה ע"ש:

מצוה תכט

סעיף א

שלא נדבק שום דבר מע"ז וכו' ועז"נ ולא תביא תועבה וכו'. מבואר זה בר"מ פ"ז מהלכות עכו"ם ומבואר דהנהנה מעכו"ם או ממשמשים או מתקרובת לוקה שנים משום לא תביא וכו' ומשום ולא ידבק וכו' ומדברי הר"מ נר' דוקא הנהנה עובר על שני הלאוין אבל המכניס כדי להנות בו אין בו לאו כלל מדלא הביא המכניס ומדברי הרהמ"ח בתחלת דבריו נראה דהמכניס כדי להנות עובר בלאו דלא תביא וכו' ובסוף דבריו נראה דוקא

על ההנאה לוקין ולא על המכניס כדי להנות כ"ז שלא נהנה וצע"ק. וכן פסק אם הכניס לביתו דבר מע"ז שלא להנות נראה דכולם סוברים דאין עובר בלאו אף הרהמ"ח ע' בלשונו. ובאמת מבואר בע"ז דף כ"א דאף המשכיר בית לעכו"ם שמכניס ע"ז לתוכה עובר בלאו הזה דלא תביא וכו' וכן כ' הר"מ בפי' כאן והרהמ"ח בסוף משפטים ועיין בתוס' בע"ז שם דאם הישראל מכניס ברשותו בודאי עובר רק בשכירות לעכו"ם הוא רק מדרבנן ע"ש ודעת הר"מ פ"י נראה שהוא מן התורה דכתב מפסוק הזה ובודאי אין לוקין על הכנסת העכו"ם דאיהו לאו מידי עביד אבל במכניס לביתו בידים אף שאינו רוצה להנות בו נראה דעוברים בלאו הזה ולא תביא וכו' והוא ראוי ללקות ג"כ מלאו הזה וצ"ע קצת. וזה פשוט הנהנה מאיזה דבר מע"ז אף על פי שלא הביא לתוך ביתו מכל מקום עובר בלאו זה ג"כ כמבואר הלשון בר"מ ובהרהמ"ח וכן בש"ס מבואר המבשל בעצי אשירה לוקה שתים נראה אף שלא הכניסו לביתו דהנאה שנהנה הוי הכנסה כנ"פ ע' בלשונם. ועיין בספר משנ"ח מצוה כ' ומצוה ל"ט שהאריך לחקור דמכירה הוי הנאה עיין במ"ל בהלכות יסוה"ת ובר"מ סוף הלכות מכ"א, א"ו כאן כיון שהדמים שלקח נתפסים באיסור ואסור להנות והוא אינו רוצה להנות אם כן המכיר' לא הוי הנאה כלל. וגם חקר במוכר לישראל אם המכירה חל מחמת מקח הנעש' באיסור וכל מילתא דא"ר לא תעביד וכו' ל"מ. ובמוכר לעכו"ם אפשר דמהני כיון דאחד אינו עושה איסור אפשר דמהני ע"פ סברות הפנים מאירו' והדברי' עתיקין ע"ש שפלפל בחכמה ומכל מקום אני לך. והנה הר"מ והרהמ"ח כללו במצות אלו ע"ז ומשמשין ותקרובו' דהם סוברים דגם תקרובת ע"ז אסור בהנאה מן התורה ולוקין אבל דעת התוס' בב"ק דף ע"ב ד"ה אי וכו' מסתפקים דאפשר דתקרובת ע"ז אינו אסור בהנאה מן התורה רק באכילה ועיין ברשב"א בקידושין מביא ג"כ שיטה זו ועיין בתוס' חולין דף ו' ובס' שעה"מ פ"ה מה' אישות ובהגהות טעם המלך פלפול ארוך בזה. והנה לדעת הר"מ והרהמ"ח לוקין בכ"ש דלא כתיב אכילה ואף שלא כדרה"נ דלא כתיב אכילה וגם כיון דהוא בכ"ש אף שלא כדר"א לוקין כסבר' מהרש"ל ומהר"י בן לב אך לסבר' התוס' דאכילה אסור מן ויאכלו וכו' אפשר דדוקא בכזית ועיין בס' משנ"ח ועיין בר"מ במכ"א ביין נסך והדברים עתיקין וארוכים בענין זה ולא יספיק כמה קונטרסים לברר הענינים הללו. לפמ"ש לעיל דאף בלא הנא' עובר במכניס דבר מע"ז משום לא תביא וכו' ופשוט דל"ד לתוך ביתו ה"ה לידו ע' בע"ז בתוס' שם דף כ"א אם כן נוכל לפלפל בסוגיא דר"ה גבי שופר של ע"ז דיצא דמללה"נ וכן בלולב נהי דאין לו הנאה מכל מקום על כל פנים עובר בלאו דלא תביא הדר הו"ל מהב"ע ע' בסוגיא והוא אריכות גדולה ובאתי רק להזכיר ולעורר. ופשוט ג"כ דהנהנה עובר

במצות עשה דאבד וכו' כמו שמבואר במצוה לפני זה וכן המחזיק אותה או מכניסה ועיין בע"ז דרוצה בקיומה אסור מכש"כ שעושה מעשה אם כן ג"כ יש לפלפל בסוגי' דשופר אף על גב דלאו להנות נתנו על כל פנים עובר בעשה ובאתי רק לעורר ולהזכיר. ומביא הרהמ"ח חילוק בין ע"ז של עכו"ם ובין ע"ז של ישראל דע"ז של עכו"ם אסור' מיד משנעשית דכתיב פסילי וכו' משנפסלו וכו' וע"ז של ישראל אינה אסורה עד שתיעבד כן מבואר בש"ס דר"ע סבירא לי' כן וכן הלכה וכן פסק הר"מ כאן פ"ז ועיין בלחם משנה מה שפלפל בדברי הר"מ ומשמשי עכו"ם אפילו של עכו"ם אינם אסורים עד שישתמשו בו עכו"ם ועיין ביו"ד סי' קל"ט בט"ז דמביא בשם הדרישה דישראל רשע דינו כעכו"ם לענין זה דנאסרת מיד שעשאה והט"ז השיג עליו דדינו כישראל ועיין בס' משנ"ח מצוה ל"ט פלפול ארוך בזה ומכל מקום אני לך. וע"ש שפלפל באריכות בישראל ועכו"ם שעשאו עכו"ם בשותפות ולא עבדוהו דחלק העכו"ם נאסר מיד וחלק הישראל לא נאסר אם חלקו אח"כ מה דינו אם יש ברירה וע"ש שפלפל הרבה ומ' מקום אני לך. והנה ע"ז של נכרי דאסורה מיד ל"ד שעשאה עכו"ם אלא אפילו ישראל שעשאה לעכו"ם נאסרה משנגמרה כמבואר בש"ס דע"ז ובר"מ כאן הלכה ה' אם כן נראה פשוט אפילו עשאה עכו"ם חרש שוטה וקטן או ישראל שעשאה עבורם נאסרה מיד דתיכף בשעת עשיה נאסרת אבל ישראל שעשה דאינה אסורה עד שתיעבד נר' דחרש שוטה וקטן שאין בהם דעת ואין יודעין בטוב ע"ז אפשר דאין עבודה שלהם כלום ואינה נאסרת בעבודתם. ואפשר דקטן עד י"ג שנים אף דיש בו דעת מכל מקום כיון דלכל התורה כולה אין מחשבתו ומעשיו כלום (ומחשבה הנכרת מתוך מעשיו הבאתי כ"פ ואין כאן מקומו) אין עבודתו כלום. ועיין בש"ע גבי ביטול עכו"ם קטן ומסופק אני אם מדמין זל"ז וצ"ע. ועיין בש"ס ובר"מ פ"ח ובש"ע דישראל שזקף לבינה ובא עכו"ם והשתחוה דנאסר כיון דהי' ניחא להישראל אפשר בחרש שוטה וקטן לא שייך זה דל"מ ניחותא דידהו ואינו נאסר ובאתי רק לעורר. ונוהגים לאוים אלו בכל אישי ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן כהת"כ ואינו נוהג אצל ב"נ כמש"ל. וגם אי הוי אבזרי' ע' בסוף קכ"ז והארכתי לעיל בפ' אמור. ועיין בר"מ שכ' המשתחוה לחצי דלעת והחצי השני מעורה בו נאסרת החצי השני' מספק. והוא אבעי' בש"ס בחולין והראב"ד השיג ע"ז דאין יד לאיסור רק האבעי' לטומאה וכן שיטת רש"י. אך הר"מ ס"ל דגם לענין איסור אבעי' זו אם יש יד ע"ש. וא"י אם דוקא במשתחוה הדין כן ולא במשמשין ולא בתקרובות או גם באלו דברים הדין כן:

מצוה תל

סעיף א

לברך את השי"ת אחר שיאכל וישבע מלחם או מז' המינים כו' ונאמר ואכלת ושבעת כו'. מצוה זו מבואר בר"מ פ"א מה' ברכות ובפרקים מפוזרים שם ובטור או"ח בסי' ק"פ והרהמ"ח האריך. ודבר הנהוג בזמנינו והאריכו הראשונים והאחרונים אין דרכי להאריך ואכתוב בקיצור קצת הערות בס"ד. והנה על הלחם מה' המינים כ"ע סוברים שברכת המזון הוא מן התורה ועל המזון מה' מינים שאינו לחם כגון הפת הבאה בכיסנין צ"ע אם הוא מן התורה וכן שבעת המינים כגון גפן כו' יש דיעות אם הוא מן התורה היינו ברכת מעין שלש ורומז הרהמ"ח ועי' בראשונים שהאריכו בזה הרבה. ורוב הראשונים ס"ל דדוקא בשבע הוא מן התורה והדברים עתיקים. וז"פ דהנאת גרונו לחוד ל"מ היינו אכל ח"ז והקיאו וחזר ואכל אפילו כ"פ עיין בר"מ בהל' מכ"א ומובא בח"ז כ"פ כיון דבעי שביעה ואין שביעה אלא במילוי הכרס עי' בחולין סוף פ' גה"נ וביומא פ' יה"כ ובמצות יה"כ לעיל. וגם אם אכל הרבה ושבע אך אכל בהפסקה ולא אכל כזית כא"פ נראה דאינו חייב ג"כ מן התורה דכתיב ואכלת וכן כ' המג"א בסי' ר"י דלא כבעל כנה"ג אף דהמג"א כתב דשוה לשאר איסורים וזה יש לדחות דהכא בשביעה תלי'. ומכל מקום נ"ל דתרתי בעינן אכילה ושביעה ואם אכל בהפסקה אף ששבע ל"מ ואכילה בלא שביעה ג"כ ל"מ. וזה אני מסופק אפשר דסגי כזית בכא"פ דהוי ואכלת והמותר עד שביעה יכול להיות בהפסק' או אפשר כל השביעה צריך להיות בכא"פ ולא יותר וצ"ע. ועי' בפרמ"ג או"ח. וז"פ ה"ה באכל שלא כדר"א כל דלא חייב על האיסורים אינו נקרא אכילה כאן ואינו חייב בברכת המזון ג"כ דאכיל' כתיב וקאי על השביעה דהשביעה צריך להיות בדרך אכילה או אפשר דסגי בכזית בדרך אכילה והמותר א"צ כמו לעיל לענין הפסק וצ"ע. ולפי מה שמסופק המנ"ל בהלכ' יסוה"ת דאפשר גבי מ"ע א"צ דר"א עי"ש אם כן אפשר כאן גבי ברכת המזון היא עשה דכתיב תאכל בלשון חיוב ומכל מקום לא נתמעט שלא כדר"א ומכש"כ דאכלת אינו חיוב אך כבר הסכימו האחרונים דבעשה גם כן בעינן דר"א ומובא כ"פ בחיבור זה נראה דה"נ אף דיש לחלק כמ"ש מכל מקום נ"ל דצריך כדר"א. והאוכל דבר איסור אפילו איסור דרבנן דעת הר"מ כאן בפ"א דאינו מברך ברהמ"ז ולא שום ברכה הן בשוגג והן במזיד והראב"ד השיג עליו וסובר שמברך ועיין בכסף משנה ובלחם משנה ועיין בא"ח סי' קצ"ו בט"ז באריכות. וע"ש אם אוכל איסור במקום סכנה ודיני' אלו צריך אריכות לפלפל בזה ואין כאן מקומו. ובאיסור דרבנן צ"ל דחז"ל עקרו ברכת המזון בשוא"ת והעמידו דבריהם בדין תורה וכן מצינו כ"פ. והנה דעת התוס'

בפרק היה קורא דשלש ברכות הם מן התורה ודעת הר"מ והרמב"ן דמה"ת הוא רק ברכ' אחת ובנוסח הברכה אחת צריך הארץ וברית כו' רק חכמינו זכרונם לברכה תקנו ג' ברכות עי' בב"י סי' קצ"א ונראה דאף ברכה אחת א"צ מן התורה בנוסח ברכה כי ברכה אם צריך שם ומלכות מן התורה לא צריך ובודאי הוא מדרבנן אף שמבואר בברכו' בסוגי' דכל ברכה שאין בה שם ומלכות כו' ויליף מקרא לא שכחתי כו' הוא רק אסמכת' עי' בתוי"ט פ"ב דמע"ש הכלל דברכה מן התורה הוא איזה דברים כפי צחות לשונו וצריך להזכיר כל מה שצותה התורה ע"ל במצות קד"ה וכ"מ מד' הרמב"ן מובא בב"י ובודאי אם משנה ממטבע שתקנו חכמינו זכרונם לברכה לא יצא היינו מדרבנן ואפשר דג"כ מן התורה ל"י כמבואר בפרמ"ג בפתיחה ומובא כ"פ בח"ז אך באונס יצא ומכל מקום בספק צריך לחזור בשם ומלכות ולא הוי ספק ל"ת כיון דספק תורה לחומרא צריך לחזור אינו עובר בלא תשא כו' כי לא הוי לשוא ואין להאריך כי ברור והבאתי בח"ז ועי' בכ"מ ובס' פרמ"ג. והנה אם ברכת הזימון הוא מן התורה עי' בראשונים ואם יש חילוק בין ג' לי' ע' בדבריהם.

ונשים ועבדים דעת הר"מ והרב המחבר והרבה ראשונים דחייבים רק מספק ודעת רש"י דהטעם דאפשר שאינן חייבים כיון דכתיב על הארץ כו' והם לא נטלו חלק בארץ ועיין בתוס' שהקשו מכהנים ולוים דג"כ לא נטלו חלק בארץ והראשונים תירצו דלקחו המ"ח עיר. ולדעתי גרים הם ג"כ בכלל ספק זה ואינם חייבים רק מספק. וטומטום ואנדרוגינוס למאן דסובר דאנדרוגינוס הוי ספק גם הם לא נטלו חלק מספק רק מאן דסובר דאנדרוגינוס הוי זכר או חצי זכר חייב בודאי. וחצי עבד וחצי ישראל מבטן לא גר כאשר ציירתי כ"פ חייב בודאי מצד הישראל ולקח ע"כ חלק בארץ כאשר כתבתי כ"פ. ודעת התוס' דהספק הוא כיון שאינם בני ברית ותורה וצריך להזכיר ברית ועבד שישנו בברית אינו בתורה ע"כ פטור ולפי זה גר חייב. וח"ע וחב"ח בודאי ישנו בתורה ג"כ מצד הב"ח ומצד עבד אין איסור ללמוד תורה אם כן חייב בברכת המזון מצד הב"ח. ולפי זה אינו יכול לברך בעצמו כי לא אתי צ"ע ומפיק כו' כמו שופר רק ישמע מאחר. וגם ח"ע וחצי ישראל הדין כן. וכן לשיטת רש"י שכתבנו לעיל הדין כן. וטומטום ואנדרוגינוס דהוי ספק איש לשיטת רש"י על כל פנים לא נטלו חלק בארץ מספק אם כן דינו כנשים והו"ל חד ספק כנשים. אך לשיטה זו הו"ל ס"ס לחיוב ספק דילמא הם אנשים אף דטומטום א"י למול מכל מקום הו"ל ב"ב כמו ערל בודאי חייב כיון דא"י למול ואפילו אם הוא אשה הו"ל ספק אבעיא בש"ס. אך זה צ"ע אם ס"ס לחיוב הו"ל ודאי וגם אבעיא דלא איפשטא אם מצטרף לס"ס והדברים ארוכים ועתיקים אין כאן מקומו

ובאתי רק להזכיר. ופשוט דערל ישראל הן באונס והן במזיד מכל מקום הו"ל ב"ב וחייב בברכת המזון מן התורה עיין בראשונים וז"פ. ועיין בצל"ח בסוגיא דנשים בברכת המזון דאורייתא וכ' דרוצה לומר נהי דאינם בני ברית ותורה או לא נטלו חלק בארץ על כל פנים ברכה ראשונה ודאי נתחייבו מן התורה כי שם לא נזכרו דברים אלו. והדר בי' ע"ש ומכל מקום אני לך. וחרש שוטה וקטן פטורים מכל המצות אך קטן שהגיע לחינוך חייב מדרבנן בכל המצות. וחרש המדבר וא"ש דאינו יכול להשמיע לאזנו וגם בריא אם לא השמיע לאזנו עיין בראשונים ובאחרונים שהאריכו בזה וא"י להאריך במה שהאריכו בזה הראשונים והאחרונים. וגם אחד מוציא חבירו מן התורה ובפרט בזימון. אך מי שאינו מחויב א"מ חבירו המחויב כמו בכל המצות וגם המחויב מדרבנן א"מ המחויב מה"ת. ומודר הנאה יוצא דמצות לאו ליהנות נתנו. אך במחויב מדרבנן או ברכה רביעית דהוא מדרבנן לדעת הרז"ה בר"ה דבדרבנן ליהנות נתנו הכלל א"ר להאריך אם אאריך בפרטות צריך כל מצוה חיבור מיוחד ובאתי רק להזכיר.

ומביא הרהמ"ח עוד ברכה מן התורה היינו בה"ת כדעת הרמב"ן שחישב בה"ת למ"ע וכן הסכימו הרבה ראשונים וג"כ מן התורה לומר לפי צחות הלשון איזה שבח על נתינת התור' הק' רק חכמינו זכרונם לברכה תקנו נוסח הברכה ותקנו שנים או שלשה ברכות לכל מר כדאית לי' ע' בש"ע סי' מ"ז ובב"י ובראשונים ועי' בשו"ת ש"א. ודעת הר"מ דהוא רק מדרבנן ע' באחרונים שהאריכו בזה. ומצוה זו אינה מחויבת רק אם רצה ללמוד מ"ע עליו לברך ועיין בש"ע המהרהר א"צ לברך והכותב צריך לברך וע"ש באחרוני' ומבואר שם בש"ע דנשים חייבות לברך אם כן ה"ה עבדים ומכל מקום ד"ז צ"ע כיון דאינם חייבים במצות לימוד התורה למה חייבים אף על פי שצריכים ללמוד הדינים ע"ש מכל מקום לא בתורת מצות לימוד התורה חייבים רק שידעו הדינים שלהם ואפשר כמו ברכת המזון שאינו מצוה לאכול רק התורה צותה שאם יאכל יברך והוא מ"ע ה"נ כתבה התורה מי שלומד אף על פי שאינו מחויב מ"ע לברך. אך על כל פנים הנוסח אשר קדשנו כו' לעסוק בד"ת צ"ע אך אפשר דאשר בחר בנו דהוא שבח מחוייבים כמו ברכת המזון אך אקב"ו כו' אינם מברכים. אך לדידן רשות להם לברך בכל המצות אף על פי שאינם חייבים והדברים עתיקין. על כל פנים ברכת השבח הוא מ"ע אף על פי שאינם חייבים בלימוד התורה כמו ברכת המזון ולפי זה נשים ועבדים מוציאין האנשים כי חייבים מן התורה אך אם שנאו כבר אם הם מוציאים כי אינם בגדר ערבות והדברים ארוכי' ועתיקים. ומהרהר בד"ת אף אם נאמר דמ"ע של לימוד התורה הוא בהרהור ג"כ דכתיב והגית בו כו' מכל מקום לא מצינו ברכה על הרהור כמו ביטול חמץ בלב ע' סימן

תל"ד ויש להאריך כאן בכל קוץ ואין כאן מקומו. וחרש שוטה וקטן פטורים כמו בכל המצות. וח"ע בודאי חייב מצד חלק הבן חורין ושאר הענינים שכ' הרהמ"ח צריך חיבור מיוחד. ומה שכ' בסוף דבריו דבראש חודש וחנוכה ופורים מזכיר בברכה שלישי' הוא טעות המעתיק דבחנוכה ופורים מזכיר בברכה שני'. וגם בדין הפסק לענין ברכת התורה יש לי עינים ואין כאן מקומו. ועיין בפרמ"ג בפתיחה שמביא ירושלמי למאן דס"ל ברכת התורה דאורייתא ה"ה ברכות המצות דאיתקש שנא' התורה והמצות ומסיק דההיקש הוי אסמכתא דלא מצינו בכל הפוסקים שיהיו סוברים דברכות המצות יהיו מן התורה ע"ש. ומ"ש הרהמ"ח דהמברך ברכה לבטלה דחכמים סמכו הדבר על לאו דלא תשא כו' דעתו כדעת התוס' בר"ה וקידושין דאינו אלא מדרבנן. אבל דעת הר"מ דעובר מן התורה בלאו הזה ומובא בח"ז לעיל ועיין במג"א סי' רט"ו. ובד"ז דברכות המצות הוא מן התורה נראה דגם המשנה והש"ס דילן סוברי' כן במע"ש גבי לא שכחתי מלברכך כו' על כל פנים איזה שבח ונוסח הברכה תקנו חכמינו זכרונם לברכה כמו ברכות התורה וברכת המזון שכתבנו ע' בתוי"ט:

מצוה תלא

סעיף א

שנצטוינו לאהוב הגרים כלומר כו'. מבואר בר"מ פ"ו מהלכות דיעות. ונרא' דה"ה עבד שנתחייב במצות גם כן בכלל מצות אהבת רעים דעבד נקרא רעהו כמבואר בב"ק וכ"פ בח"ז ובכלל מצוה זו ג"כ כיון שנכנס לדת כמ"ש הרהמ"ח מכל מקום אינו משמע זה כי עבד לא יקרא גר וצ"ע. וגם לא נתבאר עד כמה נקרא גר אם הוא לבדו נכנס לדת או אם גם בניו אחריו ולא נתבאר עד כמה דורות הם גרים ונראה דדינו כמו לענין יוחסין באה"ע סי' ד' דעד כמה דורות נקראים גרים רק אם יש צד אחד ישראל דאינו כגר לענין יחוס ע"ש ה"נ אינו כגר לענין מצוה זו שיש לו עוזר באומה ע' בדברי הרהמ"ח. ומ"ש הרהמ"ח לרחם על כל אדם כו' הוא מדרך המוסר אבל אינו בכלל המצוה רק גר שנתגייר ונכנס תחת כנפי השכינה וז"פ:

מצוה תלב

סעיף א

להיות יראת השי"ת על פנינו כו' ביראת עונשו כו' ובסוף כתב ולתת על לבו כו' וישיב להם נקם כו'. ומצוה זו מבואר בר"מ פ"ה מהלכות יסוה"ת ושם מבואר האיך הדבק

ליראתו בשעה כו' והוא יראת הרוממות. והרב המחבר נקט יראת העונש דהוא ג"כ מצוה ועי"כ בא ליראת הרוממות וכבר האריכו במצוה זו כל ספרי מוסר ואשרי כל ירא ד' השי"ת ישים חלקינו עמהם:

מצוה תלג

סעיף א

לעבוד את השי"ת שנאמר ואותו תעבודו כו' להתפלל לפניו כו'. והביא הרהמ"ח דעת הר"מ דתפלה היא מן התורה בכל יום אך אין מנין התפלות ונוסח התפלות מן התורה ובאיזה תפלה שמתפלל יוצא ידי חובתו מן התורה. והרמב"ן סובר דכל התפלה רק מדרבנן רק בעת צרה מסתפק דאפשר הוא מן התורה. ועיין בר"מ פ"א מהלכות תפלה ובכ"מ. וכבר האריכו בזה הראשונים והאחרונים ועי' בשו"ת ש"א. ואין להאריך במה שהאריכו הם. וכל האישים חייבים מן התורה אף נשים ועבדים דהו"ל מ"ע שאין הזמן גרמא וכל דיני תפלה שמביא הרב המחבר אין כאן מקומו להאריך. וחרש שוטה וקטן פטורים ואין צריך להשמיע לאזנו. וגם דינים אחד מוציא את חבירו הכל נתבאר בהלכות תפלה וצריך חיבור מיוחד:

מצוה תלד

סעיף א

שנצטוינו להתחבר עם חכמי התורה כו' ובו תדבק כו'. מצוה זו מבואר בר"מ פ"ו מה' דיעות ומ"ש בשם הרמב"ן דעיקר מצוה זו לישבע בשמו ב"ה לקיים המצות כו' עיין בתמורה דנפקא זה מבשמו תשבע אחר דכתיב בקרא בשמו תשבע בסדר ואתחנן ובסדר עקב. ועיין בסמ"ק לרבינו במצוה ז' שהרמב"ן שם כ' כן ועיין בס' מג"א מה שעמד בזה על הרמב"ן. ומצוה זו נוהגת בכל אישי ישראל כמ"ש הרהמ"ח:

מצוה תלה

סעיף א

להשבע בשמו ב"ה בעת שיצטרך כו' לפי שיש בזה גדולה בחקו ית' ועז"נ ובשמו תשבע כו' זה מבואר בר"מ פי"א מה' שבועות ודעת הרמב"ן דאינו מצוה רק לאו הבא מכ"ע. ע' בסמ"ק לרבינו מצוה ז' ובדברי הרמב"ן שהאריך ועיין בס' מג"א שם. ומ"ש בשם הרמב"ן מבו תדבק נתבאר במצו' הקודמת:

מצוה תלו

סעיף א

שנצטוינו לאבד ע"א כולם כו' שנאמר אבד תאבדון כו' מבואר בר"מ פ"ז מהלכות עכו"מ. ובא"י צריך לרדוף כו'. ולשון הר"מ אבל בח"ל כו' אלא כ"מ שנכבש וכו' וי"ל דוקא בכיבוש יחיד כמ"ש כ"פ אבל בכבוש רוב ישראל דנתקדש כא"י לכל הדינים כמו שמבואר בר"מ פ"א מהלכו' תרומות אם כן צריך לרדוף אחרי' לאבדם. ואפשר דהוא רק בארץ שבעה עממים כנראה מפשט הכתוב וידוע כי הם יסוד ע"ז ושרשה כמבואר כ"פ בדברי הרהמ"ח. ומבואר במצוה שאח"ז דיש לאו במחיקת השם מן הכתוב ואבדתם את שמם כו' לא תעשון כן כו' על כל פנים נראה דמצוה במחיקת שם ע"ז והוא בכלל איבוד. ועיין בע"ז דמצוה לכנות לה שם גנאי מפסוק זה והר"מ אינו מביא זה. וגם מצוה למחוק שם ע"ז לא ראיתי בפוסקים שיביאו ועיין בסנהדרין גבי ברכת השם ונראה דהכל בכלל איבוד וא"צ לחשוב ומכל מקום צ"ע. ונוהג בכל אישי ישראל. אך בב"נ אף שמצווה על ע"ז היינו שלא לעבוד אבל לא על לאוין אלו. וז"פ:

מצוה תלז

סעיף א

שלא נאבד ונמחה כו' כגון ביהמ"ק כו' ושמותיו היקרים ב"ה כו' ועז"נ לא תעשון כן כו'. מצוה זו מבואר פ"ו מהלכות יסוה"ת והנה הרבה האריכו האחרונים במצוה זו. ע' ביו"ד ובס' משנ"ח שהאריך בזה. ואכתוב בקיצור כדרכי בח"ז בס"ד. והנה כל הדינים בר"ם הן מחיקת השם והן נתיצת אבן מהמקדש והשורף עצי הקדש כ"ז אינו נמנה אלא בלאו אחד לא תעשון כו' והנה אם עשה אחד מהדברים הללו לוקין כמבואר בר"מ וכן אם עשה כולם כאחד שמחק ושרף הקדש ונתץ מן המקדש לוקין ג' מלקיות ואין זה לאו שבכללות כי הכל אחד שלא לאבד דבר ששמו ית' נקרא עליהם והוי גופים מחולקים. ע' בס' משנ"ח שהאריך קצת בזה. ודיני מחיק' שמו ב"ה עבר"מ ובהרהמ"ח מבוארי' השמות שאינן נמחקים ועיין בכסף משנה הגרסות שהי' להר"מ ועיין בטור ובש"ע יו"ד סי' רע"ו איזה השמות ואין להאריך בזה. ומבואר בר"מ דהמוחק אות אחת משמות אלו לוקין. ופשוט ל"מ אם מוחק אות מהשם דעי"ז אינו נקרא הו"ל בודאי מוחק כגון למחוק א' מאלקים ובלא א' אינו נקרא השם כלל אלא אפילו מחק אותיות מהשם ונשאר שם אחר כגון הי' מאלקים דנשאר אל וכדומה מכל מקום לוקין דעכ"פ מחק שם זה והוא עתה שם אחר וז"פ עיין בר"מ ובטור ובכ"מ ובב"י. ונראה דעכ"פ א"ח רק במחק אות או

דמקלקל השם לגמרי או דנקרא שם אחר אבל במחק קצת מן האות ועדיין האות ניכר כגון שהיה האות ארוך או רחב וקצרו ועדיין צורת האות עליו לא הוי מוחק כלל כיון דהשם נקרא יפה מאי איכפת זה לא הוי איבוד כלל. ועיין בספר משנ"ח שכתב אפילו קוץ של י' חייב היינו באופן שיתקלקל הי' לרש"י כדא"ל ולר"ת כדא"ל והדברים עתיקין אבל באינו מקלקל כלל בודאי אינו אסור כלל כנ"פ. ועיין בש"ע בב"י צריך לכתוב יהודא ושכח לכתוב הדל"ת יתלה הד' למעלה וכשר דנקרא עם האות התלוי אם כן אפשר אם כתב השם הוי' ב"ה וכתב דל"ת למעלה הו"ל כמוחק כיון דנקרא עתה יהודא אך באמת ז"א ל"מ דחיוב ליכא כיון דאינו עושה מעשה בגוף השם אלא אפילו איסורא ליכא דהתלוין מצטרף להכשיר ולא לפסול דאם תולה אותיות שא"צ בספר תורה אינו פוסל דלא נשתנה כלל רק אפשר דפוסל מטעם יתר אות או תיבה ולדעת הסוברים דאין יתר פוסל עי' בשו"ת נו"ב מה"ק חיו"ד סי' ע"ד בודאי אינו פוסל אם תלוי למעלה אות לומר שיקרא עם השורה והתיבה מתחתיו וע"י נקרא תיבה אחרת זה אין סברא כלל ול"מ זה בשום מקום ה"ה כאן לענין השם נמי כנ"ב דתלוי אינו רק להכשיר ולא לפסול ומכל מקום באיסור תורה ירא אני להתיר לתלות אות למעלה מהשם רק לענין מלקות נראה דאין לוקין ע"ז. וגם לענין קריאה בתורה אינו פוסל תלוי דאינו צריך ואינו מצטרף לפסול רק להכשיר כ"נ. ונראה דאם כותב נקודות תחת השם שעי"כ נשתנה הקריאה כגון שהיה כתוב שם אל ועשה פתח באל"ף בודאי איסור תורה הוא כיון דמתקלקל הקריאה ע"י הניקוד דכך קורין וא"ד לתלוי שכתבתי למעלה. מכל מקום לענין מלקות נראה דאין לוקין כיון שאינו עושה מעשה בגוף השם ועדיף מגרמא ובפרט דיש תיקון שימחק הניקוד ואף דלא מחק אין בו מלקות כיון דאינו עושה בגוף השם כלום כנ"ב ובאתי רק לעורר. ומבואר בש"ס ובפוסקי' דאותיו' הנטפלין להשם מלפניו מותר למוחקן כגון למ"ד מלה' וכדומה והנטפלין מאחריו אסור למחקו דכבר קדשו השם וכ' הר"מ דאין לוקין במחיקת הנטפלין ומכין אותו מכל מקום ואינו מבואר להדיא אם הוא על כל פנים איסור תורה או רק איסור מדרבנן ועי' באחרונים דהסכימו דאינו אסור אלא מדרבנן עי' בנו"ב מה"ק. ומבואר בר"מ דך' של אלקיך וכ"מ של אלקיכם הוי נטפל ואפ"ל דוקא אם מחק אותיו' כ"מ דישאר השם אלקי כתקנו ולא מחק רק הנטפל אינו רק מדרבנן אבל אם מחק רק המ"ם ונשאר אלקיכ דזה הוי קלקול בגוף השם דאינו נקרא כלל כי הכ' בסוף הוא כ' כפופה וצריך להיות כ' פשוטה ובכ' כפופה אינו נקרא כלל וה"ל קלקול בגוף השם אך אפשר דמ"מ נקרא שפיר השם אף דכ' כפופה בסוף התיבה ע' במגלה ובשבת בסוגיא דמנצפך כו' ועיין בס' טיב גיטין שהאריך בזה ובאתי רק לעורר.

והרהמ"ח כתב מ"ם של אלקיכם נרא' דג"כ אינו רק מדרבנן. והנה בכ"מ שנכתב השם אפילו על כלים חייבים על המחיקה כמבואר בר"ם. וכ' חק תוכות או מרוקם דאינו כ' עי' בגיטין אם חייבים על מחיקת השם בכתב הזה ע' במשנ"ח שמבי' בשם תשובת האחרונים בעל ש"י ובעל חו"י והגאון מהדא"ב שמחולקין בזה. ועיין בס' תורת גיטין בגיטין פ"ב שמסופק בזה וכבר קדמוהו האחרונים הנ"ל ולפי שאין הספרים הנ"ל ת"י איני רוצה להאריך בזה. ופשוט דל"ד בכתב אשורית ה"ה שם הנכתב בכל כתב חייבים על המחיקה ועיין ביו"ד בש"ך סי' קע"ט שכ' בפשיטות דשם בלשון אחר כגון גאט בל"א או בלשון אחר אין איסור מחיקה כלל עי"ש ועיין בא"ח סי' של"ד.

(שייך לעיל) **עי' בתוס' בסוטה דף י' ד"ה אלא כו'**. נראה מדבריהם דגם שלום הוא משמות שאינם נמחקים וכל הפוסקים לא הביאו ד"ז נראה דאין דעתם כן ועיין בס' נה"כ שעמד בזה והניח בצ"ע למעשה. ולפמ"ש לעיל נראה דאם כתב השם אדני ואח"כ כתב בסוף מ"ם ונקרא אדנים ג"כ אין לוקין כיון דאינו עושה מעשה בגוף השם אף שא"י למחוק כ"נ. ונראה פשוט דאם מחק המ"ם חוזר השם לכשרותו ואף לכתחלה יכול למחוק ואף אם נאמר דע"מ לתקן אסור ג"כ כמבואר אח"ז מכל מקום ל"ש נטפל כיון דאינו שייך להשם כמבואר בט"ז סי' רע"ו והדברים ברורים ע"ש.

והנה ז"פ אם לא גמר השם כגון שרצה לכתוב אדני וכתב אד"נ בלא י' א"ח במוחק כי אין זה שם כמבואר צב כו' שד כו' נמחק כי אין זה שמו הקדוש וכן אם רצה לכתוב שם הוי' ב"ה ולא כתב ה' אחרונה בודאי י' ה"א וא"ו אינו שם כלל. ונראה אם רצה לכתוב שם י' ה' לחוד אסור לכתוב וא"ו אח"כ לחוד דמקלקל השם דמעיקרא היה שם י' ה' ועתה יה"ו אינו שם כלל. ולכאורה קשה לי דבכותב שם הויה ב"ה דכותב י' ה' והוי שם ואח"כ כותב הו' ובאותו רגע הוי קלקול כי אין זה שם אלא אח"כ כשכותב ה' האחרונה נגמר השם ונהי דזה הוי מקלקל ע"מ לתקן מכל מקום בודאי לכתחלה אם יש תקנה שלא לקלקל כלל ודאי עדיף וז"פ ועיין בנדרים דלא יאמר לד' חטאת כו' ה"נ אפשר ח"ו לא יגמור מקלקל השם י' ה' ולמה לא התקינו חכמינו זכרונם לברכה בכותב שם הוי' ב"ה דיכתוב הי' לבסוף ויכתוב תחלה אותיות הו"ה ואח"כ יכתוב הי' בראש התיבה ונגמר השם ובזה אין שום מכשול ומזה ראיה ברורה דהשם צריך להיות כסדרן אלא אם כן א"א בענין אחר ומצותו בכך. ועיין בנו"ב מה"ק שם דמביא בפשיטות דהשם צריך להיות נכתב כסדר ובאמת ל"מ זה בשום מקום ולפמ"ש יש מכאן ראי' ברורה מדלא התקינו חכמינו זכרונם לברכה כן ע"כ מבואר דהי' אסור לכתוב בסוף מחמת שלא כסדרן. ועיין בס' יהושע שכתב גם כן על ד"ז דלא נמצא בשום מקום ולפי עניות דעתי הוא ראי' ברורה.

ובזה ניחא לי מאי דחז"ל מגנין בן קמצר דלא רצה ללמד על מעשה הכתב ומאי נ"מ עי' בתוי"ט ולפי מה שכתבתי [ניחא] דהיה כותב שם הקדוש בב"א ולא היה כאן קלקול רגע אחת משא"כ כשאינו יכול לכתוב בב"א דאי אפשר בענין אחר ובן קמצר היה כותב בשלימות ע"כ מזכירין אותו לגנאי ע' ביומא וע' שם בתוי"ט ובן קמצר היה כותב תיבה בת ד' אותיות בב"א ע"ש. מ"ש לעיל אם אינו עושה מעשה בגוף השם אין לוקין כגון שכותב עוד אות שעי"כ אינו נקרא השם או שעושה נקודות מכל מקום לא ברירא לי דמ"מ כיון דהוי קלקול אמאי לא ילקה דהוי איבוד בכה"ג והכתוב אמר לא תעשון כן כו' ול"מ בגונא דא"י למחוק האות הסותר הוי ודאי איבוד אלא אף ביכול למחוק מכל מקום הוי איבוד לע"ע ועבר על הלאו וצ"ע. ואם מחק אות מהשם באופן דאין שמו עליו כגון י' מא"ד ובא חבירו ומחק עוד אות נר' דפטור כיון דכבר נתקלקל ואינו דומה למסרס אחר מסרס ומחמץ אחר מחמץ עיין במנחות דף נ"ו ובמקומות הנרשמים שם ש"ה דאיכא קראי להכי ע"ש אבל כאן מן התורה יתחייב כיון דלא מחק השם. ואיני אומר לענין איסור אפשר דיש איסור רק נראה דלענין מלקות אין לוקין מלאו זה. שוב ראיתי בשה"ג סביב הרי"ף בשבועות שפלפל בזה ודעתו גם כן דאינו חייב במוחק אחר מוחק עי"ש כי לא עיינתי בדבריו היטב ומכל מקום אני לך.

והנה הכותב השם צריך לכתוב לשמה ואזכרה שלא נכתב לשמה פסולה כמבואר בש"ס ואי סתמא לשמה אין כאן מקומו להאריך על כל פנים בשם שנכתב בודאי שלא לשמה דעת הרבה ראשונים ואחרונים דאין חייבי' על מחיקת שם כזה ועיין בס' יש סדר למשנה דכ' דדעת הר"מ ג"כ כן בהל' ח' ע"ש וע"ש בש"ך סי' רע"ו שכ' דשם הנכתב שלא לשמה אינו נמחק אלא לצורך תיקון היינו אפשר מדרבנן אבל לענין חיוב מלקות אין לנו. והש"ך כ' שביאר בתשובה ולא זכינו לתשובתו. ומה שמבואר דשם על ידות הכלים ועל זכוכית שהתיך לוקין צ"ל שכ' על מקומות אלו לשמה לשם קדושת השם. ועי בס' יסל"מ שמבי' בשם הפר"ח דדעתו דאפילו שם הנכתב שלא לשמה הוא איסור תורה במחיקה ודחה דבריו דכל הפוסקים חולקין ובאמת א"י טעמם של הפוסקים שפוטרין מהיכן יצא להם זה נהי דפסול שם כזה בסתמו מכל מקום אפשר הלאו הוא בכ"ע כמו שאיבוד שם ע"ז היא מצוה דכתיב ואבדתם וכו' ואין חילוק ה"נ כתבה התורה לא תעשון כן וכו'. וכבר כתבנו לעיל דעל חק תוכות או מרוקם דפסול בסת"ם מכל מקום דעת הרבה פוסקים דעוברים על הלאו ה"נ דמ"ש אף על פי שפסול מכל מקום אפשר יש לאו ומהר"ם שכת' גבי כתבו מין ישרף דמעלה על דעתו וכו' זה גרע משלא לשמה ע' בדבריו ובס' הנ"ל מביא הרבה פוסקים ואין הספרים בידי וא"י טעם בדבר להקל בלאו בדבר שלא נמצא

בפי' בש"ס וצ"ע. ומסופק אני האיך הדין אם כתב השם באיסור היינו במקום שאסור לכתוב השם אם יש בהשם איסור מחיקה דבכל הנהו דמבואר כגון על ידות הכלים וכ"מ וכ"ז אין איסור על כל פנים אבל בכתב על עור בהמה וחי' טמאה דאיסור יש בדבר דכתיב למען תהיה תורת ד' בפיך ודרשינן מן המותר בפיך. ונראה דאיסור יש בדבר ולא פסול בלבד דמשמע דהתורה הקפידה דתורת ה' יהי' נכתב דוקא על המותר וכו' אם יש בזה איסור מחיקה אם נכתב על עור בהמה וחי' טמאה. ונראה דגם בכה"ג יש איסור מחיקה דמבואר בש"ס ובר"מ הי' שם כתוב על בשרו וכו' ומבואר דאסור למחוק רק גרמא שרי ע' בשבת ודעת הר"מ דבשר אדם עוברים בעשה ע' בפ"ב מה' מאכ"א אם כן אינו מן המותר בפיך ומכל מקום הוא באיסור מחיקה אם כן בעור חי' בהמה טמאה ג"כ יש איסור מחיקה. רק זה אינו ראי' רק לדעת הר"מ דסובר דבשר אדם אסור באכילה מן התורה אבל לרוב הפוסקים החולקים על הר"מ וסוברים דאינו אסור רק מדרבנן אם כן אין ראי' כיון דמותר מה"ת. ולענין גוף הדין אם כשר בכתב על איסור דרבנן זה היא חקירה בכ"מ והוא בח"ז אם ע"י דרבנן נעשה ד"ת ג"כ או לאו והדברים עתיקין ואינו מובא בפוסקים ד"ז. ועור אדם אם נכתב עליו הן מן החי והן מן וכו' ע' במנ"ל סוף ה"א באריכות והוא מילתא דל"ש. אך על כל פנים לדעת הר"מ הוא ראי' שעל עור טמאים ג"כ יש איסור מחיקת השם ולדעת החולקים אין לנו ראי' ובאתי רק לעורר. ולכאור' יש להביא ראי' מהא דמבואר בירושלמי מובא בכ"מ פ"ג דסוטה ר"א בן שמוע אומר אין כותבין על עור בהמה טמאה. אר"ש מכיון דלמחיקה אזלא למה לא יכתוב ר' אב"ש אומר נראין דברי ראב"ש מדברי אבא דלמא אמרה איני שותה ונמצא השם גנוז על עור בהמה טמאה ע"כ. ואי אמרת דאי נכתב על עור בהמה טמאה רשאי למחוק אם כן אדרבא נכתוב על עור טמאה דאף אם יצטרך למחוק לא עבדינן איסורא וכ"מ שיכולים לקיים שתיהם לא דחינן איסור וגם אם תאמר איני שותה לא יגנז רק ימחק כיון דאין איסור מחיקה בטמאה ולא יהי' נגנז על עור טמא'. אך באמת אין ראי' דכל סברתינו דרשאי למחוק היינו מטעם דנכתב באיסור כי אסור לכתוב על עור טמאה ולדברי ר"ש דמותר לכתוב מגילת סוטה על עור טמאה כיון דלמחיקה אזיל וכיון דכותב בהיתר שפיר אומר ר"א דלמא לא תשתה ויהי' השם נגנז על עור טמא דאסור למחוק ככל מחיקת השם כיון דנכתב כדינו אבל בנכתב שלא כדינו כמו דקיימא לן אין ראי' דאסור למחקו רק לדעת הר"מ יש ראי' כמו שכתבתי ולדברי החולקים וסוברים דבשר אדם מותר מן התורה אין ראי' וצ"ע ובאתי רק לעורר. והנה לשיטות הסוברים דשם שלא לשמה אין לאו במחיקה מה שיש לחקור בחרש שוטה וקטן שכתבו השם באין עומד על גביהם או בעע"ג וכן

נכרי בעע"ג או באין עע"ג הם דברים ארוכים ועתיקין ודעת לנבון נקל בענינים הללו ובאתי רק להזכיר. ודע דלענין מחיקה אין חילוק בין האשה שכתבה סת"מ או אנשים שפסולים לכתוב סת"ם מחמת וקשרתם וכו' כל שאינו בקשירה וכו' מכל מקום נהי דהסת"ם פסולים ה"ל כשם שנכתב שלא במקומו כגון על ידות הכלים דיש לו קדושת השם לענין מחיקה ה"נ וז"פ. ע' בסוגי' דגיטין פ' השולח גבי חוזר ומגרש וכו' וע"ש בתוס' דהקשו וכי יכול לבטל אדם ס"ת הנכתב לשמה וע"ש שכתבו דאין דיבור מבטל מעשה וגט לא הוי מעשה כ"ז שלא הגיע ליד האשה ע"ש ומבואר שם אם עושה מעשה יכול לבטל סת"מ מהלשמה דמעשה מוציא מיד מעשה והארכתי בזה במק"א ואין כאן מקומו בסוגיא דמנחות הטיל למוטלת. אם כן אפשר בגוונא שציירתי לעיל שכ' שם וניקד תחתיו או שהוסיף אות דעי"ז אינו נקרא כך. אפשר על כל פנים ביטל השם כיון דהוסיף ולא נקרא כדרכו ביטל הלשמה אם כן אפילו מחק אח"כ הנוסף פסול השם דהו"ל נכתב שלא לשמה וגם אם מחק האות ונשאר השם ומחק אחר כך השם אינו חייב כיון דהוא שלא לשמה לרוב השיטות הסוברים כן. ואפשר כיון דלא עשה מעשה בגוף השם אינו קרוי מעשה וזה הוא אריכות גדול אם יכול לבטל מה שנכתב לשמה ובאתי רק לעורר. המוחק את השם שלא בדרך השחתה רק צורך תיקון ובפרט במקום שהמחיקה עצמה תיקון ע' באחרונים ועיין בב"י סי' רע"ו ועיין בס' משנ"ח שהאריך בזה אם עובר בלאו. ובר"מ כאן גבי שם לא כתב דרך השחתה ואח"כ גבי נותץ ממזבח וכו' ושרף עצי הקדש כ' לשון בדרך השחתה מבואר דחילוק יש בין שמות לנותץ ובאמת כולם נכללים בפ' אחד ונתצתם וכו' ואשריהם תשרפון וכו' ואבדתם את שמם וכו' ואח"ז כ' לא תעשון כן וכו' נראה דכולם שוים ואין להאריך בזה מה שהאריכו האחרונים ע' בדבריהם וינעם לך. וכבר כתבתי בח"ז אם נאמר כיון דאינו דרך השחתה אינו עובר ודאי ניחא בסוטה שמוחקין כמה שמות כיון דהוא מצוה ועושה לשם מצוה ואינו דרך השחתה אינו עובר כלל. אך אם נאמר אפילו שלא בדרך השחתה עוברי' בשם מכל מקום אין להוכיח מכאן דעשה דוחה ל"ת בכך ע' ביבמות בשיט' דעלי' ואין כאן מקומו. וג"כ כתבתי בח"ז גבי עהנד"ח דפסקינן כתבי הקודש יגנזו ור"א סובר דעיר שיש בה מזוזה וכו' דכתיב לא תעשון כן וכו' אף דהוא מצוה אך כיון דהכתוב צוה להשחית השם דרך השחתה אף על פי דהוא מצוה דעיקר המצוה היא להשחית הו"ל השחתה ומה דאין העשה דשריפה דוחה הל"ת כתבתי לעיל מזה ואין לכפול ובאתי כאן רק להזכיר. וזה הוא בסנהדרין דקי"ג ובר"מ בה' עכו"ם פי"ד ע"ש. ומבואר בש"ס דשבת דף ק"כ דוקא מחיקה אסורה היינו בידים אבל גרם מחיקה שרי דכתיב לא תעשון כן עשי' אסור אבל גרם מחיקה שרי

וכן פסק הר"מ בדין הי' שם כתוב על בשרו וכו' ועיין בספר יסל"מ שפלפל באריכות בדברי הר"מ ולא עיינתי בדבריו ומכל מקום אני לך. וד"ז הוא מוסכם ואין להאריך. ולענין כ' על כת' ע' ג"כ בס' משנ"ח ולכתוב על כל פרט צריך חיבור מיוחד.

ומכלל לאו זה ג"כ הנותץ אבן מהמזבח או מן ההיכל או מעזרה דרך השחתה לוקה ומבואר דדוקא בדרך השחתה לוקה ועיין באו"ח דגם ביהכ"נ הדין כך. ומכל מקום צ"ע אם לוקין חוץ מן המקדש. אבל בדרך תיקון שרי וסותר ע"מ לבנות ג"כ שרי ועיין ביו"ד סי' רע"ו בב"י ועיין בספר משנ"ח. וכן השורף עצי הקדש בדרך השחתה לוקין ועיין בס' משנ"ח דחקר במועל בהקדש בנהנה ופגם אפשר לוקין על לאו זה ג"כ דהוי דרך השחת' אף דנהנה כמו מבשל בעצי הקדש וכן האוכל הקדש ומובאים הדברי' בח"ז לעיל ועיין במשנ"ח שכ' דהנותץ וכו' עובר ג"כ בעשה ומקדשי תיראו דהוא מורא מקדש ע"ש וגם במחיקת השם עובר ג"כ משום עשה דאת ד' וכו' תירא כנר' מהש"ס דסנהדרין גבי מברך השם דלמא מברז וכו' ע"ש ואפשר אם אינו בדרך השחתה אף אם נימא גבי שם מוזהר בכ"ע מכל מקום לא שייך העשה על כל פנים במוחק עובר בעשה ולא תעשה כנ"פ. ונוהג בכל האישים חוץ מחרש שוטה וקטן ולכל הענינים הוא ככל הל"ת שבתורה. והנה מלשון הר"מ שכ' הנותץ וכו' מן ההיכל ומן המזבח או משאר עזרת ישראל שהוא מחנה שכינה אבל לא בעזרת נשים והלאה דאינו מ"ש כידוע וכתבנו לעיל. אם כן לפ"ז בהכ"נ דקדושתו קלה מקדושת הבית כידוע אין חיוב מלקות כמ"ש לעיל רק אפשר איסור מדרבנן איכא. וקצ"ע מהיכן למד מזבח היכל ועזרה כיון דכתיב מזבח אפשר דרק מזבח. ונר' דהוא פשוט כיון דעזרה יש לה קדושת מזבח היינו מח"ש כ"ש היכל. ועיין בס' אוה"ח שם בפ' שדעתו דהנטפל לשם מאחריו הוא איסור תורה למחוק ומ"ש הר"מ דאין לוקין כיון שאינו מבואר בפ' בפירוש וכבר כתבתי דדעת הרב' פוסקים דאינו אלא איסור דרבנן. וע"ש עוד שכ' אף על פי דנקט נותץ אבן מן העזר' ל"ד אלא צריך שיעשה רושם בבנין בנתיצה זו ע"ש ומילי דסברא נינהו. ועיין בתוס' במכות שכתבו גבי עצי הקדש דהשורף חייב אף שאינו ש"פ ופשוט דה"ה א"צ שום שיעור כלל דעל כ"ש חייב דלאו מידי דאכילה הוא וגם מקיימין ואשריהם תשרפון אף כ"ש דאיסורי ע"ז הוא בכ"ש ועז"נ לא תעשון וכו' וחייבים על כ"ש. ועיין בתוס' שם שהקשו על הא דהשורף עצי הקדש לוקין משום לא תעשון וכו' לילקי נמי משום לאו דמעילה וכו' וקשה דאפשר דמיירי בעצי שלמים כמבואר בפסחים דף כ"ז ע"ב ובעצי שלמים ליכא מעילה כמבואר ומכל מקום בלאו דלא תעשון וכו' עוברים אף בקדשים קלים. ונראה דהי' פשוט אצלם דעל דבר שאין מעילה אין עובר בלאו הזה דלא תעשון ג"כ ואפשר

כיון דכתיב לה' אלהיכם וכו' כמו מעילה דנפקא לן דאינו אלא בקה"ק ובקדשי בדק הבית דהם קה"ק מדכתיב לה' וכו' ע' במעילה ה"נ אם כן אין עוברי' בלאו הזה בהקדש רק קדשי' שמועלים היינו קדשי מזבח קדשי קדשים וקדשי בה"ב אם כן בודאי בהכ"נ אין לוקין כמ"ש לעיל. ע' בדברי הר"מ פ"א מה' בית הבחירה שכתב הנותץ ממזבח או מהיכל או מבין האולם למזבח דרך השחתה לוקין שנא' ונתצתם וכו' ועיין בכסף משנה שכ' אף על פי שפרט מקומות אלו ל"ד וסמך על מ"ש כאן בה' יסודי התורה דעל כל עזרות חייב ע"ש על כל פנים מלשון הר"מ ומלשון הרהמ"ח נראה דוקא עזרת ישראל דהוא מח"ש אבל על שאר עזרות אין לוקין ולפי זה ג"כ נ"מ בין השערים דכולם נתקדשו חוץ משער נקנור ע' לעיל באריכו' בפ' נשא ויש נ"מ לענין נתיצה. וג"כ גגים ועליות דלא נתקדשו רק גג ההיכל ע' לעיל באריכות נ"מ לענין זה ג"כ ע"ש בפ' נשא ותלמוד לכאן ג"כ הרבה ענינים ובאתי כעת רק לעורר. לעיל כתבתי דהכותב יה"ו משם הוי' ב"ה אינו חייב על המחיקה כמו צב וכו' אח"ז ראיתי בנו"ב מה"ב בסי' קע"ג שכ' דאסור למחוק שכבר קדשו י"ה ע"ש מכל מקום לענין חיוב אין לנו כיון דלא נקרא שם כלל רק איסור יש כמו שמביא ראי' מש"ס דנקיט שין דל"ת וכו' ולא נקיט מיו"ד ה' וא"ו וכו' וזה הוא ראי' דאסור אבל מלקות אין ראי' דע"כ לא נקיט דנמחק כמו שין דל"ת דבאמת איסור יש. ומ"ש דלא פקעה הקדושה כבר כתבתי כיון דאינו שם לא שייך הלאו ואבדתם לא תעשון כיון דאינו נקרא כלל בשם ומה שהרעיש שם על המורה דהי' צורך תיקון ג"כ אין כאן מקומו להאריך לענין דינא. גם לעיל הבאתי הא דבן קמצר דהיו מגנין אותו על שלא למד וכו' ובספר יהושיע הקשה כיון דא"א לצמצם אפילו בי"א אם כן אפשר נכתב שלא כסדרן ומזה מביא ראי' דשלא כסדרן כשר בשם ג"כ ואני הבאתי ראי' דפסול וקושיתו מתורץ בתירוץ התוס' בש"ס הנ"ל דיש שני סברות להכשיר חדא דלמא צמצם ובב"א כשר ואפילו אם לא צמצם ולא הי' בב"א דלמא הי' המוקדם מוקד' והמאוחר מאוחר ואין לך אלא חד ספק דלמא הקדי' המאוחר ובזה יש שני סברות כמ"ש התו' ע"כ כשר:

מצוה תלח

סעיף א

שכל מי שנדר וכו' קרבן למזבח או שום דבר לבדה"ב שיביא ברגל ראשון וכו' ובאת שמה וכו'. זה מבואר בר"מ פי"ד מה' מעה"ק והוא אריכות בסוגיא דב"ת בר"ה ובעזה"י לקמן בלאו דב"ת נאריך קצת וכאן אכתוב בקיצור. ז"ל הר"מ הלכה י"ג אחד נדרים ונדבות עם שאר הדברים וכו' מערכין ודמים ומעשרות ומתנות עניים מ"ע מן התורה

שיביא וכו' ברגל ראשון וכו' שנא' ובאת שמה והבאת' וכו' הגיע הרגל ולא הביא ה"ז ביטל עשה והנה בש"ס בר"ה נחשבו הרבה דברים והר"ם כולל נדרים ונדבות הם קדשי מזבח וכולם בכלל בכור ומעשרות חטאת ועולות ראי' וכו' ובכלל ערכין ודמים הם כל קדשי בדה"ב ובכלל מתנות עניים הם לש"פ וצדקה. וחרמים אינו מביא בעשה דחרמי גבוה הם בכלל נדבה וחרמי כהנים אינם מפורש בדבריו אך אח"ז גבי הלאו מביא חרמים וה"ה גבי עשה וחדא חדא נקיט ובעה"י גבי הלאו לקמן אכתוב בפרט כל הדברים הנחשבים בר"ה בסוגיא ומה שיש לדקדק בדברי הר"מ ע' בכ"מ. וגם הרב סתם הדברים בחרמי כהנים או כרש"י או כר"ת ובעזה"י בהלאו נכתוב באריכות בעזרת הגומר עלי. והרהמ"ח אינו מביא רק קדשי מזבח וקדשי בדה"ב ומת"ע אינו מביא כלל ועיין במנ"ל שעמד על הר"מ דבעשה אינו מבואר אלא מידי דהקרבה וכו' ועיין בסוגיא מבואר דעל כל שמרבינן בלאו דב"ת הם בעשה ג"כ. וגם מ"ש הרהמ"ח מבואר דאינו נוהג אלא בזמן הבית ולדעת הר"מ יהי' נוהג אף שלא בפני הבית המעיין בסוגיא יראה דהעשה ובאת וכו' בכל הדברים אינו נוהג אלא בפני הבית ע' בתוס' דף ז' ד"ה צדקות וכו' דגם בצדקות תלוי העשה ברגל וכיון דתלוי ברגל אם כן ממילא דוקא בזמן המקדש ובאת שמה וכו' אך אריכות גדולה א"י להאריך אם תלמוד הסוגיא תראה דאין דברי המנ"ל מוכרחים ומבואר בסוגיא לענין הלאו וה"ה לענין העשה דאינו עובר עד שיעבור עליו כל הרגל ואם נדר לאחר שנכנס קצת מהרגל אינו עובר באותו הרגל כיון שלא עבר עליו כל הרגל. ואם נדר תוך הרגל והגיע רגל אחר מקצת מן השני מצטרף עם מקצת מהראשון והוי ליה כל הרגל וגם בחג הסוכות אינו עובר עד שיעבור עליו שמיני עצרת גם כן אף דהוא רגל בפני עצמו מכל מקום לענין זה הו"ל רגל אחד וגם בעצרת אינו עובר עד שיעברו עליו כל שבעת ימי תשלומין עי' בס' ט"א שביאר דברים אלו באריכות. ועיין בספ"י שכ' דוקא ברגל עובר אבל לאחר הרגל אינו עובר אלא כמו הלאו דעובר בכל יום לאחר ג' רגלים ע"ש ומבואר בש"ס דעל עשה זו אינם מצווים רק אותם המחויבים לבוא שנתחייבו בראי' או בשמחה על כל פנים אבל אם אינם מחויבים לבוא אין בהם עשה ע"ש דנשים עוברים על לאו דב"ת כיון דשייך אצלם ובאת שמה וכו' למאן דס"ל דאשה חייבת בשמחה וכן הוא דעת הר"מ בה' חגיגה. ומבואר בר"מ דנשים עוברים על הלאו אם כן ה"ה על העשה. גם מבואר בש"ס אבעי' ביורש אם עובר בב"ת מי נימא ובאת שמה וכו' והא שייך גבי יורש א"ד כי תדור נדר וכו' והוא לא נדר וכו' ומסיק הש"ס דמעמך פרט ליורש וכן פסק הר"מ כאן דיורש אינו עובר על הלאו ונראה דעל העשה עובר כמו שמבואר להדיא בגמ' ובאת שמה הוא מחייב וגזה"כ דאיתמעט מלאו דכתיב מעמך פרט

ליורש וזה גבי הלאו כתיב אבל על העשה בודאי עובר כנ"פ. ולדעת הראב"ד דס"ל אשה בעלה משמחה ואינה עוברת על הלאו ה"ה דאינה עוברת על העשה. וטומטום פטור אף על פי דאשה חייבת מכל מקום טומטום הוא ספק ערל ואינו בר ראי' ושמחה ע' בה' חגיגה ועיין בס' פ"י בביצה דף י"ט ע"ב דכ' הא דעובר בעשה זו ובאת שמה וכו' ברגל אחד היינו באפריש ולא אקריב אבל אמר ולא אפריש אינו עובר ברגל אחד אף על פי לענין הלאוין דב"ת עובר בכ"ע בג' רגלים כמו שמבואר בר"ה מכל מקום ברגל אחד אינו עובר בעשה באמר ולא אפריש ע"ש שברור בעיניו ועיין בקונטרס אבני שהם בס' ט"א שכ' ג"כ סברא זו ודחה אותה ע"ש. וכופין אותו ברגל ראשון דהוא מ"ע כמבואר בר"מ כאן ובעזה"י בהלאו של ב"ת אבא בארוכה:

מצוה תלט

סעיף א

שלא להעלות שום דבר מהקרבנות חוץ לעזרה וכו' וע"ז נאמר השמר לך פן תעלה וכו':

מצוה תמ

סעיף א

שנצטוינו להקריב כל קרבן בבהמ"ק וכו' וע"ז נאמר כי אם וכו'. דינים אלו מבוארים בר"מ פי"ח ופי"ט מהלכות מעה"ק ויש אריכות בזה ואכתוב בקיצור בס"ד. והנה המעלה בחוץ עובר בעשה ובלא תעשה וחייב כרת במזיד ובשוגג חייב חטאת קבועה ובמזיד אם התרו בו למלקות חייב מלקות כמבואר במסכת מכות ובר"מ פי"ט מהלכות סנהדרין המעלה דבר מקרבן חוץ לעזרה על מזבח דוקא ולא על אבן וסלע רק על מזבח חייב משום לאו זה דמעלה בחוץ שנאמר ויבן נח מזבח וגו' ומבואר בגמ' דף ק"ח בזבחים כאן דקרן ויסוד וכבש וריבוע אין מעכבין במזבח של במה קטנה אם כן חייב בחוץ על המזבח אף דחסר ד' דברים הללו. וקצ"ע דהו"ל להר"מ לבאר כאן בפי' דלענין חיוב בחוץ חייב במזבח אפילו חסרו הד' דברים הנ"ל. ואינו חייב רק המעלה בחוץ לשם השי"ת אבל המעלה להדיוט פטור ע' רש"י דהוא עכו"ם ופטור משום מעלה בחוץ והתוס' דחו דבריו אפילו אינו מתכוין לעכו"ם פטור. והנה במשנה מבואר המעלה להדיוט פטור דכתיב לד'. ובל' הר"מ מבואר ואינו חייב עד שיעלה לשם וכו' ואינו מבואר בסתמא מאי דמל' הגמ' מעלה להדיוט פטור נר' דדוקא בפי' להדיוט ובסתמא חייב דסתמ' לשמה קאי ומל' הר"מ משמע דדוקא בפי' לשם אבל סתמא פטור ומסיום לשונו עד שיתכוין וכו'

וגם אינו מביא כלל הלשון להדיוט נראה דבסתמא פטור וצ"ע בד"ז. ומצד הסברא נראה דסתמא פטור דסתמא בחוץ לאו לשמה קאי דהיא עבודה [פסולה] ולמה נאמר דסתמא לשמה ולשון הש"ס צ"ע. ואלו הם דיני העלאה בקיצור השוחט בפנים והעלה בחוץ חייב על העלאה וכן השוחט אפילו בחוץ דנפסל מכל מקום אם העלה משחיטה זו חייב על העלאה ג"כ. ולענין בהעלם אחד אם חייב שנים א"י להאריך כאן רק אכתוב אימת חייב על העלאה ועיין במש"ל כאן בפי"א ד"ז באריכות. השוחט בחוץ בלילה והעלה בלילה משחיטה זו בחוץ חייב על העלאה ומכש"כ אם העלה ביום כיון דשחיטת חולין כשרה בלילה ואם שחט בלילה בפנים והעלה אפילו ביום פטור דהעלה דבר פסול כיון דשחיטה במקדש פסולה בלילה כ"ה דעת הר"מ אבל דעת הראב"ד דאם שחט בלילה בחוץ והעלה בלילה בחוץ פטור על העלאה רק אם העלה ביום משחיטת לילה בחוץ חייב ומשחיטת לילה בפנים פטור על העלאה אפילו ביום וטעם פלוגתתם עיין בכ"מ ובלח"מ. ובעוף המולק בפנים והעלה בחוץ בודאי חייב כי נמלק כדינו והמולק בחוץ והעלה פטור על המליחה ועל העלאה והשוחט עוף בפנים והעלה בחוץ פטור דדבר שאינו ראוי ליקרב כי שחיטה בעוף פסול בפנים והשוחט עוף בחוץ והעלה בחוץ חייב על העלאה כיון דשחיטת עוף כשירה בחוץ ע' כ"ז בדברי הר"מ מהש"ס דזבחים. ועל זריקה בחוץ ג"כ חייבים והזורק אפילו מקצת דמים כגון מתנה אחת בחוץ בין מדמים הפנימים בין מדמים החיצונים חייב אבל אם זרק בפנים כדינא וצריך לשפוך על היסוד הן מדמים הפנימים הן מדמים החיצונים וזרק בחוץ מן השיריים פטור כיון דאין מעכבין בפנים כן מבואר בר"מ מש"ס ומבואר בר"מ פ"ב מהל' פסהמ"ק מהש"ס דזבחים אם נתן על מזבח החיצון אפילו מן חטאת מתנה אחת כיפר ואינו מעכב שאר המתנות מכל מקום אם זרק מתנה אחת בפנים והשלים בחוץ חייב על הזריקה בחוץ כי הוא ג"כ מצוה גדולה וא"ד לשיריים דהם שירי מצוה אבל כל המתנות אף דאין מעכבין מכל מקום הו"ל מצוה גמורה ע"ש. ואם קיבל דם בפנים בשני כוסות וזרק מכוס אחד בפנים כל המתנות ומכוס השני זרק בחוץ ע' בגמ' דף קי"ב ומבואר דפטור אף לר"נ דסובר דזרק מן השיריים חייב מכל מקום פטור כאן דס"ל כוס עושה את השני דיחוי ומודה דפטור ומכש"כ לדידן דאף השיריים פטור בודאי פטור לכ"ע אף למאן דס"ל כוס עושה את חבירו שיריים והר"מ בפ"ב מהל' פסהמ"ק בעצמו פוסק כת"ק דראב"ש בזבחים דף ל"ד דכוס עושה חבירו דיחוי אם כן בודאי פטור על כוס השני והר"מ כתב כאן בקיבל בשני כוסות ונתן א' בפנים וא' בחוץ חייב והוא תימא גדול דלכ"ע פטור ובזה השיגו הראב"ד וכתב דלכ"ע בין אם כוס עושה חבירו שיריים או דיחוי פטור על השני וכו' וכבר כתבתי

דהר"מ בעצמו פוסק דכוס עושה חבירו דיחוי אם כן בודאי פטור אם כן דברי הר"מ תמוהים מאוד ועיין בכסף משנה מה שתירץ בשם הר"י קורקוס וסיים בעצמו כי הוא דחוק והניח בצ"ע. ובהעלאה אף שנים שהעלו חייבים אף דשחוטי חוץ פטורים כאן נלמד מקרא דשנים חייבים ע' בש"ס דהוא פלוגתא והר"מ פוסק כן. ומסתברא דדוקא בשניהם יכולים או שניהם אינם יכולים אבל אם א' יכול וא' א"י ה"ל רק מסייע ואין בו ממש ופטור ע' בהלכות שבת ואינו חייב על העלאה רק דבר שמתקבל בפנים לפיכך המעלה איברי עולה או אימורין או קומץ וכו' חייב אבל מבשר חטאת וכו' משירי מנחות כיון שאינו מתקבל בפנים פטור ועיין בר"מ פי"ג ופי"ט דחשב שם דברים המתקבלים בפנים ודברים שאינן מתקבלים בפנים ע"ש. והמנסך ג' לוגין יין בחוץ או ג' לוגין מים בחג חייב דמתקבל בפנים ובפחות מג' לוגין הואיל ואינו ראוי להתקבל בפנים פטור בין ביין כל ימות השנה בין במים בחג. ופשוט דאפילו מנסך בין יין או מים בלילה ג"כ חייב דמנחתם ונסכיהם אפילו בלילה עי' פ"ד בהלכות מעה"ק בר"מ וכן ניסוך המים כשר בלילה עיין בר"מ פ"י מהל' תו"מ ולשון הר"מ דפחות מג' לוגין פטור דאינו מתקבל וכו' נראה דיתר מג' לוגין חייב דמתקבל בפנים.

וע' בפ"ב מהל' מעה"ק דכתב גבי נסכים ויין בכלל ע"ש בכ"מ דאם גרע או הוסיף כ"ש פסול וכו' אם כן אף יותר מתקבל בפנים ועיין בפ"י מהל' תו"מ גבי ניסוך המים לא כתב זה אם הוסיף או גרע על כל פנים בניסוך היין למה חייב על יותר. אך עיין בזבחים דף ק"י וקי"א מבואר שם דת"ק סובר וכן ר"ע דקרבו נסכים במדבר ולדבריהם המנסך בחוץ אפילו בכלי חול חייב הן יין והן מים ע"ש דרבינא מסיק כן דסתם הדבר המנסך וכו' ואלו היה צריך דוקא מכלי קודש היה מפרש הדבר ובפרט דאיכא בש"ס פלוגתא בזה ע"כ בודאי סובר דבכ"ע חייב אף בלא קדושת כלי. ובסוגיא שם מבואר דאי א"צ ק"כ חייב על יותר מהשיעור ג"כ דבכלל מאתים מנה אך על פחות אינו חייב ע"כ פוסק הר"מ דבפחות אינו חייב אבל על יותר ודאי חייב דבכלל מאתים מנה והוא ברור ופשוט להמעיין בסוגיא שם. ולענין מים בחג בפנים אם הוסיף אין כאן מקומו ובס"ד יתבאר גבי ניסוך המים.

ושיעור העלאה בחוץ דבר הראוי לאישים חוץ מים ויין הוא בכזית ועצם מצטרף עם הבשר לכזית במחובר ומלח הוא ספק אם מצטרף לכזית. והמקטיר בחוץ הבהמה עם האימורין חייב משום האימורין דאין בשר הזבח חוצץ דמין במינו אינו חוצץ והמעלה מנחה שלא נקמצה כיון שאין הקומץ ברור ומובדל פטור. קמצה וחזר קמצה לתוכה חייב ע' בש"ס ובר"מ. היוצק והבולל וכו' בחוץ דאינו גמר עבודה וא"ח אלא על גמר

עבודה כגון זריקה והקטרה ומנסך דילפינן מהעלאה וכ"ה גזה"כ. רובע והנרבע או בע"מ וכו' או מח"ז וכו' הכלל כל הדברים שאינם ראוים לפנים פטור בחוץ הן על השחיטה והן על העלאה ע' בזבחים דף קי"ב אבל לן ויוצא וכו' או שנפסל במחשבה דכל הנהו הוי פסולים בקודש חייבים על העלאתם בחוץ עיין בר"מ בפרקים פי"ח וי"ט ותראה. ופרה אדומה ששרפה חוץ ממקום שריפתה פטור דאינו ראוי לפתח אה"מ. ושעיר המשתלח דעת הר"מ לענין ש"ח והן לענין העלאה קודם ווידוי חייב ולאחר ווידוי פטור ודעת הראב"ד בפי"ח דקודם הגרלה חייב ולאחר הגרלה פטור אף קודם ווידוי ועיין בכסף משנה ובלחם משנה פי"ט שהאריכו בזה ומכל מקום אני לך. ומבואר בגמ' קרבן שומע אני אפילו קדשי בדה"ב וכו' ת"ל ואל פתח אה"מ לא וכו' מי שראוי לבוא וכו' ופרש"י פי' אחד דסתמא הם בע"מ דאסור להתפיס תמימים לבדה"ב ורש"י כתב דמשמע אפילו תמימים כמו פרה אדומה והתוס' כתבו דאינו ראי' מפרה דאינה קיימא למזבח אבל מתפיס תמימים דקיימא לן כל הראוי למזבח א"י מידי מזבח וימכרו לצרכי עולות והתוס' הקשו אמאי פטור הא קיימי למזבח דימכרו וכו' ותירצו מכל מקום כיון דעדיין אינו קדשי מזבח לא הוי ראוים לפתח אה"מ ורש"י בתמורה כתב כפי' הראשון כאן מחמת דהם בע"מ אם כן אם הם תמימים חייב דה"ל ראוים למזבח והר"מ אינו מביא דין זה כלל ועיין במ"ל כאן שעמד בזה ועיין בר"מ בהל' ערכין במנ"ל שעמד בדברי התוס' כאן מה שדחו פרש"י מהראיה דפרה דדבר זה דא"י מקדשי מזבח הוא רק מדרבנן ע"ש ואין כאן מקומו. ומבואר בש"ס דנלמד מקרא לעשות אותו דעל השלם חייב במעלה בחוץ ולא על חסר ויש פלוגתא דר' ישמעאל סובר בין שהעלה בחוץ מנשחט בחוץ ובין שהעלה בחוץ מנשחט בפנים והוא חסר פטור ור"ע סובר דאם העלה מהנשחט בפנים בחוץ חייב אף על חסר ואינו פטור על החסר רק בהעלאה משחוטי חוץ ע"ש ומאי זה חסר ע"ש דף ק"ח ע"ב בסוגיא דהעלה וחזר והעלה פרש"י ותוס' וע' כאן בר"מ הדינים והוא עיון עמוק ועיין במנ"ל שהאריך לבאר השיטות ושיטת הר"מ כדרכו הטוב ואם אבא לברר שיטות אלו הוא אריכות ואין כאן מקומו בח"ז ע' בלחם משנה ובמנ"ל דבש מצאת וכו'. והשוחט או המעלה על גגו של היכל פטור אף על פי דלאו מקום זביחה והעלאה מכל מקום נלמד מקרא דפטור. והשוחט או מעלה קדשי עכו"ם בחוץ ג"כ חייבים וזה מבואר בזבחים דף מ"ד פלוגתא והלכה כר"י דמחייב. ופשוט דוקא קדשי עכו"ם הראוים לפנים חייבים בחוץ אבל קדשי עכו"ם שאינם ראוים לפנים רק בחוץ דהעכו"ם רשאים להקריב בחוץ לשמים קרבנות וכל מיני טהורים רשאים להקריב אפילו חיות טהורות וכן כל מיני עופות טהורים לאו דוקא תורים וב"י וכן בע"מ מותרים להקריב חוץ מחוסר אבר

ע' פ"ח דזבחים ודאי מותר הישראל לעשות שליחותם ולהקריבם בחוץ כל שאינו ראוי בפנים וז"פ. ומ"ש הר"מ אסור לסייע ולעשות שליחותם היינו באותם הראוים לפנים כמ"ש שהרי נאסר עלינו וכו' וז"פ. ועיין בתוס' שהקשו מאי אסור לסייע וכו' הא חיוב איכא דקיימא לן כר"י ותירצו אף עבודות שאינן חייבים עליהם בחוץ אסור גזרה משום עבודות דהם בני חיוב. ונראה דגם בישראל דמבואר היוצק והמקבל פטור היינו פטור אבל איסור יש גזרה וכו' אם כן עדיין קשה מאי משמיענו דאסור לסייען כיון דדינן שוה עם ישראל והו"ל למימר דבישראל אסורים עבודות הללו ג"כ אף על פי דחיוב ליכא ועיין בב"י בהלכות יוה"כ ובטור בשם ראב"י וכבר הבאתי בח"ז כ"פ דאפשר מאי דתנינן פטור אבל אסור דוקא בשבת אבל בשאר איסורים אפילו איסורא ליכא אם כן כיון דבמשנה תני פטור באלו עבודות הו"ל להשמיענו דמ"מ איסור איכא בישראל ולמה השמיענו ד"ז בעכו"ם כיון דלענין העלאה בחוץ שוה קדשי עכו"ם עם קדשי ישראל. ולפמ"ש אפשר לומר דודאי בישראל אם מקריב חיות טהורות או תרנגולים בחוץ אין איסור כלל כיון שאינו ראוי כלל וזה דוקא בישראל דאינו קרבן כלל ול"מ דגזרו חכמינו זכרונם לברכה בחוץ אטו קרבן אבל בעכו"ם דמקריב בחוץ מכל המינים כמ"ש והם קרבן אסור לישראל לסייע ולעשות שליחות במינים הללו כיון שהם קרבן אסרו חכמינו זכרונם לברכה וזה מחדש דאסור לסייען היינו אפילו בקרבנות שלהם כגון משאר מינים כ"נ.

לעיל כתבתי שדיני חסר הוא ענין ארוך ומכל מקום נתיישבתי לכתוב קצת בקיצור מבואר בזבחים דף ק"ז דנפקא מקרא דעל העלאה בחוץ על השלם חייב ולא על החסר ופרש"י בד"ה ואינו וכו' לקמן פליגי בה איכא מ"ד דסובר דעל אבר חסר פטור ואיכא מ"ד דעל בהמה חסירה פטור עד שיעלה כל הבהמה ואיכא מ"ד דסובר דחסר היינו דמקטיר פחות מכזית בחוץ ע"כ ואין זה לשונו ממש ועיין במשנה דף ק"ט פירש"י הן חכמים והן ר"א סוברים דאותו דדרשינן על השלם חייב ולא על החסר היינו על הקטר' פחות מכזית ובסוף העמוד מבואר יכול המעלה פחות מכזית קומץ ופחות מכזית אימורין והמנסך פחות מג' לוגין וכו' יהא חייב ת"ל לעשות על השלם חייב ואינו חייב על החסר מבואר דהדרש הזה קאי על פחות מכזית. ועל בהמה חסירה ואבר חסר יבואר בסמוך בס"ד ובדף ק"ז מבואר פלוגתא דר' ישמעאל ור"ע דר"ע סובר דאין לנו אלא מקרא זה דלעשות דאינו חייב על החסר ור"י סובר דיש שני פסוקים חד לעשות ואידך לא יביאנו וכו' נלמד דא"ח על החסר ואמרינן תרי קראי לר"י ל"ל ואמרינן חד למקוטרי פנים שחסר והעלה בחוץ וחד למקוטרי חוץ שחסר והעלה בחוץ ור"ע סובר דמקוטרי פנים שהעלה בחוץ חייב על החסר ג"כ והטעם לר"י איצטריך מיעוט על מקוטרי פנים ור"ע כיון דלית לי'

מיעוט מחייב במקוטרי פנים שחסרו ה"ט כיון דמהדרינן פוקעין בפנים אף שהוא חסר והוי הקטרה בפנים בחוץ ג"כ הו"ל הקטרה ואיצטריך מיעוט אליבא דר"י. ור"ע דל"ל מיעוט מחייב במקוטרי פנים על החסר. והנה לברייתא זו שהבאנו דממעטינן פחות מכזית ממקרא דלעשות וכו' דאינו חייב על החסר וחשיב בברייתא מקוטרי פנים הקומץ וכו' אתי דלא כר"ע דלר"ע חייבים על פחות מכזית במקוטרי פנים כיון דבפחות מכזית נתמעט מחמת דהוי חסר ור"ע מחייב על החסר במקוטרי פנים ועיין בתוס' דף ק"ח ע"ב בד"ה לא נחלקו וכו' כתבו אף דלא מצינו שחייבה תורה בשום מקום על הקטרה פחות מכזית ש"ה כיון דמהדרינן פוקעין אף פחות מכזית אם כן בודאי ר"ע מחייב אף בפחות מכזית במקוטרי פנים. והנה ר"י ור"ע הלכה כר"ע אם כן יתחייב בפחות מכזית במקוטרי פנים. אך באמת כיון דמבואר במשנה דף ק"ט ע"ב הקומץ וכו' שהקריב כזית וסובר ת"ק ור"ע לא פליג בזה וגם בברייתא מבואר דפחות מכזית קומץ וכו' אם כן כולם סוברים דעל פחות מכזית פטור אף במקוטרי פנים אם כן ס"ל כולם כר"י והלכה כר"י כיון שהמשנה והברייתא סוברים כן ואין הלכה כר"ע מחבריו ועיין במנ"ל. והנה בברייתא מבואר המנסך פחות מג' לוגין וא"צ למקרא דעל השלם וכו' כיון דמיפסל בחסרון אינו מתקבל בפנים ובלאו האי טעמא דשלם פטור על פחות מג' לוגין רק כיון דה"ט שייך ג"כ נקיט לה והר"מ בהלכה ד' כתב המנסך ג' לוגין וכו' דפטור דאינו מתקבל בפנים ע"ש. והנה יש נ"מ אי הפטור מחמת חסר דהוי גזה"כ או מחמת דאינו מתקבל בפנים דהוא אבעיא בגמ' על הא דמבואר במשנה וכולן שחסרו וכו' אם הוציאן וחסרו מבחוץ מהו אם חסרון בחוץ הוי חסרון והא אבעיא דלא איפשטא ועיין בר"מ דפוסק דאין לוקין ועיין במנ"ל שכתב דהאבעיא הוא דוקא לטעם דאין מתקבל בפנים בחסר בפנים ע"כ בחסר בחוץ כיון דבלאו הכי פסול ביוצא אפשר דאינו מזיק חסרון בחוץ אבל מחמת גזה"כ דעל השלם ולא על החסר אין חילוק ופטור בודאי אפילו חסרון בחוץ ע"ש וא"כ בנחסר היין מבחוץ מחמת דאינו מתקבל בפנים אפשר דחייב בחסרון בחוץ אבל לטעם הברייתא מחמת שלם פטור לגמרי בכ"ע. וקצ"ע על הר"מ דאינו מביא גבי יין הלימוד על השלם דנ"מ לחסרון בחוץ דפטור בודאי ולא מחמת ספק. אך הר"מ עצמו לקמן גבי מנחה חסירה מביא הלימוד דעל השלם וכו' ומכל מקום מביא בחסרון בחוץ הוא ספק עיין במנ"ל שעמד בזה. וכפי הנ"ל לא דרשי' השלם ולא חסר רק על הקטרה חסירה. אך בדף ק"ח מבואר שם בסוגיא דכולם סוברים דדרשינן על השלם ולא על החסר על בהמה או על אבר חסר וכן פוסק הר"מ כאשר יבואר בס"ד. ובפחות מכזית א"צ לימוד לשיטתו דל"מ ח"ז הקטרה כמ"ש התו' והר"מ סמך על סוגיא זו.

והנה מבואר במשנה דף ק"ח ע"א. העלה וחזר והעלה וחזר והעלה חייב על כל עלייה דברי ר"ש ר' יוסי אומר אינו חייב אלא אחת ופרש"י העלה ונודע לו וחזר והעלה וכו' דאי בהעלם אחד קיי"ל דכל דהוא משם אחד אפילו עבר כ"פ אינו חייב אלא אחד אפילו שחט ה' בהמות בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת עיין בר"מ פ"ו מהלכות שגגות ובמנ"ל שם ובגמ' ע"ב שם אמר רשב"ל מחלוקת בד' וה' אברים דמ"ס כי כתיב לעשות אותו על השלם חייב ולא על החסר אצל בהמה כתיב ומ"ס אכל אבר ואבר כתיב אבל אבר אחת ד"ה אינו חייב אלא אחת. ושיטת רש"י כ"ה דר"ש סובר ולא על החסר לא קאי אצל בהמה וחייבים אפילו על מקצת בהמה ע"כ בהעלה אבר וחזר והעלה חייב על כל אבר ור"י סובר דאכל בהמה כתיב הלכך בה' אברים אינו חייב על שום אחד כי הי' עדיין חסר בהמה רק על אחרון דהשלים לכל בהמה חייב אחת כי מצטרף לכל הבהמה אבל כ"ז שחסר כ"ש מבהמה א"ח דהו"ל כלו חדא העלאה. וצ"ע על רש"י כיון דלר"י הכל חדא העלאה הוא ואינו חייב עד שיקריב כל הבהמה אם כן בנודע בנתיים האיך חייב אחת לר"י הא קי"ל יש ידיעה לחצי שיעור ור"י בעצמו בשבת דף פ' ע"א סובר דיש ידיעה לח"ש ע"ש ופטור לגמרי כמו כותב אות אחת ונודע וחזר ושכח וכתב אות בשבת ונודע דקיימא לן כחכמים דפוטרים עיין בר"מ פ"ו מהל' שגגות אם כן כאן דהשיעור הוא כל הבהמה ובנודע בנתיים בודאי פטור דיש ידיעה לח"ש האיך מוקי רשב"ל לר"י שלא כהלכתא. ובאמת א"צ לפרש לענין קרבן דאפשר דמיירי לענין מלקות דקיימא לן דנזיר שהי' שותה יין כ"פ בהתרו בו כל פעם חייב על כ"א ה"נ לר"ש בהתרו בו חייב על כל אבר ואבר ולר"י הלאו הוא בגמר על כל הבהמה וא"ח אלא אחת היינו מלקות פ"א ואפשר רש"י לא דקדק בזה דאכ"מ. אבל באבר א' והקריבו לחצאין בזאח"ז והקריב מקודם כל הבהמה וזה האבר לחצאין משלים לכל הבהמה דברי הכל אינו חייב אלא אחד דר"ש ג"כ סובר דעל השלם ולא על החסר קאי על אבר אם כן א"ח רק על חצי השני מאבר דהשלים האבר אבל על חצי הראשון דלא הי' האבר שלם א"ח ע"כ חייב רק אחת ולר"י ג"כ חייב אחת דהשלים לכל הבהמה ע' ברש"י ור"י אומר מחלוקת באבר אחת וכו' ופרש"י דר"י סובר דכ"ע סוברים דאותו על השלם וכו' אכל אבר ואבר כתיב ולא אכל בהמה וכן ס"ל לעולא בשתי הלשונות. והנה ידוע דהלכה כר"י לגבי רשב"ל ובפרט דעולא סובר ג"כ כן אם כן ז"פ דלכ"ע א"צ כל הבהמה ומחייב על אבר א' מבחוץ אבל העלה אבר וחזר והעלה אבר וחזר והעלה חייב על כל אבר הן קרבן בנודע בין כל אבר והן מלקות בהתרו בו על כל אבר ובאבר אחד דהקריבו לחצאין מיירי המשנה ובמאי פליגי ר"ש ור"י במקוטרי פנים שהעלו בחוץ וחסרו דמ"ס חייב היינו ר"ש על

כן חייב על כל כזית אף דחסר במקוטרי פנים מחייב על החסר ג"כ והיינו כר"ע בדף ק"ז שהבאנו דס"ל דלא נתמעט מאותו רק מקוטרי חוץ ומקוטרי פנים חייבים בחסרו כיון דמהדרינן פוקעין ור"י פוטר רק בהשלים אבל על חצי אבר הראשון פטור דסבירא ליה כר"י דגם מקוטרי פנים איתמעט מלא יביאנו וכו' וכר"י סבירא ליה לישנא בתרא דעולא שם וכן אבוהו דשמואל סובר כן דר"י פוטר במקוטרי פנים רק אבוהו דשמואל סובר דטעמא דר"י דס"ל לא מהדרינן פוקעין אם כן נתמעט פנים וחוץ מפסוק א' כי אין חילוק כיון דלא מהדרינן פוקעין ובאמת קשה על אבוהו דשמואל מנ"ל דר"י סבירא ליה דלא מהדרינן פוקעין אשר נלמד מקראי ע' בתוס' שם דף ק"ט דילמא ס"ל כהלכה דמהדרינן פוקעין ומכל מקום פוטר ר"י דס"ל כר"י דאיכא תרי קראי לפטור חסר הן במקוטרי חוץ והן במקוטרי פנים כמו שכתבו התוס' לר"י בדף ק"ז בד"ה חד וכו' ע"ש. ולענין הלכתא צ"ע דר"י ור"ע הלכה כר"ע מחבירו אם כן חייב מקוטרי פנים בחסר וכאן ר"ש ור"י דהלכתא כר"י כמבואר בערכין ור"י ס"ל כר"י דפטור אם כן ר' ישמעאל ור' יוסי סוברים בשוה ור"ש ור"ע סוברים בשוה אם כן הלכתא כמאן. והנה לאבוהו דשמואל דסובר דטעמא דר' יוסי דלא מהדרינן פוקעין ובודאי קי"ל דמהדרינן פוקעין דר"ש ור"ע וגם ר' ישמעאל סוברים דמהדרינן פוקעין ור"ג ור' יהושע בפ' המזבח מקדש (זבחים דף פ"ג) כולם סוברים דמהדרינן פוקעין אם כן לית הלכתא כר"י בזה נגד רבים אם כן כיון דמהדרינן פוקעין חייב במקוטרי פנים כר"ע ור"ש נגד ר' ישמעאל אף דהקשינו לעיל דא"צ לומר טעמא דר"י משום דלא מהדרינן פוקעין מכל מקום כל קושיא יש לה תירוץ וכיון דסתם גמ' לא מקשי על אבוהו דשמואל אם כן הלכה וחייבים על מקוטרי פנים שהקריבום בחוץ חסר כר"ע ור"ש וגם לישנא קמא דעולא דכ"ע סוברים דמקוטרי פנים חסר חייב בחוץ והנה בודאי הלכה כן כמ"ש ור"ע סובר כן ור"ש כמ"ש. ומקוטרי חוץ בחסר כולם סוברים שם בסוגיא דפטור רק לעולא בלישנא קמא סובר דר"ש ור"י פליגי במקוטרי חוץ דר"ש מחייב ור"י פוטר והלכה כר"י לגבי ר"ש וגם ר"י ור"ע סוברים כר"י אם כן בודאי הלכתא כוותי' דרבי' ובפרט דר"ע ור"י סוברים כן אך הברייתא דלקמן שהבאנו לעיל דממעט מאותו וכו' פחות מכזית בחוץ דזה הוי חסר וכן במשנה ת"ק ור"ע סוברים כן ע"פ פרש"י אם כן אבר חסר סוברים דחייב דלא אתמעט כלל אבר חסר אם כן סתם משנה ובר מחלוקת מודים בזה וגם הברייתא סוברים כן אם כן אפשר דהלכה כן אם כן חייבים על חסר אפילו במקוטרי חוץ ואפשר גם ר"י ור"ע סוברים כן והפסוקים צריכים אנחנו ללמוד דפטור אפילו מקוטרי חוץ כיון דמהדרינן פוקעין ע' בתוס' כאן אך מקוטרי חוץ יש סברא כיון דמהדרינן פוקעין ובר"י ובר"ע אינו מפורש דחסר היינו

מבהמה או אבר וצ"ע לענין הלכתא. ובאמת דברי רש"י במשנה קצ"ע דאפשר דרשו אותו ולא חסר מכל מקום דוקא באבר חסר אבל הקומץ וכו' דנחשבים במשנה זה לא מיקרי חסר דאינו אבר רק למאן דדריש ולא חסר היינו כל הבהמה אם כן זה מקרי ג"כ חסר אבל למאן דסובר אף דלא הקטיר כל הבהמה לא נקרא חסר רק אבר אם כן הקומץ וכו' דאינו אבר לא שייך חסר ע' כאן בכ"מ הלכה י"א ד"ה העלה וכו'. גם צ"ע על רש"י מנלן דת"ק ור"ע דרשי דאותו למעוטי חסר היינו פחות מכזית דילמא סברי כר"ע דמקוטרי פנים חייב בחסרון ומאותו נתמעט מקוטרי חוץ ובמקוטרי חוץ מודים דפטור על החסר אפילו בכזית רק המשנה איירי במקוטרי פנים דכל הנהו דחשיב במשנה מקוטרי פנים הם על כן חייב על כזית אפילו בחסר וגם המשנה ראשונה המעלה כזית וכו' אפשר דמיירי במקוטרי פנים וצ"ע. ואפשר לומר דרש"י הי' קשה לי' דת"ק סבירא לי' דגם על הקטורת חייב על כזית בחוץ ועיין בגמ' דפליגי בקטורת של יוה"כ שלפני ולפנים דחכמים ס"ל דמלא חפניו ל"ד היינו דאינו מעכב ע"ש על כל פנים מצוה איכא כמו קומץ ומנחת כהנים כמו שפירש"י כאן על כל פנים ק' דהו"ל חסר ואי משום דה"ל מקוטרי פנים והם דרשו כר"ע הא עיקר טעמא דר"ע דמחייב במקוטרי פנים מחמת דמהדרינן פוקעין כמ"ש לעיל הא מבואר בזבחים דף פ"ג שכולו קטורת אי אתה מחזיר וכן פסק הר"מ בפ"ב מהלכות תו"מ ע"ש אם כן אי פטרינן על חסר הו"ל לפטור כאן כי זה הוי כמו מקוטרי חוץ דפטור על החסר ע"כ פירש"י דתנאים אלו לא דרשו על השלם ולא על החסר רק על פחות מכזית אבל על חסר חייב בכל גוונא ועיין בתוס' דף ק"ט דמסופקים גם אי מחזירין פוקעין דקומץ ע"ש. וזה דעת רש"י בחסר היינו שמקריב אבר חסר או בהמה חסירה לכל מר כדאית ליה. והתוס' פירשו פירוש אחר בסוגיא דחסר היינו בשעה שמקריב בחוץ נחסר מבהמה או מאבר אבל אם בשעת הקטרה בחוץ אינו חסר בכזית חייב וא"צ להקריב כל הבהמה או כל האבר רק בכזית סגי רק בשעת הקרבה צריך להיות שלא נחסר מהבהמה או מהאבר ואם נחסר הו"ל חסר וא"ח. והפירוש בסוגיא כך הוא רשב"ל סובר מחלוקת בד' וה' אברים דר"י דסובר אם חסר מהבהמה קצת בשעת הקטרה פטור אם כן אינו חייב אלא על אבר הראשון ול"ד ה"ה בכזית הראשון דאז היתה הבהמה שלימה אבל תיכף שהקריב כזית הראשון על האבר השני אינו חייב דבשעת האבר השני היה נחסר מהבהמה מה שהקריב בראשונה דהוי ליה כאלו נאבד ור"ש סובר דחסר מבהמה חייב רק חסר קאי על האבר דאותו אבר לא יהיה נחסר כ"ש בשעת הקטרה בכזית אם כן בד' וה' אברים חייב על כל אבר דכל אבר הוא שלם ולא נחסר אבל באבר אחד שהקריבו לחצאין ד"ה אף ר"ש סובר דאינו חייב רק על חצי אבר הראשון

דבשעה שמקריב החצי השני כבר נחסר מהאבר חצי הראשון ואינו חייב על החסר וגם ר"י סובר דחייב אחת היינו על חצי הראשון דאז היתה כל הבהמה שלימה ועל חצי השני פטור דנחסר חצי האבר הראשון. הכלל בשעת הקרבה לא יהיה חסר ממה שאינו מקריב רק בזה מחולקים דר"י סובר דעל כל בהמה כתיב ואם חסר קצת מבהמה שוב אינו חייב על הקרבה בחוץ כלל ור' שמעון סובר דעל אבר קאי וכל אבר חייבים עליו אף שהבהמה חסירה כיון דאין האבר חסר וכ"ז בנחסר או שהקריב קצת בחוץ חשוב כחסר אבל אם הקריב בפנים כל הבהמה ונשאר קצת והקריב בחוץ חייב דהקטרת פנים לא הוי חסרון ע' בסוגיא וז"פ. ור"י סובר וכן שאר אמוראים שם דכ"ע סוברים דלא על החסר קאי על כל אבר רק במקוטרי פנים או חוץ שחסרו דר"ש חייב ור"י פוטר עיין בסוגיא כמו לעיל ולהלכה דר"ע מחייב דהלכה כמותו נגד ר"י במקוטרי פנים ולר"י ולישנא בתרא דעולא ואבוהו דשמואל סוברים דר"י פוטר והלכה כמותו נגד ר"ש כיון דר"ע ור"ש סוברים דחייב ור"י [ור"י] סוברים דפטור הלכה כר"ע מחבירו ואף דקיימא לן לא מחבירין מכל מקום ר"ש סובר ג"כ כר"ע וגם לישנא קמא דעולא כ"ע סוברים חוץ ר"י דמקוטרי פנים חייב בחסר וגם המשנה דהקומץ וכו' שהקריבו בו כזית וכו' א"צ לדרוש דחסר היינו פחות מכזית כמו לשיט' רש"י דלשיטה זו אינו חסר כיון דכולו קיים רק הוא מקריב כזית וחייבים לכ"ע דאין זה חסר לשיטה זו ובברייתא דהקומץ וכו' פחות מכזית וכו' דדרשי לא על החסר אם כן הברייתא ס"ל בכל גוונא דחסר חייב אם כן במקוטרי פנים הרבה סוברי' דחייב בחוץ ר"ע ור"ש והברייתא ג"כ ור' יוסי ג"כ אליבא דלישנא קמא דעולא וגם קי"ל מהדרינן פוקעין אם כן חייבים במקוטרי פנים ומקוטרי חוץ ר' ישמעאל ור"ע ור"י סוברים דפטור וגם ללישנא בתרא דעולא גם ר"ש סובר וללי"ק דעול' רק ר"ש סובר דחייב ופשיטא דהלכה כר"י ור"ע ור"י נגד ר"ש אם כן בוודאי פטור אך ברייתא אחת לקמן דהקומץ וכו' פחות מכזית פטור דכתיב אותו על השלם וכו' ס"ל דחסר חייב רק פחות מכזית פטור ומכל מקום נראה דהלכה ככולהו תנאים הנ"ל נגד ברייתא.

ודעת הר"מ בדינים הללו וז"ל הר"מ בהלכה ח' כל דבר שחייב על העלאתו בחוץ כיון שהעלה ממנו כזית בחוץ חייב בין שהקריב כולו בפנים ושייר כזית והעלה בחוץ בין שהניח הכל בפנים ולקח ממנו כזית והעלה בחוץ חייב אבל אם חסר אותו דבר הקרב כ"ש בפנים והעלה שאריתו בחוץ פטור ובהלכה ט' כיצד הקומץ והלבונה והאימורין והעולה וכו' שחסר' מקצתן בפנים והעלה בחוץ פטור שהרי נא' לעשות אותו על השלם חייב ולא על החסר וכו' ובהלכ' י"א כתב העלה וחזר והעלה חייב על כל אבר ואבר ובסוף הלכה כ' העלה אבר חסר פטור שנאמר לעשות אותו על השלם חייב וכו' ועיין

בראב"ד ובכ"מ ועיין במנ"ל שפירש בכוונת רבינו דדעתו כדעת התוס' דחייב על כזית מאבר רק אם האבר לא נחסר רק אם נחסר מהאבר פטור כדעת ר"י ואליבא דר"י ומקוטרי פנים שהעלו בחוץ בחסר ג"כ פטור ומכש"כ מקוטרי חוץ ע"כ בהלכה ח' כ' דחייב על כזית בחוץ אם הניח הכל בפנים נראה דאפילו על כזית מאבר כיון דהאבר השאר ישנו בעין חייב וזה לא נקרא חסר ואח"ז כ' הקומץ והלבונה ועולה דחסרו בפנים והעלה בחוץ שנא' לעשות וכו'. והנה על הקומץ א"צ לטעם דלעשות על השלם דבלאו הכי נפסל בחסר כש"כ בפנים ע' במשנה רק על הלבונה והעולה וכו' צריך לטעם זה ואין נ"מ לדינא ע"כ נקיט טעם זה דמספיק לקומץ ג"כ ע' בלחם משנה שכתב כן. ועל העולה ואימורין שחסרו כ"ש ע"ז צריך לעשות על השלם וכו' אף דקיימא לן דווקא באבר שחסר ולא בהמה שחסרה וכאן כ' שחסר כ"ש ע' במנ"ל שכתב הא דעל אבר שלם שחייב אף דנחסר מהבהמה דווקא באבר אבל בשר שאינו אבר פטור אם נחסר מהבהמה כ"ש וכוונת הר"מ שהקריב בשר שאינו אבר ע"ש. ואח"ז כתב העלה וחזר והעלה חייב על כל אבר דפסקינן על השלם קאי על אבר ע"כ חייב על כל אבר. אח"ז כ' הר"מ דעל אבר חסר פטור היינו שנחסר מהאבר שנאבד אבל אם איתא בעין חצי האבר השני חייב דזה לא הוי חסר. והנה מה שקשה על הר"מ דפוסק דבכ"ע פטור חסר אפילו על מקוטרי פנים דהרבה סוברים דעל מקוטרי פנים חייב בחסר וגם הר"מ פסק דמהדרינן פוקעין עבלח"מ ובמנ"ל באריכות וכל מה שכתבתי הוא מדברי המנ"ל והוא פלפל באריכות ואני כתבתי לי כעת למזכרת השי"ת יגמור בעדי לשנות פרק זה ולברר השיטות היטב ולברר דעת הר"מ באר היטב וכעת באתי רק להזכיר. הקומץ והלבונה של מנחה שהקריב אחד מהם בחוץ ומכש"כ אחד בחוץ לאחר שהקריב בפנים האחד וודאי חייב וכן שני בזיכי לבונה שהקריב אחד מהם בחוץ ומכש"כ אחד בפנים ואח"כ השני בחוץ חייב זה מבואר בש"ס ובר"מ. ומבואר בר"מ ובהרהמ"ח דאף המעלה בזה"ז ח"כ כר"י דקדושה ראשונה קדשה לע"ל ועיין בתוס' דף נ"ט דהקשו הא ליכא מזבח ותירצו דבנה מזבח או מיירי בקטורת דא"צ מזבח דמזבח שנעקר מקריבין קטורת במקומו או מנחות דא"צ מזבח והר"מ לא חילק ומחייב בכ"ע דמחייב גם על שחיטה בזה"ז והוא אריכות גדול בענין זה ואין כאן מקומו. וכבר כתבתי בח"ז אף דעל כל הקדשים אפילו על קדשים קלים חייבים מכל מקום בכור בח"ל דהוא קדוש ואינו ראוי להקריב כמבואר פ"א מהלכות בכורות אם כן אין חייבים עליו משום ש"ח או העלאת חוץ כיון דאין ראוי לפנים אפילו בזמן הבית ולדעת הר"מ דתרומות ומעשרות בזה"ז ואף בבית שני היה רק דרבנן אם כן

אפילו בכורות א"י אינם ראוים בפנים דאיתקש למעש' אם כן אינו חייב משום לאווים הללו וא"צ לכפול הדברים ויש להאריך עוד במצוה זו כהנה וכהנה ובעזה"י אשנה פ"ז:

מצוה תמא

סעיף א

שנצטוינו לפדות קדשים שנפל בהם מום וכו' הם יוצאים לחולין וזובחין ואוכלין הבעלי' וכו' שנא' רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר וכו'. זה מבואר בר"מ פ"א מהלכות איסורי המזבח ודווקא שנפל בהם מום קבוע אבל מום עובר אינו נפדה ע"ש באריכות על איזה מומין נפדים ועל איזה דברים אינם נפדים וכבר הבאתי קצת בח"ז ואין להאריך ע"ש בר"מ. ואם מתה הבהמה קודם שתפד' אסורה בהנאה כי אין לה פדיון אח"מ כי צריך העמדה והערכה ואף שהיה העמדה והערכה רק לא נפדית אין פודין לאח"מ דבעינן העמדה והערכה בשעת פדיי' וכן נראה מדברי הר"מ פ"ה מהלכות ערכין ועיין במנ"ל שם. ואם נשחטה שנים או רוב שנים ומפרכס' הרי היא כחי ונפדית ועיין במנ"ל בה"ע דהתוס' כתבו דאינה נפדית בנשחטה כהלכתה רק מיירי בישראל בטמאה או נכרי בטהורה ועי"ל בפ' בחקותי מצוה שנ"ג שבארתי דין העמדה והערכ' ואין לכפול הדברים וגם בדין פדי' ע' לעיל וינעם לך. והתוס' במעילה דף ט"ו ע"א בד"ה ואפילו וכו' כתבו בשם רח"כ דאם הי' העמדה והערכה בחיים פודין לאח"מ ע"ש. ועיין בס' שעה"מ בהלכות ביכורים מה שהקשה על הר"ח כהן ע"ש. והנה מ"ש הר"מ והרהמ"ח דאם מתה אינה נפדית דבעינן העמדה וכו' עיין במנ"ל דכתב דמיירי שנשחטה דאם מתה בלאו הכי אין פודין דקיימא לן אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים כמבואר בר"מ פ"א הלכה יו"ד והר"מ שם כ' וז"ל בהמה שנולדה בה טריפות וכו' ואע"פ שאינה ראוי' לקרבן אין פודין אותה שאין פודין את הקדשים להאכילן וכו' וזה מיירי ביש בה מום דבלאו הכי אין לה פדיון דטריפה לא הוי מום שבגלוי ע' כ"מ אלא במום מיירי מכל מקום כיון שהיא טריפה אין פודין להאכילן לכלבים ולא לעכו"ם וילפינן תזבח ואכלת ולא להאכילן לכלבים דדוק' הוא עצמו יאכל ולא לכלבים ולעכו"ם. והנה הן במתה או אפילו רק נטרפה אין פודין דאין פודין וכו'. והנה הא דאין פודין וכו' ל"ד בנטרפה ומתה אלא אפילו אם נפדית בשעה שהית' כשירה ונפדית כדינה מכל מקום במתה או נטרפ' אח"כ טעונה קבורה דאסור להאכילה לעכו"ם או לכלבים דגזה"כ דפסולי המוקדשין שנפדו אסור להאכילן להנ"ל ולשון אין פודין ל"ד דעיקר האיסור דאסור להאכיל להנ"ל אפילו בנפדו עי' בסוגיא ותראה. והנה התוס' בפסחי' דף כ"ט כתבו דד"ז בק"מ דאין פודין

להאכילן לכלבים ל"ד ה"ה כל הנאות אסור אפילו להסיקו תחת תבשילו דגזה"כ ואכלת וכו' אך התוס' בב"ק דף י"ג ע"ב דעתם דממעטינן מואכלת וכו' אכילת כלבים ועכו"ם דהוי אכילה אסרה תורה דדוקא אכילת ישראל התירה התורה ולא אכילת הנ"ל אבל שאר הנאות כגון להסיקו תחת תבשילו וכדומה שרי דזה לא נתמעט מואכלת. ודעת הר"מ דכתב פ"ב בטריפה ירעו עד שימותו ויקברו מבואר דטעון קבורה ואסורה בשום הנאה בטריפה או במתה. ועיין בס' שעה"מ בהלכות א"מ מה שפלפל בזה ומכל מקום אני לך. ועיין בס' שעה"מ כאן שפלפל באריכות. וכ"ז דוקא בנטרפה או מתה דאינה ראוי לישראל אלא לעכו"ם וכלב אבל בכשירה שנפד' ושחט' מותר להאכיל' לעכו"ם ולכלב דדרשינן ואכלת ולא לכלביך כלו' דבר שאינו ראוי אלא לכלב אבל היכי דחזי לדידי' מותר להאכילו להנ"ל כן כתבו התוס' בזבחים דף ע"א ע"ב ד"ה ובטריפה וכו' ובבכורות דף ל"ב ע"ב בד"ה פסק וכו'. ויותר מזה כתבו התוס' בזבחים שם דאף דאין הקדשים ראוין לאכילת ישראל כגון פסהמ"ק שנתערבו בטריפה של חולין דאסור לאכול מפני ספק טריפה מכל מקום כיון דהקדשים עצמם ראוים בניפדים מותר לפדותן להאכילן לכלבים כיון דהם עצמם ראוים לישראל אף על פי שנאסר מפני התערובות ע"ש ובפסחים דף כ"ט בתוס'. ונראה דאין חילוק בין אם נתערב טריפה ברוב אך דאינו בטל דבע"ח אינם בטלים כמבואר שם והוא רק איסור דרבנן כידוע ובין נתערב חד בחד דאסור מהתורה מכל מקום כיון דהאיסור הוא רק מחמת ספק שמא היא הטריפה מותר אבל בהמת קדשים הוא מותר בכ"מ שהיא נפדית ורשאי להאכיל לכלבים ולעכו"ם. וז"פ אם בהמת קדשים עצמה נולד בה ספק טריפות בענין שאסורה באכילה בוודאי אין פודין כיון דאינו ראוי רק לכלב ואינו דומה לתערובות דאם ניכר מותרת אבל בספק טריפות בוודאי אסור כנ"פ. ונראה ג"כ דאם נולד בה טריפה שהוא רק מדרבנן כיון דאינו ראוי לישראל אף מדרבנן אסור להאכילה להנ"ל ומכל מקום ד"ז צ"ע באינה אסורה רק מדרבנן והבאתי בח"ז כ"פ דבר זה אם הדרבנן מועיל לדין התורה תן לחכם וכו'. ודעת הר"נ בפ' בהמה המקשה במשנה יצא רובו מחלק ג"כ בחילוק התוס' היכי דמותר לישראל מותר להאכיל לעכו"ם ג"כ אך לכלבים אסור מפסוק זה ואכלת ולא לכלביך ואם אסור לישראל אסור לעכו"ם ג"כ ע"ש. ועיין ביו"ד סי' ש"ו דדעת המחבר והרמ"א היכי דמותר לישראל מותר לכלבים ג"כ וע' ש"ך שמביא דעת הר"נ וכ' דגם הרשב"א ס"ל כוותי' והשיג על הרש"ל ע"ש. ולענין חלב בבהמה כשירה שנפדה דמותר לעכו"ם ולכלבים כמ"ש כיון דחזי לישראל ובטריפה אסור כיון דאינו ראוי לישראל אם כן חלב אף בכשירה אינה ראויה אי מותר להאכילה להנ"ל ע' בתוס' כיון דכשירה שנפדה דמותר הטעם דאיתקש לצבי ולאיל

ובטריפה לא איתקש אם כן בכשירה גם החלב מותר להאכיל לעכו"מ ולכלבים לכל מר כדאית ליה ועיין בס' מהרי"ט אלגאזי בפ"ה שפלפל באלו הענינים ומכל מקום אני לך. ועיין בטור יו"ד דחלב מוכרין במשקל ע"ש. ובנטרפה או במתה לענין העור אי מותרת או אסורה ע' בתוס' וברא"ש פ"ה דבכורות והטור בסי' ש"ע מביא דעת הר"מ שהעור מותר בהנאה ודעת הרא"ש דגם העור טעון קבורה וכן סתמו האחרונים בש"ע שם ודברי הר"מ הם בפ"ג דבכורות ועיין במנ"ל שהראה מקום לעיין בתוסיו"ט פי"ב דזבחים ובס' בה"ז ואין להאריך במה שהאריכו בו הראשונים והאחרונים. וז"פ דקדשים בע"מ שנטרפו או מתו דאין פודים אותם להאכילם לכלבים וגם מטעם דצריכים העמדה והערכה אין הפדיון חל כלל ולא נתפסו החליפין בקדושה כלל כמו קדשים תמימים שפדה בוודאי אין חל שום קדושה על החליפין ה"נ בזה וז"פ ולא ניתן לכתוב מרוב פשיטותו:

ומבואר בש"ס כ"פ ועיין בבכורות דט"ו ובמקומות הנרשמים שם דבע"מ שנפדו עומד רק לזביחה ואכילה אבל מחיים אסורה כמו קודם שנפדו בגיזה ועבודה וחלב וכו'. והנה דיני גיזה ועבודה בפסהמ"ק יתבאר לקמן בעזה"י בלאווין דגיזה ועבודה. וכעת לא ראיתי להר"מ שיביא ד"ז דחלב אסור וכל הדברים הנחשבים במשנה בחולין ובבכורות מביא הר"מ דמבואר במשנה דפטורה מבכורה ומבואר בר"מ פ"ה מהלכות בכורות הלכה ח'. ומן המתנות מבואר בר"מ פ"ט מהלכות בכורים ואסורים בגיזה ועבודה הוא בפ"א מהלכות מעילה הלכה ט'. וולדן אסור מביא כאן בפ"א מהלכות א"מ. והשוחטן בחוץ סובר הר"מ דפטור כמסקנת הש"ס האי דתני חייב אליבא דר"ע ובדוקין שבעין והר"מ פ"ג מהלכות פסהמ"ק אינו מחלק וסובר דלא כר"ע ע"כ בפי"ח מהלכות מעה"ק כותב סתם דכל דבר שאינו ראוי לאישים וכו' אינו חייב ונכלל בע"מ. ועושה תמורה מביא פ"ג מהלכות תמורה. ואם מתו נקברו מביא כאן ודין דחלב אסור לא ראיתי כעת שיביא והוא הלכה פסוקה אין חולק דנפקא מקרא בשר ולא חלב אעפ"י שממשמעות דבריו בפ"א דמעילה אפשר לפרש כן דכל דבר מחיים אסור מכל מקום הו"ל לפרש דפוסק צריך לפרש דבריו יותר ובמשנה בכ"מ פי' ולמה לא פי' הר"מ. ועיין בגמרא דבכורות דנתרבו מכלל ע"ש על כל פנים הו"ל להר"מ לפרש וקצ"ע. ופשוט דחלב שחוטה מותר דלאחר זביחה הותרו כל הדברים ע' בגמרא תזבח וכו' אין לך בהם היתר אכילה אלא משעת זביחה וכו' אבל אחר זביחה בוודאי מותר אם כן החלב ניתר ג"כ ויבואר עוד בזה בסייעתא דשמיא. וגם בבכורות דאמרינן מדאסרה תורה חלב פסוהמ"ק ש"מ דחלב שרי דלמא אסרה תורה חלב שחוטה של פסהמ"ק אבל חלב אסור מחמת אמו ש"מ דחלב מוקדשין ג"כ מותר בשחיטה. ועיין בתוס' מעילה דף י"ב ע"ב בד"ה חלב וכו'

שמביאים בשם י"מ הא דאמרינן בשר ולא חלב היינו דאסור לחלוב אבל אם עבר וחלב החלב בעצמו מותר והתוס' דחו דבריהם מחולין דף ל"ו וכן מבכורות חלב מנלן דשרי מדאסר רחמנא חלב של פסהמ"ק ש"מ דחלב חולין שרי מבואר להדיא דהחלב אסור ומוכח כן מקרא דדרשינן בשר וכו' היינו דכתיב ואכלת בשר ולא חלב מוכח דחלב אסור ע"ש ובחולין דף ל"ו ובבכורות דף כ"ה ע"א בד"ה שער וכו'. ובוודאי צ"ע על הר"מ דלא גילה דעתו בזה. מ"ש לעיל דחלב שחוטה מותר בפסהמ"ק שנפדו שוב ראיתי בתוס' בבכורות שם מבואר להדיא כן כמ"ש ע"ש ועיין בחולין דף ל"ו מבואר דסד"א דדמן של פסהמ"ק טעון קבורה הואיל ואסורים בגיזה ועבודה וכו' ועיין בתוס' היינו כיון דחלב אסור דמן נמי אסור קמ"ל היקש דאיתקש למים ועיין בתוס' דאיצטרך לדם היוצא קודם שנשחט הרוב דמן מותר וכעת לא ראיתי להר"מ שמביא זה וצריך לעיין בסוגיא שם. ועיין במעילה דף נ"ג ע"א בתוס' בד"ה אתיא העברה וכו' דמביאים בשם י"מ דחלב של פסהמ"ק אסור באכילה ולא בהנאה והתוס' דחו דבריהם ע"ש ע"כ צ"ע ביותר דהר"מ אינו מביא זה ולא גילה דעתו כלל וצ"ע. ולכאורה צ"ע על הי"מ דדעתם דאינו אסור רק באכילה הא מבואר בבכורות חלב מנלן דשרי וכו' מפסהמ"ק בשר ולא חלב מכלל דחלב שרי ודחינן אימא דחולין אסור באכילה ופסהמ"ק אסור בהנאה הרי דחלב פסהמ"ק אסור בהנאה. אך באמת לא קשה דקודם שנדע דחלב חולין מותר באכילה ואפשר דאסור באכילה אם כן בוודאי בשר ולא חלב בפסהמ"ק לאסור בהנאה דבאכילה בלאו הכי אסור אבל השתא דקים לן דחלב חולין שרי אם כן יוכל להיות דהתורה אסרה רק אכילה כפשטא דקרא ואכלת בשר ולא חלב היינו אכילה וז"פ. והנה בנטרף או במתה דאסור להאכילה לכלבים וגם כל הנאות אסור כמ"ש לעיל בשם התוס' דפסחים אם עבר ונהנה או האכיל להנ"ל עובר בעשה דהוא לאו הבא מכ"ע ואכלת בשר ולא וכו' ול"ש לומר אהדרי' לאיסורא קמא כי גם קודם שנפדה אין לוקין על הנאת פסהמ"ק שמתו דאפילו בקה"ק יצאו מידי מעילה עיין בר"מ בהלכות מעילה. ולדעתי אה"נ בקדשים שלא נפדו הוא מהלאו דלא תוכל לאכול בשעריך וכו' היינו זריקת דמים עיין בר"מ פי"א מהלכות מעה"ק ולא תאכל היינו הנאה ג"כ כר"א בפסחים אם כן בפהמ"ק דלא היה זריקה אסור בהנאה מט"ז. ע' בקידושין דף נ"ז ע"ב מה שלי וכו' פירש"י כיון דלא נזרק הדם מי יתיר וכו' ע"ש בתוס'. ועל הנאה אין לוקין כידוע אך באוכל מקדשים שמתו לוקין מט"ז חוץ לאו דנבילה וזה תלוי באחע"א ואין כאן מקומו על כל פנים בהנאה אין לוקין ובאתי רק לרמוז ואין כאן מקומו להאריך.

ופסהמ"ק שילדו קודם פדיון תם מקריבין אותו ובוודאי בע"מ פודין אותו וד"ז שמקריבין אותו כן פסק הר"מ כאן בפ"א מהלכות א"מ ובפ"ד מהלכות תמורה הלכה ט' וכתב הכסף משנה דהוא פלוגתא בתמורה דף י"ז ע"ב דשמואל ורבא סוברים דקדשי ליקרב ובר פדא ור"פ סברי דקדשי לרעי' ופוסק הר"מ כשמואל ורבא דהם מארי דגמרא טפי והלחם משנה כאן ובסוף הלכות תמורה תמה על הר"מ דבתמורה דמאן דס"ל קדשי ליקרב אמרו לר"א דס"ל במשנה דלקמן המקדיש נקבה לעולה וילדה זכר יקרב עולה אף דאין אמו ראויה לעולה דנקבה היא ה"נ הולד יקרב אף על פי דאין אמו ראויה ואצטריך לאשמועינן (דמ"ז) [דאיכא] שם עולה ע"ש אבל לרבנן דסברי המפריש נקבה לעולה וילדה זכר ירעה ואינו קרב ה"נ וא"כ הר"מ דפסק פ"ד מהלכות תמורה הלכה ה' כרבנן דהמפריש נקבה לעולה וילדה זכר הולד ירעה עד שיסתאב ויפול בו מום אם כן היאך פסק כאן גבי וולד פסהמ"ק דיקרב והוא קושיא גדולה ועיין בלחם משנה בהלכות תמורה מה שתירץ וכתב בעצמו שהוא דוחק ע"ש. ודע אף דלרבנן דסברי בהמפריש נקבה לעולה וילדה זכר דסברי ירעה ובר פדא דס"ל גבי ולד בע"מ ירעה היינו דווקא דנתעברו בעת שהיו פסהמ"ק היינו שנתעברו לאחר שנולד בהם המום כיון דקדושתן מכח קדושת האם והאם אינה ראוי' להקרבה והו"ל כמפריש נקבה לעולה וילדה זכר דג"כ אינה ראויה להקרבה ע"כ ירעו וצריך ג"כ קרא דאם זכר וכו' לרבות וכו' דש"ה דחל שם עולה ע"ש בגמרא אבל בנתעברה קודם שנולד בה המום ל"מ דעיברה ולבסוף הקדישה דקיימא לן דקדושה חל על העוברין ע' בסוגיא דתמורה דף כ"ה ובר"מ פט"ו מהלכות מעה"ק וקדושה מעצמה לא מכח האם אלא אפילו הקדישה ואח"כ נתעברה דקדושתה מכח האם מכל מקום כיון דאז לא היתה בע"מ וחל קדושה גמורה על הוולד מכח האם ואח"כ נולד בהאם מום וילדה קודם פדיון וודאי קריבה אף לרבנן דקיימא לן דוולדות קדשים במעי אמם הם קדושים עיין בר"מ בפ"ד מהלכות תמורה אם כן בשעה שנתעברה וחל הקדוש' על הוולד אז היתה האם ראויה להקרבה וא"כ נתקדש הוולד קדושה שראוי להקריב ואף שאח"כ נעשה האם בע"מ מאי מזיק כמו האם עצמה שקדושה ונולד בה מום ואינה ראויה להקרבה ואח"כ שעבר מומה חזי' להקרבה ומקריבין אותה כמו שמבואר ביומא דף ס"ד מום בם וכו' הא אם עבר מומם ירצו וכו' ה"נ כיון דהולד נולד בלא מום מאי איכפת לנו שהי' בו מום ומכש"כ באם כיון דהקדושה חל על הולד ואז לא היה מום וגם עתה אין בהולד מום לא גרע מבהמה שהי' בה מום ועבר המום וסברת רבנן דצריך קרא וגם לרבות וולד בע"מ היינו דנתעברה בעת שהיה בה מום דלא היתה האם חזי' להקרבה ובא הוולד מכח קדושה דחוי' ע"כ ירעה וצריך קרא

לזה כמו עולה נקבה ה"נ דווקא אם נתעברה לאחר שנולד בה המום דלא חלה קדושה גמורה מכח האם ובזה פליגי ר"א ורבנן דר"א סבר דאפילו בכה"ג יקרב כמו המפריש נקבה לעולה וילדה זכר דס"ל יקרב וחכמים סוברים שם דירעה ה"נ כאן וצריך קרא כאן דש"ה דשם עולה וכו' והדברים פשוטים וברורים. אבל בנתעברה קודם המום ז"פ דיקרבו אף לרבנן וא"צ קרא לזה דה"ל כמו וולדות קדשים תמימים דנתרבו ה"נ מוכח מזה דשוים הם וולדות בע"מ דמבואר בגמרא מנלן ואיתרבו מקרא אחר דאם זכר היינו בנתעברו בעת שהיה בהאם המום וזה ברור. ובזה אפשר ליישב קצת דברי הר"מ דהר"מ מיירי כאן שנתעברה קודם שנולד בה מום ע"כ יקרב ואם ילדה לאחר פדיון אין תקנה כאשר יבואר וכן בפ"ד דתמורה מיירי בהקדיש הוולד בפ"ע ע"כ יקרב כאשר כתב הכסף משנה וד"ז דנתעברה לאחר המום א"צ לכתוב כלל דירעה כיון דמבואר בש"ס דלכ"ע גרע ממפריש נקבה לעולה דאיכא שם עולה וכו' והכא ירעה וודאי אליבא דרבנן והוא כש"כ ממפריש נקבה לעולה וכיון דהר"מ כתב ד"ז דמפריש נקבה לעולה ירעה אם כן ד"ז הוא כש"כ וא"צ לכתבו ומכל מקום צ"ע אך לדינא מ"ש הוא ברור אף אליבא דרבנן ובאתי רק לעורר. והר"מ בסוף דבריו גבי נולדה לאחר פדי' כתב דאינו יכול להקריב מכח אמו מפני שבא מכח קדושה דחוי' אם כן ברישא אמאי מקריב הא ג"כ בא מכח קדושה דחוי' אלא במ"ש ניחא דמיירי דנתעברה קודם המום ולא הוי קדושה דחוי' אך בסיפא כיון דנפדה ה"ל קדושה דחויה אך רש"י פירש בסיפא דהוי תרתי לריעותא ויבואר עוד בסמוך בעזה"י. ופסהמ"ק שנתעברו אחר פדיונן וילדו מותרים דולד צבי ואיל נינהו כן מבואר בגמרא ועיין בתוס' בבכורות דף ט"ז אף על פי דיש בהאם קצת קדושה לענין גיזה ועבודה מכל מקום אין כח בקדושה מועטת כזו לחול על הוולד ע"ש. ואם נתעברו קודם פדיונם וילדו לאחר פדיון הולד אסור ואינו קרב דמכח קדושה דחוי' קא אתי ואין נפדית דלא אלים למתפס פדיונו וע"ש בגמרא דהוא רק מדרבנן דמה"ת גם הולד פדוי דעובר ירך אמו הוא רק מדרבנן אסור ע"ש ובר"מ אינו מבואר אם הוא מן התורה או מדרבנן וא"ר להאריך בזה כי אריכות גדול. ומבואר במשניות הנ"ל אם קדם הקדשם את מומם עושים תמורה ועיין בתמורה דאם הימר בה קודם פדיון התמורה קריבה ובבכורות דף ט"ו ע"ב בברייתא מבואר דאם קדם הקדשם את מומם בין לפני פדיונם ובין לאחר פדיונם עושים תמורה ואמרינן בגמרא דף ט"ז דר"נ סובר דתמורה שלאחר פדיון מתה דלא אלים הקדושה לא ליקרב ולא לפדות ע"ש ות"כ דר"נ ומוכח לה מקרא ועבתו"ס שהקשו מוולדות דלאחר פדיונן אמרי' דמותר דוולד צבי ואיל נינהו ומ"ש תמורה לאחר פדיונה דמתה ותירצו ע"ש וכן פסק הר"מ פ"ג מהלכות תמורה הלכה ד' דהמקדיש ונולד

בה מום והימר בה אחר שנפדית ה"ז תמורה ואינה קריבה ואינה נפדית אלא מניחה עד שתמות וכו' כמבואר בגמרא שהבאתי. וראיתי בלחם משנה שהקשה על הר"מ מנ"ל דין זה וגם מ"ש וולדות לאחר פדיונם דמותר והניח בצ"ע על הר"מ ומביא דברי רש"י בחולין במשנה דהזרוע דפירש דעושה תמורה קודם פדיון ובמחכת"ה אשתמיט לי' דדברי הר"מ הם גמרא מפורשת וקושייתו הוא קושית התוס' ודברי רש"י יש ליישב דרוצה לומר דהוי תמורה גמורה לענין הקרבה אבל דברי הר"מ הם דברי אלקים חיים מש"ס מפורש. ועיין בר"מ פ"ד מה' תמורה דכתב דהשוחט קדשים ומצא בה וולד שלא כלו חדשיו דינו כדין האם ע"ש. וולדות הקדשים שיצאו דרך דופן וכו' יפדו ויביאו בדמיהם קרבן כמו הוולד וכו' ע' הלכה ח' ועיין בלחם משנה שכתב דנראה דעת הר"מ דנפדו אף בלא מום ע"ש. יהיה איך שיהיה אם כן בשחט קדשים ומצא וולד חי שכלו חדשיו דזה הוי כמו יוצא דופן ע' בחולין דף ע"ה ע"ב ברש"י אם כן צריך פדיון אף בלא מום ועכ"פ במום. ולפי מאי דקיימא לן דגם בכלו חדשיו ניתר בשחיטת האם כמבואר בר"מ בה"ש וביו"ד אם כן לאחר פדיון הו"ל כשחוט והחלב מותר דחלב פסהמ"ק שרי לאחר שחיטה כמ"ש התוס' בבכורות דף כ"ה והבאנו לעיל וראי' מש"ס דבכורות דיליף דחלב מותר ולא שייך אמ"ה מחלב פסהמ"ק דאסרה תורה ומשכחת לה בכה"ג דהו"ל חלב שחוטה ומכל מקום אסרה תורה אלא ע"כ בכה"ג אינו אסור כלל כיון דאינו טעון שחיטה והו"ל כשחוט גם החלב מותר מפסהמ"ק כמ"ש התוס'. ועיין בשער המלך כאן שהקשה על הגמרא דבכורות נוקמי הא דאסור חלב פסהמ"ק כגון שהקדיש בן פקוע דהוי כשחוט ותירץ דהו"ל קדם מומם להקדשם והחלב מותר ולפמ"ש נוכל לאוקמי בגוונא שציירתי דהו"ל קדם הקדש למום כיון דוולדות קדשים במעי אמם הם קדושים ורק האמת כמ"ש דהחלב ג"כ מותר ובלאו הכי דהש"ס פ"ק דתמורה נקט השוחט ומצא בה בן ד' דאי בן ה' שכלו חדשיו אינו ניתר בשחיטת האם כמ"ש התוס' שם אבל לפי מאי דקיי"ל דגם בכלו חדשיו ניתר בשחיטת האם אם כן דינו כבשר האם ולא שייך פדי' כלל כמו בבן ד' דהוולד נאכל כמו האם והו"ל כקדשים שנשחטו דלא שייך פדיון אף דמפרכסת מכל מקום היא כמו בשרא בדיקולי לא שייך בה מום כלל אם כן לא הוו פסהמ"ק שנפדו דאין לזה פדיון כלל אך הר"מ ג"כ נקט השוחט ומצא בה בן ד' והוא בעצמו פסק דגם בכלו חדשיו ניתר בשחיטת האם אם כן נאכל אף בבן ה' ולמה נקט דוקא בן ד' היינו דלא כלו חדשיו אלא ע"כ זה הוי בהמה בפני עצמה ונפדית וצ"ע. אך במקדיש עובר במעי בהמת חולין ע' בש"ס ובר"מ פט"ו מהלכות מעה"ק דהעובר קדוש בפ"ע וא"כ אם נשחטה הבהמה ונמצא בה זה הוולד שהקדיש וכלו חדשיו בוודאי אף דהוא כשחוט

צריכה פדיון כמו כל בהמת הקדש שנשחטה והיא מפרכסת נפדה ע"י מום ה"ה הכא כיון דיש לה קדושה בפ"ע נפדית במום או אפילו בלא מום כיון דהוי יו"ד כסברת הל"מ אבל על כל פנים צריך פדיון אם כן החלב אסור אך באמת החלב מותר כיון דהוי כשחוט ולאחר שחיטה מותר וראיה מש"ס בכורות כמ"ש התוס' ע"כ לא אוקמי בכה"ג ובאתי רק לעורר. והנה כתב הרהמ"ח בזה"ז אין מקדישין וכו' מכל מקום בהקדיש ונפל בו מום מצוה לפדות כמו בזמן המקדש רק אין צריך העמדה והערכה שפודה לכתחילה בפרוטה ובארבעה זוז כמו שמבואר בר"מ בסוף הלכות ערכין וכדברי הרהמ"ח לעיל. ונראה כיון דד"ז דכל הקדשים נשחטים ונמכרים באטליז חוץ מן הבכור ומעשר והטעם דכל הקדשים הנאתם להקדש. ועיין בתוס' בפרק כל פסהמ"ק שכתבו דיש איזה קרא דאסור לזלזל בהקדש במקום שאין הנאה להקדש אם כן בזה"ז דהפדיון הוא בפרוטה וגם זה הולך לים המלח אם כן מה דנמכר באטליז אינו מוסיף הנאה להקדש כלל כי אפילו שוה הרבה א"צ לפדות רק בפרוטה והולך לים המלח אם כן אסור לזלזל בהקדש ואסור למכור באטליז ולשקול בליטרא כמו בכור ומעשר כנ"פ. ועיין לעיל מה שכתבתי אם קטן יוכל לחלל הקדש בשם התוס' ע' בפ' בחקותי. וחוץ לזה נוהג בכל האישים ואפשר דגם פדיון העכו"ם מועיל רק הישראל יאכל כמ"ש לעיל או אם היא כשירה דראוי לישראל דמותר ג"כ לעכו"מ כמ"ש לעיל על כל פנים נראה דפדיון דידיה מועיל אך המעשר הוא רק על ישראל וז"פ:

מצוה תמב

סעיף א

שלא לאכול מעשר שני של דגן חוץ לירושלים שנא' לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וכו'. מבואר בר"מ פ"ב מהלכות מע"ש ומ"ר והנה הפרשת מעשר שני יתבאר לקמן במצוה תע"ג והדברים החייבים במע"ש שם מבוארים בדברי הרהמ"ח ובעזהש"י יתבאר שם ומבואר ג"כ ביו"ד סי' של"א. והנה כאן מבואר הלאו של אכילת מע"ש חוץ לירושלים ומע"ש לאכול בירושלים הוא מ"ע כמבואר בתורה כאן כי אם וכו' תאכלנו וכן בפרשת עשר תעשר וכו' ואכלת לפני וכו' מעשר דגנך ובכריתות דף ד' אמרינן דאכל מעשר ב' דגן תירוש ויצהר לוקה שלש וכו' מכדי כתיב ואכלת לפני ה' אלקיך וכו' ל"ל דכתב לא תוכל וכו' ומקשה הש"ס אי מההיא ה"א בעשה וכו' אך שם מבואר הלשון ה"א בעשה דכתיב ואכלת לפני וכו' בפנים אין בחוץ לא וכו' וע"ז אמר ה"א בעשה היינו לאו הבא מכלל עשה דאסור לאכלו בחוץ אבל בפנים אפשר אין מצוה רק רשות ע"ש.

ועיין בסנהדרין דף ג' ע"ב גבי בן סורר ומורה אכל מעשר שני בירושלים אינו נעשה בן סורר ומורה והיינו דגנב מעות מעשר שני ע"ש בר"ש ומבואר בגמרא הטעם כיון דכי אורחי' אכל לא ממשיך. ועיין בר"מ פ"ז מהלכות ממרים שכתב הטעם דהוא מצוה וע"ש בלחם משנה שכ' דבש"ס אינו מבואר ט"ז דאינו מצוה אלא לבעלים מכל מקום עשה לא שמעינן אך במכות דף י"ט ע"ב מבואר דא"ח על הלאו דאכילת חוץ לירושלים עד שנכנס לפנים מן החומה כמו שיבואר כאן בס"ד דכתיב לא תוכל לאכול כי אם לפני ה' אלקיך וכו' כ"ה דקרינן לפני קרינן לא תאכל אבל קודם שנכנס אינו חייב דלא קרינן ביה לפני לא קרינן לא תאכל וכו' וכתבו התוס' וז"ל וקשה אם כן כיון דמותר לאכול קודם שנכנס לפנים מן החומה אם כן למה הוזקק לעולם לפדות מע"ש. ונ"ל דודאי ליכא לאו אלא עשה דכתיב וצרת הכסף ובלא פדי' לאו ג"כ אינו מוכח רק לאו הבא מכלל עשה וצרת וכו' ובלא פדי' אסור אבל להיות מ"ע לאכול בירושלים לא שמענו וכן מבואר בדברי הר"מ והרהמ"ח דלא מנו במנין המצות דמ"ע לאכול בירושלים רק הל"ת והלאו הבא מכלל עשה הנוסף אין דרכו למנות כידוע. והנה אף אם נאמר דמקיים מצוה מן התורה אם אוכל בירושלים מכל מקום אין קושי' על הר"מ והרהמ"ח למה לא מנו זה במצות עשה בפ"ע במנין המצות כי הר"מ אזיל לשיטתו בסמ"ק שלו בשורש י"ב והרהמ"ח נמשך אחריו שאינו מונה בתרומה נתינה לכהן ומעשר נתינה ללוי ומ"ע נתינה לעני וחלה נתינה לכהן למצות בפ"ע רק הם חלק מחלקי המצות של הפרשתם אעפ"י שכולם מצוה מן התורה היינו הנתינה שלהם לכ"א מכל מקום אינו נמנה בפ"ע רק הם חלק מחלקי המצות של הפרשה ה"נ שם החלק הנתינה לכהן וללוי ולעני וכאן האכילה בירושלים הוא חלק ממצות הפרשה ומכל מקום יוכל להיות שהיא מצוה מן התורה לאכול בירושלים רק לא נמנה למצוה בפ"ע. אך לדעת הרמב"ן שם שהשיג על הר"מ ומונה בדברים הטובלים ההפרש' בפ"ע והנתינה בפ"ע כ"א למצות עשה וכפי מה שסיקל מחשבונו של הר"מ משלים שם בארבעה מצות אלו נתינות תרומה לכהן וחלה לכהן ומע"ר נתינה ללוי ומ"ע נתינה לעני. ועיין בס' פר"ד בדרך מצותיך שתמה על הרמב"ן על מה שלא מנה נתינת תרומת מעשר לכהן ע"ש. על כל פנים במע"ש לא השיג הרמב"ן כלל ומודה דאין כאן אלא מ"ע של הפרשה ואכילה בירושלים אינו מונה ג"כ מבואר דכולם סוברים דאינו מצוה כלל מן התורה לאכול בירושלים רק אם אכלו חוץ לירושלים לאחר שנכנס עובר בלאו הבא מכלל עשה. אבל שיהיה מ"ע מוטל שיאכל בירושלים ואם אוכל בירושלים מקיים מ"ע לא שמענו מכל הראשונים ויכול להיות שהוא רשות רק חוץ לירושלים אסור אבל בירושלים אינו מקיים מצוה כלל כמו כל

לאו הבא מכלל עשה שחיטה וכדומ' והרבה כיוצא בזה א"צ להאריך כי ידוע הוא אצל כל תלמיד.

והנה הלאו הזה באוכל חוץ לירושלים היינו לאחר שנכנס לפנים מחומת ירושלים ואפקי' ואכלי' חייב מלקות ומ"ש הרהמ"ח משיראה פני הבית היינו לפנים מן החומה דרואה פני הבתים שבעיר ובר"מ אינו מבואר רק בלשון לפנים מן החומה והרהמ"ח הי' לו גירסא זו וכ"נ מדברי התוס' במכות דף י"ט ע"ב אבל הכל אחד ואם אכלו בחוץ קודם שנכנס לפנים לוקים מכות מרדות מדבריהם כן מבואר בר"מ כאן פ"ב והכסף משנה כתב דסובר רבינו כסברת התוס' דעבר בעשה באכלם קודם שנכנס ע"כ כ' דמ"מ מדבריהם דכ' צ"ל היינו המ"מ הוא מדבריהם דאינו מלקות מה"ת. ולאו זה כ"ז שלא נפדה דאם נפדה מותר לאכלו והוא כחולין לכ"ד. ומע"ש כשהוא בירושלים א"י לפדות מן התורה דגזה"כ בריחוק מקום אתה פודה ולא בקירוב מקום אך אם נכנס לירושלים ויצא מבואר בש"ס כאן ובב"מ פ' הזהב דמחיצה לקלוט אינו אלא מדרבנן ואין לו פדיון אבל מן התורה יש לו פדיון אם כן פשוט בנכנס לירושלים ויצא ופדה אותו דאין לוקין אם אכל אחר הפדי' דמה"ת הוי פדוי וכאן אין שייך לומר כיון דמדבריהם אינו פדוי הו"ל מע"ש וחייב כמבואר בר"מ דע"י דרבנן הוי דאוריי' זה לא שייך כאן והחילוק קל להבין. ומבואר במכות דף י"ט דזה פשיטא הוא בחוץ ומשאו בפנים קלטוהו מחיצות ואם דמבואר שם לענין פדיון ממילא זה ג"כ דאם משאו בפנים הו"ל נכנס בתוך החומה ולוקין אם אכלו בחוץ. והר"מ אינו מביא ד"ז בפי' כיון דפשיטא להש"ס ד"ז א"צ להביא ואם הוא בפנים ומשאו על כתיפו עדיין בחוץ מבואר שם דדרשינן ממך ממילואך ועיין ברש"י ותוס' דפרשו דחייב דהו"ל כאלו נכנס לפנים ואינו נפדה וג"כ לוקין באפקי' ואכלו. ואם המשא אינו על כתיפיו ממש רק נקיט לה בקניא והקנה הוא עם המשא בחוץ הוא אבעיא דר"פ ואסיק לה בתיקו ובסוף הסוגיא אמר רבינא כגון דנקיט לי' בקניא ותיפשוט אבעיא דר"פ ופרש"י דאיפשט הו"ל כאילו היתה בפנים וחייב אם הדר אכלו בחוץ. וכן פרשו התוס' ע"ש אם כן לשיטתם חייב במשאו על כתיפו בחוץ ואפילו נקיט לי' בקניא. וז"ל הר"ם כאן בהלכה ח' הי' הוא בפנים ומשאו בחוץ אפילו הי' אוחז אותו בקנה הואיל ולא נכנס המעשר ה"ז מותר לפדותו וכו' ופירש הכסף משנה דהר"מ מפרש היפך מפרש"י והיינו הוא בפנים ומשאו בחוץ וכו' דרשינן כי ירחק ממילואך והיינו כיון דהמשא רחוק נפדה ואח"ז דנפשט בעי' דר"פ דבקניא ג"כ הו"ל כאלו לא נכנס כלל ע"ש. ואיני מבין דברי הר"מ שכתב תחילה דמשאו בחוץ והיינו על כתיפו הו"ל כאלו לא נכנס מאי זה שכ' ואפילו נקיט ליה בקנה מאי אפילו הא כש"כ הוא דבקניא המשא רחוק יותר משהמשא

על כתפיו אם כן בוודאי הו"ל כמבחוץ. וע"כ צ"ל דברישא לא מיירי מעל כתפי' רק מוטל בחוץ וע"ז כ' לשון אפילו אם אוחז וכו' דבזה שייך לשון אפילו אך לפ"ז אינו מביא הר"מ דין דאם המשא על כתפיו דהוא קרוב יותר מהו דינו ואם דינו ג"כ כלחוץ הי"ל לכתוב רבותא יותר דעל כתפו קרוב יותר בקניא. ואם דינו כלפנים פשיטא הו"ל להר"מ לכתוב וצ"ע גדול בדברי הר"מ ולא עמדו בזה נ"כ. ואפילו פירות טבל שנגמרה מלאכתן ונכנסו בירושלים ויצאו והפריש מהם מעשר שני ואכל חייב מלקות דקיימא לן מתנות שלא הורמו כמי שהורמו והו"ל המעשר נכנס לעיר. ולענין זה דהוי דאורייתא כ"ע סוברים בפ"ג דמסכת מע"ש דהוי כמי שהורמו ע' כאן במכות. ולענין קליטת מחיצות דהוי דרבנן הוא פלוגתא במשנה שם וג"כ הלכה כת"ק דכמי שהורמו דמי עיין בר"מ כאן ובפ"ה מהלכו' אישות ובהלכות נחלות ובכמה דוכתין בש"ס ואין כאן מקומו להאריך ובפירות שלא נגמרו מלאכתן כ' הר"מ בהלכה דל"מ פדיי'. וז"פ אפילו לענין דהוי מן התורה כגון כאן לאכלו בחוץ מכל מקום לא הוי כהורמו בלא נגמרה מלאכתן ע' בכמה סוגי' ועיין בכסף משנה פ"ג הלכה י"ז מה שהקשה על הר"מ בענין זה דפסק כמי שהורמו שתירץ בשם הר"י קורקוס ואין כאן מקומו להאריך.

והנה הר"מ שכ' דינים הללו בזה"ז דאין פודין בירושלים ועוד דינים הכל מדרבנן לשיטתו בפ"א מן התורה דתרומות ומעשרות בזה"ז ואפילו בימי עזרא אינו רק דרבנן ולשיטות הסוברים דבזה"ז תו"מ בא"י הם מן התורה כל הדינים הם מן התורה רק אין אוכלים מע"ב בירושלים בלא בהמ"ק וזה גזה"כ כמו שמבואר בר"מ כאן מפי השמועה למדו מה בכור וכו' אף מע"ב אינו נאכל אלא בפני הבית. והעיקר תלוי אם יש מזבח ע' בזבחים דף ס' ובמכות כאן אבל לענין שאין פודין בירושלים או לאחר שנכנס ויצא חוץ לירושלים ואכלו שחייב חייב בכ"ע. ולכאורה אפשר לומר כיון דקיימא לן מע"ש שנטמא פודין אפילו בירושלים דכתיב כי לא תוכל שאתו והיינו אכילה ע' בגמ' כאן וכן לאו הזה דאינו חייב רק בנכנס וילפינן מדכתיב לפני ה' וכו' תאכלנו וכתיב לא תוכל לאכול בשעריך כל היכי דקרינן לפני וכו' קרינן לא תוכל וכו' אם כן כיון דאם אין בית אין ראוי לאכילה אפשר שפודין ג"כ בירושלים כמו בנטמא וכן לאו הזה אינו עובר כיון דלא קרינן לפני ד' תאכלנו ומה שמבואר דאינו נפדה בזה"ז אפשר דהוא רק מדרבנן אך דנראה בהרבה מקומות דהוא דאורייתא ע"כ יש חילוק בין נטמא ובין אין מזבח כמו דקיימא לן המעלה תמימים בזה"ז בחוץ חייב ועיין בתוס' שהקשו הא אין ראוי לפתח אה"מ דאין מזבח. ועיין בזבחים ד' נ"ט בתוס' שהקשו זה ותירצו ואפשר לומר דזה אינו מחוסר דיכול לבנות מזבח ה"ה נמי כאן הו"ל אינו מחוסר מזבח ואין פודין וגם

חייבים באפקי' ואכלו. ולשיטת הראב"ד בפ"ו מהלכות בית הבחירה דקדושת ירושלים בטלה האידנא אם כן בוודאי אינו חייב בלאו זה בזה"ז והדברים הללו עתיקין וארוכים מאוד אין כאן מקומו ובאתי רק לרמוז. והנה מע"ב פודין אותו בחוץ על כסף או פירות עיין בר"מ הדינים והכסף או הפירות צריך להוליכן לירושלים ולאכלן שם כמו שמבואר בתורה וצרת הכסף והלכת וכו' ומלא מזה כל מסכת מע"ש ובר"מ. אך נ"ל דמעות מע"ש בוודאי עובר בעשה אם אוכל בחוץ כמ"ש בתורה דיוליך הפדיון לירושלים אבל בלאו הזה נראה דאינו עובר דלא כתיב רק מעשר דגנך וכו' היינו המעשר עצמו אבל פדיון המעשר אינו עובר בלאו ואינו חייב מלקות כנ"ל וכן נראה מדברי הר"מ דהוי לו לפרש הן מע"ש והן פדיון מעשר נראה דפדיון המעשר אינו עובר בלאו הזה. והנה לאו הזה הוא ככל מאכ"א שבתורה וחייב מלקות על כזית וח"ש אסור מן התורה ולכל הענינים לענין שלא כד"א ולענין בין השינים ובין החניכים כמבואר בר"מ פט"ז מהלכות מאכ"א כלל לכל מאכ"א ה"ה כאן. ואפשר דכאן ח"ש חמור יותר או שלא כדר"א נהי דאינו עובר על הלאו מכל מקום כיון דאיכא עשה וצרת הכסף וכו' כמ"ש התוס' אם כן עובר בלאו הבא מכ"ע אפשר בכ"ש ג"כ עובר. ע' בפתיחה בפרמ"ג יו"ד בהל' שחיטה ונ"מ לענין שבועה וגם להסוברים דשלא כדר"א הוא רק איסור דרבנן כאן עובר בעשה והדברים ארוכים ועתיקים ובאתי רק לרמוז. והנה בכלל דגן הם חמשה מיני דגן כמו בחלה ובחמץ והרבה ענינים ומצטרפין זה עם זה עי' במס' חלה ומכ"ש כאן דהם מל"א וז"פ. והנה אנן קי"ל כר"א בפסחים דכ"מ שנאמר לא תאכל איסור הנאה במשמע וכן פסק הר"מ בפ"ח מהלכות מאכ"א אם כן מע"ש חוץ לירושלים אסור בהנאה ולא ראיתי זה. והנה לענין מכירה ונתינה תלוי אם ממון גבוה הוא אך לענין שאר הנאה כגון להריח בפירות מע"ש וכדומה הנאה שאין בה חסרון לא ראיתי בר"מ דיכתוב דאסור בהנאה. ועיין בבכורות דף י' גבי כסף צורי ובקידושין וצ"ע למה לא יהי' אסור בהנאה דל"מ היתר שהתירה התורה ואמאי לא מפלפל הש"ס בפסחים בסוגיא דחזקיה ור"א בזה וצ"ע בזה. ונוהג לאו זה בכל אישי ישראל ואפשר לומר לפי מאי דפסקינן דמע"ב ממון גבוה הוא אם כן עכו"ם האוכלו ח"מ משום גזל דהם מז' מצות ומ"ל גזל הדיוט ומ"ל גזל גבוה וישראל זוכין בירושלים משולחן גבוה אבל עכו"מ יוכל להיות דחייב משום גזל וכבר כתבתי כ"פ בח"ז דוגמא לזה וא"צ לכפול. ונראה דד"ז דפודין מע"ש כמבואר בתורה אפשר דאין חל הפדיון רק לאחר שקרא שם מע"ש אבל אם הפירות עדיין בטבלן אעפ"י דקיימא לן מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין לענין אם נכנסו בירושלים בטבלן עוברים על לאו זה כמ"ש לעיל מכל מקום אין יכולים לפדות כ"ז שהם בטבלן להיות תיכף חל

עליהם הפדיון שיהי' חולין ולאכול הטבל כגון אם טבול למע"ש בלחוד דנאמר דיהי' חל הפדיון והם חולין אם כן מותר לאכול ואינו טבל כי כ"ז שלא הפריש ולא קרא שם מע"ש אינו מועיל הפדיון ע' בכמה משניות במס' דמאי ובכ"מ בש"ס נראה כן ולדעתי הוא פשוט וא"צ להאריך בראיות. ועיין בצל"ח בפסחים דף ל"ו שחידש דאף דקיימא לן מחיצות לקלוט הוא רק מדרבנן ובחזר והוציאו חוץ לירושלים יש לו פדיון מן התורה היינו דוקא מע"ש שהי' לו על כל פנים דין פדיה ואח"ז נכנס לירושלים אין המחיצות קולטות מן התורה לאפקועי מיני' דין פדיון אבל בתבואה שגדלה בירושלים דלא היה לה בשום זמן דין פדי' אם הוציא ג"כ אין פודין כי בכה"ג קולטין המחיצות מן התורה ואין להם פדיון מה"ת. ולפי דבריו ולפמ"ש פירות בטיבלן שנכנסו בירושלים כיון דלא הי' להם קודם שנכנסו דין פדיון דלא הפריש עדיין אם כן קלטו המחיצות מן התורה דלענין קליטה קלטו בטבליו לאחר שנגמרו מלאכתן כמ"ש ואין להם פדיון מן התורה אף לאחר שיצאו. ועיין במכות כאן דף כ' משמע אף דנכנסו בטבלן מחיצה לקלוט אינו רק מדרבנן ויש לחלק. וגם הגאון הנ"ל כ' דל"מ כן והנה הענינים אלו עמוקים מאוד ומ' מקום אני לך והשי"ת יעזרני לברר הדינים הללו וממש על כל מצוה צריך חיבור מיוחד ובאתי רק לעורר. מבואר להדיא דמחיצות לקלוט רק מדרבנן ובטבלן לא גזרו רבנן אף דלא היו בני פדיון קודם ויש לחלק. עיין בר"מ פ"ג מהלכות מעשרות הלכה ז' שכ' דהקובע למעשרות שלא מדעת הבעלים באחד מהששה דברים דנקבעו למעשרות ע"ש ובכ"מ דהוא מהירוש' ונראה דכאן אם אחר הכניס הפירות בירושלים שלא מדעת הבעלים מכל מקום עוברים בלאו הזה וכן לענין פדיון אין חילוק בין בעלים לאחרי' דאם הי' איזה חילוק היה מפורש בר"מ כ"נ:

מצוה תמג

סעיף א

שלא לאכול מע"ש וכו'. מצוה זו כמו הקודמת והשיעור הוא רביעית יין דלעיל באכילה השיעור בכזית וכאן בשתי' השיעור ברביעית אעפ"י דשתי' בכלל אכילה והכתוב קראו כאן אכילה לא וכו' לאכול וכו' תירושך מכל מקום השיעור ברביעית. וע' לעיל במצוה קמ"ח שהארכתי בדיני השיעור של שתית משקים האסורים א"צ לכפול. ומבואר כאן בגמ' גבי ביכורים דג"כ אין חייבים עליהם עד שנכנסו לפנים מהחומה. הי' מקצתן בפנים ומקצתן בחוץ זה שבפנים חייבים עליו וזה שבחוץ פטור ומבואר זה בר"מ פ"ג מהלכות ביכורים ולענין ביכורים בעזרה"י יתבאר במקומו אך כאן גבי מעשר נמי הדין

כן הפירות שלפנים כלפנים ושלחוץ כלחוץ ועיין בשבת בפ' המצניע גבי הוצא' שבת דין פרי ארוך ודין אגד כלי. ואני מסופק כאן ג"כ אם פרי ארוך כקשואין וכיוצא בזה באותם המחוייבים מן התורה אם הי' חצי הפרי בפנים וחצי בחוץ מהו. ונראה דעל מה שבפנים חייב דקרינן לפני ה' וכו' תאכלנו ומה שמבחוץ פטור כיון דהוא בחוץ וכן אם הפירות בתוך כלי וחצי הכלי בפנים וחצי הכלי בחוץ מה שבחוץ שייך לחוץ ומה שבפנים שייך לפנים אף דגבי שבת איכא פלוגתא יש חילוק בין שם לכאן. ונראה דביין ג"כ הדין אם חצי חבית לפנים וחצי חבית בחוץ הו"ל כאלו נתערב מחצה למחצה ואינו חייב ברוב ומכל מקום צ"ע ובאתי רק לעורר. ועיין בחולין בסוגי' דרבוצה גבי אית ליה שותפות בגוו' ועיין באחרונים מה שמפלפלי' בענין ברירה לפי כלל הרמ"ר בתוס' ועיין בס' מקור חיים. וגם לענין ביטול ברוב אם בא ע"י תערובות ע' ביו"ד סי' ק"ב ועיין באחרונים בסברת ר"מ לענין יבמה שרקקה דם וידוע לכל תלמיד ואין כאן מקומו ובאתי רק לרמוז ישמע חכם וכו':

מצוה תמד

סעיף א

שלא לאכול מע"ש של יצהר וכו'. ושיעור הוא בכזית כי לאכילה עומד וכו'. מבואר בדבריו דמשק' השיעור ברביעית ואכילת השמן צריך להיות עם איזה דבר שיהא ראוי לאכול כך כי שמן בעצמו אינו דרך אכילה כמבואר בר"מ פ"י מהלכות תרומה דממעטינן מכי יאכל פרט למזיק בשמן דלא הוי אכילה דאדרבא אזוקי מזיק וכן מבואר בברכות דף ל"ה ע"ב ע"ש. ומבואר דהם ג' לאוין ולוקין והאוכל הג' מינים לוקין שלשה וזה מבואר בכריתות דף ד' ע"ב ועיין במס' מעילה ובר"מ פ"ד מהלכות מכ"א דאיסורים משני שמות אין מצטרפין אם אכל מכל אחד חצי זית אין לוקין ודינו כדין ח"ש אם כן כאן נמי אם אכל מכ"א ח"ז אין לוקין כלל דהוי משני שמות ולדעת הר"מ בכ"מ דתו"מ נוהג בכל הפירות מן התורה חוץ מירקות אם כן אפשר בלאו הזה דאכילת חוץ לירושלים דפרט הכתוב אלו ג' מינים אם כן אפשר דרק אלו המינים עוברים בלאו ולא שאר המינים אך נראה כיון דהר"מ כ' פ"ב מהלכות תרומות דנלמד מדגן תירוש ויצהר מה דגן וכו' אף כל שהוא אוכל אם כן לאו הזה נמי ל"ד דגן וכו' אלא כל המינים. אך א"י לענין הלאוין כגון שאכל כזית דגן וכזית פירות אם הוי שני שמות או תירוש עם פירות או יצהר עם פירות אי לוקין שנים או ח"ז מג' מינים וחצי זית מפירות אין מצטרפין דהוי שני שמות

או אפשר דרק הג' מינים הו"ל ג' שמות אבל כל מינים שבעולם הוי ש"א וגם הם בכלל הג' מינים לענין מלקות על כל אחד ולענין צירוף וצ"ע ובעזרהש"י אשנה פ"ז:

מצוה תמה

סעיף א

שלא יאכל הכהן וכן הזר בכור תמים וכו' ובכורות בקרך וצאנך וכו'. מבואר בר"מ פ"א מהלכות ביכורים ועיין בלחם משנה שם. והנה האוכל חוץ לירושלים חוץ מה שלוקין על לאו זה עוד לוקין משום לאו דטריפה ובשר בשדה וכו' כמבואר בר"מ פי"א מהלכות מעה"ק. ואם חזר ונכנס לפנים מן החומה אין לוקין משום לאו זה דלא תוכל רק משום לאו דטריפה לוקין כיון שיצא פ"א הוא כטריפה לעולם כמבואר בש"ס ובר"מ שם והר"מ כאן דלא כתב דלוקין משום טריפה סמך על מ"ש בהלכות מעה"ק וכן הרהמ"ח. וזר שאכל דלוקין בכ"מ נראה דאף אם אכלו חוץ לחומה מכל מקום אין לוקין משום לאו זה אלא אחד דהכל נכלל בלאו אחד לא תוכל וכו' רק לוקין עוד משום טריפה אבל אין לוקין יותר מכהן דהכל בכלל לאו זה הן כהן בחוץ והן ישראל בפנים או בחוץ רק ישראל בפנים לוקה אחד ובחוץ לוקה שנים משום לאו זה ומשום טריפה. וכהן בפנים מצוה לאכול ובחוץ עובר גם כן משום שני לאוין היינו לאו זה ולאו דטריפה וז"ב ופשוט. ועיין במכות ד' י"ז ברש"י שכתב דזר האוכל בכור חוץ מה שעובר על הלאו עובר בעשה ובשרם יהיה וכו' ופשוט דכהן ג"כ חוץ לחומה עובר בעשה כי אם לפני ד' אלקיך וכו' ופשוט. וע' כאן בסוגי' דרוצה ללמוד חוץ לחומה בהרבה דברים ממעשר הקל ומקשינן וכי מזהירין מה"ד ואמרינן מכדי וכו' ולפי סברת הר"מ דכל היכי דאיכא בל"ז לאו הבא מכלל עשה אז מזהירין מן הדין ע' בדבריו בפ"ב מהלכות מכ"א והדברים עתיקין אם כן יש עשה בכ"א ע' בסוגיא אם כן מזהירין מה"ד שוב ראיתי בספר שעה"מ שם שהקשה זה ואין כאן מקומו להאריך בזה:

מצוה תמו

סעיף א

שלא לאכול מבשר חטאת ואשם וכו'. וכמו כן אוכל קדשים קלים חוץ לירושלים וכו'. מצוה זו הוא בר"מ פי"א מהלכות מעה"ק והנה נראה אף דבכור הוא ג"כ בכלל קדשים קלים מכל מקום נחשב ללאו בפ"ע דכתיב ובכורות וכו'. ולפמ"ש בח"ז דצריך להתרות בו מפסוק הלאו. אם כן בבכור שאכל חוץ לחומה אף דהתרו בו משום בקרך וכו' או

נדבותיך דהוא תודה ושלמים אפשר דל"מ וצריכים להתרות בו לא תוכל וכו' ובכורות ושאר קדשים קלים דמבואר כאן דהם בכלל חטאת ואשם צריכים להתרות משום זה ולא מבכורות וכו'. ומכל מקום צ"ע ועיין במכות בסוגי' זו ובעזה"י אשנה פ"ז ואבאר הדברים בס"ד. והר"מ מביא ג"כ אם אוכל שירי מנחות חוץ לקלעים לוקין כחטאת וכאשם ונכלל בדברי הרהמ"ח כל האוכל חוץ למקום אכילתו וכו' וידוע דשירי המנחות ולה"פ וכו' כל הנחשבים בר"מ פי"ד שם מחיצתו חוץ לקלעים היינו בעזרה ולוקין באוכל בחוץ. וזה האוכל בחוץ קדשי קדשים לוקין ג"כ משום לאו זה דחוץ ולא משום לאו דזרות כמבואר בר"מ במקום דאין כהן אוכל אין זר חייב משום לאו דזרות רק משום לאו דחוץ וכן באוכלים בחוץ חוץ מלאו זה לוקין ג"כ משום טריפה ובשר בשדה וכו' ואפילו חזר לפנים מכל מקום לוקים משום לאו דטריפה כמבואר בש"ס והבאתי לעיל ג"כ. ובשירי מנחות כל דלאו בשר הוא א"ח משום לאו דטריפה דעל טריפה אינו חייב רק בבשר ולא בשאר דברים. וגם בקרבנות דנפסלו ביוצא אם אכלם לדעת הר"מ פח"י מהלכות פסהמ"ק לוקין עוד משום לאו דלא תאכל כל תועבה כיון דנפסל אם כן בחטאת וכו' היינו קדשי קדשים אם אוכלן חוץ לקלעים עוברים משום לאו זה ולאו דטריפה ולאו דתועבה ובחזרו ואכלם בפנים בבשר עובר משום שני לאוים היינו טריפה ותועבה ובשירי מנחות רק לאו דתועבה דטריפה ל"ש וז"פ. ומבואר כאן בר"מ דאם יצא חוץ למחיצה וחזר דלוקין משום לאו זה דבשר בשדה וכו' ועיין בר"מ פ"ה מהלכות מאכ"א הלכה י"א ובראב"ד ובבה"מ ובכ"מ שם ביצא אם לוקין ואין כאן מקומו ובאתי רק לרמוז. ועיין בר"מ פ"ד שם שכ' דח"ז מטריפה וח"ז נבילה מצטרפין לכזית אעפ"י שהם שני שמות מכל מקום טריפה תחילת נבילה הוא ע"ש. ופשוט דזה דוק' בטריפה מחמת חולי כמו שמבואר שם בראש הפרק אבל טריפה מחמת מחיצות כגון כאן או יצא אבר וכו' לא שייך תחילת נבילה היא ואינו מצטרף עם נבילה וזה פשוט מאוד. ועיין בלחם משנה שדקדק על הר"מ למה לא כ' דלוקין שנים משום לאו דטריפה ג"כ ע"ש ובכ"ז עוברים בעשה גם כן ע' במכות וגם עוברים בלאו שבכללות כל שבקודש פסול הוא ל"ת ועיין במכות ובפסחים. ומ"ש הרהמ"ח דבכל זמן אף האידנא וכו' מבואר אף בשחוטי חוץ עוברים בלאו הזה ומ"ש מלבד האיסור שנהנה מן ההקדש זה אין איסור תורה בש"ח דהו"ל כקדשים שמתו דיצאו מידי מעילה מן התורה עיין בר"מ בהלכות מעילה ונוהג לאו זה בכל אישי ישראל ככל הלאווין:

מצוה תמז

סעיף א

שלא לאכול שום דבר וכו' גם היא אזהרה למועל בקדשים וכו'. חלק הראשון מזו המצוה מבואר בר"מ פי"א מהלכות מעה"ק וחלק השני הוא בהלכות מעילה ועיין בדברי הרהמ"ח נראה דזה הלאו הוא רק לאו דמעילה ונכלל בלאו זה כל הקדשים. והנה האוכל מבשר העולה עובר ג"כ בלאו כליל לא תאכל כל שבכליל עובר בלא תעשה על אכילתו ועיין בלחם משנה שהקשה למה לא כ' הר"מ דהאוכל כזית מבשר העולה לוקין שתים משום לאו זה דלא תוכל וכו' ומשום לאו דכליל וכו' ועיין במנ"ל פ"א דמעילה שכתב הכלל דלאו דכליל וכו' היא על כזית ואין בו ש"פ ואפילו אימורי קדשים קלים דמעילה אינו בפחות מש"פ וכן אימורי קדשים קלים לפני זריקה מכל מקום בכזית עוברים בלאו זה דכל שבכליל וכו'. ואם אכל פחות מכזית בעולה ויש ש"פ אינו עובר משום לאו דכליל רק לאו דמעילה דהוא ש"פ ובקדשים קלים אין עוברים כלל. ואם יש כזית בעולה וש"פ עוברים על שני הלאוים לאו דכליל ולאו דמעילה ע"ש הכלל לאו זה הוא רק לאו דמעילה והוא בש"פ דוקא. ובכזית ואינו ש"פ אין עובר בלאו הזה. ובש"פ ואין בה כזית עובר בלאו הזה. ולאו דכליל הוא בכזית דוקא. וע"ש שהקשה על הר"מ דלמה כ' לאו זה דלא תוכל בהלכות מעה"ק דאינו רק מעילה ובהלכות מעילה שם ביתו ע"ש. ועיין כאן בכ"מ שכ' ג"כ כזה. ודברי הר"מ אינם מובנים לי שכ' כל האוכל כזית מבשר העולה וכו' והנה אם נאמר דעובר על שני הלאוים והיינו בש"פ ג"כ מאי זה שכת' בהלכה ב' וחלבה ובשרה וסלתה ושמנה ויינה חמישתן מצטרפין לכזית האיך משכחת לה דיין יצטרף לכזית דלענין מעילה הצירוף בש"פ וזה מבואר במעילה במשנה דחמשתם מצטרף וכאן כתב לכזית. ע"כ לענין לאו הפרטי דכליל ובאמת היין של נסכים של עולה אינה כליל רק מתנסך לשיתין ע' בפ"ב מהלכות מעה"ק אם כן אינו כליל ואינו עובר על לאו דכליל רק ללאו דמעילה מצטרף ומועלין בנסכין כמבואר במעילה ובר"מ שם אם כן מאי ענין כזית לכאן דהצירוף לש"פ ולא לכזית לענין מעילה ומ"ש כאן הר"מ כזית לא זכיתי להבין דבריו דלענין הלאו דכליל לא שייך ביין כלל ואי לענין מעילה לא שייך צירוף לכזית רק לש"פ וצ"ע מאוד. וגם הא דיין מצטרף לכזית אף דלאו דשתי' באיסורים הוא ברביעית ואיך מצטרף הקל לחמור להחמיר כבר פלפלנו במצוה קמ"ח מה דעת רבינו בשתי' איסורים אם בכזית או ברביעית והבאנו ג"כ לעיל במצות לא תוכל וכו' תירושך וכו' והבאנו דברי התוס' בזבחים דף ק"ט שהקשו זה ותירצו דאם הוא דרך אכילה כגון ששרה פתו וכו' הוא בכזית ובעזהש"י לעיל פלפלנו בזה וא"צ לכפול ונדרשנו משם.

ומ"ש הרהמ"ח דאף היום מעל וכו' אפשר בבנה מזבח אבל אם הי' ש"ח אינו מועל דהו"ל כקדשים שמתו דאין מועלים בהם מן התורה כמבואר בר"מ בהלכות מעילה. ונוהג הלאו הזה בזו"נ וככל הלאוים ודיני מעילה כתבנו לעיל בפ' ויקרא ע"ש ועיין ברש"י במכות שכ' דעובר בעשה ג"כ ע"ש בדף י"ז ע"ב:

מצוה תמח

סעיף א

שלא לאכול שום דבר מבשר ק"ק וכו'. מבואר ג"כ בר"מ שם פי"א מהלכות מעה"ק ול"ד קדשים קלים וקה"ק הוא כש"כ וז"ל הר"מ האוכל כזית מבשר הקדשים אפילו קדשים קלים קודם זריקת דמם לוקה שנאמר לא תוכל וכו' ונדבותיך מפי השמועה למדו שזה אזהרה לאוכל תודה וכו' וה"ה שאר קדשים בין קלים בין חמורים וכו' ומבואר דששה דברים שבתודה מצטרפים לכזית שהם החלב והבשר והסולת והשמן והיין והלחם וכבר כתבנו כ"פ לענין צירוף היין וא"צ לכפול בכ"פ ועיין ברש"י במכות דף י"ז ע"א דאיכא עשה ג"כ דכתיב ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל וכו'. ועיין במנ"ל שחקר דלא כ' הר"מ כאן רק מיני דמים ולא כ' גבי מנחות דהקטרת הקומץ הוי כמו זריק' בדמים כידוע ועיין במנחות אם אכל קודם הקטרת הקומץ או קודם שקמץ אם לוקין ואיסורא כתב הר"מ כאן מאימתי יותרו שיריים לאכילה משיצית האור ברוב הקומץ אך מלקות לא שמענו אך בדברי הר"מ סוף פ"ד מהלכות מת"כ כ' דאכל מלוג שמן של מצורע קודם מתנות שבע ומתן בהונות לוקין כאוכל קודם זריקה מבואר בדבריו דל"ד מיני דמים ה"ה כ"ד שיש לו מתיר אם אכל קודם לוקין ובזבחים זריקת הדם הוא המתיר ובלוג המתנות ובמנחות הקטרת הקומץ וכן בלחה"פ הבזיכים א"צ להאריך. הכלל אם אכל קודם שקרבו מתיריו לוקין הן בזבחים והן במנחות וכן מבואר להדיא בתוס' בזבחים דף ק"י ע"א בד"ה קומץ דגם גבי מנחות הדין כן אם אכל השיריים קודם הקטרת הקומץ לוקין ע"ש ומובא ג"כ במנ"ל. וקשה לי אם נימא דס"ל להר"מ דגם במנחות לוקין קודם הקטרה דהו"ל כמו זריקה דהיא המתיר אם כן אמאי לא הביא האיבעיא דאיתא שם בזבחים דף ק"י בעי ר"י נפחא קומץ מהו שיתיר כנגדו בשיריים מישרא שרי או מקליש קליש וע"ש בתוס' דאי מיקלש קליש אין לוקין על השיריים בהקטיר הקומץ בלא הלבונה ומסקו דהאבעיא הוא אליבא דרבנן דסברי דאם הקטיר הקומץ בחוץ בלא לבונה או לבונה לחוד בלא הקומץ חייבים על הקטרת חוץ והר"מ פי"ט מהלכות פסהמ"ק פוסק כרבנן ע"ש והאבעיא אסיקנא שם בתיקו אם כן בהקטרת הקומץ לחוד או הלבונה לחוד ואח"כ אכל

מן השיריים אין לוקין דלמא מקליש קליש ורש"י ג"כ במקליש קליש צ"ל דס"ל דקודם לוקין וע"כ האבעיא דאפשר מקליש קליש בהקטיר אחד מהם דאי אין לוקין בשום פנים מאי מקליש הא קודם שהקטיר כלל הוי איסורא ולאחר שהקליש ג"כ ה"ל איסור אך במישרא שרי פירש שלא כדברי התוס' ע"ש אם כן אמאי השמיט הר"מ אבעיא זו ולא כתב דהקטיר אחד מהם הוא ספק דלמא מקליש קליש ואין לוקין. ע"כ נ"ל דהר"מ ס"ל דאין לוקין בשום פנים רק איסורא איכא ולענין איסור אין חילוק דאפילו אחר הקטרת אחד מהם אסור וזה בכלל דברי הר"מ ומאימת יותרו השיריים וכו' ורש"י נמי ס"ל כן ומקליש קליש היינו דמקליש האיסור דהוי כן מקודם הקטרה. ומכל מקום צ"ע מאי שייך קליש באיסור לחוד ע"כ נראה כפירוש התוס' וצ"ע על הר"מ שהשמיט האבעיא וצ"ע על נ"כ שלא עמדו בזה על כל פנים ולפרש דעת רבינו. וע"ש בתוס' דאיבעיא לענין מעילה ג"כ דקיימא לן מועלין במנחות עד שיקטיר הקומץ ואבעיא דאפשר בהקטיר הקומץ לחוד בלא הלבונה ג"כ אין מועלין דאיקליש האיסור והרי בהלכות מעילה ג"כ אינו מביא זה ע"ש. וכתב הרהמ"ח דאף היום נוהג וכו' והיינו אפילו בש"ח כיון דאין הזריקה מתרת עוברים על לאו זה ומ"ש הרהמ"ח דהקיש לקדשים קלים איני מבין דקדשי קדשים עוברים ג"כ בלאו זה כמו שמבואר בר"מ שהבאנו ובש"ס דמכות ע"ש:

מצוה תמט

סעיף א

שנמנענו מלאכול ביכורים וכו'. מצוה זו מבואר פ"ג מהלכות ביכורים בר"מ. והנה ביכורים קודם שנכנסו לחומת ירושלים הם כחולין ופטור עליהם בין זר ובין כהן ולאחר שנכנסו לפנים מן החומה זר חייב עליהם מב"ש ומלקות אם אכלם בכ"מ והוא בכלל לאו דזר בתרומה וכהן אם אכלם לאחר שנכנסו לפנים מן החומה קודם הנחה בעזרה לוקין מלאו זה וכן לאחר הנחה בעזרה הותרו לכהן לאכלו בירושלים ואם כהן אכל חוץ לירושלים לוקין גם כן מלאו זה כן מבואר בר"מ כאן ועבכ"מ ובלחם משנה בהלכו' בכורות וצ"ע על הרהמ"ח שהשמיט ד"ז דלוקין באכל חוץ לירושלים. ומ"ש מבואר משיראו פני הבית היינו הבתים שבעיר והיינו לפנים מחומת ירושלים כן פי' הר"מ ועיין בכסף משנה ועיין בתוס' מכות דף י"ח ע"ב בד"ה בכורים וכו' שכתבו דמצותו בעזרה ואשגרת לישנא הוא דמצותו לאכול בירושלים ולא בעזרה ובכורים שיצאו וחזרו מותרים כמו מע"ש ולשיטת הר"מ פ"א מהלכות ביכורים דגם יין ושמן מביאים או כשבצרן מתחלה לכך אליבא דכ"ע גם יין ושמן דינם כמו ביכורים אך השיעור ביין אם כזית או

רביעית הארכתי לעיל במצוה קמ"ח. ופירות שמקצתם לפנים ומקצתן בחוץ מה שבפנים הוא קודש ומה שבחוץ הוא כחולין וגם פרי אחד מקצתו בפנים או דבר לח כבר כתבתי לעיל גבי מעשר שני תדרשנו משם. ודיני הפירות שחייבים בבכורי' ומקומות שחייבי' כבר כתבתי בח"ז ובעזה"י עוד יתבאר בפ' כי תבוא כי שם מקומו. וגם עוברים בעשה באכלם בחוץ לירושלים כמו שמבואר בכתוב ואכלת שם וכו' כי אם לפני וכו' תאכלנו וקודם הנחה בעזרה א"י אם עובר בעשה גם כן ונראה דאינו עובר ע' בגמרא. ומ"ש הרהמ"ח ודוקא בזמן הבית מבואר בר"מ פ"א דביכורים ובש"ס כ"פ דבכורים אינו נוהג אלא בפני הבית מכל מקום אפשר דאינו מצוה להביא אבל אם קרא שם לבכורים והביא לירושלים האידנא דאין הנחה דליכא מזבח עוברים בלאו הזה וגם הזר ח"מ ובאמת מבואר בסוף שקלים המקדיש ביכורים וכו' ה"ז קודש ר"ש אומר לא קדשי ועיין ברע"ב ובוודאי הלכה כת"ק אם כן האידנא אינו נאכל אבל הלאו נוהג כמו מע"ש בזה"ז אך הר"מ פי' פירוש אחר במשנה שם וגם התוס' כאן בדף י"ט בד"ה מה וכו' כתבו דהאידנא ביכורים חולין ובעזרת השי"ת יתבאר דין זה דביכורים בזמן הזה אם קדשי בפרשת כי תבא כי שם מקום ד"ז. וד"ז דאין קריאה מעכבת מבואר בש"ס דמכות שם דוקא אם ראוים לקריאה ואם אין ראוים לקריאה מעכבת דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת וכל דאינו ראוי לבילה מעכבת ע"כ ביכורים שהפרישן קודם החג והביאן אחר החג דאינם ראוים לקריאה ירקבו וכו' ובודאי לוקין כהן האוכל אותם לאחר הנחה אך הר"מ פ"ד מהלכות ביכורים פוסק דמביא ואין צריך לקרות ע"ש בכ"מ אם כן הותרו תיכף מכש"כ משאר ביכורים דצריכי קריאה ואלו אין צריכין כלל ועיין במנ"ל כאן שמסופק באלם דאינו ראוי לקריאה אם מעכב ע"ש ובעזהש"י יתבאר עוד לקמן במצות ביכורים:

מצוה תנ

סעיף א

שהוזהרנו שלא נעזוב הלוים וכו' שלא תשהא להם מעשרותי' וכש"כ ברגלים וכו'. מבואר בר"מ פ"ב מהלכות חגיגה ומה שנראה מדבריהם דהלאו אינו עובר רק ברגלים עיין בכסף משנה שאינו מרשים מקום לזה מנין שברגלים דוקא ועיין בספרי דמבואר דצריך ליתן לו מעשר ראשון ואם אין מעשר ראשון תן לו מעשר עני או שלמי' ועובר בלא תעשה ועיין בר"מ מבואר ג"כ זה ול"ד מע"ר. ומבואר בספרי שדרש כל ימיך אפילו שמיטין ויובלות ומדסתם הר"מ ממילא משמע דמצוה זו היא תדירה ומבואר בספרי על אדמתך ולא בגולה וכן מביא רש"י בפירושו על התורה דבגולה אינו מצווה עליו יותר

מעני ישראל וכן כ' הרהמ"ח ונוהגת וכו' בזמן שישראל שרוין על אדמתם ובר"מ אינו מבואר להדיא אך מהטעם שכתב דאין ללוים חלק ונחלה ואין להם מתנות בבשר וכו' מבואר דהלאו בזמן שישראל שרוים על אדמתם בזמן המקדש דהאידנא בעוה"ר כולם שוים ועיין ביו"ד סי' רנ"א דגם האידנא יש מעלה ללוי מישראל לענין צדקה ועיין בב"י שם ועבמג"א באו"ח סי' ר"א שהקשה הא בירושלמי ובספרי וגם רש"י על התורה כולם סוברים דאין מעלה ללוי האידנא ולמה פסק ביו"ד לא כוותי' ע"ש. וגם על הר"מ צע"ק דכאן נראה דדוקא בארץ ישראל ובפ"ח מהלכות מתנות עניים כתב גם כן דלוי קודם אף בזמן הזה ויש לחלק בין העברת הלאו ומכל מקום מצוה להקדימו בזה"ז ג"כ. ומבואר דלאו זה דוקא בלוים ולא בכהנים אף שבכמה מקומות הכהנים נקראו לוים כאן מהטעם המבואר דאין להם מתנות בבשר וכו' מבואר דרק בלוים עוברים לאו הזה ולא בכהנים ועיין בר"מ פ"א מהלכות מעשרות דעזרא קנס הלוים וכו' ולהסוברים דקנס שלא יתנו ללוים כלל ע"ש בכ"מ מכל מקום אפשר עוברים דצריך ליתן להם מ"ע ובשר כמבואר בספרי. ונוהג לאו זה בכל אישי ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן ופשוט שם דגם כהנים ולוים אינם מצווים על לאו זה רק ישראל מהטעמים המבוארים כאן ופשוט:

מצוה תנא

סעיף א

שכל מי שירצה לאכול בשר בהמה או חיה או עוף שישחוט וכו' וע"ז נאמר וזבחת מבקרך וצאנך כאשר צויתיך וכו'. מבואר בר"מ הלכות שחיטה ובטור וביו"ד ולכתוב כאן כל הלכות שחיטה צריך חיבור גדול וכבר האריכו הראשונים והאחרונים. והנה דעת הר"מ והרהמ"ח והרבה ראשונים דזביחה היא עשה ודעת פוסקים והריב"א בתוס' שבועות דף כ"ד סובר דאינו עשה אלא תיקון הלאו והדברים עתיקין. ועיין בפרמ"ג בפתיחתו להלכות שחיטה דכתב לדעת הריב"א ח"ז נבילה דינו כח"ש שאינו מפורש בתורה וחל שבועה ולדעת הר"מ הוי עשה אפילו פחות משיעור דלא כתיב אכילה דרך חיוב או בעשה או בלאו רק דרך רשות וע"ש שפלפל באריכות. וגם יש נ"מ אם אכל שלא כדר"א לשיטות הסוברים דשלא כדר"א אינו רק מדרבנן והדברים עתיקין אבל לשיטת הר"מ דיש עשה ולא הוי כאלו כתיב אכילה כיון דקאי על רשות ע"כ עובר בעשה אף שלא כדר"א והא דלא קאמר בפסחים הכל מודים וכו' כיון דאין לוקין אבל איסור עשה יש ובענין הפוסקים שמביא הרהמ"ח עיין בר"מ ובכ"מ ובלחם משנה באריכות. ועיין בפרמ"ג בפתיחה שם דחקר אם גם בעוף יש עשה לדעת הר"מ דזבחת מבקרך ומצאנך

כתיב או אפשר כיון דאיתקש עוף לבהמה לענין עשה ג"כ איתקש ולזה דעתו נוטה וע' לעיל בח"ז שהבאתי דמבואר בש"ס דיומא דנבילה הוי נל"ע לגר וכו' ונהי דלוקין דלא הוי ניתק ע"ש על כל פנים עשה איכא אם כן באוכל נבילה עובר ג"כ בעשה זו לגר והקשיתי על מוני המצות דאינן מונים עשה זו אך בפיוט לשבועות במוסף המתחיל אתה הנחלת וכו' מובא עשה זו ואין כאן מקומו והדינים שכתב הרהמ"ח אין להאריך כי הלכות שחיטה צריך חיבור מיוחד ומה שנוהג בזמן הזה והאריכו בו הראשונים והאחרונים אין כאן מקומו בח"ז להאריך:

מצוה תנב

סעיף א

שנמנענו שלא לאכול אבר מן החי כו' וע"ז נאמר ולא תאכל הנפש כו'. זה מבואר בר"מ פ"ה ממאכלות אסורות ובטור וביו"ד סי' ס"ב ג"כ מבואר הרבה מכל מקום אכתוב קצת בקיצור כי בש"ע באו הדיני' בקיצור וכ"ה. אם חתך אבר מן החי בהמה חיה ועוף מן הטהורים דוקא ואכל עובר בלאו הזה אבל מן הטמאים אינו עובר דרבנן נפקא להו מקרא דאינו נוהג בטמאי'. ויש אברים שיש בהם בשר גידים ועצמות כגון יד או רגל וכדומה ויש אברים שאין בהם עצמות כגון הטחול והלשון וכדומה על כ"א עובר בלאו משום אמ"ה ואפילו חתך מקצת מאבר שאין בו עצם עובר משום אמ"ה כ"ה דעת הר"מ ויש חולקין דעל מקצתו מאבר שאין בו עצם אינו חייב משום אמ"ה ועיין בהה"מ ובלחם משנה רק משום בשר מן החי ולהר"מ חייב שנים משום אמ"ה ובשר מהחי. ואמ"ה צריך כזית ובאבר שאין בו עצם חייב על כזית בשר משום אמ"ה ומבואר בש"ס דחולין דף ק"ב ע"ב דר"י ס"ל דלא תאכל הנפש כו' זה אמ"ה ובשר בשדה טרפה זה בשר מה"ח וכן פסק הר"מ בפ"ד שם וכן הרהמ"ח בפ' משפטי' דהלכה כר"י אם כן אם אכל כזית מאמ"ה שאין בו עצם הן מקצתו והן כולו עובר משום שני לאוין משום אמ"ה ולאו דטרפה כמבואר שם בחולין דאמ"ה ובשר מה"ח ה"ל שני שמות. ובאבר שיש בו עצם צריך ג"כ כזית ואם אכל כזית מן האבר חייב משום אמ"ה וא"צ כזית בשר רק גידים ועצמות גם כן מצטרפין לכזית ואם אכל כזית בין הכל אף שיש פחות מכזית בשר מצטרפין הגידין והעצמות דכן היא גזה"כ אבל על כל פנים בין הכל בעינן כזית וכן אם אכל כל האבר אם יש באבר כזית חייב ואם לאו פטור וביש בו כזית אינו עובר משום בשר טריפה כיון דאין בו כזית בשר ועל טריפה צריך כזית בשר דוקא וגידין ועצמות אין מצטרפין ואם יש על האבר כזית בשר עובר משום אמ"ה ומשום טריפה ופשוט. ובד"ז דאכל מן האבר כזית חייב

אף דבאבר איכא הרבה זיתים התוס' בפ' גה"נ דף צ"ו חולקין ע"ז וסוברים דבאבר גדול אינו חייב בכזית ממנו רק אם אכלו כולו ועי' באחרונים ולפלפל בכל פרט הוא אריכות גדול ואני כותב לך השיטות בקיצור עי' בספרן של צדיקים דבש מצאת כו'. ואינו חייב על אמ"ה רק אם הוא כברייתו אז גידין ועצמו' מצטרפין אבל אם הפריד הבשר מהאבר ושינה האבר מברייתו אינו חייב רק על הבשר משום בשר בשדה כו' דהיינו טריפה ואין גידין ועצמות מצטרפין דאינו אמ"ה דשינה האבר מברייתו ומבואר בש"ס סוף פ' גה"נ חלקו בחוץ סובר ר"י דפטור חלקו בפנים חייב לר"י ורש"י פירש חלקו בחוץ דחלק הכזית של האבר בחוץ ואכל ח"ז לבד וחצי זית השני לבד ולא אכלן בב"א פטור אעפ"י שבכל איסורי' חייב בכזית בכא"פ הכא חידוש הוא דגידין ועצמות מצטרף אין לך בו אלא חידושו ואינו חייב בזא"ז. אבל אם חלקו בחוץ ונתן שתיהן לתוך פיו ובלען בב"א חייב ואם חלקו בפנים בתוך פיו אעפ"י שלא בב"א חייב דדרך אכילה הוא לחלק בפנים ורשב"ל פוטר אף בכה"ג רק אינו חייב אלא בבלען בב"א. ופשוט דוקא בכה"ג דצריך לצירוף גידים ועצמות אבל אם אכל כזית בשר מהטחול וכדומה דאינו חידוש כי הוא בשר חייב ככל האיסורים ל"מ דחייב משום הלאו דבשר בשדה כו' היינו משום טריפה אלא אף לאו דאמ"ה ג"כ חייב בצירוף כדאכ"פ ככל איסורים רק באבר שחייב ע"י צירוף גידים ועצמות פטור בחלקו כיון דחידוש הוא והתוספות חולקים על רש"י ופרשו דחלקו בחוץ אפילו נתן שניהם בפיו ובלען בב"א מכל מקום פטור דבעינן שיהא מחובר בפיו דאל"ה לא הוי עליו שם אבר וג"כ הטעם כיון דחידוש הוא דגידין ועצמות מצטרפין. וחלקו בפנים חייב דדרך שנחלק בפיו בשעת לעיסה. והנה גם לשיטתם באבר של בשר לחוד שאינו חידוש אם כן חלקו בחוץ ואף בזאח"ז חייב כמ"ש לשיטת רש"י. והר"מ כתב חלקו בחוץ כו' ועיין בלחם משנה שכתב בדעת רבינו שסובר כרש"י דאם בלען בב"א חייב אף חלקו בחוץ והראב"ד סובר כדעת התוס' ועי' בהה"מ שפירש פירוש אחר בדברי הר"מ ועיין בלחם משנה שהניח דברי הרה"מ בצ"ע. והנה בכל האיסורים קיי"ל אכל חצי זית והקיאו וחזר ואכל ח"ז אחר או אכל אותו ח"ז שהקיאו חייב עיין בר"מ פי"ד מהלכות מאכ"א וכאן לא שייך זה כיון דחלקו בחוץ פטור רק בכזית בשר באמ"ה שייך כמ"ש. וד"ז דמבואר דבין החניכים מצטרף שייך ג"כ כאן דזה הוי כבלע ופשוט. ועי' בפרמ"ג שחקר כיון דח"ש אסור מן התורה מטעם דחזי לאיצטרופיה אם נאמר דחזי לאצטרופי היינו בכדי אכ"פ אם כן כאן דאינו חייב בכא"פ דחלקו פטור יהיה ח"ש מותר אך באמת אסור מחמת המשהו בשר דזה חזי לאצטרופי מלאו דטריפה וחייב בכא"פ וגם יש סוברים דחזי לאצטרופי היינו אם היה אוכל כל השיעור והדברים עתיקים. וע"ש

עוד דכתב אף דמצטרף גו"ע מכל מקום אם אכל לאמ"ה שלא כדר"א כגון שעירב בו דבר מר וכו' פטור כמו גה"נ דעץ הוא והתורה אסרה ומכל מקום פטור שלא כדר"א ה"נ ומביא ראיה לדבריו ע"ש. וע' לעיל שהקשיתי קושיא עצומה על זה דאינו חייב [רק] בב"א ולא בכא"פ כיון דחידוש הוא ובזבחים דף ע' מבואר להיפך גבי נבילת עוף טהור כיון דחידוש הוא מצטרף אף ביותר מכא"פ וצריך קרא דאין מצרף ע"ש ואין לכפול הדברים והוא לעיל במצוה.

תלש אבר מן החי ונטרפה בנטילתו ואכלו חייב שתים משום אמ"ה ומשום טריפה שהרי שני איסורים באים כאחד כן לשון הר"מ והרהמ"ח והיינו דפוסקים דבהמה בחיי' לאו לאברים עומדת ובשעת תלישה חל איסור אמ"ה וטריפה ג"כ דנטרפה עם התלישה והוי איסור בב"א ע' בגמרא הא נטרפה מקודם אין איסור אמ"ה חל על איסור טריפה. אח"ז כתב התולש חלב מן החי חייב שתים. ותמהו עליו כיון דלאו לאברים עומדת היאך חל עתה בשעת התלישה איסור אמ"ה על איסור חלב וכן אח"ז כתב דהתולש חלב מן הטריפה חייב שלש והוא ג"כ תמוה לשיטתו היאך חל איסור אמ"ה על חלב ועל טריפה. ועיין בלחם משנה שהאריך בזה. ועיין בס' פר"ח שתמה על הר"מ בדין ראשון אף אם נטרפה מכבר מכל מקום אמאי לא יחול אמ"ה על טריפה דהוי איסור מוסיף לב"נ והתוס' בסוגי' הקשו קושי' זו ותירצו דר"י לית לי' א"מ ע' בדף ק"ג ע"א בד"ה מ"ס וכו' אבל הר"מ דפוסק דאחע"א בא"כ או מוסיף ע' פי"ז מהלכות א"ב ובכ"מ אם כן אמאי צריך כאן לכתוב נטרפה בנטילתו דאף טריפה מכבר חל עליו אמ"ה דהוי א"מ. עוד הקשה כיון דסובר הר"ם דתולש חלב חייב שתים דאמ"ה חל על חלב אם כן נתחייב שלש משום אמ"ה ומשום בשר בשדה וכו' ומשום חלב כקושית התוס' בדף ק"ב ע"ב בד"ה שאין וכו'. והנה להאריך בענינים הללו בדיני אחע"א צריך הרבה קונטרסים והדברים ארוכים ועתיקים אין כאן מקומו בח"ז ע' בס' שעה"מ פי"ז מהל' א"ב ובכרו"פ כאן והרבה האחרונים שהאריכו בזה דבש מצאת וכו' ומכל מקום אני לך. והנה כ"ז שאמרנו שחייב שתים היינו על כל פנים דאיכא כזית בשר באבר דאי לאו אלא ע"י צירוף גו"ע נהי דחייב משום אבר מכל מקום משום טריפה אינו חייב אך לפי פסק הר"ם פ"ח ממאכ"א דהאוכל גה"נ של נבילה או טריפה חייב שתים אף דס"ל דאין בגידין בנ"ט מכל מקום חייב משום נבילה וטריפה ותמהו עליו הראשונים ע' בכ"מ. והאחרונים תירצו כיון דנחשב אכילה לגבי גיד נחשב נמי אכילה לענין נבילה וטריפה ע' בשער המלך וכרו"פ. ובח"ז ג"כ כתבתי ד"ז מט"א והדברים עתיקים אם כן אפשר גם כאן אף ע"י צירוף דחייב משום אמ"ה חייב ג"כ משום טריפה אף דבעלמא אינו חייב מכל מקום

כאן כיון דחייב משום אמ"ה חייב ג"כ משום לאוים אחרים היינו טריפה ויש לפלפל הרבה בסוגי' אך אין כאן מקומו ובאתי רק לעורר. וגם אפשר לומר הא דחלקו בחוץ פטור דוקא אם אין בו רק איסור אמ"ה אבל אם יש עוד איסור כגון שיש כזית בשר דעובר משום טריפה ומצטרף בכא"פ עובר ג"כ משום אמ"ה כיון דנחשב אכילה לענין איסור אחר נחשב אכילה ג"כ לאיסור אמ"ה ובאתי רק לעורר.

ומבואר בחולין דף ק"ב ע"ב דלמ"ד דבחייה לאו לאברים עומדת אם בלע צפור חי ויש בין הכל כזית אינו עובר משום אמ"ה דבשלימה לא שייך אמ"ה רק בחתך אבר ולא בשלימה. ואם יש כזית בשר בלא צירוף גו"ע דעת רש"י דחייב משום בשר מן החי והתוס' חולקים כשם דלאו לאברים עומדת כך לאו לחתיכות בשר עומדת ופטור אף על לאו דבשר בשדה וכו'. והר"מ אינו מביא ד"ז ובפ"ד כ' שם דין דצפור שלם בדרך אחר ודבריו צ"ע ע' בהה"מ ובלחם משנה אך ד"ז דאינו חייב על אמ"ה ביש בו כזית הר"מ ס"ל כן כיון דפוסק כאן דלאו לאברים עומדת כמ"ש לעיל אך לענין בשר מן החי לא גילה דעתו בהדי'. ומבואר עוד שם בגמרא דרבא אמר את"ל סבר רבי מחשבת אוכלין שמה מחשבה חישב לאוכלה אבר אבר ואכלה כולה חייב והר"מ אינו מביא זה ועיין בפרש"י שכ' את"ל אם נמצא בדבריו של רבי אם כן כיון דלא נתברר זה בדבריו ע"כ פטור בכ"ע. קשה הא דמבואר בבכורות חלב מנלן דשרי דיוצא מן החי ומוכח שם מקרא וכן מבואר בחולין פ' בהמה המקשה מהו לגמוע חלבו חלב דעלמא לא כאבר מה"ח דמי ושרי ה"נ א"ד וכו'. ובאמת אי לאו לאברים עומדת אם כן בבהמה שלימה לאו אמ"ה הוא כלל אם כן חלב למה לי קרא להתיר (ע' השמטות). ואפשר לומר דהסוגיא אזלי למאן דסובר לאברים עומדת. או אפשר אפילו אם נאמר דלאו לאברים עומדת על כל פנים איסורא איכא ועיין בסי' פ"א ביו"ד לענין נסיובא דחלבא וגם לשיטות הסוברים דעוברים ג"כ בעשה שאינו זבוח דוזבחת וכו' הוי עשה כדעת הר"מ והרהמ"ח אם כן אפשר לומר נהי דאמ"ה ליכא בשלימה כיון דלאו לאברים וכו' על כל פנים בעשה דזבחת עובר ואיכא עשה שאינו זבוח (ע' השמטות) ע"כ צריך קרא להתיר החלב מכל מקום. ולשיטת התוס' דגם בשר מן החי ליכא בשלימה כי לאו לחתיכות בשר עומדת כמו שהבאנו לעיל (ע' בהשמטות) ועיין ביו"ד סי' כ"ד גבי עיקור דסוברים הפוסקים דהחלב מותר אף דל"ל תקנתא בשחיטה ע"ש בט"ז יוכל להיות דסוברים דלאו לאברים ולא לחתיכות בשר עומדת וגם סוברים דזבחת הוא רק תיקון הלאו ולא עשה אם כן אין כאן איסור כלל בחלב מן החי והסוגיא אזלי אליבא דמאן דסובר לאברים עומדת ובאתי רק לרמוז כי הם ענינים ארוכים ואין כאן מקומו. וגם קשה למה כתב שאם נטרפה בנטילתו חייב שתים הא כיון דאיכא כזית

בשר אם כן אפילו בכשירה עובר על אמ"ה ובשר בשדה וכו' ואי דליכא כזית אין עובר על טריפה ג"כ ע' בס' ראש יוסף שעמד בזה ותראה דאף למ"ד דסובר דבחי' לאברים עומדת מכל מקום אתי איסור טריפה וחל לשיטת הראב"ד בפ"ד מהלכות שבועות גבי נשבע שלא אוכל היום וחזר ונשבע שלא לאכול דהוי א"מ דחל לאחר אותו היום ע"ש אם כן ה"נ טריפה חל אחר שנשחטה ג"כ אך דעת הר"מ אינו כן ע"ש והדברים עתיקין מאוד ובאתי רק לרמוז ועיין בס' שעה"מ. ואברים המדולדלים בבהמה וא"י לחזור ולחיות או אברים שנשברו ויצאו לחוץ או בשר המדולדל אם מתה הבהמה אח"כ מיתה עושה ניפול וה"ל כאלו נפרש מחיים וחייב על אבר משום אמ"ה ועל בשר מלאו דבשר מה"ח ואם נשחטה הבהמה שחיטה אינו עושה ניפול ומכל מקום דעת הר"מ דאסור מן התורה רק דאין לוקין. ועיין בהרה"מ כיון דהוא רק מריבוי דקרא הו"ל כמו ח"ש דאסור ואין לוקין ודעת רוב הפוסקים דאינו אלא איסור דרבנן ועיין ביו"ד סי' צ"ה וסי' ס"ב ונ"מ ג"כ לענין ב"נ ודין ב"נ יבואר בס"ד בסמוך וגם לענין שבועה חמור איסור דרבנן מאיסור תורה הבא מריבוי דקרא ע' ביו"ד סי' רל"ט ובש"ך שם ואין להאריך במקום שעמדו הראשונים. ושאר הדינים שכתב הרהמ"ח עיין בר"מ וראשונים ובאחרונים ואין להאריך. והנה כתבנו לעיל דאמ"ה אינו נוהג רק בבהמה חי' ועוף הטהורים ולא בטמאים דדרשינן כל שבשרו מותר וכו' ואמ"ה של אדם לדעת הר"מ בפ"ב כאן דבשר אדם אסור בעשה בין חי בין מת אם כן אינו נוהג אמ"ה באדם מדרשה זו דבשרו אסור ומכ"ש לדעת הרא"ה שמביא שם הרב המגיד דבשר אדם הוא בלאו אם כן הו"ל כטמאים. אך להסוברים דבשר אדם מותר מן התורה מכל מקום כיון דדמו מותר וכל שאינו מצווה על דמו אין מצווה ג"כ על אברו כ"כ הפמ"ג אם כן אפילו אם נאמר דמת עכו"ם מותר מכל מקום אינו עובר על אמ"ה כיון דדמו מותר. ועיין בר"מ פ"ב כאן ובמנ"ל בד"ה בין וכו' מביא בשם הרמב"ן והרשב"א דס"ל דאין אמ"ה נוהג באדם והריטב"א ס"ל דאמ"ה נוהג באדם ועיין במנ"ל פי"ד מהלכות אבל באריכות וכ"ד ודבר צריך אריכות גדול ובאתי כאן בח"ז רק לעורר ולרמוז ע' בראשונים ובאחרונים ויונעם לך.

והנה ידוע דכל איסורי אכילה אסורים בסחורה ודעת הרבה ראשונים דמה"ת אסורים בסחורה והדברים עתיקים אם כן אסור לעשות סחורה באמ"ה וזה ודאי דמותר להסתחר בבהמות ופוק חזי מאי עמא דבר דאין דרך לאכול חי וה"ל כסוסים וכו' דאין עומדים לאכילה דמותרין בסחורה ע' בסי' קי"ז. אך אם תלש אברים מה"ח דעומדים לאכילה בודאי אסורים בסחורה ככל מאכ"א. ועיין בתיו"ט במס' שביעית שהקשה על הש"ס דבכורות דהוכיח דחלב מותר ולית בי' משום אמ"ה מחריצי חלב גבי ישי ודח' דלמא

לסחורה והקשה כיון דאסור באכילה האיך שרי סחורה ועיין בפר"ח ובפר"ת מ"ש. ולפענ"ד אפשר לומר דאמ"ה מותר בסחורה לפי מה שראיתי בס' פרי תואר בסי' קי"ז שחידש שם דדם מותר בסחורה כיון דנפקא לן היתר הנאה בפסחים בסוגיא דחזקי' ור"א מדאיתקש למים אם כן לגמרי איתקש ובפרט שאין לנו לימוד שאסור כמו בשרצים דכתיב יהיה ע"ש אם כן ה"נ דאמ"ה נפקא שם היתר הנאה דאיתקש לדם אם כן מה דם מותר בסחורה ה"נ אמ"ה ואין לנו קרא לאסור כמו גבי שרצים ומסתפינא להקל באיסור תורה ובאתי רק לעורר ולא למעשה. וגם גבי דם כתב הפר"ת להקל אם יסכימו עמו גדולים ומכש"כ כאן ובאתי רק לעורר. וג"כ ראי' מש"ס דבכורות שהבאנו ול"ק קושית התוי"ט ועיין בס' תוס' חדשים על הגליון שם ודבריו אינם מובנים. שוב ראיתי בנו"ב מן התורה בחלק יו"ד סי' ע"ב שכתב כמו שכתבתי ועי"ש מה שפלפל בזה. והנה בישראל בשחיטה תלי' מילתא כיון שנשחט כדינא אף שעדיין מפרכסת מותר משום אמ"ה אף טריפה דשחיטה מטהרה מידי נבילה אבל אם נפסלה בשחיטה דלא הוי שחיטה כלל אז בעודה מפרכסת שייך איסור אבר מן החי ובשר מן החי ע' ביו"ד סי' כ"ז. וכ' הרהמ"ח דמצוה זו כל באי עולם בכלל היינו ב"נ ג"כ וזו מבואר בר"מ פ"ט מהלכות מלכים והרב המחבר סתם החילוקים במצוה זו בין ישראל לבן נח ודעת הר"מ דב"נ מוזהר הן על אמ"ה והן על בשר מן החי כישראל והכסף משנה תמה עליו הא פסק בהלכות מאכ"א כר"י דבשר מן החי חייב משום לאו דטריפה ואמאי יהי' ב"נ מוזהר עליו הא אינו מוזהר על הטריפה ועיין בלחם משנה מה שתירץ גם פוסק דאין ב"נ מוזהר רק על אמ"ה ובשר מן החי של בהמה וחי' אבל של עוף כ' דנראה לו שאין ב"נ נהרג עליו והראב"ד השיגו דגם בעוף שייך אמ"ה בב"נ ועיין בכסף משנה דאיסור יש רק אינו נהרג עליו ע"ש באריכות. ועיין בס' כרו"פ שדעתו בדעת הר"מ דסובר דאינו מוזהר כלל דאזהרתו וכו' וע' מה שהקשה מברייתא דהשוחט חטאת בשבת בחוץ וכו' ע' בסוגי' דרבוצה בחולין דמוקי לה בחטאת העוף ואי אין ב"נ מוזהר קשה קושית הש"ס מאי תיקן דהגמ' אמר דתיקן להוציא מידי אמ"ה לב"נ ולהר"מ אינו מוזהר על העוף ע' באריכות מה שמפלפל. וגם בקושית הכסף משנה שהבאנו למה פוסק הר"מ דב"נ מוזהר על במה"ח פלפל באריכות וכל האחרונים פלפלו בענינים ואין כאן מקומו בח"ז. ועל אמ"ה של שרצים כולם סוברים דאין ב"נ מוזהר דמבואר בסנהדרין דרבנן סוברים כן ועל דם מן החי ג"כ אינם מוזהרים כמבוא' בגמ' וכן פוסק הר"מ. והנה דגים וחגבים ג"כ אין ב"נ מוזהר כמבואר שם דאין דמו חלוק מבשרו ואמה"ח של אדם לשיטת הר"מ דבשרו אסור ודמו מותר אם כן דמו חלוק מבשרו אף דישראל אינו מוזהר עליו כמש"ל היינו דישראל אינו מוזהר

על הטמאה מדרשא דכל שבשרו אבל נכרי מוזהר בטמאה אפשר עובר ג"כ על אמה"ח. ובמה"ח של אדם אף דיש חילוק מדמו חלוק מבשרו גבי בהמה מגבי אדם מן ההיפך אל ההיפך מכל מקום אפשר לומר כיון דחלוק מוזהר ע"ז ובאתי רק לעורר. ומבהמה וחי' הטמאים דכבר כתבנו דישראל אינו מוזהר אך ב"נ מוזהרים וזה מבואר להדיא בחולין שם בסוגיא דר"ג אמר רב. קצת צ"ע על הרהמ"ח שכ' ומן הדומה שהחיוב לשאר אומות בין טהורים ובין טמאי' וכן הורה זקן עכ"ל באמת אין זה דבר חדש שמבואר בגמ' וכן הלכ' וכן מבואר בחולין דף קכ"א בסוגי' ע"ש. והנה בב"נ דמוזהר על הטמאים ג"כ אף נשחטו ועדיין הם מפרכסות וחתך שייך אמ"ה כי בטמאה לא שייך שחיטה כלל וכן בטהורה שנתנבלה בשחיטה והיא מפרכסת אסור' לישראל משום אמ"ה וגם לב"נ אסורה וגם הבני מעייה אסורי' לישראל ולב"נ אך בטהורה שנשחטה כדינא ועדיין היא מפרכסת לישראל ודאי שרי וכן הבני מעיים כיון דבשחיטה תליא מילתא אך לב"נ דעת רוב הראשוני' דמותר ב"נ מטעם מי איכא מידי וכו' ודעת הר"מ כאן דמפרכסת אסורה לב"נ אף על פי דמותר לישראל לא אמרינן מי איכא מידי ולפי זה גם בני מעיים אין מזמנין עכו"ם עיין בכסף משנה שהראשונים הקשו עליו בד"ז דמפרכסת דאסור לב"נ והאריכו האחרוני' בד"ז ע' בדבריהם דבש מצאת וכו'. והנה דיש דברים דישראל אינו מוזהר משום אמ"ה וב"נ מוזהר כמ"ש היינו טמאה ומפרכסת לדעת הר"מ הקשו האחרונים מסוגי' דפסחים דהקשה הש"ס על ר"א דאמר לא תאכל איה"נ ג"כ במשמע והרי אמ"ה דתני' לא יושיט אמ"ה לב"נ וכו' הא בהנאה שרי ומתרץ דילמא מיירי בגוונא דלישראל שרי ולב"נ אסור משום זה אסור להושיט מחמ' לפני עור ועיין באחרונים מה שתירצו. ובן פקוע שא"צ שחיטה לישראל דהוי כשחוט אי שרי לב"נ תלי' בפלוגתא זו דלהר"מ אסור ולהחולקים עליו מחמת מי איכא מידי מותר אך בב"פ הבא על בהמה דעלמא דהולד אין לו תקנה דקצת סימני' הו"ל כשחוטים אם כן הו"ל שחיטה פסולה ואסור לב"נ ואפשר לישראל ג"כ משום אמ"ה ע' באחרונים ובני מעיים שכתבנו לעיל היינו בנשחטו ב' הסימנים הו"ל במצות עשה כמאן דמנחא בדקולא כי הם תלוים בסימנים ולישראל שרי ולב"נ אסור לדעת הר"מ ולהראשונים שרי מחמת מי איכא מידי וכו' אבל בנתנבלה בשחיטה לכ"ע אסור לב"נ משום אמ"ה. ואם נשחט סי' אחד ואח"כ מתה אם הבמ"ע שתלוים באותו סימן הו"ל כמנחא בדקולא ע' סי' כ"ז ומכל מקום אני לך. ומבואר כאן בר"מ דב"נ חייב על אמ"ה ועל בשר מן החי בכ"ש שהשיעורים לישראל נאמרו ולא לב"נ וכבר תמהו האחרונים אם כן ל"ל אזהרה לאמ"ה כיון דאמ"ה צריך להיות על כל פנים משהו בשר ובלא בשר לאו אבר הוא אם כן ממילא חייב משום בשר מן החי דלדידהו

בכ"ש. ולפני איזה שנים הי' בידי ס' שו"ת פני ארי' וראיתי שמביא קושי' זו בשם הגאון בעל ש"א ופלפל שם עפ"י הסוגי' דפ' העור והרוטב (חולין דף קכ"ח ע"ב) דעל ארכובה דיש גידין ועצמות בלא בשר ס"ל לכ"ע דהוי אבר לענין טומאה והספר אינו בידי א"י לפלפל בזה ומכל מקום אני לך. וד"ז דב"נ חייב על כ"ש כ"ע יכולים לסבור כן אף למאן דסוברים דאמרינן מי איכא מידי וכו' מכל מקום כיון דלישראל אסור בכ"ש מחמת ח"ש מן התורה לא שייך מי איכא מידי וכו' וחייב הב"נ ע' בתוס' חולין דף ל"ג בד"ה אחד וכו' שכתבו כן ועיין בסוגי' דב"נ ובתוס' שם. עוד מבוא' בדבריהם שם בחולין דסוברים דעכו"מ אינו חייב על אמ"ה רק במשהו בשר וגו"ע לא כהר"מ דחייב בכ"ש ע"ש. והנה הבאתי בח"ז כ"פ סברות מהרש"ל ומהר"י בן לב דסוברים דלר"ש דמחייב על כ"ש סובר נמי דשלא כד"א לוקין או אסור מן התורה אם כן לשיטת הר"מ דב"נ מוזהר על כ"ש חייב נמי על שלא כדר"א. והנה כבר כתבנו דישראל פטור בשלא כדר"א וידוע דדעת הרבה פוסקים דשלא כדר"א אינו איסור תורה והדברים עתיקים אם כן להר"מ דאינו סובר הסברא מי איכא מידי אה"נ דב"נ חייב וישראל אין בו איסור תורה. אך לפמ"ש לעיל דכ"ע אף להסוברים הסברא דמי איכא מידי מכל מקום יכולים לסבור דב"נ חייב על כ"ש כיון דעכ"פ לישראל אסור מחמת ח"ש ובאמת עי"ז מסתעף דב"נ חייב על שלא כדר"א וישראל פטור אם כן מי איכא מידי וע"כ לב"נ ג"כ מותר. ובאמת כיון דח"ש אסור לו חייב גם כן בשלא כדר"א הכלל דח"ש ושלא כדר"א תלוי זה בזה וגבי ישראל יש חילוק דח"ש אסור מן התורה ושלכדר"א מותר אם כן גבי ב"נ אם נאמר דחייב בכ"ש ע"כ יהי' מוזהר גם על שלכד"א ובאמת מי איכא מידי וכו' וא"צ לפרש יותר ודי לחכימא ברמיזא ובאתי רק לעורר. ואברים ובשר המדולדלים לדעת הר"מ דס"ל דלישראל אסור מן התורה גם לב"נ אסור כן מבואר בפי"ח ואם כי יש לפקפק בזה אך מביא שם תוספתא שמבואר כן ולשיטה זו אין מבואר בגמ' דידן להיפוך א"א לחלוק על התוס' ואסור לב"נ. וצ"ע אי נהרג עליו כיון דבישראל ליכא מלקות אך להסוברי' דאין בהם אלא מצות פרישׁ' מדרבנן מותר לב"נ ע' ביו"ד סי' נ"ה. מ"ש לעיל שיש לפקפק בזה מצאתי בס' כרו"פ וע' שם מה שפירש. וחלב מותר לב"נ אף למאן דס"ל [דלא ס"ל] מי איכא מידי אם כן יוכל להיות דלישראל שרי דהתור' התירה כדיליף בבכורות אבל לב"נ מנלן אך כיון דהיוצא מאיסור אסור הוא מקרא דהטמאים לאסור צירן ורוטבן ובב"נ ליכא קרא לאסור דהטמאים לאסור וכו' גבי ישראל נאמר כ"כ בס' כרו"פ בסי' פ"א ועיין בסנהדרין ובר"מ בהלכות מלכים דאינם מוזהרים על דם מן החי וע"ש ברש"י כיון דליכא לימוד דאסור אם כן חלב נמי דבאה מדם. וע"כ צ"ל דבלא קרא א"א לאסור כיון דיליף מפסוק

הטמאים אך ר' חנינא בן גמליאל דורש מקרא דדם מה"ח אסור ולית הילכתא כוותיה ע"ש. ע' בס' פ"א ביו"ד דיש מי שאוסר מימי חלב משום אמ"ה מכל מקום לעכו"ם שרי מה"ט דלדידהו לא נאסרה היוצא מן הטמא וע"ש בכרו"פ. וכבר כתבתי דלמ"ד בחיים לאו לאברים עומדת לא הוי חלב אסור כלל אך מחמת איסור שאינה זבוח אם כן בב"נ שרי בלאו הכי לפי מאי דפסקינן דלאו לאברים עומדת ולא לחתיכות בשר עומדת ועל הזביחה אינם מצווים כלל. ועיין בחולין דף ס"ד גבי בצים דהתורה התירה אף דיוצא מה"ח ולב"נ מי הותר להסוברים דגם בב"נ שייך אמ"ה לשיטת הר"ם דלא סבר מי איכא מידי וכו' בעוף אלא ודאי דכל היוצא מטמא דאסרינן ל"ש גבי ב"נ דגבי ישראל ילפינן מקראי ע' בבכורות אבל לא בב"נ והדברים ברורים. ובבצים המעורים בגידין בהפילה אם הוא אסור משום אמ"ה ע' בסי' פ"ו ובסי' פ"ז ביו"ד ונראה לענין ב"נ נמי וע"ש בש"ך. והנה במצוה זו הרבה הצריכו מאוד ויש לפלפל על קוץ וקוץ וממש כמה קונטריסים לא יכילו פלפול הזה ואין כאן מקומו ובאתי רק לרמוז. ולאו הזה ככל הלאוין שבתורה:

מצוה תנג

סעיף א

להביא אל בית הבחירה וכו' בחטאת ואשם ועולה ושלמים וכו' בחוץ לארץ וע"ז נאמר רק קדשיך וכו'. מצוה זו מבואר בר"מ פח"י מה' מעה"ק וכ' הר"מ וכן מ"ע להיות כל אדם מטפל ומביא קרבנות בהמה מחוץ לארץ וכו' וכ' הכסף משנה וצריך טעם למה פירש רבינו וכתב קרבנות בהמה עכ"ל והרהמ"ח כ' חטאת ועולה ואשם ושלמים ובכלל חטאת ועולה עוף ג"כ דחטאת ועולה יש בהם עוף ג"כ אך מדכתב ואע"פ שהבהמות ההם בח"ל פרט ג"כ בהמות. והנה פרט ארבעה מינים חטאת וכו' וראיתי בספרי בפ' זו מבואר יכול אף בכור ומעשר ת"ל ונדריך קדשים שהם באים בנדר ונדבה יצאו בכור ומעשר יכול אף חטאת ואשם ת"ל ומה ראית וכו' מרבה אני חטאת שאין להם פרנסה אלא במקומם יצא בכור ומעשר שיש להם פרנסה בכל מקום וכו'. והנה מאי דאימעט בכור ומעשר היינו שבכור של ח"ל אין מקריבים אותו בבהמ"ק כמו שמבואר בפ"א מהלכות בכורות והר"מ מביא דרשה דר"ע ואכלת וכו' מעשר דגנך וכו' ות"ק דספרי כאן דרש מהאי קרא ונדריך וכו'. ועיין בס' זרע אברהם שפירש הנ"מ בין ת"ק לר"ע. על כל פנים מה שכ' הר"מ כאן ומביא קרבנות בהמה וכו' ולא הוציא בכור ומעשר סמך על מ"ש בהל' בכורות דבכור אין מביאין מח"ל ומעשר נראה דסובר הר"מ דמביאין מח"ל ע' בלחם משנה וחולק על ר"ע ה"נ חולק על האי דינא דספרי. והרהמ"ח פרט כאן הארבעה מינים נראה דסובר

דגם מעשר אין מביאין מח"ל וכבר הארכתי לעיל בזה. ומצוה זו חוץ המצוה שנקריב בבית המקדש והמקריב בחוץ עובר בעשה זו כמו שמבואר בר"מ ובדברי הרהמ"ח לעיל אך נכלל במצוה שמחויב להביא ולא יניח אותם במקומם עד שימותו רק צריך לטפל ולהביאם. ועיין בתמורה דף י"ז ע"ב דדרשינן מכאן תמורות וולדות. וע"ש להאי תנא דנפקא ליה תמורות מאם זכר וכו' קרא זה ובאת וכו' אפילו ממירעיי' ל"א ממורגייהו ועיין ברש"י דצריך לבקשם באגם ואפילו דשות ועיין בתוס' שכתבו דזו דרשות הספרי אפילו מחו"ל ע' בדבריהם ומדברי כולם נלמד דהעשה דחייב להעלותם ולטפל עמהם עד שיקריבם ע"ש. והרמב"ן מונה הכל מ"ע אחת והעשה זו נוהג בכל אישי ישראל ואין להאריך. על כל פנים דברי הרהמ"ח קצ"ע דאינו דומה לעשה הקודמת בסדר הזה שם העשה להקריבם בבהמ"ק ואם הקריבן בחוץ עבר על העשה וכאן העשה אם לא ירצה להביאן ולהקריבן כלל עובר בעשה דמצוה לטפל ולהביאן ולא שיניח אותם במקומם עד שימותו או עד שיפול בהם מום רק מצוה שיביאם לבהמ"ק להקריבם וצע"ק:

מצוה תנד

סעיף א

שנמנענו שלא נוסיף בתורה שבכתב ולא בתורה שבע"פ וע"ז נאמר לא תוסיפו וכו'. מצוה זו מבואר בר"מ פ"ב מהלכות ממרים והוא ענין ארוך מאוד ואכתוב בקיצור בס"ד. והנה הר"מ כ' כאן דהלאו הזה הוא באם ב"ד עשו סייג לתורה בל"ת שלא יעשו כגון שלא לאכול בשר בחלב ואומרים שהאיסור בשר עוף הוא מן התורה עוברים בלאו הזה דבל תוסיף. אך אם אמרו דמותר מן התורה רק הם עשו סייג וגדר כדי שלא יבואו לפרוץ באיסור תורה אין זה מוסיף אלא עושים סייג לתורה ומצוה הוא ע' באריכות בדבריו והרהמ"ח מביא דבריו. והנה מה שכ' בשם הר"מ דבשר חי' אסור מן התורה ובשר עוף מותר מן התורה כן כתב הר"מ ג"כ ובאמת בפ"ט מה' מאכ"א כ' הר"מ דבשר חי' אינו רק מדרבנן ועיין בכסף משנה ובלחם משנה כאן ובה' מאכ"א. ועיקר כיון שאין מקום ד"ז לא דקדק בזה וכן הרהמ"ח נמשך אחריו שאין כאן מקומו וכן כ' הרהמ"ח בפירוש במצוה קנ"ג דבשר חי' מותר מה"ת. והנה אף על פי שהרהמ"ח כ' וכיצד הוא התוספת וכו' ומביא בשם הר"מ מכל מקום אין כוונת הר"מ דדוקא בכה"ג עוברים ולא בגוונא אחרינא כגון בעשה דהא מבואר להדיא בר"מ פי"ד מהלכות תפלה גבי ברכת כהנים דאם מוסיף ברכה אחת כגון ד' אלקי אבותיכם וכו' ע"ז נאמר לא תוסיף וכן מבואר בדבריו פ"ז מה' לולב. ובפ"ב מהלכות פסהמ"ק גבי מתן א' שנתערבו במתן ד' ויבואר בסמוך בעזה"י.

אלא הר"מ כאן קאי אלעיל כיון דהב"ד יכול לאסור מהו זה שהתורה וכו' היינו דאין סברא אצלו להיות חילוק בין עשה ובין ל"ת כמו בעשה שיש לא תוסיף ה"נ בל"ת ואין סברא אצלו לומר דסייג שרו לגמרי ע"כ מחלק בין אומרים שהוא סייג ובין אומרים שהוא מן התורה אבל הדינים שיבוארו בס"ד גבי עשה סובר הר"מ ג"כ וז"פ. ולשון הרהמ"ח כיצד הוא תוספת וכו' ל"ד דהר"מ מודה דבעשה ג"כ שייך תוס' כמ"ש וז"ב. וגבי עשה מודה הר"מ דא"צ לומר שהוא עושה דהתורה צותה כך דהא מבואר בר"ה דהכהן לא יאמר הואיל ונתנה התורה רשות אוסיף ברכה אחת משלי מבואר דבכ"ע עובר על ב"ת וכן כתב בס' יום תרועה בר"ה שם. והראב"ד השיג על הר"מ וכן מביא הרהמ"ח בשם רוב מפרשים דבלאו לא שייך כלל בל תוסיף כיון דהוא סייג לתורה ואפילו אם קבעוהו כשל תורה וכו' וסברתם נראה כיון דהתורה ציותה לעשות סייג לתורה מושמרתם את משמרתי אם כן זה מצוה מן התורה לא שייך בל תוסיף כיון שהקב"ה צוה כן שיעשו סייגים וגדרים רק בעשה שייך כאשר יבואר בס"ד. ועיין בסנהדרין דף ק"ט מבואר שם אמר חזקי' מניין שכל המוסיף גורע שנא' אמר אלקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו. ועיין ברש"י דעי"ז נכשלה ע"ש וכן פרש"י בחומש ע"י שהוסיפה וכו' שנא' אל תוסיף וכו' ובודאי אדם אמר לה כן דאם היא בעצמה אמרה כן אין ראי' מה שדחפה ונגעה אם היתה יודעת האמת. ומבואר דאדם עשה שלא כדין מה שהוסיף. ובאמת מצוה לעשות סייג להרחיק מן העבירה אם כן לא שייך מוסיף. ולדברי הר"מ ניחא דאמר לה בשם השי"ת שהוא ב"ה צוה כן. ועי"ז הוסיף שלא כדין דאלו היה אמר לה דזה הוא רק סייג ולא מפי הקב"ה לא נכשלה. אבל לדעת הראב"ד לא עשה עבירה כלל כי לדבריו רשאי לומר על דרבנן תורה ומוכח כדברי הר"מ אך אין למדין הלכות מתוך אגדה. והנה דינים אלו של בל תוסיף מפוזר בש"ס בר"ה דף כ"ח ע"ב ובסוכה דף ל"א ול"ו ובעירובין דף צ"ו ובסנהדרין בפ' הנחנקין ועיין בתוס' במקומות הללו והוא ענין ארוך ועמוק ואכתוב בקיצור נמרץ בס"ד.

והנה כמה מצות שהוסיפו חכמינו זכרונם לברכה כגון נר חנוכה ונט"י וכדומה שהם דברים חדשים ולא הוסיפו במצות התורה נראה דודאי לא שייך ב"ת כי התורה נתנה רשות לחכמים לתקן תקנות הן בקום ועשה הן בשוא"ת לפי הזמנים ולא ראיתי בדברי הראשונים שיהי' זה בכלל זה ויתרצו הדברים כי הלאו הזה אינו אלא שלא נוסיף במצוה של תורה איזה הוספה. וגם לפי הטעם שכ' הרהמ"ח דהאדון ב"ה בתכלית השלימות וכל ציווי' בתכלית השלימות והתוס' בהם חסרון וזה שייך במצות שצוה אז והוא ית' צוה בודאי הם בתכלית השלימות אבל מה שלא צוה אז ונתחדש אח"כ הסיבות שחז"ל

הסכימו לתקן כגון נ"ח ע"י הניסים בימי יונים וכדומה דלא הי' אז זמנם אין שום גרעון בהציווי של האדון ב"ה ולא שייך כלל ב"ת. אדרבא נצטווינו שלא נסור מדבריהם בלאו דלא תסור ובעשה על פי הדבר וכו' כמבואר בר"מ ובראשונים אין כאן מקומו. ול"מ במה שחז"ל מתקנים דהתורה צותה לשמוע דבריהם אלא אפילו יחיד כגון שנעשה לו איזה נס וקובע לעצמו שיקרא הנס בכל שנה או שיעשה משתה התעלה על דעתך דהוי מוסיף מצוה דזה אין גרעון במצות התורה וז"פ. אך לשיטת הר"מ בסייג שאם אומרים שהוא מן התורה הו"ל ב"ת ה"נ במצוה חדשה שאם הב"ד אומרים שהמצוה זו הוא של תורה עוברים בבל תוסיף. אך אפשר לומר דדוקא בגוונא שצייר הר"מ גבי בב"ח דבפסוק כתיב לא תבשל גדי בחלב אמו ומפי השמועה למדו דבכלל הכתוב הזה ה"ה כל מיני בהמה וכל מיני חלב והם אומרים שגם בשר עוף הוא בכלל הפסוק הזה אף על פי שלא נתפרש כמו בשר שאר בהמות וחיות דג"כ לא נתפרשו עוברים על ב"ת דהם מוסיפים בכתוב. אבל איזה דבר חדש הן תקנה בקום ועשה והן סייג בשוא"ת שאינם יכולים להסמיכו לקרא כלל אפילו אם אומרים שהם מן התורה מאי איכפת לן זיל קרי בי רב הוא דאינו מבואר כלל בתורה ואינם עוברים בב"ת אם הם אומרים שהם מן התורה רק בדבר שנוכל להסמיך אל הכתוב אבל בדבר שידוע הוא שאינו בכתוב כלל לא שייך ב"ת כלל אף שאומרים שהוא מן התורה כנ"ב.

והוספה במצוה שהוא מן התורה הדינים כן הוא אם עושה המצוה כ"פ כגון שתוקע כ"פ בראש השנה או נוטל לולב כ"פ ביום אין זו הוספה וזה מבואר בארוכה בתוס' ר"ה דף כ"ח ע"ב בד"ה ומנא תימרא וכו' ובתוס' בדף ט"ז ע"ב בד"ה ותוקעים וכו' וכן הביא הרהמ"ח דבעשיית המצוה כ"פ ביום שחייב לא שייך ב"ת. והנה התוס' ע"י הקושיא שהקשו על הא דמבואר בר"ה שם למה תוקעין וכו' כשיושבים ותוקעין וכו' כשהם עומדים האיך יוכלו לתקוע ב' פעמים והא עוברים על ב"ת ותירצו דבעשיית המצוה כ"פ אינו עובר על ב"ת ולדבריהם אין חילוק בין שמתקנים חכמינו זכרונם לברכה ובין שעושה מדעת עצמו כגון לולב שלא תקנו חכמינו זכרונם לברכה כ"פ והוא נוטל כ"פ אינו עובר וכן כתבו התוס' ד"ה ומנא וכו' הן לולב והן מצה וכו' וכן הקשו שם בדף כ"ח ע"ב מהא דמבואר פרק בתרא דר"ה דשלשה תרועות נאמרו בר"ה שנים מד"ת ואחת מד"ס ולא שייך ב"ת דבעשיית המצוה כ"פ אינו עובר על ב"ת ע"ש והרשב"א בחידושיו בר"ה כ' דלא קש' קושי' התוס' האיך תוקעין שתי פעמים דמוסיף דאינו עובר בב"ת רק אם עושה מדעת עצמו כגון כהן וכו' אבל מה שתקנו חכמינו זכרונם לברכה לצורך אין כאן ב"ת דכבר נאמר עפ"י התורה וכו' וקשה לדבריו אם כן האיך נוטלים

לולב כ"פ ביום וכמה זיתים מצה בליל פסח דלא תקנו חכמינו זכרונם לברכה לצורך. והתוס' בדף ט"ז מביאים ג"כ זה וכי תעלה על הדעת דלהרשב"א אסור ליטול לולב או להניח תפילין כ"פ ביום או הרבה זיתים מצה וכדומה. אך באמת הרשב"א מודה לסברת התוס' דכפילות מצוה אין קפידה אך הוא מחדש דלדברי התוס' במקום דהוי מוסיף א"י חכמינו זכרונם לברכה ג"כ לתקן להוסיף כמו שהקשו מתקיעות דמיושב ומעומד ושנים מד"ת ואחד מד"ס וצריכים לתירוצים ולדברי הרשב"א החכמים יכולים לתקן לצורך בכ"ע דזה לא הוי מוסיף דהתורה נתנה להם רשות לחדש ולהוסיף ולהר"מ כמ"ש לעיל בתנאי שלא יאמרו שהוא מן התורה כ"נ ברור דסברת התוס' הוא מוסכם לדעת הרשב"א ג"כ. ועיין בספ"י בר"ה שם שתמה על התוס' האיך לא תירצו כתירוץ הרשב"א דהרי דברי הרשב"א כראוי מוצק ע"ש וא"י מקום לתמי' דלדברי התוס' מתורץ לולב ומצה ג"כ ובתירוץ הרשב"א אינו מתורץ אך לפמ"ש אפשר התוס' לא ס"ל כהרשב"א וס"ל כמ"ש לעיל דמצוה חדשה יכולים החכמים לתקן אבל להוסיף במצות התורה דנראה גרעון ח"ו כמ"ש הרהמ"ח אפשר אין להם רשות רק במקום סייג וגדר כגון יום טוב של גליות וכדומה אבל במקום דאין סייג וגדר במצות התורה אין רשות להוסיף להם במצות התורה ע"כ תירצו דאין זה הוספה ואפשר לכוין בתירוץ הפ"י ג"כ ע"ש. שוב ראיתי בס' טורי אבן בר"ה שם שחלק על הרשב"א דאפילו חכמים לא יוכלו להוסיף אפילו בשביל סייג כי לא יוכלו לתקן כי הוא עבירה בקו"ע ואין כח ביד חכמים לעקור ד"ת כי אם בשוא"ת כמבואר ביבמות ע"ש. וכתבו עוד התוס' בר"ה דה"ה אם נותן כ"פ על הקרן מהנתנין במתנ' אחת אינו עובר דהו"ל ככופל המצוה רק אם נותן בקרן אחר ג"כ כמו שמבואר שם בנתערבו וכו' עוד כתבו התוס' וכן בהדס וערבה אפילו נותן כמה הדסים או כמה ערבות אין זה ב"ת וכו' אלא אם כן מוסיף מין אחר וכן כתבו בסוכה דף ל"ד ע"ב. מבואר כדעת הראב"ד פ"ז מה' לולב דאינו עובר באותו מין אלא במין אחר. ולדעתם לאו דוקא הדס וערבה ה"ה לולב ואתרוג אם נוטל ב' לולבים או שני אתרוגים אינו עובר בב"ת כיון דליכא מין אחר וכן כתב בס' כ"ת בסוכה שם ע"ש. וכתבו ותימה דלפירוש זה אם נותן כמה חוטין בציצית וכמה פרשיות בתפילין בבית אחד לא הי' עובר משום ב"ת. ואיני מבין התמיה דלמא האמת כן הוא אך התוס' במנחות בפ' התכלת (מנחות דף ל"ח ע"א) בד"ה התכלת פלפלו בזה ובתחילת דבריהם דעתם דאין עובר על ב"ת בכמה חוטין אך הקשו דבסנהדרין מבואר דעוברים על ב"ת ע"ש באריכות. וגם קשה לסברתם דהטיל למוטלת דכופל עוד ציצית. ומבואר שם במנחות דף מ' ע"ב דעובר על ב"ת וגם הרב המגיד הקשה על הראב"ד כמו בב' לולבים וב' אתרוגים אינו עובר

כיון דלאו מינא אחריתי הוא אם כן ה"ה בב' תפילין אינו עובר ובעירובין פ' המוצא תפילין מבואר דעובר אם הניח ב' תפילין על הראש או על הזרוע. ובאמת א"י מה הכריח לרבותינו בעלי התוס' להשוות דבר זה הן בעשיית המצות כ"פ והן בכופל המצוה כגון שני אתרוגים וכדומה דלכאורה יש לחלק דבעשיית המצוה כ"פ כגון תקיעות או לולב או מצה דהתורה כתבה יום תרועה וביום הראשון וכו' בערב תאכלו מצות אם כן נהי דהתורה הי' צריכה ליתן שיעור למצוה דהמצוה היא בשלש תרועות ובפ"א ביום ארבעה מינים וכזית מצה כ"ז שלא לפחות דפחות אינה מצוה אבל להוסיף רשאי דיום תרועה משמע כ"ה וכן ביום הראשון וכן בערב תאכלו וכו' אבל לכפול המצוה בפ"א דהתורה כתבה כך חוטין ולהוסיף או אתרוג אחד ולהוסיף או בכל בית פרשה ולהוסיף אין לנו ואפשר דזה הוי הוספה דשם כתבה התורה יום נראה דכל היום מותר לתקוע רק שלא לפחות אבל בדבר זה דהתורה כתבה שיעור המצוה כגון כך וכך חוטין וכדומה אפשר דאסור להוסיף ואין דמיון לכופל המצוה כ"פ דוק בשכלך. ובאמת כ"ה דעת הר"מ בפ"ז מהלכות לולב דשני לולבים וכו' עוברים וכן כתב הרהמ"ח ומכל מקום כתב דאם כופל המצוה שתקע כ"פ ביום או נטל כ"פ לולב אין עוברים בב"ת אם כן יש חילוק בדבר ומי הכריח לרבותינו בעלי התוס' להשוות הדבר ולהקשות מציצית ותפילין מהש"ס. ובתוס' בראש השנה דף ט"ז לא כתבו רק בכופל המצוה כ"פ ביום לא כמו כאן [בסנהדרין] בדף פ"ח שכתבו בהדס וערבה ג"כ. והנה הרהמ"ח נקיט ב' לולבין ה"ה ב' אתרוגים והדס וערבה אין מבואר בדבריו ועיין בר"מ שבהדס מותר להוסיף משום נוי ועיין בהרהמ"ח ובכ"מ לענין ערבה. והנה לפי שיטת התוספות כאן שכ' דבמין אחר עובר אם כן בארבעה מינים אם מוסיף מין חמישי עובר בב"ת ע' בתוס' סוכה דף ל"א בד"ה הואיל וכו' אף על פי דמבואר בסנהדרין דלמ"ד לולב א"צ אגוד האי לחודא קאי היינו דאינו גורע ויצא ידי המצוה אבל עובר על ב"ת וה"ה בב"כ שמוסיף ברכה אחרת ועיין בתוס' בסנהדרין בפ' הנחנקין דכתבו דהוא רק מדרבנן אבל ה' טוטפות בתפילין דהוי אגוד וכן ב"כ דמוסיף תיכף לאחר ג' ברכות בודאי עוברים על הלאו ע' בסנהדרין. ולשיטת הר"מ והרהמ"ח דבמין אחד עובר בב"ת כגון שני אתרוגים ומבואר בדברי הרהמ"ח גבי ד' מינים דאם הוא מין חמישי אינו עובר כיון דאין צריך אגוד קצ"ע דיהי' מין אחד גרע הרבה ממין אחר ועיין בראב"ד בהלכות לולב שם ומכל מקום דוקא גבי לולב אבל ה' טוטפות בתפילין עובר כמו שמבואר בדברי הרהמ"ח וכן ברכה רביעית מב"כ כמו שמבואר בר"מ גבי נ"כ. **והנה** מבואר בר"ה ומביא הרהמ"ח דמסיק רבא דלעבור על ב"ת בזמנו לא בעי כוונה ושלא בזמנו בעי כוונה. והנה ה' טוטפות בתפילין אם כבר יצא ידי המצוה באותו יום

הו"ל כעבר זמנו ואינו עובר בלא כוונה ע' בגמ' גבי ב"כ דלא הוי עבר זמנו בבירך כיון דאי מתרמי ציבורא אחרינא וכו' ועיין בתוס' גבי שופר דג"כ אי מתרמי וכו' אבל בתפילין א"צ עוד להניח תפילין אם כן הו"ל עבר זמנו. אך באמת תפילין כל היום זמנו דמצוה להניח עליו כל היום הו"ל זמנו ועיין בעירובין דף צ"ו ואבעיא וכו' דת"ק סובר לעבור לא בעי כוונה וכו' ובתירוץ זה היינו דשבת זמן תפילין וה"ל זמנו אף דתיכף אם מניח זוג אחד יצא י"ח תפילין אם כן עבר זמנו וא"כ אמאי לת"ק יכניס רק זוג אחד יניח זוג אחד ויוצא בהם ואחר יניח עוד זוג אלא בודאי דכ"ה ה"ל זמנו ובלולב כיון דאגבי' נפיק בו א"ש אם כבר יצא ואחר נטל עוד הפעם ב' לולבין או ה' מינים לכל מר כדאית ליה הו"ל שלא בזמנו ובעי כוונה לעבור וכ"ז לרבא דס"ל מצות א"צ כוונה לצאת ה"ה לעבור בזמנו נמי לא בעי כוונה ויש שם סברא אף דלצאת לא בעי כוונה לעבור בעי כוונה ואח"כ מסיק דלעבור בזמנו שוה עם לצאת דל"ב כוונה אבל למאן דסובר מצות צריכות כוונה לצאת בודאי לעבור גם כן בעי כוונה אפילו בזמנה ע' בר"ה ובעירובין דכ"ע סברי דלעבור גרע בל"כ מלצאת אם כן למאן דס"ל מצות צריכות כוונה לעבור ודאי בעי כוונה אפילו בזמנה. והנה ידוע מחלוקת הראשונים בזה ודעת הר"מ ע' בהה"מ בהלכות תו"מ דסובר אם בדעתו דמצ"כ והדברים עתיקים אם כן בלעבור בזמנה תלוי בשיטות הראשונים מצ"כ אבל שלא בזמנה ד"ה צ"כ כמסקנת רבא. וקצ"ע על הר"מ פי"ד מהלכות נ"כ דאין הכהנים רשאים וכו' לא תוסיפו על הדבר וכו' הו"ל לכתוב במתכוין דוקא לשיטתו וכן בהלכות לולב דאין מוסיפין דוקא במתכוין אך סמך על המבין לשיטתו בל"כ לאו מצוה כלל אם כן אינו עובר בב"ת וד"ז לדידן דקיימא לן מצ"כ אינו עובר בזמנו בלא כוונה מבואר להדיא ברי"ו מובא במג"א סי' תרנ"א. והמוסיף יום כגון שמיני בסוכה או לולב אחר החג או יום עוד יום טוב מבואר דשלא בזמנו בעי כוונה לעבור ובלא כוונה אינו עובר וכן מסיק רבא ומביא הרהמ"ח. ולענין נשים ועבדים דפטורים ממ"ע שהזמן גמרא אי עוברים בב"ת אם עושים המצוה ע' בר"ה בסוגיא דהא נשים מעכבים ברש"י ובתוס' ועי' בעירובין גבי מיכל בת כושי שהיתה מנחת תפילין ובתוס' שם מהילני המלכה ועיין בר"נ בכ"מ ועיין בש"ג בר"ה דבנשי' דלא נצטוו על אלו המצות לא שייך גביי' ב"ת כלל כמו האיש שמניח תפילין שלא במקום הנחתן ועיין בחגיגה גבי הקריב חמשה חגיגות ביום טוב ראשון אי חוזר ומקריב ע"ש שיטת רש"י משום ב"ת ועיין בתוס' שיטה אחרת ועיין בר"מ בחגיגה. והנה עניני הלאו הזה הוא עמוק מאוד ולא למדתי היטב וצריך אריכות גדול בש"ס ופוסקים ובעזהשי"ת אשנה פ"ז. והנה הרהמ"ח כתב בלאו הזה דחייב מלקות אך הר"מ לא כ' מלקות בלאו הזה בשום מקום וגם בפי"ט מהל' סנהדרין

לא מנאו בכלל הלוקין ולדבריו מה שמקשה הש"ס בר"ה ובעירובין אלא מעתה הישן בשמיני ילקה היינו מכל מקום ועיין בפרמ"ג באו"ח בפתיחה הכוללת בזה ובעזהשי"ת אשנה זה בעזרת הגומר עלי:

מצוה תנה

סעיף א

שנמנענו שלא לגרוע דבר וכו' וע"ז נאמר ולא תגרעו ממנו וכו'. הנה הר"מ בהלכות ממרים מובא במצוה הקודמת כתב כגון שאומר בשר חי' מותר מן התורה וכו' ולפי האמת שבשר חי' אינו אלא מדרבנן כגון שאומר שבשר בהמה מותר מן התורה וגדי דוקא וכדומה. ועיין בלחם משנה שכתב אפילו אם אמר דהם אסרוהו אך מן התורה מותר עובר בב"ת והרהמ"ח מביא בגוונא המבואר בש"ס הניתנין במתן ד' שנתן במתן אחד עובר בלאו הזה רק בנתערבו מוטב שנעבור על בל תגרע בשוא"ת משיעבור על בל תוסיף בקום ועשה והרשב"א כתב דאם אינו עושה איזה עשה כגון שאינו תוקע בר"ה וכדומה חוץ מה שעבר על עשה עובר ג"כ בלאו הזה דבל תגרע ובס' אבני מילואים בר"ה בסוגיא דלמה תוקעין וחוזרין ותוקעין וכו' ובקונטריס א"מ שם השיג על הרשב"א דלא שייך ב"ת רק כגון מתן ד' שמקיים המצוה אם נותן במתן א' ע"ז שייך לא תגרע דהמצוה כתקנה הוא ליתן מתן ד' אבל באינו עושה העשה כלל או בדברים שמעכבים המצוה כגון ג' פרשיות בתפילין או ג' מינים בלולב וכדומה דאינו מקיים המצוה כלל לא שייך בל תגרע ע"ש שהאריך ויש לפלפל בדבריו אך מביא שדברי הרשב"א מבוארים בספרי ומי יחלוק על הספרי אם כן בכל עשה אם מבטל עובר בעשה ולא תעשה רק דאין לוקין כיון דאב"מ. וע"ש הא דחז"ל עקרו מ"ע משום סייג היינו כמו דיש כח להם לעקור עשה בשוא"ת ה"נ יכולים לעקור לאו ג"כ בשוא"ת ויש נ"מ לכמה ענינים ואין כאן מקומו להאריך. והנה כתבנו דהר"מ אינו מחייב בבל תוסיף מלקות ונלענ"ד דעל ב"ת קשה הציור מאוד ללקות בשלמא אי עובר בב"ת בלא כוונה כלל והתורה הקפידה על מעשה שלא יעשה שלא ישב בסוכה לאחר החג וכדומה שייך שפיר אם עובר על ציווי התורה כמו כל הלאווין שבתורה ע"כ מקשה הש"ס שפיר אם א"צ כוונה הישן בשמיני בסוכה ילקה אבל לפי המסקנא דשלא בזמנה בעי כוונה והיינו לצאת ידי המצוה ע"ש ברש"י וא"כ דרך משל היושב בסוכה באמצע השנה או נוטל לולב אם מתרינן בו דאסור לעשות במתכוין למצוה נהי דהוא מקבל עליו התראה דיודע מזה ומכל מקום עושה מכל מקום ממ"נ אם באמת משקר ואינו מכוין אינו עבירה ואם דאומר אמת דהוא מתכוין באמת

לעשות המצוה ומכוין לצאת לעשות רצון הבורא ית"ש אם כן אין לך מוטעה גדול מזה כי ידוע לכל העולם דרצון הבורא לישב בסוכה בחג דוקא וליטול לולב בחג ג"כ וכדומה אם כן אין שייך מלקות כלל במוטעה כמבואר כ"פ הוא וכו' ולא מוטעה ואין לך שוטה גדול מזה אם יושב בסוכה באמצע השנה או נוטל לולב ומדמה בדעתו שעושה רצון הבורא ית"ש ואם התורה חייבה מלקות אם באמת נראה לו שהוא מצוה ואנן אמרינן לו שאינו מצוה דמחייב לציית לדברינו ואם אינו ציית ילקה דבאמת אם מחזיק בדעתו כן הרי הוא כופר בתורה שבכתב או שבע"פ ואינו בכלל הלוקין והוא מן המורידין וכו' כמבואר בר"מ פ"ג מה' ממרים. הכלל אם שקורי משקר ובאמת אינו מכוין לא עבר עבירה ואם במתכוין באמת הוא מוטעה או כופר ולא שייך מלקות כלל ע"כ בתחילה על רבא דסובר מצות אצ"כ מקשה שפיר הישן בשמיני כיון דא"צ כוונה ילקה ולפי מאי דמסיק בזמנו לא בעי כוונה באמת לוקין אבל שלא בזמנו דבעי כוונה באמת אין לוקין. ולפמ"ש דדעת הר"מ דמצ"כ לצאת אם כן גם לעבור בעי כוונה תמיד לא יצויר מלקות ע"כ לא חשבו בכלל הלוקין והרב המחבר אפשר דסבירא ליה מצות אצ"כ ולעבור ג"כ לא בעי כוונה ע"כ לוקין אך מכל מקום צ"ע דהרב המחבר כתב דהיושב אח"כ בכוונת מצוה לוקין וקשה הציור לדעת ובאתי רק לעורר ובעזרת השי"ת אשנה פרק זה כי הוא ענין עמוק לפענ"ד:

מצוה תנו

סעיף א

שלא נשמע נבואת מתנבא בשם ע"א כלומר וכו' לא תשמע אל דברי הנביא וכו'. זה מבואר בר"מ פ"ה מהלכות עכו"ם ולדעתם הלאו הזה שלא לערוך עמו דין ותשובה וכו' והרמב"ן בהשגותיו על רבינו בסמ"ק שלו השיג עליו דזה אינו בכלל הלאו והלאו הוא לא תשמע היינו שלא יקבל דבריו לעבוד ע"ז והוא מהרבה אזהרות שנאמרו בע"ז ואין הלאו הזה בא בחשבון לדעתו ועיין בס' משנ"ח בסי' כ"ט:

מצוה תנז

סעיף א

שנמנענו וכו' ולא לחבב וכו' וע"ז נאמר לא תאבה לו. זה מבואר בר"מ פ"ה מה' עכו"מ מהספרי ומבואר בספרי ורש"י על התורה מביאו לפי שנא' ואהבת לרעך וכו' יכול אף זה ת"ל לא תאבה וכו' וכן במצוה שאח"ז מבואר לפי שנאמר וכו' וקשה לי ע' בסמ"ק

לרבינו בשורש הח' וברמב"ן שם שכ' שם תנאי השלילות אם צריכה התורה לשלול דבר כמבואר גבי וקנא את אשתו דר"י סובר רשות לפי שנאמר לא תשנא וכו' ע"כ כתבה התורה כאן ושלל זה וכן יבום ע"ש ור"ע לומד השלילות מפסוק אחר ע"כ הפסוק זה מ"ע וכן לה יטמא וכו' ע' בסוטה דף ג' ע"כ כאן מנ"ל לחז"ל דזה הוי לאו ונחשב בכלל הלאוין דילמא הוא רק שלילות והוא רשות לפי שכתבה התורה ואהבת וכו' כתבה התורה כאן דזה שהוא רשע א"צ לאהוב אותו וכן במצות שאח"ז דעזב תעזוב וכו' דילמא שללה התורה ד"ז בכאן אבל בלאו אינו עובר ע' באריכות שם בדברי הרמב"ן. ואף דאפשר דמצד הסברא א"צ לאהוב רשע כזה מכל מקום לשון זה לפי שנאמר צ"ע דאדרבא כיון שנאמר וכו' אפשר אין זה לאו וצ"ע. ועיין בס' משנ"ח בסי' כ"ד וכתב שם אף שאין עדים רק הסיתו בינו לב"ע מכל מקום מצוה לשנוא אותו ואף בזה"ז ע"ש ועל לאו זה אין לוקין דהוא הדבר המסור ללב ואב"מ וע"ז נאמר ויראת וכו':

מצוה תנח

סעיף א

שתהיה שנאת המסית קבוע וכו' שלא נקל בנטירת הנקמה וכו' וע"ז נאמר ולא תשמע וכו'. ג"ז מבואר בר"מ שם מהספרי מכלל שנאמר עזוב תעזוב יכול וכו' ת"ל לא תשמע אליו וכו'. וע' מ"ש במצוה הקודמת ועי' בס' משנ"ח אף פריקה דאיכא צעב"ח אסור ועובר בלאו וגם כן אין בו מלקות ע"ש אף דעוזר לו ופורק וטוען דהוי מעשה מכל מקום הו"ל לאו שניתן לאזהרת מב"ד ע"ש באריכות וע"ש עוד שכ' דהנה בשאר עבירות אם רואה בחבירו מבואר בפסחים דף קי"ג דמותר או מצוה לשנאתו ונלמד מדברי קבלה אך כאן גבי מסית עובר בלאו אם אינו שונאו וגם שם מצוה אף בשונא לפרוקי ולטעון וכאן אדרבה עובר בלאו אך אפשר דאינו עובר בלאו רק המוסת כמו דכתיב בקרא לא תאבה וכו' ולמוסת אזהיר קרא אבל כ"ע חוץ מהמסית אף דאיכא עדים ומצוה על כל ישראל לשנאתו כמבואר בפסחים שם אי דאיכא עדים וכו' היינו מד"ק אבל הלאו אינם עוברים וכן פריקה וטעינה אפשר דמצווים כ"ע לפרוק ולטעון ואף אם נאמר דהוא מן המורידין וכו' על כל פנים אינם עוברים בלאו הזה דהוא אפשר רק למוסת וצ"ע ולא עיינתי שם היטב ומכל מקום אני לך:

מצוה תנט

סעיף א

שנמנע המוסת שלא להציל המסית כשיהיה בסכנה וכו' ולא תחוס עינך וכו'. ג"כ מבואר בר"מ שם מהספרי ועיין במצוה הקודמת וג"כ יש לחקור אם הלאו על המוסת לבד או על כל ישראל. ועי' במשנ"ח שחקר זה וע"ש שחקר אם עבר והצילו במעשה אם לוקין וכתב דאם הי' עדים שהסית אם כן בר קטלא הוא יכול לומר שהצילו כדי להביאו לב"ד לדונו ומצוה לדונו בב"ד עפ"י משפט תוה"ק אך באין עדים רק הוא בעצמו אמר שהסית אין לוקין עפ"י עצמו אך אפשר דאיסור עצמו מוחזק על פיו דאיסור הוחזק בע"א כמו שמבואר בר"מ בה' סנהדרין דא"צ ב' עדים למלקות אלא בשעת מעשה אבל איסור הוא בע"א וכו' והדברים עתיקים אם כן כאן נמי אם הוא בעצמו החזיק אותו למסית ואח"ז הצילו וקיבל התראה אפשר חייב מלקות וע"ש שפלפל בחכמה באריכות ומכל מקום אני לך:

מצוה תס

סעיף א

שנמנע המוסת שלא לטעון דבר של זכות וכו' וע"ז נאמר לא תחמול וכו'. גם כן מבואר בר"מ שם. ועניינה כמצות הקודמות ועיין בס' משנ"ח דלכאורה אזהרה זו על המוסת אבל הב"ד מלמדין עליו זכות ככל ד"נ אך מבואר בסנהדרין ובר"מ פי"א מהלכו' סנהדרין דמסית מחזירין לחובה וכו' ועוד חומרות שיתבאר בעזהשי"ת במצוה לקמן דכתיב לא תחמול וכו' מבואר דגם הב"ד מוזהרים ע"ז וג"כ אין טוענין למסית אעפ"י דכתיב ושפטו וכו' והצילו נראה דגם הב"ד מוזהרים והניח בצ"ע ויבואר עוד בזה במצוה תס"ב בעזהשי"ת ואין לוקין אם למד זכות דהו"ל לאו שאב"מ וע"ש שכתב דאם עבר ולמד זכות משתקין אותו כמו בעדים ואינו מובן ד"ז דמבואר בש"ס דסנהדרין ובר"מ פ"ה מהל' עדות דאם העד אומר שיש לו ללמד זכות משתקין והיינו כיון דעובר בלאו אם כן ה"נ אבל אם עבר ולימד זכות הן כאן והן שם גבי עדים אם הזכות נראה לב"ד בוודאי מצילין אותו אעפ"י שעברו בלאו רק הם אסורים ללמד זכות אבל אם למדו זכות הדיינים יעיינו בזה וז"פ וגם כוונת בעל משנ"ח כ"ה רק לשונו צריך תיקון:

מצוה תסא

סעיף א

שלא יחריש המוסת מללמד חובה על המסית וכו' לא תכסה עליו. גם זה מבואר בר"מ שם וג"כ על המוסת דוקא כ"נ מצד הסברא ואם עבר ע"ז עובר בלאו. ועי' בס' משנ"ח שם שכתב דהיינו דוקא אם אין המוסת עד בדבר אבל אם המוסת עד בדבר כמבואר לקמן דהמסית לשנים הן הן עדיו או לאחד מצטרף המוסת עם אחר בכה"ג אסור למוסת ללמד חוב כי הוא לאו בתורה ועד וכו' לא יענה וכו' דעד המעיד אסור לומר הן חוב או זכות ועובר בלאו עיין בר"מ ספ"ה מהל' עדות ואם כן מותר לעבור לאו בשו"ת לשתוק מלעבור על הלאו בקום ועשה דאם ילמד חוב עובר ג"כ בלאו בקוע"ש והדברים ברורים ולאו זה הוא לאו שאין בו מעשה:

מצוה תסב

סעיף א

שלא נסית אחד מישראל לע"א וכו' וע"ז נאמר ולא יוסיפו לעשות כדבר וכו'. זה מבואר בר"מ פ"ה מה' עכו"ם ואכתוב הדינים בקיצור כדרכי בס"ד ז"ל הר"מ בפ"ה הלכה א' המסית אחד מישראל בין איש בין אשה אעפ"י שלא עבד המסית ולא המוסת עכו"ם אלא מפני שהורהו לעבוד חייב המסית סקילה בין שהי' המסית הדיוט או נביא בין שהיה המוסת יחיד איש או אשה או יחידים מיתתו בסקילה ע"כ ואין ז"ל ממש. והנה בלא עבד המוסת עיין בכסף משנה שהביא ראי' לזה מאמר לשנים הן הן עדיו והא וודאי לא עבדו אותו וכו' והמסית דחייב אף שלא עבד פשיטא דאל"ה בלאו הכי חייב משום עובד עיין בכסף משנה בפ"ד גבי מדיח וגם מהמשנה בסנהדרין דף ס"ז דאם חוזר בו ה"ז מוטב וכו' מבואר דלא עבד דאל"ה ל"מ חזרה ע' בס' יש סדר למשנה וגם פשיטא דקרא הכי מוכח ואין להאריך. ופשוט דד"ז דמסית בישראל דוקא וב"נ המסית א"ח כלל דכה"ת לישראל נאמרה וגם בלאו נאמר וכל ישראל וכו' ולא וכו' אם כן הוא רק לישראל אף דב"נ מצווה על ע"ז היינו שלא לעבוד אבל על הסתה אינו מצווה כלל וכן המוסת דוקא ישראל אבל המסית לעכו"ם פטור ככתוב בתורה כי יסיתך אחיך וכו' וז"פ וא"צ לכתוב. ואזהרה דמסית מבואר כאן גבי מסית ולא יוסיפו וכו' וגבי מדיח מבואר בר"מ פ"ד שם דאזהרה הוא מלא ישמע על פיך וכו' וכן מבואר בדברי הרהמ"ח לעיל במצוה פ"ז והוא מהש"ס דסנהדרין דף י"ג ע"ב לא ישמע וכו' אזהרה למסית ולמדיח מסית בהדיא כתיב וכל ישראל וכו' אלא אזהרה למדיח. ונראה דבמסית עוברים על הלאו דלא ישמע ג"כ כיון

דע"פ משמע כמו מדיח מ"ל מדיח מ"ל מסית משמיע ע"פ רק בס"ד לא ישמע מוקמינן על מסית ועל מדיח דמיותר ואקשינן דעל מסית ל"צ דאזהרה מיוחדת כתיב במסית ומתרץ דצריך אזהרה למדיח דאין כתוב שם שום אזהרה ואין עונשין בלא אזהרה ע"כ מאזהרה דלא ישמע עונשין למדיח ומכל מקום המסית עובר בלאו דלא ישמע ג"כ ומכל מקום לא הוי לא ישמע וכו' לאו שבכללות חדא דעיקר הוא למסית וגם הוא דבר אחד שמשמיע וכו' ע' בתוס' שם. ולדעת הר"מ בסמ"ק שלו דכל היכי דעונש מפורש ילפינן האזהרה אף מלאו שבכללות והדברים עתיקים אם כן ה"נ. ונ"מ לפי מ"ש כ"פ בח"ז דדעת רש"י בשבועות דהתראה בכל החיובים צריכים להתרות בו משום הלאו שבתורה וכתבתי אף דבר"ם פי"א מהלכות סנהדרין אינו מבואר זה ונראה מדבריו דא"צ להתרות בו משום הלאו המבואר בכתוב רק דמתרינן בו שהוא עובר עבירה וחייב עלי' עונש מכל מקום כתבתי דהר"מ מודה אם התרו בו משום לאו אחר אינו התראה כלל אף לשיטתו כי סבר דמלעיגין עליו והבאתי ראיה מדברי התוס' בב"ק דף ב' ע"א ומדברי התוס' במס' שבת דף ע"ג ע"ב בד"ה משום זורע וא"צ לכפול הדברים. אם כן לפי מאי דקיימא לן מסית א"צ התראה כמבואר לקמן בס"ד מכל מקום אם התרו בו משום לאו אחר מגרע גרע ואינו חייב כי סובר שמלעיגין עליו כמו שמבואר בתוספות במקומות הנ"ל אם כן לפמ"ש במסית אם התרו בו משום לאו דלא ישמע ע"פ חייב דלאו הזה במסית ג"כ והו"ל מענינו כי עובר בלאו הזה ג"כ כ"נ. והמסית הזה בין שהוא הדיוט בין שהוא נביא חייב סקילה ודיני נביא עוד יתבאר בעזהשי"ת לקמן בפ' שופטים. והמוסת בין שהוא איש או אשה ול' הר"מ בין שהיה המוסת יחיד איש או אשה או יחידים מיתתו בסקילה. והנה בתחילת לשונו כ' המסית וכו' בין איש או אשה וכו' קאי על המסית ועתה מיירי במוסת שהוא בין איש או אשה ומ"ש בין שהוא המוסת יחיד וכו' או יחידים כ' הכסף משנה דמבואר בסנהדרין דף ס"א אחד יחיד הניסת ואחד רבים הניסתים ואע"ג דהשתא דברייתי' בניסתים מיירי ה"ה לענין המסית עכ"ל וא"י כוונתו דהר"מ כ' מוסת היינו ניסת וא"כ דברי הר"מ הם דברי הגמ' ונראה ממה שמרשים הכסף משנה דהי' גרסתו בר"מ במקום מוסת מסית והתחלת דבריו המסית בין איש ובין אשה היינו שמסית לאיש או לאשה והאיש והאשה הם ניסתים ועתה מיירי ממסית ועיין בס' יסל"ם מה שהגי' בדבריו וס' פר"ח אינו בידי.

והנה הדין אמת בין שהי' המסית אחד או יותר הוי מסית וכן הניסתים ומכל מקום ל' הר"מ שכ' או יחידים נראה דוקא אם הם יחידים אבל רבים הניסתים אינו חייב (אעפ"י דלהכסף משנה מיירי עתה במסית מכל מקום בניסת דבר ברור הוא דרק ליחידים חייב

ולא לרבים דלרבי' לא נקרא מסית) והדבר מוכרח דהרי מבואר פ"ז גבי מדיחים דכל שהעיר אינה נעשית עהנ"ד אין המדיחים בסקילה ויש הרבה תנאים בעה"נ דנשים אינם בעהנ"ד וגם לא פחות משנים מדיחים וגם דצריך שהמודחי' יעבדו עיין בר"מ ובלא אלו התנאים נראה דאין עונשים המדיחים ות"ל דלחייבו משום מסית דנשים חייבים גם כן וכן אפילו לא עבדו וכן שאר התנאים שא"צ במסית. ומבואר להדי' פ"ז הלכה ו' דאם לא הי' רובם נדחי' אין עושי' דין במדיחין וקשה יתחייבו משום מסית ע"כ מסית הוא רק ליחיד ולרבי' אין לו דין מסית רק מדיח וצריכים כל התנאים שנתבארו גבי מדיחים בפ"ד ואם לא נשלמו כל התנאים אינם חייבים כי מסית אינו רק ליחידי' ולא לרבים ואפשר דהטעם דרבים לא ממשכי וגזה"כ הוא וכמה הוא רבים כיון דבר"מ מבואר בין שהיה יחיד או יחידי' וא"א לומר דיחידי' היינו שנים דהא מבואר במשנה בסנהדרין דף ס"ו אמר לשנים הן עדים וכו' וכן מבואר בר"מ כאן סוף הלכה ב' וא"א לומר דהסית כ"א בפ"ע אם כן האיך מעידין עליו הא הו"ל עדות מיוחדת בד"נ ואינו עדות כלל אף עפ"י שמסית חמור לענין התראה מכל מקום אין לנו רק מה שנתפרש בש"ס ופשיטא לכל הדברים שוה לד"נ ע"כ לשני' הוי יחידים ורבי' היינו שלשה כמבואר ביו"ד סי' ר"מ גבי נדר ע"ד רבי' דהיינו שלשה ועיין בגיטין דף מ"ו וראיתי בלחם משנה כאן שכתב חילוק זה בין המוסת יחיד דחייב המסית ובין אם הם רבי' אינו חייב כמו שמבואר בפ"ד וכתב מה שמבואר בר"מ כאן יחידים היינו לכל אחד בפ"ע וכן מ"ש הר"מ המסית לשני' הן עדים היינו כ"א בפ"ע וכו' והוא תמוה האיך יכולים להורגו בעדות מיוחדת ע"כ מדמבואר במשנה דלשנים הוי מסית דנקראו יחידי' ולשלשה דמצינו דנקראו רבים לא הוי דין מסית וצריכים כל התנאים של עהנ"ד. שוב ראיתי בספר משנ"ח במצוה כ"ב שכתב חילוק בין מסית היינו ליחיד ובין מדיח היינו לרבים ומביא בשם מהר"א שטיין דעד עשרה הוי יחידים ע"ש. ונראה כמ"ש דלפי פסק הלכה פסקינן דרבי' היינו ג' כמבואר ביו"ד שם ובגיטין שם. שוב ראיתי בספר משנ"ח במצוה י"ט שמביא דברי הלחם משנה ולא הקשה עליו ואח"ז מביא דברי הרהמ"ח במצוה פ"ז שכתב דלאחד הוי מסית ולשני' הוי מדיח ותמה עליו מד"ז דהאומר לשנים כו' ולא נוכל לומר כ"א בפ"ע דהוי עדות מיוחדת כמ"ש אם כן נראה דשנים ג"כ הוי מסית וג' הוי רבי' והוי מדיח ופטורים עד שנתקיים בהן דין עהנ"ד ועיין בכ"מ פ"ד הלכה ו' מה שמחלק בין מסית למדיח על דברי הר"מ ודבריו אינם מובנים היטב. ועיין בסמ"ג בחלק ל"ת כתב ומה בין מסית למדיח מסית יחידים ומדיח את הרבים וקודם לזה כתב דין דאמר לשנים הן עדים כו' ע"כ כמ"ש הוא הנכון דשנים הוי יחידים ושלשה היינו רבים והוא במצוה

כ"ו בחלק הלאוין. ומ"ש הר"מ הרי זה שהדיח רוב אנשי העיר נקרא מדיח ולא מסית אין כונתו דוקא רוב דבמיעוט נמי אינו נקרא מסית כמו שמבואר בפ"ד דמיעוט אינו נהרג וגם בלאו הכי אחד לא נקרא מדיח רק כונתו בקיצור דדין זה של רוב העיר נתבאר לעיל בפ"ד ומכל מקום לשונו צע"ק אך בודאי סברתו כסברות כל הראשונים דמסית הוא רק ליחידים ולרבים לא הוי מסית ופטור במיעוט העיר כמ"ש בפ"ד וגם אחד פטור וצריכים להתקיים כל התנאים שבעהנ"ד כנ"ב. והמסית הן בלשון יחיד והן בלשון רבים וז"ל הר"מ כאן המסית כו' כיצד כו' האומר אעבוד אלך ואעבוד נלך ונעבוד אזבח כו' וכן מבואר במשנה וקא חשיב עבודה היינו כדרך עבודתה שח"מ על עבודה כדר"ע וכן ד' עבודות היינו זביחה וניסוך והקטרה והשתחואה דעל ד' עבודות אלו ג"כ ח"מ והמסית ג"כ חייב מבואר דעל עבודות שאין ח"מ אינו חייב המסי' ג"כ כגון מגפף כו' עיין בר"מ פ"ג וכן מבואר כאן בספרי להדיא יכול אף המגפף כו' ת"ל כו'. והנה בר"מ פ"ג מבואר דעל כדר"ע וארבעה עבודות חייב העובד וכן המקבלו באלקי והוא בש"ס דסנהדרין ובפ"ד גבי עהנ"ד בהלכה ה' כתב האומר נלך ונעבוד או זביחה או הקטרה או ניסוך או השתחואה או נלך ונקבל באלקי כו' וכאן גבי המסית לא כתב נקבל לאלקי. ונראה דאף כאן הדין כן כיון דעל קבלות אלקות חייב העושה ה"ה המסית כיון שהסיתו לעבודה שח"מ והר"מ לא חשש לכתבו שסמך על מ"ש פ"ד גבי מדיח ה"נ. ומכל מקום קצ"ע דבספרי מרבינן הד' עבודות מקרא דבכתוב מבואר נלכה נעבדה כו' היינו כדר"ע וצריך ריבוי על ד' עבודות אם כן כיון דזה לא נתרבה אם כן מנלן. אך באמת גבי מדיח ג"כ כתיב בלשון עבודה ומכל מקום חייב בד"ע כמבואר בר"מ ואפשר דילפינן הדחה הדחה ממסית ע' בדף פ"ט ע"ב בסנהדרין וג"כ מבואר גבי מדיח בר"מ קבלת אלקות וקצ"ע. והנה בלשונות אלו המבוארים אלך ואעבוד אלך ואזבח נלך ונעבוד כו' הקשה הכסף משנה האיך הוא מסית אם אומר אלך כו' או אעבוד כו' כיון שאינו מסית לאחר כלל דאינו אומר לו תעבוד או תזבח כו' ותירץ שאמר אעבוד ואתה אחרי או אזבח ואתה אחרי כו' ועיין בס' יסל"מ שמביא דברי הפ"ח שא"צ לומר בפירוש ואתה אחרי אלא אם משמעות דבריו שהוא מסיתו חייב וע"ש בספר הנ"ל ואין הפר"ח ת"י לעיין בו. והמסית לשנים הן עדיו ומביאין אותו לב"ד וסוקלין אותו דדוקא אם הם אנשים ורחוקים אבל אם הם פסולי עדות באיזה פסול שפסולים לד"נ פסולים גם כאן דאין חומרא במסית משאר ד"נ רק מה שמפורש בש"ס וז"פ. ובימי חורפי הקשיתי על ד"ז לשיטת הר"מ פח"י מהלכות עדות דאם הי' הזמה והכחשה כאחד אינם נעשים זוממים כגון שאומרים עמנו הייתם וגם ההורג או הנהרג וקושית הגאון מוהר"ר חיים יונה תאומים מפורס' בפלוני

רבעני לאונסי מובא בתומים סי' ל"ח ה"נ דהם עדיו אם יוזמו הו"ל הכחשה ג"כ דהניסת הי' עמם אם כן הו"ל עדות שאאי"ל. אח"ז ראיתי שהגאון בעל משנ"ח הקשה זה ואין להאריך והדברים עתיקים.

והנה כמו דאמר לשנים הן עדיו ה"ה אם הסית לאחד ויש עוד אחד המוסת והאחד מצטרפין להעיד עליו. ועיין בתוי"ט שכתב כיון שהקילו בהכמנה אינו מצטרף ואין מוכרח. ועיין במשנ"ח שדחה ג"כ דברי התוס' י"ט דברישא מיירי שלא בהכמנה ועי' מה שמביא בשם הפר"ח על כל פנים אם הוא שלא בהכמנה ודאי מצטרף מכש"כ דהסית לשנים וז"פ. והנה מלשונות הללו שמביא הר"מ אלך כו' נלך כו' מבואר דעכ"פ צריך שיכלול עצמו ג"כ אבל אם מסית לחבירו תלך ותעבוד תלך ותזבח כו' אין זה מסית כיון שהוא בעצמו אינו עובד לא הוי מסית והסברא נותנת כן דלא מימשך בתריה כיון דהמסית בעצמו אינו עובדה כנ"פ. והנה לשונות הללו שכתב הר"מ דהוי מסית מבואר במשנה דף ס"ז וכן פירש"י במשנה דקאי על מסית הלשונות הללו וכן פירש הרע"ב. אך התוי"ט תמה על זה דבגמרא דף ס"א ע"א וע"ב מבואר להדיא דסברי דהמשנה אניסת קאי היינו אם אבה ושמע כאשר יבואר לקמן בעזהש"י. ואפשר נהי דהמשנה קאי אניסת דקים להו להש"ס דאניסת קאי מכל מקום ד"ז דמסית באלו הלשונו' מבואר להדיא בספרי בסדר זה פ' צ"א ע"כ פוסק כברייתא דספרי דבש"ס דילן לא מצינו חולק ע"ז ע"ש. ואין המסית צריך התראה וזה מבואר בסנהדרין דף ח' ע"ב ובדף פ' ע"א והיינו התראה גמורה כמו שמבואר בר"מ פי"א מהלכות סנהדרין דצריכים להודיעו שהוא עבירה וח"מ ויתיר עצמו למיתה ע"ש התראה כזו א"צ גבי מסית אבל התראה קצת צריך דאומרים לו האיך נניח אבינו שבשמים ונעבוד עצים ואבנים כמבואר במשנה כ"כ התוס' בסנהדרין שם וכן מבואר בר"מ דמביא זה האיך נניח כו'. ומבואר דהניסת צ"ל לו האיך נניח כו' ואם חזר בו או שתק פטור ואם אמר כך חובותינו כו' חייב. ועיין בס' משנ"ח הקשה למה אם חזר בו פטור הא מסית חמור מע"ז וקי"ל מגדף ועע"ז דאומר לו אלי אתה ל"מ חזרה תכ"ד אם כן אמאי מהני כאן ובפרט דהוי לאחר כדי דיבור דשאילת שלום כיון דאומר האיך נניח כו' ותירץ כיון דזה הוי התראה כמ"ש התוס' אם כן בחוזר א"ח על דיבור הראשון כיון דלא היה התראה כלל ודבריו נכונים וברורים. וכל ח"מ שבתורה אין מכמינין לו עדים חוץ ממסית שמצוה להכמין לו עדים והנה בכה"ת כולה בודאי הורגין אף בהיו עדים בהכמנה דל"מ שיהיה העובר עבירה צריך לראות את העדים כיון שעדים רואים אותו נהרג ואי משום התראה די עפ"י אשה ואפילו מפי עצמו הוי התראה עי' בר"מ פי"א מהלכות סנהדרין ובמכות דף ו' ע"ב רק אין מצוה להכמין לו ולרדפו והרבה

שלוחים לו ית' לענוש אותו וכאן מצוה להכמין לו לרדפו ולהרגו עפ"י ב"ד. ועי' ברש"י בסנהדרין דף ח' שכתב ונהרג בלא התראה ע"י הכמנת עדים נראה מדבריו דע"י הכמנה הוא בלא התראה ואינו מוכרח דיכול להיות התראה אף בהכמנה ע"י עצמו או ע"י אשה כו' כמבואר שם במכות. ועיין ברש"י דף ס"ז ע"א בד"ה ולא זו בסוף דבור שכתב כל ח"מ צריכים התראה וזה נהרג בהכמנה ובאמת גם בהכמנה יכול להיות התראה רק כאן אין צריך התראה ונוסף עוד מצוה להכמין וז"פ ועי' משנ"ח. ועיין ברש"י במשנה דף ס"ז בד"ה אמר לשנים כו' הן עצמן נעשים עדים וא"צ להתרות בו כו' וא"י מנלן זה דאף שהם בעצמם עדים מכל מקום יכול להיות בהתראה בין העדים או בשאר מיני התרא' וצ"ע. עי' בסנהדרין ס"א בתוס' ד"ה האומר בע"א מבואר בדבריהם דאומר אעבוד חייב מידי דהוי מקבלו באלקי ולמסקנת הש"ס דלא זו אף זו קתני כו' וכאן נראה דבלשון זה חייב דוקא משום מסית ולא מטעם קבלה. אך ע' היטב דגם התוס' מיירי בניסת האומר אעבוד כו' אבל כל אדם בלשון זה לא הוי קבלה ואינו חייב רק מטעם מסית וכן בפ"ד גבי מדיח דפטור אם לא עבדו המודחים וא"ח המדיח משום קבלת אלקות בלשון זה ע"כ כ"ה דוקא בניסת לפי הס"ד ולא בשום אדם כנ"פ. המסית אחרים לעבדו אם לא עבדו הוא אין המסית חייב משום מסית דלא מימשכי אחרים דכ"ש הוא ממין והוא כדעת ר"י בסנהדרין דף ס"א וזה דעת הר"מ כתירוץ הראשון בתוס' בד"ה ומ"ס כו' אבל בתירוץ השני דעת התוס' שם דחייב בכ"ע משום מסית אפילו במסית לעצמו והסוגיא מיירי בניסת כאשר יתבאר אח"ז בס"ד ע"ש. ואם עבד המוסת למסית נהרג המסית והר"מ פירש כן בש"ס היכי דפלחו כ"ע לא פליגי דחייב היינו דחייב המסית דכתיב לא תעשה לך פסל היינו דעושה עצמו פסל. ולכאורה כיון דמסית חייב מגזה"כ אפילו לא עבד המוסת כלל וכאן דפטור בלא עבדו אם כן לא הוי בכלל מסית ולמה יתחייב בעבדו אך באמת גזה"כ לא תעשה כו' לפי' הר"מ. ועיין בתוס' לתירוץ האחרון פרשו שם בדרך אחר היכי דפלחו כו' ע"כ דין המסית ודין המוסת כך הוא אם המסית הסית לעבודה זרה אחרת או לאיש אחר והמוסת אמר הן או נלך ונעבוד כו' חייב המוסת ג"כ סקילה אעפ"י שלא עבד עדיין דגזה"כ לא תאבה כו' הא אם אבה ושמע חייב. ולשון הר"מ אם אמר הן נלך ונעבוד היינו או נלך כו' כמו שמבואר להדיא בש"ס. ואם הסית לעצמו אעפ"י שאמר המוסת הן א"ח לא המוסת ולא המסית דלא הוי קבלת דברים בלעצמו וג"כ המסית א"ח כמו אם לא אבה כלל דהמסית פטור במסית לעצמו כמ"ש הר"מ ה"נ באמר הן דאחוכי קא מחייך ע"כ פטורים שניהם. ודעת התוס' בתירוץ שני כתבתי לעיל דס"ל דמסית בכ"ע חייב אף במסית לעצמו והמוסת לא קבל א"צ לכפול. והנה במסית לעצמו

והמוסת אמר הן דאינם נסקלים נראה מדברי הש"ס בסנהדרין שם דף ס"א דוקא דאמר הן אחוכי כו' כמבואר בב"ק דף צ"ג יש הן שהוא כלאו ע"ש אבל אמר בפי' אעבוד כו' הו"ל קבלה אפילו בעצמו והר"מ הביא לשון זה רק הן אבל קבלה בלשון אחר אינו מביא רק מדכתב אם עבדוהו כו' משמע דוקא בעבד ולא בקיבל ואח"ז לע"ז אחרת שכתב אם אמרו הן נלך כו' הוי זו ואצ"ל זו. ומכל מקום צ"ע לשון הר"מ. ע' בסוגיא עם פירש"י צ"ע להבין ובעזה"י אשנה פ"ז. והנה כמה תירוצים נאמרו בש"ס על רומי' דמתניתין דמבואר דהמוסת חייב בקבלה בעלמא נראה דהר"מ פוסק כרבינא דהוא בתרא דתירץ לא זו אף זו ובכ"ע חייב המוסת בקיבל עליו דהו"ל אבה ושמע וכך גזה"כ ושם מבואר תירץ ר' יוסף דחילוק יש בין יחיד הניסת ובין רבים הניסתים היינו רבים הנידחים כי לענין הניסתים כבר כתבתי לעיל דאין חילוק ורבים יותר מב' הוי בכלל נידחים ויש להם דינים אחרים. וגם בסוגיא מבואר הא דמוקי ברבים היינו עהנ"ד ע"ש. והר"מ פסק כן בפ"ז גבי מסית דאבה ושמע חייב ובפ"ד גבי עהנ"ד פוסק דא"ח באבה כו' והתוסי"ט תמה על זה דהא אביי אותבי' לר"י אם כן בפ"ד ג"כ הדין כן ובעזה"י יבואר במצות עהנ"ד כי כאן כ"ע סוברים דאבה ושמע חייב כמ"ש. ועיין בתוי"ט שהקשה ששם בפ"ד כתב עד שעבדו מבואר דוקא אבה ושמע ובריש פ"ה כתב המסית אחד מישראל וכתב אעפ"י שלא עבד המסית ולא המוסת חייב כו'. וקיטא דלישנא הוא דבראש הפרק מיירי מהמסית ולא מהמוסת והקושי' הוא ממוסת דכאן חייב בעבר ואבה ושמע ושם פטורים עד שעבדו ועיקר הקושיא מפרק זה הלכה ה' דמבואר בהדיא בר"מ דאם שמע המוסת אעפ"י שלא עבד חייב שנאמר לא תאבה כו' הא אבה ושמע חייב עי' ותראה ומרוב עיונו נזרקה טעות בכתיבה וז"פ.

והמסית מפני חומר העון יש כמה דברים שחמור מכל ד"נ א"צ התראה גמורה ומכמינין לו עדים כמו שמבואר כאן. ובר"מ פי"א מסנהד' מבואר עוד מהש"ס דאם יצא מב"ד זכאי ואמר אחד יש ללמד עליו חוב מחזירין אותו יצא חייב ואמר אחד יש לי ללמד זכות אין מחזירין אותו ובד"נ הוא להיפוך ע' שם. ואין טוענין למסית ומושיבין בדינו זקן וסריס ומי שאין לו בנים שהם אכזרים משא"כ בכל ד"נ כי גדול עונו וילפינן מקרא לא תחמול כו'. ועיין בספר משנ"ח בסי' כ"ז שכתב כמו בכל ד"נ דאין מחזירין לחובה מלאו דצדיק אל תהרוג כו' מכל מקום אם טעו בדבר שהצדוקים מודים מחזירים לזכות מכש"כ מד"נ. ודבריו ברורים דלאו דין כלל בטעה בדבר מפורש שהצדוקים מודים וז"ב. ונראה דשאר ענינים שמבוארים בד"נ להקל ע' בפ' אד"מ נוהגים גבי מסית ואין לנו רק מה שמפורש בש"ס ומבואר בר"מ פי"א. ודבר ברור דכ"ז דוקא במסית דגדול עונו כו' אבל המוסת

דאדרבא עבירתו קיל מכל עובד ע"ז בעצמו כיון דניסת אם כן אם אבה ושמע בודאי צריך התראה גמורה ככל שאר ד"נ והלאו הוא לא תאבה ולא תשמע ויש לו כל הקולות כמו בכל ד"נ ודבר פשוט הוא ולא ניתן לכתוב מרוב הפשיטות. והלאוין אלו לא תאבה כו' אעפ"י שנכלל בם דינים אחרים כמ"ש לעיל במצות הקודמים הוא לאוים שניתן לאמב"ד ג"כ עי' ברמב"ן. ומצוה ביד המוסת להורגו שנאמר ידך תהיה בו בראשונה כו' מבואר בר"מ כאן מהספרי. והנה בכל ח"מ מצוה ביד העדים בראשונה ועי' בר"מ פי"ד מהלכות סנהדרין דפוסק בכל ח"מ אם נקטעה יד העדים פטור ממיתה דבעינן יד העדים בראשונה ובהיו גידמים בתחלה הו"ל שפיר יד העדים ע"ש והוא מהש"ס דסנהדרין דף מ"ה ע"ב דבעינן קרא כדכתיב אם כן כאן אם נקטעה יד המוסת פטור וגידם מתחלתו חייב ע"ש בר"מ ובגמרא וצ"ע שלא ביאר הר"מ דין זה דשם גבי עדים הו"ל לכתוב ובמסית נקטע יד המוסת כו' וצע"ק. ונראה דכאן דהתורה כתבה דמצוה ביד המוסת דכתיב ידך כו' אין מצוה ביד העדים כלל רק במוסת. ונ"מ אם הסית לאחד ויש עד דהמוסת והעד מצטרפין כמ"ש לעיל ונקטעה יד המוסת פטור ולא אמרינן דתתקיים יד העדים עפ"י העד השני דכאן הוא המצוה רק במוסת כדכתיב וז"פ. והמסית שהורגין צריך הכרזה דהיינו שכותבין לכל המקומות דזה נהרג בב"ד מפני שהיה מסית וזה מבואר בר"מ פ"ג מהלכות ממרים וא"צ להמתין עד הרגל ע"ש בכ"מ רק בהכרזה להודיע דכתיב וכל ישראל כו' ע' בסנהדרין דף פ"ט. והנה העונש נוהג בזמן שהיה ד"נ נוהג כמבואר כ"פ. וזה שנים רבות שכתבתי על הגליון בר"מ דמבואר בחולין דף ד' כי יסיתך אין הסתה אלא ע"י אכילה ושתיה והר"מ אינו מביא זה. עתה ראיתי בס' משנ"ח שעמד בזה וכתב דאינו לעיכוב רק דהש"ס קאמר דדרך הסתה בכך אבל בלא אכילה ושתיה ג"כ הוי הסתה. עוד מבואר בר"מ בהלכות ממרים דלכל אינו נעשה בן שליח להכות ולקלל לאביו חוץ ממסית ומדיח ועיין במשנ"ח שהקשה ע"ז דמדיח דבש"ס מבואר הטעם דכתיב לא תחמול כו' וזה רק במסית ולא במדיח וראיתי בגליון בפ' הנחנקין מביא הגאון מהר"י פיק דברי"ף ובשאלתות מבואר גם מדיח ובעזה"י יתבאר גבי מדיח. ודין דקללה והכאה יבואר בעזה"י כ"א במקומו ולענין תשובה על חטא זה הוא מהחמורות וסברא דצריך למסור נפשו על עבירה דהוי אבזרי' דע"ז וחמור יותר ואין כאן מקומו:

מצוה תסג

סעיף א

לחקור בעדות חקירה גדולה כו' וע"ז נאמר ודרשת וחקרת כו'. מבואר בר"מ פ"א מהלכות עדות ובקצת פרקי' אח"ז ובחוה"מ סי' ל' ועוד במקומות מפוזרים. והדברים ארוכים ואכתוב בקיצור כדרכי בס"ד. והנה כל עדות הן ד"נ והן ד"מ כולן שוים בדין זה דצריכים דו"ח דכתיב משפט אחד כו' וזה מן התורה ורבנן תקנו בד"מ שא"צ דו"ח ונכתוב כאן רק הדינים מה"ת. הכלל כל עדות הן ד"נ והן ד"מ ומלקות וגלות כולם צריכים דו"ח מן התורה וג"כ עד אחד לשבועה. דע"א לשבועה דינו כמו שני עדים לכ"ד וכל הפסולים לעדות הן נשים והן קרובים וכו' פסולים בע"א לשבועה כידוע אם כן דין עדות יש לו וצריך דו"ח מן התורה וכן עדות קידוש החודש מבואר בר"מ פ"א מהלכות קדה"ח דצריכים דו"ח וע' שם בר"מ פ"ב דנראה מדבריו דא"צ דו"ח מן התורה בקדה"ח ועי' בלחם משנה שם שעמד בזה ועיין באו"ת סי' ל' דדעתו בדעת הר"מ דעדות החודש א"צ דו"ח מה"ת. וכתב הטעם דכל הטעם דדו"ח שיתקיים הזמה ובקדה"ח אפילו הוזמו הוא מקודש ע"ש בר"מ אם כן א"צ דו"ח. ובאמת דו"ח אין הטעם מטעם הזמה דגזה"כ הוא ובדיקות ג"כ מן התורה כמבואר בסנהדרין דף מ"א אף שאין הזמה תלוי בבדיקות כמו שמבואר שם והרבה פוסקים סוברים דבממון לא בעינן עדות שאי"ל ומכל מקום מבואר בש"ס דצריך דרו"ח מן התורה ועיין בש"ך בחוה"מ סי' ל"ג מה שמביא בשם נמ"י והמעיין בסוגיא יראה דרק לענין אם אמר א"י בחקירות הטעם משום עדות שאאי"ל אבל לכתחלה צריך דו"ח מגזה"כ ושאלת כו' ויש בזה אריכות גדול ע' בנו"ב סי' ע"ב ואני באתי בקיצור נמרץ במה שהאריכו האחרונים כי אין כאן מקומו להאריך. ובעדים של איסור דע"א נאמן ואפילו אשה וקרוב ובעד סוטה ובעד עגלה ערופה ובעדות אשה לכאורה באיסור דא"צ עדות כלל דכולם נאמנים ה"ה דא"צ דו"ח. ועיין בסוף יבמות גבי אין בודקין עידי נשים בדו"ח. ועיין בפוסקים ועיין בנו"ב דמביא דגם עדות בדבר שבערוה דצריך שני עדים דעת קצת פוסקים דאין צריך דו"ח. והנה ענין זה ארוך מאד צריך קונטריס מיוחד ובעזה"י כוונתי לדעת הנו"ב בהרבה דברים וא"י להאריך כאן רק בקיצור ע' בדבריהם ודברי הנו"ב ברורים כמ"ש לעיל דדרו"ח אין תלוי בהזמה דלכתחלה צריך דו"ח אף במקום שא"צ עדות שאי"ל רק דנ"מ באומר א"י באיזה חקירה דאז באם צריך עדות שאי"ל העדות בטל כיון דא"א לקיים דין הזמה ובמקום שא"צ הזמה כשר באמר א"י אבל מכל מקום דו"ח מן התורה כמו בדיקות שאין תלוי בהזמה ע"ש באריכות. וע"ש שכתב דממשפט אחד ילפינן רק ד"מ שוים לד"נ ולא שאר עדיות שבתורה אפילו דבר

שבערוה רק קצת הראשונים סוברים דילפינן בדבר שבערוה דבר דבר מממון ע"ש ולא הביא מה דעתו בדעת הר"מ בעדות קידוש החודש שהבאנו לעיל ועיין באהע"ז סי' י"א וסי' י"ז וסי' מ"ב. והנה השבע חקירות ילפי' מקרא בסנהדרין דף מ' והם באיזה שמיטה ביובל ובאיזה שנה בשמיטה כו' וקצת קשה עלי לצייר דבר זה. הן אמת בב"ר דמנו יובלים ושמיטות היו העדים יודעי' באיזה שמיטה ביובל אבל בב"ש או לאחר חורבן עיין בר"מ פ"י מהלכות שמו"י דשיטות הגאונים שאין מונין כלל יובלות רק שמיטה ע"ש והיו דנין ד"נ בב"ש ודיני מלקות וקנסות כ"ז שהיו סמוכים עד אביי ורבא וגם באיזה עדות שצריכים גם האידנא דו"ח כגון בדין מרומה האיך יודעים באיזה יובלים וצריכים העדים לחשוב יובלו' מעת שהתחילו וזה דבר קשה הציור מאד ממש בכל העולם א"י האידנא חשבון היובלים כלל ואפילו שמיטות א"י האידנא לרוב העולם בח"ל רק יחו"ס הנוהגים שמיטת כספים. ונ"ל דבאמת אין מבואר בתורה מה הן החקירות רק דהתורה כתבה דצריך עדות שאי"ל דעי"ז מתיראים העדים לשקר ואמרו חכמינו זכרונם לברכה דצריך ז' חקירות שכולם הזמה תלוי' בם ואף שאמר אמש הרגו דשייך דין הזמה בלא החקירו' בכמה ביובל כו' מכל מקום עבדינן כרשב"א להטריחו ולהסיעו כו' וכ"ז במקו' ששייך הזיי"ן חקירות צריכים הב"ד לחוקרם וגם הזמה תלוי' בכולם אבל במקום דא"י לחקור באיזה חקירות די על כל פנים אם חוקרין בחקירות שיכול לבוא לידי הזמה ולא הקפידה התורה יותר רק אם יכולים לחקור אבל באין יכולים א"צ ועיין בש"ס דר"א סובר דצריך ח' חקירות ומסקינן דא"צ כיון דאמר באיזה שבוע כו' ה"נ דהחקירות הללו קבלה בידינו דצריך והיינו דכולם מביאים לידי הזמה אבל במקום דא"א אינו מעכב. והאידנא אם אומר בשנה זו ליצירה כמו שאנו מונין האידנא ובאיזה חודש כו' דעי"ז יכולים לבוא לידי הזמה די בכך ושאר החקירות אינן מעכבים כלל כמו דאם אמר א"י באיזה חקירה שאינו מגרע הזמה העדות קיים כמו שמבואר אח"ז בס"ד ומ"ל אם הוא אומר א"י או אם כולנו והב"ד יודעים שא"י בודאי העדות כשר אף דבאמש הרגו מכל מקום הב"ד חוקרין כדי להסיען כו' כרשב"א היינו דלמא יודעים ויאמרו ועי"ז יבואו לידי הכחשה ועי"ז תטרף דעתם ג"כ אבל בדבר שברור לנו שאינם יודעים לא שייך לשאול להם כלל רק בדבר שהזמה תלוי דאז בא"י בטל העדות אבל בדבר שאין הזמה תלוי אינו מעכב כלל כנ"פ דהאידנא אף במקום דצריך דו"ח ע' באהע"ז סי' י"ח א"צ לשואלם כלל באיזה שמיטה או באיזה שנה בשמיטה כן נראה פשוט:

ומבואר בש"ס דבחקירות אם אחד מן העדים אמר א"י עדותן בטלה ובש"ס דף מ"ב אמרינן מכדי אידי ואידי דאורייתא מ"ש חקירות כו' ותירצו דבחקירות אם אמר א"י

עדותן בטלה דהו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה וכו' ומבואר שם בדף מ' תניא אמר ר"י לחכמים לדבריכם מי שבא ואמר אמש הרגו אומר לו באיזה שבוע כו' אלא אע"ג דלא צריך רמינן עליה כרשב"א כו'. ונראה דאם אמר אמש הרגו אף דלכתחלה שואלין באיזה שבוע כרשב"א מכל מקום אם אמר א"י על החקירות הו"ל עדותן קיימת כיון דיכול להזימם ועיקר דהעדות בטל בא"י מחמת שלא יתקיים הזמה אבל באומר אמש או היום או אשתקד וכדומה על יום ידוע אם כן יכול להזימם רק מכל מקום לכתחלה דו"ח באיזה כו' כדרשב"א אבל בא"י בודאי עדותן כשרה כיון דיכול להזימם והו"ל חקירות כבדיקות דג"כ הם מן התורה מכל מקום בא"י עדותם קיימת כיון שאינו תלוי הזמה בהם ויכול להזימם כנ"ב. ובעזה"י מצאתי כדברי להדי' ע' בנו"ב שהביא דעת הרז"ה כן אם אמרו בשנה זו וא"י בכמה בשבוע וכן אם אמר אמש כו' אעפ"י שאין יודע בכמה בחודש עדותן קיימת והר"ן הקשה עליו הא מבואר בש"ס דאף אם אמר אמש הרגו צריך דו"ח באיזה שבוע כו' דכל הנהו ילפי' מקרא כו'. והנו"ב תירץ כדברינו נהי דלכתחלה צריכים דו"ח כרשב"א מכל מקום דברי הרז"ה נכונים דבאומר א"י כיון דיכול להזימם ה"ל כמו בדיקו' דג"כ מן התורה מכל מקום באומר א"י עדותן כשירה ה"נ. ועיין בקצה"ח סי' ל' שתי' על קושי' פני יהושיע דמפני מה תקנו זמן בגיטין הא בעינן דו"ח ותי' לשיטת הר"נ בחידושיו דאומר היום א"צ למיבדק באיזה שבוע כו' ה"נ. ובאמת זה מבוא' להדיא דאף באותו היום צריך דו"ח אך אם אמר א"י כשר כמ"ש הטעם אך חידושי הר"נ אין בידי לעיין בו וג"כ נכוני' דברי מ"ש לעיל בדבר שאם אמר א"י כשירה העדות כיון דיכול להזימם אם כן ביודעין שאין יודעין ג"כ כשירה ע' לעיל. והר"מ והרהמ"ח סתמו הדברים דכתבו דצריך ז' חקירות ואפילו אומר אמש או היום כו' ואח"ז כתבו דבחקירות אם אמר א"י פסול נראה דבכ"ע פסול. אבל דברי הרז"ה הסבר' מכריע כדבריו. וחוץ לז' החקירות הנ"ל ששוה בכל עדות יש עוד שאלות כגון עובד ע"ז למי עבד לפעור וכו' ובמה עבד. חילל שבת איזה מלאכה עשה. הרג את הנפש באיזה דבר הרגו וכו' עיין בר"מ. וז"פ דהשאלות הללו היינו דהם העידו דבר ברור בל"ז דיודעים דהרגו בכלי הממית אך אין אומרים באיזה כלי שואלין אותו באיזה כלי וכן באומרים דחילל שבת במלאכה גמורה דאל"ה ת"ל האיך יכולים להעיד דאפשר לא הי' בכלי כדי להמית או לא היה מלאכה או לא הי' עבודה כלל אע"כ דהעדים מעידים בדבר ברור ומכל מקום צריך לשאול השאלות הללו כדי לברר הדבר היטב אבל אם אין מעידין בדרך הזה ת"ל דאין עדות וזה עיקר העדות אלא ע"כ בגוונא דעיקר העדות בלא השאלות הללו ומכל מקום צריך לשאול בתורת דו"ח כן הוא פשוט. ודעת הר"מ כמו בחקירות השווים בכל אם ע"א אומר א"י

עדותן בטילה ה"ה בדרישות אחרות כגון שאחד אומר לא הבנתי בכלי שהי' בידו וא"י במה הרגו העדות בטל והראב"ד השיגו בזה כי בבדיקות אין העדות בטל אם אמר א"י. והכסף משנה כתב דזה ל"ק דהר"מ ס"ל דהוי כמו חקירות כמו שנתבאר בפ"א אך הקשה למה העדות בטל באומר א"י כיון דאין הזמה תלוי בזה כמו שמבואר בגמרא דעיקר הטעם דבטל העדות בחקירות דהוי עדות שאאי"ל וכאן לא שייך זה והניח' בצ"ע. ועיין בלחם משנה ובמנ"ל שכתבו דוקא בחקירות בזמן ובמקום צריך לטעם דאאי"ל אבל כאן הוא גוף העדות ואינו עדות בל"ז. ואיני מבין דבריהם דודאי מיירי דהעד מעיד שהרגו בכלי שראוי לכך דבלאו הכי אם לא ראה כלל במה הרגו אין זה עדות כלל כי צריך אומד עיין בר"מ בפ"ג מהלכות רוצח וכן בוודאי צריכים העדים להעיד שחרש או קצר בשבת כשיעור וכדומה בשאר עבירות אם כן איני מבין כוונתם למה זה הוא העיקר מ"ל שהרגו בזה או בזה רק הוא מצוה לדרוש בזה אבל לעכב באומר א"י, א"י מאיזה טעם כיון שאין הזמה תלוי' בזה וגוף העדות בודאי כדינא דאי א"י איזה מלאכה עשה או איזה כלי אפשר שהרגו בכלי שאין בו כדי להמית או במלאכה אפשר שאינו מלאכה כלל ע"כ שכ"ז ידוע רק הדקדוקים א"י אם כן אמאי הוי זה גוף העדות ואיני מבין דבריהם. וכ"ז בשני עדים אם אמר אחד א"י בחקירות העדות בטלה דה"ל שאאי"ל ומכש"כ אם השנים אומרים א"י עדותן בטילה ואם יש שלשה עדים ושנים מהם כוונו עדותן והשלישי אומר א"י באיזה חקירה פוסק הר"מ כאן בפ"ב דתתקיים העדות בשנים היודעים והלחם משנה תמה דמבואר בגמר' דף מ"א ע"ב דד"ז דעדותן קיימת הוא דלא כר"ע ועיין ברש"י ובתוס' והר"מ פסק כר"ש דאין הזוממים ניזומים עד שיזומו כולם וכן כר"ע דנמצא קו"פ עדותן בטילה אם כן לפ"ז אף באחד אומר א"י היה ראוי להיות העדות בטל אף ששנים מכוונים עדותן ע"ש מה שתירץ והניח בצ"ע. ועיין באו"ת סי' ל' שפלפל בזה באריכות והוא ענין ארוך ומכל מקום אני לך. וכ"ז בחקירות ובענינים שהם בגוף העדות לשיטת הר"מ כמ"ש אבל בדיקות והיינו מה היה לבוש ההורג או הנהרג וכדומה דג"ז מן התורה דצריך לבדוק אותם בענינים אף דאינו שייך להעדות ולא להזמה דכתיב נכון הדבר אך אם אחד אומר ואפילו השני' אומרים אין אנו יודעים כיון דאינו גוף העדות ואין הזמה תלויה בזה העדות קיימת ורק לכתחילה צריך לבדוק מה"ת. עדים המכחישים זא"ז אפילו בבדיקות דזה אומר כלים שחורים היה לבוש וזה אומר לא כי אלא לבנים עדותם בטלה ומכש"כ אם מכחישים זא"ז בחקירות ואין חילוק בין חקירות לבדיקו' רק באומרי' א"י דבחקירות בטל ובבדיקות קיימת אבל בהכחשה בכ"ע אפילו בבדיקות העדות בטל. ואם יש ג' עדים שנים מכוונים עדותן והשלישי מכחיש אותם הן בחקירות

והן בבדיקות גם כן עדותן בטילה כמו שנים המכחישין זא"ז ועיין בתומים שם דמביא תשובת רבינו הב"י דדעת חכם אחד דאם השנים המכוונים נתקבל עדותן בראשונה ואחר כך בא הג' המכחיש עדותן קיימת דאין דבריו של אחד במקום שנים. ודברי הר"מ היינו רק בבאו בב"א וע"ש פלפול ארוך. וע"ש עוד שהקשה קושיא עצומה הא מבואר בר"ה דף כ"ד ובשבועות דף מ"ח גבי קדה"ח אם אחד אומר גבוה ג' מרדעות ואחד אומר ה' מרדעות עדותן בטילה דהוי הכחשה גמורה ומצטרפין לעדות אחרת היינו אם בא שלישי ואמר כאחד מהשנים עדותן קיימת דאין דבריו של אחד במקום שנים וכאן היה הכחשה תחילה וא"כ מאי מהני צירוף שהם שנים הא א' יוכל להכחיש השנים אם לא באו השנים תחילה לדעת הר"מ וע"ש באריכות. והנה לברר ולהאריך צריך אריכות גדול ואין כאן מקומו ובאתי רק לעורר ומכל מקום אני לך. ועיין בס' טורי אבן בר"ה שם. ועיין בנו"ב שם דדעתו דבד"מ ואפילו בדיני קנסות א"צ בדיקות מן התורה כלל רק חקירות ודרישות ע"ש באריכות ועדות מוכחשת בבדיקות בד"מ כשירה. וד"מ האידנא לאחר שתקנו חכמינו זכרונם לברכה דא"צ דו"ח ע' בסי' ל' בראשונים ובאחרונים דהאריכו מאוד. ומ"ש הרהמ"ח לענין ממון נוהג בכ"מ ובכ"ז בזכרים כי להם המשפט ולא לנשים וכו' כבר כתבתי כ"פ בקבלו עליהם נשים ופסולים המצוה עליהם ג"כ. ומ"ש הרהמ"ח דד"נ מלקיות וקנסות נוהגת בארץ בזמן שהסנהדרין יושבין במקומם כבר כתבתי כ"פ דזה תמוה דד"נ אינו נוהג רק בזמן שהסנהדרין יושבים במקומם בלשכת הגזית. ואז היה דיני נפשות נוהג בח"ל ג"כ כמבואר בש"ס ובר"מ פי"ד מהלכות סנהדרין. ודיני מלקיות וקנסות נוהג תמיד אם יש דיינים סמוכים אף לאחר חורבן ובזה"ז לשיטות הסוברים לדעת הר"מ דיכולים לסמוך בהסכמת חכמי א"י עיין בר"מ פ"ג והדברים עתיקין. ועיין בר"מ פט"ז מהלכות סנהדרין ודברי הרהמ"ח תמוה בזה בכ"מ וכבר הגהתי' עלי' בכ"מ ובעזה"י אשנה פ"ז באריכות:

מצוה תסד

סעיף א

לשרוף עיר הנדחת וכו' שנאמר ושרפת וכו'. דינים אלו מבוארים בפ"ד מהלכות עכו"מ והוא ענין ארוך ואכתוב בקיצור כדרכי בס"ד ונכלל כאן דין המדיחים ג"כ. והרהמ"ח כתב הלאו בפ' משפטים ויעדנו שם לכתוב כאן וכ"ה. מדיחי עיר מישראל באופן שהעיר נעשה עהנ"ד עפ"י הדינים שיבואר אח"ז בס"ד המדיחים הללו הם חייבים סקילה אעפ"י שהנדחים הם בסייף כמו שמבואר אח"ז בס"ד והוא קלה מסקילה המדיחים חייבים

סקילה ומבואר בסנהדרין במשנה דף נ"ג ובדף פ"ט פלוגתא דרבנן ור"ש דרבנן סברי דהם בסקילה ור"ש פליג והלכה כרבנן והוא גזה"כ ואפילו אם המדיחין לא עבדו עכו"ם כלל רק שהדיחו העיר לעבוד ע"ז ועבדו כמו שיתבאר בס"ד עונשין המדיחים בסקילה. וד"ז אף שלא עבדו המדיחין מניין יצא לרבינו הר"מ עיין בכסף משנה מ"ש. ועיין בס' משנ"ח דדחו הוכחתו וכתבו טעמים אחרים ע' בדבריהם על כל פנים הדין אמת ודינם ככל ח"מ דממונם מותר ושייך ליורשים דרק בהמודחין ממונם אבד כמו שמבואר בתורה. ואם המדיחים ג"כ עבדו עכו"ם אם מצטרפין לעיר יתבאר בעזה"י בסמוך (עכ"פ אם יש רוב העיר בלא הם, הם בסקילה וממונם ליורשים אפילו עבדו ויתבאר עוד בסמוך בס"ד). וצריכים התראה ככל ח"מ ודיני התראה מבואר בר"מ פי"ב מה"ס דרק המסית א"צ התראה גמורה כמו שמבואר בסנהדרין דף פ' ודף ח' ומבואר בר"מ פ"ה וכתבנו לעיל אבל המדיחים הם ככל ח"מ ולא יצאו מכלל כל העונשים ועיין ברש"י דף קי"א בסנהדרין מפורש להדיא זה. ועיין בס' משנ"ח שחקר לדעת הר"מ פ"ב כאן לענין מגדף דדעת הכסף משנה בר"מ דא"צ התראה כיון דהוא רק דיבור ועיין בר"מ פ"כ מהל' עדות בר"מ ובראב"ד דעהנ"ד אינה נעשית עד שיעבדו המודחים אם כן גם כאן הוא רק דיבור אך כיון והו"ל דיבורם גורם למעשה והו"ל מעשה דצריך התראה ע"ש וגם בל"ז דעת הכסף משנה אינו ברור ואין להאריך. והנה המדיחין א"ח עד שיעבדו המודחין וכמה תנאים באופן שהעיר דנין בה דין עהנ"ד אז חייבים ועיין בס' משנ"ח שהקשה נהי דקיימא לן התראת ספק שמה התראה כמבואר בר"מ פי"ז מהל' סנהדרין והוא לאו המפורש בתורה עיין בר"מ פ"ה מהלכות שבועות מכל מקום הא כתבו התוס' בכתובות דף ט"ו ע"א בד"ה א"נ וכו' אף דה"ס הוי התראה דוקא בנותר או בהכה א"ז וכו' שיודע בודאי שיבוא לידי איסור אם יותיר או יכה שניהם מש"ה שמה התראה אבל הכא א"י שודאי יבוא לידי איסור שאינו יודע את מי יכה והיינו בזורק אבן ועומדים ישראלים ומצרים ע"ש אם כן ה"נ דלמא לא יעבדו המודחים כלל ולא איתבררא מלתא בשעת התראה ע"ש. ואפשר כיון דהתראה הוא על האיסור לאו ג"כ והלאו דמדיח עובר בשעה שמסית לחבירו דהלאו הוא ושם וכו' לא ישמע על פיך נהי דהתראה צריכים ג"כ להתרות בו מיתה כמבואר בר"מ פי"ב מהלכות סנהדרין מכל מקום הס' על המיתה ועל הלאו הוי התראת ודאי אפשר דהוי התראה לענין מיתה ג"כ. ועיין בתוס' שדקדקו בלשונם שכתבו דא"י שודאי יבוא לידי איסור שא"י וכו' והיינו דוקא בא"י אם יבוא לידי איסור אבל כאן דיבוא לידי איסור רק על המיתה הוא ספק בכה"ג שמה התראה והלאו עוברים בכל ענין וע"ש שכתב יש לחלק ואפשר כוונתו כמ"ש ומכל מקום הניח בצ"ע והיינו דהלאו

לא ישמע וכו' עובר אף בלא עבדו המודחים. ומכל מקום אין לוקין דהו"ל לאו שניתן לאמב"ד או לאו שאב"מ. והנה זה מוסכם כנראה מדברי הר"מ כאן בהודחה מועטה דאין המדיחין בסקילה ה"ה באיזה אופן דאין העיר נעשית עהנ"ד כגון ירושלים ועירי מקלט ועיר היושבת על הספר כיון דאין נעשין עהנ"ד מגזה"כ ה"ה דאין עונשין המדיחין וכ"כ הגאון בעל משנ"ח דגזה"כ כ"ה דעונש המדיחין תלוי אם נעשה עהנ"ד נענשין ואם לאו אינם נענשים. ונראה פשוט דכל היכי דנעשית עהנ"ד בכל הדינים המבוארים אך אין הב"ד יכולים לדונם דצריכים ישראל להלחם עמהם אם הם גבורים ואין יכולים לכובשם ולא לעשות בהם דין מכל מקום בודאי המדיחים נסקלים כיון דחייבים העיר העונש רק עומדים על נפשם מ"ל בזה והו"ל בודאי עהנ"ד וחייבים המדיחים וז"פ לא ניתן לכתוב מרוב פשיטתו.

ומבואר במשנה א' בסנהדרין ויבואר לקמן בס"ד דאין עושין עהנ"ד בספר ואמרינן בדף ט"ז ע"ב מ"ט דא"ק מקרבך ולא על הספר ואח"ז מביא הש"ס ברייתא אין עושין שלש וכו' וסמוכה לספר אפילו אחת לא נעשה מ"ט שמא ישמעו עכו"ם ויחריבו את א"י ומקשינן ות"ל דמקרבך א"ר וכו' ואמרי' ר"ש הוא דדריש טעמא דקרא. והנה בכ"מ שמצינו דר"ש דורש טעמא דקרא גבי חובל בגד אלמנה ע' בב"מ דף קט"ו דאלמנה עשירה ממשכנין דדריש טעמא דקרא לא תחבול בגד אלמנה וכן גבי ריבוי נשים למלך ע' בסנהדרין דף קי"א ועיין בלחם משנה פ"ג מהלכות מלוה ולוה כמה ענינים שדרשינן טעמא דקרא יש נ"מ לדינא ע' בכל המקומות הנ"ל דע"י הטעם נשתנה הדין (ע' השמטות) וכי ס"ד דנדרוש טעמא דקרא הלא דרכי התוה"ק עמקו ורמו ואין ביד שכל האנושי להשיג כטיפה מן הים אלקים הבין דרכה רק במקום דנ"מ לדינא דריש טעם ועי"ז נשתנה הדין והנגלות לנו ולבנינו אבל במקום שלא נשתנה למה נדרוש ושבעים פנים לתורה וז"ב ע' במקומות הנ"ל ותראה. והנה כאן ג"כ נ"מ לדינא לפמ"ש דכי הנהו דאינם נעשי' עהנ"ד כגון ירושלים או ערי מקלט ושאר דינים הם גזה"כ וכולם נלמד מקרא דגזה"כ כ"ה ואין טעם בדבר ומי עמד בסוד ד' אם כן ג"כ במדיחין אין עושין דין כי כך גזה"כ כל היכי דאינה נעשית העיר עהנ"ד אין עושין דין במדיחים וכאן גבי עיר העומדת על הספר לת"ק דדריש דכתיב מקרבך וגזה"כ הוא אם כן אין עושין דין במדיחין ור"ש מצא טעם לפסוק הזה כדי שלא יחריבו העכו"ם וכו' אם כן באמת חייבים הם הדין רק דאין הב"ד יכולים מפני חשש חורבן הארץ והו"ל כעהנ"ד שעמדו על נפשם ואין יכולים לעשות בהם דין מכל מקום המדיחין בודאי חייבין סקילה כי הם באמת עהנ"ד ולר"ש דדריש טעמא דקרא אלו ידוע לנו דהעכו"ם לא יחריבו דנין בהם דין עהנ"ד כמו אלמנה עשירה כיון דל"ש

הטעם ה"נ אם כן היכי דשייך הטעם והטעם הוא מפני פ"נ של כל ישראל אם כן אינן יכולים לעשות דין כמו אם עמדו על נפשם אנשי העיר ומכל מקום מדיחין בסקילה זה סברת ר"ש במה שחלק על הת"ק ונ"מ למדיחין דלת"ק גזה"כ אם כן אין עונשין המדיחין ולר"ש דדריש הטעם והטעם דאינן יכולים אם כן הו"ל הב"ד כאנוסים וכמו שעמדו על נפשם אנשי העיר אם כן נענשין המדיחין כנ"ב דיש נ"מ בין ת"ק לר"ש כמ"ש והוא כנ"מ שמצינו דדריש טד"ק ויש נ"מ לדינא ועיין ביומא דף מ"ב ע"ב מבואר להדיא ג"כ דנ"מ לדינא ע"ש. והנה הנ"מ פשוט כאשר כתבתי כגון אם ידוע לנו דלא יחריבו אמנם זה לא מוכרח מי יוכל לידע מחשבות לבבם או מחמת העיר יהיה חריבה דלא תבנה עוד יבואו אח"כ אויבים אבל מ"ש לענין המדיחין הוא נ"מ תמיד בעיר העומדת על הספר. עוד יש נ"מ דז"פ אם עדים מעידים על אחד שעבר עבירה לפני כמה שנים דנין אותו והורגין ונתלין ומלקין וז"פ אם כן בעיר שעומדת על הספר שהודחה רובא ע"פ דין התורה ואח"ז היו ישראל כובשין עוד עיירות הסמוכים מיד עכו"ם ועתה אין עיר זו עומדת על הספר ואזיל לה החשש מחורבן א"י דלת"ק דגזה"כ הוא אם כן לא נעשית עהנ"ד כלל כי כך גזרה התורה הקדושה אבל לר"ש אז נעשית ג"כ עהנ"ד רק הטעם דלא יחריבו ועתה אזיל החשש בודאי עושין אותה עהנ"ד כי אזיל החשש הנ"ל ודברים הללו ג"כ ברורים בלי שום פקפוק. עוד נ"מ דבאותן עיירות שגזה"כ דאינן נעשין עהנ"ד נידונין העובדים בסקילה כיחידים וכאן נמי בספר לת"ק דגזה"כ הוא אם כן נידונין בסקילה ככל עובדי עכו"ם ולא שמענו ביחידים העוברים עבירה לחוש לחורבן א"י בודאי נידונין בסקילה וממונם פלט דגזה"כ כ"ה דאין להם דין עהנ"ד אבל לר"ש דדריש טעמא דקרא אם כן אין מחריבין את העיר הנשים והטף ואין הורגין הבהמות ואין שורפין את שללה אבל מכל מקום דנין את היחידים העובדים אבל אין יכולים לדונן בסקילה כי באמת נתחייבו רק במיתה קלה בסייף והאיך נידונין בחמורה ואף לר"ש סקילה חמורה מהרג אם כן בודאי נידונין כל יחיד ויחיד בפ"ע בסייף ולת"ק בסקילה אם כן נ"מ גדולה בין ת"ק לר"ש. וז"פ אף לר"ש לא מצינו בעיר הסמוך לספר שחלל שבת שלא יהיו נידונין משום חורבן א"י זה הוא רק בעהנ"ד דשורפין אותה והורגין נשים וטף אבל כאן נהי דאין הורגין נשים וטף וממונם פלט מכל מקום איך נמשך העובדים למיתה חמורה ולומר כיון דממונם פלט הו"ל סקילה כמו סייף דממונם אבד ואינו חמור סקילה מסייף זה אין סברא ע' באחרונים אם כן נ"מ גדולה בין ת"ק לר"ש וכל הדברים שכתבתי הם דברים ברורים ואמיתיים בלי שום פקפוק. ובהיות כן אני תמה על הכסף משנה והלחם משנה כאן על מ"ש הר"מ אין עושין עהנ"ד בספר כדי שלא יכנסו עכו"ם ויחריבו את א"י והקשו הא

בש"ס אמרינן ע"ז ותיפוק ליה דהא יליף מקרבך ולא מן הספר ותירץ דר"ש הוא דדריש טעמא דקרא ומאחר שהר"מ פ"ג מהלכות מלוה פוסק דאף אלמנה עשירה אין ממשכנין דלא כר"ש והאיך פוסק כר"ש ותירצו דאין נ"מ לדינא וגם חכמים מודים לזה אלא וכו' ובאמת תמיה דודאי נ"מ לדינא כמ"ש דלא שייך כלל דדריש טד"ק בלא שום נ"מ לדינא וכי זו בלבד דריש בודאי היו דורשין התנאים כל הפסוקים ולא מביא הש"ס רק אלו דנ"מ לדינא כמ"ש כמו בכל מקום דמבואר כזה יש נ"מ לדינא ול"ל להר"מ לקרב דין זה אל השכל כמ"ש הכסף משנה יותר מהדינים הכתוב למעלה ירושלים וע"מ דהכל כתב הר"מ מגזה"כ ולמה כתב כאן הטעם ע"פ השכל אלא הדברים ברורים כמ"ש דיש נ"מ לדינא והר"מ פוסק כר"ש דדריש טד"ק ומ"ש מפ"ג מהלכות מלוה אין כאן מקומו וע' שם בלחם משנה ובעזה"י יתבאר במק"א. אבל כאן בודאי לפסק הר"מ מסתעפים הדינים כמ"ש לעיל והם דברים ברורים ומה שאינו מבואר בש"ס הנ"מ כמו בב"מ גבי אלמנה ובשאר מקומות דהוא פשוט א"צ לבאר.

והנה דין עהנ"ד כ"ה אין דין עהנ"ד נוהג אלא בא"י אף על פי שאינו מפורש א"צ לפרש דכש"כ מירושלים ובע"מ דכתיב ערֵיך וח"ל אינו ערֵיך וכבר כתבתי לך כ"פ איזה נקרא א"י עיין בר"מ פ"ק דהלכות תרומות. ואין אחד מערי מקלט נעשה עהנ"ד כן מבואר בר"מ והראב"ד השיג עליו שלא נאמר בגמרא אלא ירושלים ומאין יצא לו ד"ז דע"מ. והכסף משנה והלחם משנה דחקו עצמם בדברי הר"מ ונדפס בר"מ על הגליון מהגאון מהר"ז מווילנא שדברי הר"מ מבוארים בספרי ועתה ראיתי בס' יסל"מ דמביא דברי הספרי וע"ש פלפול ארוך. וירושלים אינה נעשית עהנ"ד וזה מבואר בגמ' י' דברים וכו' ואינה נעשית עהנ"ד דלא נתחלקה לשבטים וכתיב ערֵיך וכו'. וצריכים להיות המדיחים שנים או יותר אבל בא' המדיח אינה העיר עהנ"ד שנא' יצאו אנשים וכו' וצריכים להיות אנשים ולא נשים דאנשים כתיב ולא נשים. ואם היה טומטום ואנדרוגינוס דהם ספק הדין כ"ה דיש ס' אם דינם כעהנ"ד וחייבים סייף וגם הנשים והטף נהרגין כאשר יבואר בס"ד וגם ממונם אבד או אפשר אין דינם כעהנ"ד דלמא המדיחים הם נשים אם כן העובדים בסקילה שחמורה מסייף ונשים וטף אין נהרגין וממונם ליורשין ומותר בהנאה דאנו מסופקים אי בסקילה כיחידים או בסייף בודאי דייניגן לקולא במיתה קלה ובסייף כמו דקיי"ל הנסקלין בנשרפין ידונו בקלה דמספק אי אתה רשאי להחמיר כמבוא' בסנהדרין דף ע"ט ובר"מ פי"ד מה' סנהדרין והנשים והטף דלא חטאו רק בעהנ"ד גזה"כ דנהרגין אם כן בודאי אין נהרגין דספק נפשות לקולא. ולענין הממון לכאורה הוי ספק תורה ולומר דאוקמי בחזקת יורשים הא הוי ספק איסור ע' בש"ך יו"ד סי' קע"ז ס"ק ס"ח ובסי'

רל"ט ס"ק י"ד והדברים עתיקין. וגם בלאו הכי ל"ש חזקה דע"י חזקה לא ישנה ספק חכמינו זכרונם לברכה באנדרוגינוס וגם בטומטום ע' במנ"ל בה' ט"צ ובאחרונים בדיני חזקה והדברים עתיקים ואין כאן מקומו. ועיין בס' יסל"מ כאן דהעיר בזה. אך לפענ"ד נרא' דממון של עהנ"ד לא נאסר תיכף בעבדו לומר (דאיש) דאסור להנות מממון רק תלוי בגמר דין של הב"ד דגמ"ד אוסר מכאן ולהבא אבל למפרע לא נאסר כלל ורשאים כל ישראל לאסוף ממונם כ"ז שלא נגמר הדין בב"ד ולא אמרי' דאם נגמר הדין אגמ"ל דהי' הממון אסור רק דהממון אסור מכאן ולהבא דגמ"ד של הב"ד אוסר הממון כמו שור הנסקל שמבואר בב"ק מכרו קודם שנגמ"ד וכו' ועיין בר"ם פי"א מהלכות נז"מ והדברים פשוטים ה"נ דוקא הגמ"ד אוסר וכן ראיתי בס' משנ"ח במצוה כ' שכתב זה לדבר ברור דהגמ"ד אוסר וכן כ' בעל מקור חיים בסי' תמ"ח סק"א ותירצו בזה קושית השאג"א בעיסה של עהנ"ד ויבואר לקמן בס"ד במצוה תמ"ו אם כן נראה דגמ"ד לא שייך בספק כלל דגמ"ד שייך בבירור אבל בספק לא שייך גמ"ד כלל דלא הוי גמר כיון דהוא ספק ולומר דגומרים שהוא ספק זה אין סברא כלל דגמ"ד דב"ד לא שייך רק בודאי דמהיכי תיתי יגמרו הדין בספק כיון דבלא דין שלהם מותר וכדומה בשור הנסקל אך מצוה על הב"ד לדון עפ"י התורה ולגמור הדין אבל בא"י אין מצוה עליהם כלל לומר ולא שייך גמר דין כלל אם כן כיון דכאן הוא ספק אם כן הממון מותר דלא נגמר הדין כלל כ"נ ויבואר בס"ד עוד בדין ספק. ובגוף הדבר שכתבו האחרונים הנ"ל דהגמר דין אוסר לא הביאו ראיה לדבריהם ובשור הנסקל מבואר להדיא בש"ס אבל כאן מנ"ל זה ובס"ד יבואר לקמן. וצריכים המדיחים להיות גדולים ולא קטנים ואם היו יותר מי"ג שנים עד עשרים והביאו סימני סריס דנולד ספק דלמא לא יביא שני שערות עד עשרים ונעש' גדול למפרע לדעת הרבה פוסקים והבאנו כ"פ בח"ז או יביא עוד שערות והרי הוא קטן עתה עיין בר"מ פ"ב מה"א נראה דהעובדים דנין לאלתר דממ"נ ח"מ אם המדיחים הם קטנים חייבים סקילה ואם היו גדולים חייבים סייף ודנין אותם בקלה וכל ח"מ אם א"י להמיתן במיתה שהם חייבים ממיתן בכל מיתה כמבואר בר"מ אם כן מאי איכפת לן אם נדון אותם בקלה ולומר דממתינין עד שיתברר הדבר אולי הם קטנים ולקיים בהם מצות סקילה יותר מסתבר לדונן מיד. ומכל מקום צ"ע דאפשר שנמתין כדי לקיים המצוה כתקנה אולי חייבים סקילה וצ"ע בזה. אבל הנשים והטף אין דנין עכשיו דהוא ספק ואח"כ אם יתברר דהיו גדולים למפרע אז יהרגו הנשים והטף וישרפו השלל ואם יתברר שהיו קטנים הם נקיים והנכסים ליורשים וכ"ז למאן דסובר דנעשים גדולים למפרע והמדיחים ג"כ ימתינו ואם נעשו גדולים למפרע ידונו בסקילה וזה תלוי אם הוי ה"ס

ובדברי התוס' ביבמות גבי אכל חלב מבואר היכי דאגל"מ לא הוי ה"ס והתוס' בסוגי' ס"ל כן וכבר עמד בזה המנ"ל בפט"ז מה' סנהדרין והדברים עתיקים. ואם נאמר דאינם נעשים גדולים למפרע הרי הם כיחידים ודאי ועיין בס' שעה"מ פ"ב מה' אישות דמחלק דהתוס' ביבמו' דס"ל שמה התראה היכי דאלג"מ היכי דודאי עושה איסור ע"ש אם כן ה"נ בכה"ג אי אגמ"ל הוי התראה וחייבי' המדיחין ודברים הללו ארוכים ועתיקין אין כאן מקומו ובאתי רק להזכיר.

וצריכים המדיחים להיות מאותה העיר ואם הם מחוץ לעיר אין להעיר דין עהנ"ד דכתיב וידיחו את יושבי עירם. ואינו מבואר בר"מ כמה צריכים המדיחים לדור בעיר ולקמן גבי המודחין מבואר בש"ס ובר"מ דשלשים יום נקראו יושבי העיר אבל כאן נלמד מתיבת עירם נרא' דצריכים לדור בעיר י"ב חודש כמו שמבואר בסוגי' כאן הא דלהוי מבני מתא י"ב חודש והא להיות מיתבי מתא ל' יום ויושבי העיר הוי ל' יום כמבואר לקמן אבל עירם אפשר אינו נקרא רק אם דרין י"ב חודש כמבואר גבי מודר הנאה מבני העיר י"ב חודש ה"ה עירם נקראו בי"ב חודש כ"נ דנקראים בני העיר כמבואר בש"ס. וצריכים שיהיו המדיחים מאותו שבט שנא' מקרבך. ויש לספק אי שבט אפרים ומנשה נחשבים כשנים לענין זה או אפשר דשנים אלו נחשבים כאחד ע' בהוריות ד"ו ע"ב ד"ה לנחלה הוקשו וכו' ועיין בר"מ פי"ג מה' שגגות דפוסק שם כרבא דהם כשבט אחד והר"מ סתם כאן וצ"ע. ויהיו המודחין ממאה עד רובו של שבט אבל רובו של שבט הם כיחידים וכן פחות ממאה דכתיב יושבי העיר ופחות ממאה כפר ורובו של שבט כרך גדול כן מבואר בר"מ והוא בש"ס בסנהדרין דט"ו ע"ב והלימוד מיושבי העיר הוא בירושלמי ע' בכ"מ. והנה מהלימוד הזה נרא' דעיקר הקפידא מהדרי' בעיר לא מהמודחין כגון אם דרים בעיר מאה אף שלא הודחו רק רובם כיון דדרין בעיר מאה הוי לי' עיר ויש להם דין עהנ"ד ובפחות ממאה הדרים בעיר לא נקרא עיר רק כפר וכן אם דרים בעיר רובו של שבט אף שהודחו רק רובו של עיר ולא רובו של שבט מכל מקום כיון דדרים בעיר רובו של שבט הוי כרך. ומלשון הר"מ מבואר שתלוי בהמודחין אם המודחין פחות ממאה אף אם דרים בעיר קרוב לשני מאות והמודחים הם רוב אינם נעשים עהנ"ד וכן אף אם דרים רובו של שבט כיון דלא נדחו כולם נעשית עהנ"ד וצ"ע מנלן זה דנראה דעיקר תלוי בהדרי' בעיר או דנקרא כפר או כרך אבל לא בהמודחים. ועיין בגמרא דידן ובתוס' בד"ה מעשרה וכו' וצ"ע ועיין בראב"ד פ"א מה' מגילה דמביא הירוש' דכאן ויש שם ט"ס ע"ש. ועיין בלחם משנה שכ' אף דבש"ס אמרי' ע"כ לא אמר ר"י אלא רובו אבל כולו לא אם כן רובא הוי עהנ"ד ואיך כתב הר"מ דרובו אינה עהנ"ד ע"ש שכתב דהסברא

כ"ה דרובו ככולו ובירושלמי מבואר עד רובו ולא אמר כולו נרא' דר"י סובר רובו ככולו. ועיין בכסף משנה דבספרי רבינו היה כתוב אבל אם לא הודח רובו של שבט וט"ס הוא וצ"ל אבל אם הודח רובו של שבט הו"ל כיחידים וכו'. וכאן בדברי הרהמ"ח יש ג"כ טעות זה וצ"ל אבל אם הודחו רובו של שבט אינם נידונין כעהנ"ד וכו'. וצריכים המודחין שיהיו רובה של עיר היו מיעוט העיר אינן נעשים עהנ"ד ודינם כיחידים. הודחו מאליהן אינה עהנ"ד כן כ' הר"מ ובש"ס בפ' חלק הוא אבעי' הודחו מאליהן מהו ובעי למפשט מהמשנה הדיחו נשים וקטנים וכו' אינה עהנ"ד אמאי להוי כהודחו מאליהן ודחי הנך וכו'. והנה לפי דחיית הש"ס נעשה עהנ"ד אך לפי תחלת הפשיטות אינה נעשית עהנ"ד והר"מ נרא' דפסק כפשיטות ודחי' לאו מילתא ודברי הכסף משנה מ"ש בזה תמוהים ועיין בלחם משנה ובמנ"ל ומ"ש הלחם משנה דפוסק דהוי ספק מחמת האבעי' אם כן אם נעשה עהנ"ד חייבים רק סייף אם כן נהי דהוא ספק וממונם פלט ע' לעיל וגם הנשים והטף אינן נהרגין מכל מקום האיך נידונין כיחידים בסקילה האיך רשאים להחמיר עליהם במיתה חמורה דלמא הם עהנ"ד ואינן רק במיתה קלה בסייף וע' לח"מ שעמד בזה ותירוצו דחוק ע"כ העיקר דהר"מ סובר כפשיטות הש"ס אם כן בוודאי אינה עהנ"ד ודינם כיחידים הן להחמיר במיתתן והן להקל בנשים וטף ובממונם. ומבואר בש"ס יצאו הם ולא שלוחם והר"מ השמיט ד"ז ורש"י פירש ולא שלוחם אם שלחו שלוחם אין העיר נעשה עהנ"ד ועיין בס' שעה"מ שמביא ב' פרושים אחד אם מאנשי אותה העיר שלחו שלוחים מחוץ לעיר אין אומרים שלוחו כמותו והו"ל כאלו מאנשי העיר הודחו אלא הוי כהדיחו מעצמן אם כן אינה נעשית עהנ"ד דהו"ל מדיחיה מחוץ לעיר א"נ אפילו מאותו העיר רק כיון דאומרים בשם המשלחים לא גרירי וכו' ע"כ אינה נעשית עהנ"ד וע' מה שפלפל בדין אשלד"ע ועיין בספר משנ"ח ולפלפל בדין שלד"ע אין כאן מקומו להאריך ובאתי רק להזכיר. החמרין והגמלין שעברו בתוכה אם נשתהו שם שלשים יום הרי הם כיושבי העיר הן להציל כגון שהודחו רוב העיר אך האורחים לא הודחו ועמהם יש רוב עהנ"ד וכן אם הודחו עמהם משלימים או מחצה שלא הודחו אין העיר נעשה לרוב להיות עיר הנדחת והר"מ מביא הדין דנעשין עיר הנדחת ולא הביא דמצילין ומכל מקום הדין דין אמת ועיין בלחם משנה שכתב כן. והנה ילפינן עד שיודח רובה של עיר ע' ברש"י במשנה וקצ"ע דבמשנה וכן בר"מ הדיוקים סתרי אהדדי דברישא מבואר עד שיודח רובא אם כן במע"מ נידונין כיחידים ובסיפא דקתני הודח מיעוטה וכו' כיחידים נראה במע"מ נידון כמרובים ונראה כיון דילפינן דרובא בעינן כמו שפרש"י אם כן מפורש בתורה דרוב בעינן וודאי במע"מ נידון כיחידים ע' בחולין דף כ"ט ומכל מקום צ"ע לשון

המשנה והר"מ דהדיוקים סתרי אהדדי וצ"ע. לעיל כתבתי לענין עיר על הספר שיש נ"מ לדינא אם דרשינן טעמא דקרא ותלי"ת מצאתי בס' תו"ח על הגליון במשנה שהעיר בזה והרע"ב כתב שם בפירוש דאין נעשית עהנ"ד להניח העיר תל עולם וכו' אבל הורגין וכו' נראה לכל הדינים היא כעיר הנדחת וכן כ' הר"מ בפירוש המשניות ע"ש ויעלוז לבי שכוונתי לדעתו הרמה. ומבואר בר"מ דאין ב"ד אחד עושין ג' עיירות נדחות זו בצד זו אבל אם היו מרוחקות עושים ועיין בהשגות הראב"ד ובלחם משנה שהאריכו בזה מאי דקשה על הר"מ מסוגי' דסנהדרין דף ט"ז ע"ב שם וע' מה שתירצו. והנה בסוגיא שם אמרו ג"כ טעמא דרב ור"י משום קרחה אם כן הוי ג"כ טעמא דקרא ויש נ"מ כמ"ש לעיל והר"מ פוסק כלישנא קמא דרב דהוא גזה"כ ויש לפלפל אך שאני עומד בענין אחר א"ר לפלפל ובאתי רק לעורר ובעזה"י עוד חזון למועד השי"ת יגמור עלי. ואינה עהנ"ד עד שידיחו המדיחים בלשון רבים נלך ונעבוד היינו כדר"ע או נלך ונשתחוה וכו' היינו ד"ע או נלך ונקבל באלהים והם עבדו בזה הם עהנ"ד ומהיכן יצא להר"מ דצריך בל' רבים ע' בכ"מ. והנה בנשלמו כל התנאים הנ"ל דהעיר נעשית עהנ"ד המדיחים חייבים סקילה כמ"ש לעיל והעיר היא עהנ"ד ויבואר הדינים בסמוך בס"ד ואם חסרו אחד מהתנאים אנשי העיר נידונים כיחידים בסקילה וממונם ליורשים ומדיחיה פטורים. והנה כתבנו דגזה"כ אנשים ולא נשים אם כן ה"ה עבדים דאיתקש לאשה אך א"צ לזה דעבדים ואפילו משוחררים דהם גרים מכל מקום אין העיר עהנ"ד דבעינן מאותו שבט והנהו לאו בני שבט נינהו. אך אם אחד חצי ישראל וח"ע או ב"ח וציירתי כ"פ בזה החיבור א"צ לכפול נראה כיון דהחצי בן שבט הוא הו"ל כמו כולו משבט ויש להעיר דין עה"נ ולהם דין מדיחים כ"נ. והנה כתבנו לעיל דהחמרת והגמלת מצלת ומשלימות ודין מצלת היינו ע"י צרופם יש רוב או מחצה בני העיר שלא הודחו ע' ברש"י. פשוט דאף הם משבט אחד מכל מקום רוב העיר בעינן וליכא רוב העיר ובדין משלימות היינו ע"י צירופם יש רוב העיר דנעשית עהנ"ד פשוט דהם צריכות להיות מאותו שבט דאין סברא דאם הדיח איזה אנשים מאותו שבט והשאר הם משבט אחר דזה יהיה מקרבך מאותו שבט בודאי צריך הרוב דעי"ז נעשית עהנ"ד דיהיה מאותו שבט וז"פ. ונראה דאם הודחו רוב בני העיר והם מאותו שבט והעוברים ממקום למקום הם חוץ מהרוב והודחו אפשר לומר כיון דבלא הם נעשי' עהנ"ד אם כן הם אעפ"י שאינן מאותו השבט מכל מקום נגררו בתר בני העיר ודינם ג"כ בסייף וממונם אבד רק אם צירופם יצרף להרוב צריכים להיות מאותו שבט כ"נ. וראיתי בירושלמי עם המפרש פני משה מבואר שם גרים ותושבים מהו שמשלימים לרוב וע' שם במראה פנים שמביא תוספתא גרים ועבדים משוחררים וכו' ומבעי' לי' אם

הגרים משלימין לרוב והר"מ השמיט זה ע"ש. ואיני מבין דהאיך יהי' סברא דישלימו לרוב הא בעינן מאותו שבט וגרים לאו בני שבט הם וגם דברי התוספתא איני מבין כעת ואשנה פ"ז בס"ד.

וכבר כתבנו לעיל דין המדיחין. ועיין בס' משנ"ח דנסתפק אם המדיחים בעצמם עבדו ג"כ בתוך אנשי העיר אם יש עליהם דין מדיחין או הדר דינם כנידחין ואף בכ"מ מי שנתחייב מיתה חמורה וקלה נידון בחמורה וכאן בתורת מדיח הי' עליהם מ"ח סקילה וא"כ האיך ניקל לידון בסייף מכל מקום עהנ"ד בעצמה כ"ז שלא עבדו רובם בסקילה ואח"ז כשהיא רוב נשתנה דינם לסייף שהיא קלה ה"נ ע"ש. ולפענ"ד מצד הסברא דין מדיחין עליהם דגזה"כ הוא דמדיחין בסקילה ומ"ל אם עבדו ג"כ מכל מקום הם מדיחים והנשים והטף שלהם אין נהרגין דאין עליהם תורת נדחין כלל אך ממונם אבד כיון דהעיר נעשה עהנ"ד לא גרעו הנהו מנכסי צדיקים אשר בתוכה דממונם אבד כאשר יבואר לקמן בס"ד. וא"ל כיון דהם בסקילה והוא חמור אין ממונם אבד דוקא אם נידונין בקלה ממונם אבד זה אין סברא ואף דנראה כן מלשון המשנה היחידים בסקילה לפיכך ממונם פלט וכו' היינו דהמשנה נותן טעם על גוף הדין אבל אם נתחייב מחמת איזה דבר אחר ל"ש זה תדע דנכסי צדיקים וכו' או אפילו הרשעים אם נתחייבו מיתה מחמת חילול שבת דהוא בסקילה ובודאי נידונין בסקילה מכל מקום בודאי ממונם אבד דגזה"כ מחמת חטא זה דממונו אבד אינו בסקילה אבל אם חייב סקילה מחמת חטא אחר ויש חטא זה ג"כ בוודאי ממונם אבד כנ"פ ה"נ דמדיח הוא חטא אחר ומכל מקום ממונו אבד דלא גרע מנכסי צדיקים וזה פשוט לפענ"ד. עוד מסופק ג"כ הנ"ל אם המדיחים עבדו ג"כ אם מצטרפים להעיר להיות רוב וג"כ נראה דאין מצטרפין דילפינן דצריך להיות הנידחין רובו אם כן צריכים להיות הנידחין רובו בלא הם וכן נוטה דעת הגאון הנ"ל. עוד מביא בס' הנ"ל ירושלמי דהוא אבעיא אם שנים הדיחו שנים ואותם שנים הדיחו וכו' אם יש להם דין מדיחים או דין נדחים וע"ש מה שמביא בשם הפר"ח. ונראה בכה"ג דהנדחים נעשו מדיחים ודאי מצטרפין לרוב לחומרא כיון דהם ג"כ נדחים אך הם בעצמם נידונים בסקילה דהוא עבירה אחרת בתורת מדיח ונידון בחמורה וכן דעת הפר"ח מובא בס' הנ"ל ודחה דבריו דמצינו בעהנ"ד אף דמיעוט הם בסקילה מכל מקום ברובא נתקו לסייף הקלה ה"נ. ולפענ"ד אין דמיון דבנידחים גזה"כ הוא באותו עבירה של ע"ז נתקו למיתה קלה ממיעוט לרוב אבל לא מעבירה אחרת תדע אם רוב היו נידחין וג"כ חללו שבת בוודאי הם בסקילה ולענין כל הדברים דינם כעהנ"ד דרק באותו עבירה גזה"כ דנתקין לקלה ולא מחמת עבירה אחרת ה"נ דעברו עבירה דמדיחין והו"ל עבירה אחרת נידונין

בחמורה ולשאר הענינים לענין ממונם הם נידונים כנידחים כיון דבאמת הם נדחים ג"כ כן נראה ברור דעבירה [אחרת] אם נתחייבו בחמורה נידונין בחמורה ונידונין ג"כ בחמור שיש בעה"נ דבעבירה זו גזה"כ דנידונין מחמורה לקלה ולא אם נתחייבו בחמורה מחמת עבירה אחרת ה"נ הו"ל עבירה אחרת ונידונין בחמור שבשניהם כנ"ב. וראיתי בירושלמי מבואר האבעיא בסיגנון אחר לא כמו שמביאים דב' הנידחים הדיחו ג"כ רק מבואר בלשון זה שנים שהדיחו את שנים אותם שנים שהדיחו את שנים מהו ליתן עליהם תורת המדיחין או הנידחים. ועיין בפירוש פני משה ובמראה הפנים דאבעי' על שנים הראשונים כיון דלא הדיחו אלא שנים וכו' ואינו מובן האבעיא לפי פירושם ולפי נסחות הפר"ח כמו שמביא בס' משנ"ח דהאבעיא על השנים הנידחים אם נעשו מדיחים נכון מאוד ומסתמא היא נוסחא נכונה ונוסחא זו המבואר בירושלמי עם פ"מ אשר בידינו צ"ע כי אין פי' להאבעיא וא"ר להאריך ע"ש. וזה ג"כ פשוט אם מדיחין הדיחו רק מקצת בני העיר והלכו להם ואותם המודחים הדיחו שאר בני העיר עד שנשלם לרוב הראשונים אין להם תורת מדיחין כיון דלא הדיחו הרוב וגם השניים לא הדיחו הרוב ויש לכולם תורת יחידים כי אין נעשה עהנ"ד רק אם המדיחין מדיחים רוב כמו דילפינן בש"ס וז"פ. **והנה** כיצד עושין עיר הנדחת מבואר בר"מ כאן דב"ד הגדול שולחין וחוקרין וכו' עד שידעו בראיה ברורה שהודחה העיר רובה או כולה שולחים להם שני ת"ח להזהירם וכו' אם עשו תשובה מוטב ועיין בראב"ד דהשיג מאי מועיל תשובה למחויבים מב"ד ועיין באחרונים דדעת הר"מ ששולחים ת"ח להזהירם ולהתרות בהם ואם חזרו ממילא מה שעבדו קודם אין חייבים דלא הי' התראה ועתה מתרים בהם. ע' בס' יסל"מ דמפלפל אי צריכים התראה גמורה ככל ח"מ ודעתו דצריכים התראה גמורה ועיין בכסף משנה מהיכן יצא לרבינו ד"ז. ואם עמדו במרדן מרבין להם ב"ד ודנין אותם כל מי שבאו עליו שני עדים שעבד עכו"ם אחר שהתרו בו מפרישין אותו נמצאו העובדים מועט סוקלין אותם והעיר ניצלת נמצאו העוברים רובה מעלין אותם לב"ד הגדול וגומרים שם דינם ודנין אותם כעהנ"ד וכו'. והנה ד"ז דמרבין ב"ד הוא כרשב"ל בגמרא ולא כר"י עיין בכסף משנה שהאריך בזה ודברי הש"ס ג"כ צ"ע אך להאריך בכל פרט צריך לכל מצוה חיבור מיוחד ובאתי רק לעורר. והנה מה שצריך להעלותן לב"ד הגדול היינו דדין עהנ"ד אינו רק בב"ד הגדול כמבואר במשנה בסנהדרין משנה א' וכאן ובר"מ כאן ובהלכות סנהדרין. והנה ידוע דב"ד הגדול לא הוי אלא בירושלים בלשכת הגזית ואם ע"א סנהדרין דנין והם אינם בלשכת הגזית אין להם דין סנהדרין גדולה רק סנהדרין קטנה לענין דיכולים לדון ד"נ וכל הנחשבים בר"מ פ"ה מהלכות סנהדרין דצריכים ב"ד הגדול היינו שנידונין

בב"ד הגדול בלשכת הגזית וכן כאן מבואר בש"ס ובר"מ דמעלין לב"ד הגדול וז"פ למי שלומד ה' סנהדרין. והנה בש"ס ובר"מ כאן מבואר דהב"ד דכאן בהעיר מקבלין עדות ועיין בש"ס דמעיינין בדינן ומסקין לב"ד הגדול והעדים א"י לחזור ולהגיד בב"ד הגדול כלל דאל"ה אין כאן קבלת עדות כלל רק באמת הקבלת עדות הוא בב"ד שבעיר רק לגמ"ד גזה"כ שצריך להיות בב"ד הגדול שבלשכת הגזית ומזה מבואר כדעת הר"מ וכן נראה כאן מהש"ס כדעת הגאון מובא ברמב"ן בפ' שופטים ומובא בח"ז דדעתו דעדות ד"נ אף שד"נ צריכים סנהדרין של כ"ג מכל מקום קבלת העדות אף בד"נ סגי בב"ד של ג' והרמב"ן השיג כיון שד"נ בכ"ג ה"ה ק"ע של ד"נ צריכים ג"כ כ"ג ואי כדברי הרמב"ן דק"ע שוה להדין אם כן בדברים הנצרכים סנהדרין של ע"א הגזה"כ הוא כמו כ"ג בשאר ד"נ היה צריך קבלת העדות ג"כ בע"א וכאן צריך ע"א ומכל מקום מבואר דקבלת העדות א"צ ב"ד הגדול אלא ע"כ דק"ע אינו תלוי בהדין אם כן סגי הק"ע בג' ג"כ כיון דהם ב"ד. ואין סברא כלל לחלק דב"ד של ג' אין דנין כלל ד"נ אבל כ"ג דדנין ד"נ יכולין לקבל כיון דהוא ד"נ מכל מקום כיון דגזה"כ הוא דכאן בעינן ב"ד הגדול הי' צריכים לקבלת העדות ג"כ ע"א אלא ע"כ כדברי הגאון דק"ע אינו שוה לדין ודי תמיד בב"ד של ג' ומש"ס דכאן ראיה ברורה בעזה"י לדעת הגאון. ובספ"י במכות דעתו ג"כ כדעת הגאון ולא הביא ראיה ומכאן בעזרה"י ראיה ולא טעה הגאון בדינו כאשר כתב עליו הרמב"ן ובאתי רק לעורר. והנה בנמצא רוב דמעלין אותם לב"ד הגדול גומרים דינם שם והורגים כל העובדים בסייף וגם הנשים והטף של העובדים הורגים בסייף אף על פי שהנשים לא עבדו וגם הטף אינן בני עונשין בכ"מ מכל מקום כאן גזה"כ כ"ה לדעת הר"מ וכבר תמהו עליה חכמי דורות מנלן דנשים וטף נהרגין ועיין במגדול עוז באריכות מה שהשיבו חכמי לינול ועיין בס' יסל"מ ומביא שם דברי הרמב"ן על התורה דכתב ג"כ דנשים נהרגין וגם הטף ועיין בס' יסל"מ דפלפל באריכות דהר"מ פוסק כר"א וחולק שם על הפר"ח ע"ש באריכות. הכלל דהר"ם וגם הרמב"ן דעתם דנשים ג"כ נהרגין ולענין טף מביא פלוגתא הספרי והתוספתא ע"ש ובס' הנ"ל באריכות. והנה טף הם כל שלא באו לכלל גדלות ונשים לא נתבאר אפשר דדוקא נשואות להם ולא ארוסות ולא בארו לנו וצריך לימוד. והורגין כל נפש חי שבעיר לפי חרב והשלל שאין בה רוח חיים שורפין באש ויבואר עוד לפנינו בס"ד. והנה לדעת הר"מ דהורגין נשים וטף צריך לעיין דהנה מבואר במכות דף ב' דעדים ב"ג וב"ח אין אומרים יעשה זה ב"ג וכו' ואמרי' בגמ' דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם ולא לזרעו ואם נעשה לו כאשר זמם נפסל זרעו גם כן ומקשינן ונפסל לו ולא לזרעו ומתרץ בעינן כאשר זמם לעשות וליכא ועיין בתוס' שם בד"ה בעינן כאשר

וכו' וה"ה דדרשינן לו ולא לאשתו והתוס' בדיבור המתחיל מעידין הקשו אם כן איך יעשה ב"ג עפ"י הא הוי עדות שאאי"ל דהעדים לא יעשו ב"ג ותירצו כיון דלוקין שפיר נתקיים דין הזמה ודוקא בלאו אבל בזממו להרוג את הנפש לא הוי יכול להזימה מחמת המלקות ע"ש. ועוד תרצו דגבי עדות ב"ג לא בעינן כלל שיכול להזימה דמהיכי נפקא לן דבעינן יכול להזימה מכאשר זמם וע"ז לא קאי כאשר זמם דלא משכחת לה בשום צד וכו' אם כן כאן אם העדים העידו על הרוב או אותם עדים שמעידים על אותן אנשים שמשלימים לרוב וע"י נגמר הדין דהורגין הנשים והטף של כל העובדים אם כן אם יזימו אותם בודאי לא נהרוג הנשים והטף של הזוממים דועשיתם לו ולא לאשתו ולזרעו וא"כ ממילא לא יהרגו הזוממים ג"כ דבעינן כאשר זמם וליכא אם כן הדר הו"ל עדות שאאי"ל וכאן לא שייך כיון דלוקין הא זממו להרוג נפשות אם כן עהנ"ד האיך משכחת לה הא הוי עדות שאאי"ל. ולתירוץ השני של התוס' דכאשר זמם לא קאי על ב"ג דלא משכחת לה בשום צד אבל בנערה המאורסה בסנהדרין ד"מ משכחת לה בהתרו אם כן בלא התרו אינה נהרגת הנערה דהו"ל עדות שאאי"ל אם כן כאן משכחת לה הזמה באין לאנשי העיר נשים וטף אם כן על כל פנים ביש להם נשים וטף צריך עדות שאי"ל דעלי' קאי כאשר זמם. אם כן ביש להם נשים וטף האיך משכחת לה דיהרגו העיר והנשים והטף הא הו"ל עדות שאאי"ל דאם יוזמו אינן נהרגין הנשים והטף של הזוממים דכתיב לו ולא לזרעו וכו' והם עצמם ג"כ אינן נהרגין דבעינן כאשר זמם אם כן האיך משכחת לה עהנ"ד רק באין להם נשים וטף אבל ד"ז דנהרגים נשים וטף האיך משכחת לה אדרבה ביש להם נשים וטף גם האנשים אינן נהרגין כלל. והנה כתבתי לך דבאין להעיר טף ונשים הוי עדות שיכול להזימה אל יקשה לך אם כן למה כתבו התוס' דבב"ג ל"מ לה כאשר זמם הא משכחת באין לו אשה ובנים או שאין להעדים אשה ובנים. ז"א דשם אפשר יהיה לו אח"כ אשה ובנים וע"י עדותו יפסול אותם וגם העדים אם יפסול יפסל ג"כ אשה ובנים הבאים אח"כ אבל כאן דאנשים נהרגין ואם אין להם נשים וטף לא רצו להרוג רק אותם ומשכחת לה שפיר דין הזמה וז"פ. ואכתוב עוד הפעם הקושיא בקיצור האיך משכחת לה דהורגין הנשים והטף אדרבה כיון דהם רצו להרוג הנשים אם כן אם יזומו לא יהרגו הנשים והטף שלהם דכתיב ועשיתם לו וכו' אם כן הו"ל כמו עדות ב"ג והתוס' הקשו האיך משכחת לה דיהי' ב"ג ע"פ העדות ובעדות לא נקיים הזמה הו"ל עדות שאאי"ל ותירצו דבב"ג כיון דהוי לאו והעדים לוקין הו"ל שפיר דין הזמה אם כן כאן הוא עדות נפשות והעדות לא יהרגו כלל אם כן אף האנשים של עהנ"ד אינן נהרגין ול"מ עהנ"ד אם לא באין לאנשי העיר טף ונשים כלל דהוי יכול להזימה דלא רצו להרוג

רק העובדים ויכול להזימה דנעשה להם הדין הזה. ולתירוץ שני של התו' דבב"ג ל"ב כאשר זמם אם כן א"צ כלל יכול להזימה אם כן כאן משכחת לה באין להם טף ונשים אם כן קאי כאשר זמם בעהנ"ד אם כן ביש להם הו"ל עדות שאאי"ל ול"מ דאין הורגין הטף וכו' אלא אף האנשים האיך נוכל להרוג כיון דלא יתקיים דין הזמה דלו כתיב וכו' כמו בב"ג. ולומר דזה מלתא רחיקתא דלא יהיה לאנשי העיר על כל פנים מאה אנשים כמ"ש לעיל נשים וטף אם כן כאשר זמם לא קאי כלל וא"צ עדות שאי"ל כמו בב"ג וכו' אם כן למה נקט המשנה בב"ג הו"ל למינקט יותר רבותא דיש ד"נ דא"צ עדות שיוכל להזימה. והדבר בעצמו תמוה מאד דמבואר בש"ס כ"פ ובר"מ דעידי נפשות בודאי צריך שיוכל להזימה וכאן בד"נ גדולה כזו א"צ וע"כ צ"ל דמשכחת לה וכאשר זמם קאי ע"ז אם כן ביש להם נשים אי אתה יכול להזימה. אם כן ביש להם נשים איך נהרגין האנשים ומכ"ש הנשים והטף כיון דלא נוכל לקיים דין הזמה והוא קושיא עצומה ונפלאה בס"ד. והנה ל"מ להרוג נשים וטף רק באם אין להעדים נו"ט וכל כזה הו"ל להר"מ להשמיענו וצריך עיון גדול בזה.

עוד אדרוש דהנה ברוב נדחין גומרי' ב"ד הדין לאבד ממונם ג"כ ע"י העדות אם כן אם יזומו העדים לא יצטרכו לשלם הממון דחייבים מיתה ופוטר מתשלומין והוי מיתה ותשלומין כאחד אם כן הו"ל עדות שאאי"ל. אך באמת כיון דזה תלוי בזה אם כן ממילא נאסר ממונם א"צ עדות שיכול להזימה ע' בסנהדרין ד"ט ע"ב גבי הביא הבעל וכו' והביא האב עדים והוזמו נהרגין ואין משלמין ממון וכו' ע"ש וה"נ דכוותיה ואין להאריך תן לחכם וכו'. ונראה דאם באו הרבה כתי עדים דכמה כיתות העידו על אנשים הרבה אך לא היה עדיין רוב וגמרו הב"ד דינן לסקילה ואח"כ באו עדים על עוד אנשים השלימו לרוב אם כן הב"ד חוזרים מגמ"ד הראשון ודנין וגומרים דינם בסייף אם כן אם הוזמו עדים האחרונים שנגמר דינם לסייף עי"ז העדים חייבי' סייף מכאשר זמם והעדים המוקדמים שלא הוזמו אני מסופק אם די בגמר דין הראשון שגמרו דינם לסקילה וסוקלים אותם ע"י גמ"ד הראשון אותן האנשים שהעידו עליהם או אפשר כיון דחזרו מגמ"ד מסקילה לסייף בטל הגמ"ד הראשון וצריכים עתה לגמור הדין מחדש על סקילה. ונ"מ אם קודם שנגמר מחדש הוזמו עדים הראשונים גם כן קי"ל דאין עדים זוממים נהרגין עד שיגמור הדין אם נאמר כיון דהוזמו האחרונים אגמי"ל וגמ"ד הראשון חזר וניעור אם כן אם הוזמו הראשונים נהרגין הניזומים לאחר גמ"ד או אפשר דצריכים הב"ד לגמור דינם מחדש אם כן אם הוזמו קודם הגמ"ד מחדש אינן נהרגין דהו"ל הוזמו קודם גמ"ד דהגמ"ד הראשון נתבטל ע"י גמ"ד השני שהיה בסייף ואינו חוזר וניעור וצריך לגמור הדין מחדש וכ"ז

שלא נגמר הדין מחדש לא הוי גמ"ד ואין העדים נהרגים וצ"ע ובאתי רק לעורר. ונר' דכאן בעידי עהנ"ד דבאים על עסקי נפשות וממון וכן כיוצא בזה כגון עידי נערה המאורסה דבאין ג"כ להפסידה כתובה ע' בסנהדרין ד"ט ואם הוזמו אין משלמין דכדי רשעתו וכו' אם לא הוזמו העדים עד שנהרגו הנידונין ואח"כ הוזמו דאין העדים נהרגין דכאשר זמם ולא כאשר עשה ובממון דעת הר"מ והרבה ראשונים דדיינין כאשר עשה ג"כ צריכים העדים לשלם הממון ליורשים דליכא חיוב מיתה ולא שייך גבי ח"מ שוגגים דהב"ד אין פוסקים עליהם דין מיתה כלל רק חייבים ממון מכאשר זמם והו"ל ממון לחוד. אך יש לחקור אף דאין העדים חייבים מכאשר עשה אפשר חייבים מלקות מכל מקום מוהצדיקו וכו' ע' במכות ד"ב ע"ב ומלקות פוטר מתשלומין אף דקיימא לן עדים זוממין ממונא משלמים בפי' ריבתה התורה וכו' אפשר דמלקות פוטר והוא אריכות ואין כאן מקומו להאריך ובאתי רק לעורר ולהזכיר. או [מ"ל] שלא שרפו עוד השלל דהו"ל כאשר זמם או אפשר כיון דמחייבינן העדים זוממים על עדותן ואז לא היו צריכים לשלם אם הוזמו קודם ג"כ עתה אינן חייבים ואין כאן מקומו ובאתי רק להזכיר.

והנה דין ממונם של עיר הנדחת כ"ה כל נפש חי של בני העיר הורגין בסייף ולאו דוקא בהמה ועיין בכסף משנה מכל נפקא. ועיין בירושלמי כאן אבעיא בברי' של חיה ועוף ודגים ועוף שהוא טס למעלה מעשרה ויבואר לקמן בס"ד מבואר להדיא דכל נפש חי הוא בכלל. וכל שללה מקבצין אל תוך רחובה אין לה רחוב עושין לה רחוב הי' חוצה מכניסין לתוכה ושורפין את כל שללה עם המדינה באש והוא מ"ע. ונכסי הצדיקים המועט הדרי' בעיר הם בכלל שללה הואיל ויושבי' שם ממונ' אבד ופשוט דאם הוזמו העדים לאחר גמ"ד דצריכים לשלם להצדיקים מכאשר זמם אף דח"מ וממון הו"ל נפשות לזה וממון לזה ע' בסנהדרין גבי שור הנסקל וגבי בתו של פלוני ע"ש בדף י'. והנה כל ממון עהנ"ד אסור בהנאה דכתיב ולא ידבק וכו' ויבואר אח"ז בס"ד וכבר הבאתי לעיל ד' האחרונים דגמ"ד של הב"ד אוסר הממון ונכסי הצדיקים שאסורים דוקא אם הם בתוך העיר אבל אם הם מופקדים בעיר אחרת אינם נאסרים ומבואר בגמרא כאן דמלבושים של הצדיקים אינם נאסרים ועיין ברש"י. ופשוט דשל הרשע' נאסרו אף המלבושים ע"ש בגמ' וצ"ע על הר"מ שהשמיט זאת דמלבושים של הצדיקים אינם נאסרי'. ומבואר בש"ס וברי"מ דשער הראש אפילו של הרשעים אינו נאסר דתקבוץ ושרפת כתיב מי שאינו מחוסר אלא קבוצה ושרפה יצא זה שמחוסר תלישה וכו' וכן אילנות תלושי' אסורים מחוברים מותרים וכן פירות המחוברים שבה מותרים הכל מטעם הנ"ל דתקבוץ ושרפת וכו'. והנה אף ששורפין כל העיר דהיינו הבתים דכתיב ושרפת באש את העיר וכו' צ"ל

דאילנות ופירות המחוברים לאו בכלל עיר. ועיין בסנהדרין דף מ"ו ובר"מ פט"ו מה"ס דמבואר שם דאין תולין על אילן המחובר לקרקע וכו' כי קבור יצא זה שמחוסר קציצה וכו' ובנעוץ שרי ור' יוסי סובר דאף בנעוץ אין תולין דמחוסר תלישה ורבנן תלישה לאו כלום הוא וקי"ל כרבנן. אם כן ה"נ דוקא מחובר אבל תלוש ולבסוף חיברו אם לא השריש לא הוי מחוסר דתלישה לאו כלום הוא ואעפ"י שבגמ' כאן נקיט הלשון מחוסר תלישה לאו דוקא כיון דנקיט דברים המחוברים ממילא משתמע דוקא מחוברים ולא בנעוצי' היינו תלוש ולבסוף חיברו. ועיין בתוס' שם דף מ"ו דכתבו דבחולין אמרינן דעפר עהנ"ד שרי דמחוסר תלישה היינו דעפר חשוב טפי מחובר מעץ הנעוץ וכו' על כל פנים כאן בודאי דוקא מחובר אינו נאסר אבל הנעוץ נאסר דתלישה לאו כלום ולשון תלישה דכאן לאו דוקא כיון דבאמת מיירי במחובר כגון שער ואילנות והר"מ לא הצריך לבאר כמאן דנקיט דברים המחוברים כמו בגמ' דממילא משתמע ועיין בגיטין דף כ"א ע"ב בתוס' בד"ה יצא וכו' ועיין בכסף משנה בש"ס בענין זה ובפוסקים בחוה"מ ואין כאן מקומו כי הדברים ארוכים. והנה השער דמותר לדעת הר"מ בסוף הל' אבל אפילו לאח"מ מותר ודעת הטור דאסור ועיין בכסף משנה ובלחם משנה שם מה שפלפלו בזה לענין שער המת ואין כאן מקומו ומכל מקום אני לך. ואמרינן בגמ' על אבעיא דר"י דבעי שער נשים צדקניות מהו אי בשערה אפילו ברשעיו' מותר כמ"ש אלא אמר רבא בפאה נכרית [פי' גדיל של שערות שעשוי לנוי] ה"ד אי דמחובר בגופה כגופה דמי לא צריכא דתלוי בסיכתא כנכסי צדיקים שבתוכה ואבד וכו' או כלבושה דמי ואסקי' בתיקו. ורש"י פירש על הא דכגופה דמי וכשם שאין שורפין מלבושיהם של צדקניות כך אין שורפין הגדיל וכו' ולמה לא פירש דכגופה דמי ואף דרשעיות לא יאסור כמו כל שער. אך באמת כמו שכתבתי דשער שאינו מחובר לא הוי מחוסר דתלישה לאו כלום הוא אם כן בודאי נאסר ע"כ פירש דהוי כמלבוש ומלבוש של צדקניות אינם נאסרים ומפרקינין דתלוי בסיכתא והוא אבעיא אם הוי נכסי צדיקים ואבד או כמלבוש צדיקים ושרי ונשאר בתיקו. אם כן דינים העולים מזה כ"ה. שער דידה אין נאסר אפילו ברשעיות דמחוסר וכו' ופאה נכרית דרשעיות אפילו מחובר בגופה נאסר דאינו מחוסר וכו' כמ"ש לעיל ופאה נכרית שבצדקניות מותר בודאי אם מחובר בגופה דכמלבוש דמי ופאה נכרית התלוי בסיכתא ושל צדקניות הוא אבעיא ועלתה בתיקו ואסורים. ולפמ"ש דברי הר"מ כאן צ"ע דכ' בהלכה י"ב וז"ל שער הראש וכו' מותר בהנאה אבל של פאה נכרית הרי הוא בכלל שללה ואסור וסתם הדברים דאף בשל צדיקים הדין כן וכן כתבו הכסף משנה והלחם משנה. והנה בדין הראשון דשער מותר שפיר דלא חילק בין צדיקים לרשעים דמותר

כיון דמחובר הוא כמ"ש לעיל אבל בפאה נכרית סתם הדברים ולא חילק בין מחובר ובין תלוי בסיכתא גבי צדיקים ופוסק דאסור מחמת האבעיא ולא חילק דהאבעיא רק בתלוי בסיכתא בצדיקים אבל אם מחובר בגופם מותר בצדקניות כמו שמבואר בש"ס. והר"מ דסתם נראה דבכל ענין פאה נכרית הן בצדיקים הן ברשעים אסור ואפילו מחובר ולפי גמרתינו האבעיא דוקא תלוי בסיכתא והאבעיא לא אפשטא ע"כ בתלוי בסיכתא אסור אף בשל צדיקים רק המחובר מותר בשל צדיקים והאיך סתם דבכ"ע אסור אף מחובר בשל צדיקים וזה צ"ע מאד. ואם הפי' כגופה ושרי כמו שערה פשיטא קשה האיך אוסר בפאה נכרית ע"כ מפרש כמו פירש"י וא"כ על כל פנים בצדיקים פאה נכרית המחובר בגופם מותר ואיך סתם הדברים דבכ"ע אסור וצריך עיון גדול ולא עמדו בזה נ"כ של רבינו. ונראה דכבר כתבתי דרבינו הר"מ השמיט ד"ז דמלבושים של הצדיקים אין נשרפין כמבואר בש"ס להדיא. וג"כ צ"ע גדול האיך השמיט דבר המפורש בש"ס. ונראה דקודם לד"ז מבואר בגמ' ת"ר החרם וכו' ואת כל אשר בה לרבות נכסי צדיקים אשר בתוכה וכו' אמר ר' שמעון מפני מה אמרה תורה נכסי צדיקים שבתוכה יאבדו מי גרם להם שידורו בתוכה ממונם לפיכך ממונם אבד וברש"י בד"ה אר"ש בכל דוכתא דריש ר' שמעון טעמא דקרא וכבר כתבתי לעיל דכ"ה דדרשינן טעמא דקרא היינו במקום דנ"מ לדינא כי בודאי כל התנאים דרשו טעמי' על כל קוץ וקוץ שבתוה"ק אך במקום דיש חילוק בדין הרבה תנאים לא דרשו הטעם ולא חילקו ור"ש דריש טעם ומחלק היכא דל"ש הטעם הזה לא קאי הקרא והמצוה וה"נ יש נ"מ דלת"ק דהוא להם גזה"כ כל אשר וכו' אם כן גם המלבושים בכלל ואמר ר"ש מפני מה וכו' אם כן דהטעם הוא דמי גרם להם וכו' ממונם. וזה לא שייך במלבושים דלא גרם דבכ"מ שהוא הוא לבוש. ע"כ אין המלבושים נאסרים. והנה אח"כ האבעיא דפאה נכרית דמחובר הוא כגופה בכלל מלבושים ובתלוי בסיכתא הוא ספק אם הם בכלל המלבושים ומותרים הכל לר"ש דס"ל מלבושים מותרים אבל לת"ק דמלבושים ג"כ אסורים אם כן בכ"ע אפילו מחובר בגופה אסור ומכש"כ דתלוי בסיכתא. והר"מ דכתב בהלכה ו' דנכסי צדיקים בתוכה נשרפים ולא כ' הטעם כמו לעיל גבי ספר מבואר דלא ס"ל כר"ש כאן אם כן גם מלבושים ושפיר לא כת' דמלבושים שרי דבאמת אסורים ע"כ כתב כאן סתם דפאה נכרית אסורה היינו בכ"ע אפילו מחובר בצדקניות דהם בכלל מלבושים ולדידיה גם מלבושים נשרפים ואסורים. ובזה ג"כ נכון דהר"מ כ' דאסור וכ' הכסף משנה דפוסק התיקו לחומרא והו"ל להר"ם לכתוב דאסור מספק כדרכו ברוב המקומות כדי שנדע דאין לוקין. אך באמת דסובר כת"ק אם כן גם מלבושים בכלל שללה והרי הוא ככל ממון עהנ"ד שלוקין מלאו

דלא ידבק וכו'. והנה הר"מ לא הביא כאן הטעם של ר"ש כשיטתו בפ"ג מהלכות מלוה דאינו פוסק כר"ש בבגד אלמנה ומ"ש גבי ספר כר"ש ע' בלחם משנה שם בהלכות מלוה דהקשה פסקי הר"מ אהדדי ואין כאן מקומו על כל פנים הר"מ אינו פוסק כאן כר"ש. ובפרט לדברי הכסף משנה לעיל דאינו פוסק כר"ש. אם כן עולים פסקי הר"מ כהוגן ובעזרה"י הוא בו"פ. ורש"י כאן פירש גבי מחובר כגופה וכשם שאין שורפים מלבושים וכו' והי' יכול רש"י לפרש כפשטא דכגופה וכשם שאינה נהרגת דהא היא מצדקניות ע"כ גם השער מותר. אך רש"י האמת נקיט כמסקנת הש"ס דמלבושים ג"כ שרי. ועיין בערכין דף ז' ע"ב בפרש"י דכ' באבעיא זו שער וכו' אי כגופה וניצל וכו' וקי"ל דצדיקים יוצאים משם ערומים נראה מדבריו דמלבושים ג"כ אסור רק אם הוא כגופה שרי אך ידוע דרש"י הוא פרשן ולא נחית לדקדק אליבא דהלכתא במקום דאין נ"מ לענין הפשט כמ"ש הפוסקים. וגם למסקנת הש"ס שם דתלוי בסיכתא ג"כ צריך לומר דמלבושים מותרים דלמה יהי' עדיף ממלבוש. ודוקא הנכסים שבתוך העיר של הצדיקים אבד אבל נכסי הצדיקים שאינן בעיר כגון שהם מופקדים חוץ לעיר אינן נשרפין ומותרים ונכסי הרשעים אף שהם מופקדים בעיר אחרת אסורים וג"כ נדרש מקרא בגמ' וא"ר חסדא ובנקבצין לתוכה ופירש"י נכסי רשעים הקרובים לעיר שיכול לקבצם בתוך העיר באותו יום עצמו שכונסין שלל העיר וכו' אבל רחוקים אינן אבודים וכו'. והר"מ כתב אם נקבצו עמה נשרפין בכללה ואם לאו אין מאבדין וכו' אלא ינתנו ליורשים ועיין בכסף משנה שפירש דהר"מ פירש הא דר"ח דאם נקבצו לתוכה עם שלל העיר אסורים ונשרפין אבל אם לא נקבצו לתוכה ושרפו שלל העיר והם נשארו חוץ לעיר מותרים וינתנו ליורשים וכתב דקודם שנשרף שלל העיר אסורים בהנאה דנקבצו לתוכה אבל אחר שנשרף שלל העיר חזרו אלו וניתרו כיון דלא נשרפו עם שלל העיר ועיין בלחם משנה שפי' דאם נקבצו אחר הדחה אף על פי שלא היו בעיר בשעת הדחה וכו'. וכתב רש"י שם הא דמופקדים בעיר אחרת ונקבצו לתוכה אסורים דוקא שכבר היו בתוכה ועכשיו הם מופקדים בעיר אחרת אבל אם לא היו לעולם בתוכה רק נפלו להם בירושה לא קרינן בה שללה ואין הממון אבד וצ"ע מנלן לרש"י זה דעכ"פ כיון דממונם הם הו"ל שללה ובר"מ אינו מוזכר זה ומדברי רש"י נראה דה"ה אם קנו נכסים מאחרים ע"י איזה קנין ונשארו שם לא הוי שללה וצ"ע. אך בודאי הי' לרבינו רש"י איזה ראיה או מצא באיזה מקום וצ"ע. ונכסי עיר אחרת שהיו מופקדין בתוך העיר אף על פי שקבלו עליהם אחריות אין נשרפין אלא יחזרו לבעליהם ומבואר בגמ' דזה הוא פשיטא דלאו שללה הוא אלא בקיבל אחריות וכו'. ופשוט אם אנשי עיר אחרת קנו מעיר זו באיזה קנין ג"כ לא הוי שללה ומותר ועיין

בפסחים ב"מ ומכל מקום התנא משמיענו זאת ובירושלמי אבעיא לן בנכסין של בהמה חי' ועוף מהו ועוף שהוא טס למעלה מעשרה מהו ועיין בס' פני משה שפירש דאפשר מחוסר צידה ובנכסין הם בחפירות תחת לקרקע ואנן בעינן תקבוץ ושרפת וכו' והר"מ השמיט זה וע"ש שכ' דדעת הר"מ דוקא פירות מחוברים וכל הנהו אין מחוסר ואסורים ע"ש. ואני מסופק אם לא היו עדים בעהנ"ד או שלא היו עדים על המשלימים לרוב ובאו הם בעצמם והודו שרוב' הודחו בודאי לענין מיתה אינם נאמנים רק האיך הדין אם נאמנים על ממונם דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי לענין ממון אף דאין אדם מע"ר מכל מקום לענין ממון נאמן כידוע ה"נ הממון נאסר ואם אח"כ נהנו או אחרים לוקין על לאו דלא ידבק וכו' כי הוחזק האיסור ואיסור הוחזק אפילו בלא עדים והדברים עתיקים. או אפשר דגזה"כ הוא דוקא אם אנשי העיר נעשו בהם דין עהנ"ד לענין מיתה ג"כ אז הממון נאסר אבל בלא נתחייבו נפשות אין הממון נאסר כלל. או אפשר דאין זה תלוי בזה דהממון נאסר בכל גוונא בהודחו רוב העיר נאסר בהודאתם וצ"ע ובאתי רק לעורר. והנה כתבתי לעיל דדעת הר"מ דהורגין נשים וטף של העובדים אף שהנשים והטף לא חטאו כלל נראה ברור דה"ה עבדים כנענים שלהם דלא עדיפי מנשים ואדרבא הם ממונם כבהמתם וכדומה בודאי הורגין אותם אך בצדיקים שאינן נהרגין אף שממונם אבד וע"כ הוא ממונו מכל מקום כיון דהוא נפש וההורגו נהרג עליו אינו נידון כממונו ואינו נהרג דהוא נפש בפ"ע אף על פי שהוא ממונו ג"כ כנ"ל ברור.

ומבואר בר"מ כאן עידי עהנ"ד שהוזמו כל המחזיק בנכסים זכה בהם וכו' ומותר להנות שכבר הוזמו ולמה זכה בהם שכבר הפקיר ממונו משעה שנגמר דינם וכו' והוא גמרא בכריתות דף כ"ד וגם מבואר שם דשור הנסקל שהוזמו עדים כל הקודם זכה בו דאפקריה ואמרינן שם אמר רבא מסתברא מילתא דר"י כגון דאומרים דנרבע שורו אבל אומרים רבע שורו הוא בעצמו יודע דלא רבע לא מפקיר וטרח ואייתי עדים וכו' ומקשינן ומ"ש מהא דרשב"ל דאמר עהנ"ד שהוזמו עידים כל המחזיק זכה. ועיין בפירש"י אף דיודע בעצמו שלא חטא ואמרינן דכ"א סבר נהי דהוא לא חטא אחריני חטאו ומפקיר ממונו ופירש"י אחריני חטאו ואמרינן בפ' חלק דנכסי צדיקים וכו' אבד וכו'. והר"מ בפ"א מהלכות נזקי ממון מביא ד"ז דשוה"נ וכתב דוקא בנרבע ולא ברבע וכאן כתב עהנ"ד כמבואר בגמרא הנ"ל וצ"ל שיש הרבה כיתי עדים אבל אם כת אחת מעיד על כולם אם כן היודע שלא חטא מביא עידי הזמה ממילא יתבטל כל העדות אם כן לא מפקיר ממונו כשור הנסקל. הכלל באיזה אופן שיתבטל העדות ע"י שיזומו כל אחד לא מפקיר ממונו והש"ס לא צריך לבאר זה דהטעם מפורש שם דאחריני וכו' ממילא משתמע דאם ע"י

הזמתו יתבטל כל העדות אינו מפקיר ממונו. אך הר"ם סתם כאן בלא טעם וכ' דהפקירו ממונם צ"ע דלא פירש דלפעמים לא שייך זה כיון דהוי כרבע דהוא יודע ואם לא שייך אחריני אינו מפקיר גם צריך להיות יותר מרוב דאף אם הוא לא חטא יהי' רוב ואבד ממונו בתורת נכסי צדיקים אבל אם יש רוב מצומצם ואם יזימו עדות של אחד לא יהי' רוב וממילא לא יהי' ממונו אבד לא מפקיר להו דל"ש נהי דהוא לא חטא אחריני וכו' כיון דבלא הוא לא יהי' רוב ואין ממונו אבד ובש"ס לפי הטעם ידעינן זה אבל הר"מ סתם הדבר והו"ל לפרש הטעם דכ"פ אינם מפקירים כמ"ש. גם נ"מ לענין מלבושים שכתבנו לעיל דנראה מדברי הש"ס דמלבושים של צדיקים אין אבד אם כן לא מייאש מן המלבושים כיון דהוא ידע דלא חטא. ועיין ברש"י בכריתות שם שכתב דצדיקים יוצאים ערומים וממונם אבד נראה דגם המלבושים אסורים והארכתי לעיל דגם דעת הר"מ הוא כן על כל פנים זה דבר ברור דאם הוא באופן דע"י ביטול עדות מאחד לא תהי' עהנ"ד אינו מפקיר ממונו ע"כ צ"ע על הר"מ שלא כתב הטעם המוזכר בגמרא וסתם הדברים וצ"ע. והבאתי בח"ז דברי הירושלמי מובא במנ"ל בהלכות עבדים פ"ח דעבד עהנ"ד דיוצא ליהרג והוזמו העדים דעבד זכה בעצמו ופלפלתי בזה וא"צ לכפול. כתבתי לעיל דין הודאת עצמם אם אוסרים ממונם ה"ה דיש לספק אם יש עידי הכחשה נהי דאין נהרגין לענין הממון מאי אי כיון שאינן נהרגין לא נאסר הממון כלל או אפשר כיון דאין אנו יכולים להרוג אותם מספק אם כן לענין ממון הוי ספק איסור או אפשר דאוקי ממון בחזקת היורשים ובד"ז בספק איסור לענין ממון כבר הבאתי דברי הש"ך והדברים עתיקים וגם לענין חזקה בתרי ותרי והדברים ארוכים אין כאן מקומו ובאתי רק לרמוז ולעורר. ונ"ל דכתבנו לעיל דנכסים של עהנ"ד דמופקדים ביד אחרים אסורים בנקבצים לתוכה נראה דוקא פקדון דכ"ה דאיתא ברשותא דמרא איתא אבל הלואה ביד אחרים דלהוצאה ניתנה לא הוי שללה ושייך הממון שיש להם אצל הלוים ליורשים מכש"כ דירושה לשיטת רש"י שכתבנו לעיל אף דירושה כתבנו לעיל דצ"ע בזה מכל מקום כאן עדיף דירושה ג"כ בכ"מ שהוא ברשות היורשים הם אם הם חפיצים אבל מעות הלואה כיון דאין המעות בעין ואף אם הוא בעין פסקינן דלהוצאה ניתנה לא הוי שללה כ"נ מצד הסברא ומכל מקום לא באתי רק לעורר. גם יש לחקור אם יש להם משכנות ממושכנים בעיר אחרת אי הוי שללה דהגוף הוא שלהם ואף שע"י כן נפסיד ממונם של אחרת מ"ל בכך ותדע דאלו נכסים שלהם אף שחייבים מעות לאחרים והאחרים נפסדו עי"ז שא"י לגבות חובם מכל מקום בודאי נשרפים אם כן ה"ה משכון או אפשר דמשכון דאלים השיעבוד לא הוי שללה. והנה לברר כ"ז צריך חיבור מיוחד על כל מצוה ואני לא באתי

אלא לעורר תן לחכם וכו'. ונראה דמשכנות מאחרים שממושכנים אצלם דינם כפקדונות של אחרים דלא הוי שללה אף על פי דבע"ח קונה משכון אף דבחמץ עוברים בב"י דהתם גם בפקדון באחריות עוברים דכתיב לא ימצא אבל הכא דפקדון אינה שללה ה"ה משכון לא הוי שללה כנ"ב. והנה כל נפש חי אסורים ג"כ בהנאה. ובהמה חציה של עהנ"ד וחצי של עיר אחרת אסורה כמאן דלא פליגא דמי' כיון דא"א לכזית בשר בלא שחיטה. עיסה בשותפות עם עיר אחרת מותרת דכמאן דפליגא דמי' כן מבואר בגמרא ובר"מ. ועיין בס' ש"א שהקשה למה העיסה מותר החצי של אחר הא קיי"ל בדאורייתא אין ברירה ודילמא יש בידו חלק של עהנ"ד. ועיין באחרונים במשנ"ח ובמק"ח שפלפלו בזה ואין כאן מקומו להאריך בדיני ברירה. והנה בהמת עהנ"ד אפילו נשחטה אסורה בהנאה ומבעיא בגמרא כאן בהמת עהנ"ד שנשחטה מהו לטהר מידי נבילה לפי חרב אמר רחמנא ל"ש משחט שחוט או מקטל קטלי' ומטמאה א"ד מהני לה שחיטה תיקו. ועיין ברש"י שם דודאי אסורה בהנאה רק דהאבעיא אם נטהרה מידי נבילה. והנה בכל אה"נ ודאי אם שחטו אף דאסור בהנאה מכל מקום נטהרה מידי נבילה לענין טומאה רק בכאן האבעיא דלפי חרב וכו' דהיינו שחיטה ג"כ הוא חרב וה"ל כאלו קטלי' או מכל מקום מהני ליה שחיטה והר"מ השמיט אבעיא זו ולא הביא האבעיא לא כאן ולא בהלכות אבות הטומאה ותימא גדול למה השמיט והמרשים בעל עין משפט הרשים אבעיא זו בר"מ כאן בהלכה י"ב ובאמת אינו מוזכר כלל וכבר כתבתי בגליון על הגמרא על המרשים שאינו נזכר ד"ז וצריך עיון גדול על הר"מ שהשמיט האבעיא. ונראה ליישב דהנה ידוע דכל דבר של עהנ"ד כגון שופר ולולב מידי דבעי שיעור אין יוצאין משל עהנ"ד כמבואר כ"פ בש"ס אין מספר דכתותי מיכתת שיעורא ולאו דוקא לענין מצוה אלא אפילו לענין שאר דברים ע' ביבמות דף ק"ג ע"ב לענין טומאה היכי דבעינן שיעור אמרינן העומד לשרוף כתותי מכתת שיעורא וע"ש בתוס' אפילו בדבר שא"צ שריפה רק קבורה אמרינן כתותי מכתת שיעור' ואפילו בדברים שא"צ שיעור דל"ש כתותי מכתת שיעורא בדבר העומד לשרוף לר"ש הוי כשרוף ועי' באבן העזר סי' קכ"ד דאף שכתב הגט על אה"נ כשר, בדבר שצריך ביעור מן העולם הוי כשרוף ופסול ועיין בח"מ שתמה על הרמ"א דהר"נ לא כתב ד"ז אלא אליבא דר"ש דסובר כל העומד לשרוף וכו' ואנן לא קיי"ל כר"ש ועיין בב"ש שהאריך וכתב דדעת הרמ"א כר"ש. ועיין בס' שעה"מ פ"ד מהלכות גירושין פלפול ארוך בזה ועיין במנחות דף ק"ב דלר"ש נותר ופרה האיך מטמאין הא כשרוף דמי. אם כן אף דהרג הבהמה מכל מקום האיך מטמא הא נבילה מטמאה בכזית דוקא עיין בר"מ בהלכות אה"ט והא כתותי מיכתת שיעורי' ונראה פשוט דלאחר שהורגין נפש חי שורפין ג"כ

בכלל שללה או על כל פנים בקבורה ככל אה"נ ושייך כתותי מיכתת שיעוריה אם כן אינה מטמא כלל נבלת עהנ"ד וגם אם עומד לשריפה הוא כש"ד לר"ש ע"כ הר"מ השמיט אבעיא זו דהוא שלא כהילכתא דאפילו נהרגה אינה מטמא ומכש"כ בנשחטה וסובר הר"מ דאפשר ר"ח דאבעיא אינו סובר כר"ש וגם סובר דדוקא גבי מצוה כמ"ש. הכלל מצינו כ"פ דהר"מ דחה איזה דבר כיון דהוא שלא כהילכתא והר"מ סובר כש"ס דיבמות דבכ"ע אמרינן כמ"ש ומכש"כ לדעת הב"ש דסובר כר"ש ע"כ שפיר לא הביא האבעיא זו דהאמת כ"ה לדידן דנבלת עהנ"ד לא מטמאה כלל דכתותי מיכתת שיעוריה ועיין במקומות שהבאתי הרבה ענינים בזה אך אני באתי רק לעורר תן לחכם וכו' ובעזה"י הוא הערה נכונה ועיין בתוס' סוטה גבי כגבוי דמי וכו'. ומבואר בגמרא בחולין דעפר של עהנ"ד מותר דמחוסר תלישה וכו' וכבר הבאתי לעיל בשם התוס' בסנהדרין דף מ"ו דכתבו דעפר חשוב טפי מחובר לקרקע וכעת לא ראיתי שהר"מ יביא זה דעפר מותר ע"ש בגמרא וקצת הערות שכתבתי למעלה בענין מלוה ומשכון מצאתי בס' משנ"ח שהעיר באיזה דברים. וע' עוד שם שחקר אם אנשי עהנ"ד קנו חפץ מעיר אחרת ע"י קנין תורה כגון במעות וכן להיפוך אם אנשי עיר אחרת קנו אצלם חפץ בקנין דאורייתא ומדרבנן אין קנין אם אזלינן בתר קנין תורה או דרבנן ע"ש והדברים עתיקין בענין זה. ומבואר בש"ס דחולין שם דאפר עהנ"ד אסור אף על פי דכל הנשרפין אפרן מותר ש"ה דכתיב לא ידבק וכו' ע' בתוס' סוף תמורה כמו אפר ע"ז דכתיב ולא ידבק וכאן כתיב ולא ידבק וכו' ושוה לע"ז. וג"כ עהנ"ד תופשת דמי כמו ע"ז ע' בס' משנ"ח שכ"כ ובהרבה דינים שוה לע"ז ע' בס' הנ"ל. ובהמה חצי של עהנ"ד וחצי עיר אחרת ע' בגמ' וברש"י הטעם דאסורה ונוכל לומר דינקי מהדדי כמו שמבואר בביצה גבי בהמה חצי וכו' דינקי תחומין מהדדי. שוב ראיתי ג"כ בס' הנ"ל שהעיר בזה ובאתי רק לרמוז ולעורר. ואם יש איסורי הנאה בעיר שדינם בקבורה כגון בב"ח וכדומה אם הם בכלל שללה וחל עליהם מצות שריפה או לאו כבר הבאתי בח"ז דהם דברים ארוכים אם אה"נ יש להם בעלים והוי שלו רק דהוי אינו ברשותו או לא הוי שלו כלל והדברים עתיקים וארוכים בראשונים ובאחרונים ובאתי להזכיר. מ"ש לעיל דאם יש רוב עם א' אם כן כל א' אינו מיאש מטעם דאחריני חטאו נהי דחטאו מכל מקום אין ממונם אבד כיון דלא הוי רוב מצאתי ג"כ במשנ"ח שהעיר בזה. וכן מבואר ברש"י בחולין דף ק"מ ע"א בד"ה אלא בשחיטה וכו' ע"ש.

ומבואר בגמ' כאן בקדשי מזבח של עהנ"ד ימותו ול"מ אם תפול מום ויפדה רק ימותו ופליגי ר"י ורשב"ל דר"י סובר אף בקדשי קדשים דהוי ממון גבוה ואינה בהמתה רק משל שמים ולא נאסר בכלל עהנ"ד מכל מקום ימותו דא"א להקריב משום זבח רשעים

תועבה וסתם אף קדשי קדשים בכלל. והנה דוקא בקדשי מזבח של רשעים אבל של צדיקי' בתוכה יקרבו כיון דאינו נאסר דלאו בהמתה הוא רק דהוי זבח רשעים ובשל צדיקים ל"ש זה וז"פ וכן פירש"י דף קי"ב ע"ב בד"ה הי' בה וכו' וזה ברור. ועיין במנ"ל פ"ג מה' שגגות מה שפלפל בסוגיא זו. והנה בש"ס וברי"מ סתמו הדברים דבכ"ע ימותו ובאמת בעשו תשובה ל"ש זבח רשעים אף דבעבירה חמורה אינה מתכפר בתשובה לחוד כמבואר בר"מ בה' תשובה מכל מקום לא הוי רשע ע' מ"ש לעיל בפ' נשא במצות תשובה. ע' בתוס' חולין ד"ה ע"ב בד"ה אינו וכו'. גם קשה לי ע' בסנהדרין דף מ"ז דר"י מייתי ראי' לר' יוחנן דב"ח נדחין מכאן דאמאי ימותו כיון דאקטלי' הו"ל כפרה וליסקי לגבוה. ואביי סובר דאף דנהרג כדין בב"ד מתוך רשעו לא הוי לי' כפרה ומסקנת הש"ס שם דעכ"פ אחר עיכול בשר הו"ל כפרה. ורב אשי דהוא סובר דמיתה וקבורה אף בלא עיכול בשר הו"ל כפרה ע"ש. ור"א הוא אחרון. והנה ר"י כאן דסובר דימותו משום זבח וכו' אף דלאחר קבורה או על כל פנים לאחר עיכול לא הוי זר"ת מכל מקום הוא ס"ל דבע"ח נידחין כמו שם בדף מ"ז טעם ד"ז לר' יוחנן כיון דאידחי אידחי. אבל הר"מ דס"ל פ"ג משגגות דבעח"י אינן נידחין והטעם כאן משום זר"ת אם כן אם נאמר דהלכה כר"א דמיתה וקבורה הו"ל כפרה ור"א הוא אחרון וסובר כן אם כן בודאי קשה למה פוסק הר"מ דק"מ ימותו יקריבו אותם לאחר קבורה כמבואר שם בש"ס. ואפילו אם נאמר דהר"מ לא ס"ל כר"א על כל פנים בעיכול בשר הו"ל כפרה דכ"ע סוברים כן וכן פסק הר"מ פ"א מה' אבל דלאחר עיכול קוברים אותם בקברות אבותיו אם כן למה ימותו ימתינו עד עיכול בשר ואח"ז יקריבו אותם דלא שייך זר"ת כיון דהו"ל כפרה. וגם בגמ' דקאי על המשנה דמבואר דאנשי עהנ"ד אין להם חלק לעוה"ב ועיין בתוס' שם דף מ"ז דמיירי שלא נהרגו וכו' אם כן בכה"ג שפיר לא הו"ל כפרה ע"כ ימותו אבל הר"מ סתם מאוד אף דנהרגו בכ"ע ימותו זה צ"ע אמאי דכ"ע סברי דלאחר עיכול בשר הו"ל כפרה אף אביי ע' בש"ס שם אם כן אמאי ימותו וצ"ע. ועי' לעיל בה' תשובה ובאתי רק לעורר. ועיין במנ"ל שהעיר בגמ' שם אבל דברי הר"מ צ"ע. והנה לכאורה הא דאינם נאסרים רק מחמת זר"ת וגם בצדיקים קריבים דלא מיקרי בהמתה אפשר רק בבאו ליד גיזבר דליתא בשאלה אבל במקום דאיתא בשאלה הו"ל כשלו ע' בסוגיא דהואיל בפסחים ובתוס' שם והדברים עתיקים אי אמרי' הואיל ע' בדברי האחרונים ואין כאן מקומו ובאתי רק להזכיר ישמע חכם וכו' ע' בס' שעה"מ בה' חו"מ והדברים ארוכים. והנה בש"ס מבואר דקדשי מזבח ימותו ופליגי ר"י ורשב"ל דר"י מוקי בקדשי קדשים מחמת זר"ת ורשב"ל ס"ל דלא שייך בהמעות זר"ת ומוקי לה בקדשים קלים אליבא דריה"ג דהו"ל ממון בעלים ונאסר דהו"ל

בהמתה ואפילו דמיהם וע"ש בפירש"י קודם לזה כי מוקי לה כר"ש דקדשים שחייבים באחריותם וכו' וכ' ודייקינן להו לפי חרב כשאר בהמות וכו' והאי דקאמר ימותו ולא אמר שיחרימו וכו' מפני כבוד שמים. ולכאורה כיון דהוא עשה בתורה דהתורה גזרה כך למה הפקיעו חכמינו זכרונם לברכה המצוה ומצינו בפ' סוטה שנמחק שמו של מי שאמר והי' העולם וכו' אך חכמינו זכרונם לברכה יוכלו להפקיע מ"ע בשוא"ת ושאני התם דגדול השלום. וסבור הייתי לומר דבאמת הורגין אותם כדינא רק רש"י כ' על לשון התנא דנקיט ימותו ולא נקיט מחרימין דהתנא מפני כבוד שמים ית' שינה ומכל מקום הוא קצת דחוק. על כל פנים נ"מ לדינא נהי דהלכה כר"י דאף בקה"ק ממונם ג"כ אסור משום זר"ת מכל מקום כתבנו דקרבנות צדיקים אינם בכלל זה דלא שייך בהו זר"ת ולא נאסרו כי לאו בהמתה דהוי של גבוה אם כן בודאי יקריבו אבל של קדשים קלים אליבא דריה"ג דהוי ממון בעלים והוא בכלל בהמתה אם כן גם קדשי צדיקים ימותו ואסורים הן ודמיהם כי נאסרו מחמת עהנ"ד. והנה הר"מ כתב כאן בהלכה י"ג קדשי מזבח ימותו דזר"ת ולא חילק בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים ואח"ז בהלכה י"ד כ' דבכור ומעשר תמימים הרי הם כקדשי מזבח וימותו וזה הוי קדשים קלים ופוסק כרבנן ולא כר"ש דפליג ע' בגמ' ובכ"מ. על כל פנים צ"ל דהר"מ לא ס"ל כריוה"ג דקדשים קלים ממון בעלים הוא וא"כ איתמעט מבהמתה ושללה דהו"ל ממון גבוה ע"כ ימותו מחמת זר"ת. ולא חילק בין קדשי רשעים לצדיקים כי זה ממילא מישתמע כיון דכתב הטעם דזר"ת ממילא ידעינן דוקא בקדשי רשעים אבל צדיקים נקראים צדיקים ולא שייך זר"ת. אבל אם ס"ל כריוה"ג דקדשים קלים הו"ל ממון בעלים אם כן הו"ל בהמתה ונאסרו אף של צדיקים האיך סתם הר"מ בתחילת דבריו וכ' דקדשי מזבח וכו' דקדשים קלים ג"כ בכלל וכ' דמשום זר"ת דהיינו נכסי הרשעים הא בקדשים קלים ג"כ קדשי הצדיקים ימותו כי נאסרו הם ודמיהם. וגם בבכור ומעשר כתב דדינם כקדשי המזבח הא יש חילוק דהם קדשים קלים ונאסרו מחמת עהנ"ד אפילו נכסי צדיקים והאיך סתם הר"מ. והנה בכור נוכל לומר אף לריה"ג הוי ממון גבוה דהוי מת"כ ע' בב"ק דף נ"ג אך כתב מעשר ג"כ. וגם לעיל דקדשי מזבח קדשים קלים ג"כ בכלל והא דפרט בכור ומעשר בפ"ע היינו דלא כר"ש דלסברת ר"ש לא שייך זר"ת בבכור ומעשר ע' בראב"ד ומובא בכ"מ. על כל פנים מוכח דהר"מ לא ס"ל כריוה"ג ואף קדשים קלים ס"ל דהוי ממון גבוה ע"כ לא נאסרו רק משום זר"ת דאל"כ הי' להר"מ לפרש מוכח דלא ס"ל כריוה"ג. ועיין במנ"ל פ"ד מה' מעילה הלכה ט' ומובא בח"ז שנאחז בסבך בדברי רבינו ומביא כמה בקיאות דפסקי' סותרים אהדדי דפעמים נראה דפוסק כריוה"ג ופעמים נראה דאינו פוסק כריה"ג נראה

דגם כאן אחד מהמקומות דנראה דאינו פוסק כריה"ג ובאתי רק לעורר. ועיין בגמ' דר"י מוקי הברייתא בקדשי קדשי' דזר"ת ורשב"ל מוקי כריה"ג בקדשים קלים ומקשינן אמאי לא אמר רשב"ל כר"י הי' יכול לתרץ דאי משום זר"ת קדשי צדיקים מותרים ויקרבו ובברייתא תני סתם אף של צדיקים ע"כ מוקי בקדשים קלים דממון בעלים ונאסר אף של צדיקים ויש לפלפל הרבה בגמרא אך אין כאן מקומו ובאתי רק לעורר באיזה דין ישמע חכם וכו'.

וקדשים שנפל בהם מום בעת שנגמר דינם ג"כ לשיטות אלו הו"ל ממון גבוה רק ל"מ להם פדיון וימותו מחמת זר"ת כר"י אף בממונם. אך אותם פסהמ"ק שנפדו דהם כחולין לכ"ד רק לענין גיזה ועבודה בודאי נהרגין בסייף רק בכור ומעשר שנפל בהם מום דעת הר"ם דהם בסייף ואינו כן דעת הראב"ד כמבואר בסמוך דהראב"ד סובר כר"ש וכדמתרץ רבינא דאפילו בכור ומעשר בע"מ דהם חולין וא"צ פדיון מכל מקום נתמעט מבהמתה וכו' כיון דאינו נאכל בתורת בהמתה וכו' וגם בכור ומעשר תמימים דדעת הר"מ דימותו מפני זר"ת והראב"ד סובר דיקרבו כיון דקרבנות אלו אינן באין לרצות ולא לדורון לא שייך בהם זר"ת כ"ה שיטת הראב"ד ועיין בכסף משנה שם ובלחם משנה ודברי הלחם משנה צריך ק"ע ויש להאריך אך אין כאן מקומו בח"ז רק לעורר. ומבואר במשנה ובגמ' דקדשי בדה"ב יפדו ופירש"י דשללה ולא שלל שמים ע"כ יפדו כשאר הקדשות וז"ב בכל מקום דבעינן שלו כגון חמץ ולולב וכדומה הרבה ענינים קדשי בדה"ב לא הוי שלו אם כן לא הוי שללה אם כן לא נאסרו כלל ונפדה ויוצא לחולין ומותר להדיוט. והר"מ כ' כאן דקדשי בדה"ב נפדין ואח"כ שורפין אותם שנא' שללה וכו' והם דברים תמוהים כיון דלאו שללה הוא לא חל איסור כלל ואמאי ישרוף וכבר השיג עליו הראב"ד בזה וכתב לא ידעתי למה שורפין וכו' ולא חל עליו איסור כלל ועי' כ"מ מ"ש ודבריו אינם מובנים כלל. ולחומר הנושא אפשר דהנה כבר עוררתי לעיל בענין הואיל אי בעי מיתשיל הוי כשלו ע' בפסחים בסוגיא דכיצד וכו' דהתוס' הקשו דאמאי אינו עובר בב"י בהקדש הא אי בעי מיתשל הוי כשלו ותירצו ע"ש ודעת הר"מ ע' בשער המלך בה' חו"מ והדברים עתיקים אם כן אי אמרינן הואיל וכו' הוי כשלו אם כן אמאי קדשי בדה"ב יפדו ויהי' מותר דלא הוי שללה נימא הואיל וכו' וה"ל שללה ע"כ אפשר דסובר הר"מ דבאמת נאסר אך מה דהוצרך לפדות והפדיון יהי' להקדש סברת הר"מ דהואיל שייך במקום שאינו נוגע לממון של אחרים כגון ב"י וב"י דאמרינן דהוי כשלו לענין ב"י אבל ודאי הפשט היינו דהוי כשלו ג"כ אבל של מי שהוא באמת זה שלו בודאי אך אפילו אותו שאינו שלו הוי שלו ג"כ מחמת הואיל דרך משל דלא אמרינן הואיל דאי בעי קנה ע"ש בתוס' אך

אפילו היינו אומרים היה אותו האיש שהחמץ אינו שלו עובר מחמת דהוי כשלו ומכל מקום אותו שהחמץ שלו בודאי עובר מכש"כ מה זה דאינו שלו רק ע"י הואיל ומכש"כ זה שהוא באמת שלו וכי תיסק אדעתך דהואיל מפקיע ממון חבירו זה אין סברא כלל וז"פ. אם כן של גבוה מ"ל ממון הדיוט או ממון גבוה תרווייהו אינו שלו והכתוב כאן לא אסרה שלל של אחרים ושל גבוה דהתורה לא רצתה להפסיד לאחרים אם כן נהי ע"י הואיל הוי כשלו גם כן אבל מכל מקום הוא של הקדש באמת והאיך נפסיד ממון אחרים דממון אחרים לא נאסר ולא שייך הואיל לאפקועי מחבירו דודאי הממון שלו וה"ה כאן בגבוה ע"כ דעת הר"מ דנאסר דמחמת הואיל הו"ל כשלו ג"כ לענין איסור אבל המעות של הקדש זה הוי דגבוה ולא נאסר ע"כ פודין והפדיון להקדש וגוף הדבר נאסר כיון דאין פסידא להקדש דהתורה לא אסרה שלל גבוה וגוף הדבר נאסר דהוי שלו ג"כ מחמת הואיל אבל מחמת הואיל לא נפקא מרשות הקדש כי בזה ל"ש הואיל ע"כ פודין והמעות להקדש וגוף הדבר נאסר ושורפין דהוי שללה ג"כ מחמת הואיל אי בעי מיתשל עלה דוק בסברא זו והיא נכונה לפענ"ד. ולא תקשה על הר"מ האיך פודין וכי מי יפדה כיון שהוא אסור בהנאה דזה בלאו הכי קשיא על הר"מ אך מחמת הפסד הקדש יפדו כל ישראל דמצוה הוא שלא להפסיד הקדש ויפדו ויקיימו מצות שריפה ג"כ דמצוה הוא אך מכל מקום קשה על הר"מ דסתם הדברים ובבא ליד גיזבר לא שייך כלל הואיל ולמה ישרפו אחר הפדיון וגם דברי הר"מ בד"ז דהואיל ואי בעי מיתשל וכו' צריך אריכות גדול אם הר"מ סובר כן בדבר דלא חזי השתא לשום אדם ע' בשער המלך ובשאר אחרונים ומכל מקום באתי רק לעורר ישמע חכם וכו'. לעיל כתבתי מאי נ"מ דר"ש דריש טעמא דקרא דנכסי צדיקים אבד דמי גרם להם וכו' ויש ג"כ נ"מ דנכסי קטנים ומשכחת שיש להם נכסים בירושה כאן או משכירות וידוע הוא דל"ש גבי קטנים מי גרם להם שידורו וכו' דהם גרים אגב אביהם וגם אינם ב"ד ולר"ש אפשר דממונם פלט ולת"ק הוא גזה"כ וממונם אבד וכבר כתבתי דהר"ם פוסק כת"ק. לעיל כתבתי דבקדשי צדיקים לא שייך זר"ת נראה דה"ה דקדשי קטנים של מופלא סמוך לאיש ג"כ ל"ש גבי זר"ת אף דעבדו מכל מקום קטנים לא שייך לומר רשעים ודינם דיקרבו כקדשי צדיקים כנ"ב. לעיל הקשיתי על הר"מ שהשמיט האבעי' דר"ח אם שחיטת בהמת עהנ"ד מטהרה מידי נבילה דלפי חרב א"ר קטלא וכו' וכתבתי תירוץ ע"ז. שוב האיר השי"ת את עיני וראיתי דשפיר עביד רבינו שדחה הא דר"ח דמבואר בחולין דף ק"מ גבי טהרת מצורע דכתיב טהורים למאי צריך טהורים וכו' ומתרץ רנב"י למעוטי ציפורי עהנ"ד למאי וכו' אלא לשחוטה דהא דהציפור שצורך לשחיטה רשאי ליקח של עהנ"ד גם כן דלאחר שחיטה

אסור בלאו הכי דקוברין וכו' וגם יכול לשרוף ע"כ כתבה התורה למעט ציפורי עהנ"ד ואביי ורבא מוקמין בענין אחר ואין חולקין זה ע"ז עיין בכסף משנה מה' ט"צ. ואי נימא בצד זה דאין שחיטה מטהר דלפי חרב וכו' אם כן א"צ קרא דבלאו הכי כיון דכתיב ושחט וכו' והרג את הציפור אינו כלום רק בשחיטה אם כן האיך נקח של עהנ"ד דלא הוי שחיטה כלל והאיך ע"י נבילת עוף טהור יטהר מצורע ובתורה כתיב ושחט אלא ודאי סובר רנב"י דשחיטה מעלי' הוא ומטהר וכו' ע"כ צריך קרא למעוטי אם כן כיון דכלהו הנהו אמוראי סוברים דהוא שחיטה מעלי' פוסק הר"מ כוותי' ולא הביא אבעי' דר"ח והוא ג"כ ברור בס"ד ע"ש בחולין ותראה. ואפילו טריפה נתמעט שם ומכש"כ נבילה אלא ודאי שחיטה מטהר וברור בס"ד. והנה הסוגיא בחולין הוא אליבא דרבנן דלא אמרינן כל העומד לשרוף וכו' דלר"ש דסובר כל העומד לשרוף וכו' א"צ קרא דעפרא הוא והר"מ מביא דין זה דציפורי עהנ"ד דהדין אמת או מטעם דפוסק כר"ש לדעת הב"ש או מטעם פסוק טהורים וכתותי מ"ש לא שייך דא"צ שיעור ע"ש. וע"ש בחולין בתוס' ד"ה למעוטי וכו' שכתבו דאי לאו מיעוטא מטעם ממשקה ישראל וכו' דהו"ל שעת הכושר ואי משום הנאה מצות לאו ליהנות נתנו וצ"ע בבהמת עהנ"ד אם עבר והקדישה והקריבה אם הוא קרבן כשר כיון דלשרפה קיימא ע"כ והנה אינו מובן לכאורה הספק שלהם כמו ציפורי מצורע אי לאו מיעוטא הי' כשר אף דלשריפה קיימא וצריך מיעוט אם כן גבי קרבן כשר וגם כיון דכתותי' מ"ש לא שייך רק לשריפה קאי אם כן תלוי בפלוגתא רבנן ור"ש אי כל העומד לשרוף כשרוף וכו' או לא. אך אין אני עומד בענין זה לברר דברי התוס' כי הוא אריכות אך אכתוב מה שראיתי קושי' בס' תפארת צבי להגאון מהר"ץ אב"ד אה"ו ז"ל בחלק יו"ד סי' ט' שהקשה על דברי התוס' הא מיירי שלאחר שנגמ"ד הקדיש דאי קודם לא נאסרה משום שלל שמים ולאחר שנאסר האיך חל ההקדש הא קי"ל בב"ק דף מ"ה דשוה"נ לאחר שנגמ"ד הקדישו אינו מוקדש דאה"נ א"י להקדישו וע"ש דתירוצו דחוק. ולפענ"ד נראה ע' בס' קצה"ח שכתב בסי' קי"ז הא דקיימא לן גזל ולא נתייאשו הבעלים א"י להקדיש לפי שאינו ברשותו וכתיב כי יקדיש ביתו וכו' מה ביתו ברשותו וכו' זה דוקא קדושת דמים דומיא דביתו דהוא קדושת דמים אבל קדושת הגוף לקרבן חל ההקדש בדבר שאינו ברשותו ומביא ג"כ שנתכוון לדעת הריב"ש בתשובות דכ"כ ע"ש ועיין בקצה"ח סי' ת"ה ומובא כ"פ בח"ז דדעת הראשונים דאה"נ יש להם בעלים רק דהוי אינו ברשותו ע"ש אם כן שפיר כתבו התוס' דההקדש חל אף דאסור בהנאה והו"ל שאינו ברשותו מכל מקום קדושת הגוף חל על דבר שאינו ברשותו ג"כ כסברת הריב"ש ובעל קצה"ח אבל בב"ק דשם מיירי לענין קדושת דמים דבלאו הכי פסול לקרבן

משום נוגח וכן מבואר בס' תפארת צבי ע"ש אם כן בקדושת דמים שפיר ל"מ הקדש מחמת אינו ברשותו אבל כאן בקדושת הגוף שפיר חל הקדש אף באה"נ דקדושת הגוף חל באינו ברשותו והדברים ברורים. וע"ש עוד בס' הנ"ל בהגה מ"ש לענין שלא כד"ה בשוה"נ ובעהנ"ד והם דברים תמוהים היפך הש"ס וא"צ לבאר.

לעיל הבאתי דברי רש"י בחולין שם דנראה מדבריו דנפש חי' אחר שהורגין שורפין ג"כ וא"י מנלן דבר"מ אינו מבואר דאפשר מצות התורה בנפש חי' סייף לחוד ובדברים שאינן נ"ח בשריפה ויותר מסתבר דלאחר הריגה קוברין כיון דאפרן אסור אעפ"י דהשלל בשריפה ומכל מקום אפרן אסור כמ"ש לעיל הוא גזה"כ אבל כאן מנלן דצריך שריפה. גם גוף הדין שכתב רש"י דיכול לשרוף אחר השחיטה צ"ע דהרי מבואר במשנה דנגעים וברמ"ם דהציפור השחוטה קוברין וכתב הר"מ דהוא הלכה מפי הקבלה ע"ש בה' ט"צ ורש"י הי' יכול לפרש כפשוטו דשוחטין ואח"כ קוברין אם כן נתקיים הדין של עהנ"ד ע"כ כתבה התורה מיעוט דציפורי עה"ד פסולים וצ"ע. כתבתי לעיל דעבדים כנענים של צדיקים אינן נהרגין בתורת ממונם דכבר הם נפש מישראל בפ"ע ומכל מקום צ"ע דאפשר על כל פנים לענין זה הוי ממונם דאסורים בהנאה. אך נראה דאין הממון אסור בהנאה רק אם נוכל לקיים הדין כגון הריגה בנ"ח ושריפה בשללה אבל באין מקיימים זה מותר בהנאה כ"נ. ומבואר בגמ' דתרומות עהנ"ד ירקבו ומסקינן דוקא תרומה ביד כהן דהוי ממונו והוי בכלל שללה ומכל מקום אינו נשרף משום בזיון (וכבר כתבתי דזה הוא מדרבנן מפני כ"ש) אבל תרומה ביד ישראל אינה נאסרת כלל ותנתן לכהן דלא הוי שללה דלאו דידי' הוא וכן פוסק הר"מ כאן. ולשונו צע"ק שכתב אם הוא ביד ישראל ינתן לכהן מפני שהם קדשי שמים וקדושתן קדושת הגוף ובאמת הוא רק ממון כהן ול"ש קדושה אך פשוט דלא איקרי שללה כמו חלה לענין ב"י וב"י בסוגיא דכיצד מפרישין ע' ברש"י כאן רק על תרומה ביד כהן דממונו הוא ומכל מקום אינו נשרף ע"ז שייך שפיר הטעם מכל מקום הם קדשי שמים וקדושה ע"כ אינו נשרף דבזיון תרומה הוא אך כיון דאינו נ"מ לדינא אין להאריך. והנה תרומה ביד ישראל דלא איקרי שללה כמו חלה לענין ב"י וב"י דלא איקרי לך ומבואר שם בפסחים דלמ"ד טוה"נ ממון כיון דישראל יש לו טוה"נ ה"ל כדידיה אם כן כאן נמי אם נאמר טוה"נ ממון הו"ל שללה אך רוב הפוסקים והר"מ מכללם פוסקים דטוה"נ אינה ממון ע' בש"ך בחוה"מ סי' שנ"ו מה שפלפל בפסקי הר"מ ועיין באחרונים שהאריכו בדין טוה"נ אה"מ אבל לשיטות הפוסקים טוה"נ ממון בוודאי אף תרומה ביד ישראל ירקבו דהו"ל כשלו ויש לפלפל בגמ' כאן אך אין כאן מקומו. על כל פנים פסק הר"מ לפי הסכמות האחרונים דס"ל בדעתו דטוה"נ א"מ שפיר הדין

דתרומה ביד ישראל ינתן לכהן דאינה שללה כלל. והנה כבר הבאתי ועיין בספר שעה"מ בהלכו' חו"מ דסובר בדעת הר"מ דדעתו דאמרינן הואיל ואי בעי מיתשל והוי ממונו אם חזי עתה לשום אדם כגון תרומה או נזיר ביין ע"ש באריכות ומבואר בסוגיא דע"י הואיל הו"ל ממונו ע' בפסחים ובאחרונים אם כן למה ינתן לכהן הא הו"ל כממונם והו"ל שללה מחמת הואיל אי בעי מיתשל אך אפשר כמו שכתבנו למעלה לענין להפסיד אחרים ל"ש זה וכאן לא שייך פדיון ולא הבאתי בכור הבחינה ובאתי רק לעורר. מעשר שני מבואר בר"מ דנגנז היינו דאסור בהנאה אך דאין שורפין מפני הכבוד והר"מ סתם הדברים והם תמוהים ע' בסוגיא מבואר אם נאמר מע"ש ממון גבוה אינו נאסר דלאו שללה הוא וגם לחכמים דמחייבים בחלה דסברי ממון הדיוט מבואר דדוקא בירושלים הוי ממון הדיוט אבל בגבולין ד"ה ממון גבוה והר"מ בהלכות מע"ש פוסק דממון גבוה הוא דנראה דאף בירושלים ואף דפוסק הר"מ פ"ו מה' ביכורים דעיסת מע"ש חייב בחלה ובהלכות חו"מ פוסק דיוצאין במצה של מע"ש ובהלכות לולב פוסק דיוצאין באתרוג של מע"ש כבר תמה הכסף משנה וע"ש מה שתירץ על כל פנים לדעתו סובר הר"מ אף בירושלים ממון גבוה אם כן לא הוי שללה ואף לדעת הלחם משנה בה' חו"מ דהר"מ דפוסק ממון גבוה הוא דוקא בגבולין על כל פנים האיך סתם הר"מ כאן דנראה דאף בגבולין נגנז ואסור בהנאה וגם מבואר בגמ' דאף בירושלים דממון הדיוט מכל מקום במע"ש שנכנס לירושלים בקלטוה מחיצות מותר באכילה ועיין בש"ס והר"מ סתם ובאמת ממון גבוה הוא על כל פנים בגבולין והלחם משנה כאן עמד בזה בקצת דברים עי' בדבריו ועיין בס' שעה"מ בה' מ"ע שדחה לדברי הלחם משנה דמחלק בין ירושלים לגבולין דהלכה כר"מ ע' בקידושין אם כן בכ"ע הו"ל ממון גבוה. וגם לדרך בעל שעה"מ דהר"מ סובר דהו"ל כדידי' הואיל ואי בעי מיתשל ע"ש אם כן כאן נמי הו"ל כדידי' מכל מקום בגבולין כתב שם דהר"מ ס"ל כיון דלא חזי' לשום אדם לא אמרינן הואיל וכו' והאיך סתם כאן דנראה אף בגבולין הא הו"ל שלל שמים ולא שללה וגם דברי הגמ' דבירושלים אף דממון הדיוט הוא מכל מקום כיון דקלטוהו מחיצות מותר צ"ע דמאי בכך שקלטוהו מחיצות אמאי לא איקרי שללה ונאסר ע' בגמרא ותראה דקצת מדברי הגמ' אינם מובנים ודברי הר"מ צ"ע מאוד ובעזה"י עוד חזון למועד וכעת אשר הפסקתי לבין הפרקים לא יכולתי לעיין בזה:

עוד כתב הר"מ דכסף מע"ש נגנז והוא בש"ס וזה כש"כ ממע"ש עצמו ע' מ"ש לעיל במצוה לא תאכלו על הדם בפ' קדושים דהגאון בעל הצל"ח בפסחים מסופק בדעת הר"מ במעות מע"ש אם הוא ג"כ ממון גבוה או אפשר קיל ממע"ש והו"ל ממון הדיוט ואני

הבאתי שם ראי' דה"ל ממון הדיוט אם כן בוודאי ה"ל שללה. עוד מבואר דכתבי קודש יגנזו ע' בגמ' דהוא לא כר"א וכבר כתבתי בח"ז דלא שייך לומר כיון דהוא מצוה אין לאו במחיקה כיון דלא הוי דרך השחתה כמו ע"מ לתקן ה"נ במצוה ז"א דכאן עיקר המצוה דרך השחתה ושפיר הוי השחתה ומכל מקום נראה דהעשה ושרפת דוחה הל"ת דלא תעשון וכו' ולא שייך כיון דהוא ע"י פשיעה אין עשה דוחה ל"ת כמ"ש התוס' בעירובין גבי מתן א' שנתערבו במתן ד' דכבר כתבתי דסברת התוס' דאם העשה הי' יכול לקיים בלא פשיעה רק ע"י פשיעה צריכים לדחות הל"ת בכה"ג אינו דוחה אבל אם בלא הפשיעה לא היה עשה ג"כ והעשה ג"כ בא ע"י הפשיעה בכה"ג דוחה ואין כאן מקומו. רק דזה מדרבנן מפני כ"ש ע"כ אסור בהנאה ואינו נשרף כמבואר בכמה דברים שהבאנו לעיל ע' בסוגיא וברש"י וחז"ל עקרו עשה בשאו"ת מפני כ"ש. וקצת צ"ע בגמ' למה סובר ר"א דעיר שיש בה מזוזה אינה נעשית עהנ"ד דכתיב לא תעשון וכו' ולמה לא ידחה העשה הל"ת וע' רש"י דפי' דא"א לשרפה וכו' וה"ל שלל שמים וצ"ע. וכבר הבאתי בח"ז דברי רש"י הללו על כל פנים לדינא דפסקינן דיגנז ולא הוי שלל שמים איסור השריפה אינו אלא מדרבנן מפני כ"ש. ואם עבר ושרף אפשר דחייב מלקות אף דמה"ת עשה דוחה ל"ת כיון דהוא רק דחוי' וחז"ל עקרו העשה שוב לוקין ועוררתי זה בח"ז ובאתי כאן רק להזכיר. וכבר כתבתי דהמדיחין יש להם דין אחר אך יש לספק אם הודחו רוב העיר בלא הם על כל פנים גם נכסיהם אבד דלא עדיפי מנכסי צדיקים אך אפשר דכל דין נכסי צדיקים יש להם דהממון שיש להם חוץ לעיר פלט או מכל מקום כיון דרשעים הם אף ממונם שבחוץ אבד כנכסי הרשעי' והצד הראשון נראה יותר דבד"ז לא הוי רשעים דגזה"כ בנידחין דוקא כ"נ. ומצוה זו נוהג בזמן שב"ד הגדול יושבים במקומם כי עהנ"ד אין דנין אלא בב"ד הגדול ועוד יש לעורר במצוה זו אך כבר כתבתי כ"פ דלברר כל פרט צריך חיבור מיוחד ובאתי רק לעורר ישמע חכם וכו':

מצוה תסה

סעיף א

שלא לבנות עיר הנדחת לעולם וע"ז נאמר לא תבנה עוד כו'. זה מבואר בר"מ שם פ"ד מהל' ע"ז הלכה ח' ואין בונין בתים אבל עושה גנות ופרדסים והוא כר"ע דסובר כן והלכה כר"ע ומבואר בר"מ דהבונה לוקה והרהמ"ח א"צ לכתוב דאין חידוש דלאו שיש בו מעשה לוקין ועיין בס' משנ"ח שכתב אף דלשון המשנה והר"מ לא תבנה כמו שהיתה לאו דוקא פי' אם אינה כמו שהיתה רק בנה בתים עובר בלאו זה ולוקין. ונראה דעכ"פ

הרבה בתים בעינן שיהי' מכונה בשם עיר אבל אין סברא דבבית אחד או יותר יהיה עובר כ"נ. ורבותינו לא בארו לנו שיעור הבנין וצ"ע עד יבוא ויורנו. ועיין בגמרא מבואר דפסוק זה והיתה תל עולם הוא עשה ולא תבנה הוא לאו והעשה הוא לאו הבא מכלל עשה היינו הבונה עובר בלאו ובלאו הבא מכלל עשה ומכל מקום לא מנו מוני המצות גם כן בכלל המנין עשה זו כיון דהוי לאו הבא מכלל עשה ויש ע"ז לאו גם כן נחשב כאחד כידוע למי שבקי בסמ"ק לרבינו וברמב"ן שם. אך על כל פנים נראה אם עבר על הלאו ובנה העיר על כל פנים אסור לישב בה דמצוה להרסה ולשרפה כדי לקיים והיתה תל עולם כו' ועי' בספר משנ"ח דמביא בשם ספר מגילת ספר דבעבר ובנה אסור לישב בה מחמת דכל מילתא דא"ר לא תעביד כו' ועי"ש שדחה דבריו דל"ש זה רק אם יבוטל הדבר מחמת לא תעביד יהי' אסור כגון מה שמחשב בתמורה שם אבל להשתמש לא שייך זה ע"ש ודבריו נכונים. אך נראה מטעם שכתבתי דהוא עשה וצריך להרוס הבנינים ומצוה על כל איש מישראל ע"ש בסוף דבריו שהרגיש והעיר בזה והדברים ברורים לפענ"ד. וגם כיון שנעבדה עבירה הוא בכלל תועבה כל שתעבתי לך ואסור בהנאה ג"כ כדר"א בפסחים כ"מ שנא' לא תאכל כו' אך זה ענין ארוך לברר ובאתי רק להזכיר. וכתב הרהמ"ח ואיסור זה נוהג בזו"נ בזמן שדין עהנ"ד נוהג כו' וסנהדרין יושבים במקומם כו' ואיני מבין זה אם נעשית עהנ"ד בזמן שהיו דנין עוברים גם עתה בכל הזמנים בלאו זה דלא תבנה דאסור לבנות לעולם כו' אך בזמן שאין ב"ד אינה נעשית עהנ"ד כלל אבל עהנ"ד שהיתה אז דין זה דלא תבנה נוהג וחייב מלקות גם היום וז"פ וצריך להגיה בדברי הרהמ"ח. לעיל במצוה הקודמת הבאתי דברי הר"מ והרהמ"ח דאין ערי מקלט נעשין עהנ"ד ועיין בס' יסל"מ שמביא דברי הפר"ח אם דוקא באותם הששה עיירות שמבואר בתורה דהם ע"מ או כל ערי הלוים דהם ס"ה מ"ח עיר וכולם קולטים אין נוהג בהם עהנ"ד כי יש חילוק בין העיירות לענין שכר דירה עיין בר"מ בהל' רוצח ומכל מקום אני לך. עוד הבאתי לעיל לענין אם נקרא שללה לדון בשריפה ע"ש. יש נ"מ ג"כ אם יש בעיר פטרי חמורים דאסורים בהנאה קודם פדי' אם מכל מקום חל איסור עהנ"ד ול"מ פדיון אח"כ וגם אין חל עליו מצות עריפה לעורפו בקופץ כמבואר בש"ס ובר"מ סוף הל' ביכורים או אפשר אין חל עליו איסור עהנ"ד (ואין כאן מקומו) וחייב בעריפה וניתר בפדיון. ויותר סברא דה"ל שללה כיון דעומד לפדות ואין ענין למחוסר ממון דלא אמרי' הואיל ואין כאן מקומו. ומכל מקום נראה דעורפו בקופץ אף דחל עליו עהנ"ד מכל מקום סייף מצוה מן המובחר אבל אתה הורגו בכ"מ שיכול והבאנו לעיל כ"פ אם כן כאן עורפו ומקיים מצות עריפה

וגם נהרג בכ"מ ומקיים שניהם אבל אם הרגו בסייף אין מקיים מצות עריפה ובאתי רק לעורר ולהזכיר:

מצוה תסו

סעיף א

שנמנענו מליהנות כו' וע"ז נאמר ולא ידבק כו'. ג"ז מבואר בר"מ פ"ד וכתב דהנהנה בכ"ש לוקה ובודאי אם עשה מעשה. והנה בדיני אה"נ הארכתי כ"פ בחיבור זה א"צ לכפול ועיין בספר משנ"ח בסי' ך' שהאריך הרבה מענין לענין ע"ש דבש מצאת כו'. וע"ש עוד דכ' דאפשר עובר על עשה דושרפת ג"כ וכתב דאינו אלא על הב"ד ואין נוח לי דנראה דכל ישראל מצווים כמו ע"ז וכדומה ואין להאריך דאינו נ"מ. ונוהג בכל אישי ישראל ובכ"ז מעהנ"ד שהיתה אז ופשוט. ולאוין אלו כיון דהוא משום לתא דעכו"ם אפשר הם מלאוים החמורים לענין תשובה ושאר ענינים המבוארים בח"ז אין צריך לכפול:

מצוה תסז

סעיף א

שלא להתגודד גופנו כמו שעושין עכו"ם וע"ז נאמר לא תתגודדו כו'. מצוה זו מבואר בה' עכו"ם פי"ב הל' י"ב ולהלן ודיני המצוה כן הוא בס"ד ובטור ובי"ד סי' ק"פ השורט היינו שעושה חבורה בגופו אפילו כ"ש על המת הן ביד או בכלי חייב מלקות ונכפלו הלאוין דפסוק א' כתיב בפ' קדושים ושרט לנפש לא תתנו כו' ובפ' אמור כתיב בכהנים ובבשרם לא ישרטו שרטת וכאן כתיב לא תתגודדו כו' והכל לאו אחד אף על פי דשריטה משמע ביד וגדידה משמע בכלי מכל מקום פוסקים דגדידה ושריטה הכל אחד כר"י במכות דהלכתא כוותי' ובין שהתרו בו מלאו דשריטה כו' או מלאו דלא תתגודדו חייב מלקות כי הכל אחד הן ביד והן בכלי יכול להתרות בו מאיזה לאו שירצה כי הכל אחד ע' בכ"מ. והנה אף על פי שבכהנים מבואר לאו זה בפ"ע מכל מקום אינו נמנה בפ"ע כי בא להשלים הדינים כמו שמבואר בס' המצות לרבינו בכ"מ כגון קרחה וגילוח הזקן אף על פי שבכהנים נכפלו אינם רק לאו א' כי הם להשלים הדינים ויש הרבה כזה בסמ"ק להר"מ מי שבקי בדבריו. ומכל מקום צע"ק אם התרו בלאו דכהנים אם לוקין דסובר דמלעיגין בו כמ"ש כ"פ בח"ז בשם התוס' בשבת אם כן אפשר דסבר דהתורה הזהירה לכהנים דקדושים ביותר ואפשר כיון דהכל לאו אחד הוי התראה וצע"ק. ומבואר דלאו זה אינו דוקא על קרובו אלא על כל המתים דאינו מבואר בקרא על קרוב רק על נפש

סתם והתוס' ביבמות דף נ"ג ע"ב הקשו דאמרינן בסנהדרין דף ס"ח דר"ע הי' מכה עצמו על בשרו עד שהי' דמו שותת על פטירת ר"א ותירצו שני תירוצים אחד דשריטה לחוד ומכה עצמו לחוד ולא אסרה התורה אלא שריטה ועוד דעל התורה הי' מצטער כדאמרינן הרבה מעות כו' ובסנהדרין שם כתבו התוס' רק תירוץ השני דעל התורה הי' מצטער והטור שם מביא דעת הרמב"ן כתירוץ הראשון של התוס' ומביא דהרא"ש תמה עליו דאין חילוק בין שורט למכה כיון דביד מחייב והרא"ש סובר כתירוץ השני דעל תורתו הי' מצטער. והנה ד"ז דעל התורה שרי הוא כמו שיבואר לקמן דאיסור אינו אלא על מת ולא על ביתו שנפל או על ספינתו שטבעה בים ה"נ לא הוי על מת רק על התורה. והר"מ כאן שלא הביא חילוק בין שורט למכה נראה דלא ס"ל כן וכן הרהמ"ח דלא הוי שתקו להשמיענו זה ועובדא דר"ע סוברים כתירוץ דעל התורה כו' וזה א"צ דהוא בכלל מ"ש דא"ח על ביתו וספינתו כש"כ על התורה. ועי' ביו"ד סעיף ז' שמביא דיעות אלו דעה ראשונה דמותר במכה בשם יש מי שאומר ודיעה אחרונה ג"כ בשם יש מי שאומר ובאמת דהרבה פוסקים אוסרים ובכללם הר"מ והרהמ"ח ועי' בכללי הפוסקים בפרמ"ג יו"ד על כל פנים גם זה מוכח דכולם סוברים דאין חילוק בין קרוב לרחוק וז"פ. והנה זה מבואר בגמרא במכות ושרט כו' יכול אפילו שרט על ביתו שנפל כו' ת"ל לנפש כו' א"ח כו' וכן כ' הר"מ כאן השורט על ביתו כו' פטור ואינו לוקה כו' ואינו מבואר אם הוא פטור אבל אסור ומל' פטור אינו מוכח דכבר כתבתי בח"ז דסוברים דכלל זה אינו אלא בשבת והב"י שם כתב על דברי הטור שכתב המשרט על צער אחר פטור וז"ל ופטור דנקיט רבינו ל"ד דאיסור נמי ליכא במלתא וכ' דמשמע כן. ואיני מבין המשמעות ואפשר כיון דלא אסרה תורה לא מצינו איסורא. ובש"ע מביא הרמ"א דברי ב"י דשרי וצ"ע שלא הביאו דברי הרהמ"ח דמבואר בדבריו להדיא דאיסור יש רק אין חיוב הלאו ע"ז והרהמ"ח הי' מגדולי הראשונים ז"ל כידוע וע"ש בש"ך שמביא בשם הב"ח שאוסר דלא כב"י ע"ש ואין הב"ח בידי וכיון דדעת הרהמ"ח דאסור ודאי אסור דלא מצינו חולק עליו. ולכאורה אם איסור יש האיך עשה ר"ע נהי דלא הוי אלא על התורה מכל מקום איסור יש. וצ"ל דדעת הרהמ"ח דעל דבר מעולם הזה יש איסור אבל על התורה שרי ואפשר לא חילק בזה ע"כ פוסק דשרי ממעשה דר"ע ומכל מקום יש להחמיר כהרב והב"ח.

השורט ה' שריטות על מת לוקה חמשה והוא שהתרו בו על כל אחת ואחת כ"ה לשון הר"מ והרהמ"ח ונתבאר במשנה דמכות השורט ה' שריטות על מת אחד חייב עכאו"א ובגמ' ומנין לשורט חמשה שריטות כו' ת"ל ושרט כו' וחייב עכאו"א. והנה בגמרא קודם לזה מבואר גבי קרחה ג"כ דאם קרח ה' קרחות על מת אחד חייב ה' מלקיות ומרבינן

מקרחה עי"ש ומקשו הנהו ד' וה' קריחות ה"ד אילימא בזא"ז ובה' התראות פשיטא ואי בחדא התראה מי מחייב והתנן נזיר שהי' שותה יין כ"ה אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשת' אל תשת' חייב על כל אחת ואחת ומתרץ דסך ה' אצבעותיו נשא ואותבינן בב"א וע"ש ברש"י ומיירי בחדא התראה. ועיין בתוס' אעפ"י דבכ"מ א"ח בזה ש"ה דגלי קרא ועיין בתוס' אפילו בזאח"ז ובחדא התראה ע"ש באריכות. והנה כאן בשריט' ג"כ מרבינן מקרא דחייב על ה' שריטות כו' ואמאי לא מקשה הש"ס הקושי' דלעיל אילימא בזאח"ז בה' התראות פשיטא ואי בחדא התראה מי מחייב כו' כמו נזיר וזה התירוץ שייך ג"כ בשרט ה' שריטות בב"א כי בודאי יכול בה' ציפרניו לעשות ה' חבורות או בכלי כמה חבורות בב"א ובחדא התראה ולהתוס' אפילו בזאח"ז בחדא התראה כי דין זה שוה לדין דלעיל בקרחה דדין ה' קרחות או ה' שריטות ילפינן מקרא ולמה יהי' חילוק ביניהם. וצ"ל דהש"ס סמך אדלעיל וכאן לא הביא אלא דגם כאן יש ריבוי וממילא הדין כמו גבי קרחה דלעיל. אך דברי הר"מ צ"ע דלקמן גבי קרחה כ' וז"ל הקורח ד' או ה' קרחות חייב על כל או"א והוא שהתרו בו על כל קרחה וקרחה כו' הטביל ה' אצבעותיו והניח בב"א כו' אף על פי שהי' התראה אחת לוקין ה' ומבואר בדבריו דלעיל מיירי בזאח"ז וצריך ה' התראות רק בב"א סגי בחדא התראה כדעת רש"י. על כל פנים בב"א ס"ל דבחדא התראה לוקין ה' דגלי קרא וכאן גבי שריטה כתב אם שרט ה' שריטות לוקין ה' והוא שהתרו בו על כל או"א ולא הביא כלל דין בב"א דלוקין ה' בחדא התראה כמו לקמן גבי קרחה ובאמת בזאח"ז ובה' התראות א"צ קרא כמו שמבואר בש"ס דפשיטא כמו גבי נזיר אם כן ה"נ דילפי' מקרא ע"כ בחדא התראה לוקין ה' אם הי' בב"א לשיטת רש"י או לשיטת התוס' אפילו בזאח"ז והר"מ דעתו כשיטת רש"י על כל פנים אמאי לא כתב כאן ד"ז כיון דרבי קרא חייב אף בהתראה אחת ה' מלקות אם הי' בב"א ע' בסוגיא ותבין היטב ע"כ דברי הר"מ צריך עיון גדול. שוב האיר השי"ת את עיני וראיתי בביאורי מהרש"ל על הסמ"ג מצוה ס"ג שכתב להדיא כמו גבי קרחה דחייב על ה' קרחות בב"א ובחדא התראה ה' מלקיות ה"נ גבי שריטה אם שרט ה' שריטות בב"א חייב ה' מלקיות אף בהתראה אחת כמ"ש וכתב שם על הסמ"ג מה שלא כתב דין זה גבי שריטה דהוא כש"כ ואינו מספיק וצ"ע על הר"מ. שוב ראיתי בס' משנ"ח במצוה נ"ח דהעיר בזה ע' בדבריו וצ"ע. עוד מבואר בר"מ דאם שרט שריטה אחת על ה' מתים לוקין ה' והוא מהש"ס דדרשי' מקרא דחייב על כל נפש ונפש ועיין בספר משנ"ח שצריכים להתרות בו שהוא חייב על כל מת ומת כו' וז"פ. ודין זה ודין שלפני זה מבואר כאן בש"ס דדרשינן מן ושרט ומן לנפש ופסוק הוא בפ' קדושים וראיתי ברש"י בפ' אמור דכ' ובבשרם לא ישרטו שרטת

פירש"י יכול אם שרט ה' שריטות לא יהי' חייב אלא אחת ת"ל לא ישרטו שרטת דתיבת שרטת מיותר ללמד ע"ז דה' שריטות חייב עכאו"א והדרוש הזה בתורת כהנים ע' ברא"מ שמביא זה ומבואר שם יכול בכהנים דריבה כו' ת"ל שריטה שריטה לגז"ש. ולכאורה קשה למה הניח רש"י דרש שדרשינן בש"ס דידן מן ושרט האמור גבי ישראל ד"ז אך כבר כ' הרא"מ כ"פ דרש"י מנקיט הדרוש היותר פשוט וגם אפילו דנ"מ לדינא לא נקיט אליבא דהלכתא ומכש"כ דלא נ"מ לדינא נקיט דרוש של התו"כ דיותר פשוט ואין התו"כ בידי לעיין בו. עוד מבואר בר"מ דהשורט שריטה בבשר חבירו והיה חבירו מסייע בזמן שהיו שניהם מזידין שניהם לוקין א' שוגג וא' מזיד המזיד חייב והשוגג פטור. והכסף משנה הרשים דהוא בהתוספת' והוא כמו לאו דהקפת הראש המבוא' בראש הפרק ונתבאר בש"ס דילן דאחד המקיף ואחד הניקף חייב ע' בגמ' ה"נ דהוא בלשון רבים שניהם בכלל אך דהנשרט צריך לסייע דאי לא הוי לאו שאין בו מעשה כמבואר בש"ס גבי הקפה. וע' לעיל בפרשת קדושים שהבאתי גבי הקפה דמבואר בגמ' דאי מקיף לעצמו לוקה שנים אם כן ה"נ. אך הר"מ גבי הקפה אינו מביא זה וע"ש שגם המשנ"ח העיר בזה. ואפשר אם שורט בבשר העכו"ם פטור כמו בהקפה דמותר להקיף העכו"ם ע' בנזיר בסוגיא דהקפה וכן אם נשרט מן העכו"ם אפשר דחייב כמו ניקף ע' בנזיר ובשבועות בתוספות שם. ובכלל לאו זה השורט עצמו לע"ז כי כך הי' מנהגם שהיו חובלים עצמם לעכו"ם דכתי' ויתגודדו כמשפטם בחרבות. ולעכו"ם אינו חייב אלא השורט בכלי ולא ביד כך מסקנת הגמ' וכן פסקו הר"מ והרהמ"ח וכל הפוסקים ועיין בכ"מ דמיירי דאין עובדין אותה בכך דאל"ה הי' חייב סקילה אלא היו עושים כדי להתעורר לפי דעתם המשובש' וז"ב. ופשוט לענין שרט ה' שריטות או לכמה ע"ז דינו כמו שאר לאוין דעל מת מרבינן ושרט לנפש אבל בלאו זה דע"ז אין לנו ריבוי והו"ל כשאר לאוין שבתורה וז"פ. ועיין ברש"י במכות שם נראה מדבריו דהשורט לעכו"ם אף שאין דרך עבודתה בכך חייב מיתה וע"ש בתוס' ועיין בס' משנ"ח. והנה אפשר ג"כ כיון דכתיב בלשון רבים ה"ה המשרט בבשר חבירו חייבים שניהם אם היו מזידים כמו שריטה למת וכ"נ מד' הר"מ שלא חילק בזה. וכתב הר"מ עוד נכלל באזהרה זו שלא יהיו שני בתי דינים בעיר א' כו' לא תעשו אגודות אגודות ועי' בכ"מ דמ"מ לא הוי לאו שבכללות ועיין בס' יסל"מ דכתב דדין זה הוא רק אסמכתא מלאו ולא הוי מן התורה ע"ש. והנה ד"ז פלוגתא דאביי ורבא דאביי סובר דב' בתי דינין בעיר א' זה עושה כך כו' עוברים בלא תתגודדו ורבא סובר דשני בתי דינין ל"ל בה ורבא סובר דוקא ב"ד א' פלג מורין כב"ש כו' אבל שני בתי דינין בעיר אחת אלו מורין כך כו' ל"ל בה והר"מ פוסק כאביי וכבר תמה הכסף משנה דהלכה כרבא לגבי אביי

ועיין מה שתירץ ועיין בלח"מ. והרהמ"ח מביא דברי הר"מ וד' מורו שפוסק כרבא ועיין בס' משנ"ח באריכות מ"ש בזה ועיין במג"א באו"ח סי' תצ"ג והוא ענין ארוך אין כאן מקומו. ונוהג לאו זה דגדידה בזו"נ ובכל אישי ישראל וגדידה על ע"ז הו"ל מלאוין דע"ז כבר כתבתי כ"פ דיני הלאוין לענין תשובה ועוד ענינים וגם ב"נ מוזהר ואין להאריך:

מצוה תסח

סעיף א

שלא לקרוח שער הראש כו' וע"ז נאמר ולא תשימו קרחה כו' ונכפל לאו זה בכהנים כו'. מצוה זו מבואר בר"מ שם ובטור ובי"ד שם הקורח בראשו בכ"מ מהראש חייב מלקות א' כהנים וא' ישראלים ודוקא על המת אבל על ספינתו כו' אינו חייב ולענין איסור הכל כמו במצוה הקודמת וה"נ יש לספק אם התרו בישראלים משום לאו דכהנים אפשר לא הוי התראה כמש"ל. ואפשר כיון דחד לאו הוא באמת מהני התראה מלאו זה ג"כ כמ"ש במצוה הקודמת. והקורח חייב בין בידו בין בסם ושיעור הקרחה פוסק הר"מ דהוא כגריס והוא פלוגתא בגמ' ופוסק הר"מ כן ע' ברא"ש במכות והרא"ש פוסק בג' שערות חייב מלקות ובשערה א' ליכא מלקות אליבא דכ"ע אבל איסורא איכא והיינו מדין ח"ש דאסור מן התורה בכ"מ וכבר ידעת דעת הח"צ דסובר דחוץ מאיסורי אכילה ח"ש מותר מן התורה וכבר השיגו עליו האחרונים והדברים עתיקין אין כאן מקומו אם כן אסור כאן מחמת חצי שיעור אפילו בשער אחד עי' בש"ע ועיין בספר משנ"ח כאן. ומבואר בגמ' דמרבינן מקרחה דאם קרח ה' קרחות חייב על כל אחת ואחת ומסקינן היינו ה' קרחות בב"א בהתרא' אחת חייב ה' כגון שסך חמשה אצבעותיו נשא ואותביני' בב"א וכן כת' הר"מ כאן ע' לעיל מ"ש ותלמוד לכאן. אך אם קרח קרחה א' על ה' מתים אינו מבואר בש"ס ואין לנו שום ריבוי ע"ז דגבי שריטה יש ריבוי ע"ז אבל לא גבי קרח' בודאי אינו חייב אלא אחת וכן הר"מ לא כתב ד"ז גבי קרחה רק גבי שריטה כ' דשריטה א' על הרבה מתים חייב כמנין כו' וכ"כ הרא"ש והטור בפי' דקרחה א' כו' ע' בב"י שם בסי' ק"פ. והרהמ"ח כתב כאן דהקורח קרחה א' על חמש מתים לוקין ה' ודבריו תמוהים מנלן זה דריבוי בש"ס אינו רק גבי שריטה וכן בר"מ וכל הפוסקים לא כתבו גבי קרחה אדרבא כתבו בפי' דא"ח אלא א' כמבואר בטור ומנ"ל זה להרהמ"ח וכבר תמה בזה הגאון בעל משנ"ח וכן בש"ע סי' ק"פ פוסק המחבר בלי חילוק דקרחה א' על כמה כו' א"ח אלא א' וצריך עיון גדול. ונראה דשיעור קרחה שכתבו דהלכה שהוא כגריס אם היה לו קרחה בראשו פחות מגריס שלא על מתו ועל מתו השלים לגריס נראה דא"ח דכל השיעור צ"ל

דוקא על המת. ואם קרח על המת חצי גריס ואח"כ עוד ח"ג בודאי מצטרף אפילו אח"ז מרובה כי כ"פ הבאנו בח"ז חוץ מאיסורי אכילה אין הצירוף בכא"פ דוקא אלא אפילו לזמן מרוב'. ואיסור זה דקרחה ומקודם דשריטה אין חילוק בין לפני המת או שלא בפניו כמבואר בש"ע אם כן בודאי חייב בהשלים השיעור אפילו לזמן מרובה וכן אם השלים השיעור על מת אחר ג"כ חייב דה"ל קרחה למת אך לשיטת הרהמ"ח דקרחה א' חייב על כל מת ומת אם כן ה"ל כל מת בפ"ע והו"ל לאוים מחולקים אם כן אפשר אין מצטרף בב' מתים והוא אריכות ובאתי רק לעורר ולהזכיר. וקרחה הוי אם נקרח שא"י לגדל שערות במקום הזה עוד ואי לא לא הוי קרחה ע' בגמ' כאן ועיין במשנה פ"י דנגעים משנה י' ברע"ב ובתוי"ט באריכות ועיין בר"מ פ"ה בה' ט"צ נראה דאף דראוי לגדל לאח"ז ע"ש בה' ח' וכעת לא עיינתי בדבר עוד חזון למועד ובאתי לעורר ולהזכיר. ועיין בתוס' במכות שם שכתבו הא דה' קרחות בב"א חייב ה' היינו בקצת הפסק בין כל קרחה דאל"ה הו"ל חד קרחה והדברים ברורים. והקורח בראש חבירו חייבים שניהם אם היו שניהם מזידים והנקרח סייע קצת א' מזיד כו' הכל כמו מצוה הקודמת ע"ל ותלמוד לכאן וא"צ לכפול. ונוהג בכל אישי ישראל בזו"נ דלא כאיסי בן יהודה בקידושין דסובר דאינו נוהג בנשים דאין הלכ' כוותי' וכ"מ בר"מ פ"ז ה"ג דאינו מוציא רק בל תקיף כו' וכ"כ הרהמ"ח דדינה כמצוה הקודמת:

מצוה תסט

סעיף א

שלא נאכל פסולי המוקדשין כו' ועז"נ לא תאכלו כל תועבה כו'. מצוה זו מבואר ברמב"ם פ"ח מהל' פסה"מ והוא מהספרי כאן וז"ל הספרי לא תאכל וגו' ר"א אומר מנין לצורם אוזן מבכור ואוכל כו' עובר בל"ת ת"ל לא תאכלו כל תועבה וגו' אחרים אומרים בפסה"מ הכתוב מדבר נאמר כאן כו'. והנה בש"ס דידן בבכורות נראה מכל הסוגיא דצורם אוזן בכור אינו אסור אלא משום קנס מדרבנן ועיין בתוס' שם דלאחרים אינו אלא מדרבנן ואח"כ כתבו דלכ"ע האי דספרי אינו אלא אסמכתא ועיין בחולין דף קט"ו שהקשו התוס' צורם אוזן בכור ליתסר אפילו צורמו עכו"ם מלאו זה ותירצו יעש"ה. והנה הרמב"ם כאן כתב דכל המוקדשין שנפסלו הן במחשבה כו' לוקה מלאו זה דתועבה כו' ואח"כ כת' וכן קדשים שהוטל בהם מום האוכל מהם כזית לוקה מלאו זה ובפ"ב מהלכות בכורים כתב דהמטיל מום בבכור אינו אסור אלא משום קנס כו' ולא קנסו בנו כו' אם כן אינו אלא מדרבנן וא"כ דבריו סותרים זא"ז מה לי מטיל מום בקדשים אחרים

דאסור מן התורה מלאו הזה ומה לי מטיל מום בבכור דהו"ל קדשים דאינו אלא מדרבנן. ועי' במ"ל בפיסקא המתחלת ודע בפ"ד מה' ביכורים שעמד בזה על סתירת דברי הרמב"ם וע"ש מה שפלפל בדברי הרא"מ כאן על רש"י ועיין בפר"ח סי' ס"ד גם במהרי"ט אלגאזי פלפל בזה הרבה ע' בדבריהם. והנה ד' הרהמ"ח צ"ע דמביא מש"ס דבכורות דאסור מן התורה בהטיל מום ומביא ד' ר"א דהצורם אוזן בבכור אם כן מבוא' בדבריו דאף בבכור אסור מה"ת. ובאמת בבכורות ריהטא דסוגיא דמום אינו אסור אלא משום קנס ע"ש. וגם מ"ש כשנעשה אנחנו כו' עי' ברש"י בחולין שם דאף ע"י עכו"ם או קטן שייך לאו זה. והנה זה צריך אריכות גדול ואין כאן מקומו ועיין באחרונים מה שפלפלו בזה. ומבואר בד' הרהמ"ח דבכל איסורין שייך לאו זה כמו שמבואר בחולין בסוגיא שם גבי בב"ח ולא הוי לאו שבכללות כי עיקר הלאו הוא בפסה"מ. אם כן בפסה"מ לוקין ושאר דברים הנכללים בלאו זה אין לוקין דהוי לאו שבכללות ועי' בספר כרו"פ מביא קושיא בשם הרא"מ למ"ל לא תבשל וגו' הא הוי לאו דתועבה. וע"ש שתירץ דעל תועבה אינו לוקה דהו"ל לאו שבכללות וע"ש שפלפל דלא תבשל על הנאה למ"ל הא דעת הרמב"ם דאין לוקין אף על הנאה בב"ח ואיסור נשמע מלאו זה ע"ש. וגם מסופק עוד בבישל בב"ח לצורך פיקוח נפש דהוי מצוה אם שייך תועבה והניח בצ"ע. והנה לפלפל צריך אריכות גדול ואין כאן מקומו. וכתב הרהמ"ח דנכלל בלאו הזה ג"כ פיגול ונותר והר"מ בתחלת הפרק כתב דכל הקדשים שנפסלו הם בכלל לאו זה בין שנפסל במחשבה כו' ובהלכה י' כ' היכן הוזהר על הפיגול והנותר כו' לא יאכל כי קודש וגו' ובאמת הם באזהרה זו דתועבה ג"כ והרהמ"ח גבי פיגול במצוה קמ"ד כתב הלאו דלא יאכל כו' ומביא לאו הזה ג"כ דתועבה וכתב דהוא לתוס' לאוין ובמצוה רט"ו גבי נותר כת' רק הלאו הזה דלא יאכל כו' ולא כתב משום לאו הזה דתועבה ואפשר סמך על מ"ש גבי פיגול וגם כאן על כל פנים בנותר ופיגול אם התרו בו למלקות יהי' חייב שתי מלקות שיש שתי אזהרות לא יאכל וגו' ולא תאכל דכאן ולא מצאתי בר"מ ובהרהמ"ח ועיין במשנה דאלו הן הלוקין שילקו בפיגול ונותר שני מלקיות וצ"ע ועי' תוס' פסחים דף כ"ד ד"ה והא אין מלקין כו'. ואני מפקפק בנותר אם הוי בכלל תועבה דהא פסקינן בחמץ שעבר עליו הפסח דאסור רק משום קנסא אף דעבר על ב"י וב"י ולא אמרינן כל שתעבתי כו' אלא אפשר דוקא אם עבר ע"י מעשה כמו כל הנהו דחשבינן שם בחולין הוי תועבה אבל בב"י דלא עשה מעשה אינו בכלל הזה וכן בנותר ולפי זה אפשר בקנה חמץ או שחימץ בפסח יהי' אסו' לאחה"פ מלאו זה וכבר הבאתי זה והוא ענין ארוך וצ"ע ובאתי רק לעורר. ועיין בע"ז פרק השוכר מלאו הזה גבי תבלין משני שמות ע"ש. ומ"ש הרהמ"ח דנוהג בזה"ז אף דאין

מקדישין מכל מקום בעבר והקדיש כו' משכחת לה בבכור לשיטת הרהמ"ח דאף בבכור לאו הזה אך הרהמ"ח סובר כגירסא הראשונה שהי' ברמב"ם בהל' בכורות דאין בכור נוהג אלא בא"י כו' כמ"ש הרהמ"ח במצוה ח"י וכבר כתבתי דאף בא"י בזה"ז דינו כח"ל לענין זה ע"ל שהבאתי והארכתי ע"כ כתב הרהמ"ח דמשכחת לה בעבר והקדיש. והנה בזה"ז אף שאינו ראוי לקרבן מכל מקום דעת הר"מ פ"א מה' א"מ דעובר בל"ת בזה"ז ג"כ על הטלת מום רק דאין לוקין אם כן מכל מקום הו"ל תועבה ועי"ל בפרשת אמור שהארכתי בזה. והנה לאו זה ככל לאו שבכללו' אסורות ואסור בהנאה דכ"מ דכתיב לא תאכל ולכל ענייה א"צ לכפול כבר בארתי כ"פ ה"נ כאן. שוב ראיתי בשער המלך פ"ה ה' מאכ"א דכתב דעל לאו הבא מכלל עשה לא שייך תועבה לענין הלאו אם כן גם סברתינו נכונה:

מצוה תע

סעיף א

לבדוק בסימני העוף כו'. **ע"ז נאמר כל צפור טהורה תאכלו כו' והרמב"ן חולק ע"ז כו'**. מבואר בר"מ בפ"א מה' מ"א וכבר כתבתי לעיל בשם הפרמ"ג דמסופק כיון דתאכלו הוא רשות והלאו בא בכלל אם כן אפשר דאפילו בכ"ש עובר בעשה באכל עוף טמא ע' בפתיחה מה' שחיטה לענין שאינו זבוח אך כבר כתבתי דכל השיעורין בכזית. אך יש לספק לענין שלא כדר"ה אפשר דעובר על כל פנים בעשה כיון דאין הל' במניעה או בציווי ואפילו בציווי המ"ל בהלכות יסודי התורה מסופק דאפשר דהוא רק במניעה והדברים עתיקים מכ"ש דלא כתיב בלשון מניעה ולא בלשון ציווי וכבר הבאתי כ"פ בחיבור זה וא"צ לכפול הדברים. ונוהג בכ"ז ובכ"מ בזו"נ ובכל אישי ישראל ומ"ש דאפשר דעובר בעשה בשלא כדר"ה אל יקשה לך למה לא אמרינן בסוגיא דפסחים דף כ"ד הכל מודים בעוף טמא כו' או בנבילה כו' שם אמרינן הכל מודים לענין לאו דלוקין אבל עשה איכא ע' בס' מקו"ח באו"ח סי' תמ"ב:

מצוה תעא

סעיף א

שלא לאכול משרץ העוף כגון הזבובים כו' ועז"נ וכל שרץ העוף כו'. מבואר בר"מ פ"ב מה' מ"א והוא לאו בפ"ע ואינו עובר בעשה ג"כ דכל צפור וכו' דהעשה אינו אלא בעוף טמא וזה אינו עוף טמא רק שרץ העוף ואינו בכלל עוף. ולאו זה ככל מאכ"א לכל ענינים

דבעינן כזית ובריה בכ"ש ולענין שאר דינים שבארתי בחיבור זה. ומ"ש הרהמ"ח אף שאין בו כזית כו' כעדשה דבר זה טעות המעתיק מה ענין כעדשה לכאן דזה רק בשמנה שרצים המטמאים עיין בר"מ אבל כאן אין ענין לכעדשה עי' בש"ס ובר"מ ואין להאריך:

מצוה תעב

סעיף א

שלא לאכול מבשר בהמה חיה ועוף שמתו כו' וע"ז נאמר לא תאכל כל נבילה כו' כל שנפסלה בשחיטתה כו'. מבואר בר"מ פ"ד מה' מ"א וא"צ להאריך בדבר הזה אשר מלא בש"ס ופוסקים בראשונים ובאחרוני' ומכל מקום אכתוב בקיצור. לאו זה אינו נוהג אלא בנבילות הטהורי' ולא בנבילות הטמאים כן מבואר בר"מ כאן ע' בהרה"מ וצ"ע שלא הביאו הרהמ"ח ומבואר הטעם דאין איסור חל ע"א אף דהוא איסור חמור דנבילה מטמאה אין חל וזה אריכות גדול בדין אחע"א ע' בשער המלך ושאר אחרונים ואין להאריך בענין זה כי צריך חיבור מיוחד. והנה בנבילה איכא לאו זה וגם עשה שאינו זבוח כידוע וגם בטמאים איכא לאו ועשה כל בבהמה כו' כידוע אם כן לכאורה בטמאי' שמתו עוברים בשני עשה בעשה דטמאים ועשה שאינו זבוח ואינו זבוח עם טמאה הוי איסור בב"א דתיכף במעי אמו חל כידוע. אך באמת שאינו זבוח לא שייך כלל בטמאים דלא שייך שחיטה גבייהו וזבחת מבקרך וגו' כתיב וזה פשוט. ונ"מ כיון דאין לוקין דהנה קיי"ל ביבמות אף דאין אחע"א מכל מקום האיסור יש רק דאין חייב ונ"מ לקברו בין רשעים גמורים ה"נ אינו נוסף העשה שאינו זבוח רק לאו דנבילה נוסף ונ"מ ג"כ דידוע דחולה שיש בו סכנה דמאכילין אותו רק הקל ופשוט דאם יש נבילה טהורה ונבלה טמאה הו"ל הטהורה הקל דאין בה רק לאו ועשה וכאן יש שני לאוין ועשה היינו לאו ועשה דטמאים ולאו הנוסף מנבילה אף דאין לוקין דאינו חל מכל מקום האיסור יש אך אם יש גה"נ של נבילה לדעת הר"מ פ"ח כאן דחייב שנים משום נבילה ג"כ אם כן יש ב' לאוין ועשה היינו שאינו זבוח ויש ג"כ נבלת טמאה הו"ל ג"כ שני לאוין ועשה אם כן הם שוים ומאכילין אותו איזה שירצה ול"א דהוי ב' לאוין וב' עשין היינו שא"ז ג"כ דל"ש גבי טמאה זבוח כלל דוזבחת מבקרך כתיב ולא בטמאים וזה ברור. והנה כמו שציירנו בגה"נ של נבילה אפשר כיון דלוקין ב' מלקיות ובנבלת טמאה אין לוקין אלא אחת אם כן הוי גה"נ חמור וזה צ"ע דאפשר כיון דאיסור אחרון יש רק דאין לוקין הוי לי' ג"כ חמור כמו חבירו דלוקין ועיין במפרשים שכתבו דלאוין דאין לוקין חמורים יותר אך אפשר כיון דהוא באמת מלאוין הלוקין רק דאין לוקין מחמת דאינו חל הו"ל קיל

ואין כאן מקומו. אך באיזה ציור אחר שיש בו ב' לאוין במלקות אחת מחמת אין אחע"א ועשה שוה לנבלה טמאה ולא אמרינן דהו"ל ב' עשין היינו שא"ז ג"כ דהעשה וזבחת לא קאי כלל אטמאים ופשוט. ולפמ"ש למעל' בדעת הר"מ דהטעם דס"ל גבי גה"נ שלוקין משום נבילה ג"כ אף דאין בגידין בנ"ט ותמהו עליו הראשונים וכתבנו הטעם דאחשבי' באכילתו כיון דבלאו הכי איכא איסור גיד ע"ש מ"ש דבר נחמד בס"ד במצוה שם אם כן בחולה שיש בו סכנה דאוכל מחמת חליו לא שייך אחשבי' אם כן ה"ל חד לאו דגיד ולא עשה כלל והו"ל קיל לגבי טמאה ג"כ ואין כאן מקומו ובאתי רק להזכיר. ובין מתה מאליה או נפסלה בשחיטה הו"ל נבילה. ויש עוד נבילות מחיים מבוארים ברמב"ם פ"ג מה"ש ואלו הם ניטל הירך וחללה וכן נשבר' המפרקת ורוב בשר כו' או שנקרע מגבה וכן חלק כו' היינו גיסטרא או נפסק רוב הקנה או ניקב הושט במקום הראוי לשחיטה ה"ז נבילה מחיים כו' ופ"ב מהלכות שאה"ט חשב ד' נבילות ניטל הירך כו' מטמאה מחיים ופסיקת הגרגרת ונקיבת הושט לא חשיב אדרב' כתב שם אם נשחט רוב או א' מהסימנים אינה מטמאה מחיים עד שתמות. וע' ש"ך יו"ד סי' ל"ג שתמה על הרמב"ם כאן דסובר נקיבת הושט הוי נבילה מחיים מש"ס חולין דף ל"ב ע"ש. והאחרונים התב"ש והכרו"פ כתבו שם דלענין טומאת נבילות אינם מטמאים מחיים אפילו שחט סימן כו' אבל לאו דלא תאכלו נבילה וגו' לענין זה הוי מחיים בנקיבת הושט ופסיקת הגרגרת. ודין אכילת נבילה חלוק מטומאה אף דאינה מטמאה מכל מקום על אכילה עוברין בלאו דנבילה ועיין בפרמ"ג חקר מנ"ל נקיבת הושט הוי נבילה ע"ש. וגם חילוק יש בנקיבת הוושט דוקא במקו' שחיטה הוי נבילה עי' ש"ך סי' ל"ג ובפסהג"ר ברוב אפילו שלא במקום שחיטה וכבר בא באריכות בד' האחרונים ואכמ"ל.

ונבילה האוכל כזית מבשרה או מחלבה עובר משום לאו זה דחלב נבילה כו' ואכל לא וגו' דרשינן בש"ס כ"פ אמרה תורה יבוא איסור נבילה ויחול על חלב ואינה מטמא משום נבילה דכתיב יעשה וגו'. והרמב"ם כאן פ"ז כתב דנבילה הוי איסור מוסיף היינו כולל ע' לח"מ דחל על הבשר חל על החלב ג"כ ועיין בהה"מ אף מאן דל"ל כולל כאן גזה"כ דחל מחלב נבילה וגו'. וגה"נ דעת הרמב"ם בפ"ח כאן דלוקין משום נבילה ג"כ דהוי ליה איסור כולל. ומובא בחיבור זה מה שהקשו עליו הראשונים הא ס"ל אין בגידין בנו"ט והאיך חייב משום [נבילה] וכבר תירצו האחרונים גם כתבתי תירוץ במצוה שם והדברים עתיקים וארוכים ואין כאן מקומו. ובענין נבילה דחל על חלב ע' בס' שעה"מ פי"ז מה' א"ב בקונטרס אחע"א באריכות ואין כאן מקומו ומכל מקום אני לך. ודם נבילה הנה קי"ל דם נבילי' אינו מטמא עיין ר"מ פ"א מה' שאה"ט ומכל מקום אין ראי' לאיסור

אכילה כמש"ל דאינו מטמא ומכל מקום חייב בלאו דאכילה אם כן אפשר דם נמי ואפשר דאין אחע"א אף דהוא כולל מכל מקום אפשר דקל על חמור אינו חל אף בכולל ולאו דאכילה הוי קל כי דם הוא בכרת אף דחלב ג"כ בכרת מכל מקום חלב הותר מכללו ע' בתוס' בסוגיא דאחע"א והוא אריכות. אך אם נאמר דחל אפשר עובר על לאו דנבילה אך בפסחים בסוגיא דחזקי' ור"א דמקשה והרי דם כו' ולא מתרץ כשהותר' נבילה כו' דמה הותר ע' בתוס' שם דכתבו דמוכח דדם לא הוי בכלל בשר ע"ש בתוס' ובפ' המוצא בתוס' שם מבואר ג"כ אם כן לא הוי בכלל נבילה. וכן הרמב"ם גבי חלב וגיד כ' דחייב משום נבילה ובדם אינו מבואר בדבריו מוכח ג"כ דסובר דא"ח על דם משום לאו דנבילה נ"ל. או בדם התמצית או בדם האברים דאינו עובר רק בלאו לא הוי נבילה ע"ש. ומבואר בשער המלך כאן בקונטרס שמביא בשם התוס' יבמות פ' ד"א דלר"ש דל"ל אחע"א אפילו בכולל אינו חל נבילה על חלב ולא אמרינן גזה"כ הוא לא כהר"מ כאן ע"ש. ולכאורה קשה דמתרץ הש"ס כשהותרה נבילה חלבה וגידה הותרו הו"ל לאקשויי הניחא למ"ד דאית לי' אחע"א הו"ל בכלל נבילה אבל לר"ש דל"ל אחע"א לא הוי בכלל נבילה אם כן ל"ש חלבה הותרה דלאו בכלל נבילה כמו גבי גה"נ דמקשה הניחא וכו'. ואפ"ל נהי דאין אחע"א מכל מקום כיון דקוברים בין רשעים גמורים והאיסור חל אם כן הו"ל בכלל הלאו רק דאין לוקין אם כן הו"ל בכלל נבילה. אך ביבמות בפ' ד"א מבואר שם דר"ש לית לי' הך סברא לקברו וכו' נראה דאף האיסור אינו חל וגם בגה"נ הי' יכול להקשות אף אם יש בגידין בנו"ט מכל מקום כיון דלא חל לכך האיך שייך כשהותרה וכו' הא הגיד לא נאסר כלל. שוב ראיתי בצל"ח שהרגיש בזה בגה"נ וכתב אף שאינו חל מכל מקום נבילה מקרי' יע"ש אם כן ה"נ אך לא כתב טעם לדבריו דנראה שם דתלוי אם הוא בכלל הלאו אך אם קוברים וכו' ניחא אבל לר"ש צ"ע. והנה באחע"א לפלפל צריך ממש חיבור מיוחד וכאן באתי רק להזכיר. ומבואר ברמב"ם כאן האוכל עוף טהור חי כ"ש לוקה משום נבילה ואם אכל אחר מיתה צריך שיהי' בו כזית וגידים ועצמות מצטרפים וחייבים משום נבילה ודברי הרמב"ם תמוהים עיין בהרה"מ ובלחם משנה ואין כאן מקומו להאריך. והאוכל מנבילות מעצמות ומגידין פטור כמו בכל איסורי מאכלות ולענין שלא כדר"ה ג"כ פטור דכתיב ביה לשון אכילה הכלל דינו ככל מאכ"א ומובא בח"ז כמה ענינים עיין ברמב"ם כאן ובפי"ד ה"נ כאן. וכל מאכ"א שהם משני שמות אין מצטרפים וכן נבילה אין מצטרף עם שום אחד מאסורים רק נבילה וטריפה מצטרף אף על פי שהם משני שמות דטריפה תחלת נבילה הוא כן מבואר ברמב"ם כאן ובפי"ד. והנה (כ"כ) הכסף משנה לא גילה לנו מקור הדין מהיכן יצא לרבינו דין זה וראיתי בספר אבני מילואים להגאון בעל קצוה"ח

כתב שד"ז מבואר בספרי כאן דמבואר לא תאכל וגו' אין לי אלא נבילה טריפה מנין ת"ל כל נבילה וגו' ולכאורה ילקה על טריפה שתים מלאו זה ג"כ ולא הוי לאו שבכללות כיון דיש לאו בפ"ע ג"כ אך אפשר כיון דהוא מרבוי דכל אין לוקין כמו ח"ש דהוא ג"כ מרבוי דכל. ועי' בפ"א מהלכות חו"מ בלחם משנה שם הלכה ו' דכ' דמרבוי דכל לוקין ובח"ש מתרץ שם ע"ש אם כן צע"ק. וגם צ"ע אם אין לוקין אם כן למה מצטרף וגם צריך לעיין מאיזה לאו מתרין בו ועי' בסוגיא דזבחים דף ע"ח דפיגול ונותר וכו' ובתוס' שם והדבר צריך אריכות ובאתי רק לעורר. ומ"ש הרהמ"ח דנבילה שאינו ראוי לגר וכו' מבואר כמה פעמים בש"ס. ולכאורה בלאו האי קרא פטור דהוי שלא כדר"ה כמבואר בר"מ פי"ד דאם אכל מאכל איסור אחר שהבאיש ובטל ממאכל אדם פטור וכו' דהוי שלא כדר"ה ובש"ס מיירי לענין טומאה ג"כ דאינו מטמא כלל ע"ש. וגם מ"ש הרהמ"ח דלגר אשר בשעריך וכו' אין צורך ללמדנו וכו' ולענין היתר הנאה נפקא לי' וכו' הר"מ פ"ח כאן כתב מכאן היתר הנאה ובהלכות עכו"ם פסק כר"י דדברים ככתבם אם כן צריך האי קרא ועי' בלחם משנה פ"ח מה שפלפל בזה וא"צ לפלפל כאן בזה כי צריך אריכות בסוגיא דפסחים ואין כאן מקומו ובאתי רק להזכיר. ודיני נוטל"פ שכתב הרהמ"ח הדברים ארוכים בראשונים ובאחרונים ואין דרכי בח"ז להאריך בענינים הנהוגים וידועים. ומ"ש הרהמ"ח דצריך שיהיה בקדירה שני חלקים נגד וכו' כדי שיבטל ברוב דעתו דכפל בעינן ולא סגי במשהו יותר ועי' בשער התערובות להפרמ"ג ביו"ד שהאריך בזה ועי' יו"ד סי' ק"ט ובפרמ"ג שם באריכות וכבר עוררתי לעיל גבי לאו דטריפה דבש"ס יומא דף ל"ו ע"ב מבואר להדיא דלגר וגו' דכתיב כאן הוא עשה ע"ש ואין חולק ע"ז אם כן האוכל נבילה חוץ מה שעובר בלאו זה ועשה שא"ז עוד הוא עובר בעשה זו דלגר ולא ראיתי במוני המצות שימנו זה כאן וכן עשה לכלב וגו' לעשה רק באזהרות מוסף של שבועות נחשבים לעשין ע"ש וגם צ"ע בזה בש"ס דפסחים בסוגיא דחזקי' ור"א שם ובאתי רק לעורר. ולאו זה ככל הלאוין לכל הענינים:

מצוה תעג

סעיף א

להוציא מעשר שני מן התבואה בד' שני השמטה וכו' וע"ז נאמר עשר תעשר וכו'. מבואר ברמב"ם בהלכות מע"ש ובטור וש"ע יו"ד סי' של"א והנה ד' שנים הללו הם שנה א' וב' לשמיטה ומדלגין השנה הג' ואח"כ שנה ד' וה' אותן ד' שנים מפרישים לאחר מע"ר מע"ש ובשנה השלישית וששית אין מפרישין מע"ש רק מע"ע כמבואר אח"ז בס"ד

ומבואר ברמב"ם ובש"ע וברוב הפוסקים דכל שחייב במע"ר חייב בשני וכל שפטור וכו' וכן אותם שאינם תורמים אין מעשרין עי' באריכות בר"מ בהלכות תרומות ובהלכות מעשרות ועי' במל"מ כאן בפ"א מביא בשם הסמ"ג דכל המינים חייב במע"ש מן התורה ואפילו ירקות וע"ש שתמה עליו שכל הראשונים לא חלקו בין מע"ש לשאר מעשרות וכל שפטור בשאר מעשרות פטור ממע"ש ג"כ כי שוים הם ע"ש. והנה אין מעשרין מחדש על הישן ולא להיפך ואיזה חדש וכו' היינו משנה לשנה וכן מתחדשת השנה לענין מע"ש ומ"ע ואימתי התחלת השנה לדעת הר"מ דכל פרי האילן חייב במעשרות ד"ת התבואה וכו' ר"ה תשרי היינו אם באו לעונת המעשרות קודם ר"ה מתעשרין לשעבר ואם הגיעו לעונת המעשרות אחר ר"ה מתעשר להבא וכן אין מעשרין מזה ע"ז דהו"ל משנה לשנה. ואימתי עונת המעשרות לכל מין עיין בר"מ פ"ב מהלכו' מעשר. ופירות האילן ר"ה שלהם הו"ל ט"ו שבט ואם באו לעונת המעשרות קודם ט"ו בשבט הו"ל שנה שעברה ולאחר ט"ו בשבט הו"ל שנה חדשה ולהר"מ מאי דמבואר בש"ס אילן בתר חנטה היינו עונת המעשרות דחנטה הו"ל עונת המעשרות ועי' סוגיא דר"ה מדף י"ב ואילך ובתוס' שם וספ"י וט"א באריכות ולברר צריך חיבור מיוחד ואין כאן מקומו ובאתי בקיצור להביא שיטת הרמב"ם. ואתרוג ר"ה שלו ג"כ ט"ו שבט אך אין הולכין בתר חנטה רק בתר לקיטה דאם לוקט קודם ט"ו שבט מתעשר לשעבר ובט"ו שבט אם לוקט מתעשר לשנה הבאה וכן לענין מעשר משנה על שנה הוא בתר לקיטה ור"ה הו"ל ט"ו שבט. והנה דעת הרהמ"ח כסברת רוב הראשונים דאין חייב מן התורה במעשרות רק דגן תירוש ויצהר והבאתי כ"פ והשיעור שלהם מבואר הבאת שליש ור"ה תשרי ע' בסוגיא דר"ה ואין כאן מקומו. ומ"ש הרהמ"ח דמצוה זו נוהג בזמן שישראל שרוין וכו' עי' בפרשת קרח מצוה שצ"ה ובפ' שופטים מבואר דדעתו נוטה לדעת הר"מ דתו"מ אף בימי עזרא דהי' א"י בבנינה אינו נוהג מן התורה כיון דלא הי' ביאת כולם רק בב"ר ובבנין שלישי תובב"א וצ"ל דגם כאן כוונתו כן וקיצר וסמך על מ"ש במקומות אלו. והמעשר הזה אינו נאכל חוץ לירושלים ומוליכין אותו לירושלים ושם אוכלין אותו הבעלים וכ"א. וכבר בארנו לעיל דהאוכל מע"ש חוץ לירושלים בעוד שלא נכנס בירושלים עובר בעשה שנא' ואכלת שם וגו' עי' לעיל ובזה"ז אף דקדושת ירושלים והמקדש לא בטלה עי' בר"מ פ"ו מהלכות בית הבחירה מכל מקום אין אוכלים בירושלים מע"ש כיון שאין שם בית וכן אפילו ביש בית רק המזבח נפגם בענין שאין ראוי אין אוכלין בירושלים מע"ש דגזה"כ הוא דנלמד מבכור עי' זבחים דף ס' ובש"ס מכות דף י"ט וכן פסקו הרמב"ם והטור והש"ע סי' של"א ע' במל"מ פ"ו מה' ביהב"ח. ומבואר בר"מ שם דאף שאין חומה בירושלים מכל

מקום נאכל מע"ש כיון דקידשה לע"ל ועיי' בהראב"ד שהשיג עליו מש"ס דב"מ דף נ"ג דמבואר שם דנפיל מחיצות אין אוכלים מע"ש ועי' בספר ש"מ הקשה זה בגמרא ותירץ דהש"ס קאי אליבא מאן דס"ל לא קידשה לע"ל אך הרמב"ם פ"ו מהלכות מע"ש מביא ד"ז דנפיל מחיצות וצ"ע. והמל"מ כתב דהמעיין ברמב"ם פ"ו מהלכות מע"ש יתיישב קושית הראב"ד בד"ז דנפיל מחיצות ורמיזותיו איני מכיר.

והמע"ש שמוליכו לירושלים ניתן לאכילה ושתי' וסיכה ואוכל דבר שדרכו לאכול וכו' וסך בדבר שדרכו לסוך ולא יסוך יין רק שמן ולא יסוך ע"ג מכה כי לא ניתן לרפואה עי' ברמב"ם פ"ג ויבואר עוד בעזהי"ת באריכות בפ' כי תבא כי שם מקומו. ומבואר בתורה שאם ירחק ממנו המקום יכול לפדות המע"ש ויוצא המע"ש לחולין והדמים נתפס בקדושה ומוליך לירושלים ומוציאו שם כמבואר במסכת מע"ש ובר"מ כאן באריכות. ויכול לפדות אפילו פסיעה אחת סמוך לחומה. ואילן העומד בפנים ונופו נוטה לחוץ או להיפך או בתים שחללן לפנים ופתחיהן לחוץ או להיפך הן לענין אכילה הן לענין פדיי' עיין בר"מ כאן פ"ב ובכ"מ. והחלונות ועובי החומה כלפנים ועי' בכ"מ הקשה הא בפסחים מבואר דוקא בבר שורא דגגים ועליות לא נתקדשו וצריך אריכות גדול ועי' לעיל בפ' נשא כתבתי קצת ולהאריך בפרטי המצוה צריך חיבור מיוחד. ודוקא קודם שנכנס לפנים מחומת ירושלים אבל לפנים מחומת ירושלים אינה נפדית מן התורה כי ירחק וגו' כתיב ולא בירושלים דדוקא בריחוק מקום ולא בקירוב מקום היינו בירושלים. והוא בחוץ ומשאו בפנים או להיפך עיין ר"מ והבאתי לעיל במצוה תמ"ב ע"ש ואפילו בזה"ז דאין חומה מכל מקום דעת הר"מ דקידשה לע"ל אין פודין בירושלים אף דאין אוכלים אין פודין ג"כ דבירושלים אין פודין. והנה אם הכניס מע"ש לירושלים בזה"ז דאינו נאכל ואינו נפדה מניחין אותו עד שירקבו כן מבואר בר"מ ובטור ודין זה דאין פודין בירושלים מן התורה מבואר בפסחים דף ע"ה ובב"מ דף נ"ג. ולכאורה לשיטת הראב"ד פ"ו מה' בית הבחירה דהשיג על הרמב"ם דהרמב"ם כ' דאוכלים מע"ש אף על פי שאין חומה מכמה משניות דמבואר דאם אין מקדש ירקבו ומנפיל מחיצות בפ' הזהב והמל"מ תירץ דאינו נאכל לפי שאין מזבח וקשה ולהראב"ד דסובר דקדושת מחיצות נתבטל' ג"כ ולא קידשה לע"ל מי ניחא המשניות דאם אין מקדש ירקבו ולמה לא יפדה כיון דבטלה הקדושה מהני פדיון ונפיל מחיצות שפיר דבעת שהי' בפנים היו מחיצות אם כן קלטו המחיצות אבל אין מקדש להראב"ד דמיירי בזה"ז ולא קידשה לע"ל למה ירקבו ולא יפדה. ואפשר לדעת הראב"ד נוכל לדחוק דאם אין מקדש היינו דהמעשר הי' שם בעת המקדש ע"כ ירקב אבל לדעת הר"מ בכ"ע נאכל ומכל מקום צ"ע וע' תוס' זבחים דף ס' ובאתי רק

לעורר. ודוקא בירושלים אינו נפדה מן התורה אבל אם נכנס לירושלים ויצא או אפשר אף להוציא לכתחלה ולפדותו חוץ לירושלים שפיר דמי מן התורה אך מדרבנן אין לו פדיון כיון שקלטוהו המחיצות וכ"ה בש"ס בב"מ ומכות ובסנהדרין דמחיצה לקלוט הוא רק מדרבנן וכן אסור להוציא המע"ש כיון שקלטוהו המחיצות וכן מבואר בר"מ והוא אריכות ואין כאן מקומו. והא דאינו נפדה בירושלים מן התורה במע"ש טהור אבל אם נטמא דאינו ראוי לאכילה בירושלים נפדה אף בירושלים וילפינן בש"ס מקרא כי לא תוכל שאתו וגו' ושאת היינו אכילה ומבואר במשניות פ"ג דמע"ש ובר"מ כאן פ"ב דאפילו נטמא בטומאה דרבנן ומה"ת טהור מכל מקום נפדה אף בירושלים אף דמה"ת אינו נפדה בירושלים וצ"ל כיון דהתורה כתבה אם לא תוכל שאתו היינו לאכול נפדה אם כן אף אם מדרבנן אין נאכל נפדה כיון דלאו בר אכילה הוא והדברים עתיקים בענין זה ועיין במל"מ פ"ז מה' תרומות. ולכאורה בזה"ז למה ירקבו כיון דאין ראוי לאכילה שאין שם מזבח יהיה מהני פדיון כמו נטמא אך אפשר מהרה יבנה המקדש ויהיו ראוין משא"כ נטמאו לא יהיו ראוין בשום פעם והדברים ארוכים. וכבר הבאתי לעיל בשם הצל"ח דמחדש אפשר הא דמחיצה לקלוט הוא רק מדרבנן דווקא בכל מע"ש שהי' לו פדיון ונכנס לפנים הוא רק מדרבנן אבל בפירות הגדלין בירושלים דלא הי' להם בשום פעם פדיון אפשר הוא מן התורה אף דהוציאן אין להם פדיון מה"ת. ואם כי הוא מביא ראיה שאין חילוק אינו מוכרח ויש לחקור בדבר והוא בס"פ כ"ש בפסחים בסוגיא שם. והפודה מע"ש חוץ לירושלים אם רוצה פודה בדמים וצריך דוקא מטבע שיש עליו צורה ואם פדה באסימון אינו פדיון כלל. ואם רוצה לפדות על פירות אחרות כיון שהם אוכל יכול לפדות בפירות ודוקא ממין על מינו ומן היפה אבל מין על שא"מ אין מחללין לכתחלה וכן מן הרע ובדיעבד מחולל כ"ה דעת הרמב"ם. ודעת הראב"ד דפירות מע"ש היינו פרי הראשון אינו מתחלל רק על כסף שיש בו צורה ולא ע"ג פירות ואינו פדוי כלל ועיין בכסף משנה ועיין בפ' לולב הגזול בסוגיא שם בקונטרס כפות תמרים מה שמפלפל בד' הכסף משנה וגם מה שמבואר בד' הראב"ד דאם פדה על פירות נהי דהראשונים א"י לחולין מכל מקום הפירות השניות נתפסו ג"כ ונאכלין בירושלים ג"כ ע"ש שהקשה עליו מנ"ל זה כיון דלא חל הפדיון לשיטתו הראשונים צריכים לעלות לירושלים והשניות הם חולין גמורים יע"ש וצ"ע והם ענינים עמוקים ובאתי רק לרמוז. ואם פדה המעשר ונתפס הקדושה בדמי המעשר ואם רוצה לפדות המעות א"צ כסף צורה ונפדית בכ"ד אך יש הרבה דברים מה שאין פודין לכתחלה ובדיעבד מחולל ועיין בר"מ כאן ובמשניות דמע"ש ובפרק הזהב. [לעיל כתבתי בירושלים אין פודין מן התורה מע"ש זה דוקא מע"ש

אבל מעות מע"ש פודין אף בירושלים והוא במשנה בפ"ג דמע"ש ובר"מ פ"ח כאן]. ולכתחלה צריך לפדות המע"ש בשווי כשער הזול כמו שהחנוני לוקח ולא כמו שהוא מוכר וכו' ובדיעבד אם פדה שוה מנה בפרוטה ה"ז פדוי כמו הקדש כן מבואר בר"מ מהש"ס. מיהו בתוס' ישנים יומא ד' ט' ד"ה לא טרחינהו מסקו דאין פדוי בפחות משו"פ ע"ש בדבריהם. [ועי' בתוס' ר"ה דף ל"א ע"ב בד"ה וביקש וכו' ובתוס' בב"מ דף נ"ד ד"ה א"ר כו'] ומבואר בב"מ דף נ"ב ע"ב דמע"ש שאין בו ש"פ אינו תופס פדיונו אפילו אם פודה בפרוטה ויש לו תקנה כחזקיה דמחלל על מעות פדיון מכבר ע"ש בסוגיא ונראה דכ"ז דאינו פודה בתקנה הנ"ל בוודאי אסור לאוכלו חוץ לירושלים וחיוב עליו להוליכו לירושלים רק דהפדיון לא מהני רק כתקנת חזקי' דיליף מקרא ע"ש לענין פדיון אבל בוודאי כל דין מע"ש יש עליו אפילו פחות מש"פ. וכן אם נכנס לירושלים ויצא ואכל חוץ לחומה אם יש כזית חייב מלקות אף שאין בו ש"פ עיין בר"מ כאן פ"ב דכתב האוכל כזית וכו' נראה אף שאין בו ש"פ ורק פדיון לא מהני.

וראיתי בשיטה מקובצת בסוגיא שם דמביא דעות הראשונים דמע"ש שאין בו ש"פ מותר לאכלו חוץ לחומה מן התורה והא דמבואר במכות דף ך' דמע"ש של תאינה בגבולין לוקה אף דמע"ש של תאינה אינו ש"פ ע"ש מה שתירץ דהי' לו הרבה אבל אם הפריש המע"ש פמש"פ יכול לאוכלו חוץ לחומה ואין נראה כן דעת הר"מ דלא כ' חידוש זה ועיין בפסחים דף ל"ה ע"ב ודף ל"ח לענין מצה של מע"ש דאין לה היתר במושבות. ולכאורה בפמש"פ יש לה היתר במושבות וצ"ע. והנה במע"ש שאין בו ש"פ מבואר בש"ס תקנתא דחזקי' דיחלל על מעות הראשונות דל"ל תקנתא אחריני ע"ש בש"ס. ובדף נ"ג ע"ב מבואר ת"ר ואם גאל וכו' ממעשרו ולא כל מעשרו פרט למעשר שאין בו ש"פ ומבואר שם פלוגתא חד סובר אין בו ש"פ וחד סובר אין בחומשו ש"פ ופרש"י דפליגי אם תופס פדיונו דמר סבר דפמש"פ ממעט קרא דאין תופס פדיונו ומ"ס אף אם שוה ד' פרוטות פחות מעט כיון דאין בחומשו פרוטה גזה"כ הוא דאין פדיון נתפס ומבואר שם שפודין כחזקי' ע"ש. וכן מבואר בתוס' בד"ה אין בו דהקשו בשלמא למאן דסובר אין בו שייך שפיר למדרש דאין תופס פדיונו ולא דרשינן דא"צ להוסיף חומש אבל הפדיון נתפס דמסתברא לאוקמי' מיעוטא בגופו כיון דאין בו ש"פ לא חשיב למיתפס פדיונו אבל למ"ד אין בחומשו קשה דטפי הו"ל למידרש דאינו מוסיף חומש ע"ש שהניחו בקושיא. על כל פנים מבואר בדבריהם דהפלוגתא הוא אם תופס פדיונו כשיטת רש"י. והר"מ כאן פ"ה כתב וז"ל בה"ד מעשר שני שאין בחומשו ש"פ אינו מוסיף עליו חומש וכו' וכ' הכסף משנה דמבואר בגמ' הנ"ל שהבאתי ואסיקנא דאין בחומשו ש"פ והר"מ מפרש

דלענין תופס חומש פליגי ולא כרש"י לענין מיתפס פדיונו ע"ש ואין ז"ל ממש. ונראה דהר"מ אין סובר כלל ד"ז ג"כ דמע"ש ששוה פחות מפרוטה אין תופס הפדיון דלא הביא כלל ואח"כ כ' דמע"ש שאין בחומשו ש"פ דיו שיאמר הוא וחומשו היינו כחזקי' אף על פי שתופס דמיו רק אינו מוסיף חומש מכל מקום כיון דלא חשוב דיו בתקנתא דחזקי' אם כן ה"ה נמי אם אין המעשר ש"פ ג"כ נתפס דמיו ומהני תקנתא דחזקיה במכש"כ מאין בחומשו. הכלל לא ראיתי בר"מ ד"ז דמעשר פמש"פ לא יתפוס הדמים וחזקי' סובר דבאין בחומשו ש"פ ג"כ מהני התקנה כמבואר בברייתא ולכאורה בסוגיא שם דמקשה לחזקי' מהברייתא דבטל ברוב נראה דכולם סוברים דפחות מש"פ אין נתפס כלל ע"ש. אך לפי המסקנא אינו מוכח דמוקי בפחות מש"פ ונכנס ע"ש וגם בהפלוגתא בברייתא דמיירי לענין חומש לדידי' ומהני ג"כ כתקנת חזקי' אבל ד"ז דפחות מש"פ לא נתפס הפדיון אינו מוכח כלל וברור דהר"מ סובר דבכ"ע מהני פדיון. ודע דזה דוקא אם המע"ש פחות מש"פ מהני פדיון להר"מ והיינו בפרוטה אבל פחות מפרוטה ל"מ כלל פדיון אפילו לפחות מש"פ כי פחות מפרוטה אינו ממון כלל וגם הו"ל אסימון וז"פ ועיין ברש"י בסוגי'. לעיל הבאתי בשם הר"מ דמע"ש שוה מנה שחיללו על ש"פ מחולל והוא נלמד מהקדש דקיי"ל כן ע"ש בכ"מ ולא יהי' זה חמור מהקדש ועי' בב"מ דנ"ב ע"ב ברש"י בד"ה שא"א לצמצם וכו' פי' שמתוך שהוא ירא מלפחות ונמצא אוכלו בלא חילוף הוא מוסיף על דמיו וכו' ובאמת אפילו בפחות אינו עובר על האכילה דבדיעבד מחולל רק על כל פנים לכתחלה אסור לעשות כן לפדות בפחות משווי' ע"כ אינו מצמצם ולשון רש"י קצ"ע. וכבר הבאתי בח"ז דעת התוס' בתמורה דף כ"ו ובמנחות הא דהקדש שוה מנה שמחולל אף על פרוטה היינו בבעלים הפודים אבל באחר הפודה אינו מחולל וכתבתי דהר"מ אינו מחלק בכך ועי' בס' ט"א במגילה דף כ"ג ובקונטרס אבני שהם שכתב שני טעמים אחד כיון דע"י הבעלים חל ההקדש ועוד כיון דאיתא בשאלה להבעלים עצמם משא"כ באחר עי' לעיל. וגבי מע"ש נמי הדין כן לשיטת התוס' והר"מ אינו מחלק וא"צ לכפול. ומבואר כאן בר"מ פ"ד ה"כ דכופין את הבעלים לפתוח ראשון וזה חמור במעשר מבהקדש עכ"ל והוא מהתוספתא לפי גירסתו עיין בכסף משנה והנה בהקדש גם כן הדין דכופין הבעלים עי' פ"ה מה' ערכין ה"א אך כוונתו דמבואר שם דבזמן שהיובל נוהג אין כופין כיון דליכא רווחא להקדש וכאן נמי לא שייך רווחא להקדש כי רווחא לבעה"ב כמבואר בערכין ד' כ"ז ע"ב ואין ההקדש נהנה כלל ובכה"ג בהקדש אין כופין ובמע"ש כופין ובזה חמור מע"ש מהקדש ומכל מקום צע"ק. והראב"ד בהשגות כתב דהגירסא בתוספתא כופין את הבעלים וכו' ואם רוצה לחזור בו חוזר וזה חומר בהקדש מבמעשר

עכ"ל. והכסף משנה כ' דהגירסא בספרים דידן כגירסת הראב"ד והר"י קורקוס כ' דאפילו אם נימא דהר"מ הי' גורס כן דיכול לחזור סובר דאתי' כמ"ד מע"ש ממון הדיוט הוא אבל לדידן דקיי"ל מ"ג הוא א"י לחזור עכ"ל והיינו כיון דהוא ממון גבוה אמירתו לגבוה וכו' ומבואר בדבריו כמו דמע"ש ממון גבוה ה"נ המעות דפודין הו"ל ממון גבוה דאי לא לא הוי לגבוה אצל המעות ועיין בצל"ח פסחים ד"ז דמסופק אי מעות מע"ש ממון גבוה ע"ש וכאן דעת מהרי"ק דגם מעות מע"ש הו"ל מ"ג. וע' צל"ח שם שגם דעתו נוטה דהוי מ"ג ומובא בחיבור זה. אך צ"ע אי שייך אמירה לגבוה גבי מעות מעשר אם כן האיך פסק הר"מ בפ"ה כאן הל' ו' דהפודה מע"ש ביותר מדמיו לא נתפס התוס' למעשר ואמאי להוי כהקדש דאף ביותר מדמיו נתפס עי' בר"מ פ"ז ה' ערכין ה' י"א ודינים הללו צריכים אריכות לברר ובאתי רק לעורר.

והפודה מע"ש שלו או נפל לו בירושה בין שניתן לו בטבלו ה"ז מוסיף עליו חומש היינו שוה ד' בחמשה שנא' ואם גאל יגאל וכו' כן לשון הרמב"ם ובפ"ד דמע"ש מבואר זה דהפודה מע"ש שלו או שניתן לו במתנה מוסיף חומש ויורש לא נזכר ובת"כ נזכר יורשים כן כ' הכסף משנה. והנה מ"ש דניתן לו בטבלו זה מבואר בקידושין דנ"ד דלר"מ דאמר מע"ש ממון גבוה לא משכחת במתנה דלהוי שלו כי לא קנה כלל רק אם ניתן לו בטבלו קנה דמתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמי והר"מ פסק כן ומה שקשה דהר"מ פוסק בכמה מקומות דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין עמד ע"ז הכסף משנה פ"ג כאן הי"ז וכבר האריכו האחרונים. ועיין בכסף משנה מה שתירץ בשם הר"י קורקס. ולכאו' קשה אם כן ירושה נמי כיון דממון גבוה האיך מוריש אותו ליורשיו ובר"מ נראה דוקא במתנה צ"ל שניתן לו בטבלו ולא בירושה וע"ש והו"ל ג"כ לומר בירושה דנפל לו בטבלו וצ"ל כיון דיורש איתרבי בת"כ וע"כ נתרבה בכה"ג בנפל לו מע"ש דאי בטבלו א"צ ריבוי כמו מתנה דליכא ריבוי מכל מקום בטבלו הו"ל שלו וע"כ נתרבי בכ"ע ולא נוכל למילף מתנה מירושה דירושה ממילא ע"כ נתרבי ולא מתנה וכן גבי פדיון הקדש מבואר בר"מ פ"ה מה"ע דהוא או יורש מוסיף חומש אע"ג דהקדש בדה"ב ודאי ממון גבוה הוא מכל מקום מחמת הריבוי בה"ב והקדש נלמד ממעשר ע"ש בכ"מ ומע"ש נתרבה בת"כ דכתיב אם גאל יגאל לרבות היורש ות"כ הזה מובא בש"ס דילן בזבחים ד"ו והכסף משנה שם בה"ע מרשי' שהוא בזבחים דף הנ"ל. ודוקא איש אבל אשה הפודית מעשר שלה אינה מוספת חומש דכך גזה"כ איש ממעשרו ולא אשה והוא בקידושין דף כ"ד לפי גירסת ר"ת ע"ש. והנה מבואר בש"ס דב"מ ופוסק הר"מ דחומש אינו מעכב ונתחלל אף בלא חומש רק מדרבנן לא יאכל שמא יפשע וכו' אם כן החומש הוא רק למצוה. אם כן אני

מסופק טומטום ואנדרוגינוס דהוי ספק אשה אם חייבים בחומש אי הוי ספק דאורייתא וצריכים ליתן מספק או אפשר הוי ספק ממון ולקולא אף שהם בעצמם יאכלו החומש ג"כ מכל מקום חל קדושה עליהם לאוכלה בירושלים דוקא וגם הו"ל ממון גבוה כמ"ש לעיל דגם מעות מע"ש הו"ל מ"ג אם כן יוצא המעות שלו לרשות אחר היינו רשות גבוה הו"ל ככל ספק ממון ולקולא ועיין בנדרים גבי יש יד לצדקה בר"נ. וע' ש"ך יו"ד סי' רנ"ט והדברים עתיקים ועיין בר"מ פ"ז מה"ע ה' ו' גבי המפריש אשם וכו' דהוא איבעי' כתב דהוא ספק אם מוסיף חומש ובר"מ בחלק ד' גבי ד"מ כ' הרבה פעמים דיני איבעי' דלא איפשטא וכ' דאין מוציאין מידו ואם תפס לא מפקינן מיניה כדרכו וכאן גבי הקדש כ' סתם ה"ז ספק ולא נתבאר אם צריך ליתן דהו"ל ספק מצוה או לא דהו"ל ספק ממון וגם לענין תפיסה אפשר בהקדש מהני תפיסת הגזבר דהו"ל להקדש אבל במע"ש צ"ע מי הוא התופס ועי' היטב בכל המקומות דהו"ל ספק מצוה בממון ותלמוד לכאן. ומע"ש שאין בחומשו ש"פ אינו מוסיף חומש כ"ה דעת הר"מ וכבר כתבתי דעת רש"י ותוס' דאין נתפס הפדיון כלל עי' לעיל. ונראה פשוט דאם פדה ולא נתן החומש יורדים לנכסיו כיון דנתחייב בחומש עי' בפ"ז מה"ע בר"מ מהש"ס דהגזברין תובעים אותו וכו' והרי הוא ככל חיוב והוא מצוה הכתובה בתורה ה"ה כאן. ואפילו מתו הבעלים מחויבים היורשין ליתן החומש דהוא מלוה ככל החובות וז"פ. אך בספק כגון טומטום וכו' נהי דהוא צריך ליתן משום ספק מצוה רק היורשים אם צריכים ליתן עי' ביו"ד סי' רנ"ט. והנה נשים פטורים מחומש מגזה"כ. ויש לספק בעבדים אם שוים לנשים וכגון שיש להם מע"ש ומעות ע"מ שאין לרבו רשות בהם אם מוסיפים חומש ועיין במל"מ פ"י מה' מלכים באריכות אם כלל דעבדים שוים לנשים היא במצות עשה שהזמן גמרא דוקא ולא אם איתמעטו נשים מגזה"כ ע"ש באריכות ומובא בח"ז כ"פ ובאתי רק לעורר. והנה חרש שוטה וקטן בודאי אין במעשיהם כלום והאיך חל קדושה על המעות ואין מעשיהם כלום דאין דיבורם כלל רק קטן מובא בתוס' קדושין דף כ"ד דמבואר בת"כ דאין קטן פודה דאיתמעט מאיש ולא קטן והתוס' בגיטין דס"ה מביאין ג"כ התו"כ הנ"ל ועוד ראיות דאין פדיית קטן כלום ע"ש שכתבו דקטן שהגיע לעונת נדרים כיון דתרומתו תרומה ה"ה פדיונו גם כן מהני אם כן במופלא סמוך לאיש אי מן התורה תרומתו תרומה כדעת הר"מ פדיונו פדיון. ולדעת הראב"ד בנזירות דמופלא הוא מדרבנן בודאי אין פדיונו מועיל כי לא נתחלל מן התורה והאיך יכולים חכמינו זכרונם לברכה לעקור דבר מן התורה בקו"ע לאכול המעשר חוץ לירושלים וז"פ. וצ"ע לדעת התוס' דהת"כ ממעט קודם שהוא מופלא דאם הוא מופלא באמת פדיונו מועיל ול"ל מיעוט קודם שהוא מופלא כיון דאין ההקדש

חל על המעות כיון דהוא קטן אם כן בלאו הכי המעשר אינו מתחלל ואין הת"כ בידי לא אוכל לפלפל בו. והר"מ כ' כאן פ"ה ה"ט נתן לשפחתו העברי' וכו' בעציץ שאינו נקוב דרבנן דבריו קיימי' וכו' ואין הקטן זוכה לאחרים וכו' משמע דבשל עצמו פודה ולא כ' דדוקא בהגיע לעו"נ דבלא הגיע אין הפדיון כלום ואפשר דדבר פשוט הוא דבלא הגיע לעונת נדרים אינו כלום כמ"ש הר"מ כ"פ בה"נ ובתרומות ועוד מקומות ע"כ לא חשש לכתוב כאן. ודוקא בפודה מע"ש שלו מוסיף חומש אבל הפודה מע"ש של אחרים אינו מוסיף חומש. ומערים אדם על מע"ש ע' דינים אלו בר"מ ויש עוד הרבה דינים ולפרט הדינים צריך חיבור מיוחד על כל מצוה ובאתי רק לרמוז ולעורר ועיין בסוגיא דגיטין דף ס"ח ולענין לפדות מע"ש בלא דעת חבירו ע' בב"ק בסוגיא דצנועין ובתוס' שם והדברים ארוכים ואכמ"ל. ופשוט דאם פדה מע"ש אם רוצה יכול לשאול על הפדיון כיון דקדוש בקדושת פיו כמו תו"מ והקדש וגם לא עדיף מהבא מכחו דמע"ש בעצמו יכול לשאול מכ"ש מעות הפדיון וז"פ. וקטן שפדה ולא נתן חומש דאינו מעכב רק מצוה אפשר דאף בגדלותו אין עליו חוב כלל. או אפשר נתחייב רק דאין אנו יכולים לכופו בקטנותו אבל חוב עליו וצריך ליתן בגדלותו וכן בהקדש האיך הדין וצ"ע. וג"כ פשוט מי שלא נתחייב בחומש כגון של אחרים או אשה אף שנותן החומש אינו נתפס כלל והו"ל כמו שמתפיס יותר על דמיו דאינו קודש כמ"ש בשם הר"מ ולא כתבתי במצוה זו אפילו כטפה מן הים רק רמזתי קצת. לעיל הבאתי בשם הצל"ח דמסופק דאפשר מעות מעשר אינו ממון גבוה וכ' דנראה קצת כן מדברי הר"מ פ"ג ע"ש ועי' בר"מ פ"ז הי"ט כ' המתפיס מעות מעשר לשלמים לא קנו שלמים שקדושת שלמים אינו חל על המעות דהוי מ"ג והוא בש"ס מנחות ע"ש מבואר להדיא דגם מעות מעשר הוי מ"ג וע"ל במצוה רמ"ח. והחומש צריכים ג"כ ליתן בכסף צורה כקרן עיין בר"מ פ"ד. וד"ז ומה שהבאתי בשם הר"מ מהש"ס דמנחות דקדושת שלמים אינו חל על קדושת מעשר דהוי מ"ג עיין בר"מ פ"ג ה' כ"ה כ' וז"ל המקדיש מע"ש שלו לבדה"ב פודה וכו' ע"מ ליתן להקדש את שלו ולמע"ש את שלו והוא מהתוספתא ע' בכ"מ. ולכאורה האיך חל ההקדש על מ"ג אך בערכין דף כ"ח ובתמורה דף ל"ב דקדושת בדה"ב חל על קדושת מזבח בהקדש עילוי ועיין בר"מ פ"ו מה"ע וצ"ע רב בסוגיא הנ"ל האיך חלות הקדושה וגם בענין הפדי' כה"ג האיך הוא ולא עיינתי בזה ומכל מקום אני לך ולא יכולתי כעת לע' בזה ד' ית' יגמור עלי לשנות פ"ז לברר הדברים:

מצוה תעד

סעיף א

להוציא מעשר עני בשנה השלישית וששית וכו' ועז"נ מקצה וגו'. דיני מצוה זו מבוארים בר"מ פ"ו מה' מתנות עניים ובטיו"ד סי' של"א. וכ"ה בשנה השלישית מהשמטה ובשנה הששית אינו נוהג מע"ש רק אחר שמפרישין מע"ר מפרישין במקום מע"ש מעשר עני וכ"ז שלא הפריש מ"ע התבואה טבל. ודעת הר"מ פ"י מהלכו' מאכ"א דטבל הטבול למ"ע אינו במיתה רק בלאו וחייב מלקות והראב"ד הסכים עמו והתוס' ביבמות דף פ"ו נסתפקו בזה דאפשר ח"מ ג"כ אף שאינו טבול רק למ"ע ע"ש ואין כאן מקומו. ומ"ע לאחר הפרשה אין בו שום קדושה כלל רק שייך לעניים. והעניים עושים בו כל מה שיכולו הכלל הוא חולין גמור. ומבואר בר"מ ובטור מביאו דאין מוציאין אותו מארץ לח"ל שנא' והנחת בשעריך ונאמר והנחת וכו' הוא בבעה"ב וכתיב בשעריך והפסוק ואכלו הוא בעניים וכתיב בשעריך ע"כ אין מוציאין בשום ענין ולא נתבאר אם עברו והוציאו אם צריכים להחזיר ונראה דצריכים להחזיר לא"י וגם נראה דעוברים בלאו הבא מכ"ע אם כן אסורים העניים לאכול בח"ל דכתיב ואכלו בשעריך וצ"ע כי לא פרשוהו הראשונים. והנה הר"מ והרהמ"ח מונים כאן רק מ"ע א' והרמב"ן בסמ"ק של רבינו מונה ב' מ"ע א' ההפרשה כי היא טובלת וגם הנתינה לעני היא מ"ע בפ"ע והדברים ארוכים. ולענין המקומות שחייבים וזמן והרבה דינים ואיזה מינים חייבים מן התורה ור"ה אימת ודיני הפרשה שוה לתו"מ לכל הענינים חוץ מה שנתפרש בכ"א דינים מיוחדים. והנה כולם חייבים במצות עשה אפילו עני שבישראל מוציאין מידו וילפינן בחולין מקרא. ויש ב' מיני מעשר א' שמניח בגורן ומתחלק שם וא' שמחלק בביתו ע' תוס' חולין קל"א ובר"נ בנדרים דבימות הגשמים שלא יפסד מחלקו בביתו ובימות החמה מניחו בגורן והוא מותר והר"מ אינו מביא זמן לזה. וצ"ע כי בספרי נדרש מקראי ע"ש. וע' יבמות דף ק' בתוס' ודברי רש"י צ"ע. והמתחלק בגורן אין בו טוה"נ לבעלים ודעת הר"מ דעניים נוטלים בע"כ וצריך ליתן לעני הבא ראשון וכ"כ בפ"א מה' אלו לשו"פ דאין בהם טוה"נ לבעלים והעניים לוקחין בע"כ וע"ל במצוה רט"ז מה שעמדתי על לשון הר"מ והבאתי שיטת התוס' כאן שסוברים אפילו דברים שאין בהם טוה"נ לבעלים הרשות ביד הבעלים ליתן לאיזה עני שירצו דקרי שם ממון שאין להם תובעים ואי צריך ליתנו לתובעו הו"ל יש להם תובעים. ובדבר שיש לבעלים טוה"נ אפילו בא עני ולקחו שלא מדעת בעלים מוציאין מידו ובדבר שאין בו טוה"נ אם עבר העני ולקחו א"מ מידו. אבל הבעה"ב יש לו רשות ליתנו למי שירצה ע"ש. ודברי התוס' צ"ע הא מבואר במשנ' פ"ה דפאה אם מניח

את הא' וכו' וכן אם מסייע לא' וכו' ה"ז גוזל את עניים ועז"נ אל תסיג וכו' ולדבריהם לכתחלה רשות ליתנו לאיזה שירצה וכבר עמדתי בזה לעיל ולדעת הר"מ ניחא דאין שלו כלל בדברים שאין בו טוה"נ. אך קשה על הר"מ שכ' כאן בהלכה י"א הי' לו מעשר בגורן ורצה ליתן לעני קרובו ומיודעו יש להפריש מחצה וליתן לו והחצי מחלקו וכו' והאיך יכול ליתנו לקרובו כיון דאין לו טוה"נ וצריך שיניח לכל העניים והוי כמו לשו"פ דבכה"ג הו"ל גוזל את העניים אם נותן לקרובו ולמיודעו וד"ז דהי' מציל וכו' מבואר במשנה פ"ח דפיאה מ"ו ופי' הרע"ב הי' מציל שאינו רוצה ליתנו לעניים שבאו כל מ"ע שבידו ורוצה להציל לקרוביו וכו' וא"י האיך רשאי לעשות כן הלא צריך ליתנו לעני ראשון לשיטת הר"מ והרע"ב בסתמא נמשך אחר שיטת הר"מ ובאמת הר"מ שם בפי' המשנה פי' דמיירי במצות עשה המתחלק בתוך הבית ובמתחלק בבית יש בו טוה"נ כאשר יבואר בעזה"י. אך כאן דכ' בגורן צ"ע והתוי"ט כ' דבפירוש המשנה הוא ט"ס וצ"ל בגורן כי בהדיא כ' כאן גורן. ולי צ"ע האיך יכול בגורן להציל לקרוביו כיון דאין לו טוה"נ צריך ליתנו לעני הבא ראשון. וצריך לעזוב כל מי שבא ליטול יטול וצ"ע. ומ"ע המתחלק בגורן צריך ליתן לכל עני שעובר עליו מן המעשר כדי שבעו שנאמר ואכלו בשעריך ושבעו מבואר במשנה ובר"מ. וכמה השיעור כדי שביעה מבואר ג"כ במשנה ובר"מ ובהרהמ"ח כל מין כמה ואין להאריך. ואיני מבין לשיטת הר"מ כיון שאין לו טוה"נ והעניים נוטלים בע"כ אם כן האיך משכחת ד"ז דאין פוחתין מכדי שביעה מה לו לבעה"ב הלא כל עני יכול ליטול כמה שירצה ואין לבעה"ב רשות כלל רק מניח לפניהם אבל הוא האיך יכול לחלק כמו לשו"פ ואם עני רוצה נוטל את כולו אבל הבעה"ב אין לו כלל בזה. ובמשנה דפיאה פ"ה מבואר אין פוחתין וכו' כ' התוי"ט פירשו הר"ב והר"ש כשמחלקין מ"ע והדין עמהם דאלו בלשו"פ הדין לבוז וכו' אבל במצות עשה כתיב ונתת לגר וכו' עכ"ל. ודבריו תמוהים לשיטת הר"מ אם כן שוה מ"ע ללשו"פ ואין שום חילוק והדר' הק"ל. ומ"ש אבל במצות עשה כתיב ונתת הוא תמוה דונתת קאי על מעשר עני שבבית דיש לו טוה"נ אבל על מ"ע שבגורן לא קאי ונתת רק והנחת בשעריך עי' כאן במל"מ באריכות ותראה והוא מהירושלמי וכן בש"ס נדרים דפ"ב ע"ב וצריך עיון גדול. וד' רבינו הר"מ איני מבין כלל דלא משכחת ד"ז דאין להבע"ב רשות כלל ליתן ע' היטב ותראה ועי' נדרים בר"ן שם כתב במצות עשה המתחלק בתוך הגורן מניח בגורן וכל הרוצה ליטול יטול אם כן לא שייך ד"ז דאין פוחתין כלל ולד' התוס' שפי' אף שאין בו טוה"נ רשות בידו לחלק למי שירצה שייך שפיר דאין פוחתין. וכעת לא זכיתי להבין ד' רבינו ועיין בסוגיא נדרים שם תראה דמ"ע המתחלק בגורן שוה ללשו"פ ע"ש בר"ן

וצריך עיון גדול. ולד' התוס' איני מבין בסוגיא דנדרים האיך רשאי מודר הנאה ליהנות בלשו"פ ובמ"ע דאין בהם טוה"נ הא כיון דרשאי ליתן לכל מי שירצה הו"ל הנאה ואפילו ויתור אסור במוה"נ ועניין טוה"נ הוא אריכות גדול ואין כאן מקומו. ומ"ע המתחלק בתוך הבית יש בו טוה"נ ליתן לכל מי שירצה דכתיב ונתת וכו' ומוקמינן דקאי על המתחלק בבית דכתיב ונתת אם כן הוא הנותן ע"כ טוה"נ של בעה"ב. והמתחלק בבית א"צ ליתן לכ"א כדי שבעו רק כזית לכ"א ועיין במל"מ מה שפלפל אי כזית דוקא דצריך שיעור נתינה או אפשר כ"ש ע"ש באריכות. ומה שכתב הרהמ"ח באו איש ואשה לבית נותנים לאשה תחלה ופוטרין אותה ואח"כ נותנים לאיש כ"ה לשון הר"מ והוא מהש"ס דיבמות דף ק' ודקדק לכתוב באו לבית היינו כיון דטוה"נ שלו ויכול לחלקו כרצונו ע"כ תקנו חכמינו זכרונם לברכה שיקדים לאשה אבל בגורן אין שייך קדימה כי נוטלים מעצמם ואין לבעה"ב שום עסק בזה כמש"ל ועי' יבמות שם פרש"י ותוס' דבנתחלק בבית עסקינן ודברי רש"י צ"ע שם ע"ש. וד' הרב המחבר כאן צ"ע שכ' דין דנותנים לשבוע והיינו בגורן וכתב דהמתחלק בגורן אין בו כו' וכתב באו איש ואשה כו' לאשה קודם לאיש נראה דבגורן הדין כן ובאמת בבית דוקא הדין כן כמו שמבואר בר"מ כמ"ש. וע"ש בתוס' ביבמות נראה קצת דבריהם סותרים למ"ש בחולין דנראה מדבריהם דבשדה לא שייך חלוקה שהוא הפקר ובחולין סוברים ששייך חלוקה כי הרשות בידו לחלוק ע"ש וקצ"ע. ובמ"ע אין פורעים בהם מלוה וכו' ועיין בטור וביו"ד סי' רנ"ג דגם העני א"י לשלם חוב שלו מצדקה אם כן ה"ה ממ"ע אך הפי' בתוספתא פירשו הכסף משנה וב"י וט"ז וש"ך דקאי על בעה"ב ע"ש. ומעשר כספים היינו מכל מה שמרויח עי' תענית דף ט' בתוס' שם מביאין ספרי דהוא מן התורה ודעת הב"ח דאינו מן התורה ועיין בט"ז וכבר האריכו בזה ע' בס' משנ"ח ואי"ל. ע' במשנה דפיאה מי שליקט לצורך עני וכו' וחכ"א יתננו לעני הנמצא ראשון ועיין ב"מ פרש"י שאינו בעל השדה מיירי אם כן נראה דאף התוס' סוברים דבכה"ג דאם הוא אחר לא שייך דרשאי ליתנו למי שירצה דזה הזכות הוא רק לבעל השדה ואכמ"ל. ועי' בתי"ט פי"א דנדרים מ"ג כ' הא דמבואר כאן דמתחלק בגורן וכו' בד"ה בלקט וכו' אין דבריו מובנים. וכבר כתבתי לעיל דהרמב"ן מונה כאן ב' מ"ע הפרשה והנתינה והר"מ חושב זה מדיני המצוה. על כל פנים (פעם) איכא מצוה להניח בגורן דכתיב והנחת וגו' ובבית איכא מצות נתינה דכתיב ונתת וגו' מכל מקום אלו שניהם הוי חלקי המצוה פעם יניח בגורן ופעם יתן בבית כמו שמבואר בספרי שהביאו התוס' במקומות הנ"ל והו"ל מצוה א' אם תעיין בסמ"ק לרבינו והרמב"ן תבין וז"פ. וא"י ידי נתינה במצות עשה המתחלק בבית דצריך לקיים מצות נתינה כמו מת"כ. ונראה

דאסור ליתן לחרש שוטה וקטן כיון דאינם קונים כלל ולא הוי דעת אחרים מקנה כיון דטוה"נ אינו ממון לא הוי דעת אחרת מקנה ע' בראשונים בב"מ בסוגיא דעומד בצד שדהו וע' קצה"ח סי' רמ"ג מביא דברי פר"ח בזה. ומ"ש הוא דהוי חוב לכהנים עיין שם באריכות אבל זה דהוא מ"ע בודאי אין הקטן זוכה דלא הוי דעת אחרת מקנה ע"ש. וע' עוד שכתב דנתינה בע"כ אי הוי נתינה יוצא בקטן אם כן כאן נמי ומסיק שם דנראה דמת"כ ל"מ נתינה בע"כ אם כן ה"נ ועי' ותבין ובאתי רק לרמוז ולעורר. ונוהגת מצוה זו בכל אישי ישראל והמקום והזמן שוה לכל תו"מ כמש"ל:

מצוה תעה

סעיף א

שלא לתבוע וכו'. מצוה זו יתבאר בעזה"י במצוה תע"ז בהעשה השייך לזה:

מצוה תעו

סעיף א

לנגוש העכו"ם וכו' את הנכרי תגוש וכו'. מבואר בר"מ פ"א מה' מלוה ולוה ודעת הרמב"ן אינו כן אלא ישראל עובר על עשה ג"כ חוץ הל"ת וגם הרב המגיד מביאו ומ"ש הרהמ"ח דהלאו הוא ולאחיך לא תגוש זה הלשון אינו בכתוב רק קודם לזה כתיב לא יגוש וגו' והלאו הזה הוא בשמיטה אבל הלאו התמידי הוא בפ' משפטים לא תהיה לו כנושה וכן מבואר בר"מ כאן. ונראה אם אינו נוגש את העכו"ם מחמת חמלה עובר ג"כ על לאו דלא תחנם עיין ר"מ פ"י דעכו"ם. ומ"ש הרהמ"ח דלהרמב"ן אריכות חוב לעכו"ם אינו מעלה וכו' נראה דאיסור איכא כל שעושה טובה לעכו"ם אך בעשה זו אינו עובר לדעתו כנ"ל. וגר תושב דמותר ליתן לו מת"ח אין מצוה לנוגשו אף לדעת הר"מ כי מצוה להחיותו וכתיב לנכרי וגו' היינו עכו"ם וגם אינו בכלל ישראל לנגוש כי ג"ת לאו בכלל רעהו הוא ולאו בכלל עכו"ם וז"פ. ובעזה"י לקמן במצוה לנכרי תשיך יתבאר עוד בזה. ומצוה זו נוהגת בכל אישי ישראל:

מצוה תעז

סעיף א

לעזוב החובות בשנת השמטה ועז"נ ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך. דיני מצוה זו מבואר בר"מ פ"ט מה' שמיטה ויובל ובטוש"ע חוה"מ סי' ס"ז. והרבה האריכו

האחרונים. ואכתוב בקיצור דינים שהם מן התורה כדרכי בס"ד. מצוה זו של השמטת כספים הוא חובת הגוף ונוהג בכ"מ הן בא"י הן בחוץ לארץ. אך גזה"כ דאין שמ"כ נוהג בכ"מ אלא בזמן שהיובל נוהג ואז היה נוהג בכ"מ ומשבטלו היובלים עוד בבית ראשון משגלו מקצת ישראל דבעינן בזמן שכל יושביה עליה ובטל דין יובל מן התורה בטל גם כן דין שמ"כ אפילו בא"י רק מדרבנן וכאן בדין התורה עסקינן ודעת הרמב"ם והראשונים דבזמן ב"ש לא היה נוהג יובל ודעת ר"ת דהיה נוהג יובל בב"ש ע' סוגיא כאן בתוס' בגיטין ואין להאריך מאי דהוה הוה והאידנא אינו נוהג יובל אינו נוהג שמ"כ מה"ת. ודוקא שמיטה משמטת כספים אבל יובל אינו משמט כספים כך גזה"כ ועיין במל"מ מה שמביא בשם תו"כ וכבר הבאתי בח"ז דמבואר בש"ס דר"ה וכ"פ הר"מ כאן בפ"י דג' דברים מעכבים ביובל שלוח עבדים והחזרת השדות ותקיעת שופר ועיין בס' ט"א דכ' הא דבר"ה עבדים אינם חוזרים רק אוכלים וכו' וכן שדות עד יום הכיפורים היינו דאם נעשה ביוה"כ המצות ותקיעת שופר בכלל חייל יובל למפרע ואי לא לא חל כלל ולדידן דכל הג' דברים מעכבים ואם לא היה עבד בישראל גם כן אינו נוהג כלל יובל עיין בגמרא אם כן בליל ראש השנה של שנת הנ' דהיא סוף שמיטה לענין כספים והתחלת יובל כמבואר בערכין אם כן אם לא היה אז עבד בישראל או שהגיע יום הכפורים ולא תקעו בשופר דאינו יובל כלל אם כן אפשר לא נשמט החוב כלל כי הכתוב תלאן זה בזה כ"ז ששמיטת קרקע נוהג שמיטת כספים נוהג ובאם לאו אינו נוהג מה לי אם אין יובל נוהג מחמת שאין יושביה עליה או מטעם אחר שלא היה עבד או לא תקעו או לא הי' קרקע נמכר ואינו נוהג אם כן אינו נוהג אז שמ"כ ג"כ. ואפשר לחלק בין הנושאים מכל מקום צ"ע כיון דאינו נוהג יובל אז מאיזה טעם לא שייך שמוט וכו' אינו נוהג בכספים וצ"ע ובאתי רק לעורר. והנה התובע חוב שעברה עליו שמיטה עובר בעשה ולא תעשה וחוץ לזה הוי אפקעתא דמלכא דהחוב נפקע כמבו' בגמ' דלצ"ל במתנ' אני נותן לך כי החוב נפקע ממילא. ואף אם נותן לו ברצון הטוב אינו מועיל כי כבר נפקע וכ"מ כ"פ אם תעיין בגמ'. וא"כ אם יש לחרש שוטה וקטן מעות כגון בירושה או בשכר פעולה והלוו לא' ועבר שמיטה אף על פי שאינם בני מצות מכל מקום נחלט החוב כי הוא אפקעתא דמלכא. ומבואר בש"ס דגיטין יתומים א"צ פרוזבול דר"ג וב"ד אביהם של יתומים וע' רש"י פירש דעל חוב שירשו מאביהם קאי. והרא"ה בשם הרמב"ן מובא דבריו בר"ן כתב דקאי על הלוואת עצמן דאי בירשו מאביהן מבואר בספרי דאינו משמט מגזה"כ ומבואר בסמוך בס"ד ומבואר דדוקא בשביעית דרבנן דמהני פרוזבול אמרינן דמעות יתומים הו"ל כפרוזבול. אבל בשביעית תורה דל"מ פרוזבול או אף אם נאמר דמהני

פרוזבול מחמת הפקר ב"ד ע' בסוגיא ובראשונים מכל מקום קודם תקנת פרוזבול וגם לד"ת בודאי מה שהלוו בעצמם משמט כי הוא אפקעת' דמלכא רק לענין פרוזבול הו"ל כפרוזבול אבל לד"ת בודאי משמט וז"ב. ועיין בר"מ כאן עד הלכה ט"ז מביא דינים מה דאינם משמטים מן התורה ולא הביא דין יתומים בודאי דעתו דמשמט ואח"ז התחיל דין פרוזבול כתב בהלכה כ"ד דהיתומים א"צ פרוזבול מבואר דדוקא בדין פרוזבול הדין כן אבל לד"ת משמט. והנה הר"מ אינו מביא דברי הספרי כאן היינו בירשו מאביהם וצ"ל דלא ס"ל כהספרי דר"ש הוא ופליגי רבנן עליה כמבואר בר"ן דרש"י לא ס"ל כהא דספרי אם כן אפילו בירשו מאביהם משמט מן התורה ומכ"ש בהלואת עצמם מד"ת משמט אך במקום דפרוזבול מהני אינו משמט מחמת דר"ג וב"ד אביהם של יתומים והוי כפרוזבול. ע"כ לפענ"ד ד' הרהמ"ח כאן צ"ע דכותב בדיני המצוה דינים של תורה ואינו מביא דין פרוזבול כלל ובסוף המצוה כ' דהאידנא היא דרבנן אבל כאן עסיק בדינים של תורה ומאי זה שכתב ומזה הטעם אמרו שחוב שיש ליתומים וכו' אין שביעית משמטתו דר"ג וב"ד וכו' ובאמת אם ס"ל כהספרי כרבו הרמב"ן אם כן בחוב שירשו מומעט מגזה"כ שמוט כל בעל משה ידו וכו' ולא משום דר"ג וב"ד וכו' ובהלואת עצמם דלא איתמעט בודאי משמט דהא דר"ג וכו' אינו רק במקום פרוזבול אבל לד"ת אי נסבור כהספרי בממון שירשו אינו משמט מגזה"כ ובממון עצמם משמט ואי לא ס"ל כהספרי בכ"ע משמט מן התורה רק הא דר"ג וכו' היינו לאחר תקנת פרוזבול היינו בשמיטה דרבנן לשיטת הר"מ כמבואר בדבריו בהט"ז והרהמ"ח ג"כ לא הזכיר פרוזבול נראה דסובר כהר"מ דבשמיט' מן התורה אינו מועיל פרוזבול אם כן הא דמביא הרהמ"ח הא דר"ג וכו' צריך עיון גדול לפע"ד. והנה כתבתי דהר"מ לא ס"ל ההוא דספרי דאינו מביא בד"ת רק בדין פרוזבול וכדעת רש"י דהאי דספרי ר"ש ורבנן פליגי אף דבש"ס דילן אינו מוכח בהיפך דאפשר הא דיתומים א"צ פרוזבול הוא כדעת הרמב"ן בהלואת עצמן אבל האי דספרי בהלואת אביהם ודעת רש"י דילן ג"כ כהספרי מכל מקום כיון דלא נזכר בפי' דחה הר"מ הא דספרי ועיין ברמב"ם פי"ב דנדרים דלא ס"ל כספרי בהלכה א' וכ' לחכמי לוניל כיון דלא הביא בגמרא דילן האי דספרי ר"ש ורבנן פליגי וכו' ועיין בכסף משנה שתמה ע"ז אמאי לא פסק כד' ר"ש וכאן נמי הר"מ לא פסק כספרי ולא עמד בזה וצ"ע:

והנה ד"ז דיתומים א"צ פרוזבול דר"ג וכו' הוא רק ביתומים קטנים דבהם שייך ר"ג וכו' אבל להספרי דבהלואת אביהם מומעט מגזה"כ דשמוט וכו' בודאי אף ביתומים גדולים כיון דבא להם מכח ירושה אינו משמט כלל. ע"כ מבואר דהר"מ מטעם זה שמביא וס"ל דוקא ביתומים קטנים לא ס"ל כהספרי. וד' הרהמ"ח דמביא ג"כ זה צ"ע דלהספרי בלא

טעם זה דר"מ ומטעם דר"ג וכו' מן התורה משמט כמש"ל וצ"ע. ועיין בב"י שנתן טעם לד' רש"י שכתב על הא דיתומים א"צ פרוזבול דמיירי מה שירשו מאביהם הא בלאו הכי אין משמט מהאי דספרי וכ' דרש"י דחה ד' הספרי מהמשנה דכותבין ליתומים על נכסי אפטרופוס דברי ר' חוצפת ומיירי אפילו אם היתומים הם המלוים ולמה לן כלל פרוזבול אי מה שירשו מאביהם בלאו הכי אינו משמט מהאי דספרי ואי בהלואת עצמם אינו משמט מהאי דר"ג וב"ד וכו' והאיך משכחת פרוזבול ביתומים ע"כ דחה רש"י ד' הספרי ומה שירשו מאביהם אינו משמט מחמת הא דר"ג וב"ד כו' והם מה שלוו בעצמם צריך פרוזבול. ולי צ"ע כשם שב"ד אביהם של יתומים מה שירשו ה"ה ממעות עצמם ג"כ הב"ד אביהם דמ"ש. על כל פנים מאי דלא עמד בכ"מ על הר"מ שהרגשנו לעיל דלא הביא הספרי סמך על מ"ש בב"י דנדחה דין זה ממשנה דילן. והשביעית משמטת כספים בסוף כשתשקע חמה בליל ר"ה במוצאי שביעית נחלט החוב והן אם לוה קודם שביעית או בשביעית עצמה גובה חובו כל השנה וכשתשקע החמה בליל ר"ה אבד החוב. ולדעת הר"מ והרבה ראשונים יכול לתבוע החוב כל השנה ואינו עובר בלא יגוש ככל השנים רק לאחר שנחלט החוב בליל מוצאי שביעית היינו בליל ר"ה אז משמט ועוברים בלאו ובעשה אם נוגש החוב. אבל דעת הרא"ש דתיכף בכניסת שמיטה אסור ליגוש החוב ועובר בלאו רק אם נותן בעצמו אצ"ל משמט אני כי עדיין אינו אפקעתא דמלכא ובליל ר"ה של מ"ש אבד החוב אבל ע"י נגישה אסור מתחלת שנת השמיטה ע' בטור וב"י. ופשוט דהתובע חוב לאחר שמיטה וגובה אותו חוץ מה שעובר על הלאוין ועשה של שביעית עובר על לאו דגזל כי הוא אפקעתא דמלכא והחוב נחלט ואינו מגיע לו כלום וצריך להחזיר לו המעות וגובים מנכסיו ואף אם אח"כ מת גובים מהיורשים כדין כל גזל וז"פ מאוד. ועיין באחרונים דמחלקים דמעות שהלוה קודם התחלת שביעית אסור ליגוש בשביעית לדעת הרא"ש אבל אם מלוה בשביעית עצמה הרא"ש מודה דיכול ליגוש בשביעית ועיין בס' אורו"ת שמפלפל ואין אני מעיין בדבריהם כי הוא אריכות ובאתי רק לכתוב בקיצור ע' בדבריהם. וע' עוד באורו"ת דדעתו אם הלוה מת ונשתייר נכסים דהמלוה גובה אין שביעית משמטת כיון דהלוה שיש עליו השיעבוד הגוף מת לא שייך לא יגוש ואין משמט אצל היורשים ע"ש ומ' מקום אני לך. וכבר כתבתי דאין אני כותב רק דיני התורה.

והנה יש הרבה דינים שאף בשביעית של תורה אינו משמט. ואכתוב בקיצור עוד חוץ מש"ל. ומבואר בר"מ וברהמ"ח ובטור וש"ע שם. אין משמט רק מלוה אבל פקדון וכן חובות שאין מלוה כגון שכר שכיר וקנסות כגון אונס ומפותה וכדומה וכן כתובה הכלל

כל שאינו בדרך הלואה אין משמט וכן הקפת חנות וכ"ה אם זקפו במלוה משמט ועיין בכסף משנה ובסמ"ע שכתבו קצת טעמים על הא דאינו נשמט בשם הר"מ גם כן אך נראה דגזה"כ הוא דרך הלואה משמט ולא דרך אחר. ואימת הוי זקוף במלוה עיין בר"מ ובאחרונים ואין להאריך. ומשמט אפילו מלוה בשטר אפילו נכתב בפירוש אחריות נכסים ופלוגתא הוא בגיטין דר"י ורשב"ל סוברים דאם נכתב בפירוש אחריות נכסים אינו משמט ותני"כ בברייתא אך אח"ז בהאי מעשה דאתי לידי ר"י פסק דמשמט ואמר מפני שאנו מדמין נעשה מעשה ופריך והא תניא כוותי' אמר ר"י דלמא ב"ש הוא דסובר דשטר העומד וכו' אם כן מבואר דר"י פוסק מפני הספק דלא ברירא לי'. ונראה מהש"ס דפלוגתא אף בשביעית של תורה דקאי על המשנה ומיירי בשביעית ש"ת. ופשוט דמספק אין מוציאין דהו"ל ספיקא דאורייתא דלמא קאי בלאו ועשה התובע וגם ספק ממון קולא לנתבע דלמא נפקע החוב אך לפי זה לשיטת הר"מ דמהני תפיסה בספק ממון אפשר אם תפס המלוה א"מ מידו ולא הוי ספק איסור הלאו דלא יגוש דנראה דהלאו עבר ואין תקנה אם גבה חובו בע"כ אף דמחזיר אח"כ מועיל להממון דהוי גזל בידו כמ"ש דהוי אפקעתא דמלכא אבל הלאו עבר אם כן בתפס הוי רק ספק ממון ולהר"מ מהני תפיסה בספק ממון אך הר"מ סתם נראה דל"מ תפיסה דכתב בסתם משמט וצ"ל כיון דרב ושמואל סברי דמשמט ור"י מסופק אין ספיקו של ר"י מוציא מידי ודאי שלהם והלכה כוותי' דרב ושמואל. ואם סיים לו שדה בהלואתו אינו משמט כ"כ הר"מ והרהמ"ח והרבה דעות ראשונים כלישנא בתרא ועיין ברא"ש במכות ובב"י טעם אחר דשמיטה דרבנן וספק דרבנן להקל אף דספק ממון לקולא והר"מ כאן מיירי בשמיטה דאורייתא והו"ל ס' תורה וגם ספק ממון לקולא ע"כ ס"ל [דמשמע] כיון דהמשנה מסייע ללשון זה כמבואר שם בשם ר"ת והרא"ש פוסק כן. והמלוה את חבירו סתם הלואה דזמנו שלשים יום וא"י לתבעו קודם ובתוך שלשים פוגע ר"ה של מוצאי שביעית ע' באו"ת מביא דעת הב"ח דמשמט ולא הוי כהלואה מפורש תוך הזמן והסכים עמו בעל או"ת ומביא ראיה מירושלמי וגם כתב דקובע זמן לא מהני תפיסת המלוה בתוך הזמן ובסתם הלואה מהני תפיסה ואצלי הוא דבר חדש ולא ראיתי חילוק זה מ"ל קובע זמן בפירוש או סתם הלואה דאמרו רז"ל ואסמכוה אקרא בפ"ק דמכות דהוי שלשים יום וצ"ע. ואפשר שמכאן יצא לו מדמשמט סתם הלואה ואין ראיה דילפינן זה בירושלמי ע"ש וצ"ע. והב"ח הביא ראיה דסתם הלואה משמט תוך ל' יום ממשנתינו השוחט את הפרה ובר"ה חלקה ונתעברה החודש ור"ה למחר משמט ולמה משמט הא הוי בתוך ל' יום ע"ש. ואפשר לחלק דכל הסברא דבקובע זמן אינו משמט כיון דאינו יכול לנוגשו בלא שמיטה והנה בתוך הזמן

אפילו לל"ק דמשמט מכל מקום אינו יכול לנגשו קודם ע' בחוה"מ סי' ע"ג דא"י לתובעו דהוי אפקעתא או דידע שהוא שביעית ע' בש"ך שם ס"ק ל"ד אבל כאן במשנה עיין בשבת דף קמ"ח דמיירי דלא היה יודע שיתעבר החודש ובפרט דברוב שנים אין אלול מעובר ומימות עזרא וכו' אם כן הי' סבור שהיום ר"ה ואינו משמט דהוא לאחר שמיטה ובודאי אם נאמר דמשמט יכול לתבוע תיכף כי הי' הקביעות הזמן בטעות וזה ברור דהדין הוא כך אם כן שפיר אמרינן דמשמט וממילא אם משמט יכול לתבוע תיכף וקאי בלא יגוש ומשמט ולמה נאמר דאינו משמט כיון דאם נאמר דמשמט הוי כדין דעי"ז יכול לתבוע ושפיר משמט אבל ביודע שהוא שמיטה דאף אם נא' דמשמט א"י לתבעו קודם הזמן אם כן אינו בלא יגוש ואינו משמט אבל כאן דלא ידע אם כן אם משמט משמט כדין דהיה יכול לתבעו קודם שמיטה כי היה בטעות ודוק כי קצרתי. אך האורו"ת מביא דהוא בירושלמי וכן הסכים הקצה"ח. ועיין בקצה"ח דהקשה למ"ל הטעם במלוה לזמן דאינו משמט כיון דלא קרינן לא יגוש תיפוק ליה דהוי כמתנה ע"מ שלא תשמיטני וכו' כיון דהתחייב עצמו לפרוע אחר שמיטה ע"ש מה שפלפל. ולפמ"ש ל"ק דמשכחת לה כמ"ש דהיה בר"ה והיה סובר דהוא ר"ה של שמיטה ונתעברה אם כן בשעת הלואה לא ידעו כלל דיעבור על החוב שמיטה ולא שייך דהו"ל כתנאי דלמה היה לו להתנות ע"כ צריך קרא דאינו משמט מחמת קביעת זמן דלא קרינן לא יגוש (לא כמש"ל דבטעות משמט) וז"פ.

התנה עמו שלא יתבענו שביעית משמטת אף על פי דא"י לתבעו כן מבואר בר"מ מהירושלמי ועיין בכסף משנה בשם מהר"י קורקוס כיון דתפיסה מהני קרינן לא יגוש. ועיין באורו"ת מביא בשם בעל התרומות דדוקא אם התנה שלא יתבענו בשביעית שביעית משמטת אבל אם התנה שלא יתבענו לעולם אפשר לא הוי בגדר חוב ואין שביעית משמטת וגם על דין שלא יתבענו בשביעית כתב הבעל התרומות על הר"מ דלא בריר לן ועיין באורים ותומים שפלפל בדברי הירושלמי. המלוה את חבירו והתנה שלא תשמיטנו שביעית משמט דאין בידו לבטל דין שביעית התנה שלא ישמיט הוא חוב זה בשביעית תנאו קיים שכל תנאי שבממון קיים ונמצא זה חייב עצמו בממון שלא חייבתו תורה שהוא חייב כן מבואר בר"מ ובראשונים. ומה שקשה על הר"מ מהלכות מכירה דפוסק שם כרב דתנאו בטל גבי אונאה ע' באחרונים ואין כאן מקומו. המלוה על המשכון אינו משמט הן בשעת הלואה והן משכנו שלא בשעת הלואה ועיין בספר גדולי תרומה דדעתו אפילו המלוה תופס מטלטלין אינו משמט. והאו"ת השיג עליו דזה לא הוי משכון כיון דשלא ברשות ב"ד הוא ועיין בספר קצוה"ח שדעתו כדעת הגד"ת

דבתופס מעצמו ג"כ דין משכון עליו ועיין בקצה"ח בסי' ע"ב דדעתו אם הלוה נתן לו בעצמו לאחר ההלואה משכון הו"ל דין משכון דאינו משמט וע"ש מה שמביא בשם הר"י הלוי והדברים ארוכים. ובמעות היתר על המשכון דעת הר"מ דמשמט ודעת הרב המחבר דאינו משמט והוא מחלוקת בין הראשונים ובש"ע הובאו שני הדיעות והדברים ארוכים. ומשכון קרקע באתרא דמסלקא או לא מסלקא ע' בש"ע ובטור ובב"י. והמוסר שטרותיו לב"ד אינו משמט מן התורה כן מבואר בר"מ ובהרבה ראשונים והשיגו על רש"י שכתב שזה תקנת פרוזבול רק זה דין תורה ועיין בש"ע. ומ"ש הרהמ"ח דר"ג וב"ד וכו' כבר כתבתי דצ"ע דר"ג וב"ד הוא רק תקנת פרוזבול ולא מן התורה ע' לעיל. וכל מעשה ב"ד אינו משמט והוא גם כן מה"ת. והמוסר שטרותיו לב"ד שהוא מן התורה אינו מבואר אם צריכים ב"ד סמוכים ככל דבר של תורה או בכל ב"ד אפילו הדיוטים סגי. וראיתי בבעה"ת שכתב אף בג' הדיוטות סגי ולא הביא ראיה לדבריו ויש לספק אפשר דג"כ ב"ד קרובים כשרים כיון דאין צריך ב"ד כדין תורה רק שלשה סגי בכל שלשה וצ"ע. ועיסקא מבואר בש"ע שמשמט פלגא שהוא מלוה ועיין באורים ובקצה"ח מה שפלפלו בזה ומכל מקום אני לך. וכמו ששמיטה משמטת חוב כך משמטת שבועה שאם חייב איזה שבועה על חוב ועברה השמיטה פטור מהשבועה דלא יגוש מכל מקום בין ממון בין שבועה ואם כפר בחוב ועברה עליו שמיטה ועדיין בכפירתו ולאחר שמיטה הודה או באו עדים אינו משמט כ"ה דעת הרמב"ם נראה אף דלא נשבע רק כפר אינו משמט והראב"ד הקשה עליו האיך שביעית משמטת שבועה כיון דאם יודה ישלם ובעה"ת כתב דהוא גזה"כ דאינו נשבע אף דחייב לשלם והר"ן כתב דהמשנה מיירי במודה במקצת ונתחייב שבועה קודם סוף שמיטה ועברה שמיטה כיון דחלק הודאה נשמט אף דחלק הכפירה לא נשמט על כל פנים אינו מודה במקצת ע"כ אינו נשבע ולא זכיתי להבין דברי הר"נ דל"מ במודה במקצת ונתחייב שבועה ואח"כ שילם חלק הודאה או מחל דלא יתחייב שבועה דהו"ל ככופר הכל דז"א רק בשעת הודאה שאומר הילך והוא כופר הכל בשעת התביעה אבל אם הודה במקצת ולא אמר הילך בשעת התביעה אפילו שילם המקצת קודם שפסקו לו שבועה ומכש"כ לאחר שפסקו לו שבועה לא מצינו שיופטר מהשבועה ע' בסי' פ"ז אם כן כאן דנפסק לו שבועה ואחר כך נפקע חלק הודאה נראה דודאי לא נפקע השבועה מטעם כופר הכל וצ"ע. וראיתי באורו"ת שהסכים לדעתו ואני לא זכיתי להבינם. ודעת הראב"ד והטור דוקא בכפר ונשבע אינו משמט אבל בכפירה בלא שבועה משמט ע"כ ניחא דמשמטת שבועה דכ"ז שלא נשבע משמט רק בנשבע אינו משמט ע' בטור ובש"ע והרהמ"ח לא הביא דין דמשמטת שבועה וגם אינו מביא

מלוה ונעשה כפרניות מה דעתו בזה. ופשוט דער"ה של מוצאי שביעית בה"ש אסור לתבעו כי הוא ספק ועובר מספק בלאו ועשה וגם אם תפס לא מהני תפיסה בספק ממון ולדעת הר"מ מהני תפיסה ואיסורא דעבד עבד כמ"ש דודאי אפילו אם לקח מאתו והחזיר לו מכל מקום לא תיקן הלאו ועשה של לא יגוש והוי לי' רק ספק ממון ומהני תפיסה לדעת הר"מ. ואם הלוה לו בין השמשות גם כן בלילה משמט מספיקא דאיסורא וגם ספיקא דממון ולענין תפיסה תלוי בשיטות הנ"ל. ובדין הא' אפשר נהי דהמוחזק היינו הלוה יש לו חזקת מ"ק המלוה יש לו חזקת שהוא עדיין יום כמבואר בשבת בין עיולי יומא לאפוקי יומא וזה צריך לעיין בדיני תפיסה וצריך חיבור מיוחד ואין כאן מקומו ובאתי רק לעורר. ויש לספק קצת אם אחד נתחייב שבועה מן התורה על חוב ששביעית משמטת השבועה ובשעה שנתחייב השבועה גלגל התובע שבועה מדברים שאין שביעית משמט כהקפת חנות וכדומה ועברה עליו שביעית קודם שנשבע דנפטר מעיקר השבועה כמ"ש דשמיטה משמט שבועה אי צריך לישבע על הגלגול אם דמי להא דמבואר בסי' צ"ד אם אמר שרוצה לשלם על עיקר שבועה אין שומעין לו וצריך לשלם הגלגול או לישבע כיון דכבר נתחייב ה"נ אף על גב דנפטר מעיקר השבועה מכל מקום כבר נתחייב בגלגול או אפשר דוקא התם דהוא בעצמו רוצה לפטור עצמו משבועה אין שומעין לו ואפשר דחיישינן להערמה אבל הכא דאפקעתא דמלכא הוא עיקר השבועה א"צ לישבע על הגלגולים ג"כ והדברים עמוקים ואין כאן מקומו. כתבתי לעיל דדעת הגד"ת אפילו משכון דתפס מעצמו אינו משמט והאורו"ת השיג עליו דתפיסה ל"מ רק משכון והקצה"ח כ' דתפיס מטלטלין דינו כדין משכון אם המלוה תופסו למשכון כמבואר בר"מ ובאה"ע ע"ש. ונראה פשוט דשנים שהלוו זל"ז משמט דלא הוי כמשכון כיון דהוא בתורת הלואה ונ"מ מאי דמשמט הא אף אם אינו משמט אין אחד פורע לחבירו אך באמת אם אינו משמט זה גובה וזה גובה ונ"מ לענין עדיות ובינונית כמבואר בסי' פ"ה אך אם משמט כ"א עומד במקומו בשלו. ואם אומר שתופס למשכון צ"ע כיון דבהלואה אתי לידו אם יכול לתפוס למשכון וצ"ע בסי' פ"ה ובאתי רק לעורר. ודין פרוזבול דהוא תקנה דרבנן אין ענין לכאן כי אנחנו כותבים דין המצוה עפ"י ד"ת. ונוהג בכל אישי ישראל וכו':

מצוה תעח

סעיף א

שלא נמנע החסד והצדקה מאחב"י וכו' ועז"נ לא תאמץ וכו' ולא תקפוץ וכו'. דין מצוה זו מבואר בר"מ פ"ז ופ"ח מהלכות מתנות עניים ובטור ובש"ע מסי' רמ"ו והלאה ע"ש:

מצוה תעט

סעיף א

לעשות צדקה וכו' ועז"נ פתח תפתח את וגו'. דין מצוה זו מבואר בר"מ פ"ז ופ"ח מהל' מתנות עניים ובטור ובש"ע יו"ד ה' צדקה והוא ענין עמוק וכבר ידעת מה שמבואר הרבה בראשונים ובהאחרונים אין דרכי להאריך וממש צריך חיבור מיוחד ע"כ באתי בקיצור נמרץ. כל אדם מישראל חייב ליתן צדקה אפילו עני המתפרנס מהצדקה חייב במצוה זו ועיין בש"ך בסי' רמ"ט היינו כשיש לו פרנסה בלאו הכי דאל"ה אינו חייב ליתן צדקה דפרנסתו קודמת כמבואר בסי' רנ"א ס"ג ועיין בסי' רנ"ג בש"ך ס"ק י"א. והנה הר"מ והרהמ"ח מביאים פסוקים הרבה וגם מביאים פסוק גר ותושב וגו' מבואר דזה ג"כ בכלל מצוה זו היינו גר תושב. ונראה דוקא בכלל העשה איתא דכתיב גר תושב להדיא אבל בכלל הל"ת לא תאמץ וגו' דכתיב מאחיך האביון וגר תושב אינו בכלל אחיך כמבואר הרבה פעמים בש"ס ועיין בפ' א"נ דע"א אם כן אינו עובר על הלאו גבי גר תושב רק על העשה וז"פ. וגם המתן שכר שנכתב כאן בצדקה לא קאי ג"כ רק על המבואר בפ' זו אחיך אבל גר תושב אינו בכלל שכר זה ולפי זה לשיטת הסוברי' דאין הב"ד כופים על צדקה דהו"ל מ"ע שמתן שכרה כתוב בצידה ובעזה"י יבואר בסמוך אם כן לצדקה של גר תושב כופין ולצדקה של ישראל אין כופין יציבא בארעא וגיורא כו'. אך אפשר כיון דאין זה הא דאין כופין מחמת פחיתת המצוה רק דמתן שכרה גדול כמו כיבוד או"א דמצוה גדולה ואין כופין אם כן ה"נ בג"ת דאין המצו' גדול' כ"כ באמת כופין. או אפשר כיון דכ"ז נחשב בכלל מ"ע א' והמקראות מרבין והולכין עוד אישים אם כן כיון דבמצוה זו נכלל דאין כופין אין כופין כלל כנ"ל. והנה אם כופין על מצוה זו כמו על שאר מצות כגון לולב וכו' דמכין אותו עד שת"נ דעת הרמב"ם והרבה ראשונים דכופין אך הקושי' הא הו"ל מ"ע שמתן שכרה בצדה וכל מ"ע שמ"ש בצדה אין כופין ותירצו דאיכא לאוין לא תאמץ וכו' וזה כמבואר בתוס' כ"פ בחולין וב"ב ובכתובות גבי רבא דאכפי' לר"נ והתוס' תירצו עוד תירוצים דבאמת אין כופין ואכפי' בדברים או רשות ביד ב"ד או הי' קיצותא דמתא ועיין בב"י סי' רמ"ח דהכריע דכופין דכן דעת רוב הראשונים.

ולולי דברי רבותינו הראשונים שכולם תפסו במושלם דצדקה הו"ל מ"ע שמתן שכרה בצדה איני מבין דכתיב בפסוק נתן תתן וכו' ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל וגו' יברכך אם כן אפשר דמתן שכר קאי על טובת הלב אבל על עיקר הצדקה אינו מבואר המתן שכר כלל. גם נראה כיון דמצות צדקה יש כמה מקראות כמו שהביא הר"מ והרהמ"ח וחי אחיך וגו' ולא נזכר שם מתן שכר לא דמי לכיבוד אב ואם דשם כ"פ דנכתב כיבוד אב ואם נזכר המתן שכר אבל כאן נזכר המצוה כ"פ בלא מת"ש בצידה ופ"א נזכר אין זה מ"ע שמתשב"צ. וראי' לדבר דלא שמענו מעולם ולא ראינו בפוסקים דעל מזוזה אין כופין דמת"ש בצדה למען ירבו וגו' כמבואר בקידושין דנשים חייבות במזוזה מה"ט דכתיב למען ירבו וכו' וגברי בעי חיי ונשי וכו' והו"ל להפוסקים להזכיר זה דבמזוזה אין כופין כמו שיש כמה דעות בזה ובמזוזה הוא רק עשה אלא כיון דבפרשה ראשונה מבואר מצות מזוזה ושם אין מוזכר מת"ש אף שבפסוק זה מוזכר לא הוי מ"ע שמת"ש כתוב בצדה. ה"נ דיש הרבה פסוקים דלא נכתב המת"ש אין זה עשה ששכרה בצידה אך דברי בטלים נגד רבותינו הראשונים. ובעזהי"ת יבואר עוד במצות השבת העבוט ע' בחומה"ש סי' צ"ז וסי' ק"ז ובמצות שלוח הקן בעזרת הגומר עלי. מ"ש לעיל דהשכר קאי על ולא ירע לבבך וכו' ראיתי שהרגיש בזה המלמ"ל פ"ג מה' עבדים הלכה י"ד ע"ש. ואם איכא שיעבוד נכסים גבי צדקה לענין שיורדים לנכסיו הנה מבואר בר"מ כאן דיורדים לנכסיו בפניו מבואר דאיכא ש"נ. אך נוכל לומר כמו שכתב הרמב"ן אף למאן דסובר של"ד מכל מקום בפניו כיון דבר כפי' הוא לשלם אם כן ה"ה דנחתינן לנכסיו כמו שמכין אותו עד שת"נ גם זה הוי כפי' והדברים עתיקים אלא שלא בפניו אם יורדים לנכסיו אם איכא ש"נ או לא הוא מחלוקת בין הראשונים עי' בר"ן פרק נ"ש והאריכו בזה בספר מחנה אפרים בהלכו' צדקה ובעל קצוה"ח בסי' ר"צ ודעת הקצוה"ח דאיכא ש"נ הן מה שחייב בתורת צדקה או שנדר לצדקה מחויבים היורשים לשלם ולא הוי כנודר ומת דאין היורשים מחויבים לקיים דאשתעבדו הנכסים ובס' נתהמ"ש הסכים לדעתו דוקא מה שמחויב ליתן בתורת צדקה אבל מה שנדר לצדקה שחייב בתורת נדר ליכא ש"נ ע"ש ובדבר שפלפלו האחרוני' באריכות אין דרכי להאריך ע"ש ומכל מקום אני לך. ועיין בקצה"ח סי' ל"ט. ואם אמרי' אמירה לגבוה כמסיר' להדיוט גבי צדקה כמו בשל הקדש או לא רק חייב בתורת נדר ונ"מ במת אי מתורת נדר פטורים היורשים ואי הוי כקנין חייבים היורשים ועוד הרבה נ"מ דבר זה מחלוקת הראשונים ע' בסי' רנ"ח גבי מכירת שטר ועיין בב"י שם ועיין בש"ך סעי' א' בסי' ס"ו בחוה"מ בשם הריטב"א ובס' אורו"ת האריך שם ומביא שם הרבה ראשונים שמחולקים בזה וע' כאן בס' מח"א

שפלפל ג"כ באריכות והדברים ארוכים ועתיקים ומכל מקום אני לך. וצדקה בכלל נדרים ויכול לשאול עלי' קודם שבא ליד גבאי ולענין תכ"ד יכול ג"כ לחזור דהו"ל כמו שאלה כמ"ש כ"פ בח"ז. אך אי אמרי' דאמירתו לגבוה שייך גבי עניים כמו הקדש אפשר לענין תכ"ד ג"כ דינו כהקדש ולשיטת הר"מ ל"מ תכ"ד בהקדש ע' בחוהמ"ש סי' רנ"ה והדברים עתיקים. ופשוט דמופלא סמוך לאיש נדרו נדר לצדקה כמו בכל הנדרים והקדשות אך בקטנות אין כופין אותו כי לאו בר כפי' אך בגדלותו צריך לשלם ולקיים נדרו. וכל אישי ישראל חייבים במצוה זו חוץ מחרש שוטה וקטן ככל העשין והלאוין ולהאריך בדיני המצוה צריך ח"מ ולענין ס' בצדקה ע' יו"ד סי' רנ"ט:

מצוה תפ

סעיף א

שלא להמנע וכו' ועז"נ השמר לך פן וגו'. מבואר בר"מ סוף פ"ט מה' שמיטה והנה בפסוק כתיב השמר וגו' ואינו מוזכר הלואה רק נתינת צדקה אך מסתמא קבלו חכמינו זכרונם לברכה כן דקאי אהלואה כמבואר דהלל ראה שנמנעו מלהלות ועברי על מ"ש בתורה השמר וגו' ומכל מקום אם מקמץ ליתן מפני פחד שמיטה ג"כ עובר בלאו זה כמו שמבואר בפסוק השמר וגו' ולא תתן לו וגו' נתן תתן לו וגו' נתן תתן וגו' כי הפשט אינו זז ממקומו רק קבלת חכמינו זכרונם לברכה דקאי על הלואה ג"כ כנ"ב. מה שהקשה הרהמ"ח למה כתבה התורה בלאו והלא בידו להתנות עמו וכו' ע' בספר בכור שור במכות שכ' שם אם המלוה רוצה להלות בתנאי ע"מ והלוה אינו רוצה בתנאים ועי"ז נמנע המלוה להלות עובר בלאו זה אם כן ל"ק קושית הרהמ"ח דהתורה הזהירה דאם אין הלוה רוצה בתנאי מכל מקום צריך המלוה להלוות לו:

מצוה תפא

סעיף א

שלא נוציא עבד עברי בידים ריקניות וכו'. ועל זה נאמר וכי תשלחנו חפשי מעמך וגו':

מצוה תפב

סעיף א

לתת ממה שיש לנו לעבד עברי וכו' ועז"נ הענק תעניק לו מצאנך וכו'. מבואר בר"מ בהלכות עבדים פ"כ. וכ"ה דיני המצוה. ע"ע בזמן שיוצא לחירות בשש או ביובל וכן

נרצע שיוצא ביובל או במיתת האדון וקודם שנרצע יוצא במיתת האדון בלא בן כמבואר בר"מ ובח"ז בפ' משפטים או בשטר שחרור הכלל כל ששלוחו מהאדון ואין העבד עושה בע"כ צריך האדון בשעת יציאה ליתן לו הענקה ואם אינו נותן לו עובר בל"ת ועשה והלאו דלא תשלחנו וגו' נלע"ד דחייב תמיד להעניק לו. ודעת הר"מ דדוקא מכרוהו ב"ד מעניקין לו אבל מוכר עצמו אין לו הענקה כת"ק בקידושין ד' ט"ו. ודעת התו' שם דהלכה כר"א דגם מוכר עצמו יש לו הענקה והרהמ"ח סתם ולא גלה דעתו בזה וכן אמה העבריה היוצאת כנ"ל ונוסף שהיא יוצאת בסימנים יש לה הענקה. ועיין במ"ל שם שמביא בשם מהרי"ט דאינו חייב בהענקה לעבד רק אם הרב מסר לו שפחה כנענית אבל אם לא מסר לו שפ"כ אינו חייב בהענקה דכתיב כי משנה שכר שכיר והיינו דעובדו בלילה כמבואר בגמר' ובפי' רש"י שם בחומש וזה טעם להענקה אם כן אם לא מסר לו שפ"כ אינו חייב בהענקה ואפשר כיון דהיה בידו למסור לו חייב אך על כל פנים באם אינו רשאי למסור לו שפ"כ כגון שאין לו אשה ובנים אינו חייב בהענקה ע"ש ומכל מקום אני לך. והיוצא בגרעון כסף אין מעניקין לו דאין שלוחו מעמך דהוא בע"כ של האדון ברצון העבד. ומכ"ש אם ברח אפילו פגע בו יובל לאחר הבריחה דיוצא לחירות מכל מקום כיון דברח הו"ל אין שלוחו מעמך ופטור מהענק'. ומבואר בגמרא ובר"מ דאם עבד שלשה וחלה שלשה יוצא לחירות בסוף שש וא"צ להשלי' זה פשוט דרבו חייב בהענקה דיוצא בשש קרינן בי' ובחלה יותר משלשה שנים או ארבעה שנים לכל מר כדאית לי' עיין בר"מ פ"ב ובמ"ל דחייב להשלים אך אם פגע בו יובל יוצא כן מבואר בר"מ והוא ק"ו מבורח עיין בכ"מ. ומסופק אני אם חייב בהענקה אפשר לומר כיון דיוצא בע"כ של האדון לא הוי שלוחו מעמך או אפשר דדוקא בורח וגרעון כסף דעבד הוציא עצמו אף בע"כ של האדון אבל זה דאונס הוא ומה היה לו למיעבד דינו כדין יוצא ביובל ומעניקין לו. וצד זה נראה כיון דלא הי' מרצון העבד הו"ל שלוחו מעמך כמו במיתת האדון אף על פי ששלוחו בע"כ של האדון דבע"כ אתה וכו' מכל מקום כיון דהעבד לא גרם חייב בהענקה דהו"ל יציאה מאצלו כיון דהעבד אינו עושה כלל חייב בהענקה כנ"ל ופשוט. גם נראה פשוט דדוקא ביציאות הנ"ל דהתורה כתבה דיוצא לחירות והתורה גזרה ביוצא הענקה ל"מ בשש וביובל דגזה"כ הוא או אמה בסימנים אלא אפילו מיתת האדון דג"כ גזה"כ דהוי יציאה דאין עובד את הבת או נרצע אינו עובד כלל אף הבן. אבל אם העבד מת בתוך ימי עבדות אין מגיע שום הענקה ליורשיו אף דהעבד נאנס מכל מקום זה לא הוי רק אינו יכול לעבוד עמו אבל אינו בכלל יציאה כלל בוודאי פטור אף דלאח"מ הי' יובל במתים חפשי לא שייך כלל יובל ושאר יציאות אם

כן לא יצא כלל רק נאנס נקרא ופטור מהענקה כנ"פ. וגם בעבד ג' שנים ומת אף דבחלה א"צ להשלים ויוצא לסוף שש מכל מקום היציאה נקרא בסוף שש והו"ל יוצא בשש אבל במת לא שייך יציאה בשש וביובל ופטור כנ"פ בתכלית הפשיטות ומכל מקום לא נמנעתי לכתוב זה. וביצא דנתחייב בהענקה ואח"כ מת העבד צריך ליתן ליורשים כן מסקנת הש"ס אליבא דכ"ע והר"מ א"צ לכתוב זה כי הוא פשוט דהוא חוב ויורש יורש חובות. ועיין במלמ"ל דמסופק אם כופין על הענקה כמו כל מ"ע שמכין עד שתצא נפשו או אפשר הו"ל מ"ע שמת"ש כתוב בצידה דאין כופין לקצת שיטות אף דאיכא לאו ג"כ וע"ש שמסיק דכופין דלא הוי לי' מ"ע שמת"ש בצידה ע"ש. ואם יש שעבוד נכסים גבי הענקה [נראה] דהנה בפניו דכופין אותו עד שת"ן יורדין לנכסיו ג"כ אפילו אם נאמר דלא אשתעבד נכסי כסברת הרמב"ן הבאתי כ"פ אף דשל"ד מכל מקום יורדין לנכסיו בתורת כפי' ע' במצוה הקודמת. אך אם גובין מיורשים או מלקוחות אפשר הוי כמו רבית דאין היורשים חייבים להחזיר דליכא ש"נ או איכא ש"נ ובריבית גלי קרא. ועיין במל"מ שמסופק בזה וכ' דדמיא לצדקה לשיטות הסוברים בצדקה איכא ש"נ בוודאי גם כאן איכא ש"נ. אך לדעת הסוברים דאין בצדק' ש"נ מכל מקום אפשר כאן יש ש"נ דשכיר קרי' רחמנא והניח בצ"ע. והנה אם יש ש"נ גובה העבד אף ממשועבדים דהו"ל מלוה הכתובה בתורה ובל"ז מן התורה גובין ממשועבדי'. ועיין בקצוה"ח סי' ל"ט דהקשה למ"ד דשל"ד אפילו במלוה הכתובה בתורה האיך חייב בהענקה במיתת האדון הא אין גובין מיורשים למאן דסובר של"ד וע"ש שתירץ דהתורה הטילה החיוב על היורשים והם הם בע"ח לעבד מנכסיהם וה"ה אפילו אם ש"ד ובפרט במלוה הכתובה בתורה נ"מ ג"כ אם לא נשאר נכסים מהאדון צריכים היורשים לשלם מנכסיהם כי ביציאה דמיתת האדון הטילה התורה החיוב על היורשים וע"ש. וז"פ דדוקא ביציאה דמיתת האדון הטילה התורה החיוב על היורשים אבל בשאר יציאות אין על היורשים חוב אם מת אביהם אח"כ רק מחמת חוב אביהם וגובה אם הניח אביהם נכסים אם אמרינן דיש ש"נ וז"פ. וגם נראה פשוט דהענקה החיוב אינו חל אלא בשעת יציאה דאז התורה חייבה ולא קודם ונ"מ דאין טורח מהלקוחות שלקחו מהאדון בימי עבדותו דלא היה אז החיוב כלל ולא אמרי' דלמפרע חל השעבוד בשעת קני' כמו שסוברים כמה שיטות בשומרים דמשעת שאלה אישתעבד נכסי וכאן נראה דודאי אין החוב והשעבוד מתחיל כלל קודם רק מתחיל בשעת היציאה מן האדון כן נראה ברור. והנה לדעת הרמב"ם דדווקא מכרוהו בית דין מעניקין לו ולא מוכר עצמו בוודאי אינו יכול להתנות שלא יהי' עליו הענקה כמו בשמיטה ובאונאה כי הענקה שייך להעבד והאיך יכולים הב"ד להתנות ואם לא

יהיה קונים מ"ל להב"ד בזה דהתורה נתנה להם רשות למכרו באופן זה שצותה התורה אך לדעת התוס' שסוברים דאף במוכר עצמו יש לו הענקה אם יכול להתנות זה דמי לאונאה ולשביעית דאפשר לא עקר וגם אפשר דלא ידע דמחיל ע"ש ותלמוד לכאן. ואמה שנמכרה ע"י אביה והענקה שלה לאביה יכול להתנות עם אביה כנ"ל. אך אם מת אביה קודם דשייך לה בוודאי ל"מ תנאי של אביה כי נתחייב בשעת יציאתה לה ולא לאביה ואם התנה עמה ג"כ אם יוצאת בקטנותה בשש או ביובל או במיתת האדון אם כן לא שייך דמחלה דקטנה לאו בת מחילה מן התורה כידוע אך אם יוצאת בסימנים בת מחילה היא אפשר דמהני תנאי. ואם התנה עמה ולא עם אביה ואביה חי בשעת יציאתה בסימנים אפשר דמהני מחילה שלה אף דשייך לאביה היינו דהתורה זכתה שבח נעורים לאביה ואביה מינה קזכי אבל היא יכולה למחול או אפשר דא"י למחול וצ"ע והוא ענין ארוך וכעת א"י לעיין בדבר ובאתי רק לעורר. ושיעור הענקה כמה צריך ליתן לו שוה ל' סלעים והוא פלוגתא בש"ס ופוסק הר"מ כן עיין בכסף משנה ול"ד צאן וכו' אלא מכל דבר חוץ מכספים ובגדים כן פוסק הר"מ ועיין בכסף משנה ונראה דאם אין לו אלא כספים ובגדים א"צ ליתן לו כלל וא"צ לקנות דבר שיתן לו כ"נ. שוב ראיתי במל"מ בשם מהרי"ט דכ' דאם אין לו אלא כספים ובגדים מכל מקום צריך ליתן לו שיעור שלשים סלעים רק כפי הברכה א"צ ליתן לו מכספים ובגדים והמלמ"ל השיג עליו ע"ש וסובר דא"צ ליתן לו כלום. ואע"פ דהשיעור למ"ד שקלים היינו שלא יפחות אבל מצוה ליתן לו יותר כפי הברכה וילפינן מקרא. ועיין ברש"י פ' ראה על פסוק וזכרת וגו' פי' והענקתי ושניתי לך מביזת הים אף אתה הענק ושנה לו. ואיני מבין מה זה הפי' ושנה וכו' ונראה דהיינו דבר זה דצריך ליתן לו יותר מהשיעור כפי הברכה אף דבגמ' דידן ילפי' דבר זה מאשר יברכך וגו' רש"י מפרש על וזכרת וגו' דזה טעם המצוה כמו ביזת מצרים וביזת הים. ואם יש לו ממה ליתן ואינו רוצה דכופין אותו אם רוצים גובים מאתו כספים אף על פי שזה אינו משועבד לו מכל מקום נוטלים מאתו בתורת כפיה כמ"ש בשם הרמב"ן אף דלא נשתעבדו הנכסים מכל מקום הוא בתורת כפיה עיין לעיל אך אם אינו בפניו אין נוטלים מאתו דבר שאינו משועבד ופשוט.

ומבואר בגמרא לו ולא לב"ח היינו דהאדון אינו משועבד לב"ח של העבד מדר"נ ות"ק דריש לו ולא למוכר עצמו דלא ס"ל בעלמא כר"נ. ותמהו האחרונים על הר"מ דס"ל דמ"ע אין מעניקין וסובר כר"נ ועיין בש"ך סי' פ"ו ובאורו"ת ובקצוה"ח שם ועיין במ"ל שפלפלו בזה ואין להאריך במה שהאריכו המה. ונראה מדברי הר"מ ל"מ דאין האדון משועבד לב"ח של העבד מדר"נ אלא אף אם באה הענקה להעבד אין בע"ח גובה ממנו

עיין במל"מ ובאחרונים שם בסי' פ"ו שפלפלו בזה. וע"ש בתומים דאם בא לידו ההענקה אף ע"פ דלא יוכל לגבות בע"כ מכל מקום מצוה איכא על העבד לפרוע ועיין בקצה"ח מה שמביא ראיה אפשר דאינו רשאי לפרוע כי לא ניתן לו אדעתא דהכי ואין כאן מקומו להאריך ומכל מקום אני לך. גם אפשר אם נאמר דאין הענקה משועבד על כל פנים לדעת הרמב"ן אף דשל"ד נוכל לגבות מתורת כפיה ה"נ יכול הבע"ח לכופו שיתן לו ממקום אחר ונוטל בחובו ההענקה בתורת כפי'. אך אם נאמר דאדעתא דהכי לא נתן לו כלל והוי כמו צדקה אם כן האיך יכול לכופו בממון שאינו שלו אך באמת על כל פנים מצוה איכא ורומז אני לך. ישמע חכם וגו'. והנה אם בשעת יציאת העבד הי' האדון חרש או שוטה נראה דפטור ולא שייך שעבוד דהשעבוד הוא מחמת המצוה והנהו לאו בני מיעבד מצוה נינהו ועיין בר"מ בסוף הלכות נחלות דנשתטה יורדין לנכסיו עבור צדקה ועיין בס' מחנה אפרים שעמד בזה הא פטור ממצות ע"ש. ע"כ כאן אפשר דפטור יותר משם ע"ש. ונראה דאם נימא דפטור בשעת יציאה אף אם אח"כ נשתפה פטור ואין החיוב חוזר וניער דנראה דעיקר החיוב הוא שחייבה תורה בשעת יציאה ואם אז לא נתחייב אינו חוזר וניער החיוב כ"נ. וכן אם לא הי' להאדון בשעת היציאה רק כספים וכו' ג"כ נפטר כיון דלא נתחייב בשעת היציאה אינו חוזר וניער החיוב כ"נ ברור. ואם נמכר לקטן כבר כתבתי לעיל בפרשת משפטים אם הב"ד יכולים למכרו לקטן. אך א"נ דיכולין למכרו או במוכ"ע לדעת התוס' דג"כ יש לו הענקה אם נאמר דקטן קונה בדעת אחרים מקנה והדברים עתיקים אם כלתה זמן היציאה בקטנות אינו חייב דקטן לאו בן מצוה הוא ואם יצא לאחר שנתגדל חייב דהחיוב עליו בשעת היציאה ואז הוא גדול. ואם מת הקטן ויוצא העבד במיתת האדון אם יש לקטן יורשים גדולים כגון אח ואב ושאר קרובים צריכים ליתן לו כי כבר כתבתי דיציאה במיתת האדון הטילה התורה החוב על היורשים והם גדולים מחויבים ליתן לו. וכן להיפך אם מת האדון והניח יורשים קטנים כיון שכתבנו דעליהם מוטל החיוב ואז היו קטנים לא נתחייבו כלל ופטורים לעולם כנ"ל. ונוהג בזכרים ובנקבות וכו' דאשה מן התורה קונה עבדים רק מפני החשד ועיין בהגהות מלמ"ל כאן ולעיל בפ' משפטים ועיין מה שכתבתי שם. והארכתי בדיני עבד עברי עיין ותמצא נחת בעזרהי"ת. ומ"ש הרהמ"ח בזמן הבית היינו בזמן שהיובל נוהג כמו שפירש"י ולא תלוי בזמן הבית רק בזמן שהיה היובל ובזמן שביטלו היובלות אינו נוהג דין עבד עברי ואמה העברי'. ועל הלאו הזה שלא נשלחנו ריקם אין לוקין דהוי לי' לאו שאין בו מעשה גם הוא לאו דממון דניתן לתשלומין. ומה שכתב הרהמ"ח מצד מוסרו הטוב אף בזה"ז אם שכרו וכו' שיעניק לו וכו' באמת לשיטת הר"מ גם בזמן שהיה

נוהג לא היה נוהג במוכר עצמו. ונראה מזה דדעת הרהמ"ח כדעת התוס' שגם במוכר עצמו נוהג על כן מצד המוסר גם היום נוהג אבל לשיטת הר"ם לא שייך כלל מצד המוסר דהתורה לא חייבה כלל רק במכרוהו בית דין ומי יודע מאיזה טעם והבן. אך לא שכיח שהרב המחבר יהיה נוטה מדעת הרמב"ם אם לא שפירש להדיא:

מצוה תפד

סעיף א

שלא נגוז הצמר כו' ולא תגוז בכור צאנך וכל שאר הקדשים כו'. דינים אלו מבוארים בר"מ פ"א מה' מעילה. והרהמ"ח מביא כאן דיני מעילה וכבר כתבתי לעיל בפרשת ויקרא ע"ש ואכתוב כאן רק דיני גיזה ועבודה. העובד בקדשי מזבח בין קדשי קדשים או קדשים קלים בין בבקר בין בצאן לוקין מן התורה וכן הגוזז בין צאן בין בקר לוקין מן התורה אף על פי דבעבודה כתיב שור ובגיזה כתיב צאן נלמדין זמ"ז דאין חילוק וחייבין על גיזה ועבודה בכולם. ומאי זה עבודה עיין בר"מ פ"א מה' פרה אדומה העבודות שפוסלין שם עוברים בכל הקדשים בלאו הכלל כל שעושה לצורכו ע"ש ובפסחים גבי תוחב לו בצמרו כו' והעובד בקדשים אף על פי שעובר בלאו אין הקדשי' נפסלי' רק גבי פרה וע"ע ואין כאן מקומו. ופרה אדומה וע"ע אף על פי שנפסלים בעבודה מכל מקום מן התורה אינו עובר בלאו אם עובד בהם. וכן לאו דגזיזה אין נוהג בפ"א וע"ע מן התורה ע' בבכורות דף כ"ה ובתוספתא הביא' הר"ש פ"ק דפרה ומובא במ"ל כאן. וקדשים שנפל בהם מום ונפדו מכל מקום לוקין הגוזז והעובד דכתיב תזבח וגו' ואהדרי' לאיסורא קמא וז"מ להדיא בש"ס דלוקין והר"מ כאן שכת' בהמת הקדש כו' ונפדה כו' אינה מותרת כו' והרי היא באיסורה הכוונה גם כן דהיא באיסור' קמא. ודוקא שקדם הקדיש' את מומם אבל קדם מומם את הקדישם אינו אסור מן התורה בגיזה רק בכור ומעשר בכ"ע לוקין ע' בר"ם הדינים. וכתב הר"מ יראה לי שאין הגוזז חייב עד שיגזוז כדי רוחב הסיט כפול לא יהיה זה חמור משבת עכ"ל ולכאורה איני מבין דין זה הא עבודה אין אסור בשבת בבהמה רק למען ינוח כתיב ואם דרך משל מניח אפילו משא כבידה על הבהמה ברה"י אינו עובר כלום רק אם מוציאה מרשות לרשות וכאן האיסור הוא עבוד' והמניח עלי' כ"ש לצורכו לוקין ואם כן ה"ז חמור משבת ועוד בשבת מלאכת מחשבת כתיב ע"כ כל מלאכ' אחז"ל שצריך איזה שיעור באם לאו אינה נחשב כלל מלאכה ויש מלאכה דנחשב בכ"ש כגון החורש וכדומה אבל כאן לאו משום מלאכה רק גזה"כ דאסור לגוז שיעור מנ"ל אך מי אנכי להשיג על רבינו הגדול בלא ראיה ברורה.

והשי"ת יחכמני להבין דבריו. עוד קשה לי מדוע לא חילק הרמב"ם גבי דישה דקיי"ל דאם דש בשבת אינו חייב רק כגרוגרת אם כן לא יהי' חייב הדש בבהמת קדשים פחות מזה השיעור ולמה כתב דוקא בגיזה דלא יהי' חמור משבת ולא בעבודה וצ"ע להבין. ושם ילפינן ממשכן אבל כאן מנ"ל כ"ז וצ"ע. והנה נ"ל דבשבת אם גוזז השיעור אפילו מכמה בהמות בודאי חייב דהמלאכה אגברא רמי אם עשה מלאכה חשובה חייב אם כן אין חילוק בין גוזז מבהמה אחת או מהרבה על כל פנים עושה מלאכה אבל כאן עיקר הקפידא דלא לגוז קדשים אם כן לדעת הר"מ דצריך שיעור אינו חייב רק אם השיעור מבהמה אחת דזה הוי גוזז והוא קיל משבת כנ"ל מסברא והחילוק קל להבין ומהרבה בהמות אם אין בכ"א כשיעור לא הוי גוזז כלל כנ"ל ברור. ומצטרף השיעור אפילו לזמן מרובה דלא שייך צירוף כא"פ באיסורין שאינם אכילה כמ"ש כ"פ בח"ז. ולענין אם ח"ש באיסורין שאינם באכילה אסור מן התורה או מדרבנן כבר הבאתי כ"פ דעת הח"צ ומה שהשיגו עליו והדברים עתיקין. הפרמ"ג בהפתיחה הכוללת לה' שבת חקר במלאכות שצריך שיעור כגון קוצר וקצר ח"ש ונשרף ובשעה שגמר השיעור לא היה שיעור שלם כי נשרף חצי הראשון אם הוי שיעור שלם או לא דצריך שיהי' כל השיעור בעין בשעה שנשלם ע"ש אם כן כאן גבי גוזז ג"כ דינא הכי שלא יהי' חמור משבת לדעת הרמב"ם ויש לחלק ובאתי רק לעורר. והנה אם עובד או גוזז אפילו כ"פ בהתראה א' א"ח אלא א' ואם התרו בו על כל פו"פ חייב כ"פ כמו נזיר שהי' שותה יין כו'. אך אם עבד עם כמה בהמות או גזז כמה בהמות לדעת ר"י דבבע"ח אמרינן גופים מחולקין באמ"ה מכמה בהמות ומובא בח"ז כ"פ ע' במל"מ פ"א מהלכות א"ב אם כן חייב בהתראה על כל בהמה ובהמה וז"פ. ותולש אינו כגוזז ועיין בחולין פ' ראשית הגז מבואר במידי דאורחי' בתלישׁ' הו"ל תולש כגוזז והיינו גבי עזים והר"מ סתם כאן עיין כאן במהרי"ט אלגאזי שפלפל בזה ובדברי הר"מ גבי לקט וברה"ג והוא ענין ארוך ע"ש ומכל מקום אני לך. לפי שיטת הר"מ דצריך שיעור לגיזה ואם נאמר כדעת הח"צ דח"ש אינו אסור מן התורה באיסורים דלאו באכילה ע' בר"פ ראשית הגז דמקשה צאנך ולא של הקדש ל"ל הא לאו בני גיזה נינהו כו' ומתרץ בקדשי בדה"ב דלא הוי אלא איסור דרבנן. ונוכל לתרץ דכמה אנשים גזזו והי' בהם שיעור גיזה של רה"ג דצריך שיעור ומכל מקום כ"א גזז פחות מסיט כפול ואין כאן איסור תורה אך זה דחוק ועדיפא מינ' משני ובאתי רק לעורר.

ובשבת חייב בגוזז את המתה ג"כ עיין בר"מ ה"ט ובפוסקים ופשוט דכאן פטור עיין בר"מ פ"י מה' בכורים גבי ראשית הגז דפטור עי' בכ"מ דלא גז מקרי ולא צאן ה"נ. ובשבת משום עוקר דבר מגידולו אבל כאן ל"ש זה. והעורות הם לכהנים ועורות קדשים קלים

לבעלים ורשאים לעשות בהם מה שירצו וז"פ. ואם שחט בקרבן או בפהמ"ק שנים או רוב שנים והניח עלי' איזה דבר לצורכו או שגזז אם הוי כמתה דאינו עובר א"ד כיון דקיימא לן דאינו מטמא טומאת נבילות והוי כחי' עוברים עוד בלאוים הללו עיין גבי העמדה והערכה ובכמה ענינים וצ"ע ובאתי רק לעורר. ספק קדשים אסור בגיז' ועבודה ואין לוקין מספק. קדשי בדה"ב אינם אסורים בגו"ע מן התורה ואין לוקין. הקדיש עובר במעי הבהמה כיון דאין האם קדוש מותרת בגו"ע מן התורה רק מדרבנן אסורה בעבודה מפני כחשה של העובר. ונראה פשוט דלאוין אלו דעבודה וגיזה הוא גם בעוף קדשים כגון חטאת ועולה ג"כ ולשון הר"מ כאן כל קדשי מזבח כו' אם כן אין חילוק אף על פי שהרהמ"ח כתב לשון בהמות כו' לאו דוקא כנל"ב. הקדיש אבר אחד הרי הוא ספק אם אסור כולה בגו"ע או אינה אסורה לפיכך אין לוקין כ"ה לשון הר"מ והרהמ"ח. וכ' הכסף משנה דהוא אבעי' בתמורה ולא אפשיטא. והנה מיירי כאן באבר שאין הנשמה תלוי' בו דפוסק הר"מ פט"ו מהל' מעה"ק דאינה קדוש כולה אלא אותו אבר בלבד אם כן שפיר איבעיא אבל באבר שהנשמה תלוי' דקדוש כולה אם כן בודאי חייבים ככל הקדשים. ולפי"ז בעוף ובהקדיש אבר שהנשמה תלוי' בו דדעת הר"מ דהוי ספק אם קדוש כולו אם כן הו"ל ס"ס להחמיר דלמא קדוש כולו ובודאי אסור בגו"ע או אפילו לא קדוש כולו הוי ספק מאיבעי' דכאן אך אי לוקין על ס"ס להחמיר אין כאן מקומו. ואני איני מבין דברי רבינו דכתב דהוא ספק באבר אחד אם אסורה כולה בגיזה ועבודה או כו' מבואר דהן על גיזה והן על עבודה הוא ספק דהאיבעיא על שניהם וגם נראה דאפילו על אותו האבר דהוי הקדש הוא בספק ואין לוקין דסתם הדברים. ובש"ס מבואר בעו מיני' מרבא הקדיש חד אבר מהו בגיזה כו' נקיט גיזה ולא עבודה ואח"ז איבעי' הקדיש עורה מהו בעבודה כו' ויתבאר בעזהשי"ת. על כל פנים האיבעי' ראשונה בחד אבר הוא רק על הגיזה ולא על העבודה דז"פ דכל עבודה בבע"ח עובדים כל האברים וכל החיות ע"כ בודאי לוקין כי עובד באותו אבר ג"כ רק על גיזה דזה אינו עבוד' רק גזה"כ שייך שפיר איבעיא כיון דלא קדוש כולה אפשר דאין אסור בגיזה וגם נראה דהאבעי' על חלק מהגוף דאינו קדוש אפשר דאינו אסור בגיזה אבל על האבר הקדוש למה לא יהי' אסור בגיזה כמו העבודה דאסור בודאי כמ"ש דעל עבודה לא אבעי' לן. וכפירש"י ד"ה הקדיש אבר כו' בעבודה לא תיבעי לן דאסור דמכחיש לי' כו'. והנה מ"ש רש"י דמכחיש לי' אפשר דאינו רק מדרבנן כמבואר בסמוך בס"ד. על כל פנים מבואר ברש"י דעל עבודה לוקין דהאיבעי' על איסור תורה ע' ברש"י בסמוך ותבין. והשכל מחייב דאותו אבר עובד כמ"ש וממילא בגוזז אותו אבר ג"כ לוקין רק האיבעי' בגוזז שאר הגוף והאיך סותם

הר"מ דעל גיזה ועבודה אין לוקין דנראה מהש"ס דעל עבודה לוקין ועל גיזה באותו אבר לוקין ג"כ. עוד מבואר בש"ס בעי מיניה אביי מרבא הקדיש עורה מהו בעבודה כו' ולא איפשיטא וערש"י בגיזה לא תיבעי לך דלא מכחיש כו' מבואר דבגיזה שרי ובעבודה ספק והר"מ השמיט איבעי' זו לגמרי ולא הביא רק איבעי' דהקדיש אבר אחד ובעי' זו דהקדיש עורה אינו מביא כלל וצריך עיון גדול בכ"ז ולא עמדו נו"כ של רבינו. וגוף דברי רבינו רש"י צ"ע דבאיבעיא ראשונה בהקדיש אבר אחד מהו בגיזה דפי' דבעבודה אסור דמכחיש לי' מנ"ל לרש"י למידריש טעמא דקרא דלקמן גבי העובר דמוקים לה דהאם אסורה בעבודה מדרבנן שפיר אמרי' משום כחשה גזור רבנן דהאם באמת חולין אבל כאן לענין איסור תורה מנלן מאי דאסרה תורה מטעם כחש' דאפשר גזה"כ הוא ושפיר איבעיא כמ"ש דבעבוד' אסור דעובד באותו אבר ג"כ אבל בגיזה דאינו באותו אבר שרי ומנלי' לרש"י לפרש טעמא דקרא דילמא גזה"כ הוא. וגם כאן בהקדיש עורה דאיבעי הוא לן מהו בעבודה ופירש"י בגיזה לא בעי דלא מכחיש העור מאי ענין גיזה להכחשה דהתורה אסרה גיזה בכ"ע מבהמה אף על פי דלא מכחשה כלל דגזה"כ הוא. וגם לפי' זה בודאי הי' להר"מ להביא דהקדיש עורה מותר בגיזה וע' חולין דף קל"ה מבואר שם היכי דהגיזה הוא קודש עוברים בלאו דגיזה ולא אם הוא חולין וגם הטעם משום כחשה ע"ש ואיני לומד כעת בעיון ובאתי רק לעורר. הש"י יעזרני לשנות פ"ז ולברר על נכון. ודין הגיזה לענין אה"נ עי' בראשונים ובאחרונים ואין כאן מקומו כי כאן הוא רק הלאו שלא יגזוז ולא לעבוד. ונוהג לאוים אלו בכל אישי ישראל וגם קדשים שהקדישן קטן מופלא סמוך לאיש למאן דסבירא ליה דהקדשו הקדש מן התורה בכלל לאו הזה. וכן קדשי עכו"ם לא יצאו מכלל לאוים אלו. ולענין תשוב' ככל הלאוים ולכל הענינים. עוד קצת קשה בפרק ראשית הגז דמקשה והא לאו בני גיזה נינהו אפשר לומר דמיירי שגוזז ע"י עכו"ם דמה"ת מותר רק אפשר משום שבות אם נאמר דבכל איסורים אסור שבות וברה"ג בודאי כיון דהצאן של ישראל אין קפידא מי הגוזז אלא עדיפא מיניה משני:

מצוה תפה

סעיף א

שלא נאכל חמץ אחר חצות ביום י"ד בניסן ועז"נ לא תאכל עליו חמץ כו'. ומביא דעת הרמב"ם והרמב"ן כו' ומבואר בר"מ פ"ב מה' חו"מ ונתבאר בראשונים ובאחרונים באריכות והאריכות בזה צריך חיבור מיוחד וע"ל בפרשת בא ג"כ מבואר איזה ענינים והכלל לשיטת הפוסקים כר"י הוא ככל איסורי מאכלות שבתורה. ולענין ח"ש ע' במל"מ

שמביא דאפשר ח"ש מותר דלא ילפינן מחלב דהיתה לו שעת הכושר והדברים עתיקי'. ולענין אם תערובת חמץ או נוקשה אסור בערב פסח בארתי לעיל ועיין באחרונים שהאריכו על כל פרט ופרט ולהפוסקים כר"י אסור בהנאה כר"א דכ"מ שנא' לא תאכל וגו' אה"נ ג"כ במשמע ויש פוסקים כר"ש ואין לאו בער"פ רק באכילה אסור מעש' דתשביתו ואין לוקין וגם מותר בהנאה ודברי הרהמ"ח שכתב באמצע הדיבור לר"ש כ"ז אמת שיש איסור דאורייתא בנהנה מחמץ אחר חצות צ"ע דלר"ש אינו אסור רק באכילה מעשה הנ"ל ולא בהנאה ע' בסוגיא בפסחים דף כ"ח ובתוס' ובראשונים ולדעת בעל המאור לר' שמעון מותר אפילו באכילה לאחר חצות ואין להאריך בענין שהאריכות מבואר בראשונים ובאחרונים. ונוהג בכל אישי ישראל ואין להאריך:

מצוה תפו

סעיף א

שלא להותיר דבר מבשר חגיגת י"ד עד יום הג' כו' ועז"נ ולא ילין מן הבשר כו'. ז"מ בר"מ פ"י מה' ק"פ וקרבן חגיגה דיני' כ"ה. בע"פ מקריבין קרבן חוץ הפסח ונקראת חגיגת י"ד והקרבן הוא שלמים ובאה מבקר ג"כ וזו"נ הכלל מכל מין שמקריבין שלמים דהקרבן הזה הוא שלמים לכל דיני' והקרבן זה הוא רשות ולא חובה ור"א סובר כן וכ"פ הר"מ כאן ובפ"ב מה' חגיגה ועיין בתוס' פסחים דף ע' ע"א בד"ה לאו כו' כתבו דלמאן דדריש מקרא לא ילין על חגיגת י"ד שלא להותיר סובר דחגיגת י"ד מן התורה אך הר"מ סובר אף דהוא רשות מכל מקום התורה כתבה לאו זה באם רצה ויקריב עובר בלאו זה אם מותיר כ"כ בלחם משנה פ"ב דחגיגה. וחגיגה זו אינה דוחה שבת ולא טומאה כיון דאינה חובה וגם אינה באה במועט אלא כשהחבורה מרובה מצוה שיהי' נאכל הק"פ על השובע לכן מביאין חגיגה לאכול קודם וגם כיון דהוא רשות מקריבין אותה אפילו ממעות מעשר שני דאינו כמו דבר שבחובה דאינה באה אלא מן החולין דהוי רשות ובאה ממע"ש ג"כ וז"מ להדיא בחגיגה דף ח' ע"ש וזמן הקרבת החגיגה ע' במל"מ פ"ו מה' כלי המקדש דהאריך בפלפול ומסיק דנשחט אחר חצות היום דוקא כפסח אך קודם התמיד לא כפסח שהוא אחר התמיד דגזה"כ היא אבל חגיגה הוא ככל הקרבנות דאסור להקריב אחר התמיד משום עשה דהשלמה ומכל מקום צריך להיות אחר חצות ע"ש באריכות. והנה בחל ע"פ בשבת אינו דוחה שבת ואין מביאין כלל חגיגה ודעת הר"י מאורלייני"ש והר"י מקורבל מובא ברא"ש בפ' ער"פ דדוקא בשבת אין מקריבין אבל היו מקריבין החגיגה בע"ש והיו אוכלים ממנו במ"ש היינו ליל פסח דלא נפסלה בליל

הב' דאוקי לילות כו' והרא"ש דחה דבריהם עי"ש. וכל האחרונים תמהו עליהם מסוגיא דקופיץ וכבר דשו בו רבים ואין כאן מקומו. והא דאינה באה בטומא' ע' בצל"ח שכת' דוקא אם הפסח בא בטומאה שבלילה יהיו ג"כ טמאים ומכל מקום הפסח בא בטומאה ונאכל כידוע אין מביאין חגיג' דחגיגה אינם יכולים לאכול בטומאה כמו כל הקרבנות אבל בט"מ בשביעי בער"פ דצבור עבדי בטומאה ובלילה יהיו טהורים (עי' בר"מ פ"ו מה' ק"פ) ויוכלו לאכול החגיגה מביאין החגיגה בער"פ כי ערל וטמא משלחין קרבנותיהם ולמה לא יביאו כיון דבלילה יוכלו לאכול דעיקר שאין מביאי' חגיגה בטומא' היינו קודם הז' דלא יוכלו לאכול אבל אם רשאי' לאכול כגון ביום הז' מביאים החגיגה ועי' בתוס' גיטין דף כ"ח באריכות ובפסחים דף ס"ב ובכ"מ נראה דאין יכולים לשלוח קרבנות בכה"ג דהוי רשות דבעינן סמיכה. אך ד"ז משכחת לה בנשים דא"צ סמיכ' ע"ש ועיין בר"מ פ"ב מה' ב"מ דפוסק דטמא מת אין משלח קרבנותיו ע"כ דברי הצל"ח צ"ע והוא ענין ארוך ובאתי רק לעורר. וע"ש עוד שפלפל בל' הר"מ שמביא פסוק וזבחת וגו'. ומ"ש הרהמ"ח דיני שלמי שמחה יבואר לקמן בעזה"י במצוה תפ"ח. ולאו זה נוהג בנשים ג"כ ככל הלאוין והארכתי בפ' בא. ומ"ש הרהמ"ח שאף הנשים חייבים בשלמי שמחה א"י מה ענין לכאן לחגיגת י"ד ויתבאר גם כן לקמן בס"ד. ואם הותיר אין לוקין דהוי לאו שאב"מ וגם נל"ע ע' פ' בא שהארכתי וגם כתבתי שעוברים בלאו דבל תותיר כמו כל הקדשים וכאן נוסף לאו זה:

מצוה תפז

סעיף א

שנמנענו מהקריב שה הפסח בבמת יחיד ואפילו בשעת היתר הבמות וכו' ועז"נ לא תוכל לזבוח את הפסח כו' מבואר בר"מ פ"א מהק"פ. והנה הרהמ"ח מונה אותו ללאו בפ"ע והר"מ וכל מוני המצות לא מנו זה ללאו בפ"ע כמ"ש המל"מ בהג"ה כאן. והנה השוחט פסח בחוץ חוץ מה שחייב על ש"ח במזיד כרת ומלקות בהתרו בו למלקות ובשוגג קרבן כמבואר בש"ס ובר"מ פי"א ממעה"ק עוד חייב מלקות משום לאו זה. ונ"ל דגם הר"ם ס"ל כן דאי לאו למה כת' וכל המקריב בבמת יחיד לוקה שנא' לא תוכל וגו' מאי דהוי הוי ובמות לא יותרו בשום זמן וידוע דהר"מ אינו כותב מה שאינו נ"מ כלל אלא בודאי סובר ג"כ השוחט פסח בחוץ חוץ משום לאו דש"ח לוקין משום לאו זה ג"כ. ולפענ"ד אדרבא צ"ע על הר"מ כיון דהוא לאו הנוהג למה לא מנה אותו ללאו בפ"ע. ונראה דגם על פ"ש עוברים בלאו הזה ע' במ"ל כאן ודוקא לאחר חצות בזמן הפסח אבל

קודם חצות הוי שלמים ואינו עובר על לאו זה. ונראה ג"כ דאינו עובר על לאו זה רק על הזביחה ולא על העלאה דלא תוכל לזבוח כתיב כו' וכן נראה מדברי הר"מ דהתחיל אין שוחטין כו' ומסיים מפי השמועה למדו שזו אזהרה לשוחט כו' נראה דדוקא על השחיטה ובדברי הרהמ"ח נראה דעל הקרבה ג"כ חייב וצריך לעיין בזה כי נראה דגזה"כ הוא דדוקא על השחיטה ולא על העלאה ובש"ח ובהעלא' חוץ עיין בש"ס ובר"מ פי"ח ופי"ט מהלכות מעשה הקרבנות דיש לאו לכ"א בפ"ע אם כן כאן דאינו מבואר בתורה רק הלאו על הזביחה אינו חייב על העלאה בבמת יחיד וכן האידנא א"ח בחוץ רק על לאו דהעלאה בחוץ כנ"ב בס"ד ודברי הרהמ"ח צ"ע. וז"פ דלאו הזה בשעת היתר הבמות היו עוברין על לאו הזה בבמת יחיד אבל לאחר איסור הבמות לא שייך במת צבור כלל כי נעשה באיסור ולא הוי במת ציבור כלל ולא שייך בשעה שכל ישראל נכנסין כו' ע' בגמרא ע"כ בזמן הבית או האידנא אם שחט הפסח בחוץ עוברים בלאו הזה תמיד כי לא שייך במת ציבור וז"פ. ועיין בר"מ פי"ח מה' מעה"ק גבי ש"ח דשנים שאחזו בסכין ושחטו פטורין שנאמר אשר ישחט כו' א' ולא ב'. אם כן כאן נמי כתיב בלשון יחיד לא תוכל כו' אם כן שנים ששחטו פטורין ג"כ מלאו זה ועי' בזבחים דף ק"ח דנלמד מקרא אחריני ע"ש. ומכל מקום נ"ל דפטורי' כאן דשם הוצרך קרא לחייבן בהעלאה נראה דאי לאו קרא פטור ה"נ. ואפשר דדינו כמו בשבת דיש חילוק בין שניהם יכולים או שניהם אין יכולים עיין בר"מ ה' שבת ואין כאן מקומו. וע"ש בהוא בפנים וצוארו בחוץ או הוא בחוץ וצוארו בפני' לענין ש"ח חייב ומביא הר"מ דנלמד מקרא אם כן אפשר על לאו זה פטור ועיין בגמרא דף ק"ז ע"ב דצוארה בחוץ א"צ קרא דפשיטא דחייב מדלא מצריך קרא רק לצוארה בפנים אם כן בלאו זה חייב בצוארה בחוץ ולא בצוארה בפנים. ומבואר ג"כ השוחט בגגו של היכל פטור ג"כ ונלמד מקרא ואפשר בלאו זה חייב וצ"ע בכ"ז ובאתי רק לעורר. ונראה דבע"מ פטור כיון דאינו ראוי בפנים כמו ש"ח דכתיב כי אם אל המקום וגו'. ולענין אם יש לשחיטה מתחלה ועד סוף לענין לאו זה ע"ל במצות ש"ח ותלמוד לכאן. גם אם שוחט הרבה פסחים דהוי גופים מחולקים חייבים עכאו"א. ע"ל עוד דינים ותלמוד לכאן. ונוהג בכל אישי ישראל כי שחיט' כשרה בכולם ולאו זה דינו ככל לאוין שבתורה שלוקין עליהם:

מצוה תפח

סעיף א

לשמוח ברגלים שנאמר ושמחת בחגיך וגו' וזבחת שלמים ואכלת שם והדר ושמחת בחגיך כו'. ט"ס הוא וצ"ל וזבחת וגו' ושמחת לפני ד' אלקיך וגו' וזה כתיב גבי הר עיבל וילפי' דשמחה היינו בשלמים גם אח"ז יש חסרון המעתיק ריב"ב אומר בזמן שבהמ"ק קיים אין שמחה אלא ביין וט"ס וצ"ל אין שמחה אלא בבשר ועכשיו כו' אין שמחה אלא ביין כו' והוא בפסחים דף ק"ט. ודיני מצוה זו מבוארים בר"מ פ"א מהלכות חגיגה ובפ"ב ובר"מ פ"ו מהלכות י"ט. והנה דעת הר"מ והרהמ"ח דמצות שמחה מן התורה לאו דוקא בשלמי שמחה אלא כל עניני שמחה הן אכילה ושתיה ובגדים כל דבר המשמח אך בזמן שבהמ"ק הי' קיים מצוה מן המובחר לאכול בשר שלמים אבל באותם אנשים שלא אכלו קדשים כגון טמא וערל כו' חל עליהם המצוה בכל מין שמחה ע"כ גם בזה"ז שבעוה"ר אין מקדש נוהגת מצוה זו מן התורה עיין בר"מ פ"ו מה' י"ט. אבל התוס' במועד קטן דף י"ד ע"ב בד"ה עשה כו' דעתם דשמחת י"ט בזה"ז רק דרבנן ומצוה מן התורה דוקא בשלמי שמחה בזמן המקדש וכן בזמן המקדש באותם שלא אכלו שלמים כגון טמא כו' אינם חייבים במצוה זו מן התורה דמה"ת אינו רק בשלמי שמחה ונראה דלאו דוקא בשלמי שמחה דמבואר להדיא בחגיגה דף ז' ע"ב ובר"מ פ"ג מה' חגיגה דיוצאין בבכור ובחטאות ואשמות ול' הר"מ שמצוה זו לשמוח באכילת בשר לפני השם והרי אכלו ועיין בגמרא דא"צ להביא שלמים אם יש להם בשר קדשים אלא עיקר המצוה לאכול בשר קדשים הן בכור כו' רק אם אין לו צריך לזבוח שלמים לשם כך ע' בגמ' ותראה. ועיין בתוס' בחגיגה שם ד"ה עולים דכתבו הא דיוצאין ידי שמחה בנו"נ היינו שהקריבו משום שמחה אבל הביאם לשם נדרים לא נפיק רק משום הקדישם אם כן בבכור ומעשר ג"כ וכן בחזה ושוק צ"ל דהבעלים מביאים לשם שמחת הכהנים ועיין בספר ט"א שהשיג עליהם כיון דיש להם בשר מ"ל אם אין מביאים לשם שמחה מכל מקום יש להם בשר ע"ש ואין כח בידינו לדחות דברי התוס'. והנה להר"מ ג"כ יכול להיות אף דיוצאין בכ"ע דלא גרע משאר שמחות מכל מקום כיון דמצוה מן המובחר לאכול בשר קודש צריך להיות לשם שמחה. ובפלוגתא הנ"ל עי' בספר ש"א בסי' ס"ה האריך בפלפול ומכריע כדעת הר"מ והרהמ"ח דמצוה זו בכל מיני שמחה ונוהג בזה"ז ג"כ ע"ש ואין להאריך במקום שהאריכו האחרונים עיין בדבריו ויונעם לך. והנה השמחה נוהג בכל יום ברגל שבעת ימים של פסח ושמונת ימי חג ועצרת ואם שוחט שלמים יש לו בשר על שני ימים ובחטאת יש לו על יום אחד עי' פסחים דף ע' ועיין חגיגה דף ו' ע"ב דהתוס' הביאו

תוספתא דשמחה יש לה תשלומין ובאמת היא תמוה דמאי שייך תשלומין כיון דכל יום מחויב בשמחה אינו דומה לראיה וחגיגה דאינו אלא יום א' שייך שפיר תשלומין ביום אחד אבל [שמחה] כל יום הוא מחויב. ולומר דישחט הרבה דיאכל הרבה זה לא שייך כלל דעיקר השמחה לאכול מה שיצטרך מבשר קדשים וכבר תמה בס' ט"א בקונטרס א"מ וכ' דתוספת' זו משובשת ובלאו הכי אין הלכה כהתוספתא ע' בתוס' וכן נראה מדברי הר"מ עיין בהלכות חגיגה. ושמחה דנוהג ברגלים בעצרת רק יום א' דהיינו י"ט אבל אח"ז לא שייך שמחה כלל ואינו דומה לראי' וחגיג' דיש לו תשלומין בעצרת ג"כ כל שבעה אבל בשמח' לא שייך זה ועיין בס' ט"א בדף ו' כת' זה לפשיטות ודבריו נכונים ועי' בסוגי' גבי מותר בהספד ותענית ביום טבוח שחל עצרת בשבת מפני הצדוקים ואי הוא מן התורה האיך עוקרים מפני הצדוקים עשה בקום ועשה וגם חזינן דאבילו' נוהג וברגל אינו נוהג מפני עשה זו בודאי ברור דמצוה זו אינו נוהג אלא ברגל היינו עצרת יום א' וז"ב ופשוט. ועיין במל"מ הלכות פסה"מ פ"ז:

ומבואר בפסחים דף ע"א דמרבינן ליל י"ט אחרון לשמחה דכתיב והיית אך שמח לרבות ליל י"ט אחרון וע"ש תוס' דכל הלילות צריכין ריבוי על כל פנים הדין כן דגם הלילה חייב בשמחה וע' רש"י דיום אחרון אינו חייב בשמחה והתוס' השיגו עליו דאף יום האחרון חייב בשמחה ע"ש ואפילו לרש"י היינו דוקא שמיני של חג אבל שביעי של פסח בודאי חייב בשמח' ע"ש בש"ס ותבין. ורש"י סותר דבריו דבפ' לולב וערבה (סוכה דף מ"ח ע"ב) פי' דמרבינן ליל י"ט אחרון ומכ"ש יום אחרון ועיין במהרש"א שעמד בזה ועיין בצל"ח מה שתירץ. ומדברי הר"ם בה' י"ט נראה ג"כ שכתב ח' ימי החג כו' דגם י"ט האחרון חייב בשמחה וגם הלילות שסתם הדבר מבואר דחייב בשמח' כל ימות הרגל ובלילות ג"כ. ומבואר שם בש"ס יכול ליל י"ט הראשון ת"ל אך חלק כו' ובליל י"ט הא' א"ח בשמח' וע"ש הטעם דממעטינן ליל י"ט הראשון שאין שמחה לפניו והר"מ סתם הדברים ומכל מקום הדין אמת דמבואר בברייתא להדיא. ועיין בשו"ת ש"א סי' ס"ח דמפלפל בזה ומסיק להלכה דלילי י"ט הא' א"ח בשמחה מן התורה רק מדרבנן ע"ש ומכל מקום אני לך. והשמח' בשלמי שמח' א"צ זביחה בשעת שמח' היינו בי"ט דאיפסקא הלכתא דא"צ זביחה בשעת שמחה הלכך אפילו שחט מעי"ט שלמי שמחה יוצאין ידי שמחה בי"ט הראשון של רגל וכן בחגיגת י"ד יוצא י"ח שמחה בראשון של פסח כיון דא"צ זביחה בשעת שמחה עיין בר"מ פ"ב מה"ח. ועיין בספר ש"א בה' ר"ה דגם ר"ה חייב בשמחה חוץ משלמי שמחה אבל שאר שמחות חייב וצ"ע ואכמ"ל. ודעת הר"מ והרהמ"ח דנשים חייבות במצוה זו מן התורה וכ"כ הר"מ כאן ובפי"ב מה' עכו"ם.

אבל דעת הראב"ד דנשים פטורים ממצוה זו רק אשה בעלה משמחה היינו דמצוה על הבעל לשמחה או השרוי אצלה והוא פלוגתא בקידושין ועיין בר"ה בסוגיא דב"ת ובר"מ פי"ג מה' מעה"ק והר"ם פוסק כר"ז והראב"ד פוסק כאביי ועיין בשו"ת ש"א סי' ס"ו שפלפל בזה באריכות. והנה לשיטת הר"מ כל אישי ישראל חייבים במצוה זו הן בשאר מיני שמחות בכ"ז והן בשלמי שמחה בזמן המקדש חוץ מאותן שאינם ראוים לאכול בקדשים וחוץ מחרש שוטה וקטן שפטורים כמו שפטורים מכל המצות ולדעת הראב"ד נשים ועבדים פטורי' דהוי מצות עשה שהזז"ג. וטומטום ואנדרוגינוס חייבים מספק. ומי שח"ע וחב"ח חייב מצד חירות ואכמ"ל יותר. וא"י בבשר חטאות העוף ובמנחות דבעינן בשר בהמת קדשים דזה הוי שמחה:

מצוה תפט

סעיף א

שנצטוינו להראות כל זכר בירושלים בבית הבחירה ג"פ כו' ועל זה נאמר שלש פעמים בשנה יראה כו':

מצוה תצ

סעיף א

שלא נעלה וכו' בלא קרבן ועז"נ ולא יראה וכו'. דיני מצוה אלו מבוארים בר"מ בה' חגיגה ואכתוב בקיצור כדרכי בס"ד. מ"ע על כל איש מישראל שחייב במצוה זו (והפטורים יבוארו בסמוך בס"ד) שיתראה פנים ביום טוב הראשון של כל רגל מג' רגלים בעזרה ולא בהר הבית ע' בתיו"ט במשנה א' פ"ק דחגיגה ולהביא קרבן עולה בין מן הבהמה בין מן העוף ומקריב כ"ה דעת הר"מ והרהמ"ח דמביא עולת העוף ג"כ יוצא. ועיין בכסף משנה שתמה על הר"מ דמבואר בחגיגה דוקא זבחים היינו בהמה שנזבח בסכין ולא עוף הנמלק וע"ש שמביא בשם הר"י קורקס דהר"מ הי' לו גירסא אחרת בגמ' ועיין בלחם משנה ובמ"ל ובס' שעה"מ ובס' טר"א ואין להאריך והרהמ"ח דעתו כדעת הר"מ. ואם לא בא ביום הראשון ולא הקריב יש לו תשלומין לבא ולהקריב בפסח כל ז' ימי החג ובעצרת ג"כ ז' ימים אחר הרגל עם יום הרגל דאיתקש לחג המצות דזמנו כל ז' לתשלומין ובחג הסוכות מקריב כל שמונה לתשלומין אף ששמיני רגל בפ"ע הוא דוק' לענין פז"ר קש"ב אבל לתשלומין תשלומין דראשון הוא וילפינן מקרא ע' בגמ'. עבר הרגל ולא הביא ביטל מ"ע ואינו חייב עוד רק שביטל מ"ע ועז"נ מעוות לא יוכל לתקון וחוץ לזה עובר

על ב"ת לשיטת התוס' בר"ה דף ה' בד"ה ואי לא וכו' ובע"ב בד"ה אלו וכו' דדעתם דעובר תיכף אחר הרגל בב"ת ע"ש ועיין בס' טר"א דאין דעתו כן ואין כאן מקומו. והנה המצוה להתראות פנים בעזרה ולהביא הקרבן ואם התרא' פנים בעזרה ולא הביא קרבן לא קיים המצוה ויתבאר לקמן בס"ד. ואם שלח הקרבן ע"י שליח ולא התראה פנים בודאי לא קיים המצוה דראיית פנים. אך נראה דאם שלח הקרבן ואח"ז התראה פנים יצא ידי המצוה של ר"פ בקרבן אף על פי שלא הי' הקרבן בשעת ר"פ וא"צ להביא עוד בשעת ר"פ כמו אם הביא קרבן בשעת ר"פ דיוכל לבא כ"פ בלא קרבן ה"נ דהוי"ל כאלו קיים המצוה בר"פ ובקרבן אף על פי שלא הי' בב"א עיין בר"מ פ"ב כנל"פ. והקרבן אין לו שיעור מן התורה כמה יהי' שוה רק מדרבנן ועיין בחגיגה דף ו' ע"א בתוס' שם ובס' טר"א שם וע"ש בס' טר"א דדעתם דע"ר באה בשותפות ויוצאים בזה ע"ש באריכות. ועולת ראיה אינה באה אלא מן החולין ככל דבר שבחוב' שאינו בא אלא מן החולין ובלאו הכי עולה אינה באה ממעשר ע' בדף ח' בתוס' ד"ה אמאי. וע"ר ג"כ אינה דוחה שבת וטומאה אבל מקריבין ביום טוב וע"ל בפ' משפטים במצות חגיגה שהארכתי בדברי הר"מ וכ"ע שכתבתי לעיל תלמד לכאן.

וז"ל הרמב"ם ואם בא ביום הראשון ולא הביא עולה לא די שלא עשה מ"ע אלא עובר על ל"ת שנא' ולא יראה פני ריקם וכ' הלחם משנה בכוונתו דהיינו אם לא הביא הקרבן כלל עובר בל"ת אבל הביא הקרבן אח"כ ברגל כיון דיש לו תשלומין לא עבר ע"ש. ונראה כמו דלא עבר כן קיים המ"ע כיון דראה פנים והקריב קרבן אף על פי שלא הי' בב"א קיים המצוה כמש"ל. ואיני מבין הא מבואר בר"מ פ"ב מי שבא לעזרה וכו' שזה שנא' לא יראה פני ריקם אינו אלא בעיקר הרגל היינו יום ראשון וכו' והוא בהלכה ו' מהש"ס דחגיגה מבואר אף על פי שקיים המצוה ביום א' והתראה פנים והביא קרבן מכל מקום אם בא אח"כ לעזרה ריקם אף על פי שאינו מחויב לבא מכל מקום עבר על לאו הזה אם כן כאן נמי מאי מועיל שמביא אח"כ נהי דקיים המצוה מכל מקום נראה ריקם. וצ"ל כיון דקרבן זה בא בעבור ר"פ זה לא הו"ל ריקם אבל לקמן אינו מביא קרבן על ר"פ זה שנראה דעובר. ואפשר דשם ג"כ אם מביא אח"כ קרבן על ראיית הב' או על כמה ראיות הכלל על כל ראיה שמביא קרבן אינו עובר. ואפשר דדוק' כאן דמחויב להביא קרבן כיון דלא הביא עוד מתקן הלאו אבל שם כיון דהביא פ"א רק בהתראה עוד הפעם מחויב להביא ואם לא הביא עובר על הלאו ול"מ לתקן עוד לאו הזה. ולכאורה אפשר בדעת הר"מ דאם לא קיים ר"פ ביום הראשון יש לו תשלומין כ"ש ומביא קרבן ג"כ אבל אם התראה פנים ולא הביא קרבן עבר בלאו אך העשה יש לו לקיים עוד. אך הלחם משנה

מביא בשם הסמ"ג [דבטל העשה] וכעת אין הסמ"ג ת"י וצ"ע. והנה לשון הר"מ שכתב לא די שלא עשה מ"ע אלא שעובר וכו' נראה דהלאו הזה הוא תנאי למ"ע דאם עבר על הלאו לא קיים מצוה כלל. ועיין בס' טר"א שהקשה מנלן להר"מ זה דילמא העשה היא ר"פ דכתיב בתורה כ"פ היא ר"פ בלבד. אך דהתורה כתבה ל"ת ולא וגו' והיינו אם יש לו קרבן ובא ריקם עובר על ל"ת ומכל מקום העשה קיים ומכל מקום אסור לו לילך בלא קרבן אם יש לו קרבן אבל אם אין לו קרבן אף על פי דעובר בלאו העשה דר"פ דוחה הל"ת דלא יראה וכו'. וע"ש שכ' דאפילו אם נאמר דר"פ הוא עשה בפ"ע מכל מקום אפילו אם אין לו קרבן אסור להתראות בלא קרבן דקיימא לן אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש ע"ש בדף ז' ומכל מקום נ"מ אם התראה פנים בלא קרבן נהי דעבר על הלאו על כל פנים העשה קיים אם כן א"צ עוד לבא בעזרה להתר"פ כי כבר קיים המצוה רק שולח הקרבן אבל לדעת הרמב"ם דזה תנאי להעשה אם כן צריך התר"פ עוד כי לא יצא כלל אז כיון שהי' ריקם בלא קרבן. אך אפילו אם נאמר דאינו תנאי מכל מקום לא קיים העשה דהו"ל מהב"ע ולשיטות הרבה דמהב"ע א"י מן התורה אך יש שיטות דמהב"ע אינו רק מדרבנן והדברים עתיקים. הכלל דעת הר"מ דהלאו הוא תנאי להעשה דריקם ואף העשה לא קיים. ונראה לדעת הר"מ דזה הוא תנאי דמצות ר"פ אינה כלל בלא קרבן ולא קיים כלל וחוץ לזה עובר על לאו אם כן אפילו באותו שאינו עובר על הלאו מכל מקום לא קיים העשה כי ריקם אינה מצוה כלל כגון בלילות של רגלים בודאי מותר לכנוס לעזרה ולא שייך הלאו כיון דאין זמן קרבן כלל והו"ל ככל ימות השנה ומכל מקום לא קיים העשה כלל. אך לדעת הטר"א דמצות ר"פ לחוד אם כן יכול לקיים מצות ר"פ בלילה והאיך כתוב בתורה יום דוק' גבי קרבן ביום צוותו כתיב אם כן מקיים מ"ע הזו בלילה וג"כ לא שייך כאן המשך הפסוק ג"פ וגו' ולא יראה ריקם נראה דהוא מצוה והתורה הזהירה שלא יעבור עבירה הא הרבה פעמים יש מצוה בלא עבירה כלל והו"ל להתורה לפרש בלא יראה ריקם ביום היינו בזמן הקרבן. וכדברי הר"מ נראה עיקר דלא יצא כלל ובפרט דלא נוכל לדחות דברי הר"מ בלא ראיה ברורה. על כל פנים יצא מזה ג"כ הא דאסור להראות בעזרה ריקם היינו בזמן שיוכל להקריב קרבן אבל בלילה או בשבת בודאי אינו אסור לכנוס בעזרה כי לא שייך ריקם אם אינו בר קרבן וגם לא קיים כלל וצריך אח"כ בשעת הקרבן להתראות עוד הפעם כ"נ ובאתי רק לעורר. ומכל מקום מש"ל ג"כ נכון דאם שלח קרבן קודם יכול לראות אח"כ בלא קרבן דזה לא הוי ריקם כיון דהביא קרבן קודם לזה וכן אם הי' ר"פ ואח"כ הביא קרבן על ר"פ זה ג"כ לא הוי ריקם כדברי הלחם משנה שכתבתי לעיל. אך על כל פנים בהתראה בעזרה ביום א' צריך להביא קרבן כמש"ל.

וג"כ דין הנ"ל אמת דראיית פנים יכול להיות בלילה דלא כתיב יום דוקא אם כן אם שלח קרבן קודם יכול להתר"פ אח"כ בלילה וכן אם התר"פ בלילה ואח"כ הביא קרבן כדעת הלחם משנה יצא ובאתי רק לעורר. ומבואר בר"מ דאם התר"פ ריקם אין לוקין דהו"ל לאו שאב"מ. וע' שו"ת ש"א סי' ל"ב הקשה והא הו"ל מעשה ביאתו לעזרה ותירץ דכה"ג לא הוי מעשה דחסרון הציווי של תורה לא הוי מעשה. ועיין בס' משנ"ח מצוה א' הקשה על דבריו מהמקריב קרבן בלא מלח דלוקין והוא ז"ל תירץ ע"פ דברי הלחם משנה כאן דיכול להביא אח"כ וכשאינו מביא הו"ל אב"מ ע"ש והדברים בענין זה ארוכים אין כאן מקומו ומכל מקום אני לך. לעיל כתבתי דיכול לכנוס בלילה או בשבת לעזרה כיון דלאו זמן קרבן אם כן בסוף הרגל אם אין שהות ביום לזרוק הדם יכול לכנוס ואין הלאו חל רק בזמן שיכול להקריב כנ"פ.

והנה כתבנו לעיל דראיה יש לה תשלומין כל החג. ראיתי בט"א דף ב' שדקדק מדברי הר"ם שכ' דיתר"פ בעזרה ביום הא' וכו' ואח"כ בהלכה ד' כ' מי שלא הקריב ע"ר וכו' יקריב בשאר ימות הרגל ושייר לר"פ מבואר דדעת הר"מ דר"פ אין לה תשלומין אם לא נראה פניו ביום טוב ראשון אין תשלומין כלל רק לקרבן יש תשלומין והשיג על הר"מ ודעתו דגם ר"פ יש לו תשלומין כל ז' ע"ש. ונראה דאין דקדוקו מוכרח ואצ"ל. אך לפע"ד ראיה דהר"מ ס"ל ג"כ דר"פ יש לו תשלומין שכתב בפ"ב ה"ו מי שבא לעזרה בתוך ימי החג א"ח להביא עולה בכל עת שיכנס שזה שנא' לא יראה פני ריקם אינו אלא בעיקר הרגל שהוא יום ראשון או תשלומי ראשון וכו' והוא מהש"ס דחגיגה ובש"ס אינו מוזכר רק דלא יראה הוא בעיקר הרגל ופרש"י דהיינו ביום טוב א' ע"ש בדף ז' אבל תשלומי הרגל לא מוזכר כלל והר"מ הוסיף מדעתו הרחבה ומבואר לפ"מ דסובר ר"י וקי"ל כוותיה כמו שפוסק הר"מ בקיים מצות ראיה א"ח עוד בלאו דל"י וכו' ומותר לכנוס כל ימות הרגל ריקם אך ביום הא' גזה"כ דצריך להביא בכ"פ שנכנס ואם לאו עובר על לאו זה דגזה"כ הוא דביום ראשון אסור לכנוס ריקם אפילו קיים המצוה והביא מכל מקום אסור לכנוס ריקם ועובר בלאו והר"מ דהוסיף תשלומי ראשון בע"כ היינו אם לא נראה ביום ראשון ובא ביום אחר עובר כל היום בלאו אם בא ריקם כיון דלדידיה הוא יום ראיית פנים הו"ל לדידיה עיקר הרגל ועובר בלאו הזה אם כן מוכח דר"פ ג"כ יש לו תשלומין דאם תאמר בלא נראה ביום א' תו אין לו תשלומין וכשיטת הטר"א ופטור מקרבן כיון דא"ח בראיה בודאי פטור מן הקרבן דשלש וכו' לא יראה וכו' וז"פ כל הפטורים מראיה פטורים מקרבן. ולומר דהר"מ מיירי בנראה ביום א' בלא קרבן ואח"כ יום תשלומי הקרבן צריך כל היום שלא לבוא ריקם כ"פ אין סברא דלמה נקרא

יום תשלומי הקרבן עיקר הרגל וגם הלשון של הר"מ אין מורה כן. ע"כ נראה דגם דעת הר"מ דר"פ יש לו ג"כ תשלומין כנ"ב. על כל פנים הדין דלאו הזה הוא ביום הראשון אף דהתראה פנים והקריב קרבן מכל מקום אסור לכנוס ריקם בלא קרבן כל יום הא' או התשלומין ואם עבר הוא בלאו וכבר כתבתי דלדעת הלחם משנה מהני תשלומין לכל ר"פ מביא קרבן ומתוקן הלאו כמש"ל.

והנה יש הרבה אישים שפטורים ממ"ע זו דראיה ונחשבים בש"ס ובר"מ ויבואר בסמוך בס"ד. והנה אפשר לומר נהי דממצות עשה דראיית פנים בעזרה פטורים דאיתמעיט וממילא כיון דא"צ להתראות פנים א"צ לשלוח קרבן דכתיב יראה וגו' ולא יראה וגו' אבל מי שאינו נכנס כלל פטור רק המחויב אם אינו נכנס נהי דאינו עובר בלאו מכל מקום מבטל העשה דראיה אבל הפטורים אינם מחוייבים לכנוס וממילא אינם חייבים בקרבן אבל אם הפטורים כגון נשים וכדומה אם נכנסו ברגל בעזרה אפשר דהלאו קאי עלייהו ג"כ דכל ל"ת אף שהזמן גמרא נשים חייבים אם כן אפשר הלאו בפ"ע דהעשה הוא דמחוייבים להתראות ברגל ואיתמעיט כמה אישים דאינם מחוייבים ואח"ז כתבה התורה ל"ת דאסור להראות פנים ברגל ריקם וכולל כל הפטורים מכל מקום עובר בל"ת זו והם פטורים מר"פ ממילא אינם חייבים בקרבן דאינם נכנסים כלל אבל אם רוצים לכנוס מחוייבים להביא קרבן מלאו הזה דבלאו גם נשים חייבים ומנלן דהתורה תלאה לאו זה דוקא במחוייבים דלמא לאו זה כולל אף הפטורים מעשה וא"צ לכנוס אבל אם נכנסים חייבים בלאו הזה וכעת לא מצאתי מבואר בש"ס ובר"מ דהפטורים אם נכנסו שלא יהיו עוברים בלאו דאינו מבואר רק שפטורים מראיה היינו ממ"ע וממילא פטורים מקרבן אבל אם נכנסים אפשר דעוברים בלאו הזה. ובקידושין מבואר דכל מצות ל"ת נשים חייבות חוץ מבל תקיף וכו' ולא חשיב לאו הזה דלא יראה פני ריקם נראה דחייבים ואם כי יש לדחות מכל מקום אין לי משמעות מהש"ס ומהר"מ דיהיו פטורין מלאו הזה. והרהמ"ח כתב כאן וזאת האזהרה אינו נוהג בנקבות כמו שאין מ"ע הבאה ע"ז נוהגת בהן עכ"ל וכ"כ הר"מ בסמ"ק שלו ומנ"ל לרבותינו דבר זה אך באמת מבואר ד"ז בירושלמי מובא בתוס' דף י"ב ד"ה הכל וכו' דהירושלמי סובר דכל הפטורים הנחשבים במשנה חייבים בר"פ רק פטורים מקרבן חזינן אף דחייבים בר"פ איתמעטי מקרבן והלאו לא קאי עלייהו ומכ"ש לדידן דא"ח אף בר"פ א"ח בלאו הזה אף אם נכנסו ואף דלא קיי"ל כהירושלמי בזה דר"פ דבגמ' דידן משמע דמר"פ ג"כ איתמעטו כמ"ש התוס' על כל פנים בזה לא מוכח בגמ' להיפוך קיי"ל כהירושלמי על כל פנים דמותרים לכנוס בעזרה וא"צ להביא קרבן כלל ואין הירושלמי בידי לעיין האיך יליף ד"ז דפטורים מקרבן. ואלו הן

הפטורים בין מר"פ בין מקרבן כשיטת הש"ס דילן. א'. נשים חוץ דהו"ל מ"ע שהזמן גמרא אך דהוא סברא דילפי' מהקהל לחייב כתבה התורה זכורך להוציא הנשים. טומטום ואנדרוגינוס פטורים מבואר בש"ס דלאו משום ספק אשה פטורים אלא גזה"כ דנתמעטו מחיוב ראיה והר"מ כ' כאן דטומטום ואנדרוגינוס פטורים משום ספק אשה ועיין בלחם משנה תמה ע"ז הא מבואר בגמ' בטומטום אף שביציו מבחוץ דהוא ודאי זכר מכל מקום פטור מגזה"כ דאי משום ספק איצטריך קרא למעוטי ספיקא. וכן תמה בשו"ת ש"א סי' ק"ד וע"ש שתירץ דהרמב"ם סובר כולם תשלומין דראשון הם ולמאן דסובר כן אין קושיא איצטריך קרא וכו' דנ"מ אם נקרע בשני ונמצא דאגמ"ל דהי' חייב אם כן חייב בתשלומין ע"כ מיעטה תורה דפטור אם כן פטור ביום א' מגזה"כ ופטור אף ע"פ שנקרע ע"ש. וא"כ לדעתו בדעת הר"מ כשביציו מבחוץ חייב בראיה ועיין בתוס' פ' הערל שהקשו למ"ל קרא למעוטי טומטום ת"ל דהו"ל ערל ותירצו כיון דאינו יכול למול לא הו"ל מאוס וחייב וצריך קרא למעוטי מטעם טומטום ע"ש. ועבדים פטורים כמו נשים דכל מ"ע שאין הנשים חייבים אין עבדים חייבים ונאמר בבוא כל ישראל להוציא עבדים ודרשה זו אינו מוזכר בש"ס והר"מ מביא זה ובודאי מצא באיזה מקום. והנה לכאורה בלאו הכי עבדים פטורים דמנין לו קרקע בא"י וכל מי שאין לו קרקע פטור מראיה כאשר יבואר בסמוך אך משכחת לה שנתנו לו ע"מ שאין לרבו רשות בה רק מה שאתה נותן לפיך ע' בסי' רס"ז ובט"ז שם מכל מקום אפשר כיון דאין לו רשות לכל הדברים לא הוי שלו ע' לעיל בלאו דלא יראה וכו' אך באמת דאלו הטעמים פשוטים א"צ לטעם אחר. ח"ע וחב"ח דעת רש"י ותוס' דחייבים האידנא למ"א דכופין את רבו לשחררו אך דעת הר"מ הוא להיפך וכתב דח"ע וחב"ח פטורים מראיה היינו למ"א פטור מראיה. ובח"ע של קטן דאינו בן כפי' לדעת הר"מ חייב ולדעת כל הראשונים פטור והדברים ארוכים. ע' כאן בלחם משנה ומובא כ"פ בח"ז לענין פסח ועוד ענינים ועיין בס' טר"א שהאריכו בזה וכבר כתבתי דח"ע וחב"ח משכחת לה שיש לו קרקע בירושה דאינה חוזרת ביובל כגון ישראל שבא על ח"ש וחב"ח והוליד בן דבן הזה מצד חלק השפחות הוא עבד דהולד הולך אחר דידה ומצד חלק הבת חורין הוא בן ישראל ויורש את אביו ומובא כ"פ בח"ז. והנה לעיל בפ' משפטים כתבתי כל הדינים לענין חגיגה ותוכל ללמוד לכאן לענין ראיה וכדי שלא תצטרך לחפש אני כותב לך עוד הפעם. חרש אף שמדבר וגם אינו אלא חרש באזנו אחת פטור מראיה אף דלכל התורה פקח הוא ככל האנשים אך כאן איתמעיט מגזה"כ וכן האלם שאינו מדבר אף ששומע והוא כפקח לכל דיני התורה כאן נתמעט מגזה"כ וע' לעיל בחגיגה. ושוטה וקטן פטורים דלאו בני חיוב נינהו בכל מצות התורה.

וסומא אפילו באחת מעיניו פטור מן הראיה דכתיב יראה יראה וכו' כן מבואר בר"מ ואיני מבין הא בדף ב' אמרינן דמשנה דתנן הכל חייבים בראיה מרבה לסומא באחת מעיניו דלא כר"י בן דהבאי משמיה דר"י דפוטר אם כן הו"ל לפסוק כסתם משנה דחייב. אך באמת אמרינן לעולם כו' נראה דלא מרבינן סומא באחת מעיניו. אך קשה הא בדף ב' מבואר שם ת"ר החיגר והסומא וכו' פטורים ואיתמעט מרגלים כיון דא"י לילך בעצמו אח"ז מבואר ר"י ב"ד משמי' דר"י סובר דסומא באחת מעיניו פטור מראי' וכו' אם כן רבנן פליגי על ריב"ד משמי' דר"י והלכה כרבים ולמה פסק הרמב"ם כריב"ד ולא פסק כרבנן. ועיין בק"א בטר"א שכתב ג"כ דהלכה כרבים ולא כריב"ד וצ"ע דלא הביא דהר"מ פוסק כריב"ד משמיה דר"י וגם הר"מ בפ"ג מה' מעה"ק פוסק דסומא אינו סומך נראה דוקא בשתי עיניו ועיין במנחות דף צ"ג דילפי' הן מזקני העדה והן מראיה לא יהיה סומך אפילו סומא באחת מעיניו והר"מ דפוסק כריב"ד והיא קושית התוס' שם וצ"ע בדעת הר"מ למה לא פסק כדעת רבנן כאן. חיגר אפילו ברגלו אחד והזקן והחולה והענוג שא"י לעלות על רגליהם פטורים ובש"ס דף ג' וד' ילפי' מדכתיב רגלים והר"מ מביא לימוד דכתיב בעלותך לראות וכו' וצ"ע דהניח הדרשה המבואר בש"ס אך כיון דאין נ"מ לדינא מביא דרשה זו ובודאי מצא באיזה מקום ואין קפידא להר"ם בזה כידוע בכ"מ. ועיין בגמ' דבעלי קבין פטורים היינו שנחתכו הרגלים ועשו קב לשוקו ונפקא לן מפעמים והר"מ לא הביא דפשיטא דגרע מחיגר והא דצריך קרא ע' בגמ' ובטר"א שם. והטמא והערל דאינן ראוין לביאת עזרה פטורים אף מקרבן והרהמ"ח כתב דענין המצוה שיעלה עם כל זכר שיש לו שיכול ללכת לבדו זה אינו מן התורה רק מצות חינוך והקרא דכל זכורך אסמכתא הוא אך נמשך אחר לשון הברייתא והר"מ כ' בפירוש כדי לחנכו שנא' וכו' מבואר דהוא מדרבנן וקרא אסמכתא. ובדברי הרהמ"ח יש מקום לטעות אבל נראה דכוונתו ג"כ כדעת הר"מ מהש"ס וקיצר בדבר דבאמת בנו הקטן רק מדרבנן ולא מה"ת. ומי שאין לו קרקע מימרא בפסחים דפטור מן הראיה והתוס' הקשו כאן למה לא חשיב זה במשנה בין הפטורים. והר"מ השמיט ד"ז והמ"ל עמד בזה וע' צל"ח פסחים דף ח' שם כתב דרב פליג על מימרא זו ע"ש ועיין בטר"א דמי שיש לו קרקע בקנין ביובל אין לו רק ק"פ לא הו"ל ארצך ופטור לפי מאי דקיימא לן ק"פ לאו כקה"ג ועיין בצל"ח שם. וכבר כתבתי בח"ז דהקונה שדה לזמן כ"ע סברי דק"פ כקה"ג אף בזמן היובל ואין כאן מקומו. **ומי** שהי' חיגר או אחד משאר פטורים ביום ראשון אף שהי' בליל ראשון חזי מכל מקום אם קודם אור היום אירע בו דבר שנפטר והי' כן יום הראשון עם הלילה פטור כל ימי החג דתשלומין דראשון הם ואם לא חזי בראשון פטור אף שהוא ראוי בלילה בכניסת יום טוב

מכל מקום פטור דלילה מח"ז ואם ביום ראשון עצמו הדר אחזי חייב דכל יום הראשון לאו מטעם תשלומין. ואם הי' חייב בראשון ואח"ז נפטר כגון שנעשה חיגר וכדומה נראה מדברי התוס' חגיגה דף ט' כיון דתשלומין דראשון ובראשון הי' חייב לא פקע חיובא מיניה וחייב לעלות או לשלוח קרבן. ודעת הטר"א אינו כן אלא כיון דהשתא פטור אזלי' בתר השתא ומביא ראי' ואינו מוכרח ומי יחלוק על רבותינו בעלי התוס'. ושוטה וקטן אין לנו קרא למעוטי רק הם פטורים מכל המצות דלאו בני דעה הם וע' פרמ"ג א"ח בפתיחה הכוללת שחקר דאפשר הם בני מצות רק למי יצוה ע"ש אם כן אפשר בשוטה וקטן ביום ראשון ונשתפה או נתגדל בתוך החג אפשר חייבים בתשלומין כיון דאינם פטורים הו"ל כנאנס ביום הראשון יש להם תשלומין ה"נ בזה. וזה צ"ע ארוך ואין כאן מקומו. והנה לדעת בעל טר"א שהבאנו לעיל דפשוט ביום הראשון ונעש' חיגר פטור. ופשוט דאם נתפשט בתוך הרגל הדר החיוב כיון דביום הראשון נתחייב וצריך להשלים ועתה ג"כ פשוט בודאי חייב. אך אם הביא הקרבן בשעה שהיה פטור לא נפטר וצריך להביא עוד כמו דקיימא לן אכל מצה בשעה שהיה שוטה לא נפטר מחיוב ואם נשתפה חייב אך בקטן שחייב מדרבנן והביא בקטנותו אף שנתגדל אפשר נפטר אף לפי דברינו הנ"ל שחייב בתשלומין ומצינו כיוצא בזה גבי פסח דקטן שהגדיל בין שני הפסחים דאם עשה בראשון נפטר משני. וגם סברת ר"ת גבי קידוש דרבנן פוטר מן התורה דמקדש מפלג המנחה ודברים אלו מובא כ"פ בח"ז ובאתי רק להזכיר. המפריש עולת ראי' ומת חייבים היורשים להביא וזה מבואר בר"מ כאן מהש"ס דערכין וז"פ דאפילו הפריש קודם יום טוב ומת קודם יום טוב כיון דהוא הקדש צריכים להביאה ואפילו עבר יום טוב מכל מקום עולת ראי' לאחר יום טוב ג"כ מקריבין ע' בר"ה בסוגיא דב"ת והכסף משנה מביא דמבואר בירו' דאם היורשים ירשו קרקע אף בלא הפריש חייבים היורשים להביאה ע"ש. והיא תמי' שמבואר בש"ס קידושין ופסקו הר"ם פ"א מה' מח"כ האשה שמתה יביאו יורשים עולתה אף על פי שלא הפרישה מחיים כבר נשתעבדו נכסים לקרבן והשעבוד ד"ת כ"ה לשון הר"מ ולשיטתיה דסובר ש"ד ואפילו למאן דסובר של"ד זה הוי מלוה הכתוב' בתורה ע' ש"ך סי' ל"ט והדברים עתיקים אם כן כאן נמי והמלמ"ל שם צוה לעיין בפ"א דחגיגה היינו ד"ז דאשתעבדו נכסי והכסף משנה עמד בזה למה השמיטו. והנה בודאי הא דאשתעבדו נכסי היינו כשמת ברגל על כל פנים ביום הראשון לאחר שעלה עה"ש אבל אם מת קודם עה"ש לא אשתעבדו נכסי כלל כי לילה מח"ז כמש"ל ולא נתחייב עדיין וז"ב ופשוט. וגם אם עבר הרגל ולא הביאו א"צ להביא עוד כמו הוא בעצמו אם עבר הרגל א"ח עוד כמו שמבואר בר"מ מכש"כ היורשים וז"פ. ועיין בקצה"ח סי'

ל"ט מביא בשם הרשב"א דלמאן דסובר ש"ד לאו דוקא קרקעות אלא אף מטלטלין דיתמי משועבדים מן התורה ע"ש יקשה למה מבואר בירושלמי ירשו קרקע אפילו מטלטלים חייבים ג"כ להביא ובש"ס דילן גבי האשה וכו' שמביאין עולתה לא נזכר קרקע כדברי הרשב"א וצ"ע ואין הירושלמי בידי לעיין בו. ומזה קשה על הבעל טר"א שכתבנו לעיל משמו אף דהי' חייב בראשון ואח"ז נפטר כגון שנעשה חיגר וכדומה פטור אף שהיה חייב בראשון ולמ"ד תשלומין דראשון הכל תלוי בראשון מכל מקום פטור אם פטור עתה ודברי הירושלמי סותר לזה דמת ג"כ פטור חוץ מה דבמתים חפשי לא גרע מחולה דא"י לילך וחזינן דהיורשים מביאים דאש"נ ה"נ בכל איש אם היה חייב בראשון אף דפטור בשני מכל מקום אש"נ וצריך להשלים דחזינן דהירושלמי סובר כן. ואף דבירוש' מבואר דוקא קרקע ועמדנו בזה מכל מקום זה דוקא ביורשים דמטלטלי דיתמי וכו' אבל מיניה דידי' בכ"ע משועבד אם כן למה אינו חייב וזו תשובה נצחת על דברי הטר"א. ועל התוספות דמסקי ג"כ למאן דסובר תשלומין זל"ז חייב בנפטר עתה ל"ק דהירו' סתמא ר"י ור"י סובר דתשלומין דראשון ע"כ חייב להשלים אף במת אבל לדברי בעל טר"א דבכ"ע פטור סותר דברי הירושלמי דמבואר בפירוש דחייב דאשתעבדי נכסי ע"כ דברי התוס' עיקר וראייתו אינה מוכרח ע"ש. ונרא' למ"ד הא דהירו' דוקא בנתרא' פנים ביום הראשון ונתחייב בקרבן ואשתעבדו נכסי כמו שמבואר בתורה יראה וגו' ולא יראה וגו' אבל כ"ז שלא נתראה פנים בעזרה לא נתחייב בקרבן כלל נהי דחיוב מ"ע עליו להתראות פנים להשלים על כל פנים קודם שנתראה פנים לא אשתעבד לקרבן כלל והירושלמי מיירי שנתראה פנים ומת אז אשתעבדי נכסי' לקרבן אבל בלא נתראה פנים כלל ומת לא אשתעבד נכסי והיורשים פטורים ואפשר שהתוס' שמסופקים אם פטור עתה ומסקי שפטור למאן דסובר תשל' זל"ז וכן הטר"א דסובר אף למ"ד תשד"ר פטור היינו בלא התראת פנים מקודם וצריך להשלים עתה הר"פ לקרבן בכה"ג פטור דלא אשת"נ אבל אם התראה פנים אשת"נ וחייב בכ"ע אף שפטור עתה כדברי הירושלמי ובאתי בכ"ז רק לעורר ישמע חכם וכו'. ע' ברמב"ם פ"ב מה' ב"מ דאבל אינו משלח קרבנותיו תוך ז' והוא מהש"ס דמ"ק אפשר אם נעשה אבל קודם יום טוב יו"ט מבטל גזירת זיי"ן אך אם נעשה אבל בליל יום טוב הראשון אפשר דאינו ראוי לקרבן ביום הראשון ופטור. אך אבל אינו נוהג אבילותו ברגל אך אפשר לענין כל דברי אבילות אבל לענין קרבן אפשר אף ברגל כמו אונן ברגל דאינו אוכל ואינו מקריב דאין חילוק בין רגל לשאר ימות השנה עיין במלמ"ל בה' אבל וצ"ע. ועולת ראי' אם דוחה שבת עיין בר"מ דאינו דוחה

שבת וטומאה שאין זמנו קבוע דאם לא יקריב היום מקריב למחר וע"ל במצות חגיגה שהארכתי בזה ותלמוד לכאן ועוד יש לעורר בענינים אלו ובעזה"י אשנה פ' זה:
חסלת סדר ראה. ובעזהש"י נתחיל סדר שופטים בס"ד:

מצוה תצא

סעיף א

למנות שופטים ושוטרים וכו' וע"ז אמרו ית' שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך וכו'. זה מבואר בר"מ פ"א מה' סנהדרין והדינים כ"ה. מ"ע של תורה למנות ב"ד בכל עיר ועיר בכל פלך וכו' וגם שוטרים ודוקא בא"י אבל בח"ל מושיבין ב"ד בכל פלך ולא בכל עיר עיין בר"מ ובכ"מ ובלחם משנה הגירסא וצריך ג"כ למנות ב"ד בכל שבט וזה מבואר בש"ס ובהרהמ"ח והר"מ אינו מביא והכסף משנה עמד בזה והפירוש לכל שבט כיון דממנים בכל עיר מאי כל שבט כתבו התוספות בסנהדרין דף ט"ז דאם יש בעיר אחד משני שבטים עושין שני ב"ד והרמב"ן בפירוש התורה כ' ג"כ פירוש זה. ועוד כ' דחוק לב"ד שבעיר ממנים ב"ד לכל שבט ויכולים לכוף הבע"ד בעיר לילך אל הב"ד של שבט וגוזרין ומתקנין על השבט ותקנתם מהני על השבט כמו גזירות ותקנות סנהדרי גדולה לכל ישראל וזה מוזכר בהוריות הורו ב"ד של אחד מהשבטים וכו'. וד"ז לכל שבט נראה דאפרים ומנשה כשנים חשובים וכן שבט לוי ג"כ נחשב לשבט למצוה זו ואפשר דאפרים ומנשה חשובים כא' ע' בהוריות דף ו' ע"ב וצ"ע בזה. ובס"ד יבואר לקמן דאין מושיבין סנהדרי קטנה בעיר שאין בה ק"כ אנשים ונרא' אם היה בעיר אחד מב' שבטים ולא היה מגיע לכל שבט אין ממנין שני ב"ד לכל שבט א' כיון דאין ק"כ לכל א' רק ב"ד של עיר ממנין כי בצירוף יש ק"כ ויותר ואפשר דגבאי צדקה ורופא וכו' די אם יש בעיר כיון דרשאי לדור בעיר ע' בסנהדרין דף י"ז אף על פי דליכא בכל שבט וצ"ע בזה. ובח"ל אין חייבים להושיב ב"ד אלא בכל פלך ולא בכל עיר ועיר וכ"ה הגירס' הנכונה בדברי הר"מ עיין בכסף משנה ובלחם משנה כמו שמבואר במכות. והרמב"ן על התורה סובר בדעת הר"מ דאין מצוה כלל להושיב דיינים בח"ל והשיג על הר"מ מש"ס דמכות והאחרונים הגירסא שלהם בר"מ כמו בגמ' ע' בדבריהם. ומושיבין סנהדרי גדולה של שבעים ואחד במקדש בלשכת הגזית והם ב"ד הגדול ובכל עיר ועיר שיש בהם ק"כ אנשים מושיבין סנהדרי קטנה של כ"ג והם ג"כ דנים ד"נ אך יש הרבה דברים דצריכים ב"ד הגדול דוקא עיין בר"מ פ"ה כאן שחושב הרבה דברים שנעשו בב"ד הגדול דוקא.

ובעיר שאין בה המנין של ק"כ אנשים ממנים שלשה דיינים והם דנים דיני מלקות ודיני קנסות אבל לא ד"נ עיין בר"מ מבואר הכל באר היטב.

וכל הדינים אלו צריכים כולם להיות שיהיו סמוכים והסמיכה היא איש מפי איש עד ב"ד של מרע"ה. והסמיכה לדורות א"צ שיהי' בסמיכת יד כמו שסמך מרע"ה ליהושע בן נון אלא שאומרים לו הרי את סמוך ויכולים לסמוך לקצת דברים ולקצת דברים לא כגון דנותנין רשות לדון ולא להורות או לדון ולא לד"ק או שלא להתיר בכורות וכדומה עיין בר"מ פ"ד ומכל מקום אין רשות לסמוך אף לדברים יחידים אלא מי שראוי לדון ולהורות בכל התורה כולה כן מבואר בר"מ ועיין בכסף משנה שהניח בצ"ע מנין להר"מ זה דצריך שיהיה ראוי לכל הדברים ועיין בלחם משנה שהוא ירושלמי מפורש פ"ק דחגיגה. והסמיכה צריכה להיות בשלשה שהסומכים יהיו שלשה אך א"צ להיות שלשתן סמוכים רק באחד סמוך סגי והסמוך מצרף אצלו אפילו שנים שאינם סמוכין וסומכין ועיין בכסף משנה שכ' טעם לדברי הר"מ דא"צ רק אחד סמוך ע"ש. ויכולים לסמוך הרבה בפ"א ודוד המלך ע"ה סמך ל' אלף ביום אחד. ונרא' דאפשר כיון דסמיכה צריכה ב"ד אפשר דבלילה ל"מ סמיכה ככל הדינים ואפשר דשייך תחלת דין וגמר דין וצריך לעיין בסנהדרין ובאתי רק לעורר. וכמו שיכולים לסמוך לדבר אחד ולא לכל הדברים כמש"ל כן יכולים לסמוך לזמן עד זמן פלוני ולא יותר והסמיכה יכול להיות אפילו שלא בפניו דכותבין או שולחין לו שהוא סמוך ואין סמיכה בח"ל הן שהיו הסומכין בח"ל והנסמכים בא"י והן שהיו הסומכין בא"י והנסמכים בח"ל ל"מ רק צריכים שניהם שיהיו בא"י. וכ' הר"מ וכל א"י שהחזיקו עולי מצרים ראוי לסמיכה היינו אף שלא החזיקו עולי בבל וקדושה ראשונה וכו' לא קדשה לע"ל מכל מקום לענין סמיכה דינה כא"י והכסף משנה כ' דיצא לרבינו זה ממה שכ' סוף הפ' דדיין שנתנו לו רשות בא"י יש לו כח בעיירות העומדין על הגבולין וכו'. ודבריו תמוהים מאד מאי ענין זה לסמיכה כיון דגזה"כ דצריך א"י בודאי בעינן א"י גמור ושם מיירי לענין נקיט רשות מר"ג דבבל עדיף דהכא שבט וכו' ולא לענין קנסות כלל ול"ש לסמיכה כלל ע' ותראה כי דבריו תמוהים ולא רציתי להאריך. ובודאי הר"מ מצא באיזה מקום ואנחנו לא נדע. ואיני מבין דברי הר"מ שהבאתי לעיל דאין סומכין לדבר א' עד שיהי' ראוי לכל הדברים והוא מהירוש' הא בגמ' דידן דף ה' מבואר א"ר חייא לרבי בן אחותי היינו רב נחית לבבל יורה יורה ידין ידין יתיר בכורות אל יתיר ומקשינן בכורות אל יתיר מ"ט אי משום דלא חכים כו' הא חכים טובא אלא משום דלא בקי וכו' אלא משום כבודו של רבב"ח והאיך ס"ד משום דלא חכים אם כן אינו ראוי לכל דיני התורה והאיך אסמכי' על הדינים ידין וכו' הא כל שאינו ראוי לכל התורה

אין סומכין אף על דבר א' וצ"ע. ואפשר דעדיפא מיני' קאמר הא חכים וכו' ולהמסקנא באמת הי' ראוי לכל הדברים והירושלמי פוסק [כן] ע"כ סמך רבינו על הירושלמי. ואין הדיינים נקראים אלקים רק אם הם סמוכים כדיינים הנ"ל. וכתב הר"מ דנ"ל הדברים שאם הסכימו כל חכמי א"י למנות דיינים ולסמוך אותם הרי אלו סמוכים [היינו אף שאין שם סמוך מפי סמוך] אם כן למה היו החכמים מצטערין על ביטול הסמיכה וכו' לפי שישראל מפוזרין וכו' וסיים והדבר צריך הכרע. ועיין בפירוש המשניות שהביא עוד ראיה לזה ועיין בתוי"ט וכבר נחלקו בדברי הר"מ גדולי החכמים הרלב"ח והריב"ר והדברים עתיקים. והס' הנ"ל אין בידי לעיין בו. והנה הא דכתבנו לעיל דב"ד של ג' צריכים ג"כ להיות סמוכים היינו לענין מלקות וד"ק. ולדיני ממונות כהודאות והלואות וכדומה יש פלוגתא בש"ס סנהדרין דאיכא מאן דסובר דעירוב פרשיות כתיב ובעינן מן התורה סמוכים וג' רק מדרבנן א"צ כדי שלא תנעל דלת וכו' ולפי' האידנא דדנין ד"מ ואין לנו סמוכים אינו מן התורה רק מדרבנן ושליחותייהו דקמאי עבדינן כמבואר בש"ס דב"ק ובכ"מ. והר"מ כ' כן בפ"ה כאן. ואיכא מאן דסובר דבד"מ חד סגי ודנין ע"פ או כמ"ש התוס' וא"צ סמוך כלל אם כן מן התורה דנין האידנא וא"צ לשליחות קדמאי והר"מ בפ"ב פוסק כן ודברי הר"מ סתרי אהדדי והכסף משנה בשם הרמ"ך עמד בזה. ויש עוד קושי' על הר"מ ע' ש"ך חוה"מ סי' ג' ובאחרונים ובאו"ת ובקצה"ח ונתהמ"ש שהאריכו בזה והדברים עתיקים ואין להאריך במקום שהאריכו האחרונים ע' בדבריהם.

ומבואר בש"ס בספ"ק דסנהדרין אמר ר"י אין מושיבין בסנהדרין אלא בעלי קומה ובעלי חכמה ובעלי מראה ובעלי זקנה ובעלי כשפים ויודעים בע' לשון כדי שלא יהיו שומעין מפי מתורגמן וכו' ואח"ז מבואר כל עיר שאין בה שנים לדבר וכו' ומסקינן שלישית חכמה וכו' ורש"י פירש דקאי על ע' לשון דצריכים על כל פנים ב' או ג' בסנהדרין לידע בע' לשון והר"מ בפ"א הל' ה' כ' על הא דיודעים לדבר היינו בחכמת התורה וגם מ"ש ד' חכמה ע' בלחם משנה שהאריך בזה מאד והר"מ בפ"ב כ' אין מעמידין בסנהדרין בין בגדולה או בקטנה אלא אנשים חכמים ונבונים מופלגים בחכמת התורה וכו' יודעים משאר חכמות כגון רפואות וחשבון תקופות וכו' ודברי המעוננים והמכשפים וכו' ומוסיף הרבה דברים על הש"ס ונרא' מלשון זה דאין מעמידין דהוא לעיכוב ואח"ז כ' ומשתדלין שיהיו בעלי שיבה ובעלי קומה וכו' ונרא' דאינו לעיכוב ועיין בלחם משנה וצריך אריכות בזה לברר הדברים ואין כאן מקומו ומכל מקום אני לך. ומצוה להושיב בסנהדרין ג"כ כהנים ולוים ואם לא מצאו אלא כולם ישראלים כשר וזה בסנהדרין גדולה דוקא כן דעת הרמב"ם בזה והדין הזה הוא בספרי ע' בלח"מ. ואין מושיבין

בסנהדרין זקן מופלג ולא סריס ולא מי שאין לו בנים מפני שיש בהם אכזריות ונראה דהוא לעיכוב דנחשב בין י' דברים שיש בין ד"נ לד"מ ע' בסנהדרין דף ל"ו וכל הדברים שם הם לעיכוב ע"ש. ועיין בר"מ פי"א שכ' דבמסית מושיבין סריס וכו' והוא מהש"ס שם. ולכאורה דודאי גם במסית צריך ב"ד סמוך ועוד הרבה דברים כמו כל ד"נ רק מה שנחשב בש"ס החילוקים והנה כיון דסריס אינו ראוי לדון כלל ד"נ אם כן אינו ראוי לכל התורה וכבר הבאתי דהר"מ ס"ל דאין סומכין מי שאינו ראוי לכל הדברים ואפשר דלאחר שנסמך נעשה סריס ומבואר לקמן בס"ד דאף לדעת הר"מ אם בשעת סמיכה הי' ראוי לכל הדברים אף שלאח"ז נפסל לקצת דברים מכל מקום לזה שלא נפסל יכול לדון ומיירי שנעשה סריס ביד"ש דבידי אדם הו"ל בע"מ ופסול לדין ויבואר לקמן בס"ד. ומושיבין כ"ג בסנהדרין אבל לא מלך אפילו מלכי ב"ד עיין בר"מ ובתוס' פ"ב דסנהדרין. ומבואר בר"מ דאין מעמידין בסנהדרין אלא כהנים ולוים וישראלים המיוחסין המשיאין בנותיהם לכהונה שנא' והתיצבו שם עמך וכו'. וזה מבואר בסנהדרין דף ל"ב במשנה דלדיני נפשות פסולים הפסולים לכהונה ולדיני ממונות כשרים. ומבואר בגמרא דף ל"ו דהכל כשרים לדון ד"מ לאתויי ממזר ופסול לד"נ וכן חלל ע' בתוס' שם הכלל דכל שאינם משיאין לכהונה פסולים לד"נ. ולד"מ מבואר בהדיא במשנה דכשרים. והנה לד"מ דכשרים צ"ל במקום שא"צ סמוכים היינו או לר"א בפ"ק דסנהדרין דמה"ת או לרבא האידנא דמדרבנן א"צ סמוכים בהודאות והלואות אבל בדיני קנסות או גזילות וכו' דלכ"ע בעינן סמוכים ודאי פסולים כי האיך יכולים לסמוך אותם שאין משיאין לכהונה כיון דאינו ראוי לכל דיני התורה והם אינם ראוים לד"נ לשיטת הר"מ שכתבתי לעיל ובפירוש כ' בפ"ד דסומא באחת מעיניו אין סומכין אותו לד"מ כיון דאינו ראוי לד"נ וסיים וכן כל כיוצא בזה וא"כ כיון דממזר וכיוצא בו פסולים לד"נ אם כן האיך כשרים לד"מ ע"כ צ"ל להודאות והלואות שא"צ או מן התורה או מדרבנן סמוכים אם כן קשה הא רבא מוקי למשנה זו דאחד ד"מ וא' ד"נ בדו"ח מיירי בד"ק ע"ש בדף ל"ב אם כן כל המשנה איירי בד"ק וא"כ האיך מבואר במשנה דהכל כשרים לדון ד"מ לאתויי ממזר הא בד"ק צריכים סמוכים וממזר אינו סמוך כי אין ראוי לדה"ת. ולומר דהר"מ דסובר דאין סומכים אלא מי שראוי לכל הדברים היינו לכתחלה אבל אם עברו וסמכו אותן ה"ז סמוך ומותר לדון במאי שהוא ראוי זה אין סברא לפענ"ד כי בודאי מי שאינו ראוי לסמיכה ל"מ בדיעבד ג"כ דהו"ל מקדיש בע"מ וכו' והר"מ כאן בפ"ב כת' ב"ד של ג' אף על פי שא"צ לכל הדברים וכו' נרא' דבכל ב"ד של ג' מיירי אפילו הדנין ד"ק יע"ש כי הכ"ג קורא סנהדרין ובאמת דבר זה דהמשיאין לכהונה ודאי מעכב כי אין יכול להיות

סמוך כלל ובפ"ב כאן כ' הגר והממזר והסומא באחת מעיניו כשר בב"ד של ג' משא"כ בסנהדרין נראה ג"כ דבכל ב"ד של שלשה מיירי אפילו בד"ק. וא"י האיך ממזר וגר יהיו כשרים לד"ק הא פסולין לד"נ אפילו הגר שאמו מישראל עיין בכסף משנה וכיון דפסול לד"נ האיך יכול להיות מב"ד של ג' הא אינו ראוי לכל הדברים. וגם בפ"א כ' דינים אלו דגר וממזר וסומא באחת מעיניו שכשרים לד"מ ולא לד"נ נרא' דבכל ד"מ מיירי ובאמת בדיני קנסות צריכים להיות ראוי לד"נ והללו דפסולים לד"נ האיך כשרים לד"מ וצ"ע גדול בדברים אלו. שוב ראיתי בקצה"ח סי' ז' שהעיר קצת בזה ע"ש. וצריכים הסנהדרין להיות מנוקה ממום ולפמ"ש ה"ה ב"ד של ד"ק. והנה זה ודאי אם הי' בסנהדרין ואח"כ נולד בו מום ג"כ פסול אך לד"מ כשר כיון שהי' בשעת הסמיכה ראוי ועכשיו ראוי ג"כ לדין זה אינו נפסל מכח זה שאינו ראוי לכל הדברים דהעיקר הוא בשעת סמיכה כ"נ מצד הסברא וכ"כ בעל קצה"ח שם. ובסוף דבריו יש שם ט"ס דכתב ד"מ וצ"ל ד"נ ע"ש. וסומא באחת מעיניו שוה לבע"מ וכמו שכתבתי כאן לענין ד"נ וד"מ וד"ק תלמד ממ"ש. והסנהדרין גדולה צריכין להיות במקדש וכ"ז שיושבין אסור לצאת עד שישארו כ"ג עיין בר"מ וכ"ז שיש סמוכים דנים אפילו בח"ל. וד"נ אין דנין רק בזמן המקדש והסנהדרין יושבים במקומם בלשה"ג ומ' שנה קודם החרבן בטלו ד"נ אף דהיה המקדש כיון דסנהדרין לא ישבו במקומם עיין בר"מ פי"ד ובעזה"י אשנה פ"ז:

מצוה תצב

סעיף א

שלא לנטוע אילנות במקדש וכו' וע"ז נאמר לא תטע לך אשירה וכו'. מצוה זו מבואר בר"מ פ"ו מה' עכו"ם וכ"ה. ולשון הרהמ"ח אמרו ז"ל שאין איסור דוקא אצל המזבח אלא אף בכל העזרה שכל העזרה נקראת אצל המזבח וכ"כ הר"מ בין אצל המזבח או בכל העזרה וז"מ בספרי עיין בכסף משנה ויתבאר אח"ז בס"ד. ולדידי צ"ע ע' בזבחים ד"ס מבואר שם א"ר אלעזר מזבח שנפגם וכו' שנא' ואכלוה מצות אצל המזבח וכי אצל המזבח אכלו וכו' ופרש"י והלא כל העזרה כשירה לכך דכתיב במנחה במקום קדוש וכו' אלא וכו' ומדמקשה הש"ס וכי אצל המזבח וכו' מבואר דאצל המזבח הוא דוקא סמוך דאל"ה דכל העזרה בכלל אצל וכו' ל"ק כלל ושם מבואר דכל העזרה כשירה כפירוש רש"י על כן צריך לדרוש בזמן וכו' אבל כאן מנ"ל לרז"ל לדרוש כלל העזרה הא כתיב אצל המזבח דלמא הוא דוקא סמוך למזבח ולא כל העזרה. ולומר דילפי' משם דלפי האמת ל"ד אצל המזבח אלא כל העזרה הא דרשו דאצל המזבח בזמן שהוא שלם ולא

פגום אם כן ה"נ נדרוש כן דאם המזבח פגום אינו עובר הנוטע בל"ת וזה לא שמענו כלל ואינו מבואר בשום מקום ולא בר"מ ובהרהמ"ח וצריך עיון גדול. ואפ"ל דהאמת לשון אצל המזבח כולל כל העזרה רק שם מקשה דשינה בלשון כיון דכתיב דהאכילה במקום קדוש היינו עזרה וכאן שינה וכ' אצל המזבח וגם קרא מיותר דידוע דק"ק נאכלים בעזרה וע"כ לדרשה אתי בזמן וכו' אבל כאן דאינו נכתב רק זה אצל המזבח הפשט כל העזרה וא"כ אינו מוכח ד"ז דמזבח שנפגם וכו' ע"כ בכ"ע אפילו נהרס המזבח עובר בלאו אם נוטע בעזרה כנ"ב. והרהמ"ח בסוף המצוה כ' דנוהג בזו"נ ואף בזה"ז הנוטע אילן בכל העזרה לוקין ובודאי לדעת הראב"ד בפ"ו מה' בית הבחירה דקדושת המקדש לא קדשה לע"ל וטמא שנכנס עתה למקדש אינו חייב כרת אם כן בודאי אינו חייב בלאו זה גם כן דדוקא בעזרה הקדושה בקדושת העזרה הדין כן וז"פ אך הרהמ"ח סובר כהר"מ דקדושת מקדש לא נתבטלה אם כן האידנא ג"כ לוקין. וראיתי להגאון בעל משנ"ח במצוה ל"ח שהשיג על הרהמ"ח וכתב כיון דאין המזבח א"ח מש"ס דזבחים הנ"ל דאצל המזבח היינו בזמן שהוא שלם וכו' וכ' דזה ברור ולפי דבריו הי' להר"מ לכתוב חידוש זה דמזבח שנפגם אינו עובר הנוטע כמ"ש לענין אכילת קדשים אך מש"ל נכון ואמת בעזה"י. והנה הנוטע בין אילן מאכל ובין אילן סרק חייב ובודאי אין חילוק בין נטעו יחור או גרעין ותיכף על הנטיעה חייב וא"צ קליטה דוקא כמ"ש בח"ז לענין שבת ולענין כלאים ואפילו חזר ולוקט מן הארץ מכל מקום כבר עבר על הנטיעה כנ"פ. ולענין אם הברכה והרכבה הוי כנטיעה ע' בר"ה ובסוטה ובר"מ פ"י מה' מע"ש גבי ערלה ובר"מ בה' מלכים גבי חוזרין וכו' ותלמד לכאן ומכל מקום אני לך. והנוטע בעציץ שאינו נקוב בודאי א"ח. אך בעציץ נקוב נראה דהוי כנוטע בארץ וחייב כמו שמצאנו בכ"פ ודיני עציץ ע' במ"ל בפ"ב מה' בכורים. והנה דעת הר"מ והרהמ"ח דלאו זה הוא בעזרה דוקא אבל בהר הבית אינו עובר דנקטו בעזרה והכסף משנה מביא דבספרי מבואר מנין לנוטע אילן בהר הבית שעובר בל"ת וכו' אם כן קשה על הר"מ למה כת' בעזרה הא אף בהר הבית עובר ותירץ דראב"י שם נראה דפליג וסובר דבעזרה דוקא ופוסק כראב"י דמשנת ראב"י קב ונקי. והנה כלל זה דראב"י אם הוא בבריית' ג"כ ע' במ"ל פ"ב מה' בית הבחירה ובתשו' ח"צ וע' כאן בס' יש סדר למשנה שהאריך בזה. ועיין בס' משנ"ח שכ' כיון דבמס' תמיד מקשינן מראב"י והי' יכול להקשות מת"ק חזינן דהלכתא כוותיה דראב"י בזה ע"ש. והנה דעת הר"מ והרהמ"ח דוקא בנטיעה עוברים בלאו אבל בונה בית או אכסדרה של עץ בעזרה אינו עובר מן התורה רק איסור דרבנן ובאמת בברייתא דספרי מבואר דת"ק סובר דבונה בית ג"כ עובר בלאו וכן ראב"י סובר באכסדרה עובר בל"ת עיין בכסף משנה מ"ש

בזה וע' יסל"מ שהאריך מאוד בזה וע"ש שדעתו דהר"מ סובר דעל בנין עוברים בל"ת רק דאין לוקין והרחקה שכ' הר"מ היינו דהתורה עשתה הרחקה ועיין בר"מ פ"א מה' בהב"ח ובהראב"ד כאן וע' רש"י בפירוש החומש ושם דעתו דבונה בית בכלל לאו זה ועיין ברא"מ דמביא דברי הר"מ דאינו אלא מדרבנן ומביא גם כן דברי הספרי [דבונה בית בכלל לאו זה] והנה לאו זה ככל הלאוים שבתורה ואפשר חמור יותר דהוא לתא דע"ז כמ"ש הר"מ והרב המחבר:

מצוה תצג

סעיף א

שלא להקים מצבה בשום מקום וכו' ולא תקים לך מצבה וכו'. מבואר בר"מ פ"ו מהלכות עכו"ם ואפילו בנאה לעבוד את השי"ת מכל מקום לוקה ובודאי בגמר הבנין חייב ולא קודם ועיין ברש"י עה"ת פירש דמצבה היינו אבן אחד והר"מ לא פירש כן כמבואר בד' הרהמ"ח והלאו הזה ככל הלאוין וחמור דהוי לתא דע"ז כמ"ש הרהמ"ח:

מצוה תצד

סעיף א

שלא להקריב קרבן מבהמה שיש בה מום אפילו מום עובר וע"ז נאמר לא תזבח וכו' שור ושה אשר יהיה בו מום וכו' ונתבאר בספרי שבבעל מום עובר הכתוב מדבר וכו'. וזה מבואר בר"מ פ"א מה' איסורי מזבח. ואע"פ דכתיב לא תזבח מכל מקום דינו כדין בע"מ קבוע ועובר בכל השמות משום בל תקדיש ובל תשחוט ועל הזריקה ועל הקטרה ומבואר זה בר"מ להדיא ועיין בכסף משנה כיון דחזינן דקפיד קרא על הזביחה ה"ה לשאר לאוין. והרמב"ן בספר המצות השיג על הר"מ ואינו מונה לאו בפ"ע דהוא בכלל הלאוים של בעלי מומים בפרשת אמור והמקראות מרבים והולכים אף בעל מום עובר ושניהם באים להשלים דיני המצוה ומובא בכ"מ. וגם עוברים על העשה דתמים יהיה וכו' כמבואר בר"מ שם וע' לעיל בפרשת אמור הארכתי מאוד בדינים אלו. וגם על מה שכתב הרב המחבר דאינו נוהג אלא בזמן הבית עוררתי דאפשר היום ג"כ או בעזרה או אף בשחטה חוץ לשמים עוברים על לאו ע"ש אכול דבש וכו'. ולפמ"ש כ"פ בחיבור זה דלהר"מ צריך להתרות בו משום הפסוק של הלאו ולכ"ע אם התרו בו משום פסוק אחר לא הוי התראה אם כן אפשר במום עובר צריך להתרות בו משום לאו ואם התרו בו מלאוין דכתיבי בפ' אמור אינו התראה ומכל מקום צ"ע בזה:

מצוה תצה

סעיף א

לשמוע בקול ב"ד הגדול ולעשות כל מה שיצוו וכו' וע"ז נאמר ועשית עפ"י הדבר וכו' עפ"י התורה אשר יורוך וכו':

מצוה תצו

סעיף א

שנמנענו מלחלוק על בעלי קבלה וכו' ועז"נ לא תסור מן הדבר וכו'. מצות אלו מבוארים בר"מ מפ"א מה' ממרים עד פ"ה והרהמ"ח מביא דברי הרמב"ן והם בעיקר הא' בסמ"ק של רבינו הר"מ ואכתוב לך בקיצור. דעת הר"מ הן דברים שב"ד הגדול אומרים מפי השמועה והם תורה שבע"פ והן מה שדרשו בי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם וזה הכל הוא פי' התורה כמו שידוע כ"פ דהוי מד"ת ופירושו מד"ס היינו תורה שבע"פ והוא מן התורה כמו תפילין ד' פרשיות וד' מינים וכדומה והן תקנות כגון נ"ח וג' תפילות בכל יום והן סייגים לתורה כגון שניות ושבותי שוי"ט ובשר עוף בחלב וכדומה כ"ז מחוייבים כל אישי ישראל לשמוע להם ולעשות או שלא לעשות ככל אשר אמרו הם ומי שעובר על דבריהם עובר בעשה זו ועשית וגו' ועובר בלאו זה דלא תסור מכל וגו' ואין לוקין על לאו זה דניתן לאזהרת מב"ד דזקן ממרא חייב מיתה מלאו הזה כאשר יתבאר לקמן בס"ד. והנה מה שכלל כ"ז וכ' הטעם דאין לוקין דהו"ל לאו שניתן וכו' צ"ע דבאמת רוב מלקיות וח"כ ומב"ד הם מפי השמועה עיין בר"מ כ"פ אין מספר וארשום קצת ע' ה' שביתת עשור פ"א דעינוי יוה"כ מאכילה ושתיה הוא מפי השמועה וח"כ וחטאת ומלקות ובפ"א מהלכות חו"מ האוכל חמץ בע"פ לוקין וכ' דמפי השמועה למדו ואלפי אלפים וכו' וגם בי"ג מדות שהתנ"ב עיין בר"מ בסמ"ק בשורש הב' כל מה שמבואר בש"ס שהוא תורה הוא ד"ת ולוקין וח"כ וכו' ועיין ברמב"ן שם שהביא ד' הר"מ בכ"מ דסובר בי"ג מדות נענש בכל עונשי התורה וכבר הסכימו כולם דהר"מ מודה בזה רק דאינו בא במנין התרי"ג ע"ש במג"א והדברים עתיקים. וצ"ל דפוטר ממלקות מלאו זה דאם הי' על לאו זה מלקות הי' מלקות ג"כ מלאו זה נוסף על המלקות או על הח"כ מלאו זה ג"כ וגם באותן לאוין שאין בהם מלקות הי' ח"מ מלאו זה אך הרמב"ם פוטר מלאו זה לגמרי וז"פ. והנה בד"ז שהר"מ סובר דגם תקנות וסייגים חדשים שאינו מן התורה כלל עוברים בעשה ולא תעשה הנ"ל האריך הרמב"ן בשורש הא' להשיג עליו והרהמ"ח הביא דבריו ותורף הקושיא דאם כל הדברים שהם מד"ס עוברים בלאו ועשה אם כן

אין הפרש בינם כלל למצוה דאורייתא שאין בהם כרת ומצינו דהקילו חכמינו זכרונם לברכה הרבה בדרבנן כגון ספיקא דרבנן לקולא וכדומה ע' בדברי הרהמ"ח ובשורש הא' בסמ"ק מתרץ הרמב"ן בעצמו כל הקושיא שיש קולא בד"ס שזה תנאי ממתקני התקנות עצמם שנלך בדבריהם לקולא להפריש בין דבריהם לד"ת אך כ' שזה דרך עיקש. והבעל מג"א והרבה אחרונים תפסו בדרך הזה וכתבו שדרך זה אין בה עיקש וזה הדרך הנכון שמתקני התקנות הרשו על זה שכל ס' דבריהם לקולא ע"ש באריכות. והרהמ"ח לא הביא זה ועיין בלחם משנה מה שמביא בשם מהר"ם מטראני והדברים צ"ע לפ"ד אך אין הס' ת"י. והנה מלשון הרמב"ם שהתחיל וז"ל ב"ד הגדול שבירושלים וכו' כל שאינו עושה וכו' אחד דברים שלמדו מפי השמועה וכו' ועיין בכל הפ' נראה דוקא בב"ד הגדול שבירושלים עוברים בעשה ובל"ת וגם ד"ז דזקן ממרא הוא דוקא בב"ד כאשר יבואר בסמוך בס"ד וע"ז קאי הלאו דלא תסור אבל לאחר שבטל ב"ד הגדול מלשכת הגזית וב"ד בכל דור אם עוברים על דבריהם אפשר אינו עובר בעשה ולא תעשה וכ"ה ל' הכתוב וקמת ועלית וכו' היינו לב"ד הגדול ועשית ע"פ הדבר וכו' מן המקום ההוא לא תסור וכו' דמיירי הכל בב"ד הגדול אבל בחכמי כל דור ודור מנין לנו. אך הרהמ"ח כ' כאן ובכלל המצות ג"כ לשמוע ולעשות בכ"ז כמצות השופט החכם הגדול וכו' ועובר ע"ז ואינו שומע לעצת הגדולים שבדורו וכו' ומנין לו זה ושאני ב"ד הגדול אשר כבוד הש"י חופף עליהם כל היום ועליהם הבטיחה התורה וכו' אך דנראה זה ג"כ מדברי הרמב"ם בסמ"ק ובהקדמ' לס' יד החזקה וברמב"ן ובודאי מצאו באיזה מקום ודעת הרמב"ן דעשה ולאו הזה אינו אלא מה שדרשו דפשט הכתוב כ"ה או מפי השמועה ממרע"ה או מה שדרשו ביג"מ וכ"ז הוא תורה כמו ד' פרשיות וכדומה צריך לעשות כדבריהם ועוברים בלאו ועשה אבל התקנות והסייגים אינן בכלל זה והוא רק אסמכתא דחז"ל על הלאו הזה ע' באריכות. והנה אף לדעת הרמב"ן הרבה ד"ת שנלמדו מיג"מ ומפי השמועה חוץ מה שעוברים בלאוים ועשין המיוחדים עוד עוברים בעשה ולאו דכאן וחומר מדבר המפורש בתורה דאינו עובר רק בלאו המיוחד ובאינו מפורש רק מפי השמועה או מיג"מ עוברים בלאו דכאן ג"כ. ולענין זקן באמת הדין כן דחומר בד"ס יותר מד"ת האומר אין תפילין וכו' ה"נ על כל פנים זה מוסכם דדברי' שהם מפה"ש או ביג"מ בודאי העובר עובר בעשה ולא תעשה חוץ מהמיוחד אצל כאו"א ועיין ברמב"ן בעיקר הב' שמביא הרבה בקיאות דהרבה לאוין שהם מפה"ש ומיג"מ והרבה אצל איסורי מאכלות אם כן נ"מ לפ"מ דקיי"ל דחולה שיש בו סכנה דמאכילים אותו הקל הקל אם כן אם יש איסור מפורש בתורה דהוא בלאו ואיסור שהוא מפה"ש דחוץ הלאו המיוחד יש ג"כ עשה ולא

תעשה ועשית וכו' ולא תסור וכו' אם כן מאכילין אותו איסור המפורש בתורה דהוא קל מאיסור זה שהוא מפה"ש. ואנקוט לך חדא לדמיון דידוע דעוף טמא ונבלה והרבה דברים עיין בה' מ"א עוברים על אכילתו בעשה ולא תעשה כל צפור טהורה וכו' הוא עשה ואת זה ל"ת הוא ל"ת גבי עופות טמא ועיין בר"מ פי"א מה' ט"צ דצפור השחוטה מפה"ש למדו וזה וכו' לרבות הציפור השחוטה וכל ציפור וכו' והאוכל מציפור השחוטה עובר בעשה ולא תעשה ועיין ברמב"ן במנין של הלאוין דמונה לעשה ולא תעשה בפ"ע ולוקין והשיג על הר"מ שנראה מדבריו דאין לוקין ע"ש וע"ל במצוה קנ"ז אם כן ביש עוף טמא או נבילה ויש ציפור שחוטה דעל עוף טמא או נבילה אינו רק עשה ולא תעשה ועל הציפור השחוטה יש ג"כ עשה ולא תעשה כמו בעוף טמא וחוץ לזה עובר בעשה ולא תעשה זו ועשית ולא תסור אסור להאכילו צפור השחוטה רק הטמא או נבילה דהוא קל מצפור השחוטה וכן אפשר ח"כ כגון חלב ודם הוא קל לגבי צפור השחוטה דהוא שני לאוין לדעת הר"נ ביומא דריבוי לאוין הוא חמור מאיסור כרת וסקילה ומובא בח"ז כ"פ אם כן בכל אמא"כ שמאכילין לחולה צריכים לידע איזה מפורש בתורה ואיזה מפה"ש להאכילו הקל היינו הדבר שמפורש האיסור בתורה הוא הקל והוא הערה חדשה בעזרת השי"ת לא ראיתי מי שהתעורר בזה. וכ' הרהמ"ח ומה שאמרו שאין ב"ד רשאין לבטל מה שאסרו ב"ד הקודם ואפילו אם יראה בדעתו שאין אותו הדבר אסור מדין הלכה וכו' אלא אם כן גדול וכו' נראה מדבריו אם הב"ד אסרו מחמת הלכה לא יוכל ב"ד אחר לבטל דבריהם אלא אם כן וכו' אבל ל' הר"מ פ"ב כ"ה ב"ד הגדול שדרשו באחת מן המדות וכו' ודנו דין ועמד אחריהם ב"ד אחר לסתור וכו' סותר ודנין כפי מה שנראה בעיניהם שנאמ' אל השופט וכו' ולא התנה דצריך שהב"ד השני יהי' גדול בחכמה ובמנין מהב"ד הקודם ואח"כ כתב ב"ד שגזרו גזירה או תקנו תקנה וכו' ועמד ב"ד אחר ובקשו לבטל צריך שיהיה גדול מב"ד הקודם בחכמה ובמנין וכו' נראה דוקא בתקנה או גזירה א"י לבטל אלא אם כן וכו' אבל בפי' התורה שזה דורש במדה זו וזה דורש במדה זו יכול אפילו ב"ד קטן לסתור דבריהם וע"ז נאמר ואל השופט וכו' יפתח בדורו וכו' וכן כתב הכסף משנה והדברים ברורים מצד הסברא ג"כ. וגם למ"ש לעיל יש נ"מ דידוע דעל לאוים שאין בהם מלקות אם עבר אינו פסול לעדות מן התורה ע' בחוה"מ סי' ל"ד ומבואר באחרונים שם דעל לאו שניתן לאמב"ד אף שאין לוקין מכל מקום נפסל לעדות מן התורה דהלאו חמור אם כן בעבר על לאו שאין בו מלקות צריך לראות אם על לאו המפורש בתורה עבר אינו נפסל ואם הלאו הוא מפי השמועה או בי"ג מדות אם כן נפסל לעדות דעבר על לאו שניתן לאמב"ד היינו לאו דלא תסור ובעזהשי"ת הוא דבר חדש ובס"ד אשנה פ"ז.

והאמת דרוב דיני תורה מפי השמועה חוץ מה שנדרש בי"ג מדות דאינו מפורש בקרא ואין הצדוקים מודים ואפילו לולב וכדומה ואינו נקרא מפורש בקרא רק מה שהצדוקים מודים עי' בהוריות דף ד' אבל כל הדברים שמענו איש מפי איש עד מרע"ה דד' מינים הם אתרוג וכו' וכדומה עיין בר"מ בהקדמתו לפי' המשניות כ"ז הוא מפי השמועה אף על פי שהר"מ אינו מביא בכ"מ מפי השמועה כי לפנינו א"צ להביא כי אנחנו מאמינים בני מאמינים בתורה שבע"פ אשר דרשו חכמינו זכרונם לברכה במקרא אך דברים שהם מפשט המקרא והי' נראה לנו שהוא מדרבנן ע"כ כ' הר"מ והודיע לנו שהם מפי השמועה שקבלנו איש מפי איש עד מרע"ה אבל באמת רוב דיני התורה הם מפי השמועה אם כן לענין חולה להאכיל אותו הקל או לענין פסולי עדות יש הרבה דינים מאד וצריך לחקור בכ"ז והוא הערה נפלאה בעזהי"ת אשנה פ"ז לברר כל הדברים אשר הם מפי השמועה או בי"ג מדות דהם חמורים ממפורש בתורה ואפילו מחייבי כריתות ומב"ד לשיטת הר"נ מחמת הריבוי לאוין וגם לענין עדות כמ"ש ובעזהשי"ת הגומר עלי אברר זה ועכשיו אין הזמן מסכים לזה.

ועתה נכתוב דין זקן ממרא הנכלל במצוה זו. זקן ממרא היינו חכם בישראל שהגיע להוראה וסמוך וחולק באיזה דין עם ב"ד הגדול ולא חזר לדבריהם כמו שהסכימו הם וחלק עליהם והורה לעשו' שלא כהוראתן חייב חנק ול"מ מחילת הב"ד דהתורה חלקה להם כבוד זה וכדי שלא ירבו מחלוקת ל"מ מחילה. ובמה יחלוק עליהם ויהי' חייב. דעת הרמב"ם אם חלק עליהם בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת כגון שנחלקו אם אשה זו ערוה או לא וכדומה ואפילו אם נחלקו בדבר המביאו לידי כרת וחטאת כגון אם שייך הממון לזה או לזה דיהי' נ"מ לדעת הא' דהממון שייך לזה יכול לקדש בו אשה והוא איסור כרת לאחרים ולדעת אחר אינה מקודשת ומותרת לאחרים עיין בר"מ חושב הרבה דברים וכן הרהמ"ח ואפילו אם חלק עליהם בגזירה מן הגזירות כגון שמתיר בחמץ בשעה ששית והם אוסרים דלדעת הב"ד אינה מקודשת ואם כן אם קדשה אחר בדבר המותר [מקודשת לשני] והוא מתיר החמץ ומקודשת לו ואפילו אם דבר זה מביא לידי דבר שני אפילו אחר מאה דברים אם יביא בסוף לידי דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת בין שהוא מקיל והם מחמירים בין שהוא מחמיר והם מקילים ואח"ז הורה לעשות כדבריו או עשה בעצמו כדבריו חייב חנק ודוקא שהורה לעשות אבל אם שנה לאחרים כדבריו א"ח רק דוקא בהורה לעשות או עשה. ועי' בר"מ שמביא אם חולקין בנגעי הגוף זה אומר טהור וזה אומר טמא דלדעת זה חייב בנכנס למקדש כרת ולדעת זה פטור ג"כ חייב ועיין במ"ל שמביא שהתוס' בסנהדרין בסוגיא חולקין ע"ז וסוברים דאין זקן ממרא חייב אלא בדבר

ששגגתו חייב חטאת קבועה וטומאת מקדש וקדשיו הוא בעולה ויורד. ובאמת לדינא אין נ"מ כי גם לדברי התוס' חייב כמו שכתבו בעצמם דנ"מ אם נגע בככר של תרומה לדברי המטמא אינו ש"פ והאשה אינה מקודשת ולדברי המטהר ש"פ ומקודשת ולהר"מ גם זה חייב ומביא לידי כרת ולחטאת קבוע ואם לא תביא המחלוקת לידי כך ה"ז פטור חוץ ממצות תפילין בלבד כיצד הורה להוסיף טטפת חמישית בתפילין והוא שיעשה בתחלה ד' בתים כהלכתן ויביא חמישית וידבק בחיצון וכו' וד"ז מפי הקבלה שחייב ע"ז זקן ממרא. אבל אם נחלקו בשאר מצות כגון זה אומר לולב או שופר זה כשר וזה אומר פסול זה אומר טהור וזה אומר שני לטומאה ה"ז פטור ממיתה וכן בכיו"ב. והנה בשופר אי כשר או פסול לכאורה יכול לבוא ג"כ לידי חטאת וכרת כגון אם כשר ש"פ לקדש בו אשה ואם פסול אינו ש"פ וע' פ"ד מה' אישות הי"ט בהמגי' שמביא שנסתפק הרב ז"ל אם דבר שאינו ש"פ אך ש"פ בעבור המצוה כגון לולב וכדומה אם האשה מתקדשת בזה. ויש ראי' דאינה מקודשת דאי מקודשת הו"ל לחייב זקן בזה דנ"מ לקידושי אשה וכבר עוררו בזה אחרונים. וגם מ"ש הר"מ דאם זה אומר טהור וזה אומר שני לטומאה פטור ג"כ קשה דנ"מ לענין ככר של תרומה דשני עושה שלישי ונ"מ דעל ידי זה אינה שוה פרוטה כמ"ש התוס' ועי' בלחם משנה בד"ה אם זו כו' כ"ז דעת הרמב"ם. אבל דעת הרמב"ן דאין בגזירות של דבריהם דין זקן ממרא ואפילו אם קידש אחד אשה בחמץ בשעה ששית ואח"ז נתקדשה לב' והוא הורה דמקודשת לראשון ובאמת מקודשת לשני אם כן היה ח"כ מכל מקום כיון דזה בא מחמת סייג של דבריהם דהם אסרו מדבריהם החמץ והוא מתיר ועי"ז מתיר ח"כ אין לו דין זקן ממרא ואין לו דין ממרא רק בפי' התורה כגון מפי השמועה או בי"ג מדות ומביא לידי ח"כ וחטאת אבל על תקנות וסייגים דדבריהם אינו נעשה זקן ממרא כלל ע' בסמ"ק לרבינו וברמב"ן שם. ובד"ז דהר"מ ס"ל דבתפילין דוקא ע' בראב"ד שיש לו שיטה אחרת דה"ה בציצית ולולב והוא אריכות גדול ועיקר בח"ז להביא שיטת הר"מ אשר הרהמ"ח נמשך אחריו ועיין באריכות דבש מצאת וכו'. וכבר כתבתי דוקא בסמוך אבל תלמיד שלא הגיע להוראה פטור דאינו זקן ממרא. וגם דוקא אם המרה על ב"ד הגדול והם יושבים במקומם בלשכת הגזית אבל אם הוראה יצאה מהם ולא ישבו בלשה"ג אינו חייב בהמרה על דבריהם כי עיקר הוראה שצריכים אנחנו לסמוך על דבריהם כשיושבים במקומם שנאמר וקמת ועלית וגו'. וזקן ממרא שהורה לעשות או שעשה בעצמו שלא כדבריהם א"צ התראה אלא כיון שבאו עדים שהורה או עשה ח"מ ואפילו נתן טעם לדבריו אין שומעין לו ועיין בלחם משנה אף על פי דסוגי' הש"ס בזה דלא כר"מ ודלא כר"י מכל מקום סובר הר"מ דזה אמת

אליבא דכ"ע. ודנין אותו בב"ד שבעירו היינו של כ"ג ככל דיני נפשות אך אין ממיתין אותו לא בב"ד שבעירו ולא בב"ד הגדול אם יצאו חוץ לירושלים אלא מעלים לב"ד הגדול שבירושלים ושם ממיתין אותו ועד הרגל משמרין אותו וחונקין אותו ברגל שנא' וכל ישראל וגו' ופוסק כר"ע ועיין בכ"מ. והנה בפסח וסוכות הורגין אותו בחוה"מ דביום טוב א"א דאין מב"ד דוחה יום טוב עי' לעיל פ' ויקהל ובחוה"מ יכולים להרוג כמבואר בר"מ פי"ג מה' סנהדרין. אך נראה דגם בשבועות הורגין אותו ביום שלאחר הרגל ואין מענין דינו יותר אף על פי דאינו רגל מכל מקום עיקר ד"ז כדי שכל ישראל ישמעו וביום שאחר שבועות ג"כ כ"י יש כמו בחוה"מ דהם ימי תשלומין וז"פ. וזקן ממרא אפילו הוא אומר כך קבלתי מרבותי והם אומרים כך נראה בעינינו חייב אם המרה על דבריהם ודוקא במזיד אפילו בלא התראה ובשוגג גמור א"ח חטאת וגם א"ח כרת בלא עדים. ולענין כל יחיד שעובר עשה זו ול"ת זו לענין תשובה אפשר חמור יותר כיון דלאו שניתן לאמב"ד והבאתי כ"פ. ודע דאם נחלקו דרך משל לענין קידושין דהם הורו דהוא קידושין והוא הורה דלא הוי קידושין ועשה כהוראתו ובא עלי' והיא ארוסה דדינו בסקילה בודאי אם בלא התראה דא"ח משום ארוסה רק משום ממרא דא"צ התראה ומיתתו בחנק אך אם התרו בו משום ארוסה ג"כ בודאי סוקלין אותו אף דנתחייב חנק ג"כ משום ממרא מכל מקום מי שנתחייב שתי מיתות נידון בחמורה וסקילה חמורה כידוע. אך א"י אם מענין את דינו וימתינו עד הרגל דהא לא שייך וכל ישראל ישמעו וגו' דהא יראו שסוקלין אותו וזקן ממרא דינו בחנק אם כן יסברו שעל עבירה אחרת היא אם כן למה יענו את דינו בחנם ועי' בגמ' דפ"ח ע"ב מעיקרא וכו' מסית מא"ל וכו' ובאתי רק לעורר:

מצוה תצז

סעיף א

שנצטוינו למנות עלינו מלך וכו' וע"ז נאמר שום תשים עליך מלך וגו'. וזה מבואר בר"מ פ"א וב' מהלכות מלכים והנה מינוי המלך א"צ לכתוב כי כבר זכה דוד בכתר מלכות והמלך המשיח המקוה בב"א יהיה מזרעו ומה דהוי הוי רק הדינים הנהוגים לע"ל ג"כ נכתוב. וע' לעיל בפרשת תשא במצוה של שמן המשחה שכתבתי אם יהיה המלך המשיח צריך משיחה כיון שנתבטל בעוה"ר כמה שנים למלכות או אפשר מכל מקום דינו כמלך בן מלך וא"צ משיחה ע"ש. והמלך מוריש ממשלתו ליורשיו אם יש לו בנים הם יורשים ואם אין לו בנים חוזר לאחים ולמעלה כמו כל הירושות וזה נ"מ לע"ל ג"כ כי בימי מלך המשיח עולם כמנהגו נוהג כדכתיב תחת אבותיך וגו' ועיין בר"מ

פ"ד כאן דמלך המשיח נוטל חלק מי"ג הוא ובניו וכו' מבואר דיהיה דורות והש"י יאריך ימי הטובה. ואם יש לו בנים הרבה הבן הגדול קודם לקטן והוא יורש המלוכה וכן בכל התמנות בישראל הדין כן שהיורשים כנ"ל יורשים ממשלתו. ודוקא שהיורשים יראי שמים וממלאים מקום אבותם ביראה אף על פי שאינו בחכמה אבל אם אין בו י"ש אין ממנין אותו וכו' וה"ה שאינו יורש וחוזרת הירושה כמו שאין לו בנים דחוזרת לאחים ולמעלה עד יעקב אבינו וכאן עד דוד המלך ע"ה דהוא זכה בכתר מלכות. ומבואר בר"מ ובהרב המחבר דאין מעמידין אשה במלכות שנא' מלך ולא מלכה וכו' ואפשר לומר דוקא בתחלת המינוי אבל בירושה אם הניח בת אפשר דאף הבת יורשת המלוכה כמ"ש הגאון בעל נו"ב במה"ק בחלק ח"מ סי' א' לענין קהל גרים דאף אם אמו גיורת מכל מקום כיון דנפקא לן משום תשים וגו' מקרב אחיך והיינו תחלת השימה אבל אם הוא בירושה שפיר דמי דלא הוי שימה ובזה יישב על רחבעם שבא מנעמה העמוניות ובס"ד יבואר לקמן ה"נ שום וגו' מלך ולא מלכה אבל בירושה אפשר מלכה גם כן וצ"ע. ואפשר כיון דילפינן הירושה דכתוב הוא ובניו וגו' בניו ולא בנותיו ואינם יורשים כלל המינוי שלו רק זכרים ונראה דב"ב הזכרים הם ג"כ יורשים אף על פי דבא מכח בת ע' ביבמות וצ"ע. והנה אם היה כן דבירושה אף מלכה ש"ד אם כן כיון דקיימא לן מי שיש לו בן מכל מקום אפילו ממזר הרי הוא כבנו לכ"ד אם כן יורש המלוכה גם כן אף שבתוספתא והגהת מיימוני מביאו מבואר דאין ממנין אלא מן הנשואין לכהונה דכתיב שום וגו' מקרב וגו' ממובחר וגו' ג"כ לענין התחלה אבל בירושה ש"ד כיון דיורש מן התורה ועיין ביבמות פ' כיצד בסוגיא דמי שיש לו בן וכו' בתוס' שם ואף דלא יהיה דבר זה לע"ל כי כולם יהיו זרע אמת אין בהם דופי מכל מקום על זה הוי דרוש וקבל שכר כיון דהדינים נוהגים לדורות ולהגדיל תורה ויאדיר. יש לספק אם המלך יש לו רשות למנות מלך אחד מבניו קטן לפני הגדול אפשר כמו בירושה דקיי"ל כריב"ב דיכול להנחיל יורש בין יורשיו ה"נ. או אפשר שם על כל פנים הוי יורש אבל כאן בן הקטן אינו יורש כלל במקום גדול או מכל מקום כיון דהוא יורש בכל נכסיו והו"ל יורש ויכול להנחיל כרצונו ומדוד המלך ע"ה ששלמה ירש המלוכה אף על פי שהי' בנים גדולים ממנו וכלאב היה צדיק גדול כמבואר בברכות שם היה על פי דיבור כמבואר בקרא וצ"ע. ואם הניח יורש קטן משמרין לו המלוכה עד שיגדל כמו שעשה יהוידע ליואש וכו' וצריך שתהא אימתו עלינו וכבוד גדול נוהגין במלך אין רוכבין על סוסו ואין יושבין על כסאו וכו' ולא באחד מכלי תשמישו וכשהוא מת כולם נשרפים לפניו ועיין בכסף משנה דסוסו אינו נשרף אלא עוקרין שלא יהיה ראוי לרכיבה. וכן לא ישתמש בעבדיו ושפחותיו אלא מלך אחר

לפיכך אבישג היתי מותרת לשלמה ואסורה לאדוני וכו' ומבואר בסנהדרין דף כ"ב דמלך משתמש בשרביטו של מלך אחר ע"כ אבישג וכו' ולכאורה למה שורפין כלי תשמישו במיתתו הרי ראוי למלך אחר ואפשר משום כבוד מלכות יותר טוב שנשרפין אך אנשים עבדים וכו' מותרים למלך אחר כן משמעות לשון הרמב"ם. ואשתו של מלך הן אלמנותו וגרושתו אסורים אפילו למלך אחר ולאו דוקא נשואה ה"ה ארוסה דלא נזכר חילוק ואם מת בלא בנים אין מיבמין את אשתו כי אין נושאין אלמנותו וכן אין חולצין לה הר"מ כ' כיון דאין מיבמין כך אין חולצין ורש"י פירש דגנאי למלך שתהי' אלמנותו חולצת מנעל אלא תשב בזיקתה וכן המלך אינו מייבם אשת אחיו ורש"י פירש דגנאי להקים שם אחיו ואינו חולץ דצריכה לרקוק וגנאי היא ובכ"ז אפילו המלך מוחל ע"כ ל"מ דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ואפילו במקום מצוה כדברים הנ"ל וראינו דאפילו לאחר מיתת המלך צריכים אנחנו לנהוג בו כבוד כמו בחיים וז"פ. ונראה דאם אחיו ייבם את אשתו אפשר דצריך לגרשה אע"ג דעבד איסורא מכל מקום לא נפקע האיסור להבא. אך אם המלך עבר וחלץ א"א בודאי מותרת לזר דהחליצה מועלת ואם עבר וייבם אפשר ג"כ דאין צריך לגרשה דאפשר הגנאי בהקמת שם היינו הביאה ראשונה דהיא המצוה אבל אח"ז אין כאן מצוה ככל יבם הרוצה לגרש אחר ב"ר מגרש אם כן שוב א"צ לגרשה דזה לא הוי גנאי וכבר יצא ידי הקמת שם וצ"ע. וראיתי בספר פר"ד בדרך המלך דרוש י"ב שמביא ירושלמי דנשי הדיוט אסורים למלך ואין חילוק דכלי וכו' אם כן אף דעבר המלך וייבם צריך לגרשה והטעם שאין מיבם דהרמב"ם ורש"י נתנו טעמים היינו במן האירוסין לא שייך כלי וכו' וכן מבואר שם בספר הנ"ל וע"ש דתמה דהר"מ אינו מביא ד"ז דכלי וכו' אסור למלך. ואסור לראותו ערום וכו' עיין בר"מ עוד דיני כיבוד ויראה וכ"ז דאנו מחויבים בכבודו ומוראו היינו שלא במקום מצוה אבל צוה לבטל אפילו מצוה קלה ומכ"ש לעבור עבירה אין שומעין לו עיין בר"מ פ"ג כאן. וכן אם עוסק במצוה א"צ לבטל המצוה משום מצות המלך. וכל האמור בפ' מלך יותר ע' ברמב"ם פ"ד.

וכשכובש מלכים אוצרות מלכים למלך ושאר הביזה נוטל מחצה בראש היינו חלק היפה וע"ש שכתבו דארצות שכובש נוטל לעצמו מה שירצה וכו' וז"פ דהיינו ארצות חוץ מז' עממין אבל ארצות הללו מבואר בתורה דשייך לכל ישראל ומאי דהוה הוה ולפני זה כתב הר"מ דמלך המשיח נוטל מכל הארצות שכובשין ישראל חלק א' מי"ג ודבר זה חק לו ולבניו עד עולם. והוא במסכת ב"ב דף קכ"ב דעתידה א"י שתתחלק לי"ג וחלק הי"ג הוא למלך המשיח נראה דאף מארצות ז' עממין נוטל חלק אחד מי"ג דכן מבואר שם דבתחלה נתחלק א"י לי"ב שבטים ולעתיד לי"ג חלק אחד לנשיא. והיינו

ארץ שבעה עממין. וד"ז שכ' הר"מ דמלך כל ארצות שכובש הרי הן שלו ונוטל כמה שירצה לא הרשים הכסף משנה מקומו ובודאי מצא הר"מ איזה מקום. אך זה צ"ע דכ' דמלך המשיח נוטל מכל ארצות שכובשין חלק מי"ג למה יגרע המלך המקוה ב"ב משאר מלכים דכל הארצות שלו והוא יש לו מעלה יתירה דא"י מכבר היינו ארץ ז' עממין יתנו לו ישראל חלק א' מי"ג אבל שאר הארצות למה יגרע שם מלכינו המשיח וצ"ע עד יבוא ויורה לנו. וכל המורד במלך יש למלך רשות להורגו אפילו גזר על א' שילך למקום פלוני או שלא יצא מביתו או מחרף ומגדף למלך או שפוגע בכבודו כמו אורי' החתי שקרא ליואב אדוני בפני דהע"ה על כל אלו ח"מ ויש למלך רשות להורגו ומלשון זה דהרשות בידו ואין חיוב בדבר אף על פי שמלך שמחל ע"כ אינו מחול מכל מקום לענין להרוג המורדים יכול למחול ומבואר בר"מ דאין רשות למלך להרוג אלא בסייף בלבד ואסור להפקיר ממון ואם הפקיר ממון הרי הוא גזל וד"ז דאין למלך רשות רק בסייף לא רשם הכסף משנה ומסתמא מצא כן רבינו. ודע דזה דאין לו רשות רק בסייף היינו אם הרגו בעבור כבוד עצמו שמרד בו לא נתנה לו התורה רשות רק בסייף אבל לחזק הדת כמו שמבואר אח"ז כל ההורגים נפשות בלא ראיה ברורה וכו' יש למלך רשות להרוג בכ"ד לשבר רשעי העולם ועיין בר"מ פי"ח מה' סנהדרין שיהושע שרף את עכן מדין מלכות אף על פי שדין מלכות אינו אלא בסייף מכל מקום שם לא היה בתורת מרידת מלכות רק מפני כבוד שמים יש רשות למלך להרגו בכ"ד כנ"ב ופשוט. והרוגי מלכות נכסיהם למלך. ומ"ש הרב המחבר שיש לו לדון בלא ראיה ברורה נראה דוקא ד"נ כמו שמבואר דיש לו רשות להרגו וכו' אבל דיני ממונות בודאי א"י לדון כמ"ש הר"מ דאין לו רשות להפקיר ממון. ולכאורה קשה למה אין לו רשות להפקיר ממון כיון דיש לו רשות להרוג ולא יהיה ממונו חמור מגופו ולא שייך יכין רשע וכו' כמו במוסרים וכדומה הא אם הורג אותו נכסיו למלך ולא ליורשים. ואפשר הא דאין לו רשות להפקיר היינו באינו ח"מ אבל בח"מ והמלך רוצה להפקיר ממונו בודאי רשאי כנ"פ וברור. והנכלל במצות עשה הכיבוד והמורא נוהג בכל אישי ישראל ונוהגת בזמן שישראל בא"י וכמ"ש ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתן לא"י וכו':

מצוה תצח

סעיף א

שנמנענו מלהקים עלינו איש שאינו מזרע ישראל ואפילו גר צדק ועז"נ לא תוכל לתת עליך וכו' וכן שאר המינויים וכו'. מבואר בפ"א מהלכות מלכים בס' הרמב"ם ז"ל אין

מעמידין שום מינוי בישראל לא מינוי תורה ולא מינוי מלכות אפילו ממונה על אמת המים לחלק לשדות מגרים אפילו אחר כמה דורות עד שיהא אמו מישראל וגם מבואר ביבמות דף מ"ה דר' מרי בר רחל וכו' כיון דאמו מישראל מקרב אחיך וכו' ולכאורה אפשר דשם הוי עכו"ם ועבד שבא על ב"י דקיימא לן דאין הולד מתיחס אחריו כלל רק אחר אמו הו"ל שפיר מקרב אחיך אך גר שנשא ב"י דמתייחס אחר האב דיש קדושין ואין עבירה מנלן דהו"ל מקרב אחיך ועיין באהע"ז סי' ד' סעיף כ"ג דהר"מ פסק דגר שנשא ב"י הולד כשר גמור ואסור בממזרת כישראל והר"נ הקשה על זה הא הוי יש קידושין ואין עבירה והוא גר ויהיה מותר בממזרת וכן ד' התו' בקידושין דף ע"ד ולדעת הר"מ ניחא אבל לדעת התוס' מנלן זה דאין ראיה מר' מרי בר רחל דשם הי' עכו"ם שבא על ב"י. אך ראיה מקידושין דף ע"ו גבי אשפזיכני' דרב אדא בר אהבה גיורא הוי וכו' ורצה שיתמנה בשררות וכו' ואסיקנא דאמו מישראל הוי ואיתמני ע"ש. אם כן כיון דאמר גיורא הוי בע"כ היה בן גר ואמו מישראל דאי בן עכו"ם שאמו מישראל לא הוי גר כי הוא ישראל ומדקאמר גיורא ואמו מישראל הוי ע"כ היה בן גר ומוכח אף שאביו גר אם אמו מישראל ראוי לכל המינויים (חוץ לחליצה אין כאן מקומו) וכ' הכסף משנה דכ"ש אם אביו מישראל שפיר דמי ובזה מתרץ רחבעם בן שלמה שהיה מלך אף שבא מנעמה העמוניות ומביא בשם התוס' בפ' מצות חליצה דדעתם כן ועיין בתוס' סוטה דמ"א ע"ב דכתבו דגבי מלוכה צריך שיהי' אביו ואמו מישראל וחמור משאר שררות ואפשר לחלק בין אחד מהם עכו"ם או עבד כאגריפס ל"מ אחד ישראל אבל בגר וא' ישראל אפשר דהתוס' מודים דמהני. ובזה ניחא רחבעם בן שלמה. עי' בנו"ב שתירץ דוקא תחילת השימה צ"ל מקרב אחיך אבל רחבעם היה יורש משלמה המלך וא"צ מקרב אחיך ממש כיון דהיא בירושה ע"ש והבאנו לעיל ומ"ש הרהמ"ח שאין מעמידין מלך למי שהוא ספר וכו' מבואר ג"כ בר"מ ומי שיעשה מלאכה זו יום א' נפסל כן מבואר בר"מ גם כן ואפשר גם כן בתחלת המינוי ולא כשהיא בירושה ולפי עניות דעתי זה רק מדרבנן ולא מן התורה ומצוה זו נוהג תמיד וכו' ועוברים בלא תעשה ולא נמנה לענין מלקות מבואר דאין לוקין ופשוט:

מצוה תצט

סעיף א

שלא ירבה לו המלך וכו'. מבואר בר"מ כאן פ"ג ואפילו סוס אחד פנוי כדי לרוץ לפניו. ומבואר בש"ס דסנהדרין דעל כל סוס וסוס שהוסיף לוקין ועיין בכסף משנה ונרא' דבשע' קני' לוקין ועיין בגמ':

מצוה תק

סעיף א

לא נוסיף לשוב בדרך מצרים לעולם וכו'. מבואר בר"מ כאן פ"ה. ומבואר בד' הר"מ והרב המחבר דלעולם באיסור עומד ואינו תלי' באומה מצרים רק גזה"כ הוא דלעולם אסור לדור במצרים אפילו אם אין שם מצרים רק אם כבש מלך ישראל. אבל קצת מהראשונים כתבו דעיקר האיסור כ"ז שאומה מצרים שם ולאחר שנתבלבלו האומות מותרים לדור שם והקשו לדעת הסוברים דמצרי באיסורו עומד לבא בקהל כי לא נתבלבלו דנתן הכתוב קיצבה וכו' תירצו דלשיטה זו סוברים דהכתוב לא הזכיר רק מא"י למצרים ועיין בסמ"ג שהקשה איך דרים יהודים במצרים וגם רבינו הר"מ דר שם ומביא תירוץ זה דדוקא מא"י אך דעת הר"מ דלא חילק צ"ע. ומ"ש הר"מ דאם כבש מלך ישראל ע"פ ב"ד מותר קלסי' הרהמ"ח. וכבר כתבתי כ"פ דאם כיבש וכו' דינו כקדושת א"י לכ"ד לתו"מ וכדומה. ומותר לחזור למצרים לסחורה ואין אסור אלא להשתקע שם. וכ' הר"מ והרהמ"ח דאין מלקות בלאו זה דהכניסה הוא בהיתר ובהשתקעו שם אין בו מעשה. והנה אף שבא ע"י מעשה מכל מקום הו"ל לאו שאב"מ כיון דהמעשה הוא בהיתר לא נחשב מעשה והמל"מ בהל' ב"מ נסתפק בזה אם היה תחלה בהיתר אם הוי מעשה ועיין בס' משנ"ח שמביא דברי הר"מ הללו דמבואר דלא הוי מעשה ופלפל באריכות עיין במצוה א' והדברים עתיקים ומכל מקום קצ"ע אם הולך לשם ע"מ להשתקע למה א"ח משעת ההליכה וצ"ע:

מצוה תקא

סעיף א

שלא ירבה לו המלך נשים הרבה וגו'. מבואר כאן בר"מ ודעת הר"מ דבין הכל לא יהיה יותר מי"ח בין הנשים ופלגשים עד י"ח ולא יותר ועי' בראב"ד דדעתו דעד י"ח נשים חוץ מן הפלגשים מותר לישא ומאי הפלגשים דעת הר"מ והרמב"ן דהם בלא קידושין ודעת רש"י שהם בקידושין רק בלא כתובה ועיין בכסף משנה פ"ד וכ' הר"מ ואם הוסיף א'

ובעלה לוקה והכסף משנה הקשה ע"ז מנ"ל דלמא בקידושין לוקה ועיין בלחם משנה והרב המחבר סתם אם לקח וכו' נראה דבקידושין לחוד לוקין. ופשוט דלהר"מ לוקין על כל ביאה כמו שאר חייבי לאוין וכן להרהמ"ח נראה גם כן דלוקין על הביאה רק דס"ל דלוקין על קידושין ג"כ כנלבו"פ דעל ביאה לחוד לא לשם אישות ולא לשם פילגש הוא ככ"י דהלאו הוא רק על רבוי נשים או בקידושין או לשם פילגש וכ' הרהמ"ח ויש לו לגרשה. והר"מ כ' דאם מגרש אחת נושא אחת ולמה כ' הרהמ"ח דאם נשא יגרש דז"פ. ואפשר לומר כיון דהאיסור הוא הקידושין לדעת הרהמ"ח אם כן אפשר אינה מקודשת כלל דכל מלתא דא"ר לא תעביד וכו' ובתמורה מקשה על אלמנה לכה"ג ומתרץ אבל כאן אפשר דל"מ ומש"ה צריכה גט דאפשר יש איזה חילוק והדברים עתיקים בענין ל"ת אי עביד ואין כאן מקומו ובאתי רק להזכיר. ועיין בהה"מ פי"ז מהלכות א"ב ופשוט דכשם שהוא לוקה כך היא לוקה כמו בכל ביאות אסורות כמו שמבואר בר"מ פי"ז שם. והנה האשה אינה זונה לפסול לכהונה כי אינה שוה בכל עיין בר"מ פי"ח מה' א"ב. ואפשר לומר אף על פי שהבאנו לעיל דאשתו של מלך אסורה אפילו למלך אחר היינו בהיתר אבל אם נשא אשה בעבירה כמו זו אפשר דאינה בכלל זה וגם אפשר דמייבם לזה וגם חולצין דאין אנו חוששין לכבוד המלך בזו שנשא' בעבירה וצ"ע ובאתי רק לעורר:

מצוה תקב

סעיף א

שלא ירבה לו המלך ממון רב וכו'. מבואר בר"מ כאן פ"ג ורק לצורך עצמו ולצורך ציבור ולאוצר בית השי"ת מצוה להרבות רק בבית גנזים לצורך עצמו עובר ולפי זה מה שמבואר בר"מ פ"ד דאוצרות מלכים למלך ונוטל מחצה מביזה היינו לצורך המדינה וכתב הר"מ דמלך דהרבה ממון לוקה. וא"י ולא נתפרש לנו השיעור הריבוי וגם יכול לומר שמרבה לצורך מלחמות דאין לזה שיעור ואפשר דמקבל עליו התראה מכל מקום שיעור הריבוי לא נודע לנו והרהמ"ח במצוה הקודמת גבי סוסים ונשים כ' דלוקין וכאן לא כ' דלוקין רק ענשו גדול אם מכוין והיינו קמי שמיא גליא וצ"ע עד יבוא ויורה צדק לנו:

מצוה תקג

סעיף א

מצוה על המלך וכו'. מבואר בר"מ כאן פ"ג ובהלכות ס"ת בפ"ז. ולשון הר"מ כאן קצ"ע שכתב דכותב ס"ת יתר על הספר שהניחו לו אבותיו ואם לא הניחו אבותיו כותב שני

ס"ת וכו' ובאמת גם הדיוט א"י בספר שהניחו לו אבותיו כמבואר בה' ס"ת וצריך לכתוב תמיד שני תורות. והנה גבי הדיוט מצוה מן המובחר לכתוב והקונה ס"ת חוטף מצוה מן השוק מכל מקום יצא כן פרש"י בפרק הקומץ והאחרונים השיגו על הרמ"א בסי' ע"ר ביו"ד ע"ש אם כן אפשר בס"ת למלך ג"כ יוצא בקונה אך ע' בלחם משנה כאן שמביא תוספתא וכתב לו שתהא כתובה לשמו וכו' נראה דצריך לכתוב דבקנה לא נכתב לשמו. ובהדיוט קיי"ל דאם מגיה אות אחת הו"ל כאלו כתבו אפשר במלך ג"כ וזה הוי כתיבה לשמו וצ"ע. שוב ראיתי בס' משנ"ח בק"א שכ' כמ"ש דאין המלך יוצא בקונה ס"ת ע"ש מטעם הנ"ל. והמלך צריך להגיה הספר של מלכות מס' עזרא על פי בית דין של ע"א והיא מהירוש'. וס"ת זו צריך להיות תמיד עמו חוץ מבה"כ ובית המרחץ ובר"מ בה' ס"ת מוסיף ג"כ בלילה ובעת שישן על מטתו נראה דבעת השינה אפילו ביום א"צ שתהיה עמו ועיין באו"ח סי' כ"א במג"א שמביא בשם האר"י דיש לשכב בטלית קטן מדהמע"ה דבבית המרחץ היה מצטער שהיה ערום ולמה לא אמר כן בלילה וכו' וראיתי בס' שערי תשובה דכ' דדוד היה ס"ת קשור בזרועו אם כן אין ראיה ובאמת מבואר בהדיא בהר"מ דבלילה או בעת שינה הי' מסלק'. והר"מ השמיט הא דמבואר דעושה כמין קמיע ותולה בזרועו. והרגיש בזה הכסף משנה ועיין במל"מ. והס"ת צריך להיות כתובה כדינה ודבר שפוסל בכל ס"ת פוסל ג"כ כאן וז"פ ועיין בלחם משנה מביא תוספתא שלאחר אסור לקרות בס"ת זו שנאמר וקרא בו ולא אחר וכו':

מצוה תקה

סעיף א

שלא ליטול כל שבט לוי חלק בארץ ובביזה וכו'. מבואר בר"מ פרק י"ג מהלכות שמיטה ויובל. וכתב הר"מ דכהן או לוי שנטל חלק בביזה לוקה ואם נטל נחלה בארץ מעבירין אותו ממנה מבואר דעל ביזה לוקה ואינו משיב ונחלה לוקחין מאתו ואינו לוקה ובאמת זה נכון דנחלה כיון דמעבירין אינו לוקה דהו"ל ככל הלאוין שבממון דנתנו לתשלומין ואינו לוקה אך מ"ש על הביזה דלוקין צ"ע למה לא נטלו ממנו ג"כ ואפילו נשרף משלם ממון אם כן למה לוקין. וא"י שום חילוק בין נחלה ובין ביזה. והרהמ"ח כ' כאן דעל הביזה אין לוקין מטעם אב"מ או ניתן להשבון ולא הביא דברי הר"מ ועיין במ"ל שעמד בזה על הר"מ דלוקין על הביזה ומביא דברי הרהמ"ח כאן דאין לוקין. וגם הר"מ פי"ט מהלכות סנהדרין לא מנה לאו זה בכלל הלוקין אך זה ג"כ צ"ע למה בנחלה מעבירין מידו ולא ביזה. וכ' הר"מ שם וז"ל יראה לי שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה

ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוהו בניהם ונתחלקה להם אבל שאר כל הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל הרי הכהנים והלוים באותן הארצות ובביזתן ככל ישראל עכ"ל והראב"ד השיג ע"ז דבביזת מדין ג"כ לא נטלו רק מכס המבואר בתורה במצות יוצר הכל ית"ש. וגם לא יטלו תו"מ בשאר ארצות כי תו"מ תחת חלק הארץ וכו' ועיין בכסף משנה ובלחם משנה ובמ"ל שם. ואפשר דאף קיני וקניזי וקדמוני הם בכלל הארץ שנכרת ברית ולא יטלו הלוים וכו' ועיין בספר פר"ד בדרך הקודש. אך הג' אומות נזכה לע"ל ולעתיד יטלו שבט לוי נחלה וחלק כמבואר בב"ב דף קכ"ב והסמ"ג פוסק כן אם כן יטלו אף בז' עממין ג"כ ודבר זה צ"ע דלע"ל יתבטלו שני המצות והאיך יכול הנביא לעקור דבר מן התורה ואלה המצות כתיב וגו' ומכש"כ לעקור לעולם וצריך עיון גדול בזה ועיין במ"ל בה' יסוה"ת. וזה פשוט אצלי אם מלך כובש איזה מדינה שלא מדעת רוב ישראל או קודם ז' עממין כמו סורי' דזה אינו א"י כלל בודאי נוטלים הכהנים והלוים חלק וגם הראב"ד מודה אך ממדין קשה קצת ועי' בפרשת מסעי באריכות:

מצוה תקו

סעיף א

שנצטוו ישראל לתת זרוע ולחיים וקיבה וכו'. מבואר בר"מ פ"ט מה' בכורים ובטור וביו"ד סי' ס"א ומה שבא מבואר באחרונים אין דרכי להאריך. ואכתוב בקיצור בס"ד. אחד מישראל בין איש בין אשה וכל האישים חוץ כהנים ולוים כאשר יבואר השוחט בהמה טהורה היינו אחד מג' מינים שור ושה ועז מחויב ליתן זלחו"ק לכהן והיא מ"ע מה"ת ואפי' אם אינו שוחט לאכילה רק לכלבים או לרפואה חייב ודוקא בנמצאת כשירה אבל נמצאת טריפה פטור וכן ספק טריפה פטור מספק זלחו"ק כמבואר דזה הוי ספק ממון. ואם בטריפה דרבנן חייב או פטור עיין באחרונים בפר"ח ופר"ת ופרמ"ג ואין להאריך בזה. ובן פקוע פטור ממתנות מה"ת רק בהפריס וכו' מדרבנן ע' פר"ח והפרמ"ג מביאו. ולכאורה בבן ט' חי לשיטת הר"מ דחלבו אסור דאיקרי חלב שור וכו' ע' בראשונים וביו"ד א"כ אפשר חייב במתנות ג"כ אך נראה כיון דכתיב מאת זובחי הזבח ובן ט' חי לכ"ע א"צ שחיטה א"כ פטור ממתנות. ובהמה טריפה שנמצא בה בן ט' חי בודאי חייב וזה מימרא מפורשת בחולין דף ע"ה ומשמע דבכשירה פטור (ואינו) מטעם שכתבתי. שוב ראיתי בפר"ח עצמו מביא תוספתא דב"פ בן ט"ח פטור שנא' מאת זובחי הזבח וזה א"צ שחיטה כמ"ש. וכוי שהוא ספק חיה או בהמה דלא הכריעו בו חכמים ע' בר"מ כאן ובטור ולפי הבנות הב"י מחייב הר"מ ליתן לכהן דנתרבה מאם

וכו' וע' באחרונים וכן פסק בש"ע. וכלאים הבא מכבש ועז דשניהם מיני חיוב נינהו בודאי חייב והבא מן הצבי ותיש אם צבי בא על עז דלזרע אם בודאי חוששין א"כ חייב בחצי מתנות שנא' אם שה ואפי' מקצת שה וחייב בחלק הב' אבל חצי הב' פטור דיש ספק דילמא חוששין לזרע אב ג"כ והו"ל חצי חיה דפטור ויכול לומר אייתי ראיה דאין חוששין וכו' דספק מתנות לקולא כמ"ש. ותייש הבא על הצבי' פטור מכלום דילמא אין חוששין והו"ל כולה חיה כ"ז מבואר בר"מ ובטוש"ע ולקמן גבי לוים דהוא ספק כ' הר"ם דאם תפס הכהן לא יחזיר לשיטתו דס"ל ת"כ אין מוציאין מידו ואכ"מ והדברים עתיקים בענינים אלו. ובאלו ספיקות כגון צבי הבא וכו' על כל המתנות לא כתב הר"ם דאם תפס ל"מ מיני' ועי' בפרמ"ג שהתעורר בזה אי מהני תפיסה לדעת הר"מ והדברים ארוכים ואכ"מ. ולכאורה בצבי הבא וכו' כיון שיש לו חצי מתנות בודאי והו"ל כספק ויבם שהיבם נוטל הכל כיון דהוא ודאי בחצי עכ"פ אך ע' בתוס' בב"מ ד"ב ע"א בד"ה וזה שמחלקים שם בין ספק ויבם לדין המשנה וה"נ שוה לדין המשנה ע"ש ואכמ"ל בענינים אלו ספק ותפיסה. ואינו נוהג במוקדשין ואפי' קדשים שנפל בהם מום קבוע ונפדה דזובחין ואוכלים הבעלים מ"מ פטורים ממתנות וילפי' בבכורות דט"ו מצבי ואיל דפטורים ע"ש. ודוקא שקדם הקדשם את מומם או נפל כשהקדיש מום עובר אבל קודם מום קבוע להקדישם ונפדו חייבי' במתנות חוץ מבכור ומעשר דקדושתם חל על בע"מ ג"כ. ונראה דגם כאן אם בא זכר של פסהמ"ק על חולין וילד חייב בחצי מתנות דעל חלק הב' פטור דילמא חוששין לזרע האב. ואם זכר חולין בא על פסהמ"ק פטור לגמרי דילמא אין חוששין ופטורה לגמרי אך ע' בחולין דנ"ח ע"א בד"ה מכאן וכו' בתוס' שכתבו אף על פי דמספקא לן אם חוששין לזרע האב היינו בשניהם היתר וכו' אבל בא' מהם איסור הו"ל זו"ז גורם וכו' ומותר ה"נ דכאן דהפסהמ"ק יש בהם איסור גיזה ועבודה וחלב א"כ אם חד מיני' הוא היתר אף שצד אחד הוא איסור כיון שהוא אסור הו"ל זו"ז גורם ושרי ואפי' האם פסה"מ והאב חולין ומספקא לן א"ח כלל לזרע האב מ"מ הו"ל האב גורם היתר כמבואר בתוס' וליכא בוולד דין פסה"מ כלל לענין שום איסור גיזה וכדומה א"כ ממילא חייבת במתנות דאין על הולד שם של פסה"מ כלל. אך לפי"ז אם הי' האב והאם פסהמ"ק שנפדו יש לולד דין פסה"מ לענין איסור גו"ע ופטור ג"כ ממתנות ולא ראיתי ד"ז דולד שנולד מפסה"מ יהי' להם דין פסה"מ לענין איסור גו"ע וחלב. אדרבא מבואר בבכורות דף ט"ו דוולד קדשים שנתערבו ונולדו אחר פדיון וולד צבי ואיל נינהו והתוס' דט"ז שם כתבו להדיא בד"ה ותמורה דוולדות אינן אסורים בגו"ע דהקדשים עצמם שנפדו פקעה קדושתן ולאיסור גו"ע אין כח באיסור קל לחול על הוולדות. מבואר

להדיא דהוולדות אין בהם קדושה כלל לענין גו"ע ע"ש בל' התוס' אבל לענין מתנות דצבי ואיל כתיב א"כ בין אם האב ואם שניהם פסהמ"ק בודאי פטורים אלא אם אפי' צד אחד הוא פסהמ"ק הו"ל כצד אחד חי' ולא שייך זוז"ג כיון דאין נ"מ לענין איסור דמותר בכ"ע בגו"ע כנ"ל ברור דפסהמ"ק אפי' צד אחד דינו כחי' ובהמה. ובשני צדדים פשיטא דפטור אף דלענין קדושה אינו חל לענין גו"ע מ"מ לענין מתנות למה יגרע מחיה דהולדות דינם כנ"ל. ולכאורה אם זכר מבהמת קדשים בא על בהמת חולין כיון דהולד מותר מחמת זוז"ג דאיכא איסור והיתר בטל נמי לגבי זה והו"ל חולין גמורי' ודבר זה דולד מותר מחמת זוז"ג צ"ע הרבה. שוב ראיתי בס' יהושע בחיו"ד סי' ל"ז ול"ח שפלפל בזה דולד מזכר קדשים מותר מחמת זוז"ג ע"ש באריכות ואכמ"ל בדין זוז"ג ובאתי ר"ל לענין מתנות ישמע חכם וגו'. וד"ז דצד א' פסהמ"ק אף דהר"מ לא ביאר בפי' אפשר מחמת פשיטתו כמו צבי ותייש כ"נ. ודע דד"ז דפסקינן שה ואפי' מקצת שה ובצבי הבא על התיישה חייב מקצת מתנות מחלק השיות ל"ד מחצה הכלל דהתורה גילתה דצד שיווי חייב ומשכחת לה ג"כ יותר ממחצה כפי ערך השיות חייב לפ"ע המתנות ואצייר לך כגון צבי הבא על התיישה וילדה ולד זכר דהולד הזה חצי תייש בודאי מצד האם אך מצד האב אנו מסופקים אפשר דחוששין והוי א"כ הוולד הזה מצד אמו חצי תייש ואפשר מצד אביו חצי צבי ומספק א"ח במתנות מחצי. ואם הזכר הזה גם כן בא על התיישה וילדה וולד אם כן הולד הזה מצד אמו הוי ח"ת ודאי ואי אין חוששין הוי כולו תייש וחייב בכל המתנות אך אפי' אם חוששין לזרע האב ג"כ ח"ת ודאי וא"כ הולד הזה ג' רביעי תייש וחלק הד' הוא בספק צבי עכ"פ צריך ליתן ג"ח מתנות וחלק הרביעית יחזיק לעצמו וכן עוד דורות צא וחשוב הכלל כמה חלקים שיות יש צריך ליתן כך חלקים מתנות ול"ד מחצה וז"פ. ולפחות ממחצה א"א לצייר לדידן דמספקינן אי חוששין וכו' דבבא על הצביי' אפי' תייש גמור פטור מכל אך אם נאמר דמהני תפיסה משכחת לה ג"כ לפחות והבן ואצ"ל. ואם בא תייש על הצביי' וילדה זכר דהזכר הזה פטור ממתנות מטעם ספק דילמא אין חוששין וכו' והזכר הזה בא על תיישה וילדה דהוולד הזה חייב בחצי מתנות מצדה דחצי הב' פטור דילמא חוששין וכו' ואם נשחט הזכר הזה והוולד שלו מן התיישה ושניהם ביד אדם א' לכאורה יבא הכהן עליו מב' צדדים ויאמר תן לי מהוולד הזה כל המתנות דהיא תיישה מצד האם ואין חוששין וכו' וא"ת חוששין וכו' א"כ ע"י צד האב אינו מגיע לי תן לי מהזכר ח"מ ג"כ כיון דחוששין וכו' ואביו של הזכר הוא תייש א"כ ממ"נ או מן הוולד הזה מגיע לי כל המתנות אם אין חוששין ואם חוששין לו מגיע לי מהוולד חצי ומהזכר אבי הולד חצי וע' בסוגיא ביבמות גבי

ספק ויבם ובחוה"מ סי' רס"ח דדעת הש"ך אפי' נפסק הדין כבר מכל מקום בא עליו ממ"נ באדם א' והד' עתיקים ע' בקונטרס ת"כ ובאחרונים. אף דלכאורה ליכא שעבוד על הבעה"ב ולא ש"נ. ז"א דבאמת היכא דמשתרשי ליה חייב לשלם כמו אם נתערב בהמת קדשים צריך ליתן ואין פטור אלא א' ע' בר"מ וע' בראשונים ויבואר בסמוך בס"ד. א"כ כאן המתנות ודאי אצלו או חצי מבהמה זו או מבהמה זו כולו וצריך ליתן לו. אך חצי הב' נותן לו מה שרוצה הבעה"ב היינו הקטנים והכחושים והבן ובר"ל. ונותן לכהן אפי' בע"מ ואפי' פד"כ וכ"ש כמבואר כ"פ בח"ז כיון דאוכלים קדשים הרי הם ככהנים לכל הדינים חוץ לענין יוחסין עי' באה"ע סי' ה' חוץ כהן חלל הרי הוא כזר לכ"ד ואיזה חלל ע' באה"ע ואם יכול ליתן לכהן קטן או ח"ש או בע"כ הבאתי כ"פ בח"ז וע' בסי' רמ"ג בקצה"ח באריכות. ולענין אם חלל צריך ליתן מתנות או לא יתבאר לקמן בס"ד. וע' בפרמ"ג שמביא בשם כנה"ג דכהן הנושא נשים בעבירה או מטמא וכו' אין נותנים לו ופשוט דזה מדרבנן אבל מה"ת יוצא ע' בר"מ פ"ו מה' כלי המקדש וז"פ. ונותן אפי' לכהנת ויוצא ואפי' הנשואה לזר ויכול ליתן לבעל הכהנת ויוצא והפרמ"ג מביא בשם האחרונים דאם האשה גילתה דעתה שא"ר שיתנו לבעלה לא יצא אם נתן לבעל ע"ש. ואפשר ארוסה אין נותנין לארוס רק בנשואה. חללה אין נותנין לה דהוי כזרה כ"מ בר"מ וע' בס' פר"ד בדרך מצותיך דכ' דרבותא הוא ל"מ חלל זכר דל"מ לה חלל רק בנולד מפ"כ בודאי הוא כזר וה"ה חללה בכה"ג שנולדה וכו' אלא אפי' חללה שנבעלה לפסול לה דהו"ל ג"כ חללה ע' בר"מ בה' א"ב אימתי נעשית חללה אף דנולדה בכשרו' מ"מ כיון דנתחללה הו"ל כזרה ואין נותנים לה ע"ש. וכבר ציירתי בח"ז כ"פ דמשכחת לה מחצה כהן ומחצה ישראל ע"י ח"ש וחב"ח א"צ לכפול הדברים נראה דיוצא ידי נתינה ע"י צד הכהן ומתנות אין בהם קדושה ויכול לאוכלם אפי' צד הישראלית. ויכול ליתנם לכמה כהנים ובלבד שיגיע לכ"א כדי מתנה עי' בש"ע. ובמתנות טוה"נ לבעלים ואסור ליקח מעות אפי' מישראל ליתן לב"ב כהן ואכ"מ בזה. והשיעור של המתנות ואיזה זרוע ואיזה לחיים ואיזה קיבה מבואר כאן בהרהמ"ח ובר"מ ובש"ע. והכהן צריך לאוכלם דרך גדולה צלי וכו' והכהן יכול להאכילם לעכו"ם ולכלבים כי אין בהם קדושה וע' בש"ך בשם מהרש"ל. ושותפים חייבים במתנות. הלוקח בהמה מפירות שביעית חייב במתנות דהו"ל לאכלה. לעיל כתבתי בהמה טריפה פטור' ממתנות ופשוט דאם נטרפו המתנות מבליעת איסור חייב ליתנם לכהן דהתורה הקפידה דוקא על הבהמה שתהי' ראוי לאכילה ולא על המתנות אך אם נאסרו בהנאה דאינו ממון כלל לכהן א"צ ליתן כנ"פ. והחיוב על השוחט שיתן וא"י לומר הבעלים יתנו לכהן וילפינן מקרא. ומותר

לאכול מבהמה קודם שהופרש המתנות דאינן טובלים דמיוחדים ומופרשים הם. ואלו הם הפטורים ממתנות כהנים וכן כהנת וכן בעלה כיון שיוצאים אם נותנים לו מכ"ש שפטור ולפמש"ל אפשר דוקא בנשואה אבל כהנת ארוסה חייב הארוס וצ"ע. לוים פטורים מספק אם איקרי עם ודעת הר"מ אם תפס הכהן א"מ מידם ודעת הרבה פוסקים דמוציאים מיד הכהן ע' והדברים ארוכים בזה. ופשוט דבעל לוי' חייב דלא שייך מכש"כ כמו כהן וז"פ. וחלל או חללה בנולדה מפסולי כהונה לא הוי אפי' בכלל לוי' ומחוייבי' ליתן וכן כהנת שנתחללה בב"ז פקעה קדושתה לגמרי והוי זרה ואינה בכלל קדושת לוי' אך לוי' שנתחללה בב"ז אכתי לוי' היא כ"כ המ"ל ומביא ראי' מבכורות גבי פדה"ב. וע' בפרמ"ג שמסופק בזה דא"ד להתם דאפשר מ"מ לא איקרי עם ע"ש. והמשתתף עם אלו הפטורים פטור אם הי' הפטור שותף בכולה או אפילו בכל שהוא פטור מכל המתנות. ואם הי' שותף בראש פטור רק מן הלחיים ונותן לכהן זרוע וקיבה ואם היה שותף ביד פטור רק מזרוע ואם הי' שותף בבני מעיים פטור רק מקיבה. ופשוט דוקא בשותף בכל הראש בכלל או בבמ"ע דקיבה בכלל אבל אם דהלחיים בכלל או בכל היד דזרוע הי' שותף בהראש חוץ מהלחיים ודאי חייב בלחיים וכדומה בזרוע וקיבה כיון דחלק החיוב הוא חייב ע' בר"מ ובש"ע. ואם כהן או א' מהפטורים מכר את הראש לישראל החייב חייב בלחיים וה"ה בזרוע וקיבה כיון דמקום חייב אצל ישראל ונראה ג"כ ל"ד כל הראש ה"ה אם מכר הלחיים בעצמם או הזרוע והקיבה צריך הישראל ליתנם לכהן עיין בש"ע. וכן המשתתף עם עכו"ם דינו כנ"ל. וחצי כהן וח"י או ח"ל וח"י כמו שציירנו כ"פ פטור דחלק הכהן והלוי שותף בכולו וז"פ. וחש"ו פטורים דלאו בני מצוה נינהו ועי' בר"מ בסוף ה' נחלות דמ"ע שיש לה קצבה האפטרופסים עושין לקטנים לחנכם א"כ ה"ה במצוה זו אך אם לא הגיעו לחינוך אפשר דאין נותנים ואפשר לחלק דגבי מ"ע כגון שופר וכו' כיון דא"ח כלל למה יוציאו מעות עבור זה אבל זה דהוא מופרש ומובדל והוא ממון כהן ועל השוחט להפריש כמבואר בש"ע א"כ הו"ל ממון כהן ומופרשין וצ"ע בזה. וע' שם בהה"מ דלמה יתרומו יניחו עד שיגדלו ויהי' הטובת הנאה שלהם וכאן יתקלקלו ובפרט שהמתנות מופרשים ומובדלים נראה דנותנים לכהן אף בחש"ו שהוא ממון כהן דהתורה זוכה להם כנ"פ וברור. והמשתתף עמהם אף אם נאמר שמתנות שלהם אין נותנין מ"מ השותף חייב בחלק שלו דהם אינם פטורים רק דאינם בני דיעה וא"א להוציא מהם והו"ל כאלו ב' שותפי' אם א' א"ר ליתן לא נפטר הב' ה"נ ב"ח הם רק דא"א להוציא מידם כאשר הבאתי בח"ז כ"פ בשם הפרמ"ג בפתיחה לאו"ח דכ' כן דהם ב"ח רק למי יצוה ע"ש. וגר שנשחטה לו בהמה ספק קודם שנתגייר או אחר שנתגייר פטור מספק

דהמע"ה והאידנא דל"ל רק כהני חזקה אפשר דא"י לכופו ליתן כיון דאינו כהן ודאי וע' כנ"פ. ואם מתנות נוהגים בח"ל יש פלוגתא והרהמ"ח מביא הדיעות בקיצור וע' בטור ובב"י סי' ס"א ומה שכ' הרהמ"ח בזה"ז אינו תלוי בזמן מה"ת רק במקום בארץ נוהג גם היום מה"ת אף בזמן שאין בהמ"ק קיים ובח"ל לשיטה זו אינו נוהג אף בזמן המקדש כר"א ברה"ג כמבואר בראשונים ולשיטת הר"מ פ"א מה"ת דתו"מ אינו האידנא ואף בזמן עזרא מה"ת אף בא"י א"כ להפוסקים כר"א דמתנות א"נ בח"ל והטעם דילפי' מתרומה א"כ אף בא"י א"נ מה"ת ואף בזמן עזרא ע' בגמ' ובאתי ר"ל:

מצוה תקז

סעיף א

שנצטוינו להפריש וכו'. מבואר בר"מ בה' תרומות ובטיו"ד ובש"ע שם סי' של"א ולהאריך בפרטי הדינים צריך חיבור מיוחד ואכתוב בקיצור במה נוהג והיכן נוהג. במה נוהג דעת הר"מ דכל אוכל הנשמר וגידולו מן הארץ והוי מאכל אדם חייב בתרומה וכו' מה דגן תירוש ויצהר וכו' אף כל כיו"ב חייב מן התורה חוץ ירקות א"ח מן התורה והראב"ד והתוס' בכ"מ ע' במ"ל הביא הרבה בקיאות חולקים ע"ז וסוברים דא"ח רק דגן היינו ה' מיני דגן ותירוש ויצהר וכל שאר מינים חוץ מאלו וכל פירות האילן פטור מה"ת. ותירוש ויצהר אף שלא דרכן אם דעתו לאכלן ענבים וזיתים דעת התוס' בב"מ בסוגיא דחניות דפ"ח דחייבים ג"כ מן התורה ודעת הרמב"ם דגם ענבים וזיתים פטור מן התורה רק תירוש וכו' היינו יין ושמן זה חייב מן התורה ולא ענבים וזיתים ועי' בספר טר"א בסוגיא דר"ה ודברים אלו ארוכים מאד ומה אנחנו להכריע ובש"ע סי' של"א אינו מובא רק דעת הר"מ דכל המינים חייבים בתרומה עי' שם. ודין אימתי עונתן לתרומה וקביעות שיקבעו לתרומה ולתרום ממע"מ ולא על שא"מ ולא מן החדש על הישן או להיפך ועוד דינים הרבה עיין בר"מ כאן ובה' מעשר ובש"ע באריכות ואין כאן מקומו. ומצוה זו נוהג כל ששה שנים של שמיטה חוץ שנת השמיטה ושנת היובל וילפינן מקרא וגם הוא הפקר ואין להאריך עי' בר"מ. ולקוח פטור מתרומה ג"כ כ"מ בב"י סי' של"א דל"ד מעשר הוא הדין תרומה ועי' במ"ל פרק א' מהלכות תרומות שהשיג על המהרי"ט בזה. ובענין לקוח יש ג' שיטות הר"מ ור"ת סוברים דוקא אם נמרח ביד המוכר והלוקח קנה אחר המירוח פטור אבל קנה קודם מירוח ונמרח ביד הלוקח חייב מן התורה דהו"ל תבואת זרעך ודעת הריב"ם להיפך דאם נמרח ביד המוכר כיון שנתחייב לא פקע אם מכר אחר כך ואם קנה קודם מירוח ונמרח ביד הלוקח פטור ודעת הראב"ד דבכ"ע פטור בין נתמרח

ביד מוכר או ביד לוקח ע' בפ"ב מהלכות מע"ר עי' לעיל במצות מעשר מה שכתבתי בזה ותלמד לכאן. ודעת רש"י בכמה מקומות בקידושין ובביצה דהפרשת תרומה סגי במחשבה לבד דנותן עינו בצד זה ואוכל בצד אחר. אך התוס' בחולין כתבו דל"מ מחשבה לחוד רק מה שמבואר דסגי במחשבה היינו אם הפריש ולא הוציא בשפתיו רק במחשבה לבד סגי אבל במחשבה גרידא ל"מ וכ"מ ברשב"א בקידושין ועי' בס' שעה"מ כאן פ"ד שפלפל באריכות ודעתו בדעת הר"מ דסובר ג"כ כדיעה זו דכ' הפריש תרומה במחשבתו ולא הוציא בשפתיו כו' נראה דהפרשה בעינן ע"ש. ומראה מקום אני לך. ותרומה יכול להפריש ג"כ ע"י שליח באותם שהם בני שליחות. וכל אישי ישראל חייבים במצוה זו ועכו"ם פטור. וקטן מופלא סמוך לאיש מפריש ג"כ ותרומתו תרומה ודעת הר"מ דמופלא סמוך לאיש הוא מן התורה ודעת הראב"ד דאינו רק מדרבנן והדברים עתיקים אין כאן מקומו ומכל מקום דוקא בהפריש משלו אבל אינו בר שליחות אם הפריש לאחרים דחרש שוטה וקטן אינן בני שליחות בכה"ת כידוע. והתורם משלו על של חבירו דא"צ דעת בעלים עיין בר"מ אם כן א"צ שליחות ומהני בקטן ג"כ אם תורם משלו על של חבירו דא"צ שליחות ועיין במהרי"ט אלגאזי באריכות גבי פ"ח ובאתי רק לרמוז. והנה להשיטות שכתבנו לעיל דבתרומה סגי במחשבה לבד אף דקטן אין לו מחשבה ע' בחולין מכל מקום לענין נדרים והקדש דהתורה ריבתה דמופל' הוי כגדול אם כן לענין מחשבה ג"כ מהני מחשבתו ג"כ בתרומה כי שוה לגדול בזה. וצריך שיהי' מן המוקף ואם הפריש שלא מן המוקף תרומתו תרומה וד"ז דצריך מוקף הוא מן התורה לשיטות רוב הפוסקים ולשיטת רש"י כפי דעת התוס' אפשר דאינו רק מדרבנן ועיין במ"ל פ"ג הלכה י"ז ובמגי' שם ועיין ביבמות דף צ"ג דמבואר דלכבוד שבת וי"ט מותר להפריש שלא מן המוקף ויליף מקרא ע' בתוס' וברש"י והר"מ אינו מביא זה דבשוי"ט ועיין במ"ל שעמד בזה.

ותרומה זו אין לה שיעור מן התורה אפילו חטה אחת פוטרת כל הכרי ומדרבנן עין יפה כו' ועיין במ"ל פ"ו מה' מתנות עניים שמביא בשם ר"י הא דחיטה אחת כו' היינו דנתקן הטבל אפילו בכ"ש אבל מצוה להפריש על כל פנים כזית כדי נתינה כי ליתן לכהן צריך כדי נתינה היינו כזית ותרי ממאה אף שהוא הרבה מאוד זה הוא רק מדרבנן אבל שיעור נתינה צריך מן התורה והכרי יצא מידי טבל אפילו בכ"ש וע"ש שפלפל באריכות ועיין בס' נו"ב מן התורה סי' ר"א שפלפל ג"כ בזה לענין חלה ותרומה ועיין בדבריהם ואר"ל בדבר שהאריכו הם ומכל מקום אני לך (עיין בהשמטות). ואין חילוק בין טהור לטמא אפילו נטמא הטבל קודם הפרשה חייב להפריש וליתן לכהן והכהן מסיקו תחת תבשילו ואם הי' שמן מדליק כי ניתן לכהני' שיהנו ועיין בר"מ שכתב דתרומה טמאה

אין לה שיעור ונרא' לדעת ר"י צריך על כל פנים שיעור כדי נתינה ע"ש כי היא מן התורה לדעתו. והמרבה בתרומ' אם שייר מקצת על כל פנים ת"ת ואם עשה כל הפירות תרומ' אינו כלום דכתיב ראשית בעינן שיהיו שירי' נכרין וצריך שיור קצת. ותרומה אית' בשאלה ככל הקדישות ונדרים ובודאי תכ"ד יכול לחזור אפילו להר"מ דוקא גבי הקדש סובר דא"י לחזור תכ"ד כו' והדברי' עתיקים. ומצוה זו חובת קרקע ואינו נוהג אלא בא"י ודעת הר"מ דהאידנא ואף בימי עזרא אינו נוהג מן התורה אף בא"י דלא הי' ביאת כולם והראב"ד סובר דנוהג האידנא בא"י שכבשו עולי גולה בימי עזרא מן התורה ומובאים דיעות אלו בטור ובש"ע יו"ד סי' של"א. ועכו"ם הקונה קרקע בא"י וחזר ישראל ולקחה חייב בתו"מ ולא הוי כיבוש יחיד דאין קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מן המצות בכה"ג דחזר הישראל ולקח כ"כ הר"מ ועיין בכ"מ. ואילן שעיקרו בארץ ונופו נוטה ח"ל או להיפוך הלך אחר העיקר. היה מקצת שרשיו בארץ ומקצת שרשיו בחו"ל טבל וחולין מעורבין זה בזה. עציץ נקוב בכדי שורש קטן הוי כארץ ועציץ שאינו נקוב פטור מה"ת. והא דפוסק הרמב"ם במקצת שרשיו דטבל וחולין מעורבין הוא כרבי בגיטין ולא כרשב"ג נרא' דסובר דהלכה כרבי מחבירו אף נגד אביו והוא פלוגתא בין הראשונים ובין האחרונים אם הלכ' כרבי נגד אביו. שוב ראיתי בספר תורת חסד בכלל ג' שהאריך בזה ומביא דברי הר"מ כאן ע"ש. ובעציץ נקוב שהי' הנקב בא"י ונופו נוטה לח"ל אם באישריש בעציץ שהוא בא"י אזלינן בתר העיקר ובדלא אישריש פוסק הר"מ כרבא דאזלינן בתר היקף ודינים אלו דעציץ נקוב ואינו נקוב וחילוק בין חרס לעץ או כלי גללים ובין אילנות וזרעים כל דינים אלו דעציץ תמצא באריכות במ"ל פ"ב מהלכות ביכורים ה"ט בד"ה הגדל וכו' ע"ש ותרוה צמאונך ומ' מקום אני לך. והפקר פטור מתרומה אי הפקיר קודם מירוח אבל אחר מירוח כיון שנתחייב אפשר לא פקעו ויש בזה אריכות ועיין בס' שעה"מ ה' לולב מה שפלפל בזה באריכות וגם בזכה הבעל הבית דבזכה אחר בלאו הכי פטור להשיטות שכתבנו לעיל בלקוח דלא הוי תבואת זרעך ולהאריך בענינים אלו צריך חיבור מיוחד וכתבתי כאן בקיצור נמרץ ובזה הרב המחבר נמשך אחר הר"מ ולא נחשב מצוה זו רק למצוה אחת אבל הרמב"ן בהשגותיו על רבינו בסמ"ק שלו מונה מצוה זו לשני מצות הפרשה מצוה אחת והנתינה לכהן ג"כ מצוה מיוחדת והדברים עתיקים:

מצוה תקח

סעיף א

שנצטוינו לתת ראשית גיזת הצאן לכהנים כו'. מצוה זו מבואר בר"מ פ"י מה' בכורים ובטוי"ד וש"ע סי' של"ג מ"ע מן התורה מי שיש לו ה' צאן לא פחות והגיזה שלהם לא פחות מס' סלע ותהי' גיזת כ"א מהם לא פחות מי"ב סלע ואם חסר תנאי א' היינו שאין לו ה' צאן רק פחות או יש לו וס"ה הגיזה יהי' פחות מס' סלע או שגיזת א' מהם פחות מי"ב סלע אף על פי שבין הכל יש ס' סלע פטור ממצוה זו כך גזה"כ. ורה"ג חולין לכ"ד וכת' הר"מ לפיכך אני אומר שנותנים לכהנת אף שנשואה לישראל כמו מתנות בהמה. וי"ל שדין שניהם א' עכ"ל. והנה גבי מתנות מבואר בש"ס ובמצוה דמתנות מביא הרהמ"ח ד"ז וכן בטור וש"ע יו"ד סי' ס"א אבל כאן השמיט הרהמ"ח ד"ז וגם הטור כאן אינו מביאו והמחבר בש"ע מביא זה וצ"ע על הרהמ"ח דאינו מביא זה בשם הר"מ כדרכו להביא חידוש דין של הר"מ שכ' בשם עצמו בלשון י"ל עי' במצוה תק"ו ובמצוה ש"ס ושס"א וצ"ע. ובודאי לחלל ולחללה אין נותנין כמו מת"כ וע"ל. וכולם חייבים במצוה זו אנשים כו' ולוים אף דפטורים ממתנות ע"ל הטעם וכאן חייבים ודעת הר"מ והרהמ"ח והרבה ראשונים דמצוה זו רק בא"י דילפינן מתרומ' ול' הר"מ כראשי' דגן כו' אם כן לשיטתו אינו נוהג מן התורה האידנא בא"י ואף בזמן עזרא לא הי' נוהג מן התורה כתרומה כמבואר לעיל. אך הרהמ"ח לעיל גבי מצות תרומה מביא דעת הר"מ וכאן סתם דנוהג בא"י וצ"ע דבאמת לדעת הר"מ אינו נוהג היום בא"י מן התורה ואף בזמן עזרא כתרומה ודעת הטור דאף בח"ל נוהג מן התורה ע"ש ובש"ע הובאו ב' הדיעות ומה אנחנו להכריע. ומצוה זו אינה אלא בכבשים בלבד אף שבכ"מ עזים בכלל צאן כאן א"ח אלא כבשים בין זכרים ובין נקבות. הי' הצמר שחור או שאר צבע ב"ש חייב הי' הצמר קשה פטור דאינו ראוי ללבישה והכל ילפינן בגמרא ע"ש. וכתב הר"מ דרה"ג נוהג בכלאים ובכוי ובטוש"ע אינו מבואר זה והיא בתוספתא וד"ז דכוי איני מבין הא הר"מ פוסק בכ"מ דכוי ספק חי' ספק בהמה ולא הכריעו בה חכמים אם כן כיון דהוי ספק למה יתחייב ברה"ג דספק פטור כמבואר לקמן. וגם לא הוי אפילו ספק השקול דרוב צדדים לפטור דנהי דהוא מין בהמה מכל מקום אינו כבש אפשר הוא מין בקר או עז כי בספק בהמה נכלל שור ועז ג"כ אם כן למה יתחייב ברה"ג. ואפשר דילפי' ממתנות דשם פוסק הר"מ דחייב מריבוי דקרא אם שור ה"נ ועיין בחולין דף קל"ו וצ"ע. וד"ז דכלאים שכת' הר"מ דחייב ברה"ג ג"כ צ"ע וכלאים דכאן מין צאן עם מין אחר. והנה בש"ס דבכורות דף י"ז מבואר דרחל בת עז ועז בת רחל הכל מודים דצמרו פסול לתכלת ואין לוקין על צמרו משום כלאים והר"מ

פ"ב מה' ציצית כ' רחל בת עז צמרה פסול לתכלת ובפ"י מה' כלאים כת' דרחל בת עז אין לוקין על צמרה משום כלאים ולא כתב ג"כ דעז בת רחל דזה פשוט דעז לא הוי צמר וגם בש"ס לא קאי ע"ז כמבואר רק הרבותא רחל בת עז אף דהיא רחל ונקרא צמר מכל מקום ילפי' בש"ס דכתיב לא תלבש שעטנז צמר ופשתים מה פשתן שלא נשתנה כו' וכן לציצית מגדילים תעשה לך לא תלבש כו' מה פשתן כו' וכן מבואר שם דצמרו אינו מטמא בנגעים ג"כ מדכתיב בבגד צמר ובגד פשתן כו' וכן פסק הר"מ פי"ג מהל' ט"צ ואינו מבואר בר"מ פ"ח מה' כלי המקדש מה דין הצמר הזה לענין בגדי כהונה דאפשר כיון דנקרא צמר כשר רק כאן מבואר דפסול דאיתקש לפשתן אבל בבגדי כהונה דאינו מבואר אפשר דכשר אם כן כיון דראוי לשירות חייב כאן ברה"ג כמבואר כאן בגמ'. אך באמת מבואר בש"ס כ"פ דבגדי כהונה אשתרי שעטנז ואי אמרינן דצמר זה ג"כ כשר לב"כ וזה לא הוי שעטנז אם כן מנ"ל דאישתרי בב"כ שעטנז. אך באמת מבואר כיון דהתורה גזרה דב"כ צריך שיהי' צמר ג"כ והכל בכלל צמר אם כן חזינן דהתורה התירה צמר גמור ג"כ אף דהוי שעטנז או שהותרה או אם אין לו צמר כשר ויש לו רק צמר גמור עשה דוחה ל"ת כיון דהתורה גזרה דצריך שיהי' צמר בב"כ אם כן בכ"ע הן אם הוא כלאים או לא עיין בר"מ פ"ח מה' כה"מ ובראב"ד והדברים עתיקים על כל פנים זכינו לדין דיכול להיות ב"כ בצמר בלא כלאים אם כן נתיישבו הרבה קושיות של הגאון בעל ש"א ע' בה' ציצית שמפלפל האיך עובד הכהן בחטאת העוף הבא על הספק וע' עוד כי לא עיינתי עתה הא הוי ספק כלאים ובאמת משכחת לה בלא כלאים בצמר רחל בת עז ע"ש באחרונים והוא הערה חדשה בעזהשי"ת. ולומר כיון דלא הוי תכלת לענין ציצית ג"כ לא הוי תכלת לב"כ דמנ"ל כיון דבגמרא חושב שעטנז וציצית וט"צ ולא חשיב זה ועל כל אחד יש לימוד והאיך נוכל אנן לומר דבר שלא הוזכר בדבריהם וא"כ כיון דראוי לב"כ חייב ברה"ג. וע' היטב בש"ס דבכורות תראה דעז בת רחל לא מקרי צמר כלל לענין שום דבר ע' בתו' מכל מקום הי' סברא לחייב כה"ג ברה"ג כיון דהמין ראוי לשירות ע"ש בתוס' אבל רחל בת עז ודאי הוי צמר אך הגמרא מחדש דאינו חייב משום שעטנז ואינו ראוי לציצית ואינו מטמא בנגעים דאיתקש לפשתן דלא אישתני אם כן במקום דל"מ היקש בש"ס כגון ב"כ צמר איקרי אם כן כשר לב"כ ומשכחת לה ב"כ בלא שעטנז. על כל פנים ד"ז דכלאים שכ' כאן הר"מ האיך משכחת לה מה הוא הולד הזה אם הוא רחל ראוי לשירות וחייב ברה"ג ובלא כלאים חייב ואם הולד הוא מין אחר אם כן אינו צמר או הצמר קשה כמבואר שם וג"כ א"ח ברה"ג אפילו אביו ואמו (עזים) (כבשים צ"ל נ"ל) וגם למה לא אמרינן דתלוי בחוששין לזרע האב אי חוששין והאם מאיזה מין היא

כמו במתנות וצ"ע וקצרתי ובאתי רק לעורר. וגם ע' ברש"י על הא דאין בצמרו משום כלאים פירש על שה שאינו מיוחד לדורותיו מבואר אפילו רחל בת רחל כל שהפסיק עז בנתיים אינו חייב וע"ש ברש"י דבעינן מיוחד משמת ימי בראשית ובר"מ לא נזכר זה רק רחל בת עז נראה דרחל בת רחל אף שהי' קודם עז מכל מקום חייב על הצמר וכשר לציצית והכל צ"ע ובס"ד אשנה פרק זה. ונוהגת מצוה זו בטריפה כן פוסק הר"מ ועיין בר"נ והכסף משנה מביאו מ"ש בטעמו של הר"מ. אבל הגוזז את המתה פטור כ"כ הר"מ והכסף משנה הרשים שהוא בתוספתא והטעם דלאו צאן מקרי ולא גז מקרי. ונראה דבן פקוע אף ע"פ דהוא כשחוט מכל מקום חייב כיון דרהיט והוא שה מעלי' ועיין בר"מ פי"ב לענין פדיון פ"ח שיש דיעות בזה ועיין ביור"ד סי' שכ"א שם דילפי' שה שה מפסח אבל כאן בודאי הוי צאן ומקרי גז ג"כ כנ"ל ואם שחט בה רוב שנים ועדיין חי וגזזה יש לספק אף דפסקינן להרבה דברים דהוי כחי' מכל מקום אפשר לאו צאן מקרי ולא גז וצ"ע בזה.

ורה"ג אין לו שיעור מן התורה ומדרבנן נותן אחד ששים. האומר כל גיזותי ראשית דבריו קיימים ועיין בש"ס דזה דלא כר"א דיליף מתרומה דלר"א אין בדבריו כלו' כמו תרומה דהאומר כל גרני תרומה לא אמר כלום. ודברי הר"מ דפוסק כר"א לענין חלה ופוסק כאן דהאומר גיזותי ראשית דבריו קיימין סתרי אהדדי ועיין בכ"מ מה שיישב זה. והנה מה דמבואר בש"ס דלר"א רה"ג כתרומה דאומר כל גיזותי ראשית לא אמר כלום איני מבין הדמיון דבשלמא בתרומה דקודם שהפריש הוא טבל ואסור באכילה לכ"א והנותן לכהן טבל לא קיים מצות תרומה כלל שפיר שייך לומר דגזרה התורה שיאמר קצת ואם אמר כל גרני תרומה ל"מ כלל והרי הוא בטבלו כמו שהי' אבל ברה"ג דאינו טובל כלל אף לר"א כמבואר בגמ' וגם הוא חולין גמור כמבואר בר"מ והתורה גזרה שיתן קצת לכהן מאי איכפת לן אם נותן לכהן כל הגיזה בכלל הגיזה יש בה הראשית ומאי איכפת לן שנותן לכהן יותר וע"כ צ"ל כיון דאיתקש לתרומה לר"א גזה"כ הוא דצריך שישייר ואי לא לא קיים המ"ע כלל כמו הנותן לכהן צמר גמלים וכדומה ה"נ כך גזה"כ לר"א. ונ"ל לפי מאי דפסקינן דהאומר כל גזי ראשית דבריו קיימים היינו אם נתן לכהן קיים המצוה אבל בודאי כ"ז שלא נתן לכהן יכול לחזור בו דלא שייך חלות קריאת שם כיון דהוא חולין ולא שייך אמירה לגבוה כי הוא חולין וגם לא שייך נדר כמו צדקה מחמת בפיך כו' דכאן אין סרך מצוה כלל יותר ממה שקצבו חכמינו זכרונם לברכה ואין שום קדושה בזה כמו תרומה וכדומה ובודאי אין הדיבור כלום כנ"ב בס"ד. ואפילו שייר מקצת מכל מקום מה שהפריש יותר ממה שקצוב עפ"י חכמינו זכרונם

לברכה יכול לחזור וא"צ לשאל' כי אין בזה קדושה ולא נדר מצוה ויכול לחזור מדיבורו כנ"ב ופשוט. והנה כבר כתבתי לעיל דכל אישי ישראל חייבים במצוה זו ופשוט דחרש שוטה וקטן פטורים כמו שפטורים מכל המצות שבתורה ובס"ד יבואר לקמן ובתרומה וקדשים קי"ל דקטן מופלא סמוך לאיש אם הפריש והקדיש הו"ל תרומה והקדש וכאן אף אם הוא מופלא והפריש אין חל כלל דהוא חולין גמורים ולא נדר ול"ש מופלא ויכול לחזור אפילו מהשיעור שקצבו חכמינו זכרונם לברכה כיון דפטור ונדר והקדש ל"ש כאן ול"ש דין מופלא כנ"ב. מצוה להפריש תחלת הגיזה ואם הפריש באמצעה או בסופה יצא ויכול להפריש מן החדש על הישן או להיפך ומצטרפין ג"כ לחמשה שיתחייב במצוה זו וז"פ. גזז הצמר וצבעו פטור מליתן דקנאו בשינוי דהפקיע מצותו וחיוב ממון אין כאן דהו"ל ממון שאין לו תובעים ע' בר"נ פרק הזרוע והדברים עתיקים. ליבנו ולא צבעו צריך ליתן לכהן. התולש צמר בידו ולא גזז חייב ברה"ג כן פוסק הר"מ ועיין בר"נ שתמה ע"ז דהר"מ פ"ב מה' מ"ע פוסק גבי לשו"פ דהקוטף פטור כר"י ולר"י התולש רה"ג ג"כ פטור כמבואר כאן בגמ' דדמו אהדדי ועיין בכסף משנה פ"ב שם מה שמיישב ועיין בבכורות דף כ"ה. הי' לו חמשה צאן וגזז אחת ומכר הגיזה ואח"ז גזז שני' ומכר גיזה כו' מצטרפות לרה"ג כ"ה לשון הר"ם. ורש"י והר"נ פירשו דגזז הראשונה ומכר השה וכן כולם אף על פי כשנשלמה הגיזה לא היו הצאן שלו ולהר"מ לא הי' לו גיזה מכל מקום מצטרפות כיון דנתחייב ובשעת גיזה כ"א הי' שלו כר"ח בש"ס ופסקו הלכתא כותי' וסיים הר"מ וז"ל אבל אם היתה לו רחל אחת וגזזה כו' ואח"כ קנה שני' וגזזה כו' אינן מצטרפות והכסף משנה לא הראה מקום ד"ז והוא פשוט כיון דבשעת גזיזה הי' פטור דהי' לו רק אחת ע"כ אינן מצטרפות דחמשה צאן בעי וז"פ. המפריש רה"ג ונאבדה חייב באחריות עד שיתן לכהן ועיין במ"ל אף על פי במת"כ וכן כאן ברה"ג בצבען נפטר כמש"ל דבמתנות כיון שהוא דבר מיוחד ואם נאבד אפילו אוכלן אין כאן אלא חיוב דמים והו"ל ממון שאין לה תובעין אבל כאן דכל הגיזה הוא בעין ויכול עוד לקיים המצוה וכשהוא בעין לא שייך ממון שאין לה תובעין ולפי"ז אם נאבדה כל הגיזה פטור וכן בצובע אם נשתייר צריך ליתן רק בצבע כל הגיזה וכן כאן מיירי דוקא בנשתייר אבל בלא נשתייר פטור דלא גרע מצבעו ע"ש. הלוקח גז צאנו של עכו"ם אחר שגזזן העכו"ם פטור לקח הצאן לגיזתן כו' חייב ופירשו בדעת הר"מ דאם לקח הגיזה בעודו במחובר אף על פי שלא לקח הצאן חייב ורש"י והטור חולקין וסוברים אף אם לקח הגיזה במחובר פטור כיון שהצאן של עכו"ם לא קרי צאנך רק אם קנה הצאן עד אחר הגיזה הו"ל צאנך ועיין בש"ס דמוקי דהקנו לו לשלשים יום ועיין ברש"י דלאו דוקא אלא עד אחר הגיזה ומכאן מוכח

דקנין לזמן הוי שלו דקרי צאנך אם כן ה"ה כל היכי דבעינן שלו אם יש לו קנין לזמן בתוך הזמן הוי שלו כגון גבי אתרוג כה"ג יוצאין בו כמו כאן ועיין בקצה"ח סי' רמ"א באתרוג ואין כאן מקומו ובאתי רק להזכיר וא"ד למוכר שדהו בזמן היובל דהוה ליה רק קנין פירות דזה עדיף כמ"ש בח"ז. השותפים חייבים ברה"ג והוא שיהי' בחלק כ"א מהם כשיעור אבל חמש צאן בלבד של שני שותפים פטורין כ"כ הר"מ והטור השמיט ד"ז והש"ע הביאו והדברים תמוהים דמוכח בש"ס דלרבנן דשותפים ישראל חייבים משמע אף דאין בכ"א כשיעור וכן בחלה מבואר שם דשותפים חייבים ובפירוש פסק הר"מ כאן פ"ו דבכ"ע חייבים רק בשותפת עכו"ם פטור אם אין בישראל כשיעור ואם יש בישראל כשיעור חייב אפילו בשותפת עכו"ם וכן פסקינן בש"ע בסי' שכ"ו וש"ל ועיין בכסף משנה שכ' דאפשר למד הר"מ מדין חלה כו' ואין דמיון וגם הכסף משנה הניח בצ"ע וגם למה סתם הר"מ ולא כתב דשותפת עכו"ם פטור בכ"ע דלרבנן מבואר שם דשותפת ישראל חייב וצאנך למעט שותפת עכו"ם אם כן להר"מ דשותפת ישראל א"ח אלא אם כן כ"א יש לו כשיעור אם כן בשותפת עכו"ם אף בכה"ג פטור ולמה לא הביא הר"מ דשותפת עכו"ם פטור בכ"ע ודין דיש חילוק בין שותף ישראל לעכו"ם מביא בכמה מקומות בה' בכורים וכ"מ וכאן סתם הדברים וצ"ע מאד. ונראה דהר"מ פוסק כר"א אף על פי דרבנן פליגי כיון דשקלינן וטרינן אליבא דר"א כמבואר בש"ס אמר רבא מודה ר"א וכו' הלכתא כוותי' דאף בשותפת ישראל פטור ואין חילוק בין שותפת ישראל לשותפת עכו"ם ע"כ פוטר הר"מ בכ"ע באין כל חלק וחלק כשיעור אך ביש כשיעור לכ"א מצינו גבי חלה אף דשותפת עכו"ם פוטר מכל מקום אם יש לישראל כשיעור חייב ולא מגרע השותפות ה"נ אבל באין לכאו"א כשיעור דהו"ל שותפות פוסק הר"מ כר"א דאפילו שותפת ישראל פטור וגבי אתרוג קיי"ל דאתרוג השותפים א"י דכתיב לכם חזינן דאפילו שותפת ישראל לא מיקרי לכם ועיין בסוכה דף כ"ז שכתבו ג"כ היכי דכתיב לך ואפילו לכם איתמעטו שותפים והיינו כר"א וע"ש שדחו פרש"י ומכל מקום דבריהם צ"ע וכן בש"ס דב"ב ע' ברשב"ם שם בדף קי"ז כיון דבאמת פליגי רבנן וסוברים דשותפת ישראל לא איתמעיט אפילו בלשון מצאנך ואמאי פסקו הפוסקים בפשיטות דבאתרוג השותפים א"י בו כיון דכאן סוברים דישראל לא נתמעט וצ"ע כעת על כל פנים ד' הר"מ נכונים דחזינן דהלכתא כר"א דרבה בר רב הונא בב"ב דסובר דא"י באתרוג השותפות סובר כר"א ע"כ פוסק כאן שפיר ד"ז הכלל ד"ז דשותפת ישראל לא מיקרי לכם הוא פלוגתא בין ר"א ובין רבנן והפוסקים פסקו גבי אתרוג דלא מקרי לכם כר"א וצ"ע ובעזה"י אשנה פ"ז. וג"כ צ"ע כמו דאתמעט מצאנך של עכו"ם למה לא אתמעט ג"כ של ישראל והקונה גיזה במחובר אף

משל ישראל יהיה פטור כמו ב"י וב"י בפסח ובלולב דלא הוי שלו אף שהוא של ישראל אחר ע' בתוס' פסחים ובס"ד אשנה ד"ז.

ואינו נוהג במוקדשין וכ' הר"מ כיצד הרי שהקדיש בהמה לבהד"ב וגזז יכול יהיה חייב לפדות וליתן לכהן או הקדיש בהמה חוץ מגיזה יכול יהיה חייב וכו' ת"ל צאנך ואלו אינו צאנו וכו' וז"מ בש"ס דעל קדשי מזבח א"צ קרא דפטור מרה"ג דאסור בגיזה דכתיב לא תגוז וכו'. ולכאורה קשה מאי מקשה ל"ל קרא הא אסור בגיזה דלמא אתי קרא באם עבר וגזז דהגיזה מותר מן התורה ע' בבכורות דכ"ה בסוגיא ובתו' שם ועיין בתוס' חולין דל"ו ע"א בתו' בד"ה סד"א וכו' ועיין בר"ש במס' ערלה גבי פסה"מ וה"ה תמימים והר"מ מביא כאן פסהמ"ק דפטור וא"כ שפיר ממעט מצאנך דפטור מן התורה אך כל דאי וכו' לא כ' רחמנא מיעוט כמבואר כ"פ בש"ס ה"נ כיון שהוא איסור תורה לא כתבה התורה ברה"ג מיעוט ע"כ גם בפסה"מ ג"כ לא מתוקמי דגם כן הוא איסור תורה והר"מ דין דקדשי המזבח לא הביא ומביא דין דפסה"מ אף דא"צ כמו שמבואר בגמ' דאסור בגיזה מכל מקום פוסק מפרש דבריו וקדשי מזבח כ"ש הוא מדין פסה"מ. אך קשה לדעת הר"מ דסובר דתולש חייב ברה"ג וכן שוטף היינו שנשר מאליו וכן סברי רבנן בגמ' ופוסק כרבנן עיין בכסף משנה פ"ב מה' מ"ע אם כן מאי מקשה הש"ס צאנך ל"ל הא איצטריך בתולש דתולש אינו כגוזז כמבואר בר"מ פ"א ממעילה לענין לאו דלא תגוז ובפרט אם נשרה מאלי' דאין שום עבירה וברה"ג חייב לרבנן ע"כ צריך צאנך למעט וצריך עיון גדול על הש"ס מאי מקשה הא לרבנן צריך צאנך בנשר מאליו דהגיזה מותר מן התורה כמ"ש וצ"ע. ובס"ד אשנה פ"ז. והנה בגמ' מוקמינן המיעוט בקבה"ב דמותר בגיזה מן התורה סד"א ליפרוק וליתב לכהן מיעט רחמנא צאנך. ומקשה הש"ס והא בעינן העמדה והערכה ולא יכול לפדות ומה יתן לכהן כיון דקדשי ע"כ מוקמינן בענין אחר שהקדיש הבהמה חוץ מגיזה וכחישה ע"ש. והר"מ מביא ב' אוקימתות אלו היינו בבה"ב ומקדיש חוץ מגיזה ועיין בכסף משנה שהקשה על הר"מ הא ס"ל דבעינן העמדה והערכה אם כן א"צ לדין הא' מיעוט צאנך ובדין הב' למה השמיט כחישה ע"ש מה שתירץ ועיין בס' שעה"מ וא"ר לפלפל כאן בד"ז כי הדברים ארוכים ואין כאן מקומו. ובגמ' מוקי רבא דאקדיש הגיזה עצמה סד"א דלפרוק וליתב ליה ת"ל גז צאנך יצא זה שמחוסר פדי' וכו' והר"מ השמיט זה ודברי הכסף משנה מ"ש בזה אינם מובנים וד"ז הוא אמת וצ"ע. מי שהיה לו גיזות רבות של רה"ג ורוצה לחלק לכהנים לא יתן לכ"א פחות מה' סלעים כשיהי' מלובן ויכול ליתן לו צואי ויתן לו כ"כ שיהא ה"ס אחר הליבון. ויכול להפריש רה"ג ממעש"מ. ונ"ל אם הי"ל גז והפריש ממנו ואח"ז היה לו גיזות אחרות והפריש

עליהם מן הגיזה הראשונה שכבר הפריש ממנו ש"ד ול"ש כאן כמו תו"מ דאין מפרישין מן הפטור על החיוב זה דוקא שהם טובלים כיון שנפטר הוא חולין אבל כאן דאינו טובל רק מת"כ יכול להפריש מהפטור על החיוב כנ"ל ועיין בגמ'. גם נ"ל דהפרשת רה"ג א"צ שליחות ואם תורם אפילו שלא מדעת הבעלים ש"ד וגם יכול להפריש ע"י עכו"ם דאינו דומה לתרומה רק מה שמבואר בש"ס ומה שאינו מבואר להדיא אין דינו כתרומה כנ"פ. ואפשר אם הפריש רה"ג הו"ל כמתנות דנכרים וחל שם רה"ג דהו"ל ממון כהן ול"ש שאלה כלל כי אינו קדוש ולא נדר וכדומה ואפשר כיון דמצוה להפריש הו"ל כמו צדקה ומהני שאלה וצ"ע. ודעת הטור דה' צאן אם הי' הגיזה ו"ס חייב ברה"ג ומתן ה"ס לכהן דדעת הרי"ף דד' צאן חייב ברה"ג ע' שיטות אלו בטור ואני כתבתי דעת הר"מ. ושותפת כהן הו"ל כמו שותפת עכו"ם וכבר הבאתי דעת הר"מ שאינו מחלק כאן רק שותפים שאין לכ"א כדי חיוב פטור בכ"ע ואם יש לכ"א כדי חיוב חייב בכ"ע אם כן אין חילוק בין שותפת ישראל בר חיוב ובין שותפת כהן ועכו"ם בני פטור. ומי שחציו כהן וח"י כאשר הבאתי כ"פ בח"ז בודאי נותנים לו רה"ג ואין בו קדושה ויוצאים ומכ"ש שהוא פטור וז"פ. וכל אישי ישראל חייבין במ"ז חוץ מחרש שוטה וקטן וכבר כתבתי דל"ש כאן מופלא סמוך לאיש דאין כאן קדושה ולא נדר והוי ככל המצות שקטן פטור עד שיגדיל כ"נ ואקוה להש"י אשר יגמור עלי לשנות מצוה זו ולברר הדברים על מכונם כי כעת הפסקתי בין הפרקים ולא יכולתי לעיין היטב:

מצוה תקט

סעיף א

שיהיו הכהנים והלוים עובדים במקדש וכו'. מצוה זו מבואר בר"מ פ"ד מהל' כלי המקדש ואכתוב בקיצור כדרכי בס"ד ועיין בסמ"ק לרבינו והרמב"ן ולא אאריך בענין שפלפלו הם אם הוא מצוה או לא כי מה אנחנו להכריע רק אכתוב הדינים ועיין ברמב"ן שדעתו שהוא הל"מ ואכתוב כפ"ד הר"מ שהרהמ"ח נמשך אחריו. ומבואר כאן בר"מ דהכהנים נחלקו למשמרות ומרע"ה חלקם לח' ושמואל הנביא ודוד המע"ה חלקו לכ"ד וז"פ דעיקר המצוה רק שלא יהיו מעורבבים אבל מנין המשמורות אינו מה"ת. ונחלקו לפי מיעוט וריבוי הכהנים ובימי מרע"ה עד שמואל היו הכהנים מועטים ונחלקו לח' ובימי שמואל נחלקו לכ"ד ובזמן מן הזמנים יכולים או לעשות יותר לחלקם ד"מ על נ' ויותר או למעט כפי ריבוי הכהנים. ובכלל המצוה דבכל רגל מג' רגלים כל הכהנים שוים בקרבנות הבאים מחמת הרגל וא"י לדחות עד משמרו ויבואר בסמוך ומצוה זו אינה רק

בכהנים לבד דפסוק זה כי יבא הלוי דמוכח ד"ז וכן ברגל מיירי רק בכהנים לבד כמבואר ברמב"ם כאן ה"ו וכ"מ ברמב"ן שם מהספרי ומה שחלקו הלוים ג"כ לכ"ד משמורות עשו מעצמם אבל אינו בכלל מצוה לדעת הר"מ וכן ד"ז דברגל הכל שוים דמוכח מפסוק זה היינו בכהנים לבד דהפסוק מדבר רק בכהנים אבל בלוים לא היה להם יפוי ברגל מכל ימה"ש עיין בר"מ ובסמ"ק ותבין והדברים ברורים ופשוטים ע"כ ד' הרהמ"ח כאן צ"ע מאד דכלל במצוה זו לוים הן לענין חילוק משמרות והן לענין רגל כ' כ"פ דלוים ג"כ ברגל שוים ובאמת דד"ז דרגל דיד כולם שוים מקרא זה הוא רק בכהנים וכ"מ כ"פ ובר"מ כאן אבל הלוים אינם בכלל זה לענין רגלים וכן לדעת הר"מ דחילוק המשמרות גם כן מפסוק זה אין הלוים בכלל פסוק זה כי אינו רק בכהנים בלבד ע' היטב ותראה ודברי הרהמ"ח צריך עיון גדול כעת. והנה השוויית הכהנים ברגלים אינו רק בקרבנות הבאים מחמת הרגל היינו מוספים וקרבנות ראי' וכו' אבל תמידים וכן נו"נ שייך למשמר הקבוע ועיין בש"ס סוכה דנ"ו מבואר דגם עולת קיץ המזבח ופר העלם דבר ושעיר ושעירי עכו"ם הכלל כל שקרב בשאר יה"ש אפילו ברגל שייך רק למשמר הקבוע ועיין בתוס' שם דגם מוסף שבת שייך למשמר הקבוע רק לחה"פ הוא לכל הכהנים מקרא ע"ש אבל עבודת לחה"פ היינו סילוקו וסידורו והקטרת בזיכין זה שייך למשמר הקבוע ועבודת שתה"ל הוא בכל הכהנים דהוא מחמת הרגל וכן עומר התנופה שייך נמי לכל הכהנים ועיין בר"מ שהשמיט קצת דינים מה ששייך למשמר הקבוע ומה שכולם שוים ועיין במ"ל שעמד בזה ועיין במ"ל שמביא פלוגתא בירושלמי אם יום טבוח של עצרת שייך למשמר הקבוע או לכל המשמרות ונראה דלאו דוקא ה"ה כל ז' ימי תשלומין דמביאין קרבנות הרגל יש ספק זה והר"מ השמיט זה והנה טעם פלוגתתן א"י כי אין בידי הירו' לעיין בו. וכן כהן שהי' לו קרבן להקריב אפילו חטאתו ואשמו הרי זה בא למקדש ומקריבו בכל יום שירצה וא"צ ליתן לאנשי משמר שנא' ובא וגו' ושרת וג"כ עבודתם היינו אכילת הקרבן ועורה שלו ויליף בגמ' דב"ק דק"ט ע"ב מפסוק ואיש את קדשיו וכו' וכשם שהוא בעצמו יכול להקריב כך יכול לעשות שליח לאיזה כהן שירצה או מי שיבחר מאנשי המשמר או כהן ממשמר אחר ונותן לו להקריבה ועור הקרבן ועבודתה לאותו הכהן בלבד שנתן לו כ"ה לשון הרמב"ם והראב"ד השיג עליו דעבודתו ועורו שלו הוא ועיין בכ"מ. ולענ"ד גם הר"מ מודה לזה רק עיקר הכוונה דברצונו תליא כיון דיכול לעשות שליח הן על הקרבה והן על עבודתו ועורה אם כן אם רוצה נוטל לעצמו ואם רוצה נותנו לכהן שמקריב כנ"פ. ובאם ג"כ כמו שאם נותן לאיזה כהן שירצה ועבודתו ועורו שלו או של אותו הכהן ה"ה נמי יכול ליתן לא' להקריב וא' יטול העור והבשר כיון שהכל שלו

ויכול לעשות שליח אם כן יכול לעשות שליח כמו שירצה כנ"ב ועיקר הקושיא בגמ' עורו שלו היינו ולא של אנשי משמר אבל אין חילוק בין שלו או של מי שירצה וז"פ.

היה הכהן בעל הקרבן בע"מ אם כן אינו ראוי להקריב וא"י לעשות שליח דמי איכא מידי דאיהו לא מצי עביד וכו' נותן קרבנו לאנשי משמר ועבודתה ועורה שלו כ"ה בגמרא ופירש"י דעבודתה ועורה כיון דבע"מ ראוי לאכילה וחולק בקדשים ע"כ הוא שלו. ופשוט דלשיטה זו ה"ה דיכול ליתן עבודתה ועורה למי שירצה כיון דשייך לו יכול לעשות שליח. אך רש"י מביא גירסא אחרת דעבודתה ועורה שלהם היינו לאנשי משמר כיון דהם מקריבים וכן גורס הר"מ ופוסק כן דהכל לאנשי משמר וצ"ל אף דיכול לאכול בעצמו מכל מקום כיון דעיקר הקרבן הוא הקרבה וכיון דהם מקריבין שייך להם ויש קצת דקדוק בד' הרמב"ם דבכל הדינים כ' עבודתה ועורה וכו' והיינו אכילתה כי הם שוים ובש"ס כאן גבי בע"מ מבואר ג"כ עבודתה ועורה וכו' והר"מ כאן גבי בע"מ כתב נותן קרבנו לאנשי משמר והעור שלהם והשמיט תיבת עבודתה וצע"ק. היה הכהן זקן או חולה אם אינו יכול להקריב כלל נותן לאנשי משמר והכל שלהם ואם יכול להקריב ע"י הדחק נותן לכל כהן שירצה דהקרב' על ידי הדחק שמה הקרבה יכול לעשות שליח ג"כ אבל העור והעבודה שייך לאנשי משמר וא"י לעשות שליח כיון דאכילה ע"י הדחק ל"ש אכילה (ועור ואכילה שוים ע"ש בתוס' בד"ה לבעלי מומין טהורים וכו' מה שהקשו ודבריהם תמוהים שמחלק בין עור לאכילה ומשנה מפורש' כל שלא זכו הכהנים באכילה לא זכו בעורה ע' בזבחים שוב ראיתי שהת"ח תמה עליהם ועיין בס' פ"י מה שתירץ ואין כאן מקומו) ע"כ א"י לעשות שליח ושייך למשמר הקבוע. היה כה"ג אונן דכה"ג מקריב אונן ואינו אוכל אם כן על הקרבה עושה שליח ונותנו לכל כהן שירצה אבל על אכילה אינו עושה שליח כיון שאינו אוכל ע"כ אכילתו ועורו של אנשי משמר. היה הכהן טמא בקרבנות צבור היינו כל המשמר הם טמאים וק"צ קרב בטומאה נותן הקרבן למי שירצה כיון דיכול בעצמו להקריב מצי למיעבד שליח ועבודתו ועורו לבעלי מומין הטהורים שבאותו משמר כיון דאינו נאכל לטמאים אם כן שייך האכילה לבע"מ הטהורים במשמר הזה דא"י לעשות שליח לאחר כיון דהם עצמם א"י לאכול ועיין בתוס' שתמהו עורה אמאי לבעלי מומין הטהורים יזכו כולם וכו' ודבריהם תמוהים הא כל שאינו זוכה בבשר אינו זוכה בעור והת"ח תמה ע"ז ועיין בספ"י והבאתי למעלה. והר"מ כ' ד"ז בדרך אחר וא"א להלום דבריו ועיין בהראב"ד שהשיג עליו ועיין בכסף משנה שהגיה בדבריו ע' בדבריו. והנה דוקא כהן טמא בק"צ הדין כן דיכול להקריב וא"י לאכול אבל משמר הטהורים יכולים ליתן הקרבן לכל מי שירצו וגם האכילה כי הקרבן שייך

להם לגמרי ואין שום אדם יכול לדחותם אבל הם עצמם יכולים ליתן לכל מי שירצו כי שייך להם וז"פ.

ובש"ס דנדרים דף ל"ה ע"ב איבעיא להו הנהו כהני שלוחי דידן נינהו או שלוחי דשמיא למאי נפקא מינה למודר הנאה אי שלוחי דידן וכו' אסור אי שלוחי דשמיא מותר וכו' ולא איפשטא ולכאורה קשה הא חזינן כאן דהתורה זיכה כל הקרבנות לאנשי משמר ועל כהן בעצמו מבואר בש"ס דב"ק לימוד דיכול להקריב ולעשות שליח כל מי שירצה מפסוק ובא וגו' ואי שלוחי דידן נינהו האיך נעשים שלוחים בע"כ אם כן כ"א מישראל יש לו רשות ליתן למי שירצה כי בע"כ אינו שליח וא"צ קרא לכהן בעצמו אם כן מוכח להדיא דשלוחי דשמיא נינהו ע"כ זכו אנשי משמר ובכהן עצמו נתנה לו התורה רשות שיקריב בעצמו או שליח. והנה הר"ן כאן והתוס' במס' קידושין דף כ"ג ע"ב בד"ה דאמר וכו' לחד תירוצא ובש"ס דיומא דף י"ט ע"ב בד"ה מי וכו' נהי דאיבעיא בנדרים לא איפשטא, איפשטא מדרב הונא ברי' דר"י דסובר הני כהני שלוחי דשמיא נינהו דאי שלוחי דידן מי איכא מידי וכו' וכן פסק הר"מ פ"ו מה' נדרים דשלוחי דשמיא נינהו. ולכאורה ר"ה א"צ להוכחה זו תיפוק ליה דחזינן דבע"כ נעשו שלוחים ואי שלוחי דידן האיך יכולים להעשות שלוחין בע"כ שלא מדעת בעל הקרבן ואפשר ר"ה חדא נקיט אך בש"ס דנדרים קשה דמוכח מכאן ג"כ ולא מאמורא הלא במשנה מבואר דברגלים שוים וגם ת"ר בב"ק היא ברייתא אם כן איפשט דשלוחי דשמיא נינהו לא מאמורא לחוד. והתוס' בקדושין תירצו עוד דהתם בנדרים אבעיא דזה ברור דהוי שלוחי דשמיא מטעם דר"ה ברי' דר"י אך מיבעי לן אי שלוחי דשמיא דוקא נינהו ולא שלוחי דידן כלל או דלמא הוי נמי שלוחי דידן ונ"מ לענין כהן מקריב שלא מדעת בעלים וכו' ואין לדבריהם הבנה דהא מבואר שם נ"מ להדיא לענין מודר הנאה אם כן לדבריהם האיבעיא אם הם שלוחי דרחמנא דוקא מותר במודר הנאה ואי שלוחי דידן נמי אסור במוה"נ וכן כתבו התוס' ביומא ע"ש והמהרש"א עמד בזה וכ' שדבריהם כדברי התוס' ביומא דגבי מוה"נ אף אם הם שלוחי דשמיא ושלוחי דידן נמי אסור במוה"נ ע"כ איבעיא שם אף דידעינן דשלוחי דשמיא נינהו רק ר"ה ברי' דר"י סובר דלאו שלוחי דידן לחוד רק שלוחי דשמיא נינהו נמי ואין נ"מ למוה"נ דאף אם שלוחי דשמיא נמי הם מכל מקום אסור במוה"נ רק נ"מ אם שלוחי דידן בלחוד א"י הכהן להקריב בלא דעת הבעלים ועיין בתוס' שכתבו מפורש דאי אינו רוצה אינו נותנו לכהן באותו משמר ואי אף שלוחי דשמיא א"י למחות בכהני המשמר ויכולים להקריבו בלא דעתו ע"ש והאיך עלה על דעת ר"ה דיכולים ליתן לכל כהן שירצה ודוחה מצד הסברא דמי איכא מידי וכו' בלאו הכי הא חזינן דהתורה כתבה

קרא דהכהן יכול להקריב בעצמו מכלל דישראל מקריבין בעצמו בלא דעתו דאל"ה מאי חילוק בין כהן לישראל דהא כ"א יכול ליתן למי שירצה וממילא כהן דחזי בעצמו יכול להקריב בעצמו וצריך עיון גדול. ונ"ל דדין זה דפסקינן דהנהו כהנים שלוחי שמיא נינהו לענין מוה"נ ג"כ דוקא בקרבן של ישראל דמבואר דמי איכא מידי וכו' אבל בכהן דיכול להקריב בעצמו ול"ש מי איכא מידי וגם חזינן דהתורה גזרה דנותן לכל כהן שירצה כמבואר כאן אם כן בודאי הו"ל שלוחי דידן אם כן כהן המודר הנאה מכהן א"י ליתן הקרבן למי שמוה"נ ממנו כי הוא שליח דידיה ואינו מבואר זה בר"מ פ"ו דנדרים כי הוא דבר פשוט. אך אני מסופק כיון דחזינן דהתורה עשאם לכהנים שלוחים אך נגד כהנים אם רוצה הכהן הוי שליח דידי' אם הכהן מוה"נ מכל משמר אם מותר ליתן לכהן באותו משמר הקרבן אם אומר אינו רוצה בשליחות רק הם שלוחי דשמיא כמו כל ישראל. או דלמא נגד הכהנים לא רצתה התורה כלל שיהיו שלוחי דשמיא רק שלוחי הכהנים ואסור ליתן להם. ואפשר דהתורה היקל להם להיות שלוחי דידהו ומכל מקום אם הכהנים רוצים מסלקים עצמם משליחות והוי ככל ישראל והם שלוחי דשמיא והוא הערה חדשה בס"ד. הכלל אם בקרבן כהן דהו"ל הכהנים שלוחי דכהן אם הם ג"כ שלוחי דשמיא אם הכהנים רוצים להיות ככל ישראל א"ד נגד הכהנים לא רצתה התורה כלל לעשות אותם שלוחי דשמיא רק הם שלוחים דבעל הקרבן וצ"ע ובאתי ר"ל. והנה הנהו כהני שלוחי דשמיא מי איכא מידי וכו' ובקרבן כהן נותן למי שירצה כיון דהוא בעצמו מקריב יכול לעשות שליח כמ"ש ומבואר כאן אפשר לומר לפי שיטת הר"מ פ"ו מה' ביאת מקדש דחלל אף שהוא כזר מכל מקום אם עבד אינו מחלל עבודה דכתיב ברך ה' חילו אף חולין שבו וכו' ועיין בס' מחנה אפרים הובא דבריו בס' משנ"ח מצוה י"ז שמביא בשם מהראנ"ח מי שנשבע וכו' וסברת מח"א שם היכי אמרינן מי איכא מידי דאיהו לא מצי עביד ומשוי שליח היינו אם בדיעבד ג"כ אם עביד ל"מ מעשיו ל"מ שליח אבל אם בדיעבד מהני מעשיו כגון שנשבע שלא יקדש אשה וקדשה ע"י שליח משוי שליח כיון דבדיעבד אהני מעשיו ע"ש אם כן כאן נמי דהם שלוחי דשמיא מטעם דל"מ עביד וכו' אבל חלל דבדיעבד אהני מעשיו והו"ל מצי עביד ויכול לעשות שליח אם כן יכול חלל ליתן קרבנו לכל כהן שירצה כי בכה"ג הכהן הוא שליח של בעל הקרבן ונ"מ ג"כ למוה"נ וגם לד"ז שמבואר בכאן אם יכול ליתן לכהן שירצה או לאנשי משמר וצ"ע. לעיל כתבתי דין דרגל כל הכהנים שוים ולא ראיתי היאך הדין בערב פסח עם הפסחים והחגיגות אם שייכים לאנשי משמר דוקא או דינו כרגל שיד כולם שוים ואפשר כיון דבגמרא דסוכה ילפינן דשוים ברגלים מאחד שעריך בשעה שכל ישראל נכנסים בשער

אחד והיינו רגל נקרא כל ישראל נכנסים בשער אחד וריבתה התורה שיהיו שוים ובש"ס דזבחים דף קי"ד ע"ב מבואר דר"ש אומר מנין לזובח פסחו וכו' ומסקינן דלאחר חצות וע"ש ברש"י ואמרי' דכתיב לא תוכל וכו' באחד שעריך בשעה שכל ישראל נכנסים בשער אחד והיינו לאחר חצות לשחוט פסחיהם ע"ש ברש"י אם כן חזינן דער"פ אחר חצות מקרי כל ישראל נכנסים בשער אחד ג"כ אם כן מדמרבינן כאן רגלים דהוי כל ישראל נכנסים בשער אחד וחזינן דע"פ ג"כ נקרא כל ישראל נכנסים וכו' אם כן ער"פ ג"כ נתרב' דשוה לרגל דכל ישראל נכנסים וכו' ומכל מקום כיון דלא ראיתי מפורש בשום מקום מה אני פוסק והדבר שקול עד יבוא ויורה צדק לנו בב"א ואם נאמר דפ"ר שוים אפשר לחקור בפ"ש מאי הדין כי לכמה דברים שוים וכו' ובאתי רק לרמוז. וכל משמר ומשמר מחולק לבתי אבות ואינו מבואר בר"מ ובהרהמ"ח כמה ב"א יש ולכאורה כי שבעה ב"א יש לכל אחד יומו וכן פרש"י במשנה בתענית דף ט"ו ע"ב בד"ה אנשי וכו' כתב וז"ל המשמרה מתחלקת לשבעה ב"א כנגד שבעה ימי השבוע כ"א ליום עכ"ל וכ"כ הרע"ב במשנה פ"ב דתענית משנה ו' ובפ"א דתמיד מ"א דהמשמר מתחלק לשבעה ב"א ודבריהם סותרים גמרא מפורשת במנחות דף ק"ז ע"ב דמבואר שם הנהו ששה כנגד מי כנגד ששה ב"א הכהנים וכו' פרש"י כנגד ששה ימי השבוע זה עובד יומו וזה עובד יומו ובשבת כולם שוים מבואר להדיא דלא היה רק ששה בתי אבות וצ"ע. והמשמרות מתחלפין משבת לשבת כמבואר בש"ס וברמב"ם ודברי הרמב"ן שהביא הרהמ"ח הם בסמ"ק לרבינו:

מצוה תקי

סעיף א

שנמנענו שלא לקסום וכו'. מבואר בר"מ פי"א מהלכות עכו"ם ודעתם דהקוסם עצמו אם עשה מעשה לוקין מלאו זה והשואל לקוסם הרי זה מגונה נראה דאינו עובר בלאו הזה כלל אפילו במעשה כי השואל אינו בכלל קוסם ועיין בלחם משנה שכתב דגם השואל בקוסם ועשה מעשה לוקין והר"מ סמך על מ"ש למעלה ע"ש ועיין בספר משנ"ח מצוה זו שהאריך בזה ומסיק דהשואל אינו עובר בלאו כלל ומביא דברי הרמב"ן ותה"ד ועיין בש"ך יו"ד סי' קצ"ט סק"א ועיין בס' סדר למשנה דהאריך ג"כ וכתב דאין לאו בשואל בקוסם רק מגונה ותמים תהיה כתיב וכו' ע' בדבריהם ומכל מקום אני לך ועיין י"ד סימן קע"ט. ולאו זה לא הוי לאו שבכללות דהרבה דברים נכללו כאן קוסם מעונן וכו' כיון דהרבה דברים שבכאן יצאו מן הכלל בפ"ע. ע' בסמ"ק לרבינו באריכות ובר"מ פח"י

מהלכות סנהדרין ועיין במשנ"ח שכתב גם כן אף דלדעת רש"י ותוס' בשבת גבי מחמר דסברי דהוי לאו שניתן לאזהרת מב"ד כיון דבקרא זה מבואר אזהרה של מב"ד אם כן כאן דמכשף גם כן כתיב בקרא וחייב מב"ד מכל מקום כיון דבכמה דברים בלאו זה יצאו בפ"ע למדים על הכלל ולא הוי לאו שניתן לאזהרת מב"ד כמו דלא הוי לאו שבכללות ע"ש. ונוהג בכל אישי ישראל וככל הלאוין הלוקין וע' עוד בס' הנ"ל דתמים תהיה אינו עשה רק זהירות ומוני המצות אין מונים תמים וכו' למצות עשה:

מצוה תקיא

סעיף א

שלא נשתדל במעשה כישוף וכו'. מבואר בר"מ פי"א מהלכות עכו"ם וביור"ד סי' קע"ט. המכשף חייב סקילה וזה מבואר בש"ס סנהדרין וילפי' שם ע"ש אם הי' בעדים והתראה ככל ח"מ ומבואר ג"כ בר"מ פט"ו מהלכות סנהדרין ואם במזיד בלא התראה חייב כרת או בשוגג חייב חטאת ע' בכריתות במשנה ראשונה דלא נחשב בכלל הכריתות ובחיוב חטאת ע"ש וגם הר"מ פ"א מה' שגגות לא חשיב זה בכלל המ"ג שחושב שם ח"כ וחייבי חטאות ע"ש מבואר דאין בלאו הזה לא כרת ולא חטאת ורבינו הר"מ בסמ"ק שלו בלאוין במצוה סי' שנ"ב חשיב י' חמב"ד שאין בהם כרת ולא חשיב מכשף ובמצוה ל"ד כ' בפירוש דמכשף חייב חטאת אם כן ח"כ ג"כ כי אין חטאת אלא בחייבי כריתות כידוע. אך בחיבורו הגדול חזר בו ואינו חושב בפ"א מה' שגגות מכשף מח"כ ומח"ט ועיין במ"ל פ"א מה' שגגות שעמד בזה על דברי רבינו בס' המצות אמאי לא חשב זה בהנך מ"ג וגם לא נחשב במשנה דכריתות וגם תמה על רבינו דבת"כ מבואר להדיא דעל מכשף אינו ח"כ וגם אם הי' הדין שחייב חטאת בלא ח"כ מכל מקום א"ח חטאת דאין בו מעשה וכו'. (והנה מ"ש בשם הת"כ דאין בו מעשה צ"ע דמבואר להדיא בש"ס ובר"מ כאן ויבואר סמוך בס"ד דמכשף יש בו מעשה ואין הת"כ בידי לעי') והניח ד' הר"מ בס' המצות דמח"כ וחטאת במכשף בצ"ע והרהמ"ח כאן מחייבו חטאת בשוגג ונמשך אחר הר"מ בסמ"ק ושמחויב כרת לא הביאו והמ"ל מביא ג"כ דברי הרהמ"ח והניח בצ"ע. וראיתי בס' משנ"ח מצוה נ"ב שכ' שהרב המחבר שגג בזה שחייבו חטאת דבאמת אין בו כרת וחטאת ע"ש. ובאמת לא על הרהמ"ח בלבד תלונתו אלא על רבינו הר"מ בסמ"ק שכ' כן והרהמ"ח נמשך אחריו וכבר קדמו המ"ל בזה. וכ' הר"מ דאין המכשף חייב סקילה רק בעשה מעשה אבל האוחז את העינים והוא שיראה שעשה והוא לא עשה לוקין מכת מרדות מפני שניתן האי לאו לאמב"ד ולדעת הב"י נותן הר"מ טעם בלא עשה מעשה דאין

לוקין דהוי לאו שניתן לאמב"ד ולפי"ז עובר בלאו תמיד רק דאין לוקין. ובאמת בש"ס דסנהדרין מבואר שם אמר אביי ה' כשפים כה' שבת יש מהם בסקילה ויש מהם פטור אבל אסור ויש בהם מותר לכתחלה העושה מעשה בסקילה האוחז את העינים פטור אבל אסור וכו' אם כן שוה לשבת ובשבת פטור אבל אסור הם אסורים רק מדרבנן כמבואר בר"מ בה' שבת ואפשר דשוה לשבת לענין שפטור אבל לענין איסור חלוקים הם דבשבת רק איסור דרבנן וכאן הוי לאו שניתן לאמב"ד ועיין בס' משנ"ח שעמד בזה ודעתו דהא דנתן הר"מ טעם דאין לוק' דניתן וכו' היינו במכשף במעשה אבל בלא מעשה הוא רק איסור דרבנן והנה כאן פוטר הר"מ אוחז את עינים ממלקות ולעיל מחייב מלקות משום מעונן באוחז עינים עיין בכסף משנה שהאריך בזה. ולשאול במכשפים לא נתבאר בתורה איסור רק בודאי אסור משום תמים תהי' ועיין במשנ"ח מה שמביא בשם האחרונים ועיין בב"י סי' קע"ט והרהמ"ח כתב דזה הוא ניצוץ מע"ז אפשר גם במקום סכנה אסור כע"ז ולא גרע מאביזרי' דע"ז ע' לעיל וגם לענין רשע לע"ז כידוע וצ"ע. ונוהג בכל אישי ישראל. מבואר בסנהדרין דף ס"ח אף דמכשף בעושה מעשה חייב סקילה ומצינו דר"א עשה מעשה בכישוף ולמד לר"ע להתלמד שאני דאמר מר לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות ופשוט ה"ה קוסם וחובר וכו' כי הפסוק הזה כאן כתיב לא תלמד לעשות וכו' לא ימצא בך מעונן מנחש וחובר וכו' ושואל אוב וכו' ומכשף וכו' אם כן כיון דקאי על מכשף קאי אכולהו דלהבין ולהורות מותר ולא ראיתי בר"מ שיביא דין זה ומההיא דכתב בסנהדרין דהסנהדרין היו מכירים בכישוף אפשר לא עשו ולמדו אצל עכו"ם ובאמת מעשה רב דר"א למד לר"ע במעשה ודאי הלכה כ"ה וצ"ע על השמטת הרמב"ם זה:

מצוה תקיב

סעיף א

שנמנענו מלעשות השבעות וכו'. מבואר בר"מ מהלכות עכו"ם ובי"ד סי' קע"ט. והנה הרב המחבר כ' שני מיני חבר אחד הלוחש על הנחשים והעקרבים שלא יזיקו או אומר דברים על מכה שתנוח מעליו הכאב ויש שפרשו שמקבץ בתחבולותיו נחשים וכו' או שאר חיות למקום אחד וכו' ובאמת דברי הר"מ הם גמרא ערוכה בסנהדרין דף ס"ה ע"א ת"ר חובר חבר אחד חבר גדול ופרש"י בהמות וחיות ואחד חבר קטן ואפילו נחשים ועקרבים אמר אביי הלכך מאן דצמיד זיבורא ועקרבא אע"ג דמכוין דלא ליזקי אסור והיינו דמאסף אותם ע"ש. אם כן דברי הר"מ מפורש בגמ'. והר"מ כ' רק פירוש הראשון

והא דמקבץ חיות אינו מביא כלל ועיין בטור שמביא ג"כ שניהם. ולכאורה צ"ע על הרמב"ם דאינו מביא מה שמפורש בגמ' וזה שמביא לא הראה לנו הכסף משנה מנין לרבינו דזה הוי בכלל חובר. והר"מ כ' מי שנשכו נחש מותר ללחוש על מקום הנשיכה אפילו בשבת וכו' הואיל ומסוכן הוא התירו כדי שלא תטרף דעתו וכו'. והנה האיסור בשבת מחמת דברים בטלים עיין בכסף משנה אם כן קשה דהוא משנה שאינה צריכה דמה לאו שבתורה דחובר התירו לו מכש"כ דברים בטלים בשבת. וגם זה פשוט דבפ"נ עובר על לאו דאין לך דבר שעומד בפני פ"נ ומאי קמ"ל דהותר לאו דחובר מפני פ"נ ועיין בסנהדרין דף ק"א דמבואר שם דלוחשין לחישות נחשים בשבת וכולל עם דינים דסכין ומשמשים במעיים בשבת ומעבירין כלי וכו' ארשב"ג בד"א בכלי הניטל וכו' ומיירי באין בו סכנה כלל ע"ש ופשוט דבמקום סכנה הכל מותר בשבת אפילו מלאכות ורש"י פירש לוחשין על הנחשים וכו' בשביל שלא יזיקו ואין בכך משום צידה עכ"ל וקשה בחול מי התירו הא הוי חובר כמבואר בד' ס"ה דצמיד זיבורא וכו' כדי שלא יזיקו אסור ואי באיכא סכנה אפילו צידה הותר דאין לך וכו' אך נראה דרש"י סובר דזה אינו חובר כיון דאינו מאסף כפשטא דגמרא דף ס"ה דמאסף ואשמעינן אף דעושה שזה ניצוד לא הוי צידה אבל הר"מ דסובר דמלחשין על הנשיכה מגמרא זו א"י היאך דבמקום סכנה פשיטא כמ"ש. והכסף משנה הראה מקום ד"ז מש"ס זו דלוחשין והוא תמוה לפענ"ד דהש"ס מיירי באין בו סכנה וביש בו סכנה א"צ ללמוד ממקום זה כי ידוע הוא דאין לך דבר שעומד בפני פ"נ על כל פנים רש"י דפירש על הלוחש שלא יזיק הנחש לא סבירא לי' כהר"מ דלהר"מ הוי חובר כמ"ש בפירושו אם כן האיך רשאים ללחוש הא הו"ל חובר באין סכנה ואי ביש סכנה אפילו היה צידה מותר ורש"י סובר כפשטא דגמרא דוקא מאסף הו"ל חובר אבל הר"מ דס"ל דזה הוי חובר אין לו ראיה ודין זה דכתב הכסף משנה דיצא לו מכאן דפירש כן הוא תמוה דבלאו הכי אין לך דבר שעומד וכו'. והר"מ לשיטתו דהחובר חבר הוי לוחש שלא יזיק או שלא יוזק הו"ל לאו שאב"מ דהוי רק דיבור ע"כ כתב דאין לוקין על לאו זה רק באם הלוחש עושה מעשה דרמז באצבעו או הי' מפתח בידו וכו' ואם לא עשה מעשה כלל אין לוקין. אך כפי שמבואר בש"ס דמאסף הוי חובר אם כן כיון דנתאסף הו"ל ע"י דיבורו איתעביד מעשה ולוקין כמו תמורה דהוי מעשה והדברים עתיקים עבלח"מ בה' שכירות. וד' הרהמ"ח צ"ע דמביא סתם דלוקין ומביא פירוש הר"מ ג"כ ולא כתב דצ"ל במעשה כיון שאוחז בידו וכו' ואף אם עושה מעשה קשה לשיטת הרהמ"ח כ"מ דאם משכחת לה בל"מ אין לוקין אף במעשה אם כן ה"נ משכחת לה בל"מ שאינו אוחז בידו וכו' אך כ"כ כ"פ בשם ס' שעה"מ דוקא אם הדבר

שעושה עכשיו במעשה יכול לעשות בל"מ אין לוקין אבל אם הדבר שעושה צריך מעשה וא"א בלא מעשה אף דהלאו משכחת לה בל"מ מכל מקום לוקין ע' גבי ב"י וב"י בפסח אם כן ה"נ אם עושה מעשה מחמת דא"א לעשות בל"מ שפיר דלוקין וגם זה צ"ע אם נאמר כדעת הר"מ דדברים אלו אינם מועילים כלל ולא ייטיבו ולא ירעו אם כן שפיר יכול להיות בל"מ כיון דבאמת אינו מועיל רק התורה הקפידה על סכלותו והבן. אך על כל פנים בלא עשה מעשה כלל ודאי אין לוקין צ"ע למה לא הביא זה הרב המחבר וסתם וכ' דלוקין בלאו זה. שוב ראיתי בס' משנ"ח שעורר בקצת דברים שכתבנו וע"ש מ"ש מאי שמבואר בפסחים דככר בפי נחש אם צריך חבר וכו' היינו ע"י עכו"ם דהאיך יכול לעבור על איסור תורה דחובר משום בדיקת חמץ דרבנן ע"ש מה שפלפל עוד. והר"מ כ' דאיש האומרי' עליו הדברים לרפואתו מכין אותו מכל מקום שנשתתף עמו בשטותו ועיין בס' משנ"ח דיש פוסקין דגם הוא עובר בלאו ע"ש. ונוהג בכל אישי ישראל ככל הלאוין:

מצוה תקיד

סעיף א

שלא לשאול באוב וידעוני וכו'. גם זה מבואר בר"מ פי"א שם וביו"ד שם ודעת הר"מ והרהמ"ח דלאוים של השואל הם כאן וצריך להתרות בשואל הלאו זה לפמ"ש כמה פעמים בח"ז דצריך להתרות בו משום הפסוק של הלאו ודעת רש"י בסנהדרין דף ס"ה ע"א דהשואל עובר בלאו דאל תפנו וכו' והתוס' השיגו עליו וכתבו דהלאו הוא מפסוק זה כדעת הר"מ והרהמ"ח ועיין בס' משנ"ח מצוה נ' מה שמפלפל מסוגיא דעירובין דף י"ז ע"ב דאזהרת השואל מאל תפנו כדעת רש"י ע"ש ומכל מקום אני לך. והר"מ כתב כאן דהשואל אין לוקין ואם כיון מעשיו ועשה כפי מאמרו לוקין והיינו אם לא עשה מעשה רק שאל בלבד אין לוקין דהו"ל לאו שאב"מ אך אם עשה עי"ז לוקין וכ"כ כה"ג גבי מנחש ולא אמרינן אפילו בלא עשה מכל מקום הו"ל מעשה כיון דהבעל אוב עושה מעשה עפ"ז ששאל והו"ל כאלו חסמה בקול דהו"ל מעשה כיון דע"י איתעביד מעשה ז"א דל"ש רק גבי בהמה דלאו בת דעת אבל לא גבי אדם ולומר דהשואל עושה מעשה דע"י גרמתו נעשה כיון דהעושה אוב הוא ב"ד כ"כ בס' משנ"ח ודבריו ברורים. וע"ש עוד שהשיג על ד' התוס' בעירובין שם שכתבו דעקימת שפתיו הו"ל מעשה דבאמת לא קי"ל כן ע"ש והר"מ פי"ט מסנהדרין לא מנה שואל אוב וידעוני בכלל הלוקין וצ"ע הא כ' כאן דלוקין. שוב ראיתי שם בלחם משנה שהקשה זה והניח בצ"ע. והרהמ"ח כאן כ' בב' הלאוים הללו דאין לוקין לפי שאין בהם מעשה ולא כ' דבעשה מעשה עי"ז דלוקין

אפשר דהולך לשיטתו דסובר כל היכי דמשכחת לה בל"מ אין לוקין אף בעשה מעשה כמובא כ"פ בח"ז. אך במנחש במצוה רמ"ט כ' דעשה מעשה לוקין ולשיטתו למה לוקין. וראיתי בס' משנ"ח שתמה על הרהמ"ח לפי כללו למה שואל אוב וידעוני פוסק דלוקין ובאמת הרהמ"ח כ' כאן דאין לוקין ואגב טרדתו בגירסה לא ע' יפה. ואפשר אם עושה אוב וידעוני כדי לשאול לעצמו ושואל אם התרו בו למיתה אין לוקין על השאלה דמב"ד פוטר ממלקות אך בלא התרו בו למב"ד והתרו בו משום שואל נראה דלוקין אף דלא כיון מעשיו עי"ז מכל מקום עשיית האוב וידעוני חשיב מעשה לענין השאלה ג"כ דעי"ז העשייה באה השאלה וגם כמה עבירות מצינו דאם בא עי"מ אף דהי' בהיתר ועתה לאו שאב"מ לוקין. והדברים עתיקים מובא כ"פ בח"ז ע' במ"ל בה' ב"מ וכאן הי' המעשה באיסור בודאי לוקין על השאלה אך אין בו עתה מעשה כמו כלאים אל תלבש וכו' ואפשר בכגון זה אף לכלל הרהמ"ח לוקין לפמ"ש בס' שעה"מ דאם ד"ז א"א בל"מ לוקין ה"נ דהוא א"א לשאול בל"מ לוקין ומכל מקום אפשר לחלק ובאתי ר"ל ולרמוז. ומש"ל דאם התרו למיתה אין לוקין אפשר דלוקין בכ"ע כי אינן באים כא' דהשאלה הוא אח"כ אך זה נראה דהוי עשייה לענין השאלה ג"כ והלאוין הללו נוהגים בכל אישי ישראל וכו':

מצוה תקטו

סעיף א

שלא לדרוש וכו' ועז"נ ולא וכו'. ג"כ מבואר בר"מ ובי"ד שם והכלל אם עושה מעשה לוקין ונוהג לאו זה בכא"י ועיין בס' משנ"ח:

מצוה תקטז

סעיף א

שנצטוינו וכו' ועז"נ וכו' אליו תשמעון וכו'. מבואר בר"מ פ"ט מה' יסוה"ת הכלל כל המוחזק לנביא או שנתן אות כפי המבואר בר"מ פ"ז שם מ"ע לשמוע לו ואפילו לעבור על המצוה לפי שעה מצוה לשמוע לו ועע"ז ענשו מיתה ביד"ש חוץ אם אומר לעבוד עכו"ם אפילו לפי שעה ה"ז נביא שקר אבל כל המצות לחלל שבת וכדומה כאליהו בהר הכרמל וכיצחק ששמע לאברהם מחוייבים אנחנו לשמוע לו ולעשות ואם אינו שומע כנ"ל. והנראה מדברי הר"מ דאין המצוה לשמוע לו לעבור על אחת מן המצות רק אם אומר בשם הקב"ה שהקב"ה צוה לו כך אבל מדעתו א"צ לשמוע לו אך התוספות בסנהדרין דף פ"ט ע"ב וביבמות נראה דצריך לשמוע לו אף דאמר מדעתיה דנפשיה

ומצוה לעבור עבירה צריכים לשמוע לו ע' בלחם משנה הל' ג' וכן נרא' מד' הרהמ"ח בשרשי המצוה ע' היטב וכן נראה לי אפילו בדבר הרשות להר"מ דוקא אם אומר בשם הקב"ה ולדעת התוס' אפילו בשם עצמו מכש"כ מעובר על המצוה. ומכל מקום נ"ל אף לדברי התוס' דמצוה לשמוע לו אפילו אם אומר מדעת עצמו אם אינו שומע לו באומר מדעת עצמו אינו חייב מיתה בד"ש. דפשטא דקרא כתיב והי' האיש אשר לא ישמע וכו' אשר ידבר בשמי אנכי אדרוש וכו' נראה דוקא אם אומר בשם הקב"ה אבל אם אומר מעצמו נהי דמ"ע איכא מאליו תשמעון מכל מקום לא נענשו על כנ"ל. ולפי סידור לשון הר"מ כאן ע' היטב נראה דהעונש הוא דוקא אם מצוה בדבר הרשות אבל לעבור על המצוה לא כתב עונש בדבריו אך בהקדמתו לפירוש המשניות מבואר להדיא דאף לעבור עבירה אם אינו שומע לו חייב בעונש כנ"ל ע"ש בדבריו הטעמים. ולשון והעובר על דברי נביא וכו' וכ"כ הרהמ"ח וכ"כ הר"מ פי"ט מסנהדרין לשון הזה ולשון המשנה בסנהדרין והמוותר על דברי הנביא וכו' מיתתו ביד"ש ולא אמרה בלשון העובר על דברי נביא וכו' ורש"י במשנה בד"ה המוותר כ' וז"ל המפקירים שלא חשש למה שאמר לו הנביא ובגמרא אמרינן מוותר על דברי הנביא כגון חברי' דמיכי' בן ימלא דכתיב ואיש אחד מבני הנביאים אמר וכו' הכיני נא וימאן וכו' ויאמר לו יען אשר לא שמעת וכו' ולמה צריכה הגמ' למשל כגון וכו' הא מי שעובר על דברי נביא ישנו בעונש כמ"ש בתורה והי' וכו' אשר לא ישמע וא"צ דמיון לזה כל מה שעובר על מה שהנביא אומר חייב כנ"ל. ועוד ק"ל כמו שהקשה הרמב"ן בשורש הב' בסמ"ק על רבינו דלדבריו כל העובר ע"ד חכמים עובר בלאו ועשה אם כן אין חומר בד"ת רק ח"כ או מב"ד כי כולם הם לאוים ועשה ע"ש ה"נ כל מצות עשה שבתורה שאין בהם עונש הא עובר ע"ד הנביא אדון הנביאים מרע"ה אם כן כל העובר חייב מב"ש מחמת העובר ע"ד נביא הן עשין הן לאוין שאב"מ ולמה פרט הכתוב באיזה שחייב מב"ש הא כל העובר על איזה דבר עובר על ד"נ הגדול אדון כל הנביאים ע"ה ולומר דעונש הוא רק על הנביאים חוץ מרע"ה כמ"ש נביא וכו' אליו תשמעון וכו' והי' האיש וכו' זה דחוק ועוד מצינו גבי שאול המלך ע"ה שלא שמע לדברי שמואל הנביא ע"ה ונענש והוסר ממלוכה כמ"ש בשמואל ולמה לא סגי בעונש שענשתו תורה בעובר עד"נ. ובפ' מלך כאן פרש"י לבלתי סור מן המצוה וכו' הא למדת אפילו מצוה קלה של נביא נענש וכו' ול"ל קרא לא עדיף מכ"א אם עבר נענש ואין סברא שמלך יש לו איזה וויתור במצות התורה והוא ככ"י במצות חוץ מ"ש להדיא ע"כ לולי דברי הגדול אדונינו הרמב"ם ורבינו הרהמ"ח נ"ל דוקא מוותר כמ"ש וכפרש"י דמפקירים ואינו חושש וע"ז קאמרי בגמ' כגון חברי' דמיכי' דא"ל הכיני ולא

שמע דהי' בעיניו דברי הנביא ללעג דלמה יכה אותו ועי"ז אפשר דלא האמין בדבריו וע"ז העונש מב"ד אבל מצות הנביא שאינו מוותר רק עובר מחמת שיצרו תקפו כמו שאול המלך בגלגל ובמלחמות עמלק כמ"ש בקרא אינו בכלל זה ודינו כעובר על מ"ע דהתורה צוה אליו תשמעון וכמו כן העובר על איזה מצוה שבתורה הן עשה ולא תעשה מבואר העונש בתורה ומה שא"מ אינו בעונש הזה רק כפי שיקול אל דעות יתב' שמו לכל העבירה או שעובר על איזו עשה. אבל בכלל עובר על דברי הנביא דיהי' דינו חרוץ בתורה מב"ש אינו על כן במלך כתבה התורה דאפילו על מצות הנביא נענש לא מב"ש רק עונש כפי שיגזור חכמתו יתברך. ושאול הי' לו עונש שהוסר מהמלוכה ויש מלך שיש לו עונש אחר על עשה זו כמו כל האנשים אשר כל העונשים שאינם מבוארים בתורה להדיא העונש לפי שיקול אל דעות הן בעוה"ז הן בעוה"ב ואין ב' אנשים שוים בעונש כידוע בספרי החכמה. אבל עונש החרוץ בתורה הוא רק במוותר לא בעובר כ"נ ברור בעזר השי"ת. ופשוט דאם אינו רוצה לשמוע כופין אותו עד שתצא נפשו ככל מ"ע שבתורה והוכחת המשנה והש"ס דעונש הזה קאי רק במוותר מהתורה דבכ"ע א"מ עונש ובאיזה דברים מבואר העונש מב"ש ע"כ אינו בגדר העובר על דברי הנביא וצ"ל דלא הקפידה התורה רק במוותר ולא בחוטא כ"נ ברור בס"ד. ועיין בר"מ בהקדמתו נראה ג"כ דהוא עונש הממרים ולא החוטאים ע"ש. ובכלל הפסוק הזה נביא שעבר ע"ד עצמו כגון עדו שנצטוה שלא לאכול וכו' וציית לדברי הנביא השקר ונראה דודאי הנביא בב"א הי' מוחזק לנביא אמת אצל עדו דאי לא לא שמע לו אך אפילו לנביא אמת אסור לשמוע כי אם הדרי' בזה לכולהו נביאה הי' אודעי להו כמבואר שם והיה יודע בעצמו ע"כ האמת הי' שכיחש לו וזה היה סיבה שטעה קצת ומכל מקום הו"ל לידע ונענש ע"ז דהוי מזיד וסביביו נשערה וכו' ונראה דעובר על (זה) עשה זו כמו שאחר מחויב לשמוע דברי נביא אמת ה"ה הוא בעצמו אם לא ישמע והוא כש"כ. והכובש את נבואתו חייב ג"כ מפסוק דקרינן לא ישמיע ואמרינן שם דהכובש נבואתו לוקה ומתרין ביה חביריו הנביאים דכלהו ידעו כמבואר שם וכתבו התוס' דאין לוקין דלית בזה לאו וג"כ אב"מ רק מלקין אותו עד שתצא נפשו והנה עונש זה שמענו בכובש נבואתו אבל לא צווי דבפסוק אינו מבואר דמחויב לומר נבואתו ואף דלא שייך כאן לא עשׂ אלא אם כן הזהיר כי ל"מ זה רק בלאוין ולא בעשה מכל מקום לפמ"ש הרהמ"ח במצוה ס"ט דפעולת האזהרה דבעונש לחוד היה במשמע שאם רוצה לעבור ולקבל העונש ש"ד ואינו עושה נגד רצון הקב"ה וכו' ע"כ הזהירה התורה להודיע שהשי"ת אינו חפץ בזה וכו' ע"ש אם כן אפילו בעשה כיון דלא כתוב קרא אפשר אם רוצה לקבל לכבוש הנבואה ולקבל עונש שפיר

דמי ואפשר דזה הי' טעם יונה הנביא דמבואר בגמ' כאן דהיה כובש נבואתו וח"ו שיהי' יונה הנביא יעבור עבירה נגד רצון הש"י אלא דאין זה נגד רצונו רק מגיע עונש ויונה הנביא מתכוין לטובת ישראל כמבואר דעכו"ם קרובי תשובה וכו' קיבל עליו העונש לטובת ישראל. אך באמת כאן א"צ אזהרה דהאזהרה היא לנביא עצמו כמו יונה דהקב"ה אמר לו לך אל נינוה וכו' אם כן היה רצונו יתברך שילך ולא אמר ליה אם לא תלך וכו' רק בדרך צווי אם כן א"צ כאן צווי בתורה כי הנביא ששולחין אותו מצוה הקב"ה לו שיתנבא והדברים פשוטים וברורים. והנה כובש נבואתו כל נבואה לפי מה שהוא אם צריך לומר תיכף צריך שיאמר תיכף כמו בנינוה ביונה ואם א"צ תיכף רק לאח"ז על כל פנים בעת הצטרכות הדבר צ"ל וא"צ לומר קודם ואם לא אמר קודם אינו בכלל כובש רק זריזים מקדימים ובפ' מן פרש"י דלא הגיד להם פרשת שבת עד ע"ש שבאו נשיאי וכו' ויאמר וכו' הוא וכו' שבתון וכו' ולא הוי ח"ו בכלל כובש וכו' כי לא נצרך להגיד קודם עד ע"ש אך מחמת זריזים וכו' וסביביו וכו' ע"כ נענש שכללו הקב"ה עמהם ואמר עד מתי מאנתם וכו' אבל אינו בכלל כובש ח"ו ע"ש ברש"י וע"ש בס' אור החיים ואין הס' ת"י כעת. ונוהגת מצוה זו בכל אישי ישראל וכו':

מצוה תקיז

סעיף א

שנמנענו שלא להתנבא בשקר וכו'. מבואר בר"מ פ"ה מה' עכו"ם. וע"ז חייב חנק והר"מ לא הביא האזהרה בזה וגם הרהמ"ח מקיל דלא ענש אלא אם כן הזהיר והר"מ לעיל מזה והרהמ"ח במצוה שאח"ז במתנבא בשם עכו"ם מביא אזהרה וכאן לא הביאו מהיכן מוזהר. וראיתי בס' פר"ד בדרך מצותיך שמביא בשם הסמ"ג דאזהרה הוא מלא תשקרו איש בעמיתו ומכ"ש בשם הש"י ואין זה חשוב לאו שבכללות דמונע מדברים הרבה כיון דעונש מפורש כמ"ש הרהמ"ח אח"ז וע' מה שפלפל ומכל מקום צ"ע על הר"מ והרהמ"ח שלא הביאו אזהרה כאן כדרכם בהרבה מקומות. והנה האיך נודע שמשקר מבואר בר"מ פ"ט מה' יסוה"ת כמה דברים שידוע שמשקר כגון שמתנבא לעקור מצוה מן התורה לא לפי שעה או שמתנבא לעבוד ע"ז אף לפי שעה או אומר איזה פירוש שלא שמענו ממרע"ה ע"ש ובהקדמתו לפירוש המשניות ותראה ועיין בס' סדר למשנה מה שמפלפל בדבריו ואם אומר עתידות בד' הרשות מבואר בתורה וכי תאמר איכה נדע וגו' אשר לא יהיה וגו' כי דבר ד' אמת לא יפול דבר ארצה ויש חילוק בין המתנבא לטובה ולא בא יש בזה הכחשה לנבואתו ולרעה אין בזה הכחשה שהקב"ה ארך אפים וכו' עי' בר"מ

פ"י שם. ובודאי נביא שקר צריך התרא' ככל ח"מ שבתור' אף שהוא דיבור ולדעת הר"מ במגדף נראה דא"צ התראה כיון שהוא דיבור כבר חלקו עליו ובר"מ גופיה מבואר כ"פ דצריך התראה אף בדיבור עיין בר"מ פ"ב מעכו"ם ובכ"מ ובפ"ב מה' עדות ובראב"ד והובאו כ"פ בח"ז. ובכל אילו שהשקר נודע תיכף כגון שעוקר מצוה וכדומה מה שחושב הר"מ נוכל להתרות בו ככל עבירות אך בד' עתידות אין אנו יודעין אם יבא הדבר אם לא ואיך אנחנו מתרים בו ויכול להיות שנביאים מתרים בו דכולהו ידעו כמבואר בש"ס גבי הכובש נבואתו וכו' אך אפילו אחרים יכולים להתרות דקיימא לן ה"ס שמה התראה ועיין במשנ"ח מצוה ל' שנתעורר בזה וכ' עפ"ד התוס' בפסחים בסוגי' דשוחט הפסח על החמץ כיון דודאי למותרה אף שספק למתרה מהני התראה וגם עפ"ד התוס' ביבמות בסוגיא דאכל חלב והביא סימני סריס דלא הוי ה"ס כיון דאגמ"ל ע"ש ה"נ וע"ש באריכות והד' עתיקי' וארוכים בענינים אלו ואין כאן מקומו ובאתי ר"ל. ולכאורה ל"ש נביא שקר רק אם הולך בדרך נביא שראוי להאמין בו על נבואת אמת אם הוא משקר ה"ז נביא שקר אבל אם בא איזה הדיוט ומתנבא ה"ז לשחוק וללעג ומי יאמין לו אינו בכלל זה ועיין בר"ם פ"ז מהלכות יסוה"ת שכתב תנאי הנביא שמחוייבים להאמין בו ואם הוא משקר הו"ל נביא שקר אבל אם אינו בגדר הזה ל"ש כלל נביא שקר כנ"ל. שוב ראיתי בספר משנ"ח שדעתו ג"כ כן אך מביא בשם גדולים דכל אדם אסור לומר בשם הקב"ה ועובר בלאו ע"ש ובודאי איסור יש אך זה נ"ב דאינו ח"מ דלא נקרא נביא שקר כלל כיון דא"ר להאמינו כנ"ל כנ"ב. ובכלל זה מתנבא מ"ש לחבירו ולא לו וחייב גם כן כנ"ל. ונוהגת בכל אישי ישראל וכו':

מצוה תקיח

סעיף א

שלא להתנבא בשם עכו"ם וכו'. גז"מ בר"מ פ"ה שם. ובר"מ לא נזכר בלאו זה רק מ"ש כאן בהרהמ"ח בדיני המצוה דאומר בשם עכו"ם שצותה לעשות כך אפילו כיון את הלכה לטהר וכו' חייב חנק ואזהר' כמ"ש הרהמ"ח ומבואר להדיא בר"מ דצריך התראה (אף על פי שהוא דיבור) ככל ח"מ והלאו אף על פי שהוא כולל לא הוי לאו שבכללות כיון דהעונש נתפרש ועיין בס' פר"ד מה שמפלפל בזה בד' הסמ"ג וברמב"ן ואין כאן מקומו. וכ"מ בסנהדרין דפ"ט המתנבא בשם ע"א ואומר כך אמרה אפילו כיון את הלכה וכו'. אך מ"ש הרהמ"ח תחלה אם אומר ע"ז פלו' צותה לעבדה וכו' וכן אם יאמר שהקב"ה צוה לעבוד ע"ז פלו' וכו' מיתתו בחנק זה צ"ע עיין בר"מ כאן בהלכה א' דכ' דנביא

המסית לע"ז או המדיח הוא בסקילה והוא מש"ס דסנהד' דפ"ט כת"ק ע"ש ובפ"ט מה' יסה"ת כ' דבעכו"ם אפילו לפי שעה אם מתנבא בשם הקב"ה יחנק ודבריו סותרים ע' בלחם משנה פ"ט מה' יסוה"ת וכאן שהאריך בזה. וגם במשנ"ח הרגיש על הרהמ"ח גם ע' ברש"י בסוגיא דסנהדרין נראה דנביא המדיח או מסית היינו שמתנבא בשם הקב"ה לעבוד ע"ז והר"מ בפ"ה כאן ה"ב כ' א' האומר א"ל עכו"ם לעבדהו או שאמר א"ל הקב"ה עבדו עכו"ם ה"ז נביא שהדיח כולל שניהם יחד כהרהמ"ח אך מיתתו בסקילה כפי שכ' כאן והנה ענין זה הוא אריכות גדול ואין הזמן מסכים עמי כעת לעיין בזה. אקוה להש"י שאשנה פ"ז ואבאר על נכון בס"ד. והנה במתנבא בשם הקב"ה לעבוד עכו"ם עבר בלאו דנביא שקר כמבואר בר"מ דודאי משקר אך כיון דהוי מסית ג"כ והו"ל כמתחייב בב' מיתות דנידון בחמורה והוא סקילה אף שהתרו בו מלאו דנביא השקר ואם התרו בו משום מסית מכל מקום א"צ התראה אם כן נידון בסקילה וגם כל החומרות של מסית עליו עיין בר"מ כאן ומכל מקום צ"ע בזה ובעזה"י אשנה פ"ז. והנה נביא השקר המבואר במצוה הקודמת נידון בסנהדרין של ע"א כמבואר בסנהדרין דף ט"ז דילפינן דבר דבר מזקן ממרא וכ"כ הרהמ"ח במצוה שאח"ז אבל נביא המתנבא בשם עכו"ם או מסית לעבוד דאינו בכלל לאו דנביא שקר או מלאו זה ואשר ידבר וכו' או במסית מפי דלעיל אם כן נידון בכ"ג. כיון דאין לנו לימוד רק על נביא השקר אבל אם עובר על לאו אחר אינו בכלל זה כנ"ל. ומכל מקום אני מסופק באומר בשם הקב"ה לעבוד ע"ז דהו"ל נביא שקר ומסית ג"כ אם נידון דוקא בע"א כדין נביא השקר או לא עדיף ממסית דנידון בכ"ג וצ"ע. ונוהג לאו זה בכא"י וכו'. ומכל מקום אני מסופק דאפשר דוקא אם הולך בדרך הנביאים אבל הדיוט בודאי עובר על הלאו מכל מקום אפשר אינו במיתה דנביא כתוב בתורה וצ"ע כמו במצוה הקודמת וכנ"ל מד' הר"מ דאינו מביא זה רק למטה בנביא שקר ולא במתנבא לעכו"ם וכן הרהמ"ח ע"כ נ"ל כמ"ש:

מצוה תקיט

סעיף א

שלא נירא מלהרוג נביא השקר וכו'. גם כן בר"מ פ"ה שם ומסיים וכן המונע ללמוד עליו חוב הוא בכלל לאו זה וכ"כ הרהמ"ח והוא בספרי ועיין בספר משנ"ח מצוה ל"א דבכל הח"מ מצות עשה להמית אותם וגם לאו דלא תחוס וכו' וכאן גבי נביא שקר הוכפל האזהרה ועובר בב' לאוין וכ' ג"כ דלאו זה רק בנביא השקר כמ"ש בתורה אבל במתנבא לע"ז אינו בכלל לאו זה ואין דנין ק"ו ע"ש וכבר כתבתי לעיל דנביא המתנבא בשם

הקב"ה לע"ז דהוא נביא שקר ג"כ אפשר דלאו זה ג"כ נוהג אך בתורה נכתב הלאו זה ע"ד העתידות אשר לא יבוא וכו' אם כן אפשר רק בדבר הזה וצ"ע:

מצוה תקכ

סעיף א

להבדיל שש ערי מקלט מערי הלוים וכו'. מבואר בר"מ בהלכות רוצח בפרק ח'. והנה מצוה זו מערי הלוים וכל ערי הלוים קולטים רק חילוק יש ביניהם כמו שמבואר בסמוך ובימי מלך המשיח ב"ב מצוה להפריש עוד שלשה והיכן מפרישין אותם בערי קיני וקניזי וקדמוני שנכרת לאאע"ה ועדיין לא נכבשו וע"ז נאמר בתורה ואם ירחיב וכו' כ"ה לשון הר"מ וד"ז דמפרישין בערי הקיני וכו' לא הראה לנו הכסף משנה מוצא הדין כי הדין דמפרישין עוד שלשה לע"ל מבואר בספרי אך אינו מבואר היכן מפרישין והר"מ בודאי מצא באיזה מקום דמפרישין בעיירות הללו ואנחנו לא נדע. ונראה אף דמלך המשיח יכבוש את כל העולם ויהיה לכל העולם דין א"י כמו שמבואר בר"מ פ"א מה' תרומות ובפ"ה מה' מלכים דמלך ישראל שכובש מדינות אחרים אחר שכובש א"י כולם יש להם קדושת א"י וזה מהספרי ובודאי מלך המשיח כתורה יעשה ויכבוש קודם א"י האמורה בתורה ואח"ז יכבוש בודאי כל העולם וע"ז אמרו בגמ' עתידה א"י שתתפשט בכל העולם היינו דמלך המשיח יכבוש את כל העולם ויהי' לכל העולם דין א"י לכל הקדושות שבא"י מכל מקום א"צ להפריש רק עוד שלשה ככתוב בתורה והוא גזה"כ כי מצד הסברא לא יצטרכו לערי מקלט לע"ל כי רק שלום ואמת וטוב יהיה בימי המלך המקוה ב"ב רק גזה"כ לעשות המצוה הזאת וגזה"כ שיהיה ס"ה תשעה כ"נ. אך זה נרא' תיכף שיכבוש ב"ב קיני וקו"ק צריך להפריש העיירות טרם שיכבוש עוד מדינות אחרות כנ"פ. וכבר כתבתי בס"ז דאפשר כמו שלא היה לסוריא שכבש דהע"ה דין א"י לפי שכבש קודם שכבש כל א"י כמו שמבואר בר"מ פ"א מה' תרומות זה הי' אז שלא הבטיחנו הקב"ה רק הז' עממים היה צריך לכבוש קודם הז' עממים אבל לע"ל שהבטיחנו הקב"ה גם על קיני וכו' יהיה צריך מלך המשיח לכבוש אלו העממים ג"כ קודם ואח"כ מדינות אחרות ויהיו כולם קדושים כקדושת א"י ולא יכבוש מדינות אחרות קודם שיכבוש קני וכו' ג"כ כנ"ל. ולדעת הר"מ פי"ג מהל' שמיטה ויובל הא דשבט לוי אין להם חלק בנחלת א"י היינו בארץ שנכרתה ברית לאברהם אבינו אבל בשאר ארצות שכובש מלך יש להם לשבט לוי ג"כ נחלה אם כן לע"ל בארץ שנכרתה ברית לאאע"ה צריכים ליתן ערים ללוים כמ"ש בתורה אם כן הערים שלהם קולטים והם התשעה ע"מ גזה"כ שיהיו מעריהם אבל

שאר מדינות שנכבוש כיון דיש ללוים חלק ככל ישראל אפשר דאין עיירות שנוטלין בנחלתן קולט כלל אפילו אם מפרישין עיירות מיוחדות לערי מקלט דאפשי' דגזה"כ דוקא עיירות שנותנים להם ישראל חלק נחלתם כמו שמבואר בתורה קולטים אבל לא בעיירות שנוחלים כמו כל ישראל וכבר כתבתי זה לעיל וצ"ע עד יבוא ויורה צדק לנו. ולשיטת הסמ"ג דסובר דלע"ל נוטלים הלוים חלק בארץ והוא מבואר בגמ' דב"ב דף קכ"ב אם כן י"ל בודאי לא יתנו ישראל ערים להם כי יטלו חלק כחלק מכל מקום נ"ל דתשעה עיירות האמורים בתורה ויהיו ע"מ כמבואר בתורה להדיא אפשר דאלו התשעה עיירות יתנו להם לחלקן דע"מ צריכות שיהיו ערי לוים כמ"ש בתורה והרהמ"ח בתחלת המצוה אך שאר עיירות העולם שאז לא יטלו רק מה שיפול לחלקם אין עריהם קולטים כמש"ל דערי הלוים דקולטים דוקא מה שישראל נותנים להם ולא מה שנוטלים ככל ישראל והכל צ"ע עד יבא ויורה צדק לנו וכבר כתבנו ג"כ לעיל מזה. וכשם שאלו ששה עיירות קולטות כך כל ערי הלוים היינו מ"ב עיירות קולטות והפרש יש בין ערי מקלט לערי הלוים דע"מ קולטות בין לדעת בין שלא לדעת והיינו שלא ידע אם קולטות וערי הלוים אינן קולטין אלא לדעת ועיין ברש"י במכות דף י' שפי' בין אם ברח וכו' נרא' דאם נכנס שלא לדעת אף דאח"כ נתוודע לו שקולטות הו"ל שלא לדעת רק בשעת כניסה צריך דעת וצ"ע בזה. ורוצח הדר בערי מקלט אינו מעלה שכר ללוים בעד ביתו ובערי הלוים צריך ליתן שכר ביתו ללוים. ומבואר בר"מ מהש"ס דעיירות הללו אין עושין עיירות גדולות ולא קטנות ועיין במ"ל מוקף חומה בכ"ע אין עושין מש"ס דערכין ועיין במ"ל אף דהר"מ כ' ערי מקלט אין עושין ל"ד השש רק כל ערי הלוים הדין כן כמבואר בערכין. ועיין במ"ל שהקשה דנרא' מש"ס דערכין דדוקא בתחלת נתינתם ללוים אין נותנין מ"ח אבל הלוים יכולים להקיף אותם ואמאי הא משמע דלכך אין מקיפים מחמת שלא יהיה רגל גוה"ד מצוי שם אם כן היאך יכולים להקיף אח"כ והניח בצ"ע. וכל עיר הקולטת תחומה קולטת ג"כ. וידוע דאמות של תורה הן שוחקת והן עוצבת לחומרא ע' בעירובין אם כן אם הוא חוץ לתחום של עוצבת ובתוך התחום של שוחקת נקלט ואסור להורגו מכל מקום גוה"ד ההורגו אינו נהרג עליו דלמא עוצבת והוא חוץ לתחום של עוצבת רק בתוך תחום של שוחקת וכבר כתבתי לעיל בח"ז. ונוהגת מצוה זו בזמן וכו':

מצוה תקכא

סעיף א

שנמנענו מלחמול וכו'. מבואר בר"מ פ"כ מהל' סנהדרין ומה שמרשים כאן בפ"א מה' רוצח הוא טעות המעתיק דשם הוא הלאו של לא תחוס עינך האמור גבי רודף ומבואר בדברי הרהמ"ח במצוה תר"א לקמן בפ' תצא ומצוה דכאן הוא בר"מ פ"כ דסנהדרין. גם לשון הרב המחבר צריך להיות מהופך כי המצוה דכאן לא תחוס עינך ובערת וכו' ונכפלה להלן לא תחוס עינך נפש וכו' היינו ד"ק גם כן ועיין בר"מ מבואר גם כן כמ"ש ולשון הר"מ אסור לבית דין לחוס וכ"כ הרהמ"ח דנוהג בזכרים כי להם וכו' ונראה דאורחיה נקיט כי בנגמר דינו של רוצח מצוה ביד כל איש וכן אשה עיין בר"מ פ' י"ד מסנהדרין וכן בד"ק לאחר גמר דין למה לא יהיה המצוה על כולם כי מצוה לבער מבינינו וכו' כנ"ל ואפשר דהלאו הזה אינו עוברים הב"ד רק ברוצח כמ"ש כאן בתורה גבי רוצח וכן בד"ק דהוא בין איש לחבירו אבל שאר ח"מ כגון מחלל שבת וכדומה נהי דמ"ע על הב"ד מכל מקום בלאו זה אינן דהלאו הזה נכתב כאן ברוצח ולקמן גבי ד"ק וכן נראה מלשון הר"מ בפתיחתו להלכות סנהדרין בחשבון המצות ע"ש:

מצוה תקכב

סעיף א

שלא נשיג גבול וכו'. מבואר בר"מ פ"ז מה' גניבה ובש"ע חוה"מ סי' שע"ו. ודעתם דבא"י עוברים בשני לאוין ומבואר בספרי. והנה לאו דלא תגזול אם עוברים בקרקע ע' בתוס' בב"מ פ' א"נ נרא' מדבריהם דאינו עובר בלאו דלא תגזול וכן דעת הסמ"ג בדעת הטור ועיין בס' זרע אברהם על הספרי שהשיג על הסמ"ע ומשוה ליה כטועה ובאמת כן דעת התוס' שם ועיין במהרש"א ובס' פ"י בב"מ שם וכבר הבאתי לעיל בלאו דלא תגזול ע"ש ומכל מקום בספרי מבואר להדיא דעוברים בלאו דלא תגזול בקרקעות ג"כ והנה הלאו הזה הוא בא"י. והיינו כ"מ שיש עליה קדושת א"י כמו שבארנו כ"פ דכך גזה"כ דבא"י עוברים על לאו זה ג"כ. אם כן כ"מ שיש עליה קדושת א"י עוברים בלאו זה. ולכאורה אפשר לומר נהי דלאו דלא תגזול אינו עובר בפחות מש"פ כמבואר בר"מ וש"ס כי כך הל"מ בדברים של ממון צריך להיות ש"פ עיין בר"מ פ"א מה' גניבה ופ"א מה' גזילה. אך לאו זה דגזה"כ הוא בא"י דוקא אפשר אף בפחות מש"פ עוברים בלאו זה על כל פנים ואינו עובר בלאו דלא תגזול כי לאו זה לא הוי שבממון דגזה"כ דהוא בא"י דוקא. אך מסתימת דברי הר"מ דלא כ' זה בפירוש דפעמים עובר בלא תסיג ולא בלאו דגזל

נראה דגם לאו זה דל"ת אינו עובר בפחות מש"פ כלאו דגזל ומכל מקום צ"ע. ועל לאו זה אין לוקין דהו"ל לאו הניתן לתשלומין ככל לאוין שבממון ועיין במסכת שבת דף פ"ה דהתוספות הקשו דהזורע כלאים ילקה משום לאו זה דלא תסיג ג"כ כמבואר שם בגמרא ותירצו או כיון דהלאו כולל השגת גבול ג"כ והו"ל לאו הניתן לתשלומין או יען דהו"ל לאו שבכללות ע"ש על כל פנים עוברים בזורע כלאים משום לאו זה דלא תסיג והרהמ"ח לא הזכיר זה כלל ועיין במצות כלאים בפ' קדושים שעוררתי בזה ע"ש. וסיים הרהמ"ח ונוהג בכ"מ ובכ"ז וכו' ובאמת אינו נוהג בכל מקום רק בא"י ובודאי טעות המעתיק וצ"ל ונוהג בארץ ישראל ובכ"ז וז"פ ונוהג בכל אישי ישראל וכו':

מצוה תקכג

סעיף א

שלא נעמיד גבולי העונש כו'. מבואר בר"מ פ"ה מה' עדות ודין עדות מיוחדת בפ"ד שם ושאר הדיני' במקומות מפוזרים ומ"ל לכתוב כאן על דיני מצוה זו צריך חיבור מיוחד שהוא בכל הש"ס והראשונים והאחרונים ואין כאן מקומו אך מ"ש הרהמ"ח דנוהג בזכרים ה"ה בנשים אם קבלו הבעלי דינים עליהם כי כולם כשרים לדון בד"מ בקבלו עליהם ואם קבלו לדון ד"ת אסורים לחתוך הדין עפ"י ע"א ועוברים בלאו הזה. וחוץ מה שעבר על הלאו ה"ז הורג נפשות אם הוא בד"נ וגוזל מזה ונותן לזה בד"מ. והרהמ"ח בשרשי המצוה נראה הטעם דלמא משקר ועיין בס' קצה"ח סי' למ"ד ס"ק ט' דהעל' דאין החשש משום משקר רק גזה"כ כמו עדות קרובים שפסל' התורה ומביא זה בשם הרמב"ן וע"ש הנ"מ בזה. ועיין בפר"ד בדרך מצותיך שמביא בשם הסמ"ג דלאו זה קאי על העד דלא יעיד יחידי כיון דאינו נאמן כההוא דטובי' כו' וע"ש מה שמפלפל בדבריו. ומ"ש הרהמ"ח דבד"מ מקבלין עדות מיוחדת ע' בחוה"מ סי' למ"ד בט"ז דדעתו דבדיני קנסות אין מקבלין ושוה לד"נ ועיין בקצוה"ח חלק עליו וכתב דד"ק שוה לד"מ ע"ש בס"ק ד' ולענין שאר עדות ע' באחרונים שפלפלו הרבה בענינים אלו והדברים ארוכים ועתיקים. מה שהבאתי לעיל דאפשר דאין ע"א מועיל מחשש דמשקר או אפשר דגזה"כ כמו קרובים דאף משה ואהרן אינם עדים יש לפלפל גבי קידושין בעד אחד דילפינן דבר דבר מממון ואין כאן מקומו ובאתי רק לרמוז:

מצוה תקכד

סעיף א

שנצטוינו לעשות עדים כו'. דינים אלו מבוארים בר"מ בהלכות עדות מפי"ח עד פכ"ב ולהאריך במצוה זו צריך ג"כ חיבור מיוחד וקצת דיני הזמה מפוזרים בחיבור זה ואכתוב רק מה שיש לדקדק בדברי הרהמ"ח. מ"ש כפי אשר בקשו להזיק בעדותם הן ממון כו' ואף שאב"מ לוקין מוהצדיקו כו' דברים אלו צ"ע דמה שבקשו להזיק דבר זה נפקא לן מועשיתם לו כאשר זמם דע"ז כתבה התורה המצוה הזו וגלתה דמענשין אותו כאשר זמם בכ"ע אך הד' דברים דאין מקיימים בהם כאשר זמם כגון בן גרושה כו' דלוקין לא מכאשר זמם ומלאו דלא תענה ג"כ אין לוקין דהו"ל לאו שאב"מ זה ילפי' מפסוק זה והצדיקו כו' ועי' בגמרא דמכות דף ב' ע"ב ובר"מ כאן פ"כ הלכה ט' וחסרון המעתיק יש כאן וצריך לתקן. ומ"ש שענין הזמה בעדים עצמם כו' לא גילה דעתו אם הי' הזמה והכחשה כאחד כגון שאומרים עמנו הייתם וגם ההורג כו' מאי דינו ודעת הר"מ דלא הוי הזמה בכה"ג והדברים עתיקים. ומ"ש שמזימין את העדים בפניהם אבל מכחישין אף שלא בפניהם כו' היינו לענין עונש של העדים אבל לענין ביטול העדות אף הזמה שלא בפניהם נהי דהזמה לא הוי הכחשה מיהא הוי ובטל העדות והוא ש"ס מפורשת ובר"מ כאן. ומ"ש דבד"מ אמרינן כאשר עשה ג"כ ובד"נ אם הרגו אין נהרגין מחמת כאשר זמם ולא כאשר עשה לא גילה דעתו במלקות האיך הדין והר"מ כתב בפ"ג דגם במלקות אמרי' כאשר עשה והראב"ד חולק וע"ש בכ"מ דלפי הטעם שכתב הרהמ"ח ומובא ג"כ בר"מ הוא רק בח"מ אבל במלקות אמרינן כאשר עשה אם כן דעת הרב המחבר ג"כ כדעת הר"מ דמלקות שוה לד"מ. ועיין בר"מ כאן פכ"א דעתו לפי פירוש הכסף משנה דאם עדים העידו על אחד שחייב ממון אך עפ"י הדין א"צ לשלם הממון רק בתפס שכנגדו והוזמו צריכים העדים לשלם לזה שהעידו עליו מכאשר זמם אף שלא היו מחייבים אותו רק אם יתפוס התובע מכל מקום כיון דבקל יוכל לתפוס הו"ל מחייבי ממון ממש וצריכים הזוממים לשלם תיכף והלחם משנה דעתו דא"צ לשלם רק אם תפס אצל העדי' מהני תפיסתו כאשר זממו לעשות ע"ש. ועיין בקצה"ח סי' ל"ח שחקר אם ע"א במקום שנתחייב הנתבע ע"י ממון כגון אם טוען א"י דהו"ל משואיל"מ אם שייך דין הזמה דאפשר כאשר זמם בשני עדים כתיב וכבר הבאתי בח"ז דבמחכ"ת נעלם ממנו דברי הר"מ כאן פכ"א הלכה ה' דכ' דע"א בטומא' אחר קינוי וסתירה והוזם משלם כאשר זמם מבואר להדיא דע"א היכי דמחייב ממון שייך גבי' כאשר זמם וכבר הארכתי לעיל בפרשת יתרו ועוד מקומות בהרבה ענינים עי"ש. ואפשר לומר דטעם הר"מ שסובר דבמלקות אמרינן כאשר עשה

ג"כ ולוקין לא מטעם כאשר זמם דבאמת הוי כאשר עשה. רק נהי דלא שייך דין הזמה בנעשה מעשה מכל מקום לוקין מפסוק והצדיקו כו' כמו בד' דברים דלא כתיב בהו כאשר זמם ולא קאי עלייהו כלל ע"ש בתוס' במשנה מכל מקום לוקין מפסוק זה ה"נ אף דל"ש דין הזמה על כל פנים לוקין זה מוהצדיקו כו' ולפי"ז אף ח"מ בנהרג נהי דל"ש כאשר כו' אך הו"ל להר"מ להביא ד"ז וגם זמם על כל פנים לוקין משום פסוק זה והצדיקו או שלשה מלקיות על דבר אחד והוזם לפי"ז אם העידו על אחד שחייב שנים מטעם דוהצדיקו לא הי' לעדים ללקות אלא פ"א כיון דאינו מכאשר זמם ומהר"מ נראה דלוקין מכאשר זמם כמה שהיו מחייבים אותו ע"ש אף בנעשה מעשה. אך נהי דאינו נראה כן מדברי הר"מ מכל מקום הדין זה נראה דהוא אמת הן בח"מ שנהרג נהי מכאשר זמם אין עונשין דגזה"כ ולא כאשר עשה אך על כל פנים ילקה מוהצדיקו כו' וכן במלקות ואפילו אם רצו לחייבו כמה מלקיות ונלקה דהו"ל כאשר עשה על כל פנים יהיו העדים חייבין ללקות פ"א מחמת והצדיקו כו' וכן אם לא רצו לחייבו רק פ"א ונלקה מכל מקום לוקין העדים מפסוק זה. וכן בר"מ לשיטות הסוברי' דגם בממון אמרינן כאשר עשה ואינן משלמין ילקו על כל פנים משום פסוק זה וכ"ז צ"ע וכעת אין אני מעיין בענינים אלו כי הוא אריכות גדול ובאתי רק לעורר. ועדים זוממים הם ד"ק ואין דנין אלא ב"ד סמוכים באי"י אפילו בח"ל כידוע כ"פ. ומ"ש הרהמ"ח באי"י צ"ע כמו שמבואר בר"מ פט"ז מה' סנהדרין דב"ד סמוכי' דנין אפילו ד"נ בח"ל כ"ז שדנין בארץ ישראל וז"פ. ואני מסופק לדעת הר"מ בהלכות סנהדרין שפוסק בד"מ א"צ סמוכים מן התורה עי' בחוה"מ סי' ג' אם העידו שלא בפני סמוכים והוזמו בודאי קבלת העדות על המזימים צריך להיות בב"ד סמוכי' כי כל דין שצריך סמוכים צריך להיות הקבלת עדות ג"כ בסמוכים ודעת הרמב"ן בפ' שופטים דבד"נ צריך כ"ג לקבלת עדות כמו שהדין בכ"ג אף לדעת הגאון שמביא הרמב"ן דבג' סגי על כל פנים בודאי סמוכים בעינן וכבר הובאו דברי הגאון והרמב"ן בח"ז כ"פ. אך אפשר כיון דאין ע"ז משלמים עד שיגמר הדין אם כן בהוזמו צריך הגמ"ד ג"כ להיות בב"ד סמוכים. אך נראה כיון דהתורה הכשירה בג' הדיוטות בד"מ גמ"ד שלהם הוי גמ"ד. אך זה נ"ל אם קבלו הבע"ד עליהם ב"ד קרובים ופסולים והעידו העדים וגמרו הדין והוזמו אפשר דזה לא הוי גמ"ד כלל דבאמת הם קו"פ אך שהם קבלו עליהם ובד"מ רשות שיתן מעות שלו במתנה ע"כ מהני קבלה אבל מכל מקום אפשר דלא נקרא ב"ד ולא שייך בהם גמ"ד כלל ופטורים הזוממין כ"נ ומכל מקום צ"ע ובאתי רק לעורר. ועדים זוממין צריכים הכרזה. כיצד כותבין ושולחין בכל עיר ועיר פלוני ופלוני העידו בכך וכך והוזמו ונהרגו או נלקו או שלמו כך וכך שנאמר והנשארים

כו'. ועיין בב"ק דף ד' שעדים זוממים צריכים לשלם מעידיות אף שהם לא רצו לחייב אלא מזיבורית ע"ש בתוס' וכעת לא ראיתי בר"מ שמביא זה. (עיין בהשמטות):

מצוה תקכה

סעיף א

שנמנענו שלא לערוץ ולפחוד כו'. זה מבואר בר"מ פ"ז מהלכות מלכים. ומ"ש הרהמ"ח דנוהג בזכרים כי להם כו' בש"ס מבואר ובר"מ פ"ז כאן דבמלחמת מצוה אפילו כלה מחופתה אם כן נוהג בנשים ג"כ. ובעזה"י יתבאר עוד לקמן:

מצוה תקכו

סעיף א

שנצטוינו למשוח כהן אחד בשמן המשחה כו'. מבואר בר"מ פ"ז מהלכות מלכים והדינים כ"ה. אחד מלחמת מצוה ואחד מלחמת הרשות ממנין כהן משוח מלחמה ומושחין אותו בשמן המשחה ומדבר אל העם והחילוק בין מלחמת מצוה למלחמת הרשות דבמלחמת מצוה הכל יוצאין למלחמה ומכל שכן שאין חוזרין שום אדם שיתבאר לקמן רק בשעת המלחמה הכהן מדבר הפסוקים שמע ישראל כו' אל תחפזו כו' עד להושיע אתכם אבל במלחמת הרשות תיכף על הספר בשעת יציאתם מדבר הכהן מי האיש אשר בנה כו' עד ויספו כו' ואח"כ בשעה שעורכין המערכה חוזר הכהן ואומר שמע ישראל כו' ועוד הפעם מי האיש כו' ודעת רש"י שבספר אומר מי האיש כו' ובשעת מלחמה אומר רק שמע ישראל אל תיראו כו' עיין בכסף משנה ובלח"מ. והנה משמע ישראל עד להושיע כו' כהן מדבר וכהן משמיע לעם ודעת הר"מ דכהן אחר משמיע לעם והג' פסוקים מי האיש כו' כהן המשוח מדבר ושוטר משמיע לעם ומן ויספו היינו הפסוק מי האיש הירא כו' שוטר מדבר ושוטר משמיע ולא כהן. ומבואר במשנה ודבר בלה"ק וילפי' בגמרא כאן כתיב ודבר ולהלן משה ידבר מה להלן בלה"ק אף כאן בלה"ק והתוס' מביאין דבירושלמי ילפי' דכאן כתיב ונגש כו' ולהלן כתיב ונגש משה כו' מה להלן בלה"ק אף כאן בלה"ק ואפשר לומר דוקא שמע ישראל שהכהן מדבר ומשמיע צ"ל בלה"ק דילפי' בגמ' כו' אבל ודברו השוטרים היינו הג' פסוקי' דצריכי' למילף בש"ס דהכהן אומר אם כן על כל פנים אינו בכלל ונגש הכהן ודבר אפשר אף דילפי' דהכהן ג"כ אומר מכל מקום א"צ לה"ק וכן נראה מסדר המשנה דבמשנה ראשונה דמבואר בלה"ק מבואר שם פסוקים שמע ישראל כו' ובמשנה הב' ודברו השוטרים אינו מבואר כלל

בלה"ק. אך אפשר כיון דהכהן אומר תחלה בלשון הקודש אם כן אמירת הג' פסוקים גם כן. אך נראה דמה שהשוטר משמיע אין צריך להיות בלשון הקודש ומכל שכן מי האיש הירא כו' דהשוטר מדבר ג"כ אין צריך בלה"ק דהילפותא הוא רק בכהן כנ"ב. ועיין בר"מ שכתב בספר אומר מי האיש כו' ולא הזכיר בלה"ק ואח"ז בעת שעורכין המלחמה כתב ואומר להם בלה"ק כו' נראה מדבריו דוקא שמע ישראל הוא בלה"ק לא הג"פ מי כו' וצ"ע. ובדברי הרהמ"ח יש חסרון המעתיק שכת' ומן המצוה שאומר הכהן ג"פ הנזכרים בתורה מי האיש כו' ולא הביא הפסוק שמע ישראל דמפורש בתורה דכהן אומר והוא חסרון המעתיק. גם נראה פשוט דהכהן והשוטרים אסורים להוסיף על הפסוקים שבתורה רק צריכים לומר מה שציותה התורה כמו ב"כ דאסור להוסיף ברכה כגון ד' אלקיכם וגו' כמו שמבואר בר"ה וכאן נמי דמ"ש והוא בכלל בל תוסיף וצ"ע על הרהמ"ח דכתב ויוסף עוד דברים משלו יעוררו כו' מנ"ל דודאי אסורים להוסיף דמ"ש מכל המצות וב"כ וצ"ע. ועיין במשנה שמע ישראל כו' על אויביכם לא יהודה על שמעון כו' הם בנצחונו של גליות כו' נראה ברור דזה דרש המשנה מהפסוק אבל בודאי הכהן אומר הפסוק ככתוב בתורה בלי גרעון ובלי תוס' וברור הוא בעיני. והנה בהכרזה מי האיש הירא ורך הלבב כו' הוא פלוגתא במשנה דסוטה דר"ע סובר דברים כמשמען שא"י לעמוד בקשרי המלחמה ור"י הגלילי ור"י סוברים דהיינו המתירא מעבירות שבידו אלא שחד סובר דוקא עבירות של תורה וחד סובר אפילו בעבירות דרבנן ע' בגמ' אבל תרוייהו חולקין על ר"ע והר"מ כאן פוסק כר"ע דדברים כמשמען. והנה אף שרבים חולקים פוסק כר"ע וככלל זה אם הלכה כר"ע מחביריו כו' ע' בס' תורת חסד כלל ה' מה שמפלפל בזה ולא הביא זה דהר"מ פוסק כאן הלכה כר"ע אף מחביריו. וצ"ע על הרהמ"ח שכתב הירא מעבירות שבידו ונוטה מדעת הר"מ דאין הלכ' כן רק כר"ע דהדברים כמשמען וצ"ע.

והנה אלו החוזרין ממלחמה כששומע הכרוז מי שבנה בית ולא חנכו צריך לחזור ודוקא בא"י אבל בח"ל אינו חוזר דאינו מצוה לחנכו והוא מהירושלמי ופסקו הר"מ ומכאן פסקו האחרונים דאין מצוה בחינוך בית בח"ל ואינו נקראת סעודת מצוה ע' בישש"ש ובס' באר שבע ונ"מ לענין נודר שלא ילך לסעודת רשות רק לסעודת מצוה אסור ליילך ועי' בס' בית אברהם סי' ט"ו פלפול ארוך בזה ומכל מקום אני לך. ולאו דוקא בנה אלא ה"ה לקח או נתן לו במתנה או ירש חוזר אבל הגוזל בית אינו חוזר ואם גזל בית ואח"כ קנה הבית אף על פי שמתחלה בגזל בא לידו מכל מקום חוזר ואינו ממעט אלא גזל כן מבואר בדברי הר"מ אף על פי דבש"ס מבואר דאפילו קנה אם בתחלה בא בגזילה לידו אינו חוזר היינו לריה"ג דבגזל א"צ מיעוט דבלאו הכי הו"ל ירא מעבירות שבידו

ע"כ המיעוט ולא חנכו הוא דאינו גזל עתה רק בא לידו בגזיל' אבל לפי פסק הר"מ דלא כריה"ג כמ"ש לעיל רק כר"ע ואינו חוזר מחמת עבירות אם כן ממעטינן בפשיטות גזל אבל באינו גזל רק בא לידו בגזל ואח"כ קנה חוזר רק כשעתה גזל בידו א"ח וז"פ. אח"ז ראיתי בלחם משנה שכתב ג"כ כן. ומבואר במשנה דר"י סובר דבונה בית על מכונו היינו שסתרו וחזר ובנאו אינו חוזר והר"מ לא הביא זה כי כתב בפירוש המשנה דאין הלכה כר"י ועי' במ"ל שעמד על הר"מ למה אין הלכה כר"י דאפשר דאין הת"ק חולק בזה וגם בש"ס ובירושלמי שקלו וטרו אליבא דר"י ע"ש ועיין בסוכה דף כ"ז ע"ב שאם נפלה כו' אחריתי הוא כו' קמ"ל ועיין בתוס' לפי שבונה באותן עצים ע"ש ומכל מקום אני לך. ועי' במ"ל שמסופק אם מכר ביתו וחזר וקנאו אפשר אף להר"מ אינו חוזר כמו מחזיר גרושתו ועי"ש שמביא הירושלמי בזה. ומכל מקום הניח בצ"ע. ובית של שותפים אם חוזרים אינו מבואר בר"מ הדין. ודעת הכסף משנה בדעת הר"מ דחוזר וא"ד לכרם שיתבאר בסמוך בס"ד ודעת הלחם משנה דאינו חוזר ושוה לכרם שיתבאר בס"ד. ואיזה לא חנכו אפילו השכירו לאחר ואחר דר בו אם הקדים לו שכרו הוי חנכו ואם לא קיבל עדיין השכר ויתן לו לסוף שנה הו"ל לא חנכו עדיין. ואם במתנה נתן לאחר על זמן לדור בו אפשר כיון דאלו לא הוי לי' הנאה מיני' כו' הו"ל כאלו קיבל השכר תיכף והו"ל חנכו ע' במגילה גבי בכה"נ כנ"ל. בנה בית ונתן בו חפציו ונעל עליהם אם הי' צריך לבטל על שמירתן הו"ל חנכו ואם אין צריך לישב ולשמרם הו"ל לא חנכו כן מבואר בר"מ מירושלמי ואין הירושלמי בידי. ואחד הבונה בית לישיבתו או בית הבקר או בית העצים או בית האוצר או בית התבן הואיל וראוי לדירה חוזר אבל בית שער אכסדרה ומרפסת או בית שאין בו ד' על ד' אינו חוזר וד"ז דאין בו דע"ד היא ברייתא מפורשת בסוכ' דף ג' וכן הרשים הכסף משנה והלחם משנה מרשי' בירושלמי ובאמת הוא ברייתא בש"ס דילן בסוכה שם.

ומכריז מי האיש אשר נטע כרם כו' אחד הנוטע כרם ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל ואפילו מחמשה מיני מאכל אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב הכלל כל שחייב בערלה וממילא חייב ברבעי הוא בכלל ולא חללו חוזר עיין בר"מ פ"י מהלכות מעשר שני ומעשר ראשון מה שחייב בערלה וברבעי ותלמד לכאן. והנה לשון הר"מ כלשון המשנה אחד הנוטע כרם ואחד חמשה אילני מאכל כו' ואינו מבואר בגפנים אם צריך חמשה אך עיין בסוגיא דילפינן מכרם ואין כרם פחות מה' גפנים עיין בסוגי'. וצ"ע דהנה באמת הר"מ ורוב הראשוני' סוברים דגם באילן אחד נוהג רבעי וגם כלאים הזורע חטה ושעורה וחרצן חייב אף על פי דכתיב כרם אם כן אמאי כאן צריך חמשה דוקא הא רבעי

נוהג אף באחד ועי' בר"נ פ"ק דר"ה דמביא בשם הגאון ר"א משבחא דרבעי אינו נוהג אלא בכרם ולא בגפן יחידית כיון דילפי' בג"ש מתבואות הכרם גבי כלאים וצריך כרם דוקא והרמב"ן השיג עליו דגבי כלאים נמי א"צ כרם שלם וגם למאן כו' הכלל דסובר דרבעי נוהג אף בגפן יחידית ומכ"ש למאן דתני נטע וכן פסקו כל הפוסקים אם כן אמאי צריך כאן חמשה עי' וצ"ע מאוד וחילוק בין כרם ובין גפן הוא לענין הרחקה עי' במסכת כלאים ואפשר דהוא רק מדרבנן עיין בר"מ פ"ה מה' כלאים וביו"ד וצ"ע. ואחד הלוקח ואחד היורש ואחד הניתן לו במתנה אבל גזל כרם א"ח עליו וכן כרם השותפים אינו חוזר והוא נלמד מקרא והנוטע ד' מיני מאכל או הרבה אילני סרק א"ח ועיין ברש"י בסוטה דף מ"ג ע"ב בד"ה קלא וכו' כ' דסבר כמאן דתני כרם רבעי שאין ערלה נוהג בנטיעה אחת אלא בכרם שלם. והנה לענין רבעי דעתו כמו דעת הגאון משבחא שהבאנו לעיל אך מה שסיים רש"י שאין ערלה נוהגת בנטיעה אחת דבר זה צריך עיון גדול דלא שמענו דבר זה דערלה לא יהיה נוהג בנטיעה אחת והדברים תמוהים וצ"ע. ודעת רש"י במשנה דה' אילנות צריך ב' כנגד ב' ואחד יוצא זנב והר"מ סתם הדברים נראה דאינו מצריך ועיין בלחם משנה שהרגיש בזה. והנה גבי בית וכרם מרבינן קנה וניתן לו במתנה ואפשר בזמן שהיובל נוהג דאינו אלא ק"פ כמו גבי ביכורים אפשר דאינו חוזר דאינו שלו רק ק"פ וצ"ע ובאתי רק לעורר. והנוטע כרם בח"ל א"ח וז"פ כיון דאין חילול רבעי נוהג מן התורה בח"ל עי' בר"מ בהלכות נ"ר אם כן לא שייך ולא חללו כי א"צ לחלל.

ומכריז מי האיש אשר ארש אשה וכו' אחד המארס הבתולה או אלמנה אפילו שומרת יבם ואפילו חמשה אחים ונפלה לפניהם יבמה כולם חוזרים אך המארס אשה האסורה עליו כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכה"ד וכדומה אינו חוזר וילפינן בש"ס מלא לקחה דהו"ל למכתב לא לקח וכתיב לא לקחה פרט לאלמנה וכו' והנה אף שחלוצה רק מדרבנן כידוע מכל מקום התורה מיעטה לקיחת איסור אף שהוא מדרבנן ומצינו כן כ"פ עיין בהלכות נערה בתולה בר"מ ובהלכות סוטה והדברים עתיקים ובירושלמי מבואר גם הנושא את איילונית הואיל ואינו מצוה לישב עמה א"ח ומובא במ"ל. ואם קידש תוך ג"ח של הבחנה או מעוברת ומינקת חבירו עי' באהע"ז סי' י"ג ובר"מ בה' סוטה ותלמוד לכאן. וכן מצינו גבי הירא וכו' לר"י היינו אפילו עבירות דרבנן ע' בסוגיא. ואם עבד עברי קידש ח"ש וחב"ח דמותרת לו והו"ל ש"ח אם חוזר אף דאין ח"מ עליה רק אשם מכל מקום הו"ל כמו שומרת יבם דחוזר וצ"ע בזה. קידש אשה מעכשיו ולאחר שנה ונשלם הזמן במלחמה חוזר ובא לו כן מבואר בר"מ ועי' בכ"מ שכ' דוקא כה"ג דאגמל"מ דהוי קידושין מאז חוזר אבל אם לא אמר מעכשיו הו"ל כאלו עכשיו אירסה ולאו כל כמיניה

לפטור עצמו וכו' ול"ד לנפלה לו יבמה שם לא עשה מעשה וכו' ומכל מקום צ"ע כיון דקידשה אז ג"כ לא עשה מעשה עתה והקידושין ממילא חלין אם כן למה אינו חוזר ואינו דומה לקידש עכשיו ואפשר לומר כיון דיכולים לחזור הו"ל כאלו קידשה עכשיו עי' באהע"ז סי' מ"ב. והנה מעכשיו ולאחר שלשים יום דעת הר"מ פ"ז מה' אישות דהוי ספק תנאי וספק חזרה. ועיין בב"ש שם שמביא בשם רש"י דתנאי אם לא אחזור וכו' אם כן יכול לחזור בתוך הזמן. ומכל מקום ס"ל להר"מ דחוזר ואפשר דדעתו דתנאי באם יחי' כדעת הרמב"ן והרשב"א ואין כאן מקומו. אך על כל פנים הוי ספק קידושין ומכל מקום חוזר נראה דמספק חוזר וה"ה בכל ספק קידושין הכלל היכי דהוי ספק אם צריך לילך או לאו א"צ לילך כי אין אנחנו יכולים לכוף אותו כי ס"נ לקולא ומי יכול לכוף אותו ואף אם נאמר דהוא רשות לחזור יכול גם כן לחזור מספק כנ"ל. וע"ש בר"מ ובש"ע דאם אחד קידשה מעכשיו ולאחר ל' ובא השני וקידשה לאחר כ' וכו' דקידושי כולם תופסים או מספק או בוודאי כשרגא דליבני דכל חד שבק רווחא לחברי' נראה דכולם חוזרים כמו יבמה שנפלה לפני ה' אחים דכולם חוזרים דלכ"א קרינן אשתו ה"נ לכ"א הוי אשתו כנ"ל. שו"ר דל"ד ליבום דהתם דכ"א יכול לקחתה אם יסכימו דהוא ייבם אותה וכאן קדושי כולן תופסין וצריכה גט מכולן ושום א' לא יכול לכנסה לא קרינן ביה ולא לקחה אם כן כולן אין חוזרין כנ"ל. המחזיר גרושתו אינו חוזר ורש"י פי' במשנה דקרא אאשה חדשה קפיד דכתיב כי יקח איש אשה חדשה. והנה קרא זה כתיב גבי אותן דאינן זזין ממקומם נראה דילפינן לכאן ע' בגמ'. ונראה לפענ"ד דד"ז דמחזיר גרושתו היינו מן הנשואין ואח"כ אירסה א"ח וכן אם נשאה כי אינה חדשה. אבל אם גירשה מן האירוסין וחזר ואירסה בוודאי חוזר כי מ"ל מהקידושין הראשונים או מקידושין שניים וכן אם נשאה אח"כ כיון דלא היתה נשואה לו מ"ל אם נשאה מהקידושין ראשונים או שגירשה בינתיים בוודאי אינו זז ממקומו כנ"ל ברור. ועיין בב"ש סי' ס"ב ס"ק י"ז. ועי' באו"ח סימן תקמ"ו מבואר דמותר להחזיר גרושתו מן הנשואין במועד מבואר דוקא מן הנשואין ה"נ כנ"ב ופשוט. וטומטום שקידש אף על פי שספק מכל מקום כיון דאינו ראוי להוליד כלל ואינו ראוי לנישואין כלל אינו חוזר כמו איילונית כדברי הירושלמי שכתבתי לעיל. ואנדרוגינוס אם נאמר שיכול להוליד עי' תוספות יבמות ומובא בחיבור זה אפשר מספק חוזר וצ"ע. ומסופק אני אם מקדש אשה קידושי דרבנן כגון חרשית או קטנה בת מיאון אם חוזר דהו"ל גם כן ארוסה אף דהתורה לא כתבה באירוסין דרבנן מכל מקום כמו חלוצה שנתמעט מן התורה כמו שהבאנו לעיל ובפ' א' מהלכות נערה בר"מ לענין שניה הכי נמי שייך אף בארוסה מדרבנן דין זה וצ"ע. ופשוט דהמארס אף שאינה עתה ראוי'

לנשואין מכל מקום חוזר כיון דראוי לנשואין בזמן מאוחר ע"כ המקדש תינוקת ב"י ע"י אביה אף שאינה ראוי לנשואין עד ג' שנים עי' במ"ל בה' אישות והדברים עתיקי' מכל מקום חוזר דהתורה לא חילקה בזה רק באינו ראוי כלל כגון אלמנה לכה"ג וכדומה וז"פ וכבר רמזתי לך לעיל בדין מניקת חבירו. וד"ז בקידושין דרבנן שכתבנו ה"ה בקנה בית או כרם בקנין דרבנן יש לספק כנ"ל.

ומכריזין מי האיש הירא וכו' הדברים כמשמעם מי שא"י לעמוד בקשרי המלחמה וכו' והוא פלוגתא ופוסק הר"מ כן. ומבואר בפי' הרמב"ן עה"ת בשם הירושלמי דכל אלו שחוזרין שבנה או נטע או אירש צריכים ראיה לדבריהם וצריכים לברר דבריהם לפני שר הצבא שכ"ה האמת דיכולים לחזור הרבה בשקר ע"כ צריכים לברר. אך הירא ורך הלבב עדיו עמו דחזינן דמפחד והר"מ לא הביא זה דצריך לברר דאפשר דהוא פשוט מטעם הנ"ל. ולא נתברר לי מהש"ס ומהר"מ אם אלו החוזרין כגון בונה וכו' נתנה התורה רשות להם לחזור אם רוצים אבל אם רוצים להיות במלחמה הרשות בידם או שצריך לחזור ומה שאמר ילך וישוב לביתו הוא חובה עליו דצריך לחזור ואסור לו לצאת למלחמה. והנה הירא וכו' מסברא מחויב לשוב כדי שלא ימס וכו' אבל האחרים כגון בנה וכו' לא נתבאר ועי' בפרש"י בחומש שכתב פן וכו' כדאי הוא שימות אם לא ישמע לדברי הכהן נראה דחוב עליו לחזור ומכל מקום בש"ס ובר"מ לא נתבאר זה וצ"ע בד"ז. עי' בגמ' דריה"ג סובר הירא ורך הלבב מעבירות שבידו ר"י אומר אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט בת ישראל לנתין וכו' [ואמרינן בגמ' מ"ב ואמרינן א"ב] דלריה"ג חוזר אפילו על עבירה דרבנן ולר"י א"ח על עבירה דרבנן רק על עבירה של תורה דומיא דאלמנה וכו' וקשה הא ר"י אומר חלוצה לכהן הדיוט וגם נתין וכו' והם רק מדרבנן ואמאי חוזר וצ"ל דאגב גרושה תני חלוצה וכן כתבו התוס' במכות דף י"ג דאשגרת לישנא הוא חלוצה וגרושה לתירוץ ראשון ע"ש וג"כ נתינה אגב ממזרת עי' בתוס' כתובות בר"פ אלו נערות (כתובות דף כ"ט) או דס"ל דנתינים מן התורה עי' בתוס' שם בכתובות והדברים ארוכים. ויש עוד לעורר במצוה זו אך הפסקתי הרבה במצוה זו ובעזהש"י אשנה פרק זה. וגם זה פשוט אם קידש אחת משתי אחיות דהו"ל קידושין שאין מס"ל אף דהוי קידושין מכל מקום כיון שאינו ראוי לישא אותם משום ספק ערוה אינו חוזר כמו כה"ג באלמנה וכו' וזה פשוט. לכאורה איני מבין דברי הר"מ בקידשה מעכשיו ולאחר שנים עשר חודש ונשלם הזמן במלחמה חוזר כיון דהוא ספק תנאי וכבר כתבתי דגם מספק חוזר אם כן אפילו לא נשלם הזמן עדיין בשעת מלחמה למה לא יחזור דהא אפשר שיהיו קידושין למפרע בתשלום הזמן והו"ל אירס אשה. אך לפמש"ל דדעת הרמב"ן דהתנאי באם אחי'

אם כן כאן דהתורה כתבה טעם דישוב פן ימות וכו' ואיש אחר וכו' והתורה לא רצתה זאת דע"י המלחמה יקח אחר ארוסתו אם כן בתנאי אם אחי' אם כן אם מת נפקעו הקידושין למפרע ולא הוי ארוסתו ולא הוי אירס אשה ע"כ אם לא נשלם הזמן עדיין ממ"נ אם לא ימות במלחמה בוודאי יצא ופן ימות לא הוי אירס כלל ואיש אחר לא יקח ארוסתו כלל ומוכח דהר"מ סבירא לי' כדעת הרמב"ן והרשב"א דהתנאי אם אחי' ונ"מ הרבה יש אך אין כאן מקומו. אם כן בתנאי אחר בע"מ דאף אם התנאי יתקיים אח"מ תהיה מקודשת למפרע אפילו אם עדיין תוך זמן התנאי אין צריך לצאת למלחמה פן ימות והקידושין יהיו חלין למפרע ויקח אחר ארוסתו והתורה הקפידה ע"ז כנ"ב בס"ד. ודינים אלו ל"ד באירס ה"ה בקנה בית וכרם בתנאי ג"כ ד"ז אם יתקיים התנאי יהיה למפרע שלו וחוזר ובמעכשיו ולאח"ז דקיימא לן גבי ד"מ עי' בחוה"מ דגופא מהיום ופרי לאחר זמן אם כן כיון דיש לו בית בוודאי חוזר כי הגוף עיקר וביש לו קנין פירו' כתבנו לעיל דתלוי אם ק"פ כקה"ג דמי כנלע"ד ובאתי רק לעורר. וכל אלו שחוזרין מעורכי המלחמה מתקנין את הדרכים ומספקין מים ומזון לאחיהם שבמלחמה ועי' ברש"י בפי' החומש במדבר א' פסוק ג' בד"ה כל יוצא צבא כ' מגיד שאין יוצא פחות מבן עשרים עכ"ל. ונראה דבין למלחמת מצוה ובין מלחמת הרשות וכעת לא ראיתי לרבינו הר"מ שיביא זה והרמב"ן בפירושו מביא דברי רש"י ולא כתב מנין לו זה:

מצוה תקכז

סעיף א

שנצטוינו בהלחמנו בעיר מצד הרשות וכו' וע"ז נאמר כי תקרב אל עיר וכו'. וזה מבואר בר"מ פ"ו מהלכות מלכים. והנה יש שיטות בדינים אלו ואכתוב בקיצור והרב המחבר אף על פי שהתחיל דמיירי במלחמת הרשות אך בדיני המצוה כתב כדעת הרמב"ם. שיטת הר"מ כן הוא אין עושין מלחמה עם שום אדם בעולם הן מלחמת הרשות הן מלחמת מצוה כגון ז' אומות ומלחמת עמלק עד שקוראין להם לשלום ואם מקבלין ורוצים להשלים צריכים לקבל עליהם שבע מצות וגם שיהיו למס ועבדים ואיזה מס שיהיו מוכנים לעבודת המלך בגופם בממונם ועבדים שלא ירימו ראשם בישראל עי' בר"מ ואם לא ירצו לקבל עליהם כ"ז אפילו אם אינם רוצים לקבל ד"א מהם שאינם רוצים לקבל עליהם או ז' מצות או מס או עבדים ל"מ והוה כמו שלא השלימו כלל. ואם קבלו עליהם כל הג' דברים הנ"ל אין הורגין מהם שום נפש ואסור לשקר בבריתם וזה אפילו בזיי"ן עממין ועמלק. אך אם אינם רוצים לקבל אפילו דבר אחד מכל הנ"ל עושין

עמם מלחמה ויש חילוק בין שאר אומות לז' אומות ועמלק דשאר אומות אין הורגים רק הזכרים הגדולים אבל נשים וקטנים אין הורגים ובוזזים להם וכבר כתבתי בח"ז דאצלינו גדול הוא בן י"ג שנים וב"ש וקטנה בת י"ב וב"ש אבל גבי ב"נ אין ד"ז כי שיעורין הל"מ ולישראל נאמרו ולא לב"נ כמ"ש הר"מ פ"ט מה' ודינים אלו דגדלות וקטנות הם מכלל שיעורים כמבואר בתשובת הרא"ש ומובא כ"פ בח"ז מכל מקום כאן דאנחנו נצטווינו בזה ואצלינו יש שיעורים ע"כ כל שהוא גדול אצלינו עפ"י דת הורגין וכל שהוא קטן או קטנה אצלינו הם בכלל טף. והרהמ"ח כתב כאן דהורגין כל זכר שהגיעו לפרקו מבואר כדברינו דזה הוי פרקו אם הוא גדול כמבואר בנדה. ופשוט דטומטום ואנדרוגינוס אין הורגין כיון דהם ספק נשים ואף גבי ב"נ ספ"נ לקולא כמ"ש בח"ז. ואם הגיע לשנים דחזקה דרבא דהביא ב"ש והוא רוב כידוע ואין כאן מקומו אם הורגין כיון שהרוב מחזיקין לגדול או אין הולכין אחר הרוב בפ"נ אף אצל ב"נ מובא ג"כ בח"ז ואין כאן מקומו ובאתי רק לרמוז. אבל זיי"ן עממין ועמלק שלא השלימו כנ"ל הורגין אף הנשים והטף שנאמר לא תחי' וכו' תמחה כו' ומיירי בלא השלימו. וכמו שקורין להם לשלום כמו כן מודיעין אותם הרוצה לברוח יברח ושלשה כתבים שלח יהושע עי' בר"מ. ואם צרו על עיר משאר עממין וכבשו אותה ונמצאו גם משבעה עממין בתוכה או מעמלק עי' בלחם משנה כאן שכ' שדינם כדין שאר עממין דניצולו הנשים והטף כיון דיושבין בין אומה אחרת וכתב שזה הפי' בספרי והי' כל העם אפילו כנענים שבתוכה וכו' וכ' שהוא דוחק דבאמת קרא זה מיירי בהשלימו ע"ש אך דין זה אמת ומבואר בש"ס דידן בסוטה גבי יפ"ת דכי תצא מיירי במלחמת הרשות דבמלחמת מצוה לא שייך יפ"ת דלא תחיה כל נשמה כתיב ושבית שביו לרבות כנעניות שבתוכה דהם אינן בכלל לא תחיה כיון דנמצאו בין שאר אומות וניצל הנשים והטף. עי' בסוטה דף ל"ה וכן פרש"י בחומש בפ' כי תצא והוא בספרי גם כן. ואם בעיר מזיי"ן עממין שדינם להרוג כולם ונמצאו ג"כ בתוכה משאר עממין בוודאי אינן נהרגין הנשים והטף לזכות אהדר רחמנא דכנענים ניצולים בעיר אחרת אבל שאר עממין בוודאי אינם נגררים אחר הכנענים להריגה ואם כי מסתברא כן קצת ראיה מרחב דהחי' אותה ועי' בתוס' במגילה דף י"ד דרחב לא היתה מזיי"ן עממין אף על פי שכבשו יריחו דהיא מזיי"ן עממין והיא ניצולה כדין שאר עממין ועיין בתוס' סוטה דף ל"ו שמביאין ספרי שרחב היתה מזיי"ן עממין ואעפ"כ אגיירה ונסבה וכו' עי' מה שמפלפלים בזה. וכן מבואר בר"מ מובא במ"ל כאן פ"ה דהקשה דילמא הפרשה דכי תצא יפ"ת מיירי במלחמת מצוה ויפ"ת דשרי רחמנא היינו אם נמצא בה משאר עממין וזה פשוט אצלו ד"ז דשאר עממין אינם נגררים לחוב. עתה ראיתי

בר"מ עצמו בפ' כי תצא דמוכיח דכנענים ניצולים בעיר אחרת מהברייתא הנ"ל ושבית שביו לרבות כנענים שבתוכה כמו שכ' לעיל. והדברים ברורים בס"ד אבל דעת רש"י בחומש דדין זה דקריאת שלום אינו אלא במלחמת הרשות אבל במלחמת מצוה אין קורין לשלום וכ"נ דעת התוס' בהשולח והג' כתבים ששלח יהושע כל הרוצה להשלים הי' קודם שעברו את הירדן וכן דעת הראב"ד כאן ועיין ברמב"ן עה"ת שהאריך להשיג על רש"י ועיין ברא"מ כאן ובפ' חקת שהאריך ג"כ בדבר ומה נאריך בדבר שהאריכו הראשונים עי' בדבריהם ויונעם לך. והרמב"ן דעתו כדעת הר"מ דגם במלחמת מצוה נוהג ד"ז דק"ש. רק מחלק בין ק"ש של שאר אומות אינו רק שיקבלו מס ושיעבוד לא זיי"ן מצות אבל בזיי"ן אומות ועמלק צריכים שיקבלו עליהם זיי"ן מצות ג"כ וכן דעת הראב"ד כאן ונראה לדעת רש"י ודעמי' דיהושע שלח הכתבים קודם ולאחר עברת הירדן לא היו מקבלין אותם אם כן אין מודיעים אותם לברוח ג"כ רק צרים ללחום עמהם כ"נ ועי' בלחם משנה כאן שהאריך ג"כ בזה. ומבואר כאן בר"מ דכשצרין על עיר אין מקיפין אותה מד' רוחות רק מג' רוחות ומניחין מקום לברוח והוא מהספרי וילפינן מן ויצבאו על מדין כאשר צוה ד' וכו' מפי השמועה למדו שבכך צוהו. והר"מ אינו מחלק בין מלחמת מצוה לרשות כיון דילפינן ממדין מנ"ל לחלק ובפרט מלחמת מדין הי' עפ"י ציווי השי"ת הו"ל גם כן מלחמת מצוה אף שהחי' מהם הטף ונשים גזה"כ הי' על כל פנים מנ"ל לחלק בין מלחמת מצוה לרשות ע"כ סתם הר"מ והרהמ"ח חילק דד"ז הוא במלחמת הרשות ובמלחמת מצוה מקיפין מכל צד ולא ידעתי מנ"ל זה וצ"ע:

שוב ראיתי ברמב"ן בסמ"ק במצות עשה שלו מנה זה למ"ע בפ"ע וכ' ג"כ דהוא במלחמת הרשות וצ"ע. וכ' הרמב"ן דבין מלחמת הרשות או מצוה מותר לחלוצי הצבא וכו' כשהם רעיבים וכו' לאכול נבילות וטריפות ויין נסך וכו' והוא ל' הר"מ פ"ח כאן וז"ל חלוצי צבא כשיכנסו בגבול עכו"ם ויכבשום וישבו בהם מותר להם לאכול נבילות וטריפות אם ירעיב וכו' וכן שותה יין נסך מפי השמועה למדו ובתים מלאים כל טוב אפילו חזירים וכיוצא בהם וכו'. ואינו מחלק בין מלחמת מצוה או רשות. וגם דעתו דוקא אם רעבים ותאבים לאכול אף על פי שאין סכנה אבל אם יש להם לאכול בריווח דברים המותרים אסורים לאכול דברים האסורים וגם משוה יי"נ היינו איסורי ע"ז עם שאר איסורים וגם כתב סתם דמשיכנסו וכו' מותרים לאכול וכו' דל"ד של העכו"ם היינו השלל אלא אפילו משלהם כגון אם אין להם רק נבילות וטריפות מותרים לאכול אך מסוף לשונו שמביא מפי השמועה למדו ובתים מלאים כל טוב וכו' מבואר דבשלל של אויבים מיירי אך הר"מ לא פירש בפי' ד"ז. גם נראה מדבריו דוקא אנשי חיל התירה התורה להם אבל

אח"כ כשבאים נשיהם ובניהם אסור להם מאכ"א. והרמב"ן על התורה בפ' ואתחנן בפ' והי' כי וכו' מביא דברי הר"מ הללו והשיג עליו בכ"ד א' מ"ש דמפני הרעבון אם אינו מוצא לאכול וכו' ז"א דבכ"ע התירה התורה אפילו יש להם לאכול וצ"ע על הרמב"ן למה לא הביא קושיא גדולה על הר"מ מסוגיא שהביא לפ"ז בחולין דף י"ז דבעי שם ר"י אם איברי בשר נחיר' שהביאו ישראל לארץ מותרים כיון דאישתרי במדבר אישתרי ומקשה הש"ס אימת אילימא בשבע שכבשו וכו' השתא דבר טמא אישתרי שנאמר ובתים מלאים וכו' וא"ר קדלי דחזירי וכו' ולדעת הר"מ לא אישתרי רק דחי' אם רעבים וכו' אם כן שפיר האיבעי' באיברי בשר נחירה כיון דאישתרי במדבר לא חל עליהם איסור ומותרים לאכול אפילו אינם רעבים כי לא נאסרו כלל אבל השלל לא אישתרי רק ברעבים ואינו מצוי לאכול והוא קושיא גדולה על הר"מ וגם לפי מה שדקדקנו דהר"מ לא התיר אלא בחלוצי צבא אם כן האיבעי' דבשר נחירה שפיר אף בנשים וכדומה. עוד השיג על הר"מ דכתב ד"ז בכל המלחמות ובאמת ד"ז אינו אלא רק בארץ אשר נשבע הקב"ה לאבותינו לתת לנו כמו שמפורש בענין ואינו מביא ראי' לדבריו רק מפשט הפסוק. והרמב"ן בפ' מטות הקשה למה צוה הקב"ה בגעולי מדין ולא בארץ סיחון ועוג שקדם למלחמת מדין ותירץ שסיחון ועוג הי' מארץ שנשבע הקב"ה לאבותינו וכו' ולא מדין. ולכאורה ראיה לדבריו וקושיא על הר"מ שאינו מחלק ובכ"ע שרי אם כן למה צוה על מדין ולא על סיחון ועוג אך אם תעיין היטב בדברי הרמב"ן במטות עיקר תירוצו שהותר דוקא אם כובשין הארץ ויושבים בה כארץ סו"ע שהי' מארצנו וישבו ישראל בה כדכתיב וישב ישראל וגו' אבל מדין דלא כבשו את הארץ רק שללו וחזרו אין נוהג ד"ז ע"ש אם כן להר"מ ג"כ ניחא דמבואר בדבריו כאן דחלוצי צבא וכו' ויכבשו וישבו וכו' אם כן כל המלחמות הרשות להרחיב את הארץ אם כובשין ויושבין הותר להם אף בארצות אחרות ובאינם יושבים רק חוזרים אינו נוהג ד"ז אם כן אין להרמב"ן ראיה רק מפשט המקרא. אך קצ"ע על הרמב"ן אמאי לא תירץ בפרשת מטות בפשיטות כמו שכתב כאן דאינו נוהג אלא בארץ שנשבע הקב"ה לאבותינו וכו' אך עדיפא מיני' משני דאף לשיטת הר"מ מתורץ זה. ולדעת הרמב"ן דאינו נוהג אלא בארץ שנשבע לאבותינו וכו' נראה דלע"ל קיני וקניזי וקדמוני ג"כ בכלל דהם מכלל הארץ שנשבע לאבותינו וכו' כ"נ. עוד השיג על הר"מ דמתיר י"נ ובאמת איסורי ע"ז משמשין ותקרובת לא הותרו כלל שנאמר שקץ וגו' וסתם יינם למה הוצרכו וגו' ופשטי הכתובי' בפ' עקב מוכח כדברי הרמב"ן. הקושיא שהקשינו לעיל על הר"מ שאינו מתיר אלא ברעבים הא בש"ס דחולין מבואר דבכ"ע מותר מצאתי קושיא זו בספר פרשת דרכים בדרך הקודש ע"ש. ומה שסתם הר"מ דנראה דאף שלל

דידהו אשתרי ג"כ צ"ע דבש"ס בחולין אמרי' דשלל דידהו לא אישתרי. ואפשר כיון דיש שם שני תירוצים בתי' ראשון סתם גמרא אלא לאחר מכאן ושלל דידהו ג"כ אישתרי ואב"ע וכו' שלל דידהו לא אישתרי ופוסק כל"ק. אך דבר זה צ"ע בכללי הש"ס ע' בס' תורת חסד כלל ט"ז שהאריך בזה. וע"ש בתוס' נראה דהיו גורסין דילמא שלל של עכו"ם אישתרי ולא שלל דידהו אם כן התי' בתרא מסופק בזה ובתירוץ קמא פשיטא להש"ס דשלל דידהו ג"כ אישתרי ע"כ לא שבקינן וודאי דסתם גמרא מפני ספיקא דאב"ע ע"כ פוסק כתי' הראשון כנ"ל. ואני מסופק דאפשר דד"ז הוא בכיבוש חדש שהי' אז בימי יהושע אבל בארצנו שישבו בה ישראל ובאו גוים ולקחו מידם וחזרו ישראל ולקחו מהם אפשר אינם בד"ז. ונ"מ דהנה בימי גלות בבל מבואר בר"מ פ"א דתרומות ובה' בית הבחירה דבטל הכיבוש הראשון ע"כ בטלה קדושת הארץ ובימי עזרא עלו ולא קדשו כל הארץ דהרבה כבשו עולי מצרים ולא עולי בבל. והנה קדושה השניה לא בטלה כלל כידוע אם כן לע"ל כשיכבוש הארץ ב"ב אותם עיירות שהם קדושות אם כן לא הוי כיבוש חדש ואינו נוהג ד"ז אך באותן עיירות שאינן קדושות דבטלה הכיבוש הראשון והו"ל ככיבוש חדש או קיני קניזי וקדמוני דהו"ל כיבוש חדש נוהג ד"ז וצ"ע ובאתי רק לעורר. והרמב"ן כתב שם דהיתר הזה עת שאכלו שלל אויביהם וי"א בשבע שכבשו וכן משמע בחולין. והנה להי"א אין אנחנו יודעים השיעור להר"מ בכל המלחמות ולהרמב"ן לע"ל במלחמת א"י דלא ישהו כ"כ בכיבושה ומסתברא כסברא הראשונה דכ"ז שיש שלל מותרים הם כ"נ. והרמב"ן שם מביא דכל האיסורים הותרו להם אז אפילו אה"נ כגון ערלה וכו' ובאמת מבואר במשנה עת שבאו אבותינו לארץ ומצאו נטוע פטור מערלה נטעו אף שלא כבשו חייב ולמה חייב הא שלל דידהו אשתרי ועי' ברע"ב. שוב ראיתי בס' טר"א בר"ה דף י"ג בד"ה ממחרת הפסח שעמד בזה וכתב דמיירי בהצניע הפירות הללו לאחר זיי"ן שכבשו כדברי הי"א. וע"ש עוד שהקשה על מאי דאמרי' שם ויאכלו ב"י מעבור הארץ ממחרת הפסח מעיקרא לא אכלו דאקרובי עומר וכו' וקודם הי' אסור משום חדש הא קדלי דחזירי אישתרי ולמה אסור משום חדש ותירץ כיון דא"י מוחזקת הו"ל שלל דידהו ע"ש בתוס'. עוד תירץ דוקא קדלי דחזירי וכדומה דאין להם היתר הותרה להם אבל חדש דיש לו היתר לאחר העומר לא אישתרי כיון דיש לו היתר בל"ז ודבריו נכונים ומכל מקום אני לך. ונ"ל מצד הסברא הא דאשתרי לחלוצי צבא לכל מר כדאית ליה הר"מ והרמב"ן מכל מקום נראה היינו דברים שאסורים רק לישראל כמו קדלי דחזירי וכדומה אבל דבר שאסור לב"נ ג"כ כגון אמ"ה ובשר מהחי אסור לחלוצי צבא כיון דאסור אף לב"נ לא מסתברא דיהיה מותר להם מאי דאסור לכל באי עולם

כ"נ מצד הסברא ובאתי רק לעורר ויש לפלפל בזה ואין כאן מקומו. ולדעתי הוא סברא נכונה בס"ד (ועי' בהשמטות). ומבואר בספרי בפ' זו כי תקרב אל עיר ולא לכרך ולא לספר דאינו נוהג ד"ז. והר"מ השמיטו וצ"ע כיון דהוא ברייתא מפורשת למה השמיטו. וכת' הרהמ"ח דנוהג ד"ז וכו' בזכרים שהם ראוים למלחמה וכו' ובאמת במלחמת מצוה נוהג אף בנשים כלשון המשנה הכל יוצאין אף כלה מחופתה וכן מבואר בר"מ כאן פרק ז'. ועי' ברש"י פ' כי תצא למלחמה וכו'. כאן בסדר שופטים סמך הכתוב יציאת מלחמה לפסוק שן בשן וכו' מלמד שאין מחוסר אבר יוצא למלחמה והוא בספרי כאן. ור"י סובר דוקא במלחמת הרשות ובמלחמת מצוה הכל יוצאין על כל פנים במלחמת הרשות אינו יוצא מח"א והר"מ השמיט זה ולא ידעתי למה:

מצוה תקכח

סעיף א

שהזהירנו בל"ת שלא נחי' אחד מז' עממין בכ"מ וכו' שנא' לא תחיה כל נשמה וכו'. מבואר בר"מ פ"ה מה' מלכים כבר כ' לעיל אם נשים נהרגין בעיר אחרת וכתבתי דניצולים רק הזכרים מצוה להורגן וע"ל במצוה תכ"ה במצות עשה מ"ש שם ואין לכפול הדברים:

מצוה תקכט

סעיף א

שנמנענו מלכרות האילנות כשנצור על עיר וכו'. ועז"נ לא תשחית את עצה וכו' מבואר בר"מ פ"ו מהלכות מלכים והרהמ"ח כתב כדי להצר לאנשי העיר וכו' ג"כ עובר בלאו וכ"נ הר"מ בסמ"ק שלו אך בס' היד לא כתב זה והרמב"ן במצות עשה שלו השיג על הר"מ וכ' דלהצר להם שרי רק השחתה בחנם אסור. והנה על אילן מאכל לוקה ועל שאר דברים אין לוקין ונראה דעל הלאו עוברים רק דאין לוקין כיון דאינו מפורש בקרא רק אילן מאכל וכ"נ מדברי הר"מ. והרמב"ן במצות עשה שלו שמנה בסמ"ק של רבינו מונה כאן עשה גם כן כי ממנו תאכל וכו' מ"ע היינו לאו הבא מכלל עשה והקוצץ אילן מאכל עובר בעשה ולא תעשה ע"ש. ועיין במש"ל נראה ששאר דברים הם מדרבנן ונוהג בכל אנשי ישראל ועיין בדברי הרהמ"ח:

מצוה תקל

סעיף א

שנצטוינו בעריפת עגלה וכו'. וע"ז נאמר כי ימצא חלל באדמה וכו' מבואר בר"מ פ"ט ופ"י מהלכות רוצח ואכתוב בקיצור כדרכי בס"ד מצוה זו נוהגת אם נמצא חלל בא"י או בעבר הירדן ועבר הירדן נתרבה מקרא בספרי ונראה דוקא ע"ה צריך ריבוי דכבשו קודם אבל ל"ד ז' עממין ה"ה כל שנכבש אחר כיבוש א"י דדינו כדין א"י כמבואר בר"מ פ"א מהלכות תרומות ה"ה דעגלה ערופה נוהג דהוי ארץ ישראל גמור כנ"פ. ואם נמצא חלל מניחין אותו במקומו וצריך לצאת ה' זקנים מב"ד הגדול שבירושלים לעסוק במדידה כמו שיבואר בסמוך. ונראה אף דמבואר במשנה בסוטה דף מ"ד ע"ב דהיו יוצאין מירושלים וכ"כ הר"מ מכל מקום לאו דוקא ע' בגמ' דילפינן דצריך להיות מב"ד הגדול אבל אין קפידא באיזה מקום יושבים ועשר גליות גלתה סנהדרין מיבנה לטבריה מכל מקום נוהג ד"ז. ול"ד לד"נ דאין דנין רק אם יושבים בלשכת הגזית וארבעים שנה קודם חורבן בטלו ד"נ מפני שגלו הסנהדרין לחניות היינו להר הבית עיין בר"ה דף ל"א שם גזה"כ אבל כאן ילפינן דצריכים דיינים מב"ד הגדול אבל ע"ז דיהיו צריכים לישב במקומם לא נמצא לימוד ע"כ בכ"ע נוהג ע"ע אף על פי שאין יושבין במקומם כנ"פ. ומבואר בגמרא ויצאו הם ולא שלוחם והר"מ אינו מביא זה בפי' אך כיון שכ' דצריכים לצאת ה' זקנים ממילא משתמע דוקא הם ונראה דוקא היציאה שצריכים לבוא אבל המדידה יכול להיות ע"י אחרים מבואר סתם כי מתיבת ומדדו דרשינן דרש אחר כמבואר בסמוך וצ"ע. ובר"ם דיוצאין הב"ד ומודדים מכל מקום נראה כמ"ש דה' זקנים מב"ד הגדול צריכים להיות שם אבל המדידה יוכל להיות ע"י אחרים ומכל מקום צ"ע. ומודדין מחוטמו של החלל לעיירות וכל עיר שהיא קרובה יותר היא מביאה ע"ע ובמשנה דף מ"ה ע"ב סובר כן דמודדין מחוטמו וראב"י פליג וסובר דמצווארו מודדין ואע"פ דמשנת ראב"י קב ונקי מכל מקום פוסק הר"מ כאן כר"ע ועיין בכ"מ דהאי כללא אלים יותר דהלכה כר"ע מחבירו ועיין בשו"ת ח"צ שכתב כיון דר"ע הוא רבו של ראב"י ע"כ הלכה כמותו נגד ראב"י ע"ש ועיין בספר תורת חסד שהאריך בכל זה. ומ"ש הח"צ והתו"ח שראב"י היה תלמיד ר"ע דברים תמוהים הם כי ראיתי בר"מ בהקדמה לפי' המשנה חשב שם התנאים וכתב דראב"י היה קודם ר"ע היינו דהי' בזמן החורבן ור"ע היה אחר החורבן ע"ש וכן ראיתי בס' באר שבע כאן בפשיטות דהשיג על הכסף משנה שכתב דהלכה כר"ע מחבירו דלא היה חבירו דראב"י היה קודם ר"ע. שוב ראיתי בסדר הדורות בסדר התנאים אות אל"ף שמביא דברי הב"ש הנ"ל והשיג עליו ומביא כמה ראיות דראב"י היה תלמיד ר"ע

ע"ש וצ"ע שלא הביא דברי הר"מ דמבואר בדבריו דראב"י היה קודם ע"ש. ומודדין אל הערים והעיר היותר קרובה מביאה ע"ע. אפילו אם נראה בעליל וידוע שהעיר הזאת היא יותר קרובה מצוה למדוד עיין במ"ל מה שפי' בדעת הר"מ בידוע דהיא קרובה יותר אינו צריך למדוד עיירות הסביבות רק לאותו עיר מודד לקיים מצות מדידה ובאין נודע החיוב למדוד עיירות הסביבות כדי לידע איזה קרובה יותר אבל המצוה למדוד תמיד כמבואר בגמ' ובר"מ ע"ש. וראיתי בס' ב"ש דאין דעתו כן אלא צריך למדוד לכל עיירות ואין דבריו מוכרחים. ואין מקדרין במדידה זו אלא מודדים הרים וגאיות כקרקע חלקה מפני שהוא של תורה כן מבואר בש"ס דעירובין ובר"מ כאן. ואם נמצא הראש במקום אחד והגוף במקום אחר אף על פי דבגמרא אמרינן דלענין מדידה לא מיירי רק היכן נקבר וכן מבואר בר"מ מכל מקום כיון דקיי"ל דמוליכין הגוף אצל הראש דגופא רהיט וכו' אם כן מודדין מהראש דשם נהרג ומודדין מחוטמו וגופא רהיט וכו'. ודוקא חלל היינו ע"י ברזל אבל חנוק וכדומה אינו בדין ע"ע. וכן אם נמצא מפרכס אינו בדין זה אף דמת תיכף מכל מקום כיון שבשעה שנמצא היה מפרכס גזה"כ דא"מ ע"ע ועיין במ"ל שמביא ירושלמי ראוהו מפרכס כאן ובא ומצאו מת במקום אחר מודדין ממקום שנמצא עכ"ל ולכאורה במפרכס אינו מביא כלל ועכצ"ל אם מצאו מפרכס ובפניו מת אף שפירכס למקום אחר ושם מת אינו מביא. אך אם מצאו מפרכס והלך משם והניחו מפרכס ואח"כ מצאו מת מביאין כיון דהיה בשעת מציאה מת אף דמציאה ראשונה הי' מפרכס דמ"ד דראוהו חי מקודם ומצאו מת מביאין ע"ע. אך דהיה הסברא כיון דידוע דע"י מכה הראשונה שפירכס מת יהיה נמדד ממקום הראשון ששם נהרג קמ"ל הירושלמי דמודדין ממקום שנמצא מת דעיקר מצוה הוא במקום מיתה כי על הפירכוס אין מביאין דכך גזה"כ אבל במציאה שמצאו מפרכס ובפנינו מת פשוט שאינו מביא וז"ב ופשוט ואין הירושלמי בידי ומכל מקום זה נראה ברור.

נמצא טמון בגל או תלוי באילן או צף על פני המים אין מביאין וכו' נלמד מקרא והם הלכות פסוקות וכתב הר"מ נמצאו חללים הרבה זה בצד זה מודדין מחוטמו של כל או"א ואם היתה עיר אחת קרובה לכולם מביאה עגלה אחת על כולם עכ"ל. והנה הדין הראשון הוא פשוט אך דין הב' צ"ע מנ"ל דאפשר דצריכים להביא על כל חלל וחלל ועיין בכריתות פ"ב דה' מביאין קרבן אחד על כמה פעמים ע"ש וזה לא נחשב והכסף משנה לא הרשים מוצא הדין ובודאי מצא רבינו ד"ז באיזה מקום ואנחנו לא נדע. ולא נתבאר בדברי רבינו אם ד"ז דוקא בנמצאו כאחד דנתחייבו פ"א אז אין מביאין רק ע"ע אחת אבל אם מצאו אחד וקודם שמדדו או לאחר מדידה קודם שהביאו עוד נמצא חלל

אחר כיון שנתחייבו קודם ובפרט אם היה לאחר המדידה אפשר דמביאין על כל או"א וכן מסתבר דוקא בנתחייבו על כולם כאחד אבל בכה"ג ומכש"כ לאחר המדידה צריכים להביא על כל או"א ועיין בפ"ג דכריתות ותלמוד לכאן ובאתי רק לעורר. בר"מ בתחלת הפרק כתב דאם נמצא חלל מניחין אותו במקומו ויוצאין ה' זקנים מירושלים ומודדין וכו' וכשנודע מקום הקרוב קוברין את הנהרג וכו' וחוזרין זקני ירושלים למקומם וכו' ומבואר דאין קוברין אותו עד לאחר המדידה ולדבריו פעמים שלא יקברו עד זמן אם הוא רחוק מירושלים עד שמודיעין לב"ד ועד שבאו ומודדין. ובתוספתא דסוטה פ"ט מבואר דשלוחי ב"ד יוצאין ועושין סימנים וקוברין אותו ומציינים את מקומו עד שיבואו הב"ד וימדו מבואר דקודם היו קוברין אותו אך השלוחים עושין סימן מקום החוטם להתחיל המדידה. וצ"ע על הר"מ שלא כתב כדברי התוספתא. מ"ש לעיל דאם העיר נתחייבה ע"ע מביאה על חלל אחר עוד ע"ע ולא נפטרה בע"ע אחת זה מבואר להדיא בסוטה דף ח' ובר"מ כאן פ"י דכתב אין עורפין שני עגלות כאחד שאין עושין מצות חבילות כו' ומיירי בעיר אחד ובאותן זקנים עיין בסוטה אם כן מבואר דעורפין שני עגלות ולא נפטרו בעגלה א' אך איזה דבר הוי הפסק להתחייב עוד, מסתברא דהמדידה הוי הפסק דקודם שנמדדו לא נתחייבה עוד אפילו נמצא בעליל לעיר מכל מקום כיון דמצוה למדוד לא נתחייבה וא"כ אם נמצא עוד מביאה על השני בפ"ע כ"נ ועיין בכריתות שם. נמצאו שני חללים זה על גב זה מודדין מן העליון ולא מן התחתון כ"פ הר"מ וטעמו דס"ל מין במינו הוי טמון ע"כ על התחתון פטורין דהוי טמון ועל העליון חייבים דלא הוי צף דמין במינו לא הוי צף וד"ז איבעיא שם בסוטה דף מ"ה. והראב"ד כתב בהשגות זה הפסק לא איתברר בגמ' והיינו דנראה מהש"ס דלא איפשטא אי הוי צף או טמון ע"ש. והנה בד"ז שפסק דהוי טמון נכונים דברי הכסף משנה כיון דפסקינן דכ"ע מין במינו הוי טמון ע"כ פוסק הר"מ כן אך בצף הוי איבעיא עיין ברש"י וכתב הכסף משנה דהר"מ ס"ל דלא מיקרי צף רק על פני המים ודבריו צ"ע דע"כ לא מיבעיא לן שם רק אפשר מב"מ לא הוי צף אבל בשאינו מינו בודאי הוי צף לכ"ע ולישנא דעל פני המים לאו דוקא אם כן למה לא יפסוק הר"מ כסתם הש"ס. ולפענ"ד הר"מ ס"ל דמין באינו מינו הוי צף רק בד"ז דמב"מ כיון דסלקא בש"ס באיבעיא דלא איפשטא אם כן הו"ל ספק כפרה דע"ע באה לכפר נראה דספק כפרה לחומרא וצריכים להביא ע"ע עיין בר"מ פ"י מהל' נזקי ממון גבי כופר בהה"מ ובלחם משנה (ועיין בתוס' בכורות דף י"ז ע"ב בד"ה אפשר יע"ש) אף על פי שכל הספיקות לדעתם צ"ל לקולא מכל מקום אפשר ספק כפרה להחמיר ומהיכי תיתי דלא יביאו. או אפשר מדרבנן להחמיר וא"כ למה לא יביאו ע"כ פוסק הר"מ דמודדין

מעליון ומביאין כנ"ב בס"ד. וד"ז דצף על אינו מינו נראה דוקא אם מונח על דבר תלוש אבל מחובר לקרקע הוי כקרקע אך אם מונח על תלוש ולבסוף חברו צ"ע והוא בהרבה עניני' אם תלוש ולבסוף חברו הוי כתלוש או הוי כמחובר והדברים עתיקים ואין כאן מקומו ובאתי רק לעורר.

ומודדין אל הערים והעיר הקרובה ביותר צריכים להביא ע"ע. ואם יש עיר רחוקה מזו רק אנשים מרובים יותר מזו הקרובה הולכין אחר הרוב והמרובין מביאים עגלה אף על פי שהולכין אחר הרוב מן התורה והולכין אחר הקרוב הרוב עדיף כ"ה לשון הר"מ כאן בהלכה ו' ז'. וד"ז שמסיים הר"מ דהמרובים מביאים ע"ע דבר חדש הוא. ואצלי צ"ע דד"ז נובע ממסכת ב"ב בסוגיא דניפול דף כ"ג ע"ב דאמרינן שם אמר ר"ח רוב וקרוב הולכין אחר הרוב אע"ג דרוב דאורייתא וקורבא דאורייתא רובא עדיף מתיב ר"ז והיה העיר הקרובה וכו' אע"ג דאיכא אחריתי דנפישי מינה ותירץ בדליכא ומקשינן תו וליזל בתר רובא דעלמא ומתרץ ביושבת בין ההרים וכו' והנה הפשט בגמ' דר"ח סובר דקרוב דאורייתא ילפינן מכאן ומכל מקום רובא עדיף ע"כ מקשינן הא כאן חזינן דקרוב עדיף מרוב דהתורה חייבה לקרוב ע"ע אף במקום רובא ותירצו דלא מוכח זה דהתורה חייבה לקרוב במקום דליכא רוב אבל במקום דאיכא רוב באמת לא חייבה התורה לקרוב והפסוק מיירי במקום דליכא רוב כנגדו אז התורה חייבה מטעם קרוב ובמקום רוב לא חייבה התורה לקרוב ופטורה הקרובה ג"כ אבל (לא) להתחייב העיר המרובה זה אין סברא כלל דהעיר הקרובה כתיב אף דלר"ח הטעם דתולין דמן העיר הוי ההורג מכל מקום אפשר דגזה"כ הוא דאם מן העיר הקרובה הי' ההורג מביאה ע"ע אבל אם היה ההורג מעיר רחוקה אינה מביא'. הכלל דעיקר אם היה רוב כנגדה גם הקרובה אינה מביאה אבל לא שיביאו המרובים כיון דבתורה אינו מוזכר רק העיר הקרובה והאיך נחייב הרחוקה תדע דהש"ס מקשה דליזול בתר רובא דעלמא וכי ס"ד דכל העיירות יביאו ע"ע אלא עיקר הקושיא דהקרובה לא תביא אבל זה אין סברא כלל דהעיר הקרובה כתיב והאיך נחייב הרחוקה וצ"ע. אך כיון דדעת הר"מ דעיר המרובה מביאה ע"ע בטלה דעתי והרהמ"ח כ' כאן הולכין אחר הרחוקה וכו' שכן אמרו רוב וקרוב הולכין אחר הרוב וכו' ולא סיים דהרוב מביאה והשמיט לשון הר"מ נראה דס"ל כמ"ש (דאך) [דלא] הקרובה ולא המרובה מביאין כמ"ש. (ואח"ז נדפס ספר תוס' רי"ד על ב"ב ושם מבואר להדיא שאף המרובה אין מביא דהקרובה כתיב וע"ש ותלי"ת שכוונתי לדעתו) והש"ס מקשה ליזול ב"ר דעלמא ומתרץ דיושבת בין ההרים והר"מ השמיט זה ועיין בכסף משנה והאחרונים פלפלו בזה וע' כרו"פ ואין כאן מקומו להאריך בפלפול. ואין מודדין

לירושלים ואם נמצא סמוך לירושלים אין ירושלים מביאה ע"ע דגזה"כ הוא ומניחין ירושלים ומודדין אל עיירות אחרות כל הקרובה ביותר מביאה ע"ע. וכן אין מודדין אלא לעיר שיש בה ב"ד של כ"ג ועיר שאין בה זקנים אין מודדין לעיר הלזה ומניחין אותו עיר ומודדין לעיר שיש בה ב"ד איזה הקרובה ביותר מביאה:

והנה מה שמניחין ירושלים ומודדין לעיר אחרת צריך להיות העיר גדולה כירושלים דאל"ה ת"ל דאינה מביאה באם יש רחוקה ונפישי אין הקרובה מביאה מכש"כ דכאן דהיא קרוב ונפישי ע"כ צריך לומר בעיר גדולה כירושלים והרבותא אף על פי דירושלים קרובה מכל מקום לא חשבינן אלא מודדין לאחרת והיא הוי קרובה וז"פ. ועיין בתוס' ב"ב בסוגיא דהניחו בתימה ד"ז שמניחין עיר שאין בה בית דין ומודדין לעיר שיש בה בית דין כיון שמוכח מהסוגיא דשם דטעם דעיר הקרובה מביאה דמוכח שההורג בא משם אם כן כיון דהעיר שאין בה ב"ד היא קרובה ומוכח שההורג בא משם למה העיר האחרת הרחוקה שיש בה ב"ד מביאין והניחו בתימא ע"ש. ועיין במ"ל כאן מה שמביא בשם התוס' דמכות ומסיק דלדעת הר"מ אפילו אם אין בכל עיירות ב"ד אין מודדין ואין מביאין כלל ע"ש. וע' עוד במ"ל שמביא בשם הירושלמי אם מודדין לערי מקלט ואין הירושלמי בידי לעיין. ועיין בס' יש סדר למשנה בר"מ פ"ד מהלכות עכו"ם שהאריך בזה ומביא דעת הפר"ח בזה ואם יש לחלק בין הש ערי מקלט לשאר ערי הלוים וכתב שם דהר"מ דלא מפיק אלא ירושלים מבואר דסובר דערי מקלט מביאין א"ע. וע"ש שכתב טעם לזה ולא אוכל לפלפל בזה דהירושלמי אינו ת"י וע"ש ומכל מקום אני לך. נמצא סמוך לספר אין מביאין שחזקתו שעכו"ם הרגו וכן אם נמצא סמוך לעיר שיש בה עכו"ם אין מודדין דעכו"ם הרגו כ"ה ל' הר"מ ואינו מבואר בר"מ כמה עכו"ם יהיו בעיר ולא יהיו מביאין דסתם וכתב לעיר שיש בה עכו"ם אפשר דאף עכו"ם אחד יש בעיר אין מביאין ובמשנה מבואר לעיר שרובה עכו"ם נראה דוקא שרובה עכו"ם דאזלינן ב"ר אבל אם ליתא רובא עכו"ם אף מחצה על מחצה מביאין והיינו מספק אף דישראל יש להם חזקת כשרות ועכו"ם ש"ד המה מכל מקום מביאין אם לא ברוב עכו"ם והר"ם סתם נראה אף במועט עכו"ם אין מביאין ודבר זה צ"ע רב אין לברר. והרהמ"ח מעתיק לשון המשנה או לעיר שרובה עכו"ם וכו' וצ"ע הרבה בזה וגם מלשון הר"מ שכתב שחזקה שהרגו עכו"ם מבואר דא"צ רוב עכו"ם דאל"ה ל"ל חזקה ת"ל דאזלינן ב"ר וצ"ע ששינה מלשון המשנה. וזה ברור אצלי בדין דמבואר שאין מודדין לעיר שאין בה ב"ד זה תלוי בשעת מציאת החלל שחל חובת המדידה ואם אין ב"ד לא חל כלל. ואף שבין מציאת החלל היינו לאחר מציאותו נתיישבו שם ב"ד אין מודדין כי לא נתחייבה העיר כלל ועיין לעיל

שהבאתי בשם התוספתא דלאחר קבורת החלל מודדין דעושין סימנים אם כן יכול להיות שלאחר כמה שנים ימדדו וזה אין סברא כלל אם לא היו בית דין בשעת מציאה ואחר הרבה שנים נתיישבו בית דין ימדדו ויביאו והעיקר אם בשעת מציאת החלל לא נתחייבו למדוד כלל לא חזר החיוב וז"פ אצלי. אך זה אני מסופק אם בשעת מציאת החלל היה ב"ד כדינו ומדדו ונתחייבו בע"ע ולא הביאו עדיין ויוכלו להביא אף לאחר כמה שנים כמבואר בר"מ כאן ויתבאר בסמוך בס"ד וקודם שהביאו נתבטל הבית דין אם מביאין אף שאין להם ב"ד א"ד כיון דכתיב ולקחו זקני העיר ומכאן ילפינן שצריך להיות ב"ד אם כן בשעת הבאה גם כן צריכים ב"ד ובלא ב"ד אין מביאין וממתינין עד שיבא ב"ד. וז"פ אם נתיישבו ב"ד אפילו לאחר כמה שנים מביאין כיון שנתחייבה העיר אך הספק כ"ז שאין בה ב"ד אם מביאין או לא דזקני העיר כתיב וצ"ע כעת. ומלשון הר"מ כאן שכתב בהלכה ז' אין מודדין אלא לעיר שיש בה ב"ד וכו' מבואר דאם אין בו ב"ד אין מודדין כלל ולא נתחייבה כלל בע"ע ולעיל כ' דב"ד של אותו העיר וכו' אינו מבואר אם דוקא הב"ד ומה דין עיר שאין לה ב"ד. והנלע"ד בעזהשי"ת דהנה כמה מצות בתורה שהתורה כתבה דיני המצוה ויכול להיות שאיזה הדין הוא עיכוב ואיזה דין מצוה ולא לעיכוב ופרשו חכמינו זכרונם לברכה איזה לעיכוב ואיזה למצוה והנה במקום דלא שייך לומר למצוה בודאי לעיכוב רק במקום שנוכל לפרש על שני דרכים פירשו חכמינו זכרונם לברכה איזה לעיכוב ואיזה למצוה. והנה כאן בסוטה מבואר נמצא סמוך וכו' לא היו עורפין וכו' ואין מודדין וכו' לעיר שאין בה ב"ד מבואר דבשעת מציאת החלל תליא מילתא כמ"ש לעיל וילפינן בגמרא דבעינן זקני העיר וליכא אף על פי דזקני העיר כתיב ולקחו וכו' ומנא ידעינן דקאי על המציאה ע"כ צ"ל דקבלו חכמינו זכרונם לברכה דזקני העיר קאי על המציאה גם כן ואם כן כיון דכתבה התורה דצריך להיות בשעת מציאה ב"ד לא שייך לומר דאינו לעיכוב רק למצוה מאי מצוה שייך מאי דהוה הוה והאיך שייך לומר דמצוה שימצא החלל בעינן שיש בה בית דין היכי דנמצא נמצא. וא"צ לפרש והבן בעצמך כי ז"פ. אבל בדין שיביאו זקנים הע"ע שייך לומר דאפשר הוא לעיכוב ואין מביאין בלא זקנים או אפשר שהוא למצוה בעלמא ויכולים להביא בלא זקנים והתורה כתבה למצוה אם יש זקנים הזקנים יביאו וירחצו ידיהם ויאמרו הפסוקים ואם אין שם זקנים יכולים אנשי העיר להביא בלא זקנים וירחצו ידיהם ויאמרו הפסוקים כי הדבר הוא על להבא. והנה במכות דף י"א פלוגתא דר' אמי ור"א עיר שאין בה זקנים ח"א מביאה ע"ע וח"א אינה מביאה מ"ד אינה מביאה בעינן זקני העיר וליכא מ"ד מביאה מצוה בעלמא והתוס' תמהו על מ"ד דמביאה הא משנה מפורשת אין מודדין אלא לעיר

שיש בה ב"ד ותירוץ התוס' לפענ"ד צ"ע וא"י להאריך ולפמ"ש מיושב היטב דמ"ד דהוא מצוה ע"כ בשעת הבאה דאי בשעת מציאה לענין מדידה לא שייך מצוה אם כן פלוגתיי' אם בשעת הבא' אין שם ב"ד כלשונם חד אמר מביאה וכו' וממילא כיון דאמר למצוה ע"כ בשעת הבא' פליגי אם כן אמר חד שפיר דהוא רק למצוה אבל משנתינו מיירי בשעת מציאה לא היו מודדין וכו' בזה לא שייך מצוה וא"כ כיון דהתורה כתב' דצריך שיהיו ב"ד ע"כ לעיכוב הכלל דמשנתינו מיירי בעת חל החיוב כמבואר כאן ושם ע"כ פליגי בשעת הבאה וסובר חד דא"מ ואינו סותר למשנתינו כלל ותלי"ת הדברים הללו הם אמתיים וברורים. ולפמ"ש כאן כתב הר"מ מפורש דאין מודדין וכו' ולעיל לא כתב דהב"ד מעכב ומכל מקום כיון דפסק גבי ע"ע כמאן דסובר דזקני העיר לעיכוב ה"נ הו"ל לעיכוב אפילו בשעת הבאה אף על פי שלא פירש כמ"ש המ"ל. נמצא החלל מכוון בין שני עיירות ושניהם קרובות בשוה יקחו שני עיירות עגלה בשותפות ויתנו אם זו הקרובה חלק העיר הזו להם במתנה ואם זו הקרובה וכו' כי א"א לצמצם אפילו בי"א ורק אחד קרובה ע"כ יתנו כנ"ל כן מבואר בר"מ מש"ס דבכורות. ובזה דפוסק הר"ם דא"א לצמצם אפילו בי"א עיין בבכורות בתוס' שם באריכות ואי פסקינן דאפשר לצמצם סברי רבנן קרובה ולא קרובים ואין מביאין כלל והיא אריכות ואין כאן מקומו. והנה אחר שמדדו כדין וידוע איזה עיר הקרובה ונתחייבה עיר זו בע"ע נפטרו זקני ירושלים וחוזרין למקומם וב"ד של אותו העיר או בני העיר אם אין שם ב"ד כמש"ל דאפשר שהוא רק למצוה מביאין עגלה ערופה ואכתוב הדינים בס"ד. ומצוה להביאו תיכף בלי איחור ככל המצות אך אפילו זמן רב וכמה שנים שלא הביאו החיוב עליהם להביא ואין יוה"כ מכפר דחייבי ע"ע ילפי' בכריתות דף ך"ו דאין יוה"כ מכפר ע"ז ומביאה ע"ע אף על פי דהוי חטא שאינו מכיר בו אלא המקום ב"ה וכן מבואר בר"מ כאן. ולשון הר"מ כאן דאנשי עיר קרובה שנאחרו ולא הביאו כופין אותם ואפילו לאחר כמה שנים וכו'. והנה הא דכתב הר"מ דכופין וכו' היינו ככל מ"ע דכופין וכו'. וצ"ע הא קי"ל בערכין ופסקה הר"מ פי"ד מהלכות מעה"ק דחייבי חטאת אין ממשכנים כיון דלכפרה קאתי וכו' ועיין בר"ה בסוגיא דב"ת דף ו' בתוס' ד"ה יקרב וכו' דאחר שעבר על ב"ת כופין אבל קודם אין כופין על חטאת ואשם אם כן ה"נ ע"ע כיון דלכפרה קא אתי כמו שמבואר בתורה ונכפר להם וכו' וכן בש"ס ראויה לכפר על יוצאי מצרים למה כופין הא הו"ל כחטאת וכאשמות וב"ת ל"מ גבי ע"ע דלא נתרבי בר"ה שם בסוגיא אם כן מנ"ל לרבינו דכופין ע"ז מ"ד כחטאת וכאשם. ואפשר בטועים דסברי דיום הכפורים מכפר עיין תוספות בב"מ דף ה' וכו' אך לא משמע כן וצ"ע שזה למה כופין והרהמ"ח לא כתב זה.

ומביאין עגלה היינו נקבה עד ב' שנים ויום א' כשירה יותר מזה פסולה. ועיין במ"ל שהקשה על הא דמבואר דב' שנים ויום אחד פסול הא קיי"ל דשעות פוסלות בקדשים וכמ"ש רבינו בפ"א מה' מעה"ק ותירץ כיון דמצינו קולות גבי ע"ע משאר קדשים גם זה מהם וצריך יום אחד ואין שעות פוסלות עכ"ל בשינוי קצת. ודבריו תמוהים דאדרבא עיין בדבריו פ"ב מה' אישות ובכ"מ שם דמבואר די"א היינו תיכף בלילה בעת כניסת הלילה נשלם הזמן כגון בנולד בר"ה קודם הערב נשלם שנתו תיכף בכניסת ליל ר"ה והיכי דבעינן מעל"ע לשעות לא נשלם שנתו עד ר"ה קודם הערב ובקדשים דקיימא לן מעל"ע לשעות בעינן היא קולא כגון כבש שנולד בער"פ בשעה ב' אחר חצות דאי אמרינן שנה ויום אחד תיכף בכניסת ליל ער"פ עברה שנתו ופסול לק"פ אבל באמת בעינן מעל"ע לשעות ולא שלמה לו השנה עד ב' שעות אחר חצות וכשר לק"פ בחצות כי עדיין לא נשלם השנה אם כן כאן גבי ע"ע אם נולד בר"ח ניסן אחר חצות היום ואחר שתי שנים בכניסת ליל ר"ח נעשה שני שנים לדעת הר"מ ופסול בר"ח ניסן בבוקר לע"ע. אבל אי בעינן מעל"ע לשעות כשר לע"ע עד אחר חצות. הכלל מעל"ע לשעות נמשך יותר משנה וי"א וכפי הנראה המ"ל עלה בדעתו דיום אחד בעינן כל היום היינו עוד מעל"ע וזה ליכא למ"ד עיין כן במש"ל פ"ב מהלכות אישות ובכל הסוגיא ותראה שדברים פשוטים המה ודברי המ"ל כאן תמוהים. ועל הר"מ הקושי' בהיפך למה החמיר כאן יותר בעגלה מקדשים דלהר"מ אם נולדה בר"ח ניסן בחצות בר"ח אחר שתי שנים פסולה אפילו בבוקר דשלמו השתי שנים ומתחיל שנת השלישית ובאמת למה לא יהיה כקדשים לקולא דיהיה כשר עד חצות ולא שייך תירוצו דקיל דאדרבא חמור מקדשים כמ"ש. אך זה ג"כ ל"ק לשיטת הר"מ וכדעת רוב הראשונים דבכה"ת א"צ מעל"ע לשעות רק בקדשים דגלי קרא ובבתי ע"ח וע"ע לאו קדשים היא אע"ג דכפרה כתיב בה כקדשים היינו להחמיר אבל לא להקל ע"כ תמיד תכף בתחלת ליל שנה השלישית נפסלה לע"ע וזה להחמיר ולא לקולא כמו קדשים דגלי קרא אבל ע"ע לאו קדשים היא כנ"ב בס"ד וכדברים הנ"ל כ' המ"ל בפ"א מהלכות פרה אדומה ע"ש והדברים תמוהים כמ"ש. ואין מומין פוסלים בע"ע וילפינן במס' סוטה וכ' הר"מ ד"ז וסיים ואעפ"כ אם היתה טריפה פסולה כפרה נאמר בה כקדשים עכ"ל והכסף משנה כ' שהוא מירושלמי ובאמת הוא בגמרא שלנו בחולין דף י"א דטריפה פסולה דכפרה כתיב וכו' והכסף משנה מביא בשם הירושלמי דמחוסר אבר פסול והניח בצ"ע על הר"מ שהשמיטו. ולי ל"ק דכמה דינים שפוסלים בקדשים כגון אתנן ומחיר ויוצא דופן ונרבע ועוד דברים הרבה הנחשבים בר"מ פ"ג מהלכות איסורי מזבח ולא הביאם הר"מ מה דין ע"ע כ"כ נראה דרק מומין כשר דילפינן מקרא

בסוטה אבל כל הדברים הפוסלים בקדשים פוסל ג"כ בע"ע מטעם זה דכפרה כתיב בה כקדשים אם כן גם מח"א דאינו מטעם מום דגם בעוף פסול פסול כאן ג"כ ומדכתב ואין מומין פוסלים מבואר דדוקא מומין אבל כל הדברים פוסלים. והא דנקט הר"מ טריפה לרבותא עיין בר"מ פ"ב מהלכות א"מ דפוסל טריפה משום הקריבהו לפחתיך וכו' וזה שייך בקרבן דהוי אכילת מזבח ולא גבי ע"ע ע"כ נקט הר"מ דמ"מ פסול דשוה לקדשים אבל כל הדברים הפסולים בקדשים פוסלים בע"ע מכש"כ דטריפה חוץ מומין דגלי קרא. ועיין בפ"א דפרה מביא הרא"ש תוספתא חומר בעגלה שאין במוקדשין וחומר במוקדשין שאין בעגלה שהעגלה שנים פוסל וכו' משא"כ במוקדשין וחומר במוקדשין שהמוקדשין אינם נפדין וכו' ואי כל הדברים כגון אתנן וכו' אינן פוסלים בעגלה הרבה חומרות יש במוקדשין וכו' ואח"ז מבואר חומר בפרה וכו' שהמומין פוסלים וכו' ולא חשב כל הדברים ע"כ ברור דחוץ מומין פוסלים כל הדברים שפוסלים בהקדש מה"ט דכפרה כתיב בה כקדשים ועיין בפ"א דהלכות פ"א דמביא הר"מ דכל הפוסל בקדשים פוסל בפרה דחטאת קריא וכו' שם יש פלוגתא בכ"ד עיין במשניות ועיין בע"ז פרק אין מעמידין ובתוס' שם ובר"ש פ"כ שם וכאן ל"מ מי שפליג על הך דרשה דכפרה וכו' כנ"ב דכל שפוסל בקדשים פוסל בע"ע. וכן מוכח מהירושלמי המובא בכ"מ דמח"א פוסל וע"כ דין קדשים עליה רק מה שנא' בפי' כגון מומין כנ"ב. ועיין בכריתות דף ך"ה פירש"י דילפינן ע"ע משעיר המשתלח ובשעיר פוסל כל הדברים הפוסל בקדשים אם היה קודם דבעינן ראוי לשם ויש לדחות. ולפמ"ש דכל הדברים שפוסלים בקדשים פוסל בע"ע אם כן ה"ה מח"ז פסולה וגם אם נשחטה אמו היום אסור לערוף ופסולה מטעם מח"ז כמבואר ביומא גבי שעיר המשתלח דדחייתו לצוק היינו שחיטתו ואסור משום או"ב ה"נ עריפתה היינו שחיטתה וגם עריפתה מטהרתה מידי נבילה כמו שמבואר בר"מ מהלכות שא"ה מהש"ס דזבחים. וכן אם ערפו העגלה אסור לשחוט האם בו ביום דעריפתה היא שחיטתה וכ"כ התו' בחולין דף פ"ב בד"ה עגלה ערופה וביומא דף ס"ד ע"ש. והר"מ פ"ה מהלכות עיוה"כ מביא ד"ז גבי שעיר המשתלח ובע"ע אינו מביא ועיין בר"מ פי"ב מהלכות שחיטה אינו מביא זה ועיין לעיל במצות או"ב שעוררתי בזה. ועיין במש"ל שם שמביא הירושלמי אם עריפת העגלה מטהרה אף אם היא טריפה מטומאתה ואין הירושלמי בידי לא אוכל לפלפל בזה. ופוסל בע"ע העול ואם הניח עליה עול ולא משכה כלל אינו פוסל רק משיכה קצת בעינן היינו טפח וכן כל דבר משא שמניח עליה אינה נפסלת רק במשכה קצת אף על פי שאינו מפורש הוא פשוט מכש"כ מעול וכן מבואר בש"ס דסוטה. ועוד מבואר דעול פוסל בין בשעת עבודה ובין שלא בשעת עבודה

ועיין בר"מ שפי' היינו אף על פי שלא חרש בה ושאר מלאכה עד שתעשה מלאכה ועיין בר"ש שפי' בשעת עבודה כלו' שעבודה זו לצורך אבל אקרי ואותיב וכו' לא פסלה וכו' וע"ל במצות פ"א ועיין בר"מ בהלכו' פרה ותלמד לכאן. ועיין בר"ש פ"ב דפרה דפי' דעול פוסל בין וכו' היינו אף דלא ניחא ליה ושאר עבודות אינן פוסלות אלא בדניחא כדדרשינן עבד דומיא דעובד מה עובד דניחא ליה וכו' ע"ש.

ומורידין את העגלה אל נחל איתן ומפורש במשנה איתן קשה ואע"פ שאינו איתן דאיתן הוא רק למצוה ורש"י פי' נחל איתן היינו קרקע קשה של אבנים והר"מ כתב כאן שמורידין אל נחל ששוטף בחזקה וזה איתן האמור בתורה מפרש דהוא נחל מים ולא סיים הר"מ ד"ז דאע"פ שאינו איתן כשר דהוא רק למצוה וצ"ע למה. שוב ראיתי להכסף משנה שעמד בזה ועיין בתויו"ט שהר"מ דעתו אף על פי שאינו גדול אבל צריך שיהיה שוטף בחזקה ונסתייע מפירוש המשנה לרבינו ועיין בשו"ת ח"צ סי' ל"ב שהקשה על רבינו מנ"ל זה דלמה לא יתמעט ג"כ חוזק המשכה דלא לעכב וע"ש שמפלפל בשיטות הר"מ ורש"י אם הוא קרקע קשה או נהר ומכל מקום אני לך. ועורפין שם העגלה בקופיץ מאחריה והב"ד עם כל הזקנים אפילו הם מאה רוחצים ידיהם שם במקום עריפתה ולא נזכר שיעור עד כמה שיעור הידים שרוחצין אם הוא כמו קידוש ידים במקדש ששיעור עד הפרק עיין לעיל במצות קידוש ידים ורגלים וכו' וצ"ע. והזקנים שם אומרים בתוך הנחל ידינו לא שפכו וכו' בלה"ק והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל וכו' עד ונכפר וכו' ג"כ בלה"ק. והנה אם זקנים מעכבים אם אין שם ב"ד כבר כתבנו לעיל ואם הכהנים מעכבים אם אין שם כהנים לא נתברר לי אם עיכוב או מצוה וראיתי בספרי כאן שמבואר ונגשו הכהנים וכו' אין לי אלא תמימים בני לוי וכו'. וקצ"ע על הר"מ שלא ביאר זה בפי' מאחר שמבואר בספרי. גם לא נתברר לי אם כ"ז מעכב אם לא קרו הפסוקים הזקנים והכהנים ואם די שקורין אח"ז או צריך דוקא בשעת עריפה ובאם לאו צריכים להביא עגלה ולערוף עוד הפעם. וגם מבואר דאין עורפין את העגלה אלא ביום דכפרה כתיב בה כקדשים ובוודאי בדיעבד פסולה. אי קריאת הפסוקים צריך ג"כ ביום או אפשר אף לכתחלה נמי. וגם בוודאי פסולים חללים דכהנים כתיב וחללים כזרים לכ"ד מכל מקום אם לא נודע שהם חללים דגבי ודאי אינם מחללים לדעת הר"מ פ"ו מהלכות ב"מ דאף דידוע דהם חללים עבודתו כשרה מאי הדין כאן. ובמכות דף י"ב אמרינן דר"י אף שסובר שעבודתו כשירה מכל מקום לענין מקלט לא הוי ככהן דשם כתיב ברך ד' חילו וכו' אפשר דכאן הוי כמו עבודה כדכתיב ונגשו הכהנים וכו' לשרתו וכו' או אפשר דלא הוי כמו עבודה וכ"ז צריך עיון עד יבוא ויורה צדק לנו בב"א. ועורפין את העגלה ונקברת

במקום עריפתה דאסורה בהנאה והיא מן הנקברים וזה מבואר כ"פ בש"ס וילפינן מקרא ועיין ברש"י בזבחים דף מ"ו ובכריתות דף וא"ו וברי"מ כאן שכתב שנקברת במקום עריפתה נראה דזה מן התורה שצריכים לקברה שם. ועיין בתמורה דף ל"ג ע"ב בתוס' ד"ה הנשרפין וכו' מבואר שם בשם הרהמ"ר דנשרפין צוה הכתוב לשרפן וכו' אבל הנקברין דלא הטעין הכתוב וכו' משוך איסורייהו לעולם מבואר דנקברין אינו מצוה מן התורה לקבר רק נקברין דלא ליתי לידי תקלה ובאמת נחשב שם ע"ע ומצותה מן התורה בקבורה אם כן צ"ע על הרהמ"ר שם וזה ודאי דקבורה בע"ע מן התורה כפרש"י וכן הר"ם דנקברת במקום עריפה וכל הנקברים מאי נ"מ באיזה מקום אם כן הוא מן התורה וצ"ע והדברים ארוכים ועתיקים ובאתי רק לרמוז ולעורר. ומבואר בחולין דף י"א בסוגיא דמנ"ל דאזלינן בתר רובא ר"ש ברי' דרב אידי אמר אתי' מע"ע דא"ר הערופה כשהיא שלימה תיהוי וליחוש דילמא טריפה וכו' ועיין שם ברש"י שלעולם לאחר עריפה אסור למיתבר בה גרמא ולנתחה לאברין וע"ש בתוס' דל"מ אפילו בסייף דצריכה שתהיה תמיד כמו בשעת עריפה ואין חולק בזה רק דיש שם כמה ילפותות וצ"ע ולא ראיתי בר"מ שיביא ד"ז והוא איסור תורה וצריך עיון גדול שהשמיט זה ולא ראיתי כעת מי שהרגיש בזה וצ"ע. וכבר הבאתי לעיל שע"ע אינה מטמאה כנבילה דעריפתה הוא שחיטתה ואם נערפה שלא כדין כגון בלילה בודאי כיון שפסולה מטמאה כי היא נבילה והבאתי לעיל דברי הירושלמי מהו שתהני לטהר עריפתה מידי נבילה ואין הירושלמי בידי. ואף מחיים נאסרה העגלה לאחר שירדה לנחל איתן נאסרה בהנאה ואם מתה או נשחטה לאחר ירידתה אסורה בהנאה ותקבר כ"ה לשון הר"מ וכאן לא כ' תקבר במקומה כי דוק' אם נערפה הדין כן כמ"ש וערפו שם וכו' אבל בלא נערפה הו"ל כשאר אה"נ שהוא מהנקברין משום תקלה ונקברת וז"פ. עוד יש דין בע"ע דוקא אם לא נודע מי הכהו אבל אם נודע קודם שערפו מי הכהו לא היו עורפין ואף דאינו ההורג לפנינו לדון אותו מכל מקום אין עורפין דגזה"כ הוא לא נודע וכו' הא נודע אין מביאין ע"ע. ואפילו אחד בסוף העולם יודע ההורג לא היו עורפין כן מבואר בסוטה וברי"מ כאן. ומבואר בש"ס וברי"מ דע"א נאמן דראה ההורג ואפילו אשה ולא היו עורפין ולענין אם מכחישים זא"ז עיין כאן ברי"מ והדברים עתיקים ג"כ הדינים הללו בעדות אשה ובעדות סוטה עיין במקומות הנ"ל והיא אריכות אין כאן מקומו. וז"ל הרמב"ם פ"ה מהלכות עדות בב' מקומות האמינה התורה ע"א בסוטה שלא תשתה וכו' ובעגלה ערופה שלא תערוף וכן מדבריהם בעדות אשה וכו' וכמו שע"א נאמן אשה ופסול כמו כן מעידים וכו'. והנה מה שמבואר כאן דעדות אשה שמת בעלה נאמן מדבריהם ובהלכות גירושין דסובר דע"א נאמן מן התורה

הדברים עתיקין בספרן של צדיקים ואין כאן מקומו להאריך. אך זה קשה לי דבפ"א דסוטה כ' הר"מ דע"א נאמן בסוטה ואפילו עבד או שפחה ופסול לעדות מדבריהם וכו' מבואר דפסול בעבירה מן התורה פסול בעד סוטה. וכ"כ בפי"ב מהלכות גירושין הלכה י"ז וז"ל וכן הפסול בעבירה מן התורה וכו' אינו נאמן וזה מתבאר בר"ה וביבמות וכאן כתב הר"מ אפילו ראה ההורג ע"א וכו' או פסול בעבירה כו' לא הי' עורפין ולא כתב פסול לעדות מדרבנן מבואר דאפילו פסול בעבירה מן התורה נאמן ומנ"ל לחלק כיון דע"א נאמן מן התורה בסוטה ג"כ ובעדות אשה לדעת הרבה פוסקים ומכל מקום פסול בעבירה מן התורה פסול ומהיכי תיתי יוכשר כאן. והנה בר"ה דף כ"ב ע"א מבואר במשנה אלו הן הפסולין משחק בקוביא וכו' זה הכלל כל עדות שאין אשה כשירה לה אף הם אינם כשרים לה. ובגמרא הא עדות שאשה כשירה לה אף הם כשרים אמר ר"א ז"א גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה דכל הנהו דחשיב במשנה הם פסולים מדרבנן. והנה עדות שהאשה כשירה ע"ע ג"כ בכלל ומבואר במשנה דאלו נאמנים אבל גזלן דאורייתא אינו נאמן כמבואר שם אם כן מנ"ל להר"מ דכאן יהיה נאמן אף גזלן דאורייתא וראיתי ברש"י שם ד"ה הא עדות שהאשה כשירה פי' היינו להאשה להשיאה ובסוטה וכו' והשמיט ע"ע. אפשר דהוא מטעם הזה דבע"ע לא קאי ד"ז דר"מ דאף גזלן דאורייתא נאמן. ובמסכת יבמות דף ק"ה מבואר אמר ר' מנשה גזלן וכו' וגזלן של תורה פסול לעדות אשה ומדנקט עדות אשה ובכללה סוטה אבל עדות ע"ע לא נקרא עדות אשה אם כן אף גזלן של תורה כשר. שוב ראיתי בס' טר"א בר"ה שם שהתעורר בזה וכ' שם דמלשון ר"מ לעדות אשה נראה דגם גזלן דאורייתא כשר לעדות ע"ע. וע"ש שכ' טעם ודחה ולא הביא דברי הר"מ כאן דמפורש בדבריו להדי' דיש חילוק וצ"ע גדול ולא דברו מזה המפרשים ובעזהי"ת אשנה פ"ז וכעת באתי רק לעורר. וכאן דכל הפסולים נאמנים אפשר אף קטן נאמן ואפשר לפי סברת הראשונים דעכו"ם הוא ג"כ בגדר עדות רק דחיישינן דמשקר ומובא בח"ז והדברים עתיקים אם כן כמו בגזלן דאורייתא כשר אף דחיישינן דמשקר אם כן ה"ה עכו"ם. והרבה יש לדבר בענינים אלו וכעת באתי רק לרמוז.

ומבואר כאן בסוטה דף מ"ז ת"ר לא נודע מי וכו' הא נודע אפילו אחד וכו' לא היו עורפין והיינו דינים אלו דע"א נאמן והיינו שמכיר ההורג כמבואר לא נודע מי וכו' הא נודע מי הכהו וכו' היינו שאחד מכיר ר"ע אומר מניין בסנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש ואין מכירין אותו שאין עורפין שנא' ועינינו לא ראו והלא ראו וכו' והנה רבנן ור"ע לא פליגי דהם אמרו ד"ז מפסוק לא נודע ור"ע מחדש דין בסנהדרין עינינו וכו' וידוע אפילו היכי דפליגי ר"ע ורבנן אפשר דהלכה כר"ע אפילו לגבי חביריו עיין בס' תו"ח אך כאן אין

פלוגתא כלל אם כן תמהני מאוד על הר"מ שהשמיט ד"ז דר"ע וצ"ע על נו"כ של רבינו שלא התעוררו בזה וצ"ע. ופשוט שאם בא אחד ואמר שהוא הרגו אם אומר שהיה בשוגג נאמן ואין עורפין ואם אמר במזיד אין אדם מע"ר ופלגינן דיבורו דאחר הרגו ולא נודע מי אם כן עורפין וז"פ. והנה בודאי על כל חלל מאישי ישראל עורפין וגם אם נמצא עבד כנעני כיון דחייבין עליו מיתה ההורגו דינו כדין ישראל ומביאין ע"ע וגם אפילו תינוק בן יומו כגון שמכירין אותו שהיום נולד ונמצא חלל מביאין ע"ע אף דדרשו חכמינו זכרונם לברכה ידינו לא שפכו וכו' לא פטרנו בלא מזון ועינינו לא ראו ופטרנו בלא לוויה ובתינוק לא שייך זה באמת חכמינו זכרונם לברכה על הרוב ידברו דדרך העולם למצוא גדול אבל לדינא אין שום חילוק וכמה פנים לתורה וז"פ. אך אם נמצא חלל שמכירין אותו שהוא תינוק והוא ס' נפל עפ"י הדינים המבוארים בשערו וציפורניו ובן שבעה או שמונה (אכ"מ) אני מסופק אפשר בספק נפל דהו"ל ספק כפרה והבאתי לעיל שמספק חייב להביא ע"ע דספק כפרה לחומרא או אפשר דהתורה לא חייבה ע"ע רק בנפש שההורג ח"מ עליו אז מביאין ע"ע ובספק ג"כ כגון כמו צף שכתבנו לעיל דח"מ רק דהוא ספק אם התורה חייבה בעגלה אמרינן ספק כפר' לחומרא אבל אם הוא ספק אם הרוצח ח"מ דאין הורגין את הרוצח כגון בספק נפל שציירנו אם כן פטור בודאי מע"ע דהתורה לא חייבה בעגלה רק בנפש שחייבי' עליו מיתה. ויש סמך לזה דהכתיב ואתה תבער הדם וגו' ודרשינן אם נמצא הרוצח יהרג אם כן בכה"ג מיירי הפרשה באופן שח"מ על הנהרג. או אפשר אף דאינו נהרג מספק מכל מקום לענין הבאת ע"ע הו"ל ספק כפרה להחמיר וזו חקירה נאה וצ"ע בזה. ואם הוריד את העגלה לנחל איתן דנאסרה בהנאה וקודם שנערפ' נודע ההורג תצא ותרעה בעדר ואם אחר שנערפה נודע נשארה באיסור' דכיפר' ספיקא כן פסק הר"מ ועיין בכ"מ שתמה עליו הא מבואר בכריתות למאן דסובר דירידתה לנחל איתן אוסרתה אם נודע ההורג אחר ירידה לנ"א נשארה באיסורה אף קודם שנערפה ועיין בכסף משנה מה שתירץ וכן תירץ בס' ב"ש ע"ש. וז"ל הר"מ בהלכ' הקודמת נמצאו העדים זוממים ה"ז מותרת בהנאה כיצד כגון שאמר ע"א ראיתי את ההורג ובאו והכחישו ואמרו לא ראית והפרישו את העגלה והורידו לנחל לעורפ' ע"פ והוזמו השניים מותרת בהנאה עכ"ל מבואר ג"כ דמיירי רק בהורד' ולא נערפה עדיין כמו שמבואר והורידו כו' לעורפ' מכלל שעדיין לא נערפה והוא כש"כ מדין שאח"ז דהתם הפרישו עפ"י עצמם וכאן הפרישו עפ"י עדים על כל פנים לא גרע ע' בכריתות בסוגיא שם והר"מ לשיטתו דע"ע אינו דומה לאשם תלוי דלא גמר מספק כמו שכתב בדין שאח"ז נודע כו' כמ"ש בכ"מ אם כן ה"ה דין זה. וצ"ע למה צריך לכפול הדינים דד"ז

שוה לדין שאח"ז או יותר סברא שמותרת שאינם גומרים מספק כיון דהוא עפ"י עדים עי' בגמ' והכסף משנה כתב ע"ז בפ"ג דכריתות א"ר יהודה א"ר מודים חכמים לר"מ באשם תלוי שהוזמו עדיו שיצא וירעה בעדר ויש ללמוד משם לע"ע עכ"ל ודבריו צ"ע דשם מודים חכמים אף דס"ל באשם תלוי דגמר ומקדיש מכל מקום בהזמה לא גמר אך כאן ס"ל להר"מ אפילו עפ"י עדים לא גמר ה"ה כאן ואין צריך ללמוד משם. אך אפשר דכוונתו דלמד משם דחזינן דהוא כש"כ ובאמת בפ"ד מה' פסהמ"ק לא פסק כרב ופוסק אף בהזמה אינם מודים ואסר דגמר ומקדיש באשם תלוי ע"ש. ושני הדינים הן עפ"י עצמו והן עפ"י עדים שוים להר"מ דבאשם תלוי סובר שאסורה דגמר ומקדיש וכאן בשני הדינים לא גמר ומקדיש ואיך ילמוד משם לכאן דשם פוסק להיפך אך יש חילוק לדידיה בין אשם תלוי כסברת התוס' ואפשר דכוונתו דעכ"פ סברא יש דד"ז דהוזמו יותר עדיף דלא מקדיש מספק אף שאינו פוסק כן מכל מקום הסברא נוטה קצת יותר ע"כ כתב ד"ז וצ"ע. הכלל דלשיטת הר"מ כאן הדינים שוים דלא גמר ומקדיש ומותרת בהנאה ושם שני הדינים שוים ג"כ דגמר ומקדיש ועי' בגמ' ותבין מ"ש. וזה צ"ע דלמה לו לכתוב ד"ז כיון דמדין האחרון נשמע זה ואפשר עוד עדיף אם כן ד"ז מיותר ולא צריך הר"מ לכתוב בכפל הדינים הללו. ואפשר לפי מ"ש הכסף משנה קודם לזה דע"כ בנודע ההורג מותר להר"מ כיון שנמצא ההורג לא גמר ומקדיש אם כן אפשר כאן בהזמה דל"ש שיוזמו העדים גמר ומקדיש ואסור' וע"כ למד משם דגם על הזמה אסיק אדעתי' ולא מקדיש. אך צ"ע כיון דגם שם פוסק דאף בהזמה גמר ומקדיש אם כן לא מוכח ד"ז דכאן פוסק דלא גמר ומקדיש וצ"ע לשון הר"מ בפ"ט. וב"ד של אותה העיר עם כל הזקנים אפילו הם מאה כולה רוחצין את ידיהם כו' במשנה דסוטה אינו מבואר זה דכולם אפילו מאה רק זה מבואר בספרי ועי' בס' באר שבע כאן שהקשה מהוריות דשם מבואר דרובא ככולה אף דכתיב כל עיין פ"ק דהוריות וכן פסק הר"מ ועיין בפ"ק דהוריות בס' הנ"ל שהאריך בזה ומכל מקום אני לך. וד"ז דע"ע נאסרה מחיים ילפי' מכפרה כתיב בה כקדשים וזה קאי על מחיים עי' תוס' קידושין דף נ"ז ע"א והיינו ירידתה לנחל איתן ונראה דקודם ירידתה לנחל דלא חל עלה שום דבר אף אם הפרישה אם רוצים מפרישים אחרת כי לא חל עליה עוד שום שם קדשים והוי חולין גמורים אך בירידה לנחל דנאסרה וחל עליה שם ע"ע דכפרה כתיב בה והוה כקדשים אפשר דמהני בה שאלה ככל הקדשים ואפשר דל"מ דבכל הקדשים שחל עליה קדושה בפיו מהני שאלה כמו שפרש"י בכ"מ אבל כאן דהוא ע"י מעשה דירידה לא אתי דיבור כו' והדברים עתיקים וצד זה נרא' דל"מ שאלה לחכם דלאו בדיבור לחוד חל עלי' שם הקדש כ"נ. ועיין במש"ל שמביא בשם התוספתא

דנפדית ולא עיינתי בזה. ופטפוטי דאורייתא טבים ולא אבוש כי א"י אם נמצא חלל בעיר אם מביא ע"ע אף דכתיב בשדה אפשר דבר הכתוב בהוה וגם דלא שייך מדידה אפשר דהיא מצוה והיכי דל"ש מדיד' ג"כ ש"ד ועיין ביומא גבי ר"צ שאמר על מי להביא ע"ע אף דהי' בעיר מכל מקום אין ראי' דמטעמים אחרים לא שייך ע"ע כמבואר שם ורק להרבות הבכי ע"כ אפשר אף בנמצא בעיר מביא ואם נא' דמביא אף דיש עיר אחרת דנפישי מיניה מכל מקום מביאה דזה עדיף מקרוב דכאן נמצא כו' ועיין בסוגיא דניפול ותבין וצ"ע כעת. ונוהג בזמן שא"י בישובה אבל לא תלוי בבית כמש"ל דאינו תלוי באם הב"ד יושבים בלשכת הגזית או לא כי לא צריך כאן מן המקום ההוא כמ"ש לעיל:

מצוה תקלא

סעיף א

שנמנענו מלעבוד ולזרוע בנחל איתן כו' ועז"נ אשר לא יעבד ולא יזרע כו'. מבואר בר"מ בהל' רוצח בפ"י והדינים כ"ה. הנחל שנערפה שמה העגלה אסור בזריעה ובנטיעה ובחרישה וחפירה וכיוצא באלו כו' כ"ה לשון הר"מ אבל מלאכה שאינה בגוף הקרקע מותר לכך נאמר לא יעבד בו ולא יזרע מה זריעה בגופה של קרקע כו' והעובר ע"ז לוקה ושיעור הנחל לא איתפרש אך לדברי הר"מ דהוא נהר אם כן כל משך הנהר אסור. אך לשיטת רש"י דהוא קרקע קשה לא איתפרש כמה נאסר והמ"ל מביא בשם ירושלמי פלוגתא ח"א ד' אמות וח"א חמשים אמה ואין הירושלמי בידי אך מהירושלמי נרא' כשיטת רש"י שנחל הוא קרקע קשה דאי נהר א"צ שיעור דכל הנהר אסו' אך כיון דאין הירושלמי בידי לא אוכל לדבר בזה. והנה אף על פי שכתוב לא יעבד ולא יזרע אם כן הוי לכאורה שני לאוין וגם זריעה בכלל עבודה אם כן העובד יהי' חייב פ"א מלקות והזורע יהי' חייב שני פעמים מלקות והר"מ והרהמ"ח אינה חושבים רק ללאו אחד ואינו לוקה רק פ"א מלקות בכ"מ אף בזורע וכן מבוא' בש"ס דמכות וליחשב זורע בנחל איתן מבוא' דאין לוקין אלא אחד עי' כאן בס' שעה"מ שעמד בזה והקשה מ"ש בל יראה ובל ימצא דנחשב שני לאוין ועל הראי' עובר בשני לאוין עיין בכ"מ פ"א מהלכות חו"מ והביא דברי הרהמ"ח כאן וע"ש שתירץ חרישה בכלל עבודה ומה דפרט הכתוב זריעה לגלות על עבודה שצריך להיות בגופה של קרקע כמבואר כאן ע"כ אין נחשב הכל רק ללאו אחד וא"ד לב"י וב"י ע"ש. והנה הר"מ כתב חרש או חפר או זרע או נטע וכיוצא באלו כו' אפשר הכוונה כיוצא באלו כמ"ש בפ"ז מהלכות שבת בכלל חרישה הוא חפירה ועושה חריץ, ובכלל זורע הוא נוטע והברכ' והרכבה והזומר וכל אלו הם

אבות מלאכות שזומר והברכה כו' הם ענין אחד של זורע וחריץ הוא ענין א' עם חרישה כמו שכ' הר"מ שם ויש עוד תולדות גבי שבת כמבוא' שם בפ"ח מנכש ומקרסם תולדות חורש כו' ומשקה צמחי' תולדת זורע. ויש לספק דאפש' כאן רק על האבות חייב ולא על התולדות או אפשר חייב על התולדות ג"כ והוה בכלל עבוד' ועל מדוכה זו עמד בעל ספר מוצל מאש מובא בס' שעה"מ כאן וזה ג"כ בכלל לשון כיוצא בו שכתב הר"מ ועיין שם בשער המלך שהאריך בפלפול דעל התולדות ג"כ חייב עיין בדבריו ויונעם לך ומכל מקום אני לך. ובמשנה מבואר ומקומה אסור לזרוע ולעבוד ומותר לסרוק שם פשתן כו' ובגמ' אין לי אלא זריעה שאר עבודות מניין ת"ל אשר לא יעבד כו' אם כן מה ת"ל אשר לא יזרע דומיא דזריעה שהוא בגופה של קרקע כו' יצא סריקת פשתן כו' ולא נתבאר מה הוא שאר עבודות. ואני מסופק אם קצירה היא ג"כ עבודה בגופ' של קרקע או לא ומלשון הר"מ כגון חרש כו' וזרע כו' נראה דוקא הנהו ולא קצירה ומכל מקום צ"ע. עוד מסופק הרב בעל מוצל מאש אם צריך איזה שיעור לחיוב מלקות או דומה לשבת דחורש וזורע בכ"ש ועיין בספר שעה"מ שמביא ראיה דבכ"ש חייב וא"ר לפלפל מה שפלפלו אחרונים ע"ש ויונעם לך. ויש לספק אם עבר וזרע בנחל איתן אפשר הגידולים אסור מלא תאכל כל תועבה דבר שתעבתי לך ועיין בסוגיא דחולין דף קט"ו נראה דבכה"ג לא שייך תועבה ומותר ולא עיינתי היטב ובאתי רק לעורר. תלי"ת מצאתי בס' פר"ח על יור"ד בסי' ק"מ מביא בשם הר"ש מקינן בס' כריתות דהנזרע בנחל איתן אסורים הגידולים וכתב הפר"ח טעם הזה מלא תאכל כל תועבה והרי תעבתי כו' ותלי"ת כונתי לדעתם. והנה לדעתו אסורים גם בהנאה דקיי"ל כר"א כ"מ שנאמר לא תאכל כו' אה"נ במשמע וע' לעיל במצות יום טוב הבאתי שם קושיא ששמעתי משמו של הגאון מוהר"י אשכנזי בעהמ"ח ס' אורו"ת וכרו"פ האיך מבואר במשנה יש חורש כו' וחייב שמונה מלקות משום שביעית וי"ט וכה"כ כו' הא כה"כ אסורים בהנאה והו"ל מקלקל והאיך חייב משום י"ט הא כל המקלקלין פטורים ותירץ דמבוא' באחד שזרע כרמו כלאים בשביעית והתיר ר"ע דאין אדם אוסר דש"ש אם כן כיון דהמשנה מיירי בשביעית לא נאסר ע"כ שמעתי. ולפי דבריו קשה מאי הקשה כאן בש"ס וליחשוב הזורע בנחל איתן הא כיון דאסור בהנאה הדר הו"ל מקלקל וכאן לא שייך דאא"א דש"ש דדוקא גבי כלאים התלוי במחשבה כמבואר בתוס' יבמות דף פ"ג ובר"ש בכלאים והדברים עתיקים אם כן כיון דאסו' בהנאה והו"ל מקלקל לא מיחייב משום י"ט. וכתבתי זה לפלפול ועיין לעיל במצות י"ט שדחיתי דברי הגאון הנ"ל בטוב טעם דלא הוה מקלקל ע"ש. ומסופק אני אם יצאו דברים הנ"ל מפי הגאון הנ"ל. ופשוט דאין חילוק מלאכות ואם חרש וזרע בהתראה

אחת אין לוקין אלא א' כמו שמבואר במכות דאין חילוק מלאכות לי"ט ועיין ברש"י אי בשבת ילפינן לחלק מלא תבערו ובשבת כתיב או מועשה כו' הוא רק בח"כ וחטאת אבל לא בי"ט אם כן ה"נ וז"פ. והנה הורדה לנ"א א"צ סמוך לעיר ואם לא הי' סמוך לעיר נחל איתן מחפשים היכן שמוצאין כי ל"מ בתורה היכן יהי' בכ"מ שיש נ"א שם עורפים וז"פ. ונראה דאם לא מצאו בכל א"י יכולים לערוף על נחל איתן בחו"ל כי דין הבאת ע"ע אינו נוהג אלא בא"י אבל נחל איתן בכ"מ שימצא ל"מ שנתמעט וז"פ. והנה בודאי אם אין הב"ד מוצאין נחל איתן רק של איזה יחיד ואינו הפקר צריכים לקנות מאתו כי איך יכולים לאסור בע"כ של חבירו אך אם עברו וערפו בודאי נאסר הקרקע ולא שייך אא"א כו' כי אינו תלוי במחשבה כו' וז"פ. וע"ש עוד קושיא שהקשה מהר"ש יאסור כל העולם בחרישה ובזריעה דלמא הי' שם נחל איתן [ומוכח ג"כ כמ"ש דנח"א כשר בכל העולם] והוי קבוע ותירץ כיון דלא ידעינן היכי נח"א לא שייך קבוע דאינו ניכר במקומו והדברים עתיקים ועיין בשער המלך בהלכות מגילה ואין כאן מקומו. וכתב הרהמ"ח דמצוה שלמעלה אינו נוהג אלא בזמן הבית בזמן שדנין ד"נ כו' וכבר כתבתי למעלה דלא מצינו זה ואף בזמן דאין דנין ד"נ נוהג ע"ע דרק בד"נ ילפי' מן המקום כו' וכן זקן ממרא אבל זה ל"מ רק צריך להיות ב"ד הגדול אפילו באיזה מקום לא בלשכת הגזית וזה ברור. ולשון הר"מ דאין עגלה ערופה נוהג אלא בא"י נראה דהיינו הבאת העגלה אבל מציאת החלל אפשר אף אם נמצא בח"ל והעיר הקרובה היא בא"י מביאין (במקום דאינו של עכו"ם ול"ש סמוך לספר) ומלשון הכתוב כי ימצא חלל באדמה כו' נראה דמציאת החלל צריך להיות בא"י דוקא וגם אפשר אם נמצא בארץ ישראל יכול להיות העיר הקרובה אף שהוא בחוץ לארץ מביאין ובספרי אינו מבואר זה על כן צריך עיון אם מציאת החלל תליא בארץ ישראל או הבאת עגלה ערופה תליא בארץ ישראל. וצ"ע:

מצוה תקלב

סעיף א

שנצטוינו באשת יפת תואר לעשות לה כמשפ' הכתוב בפרשה שנאמר וראית בשביה אשת יפ"ת כו'. מבואר בר"מ פ"ח מהלכות מלכים והדינים כ"ה. ואכתוב דעת הר"מ ואחרי כן שיטות רש"י והרמב"ן. חלוצי צבא כשיכנסו בגבול עכו"ם מותרים לאכול מאכ"א כמ"ש לעיל וכן בועל אשה בגיותה אם תקפו יצרו כי לא דברה תורה אלא כנגד היצר. והנה הר"מ לא חילק בין מלחמת הרשות ובין מלחמת מצוה היינו ז' אומות ועמלק נראה דבכל ענין התירה התורה יפ"ת לדעתו דאי מחלק הו"ל לכתוב בפירוש

דד"ז במלחמת הרשות ואל יקשה לך הא כתב הר"מ בפ"ה ובפ"ו כאן דאלו אומות הם בכלל לא תחיה כו' אינו קושיא כמו בשאר אומות דהתירה התורה אף שאסור מן התורה כמבואר לקמן ומכל מקום התירה התורה כנגד היצר ה"נ אף במלחמת מצוה הדין כן ויפ"ת התירה התורה ושאר שבוי' בכלל לא תחי' כו' וגם הרהמ"ח לא כתב כאן דמיירי במלחמת הרשות כמ"ש במצוה תקכ"ז ע"ש. וכמו שכתב הר"מ דין חלוצי צבא לענין קדלי דחזירי וזה במלחמת מצוה ג"כ ואדרבא דהרמב"ן חולק דאינו אלא במלחמת מצוה אבל הר"מ לא חילק והכל בכלל אם כן ה"נ והכל בכלל. ובאמת בספרי כאן מבוא' כי תצא וגו' במלחמת הרשות וגו' אבל אין מוכרח דהר"מ יסבור כספרי דהו"ל לפרש ולעיל גבי קריאת שלום מבוא' ג"כ דבמלחמת רשות מיירי עיין בספרי מכל מקום הר"מ פוסק דבמלחמת מצוה ג"כ הדין כך ואף שהרמב"ן יישב הברייתא לדעת רבינו אינו מוכרח עיין לעיל ועיין בספרי ג"כ גבי קציצת אילנות מבוא' דהפרשה מיירי במלחמת הרשות והר"מ אינו מחלק ובודאי גם במלחמת מצוה נוהג דין קציצת אילנות וגם הרמב"ן על התורה אינו מביא זה דמיירי במלחמת הרשות ונראה דנוהג גם במ"מ כמו דהתירה התורה הרבה איסורים כמבוא' לקמן בס"ד התירה התורה יפ"ת מזיי"ן עממין ומעמלק ג"כ. אך הסוגיא בסוטה דף ל"ה ע"ש דמקשה על הא דשבית שבי' לרבות כנעניות שבתוכה כמאן כר"ש דלר"י אסור ביפ"ת אף מן הכנענים שבתוך עיר אחרת ע"ש בסוגיא והתוס' הקשו דלמא ר"י מודה ביפ"ת ע"ש מה שמפלפלו על כל פנים נראה דאומות שהם בכלל לא תחי' כו' לא הותרה יפ"ת ע"ש וצ"ע על הר"מ שסתם הדברים וכן על הרהמ"ח צ"ע וגם אינו מבואר מה סובר הר"מ בכנעניים שבתוכה ולא הביא בפ"ז ג"כ ועיין בלחם משנה לעיל שעמד בזה. והנה הר"מ וכן ר"ת בתוס' קידושין דף כ"ב דעתם דביאה ראשונה מות' במלחמה בעודה בגיותה. והנה מה זה איסור בגיותה שהצריך התורה להתיר דכל שאינו דרך חתנות אינו רק איסו' דרבנן כמבוא' בע"ז וכן מבוא' בר"מ פי"ב מהל' א"ב עי"ש. אך התוס' בסוטה כתבו אף דקנאים פוגעין כו' והיינו אפילו בפרהסיא. אך הר"מ כתב כאן שלא ילחצנה במלחמה אלא מכניסה כו' ועיין בראי"מ שעמד בזה ועיין בלחם משנה כיון דלוקחה לעיני הכל כו' הו"ל פרהסיא ע"ש. אף דקנאין פוגעין לא שייך בזה עיין בר"מ שם מכל מקום איסור תורה יש כנ"ל. והנה האומות שאינן בכלל לא תחי' כו' מכל מקום יש אומות שאסורות לבא בקהל אחר גירות כגון מצרי ואדומי והנה בגיותן אין חילוק בין האומות דהוא רק איסור גויות אך כאן לאחר ביאה ראשונ' וגיירה כמבוא' לקמן אם מות' להחזיקה אחר גירות דאפשר רק ביאה ראשונ' דדברה תורה כנגד יצה"ר יבואר לקמן אצל דין כהן בס"ד ועיין במקנה בסוגיא שם שהתעורר בזה. ואין יפ"ת

מותרת אלא בתוקפו יצרו כ"מ בהר"מ מהש"ס דלא דברה תורה כו' ומותרת בין בתולה בין בעולה אפילו אשת איש דאין אישות לעכו"ם ודעת התוס' דעובר בעשה ודבק וגו' והתורה התירה ועיין במקנ' שכתב אף לדברי התוס' היינו קודם שנתגיירה אבל אם נתגיירה נפקע האישות ואין ישראל עובר בעשה אף דהיא א"א ודבריו ברורים. ומותרת אפילו היא כעורה ולא יבעול שתים ולא יקח לבנו או לאביו אף על פי שבר"מ מבוא' דלא יקח אחת לו ואחת לאביו ל"ד ה"ה אחת לאביו ולבנו אסור כ"כ התוס' בקידושין והרמב"ן וגם דעת הר"מ כך ע' בלח"מ. ולא ילחצנה במלחמה רק מכניסה למקום מוצנע ואינה מותרת אלא בשעת השבי' ועיין ברש"י בקידושין שפירש אם לקחה לשפחה או למכרה ואח"כ נתן עיניו בה אסו' והרשב"א פי' אם נתן עיניו בה קודם המלחמה אסורה לו והר"מ סתם כל' הגמרא. וראיתי בתוס' רי"ד שמביא בשם ספר יריאים שלא ילחצנה כו' היינו דאסו' לבוא עליה בע"כ עי"ש. והנה אף כהן מות' בביאה ראשונה והר"מ פוסק שם בפי"ב דכהן הבא על העכו"ם לוקה משום זונה ודעת התוס' דאינו לוקה רק אם זינתה בגיותה ואין כאן מקומו אך כאן התירה התורה בכל גוונא דלא דברה התורה כו'. ול' הר"מ בהלכ' ב' וכן בועל כו' אבל לא יבעלנה וילך לו אלא מכניסה לתוך ביתה כו' נרא' מדבריו דמצוה עליו להכניס' כו' ובאמת כל הטצדקאות שציותה התורה להכניסה ולעשות ככתוב בפרשה כדי שתתגנה עליו ולא ירצה בה כמבואר בספרי וכ"כ הר"מ בהלכ' ה' ומגלחה כו' כדי שתתגנה עליו אם כן אם תיכף אינו רוצה בה למה יהי' חיוב עליו להכניסה דאחר הכנסה תיכף אם תתגנה עליו אין חיוב עליו כלל ומכש"כ קודם הכנסה ועיקר המצוה בפרש' זו אם רוצה לישא אותה לאשה אסור ומחויב לעשות כמ"ש בפ' ואח"ז יקח אותה אבל אם אינו רוצה בה תיכף מן התורה יהי' עליו חיוב שתתגנה כיון שתיכף נתגנה והדברי' ברורים ע"כ לא זכיתי להבין דברי רבינו הר"מ.

וכיצד דין יפ"ת אם רוצה לישא אותה אם קיבל' עלי' תיכף ליכנס תחת כנפי השכינ' וזה הוא מרצונ' כי אין כופה אותה מטבילה לשם גירות מיד והרי היא כבת ישראל ולשון הגמרא ביבמות דף מ"ז ע"ב מטבילה ומותר בה מיד והר"מ השמיט ומותר כו' וכתב הכסף משנה דלא הי' בגירסתו ואף לפי גרסתינו אין פי' הברייתא שמותר מיד דהא בעינן להמתין ג' חדשים כו' ובאמת כיון דמבוא' מותר מיד האיך מפרש דצריך להמתין אך באמת ל"ק דבברייתי' מבוא' דבתורת יפ"ת מותר מיד וא"צ לעשות כל המעשים ובתורת הבחנה יש כמה דרכים שא"צ הבחנה עיין בר"מ פי"א מהלכות גירושין ובהה"מ שם דיפ"ת שלא הית' נשואה בגיותה א"צ הבחנה. ומ"ש הר"מ כאן אח"ז שימתין ג"ח היינו בנשואה וסמך כאן על מש"ל ע"ש וכן פסקינן בש"ע אהע"ז סי' י"ג סעיף ה'. ועיין

בח"מ דנראה דעתו דאף קטנה וזקינה א"צ להמתין בגיורת שלא גזרו כמו בישראל ועיין בהגהות מ"ש שם ועי' בב"י סי' י"ג. ואם לא רצתה להתגייר מיד ורוצה בה תשב בביתו למ"ד יום ובוכה כו' ומגלחת כו' כדי שתתגנה עליו ותהי' עמו בבית כו' ומגלגל עמה כדי שתקבל אם קבלה ורצה בה ה"ז מתגיירת וטובלה ככל הגרים וממתין עוד שני חדשים ס"ה ג"ח של הבחנה. ונושאה בכתוב' וקידושין כו' ויבואר לקמן בס"ד. לא רצתה להתגייר מגלגלין עמה שנים עשר חודש עד שתתגייר ונושאה לא רצתה מקבלת ז' מצות בני נח ומשלחה לנפשה כו' ואסור לנושאה כיון שלא נתגיירה ואם לא רצתה לקבל ז' מצות אחר יב"ח הורגין אותה כו' כ"ה לשון הר"מ ומבואר דעתו דאין כופין על הגירות רק ברצונה תליא מילת' ונראה דאם תוך החודש של בכי קבלה עלי' ורצת' להתגייר מטבילין אותה מיד דלא גרע מקודם אם קבלה עלי' מטבילה מיד וה"ה אף שהתחיל החודש של בכי דמ"ש אף שיש לחלק קצת דקודם נראה שנתגיירה ברצונה אבל (קודם) [לאחר] שהתחילה לעשות המעשים הכתובה בפרש' אפש' אין הגירות מרצונ' וצריכ' להשלים כל החודש במעשים הללו. ובפרט שהתורה רצתה כדי שתתגנה עליו מכל מקום מנ"ל כיון דקיבלה עלי' גירות לשיטתי' דבע"כ א"י לכופה אם כן הוא מרצונ' אין חילוק בין קודם ובין לאחר שהתחילה במעשים הללו כ"נ ומכל מקום צ"ע. וא"כ לפמ"ש הדין כ"ה אם מקבלת עלי' טובלת מיד אך אם רוצה בה והיא אינה רוצה לקבל הגירות מגלגל עמה אך ע"כ שחודש א' יעשה לה המעשים הכתובים בתור' ואם מתרצית תוך חודש מטבילה ג"כ מיד אך כ"ז שאינ' רוצית צריך לעשות לה כל המעשים הכתובים בתור' עד חודש ימים ואח"כ נרא' דאסו' להחזיקה בביתו בגיותה כמו שלמד רבינו מדין עבד ע' בפ"ח מה' עבדים אך משלחה וכופה שתקבל ז' מצות כמו שמבוא' בר"מ. ובמשך הזמן הזה אם אינה רוצית לקבל הגירות והוא אינו רוצה בה משלח' לנפש' ובודאי א"צ גט כי היא גוי' גמורה והלאוין של מכיר' ועימור נוהג ומבואר לקמן. ועיין ברמב"ן מביא הספרי ושלחתה לנפשה ולא לבית אבי' ומסופק בפירושו ע"ש ומובא בלחם משנה כאן ובספרי אשר בידינו הגירס' ושלחתה לנפשה ולא לבית אלהיה כו' והר"מ סתם וממילא משמע דמשלחה לרצונ' ותעשה מה שתחפוץ כי מה הוא לה. ואם במשך הזמן הנ"ל נתגיירה נושאה בכתובה וקידושין והיא לו לאשה. והרמב"ן מביא הספרי ובעלתה אין לך בה אלא מצות בעיל' בלבד וכונתם שאין קדושי כסף ושטר תופסין בה והר"מ סתם דנושאה בקדושין נראה דכל הקדושין תופסין בה ועיין בלחם משנה שהקשה על רבינו מהספרי ובקדושין מבואר ולקחת קדושין יש לך בה נרא' דכל הקדושין תופסין בה ע"כ פסק רבינו כך. ונרא' לשיטה זו דדין יפ"ת דמות' בביא' בגיותה והתורה מיירי בכה"ג אם

כן ד"ז דהתור' גזרה דנעשה לה כל המעשים זה דוקא בבא עלי' ביאה ראשונ' בגיותה גזה"כ אם רוצה בה יעשה המעשים הנ"ל אבל אם לקח בשבי' גויה ולא בא עלי' כלל רק רוצה אם תתגייר ישא אות' א"צ כלל לעשות המעשים הללו כי ד"ז לאו בכלל יפ"ת דכתיב בקרא והוי כמו שרוצ' לישא גוי' בגרותה ורוצה להתגלגל עמה שתגייר וישא אותה בודאי דא"צ לעשות כל המעשים האלו ה"נ כיון דהתורה לא גילת' דתעש' המעשים רק ביפ"ת אם כן כמו שכתוב ולקחת ומיני' דרשינן שתיכף מותר בה וע"ז אמרה תור' והבאת כו' וגילח' אבל לא בא עלי' אינה בכלל זה וכן נרא' לשון הר"מ בהלכ' ה' שכתב וכיצד דין ישראל ביפ"ת אחר שיבעלנה כו' ואם לא קבל' כו' נרא' דוק' אחר הבעילה ראשונה אבל בלא בעל א"צ כלל לדינים הללו כנ"ל ברור בס"ד. ונרא' דהמצו' של הבא' ויעשה לה המעשים הוא תיכף בבואו לביתו ואין סבר' שיתגלגל עמה קודם זמן ואח"כ יעשה ירח ימים המעשים הכתובי' בתור' כי ראינו שהתור' הקפידה שתתגנ' בעיניו אם כן סברא שתיכף יעשה לה המעשים דאפשר אם לא יעשה תיכף לא תתגנה אח"כ כנ"ל. ונרא' דאם הית' קטנה דביא' ראשונ' מותר ואין חילוק ומביאה לתוך ביתו אף אם קבלה עלי' גרות כיון דאין מעשה קטנ' כלום לא הוי גרות וצריך לעשות כל המעשים הנ"ל כדי שתתגנה עליו. אך אם רוצה בה וקיבלה גרות לאחר עשיית המעשים ועדיין היא קטנה מכל מקום נ"ל דאסור לבוא עלי' אח"כ כיון דנתגיירה בקטנותה היינו ע"ד ב"ד כמו שקי"ל גר קטן מטבילין כו' מכל מקום כיון דקיימא לן אם הגדילו יכולים למחות כמו שפסק הר"מ כאן בפ"י אם כן האיך יבעול אותה בקטנותה פן תמח' משתגדיל ונעקר הגירות למפרע ונמצא שבא על עכו"ם עיין בכתובות בסוגיא שם דף י"ג אם כן אסור לבוא עלי' ביאה שני' עד אחר שתגדיל כנ"פ. ויותר נראה דבקטנות' אין עושה כל המעשים הן בקבל' עלי' או לא כיון דאינה ב"ד ובקבלה עלי' לא הקפידה התורה שתתגנה בעיניו והיא עכשיו אינה ב"ד אולי תקבל עליה גרות מרצונה משתגדיל ע"כ ימתין עד שתגדיל ועתה אסור לבוא עלי' בכ"ע כמ"ש דלמא תמחה אם כן אין צריך לעשות המעשים עד שתגדיל כנ"ל ומכל מקום צ"ע. לעיל הבאתי דברי הרה"מ בפי"א מה"ג דסובר דבגיורת א"צ להמתין ימי הבחנה רק בהיא נשואה ולא אמרינן לא פלוג וכן כתב הבעל מגי' דקטנה וזקנה כו' לא גזרו והח"מ באהע"ז נסתפק בזה. ולפענ"ד ראי' ברורה דא"צ להמתין ולא אמרינן לא פלוג מדברי הר"מ כאן דכתב דצריך להמתין ג"ח חודש של בכי ושני חדשים אחריו ובאמת נעשית גיורת לאחר חודש של בכי אם כן למה מצטרף החודש של בכי הלא צריכה להמתין ג"ח משנתגיירה אלא ע"כ דאין צריך להמתין רק מטעם חשש שמא מעוברת וכ"ה דלא שייך החששא א"צ להמתין ע"כ כאן

בחודש של בכי כיון דלא נבעלה מצטרף אם כן בכל הגיורות אם אין חשש שנתעברה מקודם א"צ להמתין אבל אי אמרינן לא פלוג וצריכה להמתין בכל ענין אחר גירות אם כן הית' צריכה להמתין ג"ח של הבחנה לאחר גירותה ולא להצטרף חודש של בכי שהיתה עדיין גוי' והוא ראי' ברורה בס"ד ואין כאן מקומו לעיין היטב. ונראה בחרשת ושוטה עושה המעשים הללו ומטביל' ומותר בה דהיא גיורת ול"ש דלמא תמחה דלא אתיא לכלל דעת ולא מהני מחאתם והוי זכות והו"ל גיורת רק לדעת הר"מ דנושאה בקידושין ואלו אינן בני קדושין מן התורה אם כן עובר על לאו לא יהי' קדש לשיטתו בביאת פנוי' אך לאחר שתקנו רבנן קדושין לחרשת מותר בה אבל לשיטה דלא תקנו נשואין ואסור בה מן התורה אם כן א"צ להביאה אל ביתו ולעשות כל המעשים כיון דלא ישא אותה כמו בכהן. וקטן וחרש ושוטה שלקחו יפ"ת במלחמה קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווי' להפרישו אך בקטן שלקח ואח"כ הגדיל ורוצה בה נראה דצריכה אז בגדלותו לנהוג החודש של בכי ול"מ אם נוהגת בקטנותו כיון דלא הי' ב"ד ולא הי' לו דעת שתתגנה עליו כ"נ. ונראה כ"ז שלא נתגיירה אסור ביחוד עמה אעפ"י שנבעל' מכל מקום הוי כמו כל איסורים של"מ נבעלה רק באשתו נדה כיון שיש לה היתר אבל כאן אפשר שלא תרצה להתגייר כלל ואסור בה לשיטת הר"מ כ"נ. וטומטום לאו בן ביאה כלל לא כאיש ולא כאשה אך אנדרוגינוס עיין באהע"ז אם כן הן שהוא אנדרוגינוס או האשה אנדרוגינוס כיון דהוי ספק אפשר יעשה המעשים הללו מס' ואח"כ מותרים הם לאחר גירות אך יש פוסקים דהוי זכר ודאי ועיין בסוגיא דיבמות דאנדרוגינוס נושא כו' ותלמד לכאן ובאתי רק להזכיר.

וכהן מותר רק בביאה ראשונה דלא דברה תורה רק נגד היצר ואח"ז אין עושה לה שום דבר כי אינו ראוי לישא אותה בגרותה דכהן אסור בגיורת כן פוסק הר"מ כלישנא בתרא בסוגי' שם בקידושין ועיין בקדושין שם בל"ק דרב סובר אפילו בביאה שני' שרי כיון דאשתרי אשתרי כו' אם כן אמאי נאדי ל"ב מסברא ואוסר לרב ולא אמרינן הואיל כו' אך ל"ב סובר דל"ש כיון דאשתרי כיון דלא הותר ביאה ראשונה דלא דברה תור' כו' והו"ל רק דחוי' ל"ש הואיל ואשתרי ועיין באהע"ז בסי' ט"ו בב"ש ס"ק י"ח (ע' בהשמטות שכתבתי דבחידושי הרשב"א מבואר כדברינו). והנה הר"מ כ' בכהן דביאה שני' אסור נראה בישראל במצרית ואדומית מותרת דכך גזה"כ ושאני כהנים דריבה בהן הכתוב מצות יתירות כמבואר שם בגמרא והתירה התורה אף פסולי קהל ומותר ליקח אותה לאחר גירותה ועיין במקנה בסוגי' זו וצ"ע. והנה אם אמר דבמצרית ואדומית אף ביאה שני' הותר אף דלא שייך דברה תורה יש לספק אם גרשה או מת אם מותר לישראל אחר

לישא אותה אפשר כיון דהותרה הותרה צ"ע. כ"ז כתבתי לשיטת הר"מ כמו שנלפענ"ד. וע"כ של ישראל שהי' במלחמ' ודאי מותר בב"ר ואפש' דע"כ בגוי' משרי שרי כמ"ש התוס' בסוף ע"ז בד"ה אידכר כו' ובנדה דף מ"ז בד"ה מסר כו' אך אפשר בפרהסיא אסור דהתוס' כתבו שם דלא גזרו עליו משום נשג"ז עיין שם והכא הוי פרהסי' ואין כאן מקומו ע"כ יותר בב"ר ולא עדיף מישראל גמור אך לאחר שנתגיירה אסורה עליו לשיטת פוסקים דסוברים דהוא מן התורה ועבר משום לא יהיה קדש מכל מקום אפשר דכאן מותרת כמו מצרית ואדומית כמ"ש לעיל ושניהם מוזהרים או לא שייך כאן דהתורה התירה לו לאשה ודרשינן מלקחתה וכו' לקוחין ולאחר גירותה אין קדושי עבד תופסין בגיורת אם כן אסור לו ליקח אותה בגירותה וצ"ע. וכן ח"ע וחב"ח דיהי' ג"כ ספק קידושין ואפשר אין כאן קידושין ל"ש לקוחין וכו' והבן. ושיטת רש"י בקדושין כפי מה שפרשו בו התוס' שם דסובר דאף ביאה ראשונה אסור עד אחר כל המעשים וזה פלוגתא בירושלמי ופוסק רש"י כמ"ד דסובר דאסור בב"ר עד אחר כל המעשים וכן נוטה דעת הרמב"ן בפי' התורה והתוס' בקידושין ובסנהדרין הרבו עליו קושיות ומביאין דדעת ר"ת כשיטה שכתבנו לעיל היינו דעת הר"מ והנה לפלפל בזה הוא אריכות גדול ואין כאן מקומו בח"ז ואכתוב שיטתם כפי שלמדתי מדברי הרמב"ן בפי' התורה וכ"ה. אם רואה יפ"ת ורוצה בה צריך ליקח אותה לביתו ואם רוצית לקבל גירות מרצונה מותר בה היינו לאחר הבחנה הכלל היא גיורת גמורה וא"צ לעשות שום דבר כמ"ש לעיל לשיטת הר"מ וזה מוסכם אך אם אינה רוצית והוא רוצה בה יעשה בה המעשים המבוארים בתורה ואח"ז אעפ"י שאינה רוצית להתגייר מטבילה ומגיירה בע"כ ואחר הבחנה או במקום שא"צ הבחנה כמ"ש לעיל ונדבר כאן רק מד"ז ולא מדין הבחנה כי ד"ז הוא מהתורה מותר לבוא עליה ביאה ראשונה ואעפ"י שנתגיירה בע"כ ואין גירות בע"כ והרי היא כעכום"ז לכל דברי' מכל מקום מותר בה בב"ר דלא דברה תורה וכו' ורש"י בסנהדרין דף כ"א דמבואר שם דתמר בת יפ"ת הוי והיתה מותרת לאמנון כי לא היתה בת דוד פירש"י בד"ה תמר וכו' קודם שנתגיירה אמו מעכה בלב שלם ילדה לדוד את תמר וכו' ואח"ז פרש"י עדיין לא נתגיירה אמו וכו' והולד נכרית כמותה ולא הי' לה עמו קרבות אב וכו' ונראה מדבריו הראשונים שנתגיירה אך לא בלב שלם ולשיטתו אזיל דאסור בב"ר עד אחר גירות בע"כ היינו לאחר כל המעשים אם כן בא דוד עליה בגירותה ומכל מקום לא היתה בתו של דוד כי וולד נכרית כמותה היינו כיון שהיה בע"כ והוי נכרית גמורה רק ב"ר התירה התורה בכה"ג. ואיני מבין דעת הרא"מ שכ' דגם דעת רש"י בקידושין דב"ר מותר בגיותה קודם כל המעשים. ומ"ש רש"י שלא ילחצנה במלחמה לבוא עלי' היינו

שיביאה במקום מוצנע כמ"ש הר"מ וכ"כ הב"ש בסי' ט"ו ס"ק י"ח בכוונת רש"י ובאמת רש"י כאן בסנהדרין דבריו מפורשים דאסור בב"ר עד אחר כל המעשים דכ' דמעכה ילדה את תמר קודם שנתגיירה בלב שלם ולא כ' דבא עלי' בגיותה אך באמת סובר דאסורה בגיותה אף ביאה ראשונה וצ"ל דהי' אחר המעשים ונתגיירה בע"כ ודברי הרא"מ וב"ש צ"ע. ואני איני מבין דעת רש"י וגם התוס' שהקשו על דבריו אם הוא לאחר כל המעשים הו"ל גיורת ואמאי קרי לה נכרית וכן הקשו דהיתה תמר בת דוד ויישבו בדוחק מנ"ל לרבותינו ד"ז דאפשר מאן דס"ל דגם ב"ר צריך להיות אחר כל המעשים מכל מקום יכול להיות דההתורה התירה אף שלא נתגיירה כלל כיון דהיו כל המעשים וגלחה וכו' ואפשר דאין חילוק רק דזה סובר דמותר קודם המעשים וזה סובר דאסור עד לאחר כל המעשים אבל טבילה וגירות אינו מוזכר בתורה אפשר דההתורה התירה אף בגיותה כיון דביאה זו לשיטתם היא כנגד היצר אף דהי' לה החודש של בכי אם כן אפשר מותר אף בלא נתגיירה כלל כי מ"ל אם נתגיירה בע"כ דהוי עכומ"ז עוד והבן ממנה הוי עכו"ם ומכל מקום התירה התורה אם כן אפשר בלא נתגיירה כלל ג"כ הדין כך אך כיון דהביאו בשם הירושלמי ואין הירושלמי בידי אולי מצאו במק"א א"י לפלפל בזה. והנה רש"י בקידושין כ' בד"ה ליקוחין יש וכו' קידושין תופסין אעפ"י שהיא נכרית שהרי אינה מתגיירת מדעתה וכו' מבואר ג"כ דעת רש"י דלאחר גירותה היא נכרית כמו שפירש בסנהדרין. ואיני מבין קושיתם עליו מתמר כיון דלשיטת רש"י היתי' נכרית גמורה. והנה לד"ה לא התירה התורה לישא עכומ"ז כמ"ש הר"מ וצריך לגיירה רק בביאה ראשונה דברה תורה כנגד היצר לשיטה זו ג"כ אחר הב"ר בודאי אסור לישא אותה עד שמגיירה ברצונה כיון דאין הגירות הראשון נחשב גירות. שוב ראיתי בס' אבני מילואים סי' ד' שמביא דברי הריטב"א על קושית התוס' על רש"י מתמר דהי' אחר גירות ותירץ דרש"י ס"ל כיון דהוי בע"כ דין עכומ"ז יש לה כמ"ש לעיל וכתב דר"י דס"ל לאחר כל המעשים אחר הגירות פליג על הברייתא ליקוחין יש לה היינו דקידושין תופסין דבאמת אין קידושין תופסין בה ע"ש. אם כן לפ"ז נראה דאחר ביאה ראשונה אסורה לו עד שמתגיירת בלב שלם. והנה לפי' זה נראה מ"ש בתורה ובעלתה והיתה לך לאשה ובעלתה היינו ביאה ראשונה אחר גירות בע"כ והיתה וכו' אם תרצה להתגייר ויכול לגלגל עמה שתתגייר מרצונה ומחזיקה לאשה ומקדש אותה קדושין אחרים כדמו"י כמו שהפירוש בפסוק לדעת הר"מ דהוא רשות דמגלגל עמה עד שתרצה ונושאה בכתובה ובקידושין והיה הפרשה זו רשות וברצונה תלוי ה"נ לשיטה זו ואח"כ וכו' היינו לאחר כל המעשים לאחר גירות בע"כ והיתה וכו' אם מתגיירת מרצונה ועיין בא"מ שם שכ' דרש"י ס"ל דקידושין תופסין

מגזה"כ אף דהיא עכומ"ז לפרש"י ע"ש. ולפמ"ש ג"כ ניחא מה שמבואר הפלוגתא בכהן היינו בב"ר שלאחר המעשים דלא דברה תורה וכו' ובביאה שניה שנתגיירה מרצונה לכ"ע אסור בכהן דהו"ל גיורת ולשון שאמר שמואל כ"ה דלא קרינן והבאתה וכו' אף דביאה ראשונה היא אחרי הבאה עיין בריטב"א שפי' דקרינן והבאתה וכו' היינו דתהיה לו לאשה גמורה אח"כ. והרמב"ן מביא בשם הספרי ובעלתה אין לך אלא מצות בעילה והיינו דאין קדושי כסף ושטר תופסין בה וגם הבעילה אינו לשם קידושין שדינה עדיין כעכומ"ז אלא שהתיר לו בעילתה וכו' היינו ג"כ כמ"ש למעלה דב"ר זו לאחר המעשים כיון דהוי גירות בע"כ הוי עכומ"ז ואין קידושין תופסין בה. וכ' עוד הרמב"ן דבספרי מבואר והיתה לך לאשה כמ"ש שארה וכו' ובש"ס דילן מבואר ליקוחין יש לו בה ונראה דאם זינתה היא בחנק אם כן היא אשתו לגמרי כי התורה הקנתה אותה לו וכו' מבואר בדבריו דהגירות בע"כ אף דהיא עכומ"ז מכל מקום מותר לישב עמה ואם זינתה היא בחנק כדין א"א דכך גזה"כ אם כן ביאה השניה ג"כ חידוש הוא כראשונה דעדיין עכומ"ז היא אם כן מאי איבעיא בגמ' בכהן למה גרע מישראל דהתורה התירה ואפשר דב"ר כיון דהיא נגד היצר ג"כ מותר ואח"ז הי' פשוט להגמ' כיון דרבי בם הכתוב מצות יתירות אסור אח"כ.

עוד כ' הרמב"ן ושלחתה לנפשה מבואר בספרי לא לבית אביה וכו' ומסופק אם הפשט שלא יסייע ידי עוברי עבירה אפשר תשאר בדת יהודית או אפשר אין מניחין אותה לעזוב דת יהודית וכו' ע"ש וקודם לזה כ' ושלחתה לנפשה שתעשה כרצונה ולא נכריחנה לשמור דת משה וישראל כי המתגיירת ברצון כו' מבואר דאין כופין כלל לשמור דמו"י כיון דאינה גיורת וצ"ע בדבריו שנראה דסתרי אהדדי. עוד כ' הרמב"ן שם אם אינו חפץ וכו' ושלחתה לנפשה א"צ ממנו גט וכל זמן שהיא עמו עשה אותה הכתוב א"א אבל אם אינו רוצה משלחה בלא גט ע"ש היינו כמ"ש לעיל דקידושין אין תופסין בה דהיא כעכומ"ז ומכל מקום מותר לישב עמה והיא כאשתו ואם משלחה א"צ גט רק בהיותה עמו דינה כא"א דכך גזה"כ. עוד כ' הרמב"ן והכל תלוי בבעילה זאת כי אם אחר בעילתה תעמוד עמו ימים ויבא עלי' וישנא אותה וכו' כבר נעשית אשתו וצריכה ממנו גט עכ"ל ונ"ל דמיירי שנתגיירה אח"כ מרצונה אבל אם לא נתגיירה מרצונה כיון דהיא עכומ"ז גמורה והתירה התורה כמ"ש למה תצטרך גט אלא ודאי דמיירי בכה"ג וקיצר בלשונו כ"נ ברור. הכלל בקיצור נראה לי שיטת רש"י והרמב"ן כ"ה דתיכף שרוצה בה במלחמה אסורה לו ככל עכומ"ז רק מביאה אל ביתו ואם מקבלה גירות ברצון א"צ כלום ומותרת לו וכ"ה שצריכה הבחנה כמ"ש לעיל צריכה להמתין ג"ח. ואם אינה רוצית להתגייר

עושה לה המעשים הכתובים בפרשה ומטבילה אח"כ אפילו בע"כ ואף שאין גירות בע"כ ויש לה דין נכרית עדיין מכל מקום גזה"כ שמותר לבוא עליה וזו היא הביאה ראשונה ואח"כ מחזיקה לו לאשה אף שהיא נכרית שלא נתגיירה מרצונה דכך הוא גזה"כ וא"צ קידושין כי אין תופסין בה שהיא נכרית וגם הבעילות אינם לשם קידושין רק בלא קידושין היא אשתו ואם זינתה כ"ז שהיא עמו ה"ה ובועלה בחנק. וחייב בשאר כסות ועונה ומכל מקום אימת שאינו רוצה בה משלחה לנפשה וא"צ גט כיון דהיא נכרית וכל הנ"ל גזה"כ. ונראה פשוט אם רוצית להתגייר אח"כ צריכה טבילה חדשה כי עתה נעשית גיורת גמורה וכ"ז שהיא בביתו בודאי כופה אותה שתשמור דת משה וישראל ובחודש של הבכי אינו כופה כן מבואר ברמב"ן שם ואח"ז אם משלחה אפילו לאחר הטבילה כיון דהיא נכרית אין כופין אותה ג"כ לשמור דמו"י אף על פי שהרמב"ן מסופק בדבר מכל מקום קודם לזה בעצמו כתב הרמב"ן דאין כופין אותה ואם יש לו ממנה בנים כ"ז היותה עמו בגירות בע"כ ולא נתגיירה מרצונה הוי הבנים עכומ"ז ככל (נכרי ועבד הבא על ב"י) [ב"י הבא על הנכרית] דהולד עכו"ם כמבואר ברש"י בסנהדרין ועיין בספר א"מ סימן ד' מביא בשם הריטב"א גם כן דהבנים עכומ"ז כיון דנתגיירה בעל כרחה ע"ש. וכמו שביארנו לשיטה זו מתורצים הרבה קושיות התוספות על רש"י ולפי שיטה זו אין צריך הבחנה כלל כ"ז שאינה מתגיירת מרצונה כי כ"ז שאינה מתגיירת מרצונה הבנים עכומ"ז ול"צ הבחנה וז"פ. וכהן מותר ג"כ אחר המעשים הנ"ל כישראל אך בביאה ראשונה דלא דברה תורה אלא כנגד היצר ולשיטה זו ביאה ראשונה לאחר המעשים זה הוא כנגד היצר ואח"כ אסור בה אפילו נתגיירת מרצונה כי היא גיורת ואסורה לכהן ומצרית וכו' לישראל כבר כתבתי לעיל ה"נ לשיטה זו. ואם היתה קטנה ג"כ כנ"ל ועושה לה כתורה הזאת ומטבילה ובועלה מכש"כ מטבילה בע"כ ואפילו אם תגדל ותמחה לא גרע מבע"כ וז"פ. ואם משלחה בלא גט מותר לאחר לישא אותה דאפילו אם תתרצה בגירותה משתגדיל מכל מקום קדושין לא הוי דקטנה אינה מתקדשת בלא אב וזו אין לה אב דגר שנתגייר כו'. ונראה דכ"ז שהיא עמו חייב הבועל חנק [ואף] דזה לא הוי בתורת קדושין דגדולה המתגיירת בע"כ דהיא כעכומ"ז כמ"ש וא"צ גט מכל מקום כ"ז שהיא עמו חייב חנק דהתורה הקנתה לו כמ"ש לעיל בשם הרמב"ן ה"נ מצינו למימר קטנה רק בתורת קדושין אינו בקטנה וז"פ. ועיין במקנה דדעתו דלשיטת רש"י דלאחר כל המעשים כופה אותה להתגייר והתורה התירה לו גירות בע"כ זה דוקא אם לא בא עליה במלחמה אבל אם עבר ובא עליה במלחמה אינו יכול לכופה אח"כ ואף אם נתגיירה בע"כ אינה גיורת כי התורה לא התירה ד"ז אלא בלא בא עליה במלחמה

אבל אם בא עליה במלחמה אינה גיורת בע"כ ע"ש ומכל מקום אני לך. ועיין ביבמות דף מ"ז ע"ב מבואר ובכתה וכו' בד"א שלא קיבלה עליה אבל אם קיבלה עליה (היינו גירות) מטבילה ומותר בה מיד ר' שמעון ב"א אומר אעפ"י שלא קיבלה עליה כופה ומטבילה לשם שפחות וחוזר ומטבילה לשם שחרור ומותר בה מיד וכו' דסובר דבע"כ הוא ע"ש ועבש"ע יו"ד סי' רס"ז דפסקינן דאינו יכול להטביל בע"כ לשם עבדות ועיין ביו"ד סי' קצ"ד דדעת הרבה פוסקים דיכול להטביל לשם עבדות בע"כ ואין כאן מקומו. על כל פנים לרשב"א דיכול להטביל לעבדות בע"כ ולשחררה בע"כ היא ישראלית גמורה ע"כ מותר בה מיד וא"צ לעשות המעשים הכתובים בתורה כמו לרבנן בקיבלה עליה מרצונה עיין בסוגיא. ואיני מבין דעת רשב"א מה זה שמוסכם בכל הש"ס דלא התירה תורה אלא נגד היצר או דב"ר הותרה אף דהיא נכרית או אחר כל המעשים דהוי גירות בע"כ והיא נכרית דלכ"ע גירות בע"כ לא שמי' גירות מאי סבר אי סובר דב"ר הותרה וזה הוא החידוש ואח"ז עושה המעשים וא"כ האיך קאמר אם רוצה שיהיה מותר מיד בלא המעשים כופה ומטבילה לשם שפחות הא אסור להחזיקה בשפחה אחר בעילה ועובר בל"ת לא תתעמר בה כמבואר בר"מ כאן וע"כ סובר דב"ר אסור עד אחר כל המעשים וכו' אם כן למה דברה תורה כנגד היצה"ר דגירות בע"כ הוי עכומ"ז ולמה לא יטבול אותה לשם שפחות והיא ישראלית גמורה ולמה התירה התורה איסור נכרית ול"ש כנגד היצר כי יכול לישא אותה בהיתר. ואפשר דסובר דב"ר הותרה בגיותה ומה שמטבילה לשם שפחות אין קפידא דהאיסור רק להשתמש ובאמת לא ישתמש בה ואיסור שיחול עליה שם שפחה ל"מ ואין איסור בדבר אך קשה דלמה כתבה התורה כל המעשים כיון דבדידיה תליא ויכול לעשות אותה ישראלית בל"ז ואפשר דסובר כשיטת הר"מ אם כן מצוה שיגלגל עמה שתתגייר ברצונה הטוב אף דאין איסור בדרך כפיה מכל מקום אם רוצה שתהי' גיורת לגמרי מרצונה יעשה כל המעשים ואם נדחוק דסובר כמ"ד דאחר כל המעשים מכל מקום התירה התורה גירות בע"כ אף שהוא דוחק גדול דלמה התירה התורה כיון דיכול לעשות בהיתר ונסבול דוחק זה מכל מקום קשה למה לא עשה דוד בהיתר והי' טובל אם תמר לשם שפחתו ולשחררה והיא ישראלית גמורה והבנים בניו ולמה עשה לה גירות בע"כ ולא היתה תמר בתו כמבואר בסנהדרין והלא על ידי זה הפסיד שהבנים אינם בניו כמבואר בר"מ פי"ב מהלכות אישות והי' יכול לעשות בהיתר לכופה להטבילה לשם שפחות ולשחררה ע"כ סובר דב"ר הותרה לו במלחמה ונתעברה מדוד במלחמה ואז היתה עכומ"ז ולא היתה בתו ולומר דתמר היתה מאחר זה דוחק עיין

בסוגיא ובתוס' ועוד יש לדבר במצוה זו אך כי יודע אני שלא ירדתי כעת לעומק מצוה זו להבין אותה על בורי' אקוה להשי"ת שאשנה פ"ז ואברר כיד ד' הטובה עלי:

מצוה תקלג

סעיף א

שלא למכור אשת יפ"ת וכו'. ומבואר בר"מ כאן בפ"ח מה' מלכים. ומסידור לשון הר"מ שכתב נושאה בכתובה וקידושין ואם לא חפץ וכו' משלחה לנפשה ואם מכרה עובר בל"ת שנאמר ומכר לא תמכרנה וגו' נראה דוקא לאחר הגירות משנשאה אך בספרי מבואר תחת אשר עניתה אחר מעשה יחידי ופי' הרמב"ן דהספרי סובר דמותר בב"ר קודם המעשים ותיכף אחר ביאה ראשונה אסור במכירה ומוזהר ע"ז ומסתמא גם דעת הר"מ כ"ה והוא מלתא בפ"ע אם לא חפץ וכו' אפילו קודם הנשואין וכו'. וכ' הר"מ כאן דאם מכרה אינו מכירה ומחזיר הדמים וכו' ועיין בפ"ו מהלכות בכורות שכתב גבי מעשר בהמה שלא קנה לוקח לפיכך אינו לוקה כמוכר חרמי וכו' וכמוכר יפ"ת וכו' ומבואר דאין לוקה ע"ז כיון דלא אהני מעשיו ועיין בלחם משנה שהקשה אדרבא לרבא אף דלא אהני מעשיו דאי עביד ל"מ מכל מקום לוקין ע"ש שכ' דהר"מ פסק כאביי והדברים עתיקים ומובא בח"ז כ"פ אם כן מנ"ל להר"מ דכאן ל"מ המכירה קודם גירותה דודאי אם שבה נכרי במלחמה יש לו רשות למכור אך כאן כתבה התורה לאו אבל אי עבר ומכר למה ל"מ וכעת לא ידענא אמאי ל"מ אם לא דפוסק כרבא ע"כ ל"מ אם כן צ"ע אמאי אינו לוקה והר"מ לא כתב כאן מלקות וגם בפי"ט מה' מלכים לא מנה זו בכלל הלוקין. וגם ממ"ש בה' בכורות כנ"ל נראה דאין לוקין ולרבא ילקה ולאביי ל"מ המכירה וצ"ע. והנלענ"ד מסידור לשון הר"מ דדייק מסידור לשון המקרא דבפרשה כתיב ואח"כ תבוא אליה והיתה לך לאשה והי' אם לא חפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר לא תמכרנה בכסף לא תתעמר בה תחת אשר עניתה והנה לדעת הר"מ הפסוק ואח"כ וכו' והיתה וכו' אירי אחר גירות שהיא ישראלית גמורה וע"ז אמר הכתוב והי' אם לא חפצת היינו אחר הגירות ושלחתה לנפשה ומכר לא תמכרנה בכסף וקאי ג"כ על אחר הגירות כפשטא דקרא אם כן איסור המכירה הוא דוקא לאחר גירות ואח"ז אמר הכתוב לא תתעמר בה תחת אשר עניתה וע"ז דרשו בספרי תחת וכו' היינו אחר ביאה ראשונה וקאי הפסוק הזה דתחת לפניו ולא לפני פניו היינו על הל"ת דעימור אבל הל"ת דמכירה כפי המבואר בכתוב אינו רק לאחר גירות וקודם גירות אין איסור למוכרה כלל והנה אם נתגיירה אם לא נכתב הקרא ומכור לא וכו' ממילא בעצמינו ידענו כי אין המכירה כלל כי אין שום ישראל יכול

למכור ישראל אחר רק במקום שציותה התורה בעבד עברי כאשר ביארתי לעיל וכאן כתבה התורה עוד איסור חוץ מה שאינה מכורה עושה איסור ועובר על לאו ומכור וכו' וכבר כתבתי בפ' בחקתי הא דס"ל לרבא דאי עביד לקי דעבר אמימרא דרחמנא היינו אם על ידי הלאו הזה ל"מ מעשיו שפיר לקי אבל אם בלא הלאו הזה ג"כ לא אהני מעשיו אף דעבר על הלאו כיון דל"מ מעשיו אין לוקין עיין לעיל אם כן ה"נ בלא הלאו ל"מ מעשה המכירה כי א"י למכור ישראלית אם כן אין לוקין על לאו זה ומכירה ל"מ בל"ז דא"י למכור ישראלית ע"כ דברי הר"מ ברורים דאין לוקין וגם ל"מ מעשיו כ"נ. ויצא לנו ג"כ דקודם הגירות אם ירצה יכול למוכרה ככל שבוי שהרשות בידו למכור אך בדברי הרהמ"ח כאן מבואר דאחר ב"ר אינו יכול למוכרה. ומבואר בספרי ומכר לא תמכרנה וכו' אין לי אלא מכירה במתנה מנין ת"ל ומכר וכו' וצ"ע על הר"מ שלא הביא זה כי בכ"מ שכתוב בתורה מכירה צריך ריבוי על מתנה עיין בר"מ גבי דו"ה מביא דנתן במתנה ג"כ ע"ש וכבר הבאתי בח"ז כ"פ דמתנה אינה בכלל מכירה רק במקום דרבי קרא:

מצוה תקלד

סעיף א

שלא נעבוד באשת יפ"ת וכו'. מבואר גם כן בר"מ כאן בפ"ח אסור להשתמש בה אחר ב"ר דכתיב תחת כו' ועובר בל"ת ועיין בר"מ סוף הלכות גניבה גבי גניבת איש דפוסק דעימור אף פחות משו"פ ה"נ ועיין בסנהדרין דף פ"ה ע"ב איבעיא שם בישן ובמעוברת דאוקמי' באפי זיקא אם דרך עימור בכך וכו' ע"ש והר"מ כתב עובר בל"ת ולא כתב דלוקין מבואר דאין לוקין ולא מנה לאו זה בין הלוקין פי"ט מסנהדרין ולא ידעתי למה לא ילקה על הלאו הזה והרמב"ן בפי' התורה כתב כאן ואם נשתמש בה לוקה אך דעת הר"מ דאינו לוקה וגם דעת הרהמ"ח כן דאינו לוקה דלא כ' דלוקין כדרכו וצ"ע למה לא ילקה על לאו זה:

מצוה תקלה

סעיף א

שנצטוינו לתלות וכו' ועל זה נאמר ותלית אותו כו'. מבואר בר"מ פט"ו מהלכות סנהדרין וכ"ה עובד עכו"ם ומגדף דנסקלין אחר הסקילה תולין אותם על עץ ולא כל הנסקלים רק מגדף ועובד עכו"ם הם בלבד וכיצד תולין משקעין קורה וכו' ואין תולין אותו על מחובר דמחוסר קציצה ומתירין אותו מיד וסמוך לשקיעת החמה תולין אותו ומחזירין

מיד והעץ שנתלה והאבן שנסקל קוברין אותם ולא בקברו רק עמו בתפיסתו ופירש"י בתוך ד"א שלו ומבואר בסנהדרין דף מ"ו דילפינן דנתלה ערום בלא כסות וצ"ע על הר"ם דהשמיט זה. והאיש נתלה ולא האשה דגזה"כ כ"ה. וטומטום ואנדרוגינוס דהוי ספק צ"ע אם ספק מ"ע לחומרא או אפשר ספק בזיון כי האי לקולא וצ"ע. ואם נתאחר הדבר עד אחר שקיעת החמה נראה דתולין אותו דהוא מ"ע ול"א דמ"ע לקבור ביום ההוא דלא גרע מלכבודו ה"ה כדי לקיים מ"ע כנ"ל וה"ה דיכולין להשהותו כמה ימים כדי לקיים המצוה כ"נ:

מצוה תקלו

סעיף א

שלא נעזוב התלוי וכו'. (עיין בהשמטות):

מצוה תקלז

סעיף א

לקבור מי שנתלה כו'. בר"מ שם והנה העשה לקבור ביום המיתה ואם קברו בלילה עובר על עשה ועל הל"ת עובר אם לן אותו עד עמוד השחר כמו כל לינה שבמקרא ואם הלינו עד עמוד השחר עובר בעשה ולא תעשה ואם מת בלילה נראה דצריך לקברו בלילה ואם משההו עד עמוד השחר עובר בלאו כי לינה הוא בעמה"ש ועיין במג"א באו"ח בסי' תקכ"ו דמביא דיעה דבנפל אינו נוהג מצות קבורה וע"ש שמביא כמה ראיות דנוהג ועוברים משום לא תלין וכו' אף בנפל ע"ש. ונראה דאף בכזית מן המת נוהג מצות קבורה אף דלענין טומאה כהנים שמטמאי' למת מצוה אינו רק בראשו ורובו עיין ביו"ד סי' שע"ד אפשר דשם גזה"כ אבל לענין מצות קבורה ולעבור על עשה ולא תעשה הוא בכל ענין ואפשר אף בפחות מכזית ומכל מקום צ"ע. ועל לאו זה אין לוקין דהוי לאו שאין בו מעשה:

מצוה תקלח

סעיף א

להשיב אבידה לבעלים וכו'. דינים אלו מבוארים בר"מ בהלכות גזילה ואבידה מפי"א עד סוף הלכה ובש"ע חוה"מ בה' אבידה ומציאה ולכתוב בזה צריך חיבור מיוחד:

מצוה תקלט

סעיף א

שלא נעלים עין מאבידת אחינו וכו'. מצות הללו דין אחד להם עשה ולא תעשה ונכתוב קצת בס"ד. הרואה אבידה ונתעלם ממנה והניחה עובר בל"ת לא תוכל להתעלם וכו' ובטל מצות עשה השב תשיבם וכו' ואם השיבה קיים מ"ע דהשב וכו' ולא עבר על הלאו ואע"פ שבתורה נפרט אבידות בהמות ומטלטלים מכל מקום מרבינן אבידת קרקע גם כן כגון אם ראה מים שוטפים בתוך שדה חבירו חייב להציל דכתיב לכל אבידת אחיך לרבו' אבידת קרקע ואפשר אינו עובר רק בלאו דלא תוכל וכו' ולא בעשה דלכל אבידת וכו' ואפשר כיון דכתיב וכן תעשה וכו' קאי אדלעיל דעובר על העשה ג"כ כ"נ. וכהן שראה אבידה בבית הקברות אינו מטמא להחזיר שטומאת כהן עשה ולא תעשה עשה דקדושים תהיו ול"ת דלא יטמא כו' ואין עשה דהשבה דוחה עשה ולא תעשה כן מבואר בר"מ כאן ואין ז"ל ממש. והנה בב"מ דף למ"ד אמרינן שם שני טעמים דאין כהן מטמא להחזיר אבידה חדא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה ועוד לא דחינן איסורא מקמי ממונא והנה לטעם דאין עשה דוחה ל"ת ועשה אם עבר מחולקים הראשונים דדעת ריב"א בחולין פרק שלוח הקן דאינו לוקה דדחי הל"ת ולא נשאר רק העשה ואם נאמר דהר"מ ס"ל כסברת הריב"א וא"כ לפי דברינו אין לוקין בעבר ובאמת לסברא זו דלא דחיין איסורא מקמי ממונא אם כן לא נדחה כלל ולוקין בעבר ולמה לא הביא ד"ז דלא דחינן לחומרא ונראה דלא ס"ל כסברת ריב"א אם כן לוקין אף לטעם זה ועובר על עשה ולא תעשה ואין נ"מ בין שני הטעמים ע"כ מביא הטעם הראשון ועיין בס' שעה"מ בה' נדרים שמפלפל שם אי הר"מ ס"ל כסברת הריב"א ע"ש ומביא ג"כ גמרא זו ע"ש ומכל מקום אני לך ובאתי להזכיר. וגם לפי סברא זו דאין עשה וכו' אם כן בנזיר עיין בר"מ בה' נזירות דיש ג"כ עשה היינו ככל היוצא מפיו ול"ת דלא יטמא אך איתא בשאלה ומבואר ביבמות דף כ"ה דאיתא בשאלה דוחה עשה אף ל"ת ועשה אך הר"מ פ"ו מה' נזירות דכתב דעשה דתגלחת דוחה ל"ת ועשה דנזיר אף דאין עשה כו' כיון דימי חלוטו אינן עולין ולא כתב הטעם דאיתא בשאלה נראה דלא ס"ל הכי אם כן ג"כ אין נ"מ כאן דאף בנזיר אסור דאין עשה דוחה וכו' אף דישנו בשאלה וגם לא ס"ל כריב"א אם כן בכ"ע עובר בעשה ולא תעשה ולוקין ע"כ כתב הר"מ טעם זה ע"ש ג"כ בשער המלך ובאתי רק להזכיר ומכל מקום אני לך. ועיין בהה"מ שכתב אבל האמת שא"צ לכך דתיפוק דבעידנא דעוקר לאו דטומאה היינו בבה"ק אכתי לא מקיים עשה דהשבה ואין עשה דוחה ל"ת רק כמו כלאים בציצית דהוי בעידנא דמיעקר וכו' וסיים ולענין דינא לא נ"מ מידי עכ"ל

ומוכח ג"כ מדבריו דהר"מ לא ס"ל כריב"א וסובר דלוקין היכי דאין עשה דוחה ל"ת ועשה וגם סובר דאפילו אם איתא בשאלה לוקין ואינו דוחה דאי לא הוי נ"מ גדולה דמחמת דאין עשה דוחה וכו' אין לוקין וגם לפ"ז בנזיר מותר אך לפי הטעם דבעידנא כו' לוקין בעבר וכו' אפילו בנזיר כיון דלא בעידנא אינו דוחה כלל אפילו באיתא בשאלה ואפשר כמו דמבואר בתוס' בפ' תמיד נשחט דעשה החמור דוחה עשה הקל אפילו אם לאו בעידנא אם כן ה"נ עשה ולא תעשה דישנו בשאלה דקיל אפשר דל"צ בעידנא אך על כל פנים לדעת הריב"א נ"מ כמ"ש והדברים ארוכים ועתיקים ובאתי כאן רק להזכיר. ומ"ש הרב המגיד דל"ה בעידנא עיין דברי הנמ"י בסוגיא זו דהביא מחלוקת הראשונים דדעת הר"ן דהוי בעידנא כי עוסק במצוה זו ודעת קצת דלא הוי בעידנא. והנה סברא זו דמבואר בגמרא דלא דחינן איסורא מקמי ממונא נראה הטעם כמו שמבואר בכתובות וליתי עשה דולו תהיה לאשה וכו' ולידחי ל"ת ומתרצין דאי אמרה לא בעינא ליתא לעשה כלל היינו דעשה שיכולים לעקור אינו דוחה עיין בראשונים ה"נ דעשה דממון אם האובד אינו רוצה שישיב לו בודאי אין על המוצא שום מצוה אם כן מצוה כזו דאי אמר לא בעינא וכו' אינו דוחה אף ל"ת גרידא שוב מצאתי בס' אסיפת זקנים שכתב כן יע"ש שהטעים עוד הדברים והדברים ברורים אם כן בודאי כהן העובר לוקה כי עבר על עשה ולא תעשה וז"פ:

עוד מבואר בר"מ ראה את האבידה ואמר לו אביו אל תחזירנה יחזיר ולא יקבל ממנו שאם קיבל מאביו נמצא בעת שקיים המצוה של כיבוד וכו' ביטל עשה של השב וכו' ועבר על ל"ת דלא תוכל כו' והיינו ג"כ דאין עשה דוחה ל"ת ועשה ובאמת בגמרא אמרינן מנין שאם אמר לו אביו הטמא או שאמר לו אל תחזיר שלא ישמע לו שנאמר איש כו' כולכם חייבים בכבודי ואמרי' טעמא דכתב רחמנא וכו' הא אין עשה דוחה ל"ת ועשה ואמרינן הואיל והוקש כבודם לכבוד המקום ישמע לו קמ"ל וכו' והנה אם נאמר כסברת הריב"א אם כן לכאורה נ"מ דאם מטעם דאינו דוחה וכו' דוחה הל"ת וכו' ועכשיו דגלי קרא דלא ישמע לו עובר על הלאו ג"כ אך אין נ"מ דאין לוקין על הלאו דלא תוכל דה"ל לאו שאב"מ וג"כ לאו שבממון אם כן אין נ"מ לכן כתב הר"מ טעם זה וכ"כ הרה"מ דאין נ"מ לדינא ועיין בההמ"מ שכתב דהעיקר כשיטת הרי"ף דכי אמרינן בגמרא עשה ולא תעשה הוא לאו אאבידה קאי ולענין דינא אין נ"מ עכ"ל ולא ראיתי זה ברי"ף עיין בדבריו מבואר בהיפך דעל אבידה קאי עשה ולא תעשה עיין ברי"ף דפוס וויען דף ע"ח ואפשר הי' להה"מ נוסחא אחרת ברי"ף שהי' תח"י. והנה כאן גבי השבת אבידה בלא עשה ולא תעשה וגם אי לא גלי קרא לכאורה לא הי' דוחה מ"ע דכיבוד כיון דאי אמר לא בעינא

וכו' ואב שמחל על כבודו מחול אך כאן גם הל"ת יכול לעקור שיאמר האובד האבדה לא בעינא כמ"ש לעיל אם כן שוים ודוחה אך גבי טומאה צ"ע דעשה דכיבוד יכול להתעקר על ידי שיאמר לא בעינא וכו' ועיין בקצה"ח סי' צ"ז שהקשה זה ועיין מה שתירץ ואין כאן מקומו בפילפול. גם נראה דסברא זו דכולכם חייבים בכבודי שייך באם אמר לו אביו אל תחזיר עושה האב נגד רצון השי"ת ובאמת כולכם וכו' אבל אם האב מצוה להביא גוזלות וכדומה ואירע לבנו מציאה ג"כ ועל הבן מוטל מצות כיבוד וגם העשה דמציאה ל"ש דכולכם וכו' היינו האב מחויב וכו' אדרבא האובד מחויב גם כן בכבודו ית' מאי אולמי' דאובד מאב וע"ז צריך לומר דאין עשה דוחה ל"ת ועשה ויש לפלפל אך אין כאן מקומו. ועיין בתוס' בקידושין שכתבו הא דמרבינן מקרא שלא ישמע לאביו היינו שאמר לו עסוק בכבודי דאי אל תחזיר בחנם א"צ קרא ע"ש בדף ל"ב בד"ה ר"י היפך ממש ואין כאן מקומו לבוא בפילפול. וסברת התוס' נראה דאי אמר לו אל תחזיר וכו' בלאו הכי הוי אביו רשע ואינו חייב בכיבוד ואין כאן מקומו ועיין כאן בהה"מ שפי' ג"כ באמר אביו הבא גוזלות. שוב ראיתי במנ"ל כאן שכ' כמ"ש באמר אל תחזיר הוה רשע ואינו חייב בכיבוד. ואם פגע באבידתו ואבידת חבירו ואינו יכול להחזיר שניהם שלו קודם וכן אם עוסק במלאכה א"צ לבטל ממלאכתו להפסיד ממון עיין בר"מ כאן ובש"ע סי' רס"ד ורס"ה ועיין שם בתוס' קידושין שחקרו אליבא דמ"ד דכיבוד משל בן ועיין במקנה דאף לדידן שייך חקירה זו דמבואר ביו"ד הלכות כיבוד או"א דצריך לבטל ממלאכתו בעבור כיבוד אפילו עד שיחזור על הפתחים ועל אבידת חבירו א"צ לבטל ואם נזדמן לו כיבוד ומלאכתו ואבידת חבירו כיצד יעשה אם יעסוק במלאכתו הלא צריך לבטל מפני כיבוד ואם יעסוק בכיבוד הלא אבידת חבירו לפניו ודוחה כיבוד ואם יעסוק באבידת חבירו הלא מלאכתו קודמת וע"ש בתוס' ועיין במקנה שכתב דלא נתחייב בהשבה כלל בכה"ג ומבטל מלאכתו בשביל כיבוד ע"ש ולא עיינתי היטב ומכל מקום אני לך. ופשוט דכל האבידות אף של חרש שוטה וקטן מחויב להחזיר ועובר בלאו ועשה כנ"ל אך אין מחזיר לידם כי הוא אבידה מדעת רק נותנים לב"ד או לאפוטרופוס. וגם לעבד כנעני צריך להחזיר דאחיו הוא כמבואר בפ' החובל ועיין בר"מ ובש"ע חושב אנשים שאין צריך להחזיר ע"ש. ומבואר בב"מ דף כ"ז דילפינן מקרא וגזה"כ הוא דאבידה שלא היתה שוה פרוטה בשעת אבידה שנאבדה אף שבשעת מציאה היא שו"פ או שהיתה אז שו"פ ובשעת מציאה אינה שו"פ א"צ להחזיר והרי היא שלו ואם היתה שו"פ בשעת אבידה ובשעת מציאה ג"כ ובנתי' הוזלה הוא פלוגתא והלכה כת"ק דחייב לטפל ולהחזיר ודינים אלו מבוארים בש"ע ג"כ בסי' רס"ב והר"מ כאן בפי"א הי"ב סתם מאוד וכתב אבידה

שאין בה שו"פ א"ח לטפל נראה היינו דעכשיו אינה שו"פ ולא פירש בפירוש אף דש"פ עכשיו מכל מקום אם לא הי' בשעת אבידה ש"פ א"צ להחזיר והוא חידוש יותר וק"ל ועיין בפי"ג ה"א ובפי"ד הלכה ח' לא מוכח כלל ד"ז וצ"ע שסתם מאוד ולא עמדו בזה נ"כ ועיין בש"ס פי' א"מ מבואר חילוק דינים בנטלה לפני יאוש ע"מ לגוזלה או ע"מ להשיבה ואם הניחה עד אחר יאוש ועיין בר"מ כאן בפי"ד ובש"ע סי' ר"ס על כל פנים פעם עובר על העשה דהשב ופעם אינו עובר אלא על הלאו דלא תוכל וכו' ועיין בתוס' ובר"ן שם ואין להאריך במקום שהאריכו בו הראשונים. ונראה דקטן שהגביה מציאה קודם יאוש ואח"כ נתיאשו הבעלים ואח"ז נתגדל הקטן לא שייך דינים הללו כלל הן בנטלה ע"מ לגוזלה או ע"מ להשיבה עיין ברמב"ן דהוי שומר אבידה דכ"ז שהוא ביד הקטן הו"ל כמונח ע"ג קרקע ול"ש באיסורא אתי לידיה או שומר אבידה ל"מ אם נאמר דקטן אינו זוכה במציאה כלל אף באופן שזוכה בו המוצאה כיון דאין יד לקטן במקום שאין דעת אחרת מקנה עיין בסי' רמ"ג רק מפני דרכי שלום אלא אף לדעת הש"ך דזוכה מן התורה בהגיע לעונת הפעוטות ע"ש באריכות והדברים עתיקים מכל מקום ל"ש ע"מ לגוזלה או ע"מ להשיבה דיהי' כשומר אבידה כיון דאין לו דעת והוי כמונח בקרקע ומהני יאוש אם היתה קודם גדלות וכן בנטלה בישל"מ ועיין בש"ך סי' רס"ח דאם בא לחצירו קודם יאוש דמביא דיעות אם חצירו הוי כידו והוי כבא לידו לפני יאוש ויש סוברים דאינו כידו ע"ש והדברים ארוכים מכל מקום בקטן נ"ל דלא הוי כבא לידו כלל והוי כמונח עוד על גבי קרקע עד שהגדיל כנ"ל ולא עיינתי היטב ובאתי רק לעורר ולהזכיר. וכן בשוטה ובחרש דהם בודאי אין להם יד כלל ובפרט שוטה ונ"מ אם נתפקח אח"כ ובאתי רק לעורר. ואם עבד כנעני הגביה מציאה קודם יאוש ולא נתודע לבעלים עד אחר יאוש אפשר דהוי כחצר ותלוי בשיטות הנ"ל המבואר בש"ך סי' רס"ח או אפשר כיון דהוא בר דעת שייך שפיר באיסורא וכו' או שומר אבידה ובאתי רק להזכיר ולעורר. ואבידה מדעת כגון השליך כיסו לרשות הרבים וכו' אין זקוק להחזיר מכל מקום אסור ליטול לעצמו דאינו הפקר כך דעת הר"מ והטור חולק דהוי הפקר ועיין בש"ע ובאחרונים:

מצוה תקמ

סעיף א

שהוזהרנו שאם נראה אחד שנפל לו חמורו וכו' ועל זה נאמר לא תראה את חמור וכו' ועובר על זה עובר בל"ת זו ועל עשה הנזכר בפרשת משפטים במצות הסרת משא וכו':

מצוה תקמא

סעיף א

שנצטוינו לעזור את אחינו וכו'. והנה הל"ת שכתב במצוה הקודמת מיירי בפריקה והעשה דכאן מיירי בטעינה ודינים אלו מבוארים בר"מ פי"ג מה' רוצח ובהרהמ"ח מצוה פ' וע"ש שהארכתי בס"ד בדיני פריקה וטעינה ותלמוד לכאן כי מגמר בעתיקא קשה וכו' ומכל מקום אכתוב קצת בס"ד. ועיין בר"מ מבואר בדבריו דמ"ע דפריקה הוא מפרשת משפטים עזוב וכו' ומצוה דטעינה מפסוק זה הקים תקים וכו' ונראה מ"ש ולא טען הוא"ו דולא הוא וא"ו המחלקת או לא טען דאי וא"ו המחברת הו"ל לכתוב דעובר על שני עשין אלא דהוי וא"ו המחלקת ע"כ עובר בכ"א על עשה ומבואר דהא דכתב דעבר על ל"ת היינו דהל"ת כולל בין פריקה ובין טעינה דבחשבון המצות שהקדים שם בתחילת הלכה לא חשיב רק מצות ל"ת אחד לא תראה וכו' והעשין חושב לשנים ומדכתב דעל כ"א עובר בל"ת מבואר דהל"ת כולל שניהם הן פריקה והן טעינה. והנה מבואר בב"מ דף ל"ב דלרבנן מסיימי קראי דבפרשת משפטים כתיב רובץ היינו פריקה וכאן כתיב נופלים דרמי אינהו טעינה באורחא היינו טעינה והלכה כרבנן אם כן לאו זה רק בטעינה כתיב אם כן לאו בפריקה מנלן דרק כאן כתיב הלאו ומיירי בטעינה נ"ל דדעת הר"מ כיון דמבואר בש"ס דפריקה חמור מטעינה ואתי בק"ו מטעינה ע"כ נפקא לרבנן דפריקה בחנם ע"ש אם כן נלמוד הל"ת בפריקה מק"ו דטעינה ול"ש אין עונשין מן הדין חדא דאין לוקין על הלאוין הללו ועוד כיון דיש עשה נוכל ללמוד ק"ו על הלאו כמו שמבואר בר"מ בפ"ב מהמ"א גבי בהמות שאין להם סימן כלל דעוברים בלאו מק"ו מאותן הכתובים בתורה וכו' וכתב הרב המחבר דל"ש אין עונשין מן הדין כיון דיש עשה בל"ז יכולין ללמוד הלאו מק"ו ה"נ ובפרט דכאן אין עונש וז"ב. שוב ראיתי לעיל במצוה פ' שכתבתי דברים הללו. אבל דברי הרהמ"ח צ"ע דבמצוה תק"מ כ' והעובר ע"ז וכו' עובר על ל"ת זו ועל עשה הנזכר בכסף תלוה וכו' ומבואר דבפריקה עוברים על ל"ת ועשה ובמצוה תקמ"א כ' דהוא מ"ע ולא כ' דהוא עשה ולא תעשה נראה מדבריו דבפריקה איכא עשה ולא תעשה ובטעינה רק עשה לחוד ובאמת אדרבא דעיקר הל"ת כתיב גבי טעינה כמ"ש וצ"ע. והנה כתבתי לעיל גבי פריקה דבעינן ראי' בפגיעה היינו רו"ס אמות וב' שלישי אמות כשיעור הזה צריך לפרוק וה"ה כאן לטעון. הי' רחוק ממנו יותר ע"ז אינו זקוק לו וע"ש שכתבתי דבאמות שוחקות כו' מחויב מספק. ונוטלין שכר על הטעינה וע"ל הבאתי דיעות בזה מה השכר שמותר ליקח והרבה תלמד לכאן ובעזה"י במהדו"ב אצרף המצות הללו ואברר עוד כיד ד' הטובה עלי:

מצוה תקמב

סעיף א

שלא ילבשו הנשים וכו'. מבואר בר"מ פי"ב מהלכות עכו"ם ובש"ע יו"ד סי' קפ"ב. ודברי הר"מ קרוב ללשון הרב המחבר ובנזיר פ' ב' נזירים מבואר שם ברייתא דת"ק סובר אם שלא ילבש הא כתיב תועבה ואין זה תועבה אלא לא ילבש וכו' וישב בין הנשים וכו' ראב"י אומר מנין שלא תצא אשה בכלי וכו' וכ' הכסף משנה דרבינו פוסק כראב"י דמשנתו קב ונקי ולא הוצרך שישב וכו' ובפ"ב מהלכות בית הבחירה כתב הכסף משנה דכלל זה אינו בברייתא רק במשנה הלכה כראב"י וע"ש במנ"ל ובתשובת ח"צ סי' יו"ד וכבר הובא ד"ז בחיבור זה כ"פ ואין כאן מקומו להאריך. ולוקין על לאו זה ואם התרו בה בכ"פ שתפשוט ושהתה וכו' חייבת על כל פעם מלקות כמו שמבואר בר"מ פ"י מהלכות כלאים לענין כלי [כלאי] בגדים וה"נ כאן וכ"כ בספר משנ"ח כאן. וכל בנות ישראל מצווים על זה ואפילו שפחה כנענית חוץ מחרש שוטה וקטן ופשוט דהוא ככל הלאוין ואפשר דחמור יותר דהוא לתא דע"ז כמו שכתב הרהמ"ח:

מצוה תקמג

סעיף א

שלא ילבשו האנשים וכו'. גם זה בר"מ ובש"ע שם. ודברי הר"מ כדברי הרהמ"ח דאפילו מלקט שער אחד לבנה וכן הצובע אפילו שער אחד לוקה משום לאו זה והראב"ד השיג עליו כיון דלא מנכרא מלתא אין לוקין רק איסורא איכא ועיין בכ"מ ועוד כיון דלא מנכרא מלתא מאי עדי אשה איכא. מבואר דדעתו כמ"ש דהאי ועוד דאפילו איסורא ליכא כיון דאין עדי אשה כלל ועיין בכ"מ. ועיין במשנ"ח כאן שכ' דאין איסור אפילו בתורת ח"ש לדעת הראב"ד אף דבכ"מ אסור ח"ש אפילו בלא איסורי אכילה לא כח"צ והדברים עתיקים. מכל מקום זה דוקא במקום דאיכא קרא והלכתא דקרא משמע כ"ש והלכתא לשיעור כזית וגרוגרות וכדומה שפיר ח"ש אסור מן התורה אבל כאן דהתורה אסרה עדי ובשערה אחת או יותר אם לא מנכרא אינו עדי אשה כלל אם כן ל"ש איסור כלל ודבריו ברורים וע"ש עוד שהאריך בזה ועיין בפרמ"ג בפתיחתו לה' שבת. ובלובש אם התרו בו כ"פ לוקה הרבה כמו שמבואר בר"מ בה' כלאים ובמלקט שערות לדעת הר"מ לוקין על כל שערה בהתרו בו בכ"פ כמו נזיר ששותה יין כ"פ בהתרו בו חייב על [כל] שתיה ושתיה וז"פ. ואם לקט בפ"א הרבה שערות עיין במכות דף כ' ע"ב בתוס'

בד"ה לא צריכא וכו' בהתראה אחת או אפילו בהתרו בו על כל שערה ושערה והוא אריכות גדול ועיין לעיל גבי קרחה ובאתי רק להזכיר:

סעיף ב

ונוהגת בזכרים ה"ה בעבדים כנענים ול"ש כל שאין הנשים וכו'. דגם נשים חייבות וק"ל חוץ מחרש שוטה וקטן ככל הלאוין וגם כן משום לתא דע"ז. וטומטום ואנדרוגינוס אסורים מספק בעדי האיש ואשה ואין לוקין מספק ואפשר דטומטום דביציו בחוץ והארכנו לעיל אם כן הוא ודאי זכר ולוקין אם עדה עדי אשה אך לפי הטעם דזימה ל"ש דאינו ראוי לביאה אך אם נאמר משום לתא דע"ז וגם ע' פנים לתורה ומפני הטעם שנראה לנו אין אנו יכולים לפסוק דין דאפשר דגזרת הכתוב הוא ואין אנו יודעין אם כן חייב בעדי אשה וגם אנדרוגינוס להסוברים דהוא זכר ודאי ועיין בדין יחוד אך אפשר דגזרת הכתוב הוא אם כן להסוברים דהוי ח"ז וח"נ אסור וחייב מלקות הן בעדי איש והן בעדי אשה וצ"ע ובאתי רק להזכיר:

מצוה תקמה

סעיף א

לשלח האם מן הקן וכו'. דינים אלו מבוארים בר"מ פי"ג מה' שחיטה ובטור ובש"ע יו"ד סי' רצ"ב ואכתוב הדינים בקיצור בס"ד. המוצא קן בדרך של הפקר הן בדרך הן על האילן או על גבי בע"ח או על אדם או על המים והאם רובצת על האפרוחים או על הבצים ורוצה ליקח מהם מ"ע לשלח האם ואם לקח האם הן אם לקח הבנים ג"כ והן אם לא לקח הבנים רק האם עבר על מ"ע שלח תשלח וכו' ועבר על מצות ל"ת לא תקח וכו'. והנה מ"ש כאן בפשיטות דאפילו אינו לוקח רק האם ואינו נוטל הבנים ומניחן או שמשלחן עובר בעשה ולא תעשה. נראה שאינו דבר ברור דבחולין דף קמ"א מבואר אם אמר הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים חייב שנא' שלח תשלח את האם מבואר דחייב במצות עשה דשלח וכו' אבל אפשר דעל הל"ת לא עבר כלל ונ"מ באם שחטה אין לוקין דלא עבר על הלאו דפשטא דקרא אצל הלאו נאמר לא תקח האם על הבנים היינו שניהם אבל באם לחוד לא וכן העתיק הר"מ לשון המשנה. וראיתי ברש"י בפי' התורה כ' לא תקח האם בעודה על בניה נראה דלא פי' על עם הבנים רק מעל הבנים. אם כן מדבריו נראה דאף על האם לחוד עובר בלאו הזה גם כן. וראיתי שפירש הרא"מ כוונה אחרת ברש"י. שוב ראיתי בשו"ת ח"צ סי' פ"ג שכתב כן דבנוטל האם עצמה אינו עובר בלאו כפשטיה דקרא לא תקח וכו' על הבנים עם הבנים והנוטל אם עצמה עובר רק בעשה כלשון משנתינו.

ואני תמה ע"ז הא שם בחולין על משנה זו אמרינן בגמ' תשלח אפילו לדבר מצוה ומפלפל הש"ס טעמא דכת' רחמנא תשלח וכו' הא הו"ל עשה ולא תעשה ומתרץ לא צריכה דעבר וכו' וע"ש קושיא ופירוקא ומסיק כגון שנטלה על מנת לשלחה דלאו ליכא וכו' ועשה סד"א דיבוא עשה זו דגדול השלום ותדחה העשה וכו' ול"ל לדחוקי כולי האי הו"ל לתרץ בקיצור דאם רוצה להניח הבנים רק ליקח האם ומצורע דליכא רק עשה ה"א דיבא עשה וידחה עשה כ' רחמנא תשלח וכו' ומנ"ל להש"ס לפלפל באריכות בזה אלא ע"כ דבכ"ע דנוטל האם עובר על עשה ולא תעשה ולפענ"ד דברי רש"י בחומש שהבאתי הכוונה כמ"ש דאי כהרא"מ דצריכה להיות רובץ וכו' ע"ש הי' צריך רש"י לפרש על רובצת וכו' ולענ"ד האמת כמ"ש דכוונתו דעל האם לחוד עובר ג"כ בלאו הזה והעשה אף דלא לקח הבנים כנלענ"ד בעזה"י ומבואר בגמ' דמצא קן בשמים היינו עוף נושא קן באויר אינו חייב בשילוח דלא איקרי דרך והר"מ השמיט זה ומל' הר"מ שכ' המוצא קן במים וכו' שדיבר הכתוב בהוה הו"ל לכתוב ד"ז. ואפילו אם אין שם אלא אפרוח אחד או ביצה אחת חייב בשילוח דכתיב קן וכו' ועיין בר"מ היו אפרוחין מפריחין וא"צ לאמם פטור היו הבצים מוזרות פטור אפרוחים טריפה פטור משילוח דכתי' תקח לך ולא לכלביך. היתה האם טריפה חייב בשילוח וילפינן מקרא ע"ש ואיבעיא לן בגמ' הושיט ידו לקן ושחט מיעוט סימנים מאי מי אמרינן אי שביק מטרפי ובעינן לך וכו' א"ד כיון דבידו לגמור ליגמר וכו' תקח לך וחייב בשילוח ופשטא דגמ' מבואר דעל אפרוחים קאי ועי' ברש"י. והנה האיבעיא בשחט מקצת סימנין נראה דאם שחט כל הסימנין אף שמפרכסת דכשרים בודאי א"צ שילוח כי המה מתים ואם האם רובצת על אפרוחים מתים בודאי א"צ שילוח וא"צ לימוד תקח לך רק בטרפה דהם חיים צריך לימוד אבל במתים א"צ לימוד וז"פ. והנה לדעת הר"מ בפ"ג מה' שחיטה דנקיבת הושט הוי נבילה מחיים עי' ביו"ד סי' ל"ג אם כן אף במקצת סימנין הו"ל מתה אם כן למה יש צד שחייב בשלוח. אך כבר כתבו שם האחרונים דדעת הר"מ דהוי טריפה מחיים או נבילה ומכל מקום אינו מטמא מחיים דלא הוי כמתה עי' בנה"כ ובכרו"פ ובתב"ש שהאריכו בזה ועיין בר"מ מה' אה"ט דאף בנשחטו ב' הסימנים אינה מטמאה קודם שתצא נפשה אם כן נראה היפך ממ"ש לעיל דאם שחט כל הסימנים כ"ז שמפרכסין הם כחיים וחייב בשלוח ורק האבעי' הוא בשחט מקצת סימנין כיון דאלו שבק להו מטרפ' כמו שמבואר בגמ'. והר"נ והטור הבינו בדברי הר"מ שכתב ד"ז שחט מקצת סימנים קודם שיקחנה וכו' דאאם קאי והר"ן הקשה עליו דמ"ש מאם טריפה דחייב לשלח ולוקה ואם כי יש לחלק בין טריפה לנבילה אך לפמ"ש דגם לדעת הר"מ לא הוי כמתה אם כן למה אינו משלח בלא גמר וגם

אפילו שחט כל הסימנים כיון שהיא חי' למה לא תהא חייב בשילוח ע"כ העיקר כמ"ש הכסף משנה דגם הר"מ קאי על האפרוחים ע"ש ועי' בש"ע. עוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור או עוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא פטור מלשלח עוף טהור ע"ג ביצים טהורים שאינן מינה אבעיא ומשלח מספק. ומבואר דוקא על שאינה מינה אבל על מינה אף שהיא לא הולידה הביצים או האפרוחים חייב ודאי בשלוח ולוקין. ועוף קורא נקיבה על אינה מינה הטהורין דעת הר"מ דג"כ הוא ספק ואין לוקין ודעת הרבה פוסקי' דהוי ודאי ולוקין עי' בש"ע. הי' זכר רובץ על הקן פטור אפילו בקורא ודוקא רובצת היתה מעופפת וכו' או יושבת בין הקנים בין רובדי האילן עי' בר"מ ובש"ע הדינים ולא אכפול מה שאין בו חידוש.

נטל האם עובר בל"ת ועשה אך כל זמן שהאם אצלו אין לוקין על הלאו דהו"ל לאו הניתק לעשה ואם קיים העשה באיזה זמן פטור על הל"ת אך אם מתה האם או שברחה מחיים או שחטף אותה אחר מידיו ושלחה לוקין כיון דלא קיים העשה כ"ה דעת הר"מ ופוסק כמ"ד קיימו ולא קיימו ע' בכ"מ. ורש"י לו שיטה אחרת בקיימו וכו' דצריך לקיים תכ"ד של התראה (והדברים בענינים אלו ארוכים ועתיקים אין כאן מקומו) וע' כאן בש"ס דמקשה הניחא למ"ד קיימו ולשיטת רש"י ניחא עי' בפרש"י ולדעת הר"מ קשה לכאורה עי' בלחם משנה כאן שישב זה ואין כאן מקומו בענין זה כי הדברים ארוכים. וע' כאן בגמ' מבואר אלא אמר מר ב"ר אשי כגון שנטלה ע"מ לשלחה דלאו ליכא עשה איכא ועי' ברש"י ואפילו לר"י ע"ש מבואר דאם נטלה ע"מ לקיים העשה לא עבר על הלאו כלל רק עשה איכא אם כן לפ"ז בנטלה ע"מ לשלח אפילו מתה אח"כ או אפילו שחטה בידים שביטל אין לוקין על הלאו דלא עבר כלל וצריך עיון גדול על הר"מ שלא כתב ד"ז דבכה"ג אין לוקין אף בלא קיים לבסוף והתוס' בפסחים דף כ"ט כתבו בשם ר"י דהמשהה כדי לבערו אינו עובר כשמבערו לבסוף מבואר דאם עושה ע"מ לקיים העשה אינו עובר ומותר ועי' בשו"ת ש"א שהרבה להשיב ע"ז וכבר האריכו האחרונים אבל על כל פנים מבואר בתוס' דוקא כשמבערו בסוף היינו דמקיים העשה וכאן מבואר להדיא דאף כשאינו משלחו ומבטל העשה לא עבר על הלאו כלל וזה דבר חדש בהרבה ענינים וצ"ע וזה אריכות גדול לדבר בזה ובאתי כעת רק לעורר. ואסור ליקח אם על בנים אפילו לדבר מצוה ואפילו לטהר את המצורע וכ' הר"מ ואם לקח חייב לשלח ואם לא שלח לוקה שאין עשה דוחה לא תעשה ועשה מבואר בדבריו דחולק על הריב"א דסובר דהל"ת נדחה ואין לוקין והר"מ ס"ל דגם הל"ת אינו נדחה ולוקין וכבר הבאתי לעיל במצות השבת אבידה. והנה ל"ד היכי דאיכא עשה ולא תעשה ה"ה היכי דיש רק עשה לחוד

דאין עשה דוחה עשה אף דגדול השלום לפי מה דפסקינן דבימי חלוטו מותר בתה"מ ל"ש גדול השלום ע' בתוס' יבמות בשיטה דעליה ואף אם נאמר דשייך ג"כ גדול השלום דאינו מקובל וכו' מכל מקום נתרבה דתשלח אפילו לדבר מצוה אך הר"מ אפשר דסובר מחמת אין עשה וכו' ועיין בלחם משנה במ"ש הר"מ כאן ועיין בס' שעה"מ בהל' נדרים. ולכאורה בש"ס דמפלפל מחמת דאין עשה דוחה ל"ת ועשה הא בלאו הכי ל"ה בעידנא דמיעקר וכו' ואפשר ג"כ דעשה החמור דוחה עשה הקל אף דאינו בעידנא כמ"ש בתוס' בפסחים בפ' תמיד נשחט. או אפשר דהו"ל הכשר מצוה עי' בנמוק"י בב"מ בסוגיא דאין מטמא עבור השבת אבידה. ראיתי בתוספתא כאן אם לקח האם וקודם ששלחה נטרפו האפרוחים או מתו פטור משלוח ולא ראיתי בר"מ ובש"ע זה ולהתוספתא אם נטרפו אח"כ דפטור משלוח לוקין לדעת הר"ם כמו שמתה האם או ברחה דא"י לקיים העשה וז"פ. לפמ"ש דהגמרא ס"ל דאם נטלה ע"מ לשלחה אינו עובר על הלאו כלל אם כן אפשר מותר ליקח האם שתהי' ציפור המשולחת ויקיים מצות שלוח ג"כ רק באמת תיכף נתחייב בשילוח ובכל רגע מוטל עליו העשה אסור ליקח להשהות עד השילוח כי מצוה רמיא עליו בכל רגע ואין עשה דוחה ובפרט דהתורה כתבה דתשלח אפילו לדבר מצוה וכן ראיתי בישו"ש שכ"כ. ובגמ' אבעיא לן מטלית מאי שתחוץ כנפים מהו וכו' בצים מוזרות שני סדרי בצים זה ע"ג זה וכו' זכר ע"ג בצים ונקבה ע"ג זכר וסליקו להו בתיקו דבעינן רובצת ומסופק הש"ס כיון דאיכא דבר החוצץ אפשר דאינו נקרא רובצת על וכו' והר"מ מוסיף אם ע"ג אם ופוסק בכולהו דמשלח ואם לא שלח אינו לוקה ככל ספק. והנה ד"ז דשני סדרי בצים זה ע"ג זה הקשו הראשונים הא מחויב לשלח משום בצים העליונים ואפילו אם אינו רוצה ליקח בצים העליונים הלא משנתינו הריני משלח הבנים וכו' מחויב לשלח והרשב"א תירץ דשם ביצים שלו דהוי מזומנים וחוצץ בין האם לתחתונים ורש"י ותוס' פירשו דהאבעיא אם רשאי ליטול הבצים התחתונים כמו שמבואר לקמן בס"ד דאסור ליקח הבצים כ"ז שהאם רובצת עליהם וע"ז האיבעיא אי הוי חציצה ומותר או לא אבל האם אסור ליטול משום הבצים העליונים עי' בש"ך מכל מקום דברי הר"מ דמיירי לענין שלוח האם צ"ע בד"ז דשני סדרי בצים עי' בלח"מ. והח"צ פי' דלענין הלאו מבעיא לן אם בא ליטול האם עם ביצים התחתונים דלמא הוי חציצה ואינו עובר מה שנוטל האם מעל הבצים העליונים ואינו נוטל הבצים העליונים רק בעשה דשלח וכו' וכבר הבאתי דבריו ותמהתי עליהם דמבואר דאף דנוטל האם עצמה עובר בעשה ולא תעשה ע"ש ומבואר בגמרא דאסור ליטול הבנים כ"ז שהאם רובצת עליהם שנא' שלח וכו' והדר והבנים תקח לך. והנה העובר ע"ז עובר על לאו הבא מכלל עשה

וזה מבואר בר"מ ובש"ע. ואפשר אם רוצה ליקח הבנים לדבר מצוה יקח כי עשה דוחה ל"ת הבא מכלל עשה עי' במשנה למלך בה' נערה בתולה בשם הרשב"א ומובא בחיבור זה אך אפשר כיון דדרשינן שלח תשלח אפילו לדבר מצוה גלי קרא דאסור בכה"ג ג"כ דאף לדבר מצוה תשלח והבנים תקח וכו' ובאתי רק לעורר.

ואם לקח הבנים אינו לוקה כי הוא לאו הבא מכלל עשה עשה ואינו לוקה וז"פ. ולכאורה הש"ס מפלפל טעמא דכתב רחמנא תשלח אפילו לדבר מצוה וכו' הא הו"ל עשה ולא תעשה והי' יכול לומר דאיצטריך לענין הבנים אלא דהפסוק מיירי לענין האם גם כן. ומצות שלוח הקן שתצא האם מת"י ומותר לחזור ולתפוס האם. ובמה משלחה אוחז בכנפי' ומשלחה עי' בר"מ ובש"ע שלחה כדינה וחזרה על הבנים חייב בשילוח אפילו כ"פ שחזרה חייב בשילוח ועיין בש"ך ס"ק ט' מה שהשיג על הב"ח ע"ש. עוף שהרג את הנפש אף דלא נגמר דינו עדיין ומצאו בקן פטור משלוח דכתיב שלח וכו' וזה מצוה להביאו לב"ד לדונו ומבואר בש"ס ובר"מ ובש"ע אינו מביא ד"ז כי אינו נוהג האידנא דבעינן סנהדרין של כ"ג וליתא ופשוט. והנה לעיל כתבתי דאסור ליקח הבנים כ"ז שהאם רובצת וזה מבואר בגמ' כאן ובב"מ דף ק"ב ובר"מ כאן ובגמרא מבואר הטעם דכ' רחמנא שלח וכו' והדר והבנים וכו' וכתבתי לעיל דהוי לאו הבא מכלל עשה כפי המבואר בש"ס. והר"מ פכ"ג מה' מכירה הלכה י' כתב וז"ל הבצים והאפרוחים עצמם שיש בשובך לא קנה אותם בעל השובך כ"ז שלא פרחו ודבר זה גזירת חכמים הוא משום לא תקח האם על הבנים נגעו בה לפיכך וכו' והוא עובדא דלוי בר סיסי כאן ומ"ש הר"מ שלא פרחו היינו אם פרחו אינו חייב בשילוח כמבואר במשנה ובר"מ כאן אם היו מפריחין א"ח בשילוח וע"ש בדברי הרה"מ ובכ"מ שהאריכו בד"ז שלא פרחו ואין דבריהם מובנים דהדין כך דוקא בלא פרחו וכאן בפ"ז א"צ לזכור איסור וכו' כ"ז שלא פרחו דעסוק בזה וכתב בפ"ז אך שם לענין קנין כ' הדין דד"ז ל"ש רק באפרוחים שלא פרחו וז"פ מאוד ודברי הכסף משנה צ"ע. אך על כל פנים מבואר בדברי הר"מ דזה גזירת חכמים הוא ולא מן התורה וכן כתב הכסף משנה בפירוש דהתורה לא אסרה אלא ליקח האם אבל ליקח הבצים בלא האם לא מיתסר מן התורה אבל חכמים אסרוהו וכו'. וא"י מנין זה כיון דבש"ס מבואר לימוד ע"ז שלח וכו' בודאי הוי איסור תורה בלאו הבא מכלל עשה ולומר דיצא להר"מ מהקושיא שהקשיתי לעיל דהתורה כתבה תשלח לדבר מצוה היינו לענין ליקח הבנים דאינו רק לאו הבא מכ"ע ומאי מפלפל הש"ס טעמא דכתב רחמנא הא הוי עשה ולא תעשה וכו' דאין דרך רבינו הר"מ לדחות דבר משום איזה קושיא כנודע וכל קושיא יש לה תירוץ שוב ראיתי בס' שיטה מקובצת בב"מ שם שכ' להדיא וז"ל אי דלא

שלחה וכו' לימא איסורא דאית בהו מדאורייתא שאסור לזכות בבצים כ"ז וכו' הראב"ד ז"ל עכ"ל מבואר להדיא דסובר דהוא איסור תורה ואיני מבין כעת דעת הר"מ ואפשר שמצא באיזה מקום וצ"ע על נ"כ שלא עמדו בזה. והנה מבואר בגמ' דחצירו אינו זוכה לו בביצים שתחת האם אף דחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו כ"ה דאיהו מצי זכי חצירו נמי זכיא וכ"ה דאיהו ל"מ זכי חצירו נמי לא זכי עי' בגמר' נוכל לומר דדוקא שלא מדעתו דאיסורא לא ניחא לי' דליקני כמבואר בכ"מ אבל אם רוצה לקנות אפשר דקונה כי חצירו קונה אפילו בדבר עבירה כמו שמבואר בב"מ דבע"כ מותיב בי' והדברים עתיקים. וראיתי בש"מ כאן דכתב דחצירו לא זכיא לו אפילו מדעתו ומרצונו ובגניבה לחוד הוא דרבי רחמנא וכו' ויש שפירש דהכא לא זכיא לי' שלא מדעתו קאמרינן והראשון יותר נכון הריטב"א ז"ל עכ"ל וזה צ"ע הרבה בש"ס ואין כאן מקומו אבל אם עבר ונטל ביד או באיזה קנין אחר בוודאי קנה אף שעבר באיסור רק הו"ל מקח שנעשה באיסור וקנה עי' בחוה"מ סי' ר"ח ואין כאן מקומו להאריך בזה ועי' ברש"י כאן. מ"ש לעיל הפירוש בר"מ מ"ש שלא פרחו היינו באם פרחו פטור משלוח כמבו' במשנה שוב מצאתי בסמ"ע סי' רי"ג שפי' כן בדברי הר"מ ע"ש. ואני מסופק בלוקח האם על הבנים דעבר בלאו וחייב בכל רגע לשלח אם זכה בה רק דמ"ע עליו לשלחו ומכל מקום הוי ממון דידי' ונ"מ דהגוזל מאתו אם עבר על לאו דלא תגזול או אם מתה שלא ברשותו ומאי דעבר עבר אם נאמר דזכה והוי ממון דידיה עובר חבירו בלא תגזול אם לוקח ממנו וה"ה לענין אם קידש בו אשה אם הוי ממון דידיה מקודשת או אפשר כיון דהתורה רמיא עליו לשלחה לא זכה בה כלל ואינו ממון שלו כלל לכל הענינים דצריך ממון דידיה (באופן דלא קנה חצירו דידי' לאח"מ) וכן אם הוי ממון דידי' יכול להקדישה ואף דמשלחה מכל מקום כל המוצאה או הוא בעצמו אם תפסה לאחר שיצאתה מת"י מעל בה או לא הוי ממון דידיה כלל ואינו חל ההקדש כלל ועי' בגמ' כאן דף קל"ט דאגבהה לאם ואקדשי' והדר דמעיקרא איחייב ליה בשילוח ולא פקע משום דאקדשיה נראה דאגבהה באיסור וחייב בשילוח ע"כ לא פקע ומכל מקום חל ההקדש דהוי ממון דידיה אך דברי הש"ס צ"ע ואין כאן מקומו להאריך ובאתי רק לעורר ולהזכיר.

ומבואר בגמ' דאין שלוח הקן נוהג במוקדשין ועיין בגמ' (עיין בהשמטות) דהיינו אם הקדיש ואח"כ מרד' ומצא' אינו חייב בשילוח ואין חילוק בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית והר"מ נקט בלשונו המקדיש עוף לבדה"ב וכו' שאין שלוח הקן נוהג במוקדשין ומכש"כ קדשי מזבח עי' בגמ'. והנה בש"ס מבואר במוקדשין אמאי לא דאמר קרא שלח תשלח את האם במי שאתה מצווה לשלחו יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו

ליד גזבר אמר רבינא הלכך עוף שהרג את הנפש פטור משלוח מ"ט דא"ק שלח וכו' במי שאתה מצווה לשלחו וכו'. והר"מ מביא ד"ז דעוף שהרג את הנפש דפטור מפני שמצווה וכו' היינו כטעם הנ"ל ובדין המקדיש עוף ופרח מידו ומצאו וכו' כ' דפטור משלוח שאין שלוח האם נוהג במוקדשין שנא' ואת הבנים תקח לך ואלו אינן שלך ולא סגי לו בטעם זה המבואר בש"ס דכתיב שלח תשלח וכו' ולענ"ד שני הטעמים צריכי' דאם היא הקדש ומרדה וישבה ע"ג בצים או אפרוחים שאינן שלה דכבר כתבתי דבמונח אפילו לא הולידה מכל מקום חייב בשילוח דדוקא ביונה ע"ג חסיל הוא אבעיא כמ"ש לעיל א"צ שלוח מטעם הזה דשלח תשלח את האם וזו מצוה להביאה ליד גזבר אף שאין הבצים קדושי' מכל מקום האם קדוש וא"צ שלוח ואם הי' לו ביצים או אפרוחים קדושים ונעשה הפקר ואיזה עוף נשא אותם ואחר כך מצא אותן והאם היא חולין ורובצת עליהם דיכול לשלח את האם דהאם היא חולין א"צ לשלח את האם כי הבנים הם הקדש ול"ש תקח לך וכו'. והנה ד"ז דהאם קדוש דאינו חייב בשילוח נכלל בדברי הר"מ במ"ש עוף שהרג את הנפש דרק על האם אינו מצווה לשלח ומכל מקום פטור ה"ה בהקדיש האם אך ד"ז דכתב הר"מ כאן מתקח מיירי בהקדיש הבנים לחוד ולא האם ג"כ א"ח בשילוח מטעם תקח לך. אך ל' הר"מ שכתב המקדיש עוף ופרח מידו ומצאו רובץ וכו' לוקח הכל וכו' שנא' ואת הבנים תקח לך משמע דכולם קדושים צע"ק דע"ז סגי הטעם דאת האם במי שאתה מצווה לשלחו וכו' ונ"מ אפילו אם האם בעצמה קדוש ורבצה ע"ג ביצים או אפרוחים אחרים שלא הולידה ג"כ א"צ לשלח. והתוס' בדף קל"ח ע"ב בד"ה יצא הקשו אמאי לא ממעטינן הקדש מתקח לך וכו' ותירצו דביצי הקדש לא מועלין ואינו מה"ת. נראה מדבריהם דהבצים לא משכחת להו קדושה רק מכח האם ואיני מבין כמ"ש דמשכחת האם קדוש ולא הבצים והביצים קדושים בלא האם כגון שהאם רובצת על ביצים אחרים ממינה דחייב בשלוח בודאי רק ביונה ע"ג ביצי חסיל הוא אבעיא בגמ' אבל יונה ע"ג ביצי יונה אחרת חייבת בוודאי אם כן משכחת קדושה בהאם לבד ובהבצים לבד וגם להרבה שיטות בקורא נקיבה ע"ג ביצי מין אחר בודאי חייב עי' בש"ע ובש"ך אם כן משכחת הקדש האם בלא הבנים והבני' בלא האם. אך לדעתי בהבני' קדושים א"צ לימוד כאן דכבר למדנו מביצי טמאים ומביצי טריפות תקח לך וכו' אך כאן העיקר הלימוד על האם דבאם טריפה חייב בשילוח ע"כ צריך לימוד שלח תשלח דאין מצוה וכו' כ"נ ברור ודברי התוס' צ"ע וגם דברי הר"מ כמ"ש. ונראה לי מל' הגמ' דיונה ע"ג ביצי חסול וכן בל' המשנה עוף טמא רובצת ע"ג ביצי עוף טהור וכו' נראה דוקא ע"ג בצים ד"ז אבל לא לגבי אפרוחים דבתורה כתיב האם ולגבי האפרוחים שאינן

מינן וה"ה במינן אינה אם כלל רק בבצים כיון שיושבת עליהן ומחממתן ויכולה להוליד מהבצים האלו אפרוחים הוי אם אבל לגבי אפרוחי' שלא הולידה אינה אם כלל וכן נראה מל' הש"ע ומל' הר"מ. אך אפשר כיון שרובצת על האפרוחים שאינם מפריחים וצריכים לאם הו"ל אם וצ"ע בזה. ואמרי' בגמ' כאן ובב"מ דף ק"ב ביצה עם יציאת רובה הוא דאיחייבי' בשילוח ועי' ברש"י דאם בא ומצאה דיצאה הביצה רובא אסור ליקח האם וכו' ובר"מ אינו מביא זה וגם בש"ע ואפשר דזה דבר פשוט אך הש"ס איירי שם דצריך לענין אוקמתי' אבל הדין הוא פשוט ע"כ השמיט וצ"ע דהטור והש"ע השמיטו דין דהקדש פטור דנוהג האידנא גם כן אף שאינו רשאי להקדיש אך בעבר והקדיש נוהג ד"ז ג"כ היום. עי' ברש"י דף קל"ח ע"ב בד"ה שהרג את הנפש כתב ואח"כ מרד ונמצא בקן וא"י למה פי' ואח"כ מרד אפילו הי' של הפקר מקודם הא קי"ל בב"ק דשור הפקר שהמית חייב מיתה אם כן ציפור הפקר מעיקרא ג"כ פטור משילוח דמצוה להביאו לב"ד וצ"ע. ומצוה זו אינו נוהג אלא בשאינו מזומן כגון עופות שקננו בפרדס שהוא הפקר אבל אם קננו בבית פטור עי' בש"ע וכן אם האם שלו ולא מרדה ומצאה ע"ג קן אף שהבצי' הם הפקר כגון על בצים שלא הולידה כמ"ש לעיל פטור משילוח כיון דהאם מזומן ואם כי זה פשוט כיון דילפינן מבדרך וכו' פרט לשקינו בידך אם כן האם ג"כ במזומן פטור וכן מבואר בגמ' הנהו מוקדשים היכי דמי אילימא דהו"ל קן בתוך ביתו ואקדשי' וכו' כי יקרא פרט למזומן נימא אקדשי' לאם וקננה על ביצים שאינם מזומנים ועי' בתוס' ע"כ בודאי כל שהאם מזומן גם כן פטור וכן מל' כי יקרא וכו' משמע דכל הקן צריך להיות בדרך אקראי ולא מזומן ואם זכה בבנים דהבנים שלו ג"כ פטור דהוי מזומן אף דאם היא הפקר וזה מבואר במשנה נטל את הבנים והחזירן וכו' כיון שזכה בהם פטור משלוח אם חזרה האם עליהם ועיין בר"מ ובש"ע אין צריך להאריך בזה:

סעיף ב

ונוהגת בכ"מ ובכ"ז וכו'. הכל חייבים במצוה זו חוץ מחרש שוטה וקטן ככל המצות ונראה דאם קטן עבר ולקח אם על בנים כשיגדיל חייב לשלח כי באמת חייל עליה המצוה רק דהוא קטן ואינו בר ציווי אבל בהגדיל דהוא בר דעת מחויב לקיים ולשלח וכבר כתבתי בח"ז כ"פ כן ועיין בפרי מגדים בפתיחתו לאו"ח ועיין בשו"ת חכם צבי שמסופק אם שלח האם והבנים אם קיי' מ"ע של שלוח וע"ש שמסיק דמקיים אף על פי שלא נטל הבנים ע"ש. ויש עוד לאלקי מילין במצוה זו ובעזהשי"ת אבאר במהדו"ב:

מצוה תקמו

סעיף א

להסיר הנגפים. שלא להניח המוקשים וכו'. דיני' אלו מבוארים בר"מ פי"א וי"ב מהלכות רוצח ושמירת נפש ובחוה"מ סי' תכ"ז והדינים כ"ה. הבונה בית או לוקח או ניתן לו במתנה כן מרבינן בספרי דל"ד בונה וכו' מ"ע לעשות מעקה לגגו ואם לא עשה ביטל מ"ע ועובר על ל"ת ג"כ ולא תשים וכו' והשוכר בית כתב בהג"מ דנראה כיון דמרבינן לקוח ולא נזכר שכירות אין השוכר חייב במעקה מן התורה והא דאמרי' בב"מ דעל השוכר לעשות מעקה היינו מדרבנן ועי' בס' פאת השלחן בהלכות א"י שהאריך וכתב דהמשכיר בודאי חייב מן התורה כיון דהבית שלו והחיוב על השוכר מדרבנן וע"ש שמביא בשם כנה"ג דהשוכר חייב מן התורה ע"ש. והנה מ"ע זו היא ככל המצות שחייבה התורה בקום ועשה כמו אם לובש טלית חייב בציצית ומקיים מ"ע ואם אין בו ציצית בטל המצוה ה"נ אם יש לו בית אם עושה קיים מ"ע ואם לאו חוץ מה שביטל מ"ע עוד עובר בלאו. וגם פשוט תיכף ביש לו בית חל עליו העשה ולא תעשה ובכל רגע עובר על הלאו ועשה ואם אח"כ עשה מכל מקום לא תקן מה שעבר למפרע כמו שלא הטיל ציצית כי החיוב של המצוה בכל רגע רכוב עליו כי אין זה מצוה שהוא פ"א כמו לולב ומילה וכדומה וז"פ. והמצוה הוא כ"א על ביתו ואין אדם מחויב לעשות מעקה בבית של אחר אם אין בעה"ב עושה דכתיב כי תבנה וכו' לגגך. והנה המוכר בית בלא מעקה וכבר כתבנו דהתורה חייבה הלוקח אם כן נפקע המצוה ממוכר ומה שעבר עבר אבל עתה אינו שלו נפקע המצוה מאתו וחל על הלוקח. ובמשכיר ושוכר נראה דאם נאמר דהשוכר חייב מן התורה ושכירות ליומא ממכר והו"ל של השוכר נפקע המצוה מן המשכיר ועי' בחוה"מ סי' שנ"ג אי אמרינן שכירות ליומא ממכר ע"ש ובס' פאת השלחן. אך אם נאמר דהשוכר חייב רק מדרבנן אני מסופק דאפשר רבנן לא חייבו להשוכר רק באם אינו רוצה המשכיר לעשות חייב השוכר אבל אם שניהם לפנינו המשכיר והשוכר וכ"א רוצה לעשות כדי לקיים המצוה אפשר כיון דהוא חייב מן התורה אם כן מצוה דידי' הוא וחז"ל בכה"ג לא חייבו להשוכר כלל באם המשכיר רוצה ומה"ת חכמינו זכרונם לברכה יפקיעו מצות התורה מהחייב בה או אפשר כיון דחז"ל חייבו השוכר הפקיעו המצוה בשוא"ת ואין המצוה על המשכיר כלל והדין עם השוכר לקיים מצוה דרבנן ומצוה דידי' הוא. וכצד הראשון נ"ל כיון דהו"ל ביתו של המשכיר כמו דקיי"ל דאסור להשכיר לעכו"ם בית דירה מפני שמכניס בו ע"ז ועובר הישראל משום לא תביא תועבה אל ביתך דהו"ל ביתו של המשכיר אם כן ה"נ הו"ל גגך ומצוה מוטלת על המשכיר רק

אם המשכיר אינו רוצה השוכר חייב מדרבנן ועי' בש"ך סי' שנ"ג דדעתו דשכירות לא קניא אם כן הו"ל של המשכיר וחז"ל למה יפקיעו מידו המצוה ע"כ הדין עם המשכיר והוא זוכה במצוה זו רק אם אינו רוצה חייב השוכר מדרבנן ועיין בע"ז דף כ"א בתוס' בד"ה אף במקום וכו' ואין כאן מקומו להאריך בדיני שכירות ובאתי רק לעורר. וגם כן המוכר ביתו בזמן היובל דהו"ל קנין פירות אם כן הקונה פטור מן התורה דל"ה גגך כמו גבי ביכורים דל"ה אשר נתת לי וכו' ה"נ רק המוכר חייב מן התורה דהו"ל שלו. ודין המוכר ביתו לזמן כבר הובא בח"ז דינים אלו ותלמוד לכאן ובאתי רק להזכיר. והנה לפמ"ש דמצוה זו הוא מ"ע ככל המצות כציצית ודומיהם וכן מבואר בדברי הר"מ בפי"א מה' ברכות דכל דבר שהוא אסור מפני הסכנה אין מברכין וכו' ועל עשיית מעקה אם עשה בעצמו מברך לעשות מעקה ואם עשה מעקה לאחרים מברך על עשיית מעקה וכו' ע"ש חזינן דהוא מ"ע ככל מ"ע שבתורה אם כן נראה ברור דהוא בעצמו או שלוחו מחויב לעשות מצוה זו דמצוה דרמיא עלי' מחויב הוא או שלוחו כמותו כמו מילה והפרשת חלה וכדומה אבל אם עושה המצוה ע"י חרש שוטה וקטן או עכו"ם דלאו בר שליחות לא קיים המצוה וביטל מ"ע ניהו דעל הל"ת לא עבר כיון דהוא נשמר ול"ש לא תשים כו' כמו כל ל"ת אך המ"ע לא קיים דמ"ע צריך לעשות או הוא או שלוחו כמו הפרשת תרומות ומעשרות או כדומה הרבה מצות ואם נעשה ע"י אנשים דלאו בני שליחות הם בודאי לא קיים וביטל המ"ע והדברים ברורי' מאד. ובזה מיושב קושית התוס' בקידושין דף ל"ד בד"ה מעקה שהקשו על הא דמבואר שם דנשים חייבות במעקה דהוי מ"ע שלא הזמן גרמא תיפוק לי' אפילו אם אינם חייבות בעשה הא הו"ל ל"ת ולא תשים דמים ועל הלאוים מוזהרים ע"ש. ולפמ"ש ניחא דאי בתורת ל"ת היתה אשה יכולה לעשות מעקה ע"י עכו"ם או חרש שוטה וקטן דלאו בני שליחות אבל עתה התורה חייבה אותם לקיים מ"ע וצריכה לעשות בעצמה או ע"י בר שליחות ובאם לאו בטלה עשה המחויבת וזה ברור בס"ד. ועיין בחוה"מ שפ"ב במילה אם אבי הבן מכבד לאחר למול מבטל מ"ע ועי' בתב"ש שע"י שליחות ש"ד על כל פנים שליחות בעינן עי' בח"ז. שוב ראיתי בס' מחנה אפרים בהלכו' שלוחין בסי' י"א שחקר אם עושה מעקה על ידי עכו"ם אם צריך לברך וע"ש שכ' דעל ידי פועל עכו"ם בשכירות אף דאין שליחות לעכו"ם פועל כידו וכו' ואח"ז כ' כל היכא דא"צ שליחות אף ע"י עכו"ם ש"ד ומעקה א"צ שליחות ע"ש. ולפענ"ד דצריך שליחות ככל מ"ע ואם א' עשה שלא מדעתו לא קיים המצוה וביטל מ"ע ככל מ"ע שבתורה כנ"ב בס"ד. ואינו דומה לסוכה דעשיי' אינה גמר מצותה עי' במנחו' בפ' התכלת. ודעת התוס' בקידושין שם דדוקא אם בנה בית בתחילה ע"מ שלא לעשות

מעקה אבל אם הי' בדעתו לעשות מעקה ולאחר שבנאו נמלך ולא עשה או שעשה מעקה ונפל ואינו עושה עובר רק על עשה ועשית ואינו עובר על ל"ת ולא תשים וכו' ע"ש ובר"מ אינו מבואר חילוק זה ומראה מקום אני לך. ואינו חייב במעקה אלא אם הבית בית דירה. **ובית** האוצרות ובית הבקר א"ח במעקה כ"כ הר"מ והרהמ"ח ועיי' בכ"מ מה שהקשה ועיין בסמ"ע סי' תכ"ז. ובית שאין בו ד"א על ד"א פטור ממעקה ואם הוא ארוך וקטין דינו כדין מזוזה עיין בטו"ז בה' סוכה. בית של שותפים חייבים במעקה. ובשותפות עכו"ם עיין בש"ך שם שמביא דעת רש"ל שחייב וכתב דלדעת רמ"א אפשר שפטור ע"ש. בתי כנסיות ובתי מדרשות פטורין דאינן בית דירה היתה רה"ר גבוה וכו' אין זקוק ופטור עיין בר"מ ובש"ע ואמרינן בספרי אין לי אלא גגים בורות שיחין וכו' ת"ל כו' וכ"כ הר"מ והרהמ"ח וסיים וזה שכ' לגגך דיבר הכתוב בהווה ובספרי מבואר לגגך פרט לכבש (היינו כבש שעל המזבח) בית לרבות היכל ופי' המפרש היינו ההיכל שבמקדש כמו שמבואר דהיה ג' אמות מעקה בית פרט לאולם. והנה הר"מ בה' בית הבחירה מביא הציור של בהמ"ק ולא הביא מעק' בכבש ולא באולם ובהיכל מביא כמו שמבואר במשנה. ואיני מבין דברי הספרי כיון דבתי כנסיות ובתי מדרשו' פטורים כיון שאינן בית דירה מכש"כ היכל וגם הוא לגבוה ולא קרי גגך כי הוא של גבוה כמו שדרשינן בכל מקום שלך ולא של גבוה וגם למה הי' ג' אמות דמתורת מעקה סגי בי' טפחים ועיין בפסחים דכל ההיכל הכל בכתב מיד ד' עלי וכו' וצ"ע. ונ"ל מלשון הר"מ והרהמ"ח דבארות ובורות דמרבינן בספרי הוא ג"כ מ"ע של עשיי' מעקה ול"ת עיין בש"ע ג"כ דכלל דין בארות וכו' בדין גג ואח"ז כתב וכן כל מכשול וכו' ונ"מ דצריך לברך כמו מעקת הגג כנ"ל עיין בלשונם ובלשון הרהמ"ח בסוף המ"ע. עוד כתב הר"מ והן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מ"ע להסירו וכו' שנא' השמר לך ושמור נפשך מאוד ואם לא הסיר בטל מ"ע ועבר בלא תשים דמים וכו' והכסף משנה הרשים ברייתא דר"נ בב"ק מנין שלא יעמיד אדם סולם רעוע וכו' ולא יגדל וכו' שנאמר ולא תשים וכו' ואינו מבואר רק דיש לאו בדבר אבל עשה אינו מוזכר כלל והר"מ לא כלל זה בכלל עשה דמעקה רק עשה אחרת דהשמר לך וכו' נראה דדברים הללו אינו בכלל עשה דמעקה דרק גגין ובורות וכו' דנתרבו בספרי והביאן הר"מ בכלל עשה דמעקה אבל זה כתב מ"ע אחרת דזה לא נזכר בברייתא דר"נ אם כן אפשר דליכא רק ל"ת ונ"מ דאין מברכין וגם יכול להסיר ההיזק ע"י עכו"ם וכדומה דאינן בני שליחות כמ"ש לעיל. וגם עיקר הלימוד דכתב הר"מ דהשמר לך וכו' קאי על שמירת הגוף מבואר בברכות דף ל"ב ע"ב גבי חסיד אחד שהתפלל ונתן לו הגמון שלום ולא החזיר לו וכו' א"ל כתיב בתורתכם רק השמר לך ושמור נפשך וכו'

וכתיב ונשמרתם מאוד לנפשותיכם וכו' אלו הייתי חותך וכו' ואיני מבין דרך השמר וכו' כתיב כי לא ראיתם כל תמונה וכו' אבל שמירת הגוף לא שמענו. והנה על ההגמון ל"ק כי הם מינים ומהפכים דברי אלקים חיים למינות ומי יודע איזה פי' שפי' הרשע בכתוב הזה דלדעתו קאי על שמירת הגוף אך דברי רבינו הר"מ צ"ע מנלן זה דהוי עשה לשמירת הגוף מרק השמר וכו' דמיירי בענינים העומדים ברומו של עולם עיקרי הדת וצ"ע אך בודאי מצא באיזה מקום ונעלם מאתנו. (וע' בהשמטות). גם צ"ע דהר"מ כתב העשה מהשמר וכו' ועיין בר"מ פ"ד מהלכות תפילין דס"ל השמר דעשה ג"כ לאו הוא וכ"כ בפ"ח מה' בית הבחירה בביטלו שמירת המקדש עברו על ל"ת דושמרו דהשמר וכו' הוא לאו וא"כ למה כתב כאן ואם לא הסיר וכו' ביטל מ"ע ועבר על לא תעשה דלא תשים וכו' הא מהשמר ג"כ עבר על ל"ת ועבר על שני לאווין ועיין בדין זה דהשמר אם עשה אם לאו פלפול ארוך בס' שעה"מ בהל' תפילין שם ומובא בח"ז והיא אריכות ובאתי רק לעורר. גם צ"ע דאם השמר קאי על שימור הגוף כמ"ש אם כן אם לא עשה מעקה ג"כ עובר בעשה זו אם כן למה כתב הר"מ אם הניח גגו בלא מעקה עובר בעשה ועשית וכו' ובל"ת ולא תשים וכו' והו"ל לכתוב לפי דבריו כאן דעובר בשני עשין ועשית וכו' ורק השמר לך וצ"ע. ואפשר דיצא להר"מ דגם בשאר מכשולים איכא עשה אף דבדברי ר"נ ליכא אלא ל"ת מהש"ס דב"ק צ"א שורי הרגת אתה אמרת לי להורגו וכו' ומוקי ליה בשור העומד להריגה ואילן העומד לקציצה עיי' ברש"י וברא"ש היינו דהם מזיקים וכו' ומאי קא תבע ליה דאמר אנא בעינא למיעבד מצוה כדתניא וכו' וחייבו ר"נ וכו' והנה שכר מצוה אינו רק בעשה דמוטל על הבעלים לעשות וז"ל הר"מ פ"ז מה' חובל, שור שהיה עומד להריגה מפני שמזיק את הבריות ואילן וכו' וקדם אחר ושחט שור זה שלא מדעת בעלים חייב לשלם לו וכו' שהרי הפקיען מלעשות מצוה וכו' וכן כל המונע הבעלים מלעשות מ"ע שהם ראוים לעשות וקדם אחר וכו' ועיין בחוה"מ סי' שפ"ב אם כן ד"ז רק בעשה דעליה מוטל ובל"ת ל"ש זה וק"ל אם כן אם נימא כר"נ דבכלב רע אינו עובר אלא בל"ת אם כן אמאי בשור זה המזיק חייבים לשלם לבעלים אלא ע"כ איכא עשה ג"כ והפקיעו מהמצוה ועשה זו לא היה יכול הר"מ לכלול בעשיית מעקה כי בספרי מרבינן קצת דברים ומאי דלא מרבינן אינו בכלל ע"כ מצא עשה אחרת רק וכו' הכלל על כל פנים מוכח מהגמרא זו דבכל המכשולות איכא עשה ג"כ חוץ הל"ת ועיין בש"ך סי' שפ"ב סוף ס"ק א' שכתב דגם זה עשה היינו הריגת השור וכו' וכדלקמן סי' תכ"ז סעיף א' ואשגרת דלישנא הוא דאין זה בכלל העשה דסעיף א' כמ"ש רק בכלל העשה דסעיף ח' ע"ש. עוד כתב הר"מ והרב המחבר הרבה דברים אסרו חכמינו זכרונם לברכה מפני

סכנת נפשות ואלו הם לא יניח וכו' ולכאורה איסור תורה כמו מכשולות וכו' ואפשר לא תשים דמים וכו' אינו אלא אם יש מכשול לאחרים וזה דקדק הר"מ וכתב מה לאחרים עלי וכו' אך רק השמר ושמור דלדעת הר"מ הוא עשה וקאי על עצמו אם כן איכא איסור תורה בדבר. וספק סכנה חמור מספק איסור תורה וצריך עיון קצת עיין בחולין. גובה המעקה יו"ד טפחים ובבור ג"כ והראב"ד יש לו שיטה אחרת ע"ש ועיין בש"ע. ונוהג בכל אישי ישראל ובכל זמן ובכל מקום בא"י ובחוץ לארץ וכו'. עיין למטה בהשמטות מה ששייך עוד למצוה זו:

מצוה תקמח

סעיף א

שלא לזרוע מיני התבואה בכרם ולא קנבוס ולוף וכו' ועל זה נאמר לא תזרע כרמך כלאים. דינים אלו בר"מ פ"ה מה' כלאים ובפרקים אח"ז ובטור ובש"ע יו"ד סי' רצ"ו והדינים כן הוא בקיצור. אסור לזרוע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד ואם זרע לוקין שני מלקות אם התרו בו משום כלאי זרעים ומשום כלאי כרם כר"י דאינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד דכתיב לא וכו' דבעינן כלאים לבד מכרמך ואז לוקין שנים אבל במין אחד עם חרצן אין לוקין משום כה"כ וגם אין לוקין משום כלאי זרעים דזרע עם זרע אילן אפילו עם חרצן אינו לוקה משום כלאי זרעים כמבואר בר"מ פ"א כאן בהלכה ו' שכתב ומותר לזרוע זרעים וזרע אילן כאחד וכו' ולא חילק בין זרע עם חרצן נראה דמותר רק אם זרע כלאים וגם חרצן גזה"כ הוא דחייב משום כה"כ אבל אם לא זרע כלאים רק זרע וחרצן אין חילוק בין זרע עם אילן אחר דאינו חייב כלל דמשום כה"כ א"ח דבעינן כרמך לבד מכלאים ומשום כלאי זרעים א"ח דבאילנות א"ח משום כלאי זרעים ע"ש וחרצן אילן הוא. ועיין בכ"מ שמביא ירושלמי שהזורע זרע עם חרצן לוקה ותמה על רבינו ניהו דהלכה כר"י דצריך שני מינין לבד מכרם ואינו לוקה מכל מקום למה לא יהיה הלכה כמותו לענין איסור דעכ"פ איסור יש. וא"י אפשר כיון דהתורה לא אסרה אינו אסור כלל ועיין בטור סימן הנ"ל שמביא שם השיטות דדעת הראב"ד שאסור אף במין אחד מדרבנן ודעת הרא"ש שהוא מותר ועיין מ"ש בדעת הר"מ ועיין בב"י באריכות. על כל פנים מן התורה אין איסור במין אחד ואין להאריך ועיין ביו"ד סי' רצ"ה בט"ז ובש"ך ועיין בכ"מ נראה דאף במין אחד אסור מה"ת. ואין אסור מן התורה אלא במפולת יד היינו בב"א אבל אם זרע בזה אחר זה א"ח וכל הרחקות הוא רק מדרבנן. מה שצריך להרחיק תבואה מגפן או להיפך עיין בר"מ. ולענין איסור הגידולים יבואר במצוה שאח"ז

בס"ד. עיין בכ"מ סוף פ"ח כתב דהרחקה אסור מן התורה רק דאין לוקין אלא במפולת יד ע"ש. וכבר כתבתי לעיל במצות כלאי זרעים דבכלאים מבואר בשבת פ' ר"ע דחייב ג"כ משום לאו דלא תסיג וכו' ועיין בתוס' שכתבו דאין לוקין משום לאו הזה ע"ש אם כן ה"נ עובר בלאו הזה ג"כ אך במין אחד כיון דל"ש כלאים ל"ש הלאו הזה דהלאו הזה אינו רק במקום דהתורה אסרה משום כלאים וז"פ עיין בסוגיא שם. וכן אם חיפה אותם בעפר לוקה וזה מבואר במכות וכן כתב הר"מ והרהמ"ח כאן דהוי כזורע וכ"כ בפ"א גבי כלאי זרעים. וצ"ע דשם כתב ג"כ המנכש היינו תולש עשבים רעים מתוך הטובים ועי"ז הנהו צמחו טפי חייב משום זורע אם כן אמאי לא כתב כאן וכן המנכש ואם תרצה לומר דאפשר כיון דבעינן במפ"י היינו בב"א וזה ל"ש במנכש הא גבי כלאי זרעים בעינן ג"כ במפ"י כמו שכתב הכסף משנה ס"פ ד' ומכל מקום מחייב הר"מ במנכש דמפ"י הוי אם הם בב"א ושייך שפיר במנכש אם כן למה לא כתב הר"מ כאן וכן המנכש כמו בפ"א גבי כלאי זרעים ועיין לעיל במצוה רמ"ה בכלאי זרעים ותלמד איזה דברים לכאן וא"צ לכפול. וג"כ דין מקיים כלאים ולזרוע לעכו"ם עיין לעיל ובר"מ ותלמד לכאן. עיין בכ"מ סוף פ"ד הלכה ט"ז שכתב דגם כלאי זרעים כדין כה"כ דאינו אסור מן התורה רק במפולת יד ובפ"ה הלכה א' כתב הכסף משנה ולענין כ"ז אפילו בלא מפ"י וכדתנן וכו' מבואר דמה"ת אסור דמרבינן אפילו כה"כ אסור וגם אין ראיה מהמשנה דמדרבנן הוא עיין ותראה דדבריו סתרי אהדדי וצ"ע. ולא אסרה תורה אלא קנבוס ולוף עם כרם והתוס' במנחות והר"נ בחולין כתבו דכל ה' מיני תבואה ג"כ אסורים מן התורה ומדברי התוס' נראה דכל מיני ירקות הותר רק ה' מיני תבואה וקנבוס ולוף זה אסור מן התורה אך מלשון הר"נ בפ' רה"ג שכתב מה דמבואר במנחות דקנבוס ולוף וכו' לאו למעוטי ה' מיני תבואה אלא לאפוקי שאר זרעוני גינה שאינן נאכלים דומיא דקנבוס ולוף נראה מדבריו דכל הירקות והזרעונים הנאכלים יש בהם מן התורה כה"כ וה' מיני תבואה שכתב בתחילה ל"ד רק דומיא דנאכלים ובאינם נאכלים אינו אסור רק קנבוס וכו' והר"ן כתב דכל מיני ירקות וכו' ג"כ חייב רק זרעונים א"ח רק בקנבוס וכו' ועיין בכ"מ דאפילו זרעונים הנאכלים אינם אסורים מן התורה רק קנבוס וכו' וכ' דהתוס' והר"ן חולקין על רבינו בירק ואין ראיה מהר"ן כמ"ש ועיין בש"ע והרהמ"ח כתב כאן דרק ה' מיני תבואה וקנבוס ולוף אבל לזרוע ירקות אינו אסור רק מדרבנן נטה מדעת הר"מ וצ"ע שלא הביא דברי הר"מ. והמקיים כלאים עיין בר"מ פ"א וכתבתי לעיל:

סעיף ב

ונוהג בכל אישי ישראל. ורק בא"י כי היא חובת קרקע וזה מצוה התלוי' בארץ ומדרבנן אף בח"ל ובח"ז נכתוב מה שהוא מן התורה ועיין בש"ע. ובעציץ שאינו נקוב מותר מן התורה אף בא"י עיין בר"מ פ"א. וכתב הרהמ"ח דעל הזריעה לחוד אף דלא נשרש חייב מלקות ועיין לעיל במצוה רצ"ח שהארכתי בזה בס"ד ותמצא נחת וא"צ לכפול הדברים ע"ש וידוע דעת הר"מ דקדושה שני' קדשה לע"ל אם כן אף האידנא אסור בא"י מן התורה ולמ"ד דלא קדשה אינו אסור מן התורה והדברים עתיקים:

מצוה תקמט

סעיף א

שנמנענו מלאכול כה"כ וכו'. מבואר בר"מ פ"י מהלכות מאכלות אסורות וז"ל הר"מ שם כה"כ כיצד מין ממיני התבואה וכו' שנזרעו עם הגפן בין וכו' שזרע עכו"ם או עלו מאליהם בין שנטע הגפן וכו' שניהם אסורים באכילה ובהנא' שנא' פן תקדש וכו' נר' מדבריו ניהו לענין חיוב זריעה של כה"כ צריך חטה ושעורה וחרצן היינו ג' מינים וגם במפ"י מכל מקום לענין לאו דאכילת כה"כ עוברים אף במין אחד גם אפילו בלא מפ"י רק אם לא הרחיק כדינא ועיין בה' כלאים פ"ה הלכה זיי"ן דכן דעת הר"נ בדברי רבינו דלענין איסור הפירות אסור אף במין אחד וגם שלא במפ"י והר"נ דעתו נהי דל"צ במפ"י לענין איסור הפירות מכל מקום בעינן שני מינים לבד מגפן. ועיין בכ"מ ועיין בסוף פ"ח שכ' שלא במפ"י ניהו דאין לוקין על הזריעה איסור תורה יש והפירות נאסרין ולוקין עיין כאן במאכלות אסורות בלחם משנה ובטור. הכלל נראה דהזריעה ואיסור הפירות יכול להיות דלא שייכים אהדדי דזה לאו בפ"ע וזה לאו בפ"ע אם כן יכול להיות אף אם נאמר דאין איסור תורה בזריעה באיזה צד היינו או במין אחד או שלא במפ"י מכל מקום הפירות נאסרין ולוקין עליהם עיין בכל המקומות ולא ראיתי להאריך עתה בזה ובעזהש"י יבואר עוד במהדו"ב. ואין אוסר דבר שא"ש וכן אפילו שלו צריך לרצונו ע' דינים אלו בר"מ ובש"ע ולהאריך בפי' הדינים צריך חיבור מיוחד. והזריעה נאסרה בהשרשה וקודש שנשרש הוי כמאן דמנחא בכדא אף דעבר על הלאו דזריעה כמ"ש לעיל מכל מקום אינו נאסר ומבואר בפסחים ובכ"מ. ואם היתה זרוע מעיקרא וסמך מין אחר אינו נאסר רק בהוסיף מאתים דבפחות מזה בטל. והנה אף דמבואר בש"ס דילפי' מקרא המלאה וכו' דזרוע ובא וכו' הוסיף מאתים ל"ד דשיעור זה של מאתים הוא רק מדרבנן ואסמכוה אקרא והרב המחבר שכ' מפי הקבלה ל"ד דהוא אסמכתא עיין בר"מ

פט"ו מהמ"א וז"פ. ומ"ש אם היה זרוע מכבר וזרע מין אחר אינו אסור רק בהוסיף ל"ד רק מין זה אסור ג"כ בנשרש רק המין שנשרש כבר אינו אסור רק בהוסיף וכן אם היה התבואה והגפן גדלו כבר נאסרו בהוספה כיון דכבר נשרשו בהיתר ועיין בר"מ בהל' כלאים פ"ה הט"ו ועיין במשנה ובר"מ ובש"ע דהתבואה משתשרש והענבים כפול הלבן היינו אם זרע תבואה בכרם והענבים לא נעשו כפול הלבן אין התבואה והגפן נאסרו' אבל אם זרע חטה ושעורה וחרצן במפ"י בודאי בעת השרשה נאסרו כולם ע"ש וז"פ. ועיין בר"ש סוף פ"ז מבואר כן להדיא ע"ש שהאריך ואיני רוצה להאריך עוד כי רחבים מני ים וצריך חיבור מיוחד. ועי' בתוספות ב"ק דף ק' ע"ב בד"ה אומר וכו' למה בהוסיף מאתים אסור ולא אמרינן קמא קמא בטל כיון דהוא בלא הפסק ל"א קמא קמא בטיל אבל אם היה הפסק בנתים כגון מחיצת הכרם שנפרצה ולא הוסיף מאתים גדרה ונפרצה עוד והוסיף אמרינן קמא קמא בטיל ע"ש והוא ענין ארוך אין כאן מקומו ומכל מקום אני לך. ולפמ"ש אף בהוסיף מאתים הוא רק איסור דרבנן אם כן א"ח מלקות רק בהוסיף מחצה דאין רוב נגד האיסור וגם צריך לאכול שני זתים דיש בהם זית של איסור וקמא קמא לא בטל מן התורה ג"כ עיי' בתוס' שם ובאתי רק לעורר. והאוכל כזית מכלאי הכרם בין מן הירק והתבואה או מן הענבים לוקה ושניהם מצטרפים זה עם זה והכסף משנה לא הראה מקום ד"ז דשניהם מצטרפים זה לזה והר"מ למד דין זה מבב"ח עיי' פ"ט כאן דהוי מש"א ה"נ. ועל המשקה היוצא אין לוקין חוץ מן היין שלוקין עיי' ס"פ יו"ד כאן ועיין בלחם משנה באריכות וג"כ נראה דיין ג"כ בכזית וכבר הארכתי לעיל בלאו דדם ע"ש וא"צ לכפול. וכל איסורים שבתורה אין לוקין עליהם אלא כדרך הנאתן חוץ מבב"ח וכה"כ דלוקין אף שלכדה"נ עיין בר"מ כאן פי"ד וכבר בא בחיבורינו. וח"ש אסור מן התורה ולכל ענינים ככל איסורי מאכל ואין להאריך. וכתב הרהמ"ח ועובר ע"ז ואכל או נהנה חייב מלקות מבואר דעל הנאה לחוד בלא אכילה חייב מלקות ג"כ וצ"ע עיין פ"ח מהלכו' מ"א ועיין במנ"ל פ"ה מה' יסודה"ת שהאריך בזה אם לוקין על הנאה לחוד אף בבב"ח וכה"כ ועיין בדברי הרהמ"ח במצוה קי"ג וצ"ע וכבר דברנו מענינים אלו בח"ז והדברים עתיקים ואין כאן מקומו להאריך.

סעיף ב

ונוהג איסור זה מן התורה בכה"כ של א"י. ונוהג בכל אישי ישראל והרי הוא ככל הלאוין לענין כל הדינים וכה"כ מן הנשרפין ומצוה לשרוף ויין שא"י לשרוף נקבר ואפרן מותר כי נשרפים אפרן מותר עיין בתמורה ובר"מ והדברים עתיקים ולענין איזה דברים אמרינן כתותי מיכתת שיעורא אין כאן מקומו והדברים ארוכים. ואם עובר באוכל כה"כ ג"כ

מלאו לא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך ע' בסוגיא בחולין דף קט"ו ומכל מקום אני לך:

מצוה תקנ

סעיף א

שלא לחרוש בשור ובחמור יחדיו וכו' וע"ז נאמר לא תחרוש בשור וחמור יחדיו וכו'. מבואר בר"מ פ"ט מה' כלאים ובטור ובש"ע יו"ד סי' רצ"ז. דעת הר"מ והרב המחבר דלאו זה הוא רק במין אחד טהור ואחד טמא כמו שור וחמור אבל אם שניהם טהורים או שניהם טמאים אף על פי שהם כלאים בהרבעה אינם כלאים בלאו הזה לענין חרישה והנהגה רק מדרבנן ומה"ת אין איסור רק בטהורה וטמאה והרא"ש בהלכות כלאים חלק עליו דנוהג בכל שני מינין אפילו טהורה בטהורה וטמאה בטמאה ע"ש שמביא ראיות לזה. ובתשובת הרא"ש כלל ב' הקשה להרשב"א קושיא עצומה על הר"מ מחולין דע"ט דמבואר שם דר"א א"ל לשמעי' אי מעיילת לי כודנייתא בריספק עיין הנך דדמי להדדי וכו' ואמרינן ש"מ דס"ל סימנין דאורייתא ע' רש"י דאי סימנין דרבנן האיך נוכל לסמוך באיסור על סימנין ואי טמאה עם טמאה ליכא אלא איסור דרבנן שפיר יכול לסמוך על סימנין אף שהוא דרבנן כיון שהאיסור רק מדרבנן ולא זכינו לתשובתו ועיין בסמ"ג שמביא ראיה לדעת הר"מ והטור סותם כהרא"ש דבכ"ע עובר בלאו ע"ש. ולשיטות אלו דגם טהורים וכו' ולדות כלאים אם מותרים כדינם לענין הרבעה כך לענין הנהגה עי' בש"ע וע' לעיל במצוה רמ"ד ותלמד לכאן. וקצת צ"ע בר"מ בפרקין ובדברי הרהמ"ח כאן דהר"מ כתב כל העושה מלאכה בשני מיני בהמה או חיה כו' וחשב כגון עז עם צבי וכו' שחיה בכלל בהמה וכו' ובאמת עיין בס"פ הפרה דה"ה בעופות שייך כלאים ובר"מ לפ"ז כתב גבי הרבעה אחד העופות ואפילו מין חיה שבים וכאן לא כתב זה ואדרבה אפילו דגי הים נוהג לאו זה דל"ש בהרבעה עיין בתוס' בסוגיא שם ע"כ ז"ב דנוהג בכל ואפילו בעופות ודגי הים וסמכו על מ"ש לעיל ומכל מקום צ"ע. המנהיג בעז ובשיבוטא היינו איזה דבר מיבשה עם איזה דבר מים הוא אבעיא בש"ס שם כיון דזה לא נחית וזה לא סליק ליבשה לאו כלום עביד א"ד מכל מקום הוא מנהיג ולא איפשטא ופוסק הר"מ דהוא ספק ואם עשה פטור ובש"ע אינו מבואר זה. וחייב אם מושכין איזה דבר עיין בש"ע ואפילו הרבה אנשים מנהיגין לוקין כ"א ועיין בש"ע מבואר אפילו הרבה בהמות מין אחד ובהמה אחת שאינה מינה לוקין ולא אמרינן מסייע אין בו ממש עיין בש"ע. והנהיגה בקול ג"כ לוקה עיין בב"מ דף צ"א:

סעיף ב

ונוהג איסור זה בכ"מ ובכל אישי ישראל וב"נ אף שהוא מצווה על הרבעה. עיין בר"מ פ"י מה' מלכים מכל מקום על לאו זה אינו מוזהר. והמנהיג בשור פסולי המוקדשין הארכתי בזה לעיל במצוה רמ"ז ואם כי יעדתי שם לכתוב כאן עוד אך כעת א"י לכתוב ובעזה"י הגומר עלי אכתוב בעת אחר בס"ד עיין בחולין דף ע"ד ע"ב מבואר דבן פקוע אף שהוא כשחוט מכל מקום לענין הנהגת כלאים חייב משום לאו זה דחורש וכו' ועיין שם בתוס' דמכש"כ מפרכסת אפילו ישראל בטהורה מכל מקום חייב משום לאו זה דחורש ע"ש:

מצוה תקנא

סעיף א

שלא נלבש בגד מחובר מצמר ופשתים ועל זה נאמר לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו וכו'. דינים אלו מבוארים בר"מ פ"י מהל' כלאים ובטור ובש"ע מסי' רצ"ח עד סי' ש"ה ומה שמבואר בש"ע אין דרכי להאריך ואכתוב קצת בקיצור. דעת הרבה ראשונים דהלכה כמר זוטרא בנדה דדריש שעטנז שוע טווי ונוז ואינו אסור מן התורה רק בכל הג' הנ"ל ומאי זה שוע טווי ונוז דעת רש"י דבעינן שהצמר והפשתים יהיו נסרקין במסרק כאחד וטווי כאחד ונארג כאחד והתוס' הקשו עליו אם כן כלאים בציצית דשרי רחמנא היכי משכחת לה הלא אין נסרקין ונטוין כאחד ע"ש עוד קושיא והוא בנדה דף ס"א וביבמות דף ד'. ושיטת ר"ת דכל אחד מהמינים צריכים שיהיו שוע כ"א לבד ושזור כ"א לבד ואח"ז בחיבורן אסור מן התורה וזה השיטה של ר"ת מביא הרהמ"ח בתחלת דבריו. עוד מביא הרב המחבר בשם המפרשים דבמלאכה אחת מאלו אסור מן התורה וזה דעת הר"מ כאן ועי' בכ"מ דדעתו בדעת הר"מ דשוע לחוד מן התורה וכן ארוג וטוי אינו מן התורה וע"ש שהאריך ועיין בט"ז סי' ש' שהאריך ודעתו דהר"מ פוסק כר"א דאו שוע וכו' וכן נראה מדעת הרהמ"ח ומכל מקום חלוק קצת עי' בט"ז ואין להאריך במה שהאריכו בו הראשונים והאחרונים עי' בב"י. ואין איסור אלא דרך לבישה וכו' אבל מציעו תחתיו וכו' ובגדים קשים דעת רש"י דבקשים מותר אפילו בהעלאה דאין כלאים כלל בקשים ע' ביומא פ' בא לו כה"ג וכו' והתוס' הקשו עליו מהש"ס דערכין דאמרינן דבכהנים אשתרי כלאים בבגדי כהונה סד"א וכו' והאיך אשתרי והא אמרינן בגדי כהונה קשים הן ודעתו דאסור מן התורה רק הא דמקילין בקשים היינו בדרבנן אבל כלאים מן התורה עוברים מן התורה אף בקשין ועיין בר"ן בביצה ספ"ק שתירץ קושיא של ר"ת דבגדי כהונה קשין

הן רק בכהן הדיוט דאינו כלאים רק האבנט אבל בגדי כה"ג דאיכא חושן ואפוד הם רכים ואישתרי כלאים לגבי כהן גדול וכתב זה בשם הרז"ה וע"ז אמרינן מדאישתרי כלאים ועיין בטור ובש"ע ומ"ש הרהמ"ח ואין להאריך במקום שהאריכו בו ראשונים ואחרונים ומכל מקום אני לך ועיין כאן בב"י סי' ש"א:

סעיף ב

והלובש כלאים ואפילו כ"ה וכו'. מבואר ג"כ בר"מ ועיין בכ"מ דאף בהוציא ראשו וכו' צריך התראה על כל פעם ובדלא הוציא ראשו דלוקין בכדי שהי' אף דהוי לשאב"מ כיון דבתחלה היה מעשה והדברים עתיקים ומובא בח"ז כ"פ ולא הביא הרהמ"ח דין חדש שכתב הר"מ כאן בלאו זה וז"ל בהלכ' ל"א המלביש את חבירו כלאים אם היה הלובש מזיד הלובש לוקה והמלביש עובר משום לפני עור (ואינו לוקה על הלאו דלפ"ע) ואם היה הלובש שוגג והמלביש מזיד המלביש לוקה והלובש פטור עכ"ל בשינוי לשון קצת וכה"ג כ' בפ"ג מה' אבל לגבי ט"ב והבאתי לעיל במצוה רס"ג והרא"ש בתשובותיו להרשב"א תמה על הר"מ מנלן דלאו זה קאי על המלביש ג"כ ומה חילוק בין הלובש מזיד או שוגג בכ"ע אפילו היה הלובש מזיד יתחייב המלביש ועיין בכסף משנה מה שתירץ ועיין בלחם משנה בה"א שם בפ"ג. ויש לחקור אם נאמר כלאים בציצית דחוי' דעשה דוחה הל"ת אי חבירו יכול להלביש בטלית כלאים בציצית אם הלובש ידע שהוא כלאים כיון דאין המלביש עובר רק משום לפ"ע וכאן ל"ש לפ"ע דהלובש אינו עובר רק עושה מצוה אך בא"י אם הוא כלאים אם כן המלביש עובר בלאו ואף דאם אין הלובש עובר ודאי גם המלביש אינו עובר מכל מקום כיון דדחויה היא היינו דעשה דוחה וכו' ואצל המלביש ליכא עשה אם כן למה ידחה הלאו דהלאו הוא עליו ודבר זה דהוא יעבור על ל"ת משום עשה דחבריה אין כאן מקומו אך נ"ל כיון דקיימא לן כ"ה דיוכל לקיים שניהם אין עשה דוחה וכו' אם כן ה"נ כיון דיכול לקיים שיודיע לחבירו אסור להלבישו רק אם יודיע לחבירו וכתבתי בקיצור והמבין יבין. וגם אפשר מכל מקום כיון דיכול הלובש ללבשו אף דדחוי' מכל מקום אין המלביש עובר ובאתי רק לעורר. ונוהג לאו זה בכל אישי ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן וע' לעיל במצוה רס"ג שנסתפקתי דידוע דאסור להלביש לחרש שוטה וקטן מטעם לא תאכלנו וכו' דאסור ליתן לקטן דבר איסור בידים אך אין לוקין אך כאן כיון דהקטן אינו בר דעת והו"ל שוגג חייב מטעם מלביש והקטן בן מצות הוא רק דאינו ב"ד. או אפשר דאינו בן מצות כלל אם כן אינו חייב עליו הגדול מטעם מלביש כיון דאין הלובש מצווה עיין לעיל ותלמד לכאן. ואפשר דהוי כמו מקיף הקטן דחייב עיין פי"א בה' עכו"ם ועיין במכות דף כ' דרבא סובר דמקיף לעצמו

לוקה שתים משום מקיף ומשום ניקף אם כן ה"נ לובש חייב משום לובש ומשום מלביש אך באמת ל"מ לחייבו שתים דבידע אינו חייב משום מלביש ובלא ידע א"ח כלל. ועיין בש"ע לענין דבר שאינו מתכוין בכלאים ועיין בר"ן פ' גה"נ שכתב אף על פי דהוי פ"ר מכל מקום בהנאה אף על פי דהוי פ"ר שרי ע"כ מוכרי כסות וכו' אף על פי שנהנה ומכל מקום אני לך. ואם הלביש לחבירו כלאים והתרו בו בכ"פ בכדי שיוכל ללבוש ולפשוט אפשר גם כן חייב על כ"פ כמו בלובש דמה לי לובש או מלביש דשניהם נכללו בלאו זה אך אם הלביש ואח"כ הודיע אותו והוא לבוש עדיין בודאי פטור המלביש כיון שחבירו מזיד כמו בתחלת הלבישה לדעת הר"מ כנ"פ:

מצוה תקנב

סעיף א

שנצטוינו לקנות האשה בא' מג' דרכים וכו'. דינים אלו מבוארים בר"מ ובטור ובש"ע אהע"ז בהלכות קידושין ולכתוב כאן אפילו כטיפה מן הים בדינים אלו צריך חיבור מיוחד מכל מקום אכתוב קצת להגיה בדברי הרהמ"ח. מ"ש הרהמ"ח:

סעיף ב

שאדם עושה שליח וכן שליח אפילו כמה אם צוה המקדש בזה וכו'. ע' בסי' ל"ה דמבוארים שם שיטות אלו ולא נזכר ציווי המשלח ועיין בסי' קמ"א דעכ"פ בחלה או נאנס א"צ ציווי המשלח ועיין בב"ש סי' קמ"א דאפילו בלא אונס א"צ ציווי המשלח רק אם גילה דעתו שאינו מקפיד די ע"ש. ובאשה שעושה שליח לקבלה נראה מדברי הרב המחבר דאין שליח עושה שליח וכן פסקינן בסי' ל"ו ועיין בסי' קמ"א דיש סוברים דבצווי המשלח אפילו ש"ק עושה שליח ע"ש. ומ"ש:

סעיף ג

והאב זוכה בקידושי בתו קטנה ויכול לקדשה וכו' אפילו בע"כ וכו'. לאו דוקא קטנה ה"ה נערה לאפוקי בוגרת וזה מבואר בש"ע א"צ להאריך ע' בסי' ל"ז. ומ"ש חמץ בשעה ו' היינו חמץ דאורייתא ושעות דרבנן ע' בסי' כ"ח סעיף כ"א שיטות אלו וע"ש שיטת הרמב"ן. ומ"ש:

סעיף ד

שהרוצה לשמור בתו גדולה וכו' שתאסור על נפשה וכו'. מובא ד"ז בסי' כ"ח בשם הרשב"א ועיין בתשו' הרשב"א דלא אמרינן הואיל ובעי מיתשל וכו' ע"ש וכתב אם איתשלה אח"כ לא הוי קדושין כיון דבשעת קבלה היה אסור בהנאה ע"ש הטעם ואפשר

עוד לומר דכ"ז שלא נשאלה היא בחזקת שלא תשאל כמ"ש התוס' בגיטין בפ' השולח גבי נזיר אם כן אפילו נשאלה אח"כ על כל פנים הוי מקדש בלא עדים דאצל העדים לא הי' קדושין והיתה בחזקת שלא תשאל ואין להאריך וע"ש ברמ"א דבקידושי שטר מקודשת אם כן קצ"ע מה הועילו בתקנתן וע"ש בח"מ ובב"ש. ומ"ש הרב המחבר שקדושין תופסין בח"ל וכו' חוץ מיבמה לשוק אף על פי דח"ל הם נסתפק לחז"ל אם קידושין תופסין בה ורק מקודשת מס' עיין בר"מ פ"ד. וח"ש וחב"ח דאינו חייב מיתה משום א"א רק באשם ואם קידש אחר ע' בב"ש דדעתו דאין תופסין קדושין אחרים אף על פי שהם רק ח"ע ולאוים ועיין באחרונים שהאריכו בזה ואין כאן מקומו רק באתי להזכיר. ואם עבר וכו' בטל עשה כ"ה דעת הר"מ בפ"א מהלכות אישות ע' בהה"מ ובכ"מ ובלחם משנה שם חוץ הלאו יבואר לקמן בס"ד:

מצוה תקנד

סעיף א

שנמנע מוציא שם רע וכו'. דינים אלו של מש"ר הן אם הדברים אמת דיני ח"מ והן אם הדברים שקר דיני קנס ומלקות ולו תהיה מבוארים בר"מ פ"ג מהלכות נערה בתולה ובפ"ג מהלכות איסורי ביאה ושם מבוארים ג"כ דין נערה המאורסה שזינתה לענין חיוב מיתה בלא הוצאת ש"ר ונכתוב בקיצור כדרכי בס"ד אף שבלאו דלא תנאף לעיל כתבתי קצת מכל מקום אין מדרש בלא חידוש אכתוב עוד בזה בס"ד נערה המאורסה והיא בתולה ונתקדשה ע"י אביה או ע"י עצמה אם אין לה אב והיא בבית אביה פרט לניסת וגם לא מסר האב לשלוחי הבעל ופרט לבוגרת אין צריך להאריך עיין בר"מ וזינתה היא והבועל בסקילה וגם אפילו היא בת כהן בסקילה כי סקילה חמורה וקטנה מאורסה ודוקא ע"י אביה כי בלא אביה אינה מתקדשת מן התורה כידוע וזינתה היא פטורה כי אינה בת עונשין רק הבועל חייב סקילה וגם חייבים כרת בלא התרו בה וקרבן בשוגג וא"צ לכתוב בזה כאן כי הדברים ידועים וכתבתי בח"ז ורק אכתוב מה שנתחדש לי בס"ד. והנה כל חייבי מיתות וגם חייבי סקילה אין מצוה בתורה להורגן באיזה מקום קבוע רק הב"ד דנין אותם אם יצא חייב הורגין אותו אצל הב"ד רחוק מן הב"ד עיין בר"מ פי"ב מהלכות סנהדרין סוף הל' ג'. אך עובד עכו"ם אין סוקלין אותו שם היינו שמצוה לסוקלו בעיר שעבד בה ודבר זה ילפינן מקרא ומבואר בר"מ פט"ו מה' סנהדרין ולא נדבר מזה עתה כי אין כאן מקומו רק בדיני נערה המאורסה ובדיני מש"ר ג"כ יש מקומות שציותה התורה להרגן והר"מ אינו מביאו בפט"ו מה' סנהדרין כי סמך על מ"ש בפ"ז כאן

בפ"ג מהא"ב. וז"ל הר"מ כאן הלכה ט' והיכן סוקלין נערה המאורסה שזנתה אם זינתה בבית אביה אף על פי שלא העידו העדים עליה אלא אחר שבאה לבית חמיה ונישאת ה"ז נסקלת על פתח בית אביה וכו' והנה כלל כאן הר"מ שני דינים מל' אף על פי שכתב לא מבעיא אם זינתה בבית אביה ובאו עדים עוד בבית אביה בודאי נסקלת על פתח בית אב אלא אפילו אם לא באו עדים שזנתה בב"א רק לאחר שניסת מכל מקום סוקלין אותה על פתח ב"א עוד כתב זינתה בבית חמיה קודם שימסור אותה האב (היינו דלאחר מסירת האב איהי בסקילה כמ"ש קודם לזה) אף על פי שהעידו עליה העדים אחר שחזרה לב"א ה"ז נסקלת על פתח שער העיר ההוא (היינו בעיר שסרחה עיי' בתוס' בכתובות דף מ"ה ע"ב בד"ה סוקלין וכו') וכלל גם כן שני דינים אחד ל"מ אם העדים העידו ועדיין בב"ח נסקלת בפתח שער העיר אלא אף על פי שחזרה לב"א ואח"כ באו העדים גם כן נסקלת בפתח שער העיר ההוא. ובש"ס דכתובות מ"ה מבואר שם תני שילא ג' מדות בנערה באו לה עדים בבית חמיה שזנתה בבית אביה היינו לאחר שניסת סוקלין אותה על פתח ב"א כלומר וכו' ופרש"י דהכי כתיב והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה וכו' והאי כשניסת דהא במוציא שם רע כתיב וכו' ואין ז"ל ממש באו לה עדים בבית אביה שזנתה בב"א סוקלין אותה על פתח שער ההוא. ופרש"י דכתיב אח"כ כי יהיה נערה בתולה מאורסה וכו' והוצאתם וכו' אל שער העיר ההוא וכו' ולא מצינו חולק על שילא והפסוקים מוכיחים כן. ובגמ' שם ע"ב ת"ר נערה המאורסה שזנתה סוקלין אותה על פב"א וכו' נראה מדסתם איירי שבאו עדים בב"א שזנתה בב"א ומכל מקום סוקלין אותה על פב"א אך רש"י בד"ה על פב"א פי' אם באו עדים משניסת היינו כשילא וכן מוכח מגמרא כרש"י דאמרינן אם אין לה פב"א סוקלין על פתח שער העיר ההוא ואמרי' מנלן וכו' יליף פתח פתח כו' ופתח במש"ר כתיב היינו באו עדים אחר שניסת ע"ש וגם בבאו עדים בב"א שזנתה בב"א בהדיא כתיב והוצאתם וגו' אל שער העיר ההוא. והנה הר"מ פוסק הן בבאו עדים בב"ח שזינתה בב"א והן בבאו עדים בב"א שזנתה בב"א נסקלת על פב"א הוא לא כשילא וגם פשט הכתוב מוכח כשילא כמ"ש בשם רש"י. אך הרב המגיד מביא דהר"מ היה לו גירסא אחרת בברייתא דשילא היינו באו לה עדים בב"ח שזנתה בב"א נסקלת על פתח ב"א כלו' וכו' באו לה עדים שזינתה בב"ח וכו' נסקלת על פתח שער העיר ההוא והכל תלוי בזנות אם זינתה בב"א בכ"ע על פב"א ובב"ח על פתח שער העיר ההוא וא"כ לגירסא זו הפרשה ראשונה אף דמיירי לאחר הנשואין מכל מקום קודם הנשואין ג"כ מיירי והפרשה השניה מיירי דהזנות הי' בב"ח אף דאינו מפורש מכל מקום שילא הי' לו בקבלה דמיירי בכה"ג והברייתא מסייע ליה דת"ר נערה המאורסה

שזנתה נסקלת על פב"א וסתם נראה דבכ"ע כיון שהזנות היה בב"א נסקלת על פב"א ורש"י צריך ליישב ולגירסא זו ניחא. שוב מצאתי בס' שיטה מקובצת בסוגיא זו דמביא גירסת הראב"ד גם כן כסברא זו ופי' כן דהפרשה ראשונה מיירי בב"א בכ"ע ופרשה שניה מיירי בב"ח קודם שנמסרה ע"ש. וע"ש שמביא עוד גירסא בר"מ ומביא דברי הרב המגיד ג"כ ע"ש.

ומבואר בגמרא שם דף מ"ה ע"ב דנערה המאורסה סוקלין אותה על פב"א אם אין לה פב"א סוקלין אותה על פתח שער העיר ההוא וילפינן שם מפתח פתח וכו' על כל פנים לגירסת הר"מ דפרשה ראשונה מיירי בכ"ע בזינתה בב"א מכל מקום אם אין לה פב"א סוקלין אותה על פתח השער העיר ההוא ואין חולק ע"ז. וז"ל הר"מ כאן סוף הלכה י"א וכל מי שמצוה לסקול אותה על פב"א אם לא היה לה פתח ב"א וכו' ה"ז נסקלת בבית הסקילה לא נאמר פב"א אלא למצוה עכ"ל וצריך עיון גדול אמאי לא כתב דסוקלין אותה על פתח שער ההוא דמפורש בגמ' להדיא ואיך פוסק דנסקלת בבית הסקילה ולא עמדו בזה נושאי כליו וצ"ע רב בזה. והנה במשנה שם דף מ"ד מבואר דנערה המאורסה שהיתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה היא בסקילה אך אין לה פב"א כי אין לה אב ואין מבואר האיך סוקלין כי המשנה לא מיירי מזה כמבואר אח"כ אין לה אב וכו' ואינו מבואר האיך סוקלין אך בש"ס דף מ"ה ע"ב דמבואר דאם אין לה אב או פתח ב"א סוקלין על פתח שער העיר אם כן בהורתה שלא בקדושה נמי וכ"כ הר"מ כאן בתחלת הלכה י"א וז"ל היתה הורתה שלא בקדושה וכו' נסקלת על פתח שער העיר ההוא ובודאי מקור ד"ז מהש"ס שכתבתי אם כן בודאי תמוהים דברי הר"מ שכתב אח"כ אם אין לה פתח ב"א וכו' סוקלין בבה"ס ומ"ש מהורתה וכו' דנסקלת על פתח שער העיר אדרבא דין זה מפורש בגמרא אם אין לה פתח ב"א וכו' והורתה וכו' אין מפורש אך היא היא דטעם שוה דאין לה אב אבל הר"מ דמחלק בין שני הדינים צריך עיון גדול. שוב ראיתי בס' הפלאה שהקשה מ"ש ולא עיינתי בדבריו ומכל מקום אני לך. עוד מבואר בר"מ דכל מי שמצותה לסקול על שער העיר ההוא אם יש בעיר ההוא רובה עכו"ם סוקלין אותה על פתח ב"ד וכ"כ הר"מ פט"ו מהל' סנהדרין גבי עובד עכו"ם דגם כן נסקל על פתח שער העיר אם רובה עכו"ם נסקל על פתח ב"ד וסתם הדברים נראה דס"ל דגזה"כ כך הוא ונהרג בתוך המחנה וסמוך לב"ד לא כשאר הנסקלין דמוציאין חוץ לג' מחנות וכן דעת התוס' בסנהדרין דף מ"ב ע"ב בד"ה כי היכי וכו' דגזרת הכתוב היא אך התוס' כאן בכתובות בד"ה על וכו' בדף מ"ה ע"ב אין דעתם כן ודבריהם סותרים למ"ש בסנהדרין וגם דבריהם כאן צ"ע ואיני רוצה להאריך. אך דעת הר"מ כמ"ש. ואני תמה דבתורה

מבואר כאן בפרשה ראשונה דין מוציא שם רע וכתיב והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה וכו' מבואר דד"ז אינו אלא על הנערה אבל הבועל נסקל בבה"ס ככל ח"מ כיון דלא כתיב ואח"ז בפרשה השנית גבי נערה המאורסה מפורש בכתוב והוצאתם את שניהם אל שער העיר ההוא וכו' מבואר להדיא דגם הבועל בד"ז בשער העיר והן לגירסת רש"י בתני שילא או לגירסת הר"מ על כל פנים בדין פרשה זו גם הבועל דינו כהנערה דמפורש בפסוק להדיא ובכל הסוגיא כאן נקיט נערה סוקלין אותה וכו' ע' בסוגיא ולא נזכר דין הבועל כלל דג"כ נידון בפתח שער ההוא ואין עולה על רעיוני דד"ז יהי' מוזכר בש"ס. אך בעניי איני בקי בש"ס אפשר הוא מוזכר באיזה מקום אך על הר"מ דהוא פוסק והיה צריך לפרש ד"ז וכאן אינו כותב רק דיני נערה ואינו מזכיר הבועל כלל ובפט"ו מה' סנהדרין כ' הדינים וכ' דעובד עכו"ם יש לו דין אחר דסוקלין אותו וכו' ונהי דבדיני נערה סמך על מ"ש כאן מכל מקום למה לא הזכיר דגם בועל נערה המאורסה נידון על פתח שער העיר וכו' וגם כאן לא הזכיר זה רק בנערה מיירי כאן ולמה השמיט זה וצריך עיון גדול. עוד מבואר בר"מ דאם באו עדים אחר שבגרה או אחר שנבעלה לבעלה והעידו שזנתה בעודה נערה בב"א ה"ז נסקלת בבה"ס והראב"ד השיג ע"ז דקיימא לן דנסקלת על פב"א ע"ש ואין להאריך בזה עי' בש"מ. והנה בדינים אלו שכתבנו אין חילוק בין הי' ע"י הוצאת ש"ר או לא וכן הר"מ כ' סתם דינים אלו והם בכ"ע ועיין בס' ש"מ. ודעת הר"מ כאן אף דכל נערה המאורסה אם זינתה לאחר שנכנסה לחופה אינה בסקילה רק בחנק מכל מקום אם הי' ע"י הוצאת ש"ר שהוציא עליה ומביא עדים שזנתה לאחר החופה ה"ז בסקילה וזה דין חדש במש"ר דגזה"כ כ"ה וכ"ה דעת הרשב"ם מובא בתוס' זו דתני שילא אך הרבה ראשונים חולקים ע"ז ומכללם הראב"ד עי' בהשגות והדברים ארוכים. ואם היתה הורתה ולידתה שלא בקדושה ונתגיירה או נשתחררה פחות מבת ג' שנים ויום א' אף על פי שהיא בתולה בודאי כיון דהיתה פחות מבת ג"ש וי"א מכל מקום גזה"כ דאינה בסקילה רק בחנק והורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה מרבינן בש"ס דהיא בסקילה אך א"צ פתח ב"א דאין לה אב כמ"ש לעיל.

ועתה נכתוב דין מצוה זו באם הדבר שקר הדינים כ"ה אם בא הבעל לב"ד אחר שבעל הנערה כדרכה דוקא ואומר בעלתי ולא מצאתי בתולים ונודע לו והרי יש עדים שזנתה תחתיו אחר האירוסין ודוקא דהעדים אומרים שנבעלה כדרכה ובא האב והביא עדים והזימו עדי הבעל חייב הבעל מלקות מגזה"כ דכתיב ויסרו אותו וגם צריך ליתן קנס מאה כסף לאבי הנערה אף דבכ"מ אין לוקין ומשלם כאן גזה"כ דלוקה ומשלם וגם תהיה לו לאשה לא יוכל לשלחה ואם מגרשה עובר בלאו רק ניתק לעשה ואין לוקין אך אם

לא קיים העשה כגון שנתקדשה וכו' או שהי' כהן לוקה וכו' ואזהרה ע"ז מלא תלך רכיל וכו' היינו מלקות הראשונה באם היה הדבר שקר אף דהוי לאו שאב"מ גזה"כ הוא דלוקין דכתיב ויסרו וכו' ובודאי צריך התראה ככל חייבי לאוין. וכבר כתבנו בח"ז דגם לאו בדיבור צריך התראה עיין בר"מ גבי מגדף וגבי עדים זוממים בר"מ פ"ב מה' עדות ובראב"ד שם. ונראה פשוט באם לא התרו בו דאין לוקין אותו מכל מקום משלם קנס וגם לו תהיה לאשה דבאמת חייב מלקות רק דלא התרו בו ופשוט. ודוקא אם היא נערה אבל אם בשעת הוצאת שם רע היא בוגרת אף דאם היה אמת נסקלת מכל מקום בנמצא שקר אין לוקין ואינו משלם קנס דגזה"כ כ"ה וכל היכי דאינו חייב מלקות ותשלומין אינו גם כן בעשה דולו תהיה וכו' ובל"ת דלא יוכל כן מבואר בר"מ. וכן המוציא ש"ר על הקטנה ואפילו היא עתה נערה אך העדים מעידים שזנתה בקטנותה כיון דל"ש אם אמת הדבר וסקלוה וכו' בנמצא שקר א"ח מלקות וקנס ע' בגמ' וכן דוקא אם אמר לעדים בואו והעידו אבל אם באו בעצמם והוזמו א"ח מלקות וקנס אף דלענין סקילה אין נ"מ בזה. והמוציא ש"ר על יתומה ג"כ חייב במלקות וקנס והקנס לעצמה ואם היתה גיורת או משוחררת אפילו נתגיירו ונשתחררו פחות מבת ג"ש וי"א דעדיין בתולה וכן אפילו אם היתה לידתה בקדושה כיון דהיתה הורתה שלא בקדושה אף דחייבת סקילה כמ"ש לעיל מכל מקום פטור ממלקות וקנס דגזה"כ דוקא בישראל וכבר כתבתי דהר"מ כתב כל היכי דפטור ממלקות וקנס א"ח ג"כ בעשה דולו תהיה וכו' ואם רצה לגרשה מגרשה. וכבר הבאתי בח"ז כ"פ דמשכחת לה חציה שפחה וחצי' ב"ח דחלק הב"ח היא ישראלית גמורה כגון ישראל הבא על ח"ש וחב"ח והוליד בת מצד חלק השפחות היא חציה שפחה דקיימא לן ישראל הבא על השפחה וולדה כמותה ומצד חלק ב"ח מתיחס אחר האב והיא בחלק הב"ח בתו והישראל הוא אביה א"צ לכפול הדברים אם כן האיך הדין בח"ש וחב"ח כה"ג וגם נשתחרר חלק השפחות פחות מג' שנים וי"א וזנתה בנערותה שהיתה מאורסה דבנשתחררה קי"ל דהיא בחנק דבישראל כתיב מכל מקום כאן כיון דחצי' ישראלית גמורה אפשר דמקרי עשתה נבלה בישראל אך מסתברא כיון דהחצי אינה בישראל ואינה חייבת רק חנק א"א לידון אותה במיתה חמורה בסקילה רק בחנק. אך זה נ"ל אם נשתחררה בעודה במעי האם דהוי לידתה בקדושה דחייבת סקילה אפילו בשפחה גמורה כמ"ש רק אין לה פב"א היינו דאין לה אב כיון דהי' הורתה שלא בקדושה אבל בכה"ג דיש לה אב על החצי ישראלית מאי איכפת לן לקיים המצוה דגם על חלק השני לא איכפת באיזה מקום ע"כ נ"ל דודאי מקיימין המצוה בפתח ב"א. ואני מסופק דאפשר בנמצא שקר חייב מלקות כיון דחצי' היא ישראלית גמורה וגם קנס או

אפשר חצי קנס כמו שמבואר בגיטין לענין ח"ק וח"כ וגם לו תהיה לאשה. או אפשר כיון דבתולת ישראל כתיב צריך להיות בתולת ישראל וצ"ע ובאתי רק לעורר. קידש נערה וגירשה וחזר וקידשה והוציא עליה ש"ר ומביא עדים שזנתה תחתיו בקדושין הראשונים ונמצאו זוממין ה"ז פטור וכן אם יבם מש"ר על נשואי אחיו ג"כ פטור והדין של יבם נפשט בגמ' דפטור אך הדין הראשון הוא אבעיא דלא איפשטא ופוסק רבינו לקולא דפטור דספק מלקות לקולא וכן ספק ממון לקולא כ"כ הכסף משנה וצ"ע למה לא כ' הר"ם דאם תפס האב או היא אין מוציאין מהם דהר"מ סובר גם בספק קנס אם תפס לא מפקינן מיני' עיין בר"מ פ"ב מהל' גניבה הלכה י"ב ובראב"ד ובהה"מ והדברים עתיקים ומובא כ"פ בח"ז וצ"ע. והר"מ סיים בהל' זו וכל הפטור אם רצה לגרש יגרש והקשה המנ"ל נהי דפטור ממלקות וממון מחמת ספק מכל מקום המ"ע דלו תהי' וגו' ולאו דלא יוכל וגו' האיך יוכל לגרשה מספק הלא ספק תורה לחומרא והניח בצ"ע עיי' בדבריו. ואפשר לומר דהנה יבואר לקמן בס"ד דהאחרונים הקשו כיון דמש"ר צ"ל שיודע שזנתה תחתיו כמבואר כאן בר"מ הלכ' י"א וגם אם אומר לא מצאתי בתולים אפילו אם אינו אומר שזינתה תחתיו אסורה על הבעל באשת כהן או נתקדשה פחותה מג"ש וי"א כידוע והאיך כתבה התורה במש"ר בכ"ע ולו תהיה לאשה לא יוכל וכו' הא קי"ל אם נמצא בה דבר זימה וכו' ה"ז יגרשנה כמבואר בר"מ כאן הלכה ה' והא שויא אנפשיה חד"א ומבואר לקמן מה שתירצו. על כל פנים בספק כגון כאן היאך יוכל להחמיר מספק דלו תהי' וכו' דבאמת אסור בה דשוי' אנפשי' חד"א ומספק עשה אינו יכול לדחות איסור תורה ודאי אם כן ל"ק קושית המנ"ל דספק תורה לחומרא דאדרבה אסור. אך איפכא קשיא על הר"מ איך כ' כאן ואם רצה לגרש יגרש נראה דברצונו תליא מלתא אם רוצה מחזיקה והלא מחויב לגרשה כמ"ש בהלכה ה' נמצא בה וכו' יגרשנה בגט היינו שאסור להיות עמה וגם מדכתב וכל הפטור וכו' נראה אף בודאי כגון גיורת דפטור בודאי מקנס וממלקות ברצונו תליא מלתא אם רצה תהיה לו לאשה הא כיון דאין מצוה בדבר אם כן אסורה לו כי שוויא אנפשיה חד"א והיכי דאיכא מצוה תירצו האחרונים כמבואר לקמן בס"ד אבל היכי דאין מצוה אסורה וצ"ע. ונ"ל אף על פי דאם הוציא ש"ר על בוגרת שזנתה בנערותה דאם אמת הדבר חייבת סקילה ומכל מקום פטור ממלקות ומקנס כמבואר כאן בר"מ מכל מקום לדין החדש שכתב הר"מ בפ"ג מהא"ב דמש"ר דזינתה אף לאחר החופה היא בסקילה וכ"ה שיטת הרשב"ם בתוס' בסוגיא זו ה"ה בנמצא שקר שהביא עדים שזנתה אחר החופה והוזמו חייב מלקות וקנס וחייב בעשה דלו תהיה וכו' דלשיטה זו מבואר כן בפסוק אם כן כל הפרשה מיירי בכה"ג גם כן ודוקא בוגרת דאיתרבי לסקילה מהנערה

וכו' אבל לא לענין מלקות וקנס ע' בגמרא אבל לאחר החופה לשיטה זו חייב מלקות וקנס ג"כ אף על פי שהר"מ בהלכות א"ב הלכה ו' כתב כיצד הוצאת ש"ר וכו' ונודע לו שזנתה אחר אירוסין וכו' סמך על מ"ש בפ"ג מהא"ב ע' בתוס'. כ"נ ומכל מקום לא עיינתי היטב בדבר ובס"ד במהדו"ב אברר הדבר וכעת באתי רק להזכיר. והנה נתפרסם קושית האחרונים האיך גזרה תורה במוציא ש"ר לו תהיה לאשה וגו' הא קיי"ל נמצא בה דבר זימה או ח"ל וכו' מגרשה דלו תהיה לאשה אשה הראוי' לו ואין עשה דוחה הל"ת כיון דאי אמרה לא בעינא וכו' כמבואר בר"מ כאן הלכה ה'. והנה מבואר כאן בר"ם דכולה הוצאת ש"ר דאומר בעלתי ולא מצאתי לה בתולים ונודע לי שזנתה תחתי וכו' ואלו הן עדי וכו' ובהלכה י"א כתב אם אמר לא מצאתי' בתולה ולא אמר שזנתה תחתיו וכו' פטור על כל פנים הן שיודע שזנתה תחתיו הן מחמת שלא מצא לה בתולים אפילו בלא העדים שמביא מכל מקום באשת כהן אסורה לו או בקידשה פחות מבת ג' שנים וי"א כמבואר בסוגיא בכתובות דף ט' אם כן בהוזמו העדים נהי דלוקין אותו ומשלם קנס אבל האיך תהיה לו לאשה הא שוויא אנפשיה חד"א כידוע והודאתו יותר מק' עדים אם כן האיך תהיה לו לאשה ומבואר כאן בר"מ אם היה אשת כהן וגירשה לוקין דביטל העשה האיך יכול לדור עמה בא"כ דהוי חד ספק ושויא אנפשיה חד"א. וראיתי בס' יהושע בפסקים וכתבים סי' תפ"ט שמביא קושיא זו ותירץ בשם הגאון מליסא דהא בח"ל דאין עשה דוחה הל"ת דאי אמרה לא בעינא וכו' ומבואר בפ"י היינו דעל האשה הוא הל"ת גם כן ובדידה ליכא עשה אם כן לא דחי והכא דהיא אומרת טהורה אני אם כן בדידה ליכא לאו כלל אך לדידיה ובדידיה יש עשה ודחי הל"ת ע' שם שדחה דבריו ודבריו נכונים וגם מבואר בתוס' כתובות דף מ"ב דעל ערוה לא פריך וליתי עשה וכו' דהו"ל לא תעשה ועשה לא יוכל ונטמאה וכו' ע"ש. וראיתי בספר פנים יפות על התורה שכתב דבאמת באשת כהן ל"ש העשה כיון דנאסרה עליו ע"ש ובאמת מבואר להדיא בר"מ גבי כהן איתא לעשה שכתב דכהן שגירש לוקה כיון דא"י להחזירה ומבואר דגם גבי כהן שייך זה ודברי הבעל פ"י תמוהים שלא הביא דברי הר"מ ועי' בס' יהושע מה שתירץ וג"כ דבריו צ"ע. והנה לא אאריך מה שדברו האחרונים וכל קושיא יש לה תירוץ אך על כל פנים דברי הר"מ שכתבתי לעיל תמוהים שכ' כל היכי דפטור ממלקות ומקנס אם רצה לגרשה וכו' נראה דאין חיוב עליו לקיימה אבל אם רוצה מקיימה גבי הוציא ש"ר על קידושי הראשונים או על קידושי אחיו ובאמת כיון דאינו בעשה האיך יוכל לקיימה הא שוויא אנפשיה חד"א ואסורה לו וצריך עיון גדול. ועיין באהע"ז סי' קע"ז בב"ש ס"ק ה"א שכ' דלשון יגרשנה משמע שמחויב לגרשה היינו הדין בדבר ונמצא וכו'

אבל כאן כ' אם רצה וכו' נראה דאם רצה מקיימה וצ"ע האיך מקיימה הא אסורה עליו דשוויא אנפשי' וכו' (עיין בהשמטות). והנה הר"מ כ' כאן דאם הוזמו עדי הבעל לוקה ונותן מאה סלע וכן כ' בסוף אלה הם בתולי וכו' היינו שהוזמו וכו' נראה דוקא הוזמו אבל הוכחשו אינו לוקה ואינו נותן מאה סלע דמאי חזית דציית וכו' ודעת ר"ת מובא בתוס' סנהדרין בסוגיא דחוששין ללעז דבהוכחשו העדים נמי נותן הבעל מאה סלע ע"ש באריכות. וכתב הר"מ כאן אין דנין ד"ז אלא בפני הבית בכ"ג מפני שיש בד"ז וכו' דיני נפשות שאם אמת וכו' וסמך עצמו על מ"ש בפ"ה מה' סנהדרין דדוקא בתחלה דיכול לבוא לד"נ וכו' אבל אם לא נאמנו דברי הבעל והאב תובע קנס הוא בג' סמוכים ככל דיני קנסות וכ"כ הרהמ"ח כאן ונוהג לענין מלקות וקנס בזמן הבית שהיו דנין ד"ק. ואך מ"ש בזמן הבית דבריו תמוהים כמ"ש בכ"מ דד"ק נוהג אף לאחר הבית בזמן שיש סמוכים על כל פנים דבר זה אמת אף הר"מ סובר כן ובזמן שאין דנין ד"נ כלל דנין דין מלקות וקנס אם כן דנין דין מש"ר כיון דא"י לבא לד"נ לאחר חורבן וד"ק דנין בסמוכים דנין ד"ז לענין מלקות וקנס בג' מומחים.

וכתב הרהמ"ח דמצוה זו דלו תהיה וכו' והלאו נוהג האידנא ג"כ דזה מצוה היא ולא קנס והיינו דהוזמו וכו' או שנתברר כי לפי מאי דקיימא לן כראב"י דבעל דוקא הדברים ככתבם ועיין בכ"מ וצ"ע דבאהע"ז סי' קע"ז מבואר שם דבאונס מצוה לכונסה ואינו מבואר דגם מש"ר מצוה לכונסה מחמת העשה כיון דנוהג בזמן הזה. והנה באונס כתיב קנס וג"כ ולו תהיה לאשה ומבואר במשנה בפ' אלו נערות דאף ח"ל וח"כ וח"ע יש להם קנס ומקשינן איקרי כאן ולו תהיה וכו' והיא אינה ראויה לו ע"כ לא ישלם קנס ג"כ דנימא כמ"ש בפרשת קנס ולו תהיה וכו' ואם לא נוכל לקיים ולו תהיה יהי' פטור מקנס ומתרצינן נערה נערה וכו' בתולה בתולה וכו' איתרבי לקנס אף במקום דאינו יכול לקיים ולו תהיה וכן הלכה וכן פסק הר"מ בפ"ב כאן גבי אונס דאם אסורה עליו אסור לישא אותה עיי' בהלכה ה' ובהלכה י"א וי"ב כתב דקנס משלם אף באסורה עליו ע"ש. והנה במש"ר כתוב ג"כ ונתן מאה סלע וכו' ולו תהיה וכו' אם כן אפשר באסורה עליו מח"ל או עשה דא"י לקיים ולו תהיה וכו' אפשר דפטור מקנס ג"כ דאיקרי כאן ולו וכו' וכאן אינו מבואר ריבוי דנערה וכו' או בתולה אם כן כל שאינה ראויה לקיימה פטור מקנס וכן מבואר בסנהדרין ח' ע"ב בתוס' בד"ה והביא וכו' שכתבו שם לפיר"ת מותרת לבעלה דאל"ה איך מחויב ק' סלעים הא לא קרינן ולו תהיה לאשה וכו' מפורש יוצא מדבריהם היכי דאסורה עליו פטור מקנס דלא קרינן ולו וכו' והיינו כמ"ש דבאונס איתרבי בגמרא מנערה וכו' אבל גבי מש"ר לא מצינו ריבוי בש"ס אם כן איקרי ולו וכו' דקנס תלוי

בזה. אך הר"מ כאן בפ"ג גבי מש"ר כתב בהלכה א' המוציא ש"ר ונמצא הדבר שקר וכו' ונותן לאביה משקל מ"ס ואח"ז בהלכה ד' כתב מ"ע של תורה דלו תהיה וכו' ובהלכה כ' כתב נמצא בה וכו' או שאביה מחל ה"ז יגרשנה וכו' ולו תהיה וכו' אשה הראוי' לו ולא כתב דבכה"ג ג"כ אינו משלם קנס כיון דאינה ראוי' לו וכן בהלכה ח' כתב כל נערה שאין לה קנס אם נאנסה וכו' המש"ר פטור ממלקות ומתשלומין וכן וכו' העכו"ם שנתגיירה וכו' פחותה מבת ג' וכו' ופרט זה אף באונס כה"ג חייב בקנס כמבואר בפ"ב מכל מקום כאן פטור ולא פרט ג"כ וכן ח"ל אף על פי דבאונס חייב כאן פטור וכן מלשון כל נערה שאין וכו' משמע הא במקום שיש לה קנס באונס חייב ג"כ כאן אם כן חייב כאן בח"ל וכן בהלכה ט' כתב דכל הפטור אם רצה לגרש יגרש ולא כתב להיפוך ג"כ וכל שאינו יכול לקיים העשה דולו תהיה וכו' פטור מקנס מכ"ז נראה דהר"מ ס"ל דשוה ד"ז לאונס אף על פי דאינה ראוי לו חייב בקנס אם כן ד"ז מחלוקת הר"מ והתוס' ואין בידינו להכריע ולא ראיתי מי שהתעורר בד"ז. וקשה לי לשיטת התוס' דסברי דכאן במש"ר הקנס תלוי באשה הראוי' היינו דיכול לקיים ולו תהיה וכו' ובאונס קי"ל דמשלם בכ"ע כמשנה דפרק אלו נערות אם כן איך אמרינן במכות דף ט"ו לא יאמר ולו תהיה לאשה גבי מש"ר ונילף מק"ו מאונס וכו' הא אי נילף מאונס יגיע קנס בכ"ע דכתיב ונתנו וגם גבי אונס הדין כן ע"כ כתבה התורה כאן ולו תהיה וכו' שיהא תנאי שאם אינה ראויה לו אינו משלם קנס כלל משא"כ באונס אם כן הצריכה התורה לכתוב כאן ולו תהיה לאשה היינו שאינו משלם קנס באינה ראוי' אליו ודוחק לומר דהסוגיא שם אזלא שלא אליבא דהלכתא כסתם משנה דא"נ אלא כהני תנאי כר"ש התימני וכר"ש בן מנסיא דגם באונס אין משלם קנס באם לא יוכל לקיים ולו תהיה וכו' זה דוחק דהסוגיא אזלא שלא כהלכתא ועוד אפילו למ"ד גבי אונס שיש בה הוי' ובח"ל משלם קנס אם כן הוצרכה התורה לכתוב כאן ולו תהיה וכו' דאף ח"ל כיון דאינה ראויה אינו משלם כאן דכאן גבי מש"ר א"י לדרוש אשה שיש בה הוי' ואם אין בה הויה אינו משלם דבלאו קרא ולו וכו' ל"ש מש"ר אם אין תופסין קידושין כי אינה א"א כלל ופשוט. וע"כ צ"ל דהסוגי' אזלא כרשב"מ לחוד דגם ח"ל אינו משלם קנס באונס דבעינן אשה הראויה לו זה דוחק גדול. ולשיטת הר"מ ניחא דמש"ר שוה לאונס בכל גוונא שפיר מקשה לא לכתוב במש"ר ונילף מאונס אבל לשיטת התוס' צ"ע. וקשה לי לר"ש התימני דדריש ולו תהיה גבי אונס אשה שיש בה הוי' ופרש"י דמשמע לי' תהיה לשון הויה ולא לשון קיום עיין בכתובות בדף ק"ט ע"ב הא ע"כ גבי מש"ר דכתיב ג"כ ולו תהיה וכו' ג"כ לשון קיום הוא ולא יוכל לדרוש לשון הויה דא"צ התורה למעוטי דבאשה שאין לה הויה ל"ש מש"ר דכל הפרשה

מיירי באשתו כי יקח וכו' וגם ואם אמת הדבר וסקלוה וכו' ובאינה א"א אינה בסקילה אם כן כאן ע"כ דריש אשה הראויה לו ולמה אינו דורש גבי אונס ג"כ כיון דלשון אחד הוא ודוחק לומר דכאן א"י לדרוש באופן אחר רק הראוי לקיום אבל גבי אונס דיכול לדרוש משמע לי' יותר לשון הויה דמנ"ל הא כיון דלשון קיום ג"כ משמע אם כן אפשר דכתבה התורה דוקא בראויה לקיימה ובל"ז אין לה קנס וצ"ע. ונוהג בכל נערה בתולה אפילו אם היא איילונית באופן דנעשה גדולה למפרע אם לא אמרינן מקטנותה יצאה לבגר ואין כאן מקומו מחויבת מיתה דאגמ"ל ואין כאן ה"ס לשיטת התוס' ביבמות וכן לוקין אותו ומשלם מאה כסף דאגלאי מלתא א"צ להאריך דמבואר כ"פ בח"ז. והעשה והל"ת דלא יוכל אם עבר על הל"ת באיזה גוונא לוקין ובאיזה גוונא אין לוקין יתבאר בעזה"י לקמן גבי אונס ותלמד לכאן. והנה המ"כ גובין מעידיות כמבואר בפ"ק דב"ק והר"מ אינו מביא זה כאן וכבר כתבתי בח"ז.

ומבואר בכתובות בפ' א"נ דאונס שנותן קנס יצא כסף קנסה בכתובתה דטעמא מאי תקנו כתובה וכו' כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והכא ל"מ מגרשה דכתיב לא יוכל וכו' ופוסק הר"מ ד"ז בפ"א כאן הלכה ד'. וכאן במש"ר לא כתב כלל וכן בגמרא אינו מבואר. והנה לשיטות הסוברים דכתובת בתולה מן התורה וכתובת בעולה דרבנן אם כן באונס כשכנסה היא בעולת עצמו ואין לה רק מדרבנן כדי שלא תהא קלה וכו' וכיון דאינו יכול לגרשה לא תקנו כתובה אבל כאן נשאה בתולה הכתובה מן התורה ול"מ שהתורה תפקיע הכתובה צריך לשלם קנס דגזה"כ וגם הכתובה לכשיוציא. ולדעת הר"מ ודעמי' דגם כתוב' בתולה מדרבנן צריך לחלק דשם באונס לא חייבו חכמינו זכרונם לברכה כתובה כיון דל"ש הטעם קלה וכו' אבל כאן כבר נתחייב בכתובה בשעת חופה למה יפקיעו חכמינו זכרונם לברכה ממנה מה שנתחייב וז"פ וברור. ולדעת התוס' שם שדעתם דאפילו באונס שלא כדרכה דעדיין היא בתולה ומגיע לה כתובה מן התורה יצאה כסף קנסה בכתובתה ועיין בס' פ"י דהביא בשם המכילתא דמגיע מן התורה כתובה ועיי' במנ"ל פ"א כאן צריך לחלק ג"כ חילוק הנ"ל דהתורה גזרה גבי אונס הקנס במקום הכתובה דהתורה לא חייבה אותו כתובה אלא קנס אבל כאן מגיע לה כתובה לא הפקיעתו התורה כיון שכבר נתחייב לה וז"ב ופשוט. לעיל הקשתי על דברי הר"מ שכתב דכל הפטור ממאה סלע אם רצה לגרש מגרש היינו שאין המצוה דלו תהיה וכו' מוטל עליו ולא הלאו ונראה מדבריו דאם רוצה מקיימה הא שוויא אנפשי' חד"א בשלמא היכי דחייב בעשה כבר תירצו האחרונים או דגזה"כ הוא אבל במקום שאין מצוה אם כן אסור בה. אפשר ליישב דמשכחת לה שיהיה מותר בה ע"פ דברי

המנ"ל פ"ט ממה שכתב בשוויא אנפשי' חד"א אפילו כנגד עדים דהודאתו יותר ממאה עדים היינו דוקא בעומד בדיבורו אבל אם חוזר בו יכול לחזור בלא אמתלא כיון דעדים מכחישין אותו ע"ש אם כן משכחת לה שמותרת לו כגון שחזר והודה ששקר הדבר וגם עדי האב מסייעים לדבריו או במביא עוד עדים שלא זזה ידם מתוך ידו ובכה"ג בחזר בו מותרת לו ע"כ כתב הר"מ הדין דאין העשה עליו ואם רצה וכו' אבל אינו פוסק הדין דאסור דפעמים מותרת כמ"ש ע"כ כותב לשון זה דהעיקר דאין המצוה עליו כ"נ. והוא באמת תירוץ לקושית אחרונים שהבאתי לעיל האיך משכחת במש"ר ולו תהיה לאשה הא בכל מש"ר שוויא אנפשיה חד"א משכחת לה בכה"ג שגם הוא עצמו חוזר מדבריו וכן כתבה התורה ולו תהיה באשה הראויה לו אם כן היינו בראוי' לו כגון בכה"ג מצוה עליו וכופין אותו אבל אם אינה ראויה אינה מצוה דאסור בה והאחרונים שהרעישו עולם בקושיא זו דלא נחתו לזה אם כן ל"מ צד היתר לישא אותה אם כן איך כתבה התורה ולו תהיה וכו' בראוי' דל"מ כלל ראוי' לו אבל לפי דברינו משכחת לה אם כן בכה"ג כתבה התורה אם ראוי' לו היינו בחוזר וכו' ולו תהיה ובאם עומד בדיבורו בודאי אין ראוי' לו (א"צ) וקצרתי ותבין מעצמך ואפשר מקום הניחו לי האחרונים ז"ל. נתיישבתי דלשיטת הר"מ שהבאתי לעיל דקנס אינו תלוי במצוה דלו תהיה דאף שאינה ראויה לו מכל מקום חייב בקנס רק זה מצוה בפ"ע אם כן תירוצי עולה שפיר שהתורה כתבה ולו תהיה וכו' היינו אם תהיה ראויה לו ומשכחת לה כה"ג אבל לפי שיטת התוס' שהבאתי אם אסורה עליו אינו משלם קנס דלו תהיה וכו' הוא תנאי על הקנס עיין לעיל אם כן הדרא קושיא לדוכתא האיך משכחת לה שתהא מותרת לו דעפ"י עדים אסורה לו מחמת שוויא אנפשיה חד"א רק ע"י שהודה מעצמו חזרה להיות מותרת וא"כ איך משלם קנס הא מודה בקנס פטור דאשר ירשיעון אלקים כתיב פרט למרשיע עצמו וכאן לא נתחייב עפ"י העדים אסורה לו רק ע"י הודאתו אם כן איך משכחת לה קנס מ"ס הא מודה בקנס פטור. והא דלא תירצו האחרונים דמיירי בחזר והודה ונותן אמתלא לדבריו דגבי שוויא אנפשיה חד"א מהני חזרה באמתלא דנראה דל"מ כאן אמתלא דמה בעושה מעשה ל"מ אמתלא עיי' ביו"ד סי' קמ"ה מכש"כ כאן דלהביא עדים להורגה אין לך מעשה גדולה מזו והיה יכול בל"ז לטעון טענת בתולים להפסידה כתובתה עיין באה"ע והם ארוכים ואין כאן מקומו. ולדעת התוס' צ"ל דלא משכחת שתהא לו לאשה במש"ר רק באשת ישראל דהוי ס"ס ולא שווי' אנפשיה חד"א רק עפ"י העדים וכשהוזמו מותר בה בכה"ג נושא אותה וחייב בעשה דלו תהי' וכו' ובלאו דלא יוכל וכו'. ומצוה זו למדתי מתוך טרדות גדולות והפסקתי הרבה בין הפרקים אקוה כי בעזה"י אשנה פ"ז:

מצוה תקנה

סעיף א

שנצטוו ב"ד לרגום באבנים וכו' שנאמר וסקלתם וכו'. מבואר בר"מ פרק ט"ו מהלכות סנהדרין ולשון הרב המחבר כלשון הר"מ ועיין בכ"מ ובלחם משנה שהקשו דהר"מ כתב דוחפו וכו' ונופל על לבו ובמשנה מבואר דאם נהפך על לבו הופכו על מתניו ע"ש מה שתירצו:

סעיף ב

ומ"ש הרהמ"ח ומשליכין וכו'. עיין בר"מ כתב ומשליך היינו אחד משליך וכן הוא בגמרא וע"ש הטעם ודוחפין אותו מעומד כדי שיהיה עם קומה שלו ג' קומות. ומ"ש הרהמ"ח וכל מי שנתחייב וכו' מבואר בר"מ שם פי"ד והרמב"ן אינו מונה מצוה זו במנין עיין בסמ"ק לרבינו באריכות:

מצוה תקנו

סעיף א

שנמנענו שלא לדון מי שהוא אנוס וכו' וע"ז נאמר ולנערה לא תעשה דבר וכו'. מבואר בר"מ פ"ב מהלכות סנהדרין ובפ"ה מהל' יסדה"ת ובפ"א מה' א"ב. והנה אף בג' עבירות שהדין שיהרג ואל יעבור מכל מקום אם עבר אין עונשין אותו רק בג"ע דעת הר"מ כאן ודעת הרהמ"ח דחייב מיתה דאין קישוי אלא לדעת וכ"כ בפ"א מה' א"ב אבל דעת הרבה ראשונים כיון שמחמת אונס מיתה מתקשה פטור ומובא בהה"מ שם ועיין בתוס' ביבמות בפרק הבא על יבמתו וכו' ע"ש. ועיין בכ"מ שכתב דחייב מיתה ומכל מקום אין ממיתין אותו הב"ד דל"ש התראה כיון שהוא אנוס ודייק כן מלשון הר"מ שכ' בתחלה אין ב"ד ממיתין וכו' וכאן בעריות כתב ח"מ ולא כתב ב"ד ממיתין אותו נראה דרק ח"מ אבל אינו נהרג ע"ש. וכאן בדברי הרהמ"ח כתוב ממיתין אותו מבואר דסובר דהב"ד הורגין אותו. ומ"ש בכ"מ דלא שייך התראה למה ל"ש מתרין אותו דאסור לעשות דיתחייב מיתה ע"ז ועיין בפ"ה מה' יסודה"ת ומלשון הר"מ בפ"א מה' א"ב נראה גם כן דהורגין אותו ועיין בתוס' יומא דף פ"ב ועיין בח"מ באהע"ז סי' כ' ואין להאריך. וכתב הר"מ כאן ובפ"א מה' א"ב דאשה שנאנסה פטורה אפילו היתה סופה ברצון דיצר אלבשה והוא מסוגיא דכתובות דף נ"א ועיין בכ"מ דוקא אם בא הרצון ע"י אונס בתחלה פטורה אבל בלא אונס בתחלה ל"ש יצר וכו' דעצמה גרמה זה ועיין בס' פנ"י דהקשה דמבואר בכריתות דחייב על כל כח וכח אף דהוי אונס ותירץ ג"כ כיון דלא הוי אונס בתחילה ל"מ טעמא

דיצר דבעצמו גרם רק בתחלה באונס שייך האי טעמא והדברים ברורים ויש לפלפל בזה בסוגיא דשבועות דאמרה לו נטמאתי אך ראיתי בס' הפלאה שעורר בסוגיא זו איני רוצה להאריך בזה. ואני מסופק לדעת הראשונים החולקים על הר"מ והרהמ"ח וסוברים דבאונס הבועל ג"כ א"ח מיתה אם היה באונס וסופו ברצון אם חייב מיתה אם נאמר דהוי תחלתו באונס לענין מיתה אם כן הסוף ברצון ג"כ כיון דיצר אלבשי' הו"ל ג"כ באונס וא"ח או אפשר דדוקא [באשה] היכי דבתחילה היה מחמת האונס שייך שפיר דהסוף היה אונס ג"כ מחמת היצר אבל באיש שאנסוהו דבאמת חייב למסור עצמו למיתה רק דאין עונשין אותו לשיטה זו על כל פנים חייב על הסוף אם היה ברצון ולא אמרינן דהוי אנוס מחמת היצר כיון דגם מתחילה עשה שלא כדין דלא מסר עצמו נהי דאין אנו יכולים לחייבו ע"ז על כל פנים על הרצון שבסוף ל"ש לומר יצר אלבשיה כיון דעשה בתחלה שלא כדין לא הוי בסוף אונס מחמת האי סברא דיצר וכו' כיון דמ"מ גרם להרצון דהו"ל למסור נפשו וכ"נ מצד הסברא ומכל מקום צ"ע:

סעיף ב

וכתב הרהמ"ח אבל אין בו מלקות לפי שאפשר וכו'. והיינו על הלאו הזה אין לוקין אבל אותו שעשה הדבר הזה מי שהרג את האנוס ח"מ שהרג את הנפש אם ידע מזה וכן המלקה חייב מלקות משום לא יוסיף רק משום לאו הזה אין לוקין וגם הר"מ בפי"ח מה' סנהדרין לא מנה לאו זה בכלל הלוקין אף על פי שאינו סובר סברת הרהמ"ח כידוע עיין בפי"ג מה' שכירות דס"ל חסמה בקול לוקה כיון דע"י הדיבור אתעביד מעשה או כיון שאפשר ע"י מעשה ע"ש בהה"מ אם כן צ"ע למה לא ילקו הב"ד על לאו זה כיון שע"י דיבורן איתעביד מעשה וענשו או שיוכל להיות שהם בעצמם עונשים אם כן יהיו חייבים מלקות ע"פ דיבורם וצ"ע כעת:

מצוה תקנז

סעיף א

שנצטוה האונס נערה בתולה שישא אותה לאשה ושיתן לאביה חמשים כסף שנאמר ונתן וכו' ולו תהיה לאשה וכו':

מצוה תקנח

סעיף א

שנמנע האונס לגרש אנוסתו לעולם וע"ז נאמר תחת וכו' לא יוכל שלחה כל ימיו וכו'.
מבואר בר"מ בהלכות א"ב פ"א ופ"ב ויש בדברי הרהמ"ח ט"ס שמביא לא יוכל לשלחה ובאמת גבי מש"ר כתיב לשלחה וכאן כתיב שלחה בלא למ"ד ונ"מ כתבתי כ"פ בח"ז דלכ"ע אם מתרין משום לאו אחר אין התראה כלום דסבר דאחוכי ביה אם כן אם התרו בו שלא לגרש מפסוק לא יוכל לשלחה אין לוקין כי פסוק זה לא נאמר באונס רק במש"ר וכן במוציא ש"ר אם התרו משום פסוק זה דאונס ג"כ אינו כלום וכבר כתבתי בח"ז כ"פ והדברים ברורים. והדינים בקיצור כ"ה בס"ד וכבר כתבתי דיני קנס לעיל במפתה בפ' משפטים ע"ש ותלמד לכאן וכאן אפרש דברי הרהמ"ח. המאנס בתולה מבת ג' שנים וי"א ואילך עד שתבגר חייב בקנס הכתוב בתורה חוץ בושת ופגם וצער ככל החובל בחבירו וחל עליו העשה דלו תהיה וכו' והל"ת דלא יוכל שלחה וכו' ונותן הקנס והג' דברים מיד והכניסה לו תליא ברצונה וברצון אביה אם ממאנים בו הרשות בידם אך אם הם רוצים שותה בעציצו וכופין אותו לכנוס ואינו מגרשה לעולם מרצונו רק מרצונם ונותן הקנס וא"ח בכתובה ומבואר בגמרא כתובות דף מ"ם וברי"מ ובהרב המחבר הטעם דל"ש קלה בעיניו וכו' ועיי' בתוס' שם שהקשו אי אמרינן כתובת בתולה מן התורה וכאן אעפ"י שהיא בעולה מכל מקום משכחת לה שתהיה בתולה גם כן כגון שאנס אותה שלא כדרכה כמו דהוי בתולה לענין קנס דקיימא לן באו עליה עשרה בני אדם כולם משלמים קנס ה"ל בתולה לענין כתובה אם כן אמאי אין כתובה בכה"ג והניחו בקושיא. ועיין בספ"י שמביא מכילתא דהוא גזה"כ דקנס זה יצא ידי כתובה המגיע לה מן התורה אך אם נותן תיכף הכתובה אסור להשהות עמה מדרבנן בלא כתובה לר"מ והוא מטעם שלא תהא קלה וכו' וכאן ל"ש זה ומה"ת זה הקנס הוא הכתובה וגזה"כ הוא שיתן לה מיד ע"ש והר"מ בלאו הכי ס"ל כתובה דרבנן כמ"ש במצות המש"ר ע"ש. ודעת הר"מ דאין חייב קנס על שלא כדרכה וכל הראשונים חולקים עליו בזה וכן הרהמ"ח והביא ראיה מכתובות דף מ"ו שלא מצינו חילוק בכל התורה כולה בין כדרכה ובין שלא כדרכה למכות ולעונשין חוץ מש"ר ועיין בתוס' יבמות דף נ"ט שמביאין ראיה מסוגיא דשם ומקדושין דחייב קנס על שלא כדרכה וכן הר"נ בפ' א"נ מביא ראיות הללו והדברים ארוכים. ולכ"ע אם בא עליה אחד שלכ"ד חייב השני בבא עליה כדרכה רק על הבא שלכ"ד פליגי הר"מ והראשונים אם חייב קנס ועיין במנ"ל פי"ז מה' א"ב. ואם משלם קנס בהעראה בלא השרת בתולים לפי מאי דקיימא לן דהערא' היינו הכנסת עטרה יש בזה

מחלוק' הראשונים עי' בתוס' יבמות דף נ"ט ועי' במנ"ל שם. ואם הערו בה הרבה ב"א אם חייב השני בירושלמי מבואר דכולם חייבים קנס ועיין במנ"ל שם וגם אם בא עליה בהטי' בלא השרת בתולים אם מחויב קנס וגם אם אח"כ בא עלי' שלא בהטי' אם הוי עדיין בתולה עי' כ"ז במנ"ל והדברים ארוכים מאוד ואין רצוני לפלפל מה שבא באריכות בראשונים ובאחרונים ובאתי רק להודיע לך ומכל מקום אני לך.

ועשרה נשים אין להם קנס. א'. בוגרת דגזה"כ נערה ולא בוגרת. ב'. ממאנת והיינו מן הנשואין דהיא בחזקת בעולה ועי' בכתובות דל"ו בסוגיא אבל מן האירוסין אפילו גרושה מן האירוסין חייב קנס. ג'. מגורשת היינו מן הנשואין אף על פי שהיא עדיין בתולה עי' בכ"מ כיון דאין לה טענת בתולים וכל שאין עליה ט"ב אין לה קנס וה"ה נתאלמנה. והנה הר"מ שכתב אף על פי שהיא נערה בתולה מיירי דאין עדים אמרינן דנבעלה אבל אם יש עדים שלא נסתרה אחר הנשואין לדעת הר"מ פי"א מה' אישות ביש עדים כתובתה מאתים ויש לה ט"ב עי' באה"ע סי' ס"ז אם כן בודאי יש לה קנס. אך לשיטת התוס' דסוברים אפילו ביש עדי' שלא נסתרה אין לה רק מנה ואין עליה ט"ב וע"ש בתוס' דאינו סומך על העדים דסבר דלשבחה אומר כן ועי' בש"ע שם אם כן נראה דגבי קנס ל"ש זה כיון דעדים מעידים שלא נסתרה בודאי חייב קנס וכ"נ דעת הטור דבסי' ס"ז כתב אפילו איכא עדים שלא נסתרה וכו' וכאן בסי' קפ"ז כתב רק כלשון הר"מ דנשואה וכו' ולא כתב אפילו איכא עדים נראה דביש עדים יש לה קנס. ד'. איילונית. כ"ה דעת הר"מ והרהמ"ח והראב"ד והטור תמהו ע"ז דלרבנן דקיימא לן כוותייהו דקטנה יש לה קנס אם כן אמאי איילונית אין לה קנס בזה ודוקא לר"מ דס"ל קטנה אין לה קנס וזו מקטנותה יצאה לבגר ע"כ אין לה קנס אבל לרבנן דקטנה יש לה קנס אם כן באיילונית ג"כ בקטנותה יש לה קנס ועי' בכ"מ מה שתירץ דגזה"כ דאיילונית אין לה קנס ע"ש. והנה כל קטנה בוודאי יש לה קנס תיכף ולא חיישינן שמא תמצא איילונית דבתר רובא אזלינן כידוע. וא"ל דלא אזלינן בממון אחר הרוב כיון דהרוב הוחזק לכל הענינים והדברים עתיקים. אך אם נולדו לה קצת סימני איילונית בקטנותה כי יש סימנים שיכולים להכיר בקטנותה עיין בר"מ פ"ב מהלכות אישות בודאי לשיטה זו אינו משלם קנס רק לאחר שיתברר אם אינה איילונית כי איתרע רובא ועי' בתוס' קידושין דף ד' ובמנ"ל בה' עבדים והדברים ארוכים ובאתי לרמוז לך. והראב"ד בהשגות כתב בזה"ל גם זה טעות שהאיילונית לדברי חכמים יש לה קנס עד שתהא בת עשרים שמקטנותה יצאה לבגר וכו'. והנה זה שסיים מקטנותה וכו' היינו דאין לה ימי נערות הוא כסברת אביי ביבמות וכן פוסק הר"מ פ"ב מה' אישות אך מ"ש דיש לה קנס עד עשרים והיינו דלא נעשית בוגרת קודם עשרים זה כשמואל

ביבמות אבל רב סובר דנעשית בוגרת למפרע היינו מי"ב שנים ע"ש דף פ' אם כן אין לה קנס מי"ב שנים ואילך ע"כ הראב"ד פוסק כשמואל אף דהלכה כרב באיסורי ועי' בישש"ש שכתב דגם דעת הר"מ כשמואל אף דהלכה כרב באיסורי כתב שם מהיכן יצא להם דכאן הלכה כשמואל. ועל הטור קשה דבחוה"מ בסי' רל"ה נראה דפוסק כרב דנעשה גדול למפרע וכאן כתב כל' הראב"ד דיש לה קנס עד כ' שנה. שוב ראיתי בס' שעה"מ שעמד בזה על הטור ופלפל שם בדברי הראב"ד ע"ש באריכות ומכל מקום אני לך. ה' חרשית. ו' שוטה. דעת הר"מ והרהמ"ח דאין להם קנס והראב"ד והטור השיגו ע"ז ועי' בכ"מ מה שתירץ ודבריו צ"ע והוא ענין ארוך ועי' במנ"ל פי"א מהלכו' אישות שהאריך בזה. ז'. ח'. ט'. גיורת ושבויה ומשוחררת שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יותר מבת ג' שנים וי"א דהם בחזקת בעולות ואין להם טענת בתולים. י'. אם אמרו שנים שלדידהו תבעתה לאיסורא ה"ז בחזקת בעולה כיון דהפקירה נפשה. ודע דכל אלו שאין להם קנס דהם אינן בחזקת בתולות אם הודה הבועל שהיתה בתולה מכל מקום פטור כיון דאין הב"ד יכולים לחייבו עפ"י עדים ורק על פי הודאתו הו"ל מודה בקנס ופטור וז"פ. ולענין הג' דברי' בושת ופגם וצער עי' בר"מ. ואם באתי לכתוב כל פרטי המצוה צריך חיבור מיוחד לכל מצוה ואני כותב רק המצוה בקיצור דמיירי כאן בקנס ולישא אותה. ומה שכתב הרב המחבר וכל מי שאין לה קנס כך אין לה בושת ופגם במפותה ובנאנסה יש לה וכו' בר"מ פ"ב מבואר דאין לה בושת אפילו בנאנס' חוץ מארבעה נשים וכו' וגם דברי הר"מ צ"ע מאוד ואיני יכול להאריך כאן בדין בושת ופגם כמ"ש. ואם אין עדים שנאנסה והוא בעצמו מודה או באותן שאין משלם קנס דהם בחזקת בעולות והוא מודה שנאנסה והיתה בתולה דקנס אין כאן דמודה מכל מקום אם מודה כופין אותו לקיים מ"ע ולו תהיה וכו' דזה מצוה היא ואינו קנס כמ"ש הרהמ"ח בזמה"ז וכן בטוש"ע אהע"ז סי' קע"ז. וכן אם אינו מודה והוא יודע בעצמו חייב לקיים העשה ואם אינו מקיים ביטל עשה. וכן אם גירשה בע"כ עבר על לאו דלא יוכל וכו' דקמי שמיא גליא דזו מצוה בפ"ע ואינו תולה בקנס. ואם הוא מודה שאנס דכופין אותו לכנוס נראה אף אם חוזר בו ונותן אמתלא לדבריו ל"מ כיון דחב לה כמבואר באהע"ז סי' מ"ו באומרת נתקדשה לפלוני ל"מ אמתלא כיון שחב לו ה"נ ל"מ אמתלא דידיה וזה סברת הרא"ה. ואם הודה וכנסה ואח"כ גירש אם לוקין אם בעינן למ"ד יום שיוחזק או אפשר לענין עצמו לא בעינן למ"ד יום וגם אם מהני אמתלא לכ"ע כיון שכנסה הו"ל מעשה עי' בסי' י"ט באהע"ז ותלמד לכאן ובאתי רק לעורר. ולענין קנס כל הבתולות חוץ מאותם שחשבנו העשרה נשים חייבים בקנס אפילו ח"ל וח"כ בלא התרו בהו. וחייבי מיתות ב"ד פטורים אפילו בלא התרו

דח"מ שוגגים פטורים מתשלומין ועל העשה דלו תהי' וכו' כל הפסולים אינם רשאים לכנוס ואפילו איסור דרבנן אם כן הרבה יש להם קנס ואין חייב בעשה דלו וכו' וכל שפטורים מן הקנס פטורי' ג"כ מעשה זו אך בח"כ בהתרו בו כגון אחות אשתו דפטור מן הקנס אפשר אם מתה אשתו הדר מחויב בעשה ולא נקרא פטור מקנס כיון דבאמת חייב הוא רק דהחמור פוטר והוי כהאי דאתנן אסרה תורה וכו' והדברים עתיקים. אך באמת באחות אשתו א"ח בעשה כלל כי דבר ברור אצלי דא"ח בעשה זו רק אם נתחייב בשעת ביאה אבל אם בשעת ביאה לא היתה ראויה אליו ולא נתחייב בעשה אע"ג דהדר אתחזי לא חל עליו העשה כלל אך ד"ז שכתבתי משכחת לה בבא על הנדה ואתרו בו דחייב בעשה אע"ג דפטור מקנס דזה לא מקרי פטור כמ"ש. מ"ש דאם בשעת ביאה לא חל העשה דלא היתה ראוי' אליו אף על פי דהדר איחזי אינו חל עליו העשה נתיישבתי דאין זה דבר ברור כ"כ ואפשר דזה תלוי אם יש דיחוי אצל מצות בדיחוי דמעיקרא ואין בידו אם אמרינן יש דיחוי אם כן אינו חל עליו שוב אבל אי אמרינן אין דיחוי אם כן אם הדר איחזי חל עליו ודבר זה דדיחוי להלכה יש בזה אריכות בראשונים אין כאן מקומו. וכן משכחת לה כאן נראה ונדחה כגון שלא רצתה עתה ונישאת לאיש אחר ואח"ז נתאלמנה או נתגרשה דזהו הו"ל נראה ונדחה או כגון שנעשה אח"כ פצוע דכה או כרות שפכה וחזר ונתרפא דהוי פסול החוזר להכשירו ואין בידו ובנראה ונדחה יותר סברא דאין חוזר ונראה עי' בש"ס בסוכה ובע"ז ואין להאריך. הכלל דזה תלוי בדין דחוי אצל מצות הן בדיחוי מעיקרא והן בנראה וכו' ואינו דומה ליבום כל שאין אני קורא בשעת נפילה וכו' התם משום דכתיב דרכיה דרכי נועם עיין ביבמות דף פ"ז ובתוס' שם דף ב' וכאן ל"ש זה ותבין מעצמך ובאתי רק לעורר. ועיין בס' טורי אבן בקונטרס אחרון באבני מלואים בר"ה בד"ה אלא וכו' שכתב שם דל"ש דיחוי רק אם החפץ של המצוה נדחה כגון הדס שענביו מרובים וכו' וכן בשופר של ע"ז וכו' אבל אם גברא לא חזי ל"ש דיחוי כמו חיגר ביום ראשון ונתפשט בו ביום וכו' דחייב ע"ש. אך כאן נמי החפץ של מצוה דחוי כי היא גם כן מוזהרת על א"ב כמו הוא אם כן שייך דיחוי ותלוי בדין דיחוי אצל מצות כמ"ש לעיל. וע"ש עוד שכתב דוקא במצוה הנעשה לשעה כגון חגיגה או מצה דהחיוב עליו פ"א ביום הזה אפשר דשייך דיחוי אבל היכי דהחיוב עליו נמשך כגון שבת אם הי' קטן בתחילה והגדיל באמצע דחיוב שבת בכל רגע רוכב עליו חיוב חדש ל"ש דיחוי אם כן ה"נ דהחיוב עליו כל ימיו ומקיים המ"ע אם כן ל"ש דיחוי אף שלא היה ראוי מתחלה מכל מקום בכל פעם יתחייב חיוב חדש ול"ש דיחוי ויש לחלק ובאתי רק לעורר. וצ"ע בדינים הללו.

והנה מצוה זו דקנס נוהג בכל אישי ישראל אפילו פסולים ומ"ע דלו תהיה היא בכל כשרי אישי ישראל. ונראה דאם עבד אנס בת ישראל חייב בקנס דהוא מ"ע שאין הזמן גמרא ולמה לא יתחייב ואי דאין דנשים חייבות ז"א דד"ז ל"ש בנשים אבל גבי עבד דשייך חייב כמו השחתת זקן דנשים פטורות דלית להו זקן אבל עבדים חייבי' כמבואר בר"מ פי"ב מה' עכו"ם אך במצוה דלו תהיה וכו' אינו דאין לו אישות בבת ישראל ואסורה עליו. ונ"ל דאם נשתחרר אח"כ אף אם נאמר דאין דיחוי אצל מצות ובפרט בדיחוי מעיקרא כמ"ש לעיל מכל מקום בעבד שנשתחרר לא חל עליו המצוה דעבד שנשתחרר הו"ל כקטן שנולד לענין כל כידוע אם כן א"ח במצוה זו כ"נ. והקנס דחייב היינו לאחר שנשתחרר דעבד וכו' פ"ר אלא משלם לאחר שנשתחרר. ואם ח"ע וחב"ח אנס נראה כיון דחלק הב"ח חייב בכל המצות אם כן חייב כאן במצו' זו דלו תהיה וכו' רק חלק העבדות מעכב ואינה ראויה לו אם כן תלוי ג"כ אי אמרינן יש דיחוי אף דאח"כ נשתחרר כולו מכל מקום כיון דאידחי מאיזה טעם שיהיה נדחה אבל אי אמרינן אין דיחוי אם כן עתה ראוי' לו. אך כמ"ש דכקטן שנולד דמי ובאמת בחצי ב"ח החלק של הב"ח חייב מתחלה ואינו כקטן שנולד ע"כ מחויב במצוה זו כנ"ב בס"ד היינו בנשתחרר כולו אח"כ. וח"ש וחב"ח כמו שציירנו כ"פ דהחלק ב"ח נולדה עמה או ח"ש וחב"ח שנולדה שפחה אך חציה נשתחררה פחותה מבת ג"ש ואחר ג"ש וי"א נאנסה דכולה שפחה שנשתחררה לאחר ג"ש וי"א אין להם קנס כי אין משמרת עצמה כמ"ש לעיל אך כיון דחצי היא ישראלית אם כן אפשר דמשמרת עצמה ויש לה קנס. וספק זה נסתפק בעל פרמ"ג בפתיחה הכוללת באו"ח ע"ש. לעיל כתבתי גבי נשואה אם יש עדים שלא נסתרה יש לה קנס מן התורה וחייב בעשה דלו תהיה וכו' נ"ל ג"כ גבי גיורת ושבוי' ומשוחררת אם יש עדים שלא זזה ידם מתוך ידה מתוך ג"ש עד לאחר ג"ש ונאנסה בודאי חייב קנס מן התורה וגם בעשה דלו וכו' כי למה לא יתחייב כיון דהיא בתולה ואינו דומה לכתובה כמ"ש לעיל ואפשר חכמינו זכרונם לברכה הפקיעו ולא מצאתי זה אבל מן התורה ודאי חייב קנס ובעשה ולו תהיה וכו' כנ"ל ברור בס"ד. ונ"ל פשוט דשפחה גמורה אף דהיא בתולה מכל מקום אינה בכלל ב"י ואינו חייב המאנס קנס אף דהוי כישראלית לענין מצות מכל מקום אינה בכלל זה דהוי עם הדומה וכו' אף דבתורה כאן לא כתיב בישראל להוציא וכו' מכל מקום נ"ל דפטור מטעם הנ"ל. וח"ש וחב"ח דכתבנו דיש לה קנס דמשמרת עצמה ויש לה קנס על חצי חלק הישראלית או בהי' עדים כמ"ש. אני מסופק אם אין לה אלא חצי קנס היינו על חלק הב"ח כי על צד השפחות אין לה קנס כמ"ש דומיא שור שהמית ח"ע וחב"ח דנותן חצי קנס לרבו וח"כ וכו' עי' בהשולח או דלמא דשם מחמת

ההיזק אף דהוי קנס מכל מקום חצי שייך לו וחצי שייך לאדון שפיר מתחלק אבל כאן דהקנס הוא רק הנאת שכיבה דבו"פ וצער משלם בפ"ע כמבואר בגמ' תחת וכו' אם כן ל"ש חלוקה לענין הנאה וחייב על חלק הישראלית הקנס כולו והבן ובאתי רק לעורר. וח"ש וחב"ח שנאנסה ואח"כ נשתחררה לענין מצות לו תהיה וכו' תליא ביש דיחוי או לא וכו' כיון דמצד חלק הב"ח חזיא לי' ואי אין דיחוי מחויב במצוה זו וכבר כתבתי סברת בעל טורי אבן במצוה כזו דאינה בפ"א לא אמרינן יש דיחוי ה"נ דכל שעה רכיב עלי' חיוב חדש כל ימי חייו אמרינן אין דיחוי וא"צ לכפול הדברים. ועבד עברי שאנס ח"ש וחב"ח שמותרת לו מצד חלק השפחות ג"כ אם כן אפשר תיכף חל עליו מצוה זו דלו וכו' ואפשר לומר דמצות התורה דלו תהיה וכו' רק שתהא לו לאשה כדת שתהיה חייבת מיתה כדין אבל כאן דהקידושין אינם רק לענין אשם ומלקות אין אני קורא בה ולו תהיה לאשה דאין זה אישות גמור כיון דאינה חייב מיתה משום א"א וצ"ע. וקטן מבן ט' ולמעלה שאנס לענין קנס פטור כמו כל קטן דלאו בר עונשין הוא אך לענין המצוה דלו תהיה וכו' הו"ל ככל מ"ע ונהי דאין כופין אותו בקטנותו כי לאו בר כפי' הוא מכל מקום כשנתגדל חייב במצוה זו כמ"ש דמצוה זו עליו כ"ש ונמשכת והו"ל כגדול שהגדיל באמצע שבת חייב לשמור שבת בגדלות כי בכל שעה רוכב עליו חיוב חדש ה"נ כאן ומכל מקום צ"ע ובאתי רק לעורר. ואם מ"ע יש לה קנס מדברי הר"מ והרהמ"ח דלא חשבה בכלל הנשים דאין להם קנס נראה דס"ל דיש לה קנס אך הר"י בתוס' בכתובות סובר דאין קנס למ"ע ועי' בטור שמביא דיעות אלו. ודע דמצוה זו דלו תהיה וכו' כאן אין הפי' שיקדש אותה ובזה מקיים המצוה דמה שותה בעציצו יש בזה דיקדש אותה והוא יקח אשה אחרת והיא תתעגן מאי טובה לפני' ודרכי' דרכי נועם כתיב אלא הפי' שיכנוס אותה וחייב בשאר כסות ועונה וזה הוי שותה וכו' וכ"כ הרהמ"ח בשרשי המצוה אף על פי דתהיה האמור בכ"מ משמע ל' הויה היינו קידושין מכל מקום כאן נראה דהמצוה הוא כן כמ"ש הרהמ"ח אף על פי שכתבנו כ"פ דאין טעם למצוה ומטעם המצוה אין אנו יכולים ללמוד דין מכל מקום מל' המשנה שותה וכו' נראה דלפניו הוא רעה ולפני' הוא טובה ואם מקדש אותה בלחוד אדרבא הוא להיפך ע"כ צ"ל דחז"ל קבלו כך דצריך לכנוס אותה ככל הנשים וצריך ליתן לה שאר כסות ועונה וה"ה במש"ר אך שם בלאו הכי היא נשואה לו מכבר אך כאן גם כן הדין כן כנ"ב בס"ד. ואנדרוגינוס שאנס לפי מאי דקיימא לן אנדרוגינוס נושא וכו' עי' בר"מ פ"א מהא"ב אם כן מספק חייב לקיים מצוה דלו וכו' אם היא רוצית אך פטור גם מספק דלדעת הר"מ הוא ספק כמ"ש כ"פ בח"ז ולדעת הסוברים דהוא זכר ודאי מחויב לקיים בודאי. ובטומטום ל"ש זה דאינו בן ביאה

כלל וקנס אנדרוגינוס לשיטה שסוברים דהוא ספק דמספק אין לה דס"מ לקולא. ומבואר בירושלמי ומובא בר"נ דאם באו עליה עשרה ב"א שלא כדרכה למי שתרצה לישא מחייב האיש הזה שישא אותה דבדידה תליא מילתא ע"ש ומסיי' בירושלמי בוררת וחוזרת אם כן מבואר דאע"פ שאינה רוצית יש בידה לחזור ותרצה והדר החיוב עליו אם כן אפילו אם עתה אינה רוצית ולאחר כמה שנים אם רוצית מחויב לכנסה אך אם נישאת בנתים ואח"ז נתגרשה כבר כתבתי דתלוי בדיחוי וזה הוי נראה ונדחה או אפשר דל"ש דיחוי כיון דחייב כל ימיו עיין לעיל וא"צ לכפול והנה מבואר בר"מ דכופין אותו לכנוס ועי' בס' אבני מילואים סי' מ' שפלפל לשיטה דסוברים דתלוי' וקידש לא הוי קידושין מן התורה ואיך כופין ע"ש ומכל מקום אני לך.

והנה כשם שצריך ליתן קנס מיד כך צריך לקיים המצוה ולו תהיה לאשה תיכף אם יש לה אב מקדש אותה ע"י האב תיכף ויכנוס כיון דהיא ראויה לנשואין מבת ג"ש וי"א אך באין לה אב אם כן אין קידושין תופסין בקטנותה בלא האב אין חל עליו המצוה עד שתגדיל וז"פ. וחרשית ושוטת לשיטות הסוברים דיש לה קנס כמ"ש לעיל מצות לו תהיה ג"כ חל אך ביש לה אב ועדיין היא קטנה או נערה דמתקדשת ע"י אבי' מן התורה אבל אם אין לה אב או שנעשית בוגרת קודם שקדשה דיצאה מרשות האב א"צ לכנסה כי אין להם קידושין כלל כמבוא' באהע"ז רק בנשתפה אח"כ חזר עלי' המ"ע כמ"ש וז"פ. ואם אנס שתי אחיות בזאח"ז ושתיהם רוצית לינשא לו ושתיהם אינו יכול לכנוס דהם שתי אחיות נר' דהראשונה ישא דחל עליו המצוה קודם וכיון דחייב לישא הראשונה לא חל עליו מצות נשואת השנית כלל ואם אנס אחת משתי אחיות וא"י איזה מספק יכנוס אחת כדי לקיים מספק המ"ע ואיזה שירצה יכנוס ולזה הערני חכם אחד. אך אם קידש ונשא האחרונה מה שעשה עשוי ועובר אם מגרש אותה בלאו דלא יוכל וכו' כי הראשונה אסורה עליו אפילו לאחר גירושי השניה משום אחות גרושתו אך אם מתה או שנשא הראשונה ומתה זה תליא בדיחוי כמ"ש לעיל. והנה אם נשא אנוסתו ואח"כ אומר שמצא בה דבר ערוה אף על פי שהבעל נאמן בכ"מ דשוויא אנפשיה חד"א מכל מקום כאן אינו נאמן כמו האשה שאמרה טמאה אני אינה נאמנת מן התורה וכתבו הראשונים הטעם דמשועבדת לו אבל הבעל אינו משועבד דיכול לגרשה שלא מרצונה אבל כאן גם הוא משועבד לה דא"י לגרשה אם כן לאו כל כמיניה להפקיע עצמו ממנה וכן כתבו האחרונים. וכתב הרהמ"ח ונוהגת מצוה זו לענין הכרח פרעון הקנס וכו' בזמן הבית שיש כח בידינו לדון ד"ק וכו' וכבר כתבתי כ"פ דבזמן הבית ל"ד רק בזמן הסמוכים אפילו האידנא אם יש סמוכים ואין צריך לכפול. ומ"ש לענין הכרח פרעון משמע דאין

בידינו לכופו אבל הוא בעצמו אם ירצה לצאת י"ש יתן הקנס ועיין בכתובות דף נ"ג ע"ב בתוספות בד"ה לאו וכו' שכתבו דבקנס ל"ש לצי"ש כיון דאין הב"ד מחייבים פטור מקנס וא"צ לצי"ש ע"ש והדברים עתיקים. עוד כתב הרהמ"ח דמצוה שישאנה אף בזמן הזה דהוא מצוה וכו' לכאורה נראה דע"ז כופין דקאי אדסליק מיני' דשם כתב לענין הכרח אין דנין וכו' נראה דכאן כופין על המצוה אפילו האידנא. אך נראה דהאידנא דאין סמוכים אין כופין על שום מ"ע כמבואר בתוס' בסנהדרין דף ב' ע"ב בד"ה ליבעי וכו' ועי' בס' קצה"ח סי' ג' ע"כ כוונתו רק דמצוה עליו בלא כפי' ולעיל ל' הכרח אינו מדוקדק כי בוודאי דעתו ג"כ כדעת התוס' ודברי התוס' הם ירושלמי עי' בקצה"ח סי' א' אם כן מקנס פטור לגמרי והנשואין הוא מצוה אבל אין כופין. ונ"ל הא דכתבו התוס' דכפי' צריכה ב"ד מומחה היינו דוקא במצות עשה כגון סוכה איני וכו' דהוא מ"ע ורוצה לעבור בשוא"ת אבל בלאו אם רוצה לעבור ואפילו בשוא"ת דלאו חמור יותר מצוה על כל ישראל לכוף אותו שלא לעבור או אם עבר ויכול לתקן כגון לאו הנל"ע כופין אותו כל ישראל שלא יעבור הלאו או יתקן וכמו מ"ע שמתן שכרה כתוב בצדה שאין ב"ד של מטה מוזהרים ואין כופין מכל מקום היכי דאיכא לאו כגון בצדקה וכו' כופין ה"נ בלאו א"צ ב"ד מומחים וגם היום כופין. ובזה מיושב לי היטב ד' המחבר בסימן קע"ז סעיף ג' אשר בעמדי בזה העיר לי חכם אחד שכ' האונס וכו' חייב לישא אותה ואינו רשאי להוציא וכו' ואם עבר והוציאה כופין אותו להחזירה עכ"ל ולמה לא כ' המחבר תיכף כופין אותו לכונסה וכו' אלא הוא הדבר אשר דברתי דהמחבר מיירי בזה"ז כמבואר אם כן אין כופין לכנוס כיון שאין לנו ב"ד סמוכים אבל לכופו להחזיר דעבר על לאו ובחזירתו יתקן הלאו כידוע בלאו הנל"ע כופין האידנא גם כן ע"כ דקדק המחבר בלשונו הזהב ודברי' ברורים הם בס"ד לדינא דהאידנא אין כופין לכנוס ואם כנס כופין אותו שלא להוציא שלא לעבור על הלאו וכן אם עבר והוציא כופין אותו להחזירה לתקן הלאו כנ"ב בס"ד. מ"ש דעניני כפי' במצות בעינן סמוכים ומכל מקום כופין האידנא ג"כ דשליחותי' דקמאי עבדינן כמו הודאות והלואות כמו שמבואר בגיטין בפ' המגרש אך בדברים השכיחים אבל אונס דלא שכיח ואין דנין האידנא כידוע אם כן אין כופין על המצוה ג"כ כיון דבעינן סמוכים ובלא שכיח לא עבדינן שליחותי' דקמאי. והנה לגרש אסור בלאו ואם עבר על הלאו נל"ע ויחזיר ואם לא קיים העשה לוקין דפוסק קיימו ולא קיימו והדברים ארוכים בענינים אלו. והנה אף לרבא דס"ל כל מלתא דא"ר וכו' ל"מ מכל מקום הגירושין הוי גירושין ואינה א"א עוד ועי' בתוס' תמורה דף ה' הטעם דאיתקש גירושין למיתה עי' בתוס' ע"א בד"ה מיתיבי וכו' וע"ש בתוס' דף ו' ע"א בד"ה והשתא וכו' ואין כאן מקומו לפלפל באריכות

כי הוא ענין ארוך ועמוק. ואם לא קיים העשה או שנתקדשה או אשת כהן דא"י לקיים העשה לוקה ואם נשאה משום ספק כמ"ש אסור לגרשה ואין לוקין ופשוט ובדין (פו"מ) [בו"פ] לא דברנו במצוה זו ולהאריך בכל פרטי הדינים צריך חיבור מיוחד לכל מצוה:

מצוה תקנט

סעיף א

שנמנע מי שנפסדו וכו' ע"י מכת אדם וכו' כלומר שלא היה בידי שמים וכו' וע"ז נאמר לא יבא פצוע דכה וכרות שפכה בקהל ד'. מבואר בר"מ פט"ז מה' א"ב ובטור וש"ע אהע"ז סי' ה' הר"מ והנמשכים אחריו חשבו פד"כ וכ"ש בלאו אחד ממנין התרי"ג והרבה ראשונים חשבו לשני לאוין והדברים ארוכים עי' בסמ"ק לרבינו בשורש הט' ובהרמב"ן וסמ"ג והדברים ארוכים ועתיקים. ומבואר בגמ' ובר"מ ובש"ע דבשלשה דברים נפסל בגיד ובבצים ובחוטי בצים ופצוע בכולן אם נפצע באחד מאברי' וכן דכה בכולן אם נידוך אחד מהנ"ל פסול וכן אם נכרת אחד וכו' אם כן הן נפצע והן נידך והן נכרת עובר בלאו. ואני תמה על החולקים על רבינו דהנכללים בלאו אחד מונין כל אחד ולמה מנו כאן רק שני לאוין הא איכא ג' לאוין פצוע ודך וכרות וכו' וימנו שלשה לאוין ואין לחלק כיון דדכה כ' בלא וא"ו אדרבא בודאי לחלק ובוא"ו היא פלוגתא דר' יונתן ור"י ועוד אין ענין לכאן כיון דקבלו חכמינו זכרונם לברכה דג' אנשים הם בכלל לאו זה פצוע ודך וכרות וכ"א לוקה אם בא על בת ישראל אם כן הו"ל ג' לאוין ולמה לא מנו הרמב"ן והסמ"ג רק בשני לאוין וצריך עיון גדול. ועי' בר"מ פי"ט מהלכות סנהדרין שמנה לאוין שלוקין כתב שם פצוע דכה שבא על ב"י וכתבתי על הגליון שם דצ"ע למה לא מנה כרות שפכה ואי דהם לאו אחד לדעתו הא מנה שם הרבה לוקין אף דנכללי' בלאו אחד ואח"ז מנה גר עמוני בכלל הלוקין ומנה גם כן גר מואבי בכלל הלוקין אף דשניהם הם לאו אחד לדעתו וכן הרבה שם עי' בס' פרשת דרכים בדרך מצותיך. והנה אם היה פצוע באחד מאברי' הנ"ל ואח"כ נעשה דך או כרות באבר השני אפשר דאין איסור חל על איסור ולא אתי כר"ש וחל על פצוע או להיפך אך אם היה בב"א כגון שאדם או קוץ הכהו ובב"א נפצע ונכרת דהו"ל פ"ד וכ"ש לשיטת הר"מ דהו"ל לאו אחד אף דעל כ"א לוקין מכל מקום בשניהם יחד גם כן אין לוקין אלא אחד דהו"ל לאו שבכללות לדעתו כמו אכל נא לוקה מבושל לוקה ונא ומבושל כאחד אין לוקין אלא אחד עי' בר"מ פ"ח מה' ק"פ ולהחולקים על רבינו וסוברים דזה לא הוי לאו שבכללות אם כן הו"ל שני שמות ואם הוא פד"כ וכרות שפכה ולפי מה שכת' בדך ג"כ אם כן אם הוא פצוע ודך וכרות ונעשה בב"א חייב

ג' מלקיות כי הם ג' שמות וז"ב ופשוט. והנה כתבתי כ"פ דצריך להתרות בו משום לאו זה ולכ"ע אם התרו בו מפסוק אחר דאין זה הלאו דאין זה התראה ואין צריך לכפול אם כן כאן אם הוא פצוע מאחד מג' אברים צריך להתרות בו משום פצוע ואם נידך צריך להתרות בו משום דכה ואם כרות משום כרות שפכה ואם נחלף שהיה פצוע והתרו בו משום דך וכו' או להיפך אינה התראה. ונראה דאם נפצע באחד מאבריו הנ"ל ואחר כך נכרת אותו האבר שנפצע אינו חייב משום פצוע רק משום כרות אף על פי דהיה חל עליו שם פצוע מכל מקום כשיכרת לגמרי אין עליו שם פצוע דדמי אם נתרפא הבשר דכשר דכאן פסול חוזר להכשירו כמבואר בגמ' ה"נ בנכרת לגמרי נעקר ונסתלק מאתו לאו דפצוע וחייב על כרות אף על פי דיש לחלק מכל מקום נ"ל כן ונ"מ לענין התראה כמ"ש ומכל מקום צ"ע בזה. ואם נפצע או נידך דנפסל ואח"כ נכרת אותו האבר בידי שמים דיבואר לקמן דבי"ש כשר כאן נמי כשר כיון דנכרת נפקע מעליו שם פצוע או דך רק נכרת והוא בי"ש וכשר או אפש' כיון דהי' פסול וע"י כריתה לגמרי על כל פנים לא יכשר אף שהי' בידי שמים דבי"ש דכשר היינו שהי' מתחלה בי"ש אבל כיון שחל עליו פסול ע"י אדם שיוכשר אח"כ אם נכרת לגמרי בי"ש זה צ"ע ועיין כאן ביבמות דכתבו דניטל עדיף מנפצע כמו טחול ע"ש ואפשר שינטל בב"א אבל בפצוע ואח"כ ניטל כיון שנפסל אין זה תקנה ועי' בי"ד סימן מ"ד לענין כליות כה"ג והאחרונים כתבו לענין טחול ג"כ ע' בדבריהם וכאן עדיף דפסול חוזר להכשר עי' ובאתי רק לרמוז ולעורר. והלאוים הללו דוק' אם הי' בי"א אבל בי"ש כשר וע"י חולי דעת הר"מ דהוי בי"ש וכשר ודעת רש"י והרא"ש דהוי בי"א ומלשון הרהמ"ח וגם מ"ש בשרשי המצוה נראה דס"ל כדעת הר"מ. ופרטי הדינים איזה פסול מבוא' בראשונים ובטוש"ע אהע"ז ע"ש.

והנה האנשים הנ"ל אסורים לבא בקהל ודעת הר"מ כאן ועוד בח"ל חוץ כה"ג באלמנה אין לוקין על בעילה בלא קידושין רק בבעילה אחר הקידושין עי' פט"ו כאן והרבה חולקים דחייבים על בעיל' בלחוד ג"כ והדברים עתיקים והאריכו בזה הראשונים עיין בהה"מ ובכ"מ. והכסף משנה מבי' בשם ר"א בנו של רבינו אף דאין לוקין משום הלאו דמיוחד מכל מקום לוקין משום לאו דקדשה לדעת רבינו ע"ש. ועיין בס' טעם המלך בהגהותיו לשעה"מ בה' א"ב בקונטרס אאחע"א דחידש שם דלהר"מ דבא על הפנוי' לוקין משום לאו דקדשה משונה מכל חייבי לאוין דבכל ח"ל חייבים על הראה כידוע בכל ביאות אסורות אך פנוי' כתב הר"מ בסוף הלכו' נערה בתול' דהטעם הוא דמלאה הארץ זימ' דנמצא אח כו' אם כן דוקא בגמר דראוי להוליד אבל בהראה אינו עובר ועי"ש שכתב דבתוס' חגיגה דף ב' ע"ב ד"ה לישא שפחה כו' מבוא' דגם לא יהי' קדש

עובר בהעראה ע"ש. ובאמת אין סתירה לדבריו דלדעת הר"מ דקדשה לאו דפנוי' מטעם שכתב אם כן הוא בגמ"ב אבל התוס' מיירי שם משום איסור עבדים ושפחה לשיטתם דהלאו דקדש קאי על עבד ושפחה והדברים עתיקים אם כן האי לאו ככל לאוין דחייב משעת הערה וז"פ ואין סתירה לדבריו. ולדבריו פד"כ וכ"ש דאינם ראוים להוליד כלל אינם עוברים בלאו דלא תהי' קדשה כלל דל"ש טעם הר"מ אך באמת מטעמי המצות אין אנו יכולים ללמוד איזה דין כאשר כתבתי כ"פ. והנה לדעת החולקים וסוברים דלאוים הללו דלא כתיב קיחה רק לא יבא הפירוש ביאה בלא קידושין אם כן אפש' עכו"ם פד"כ וכ"ש אם בעל ישראלית חייבת האשה משום לאו זה כיון דא"צ קידושין ועכו"ם בישראלית שלא בדרך חתנות אינו אסור מן התורה לשיטת הר"מ והרבה שיטות סוברים דבכ"ע אין איסור תורה חוץ מז' אומות ע' באהע"ז סי' ט"ז על כל פנים משום לאו זה חייבת דעל כל הלאוים דא"ב כשם שהוא מוזהר כך היא מוזהרת ולוקין אותה כמו שנבעלה לקטן בן ט' והדברים ידועים אם כן לוקין אותה משום לאו זה והעכו"ם אינו מצווה ע"ז אך היא לוקה. ולומר דהחולקים ג"כ סוברים דעכ"פ ראוי לקידושין בעינן ועכו"ם אינו ראוי לקידושין מנלן זה כיון דכתיב לא יבא כו' דמשמע ביאה אם כן אפשר בכ"ע חייבת. וכן אם עבד פד"כ וכ"ש בא על הישראלית חייבים שניהם דעל הלאו הוא ג"כ מוזהר אף דבנשים ל"ש פד"כ וכ"ש מכל מקום בעבד דשייך חייב בלאו הזה כמו זקן אף על פי דלאו בר קידושין הוא והוא אצלי דבר חדש וצ"ע בזה. ואם נאמר דעבד ושפחה עוברים בלאו דקדש כשיטת התוספות אם כן אפשר אין איסור פד"כ וכ"ש דהי' לאחר שנולד חל דאין אחע"א אך אין אני עומד בזה דמשכחת לה ואין כאן מקומו ובפרט להסוברים דאיסור עבד ושפחה אינו אסור רק מדרבנן אם כן בפד"כ וכ"ש אפשר לוקין מן התורה מחמת הלאוים הללו וצ"ע ובאתי רק לעורר. והנה לאו זה ככל הלאוים בא"ב אם קטן מבן ט' ולמעלה בא על הגדולה היא לוקה ולא הוא וגדול הבא על הקטנה יתירה מבת ג' שנים וי"א הוא לוקה ולא היא וחייב על הערה ושלא כדרכה ככל א"ב עיין בר"מ פ"א מהל' א"ב. ואנדרוגינוס פד"כ או כ"ש תליא לשיטת הר"מ דסובר דהוי ספק זכר כו' אין לוקין ולשיטת הסוברים דהוי זכר ודאי חייב ולשיטת הראב"ד בה' שופר דהוי חצי זכר ודאי ג"כ חייב וז"פ. ואם פד"כ או כ"ש בא על ח"ש וחב"ח באופן דחלק הב"ח לא הוי גיורת רק ישראלית גמורה וציירתי כ"פ בח"ז אין לכפול לשיטת הרמב"ן ודעמיה דעל הביאה לחוד חייב בודאי חייבים שניהם על חלק הישראלית אך להר"מ דסובר דבלא קידושין אינו חייב וח"ש וחב"ח מתקדשת רק דאין חיוב מיתה עליה בנתקדשה רק אשם ומלקות עי' באה"ע סי' מ"ד אפשר לספק דאפשר דהתורה לא חייבה

אחר הקידושין רק בקידושין גמורים שחייבים מיתה אבל זה שאין חיוב מיתה רק אשם ומלקות לא נקרא קידושין ופטור והובא כ"פ בח"ז. וח"ע וחב"ח פד"כ וכ"ש הבא על ב"י ע' באהע"ז שם דהוי ספק קידושין ודעת הר"מ דאין לוקין מספק אבל לדעת הרמב"ן אפשר דלוקין כיון דא"צ קידושין כמ"ש לעיל. או אפשר כיון דאין קידושין תופסין כלל אין לוקין כמ"ש לעיל גבי נכרי ועבד והנחתי בצ"ע ה"נ. והנה אסור בב"י ומותר בגיורת ומשוחררת דלא איקרי קהל ואפילו פד"כ כהן מותר בגיורת ומשוחררת ודעת הר"מ דאסור בממזרת ודאי וכן במצרית ואדומית דמפורש בתורה וה"ה דכהן אסור בגרושה ודעת הראב"ד והרבה מהראשונים דאף בממזרת ודאי מותר וה"ה כהן בגרושה ודעת בעל המאו' דכהן אסו' בגיורת והראשונים והאחרונים ע' באהע"ז סי' ה' האריכו בזה ואין דרכי להאריך בדבר שהאריכו בו הם ע' בדבריהם וינעם לך. ובממזר דרשינן לא יבא ממזר ודאי אבל ספק ממזר יבא אם גם פד"כ וכ"ש בספק אם מותר מן התורה עוררו בזה האחרונים ע' בדבריהם. ופד"כ וכ"ש לישא שפחה ע' בב"ש שכתב דלדעת התוס' דהוי איסור דאוריית' משום לא יהי' קדש בודאי אסור אך לדעת הר"מ מותר כמו ממזר ובאמת שם מפני תקנת הבנים וכאן לא שייך זה דאינו מוליד שוב מצאתי בספר א"מ שהרגיש בזה. והנה בח"ל אם בא עלי' וקידש' בביאה אם קונה אותה בביאת איסור נראה דזה תלוי לשיטת הרמב"ן דחייב בכ"ע בבעל לחוד אם כן קונה אות' ג"כ ולא אמרינן כל מילת' דאמר רחמנ' לא תעביד אי עביד לא מהני דידוע סברת מהרי"ט והרשד"ם כ"ה דאינו מתקן האיסור אי אמרי' ל"מ מהני לרבא ג"כ אם כן כאן אף אם אמרי' ל"מ לא מתקן האיסור כי הלאו הוא אפילו בלא קידושין אך לשיטת הר"מ דאינו עובר על הלאו רק בקידושין אם כן אי אמרינן דל"מ ולא תפסי קידושין אינו עובר אם כן לא תפסי קידושין דמתקן האיסור ואמרינן ל"מ. ולפי זה בכל ח"ל שצריכים קידושין לדעת הר"מ אין תופסין קידושין רק בכסף ושטר אבל בביאה אין תופסין בה הקידושין דאמרי' ל"מ ועי"ז יתוקן האיסור דבלא קידושין אינו עובר ודעת הר"מ בעצמו אינו ברור אי פוסק כרבא דל"מ או כאביי דמהני עיין בלחם משנה בה' בכורות והובא כ"פ בח"ז. אך על כל פנים להפוסקים דל"מ ופוסקים כהר"מ דח"ל צריכים קידושין אם כן בח"ל אף דקיימא לן דקידושין תופסין אינם תופסין רק כסף ושטר ולא בביאה כי ל"מ ויתוקן האיסו' וזה דבר חדש דח"ל דקידושין תופסין לא יתפסו רק כסף ושטר ולא קידושי ביאה לשיטה זו לדעת הר"מ וסייעתו. אך אפשר דל"ש כאן כל מלתא כו' דהקידושין אין איסור רק התורה אסרה הביאה ע"י קידושין אבל הקדושין לא אמרה רחמנ' לא תעביד דקידושי כסף ושטר באמת מהני אם כן הקידושין אין איסור אם כן מהני אף להר"מ (ולכאורה

קרובים דברי לדברי הסמ"ע והש"ך בסי' ר"ח אבל אם תעיין יש חילוק ע"ש ובעזהש"י במהד"ב אבאר באריכות) ע' בשכלך ותבין ואיני יכול להטעים בקולמוס. וגם נוכל לומ' נהי דיתוקן האיסור של לאו זה המיוחד מכל מקום אי אמרי' דל"מ ולא הוי קידושין יהי' אסור משום קדשה כמ"ש ר"א בנו של רבינו עיין בכסף משנה פט"ו מה' א"ב אם כן לא יתוקן מה לי איסור זה או איסור אחר וכ"ה דלא מתקן אמרי' מהני כסברת מהרי"ט אם כן לכ"ע תופסין קידושי ביאה בח"ל כנ"ל. ולא אישתמיט שום פוסק לכתוב הא דקידושין תופסין בח"ל דוקא בכסף ושטר ולא בביאה. והנה הר"נ בקידושין פ"ק דף רי"ב ע"ב גבי הא דאמרי' כל הבועל דעתו על גמר ביאה מביא קושית הרי"ף הא אמרי' ביבמות דאשה לבעלה נקנית בהעראה ותירץ הרי"ף דהתם אחר קידושין רק בשביל חופה וכיון שזקוקה לו נקנית בהעראה אך הקשה איך משכחת לה ביאה אחר הקידושין שתקנה במקום חופה הא בא על ארוסתו בבית חמיו לוקה הו"ל ביאת איסור ואינו בדין שתקנ' דהא אמרינן ביבמות דף כ"ט מאמר דהתירא קני מאמר דאיסור' לא קני ותירץ ע"ש. מבוא' דפשיט' להר"ן דבאיסור אינו קונה ועיין בב"ש בסי' ס"א שמביא דברי הר"ן הללו והקשה על הר"מ ע"ש. והנה בודאי סברתו דכל מלתא כו' ל"מ ובאמת לסברת מהרי"ט דכאן לא יתוקן האיסור אם כן אפשר דמהני ואין ראיה מיבמה ממאמר דשם יתוקן ע"ש בגמרא ועוד המעיי' בגמרא ליכא איסור כלל במאמר ע"ש ברש"י רק מאמר דאיסור הוא כיון (דאי') [דא"י] ליבמה עיין שם היטב. ואין ענין לכאן וא"ר להאריך בזה אם תעיין תראה. שוב ראיתי בספר שעה"מ בקונטרס חופת חתנים סעיף ט' שהתעורר בדברי הר"נ הללו כמ"ש ובח"ל אם מהני קידושי ביאה וגם בהגהות טעם המלך כתב שם מעין שכתבנו אין אני רוצה להאריך בזה עיין בחוה"מ סי' ר"ח ובי"ד סי' ר"ל וכיון שהאחרוני' עוררו בזה א"ר לפלפל בזה ובאתי רק לעורר ישמע חכם כו'. ועיין באבהע"ז סי' ל"ג דאם מתייחד עמה לשם קידושין מקודשת דהן הן עדי יחוד כו' מכל מקום בח"ל וג"כ בח"ע וג"כ אפילו בשניות דאיסור דרבנן אינ' מקודשת דלא אמרי' הן כו' כיון דאסור' עליו אמרי' דלא בעיל מפני האיסו' כיון דעל כה"ג אין לוקין רק בראה שוכבים כו' אבל ע"י יחוד אפילו לשם ביאה אין לוקין וכבר כתבתי לעיל אם כן ה"ה נמי לא אמרינן הן כו' לענין קדושין אף על פי שנתייחד לשם קדושין ועיין באה"ע סי' קמ"ט וכבר דברו בזה האחרונים. ועיין באהע"ז דפסקינן דדעתו על גמר ביאה בכל קידושי ביאה אם כן ה"ה כאן לכ"ע דעתו על גמ"ב ואינ' מתקדשת קודם גמ"ב ומכש"כ לשיטת הר"מ דאין לוקין בח"ל בלא קידושין אם כן מסתמא כל מה שיכול לאחר לעבור על הלאו מאחר. ואם בתחילת ביאה יהי' בכל רגע בלאו ואם בגמ"ב תחילת ביאה אינו עובר אם כן מסתמא

דעתו אגמ"ב מכש"כ בכל קידושי ביאה בכשרות. אך נראה דמבואר שם דאם לא גמר ביאתו ופירש מתקדשת בתחלה והוא כתירוץ קצת ראשונים שם בסוגי' דקידושין בתוס' בשם הרשב"א וסברתו כיון דפירש מוכח דהי' דעתו על תחילת ביא' נראה כאן בביאת איסו' אף דפירש אינה מקודשת לכ"ע דאין הוכח' מדפירש דלמא הרהר בתשוב' ופירש כדי שלא יעשה עוד איסור כי בכ"פ עושה איסור בב"א כידוע אם כן אינה מקודשת רק בגמר בכ"ע אף שפירש כנ"ל. ונראה לדעת הר"מ דאין לוקין רק בקידושין אם כן אם קדשה בביאה למאי דקיימא לן דדעתו כו' אם כן אין לוקין רק בגמ"ב ועיין בר"מ פ"א מא"ב שכתב דבכל א"ב א"צ העדים שיראו כו' רק אם שוכבים כו' דחזקה צורה זו שהער' נראה דחזקה אינו אלא על הערה ולא על גמ"ב אם כן כאן אין לוקין בכה"ג כיון נהי שהערה מכל מקום אינה מקודשת ואין לוקין דלא נתקדש' עד גמ"ב וצריכים שידעו העדים שהיא גמ"ב וכבר עוררתי ע"ז לעיל אם הוא חזקה שגמ"ב או לא ע' לעיל וכאן באתי רק להזכיר. ועי' בקידושין דף ס"ד ובר"ן שם מבואר דאב יכול לקדש בתו קטנה או נערה בביאה לפסול עי' בשער המלך בחופת חתנים שהקשה דברי הר"ן אהדדי דחזינן דס"ל דביאת איסו' קונה ע"ש ובגוף הדין אם אביה יכול למוסרה לפסולים אין כאן מקומו ועי' בספר אבני מילואים בסי' ז' ומכל מקום אני לך:

מצוה תקס

סעיף א

שנמנע ממזר לישא ב"י כו'. דינים אלו מבוארים בר"מ ואין להאריך במקום שהאריכו הם פט"ו מהא"ב ובטוש"ע אהע"ז סימן ד' וכבר בא באריכות מצוה זו בראשונים ובאחרונים מכל מקום אכתוב בקיצור קצת כדי שתדע על כל פנים ידיעת בית רב בזה. איזה ממזר כל שנולד מאחת מן העריות של ח"כ המבוארים בפ' אחרי חוץ מבא על הנדה הולד אינו ממזר וכשר ככל ישראל ואסרה התורה ממזר בב"י וכן ממזרת בבן ישראל ואם ממזר בא על ב"י או להיפך לרוב הפוסקים אפילו בלא קידושין ולדעת הר"מ דוקא לאחר הקידושין לוקין היא והוא ככל לאו שבתורה דכתיב לא יבא ממזר כו' ודוקא בישראל אבל גרים מותרים בממזרים דגרים לא נקראו קהל ד' וגרים עד כמה דורות והיינו גר שנשא גיורת לא איקרי קהל ומותרים בממזרים אבל אם יש ישראל באמצע כגון גר שנשא בת ישראל או ישראל שנשא גיורת הולד מהם ישראל לכל דיניהם ואסורים בממזרים והר"נ הקשה ע"ז בגר שנשא ממזרת דיש קידושין ואין עבירה למה לא נלך אחר הזכר ויהי' הולד גר ויהיה מותר בממזרת ע' בח"מ וב"ש מה שתירצו ע"ז והרהמ"ח פוסק גם כן כהר"מ וכן

מבואר בש"ע והנולד מממזר וישראל הולד ממזר וכן הנולד מממזר וגר אף שאביו גר והיא ממזרת והו"ל יש קידושין ואין עבירה דממזר וגר מותרים לבא זה בזה והי' לנו לילך אחר הזכר והו"ל גר וכשר מכל מקום איתמעט ד"ז והו"ל ממזר גמור ע' בש"ע וכן מבוא' בדברי הרהמ"ח. והנה ממזר לכל התורה הוי כישראל רק לענין זה דלא ישא ישראלית וגם לא איקרי קהל ומותר לישא הפסולים דאסורים לבא בקהל כגון עמוני ומואבי ומצרי ואדומי ומבואר במשנ' בפרק עשרה יוחסין דמותר בנתינ' והנה לדעת הר"מ דנתינה אינה אסור' רק מדרבנן שפיר דחז"ל לא גזרו בפסולי קהל והיא מותרת בו דהיא גיורת אך לשיטת הסוברים דנתינה אסורה מן התורה בלאו דלא תתחתן אם כן למה ממזר מותר בנתינה דלא כתיב לא כו' בקהל כבר עמדו בקושי' זו התוס' ביבמות דף ע"ט והר"ן כאן במשנה ע' מה שתירצו. וממזר מותר לישא שפחה להר"מ דשפחה לישראל אסור רק מדרבנן התירו חכמינו זכרונם לברכה לממזר משום תקנות הבנים וממזרת אסור' בעבד דל"ש תקנות הבנים ע' בש"ע. אך אפילו לדעת הסוברים דשפחה ועבד אסורים מן התורה בלאו דקדש מכל מקום ממזר נושא שפחה דהוי קדש ועומד כיון דיצירתו בעבירה כ"כ התוס' וה"ה ממזרת לעבד מותר מן התורה רק מדרבנן שלא להרבות ממזרים ע' בש"ע.

ודרשו חז"ל לא יבא ממזר ממזר ודאי לא יבא אבל ממזר ספק יבא ומותר בקהל ד'. והנה האריכו הראשונים והאחרונים בדעת הר"מ דכל ספיקות מן התורה מותר ואין להאריך במה שהאריכו הם והדברים ידועים לכל תלמיד רק אכתוב קצת הדעות בענין זה. דעת המנ"ל כאן בפט"ו דרק שתוקי וכדומה מותר אבל באיקבע איסורא כגון שנתערב ממזר בכשר אסורים בקהל ככל ספק תורה באיקבע איסורא דהוא לחומרא דמביאין אשם תלוי כידוע ועיין בס' ש"ש להגאון בעל קצוה"ח דחילק בזה אפילו באיקבע התירה התורה ספק ממזר ע"ש באריכות ודעת הפנ"י דספק ממזר מותר אפילו ברובא לאיסורא ודעת הפר"ח אף דאיכא חזקה לאיסורא התורה התירה כגון בספק ממזר מספק מגורשת דיש לה חזקת א"א ועי"ש שפלפל באריכות ודעתו ברוב או בחזקה אסור וע"ש בשמעתתא ב' כתב דוקא ברובא דליתא קמן דהוא מצד הסברא אבל ברובא דאיתא קמן כגון רוב ממזרים ומיעוט כשרים ופריש ואמרי' מרובא פריש זה הוא רוב מגזה"כ אבל מכל מקום ספק הוא כסברת הש"מ גבי עשירי ספק דלא אזלינן ב"ר כיון דהתורה כתבה דלא ספק וזה ג"כ בכלל ספק והובא זה בחיבורינו כ"פ אם כן ה"נ דהתורה התירה גם זה ככל ספק ומות' בקהל ע"ש שהאריך ומכל מקום אני לך. וד"ז דספק ממזר מבוא' בר"מ כאן פט"ו הל' כ"א. והנה אף אם יש ס"ס לאיסורא מכל מקום מותר דהו"ל ספק כמו דהרבה

ספיקות ברה"י טמא כיון דהתורה אסרה ספק ס"ס ג"כ בכלל ה"נ דהתורה התירה ספק ה"נ ס"ס בכלל ספק והדברים עתיקים. ומבואר עוד בש"ס דדרשינן בקהל כו' בקהל ודאי לא יבא אבל בקהל ספק יבא וספק ממזר מותר בממזרת ודאי ולא אמרי' ספיקא דאורייתא לחומרא דהתורה התירה כמו לעיל ספק ממזר ה"ה ספק קהל אם כן ספק ממזר מותר לישא ישראלית ומותר לישא ממזרת וספק מות' לישא שתי נשים אחת ישראלית ואחת ממזרת ולא אמרי' דהוי ספיק' דסתרי אהדדי ולחומר' כי כאן גזה"כ דהתורה התירה ספק ממזר וספק קהל ע' במהרי"ט וכן דעת רוב הפוסקים דגם ספק קהל מותר כמו ספק ממזר וכ"ז מן התורה ומדרבנן אסור רק אנחנו עומדים במצו' מה"ת. וכמו דמותר בממזר ה"ה בכל האסורים בקהל כגון עמוני ומואבי כו' דכתיב בהו קהל וממזר וכן ספק ממזר לא איקרי קהל. ומבוא' בפ' עשרה יוחסין דשתוקי היינו ספק ממזר מותר בנתינה. והנה לשיטות הסוברי' דנתינה אסורה מן התורה מלאו דחיתון ואינו כתיב בקהל אם כן למה מותר הא הוי ספיקא דאוריית' אך זה מתורץ ג"כ בתירוץ התוס' ביבמות דף ע"ט דילפינן מפסולי קהל וכיון שמותר הספק בפסולי קהל מות' ג"כ בלאו דחיתון עי"ש. וע' ג"כ בר"נ שמתרץ זה במשנה שם אבל אסו' בש"כ. ולהר"מ דשפח' מדרבנן אפשר דמותר אך עתה דברינו בדינים מן התורה לשיטות הסוברים דשפח' אסור' מן התורה אך ממזר מותר דקדש ועומד דיצירתו בעבירה אם כן ספק ממזר הו"ל ספק דאורייתא ולחומרא ואסור בשפחה ועיין בב"ש סי' ד' ס"ק ל"ט מבואר ג"כ כדברינו (עיין מעבר לדף). וד"ז דבספק קהל יבא אינו מבואר בר"מ מה דעתו ובהלכה י"א כתב שם הרב המגיד גבי פנוי' כו' שנאמנת לומר לכשר כו' וא"נ לומר לפסול כתב שם דנאמנת להכשירו כיון דגם בלא דיבורה הולד ספק וכשר מן התורה אבל לפסלו להתירו בממזרת כיון דבלא דיבורה אסו' בממזרת א"נ כו'. והב"ש שם תמה עליו הא מן התורה ספק ממזר מות' בממזרת אם כן בלא דיבורה מותר מן התורה ולמה א"נ להתירו בממזרת כמו שנאמנת להתירו בב"י ע"ש שהניח בצ"ע. והי' אצלי בפשיטות דכ"ע סוברים כ"ה דדרשינן ממזר ודאי ולא ספק ה"נ קהל ודאי ולא ספק ועיין בס' ש"ש שמעתתא ב' פי"ז שכתב בשם ספר בית מאיר דהה"מ סובר כשיטת הריטב"א שם דרבא לא ס"ל דרשה זו בקהל ספק והלכ' כותי' ע"כ דוקא ממזר ספק מות' בישראל מדרש זה אבל אסור בממזרת כי לא דרשינן בקהל ספק אם כן הו"ל ספק תורה לחומרא ואסו' בממזרת דלמא ישראל הוא וע"ש שפלפל באריכות ומכל מקום אני לך. וממזר שנשא חצי' שפחה וחב"ח אם בעצמ' נשתחררה חצי' הו"ל חצי' גיורת וחצי' שפחה מצד הגיורת מות' בה דממזר מות' בגיורת אך מצד חלק השפחות אסו' לדעת הר"מ דאסו' מדרבנן רק משום תקנת הבנים

מות' וכאן ל"ש תקנת הבנים דהולד יהי' ח"ע וחציו ממזר דמצד הגיורת הולך אחר הפגום כמ"ש לעיל אך מן התורה בין להר"מ מותר בה וגם לדעת ר"ת מותר בצד הגירות וגם מצד השפחות מותר דהוא קדש ועומד. וח"ש וחב"ח שנולדה מישראל דצד החירות הו"ל ישראל גמורה כאשר כתבנו כ"פ בודאי ממזר אסור דחלק החירות הו"ל קהל ד' וז"פ. וה"ה להיפך ח"ע וחב"ח אם בעצמו נשתחרר מות' מן התורה בממזרת דחלק גירות וחלק העבדות מותר דהממזרת קדש כו' ואם נולד מישראל מח"ש וחב"ח הרי זה חצי עבד וחצי ישראל ואסו' בממזרת ולוקין כי החצי הוא ישראל גמור. מ"ש ר"ת דממזר קדש כיון דיצירתו בעבירה באמת הרב' ממזרים אין יצירתם בעבירה כמו גר בממזרת או להיפך דמותרים לכתחלה זה בזה והולד ממזר כמבואר בש"ע רק הכונה דממזר הראשון דכולן באים מכחו הי' יצירתו בעבירה דל"מ רק מעריות ע"כ אף באי כחו הוי כמותו וז"פ. ועי' בש"ע סי' ד' מבואר דח"ע וחב"ח שבא על א"א הולד הוי חצי ישראל וחצי ממזר ואין תקנה לולד ע"ש. ופשוט דעל חצי ממזר לוקין ג"כ כיון דיש לה צד ממזרת אין חילוק בין כולו לחצי וה"ה דמשכחת לה חצי ממזר בדרך אחר אם ממזר בא על ח"ש וחב"ח והוליד הולד הוא ח"ע וחב"ח וחלק הב"ח הוא ממזר דבתר דידי' שדינן אם כן הוא ח"ע וחצי ממזר ואם נשתחרר החצי השני' הו"ל חצי גר וחצי ממזר ודברים אלו ציירנו כ"פ ואין לכפול. ונראה דאם היתה ח"ש וחב"ח שנולדה מישראל שבא על אמה דהו"ל הולד ח"ש וחצי' ישראלית גמורה אם כן להפוסקים החולקים על הר"מ וס"ל דלאו דממזר חייב בלא קידושין רק בביאה לחוד אם כן בודאי אם בא עלי' ממזר לוקין משום חלק הישראלית שבה דמה לי מקצת או כולה ועוברים על הלאו הזה. אך לשיטת הר"מ דס"ל דאין לוקין בלא קידושין וצריך קידש ובעל אני מסופק אם קידש הח"ש וחב"ח זו ובעל אותה אם לוקין דאפשר לדעתו שקידושין שאסרה תורה הבעילה ע"י דוקא בקידושין גמורים שהיא א"א ונהרג אחר הבא עליה אבל בקידושין אלו של חצי' שפחה וחב"ח דאין אחר נהרג רק חייב אשם והיא מלקות כידוע לא הוי קידושין גמורים להתחייב ע"י הקידושין הללו על הביאה כי אפשר קידושין גמורים בעינן וצ"ע וכה"ג נסתפקתי בח"ז בעוד ענינים ה"ה כאן והבן וצ"ע. וכן ח"ש וחצי' ממזרת כמ"ש לעיל כגון ממזר שבא על ח"ש וחב"ח דהולד חצי ממזר וח"ש וג"כ אין קידושין תופסין רק לאשם ולמלקות אם ישראל קידשה ובעלה יש לספק כנ"ל דלמא לא הוי קידושין גמורים כיון דאין ח"מ הוי בעילה בלא קידושין להר"מ ואין לוקין ע"ז ובאתי רק לעורר. ועלה בדעתי דאפשר אף להר"מ דסובר דח"ל אין לוקין על בעילה בלא קידושין דוקא בח"ל דהם בני קידושין אין לוקין בלא קידושין אבל אם קידושין אינם תופסין חייבי' בבעילה לבד וכגון שבא

על אחותו ממזרת או שאר קורבה דשאר שהם עריות וג"כ ממזר לוקין על לאו דממזר ג"כ כיון דלא תפסו קידושין א"צ קידושין אם כן בדין לעיל ג"כ לוקין כיון דל"מ קידושין גמורים רק קידושין כזו לוקין וזה היפך ממ"ש במצוה הקודמת ולא עיינתי בדבר לקבוע בסברא זו מסמרות ובאתי רק לעורר. שוב ראיתי בר"מ פי"ב ה"ב דכ' להדיא דלוקין על הבעילה בלא קידושין כיון דאינה בת קידושין ע"ש וכ"כ בפי"ז. אך אפשר לחלק בין עכו"ם דאינ' בת קידושין כלל ובין עריות דמשנה דהוי בכלל קידושין לאחרים וצ"ע. ולפי סברא זו אפשר לספק להיפוך ג"כ דאפש' בממזר בח"ש וחב"ח לוקין בלא קידושין כלל דלאו בני קידושין גמורים הם רק לאשם כו' והו"ל כאינם בני קידושין ובאתי רק לעורר. לעיל כתבתי דספק ממזר אסור בשפחה להסוברים דאסור מן התורה שוב ראיתי בשער המלך פ"ז שמביא בשם רדב"ז דספק ממזר מותר בשפחה וכתב דאישתמיטתי' דברי הרשב"א והריטב"א והר"נ דמבוא' להדיא מדבריהם דספק ממזר אסו' בשפחה ע"ש. ובעכו"ם ועבד ל"ש ממזר אפילו באו על העריות שלהם כגון אם ונתגייר הולד כשר דל"ש ממזרת אצלם כיון דלאו בני קידושין הם ע' באהע"ז סי' ד'. וביבמה לשוק אינו ממזר כלל אף דקידושין תופסין רק מספק לא הוי אפילו ספק ממזר ע' באהע"ז סי' קי"ט ובתוס' בפרק החולץ (יבמות דף מ"ט) ובדף צ"ב ע"ש באריכות. וח"ש וחב"ח דנתקדשה דאין ח"מ בבא עלי' אחר ולא הו"ל כעריות רק קידושין של אחר אין תופסין ע' בב"ש סי' מ"ד והבאנו בח"ז מכל מקום אם היה לה ולד מאחר אינו ממזר דאין ממזר אלא מח"כ עי' בסוגיא הנ"ל ולא עיינתי היטב ובעזהשי"ת עוד חזון למועד. עי' בשער המלך סוף הלכות יבום שנסתפק ביבם שייבם את הממזרת או איפכא ונתעברה מביאה ראשונ' אי הולד ממזר כיון דמה"ת רמיא עלי' ליבומה דעשה דוחה כו' א"ד אע"ג דביאת היתר הוא הולד ממזר כמו גר בממזרת אף על פי דהית' הוא מכל מקום הולד ממזר כו' ומביא ראי' מסוגי' דפ' האומר דמבוא' כ"מ שיש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר ומקשה בגמ' הרי גר שנשא ממזרת כו' ותירצינן ר"י הוא כו' ואמאי לא מקשה אכתי הא איכא יבם דייבם ממזרת והולד ממזר אלא ודאי דבכה"ג הולך אחר הזכר וכשר ע"ש ואין ז"ל ממש והניח ד"ז בצ"ע. ומתחלת דבריו שכתב ביבם שייבם ממזרת או איפכא נראה דאף אם היבם ממזר מסופק אפש' דכשר ומסוף דבריו משמע דוקא אם היבם כשר דהולכין אחר הזכר ולא אם היבם ממזר דג"כ הולד ממזר ועיין בס' א"מ בסוף הל' יבום שמביא ראי' דאין הולד ממזר ונראה מראייתו אפילו אם היבם ממזר אין הולד ממזר וע"ש במגי' שתמה עליו דאם היבם ממזר ליכא ספיקא כלל דהולד ודאי ממזר דבין אחר הפגום ובין אחר הזכר הוא ממזר ובאמת בתחלת דברי בעל שעה"מ שכתב או איפכא מבוא'

להדי' דגם ביבם ממזר מסופק וסברתו כיון דעושה ומקיים מ"ע בזה ל"ש לפסול הולד או מכל מקום פסול וצ"ע. שוב ראיתי במקנה במשנה דכ"מ שיש כו' שמביא ד"ז דיבם ופשוט אצלו דהולד ממזר כמו גר וגו' ע"ש ומכל מקום אני לך. וממזר טומטום אינו בן ביאה כלל ואינו שייך בלאו הזה וממזר אנדרוגינוס תלוי בשיטות אם הוא זכר גמור עובר בלאו זה ולהסוברים והר"מ בכלל דהוא ספק זכר אין לוקין אם הוא ממזר ובא על ישראלית ועי' בר"מ פ"א מהא"ב דס"ל דאנדרוגינוס נושא נראה פשוט דאנדרוגינוס ממזר אסו' לישא ישראלית ולא שייך לומ' ודאי ולא ספק זה אם הוא ספק ממזר התירה התורה אבל ממזר גמור אך ספק אם הוא זכר כו' בודאי ספיקא דאוריית' לחומרא דלמא זכר הוא כנ"ב ופשוט. נ"ל דממזר שבא על זכר ישראל או להיפך דחייב סקילה משום מש"ז אך אם לא התרו בו א"ח סקילה אף שהתרו בו משום לאו דממזר וכבר כתבתי כ"פ דח"מ שוגגים אינם פטורי' ממלקות והנה לדעת הר"מ דבעי' קידושין בח"ל אין לוקין אך לפמ"ש דאפשר במקום שלא שייך קידושין מודה הר"מ דלוקין בלא קידושין מכל מקום נראה דלאו דלא יבא כאן וכן בכל פסולי קהל הוא דוק' באיש ואשה ולא במש"ז וכן לדעת הרמב"ן דעל ביאה לחוד לוקין מכל מקום רק בדרך אישות ולא במש"ז ואינו חייב על הלאוים הללו כנ"ל ומכל מקום לא מצאתי מפורש ובאתי רק לעורר:

מצוה תקסא

סעיף א

שלא נתחתן עם הזכרי' מבני עמון ומואב לעולם כו'. מבוא' בר"מ פי"ב מהלכות א"ב ובטוש"ע אהע"ז סי' ד'. והנה הר"מ והרהמ"ח מונין עמוני ומואבי בלאו אחד כיון שנכללו בלאו אחד והרמב"ן והסמ"ג חולקים ומונין כ"א בלאו עיין בסמ"ק לרבינו וברמב"ן שהאריך בזה. והדינים כ"ה דהזכרים שלהם אסורים לבא בקהל ישראל לעולם וחייבי' מלקות לשיטת הר"מ דוקא בקידושין ולשיטת הרמב"ן אפילו בלא קידושין וכמ"ש לעיל והנקבות שלהם מותרים לבא בקהל ישראל מיד דגזה"כ הוא דרק הזכרים אסורים בקהל וכן אינם נקראים קהל ד' ומותרים לישא ממזרת ושאר פסולי קהל וכן מותרים לישא גיורת דלא איקרי קהל. ועי' בשער המלך בפט"ו כאן הלכה כ"א שמסופק אם גם גבי עמוני ומואבי דרשינן עמוני כו' ודאי ולא ספק וכן בקהל ודאי ולא ספק או כאן לא התירה התורה ספק כמו ממזר. וע"ש שדעתו דגם כאן הדין כן דדרשינן ודאי ולא ספק ועיין בס' א"מ סי' כ"ט מה שפלפל בזה ומכל מקום אני לך. וע"ש שמביא קושי' אי אמרינן דגם כאן התורה התירה ספק אם כן בפ' תפלת השחר גבי יהודה גר עמוני שהותר לבא בקהל

כיון דעלה סנחרב ובלבל כו' וכל דפריש מרובא פריש ל"ל טעמא דמרובא פריש הא אפילו ספק מותר וע"ש שתירץ דנ"מ דמותר מדרבנן ג"כ דספיקות אסורים מדרבנן ע"ש ולדעת המנ"ל דספק ממזר באיקבע איסורא אסור אם כן בודאי ניחא דצריך לטעם רובא דהו"ל איקבע וז"פ. והנה גר עמוני ומואבי מותרים לישא נתינה אף להסוברים דאסור' מן התורה מלאו דלא תתחתן כמ"ש לעיל בשם התוס' ביבמות ובר"ן פע"י דפסולי קהל מותרים בלאו זה עי' במצוה הקודמת. ואם מותרים לישא שפחה למאן דס"ל דשפחה אסור מן התורה בלאו דקדשה מסתפק בזה הרב בעל ח"מ בסי' ד' ס"ק כ"ב והב"ש כתב לדעת ר"ת דאסורה מן התורה רק ממזר מותר דקדש ועומד והיינו דוקא ממזר דיצירתו בעבירה אבל עמון ומואב דאין יצירתם בעבירה לא הוי קדש ואסור מן התורה בש"כ. ועי' בשער המלך פט"ו הלכה ח' דמביא ד"ז ותמה עליהם דאישתמיטתי' ירושלמי מפורש דמבואר דגר עמוני ומואבי מותר בש"כ והרשב"א מביאו אע"ג דס"ל דשפ"כ אסורה מן התורה ע"ש וכן מביא בשם בעל עשרה מאמרות חלק ג' פ"י ממאמ' חקור דין בפשיטות גבי ישי אבי דוד ע"ש. וע' לעיל במצות פד"כ שכתבתי דאפש' לדעת הרמב"ן דבעל ולא קידש לוקין בח"ל ה"ה אפילו עכו"ם עמוני ומואבי חייבים על בעילתם וע"ש שכתבתי אפשר דהרמב"ן מודה היכי דל"ש קידושין פטור בבעל לחוד ע"ש וא"צ לכפול. ועמוני ומואבי קודם שנתגיירו ונשאו גוים באומות הולכין אחר הזכר והולד עו"מ ולאח' שנתגיירו הולכי' אחר הפגום. ואם גר עמוני נשא אפילו גיורת מכל מקום הולד אם הוא זכר הרי הוא עמוני ופסול בקהל ע' בש"ע ואם גר עמוני נשא ממזרת הזכר הולך אחר הפגום שבשניהם והוא עמוני וממזר ע' בח"מ ובב"ש שכ"כ. ונ"מ אם בא על ב"י לוקין שני מלקיות משום עמוני ומשום ממזר ע' בש"ע. ונוהג בכ"מ ובכ"ז רק היום נתבלבלו כל האומות וכל הבא להתגייר אמרינן מרובא פריש ומותר לבא בקהל ד' עיין בתוס' יבמות באריכות:

מצוה תקסב

סעיף א

שנמנענו מהשלים עם עמון ומואב כו'. מבוא' בר"מ פ"ו מהל' מלכים הלכה ו'. והנה הרהמ"ח מביא דברי הספרי דכתיב וקראת אליה כו' יכול אף כאן ת"ל כו' וסיים הרהמ"ח ואיסור זה בזכרים שהם בני מלחמה כו' נראה מדבריו דלאו זה רק במלחמה דאסו' לקרות לשלום ע"כ ל"ש זה בנקבות ועיין בכסף משנה כאן שכתב בשם הגמ"י דדוקא דרישת שלום אבל תשלומי שלום שרי אם עשו עמך חסד מותר לפקדם לשלום שכן מצינו בדוד

המע"ה בחנן בן נחש ששלח דוד לנחמו כו' מבואר דל"ד מלחמה הכלל דאסור לשאול לכ"א לשלום וכל ישראל מוזהרים כמו שם ששלח דוד לנחמו ולא התיר רק מפני החסד שעשה נחש עם דוד כמבואר בקרא אם כן גם הנקבות מוזהרים ובספרי נקיט רבותא אף דמלחמה מ"ע לקרא לשלום מכל מקום בעמון ומואב אסור ובשלא במלחמה כש"כ דעובר בלאו ועיין בכסף משנה שתמה על הגמ"י מהמדרש רבה במדבר פרשה כ"א שמבואר דדוד חטא בזה דשלח לנחם את חנן אמר הקב"ה אני אמרתי לא תדרוש שלומם כו' ואתה עברת על דברי על כל פנים האיסור הוא תמיד דכל אחד מישראל אסור לדרוש בשלומם כ"א מאישי ב' אומות הנ"ל דמעשה דדוד לא הי' מלחמה וז"ב. ומסיים הר"מ אבל אם הם השלימו תחלה מקבלים אותם ולא נרשם מוצא ד"ז אך הוא סברת עצמו מלשון הספרי דרק קריאת שלום לפתוח אסור אבל אם השלימו מותר. והנה גם בר"מ אינו מבואר להדיא בלא מלחמה אבל הדברים כמ"ש כמו שמבואר במדרש רבה הנ"ל. ולכאורה ל"ד שלום רק אסור לעשות עמהם איזה חסד כמו מעשה דדוד שניחם אבלים בכלל גמילות חסדים הוא עיין בר"מ פי"ד מהלכות אבל כל הנחשבים שם בכלל ג"ח כגון ביקור חולים ולויית אורחים כו' ע"ש הרבה דברים שחשב בכלל ג"ח אסור לעשות עם שני אומות הנ"ל ועוברים בלאו דלא תדרוש כו'. וצריך אני להתלמד במצוה זו כי נראה אפילו בנתגיירו שני אומות הנ"ל נוהג הלאו הזה כפשטא דקרא לא יבא עמוני ומואבי כו' ע"ד אשר לא קדמו כו' וע"ד אשר שכר עליך כו' ועל זה נאמר לא תדרוש כו' והנה האומות הללו מפני הנבלה הזאת נתרחקו מקהל ד' לאחר שנתגיירו לעולם אם כן גם הלאו קאי ע"ז לא תדרוש כו' וקאי אף בגירותן. והנה לכאורה אפשר דגם בנשים דלא נתרחקו מקהל דהם לא עשו הנבלה הזאת אם כן גם הם אינם בכלל לאו הזה אך כבר כתבתי כ"פ דע"י טעם המצוה אין אנו יכולים ללמוד דין. והנה דבר זה דנתרחקו מקהל מבואר מפורש בתורה ע"ד כו' וקבלו חכמינו זכרונם לברכה דהנקבות לא נתרחקו אבל לאו זה לא תדרוש אין מבואר בתורה כלל דאחר ע"ד כו' כתוב זה ומי עמד בסוד ד' בטעם מצוה זו ע"כ פשוט לפענ"ד דגם נקבות בכלל איסור לאו זה דלא תדרוש כו' אך דבר זה שכתבתי דה"ה אפילו נתגיירו הוא נכון כיון דלא כתיב דוקא בגיותן ממילא משמע דאומות אלו אסור לדרוש תמיד כמו הלאו הראשון דלא יבא דמיירי בגירותן. וראיה ברורה דלאו זה בגירותן דהר"מ כו' יכול אף עמון ומואב כן ת"ל וטובתם סיים כאן לפי שנאמר עמך ישב בטוב לו כו' ופסוק זה דעמך ישב מיירי בגר צדק כמו שמבואר פ"ח מה' עבדים הלכה י"א אם כן עו"מ שנתמעטו אף בגירותן הדין כן. הכלל ד"ז ל"ד בשעת מלחמה ונוהג בכ"מ ובכ"ז ואף על גר צדק שלהם יש עליהם לאו זה וגם על נשים

דהטעם על דבר אשר לא קדמו כו' כתיב קודם לאו זה ואם היה מטעם זה היה סמוך לא תדרוש כו' ואח"כ על דבר והיה קאי ע"ד על לאו זה אם כן הוא מטעם אחר אם כן בנשים ג"כ ובגירותן ג"כ דאינו מפורש בתורה בגיותן גם מתיבת וטובתם מבואר דמיירי בג"צ כמ"ש והדברים ברורים בס"ד. והרהמ"ח אינו מביא סיום דברי הר"מ על מלת וטובתם דעמך ישב כו' והם נתמעטו מזה ובס"ד יבואר לקמן במצוה דעמך ישב כו'. ולכאורה צ"ע על הרמב"ן וסמ"ג דמונין הנפרטים בלאו אחד כל אחד למצוה בפני עצמה כידוע אם כן כאן תיבת שלומם נדרש בפני עצמו ותיבת וטובתם נדרש לענין אחר אמאי לא מנו ג"כ שני לאוין שלומם וטובתם. ועיין ברמב"ן וסמ"ג דמונין כאן רק לאו אחד אך ענין זו הוא ענין עמוק ואין כאן מקומו ובאתי רק להזכיר. עוד יש לחקור מנ"ל לרבותינו הר"מ וכל הראשונים דזה הוא לא תעשה דלמא הוא שלילות דהתורה גזרה וקראת כו' וכאן אמרה תורה לא תדרוש כו' דא"צ וכן וטובתם דכתיב עמך כו' וכאן לא צריך והוא ג"כ אריכות גדול עיין בסמ"ק לרבינו וברמב"ן ענין זה דשלילות בשורש ח' ובאתי רק להזכיר. ועכשיו אינו נוהג דבלבל סנחרב וכל דפריש כו':

מצוה תקסד

סעיף א

שלא להרחיק זרע עשו ומצרי וכו'. דינים אלו דמצרי ואדומי מבוארים בר"מ פי"ב מהל' א"ב ובטוש"ע אהע"ז סי' ד' ודין שני האומות הללו שוים. מצרי ואדומי שנתגיירו אסורים לבוא בקהל ואין לוקין רק עוברים בעשה דכתיב דור שלישי וכו' וקודם לא והו"ל לאו הבא מכלל עשה וכן בני הגיורים הנ"ל שני ואסורים אך בני בניהם הנ"ל דור ג' ומותרים לבוא בקהל ואין חילוק בין זכרים ובין נקבות אסורים שני דורות לבוא בקהל ודור שלישי מותר. והנה לדעת הר"מ גבי ח"ל דבלא קידש אינו לוקה אם כן אפשר ג"כ אינו עובר בעשה בלא קידש והר"מ א"צ להביא זה בח"ע כיון דאין לוקין אין נ"מ ואיסור איכא לדעתו תמיד בל"ז מחמת קדשה כידוע אם כן אין נ"מ אם צריך קידושין ע"כ אינו מביא זה. אך אם נסבור כסברת הרמב"ן דפלגש מותר ונסבור ג"כ כשיטה זו דח"ל צריך קידושין נראה דה"ה ח"ע ומותר לישא מצרית ואדומית בתורת פלגש כי התורה לא אסרה בלא קידושין וכן ח"ל בלא קידושין לשיטה זו אפשר דמותרת בלא קידושין ולומר דאין לוקין בלא קידושין מכל מקום סוברים דאיסור איכא מנ"ל זה כיון דלא מצינו זה בתורה אפשר בלא קידושין ג"כ איסורא ליכא וצ"ע. וכ"ז שלא נתגיירו אם מצרי עכו"ם נשא עכומ"ז משאר אומות הולד הולך אחר הזכר והוי מצרי ואם אחד מאומות נשא מצרית הולד

כשר כי באומות הלך אחר הזכר אם נתגייר אח"כ כשר ובנתגיירו הלך אחר הפגום ע' בש"ע דינים אלו. ובמצרי ראשון שנשא מצרית שני' לדעת הר"מ הולד שני דהולך אחר הפגום ויש פוסקין דהולד שלישי דהכתוב תלאן בלידה ע' בש"ע. ומ"ש הרהמ"ח גר עמוני שנשא מצרית הולד עמוני היינו אם הולד זכר דהוי עמוני ופגום לדורות ואם הוא נקבה הולד מצרית וכ"ה לשון הר"מ כלשון הרהמ"ח ועיין בהה"מ דהר"מ סמך על מ"ש הלך אחרי הפחות ע"ש וכמו כן הרהמ"ח וגר מצרי שנשא גיורת עמונית וכו' ה"ה שאר גיורות דעמונית ומואבית כשרים הולד מצרי כמו בממזר לעיל וכן אם מצרי ואדומי נשאו ב"י או להיפך הולד מצרי א"צ לבאר דדינים אלו מבוארים בש"ע באר היטב ע"ש. ומצרי ראשון ושני הפסולים לבא בקהל לא איקרי קהל ומותרים בפסולים ע' בש"ע. ואם מותרים בנתינה כבר כתבתי לעיל כמו דמותרים בפסולים ה"ה לאו דחיתון בז' עממין ל"ש גבייהו ע' בתוס' יבמות דף ע"ט ובר"נ ר"פ ע"י והבאתי לעיל. ובש"כ לדעת הב"ש אסור להסוברים ש"כ אסורה מן התורה כמ"ש לעיל גבי עמוני וכו' ובעל שעה"מ מביא בשם הירושלמי דמותרים בש"כ כמו עמו"מ לעיל. ומצרית מעוברת שנתגיירה וילדה בנה מצרי שני ועיין בס' א"מ שפלפל דאפילו למ"ד עובר לאו ירך אמו הוא אם כן הו"ל כאלו נתגייר בעצמו מכל מקום הו"ל שני ולא ראשון ע"ש. ומבואר בגמרא ובר"מ ובש"ע דבאומות כ"ז שלא נתגיירו הולד הולך אחר הזכר וילפינן לה מקרא לפיכך עמון שנשא מצרית הולד עמוני וכן להיפוך וכן אחד משאר עממים הכשרים בקהל שנשא פסולה הולד הולך אחר הזכר הכלל באומות הולכין אחר הזכר. ונ"ל דזה דוקא אם נולד הולד והיתה האם עכום"ז הולד הולך אחריו אבל אם האם נתגיירה בעודה מעוברת דהולד גר כמו דקיימא לן נכרית מעוברת שנתגיירה בנה א"צ טבילה הולד הולך אחר האם ל"מ אם אמרינן עובר ירך אמו הולד כאחד מאברי' בודאי הולך אחר האם אלא אפילו אם לאו ירך אמו מכל מקום נ"ל דהיחוס אינו אלא בנולד אבל במעי אמו אינו מתיחס אחריו ואם נתגיירה האם הולד הולך אחרי'. ואם עמוני נשא משאר אומות אם ילדה קודם שנתגיירה הי' הולד עמוני עכשיו שנתגיירה בעודה מעוברת הולד כשר גמור וכן להיפך לחומרא אם אחד מהאומות נשא מצרית אם ילדה בגיותה הי' הולד כשר אך אם נתגיירה בעודה מעוברת הולד הולך אחרי' והולד מצרי שני. ומלשון הגמ' והפוסקים מצרית מעוברת שנתגיירה כו' ואינו מבואר שנתעברה ממצרי דאי משאר אומות הולד כשר והו"ל לפרש דנתעברה ממצרי וגם מדסתמו נראה דכל מצרית אפילו נתעברה בזנות דינא הכי דהולד מצרי שני ולמה לא אמרינן דהולד כשר דרוב אומות כשרים ולומר דאפשר אזלא היא לגבייהו והו"ל קבוע לשיטת קצת פוסקים גם ספק מצרי ואדומי מותרים בקהל מה"ת.

אך י"ל דלענין איסור דרבנן מיירי וגם הולד אפשר הוי כפירש והדברים עתיקים ע' בסוגיא סוף פ"ק דכתובות. וגם הלימוד בש"ס דהולך אחר הזכר מן הנולדים בארצך משמע נולדים וכן מ"ש הרהמ"ח בלאדן בן בלאדן לא מוכח רק הנולד ולא במעי אמו. והנה אם עובר ירך אמו בודאי ברורים הדברי' כמ"ש רק אם עובר לאו ירך אמו מכל מקום נ"ל הדברים כן אך כעת לא הבאתי הדברים בכור הבחינה ועוד חזון למועד בס"ד. והנה אם עובר ירך אמו אם לאו הבאתי כ"פ בח"ז ואין כאן מקומו. והנה הרהמ"ח כ' מדיני המצוה מ"ש ז"ל מצרי שנשא מצרית ונתגיירה וכו' בנה מצרי שני אפשר דכיון דוקא בהוא מצרי דאי לא"ה באומות הלך אחר הזכר לא כמ"ש והנלפענ"ד כתבתי ובס"ד עוד חזון למועד לברר זה וכעת באתי רק לעורר.

והנה אם ספק מצרי ואדומי מותרים בקהל מן התורה ע' בס' א"מ בסי' ה' ס"ק כ"ז שעמד על מדוכה זו ומביא בשם הראב"ד והריטב"א דספק מצרי ואדומי אסורים ע"ש וחקר ג"כ אם ספק קהל שייך גבי מצרי ואדומי ע"ש באריכות. ולפמ"ש האחרונים לתרץ דברי הר"מ דסובר ספיקא מדאורייתא לקולא והקשו עליו הראשונים מסוגיא דחולין דאזלי' בת"ר ותירצו היכי דהתורה כתבה בשוא"ת כגון זה לא תאכל כוונת התורה דודאי לא תאכל אבל ספק שרי אבל היכי דהתורה כתבה בלשון קום ועשה כגון כי אם בתולה וכו' גבי כה"ג ג"כ ודאי ולא ספק ע' בס' חוות דעת בסק"י דמביא ג"כ ראיה מסוטה דר' גידל רמי כתיב אשר תגע בכל טמא ודאי וכו' והבשר כל טהור וכו' גם כן ודאי וכו' ע"ש והדברים מפורסמים בין הלומדים אם כן כאן נמי לא יבא ממזר וכו' היינו ודאי ולא ספק דהתורה כתבה לשון זה של ודאי ומצרי ואדומי שכתבה התורה דור שלישי יבא וכו' ג"כ ודאי דור שלישי ולא ספק אם כן ספק אסור וכמו שספק דור שלישי אסור ה"ה ספק אחר אם הוא מצרי או לא לחומרא דהתורה כתבה ההיתר בודאי מותר ולא בספק ואין צריך להאריך כי הדבר ידוע ומפורסם. וראיתי בס' נתיבות לשבת שמביא בשם הירושלמי אם גבי עבדים מנינן דורות כגון שפחה מצרית שילדה אם דור שלישי שהי' נולד בשפחות ונשתחרר אם כשר לבוא בקהל א"ד בשפחות אין מונין והו"ל ראשון. וצ"ע על הר"מ שהשמיט האיבעיא זו ואין הירושלמי בידי לעיין בו. והנה לענין לבא בקהל האידנא מותר כמ"ש הרהמ"ח במצוה תקס"א דנתבלבלו כל האומות ומרובא פריש ויש סוברים דמצרי באיסורו עומד ע' בש"ע ועיין בתוס' ביבמות ומכל מקום הלאו הזה נוהג ג"כ האידנא כיון דיש על כל פנים ויכול להיות שניכר אסור לקבוע שנאה לפוסלו ואין לוקין כמ"ש הרהמ"ח. לכאורה לפמ"ש לעיל דכתבה התורה דור שלישי ודאי ולא ספק אם כן כל ספק מצרי אסרה תורה דמ"ש אם כן לפי סברת הש"מ גבי עשירי ודאי ולא ספק ל"מ

מרובא פריש כיון דהתורה אסרה ספק ומרובא פריש ג"כ ספק והדברים עתיקים ומובא בח"ז כ"פ אם כן ל"מ מרובא פריש לענין מצרי ואדומי אם כן כל האומות אסור להתחתן בהם מחמת חשש מצרי ואדומי דלא אזלינן בתר רובא ומרובא פריש אם כן אדרבא לשיטת הרא"ש דמצרי באיסוריה ה"ל קולא דמותר בכל האומות חוץ ממצרי ולשיטות אלו אסור בכל האומות אך אפילו לשיטת הרא"ש על כל פנים אסור משום איסור אדומי ע' בתוס' ביבמות ובאמת כל הפוסקים כתבו דמותרים האידנא בכל האומות וצ"ע קצת לסברת הש"מ ובאתי רק להזכיר ולעורר:

מצוה תקסה

סעיף א

שנמנע כל טמא מהכנס במחנה לוי' וכו'. מבואר בר"מ פ"ג מהל' ביאת מקדש. מ"ש הרהמ"ח כל טמא לאו דוקא רק הדומין לבעל קרי דטומאה יוצאת מגופו כגן זב וזבה נדה ויולדת מצורע ובעל קרי אבל הטמאים בטומאת מגע מותרים מן התורה בהר הבית ע' בש"ס ובר"מ והר"מ לא הביא דין דבעל קרי ועיין במנ"ל כאן והדין דין אמת כמבואר להדיא בפסוק ע' במנ"ל פ"ז מה' בית הבחירה. ובכלל בעל קרי הוא איש ואשה ששמשו והוציאו זרע גם האשה טמאה כרואה ולא כנוגע וכן האשה שפלטה ש"ז תוך עונה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה הו"ל רואה ולא נוגע והוי טומאה מגופה עיין בר"מ פ"ה מה' אבות הטומאה:

סעיף ב

ומ"ש הרהמ"ח ויצא וכו' זו מחנה שכינה ולא יבא אל תוך וכו' זה מחנה לוי'. כ"כ הר"מ ג"כ ועיין בכסף משנה שתמה דבגמרא בפסחים דף ס"ח מבואר להיפך ויצא וכו' זה מחנה לוי' ולא יבא וכו' זה מחנה שכינה וע"ש שכתב דהי' להם גירסא אחרת ועיין בצל"ח מה שיישב דברי הר"מ. והנה בהר הבית עוברים בלאו הזה אבל לא יטמאו את מחניהם עיין בר"מ הוא מחנה שכינה ונ"מ לענין התראה כמ"ש כ"פ. ולכאורה אפשר אינו עובר בעשה ג"כ בה"ה דעשה וישלחו וכו' במחנה שכינה כתוב עיין בר"מ בריש הפרק אך לפמ"ש דמשלחין כ"א וכו' נראה דגם בה"ה עובר בעשה ג"כ ע"ש. ועל לאו זה לוקין ובר"מ פ"ט נחשב בין הלוקין אף על פי שכאן אינו מבואר בפי' בדברי הר"מ ובדברי הרהמ"ח האמת כן כמ"ש הר"מ בסנהדרין שם. ועיין לעיל בפרשת נשא במצות שלא יכנסו טמאים למקדש שהארכתי איזה נקרא ה"ה וגם לענין מחילות ושערי ה"ה ועוד דינים. ולעיל כתבתי דבה"ה אף שנכנס דרך גגים חייב דא"צ דרך ביאה עתה נתיישבתי

כיון דכתיב ולא יבא וכו' צריך ג"כ דרך ביאה דוקא. ולענין דרך ארוכה וקצרה בנטמא בפנים אם הדין כמו במחנה שכינה וגם לענין שהה אם נטמא בפנים אם גמירי שהייה בה"ה ואם דינו ככלאים קשה עלי עתה לברר כי מגמר בעתיקא וכו' ובעזה"י במהד"ב אברר בפרטות בעזר הגומר עלי ית' וית' ובאתי רק להזכיר. ומ"ש הרב המחבר דגם האידנא חייבים כ"ה דעת הר"מ בפ"ו מה' בהב"ח והראב"ד סובר דגם קדושת המקדש בטלה האידנא אם כן א"ח האידנא והדברים עתיקים. ואם נכנס טמא לה"ה נראה דפטור דדוקא במקדש חייב אבל לא בהר הבית עיין בר"מ כאן:

מצוה תקסו

סעיף א

שנצטוינו כשיצאו חיילותינו וכו':

מצוה תקסז

סעיף א

להיות לכל אחד וכו'. מבואר בר"מ פ"ו מהלכות מלכים והסמ"ג מנה המקום וכו' ויתד למצוה אחת עיין במצוה קי"ט. ועיין בברכות דף כ"ה ר"י רמי ויד וכו' וכתיב וכסית וכו' הא כיצד כאן בגדולים כאן בקטנים דלא אסרה תורה אלא כנגד העמוד בלבד אם כן בקטנים האיסור רק במחנה. ומ"ע להיות לו יד חוץ למחנה וא"צ כיסוי ובגדולים צריך להיות חוץ למחנה וגם יתד לכסות וצ"ע על הר"מ והרהמ"ח שסתמו הדברים ולא חלקו בכך וע"ש ברש"י. ומ"ש הרב המחבר דנוהג בזכרים וכו' באמת במלחמת מצוה ג"כ נוהג העשין הללו ובמלחמת מצוה הכל יוצאין אפילו כלה כמבואר בר"מ פ"ז אם כן נוהג בנשים ג"כ:

מצוה תקסח

סעיף א

שנמנענו שלא להשיב עבד שברח וכו'. מבואר בר"מ פ"ח מה' עבדים:

מצוה תקסט

סעיף א

שנמנענו שלא להונות העבד וכו'. גם זה בר"מ שם. ולשון הר"מ שם עבד שברח מחוץ לארץ לארץ אין מחזירין אותו לעבדות ועל זה נאמר לא תסגיר וכו' ואומר לרבו שיכתוב לו גט שחרור וכו' ואם לא רצה האדון בית דין מפקיעין שיעבודו וילך לו עכ"ל ומבואר בדבריו דל"ד להשיבו אל אדוניו לח"ל רק גזה"כ דלא ישיבו לעבדות כי אינו עבד כלל ואפילו רבו רוצה למכרו בא"י לאחד או שרבו הולך בעצמו לא"י אסור כי נפקע ממנו העבדות עפ"י גזה"כ ומכל מקום צריך ג"ש כמו ראשי אברים והרבה דינים דמבואר דיוצא לחירות וצריך ג"ש וקודם שנתן לו ג"ש הרי זה מעוכב ג"ש. ויש שיטות אם הוא מותר בשפחה כנענית עיין בתוס' גיטין דף מ"ב וגם אם הוא אוכל בתרומה עיין בתוס' שם ובר"מ בה' תרומות וכבר הבאנו לעיל דיני עבדים כנענים עיין בפ' בהר. והנה לשון הר"מ ואומרים לרבו שיכתוב לו ג"ש וכו' ואם לא רצה ב"ד מפקיעין שיעבודו וכו' היינו דנפקע שיעבודו ע"פ דין התורה והב"ד כתורה יעשו ומכל מקום צריך ג"ש תמיד. ועיין בפ' בהר שנסתפקתי אם מעוכב ג"ש חייב במצות כישראל גמור או לא והר"מ כ' כאן עבד זה שברח לארץ ה"ז גר צדק והוסיף וכו' נראה מדבריו אף שלא כתב לו האדון ג"ש מכל מקום ה"ז גר צדק וג"כ חייב בכל המצות. ואפשר הר"מ לשיטתו בהלכות תרומות פ"ט דאינו אוכל בתרומה אם כן הו"ל כמשוחרר ועיין בגיטין דף מ"ב ע"ב בתוס' שם ואין כאן מקומו וכדעת הר"מ כן דעת ר"ת בכתובות דף ק"י ע"ב בתוס' בד"ה ה"נ וכו' ע"ש (עיין השמטות). אך הר"י בתוס' שם וכן הרא"ש כאן בגיטין כתבו בפירוש דהאדון יכול למכור אותו בא"י ועיין ברא"ש דהל"ת הוא שלא להחזירו לח"ל ולדבריהם הוי עבד גמור בא"י והתורה כתבה כאן לאו דלא תוננו ולפי דבריהם אינו עובר בלאו דאונאת הגר כמ"ש הר"מ דאינו גר כלל רק ע"כ כמו מקודם וגזה"כ בעבד כזה עמך וכו' לא תוננו וכו'. ונ"ל לשיטתם אם העבד זה נשתחרר והרי הוא גר אינו עובר בלאו זה הנוסף דלשיטת הר"מ נוסף לאו כאן כי הוא גר אבל לשיטות אלו הלאו בעודו עבד אבל אם נשתחרר הוא בכלל כל הגרים ולא נוסף כלל לאו כ"נ פשוט. ונראה עוד חילוק בין השיטות לשיטת הר"מ דנפקע ממנו השיעבוד אם כן אפילו בחזר העבד אח"כ לח"ל אינו עבד כי כבר נפקע ממנו אבל לשיטות הסוברים דהוא עבד רק דעיקר האיסור דלא יסגיר אותו מארץ ישראל לחוץ לארץ אם כן בחזר אח"כ ונתיישב בח"ל מותרים להסגיר אותו לרבו כ"נ. והנה לכאורה לשיטת הר"מ ניחא דאומרים להאדון שיכתוב לו ג"ש ול"ש דעובר בעשה דלעולם בהם וכו' כיון דאינו עובד עמו ל"ש עשה זו והדברים עתיקים אלא

לשיטת הרא"ש האיך אומרים לו זיל שחררי' שם בגיטין הא עובר בעשה דלעולם וכו' ז"א כיון דכותב לו שטר אדמיו אינו עובר בעשה דהו"ל כמכרו לו עיין בחגיגה בספר טורי אבן שם והדברים עתיקים אין כאן מקומו להאריך בזה. והנה ל"ד עבד ה"ה שפ"כ וח"ע וחב"ח ג"כ ד"ז נוהג ועובר בל"ת מכש"כ דכולו עבד וז"פ. והנה מבואר בכתוב עמך ישב בקרבך בטוב לו לא תוננו ולכאורה הו"ל למוני המצות למנות בשני מצות עמך וכו' למ"ע ולא תוננו למצות ל"ת וכבר הבאתי לעיל דמבואר בר"מ פ"ו מהספרי לפי שנא' עמך ישב וכו' יכול אף זה כן (היינו עמוני ומואבי) ת"ל לא תדרוש שלומם וטובתם וכו' ונראה פשוט דהלאו דלא תסגיר נוהג ג"כ בעמוני ומואבי וכן הלאו דלא תוננו רק ד"ז דעמך ישב בטוב וכו' אינו נוהג דכתיב לא וכו' וטובתם וכו' ונראה דג"כ תלוי בשיטות הנ"ל דלהר"מ גם בגר עמו"מ שייך זה אבל להרא"ש אפשר בעודו עבד דע"ז קאי עמך ישב וכו' אסור בעמו"מ אבל נתגייר הו"ל ככל גירי צדק ומותר לדרוש שלומם וטובתם וכבר כתבתי לעיל ע"ש ומדברי הרב המחבר במצוה זו נראה דלאו הזה דלא תוננו היינו בעודו עבד כשיטת הרא"ש שכתבנו אך במצוה ראשונה נראה דס"ל דהוי ג"כ כשיטת הר"מ וצ"ע:

סעיף ב

ונוהג וכו' בכל זמן. אפילו האידנא ופשוט דוקא בארץ ישראל שנתקדשה האידנא דקדושה שני' לא בטלה אבל אותן העיירות שנתבטלו בגלות הארץ ולא קדשו בקדושה שניה דהרבה כרכים וכו' נראה ברור דלא חשיב א"י ג"כ לדין זה רק א"י הנתקדש בקדושת הארץ כנ"ב ועיין בטור יו"ד סי' רס"ג דפוסק כדעת אביו הרא"ש והב"י מביא שיטת הר"מ ע"ש ובש"ע העתיק לשון הר"מ:

מצוה תקע

סעיף א

שנמנענו מלבעול אשה בלא כתובה וקידושין וכו'. מבואר בר"מ פ"א מהלכות אישות ובפ"ב מהלכות נערה בתולה ובטוש"ע אהע"ז סי' כ"ו ועי' בר"מ פ"ד מהלכות מלכים ובאהע"ז סי' ט"ז. עיין בהה"מ ובכ"מ ובלחם משנה שהאריכו. והנה הרבה סוברים בדעת הר"מ דדוקא במופקרת לכך. מכל מקום אפילו אינה מופקרת על כל פנים נהי דאינו עובר בלאו מכל מקום עובר בעשה דכי יקח וכו' דצריך להיות קדושין ובמופקרת עובר בעשה ולא תעשה ועיין במקנה סי' כ"ו שהאריך וכתב ג"כ הסברא שהבאתי לעיל דעל לאו דקדשה אינו עובר רק בגמ"ב ע"ש. ודעת הרמב"ן שהביא הרב המחבר דבכל

העריות שאין קידושין תופסין עוברים בלאו הזה אם כן לדידיה בכל העריות של ח"כ שאין קידושין תופסין כגון אחותו וכדומה דהם בכלל הלוקין אם התרו בו משום לאו זה ג"כ דקדשה לוקה שני מלקיות משום לאו זה ולאו דערוה באיזה ערוה שפגע היינו לאו המיוחד ואם בא על עריות של חמב"ד ולא התרו בו רק משום לאו זה לוקין דחמב"ד שוגגים אינם פוטרים ממלקות כמבואר בח"ז כ"פ. ולדברי הרמב"ן מיושב קושית רש"י ותוס' בסנהדרין דף ט' ע"א דמבואר שם דאתרו ביה למלקות ולא לקטלא דלוקין ואינו חייב מיתה דהקשה הא לאו שניתן לאמב"ד ונדחקו רש"י ותוס' שם דס"ל דלוקין שלא כהלכתא דבא"א מיירי התם ע"ש. ולשיטת רמב"ן ניחא דהתרו ביה משום לאו דקדשה ולא משום א"א דלוקין משום לאו זה כיון דאינו ח"מ דלא התרו בו ושפיר קא מיפלגי בפלוגתא כמבואר שם וכבר כתבתי בח"ז תירוץ באופן אחר על קושיא זו בפ' אחרי ע"ש. לפי דברי המקנה דאינן עוברים רק בגמ"ב דראוי ללידה ושייך ומלאה וכו' אם כן בקטנה ל"ש לאו זה דאינה ראויה ללידה וכן סריס ואיילונית אך בעשה עוברים בכ"ע ואף להסוברים דעובר בעשה היינו בראוי' לקידושין אבל באותן שאין קידושין תופסין אין עוברים בעשה וראיה משפחה דלהר"מ אינו אסור אלא מדרבנן כמבואר בפי"ב מהלכות איסורי ביאה כיון דלאו בני קידושין הם אינם עוברים בעשה ופשוט וא"ר להאריך במה שהאריכו הראשונים והאחרונים:

מצוה תקעא

סעיף א

שנמנענו מהקריב אתנן זונה ומחיר כלב ע"ג המזבח ומחיר וכו' בית וכו'. מבואר בר"מ בפ"ד מה' איסורי מזבח והדינים בקיצור כ"ה והר"מ והנמשכים אחריו מונין אתנן ומחיר ללאו אחד לשיטתם כי נכללים בלאו אחד והמקריב אתנן לוקה אחת והמקריב מחיר לוקה אחד והמקריב אתנן ומחיר כאחד ג"כ אין לוקין אלא אחת כן מבואר בר"מ פ"ג כאן והרמב"ן והנמשכים אחריו מונין לשני לאוין ולוקין שנים אם הקריבו שניהם כאחד והדברים ארוכים ועתיקים בסמ"ק לרבינו בשורש הט' וברמב"ן שם ע"ש. והנה הר"מ כתב בפ"ג וכל המקריב אתנן וכו' לוקה וכ"כ הרהמ"ח כאן וכל המקריב וכו' כמו בע"מ נראה דוקא בהקרבה לוקין אבל לא על ההקדש כמו בע"מ וכן על השחיטה דשם גבי בע"מ נתרבה הקדש ושחיטה עיין בר"מ פ"א כאן אבל כאן ל"מ שנתרבו בודאי א"ח על הקדשן וגם לא על השחיט' כי אינן בכלל הקרבה. ולכאורה זריקה וגם הקטרה עיין בר"מ ובתמורה דף ו' דאתרבו וכאן ל"מ ריבוי. אך נראה כיון דאפילו ריקועים למקדש

אסור מאתנן ומחיר אם כן מכש"כ זריקה והקטרה אך שחיטה נראה דאינו לוקה דלא הוי בכלל הקרבה כלל ומכש"כ הקדש כ"נ ועיין בתמורה ומכל מקום צריך לעיין בדבר. ומבואר בתמורה דף למ"ד בית וכו' לרבות את הריקועין דהיינו אם נתן לה זהב וכדומה או מחיר אסור לעשות ריקועין למקדש ואפילו בי"א אמות אחורי בית הכפרת ומרבינן מבית וכו' והר"מ בסוף פ"ד מביא ד"ז וכתב הלימוד מכל נדר ועיין בלח"מ. ונראה מלשון הר"מ דאין לוקין ע"ז והר"מ לשיטתו בכ"מ כיון דהוא מריבוי אין לוקין והדברים עתיקים. ובפ"ג כתב אתנן וכו' אסורים למזבח וכל המקריב וכו' נראה דוקא על הקרבה של קרבן חייב ועל הריקועין אפילו של מזבח עצמו כגון אבנים של אתנן ומחיר למזבח רק איסור יש ואין לוקין ומבואר בגמרא אפילו בי"א אמות אחורי בית הכפורת והר"מ אינו מביא זה בפירוש אך מדכתב לא יעשה לבית גם זה בכלל בית עיין בר"מ בהלכות בית הבחירה על כל פנים דוקא מעזרה לפנים אבל הר הבית בודאי מותר מן התורה דלא נקרא בית ד' כמו ביכורים דכתיב תביא בית ד' וכו' וצריך להיות בעזרה דוקא ה"נ ועיין באו"ח סי' קנ"ג דאף לבהכ"נ אסור אתנן ומחיר וזה רק מדרבנן ע"ש במג"א ס"ק מ"ו דכתב כן וזה פשוט. ועיין בתוס' בע"ז דף י"ז ע"א בד"ה מהו וכו' שכתבו להדיא דאתנן שרי בהר הבית כמ"ש ועיין בע"ז דף מ"ו ע"ב מבואר דאף מחובר כגון שנתן לה בית מחובר מעיקרו כגון בית מערה או אבני הר או עצים במחובר נאסרים משום אתנן ומחיר לבית המקדש והר"מ אינו מביא זה בפירוש כאן אך מדלא חילק ממילא מבואר דאף מחובר נאסר ופשוט:

סעיף ב

ואין איסור משום אתנן ומחיר רק הם בעצמם כגון שנתן טלה או יין ושמן אסורים הם עצמם למזבח או אבנים לביהמ"ק אבל שינוייהם מותר כגון נתן לה מעות מותרת לקנות קרבן או נתן חיטין ועשאתן סולת או זתים ועשאתן שמן וכדומה מותר דגזה"כ דלא שינוייהם דנשתנו מותרים בכ"ע דב"ה סוברים כן והלכה כותייהו. ועיין בב"ק דף ס"ה ע"ב דר"א סובר דגנב טלה ונעשה איל אף דהוי שינוי דממילא קנה ובברייתא מבואר דאינו קונה ומוקמינן ברייתא כב"ש דהכא דסברי שינוי במקומו עומד ולב"ה דסברי שינוי קונה אף שינוי ממילא קני כגון טלה ונעשה איל ועיין בר"מ בפ"א מה' גניבה דפוסק דאף שינוי ממילא קונה ועיין בחוה"מ סי' שנ"ג אם כן צ"ע על הר"מ כאן דכתב נתן חיטין ועשאתן סולת וכו' זתים וכו' דהו"ל שינוי מעשה בידים ולא כתב רבותא טפי דאפילו שינוי דממילא כגון דנתן טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור ג"כ נפקע אתנן ומחיר ומותר להקריבן וצ"ע. ונראה שם בסוגיא דשינוי החוזר כמו לענין גניבה וגזילה אינו

קונה ה"ה דל"מ לענין אתנן ומחיר. מה שהבאתי לעיל דמחובר נאסר משום אתנן ע"כ במקום דל"ה שינוי כגון שחוזר כי בנשתנה מותר דקיימא לן כב"ה הם ולא שינוייהם וז"פ. וכן וולדותיהם מותרים וזה מבואר בר"מ פ"ג כאן אפילו אם נתן לה בהמה מעוברת או הי' מחיר בבהמה מעוברת ג"כ הוולדות כשרים עיין בר"מ פ"ג כאן ובגמרא. ואם נתן לה הולד מבהמה מעוברת כגון שנתן לה הבהמה לוולדה או מחיר כה"ג שהקנה הוולד מבהמה מעוברת כגון בהמה לוולדה עיין בחוה"מ סימן רט"ו אם הוולד נאסר משום אתנן ומחיר וצריך לעיין בדבר עיין בתוס' בב"ק שם ובע"ז דף מ"ז בתוס' שם ובתוס' תמורה דף למ"ד ע"ב דהקשו דבע"ז אמרינן דשינוי היינו חיטין ועשאן סולת יותר טוב מולד ויותר סברא להתיר מולד דל"ה שינוי כ"כ גבי נעבד ובאתנן סברי ב"ש להיפוך דאסרו שינוי והתירו הוולדות ותירצו דגבי נעבד ניחא ליה בנפחי' ע"כ שינוי יותר יש להתיר אבל באתנן דדעתה על הפרה ולא על הוולד יותר יש להתיר הוולדות משינוי. ע"ש אם כן בכה"ג דעיקר דעתה על הולד כגון שנותן לה רק הולד אפשר דאסור אך זה לב"ש דאסרו שינוי רק וולדות מתירים מטעם הנ"ל וכאן בנתן לה הולד ל"ש זה ואסור אבל לב"ה דמתירים גם שינוי אם כן אפשר מותר מטעם שינוי ותלוי בשני הדיעות דבחוה"מ סי' שנ"ד אם לידה הוי שינוי אף דשם מיירי לענין האם מכל מקום לענין הולד ג"כ (עיין בר"מ פ"א מה' גניבה) אך באמת בע"ז מסקינן דלידה לא הוי שינוי אם כן בכה"ג לכ"ע אסור. ואל יקשה לך לשיטה זו דסוברים בחוה"מ דלידה הוי שינוי מגמרא דע"ז דמבואר דלידה ל"ה שינוי אפשר לענין מזבח חמור יותר עיין בתוס' בע"ז שם דף ס"ו ע"ב בד"ה כל האיסורים וכו' על כל פנים לענין מזבח מסקינן דל"ה שינוי וסברא זו דאין דעתה אולד ל"ש כאן בנתן הולד ג"כ אסור משום אתנן ומחיר כ"נ ובאתי רק לעורר. שוב ראיתי בקצה"ח סי' שצ"ד שמביא ראיה לדעת הר"מ דולד ל"ה שינוי מגמרא דע"ז שהבאנו ולפמ"ש אין ראיה כ"כ דלמזבח חמיר ע"ש. לעיל כתבתי דאינו חייב על אתנן ומחיר בזובח שוב ראיתי בספרי מביא לא תביא וכו' נאמר כאן תועבה ונאמר להלן תועבה. לא תזבח שור וכו' אשר יהי' בו [כל] מום מה תועבה האמורה להלן זובח אף כאן זובח מבואר להדיא דעל זביחה ג"כ חייב כמו בע"מ מכל מקום נראה דעל הקדישו אינו חייב כן נראה (ועיין ברש"י בחומש דפירש גם וכו' לרבות שינוייהם ועיין ברמב"ן על התורה שתמה דזה דברי ב"ש אבל ב"ה דרשו הם ולא שינוייהם והלכה כב"ה ועיין בראב"מ). שוב ראיתי הדבר מפורש בזבחים דף קי"ד דאתנן חל על וולדות במעי אמו וכן מחיר כמ"ש. ועיין בנדה דף מ"א מבואר ג"כ כן ע"ש. וע"ש ג"כ דמבואר ד"ז במעי קדשים וקסבר וולדות קדשים בהווייתם הם קדושים ולא במעי אמם ועיין בר"מ בסוף

תמורה שפוסק דוולדות קדשים במעי אמם הם קדושים ומכל מקום משכחת ד"ז בבכור דאינו קדוש במעי אמו וגם ד"ז שכתבו בבהמת חולין והר"מ לא ביאר זה דאפשר דהוא פשוט כיון דנתן הולד באתנן לא איתמעט מהם ולא וולדותיהם כנ"ב. והנה סולת יין ושמן אם הם גוף האתנן ומחיר עובר בלאו ולוקין בהעלן על גבי המזבח אך אם נתן לה טלה וכדומה שכתבתי לעיל בשם הספרי דחייב על הזביחה אפשר לומר דשחיטה הוי שינוי אם כן לאחר שחיטה נפקע איסור אתנן ומחיר ואינו חייב על הזריקה והקטרה אך נראה דשחיטה לא הוי שינוי עיין בב"ק דף ע"א ע"ב בתוס' ד"ה איסורי הנאה וכו' אף דנוכל לחלק בין תחילת שחיטה דלא הוי שינוי אבל שחיטה כלה הוי שינוי ע"ש מכל מקום נראה דל"ה שינוי ומכל מקום צ"ע עיין בחוה"מ ובאתי רק לעורר. ופרה אדומה ג"כ עובר על אתנן ומחיר ככל הקרבנות כ"ה פסק הלכה וכן פוסק הר"מ פ"א מה' פ"א. עיין לעיל במצות עגלה ערופה שכתבתי דאתנן ומחיר פסול בע"ע דכפרה כתיב בה כקדשים ודמיא לקדשים חוץ ממומין שגזה"כ שאינה פוסלת בע"ע. עכשיו נתיישבתי דמבואר כאן במשנה דתמורה עופות אסורים שהיה בדין מה מוקדשים שהמום פוסל אין אתנן ומחיר פוסל עופות שאין מום פוסל אינו דין שלא יהי' אתנן ומחיר פוסל ת"ל לכל נדר אם כן צריך ריבוי נגד הק"ו אם כן בע"ע דאין מומין פוסלין יש ק"ו ממוקדשים דאין אתנן ומחיר פוסל ואין כאן ריבוי דלכל נדר משמע רק לביהמ"ק אם כן אפשר דאין אתנן ומחיר נוהג אצל ע"ע ועיין לעיל ובאתי רק לעורר.

ואתנן ומחיר אינו חל אלא על דבר שהוא שלו אבל אם נותן לה או החליף דבר שאינו שלו לא נאסר ולשון הר"מ דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו והוא לחזק הדבר יותר דבאמת כיון דאינו שלו ואין האשה קונה ואין מקנה לחבירו מחיר הכלב אם כן לא חל עליו כלל אתנן ומחיר וכן אם נתן לה או החליף קדשים אינו חל אתנן ומחיר אף בקדשים קלים למאן דסובר ממון בעלים הוא ודעת הר"מ אם קדשים קלים ממון בעלים כבר מבואר כ"פ בח"ז על כל פנים כאן אינו חל ואפילו מנה אותה על פסחו וחגיגתו אינו נפסל ממעטינן בש"ס לכל נדר פרט לדבר הנדור עיין בלשון הר"מ מה שתיקן הכסף משנה לשונו. ולשון המשנה נתן לה קדשים מותר עופות אסורין שהיה בדין מה מוקדשים שהמום פוסל כו' עופות שאין המום פוסל אינו דין שאתנן ומחיר אינו פוסל ת"ל לכל נדר איתרבי עופות ופשטא דמשנה נראה דמיירי בעופות חולין דהי' סברא דאין אתנן ומחיר פוסל אבל בעופות קדשים מן התורה דיהי' חל ויהי' עדיף מבהמה דלעוף צריך ריבוי ומה"ת יהי' עדיף מבהמה והר"מ כתב כאן וז"ל נתן לה בהמת קדשים וכו' אבל אם נתן לה עופות אף על פי שהם מוקדשים אתנן חל עליהם ואסורים ובדברי הקבלה

ד"ז. דעתו דעופות אף על פי שהם קדשים חל אתנן ועופות לא משכחת קדשים קלים דהם רק עולה (ושלמים) וחטאת כידוע מכל מקום חל אתנן כי ד"ז מדברי קבלה ועיין בראב"ד שהשיגו דבמשנה מיירי בעופות חולין ועיין בכ"מ בפסחים דף צ' שהגמרא מביא משנה זו ומביא בשם המשנה נתן לה עופות דחולין ונראה דלא הי' בגירסתם שם תיבת דחולין וע"ש ברש"י נראה ג"כ דלא הי' גורס תיבת דחולין ע"ש. והנה דעת הר"מ הוא חידוש גדול חוץ מה שנתמעט קדשים לכל נדר פרט לזה שנדור הא בלאו הכי אינו ממונו דהוא קדשי קדשים אך לפ"ד הוא גזה"כ ואין להשיב. והנה לא הקשו על הר"מ משום מקום. ולי קשה על הר"מ מש"ס דזבחים דף קי"ד דמקשה על רובע וכו' ואתנן ומחיר וכו' הא מאל פתח אוהל מועד נפקא ותירץ דאקדשיה מעיקרא ומקשה בשלמא רובע ונרבע משכחת לה דאקדיש ואח"כ נרבע אלא אתנן ומחיר איך משכחת לה דאקדיש מעיקרא (היינו דאין אתנן ומחיר חל על קדשים) ומתרץ בוולדות קדשים וקסבר בהווייתן הם קדושים עיין ברש"י ולמה לא בעופות דאתנן חל על מוקדשין ע"כ צריך קרא אחר ילפינן מואל פתח וכו' ע"ש ותבין וצ"ע ודע אף דהר"מ כתב כאן נתן לה עופות מוקדשים אתנן חל וכו' ל"ד אתנן אף מחיר דדינם שוים לכל הענינים וז"פ. והנה לפמ"ש דחייבים על הזביחה אם חייב תיכף בתחילת השחיטה או בסוף ושנים ששחטו כאחד כבר בארתי בח"ז אם ישנה לשחיטה מתחילה עד סוף או אינה אלא לבסוף או לענין שנים ששחטו כאחד הכל בארתי ותלמד לכאן. וחייב על הזריקה כמ"ש ועל הקטרה ג"כ והקטרה צריך כזית עיין בר"מ כאן פ"ה וג"כ בארתי בח"ז לענין כמה ענינים. ואם נתן לה חצי בהמה באתננה נראה דעל הקטרה א"ח רק בשני זתים כדי שיהיה כזית אתנן דבפחות אין האתנן כזית ואם נתן חלק כ"ש מבהמה נראה פשוט דבטיל ומותר להקריב לכתחלה ולא הוי בא לעולם ע"י תערובת כי ההיתר קדים ובטיל האיסור כמבואר ביו"ד סי' ק"ב והאחרונים חילקו בזה מדברי המרדכי ביבמה שרקקה דם והדברים עתיקים ומובא כ"פ בח"ז ול"מ שכ"ש היה לה מאתנן ולקחה כל הבהמה דודאי בטיל אלא אפילו נשאר בשותפות מכל מקום בטיל ול"ש ממון בעלים לא בטיל דהאיסור לאו מטעם ממון שאינו שלה רק האיסור הוא בפ"ע מגזה"כ והאיסור בטיל וז"פ והדברים עתיקים. נתיישבתי אפשר בנותן לה חצי או אפילו כ"ש רק דבר ידוע דלא שייך ביטול דל"ש לומר דחצי הוא אתנן דהוי כמו בע"מ דמום באבר אחד פוסל כל הבהמה ה"נ אתנן ומתיר בכ"ש פוסל כל הבהמה וחייב בכזית אחד רק במקום דשייך ביטול בטיל דבבע"מ ניכר ול"ש ביטול מכל מקום צ"ע.

ומאי זה אתנן האומר לזונה הילך טלה זה בשכרך ואיזה זונה עי' בתמורה דף ל' ברש"י ובתוס' ואני אכתוב רק דעת הר"מ והרהמ"ח. הבא על העריות או על ח"ל זונה דבכהן כה"ג נעשית זונה ועיין בר"מ פי"ח מהל' אישות ומכל מקום אף דכל אשה הנבעלת לח"כ או לח"ל הו"ל זונה לכהן מכל מקום אם נתן לה המותר בה ל"ה אתנן כיון דאין כאן ביאת איסור רק אם היא לביאת איסור וא"כ נעשית זונה בביאה זו ה"ל אתנן זונה ונ"ל אף דהר"מ נקיט ח"ל היינו דקידושין תופסין בה נראה ג"כ דח"ע ג"כ בכלל כיון דהיא ביאת איסור ונעשית ג"כ זונה לכהן כמבואר בר"מ פי"ח מהלכות אישות ה"ל אתנן זונה אף על פי דבגמרא מבואר כגון אלמנה לכה"ג וכו היינו ח"ל מכל מקום נרא' דאין חילוק וה"ה ח"ע כיון דאסורה לו ונעשית זונה ה"ל אתנן זונה. והנה הר"מ כ' סתם ח"ל מבואר דאף אלמנה לכה"ג וגרושה וחלוצה לכ"ה הוי אתנן אף דלא נעשית זונה דאינו שוה בכל כמבואר שם בר"מ פי"ח מכל מקום סברת הר"מ אם הביאה אסורה לו ואינו ראוי לישא אותה דאסורה לו הוי אתנן. ואשתו נדה לא הוי אתנן אף על פי דהביאה של איסור מכל מקום לא נעשית זונה וגם ראוי' לו ונראה דאשתו נדה ל"ד ה"ה פנויה נדה דלשון רב בגמרא דזונה כתיב והא לאו זונה אם כן ל"ד אשתו דכל נדה לאו זונה היא כיון דמותרת לו עיין בפי"ח שם כ"נ. והבא על הפנויה ג"כ ל"ה אתנן אף דלדעת הר"מ הביאה אסורה מן התורה משום לאו דקדשה מכל מקום כיון דראוי להנשא לו ל"ה זונה אף לענין כהן ע' בפי"ח שם הכלל להר"מ צריך שיהיה ביאת איסור וגם אינה ראויה להנשא לו. וכ"ז בישראל אינו אתנן אלא אם כן אותו ביאה אסורה לו כמ"ש אבל בכותית ושפחה דלאו בני קידושין הם כלל אף על פי דביאה מותרת לו מן התורה כי ביאת כותית מן התורה שרי בצנעה עיין בר"מ פי"ב שם. וגם ביאת שפחה דעתו דמה"ת מותר בפרק הנ"ל מכל מקום הו"ל אתנן כי מבואר להדיא בתמורה שם דזונה כותית לכ"ע הוי אתנן ועובר אף דכותי' אינו אסור מן התורה מכל מקום נראה בש"ס דהוי אתנן מן התורה ע"כ צ"ל דילפינן מתועבה ואף רבא סובר כן ע' בגמרא וכן מבואר בר"מ כאן דעכו"ם ושפחה הוי אתנן אף דאין הביאה אסורה מן התורה לשיטתו אף בשפחה אך בע"ע כיון דרבו כופה ליתן לו שפ"כ ועי' במנ"ל דיש סברא דמצוה על הרב ואף דאין מצוה על כל פנים התורה גזרה שכופה את העבד ל"ש כלל זונה כי זונה שייך אפילו בביאה המותרת כיון דהוא בלא קדושין כמו פנויה לר"א אף אם תאמר דאין עובר בלאו דקדשה אבל במה שכופין אותו והתורה צוותה כן ל"ש כלל שם זונה וכן מבואר בר"מ דשפחה לע"ע ביש לו אשה ובנים אינו אתנן וזה שמקשה הגמ' בתמורה על ה"א דשפחה דהוי אתנן הא שפחה משרי שרי ל"ד מחמת דשרי הא מבואר דעכו"ם הוי אתנן ומיירי

מן התורה אף דמה"ת מותר בכל העממים לרבנן ובדרך זנות ג"כ אינו אסור מן התורה ע' בע"ז ובר"מ ובאהע"ז סימן ט"ז אלא ע"כ מכל מקום ה"ל אתנן דהוי דרך זנות אבל במה שכופין ל"ש זה ומאי דנקט הש"ס לשון שרי היינו ע"י כפי' ע' ברש"י ולשון הש"ס דקדשים משונה קצת כידוע. אך באין לו אשה ובנים דאין כופין אך דשרי מן התורה וגם אם נאמר דמותר לגמרי רק דאין כופין ע' במנ"ל בהל' עבדים מכל מקום אף בביאה המותרת שייך אתנן כיון דאין קדושין תופסין דילפינן מתועבה ע' בש"ס. הכלל להר"מ הן בביאת איסור שהיא אסורה לישא לו וכן אפילו בביאת היתר באותן דלאו בני קדושין הם אסור דאתנן מן התורה רק בע"ע שכופין אותו ל"ש כלל א"ז כ"ה ברורן של דברים. ובדברי רש"י ותוס' יש לדקדק הרבה אך כתבתי דעת הר"מ כפי הנראה לענ"ד ברור. נתן אתנן לזכר אסור משום אתנן נתנה הזונה אתנן לבועל מותר וילפינן מקרא ואינו מבואר להדיא גבי זכר הנשכב נתן לשוכב אתנן אם נאסר או לא דהוי כמו אשה דנתנה לו וצ"ע. ונ"פ דאין חילוק בין כדרכה בין שלא כדרכה כיון דהוי ביאה בכה"ת הוי אתנן. ובטומטום ל"ש אתנן כיון דאינו בן בעילה כלל. ואנדרוגינוס הן שבא על אשה או בא עליו זכר הן דרך זכרות או נקבות עיין בר"מ פ"א מהל' אישות ותלמד לכאן והזכרתי כ"פ בח"ז. ואם ח"ע וחב"ח נתן אתנן כיון דביאת היתר מן התורה אך כיון דספק הוא אם קדושין תופסין באהע"ז סי' מ"ד אם כן ה"ל ספק אתנן של תורה. אם נתן אתנן לח"ש וחב"ח כיון דאין קדושין גמורים אפשר הוי בכלל דאין קדושין תופסין והוי אתנן או לא וכה"ג נסתפקתי כ"פ בח"ז. ועיין באו"ח סי' קנ"ג במג"א שם ומבואר בגמ' אם נתן לה שכר אפקעתא היינו מה שבטלה ממלאכתה ולא שכר ביאה מותר משום אתנן והר"מ השמיט זה והכסף משנה עמד בזה. האומר לחבירו הא לך ד"ז ותלין שפחתך אצל עבדי ה"ז אתנן כ"מ במשנה ובר"מ נראה דהרבותא אף על פי דהאתנן אינו שייך לה דהיא שוכר מהאדון ושייך להאדון מכל מקום ה"ל אתנן כיון דבידו להשכירה הוי אתנן. ונ"פ דוקא האדון דיש לו רשות בשפחתו לעשות מה שירצה אבל באם נותן לאיזה איש אתנן שימסור לו אשה שאין בידו אף שמסר לו מכל מקום אין זה אתנן כי זה הוי רק שכר בד"א. ונראה אם נותן לאבי קטנה או נערה שימסרה לו נראה דביאה בלא קידושין א"י למסור אף לכשרים מכש"כ לפסולים ואתנן אינו אלא בפסולים כמ"ש. אך אם נותן לאביה שימסור אותה ע"י קידושין כיון דיכול למסור הוי אתנן ומש"ס דקדושין דף ס"ד מבואר דהאב יכול למוסרה לממזר ולכל מי שקידושין תופסין בה אף שהיא בעבירה אם כן הוי אתנן ובר"מ כאן הלכה ט' מבואר דבח"ל אף בנשואין הוי אתנן ע"ש ועיין בס' אבני מלואים באהע"ז סי' ז' דדעתו דאין ביד האב למסרה לביאת פסולים רק יכול

למוסרה לקידושין ולחופה לא לביאה ע"ש אם כן ודאי ל"ה אתנן ובאתי רק לעורר. וכתב הר"מ וה"ה לאומר לזונה הא לך ד"ז ותבעלי לפלוני הישראל ה"ז זונה וכתב הכסף משנה דהוא כש"כ מדין דלעיל ועיין במנ"ל. והנה איסור זה ל"ד כל שהוא ביד הזונה אפילו מכרה לאחר או אחר לאחר אפילו עד מאה כיון שחל אתנן אסור לעולם. ואינו מבואר בעכו"ם שנתן אתנן לעכו"ם דהם לאו בני קדושין או עבד לשפחה או עכו"ם לשפחה או עבד לעכו"ם אם הוי אתנן זונה והנראה מגמרא ומר"מ דצד אחד ישראל בעינן אז הוי אתנן ולא בעכו"ם או בעבדים אם אין ישראל באמצע ומכל מקום צ"ע בדבר. והנה ז"פ דא"ז שייך אם הזונה מבת ג"ש ואילך כבה"ת דהוי ביאתה ביאה וכן קטן בן ט' ואילך וכן חו"ש היא או הוא ובס"ד יבואר לפנינו באיזה אופן הוי אתנן ובאיזה אופן ל"ה אתנן באישים הללו. ומבואר בר"מ מהש"ס ונתן לה אתנן ולא בא עליה אלא אמר יהיה בידך עד שאבוא אליך כשיבוא עליה יאסר ואם אמר לה בעת שנתן אימתי שתרצי לי קנוי לך מעכשיו וקדמה והקריבתו קודם הביאה הקרבן כשר אבל אם לא אמר כן אימתי וכו' א"י להקריב דבר שאינו שלה קדמה והקדישתו קודם שיבא עליה ואח"כ בא עליה ה"ז ספק אם הוא אתנן הואיל ובא עליה קודם שתקריבנו או אינו אתנן הואיל והקדישתו קודם ביאה לפיכך לא יקריב ואם קרב נרצה עכ"ל והבט וראה דהר"מ לא הי' גירסתו כמו בש"ס שלפנינו ואם אצטרך לך קני מעכשיו ע' ברש"י ובתוס' דע"ז שנדחקו בפי' הגמ' אבל הר"מ כ' כשתרצה לי קני וכו' היינו כשתרצי לי הוא שעת ביאה ונתן לה על תנאי כשתבעל לו יהי' שלה מעכשיו ככל התנאים אם כן בקדמה והקריבתו דלאחר ביאה קנתה למפרע ומכל מקום ע"י הזנות קנתה והיה סברא דבשעת הקרבה ה"ל אתנן זונה כיון דע"י הביאה נקנה לו מכל מקום כיון דקדמה והקריבתו קודם ביאה ולא היה בשעת ביאה ל"ה אתנן ובקדמה והקדישתו הוא אבעיא ועיין בכסף משנה שמביא הגמ' כמו שלפנינו על דברי הר"מ. ולפענ"ד ברור כמ"ש דהר"מ לא הי' גירסתו אימתי שתצטרך דהוא דחוק אך אימתי שתרצי לי והוא נכון לענין הדין כנ"ב בס"ד ועי' בגמרא ותבין. ומ"ש הר"מ בהקדישתו הוא אבעיא דאם קרב נרצה. כמה פעמים גבי קרבנות כתב דבספק כשר וכבר כתבתי בח"ז מה שיש להקשות ע"ז ע"ש.

עוד מבואר בר"מ מהש"ס בא עליה ולא נתן לה ולאחר זמן אפילו אחר כמה שנים נתן לה ה"ז אתנן בד"א בזונה עכו"ם שאמר לה הבעלי לי בטלה זו שאינה צריכה משיכה או בישראלית שהיה הטלה בחצירה ואמר לה אם לא אתן לך מעות ביום פלוני הרי היא שלה אבל אם אמר לה הבעלי בטלה סתם ולאח"ז שלח לה טלה ה"ז מותר משום אתנן עכ"ל ועיין בגמ' דע"ז ובתמורה וכללו של דבר דל"ה אתנן אם אין האתנן בשעת

ביאה כיון דאינה קונה אח"כ ל"ה אתנן. והנה הגמ' רמי שני ברייתות דבברייתא אחת מבואר דבא עליה ואח"כ נתן לה מותר ובברייתא אחת מבואר דנתן לה אח"כ אתננה אסור ומתרץ דבטלה סתם מותר ובטלה זו אסור ומקשה הש"ס בטלה זה נמי מיחסרה משיכה וכו' דהיינו דהביאה הוא כסף שבהנאה זו מקנה לה הטלה וה"ל כאלו נתנה כסף ונקנה לה הטלה אך דמקשה הש"ס והא מיחסרה משיכה דכסף קי"ל דאינו קונה ועיין בתוס' שכתבו אף דלר"י דס"ל דבר תורה מעות קונות מכל מקום כיון דחז"ל הפקיעו קנין מעות ואינו קונה לא הוי אתנן ומכש"כ לרשב"ל דס"ל דרק משיכה קונה אם כן לא קניא כלל ומתרץ דבברייתא דתני אסור בטלה זה מירי בזונה כותית דלא קניא במשיכה רק בכסף וכתבו התוס' היינו כרשב"ל דסובר בישראל במשיכה ולעמיתך וכו' אם כן נכרי דוקא בכסף אבל לר"י דישראל בכסף אם כן נכרי במשיכה ע"ש. ולכאורה לשיטת רמ"א בחוה"מ סי' קצ"ח דאף דכסף אינו קונה מכל מקום אם התנה שמקנה בכסף לחוד קונה והש"ך השיג עליו ע"ש ועי' בקצה"ח שהחזיק בדעת הרמ"א ע"ש אם כן היה יכול לאוקמ' דהתנו דתקני בכסף לחוד והביאה הוי ככסף כמ"ש. שוב ראיתי בס' מחנה אפרים בקנין מעות שרמז לזה ואין כאן מקומו לפלפל רק נכתוב הדינים לשיטת הר"מ. והר"מ בה' מכירה פוסק כר"י דמעות קונה מן התורה אך דרבנן הפקיעו ועכו"ם מישראל או להיפך פוסק דהן כסף או משיכה קונה ע"כ כתב בד"א בעכו"ם שאמר הבעלי לי בטלה זה שאינה צריכה משיכה דעכו"ם קונה בכסף לחוד או בישראלית שהיה עומד בחצרה דישראלית אינה קונה בכסף דחז"ל הפקיעו קנין כסף אך חצרה קונה לה ובדרך אפותיקי דאז הוי בא עליה ואח"כ נתן ע' בגמ' בכה"ג הוי אתנן. אך לשון הר"מ צ"ע דבגמ' מבואר דתירוצים אלו בזונה כותית או דקאי בחצרה הוא דוקא בטלה זה אבל בטלה סתם אף בזונה כותית דקונה בכסף ואף דקאי בחצרה מכל מקום ל"ה אתנן ועיין בתוס' שם כיון דאינו מבורר בשעת ביאה ל"ה אתנן ולשון הר"מ אבל אם אמר לה טלה סתם ובא עליה ואח"כ שלח לה טלה ה"ז מותר וכו' ולשון זה צ"ע דכתב דשלח אח"כ דבאמת בטלה סתם אפילו קאי בחצרה ל"ה אתנן כמבואר בגמ' להדיא וצע"ק. ועיין בתמורה בתוס' שם ובב"ק דף ע' ובב"מ דהקשו כיון דמסקינן דגבי ישראלית לא הוי אתנן אלא אם קאי בחצירה אם כן האיך אמרינן שם אתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו אף דאלו תבעה לו בדינא לא אמרינן ליה זיל הב לה דקם ליה בדר"מ וכו' מכל מקום הוי אתנן מחמת לצי"ש ואי דקאי בחצירה ל"ש תבעה בדינא הא היא מוחזקת ע"ש והנה קושיתם לא קשה אליבא דר"י דאית ליה כסף קונה מן התורה אם כן שפיר כיון דהתורה אסרה אתנן בבא על אמו דמה"ת קניא אף דאלו תבעה וכו' והגמ' דקדקה אסרה תורה ומה"ת קונין

בכסף לחוד ושייך אלו תבעה דאכתי ברשותו הוא. אך קושייתם למאן דס"ל דמשיכה קונה מן התורה ולא כסף אם כן בביאה שהוא במקום כסף לא קניא כלל וצריך דוקא שיהא בחצירה ול"ש אלו תבעה וכו' ועיין בתוס' תמורה שכתבו בשם הרמ"ר דיכול להיות שהקנה לה בק"ס כשתבעלי לי תיקני לך טלה זה בכ"מ שהוא קנוי וכו' ובהכי ניחא ההוא דמרובה וכו' וצ"ל שבשעת ביאה הקנה לה בק"ס דאי קודם ביאה הקנה לה בשעת ביאה לא קניא דהדרי סודר למריה ע' בחוה"מ סי' קצ"ה ע"ש ועיין בקצה"ח סי' של"ב שמפלפל האיך הוי כסף בביאה הא שכירות לא הוי כסף דקיימא לן ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף וה"ל מלוה כמבואר באהע"ז סי' כ"ח ע"ש ומכל מקום אני לך. לעיל כתבתי אם נותן לה קצת דבר מאיזה בהמה הוי אתנן אך לדברי התוס' שהבאנו אף דצריך ליתן טלה מאלו הטלאים ל"ה אתנן כיון דאינו מבורר בשעת ביאה אם כן בכה"ג דהקנה לה איזה חלק מבהמה כיון דאינו מבורר ל"ה אתנן כלל וצ"ע ע' בתוס' בע"ז דף ס"ג. והנה בזונה כותית דהקנין בכסף לחוד והביאה היא כסף אפשר אם היא קטנה אינה קונה אף דקטן קונה בדעת אחרת מקנה מכל מקום דוקא בקנין משיכה ולא בכסף כי אין נתינתו כלום כסברת הרב המגיד בפכ"ט מהל' מכירה והדברים עתיקים. אך נראה כיון דבשכר פעולה נתחייב לקטן כמבואר בתוס' פ' בן סורר וכו' אם כן נ"מ אם נותן כסף מזומן אם כן כיון דא"י להקנות הכסף למוכר דקטן אינו מקנה אם כן לא נקנה החפץ לקטן אבל אם עושה לו פעולה והפעולה אינו בחזרה ונתחייב לו ל"ש אין נתינת קטן כלום דהא עשה הפעולה אם כן קנה החפץ שקנה דיכול לקנות כיון דדעת אחרת מקנה כנ"ב. וכבר כתבתי בח"ז דקטן דעכו"ם אינו שוה עם קטן ישראל דגבי ישראל הל"מ עד י"ג שנים ובעכו"ם ל"ש זה עיין בח"ז על כל פנים קטנה בעכו"ם קונה בשכר פעולה כמ"ש ע' היטב דנראה הדברים ברורים בכל שכר פעולה דהוא כסף ובמקום שכסף קונה קונה בשכר פעולה כמבואר בחוה"מ סי' של"ב מדברי הר"מ והרא"ש כאן גם קטן קונה בשכר פעול' חפץ הידוע כיון דהחפץ קונה הקטן מחמת דעת אחרת מקנה אם כן קונה. אך כיון דהוא א"י להקנות הדמים אין המוכר קונה הדמים אבל שכר פעולה דליתא בחזרה ושייך להמוכר אם כן קנה הקטן החפץ והדברים ברורים בס"ד. ובזונה קטנה ישראלית ועומד בחצירה קטנה קונה החצר כמבואר ברמ"א בחוה"מ אם כן הוי אתנן. ואם נתן לשוטה דשוטה אין לה יד ולא חצר אם כן אינה קונה כלל אף דשכר פעולה מחויבים לשוטה גם כן על כל פנים חפץ הידוע אין נקנה לשוטה דאפילו בדעת אחרת מקנה אין שוטה קונה אם כן ל"ה אתנן דאינה קונה הטלה רק מחויב לה מעות וז"ב. ואם קטן נותן אתנן דקטן אינו מקנה מן התורה אם כן אין האשה קונה מן התורה

ולא הוי אתנן מה"ת. אך אפשר כיון דקונה מדרבנן בפעוטות אם כן ה"ל אתנן דאורייתא והדברים עתיקים בענין זה אם ע"י קנין דרבנן נעשה תורה ואם שוטה נותן אתנן דודאי אינו מקנה אף מדרבנן אינו אתנן וז"פ. ואם ישראל נותן אתנן לכותית ועומד בחצירה גם כן קונה דעכו"ם אית לה חצר דחצר דאשה לכ"ע מטעם יד איתרבי והדברים עתיקים. ומבואר במשנה ובר"מ אם פסק עם זונה ליתן לה טלה אחד ונתן לה הרבה כולם אסורים משום אתנן והיינו במקום דקונה כולם ופשוט.

ומאי זה מחיר מבואר במשנה ובר"מ האומר הילך טלה זה תחת כלב זה הוי מחיר וזה הוי חליפין שוה בשוה עיין בחוה"מ סי' ר"ג. ונראה דתיכף דמשך זה הטלה ממילא הכלב נקנה לחבירו וה"ל מחיר וכן אם זה נתן הכלב לחבירו נקנה הטלה לו אף שהטלה עדיין ברשות חבירו חל שם מחיר. ואפשר לספק אם לא הי' שוה בשוה רק בתורת ק"ס דה"ל ג"כ חליפין ועיין בסי' קצ"ה דבהמה מקרי כלי וקונין בו ק"ס כמו כלי אם נתן לו כלב בתורת ק"ס לקנות בו טלה ומעות נותן לו בפ"ע או שמקבל הטלה במתנה אך הקנין היה ע"י כלב הוי גם כן מחיר או דוקא אם הטלה הוי מחיר המעות של כלב הוי מחיר ולא בכה"ג. א"ד דזה הוי גם כן מחיר כיון דנקרא חליפין והתרגום פי' מחיר כלב חילופ' כלבא אם כן זה נקרא ג"כ חליפין דה"ל קנין חליפין וצ"ע. ומבואר במשנה ובר"מ שותפין שחלקו זה נטל עשרה טלאים וזה נטל תשעה וכלב אותן שעם הכלב מותרים אך אותן שכנגד הכלב אסורין ודוקא אם כל אחד מעשרה שוה פחות מהכלב דשדי טופינ' בכולה אבל אם יש אחד ששוה נגד הכלב או יותר מוציאו מן העשרה וזה מחירו וכל השאר מותרים ועיין בתוס' שהקשו איך מהני שיברור הא ר"ת סובר דקיימא לן אין ברירה ותירצו כיון דהאיסור נולד ע"י תערובות אמרינן והר"מ ס"ל ג"כ ד"ז. והקשו עליו הא ס"ל מן התורה אין ברירה ועיין בספר משנ"ח ובס' מק"ח שתירצו דמה"ת בטיל ברובא וה"ל רק איסור דרבנן ובדרבנן יש ברירה ועיין בפרי מגדים יו"ד שמביא דאם האיסור נולד בתערובות אפילו דברים חשובים בטלו אם כן קשה למה נברור הא בטיל אפילו בע"ח וכבר התעוררו בזה האחרונים ואין להאריך מה שהאריכו הם ובאתי רק להזכיר. אך קצ"ע לשון הר"מ שכותב ומוציאו וזה מחירו והשאר מותרים נראה דהוי מחיר ולוקין ובאמת אינו אלא איסור דרבנן דבטיל ברוב וה"ל לפרש דלכתחלה לא נקריב זו אבל אין לוקין כלל וז"ב. והנה כל הדינים שכתבתי לענין אתנן כגון שנשתנ' או ולדותיה ושאינו חל על מוקדשים ובעופות חל לשיטת הר"מ הכל במחיר ג"כ כי מחיר ואתנן שוים לכל הדינים ומחיר כיון שהי' חל אף אם נמכר כ"פ לא נפקע שם מחיר וז"פ דבעכו"ם חל ג"כ שם מחיר אם החליף אף דאפשר לענין אתנן אינו בעכו"ם כמ"ש לעיל מכל מקום

מחיר ודאי חל וק"ל החילוק. והקטן אם החליף תלוי באם נקנה חל מחיר באם לאו לא חל ותבין מעצמך אין צריך לבאר:

מצוה תקעב

סעיף א

שנמנענו (עיין בהשמטות) **מלתת רבית וכו**'. מבואר בר"מ פ"ד מה' מלוה ולוה וביו"ד בטוש"ע סימן קכ"ט. והנה לאו זה על הלוה ומבואר בש"ס פ"פ איזהו נשך דלוה עובר בג' לאוין והר"מ והרב המחבר כתבו רק שני לאוין ועמד בזה הרב המגיד ועיין בלחם משנה ואסור ליתן אפילו לאותן שמותר ליקח מהם כגון הרשעים מכל מקום אסור ליתן להם משום לאוים הללו עי' בש"ע. וע"כ ושפ"כ ג"כ בכלל לאוים הללו דאחי' הן במצות ע' בפ' החובל (בבא קמא דף פ"ח) ומשכחת שמלוים ע"מ שאין לרבו רשות וגם הרבית שנותנין במעות שאין להאדון רשות יע"ש בתוס' בד"ה דכתיב וכו' בסוף דבריהם קצ"ע הא משכחת לה שיש להם מעות בפ"ע ועיין בסי' רס"ז ביו"ד בט"ז ובש"ך וא"ר להאריך כאן. שוב ראיתי בס' חוו"ד שכ' ג"כ דבע"כ נוהג לאוים הללו ע"ש. ועיין במנ"ל פ"ד שמביא בשם האחרונים שמסופקים אם הלוה עבר תיכף בשעת קציצה על הלאו הזה או רק בשעת נתינה ולפמ"ש עבר תיכף ע"ש והדברים ארוכים ומה שמבואר הרבה בראשונים ובאחרונים אין דרכי להאריך ע' בדבריהם. והלוה מן קטן שיש לו מעות שלו ונותן לו רבית בודאי ג"כ עובר אך בלפ"ע זה תליא אם קטן הוא בר חיוב או לא וכבר הבאתי בח"ז ועל לאו זה אין לוקין כמבואר בר"מ כאן ועיין בהה"מ ובלח"מ:

מצוה תקעג

סעיף א

שנצטוינו וכו'. זה מבואר בר"מ פ"ה שם. והנה דעת הר"מ דזה הוי מ"ע ואין מצוה להלותו רק אם מלוה לו מצוה ליקח מאתו רבית והו"ל מ"ע כמו ציצית דאם יש לו בת ד' כנפות מחויב לעשות ציצית ה"נ. והראב"ד והרמב"ן השיגו עליו וכבר האריכו הראשונים והאחרונים בע"ה. ועיין בס' של"ה בהקדמה לתורה שבכתב מה שיישב דברי הר"מ ואין דרכי להאריך במה שהאריכו הם. וגם עובר בלאו לא תחנם דאסור ליתן להם מת"ח וכתיב לגר וכו' או מכור לנכרי וכו' עיין בר"מ פ"י מה' עכו"ם. וקצ"ע דמתנה עובר בלאו לחוד ובהלואה עובר ג"כ בעשה ואפשר כך גזה"כ דהלואה גרע. ולגר תושב אין מצוה אבל מותר אבל מצוה ליכא:

מצוה תקעד

סעיף א

שלא לאחר הנדרים וכו':

מצוה תקעה

סעיף א

שנצטוינו לקיים וכו'. דינים אלו מבוארי' בר"מ פי"ד מה' מעה"ק והוא אריכות גדול ואכתוב לך בקיצור כדרכי בס"ד. וז"ל הברייתא בר"ה דף ד' ע"א ת"ר חייבי הדמין והערכין החרמים וההקדשות חטאות ואשמות עולות ושלמים צדקות ומעשרות בכור ומעשר ופסח לקט שכחה ופאה כיון שעברו עליהם שלשה רגלים עובר בבל תאחר וכו' ויש תנאים דסברי דבעינן ג"כ כסדרן או שני רגלים או ברגל אחד או חג הסוכות עוברים והלכה דג"ר עוברים אפילו שלא כסדרן כן פסקו כל הפוסקים ע' בכ"מ. ובדף ו' שם אמרי' אמר רבא כיון שעבר רגל אחד עובר בעשה היינו ובאת שמה וכו'. עוד מבואר שם א"ר וצדקה חייבים עלי' לאלתר דהא קיימי עניים ופריך פשיטא כיון דבענינא דקרבנות וכו' קמ"ל. עוד מבואר שם אחד בכור ואחד כל הקדשים כיון שעברו עליהם שנה או ג"ר עובר בב"ת ומפלפל שם איך משכחת שנה בלא רגלים וכו' ע"ש. עוד אמרינן שם מוצא שפתיך זו מצות עשה תשמור זו מצות לא תעשה וכו' ל"ל הא מבאת שמה וכו' ול"ת וכו' ומתרץ חד דאמר ולא אפריש וכו' וחד דאפריש ולא אקריב וכו' בין כך ובין כך עוברים על עשה ולא תעשה והר"מ אף על פי שלא כתב בפירוש הן אמר וכו' מכל מקום כיון דכתב נדרים ונדבות ה"ל אמר ולא אפריש ואפריש ולא אקריב כמבואר בגמ' אף דבש"ס אמרינן דבנדבה ג"כ משכחת לה אמר ולא אפריש כגון דאמר ע"מ שלא אתחייב באחריות מכל מקום הר"מ דסתם הוא בכ"ע ע"ש וז"פ. ועכשיו נבא לבאר אחד לאחד בס"ד. א'. הדמין אם אומר דמי עלי ולא הפריש עדיין או שהפריש גם כן ודמים נופלים הם לבדה"ב עיין בר"מ פ"א מהלכו' ערכין עוברים ברגל אחד בעשה ובג"ר בב"ת בזמן שבהמ"ק קיים וכן בשנה בלא רגלים ועיין בס' טר"א שם בסוגיא דדעתו דעל שנה בל"ר אינו עובר רק בקדשי מזבח דילפינן מבכור ובכור ק"מ הוא ה"ה כל ק"מ אבל קדשי בדה"ב אינו עובר בשנה בל"ר רק ברגלים ע"ש ואיך משכחת לה שנה בל"ר ומה דעת הר"מ בזה יבואר לקמן בס"ד. וע' עוד שם דכתב דאפשר באמר ולא אפריש אינו עובר בשנה בל"ר דל"ה דומיא דבכור דהוי אפריש וכו' ודחה זה דבכ"ע עובר על שנה בל"ר אפילו באמר לחוד ע"ש. ב'. ערכין שאמר ערכי או ערך פלוני עלי היינו אמר ולא

אפריש וכן אם הפריש הו"ל אפריש ול"א וג"כ הם לבדה"ב דינו כדלעיל עוברים בעשה ולא תעשה בג"ר ובשנה כמ"ש לעיל ושוים בדיניהם א"צ לכפול. ג'. החרמין ויש שני מינים חרמי גבוה וחרמי כהנים חרמי גבוה הם קדשי בדה"ב וח"כ נותנין לכהנים עיין בר"מ פ"ו מה' ערכין וסתם חרמים אם הם לכהנים או לבדה"ב דעת הר"מ שהוא לכהנים וי"ח ואין כאן מקומו. אך לענין הלאו ועשה שבכאן דעת רש"י שפירש כאן על והחרמין חרמי גבוה נראה דוקא ח"ג דהם קדשי בדה"ב וה"ל ככל הקדש בדה"ב כמ"ש לעיל אבל בחרמי כהנים דנותן לכהן ל"ש העשה ולא תעשה כלל. והתוס' כתבו חרמין בין ח"ג וח"כ אם כן גם ח"כ בכלל לאו ועשה זו. והנה ח"כ אין תלוי במקדש רק נותן לכהנים ולא נתבאר דאפשר כיון דלא תלוי במקדש ה"ל כמו צדקה דעוברים לאלתר בלאו כאשר יבואר לקמן בס"ד או דינו בג"ר דוקא ועיין בס' טר"א שמפלפל בזה ומכל מקום אני לך. והר"מ כתב כאן חרמים דבעינן ג"ר ולא גילה דעתו אם מיירי בח"ג או אפילו בח"כ והתו' בתמורה דף ל"ב ומובא במנ"ל בה"ע וכאן בס' טר"א כתבו דבח"כ ל"ש אלא באמר זה לח"כ אבל אם אמר הרי עלי מנה לח"כ לא אמר כלום דה"ל אמירה להדיוט רק בחפץ זה גזה"כ הוא ע"ש אם כן בח"כ ל"מ אמר ולא אפריש רק אפריש ולא נתן. והנה אי אמרינן דח"כ אין דינם כצדקה רק ברגלים מכל מקום אפשר דשנה בל"ר אינו עובר כסברת הט"א שהבאתי לעיל דבעינן דוקא דומיא דבכור דק"מ הוא ובאינו ק"מ אינו עובר בשנה בל"ר אם כן כל הדברים דלאו ק"מ הן אינו עובר בשנה בל"ר. ד'. והקדשות היינו קדשי בה"ב ומשכחת בין באמר ול"א או אפריש ולא נתן ודינם כדין הדמים והערכים שכתבנו לעיל. ה'. חטאת. אין באה לא בנדר ולא בנדבה רק מי שמחויב על איזה חטא חטאת עובר בלאו ועשה וכל זמן שלא הפריש עובר דהוי כאלו אמר ולא אפריש ואם הפריש ה"ל אפריש ולא אקריב ובכ"ע עובר וג"כ בשנה ככל ק"מ. ופשוט דה"ה חטאת העוף או בקרבן עולה ויורד שמחויב מנחה דאקרי חטאת גם כן עוברים וז"פ דהכל בכלל הלימוד בש"ס שם ע"ש. ופשוט דחטאת העוף הבא על הספק כגון ספק יולדת או זיבה עיין בר"מ בה' מח"כ עוברים הלאו ועשה זו מספק. ופשוט דגם חטאת הציבור שאין קבוע להם זמן כגון פר הע"ד של ציבור עוברים ג"כ ובקרבנות הקבוע להם זמן יבואר לקמן בס"ד. ו'. אשמות דינו לגמרי כדין חטאת. ז'. עולות היינו עולת ראיה דאי נדרים ונדבות נפקא ליה מקרא כי ידור נדר וכו' אלא בעולת ראיה והיינו דאפריש להקריב ונשארה מחויב להקריבה תוך ג"ר ועובר אם משהה אותה ואם לא קרב כלל עולת ראי' יבואר לקמן בס"ד דזה ה"ל קרבנות הקבוע להם זמן.

ח'. שלמים היינו ג"כ שלמי חגיגה וש"ש שנשתיירו ושלמים של נו"נ איתרבי מכי ידור כדלעיל ותודה ה"ל בכלל שלמים של נו"נ. והנה תודה אף שבג"ר או שנה עוברים על ב"ת מכל מקום בעשה דובאת אינו עובר לא בחג המצות דאין תודה קרב בפסח מפני חמץ שבה וגם בחג השבועות שנו"נ אין קרבים ביום טוב רק בחג הסוכות עוברים ג"כ בעשה ע' ביצה דף י"ט. ט'. בכור. מבואר בגמ' דבכור הן ברגלים בלא שנה או שנה בל"ר עוברים בב"ת ומבואר בגמ' הן בכור תם הן בכור בע"מ ועיין בתוס' שכתבו דלאו לענין נתינה לכהן מיירי רק לאכול בתוך שנה ע"ש ועיין בר"מ פ"א מה' בכורות שכ' עבר ואיחר הבכור אחר שנה אף על פי שעבר בל"ת וכו' ולא הביא דין דעובר בג"ר ועיין בספר בה"ז שעמד בזה. והנה לכאורה נראה דתם ובע"מ שוה ועיין בס' טר"א שדעתו דבכור בע"מ דנאכל בתוך שנה הוא רק מדרבנן ומה"ת ד"ז רק בבכור תם ע"ש וכבר הארכתי לעיל ע"ש. והנה העשה דרגל א' דעובר דכתיב ובאת וכו' אינו עובר בבע"מ דאינו חזי להקרבה אך בתם עוברים ג"כ ברגל א' בעשה ככל הקדשים ובכור הוי אפריש ולא אקריב כי קדוש מרחם. י'. מעשר בהמה כגון שעישר אם כן על המעשר עובר בב"ת ובעשה ככל הקדשים וה"ל אפריש ולא אקריב אבל אם לא עישר רק שמחויב לעשר אף שמאחר ג"ר אינו עובר בעשה ובל"ת אף שמוטל עליו לעשר (בס') ע' טר"א שהאריך להוכיח זה והטעם דאי בעי שדי מומא בכולי עדרי' ולא יקריב כלל ע"ש ומכל מקום אני לך. י"א. פסח. ומקשה הש"ס פסח בר מקרב ברגלים הוא זמנא קבוע ליה אי לא אקרבי' אידחי לי' וכו' ופרש"י ותוס' דהקו' הוא האיך חשיב ליה בתוך דעוברי' בג"ר הא תיכף עובר בב"ת אם לא הקריב בזמנו ומתרץ דמיירי בשלמי פסח ע' ברש"י ובתוס' וס"ד כיון דמחמת פסח כפסח דמי קמ"ל. ועיין בס' טר"א דדעתי' דקו' הש"ס כיון דזמנא קבוע לי' ל"ש כלל ב"ת דב"ת אינו רק בראוי לתשלומין עדיין כל' הכתוב ל"ת לשלמו היינו דתשלם אבל כה"ג דאין להקרבן תשלומין ל"ש כלל ל"ת לשלמו ואינו עובר כלל בעשה ובלאו זה וה"ה בכל קרבנות הקבוע להם זמן כגון תמידים ומוספים וכדומה תליא בפלוגתא הנ"ל לרש"י ותוס' עוברים תיכף בב"ת ולדעת בעל טר"א ל"ש הלאו כלל. ובר"מ אינו מבואר דתיכף יעבור על ב"ת דס"ל כסברת בעל טר"א. והנה אף דלא נחשב בברייתא מנחות מכל מקום פשוט דגם על מנחות עובר דמרבינן בגמרא מן כי תדור וכו' נדרים ונדבות וגם מנחות בכלל וגם מנחת חוטא שחייב וכן לשון הר"מ אחד נדרים ונדבות וכו' אם כן הכל בכלל אף מנחות כן נראה פשוט. והוא הדין על נסכים דקיימא לן מביא אדם זבחו היום ונסכיו אח"ז גם כן עוברים וכן על נסכים הבאים בפ"ע או שאר דברים הנידר ונידב עיין בר"מ פט"ו מה' מעה"ק על כולם עוברים בלאו ובעשה הנ"ל וזה פשוט.

י"ב. צדקות ונחשב בברייתא זו בין הנהו דעוברים בג"ר ועל כולם מבואר בברייתא כיון שעברו ג"ר עוברים בב"ת והקשו בתוס' הא לקמן אמרינן דצדקה מחוייב לאלתר דהא קיימי עניים ותירצו דוקא היכי דקיימי עניים אבל לא מחייב לאהדורי בתרי' עד ג"ר וכאן מיירי דמחויב לאהדורי' בתריה כיון דעברו ג' רגלים. וכתבו עוד וא"ל הא דקאמר עובר לאלתר היינו בעשה דא"כ הו"ל לומר כיון דעבר רגל אחד וכו' ולדבריהם היכי דקיימי עניים עובר תיכף בלאו דב"ת. ודעת הרשב"א הא דאמרינן מחויב לאלתר היינו בעשה כסברא שדחו התוס' ע"ש באריכות. והר"ן כתב כל מידי דלא תליא במקדש אין לו ענין לג"ר וחייב לאלתר בלאו ובברייתא קאמר דליכא מידי דלא עבר אב"ת על כל פנים בג"ר אבל יש דברים כגון צדקות ודומיהם דלא תליא במקדש דעובר לאלתר ואינו תלוי ברגלים דוקא עי' בדבריו וה"ה שאר מתנות עניים כגון לקט שכחה ופאה ומ"ע לכל מר כדאית לי' ויבואר עוד בסמוך. והנה לכל השיטות וכ"נ בגמ' היכי דעוברים על הלאו עוברים ג"כ בעשה ויש שעוברים בעשה ואינו עובר בלאו כגון ברגל אחד או בצדקה לדעת הרשב"א לאלתר. והר"מ כאן כתב אחד נדרים ונדבות וכו' ומ"ע מצות עשה מן התורה שיביא ברגל הראשון וכו' שנאמר ובאת שמה וכו' עברו עליו שלשה רגלים ולא הביא קרבנותיו וכו' או שלא נתן הערכין והדמים ה"ז עובר בל"ת שנא' לא תאחר וכו'. והנה גבי מ"ע ברגל אחד כולל מ"ע היינו צדקה ושאר מ"ע וכתב דברגל אחד עובר וכו' וגבי הלאו דג"ר השמיט מ"ע ובאמת הלאו עוברים במצות עשה ג"כ כמבואר בגמ' ואדרבה יש סברא דעוברים הלאו קודם ג"ר כמ"ש ולומר דכונתו דאינו כולל מ"ע בהלאו כיון דכתב ג"ר ובאמת במצות עשה דעתו דעובר לאלתר בלאו כמ"ש בפ"ח מה' מ"ע הלכה א' וז"ל הצדקה וכו' לפיכך האומר הרי עלי צדקה וכו' חייב ליתן מיד ואם איחר עובר על ב"ת וכו' אם כן למה כולל מ"ע בהעשה דרגל אחד הא כיון דעובר על הלאו בודאי עובר על העשה ג"כ כי לאו בלא עשה לא משכחת לה רק עשה בלא לאו משכחת לה ע' בגמ' ותראה וצ"ע. שוב ראיתי בס' טר"א בק"א באבני מילואים שהרגיש בזה עי' שם ולא עיינתי היטב ומכל מקום אני לך. והנה לדעת התוס' צריך לאהדורי על עניים לאחר ג"ר ולדעת הר"ן אין ענין ברגלים רק עובר לאלתר ואם אין עניים אינו עובר כלל אפילו בכמה רגלים עי' בדבריו ולדבריו גם בשנה אינו עובר כלל דרגלים ושנה הוא רק במידי דתליא במקדש מכש"כ מקדשי בדה"ב לדעת בעל טר"א שהבאנו לעיל דאינו עובר בשנה אף דבג"ר עובר מכש"כ כאן ל"ש הלאו והעשה לדברי הר"נ רק בקיימי עובר לאלתר. והנה במצות עשה ג"כ אין חילוק בין אמר ולא אפריש או אפריש ולא נתן כי בכולהו אתרבי בגמ' וכ"כ הר"מ האומר הרי עלי וכו' וכן האומר הרי סלע זה צדקה

וכו' עובר בב"ת וכו' והר"מ סיים אם אין שם עניים מפריש ומניח עד שימצא עני וכו'. ואינו מובן למה צריך להפריש מאי חילוק בין לא אפריש או מפריש אם ימצא עני צריך ליתן בכ"ע ואם לא ימצא עני א"צ לחזר לשיטתו אם כן למה מפריש. והר"ן כתב דנר' בגמ' אם לא קיימי עניים צריך להפריש וכו' וצריך לעיין היכי מוכח ולפ"ד אפשר דעצה טובה למדנו רבינו דאי לא יפריש אולי לא יהי' לו בעת שיבא העני ע"כ מפריש שיהא מזומן בידו ואם יבא העני יתן לו מיד כדי שלא יעבור. אך מדברי הר"ן נראה דמדינא צריך להפריש וא"י כעת היכן מוכח כיון דאמר ולא אפריש ואפריש ולא נתן שוים הם מה מועיל כשמפריש אך הר"ן כ' שמוכח בגמ' בודאי מוכח ואין אני לומד בעיון כעת וכתבתי למזכרת. ועוד כתב הר"מ ואם התנה וכו' ועיין בטוי"ד מה שהקשה על הר"מ ועי' בב"י שם. והרהמ"ח מביא בתחלת שיטת הרשב"א דעובר בעשה תיכף ועל הלאו עובר בג"ר ולכל השיטות אין חילוק בין צדקה ובין מ"ע כגון לשו"פ ומביא עוד שיטה דבצדקה שמחייב עצמו עוברים בלאו מיד אבל בלשו"פ דאינו מחייב עצמו אינו עובר אלא בג"ר והוא שיטה חדשה לא ראיתי בראשונים שיטה זו ולא בדברי הרהמ"ח כאן ויבואר עוד בסמוך בס"ד.

י"ג. לקט שכחה ופאה דדין אחד להם ע"כ נחשבים לאחד וה"ה פרט ועוללות. והנה אם מניח הפיאה או הלקט והשכחה אין מחויב לחזור על העניים אפילו לשיטת התוס' אפילו בכמה רגלים דהמצוה הוא רק לעזוב אבל לא שיתן הבעה"ב לעניים רק מיירי בשקל לנפשי' דצריך להחזיר וליתן לעניים ועובר על ב"ת אם אין נותן. והקשו התוס' בסוגיא זו במאי מיירי אם קיימי עניים בעת שליקט לעצמו הא עבר תיכף בב"ת ואי לא קיימי עניים מותר לשקול לנפשי' וא"צ להחזיר לעניים דקיימא לן לעני וכו' ולא לעורבים וכו' והנה קושיא זו הקשו לשיטתם מאי חשיב בברייתא צדקה היינו בדלא קיימי עניים ועוברים בג"ר ע"כ כאן נמי ואי לא קיימי עניי' א"צ ליתן לעני כלל אבל לשיטת הרשב"א דצדקה אפילו בקיימי עניים אינו עובר רק בג"ר אם כן מיירי כאן בקיימי עניים וכן לשיטת הר"ן דחשיב צדקה אף דעוברים לאלתר אם כן חשיב גם כן לשו"פ דעוברים לאלתר ולשיטת הרהמ"ח דלשו"פ בכ"ע עובר בג"ר ג"כ ניחא ונראה לשי' התוס' או להר"ן דקאי תיכף בב"ת היכי דקיימי עניים אם כן בלקט לעצמו ויש עניים לוקין אותו משום לאו דב"ת דהו"ל יש בו מעשה דהא לקט או להר"ן דקאי תיכף בב"ת היכי דקיימי עניים אם כן בלקט לעצמו ויש עניים לוקין אותו משום לאו דב"ת דהו"ל יש בו מעשה דהא לקט ועשה מעשה כמו דאם לא נתן כגון שנשרף חייב מלקות עיין בר"מ פ"א מה' מ"ע ה"נ הו"ל מעשה לענין ב"ת כמ"ש הר"מ פ"ה מהלכות נזירות דנזיר שטימא עצמו

לוקין משום ב"ת דעשה מעשה ה"נ אך דהר"מ לא הביא זו נראה דס"ל בלשו"פ עוברים בג"ר אם כן לא הוי מעשה אך הי' להר"מ לפרש לחלק בין צדקה ללשו"פ גם צ"ע על הר"מ פי"ט מהלכו' סנהדרין שחשב לאוין הלוקין ולא חשב הלאו דב"ת דלהר"מ לוקה על הלאו הזה כמו גבי נזיר שטימא עצמו וצ"ע. והנה לכל הדינים לענין הלאו והעשה תלמד ממ"ש לעיל (אך אם נאמר דאם הי' בתחלה) והדברים עתיקים. י"ד. מעשרות פירשו בתוספות מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני והקשו הא קבע הכתוב זמן בשנה רביעית ובשנה השביעית ומבואר במשנה גם כן ערב יום טוב הראשון וכו' ביעור ותירצו דעל מעשרות אינו בב"ת בלא הפריש רק בהפריש והביעור הוא שחייב להפריש כי לא מצינו לענין ב"ת רק קרא אחד ומוקמינן על אפריש וכו' עוד תירצו דאפשר עוברים אף בלא אפריש רק בלא נתמרח אינו עובר. ועוד תירצו דאפילו אם עוברים בכל גוונא וכו'. על כל פנים התוס' ספוקי מספקא בזה אם עוברים קודם הפרשה אבל באפריש פשיטא להו דעוברים. והר"מ כ' מעשרות וסתם הדברים. ועי' בס' טר"א שהשיג על התוס' במ"ש דבלא אפריש אינו עובר ודעתו דאף בלא אפריש ג"כ עובר כיון שמחויב להפריש ע"ש. ובעיקר הדין שכתבו התוס' דעל מע"ר עוברים בב"ת השיג ג"כ בעל טר"א דמע"ר הוי כמתנות כהונה כמו פדיון הבן וכפדיון חמור דאינו עובר רק על מע"ש אתרבי מקרא ואכלת וכו'. ומ"ע הוא בכלל מתנות עניים אבל מע"ר אינו עובר על לאו ועשה זו ע"ש באריכות. והנה מ"ע דינו כמו מתנות עניים לענין לאלתר לפי השיטות שכתבנו לעיל. עוד הקשו התוס' אמאי לא חשיב בברייתא תרומה ותירצו דהוא בכלל מעשרות והטר"א תי' דעל תרומה אינו עובר כמו מע"ר דליכא קרא ע"ז ע"ש:

עוד הקשו בתוס' אמאי לא קא חשיב ביכורים וכו' דהא ודאי נכלל בקרא ואכלת וכו' ותרומת ידך אלו ביכורים ותירצו דאין דינו בג"ר רק מעצרת עד החג וכו' היינו דזמנו קבוע. והנה דבעצרת וחג עוברים בעשה דובאת שמה וכו' דבפ' ובאת וכו' והבאתם מבואר בקרא ותרומות ידכם וזה ביכורים אך הלאו עובר תיכף אחר חנוכה לדעת רש"י ותוס' שכתבנו לעיל אך לדעת בעל טר"א אינו עובר כלל כיון דל"ש להשלים אח"כ כי אין מביאין כלל אח"כ כמ"ש לעיל. ונראה דאין חילוק בין לא הפריש עדיין או אם הפריש דמחויב להביאן לבהמ"ק כמ"ש לעיל והר"מ לא הביא זה בפי' אך זה בכלל מ"ש כל מה שחייב וכו' אך מכל מקום ז"א בג"ר והי' להר"מ לפרש בפ"ע וצע"ק. ויש עוד ענין שעוברים בב"ת היינו נזירות ע' בנדרים דף ג' דאם אומר לא אפטור מן העולם עד שאהי' נזיר צריך לקבל עליו מיד ואם לאו עובר על ב"ת ועי' בראש שם שדעתו דבג' רגלים עוברים בב"ת אם איחר ועי' בר"ן דדעתו דעובר לאלתר וכן נראה דעת הר"מ בפ"א מה'

נזירות הלכה ד' שלא כתב בג"ר וכן מבואר שם בגמ' דנזיר שטימא עצמו עובר משום ב"ת דנזירות טהרה. גם שם פי' הרא"ש דבג"ר עוברים והר"ן כתב דעובר לאלתר והר"מ פ"ה מה' נזירות כתב דנזיר שטימא עצמו לוקין משום ב"ת שעשה מעשה. נראה דעובר לאלתר דאי בג"ר הו"ל אין בו מעשה. ולומר כיון דהי' ע"י מעשה באיסור לוקין אח"כ כמו שמבואר במ"ל בהל' ביאת מקדש ומובא כ"פ בח"ז והדברים עתיקים מכל מקום כיון דלא כ' ג"ר מבואר דעובר לאלתר והר"מ לא הביא בכאן דסמך על מ"ש בה' נזירות. והנה מבואר בש"ס דר"ה א"ר כיון שעבר עליו רגל א' עובר בעשה וכו' היינו ובאת שמה והבאת שמה נראה דאמר סתם דאכולהו הנך דחשיב בברייתא קאי היינו דמים וערכין וכו' אף דהם קדשי בדה"ב אף דבקרא דוהבאתם וכו' מבואר קדשי מזבח מכל מקום היה מקובל לרבא דעל כולם עוברים בעשה. וראי' ברורה לזה דלפ"ז מבואר מוצא שפתיך זה מ"ע וכו' וכתיב בהאי קרא אשר דברת אלו קדשי בדה"ב וכו' ומקשינן מוצא שפתיך זו מ"ע ל"ל הא מובאת שמה והבאת שמה נפקא וכו' ומוקמינן חד לאמר וכו' ואי אמרת דקדשי בדה"ב אינו בכלל ובאת שמה דלא חשיב שם בהאי קרא אם כן צריך העשה דמוצא שפתיך לקדשי בדה"ב דעובר בעשה אך יש לדחות ראי' זו וא"ר להאריך תבין מעצמך אך יש ראי' דברייתא חשיב כל הנהו וסובר דבג"ר עובר בב"ת ור"מ סובר דברגל אחד עובר בב"ת ואמרינן מ"ט דר"מ דכתיב ובאת וכו' והבאת וכו' ורבנן האי לעשה ור"מ כיון דא"ר אייתי ולא אייתי ממילא קם לי' בב"ת ואי אמרת דקדשי בדה"ב אינו בכלל דובאת וכו' אם כן מן התורה יעבור על ב"ת ברגל אחד ויש עוד ראיות אין להאריך וכ"כ הר"מ כאן בהלכות מעה"ק. א' נדרים ונדבות הערכין והדמי' וכו' מ"ע להביא ברגל ראשון וכו' שנא' ובאת וכו' כולל קדשי בדה"ב ג"כ. וראיתי במ"ל שם שכ' לא מצאתי מקום לד"ז שיהא באלו עשה ופשטא דקרא במידי דהקרבה כתיב וכו' ואין על הר"מ תלונתו דכן מבואר בגמ' דהעשה דמוצא שפתיך והעשה דובאת שמה בא זה ולימד ע"ז דלכל הדינים הם עשה אחד ועוברים בעשה בכל הענינים ואם תלמוד הסוגיא תראה ודברי המ"ל תמוהים לפ"ד. עוד כתב המנ"ל דדברי הרב החינוך דעשה זו אינו נוהג אלא בזמן הבית (היינו במצות עשה דובאת וכו' בפ' ראה) ולרבינו נוהג אף בזמן הזה וא"י משמעות זה אדרבא מבואר בר"מ כלומר בעת שתבוא לחוג תביא וכו' מבואר בעת שבא לחוג היינו בזמן הבית וצ"ע. והנה בגמרא מבואר דמוצא שפתיך זו מצות עשה ומקשה הא מובאת וכו' חד דאמר ולא אפריש וחד דאפריש וכו' ולא מסיימי קראי ונראה דהתורה גילתה דבכל ענין עובר דאי הי' חד קרא הוי מוקמינן ליותר מסתברא אבל עתה דכתיבי שני פסוקים והתורה גזרה דשניהם שוים אם כן נראה דבין אמר ולא אפריש ובין

אפריש וכו' עובר בשני העשיין אך היכי דשייך כגון דעבר עליו רגל והיכי דלא עבר עליו רגל עובר רק בעשה אחת דמוצא שפתיך. אך נראה דאינו עובר כלל אף בעשה אחד כ"ז שאין עובר על השניה דאי לא"ה מאי מקשה מוצא שפתיך וכו' הא מובאת שמה כו' אי מהתם דוקא ברגל ובעשה זו עובר לאלתר ע"כ דאינו עובר רק אם עובר על שניהם. רק באמת בצדקה דעת המפרשים דעובר לאלתר בעשה אף דלא עבר רגל ול"ש ובאת וכו' וצ"ע בסוגי' ואין אני עומד בזה ובל"ז אין נ"מ כ"כ כי אין לוקין על עשה. וכן לענין הל"ת שיש תרי קראי ולא מסיימי נראה דעוברים בין אמר וכו' ובין אפריש וכו' על שני הלאוים הן בג"ר והן לאלתר באותו שעוברים לאלתר אך ג"כ אין נ"מ כי אין לוקין על לאוים הללו כמבואר כאן. אך גבי נזיר שטימא עצמו דלוקין משום ב"ת לכאורה לוקה שתים משום ב"ת ומשום תשמור והר"מ בה' נזירות כתב לוקין ד' מלקיות וחשיב הלאו דב"ת ולמה לא ילקה חמשה מלקיות משום תשמור ג"כ וצ"ע בסוגיא זו.

ומבואר בגמ' דר"ה בסוגיא זו אחד בכור ואחד כל הקדשים כיון שעברו עליהם שנה בל"ר וכו' עובר בב"ת ומפלפל הש"ס האיך משכחת לה שנה בל"ר ומבואר שם דמשכחת לה דעצרת פעמים ה' וכו' ומאן תנא דפליג אחרים דסברי אין בין ר"ה וכו' אלא ד' ימים וכו'. והנה הר"מ אינו פוסק כאחרים ע' בפ"ח מה' קידוש החודש ובפ"א מה' חו"מ אם כן משכחת לה שנה בל"ר וגם משכחת לה בחלה ברגלים עוברים בשנה עי' בתוס' שהי' הש"ס יכול לתרץ זה. והנה הר"מ כאן בפי"ד מהלכות מעה"ק כתב עברו ג"ר כו' ולא הביא ד"ז דשנה בל"ר עוברים ג"כ. ובפ"א מה' בכורות כתב הבכור נאכל בתוך שנתו וכו' שנא' לפני וכו' ואח"ז כ' ואיחר הבכור לאחר שנתו אף על פי שעבר על ל"ת וכו' מביא דעובר על שנה ונראה מדבריו דבכור דוקא עוברים על שנה ובאמת בש"ס מבואר אחד בכור ואחד כל הקדשים עוברים בשנה בל"ר וקצ"ע דאינו מביא זה כאן וגם מדבריו מבואר דמשכחת לה שנה בל"ר. וראיתי להרב בעל המחבר ברכת הזבח בסוף ערכין בחידושיו על הר"מ דהקשה על הר"מ איך כתב שנה הא ל"מ שנה בל"ר דקיימא לן כאחרים ודבריו תמוהים אדרבא אין הלכה כאחרים עיין בר"מ בה' קדה"ח וע"ש שכ' דדעת הר"מ דאינו עובר בבכור בג"ר רק בשנה וצ"ע. ודעת בעה"מ במס' ר"ה דלפני וכו' [דהא] דילפינן שנה בל"ר אינו לאו רק עשה ואין כן דעת הר"מ כאן בה' בכור דכ' להדיא דעובר בל"ת ע"ש. וכבר כתבתי לעיל בשם בעל ספר טר"א דעל קדשי בדה"ב אינו עובר בשנה בל"ר דדומיא דבכור בעינן ע"ש ולאחר ג"ר עוברים בכל יום בב"ת וכן מבואר בר"ה ובר"מ כאן ועיין בבעה"מ דדעתו דדבר העובר בג"ר עובר אחר ג"ר בכל יום בב"ת אבל אלו דשנה בל"ר אינו עובר בכל יום אחר השנה רק בכל שנה ושנה עובר

ע"ש. והנה ברגל אחד דעובר בעשה היינו אם בא לירושלים דכתיב ובאת וכו' אבל אם לא בא לירושלים אפילו במזיד ומכש"כ באונס וכן הפטורים כגון טמא וכדומה אינו עובר בעשה וכן בחלה הקרבן אינו עובר ואם עבר הרגל בין רגל לרגל גם כן אינו עובר בעשה רק ברגל עצמו עי' בס' פ"י שכתב כן ועיין בס' טר"א. ואם היה אונס או חלה הקרבן בכל הג"ר מכל מקום תיכף שעבר האונס חייב בלאו דב"ת כ"כ הפ"י אך התוס' בסוגיא זו כתבו להיפך דאם חלה ברגלים אינו עובר בב"ת ג"כ לאחר ג"ר עי' בדבריהם. ולפי זה נראה דה"ה אם ברגל אחד חלה או שלא הי' יכול להביא או שלא בא אפשר דאין רגל זה מצטרף לג"ר ובעינן ג"ר שבכל רגל יהיה ראוי ולפי זה בתודה דא"י להביא בפסח אם הקדיש קודם פסח דא"מ בפסח אינו עובר אחר חג הסוכות דאינו אלא ב"ר ואח"כ בפסח ג"כ א"י להביא ואינו עובר אלא אחר חג השבועות דודאי אף בסירוגין עובר בב"ת. אך עי' בסוגי' דבר זה מבואר בין לת"ק דלא בעינן כסדרן ובין לר"ש דבעינן כסדרן גבי תודה אף דא"י להביא בפסח מכל מקום מצטרף רגל זה לעבור על ב"ת ע"ש כי קצרתי וצ"ע דסברת התוס' דוקא אם בכל הרגלים חלה או נאנס אינו עובר אבל אם רק ברגל אחד או בב' וברגל ג' ראוי להביא עובר בב"ת וצ"ע הרבה בסוגיא זו. והנה מבואר בש"ס בסוגיא זו דכל דאינם חייבים במצות הרגל אף על פי דבא לירושלים מכל מקום אינו חייב בעשה דובאת שמה וכו' ולא בל"ת דב"ת ע"ש גבי נשים כיון דפטורים מראי' וגם משמחה לאביי דס"ל בעלה משמחה פטורים מלאו דב"ת כיון דל"ש ובאת וכו' מבואר אף דבאה מרצונה כיון דא"ח אינה בעשה זו ובל"ת אם כן ה"ה טמא ברגלים כיון דא"ח בשמחה ג"כ אינו עובר כלל בלאו הזה. ומבואר בגמ' איבעיא אם נשים עוברים על ב"ת כיון דליתא בראי' אינם עוברים א"ד הא איתא בשמחה ומסקנא למאן דפסק דנשים חייבות בשמחה עוברים בעשה ולא תעשה הללו אך למאן דס"ל דנשים אינם חייבות בשמחה רק בעלה משמחה א"ח בעשה ולא תעשה ועיין בר"מ פ"א מה' חגיגה דפוסק דנשים חייבות בשמחה ע"כ פוסק כאן דנשים גם כן עוברים בב"ת ועי' בכ"מ מ"ש בדברי הר"מ ודבריו צ"ע וכבר עמד בדבריו בעל הש"א ואין להאריך וכן פסק הרב המחבר כאן ובמצות שמחה בסוף פ' ראה. והנה לשיטת הראב"ד בה' חגיגה דס"ל כאביי דאין הנשים חייבות בשמחה אם כן אין הנשים עוברים בעשה ובלאו דב"ת ועיין בס' טר"א דהאריך דאפילו לשיטת הראב"ד מכל מקום בצדקות וכדומה דעוברים לאלתר ואינו תלוי ברגלים עי' לעיל וכן נזיר שטימא עצמו דעבר על ב"ת כמ"ש לעיל אין חילוק בין אנשים לנשים דג"כ נשים חייבות דאינו תלוי ברגלים ע"ש. וגם כתב דשנה בל"ר דג"כ אינו תלוי ברגלי' לכ"ע נשים עוברים בלאו הזה אך מחלוקת בדבר התלוי בג"ר

ע"ש וה"ה לכל הפטורים משמחה דאין חילוק ע"ש והנה ג"ר דעוברים בב"ת בעינן ג"ר שלימים ואם דרך משל הקדיש בתוך הפסח אינו עובר אחר חג הסוכות כיון דלא הוה שלימים ע' בסוגיא ובתוס' שם וכתבו התוס' דתחלת רגל הג' מצטרף לסוף רגל הראשון כגון שהקדיש ביום א' דחוה"מ פסח אף דליכא ג"ר שלימים מכל מקום ביום א' דחוה"מ פסח לשנה הבאה מצטרף לפסח הראשון והו"ל ג"ר שלימים. ואפילו נדר בליל ראשון של הרגל הו"ל רק מקצת הרגל ואינו עובר בג"ר כיון דלא הי' ג"ר שלימים כ"כ התוס' בר"ה בדף ז' ועיין בס' טר"א. וע"ש שכ' דג"ר בעינן משעה לשעה כמ"ש התוס' דאם נדר בלילה הראשונה אינו עולה ובודאי אינו עובר בכניסת לילה של הרגל רק משעה לשעה בעינן וכן ב"ת דשנה אינו עובר רק בשנה משעה לשעה כגון שהקדיש באחד בניסן בחצי היום לא כלתה השנה בתחלת ליל ניסן לשנה הבאה רק בחצי היום של ר"ח ניסן וכן בג"ר משעה לשעה בעינן אף דבכל התורה א"צ משעה לשעה אבל כאן צריכים משעה לשעה דוקא ע"ש שהביא ראיות לזה ומכל מקום אני לך. וצ"ע לענין עשה דובאת וכו' אפשר ג"כ כולו רגל בעינן ואינו עובר אם יצא מקצת הרגל קודם הנדר עי' בסוגיא. שוב ראיתי דמפורש הדבר דבגמ' אמרינן לר"מ דסובר ברגל אחד עובר בב"ת מא"ל ע"ש בדף ה' ע"ב ומתרץ כגון שהומם בתוך הרגל וחיללו ועבר עליו הרגל סד"א הואיל ומכח קמא וכו' קמ"ל והיינו דאינו עוברים במקצת הרגל ור"מ ס"ל לעיל כיון דא"ר ובאת וכו' ממילא עובר על ב"ת מבואר דס"ל דגם על העשה אינו עובר רק בכל הרגל ומדר"מ נשמע לרבנן ע' בסוגיא ותבין. ומבואר בגמ' ובר"מ דאם הקדיש ועבר רגל והומם ופדה על אחר לא אמרינן השני מכח קמא קאתי ויצטרף ויעבור על ב"ת מהקדש הראשון רק צריך ע"ז ג"ר בפ"ע ולא מצטרף עם הראשון. עוד מבואר דאין היורש שחייב בקרבנות מורישיו עובר על ב"ת דגזה"כ מעמך פרט ליורש. והנה לעיל כתבתי דוקא בג"ר אם חלה אינו עובר על ב"ת אבל אם ברגל אחד חלה עובר אח"כ אם כן כל הפטורים משמחה ג"כ אם היה רק רגל אחד או שנים חייב לאחר רגל הג' אם כן במופלא סמוך לאיש שהקדיש ועברו עליו ב"ר ומכל מקום ברגל הג' עובר על ב"ת אם הגדיל קודם רגל הג' וז"פ. ולאחר ג"ר או שנה אף על פי שעבר על ב"ת לא נפסל הקרבן ומקריבו וכשר עי' בש"ס ובר"מ (עי' בהשמטות). ומצוה זו למדתי קודם חג הפסח והייתי מוטרד מאוד בטרדת חג הקדש וגם הייתי מטולטל מנוה לנוה לכבוד החג לא עיינתי היטב ובעזה"י עוד חזון למועד:

מצוה תקעו

סעיף א

שנצטוינו להיות השכיר אוכל וכו' וע"ז נאמר כי תבא בכרם וכו'. זה מבואר בר"מ פי"ב מה' שכירות ובטוש"ע חוה"מ סי' של"ז ואכתוב הדינים בקיצור כדרכי בס"ד. השוכר את הפועל שיעבוד אצלו בגידולי קרקע הן שכיר יום או קבלן אם שכרו לעשות עמו במחובר זכתה התורה לפועל שיאכל במה שעובד באופנים שיבוארו כאן בס"ד וגם בתלוש אם עובד עמו בגידולי קרקע אוכל גם כן באופנים המבוארים כאן. ומבואר במשנה בב"מ דף פ"ו אלו אוכלין מן התורה העושה במחובר בשעת גמר מלאכה ומבואר בגמ' דגמר מלאכה היינו קוצר ובוצר דאז נותן לכלים של בעה"ב זכתה התורה לו ג"כ אבל קודם לזה כגון המנכש וכו' אפילו בבצלים דעקר קטנים מתוך הגדולים בשביל הגדולים להרחיב להם מקום והקטנים שעקר נותן לתוך כלים של בעה"ב מכל מקום אינו אוכל אף מן הקטנים דלאו גמר מלאכה הוא כיון שעיקר מלאכה בשביל הגדולים והגדולים אין גמר מלאכה והוא הלכה פסוקה ומבואר בר"מ ובש"ע. ואצ"ל שומרי גנות ופרדסים דאינו אוכל חדא דאינו גמר והב' דלא זכתה התורה לפועל רק בעושה מעשה הן בידיו הן ברגליו והן בכתפיו ומשמר לאו כעושה מעשה דמי אינו אוכל ואפילו בתלוש אם שומר אינו אוכל דלא עביד מעשה ומבואר בהרהמ"ח גם כן ואם שכרו לעשות עמו בגידולי קרקע בתלוש ועושה מעשה ג"כ זיכתה לו התורה לאכול רק בדבר שלא נגמרה מלאכתו לחיוב האחרון שבהם כגון בפירות וירקות אם עושה כ"ז שלא נגמרה מלאכתו למעשר אבל אם נגמרה מלאכתו למעשר אינו אוכל אף בח"ל שפטור מן המעשר מכל מקום אם נגמר מלאכתו באופן שהי' בא"י חייב במעשרות אינו אוכל וכן בירקות דפטורים ממעשרות בכ"מ מן התורה וכן כל הפירות חוץ דגן תירוש ויצהר דלדעת רוב הראשונים פטורים ממעשר חוץ להר"מ ואין כאן מקומו מכל מקום בגמר מלאכתו אלו היה חייב מן התורה הו"ל גמר מלאכה ואין הפועל אוכל וחז"ל קבלו כל דהוי גמר מלאכה למעשר והם קבעו הזמנים למעשר זה הוי גמר ואין הפועל אוכל. ובחמשת מיני תבואה דאחר חיוב המעשרות יש עוד חיוב דמתחייב בחלה כ"ז שלא נגמרה מלאכתם אף דנגמרה למעשרות מכל מקום אוכל עד שבולל במים דנגמרה מלאכתו לחלה ואינו אוכל אבל קודם לזה יאכל אף דנגמרה למעשר כיון דיש עוד חיוב חלה ולא נגמרה עדיין לחלה כ"ה דעת רוב הראשונים. אך הראב"ד חולק כל שנגמרה מלאכתו למעשר אינו אוכל אף שיש עוד חיוב חלה עי' בהה"מ ועי' בש"מ שכת' בשם ראשונים דחטים כ"ז שלא נטחנו אינו אוכל בנגמר מלאכתם למעשר אף דאיכא עדיין חיוב חלה. אך אם עושה אחר

שנטחן ונעשה קמח דפנים חדשות הוא אוכל עד שבולל במים דנגמרה מלאכתו לחלה וקודם לזה אוכל בקמח אבל לא בחטים ע"ש. והתוס' כתבו בסוגיא זו אם רוצה לעשות לחם מן התבואה הו"ל לא נגמרה מלאכתו כיון דאיכא חיוב חלה אך אם רוצה לעשות קליות הו"ל נגמרה מלאכתו. ועיין בש"מ שגמגם בזה. ועי' בסמ"ע כאן שמחלק בין תבואה העומדת ללחם כגון חיטין ושיפון בזמנינו הו"ל לא נגמרה לחלה ותבואה שאין עומדת ללחם כגון שעורים וכדומה הו"ל נגמרה תיכף ע"ש. ומכל מקום צ"ע דהתורה אמרה לאחר שנגמר אינו אוכל והיינו למעשר ובדברים שאינו מחויב במעשר מן התורה ויש כמה מינים שנתנו חכמינו זכרונם לברכה שיעור איזה גמר שלהם דהם אמרו והם אמרו אבל לדין תורה כאן בפועל מנלן וצ"ל דהכתוב מסרו לחז"ל מתי הוא גמר מלאכה ומתי לא וצ"ע. וז"ל הר"מ כאן בה' ב' מה בין העושה בתלוש לעושה במחובר שהעושה בתלוש אוכל בדבר עד שלא נגמרה מלאכתו ומשתגמר מלאכתו אסור לו לאכול והעושה במחובר כגון בוצר וקוצר אינו אוכל אלא כשיגמור עבודתו כגון שיבצור ויתן בסל עד שימלאנו וכו' ואינו אוכל אלא עד אחר שימלא הסל וכו' עכ"ל ושינה לשונו ברישא בתלוש כתב עד שלא נגמרה מלאכתו ומשמע היינו שלא נגמר' מלאכתו למעשר נגמרה מלאכתו היינו ג"כ למעשר וזה דין המבואר במשנה ובגמ' ומבואר ג"כ בר"מ אח"ז. ובסיפא כ' במחובר אינו אוכל אלא כשיגמור עבודתו וכו' לאחר שימלא וכו' וכתב ל' עבודתו ולא מלאכתו היינו כמ"ש במילוי הסל ואין הסיפא היפך מהרישא דיפול עליו לשון מה בין העושה וכו' דאין הנושאים שוים והרהמ"ח שינה הל' וכתב ברישא ובסיפא ל' כשיגמור עבודתו והוי שפיר דבר והפכו דבתלוש אוכלים קודם ולא אח"כ ובמחובר אוכלים אח"כ. ומבואר בדבריו דבמחובר אין אוכלין בשעה שעושה המלאכה רק אח"כ לאחר שנתמלא הסל. והטור כאן השיג עליו למה לא יאכל בעוד שמתעסק בבצירה וקצירה דלא אסרה תורה וכו' ועיין בהה"מ ובכ"מ שכתבו דהר"מ היה גורס במשנה דף צ"א ע"ב וכולם לא אסרו אלא בשעת גמר מלאכה וכו' ופי' הר"מ היינו מילוי הסל אך על הרישא לא השיג מ"ט בתלוש אוכל קודם ונר' דהיו מפרשים כפשוטו דהרישא מיירי בגמר מלאכתו למעש' וצ"ע. ובש"ע לא הביא דברי ר"מ הללו ועי' בלחם משנה מ"ש בדעת הר"מ ואין להאריך. והנה לדעת כל הראשונים אוכל הפועל בשעה שעושה מלאכתו בדוקא דאז אינו מבטל ממלאכתו אבל לא יבטל ממלאכתו כדי שיאכל דזה אסור לכ"ע ויבואר עוד בסמוך בס"ד. ומבואר בגמ' דף צ"ב שני מימרות דרב אסי אחד אפילו לא שכרו אלא לבצור אשכול א' אוכלו והרבותא דלא אמרינן ואל כליך וכו' דצריך על כל פנים ליתן בכליו של בעה"ב קמ"ל דאינו כן דהתורה זכתה לו בכ"ע אפילו אם

אין לו ליתן לכליו של בעה"ב. ועוד מימרא דאם שכרו לכ"ה יכול לאכול אשכול ראשון שבצר ורבותא דל"ת דצריך ליתן בתחלה לכליו של בעה"ב אלא מותר לאכול תיכף עי' בגמ' דעביד צריכות' לשני המימרות והרי"ף השמיט מימרות אלו וגם הר"מ לא הזכיר נראה דלא ס"ל רק צריך ליתן בכליו של בעה"ב תחלה אם כן באשכול אחד אם שכרו אינו אוכלו וגם אם שכרו לכ"ה לא יאכל אשכול הראשון וכו' דצריך ליתן תחלה בכליו של בעה"ב וכן פסק הטור ומבוא' בש"ע. ופשוט הא דמבואר דלא יאכל אשכול הראשון היינו כ"ז דלא בצר השנית אבל אם בצר עוד מותר לאכול הראשון כיון דנותן לכליו של בעה"ב וז"פ עי' בגמ':

סעיף ב

היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים. וכן להיפוך דבעינן ממין שאתה נותן לכליו של בעה"ב. ועושה בגפן זה אם אוכל בגפן אחר הוא אבעיא ולא איפשיטא בגמ' ופוסק הר"מ דלא יאכל כי ספק ממון לקולא לנתבע היינו לבעה"ב ואם אכל פשוט לדעת הר"מ דס"ל בכל תיקו לא מפקינן מיני' אם כן ל"מ מיני' ולא מנכינן ליה מאגרי' כמבוא' בש"ע וכן פוסק הרא"ש והטור. ואם נאמר כהסוברים דבאיבעי' לא מהני תפיסה אם כן אפשר דמפקינן מיני' ועיין בתקפו כהן שפלפל בזה לדעת הפוסקים ועי' באו"ת שם. ובעושה בגפן ואכל בתאנים בודאי מפקינן מיניה כי הוא גזל גמור בבירור ועיין בלחם משנה שדקדק למה לא כתב דגבי גפן זה ואוכל בגפן אחר לא מפקינן מיני' להודיע דהוא אבעי' ע"ש. והדינים אלו מיירי ששכרו לעשות בשניהם ומבו' בגמ' דגפן המודלה על גפן אחר ועושה באחד מותר לאכול מן השני ג"כ כיון דצריך להגביה אחד מעל חבירו ה"ל כאלו עוסק בשניהם וכן כתב הטור ומובא בש"ע בדברי המחבר. והר"מ השמיט דין זה דמודלה והמ"ל עמד בזה על הר"מ וראיתי שגם הרי"ף והרא"ש השמיטו דין זה דמודלה וצ"ע למה. ואם שני מינים כגון תאנים וענבים ומודלה א' ע"ג חברתה דעת הסמ"ע אם אכל מהשני' ל"מ מיניה דהוא בכלל האיבעיא והשיג על הע"ש שפוסק דבב' מינים מפקינן מיני' והש"ך דעתו כהע"ש והע"ש אינו בידי לא רציתי להאריך. ולא יאכל רק במה שעושה לא עם דבר אחר כגון ענבים עם פת או עם מלח ואם אכל מפקינן מיניה כי הוא גזלן דזה לא זיכתה לו התורה וגם הוא בלאוין שמבו' בכאן כי האוכל במה שלא זיכתה לו תורה הרי הוא גזלן ועובר בכל הלאוין ועיין ברש"י בסוגיא דפי' ולא ענבים וד"א למתקן שיאכל הרבה אם כן אפשר באכל ענבים וד"א אין מוציאין רק מה שמשערינן מה שיאכל יותר ע"י הד"א אבל מה שאכל כדרך אכילה לבדה א"מ מידו או אפשר דגזה"כ הוא ואף דיש טעם בדבר מכל מקום אין אנו דורשים טעמא דקרא

רק ר"ש ומוציאין ממנו כל מה שאכל וצ"ע. ואיבעי' לן בגמ' אם רשאי להבהב באור הענבים והמלילות דעי"ז טובים ביותר ולא איפשטא וכת' הר"מ דלא מהבהב כי קולא לבעה"ב אך כתב סתם ולא מהבהב נראה דודאי אסור והראב"ד הגי' עליו דהוא אבעי' ולא איפשטא ואם אכל ל"מ מיני' ועיין בלחם משנה שהקשה גם כן על הטור דלמה לא כתב שהוא ספק ועי' בסמ"ע שהקשה זה ג"כ. והנה לדעת הר"מ דבספק ממון מהני תפיסה אם כן אם תפס בעה"ב מהפועל ג"כ ל"מ יש לספק ג"כ כדלעיל אי דוקא מה שאכל יותר ע"י ההבהוב אבל אכילה מה שאכל בל"ז בודאי מפקינן מבעה"ב כי הפועל זכה בודאי או אפשר דלא זכה כלל דהתורה לא זיכתה לו כלל בדרך הבהוב אם כן כל מה שאכל ל"מ מהבעה"ב אם תפס ועיין בלחם משנה נראה דהיותר דוקא אבל האכילה כדרכו זכה הפועל ולדידי צ"ע בזה. ודעת ר"ת בתוס' דף פ"ט בד"ה פועל וכו' דאכילת ענבים וד"א וכש"כ הבהוב אין אסור אלא באם אין ראוים לאכילה אלא ע"י הדחק וע"י ד"א או הבהוב אבל אם בל"ז ראוים לאכילה שרי ג"כ ע"י ד"א ומכ"ש ע"י הבהוב ע"ש ולא הובא דעת ר"ת בטור ובש"ע כלל דכל הפוסקים חולקים ועי' בבעל המאור ובמלחמות:

סעיף ג

ולא יאכל אכילה גסה שנא' שבעך ולא אכילה גסה. ונראה דל"ד שיאכל מן הדבר שעושה הרבה כגון ענבים הרבה אלא אפילו אם אכל קודם העשי' משלו ובשעת עשי' אינו יכול לאכול כלל רק מה שאכל הוא אכילה גסה אסור דהתורה לא זיכתה לו רק בתאב ולא לאכילה גסה ועי' בתוס' נזיר דף כ"ג דכתבו דתרי גוונא אכילה גסה יש אם נפשו קצה אינו חייב ביוה"כ וכו' נראה ג"כ דכאן התורה אסרה בכה"ג אבל אכילה שאינו רעב כיון דהוי אכילה ביוה"כ ובפסח מותר כאן ג"כ כ"נ פשוט:

ומבואר בגמ' וכן פסקו כל הפוסקים ואכלת ולא מוצץ היין וישליך הענבים אע"ג דבכ"מ שתי' בכלל אכילה כאן גזה"כ ע' בתוס' דף פ"ז ע"ב בד"ה שבעך ולא וכו'. ונראה דשלא כדרך אכילה אם רשאי לאכול עיין במנ"ל בה' יסודה"ת שנסתפק גבי מ"ע אם יוצא שלא כדר"א והדברים עתיקים ה"נ תלוי אם בכלל אכילה בלא לאו אם צריך כדר"א ואין כאן מקומו. ומותר לפועל לאכול יותר משכרו כגון ששכרו במעה מותר לאכול הרבה אפילו בדינר אבל מלמדין וכו'. ומבעי' לן בגמ' אי פועל משלו אוכל פי' דהתורה הוסיפה לו על שכרו או משל שמים הוא אוכל פי' דהתורה זיכתה לו בתורת חסד כשאר מ"ע. ואמרינן נ"מ דאמר תנו לאשתי ובני דא"א משלו הוא אוכל יהבינן להו וא"א משל שמים הוא אוכל לדידי' זכי לי' רחמנא לאשתו ובניו וכו' ועי' ברש"י דף צ"ב בד"ה לדידי' וכו' נראה מדבריו דאי משל שמים אינו זוכה כל זמן שלא בא לידו נראה דאי בא לידו זכה בו והוא

שלו ויכול ליתן לכל מי שירצה. אך בע"ב פרש"י דאפילו שלהם אינה עד שיתננה לפיהם וכן פרש"י לפ"ז ע"ש וכן פירשו התוס' כאן בד"ה א"א וכו' שלא יזכה וכו' אלא מה שהוא לועס ואוכל וכו' ופסקו כל הפוסקים דמשל שמים אוכל. וז"ל הר"מ כאן בה' י"ב פועל שאמר תנו לאשתי ובני וכו' או שאמר הריני נותן מעט מזה שנטלתי לאכול לאשתי ובני אין שומעים לו שלא זיכתה תורה אלא לפועל עצמו וכו' היינו משל שמים וכן סיים אח"כ שאין וכו' אלא משל שמים על כל פנים מבואר מדבריו ג"כ ממ"ש או שאמר הריני נותן ממה שנטלתי כו' דאין שומעין לו דאפילו אם בא לידו אינו זוכה עד שיתן לתוך פיו היינו דהתורה זיכתה לו לאכילה דוקא והטור כאן הביא י"א אם כבר נטלו בידו זכה בו ויכול ליתן לאשתו ובניו. והטור חולק ע"ז דא"י ליתן אף דבא לידו ועיין בב"י דכ' דלא זיכתה לו רחמנ' אלא מה שהוא נותן לתוך פיו והש"ע העתיק לשון הר"מ. ועיין בסמ"ע לאפוקי מדעת הי"א שמביא הטור וכתב הר"מ וכן מבואר בש"ע פועל שהיה עושה אצל בעה"ב הוא ואשתו ובניו ועבדיו והתנה עם בעה"ב שלא יאכל לא הוא ולא אשתו ובניו אם הם גדולים ומדעתם לא יאכלו שהרי מחלו אבל קטנים אין מחילה מועלת שאינם ב"ד ואוכלים שאינם אוכלים וכו' אלא משל שמים וכו' כ"ה לשון הר"מ בשינוי לשון וכן כתב הטור והוא משנה מפורשת בדף צ"ג קוצץ אדם וכו' הכלל דמהני תנאי שהרי מחלו אבל באותן שאין בני מחיל' אוכלים. והנה באותם שהם בני מחילה אסורים לאכול שהרי מחלו. והנה אף שדבר זה פשוט בכל הפוסקים לדידי צ"ע גדול וצריך חקירה גדולה הא בע"מ שאין לך עלי שאר כסות וכו' סובר ר"מ דהתנאי בטל דהוי מתנה על מ"ש בתורה ור"י ס"ל בדבר שבממון תנאו קיים וכתבו המפורשים דהתנאי ע"מ שתמחלי. והנה הכא הו"ל ג"כ מתנה עמ"ש בתורה אך מחמת מחילה והאיך מהני כאן מחילת הפועל כיון דאינו זוכה רק באכילתו וקודם לזה אינו שלו אם כן הו"ל דבר שלא בא לעולם ועיין בחוה"מ סי' ר"ט דלא מהני מחילה בדשלב"ל ולומר דמדין סילוק הוא אי מהני סילוק בדבר שהוא מן התורה קודם שיש לו קצת שייכות כגון קודם אירוסין או אח"כ זה צריך שקידה רבה עיין במנ"ל פ"ו מהלכות אישות ובד' ק"ב שם ועיין בקצה"ח סי' ר"ט הכלל כאן מחילה בדשלב"ל או סילוק צריך חקירה רבה בש"ס ופוסקים ובאתי רק לעורר ברמיזה תן לחכם וכו'. ובמשנה דקוצץ אדם וכו' סתם משנה ר"מ ור"מ ס"ל דאפילו בדבר שבממון ל"מ תנאי גבי שכו"ע. וגם צ"ע לדעת הר"מ בפי"א מה' מכירה דס"ל דאינו יכול לחייב עצמו בדבר שאינו קצוב והטור בחוה"מ סי' סמ"ך כ' לשיטתו ה"ה דא"י למחול דבר שאינו קצוב וע"ש בקצה"ח דהקשה האיך מהני תנאי בשו"כ דהוא ע"מ שתמחלי הא הו"ל דבר שאינו קצוב והמשנה לדעת הר"מ ניחא דסתם משנה ר"מ ולר"מ מהני

מחילה בדבר שאינו קצוב כמו דשלב"ל דמהני לר"מ ע"ש בקצה"ח ויש לפלפל בזה על כל פנים דברי הר"מ עצמו צ"ע הן מטעם דשלב"ל והן מטעם דבר שאינו קצוב וכתבתי לך כ"ז ברמז ישמע חכם כי דין זה צריך שקידה ועיין. והנה זה מ"ע על בעה"ב להניח לפועל לאכול ואם חסמו פטור ממלקות דאינו לאו רק עשה והר"מ לא כתב חיוב תשלומין על הבעה"ב לפועל מה שהיה רשאי לאכול נראה דא"צ לשלם דהי' לו לפרש והטור מביא דעת הרמ"ה דצריך הבעה"ב לשלם ורמ"א בש"ע מביא דעת הרמ"ה לפסק הלכה. ומבואר בגמרא כתיב בכרך רעך ולא בכרם עכו"ם ומקשינן הניח' למ"ד גזל עכו"ם אסור היינו דאיצטרך קרא למשרי פועל אלא למ"ד גזל עכו"ם מותר השתא גזילה מותר פועל מבעי' אלא רעך ולא של הקדש עיין ברש"י ובתוס' היינו דאסור לאכול בשל הקדש. והנה בקושי' הגמרא הניחא למ"ד גזל עכו"ם אסור איצטרך קרא למשרי פועל פרש"י דהתורה התירה לפועל ליתן לכליו אם עושה אצל עכו"ם וכן הוא לשון הגמרא למשרי פועל היינו אפילו לכליו. והנה הר"מ כתב אין הפועלים אוכלים משל הקדש שנאמר בכרם רעך וכו' והלחם משנה הקשה הא למ"ד דס"ל גזל עכו"ם אסור מבואר דדרשינן רעך ולא של עכו"ם אם כן הר"מ בפ"א מה' גזילה דפוסק גזל עכו"ם אסור מן התורה א"ש רעך למעוטי עכו"ם ולמה כתב הר"מ דלמעוטי הקדש אתי. ותירץ דגם למאן דס"ל גזל העכו"ם אסור מודה דאסור בשל הקדש מלימוד אחר כמ"ש התוס' שם אך הקשה למה לא כתב הר"מ דבעכו"ם אפילו ליתן לתוך כליו מותר כמבואר בגמרא דרעך ולא של עכו"ם היינו אפילו ליתן לתוך כליו ע"ש. ולי קשה מנ"ל להש"ס דהפירוש בברייתא רעך ולא של עכו"ם היינו דמותר ליתן אפילו לכליו וקאי רעך על דבתריה היינו על כליך וכו' דלמא הפירוש בברייתא רעך ולא של עכו"ם הינו בכרם ישראל מותר לאכול בשעת מלאכה ובכרם של עכו"ם אסור לאכול אפילו בשעת עבודה כמו דדרשינן ולא של הקדש היינו דאסור בשל הקדש ה"נ רעך ולא של עכו"ם דאסור בשל עכו"ם והו"ל להגמרא להקשות הניחא למ"ד דגזל העכו"ם אסור שייך שפיר רעך ולא של עכו"ם היינו דאצל הפועל התורה התירה הגזל בישראל ומותר לאכל אבל אצל עכו"ם לא התירה לפועל ואסור לאכל אבל למ"ד דגזל עכו"ם מותר האיך שייך דהתורה יאסר בשל עכו"ם דגזילו מותר. ואפשר לומר דזה אין סברא דבישראל שרי רחמנא גזל בפועל ובעכו"ם לא שרי יציבא בארעא וכו' והו"ל כעין מי איכא מידי בישראל שרי ולעכו"ם אסור ה"נ בישראל יהיה מותר ובעכו"ם אסור ע"כ נפק' מרעך דהתורה התירה ומותר ליתן אפילו לכליו. ועיין בסנהדרין דף נ"ז גזל וכו' וכיוצא בו עכו"ם בעכו"ם ועכו"ם בישראל אסור וישראל בעכו"ם מותר וכו' ואמרינן לא נצרכה אלא לפועל בכרם ועכו"ם בעכו"ם ועכו"ם בישראל אסור וישראל בעכו"ם מותר

מבואר להדיא דישראל בעכו"ם מותר אלא דאין ראיה דאפשר אזלי הסוגיא שם למ"ד גזל עכו"ם מותר. והנה הגמרא מקשה שם פועל בכרם מישרי שרי ופרש"י בלשון ראשון למה נקט ישראל בעכו"ם מותר אפילו ישראל בישראל מותר על כל פנים מבואר דעכו"ם בעכו"ם ועכו"ם בישראל אסור כי לישראל ניתנה התורה. ועוד לשון אחר פרש"י ותו בעכו"ם האיך אסור כיון דישראל בישראל שרי מי איכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור מבואר ללשון זה דגם עכו"ם בעכו"ם ועכו"ם בישראל שרי ובאמת דבר זה קצ"ע דבשלמא גבי אמ"ה כגון מפרכסת דל"ש דלישראל שרי ולב"נ אסור דיהיה קדוש יותר מישראל אבל כאן ל"מ אם משל שמים זוכה שייך שפיר לישראל זכתה תורה כמו לשו"פ וכמו מת"כ ולעכו"ם לא זכתה תורה אלא אפילו אם משלו אוכל מכל מקום התורה זיכתה לו ולא זיכתה רק לישראל והרי בפ"ט מהלכות מלכים הלכה ט' כתב ב"נ חייב על הגזל וכו' אפילו פועל שאכל שלא בשעת מלאכה חייב ומבואר דבשעת מלאכה מותר לב"נ לאכול הן בעשה אצל עכו"ם או אצל ישראל וצ"ל דהר"ם סובר כלשון ב' של רש"י מחמת מי איכא מידי ובאמת הר"מ לקמן גבי מפרכסת פוסק דאסור לב"נ ומותר לישראל ולא ס"ל מי איכא מידי וכו' אם כן למה מותר כאן. ויש ליישב ע"פ דברי הלחם משנה שם גבי מפרכסת ואין להאריך ומכל מקום צ"ע דל"ש מי איכא מידי מה דזכתה התורה לישראל ובאתי רק לעורר. ונחזור לענין דלפי המבואר בש"ס דידן ישראל בעכו"ם מותר אפילו ליתן לכליו. וראיתי בס' ש"מ כתב בשם הריטב"א וז"ל הניחא למאן דס"ל גזל עכו"ם אסור פירוש איכא למימר ה"נ לא יאכל דאחשבי' רחמנא כגזל כיון דלאו בר מצוה הוא וכו' מבואר בדבריו כסברתינו דממעט דישראל בעכו"ם אסור לאכול אפילו בעת מלאכה וצ"ל דלא היה בגירסתו כמו גירסתינו דאצטריך למשרי פועל אלא סתמא הניחא וכו' אם כן אדרבא אסור לפועל לאכול אצל עכו"ם ול"ש מי איכא מידי וכו' דהתורה לא זכתה לו כיון דבבעה"ב העכו"ם ליכא מצוה אצלו עיין בתוס' סנהדרין דף נ"ט ע"א בד"ה ליכא וכו' וראיתי בש"ך כאן בס"ק א' שכתב איתא בש"ס דכרם רעך ולא של הקדש וה"ה של עכו"ם לא וכו' משווה עכו"ם לשל הקדש דאסור ותימא דהגירסא לדידן וכמ"ש רש"י אדרבא בכרם עכו"ם מותר אפילו לכלים רק דברי הריטב"א כן ואיך כתב הש"ך בפשיטות דאינו רשאי לאכול וצריך עיון גדול. לכאורה יש להקשות לפי שיטת בעל ס' יראים מובא במג"א סי' תרל"ז דסובר אפילו אם גזל העכו"ם מותר מכל מקום לא איקרי לכם גבי לולב וכדומה אם כן מאי מקשה הש"ס כאן למאן דס"ל גזל עכו"ם מותר השתא גזילו שרי וכו' דלמא גלי הכתוב בפועל דמותר ליתן לכליו והוי שלו ממש ונ"מ לענין אתרוג וכדומה ויש לפלפל בזה ואין כאן מקומו ובאתי רק לעורר תן לחכם וכו':

סעיף ד

ונוהגת מצוה זו בכ"מ ובכ"ז בזכרים ונקבות ובעכו"ם. כבר עוררתי לעיל. ואם שכרו לעשות בנטע רבעי שלו אינו אוכל ואם לא הודיעו הבעה"ב פודה ומאכילן דמחזי כמקח טעות אבל מן התורה אינו אוכל דאסר' ליה רחמנא עיין בגמ'. וקשה לי דחזינן דזה פשוט בגמ' דאיסורא לא זכי ליה רחמנא עיין דף צ"ב ע"ב אם כן ל"ל קרא לעיל רעך למעוטי הקדש תיפוק ליה דאיסורא הוא וכבר כתבו התוס' לעיל בדף פ"ז ע"ב דס"ד כי היכי דשרי רחמנא איסור גזל ה"נ ה"א דשרי בשל הקדש ע"כ איצטריך רעך אם כן כאן דליכא קרא מנ"ל דאיסורא לא זכי ליה רחמנא. וא"ל דז"פ דאיסור אכילה לא זכי ליה רחמנא אף דהתורה התירה גזל יש חילוק בין ממון לאיסור ומבואר כ"פ בש"ס עיין בברכות ובב"מ גבי כבוד הבריות אבל לעיל גבי הקדש בדה"ב הא דהקדש בדה"ב אסור היינו מטעם שהוא ממון גבוה והו"ל גזל גבוה עיין בכריתות בר"מ בפי' המשנה בנקודה נפלאה שלו וחמיר גזל הדיוט מגזל גבוה עיין ברש"י בחומש בפ' ויקרא אם כן כיון דהתורה התירה גזל הדיוט ה"א דהתירה גזל גבוה ג"כ והו"ל ג"כ ממון דעיקר איסור הקדש בדה"ב מפני שהוא ממון גבוה עיין במקומות הנ"ל ובמ"ל פ"א מה' מעילה ותראה. אבל איסור שאינו מחמת ממון בודאי לא התירה התורה וא"צ קרא לזה. ובנטע רבעי אסור בפני עצמו לאכול חוץ לירושלים אפילו אם מע"ש ונ"ר ממון הדיוט דכך גזה"כ אם כן זה פשוט דאיסור' לא זכי רחמנא אף דהתורה התירה ממון לא התירה איסור דאיסורא מממונא לא ילפינן והדברים ברורים למבין בעזה"י. ולכאורה קשה ל"ל להש"ס לומר גבי נ"ר דאיסורא לא זכי ליה רחמנא הא לפ"מ דפסקינן מע"ש ונ"ר ממון גבוה בר"מ בה' מע"ש אם כן נתמעט מרעך דלא הוי שלו כידוע בכמה ענינים אין להאריך דידוע לכל תלמיד דאפשר דעדיפא מיניה מקשה דאיסורא וכו' דז"פ בלא קרא כמ"ש. והאיר השי"ת את עיני וראיתי בס' שיטה מקובצת שהקשה קושי' זו אהא דאיסורא לא זכי ליה רחמנא הא לעיל צריך קרא למעוטי הקדש אף על פי דאיסורא הוא וכאן דליכא קרא מנ"ל ותירץ דה"נ ממועט מרעך אפילו למ"ד ממון הדיוט הוא כי היכי דמע"ש פטור מן החלה חוץ לירושלים אפילו למ"ד ממון הדיוט הוא משום דכתיב ראשית ערסותיכם וכו'. והנה מאי דקאמר הש"ס דאיסורא וכו' דהיינו דאינו שלו וכו' ומאי דמבואר אח"כ דאיסורא גבי מעשרין וכו' ע"ש ותבין. אך תמי' לי דברי הש"מ איך כתב דמע"ש אפילו למאן דסובר ממון הדיוט פטור מחלה הא מבואר בפסחים ובסוכה ועוד מקומות דעיסת מע"ש לר"מ דסובר ממון גבוה פטור מחלה ולרבנן דסברי ממון הדיוט חייבת בחלה עיין בפסחים דף ל"ח ובסוכה דף ל"ה וא"ר להאריך כאן אבל הדברים תמוהים כעת. שוב

נתיישבתי מ"ש הש"מ כדמוכח בסוף חלה הוא ט"ס וצ"ל בסוף חלק והיינו ר"ח דסובר דמחלוקת ר"מ ורבנן דוקא בירושלים אבל חוץ לירושלים דברי הכל פטור ועיין רש"י בל"ק כ' דבגבולין כ"ע ס"ל ממון גבוה ובלישנא אחריני כתב כיון דאין לה היתר אכילה לא הוי עריסותיכם וסובר הש"מ כלישנא בתר' של רש"י. שוב ראיתי בתוס' כאן דף צ' ע"א בד"ה כאן וכו' שכתבו ג"כ דלא הו"ל דישו חוץ לחומה אפילו לר"י דס"ל דמע"ש ממון הדיוט בגבולים כדמוכח סוף חלק דפטורה מחלה בגבולין דלא מיקרי עריסותיכם היינו כמ"ש כל"ב של רש"י וכ"כ התוס' בבכורות דף ט' ע"ב בד"ה וחוץ אף על פי דהוי ממון הדיוט פטורה מחלה כיון דאסור באכילה ל"מ עריסותיכם וכן גבי דישו לא קרינן דישו הראוי וכו' וכוונתם כמ"ש בב"מ ועיין בסוכה דף ל"ה ע"א בד"ה לפי וכו' שכתבו דבגבולין לכ"ע ממון גבוה כל"ק של רש"י ויש סתירה קצת מדבריהם למה שכתבנו ועיין בקידושין דף נ"ג ע"ב בד"ה איהו שכתבו ג"כ דממון הדיוט הוא רק לפי דאין היתר אכילה פטורה ג"כ כל"ב לא כמ"ש בסוכה. ועיין על הגליון מהגאון מהר"י פיק שעמד על סתירת דבריהם ומכל מקום מה שתירצתי אני שיש חילוק בין איסור להקדש נכון מאוד בס"ד. לקמן גבי חסימת בהמה מבואר דהדשה בתרומה אינו עובר על בל תחסום אך בגידולי תרומה דאינו אלא איסור דרבנן עובר על ב"ת ומחויב להניח לבהמה שתאכל עיין בש"ס ובר"מ בפ' שאח"ז נ"פ דכאן גבי פועל אף בגידולי תרומה מותר לחוסמו דבשלמא גבי בהמה דאין הבהמה מוזהרת רק באיסור תורה לא הוי דישו שלו ובאיסור [מדרבנן] הוי דישו שלו אבל כאן הפועל מוזהר מדרבנן ואסור לאכלו מצוה להפריש אף מאיסור דרבנן אפילו אם הפועל רוצה לעבור ודאי מצוה על כל ישראל שלא להניחו ובעה"ב בכלל ע"כ ודאי אינו עובר בעה"ב אם חסמו אדרבא עביד מצוה שאינו מניחו לעשות איסור כנ"פ. אך בפועל קטן דאין מצוה להפרישו ויש שיטות דאיסור דרבנן מותר לו ליתן בידים והדברים עתיקי' בודאי עובר בעשה אם חוסם הבעה"ב אותו אך באיסור תורה דלא מיקרי רעך כמ"ש הש"מ אף בקטן יכול לחוסמו דלא זכי לי' רחמנא כגון נ"ר דלא הוי של בעה"ב כלל ול"ש בי' רעך אך לפמ"ש אני דהטעם דאיסורא ל"ז ליה היינו כיון דאסור באכילה אם כן אפשר בקטן כיון דקיימא לן קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווים להפרישו אם כן אפשר אסור לחוסמו ואפשר דפועל קטן אצל אביו דאביו סוברים דמצוה להפרישו מותר לחוסמו והדברים עתיקים. אך באמת זה הטעם דלא הוי שלו ג"כ אמת כמו שמוכח לקמן גבי דישו בבהמה אם כן באיסור אכילה מותר לחסום לקטן ג"כ דאין לו זכיה כלל ובאתי רק לעורר. לעיל כתבנו דפסקינן משל שמים אוכל עד שיניח לתוך פיו פשוט משהגיע לידו והבעה"ב לקח מאתו הרי הוא של בעה"ב לענין

קידושי אשה וכדומה דאכתי שלו הוא רק עובר בעשה זו אבל הממון שלו הוא ממש ולא זכה הפועל וז"פ. וז"ל הר"מ כאן הלכה ה' העושה בחטין וכיוצא בו אחר שעשו כגון ששכרן לבור צרורות או לטחון הרי אלו אוכלין שעדיין לא נגמרה מלאכתן לחלה וכו' כתב המנ"ל בקצת נסחאות כתוב אחר שעישר (היינו אחר שעשו שכתוב בספרים דידן כתוב אחר שעישר) ויש מקום דקדוק דמאי איצטרך לכתוב אחר שעישר מאחר שאוכלין מן הדין מעשר ומאכילן דהרי בסמוך גבי נתפרסו עגוליו וכו' כתב ואם לא הודיען מעשר ומאכילן עכ"ל ודבריו תמוהים כ"ה דאוכל מן הדין בהודיען אין אוכלין כלל מדבר שאסור באכילה כי איסורא לא זכי להו רחמנא רק בלא הודיען משום מקח טעות מעשר אבל בהודיען אינו מעשר ואין אוכלים כלל עיין בגמרא ותראה אם כן דברי הר"מ ברורים דהשוכרן לבור בחטין אף דלא נגמרה מלאכתן לחלה מכל מקום על כל פנים בטבל אין אוכלים דאיסורא וכו' ועד כאן מיירי הכל מדיני האוכלים מן התורה ולא מיירי כלל [מן] הודיען עיין ותראה שכן הוא. גם אח"ז כתב המנ"ל על מ"ש הר"מ והרי הם טבל כתב דאין טבל מעכב האכילה כמ"ש בלא הודיען ובאמת אין ענין זל"ז בלא הודיען מעשר ומאכילן דהוי כמקח טעות אבל מן התורה בהודיען אינו אוכל כן הוא פשוט למעיין ודברי המנ"ל צ"ע. ולענין דינא אם גם בטבל אינם אוכלים לפמ"ש לעיל דאיסור לא זכי ליה רחמנא אם כן ה"ה בטבל אבל לפמ"ש בשם הש"מ דלא הוי היתר אכילה ופטור מחלה דלא הוי עריסותיכם אם כן בטבל הרבה שיטות דהוי שלו עיי' בסוגיא דף ל"ה בתוס' שם והר"מ פוסק ג"כ בפ"י מה' ביכורים דטבל חייב בחלה ע"ש בהלכה זיי"ן אם כן הוי לכם והוי רעך אם כן אפשר אוכלים אך על כל פנים כ"ז שהוא טבל בודאי אינם רשאים לאכול איסור רק הם בעצמם מעשרים והבעה"ב אין צריך לעשר כיון דהודיען על כל פנים הם בעצמם מעשרים. אך כיון דאינו שלהם עד שבא לתוך פיהם האיך מעשרים דבר שאינו שלו. אך יכולים לעשר משלהם דקיימא לן התורם משלו על של חבירו א"צ דעת בעלים כמבואר בר"מ פ"ה מה' תרומות. והנה באמת זה חוב לבעה"ב דע"י כן יהיה רשאי לאכול אך לדברי הר"ן בפ' השולח גבי פרוזבול דמזכה לו ע"י אחר אף דחוב הוא מכל מקום כיון דעתה הוי זכות לא משגחינן בחוב הבא עי"ז ה"נ כיון דעתה זכות אף דיבא חוב מכל מקום הו"ל זכות וגם בלאו הכי יש לחלק וכ"ז באתי רק לעורר ישמע חכם וכו'. ואם הפועלים מודרים מבעה"ב בהנאת מאכל נראה דמותרים לאכול ממה שעושים כיון דמשל שמים הם אוכלים אינם אוכלים משלו כלל ובאתי רק לעורר:

מצוה תקעז

סעיף א

שנמנע השכיר מלקחת וכו' יותר על אכילתו וע"ז נאמר ואכלת וכו' ואל כליך לא תתן וכו'. מבואר בר"מ פ"ז ולשון או הולך בידו או שלקח יותר על אכילתו וכו' הכלל דהתורה לא זיכתה לו רק מה שאוכל בשעת עבודתו ושלא בדרך זה עובר בלאו זה ועובר ג"כ אלאו דגזל דכל בדרך שלא התירה לו התורה הוא גזל גמור. ואין לוקין שניתן לתשלומין כמו כל לאוין דממון. אך הר"מ לא כתב דחוק מלאו זה עובר אלא תגזול ובאמת דבר זה צ"ע אם עובר על גזל ג"כ ע' מ"ש התוס' בביצה ד' י"ב דכל דיש היתר בפירוש כגון גבי א"נ ביום טוב והתורה אסרה לגבוה מלכם ולא לגבוה אינו עובר בלאו רק בעשה דלא אמרינן בכה"ג אהדרי' לא"ק כיון דההיתר מבואר בפירוש וא"כ אפשר כאן נמי דגבי פועל התירה התורה גזל בפירוש ואכלת וכו' אם כן מה דאסר הכתוב היינו ואל כליך אינו רק לאו זה ולא אהדרא לאיסורא קמא ללאו דגזל. והנה הר"מ נקיט הולך וכו' עובר בלאו נראה דוקא בכה"ג דהוא משמעות הקרא ואל וכו' אבל דברים הנלמדים מן הפסוק ואכלת וכו' כגון לא מוצץ או שבעך פרט לאכילה גסה על דברים אלו כיון דהותר בפירוש לאו דגזל ואלו האיסורים באו מכלל עשה עובר רק בלאו הבא מכ"ע ולא אהדריה לא"ק ללאו דגזל לסברת התוס' הנ"ל אך ד"ז דאהדרי' לא"ק הוא ענין ארוך ובאתי רק לעורר. ועיין בסנהדרין שהבאנו לעיל גבי זיי"ן מצות דמבואר שם אי שלא בשעת גמר מלאכה גזל מעליא נראה דאהדרי' לא"ק כ"ה שא"י לאכול והדברים ארוכים ובאתי רק לעורר. וגם אין נ"מ דבלאו הכי אין לוקין דניתן לתשלומין. ופשוט דלאו זה הניתן לתשלומין הוא ככל הלאוין שבממון דוקא בש"פ עובר בלאו ומחויב לשלם ובפחות מש"פ הוא רק ח"ש ואינו משלם כי בלאוין שבממון כך הל"מ כמ"ש כ"פ וז"פ. ועיין בש"ע בסעי' מ"ח מה שהעתיק המחבר ועיין בסמ"ע מה שדחה דברי הע"ש נראה דהתעוררו למ"ש ואין הע"ש בידי לפלפל ובעזה"י עוד חזון למועד:

מצוה תקעח

סעיף א

שלא יאכל השכיר בשעת עבודתו וכו' ועז"נ וחרמש לא תניף וכו'. עיין בר"מ ובהה"מ ובטור ובלחם משנה ועיין במצות דלעיל וא"ר להאריך כעת בעזהש"י עוד חזון למועד:

מצוה תקעט

סעיף א

שנצטוינו וכו' לגרש אותן בכתב וע"ז נאמר וכתב לה ספר כריתות וכו'. מצוה זו מבואר בר"מ בה' גירושין ובטוש"ע הלכות גיטין אם באתי לכתוב בכאן צריך חיבור מיוחד גדול אך אכתוב האנשים שמגרשים. אם היו קידושין בעת שהיה פקח ואח"כ נשתטה אין בגיטו כלום וכן אם נתחרש עיין בר"מ פ"ב ובש"ע וקטן אין גיטו כלום והאיך משכחת לה קטן שיצטרך לגרש הא אין בקידושיו כלום כגון ביבם קטן הבא על יבמתו דקונה ואינו יכול לגרש ע' באהע"ז סי' קס"ז או לשיטת הר"י ברזילי דקטן בקידש לו אביו מקודשת דזכות הוא והדברים עתיקים ע' באחרונים ואין להאריך במקום שהאריכו הם ואין כאן מקומו. וטומטום ואנדרוגינוס שקידשו הוא ספק ומגרשים מספק ויש סוברים דאנדרוגינוס זכר ודאי וכן בנתקדשה והדברים ידועים. ומומר אם הוא בן קידושין או גירושין עיין באהע"ז בסימן מ"ד ובהלכות גיטין ובהלכות יבום והדברים עתיקים. וח"ע וחב"ח קידושיו ספק ונותן גט מספק עיין באהע"ז סימן מ"ד. וח"ש וחב"ח מקודשת לענין אשם ומלקות וצריכה ג"כ גט ועיין בש"ס דידן בגיטין בפרק השולח דלענין איסור אינו מתחלק ואין חילוק בין יום של רבו ובין יום של עצמו לענין איסור אם כן תופסים קידושין אפילו ביום של רבה וכן הגירושין גם כן חלים אפילו ביום של רבה ועיין במ"ל בהלכות קרבן פסח. ואפשר לומר אם הח"ש וחב"ח היא שלו וקידשה ויש לה חצר אם כן החצר בשותפות עמו דמצד חלק השפחות מה שקנה עבד כו' אם כן אם נתן הגט בחצר הזה אינה מגורשת כיון דיש לו שותפות וקי"ל דחצר השותפות אין קונין זה מזה ועיין בקצה"ח סי' רמ"ט ולא שייך גיטה וחצירה באין כאחד דאחר הגט גם כן ח"ש שלו ואין הגירושין רק לענין אישות שהי' לו בה. והנה קי"ל דאין עבד נעשה שליח לגיטין, שליח לקבלה כ"ע סוברים דאינו שליח ובשליח להולכה יש דעות ע' בסי' קמ"א יש לספק בח"ש וחב"ח אי נעשית שליח לקבלה לא"א דאפשר דנעשית שליח דהטעם דאין עבד ושפחה נעשים שליח כיון דאינם בתורת גיטין וח"ש וחב"ח ישנה בתו"ג וקידושין כמ"ש. או דלמא כיון דקידושין שלה אינה כא"א למיתה רק לגיטין לא מיקרי בתו"ג וקידושין כיון דליתא בתורת גיטין וקידושין גמורים ע"כ לא"א גמורה אינה נעשית שליח וצ"ע. ובודאי נעשית שליח לח"ש וחב"ח כמותה כיון דשוים הם כנ"פ. עיין בתוס' סוטה דף י"ח דכתבו דאם נותן שני גיטין לאשה אינה מגורשת דספר אחד אמר רחמנא ולא שני ספרים ודוקא בשניהם כשרים הו"ל שני ספרים אבל אם אחד פסול לא הוי ספר כלל ול"ה שני ספרים ומתגרשת בגט הכשר ועיין בספר טר"א בר"ה גבי שני שופרות

דחולק על התוס' ועיין בש"ע סימן קכ"ח וצע"ק שם. ונשים כגון שוטה אינה מתגרשת וחרשית וקטנה ע"י אבי' הכל מתבאר באריכות בראשונים ובש"ע ולכתוב בזה צריך חיבור גדול. ועיין בטור אה"ע סי' קל"ב וז"ל כתב בעל העיטור ספק נערה ספק בוגרת נותן גט לאביה ואח"כ נותן לה ומתגרשת ממ"נ. ואיני יודע מה צריך ליתן ליד אביה שגם נערה מקבלת גיטה עכ"ל. ולפי עניות דעתי נראה לישב קושית הטור עפמ"ש הרמב"ן בס' המלחמו' בפ' התקבל דלפי מאי דקיימא לן דאין נערה עושה שליח לקבל גיטה הא דיכולה לקבל בעצמה מפני שהיא כשליח שמינתה תורה שירדה תורה לסוף דעתו של אב שאין לו קפידה בגירושין שנכנסת עי"ז לרשות האב עכ"ל ומעתה כשהיא ספק נערה ספק בוגרת דאינה נכנסת לרשות האב לשום דבר מספק דהיא מוחזקת בעצמה אם כן מאי ניחותא דאב יש כאן ונכונים דברי בעה"ע שצריך ליתן הגט גם לאביה דהא כאן לא שייך דניחא לי' וק"ל עיין בספר משנ"ח במצוה וא"ו שמביא בשם מהר"ם יפה דדין גירושין שתהי' מותרת לעלמא הוא רק במגרש מחמת שנאה ככתוב בתורה והי' כו' אבל אם מגרש מחמת אהבה כגון כדי שלא תיזקק ליבום אסורה לעלמא רק אם מת אינה זקוקה ליבם ע"ש וכל החכמים חולקים דבכ"ע הוי גט ועיין בספר הנ"ל פלפול ארוך והדברים עתיקים ומכל מקום אני לך בס"ד. ומ"ש הרהמ"ח דגט מאוחר פסול כ"ה דעת הר"מ והרבה חולקים ע' באה"ע סי' קכ"ז. וכל עניני שטרות שמבי' הרהמ"ח הוא אריכות גדול ואין כאן מקומו:

מצוה תקפ

סעיף א

שנמנענו מלהחזי' האשה אחר גירושין ונשאת לאחר כו' ונתארסה אבל זינתה וע"ז נאמר לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה כו'. זה מבואר בר"מ פי"א מה' גירושין ובטור ש"ע אה"ע סימן י' וכ"ה. המגרש את אשתו בין מן האירוסין בין מן הנשואין ונישאת לאחר או רק נתקדשה לאחר אסור לבעלה הראשון לשוב לקחתה ועובר בלאו ולוקין שניהם ככל ח"ל דדוקא בקידש ובעל אבל קידש לחוד או בעל לחוד אינו עובר ואינו לוקה וזה מבואר בש"ס ובר"מ והרהמ"ח קיצר בדבר ודינו ככל ח"ל בביאות אסורות דבהעראה ושלכ"ד חייב. והנה בספק גירושין לראשון או ספק קידושין לשני אסור להחזירה מספק איסור. ויש לספק בחצי' שפחה וחצי' בת חורין שנתקדשה דאין הקידושין רק לאשם ומלקות ונתגרשה גם כן אי שייך לאו זה אצל הראשון דאפשר התורה לא הקפידה רק באשה שקידושין תופסין בה לחיוב מיתה דהכתוב מיירי באשת

איש גמורה אבל זהו דלא הוי אשה גמורה אינה בכלל לאו זה וזה הספק בין אם נתגרשה מהראשון ונתקדשה לאחר בעוד חצי' שפחה וחב"ח או אפילו נשתחררה ונתקדשה לאחר קידושין גמורים מכל מקום כיון דקידושי הראשון לא היו קידושין גמורים אינו עובר דאפשר הלאו הזה רק בקדושין גמורים לראשון וצ"ע:

סעיף ב

ומ"ש הרהמ"ח שהרמב"ן מונה ג"כ בלאו זה שלא יבא על אשתו שזינתה תחתיו. עיין בר"מ כאן שכתב ג"כ דבכלל לאו זה אשתו שזינתה ולוקין ועיין בהה"מ ובכ"מ ובלחם משנה מה שהאריכו בזה והרמב"ן מונה מצוה זו בהל"ת שלו בסוף ספר המצות ע"ש ועיין ברמב"ן בשורש ה' ובסוף הל"ת שלו דמונה עוד מפסוק זה היינו ולא תחטיא את הארץ כו' דאזהרה לב"ד על כך ע"ש אם כן לדעת הרמב"ן יש בפסוק הזה ג' לאוין ואין כאן מקומו להאריך והדברים ארוכים בזה:

מצוה תקפא

סעיף א

שנמנע החתן לצאת כו' וע"ז נא' ולא יעבור עליו כו':

מצוה תקפב

סעיף א

שנצטוינו שישמח החתן כו' ועל זה נאמר נקי יהי' לביתו שנה כו'. מבואר בר"מ פ"ז מהלכות מלכים. דברי הרהמ"ח במצות אלו אינם מובנים לי דנראה מדברי הרהמ"ח דהעשה והל"ת הם דוקא בחתן בשנה ראשונה ובאמת בש"ס דסוטה במשנה ובגמ' דף מ"ג ומ"ד מבואר להדיא דאף הבית לחנכו וכן כרם וחללו עוברים על עשה ולא תעשה זו בשנה הראשונה וכן מבואר בר"מ כאן להדיא דבבית וכרם ג"כ עוברים על העשה והלאוים הללו. והנה בגמ' הייתי יכול לומר דוקא בחתן עוברים על הלאוים גם כן כדכתיב כי יקח כו' לא יצא כו' ולא יעבור כו' וגם העשה נקי כו' אבל ביתו וכרמו דמרבינן מן יהיה לביתו וזה נכתב בהעשה ע"כ בביתו וכרמו אינו עובר בלאו רק בעשה. אך מכל מקום דברי הרב המחבר צ"ע דגם גבי העשה לא הזכיר ביתו וכרמו כלל וגם טעם המצוה בשורש המצוה שכתב הרהמ"ח אינו רק בחתן וקבלת חכמינו זכרונם לברכה אף בבית וכרם וברי"מ מבואר להדיא כאן דאין חילוק דבבית וכרם ג"כ עוברים על הלאוים ג"כ ע' בלשונו. גם מ"ש הרהמ"ח דאסור לעמוד זולתה בשנה ראשונה ועובר בעשה בש"ס

ובר"מ אינו מוזכר זה רק למלחמה ולצרכי העיר ועל זה באו הלאוים והעשה ג"כ נקי כו' ומרבינן גם כן בית וכרם היינו דאין רשאים להטיל עליו אבל ז"פ דמותר לצאת מביתו למרחקים שנה ראשונ' וגם מכרמו ומנ"ל להרהמ"ח דחתן אסור ואי מדכתיב ושמח את אשתו כו' כיון דלא מצינו זה בש"ס ובשום מקום לא נוכל לדרוש דינים מעצמינו מפשט המקרא רק פירוש קבלת חכמינו זכרונם לברכה וכעת לא מצאתי בר"מ ואין עולה על זכרוני בשום פוסק ד"ז דחתן שנה ראשונה לא יעמוד זולתה ימים רבים כמ"ש הרהמ"ח ודברי הרהמ"ח צ"ע כעת. והנה לכאורה הי' נראה דלאוין אלו והעשה היינו בע"כ דגזה"כ דאסור להטיל עליו שום דבר בנשא או בנה בית או נטע כרם וחללו אבל אם רוצה בעצמו לצאת למלחמה או לסייע להעיר אפשר עליו אין איסור כלל דהלאו רק על הכופין אותו אך מדברי הרב המחבר במצוה תקפ"א שכתב שנמנע כו' וכן לשון הפסוק לא יצא כו' נקי כו' נראה דלדידיה אזהר רחמנא דגזרת הכתוב כ"ה בשנה ראשונה להדברים אלו מוזהר ע"ז אם כן האיסור עליו עובר בלאו אם יוצא או מסייע וגם בעשה ואין טעם בדבר רק גזירת מלך הוא דאסור לצאת כו' ושאר דברים אם כן אפילו מרצונו עובר גם כן בלאוים ועשה. אך צ"ע דמבואר דאין מספיק מים ומזון ולשון הר"מ אינו נותן לפסי העיר וזה דבר שבממון ולמה יהיה אסור מרצונו אין סברא דהתורה יאסר ליתן ממונו לאיזה דבר ומצד הסברא נראה דדוקא בע"כ וצ"ע ורבותינו קיצרו בדבר ולא האירו עינינו במצות הללו. עיין לעיל במצוה תקכ"ו שכתבתי דינים מהחוזרים ממערכי המלחמה באשה ובבית ובכרם האיך נוהג והאיך אינו נוהג ותלמד לכאן באותן שחוזרין ממערכה אם חנכו או חללו או נשאו אינו זז ולא יעבור עליו ובאותם שאינם חוזרים אינם נוהגים ג"כ דיני' אלו וז"פ עיין בר"מ ומבואר בר"מ דבנה בית והשכירו לאחרים אם הקדים לו שכרו ה"ז כמו שחנכו ובשנה ראשונה פטור מכל הנ"ל לא הקדים לו שכרו ונתן לו השכר לאחר השנה הו"ל כמו שלא חנכו עד עתה ומתחיל השנה מעתה. עוד מבוא' בר"מ בנה בית ונתן בו חפצים ונעל עליהם אם היה צריך ליבטל על שמירתה דהיינו שהיה צריך לישב ולשומרם בל"ז הו"ל כמו שחינכו ואם אינו צריך לישב ולשומרם בל"ז הו"ל כמו שלא חינכו ודינים אלו הם מהירושלמי. וכ"ז במלחמת הרשות אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה אינו נוהג דינים אלו כמבואר בר"מ פ"ז. ומ"ש הרהמ"ח דיעות אם מהני מחילת האשה כבר כתבתי דא"י מנ"ל דזה אסור מחמת האשה וא"צ לכפול הדברים. ואין מלקות בלאוים הללו כי אין מוזכר בר"מ ובהרב המחבר מלקות וכן לא נחשב בהר"מ פי"ט מהל' סנהדרין בכלל הלוקין וצ"ע למה. אם השר הצבא הוציא אותו למלחמה או שאר דברים אם עושה מעשה למה לא ילקה וצ"ע:

מצוה תקפג

סעיף א

שנמנענו מלמשכן הכלים כו' שעושין בהם אוכל נפש וע"ז נאמר לא יחבול רחים ורכב כו'. מבואר בר"מ פ"ג מהלכות מלוה ולוה ובטוש"ע חוה"מ סימן צ"ז ועיין באו"ת והרבה האריכו ואכתוב בקיצור כדרכי. אסור למשכן ללוה כלים שעושים בהן אוכל נפש והממשכן עובר בלאו וחייב על כל כלי וכלי שממשכן אם התרו בו בכ"פ כמו נזיר כו' ואיזה כלים הו"ל כלים שעושים בהם א"נ עיין בר"מ ובטור מביא שיטות בזה וע"ש. ואם חבל שני כלים שעושים בהם מלאכה אחת כגון רחים ורכב וכדומה לוקים שתים משום רחים ורכב והן אם חבל הבע"ח בעצמו או שליח ב"ד עוברים בלאו זה כ"כ הר"מ והרב המחבר וכל הראשונים ועיין בלחם משנה וכן שליח ב"ד דמנתח נתוחי היינו בשוק נוטל ממנו ואסור לכנוס לביתו כאשר יבואר לקמן בס"ד מכל מקום אסור ליקח ממנו כלים של א"נ עיין בב"מ דף קט"ו בתוס' ד"ה אלמנה כו' כ"ה הסכמת הפוסקים. והנה הראשונים והרהמ"ח מכללם סוברים דלאו זה אינו רק שלא בשעת הלואה דממשכנו בע"כ אבל בשעת הלואה דנותן הלוה מרצונו מותר ואין כאן שום איסור כמו שמוכר כלי א"נ. אך דעת הר"מ כאן דעל כלי א"נ עובר אף בשעת הלואה וכולם הקשו עליו בזה. והרהמ"ח כתב שטעו בזה גדולי עולם כו' ולא הזכיר שמו של רבינו הגדול מפני הכבוד. והנה הראב"ד לא הרעים על הר"מ כדרכו רק כתב ולא נהיר וכן הרא"ש והטור לא כתבו בדרך תמיה. והנה קושי' זו אינה קושי' כל כך דגזרת הכתוב כמו רבית דנותן מתנה ויכול ליתן כל ממונו במתנה ומכל מקום בעד הלואה אסור אף על פי שנותן לו מרצונו הטוב ה"נ אסרה התורה בתורת משכון אף על פי שמכירה מותר וגזירת מלך הוא מי עמד בסוד ד' חוקה היא. גם מה שהקשו דלשון חבלה משמע שלא בשעת הלואה ג"כ אין קושיא כ"כ דחבלה משמע גם כן בבית דוקא ע' ברש"י בסוגיא זו. ומכל מקום ניתוח ג"כ בכלל הלאו עיין בתוספות דף קט"ו באריכות. ומה שהקשה הרא"ש דגם גבי בגד אלמנה פוסק הר"מ כן דאפילו בשעת הלואה עובר ובש"ס מבואר הטעם כיון דצריך להחזיר משיאה ש"ר בשכינותיה ובשעת הלואה לא שייך זה דאין צריך להחזיר כבר כתב הרב המגיד דזה לר"ש דדריש טעמא דקרא אבל לפי מאי דפסקינן דגם עשירה אין ממשכנין אף על פי דל"ש הטעם דחזרה אם כן ה"ה הלואה ע"ש אף על פי דאינו נראה להה"מ ע"ש שדחה קצת מכל מקום אין תשובה נצחת לרבינו כמבואר למעיין. שוב ראיתי בש"מ שכתב דלהר"מ יצא לו מד"ז דאין ממשכנן אפילו עשירה ע"ש. אח"ז ראיתי בס' או"ת שדחה ג"כ דברי הרב המגיד ע"ש וע"ש שמקשה על הר"מ מהא דמקשינין

לשמואל דסובר דאף שליח ב"ד אסור לכנוס לבית המשכון מהא דלא יחבול רחים ורכב הא דבר אחר חבל כו' אי בבע"ח הא כתיב לא תבוא כו' ולהר"מ יכול לתרץ דמיירי בבע"ח דדבר אחר מותר בשעת הלואה ורחים ורכב אסו' אף בשעת הלואה ובאמת ג"כ על רוב הפוסקי' דסוברים דניתוח ג"כ עוברים בלאו זה ודבר אח' אינו רק איסור דרבנן הי' יכול לאוקמא בניתוח כמו שהקשה שם בסי' זה לקמן ועי"ש מה שמתרץ דברי הר"מ הכלל ל"מ תשובה נצחת על הר"מ ומכל מקום כיון דכולם חולקים על הר"מ הכי נקטינן. והנה שלא בשעת הלואה אם הוא בעצמו נותן למלוה או לשליח ב"ד כלים של א"נ תליא נמי בפלוגתא זו דלהר"מ אסור כמו בשעת הלואה דהוא מדעתו ולכל הפוסקים מותר דאין אסור אלא בע"כ וכ"כ הבדה"ב בב"י וכן מבואר בש"ע עי"ש. ואפשר לומר לשיטת הר"י הלוי הובא דבריו בר"נ פרק שבועת הדיינים ובנמ"י בפ"ק דב"מ דסובר דאם מודה במקצת ונתן לו משכון על הודאה דלאו הילך הוא דמנה אין כאן משכון כו' וחולקים עליו דאינו ענין למנה אין כאן כו' והר"נ שם וגם הנמ"י שם הביא דברי הר"נ שכתב דסברת הר"ן דאין המלוה קונה משכון רק בשעת הלואה דקונה המשכון לשיעבוד הכסף או לאחר הלואה ע"י ב"ד דגזה"כ הוא אבל בלא ב"ד אך הלוה נותן בעצמו אינו קונה כלל המשכון דכסף ליכא דמלוה הוא ואין כאן רק משיכה ומשיכה אינו קונה למשכון וזה שלמד הר"י הלוי ממנה אין כאן כו' היוצא מדבריו דקנין משכון אינו רק בשעת הלואה דקונה בכסף או בגוביינא דב"ד אבל במשיכה אינו קונה לשיעבוד כלל אם כן כאן הלאו הזה הוא על משכון איסור כלים הנ"ל הא דברים אחרים לא הו"ל משכון כלל אם כן ל"ש הלאו כלל דל"ה משכון כלל אך בשעת הלואה דדברים אחרים הוי משכון או לאחר הלואה דהוי משכון ברשות וכאן אסרה התורה משכון כה"ג אבל בנותן מעצמו אחר הלואה דאף בדבר המותר אין עליו שם משכון אם כן כיון דל"ה משכון אינו בכלל לא יחבול כו' אך באמת הר"מ חולק על הר"י הלוי ולקמן במצות דלא יבוא כו' בעזהשי"ת יתבאר ובאתי רק לעורר. ולדברי הר"י הלוי בנותן משכון בעצמו לאחר הלואה משמט ג"כ כי אינו משכון כלל. ולאו זה הוא רק שלא למשכנו בשעה שהכלי ראוי למלאכה אבל בשעה שאין ראוי למלאכה ממשכנים כגון קרדום ומחרישה שדרכם לעשות מלאכה ביום חובלם בלילה והוא מהירושלמי מביאו הרב המגיד וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ועיין באור"ת שכתב דדעת התוס' ובעה"ת דאסור ובש"ע אינו מבואר ד"ז להדיא ע"ש. היה לו חמשה רחים ואינו עושה מלאכה אלא באחת מהם מותר למשכן השאר והיא תוספתא מובא בהה"מ ומבואר בש"ע.

ואם עבר וחבל כלים של א"נ כתב הר"מ כאן וז"ל ואם חבל מחזיר בע"כ ואם אבד המשכון או נשרף קודם שהחזיר לוקה עכ"ל וכ"כ הרהמ"ח וכ"כ לפני זה גבי בגד אלמנה ולא כתב טעם דאם מחזיר אינו לוקה אך אח"ז גבי נכנס לביתו כו' כתב דאינו לוקה שהוא ניתק לעשה שנא' השב תשיב כו' ואם לא קיים העשה כגון שנאבד המשכון או נשרף לוקה מבואר כ"ז דאיתא בחזרה אינו לוקה מחמת לאו הנל"ע וכאן לא כתב טעם זה דנל"ע גם אח"ז כתב דמחזיר בעת שצריך כגון הכר בלילה והמשכון רק שלא ישמט ולא יעשה מטלטלין כו' וכאן כתב סתם מחזיר בע"כ נרא' דמחזיר אף באין הלוה צריך דלא אהני מעשיו כלל וצריך להחזיר תיכף ול"מ לענין שמיטה ולענין מטלטלין ועיין בסמ"ע כאן שהאריך וכתב דגם דעת הר"מ בד"ז דהו"ל נל"ע וא"צ להחזיר רק בעת צרכו ואין שמיטה משמטת הכלל דד"ז דא"נ ובגד אלמנה שוה לגמרי לדין משכנו בע"כ שכתב הר"מ אח"ז וסמך כאן על מ"ש אח"ז ע"ש שהאריך בזה וכ"כ הרב המגיד בדעת הר"מ דהוי נל"ע. אך הלחם משנה מביא דברי הריב"ש דדעתו בדעת הר"מ דמחזיר מיד ולא בעת הצריך לו דוקא והטעם משום דקיימא לן כרבא אי עביד ל"מ והעשה דהשב כו' דמחזיר בשעת הצורך הוא רק במשכנו שלא ברשות גלי קרא השב כו' דמאי דעביד מהני כמבוא' בסוגיא שם מבואר דעת הריב"ש דהר"מ ס"ל דאלו הלאוין דבגד אלמנה וא"נ אינו נל"ע כלל דלא כתיב השב כו' רק דצריך להחזיר מחמת דאי עביד ל"מ וא"כ צריך להחזיר תיכף וכ"כ התוס' בדף קט"ו ע"א בד"ה וחייב כו' דלאו זה דא"נ אינו נל"ע כלל דלא כתיב השב כו' רק דצריך להחזיר מחמת אעל"מ ועיין בלחם משנה מה שתמה על הריב"ש ודבריו תמוהים מאד וא"ר להאריך המעיין יבין ואין הריב"ש בידי לעיין רק כמו שמובא בלחם משנה ובסמ"ע. אך תמי' לי האיך אפשר לומר דסובר הר"מ דאלו הלאוים דבגד אלמנה וא"נ ל"ה נל"ע רק דמחזיר מחמת ל"מ אם כן האיך כתב הר"מ דמחזיר ואם אבד או נשרף לוקה מבואר דאם הוא בעין אינו לוקה ולמה לא ילקה כיון דל"ה נל"ע ולאו הניתן לתשלומין לא ס"ל להר"מ כאן דס"ל דאם נשרף לוקין ואמאי לא ילקה אף שהוא בעין הא כן ס"ל לרבא דאי עביד ל"מ ולקי משום דעבר אמימרא דרחמנא וכן בתוס' הנ"ל משמע דלקי בכ"ע ולמה לא ילקה וע"כ צ"ל כדעת הסמ"ע דהר"מ ס"ל דנל"ע דלא כדעת התוס' ע"כ ניחא דאין לוקין אם מחזיר ע' בדבריו ודין חזרה סמך על מ"ש בלאו דלא תבוא כו'. והנה הראב"ד השיג על הר"מ בדין לא תבוא אל ביתו כו' דסובר הר"מ דאם נשרף לוקה והוא ז"ל השיג עליו דאינו לוקה דניתן לתשלומין ובמצוה דכאן גבי א"נ ובבגד אלמנה לא השיג עליו והרב המגיד בבגד אלמנה דכתב הר"מ דאם נשרף לוקה כתב דהראב"ד חולק במלקות ולמטה יתבאר דעתו דהראב"ד סובר דבכל אלו אין

לוקין וכ"כ גבי א"נ בד"ה ואם אבד כו' ולפי זה דברי הראב"ד תמוהים הא בא"נ מבואר להדיא בש"ס כאן דחייב משום שני כלים וחייב שתים ושלש עיין בסוגיא ולהראב"ד אין כאן מלקות כלל וכבר תמה בזה הלחם משנה. ולולי דברי הרב המגיד הי' נ"ל דהראב"ד ס"ל דשיטת התוס' דלאוין הללו לא הוי נל"ע דלא כתיב גבייהו השב כו' ע"כ לא השיג הראב"ד על הר"מ במ"ש דלוקין דבאמת לוקין וקושיתינו כל קושיא יש לה תירוץ. אך בד"ז דלא תבוא דהוי ודאי נל"ע ומפורש בש"ס דמכות לגירסתינו דאין לוקין דהו"ל ניתן לתשלומין בזה השיג על הר"מ שמחייב מלקות וסובר דאינו חייב בשום אופן דל"מ מלקות כנלע"ד. ודברי הרהמ"ח צ"ע דכאן הביא ד"ז דאם נשרף חייב מלקות ולא השיג כלל ובמצוה תקפ"ה גבי לא תבוא כו' וכן במצוה תקצ"א גבי בגד אלמנה מביא זה בשם הר"מ דאם נשרף לוקין ותמה על הר"מ הא אין לוקין ומשלם וכאן שתק ולא השיג ומ"ש זה מבגד אלמנה. והנה לשון הר"מ לא יחבול כלים שעושים בהם א"נ כגון רחים ועריבה ויורה כו' אח"ז כתב חבל כלים הרבה של א"נ כגון שחבל עריבה ויורה כו' ע' בלשונו ובל' הרהמ"ח ונ"ל הדינים כ"ה. החובל איזה כלי של א"נ חייב מלקות אם התרו בו משום לאו דלא יחבול רחים ורכב דכי נפש הוא טעם על זה אם כן כל א"נ בכלל אבל אם התרו בו משום לאו דלא תחבול כי נפש כו' אינו התראה דלאו כי נפש הו"ל לאו שבכללות ואין לוקין כסברת ר"י בגמ' והר"מ פוסק כר"י עיין בגמ' וכבר כתבתי כ"פ דלהר"מ צריך להתרות מפסוק הלאו ומכש"כ אם התרו בו מפסוק אחר שאין לאו על ד"ז שעושה לכ"ע לאו התראה היא ה"נ כי נפש אינו הלאו רק לא כו' דחייב כו'. וג"כ נראה אם חבל יורה וכדומה אם התרו משום לאו לא יחבול רחים ורכב ג"כ אינו התראה כי לאו רחים ורכב הם וסובר דאחוכי מחייכי בו אך צריך להתרות מכל הפסוק לא יחבול רחים ורכב כי נפש כו' והכל בכלל אך אם חבל רחים ורכב די התראה מפסוק רחים ורכב וז"פ. מ"ש לעיל דבא"נ אינו לוקה משום הלאו כי נפש לחוד צ"ע דאפשר כיון דמבוא' דקאי על שאר דברים לוקין משום זה לחוד. ואם חבל כמה אנשים לכ"א כלי א"נ לוקה הרבה מלקיות אף בהתראה אחת דהוי גופים מחולקים וז"פ בכל ח"ל כמו בגד אלמנת ראובן ושמעון וכן כהן שבא על הרבה גרושות וכדומה וז"פ מאד. ואם חבל הרבה יורות ביחד שהם מין א' לגמרי דהם כלי בישול פשיטא שאינו חייב אלא מלקות אחת דאין כאן גופים מחולקים והוי כמו שאוכל כמה זתים טריפה בב"א דאינו לוקה אלא אחד עיין במכות. ואם חבל בזאח"ז אם התרו בו על כל או"א חייב כ"פ כמו נזיר שהי' שותה כ"פ אינו חייב אלא א' אמרו לו אל תשתה אל תשתה חייב על כל פעם עי' במכות בסוגיא שם דנזיר שהיה כו' ואם חבל בב"א או בזאח"ז בהתראה אחת שני

מיני כלים של א"נ כגון כלי בישול וכלי טחינה כו' מבוא' בר"מ כאן דלוקה על כל מין. ולכאורה קשה למה ילקה כיון דאין כאן גופים מחולקים והכל בכלל לאו דכלי א"נ וכמו בי"ט דעושה כמה מלאכות בהתראה אחת א"ח אלא אחד כמבוא' במכות דאין חילוק מלאכות לי"ט כיון דכולם הם בכלל מלאכה והוי ש"א ה"נ למה יתחייב על כל מין ומין וצ"ל בשלמא גבי י"ט אין כאן רק לאו אחד אבל כאן דהתורה כתבה שני לאוין בכלים מחולקים כמו רחים ורכב חזינן דהתורה חייבה על כלים מחולקים הרבה מלקיות ע"כ חייב על כלים מחולקים. ולפי זה צ"ע על דברי הר"מ בסמ"ק שמובא בדברי הרהמ"ח שכתב דאם משכן כלי טחינה וכלי לישה כו' חייב על כל כלי וכלי וזה מה שאין צריך לדבר בו דהוי כמו שחבל בגד אלמנת ראובן ובגד אלמנת שמעון כו' מה ענין זה לזה דבגד ראובן ושמעון הוי אנשים מחולקים ובכל הלאוים כה"ג חייבים אבל הרבה כלים דגבי י"ט כה"ג פטו' למה יתחייב כאן וע"כ מוכח מרחים ורכב והאיך הוא דבר פשוט כיון דאין גופים מחולקים והו"ל כמו הרבה מלאכות בי"ט או הרבה נבילות וצריך עיון גדול. ומ"ש ואם חבל רחים לוקה אחת וכן רכב ואם חבל שניה' כאחד לוקה ב' מלקיות אף דשניהם משמשים מלאכה אחת ובצירוף שניהם נגמר הא"נ גזה"כ דלוקין שתי מלקיות כמו שחובל שני מיני כלים ג"כ קשה דתלה תניא כו' דחובל שני כלים מנ"ל אם לא מרחים ורכב כמ"ש.

והנה ד"ז דחבל רחים ורכב דסובר הר"מ דלוקין שנים ובהלכות קרבן פסח גבי נא ומבושל דאם אכל נא ומבושל כאחד אין לוקין אלא אחת כיון דבלאו אחד נאמרו כבר האריך בזה הרמב"ן בסמ"ק והוא ענין עמוק וארוך אין כאן מקומו. ומבואר בלאו דלא תבא כו' דאתה נכנס לביתו של ערב וגם בכ"ע שאינו בדרך הלואה כגון שכירות וכי"ב וכאן מבואר בש"ע דעת הרה"מ דלענין כלי א"נ אף בערב אסור ונראה דל"ד לערב ה"ה שכירות וכי"ב אסור דאין לנו קרא ע"ז דיהי' חילוק בין הלואה או שאר דברים ובין לוה או ערב וכ"נ מלשון הר"מ דכאן לא כתב זה דמותר בערב ובשכירות נראה דעובר בכ"ע. והנה הא דמבוא' חבל רחים לוקה אחד או רכב ג"כ לוקה אחד ואם חבל שניהם לוקין שנים אפשר דוקא שחבל שניהם בב"א אבל אם חבל הרחים או הרכב לחוד לוקה אחד כי נפש הוא חובל כי הי' ראוי למלאכ' אבל כיון שחבל האחד ונשאר לו רק אחד ואחד אינו ראוי למלאכה אין לוקין מ"ל אם יש לו רחים לחוד או רכב לחוד דודאי אינו עובר ה"נ בחבל האחד קודם ולא נשאר לו רק אחד אינו עובר ג"כ וכבר הבאתי לעיל דעת פוסקים דשלא בשעת מלאכה כגון מחרישה בלילה דמותר למשכנו וכש"כ בכה"ג. אך נראה דודאי אם אין לו רק כלי אחד אינו עובר אבל אם משכנו כלי אחד וחזר ומשכנו

כיון דצריך להחזיר ולא החזיר והיה בידו להחזיר עובר על השני ג"כ דהי' בידו להחזיר ויעשה מלאכתו אך אם נאבד הראשון קודם שחבל השני בודאי פטור על השני דהו"ל כמי שאין לו אלא אחד והערני לזה אחד מן בני החבורה. גם נראה דאם חבל רחים ורכב דחייב שנים והחזיר אחד הרחים או הרכב והשני נשרף לוקין שנים ולא אמרינן הרי באחד קיים העשה דזה לא הוי קיום העשה כיון דאינו יכול לעשות מלאכה באחד כי השבה מבואר המחרישה ביום בעת שצריך לו אבל זה שאינו ראוי לו כלל אין זה השבה כנ"פ. ונראה פשוט דאם חבל כלי א"נ שאין בה שו"פ מכל מקום לוקין כי זה לא הוי לאו שבממון כמו שכתב הרב המגיד אח"ז גבי השבת העבוט אלא גזה"כ הוא לא מחמת ממון אם כן אפילו פחות משו"פ דרק גבי ממון הל"מ דבעינן פרוטה וכן אם החוב פחות משו"פ אף דאין ממון מכל מקום חייב לשלם לו אלא דאין מוציאין בדיינים ושפיר הוי חבלה כנ"ב. והנה בחובל כלי א"נ בפחות משו"פ דהוה נל"ע הו"ל ג"כ נל"ע כמו שהלאו הוא בפחות מש"פ ג"כ העשה. אך בנשרף או נאבד דא"י להחזיר רק דהו"ל הניתן לתשלומין לא שייך לומר דניתן לתשלומין כיון דהוא פחות מש"פ וגם גבי גזילה לא הוי השבה בפחות משו"פ ובפרט לפי מה שפירשו הראשונים דניתן לתשלומין היינו דממון פוטר המלקות וכ"כ הרהמ"ח ותשלומין פחות משו"פ אינו פוטר ממלקות דחובל בחבירו בשו"פ משלם ולא לקי ובפחות מש"פ לוקה דפחות מש"פ אינו ממון לפטור ממלקו' אם כן לכ"ע חייב בנשרף או נאבד אפילו אם הי' שוה בשעת החבלה פרוטה אם לא היה שוה בשעת שריפה ואבידה פרוטה ושומרים משלמים כשעת הוצאה מן העולם אם כן בודאי כה"ג חייב מלקות ובזה ניצל הראב"ד לסברת הרב המגיד דהראב"ד השיג על כל הדינים דכאן נמי אין לוקין דניתן לתשלומין ובאמת בש"ס מבואר להדיא דחייב מלקות ברחים ורכב ולפמ"ש שפיר משכחת לה מלקות ברחים ורכב בכה"ג דאינו שו"פ ונאבד ובכה"ג מפלפל הש"ס כמה מלקות חייב ונכונים דברי הראב"ד והשיג על הר"מ דסתם וכתב דאם נשרף לוקה ובאמת הו"ל לאו הניתן לתשלומין ואין לוקה בש"פ רק בפחות מש"פ משכחת מלקות והו"ל להר"מ לפרש דדוקא פחות מש"פ. וכן התוס' בסוגיא זו שהכריחו דלא הוי ניתן לתשלומין מחמת קושיא זו דמחויב מלקות בש"פ ע' בדבריהם אין הכרח דמירי בפחות משו"פ אך הסוגיא דמכות עומדת לנגדם דמבואר דהשבת העבוט הו"ל לאו הניתן לתשלומין ע"כ אין לנו עוד לאו הנל"ע דיהי' משכחת קיימו כו' ולוקין כי אין לוקין על השבה ולפמ"ש משכחת לה בפחות מש"פ. אך יש לחלק דמשכנו שלא ברשות דאסרה התורה הוא שלא בשעת הלואה ואסרה תורה למשכנו בע"כ דזה הוי גזל דנוטל חפץ חבירו שלא מדעתו והוי גזלן גמור ועיין בש"ך

סי' ע"ב סוף סק"ט שכתב דמשכנו שלא ברשות הוי גזלן וחייב באונסים לכ"ע אף מה ששוה המשכון יותר ע"ש. אם כן לא עדיף מגזל כיון דאסרה התורה ליטול חפצו של חבירו בזרוע הו"ל גזלן ואינו עובר רק אם המשכון ש"פ כמו גזל. וגם פשוט דאם נאבד אצלו צריך לשלם כשעת הגזילה אם כן ל"מ פחות מש"פ והוי שפיר ניתן לתשלומין אך כאן ובבגד אלמנה דדעת הר"מ אף בשעת הלואה דמדעתו אסור אין כאן ענף גזל כלל רק גזה"כ הוא אם כן בפחות מש"פ נמי ומשכחת לה מלקות כמ"ש. ויצא לדעת הר"מ במשכנו שלא ברשות חייב באונסין כמו שמבואר בש"ך שם ומכל מקום בא"נ או בגד אלמנה בשעת הלואה אינו אלא ש"ש לשיטת הר"מ דס"ל מלוה על המשכון הוי ש"ש וגם אם נאבד שלא ברשות צריך לשלם כשעת הגזילה אבל בא"נ ובג"א אין צריך לשלם רק כשעת הוצאה מעולם כדין שומרים. אך לדעת הראב"ד עצמו דחולק על הר"מ וס"ל דגם בהנהו בשעת הלואה שרי אם כן שוים וצריך ש"פ אם כן ל"מ בפחות מש"פ והאיך משכחת מלקות לדידיה ברחים ורכב. מכל מקום נראה אף להראב"ד יש לחלק בין הנושאים דזה אסרה תורה מטעם גזל אבל כאן כתיב כי נפש וכו' ואסרה התורה לא מתורת גזל גם בפחות מש"פ גם אלמנה אסור גם בפחות מש"פ אם כן משכחת מלקות ברחים ורכב כמ"ש. ועיין בתוס' בסוגיא שהקשו אם נאמר דרחים הו"ל נל"ע ואם שיבר לוקה דלא הוי ניתן לתשלומין אם כן אמאי אמר אנו אין לנו כו' הא ברחים משכחת קיימו כו' ע"כ דחו זה דלא הוי נל"ע. אך לדעת הראב"ד לפי מה שכתבתי דסבירא ליה דהוי נל"ע ומשכחת מלקות הדרא קושית תוספות לדוכתה וצ"ל דהגמ' רוצה למצוא מה דמפורש העשה בתורה כי בכאן אין העשה מפורש רק מחבל תחבול וכו':

סעיף ב

ונוהג וכו'. ופשוט גם בחרש שוטה וקטן שמגיע מהם חוב וחבל כלים (אינו) [א"נ] עובר ג"כ בלאו זה וחרש שוטה וקטן שחבלו לאו בני דעה הם ואין הב"ד כופין אותם לקיים מצות השבה כי לאו בני מצות הם אך אם נתגדל הקטן ונשתפה השוטה חל עליו מצות השבה אף על פי שלא עבר על הלאו דבאמת עבר רק אינו בר דעת וכבר כתבתי כ"פ בזה. (שייך לעיל) גם הר"מ בדין הג' שמשכנו שלא ברשותו כ' ומחשב דמי המשכון וכו' נראה דחייב באונסין ע' בהה"מ אבל בשני דינים הראשונים בבג"א ובא"נ לא כ' ומחשב דמי וכו' דבאונס א"ח דלא הוי גזל בשעת הלואה אף דעבד איסורא מבואר כמ"ש ועיין בתומים שכ' כן והנאני. והנה מי שחייב ממון להקדש או לעניים ג"כ אסור למשכנו הגזבר כלים הנ"ל דסתמא כתיב ועובר הגזבר בלאו זה אך מבואר בש"ס דב"מ דהשבת העבוט אינו בהקדש דכתיב ולך תהיה צדקה מי שצריך צדקה פרט להקדש וכו' ולפי זה

גיזבר הממשכן כיון דאינו בעשה אם כן לוקין. והנה הלאו כולל יותר מהעשה דהלאו הוא על הקדש והעשה לא. אם כן לדעת הר"מ ילקה אפילו היכי דשייך העשה לשיטתו בהלכות תמורה וכבר העיר לקמן המנ"ל ובעזה"י יבואר לקמן במצות השבת העבוט והדברים עתיקים. והנה מצות השבה ליכא. ואם חייב להחזיר תליא בפלוגתא דאביי ורבא דאביי סובר אי עביד מהני אם כן אם משכן בעבור הקדש אין צריך להחזיר כלל כי עשה ליכא ואי עביד מהני. אך לרבא דסובר דל"מ צריך להחזיר תיכף בע"כ כמ"ש לעיל. אך נ"ל אפילו לרבא דסובר ל"מ א"צ להחזיר כאן דמ"ט ל"מ כי עבר אמימרא דרחמנא ע"כ לא אהני מעשיו וכבר הבאתי בח"ז דברי הבעל פנים מאירות שכתב דהתורה קנסה אותו בשביל שעשה איסור והיכי דל"ש קנס מהני ע' בפ' יתרו אם כן כאן דהגיזבר עביד איסור מ"ל להקדש בכך ואיך שייך דהתורה קנסה להקדש ע"כ אפילו לרבא מהני וא"צ להחזיר כלל כנ"ב בס"ד וכי בשביל שעשה הגיזבר עבירה מה לו להקדש בכך וברור בס"ד. וקצת צריך לעיין אם שולח שליח לחבול והשליח חבל ונתן להמלוה דלכאורה אשלד"ע ועבר השליח על הלאו אך מסברא דהוא עבר דאין הלאו דוקא בלקיחה רק אצל בעה"ב שלוקח לבטחון על החוב וכן אם עשה ע"י עכו"ם או חרש שוטה וקטן דאינן בני השליחות מכל מקום עובר המלוה כיון שהוא אצלו לבטחון על החוב עובר הוא כנ"ל ומכל מקום צ"ע ובאתי רק לעורר. כתבתי לעיל בשם הראשונים דאם חבל מחרישה בלילה דאינו זמן מלאכה אינו עובר קצ"ע דאם הוא אצלו ביום ג"כ ואינו מחזיר למה לא יעבור בלאו ואי דהוי לאו שאב"מ מכל מקום כיון דתחילתו הי' ע"י מעשה אף דהיה בהיתר אפשר עובר והדברים ארוכים ע' במנ"ל בה' ביאת מקדש ובס' משנ"ח ומובא כ"פ בח"ז והדברים עתיקים. עוד יש התעוררות ובעזה"י עוד חזון למועד:

מצוה תקפד

סעיף א

שנמנענו מלקוץ סימני צרעת וכו' וע"ז נאמר השמר בנגע צרעת וכו'. מבואר בר"מ פ"ו מהלכו' ט"צ והדינים בקיצור כ"ה. התולש סימני טומאה כגון שער לבן בין כולו או מקצתו או הכוה את המחי' או כולו או מקצתו או הקוצץ הנגע כולו מבשרו או מן הבגד או מן הבית בין קודם שיבא כהן בין בתוך הסגר או בתוך החלט או אחר הפיטור ה"ז עובר בל"ת שנא' השמר בנגע וכו' אבל אינו לוקה עד שיועילו מעשיו ואם לא הועילו אינו לוקה וכו' כ"ה לשון הר"מ ולשון המשנה פ"ז דנגעים התולש סימני טומאה והכוה את המחי' ה"ז עובר וכו' ודבר זה או הקוצץ הנגע כולו וכו' לא נזכר במשנה וכן הרהמ"ח לא

הזכיר רק התולש סימני טומאה או הכוה את המחי' כלשון המשנה והר"מ הוסיף לשון זה שכתב או הקוצץ הנגע וכו' ומה זה. ונ"ל מסידור לשונו שכתב התולש סימני טומאה וכו' או הכוה וכו' או הקוצץ הנגע עובר בל"ת וכו' אבל אין לוקין עד שיועילו מעשיו כיצד וכו' דכוונתו כ"ה דאזהרה הוא בתולש סימני טומאה כגון שערות או מחי' וכדומה דהם סי' טומאה או אפילו אם אין בנגע שום סי' טומאה כגון מהמראות שעומדים להסגיר אם יהי' סי' טומאה אבל כעת לית בה שום סי' טומאה רק מראה כגריס שעומד להסגיר או בבתים כשני גריסין ותולש על כל זה עובר בל"ת אבל אין לוקין עד שיהנו מעשיו והיינו בתולש סי' טומאה דאהנו מעשיו כמו שביאר אבל התולש הנגע כ"ז שלא הי' סי' טומאה דלא אהנו מעשיו דהיה טהור קודם ג"כ אין לוקין אך הוא באזהרה. וראיתי במנ"ל בה' א' שכ' ומביא דברי המשנה וכ' דמכל מקום נראה דליכא לאו אלא בתולש סימני טומאה אבל אם לא היה סימני טומאה ותלש הנגע לא הזהיר הכתוב על זה. אלא שקשה ממ"ש רבינו אחר הפיטור כו' ולפענ"ד מבואר זה תיכף בתחלת דבריו דקוצץ היינו בלא סי' טומאה דסי' טומאה כ' בהדיא וכ' או הקוצץ ע"כ דליכא סי' טומאה ומפורש בדבריו דעובר בלאו ומוסיף ג"כ לרווחא אחר הפיטור דאין בו סי' טומאה. הכלל ס"ל להר"מ דכל העושה בנגע איזה דבר הן בסי' טומאה או בלא סי' טומאה אסור ליגע בה ועובר בלאו רק אין לוקין רק באהני מעשיו כגון שקצץ סי' טומאה דטיהר עצמו אבל לא הועילו מעשיו אין לוקין רק עובר בלאו בכ"ע. אך דקדוק זה שדקדק הר"מ דגבי ס"ט כ' או כולו או מקצתו מבואר דאפילו מקצת ס"ט עובר בלאו אף שלא אהני מעשיו כמ"ש ובקוצץ כ' או הקוצץ הנגע כולו מעל בשרו נראה דבנגע באין בו ס"ט אינו עובר במקצת רק בכולו וא"י לחלק ואפשר דידוע דדרכו של רבינו שלא לחדש דבר רק נמשך אחר המבואר בש"ס ובברייתות אם לא שכ' בפי' יראה לי. והנה ראיתי כאן בספרי פרשה רע"ד וז"ל הספרי השמר ל"ת בנגע זה שער לבן הצרעת זה מחי' וכו' אין לי אלא כולו מקצתו מנין ת"ל וכו' ואינו מבואר כאן הלימוד רק סי' טומאה וע"ז אמרה הברייתא מנין אף מקצתו וכו' ע"כ פוסק הר"מ כאן בס"ט עובר במקצת ג"כ אך קציצת בהרת לחוד אינו מוזכר בספרי כמו במשנתינו אך כמה פעמים מבואר בש"ס הקוצץ בהרתו עובר בל"ת מבואר דסתם בהרת ג"כ וגם בש"ס מבואר בשבת קל"א ע"ב דעל נגעים טהורים ג"כ עובר בל"ת ועיין ברש"י ויבואר לקמן בס"ד דגם בוהק בכלל ולא נזכר סי' טומאה כלל ע"כ עובר בקוצץ בהרתו ג"כ דהי' מקובל אצל חכמינו זכרונם לברכה אך לא מצא לימוד על מקצתו כמו ס"ט דמבואר בספרי לימוד וגם בתוספתא מבואר התולש ס"ט בין כול' או מקצת' מבואר גבי ס"ט בפי' או מקצתו ע"כ פוסק הר"מ כן דס"ט אפילו מקצת' ובקוצץ בהרתו

דמבואר בש"ס פוסק בכולו כי אין לימוד ע"ז כ"נ ומכל מקום צ"ע. והנה לפמ"ש שיש חילוק בין תולש ס"ט לתולש נגע נ"ל דתולש ס"ט אינו רק אם יש שני שערות או יותר או מחי' יותר מכעדשה או בשאר נגעים דיש ס"ט אך יש הרבה יותר מהצריך הו"ל תולש ס"ט כמו שצייר הר"מ בשני שערות ותלש אחד הו"ל הועילו מעשיו ולוקין ובשלשה ותלש אחד אין לוקין כי לא הועילו מעשיו ומכל מקום עובר בל"ת כי איתרבי מקצת ג"כ אבל אם לא הי' רק שער אחד לבן או מחי' פחות מכעדשה זה לא הוי ס"ט כלל והו"ל כהנגע עצמו כמ"ש כי אינו ס"ט כלל כנ"ב. והנה אם תולש הנגע בלא ס"ט נראה דהו"ל לא הועילו מעשיו דקודם הי' טהור ועכשיו הוא טהור ועיין בלשון הר"מ שהתחיל וכלל תולש ס"ט ובקוצץ נגע וכו' וכ' עובר בל"ת אבל אין לוקין עד שיועילו מעשיו ואם לא הועילו וכו' כיצד וכו' נראה דבכ"ע שלא הועילו מעשיו אין לוקין. ועיין במנ"ל שנסתפק לאחר הפיטור כיון דלא הועילו מעשיו אינו לוקה א"ד וכו' אפשר דלוקין ומסידור לשון הר"מ נראה דכולל וכ' ואין וכו' דבכ"ע דלא הועילו מעשיו אין לוקין אך מלשון הש"ס כ"פ דקוצץ בהרתו לוקין וכבר כתבנו דנראה דאיירי אף בלא ס"ט ומכל מקום לוקין אם כן בכה"ג אף בלא הועילו מעשיו לוקין וכן אחר הפיטור כספק של המנ"ל דאפשר לחלק בתולש אחד משלשה שערות וד"ז צ"ע.

והנה איזה נקרא נגע לעבור עליו אם קוצץ מצד הסברא נגע מארבעה מראות או בבגד או בביתו הראוי להסגר ואף לאחר הפיטור דהיינו פרחה בכולו מכל מקום אם בתחלה מסגירין עליו עיין בר"מ בפרקים הקודמים אם כן הו"ל עליו שם נגע אבל אם הוא פחות מארבעה מראות או נגע פחות מגריס דאין מסגירין עליהם נראה דאין שם נגע על זה כלל ואינו עובר כלל כי אינו נגע כלל. אך במס' שבת דף קל"ב מבואר שם דאף נגעים טהורים עוברים בלאו אם קוצץ ופרש"י כגון בוהק ופרחה בכולה ובכולהו איתרבי לאיסור קציצה בספרי וכו' מבואר דאף בוהק דאינו מד"מ נגעים כלל ואין מסגירין עליו מכל מקום שם נגע עליו ועובר וצ"ע מנ"ל ואין סברא כלל דמה"ת יהי' שם נגע כלל ע"ז. ורש"י מביא דמבואר בספרי אין לי אלא משנזקק לטומאה עד שלא נזקק לטומאה וכו' ונגעים טהורים דינם כמו עד שלא נזקק לטומאה ועיין במנ"ל שכ' דעד שלא נזקק לטומאה שאני ואינו ראיה לזה והוא ז"ל כ' דסיים הספרי לאחר הפיטור מנין ת"ל וכו' ומזה יצא לרש"י ובספרי שבידינו לא נזכר כלל אחר הפיטור וכו' אלא כמו שמביא רש"י (נ"ל) ע' בספרי ותראה והוא ז"ל הקשה ג"כ על רש"י דאפשר שאין אזהרה רק על ד"מ נגעים אבל לא בוהק שאינו ממראות נגעים כלל וזה שהר"מ לא הזכיר כלל בהק שיהי' עובר ע"ז וגם התוס' בשבועות דף ד' ד"ה בקוצץ מובא במנ"ל ג"כ כתבו דההיא דשבת דנגעים

טהורים מיירי בד"מ וטהורים כגון בעמד בעיניו בזה ובזה או כהה וקרי ליה טהורים למי שאין מוחלט וכו' אבל בוהק מנלן. והנה המנ"ל כתב דהתוס' חולקים על רש"י ובאמת תמוהים דברי רש"י כקושית התוס' דמבואר להדיא מראות נגעים שתים שהן ארבעה ואמרינן לקוצץ בהרתו מבואר דדוקא באלו ד"מ ולא יותר וע"כ צ"ל דנגעים טהורים ג"כ באותם ד"מ ואיך יחלוק רש"י על גמרא מפורשת. אך ל"ק דשם לפי הס"ד דמוקמי כר"י ולענין מלקות ע"כ צ"ל לענין קציצה ואינו רק בד"מ אך לפי המסקנא דמוקמי' לענין קרבן קאי שתים שהן ארבעה לענין קרבן ולא לענין קוצץ וקוצץ עובר אפילו בבוהק ואין כאן קו' גדולה על רש"י. ומכל מקום צ"ע מנלן מאי סברא הוא זו. ודע מ"ש התוס' שהבאנו לעיל דעמד בעיניו או כהה היינו ממראה למראה מד"מ אבל אם כהה למטה מד"מ הו"ל בוהק עיין בר"מ פ"א כאן וז"פ. ומבואר בבכורות דף מ"ה ע"ב דמנה מומין שבאדם מבואר במשנה בעלי נגעים טהורים ופרש"י כגון ספחת דאי נגעים טמאים לא איצטריך למימר דאפילו על הכניסה בעזרה חייב וע' לעיל בפ' אמור במצוה שדקדקנו מנ"ל לרש"י דלמא מיירי בנגעים גמורים רק כ"ז שלא נזקק לכהן הוא טהור ואשמועינן דהוי מום אבל עם דברי רש"י דכאן ניחא דקודם שנזקק לכהן שהוא טהור מזה מוכח דכל הנגעים אף בהק הוי נגע אם כן שם כוונת רש"י דנגעים טמאים היינו לאחר הטומאה א"צ למימר רק אשמועינן בנגעים טהורים היינו קודם שנזקק אם כן ה"ה ספחת ובהק כי אין חילוק כלל. והנה המנ"ל כתב דהר"מ לא הזכיר בהק והיינו דלא כתב רק נגע היינו ממראות נגעים דהו"ל להזכיר חידוש זה אלא דלא ס"ל נגעים טהורים שמבואר בשבת היינו לאחר הפיטור כגון דעמד בעיניו וכו' כמ"ש התוס' וראיתי בר"מ פ"ח מה' ביאת מקדש הט"ו שמנה המומים באדם כ' בעלי נגעים טהורים שנשתנה העור מחמת עצמו כמו הבהק וכו' ראינו דהר"מ פי' ג"כ נגעים טהורים היינו בהק דהיה יכול לפרש נגעים טהורים כ"ז שהם טהורים או שלא נזקק או פרחה בכולה ע"כ בלשון נגעים טהורים נשמע בוהק אם כן כאן נמי דמבואר בש"ס נגעים טהורים בהק בכלל ולמה לא מביא כאן בהק מ"ש מהתם. ע"כ נראה דגם הר"מ ס"ל כן ונכלל ג"כ כמו בנגעים קודם שנזקק או אחר הפיטור ה"ה נמי בהק אך זה אין סברא כלל דאם יהיה באדם איזה צרעת יהי' בכלל נגע דרק אותם המוזכרים בתורה כגון בהק אך דהתורה התירה וטיהרה נגע כזו או ספחת כמו שפרש"י אבל דברים שאין מוזכרים כלל ל"ש לאמר דהוי נגע כ"נ. ומ"ש הר"מ בהלכות או כגון צרבת המכוה צ"ע קצת דנראה דאיכא בהרת אם כן עומדת להסגיר ע' ותבין ובאתי רק לעורר. גם לא ידענו אם בבתים ובגדים שייך ג"כ נגעים טהורים ולפמ"ש אפשר דרק בוהק דמפורש בתורה ואיש וכו' טהור היינו דהתורה טיהרה אותו

אבל הוא בכלל נגע אבל דבר אחר עיין בר"מ פ"א ה' ו' הוי בכלל צמחים ולא איקרי נגע כלל וגם מה שפרש"י בבכורות כגון ספחת איני מבין דמבואר בשבועות דספחת טפילה וכו' אם כן היא בכלל ארבעה מראות וכעת איני מבין היטב ענין זה השי"ת יאיר עיני בתורתו הקדושה. וגם א"י אם נגע פחות משיעור אם הוא בכלל נגע או לאו. ולשון הר"מ כאן התולש או הקוצץ מבשרו וכו' לא נתבאר אם דוקא מבשרו אבל אם מבשר זולתו מאי ועיין במנ"ל שהוכיח דהקוצץ חייב בכ"ע אף מבשר חבירו ומביא דהר"מ בפי' המשנה כתב להדיא כן ע"ש. וע' עוד שחקר אם אחד קוצץ מחבירו דהקוצץ עובר אם גם הנקצץ עובר ודעתו שהוא כמו הלאווים דקרחה ושריטה ששניהם עוברים וא"כ אם שניהם מזידין שניהם לוקין (ובגוונא דהנקצץ מסייע קצת דהוי מעשה) אחד שוגג ואחד מזיד המזיד לוקה והשוגג פטור וע"ש שאין לו ראיה ברורה לזה הדין אם הנקצץ עובר ג"כ ע' בפלפולו הנעים. ומבואר בש"ס דשבת לעשות אבל אתה עושה בסיב שעל כתפו היינו דמותר אם אינו מתכוין לתלוש ומקשה הש"ס ל"ל קרא הא קי"ל דבר שאין מתכוין מותר בכל התורה ואמרינן דהתורה התירה כאן אפילו בפ"ר דאסור בכה"ת ורבינו הר"מ לא ביאר זה בהדיא דפ"ר מותר כאן ועמד בזה המנ"ל. והנה אם קוצץ של חבירו ואחד מתכוין ואחד א"מ בודאי המתכוין חייב ושא"מ פטור דמ"ל בכוונת חבירו וז"פ.

מי שיש לו בהרת בערלתו ימול ואפילו שלא בזמנה דעשה דוחה ל"ת בכ"מ כ"כ הר"מ כאן ובהלכות מילה וכ"כ הרהמ"ח כאן ועיין במנ"ל שהקשה הא בגמרא מבואר דקציצת בהרת הו"ל עשה ולא תעשה לעשות הוא עשה אך דגמרינן כאן דדוחה מבשר וע' שכ' דהר"מ פוסק דאינו בעשה רק בלאו ודוחה מטעם דחי' עשה ללאו. וקשה לי איך סתם הר"מ דימול אף שיש בהרת הן מטעם דחי' והן מטעם ריבוי הכתוב הא מבואר בשבת שם בא"מ אף בפ"ר שרי ואמרינן גבי מילה לקוץ הוא מתכוין ובקטן באומר אבי הבן ומקשינן אי איכא אחר ליעבד אחר דהא אפשר לקיים שניהם וכו' והנה לפי מאי דפסקינן דדשא"מ מותר כאן אף בפ"ר אם כן הו"ל למיכתב דלא יתכוין ולא יעשה איסור וגם בקטן ימול אחר כדי שלא יכוין אבי הבן. והנה ד"ז דאם אפשר לקיים שניהם לא דחי ובודאי לוקין אם כן למה ידחה הו"ל להר"מ לכתוב ובלבד שלא יתכוין ואם מתכוין לוקה ול"ש דחי' כלל ע' בגמ' ותבין וצריך עיון גדול ד"ז וכבר מבואר דד"ז דדשא"מ מותר אף בפ"ר הוא דין ברור. ועיין ברש"י מבואר דגבי מילה דצריך שליחות כוונת המשלח מחייב את השליח כגון שמל חבירו אף שהמוהל אין מתכוין מכל מקום אם הנימול מכוין כיון דהמוהל שליחותיה קעביד חייב השליח כאלו מתכוין וכן בקטן אם אבי הבן שם ומכוין אף דאחר מוהל הו"ל כאלו נתכוין ע"ש ומובא במנ"ל כאן ג"כ. ופשוט דספיקות א"י

למול ולחתוך הצרעת כי מספק לא דחינן ל"ת אך בן שמיני נימול ממנ"פ כמו שבת אם ב"ק שפיר אם לאו מחתך בשר בעלמא ה"נ. אך אפשר דאפילו נפל כ"ז שהוא חי מטמא בנגעים אם כן עובר בלאו זה ג"כ ואסור למולו ע' בנדה דף מ"ד מכל מקום ד"ז אם נפל חי מטמא בנגעים לא הבאתי בכור הבחינה ובאתי רק לעורר. ע' ברש"י בשבת דף קל"ג בשני דיבורים בכוונה ליטהר וכו' ואיני מבין דאף נגעים טהורים עוברים וגם אפילו נשאר טמא עוברים ואפשר אורחי' דמלתא נקט דמסתמא עיקר כוונה לטהרה וצל"ע. ע' במשנה פ"ז דנגעים אלו בהרות טהורות קודם שנולד ונולד כו' והיה יכול הר"מ לפרש גבי מומין ג"כ כן וכן רש"י שם וכאן בגמ' מבואר דאין חילוק בין המראות שהם טהורים מגזה"כ והם מד' מראות הנחשבים בפ"ז דנגעים ובין בוהק ע' לעיל. וירושלים וח"ל אין מטמאים בנגעי בתים אם מותר לקצוץ כיון דל"מ טומאה כלל או מידי דהוי אנגעים טהורים דעובר או יש לחלק דשם יכול לבוא לידי טומאה אף בוהק דאפשר דמתלבן יותר אבל כאן ל"מ לה טומאה ול"ש ככל אשר יורו אתכם הכהנים וכו' וכן מסתבר. והנה עכו"ם אינם מטמאים בנגעים ואפילו נתגיירו אותם הנגעים שהי' בהם קודם טהורים. אך אם נשתנו אח"כ (מ)מראה [מ]בתחלה ע' במשנה ובר"מ. ובגיותו ודאי אין איסור דמחוסר מעשה אך לאחר שנתגייר בודאי אסור דהוי נגעים טהורים ולא גרע מבוהק כנ"פ. ע' בר"נ פ' גה"נ שכ' דגבי שעטנז ג"כ אם א"מ אף על פי דהוא פ"ר שרי ע"ש גבי בת תיהא אם כן כלאים בציצית דעשה דוחה וכן גבי בגדי כהונה למה דחי הוי ליה לבאר שלא יתכוין בחמה וכו' ואפשר לקיים העשה בלא דחיית הל"ת ואין כאן מקומו ובעזה"י במקום אחר נברר זה ובד"ז יש ליישב הרבה קושיות של הש"א בהלכות ציצית ע"ש ואין כאן מקומו:

סעיף ב

ונוהג בכ"מ ובכ"ז אף שאין לנו כהנים ברורים אף שלא נזקק לכהן ונגעים טהורים עוברים כמ"ש אם כן האידנא נמי ונוהג בכל אישי ישראל כמ"ש ומכל מקום אם עכו"ם קיצץ נגע מישראל לפמ"ש לעיל דהנקצץ ג"כ חייב ה"נ חייב הישראל וגם חרש שוטה וקטן פטורים ככל הלאוים מכל מקום אם קוצצים מן הגדול הגדול חייב אי אמרינן דהנקצץ חייב ג"כ וז"פ:

מצוה תקפה

סעיף א

שנמנענו מלמשכן בידינו בע"ח וכו'. מבואר בר"מ פ"ג מהלכות מלוה ולוה ובטוש"ע חוה"מ סי' צ"ז וכ"ה. אסור למלוה או אפילו שליח ב"ד ליכנס לבית הלוה למשכנו על חוב ואם עבר ונכנס ומשכנו עובר בלאו דלא תבא וכו' ובשוק מותר להשליח ב"ד לחטוף המשכון מידו בזרוע אך המלוה בעצמו אסור לחטוף מידו ודעת הר"מ והרהמ"ח והטור והש"ע דאף בחוץ אם משכנו המלוה בע"כ עובר משום לאו זה אבל התוס' בסוגיא זו כתבו דניתוח בשוק אף המלוה עצמו אינו עובר רק איסור מדרבנן איכא שלא ימשכנו בזרוע והלאו הוא רק על הכניסה לבית הן המלוה או שליח ב"ד ובחוץ אינו עובר כלל. ואין חילוק בין הלאו הזה אלא בלוה אבל לערב מותר למשכנו בעצמו בזרוע אפילו ליכנס לביתו וכן שכר שכיר וכדומה שאינו מלוה מותר דההתורה הקפידה רק בהלואה כמבואר בגמ'. וע"ק דינו כלוה ואינו מוזכר בר"מ רק הבעה"ת כתב כן. ושכירות וכדומה אם זקפן במלוה הו"ל מלוה ואסור כנ"ל. והנה בעני מחויב להחזיר המשכון בעת שצריך כאשר יבואר במצות עשה לקמן אך בעשיר א"צ להחזיר ועיין בתמורה דמקשה לרבא דס"ל כל מלתא וכו' ל"מ והרי משכון וכו' ותנן מחזיר את הכר בלילה ומחרישה ביום וכו' אבל לא קודם וגם מהני לענין שמיטה ומתרץ דכתיב השב תשיב וכו' ע"ש אם כן במשכן לעשיר דלא קאי השב תשיב אם כן אפשר דצריך להחזיר מיד וגם ל"מ לענין שמיטה דכל וכו' ל"מ וכו' ועיין בקצה"ח שכתב כיון דריבתה התורה גבי עני ה"ה בעשיר נמי מהני ע"ש ואינו משמט וא"צ להחזיר כלל ע"ש ועיין בס' נתיבות המשפט דכ' דכל המבואר בסי' ס"ז דאינו משמט כגון הקפת חנות וכדומה והטעם דלא הוי הלואה ה"ה דאינו עובר בלאו זה דלא תבא כו' ומכל מקום מסיק דאינו כותב מעשה משום חומר האיסור. וע"ש עוד שכתב אם יש לו אצל חבירו עיסקא בעד חלק המלוה אסור לתפוס מלאו זה ובעד חלק הפקדון מותר לתפוס דלא הוי הלואה ואם תופס משכון גדול ששוה בעד הכל אף שיכול לתפוס כלי קטן בעד חלק הפקדון ותופס בכיון חפץ גדול שיהיה בידו גם נגד חלק המלוה מותר כיון דמכוין בדבר המותר אף שמכוין ג"כ לדבר איסור מכל מקום שפיר דמי ומביא ראיה לזה ע"ש ומכל מקום אני לך. ועיין באו"ת סי' צ' ס"ז דמביא דיעות דבעיסקא אף חלק המלוה אינו משמט לא כהמחבר ע"ש אם כן אפשר מותר לתפוס ג"כ כנגד המלוה כמ"ש בעל נתהמ"ש ואפשר לחלק ובאתי רק לעורר:

סעיף ב

ועובר ע"ז ומשכנו בביתו או בזרוע עבר על הלאו ואין לוקין דנל"ע השב וכו' אף בעשיר דאינו מחזיר מכל מקום אין לוקין כיון דמקצת הלאו נל"ע ועיין במנ"ל שהקשה ע"ז דאדרבא כיון דהלאו כולל יותר הו"ל ללקות אפילו אם מקיים העשה כמו בתמורה ועיין באו"ת שכ' דשם בתמורה העשה ממילא ע"כ לוקין אף במקום דניתק אבל כאן העשה בקום ועשה דמחזיר אין לוקין אפילו בצד שאינו מקיים כמ"ש התוס' בחולין דף פ"א ומובא בח"ז והדברים עתיקים. ולאו הזה נוהג בכל מיני משכנות אך העשה דחזרה אינו אלא בכלי שצריך כאשר יבואר לקמן בס"ד. וכ' הר"מ דאם לא קיים העשה כגון שנשרף המשכון לוקין והראב"ד השיג עליו דהו"ל לאו הניתן לתשלומין דחייב באחריות כמ"ש הר"מ בעצמו והו"ל כמו לאו דגזל ועיין בהה"מ שיישב דאין זה גזל דאין מחלוקתן בממון רק גזה"כ דלא יעשה דין בעצמו וגם הרהמ"ח הקשה איך לוקין ומשלמין והו"ל לפטור ע"י התשלומין ממלקות כמו חובל בחבירו יישב ג"כ הרב המגיד ע"ש ובדברי הרהמ"ח יש כאן קצת יתור לשון. ונ"ל מדברי הר"מ דהתחיל בהלכה ד' המלוה את חבירו וכו' ואפילו שליח ב"ד לא יכנס לביתו וכו' שנאמר בחוץ תעמוד וכו' ואח"ז כ' עבר הבע"ח ונכנס לבית הלוה או וכו' ואם לא קיים עשה וכו' לוקה וכו' ולא כ' עבר הבע"ח או השליח ב"ד דהלאו הזה אינו רק בבע"ח אבל שב"ד שנכנס לבית אינו עובר בלאו הזה רק עביד איסורא דכתיב בחוץ תעמוד והאיש דרשינן זה שב"ד אבל הלאו לא קאי רק על הבע"ח כמו דכתיב בקרא כי תשה וכו' לא תבא אל ביתו היינו הבע"ח וכן מבואר בלשון הגמ' דף קי"ג ע"א וכ"נ מדברי הרהמ"ח אם כן השליח ב"ד פטור ממלקות בכ"ע כנ"ב. וכבר כתבתי לעיל במצות רחים וכו' דנ"מ בין הר"מ לפמ"ש הרב המגיד בדעתו דאין לאו זה לאו שבממון והראב"ד ס"ל דהו"ל לאו שבממון כמו גזילה באם אין המשכון ש"פ דלהראב"ד אינו עובר כמו גזל וכן הלאוים שבממון דהל"מ דצריך שיהא ש"פ והוא מכלל השיעורין דקבלה כ"ה אבל להר"מ אינו לאו שבממון ואף בפחות מש"פ כי אין כאן איסור ממון כלל ע' לעיל באריכות ותלמד לכאן ואין צריך לכפול. וגם אם נאנס היותר מכדי חובו להראב"ד דהוא גזלן חייב אף ביותר ולהר"מ אינו חייב אלא בכדי חובו דלכך נטלו כמ"ש הרב המגיד ודלא כהש"ך בסי' ע"ב סק"ט בפיסקא מיהו נלע"ד כו' ועיין בקצה"ח בסי' ע"ב סק"ג וכאן שהשיג על הש"ך בזה וכבר כתבתי שם ג"כ דאפשר אפילו אם החוב אינו ש"פ מכל מקום עובר בלאו הזה. ונוהג בכל אישי ישראל אף אם משכן לחרש שוטה וקטן עובר וחרש שוטה וקטן לאו בני מצות נינהו. ואם משכן את חבירו ברשות ב"ד או אפילו שלא ברשות דמצוה עליו להחזיר המחרישה כו' והחזיר

ללוה ואח"ז אין הלוה רוצה ליתן לו עוד המשכון נראה בכה"ג רשאי לכנוס לביתו וליטול המשכון בזרוע כיון בפ"ר שלקח המשכון קני' דאפילו אם הוא בבית הלוה אין שביעית משמטת ואין נעשית מטלטלין אצל בניו דהו"ל כאלו הפקיד אצל הלוה ע' ברש"י דף קט"ו בסוגיא דחוזרין וממשכנין אם כן אם אין הלוה רוצה להחזיר הו"ל קצת גזלן ואין המלוה ממשכנו עתה בעד חוב רק שרוצה המשכון שלקח ומותר למשכנו בזרוע כ"נ ומכל מקום צ"ע להקל בא"ח ובאתי רק לעורר. ופשוט דאם חבל לחרש שוטה וקטן אינו יוצא במצות השבה אם מחזיר להם כי אינם ב"ד ורק משיב לב"ד והב"ד יעמדו להם אפוטרופוס לשמור להם וז"פ. ואני מסופק דקיימא לן דאם מת הלוה אינו מחזיר ליורשיו דהשב תשיב לו וכו' ולא ליורשיו אם כן אפשר לדעת הרשב"א בקידושין דסובר למאן דס"ל שד"א אף מטלטלי דיתמי משתעבדי מן התורה ע' בקצה"ח סי' ל"ט אם כן אפשר יכול למשכן בחוב אביהם אף בזרוע דכתיב אל ביתו ולא לבית היורשים כמו דדרשינן לו ולא ליורש ומביתו דרשינן ולא לערב אם כן אפשר גם יורש ממעטינן וכן לדעת הרא"ש דהאידנא מטלטלין כקרקע היורשים מדינא ע' בש"ע סי' ק"ז אפשר דאין איסור למשכנם בזרוע או אם שעבד לו בפי' מטלטלין במותו ומותר למשכנם בזרוע דביתו כתיב וצ"ע ולא הבאתיו בכור הבחינה גם דברי הרשב"א צק"ע דכאן אמרינן שלא יעשה מטלטלין אצל בניו ונראה דמה"ת הוא אך איני עומד כאן בדיני שד"א ובאתי רק לעורר:

מצוה תקפו

סעיף א

שהוזהרנו שלא למנוע המשכון מבעליו וכו' אלא שנשיב לו כלי יום ביום וכו'. מבואר ג"כ בר"מ פ"ג מה' מלוה ולוה ובש"ע חוה"מ סי' צ"ז. הממשכן את חבירו שלא בשעת הלואה הן ע"פ ב"ד בהיתר או בזרוע או שנתן לו הלוה מדעתו כל שהי' שלא בשעת הלואה מ"ע עליו שישיב את המשכון אם עני הוא ואף אם עשיר בקרקעות רק דמטלטלין הללו שמשכן אין לו עוד וצריך להם צריך להחזיר לו בעת שצריך הלוה כגון כסות יום ביום וכסות לילה בלילה וכן המחרישה ביום והכר בלילה ואם אינו מחזיר לו עובר בלאו הזה דלא תשכב וכו' חוץ העשה שמבואר אח"ז ועיין במנ"ל שהקשה מנלן דבכסות יום עובר בלאו הזה הא הלאו לא תשכב וכו' מיירי בכסות לילה כמבואר בגמ' ועי' בלחם משנה שדקדק בלשון הר"מ ג"כ ע"ש. והלאו הזה והעשה דהשב וכו' אינו ביורשים דלו ולא ליורש היינו אם משכן את אביהם. ואפשר אם משכן אותם כמ"ש לעיל ישנו במצוה זו ובלאו זה ועיין בטור שהביא דעת הרמ"ה אף דהלאו דלא תבא אל ביתו אינו בערב

מכל מקום מצות השבת העבוט בערב ג"כ. ופשוט לשיטתו ה"ה שכירות וכל שאינו דרך הלואה דל"ש הלאו כמ"ש לעיל מכל מקום מצות השבה איכא ועובר בלאו ועשה והב"י כ' שמדברי הר"מ נראה כדעת הרמ"ה היינו שרק בלאו דלא תבא וכו' כ' דיני ערב ושכירות ולא במצות השבה וגם לא הוציא כאן אלא יורש שאינו מחזיר נראה דבכל הנהו נוהג מצות השבה. ועיין בטור סוף הסי' שהביא דיעות דכל אלו שאינו דרך הלואה כגון ערב ושכירות אינו נוהג מצות השבה ג"כ ע"ש. ואם בשעה שמשכן אותו הי' עשיר ואח"כ העני ואין לו מאותן כלים וצריך להם ע' בתומים שכ' שחל עליו מצות השבה כיון דעתה צריך להם ונראה ג"כ להיפוך אם הי' עני בשעה שחבל והעשיר אח"כ א"צ להחזיר לו ע"ש. וגיזבר של הקדש או של עניים הממשכן בעבור הקדש או עניים א"צ להחזיר ואינו במצוה זו כן מבואר בגמרא דכתיב ולך תהי' צדקה פרט לגבוה שא"צ צדקה ומבואר בש"ס גבי הקדש וכן הר"מ מביא ד"ז בפ"ג מה' ערכין ולא הביא של עניים ובש"ע מבואר של עניים גם כן והוא מבעה"ת מטעם הנ"ל. וכבר כתבתי לעיל במצות כלי א"נ אם העשה והלאו קאי ג"כ על כלי א"נ ובגד אלמנה דיש דיעות בזה וא"צ לכפול. וכתב הרהמ"ח דאין לוקין על לאו זה לפי שאין בו מעשה. ולכאורה לפ"מ שפלפל במנ"ל בה' ב"מ כ"ה שתחילתו בא ע"י מעשה אף שהיה בהיתר ומכש"כ אם הי' באיסור לוקין אף שבשעת עבירת הלאו אב"מ והדברים עתיקים ועיין בספר משנ"ח מצוה א' שהאריך בזה ומובא בח"ז כ"פ אם כן כאן נמי אפילו במשכנו ברשות בהיתר ומכש"כ שלא ברשות דבא ע"י מעשה ויש לחלק אך הדברים ארוכים וצריך קונטרס מיוחד לברר זה ואין כאן מקומו ובאתי רק לעורר:

מצוה תקפז

סעיף א

שנצטוינו להשיב המשכון בעת שצריך וכו' וע"ז נאמר השב תשיב וכו'. נתבאר זה בהלאו הקדום ובמצות הקודמות אם לא החזיר עובר בעשה ג"כ ועיין בש"ע מביא רמ"א דהשבת העבוט אין כופין עליה דהו"ל מ"ע שמתן שכרה כתוב בצדה ואין ב"ד של מטה מוזהרים לכוף ואם רוצים לכוף הרשות בידם וע"ש בסמ"ע ובש"ך ובסימן ק"ז ועיין במנ"ל פ"ג מהלכות עבדים ה' י"ד שהקשה לסברת ר"י דבצדקה כופין אף דמ"ש כתוב בצידה כיון דאיכא לאו ג"כ לא תאמץ אם כן למה אין כופין בהשבת העבוט הא איכא לאו דלא תשכב וכו' וע"ש מה שתירץ ודבריו אינם מובנים היטב ע"ש. שוב ראיתי בקצה"ח כאן שהקשה גם כן זה ועיין בתומים ובקצה"ח שכתבו דמשכנו שלא ברשות

דחייב מלקות רק דנל"ע דההחזרה בודאי כופין אותו להחזיר ועיין בתומים דמחלק אי אמרינן קיימו ולא קיימו אי אמרינן בטלו ולא בטלו ומכל מקום אני לך. ונראה ברור דאם משכנו שלא ברשות דחייב מלקות אם לא החזיר דנל"ע אם מקיים העשה פ"א כגון שהחזיר תיכף ביום הראשון או בלילה הראשונה תיכף נפטר ממלקות ואם חזר אח"כ ונטלו דההחזיר לו הלוה ונשרף אצלו כבר נפטר ממלקות בפ"ר ולפמ"ש לעיל דבפעם שנית מותר ליטול שלא ברשות אם נטל ולא החזיר מכל מקום אינו חייב על פ"ר שנטל שלא ברשות כיון דקיים העשה פ"א כנ"ל ברור. והלאו והעשה הזה נוהגים בכל מקום ובכל זמן חוץ מחרש שוטה וקטן ונוהג בכל אישי ישראל:

מצוה תקפח

סעיף א

לתת שכר שכיר ביומו וכו'. מבואר בר"מ פי"א מה' שכירות ובטור ובש"ע חוה"מ סי' של"ט ודיני מצוה זו כתבתי במצוה ר"ל בפ' קדושים תדרשנו משם. ומ"ש הרהמ"ח מלבד מה שעבר על הלאו כמו שכתבנו בסדר זה הוא טעות המעתיק וצ"ל בסדר קדושים:

מצוה תקפט

סעיף א

שנמנענו מלקבל עדות הקרובים וכו'. מבואר בר"מ פי"ג מהלכו' עדות ובטשו"ע חוה"מ סי' ל"ג ובדבר זה אריכות גדול ואין דרכי לכתוב מה שמבואר באריכות בראשונים ובש"ע מכל מקום אכתוב קצת. גזרה התורה שלא יקבלו עדות הקרובים זע"ז ומבואר בר"מ כאן ובש"ע דגזירת מלך הוא ולא משום דחיישי' דמשקר דאפילו משה ואהרן פסולי' זה לזה והוא מהש"ס דב"ב וגם פסולים אפילו לחובה ומ"ש הרב המחבר בשרשי המצוה טעם לזה צ"ע הא חוקה היא אך כ"פ כת' קצת טעם אפילו בחוקים. וצל"ע לדבריהם דגזה"כ הוא בלא טעם הא מבואר בסנהדרין דף כ"ח ע"ב אמר רבה בר בר חנה מעיד אדם לאשתו ארוס' א"ר לא אמרן אלא לאפוקי וכו' היינו דקרוב לא הוי רק לעיולי הו"ל נוגע ודחה הש"ס דברי רבב"ח דאף לאפוקי נאמן דמאי דעתך וכו' אשתו ארוסה לא מטמא וכו' התם בשארו תלי רחמנא אכתי לאו שארו היא הכא משום אקרובי דעתא הוא והא איקרבא דעתא וכו' ואיני מבין דאדרבא גזה"כ ואין הטעם משום אקרובי כמ"ש אם כן ארוסה כיון דלא הוי קרוב למה לא יעיד דאי הטעם משום אקרובי דעתיה היו משה ואהרן כשרים לקרובים וכן פסקינן דארוסה אינו מעיד לה וצריך עיון גדול כיון דאינו

קרוב למה יפסל ולומר משום אקרובי דעתי' הוי קרוב הרי גזה"כ היא כמ"ש וצריך עיון גדול לענ"ד. וכ' הר"מ דאין פסול קורבה מד"ת רק קרובים ממשפחת האב והם האב עם הבן וכו' אבל שאר הקרובים מן האם או מדרך אישות כולם פסולים מדבריהם וזו הסברא ראשונה שהביא הרב המחבר והטעם דאינו מפורש בתורה רק לא יומתו אבות על בנים כו' ולשיטה זו מותר הבן להעיד אף על אמו מן התורה רק מדרבנן פסול בד"מ אבל לענין קדושין חיישינן לחומרא וגם להצלה בד"נ נאמנים כמ"ש בח"ז דפסולים מדרבנן נאמנין להצלה בד"נ ואפשר לומר אף לדעת הר"מ דמדרך אישות כשר מן התורה מכל מקום לאשתו פסול מן התורה ל"מ לשיטת הראב"ד והרא"ש במכות דאשתו כגופו דמיא ואינו בגדר עדות כלל בודאי הוא כעצמה ול"ש עדות כלל אלא אפילו אם נאמר דהוי קרוב מכל מקום כיון דילפי' בגמ' דבעל כאשה ואשה וכו' הו"ל פסול מן התורה ודברים אלו עתיקי' ע' בסי' ל"ג ול"ד כו' ועיין בר"מ פי"ב כאן. והנה בסנהדרין דף כ"ז ע"ב מבואר במשנה ואלו הם הקרובים אחיו וכו' ואחי אחיו וכו' אר"י זו משנת ר"ע אבל משנה ראשונה דודו ובן דודו וכל הראוי ליורשו ופרש"י דמשנת ר"ע סובר דאפילו קרובי האם פסולים ור"י למשנה ראשונה סובר דוקא קרובי האב דראוי' ליורשו וקרובי האם כגון אחי אמו כשר לו והוא פסול לאחי אמו שהרי ראוי ליורשו כדרבנן בב"ב אחי האם מנחילין ולא נוחלין ע"ש. והנה למ"ד בראוי ליורשו פסול רק מדרבנן דרק קרובי האב כתובים בתורה ובזה פליגי דמשנת ר"ע פוסלת כל קרובי האם מד"ס אף באינו ראוי ליורשו ומשנה ראשונה מכשרת אף מד"ס קרובי האם רק בראוי ליורשו פסול מד"ס רק קרובי האב פסולים מן התורה לד"ה והלכה כר"ע אם כן כולם פסולים אך חילוק יש בין קרובי האב דפסולים מד"ת ופסול לקדושין ולהצלה בד"נ ג"כ ושאר קרובי האם או מדרך אישות פסולים מדברי סופרים וצריכה גט בקדושין וכשרים להצלת נפשות ולשון הרהמ"ח דמביא סברת הר"מ וכו' וזאת הסברא הוא במשנה ראשונה השנוי' בפ' ז"ב שכולה הלכ' מקויימת לדעת קצת מפרשים אבל מהם יש גדולים שפסקו אף בכל קרובי אם פסולים מן התורה וכו' ולשונו איני מבין מ"ש לסברא ראשונה וזאת הסברא למשנה אחרונה וכו' לקצת מפרשים ובאמת כולם סוברים כמ"ר אך לדעת הר"מ מד"ס ולשאר פוסקים הוי ד"ת כמו שפרש"י ע' ותבין. והנה הרמ"א בחו"מ סי' ל"ג מביא דעת הר"מ דקרובי האם רק מד"ס ונ"מ לקידושין וקרובי אישות אינו מביא ועיין באו"ת דכ' דכש"כ הוא מקרובי האם ועיין בש"ך שהאריך דגם דעת הר"מ דפסולים מן התורה אך אין נמנה במנין תרי"ג והולך לשיטתו בעיקר השני בסמ"ק שלו. ועיין בתומים שיישב דאפשר דדעת הר"מ דאינו אלא מדרבנן וראוי להחמיר לענין קדושין ע"ש ועיין באה"ע

סי' מ"ב בח"מ ובב"ש שם. ומ"ש לעיל דעל אשתו מודה הר"מ דפסול מן התורה נראה נכון בס"ד ועיין בהה"מ ובלחם משנה פ"ד מה' אישות נראה ג"כ דאשתו ארוסה דפסולו הוי ג"כ מן התורה אף לדעת הר"מ דהו"ל כאשתו לענין עדות ועיין בנו"ב מהד"ת בחלק אהע"ז סי' ע"ו שהשיג על הש"ך וכ' דדעת הר"מ והראב"ד דקרובי האם או מדרך אישות הוא רק מדרבנן והוי קידושין דלא כש"ך. וראיתי שכתב שם דאפשר דלימוד זה דבעל כאשה ואשה כבעלה הוי רק אסמכתא מדרבנן אם כן אפשר לדעת הר"מ איש לאשתו רק מדרבנן פסול אבל לדעת הראב"ד דאשתו כגופו ואינו בגדר עדות כלל נרא' דפסול מן התורה ובאתי רק לעורר. ומכל מקום נ"ל דאף דילפי' דאשה כבעלה ובעל כאשתו והוא אסמכתא לדעת בעל נו"ב מכל מקום איש לאשתו א"צ לימוד דאשתו כגופו ופסול מן התורה אף לדעת הר"מ כנ"ל. והדינים שכ' הרהמ"ח מבואר בר"מ ובטור ובש"ע באריכות ואין להאריך במה שהאריכו הם והאחרונים ג"כ ע' בדבריהם ועיין בר"מ ובש"ע דגרים שנתגיירו אפילו תאומים כשרים להעיד זע"ז דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ועיין בכסף משנה ובב"י שנסתפק אם היה הורתן שלא בקדוש' ולידתן בקדושה שנתגיירה אמם בעודה מעוברת אם הם פסולים בתורת קרובי האם וע' ש"ך שכ' דודאי פסולים כיון דחייבים משום אשת אח זל"ז ועיין בתומים שכתב דלשיטת הר"מ דקרובי אם אינו רק מדרבנן אפשר דחז"ל לא גזרו בהם לפסול ע"ש. וכ' הרהמ"ח דנוהג בכ"מ ובכ"ז בד"מ בזכרים וכו' כבר כת' כ"פ דגם בנשים אם קיבלו עליהם הבע"ד לדון להם ד"ת עוברים בלאו הזה וז"פ. וכבר כתבתי בח"ז כ"פ אם ח"ע וחב"ח בא על ישראלית והוליד בן דהולד ישראל גמור אך אם מתייחס אחר אביו הוא ספק ע' בהשולח ובאהע"ז סי' מ"ד אם כן פסול מספק להעיד על אביו ועל קרוביו מאביו והוי ספק קידושין אם קדשו בפניו וגם להצלה בד"נ אין הורגין כי אפשר אינם קרובים וכשרים ואין הורגין מספק וכן אין מלקין מספק בין העידו לזכות או לחוב ואם ישראל בא על ח"ש וחב"ח והוליד בן דהולד חצי ישראל ומתייחס אחר אביו וחצי עבד ונשתחרר וכשר לעדות פסול לאביו ולקרוביו מן התורה דהחצי הוא בנו והוי קרוב וגם אל האם פסול מצד קרובי האם דמצד החצי הוא בנה ג"כ וה"ה לקרוביו מצד האם וז"פ. וממזר הוי כבנו לכל דבר הן לאב והן לאם כמבואר בפ' כיצד וכ"פ. ובן מן השפחה והנכרית אינו כבנו לשום דבר כידוע וא"צ להאריך בזה ושתוקי כשר לכ"ע חוץ מקרובי האם דאזלינן ב"ר ואסופי דא"י מי אמו ג"כ כשר לכל העולם אך בשתוקי דאמו אמרה מפלוני הוא דאינה נאמנת אך מבואר באה"ע סי' ד' דחיישי' לדבריה ואסורה בקרובי אותו פלו' אם כן אפשר לעדות ג"כ פסול לקרוביו של פלוני אך אם האב הי' מכחיש אותה לד"מ בודאי הבן כשר לו

דהודאת בע"ד וכו' ואף לזכותו מכל מקום אם הי' קודם העדות והוחזק כך הו"ל כהאי דאמרי' דאיסור עצמו בע"א מוחזק והדברים עתיקים. אך האב לבנו אפשר דאינו מעיד כיון דלענין קורבה נאסר ע"פ האם אם כן הו"ל קרוב לבן לעדות ג"כ והבן. וצריך אריכות לברר דינים אלו ובאתי רק לעורר. וכן אב שאמר על בנו שאינו ממנו או במקום בכור או אפילו שלא במקום בכור כפי שיטות הראשונים ע' באה"ע והדברים ארוכים אם כן אפשר ג"כ לעדות כשרים זל"ז כיון דהתורה האמינתו וצריך לעיין ובאתי רק לעורר:

מצוה תקצ

סעיף א

שנמנע הדיין מהעלים עין להטות דין גר או היתום כו'. מבואר בר"מ פ"ב מה' סנהדרין. והנה גר ויתום באו בלאו אחד והוי לאו שבכללות לדעת רבינו ובאמת חושב זה רק ללאו אחד במנין המצות מכל מקום כ' אם הי' גר יתום עובר בג' לאוין משום גר ומשום יתום כיון דאין עליו עונש בדיני אדם רק בד"ש בודאי עובר מצות המלך ב"ה יותר ועובר משום שניהם ואין להאריך בזה. וגר הוי אף אם לידתו בקדושה אם הורתו שלא בקדושה הוי גר כמו שנתבאר בה' גרים והנה כ' דעל גר עובר בלאו אחד ואם היה גר ויתום וכו' עובר וכו' והאיך משכחת לה גר בלא יתום דאפילו היתה לידתו בקדושה ויש לו אם מכל מקום אין לו [אב] כידוע ויתום הן מאב לחוד והן מאם לחוד כמבואר בר"מ בה' דיעות לענין לאו דאלמנה ויתום לא תענון אך מבואר שם דיתום נקרא עד שעושה צרכי עצמו כשאר הגדולים אם כן כאן נמי עד שעושה צרכי עצמו הוי בכלל גר יתום ואח"ז הו"ל גר לחוד ופשוט. והנשים ג"כ מוזהרים אם קבלו עליהם ונרמז בדברי הרהמ"ח:

מצוה תקצא

סעיף א

שנמנענו מלמשכן את האלמנו' כו'. בר"מ פ"ג מהלכות מלוה ובטוש"ע סי' צ"ז בחוה"מ וכבר כתבתי לעיל במצות רחים כו' ובמצות לא תביא כו' הרבה דברים שתלמד לכאן ע"ש. ולשון המשנה אלמנה בין שהיא עני' או עשירה אין ממשכנין שנאמר לא תחבול כו' והנה אף דמבואר בתורה לא תחבול בגד אלמנה קבלו חכמינו זכרונם לברכה דלאו דוקא בגד דשום דבר שבעולם אסור למשכנה ואפשר תלוי בפלוגתא דר"י ור"ש בברייתא דלר"י דאף עשירה דא"צ להחזיר אסרה תורה אם כן ה"ה שאר דברים ג"כ דמ"ש בגד או שאר דברים אך לר"ש דס"ל דוקא עניה מחמת חזרה אם כן אף בעניה אין אסור

אלא דברים שאיתא בחזרה והנה קי"ל הלכה כר"י בלא חזרה אם כן שום דבר אסור למשכנה ובגד הכתוב בתורה לאו דוקא ודיבר הכתוב בהוה. וראיתי בתומים שמביא דעת ריא"ז דדוקא בגדים אסור למשכנה ואינו נרא' כן דעת הפוסקים כמ"ש דכולם כתבו סתם דאסור למשכנה ולא כתבו בגדים והרב המחבר כתב בפי' וחבל בגדים או כלים או שום דבר כו' מבואר דל"ד בגד אלמנה. והנה בר"מ מבואר דאלמנה אין ממשכנין כו' עבר וחבל מחזיר בע"כ ובהרהמ"ח מבואר להדיא דכן דעתו אם עבר וחבל מחזיר כו' ובש"ע סי' צ"ז סעיף י"ד כתב המחבר אלמנה אין ממשכנין כו' ואם עבר וחבל בגד אלמנה כו' וא"י למה נקט דוקא בגד הול"ל ואם עבר וחבל כו' וצריך עיון גדול ועיין בהה"מ. ובתורה כתיב אלמנה ועי' בסמ"ע דכתב ה"ה גרושה והט"ז הוסיף ה"ה בתולה וע' ש"ך דחולק וכתב אלמנה דוקא ועי' בתומים שדחה דבריהם ג"כ וכת' ח"ו לשנות קוצו של יו"ד בתוה"ק וכיון דלא נכת' רק אלמנה הוא דוקא עי"ש. ופשוט דאלמנה מן האירוסין ג"כ בכלל דבתורה נקראת ג"כ אלמנה לענין כה"ג וז"פ. וספק אלמנה אסור למשכנה מספק ואפשר במקום שיש לה חזקת איסור חזקת א"א וחזקת חי באופן דהבא עלי' בחטאת קאי אם כן כיון דהו"ל ודאי א"א לענין עריות הו"ל א"א לענין זה ג"כ ומותר למשכנ'. והנה הלאו הזה בין בעצמו או אפילו ע"י ב"ד כמ"ש לעיל ודעת הר"מ דאפילו בשעת הלואה עוברים ע"ז ורבים חולקים והביאו הרהמ"ח גבי כלים א"נ לעיל וה"ה כאן והלאו ג"כ ל"ד במלוה ה"ה בערב או שכירו בכ"ע עוברים וגם החזר' אי תיכף או רק שעת צרכה האריך הסמ"ע בזה וגם דנל"ע או לתשלומין אם נשרף ע' הכל במצוה כלי א"נ לעיל ותלמד לכאן וא"צ לכפול. והנה הלאוים הללו הן באלמנה והן בכלי א"נ או נכנס לביתו כו' דלוקין ע"כ ביש עדים דאין לוקין ע"פ עצמו ואף דאין העדים יודעים אפשר דאין הלוה חייב לו כלל ולא נקרא חובל מכל מקום כיון שהוא אומר שחובל בעד חוב והעדים מתרים בו ומקבל עליו התראה לוקין כמו כל ח"ל ומצינו הרבה כיוצא בזה ועיין במנ"ל כאן ודבריו אינם מובנים לי כעת וצ"ע:

מצוה תקצב

סעיף א

שנצטוינו כשנשכח עומר בשדה להניחו שם כו':

מצוה תקצג

סעיף א

שנמנענו מלקחת עומר השכחה כו'. והדינים מבוארים בר"מ פ"ה מה' מ"ע ואכתוב בקיצור כדרכי בס"ד. עיין לעיל בפרשת קדושים כתבתי דיני פאה ולקט ותלמד לכאן הרבה כי בהרבה דברים שוין לשו"פ זל"ז ואינו נוהג אלא בא"י כמו תו"מ וכבר כתבתי שם דלדעת הר"מ האידנא ואף בזמן ב"ש אינו חייב תו"מ דלא הוי ביאת כולם כמ"ש בסוף פ"א מה' תרומות אם כן אינו חייב ג"כ האידנא בלשו"פ דמדמי לשו"פ לתו"מ וכתבתי שם דנראה דאף לדעת הר"מ בזה אינו דומה לתרומה דמחייב האידנא בלשו"פ מן התורה ע"ש. שוב ראיתי בס' פאת השלחן שכת' בדעת הר"מ דשוה לגמרי לתו"מ ופטורים האידנא מן התורה אף בא"י שהחזיקו בו בימי עזרא וכן נראה מדברי הרהמ"ח כאן ובפ' קדושים. וגם מבואר כלל גדול אמרו בפיאה כל שהוא אוכל ונשמר כו' ויש דיעות התוס' והרא"ש והרבה ראשונים דמה"ת אינו חייב רק דגן תירוש ויצהר ושאר דברים רק מדרבנן חוץ מדברים שפטורים לגמרי כו' גם בשכחה הדין כך לפי דעתם דאינו חייב רק בתבואה ובתירוש ויצהר דילפי' מדכתיב קציר וה"נ כתי' קציר ע' בר"ש. ויש סוברים דל"ד דגן תו"י דכל המינים חייבים חוץ מהמנוים במשנה ה"נ בשכחה דזה דעת הר"מ והרהמ"ח בפ' קדושים ע"ש עיין בר"מ פ"א וכתב וכן הקוטף כל שדהו פטו' משכחה כמו שפטו' מפיאה וזה מבואר להדיא בר"מ פ"ב הלכה ו' ונראה דגבי פיאה אם קטף דפטור אם קטף חצי זה פטור והשאר שקצר כדרכו חייב וכן בלקט מה שקטף פטור ומה שקצר כדרכו חייב וכאן בשכחה גם כן מה שקטף ושכחו אינו שכחה אבל אם קטף הרבה ואח"כ קצר ושכח הקציר אפילו כל הנקצר מכל מקום הו"ל שכחה דהוי קציר והוי שכחה והנה גבי פיאה הדין דלא נתחייב רק אם קצר קצת ושבולת אחת קודם הקציר אין חיוב ומשקצר אין שיור ע' במס' פיאה פ"ג. והנה בשכחה דרך משל אם הי' לו שבולת אחת וקצרה ואח"כ שכח אפשר דהוי שכחה בשלמא גבי פיאה שייך שפיר דהתורה גזרה דאינו חייב קודם הקציר ואם מתחיל לקצור לא יגמור הקציר אם כן בשבולת אחת ל"ש זה אבל כאן דהתורה גזרה דאם קוצר ושכח הוי שכחה אם כן אפילו שבולת אחת כיון דקצרה ושכחה הוי שכחה וקרינן בי' כי תקצור כו' אך באמת קי"ל דגר שנתגייר אחר הקצירה ושכח עומר אינו שכחה ע' בפ"ב ובפיאה פ"ד הטעם דלא נתחייב בשכחת קמה דהי' עכו"ם אינו מתחייב בשכחת עומר ג"כ אם כן בשבולת אחת בודאי אם שכח במחובר אינו שכחה כיון דלא קצר כלל וקרא כתי' כי תקצור כו' אם כן אף דקצר ואח"כ שכח אינו שכחה כיון דלא הוי בשכחת קמה וכן גבי קוטף כל

השדה והשבולת האחרון קצר ושכחה אינו שכחה דקודם לא הוי חייב כלל דלא הי' קציר ואם היה שוכח השבולת במחובר ל"ה שכחה דכי תקצור כתיב גם בקצרה ושכחה בתלוש ג"כ לא הוי שכחה ופשוט דיותר משבולת אחת וקצר יש לו שכחה אפילו שכח כל הקציר ולא שייך לומר דאין לו שכחת קמה דאם הי' שוכח כל הקמה לא הי' שכחה ז"א דבכל השדה נוכל לומר ג"כ ובאמת דכ"א יש לו שכחת קמה אם הי' קוצר אחד ושוכח אחד אפילו במחובר אך בשבולת אחת לא שייך זה וא"צ להאריך דזה פשוט. ומבואר בש"ס דחולין דף קל"ה ע"ב פאה אע"ג דכתיב שדך דידך אין דשותפות לא כתב רחמנא ובקוצרכם את קציר ארצכם אלא שדך ל"ל למעוטי שותפות עכו"ם וכתב הר"מ כאן פ"ב קרקע שותפי' חייבים בפאה שנאמר קציר ארצכם כו' והשמיט דין זה דשותפות עכו"ם פטור משדך ומדבריו נראה דבכל שותפות חייב אפילו של עכו"ם וצ"ע. והנה בשכחה כאן כתיב כי תקצור קצירך בשדה ושכחת כו' אם כן קצירך ובשדך אפשר למעוטי שותפות ישראל ג"כ דלא כתיב ובקוצרכם כו' ואינו מבואר בר"מ ד"ז גבי שכחה ואין לדקדק מדכתב דחייב בפאה פאה דוקא ולא שאר מ"ע דכ"פ כתב הר"מ פאה ושאר מתנות ג"כ בכלל כמ"ש בתחלת פ"ב כל אוכל הנשמר כו' חייב בפאה וזה בשאר מתנות ג"כ ועוד יבואר בס"ד ע"כ ד"ז דשותפות צ"ע גבי שכחה וכן גבי לקט דכתיב ולקט קצירך בלשון יחיד אפשר דוקא דידי' ולא דשותפות וצ"ע. ועיין לעיל בפרשת קדושים שעמדתי על הר"מ שהשמיט דין שותפות עכו"ם גבי פאה שוב ראיתי בס' פאת השלחן בהלכו' פאה סי' ה' שעמד בזה על הר"מ וכתב שדעת הר"מ דאפילו שותפות עכו"ם חייב ומביא שיטות דשותפות עכו"ם פוטר ובד"ז דשכחה האיך הדין לא ראיתי שם שיתעורר בזה וגם בלקט צ"ע כמ"ש. ומבואר בר"מ שדה שקצרו עכו"ם או לסטים או קרסמוה נמלים פטור מפאה והוא ממשנה פ"ב דפאה ג"כ לענין פאה מתני' ובשכחה אינו מבואר ונראה דגבי שכחה ולקט נמי דמבואר הטעם עיין בר"ש וברע"ב דכתיב ובקוצרכם עד שתהא אתם הקוצרים וכאן גם כן כתיב כי תקצור וכן בלקט כתיב קצירך כו' יותר משמעות שיהי' אתם הקוצרים אך הר"מ כתב לשון ופטורה מפאה צ"ל ל"ד כמו לעיל גבי כל שהוא אוכל כו' דגבי לקט ושכחה ג"כ הדין כן וצריך לעיין בפ"ב בר"מ דכ"פ כתב פטורה מפאה ובאיזה מקומות גבי קטף פרט להדי' פטור מלקט שכחה ופאה וצ"ע קצת. שוב ראיתי כאן בספרי מבואר להדי' כן על פסוק זה דכי תקצור פרט לקצרו עכו"ם או ליסטים או קרסמוה נמלים פטור כו' מבואר להדיא כמ"ש. ומבואר בר"מ כאן בפ"ה עפו עמרין ברוח חזקה לתוך שדה חבירו ושכח שם עומר אינו שכחה שנא' בשדך כו' והוא מהש"ס דסוטה ולפי זה הקונה תבואה מחבירו אפילו במחובר שיקצור ומכש"כ בתלוש שאין לו

בגוף הקרקע רק התבואה שלו אם כן אין כאן דין שכחה כי לא הוי בשדך אף שהשדה שכור לו לצורך התבואה מכל מקום אף דשכירות ליומא ממכר הוא לא הוי שלו כמו אתרוג השאול או השכור א"י דלא הוי שלו ה"נ וממשנה פ"ה דפאה אין ראי' לדין זה ע"ש במשנה וצ"ע. ויש פלוגתא במשנה אם יש שכחה בטמון וסברי רבנן דיש שכחה בטמון וכ"פ הר"מ פ"ה כאן דיש שכחה בטמון. ויש איבעי' בסוטה דצף הן על אינו מינו כגון ששכח על אבן או אפילו על עומר דהוי מינו אי הוי שכחה או לא ולא איפשטא והר"מ השמיט איבעי' זו מבואר דסובר דהוי שכחה דהו"ל לפרש. וצ"ע הא הוא איבעיא ועיין בס' פאת השלחן שמביא בשם הפר"ח דעמד בזה על הר"מ וע"ש שמביא דיעות בזה דיש סוברים דהוי שכחה ויש סוברים דלא הוי שכחה וי"א דהוי ספק כיון דלא נפשטא האיבעי' ע"ש שמפלפל בזה. והנה לפמ"ש לעיל דשכח כל הקמה אינו שכחה דצריך על כל פנים לקצור קצת אם כן אם יש הפסק בין השדות הו"ל הפסק לענין דנחשב שדה אחר וצריכים אתחלתא דקצירה. ונראה דכל אלו דמפסיקין לפאה עי' בר"מ פ"ג מבואר שם באריכות ה"נ אך לא ראיתי בר"מ זה וצ"ע. והנה בשדה של חרש שוטה וקטן אף על פי ששכחו לאו שכחה היא כי אינם בני מצות ואם בשעת קצירה הי' קטן ואח"ז בשעת עימור הי' גדול אפשר כיון דליתא בשכחת קמה ליתי' בשכחת עומרין כמו גבי גר שנתגייר ואפשר לחלק דהתם פטור הוא אבל גבי קטן דבאמת בר מצות הוא רק שאינו ב"ד וכבר כתבתי כ"פ בזה בשם הפרמ"ג באו"ח וצ"ע. והנה הדינים פרטיים בשכחה איזה הוי שכחה עיין בר"מ ולהאריך בפרטי המצוה צריך חיבור מיוחד כמ"ש כ"פ. ומל' הרהמ"ח אף ששכחוהו בעה"ב ופועלים ויש שם אחרים שלא שכחוהו אינו שכחה כ"כ הר"מ דאם בשעת ששכחוהו עוברי' אחרים ורואים אותו אינו שכחה עי' בכ"מ ועיין בס' פאת השלחן שכתב די"א דבכה"ג ששכחוהו פועלים ובעל הבית אף דאחרים רואין הוי שכחה עיין מה שפלפל בזה. ופשוט דאפילו פועלים עכו"ם אם לא שכחוהו אינו שכחה ואם עבר ולקח עומר השכחה אינו לוקה כי הוי לאו הנל"ע ואם נאבד או נשרף לוקין ולא הוי לאו הניתן לתשלומין כי מתנות עניים אינם ניתן לתשלומין ועיין מ"ש במצות פאה בפרשת קדושים ותלמד לכאן ובעזרת השי"ת במצוה זו עוד חזון למועד ועי' בר"מ פ"א כאן:

מצוה תקצד

סעיף א

שנצטוו הב"ד שבישראל להלקות העוברים כו'. מבואר בר"מ פט"ז וי"ז מהל' סנהדרין ותשלום דיני מלקות כ' הרהמ"ח במצוה שאח"ז ואכתוב בקיצור כדרכי בס"ד. מ"ע על הב"ד להלקות כל המחויב מלקות ומלקות א"צ ב"ד של כ"ג רק בב"ד של שלשה סגי וצריכים שיהיו סמוכים ונוהג אף בח"ל אם יש ב"ד סמוכים עיין בר"מ. ומ"ש הרב המחבר דנוהג בא"י שיש שם ב"ד סמוכים ולאו דוקא דב"ד סמוכים אף בח"ל דנין וכבר הגהתי כ"פ בדברי הרהמ"ח בזה. ונ"ל מדברי הר"מ והרהמ"ח דמכות בג' סמוכים לאו דוקא דקבלת העדות וגמר דין צריך להיות בסמוכים אלא אפילו נגמר דינו בסמוכים מכל מקום המלקות עצמם שלוקין אותו צריך להיות בפני הסמוכין דמבואר בגמ' ובר"מ דהגדול קורא והשני מונה והג' אומר לחזן הכה וכו' אותן הג' צריכין להיות סמוכים וכ"נ מהכתוב והפילו השופט וכו' ושופט שבתורה הוא סמוך כנ"פ. וסדר המלקות דצריך שיהי' על בשרו ולא על כסותו והרצועה וכו' מבואר במשנה ובר"מ. ומה שקורא הר"מ והרהמ"ח אינם מביאים רק מקרא זה אם לא תשמור וגו' ובמשנה מבואר אם לא גמר חוזר לתחלת המקרא ושמרתם וגו' וחותם והוא רחום וגו' והר"מ אינו מביא זה ובתוי"ט עמד בזה וכ' דהר"מ לא היה גורס כן וכ"ה במשנה שבירושלמי רק פסוק זה ועיין באו"ח סי' תר"ו גבי עהיוה"כ שקורא רק הפסוק והוא רחום וכו' דאינו מלקות כלל כידוע קורין פסוק של רחמים. ומבואר בר"מ דאין מלקין שנים כאחד דכתיב לפניו שיהא השופט עיניו בו ולא בדבר אחר מכאן שאין מכין שנים ביחד ועי' בספרי דיליף מדכתיב יכנו ולא לאחר. וצ"ע דשני מדרשת הספרי. ולכאורה בלאו הכי אין מכין שניהם כאחד דאין עושין מצות חבילות חבילות ע' בסוטה דף ח' גבי אין משקין שתי סוטות ועיין במג"א בסוף ה' ס"ת אך כבר כתבו התוס' שם דזה דאין עושין הוי רק מדרבנן ע"ש וכאן הוא איסור תורה מלימוד זה. ומבואר בתורה דמלקות ארבעים אך רבנן ס"ל דאין לוקין אלא ל"ט דכתיב במספר ארבעים וכו' והוא לימוד גמור אם כן מן התורה אין לוקין רק מלקות ל"ט אך הר"מ כתב לפיכך אמרו חכמים מכין אותו ל"ט וכו' והיא לגדר לאו דלא יוסיף שלא יוכל לבא לידי הוספה דאפילו אם יוסיף לו אחת יכהו הארבעים הראוים ועיין בכסף משנה דלהר"מ הלימוד במספר ארבעים הוא אסמכתא והרהמ"ח במצוה שאח"ז הבין ג"כ בדברי הר"מ שאינו רק מדרבנן ותמה עליו דהוא נגד הגמרא ולדברי הכסף משנה ל"ק דסובר הר"מ דדרשה זו רק אסמכתא. אך צ"ע האיך יכולין חכמינו זכרונם לברכה לעקור דבר המפורש בתורה לגמרי משום סייג דעוקרין לגמרי דבשום פעם לא ילקו

מ"ם ע' בט"ז ביו"ד סי' קי"ז ובאו"ח סי' תקפ"ח לענין תקיעת שופר והדברים עתיקים. ועוד קשה לי כיון דהוא רק מדרבנן אם כן איך כתב הר"מ לקמן אין אומדין אלא במכות הראוים להשתלש אמדוהו לעשרים אין לוקין אלא י"ח ולמה בשלמא עשרים אין לוקין דלמא יוסיף על האימוד והוי כמוסיף על מ"ם אבל למה לא ילקה וכו' דמנין דבר זה דצריך להשתלש דאדרבא מן התורה א"צ להשתלש כלל רק חכמים פחתו אחד משום לא יוסיף ה"נ ה"ל ללקות י"ט והכ' פוחתין משום לא יוסיף ודין דצריך להשתלש א"צ כלל מן התורה ומנין דהחכמים פחתו אחד משום שילוש הם פחתו אחד משום גדר לא יוסיף וזה קושיא גדולה. ע"כ נרא' כדברי הכסף משנה דגם הר"מ ס"ל דהוא מן התורה רק אינו מפורש קורא הר"מ ד"ס אף שכ' לשון אמרו חכמים ולא כ' מד"ס אינו דקדוק כ"כ דהיא היא ועיין בנו"ב גבי קרובי אישות דדקדק כה"ג והבאנו לעיל אפשר דשם כ' ומדבריהם וכו' אבל אמרו חכמים הוא כלשון מד"ס כנ"ב. ומכל מקום ק' דהר"מ כ' טעם זה שלא יוסיף וכ' הכסף משנה דחז"ל קבלו ממרע"ה דרשה זו וטעם זה. אם כן מנ"ל שצריכים להיות ראוים להשתלש כיון דגבי' ל"ש טעם זה ה"ל ללקות י"ט דשייך ט"ז וצע"ק. שוב ראיתי ברש"י דסנהדרין דף י' שכ' הא דבעינן שיוכל להשתלש נפקא לן מקרא כדי רשעתו שמכין שני שלישים מלאחריו ושליש מלפניו כמבו' במכות אם כן ראוי להשתלש נפקא לן מקרא זה ואינו תלוי זב"ז. מכל מקום מה שהקשתי לעיל על דברי הר"מ ניחא דאי אמרת מן התורה מ"ם אם כן מן התורה א"צ להשתלש וע"כ פסוק זה אסמכתא ואפשר דסובר דמ"ם מן התורה וחכמים בצרי חדא וגם דין זה דראוי להשתלש ג"כ מד"ס מאסמכתא מכל מקום נר' דהעיקר כדברי הכסף משנה דהוא מן התורה אף להר"מ ונר' דגם מכות הראוים להשתלש ג"כ מן התורה מקרא זה דכדי וכו' וכ"נ שם בסנהדרין ואין להאריך. והנה ד"ז דמלקות ל"ט הוא בכל אדם הבריא ויכול לקבל הרבה מלקות מכל מקום אין מלקין רק השיעור הנ"ל אבל אם אינו יכול לקבל מלקין כפי שיכול לקבל ואומדין המחויב מלקות כמה יכול לקבל אם אינו יכול לקבל רק ג' או ו' וכדומה אין לוקין רק כפי האומד ואם הוסיף אפילו מכה אחת מן האומד עובר ג"כ בלאו דלא יוסיף כמ"ש הרהמ"ח במצוה שאח"ז בשם הספרי וכן אומדין במכות הראויות להשתלש כגון שאמדוהו לשני מלקות אינו לוקה כלל ואם אמדוהו ליותר מג' אין לוקין אלא ג'. וכן אם אמדוהו לששה לוקין ששה ולחמשה אין לוקין רק ג' הכלל דצריך להשתלש. ולפמ"ש בשם הר"מ דהוי מן התורה ל"ט ומטעם זה משום גדר לאו דלא יוסיף אם כן ה"ה בכל אומד צריכים לפחות אחד מן האומד משום גדר דלא יוסיף דמ"ל מ"ם או פחות כפי האומד דאם הוסיף עוברים על לאו וצריך לפחות א' כדי שלא

יבא להלאו אם כן כללא הוא דרך משל אם אמדוהו ד' פוחתין אחד ולוקין ג' וכן אם אמדוהו ה' לוקין ג' דאחד צריך לפחות ולא נשתייר רק ד' ואינם ראוים להשתלש לוקין ג' וכן אם אמדוהו לוא"ו דצריכים לפחות א' ולא נשתייר רק ה' ואין ראוין להשתלש לוקין רק ג' אם כן כללא הוא דאם א' יותר מהמשולש פוחתין רק הא' ואם אמדוהו שנים יותר מהמשולש פוחתין שנים ואם הם משולשים פוחתין משולש אחד כי א' צריך לפחות משום ל"י וממילא צריך לפחות עוד ב' כי אינם ראוים להשתלש ואם אין האומד רק לשליש א' כגון לג' אין לוקין כלל כי אחד צריכים לפחות ולא נשתיירו מכות הראויות להשתלש ומ"ש הר"מ לקמן אמדוהו לי"ב או י"ח צ"ל הפשט דיכול ללקות י"ב היינו דאמדוהו א' יתר כגון י"ג ולי"ח היינו י"ט אם כן צריך עיון גדול איך לא ביאר הר"מ ד"ז בפירוש דבאומד צריך לפחות א' או ב' או ג' ובאמוד לג' אין לוקין כלל דדינים אלו הי' צריך לבאר. אך נר' אף דהר"מ יהיב טעם משום ל"י הוא רק קצת טעם אבל הכל מן התורה הן ל"ט והן שראוים להשתלש ובאומד א"צ לפחות א' כ"נ ובאתי רק לעורר.

והנה כל חייבי מלקות אומדין אותם כמה יכולים לקבל ואם אמדוהו ולא לקה תיכף א"צ אומד אחר כ"ז שאין אנו רואים בו שינוי הן שנחלש או שהבריא אך אם נשתנה בודאי צריך אומד אחר ע' בגמ' ונר' דאם לוקין אותו ביום אחר צריך אומד חדש. ואם אמדוהו לקבל י"ח ולקה ואח"ז רואין אנחנו שיכול לקבל כל הל"ט נפטר בהי"ח שלקה. ואם אמדוהו לקבל ל"ט ובתוך המלקות רואין אותו שנחלש ואין יכול לקבל יותר נפטר ג"כ במה שלקה ואין אומרים יתרפא ואחר כן ילקה עוד כי נפטר במה שלקה ובזה אין חולק כי הוא משנה מפורשת. ואם אמדוהו ונשתנה האומד ולא לקה בנתים שיטת רש"י כ"ה אם אמדוהו היום ובו ביום חזרו והאמידוהו ונשתנה איגלאי מלתא שהאומד הראשון הי' בטעות כיון דאין רואין בו שינוי בשעה מועטת אין דרך להשתנו' חזינן דאומד הראשון הי' בטעות הלכך באמדוהו לל"ט ובו ביום קודם שלקה אמדוהו לי"ח אינו נפטר דהו"ל כאלו עתה מעיינו בדינו ויאמרו א"י ממתינין ליה עד שיבריא ויהיו אומדין אותו אומד הראוי כך פרש"י. ולכאורה צ"ע אם מעייני' עתה בדינו ואמרו שא"י לקבל רק כך וכך אמאי ממתינין הא כל ח"מ לוקין כפי האומד אף בפחות מל"ט ואין ממתינין כלל כמבואר במשנה אמדוהו לי"ח ולקה וכו' חזינן דאין ממתינין ולוקין מה שיכול לקבל וצ"ל כיון דסותר את הראשון אם כן חיישי' דלמא אומד הראשון אמת ואסור ללקות בפחות וכאומד הראשון א"י להלקות כי פ"נ מחמת אומד הראשון ע"כ אין לוקין עתה כלל וממתינין עד אומד הראוי. ואם אמדוהו לי"ח ובו ביום חזרו ואמדוהו לל"ט אגלאי מלתא דהראשון הי' בטעות מוסיפין ולוקין ל"ט. ולכאורה כמו דאם אומד האחרון

הי' להקל דפירש"י דממתינין ה"נ דאם אומד אחרון להחמיר הו"ל להמתין מחמת אומד הראשון וצ"ל דבאומד האחרון להקל ועל קולא מפני חומר פ"נ אין האומד ברור כ"כ כי מפני חומר פ"נ אין מדקדקין כ"כ אם כן אומד הראשון לא נתגלה אם הוא טעות גמור ע"כ ממתינין מחמת אומד הראשון כנ"ל אבל באמדוהו להחמיר בודאי דקדקו ביותר כי הם מחמירים בפ"נ ע"כ אומד זה עיקר כנ"ל. ואם אמדוהו היום ולא לקה עד יום אחר ואמדוהו ביום אחר אם בתחלה אמדוהו לל"ט ואח"כ אמדוהו לפחות הולכין אחר האומד האחרון והסברא נותנת כן כיון דאומד האחרון אינו סותר להראשון רק באמת נכחש אם כן הו"ל כאלו אומדין איש בפ"ר וכמה שיכול לקבל לוקין ונפטר. וכן אם א"י לקבל כלום נפטר כמו בכ"מ וא"צ אומד עוד הפעם וכן אם אמדוהו לפחות ואח"ז הבריא ויכול לקבל ארבעים מכל מקום נפטר באומד ראשון דאומד היה טוב והולכין אחר אומד פ"א ועיין ברש"י שכ' כיון שנתבזה וכן מ"ש וא"י לקבל כלום איני מבין דברים הללו וא"ר להאריך אך זה שכתבתי הוא שיטת רש"י מהגמ' כדי ליישב המשנה והברייתא ומתרץ ע"ש כן והשיטה כ"ה לפי פרש"י כמ"ש. ולשון הר"מ כאן בפי"ז ה"ב אמדוהו לקבל ארבעים ומשהתחיל ללקות ראוהו חלש ואמרו א"י לקבל יותר ממה שלקה אלו הט' או הי"ב שלקה ה"ז פטור. אמדוהו י"ב ואחר שלקה ראוהו חזק ויכול לקבל יותר פטור ואין מלקין אותו יותר על האומד כלשון משנתינו בלקה דוקא ואי לא לקה אינו נפטר נראה כסברת רש"י וע"כ ליומא דהר"מ סותם הדברים ואח"ז בה"ג כ' אמדוהו היום שילקה י"ב ולא הלקוהו עד למחר ולמחר יכול לקבל י"ח אינו לוקה אלא י"ב והיינו כאומד הראשון אף שלא לקה והיינו כמו שמוקמינן הברייתא למחר או ליומא אוחרי כמו שפירש"י פטור אף שהאומד האחרון הי' על יותר דהא אזלי' בתר הראשון להקל והיא שיטת רש"י. אך הדין הראשון שבברייתא באמדוהו לי"ח וחזרו ואמדו שא"י לקבל כ"כ פטור דמוקמינן ג"כ למחר ופטור לגמרי לא הביא הר"מ ונראה דאינו פטור רק ממתינין ובאמת מבואר בברייתא דפטור בכ"ע והשמיט הר"מ ד"ז. עוד כ' אם אמדוהו שילקה למחר י"ב ולא נלקה עד יום השלישי ובשלישי יכול לקבל י"ח לוקין י"ח שהרי בשעת האומד לא אמדוהו ללקות אלא לאח"ז ואין מבואר מנין יצא להר"מ ד"ז. ונראה כיון דמבואר לפי הגמרא דביום א' אין דרך להשתנות אבל יום אחד יכול להשתנות אם כן אומד הראשון שאמדוהו על מחר אינו אומד כלל והרי זה אומד חדש ולוקין אם יכול לקבל וה"ה איפכא אם אמדוהו להרבה על מחר וא"י לקבל הו"ל ג"כ כאומד חדש ונפטר באומד החדש. אך קשה למה כ' הר"מ ולא נלקה עד יום הג' אפילו ביום הב' הולכין אחר האומד החדש כיון דהאומד הראשון הי' על יום אחר. והנה הכסף משנה

והלחם משנה כתבו דהר"מ פירש כן דברי ר"ש כאן וכו' ועפ"ז כ' הדינים הללו ודבריהם צ"ע ואני לומד עתה בטרדה בלא עיון ובעזה"י עוד חזון למועד. ומי שנתחייב הרבה מלקיות בין מהרבה לאוים בזאח"ז או שנתחייב בפ"א הרבה מלקיות כגון יש חורש תלם א' וכו' אומדין אותו אם האמידו אותו עד כדי מלקות אחד כגון ל"ט או פחות ואפילו מ"א דאין השנים הנוספים על מלקות הראשון ראוים ללקות בשביל מלקות שני דאינן ראוים להשתלש לוקין מלקות א' ומתרפא וחוזרין ולוקין אבל אם אמדוהו תחלה למ"ב מלקיות דראוים הג' מלקיות הנוספים ללקות בפ"ע דאם אומדין חייב מלקות לג' לוקה ומפטר אם כן לוקין המ"ב ומפטר מהשני מלקיות כי הנוספים ראוים לצאת בהם ידי מלקות וכן דרך משל בג' מלקיות אם אמדוהו שני פעמים ל"ט ועוד משולש לוקין ונפטר מג' מלקיות ואם שנים נוספים כיון דא"י ללקות שנים משום מלקות לוקה ומתרפא ולוקין משום לאו הג' וכן על דרך זה במלקיות הרבה. ואם נתקלקל בין ברעי ובין במים דעת הר"מ דאם נתקלקל דוקא אחר שהתחיל להכותו פטור מן המלקות דכתיב ונקלה וכו' כיון שנקלה וכו' וכ"כ הרהמ"ח אבל אם נקלה קודם מלקין אותו אבל שיטת רש"י דתיכף בהגבהה ראשונה ולא נלקה עדיין אם נתקלקל פטור ועיין במנ"ל שכ' לשיטה זו דוקא אחר הגבהה אבל קודם הגבהה ומכש"כ קודם כפיתה אם נתקלקל אינו נפטר ועיין ברש"י דפי' בברייתא דאם אמדוהו דלאחר שילקה יתקלקל אין לוקין אותו דאסור שיבא לידי קילקול ועיין במנ"ל שפלפל לדעת רש"י אם אמדוהו שיתקלקל בהגבהה ראשונה מה דינו והר"מ אינו מביא זה דיש לו פירוש אחר בגמ' ע' במנ"ל באריכות. ואם אמדוהו לשני מלקות כמ"ש לעיל ונקלה תיכף אחר הכאה קצת פטור לגמרי כך פי' הר"מ בגמ' ונראה דרש"י מודה לזה אף שפירש פירוש אחר בגמ' מכל מקום ד"ז יוכל להיות אמת אף לדעת רש"י. ואם נפסקה הרצועה לאחר שנלקה נפטר ובזה לכ"ע דוקא אחר הכאה ראשונה על כל פנים אבל קודם הכאה נפסקה לוקין אותו ואם אמדוהו לשני מלקות ונפסקה אחר שלקה אי מיפטר לגמרי אי לאו אינו מבואר ברש"י ובר"מ מבואר דאינו נפטר רק אותו המלקות והיינו אם התחילו ללקות ונפסקה הרצועה נפטר מאותו מלקות הראשונה ולוקין האומד הב'. ופשוט דאין הכאה ראשונה נחשב להצטרף עם הכאה שניה כגון שאמדוהו למ"ה ונלקה ג' ונפסקה הרצועה לוקין עוד ששה שהי' חייב על השניה ולא אמרי' דהג' ראשונים יעלו לחשבון ולא ילקה רק ג' כי מאותו מלקות נפטר בנפסקה הרצועה ומלקות השניה חייב לגמרי דהו"ל כאלו נפסקה קודם הכאה דאינו נפטר כלל כנ"פ. ואם כפתוהו על העמוד וכרת החבלים וברח פטור ואין מחזירין אותו כ"כ הר"מ מהש"ס ואינו מבואר בר"מ היאך הדין אם אמדוהו לשני מלקיות וברח

בראשון אם נפטר גם מהשניה או דוקא אותו המלקות אבל לוקין אומד השני וכבר נסתפק בזה המנ"ל וע' עוד במנ"ל מה שמפלפל בדינים אלו. ומי שנתחייב מלקות ולקה חוזר לכשרותו שנא' ונקלה אחיך וכו' כיון שנלקה הוא אחיך כ"כ הר"מ כאן ונראה דאפילו לא עשה תשובה חוזר לכשרותו לענין עדות ושבועה דלא הזכיר כאן תשובה ועיין בר"מ פי"ב מה' עדות ה"ד כ' כל מי שנתחייב מלקות בין שעשה תשובה בין שלקה בב"ד חוזר לכשרותו מבואר ג"כ דבלקה נכשר אף בלא תשובה ועיין בר"מ פ"ב מה' טוען ונטען ה' יו"ד שכ' אם הי' עדים שלקה ועשה תשובה חוזר לכשרותו נראה דתשובה ג"כ בעינן ועיין בלחם משנה שכ' ועשה היינו או שעשה וסמך על מ"ש בה' עדות ע"ש. והנה כל אישי ישראל בכלל זה דאם נתחייב מלקות לוקין רק חרש שוטה וקטן אינן ב"ח כלל ואפשר דאם נגמר דינו למלקות ונשתטה או נתחרש לוקין אותו כיון דנתחייב למה לא ילקה כנ"פ:

מצוה תקצה

סעיף א

שנמנע הדיין מהכות וכו' וע"ז נאמר לא יוסיף וכו'. מבואר בר"מ פט"ז מה' סנהדרין. ונוהג בכל אישי ישראל וכל המכה את חבירו עובר בל"ת זו דלא יוסיף וכ' הר"מ ואפילו מכה עבד הכאה שאין בה ש"פ לוקה ועיין בכסף משנה ועיין בחוה"מ סי' ת"כ ותכ"ד דאפילו עבד שלו חייב מלקות בפחות מש"פ ובש"פ אין לוקין אף דאין משלם ה' דברים דאף דפטור מתשלומין מכל מקום כיון דהפטור מחמת מה שקנה עבד קנה רבו הו"ל בר תשלומין ודעת הסמ"ע דבעבד שלו בהכאה בפחות מש"פ אין לוקין ע"ש ועי' בקצה"ח סי' תכ"ד. ואפילו אם הכה חרש שוטה וקטן ובנו ובתו שלא לשם מוסר דין א' להם דבש"פ חייבה התורה תשלומין עי' בר"מ בה' חו"מ ובפחות מש"פ חייב מלקות. ואם הכהו כמה הכאות ובכל אחת אין בו שו"פ רק ע"י צירוף הם ש"פ דנתחייב מלקו' תיכף בהכאה ראשונה וממון בא על ידי צירוף גם הכאה ראשונה אם לוקין או נפטר ע"י ממון ע' לעיל בפ' משפטים מ"ש. וכתב הרהמ"ח דד"ז חידוש הוא וא"י מאי חידוש הוא וצע"ק ועיין בר"מ פ"ה מה' ממרים דהמכה רשע אינו עובר וכן אם נגמר דינו למיתה אף בעשה תשובה אינו חייב על ההכאה ועיי' בפ' משפטים שכתבתי בזה:

מצוה תקצו

סעיף א

שלא נמנע הבהמה מלאכול ממה שתעבוד וכו'. מבואר בר"מ פי"ג מה' שכירות ובטוש"ע חוה"מ סי' של"ח והדינים כ"ה. העושה מלאכה בבהמה אחד בהמה טהורה או טמאה או חי' ומבואר בש"ס דב"ק דף נ"ד דה"ה עוף ועיין בב"מ דף צ"א ע"ב דש באווזין ותרנגולים כו' ועיין בתוס' אסור למנוע לאכול בשעת מלאכת' מן המלאכה שהם עושים (והתוס') [והמונע] אותה שלא לאכול לוקין משום לאו הזה לא תחסום שור בדישו ול"ד שור דילפינן משבת דכל בהמות וחיות ועופות בכלל לאו הזה וצ"ע על הר"מ והרהמ"ח והטור והש"ע דהשמיטו עוף דברור הוא דבעוף עובר גם כן ע' בב"ק וכאן בב"מ גבי דש באווזין וכו' לפי פסק הלכה כת"ק גם עוף בכלל זה ע' בתוס' ועי' בסוגיא דב"ק שם מבואר דחי' הים אינו בד"ז ודוקא גבי כלאים מרבינן ע"ש בתו' בד"ה אתי' וכו'. ואין הלאו דוקא על החוסם בשעת מלאכה אלא אפילו חסמה קודם ופשוט דה"ה אפילו אחר חסמה והוא עשה בה מלאכה העושה חייב דהלאו הוא לא תדוש בחסימה והעושה מלאכה בנחסם עובר על לאו הזה ולוקין כן מבואר בש"ס ופוסקים. ואין חילוק בין הבהמה שלו או אפילו הבהמה של עכו"ם ושכר אותה עובר על לאו הזה אם דש בחסימה ופשוט דאין חילוק בין שכר או גזל בהמה או בהמת הפקר בכ"ע אם חסם לוקה ואין הלאו הזה רק אם עושה בגידולי קרקע אבל בדבר שאינו גדולי קרקע מותר לחסמה ובגדולי קרקע אסור לחסום הן שהיא עושה במחובר או בתלוש וילפינן בגמ' זה ודישו ל"ד. המעיין בגמ' כאן בב"מ בסוגיא דף צ"א נראה דמקשינן חוסם לנחסם ונחסם לחוסם וכמה דברים ילפינן מדישו דכתיב כאן לדין פועל אם כן כאן הדין כמו פועל שכתבנו לעיל דבמחובר אינו עובר רק בשעת גמר מלאכה ובתלוש דוקא קודם שנגמר למעשר ולחלה ועי' ברש"י ובתוס' גבי פרות המרכסות שפרש"י דמותר לחסום דנגמרה מלאכתו למעשר והרמ"א מביא ד"ז בש"ע אף דהר"מ יש לו פי' אחר בד"ז דפרות המרכסות כמבואר לקמן בס"ד אך בדבר הזה לא נוכל לחלק דמבואר בש"ס דדמי לפועל ואדרבא פועל ילפינן מכאן מדישו אם כן הן במחובר הן בתלוש אין עובר בחסימה רק כמו פועל במחובר בשעת גמר ובתלוש קודם שנגמר למעשר ולחלה כמו שביארתי הדינים גבי פועל ע' לעיל וצ"ע על הר"מ והרהמ"ח והש"ע שסתמו ד"ז ולא כתבו בפי' אבל האמת כ"ה. ופשוט היכי דל"ש מעשר כגון מאכל בהמה אוכלת בתלוש תמיד דל"ש נגמר מלאכתו למעשר ולחלה. ואמרינן כאן בב"מ דף צ"א ע"ב דאי אמרינן גבי פועל דעושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר שור במחובר היכי אוכל ופרש"י הא דמרבינן שור במחובר הא א"א לאכול בגפן זה שהוא עושה (כמ"ש

לעיל דדמי לפועל דמותר למנעו מגפן אחר). ועי' ברש"י הטעם ומתרצינן בשרכא היינו זמורה ארוכה דיכול לאכול ממה שהוא עושה ועיין בתוס' שפירשו הקושיא היינו דדש במחובר וכל קלח הוי בפ"ע והאיך אוכל בקלח אחר ומתרצינן בשרכא היינו שיכול לאכול אותן השיבולות שהוא דש והר"מ בפ' י"ב כאן פוסק גבי פועל דלא יאכל בגפן אחר עי' בלחם משנה אם כן איך סתם כאן דשור אוכל במחובר ולא כ' בשרכא וגם גוף הדין לא כ' דאינו אוכל בגפן אחר גבי שור ג"כ וצ"ל דסמך אדלעיל דאין השור אוכל רק כמו הפועל וא"צ לפרש. ומכל מקום דבגוף הדין דאינו אוכל רק כמו פועל סתם מאד כמ"ש לעיל. והנה לעיל גבי פועל דאינו אוכל בגפן אחר סוברים הרבה דהוא אבעיא דלא איפשטא אם כן אסור הפועל לאכול אך אם אכל ל"מ מיניה. ע' בטור וש"ע ודברי הלחם משנה שם צ"ע דכ' כיון דמפקינן לעולם נראה דס"ל להר"מ דאינו אוכל דכך איפשטא ואח"ז מקשה למה לא כ' הר"מ דאי אכל ל"מ מיניה הא לדבריו ס"ל להר"מ דאיפשטא ומפקינן מיניה וצריך עיון גדול. על כל פנים הפועל אסור לאכול דהו"ל ספק גזל וגם הבע"ב אסור למנוע אותו כי הוא ג"כ ספק תורה אצלו אך כאן מספק אסור לחסום אותה דהו"ל סד"א ואם שכר בהמה אסור לחסום משום ספק אך אם חסמה אינו משלם ד"ק לפרה דיבואר לקמן בס"ד כי ספק ממון לקולא וז"פ.

ומבואר בש"ס דמעילה ובר"מ פ"ח מה' מעילה דפרה החורשת בכרשיני הקדש חוסם את פיה ובגמרא אמרינן דכתיב לא תחסום שור בדישו דישו שלך ולא של הקדש אם כן ל"ד הקדש אלא אפילו דש בתבואה שגזל אינו עובר על הלאו הזה דאינו שלו ומ"ל גזל הקדש או גזל הדיוט והר"מ שם כ' דישו דיש הראוי לו ונראה דהוא הוא כיון דאינו שלו אם כן ה"ה בגזל כ"נ. והדשות בתרומה דאורייתא מבואר בש"ס דאינה אוכלת ומותר לחסום ועיין ברש"י והתוס' כתבו דכתיב דישו ובעינן דיש הראוי לו ופרה של ישראל אסורה בתרומה אפילו שכרה כהן וגם פרה של כהן אסורה בתבואה רק בכרשינין. והר"מ כתב פרה של ישראל שהיה הכהן דש בה נראה דכהן עובד בפרתו בתבואה אף בחטים וכדומה דאינן כרשינין אך הר"מ אינו מביא ד"ז דבהמת כהן לא יאכילנה תרומה תבואה ע' בפ"ו מה' תרומות נראה דמותר להאכילה תבואה ג"כ ע"ש במנ"ל שמביא דד"ז הוא בת"כ והאיך יחלוק הר"מ על הת"כ ואין כאן מקומו. ועיין בר"מ פ"ג מה' מעשר דטבל מותר להאכיל לבהמה עראי אם כן אפשר אסור לחסום בעושה בטבל ואפשר דהוי זה אכילת קבע וצ"ע. וכן הדשות במעשר שני אינם אוכלים דאינו ראוי ומבואר בר"מ מהש"ס דגדולי תרומה וכן מע"ש ות"מ של דמאי עובר משום בל תחסום ועיין ברש"י כיון דלאו תרומה דאורייתא הוא וכו' נראה דלאו דוקא אלו שחשבם הר"מ ה"ה

בנזרע בעציץ שאינו נקוב או תרומת ירק לדעת הר"מ או לדעת התוס' כל שהוא חוץ דגן תו"י והרבה דברים שהם מדרבנן אם כן היה יכול הגמרא לתרץ כאן בתרומה דאורייתא כאן בתרומה דרבנן. ונ"ל דוקא בדמאי שהוא איסור קל דרבנן דרוב ע"ה מעשרין וגדולי תרומה דאין בו רק איסור לזרים ונאכל בידים טמאות וטבו"י אוכל עיין בר"מ פי"א מה' תרומות עוברים משום ב"ת אבל שאר תרומות ומעשרות שהן מדרבנן כגון בעציץ שאינו נקוב ואפילו ירקות מכל מקום כל דתקון רבנן וכו' וכיון דמדרבנן הוי תרומה או מעשר הו"ל דיש שאינו ראוי לו והרבה מצינו כיון דמדרבנן לא חזי אינו עובר מן התורה דעל ידי דרבנן נפקע ד"ת ועיין במנ"ל פ"ז מהלכות תרומות והדברים ארוכים ועתיקים אין כאן מקומו ובאתי רק לעורר. ומבואר בגמרא דהדשות בתרומה ובמעשרות דאינה אוכלת וחוסמין אותה אבל מפני מראית עין מביא ביל מאותו המין (ביל היינו כמלוא אגרוף) ותולה לה בטרסקל שבפיה רשב"י אומר מביא כרשינין ותולה לה שהכרשינין יפות לה מן הכל. אח"ז אבעיא בגמ' אוכלת ומתרזת מהו משום דמעלי לה והא לא מעלי דחזיא ומצטערה או דלמא וכו' והא נמי חזיא ומצטערה אמר ר"ש תניתוה רשב"י אומר מביא כרשינין ותולה בה וכו' ש"מ דמעלי לה הוא ש"מ. וראיתי בס' ש"מ שכ' בשם הראשונים דשמעינין מהכא שכל שתלה בבהמה שיעור אכילתה היינו ד' קבין לפרה וג' קבין לחמור ליכא משום לא תחסום ומש"ה סגי לה באגרוף משום מראית עין וכו' והיינו דקשיא להו מאי מהני שתולה לה טרסקל דעי"ז אינה אוכלת מה שעושית אכתי איכא מ"ע ע"כ שכל שתולה לה שיעור אכילתה אף על פי שעי"ז נחסמת ונמנעת לאכול ממה שהיא עושה לית לן בה אך בתו"מ דמן הדין אינה אוכלת רק משום מ"ע נותן לו רק כמלוא אגרוף ובין רב למעט ליכא משום מ"ע. והנה הת"ק סובר דמאותו המין דוקא דצריכה לאכול ממין שהוא ורשב"י סובר דנותן לה כרשינין וכו' היינו דסובר דמה"ת אם נותן לה ממה דמעלה ש"ד אם כן תולה לה ג"כ אגרוף כרשינין אבל במקום שאוכלת מן הדין לת"ק תולה לה מאותו המין שיעור אכילתה ולא הוי חסימה ולרשב"י תולה לה כרשינין ופשוט דלרשב"י אם תולה לה מאותו המין ג"כ אינו עובר רק סובר דכרשינין ג"כ תולה אף שאינו מאותו המין כיון דמעלה והתורה הקפידה על דמעלה לה. והנה באבעיא דאוכלת ומזיק לה פשטינן מרשב"י דהוא סובר דתולה כרשינין ולא הוי מ"ע ע"כ בתולה לה כרשינין כשיעור ש"ד מן התורה אף דאינו מאותו המין דהתורה הקפידה על דבר שמעלה לה. אך קשה היכי פשטינן מרשב"י הא הת"ק פליג וסובר דוקא מאותו המין ע"כ משום דחזיא ומצטערה והש"מ הקשה קושיא זו ותירץ דרשב"י לא פליג דלפרושי דברי הת"ק קאתי אף דמין אחר לא יתלה מכל מקום כרשינין תולין משום דמעלה והת"ק ג"כ ס"ל כן וכ"כ

התוס' דרבנן לא פליגי ארשב"י ע"ש. והנה הר"מ אינו מביא ד"ז דאם תולה לה שיעור אכילתה מאותו המין דאינו עובר על ב"ת אך ממילא מוכרח דס"ל כן כי כ' גבי הדשות בתו"מ מביא מעט מאותו המין ותולה וכו' והא מכל מקום נחסמת ואיכא מ"ע וע"כ אם תולה טרסקל מאותו המין שיעור אכילה לית בה משום חסימה. אך זה צ"ע דכתב מאותו המין ולא כתב או כרשינין נראה דס"ל דת"ק ורשב"י פליגי דת"ק ס"ל דוקא מאותו המין ולפי זה פסק דאם אוכלת ומזיק לה מותר למנעה שלא הקפידה תורה אלא על הנאתה וכו' היינו כמו דאיפשטא האבעיא מרשב"י והאיך נפשוט מרשב"י כיון דהלכתא כת"ק אם כן אדרבה משום דחזיא וכו' וצ"ע כעת. ומבואר בר"מ דפרות המרכסות היינו עוברים על התבואה כדי לקצר דרכם למקום אחר אינו עובר משום ב"ת והראב"ד פי' כפרש"י תבואה שנשרה וכו' ומובא בש"ע שני הפירושים והר"מ סותם אבל מפני מ"ע אם היו דשות בתו"מ מביא מעט וכו' מבואר דפרות המרכסות א"צ לתלות דלית בזה משום מ"ע. ועיין במנ"ל שכ' דמיירי דדשות בתבואה זו ג"כ אלא שאין כוונתו לדוש דאי מהלכת לחוד זה פשוט דאינה אוכלת וכו' ולדבריו למה לא יתלה משום מ"ע. שוב ראיתי בש"מ שפי' בפשיטות דאינן דשות ע"כ אינה אוכלת דאינה עושה לא כהמנ"ל ע' בסמ"ע. ובעיקר הדין אם אין מתכוין לדוש תלוי בדין דבר שא"מ ופ"ר ודינו ככל איסורי תורה וז"פ. עוד ראיתי בש"מ בשם הריטב"א הא דמבואר בגמרא דבדמאי ובגדולי תרומ' עוברים על ב"ת מכל מקום אסור להניחה לאכול אפילו בדברים הללו שהם מדרבנן רק צריך לתלות בהם טרסקל כדי שיעור אכילה כדי ד"ק או ג' והחילוק בתרומה דאורייתא אינו עובר כלל רק משום מ"ע סגי בביל אבל כאן דעובר צריך להאכילה כמו אם דשה בחולין ד"ק כו' אבל אסור להניחה לאכול רק יתלה לה כשיעור וממילא אינו חסימה כנ"ל. ומדברי הר"מ לא משמע כן. עוד מביא בש"מ שיטת בעל הערוך דלא תחסום שור בדישו דוקא דיש עובר בלאו אבל במחובר ושאר דברים בתלוש אינו בלאו רק ילפינן מפועל דמקשינן חוסם לנחסם ונחסם לחוסם ועובר בעשה אם אינו מניחה לאכול כמו פועל אבל בלאו אינו עובר רק בדיש בלבד ואין ספר הערוך בידי לעיין בו. ומבואר בר"מ וש"ע דאוכלת ממשאוי שעל גבה וכו' ועיין בהה"מ שמביא דנראה מהר"מ שהוא מן התורה ויש סוברים שהוא רק מדרבנן ע"ש:

סעיף ב

והשוכר בהמה וחסמה ודש בה צריך לשלם ד"ק לפרה וג' קבין לחמור היינו לכל יום ע' בש"ע ואף דחייב מלקות ואין לוקה ומשלם דאינן באין כאחד דמשעת משיכה נתחייב במזונותיה ומלקות הוא בשעת מלאכה כן מבואר בגמ' ובר"מ. ועל הלאו הזה לוקין

ואפילו חסמה בקול לוקין וכבר הקשו הראשונים הא פסקינן דעקימת שפתיו לא הוי מעשה דאין לוקין בדיבור רק בנשבע ומימר ומקלל ותירצו דה"נ בדיבורו איתעבד מעשה כמו מימר והרב המגיד תירץ כיון שישנה במעשה אף בלא מעשה לוקין ועיין בתוס' בסוגיא זו והדברים ארוכים ועתיקים בראשונים ובאחרונים ואין כאן מקומו להאריך. ונוהג לאו זה בכל אישי ישראל חוץ מחרש שוטה וקטן ככל הלאוים שבתורה ואפשר בעשה ג"כ כמו פועל דאיתקש חוסם כו'. ישב לה קוץ בפיה או שהיתה צמאה או רבץ ארי מחוץ כ"ה הוא אבעיא דלא איפשטא ואסור ואין לוקין עיין בר"מ ובש"ע. ואם פועל עושה מלאכה לא יטול בידו ויאכילנה רק היא תאכל ואסור למונעה אבל הוא לא יאכילנה בידו כן מבואר בש"ס ובר"מ. ונראה כמו בפועל אם שכר אותו ולא הודיעו שפועל עמו בדבר שאסור לאכול פודה ומאכיל דמחזי כמקח טעות ה"נ אם לא הודיעו למשכיר ועשה בה מלאכה בדבר שאינו ראוי לאכילה כמו תו"מ דצריך לשלם לבעל הבהמה ד"ק לפרה וג' לחמור וז"פ. ומבואר בגמ' דאין בעל הבהמה יכול לקצוץ שלא תאכל הבהמה שאין לה דעת ועיין בר"מ גבי פועל:

מצוה תקצז

סעיף א

שנמנע כל אדם מישראל מלבוא על היבמה בעודנה תחת זיקת היבם. מבואר בר"מ בה' יבום וכאן ובמצות שאח"ז ודיני יבום וחליצה לכתוב כטיפה מן הים צריך חיבור גדול ואכתוב רק מה שיש להגיה בדברי הרהמ"ח קצת. מי שמת בלא זרע כלל עד סוף הדורות ויש לו אח מן האב והניח אשה בין ארוסה בין נשואה ואפילו כמה נשים כולם זקוקות ליבם היינו לאח של המת ואסורה לכל אדם קודם היבום והחליצה ואם נבעלה לאחר בעוד זיקת היבם עליה עוברים בלאו הזה דלא תהי' אשת וכו' אבל אם יש לו זרע מכל מקום אפילו ממזר אינה זקוקה חוץ אם יש לו זרע מעכומ"ז ושפחה דאינו בנו כלל זקוקה עיין בר"מ ובש"ע. ונראה דאם יש לו זרע מח"ש וחב"ח דהולד ג"כ ח"ע וחב"ח כמ"ש כ"פ אם כן החצי חלק ב"ח הוי זרעו דמתייחס אחריו בודאי אין אשתו זקוקה דהו"ל זרע מ"ל כולו או מקצת כנ"פ. ואח ג"כ מכל מקום אפילו ממזר זקוקה לו חוץ אח מן השפחה ונכרית ואם יש לו אח מח"ש וחב"ח דהאח הו"ל ח"ע וחב"ח וחלק הב"ח הוא אחיו נראה דהוי ספק זקוקה כיון דפסקינן באהע"ז סי' מ"ד דח"ע וחב"ח קידושיו בס' אם כן אם קידושין תופסין הוי זקוקה אבל בצד זה שאין קידושים תופסים אינה זקוקה כלל מה ח"כ או ח"ל לר"ע דהוא בר קידושין רק לאותה היבמה אינו בן

קידושין אינה זקוקה לו כמבואר בש"ס מכש"כ דאין לו קידושין לשום אשה לא שייך זקוקה כיון דאינו בר קידושין. ואין לחלק דהתם אסורה לו או בכרת או בלאו וכאן יש שיטות דעבד ושפחה רק מדרבנן אין נראה דהעיקר תליא בקידושין אם אין בר קידושין לא הוי זקוקה לו כעבד גמור. ע' בראשונים גבי אח רשע דחלקו ואומרים שזקוקה היינו דסוברים דקידושין תופסין ברשע דאע"פ שחטא ישראל הוא אבל היכי דאין קידושין תופסים לא הוי זקוקה וכאן הוא ספק הו"ל ספק זקוקה ואסורה לעלמא ואין לוקין כנ"ב ופשוט. ומכש"כ אשת הח"ע וחב"ח דהוי אשתו מספק אם כן זקוקה לאחיו ישראל גמור רק מספק. ואם המת יש לו אח ח"ע וחב"ח כמו שציירנו שנולד מאביו מח"ש ומחב"ח ונשתחרר החצי קודם שמת אם כן עתה ישראל גמור אך הוא להמת חצי אח היינו מצד חלק הב"ח ומצד חלק העבדות אף שנשתחרר אינו אחיו כידוע על כל פנים כיון ששייך תפיסת קידושין זקוקה לו להמחצה שהוא אחי המת ומ"ל זקוקה לכולו או למחצה והוי זקוקה גמורה וזר הבא עלי' לוקה כנ"פ. ואם קידש ח"ש וחב"ח דהקידושין אינו אלא לאשם ולא למיתה ומת אפשר דאינה זקוקה כלל ליבם דאשתו גמורה בעינן וגם ארוסה צריך רבוי ע' ביומא וביבמות כיון דכתיב בית וכו' אם כן אפשר אשה כזו לא נקרא ביתו וריבוי ליכא ואינה זקוקה כלל אך הח"מ בסי' מ"ד כתב דאין ביאתה של הח"ש פוטרת הצרות כיון דהם קידושין קלים ע"ש נראה דברור ליה דזקוקה הוי וא"י מנלן וכמדומה שכבר כתבתי זה בחיבור זה באיזה מקום. ונתיישבתי דברור הדבר דודאי בח"ש וחב"ח הזקוקה אין לוקין מלאו זה דזיקת הבעל חמור יותר בכ"מ מזיקת היבם דעל זיקת הבעל חייב מיתה ועל זיקת היבם רק מלקות אם כן כאן בעוד הבעל קיים ובא עליה אחר אין לוקין רק חייב אשם רק היא לוקה כמבואר בר"מ פ"ג מהא"ב ואם מת בעלה ולא נשאר רק זיקת היבם יהיה לוקה הבא עליה יציבא בארעא כו' וגם אין סברא דיהיה כמו קודם שהיה בזיקת הבעל דיהיה חייב אשם והיא מלקות דבאמת בכ"מ הקילה תורה בזיקת היבם מזיקת הבעל ע"כ כיון דלאו זה לא קאי על ח"ש וחב"ח בקידושין קלים אם כן מנלן ד"ז דיהא זקוקה כלל אך איני מקיל נגד האחרונים הח"מ והב"ש שדעתם דזקוקה היא אך תורה הוא והנלע"ד כתבתי וד"ז צריך חקירה ובאתי רק לעורר. וכתב הר"מ פ"ב כאן היבמה קודם וכו' אם נשאת לאחר ובעל לוקה הוא והיא ומ"ש נשאת לאחר לשיטתו אזיל בפט"ו וי"ז מה' א"ב דכל ח"ל אינו לוקה בבעל לבד רק צריך קידושין ג"כ ונשאת דכ' כאן ל"ד ה"ה קידש וז"פ. ובפ"ד מה' אישות פוסק הר"מ דיבמה לשוק תופסין בה קידושין רק מספק דלא תהיה וכו' ובמקום שאין קידושין תופסין בח"ל לוקין על הבעילה לבדה כמ"ש הר"מ פי"ז אך כאן דאפשר דתופסין קידושין אם כן אינו לוקה רק בקידש

ג"כ דלמא בת קידושין היא ואין לוקין בבעל לחוד והרהמ"ח כתב סתם בעל נראה דעל ביאה לחוד חייב מלקות סתם כדעת הר"מ שמביא במצוה תק"ס גבי ממזר ע"ש. ומ"ש הרהמ"ח ועיקר האזהרה על האנשים וגם היא בכלל האיסור ואפשר שאם עברה ונבעלה ברצונה גם היא לוקה עכ"ל ותמוה לי מה זה עלה ע"ד הא בכל איסורי ביאה אין חילוק בין הבועל להנבעלת כמ"ש הר"מ בפי"ז מהא"ב כל מקום שהוא לוקה היא לוקה שאין הפרש בין איש לאשה לעונשין וכו' והוא משנה בכריתות וכ"כ הרהמ"ח לעיל במצוה רס"ז ע"ש ומה זה שבלאו זה לא ברירא להרהמ"ח אם היא לוקה וכ' בדרך אפשר והר"מ בה' יבום כ' סתם דלוקין הוא והיא וצ"ע. ופשוט דדין זה ככל ח"ל לענין העראה ושלכ"ד ואם היתה קטנה יתירה מבת ג' שנים לוקין הבועל ואם הי' הבועל קטן יתר על ט' שנים הוא פטור והיא לוקה הכלל ככל ח"ל בא"ב ה"נ בלאו הזה:

מצוה תקצח

סעיף א

שנצטווה מי שמת אחיו ולא הניח בנים וכו'. בר"מ בה' יבום ובטוש"ע אהע"ז בה' יבום ולהאריך צריך חיבור גדול ומכל מקום אכתוב קצת. כבר כתבתי במצוה הקודמת דדעת האחרונים דמי שיש לו אשה ח"ש וחב"ח דאין קידושין גמורים לח"מ רק לאשם ולמלקות מכל מקום זקוקה ליבום וחדשו הח"מ והב"ש שם בסי' מ"ד דאם יש לו עוד נשים ומת אין ביאתה וחליצתה של הח"ש וחב"ח פוטרת שאר הצרות דשאר נשים הם קידושין גמורים וזו אין קידושין גמורים ואיך תפטור ביאה וחליצה שלה שאר הנשים ע"ש ונראה ג"כ דאם ייבם אותה וייבם עוד צרתה אפשר אינו עובר בעשה דבית אחד וכו' או יבמה יבא עליה ולא על צרתה דזו לא הוי בית גמור כיון דאין קידושין גמורים וכן החולץ לה ואח"כ בא על צרתה אינו עובר בלאו דלא יבנה כיון דאינה זקוקה גמורה וצ"ע. והנה כתבתי לעיל דח"ע וחב"ח שנפלה אשתו לפני אח ישראל דהו"ל ספק זקוקה דקידושין של ח"ע וחב"ח הוי ספק קידושין וא"כ מותר האח לייבם אותה ממנ"פ אי תפסי קידושין הו"ל יבמה כיון דהוא אח מ"ל לכולו או לחציו ואי לא תפסי קידושין לא הוי אשת אח כלל. ונראה דוקא בקידשה בכסף או בשטר ולא בא עליה אבל אם בא עליה בצד זה אם נאמר שהקידושין תופסין חייב על צד עבדות משום א"א דהיא אשת חצי ב"ח כמבואר להדיא ביבמות דף מ"ה ע"ב ע"ש אם כן נראה פשוט דאם קידש אשה ח"ע וחב"ח ובא עליה ואח"כ נשתחררה האשה אסורה עליו מטעם סוטה דצד עבדות שלו בא על אשת איש ומ"ל עבד אחר שבא על א"א דנאסרה לבעלה או צד עבדות כיון

דחייב משום אשת איש אם כן הו"ל סוטה ודעת רוב הראשונים דסוטה פטורה מיבום ואינה זקוקה כלל דטומאה כתיב בה כעריות עיין בר"מ ובש"ע סי' קע"ג אם כן בבא עליה אינה זקוקה כלל לאחיו ממ"נ אם אין קידושין תופסין לא הוי זקוקה ואי קידושין תופסין נבעלה לעבד והו"ל סוטה ופטורה מיבום וחליצה ואם בא עליה חייב אשם דלמא תופסין קידושין והו"ל סוטה לבעלה וחייב משום אשת אח רק בקידושין לחוד שפיר הוי ספק זקוקה והיבם רשאי לייבם אותה ממ"נ והדברים ברורים בס"ד. ויצא לנו הדין ג"כ בח"ע וחב"ח שקידש אשה ובא עליה ואח"כ נשתחרר אסור בה כי היא סוטה לחלק הב"ח שהי' הבעל וגם לדעת החולקין על ר"ת וסוברים דביאת כותי אסור בה לאחר שנתגייר מטעם בועל אם כן לצד השני שהי' אז עבדות אסורה בה כבועל ואסורה משני צדדים מצד בעל ובועל אך לשיטת ר"ת ע' בש"ע ה' סוטה אינו אסור מצד הבועל רק מצד חלק הב"ח צד הבעל אסורה עליו מטעם סוטה כנ"ב בס"ד. ואם אשת ישראל גמור נפלה לפני אחיו ח"ע וחב"ח כתבתי לעיל דהוי ספק זקוקה דלמא אין קדושין תופסין לא הוי זקוקה כלל דל"ש זיקה ליבם שאינו בן קידושין אם כן אסור ליבמה דלמא אין בו תפיסת קידושין ול"ש יבום ואסורה משום אשת אח שלא במקום מצוה כי אשת אחיו היא כי החצי חלק הב"ח הוא אחיו ומ"ל אחיו לכולו או לחצי'. אך אם נשתחרר קודם שמת אחיו אם כן יש בו תפיסת קידושין אם כן זקוקה לו לחצי הב"ח אבל לחצי העבדות שהי' לו כי בחצי שנשתחרר אינו אחיו של זה כי גר שנתגייר כו' אינה זקוקה לו אך אין נ"מ על כל פנים זקוקה לחציו וה"ה דמותר ליבמה דחלק אחיו מקיים מצות יבום וחלק שאינו אחיו הו"ל אשת זר ולמה לא ייבם אות'. אך נראה בכה"ג צריך לקדש אותה או שבביאה זו יקדש אותה על חציו השני' קידושין בעדים כדינו (כי יבום אינו ברור א"צ עדים) וגם יאמר הרי את מקודשת ככל דיני קידושין דאי אינו מקדש אותה אם כן החצי אח שלו קונה היבמה כדין תור' ונעשית א"א גמורה כי אשה הקנו לו מה"ש ולא שייך בזה הספק התקדשי לחצי' ע' בפ' השולח כי נקנית להחצי שלו והאיך יכול לבוא עליה הא חצי' השני שלו משתמש בא"א כמו שהבאנו מש"ס דיבמות דהיא אשת חצי השני וחצי זה בא על א"א ע"כ צריך לקדש אותה כד"ת ואין כאן התקדשי לחצי' כי אין כאן שיור דחצי היא יבמה שלו ונעשית א"א ולחצי השני מקדשה אבל בלא קידושין פשוט דאסור לבוא עליה ואם בא עליה עבר באיסור א"א היינו חצי השני בא על א"א ואם עבר ובא עליה אסורה עליו לעולם מטעם סוטה משני צדדים חציו הוא בעל ונאסרה עליו כי צד השני שלו בעל א"א וגם חצי השני הוא בועל ואסורה עליו דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל אם כן אסורה מטעם לבעל ולבועל צד הב"ח מצד הבעל וצד שהי' עבדות

מצד בועל ודברים ברורים הם בס"ד. ונ"ל לפי דעת הח"מ והב"ש שכתבו דאם הי' לאח נשים רבות ובתוכם ח"ש וחב"ח ונפלו ליבום אין ביאה של ח"ש וחב"ח או חליצתה פוטרת הצרות כיון דלא היתה אשתו גמורה אם כן ה"ה אם היתה ח"ש וחב"ח ערוה על היבם כגון שנשא אחותה דהוי ערוה גמורה היא עצמה בודאי פטורה מחליצה ויבום ואינה זקוקה כלל דמה אשתו גמורה נפטר' אם היא ערוה מכ"ש אשה כזו שלא היה לה קידושין גמורים אך הצרות נראה דלא נפטרו דצרת ערוה שהיתה אשתו גמורה גזה"כ דפוטרת אבל כאן דאינה אשתו גמורה כמו דביאתה וחליצתה אינה פוטרת הצרות ה"ה אין כח בה לדחות הצרות משום צרת ערוה דאינה צרה גמורה כן נלע"ד ובאתי רק לעורר. שוב ראיתי שכתב כן בעל ספר אבני מילואים באהע"ז סי' מ"ד ע' למטה בהשמטות. הנה לעיל בסדר אחרי מות בדיני עריות עוררתי דהמקדש ח"ש וחב"ח כיון דאין קידושין גמורים אינו חייב על הקרובות שלה כרת כגון אם בא על אחותה התורה לא אסרה רק אחות אשתו גמורה אבל זו אינה אשתו גמורה אפשר דלא אסרה תורה על כל פנים אינו חייב כרת כיון דהיא אשתו ואין חייבים כרת עליה מכש"כ קרובים לפ"ז קידושין תופסין בקרובותי' כיון דלאו ח"כ נינהו אם כן אם היבם יש לו אשה וח"ש וחב"ח ונפלו מן אחיו נשים ואחת היא אחות הח"ש וחב"ח אפשר דגם היא עצמה לא נפטרה כיון שאינה ח"כ ומכ"ש הצרות בודאי לא נפטרו דאינן צרות ערוה כן נלע"ד ובאתי רק לעורר. לעיל כתבתי בחציו ב"ח וחצי משוחרר יקדש אותה ומותר בה נתיישבתי לפי מאי דקיימא לן דיבמה לשוק הוי רק ספק קידושין אף דלא הוי רק ח"ל מספיקא דלא תהי' כו' אם כן חצי השני אפשר דאין תופסין קידושין כלל בה דהיא זקוקה לחב"ח שלו ואין קידושיו של החצי שהוא זר תופסין כמו קידושין של אחר אם כן אסור לבא עליה אפילו ע"י קידושין דלמא אין קידושין תופסין אם כן משתמש צד השני בצד א"א כמ"ש כ"נ. וגם אם עבר ובא עליה בשוגג והיו שניהם שוגגים דאינה נאסרת עליו מטעם סוטה מכל מקום אסור לדור עמה כי בכל ביאה עובר על ביאת א"א בצד השני ול"מ שיקדש אותה דצד השני לא יכול לקדש כיון דהיא א"א לצד אחר אם כן אין קדושין תופסין בא"א ע"כ אין תקנה רק לגרשה ואח"כ יכול לקדשה וישא אותה אם הי' הביאה בשוגג באופן דאינה נאסרה עליו מטעם בעל ובועל והבן.

וע' במנ"ל פ"ב כאן שנסתפק אי בעי עדים ביבום כמו קידושין דהמקדש בלא עדים אינו כלום ה"נ או אפשר א"צ עדים דגזה"כ הוא אפילו שוגגים כו' ומביא בשם ריא"ז דצריך עדים ועיין באהע"ז סי' קס"ו בהג"ה ובב"ש סק"ב ע"ש ועיין בס' שעה"מ שהכריע ג"כ דצריך עדים. ונ"פ דאף דצריך עדים ולא נקנית לו בלא עדים מכל מקום לא עביד איסורא

בביאה דאיסור אשת אח נפקע עיין בגמ' ובראשונים. אך יש להסתפק דיבום הוא מ"ע ואם ייבם מקיים מ"ע כמבואר בגמ' גבי ח"ל דעשה דוחה ל"ת ואפשר בלא עדים לא קיים המ"ע אם כן נ"מ דמה"ת ח"ל מייבם אותה דעשה דוחה כו' אם בתחלתה בא עליה בלא עדים עדיין לא קיים המצוה ומצוה לבוא עליה עוד הפעם לקיים מ"ע דעשה דוחה כו' ולא הוי ביאה שני' דאין מצוה כידוע רק הוי כמו ביאה ראשונה כיון דלא היתה בעדים הביאה ראשונה לא קיים המצוה עדיין וצ"ע בזה. והנה אם אחד קידש אשה ומעכשיו לאחר למ"ד יום ובא השני וקידשה לאחר עשרים או לאחר מ"ם יום דהרבה שיטות פוסקין כר"י דקידושי כולם תופסין דרווחא שביק כו' כשרגא דליבני עי' באהע"ז סי' מ"ם והדברים עתיקים ועיין בר"ן בקידושין בפ' האומר שמביא בשם הירושלמי דאם שני אחים קדשו אותה בהאי גוונא דקידושי שניהם תופסין ומת אחד דלכאורה מייבם השני דקני' ליה מצדו וגם מצד אחיו בתורת יבום אך כיון דרק החציה נופלת לפניו הקנוי לו מחמת קידושין נידון כערוה וערוה פוטרת צרתה ע"כ אין צד השני נופלת לפניו כלל כצרת ערוה ע"ש והח"מ בסי' מ' רומז לדברי הר"ן בשם הירושלמי ע"ש ואף חליצה א"צ לצד השני ובש"ע אינו מבואר ד"ז דאנן פוסקים דספיקא הוי תנאה או חזרה אך להפוסקים כר"י יש לפלפל הרבה בד"ז וא"ר להאריך ובאתי לעורר לך. ולא אמנע לכתוב מה שעלה על דעתי ולא הבאתיו בכור הבחינה ידוע דיבום מ"ע לא כמו גירושין וטוען ונטען וכדומה דדיני המצוה הם המצוה להתנהג כך אבל אינו מקיים מצוה כלל רק כאן מקיים המצוה כמבואר דעשה דוחה ל"ת ומי שבקי בסמ"ק לרבינו והמפורשים יודעים ד"ז והוא פשוט וידוע דעת רוב הראשונים דמצות צריכות כונה לצאת ולא יצא חובת המצוה ואף דיש סוברים דמצות אצ"כ מכל מקום במתכוין שלא לצאת א"י אף בהנאת הגוף כגון אכילת מצה והדברים הללו א"צ להאריך בזה כי כל תלמיד יודע זה. והנה הבא על יבמתו בין בזדון (היינו לשם זנות) בין בשוגג בין באונס כו' קנה עיין בגמרא בפ' הבע"י דמרבינן מקרא אם כן אפשר נהי דקנה אותה והוי אשתו מכל מקום מצות הש"י לא קיים כי צריך כונה לצאת ונ"מ דחובת המצוה מוטל עליו ולא יגרשה תיכף עד שיבא עליה לשם מצוה ויקיים המצוה וכן אם נפלו לפניו ח"ל דמה"ת מייבם ורק ביאה ראשונה אבל ב"ש אסור ולוקין אם בראשונה לא נתכוין עדיין המצוה עליו בביאה שניה ודוחה העשה הל"ת כי צריך לקיים המצוה כמו ציצית וכדומה ואפשר לומר דעל הביאה שאומר שאינו מתכוין לשם מצוה אם כן א"י ולוקין מהלאו דח"ל (אך אשת אח פקע) אך ד"ז נראה מהש"ס דאין לוקין אך על כל פנים ד"ז דאפשר מוטל עליו לקיים המצוה והעשה דוחה ומצוה לבעול פ"ש ודוחה אפילו ח"ל מחמת דעשה דחי ל"ת נוכל

לומר כן וכן בכ"מ דעשה דוחה ל"ת כגון כלאים בציצית אפשר אם אמר שאינו רוצה לצאת לוקין אף שכתבתי דכאן אין לוקין מכל מקום כאן גזה"כ דקנה אותה על כל פנים אין לוקין אבל שם כיון דלא קיים המצוה אפשר דלוקין אם לא כיון או דאמר בפירוש שאינו רוצה לצאת ידי המצוה להסוברים דא"י בכה"ג וצ"ע בהרבה מקומות ולא הבאתיו במצרף הבחינה ובעזרת השי"ת עוד חזון למועד אברר זה בעזרת הגומר עלי ית' ויתּ' דבר זה צ"ע בסוגיא דאבא שאול כו'. ומצוה זו נוהג בכל אישי ישראל חוץ עבדים ושפחות דאין להם אחוה כלל והדינים של חרש שוטה וקטן והמיבמים הוא אריכות גדול ואין להאריך רק מ"ש הם דברים חדשים בעזה"י. ועל המצוה זו אם אין רוצה אין כופין ככל המ"ע שבתורה דהתור' נתנה לו רשות דכתיב ואם לא יחפוץ כו' דיחלוץ לה:

מצוה תקצט

סעיף א

שנצטוינו להיות היבמה חולצת כו'. מבואר בהלכו' יבום ובטור ש"ע הל' יבום ועיין הרבה דינים איזה הוי חליצה פסולה ואיזה חליצה אינה כלום ודין לכתחלה ודיעבד ולברר צריך חיבור מיוחד. ועיין בשו"ת ח"צ סי' א' שחקר הא דבעינן כונה לחליצה אי הוא כונת קנין או כונת מצוה דמצות צריכות כונה ע"ש ולפענ"ד דהכונה שמתיר אותה זה כונת קנין אבל מכל מקום צריך לכוין לצאת ידי המצוה כי הוא מ"ע והוא ככל המצות ובכונה זו לצאת ידי המצוה א"צ רק החולץ דמקיים המצוה אבל לא היא דהמצוה על הזכרים כמ"ש הרהמ"ח וגם אפילו אם לא כיון כונה זו נפטרה דאין היתר שלה תלוי באם יצא ידי המצוה וכונות אלו שונות זמ"ז דכונת הקנאה כדי להתירה וכונת המצוה לצאת י"ח המצו' שציוהו הש"י ב"ה ודבריו שמשנה הכונות אינם מובנים לי וא"ר להאריך. והנה באינו רוצה לייבם ולא לחלוץ כופין אותו אך אם האשה אינה מקפדת ורוצית להתעגן אם כופין אותו ככל מ"ע שבתורה לולב וסוכה ודומיהם או דמצוה זו משום לתא דידה שלא תתעגן אבל באינה מקפדת אינה מצוה לכוף ע"ז עיין בשו"ת ח"צ שם שכתב דאין כופין דהיא רק משום לתא דידה ע"ש ומכל מקום צ"ע ומכל מקום אני לך. וע"ש שכתב דאי אמרה לא בעינא ליתא לעשה כלל כו' היינו בחליצה אבל יבום אפילו אמרה לא בעינא איתא לעשה דאי ליתא לעשה לא היה העשה דוחה ל"ת של ח"ל כדאמרי' בכתובות גבי אונס דאין עשה דוחה ל"ת מהאי טעמא דאי אמר' לא בעינא כו' עי"ש וז"פ. לעיל הבאתי דברי המנ"ל שנסתפק אם יבום צריך עדים כמו קידושין או כיון דגזה"כ אפילו שוגגים כו' ה"נ לא בעי עדים ומביא דבעי עדים וכ"כ בס' שעה"מ ויש לעורר בו.

כתבתי לכאורה שספיקא של המנ"ל בצד זה כיון דקני שוגג א"צ עדים מה ענין זה לזה דאף דקני בשוגג מכל מקום צריך עדים. אך אפשר לומר כיון דאם נאמר דצריך עדים דהוי דבר שבערוה כמו קידושין ובקידושין קי"ל בסי' מ"ב דגם הם צריכים לראות את העדים ע"ש אם כן בהנהו גונא שוגג כו' לא ראו הם את העדים אפשר א"צ עדים כלל אך א"ר דבקידושין עידי יחוד סגי ה"נ אפשר בשעת יחוד היה עדים וגם הם רואים את העדים ואח"כ היה שוגג כו' אם כן היה עדים וצ"ל דכונתו כיון דל"ד לשאר קידושין אפשר אין צריך עדים כלל ונראה לפי שהכריע המנ"ל וגם בספר שעה"מ שצריך עדים כמו בקידושין מכל מקום נלע"ד דיש חילוק דבקידושין צריכים שיראו הם את העדים עיין בסי' מ"ב דהטעם דאפשר לשחוק כיונו וע"ש בב"ש שמביא דברי מהרי"ט דאף שהי' כונתם לשם קידושין אינה מקודשת ועיין בס' אבני מלואים שכתב כיון שהעדים א"י להעיד מה שבלבם אינו עדות אבל כאן דקני אפילו בדרך שחוק (דמ"מ) [דמדוע] לא קני כמו שוגג כו' אם כן נהי דצריך עדים כמו קידושין מכל מקום א"צ לראות את העדים ודי שהעדים רואים והדברים ברורים. ולפי זה אפשר דעדות מיוחדת כאן שאחד רואה היחוד שחרית ואחד ערבית אם נאמר דדיני אישות א"ד לד"נ ועיין באהע"ז סי' י"א בב"ש שכתב גבי קידושין ל"מ כיון שהם לא ראו שני עדים ע"ש אם כן כאן מהני שהם אינם צריכים לראות את העדים כלל כנ"ב. ובעיקר ד"ז אם יבום צריך עדים על גוף המעשה כמו קידושין דל"מ בלא עדים אף ששניהם מודים ואמת הדברים מכל מקום גזה"כ דצריך עדים כידוע אפשר לומר דהנה ד"ז דקידושין צריך עדים ילפינן בקידושין דבר דבר מממון היינו דכתיב כי מצא בה ערות דבר כו' ומזה ילפינן דאין דבר שבערוה פחות משנים כמבואר כ"פ והנה דבר שבערוה היינו עריות דאין קידושין תופסין אבל ח"ל כגון ממזר וגרושה כו' לכהן זה לא הוי דבר שבערוה וכל תלמיד יודע זה. והנה בין לעשות אותה ערוה כגון קידושין או להתירה מכלל ערוה הו"ל דבר שבערוה וילפינן דצריך עדים על גוף המעשה ע"ש ברשב"א מהיכן ילפינן דהודאה ל"מ עי"ש ובספ"י ואין כאן מקומו. והנה יבמה לשוק פליגי רב ושמואל ביבמות פרק האשה רבה דרב סובר דאין קידושין תופסין ביבמה לשוק אף דבכל ח"ל תופסין קידושין ביבמה לשוק כתיב לא תהי' דורש דאין בה הוי' ושמואל מספקא ליה וסובר דבענינינו הוי ספק קידושין וכן קי"ל אם כן לרב יבמה לשוק הוי ערוה דאין קידושין תופסין ולשמואל הוי ספק ערוה כי אפשר הוא רק ח"ל וא"כ לרב דיבמה לשוק הוי ערוה לכל העולם רק אין חייבים רק מלקות והנה עכשיו אם מתייבמת ליבמה דנאסרת משום א"א לא נוסף עלי' שם ערוה כי גם קודם היבום היתה ערוה רק ניתוסף עלי' עונש חמור וזה אינו דבר שבערוה

דעונש לא הוי דבר ערוה אם כן לא הוי דבר שבערוה להצטרך עדים על גוף המעשה וא"ד לקידושין דנעשית ע"י הקידושין ערוה או גירושין דנפקע מינה שם ערוה אבל ע"י דניתוסף עונש לא הוי דבר שבערוה כלל אך ד"ז באין שום אח עוד אלא היבם הזה לא הוי דבר שבערוה כי בלאו הכי לכל העולם היתה ערוה אם כן א"צ עדים לגוף הדבר אבל אם יש עוד אחים דזקוקה להם ג"כ אם כן ע"י יבום של א' מהם נעשית ערוה להם הו"ל דבר שבערוה וצריך עדים על גוף המעשה כ"נ. והנה אנן דקיימא לן כשמואל דהוי ספק אם כן אפשר נעשית ערוה ע"כ אפילו באח אחד צריכה עדים מספק ואם הי' בלא עדים הוי ספק א"א לפי מה שהכריעו דהוי כמו קידושין. ובזה יש לפלפל בסוגיא דיבמות דף נ"ח ע"א גבי שלא שטית ארוסה ושומרת יבם כו' דמקשה הש"ס דכוותה גבי ש"י האיך משכחת לה דבא עלי' יבם בבית חמי' האי ש"י הא אשתו מעליות' דהאמר רב כו' ועיין בנו"ב במהד"ת בח' אהע"ז סי' קמ"ח דמביא ששמע קושיא חמורה מאי מקשי הא אשתו היא דאיירי שבא עליה שלא בעדים דלא הוי אשתו לדעת בעל מנ"ל. והנה ביבמות אזלא הסוגיא אליבא דרב וחוץ לזה דמשנה זו מוקמינן כר"ע דאין קידושין תופסין בח"ל וא"כ אין תופסין קידושין ביבמה לשוק ע' ברש"י שם ובסוטה דף י"ח ע"ב ומבואר שם דלר"ע דאין קידושין תופסין הו"ל כי ערוה ואם כן יבמה לשוק הוי ערוה וא"צ עדים ונקנית לו והוית אשתו בלא עדים ג"כ. אך היה יכול לאוקמא ביש עוד אחים דצריך עדים כמ"ש ואיני עומד בסוגיא ובאתי רק לעורר ישמע חכם כו'. והנה ביבם קטן בן תשע שנים וי"א שבא על יבמתו יש שיטות בזה דעת רש"י בקידושין וכן דעת הרבה ראשונים דקנה אותה רק אין חייבים עליה מיתה דפרט לאשת קטן והתוס' דעתם דאין קונה אותה מן התורה כלל והדברים עתיקים עיין בר"מ פ"ה כאן ובנו"ב מהדו"ק באהע"ז סי' נ"ד מפלפל שם מאי דעת הר"מ בדין זה אם כרש"י דקונה אותה מן התורה או לא כדעת התוס' ומביא ראיה ממ"ש הר"מ פ"ג מהא"ב דהבא על אשת הקטן אפילו היתה יבמה שבא עליה בן ט' שנים וי"א ה"ז פטור כו' ואם היו מזידים לוקין אותם מכל מקום ואי כדעת התוס' דאינו קונה אותה מן התורה אם כן אחר הבא עליה ילקה מלקות מן התורה דלא תהיה אשת כו' דעדיין היא יבמה לשוק מן התורה ע"כ סובר כדעת רש"י דקנה אותה מן התורה ונפקע איסור יבמה לשוק ע"ש ואם נאמר דצריך עדים כהכרעת המנ"ל וא"כ להר"מ לא משכחת לה דקטן יקנה יבמה מן התורה דהר"מ עצמו כתב בהל' גירושין פ"ו דקטנה אינה עושה שליח אף על פי שחצירה כו' מפני ששליח קבלה צריך עדים ואין מעידין על הקטן כו' והנה מ"ש על הר"מ אין כאן מקומו על כל פנים (משכחת לה) [חזינן] היכא דצריך עדים ל"ש בקטן אם כן האיך קונה היבמה מן התורה כיון דצריך עדים ואין עדות

לקטן מוכח מזה דדעת הר"מ דאין צריך עדים ביבום ולפמ"ש לחלק בין יש לו אחים או אין לו [א"ש]. אך הר"מ מיסתם סתים ומוכח דהר"מ אינו מצריך עדים ביבום ובאתי רק לעורר. והנה הנו"ב שם מביא דעת המרדכי דיבמה לשוק הו"ל דבר שבערוה וכתב שכן דעת התוס' בסוטה אך מביא שם הרבה שיטות דלא הוי דבר שבערוה אפילו אם אין קידושין תופסין ע"ש באריכות אך לר"ע דאומר דאין קידושין תופסין בח"ל והולד ממזר הו"ל ככל ח"כ דבר שבערוה ע"ש. והנה אם נאמר דאינו דבר שבערוה בודאי יבום צריך עדים דנעשית ערוה כמו כל קידושין שבעולם ומיושבים ג"כ דברי הר"מ בפ"ב מהל' א"ב שהבאתי דסובר דקטן קונה מן התורה מדאינו לוקה על יבמה לשוק האיך קונה הא אין עדים לקטן ז"א הא דבעינן עדים ביבום היינו משום דנעשית ערוה היינו א"א זה דוקא בנתייבמה לגדול אבל אם נתייבמה לקטן דאינה א"א גמורה דהבא עליה א"ח מיתה ועי' בקידושין מהקישא דר"י דאם אינו חייב מיתה תופסין בה קידושין וכ"כ בס' א"מ סי' א' דאשת יבם קטן תפסי בה קדושין מה"ט ע"ש אם כן לא נעשית ערוה כלל כיון דתפסי בה קדושין אם כן א"צ עדים וקונה אותה מן התורה בלא עדים ודברי הר"מ נכונים וסובר בכ"מ בעי' עדים כהכרעת המנ"ל. ועיין ביבמות דף ק"ה ע"ב מעשה שחלץ בינו לבינה בבית האסורים ובא מעשה לפני ר"ע והכשיר ומקשה הש"ס בינו לבינה מנא ידעינן אר"י א"ש שעדיו רואין אותו מבחוץ ועיין בנמ"י שפי' קו' הש"ס מנא ידעי' אף דמודים הא אין דבר שבערוה פחות משנים ע"ש. ולכאורה לפמ"ש לעיל דיבמה לשוק לא הוי דבר שבערוה אך באמת שם הקושיא אליבא דר"ע ור"ע ס"ל דכל ח"ל הוי דבר שבערוה ויבמה לשוק ג"כ בכלל זה וז"פ. ועיין בס' נתיבות המשפט בסי' ל"ו בתשו' שאלה שם שהקשה מאי מתרץ עדיו רואין מבחוץ הא בדבר שבערו' צריכים שג"כ יראו את העדים וגם מקשה על הרשב"א ואין כאן מקומו ומכל מקום אני לך. ולדידן אם נאמר דיבמה לשוק לא הוי דבר שבערוה כסברת הנו"ב אם כן בחלצה בינו לבין עצמה הוי חליצה פסולה לפוסלה מהאחין כי א"צ עדים בגוף החליצה כי לא הוי דבר שבערוה בלא עדים לא הוי חליצה כלל כמו גיטין וקידושין ואין להאריך יותר כי הוא ענין ארוך ובאתי רק לעורר. אך קשה להר"מ דס"ל אין עדים לקטן לפי שאינו בר דעת אם כן האיך הלכה רווחת דיבם חרש או שוטה מייבמים ולא חולצים וכשייבם ה"ז א"א גמורה וא"י להוציאה בגט עיין בר"מ פ"ו כאן ובש"ע והאיך קונה אותה כמו דלקטן אין עדות ה"נ לחו"ש דלאו בני דעה נינהו אם כן אינה נקנית לו כלל וכאן אם נקנית לו הוי א"א גמורה וח"מ עליה דגבי קטן ממעטינן אשת איש ולא אשת קטן אם כן קשה הא הו"ל יבום בלא עדים אלא ע"כ דעת הר"מ דא"צ עדים וצ"ע ובאתי לעורר. על כל פנים אפילו החולקים

על הר"ם וסוברים דמידי דבעינן עדות על גוף הדבר שייך בחרש שוטה וקטן ג"כ עדים על כל פנים לא שייך לומר שהם יראו את העדים כדי שלא יכונו להשטות כיון דלאו בני דעה הם כלל ל"ש זה אם כן על כל פנים מוכח דאפילו אי יבום צריך עדים מכל מקום א"צ הם לראות העדים כמ"ש לעיל כיון דחרש שוטה וקטן מייבמים וז"פ:

מצוה תר

סעיף א

שנצטוינו להציל הנרדף כו'. מבואר בר"מ בפ"א מהלכות רוצח ובטור ובש"ע חוה"מ סי' תכ"ה והדינים כ"ה. הרודף אחר חבירו להורגו ופשוט דאין חילוק בין רודף אחר גדול או קטן כל שחייבים על רציחתו פשוט שהרודפו הוא בכלל רודף וכן אחר ע"כ או שפ"כ כיון דנהרגים עליהם הו"ל רציחה גמורה והרודף להורגם מצוה על כל איש ישראל להצילם ולמנוע הרודף אפילו בנפשו אם א"י להציל אלא אם יהרוג את הרודף יהרוג אותו ואם אינו הורג אותו עובר משום עשה זו וגם שני לאוים לא תחוס כו' לא תעמוד כו' כמבואר בר"מ ובהרב המחבר. ואם רודף אחר עכו"ם או גר תושב פשוט שאסור להורגו וההורגו נהרג עליו דלאו בכלל רעהו הוא. אך אם רודף אחר הטריפה או גוסס בידי אדם שאין חייבים על רציחתו מיתה כמבואר כאן פ"ב אפשר דאסור להרוג הרודף דלא הוי פ"נ וכבר עמדתי בזה בפרשת אמור במצות קידוש השם וכן בשאר ענינים שא"ח מיתה על הרציחה כגון שרוצה לכפתו לפני ארי וכדומה עי' בר"מ פ"ב אפשר כיון דהרוצח א"ח מיתה בעבר והרגו אינו נהרג עליו מתורת רודף ואפשר כיון דמבואר ביומא פרק יוה"כ דר"י יליף דפ"נ דוחה שבת מבא במחתרת היינו רודף דדוחה עבירה דרציחה מפני פ"נ ה"ה וכש"כ שבת ורבא דדחי היינו אשכחן ודאי כו' על כל פנים סברתם דהתורה צותה להרוג הרודף מחמת פ"נ דהנרדף אם כן אפילו בכפתו לפני ארי וכדומה דהוי פ"נ הו"ל רודף ומצוה להורגו. ומכל מקום בטריפה אפשר דלא הוי פ"נ ובחיבור זה נסתפקתי אם בשביל פ"נ דטריפה מחללין שבת אף דלחיי שעה מחללין שבת מכל מקום בכה"ג דחתיכי סימני דחיותא עיין בסנהדרין דף ע"ב אפשר דאין מחללין שבת ומכ"ש דאסור להרוג הרודף אך בארי וכדומה דהוי פ"נ לענין כל המצות הוי פ"נ לענין זה ג"כ דמצוה להרוג הרודף ומכל מקום צ"ע ובאתי רק לעורר. וגם נסתפקתי לעיל אם נאמר דהוא מחמת פ"נ אם כן כיון דקיימא לן דס' פ"נ דוחה שבת אם כן אפשר ברודף אחר אסופי שנמצא במקום מחצה ישראל ומחצה עכו"ם אם הורגין לרודף בספק ג"כ עי' לעיל ומגמר בעתיק' כו'. והרודף לכתחלה צריך להתרות בו בן ברית הוא כו' אבל אם א"י להתרות

בו הורגין אותו בכ"ע ואפילו חרש שוטה וקטן הרודפים מצוה להרוג אותם אך באשה המקשה לילד אם יצא ראשו אין הורגין אף דהוי רודף משמים הוא דרדפי וזה טבעו של עולם. ומ"ש בלא התראה כלל ע' בסמ"ע שכ"כ כן מראי' דקטן וז"ב. ובטריפה שכתבתי דאין הורגין הרודף אפשר אף הנרדף בעצמו אסור להורגו כיון דאין זה ש"ד ופ"נ ולא נתנה ש"ד לדחות אצלו כן נראה. והורגין את הרודף אפילו בשבת ע' בסנהדרין דף ע"ב מבואר להדיא גבי מחתרת ומביאו הר"מ פ"ט מהל' גניבה ושם אינו מוכח רק דרשות הוא אך לפי מאי דמסקינן דמצוה היא ע' בדף ע"ג אם כן ה"ה בשבת מצוה דהוא פ"נ וז"פ. ועי' במנ"ל פכ"ד מהל' שבת דכתב ג"כ כמ"ש וכתב דהוא דבר פשוט אך לא הביא הגמרא שהזכרנו שמפורש להדיא בש"ס דשבת נדחה וילפינן מקרא ולא לדבר פשוט אך הדין אמת. ועיין במנ"ל כאן שכתב היכי דיש לו רשות להרוג כגון גוה"ד את הרוצח או בבא על הגויה דקנאין פוגעין בו והוא רשות אם הנרדף הרג את הרודף אינו נהרג עליו ומביא ראיה מדאמרינן דאלו הרג זמרי לפנחס לא היה נהרג כיון דלא הי' מצוה רק רשות וע' לעיל בפרשת אמור במצות קד"ה שכתבתי דוקא הנרדף עצמו אם הרג הרודפו אין נהרג עליו אבל אם אחר הרג הרודף שעושה ברשות ודאי נהרג עליו כי הותר לו ש"ד כיון דעושה ברשות אך הנרדף עצמו שאני ואפשר גם בטריפה אלו הרגו בעצמו א"ח. אך יש לחלק בין הנושאים ולא באתי רק לעורר. וע' עוד שכתב היכי דהוא מצוה כגון שהרודף הרג את המציל נהרג עליו כיון דעל המציל מצוה לרודפו לא הוי רודף כלל ע"ש. בענין ס' ישראל שהבאתי ע' לעיל שכתבתי דהורגין הרודף גם לפי סברת בעל תה"ד מובא בש"ך י"ד סי' קנ"ז דל"ש ס' נפשות להקל באותן עבירות שיהרוג כיון דלא הקפידה תורה על נפשו לא ילפי' משאר ספיקות ה"נ כיון דהתורה לא הקפידה על נפש הרודף מפני פ"נ דהאיך אם כן בספק ג"כ נהרג ואין אומרים ס"נ לקולא ואפשר אפילו נמצא האסופי במקום רוב עכו"ם מכל מקום כיון שמחללים שבת עליו דאין הולכין בפ"נ אחר הרוב ה"נ הורגין הרודף מחמת פ"נ ובאתי רק לעורר. והנה מ"ש דלכתחלה צריך להתרות להרודף בן ברית הוא כו' ע' במנ"ל פ"ח מה' חובל שכתב דוקא אחר שבא להציל צריך להתרות לרודף אבל הנרדף עצמו א"צ להתרות בו כלל ע"ש.

ואם יכול להציל באחד מאבריו של רודף בלא הריגה אסור להורגו ואם הרגו המציל ה"ז שופך דם וח"מ אבל אין ב"ד ממיתין אותו כ"כ הר"מ והטור השיג עליו למה אין ב"ד ממיתין אותו ועיין בבד"ה מה שתירץ דלא הי' התראה ועיין במנ"ל שכתב שדבריו צריכים תלמוד היינו דמשכחת לה התרא' ג"כ. ולכאורה קשה על הר"מ ממעשה דאבנר ועשאל דיואב דן לאבנר בדין סנהדרין כמבואר בסנהדרין דף מ"ט דלמה הרג לעשאל

אף דעשאל רודף הי' לו להציל באחד מאבריו ונהי דיכול להציל מכל מקום לא הי' חייב מיתה בב"ד וצ"ל דזה לאו דוק' דדנו בסנהדרין רק דנו בטענה שהי' ראוי למות ע"פ סנהדרין כמ"ש הרב המחבר ועיין בר"מ פ"ב שכתב כל רציחה שהם ש"ד אף על פי דאין ב"ד ממיתין אותו רשות ביד מלך ישראל להרוג או הב"ד אם השעה צריכה לכך וכונת הש"ס שדינו שחייב מיתה והוא (יען) ש"ד ועון הריגה בידו ויואב היה שר אצל דוד והרגו מדין המלכות דעיקר הכונה שהי' מחויב אבנר מיתה אף שע"פ הב"ד [אין] ממיתין אותו כנ"פ. ועי' במנ"ל פ"ח מהל' חובל שמביא הא דאם יכול להציל באחד מאיבריו והרגו ה"ז חייב דוקא המציל אסור להרגו אם יכול להצילו בלא הריגה אבל הנרדף בעצמו אף שהי' יכול להציל עצמו בא' מאבריו אינו חייב וא"צ לדקדק בזה והוא ברא"מ פ' וישלח ורבים תמהו אם כן האיך הי' אבנר חייב על עשאל דהי' יכול להצילו באחד מאבריו הא אבנר הי' הנרדף ויכול להורגו וא"צ לדקדק בזה וצ"ע. ועי' ברש"י בסנהדרין דף ע"ד ע"א בד"ה ויכול שכתב להדיא דהנרדף אם יכול להציל בא' מאבריו נהרג עליו אם הרגו. ובא עוד בקבלה דהרודף אחר עריות לאונסה ג"כ מצוה להציל בנפשו של רודף אם א"י להציל באמ וזה לאו מטעם פ"נ לדברי רבנן דקיימא לן כותייהו דפליגי אר"י ע' בש"ס דסנהדרין רק גזה"כ הוא ואפגמ' קפיד רחמנא והדינים כ"ה אם רודף לאנס א' מהעריות שיש בהם כרת או מב"ד או רודף אחר הזכר לאנוס אותו ניתן להצילו בנפשו אבל ח"ל ובהמה אין ניתן להצילם בנפשם ואין הורגין הרודף וג"כ אפילו הרודף חרש שוטה וקטן ודוקא קטן מבן ט' שנים וי"א דביאתו ביאה אבל פחות מזה אין ביאתו ביאה ודאי אין מצילין וכן הנבעלת ודאי צריכה להיות בת ג"ש וי"א דפחות מזה אין ביאתה ביאה בכל העריות וכן בזכר צריכים להיות יותר מבן ט' שנים עי' בר"מ פ"א מהא"ב וז"פ דכל דלא הוי ביאה אצל א"ב ה"נ לא הוי ביאה ואין מצילין אותם וז"פ. וגם פשוט דאין חילוק בין כדרכה ובין שלא כדרכה כיון דהוי ביאה אצל כל א"ב ואפילו אומרת הניחו לו שלא יהרגני אין שומעין כיון דמקפדת על פגמה רק דמתירא' מהריגה גזה"כ דמצילין אותו בנפשו אבל מפותה אין מצילין בנפשו דהתורה לא הקפידה על העבירה רק אפגמה אבל אם היא בעצמה אינה מקפדת ל"ל בה כן מבואר בש"ס ואפשר אם היא קטנה דפיתוי קטנה אונס הוא לדעת רוב הפוסקים חוץ מהר"מ וכן אם היא שוטית וחרשית דודאי הוי כאונס דלאו בת דעת היא מצילין אותה אף בפיתוי. או אפשר כיון דלאו בת דעת אינה מקפדת על פגמה כלל ועל העבירי' לא הקפידה התורה אם כן אפילו רוצה לאונסה אין מצילין אותה בנפשו כלל וצ"ע בגמרא. והנה מבואר בגמרא דאחד נערה מאורסה ואחד ח"מ וח"כ ניתן להצילה בנפשו וילפי' מקרא חטא כו' אם כן פשוט דנדה נמי בכלל

זה דהוא ח"כ והוא בכלל עריות המבוארים בפרשת אחרי וכ"כ הר"מ פ"ד מהא"ב דנדה הוא בכלל עריות והרי"מ כאן כתב הרודף כו' ואחד כל העריות ודאי נדה בכלל ועי' בגמרא א"ל ר"פ לאביי אלמנה לכה"ג נמי קא פגים לה א"ל אפגמא רבא קפיד רחמנא כו' ופירש"י כגון עריות דכריתות שהם חמורות שהולד ממזר ונעשה זונה בבעילתו כו' אם כן נדה דלא נעשית זונה ואין הולד ממזר כידוע אין כאן פגם ולא ניתן להצילה בנפשו והר"מ סתם נראה דגם בנדה הדין כן כיון דהוי ח"כ הוי פגם ודברי רש"י צ"ע דאפשר דזה נקרא פגם גדול כיון דהוא ח"כ וצ"ע כעת. ומבואר בגמרא נעבדה בה עבירה אין ניתן להצילה בנפשו ופרש"י נעבדה בה עבירה כבר אין מצילין פרש"י דהא איפגמא לה כו' מבואר בדבריו כ"ה דערוה זו נפגמה פ"א ע"י או ע"י אחר הן באונס הן ברצון כיון דנפגמה שוב אין מצילין ובגמרא ע"ב דמקש' הש"ס ורמינהו אלו נערות שיש להם קנס הבא על אחותו כו' והיינו כיון דחייב מיתה מטעם רודף תפטר המיתה מן התשלומין אמרוהו רבנן כו' משעת הראה דפגמה איפטרא לי' מקטלא ממונא לא משלם עד גמר ביאה ופרש"י משעת הראה איפגמא ושוב אין מצילין בגמר ביאה בנפשו ואח"ז א"ר חסדא כגון שבא עליה שלא כדרכה וחזר ובא עליה כדרכה ופרש"י שבא עלי' הוא או אחר שלכ"ד וכתב דלא ניתן בביאה זו להצילה בנפשו שכבר נפגמה מבואר כל היכי דערוה זו נפגמה באיזה זמן אפילו מאחר אין מצילין הרודף בנפשו. והר"מ כתב כאן רדף אחר ערוה ותפסה והערה בה אף על פי שלא גמר ביאתו אין ממיתין אותו כו' תפס אוקימתא דרבנן וג"כ הטעם כיון דנפגמה פ"א אם כן אין חילוק בין הוא או מאחר הכלל כיון דנפגמה וכן מבואר בכ"מ דעל דין זה מביא הברייתא דנעבדה בה עבירה כו' אם כן מטעם כיון דנעבדה עבירה אין חילוק בכ"ע שנעבדה בה עבירה אין מצילין אותה כיון שנפגמה ודברי הכסף משנה שכתב כאן על הר"מ דהולך אחר השורש הקודם שחייבים מיתה שעברו ועשו אין ממיתין אותם עד שיגמור דינם בב"ד וזה כיון שהערה כבר עשה העבירה עכ"ל. ודבריו תמוהים דכאן מיירי לענין להצילו שלא יגמור דעל כל כח וכח חייב מכל מקום אין צריך להצילו ומניחין לו לגמור כיון דנפגמה לא ניתן עוד להצילה כו' אבל העבירה שאנו רוצים להצילו לא עשה עדיין ומכל מקום אין מצילין כיון דאיפגמה עיין בש"ס ותראה דדברי רבינו הכסף משנה תמוהים מאד ומכל מקום הר"מ סתם ביותר דהו"ל לכתוב להדיא היכי דנעבדה בה עבירה אפילו על ידי אחר לא ניתן להצילה וכן הטור והש"ע סתמו ביותר וע' רש"י שפירש על הא דאמר כגון שבא עליה שלכ"ד וחזר ובא כו' שבא עלי' הוא או אחר כבר שלכ"ד וצ"ל דהאי אחר היינו ג"כ שהיתה ערוה עליו אבל אם נבעלה למי שאינה ערוה עליו לא נפגמה כלל והצלת בנפשו לא תליא בבתולה

או בעולה אלא מיירי בנבעלה למי שהיא ערוה עליו וז"פ וברור. וראיתי בס' תו"ח שכתב על הא דנעבדה בה עבירה הא מלתא דפשיטא הוא כיון דכבר נעשית העבירה צריך ב"ד כו' ודבריו תמוהים דהרי פרש"י להדיא דאם נעבדה בה כבר עבירה ועתה רודף אחריה ורוצה לעשות העבירה אין מצילין דאיפגמא כו' אבל מיירי לענין להפרישו מהעבירה וז"פ. ויותר נ"ל מסתימת דברי הר"מ דדעתו דלא שייך הדבר דאיפגמא רק מאותו איש ובאותה ביאה כגון שהערה בה כיון דנפגמה ממנו באותה ביאה אין ניתן להצילה על גמר ביאה ונעבד' עבירה דמבואר בגמר' היינו ג"כ שהערה בה וכן פירש התו"ח ונטה מדברי רש"י ולא איכפת כלל אם נבעלה מקודם מזה או מאיש אחר אע"ג דר"ח אמר כגון שבא עלי' שלכ"ד כו' סובר דאף ע"י ביאה אחרת נפגמה לא פסק כאוקימת' זו כי יש שאר אוקימתות לתרץ משנה דאלו נערות ולדעתי נראה דוקא באות' ביאה מסתימת דבריו כ"נ ובאתי רק לעורר. ונראה דגבי זכר נמי כיון דאיפגם הן בהעראה לדעת הר"מ או באיזה ביאה לדעת רש"י שוב לא ניתן להצילו בנפשו אף דבגמר' אמרינן דגבי זכר ל"ש פגם מכל מקום אפשר לפי המסקנא גם בזכר דינא הכי ומכל מקום צריך עיון ובאתי רק לעורר. וברודף אחר ספק ערוה לטעם שכתבתי ברודף להרוג דהו"ל ס' פ"נ ומצוה להרגו וכאן לא שייך זה דלא הו"ל פ"נ רק גזרת הכתוב לרבנן דקיימא לן כוותייהו אם כן אסור להורגו. אך לפמ"ש בשם תה"ד דהיכא דההתורה התירה מס"נ ל"ש ס"נ לקולא אם כן ה"נ הוי מצוה מספק ול"ש ס"נ לקולא ומצילין אותו בנפשו כנ"ל. ונראה דעיקר דקפיד רחמנא אפגמא ולא על העבירה אם עכו"ם רודף אחר ערוה שאינו מצווה עליה כגון נדה ומכש"כ במצווה כגון א"א וזכר מצוה ג"כ להציל בנפשו ואם לא עשה כן עובר בעשה ולא תעשה והוא כש"כ מישראל דהתורה התירה דמו מכש"כ עכו"ם דאינו חייב עלי' משום ש"ד כנ"פ. וגם נ"פ דמצוה על הבן להרוג האב אם הוא רודף הן להרוג והן עריות ע' בסוגי' דמחתרת. ופשוט כיון דהתירה התורה ש"ד אם כן משום ה"ה אב ובפרט דהאב רשע ואינו עושה מעשה עמך וז"פ. והמנ"ל בפרק כ"ד מהל' שבת נסתפק ברודף אחר ערוה דניתן להציל' בנפשו וזה אין הטעם פ"נ רק גזה"כ אפגמא קפיד רחמנא אפשר בשבת לא ניתן לחלל שבת וע"ש שמביא בשם הרי"ף דגם בשבת מצילין כפי מה שפירש בפסחים אך לדעת התוס' הדבר צריך תלמוד. והנה כמו דמספקינן בשבת ה"נ בי"ט דעשה ולא תעשה הוא אסור ג"כ לחלל י"ט וז"פ. ועיין בשער המלך שדעתו שלאחרים אסור להציל בשבת אבל הנרדף מותר להציל עצמו בנפש הרודף אפילו בשבת ע"ש. ואיני מבין החילוק כיון דלא ניתן שבת לדחות מ"ל אחרים או בעצמו ואינו דומה לסברת הרא"מ ביכול להציל בא' מאבריו דמחלק בין אחרים לנרדף וק"ל. וע"ש עוד שכתב דאף

לדעת הרא"מ דנרדף אף דיכול להציל בא' מאבריו מותר להציל בנפשו זה דוקא גבי רודף להרוג אבל ברודף בערוה אף הנרדף עצמו בכלל זה דאסור להציל בנפשו אם יכול להציל באבריו כמו אחר המציל ע"ש. מה שנסתפקתי לעיל אם אמרינן פיתוי קטנה אונס הוא לענין שניתן להצילה בנפשו אף במפותה. שוב ראיתי בס' ש"מ בכתובו' בפרק אלו נערות שנסתפק בזה מ"ש שכתב דאפשר לענין זה הו"ל פיתוי ע"ש. ונוהג מצוה זו בכל אישי ישראל ולענין ב"נ דיני רודף כתבתי קצת בפרשת אמור במצות קד"ה:

מצוה תרא

סעיף א

שנמנענו מלחמול על נפש הרודף וכו'. ג"כ בר"מ פ"א מהלכו' רוצח ומסיים הר"מ אף דאין לוקין על לאוין אלו מכל מקום חמור מאוד דכל המאבד נפש מישראל וכו' וכל המקיים וכו' נראה דהו"ל מלאוים החמורים לענין תשובה דאינו מתכפר [אלא] בתשובה ויוה"כ ומכל מקום צ"ע הא תינח גבי רודף להרוג אבל רודף אחר הערוה מנ"ל גם מנ"ל דלאוין אלו הם גבי עריות דלאו זה ולאו דלא תעמוד גבי פ"נ כתיב ולא בעריות ואפשר כיון דאיתקש נערה המאורסה לרוצח לענין זה גם כן ע' בגמ' דסנהדרין דף ע"ג וצ"ע בש"ס ודיני המצוה בארתי במצות עשה הקודמת:

מצוה תרב

סעיף א

שנמנענו שלא להשהו' וכו'. מבואר בר"מ פ"ז מהלכות גניבה ובטוש"ע חוה"מ סי' רל"א. עיין לעיל במצוה רנ"ח בסדר קדושים שכתבתי דדברי הר"מ והרהמ"ח צ"ע מ"ש דאין לוקין מחמת לאו שאב"מ הו"ל לכתוב אם עשה המדה או המשקל לוקין כמ"ש הר"מ בב"י וב"י בפסח שאם הניח חמץ אינו לוקה אך חמצו או קנה לוקה דהו"ל מעשה גם טעם של הרב המחבר שאפילו עבר ושקל בהם לתשלומין ניתן וכו' הא חובל בחבירו בש"פ לתשלומין ניתן ואין לוקין ואם הכאה פחות מש"פ דלא ניתן לתשלומין לוקין ה"נ על השהי' דלא ניתן לתשלומין למה לא ילקה ע"ש באריכות. ואם תדקדק בדברי הר"מ שכ' כל מי שמשהה בביתו וכו' מדה חסירה וכו' עובר בל"ת ואפילו לעשות המדה עביט של מ"ר אסור נראה דהל"ת הוא רק אם משהה כדי לרמות אף שאין מרמה עובר על השהיה אבל במשהה שלא לרמות רק עושה עביט של מ"ר וכדומה אינו עובר בל"ת רק מדרבנן אסור שמא ירמה בו ועיין ברשב"ם בב"ב דף פ"ט ע"ב בד"ה שישהה וכו' נראה

כן והל"ת זה ככל הלאוים ואינו בדבר שבממון אם לא שיקר בה רק השהה ונוהג בכל אישי ישראל וב"נ לענין שיהה ודאי אינו מוזהר וז"פ:

מצוה תרג

סעיף א

שנצטוינו לזכור מה עשה עמלק לישראל וכו' מבואר בר"מ פ"ה מה' מלכים. והנה המצוה לזכור בפה כמבואר בספרי ומובא בש"ס דילן במגילה זכור יכול בלב כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך וכמדומה לי שראיתי בס' דרך פקודיך שהקשה מנלן זה דאפשר הוא בלב אך דהוא עשה ולא תעשה. והאמת כ"ה דעובר בעשה ולא תעשה אם שוכח כמ"ש הרהמ"ח ואין הספר בידי וצ"ע כעת. ולשון הר"מ ומ"ע לזכור תמיד וכו' נראה מדבריו דהוא מן המצות התמידיות כמו שמנה הרהמ"ח בהקדמת הספר באיגרת שיש מצות תמידיות ומדברי הרהמ"ח נראה דדי בפ"א כל ימיו ועיין בראשונים מ"ש בפ' זכור על כל פנים זה ודאי ברור דהמצוה ביחיד ג"כ מקיים רק פ' זכור בעשרה ובס"ת הוא מדרבנן אבל מן התורה די שיזכור בפה כל יחיד וז"פ. והרהמ"ח פוטר נשים ממצוה זו ונראה קצת דפוטר אותם מהלאו ג"כ ובר"מ אינו מבואר זה וצריך ראיה לפטור נשים מם"ע שאין הזמן גרמא ובפרט במקום לאו ג"כ ומ"ש כי להם לעשות המלחמה ולא לנשים באמת מלחמת מצוה הכל יוצאין אפילו כלה מחופתה כמבואר בש"ס ובר"מ פ"ז כאן גם מי עמד בסוד ד' ית' אם הטעם מחמת הנקמה דאפשר גזה"כ שנזכור שנאתו מאיזה טעם ואנחנו אין יודעים ואפשר אף בביאת משיחנו שיכרת עמלק מכל וכל ולא יהי' זכר להם מכל מקום הזכירה יהי' תמיד מ"ע לזכור ולא לשכוח ע"כ צ"ע דפוטר נשים מם"ע זו. ונראה דכל אישי ישראל חייבים כמו כל מ"ע שאין הזמן גרמא כ"נ. והנה אם שכח עובר בעשה ובל"ת רק זכר בלב ולא בפה אינו עובר על הלאו רק לא קיים העשה ואם זכר לא עבר ומקיים מ"ע גם כן ופשוט:

מצוה תרד

סעיף א

שנצטוינו למחות זרעו של עמלק וכו'. מבואר בר"מ פ"ו מהלכות מלכים ובד"א שלא השלימו ע"ש. ועיין ברש"י בחומש כאן שפי' תמחה וכו' מאיש ועד אשה ועולל ויונק משור עד שה שלא יהי' עמלק נזכר כו' ודבר זה דאף הבהמה צריכים להרוג אינו מבואר

בר"מ ובהרהמ"ח וא"י מהיכן הוציא רש"י זה ובספרי כאן לא ראיתי זה וממעשה דשאול אין ראיה דהקב"ה צוה לו אז ע"י שמואל אבל להיות מצוה לדורות לא שמענו וצ"ע. ומ"ש הרהמ"ח דג' מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות בה"מ ולהכרית זרעו של עמלק והמעתיק העתיק שלא כסדר כי הכרתת זרע עמלק הוא קודם לבנין ביהמ"ק והוא גמ' מפורשת בסנהדרין ומבואר בר"מ פ"א מה' מלכים ע"ש בכ"מ ובלח"מ. ומ"ש כי על כל יחיד מישראל הזכרים מוטל החיוב וכו'. צ"ע למה יפטרו נשים ממ"ע זו דאין הזמן גרמא ומלחמה זו מבואר דאף כלה מחופתה וכו' ונראה דזה כיון המגיה בעל מנ"ל ומה שצוה לע' במצוה תכ"ב הוא ט"ס וצ"ל מצוה תכ"ה גבי ז' עממין כ' הרהמ"ח דגם נשים חייבות ע"ש. וכבר כתבתי לעיל דנראה דאף במקום סכנה מחויב כי ידוע דהתורה לא תסמוך דינים על ניסים כמבואר ברמב"ן כ"פ והתורה צונו להלחם ומסכנים נפש במלחמה אם כן גזה"כ הוא דאפילו ס"נ מחויב במצוה זו והאידנא אין אנו מצווים בזה כי כבר עלה סנחריב ובלבל את העולם וכל דפריש מרובא פריש:

מצוה תרה

סעיף א

שנמנענו מלשכוח וכו'. בר"מ פ"ה מהלכות מלכים וכבר כתבנו בהעשה דנשים גם כן מחוייבות ע"ש לעיל מ"ש:

(ובע"ה נתחיל סדר כי תבא)

מצוה תרו

סעיף א

שנצטוינו בהביאנו הביכורים למקדש וכו'. דינים אלו מבוארים בר"מ פ"ד מה' ביכורים והדינים בקיצור כ"ה. ודין הבאת ביכורים כתבתי לעיל בפרשת משפטים וכאן הוא מ"ע לקרות עליהם. (מ"ע להתודות במקדש על הביכורים בשעה שמביאין ז"ל הר"מ). והנה בודאי מצוה לכתחלה לקרות כמו שמבואר בתורה בשעת הבאה ובשעת נתינה לכהן אך אם נתן הביכורים ולא התודה בעזרה רק חוץ לעזרה אפשר דג"כ יצא אף על פי דכתיב וענית ואמרת לפני ד' אלקיך ולפני ד' היינו בעזרה הנה גבי וידוי כתיב ג"כ לפני ד' וכ' הר"מ בפי"א מה' מע"ש דמצותו במקדש דכתיב לפני ד' וכו' ואם התודה בכ"מ יצא אפשר כאן נמי ודעת הראב"ד שם כיון דכתיב לפני וכו' אין וידוי אלא במקדש אם כן ה"נ. אבל לדעת הר"מ אפשר אף כאן אם התודה שלא במקדש יצא ג"כ וע"ש בכ"מ.

וגם בודאי מצוה לכתחלה לקרות תיכף היינו עודהו הסל על כתיפו קורא הגדתי וכו' ואח"כ מוריד הסל וקורא ארמי אובד וכו' מכל מקום אפשר אינו מעכב אם מביא היום ולא יקרא אלא לאחר זמן ויוצא מ"ע זו של קריאה אפילו לאחר זמן ול"מ אם הביכורים מונחים עוד בעזרה דקורא אלא אף אם הכהנים חלקו ביניהם ואפשר דאפילו נאכלו כי הקריאה אינו מעכב עיין בר"מ פ"ג כאן מכל מקום צריך לקיים מ"ע של הקריאה ויוצא אפילו לאחר זמן. אך מלשון הר"מ שכ' מ"ע בשעה שמביאין ובמקדש נראה דכ"ז לעכב וצריך לעיין בזה. ומבואר במגילה דף כ' כל היום כשר לקריאת מגילה וכו' ולוידוי מעשר וכו' ורי"ף גורס ולוידוי ביכורים היינו דהקריאה צריך להיות ביום והר"נ כתב פירוש מקרא ביכורים וכו' ועיין בס' טר"א שם שמפלפל באריכות בזה אך אין לו ראיה מכרחת אך כתב דל"מ שמקרא ביכורים יכנו בשם וידוי והנה הר"מ מכנה אותו כאן בשם וידוי ומסתמא מצא באיזה מקום דנקרא וידוי אך הר"מ גבי וידוי מעשר כ' דאין מתוודין אלא ביום וכאן לא כתב זה נראה דדעתו דאף בלילה קורא וצ"ע בזה. וקריאה זו צריך להיות בלה"ק כן ילפינן בסוטה וכ"כ הר"מ כאן ומבואר בסוטה דהקריאה צ"ל בקול רם והר"ם אינו מביא זה ובה' נ"כ מביא זה ע"ש. ופשוט דאם חיסר תיבה אחת מהקריאה לא יצא ואסור להוסיף ג"כ כב"כ והנה כל המביאין ביכורי' קורין חוץ מה שנחשוב כאן דאין קורין בס"ד:

סעיף ב

האשה אינה קוראת שאינה יכולה לומר מן האדמה אשר נתת לי ד' לפי שא"י לא נתחלקה אלא לזכרים כן מבואר במשנה דביכורים ולכאורה א"צ לומר בפסוק זה שא"י לומר דפסוק הראשון הגדתי וכו' אשר נשבעת לאבותינו לתת לנו והא הארץ לא ניתנה להם ג"כ א"י לומר לתת לנו אך אין נ"מ לדינא ע' בפי' הרא"ש בביכורים:

סעיף ג

והטומטום הוא ספק אשה ולא נטלו חלק בארץ עיין בר"מ בפי' המשנה וברע"ב דכתיב איש לפי וכו' עד שיהא ודאי איש וספק לא נטל כלום וא"י לומר אשר נתת לי ד' ועיין בתוי"ט שתמה בל"ז כיון דהוא ספק אשה אינה קוראת כמו לקמן הקונה שני אילנות וכו' ומובא תירוץ בס' ת"ח על הגליון דשם מחמת ספק צריך לשלחן ביד שליח כי ספק קריאה מעכבת כמבואר במס' ב"ב דף פ"א עכ"ל על האי משנה דקונה שני אילנות אבל כאן מיעטה התורה מקריאה לגמרי כמו אשה דמביאה ואינה קורא' ועוד אישים כמבואר לקמן וא"צ תקנה ע"י שליח ודבריו נכונים. אך מ"ש כיון דנתמעט מקרא א"צ תנאים כמו הקונה שני אילנות דבריו תמוהים דשם צריך תנאים דספק אם חייב בביכורים כלל

אם כן דלמא לאו ביכורים והו"ל חולין בעזרה ע"ש בב"ב אבל כאן חייב ודאי בביכורים דנשים חייבות רק הספק על הקריאה וא"צ תנאים רק שלא יעכב הקריאה צריך ע"י שליח ע"ש ותראה ודבריו תמוהים בזה מה שהצריך תנאים:

סעיף ד

והאנדרוגינוס ג"כ ספק ולא נטל נחלה איתמעט מאיש כמו טומטום והר"מ לשיטתו אזיל דפוסק בכ"מ דאנדרוגינוס הוא ספק אבל להפוסקים כמ"ד דהוא זכר ודאי או לדעת הראב"ד בה' שופר דהוא חצי זכר על כל פנים כיון שיש בו צד זכרות ודאי נטל חלק בארץ וקורא כזכר ודאי וז"פ. אפוטרופוס ועבד שמביא משל אדון ושליח פטורים מקריאה דא"י לומר אשר נתת לי וכו' דאינו שלהם ובס"ד יבואר מתי יכול לשלוח ע"י עבד ושליח. גם במשנה מבואר דגר אינו קורא דא"י לומר אשר נשבע ד' לאבותינו לתת לנו והיינו דאבות אברהם יצחק ויעקב לא היו אבותיו אך הר"מ דוחה משנה זו מהלכה עפ"י הירושלמי ופוסק דקורא דאברהם הוא אב המון גוים והוא אב לכל הגרים ומסיים ולאברהם היתה השבועה תחלה שירשו בניו את הארץ. והנה הסיום הזה מה שסיים ולאברהם וכו' אינו מובן ועיין בכסף משנה שכתב ולאברהם וכו' היינו קודם שנקרא אברהם היתה השבועה ולא זכו בה אלא זרעו ולא הגרים וכו' הם דברים תמוהים דנותן הר"מ טעם לסתור דעי"ז שלא נטלו הגרים חלק לא יקרא דא"י לומר מן האדמה אשר נתת לי כמו אשה ועיין בשו"ת ש"א סי' מ"ט שדחה ג"כ דברי הכסף משנה וע' מה שפי' דהכוונה אף דאמר לאבותינו היינו רבים ויצחק ויעקב נמי בכלל זה והם לא נקראו אב המון גוים מכל מקום כיון דעיקר השבועה היה לו יכול לומר לאבותינו ע"ש ומביא שם דברי הרמב"ן בב"ב דכל הג' אבות נקראו אב המון וכו' ויכול הגר לומר לאבותינו ועיין בתוס' בב"ב דף פ"א ד"ה למעוטי שמפלפלים באריכות אך קשה הא א"י לומר אשר נתת לי כמו אשה לפי שלא נטלו גרים חלק בארץ ועיין במגיה שמתרץ דכאן אומר אשר נשבעת וכו' לתת לנו וזה יתקיים כי לע"ל יטלו הגרים בארץ חלק אבל גבי וידוי מעשר אומר אשר נתת לי וכו' בלשון עבר ועדיין לא נטלו ע"כ אינו מתודה במעשר ע"ש בשם ס' כפות תמרים ולכאורה גם כאן אומר אשר נתת לי וכו' בלשון עבר וראיתי בס' כפ"ת שכ' דשם כ' השבועה אצל לשון עבר אשר נתת כאשר נשבעת וכאן לא כתיב אצל השבועה ודבריו דחוקים והמשנה דאמרה דאשה אינה קורא ואינה מביא מלתת לנו רק אשר נתת וכו' אף על פי דאינו כתיב אצל שבועה ועיין בתוס' שמביאים דרק בני קני חייבים בקריאה דנטלו חלק בארץ ואין להאריך במה שהאריכו הראשונים ע' בדבריהם. והא דאשה אינה קורא היינו אם היא מביאה פירות ביכורים מקרקע שלה אבל אם יש

לה בעל והבעל מביא מנכסיה דהפירות שלו אף דאין הקרקע שלו וקי"ל דק"פ לאו כקנין הגוף כמבואר לקמן בס"ד מכל מקום מביא וקורא ויכול לומר מן האדמה אשר נתת לי ד' וכו' אף דאין הקרקע שלו דגזה"כ דכתיב ולביתך מלמד שבעל מביא ביכורי אשתו וקורא כן מבואר בש"ס דגיטין ובר"מ כאן ועיין בתוס' שם אף על פי דפירות האשה לבעל רק מדרבנן אך דדרך הוא שנותנת הפירות לבעל וע"ז כתבה התורה דמביא וקורא ואפילו אם הפריש ביכורים והלך למקדש ושמע בדרך שמתה אשתו מביא וקורא והרבותא הוא דסד"א דבעינן לקיחה והבאה באחד וכאן דקודם לא קנה הקרקע ועתה קנה הקרקע ג"כ לא הוי לקיחה והבאה באחד קמ"ל דקורא. ועיין בספ"י דמפלפל בקושית ספר בה"ז על הר"מ וכ' דהר"מ קאי לשיטתו דירושת הבעל דרבנן ע"ש ומכל מקום אני לך. והנה אם ירש מאשתו קרקע אם מביא ביכורים אחר מיתת אשתו דע"ז לא קאי ולביתך אם ירושת הבעל מן התורה בודאי הוי שלו כמו בן היורש דמביא וקורא אך אם ירושת הבעל דרבנן אם כן מן התורה אינו שלו כלל אפשר דאינו מביא ג"כ מן התורה רק מדרבנן ונ"מ דצריך להקדישו וגם חייב בתו"מ ע' לעיל במצות ביכורים ואפשר דאינו קורא ג"כ אשר נתת לי וכו' כיון דמה"ת אינו שלו ובענין זה הדברים עתיקים אם ע"י קנין דרבנן נעשית שלו מן התורה גבי מעמ"ש בקידושין ובהרבה מקומות בש"ס נודע לכל תלמיד ותלוי בשיטות אלו ואפשר מחמת קנין דרבנן הוי יאוש וגם נשתקע שם הבעלים ע' בסוכה בתוס' בסוגיא דאוונכרי והדברים עתיקים אין כאן מקומו להאריך בדבר שהאריכו הראשונים והאחרונים בכ"מ. ופשוט דבאשתו ארוסה שזכתה לו פירות בנכסיה אינו קורא דק"פ לאו כקה"ג והלימוד ולביתך אינו גבי ארוסה דלא מיקרי ביתו כמבואר ביומא וכן ש"י רק אשתו נשואה וז"פ. והנה הא דשליח מביא ואינו קורא והביכורים קדשו ככל ביכורים הר"מ סתם דבכ"ע הדין כך וכ"כ לקמן איזה דינים דמבואר בדבריו דבכ"ע הוי ביכורים רק אינו קורא אבל התוס' בב"ב ובגיטין סוברים מהירושלמי כל ביכורים שהיו ראוים לקריאה ונדחו ירקבו וכאן מיירי שבצרן מתחלה לשלחן ע"י שליח דלא נראו לקריאה מעולם אבל אם בצרן להביאן בעצמו דנראו לקריאה ואח"כ שלחן נדחו וירקבו ע"ש באריכות והר"מ לא חילק ולא ס"ל כהירושלמי בד"ז עיין בכסף משנה אף דהר"מ כ' לפני זה דאם אין ראוים לקריאה מספק הקריאה מעכבת היינו דוקא מפני הספק מעכב ע' בכ"מ. והנה השליח המביא בודאי אינו קורא וזה מבואר במשנה ומבואר בר"מ כאן הפריש ביכורים ושלחן ע"י שליח ומת השליח בדרך אף על פי שחזר הוא והביאן אינו קורא דכתיב ולקחת ובאת עד שתהא לקיחה והבאה כאחת עכ"ל וזה מימרא דריב"ח בב"ב דף פ"א ע"ב ובגיטין דף מ"ז ואין חולק ולשון ריב"ח בצרן ושלחן ע"י שליח

ושיטת הרשב"ם כ"ה בפירושו דולקחת דדרשינן לקיחה והבאה וכו' לקיחה היינו בצירה וצריכה הבצירה והבאה לעזרה באחד ואז קורין ואם הי' בשנים אין קורין והיינו אם בצרן בעה"ב בעצמו ושלחן ע"י שליח והשליח הביאן לעזרה לא אמרינן שיבא בעה"ב ויקרא אלא אין קורין כלל דגזה"כ כיון שהי' בשנים דהיינו הבצירה באחד בבעה"ב והבאה ע"י שליח נפטרו מקריאה דכתיב ולקחת וכו' דגזה"כ כ"ה. וכן אם בצרן השליח ומת אפילו באמצע הדרך והבעה"ב הביאן לעזרה אינו קורא דהוי לקיחה והבאה בשנים אבל אם בצרן השליח והביאם ג"כ דהו"ל לקיחה והבאה באחד בא בעה"ב וקורא דשלוחו של אדם כמותו דעיקר הקפידא דהבצירה והבאה לא יהיה ע"י שנים רק באחד אבל השליח אינו קורא בשום אופן דא"י לומר וכו' רק הבעה"ב קורא. וכ"נ אף דמוזכר ברשב"ם דהבאה לירושלים ל"ד דעיקר הבאה אל העזרה. וגם פשוט אם בצר והביא לעזרה אף שבדרך נתן לשליח ל"ל בה דעיקר הוא הבצירה והבאה לעזרה זה צריך שיהי' באחד וז"פ. והתוספות חולקים על הרשב"ם דבבצירה אינו תלוי כלל ולקיחה היינו מתוך הבית זה צריך לקיחה והבאה שיהי' בא' וגם מ"ש הרשב"ם דאם הי' הכל ע"י שליח בעה"ב קורא חולקים דבירושלמי מבואר דאין קורין. הכלל דאם הי' הכל ע"י שליח או הבאה ע"י שליח בודאי אין קורין רק ריב"ח אתי להשמיענו דאף דהבאה היתה ע"י עצמו מכל מקום כיון דהלקיחה הי' ע"י שליח אין קורין דלא הי' הלקיחה והבאה כאחת. והנה גם לדברי התוס' אם לקחן הוא מהבית ושלחן ע"י שליח ואח"כ הביאן בעצמו קורין כיון דהי' הלקיחה והבאה בעצמו אף שבאמצע הי' ע"י שליח כנ"פ. ונראה לי מלשון הגמ' הא דשגרן ע"י שליח אינו קורא לכל מר כדאית ליה דוקא דהשליחות הי' שהשליח יביאן לעזרה אבל אם בשעת עשיית השליח לא עשה שליח [להביאם] לעזרה רק עד העזרה לא איכפת לן כלל בשליחות אף שהשליח לקח מן הבית ואח"כ הביא הבע"ה בעצמו ש"ד כיון דלא עשה שליח להביאם לעזרה כ"נ אך לא הבאתיו בכור הבחינה וצ"ע. גם נ"ל מצד הסברא דוקא אם עשאו שליח על הלקיחה אבל אם בלא דעתו הוציאם אחד מביתו והבעה"ב רדף אחריו ולקחן והביאן דלא יקרא כיון שהיתה בשנים זה אין סברא אך באמת זה גזה"כ דאדרבה כיון ששליח ש"א כמותו מסתבר דלא הוי בשנים כיון דהשליח הוא ג"כ כמותו עיין בח"מ סי' ק"כ לענין כתיבה בשנים והאחרונים דחו דבריו כיון דהוי שליח דידיה הו"ל כחד ומכל מקום הו"ל קבלה בידם דהו"ל לקיחה והבאה בשנים מכש"כ בכה"ג דלא הי' בתורת שליחות ולא הו"ל כמותו בודאי הו"ל בשנים ואינו קורא ומכש"כ אם לקח מביתו אותו שאין בר שליחות כלל כגון עכו"ם או קטן הו"ל ודאי בשנים כ"נ. ואפשר כיון דהתורה הקפידה שהלקיחה מתוך הבית יהי' ע"י בעה"ב

לשיטת התוס' אם עשה שליח ומת השליח בדרך וחזר ולקחן לתוך ביתו יכול ליקח עתה הפירות ולהוליכן דהלקיחה הראשונה בטלה והוי עתה לקיחה והבאה באחד או אפשר דעל הלקיחה הראשונה הקפידה התורה ול"מ תקנה להחזירן לביתו וכן נראה. אך בזה אפשר לחלק אם עשה שליח על הלקיחה ראשונה ולאחר שנעשה שליחותו לא יבטל השליחות כידוע אם כן כיון שהיתה כבר לקיחה ל"מ לקיחה שניה אבל אם נטל אחד שלא מדעתו או דאינו בר שליחות דלא חשיבה לקיחה יכול להחזירן לביתו ולחזור וליקחן בעצמו מתוך הבית ולהביאן ובכ"ז צ"ע ולא האירו עינינו בדינים אלו הראשונים ובאתי רק לעורר. והר"מ סתם וכתב הפריש ביכורים ושלחם ע"י שליח וכו' ולא כתב לשון בצרם וגם אינו מפורש הדינים נראה שדעתו כדעת התוס' עיין בדבריו. והנה במימרא דריב"ח נקט שלחן ע"י שליח אפשר דעבד כיון דידו כיד רבו עדיף והוא באחד אך כ"פ מצינו דעבד דינו כדין השליח נראה גם כאן דשוים וצריך לעיין בזה:

סעיף ה

שהקונה שני אילנות בתוך שדה חבירו אינו קורא דספק אם קנה קרקע וצריך להקדישם וכו' אך כיון דאינם ראוים לקריאה מפני הספק הקריאה מעכבת ומשלח אותם ע"י שליח ואינו מביא אותם בעצמו כדי לפוטרם מקריאה ויכול להביא ג"כ בעצמו רק שישלחם ע"י שליח כדריב"ח כן מבואר בגמ' וכוונת הר"מ ג"כ באופן שיפטרו מן הקריאה וז"פ. ולדעת התוס' צריך לבצרם תחלה ע"י שליח כדלעיל. הפריש ביכורים ומכר שדהו אינו קורא שא"י לומר מן האדמה אשר נתת לי וכו' אבל מביא והם ביכורים. אך התוס' בב"ב בסוגיא כתבו בשם הירושלמי דוקא אם בשעת הפרשה הי' דעתו למכור שדהו דלא נראו לקריאה אבל אם לא הי' בדעתו ונראו לקריאה ונדחו ירקבו וכבר כתבתי דהר"מ ל"ל הא דירושלמי בכמה דינים ע"כ סתם דמביא בכ"ע. והלוקח השדה מאותו המין אינו מפריש ואם הפריש מביא ואינו קורא כ"ה לשון הר"מ ובמשנה מבואר מאותו המין אינו מביא ומנ"ל דקדשו כלל והר"מ ס"ל דקדשו אך אינו קורא וצע"ק וילפינן הטעם דכתיב הגדתי היום פ"א הוא מגיד וכו' אף שהראשון לא הגיד כמבואר דהראשון אינו קורא כל שהביא הוא בכלל הגדתי וכו' ע' בתוי"ט וממין אחר מפריש ומביא וקורא. המוכר שדהו לפירות הלוקח מביא ואינו קורא שקנין פירות אינן כקנין הגוף וכן המוכר שדהו בזמן היובל אין לו ללוקח רק קנין פירות ואינו קורא ודוקא אם חזר ומכרה לו לאחר שיצאה לו פ"א ביובל אבל בפ"ר שלא יצאה למוכר מביא הלוקח וקורא כיון דלא סמכה דעת המוכר שתחזור לו כן דעת הר"מ שפירש כן בש"ס דגיטין דף מ"ח מחלוק' ביובל שני אבל ביובל ראשון דברי הכל קורא אבל רש"י פירש דביובל ראשון היינו בכניסתן לארץ אם כן אין

נ"מ היום אך להר"מ בכל פעם במכירה ראשונה ביובל ראשון מביא וקורא ובזה מיושב דברי הר"מ דסובר דק"פ לאו כקנין הגוף והמוכר שדהו בשנת היובל אינו קורא ובש"ס אמרינן דהיכי משכחת לה קורא אלא בחד בר חד עד יב"נ דאחין שחלקו כלקוחות הם ולדעת הר"מ ניחא דתמיד משכחת לה ביובל ראשון ועיין בספ"י אף דהר"מ סובר דאחין מחזירין וכו' היינו לקיים מצות יובל אבל כ"א מחזיק בחלקו אם כן בודאי לא סמכה דעתו שבאמת לא יוחזר אם כן תמיד יביא וקורא ע' באחרונים שהאריכו בענין וע' לעיל במצוה של"ט שכתבתי אף דרשב"ל סובר דהמוכר שדהו לפירות או בזמן היובל דאינו קורא דק"פ לאו כקה"ג וכן קי"ל היינו במכר אך לפירות או סתם בזמן היובל אבל אם מכר לחבירו לזמן קצוב דיכול לקלקל השדה עיין בר"מ פכ"ג מה' מכירה יש לו קנין הגוף בה ואין לכפול הדברים ע"ש. הפריש ביכורי' ונטמאו או שנגנבו וכו' ע' במגיה כאן קודם שהגיעו לעזרה (ובר"מ מבואר הר הבית אבל ה"ה בעזרה ע' תוי"ט דבדין שמפריש אחרים תחתיהם אינו קורא על השניי' לפי שאי"ל את ראשית וכו' שאינן ראשית וכו' נטמאו בעזרה אינו קורא ועיין בר"ש דכתיב ושמחת ובנטמאו בעזרה או נרקבו ליכא שמחה. הביא ביכורים מאחד מן המינים וקרא וחזר והביא ממין אחר אינו קורא שנאמר הגדתי היום פ"א בשנה מגיד ולא שתים ומבואר דוקא בקרא. וקצ"ע דלעיל גבי אחר אינו קורא מבואר אף דלא קרא הראשון כיון דהביא הוא בכלל מגיד כמ"ש לעיל וצ"ע. הפריש ביכורים ויבש המעיין (שהאילן חי וגדל ממנו) או שנקצץ האילן מביא ואינו קורא דזה כמי שאין לו קרקע כן ל' הר"מ והרע"ב כתב דוקא אם נתיבש המעיין ונקצץ האילן קודם הפרשה אבל אם לאחר הפרשה ייבש וכו' הואיל ונראו לקריא' ונדחו ירקבו והוא מהירושלמי שמביאין התוס' בב"ב ומוקמי הכי אבל הר"מ כבר כתבתי דל"ל דין של הירושלמי כמו שכתבתי כ"פ ע"כ אינו מחלק ובכל ענין מביא ואינו קורא. והנה מה שפסק כאן כת"ק דאינו קורא ובפ"ח מהלכות ברכות פוסק דאם בירך על פירות האילן בפה"א יצא ובברייתא אמרינן דמאן דס"ל דיצא היינו כר"י דכאן דמביא וקורא ואיך פוסק הר"מ כאן כת"ק ושם כר"י כבר האריך הכסף משנה והאחרונים הפ"י והצל"ח ועיין בשו"ת ש"א שהאריכו לתרץ דברי הר"מ ע"ש. המביא ביכורים אחר החג עד חנוכה אף על פי שהפרישן קודם החג מביא ואינו קורא שאינו זמן שמחה ובש"ס דילן במכות מבוא' דא"ר אלעזר בשם ר' אושעי' דהפריש ביכורים ועבר עליהם החג ירקבו כיון דהיו ראוים לקריאה ונדחו כתב הכסף משנה דהוא כסברת הירושלמי שהבאנו לעיל והר"מ לא ס"ל כהירושלמי כיון דהרבה קושיות הקשה הירושלמי מנקצץ וכו' וממכר שדהו עי' בתוס' בב"ב ולא ניחא לר"מ דמיירי בהנהו גווני דמבואר בירושלמי שהיה דעתו מתחלה

על כן אינו פוסק כירושלמי וכמימרא זו. ודע אף דהר"מ לא פסק כירושלמי היינו לענין דיעבד שיעכב הקריאה שירקבו כיון שהיו ראוים לא פסק כן אבל לכתחלה כיון שראוים לקריאה לא יבטל הקריאה פסק כן. וכתב להדיא כאן בספ"ג הכ"ב המפריש ביכורים להעלותן בידו לא ישלחנו ע"י שליח ואם לקטן מתחלה לשלחן על ידי שליח הרי זה מותר לשלחם ביד שליח והוא מהירושלמי דכאן אך לענין לכתחלה ומסתברא דלמה יבטל לכתחלה מצות קריאה כיון דחל חובת קריאה. והא דלא הביא הר"מ גבי מכר השדה דלכתחלה לא ימכור רק בדעתו בשעת הפרשה למכור וכן כאן לכתחלה לא יניח אחר החג רק אם הפריש כדי להניחן עי' בתוס' ב"ב שם דסמך אדלעיל דודאי לכתחלה אם ראוים לקריאה לא יבטל המצוה. ונראה פשוט אף דמבואר בירושלמי דאם הי' דעתו מתחלה לשלוח ע"י שליח מותר לשלחן וכן כשהי' דעתו למכור וכו' כיון דלא חלה חובת קריאה בשעת הפרשה מכל מקום צ"ל דאם הי' בדעתו לשלוח ואח"כ נמלך והביאן בעצמו דלא נדחה הקריאה וקורא חדא דהוי דיחוי מעיקרא ואפשר דלא שייך דיחוי כלל אצל הקריאה כ"נ. ומכל מקום צ"ע לדעת הר"מ דלכתחלה לא יבטל מ"ע אם כן הו"ל לכתוב לכתחלה לא יפרוש אדעתי' דליפטרי' וגם אפילו אם הי' דעתו מכל מקום כיון דיוכל לקרות כמ"ש למה יבטל מקריאה ולמה לכתחלה ישלחם וצ"ל דמעיקרא אם הי' בדעתו כיון דלא חלה מותר לבטל המצוה ובחלה אסור לבטל המ"ע ואיני מבין החילוק וצ"ע. אך מהירושלמי שמביאין התוס' נראה ג"כ אם לא חלה חובת קריאה יכול לשלחן לכתחלה ע"ש. ומ"ש מדרבנן היו מביאין מערי סיחון ועוג ה"ה דהי' קורא ועיין בפ' משפטים בדין הבאת ביכורים שהארכתי בכמה ענינים ע"ש:

מצוה תרז

סעיף א

שנצטוינו להתודות לפני השם ב"ה וכו' וע"ז נאמר ואמרת לפני ד' אלהיך בערתי הקדש מן הבית וכו'. דינים אלו מבוארים בר"מ פי"א מה' מע"ש ונ"ר ובטור ובש"ע יו"ד סי' של"א וכ"ה. במצוה זו נכלל עוד מצוה והיינו ביעור והוא מצוה בפ"ע דאפילו באותם שפטורים מן הוידוי מכל מקום חייבים בביעור כי דין ביעור מבואר בפ' ראה מקצה שלש וכו' ומצוה זו דוידוי הוא בפ' כי תבא ומבואר במשנה דמע"ש דמעשה ר"ג וזקנים שהיו באים בספינה אמר ר"ג עישור שאני עתיד למוד וכו' ופר"ת שהיתה שעת הביעור ע' בקדושין דף כ"ו ובב"מ ור"ג וסייעתו היו בשעת חורבן ב"ש כידוע והוידוי ביטל יוחנן כה"ג כמבואר במשנה יוחנן כה"ג העביר וידוי המעשר וזה היה בתחלה בב"ש חזינן אף

שלא היתה הוידוי מכל מקום מצות ביעור איכא וכן בסנהדרין דף י"א ע"ב דר"ג שלח איגרות וכו' דזמן ביעורא מטי וכו' ובימיו לא היו מתודין כי נבטל קרוב לג' מאות שנה למי שיודע חשבון הדורות עיין בר"מ בהקדמה לסדר זרעים ועוד בספרי הדורות ודבר זה ידוע לכל תלמיד חזינן דמצות ביעור הוא מצוה בפ"ע ואין הוידוי מעכב. ודע דלהר"מ בפ"א מה' תרומות ומעשרות בכל ימי ב"ש הי' רק מדרבנן כיון שלא הי' ביאת כולם ומובא כ"פ בח"ז אם כן הביעור שהי' אז הוא ג"כ מדרבנן (רק ביכורים הי' מה"ת) כמו שתקנו תו"מ כן תקנו ג"כ הביעור ותקון רבנן כעין דאורייתא וכן הוידוי עד יוחנן כה"ג הי' רק מדרבנן אך יוחנן ביטל הוידוי לגמרי והתוס' בקידושין [כתבו] על ר"ג הא לא סיים המקום בצפונו או בדרומו ולא הוי הפרשה בכה"ג דאומר תרומת כרי זה בתוכו ולא סיים המקום לא אמר כלום אף דלענין ביעור די בזה ע"ש והריטב"א כ' דר"ג סובר יש ברירה וכשאוכל ומשייר אמרינן הוברר הדבר למפרע וכו' והובא דבריהם במנ"ל כאן וכ' למאן דל"ל ברירה ל"מ זה וקצ"ע דר"ג ור"י ור"ע כולם יסברו דיש ברירה וצריך לעי' בסוגית הש"ס בדיני ברירה ולשי' הר"מ דבזמן ב"ש והאידנא תו"מ רק מדרבנן ניחא בפשיטות דבדרבנן קי"ל דיש ברירה ע"כ לא הי' צריך לסיים המקום ואין כאן מקומו להאריך בדיני ברירה. והנה מצוה זו דביעור הן לשי' הסוברים דתו"מ בזה"ז דרבנן נוהג האידנא ג"כ הן מן התורה או מדרבנן כמו בזמן הב"ש אך מ"ע של וידוי יתבאר בסמוך בס"ד דיש דעות אם נוהג בזמן שאין מקדש מן התורה וגם לאחר שביטל יוחנן כה"ג הוידוי ויתבאר בס"ד. והנה הביעור מצוה בפ"ע כמ"ש אך הוידוי לא הי' אלא אם כן ביער וכ"ז שיש מתנות בידו אינו מתודה כאשר יבואר בסמוך בס"ד. ואיני מבין מדוע לא מנו הר"מ וסייעתו מוני המצות מצות ביעור למ"ע בפ"ע כי הוא מצות עשה ואינו תלוי בשום דבר וצ"ע כעת.

ומה זה הביעור כתיב בתורה מקצה שלש שנים וכו' אבל כאן בפרשה כי תכלה וכו' קבלו חכמינו זכרונם לברכה דבשנה הרביעית לשמיטה דחלפו ג' שנים דהיו מפרישין המעשרו' ברגל של פסח דהתבואה משנה זו עדיין לא נגמרה ולא היה הפרשה רק הג' שנים שעברו כבר הפרישו כל המתנות ונשארו אצלו מתנות שלא נתן אותם לכהנים או ללוים או לעניים או מע"ש או נ"ר שצריך להוליכן לירושלים לאוכלם ונשארו אצלו משנים שעברו מ"ע ברגל הזה לבערם וליתן לכהנים השייך להם תרומה ותו"מ וחלה דג"כ בכלל תרומה ומע"ר יתן ללוים ומ"ע לעניים ולא קחשיב במשנה ובר"מ אם לשו"פ ועוללות שכנסן לתוך ביתו חוץ הלאו אפשר ג"כ בעשה זו עי' בר"ה בסוגי' דב"ת בתוס' שם אך מדלא חשיב להו כמו בוידוי נראה דאינן בכלל מצוה זו דביעור. ופשוט דזמן

כל הרגל דלא ילפינן מקצה וכו' אלא על רגל אך חכמינו זכרונם לברכה קבעו בעי"ט הראשון לפי גירסת משנתינו לדעת הרבה ראשונים והר"מ הי' גירסתו בעי"ט האחרון וחז"ל הקדימו אבל אינו מעכב כי בתורה מבואר רק ברגל כפי מה דילפינן אם כן כל הרגל בכלל אך הוידוי צריך להיות אחר הביעור כמבואר לקמן בס"ד ולאחר שנותן המתנות לכ"א הראוי לו ביום טוב זה קיים המצוה והם אוכלים המתנות בכ"ז שירצו ואם לא נתן להם ברגל הזה עובר על מ"ע זו ומכל מקום נותנם אח"כ כדי שלא יעבור על ב"ת ברגלים או אם קיימו עניים עי' בתוס' בר"ה בסוגיא דב"ת אבל אינם נאסרין המתנות הללו ואינן טעונין שריפה או שאר ביעורים דהמצוה הוא ברגל זה ליתן לכ"א המתנות השייך לו ואם לא נתן עבר על מ"ע זו ולא מצינו ביעור מן העולם במתנות הללו ע' במשנה ובר"מ. ומע"ש ונ"ר או ביכורים דכל אלו נאכלים בירושלים מע"ש ונ"ר לכל אדם וביכורים לכהנים או דמי מע"ש ונ"ר שפדה אותם מבואר במשנה ובר"מ דמע"ש וביכורים מתבערים בכ"מ והיינו דצריך לבער אותם מן העולם דהיינו שריפה או משליכן לים והיינו דכל הרגל אוכל עד סוף אם נשאר אצלו הן בגבולין שלא הוליכן עד עתה לירושלים או שהפירות הן בירושלים והביכורים גם כן ביד הכהנים בירושלים אף על פי שבירושלים מצוה לאכול מכל מקום גזה"כ דמעשר שני ונטע רבעי וביכורים ומעות הפדיון צריך לבער מן העולם ברגל זה ואם עשה כן קיים המצוה ואם לא עשה כן לא קיים המצוה. ואינו מבואר אם לא ביער המעשר שני והנטע רבעי והביכורים אחר כך [אם] הם מתבערים אחר זה או אפשר ביטל המצוה אם עבר הרגל אבל אינם נאסרין ויכולים לאוכלן אח"כ בירושלים כדינא. והנה ד"ז דמע"ש ונ"ר וביכורים מתבערים בביעור מן העולם אפילו בירושלים כ"נ מהמשנה ומהר"מ ומבואר כ"פ בש"ס. וראיתי בתוס' קדושין דכ"ז בד"ה מעשה בא"ד כתבו וז"ל דמיירי התם לבערם מן העולם כשהגיע זמן הביעור כגון מע"ש וביכורים שא"א לאוכלם חוץ לירושלים לכך צריך לבערם מן העולם כשיגיע זמן הביעור אם לא יביאם בירושלים וכו' מבואר בדבריהם להדיא דהביעור של מע"ש וביכורים עיקר הביעור שבזמן הרגל יהי' בירושלים כדי לקיים מצות אכילתה כמו מע"ר ללוי ותרומה לכהן כן מע"ש צריך להוליך ברגל הזה לירושלים ואם הביא לירושלים זה ביעורו ויכול לאכול אח"כ כמו תרומה ומע"ר. אך אם א"י להביאן לירושלים ברגל זה מצוה לבערם מן העולם לשרוף או להשליך לים ואם לא ביערם עבר על מ"ע וגם א"י להתודות אבל אם הביאן לירושלים זה הוי ביעור ויכול לאכול אימת שירצה ויכול להתודות בערתי הקדש מן הבית וכו' דאינו בביתו רק בירושלים דהמצוה כ"ה. וכן נראה מדברי רש"י בסוטה דף ל"ב ע"א בד"ה וידוי מעשר וכו' דאם מביא

מע"ש לירושלים יכול להתודות וגם ברש"י בפי' התורה פ' מקצה וכו' וכאן בפ' כי תכלה וכו' נראה ג"כ דהמצוה הוא ליתן הניתנים לבעליהם לכהן וכו' ומע"ש מוליך לירושלים ומתודה מבואר דירושלים הוא הביעור לנאכלים בירושלים דא"י להתודות קודם שמבער הכל מוכח דזה הוי הביעור וא"צ לשרוף כלל בירושלים וקצ"ע הל' המעשר והביכורים מתבערים בכ"מ מאי בכל מקום ע' ברע"ב. אך קשה לי על שיטה זו מהירוש' מובא כאן בכ"מ ובתוי"ט ויתודה ביום טוב הראשון של פסח כדי שיהא לו מה לאכול ברגל (היינו דצריך ביעור קודם הוידוי) ויתודה בשחרית וכו' מצוה לאכול וכו' אחרו הוידוי כדי שיאכל כל הרגל והנה זה שיהי' לו מה לאכול היינו מע"ש דצריך ביעור מן העולם ואם יבער קודם לא יהי' לו לאכול ולשיטה זו דבירושלים הוא כמבוער אם כן אם הוא בירושלים ויש לו הפירות בירושלים יכול לאוכלם אף אחר הוידוי והפירות שיש לו חוץ לירושלים בלאו הכי בלא הוידוי אסור לאוכלם דחוץ לירושלים אסור לאכול מע"ש ונ"ר וביכורים אם כן הדרא קושיא לדוכתיה יתודה בי"ט הראשון. וי"ל דיכול להוליך לירושלים בכל הרגל ואם יקדימו הוידוי ביום טוב הראשון ע"כ הפירות שחוץ לירושלים מחויב לבערם ג"כ וישרוף ולא יהי' לו מה לאכול ביום טוב ע"כ אחרו הוידוי עד סוף יום טוב ויוכלו להוליך הרבה פירות לירושלים ומה שלא יוכלו להביא בירושלים עד הוידוי יבערו. וכבר רמזתי לך דבמשנתינו הגירסא שלפנינו מבואר דהביעור הי' בעיו"ט הראשון של פסח והר"מ הי' לו הגירסא עיו"ט האחרון של פסח ועיין בכ"מ שמביא ראיה מהירושלמי לגירסת הר"מ דבירושלמי מבואר דמט"ז אינו מתודה בראשון כדי שיהא לו מה לאכול ברגל ואם הי' הביעור בעיו"ט הראשון אם כן מה יש לו לאכול הרי נתבער ואין ראי' דהרע"ב כאן בפ"ה משנה יו"ד יישב זאת דהי' משייר מה שצריך לאכול ברגל כי קודם הוידוי מותר לאכול אך הוידוי אסור להיות כ"ז שלא נתבער ע"ש ועי' בתוי"ט משנה ו' אך לפי דעתי גירסת הר"מ נכונה מתרי טעמי חדא כיון דהביעור הוא מצוה והתורה קבעה מצוה זו ברגל כדילפינן מקצה וכו' אם כן המצוה רק ברגל כמו הקהל דערב הרגל אין מצוה וכן תשביתו בפסח כ' הרא"ש דקודם הזמן אין מקיים מצות השבתה וכמו מילה וכדומה דהתורה קבעה זמן דוקא באותו הזמן קיום המצוה ולא קודם ע' במגילה גבי אלו מאחרין וכו' אם כן מן התורה יבער עיו"ט דהוא קודם הרגל דאז אין מקיים המצוה כלל ומ"ל זמן רב או זמן מועט ע"כ בעיו"ט האחרון ניחא דהוא רגל ומקיים המצוה והשנית דודאי מע"ש אסור להפסיד כי איקרי קודש כידוע ומבואר כ"פ אם כן דאפשר דיזדמנו הרבה אוכלים ולא יהיה צריך לשרוף ולהטיל לים למה יקדים עוד וברגל התירה התורה אבל להקדים עוד לשרוף קדשים מנלן ע"כ בעיו"ט האחרון

ניחא כי התורה התירה בכל הרגל אדרבא חכמינו זכרונם לברכה חששו משום הפסד קדשים ואחרו הזמן בכל האפשרות שיוכל להיות מ"ע של הוידוי וזה הוא עיו"ט האחרון דביום טוב האחרון א"י לבער דאין שורפין קדשים ביום טוב ואחרו עד זמן האחרון ע' בתוי"ט במשנה ו' ע"כ גירסא זו דעיו"ט האחרון ניחא מאוד כן נראה.

ותבשיל של מע"ש ונ"ר א"צ לבער דהוא כמבוער כיון דאין ממשן ניכר וכן יין ותבלין הרי הם כמבוער כן פסק הר"מ מהירושלמי ואין הירושלמי בידי וא"י מאיזה טעם. מי שיש לו פירות שלא הגיעו לעונת המעשרות א"צ לתקן ולבער ואינו מעכב הוידוי אך אם הגיעו לעונת המעשרות צריך לתקן ולבער כדינא ואם לא ביער מעכבין את הוידוי. ועי' לעיל שנסתפקתי אם עבר זמן הביעור ולא ביער את המע"ש ונ"ר וביכורים אם נאסרו הפירות או לא וגם אני מסופק כיון דהתורה קבעה ברגל אם עבר הרגל ולא ביערם אם חל עליו עדיין חובת ביעור או אפשר דפטור דזמן הוא רק ברגל הזה דוקא ואם עבר הזמן פטור וצ"ע. ועיין ברמב"ן מובא בכ"מ מה' שמיטה ויובל שכת' דלא חשבו חכמינו זכרונם לברכה פירות שביעית מהנשרפין או נקברין וכו' גם לא ראיתי שיחשבו ביעור מעשר בכלל הנשרפין. מי שהי' לו מתנותיו ברחוק ממנו בזמן הביעור מקנה לבעליהן אג"ק כמעשה דר"ג וזקנים המבואר במשנה וכן אם הי' לו טבל קורא שם ומזכה אג"ק וכ"כ הר"מ כאן. והנה ס"ל דטוה"נ יכול לקנות אג"ק ע' בחוה"מ סי' ר"ג בש"ך שם וזה ענין ארוך בדעת הר"מ אי ס"ל טוה"נ ממון ולהקנות באג"ק וכבר האריכו הראשונים והאחרונים בדינים אלו ואין כאן מקומו. ועיין במנ"ל שרימז לזה. ועל מע"ש אין תיקון אם הי' פירותיו רחוקים ממנו ור"ג הי' מתקן מה שהי' יכול או אפשר שהי' לו פירות משנה השלישית שלא היו חייבים במע"ש מכל מקום ביעור חייב בכל מתנות שיש לו וכבר כתבנו דבימי ר"ג לא הי' וידוי דיוחנן כה"ג ביטל הוידוי כמה שנים קודם לר"ג והר"מ כ' כאן מזכה לבעליהן וכו' אג"ק וכו' ומתודה למחר וג"כ צ"ל שלא הי' הפירות טבול למע"ש כגון משנה שלישית דאל"ה לא הי' יכול להתודות כיון שנשאר אצלו אחד מהמתנות בפרט מע"ש כמבואר לעיל בר"מ ויתבאר עוד בסמוך בס"ד. וידוע מחלוקת הפוסקים אם ע"י קנין דרבנן נקנה מן התורה והדברים עתיקים ומובא כ"פ בח"ז וקנין אג"ק דרבנן אם נאמר דלא נעשה קנין דאורייתא לא קיים מצות ביעור מן התורה על כל פנים קיים מדרבנן ובפרט במעשה דר"ג לשיטת הר"מ הי' אז תו"מ מדרבנן והביעור הי' ג"כ מדרבנן ואתי דרבנן כו' (אך הר"מ כ' דין זה אף לע"ל בימי בית הג' יבב"א) דעכ"פ קיים מצות ביעור מדרבנן וג"כ כיון דלא הוי ביעור מן התורה מכל מקום מתודה ג"כ מדרבנן כי חכמינו זכרונם לברכה תיקנו ביעור וידוי ג"כ כמו כל הפירות שא"ח אלא

מדרבנן בתו"מ בודאי מבער ומתודה כמו בב"ש להר"מ דהי' רק דרבנן והי' ביעור וגם וידוי קודם יוחנן כה"ג שביטל הי' בהמ"ק קיים כמה שנים והי' וידוי מדרבנן לשיטתו ע"כ דרבנן תקנו ג"כ ביעור וידוי כעין תורה וז"ב ופשוט. והנה קריאת שם זה דעת התוס' בקידושין אע"ג דלענין טבל ל"מ אם לא סיים המקום בצפונו או בדרומו מכל מקום לענין מצות ביעור סגי בכך לברר להם בעלים והריטב"א כ' הטעם דר"ג סובר יש ברירה ולדידן דקיימא לן אין ברירה צריך לסיים המקום ע' במנ"ל ועיין בש"מ בב"מ. לעיל כתבתי דאם יש לו מע"ש בריחוק מקום אין לו תקנה באמת יש לו תקנה לחלל על מעות שיש לו ויבער המעות ור"ג דלא הזכיר כלל מע"ש דלא הי' לו כמ"ש. והעירני לזה אחד מבני החבורה. ולא נתבאר אם נשים חייבות בביעור דבוידוי אינם חייבים כאשר יבואר בסמוך בס"ד אך ביעור אינו תלוי בוידוי כמ"ש לעיל וצד הספק דהו"ל מצות עשה שהזמן גמרא דהוא רק ברביעית ובשביעית אם כן אפשר דנשים פטורות אך אם נאמר דגם אחר זמן לא נפקע מצות ביעור הו"ל שאין הזמן גמרא כמ"ש התוס' בקידושין גבי מילה וצ"ע. **ועתה** נבאר מצות וידוי במנחה ביום טוב הראשון של פסח בשנה הרביעית ובשנה השביעית אם לא נשאר אצלו ממתנות מ"ע להתודות ולקרות פרשה זו בערתי וכו' וזמנה כל הרגל אך חכמים אחרו הוידוי כמ"ש לעיל כי הביעור מעכב הוידוי אם לא ביער ונשאר מתנות אצלו אינו מתודה וכדי שיהא לו מה לאכול ברגל אחרו הוידוי כדי שיאכל ולא יבער עד סוף הרגל. ופשוט דאם עבר ולא התודה ברגל זה אינו מתודה אח"כ כי התורה קבעה הזמן ברגל דוקא. ומצות וידוי ביום ולא בלילה ילפינן לה מקרא פ"ב דמגילה ובין בפני הבית ובין שלא בפני הבית חייב להתודות אך בזמן שבהמ"ק קיים מצותו להתודות במקדש שנאמר לפני ד' והיינו בעזרת ישראל כמ"ש כ"פ ואם התודה בכ"מ יצא כ"ה דעת הר"מ והראב"ד סובר דאין הוידוי אלא בזמן המקדש ובבהמ"ק שנא' לפני ד' ועיין בכ"מ. ונאמר בכל לשון ול"ד בלה"ק וילפינן בסוטה פ' א"נ ומתודה כ"א בפ"ע ואם רצו רבים להתודות כאחד מתודין כ"כ הר"מ והכסף משנה לא הראה מקור ד"ז ומה שכ' מתודה כ"א בפ"ע נראה דכוונתו דא"י בשמיעה מחבירו כשאר מצות התלוים בדיבור כמו קד"ה וברכת המזון וכדומה שיוצאין בשמיעה מחבירו וכאן א"י כמו ספ"ע ע' בש"ך. אך לא ידעתי אמאי א"י ובספ"ע כתיב וספרת לך שני נוכחיות ילפינן זה אבל כאן מנלן. וגם מ"ש ואם רצו רבים וכו' מאי רבותא הוא בכל המצות הדין כן ואי דתרי קלא לא משתמע היינו דאחר א"ש אבל הוא עצמו שומע וצ"ע וגם לענין השמעה לאזנו דינו ככל המצות התלוים בדיבור. והנה המצוה כ"ה דמתוודה שעשה צווי הש"י והנה אם בכל הג' שנים הי' לו תבואה ועשה כדינא מתוודה ואם לא הי' לו

תבואה רק דרך משל שנה אחת או שני שנים ועשה בהם כדין ג"כ מתוודה כיון שעשה כדין ואם באחד מן השנים לא עשה כדין כגון שהקדים או לא נתן לכ"א הראוי לו א"י להתוודות כי אינו נקי מחטא רק במע"ש ונ"ר וביכורים אם השהה אותם ולא הוליכם לירושלים יש תקנה בביעור ויכול להתוודות ואם השהה שאר המתנות נותן עתה לכ"א כמ"ש לעיל. וא"י להתודות עד שיוציא כל המתנות אפילו חלה דהוא בכלל תרומה אבל לשו"פ ונראה דה"ה עוללות דאינו מצוה ליתן רק עזיבה כמו לקט שו"פ אף שעיכבן לעצמו אין מעכבין הוידוי כן מבואר במשנה ובר"מ. והנה אם באחד מהשנים לא עשה כתיקונו במתנות הללו או שהקדים מתנה לחברתה כגון מע"ש למע"ר א"י להתודות דא"י לומר ככל מצותך כו' וכן אם הפריש ממין על שאינו מינו כו' או מן התלוש על המחובר או ממחובר על התלוש כו' ע' במשנה ובר"מ דכתיב לא עברתי ממצותיך כו' והאי עבר. ואיני מבין דהרבה דברים שחשב' המשנה כגון מין על שאינו מינו או תלוש ומחובר או חדש או ישן כו' אם תרם כן אין תרומה כלל אם כן הו"ל כאלו לא הפריש כלל למה צריך המשנה לפרש דבר זה הן אמת דבוידוי אין אומר שום דבר המפורש במשנה רק קורא הפרשה כמו שכתובה בתורה כ"כ הר"מ בפי' המשנה והתוי"ט מביאו ג"כ אך המשנה מפרש דברי הפרשה וזה מה צריך לפ' כיון דאינו תרומה ומעשר כלל וצ"ע. לא שכחתי מלהזכיר שמך עליו פירושו היינו מלברך על הפרשת מעשרות ככל הברכות אשר קבו"צ כו' והר"מ הקשה ע"ז שהוא רק מדרבנן ע"כ כתבו דנראה מפרש"י דצריך לומר איזה שבח ועיין בתוי"ט כאן ונראה דאם לא עשה כן מעכב הוידוי וצ"ע וע' עוד במשנה ובר"מ שמפרשים הפרשה אבל אינו קורא רק כמ"ש בתורה וכתב הר"מ נשרף טבלו א"י להתודות שהרי לא הפריש מתנות ולא נתן לבעליהן והוא בירושלמי שכן הרשים הכסף משנה וצ"ל שנשרף טבלו מכל הג' שנים. וא"י מאי משמיעני אם לא נתן כלל איך יכול להתודות וגם למה נקט נשרף טבלו אפילו אם הפריש והמתנות נשרפו אם כן לא נתנו לבעליהן ואיך יתודה וגם נתתי כו' וגם צ"ע אם בשעת הביעו' נשרף המע"ש בעצמו מ"ל נשרף מעצמו או ששרפו הוא או אפש' דצריך לקיים המצוה בידים כמו שנאמ' בערתי כו'. כתב עוד הר"מ בזמן שהיו נותנים מע"ר לכהנים לא היו מתודין שנאמ' וגם נתתיו ללוי כו' וזה שיוחנן כה"ג העביר וידוי המעש' ועיין בכסף משנה פ"א מהל' מע"ר כתב דכונת רבינו אף דהיה נותנם ללוים ג"כ כיון שהיה תליא ברצון והיה רשאי ליתן בין לכהן בין ללוי לא היה מתודה. ונ"פ אף דאחד נתן ללוי לא היה מתודה כי יוחנן כה"ג העביר וביטל לגמרי כיון דהרבה נותנים לכהנים ויהיה מקצת אין מתודין ומקצת מתודין ע"כ ביטל לגמרי כנ"פ. ובסוטה דף מ"ח מקשינן על זה ולודי

על שאר מעשרות ארשב"ל כל בית שאין מתודה על מעשר ראשון אין מתודה על שאר מעשרות אמר אביי הואיל ופתח בו הכתוב תחלה ופרש"י ונתת ללוי זה מע"ר לגר זה מ"ע בשעריך זה מע"ש ומבוא' דיכול להתודות על מקצת ולא יאמר כל הוידוי רק אם אין יכול להתודות על מע"ר אינו מתודה כלל הואיל ופתח הכתוב תחלה. וכתב עוד הר"מ מי שאין לו אלא מע"ש בלבד מתודה שעיקר הוידוי במעשר שני הוא וכן אם לא היה לו אלא ביכורים בלבד מתודה שנאמ' בערתי הקדש הראשון שהוא הביכורים אבל מי שאין לו אלא תרומה בלבד אינו מתודה שאין התרומה טעון וידוי אלא בכלל שאר המתנות עכ"ל. וכתב הכסף משנה שהוא בירושלמי. והנה מ"ש מי שאין לו אלא מע"ש בלבד מתודה היינו דמתודה על המע"ש בלבד דהאיך יכול לומר כל הוידוי נתתי כו' כיון שאין לו ודובר שקרים לא יכון כו' רק הכונה דמתודה על זה בלבד כקושי' הש"ס בסוטה שהבאנו לעיל. אך תמהני על הר"מ איך פסק כירושלמי נגד ש"ס דילן דמבואר בהדיא בסוטה שהבאנו לעיל אם אינו מתודה על מע"ר אינו מתודה כלל וכן כ' בה' י"ג ובזמן שהיו נותנים מע"ר לכהנים לא היה מתודה ולא כ' דלא היה מתודה על מע"ר ע"כ כתירוץ הגמ' דאם אינו מתודה על מע"ר אינו מתודה כלל והאיך כתב כאן דאם אין לו אלא מע"ש או ביכורים מתודה היפך הש"ס דידן וצריך עיון גדול. ועיין בר"מ בפי' המשנה פ"ב דביכורים וברע"ב שם על הא דמבואר דמעשר וביכורים טעון וידוי ולא תרומה כתב אף דתרומה ג"כ טעון וידוי זה רק בכלל שאר מתנות ואם אין כו' ומע"ש וביכורים טעון וידוי כתירוץ הירושלמי שמביא כאן. אך צ"ע מה שהקשיתי דעכ"פ מע"ר צריך להיות והו"ל לפרש כאן. וגם צ"ע דכתב הדין דמע"ש וביכורים מתודה בפ"ע ותרומה אינו בפ"ע ולא כתב הדין אם יש לו מע"ר או מ"ע בלבד האיך הדין אם מתודה עליהם וצ"ע. ולשון הר"מ מי שאין לו אלא מע"ש בלבד כו' אבל מי שאין לו אלא תרומה כו' קצ"ע דהול"ל מי שלא הי' לו לשון עבר על השלשה שנים דאם הו"ל פ"א בשנה אחת כדינא מתודה כמ"ש לעיל אך הכונה כ"ה אם לא הי' לו כל הג' שנים כו'. ועלה בדעתי לומר דאפשר דמצות וידוי אינו אם נתן מתנותיו כראוי בכל שנה כיון דהכל עשה יפה בעתו למה יתודה והלא לא חטא כלל ולמה נקרא וידוי מעשר ע' בתוי"ט שמביא בשם החכם ספורני הטעם דנקרא וידוי והוא דרך הפשט רק אם השהה המתנות ומבערן אז מתודה לאחר הביעור ושייך לשון וידוי שאומר אף שלא עשה כראוי מכל מקום תיקן וביער הקודש וגם נתן כ"א לבעלים. ובזה ניחא לשון הר"מ מי שאין לו היינו בשעת הביעור דהכל תלוי בזמן הביעור אך לא משמע כן ובמצוה זו אני נבוך בכמה ענינים השי"ת יאיר עיני בתורתו ועוד חזון למועד. והנה הרהמ"ח כתב כאן ונוהג מצוה זו בזמן

הבית ועובר ולא התודה בזמן הבית ביטל עשה מבואר דדעתו כהראב"ד דוקא בבית ולא כדעת הר"מ דנוהג אף שלא בזמן הבית נוטה מדרך הר"מ. והנה כל ישראל אף כהנים ולוים מתודים דיכולים לומר את האדמה אשר נתת לנו דנטלו ערי מגרש וגרים אינם מתודים דלא נתנו להם חלק בארץ כן מבואר במשנה ובר"מ כאן ואפשר בני קיני כיון דנטלו חלק בארץ מתודין לשיטת התוס' בב"ב דף פ"א ע"א גבי ביכורים. והנה נשים בודאי פטורים ממצוה זו דאין להם חלק בארץ כמ"ש לעיל בביכורים וכ"כ הרהמ"ח כאן דנוהג בזכרים. וצ"ע על הר"מ שלא כתב זה כאן ובה' ביכורים כתב דין נשים. ואם נשים פטורים ה"ה טומטום ואנדרוגינוס פטורים שלא נטלו חלק בארץ כמו גבי ביכורים ובלאו הכי הו"ל מ"ע שהזמן גרמא ופטורים רק לפ"ז הי' טומטום ואנדרוגינוס חייבים מספק אך מחמת שאין להם חלק אין מתודין בספק דהו"ל מיחזי כשיקרא כדאמרינן בב"ב ועוד דודאי לא נטלו כמ"ש לעיל אם כן אין קורין בודאי ולא מטעם ספק. והנה דעת רש"י בקדושין דף כ"ו ע"א דאף מי שאין לו קרקע חייב בוידוי והיינו דאין לו עתה בשעת הוידוי קרקע ויכול לומר על האדמה אשר נתת לנו דא"ד לביכורים דשם אומר שנתת לי והתוס' שם מביאין ירושלמי וכתבו וגם משמע מי שאין לו קרקע מתודה כגון פירות לקוחין עכ"ל וסיום דברי התוס' כגון פירות לקוחין א"י מאי ק' להו דאם הי' קשה להו מאין לו פירות דאפשר הי' לו קרקעות ופירות מן קרקע שלו ומכר הקרקע דה"א דאין מתודה כיון דא"י לומר עתה וברך את האדמה אשר נתת לנו כיון דאין לו עתה קמ"ל דמתודה כמו שפרש"י והסיום הזה איני מבין כעת וצריך עיון על כל פנים דעת רש"י ותוספות כאן דאף באין לו קרקע מתודה ודבריהם סותרים למ"ש בב"ב דף כ"ז דכתבו שם דאין וידוי בלא קרקע וכבר עמד בזה בעל תוי"ט בפאה ע"ש. והנה הר"מ לא הביא דין זה נראה דסבירא ליה דמתודה דאי אין מתודה הי' מביא זה והנה לשיטות דסבירא להו דצריך קרקע הדין אם קנה בזמן היובל או שאר ק"פ כביכורים ע"ש ותלמד כאן:

מצוה תרח

סעיף א

שלא לאכול מע"ש באנינות כו' וע"ז נאמר לא אכלתי באוני ממנו כו'. מבואר בר"מ פ"ב מה' מע"ש ונ"ר. ונ"ר דינו כדין מע"ש כמבואר בר"מ פ"ט כאן אם כן ה"ה לענין לאו זה והנה דעת הר"מ שזה לאו ולוקין אף על פי דאינו בא בדרך אזהרה רק שננקה נפשותינו מזה ממילא הו"ל אזהרה ע' בסמ"ק של רבינו בשורש הח' והרמב"ן השיג עליו שאינו עובר בלאו רק בעשה ושמת כו' והדברים ארוכים אין כאן מקומו ובכלל

לאו זה הוא ג"כ קדשים ע' בפסחים לענין טומאה דאמרינן מה מעשר הקל כו' מכש"כ קדשים דחמירי וכ"ת אין מזהירין מן הדין היקשא הוא לא תוכל כו' ה"נ לענין אנינות כיון דאיתקש ע' בפסחים דף כ"ד אם כן לוקין מלאו זה בקדשים ג"כ ועיין בזבחים דף ק"א דמבואר שם דלענין אנינות דקדשים דק"ו ממעשר הקל ולא הקשו הא אין מזהירין כו' ועיין בתוס' שהקשו דהק"ו יש לו פירכא ועיין בתוס' יבמות דף ע' שכתבו דפסח ילפינן מגז"ש ממעשר וכל הקדשים ילפינן בהיקשא מפסח והנה על שלא הקשה הש"ס הא אין מזהירין מה"ד אפשר ליישב שראיתי בסמ"ג בלאוין רס"ו שכתב דאיכא איסור עשה קדשים באנינות שנאמר למשחה כו' וזה מבואר בגמ' דף ע"ג אם כן כיון דאיכא עשה שפיר מזהירין מן הדין כסברת הרב המגיד בה' מ"א פ"ב והדברים עתיקים אך קשה לי על התוס' למה הוצרכו לומר דפסח ילפינן בג"ש וכל הקדשים איתקש לפסח ת"ל כמו שאמרי' בפסחים דכל הקדשים איתקש למעשר ואין להאריך. בקיצור דעת הר"מ והרהמ"ח הן במעשר הן בקדשים עוברי' בלאו ולוקין באנינות ואפשר דמודים דעובר בעשה ג"כ ורמב"ן וסמ"ג סבירא להו דאין עוברים בלאו רק בעשה גבי מעשר כתיב ושמחת ובקדשים כתיב למשחה או בלימוד ממעשר. ויש עוד נ"מ אי רק בעשה דשמחה כו' אין אסור בהנאה לאונן אבל לאלו הסוברים דיש לאו לא אכלתי כו' גם כן אסור בהנאה כמו כל איסורי תורה דקיימא לן כר"א כ"מ שנאמר לא תאכלו כו' איסור הנאה ג"כ במשמע ולחלק בין לאו דלהבא ללאו השלילות מן התורה אפשר דאסור בהנאה גם כן לדעת הר"מ וסייעתו אף שחוזר להיתרו בלילה מכל מקום אם אין קרא להתיר אסור בהנאה ע' בסוגיא דחזקיה ור"א. וכתב הר"מ דלאו זה רק באוכל בירושלים אבל חוץ לירושלים אין לוקין אלא מכות מרדות ועיין בכ"מ. והנה אם הפירות הי' בירושלים ויצאו לוקין מן התורה מלאו דלא תוכל עיין בר"מ פ"ב ולוקין מכות מרדות על האנינות אף דאיכא מלקות של תורה מכל מקום לוקין מכות מרדות גם כן לא כהתוספות במכות דף י"ג מובא במנ"ל פרק י"ז מהלכות אסורי ביאה וכבר כתבתי בח"ז דהר"מ לא סבירא ליה כן וגם התוספות אפשר שמודים דהם כתבו אם איכא איסור דרבנן בהדי' של תורה אין לוקין מכות מרדות על הדרבנן אבל כאן אפשר איכא איסור עשה גם כן ושמחת כו' אם כן לוקין מכות מרדות גם כן. ואם לא הי' הפירות בירושלים בשום פעם דעל אכילת חוץ לוקין מכל מקום דאינו רק עשה עיין בכסף משנה פ"ב לוקין משום זה ג"כ מ"מ. והנה לאו זה הרי הוא ככל הלאוים במ"א לענין שיעור ולענין כדר"א ועוד הרבה דברים לענין צירוף בכא"פ ובין השינים אין מצטרף הכלל הוא ככל מאכ"א. ולסברת הצל"ח דאם אכל ח"ש בשביעי של פסח בסוף היום דלא חזי לאצטרופי דבלילה אין איסור אין

ח"ש אסור מן התורה ה"נ אם אוכל בסוף היום ח"ש אין איסור כי בלילה אינו אסור מן התורה דאנינות לילה אינו מן התורה וכבר דברנו בח"ז מענינים אלו ובאתי רק להזכיר. ואיזה אונן כל שיש לו מת שחייב להתאבל יום המיתה הוי אונן מן התורה ובלילה תיכף אינו אונן מן התורה ומ"ש הרהמ"ח דיום המיתה וקבור' הוא טעות המעתיק דבלא קבורה הוי אונן מן התורה ועי' בר"מ בהל' אבל המתים שחייב להתאבל עליהם מד"ת עליהם הוי אונן מן התורה ובאשתו נשואה לדעת הר"מ דאבילות אינו רק מדרבנן אם כן ה"ה אנינות ע"ש וז"פ. ודע אף דקיימא לן הלכה כדברי המיקל באבל אפילו במקום רוב וכתבנו בח"ז הטעם דוקא לענין איבול אבל אנינות לאכול קדשים ומע"ש בודאי ספק לחומרא ככל ספק תורה ובמקום רוב לוקין ככל ד"ת ודוקא לענין אבילות איתמר ולא לענין אנינות של מע"ש וקדשים אם כן על תינוק בן יום א' כיון דרוב כלו חדשיו לוקין אם אכל מע"ש וקדשים. ועיין במנ"ל פ"ג מהל' אבל שכתב דלענין אנינות של מע"ש וקדשים אין חילוק אפילו מת לו בשוי"ט מכל מקום אותו יום הוי אונן מן התורה ולוקין באוכל מע"ש וקדשים והדברים ברורים ע"ש. והנה עיין בר"מ פ"ז דמע"ש אוכל ושותה וסך דבר שדרכו לסוך כגון שמן והנה הסך באנינות אין מבואר דכתיב אכילה ואין לוקין על הסיכה רק לפמ"ש דאסור בהנאה מכל מקום אין לוקין על הנאה לשיטת הר"מ בכל מאכ"א האסורים בהנאה והדברים עתיקים. ועיין בר"מ פ"ב כאן דכתב בהלאו דאכילה חוץ לירושלים הוי בשתי' רביעית אם כן לענין לאו זה נמי גבי שתי' צריך רביעית וכבר הארכתי במצוה בדין שתי' בכל האסורין שבתורה ע"ש. ול"ד מע"ש בעצמו ה"ה הלקוח בכסף של מע"ש אסור לאכול באנינות מלאו זה ע' פרק שביעי בהר"מ כאן הל' י"א מבואר כן להדיא. ונוהג בכל אישי ישראל אף בנשים. אך בעבדים ל"ש זה שאין אצלם קרבות שיהא שייך בהם אנינות וחוץ מחרש שוטה וקטן ככל הלאוין שבתורה. ומ"ש הרהמ"ח דנוהג בזה"ב שהיה מעשרות דאורייתא כו' לשיטת הר"מ פ"א מהל' תרומות והרהמ"ח נמשך אחריו בסדר שופטים דגם בזמן ב"ש תו"מ רק מדרבנן אם כן אפילו בזמן הבית אינו נוהג מן התורה ל"ת זו ובזמן שהי' בביאת כולם אינו תלוי בבית והוי תו"מ מן התורה אפילו שלא הי' בית אך כונת הרהמ"ח כ"ה בזמן שחייב בתו"מ מן התורה לכל מר כדאית ליה. ואפשר שלא בזמן הבית אף להשיטות דסוברים דמעשרות הוי מן התורה בזה"ז מכל מקום כיון דבזמן שאין בית אינו נאכל מ"ש בירושלים כמבואר בר"מ פ"ב כאן והכסף משנה כתב כאן שאינו חייב על הלאו דאנינות רק במקום אכילתו בירושלים אם כן האידנא דאינו נאכל בירושלים כיון דאין בית אין עובר על הלאו הזה דאינו מקום אכילתו כ"נ:

מצוה תרט

סעיף א

שלא לאכול מע"ש בטומאה כו' וע"ז נאמר לא בערתי ממנו בטמא כו'. מבואר ג"כ בר"מ פ"ג מהלכות מע"ש הנה הר"מ והרהמ"ח כתבו לאו זה לא בערתי כו' וכ"נ מהש"ס דפסחים דף כ"ד בין אם האוכל טמא והמעשר טהור או האוכל טהור והמעשר טמא לוקה מן הלאו הזה והרמב"ן בשורש הה' השיג עליו ועיין ביבמות דף ע"ג מבואר שם דבטומאת הגוף יש לאו לא יאכל מן הקדשים כו' ובטומאת עצמו יש לאו לא תוכל לאכול בשעריך כו' ועיין בתוס' שם בד"ה והיכן כו' נראה דעתם כדעת הר"מ ועיין ברש"י בפסחים שם נראה דעתו כדעת הרמב"ן. והנה נ"מ מאיזה לאו צריכין להתרות בו כי צריכים להתרות בו מאותו פסוק והבאנו כ"פ בח"ז אין לכפול. והנה האוכל בטה"ג או בטומאת עצמו לוקה ודינו ככל מאכ"א לענין שיעור וצירוף בכדא"פ ושלכד"א ושאר ענינים הכל כמו בכל מאכ"א. ולכאורה לשיטת הר"מ וסייעתו דהלאו הוא מכאן מלא בערתי כו' לא כתיב בי' לשון אכילה אפשר שחייב על שלכד"א כמו כה"כ ובב"ח ובש"ס דפסחים דף כ"ה אינו מוציא מן הכלל דחייב על שלכד"א רק כה"כ ובשר בחלב וכן הר"מ פי"ד מהל' מאכ"א ע"ש. וכתב הר"מ ואפילו להדליק בו את הנר אחר שנטמא אסור כו' וילפינן ביבמות מלא בערתי כו' ולא כתב הר"מ דלוקין כיון דלדידי' ילפי' אכילה ושתי' והדלקה מלאו זה דלא בערתי וכשם דעל או"ש לוקין הו"ל ללקות על הדלקה ג"כ ומדבריו נראה דאינו רק איסור ולא מלקות וכבר השיג עליו הרמב"ן בשורש הח' בזה דלשיטת הר"מ הו"ל ללקות על הדלקה והרב עצמו אינו אומר כן רק אסור ע"ש. והנה להסוברים דלאו הוא מלא תוכל לאכול כו' וגם ואחר יאכל כמבוא' ביבמו' דף ע"ג וקי"ל כר"א כ"מ דכתיב לא יאכל לא תאכל אה"נ ג"כ במשמע אם כן ל"ל לילף הדלקה מלא בערתי ת"ל דאסור בהנאה והדלקה בכלל הנאה עי' בתוס' פסחים דף כ"ב ע"ב בד"ה מנין שלא יצבע כו' דהדלקה אינו בכלל הנאה ושאני גבי מעשר דגלי קרא לא בערתי כו' ועי' במס' שבת דף כ"ה בתוס' בד"ה הא כו'. והנה לכ"ע בין אם נפקא לן מלא תוכל לאכול כו' והדלקה צריך קרא מיוחד והן אי נפקא מלא בערתי בודאי אסור בכל הנאות דאי נפקא מלא תוכל כו' הא קי"ל כר"א דכ"מ דכתיב לא תאכל כו' אה"נ במשמע ולמאן דנפקא לי' מלא בערתי כו' ומה הדלקה דאסור מכש"כ שאר הנאות דחמירי מהדלקה כמ"ש התוס' שהבאנו ועיין בסוגי' דפסחים דף כ"ד ובתוספות שם מבואר דאסור בהנאה. וראיתי בצל"ח בפסחים כ"ד שכתב שם דהר"מ לא כתב שלוקין על הדלקה אף דהלאו מלא בערתי כו' כקו' הרמב"ן דלטעמי' אזיל בפ"ח מהמ"א דעל הנאה לא לקי ועיין במנ"ל

פ"ה מה' יסודה"ת דאף בב"ח וכה"כ דלא כתיב אכילה אין לוקין על הנאה ה"נ ע"ש באריכות. וכתב הר"מ והוא שיאכלנו בירושלי' שאינו לוקה כו' אלא במקום אכילתו כו' והוא גמ' מפורשת במכות דף י"ט ע"ב רישא במעשר טמא וקאכיל ליה בירושלים והכסף משנה הרשים מקום לדברי רבינו בפה"מ ובאמת מקורו מן הגמ'. והנה הר"מ כתב דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך כו' עי' בכ"מ אם כן אפשר הר"מ סובר ג"כ מלאו הזה ונקט לא בערתי דתופס בקיצור אך מכל מקום צ"ע כיון דנ"מ להתראה הו"ל לתפוס הלאו אמתי. אך מ"ש לעיל דשלכד"א יהי' לוקין כיון דלא כתיב אכילה כיון דהר"מ יליף ג"כ מפסוק זה דלא תוכל כו' ושם כתיב אכילה הו"ל ככל מ"א לענין כל הדינים. והאוכל חוץ לירושלים מכין מכל מקום וכבר כתבתי הן דהיו בירושלים ויצאו או שלא היו בירושלים כלל מכל מקום אסור מדרבנן ולוקין מכל מקום דרבנן. ומכל מקום א"י מקור לזה דחוץ לירושלים יהי' אסור ג"כ מדרבנן וצ"ע. והנה כתבתי לעיל דנראה לכ"ע אבה"נ ועי' ביבמות דף ע"ד מבואר שם מימרא דרשב"ל א"ר סימא מנין למע"ש שנטמ' שמותר לסוכו שנאמר כו' הרי דס"ל דמע"ש שנטמא מותר בהנאה ור"ה בדר"י ור"א מפרשים דבריו ועיין בתוס' דה"א דאסור משום שמבערים בטומאה ועיין ברש"י וסיכה הוא הנאה גדולה באה"נ עי' בפסחים גבי סך בשמן של ערלה ועיין בהה"מ פ"ח שם בהמ"א ובכ"מ אם כן חזי' דמותר בהנאה ויליף מקרא שם. והנה לא ראיתי בר"מ שמביא ד"ז דרשב"ל נראה דדחה מימרא זו אך כיון דרשב"ל וגם ר"ה בדר"י ור"א סוברים כן האיך נוכל לדחות זה וצ"ע ואיני לומד כעת בעיון היטב ובאתי רק לעורר ועוד חזון למועד בעזהש"י לברר זה. והנה כיון דאינו לוקה רק במקום אכילתו אם כן בזמן שאין בהמ"ק קיים דאינו נאכל אף בירושלים אין לוקין אף בירושלים והנה ד"ז דוקא בזמן שמעשרות הוא מן התורה לכל מר כדאית לי' כמ"ש כ"פ. ואין חילוק בין מע"ש עצמו לדמי מע"ש דהלקוח צריך ג"כ בטהרה ודינו כמו מעשר עצמו וכן נ"ר דשוה למע"ש כמ"ש כ"פ. הערל כטמא ואם אכל מע"ש לוקה כטמא שהתרומ' קרוי קודש כו' ע' בלחם משנה פ"ב מה' מע"ש על דברי הר"מ והכסף משנה כאן. וע' לעיל במצוה הארכתי לענין ערל בתרומה ע"ש ותלמד לכאן. ואכילה ושתי' שוים ואי גבי שתי' בעינן רביעית או כזית הארכתי בח"ז. ונוהג בכל אישי ישראל אף בעבדים חוץ מחרש שוטה וקטן ככל הלאוין. והנה ד"ז בטומאה של תורה וטבל ועלה אף על פי שלא העריב אוכל במעשר כי טבו"י אוכל במעשר. ולא כו' בין שהוא טמא כו' באופן שלא נטמא המעשר אם כן טמא אסור להשתמש בנר שהדליק מערב שבת ואפשר אף שדולק בהיתר אסור לטמא להשתמש בו ובעזרת השם יתברך אשנה פ"ז:

מצוה תרי

סעיף א

שלא להוציא דמי מע"ש אלא בצרכי אכילה ושתיה כו'. מבואר בר"מ פ"ג כאן והכלל דאינו מותר אלא אכילה ושתי' וסיכה ולא לקנות בהם שום דבר כלים וקרקעות וכדומה וגם אסור לסוך בשמן של מע"ש למת ואם הוציא בהמעות חוץ מאו"ש וסיכה יאכל כנגדו ממעות שלו בירושלים וה"ה אם סך שמן של מע"ש בעצמו למת יאכל כנגדו ואין לוקין על לאו זה ועיין ברמב"ן בשורש ח' שהקשה על הר"מ לשיטתו דהוי לאו למה לא ילקה והרב המחבר תירץ זה דהוי לאו הניתן לתשלומין וצע"ק דכבר כתבתי כ"פ דבין איש לחבירו שייך שפיר ד"ז דחס רחמנא על חבירו אבל כאן ילקה ולא ישלם. אך כיון דמבואר דיאכל כנגדן הי' לרז"ל קבלה בזה דישלם אם כן אין לוקין דתרתי לא עבדו. ולאו זה נוהג בכל אישי ישראל אף בעבדים חוץ מחרש שוטה וקטן ככל הלאוים שבתור'. ואינו מבואר אם סך למת אם אפילו חוץ לירושלים עובר בלאו הזה ומדסתמו נראה דאף חוץ לירושלים ועי' ביבמות דף ע"ד דדרשינן ממנו היינו מן השמן עצמו למת. ולקנות שאר חפצים במעות ג"כ מוכח מקרא זה ע' ברע"ב בספ"ה ממסכת מע"ש. ונ"ל דסיכה דעובר בלאו היינו בשמן דוקא דהוא דרך סיכה אבל אם סך אותו ביין וכדומה דלא הוי סיכה כלל אינו עובר בלאו הזה רק הוי כמפסיד מע"ש ע"ש בגמרא והנה לא נתבאר השיעור בסך למת או קונה אי צריך ש"פ דהוי כמו לאוין שבממון או אף בפחות מש"פ וגם התיקון דיאכל נגדו צ"ע אם התיקון בפחות מש"פ ואם נאמר דהלאו אף בפחות מש"פ בכ"ש והתיקון רק בש"פ הי' לוקין בפחות מש"פ דלא ניתן לתשלומין כמו חובל בחבירו פחות מש"פ. ויותר נ"ל דלאו הוא בכ"ש וגם התיקון בכ"ש ומכל מקום צ"ע. והנה דעת הר"מ דעל כל דברים אפילו בגדים עוברים בלאו הזה דלא נתתי כו' ועיין בתוס' ביבמות דף ע"ג ע"א בד"ה נכסי כהן כו' כתבו דנראה בכ"מ דוקא קרקעות ובגדים ובהמה טמאה אסור ליקח אבל מלבושים למת אסור אבל לחי שרי וכתבו דתליא בפלוגתא ר"מ ור"י אי מע"ש ממון גבוה או ממון הדיוט. עוד כתבו דמה"ת אינו אסור רק עבדים וקרקעות ובהמה טמאה ומלבושים לחי שרי מן התורה רק מדרבנן אסור ע"ש ומכל מקום אני לך. ועיין ביבמות דף ע"ד ברש"י בד"ה ואימא כו' מבואר בדבריו דמעות של מע"ש טהור לא ניתן אלא לאו"ש אבל פדיון מע"ש שנטמא מותר ליקח מלבושים לחי ועיין ברמב"ן עה"ת כאן וברא"מ ובספרי בפירוש זרע אברהם שמתרץ בזה קו' התוס' לעיל הא דמשמע דמלבושים לחי שרי היינו בנטמא והא דמבואר דאסור מלבושים היינו במע"ש טהור ע"ש ובעזה"י עוד חזון למועד בענינים אלו:

מצוה תריא

סעיף א

שנצטוינו לעשות כל מעשינו בדרך היושר כו' וע"ז נאמר והלכת בדרכיו כו'. מבואר בר"מ פ"א מה' דיעות וע"ש בלשונו הזהב ועיין בלחם משנה שם וכבר מלאו ידיהם לד"ז בהרבה ספרי מוסר ואין כאן מקומו להאריך עיין בדבריהם ויונעם לך ואשרי המקיים מצוה זו השי"ת ישים חלקינו עמהם:

מצוה תריב

סעיף א

שנצטוינו שיקהל עם ישראל כולם וכו' וע"ז נאמר הקהל את העם האנשים והנשים והטף וכו'. מבואר בר"מ פ"ג מה' חגיגה והדינים כ"ה. מ"ע מן התורה להקהל כל ישראל ולקרוא (את) פרשיות ממשנה תורה וזמן המצוה במוצאי שמיטה בחג הסוכות ועיין בסוטה דף מ"א ברש"י כפי מה שהבינו התוס' מדבריו דהמצוה הוא ביום טוב ראשון של חג דוקא והתוס' הקשו עליו ונראה מדבריהם דהמצוה ביום א' דחוה"מ דוקא ועיין במגילה דיום הקהל שחל להיות בשבת מאחרינן נראה דהמצוה אח"כ ג"כ ועיין בס' טר"א שכ' דהמצוה עד חצי הרגל דעדיין רוב הרגל בחוץ וזריזים מקדימים אך ביום טוב ראשון נדחה מחמת הבימ' ע"כ קורא במי"ט הראשון. והנה בעבר הזמן ביטל המצוה ואין תקנה עוד והנה הקהל היה בכל שבע שנים דהיינו מוצאי שמיטה אך השמיטה הסמוך ליובל היו קורין ביובל בחג הסוכות ואח"כ עברו שמנה שנים היינו שנת היובל ושבעה שני השמיטה כפי מאי דקיימא לן שנת היובל אינו נחשב לשמיטה אם כן בכל יובל הי' הקריאה בסוף שמנה שנים ע' בס' טר"א בר"ה כתב כן. והנה מבואר בש"ס דהמלך הי' קורא וא"י אם הל"מ כ"ה דדוקא מלך ואם אין מלך בישראל אין מצוה כלל אם כן עד שאול המלך עליו השלום לא נתקיימה מצוה זו ואפשר דל"ד מלך רק גדול שבדורו עליו היה המצוה אם לא הי' מלך וכ"נ מצד הסברא וגם אם היה עיכוב דוקא בעזרת נשים והיינו בבהמ"ק או אפשר אף במקום אחר בירושלים אך מה שנדחה מפני הבימה שלא לדחוק את העזרה נר' דבבהמ"ק דוקא ומכל מקום אין ראיה דתיקנו שיהי' בבהמ"ק וממילא אחרו מטעם הבימה וצ"ע. ומי החייבים במצוה זו כתב הר"מ כל הפטורים מן הראי' פטור מהקהל חוץ וכו' ויהיו נחשבים לפנינו בס"ד. והנה נשים פטורים מהראיה דאיתמעט או דהוי מצות עשה שהזמן גרמא וכאן נשים חייבות דגזרת הכתוב בהדיא הקהל וכו' ונשים. וטומטום ואנדרוגינוס נמי חייבים דבראי' פטורים מחמת ספק אשה

וכאן גם נשים חייבות ע"כ חייבים כ"כ הר"מ ואזיל לשיטתו פ"ב דטומטום ואנדרוגינוס פטור מחמת ספק אשה אם כן כאן חייבים אבל לפ"מ שהקשו על הר"מ דבש"ס דילן איתמעט אנדרוגינוס מזכורך וגם טומטום אף על פי שביציו בחוץ דגזה"כ דפטורים לאו מחמת ספק אשה אם כן אפשר דכאן פטורים דזה כלל כל הפטורים מראיה [פטורים מהקהל] דילפינן גז"ש הקהל וראי' זמ"ז כמבואר בחגיגה. אך באמת במסכת חגיגה איתמעט טומטום ואנדרוגינוס מתיבת זכורך והיינו דאינם זכרים גמורים אבל כאן דאשה ממש חייבת ל"ש למעוטי טומטום ואנדרוגינוס דלא גריעי מאשה גמורה וז"פ. עבדים פטורים אף על פי דנשים חייבים ועבד איתקש לאשה מכל מקום כתיב בבוא כל ישראל להוציא עבדים ע' בלחם משנה כאן. וח"ע וחב"ח דגבי ראיה פוסק הר"מ דפטור והיינו משום דצריך שיהי' לו רק אדון אחד ע' בגמ' והנה שם הקשו על הר"מ הא קי"ל כמ"א והוי כמשוחרר ע' מה שתירצו אם כן ה"נ פטור דילפינן מראיה. אך לפ"מ שכתבו האחרונים דהתם הטעם דחולין בעזרה אם כן הכא מודה הר"מ דחייב מצד חלק הישראל ול"ש חולין בעזרה. אך בח"ש וחב"ח כאן דנשים ג"כ חייבות רק מצד חלק השפחות ואין כופין לשחררה כי אשה אינה מצווה והו"ל כמ"ר לכל הראשונים אם כן אפשר פטורה כאן דילפינן מראי' כיון דיש לה עוד אדון פטורה לגמרי ובאתי רק לרמוז. וכ' הר"מ דטמא פטור מהקהל שאינו ראוי לביאה. ולכאורה למה פרט הטעם כאן הא כללא כייל לפ"ז דהפטור מראי' פטור מהקהל מגז"ש אם כן כאן נמי. ונראה דהגז"ש שייך ללמוד בדבר שכתבה התורה אצל ראי' ואצל הקהל דפטרה התורה מגזה"כ כגון סומא וכי"ב נלמד א' מחבירו שפיר מגז"ש אבל טמא אין לנו לימוד בראיה שפטור אך ממילא פטור דכ' ובאת וכו' כמבואר בגמרא וזה א"ר לבוא אם כן כיון דדבר זה תליא בטעם וכ"ה דל"ש הטעם אין נלמד מגז"ש ע"כ כ' כאן הטעם ג"כ דאינו ראוי לביאה ונ"מ דבטמא הראוי לביאה כאן ולא בראי' חייב בהקהל אף דפטור מראיה דשם א"י לבוא אבל כאן יכול לבוא. והנה בראיה שהיה בעזרת מחנה שכינה כמ"ש לעיל אם כן ט"מ או טבו"י או מח"כ אסורים ליכנס לשם מן התורה וח"כ (חוץ ממח"כ לדעת הר"מ שאינו ח"כ אבל איסור תורה יש) אם כן בודאי פטורים מראי' אבל הקהל היה בע"נ דמותר מן התורה ליכנס שמה ט"מ וטבו"י אם כן יכול לבוא וחייב בהקהל מה"ת. אך אפשר כיון דחז"ל אסרו לט"מ ולטבו"י בע"נ העמידו דבריהם במקום עשה על כל פנים מח"כ שאין מעלה בע"נ פטור מראי' דא"י לבוא אבל בהקהל חייב וזה כוונת הר"מ שפרט הטעם דוקא אם אין יכול לבוא אבל ביכול לבוא חייב ול"ש גז"ש כיון דלא נכתב בראי' שהוא פטור אך ממילא פטור דא"ר לביאה אם כן כאן דהוא ראוי לביאה חייב. וכ' הר"מ דערל

חייב היינו כדברינו כיון דראוי לבא בע"נ ול"מ מעלה בע"נ לענין ערל אם כן חייב ול"ש גז"ש דשם פטור דא"ר לביאה וכאן ראוי לבוא חייב. ועיין בלחם משנה ועיין בר"מ פ"ז מה' בהב"ח. הכלל דטמאים הראוים לבוא בע"נ חייבים להר"מ אך לאחר גזירת חכמינו זכרונם לברכה אינם ראוים לביאה אך מח"כ חייב בהקהל וגם ערל דל"ש גז"ש כיון דאיכא טעם וכאן ל"ש הטעם ועיין בר"ה בתוס' בד"ה של יעל וכו' בדף כ"ו ע"ב כתבו כה"ג כ"ה דבאחד איכא טעם ובשני ליכא טעם לא ילפינן בגז"ש ועי' ברא"ש שחולק על התוס' וסובר דאף בכה"ג ילפינן מגז"ש ונ"ל דדעת הר"מ כאן כדעת התוס' דאל"ה למה מחייב ערל אלא ע"כ כדכתיבנא ועיין בר"מ פ"א מה' שופר ובהה"מ ובכ"מ שם. וטף מפורש בתורה שחייבים ולא נתבאר שיעור השנים של טף נראה דתיכף שיצאו מכלל נפל או בנולד שרוב כלו חדשיו חייב במצוה זו. והנה הטף לא נצטוו דלאו בני צווי נינהו אך נצטוו להביאם כמבואר בגמרא טף למה באין כדי ליתן שכר וכו'. ועיין בטר"א בחגיגה שחקר על מי מוטל המצוה אם על האב או על הב"ד ולא הכריע בדבר ונראה כיון דהמצוה על המביאים דכך גזה"כ אף אם הטף חרש או סומא או חיגר דבגדלותו פטור מכל מקום עתה כשהוא טף דהמצוה על המביא חייב להביאו ול"ד לראיה דקטן חרש וכו' פטור דבגדלותו פטור שם מחמת חינוך דרבנן אם בגדול לא מחייב אינו חייב בחינוך אבל הכא דגזה"כ להביאו אף דבגדול לא מחייב בעצמו מכל מקום כ"ז שהוא בכלל טף חייבים להביאו כ"נ ברור. ושאר האישים כל שפטור מן הראיה פטור מן הקהל עיין בר"מ פ"ב כאן נחשב הפטורים מראיה פטורי' ג"כ ממצוה זו. והנה התוס' פוסקים כר"א דמי שאין לו קרקע פטור מראיה והר"מ השמיט זה וכבר כתבנו בח"ז אם כן כאן נמי לדעת התוס'. וראיתי בטר"א שהקשה אם נאמר דטף מצוה על אביו הא אין לו קרקע ותירץ דיש לו בירושה מצד האם ע"ש. ולפמ"ש אף הפטורים בגדלות מכל מקום מחמת טף חייב המביא אם כן אין קושיא כלל. ולענין הלכה קטן דאין לו קרקע או חרש וכו' נ"ל דחייב המביא לו כמו שנראה מהטר"א ומכל מקום צ"ע בזה. ובתורה כתיב הקהל וכו' וגרך וכו' ועיין בטורי אבן שחקר מאין לו לגר קרקע בא"י ותירץ שבזמן שאין היובל נוהג או אפילו בזמן היובל ביובל ראשון לדעת הר"מ בכל יובל ראשון למכר הו"ל קה"ג ע' לעיל. והקריאה צריכה להיות בלה"ק דוקא ואיזה פרשיות דברי הרהמ"ח כהר"מ ועיין ברש"י במשנה דרך אחר בסדר הפרשיות:

מצוה תריג

סעיף א

שנצטוינו להיות לכל איש וכו' ס"ת אם כתבו בידו וכו' ועז"נ ועתה כתבו לכם וכו'. מצוה זו מבואר בר"מ פ"ז מה' סת"ם ובטוש"ע יו"ד סי' ע"ר ובש"ס דסנהדרין ובמנחות ומבוא' בסנהדרין דכ"א ע"ב אמר רבה אף על פי שהניחו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה וכו' ופשוט דההוכחה אינה מתיבת לכם הא בירושה הוי לכם כמו אתרוג והרבה דברים דבעינן לכם ויוצאין בירושה אלא ההוכחה דכתיב ועתה כתבו לכם וכו' אם כן כל איש מישראל מצוה לכתוב דהמצוה הוא הכתיבה שיכתוב לו ס"ת והוכחה מתיבת כתבו וא"כ פשוט כמו דבירושה א"י המצוה ה"ה בקנה מ"ל קנין או ירושה כיון דלא כתב והמצוה הוא הכתיבה ועיין בס' מלחמות ד' בסוכה בסוגיא סוכה ישינה כתב להדיא דמצוה זו מוכח מתיבת כתבו ולכם היינו לשם חובתכם ע"ש מבואר כמ"ש. ובמנחות דף ל' וארי' וכו' אמר רב הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק כתבו מעלה עליו הכתוב כאלו קבלו מהר סיני אמר ר"ש אם הגיה אפילו אות אחת מעלה עליו כאלו כתבו. והנה הלשון כחוטף מצוה וכו' נראה דהמצוה מקיים אך אינו מן המובחר רק בכתבה ה"ל כאילו קבלה מהר סיני והוי מן המובחר וכן פרש"י להדיא בד"ה כחוטף כתב ומצוה עבד אבל כתב הוי מצוה יתירה טפי עכ"ל ובאמת אינו מובן כיון דכתיב בתורה כתבו אם כן המצוה בכתיבה ומ"ל ירושה דל"י ומ"ל קנין כיון דגזה"כ הוא דבעינן כתיבה. ולשון הר"מ מ"ע על כל איש וכו' לכתוב לו ס"ת אף על פי וכו' ואם כתבו בידו וכו' אם א"י לכתוב אחרים כותבין לו וכו' כאלו כתבו כולו עכ"ל ולא כתב אם א"י לכתוב יקנה ומכל זה נראה דהמצוה הוא רק הכתיבה ומ"ש אף על פי שהניחו לו אבותיו ולא כתב או קנה דאין חילוק בין ירושה לקנין א"י בכ"ע רק בכתיבה וכן מבואר כאן בדברי הרהמ"ח והרמ"א בהג"ה בסי' הנ"ל מביא מפורש דאם קנה א"י ויצא לו מהר"מ ומהרהמ"ח דלדעת רש"י יצא ופוסק דלא כוותי' וכן נראה מהסמ"ג דמצוה זו היא הכתיבה. והנה אין מקיים המצוה עד שיהא כתוב כדין ס"ת אבל אם יש בה דבר הפוסל או חסר או יתר אפילו אות א"י ידי המצוה כי אינו ס"ת כלל ע' במנחות אפשר ס"ת (פסול) חסר אות וכתיב לקוח את ספר התורה ועיין בר"מ כאן ה' י"א שכתב אם כתב החסר וכו' ועוד נחשב שם דברים הפוסלים כתב דאין לה דין ס"ת רק כמו חומש שמלמדין התינוקות וכ"כ הר"ן בפ"ב דמגילה דאם חסר אות לא קיים מצות כתיבת ס"ת ע"ש. ולפי זה מצוה זו רופפת בידינו דמבואר בקדושין דף ל' בעי ר"י וא"ו דגחון וכו' אינהו הוי בקיאים בחסרות ויתירות אנן לא בקיאים אם כן כיון דאין אנו

בקיאים אם כן אפשר כתבינן מלא חסר או איפכא ואין מקיימין המצוה כלל וכבר העיר בזה בס' ש"א בסי' ל"ו לפטור ממצוה זו בזה"ז מטעם דאין אנו בקיאין בחו"י. והנה ע"כ בתפילין בארבע הפרשיות בקיאין אנו דאל"ה מצות תפילין רופפת ע"כ כיון דהוא מצוה תמידית והם רק ד"פ לא שכחו ובכל התורה אין אנו בקיאים. ומכל מקום קשה כיון דזה ג"כ מ"ע והאיך לא נתנו לבם שלא לשכוח ולמה נשכח בימי האמוראים כי בימי התנאים לא נשכח כמבואר בסנהדרין דף ד' גבי יש אם למקרא ויש אם למסורת ע"ש ודרשו הרבה דרשות וע"ש בתוס' והאיך נשכח בימי האמוראים. ונלע"ד בירורן של דברים דיש שני מיני חו"י אחד דע"י החסר או יתיר נשתנה פירוש התיבה או יוכל להשתנות כהנהו דמבואר בסנהדרין דרך משל כתיב בסכת חסר וע"י זה דרשינן דסוכה שתחת הבית פסול או שתים כהלכתן דסכת חסר משמע אחד ע"ש אם כן בכתב מלא משתנה הדין דסוכה ולא משמע להיפך או כדומה קרנות מלא או חסר משתנה הדין כי מלא הוא שנים וחסר הוא אחת ע"ש בפלוגתא דשמאי והלל וכן נפשות מלא או חסר ע' בסוגיא דלמדין דינים ממלא או חסר והרבה בש"ס ע"ש ל"מ למאן דסובר יש אם למסורת אם כן במלא חסר או להיפך מהפך דברי אלהים חיים כי נשמע הרבה דינים היפוך הדין האמת אלא אפילו למאן דסובר יש אם למקרא ואין הדין משתנה על כל פנים כיון דנמסר לנו דיהיה נכתב כך היפוך המקרא כגון סכת חסר אף על פי דנקרא מלא והדין הוא לפי הקריאה על כל פנים המסורת היה דפירוש התיבה יהיה כך או קרנות קרן אחד או נפשות חסר דיהיה מאדם אחד ע"ש בסוגיא אם כן משתנה פירוש התיבה ע"י חסר או יתר בודאי הס"ת פסול ואין לה דין ס"ת כי הוא תיבה אחרת כפי שנמסר לנו ומכש"כ למאן דסובר אם למסורת ובודאי כה"ג א"י ג"כ מ"ע זו. אך יש חסירות ויתרות דאינו משתנה פירוש התיבה ע"י זה כגון אהרן בפרשת תצוה במס"ק יש מסורת דנכתב מלא בוא"ו. וכן ראיתי בס"ת ישנים אך הרבה בעלי מסורת חולקין על זה וכן נוהגין האידנא עיין באחרונים וכן פצוע דכה דיש קצת מסורת דנכתב באל"ף לבסוף. וכן ראיתי בס"ת ישנים והיום כותבין בה"א בסוף דברים כאלו אין משתנה פירוש המלה עי"ז בכה"ג אין קפידא בחו"י. והנה חלק הראשון ודאי לא נשכח כלל ובפרט דאנן פסקינן יש אם למסורת אם כן נ"מ לדיני התורה וח"ו בודאי לא נשכח אפילו כחוט השערה מהדין ובפרט דנוגע למ"ע של כתיבת ס"ת וח"ו שיתבטל מצות עשה ע"י שכחה אך אותם חו"י שלא נשתנה פירוש המלה כלל בין חסר או יתיר אינו מזיק כלל וזה שכחו ע"כ לא הי' יודעים אם וא"ו דגחון מהאי גיסא וכו' וזה דלא נשתנה כלל אינו מזיק למצוה זו ויוצאים בכתיבה זו המצוה בשלימות ומכש"כ לפי מה דפסקינן יש אם למסורת אם כן נדרש הרבה דינים מהכתיבה ע"ש דב"ה ורבנן

סוברים כן וכן הלכה (וכולהו דסברי יש אם למקרא אוקמי' בשיטה דלית הלכתא כוותי' כידוע) אם כן ע"י כתיבתו מלא חסר או להיפך מהפך תורת א"ח בודאי אינו ס"ת כלל אך דברים שאין משתנה פירוש המלה פשיטא לי דאין מעכב כלל ואם כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה כידוע מכל מקום כיון דאינו משתנה פירוש התיבה ובקריאה אינו ניכר אם מלא או חסר ל"ל בה כנ"ל דאין סברא כלל דמצוה הנהוגה ישתכח ח"ו שלא יוכלו ישראל לקיים מצות עשה מן התורה בכמה דורות וח"ו והעיקר כמ"ש. ועיין בח"צ שהרעיש על הצ"צ במעשה דמגרשיהם מ"ם תחת הנו"ן שם ניכר במבטא ובאינו ניכר מכשיר שם גבי ייעדנה בחד יו"ד אך אין למדין מקריאה למ"ע של כתיבה אך הדברים שכתבתי נלע"ד ברורים. ועיין באו"ח סי' קמ"ג דבחו"י אין מוציאין וכו' היינו בכה"ג ע' במג"א דאין אנו בקיאים וקצ"ע דרמ"א מביא טעם אחר והל"ל טעם זה דאפשר ספר הזה כשר ואין כאן מקומו בענין קריאה כי כאן קיימינן במצות עשה מה"ת. גם צע"ק דלפ"ז אם אירע חו"י בארבע פרשיות שנכתבין בתפילין דודאי בקיאין אנחנו כמ"ש לעיל היה לנו להוציא ס"ת אחר אך לפי טעם רמ"א אין צריך דלמא יש בספר השני במקום אחר איזה חסר או יתיר עוד אני חוזר לצווח לדברי בעל ש"א ג"כ מצות תפילין מרופה בידינו דהנה דעת הר"מ בפ"ב מה' אלו דבפרשה והיה כי יביאך כתיב ולטוטפת חסר ו' תנינא היינו אחר הפ"א ובפ' שמע לטטפת חסר שני ואוי"ן ובפ' שלישית לטוטפת חסר ו' תנינא ור"ת והרא"ש חולקין בטוטפת השלישי וסוברים שגם זה חסר שני ואוי"ן מובא דיעות אלו בטור או"ח סי' ל"ו אם כן נשכח הדבר כיון דחולקים קשה חדא דאנן נהוגין כהר"מ ולדעת ר"ת פסולים והאיך לא נחוש לדעת ר"ת וגם כיון דחזינן דזה נשכח אפשר עוד נשכח חו"י בפרשיות אלו שהם הרבה כמו שחשבם הר"מ שם אם כן מצוה זו מרופה בידינו וח"ו ששני מצות ש"י וש"ר יהיה מרופה בידינו ולא הרגישו בזה הפוסקים ולענין הנחת הפרשיות בבתים דברו בזה הפוסקים דלרש"י פסולים אלו ולר"ת פסולים אלו והיראים יוצאים ידי שניהם ובזה לא דברו כלל ואף אם נאמר דרבים סוברים כהר"מ ע"כ אין אנו חוששים לדעת ר"ת כמו הפרשיות עומדים או שוכבים ע' בנו"ב דאין אנו חוששים לדעת ר"ת על כל פנים כיון שנפל מחלוקת ביניהם חזינן דנשכח אם כן אפשר נשכח עוד חו"י ונמצא מצות אלו רופפת בידינו אך לפמ"ש נכון מאד ע' במנחות דף ל"ד לטטפת לטוטפת הרי כאן ארבע והקשה ר"ת כיון דאין ו' אחר הפ"א אינו משמע שני' רק אחד ע"כ כתב דדרשינן ולטטפות בפרשה הראשונה דוא"ו ראשונה מוסיפין אצל הפ"א אות ו' למ"ד דרשינן ע"ש על כל פנים במה שמחולקים בטוטפת השלישי אם חסר לגמרי או ו' ראשונה אין התיבה נשתנה כלל כי בין כך ובין כך אין משמע

רק אחד אם כן בחו"י כהנך אינו מזיק כלל הן חסר או יתיר מקיימים המצוה אם כן אפשר נשכחו כי אין נוגעים להמצוה וכן אפשר נשכחו עוד כגון בכור מלא או חסר וכדומה רק לא איכפת לן להמצוה כלל והחו"י הנוגעים להמצוה בודאי לא נשכחו כלל ע"כ הדברים ברורים כי מקיימין אנחנו מצות ס"ת ותפילין בשלימות בלי שום פקפוק כלל בעזה"י. הכלל כל שנשתנה התיבה ע"י חו"י ל"מ למאן דסובר דיש אם למסורת ובכ"מ אפילו למאן דסובר יש אם למקרא דריש מסורת ג"כ ע' בתוס' במקומות הללו אם כן הוי טעות גמור כי נתהפך הדין ואפילו במקום שדורש רק המקרא מכל מקום כיון דהמסורת היה נגד המקרא דכך גזרה חכמתו ית' ע"כ ע"י חו"י שלו נשתנה התיבה אבל במקום שאין משתנה התיב' כלל כגון אהרן שכתבנו והרבה כדומה מה שמבואר בכמה מסורות שחברו הגאונים אין זה מזיק למצוה כלל והרבה נשכחו וע"ז מחולקין בעלי מסורות בכ"מ כנ"ב. אך דברי רש"י בסנהדרין דף ד' ע"ב דכתב לטטפת וכו' בפ' והיה אם וכו' מלא דרשינן שנים אם כן לדברי רש"י אין אנו יוצאין בתפילין שלנו שכתובים חסר ונשתנה פירוש כי חסר הוא רק אחד ומלא הוא שנים וצ"ע.

והנה בחסר אות לא הוי ס"ת כלל נראה דאם הי' לו ספר בירושה חסר אות והוא השלים האות יצא ידי מצוה זו כיון דעתה נעשה ס"ת והנה במנחות אמרינן דאם הגיה אות אחת כאלו כתבו וע"ש בתוס' דאקנה קאי ונראה דס"ל כרש"י דבקנה ג"כ מצוה עביד אך מצוה מן המובחר בכותב וע"ז אר"ש דהגיה ג"כ מצוה מן המובחר ועיין בתוס' שכ' כיון דהיה ביד ישראל באיסור וע' ט"ז אם כן לא מוכח מידי לענין שיוצא ידי המצוה בהגיה. אך בר"מ כאן מבואר להדיא שכתב דמצוה לכתוב או לשכור וכו' והמגיה אפילו אות אחת כאלו כתבו כולו מבואר דמגיה אות ה"ל ככתב כיון דעתה ע"ז נעשה ס"ת ועיין בס' ש"א שמפלפל שם דאם אביו הניח לו אפילו נכתב אות והוא השלים כולו א"י עד שיכתוב כולו ובאמת בר"מ מבואר להיפך ע'. והנה לשון הר"מ מ"ע לכתוב ס"ת לעצמו וכו' אם כן אפשר דבכתב קיים המצוה אף שמכרו אח"כ או נאבד דהמצוה הוא רק פ"א לכתוב והא כתבו. אך בס' תו"ח כתב כאן דאי מקדישה או נאבדה נתבטל המצוה וצריך לכתוב לו אחרת ומביא שכן מבואר בר"מ בהלכות מלכים ובאמת כן מבואר בר"מ פרק ג' מהל' מלכים דבנאבד צריך אחרת ע"ש אם כן ה"ה מכר או הקדיש אם כן המצוה שיהיה לו ס"ת ע"י שיכתוב ויהי' לו אם כן הוא מצוה תמידית וכ"נ מלשון הרהמ"ח שכתב שנצטוינו להיות לכל איש מישראל ס"ת וכו' ואפשר בנאבד היינו שבלה אבל נגזל מאתו אפילו נתייאש כ"ז שלא קנה חבירו באיזה קנין הוי שלו וכל היכי דאיתא הוי דידי' אף דאינו ברשותו אבל שלו הוי אם כן בכה"ג א"צ לכתוב לו אחרת כי מקיים המצוה

שיש לו וצ"ע. ומבואר בגמ' מגילה דף כ"ז ובר"מ פ"י ובש"ע דלא ימכור ס"ת רק לישא אשה וללמוד תורה ונראה דאפילו אין לו אלא ס"ת אחד מותר למכור משום שני דברים אלו ולדעת התו"ח קצ"ע דל"מ שיבטל עשה בקום ועשה בשום מקום משום דברים אלו ומ"ש דיבטל מ"ע זו בקוע"ש וצ"ע. והנה לשון הר"מ מ"ע שיכתוב כ"א ס"ת לעצמו נראה בודאי דצריך שיהי' שלו הקלף והדיו ועיין בפרמ"ג שחקר בפתיחה להלכות תפילין אם כותב ס"ת על קלף האסור בהנאה אפשר דמצות לאו ליהנות נתנו אך אפשר צריך לכם ואה"נ לא הוי לכם והנה הדברים עתיקים בענינים אלו וגם הרשב"א והריב"ש ס"ל דאה"נ יש להם בעלים והוי לכם רק א"ב ומובא כ"פ בח"ז וגם אם כתב על קלף מעהנד"ח אפשר כתותי וכו' אך אפשר א"צ שיעור מן התורה בס"ת וכל השיעורים למצוה מן המובחר כמבואר בר"מ אך אפשר כל העומד לשרוף וכו' וא"ר להאריך בענינים הללו כי ידועים הם לכל תלמיד ובאתי רק להזכיר. וגם אם גזל קלף וכתב אפשר לא הוי לכם או משום מצוה הבאה וכו' ואם הוי הכתב שינוי כמו צמר וצבעו וזה לא הוי שינוי החוזר דאסור למחוק כתבי הקדש ומכש"כ שמות הקדושים שאינם נמחקים וכן אם גזל הדיו ע' בחוה"מ ובאחרונים וגם אם שכר סופר לכתוב וכתב ולא נתן לו השכירות אם אומן קונה בשבח כלי ולא הוי שלו עיין בספ"י גבי הכל כותבים גט ואפילו חרש שוטה וקטן מה שהקשה ועיין בס' קצה"ח בסי' ש"ו מה שפלפל באריכות כל הענינים הללו באתי להזכירך ותמצאם במקומות מפוזרים ואני מניח מקום לתלמידים החריפים לפלפל בכ"א מענינים הנ"ל ואין כאן מקומו בח"ז כי באתי רק לעורר. והנה בתשובות האחרונים חקרו אם יוצאים מצוה זו בשותפות כיון דכתיב לכם הוי כלולב וכו' ולענ"ד מפסוק עצמו אין אנחנו יכולים ללמוד כלל וגם מטעמי המצות כמ"ש כ"פ והרבה ענינים מובא בחולין דצריך שיהי' שלו ומפלפל הש"ס לענין שותפות וזה אינו מובא כלל וכל הדברים שאין אנחנו יודעים ממקבלי התורה בעלי הש"ס אין אנחנו יכולים לפסוק רק מצד הסברא אפשר לומר דא"י בשותפות דא"כ יכולים כל דור ודור שיהיו כל ישראל יוצאים בס"ת אחת אך אפשר אין ה"נ אף על פי דא"א ללמוד מס"ת אחת וכתיב ולמדה אין אנו יכולים ללמוד מעצמינו עיין בר"מ פ"ג מה' מלכים שכתב דמניחו בבית גנזיו על ס"ת שחייב בהדיוטות ע"ש נראה דיוצא המצוה בכ"ע. וגם רציתי לומר לפי דברי הר"נ בנדרים דבדבר שאין בו דין חלוקה כל א' בשעה שמשתמש בו יש לו קנין הגוף ע' בפ' ר"א ומובא בח"ז כ"פ אם כן ספר אין בו דין חלוקה וכל אחד בשעה שלומד בו הוי שלו אם כן השני מבטל בשעה זו ממ"ע דהוי כמכרו בשעה זו אך יכולים לצאת בלא לימוד

כלל שיניחם בבית גנזיו כמ"ש ע"כ אין ללמוד בעצמינו מפסוק רק נוכל לפלפל בדבר הנוהג בכל המצות כגון מהב"ע וכדומה ובאתי רק לעורר:

ומבואר בר"מ ובהרהמ"ח ובש"ע דאם א"י בעצמו לכתוב ישכור לו מי שיכתוב ואין זה מבואר בגמרא אך זה ברור דבכל התורה שלוחו ש"א כמותו. והנה הרהמ"ח מביא בסוף דנשים פטורות ממצוה זו ועיין בש"א שמפלפל כיון דהוי מ"ע שלא הזמן גמרא מן התורה דפטורי ועיין לעיל מ"ש. ובאמת הטעם פשוט כיון דנשים פסולות לכתוב ס"ת דאינן בקשירה ע"ש בס' הנ"ל. אך אם נאמר דחייבות במצוה זו מכל מקום פסולות לכתוב מהקישא ע"ש אם כן כיון דבעצמם פסולים ואם כתבו נשים אין לה דין ס"ת כלל האיך נוכל לומר שחייבות במצוה זו כיון דכתבנו דהמצוה הוא הכתיבה והם פסולים לכתיבה ואי דישכרו שליח הא קי"ל הנהו כהני כו' דאי שלוחא דידן מי איכא מידי דאיהו ל"מ למיעבד ומשוי שליח ה"נ כיון דהם פסולים ל"מ שליחות ובודאי פטורים וזה ברור ואמת בס"ד. ואחד מבני החבורה אמר לי דאפשר פועל דידו וכו' עדיף משליחות ע' בס' מחנה אפרים ועוד אחרונים דאף בעכו"ם וכדומה דלאו בני שליחות מכל מקום פועל עדיף ואמרתי לו שזה טעות דשם דהתורה מיעטה שליחות מגזה"כ אמרינן שפיר דפועל ידו כידו והוי כאלו יד המשלח עשתה זאת אבל בהחסרון מצד המשלח דהוא א"י למיעבד אדרבא הא דאמרינן ידו כידו מיגרע גרע דידו א"י לעשות זה ול"ש לומר פועל עדיף וז"ב ופשוט. ועיין בש"ך ביו"ד סי' רפ"א מביא הש"ך בשם הדרישה דמדברי הרי"ף וכו' משמע דאשה ועבד וקטן כשרים לכתוב ס"ת וע"ש שדחה דבריו ולדידיה באמת נשים חייבות ועבד דינו כאשה לכל הטעמים. ומי שח"ע וחב"ח דהצד ב"ח חייב בכל המצות חייב במצוה זו ויכול לכתוב דמצד חלק הב"ח הוא בר קשירה אך אפשר כמו בשופר דאין חלק העבדות מוציא את חלק הב"ח ואף לעצמו אינו מוציא אך על כל פנים מצי משוי שליח כמו שם ולא שייך מי איכא מידי דאיהו ל"מ וכו' ז"א דמצד ב"ח מצי למיעבד רק צד עבדות מעכב וע"ש באחרונים ובס' אבני מילואים בסי' מ"ד. ממזר יש שם דעה דפסול דאינו כותב לשמה ובודאי מחויב לשכור דאם רוצה יכול לכתוב והוא כשר רק אנן אמרינן דאינו כותב לשמה והו"ל מידי דאיהו מצי עביד. ומבואר שם דרשע פסול לכתוב ונראה דל"ש מלתא דהוא ל"מ עביד דבידו לחזור בתשובה רק תלוי אם הוא בן ברית לענין שליחות וכבר האריכו האחרונים אם הוא ב"ב לענין שליחות ולהסוברים דהוי ב"ב יכול לשכור ויוצא בס"ת זו לאחר ששב בתשובה כי לא הי' פטור קודם לכן כי ישראל גמור הוא כידוע. וטומטום ואנדרוגינוס חייבים מספק ומחויבים לכתוב ממ"נ אם הוא זכר הוא כשר ויוצא י"ח ואם נקבה הוא ופסול הס"ת הא אם נקבה

א"צ ופטור מן המצוה וז"פ. והנה אם נאמר דהמצוה הוא הכתיבה לחוד אם כן פ"א כל ימי חייו מצוה עליו לכתוב וזריזים מקדימים ואם מת ולא קיים מצוה זו ביטל מ"ע אך אם הי' בסוף באונס אפשר אין עליו עונש כמ"ש כ"פ בענין המצות בח"ז. אך אם נאמר שהמצוה שיהי' לו אם כן בכל רגע שאין לו מבטל מ"ע ואינו מועיל אח"כ מה שמקיים להבא על העבר כי בכל רגע מחויב אם כן תיכף בהגיע לכלל מצות מחויב במצוה ולא ראינו נזהרים בזה. וגם צריך לבזבז חומש כמו על כל מ"ע גם אם מבטל בכל רגע אפשר דל"מ תשובה לחוד כמו בכל מ"ע כי הרבה מ"ע אפשר חמור מל"ת כסברת הר"ן ביומא גבי פ"נ ומובא בח"ז כ"פ. מ"ש לעיל בשם הספר תו"ח דמביא ראיה מהר"מ דנאבד א"י יש לדחות הראיה דכאן בכתיבה תליא כמ"ש אם כן כיון שכתב וקיים המצוה לא איכפת לן בנאבד אבל שם גבי מלך דשיטת הר"מ דהס"ת שחייב ככל ישראל יוצא בהניחו לו אבותיו וא"צ שיכתוב עיין בר"מ ובודאי מצא הר"מ באיזה ברייתא ונעלם מאתנו אם כן המצוה עליו שיהיה לו ס"ת אחד בתורת הדיוט אם כן צריך שיהיה לו ובנאבד אין לו אבל גבי הדיוט המצוה הוא הכתיבה ויצא פ"א בכתיבה ומ"ש הר"מ דאם נאבד כותב לו שני ס"ת ל"ד אלא אחד כותב בתורת מצוה המוטלת עליו שהוא מלך ואחרת יכול לקנות כמו הניחו לו אבותיו ה"ה קנה וז"פ. ובודאי כופין על מצוה זו ככל מ"ע סוכה וכו' לולב וכו' כופין אותו עד וכו' ה"נ וז"פ. עיין בר"מ פ"א מה' תפילין שפוסק כרשב"ב במגילה דספרים אין נכתבים אלא בלה"ק או בכתב יוני והאידנא נשתכח לשון יוני אבל לדין התורה מותר לכתוב בלשון יוני עיין במגילה בסוגיא שם אם כן יוצא המצוה ביוני. אך ראיתי בטר"א שם כתב דמותר ללמוד אבל מצוה דכתיבת ס"ת המוטל על כל א' מישראל א"י רק בלשון הקודש ע"ש שמביא ראיה לדבריו ומכל מקום צ"ע אך איני עומד בסוגיא שם ועוד חזון למועד בס"ד. ומסיים הרהמ"ח כל המקיים מצוה זו יהיה ברוך ונסיים בברוך:

מצוות עשה שמנה הרמב"ן

פירוש א

מ"ע שמנה הרמב"ן בסמ"ק של רבינו לשיטתו שסקל כמה מ"ע מחשבון הר"מ והשלים המנין במצות עשה לפי דעתו הגדולה בעזה"י נבאר ג"כ:

מצוה א

הקשה על הר"מ למה לא מנה אכילת מע"ש בירושלים למ"ע ואולי דעת הרב שאינו אלא למנוע אכילתו חוץ לירושלים והוא הלאו שמנאו הרב לא תוכל וכו'. וצ"ע האיך

נכלל בהלאו הלא הלאו אינו אלא בנכנסו לירושלים עוברים בלאו אם אכל בחוץ אבל כ"ז שלא נכנסו לירושלים אינו עובר בלאו הזה כמבואר להדיא בש"ס דמכות ובר"מ פ"ב מה' מע"ש ה"ו והעשה לאכול בירושלים היא אף קודם שנכנסו ואסור לאוכלם בחוץ אף קודם שנכנסו א"כ אינו בכלל רק בודאי עשה איכא קודם שנכנסו כמ"ש התוס' במכות דף י"ט ע"ב בד"ה אמר ר"י כו' דעשה איכא וצרת וכו' א"כ בודאי הי' להר"מ למנות כיון שאינו בכלל הלאו כלל:

עוד כתב הרמב"ן דמבואר בפסחים דף נ"ט גבי מח"כ וכו' מכדי האי וכו' נתבאר כי אכילת קדשים לבעלים עשה וכמו שהוא עשה לכהנים בחטאות ואשמות כך הוא בבעלים בחלק הראוי להם וכו' ועיין ברש"י שם בד"ה בשאר וכו' כתב ג"כ אכילת קדשים עשה הוא בין הנאכלים לכהנים ובין הנאכלים לישראל אך לרש"י העשה הוא ואכלו אותם אשר כופר כו' מפסוק זה יליף ק"ק וקדשים קלים ולדעת הרמב"ן העשה בקדשים קלים מפסוק זה ואכלת כו' מעשר וכו' ובכורות בקרך וכו':

וראיתי בצל"ח בביצה דף י"ט שמסופק אם אכילת ק"ק לבעלים הוי מ"ע ודוחה ל"ת או אין זה מ"ע רק מצוה בעלמא וכ' דמהר"מ נראה דאין זה מ"ע אך מרהיטת לשון התוס' בזבחים נראה דהוי מ"ע ע"ש. והנה אתה רואה שרש"י והרמב"ן כתבו בהדיא דהוי עשה ודוחה ל"ת רק קו' הש"ס מאי אולמא וכו' אבל ל"ת דחי. ולכאורה איך יפרנס הרב בעל הצל"ח גמרא זו דמפורש דהוי עשה אך אין ראיה דאפשר ריב"ב דאמר מח"כ אף בשאר ימו"ה היינו בכהן המח"כ דצריך לאכול חטאת וכו' היינו קדשי קדשים דזה ודאי עשה ופריך שפיר דמאי אולמי' וכו' אבל ל"ת דחי אבל בישראל אין ראיה מכרחת משם ועיין בסוף הסוגיא דכל כמה דכהן לא אכל בעלים לא מתכפרים נראה דבישראל מיירי אך ג"כ אין מוכרח דאף בכהן שייך כיון דלא נתכפר הו"ל מת"כ ע"ש ותבין:

אך מי דחקו לרש"י והרמב"ן דהש"ס מיירי בק"ק ג"כ דלמא מיירי דוקא בחטאת ואשם ומיירי בכהן. ונלע"ד דבר חדש דהם סוברים הא דמ"ע על הכהנים לאכול קדשים היינו בגוונא דזיכתה להם תורה וכתיב ואכלו וכו' אבל במקום שלא זיכתה להם התורה חלק כלל אף דרשאי לאכול אין עליו מ"ע כלל ועיין בר"מ פ"י מה' מעה"ק דאם הי' כהן טמא בשעת זריקת דמים או מח"כ שאינו ראוי לאכול אז אף שטיהר אח"כ מ"מ אינו חולק בערב עם אחיו הכהנים ע"ש א"כ אם בכהן מיירי דהי' מח"כ בשעת הבאת החטאת וצ"ל בשעת זריקה ג"כ דקודם זריקה אין עליו מ"ע של אכילה א"כ למה יהי' סברא שיעבור על עשה דהשלמה ע"כ שנזרק ג"כ קודם התמיד ע' ברש"י א"כ כיון דהי' אז מח"כ ואין לו בחטאת זה חלק דהתורה לא זיכתה לו אין חל עליו העשה כלל ע"כ פירש"י בבעלים

בשלהם כנלע"ד והוא דבר חדש וראוי לאומרו בס"ד דכ"ה דכהן אין לו בחלוקה אין עליו מ"ע של אכילה ובאתי רק לעורר:

והנה לדעת הרמב"ן דהוא מצוה מחויבת בודאי המצוה בכזית כמו בכל מ"ע של אכילה אכילת מצה וכדומה. וח"ש כבר כתבתי דיש דיעות אם יש מצוה קצת כמו בל"ת דח"ש אסור וגם שלכד"א כבר נסתפק בעל מנ"ל בפ"ה מה' יסוה"ת אם יוצא במצות עשה וכבר דברנו מזה ואין לכפול הכלל זה ככל מ"ע דאכילה:

והנה כאן כתיב תירושך היינו חמרא ג"כ בכלל מ"ע כמבואר בשבועות דף כ"ג דשתי' בכלל אכילה מהאי קרא ואכלת ואם כזית או רביעית כבר בארתי בח"ז באריכות ועיין במס' מע"ש פ"ב דמע"ש ניתן לאו"ש וסיכה דהיינו שמן ועיין בפיה"מ בר"מ ובר"ש מהירושלמי דכתיב ואכלת וכו' ויצהרך דהיינו סיכה והתורה קראה אכילה ולא נתבאר השיעור כמה צריך לסיכה או כזית או כ"ש והירושלמי יליף מלא תוכל לאכול כו' ויצהרך א"כ עובר בלאו בסך חוץ לירושלים ולא נתבאר השיעור וכבר עוררתי בח"ז מסיכה דשמן המשחה ע' בכריתות דף ו' ע"ב ואפשר דכאן כתיב אכילה צריך דוקא כזית ובאתי רק לעורר:

ולכאורה צ"ע על לימוד זה מלא תוכל לאכול ויצהר הוא סיכה א"כ סיכה בכלל אכילה מנלן אפשר דאכיל ע"י אניגרון כמבואר בשבועות שם גבי יין אך יין ילפינן משכר ע"ש אבל שמן אפשר ע"י אניגרון ע' בברכות פ' כ"מ ועיין בר"ש שמביא עוד לימוד בשם הירושלמי מלא נתתי וכו' הא לחי וכו' והיינו סיכה ע"ש ועיין בכריתות דף ד' ע"ב מכדי כתיב ואכלת לפני ד' וכו' מעשר דגנך וכו' ל"ל למיכתב לא תוכל לאכול כו' אי מההוא ה"א בעשה אבל בלאו אימא לא ומבואר דהוא עשה כדברי הרמב"ן ועיין ברש"י שכ' בד"ה בעשה לאו הבא מכלל עשה עשה עכ"ל מבואר דלא ס"ל כהרמב"ן דעשה קבוע רק לאו הבא מכלל עשה ע"ש. וה"ה דמי פדיון מע"ש ג"כ מצוה לאוכלו בירושלים לדעת הרמב"ן דכתיב וצרת וכו' ונתתה בכסף וכו' ועיין בסנהדרין דף ע' ע"ב ברש"י בד"ה דכי אורחי' וכו'. והנה מצוה זו חל על הבעלים ע' בלח"מ סוף הלכות ממרים:

פירוש ב

מצוה ב

והקשה על הר"מ למה לא מנה אכילת תרומה טמאה אסור בעשה כמבואר ביבמות בשעריך וכו' הו"ל לאו הבא מכלל עשה עשה וכו' ועיין בר"מ פ"ז מה"ת מביא דעובר בעשה באכילת תרומה טמאה דכתיב ואחר יאכל מן הקדשים וכו' ועיין במנ"ל שבירושלמי יש תנא שמפיק לה מקרא זה אך לא מנה במנין המצות והרב בעל מג"א כתב

דאין הר"מ מונה לאו הבא מכ"ע רק מצוה שהוא בקום ועשה והדברים עתיקים בזה. ומ"ש שאין מצוה באכילת תרומה טהורה ע' בר"מ פט"ו מה"ת דהאוכל תרומה מברך אשר קדשנו וכו' לאכול תרומה וכו' שגם אכילת קדשי הגבול כעבודה שנא' וכו' אך אפשר דאינו בעשה בפ"ע דהוא חלק מחלקי העבודה ולימוד זה דעבודת מתנה מבואר בפסחים דף ע"ג ועיין בצל"ח בביצה דף י"ט דמפלפל בזה דאפשר דאף דהוא מצוה כמבואר מ"מ אינו עשה לדחות ל"ת ע"ש. והנה תרומה טמאה דאסור באכילה מלאו הבא מכ"ע א"כ עובר בעשה אף בכ"ש כמו שביאר בעל פרמ"ג בפתיחה לה' שחיטה כיון דלא בא לשון אכילה במניעה או בציווי ונ"מ דאין שבועה חל אף בכ"ש ע"ש וגם נ"מ דאפי' שלכדר"א עובר בעשה כמו סברת מהריב"ל ומהרש"ל דלר"ש דחייב בכ"ש חייב אף שלכד"א ה"נ והדברים עתיקים בענינים הללו ובאתי רק להזכיר. נתיישבתי מ"ש לעיל לענין תרומה טמאה שהקשה הרמב"ן על הר"מ למה לא מנה בעשה (וכן פירות שביעית לאכלה ולא לסחורה) והרב בעל מג"א כ' דאין הר"מ מונה זו כי אינו עשה רק לאו הבא מכ"ע ואינו בקום ועשה ובלאוין ג"כ אינו מונה כיון דאין לאו בפירוש ועיין בסוף שורש הראשון בדבריו. ולפ"ז קשה לי הא בתחלת איסורי מזבח במנין המצות מונה מ"ע להקריב מיום השמיני והלאה וקודם זמן הוא מח"ז וכו' ובפ"ג שם ה"ח כ' וז"ל מ"ע להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה וכו' ואין לוקה שהוא לאו הבא מכ"ע וכו' הרי דהוא מונה לאו הבא מכ"ע לעשה א"כ בב' מצות הללו ג"כ. ונ"ל דע"כ לא מונה הר"מ לאו הבא מכ"ע רק במקום דאיכא לאו ג"כ וזה הוי ג"כ לאו אינו מונה שני אזהרות כי שני אזהרות לא ימנו גם אינו מונה בעשה כיון דאיכא לאו ונזהר מזה העשה שהלאו בא מכללה בא ג"כ לתוס' אזהרה אבל במקום שאין בו רק לאו הבא מכ"ע מונה הר"מ כמו שמנה מח"ז בכלל העשין א"כ שפיר השיג הרמב"ן כ"נ:

פירוש ג

מצוה ג

פירות שביעית לאכלה ולא לסחורה והעושה סחורה בהם עובר בעשה ומבואר בר"מ דינים אלו בה' שמו"י הן דאסור בסחורה והן דאסור בהפסד אך לא מנה למצוה בפ"ע מטעם כמו מצוה ב' דהו"ל לאו הבמכ"ע כ"כ בעל מג"א. והנה לסברת בעל פרמ"ג שהבאנו לעיל בסמוך עובר בעשה אף בכ"ש אם סחר או הפסיד אך בחיבורי כתבתי דעתי דכל איסורי אכילה צריך כזית מ"מ כאן אני מסופק דאיסור סחורה או הפסד איט אכילה כלל ולא נתבאר כמה השיעור ועיין בקידושין גבי מעשה שקידש אשה בפירות שביעית אמרינן ש"מ דהמקדש בפ"ש מקודשת ופי' רש"י ותוס' דה"א דלאכלה ולא לד"א

ומ"מ מקודשת בדיעבד ע' בתוס'. ולכאורה אם צריך כזית אין מוכח דלמא הי' בה ש"פ לקידושין ולא הי' כזית ואינו עובר. אך יש לדחות דאפי' אם צריך שיעור מ"מ ח"ש ג"כ אסור מה"ת אך לדעת הח"צ דבאיסורים שאינן באכילה אינו אסור ח"ש הוי ראיה דא"צ שיעור ואפי' בכ"ש עובר בעשה אך אני כתבתי בחיבורי כל שלא נתפרש השיעור הוי בכזית ומ"מ צ"ע ובאתי רק לעורר:

פירוש ד

מצוה ד

שנצטוינו לרשת הארץ וכו' ומצות ישיבת א"י אף בזה"ז כו' ועיין במג"א שכתב דהאידנא אין מצוה מה"ת לשבת בא"י ע' בדבריהם ועיין בס' פאת השלחן ה' ישיבת א"י שמביא כמה ראשונים סוברים כדעת הרמב"ן דהוי מ"ע האידנא ג"כ ע"ש באריכות:

פירוש ה

מצוה ה

שנצטוינו כשנצור על עיר להניח אחת מן הרוחות בלי מצור וכו' כתב בעל מג"א כי הוא חלק ממצות מלחמת הרשות וכו' מדבריו נראה דד"ז רק במלחמת הרשות ולא ידעתי מנ"ל כיון דילפינן ממדין לדורות ומלחמת מדין היתה מלחמת מצוה א"כ גם במלחמת מצוה הדין כן והר"מ פ"ו מהלכות מלכים כ' ד"ז וסתם ולא חילק נראה ג"כ דאף במלחמת מצוה נוהג זה. ואפשר דתליא לטעם א' שכ' הרמב"ן להתנהג בחמלה אף עם אויבינו וכו' ובמלחמת מצוה כתיב לא תחי' כ"נ א"כ אסור לחמול א"כ אינו נוהג ד"ז אלא במלחמת הרשות. ולטעם הב' שכ' הרמב"ן שיכרתו ולא יתחזקו לקראתינו א"כ במלחמת מצוה ג"כ נוהג. אך כבר ידעת כי מהטעמים שנותנים לתוה"ק אין לנו ללמוד דין אם לא בקבלה מרז"ל ומי עמד בסוד ד' לידע מאיזה טעם ולכ"א ינתן רשות לדרוש ולקבל שכר אבל לא להוציא דין ע"כ ד"ז צ"ע. ונראה דמהג ג"כ במלחמת מצוה ואין חילוק. והנה המצוה הראשונה כל אישי ישראל מצווים אף נשים ועבדים כי אין הזמ"ג אכילת מע"ש בירושלים. והמצוה ב' איסור אכילת תרומה טמאה ג"כ נשים מצווים ומצוה ג' לאכלה ולא לסחורה ג"כ נשים מצווים אף דשביעית הו"ל הזמ"ג מ"מ פירות שביעית לעולם יש להם ד"ז וחוץ לזה הו"ל לאו הבא מכ"ע ונשים חייבות בהזמ"ג ג"כ רק עשה שהוא בקום ועשה נשים פטורות. מצוה ד' ישיבת א"י ג"כ נוהג בנשים. מצוה ה' אם הוא במלחמת הרשות אין נשים יוצאים למלחמת הרשות ואם גם במלחמת מצוה ד"ז ובמלחמת מצוה אף כלה מחופתה כו' נוהג אף בנשים:

פירוש ו

מצוה ו

נצטוינו כשנצור על עיר לאכול מן האילנות וכו' ועובר על העשה נוסף על לאו וכו' ודעת הרמב"ן במצוה זו בצאתינו מעל העיר מותר להשחית וכן בימי המצור להציר לאנשי העיר שלא יחי' מהם כ"ז מותר רק אם אנחנו רוצים לכבוש העיר והיינו השחתה בחנם ומהר"מ נראה דבכ"ע אסור ע"כ כתב שדברי הרב במצוה זו אינו מכוון. והנה ידוע דעת הר"מ דכל ספק מה"ת שרי רק במקום דהתורה אסרה בפירוש כגון ספק טומאה ברה"י ובמקום דהתורה אסרה בפירוש הספק אפי' ס"ס אסור כמו שמבואר דכל שאתה יכול לרבות ס"ס ברה"י טמא ול"מ רוב כסברת הש"מ גבי עשירי ודאי ולא עשירי ספק וכבר הארכתי וגם להסוברים ספיקא דאורייתא לחומרא מ"מ אין אסור רק מפני הספק ואין לוקין אך במקום דהתורה כתבה בהדיא דספק אסור הו"ל כמו ודאי כמו שכתבנו גבי ערלתו ודאי ולא ספק כיון דהתורה [אסרה] הספק א"כ חייב חטאת משום שבת ולא אשם תלוי ע' ואין להאריך בזה. וכאן מבואר בתורה רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית וכו' מבואר דוקא יודע שאינו עץ מאכל אבל בספק אסרה התורה א"כ בין להר"מ דספק מותר מה"ת ובין לכ"ע דסוברים דאסור מספק אבל אין לוקין אך כאן דאסרה התורה בפירוש הספק דרק אשר תדע וכו' א"כ אף על הספק עץ מאכל לוקין בודאי כי התורה אסרה ספק בהדיא וגם ל"מ ס"ס (אם כי רחוק לצייר ס"ס) וגם רוב כי התורה אסרה כל ספק רק התירה בידוע בבירור גמור וזה ימים כבירים שמעתי שהתעורר בזה באיזה ספר ואין הספר בידי. והנה הר"מ בפ"ו מהלכות מלכים מביא ד"ז דאין קוצצים וכו' ולא חילק כלל בין מלחמה למלחמה וקודם לזה לענין דרישת שלום מביא דין עמון ומואב דאין שולחים להם לשלום דכתיב לא תדרוש וכו' וכאן לא חילק כלל מבואר דבכל המלחמות עוברים בלאו הזה. והנה הר"ם בהקדמתו לסדר זרעים בפיה"מ בדף צ"ב כ' שם וז"ל וכמו שעשה אלישע בצוותו להלחם עם מואב להכרית כל עץ עושה פרי כמו שאמר (מלכים ב ג':י"ט) וכל עץ טוב תפילו והשם מנענו מלעשות כן באמרו לא תשחית את עצה וכו' ואלו שאלו את אלישע אם בטילה מצוה הזאת וכו' הי' אומר שאינו מותר אבל זה המעשה נעשה עתה לענין צורך וכו' וסובב על דבריו למעלה דנביא יכול לבטל מצות התורה לפי שעה ע"ש מבואר בדבריו דמצוה זו נוהג גם בעמון ומואב רק אלישע עשה לפי שעה ומחויבים אנחנו לעשות כדבריו אף בביטול מצוה. וראיתי ברש"י במלכים שם בד"ה וכל עץ וכו' אע"פ שנא' לא תשחית את עצה כאן התיר להם שהיא אומה בזוי' וכו' וכן הוא אומר לא תדרוש שלומם וטובתם אילו האילנות

הטובים שבהם וכו' מבואר בדבריו דבעמון ומואב אינו נוהג מצוה זו כלל מפסוק לא תדרוש וזה אצלי דבר חידוש מאוד מאוד אשר לא ראיתי בר"מ ובראשונים וגם אינו מבואר בספרי ד"ז ובודאי מצא רש"י כאן באיזה מקום ויש חידוש אשר הר"מ והרמב"ן לא ראו ד"ז. והנה הר"מ לשיטתו דבכ"ע אסור להשחית ע"כ כתב דהי' הוראת שעה וכן רש"י נראה דס"ל כוותיה ע"כ צריך לפרש דבעמון ומואב ל"ש מצוה זו אבל לדברי הרמב"ן שכ' בצאתם משם מותר להשחית ושם לא כבשו הארץ כמ"ש ויסעו מעליו וישבו לארץ והשי"ת ידע זה א"כ לא הי' איסור כלל רק הי' ציווי מהשי"ת לעשות כן והי' מצוה וז"פ. ובמצוה זו צריך לעיין ג"כ במס' ב"ק וקצרתי:

פירוש ז

מצוה ז

נצטוינו לזכור בפה ולהשיב וכו' מה שעשה ית' למרים וכו' והוא אמרו ית' זכור את אשר עשה ד' אלקיך למרים וכו' והסכים עמו בעל מג"א ולא נתבאר אימתי חייבים בעשה זו כמו שחקר הרהמ"ח בחינוך גבי זכירת עמלק ונראה בכ"פ שמדבר לה"ר בטל עשה זו ג"כ ואז כשירצה לדבר חל עליו מצוה זו וצ"ע שלא פירשו לנו הראשונים דיני המצוה. עוד הוא מסופק בזכור אשר הקצפת וכו' אפשר הוא מצוה לדורות והניח בספק:

פירוש ח

מצוה ח

שנצטוינו להיות לבבינו תמים עמו יתעלה וכו' תמים תהי' וכו' גם הר"מ מביא זה רק אינו מונה למצוה בפ"ע עיין בס' מגילת אסתר:

פירוש ט

מצוה ט

שנצטוינו בהפרישנו תרומה שנפריש מן היפה וכו' שנא' מכל חלבו וכו' וכן בהפריש לוי את ת"מ ולשון ספרי וכו'. דין תרומה גדולה מבואר בר"מ פ"ה מה' תרומות ודין ת"מ שוה לתרומה חוץ ממה שנתפרש ע' בר"מ. ועיין בר"מ פ"א מה' מעשר דין י"ג כתב אין מעשרין אלא מן המובחר שנאמר בהרימכם את חלבו וכו' כשם שמעשר שמפרישים הלוים מן החלב שבו כך מעשר שמפרישין ישראל וכו' מן החלב שבו מבואר כאן ת"מ וכן מעשר ראשון ג"כ מן החלב והרמב"ן אינו מביא זה ובמע"ב ומ"ע לא ראיתי בר"מ שמביא זה דמע"ר מקרא דנלמד מת"מ אבל מע"ב ומ"ע אין לנו מקרא נראה דאין קפידא. ואפשר בטבל שנטמא דתורמין לשריפה כמבואר בר"מ שם אפשר דאין מצוה ביפה כמו באין כהן תורם ממתקיים ואפשר לחלק מ"מ אפשר לומר כן דעיקר באם שיצטרך ליתן

לכהן לאכילה וצ"ע בזה לפ"ד עיין לקמן בהל"ת בשם הספרי. ועיין בר"מ פ"א מה' מעשר ה"ז שכתב כל מה שאמרנו בתרומה אין תורמין מזע"ז כך במעשר וכו' כל מה שאמרנו לא יתרומו וכו' ובפ"א מה' מע"ש הי"ב כתב כל שחייב וכו' ולא כתב כלל זה כל שאין תורמין וכו' נראה ג"כ דכלל זה ליתא במע"ש כמ"ש לעיל דאפשר במע"ש א"צ לעשר מן היפה וצ"ע:

פירוש י

מצוה י

שנצטוינו שיהיה כל קרבן מג' מיני הבהמות וכו' מן הבקר וכו' ובמעלה אברי חי' עובר בעשה כמו שמבואר בזבחים והר"מ מביא זה בפ"ה מה' איסורי מזבח ובעל מג"א השיג עליו דהוי לאו הבא מכ"ע ואין הר"מ מונה זה ובסמוך השגתי עליו דהרי מונה הר"מ מח"ז אף שהוא לאו הבא מכלל עשה כיון דאין עוד לאו רק עשה מונה ה"נ. וקצת צריך לעיין בלשון הש"ס דזבחים דף ל"ה ובלשון הר"מ והרמב"ן שכתבו כלשון הגמ' המעלה אברי חיה דאפשר ל"ד ה"ה בזריקת הדם או אפשר השוחט או המקדיש ג"כ עובר בעשה זו עיין בר"מ פ"א כאן גבי בע"מ דהקדש ושחיטה וזריקה ילפינן מלא תקריבו והקטרה מן ואשה וכו'. על כל פנים כאן מלשון הקרבה הכל בכלל שחיטה וזריקה והקטרה וגם הקדש על כולם עוברים בעשה זו וא"י למה דוקא הקטרה וצ"ע:

פירוש יא

מצוה יא

שנצטוינו להקריב כל הקרבנות בין שני התמידין שנא' וכו' והרב מג"א השיג עליו דהוא לאו הבא מכ"ע וכבר כתבתי כיון דאין רק [לאו] זה לחוד הו"ל למנות. וד"ז אם רשאים לשחוט או לזרוק קודם לתמיד ש"ש דאפשר רק הקטרה אסור או דגם שו"ז או שחיטה על כל פנים מותר דלאו עבודה וגם אם מיפסל קודם וגם לאחר תמיד של בה"ע אם דינו כזריקה או כהקטרה ואם מיפסל ע' באריכות במנ"ל פ"א מה' תו"מ שפלפל בזה באורך:

פירוש יב

מצוה יב

שנצטוינו בשה הפסח וכו' שלא יאכל ביום והאוכל ביום כזית עובר בעשה וכו' והמג"א השיג מטעם הנ"ל וד"ז מבואר בר"מ פ"ח מה' ק"פ ועיין במנ"ל שהשיג על דברי הרמב"ן כיון דבא מכ"ע לאכול בלילה וכבר מנה מצוה זו ולשון הר"מ והרמב"ן אכל כזית מבע"י עבר על עשה אין סתירה לבעל פרמ"ג דלאו הבא מכ"ע א"צ כזית דשם מיירי דתיבת אכילה נכתב אצל רשות כגון וזבחת ואכלת דאכילה זו רשות ול"ש לומר כזית אף הלאו

הבא מכלל א"צ כזית אבל כאן בא מכ"ע שנתחייב ואכלו את וכו' בלילה וזה בא בצווי וצריך כזית כידוע א"כ הלאו הבא מכלל דביום לא צריך ג"כ כזית וז"פ:

פירוש יג

מצוה יג

שנצטוינו בענין הרוצח במזיד וכו' גואל הדם וכו' מבואר בר"מ פ"א מה' רוצח גבי מזיד. ומ"ש הרמב"ן דאפשר דעת הרב בשוגג מיירי תמה המנ"ל שם דמבואר להדיא בר"מ במזיד ע"ש ודברי הר"מ שכ' שם מצוה ביד גוה"ד לא רצה וכו' או שאין לו גוה"ד ב"ד ממיתין אותו בסייף נראה דתחלה מצוה ביד גוה"ד ובאמת מצוה ביד הב"ד ויד העדים וכו' אך אם הב"ד אינם יכולים להמיתו מצוה ביד גוה"ד כמ"ש הרמב"ן וכן נראה בגמ'. גם ד"ז שאם אין לו גוה"ד שב"ד מעמידין לו גוה"ד אין מבואר בר"מ ועיין בפי"ד מהלכות סנהדרין בר"מ. ועיין בר"מ דבן אינו נעשה גוה"ד של אביו רק על אבי אביו והוא בש"ס דמכות דף י"ב דמתרץ רומיא דשני בריתות וקצ"ע דנרא' שם דמיירי בשוגג שיצא חוץ למקלט ע"ש. אך לפי המסקנא נלמד ד"ז של במזיד ג"כ ע"ש וקצ"ע למה אמרינן שם לימא הא ר"י והא ר"ע ומיירי בשוגג לימא הא במזיד והא בשוגג ותרווייהו אתיין כר"ע אך סמך על המסקנא דאין נ"מ ע"ש:

פירוש יד

מצוה יד

שנצטוינו וכו' דאסור בהנאה בגד המנוגע ובית המנוגע וכו' ומ"ש במג"א שהר"מ אינו מונה בדד ישב וכו' למה מונה פריעה ופרימה ועל שפם וכו' הוא ג"כ חלק מחלקי המצוה ועיין בר"מ בה' ט"צ דמביא דינים אלו שאסורים בהנאה:

פירוש טו

מצוה טו

שנצטוינו להודות לשמו ית' וכו' גם המג"א הסכים עמו דבה"ת הוא מה"ת ועיין בס' שו"ת ש"א ועיין במ"ש בח"ז באריכות:

פירוש טז

מצוה טז

להחיות ג"ת והרב בעל מג"א כ' שזה בכלל מצות צדקה ובאמת הלאוין גבי צדקה בודאי אינו עובר בג"ת דכתיב לא תאמץ וכו' מאחיך וג"ת לאו אחיך גם די מחסורו אפי' סוס וכו' כדדרשינן בכ"ז כתיב אחיך רק ג"ת מצוה להחיותו מפסוק וחי אבל יש הרבה חילוקים א"כ נראה דהוא מ"ע בפ"ע כדברי הרמב"ן:

פירוש יז

מצוה יז

שנצטוינו להחזיר הרבית וכו' והרב בעל מג"א כ' שהוא בכלל מ"ע של השבת גזילה ואיני מבין דכמה חילוקים יש דגבי רבית אין היורשים צריכים להחזיר וגם יש שיטות שאינו חייב רק בתבעו וגם דלשיטות דסוברים יש רבית בקרקע שייך העשה ג"כ אבל בגזל בשועו"ק אינו נוהג המ"ע והשיב והדברים עתיקים ע"כ נראה כדברי הרמב"ן דהוא מצוה בפ"ע:

מצוות לא תעשה שמנה הרמב"ן

פירוש א

מצות ל"ת שהשלים הרמב"ן מה שסקל מהר"מ ומנה אחרים תחתיהן:

מצות ל"ת הראשונה והשני' שלא נשכח אמונת אלקית ולא נשכח מעמד הר סיני כ' הרב בעל מג"א דלא מנה הר"מ דהוי צווי כללים:

פירוש ג

מצוה ג

כ' הרמב"ן דאם שינה הנחת כלים בבהמ"ק עובר בל"ת ועיין במג"א וא"ל דלכך לא מנה הר"מ דהאי חלק מחלקי המצוה של עשיית המקדש והכלים והנחתם על תואר כך וכך ז"א דהל"ת אינו נחשב חלק מעשה ונמנה בפ"ע ע' לעיל במצות עשה במג"א במצוה א' מהרמב"ן ועיין במנ"ל פ"א מה' בהב"ח הט"ו שביאר זה באריכות דהל"ת הפרטי אינו נכלל במצות עשה הכולל רק עשה פרטי בעשה הכולל ע"ש:

פירוש ד

מצוה ד

שנמנענו מלשחוט קדשים ע"מ לאכול וכו' וד"ז דהמחשב בקדשים עובר בל"ת מביא הר"מ פח"י מה' פסהמ"ק מלאו דלא יחשב מ"מ אינו מונה לאו בפ"ע והשוחט חטאת בדרום מביא הר"מ פ"א מה' פסהמ"ק ואינו מביא דעובר רק כ' שפסול וגם גבי רובע ונרבע בפ"ג מה' אה"מ לא כתב דעובר רק שהוא פסול אדרבא כתב שאין לוקין לפי שלא נתפרש אזהרתן ולדעת הרמב"ן שלא מנה מחמת לאו שבכללות על כל פנים הי' ללקות כמו גבי נא ומבושל וכו' דלוקין על כל א' והדברים עתיקים. ומ"ש הרב בעל מג"א דגם הלאו לא מביא במנין דהוא חלק מהמצוה דבריו צ"ע הלא הוא בעצמו כת' במצות עשה של הרמב"ן במצוה א' דאין ל"ת נחשב חלק ממ"ע וראוי לבא למנין וכ"כ במנ"ל

מה' בהב"ח דהר"מ מונה בל"ת לא תבנה אתהן גזית ואינו [מונה] מצות עשיית מקדש דהעשה הכללי אינו כולל רק עשה הפרטי אבל לא לא תעשה הפרטי ע"ש וגם הר"מ מצמו כת' בשרשיו דאינו נקרא חלק מהמצוה כל שהעשה או הלאו כולל כגון בע"מ וכן מצות עשה למלוח הקרבנות מונה בפ"ע דהוא כולל כל הקרבנות ע"ש ובמנ"ל שם א"כ כאן הלאו ועשה כוללים כל הקרבנות והו"ל למנות ע' ותראה ודברי הרב מג"א צ"ע:

פירוש ה

מצוה ה

שנמנענו מלאכול מן הקדשים וכו' חוץ למקומם וכו' והנה הר"מ בפח"י מה' פסהמ"ק כ' כל קרבן שנפסל בין שנפסל במחשבה וכו' כל האוכל כזית לוקה שנא' לא תאכל כל תועבה וכו' א"כ חוץ למקומו בכלל דהקרבן נפסל כמו שמבואר בר"מ פי"ג שם ולוקין אך דעת הרמב"ן דלוקין משום לאו זה הפרטי דפיגול ג"כ והר"מ לא מנה הלאו הזה ולא כתב דלוקין על לאו זה והו"ל לכתוב דלוקין שתים והנה בחוץ לזמט דמבואר דמנה הלאו בפ"ע א"כ אם התרו בו למלקות לוקין שנים משום לאו דפיגול ומשום לאו דתועבה ואינו מבואר בר"מ להדיא מ"מ הדין כ"ה בודאי. ומ"ש הרמב"ן דהפיגולים מצטרפין לאכילה ע' ברש"י זבחים דף כ"ח פירש דמצטרף לענין שנפסל ע' שם. ועיין בר"מ פח"י מה' פסהמ"ק הלכה י' שכתב והיכן הוזהר על הפיגול ונותר וכו' שנאמר לא יאכל כי קודש הוא להזהיר על פסולו בקודש וכו' ולכאורה ל"ל לאו זה הא בהלכה ג"כ כת' דקרבן שנפסל במחשבה וכו' לוקין משום לא תאכל כל תועבה א"כ פיגול ונותר בכלל אך באמת נותר אינו בכלל תועבה כמ"ש בח"ז כיון דלא נעשה מעשה תועבה רק בל"מ לא הוי בכלל תועבה ובפיגול אף שהוא תועבה מ"מ רצונו לכתוב הדין דפיגול ונותר מצטרפין דהוי מש"א ע"כ כתב לאו זה דפיגול ג"כ בכלל אבל מתועבה אין נותר בכלל ולא היו מצטרפין דפיגול מלאו דתועבה ונותר מלאו כי קדוש וכו' ע"כ כתב דפיגול הוא ג"כ בכלל לאו דקדוש כמו נותר ע"כ מצטרפין וגם לוקין שנים כמ"ש לעיל:

פירוש ו

מצוה ו

שנמנענו מלאכול הצפור ששחטו אותו לטהרת מצורע וכו' ע' בר"מ פי"א מה' טומאת צרעת וע' לעיל בפ' שמיני מ"ש ויש לספק אם תיכף בתחלת השחיטה נאסר ותלוי אם ישנה לשמיטה מתחלה יעד סוף וכבר בארתי בח"ז אך אם נתנבלה בסוף אמרינן אגמ"ל ואין להאריך:

פירוש ז

מצוה ז

שנמנעו הלוים שירומו וכו' נראה דגם בתרומה לאו הזה ע' לעיל בעשין וגם מבואר אפילו בנטמא דין הזה אף דעומד לשריפה וע' לעיל בעשין שנסתפקתי בזה:

פירוש ח

מצוה ח

שנמנענו שלא לקבל שקלים מן העכו"ם וכו' בקרבנות צבור שנאמר ומיד בן נכר וכו' ונפסל הקרבן אם נצטרף שקלי עכו"ם והר"מ אע"פ שמביא זה דאין מקבלין שקלים מעכו"ם מ"מ אינו מביא דהקרבן נפסל ועיין במשנה פ"א דשקלים מבואר דנשים ועבדים וכו' אם שקלו מקבלין מידם ועיין ברע"ב היינו שימסרו לציבור ואח"ז מבואר דעכו"ם אין מקבלין מידם נראה אף שמסרו לציבור. וא"י אם מסרו לציבור א"כ לא הוי של עכו"ם כמו גבי נשים ולמה לא יקבלו ואי שמא לא ימסרו וכו' ע' בפ"ד בתוי"ט דשקלים מ"ח ועיין במנ"ל בר"מ פ"ד באריכות. על כל פנים נראה דבכה"ג דמסרו לציבור בודאי אין עוברים בלאו ואין הקרבן נפסל כי הוא רק חשש ולכתחלה אין מקבלין ואם לא מסרו לציבור אף בכל הפטורים הקרבן פסול רק דאין עוברים בלאו וכאן עוברים בלאו ופסול ג"כ. אך אם יש רוב שקלים של ישראל בטל ברוב מה"ת ע' בשער המלך בה' שקלים אך מטבע לא בטיל ע"ש או ממון בעלים לא בטל על כל פנים נראה דלהרמב"ן לוקין אם הקריב קרבן בצירוף שקלי עכו"ם. ומ"ש המג"א דהוא מדקדוקי מצוה על כל פנים הו"ל ללקות כי הוא ל"ת וצ"ע בכ"ז והנה נוכל לומר דהר"מ אינו מביא זה במנין דהו"ל לאו שבכללות כי גם בע"מ נכלל בזה ע' בר"מ פ"א מה' איסורי מזבח:

אודה לה' על כל תגמולוהי עלי. אשר הטה חסדו על יתוש כמוני. להאיר עיני במאוד תורתו הקדושה. ורב שילומים לך חייבתי ואין לעבדך כל לכבדך ואלו פינו מלא שירה וכו' אין אנו מספיקים להודות ולברך שמך הגדול והקדוש על אחת מאלף וכו'. ועל חסדך הגדול אשר עשית עם עבדך לנגוע במטה ביערות דבש של תורתך הקדושה בתרי"ג מצות אשר צוית לעם קדשך. והנני נותן הודאה לשמו ית' ויח' על העבד ומתחנן לפניו ית' מאוצר מתנת חנם יחוננני ואזכה לישב בבית ה' כל ימי חיי ולחזות בנועם ה' ולא ימיש התורה הזאת מפי ומפי זרעי ומפי זרע זרעי עד עולם ונהי' עוסקים בתורתך ומקיימים מצותיך לשמה אמן אמן אמן סלה:

סליק חלק שלישי שבח ליוצר כל ב"ה וב"ש

הגהות בן הגאון המחבר ז"ל

הערות והגהות על החינוך ומנחת חינוך מהגאון הגדול צדיק נשגב בש"ת מוה' שמעון באב"ד נ"י בנו של הגאון המחבר ז"ל אשר הוכן בחסד כסאו ועלה על במתי אב וימלא מקומו לשרת בקודש בעיר טרניפאל יע"א.

מצוה נד

עיין בפנים בד' אאמו"ר ז"ל שאם טבח ע"י קטן מביא בשם המהרי"ט שחייב ולא מטעם שליחות ע"ש ותימה בעיני שלא הזכיר על דל שפתיו ד' הנתיבות בסי' קפ"ב ויען כי דברי הנתיבות הנ"ל לכאורה משוללי הבנה במה שכ' הטעם דהנך דנתרבו בהו שליחות לדבר עבירה לאו מאתם גם אתם ילפינן אלא מקרא אחרינא דכתיבו בהו ממילא לא צריכין בהו שיהא השליח דומיא דהמשלח. והדבר פלא דהא במעילה ילפינן חטא חטא מתרומה. אולם אחר העיון לדינא נכונים דבריו ולא מטעמי'. וונקדים לתרץ דברי הרמ"א בסי' הנ"ל שפסק כרבינא והש"ך דחה דבריו בשתי ידים כי לא מצא שום פוסק שיפסוק כרבינא רק כולם כאחד פוסקים כרב סמא ע"ש. ונלע"ד דמחלוקת זה תלוי בפלוגתת הראשונים ביו"ד סי' פ"ד סעי' ב' לענין תולעים הגדלים במים שבחריצין ונעיצין שהם מושכים ואינם נובעים אם מותרים או לא. והא בהא תליא דלהאוסרים שם ס"ל כרבינא בכאן והמתירים פוסקים כרב סמא דכאן. ומנא אמינא לה מדברי התוס' ב"מ דף י' ע"ב בד"ה ת"ל המצא תמצא מ"מ. ונציע לפניך סוגית הש"ס מי איכא מ"ד חצר משום שליחות איתרבי והתניא בידו אין לי אלא ידו גגו חצירו וכו' ת"ל המצא תמצא מ"מ ואי ס"ד חצר משום שליחות איתרבי א"כ מצינו שלד"ע וקי"ל אין שלד"ע אמר רבינא היכי אמרי' אשלד"ע היכי דשליח בר חיובא אבל בחצר דלאו בר חיובא מחייב שולחו ורב סמא פליג עליו דלא מחייב שולחו רק כגון חצר דבע"כ מותיב בה ע"ש ומסיק הש"ס דא"ב כהן שאמר לישראל צא וקדש לי גרושה א"נ איש דאמר לאשה אקפי לי קטן לרבינא מחייב שולחו ולרב סמא פטור. והקשו בתוס' בד"ה ת"ל המצא תמצא מ"מ וז"ל וא"ת ונימא המצא תמצא כלל בידו פרט וכלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט וי"ל שדי ידו בין המצא תמצא והו"ל כלל ופרט וכלל כדאמרינן במרובה כל מקום שאתה מוצא שני כללות הסמוכין זה לזה הטיל פרט ביניהם עכ"ל. ולפי דברי התוס' הללו אין מקום כלל לקושית הפנ"י שהקשה מאי קמתמ' הש"ס וקי"ל אין שליח לד"ע דלמא שאני הכא דגלי קרא דיש שליח לד"ע כמו בטביחה ומעילה ולדברי התוס' ניחא דכאן בגנב לא גלי קרא רק בדרך כלל ופרט וכלל ומה שאינו כעין הפרט הכתוב מיעטי' שגם בגנב אשלד"ע ודו"ק. והנה דבר זה בשני כללים הסמוכין זה לזה אם לדונם בכלל ופרט וכלל או בריבוי

ומיעוט וריבוי. הוא מחלוקת בחולין דף ס"ז גבי נהרות המושכין תנא דבי רב ס"ל שיש לדונם בכלל ופרט וכלל ותנא דבי ר' ישמעאל ס"ל דיש לדונם בריבוי ומיעוט וריבוי והן הנה השני דיעות בש"ע יו"ד סי' פ"ד סעי' ב' דיעה הראשונה הרמב"ם והרשב"א פסקו כתנא דבי ר' ישמעאל לחומרא אבל הרא"ש ז"ל ודעימי' פוסקים כתנא דבי רב ולקולא. ועי' בפר"ח ובכו"פ. ומעתה סרה תלונת הש"ך ז"ל מהרמ"א ז"ל שלא מצא שום פוסק שס"ל כרבינא כי הרמ"א ז"ל הלך בשיטת התוס' וס"ל להרמ"א דבזה פליגי רבינא ורב סמא ולא בסברא בלבד פליגי רק רבינא ס"ל כתנא דבי ר' ישמעאל וא"כ האי קרא המצא תמצא בידו דריש לי' בריבוי ומיעוט וריבוי וריבה הכל אפי' היכי דאי בעי עביד ואי בעי לא עביד ורב סמא ס"ל כתנא דבי רב דבכה"ג דיינינן ליה בכלל ופרט וכלל ע"כ הכתוב ממעט יותר ואי אתה דן אלא כעין הפרט דדוקא חצר דבע"כ מותיב בה או להנמק"י גם קטן שלא הגיע לעונת הפעוטות אז יש שלד"ע. ואל תשיבני דהא רבינא בעצמו בחולין ובב"ק שם מתרץ טעמי' דבי רב כדאמרו במערבא כל שני כללות וכו' הטיל פרט ביניהם לק"מ כאן לאחר חזרה שחזר והודה לדברי רב סמא וכן מבואר בראש בשם מהר"ם שהוכיח דהלכה כרב סמא וז"ל כיון דאמר קמי' דרבינא משמי' דרב אויא וקיבלה הדר בי' ממאי דהוה אמר איהו וקיבל מה שאמר משמי' דרב אויא. וכן העיד הש"ך ז"ל בעצמו שראה בקלף ישן נושן שגירסת הש"ס כן ומש"ה תפס רבינא בלישני' כדאמרי במערבא בחולין שם כי הוא מתחילה סבר לדון שני כללות וכו' בריבוי ומיעוט וריבוי ומש"ה ס"ל בכאן לשיטתו דהפסוק מרבה דיש שלד"ע כל היכי דהשליח אינו בר חיובא אבל הדר בי' וקיבל מרב סמא לדונו בכלל ופרט וכלל ע"כ דייק בלישני' כדאמרי במערבא ולי' לא ס"ל כן מתחילה כן הוא דעת הר"מ שמביא הרא"ש הגם שלדעתי הרא"ש בעצמו אינו פוסק כן ועיין בש"ך ומש"ה השמיט הרי"ף מחלוקת זה של רבינא ורב סמא דלא כש"ך משום שפוסק כרב סמא וא"כ אין נ"מ לדידן רק לענין כפל ואינו נוהג בזמן הזה וכבר תמה עליו הנתיבות דהא יש ג"כ נ"מ לדידן לענין חיוב אונסין ע"ש. ולהנ"ל ניחא משום דהרי"ף בחולין ג"כ לא הכריע הלכה כמאן ופוק חזי הרמב"ם ז"ל תלמידו רק לחומרא פוסק כתנא דבי ר' ישמעאל ובודאי דעת הרי"ף ג"כ דהדבר ספק. ולפי הנחה זו רבים אשר עם הרמ"א ז"ל מאשר עם הש"ך ז"ל ואדרבה הש"ך ז"ל בעצמו פוסק ביו"ד סי' הנ"ל ס"ק ח' כהאוסרים ומדויל ידי' משתלים. העולה מזה משום דרבינא ס"ל דשני כללות הסמוכין דנין בריבוי ומיעוט ע"כ ס"ל דגם המצא תמצא נדרש בריבוי ומיעוט וריבוי וע"כ מרבה אף כהן שאמר לישראל וכו' אבל רב סמא ס"ל בכה"ג דרשינן בכלל ובפרט וכלל ע"כ ס"ל רק חצר דבע"כ מותיב בה או להנמוק"י גם קטן. והנה דברי הנמוק"י

תמוהים וכבר תמה עליהם הש"ך דהא משנה מפורשת שנינו השולח את הבעירה ביד חש"ו פטור מדיני אדם ועיין בנה"מ בסי' קפ"ב שתירץ דס"ל להנמ"י כהריטב"א מובא בשטמ"ק דמיירי דווקא בלא אמר להזיק אבל באמר להזיק באמת חייב אף בקטן ע"ש. ולכאורה קשה על דברי הנמ"י הנ"ל דאם איתא בקטן שלא הגיע לעונת הפעוטות יש שלד"ע דע"כ מותיב בי' דהנה בקידושין בתרי לישני מהדר הש"ס לאוקמי דבין ת"ק ובין שמאי הזקן ס"ל דאין שלד"ע ע"ש בדף מ"ג ע"א ודינא רבא וזוטא א"ב או משום דשאני הכא דגלי קרא ואותו הרגת בחרב בני עמון ולהנמ"י קשה מדוע לא אוקמי פלוגתיה בשאמר לקטן צא והרוג את הנפש ות"ק ס"ל כר' יוחנן וכלישנא מציעתא בב"מ דף י"א ע"א דר' יוחנן יליף קטן מקטנה וא"כ לר"י קרא דאם המצא תמצא אתי לאשמועינן לרבות חצר מטעם יד ולא מטעם שליחות אף חצר דקטן וא"כ לא גלי לן קרא בשום מקום דיש שלד"ע באינו בר חיובא לרבינא או לרב סמא בחצר או בקטן דבע"כ מותיב בי' דשמאי הזקן ס"ל כר"ל דחצר מטעם שליחות וע"כ אנו צריכים לחלק או כרבינא או כרב סמא מכח קושית הש"ס א"כ מצינו שלד"ע. וא"ל דהא שמאי מביא ראי' מאותו הרגת בחרב בני עמון ויואב גדול הי' הא ליתא דיואב אנוס הי' ולא הי' בר חיובא וגם בע"כ הי' מוכרח לעשות פקודת המלך שלא יתחייב ראשו למלכות ולא שייך כאן מה חזית דדמא דידך סומק טפי דהא מורד במלכות הי' באמת ויהרוג שניהם ועיין בכ"מ ה' יסוה"ת הלכה ה' בשם מהרמ"ך סברא זו וא"כ בין לרבינא בין לרב סמא חייב הקטן לסברת הנמ"י. וכדי לתרץ זה נבאר דברי התוס' בקדושין דף מ"ב ע"א ד"ה אמאי מעל העלו דבמעילה אפי' נזכר השליח ולא המשלח יש שלד"ע ובדף מ"ג ע"א ד"ה שלא מצינו נקטו בלשונם והשליח לא ידע משמע היכי דידע השליח אשלד"ע ועיין במהרש"ל ומהרש"א שעמדו בזה. והנה בדף הנ"ל פליגי רב ורב שילא רב ס"ל שליח נעשה עד דבי רב שילא ס"ל אין שליח נעשה עד ומסיק הש"ס דטעמי' דבי רב שילא משום דאמר מר שלוחו של אדם כמותו והו"ל כגופו ועיין בש"ס לפי המסקנא דהלכתא דשליח נעשה עד וע"כ ב"ש ס"ל דאין שליח נעשה עד משום דהו"ל כגופו ומעתה אני אומר דשמאי הזקן בודאי ס"ל דאין שליח נעשה עד כתלמידיו כי מסתמא שמעו תלמידיו מרבם שמאי הזקן כן ועיין בפנ"י דגם דמאי דמשמע לעיל דב"ש ס"ל אין שלד"ע הוא לפי האוקימתא דגם שמאי רבם ס"ל אין שלד"ע וא"כ אין שום סתירה בדברי התוס' דבד"ה שלא מצינו אזלא הסוגיא לשמאי הזקן ע"כ נקטי בדבריהם והשליח לא ידע כי לשמאי השליח כגופו ואינו חייב המשלח עד שלא ידע ג"כ השליח כי הוא כגופו אבל לעיל כתבו התוס' לדידן דס"ל שליח נעשה עד וא"כ לא אמרי' סברא זו דחשוב כגופו ע"כ כתבו אפי' אם נזכר השליח.

אכן באמת עלה בלבי לחלק ולומר דאע"ג דמסקנת הש"ס דשליח נעשה עד ולא חשוב כגופו ה"מ בכל התורה כולה דאתרבי שליחות מתרומה וגירושין אבל מעילה וטביחה כיון דיצא מכלל שליחות דעלמא מגזה"כ דמהני גם לד"ע גם לדידן אמרינן דהיינו טעמא משום דגזה"כ אצל ד"ע במעילה וטביחה הוה כגופו ומעתה בעינן דהשליח לא ידע דליהוי דומיא דהמשלח דעד כאן לא קאמרי התוס' דמיירי שנזכר השליח רק בהס"ד שלא ידענו עדיין דבמעילה וטביחה מרבי קרא דיש שלד"ע רק ס"ד דמעילה שוה לכל התורה ואין צריך להיות כגופו אבל להמסקנא דטביחה ומעילה יצאו מהכלל של כל התורה דיש שלד"ע גם לזו יצאו מהכלל שהשליח הוא כגופו ממש ומש"ה אמרינן גבם יש שלד"ע ואם ידע השליח פטור כי אינו מבואר להדיא בש"ס בשנזכר השליח רק התוס' דקדקו כן וכן משמע לשון הש"ס אמר רבא את"ל סבר שמאי הזקן וכו' מודה באומר לשלוחו וכו' שלא מצינו בכל התורה וכו' כלומר אע"ג דלשמאי שלוחו כגופו כדלעיל מ"מ כיון דדין זה נוהג בשוה בכל התורה וא"כ מהיכי תיתי לן למימר דבר חדש בשליחות מה שלא מצינו בכל התורה כולה אבל לדידן שיצאו מעילה וטביחה לידון בדבר חדש משום דכגופו חשוב אפשר גם לזה יצאו שזה נהנה וזה יתחייב ע"כ הר"י הי' מסופק באומר לחבירו הושיט ידך לכד שמן אם יתחייב המשלח משום דלדידן אפשר במעילה אמרינן דזה נהנה וכו' וראיה לסברא זו מדברי תוס' רי"ד שהקשה למאי דקי"ל שלוחו של אדם כמותו א"כ יאמר אדם לחבירו הנח תפילין עבורי או שב בסוכה עבורי ותירץ דבעינן שיעשה המשלח מעשה כגון בגט ותרומה שהמשלח הוא המגרש ונותן התרומה מפירותיו וקשה דהא בשליחות לד"ע אי לאו דגלי קרא דאין שלד"ע הו"ל בדין שליחות אע"ג דאין המשלח עושה כלום ולשמאי הזקן ס"ל דהעושה שליח להרוג דשלוחו של אדם כמותו ואין המשלח עושה כלום ע' בקצה"ח ולדברינו ניחא דהיכי דגילתה התורה דיש שלד"ע יצא מכלל השליחות וכגופו דמי וכאילו עשה המשלח המעשה אבל בתפילין כיון דהוא בתורת שליחות א"כ לא הוה כגופו ע"כ בעינן דיעשה המשלח המעשה ועיין בנה"מ שחילק ג"כ כעין זה. אלא שדבריו תמוהים במה שכתב דשליחות דמעילה ילפינן ממקום אחר כנ"ל ולדרכינו ניחא. ומעתה לא קשה שוב על הנמוק"י מה שהקשינו למעלה מדוע לא רצה הש"ס לאוקמי פלוגתת הת"ק ושמאי הזקן בקטן בפלוגתא דר"י ור"ל אליבא דמציעתא ולת"ק ליכא שום ריבוי היכי דהשליח לאו בר חיובא לרבינא או היכי דבע"כ עביד לרב סמא ושמאי ס"ל כר"ל דחצר איתרבי משום שליחות ומוכרחין אנו לחלק או כרבינא או כרב סמא משום קושית הש"ס והא קי"ל אין שלד"ע ולהנ"ל ניחא דא"כ מדוע נקטו בלשונם האומר לשלוחו צא והרוג דהא אף במי

שאינו בתורת שליחות בשאר דוכתא כגון קטן ג"כ יש שלד"ע משום דגלי לן קרא לרבינא כדאית לי' ולרב סמא כדאית לי' והכי הו"ל להברייתא לומר האומר לאחד צא והרוג את הנפש וכו' מש"ה אי אפשר לאוקמי' פלוגתי' בהכי ולדעתי הש"ך ביו"ד סי' פ"ד הדר בי' ופסק כרבינא ומש"ה חשש להאוסרים כדיעה הראשונה וכן נראה מדבריו בסי' ק"ס ביו"ד ס"ק כ"ב ועיין בשער המלך שעמד בזה שדבריו סותרין משם לחו"מ סי' קפ"ב:

מצוה רצד

עיין בהרהמ"ח שכתב וז"ל והא דתנן צריך להודיעו אבל אין הלוקח צריך לשאול משום דס"ס הוא עלי' שמא אין לה אם ב' ושמא לא מכרו לשחוט. ולכאורה תמוהין דבריו דלמה לי טעמא משום ס"ס תיפוק ליה דרחמנא לא רמי חיובא רק אמוכר ולא אלוקח כדאיתא בבכורות פרק הלוקח בהמה (בכורות דף כ"א ע"ב) דמשני הש"ס התם במוכר תלי' מילתא וכו' ופירש רש"י כדאמרי' בשחיטת חולין דף פ"ג יום אחד יום המיוחד טעון כרוז וכו'. ויותר מה שקשה לי בדברי רבינו הרהמ"ח ז"ל פליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה דברי רבינו הרא"ש ז"ל וז"ל ראיתי כתוב להרב אחאי ואם תגר עכו"ם הוא צריך הלוקח לשאול אחרי' ולא מסתבר כלל דלמה ניחוש הלא מילתא דלא שכיחא הוא ואחזוקי איסורא לא מחזקינן כל כמה דלא אודעי' המוכר דאם יש לחוש מספק היה ראוי שישנה התנא בד' פרקים צריך לשאול הלוקח. אלא ודאי דאין מוטל דבר זה רק על המוכר שהוא יודע בודאי ולא על הלוקח. ואשתומם כשעה חדא מה ראה על ככה להקשות על הגאון בדקדוק בעלמא מלשון המשנה ביותר הוה לי' לתמוה על הגאון איך נעלם ממנו ש"ס ערוכה בדף כ"א דבאותו ואת בנו במוכר תלא רחמנא כנ"ל הכא בלוקח תליא מילתא ופרש"י דכתיב בבקרך ובצאנך דמי שהבהמה שלו עליו להפריש בכורותיו. וכדי לתרץ כל זה נקדים ג"כ דברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מה' שחיטה הלכה י"ד וז"ל בארבע' פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו ולומר לו כבר מכרתי אמה או בתה לאחר לשחוט כדי שימתין זה האחרון ולא ישחוט עד למחר ואלו הן ערב י"ט האחרון של חג כו' במה דברים אמורים כשראה זה שלקח באחרונה נחפז לקנות והי' בסוף היום שחזקתו שהוא שוחט עתה אבל אם הי' ריוח ביום אינו צריך להודיעו שמא לא ישחוט אלא למחר ע"כ לשונו הזהב. והשיגו הראב"ד וכן הרא"ש ז"ל ואעתיק לשון הרא"ש ז"ל בפרק או"ב הלכה ו' על המשנ' אמר רבי יהודא אימתי בזמן שאין ריוח אבל אם יש ריוח אין צריך להודיעו פרש"י בזמן שאין ריוח שמכר האם היום אבל בזמן שיש ריוח כגון שמכר הראשונה אתמול והשנייה היום אני אומר שמאתמול שחט את הראשונה והרמב"ם ז"ל פירש בענין אחר בד"א שצריך להודיעו

כו' כנ"ל. ונראה שצריך לפרש משום דאימתי דר"י קאי על מוכר בערב י"ט דקאמר ת"ק ועלה קאמר ר"י אימתי ולפרש דברי ת"ק ולחלק במוכר בערב י"ט עצמו בין שיש ריוח ובין אין ריוח. ולא מסתבר כלל כפירושו דאם הי' נחפז לקנות בסוף היום למה נאמ' שישחוט היום יותר ממה שקנה בבקר אדרבה איפכא מסתברא הקונה בערב אין לו זמן לשחוט ולהפשיטו ולצורך מחר הוא קונה ומה שהוא נחפז לקנות לפי שבי"ט לא יוכל לקנות ועיין בלח"מ שם שהביא השגות הרא"ש הנ"ל ומסיק באמת שהוא תמיה גדולה וע"כ צריך לפרש דברי רבינו שהוא בערב הערב וכן מסיק הפר"ח בסי' ט"ז אות י"א שלדעת רבינו ז"ל ערב דקתני לאו דוקא ע"ש וזה דוחק מאד כמובן למעיין. ולתרץ דבריו הקדושים נקדים סוגיא אחת בפסחים וממילא רווחא שמעתתא ויפתחו לנו שערי אורה להבין דברי חכמים הרמב"ם והרא"ש והרהמ"ח הנ"ל. וז"ל הש"ס פסחים דף ד' ע"א בעי מני' מרב נחמן בר יצחק המשכיר בית לחבירו בי"ד חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק למאי נ"מ לישיילי' דליתא להאי דנישיילי' לאטרוחי להאי מאי אמר להו ר"נ ב"י תניתוהו הכל נאמנים על ביעור חמץ אפי' נשים כו' ואפי' קטנים מאי טעמא מהימני לאו משום דחזקתו בדוק דקסבר הכל חבירים אצל בדיקת חמץ דתניא חבר שמת כו' וממאי דלמא משום דקאמרי הני אטו משום אמירה דהני מידי משאא אית בהו ופרש"י בד"ה וממאי דהא דקתני טעמא משום דהכל חבירים דלמא אין עמי הארץ חבירים על כך והא דנאמנים דקאמרי הני עכ"ל הש"ס ופרש"י הצריך לענינו ובראשונה נדקדק על שינוי לשון הש"ס מדוע בתחילה קאמר מ"ט מהימני ופרש"י הא לאו בני אסהודי נינהו הרי כל תוקף ראיית ר"נ ב"י הוא רק משום דלאו בני אסהודי נינהו ואין להם נאמנות וא"כ ק' מאי הקשה המקשן דלמא משום דקאמרי הני אדרבה זה עיקר הוכחתו ומכאן יצא לו לרנב"י דין שלו דחזקתו בדוק דמי מהימני. וגם קשה במה שחזר רנב"י וחיזק דבריו אטו אמירה דהני מידי משאא אית בהו מדוע עתה שינה את לשונו בלשון אחרת הלא היה די לפניו לומר אטו מי מהימני כאשר אמר בתחילה. ובדברי רש"י ז"ל גופא ג"כ יש לדקדק בד"ה וממאי דנאמנים המובא לעיל קשה מאי בא רש"י ז"ל להוסיף האי לישנא כאילו עיקר הקושיא סובב והולך אם הכל חבירים אצל בדיקת חמץ דהא האי הכל חבירים הוא רק נתינת טעם ועיקר האיבעיא הוא רק אם חזקתו בדוק או לא ושבק רש"י ז"ל העיקר ואחז הטפל הכי הוה לי' לרש"י לפרושי וממאי דהכל נאמנים משום דחזקתו בדוק ובזה אנו עוסקים דאם קי"ל דחזקתו בדוק הוה הטעם משום דהכל חבירים אבל אם אין חזקתו בדוק ממילא אין הכל חבירים. וגם כבר תמהו הצל"ח והפ"י אמאי קאמר רנב"י לאו משום דחזקתו בדוק דקסבר הכל חבירים אצל בדיקת חמץ והקשו האי דקסבר

הכל חבירים הוא לגמרי מיותר דהנה בעל האיבעי' ששאל אם חזקתו בדוק לא הקדים שום טעם ולומר הכל חבירים וא"כ מי הכריחו עתה שמפרש טעם הימנותא דהני משום דחזקתו בדוק לחדש דבר דסבר הכל חבירים ע"ש בדבריהם. וגם דברי רבינו הרא"ש ז"ל בסוגיא זו מוקשים מאד שכתב דמתוך דברי ר"י משמע דאם איתא למשכיר בעיר צריך לשאלו וצוחו כל האחרוני' מה ראה הרא"ש על ככה לתלות דבר זה בדברי ר"י הלא גמרא ערוכה מפורשת למאי נ"מ לישיילי'. וכדי שנבוא לעומקן נציע קושיא אחת עצומה ולא ראיתי לאחד מן האחרונים שהרגיש בזה מאי מספקא ליה הכא הש"ס אם חזקתו בדוק אם לאו הא הש"ס בכורות דף כ"א ע"ב בהלוקח בהמה מישראל וא"י אם בכרה או לאו פליגי רב ושמואל ורבי יוחנן רב אמר בכור ודאי דאם איתא דביכר' אשתבוחי הוה משתבח ושמואל אמר בכור ספק אימור לשחיטה קבעי לה ורבי יוחנן אמר חולין ודאי דאם איתא דלא ביכרה אודיע הוה מודע לי' כיון דאיכ' איסור' תניא כותי' דרבי יוחנן אם לא הודיעו הולך ושוחט ואינו חושש לימא תהוי תיובת' דרב ושמואל התם במוכר תליא מילתא הכא בלוקח תליא מילתא ופרש"י בד"ה אם לא הודיעו וז"ל הולך ולוקח ושוחט לבן ואינו צריך לחזור ולשאול אם נשחט היום האם עכ"ל הש"ס עם פרש"י. ולפ"ז מה שקל וטרי הש"ס הכא אי חזקתו בדוק או לאו למאן קבעי לה אי לרב ושמואל דקסברי אי איתא דביכרה אשתבוחי הוה משתבח ה"נ אם איתא דבדק אשתבוחי הוה משתבח. לא מיבעי' באתרא דיהבי אגרא שבח הוא לו דלא יצטרך להוציא מעות על הבדיקה אע"ג דמסיק אבייי ניחא לי' לאינש לקיומי מצוה בממוניה הוא רק שלא יתבטל המקח משום זה אבל מ"מ שבח הוא ואפי' באתרא דלא יהבי אגרא שבח הוא לו דלא יצטרך להטריח א"ע וא"כ לרב ושמואל בודאי אין חזקתו בדוק ואי לר"י הא ס"ל שם ודאי חולין והכא נמי איכא איסרא אם לא יבדוק והוה ליה להודיע ומדלא הודיע לו בודאי בדק הוא גופי' ועיין במג"א סי' תל"ז דחובה על השוכר וגם על המשכיר לבדוק ולר"י אין צריך אפי' לחזור ולשאול כמבואר בבכורות ע"ש ברש"י וא"כ נפשוט בעייא דידן מהתם לרב ושמואל אין חזקתו בדוק בודאי ולר"י בודאי בדוק וע"כ אנו מוכרחים לומר דאליבא דר"י בודאי לא קמבעיא לן דאליביה אמרי' דודאי בדוק דאם איתא דלא בדק אודיע הוה מודע ליה כדי להפריש את השוכר מאיסורא וכל השקלא וטריא דהש"ס אי חזקתו בדוק או לאו הוא רק לרב ושמואל ואפ"ה לא קשה אם איתא דבדק אשתבוחי הוה משתבח כמו שמצינו בבכורות דזה לא שייך לומר רק התם דאיכא רוב דמתעברות בתוך שנתן ומיעוט דאין מתעברות שייך להשתבח להודיעו שהבהמה שלו מן הרוב ולא מהמיעוט וירויח שלא יצטרך ליתן ולדה לכהן ולהכי קאמר רנב"י הכא הכל חבירים הם אצל בדיקת

חמץ וא"כ מאי אשתבוחי שייך כאן הלא אצל כל אדם כן הוא זאת היא מטרת כונת רנב"י במה שהוסיף לחדש דבר דקסבר הכל חבירים כו' להשמיענו דלא שייך כאן סברת אשתבוחי ודוק. והדר קאמר הש"ס ודלמא משום דקאמרי הני ודקדק רש"י במתק לשונו וממאי דהא דנאמנים משום דהכל חבירים כו' פירוש דסתם בית בחזקת בדוק בודאי קושטא הוא אבל לא מטעמך דהכל חבירים רק מטעם חזקה כמו כל החזקות שבתורה וחזקה לא הוי אפי' כמו רוב ועכ"פ לא עדיף מרוב וא"כ שייך לומ' אשתבוחי משתבח ומ"מ נאמנים משום דקאמרי הני ומש"ה לא אמר לו המשכיר ולא שבחו בפניו כי סמך על הני שיודעים מהבדיקה ויספרו לו השבח ולעולם אימא לך דאין הכל חבירים וע"ז השיב לו רנב"י אטו אמירה דהני מידי מששא אית בהו כלומ' אפי' לענין זה דהמשכיר והשוכר שניהם אינם נותנים ממש לדבריהם אם ישתבחו בפני השוכר אינו משגיח עליהם. וכן המשכיר אינו סומך ובוטח עליהם שהם ישבחוהו ומש"ה שינה הש"ס בכאן הלשון דלעיל קאמר רנב"י מי מהימני וכאן אמר מידי מששא אית בהו כלומר אפי' לענין זה דהמשכיר לא ישתבח הבית להשוכר דיסמוך על דיבורם ג"כ לית בהו ממש אלא ודאי דהכל חבירים ומש"ה לא שיבח המשכיר. ויתיישב בזה קושית הפ"י מאי קא מיבעי להו בשוכר ומשכיר הו"ל למיבעיא בבעה"ב שהלך מביתו אם ב"ב צריכים לבדוק או לא ולהנ"ל ניחא דבזה ליכא סברת אשתבוחי ובזה לא פליגי רב ושמואל על ר"י ובודאי בדק מקודם והדרן לקמייתא דכל השקלא וטריא דהש"ס דהכא הוא רק לרב ושמואל אבל לר"י ודאי בדקו ולא מטעם חזקה דאי מטעם חזקה אם איתא בעיר ודאי צריך לשאלו דכל היכי דאיכא לברורי מבררינן אבל לר"י א"צ אפי' לשאלו כפרש"י שם בבכורות משום דאודיע הוה מודעי ליה ועיין ברא"ש בבכורות שהגאונים פסקו כר"י דודאי חולין והרב רבינו יונה פוסק כרב ושמואל ושני הדיעות מובאים בטוש"ע. ומעתה נכונים מאד דברי הרא"ש בפסחי' שכתב ומתוך דברי ר"י משמע שאם איתא בעיר צריך לשאלו ותמה הפנ"י שלא מצא כן בדברי רבינו יצחק בתוס' וגם הוא ש"ס מפורש ולהנ"ל ניחא דמש"ס בלבד לא משמע מידי דכל הפלפול אינו רק לרב ושמואל אבל לרבי יוחנן אינו צריך אפי' לשאול ומה שכתב הרא"ש ומתוך דברי ר"י משמע כונתו על רבינו יונה שפוסק בבכורות כרב ושמואל אבל להר"מ ז"ל והגאונים שפסקו כרבי יוחנן א"כ סוגיא זאת אינה אליבא דהלכתא ואינו צריך לשאלו ובזה יבואו על נכון דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' חמץ ומצה שפסק ותני המשכיר בית לחבירו הרי זה בחזקת בדוק ותמהו האחרונים הלא דבר זה הוא בעייא דלא אפשיטא ובדאורייי' ספיקו לחומרא ובדרבנן ספיקו לקולא והוי לו להר"מ ז"ל לחלק בין בטלו או לא בטלו כמו שכתב הרא"ש. ועוד

תמהו עליו מדוע לא כתב דאם איתא בעיר צריך לשאלו והוא ש"ס ערוך עיין בר"ן ולהנ"ל ניחא דהר"מ ז"ל לשיטתיה אזיל שפוסק בבכורות כרבי יוחנן ולא מטעם חזקה רק משום דאם איתא דלא בדק אודיע הוה מודעי לי' ע"כ אפי' אם לא ביטל והוא ספק דאורייתא אין צריך לבדוק ואפי' איתא בעיר אין צריך לשאלו והרא"ש לשיטתיה אזיל שפוסק כרבינו יונה שפסק כרב ושמואל ע"כ כל סוגיא זו בפסחים אליבא דהלכתא וכיון דלא איפשוט בעיין פוסק בלא ביטל שהוא ספק דאורייתא לחומרא וכשביטל דהוה ספק דרבנן לקולא ואם איתא צריך לשאלו. ומעתה יתיישבו נמי דברי הרא"ש בחולין דאמאי לא דחי דברי רב אחאי הגאון מש"ס ערוך בבכורות התם במוכר תליא מילתא ולדברינו אתי שפיר דרק רב ושמואל חילקו בין או"ב דבמוכר תליא מילתא ובין בכור דבליקח תליא ע"ש ברש"י כדי שלא יקשה עליהם מהברייתא כמבואר שם אבל לר"י ע"כ לא ס"ל חילוק זה דהא לדידיה האי ברייתא הוי סייעתא רק סבירא ליה דבשניהם תליא מילתא וא"כ לא היה יכול הרא"ש להקשות על רב אחאי מהש"ס הנ"ל התם במוכר תליא רחמנא כי רב אחאי הוא מכת הגאונים שפוסקי' כרבי יוחנן וא"כ בשניהם תליא מילתא והרא"ש באמת חולק עליהם ופוסק כרב ושמואל וא"כ אין מקום להקשות על הגאון מהש"ס הנ"ל דהרי הוא פוסק כר"י ולא כרב ושמואל ע"כ הוצרך להביא ממרחק לחמו מסברא ודקדוק ל' המשנה. ומעתה מה מאד צדקו דברי הר"מ ז"ל בפ' י"ב מה' שחיטה ולא קשה עליו קושית הרא"ש דהנה כבר הקדמנו דהאי דאמר הש"ס התם במוכר תליא רחמנא אינו רק לרב ושמואל אבל אליבא דר' יוחנן החיוב מוטל על שניהם שוה בשוה ואפשר על הלוקח יותר כי המוכר אינו עושה האיסור בעצמו רק יעבור על לפני עור והלוקח יעשה האיסור בעצמו וא"כ הר"מ לשיטתיה אזיל דפסק בה' בכורות הלכה ח' כר' יוחנן. ומעתה דבריו מתוקים לחיך דאם היה הלוקח נחפז לקנות אז צריך המוכר להודיעו ואע"ג דעיקר החוב על הלוקח יותר מעל המוכר ומדלא שאל בודאי לא ישחוט היום לכך אין צריך המוכר להודיעו אבל בשנחפז הלוקח אפשר מחמת טרדתו צא שאל ע"כ צריך המוכר להודיעו ומעתה הרהמ"ח שפסק ג"כ כר' יוחנן ע"כ הוכרח ליתן טעם לשבח משום ס"ס וסברתו היא להיפוך מדעת הר"מ ז"ל הנזכר שדעתו דהחיוב מוטל יותר על הלוקח משום שעושה האיסור בעצמו והרהמ"ח ס"ל דלר"י החובה יותר על המוכר מעל הלוקח משום דלגבי הלוקח איכא ס"ס אבל לעולם חובה עליו ג"כ דהא קי"ל דאף בס"ס היכי דאיכא לברורי מבררינן ע' בש"ך יו"ד סי' ק"י בדיני ס"ס בסופו ודוק היטב:

מצוה תס"ז

לא תתגודדו. ע' בפנים דברי הרמב"ם הללו ודברי רבינו הרהמ"ח היו בהעלם עי' מהמג"א סי' תצ"ג שמפורש יוצא מפי רבינו הגדול הרמב"ם שגם במנהגא שייך ל"ת ומדברי רבינו הרהמ"ח ומורו נראה שבמנהגא וכה"ג לא שייך ל"ת ותירוציו של ר"ל במקומם עומדים גם לפי המסקנא דהש"ס ודו"ק. ובאמת לא זכיתי להבין דברי המג"א בסי' הנ"ל אדדייק מדברי התוס' פסחים שלמסקנת הש"ס גם במנהגא ובמקום שיש לומר מלאכה הוא דלית ליה שייך ל"ת אדרבה לידוק מדברי התוס' ביבמות די"ד כהרהמ"ח ע"ש בד"ה במקומו של ר"א שכתבו וז"ל במתכוין היו מביאים עצים לכך משום חיבוב מצוה פי' משום דהיה קשה להם מה שייך ל"ת דהא אמרינן לעיל במקום שיש לומר מלאכה הוא דלית לי' לא שייך ל"ת וה"נ יש לתלות במקומו של ר"ע לא הי' להם ברזל או שהיה להם איזמל וכן בסמוך לא הי' מטלטל שרגא כתבו וז"ל וא"ת התם משום דהרואה אומר אין צריך לטלטל וי"ל דאפי' הי' נופל על טליתו לא הי' מטלטל ע"ש ולהמ"א הנ"ל דלמסקנת אביי ורבא נדחו ג"כ האוקימתות הראשונים ותמיד שייך ל"ת א"כ מה קשה להו להתוס' בשני המקומות הנ"ל דהא כל עיקר קושיתו של המקשן הוא רק לאביי ורבא ולדידהו תמיד שייך ל"ת ורק המקשן סבר משום חומרא דשבת אפי' בשני מקומות איכא איסורא משום ל"ת הרי מוכח בפירוש מדבריהם שהאוקימתות של ר"ל במקומם עומדים. ובמנהג ובמקום שיש לומר מלאכה הוא דלית לי' ליכא איסורא משום ל"ת. ואין לדחוק ולומר דלדינא מודים התוס' דלהמסקנא בכל ענין שייך ל"ת רק התוס' באו לתרץ דמ"מ מנ"ל להמקשן להקשות כ"כ בפשיטות על אביי ורבא דלמא ס"ל לאביי ורבא כר"ל דבמנהגא או במקום דאיכא למימר מלאכה הוא דלית לי' ליכא שום איסורא משום ל"ת ע"כ תירצו דקושית המקשן הוא דאפי' אם ס"ל כר"ל מ"מ במקומו של ר"ע לא שייך סברא זו דמשום חיבוב מצוה בודאי נראה לעין כל דמחמת מחלוקת עושין כן לחוש לדברי ר"ע הוא דבר שאין הדעת סובלתו דממילא משמע דהמקשן בשבת מחמיר בכל ענין אפי' במנהגא ובמקום שיש לומר מלאכה הוא דלית לי'. הגע בעצמך ומה בשני מקומות דלד"ה שרי עלה על דעתו משום חומרא דשבת לאסור ומכ"ש להקל כר"ל במה שלפי המסקנא של אביי ורבא אסור אפי' בשאר איסורים וא"כ תצטרך לומר סברות הפוכות בדברי המקשן. דלענין שבת החמור יהי' אסור אפי' בשני מקומות דשרי בשאר איסורים ומה דבשאר איסורין אסור להמסקנא בשבת שרי אלא ודאי דלהתוס' דברי ר"ל במקומם עומדים ג"כ לפי המסקנא ואפי' להס"ד של המקשן דשבת חמור מכל התורה מודה דבמנהגא ובמקום ששייך לומר מלאכה הוא דלית לי' מותר אף בשבת כי תירוצו של ר"ל

הוא אמת ויציב ולא עלה על דעת המקשן להחמיר אף בשבתות וא"כ לפי המסקנא דשוה שבת לכל התורה בודאי קי"ל כר"ל. וכן משמע ברשב"א שהקשה כקושית התוס' לאביי קשה ממגילה ותירץ דמה שבני הכפרים קורין המגילה קודם י"ד הוה רק כמנהגא הרי גם לאביי דינא הכי להמסקנא. ומה שהביא המג"א ראי' מהרי"ף איני רואה שום ראי' וז"ל הרי"ף מקשינן הא דתנן ב"ש מתירין הצרות לאחין ותו הא דתנן מגילה נקראת באחד עשר וכו' ואסקה רבא כי אמרינן ל"ת וכו' ע"ש י"ל דהא דהביא הרי"ף מתני' דמגילה שעיקר הקו' מארבעה עשר ומחמשה עשר וכדאמר ר"ל בש"ס אמינא לך אנא איסורא עי' ברש"י ואם כן ליכא הוכחה מהרי"ף כלל רק מהרא"ש משמע בהדיא כהמג"א. ובתשובת שאלה לעיר סיגוט במדינת הגר אודות חוקי השטאטוטען שנתייסדו שם על פי גדולי הדור לשמור את דרך ד' התורה והמצוה אשר צוה לנו משה והנהיגו בהם כמה שנים כתבתי שאסור לשנותם אפי' בשני מקומות ואפי' להסוברים שגם במסקנא ליכא איסורא במנהגא. לפי דברי הריב"ש תשובה שצ"ט בשם הרמב"ן וז"ל שכל קבלת הרבים לעשות סייג וגדר לתורה הוא כקבלת התורה וחל עליהם ועל זרעם אחריהם אף שלא קיבלו עליהם בהסכמה רק שנהגו כן מעצמם סייג לתורה עכ"ל ומעתה יש לנו לומר דבר חדש שאפי' בשני ב"ד או בשני מקומות אסור לשנותם. וכדמות ראי' לזה מיבמות שהקשה במקומו של ר"א אין במקומו של ר"ע לא והאי מאי תיובתא מקומות מקומות שאני ודקארי לה מאי קארי לה ס"ד משום חומרא דשבת כמקום אחד דמי ועי' ברשב"א דכ"ז הוא לישני דסתמא דתלמודא לברר הדין היטב וקשה מה עלה על דעת סתמא דהש"ס לחלק בין איסור שבת לאיסור אחר דאצטרך לאשמועינן דלא שנא אלא ש"מ דדוקא במצוה פרטית אז שרי בב' מקומות לד"ה אבל דבר הנוגע לכל התורה כולה לד"ה אף בשני מקומות אסור ומש"ה שלא יעלה על דעתך כיון דשבת חמור ושקולה נגד כל התורה כולה ע"כ כבמקום אחד דמי קמ"ל דלא וא"כ חוקי העיר הנ"ל הנוגעים לכל הד"ת בודאי ממנם יתד וממנם פינה לכל קיום התורה והמצות איסורא איכא לשנותם. נחזור לענינינו כיון שבתוס' בשני המקומות הנ"ל מפורש שגם להמסקנא פירוקי של ר"ל קיימים ועומדים וגם הרשב"א ס"ל כוותיהו וכן משמע מהרהמ"ח דבתרתי פליג בשם מורו אהרמב"ם במאי דפסק כאביי ובמה דמחמיר במנהגא ע"ש ורק מהרא"ש מוכח כהמג"א ומדהתוס' פסחים אין ראי' כ"כ ע' בפר"ח סי' תצ"ו נראה מדבריו שכוונת התוס' משום שמתקבצין רבים ממקומו' שאין עושין יש בו איסור משום מחלוקת ע"ש וכן כ' הפרמ"ג ורק בהר"מ ז"ל מפורש ג"כ כהרא"ש הגם במאי דפסק כאביי לא מצאו כל אנשי חיל ידיהם ע' בכפ"ת סוכה דמ"ד ע"א מ"מ בסברא זו דלהמסקנת הש"ס בכל ענין אסור

לא מצינו שום סתירה בש"ס נגדו ע' במשנת חכמים על הרמב"ם. ועוד נראה לי דאע"פ שמצינו שהרמב"ם והרשב"א ודעימי' חלוקים בטעמם שמהר"מ משמע שעיקר הטעם שהקפידה התורה על ל"ת שלא נעשה אגודות אגודות הוא משום שלא ירבה מחלוקת בישראל ולדידי' בודאי אפי' במנהגא בעלמא דלית בי' אפי' לתא איסורא דרבנן עובר מדאורייתא על ל"ת כמבואר בדבריו להדיא ולהרשב"א ורש"י והריטב"א כתבו הטעם שהקפידה התורה על ל"ת כדי שלא תהי' התורה כשני תורות וז"ל הריטב"א כי כלנו בני ד' אחד נחנו ותורה אחת לנו. א"כ נימא נמי דדוקא במחלוקת בדיני התורה כצרת הבת וכדומה עובר מדאורייתא אבל היכי שמחולקי' באיסור דרבנן כגון מגילה בארבעה עשר ובחמשה עשר דאסרו להו רבנן לבני ארביסר למקרי בחמיסר שהוא רק מדברי קבלה וכדומה כמו בשר עוף בחלב שהוא איסור דרבנן גרידא אין עובר בהם משום ל"ת רק מדרבנן ולא מדאוריי'. אבל באמת אחרי העיון אינו כן אלא במחלוקת באיסור דרבנן בב"ד אחד בעיר אחד עובר מדאורייתא על ל"ת. ואל יהי' דבר זה רחוק בעיניך כי כעין זה מצינו בתוס' ע"ז בדף כ"א ע"א בד"ה ותיפוק לי' משום לפנ"ע כו' בשם ר"ת דגם המכשיל חבירו באיסור דרבנן עובר בלפנ"ע מדאורייתא. ואאמו"ר בפנים הטעים דבריהם דלא גרע המכשיל את חבירו באיסור דרבנן ממי שנותן לו עצה שאינה הוגנת לו ע"ש וה"נ כיון דכל מילי דרבנן רמיזי בתורה שאל אביך גם עליהם בא אזהרה זו שלא נעשה התורה זו של אזהרת שאל אביך כב' תורות כי אפי' להרמב"ן בשורש הראשון בס' המצות אות י"ג מודה שכל מידי דרבנן נתונה הרשות להם מפסוק זה וגם עליהם בא אזהרה וכו'. ונראה שגם דעת הרמב"ם ז"ל כר"ת בע"ז הנ"ל. ובזה שקטה וגם נחה קושית המג"א בסימן תרי"ח ס"ק י"ט וז"ל וצ"ע על הר"מ שכתב סתם ותרומה אם אי אפשר לתקן הטבל פי' כגון שלא יהי' די בנותר מאכילין אותו טבל שאינו קודש כתרומה עכ"ל ולא חילק בין מעשר ירק לפירות וקי"ל הלכה כרבי מחבירו ואפשר דמיירי בחול עכ"ל המג"א וע"ז הקשה הנוב"י במהד"ק תשובה ל"ו דזה מספיק להסיר סתירה מעל הר"מ שלא יהי' נגד הש"ס דמבואר שם דבירק אפי' אפשר לתקן אין מעשרין בשבת אבל אכתי קשה דהשמיט הר"מ דין מפורש דבשבת אין מעשרין ולסברת ר"ת הנ"ל ניחא מאוד דהנה הר"מ ז"ל לשיטתי' אזיל דשבת דחויה הוא אצל חולה שיש בו סכנה והא דמאכילין אותו הקל תחילה ס"ל להרמב"ם דהוא מטעם כדי שלא יעבור המאכיל על לפנ"ע דאם יכול להאכילו דבר היתר או דבר קל ומאכילו איסור או דבר חמור עובר משום לפנ"ע ועיקרו הוא משום תקנת המאכיל ולא משום תקנת החולה ודלא כאבני מלואים בתשובה י"ח. וממתה הי' קשה להר"מ ז"ל דא"כ מאי טעמא דר"א בר"ש דצריך

לעשר אף בירק ויעשה איסור דרבנן המאכילו דוקא הא סוף סוף איסור דרבנן נדחה בשבת זו וא"כ שפיר קאמר רבי שאין צריך לעשר ואם ירצה יעשר ומ"ט דר"א בר"ש ובמאי קא מפלגי. ודוחק לומר דר"א בר"ש ס"ל דגזרינן ירק אטו דגן וע"כ צריך לומר דלאוקימתי' דרבה הכא בהא פליגי דר"א בר"ש לשיטתו אזיל בע"ז דף כ"ב דגם במכשיל חבירו באיסור דרבנן עובר מדאורייתא על לפנ"ע כמבואר שם חדא ועוד קאמר ע"ש ובתוס' שם וא"כ בחול אם יאכיל את החולה בלא מעשר ומכשילו באיסור דרבנן עובר מדאורייתא על לפנ"ע ורבי פליג עליו בזה וס"ל דבאיסור דרבנן אינו עובר מדאורייתא על לפנ"ע וא"כ כיון דהלכה כרבי מחבירו זה גרם לו לרבה בע"ז דף ט"ו שעביד רבה עובדא וזבין תמרא לישראל החשוד למכור לעכו"ם ואביי דחה דבריו וחזר בו רבה וכתבו התו' בדף כ"ב הנזכר לעיל דסברת רבה הי' דבאיסור דרבנן אינו עובר על לפני עור מדאורייתא ואביי דחה דבריו ודוחה לו רבה דעובר מדאורייתא כי סברת רבה הי' לפי שיטתיה לפי האוקימתיה שלו בכאן ביומא דבזה פליגי רבי ור"א ברבי שמעון והלכה כרבי מחבירו אבל באמת אוקימתי' זו של רבה בכאן קודם חזרה נשנית ואחר שהחזירו אביי מכמה ברייתו' שעובר מדאורייתא אלפנ"ע אם מכשילו באיסור דרבנן ואם כן ר' אלעזר בר' שמעון לאו יחידאי הוא בזה. כי התנאים מהברייתות הנ"ל סבירא להו כוותיה ואין הלכה כרבי מחבירו וא"כ שפיר פסק הרמב"ם ז"ל כרבי אלעזר בר' שמעון ורבה עצמו הודה לזה וזה נכון מאד בעזהש"י:

הערה מאת הר' ישראל פרנס, מו"ץ בטרנופול

ואפריון לכבוד ידידנו הרב המאוה"ג מו"ה ישראל נ"י דומ"צ דק' אשר טרח והתעסק ג"כ לכבוד אדמו"ר נ"י ולהיות לו לזכרון לטובה הנני מדפיס משמו דבר א'.

בר"ם פ"א מה' חמץ ה"ו אין חייבין כרת אלא על אכילת עצמו של חמץ אבל עירוב חמץ כגון כותח הבבלי וכו' לוקה ואין בהם כרת שנא' כל מחמצת ל"ת בד"א וכו' עכ"ל. הרמב"ן ז"ל בהשגותיו לסה"מ סי' קצ"ח השיג על רבינו דמבואר בש"ס דר"א ורבנן פליגי בכותח הבבלי מפני שאין בו כבא"פ דר"א דריש כל למלקות ורבנן לא דרשי כל אבל בכא"פ לכ"ע אפי' כרת נמי חייב וכן הוא בכה"ת יעו"ש ותירצו המפרשים דרבינו ס"ל דסוגיא זו דחויה הוא דאמר ר"י בע"ז ס"ו כל שטו"מ אסור ולוקין עליו וזהו בכא"פ ור"ל דבעינן שיהיה כזית בכא"פ מהאיסור בתערובות וגם טעם גמור ובכותח אין טעם חמץ א"כ אף בכא"פ צריך קרא ואדרבא באין בכא"פ לכ"ע שרי ועיין בס' מקו"ח סי' תמ"ב שהאריך בזה. אמנם אכתי קשה דמשמע מד"ר דאף באין כבא"פ על כל פנים אסור מה"ת

וכן בנוקשה כמ"ש בפ"ו גבי שיאור יעו"ש וקשה מנ"ל זה. גם קשה למה פסק כר"א הא סתם משנה כר"מ דס"ל דלוקה בנוקשה ותערובות ואיכא סתמא אחרינא (בדף מ"ח) שיאור ישרף והאוכלו פטור כמ"ש הרמב"ן ז"ל שם. גם קשה הא קי"ל מכל אינו לוקה כמ"ש הר"ם להדיא בפ"ז מהמא"ס הט"ז לענין חוטין וקרומות יעוש"ה ולמה לוקה כאן מכל הא גופא דקרא צריך לנמד"א כמבואר בש"ס ובאמת מדברי הר"מ משמע דכוליה קרא לתערובות והוא תמוה. וליישב זה נקדים ג"כ מש"ר בפ"ה מה' איסורי מזבח ה"א ז"ל שאור ודבש אסורין למזבח ואסורן בכל שהן שנאמר כי כל שאור וכו' וא' המקטיר עצמן או תערובות שלהן לוקה עכ"ל וע"ש בכ"מ שהקשה למה פסק כאביי ולא כרבא (מנחות נ"ז) דמפשט הברייתא מקצתו מנין היינו בכזית דוקא והוצרך לרבות דס"ד דבעינן קומץ שלם ואין קומץ פחות משני זיתים וכ"פ רבינו בפי"א מפסהמ"ק ע"ש. גם קשה שכתב לימוד על מקצתו מכי כל ועל עירובו לא כתב שום לימוד ובש"ס דריש כל למקצתו וכי כל לעירובו יעוש"ה. ונלענ"ד דהש"ס כאן מוקי ברייתא הנ"ל כר"א דדרש כל ונשאר בקושיא דלחמץ נמי נדרש כל שחייב כרת דכתיב כי כל אוכל מחמצת ונכרתה ע"ש ובשער המלך כ' דהרז"ה והר"ן מיישבין קושית הש"ס דהיכא דהש"ס מסיק קשיא צריך יישוב יעו"ש. ונראה דרבינו גם כן נתכוין לישב קושיא זו דהיינו דהא דדריש בברייתא כל וכי כל אסמכתא בעלמא הוא ובאמת לא דרשינן רק כי כל דהיינו לאביי דריש כי כל למקצתו ועירובו ל"צ קרא דעירובו דהכא היינו בנו"ט וכמו בכל התורה דשיעורו בכזית לוקה בכא"פ ונו"ט דילפינן ממשרת ה"נ כאן דשיעורו בכ"ש בעין ה"ה בכ"ש עי"ת רק שנו"ט כמ"ש התוס' (בע"ז ס"ז) לר"ש דס"ל כ"ש למכות יעו"ש ול"צ קרא לזה ומ"מ הוצרך התנא לאשמעינן ולעשות אסמכתא שלא נטעה דהיכי דשיעורו בכ"ש לא החמיר הכתוב רק בעין וכסברת הר"י מקינון שכתבו תוס' שם אמנם לרבא דמפרש מקצתו בכזית אא"ל דעירובו היינו כזית בכא"פ ונו"ט דזה פשיטא ול"צ אסמכתא וצ"ל להיפוך דלרבא כולה קרא לעירובו להמל"א שאינו נוהג בכה"ת ומקצתו אסמכתא דא"צ קרא באמת דקי"ל בכ"מ שיעור הקטרה בכזית והבן. אך לפי"ז קשה במאי פליגי אביי ורבא. ועוד דהא אמרינן במנחות שם אמר רבא המעלה משאור ומדבש ע"ג המזבח לוקה ארבעה משום שאור ומשום דבש משום עירוב שאור ומשום עירוב דבש אביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות עכ"ל ופסק רבינו שם דאין לוקין על לשב"כ והטעם כמ"ש התוס' שם דבנזיר הגירסא איפכא דרבא ס"ל אין לוקין על לשב"כ וכן הוא סוגיא דעלמא כמ"ש הכ"מ יעו"ש והשתא אביי הוא דאמר לוקה שתים משום שאור ומשום עירובו ואי עירובו היינו בנו"ט כמו בכל התורה דטע"כ קשה הא בנזיר גופא אם אכל ענבים

ומשרת ענבים אין לוקה שתים כיון דטע"כ נוהג בכל התורה הו"ל חדא מילת' עבסה"מ סימן ר"ב ובמעיין החכמה שם. וע"כ צ"ל לפי הסוגיא דנזיר גם בפלוגת' קמיית' שם דמקצתו ועירובו גרסינן אביי במקום רבא ואביי ס"ל דעירובו היינו המל"א שאינו לוקה בכה"ת וא"ש דלוקה שתים משום שאור ועירובו כמ"ש במעיין החכמ' שם לענין חמץ יעוש"ה. ועפי"ז א"ש במה פליגי אביי ורבא גבי מקצתו ועירובו די"ל דאזלי לשיטתם בחולין ק"ח דאביי ס"ל טע"כ מה"ת ולוקה גם כן כמ"ש הפוסקים דנמצא דח"ש עי"ת עדיף מח"ש בעין בכה"ת ע"כ ה"נ מוקי קרא דכי כל לעירובו בהמל"א ולרבא ח"ש בעין עדיף בכ"מ מוקי הכי לקרא בח"ש בעין וק"ל. וכיון דאתאן להכי י"ל דאף ר"א גבי חמץ לא דריש כל רק מגופא דקרא דרש דהא קשה בש"ס דמפרש דר"א דריש כל דגופא דקרא צריך לנמד"א הא אמרינן (לעיל דף כ"ח) לר"י דס"ל לפ"ז ואח"ז בלאו ודריש תלתא קראי יע"ש דמקשי נמד"א מנ"ל ומשני מדאפקיה בלשון מחמצת ור"ל דהוי סגי לכתוב חד קרא לא יאכל מחמצת דמשמע אפי' נמד"א ומיותר תרי קראי ללפ"ז ואח"ז וה"נ י"ל לר"א דנמד"א יליף מדאפקיה בלשון מחמצת ותרי קראי חד לפ"ז וחד לעירובו דאח"ז לא קי"ל כר"י. אמנם ניחא ליה להש"ס לומר דר"א דריש כל דאל"כ ברייתא דמקצתו ועירובו אמאן תרמייהו. אבל לפי האמת דהברייתא הנ"ל לא דריש רק כי כל כמ"ש באמת גם ר"א לא דריש כל רק מגוף המקרא. וא"ש פסק הרמב"ם כרבא ולא דריש רק כי כל לח"ש גבי שאור בל תקטירו וה"נ דריש מגופא דקרא. ועל פי זה אתי שפיר גם כן יתר קושיות הנ"ל דהנה המפרשים הקשו למה לא מוקי הש"ס כרבנן והא דתנן הרי אלו באזהרה היינו איסור בעלמא לא מלקות דהא ביומא גבי ח"ש אמרינן שאינו בעונש אלא באזהרה יע"ש ורבנן נמי דרשי כל לאיסור על כל פנים ותירצו דאם כן למה תנן ואין כרת הא אפי' מלקות ליכא אמנם לד"ר י"ל דהמשנה הרי אלו באזהרה היינו איסור בעלמא משום דהתנא מיירי אף באין כזית בכדי א"פ ונוקשה דמרבינן מכל לאיסור ושפיר תנן ואין כרת דאלו מלקות לפעמי' יש אם אכל בכדי אכילת פרס דלוקה ואין כרת וא"ש דלא סתרי המשניות אהדדי ומתניתין א"ש כר"א והא דלא חשיב ר"א נוקשה משום דר"א מיירי ממלקות דתני על עירובו בלאו דמשמע מלקות ונוקשה פטור ודו"ק היטב:

ובזה יתבאר על נכון מ"ש בהלכה ז' האוכל מהחמץ עצמו כ"ש ה"ז אסור מה"ת שנאמר לא יאכל חמץ ואעפ"כ אינו חייב כרת אלא על כזית והוא תמוה ל"ל קרא על ח"ש הא ח"ש אסור בכה"ת מיהו י"ל הא ח"ש יליף ביומא מכל חלב ובודאי א"א ללמוד כל התורה מחלב וצ"ל כמו בהמחהו וגמעו (בחולין ק"כ) דתלתא קראי יש בחלב וחמץ ונבילה וה"נ כתיב בחמץ ונבילה וילפי' לכל התורה. ומש"ר רק גבי חמץ נמשך למ"ש למעלה באין

בכא"פ אע"פ שאסור לו לאכול דמשמע דאסור מה"ת וכמ"ש וקשה הא צריך לח"ש בעין. ע"ז הוצרך לומר דח"ש בעין ילפינן מלא יאכל בצירי והבן. אך קשה מ"ש שאינו חייב כרת הא אפי' מלקות ליכא קשה בפ"ו גבי שיאור שכ' אסור לאכלו ואין בו כרת יעוש"ה. גם לשון ואעפ"כ אינו מובן דמשמע שבא להביא ראיה לאיזה דבר. ולמש"ל א"ש מאד כונתו לשלול בזה דלכאורה אפשר לומר בישוב קושית הש"ס הנ"ל דבאמת ר"א דריש גבי חמץ כל לכרת מיהו דוקא לבכא"פ דיליף מגופא דקרא וכן בנוקש' שוה לכא"פ וילפי' מקרא והא דתניא על עירובו בלאו היינו באין כבא"פ דמרבי מכל כמש"ל [ובש"ס לא הי' יכול לתרץ כן דא"כ דלאו נמי לא נדרש רק לנוקשה לפום הסוגיא דס"ל בכא"פ ל"צ קרא והכל נדרש מכל לבד ודוק] וא"ש דלא חשיב ר"א נוקשה דאפי' כרת מחייב ויש לפסוק כר"א דהכי משמע במנחות שם דהל' כברייתא דדריש כל וכי כל כמ"ש הפוסקים וע"ז כיון רבינו להשיב דז"א דא"כ טפי הוי לדרוש כרת לח"ש מכל אוכל מחמצת כמו גבי שאור בל תקטירו לרבא (ובש"ס ל"ק למה לאביי דריש התם כל לח"ש וה"נ לר"א נימא כל מחמצת לח"ש בעין דז"א דכל מחמצת משמע לרבות כותח שהוא ג"כ מחמצת כמו נמד"א ועיין במפרשים שהקשו זה ולע"ד כמ"ש והבן) א"ו דז"א דלא דרשינן כל לעונש כלל רק לאיסור ואין לומר דאכתי מאי קושיא הא מלא יאכל אינו לוקה דלאו אזהר' היא למלקות ז"א שכ"כ רבינו בשורש י"ד דהיכא דהעונש מפורש מוציאין האזהר' מ"מ שנוכל יעו"ש וה"נ אי דרשינן כל למלקות וכרת הו"ל כמפורש בקרא. וז"ש רבינו ח"ש אסור מה"ת מלא יאכל ויש אזהרה ואעפ"כ אינו חייב כרת מכל וממילא פשוט דאינו חייב מלקות וא"ש ג"כ מ"ש גבי שיאור אסור לאכלו ואין בו כרת לומר מה"ט ל"ח ר"א נוקשה מפני שאינו רק באיסור בעלמא ולא מפני שחייב כרת ודוק היטב:

קומץ מנחה

פירוש ג

קומץ מנחה כולל זה דבר השמטה שנשמט מבפנים מהני מילי מעלייתא שנתחדשו למדן הגאון החסיד המחבר נ"י אחד העתק ספרו. והגם שכבר הכנסנו כמה ענינים בפנים אכתי פשו ויבואו פה על סדד המצוה:

מצוה ג' הבאתי בשם מ"כ דהיתר באיסור לא בטיל. ועי' פמ"ג פתיחה לתערובת הביא דברי מ"כ שמסופק בזה. ובאמת בר"ן בנדרים דף נ"ט ע"ב מבואר דהיתר באיסור בטיל ע"ש וצ"ע שלא הביאוהו. ועיין מנ"ל פ"ז דמגילה הביא בשם מהרי"ט שהביא בשם רשב"ץ דהיתר באיסור בטיל ותמה עליהם ע"ש ולא הביא דברי הר"ן אלו וצ"ע:

שם כבר ידוע דברי הריטב"א במכות דף ט"ז בטעם ר"ש דסובר כ"ש למכות משום אחשבי' וכתבו האחרונים עפי"ז הטעם לר' יקיר בתוס' ע"ז ס"ו ושאר דוכתא דע"י תערובות מודה ר"ש משום דע"י תערובות ל"ש אחשבי' ותמו' בעיני מש"ס ערוך במס' מעילה דף י"ח במשנה דהערלה והכלאים מצטרפין ור"ש אומר דאין מצטרפין ופריך הש"ס וכי צריך ר"ש לאיצטרופי והא ס"ל כ"ש למכות ומאי קושיא והא כאן בשני איסורין כל חד וחד הוי ע"י תערובות חבירו וא"כ לא שייך אחשבי' בכ"ש ולהכי אשמועינן דאינם מצטרפין ג"כ לכזית ולא ראיתי מי שיתעורר בזה וצ"ע גדול:

פירוש ה

מצוה ה' מ"ש לענין גר נראה דאסור לאכול שום קדשים עד שיזה ויטבול דכל הפורש מן הערלה כו' ונקט פסח לרבותא דאפי' במקום כרת העמידו דבריהם. וג"כ ל"ד נתגייר ער"פ רק ג' ימים קודם דהכלל גזירה שלא יאמר אשתקד עשה פסח בטומאה. ואפשר בנתגייר ז' ימים קודם וער"פ יום השביעי והוזה וטבל דבט"מ דעת הרמב"ם דאין שוחטין עליו בזה והראב"ד והתו' חולקין א"ל דבגר גם הר"מ מודה כי כשיעשה פסח בשנה הבאה כה"ג מ"מ לא יאכל קדשים בטומאה כי בלילה הוא טהור רק שיאכל פסח שלא למנוי' אבל כרת אין כאן ואף דיתבטל מ"ע של פסח כשלא יעשה פ"ש מ"מ שוא"ת הוא ואפשר דלא העמידו דבריהם רק בחשש כרת בקום ועשה ולא בשוא"ת ואולי אפשר גם בכי האי גוונא גזרו. ונראה דלטעם הר"מ דהעמידו דבריהם משום שאפשר שישהה גירותו ה"ה בכה"ג. אך להראב"ד דחששו שלא יבא לידי איסור כרת י"ל דבשוא"ת לא חששו וגם בלאו הכי איך יעקרו מ"ע דפסח עתה שיש בה כרת מחשש שיתבטל להבא מעשה דכרת בשוא"ת מיהו בתר"י בברכות ד' א' כתבו דחז"ל עקרו עשה כדי שלא יבא לידי ביטול עשה בשוא"ת ע"ש וה"נ י"ל כן אך ראיתי בשו"ת ש"א סי' ד' תמה באמת על תר"י בזה דאיך עקרו ודאי מפני ספק ע"ש וא"כ אנן בדידן תלוי בזה:

מדי עברי ראיתי דבר תמוה בצל"ח בזה שהקשה על ב"ש דאמרי גר שנתגייר טובל ואוכל פסחו בערב למה טובל דהא בודאי כבר טבל לשם גירות דבלא טבילה ל"ה גר כלל ול"ל טבילה עוד ע"ש מ"ש. ודבריו תמוהים דהא גר צריך להביא קרבן לאחר גירותו וקודם הקרבן הו"ל מחוסר כפרה ואסור בקדשים כמבוא' בכריתות ובר"מ ומח"כ מוסר קרבנותיו לב"ד בער"פ ועושה פסח כמבואר בר"מ כאן פ"ו וא"כ להכי צריך טבילה פ"ש ובודאי מיירי שהביא הכפרה וצריך לטבול אח"כ לקודש כי אונן ומח"כ צריכין טבילה לקודש והוא משנה שלימה בחגיגה ופסקה הר"מ ולהכי טובל והוא פשוט ודברי הצל"ח

תמוהים שוב הראה לי ח"א בתוס' חגיגה דף כ"א ד"ה האונן שכ' להדיא דמח"כ דגר א"צ טבילה לקודש רק מח"כ דטומאה ע"ש:

שם הבאתי בשם הצל"ח דאף דאין חגיגה באה בטומאה היינו משום דאינו יכול לאוכלו בטומאה אבל בט"מ שחל ז' שלו בער"פ דלדעת הר"מ נדחה לפ"ש וא"כ ציבור עבדו בטומאה גם החגיגה באה בטומאה כיון שגם הטמאים יאכלו לערב כי הם ראוים לאכילת קדשים ע"ש. ונראה דוקא בנשים כי אין קרבנם טעון סמיכה אבל האנשים דקרבנן טעון סמיכה אין מקריבין דהא א"י לסמוך בטומאה. ועיין בתוס' שכ' בכ"מ דהא דטמאים משלחין קרבנותיהם היינו נשים או עופות שאין טעונין סמיכה לא זולת אך לפ"ז נדחו דברי הצל"ח דעיין בר"מ סוף ה' ק"פ וה' חגיגה דפוסק דחגיגה י"ד הוא רשות. ועי' תוס' פ' א"ד דלמ"ד רשות הוא רק מדרבנן ע"ש. והלח"מ כ' דהוא מה"ת שנתנה לו רשות ע"ש ולע"ד דמצוה איכא ומצוה לגבי חובה קרי לה רשות דאל"ה כיון שיש לה כל דין שלמים פשיט' דיש לו רשות להביא שלמים כמה שירצה ולענין מה נתנה לו התורה רשות ויש לדחות ומ"מ נראה כן. ולפ"ז אפשר נשים פטורות דהא הוה מ"ע שהז"ג שנשים פטורות וממילא דאין מקום לדברי הצל"ח כלל. ולכאורה יש נ"מ אי חגיגה דרבנן א"כ אם אכלה עם הפסח דהוי רשות לענין דאורייתא לא יצא ידי פסח כי מבטלת אך אם הוא מן התורה מצות אין מבטלין זא"ז מיהו ז"א דניהו דחגיגה דרבנן היינו ההבאה אבל כשכבר הביא הוי שפיר האכילה מ"ע דלא גרע משלמים וע' רש"י בפסחים ד' נ"ט ד"ה בשאר כ' להדיא דאכילת קדשים אף הנאכלין לישראל הוי מ"ע דאורייתא והובא כ"פ בפנים אם כן שוב מצות אין מבטלין זה את זה:

פירוש יא

מצוה י"א בדין חמץ שקיבל עליו אחריות הישראל נשאלתי איך יבער החמץ הישראל דהא גוזל העכו"ם ובפרט להני שיטות דגזל עכו"ם מה"ת ואפי' ישלם חשוב גזל. והשבתי דכה"ג ל"ה רק מזיק עכו"ם ובזה לא מצינו לכ"ע איסור בעכו"ם דגם בישראל נראה דל"ה רק מכח דהתורה ציותה להשיב אבידתו מכש"כ שלא להזיקו אבל בעכו"ם ל"ש זה. ואף דבישראל אפי' רוצה לשלם לו אסור להזיקו היינו משום מ"ע של ואהבת לרעך כמוך ומה דסני עליך וכו' אבל בעכו"ם ל"ש זה ופשוט.

שם בענין הקונה חמץ לזמן מ"ש. ולענין המוכר חמץ לזמן הנה לשיטת הר"מ פכ"ב ממכירה דהמוכר לזמן יכול הלוקח לבנות ולהרוס וחשוב כשלו עד הזמן ה"נ אין המוכר עובר וכמ"ש הקצה"ח סי' רמ"א סק"ו ע"ש. אמנם לשיטת ר"י הובא בחוה"מ סי' שמ"ו דהמוכר בהמה לשלשים יום הו"ל הלוקח שומר ע"כ דס"ל דמכירה לזמן ל"ה מכירה

וכמ"ש הקצה"ח שם. א"כ ה"נ המוכר עובר עליו. ויש לתמוה במ"ש המ"א סי' תמ"ח גבי מתנה עמ"ל דאם אמר ותחזירהו לי לכ"ע מהני. וע"ש בח"י שהקשה הא מבואר ביו"ד סי' ש"ה דאם אמר ותחזירהו לי גרע מעמ"ל ותי' בדגמ"ר דכוונת המ"א שנתן מתנה על זמן קצוב יעו"ש. והוא תמוה הא לשיטת ר"י הנ"ל כה"ג חשוב של מוכר ועובר בב"י וגרע ממתנה עמ"ל דאינו רק משום חומרא דחמץ וצ"ע. אכן לדעת הר"מ י"ל דמהני במוכר לזמן. ובזה י"ל מ"ש הר"מ ז"ל בפ"ז מה' שאלה ה' א' המפקיד אצל חבירו פירות אם חסרו יותר מכדי חסרונן מוכרן בב"ד וכ"כ בה' ב' המפקיד פירות והרקיבו כו' מוכרן בבית דין. ובה' ג' כ' המפקיד חמץ אצל חבירו והגיע פסח לא יגע בו עד שעה חמישית מכאן ואילך יוצא ומוכרו בשוק לשעתו. וכן הוא בש"ע חו"מ סי' רצ"ב. וקשה למה לא ביאר גם בחמץ שצריך למוכרו בב"ד כמו בפירות והרקיבו. ובירושלמי מבואר להדיא דצריך למכור בב"ד ועי' תוס' ב"מ. ע"כ נ"ל דהר"מ לשיטתו דס"ל מכירה לזמן מהני כמש"ל א"כ גם בחמץ כיון שאפשר למוכרו לזמן אסור לו למכור לחלוטין דאכתי יש בו משום השבת אבידה דשמא לא יאכלו העכו"ם ויחזיר לו לאחה"פ לזמן שקבע. דהמוכר לזמן אם נשאר החפץ בעין אח"ז שייך להמוכר כמו באחריך לפלוני. וכיון שאינו מוכר רק לזמן וקרוב הדבר שהעכו"ם יחזיר לו אחה"פ א"צ למכור בב"ד כנ"ל וז"ש הרמב"ם יוצא ומוכרו בשוק לשעתו דתיבת לשעתו אינו מובן. ולמ"ש א"ש דר"ל דמוכרו לזמן ויגיד עליו ריעו שכ' בפכ"ו מה' מלוה העושה שדהו אפותיקי ומכרה ה"ז מכורה בד"א שמכרה לשעתה אבל מכר ממכר עולם אינה מכורה הרי דלשעתו היינו מכר לזמן וה"נ כאן. וכבר נשאלתי מח"א על הר"מ הנ"ל והש"ע שלא כתבו דצריך ב"ד גבי חמץ ולפמ"ש אתי שפיר וק"ל. ובעמדי בזה תמהתי עמ"ש האחרונים בשם הב"ח דראוי להחמיר שלא למכור כותח לעכו"ם תוך שלשים יום לפסח ותמוה שלא הביאו הירושלמי בפ"ק דפסחים דמבואר דר"ח ציוה לישראל למכור כותח שהפקידו אצלו בשעה חמישית וצ"ע:

שם ע' רשב"ץ בס' זוהר הרקיע בסוף הספר שכ' דבחמץ בפסח איכא גם עשה על אכילתו דהיינו לאו הבא מכלל עשה ע"ש ובאמת שכן מבואר בירושלמי פ"ק דפסחים במשנה דאוכלין כל ארבע כו' דבחמץ בפסח באכילה איכא עשה ול"ת ע"ש דמפיק לי' מקרא דשבעת ימים תאכלו מצות ולא חמץ ונ"מ לכמה דברים דאסור אפי' בכ"ש דהא לא כתיב בי' אכילה רק לענין רשות ע' פמ"ג בפתיחה לה' שחיטה. וא"כ אסור ג"כ מכח העשה שלכד"א לדעת מהר"י בן לב ומהרש"ל בשבועות פ"ג. והאחרונים לא הביאו זה וצ"ע:

פירוש יג

מצוה י"ג לענין שלא נאכיל הפסח לרשע. פשוט דגם בלא התרו בו שאינו ח"מ הוי ג"כ רשע לכה"ת ובשוחט בהמת חבירו לע"ז דאמרינן לצעורי מ"מ בהתרו בו וקיבל התראה הוי שפיר רשע. והנה אם שחטו וזרקו עליו ועשה תשובה ואכל ודאי פטור מפ"ש דאינו מבואר בתורה דמעכב העשי' רק בערל וטמא וד"ר עי' ר"מ ולא כאן. וגם נ"ל דלא הוה רשע לע"ז רק בעובד ע"ז בגוונא שחייב מיתה אבל לא היכי דהוי רק בלאו ומכש"כ בשוגג דל"ה רשע. ואף היכי שלא קיים המצוה ונקדשתי ועבד באונס מ"מ כיון דאינו חייב עונש אינו רשע לכה"ת כלל לבד מעבודה ע' מנחות ובר"מ אבל לשאר דברים ל"ה רשע וז"פ וברור:

פירוש ל

מצוה ל' אם נשבע ש"ש בכתב כבר התעוררו האחרונים אי כתב הוי כדיבור וע' או"ת סי' צ"ו מפלפל בזה ומביא ראי' מתמורה דאמרינן דבנשבע חייב אף דהוי לאשאב"מ ויליף מקרא ודלמא קרא מיירי בכותב שיש בו מעשה ע"ש. ובאמת שלשיטת הר"מ כפי מה שפי' הה"מ דבריו בה' שכירות דלשאב"מ דמשכחת ע"י מעשה לוקה תמיד ע"ש הוי ראי' יותר וע' מ"ש בזה במצוה פ"ו בפנים ובכ"מ:

פירוש לב

מוסך השבת כתב בפשיטות דבונה ע"מ לסתור חייב וכ"ה בה' יום טוב הראו לי שהוא פלוגתא בירושלמי פ' כ"ג ופ' הבונה אי בנין לשעה חייב ופליגי אי המשכן הוי בנין לשעה ע"ש. ואמנם בפ"י בסוגיא דמתוך כ' בפשיטות דבנין לשעה פטור. ומיישב בזה הא דל"א דבונה ביום טוב מותר משום מתוך דמותר לגבן ביום טוב משום דמגבן הוי בנין לשעה ע"ש. ודבריו צ"ע דהרי הר"מ פסק דמגבן חייב ביום טוב וגם ל"ה כירושלמי וצ"ע:
שם במוסך השבת בכלל בורר ע' במג"א סי' תס"ו וסי' ת"ק שכתב דברירה לא הוי רק בדבר שהוא פסולת או ב' מיני אוכלין אבל במין א' ואין פסולת רק איסור ל"ה בורר רק אריה הוא דרביע עליה וחידוש שלא הביא שכ"כ הר"ן בשבת ס"פ חבית דל"ש בורר כה"ג כמו שהבאתי בפנים יעוש"ה:
שם דף נ"ג ע"ב נשמט אחר מלת וע"ש וצ"ל אפי' לסוברים דלא כר"ן גבי אונס ומפותה כבר כתבו תוס' ב"ק דף ל"ג ע"ב סד"ה א"ב דבקנס דשור המזיק גזה"כ הוא לר"ע דזוכה משעת היזק ע"ש ע"כ:

פירוש לה

מצוה ל"ה לא תנאף. הרהמ"ח לא חילק באשת איש שזינתה בין בא עליה ישראל או עכו"ם חייבת מיתה וכן הוא דעת רוה"פ. אמנם מדברי תוס' כתובות דף ע"ב ד"ה משום צניעות כו' משמע להדיא דעכו"ם הבא על אשת ישראל אין חייבת מיתה. וכ"ה דעת הרז"ה בסנהדרין פ' בן סורר ומורה שאף הרמב"ן שם מודה לו. ושוב הראני בשו"ת פ"י ח"ב שכתב שא"א לפרש כלל כוונת התוס' שיש חילוק בא"א בין ביאת ישראל לעכו"ם וע"ש שהאריך לבאר דבריהם בא"א דפשיטא לי' דאין חילוק ותמיה שהרי הרז"ה והרמב"ן כתבו בהדיא להיפך והובא ג"כ בחידושי הר"ן שם וטעמם דאשר ינאף את אשת רעהו כתיב אמנם בעכו"ם שבא על נדה ישראלית ודאי נראה שהיא בכרת דבזה לא כתי' רעהו:

פירוש לח

מצות ל"ח לא תחמוד. עוד נ"ל דסברא זו מבואר בשמ"ק למס' כתובות דגבי עכו"ם ל"ש חזקה דממון וע' מהרי"ט אלגאזי בה' בכורות שהקשה אם גזל עכו"ם אסור מה"ת א"כ גם ס' ממון דעכו"ם לא יהי' מוציאין מספק מחמת חזקת ממון וי"ל עפ"י קושית מהרי"ב מ"ט אמרי' ס' ממון לקולא הא הוי ס' איסור דאורייתא ותי' באו"ת דהל"מ כך היא דס' גזל מותר. והנה מבואר בה' מלכים דשיעורין לישראל נאמרו ולא לב"נ ובודאי הטעם דהל"מ לא נאמר' להם א"כ ס' גזל נמי לב"נ הוי ס' איסור ע"כ ל"מ חזקת ממון. אבל כשנותן לישראל לא הוי ס' איסור דלישראל נאמר הל"מ דס' גזל מותר. גם לפמ"ש החוו"ד סי' ק"י דכ"מ שנא' בדרך לאו כמו ל"ת נבילה אז הס' מותר מה"ת אבל היכי דהתורה כתבה ההיתר והאיסור בא מכלל היתר אז היתר ודאי הוא דשרי אבל ס' אסור יעו"ש. א"כ ה"נ גבי ישראל כתיב לא תגזול ס' מותר אבל ב"נ ילפינן מכל עץ הגן אכל תאכל ולא גזל א"כ ס' אסור. ואפי' חזקת מ"ק לא מהני גבי עכו"ם לפי מ"ש הפמ"ג דבב"נ לא אזלינן בתר רובא כ"ש בתר חזקה:

פירוש מ

מצוה מ' ראיתי בטור על התורה בפסוק ויקח את האבן אשר שם מראשותיו אע"ג דאיתא בפ"ב דזבחים דאין עושין מזבח מדבר שנשתמש בו להדיוט בבמה שרי ע"ש. והוא תמוה הלא בזבחים שם (קי"ג ע"ב) דאפי' בבמה נמי אסור דפריך והא מודה ראב"ש בבמה דתניא וכו' ומשני ורבה א"ל התם בחדתי וכ"מ במנחות כ"ב ע"א דאיתא התם א"ב חדתי ועתיקי ומקשי ולא והכתיב כו' ומשני ה"נ בחדתי וצ"ע. ונלענ"ד ליישב קושית הטור הנ"ל דמבואר בילקוט דהאבנים שלקח יעקב אבינו ע"ה היו מהמזבח שנעקד עליו יצחק

והוא מהאבנים שהקריב עליהם אדה"ר. וא"כ היו האבנים הללו קודש כי אדם הי' יכול להקדישן שהיו שלו (ע' ר"מ פ"ב מהא"מ) וא"כ היו קדוש מכבר ודבר שבקדושה לא מצינו שאם נשתמש בו הדיוט שיהי' אסור לגבוה. (ע' פר"ד דרוש י"ב) ובזה מיושב קושית הפנים יפות שהקשה דאמרינן בש"ס אין לך הר וגבעה שלא עבדו ע"ז ואיך יכול יעקב אע"ה לעשות מצבה בהר המוריה והלא נעבד במחובר אסור לגבוה ולפמ"ש כיון דאדה"ר הקדישו אין אדם יכול לאסור דבר שא"ש אפי' לגבוה כמבואר בפוסקים. אך הר"מ פסק (פ"ד מהא"מ) דיכול לאסור של הקדש אפי' שא"ש לגבוה וכבר השיגו על הר"מ בזה. שו"ר בפ"י שדרך בעצמו בד"ז אך כ' שהי' המזבח של אברהם אע"ה והי' ידוע לו שלא נעבד ולמ"ש א"ש טפי. עוד כתב שם מה שהוצרך יעקב להקדישו עוד הפעם מחמת ששם האבנים מראשותיו יצאו לחולין יעוש"ה. ודבריו תמוהין דהא כלי שרת יש בהן מועל אחר מועל ע' בה' מעילה ומזבח יותר קדוש מכ"ש כמבואר בר"מ (פ"א מה' בה"ב) דאבני מקדש אין להם פדיון. וידוע דדבר שאין לו פדיון יש בו מועל אחר מועל ולא יצא לחולין ועיין במלחמות בע"ז בסוגיא דכלי אחז ע"ש ואפשר דהוא אזיל בשיטת הרז"ה שם בסוגיא:

שם הבאתי שהרמב"ן דחה דעת רש"י ז"ל בפ' קרח בפסוק וירם את המחתות מבין השריפה כי קדשו שהרי עשאן כ"ש ואסורין בהנאה. והקשה הרמב"ן דלא ידע טעם לאיסור זה שהרי קטרת זרה הקטירו וזר שעשה כ"ש להקטיר בחוץ באיסור אינו מקודש. ותי' ז"ל אבל יש לומר בעבור שעשו כן עפ"י משה הי' קודש וסיים והנכון בעיני כי יאמר הכתוב כי הקריבום לפני ד' ויקדשו להיות לאות לבני ישראל כלומר אני הקדשתי אותם מעת שהקריבו וכו' נראה מלשונו אם לא הי' הקב"ה מצוה לא הי' קודש. ולדעתי תמוה כי רש"י ז"ל הביא במגילה דף כ"ו תוספתא מפורשת דיליף מהאי קרא שאין מורידין בקודש וכן בש"ס מנחות דף צ"ט דייק כן מהאי קרא וצריך עיון גדול :

פירוש מב

מצוה מ"ב הבאתי דברי מהרש"א בגיטין דסובר הא דע"ע רבו מוסר לו שפחה כנענית דוקא שפחה של האדון אבל של אחר לא יעוש"ה והשעה"מ תמה עליו מתמורה דף ל' גבי האומר הילך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי דפריך שם הש"ס הא שפחה לעבד שרי ע"ש. וע' נו"ב (מהדו"ת תאה"ע סי' ע') וע' שעה"מ פ"ד מה' עבדים בשם מהרח"ש. וכעת נ"ל דא"ש דהא מבואר בש"ע יו"ד סי' רס"ט בעבד שהשיאו רבו אשה דיצא לחירות דמסתמא שיחררו. ולפי"ז ממילא גם הכא כשמוסר האדון השפחה לעבד שא"ש נמי נימא דמסתמא לא עביד איסור כיון דאפשר להיות בהיתר דהיינו דמקני השפחה שלו

להאדון של העבד לזמן דהוי קנין גמור כמבואר בר"מ והראב"ד (פכ"ג מה' מכירה) ודעת קצת מהקדמונים דאף לענין אתרוג כה"ג הוא לכם. ועיין בקצה"ח סי' רמ"ג ואף דהאדון לא עשה בה קנין ע' תוס' בכורות י"ח ד"ה אקנויה אקנה לי' דבדבר שעושה להנצל מאיסור לא בעינן קנין וה"נ כן הוא וא"כ שפיר פריך שפחה לעבד משרי שרי. הכוונה כיון דשפחה שלו שרי א"כ יכול לעשות בהיתר וא"כ אנן סהדי שעושה ע"ד היתר ומקנה לזמן וליכא איסור כלל. וע"ז משני ביש לו בנים וליכא שום היתר כנ"ל ליישב. ועפי"ז יצא לנו דמי שיש לו ע"ע וגם לו שפ"כ בשותפות עם אחר דיכול למסור השפ"כ לע"ע שלו אף שיש לאחר חלק בה לפימ"ש הר"ן פ' השותפין דשותפים בשעה שכל א' משתמש הוי כמו קנין לזמן כמו בנכסי לך ואחריך לי וע"ש. וכיון שכן יכול למסור השפ"כ לעבדו דבשעה זו קנויה לו לזמן ועדיף מגוונא דלעיל:

פירוש נ

מצוה נ' היכי דקלב"מ אני מסופק אם מהני התפיסה של הקטן בעצמו וא"ל מהא דגר שמת והניח עבדים קטנים דכל הקודם זכה בהם. ולא אמרינן דקטן זוכה בעצמו דש"ה דהקטן צריך לקנות בעצמו והקטן אינו יכול לקנות דלית ליה זכיה אבל תפיסה א"צ קנין דאף דהיכי דל"מ קנין מהני תפיס' שיהיה מוחזק ועיין בקצה"ח סי' ר"ב דמחלק בין תפיסה לקנין ע"ש:

פירוש נא

מצוה נ"א שם הקשיתי דאין סברא שמן התורה יגרע כח ישראל מעכו"ם כיון דאינו רעהו יופטר אם נגח שור עכו"ם לשור ישראל ואם נגח לשל עכו"ם ישלם ח"נ יע"ש ואח"ז מצאתי בתוס' (ב"מ דף ע' ע"ב) ד"ה תשיך דאע"ג דעכו"ם מעכו"ם אסור לקבל ריבית מ"מ עכו"ם מישראל מותר לקבל ריבית דלא תשיך לאחיך כתיב יעו"ש היטב:

עוד שם ע"ש דאיבעיא בש"ס אי ממשכנין על כופר וע' רמב"ן בפ' משפטים שכ' בפשיטות דאין ממשכנין וע"ז נאמר אם כופר יושת. וצריך עיון גדול שלא הביא שהיא איבעיא בש"ס ולא איפשטא ובצד אחד אמרינן שם דהוא חייב רק דאין ממשכנין ובדברי רמב"ן מבואר דאין חיוב כלל וצ"ע דכמו חייבי חטאות אע"ג דאין ממשכנין מ"מ חיובא איכא ה"נ בכופר. וע' ריטב"א מכות גבי כופרא כפרה ע"ש מה שהביא בשם הרמב"ן וצריך עיון גדול :

עוד שם בפיסקא המתחלת ועיין בקצה"ח וכו'. ואם פטר חמור הזיק אפשר אף אם נאמר דאה"נ אין להם בעלים וא"כ הפקר פטור מ"מ פטר חמור אע"ג דאסור בהנאה כמו שמבואר בבכורות ובר"מ פי"ג מה' בכורות דאף מחיים אסור בהנאה מ"מ יש לו מאי

דביני וביני כי יכול לפדות בשה והמותר הוא שוה הרבה ועיין בבכורות לענין קידושי אשה וצריך לע' בר"מ בה' אישות פ"ה. וגם אם שור נגח הפ"ח אם צריך לשלם לו מאי דביני וביני הכל צריך לחקור ובעזה"י כשאשנה פ"ז אברר זה ועיין בש"ס ב"ק לענין גונב פ"ח:

שם ראיתי בתוס' שבועות דף ל"ח ע"ב אנסתי ופתיתי וכו'. שהקשו איך פוטר ר"ש משום קנס ע"פ עצמו הא כיון דלא מחייב בשבועת הפקדון רק כשיחד לו כלי לעשקו וא"כ הכא כיון דפרעי' תו לא מיפטר בהודאה כו' יעו"ש. ואני תמה מאוד לומר כן בקנס דאשר ירשיעון אלקים כתיב למה גרע מה שמשלם לו חוץ לב"ד מ"מ יכול להודות לפני ב"ד אח"כ ויפטר ובודאי שצריך התובע להחזיר לו שהרי אפי' בתפס התובע ויש לו מיגו פליגי הפוסקים בחו"מ סי' שצ"ט ומכ"ש כה"ג כל כמה דלא חייבוהו ב"ד על כפירתו אף אם שילם ואח"כ הודה פטור. ובאמת שהתוס' ריש פרק נערה שנתפתתה הקשו קושיא זו בא"א דפשיטא דפטור דבעינן דוקא יחוד כלי לעשקו וכאן בלא עמד בדין מיירי ולא משכחת יחוד כלי ע"ש אבל דבריהם כאן צריך עיון גדול:

פירוש נג

מצוה נ"ג בדיני נזקי בור. יש להעיר במה דקי"ל דאינו חייב אא"כ כרה י' טפחים ולא מצינו בש"ס ופוסקים אם צריך הטפחים שוחקות או עוצבות דלגבי מצות מצינו בש"ס דלחומרא אזלינן כ"א לפי ענינו וכאן יש להסתפק בזם. וגם יש לחקור אם אחד כרה י' טפחים עוצבות ובא אחר והשלים לי"ט שוחקות דהוא שיעור חצי אצבע לאמה כנודע אם האחרון חייב דאם נימא ששיעור הטפחים הם עוצבות האחרון פטור. ואם נאמר שהם שוחקות האחרון חייב וכפי מה דאמרינן דאזלינן לחומרא בכל דבר א"כ כאן שניהם משלמים בשותפות וצ"ע:

שם בדיני המצוה מבואר דאם חפר בור י' טפחים חייב אם מת השור ולכאורה אם נאמר דגם בי"א א"א לצמצם ע' בר"ם בה' רוצח והדברים עתיקים. א"כ איך חייב בי"ט דלמא הוא פחות מי' טפחים ואפי' לפי סברת הר"ש בתוס' בחולין דהו"ל כעין ס"ס א"כ ה"נ דלמא הוא י"ט א"ד יותר וא"כ חייב ולא נשאר רק ספק אחד דלמא הוא פחות מי' מ"מ קשה להוציא ממנו מס"ס עיין בראשונים ובאחרונים והדברים עתיקים אי מוציאין ממון מס"ס. אך נראה כיון דקים להו לחז"ל דבפחות מי' אין בו כדי להמית א"כ אפי' במצומצמים כיון דחזינן דמת השור ובפחות לא הי' מת מוכח דהי' בו עשרה כ"נ:

פירוש נד

מצוה נ"ד לענין תשלומי כפל וכו' השמיט דבר שאינו מסוים שאינו משלם כפל. וגם הר"מ ז"ל השמיט ועיין ביש"ש שתמה ע"ז ועיין בס' פ"י בפ' מרובה שיישב זה ע"ש:

פירוש סט

מצוה ס"ט בפנים הבאתי בשם הש"ס דסנהדרין ותמורה דמוציא ש"ש לבטלה עובר על עשה דאת וכו' תירא ובפרשת התוכחה כתיב אם לא וגו' ליראה את השם הנכבד היינו שלא להוציא ש"ש לבטלה ע"ש. נ"ל כשם שמוציא בפיו לבטלה עובר בעשה כך במוחק ועושה מחיקה בשם הקודש חוץ מה שעבר על ל"ת לא תעשון כו' כמבואר בש"ס ובר"מ בה' יסוה"ת ולוקין על לאו זה עוד עובר על העשה הנ"ל מה לי שמדבר בפיו או שעושה בגופו של שם הקדוש. (וא"ע לענין מה שחקרו האחרונים לכל דברים שבכתב אי הוי כדיבור לענין שוטה ולענין שאר דברים והדברים עתיקים כי לא דומין לזה וק"ל כנ"ל) ובזה אפשר ליישב מה שמבואר בפ' חלק דלר' אליעזר כל עיר שיש בה מזוזה וכו' דכתיב לא תעשון כן וקשה וכי לית ליה לר' אליעזר עשה דוחה ל"ת (ואי דיש בה הרבה שמות עיין בנזיר מה לי חד לאו או תרי לאוי ועיין בפ"י במכות והדברים עתיקים) ולפמ"ש ניחא דיש בה ג"כ עשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה. והא דלת"ק ממעט משריפה מחמת דלא שלל שמים בל"ז אינם נשרפים כיון שהתנא ממעט הקדשות ושאר דברים מלא שלל שמים גם זה בכלל ועיין רש"י פ' חלק (סנהדרין דף קי"ג ע"א) ד"ה ואבדתם את שמם וכו' צריך לעיין ואכ"מ:

פירוש עה

מצוה ע"ה כתבתי בפנים דטומטום ואנדרוגינוס פסולים לעדות מטעם ספק ונ"מ כגון עדים שהעידו באחד לחייבו מיתה או מלקות או גלות ובאו טומטמים להכחיש אותם בוודאי אין נהרג הנידון דלמא הם אנשים וכשרים. וגם לענין דיני ממונות נ"מ אם א' הוציא שטר על חבירו והם אומרים שהוא פרוע אינם מוציאין ממון מיד הלוה. וגם אם העידו בא' לחייבו ממון מהני תפיסה כדיני ספק ממון לשיטות הראשונים בגוונא דמהני. ופשוט דע"א מהם אין מחייבו שבעה מספק דמ"ל ממון מ"ל שבועה אך אם הוא עד המסייע בודאי פוטר מספק ולענין אם הם עידי סתירה אחר הקינוי בודאי אינה שותה. אך אם היא נאסרת על בעלה צ"ע כיון דלא ידעינן דנסתרת בודאי אוקמה אחזקת טהרה לשיטות הראשונים דלא איתרע חזקת טהרה רק בנסתרה בודאי גזה"כ דספק טומאה ברה"י טמא אף דאית לה חזקת טהרה והדברים עתיקים אבל כאן דהד ספק סתירה אוקמה אחזקת טהרה ואין שייך לומר דידוע דאף ס"ס ברה"י טמא כל שאתה

יכול לרבות ספיקות ברה"י ז"א דכאן הספק על עיקר הסתירה וק"ל. ומ"ש לעיל דאם הם עידי פרעון אין מוציאין ממון מיד המוחזק. אפשר לומר דאינם נאמנים כלל לשיטות הסוברים בממון נמי בעינן עדות שאתה יכול להזימה וגם בעידי פרעון אף דהוי כאשר עשה כי בממון לא אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה והדברים עתיקין א"כ אלו העדים אין יכול להזימם כי לא ישלמו מספיקא כי הם יכולים לומר דלמא נשים הם מכל מקום נראה לי כיון ממון בעדותם מחויבים לשלם וכבר כתבתי לעיל דלדעתי אף נשים ישנן בכלל כאשר זמם והדבר צ"ע ויש בעזה"י להאריך הרבה ואכ"מ ואני לא באתי רק לעורר לב המעיין. וגם צריך לדעת דיש דינים דאף הנשים נאמנין רק קטנים אינם נאמנים וא"כ טומטום ואנדרוגינוס שיש להם י"ב שנים ויום א' והביאו שערות מ"מ אינם נאמנים דלמא זכרים נינהו ועדיין הם קטנים עד י"ג שנים ועיין בר"מ פ"ב מה' אישות ובהראב"ד גם אותן הפסולין לעדות מדבריהם מ"מ לענין דיני נפשות נאמנים להציל ופשוט וכן מבואר בס' טורי אבן במס' ר"ה:

עוד כתבתי שם דה"ה נכרי פסול והרהמ"ח לא הביא נכרי אפשר דס"ל כשיטת רש"י והביאו גם בתוס' פ' החובל וג"כ בס' החכמה. עיי' באו"ת וקצה"ח סי' ס"ח דנכרים כשרים מה"ת לעדות ע"ש:

פירוש פח

מצוה פ"ח חגיגת הרגל שם הבאתי דברי הטו"א שיכולין להביא חגיגת הרגל בשותפות ובלבד שיגיע לכל א' ש"פ מה"ת אולם מרש"י פסחים ד' פ"ט ע"ב ד"ה המוכר פסחו וחגיגתו דמיו חולין שפרש"י וחגיגתו חגיגת י"ד שהוא ג"כ לכל המנוין עכ"ל משמע דחגיגת הרגל אינה באה בשותפות דאל"כ מי הכריח לרש"י לפרש שהוא חגיגת י"ד א"ו ס"ל דחגיגת הרגל אינה באה בשותפות יע"ש היטב:

פירוש צ

מצוה צ' בדין הביכורים שכתבתי כיון דניתן לאנשי משמר הו"ל לקוח עיין במצוה שצ"ה באריכות מש"ש:

פירוש קו

מצוה ק"ו הקשיתי על רש"י חגיגה ד' י"ח מהא דאין טומאת ידים במקדש והבאתי שיטת הרמב"ם דאפי' נטמאו חוץ לעזרה עתה ראיתי בירושלמי (ד' הנ"ל) דף ה' בקרבן העדה בתוס' ד"ה ציץ הניח דברי הרמב"ם בצ"ע מאין הוציא זה דאפי' חוץ לעזרה נטמאו ג"כ אין טומאת ידים במקדש והאריך קצת ע"ש:

פירוש קטו

מצוה קט"ו וסומך שתי ידיו וכו' כן מבואר במשנה מנחות ד' צ"ג ועיין בש"ס שם. ועיין בתרגום המיוחס ליונתן בויקרא דאינו סומך אלא ביד ימינו ע"ש. והוא נגד משנה מפורשת הנ"ל וצ"ע. וגם ראיתי בתרגום יוב"ע שם בכמה מקומות שפירש יד ימינו והדברים תמוהין וגם דברי הרמב"ן בויקרא בפ' וסמך צ"ע שלא הביא דברי המשנה והגמרא במנחות וצ"ע:

עוד ראיתי דבר תמוה בקרבן אהרן סדר ויקרא ה"ד ה' ח' שם כתב באמצע דבריו שמיתה בידי שמים חמור יותר מכרת ע"ש והוא פלא דמבואר להדיא בשבת ד' כ"ה דקאמר מה לקודש שכן כרת תאמר בתרומה שהוא במיתה בידי שמים וע"ש ברש"י שכ' הטעם דכרת חמור משום דימיו נכרתים והולך ערירי משא"כ במיתה בי"ש ע"ש ובתוס' הרי מבואר דכרת חמור. ואישתמיטתי' להבעל ק"א ש"ס ערוך. ועיין כ"מ פ"ד מה' ביאת מקדש שכתב ג"כ כהק"א וכבר תמה עליו בשער המלך שם:

פירוש קטז

מצוה קט"ז ד"ה וכבר כתבתי דאם חיסר מעשרון כ"ש וכו' ושם כתבתי דדעת הר"מ דעד שני לוגין כשר ואם ריבה שני לוגין פסולין ולא בארתי כל הצורך היינו דהר"מ חילק בין אם ריבה משמנה דהיינו הפריש שני לוגין שמן אזי אינה נפסלת עד שיתן שני לוגין אבל אם עירב שמן ממנחה אחרת או שמן חולין אפי' אם עירב כ"ש פסולה ע"ש בהר"מ הלכות פסוהמ"ק שמבואר כן להדיא ועיין בתוי"ט מנחות פ"א מ"ג ד"ה ריבה וגם פ"ג מ"ב ד"ה והן בולעות זו מזו שכ' דלהר"מ אין חילוק בין שמנה ובין שמן ממנחה אחרת ושמן חולין דאין נפסל הקומץ עד שיערב עוד שני לוגין והוא תמוה דהר"מ כתב בפירוש דשמן ממנחה אחרת ושמן חולין פוסל בכ"ש וצ"ע כעת:

פירוש קכז

מצוה קכ"ז נלע"ד דבתשמישי קדושה דקי"ל דאזמניה ולא צר ביה או צר ביה ולא אזמניה לא מהני ובעינן תרווייהו א"כ יש לומר דמהני בהו שאלה על ההזמנה להוציאם לחולין דלא עדיף מהקדש גמור דמהני ביה שאלה ומ"ש בזה וצ"ע שלא ראיתי לאחרונים שדברו בזה כלל ונ"מ רבתי לדינא:

עוד ראיתי חידוש בתוס' מעילה דף י"א ע"ב ד"ה בונה שכתבו דלב ב"ד מתנה ל"א רק בנדבת ציבור אבל בנדבת יחיד אפי' ע"ד למוסר לציבור ל"א לב ב"ד מתנה יעו"ש וגם בזה צ"ע מדוע השמיטו מפרשי הש"ע בא"ח סי' קנ"ג קנ"ד ולא הביאו כלל דבריהם:

פירוש קלא

מצוה קל"א שם הבאתי בשם הריטב"א דאינו מרים מדשן העצים רק מדשן האברים כעת ראיתי שכן הוא מבואר בהירושלמי מס' יומא ד' ה' ע"ב (ודפוס דעסו' שעם הקרבן העדה) והמפרש שם נדחק בפירושו ולא ראה דברי הריטב"א ע"ש. עוד שם הבאתי שיטת הש"ס דידן דשיעור הרמה מלא קומצו ובירושלמי שם מבואר דהוא בכזית גם מבואר שם דבעינן שיור בהרמה ובעי אם לא הוי בכל הדשן רק כזית היכי ליעבד דאי מרים הכל ליכא שיור ע"ש ובש"ס דידן לא נזכר זה לענין מלא קומצו בכה"ג אי דמי למנחה ובעי שיור והרמב"ם השמיט כ"ז וצ"ע לע"ע:

פירוש קלב

מצוה קל"ב עיין בש"ס מנחות דף כ"ז בעי הש"ס אי על העצים דוקא או על בסמוך ע"ש והקשה אותי הרה"ג מוה' יעקב ווייללער נ"י אבד"ק ביטש במדינת הגר בעהמ"ח ס' בית יעקב על מס' עירובין דהא כיון דחזינן דהש"ס יליף לענין קרבנות מעקידה כמבואר בפ' לא היו כופתין לענין עקידת יד ורגל וכן לענין השחיטה דבעינן שיהיה בדבר התלוש וכ"ש של מתכות דומיא דמאכלת כמבואר בחולין ובזבחים. א"כ אמאי לא יליף הש"ס גם הכא מקרא דעקידה דכתיב וישם אותו על המזבח ממעל לעצים הרי דעל העצים דוקא והשבתי דלא מיבעי' לדעת הרמב"ם פ"ג מה' כלי המקדש דהא דבעינן שיהיה הסכין של מתכות וכ"ש הוא רק לכתחילה א"כ הרי דסובר דרק לכתחילה ילפינן וא"כ הוי כאן האיבעי' לענין דיעבד אך גם לדעת התוס' בחולין ד' ג' ובפ' איזהו מקומן דגם בדיעבד מעכב ועיין לח"מ שם ג"כ אתי שפיר דהרי בלאו הכי לכאורה קשה דבגמ' בזבחים ד' נ"ד דמרבה הש"ס מקרא אי שחט קדשים בראשו של מזבח דכשרים. ולכאורה בלאו הכי למה לא נילף מעקידה דנהי דגילתה תורה גבי קדשים דבעינן ירך המזבח מ"מ אינו לעיכוב כיון דעקידה היה ככל עסק קרבן והוי בעי לעשות השחיטה על המזבח וע"כ צ"ל דהש"ס סובר כיון דגלתה תורה על ירך אפיקתיה מהך דעקידה ואמרינן דבזה דהיה רוצה לשחוט ע"ג המזבח היה הוראת שעה לבד ולפי"ז ממילא דל"ק מידי ג"כ מהאי דממעל לעצים דכיון דחזינן דהשחיטה היתה הוראת שעה שיהי' דוקא על המזבח א"כ אפשר דהקפידה תורה שיהיה ג"כ על העצים דוקא השחיטה וא"כ אין ללמוד משם לענין דעל העצים דוקא דשם שאני דמשום השחיטה הוי ממעל לעצים דוקא דהוי הוראת שעה אבל בהקרבה הוי שפיר בעי' וא"ש ודו"ק:

שם בענין הקנינים ע' בש"ך סימן כ"א מ"ש בשם הב"ח דלא מהני סטימותא בקרקע ומהרש"ל חולק בדבר וסיים הש"ך ואפשר דהיכא דנהגו בקרקעות להדיא גם הב"ח

מודה והב"ח גילה לנו מנהגינו עכ"ל וחידוש שלא הביאו מ"ש הרא"ש בפ"ק דב"מ סימן ל"ח שכתב להדיא דגם בקרקע מהני סטימותא ע"ש גבי מאימתי הוי חזקה וז"ל מכי דייש אמצרי פי' שהלך לראות ולפעמים על ענין השדה שכך נהנו הקונים לקיים המקח כו' והקנין לפי המנהג ואמרינן לקמן בפ' הריבית האי סטימותא קניא ע"ש:

פירוש קלד

מצוה קל"ד עיין בהרמב"ן פ' צו בפסוק זאת תורת המנחה כתב שם באמצע הדיבור וז"ל כפי מדרשו דברים הרבה מחודשים בה שאפי' מנחת כהנים נקמצת וכו' ובאמת צ"ע כי כפי ההלכה מנחת כהנים אינה נקמצת כלל כמבואר בפנים ויראתי לשלוח יד להגיה בהרמב"ן וצריך עיון גדול:

פירוש קלו

מצוה קל"ו בדין חביתי כ"ג כתבתי שם בפנים בד"ה והנה לא נתבאר וכו' דנראה דאין חילוק בין אם הם יורשים אותו או שלא הניח ירושה כלל בכל ענין היורשים ע"פ התורה מחויבים בזה ע"כ שוב ראיתי במס' שקלים בפ"ז בתוי"ט בד"ה קריבה משל ציבור שכתב דמסתברא דאם לא ירשו היורשים כלום שאינם מחויבים להביא מביתם לא כמ"ש וצ"ע בדבר:

פירוש קמב

מצוה קמ"ב הבאתי שם דהצל"ח העיר שם שהר"מ השמיט דין אם מותר הפסח אי נאכל ליום ולילה א' כפסח או נאכל לשני ימים ולילה אחד כשאר שלמים ולענ"ד מוכח בפירוש מהר"מ שסובר שמותר הפסח נאכל לשני ימים ולילה א' דהא הר"מ בפ"ו מה' פסוהמ"ק ה' י"ח פסק בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר אם זכר בן שנה מביא שני בהמות תחתיו א' לעולה וא' לשלמים ומתנה אם זה עולה הרי עולה תחתיו ואם שלמים הרי שלמים תחתיו ואם פסח הי' הרי מותר הפסח קרב שלמים והרי הובא שלמים והא הר"מ פסק דאין מביאין קדשים לבה"פ ואם הוא מותר הפסח אינו נאכל אלא ליום ולילה הרי מביא קדשים לבית הפסול אלא מוכח דס"ל דמותר הפסח נאכל לשני ימים ולילה א' וע"ש בשער המלך ולחם משנה ולפי דברינו אין כאן קושיא כלל עיי"ש:

עוד שם הבאתי דברי התוס' דאין הבעלים אוכלין בשלמים עד לאחר הקטרת אמורין והבאתי דברי הצל"ח דמנ"ל הא. ועיין בהרא"ש במס' נדרים דף י"א שמבואר כדברי התוס' דכל כמה דלא מקטרי אימורין לא משתרי בשר לאכול לבעלים יע"ש:

פירוש קנב

מצוה קנ"ב כתבתי דאם שתה יותר מרביעית והפסיק דחייב היינו אם לא שהה יותר מאכילת פרס אבל אם שהה יותר בודאי אין מצטרף עתה ראיתי בס' מוצל מאש בסי' נ"א שעמד בחקירה זו כמה שיעור הפסקה ובעזה"י מה שכתבתי הוא אמת וברור ועיין בסוגיא דכריתות ותבין:

עוד למצוה הנ"ל ראיתי בטור על התורה פ' שמיני בפסוק יין ושכר וכו' וז"ל שם והרמב"ם כ' דעל שאר משקין באזהרה ואיני מבין למה יהיה חילוק בין יין לשאר משקים ע"ש ודבריו תמוהים מאוד שהרי שיטת הר"מ מבואר בפ"א מה' ביאת מקדש ופוסק כר"י במס' תענית בגמ' דעל יין במיתה ועל שאר משקין באזהרה והיא בכמה מקומות בש"ס בכריתות ד' י"ג ובבכורות וצריך עיון גדול:

פירוש קנט

מצוה קנ"ט עיין בת"כ פ' כ"ב והוא בדף ס"ד ע"ב בדפום שעם הק"א ממעט מקראי לענין שבועת הפקדון בתובע לחבירו שחבל בו או הדליק גדישו בשבת דפטור דל"ה כפירת ממון משום דאפי' אם יודה יפטור מפני שמתחייב בנפשו וקלב"מ ע"ש. ולכאורה תמוה דהא קי"ל דבכה"ג פלגינן דיבורו משום דאין אדם משים עצמו רשע וא"כ אם יודה לדברי התובע יתחייב ממון דפלגינן דיבורו ואמרינן דעל מה שאומר שהיה בשבת אינו נאמן הואיל ומשים עצמו רשע אבל חבלו או הדליק גדישו בחול וחייב לשלם והודאתו כמאה עדים וע"ז ל"ש אאמע"ר כמו בכל הודאת בע"ד שמודה שגזל וכדומה שנאמן מטעמים המבוארים בש"ס משום ס' מלוה ישינה או אולי משום שעושה כן דרך תשובה עיין תוס' ב"מ דף ד' וא"כ הוי שפיר כפירת ממון בכה"ג ויתחייב קרבן שבועה. ובאמת שבש"ס שלנו אינו מבואר כן רק לענין שבועת העדות ואולי יהיה מזה ראיה למש"כ בהג"א הובא בב"י חו"מ סי' קפ"ג דהא דאין אדם משים עצמו רשע היינו במתחייב עצמו ולא היכי שרוצה לפטור עצמו ע"ש והובא בספרי הכללים ג"כ וא"כ כאן אם יודה יפטור כיון שבא לפטור עצמו ע"י הודאתו שהיה בשבת ואמרינן אדם מע"ר בכה"ג ואין מוציאין מיד הנתבע בכה"ג מיהו בלאו הכי א"ש לפי מ"ש הרשב"א הביאו הקצה"ח סי' פ"ח דמש"ה באומר נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתן לי דל"א בכה"ג הודאת בע"ד שנתן לו כמאה עדים הואיל והמקבל הודה ג"כ שלא קיבל אמרינן היכי דקיימא ארעא תיקום ע"ש וה"נ כיון דעכ"פ לפי תביעת התובע עצמו הוא מודה שחבל או הדליק בשבת ופטור הנתבע משום דקלב"מ להכי פטור ג"כ מקרבן שבועה דאין כאן

כפירת ממון כיון דהתובע בעצמו מודה שהוא פטור ולא מפקינן ממון מהנתבע עי"ז והוא פשוט. או אפשר דמיירי בהודה שהיה שוגג דל"ש אאמע"ר:

פירוש קעב

מצוה קע"ב עיין בפנים הבאתי דברי הר"מ בפ"י מהלכות טומאת צרעת דאף דאריג כ"ש מטמא בשאר טומאות כמפורש בדבריו פכ"ב מה' כלים מ"מ אינו מטמא בנגעים פחות מ"ב ועיין מנ"ל שם. ודבר חידוש ראיתי בפני יהושע במסכת שבת בסוגיא דצמר ופשתים כתב לחדש מדעתיה דנפשיה דאריג כ"ש אינו מטמא בנגעים ונסתייע מדלא כתב הרמב"ם דמטמא בכ"ש רק לענין שאר טומאות והשמיט הדין בנגעים ע"ש. והדבר תימא דלהדיא מבואר כן בהר"מ כדבריו:

עוד שם כתבתי בפנים דכה"ג שנצטרע אם טעון לינה בירושלים מחמת שמקריב מנחת חביתין ע"ש ועיין בר"מ בפ"ב מה' ביאת מקדש שפסק המצורע אינו משלח קרבנותיו וכן טמא מת ואפי' עצים ויין ולבונה וע"ש בכ"מ דאפי' בדיעבד פסול ועיין תוס' זבחים דף ק' ובמסכ' מועד קטן דף ט"ז ע"ב ברש"י ותוס' ד"ה אחרי טהרתו נראה דבכהן גדול מצורע או טמא מת אינו מביא מנחת חביתין כלל אך היה לו להר"מ לפרש הדין מי מביא אם הציבור מביאין או היורשים כמו מת כה"ג ולא נתמנה אחר שהוא פלוגתא בגמ' ועיין בר"מ בה' תו"מ שפסק דהיורשין מביאים ועיין בה' שקלים וכאן הסברא דאין היורשין מביאין כיון שהוא חי אך אפשר דהציבור מביאין ואינו מבואר כלל בגמרא ובר"מ וצ"ע:

פירוש קעח

מצוה קע"ח בפיסקא המתחלת ועוד יש דין חדש וכו' הבאתי שם דברי הר"מ פכ"ד מה' כלים דגזול אינו מתטמא במשכב שנאמר משכבו ולא הגזול ועיי"ש בר"מ שכתב אבל אם נתייאשו הבעלים טמא ועיי' פ"ב מה' גזילה שתמה ע"ז למה פסק שטמא אחר יאוש הלא הר"מ ס"ל בה' גזילה דיאוש אינו קונה וע"ש מה שתירץ ועיין בישו"ש פ' מרובה ובפ' הגוזל בתרא שפלפל ג"כ בדברי הר"מ הללו ע"ש:

עוד למצוה הנ"ל ועיין בש"ס דסנהדרין דף פ"ו ע"א דבר זה הלכה זו הלכת אחד עשר דאתמר וכו' ועיין ברש"י שם ד"ה הלכתא אחד עשר יום האחרון וכו' שלא ראתה ג' ימים רצופין הויא זבה לקרבן ולטבילת מים חיים ודברי רש"י תמוהין בעיני דהא במסכת שבת דף ס"ה ע"ב מביא רש"י בעצמו בד"ה וספק שמא ירבו הנוטפים תוספתא דזבחים פ"ג חומר בזב מבזבה שהזב טעון מים חיים וזבה אינה טעונה מים חיים יעו"ש ודברי רש"י זו תמוהין וצ"ע:

פירוש קפה

מצוה קפ"ה בפיסקא המתחלת אם דחה וכו' כתבתי שם דאם המית את השעיר בשחיטה אפשר דמותר באכילה ג"כ ואין סברא לפ"ד כלל לאסור באכילה ועכשיו עלה בדעתי דאפי' אם נתגלגל מן הצוק ונעשה אברים למה לא יהיו מותרין באכילה כיון דמבואר בגמרא יומא ד' ס"ד דדחייתו לצוק זו היא שחיטתו ועובר משום אותו ואת בנו לא תשחטו אע"ג דכתיב לשון שחיטה אך דדחייתו לצוק זהו שחיטתו כיון דהתורה ציותה כן מה לי שחיטה מה לי דחיה כמו במליקה דהתורה התירה במקדש לאכול אע"פ שהוא נבילה כיון דהתורה ציותה למלוק במקדש והו"ל המליקה שחיטה כה"נ אפשר דמותרים האברים באכילה ג"כ ואפ"ל דלענין אכילה כיון דכתיב וזבחת ואכלת לא התירה התורה לאכול רק ע"י זביחה רק במליקה גזירת הכתוב הוא דמצוה לאכול עיין במנחות דף ע"ג ע"א לכל חטאתם לרבות חטאת העוף דסד"א נבילה הוא ודוקא במליקה דמבואר בקרא אבל היכי דאין מבואר להדיא דמותר באכילה אע"ג דהתורה ציותה כן ולא הוי כשחיטה רק לענין או"ב ולפ"ז לענין שאינו מטמא כנבילה ג"כ:

והנה בפנים כתבתי דטהורים מידי נבילה כמו עגלה ערופה והר"מ לא הביא זה ושם בע"ע מביא הר"מ דעריפתה מטהרתה מידי נבילה ושם הביא משום דכפרה כתיב בה כקדשים ולכאורה י"ל בשעיר דלא כתיב בי' כפרה אינו מטהרה אך מבואר בכמה מקומות בתוס' עיין בקידושין בתוס' ס"פ האיש מקדש דכפרה דכתיב בה היינו דוקא מחיים וא"כ י"ל דזה דמטהרתה אין הטעם משום דכתיב בה כפרה רק דהתורה ציותה כן הוי כשחיטתה לטהרה וכ"נ מדברי התוס' בחולין ד' פ"ב:

עוד שם הבאתי דברי הרמב"ם שאם חל ג' או ז' בשבת דוחין את ההזאה וכן לשון הר"מ בה' עבודת יוה"כ ועייו צל"ח פסחים ד' פ' שחידש שם וכתב שהזי' בג' דוחה את השבת דאין כאן תיקון ובר"מ הנ"ל מבואר להיפוך. וצ"ע שלא הביא דברי הר"מ כלל:

עוד שם הבאתי הש"ס דיבמות דזר ששימש ביוה"כ שחל להיות בשבת חייב וכו'. והנה נראה דהיכי שבאמת עבד הכה"ג ואח"כ נודע שהוא חלל דהוי כמו זר מעיקרו מ"מ עבודתו כשירה כמו דדרש הש"ס במכות מקרא דברך ד' חילו ע"ש דף י"א ולשיטת הר"מ פ"ו מה' ביאת מקדש אפי' נודע מעיקרו שהוא חלל ועבד עבודה ביוה"כ שחל להיות בשבת מ"מ אין עליו חיוב כלל דכמו דלדידי' מהני זה לענין שלא נפסל העבודה מה"ט ה"ה דנקרא לענין זה נמי כה"ג ועבודתו כשרה. וכן נתבאר להדיא בש"ס דמכות שם בפלוגתא דמתה כהונה או בטלה כהונה דמיירי לענין כה"ג ולא מבעיא למ"ד דסובר מתה משום דכיון דעבודתו כשירה מיקרי כה"ג לכל מילי אך אפי' למ"ד בטלה כהונה

וכ"פ הרמב"ם פ"י מה' רוצח מ"מ כיון דעכ"פ מודה דהוי עבודתו כשירה מקרא דברך ה' חילו דלענין עבודה הורצה אפי' חללין שבו ה"ה לענין יוה"כ דמ"ש והוא פשוט וכתבתי זאת לפי שראיתי להגאון הפלאה במס' כתובות ד' כ"ב וד' כ"ו שכתב ליישב קושיתו שם אדברי התוס' שם שכ' דלענין זה יש נ"מ לענין מיתה אי יעבוד בנה עבודה בשבת וע"ז הקשה דהא חלל שעבד עבודתו כשרה וע"כ המציא דנ"מ לענין יוה"כ ובשחיטת פרו בזר ומשום דנהי דנקרא כהן לענין עבודה מ"מ אינו נקרא כה"ג ע"ש בדבריו בב' מקומות אלו ולפ"ד דבריו תמוהים ואשתמיטתיה הש"ס דמכות שהבאתי דמבואר דנקרא ג"כ כה"ג מה"ט וכמ"ש וצ"ע:

שם אין קטיגור נעשה סניגור ע' בס' קהלת יעקב שכתב בשם האלגאזי בשמע שלמה שהביא קושית הרא"ם דאיך פר מכפר מעשה עגל והא אין קטיגור נעשה סניגור. ותי' דשאני הכא שכבר נשחט הקטיגור ע"ש. ותימה שהקושי' והתירוץ הם ש"ס מפורש במס' ר"ה דף כ"ח דפריך והא איכא פר ומשני כיון דאישתני כו' עי"ש וצ"ע:

פירוש קפז

מצוה קפ"ז עי"ש שהבאתי דאם לקח הדם ובשלו פטור מלכסותו ועיין בש"ע או"ח סי' תצ"ח דהט"ז מביא יש אוסרין כיסוי בעפר חם ומשוי להו כטועין. ואפשר דטעמייהו משום דהך בישול ומבטל מתורת דם ואפשר דטעמייהו דדם שבישלו אינו עובר עליו ובגמרא ביצה באפר שהוסק אזיל למ"ד דם שבישלו עובר עליו. וצ"ע כעת:

פירוש קפח

מצוה קפ"ח בפנים כתבתי דאין העדים יכולין לראות כמכחול כו' גבי עריות. ז"א דיכולין לראות רק דלא שכיח ע"ש ברש"י. וכן דעת בה"ג מובא ברא"ש דיבמות ובטור אהע"ז סי' קע"ח דלאסור אשה על בעלה צריכים שיראו כמכחול כו' ע"ש. ובמ"ש דיכולים לומר להלקותו באנו מחמת לאו דקריבה ותירצתי דבאמת אינה נהרגת רק בראו כמכחול ואמרו כן ומיושב קושית הנו"ב מה"ת סי' י"ג באה"ע שבנו ז"ל תמה על הבה"ג האיך יכולים לומר לאוסרה על בעלה באנו והא לענין מיתה די כדרך המנאפים ואינה נאסרת על בעלה. ז"א דע"כ מיירי שראו שהערה דבל"ז אינה נהרגת דיכולים לומר להלקותם באנו מלאו דקריבה כ"נ. וקצת צ"ע היאך יכולים לומר לאוסרה על בעלה באנו למה באו לפני ב"ד של כ"ג הו"ל לבוא לב"ד של ג' דלענין לאסור אשה סגי בג' ואף לדעת הגאון דבד"נ סגי ג' לקבלת העדות כמובא כ"פ בח"ז מ"מ על כל פנים סמוכין בעינן ולענין לאסור אשה די בג' הדיוטות וג' הדיוטות שכיח כמבואר בש"ס כ"פ:

פירוש קפט

מצוה קפ"ט מבואר בדברי החינוך דבבא על אביו והתרו בו רק משום בא על אביו חייב ג"כ סקילה. ואמנם מדברי התוס' ביבמות דף כ"ה ע"א ד"ה הוא ואחר מצטרפין בסוף הדיבור מבואר בדבריהם בשם הר"י דאינו חייב סקילה אלאו זה רק כרת וחטאת. ובר"מ ג"כ אינו מבואר לענין חיוב סקילה רק לענין חטאת בפ"ד מה' שגגות. ודברי הרב צ"ע לע"ע. ונ"מ טובא:

פירוש ר

מצוה ר' הובא לידי ס' יד מלאכי לראות שם באות למ"ד בד"ה לעבור עליו בשני לאוין כו' כתב שם דעל דודתו חייב מיתת ב"ד אם יש עדים ואין לוקין על לאו זה דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו כו'. ודבריו תמוהין. דבמחכ"ת אישתמיט מיני' משנה מפורשת דאלו הן הלוקין דאשת אחי אביו היא מחייבי כריתות ולוקין. ועיין בהר"מ בה' סנהדרין דחשיב שם אשת אחי אביו מהלוקין. וא"צ להאריך כי פשוט הוא:

פירוש רו

מצוה ר"ו כתב הרהמ"ח דאיסור יש לקדש עריות אף דאין תופסין הקדושין. נראה פשוט דהוא דוקא רק היכי דקידש כדין בכל דיני קדושין הוא דאיכא איסור אבל היכי דקידש שלא כדין דהיינו בפחות מש"פ לא עביד איסורא. אך דנראה לי לומר דאם קידש בלא עדים עביד איסורא אף דבמק"א לא הוי קדושין בלא עדים מ"מ הכא עביד איסורא משום דטעמא דבלא עדים לא הוי קדושין ולא מהני אפי' הודאת פיו משום דחב לאחריני ממילא הכא דבלא זה לא תפסי קידושין ולא שייך חב לאחריני משום הכי איסורא איכא וק"ל. כנ"ל פשוט:

שם בהא דכתב הרהמ"ח דאיסור יש לקדש עריות אף דאין תופסין הקידושין. כתבתי שם דלא ידעתי מאין הוציא הרב ד"ז ולא נזכר בר"מ ע"ש. שוב ראיתי שהוא גמ' בקידושין דף ס"ז גבי אחות אשה דהא לכתחלה והא דיעבד וכל העריות הוקשו שם לאחות אשה נראה מבואר שם דאיסורא איכא לכתחלה וע"ש ברשב"א. ומ"מ צ"ע דאינו מבואר בר"מ. ועיין בר"מ פ"ד מהל' אישות שכ' דקידושין תופסין בנדה ואין ראוי לעשות כן. וע"ש בהרהמ"ח ובכ"מ שכ' דמאין יצא לרבינו זה. ואפשר דיצא לרבינו זאת מסוגיא הנ"ל דשם מבואר דגם נדה הוא בהיקשא הנ"ל דהתורה גילתה ותהי נדתה כו' דתופסין הקידושין בנדה אבל על לכתחילה קאי בהיקשא דאסור לכתחילה. ומ"מ צ"ע דלמה לא הביא דכל העריות אסור לעשות בהם מעשה הקידושין כמבואר שם. וצ"ע:

פירוש רכג

מצוה רכ"**ג** הבאתי שם דברי שנות אליהו. וכתבתי שלא ידעתי אם הוא דבר'י הירושלמי או הם דברי עצמו אח"ז ראיתי בירושלמי פ"ד דפיאה שלא הביא רק רמ"א ולא הביא שחכמים פליגי עליו וא"כ דבריו תמוהים מנ"ל שתכמים פליגי עליו. וגם דברי הרמב"ם תמוהים לדבריו שדברי הרמב"ם סותרים משטר שיש בו רבית כמ"ש בפנים וצ"ע:

במצוה הנ"ל הבאתי שם עוד בשם הגאון הנ"ל דפרט אינו קדוש עד שיגיע לארץ. ובהשמטות שם מבואר שהיא מהירושלמי. ועכשיו ראיתי שם בהירושלמי פ"ז מבואר שם שהוא ספק. ובש"ס דידן בתמורה דף כ"ה מבואר להדיא דפרט בנשירת רובו הוא קדוש. וגם נראה מהירושלמי דאבעיא דאילפא אם עם נשירת רובו הוא קדוש אי עם נפילתו לארץ הוא קדוש ומן הגמרא דידן מוכח דודאי מנשירת רובו הוא קדוש רק דאבעיא דאילפא היא רק אם הפקיר אותו קודם שהגיע לארץ דהקדושה והפקר באין כאחד איזה חל קודם אבל זאת פשיטא דקודם שהגיע לארץ הוא קודש וע"ש וצ"ע:

פירוש רלא

במצוה רל"**א** כתבתי שם דגם על קללת עבדים ג"כ חייב על לא תקלל חרש ועיין מס' מכות דף ח' ע"ב משמע ג"כ כן דפריך הגמרא על כותי הא אינו עושה מעשה עמך ועל עבד לא פריך משמע דעל עבד חייב דהא עושה מעשה עמך הוא. רק הריטב"א שם כתב דגם על עבד אינו חייב כיון דאסור לבוא בקהל אינו מעמך. או דסתם עבדים פרוצים. נראה דהיה לו גירסא אחרת בגמ' דגם על עבד פריך הגמ' ע"ש וצ"ע:

פירוש רלב

במצוה רל"**ב** עיין שם בפנים הבאתי דברי התוס' ע"ז דף ט"ו ע"ב ד"ה לנכרי דלפני דלפני דלא אמרינן הוא מטעם דכיון דהנכרי אין עושה עבירה כיון דהוא אינו מוזהר אל"ע וא"כ אין הישראל עובר על ל"ע ועל לפני דלפני לא חיישינן. אבל למכור לישראל החשוד שהוא ימכור לאחר להכשיל. וא"כ הישראל יעבור על ל"ע. וא"כ הישראל המוכר לישראל החשוד עובר ג"כ על ל"ע דהוא מכשיל לישראל החשוד דהוא יעבור על לאו דל"ע אלו דברי התוס' בקיצור. ולפי דברי התוס' אלו משמע דאם הישראל מוכר לנכרי אע"ג שהנכרי יחזור וימכור לישראל הוי לפני דלפני ולא מוזהר ע"ז הישראל כיון דהנכרי אינו מוזהר על לפני עור ולא יעשה הנכרי שום עבירה וא"כ הוי לפני דלפני מ"ל אם הנכרי מוכר לנכרי אחר או לישראל בין כך ובין כך לא יעשה הנכרי הזה שהישראל מוכר לו שום עבירה ואינו עובר על ל"ע ועל לפני דלפני אינו מוזהר. רק מה שמבואר כ"פ בש"ס ובש"ע דלא ימכור לנכרי שמא יחזור וימכור לישראל. משום דמצוה להפריש

ישראל מאיסור והוא משום לא תאכילום והוא מדרבנן. אבל לא משום לפ"ע. וראיתי ברא"ש ע"ז דף י"ד שהביא דוקא בנכרי שימכור לנכרי לא חיישינן אבל בנכרי שימכור לישראל חיישינן אלפני דלפני. וצ"ע מנ"ל הא דהא קאמר הגמ' אלפני דלפני לא קאמרינן והט"ז י"ד סי' קי"א ס"ק ג' הביא דברי הרא"ש ולדעתי הוא תמוה וכן מדברי התוס' דף כ"א ע"א ד"ה אלפני משמע נמי להיפוך מדברי הרא"ש וצ"ע. וגם נ"ל פשוט דהא דאם מושיט אבר מן החי לב"נ וכן שאר דבר האסור לנכרי דעובר על לפ"ע היינו דוקא דאם הנכרי יודע שהוא אמ"ה אי שאר איסור דעושה הנכרי איסור וא"כ הוא עובר על לפ"ע. אבל אם הנכרי אינו יודע כלל אם הוא אבמ"ה דאין הנכרי עושה איסור כלל דהא הוא שוגג גמור ואינו מכשילו כלל כמבואר בהר"מ בה' מלכים אינו עובר הישראל על לפ"ע רק לישראל שהוא שוגג אסור ליתן משום לא תאכילום אף שהוא שוגג. אבל לנכרי שהוא שוגג גמור מותר ליתן לדעתי והוא פשוט:

למצוה הנ"ל נסתפקתי אם מוכר לו דבר האסור לו מדרבנן אם עובר על לפ"ע דאוריית' דהא מכשיל ליה ואפי' עצה רעה אם נותן לו עובר על לפני עור או דלמא כיון דמה"ת הוא מותר רק מדרבנן אסור לא עבר מדאורייי' ואח"ז מצאתי בע"ז בתוס' דף כ"ב ע"א ד"ה ת"ל מבואר להדיא דאף באיסור דרבנן עובר על לפ"ע דאורייתא ע"ש:

פירוש רלו

מצוה רל"ו הבאתי דברי הר"מ בפ"ז מה' דעות שסובר שאסור לספר שבחו של חבירו בפני שונאו ובגמ' מבואר סתם לעולם אל יספר אדם בשבתו של חבירו ובגליון הרמב"ם שלי שם כתבתי וז"ל עיין בב"ב דף קס"ד לא משמע כן. ונראה דאפי' שלא בפני שונאו אסור לספר ע"ש בב"ב. שוב הראו לי במג"א סי' קנ"ו העיר בזה. ואח"כ נדפס ס' חסידים עם פי' ברי' עולם וכ' דלפני רבי היו אנשים רבים וא"א שלא ימצא שם אדם שהוא שונא לרי"ח ע"ש:

פירוש רלז

מצוה רל"ז נראה לכאורה דאם אחד מאבד עצמו לדעת ויכול אחד להצילו אפש' דאינו מוזהר על הלאו לא מיבעיא דעל העשה והשבות לרבות אבידת גופו ודאי אינו מצויה כי העשה דהשבת אבידה אינה נוהגת בממון באבידה מדעת כמבואר בש"ע חו"מ ס"י אלא אף הלאו הזה אינו מוזהר דמקשה הש"ס בסנהדרין ל"ל הלאו על טובע בנהר הא מוהשבות לו נפקא ליה לרבות אבידת גופו הא יכול לומר דנ"מ במאע"ל דאינו מצווה על אבידת גופו כמו דאין מצווה על אבידת ממונו מדעת א"כ ע"כ כתבה התורה הלאו הזה אע"כ דגם בלאו הזה אינו מוזהר ומצווה כנ"ל ברור. וע"ש בתוס' שהוקשו ל"ל הפסוק

לא תעמוד כו' הא נפקא ליה מרוצח דניתן להצילו בנפשו וע"ש שתירצו דאי מרוצח לא הוי אלא עשה כתבה התורה דיעבור בלאו. ונראה דאף דאין לוקין מ"מ כתבה תורה לאו במקום משה. ולכאורה צ"ע מאי מקשה דל"ל לא תעמוד כו' והא מוהשבות נפקא הא איצטריך לעבור עליו בל"ת דאי מהתם אינו רק עשה. אך כיון דהתורה רבתה דזה הוא בכלל השבת אבידה. א"כ גבי אבידת ממון עובר ג"כ על לא תוכל להתעלם וריבתה התורה דגם על אבידת גופו עוברים ג"כ בלאו זה דלא תוכל כו' ולתרץ דכתבה התורה הרבה לאוין כיון דאין לוקין לא מוקמין בלאוי יתירי ואפשר דהש"ס משני טפי עדיף דאפי' למטרח ולמגמר וצריך עיון ובעזהשי"ת עוד חזון למועד:

פירוש רלח

מצוה רל"ח ע' בתוס' בע"ז דף כ"ב ד"ה תיפוק ליה כו' שם כתבו ראיה דאף אם אחד מכשיל לחבירו באיסור דרבנן עובר על לפ"ע. ע"ש וע' תוס' חגיגה דף י"ח ע"א בד"ה חולו של מועד בסוף הדיבור הקשו הא מלאכת חוה"מ איסור דרבנן הוא אך אמרינן בע"ז תיפוק ליה דעובר על לפני עור ותירצו משום סמך פשטיה דקרא כו' מבואר בדבריהם דעל איסור דרבנן אינו עובר על לפ"ע וצ"ע. וגוף הדבר אינו מובן כלל וכי גרע מכשיל חבירו באיסור דרבנן ממשיאו עצה שאינה הוגנת לו במילי דעלמא דעובר על לאו מה"ת כמבוא' בש"ס ובר"מ פי"ב מה' רוצח ובעהש"י אשנה פרק זה וצ"ע. וגם לדעת התוס' בחגיגה אף דבר שהוא מדרבנן רק אסמכתא חזקה עוברים מה"ת על לפ"ע וצ"ע מה חילוק אם התורה ציותה דוקא על א"ד א"כ לא יעבור אפי' על אסמכתא ואי לאו דוקא א"כ גם באיסור דרבנן מכשילו וחומר בד"ס כו' וצ"ע. ועיין ביו"ד סי' ק"ס מביא שם רמ"א בשם הרבה ראשונים דאבק רבית שהוא מדרבנן אין איסור על הלוה הנותן רק משום לפ"ע. נראה דאל"ע עובר ועיין במנ"ל פ"ד מה' מלוה ולוה בפיסקא המתחלת כתב הרשב"א כו' נראה קצת מדבריו דאיסור לפ"ע הוא ג"כ מדרבנן באיסור דרבנן ולדידי צ"ע דלא גרע ממשיאו עצה שאינה הוגנת לו דעובר מה"ת אך לפ"ז קשה מרב עיליש שם ע"ש ובעזהשי"ת אשנה פרק זה הש"י יעזור לי:

פירוש רמ

מצוה ר"מ עי' בפנים שמבואר שם שבדברים שבינו למקום מותר להכלימו. ואני מסופק אם עובר עבירה מד"ס מה שבינו למקום ב"ה אם רשאי להכלימו דהוא לאו בקום ועשה לבייש חבירו ובקוע"ש לא העמידו דבריהם במקום איסור תורה אלא במקומות המבוארים עיין בתוס' יבמות פרק האשה רבה וצ"ע קצת:

פירוש רמג

מצוה רמ"ג אות ב' שם כתבתי שאיני זוכר מקומו ונזכרתי שהוא בהגהותיו לפהמ"ש להר"מ פ' חלק ושם כתב שהוא מירושלמי חגיגה פ"ב וכן הוא במדרש ב"ר דף א' יעו"ש:

פירוש רמד

מצוה רמ"ד שלא להרביע בהמה כלאים כו'. ולשון הר"מ בפ"ט מה' כלאים המרכיב זכר על נקבה שאינו מינו כו' לוקין. ואני מסופק לאיזה תכלית כתב הר"מ זכר על נקיבה דלפ"ד אף המרביע זכר על זכר דזה שייך ג"כ בבהמה כמבוא' בע"ז בפ' אין מעמידין ג"כ לוקין עליו ולדעתי אורחא דמילתא נקט הר"מ ז"ל. והרב המחבר כאן כתב סתם שלא להרביע בהמה כלאים כו' ולא חילק בין זכר לנקיבה אף דלפי הטעם שכתב הרב המחבר נראה קצת דאין איסו' רק בזכר על נקיבה. אך ידוע דמטעם המצות אין למידין דיני התורה כמבואר כמה פעמים בחבור זה ומחשבות הש"י עמקו:

פירוש רמו

מצוה רמ"ו בד"ה והנה כו' הקשיתי לשיטת הר"מ שסובר שקדושה שני' לא בטלה למה הביא הר"מ דין עת שבאו אבותינו לארץ ומצאו נטוע פטור כו' ע"ש מה שפלפלתי. ובאמת נ"מ לפמ"ש הר"מ בפ"א מה' תו"מ דמלך ישראל כ"מ שכובש ע"פ ב"ד מדעת רוב ישראל אחר כיבוש שבעה עממים יש לו דין קדושת א"י והוא מהספרי והובא כ"פ בחיבור זה. א"כ לעתיד כשיכבוש מלך המשיח ב"ב את כל הארצות יהיה לכולם דין א"י א"כ מה שיהי' נטוע קודם יהי' פטור כמו אז כנלע"ד פשוט:

עוד במצוה הנ"ל בדיני ערלה. נראה לפי עניות דעתי באם מכר לחבירו ספק ערלה בחוץ לארץ דהלכה ספיקן מותר. ומותר לספק לחבירו אף דהמוכר יודע דודאי ערלה כמבואר בגמרא ספק לי ואני אוכל. ועיין ר"ן שם. זה ודאי דאם נתודע אח"כ דהוא ודאי ערלה אף דבאיסור דאורייתא צריך להחזיר והמעות מ"מ כאן לא עבד הקונה שום איסו' כלל בשעה שאכל והוי נהנה גמור והמעות אינם חוזרים. ונלע"ד דהמעות אסורין דתופסין דמיהן אף דמבוא' בגמ' (קדושין דף נ"ו ע"ב) דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת דאינן תופסין דמיהן. אולם הטעם מבואר בירושלמי שם משום שאינן דמיהן כלום' דהערלה אינה שוה כלום והמעות גזל או מתנה אצלו. אך הערלה הזה הספיקות הואיל ובשעת מעשה שוה המעות דמותר לספק לחבירו אף דנודע למפרע שהיא ערלה ודאית מכל מקום שוה המעות שנתן שאכל ונהנה ממילא המעות נתפסין בקדושת ערלה. וצ"ע כעת ועיין במשנה למלך בהלכות אישות דאף אם מכר לעכו"ם הואיל ואצל המוכר הוא אסור

אינן תופסין דמיהן. אך אם לשניהם ספק צ"ע כאמור. ויותר נ"ל דאף דהערלה הוא בעין מכל מקום המעות אינן חוזרין דברשותו נעשה הטריפות והמעות נתפסין כאמור:

פירוש רמז

מצוה רמ"ז כתבתי דאפשר דמע"ש כיון דממון גבוה אינו בטל (וכן כתבתי לעיל במצוה י"ד לענין פסח דאינו בטל דהו"ל ממון גבוה) אך באמת דוקא גבי הקדש כיון דעיקר דאסור להדיוט מחמת ממון גבוה שפיר לא בטיל א"כ מע"ש וקרבנות דיש כמה מצות חוץ ממה שהוא ממון גבוה בטל. והוא מבואר להדיא ביבמות דף פ"א ע"ב דחתיכת חטאת ופריסת לחם הפנים בחולין לא בטיל והש"ס מפלפל התם אמאי אינו בטיל וחטאת ולחם הפנים בודאי משלחן גבוה קא זכי דהוא חלק הכהנים אם כן מהאי טעמא לא בטיל ע"כ כיון דאסור בלא זה שייך ביטול וצריך טעמים אחרים ע"ש ואינו דומה להקדש. ובעברי בזה קשה לי בש"ס דיבמות דח"ח ולחם הפנים מבואר דבטל מן התורה רק מדרבנן לא בטיל דהחמירו חכמינו זכרונם לברכה בזה ע' ברש"י וכיון דמה"ת בטיל והו"ל חולין ומדרבנן צריכין הכהנים לאכול ע"ש ובודאי בפני' כדין קדשי קדשים ובאמת אתי קולא לאכול חולין בעזרה ואסור לאכול חולין בעזרה ע' מנ"ל בפ"ב מהלכות שחיטה באריכות וצריך עיון ולא עיינתי בזה וצ"ע ובעזרת השי"ת אברר זה. ונראה לי דחז"ל לא עשאו חילוק בתקנתם דתיקנו דחתיכה הראוי' להתכבד אינו בטיל אם כן לא בטיל חתיכת החטאת כמו שכתבתי ונאכל לכהנים. ובאמת הכהנים מוציאים לחוץ ואוכלים ואי דהוי איסור יוצא ז"א דהאיסור יוצא נולד בהתערובת וכ"ה דהאיסור נולד בתערובת גם חתיכה הראוי' להתכבד בטיל כמ"ש האו"ה ומובא בפרמ"ג יו"ד סי' ס"ט ובכמה מקומות אם כן תקנת חכמינו זכרונם לברכה במקומה עומדת ובאתי רק להזכיר:

פירוש רמח

מצוה רמ"ח לא תאכלו על הדם כו' עמדתי שם מנין שאסור לטעום קודם התפלה הא לא תאכלו כתיב כו' נ"ב עיין בטו"ז או"ח סי' קמ"ז סק"ז ועיין במס' ברכות דף מ"ד ע"א ובגיטין דף מ"ב ע"ב וצע"ק. שוב ראיתי בספר ברכי יוסף שהרגיש בזה על הט"ז וע"ש מה שתירץ. ושם הבאתי מחלוקת אם טעימה אסור קודם התפלה או לא. אך אם נאמר שהוא דאורייתא ממילא כל טעימה אסור מטעם חצי שיעור:

עוד במצוה הנ"ל שם אני מסתפק אם בגמר דין דב"ד אמרינן אגלאי מילתא למפרע שיהיה נקרא גמ"ד או כיון דלא יכלו לגמור הדין בבירור ע"ש. ואח"ז מצאתי דבר זה מבואר ברשב"ם במס' ב"ב דף קי"ד ע"א ד"ה וליחוש דלמא הדר ביה פירש רשב"ם ואמאי קאמר רצו עושין דמשמע באותו מעמד אף על פי שעדיין יושבין עושין דין גמור ואמאי

הא כיון דיכול לחזור בו ויבטל הדין ל"ה דין גמור הרי מבואר דכיון דיכול הדין ליבטל לא הוי דין. ואף שבתוספות ד"ה ניחוש פליגי על הרשב"ם הנ"ל אפשר שאני התם כיון דכל כמה דלא חזר הוי הדין דין גמור בבירור ואם כן אם לא חזר נשאר הדין כיון דבשעת מעשה הוי הדין ברור. אבל כאן בבן סורר ומורה כ"ז שלא הביא סי' סריס או עד שלא נעשה בן ל"ה שנים עדיין הוא בספק קטן. ואפי' נעשה גדול אחר כך למפרע כיון דבשעת גמר דין הי' בספק אם כן יש לומר אף הר"י מודה דבטל דינם ע"ש וק"ל:

פירוש רס

מצוה ר"ס שמעתי שהעולם מקשים לחדד התלמידים. דבחולין בסוגיא דאזלינן בתר רובא ילפינן ממכה אביו וכו' דלמא לאו אביו הוא ולמה לא מקשה הש"ס ממקלל ג"כ דלמא לאו אביו הוא ותירצו דמקלל משכחת לה שמקלל אביו בכל מקום שהוא ובודאי יש לו אב וחייב. ואין דבריהם כלום דאי לא אזלינן בתר רובא אם כן דלמא אביו עכו"ם ואינו חייב וזה פשוט. אך בגוף הדין אם יש אחד שנודע דלאו מעכו"ם הוא כגון במקום שרובו ישראל לדידן דאזלינן בתר רובא. אך אינו יודע מי אביו ומקלל אביו בכ"מ שהוא דלפי דברי העולם פשוט שחייב. ובאמת ז"א דהרי מבואר בהר"מ ובהרב המחבר דשתוקי פטור על אביו. ולא מחלק אם מקלל בכל מקום שהוא חייב וגם מקושית הרב המחבר דאינו חייב וכו' מבואר דל"מ חיוב בא"י מי אביו אף דקילל אותו בכל מקום שהוא ע"כ צ"ל דאינו חייב רק במקלל והוא ניכר ומסוים אבל באינו מסוים אינו חייב. וד"ז דשתוקי הכ"מ לא הראה מקום למקור ד"ז ובודאי מצא בא"מ ואין אנו יודעין. ולמ"ש בפנים דמשכחת דמקלל כלל ישראל ניחא דהוי ג"כ מסוים והבין:

מ"ש בפנים שהוי ה"ס אשגרת לישנא דאנן קי"ל דה"ס הוי התראה רק דלא יוכל לידע כלל אם היה בכלל הקללה דא"י לנו אם מת או חי והאיך נוכל לחייבו וזה פשוט:

פירוש רסג

מצוה רס"ג בנות אהרן אינן מצווין שלא לטמא. עיין ביד מלאכי באות ה' סי' ר"פ כתב שם דלא שייך כאן השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה וכו' וכתב טעם לזה. ותמוה לי שאין צריך לשום טעם דמבואר בש"ס להדיא במס' יבמות דף פ"ד ע"ב דמקראי יליף לה שם. גם כ' שם קודם לזה באות כ"ז דכהנת לכהן לא אמרינן השוה הכתוב וכו' ג"כ תמוה דהא מבואר שם בגמרא גם כן כנ"ל:

במצוה הנ"ל הבאתי שם דברי הר"מ שסובר ששייך רצון גבי קטנה ומה שהשיגו עליו מסוגיא דיבמות ע"ש. וכתבתי שם בפנים בזה"ל דלמא דוקא גבי זנות דמצא הר"מ באיזה מקום וכו'. שוב האיר השי"ת את עיני וראיתי שדברי הר"מ ז"ל הוא גמ' ערוכה במס'

סנהדרין דף נ"ה ע"ב דבעי רב המנונא ישראל הבא על הבהמה בשוגג מהו. תקלה וקלון בעינן והכא קלון איכא תקלה ליכא א"ד קלון אע"פ שאין תקלה אמר ר"י ת"ש בת שלש שנים ויום א' ע"ש ודחי הש"ס כיון דבדידה תקלה נמי איכא ורחמנא הוא דחס עלה ע"ש ומבואר להדיא כדברי הר"מ ז"ל. שוב הראו לי שבס' בית מאיר סי' קע"ח העיר בזה וברוך המקום שכוונתי לדעתו הרמה ואין רצוני להאריך בזה ודו"ק:

פירוש רסד

מצוה רס"ד מבואר שם דלדברי המדרש מתו נדב ואביהו בהיכל. וראיתי בטור על התורה פ' שמיני הק' שהרי המשכן היה של פשתן ונטמא בטומאת מת וצריך הזאה וטבילה ולא מצינו שנתפרק המשכן. ותירץ כיון דכתיב על פי ה' יחנו וגו' חשוב קבוע ולא מקבל טומאה. וצ"ע היטב במס' שבת דף כ"ח ובתוס' ובהר"מ בפ"ה מה' טומאת מת במנ"ל שם ובהראב"ד דעיקר הלמוד שפשתן מטמא באוהל הוא רק בקבוע וצריך עיון גדול. ולא ראיתי לדעתי מקום לקושיא של הטור ולא תי' כלום וצ"ע רחב בדינים אלו:

עוד שם במצוה הנ"ל הבאתי דעת הלח"מ בדעת הר"מ כי לטמאות לשארו זו אשתו הוא רק מדרבנן ע"ש ועיין ביומא דף י"ד ע"ב דמקשה שמה לר"י שסובר דאשה אחרת מתקנינן ליה ולא גזר ר"י שמא יאכל מבואר בעליל דאנינות אשתו הוא מן התורה דאי מדרבנן לא גזרינן עיין לעיל ועיין ברש"י שם ד"ה שמא יאכל ע"ש והאבילות והטומאה והאנינות תליא זה בזה כמבואר בהר"מ שם ע"ש א"ו עיקר כדעת הכ"מ כי הר"מ קורא הלכה למשה מסיני רק ד"ס ע"ש אבל באמת הוא מן התורה ועיין במצוה רע"א דגם כן הקשיתי על הלחם משנה מסוגיא זבחים ק"א ע"ש:

פירוש רעב

מצוה רע"ב ועיין בש"ס סנהדרין דף ס"ו ע"ב ת"ר נערה ולא בוגרת בתולה ולא בעולה וכו' ועיין ברש"י שם בד"ה נערה משתביא שתי שערות עד שירבה השחור על הלבן ודברי רש"י תמוהים בעיני דאמאי מצריך עד שירבה השחור וכו' דהא מבואר בכמה מקומות בש"ס וכן פשוט בכל הפוסקים דעד שיביא ב' שערות סגי. ואף ר"י דס"ל עד שירבה שחור על הלבן הוא דוקא לענין מיאון עיין במל"מ בפ"ב מהל' אישות וצ"ע:

פירוש רפ

מצוה ר"פ עיין בפנים מה שכתבתי לענין אי מהני קנין דרבנן לדאורייתא והדברים עתיקין וכבר האריכו בזה האחרנים והראו פנים לכאן ולא העלו דבר ברור. ואני מצאתי מבואר בירושלמי פ"ג דביצה (שעם פי' מהר"א פולדא ד' אמשטרדם דף י') דקנין דרבנן מהני לשל תורה דאיתא התם פלוגתא דרב ור"י בנתן העבד לאחר במתנת שכיב מרע

אי יכול לחזור בו. וקאמר הכל מודים שאם רבו הראשון ישראל שאינו אוכל בתרומה שמא יבריא ומבואר דאי לאו האי חששא שמא יבריא היה אוכל בתרומה אף אם רבו הראשון ישראל נתנו רק במתנת שכיב מרע לכהן. אף על גב דעיקר מתנת שכיב מרע דרבנן הוא ואף דבש"ס דידן ב"ב דף קמ"ט קאמר מנין למתנת שכיב מרע שהוא מן התורה מכל מקום אינו רק לאסמכתא בעלמא כמ"ש התוס' שם. ואם כן אמאי אוכל בתרומה ודוחק לומר דבתרומה דרבנן קאמר דסתמא לא משמע הכי. ועיין ביבמות דף ס"ט גבי העיד ר"י בן גודגדא וע"כ דקנין דרבנן מהני לדאורייתא ולכן היה אוכל בתרומה דאורייתא לולא חששא דשמא יבריא וזה ברור. ומדברי הירושלמי האלו נ"ל לפשוט גם כן מה שראיתי בקצה"ח סי' ר"כ שנסתפק אי מתנת שכיב מרע חיילא למפרע כשמת אח"כ משעת נתינה או רק משעת מיתה והביא שהוא מחלוקת הקדמונים ע"ש. ומדברי ירושלמי הללו מבואר להדיא דחל למפרע. מדקאמר שם היכי עבידא היה רבו הראשון ושני כהן והשלישי ישראל ע"ד דרב יכול לאכול בתרומה ע"ד דר"י אינו יכול לאכול. והרי לר"י ג"כ אמאי לא יאכל נהי דיכול לחזור בו והוי של השלישי דהוא ישראל הרי על כל פנים לא הוי של השלישי רק אחר מיתתו וכ"ז שהוא חי אכתי דידי' הוא של רבו הראשון כהן ואמאי לא יאכל בתרומה וע"כ דהוי קנין למפרע. ומיהו זה יש לדחות דמש"ה לר"י אינו יכול לאכול שמא ימות הרב באמצע אכילת התרומה דהעבד ואז הוי זר והדבר תליא במחלוקת אביי ורבא בגיטין דף כ"ח וע' תוס' מס' קידושין דף נ"ה בשם הר"מ מיוני והדברים עתיקין. מיהו מוכח הכי מהא דקאמר הכל מודים דאם היה רבו הראשון ישראל אינו אוכל בתרומה שמא יבריא והרי אפי' אם ימות אינו יכול לאכול כיון דאינו קנין למפרע וע"כ דהוי שפיר קנין למפרע ולכן היה אוכל שפיר משום רבו שני כהן רק משום חששא דשמא יבריא וזה ברור ועיין:

עוד שם הבאתי דברי הרמב"ם פ"ז מהלכות תרומות הלכה י"ז דעבד של שני שותפים שהי' אחד מהן כהן הרי זה אינו אוכל בתרומה כו' והכ"מ הראה מקורו מת"כ פרשת אמור ומהירושלמי סוף תרומות והפני יהושע במסכת גיטין דף מ"ג כתב דהכי מוכח ממשנה ערוכה ביבמות פרק אלמנה לכהן גדול (יבמות דף ס"ז) ע"ש. והנה מדברי רבינו הר"מ מבואר דדוקא אם כהן וישראל יש שותפות בהעבד אסור העבד לאכול בתרומה מפני חלקו של ישראל אבל אם שני כהנים הם שותפים בהעבד אז העבד אוכל שפיר תרומה דהא בתורת שניהם להם יכול לאכול דלית ביה שום חלק זרות והכי מוכח גם כן ביבמות בברייתא דהניח בנים דאלו ואלו אוכלים בתרומה והיינו דעבדי נכסי צאן ברזל אוכלין משום חלק הבנים ואף על גב דהבנים הם שותפים בהעבדים מכל מקום

אכלי בתרומה כיון דאין לזר חלק בהם וקצת היה אפשר לחלק אבל לא נהירא ועכ"פ פשטות דברי הר"מ מוכח הכי. ואמנם קשיא לי בגווה דדברי הרמב"ם סותרין דברי עצמו למ"ש הוא עצמו בפ"ה מה' עבדים ה' ט"ז דעבד שחציו עבד וחציו בן חורין וכן עבד של שני שותפין אינו יוצא בראשי אברים והיינו כדמוקי הש"ס בב"ק דף צ' כר"א שסובר דבעינן כספו המיוחד לו ה"נ בעינן כספו המיוחד לו. וא"כ ה"נ בעבד של שני שותפין כהנים אמאי יאכל העבד בתרומה כיון דבעינן כספו המיוחד לו וכאן אינו מיוחד לשום א' מהם. ולכאורה היה אפשר לומר דהאי דעבד של שני שותפין אינו יוצא בראשי אברים מיירי דוקא בשיש לזה גוף ולזה פירות דומיא דאיש ואשה שמכרו בנכסי מלוג בבבא קמא שם והיינו כמו מוכר עבדו לאחר ופסק עמו על מנת שישמשנו שלשים יום דבכה"ג לא מיקרי כספו המיוחד לו מה שאין כן כשיש לכל אחד ואחד גוף ופירות. וכן חילקו להדיא התוספות במסכת גיטין דף מ"ב ע"א בד"ה בעבד של שני שותפין ע' בדבריהם. אך דמלבד דסתימת דברי הרמב"ם לא משמע הכי (וע' בלח"מ שם) אך גם דבריו מפורשים במק"א דלא סבר הכי. דהרי בפ"ב מהלכות רוצח הלכה ט"ו פסק גם כן כר"א דבעינן כספו המיוחד לו למנין דין יום או יומים ושם נקט לתרתי גווני בתרי בבא דמוכר עבדו לאחר ופסק עמו ע"מ שישמשנו ל' יום דאינו בדין יום או יומים. וכן עבד של שני שותפין אינו בדין יום או יומים משום דבעינן כספו המיוחד לו ע"ש הרי להדיא דגם בשותפים לגמרי בגוף ופירות לא מקרי עבדו המיוחד לו ואם כן הדק"ל מדוע בכהנים שותפים בעבד ולא שייך ביה צד זרות יאכל בתרומה הא לא הוי כספו המיוחד לו לשום אחד מהם. והת"כ והירושלמי אפשר לומר דאזלי כרבנן דלא בעי כלל כספו המיוחד לו. אבל דברי הרמב"ם סתרי אהדדי. שוב פקחתי עיני וראיתי בהפני יהושע בקידושין ר"פ האומר כתב במקדש מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה תוך שלשים יום דאפי' אם הם שניהם כהנים לא תאכל בתרומה ממ"נ משום דלא הוי קנין כספו של כ"א מהן דל"ה כספו המיוחד לו ע"ש בד"ה מעכשיו. והנה בגוף דבריו אני תמה דאישתמיטתי' ש"ס מפורש בגיטין דף מ"ב בולד כהנת שנתערב בולד שפחה דאוכלין בתרומה ומיקרי שפיר קנין כספו משום דאם יבא אליהו ויאמר בחד מינייהו דהוא עבד קנין כספו קרינן ביה ע"ש בסוגיא. והכא נמי כן הוא דתאכל ממה נפשך ומיקרי שפיר קנין כספו כיון דרק מספיקא אינה מיוחדת לשום חד. וא"כ אמרינן שפיר אם יבא אליהו ויאמר דהיא מקודשת לאחד מהם קרינן ביה קנין כספו והוא פשוט. ואמנם על כל פנים מבואר מדבריו גם כן דבשותפין כהנים דשייך ממ"נ מכל מקום לא יאכל העבד בתרומה

משום דל"ה כספו המיוחד לו ולא הרגיש בדברי הרמב"ם דהם סותרין זא"ז וצריך עיון גדול לע"ע:

פירוש רפד

מצוה רפ"ד ע' בפנים הנחתי בצ"ע דברי הרמב"ם בהל' מגילה דפוסק כר"נ קרייתא זו הלולא ושם נמשכתי אחרי דברי הטורי אבן בסוגיא דמגילה שם שתפס במושלם דשינוי' דכיון שגלו חזרו להכשירן תלוי בזה משום דקדושה הראשונה דמקדש לא קדשה רק לשעתה. ואמנם ראיתי דאינו ענין זל"ז. וכוונת הגמ' הוא באופן אחר. דהא לכאורה טעמא בעי למה אין אומרים הלל על נס שבחו"ל. ועי' במהרש"א בח"א מס' ערכין. ואמנם הטעם נ"ל לפי מה דאיתא בתענית דף ט"ו גבי שלחו לי' בני נינוה לרבי כגון אנו דצריכים למטר וכו' ושלח להו כיחידים דמיתו ובשומע תפלה וכן פסק באו"ח סי' קי"ג דאפי' מדינה שלימה כגון ספרד ואשכנז אין שואלין בברכת השנים רק בשומע תפלה משום דבני חו"ל דינם כיחידים [וע' יערות דבש ח"ב דרוש י'] ובזה הבנתי הטעם הא דאמרי' בתענית ד"ט דאין תענית ציבור בבבל ונדחקו כל הקדמונים בזה. ועיין בר"ן שם מה שהביא בשם הרמב"ן משום דבבבל ליכא סמוכין ודבריו צריך עיון ואין כאן מקומו. אבל הטעם פשוט לפי עניות דעתי משום דכל חו"ל הוי דינם כיחידים לכן אין בהם תענית ציבור. ועיין בר"נ ספ"ק דר"ה. והנה הר"י בפ' היה קורא מביא דעת הר"ת ובה"ג שפירשו לברייתא דיחיד לא יתחיל דהיינו דאין לומר הלל רק על נס שהיה לכל ישראל ואפי' הי' בכנופיא דרבים אין לומר הלל ע"ש ואם כן לזה אין אומרים גם כן הלל אנס שבחוץ לארץ כיון דכיחידים דמי. ובזה ניחא מה שלכאורה קשה בהא דמשני על קושי' דא"ה הלל נמי נימא ותי' משום דאין אומרים הלל אנס שבחו"ל ולכאורה הרי נס דפורים הי' כולל גם לבני א"י דהא אחשורוש מלך בכיפה ובפרט לדעת הרמב"ן שהביא הר"נ ריש מגילה דבימי הנם כבר הי' רוב ישראל בארץ ישראל אם כן למה גרע מנס דחנוכה דאמרי' הלל אניסא כדאיתא בערכין דף י'. ולפמ"ש א"ש דהש"ס משני דכיון דקדושת הארץ על כל פנים בטלה לכל ענין כמ"ש הרמב"ם פ"ו מהלכות בית הבחירה ופרק י"א מהלכות תרומות אם כן שוב גם כל ארץ ישראל חשיב כחוץ לארץ וכיחידים דמי ובהר הבית לא דרין ישראל כלל ולזה פריך אר"נ דאמר קרייתא זו הלולא דהא אין אומרים הלל אנס בחוץ לארץ (ואף דר"נ אמר בתענית שם דהלכתא בברכת השנים היינו משום דסובר כר"י דאפי' יחיד שואל בברכת השנים ע"ש). ומשני כיון שגלו חזרו להכשירן היינו דר"נ סובר דאמרינן להיפוך דבזמן שאין ישראל שרוין על אדמתם וקדושת הארץ ודאי דבטלה וכיון דהוי כולל לכל ישראל הוו שפיר כרבים כיון דליכא ארץ ישראל כלל

הוי כמו קודם שנכנסו לארץ ולכן אומרים הלל. ולפ"ז לא תלוי כלל שוב במה דקדושת הבית בטל ולא קידשה רק לשעתה רק אי קדושת הארץ בטל וכיון דבשעת הנס הי' קדושת הארץ בטל הוי שפיר כרבים ואתי שפיר וזה נראה לי ברור:

שם רפ"ב הבאתי דברי הט"ז יו"ד סי' א' דמצות הפרשת תרומה הוי חיוב עליו אפי' אם אינו רוצה לאכול מהתבואה משום דמצות הפרשה הוי מצוה בפ"ע אפי' אינו רוצה לאכולי ועכשיו ראיתי שהדבר מפורש להיפך ברש"י גיטין (מ"ז ע"ב) ד"ה מדאורייתא שכתב להדיא דמצות הפרשת מעשר לאו מצוה דרמיא עליה הוא רק משום דטביל ואסור ליה באכילה הרי דלא כדברי הט"ז שכ' דעיקר הברכה על מצות הפרשה ולא על איסור אכילת טבל ותרומה ומעשר כחדא נינהו וצריך עיון גדול:

פירוש רפז

למצוה רפ"ז שם הבאתי דברי הט"ז באו"ח סי' תקפ"ח וביו"ד סי' קי"ז ובחו"מ סי' א' שכתב דהיכי דהתורה כתבה בפירוש להתיר לא גזרו חכמים משום סייג אלא היכי דלא כתיב ההיתר בפירוש בתורה אסרו חכמים משום גדר וסייג ולא היכי דהתורה התירה בפירוש ע"ש והובא ג"כ כ"פ בח"ז והדברים עתיקים. וכעת ראיתי שדבריו צ"ע מהגמ' זבחים דף ל"ג ע"א דקאמר בגמרא לענין סמיכת אשם מצורע מאי קסבר אי קסבר סמיכת אשם דאורייתא ותיכף לסמיכה שחיטה דאורייתא ליעול ולסמוך להדי' דרחמנא אמר ופירש"י דרחמנא אמר לו שיכנוס ויסמוך. אמר רב אדא בר מתנא גזירה שמא ירבה בפסיעות. הרי מבואר להדיא דאף דהתורה התירה בפירוש לסמוך בפנים גזרו חכמים משום גזרה ומכאן סתירה לדברי הט"ז וצריך עיון גדול כעת:

פירוש רצז

במצוה רצ"ז כתבתי דאין סברא כלל להכניס עצמו בספק סכנה עבור חבירו שהוא בודאי סכנה אח"ז הראה לי תלמידי מפורש בשו"ת רדב"ז ח"ש סי' תרכ"ה כ' כן בפי'. וכתב מי שעושה כן הרי זה חסיד שוטה דאינו מחוייב כלל ע"ש והנאני שכוונתי לדעתו. אך מכל מקום צריך עיון על הרדב"ז דלא הביא הירושלמי אשר הובא בכמה מקומות דמפורש לפי עדותו דמחויב להכניס א"ע בספק סכנה בשביל חבירו שהוא סכנה ודאית וצריכים אנו לקבל באימה דברי הירושלמי וצ"ע:

פירוש שג

מצוה ש"ג מ"ש לענין תבואה שלא הביאה שליש דדעת רש"י ז"ל במלחמות דלא נאסרה משום חדש דהא רש"י כ' דאין העומר מתירה הוא טעות דמבואר איפכא כיון דאין העומר מתירה מבואר דאסורה דאף העומר אינו מתירה וצ"ע. עוד כתבתי בסוף המצוה דאני

מסופק אם לחם וקלוי וכרמל מצטרפים לכזית כיון דהם ג' שמות נתיישבתי דמסברא מצטרף דאף טריפה ונבילה מצטרף כפי שמבואר מכש"כ כאן אף שהם ג' לאוין מ"מ הג' לאוין אסורים משום חדש וכולל אותם שם אחד נראה דמצטרף ויבואר לקמן בעזה"י:

שם ראיתי לבעלי התוס' על התורה פ' ראה שכ' דבחדש איכא עשה ול"ת דהיינו גם לאו הבא מכלל עשה מקרא דששת ימים תאכלו מצות מן החדש ולא שבעה ומתרץ בזה אמאי לא דחי עשה דמצה לל"ת דחדש ע"ש. ובאמת שלפמ"ש הרשב"א בכתובות דלאו הבא מכלל עשה יכול עשה לדחותו דלא עדיף מלאו אחר א"כ ל"ה כאן רק תרי לאוי וכבר חלקו כל האחרונים על הפני יהושע בביצה דף ח' שכתב דחד עשה לא דחי תרי לאווי והביאו ראיה מש"ס נזיר דף נ"ח ע' עליהם. ואמנם על כל פנים כיון שיש בחדש איסור עשה ולא כתיב ביה אכילה רק לענין רשות שוב יש לאסור גם בכ"ש וגם שלכד"א לשיטת מהר"י בן לב ומהרש"ל בשביעות ועיין פרי מגדים בפתיחה לשחיטה ויש לפלפל הרבה בדברי הפני יהושע בפסק חדש ובאתי רק לעורר:

פירוש שלד

מצוה של"ד ראיתי דבר חדש בתוס' כתובות דף צ"ג ע"א עד שלא שכ' דגם בקרקע שייך מי שפרע היינו היכי שקנה בכסף לחוד ובמקום שכותבים שטר דלא סמכה דעתי' מ"מ קנה לענין מי שפרע. וצ"ע שלא נזכר זה בשום פוסק ובשום ספרי האחרונים המפורסמים מפרשי הש"ע. וקצת ראיה מקידושין דף כ"ו גבי רב זביד דזבין ארעא והתנה דאי בעי יקנה בכסף דלא מצי להדרי בה ואי לא בעי יקנה בשטר דאי בעי איהו למיהדר מצי הדר. ולכאורה נהי דהוצרך להתנות שיקנה בכסף לחוד משום דלמא יקבלו מי שפרע אבל למה הוצרך להתנות שאיהו מצי למיהדר אי נימא דבלאו הכי לא קנה כלל. וע"כ דבאמת קנה לענין מי שפרע ולכן התנה שלא יצטרך לקבל כלל מי שפרע ודו"ק. ועיין בב"י חו"מ סי' ר"ד דמביא הרבה ראשונים לענין מ"ש בקרקע ולא הביא דברי התוס' הללו:

פירוש שמז

במצוה שמ"ז כתבתי דמשכחת שיהיה איש א' חצי ישראל וחצי עכו"ם כגון ששני שותפים היה להם עבד עכו"ם שיש להם בו קנין הגוף דאינו יכול להחזיר כ"ז שהוא משועבד לרבו שיש לו בו קנין הגוף ושיחרר א' חציו ונתגייר והו"ל חצי עבד עכו"ם וחצי ישראל ואח"כ שיחררו רבו השני והו"ל חצי ישראל וחצי עכו"ם וצריך לחקור איך יעשה בשבת דהא עכו"ם ששבת חייב מיתה והחצי ישראל מחויב לשבות וא"כ אם לא יעשה שום מלאכה יתחייב מיתה מצד עכו"ם ואם יעשה מלאכה יתחייב מצד הישראלית וצ"ע איך יעשה. וגם אני מסתפק אם צריך לעשות קרבן פסח דהא מצד ישראל חייב לעשות

קרבן פסח ומצד עכו"ם לא יוכל לאכול הפסח דכתיב כל ב"נ לא יאכל בו. וא"ל דיאכל הפסח ואי משום דיעבור על לא תעשה של כל ב"נ לא יאכל בו נימא דעשה דפסח דוחה את לא תעשה דכל ב"נ לא יאכל בו. אך אפשר לומר דהעשה דישראל לא דחי הל"ת דצד עכו"ם. ועי' בטורי אבן במס' חגיגה דמסופק בזה דאפשר דכיון שהוא בגוף אחד דוחה. אך בכאן אפשר לומר דאפ"ה לא דחי דהא עשה לא דחי לא תעשה שיש בו כרת וכ"ש לא תעשה שיש בו מיתה ואצל ב"נ אזהרתן זו הוא מיתתן. והנה אם עובר על לאו חייב מיתה ולא דחי העשה הל"ת שיש בו מיתה. ואפ"ל דאם המיתה הוא רק בשביל חלק העכו"ם דחי העשה הל"ת [דאם לא כן לא משכחת אצל עכו"ם שיהי' עשה דותה לא תעשה] וצ"ע וגם י"ל לפי דעת הר"כ דאיסור נבילה חמור מאיסור שבת מחמת איסור נבילה חייב על כל כזית וכזית ואיסורים הרבה חמור מאיסור א' חמור. וא"כ הרי שיעורין לישראל נאמרו ולא לב"נ וא"כ חלק העכו"ם עובר על לאו דכב"נ לא יאכל בו על כל משהו ומשהו והעשה לא קיים אלא בכזית מהפסח ואו חלק העכו"ם עושה כמה איסורים ולא דחי. והוא דבר חדש ואכ"מ להאריך. וגם יש להסחפק אם ישראל מקדש אשה חצי' גויה וחציה ישראלית אם הקידושין חלין ואפי' למ"ד בגיטין ד' מ"ג דהמקדש חצי' שפחה וחצי' בת חורין מקודשת וזה שפחה חרופה דלא שייר בקנינו מ"מ שם אפשר דגזה"כ הוא דאינו במיתה רק באשם אבל הכא הא לא שייר בקנינו אפשר דהוה מקודשת גמורה והבא עליה חייב מיתה וצ"ע. וגם זה פשוט דאם עשה עבירה שישראל חייב עליה מיתה דהורגין אותו אע"ג דחלק העכו"ם אינו חייב מיתה כיון דחלק הישראל חייב מיתה הורגין גם חלק העכו"ם. אבל להיפוך אם עשה עבירה שחלק העכו"ם חייב מיתה ולא הישראל אזי בודאי אין הורגין אותו דאין הורגין חלק הישראל בשביל חלק העכו"ם ודו"ק:

עוד שם הבאתי בדיני עבד כנעני דגט שיחרור צריך כמה פרטים כמו בגט אשה. ומהני ג"כ בע"כ דעבד משום דילפינן לה לה מאשה. והנה נסתפקתי בהא אם זרק בעבד את הגט לחצירו ובגוונא שהי' לו חצר כגון שניתן לו ע"מ שאין לרבו רשות בו. או בהפקיר עבדו דקנה את עצמו ורק לענין איסור צריך גט שיחרור ונתן לו רבו הג"ש לחצירו בע"כ כגון שעומד וצווח שאינו רוצה בהג"ש דבכה"ג מבואר בסי' רס"ז דלא מהני הג"ש בזיכה לו ע"י אחר ודלא כשיטת הרשב"א שהבאתי בפנים דבעבד אפי' עומד וצווח לא מהני משום דהוי זכות גמור ע"ש. וא"כ יש לספק בכה"ג בזרק לו גיטו לחצירו והעבד עומד בצידו אי מהני אפי' בע"כ. ומקום הספק הוא דבגט אשה מבואר באה"ע בסי' קל"ט דמהני בזרק לה לחצירה ועומדת בצידה אף דגט הוי חוב מ"מ מהני משום דחצר דאשה

משום יד איתרבאי ולכן מהני כשעומדת בצידו מטעם יד ולפ"ז בעבד דהא גברא דחצר דידי' רק משום שליחות איתרבאי כמבואר בב"מ ד' י"א ושליחות ל"ש בע"כ וא"כ ממילא דבכה"ג לא מהני כלל הגט שיחרור בע"כ דעבד היכי דעומד וצווח. וא"כ יהיה נצמח לנו חילוק חדש מזה בין עבד לשפחה. דבשפחה כה"ג מהני דחצר דידה משום יד אתרבאי ומהני בעומדת בצידה משום ידה כמו בגט אשה ובעבד לא מהני כה"ג. ועוד יהי' נצמח לנו חילוק בין עבד קטן לשפחה קטנה. ועי' בחו"מ סי' רמ"ג סעיף כ"ג. ואמנם יש מקום לומר דאפי' בעבד מהני כה"ג כיון דעיקר ילפותא דעבד הוא רק מלה לה מאשה וא"כ ניהו דעבד הוא גברא כיון דעיקר זכי' חצרו דידי' הוי רק בכל מילי דילפינן מאשה וכיון דחצר דאיתתא משום יד הוי ה"ה חצר דעבד מהני משום יד כמו גבי אשה. וא"כ מהני ממילא גם בכה"ג היכי דהעבד עומד בצד חצירו וזרק לו האדון גט שיחרור והעבד עומד וצווח מ"מ מהני מטעם יד כמו גבי גט אשה דמהני בכה"ג אף דהוי חוב לה. והי' נראה לי ראיה ברורה דבאמת מהני בכה"ג קנין החצר אפי' בעבד מדברי רש"י גיטין דף י"ג ע"ב ד"ה אי בעי מרי' זרק לי' גיטא פירש"י שיזרוק לו גט שיחרור בר"ה לתוך ד' אמותיו. (ומה שפירש"י בר"ה אף דבחו"מ סי' רמ"ג מבואר דבר"ה לא מהני ד' אמות. אפשר דרש"י ז"ל סובר כהסוברים דגם בר"ה מהני ד"א ועי' באהע"ז סי' קל"ט סעיף י"ג ובב"ש שם). והרי שם אזיל הש"ס אליבא דר"מ דסובר דגם ג"ש הוי חוב וא"כ איך מהני קנין ד' אמות כלל בעבד לענין הג"ש בכה"ג דהוי חוב דהא קנין ד' אמות הוא משום חצר כמבואר בחו"מ סי' רמ"ג שם דמשו"ה לא מהני בקטן קנין ד' אמות רק בקטנה משום דד"א הוא משום חצר ודגברא הוי בתורת חצר לכן בקטן דלא מהני שליחות לא מהני חצר ובקטנה דהוא משום יד מהני גם כן ד' אמות דקטנה אית לה יד ע"ש. וכיון שכן למה יועיל בג"ש ד"א אליבא דר"מ דסובר דגט שיחרור הוי חוב להעבד וע"כ דבאמת גם חצר דעבד משום יד איתרבאי כיון דמשום לה לה מאשה קאתינן לכל מילי דעבד וכיון דחצר דאשה משום יד הוי הוא הדין דעבד גם כן משום יד ואם כן בכהאי גוונא שזרק הג"ש לחצירו ועומד בצידו מהני מתורת יד אפי' בעומד וצווח כמו גבי גט אשה. ונשמע נמי דאין חילוק בין קטן לקטנה בעבד ושפחה דבשניהם הוי מתורת יד ומהני חצר וד"א. וממילא בהפקיר עבדו ושפחתו בין גדולים בין קטנים קונה להם חצירם מציאה מתורת יד כנלע"ד כעת:

פירוש שנה

למצוה שנ"ה אחר זמן זמנים טובא בא לידי ס' קהלת יעקב מהגאון מהרי"ט אלגזי באות ה' סי' קט"ו תמה שהוא ירושלמי מפורש בקידושין ריש פרק האומר דשדה מקנה חוזרת לבעלים הראשונים מן הגזבר ביובל בלא פדיון עי' שם:

פירוש שנז

במצוה שנ"ז בסוף פיסקא המתחלת וגם אני מסופק שם נזכרתי דהנה בכל הקדשות הן קדשי מזבח והן קדשי ב"ה דמהני שאלה נלע"ד דהנה בתשמישי קדושה כמבואר באו"ח סי' קנ"ד דנאסרין וכיון דקי"ל אזמני' ולא צר בי' או צר בי' ולא אזמני' דאינן נאסרין. נראה דאם אזמין וצר בי' גם כן דהוי תשמישי קדושה דנאסרין יכול לשאול על ההזמנה וכיון דההזמנה בטעות אם כן הוי צר בי' ולא אזמין דשוב מותרין. ונראה לפי עניות דעתי דלא חמיר משאר קדשים דבודאי מהני שאלה ותמה אני שאין מבואר מזה לא בדברי הראשונים ולא בדברי האחרונים ולא דיברו מזה כלום. אך י"ל מחמת פשיטותו דלא חמיר משאר הקדשות:

פירוש שס

למצוה ש"ס עי' בס' קהלת יעקב למהרי"ט אלגזי דכתב דאם נתן עדרו במתנה ע"מ להחזיר וחבירו קיים התנאי והחזיר לו ג"כ פטור מן המעשר דהוי לי' כאלו מכר וחזר וקנה ממנו והו"ל בכלל לקוח. וכן אם הפקיר וחזר וזכה ג"כ פטור דהו"ל ג"כ בכלל לקוח ע"ש בדבריו:

פירוש שסב

מצוה שס"ב ראיתי בטור על התורה בפ' וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש וגו' דכ' כל אלו מטמאין אחרים אבל בעל קרי אינו מטמא אחרים אין טעון שלוח והוא תמוה דבמס' פסחים ד' ס"ז וס"ח איתא דבעל קרי משתלח חוץ לשני מחנות. ועי' בר"מ במנ"ל פ"ג מה' ביאת מקדש ובפ"ז מה' בית הבחירה וצריך עיון גדול. ולא עוד גם סוף דבריו אין להם שחר דכתב בעל קרי אינו מטמא אחרים אין טעון שלוח דהא ממחנה שכינה אפי' בע"ק טעון שלוח אפי' לא נטמא אלא בשרץ דאינו מטמא אחרי' ואיני מבין דבריו כלל וצריך עיון גדול :

פירוש שסה

מצוה שס"ה בדיני סוטה בד"ה נתיישבתי וכו' כתבתי דצריך לגלגל ואם לא אין מגלגלין ע"ש אף דמבואר בחוה"מ סי' צ"ד דהב"ד בעצמו מגלגלין אף דלא תבעו התובע דילפינן מסוטה ע"ש. אך דבאמת ד"ז צ"ע ואכ"מ אבל על כל פנים אם התובע בפי' אינו רוצה לגלגל בודאי אין מגלגלין כמבו' כאן וז"פ א"כ משכחת לה בכה"ג:

פירוש שסח

במצוה שס"ח הבאתי דהמנ"ל נסתפק אי הבן יכול לשאול על נזירו' שהזירו אביו. וכעת ראיתי בהירושלמי פסחים פ' מקום שנהגו בני מישא קיבלו עליהם שלא לפרוש בים

הגדול כו' ואין אדם נשאל על נדרו תמן משנדר נשאל ברם הכא אבותיכם נדרו כ"ש יהי' מותרות עכ"ל ועי' מפרש שם דפי' דס"ל מזה דכ"ש הוא דאדם יכול לשאול על נדר שהדירו אותו אחר ונפשט ב' ספיקות של המנ"ל דהבן יכול לשאול על נדר שהדירו אביו וצ"ע:

עוד שם הבאתי בפנים הא דהאב מדיר בנו בנזיר וכו' ואני מסופק אם יכול להזירו כשעודו במעי אמו. אי דמיא לקדושת הגוף שחל על העוברין וכן לענין קידושין לדעת הרמב"ם דמהני כשהוכר עוברה ועי' בפנ"י פ' האומר וכעת לא מצאתי גילוי לזה:

למצוה הנ"ל לדיני נזיר ראיתי בס' לקט הקמח למהר"מ חאגיז בה' נזירות למהריק"ש סי' נ"ח שהביא ששמע מפי הרב המובהק כמהר"מ בן חביב ז"ל משם הרב בן מיג"ש ז"ל דהא דאמרינן נזירות שמשון אין לו התרה היינו דוקא היכי דכבר התחיל לנהוג בעצמו דין נזירות ובא לשאול מב"ד שיבקשו לו התרה אבל אם קיבל נזירות עליו ועדיין לא נהג הנזירות (או) [אז] כשבא לבית דין והב"ד מוצאים לו פתח מתירין לו ע"ש:

פירוש שפ

מצוה ש"פ שם הבאתי דאם שחטו את הפסח אמי שהי' בדרך רחוקה לא הורצה משום דהלכה כרב ששת באיסורי ועי' בכ"מ. אחר זמן רב מצאתי בהרמב"ן פ' בהעלותך שפסק כר"נ נגד הכלל המונח הנזכר. וצ"ע למה. ועי' יד מלאכי בכלליו סי' קס"ב בענין האי כללא דהלכה כר"ש באיסורי עיי"ש דכתב דהוא מהגאונים וצ"ע על הרב הרמב"ן שפוסק בזה שהורצה משום דר"נ ותע"ב:

למצוה הנ"ל עי' בר"מ פ"ז הדינים דפ"ר שבא בטומאה נאכל בטומאה דכל עיקר לא בא אלא לאכילה והוא מן הש"ס דפסחים ואם אכלו זבים כו' אע"פ שאינם רשאים דלא נדחה אלא טומאת מת בלבד מ"מ פטורי' מכרת כי מפי השמועה למדו וכו' דהנאכל לטמאים אין חייבים ואפי' אכלו הטמאים מהאמורין פטורים כיון דהבשר נאכל לטמאים. ואם עשו בטהרה ולאחר זריקה נטמאו הציבור לא יאכלו בטומאה כי רק הנעשה בטומאה התיר הכתוב. עי' בר"מ ובש"ס. ואני מסופק לשיטת הר"מ דטבו"י דט"מ נדחה מפ"ר והו"ל כאילו טמא ממש עי' בפ"ו. והנה ציבור כה"ג עושין כי היכי דאיש נדחה הציבור עושין. ובאמת בשעת אכילה הם טהורים כי היה הע"ש ע"כ אני מסופק בציבור דעבדי פסח כה"ג ואחר זריקה נטמאו ממש אם אוכלים בלילה דהו"ל פסח הבא בטומאה כיון דיחיד נדחה רק בציבור עושין חזינן דהו"ל פסח הבא בטומאה א"כ רשאים הטמאים שנטמאו אח"כ לאכול וגם זבים וכו' פטורים וגם האימורין ככל פסח הבא בטומאה. או דלמא כיון דהפסחים האלו באמת הי' הציבור ראוין לאכול בטהרה כי בלילה הם

טהורים רק היחיד נדחה לדעת הר"מ אבל לכל הענינים אפשר דהוי ליה כפסח הבא בטהרה ולא יאכלו טמאים וחייבים עלי' כמו פסח בטהרה וצ"ע. וגם לענין שבירת עצם דבפסח הבא בטומאה א"ח משום שבירת עצם אם בפסח כזה יש בו שב"ע או ג"כ אין בו משום שב"ע וצ"ע:

פירוש שצה

מצוה שצ"ה הבאתי בשם הר"ש דלשו"פ כיון דהתורה זכתה לו בשדה הו"ל תבואת זרעך ע"ש. וצ"ע לפ"ז מהגמ' דב"ק דמיבעיא שם גבי כהנים בגזל הגר אי מקבלי מתנות הוי ופטורים ממעשר בהמה דלקוח פטור או וכו' ולסברת הר"ש כיון דהתורה זכתה להם לא הוי לקוח א"כ ה"נ כיון דהתורה זכתה להם בגזל הגר ל"ה כלקוח. אך יש לחלק דהר"ש כתב דהתורה זכתה להם בהשדה אם כן נוכל לומר דוקא מתנות שבשדה ומ"מ צ"ע כעת ובאתי רק לעורר:

פירוש ת

מצוה ת' שם כתבתי בפשיטות דאין העבד מוריש לבנו. ואחר זמן זמנים טובא בא לידי ס' קהלת יעקב למהר"י אלגאזי וראיתי שפלפל בזה אם עבד מוריש עי"ש פלפול ארוך ולא יכולתי לעי' שם היטב עי"ש באות נ'. ואגב אזכיר מילתא דתמוה שראיתי בס' קהלת יעקב הנ"ל שחקר שם אם יכול האדון למכור עבד עברי לאיש אחר ורוצה להוכיח מהגמ' שיכול למוכרו מדיליף בקידושין דף י"ז דע"ע אינו עובד את היורש מדכתיב ועבדך שש שנים ולא ליורש דלמא בא למעט ולא ללוקח מוכח דיכול למכרו ע"ש באות עבד. ודבריו תמוהים דהא מבואר בר"ם בפ"ד ה"י וז"ל וכן עבד עברי אינו יכול למוכרו ולא ליתן לאחר והוא מהמכילתא. ועי' בה"ה שם ועי' בכ"מ פ"ב הלכה י"ב שהביא בשם הרלב"ג שמזה שאין ע"ע עובד את הבת ולא את האח מוכח דאין יכול למכור ע"ע לאיש אחר וצ"ע:

פירוש תא

מצוה ת"א שם הבאתי דברי התוס' במס' סוכה דף מ"ב דהא דתמיד טעון ביקור ד' ימים הוא דאורייתא ואפי' דיעבד פסול ואפי' נמצא תם. ולכאורה דבריהם סותרין למ"ש במסכת ערכין דף י"ח ע"ב ד"ה שנתו שהקשו דהאיך ס"ד דמונין לשנות עולם אם כן איך משכחת תמידין בר"ה דהא בנולד קודם ר"ה הוי עברה שנתה ואי בנולד בר"ה הוי מחוסר זמן דהא לא עברו עליו ח' ימים ע"ש ולדבריהם בסוכה לא היו צריכים לומר דבנולד בר"ה פסול משום מחוסר זמן דהא בלאו הכי פסול דלא הו"ל ביקור ד' ימים דמעכב אפי' בדיעבד. וצ"ל דבאמת התוס' חדא מינייהו נקטי. או דהך דמחוסר זמן עדיף

להו יותר להקשות ממנו וה"ה דמהך דבקור ד' ימים ג"כ קשה. ומתוך זה אני תמה על דברי המשנה למלך פ"ג מה' איסורי המזבח שכ' לדחות דעת האומרים דגם בקדשים מהני כלו לו חדשיו ולא בעינן ח' ימים מכח קושית התוס' הנ"ל במס' ערכין דאמאי לא תירצו בפשיטות דמשכחת בנולד בר"ה וידוע שכלו לו חדשיו דלא הוי מחוסר זמן ע"ש דבריו. וצ"ע דהא אכתי נפסל מכח דלא הו"ל ביקור ד' ימים וכנ"ל וצ"ע לע"ע:

פירוש תח

מצוה ת"ח לשמוע קול שופר וכו' בחינוך מבואר שיעור שופר כדי וכו' והיינו טפח כמבואר בש"ס ופוסקים ונ"ל פשוט דשיעור זה הוא מה"ת כמבואר במס' נדה דף כ"ו חמשה שיעורין טפח וכו' וכן מבואר בתוס' בסוכה דף ז' ע"ב דהוא מה"ת. וראיתי בפרמ"ג סוף סי' תקפ"ו במשבצות ס"ק י"ט שכ' בפשיטות דאין שיעור לשופר מה"ת דבכל שהוא סגי וארבעה גודלין הוא רק מדרבנן וצ"ע מנ"ל. ומבואר להיפוך בתוס' ולא ראיתי בפוסקים שסותרים בזה דברי התוס' וצ"ע:

פירוש תט

במצוה ת"ט בפיסקא המתחלת והנה. שם הבאתי מ"ש הרמב"ן על התורה בפ' שופטים בשם הגאון אע"ג דדיני נפשות בכ"ג מ"מ קבלת העדות סגי בג' כמו קבלת שאר עדות והרמב"ן כתב עליו שטעה בדינו כיון שהדין צ"ל בכ"ג גם קבלת העדות צ"ל בכ"ג כמו הגמר דין. ולענ"ד נראה פשוט להביא ראיה מהגמ' סנהדרין ד' מ"א לדברי הגאון ז"ל דאיתא התם אמר רב חנן עידי נערה המאורסה שהוזמו אין נהרגין מתוך שיכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו. ופריך בגמ' והרי התרו בה ותי' בדלא אתרו וכו' ואי נימא דקבלת העדות צריך כ"ג כמו הדין א"כ הוי צריכין להעיד על נערה המאורסה לפני ב"ד של כ"ג וא"כ איך יכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו. אמאי העידו לפני ב"ד של כ"ג דלאוסרה על בעלה די בב"ד של שלשה אלא ודאי דבאו להמית אותה. אבל לפי דעת הגאון ניחא דגם לד"נ סגי הקבלת עדות לפני ב"ד של שלשה. וא"כ מיירי דהקבלת עדות הי' לפני ג':

פירוש תי

מצוה ת"י גלות להורג בשוגג וכו'. בא לידי שו"ת הרדב"ז ח"ב סי' תשע"ב נשאל שם אם מלך ההורג בשוגג אם גולה כו' וכת' שם דבמלכי ישראל לא דנין אותו וכו' ובאמת השאלה הוא על קודם גזירה כי בימי ינאי המלך גזרו זה והיה בבית שני. ולעיקר השאלה כתב שם דנראה לו דאינו גולה כמו דקי"ל הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו דכתיב וחי כו' עביד ליה כי היכי דנחי' וכו'. ה"נ אם יהי' גולה צריכין לגלות עמו כל עבדיו ומשרתיו וכו' וזה צ"ע לפי דעתו. דבגמ' מכות דף יו"ד אינו מבואר רק רב או תלמיד וכן בר"מ פ"ז

מה' רוצח ושמירת נפש דהתורה היא עיקר חיותו. (עי' היטב בל' הרמב"ם). אבל אדם שהוא מורגל בעבדים ומשמשים הרבה צ"ע וכי מי שהוא עשיר גדול ויש לו עבדי' הרבה ומשמשים ושאר דברים צריכין לגלות עמו כל עבדיו וגם לפי דעתי זה אינו לעיכוב אלא למצוה דוחי וכו' אבל היכי שאי אפשר לגלות עמו הישיבה שלא יגלה הרב או התלמיד בעצמו זה אין סברא לענ"ד. ולפי דעתי נראה דודאי גולה כיון דפוסק הר"ם שם פ"ז הי"ד מה' רוצח דרוצח אע"פ שנתכפר אינו חוזר לשררה שהיה בה לעולם אלא הרי הוא יורד מגדולתו כל ימיו הואיל ובא תקלה גדולה כזו על ידו ע"כ ועי' בכ"מ שפסק כר"י וכו' א"כ מה במקום שנתכפר והי' בגלות אינו חוזר להשררה מכ"ש קודם שגלה ולא הי' לו כפרה עוד כ"ש שמורידין אותו מגדולתו מפני התקלה הגדולה א"כ בודאי מלך שהרג נפש בשוגג בודאי תיכף מורידין אותו א"כ לא הוי מלך כלל ומגלין אותו. והרדב"ז מסיים שם והיינו דלא אשכחן מלך שעבר כמו כ"ג שעבר. ולכאורה דבריו אינם מובנים. ולפי מה שכ' נראה דכוונתו כמו שכתבנו דאי אמרינן יגלה א"כ לא יהי' מלך דאינו חוזר וכו' ובאמת לא מצאנו מלך שעבר רק כהן גדול שעבר. ולדידי דבריו צ"ע מאד עיין בהוריות דף יו"ד וי"א מבואר שם נשיא שעבר וכו' והיינו מלך כמו שמבואר שם לענין קרבן עיין שם ואשכחן מלך שעבר ולדעתי מ"ש הוא נכון בעזה"י דרוש וקבל שכר. ועי' ברש"י מכות דף י"ג ד"ה חוזר לשררה שהי' בה כתב שם אם הי' נשיא וכו' ור"י סובר דאינו חוזר לשררתו. אך אין כל כך ראיה דאפשר דמיירי מנשיא שבט או נשיא אב"ד:

עוד שם בדיני רוצח שגולה לעיר מקלט. גרסינן במסכת מכות דף י"א נגמר דינו ונעשה כה"ג בן גרושה או בן חלוצה פליגי בה רב אמי ור"י נפחא חד אמר מתה כהונה וח"א בטלה כהונה וכו'. והנה הר"מ פסק דבטלה כהונה ונ"ל דאם נסתלק הכה"ג ע"י מלך דיכול לסלקו מכה"ג כמ"ש התוס' ביומא ד' י"ב ע"ב ד"ה כה"ג משום איבה וכו' שהדבר תלוי במלך ובאחיו הכהנים ונגמר דינו של רוצח ואחר כך סילקו המלך לכה"ג מהיותו כה"ג בודאי אינו מחזיר הרוצח בסילוקו. דהא אפי' בנמצא בע"מ קי"ל בכורות דף י"ב דמוזהר על האלמנה וכמה מצות כהונה גדולה עליו. אם כן מכ"ש בנסתלק על ידי מלך ואחיו הכהנים שעדיין מצות כהונה גדולה עליו ואינו מחזיר את הרוצח בסילוקו עד שימות. ולא דמי למאי דאיתא בגמרא בנמצא ב"ג או ב"ח דהחם אגלאי מילתא למפרע דהי' חלל ולא הי' בו שום דיני כהונה ע"כ קי"ל דבטלה כהונה. ואפי' למאן דסובר מתה כהונה בנמצא בן גרושה ובן חלוצה הא כתב הריטב"א שם הטעם דפסול הנמצא בו ומצערו חשוב כמיתה ומכפרת משום דשם אינו אפי' ככהן הדיוט חיוב שהעמידו עליו ע"כ סובר חד מאן דאמר דמתה כהונה אבל כשנסתלק על פי מלך דעדיין כל מצות

כהונה עליו בודאי אינו מחזיר את הרוצח בסילוקו וז"פ לדעתי ועיין בספר יד דוד מה שכתב על דברי התוס' ביומא יע"ש. וגם כשנמצא בן גרושה או בן חלוצה הוא חלל והרי הוא כזר ופסול לעבודה אבל כשנסתלק על פי מלך על כל פנים כהן הדיוט הוא לא שייך למימר כסברת הריטב"א דהא על כל פנים כהן הדיוט הוא ודו"ק ע"כ נ"ל דאינו מחזיר את הרוצח בסילוקו דלא שייך למימר מתה כהונה:

פירוש תכ

מצוה ת"כ גבי קריאת שמע הבאתי דחציו עבד וחציו בן חורין חייב משום צד חירות וצריך לשמוע מאחר ע"ש. וראיתי בספר סמיכת חכמים להגאון מהרנ"ך בסוגיא דנשים ועבדים וכו' מביא ירושלמי דעבד פטור מקריאת שמע דכתיב ד' אחד יצא זה שיש לו עוד אדון והוא ז"ל תמה על הירושלמי בלאו הכי הא הו"ל הזמן גרמא ע"ש. ובש"ס שלנו בחגיגה דף ד' אמרינן דעבד פטור מראיה דכתיב האדון וכו' פרע לזה שיש לו עוד אדון כלימוד הירושלמי לענין קריאת שמע ומקשה הש"ס קושיא זאת בלאו הכי הא הוי לי' הזמן גרמא ומתרץ בחציו עבד וחב"ח למשנה הראשונה פטרו הכתוב אף צד החירות כיון דיש לו עוד אדון אם כן ה"נ בקריאת שמע הלימוד הוא לח"ע דפטור למשנה ראשונה דמשנה אחרונה הי' תקנת חכמינו זכרונם לברכה והתורה מיעטה לדין תורה פטור. וגם לדידן נ"מ בעבד של קטן דלאו בן כפי' או דעבד אינו ראוי להוליד דאינו בן כפי' ופטור מגזרת הכתוב. אך לדינא סובר הירושלמי בח"ע וחב"ח באותן שאינן בני כפי' פטור מקריאת שמע לגמרי. אך בש"ס דידן לא נמצא ילפותא זו ולפי עניות דעתי הטעם דבשלמא גבי ראיה כתיב אדון שפיר אמרינן יצא זה שיש לו אדון אחר דנקרא גם כן אדון אבל גבי קריאת שמע כתיב השם הוי"ה ב"ה ל"ש זה דיש לו וכו'. וכיון דבש"ס דידן לא נזכר זה וגם הפוסקים לא הביאו לא קי"ל כהירושלמי הנ"ל וחייב משום צד חירות אפי' באותן שאינן בני כפי' כמ"ש בפנים ואין הירושלמי בידי לעיין בו:

פירוש תנב

מצוה תנ"ב אבר מן החי וכו' אני מסופק בנפל בן ח' שלא כלו לו חדשיו בודאי והוא חי עדיין אם חייב משום אמ"ה כמו טמאה ששחטו רוב שנים מ"מ חייב משום אמ"ה כיון שחיה עדיין ואינה מטמאה דהרי היא כחי' לכל דברי' או אפשר דנפל כיון דאין לו חזקת חי מעולם גרע והו"ל כמתה ואינו חייב משום אמ"ה רק משום נבילה. והנה טומאת נבילות בודאי אינה כ"ז שהוא חי וראיה מב"ב פ"ב ובר"מ בה' ט"מ דבאדם בן ח' חוצץ בפני הטומאה ואינו מת שיטמא. א"כ ה"ה לענין טומאת נבילות. אך אף דאינה נבילה לטומאה ר"מ לענין אכילה אפשר דעובר משום נבילה ולא משום אמ"ה עיין ביו"ד סי'

ל"ג בכו"פ ובת"ש לענין נקיבת הושט ועיין בפרמ"ג או"ח (ואיני זוכר כעת מקומו) שכתב דבשחט רוב שנים מכל מקום חייב בשבת על החבלה דהו"ל חי' וראיה דב"נ חייב משום אבר מן החי אי לאו משום מי איכא מידי וכו' אם כן אם נימא דנפל הוא אבר מן החי הי' חייב בשבת על החבלה ובאמת מבואר בשבת פר"א דמילה דימול דמחתך בשר בעלמא הוא וכו' עיין רש"י נראה דלא הוי כחי רק דאינו מטמא מגזרת הכתוב כ"נ ברור דאין חייבים משום אמ"ה רק משום נבילה וברור:

במצוה הנ"ל כתבתי בפנים לשיטת התוס' דגם בשר מן החי ליכא בשלימה. נראה לי קושיא עצומה דבמס' חולין דף ח' ע"ב פריך ולמ"ד דבחמין לא מ"ט משום דבלעה איסורא דהיתירא נמי הא בלעה אמ"ה ומאי פריך דלמא ס"ל בהמה בחייה לאו לאברים עומדת וליכא שום איסור כ"ז שהוא מחובר לשיטת התוס' אך לשיטת הר"מ ניחא דאיכא איסור שאינו זבוח או בשר מן החי אבל לשיטת התוס' צריך עיון גדול :

פירוש תסד

מצוה תס"ד שם כתבתי דהיכי דיש נ"מ לדינא דריש ר"ש טעמא דקרא ועיין בתוס' גיטין דף מ"ט ע"ב ד"ה ר"ש שכ' להדיא דלא פליגי ר"ש ור"י אלא היכי דיש נ"מ לדינא וכו' ע"ש ודלא כדברי הכ"מ והתיו"ט:

פירוש תסז

מצוה תס"ז בלאו דלא תתגודדו. כ' הרמב"ן בפי' התורה בפ' בנים אתם וגו' וז"ל שם ועל דעת רבותינו בשניהם אינו אלא על המת. ויתכן שיהי' המצוה הראשונה בכהנים לאמר שאם הי' הכהן מקורח ומגודד אינו ראוי לעבודה כמו שאמר ולא יחללו שם וכו' והנה עבודתם מחוללת וכאן ביאר כי המצוה גם לישראל והוצרכו לשתיהן עכ"ל. ואיני מבין דבריו הקדושים שכ' אם הי' הכהן מקורח ומגודד שהוא מחלל עבודה דלא מצינו זה בגמ' וברמב"ם ז"ל דעבודתו מחוללת. דהא שיעור הקרחה על מת לדעת הר"מ היא בכגריס כמו שפסק בה' עכו"ם וחוקותיהם ולדעת הרא"ש חייב על שתי שערות וזה ודאי דלא הוי מום דהא אפי' קרחן בכל ראשו דמבואר במשנה בבכורות דף מ"ג אינו מחלל עבודה כמבואר בגמ' מאי איכא בין מומא לבין אינו שוה בזרעו של אהרן מומא מחיל עבודה שאינו שוה לזרעו של אהרן אינו מחיל עבודה. וכן בשורט על המת דחייב אפי' בכ"ש אין זה מום ולמה יחלל עבודה ולדעתי זה הוי כמו שעובר על שאר איסורי תורה דאינו פסול לעבודה כמו שמבואר בש"ס ופוסקים ומאי איריא דלאוין הללו דגדידה וקריחה שהוא לאו השוה בכל ישראל לשאר לאוי התורה דאינו נפסל לעבודה אם עבר הכהן ובפרט שאינו מחלל עבודה וצריך עיון גדול ליישב דברי הרמב"ן זללה"ה:

פירוש תפג

מצוה תפ"ג שלא נעבוד עבודה בבהמת הקדש וכו' מביא שם הרהמ"ח דאין מרביעין בבכור ולא בפסולי המוקדשין וכ"ז מבואר בר"מ שם מש"ס דמ"ק ועיין במנ"ל שם שכ' דאין לוקין ע"ז כי אין איסור רק מדרבנן וכ' שם ולפ"ז האיסור הוא דוקא בבהמה הנרבעת הוא דהוי עבודה אבל בבהמה הרובעת ל"ה עבודה דהרובע אין עושה עבודה ע"ש. ולדעתי ד"ז נשמע מלשון הש"ס דמ"ק דמבואר שם אין מרביעין בהמה במועד (והיינו משום עבודה בחוה"מ) וכיוצא בו אין מרביעין בבכור ובפסולי המוקדשים. ראה שינוי הלשון גבי מועד מבואר אין מרביעין בהמה במועד ולא כתב בבהמה. וכאן איתא בבכור ולא בפסולי המוקדשין ולא תני כמו גבי מועד אין מרביעין בכור ולא פסולי המוקדשין. אע"כ דגבי רובע לא הוי עבודה כלל ואין בו איסור רק גבי הנרבע הוי איסור. ע"כ גבי מועד תני סתם אין מרביעין במועד דהטעם משום עבודה נהי דגבי הרובע ל"ה עבודה הוי משום הנרבע עבודה אבל בכור פסולי המוקדשים דאין איסור אלא משום המוקדשין ע"כ אם רובע אותם על בהמת חולין אין איסור כלל כמ"ש המנ"ל ע"כ נקיט אין מרביעין בבכור ובפסולי המוקדשין. דאין האיסור רק משום הנרבע היינו שהם יהיו הנרבעים. ובפסולי המוקדשים הוא פשוט שיהיו הם הנרבעים כגון דהם נקבות ומרביע זכר עליהם דהאיסור משום דהם נרבעים. ובבכור דהוא זכר משכחת זכר שמרביע זכר עליו דהוי ג"כ נרבע כמבואר בתורה גבי אדם דמשכב זכר וכן מבואר בש"ס דע"ז פרק אין מעמידין דזכר אדם הבא על זכר בהמה הוי נרבע ומכש"כ דשייך הרבעת זכרים בהמות זע"ז והוא פשוט. ואחד מתלמידים הקשה לי על דברי המנ"ל שכ' דלגבי רובע אין איסור איך משכחת לה גבי בכור דהוא זכר לא הוי רק רובע. ולפמ"ש דזה פשוט דגבי זכר הוי ג"כ נרבע דאם מרביעין זכר עליו כמבואר כ"פ בש"ס א"ש. אח"ז ראיתי בס' מעיין חכמה שנדפס מחדש שתמה תמיה זו על המנ"ל דאיך שייך נרבע גבי זכר. ותמוה על תמיהתו דמבואר בש"ס וידוע מן התורה דגבי זכר ג"כ שייך נרבע ופשוט הוא:

פירוש תפו

מצוה תפ"ו שם הבאתי דברי הר"מ פ"ב מה' ביאת מקדש ה' י"ב דטמא מת אינו משלח קרבנותיו כלל. לא ידעתי מאין הוציא הר"מ ד"ז. ועיין בכ"מ שם דכ' דהר"מ הוציא מהגמ' זבחים דף כ"ב ע"ב דטמא שרץ משלח קרבנותיו וטמא מת אינו משלח קרבנותיו והוא תמוה דשם לא מיירי רק לענין פסח דטמא שרץ משלח וטמא מת אינו משלח אבל לענין שאר קרבנות לא מוכח כלל ולמה לא ישלח כמו זב וזבה. הכלל מהסוגיא דשם לא מוכח

כלל ד"ז. אך הרמב"ם הוציא מאיזה מקום ולא זכינו לידע מקומו ועיין היטב בסוגיא שם ותראה שדברי הכ"מ תמוהים:

פירוש תקו

מצוה תק"ו הנה מבואר בש"ס ובש"ע יו"ד שהשוחט בהמה מצוה ליתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה של שור ושה. ועיין במס' ב"מ סוף דף ל"ד ע"ב איתא שם פלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן דר' יאשיה ס"ל כל היכי דכתב רחמנא וא"ו משמע שניהם ביחד אף דלא כתב יחדיו ור"י ס"ל משמע שניהם כאחד ומשמע כ"א בפני עצמו עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו. ועיין בהריטב"א דהפלוגתא הוא רק במניעה אבל בעשה ד"ה משמע שניהם כאחד ומש"ה המצוה ליתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה. ואם נתן רק הזרוע או הלחיים או הקיבה לא יצא ידי חובת מצוה זו. ולפי דברי הריטב"א הנ"ל תמוהים דברי הש"ע ביו"ד שם סעיף כ"ו שמביא שם דאם הכהן או העכו"ם שותפים רק בהראש אינו פטור רק מהלחיים ואם הוא שותף ביד אינו פטור אלא מהזרוע ואם הוא שותף בב"מ אינו פטור אלא מהקיבה. ולפי דברי הריטב"א דבעשה ד"ה דמשמע שניהם כאחד אם כן עיקר המצוה ליתן הזרוע והלחיים והקיבה ביחד ואם נותן הזרוע והלחיים בלא הקיבה לא קיים מצוה זו ואם כן כיון שהוא שותף בהראש דפטור מהלחיים צריך להיות פטור מהכל כיון שלא קיים המצוה אלא אם כן נותן כולם ביחד וצ"ע כעת:

פירוש תקכה

מצוה תקכ"ה שלא לערוץ ושלא לפחוד במלחמה. וכן בס' המצות להר"מ מצות ל"ת נ"ח הביא זה לל"ת ועיין שם בהרמב"ן ובמג"א ודבריהם קצת צ"ע ולי קשה מאוד לשיטת הר"מ דאיתא במס' סוטה דף מ"ד פלוגתא ר"ע אומר הירא ורך הלבב כמשמעו שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה וריה"ג אומר הירא ורך הלבב זה הירא מעבירות שבידו לפיכך תלתה לו התורה את כל אלו שיחזור בגללן. ופריך בגמרא מאן תנא להא דת"ר שמע קול קרנות והרתיע כו' חוזר כמאן כר"ע ודלא כריה"ג ולשיטת הר"מ דהוא ל"ת האי גם לריה"ג חוזר דהא עושה עתה עבירה דעובר על לאו דלא תיראו ולא תחפזו וחוזר מעורכי המלחמה וצריך עיון גדול :

פירוש תקכח

מצוה תקכ"ח כתבתי הא דחלוצי צבא אישתרי להו דברים אסורים דוקא מה שנאסר לישראל אבל אמ"ה שאסור אף לעכו"ם לא הותר להם. שאלני משכיל א' א"כ הדרא קושית הרמב"ן לדוכתא למה לא צוה הקב"ה על געולי כלי סיחון ועוג ואי דאישתרי הו"ל להגעילם משום שבישלו אמ"ה והשבתי לו דבאמת אמ"ה שאסור לב"נ הוא רק

גוף אמ"ה אבל ציר וטעם דילפינן מקראי הטמאים וכו' או טעם כעיקר זה רק לישראל דהתורה לישראל נאמרה א"כ ציר וטעם לא נאסר כלל לב"נ וסברא זו מבואר בכו"פ בהלכות אבר מן החי והדברים ברורים:

פירוש תקל

מצוה תק"ל נסתפקתי אם נמצא חלל בעיר אי מביאה עגלה ערופה. ושוב אחר זמן רב ראיתי בס' יד דוד במס' יומא בהאי דר"א בר"צ הביא בשם הרלב"ג והאברבנאל דכ' בפשיטות דאינה מביאה ע"ע ובס' מחנה יהודה השיג עליהם מגמ' הנ"ל וע"ש פלפול ארוך:

פירוש תקלב

מצוה תקל"ב בפנים כתבתי דל"ש כיון דאישתרי דלא אישתרי רק דחויה דדברה תורה וכו'. שוב מצאתי כדברי בחידושי הרשב"א שכתב כן וכ' כמי שאחזו בולמוס דעתה רשאי לאכול ואח"כ לא ה"נ אח"כ דנתקררה דעתו אינו רשאי וב"ה שכוונתי לדעתו הרמה:

פירוש תקלז

מצוה תקל"ז לקבור מי שנתלה ביום ההוא וכו' בא לידי שו"ת הרדב"ז ת"ר נשאל בסי' שי"א אמאי אין מחייבין לקבור את המת שמת ביום קודם שקיעת החמה והשיב דמכח הל"ת דלא תלין כו' הזמן עד ע"ה והעשה דקבור כו' אינה אלא בהרוגי ב"ד אבל גבי מלין את מתו אין שם אלא הלאו דלא תלין וכו' לבד ולא העשה דקבור תקברנו כו'. ולכאורה משמע כן קצת בהר"מ פרק ט"י מהלכות סנהדרין הלכה ז' אך בדברי הרב המחבר כאן מבואר להדיא דעל כל המתים עוברין בהעשה דקבור תקברנו וכו' ג"כ. וידוע דהרב המחבר הוא מגדולי הראשונים הרא"ה ז"ל ע"כ בודאי יש להחמיר לקוברו קודם שקיעת החמה כי מי יחלוק על גדולי הראשונים וכ"נ גם כן בהרמב"ן על התורה יעו"ש וצריך עיון על רדב"ז שלא הביאו ועיין בטור סי' שנ"ז דכתב אסור להלין המת משמע דוקא להלין אסור מדלא כתב אלא אסור להלין עיין שם. ועמ"ש לענין כזית מן המת דחייב בקבורה ובפחות מכזית צריך עיון. שוב הראו לי בתוי"ט פ' המצניע שכתב גם כן דכזית חייב ובפחות מכזית מסופק. שם נסתפקתי בב"נ במגדף ועוע"ז אי צריך לתלותו גם כן כמו בישראל ואם צריך להורידו קודם בא השמש ועוברים עליו בלאו דלא תלין ומלשון רש"י פרשת תצא שהביא המשל שלא יאמרו אחיו של מלך תלוי ע"ש משמע לכאורה דזה הוא רק בישראל ושוב מצאתי ברמב"ן על התורה שכ' שם להדיא דגם בב"נ שייך

לאו זה ושמשה צוה יהושע להוריד מלכי כנען מן העצים קודם בא השמש יע"ש בדבריו באריכות:

פירוש תקמה

מצוה תקמ"ה עיין בש"ס חולין דף קל"ט דקאמר אלא דחזי קן ואקדשיה. איש כי יקדיש ביתו אמר רחמנא ואין אדם מקדיש דשא"ש. מכאן קשה לי על שיטת הר"א ממיץ שהביא הרא"ש בפירושו לנדרים דף ל"ה דסובר דאדם יכול להקדיש מציאה אף שאינה תוך ד' אמותיו ולא זכה בה עדיין הואיל ובידו לזכות עי"ש וא"כ אין מקום לקושית הש"ס כאן וצ"ע לפום ריהטא. ולא נפניתי כעת לעמוד בזה. אך מה שקשה לי על דברי הר"א ממיץ הנ"ל הוא מדברי הירושלמי פ"ד דפאה דף י"א (שעם פי' מהר"א פולדא ד' אמשטרדם) דקאמר ר"ל משום אבא כהן ברדלא ד' אמות של אדם קונין לו משום דכתיב ואני בעניי הכינותי לבית ד' זהב ככרים מאה אלף וגו' אמר רב הושיעא בעי מה אנן קיימין אם בתוך ד' אמות עשיר הוא אם בחוץ לד' אמות ויש אדם מקדיש דבר שאינו שלו וקימנוה במקדיש ראשון ראשון. ולפי' הר"א ממיץ לא הוי ליה להירושלמי לומר ואי חוץ לארבע אמות ויש אדם מקדיש דבר שאינו שלו והרי בידו לזכות בו ומהני ההקדש לשיטתו וצריך עיון גדול :

פירוש תקמו

במצוה תקמ"ו הקשיתי על הר"מ שכתב דמצוה לשמור עצמו מן המכשולים דכתיב השמר לך ושמור נפשך וגו' הא קרא זה גבי מעמד הר סיני כתיב. ומנ"ל שמירת הגוף. שוב ראיתי בגמ' שבועות דף ל"ו דדרשינן המקלל עצמו דעובר בלאו מפסוק זה דהשמר וכו' מבואר דהיה להם קבלה דקאי על שמירת הגוף ג"כ. ד"ז מבואר בר"מ בסוף ה' סנהדרין. אך מה שהקשיתי שם קשה יותר דכאן כתב הר"מ דעובר בלאו מהשמר ושם כתב דהוא עשה עיין בפנים וצ"ע. גם צ"ע למה לא מנה הר"מ מקלל עצמו למצוה בפ"ע כיון דהוא קרא בפ"ע וצ"ע:

פירוש תקמז

מצוה תקמ"ז בדיני מעקה מבואר דבעינן גבוה עשרה טפחים. ולא נתבאר בדברי הרמב"ם ובש"ע אם הי' טפחים בעינן שיהיו שוחקות דהא לחומרא בעינן שוחקות וא"כ נראה פשוט דצריך שיהיו שוחקות כמבואר בגמ' מס' עירובין. ועוד נראה כפי המבואר בהרמב"ם בה' רוצח ושמירת נפש פ' י"א ה"ג דהמחיצות צריכין להיות חזקים בכדי שיוכל אדם לסמוך עליהם היטב א"כ בעינן ג"כ שיהיו שוחקות בכדי להשמר יותר מהיזק ודו"ק. עיין בב"ק דף נ"א מבואר דדוקא אם הגג גבוה עשרה טפחים לפי מאי

דקיי"ל אין חביט בפחות מעשרה. וגם הבית צריך להיות גבוה מבפנים עשרה טפחים דאם אינו גבוה יו"ד לא מיקרי בית ופטור ממעקה. ועיין בס' ביאור מרדכי בסוף ה' מזוזה דחקר אם באמצע חקק עד יו"ד ובצדדים אין גבוה יו"ד אם לסוכה מדמינן וכו' ע"ש מ"ש בסוגיא זו והר"מ לא הביא כלל ד"ז דצריך גבוה יו"ד ובעזה"י במהד"ב אכתוב בזה:

פירוש תקמט

מצוה תקמ"ט בדין פצוע דכה. ראיתי בס' ברכי יוסף חלק אה"ע סי' ה' הביא בשם מהר"ד ערמא"ה בפי' להרמב"ם שכ' דה"ה באשה שסירסה עצמה ועשאה מעשה באברי הזרע אסורה לבא בקהל והוא חידוש גדול. וגם הדבר מפורש להיפוך בדברי החינוך שכ' שנוהג בזכרים דמשמע אבל לא בנקיבות כדרכו של הרב המחבר דהיכי דנוהג בתרווייהו כתב דנוהג בזכרים ובנקיבות. עיין מצוה לא יבא ממזר וכדומה וצ"ע:

פירוש תקנ

מצוה תק"נ שלא לחרוש בשור ובחמור יחדיו וכו' בפנים הבאתי שם דברי הר"מ בפ"ט מה' כלאים דאסור להנהיג בהמה מן היבשה עם חיה שבים כגון עז עם שבוטא. ואם עשה פטור ע"ש הלכה ח'. וכתב שם הכ"מ עד"ז דהוא איבעא דלא איפשטא בב"ק. והנה שבוט' זה הוא מין טהור כמבואר דרבא מלח שבוטא בקידושין וכן כתבו התוספות בע"ז דף ל"ט ע"א בהדיא בד"ה וסימנך וכו' דבגמרא כאן בב"ק דאיבעי' עז ושבוטא שבוטא גם כן מין טהור ע"ש. והנה הר"מ דסובר דאין איסור דאורייתא בשני מינים טהורים רק מדברי סופרים אם כן מאי איבעיא שם בגמרא ולא איפשטא דהא הם שני מינים טהורים ואינו חייב מן התורה כלל. ולומר דאיבעי' ליה אם מדרבנן אסור ע"ש בגמרא דאיבעי' הוא אם הוא חייב מן התורה ע"ש. וראיתי בהרא"ש בהלכות קטנות בהלכות כלאים שהקשה שם על הר"מ מש"ס זו אך דבריו אינם מובנים שם. ונראה מדבריו דלא נחית לזה דשבוטא הוא מין טהור רק מטעם אחר הוא מקשה על הר"מ ע"ש. והנה הר"מ בעצמו שהביא הדין שאסור להנהיג בהמה מן היבשה עם חיה שבים כגון עז עם שבוטא י"ל משום דאיבעיא דלא איפשטא לחומרא. אך לשיטתו דשני מינים טהורים הוא רק מדרבנן אפי' שניהם ביבשה. ואם כן הוי איבעיא דלא איפשטא בדרבנן. והנה לפי שיטת הר"מ כמה פעמים דאבעי' דלא איפשטא בדרבנן לקולא אמאי פסק כאן לחומרא אך י"ל דז"א ברור כלל דיש כמה איבעיות בדרבנן דפסקינן לחומרא. עיין בב"י באו"ח סי' תל"ט וסי' תל"ז. ויותר נ"ל דהר"מ סובר דשבוטא הוא מין טמא ולכך פסק לחומרא והא דרבא מלח שבוטא הוא מין אחר. ומה שהוכיחו התו' בע"ז מהגמ' דכאן דשבוטא הוא מין עז שבים וטהור דבריהם תמוהין דאדרבא מכאן יותר מוכח דשבוטא הוא מין טמא.

שוב ראיתי בספר ת"ח בע"ז שעמד בזה שם על דברי התוס' כמ"ש והניח בצ"ע. אח"ז בא לידי ס' מחזיק ברכה וראיתי בסי' פ"ג שמפלפל בזה הענין ומביא הרבה בקיאות רק הכל ברמיזה. ועיין פרמ"ג שם שמעיר קצת גם כן בזה ע"ש. ולפי מה שכתבתי לעיל דאיבעיא להר"מ אם הוא מן התורה אסור כ"נ מהרא"ש שכתבנו לעיל אם כן פסק כאן לחומרא מחמת ספק דאורייתא אמאי לא כתב הר"מ דלוקין עליו מ"מ כמ"ש לפני זה גבי איסור דרבנן ומכש"כ ספק איסור דאורייתא דמן הסברא הוא יותר חמור ועיין בב"י סי' תצ"ז בהלכות כלאים שכתב דמספיקא הוא אסור אין מכין על הספק וצריך לעיין בסברא זו ועיין בפסחים דף נ"ב ע"א רב ושמואל מנדין על שני יום טוב של גליות וכו' ועפמ"ג או"ח בפתיחה שהעיר בדברי הב"י הנ"ל כמה הערות:

פירוש תקנב

מצוה תקנ"ב לפי מה שכתבתי בפנים נתיישב לי מה דלכאורה תמוה להסוברים דמי שעבר אשבועת ביטוי דלהבא נפסל לעדות עיין חו"מ סי' ל"ד. וא"כ נפיק מיניה חורבא דאי יקדש אשה לפני עדים פסולין שעברו אשבועת ביטוי להבא ונפסוק דהקידושין בטילין כמו במקדש לפני פסולי עדות באה"ע סי' מ"ב ושריא לעלמא וכשתנשא לאחר ותוליד בנים ואח"כ ישאלו העדים על שבועתן ויהיו כשרים למפרע וא"כ היו הקידושין הראשונים ממילא קידושין גמורים והיא א"א מן הראשון וצריכה גט ממנו ובניה מן השני ממזרים. ולכאורה אפשר דמוקמינן להו אחזקה כמו דלא שאלו עד עתה לא ישאלו לעולם וכמ"ש התוס' בגיטין דף ל"ג לענין מלקות בנזיר ע"ש בד"ה אפקעינהו. אך הרי על כל פנים משכחת לה א' מני אלף דישאלו ע"ז ודרכי' דרכי נועם כתיב. אבל לפמ"ש בפנים ניחא. דעכ"פ הוי כמקדש בלא עדים כיון דעתה הם פסולין ומוקמינן להו אחזקה דלא ישאלו לעולם ויהיו פסולין לעולם. ויותר נראה לפי מ"ש הריטב"א הובא בא"מ ובמקנה דהיכי דהמקדש והמתקדשת סברו שהעדים פסולין ל"ה קידושיהם קידושין משום דהם נתכוונו לפסולין אף שבאמת הם כשרים. וא"כ ה"נ כיון דהמקדש והמתקדשת ע"י החזקה סברו שהם פסולין לעולם להכי לא הוי קידושין כלל אף שישאלו אח"כ כיון שהם נתכוונו לפסולין:

פירוש תקנד

מצוה תקנ"ד בפיסקא המתחלת וראיתי שם כו' הקשיתי על דברי הר"מ שכ' כל היכי דפטור ממלקות וקנס אם רצה לגרשה יגרשנה. נראה דאינו מחויב לגרשה ואם רצה לקיימה מקיים. ואיך יכול לקיימה הא שווי' אנפשי' חתיכה דאיסורא ול"ש התירוצים שמבואר שם. אך עתה ראיתי שביותר יש לתמוה על הרב מנ"ל בפ"ג מה' נערה בתולה

ה"ט שהקשה על דברי הר"מ שפסק אם הוציא שם רע על נשואין הראשונים דפטור ממלקות וקנס ואם רצה לגרשה מגרשה כיון דהוא איבעיא דלא איפשטא תינח דפטור ממלקות וקנס מספק אבל איך יוכל לגרשה שמא עובר על לאו דלא יוכל לשלחה ואם כן נימא לחומרא דאינו יכול לגרשה. ולפי דעתי תמוהין דבריו כיון דשוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא אינו רשאי לקיימה כלל כמ"ש לעיל דקשה על הר"מ דמשמע אם רצה יכול לקיימה והוא הקשה עוד להיפך דמחויב לקיימה וא"כ יותר תמוהין דבריו וצ"ע:

פירוש תקסב

מצוה תקס"ב נתבלבלו כל האומות וכו'. מבואר בר"מ פרק י"ב מהלכות איסורי ביאה וגבי עמון הוא משנה מפורשת במס' ידים ועיין בש"ע אהע"ז סי' ד'. ודין זה צ"ע אף אם נאמר דכל אלו בספק מותר מן התורה עיין בפנים וצריך לבא להיתר זה כל דפריש וכו' היינו מדרבנן עיין שעה"מ ומכל שכן אם נאמר דספיקות אלו אסור מן התורה ובפרט עו"מ עיין בראשונים ובאחרונים ובפנים מכל מקום לדעת הרמב"ן והרשב"א בנזיר גבי אמר לשליח צא וקדש וכו' דסוברים דאסור מן התורה בכל הנשים מחמת קבוע לא כהתוס' שכתבו דבאינו ניכר האיסור אין כאן קבוע רק סוברים דבכ"ע שייך קבוע ועיין ביו"ד סי' ק"י הרבה ראשונים סוברים כן והדברים עתיקין. אם כן נהי דנתערבו בכל האומות והם הרוב הו"ל להפוסקים לחלק דאסורים על כל פנים לישא בבתיהם כמ"ש בכתובות באזלא היא לגבייהו הו"ל קבוע רק באזיל הוא לגבה כי הוא קבוע גמור כי בודאי יש בעולם הרבה מד' אומות הללו. ועוד תמוה לי דידוע גבי ט' חניות דוקא אם נמצא ביד נכרי אמרינן מרובא פריש כיון דלא נולד לשום ישראל ספק במקום הקביעות ולהגוי אין נ"מ אבל אם ישראל לקח במקום הקבוע דנולד לה ספק במקום קביעות ל"מ דלדידיה אסור רק אסור לכל העולם כיון דנולד הספק לישראל וז"פ למי שלומד דיני קביעות אין מן הצורך להאריך א"כ בנתגייר במקום קביעתו ונולד לו אז ספק אם מותר לבוא בקהל בודאי אסור הוא כי הו"ל קבוע וגם כל ישראל אסורים בו כיון דנולד ספק בקבוע א"כ ל"מ אפי' נייד ופריש ממקומו כיון דנולד הספק במקום הקבוע והו"ל להפוסקים לחלק דוקא פריש קודם שנתגייר ועדיין הוא פריש דאז אינו ישראל ולא היה נ"מ לו הו"ל כנמצא ביד עכו"ם אבל כל הפוסקים סתמו נראה דמותרי' בכ"ע והאיך מותרים הא הו"ל קבוע גמור כמו בקידושין ובנזיר שהבאנו לעיל אם נתגייר במקום קביעתם. אך נ"ל דהר"מ והרהמ"ח כתבו דנתגייר מרובא פריש וכו' וכוונתם כמ"ש הפוסקים דבקבוע אם היה שינוי אף שלא פריש ממקומו הו"ל כפריש כגון אם נתערב בהמה טרפה בכמה בהמות דהו"ל קבוע ונשחטה אחת אף דנשחט במקום הקביעות

הוי ליה פריש דהשינוי הו"ל פריש עי' בס' בינת אדם א"כ ה"נ בשעת שנעשה גר הו"ל שינוי אמרי' דמרובא פריש ותיכף שעלה מן הטבילה הו"ל פריש מרובא וקודם כשהי' עכו"ם לא הי' נ"מ לו אי מותר בקהל כי הוא עכו"ם ועתה נולד לו ספק ועתה הוא פריש והו"ל הס' והפרישה באים כאחד ע"כ אמרי' שפיר מרובא פריש. אך קשה נהי דהגירות הוי פירש מכל מקום הבית דין ראו שנתגייר והו"ל כפי' בפנינו אף דלא לקח מן הקבוע רק פירש בפנינו הרבה פוסקים סוברים דהו"ל קבוע גמור כידוע. וצריך ע"ג היאך לא הרגישו בזה האחרונים ואפשר לומר דסנחריב בלבל כל האומות והיו כולם ניידי ובטל הקביעות ואח"כ פירשו לעיירות בכל עיר הי' מיעוט כנגד העולם ע"כ הו"ל פירש. אך זה צ"מ בר"מ פ"ב מהלכות שבת ובסוגי' דיומא ובהה"מ ובכ"מ ובאתי רק לעורר. שוב ראיתי במשנ"ח שהתעורר בזה אך לא ביאר היטב כמו שביארתי ע"ש במצוה מ"א והנאני:

פירוש תקסח

מצוה תקס"ח הבאתי דעת הר"מ ור"ת בתוס' מס' כתובות דף ק"י ד"ה ה"ג דעבד שברח מחו"ל לא"י נפקע שיעבודו מהאדון לגמרי ואין האדון יכול למוכרו אפילו בארץ ישראל מגזרת הכתוב דלא תסגיר עבד אל אדוניו והוי רק מעוכב גט שיחרור. ודעת הרא"ש ותוס' בגיטין פרק השולח דהל"ת הוא רק שלא להחזירו לחוץ לארץ אבל הוא עבד גמור ויכול האדון למוכרו בארץ ישראל ועיין בר"ן גיטין שם גם כן. וקשה לי טובא לדעת הרא"ש וסייעתו מהא דגיטין דף נ"א גבי ההוא עבדא דערק מחו"ל לארץ ישראל כו' אתי לקמי' דר"א אמר ליה נכתוב לך שטרא אדמי' וכתוב לי' גיטא דחירותא ואי לא מפקינא לי' מינך כדר"א בר' יאשיהו וכו'. וקשה לדעת הרא"ש בקידושין דף ח' ועוד הרבה פוסקים דסוברים דהיכי דנותן לו שט"ח דידיה הוי כמו כסף ומהני דדוקא גבי משכון אמרינן מנה אין כאן משכון אין כאן כיון דליכא לוה ושיעבוד נכסים הוי רק משום ערבות והיכי דליכא לוה ליכא ערב אבל שט"ח דידיה מהני שפיר ועיין בקצוה"ח סי' ק"ל באריכות. ולפי"ז למה הוצרך ר"א לתרתי. דיכתוב לו העבד שטר אדמי' והאדון יכתוב לו שטר שיחרור. והרי לשיטה זו כיון דהעבד כותב לו שטר אדמי' ונותן לו שטר חוב דידיה א"כ הוי כמו כסף וא"צ שום ג"ש כלל דקונה א"ע בתורת כסף משום דהוי כמוכרו לו בשלמא לשיטת הר"מ דנפקע שיעבודו מהאדון לגמרי והוי רק מעוכב גט שיחרור לא קשיא דבזה לא מהני כסף כלל כמבואר בגיטין דף ל"ט מ"ב דבממוכב ג"ש לא מהני רק שטר שיחרור משום דפקע ליה כספא ע"ש ומהאי טעמא ניחא גם כן שם בסוגיא דמי שחציו עבד וחציו בן חורין דמבואר במשנה שם דכופין את רבו ועושה אותו בן חורין

וכותב לו שטר אחצי דמיו. ולכאורה כיון דכותב לו שטר אדמי' למה צריך לג"ש דהא שטר חוב דידיה הוי כמו כסף. אך באמת כיון דמפקע ליה כספא לא מהני שוב כסף רק שטר כמבואר והובא בפנים. (אח"ז ראיתי בס' טיב גיטין העיר בזה וכרכר בזה וא"צ שהוא פשוט כמ"ש) אבל בסוגיין ולשיטת הרא"ש וסייעתו דהוא עבד גמור ואכתי לא פקע ליה כספא ומהני כסף א"כ כיון דכותב לו שטר אדמי' ולשיטת הפוסקים דהוי כמו כסף מאי צריך שוב לג"ש והוא קושיא אלימתא לכאורה. והנראה לפי עניות דעתי בזה לומר דהא באמת עיקר חיוב שטר הוי רק משום דהוי גופו משועבד לכן יכול לשעבד גם כן נכסיו מ"י השטר והיכא דליכא שום שיעבוד הגוף פקע שטרא. ועיין בחו"מ סי' ס"ו במוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו דעת ר"ת הוא ידוע. ועיין בסי' ל"ט ובכמה דוכתי ועיין בקצה"ח סי' ק"ד ס"ק י"א. ולפי"ז בעבד דליכא שיעבוד גופו דהא הוא עדיין של רבו אין אפשרות כלל שיתחייב את עצמו בשטר כלל ולא שייך בזה גיטו ושטרו באין כא' היכי דצריך קנין גמור ולא מהני בע"כ כמ"ש הקצה"ח בסי' ר' וכמה דוכתי וא"כ כ"ז שאינו כותב לו שטר שיחרור לא מהני כלל מה שיכתוב לו שטר אדמיו דהאי שטרא חספא בעלמא הוא כיון דליכא שיעבוד גופו עדיין דאכתי עבדא הוא וגופו הוא של האדון לא מהני שטריה ג"כ (וכעין זה מוכח בנזיר דף ס"ב לענין נזירות בעבדים יע"ש) ולכן צריך לכתוב לו גט שיחרור גם כן וא"ש כן נלע"ד נכון בזה:

פירוש תקעב

מצוה תקע"ב ולענין ב"נ אי מצווה על הריבית מליקח אצל ב"נ חבירו ע' בב"מ דף ע' ע"ב בתוס' ד"ה תשיך דלתירוץ הא' ב"נ ג"כ מוזהר על ריבית אצל ב"נ חבירו ולתי' הב' ב"נ אין מוזהר על הריבית ואכ"מ להאריך:

פירוש תקעה

מצוה תקע"ה בל תאחר. ראיתי בס' חרידים במצות ל"ת התלויות בידים כ' שם לחייב ליתן מיד ואפי' אם איחר מחמת שכחה ענש יענש ובניו מתים ואשתו מתה ותמי' לי שהוא נגד הש"ס בר"ה בסוגיא דבל תאחר דמבואר שם להדיא דאין אשתו ובניו מתים על חטא דבל תאחר ועיין בתוס' שם וצ"ע:

פירוש תקצח

מצוה תקצ"ח שם הבאתי דברי הח"מ והב"ש שכתבו דמי שיש לו אשה ח"ש וחב"ח ועוד נשים ומת אין היבום של הח"ש פוטר שאר הנשים כיון דאין ח"מ בא"א כזו ובא לידי ספר טיב גיטין להגאון מהר"ץ וראיתי שתמה מיבמות דף כ"ט שמבואר שם לר"ש דס"ל זיקה ככנוסה דמייא ומייבם לזקוקה ופוטר האחרת אף שעל הזקוקה אינו חייב

מיתה דלא הוי אשת איש גמורה ומ"מ פוטרת ביאתה האחרת וע"ש שהקשה קושיא זו לגדולי' ואפשר דשם על כל פנים היבום הוא טוב דעל ידי היבום היא א"א גמורה. אכן כאן דהיבום אינו יבום גמור דגם לאחר היבום אינה א"א אינו פוטר. ועוד יש לחלק דשם הו"ל ככנוסה וכנוסה הוי אשה אבל כאן דלא מהני הכניסה כלל לא הוי יבום לפטור ולזה העירני אחד מבני החבורה:

פירוש תקצט

מצוה תקצ"ט הבאתי דברי הר"מ פ"ו מה' גירושין דקטנה אין עושה שליח לקבלה משום דאין עדות לקטן ולכאורה לדבריו איך קטנה מתגרשת כלל הא אין דבר שבערוה פחות מב' וכן איך קטנה מחייבמת כמ"ש הר"מ פ"ו מהל' יבום וחליצה להסוברים דבעי עדות עיין בפנים. ואמנם הא דקטנה מתגרשת הוא פשוט כיון דלא בעי דעתה כלל והוי גט אפי' בע"כ דידה ועיקר העושה מעשה הוא המגרש וכיון שהוא גדול מהני שפיר. אך גם ביבמה קטנה ניחא דהרי שם לא בעינן כלל דעת שניהם. וא"כ נהי דבעי עדות היינו ג"כ מצד היבם דהוא העושה מעשה היבום אבל לא מצידה. וגדולה מזו כתב האבני מילואים סי' כ"ז ס"ק ו' דגם בכל קדושין לא בעינן עדות על רצון האשה ועיקר דבר שבערוה הוא מצד הבעל המקדש מכש"כ כאן. ודע דאין להוכיח דיבמה מיקרי דבר שבערוה דמדברי הנימוקי יוסף פ' מצות חליצה גבי חלץ בינו לבינה ובא מעשה לפני ר' עקיבא והכשיר שהקשה הא בעי עדים ואין דבר שבערוה פחות משנים ע"ש דמשמע דיבמה מיקרי דבר שבערוה דז"א דשם אליבא דר"ע קיימינן והוא סובר דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ולדידיה כל חייבי לאוין מיקרי דבר שבערוה והוא פשוט. ואמנם ראיתי בהגמ"י פ"ד מהלכות אישות הביא בשם ס' התרומה דחליצה הוי דבר שבערוה ואין האב נאמן לומר על בנו שהוא גדול ע"ש. ודע שמה שכתבתי בפנים דאף על פי דבעי עדות ביבמה מכל מקום אין הם צריכין לראות העדים משום דא"צ דעת שניהם ביבום. הנה עיין בנתיבות סי' ל"ו שהקשה אהא דפ' מצות חליצה הנ"ל במעשה שחלץ בינו לבינה דפריך מנא ידעו ומשני כשהעדים רואין מבחוץ והקשה דהא צריכין הם לראות העדים ע"ש היינו דוקא בחליצה דשם בעינן דעתה ולא ביבום:

פירוש תריג

מצוה תרי"ג מ"ש בפנים דבמלתא דהוא ל"מ עביד לא מצי משוי שליח אפי' שליח בשכר ואדרבא גרע ע"ש מילתא בטעמא. עכשיו מצאתי ראיה לזה מדברי התוס' במס' תמורה דף ב' ע"ב ד"ה קתני שכתבו דמשו"ה ל"ב הש"ס לר"י דסובר דקרבן עכו"ם עושה תמורה או העכו"ם עצמו עושה תמורה דלר"י ע"כ דעכו"ם עושה תמורה דאל"כ איך

קרבנו עושה תמורה ע"י ישראל שיהיה שלוחו דהא הוי מילתא דהוא ל"מ עביד ע"ש. ולכאורה דבריהם תמוהים דאמאי לא כתבו בפשיטות משום דאין שליחות לעכו"ם וכבר עמדנו בחיבור זה מצוה שנ"א ואמנם להאמור ניחא. דמשום אין שליחות לעכו"ם אכתי משכחת לה בשכר אבל משום דהוא ל"מ עביד לא מהני אפי' בשכר וכמ"ש בפנים ודברי התוס' נכונים והוא ראיה ברורה:

מנחת עני

אמר המשתדל להוציא לאור ברצוני היה להדפיס מח"ת שלי ולהקריב מנחת כהן באיזה ענינים מועילים באריכות הנוגעים לדברי החינוך אולם בראותי שגוף החיבור גדול במספר דפיו אמרתי אינו בדין שיניף המקצר על המאריך והבאתי רק מנחת עני דעני וכהן חד שיעורא הוא. ולהיות שאמרו חכמינו זכרונם לברכה בפסחים דף ס"ח ומנחות דף ע"ב ובכ"מ שחביבה מצוה בשעתה [ובת"כ דיבורא דחטאת פרק י"ט יליף לה ר"י מהא גופא דדל מקריב עשירית האיפה ואין ממתינין לו שיעשיר ויביא כשבה או שעירה. והיינו ע"כ בהי' אבי' גוסס או בספינתו מוחכרת אצל אחרים ובאה לו ברביאות כדאיתא בערכין דף י"ח ועיין תוספתא דערכין פ"ב שהביאו התוס' בקצרה בערכין דף י"ז ד"ה אבל בקרבנות. ואמנם בש"ס לא הועתק רק מימרא דר"ש בת"כ שם דיליף לה מהקטר חלבים ואברים שמקריבין בשבת ואין ממתינן עד הלילה. ועיין בפרקי המצות למהר"י אבוהב שבסוף ס' ראשית חכמה פ"ה הועתק גם הך דר"י ומקורו מהת"כ הנזכר]. והחיבור נגמר קרוב לימי הפסח אביא דבר קטן מ"ש מחדש ממש מענינא דיומא בסוגיא דשימוש נותר מלתא הוא בפסחים ד' פ"ב. ויהיה לרצון הגיוני. לפני צורי וקוני:

כתב החינוך מצוה קכ"ו וכל עצמות הקדשים שאין בהם מוח אין טעונין שריפה חוץ מעצמות הפסח כו' לפי שהם באזהרת ועצם לא תשברו בו תשאני בהם ברוב מעט בשר עליו מפני אימת השבירה ולפיכך אמרו עליהם דרך כלל שכולם טעונין שריפה כו' ע"ש. ודבריו תמוהים שהעתיק הברייתא דפסחים דף פ"ג דכל עצמות הקדשים אין טעונין שריפה חוץ מעצמות הפסח מפני התקלה והוסיף תחלה שאין בהם מות והיינו ודאי גם בשלא היה בהם מוח מעולם טעונין שריפה וכן הוא לפי טעמו ובאמת בגמ' אמרו בפשיטות אי דלית בהו מוח לשדינהו וביש בהם מוח או היה בהם מוח וחלצינהו בין בקדשים בין בפסח צריכי שריפה משום שיתוש נותר ואי סובר שימוש נותר לאו מלתא הוא א"כ החילוק שבין פסח לקדשים מפני התקלה והחינוך כתב טעם אחר ששייך גם בלא היה בהם מות מעולם וכבר העיר בזה המגיה במשנה למלך פ"י מה' ק"פ:

ואמנם גם דברי הרמב"ם בזה הם מה' עמומות שבפי"ט מה' פסהמ"ק ה' ט' העתיק להברייתא וכ' כל עצמות הקדשים שאין בהם מוח אין טעונין שריפה חוץ מעצמות הפסח הוסיף ג"כ שאין בהם מוח ולא סיים מפני התקלה ובפ"י מה' ק"פ אחר שכ' דיש בפסח משום שבירת עצם אפי' אחר כמה ימים שנעשה נותר כ' לפיכך שורפין עצמות פסח בכלל הנותר מבשרו כדי שלא יבואו בהם לידי תקלה ולא כ' שוב שאין בהם מוח וגם סיים בטעם הברייתא מפני התקלה. ובהשגות פי"ט מפסהמ"ק שם כ' א"א בשמצאן חלוצין מפסולי קדושה וע' כ"מ דהראב"ד מפרש דזה שכ' הרמב"ם שאין בהם מוח לא מיירי בלא היה בהם מוח מעולם דזה קאמר הש"ס בפשיטות לשדינהו רק דמיירי במצאן חלוצין מהמוח וסובר כאוקימתא דרנב"י בסוגיא שם דשימוש נותר מלתא הוא ובין בפסח ובין בקדשים צריכי העצמות ששימשו נותר שריפ' אפי' בחלצינהו אח"כ ורק היכי דמצאן חלוצין יש חילוק בין עצמות שאר קדשים לפסח דבקדשים דלית בהו משום ש"ע א"צ שריפה בכה"ג דודאי קודם שנעשה נותר חלצינהו להציל המוח מאיסור נותר ולא שימשו נותר כלל משא"כ בפסת דליכא הוכחה זאת דהא יש בו משום ש"ע להכי צריכי שריפה. ועכ"פ יש בדברי הרמב"ם קיצור או סתירה. אך דבריו שבה' ק"פ תמוהים יותר. דהא ע"כ מיירי בעצמות שיש בהם מוח דבלא הי' בהם מוח מעולם או בחלצינהו ל"ש מפני התקלה דהא לית בכה"ג משום ש"ע כמבואר שם בה' ג' וא"כ ביש בהם מוח בלאו הכי צריכים שריפה מפני המוח שבהם וע"כ דה"ק דמשום המוח היה אפשר להוציא ע"י גומרתא ורק דחיישינן דלמא פקע ולזה אמר לפיכך הואיל ויש בו משום ש"ע לעולם לכן שורפין העצמות שיש בהם מוח ולא מוציאין ע"י גומרתא משום תקלה דפקע. אך הדבר תמוה דהרי הוא פסק פ"ח מה' אה"ט ה' ד' דשימוש נותר מלתא הוא וא"כ מה לפיכך דהא גם אם אין בו משום ש"ע כשנעשה נותר א"א להוציא המוח לפטור העצמות משריפה כיון דשימשו נותר. הן אמת דלפמ"ש התוס' בפ' העור והרוטב דעיקר חידושא דרב מרי דעצמות ששימשו נותר מטמאין הידים היינו דאפי' בחלצינהו שימוש מלתא דאלו היכי שמשמשין עדיין נותר שהמוח בתוכם מתני' הוא שם בחולין קולית הקדשים הנוגע בהם בין סתומה בין מנוקבת טמא ע"ש. וא"כ לפי מה שהעתיק הרמב"ם שם בה' אה"ט רק דינא דמתני' וכ' קולית הפיגול והנותר אע"פ שהיא סתומה הנוגע בה בידיו נטמאו ידיו שהעצמות של קדשים ששימשו נותר או פיגול מטמאין את הידים הואיל ונעשו בסיס לדבר איסור ע"ש ולא כ' דגם באין בהם מוח עתה אפ"ה מטמאין כדינא דרב מרי לשיטת התוס' אפשר דסובר דבחלצינהו לא מיקרי שוב שימוש נותר וא"כ הוה שפיר לשון לפיכך דהא אם היה אפשר לשברם לחלצם ל"ה צריכי שריפה גם משום

שימוש נותר. אך הרי מדבריו שבפי"ט מה' פסהמ"ק מוכח דסובר דעכ"פ לענין להצריכם שריפה הוה שימוש נותר מלתא גם בחלצינהו. וניהו דנאמר לחלק דדוקא לענין שריפה גזרו גם בחלצינהו כיון דנותר גופא בעי שריפה מה"ת אלים שימוש נותר להצריך שריפה גם בחלצינהו משא"כ לענין טומאת ידים דבנותר גופא ל"ה רק מדרבנן ל"ג בשימוש נותר רק במשמש עדיין ולא בשימשו כבר ובפרט בנותר דהטעם משום עצלי כהונה ע' בד' פ"ה ובחלצינהו ל"ש שוב האי חששא וא"כ אין דברי הרמב"ם סותרים זא"ז. ואפשר דסובר דגם רב מרי גופא מיירי לענין טומאה במשמשין עדיין ולהכי הביא הש"ס בסוגיין ראיה לדבריו מהמשנה דצריכי שריפה אף דשריפה בנותר גופא מה"ת משא"כ טומאה. היינו כיון דחזינן דלענין שריפה אלים שימוש נותר להצריך שריפה גם בחלצינהו שפיר על כל פנים לענין טומאה מלתא הוא כשעדיין המוח בתוכם וע' צל"ח שם. אבל כיון דעל כל פנים שריפה בעי גם בחלצינהו משום שימוש נותר שוב אכתי מאי לפיכך. ועיין במגיה במנ"ל שם עמד בזה במקצת רק שדבריו מגומגמים ותמוהים וכבר תפסו עליו עיין עליהם:

ולכאורה עלה בלבי להסב כונת הרמב"ם ע"ד זה. עם מה שנדקדק באומרו שורפין עצמות הפסח בכלל הנותר מבשרו שהוא לשון מיותר לכאורה וגם גוף הדין דשריפת עצמות פסח למה הוצרך לשנותו אחרי שכבר כ"כ בפי"ט מפסהמ"ק ששם מקומו. ואמנם הנה נותר אין שורפין ביום טוב הש"ס בסוגיין פריך וניתי עשה ולדחי ל"ת ומשני דהוה גזה"כ או משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה והיינו משום דלא חזי להנות ממנו בשעת ביעורו ויהיה צורך יום טוב משום דנותר אסור בהנאה ע' שבת דף כ"ה. ואמנם לכאורה בעצמות ששימשו נותר וחלצינהו דלא מצינו שגזרו עליהם איסור הנאה ג"כ. י"ל דרשאי להנות מהם בשעת ביעורם וא"כ מותר לשרפם ביום טוב לצורך אוכל נפש ואפי' לפמ"ש התוס' בשבת ד' כ"ד שם ד"ה לפי שאין ובפסחים ד' ה' דכל שאין עיקר שריפתו לצורך אוכל נפש רק לצורך מצוה אסור ביום טוב וע' מג"א סי' תק"ז ובדגמ"ר שם היינו בצריך שריפה מה"ת ולא היכי דהוה רק מדרבנן ומכש"כ לשיטת הרז"ה בר"ה דמצות דרבנן להנות ניתנו ועוד יש חילוק מבואר למעיין בדברי התוס' בשבת שם. אך היכי שהמות עדיין בתוך העצמות שפיר אסור לשורפן ביום טוב מגזה"כ או משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מפני המות דהוה נותר דאורייתא. וא"כ י"ל דזה שדקדק הרמב"ם וכ' לפיכך שורפין העצמות בכלל הנותר מבשרו בפסח היינו דלילא שיש ש"ע בפסח שניתותר היה רשאי לחלוץ המוח ולשרוף העצמות תיכף ביום טוב ולהנות מהם בשעת שריפה רק הואיל שאסור למחלצינהו משום ש"ע להכי אין שורפין גם את העצמות רק בכלל הנותר

מבשרו היינו בחול כיון דמשום המוח א"א לשורפם ביום טוב ולהוציאו ע"י גומרתא א"א משום תקלה דפקע. ואמנם באמת ז"א. דהא העצמות דפסח הן מוקצים ובעוד שהמוח בתוכם לא חזי להאכילם אפי' לכלבים דהפקר אף דבשאר איסורי הנאה לבד חמץ בפסח מותר להאכיל לבהמת הפקר ע' פרמ"ג או"ח סי' תמ"ח ואחרונים כיון דהמוח צריך שריפה מה"ת אין מאכילין לכלבים ביום טוב לכ"ע בין לשיטת רש"י ובין לשיטת התוס' בביצה ד' כ"ז בטעמא דאין מאכילין החלה לכלבים ואפי' בחלצינהו כיון דבעי שריפה על כל פנים מדרבנן אסור לדעת התוס' שם ובלאו הכי פשוט בש"ס ופוסקים דעצמות דעלמא הוה מוקצה וביו"ט אפי' חזי למאכל בהמה הוי מוקצה ע' ריש ביצה ובכ"מ וא"כ בל"ז אסור לטלטלינהו ולמחלצינהו משום מוקצה ואפי' דיעבד בחלצינהו אסור אפי' לשורפם במקומם ולהנות מהם ע' מג"א סי' תק"א דסק"ט דאסור להנות ממוקצה כה"ג ופי' כן דברי הרמב"ם בפ"ב מה' יום טוב וע"ש וכ"כ מהרש"א בביצה דף ל"ג וע' אחרונים. ובזה יש ליישב קצת דברי הש"ס בסוגיא שם דמציין על חל ששה עשר להיות בשבת ישרפו בי"ז ופריך וניתי עשה ולדמי ל"ת. ותמהו כולם דאמאי לא פריך תיכף על הא דישרפו בששה עשר ולא ביום טוב אמאי ולדחי העשה לל"ת. ולהאמור י"ל דהא העצמות והגידין והנותר הם מוקצי' וכיו"ט סתים לן תנא כר"י דאית לי' מוקצה ובשבת דחמיר סתים כר"ש דל"ל מוקצה ושיטת רש"י בשבת ד' קמ"ג ובריש ביצה שם דאפי' בל"ח למאכל בהמה אין מוקצה בשבת לר"ש. וא"כ ניחא דעל יום טוב לחוד ל"ה מצי למיפרך שישרפם מכח דחיית עשה לל"ת די"ל דמש"ה לא התירו לטלטלם ולשרפם משום דהוה מוקצה וא"כ ל"ה בעידנא וכמ"ש כה"ג הכ"מ פ"ג מה' חו"מ בשם הר"מ על הא דהמוצא חמץ ביום טוב כופה עליו כלי ע"ש וע' מג"א בסי' תמ"ו. ולהכי הביא הסיפא דגם בשבת אסור לשרפם וסובר דגם בעשה דכרת עשה דוחה ל"ת ע' רש"י יבמות ד' ה' וי"א ותוס' שם וא"כ בשבת ודאי דל"ל דמש"ה אינו רשאי משום דל"ה בעידנא משום טלטול מוקצה דהא בשבת ל"ל מוקצה דסתים לן תנא כר"ש וא"כ גם ביום טוב ע"כ אין הטעם משום זה ושפיר ק' אמאי לא דחי העשה לל"ת. ואמנם לדעת התוס' ולהרא"ש שם וכן הרמב"ם בפכ"ו מה' שבת דסברו דאפי' לר"ש בעינן על כל פנים ראוי למאכל בהמה וכן הוא בש"ע סי' ש"ח נסתר זה. ובלאו הכי דוחק לומר דמוכיח ממה דבשבת לא דחי דדלמא שיש בה כרת שאני וע' צל"ח שם. וליישב הסוגיא יתבאר לפנינו בס"ד:

ואמנם דברי הרמב"ם אכתי יש מקום לפרש על קוטב זה באופן אחר דהא נותר אין נשרף בלילה מגזה"כ דכתיב בי' ביום השלישי באש ישרף ע' רמב"ם בה' פסהמ"ק שם והטב"י מהדו"ת או"ח סי' צ"ו ובשער המלך שם הוכיחו מדברי הרמב"ם גופא שם דסובר דדוקא

נותר דצריך שריפה מקרא הנזכר צריך להיות ביום דוקא ואין נשרף בלילה משא"כ אינך פסהמ"ק דצריכי שריפה רק מכח הלכה דגמרא גמירי לה דבשריפה כמבואר בפסחים דף פ"ב מותר לשורפם בלילה רק שתמהו ע"ז מדברי הת"כ פ' צו שאמרו שם ביום הג' באש ישרף זה בנה אבל כל הנשרפין שלא יהיו נשרפין אלא ביום והנוב"י שם מדחיק מאוד ליישב מדוע דחה הרמב"ם דברי הת"כ ע"ש והשעה"מ כ' דהרמב"ם דחה להת"כ מכח סוגית הש"ס במנחות דף מ"ו דקאמר בברייתא שתי הלחם הבאות בפ"ע יונפו ותיעבר צורתן ויצאו לבית השריפה ופריך אי לשריפה קאתי ישרפו לאלתר ומשני רב יוסף גזירה שמא יזדמנו להם כבשים כו' והק' אביי תינח זמן הקרבת' לבתר הכי לשרפינהו ואמאי תיעבר צורתן ומשני צורת הקרבת' והתוס' שם כתבו דזמן הקרבת' הוא עד הלילה וא"כ למה צריך לשנויא צורת הקרבת' דהא גם בלילה א"א לשורפ' וע"כ דהש"ס סובר דלא ילפינן שאר פסהמ"ק מנותר דבעי שריפה ביום דוקא וכ"כ התוס' שם ולהכי דחי הרמב"ם להת"כ מכח ש"ס שלנו והדר מקשה ע"ז דהרי הרמב"ם פ"ג מה' קה"ח סובר דאפי' קרבנות צבור לא דחי עשה דהשלמה וממילא דזמן הקרבת' דהכא הוא עד קריבת התמיד וא"כ שוב בלאו הכי הוכרח הש"ס לומר צורת הקרבת' דהא אפשר לשרפם ביום אחר התמיד דלאו זמן הקרבת' הוא והתוס' לשיטתייהו אזלו וע"ש בדבריו. ואמנם הם תמוהים מאוד דמה הוכחה מהא דמותר לשרוף שתי הלחם הבאות בפ"ע בלילה דה"ה לכל פסהמ"ק דהא הש"ס גופא קאמר לעיל על הא דאין שורפין אותם ביום טוב משום דאסור שריפת קדשים ביום טוב ופריך אביי מי דמי התם לאו מצותן בכך הכא דמצותן בכך לשרפינהו מידי דהוה אפר ושעיר של יום הכפורים כו' ע"ש בפרש"י וא"כ כיון דמצותן בכך להכי נשרפין ג"כ בלילה מידי דהוה אכל פרים ושעירים הנשרפין שמותר לשורפן בלילה וע' רמב"ם פ"ז מה' מעה"ק ה' ה' שכתב כל הנשרפין כשרים בזר ובלילה וקאי לענין פרים ושעירים הנשרפים דמיירי בהו בהאי פירקא והכ"מ לא הראה מקורו ואמנם דבריו נובעים מן הירושלמי ס"פ שני שעירים ביומא ה' ז' דתנא רב זכיי דפרים הנשרפין ושעירים הנשרפין כשרים בזר בלילה משום דמצותן בכך ויליף לה לענין לילה מהקטרת אימורין וע"ש ובק"ע שכ' ג"כ שהמקור לדברי הרמב"ם הוא משם הרי מה דהוה מצותו בכך נשרף בלילה ג"כ וא"כ אין ראיה מזה לשאר פסהמ"ק גם לפי שיטת התוס' וגם בדבריהם יש לפקפק מכח זה. ושוב ראיתי בטורי אבן ר"ה דף ל' רצה להשיג על התוס' שסברו שם דקרבן ציבור דוחה עשה דהשלמה מכח סוגיא זאת דמנחות דקאמר צורת הקרבתם ותפס במושלם דאסור לשרפם בלילה כמו נותר וכן כל פסהמ"ק ע"ש ומלבד שדבריו תמוהים מכח מ"ש תמוה ביותר מכח דברי התוס'

בעצמם ד"ה אין שורפין ביום טוב שכ' דע"כ לאו מנותר יליף להו והרגישו בעצמם בקו' וצ"ע וע"ש ועכ"פ אין ענין הך דהת"כ להך סוגיא דמנחות כלל. ואמנם הטעם שדחה הרמב"ם להת"כ י"ל משום דע"כ אין זה בנין אב גמור ולאו דכ"ע הוא דא"כ יקשה לתנא דרבה בר אבוה בפסחים דף ל"ג ובכ"מ דסובר דאפי' פסול הגוף בעי עיבור צולה משום דיליף גז"ש עון עון מנותר למה צריך להב"א ולקרא מיותר כיון דמנותר קא יליף להו ודאי בעי שריפה ביום כנותר ואפי' לר"י ביבמות דף ע"ב ור' ישמעאל בירושלמי דסובר דנותר שלא בזמנו נשרף גם בלילה הרי הגז"ש מנותר בזמנו ילפינן וגם בלאו הכי אפשר כיון דבעי עיבור צורה הוה על כולם דין נותר בזמנו ויבואר לפנינו בעזה"י וצריך לשרפם ביום דוקא וא"כ א"צ לקרא מיותר כלל לדרוש ממנו ב"א וע"כ דאין זה מוסכם ולאו ד"ה הוא. יהיה איך שיהיה על כל פנים מדברי הרמב"ם גופא בה' פסהמ"ק מוכח להדיא דבשאר פסהמ"מ נשרפין בין ביום ובין בלילה וכמ"ש הנו"ב והשעה"מ שם. ולפ"ז נראה דלא עדיפי עצמות ששימשו נותר משאר פסהמ"ק דבעי שריפה מה"ת ואפ"ה נשרפין בלילה ה"ה עצמות ששימשו נותר דהוה שריפה דידהו רק מדרבנן ודאי דמותר לשרפם בלילה ורק ביש בהם מוח עדיין אין שורפין אותם רק ביום משום המוח שבהם שהוא נותר וצריך שריפה ביום דוקא ולזה שפיר דקדק הרמב"ם לפיכך הואיל ויש ש"ע בפסח שניתותר שורפין העצמות בכלל הנותר מבשרו היינו ביום ולא תיכף בלילה כיון דא"א להוציא המוח מהם ע"י גומרתא משום תקלה דפקע כנזכר וא"ש. ואמנם מ"מ לא נחה דעתי בזה כיון דלכאורה יש מקום לומר הואיל וגזרו על שימוש נותר ואמרינן דהוה מלתא לענין שריפה וטומאת ידים כמו נותר עצמו אפשר דה"ה לשאר דברים נתנו עליו דין נותר לגמרי בשימוש נותר וכל כי האי הו"ל להרמב"ם לפרש ולא לסתום לגמרי:

והנה המנ"ל בה' פסהמ"ק שם הביא בשם מהר"י אלפנדרי שהק' דאיך חילק הרמב"ם בין עצמות קדשים לפסח במצאן חלוצים דהא לא חילקו בזה בגמ' לתי' דרנב"י רק אליבא דר"ש דסובר דפסח לאחר שנעשה נותר אין בו משום ש"ע וכמו שפרש"י שם ולזה עצמות פסח שמצאן חלוצים בעי שריפה משום דודאי לאחר שנעשה נותר דלית ביה שוב משום ש"ע חלצוהו ושימשו נותר ולא מקמי הכי כיון דאז היה אסור למחלצינהו משום ש"ע וחזקה שלא עשה איסור. אבל הרמב"ם דפסק כר' יעקב דלעולם יש בפסח משום ש"ע גם לאחר שנעשה נותר א"כ שוב במצא עצמות פסח חלוצים ליכא הוכחה דלבתר דשימשו נותר חלצינהו כיון דגם אז יש בו משום ש"ע ובין כך ובין כך כל אימת דחלצינהו עביד איסורא ולפ"ז אמאי צריכי עצמות פסח כה"ג שריפה כלל. והמנ"ל השיב דהרמב"ם אינו מפרש כפרש"י אלא דלתי' דרנב"י אתי גם כר"י דסובר דהיכי דהוה רק

ספק אימת חלצינהו צריכי שריפה מס' דילמא חלצינהו לבתר איסורא ושימשו נותר ורק בקדשים דלית בהו משום ש"ע איכא הוכחה דחלצינהו מקמי דנהוי נותר כדי דלא ליתי המוח לידי נותר משא"כ בפסח צריכי כה"ג שריפה מס' ע"ש שהאריך. ובאמת שלכאורה פרש"י תמוה שתופס החבל בתרי ראשין דמפרש דעצמות קדשים לא בעי שריפה משום אומדנא דמקמי דנהוי נותר חלצינהו שלא יבא המוח לידי נותר ומשמע דבליכא הוכחה בעי שריפה מס' והדר מפרש בעצמות פסח דאתי כר"ש ובעי שריפה מכח הוכחה דאח"כ חלצינהו ומוכח דבס' ל"צ שריפה וסותר א"ע מיני' ובי'. וגם הקשה המהרש"א שם על מ"ש רש"י שם בתי' דר"ז דלהכי נאיד ר"ז מתי' דרנב"י משום דסובר דלא אלים שימוש נותר להצריך שריפה מס' והרי אי אתי לרנב"י כר"ש ל"ה ס' כלל רק ודאי דאח"כ חלצינהו משום אומדנא ע"ש בדבריו. ואולם לע"ד ודאי דלרש"י בתי' דרנב"י בעי שריפה מס'. ואמנם הנה המהרש"א במכילתן ד' ע"ג כ' ליישב הא דפריך הש"ס על מתני' שחטו שלא לאוכלי' מאי תיקן ולא פריך כן אירשא דשחטו שלא לשמו וכ' משום דבשל"ש י"ל דתיקן לענין נותר כיון דעוקר הקרבן לשם שלמים לא מחייב אנותר דידי' רק בזמן שלמים ולא בזמן פסח אבל בשלא לאוכליו דאידי ואידי פסח פריך שפיר ע"ש. מבואר דסובר דגם בזבח פסול מחייב משום נותר והח"צ בתשובה סי' קנ"ט השיגו ממשנה ספ"ק דמעילה דמפורש דלא מחייב בזבח פסול משום נותר ע"ש ועי' בס' לחם שמים שם ובאמת שלשון רש"י בסוגיין ד"ה לשדינהו ובזבחים ד' פ"ו ע"א ד"ה מה אשם עצמותיו מותרים שכ' דאין נותר אלא בראוי לאכילה וניתותר כו' יורה לכאורה דבזבח פסול שאינו ראוי לאכילה ליכא משום נותר. אך מדברי התוס' במכילתן ד' פ"ב ע"א ד"ה בשלמא שכ' אין לפרש דאמיד דתני במתני' קאי כו' דאי בעיבור צורה לשתוק קרא מיני' ואנא ידענא דישרף דהו"ל נותר כו' וכן הק' שם דל"ל קרא בפסול דם כיון דבעי עיבור צורה הו"ל נותר ותי' דה"א דל"צ שריפה אפי' כשניתותר רק בהי' ראוי לאכילה וניתותר כו' ע"ש. מבואר להדיא דגם בזבח פסול הוה נותר וע"כ דשייך בל תותירו דאל"כ למה יהי' צריך שריפה משום נותר. אולם כבר ישב על מדוכה זו הצל"ח במכילתן דף כ"ח וכ' מעצמו לחדש דבזבח פסול איכא ג"כ משום בל תותירו והאריך קצת אלא שלא הביא מכל הני דוכתא דכתיבנא ובנוב"י מהד"ת י"ד סי' נ"ג הק' לו ע"ז ח"א מש"ס דכריתות ד' י"ד דקאמר דפיגול ונותר בחדא בהמה לא משכחת לה וכ' לחלק דדוקא לענין חיוב כרת על אכילת נותר אין חייב בזבח פסול שנתפגל וכדומה אבל לא בלאו דבל תותירו דנותר דשייך גם בזבח פסול ע"ש ולדבריו גם מהך דספ"ק דמעילה אין ראיה די"ל דמיירי לענין חיוב כרת דאכילת נותר וע"ש וניחא נמי דברי מהרש"א דשפיר י"ל דתיקן לענין

לאו דבל תותירו. וע"כ לפ"ז מ"ש רש"י דאין נותר אלא בראוי לאכילה היינו לאפוקי עצמות וכדומה דל"ח מ"ע אבל לא כה"ג. אך לשון רש"י בכריתות שם וכן בזבחים ריש ד' צ' בפלוגתא דר"א ור"י א"א לפרש כן ואמנם שם הרי לענין חיוב כרת דאכילת נותר מיירי וע"ש וע' רש"י חולין קט"ו י"ב ד"ה אבל מ"ש דכל קדשים שאינם ראוים לאכילה תעובר צורתן כו'. ולפ"ז יש ליישב דברי רש"י דהכא והיינו דסובר באמת דלתי' רנב"י בעי שריפה מס' ומ"מ הוכרח לפרש דאתי כר"ש. די"ל דסובר דהא דאמרינן שימוש נותר מלתא הוא בדוקא בנותר אמרו כן משום דשריפתו מפורש בקרא ולא בשאר פסהמ"ק אפי' פיגול לא אלים להצריך שימוש פיגול שריפה. וא"כ שוב ל"ה מצי לאוקמא תי' דרנב"י אליבא דר"י דלעולם יש בפסח משום ש"ע. דלסברא זו לר"י במצא עצמות פסח חלוצים ל"ה צריכי שריפה כלל. משום דנימא דודאי מפסח פסול קאתי כיון דשברם וחזקה דל"ה עביד איסורא דש"ע ובודאי הם מפסח פסול שלא היה לו שעת הכושר דלכ"ע אין בו משום ש"ע וחלצינהו ודאי מקמי דנהוי נותר שלא יצטרכו העצמות שריפה משום שימוש נותר וא"כ ליכא ס' כלל שמא שימשו נותר כיון דלא משכחת אליביה שום היתר לש"ע רק בכה"ג ולזה הוכרח לפרש דלרנב"י אתי כר"ש ומשכחת ג"כ צד היתר לש"ע אחר שנעשה נותר אפי' בזבח כשר וא"כ הוה שפיר ס' שמא שימשו נותר כיון דליכא הוכחה דמזבח פסול קאתי מדחלצינהו דהא גם בכשר מותר לחלצם אחר שנעש' נותר וא"כ דלמא חלצינהו אז ושימשו נותר ולזה צריכי שריפה מס'. וממילא דא"ש מ"ש דר"ז פליג ארנב"י משום דלא אלים שימוש נותר להצריך שריפה מס' ול"ק קו' מהרש"א כלל דהא באמת לרנב"י גם לר"ש הוה השריפה רק מכח ס' וכמ"ש. ובהכי ניחא נמי מה דהוי קשיא לי לפי הבנת המפרשים בדברי רש"י דמש"ה מפרש אליבא דר"ש דלהוי הוכחה דודאי שימשו נותר. דהא בזבחים ד' נ"ז ובכמה דוכתא פליגי ראב"ע ור"ע בזמן אכילת הפסח מדאורייתא. דראב"ע סובר דאכילת פסחים מה"ת עד חצות ור"ע סבר דמה"ת הוה זמן אכילת הפסח עד ע"ה. ובסוף מכילתן דף ק"כ מבואר דלראב"ע משעת חצות הו"ל נותר ופרשב"ם דהא דכתיב לא תותירו ממנו עד בוקר לשריפה אתי דעד בוקר לאו בר שריפה הוא ולר"ע ל"ה נותר עד ע"ה ומיהו מדרבנן ודאי דאינו נאכל רק עד חצות משום סייג ככל הנאכלין ליום ולילה. ועיי' צל"ח שם ובברכות ד' ט'. ולפי זה אליבא דר"ע דאינו נעשה נותר עד הבוקר ולא מטמא ידים אז ומ"מ כשהגיע חצות אסור לאכול הבשר מדרבנן. ודאי דמחצות עד ע"ה ליכא משום ש"ע אליבא דר"ש דסובר דהיכי דהבשר אינו ראוי לאכילה משום נותר ליכא משום ש"ע וה"נ אע"ג דלא הוי נותר עדיין כיון דמכל מקום תו ל"ח מדרבנן ומיקרי אינו ראוי מן התורה כנודע ממילא דלית

ביה משום ש"ע לר"ש ולא שייך בזה אין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בקום ועשה דהא לא התירו ש"ע רק הואיל וגזרו איסור על הבשר הוה ממילא כעצמות שאין עליהם בשר ראוי לאכילה דלית בהו משום ש"ע. ואם כן לפי זה יקשה דאכתי גם לר' שמעון אמאי צריכי עצמות פסח שריפה במצאן חלוצים והרי גם אם נוקמא בחזקת כשרות י"ל דלא עביד איסור דש"ע וחלצינהו משעת חצות עד ע"ה דליכא האי שעתא משום ש"ע ולא שימשו נותר כלל. וא"כ חיסר רש"י עוד תנאי דאתי כר' שמעון ואליבא דראב"ע ולא משכחת היתר לש"ע רק בשכבר נעשה נותר אחר חצות וע"כ דבאמת גם לרש"י לרנב"י עיקר השריפה מס' ולזה במצאן חלוצים צריכי שריפה דהא ליכא הוכחה דחלצינהו אחר חצות קודם דהוה נותר כדי להציל המוח מנותר דהא ע"כ יתותר כיון דלא מצי למיכליה משום סייג ודוקא בקדשים יש הוכחה זו דיכול לשבור ולאכול המוח מה שאין כן בפסח וכיון דבכל ענין היה החליצה בפסח פעולה בטל ולא מהני ליה מידי הוה שפיר ספיקא ובעי שריפה מס' וא"ש. ולפ"ז נראה דהרמב"ם סובר דלאו דוקא שימוש נותר רק דה"ה שימוש שאר פסולים מלתא הוא וצריך שריפה ומכש"כ בפיגול דפיגול ונותר בחדא שייטי שייטי כמ"ש הכ"מ בה' פסהמ"ק שם ובכ"מ וכן מבואר להדיא בדבריו בה' אה"ט שהבאתי לעיל ולזה שפיר אף דפוסק כר' יעקב צריכי העצמות שריפה ממנ"פ דאפי' תלינן משום חזקת כשרות דלא עשה איסור דש"ע דהם מפסח פסול הרי הוה שימוש פסול ולזה שפיר היכי שמצא עצמות פסח חלוצים צריך לשורפם:

שוב ראיתי דאכתי לא אתי שפיר. דאיך נימא דמשום חזקת כשרות כדי שלא נאמר שעשה איסור דש"ע תלינן דהוא מפסח פסול דהא אכתי הוה מרעינן לחזקת כשרות דכהן שפיגלו וכדומה. וניהו דלא קשה דהא חזינן שעשה איסור בטילטול העצמות דהוה מוקצה. משום דכיון דלא הוי רק מדרבנן קילא ליה כמו שכתב הה"מ פ"א מה' איסורי ביאה דבדרבנן כולי אינשי לא זהירי וזה דלא כתשובת פ"מ שהביא באורים ותומים סי' ל"ד ס"ק נ"ב ועיין רדב"ז שהביא המנ"ל פ"ו מגירושין ועיין מה שכתב המגיה במנ"ל פ"ד מהלכות מלוה ואין כאן מקומו. אבל הרי ע"כ מרעינן לחזקת כשרות דכהן בדאורייתא. ותדע דאם לא כן לדעת הרמב"ם עצמות קדשים נמי לבעי שריפה מספק שמא הם מזבח פסול ושימשו פסול ועל כרחך דמה"ט לא חיישינן להכי כלל. ואמנם דברי רש"י אכתי מצינן לפרושי דמשום חזקת כשרות דל"ע איסור דש"ע הוה לן למיתלי שהם עצמות שידע שאין בהם כזית מוח דלית בהו משום ש"ע כמבואר בד' פ"ה וברמב"ם ה' ק"פ שם ובודאי חלצינהו מקמי דהוי נותר להציל המוח מאיסור נותר ע"י שיאכלנו לפמ"ש האחרונים דאיסור בל תותירו דנותר הוה ג"כ בפחות מכזית כיון דלא כתיב ביה אכילה

ועיין בס' לימודי ד' קונטרס ל' מענינו הביא כן בשם הרדב"ז בתשוב' ח"ב סי' קל"ה. הן אמת שמדברי רש"י בחולין דף קכ"ה ד"ה במוקדשים אמאי טמאים שכתב הרי לא שימשו נותר דאין נותר פחות מכזית. מוכח לכאורה דאינו עובר על בל תותירו בפחות מכזית. אך ז"א דהרי שם לענין טומאה קאי ונותר גופא לכ"ע אין מטמא בפחות מכזית כמבואר בד' פ"ה ומכש"כ שימוש נותר ולכן כתב רש"י הרי לא שימשו נותר היינו נותר שמטמא דאין נותר מטמא בפחות מכזית. והא ודאי דגם לדעת התוס' שם דשימוש נותר מלתא הוא גם בחלצינהו אין לחוש בקולית סתומה דמיירי במתני' שמא הי' תחלה כזית ונתמעט אח"כ כיון דהוה אפי' בנותר גופא רק מדרבנן כשרואין עתה שאין בו כזית אין לחוש כלל ואינו טמא. ועי' בס' לב אריה שם שנתקשה בדבר ודבריו תמוהים וע"ש. וכיון שכן שפיר יש חזקה דכשרות דחלצינהו קודם דהוה נותר שלא יעבור על המוח באיסור נותר כיון דמצי למיכלי' ע"י חליצת העצמות דלית בהו משום ש"ע כיון דלית בהו כזית מוח. וא"כ ל"ה צריכי שריפה אליבי' דר"י. ולזה מפרש כר"ש והוה שפיר ס' שמא על כל פנים הם מעצמות שיש בהם כזית מוח וע"כ חלצינהו לבתר דהוה נותר ושימשו נותר וצריכי שריפה מס' וא"ש. אבל לפ"ז שוב יקשה קו' מהר"י אלפנדרי על הרמב"ם כיון דהוא פוסק כר"י נימא דמשום חזקת כשרות דלא עבר אש"ע דע"כ מעצמות דלית בהו כזית וחלצינהו ודאי מקמי דהוה נותר ואמאי צריכי שריפה כלל. דהרמב"ם סובר דכ"ז שהעצם סתום מכל צד א"א לידע ולשער כלל אם הם יש במוח שבו כזית או לא דהא הוא כעצמים בבטן המלאה ואפי' בקולית שהיא גדולה מבואר בחולין שם דמיירי באין בו מוח כזית וע' טו"ז י"ד סי' נ"ה והא דמשני רבינא בד' פ"ה בקולית היינו דבקולית מסתמא יש לחוש דיש בו כזית מוח ולכן אסור לקוץ על כל פנים מס'. וצ"ל לפ"ז הא דמפרש ר"ל שם לבריית' דועצם לא תשברו בו א' עצם שיש עליו כזית בשר וא' עצם שאין עליו כזית בשר דהך אין עליו כזית בשר מבחוץ אבל יש עליו כזית בשר מבפנים דהיינו מוח והרי כיון דא"א לידע קודם שבירה אם יש בו כזית מוח הוה הת"ס ור"ל גופא סובר במס' מכות ובכ"מ דהת"ס לאו שמה התראה ואיך יהיה בו משום ש"ע. היינו כיון דמסיק הש"ס במכות שם דלר"ל תרי תנאי אליבא דר"י בזה ע"ש מוקי להא ברייתא כמ"ד הת"ס שמה התראה. ועי' בתוס' סד"ה איתמר ובמהרש"א שם. לזה נ"ל כוונת הרמב"ם בפ"י מק"פ שם ה' ג' שכתב אין חייבין אלא על ש"ע שיש עליו כזית בשר או שיש בו מוח אבל עצם שאין בו מוח ושאין עליו כזית בשר אינו חייב על שבירתו. ולכאורה יפלא דניהו דברישא לא הוצרך לפרש שיש בו מוח כזית כיון דכבר כ"כ אצל בשר ה"ה במוח דמ"ש אבל בסיפ' דהתחיל במוח למה לא כתב עצם שאין בו מוח כזית

ולא נקט כזית עד לבסוף אצל בשר. וגם למה מהפך הסדר דברישא כתב בשר תחלה ואח"כ מוח ובסיפא נקט מוח תחלה ואח"כ בשר ואולם ידוע מ"ש התוס' כאן ד"ה א' עצם כו' ובכמה דוכתא דדרך לנקוט הפשוט קודם. ולזה שפיר ברישא בחיוב כתב הרמב"ם תחלה יש עליו כזית בשר דבזה פשוט שחייב שהרי התראת ודאי הוא וכתב מוח אח"כ דזה אינו פשוט כ"כ שחייב דהא קודם השבירה הוה הת"ס שמא אין בו כזית מוח ורק כשרואין אח"כ בתר השבירה שיש בו כזית מוח חייב משום דהרמב"ם פסק בפט"ו מה' סנהדרין דהת"ס שמי' התראה לענין מלקות על כל פנים וע' נו"ב מהדו"ת חאהע"ז סי' ע"ו. ובסיפא לענין פטור דרצה לנקוט ג"כ הפשוט קודם לא כתב שאין בו מות כזית דהא בעצם שיש בו מוח קודם השבירה לא נדע שיפטור דדלמא יש בו כזית מוח ואי הוה נקט אין עליו כזית בשר קודם ג"כ לא היה פשוט יותר רק או העצם שהבשר עליו אין בו מוח כלל כמובן ולכן כ' תחלה עצם שאין בו מוח והיינו שאין בו מוח כלל וכיון שכתב אח"כ אצל בשר כזית שוב ממילא נדע דה"ה מוח דמ"ש וא"ש. ולפ"ז ניחא ג"כ הא דל"א הכא מכח חזקה דהם מעצמות שאין בהם מוח כזית כיון דא"א לידע זה קודם השבירה א"כ ממילא דלא היה רשאי למחלצינהו אפי' לאכילה כלל:

ואמנם כל זה לפי מה שהבינו כולם דהרמב"ם ע"כ בעצמות שהיה בהם מוח ומצאן חלוצים מיירי משום דתפסו במושלם דעצמות שלא הי' בהם מוח מעולם גם בפסח ל"צ שריפה כדקאמר הש"ס בפשיטות לשדינהו אי דלית בהו מוח. אכן סתימת דברי הרמב"ם לא משמע הכי כלל ובאמת שבמנ"ל בה' ק"פ שם רצה לפרש דהרמב"ם מיירי בעצמות שלא היה בהם מוח כלל ואפ"ה שייך בהו משום ש"ע וצריכי שריפה מפני התקלה דש"ע וסובר דהא דבעינן עצם שיש בו מוח הוא רק לענין חיוב אבל איסורא איכא על כל פנים גם באין בו מוח ותבלין לזה מהא דכ' הרמב"ם אין חייבין כו' דמשמע חיובא הוא דליכא הא איסורא איכא. אך שדחה זה בחזקת היד מהסוגיא דקאמר בפשיטות אי דלית בהו מוח ל"ל בשריפה לשדינהו. ואמנם לע"ד הדבר נכון. ובודאי דיוקו אמת דדעת הרמב"ם דחיובא הוא דליכא הא איסורא איכא. וראיה ממ"ש הרמב"ם שם בה' ח' הסחוסים שהם כמו עצמות רכים הרי אלו מותרים לאוכלם ופי' כן המשנה דכל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך ראשי כנפים והסחוסים דהיינו כל הנאכל בשור הגדול ע"י שלקא מותר לאוכלו בגדי הרך בצלי ול"ח דהוי כש"ע והרי אלו ודאי דלית בהו כזית מוח ואפ"ה ס"ד דאסור לאוכלם משום ש"ע לולא שנאכלין בשור הגדול ג"כ ע"י שלקא וע"ש בכ"מ. ואמנם איסור זה לאו מה"ת היא דמלבד דהאי איסורא היכי רמיזא בקרא. ויהיה דברי הרמב"ם מופרכים מיניה וביה דהא כ' שם בהלכה ה' השורף עצמות והמחתך גידין אינו

חייב משום ש"ע וע"כ נדייק גם בזה מדכ' אינו חייב משום ש"ע דמ"מ יש איסור גם בשורף משום ש"ע ואי איסור זה מה"ת ודאי דאין לחלק בין שריפת עצם שיש בו מוח או לא כיון דלא איתמעט שריפה רק מחיובא א"כ איך אמר דלהכי שורפין העצמות שאין בהם מוח מפני התקלה דש"ע והרי ע"י השריפה נעשה ודאי איסור תורה ונתרחק מפני תקלה דאיסור שבירה ע"י איסור שריפה ודאי ואיך רשאי לשורפם כלל כיון דנותר ליכא בהו. ואמנם באמת איסור זה הוא רק מדרבנן שגזרו על ש"ע שאין בו מוח אטו יש בו מוח וכן הוא לענין שריפה דודאי אסור שריפה על כל פנים מדרבנן בעצמות שיש בהם מוח משום פקע או הפסד קדשים כמבואר להדיא בש"ע שם אבל בעצמות שאין בהם מוח לא גזרו על שריפה דהוי גלג"ז כאן דש"ע שאין בו מוח גופא ל"ה רק מדרבנן. והדבר מפורש בירושלמי בפרקין סוף ה' י"א ר' ירמי' בעי ולית הדא פליגי על ר"ש בן לקיש דרשב"ל אמר עצם שאין עליו בשר מותר לשוברו לא אמר אלא שלא ילקה אבל לאסור אסור וע"ש בק"ע הרי להדיא דעכ"פ יש איסור בעצמות שאין בהם מוח והיינו ודאי רק מדרבנן דאל"כ איך אמר רשב"ל לשון מותר לשוברו כיון דאיסור יש וע"כ דהך מותר היינו מדאורייתא ומדרבנן אסור משום גזירה שלא יבא לשבור גם עצמות שיש עליהם כזית בשר או מוח ואולם איסור דרבנן זה נראה דתליא בפלוגתא דר' יעקב ור"ש אי יש בפסח משום ש"ע לעולם גם אחר שנעשה נותר דלר"י דסובר דלעולם אית ביה משום ש"ע שפיר חיישי' דע"י היתר דש"ע שאין בהם מוח יטעה דלית בפסח משום ש"ע וישבור ג"כ העצמות שיש בהם מוח דניהו דביום טוב עצמו ליכא חשש שבירה דהא אסור לטלטל העצמות משום מוקצה וגם בלאו הכי ל"ל לטלטלינהו ולמתברינהו ביום טוב בעידנא דלא עסיק בהו אבל על כל פנים יש לחוש שישברם אחר יום טוב כיון דאז יש בו ג"כ משום ש"ע משא"כ אי סובר בזה כר"ש דאחר שנעשה נותר אין בו משום ש"ע א"כ ל"ל לגזור על עצמות שאין בהם מוח משום יש בהם מוח כיון דביום טוב בלאו הכי אסורים אפי' בטילטול וגם בלעדי זה אין לו עסק עמהם ביום טוב דהא לא מצי למשרפינהו ולאחר יום טוב שוב ליכא איסור כלל בש"ע וא"כ ל"ש גזירה כלל ואליבי' ודאי דאין בש"ע שאין בו מוח איסור כלל אפי' מדרבנן ובזה א"ש הא דפריך בסוגיא שם על ר"ל דאמר דעצם שאין עליו כזית בשר במקום זה ויש עליו כזית בשר במק"א אין בו משום ש"ע ממתני' דאבר שיצא מקצתו חותך עד שמגיע לעצם וקולף עד שמגיע לפרק וחותך וא"א דבישׁ עליו כזית במק"א אין בו משום ש"ע ל"ל דקולף עד שמגיע לפרק נקלוף ביה פורתא ונתברי' כו' ולכאורה אי נימא דבעצם שאין בו מוח ניהו דחיובא ליכא אבל על כל פנים איסור יש א"כ מאי פריך ונתברי' הא איסורא איכא למתבריה ולפמ"ש נכון מאוד.

דהא מתני' להאי פירכא אתיא בזה כר"ש דלאחר שנעשה נותר אין בו משום ש"ע דאל"כ בלאו הכי לא פריך מידי דנתברי' דהא ודאי א"א לקלוף הבשר היוצא דהא מוקצה הוא אפי' לר"ש בשבת ויו"ט דל"ח למידי אפי' לכלבים וע"כ ישאיר הבשר האסור וא"כ לר"י דסובר דגם היכי דהבשר אסור באכילה יש בו משום ש"ע בהיה לו שעת הכושר ונפסל ל"ק כלל ונתברי' דהא יש עליו כזית בשר של היוצא ואסור בשבירה וע"כ דמוקי לה ככ"ע (שו"ר דז"א דהא לר"ל קאי. ומ"מ ניחא די"ל דמוקי ככ"ע וכ"כ במרכבת שם). אפי' כר"ש ושפיר ק' ונתברי' משום דאין לחוש לבשר היוצא כיון דאינו ראוי לאכילה ליכא לדידיה משום ש"ע כמו בנותר וממילא דלא מצי למימר ג"כ דעכ"פ מדרבנן אסור בש"ע שאין בו מוח דלר"ש ליכא כלל איסור מדרבנן וכמ"ש ועפ"ז מיושב שפיר הא דקאמר הש"ס בפשיטות אי דלית בהו מוח ל"ל בשריפה לשדינהו. והיינו דהא הש"ס בהאי ס"ד דמייתי סייעתא לרב מרי דשימוש נותר מלתא הוא ממתני' דהעצמות ישרפו ולא יתברינהו ונחלצה למוח דידהו ע"כ אזיל אליבא דר"ש דסובר דבניתותר לית ביה משום ש"ע דלר"י ליכא סייעתא כדדחי באמת דאתיא כר"י ואסור למיחלצינהו משום ש"ע וכיון שהסייעתא אזלא אליבא דר"ש ממילא דשפיר פריך בפשיטות אי דלית בהו מוח ל"ל שריפה לשדינהו משום דלר"ש ליכא באמת אפי' מדרבנן איסור דש"ע כלל באין בו מוח ולזה דחי דאתי כר"י וממילא דגם עצמות שאין בהם מוח טעונין שריפה משום תקלה דש"ע דאסור על כל פנים מדרבנן. ובזה מיושב היטב קו' התוס' שם שהקשו דאכתי נוציא המוח ע"י גומרתא ע"ש בד"ה בו בכשר. ולהאמור ניחא דהא גם בשאין בהם מוח טעונין שריפה כיון דש"ע אסור בהו מדרבנן ולהכי קאמר ג"כ הש"ס בהא דפריך לר"מ מברייתא דכל עצמות הקדשים א"צ שריפה חוץ מעצמות הפסח מפני התקלה ה"ד אי דלית בהו מוח ל"ל שריפה והיינו דס"ד גם האי קושיא אזלא אליבא דר"ש דס"ד דעיקר דינא דר"מ דשימוש נותר מלתא הוא נלמד ממתני' כסייעתא שהביא הש"ס לעיל ואם כן ע"כ דסובר כר"ש דאל"כ [ליכא] הוכחה ממתני' כלל וכיון שכן שפיר פריך למה לי שריפה כיון דלר' שמעון לא צריך שריפה כלל ולזה משני דבאמת אתי כר' שמעון ומכל מקום צריכי שריפה דמיירי במצאן חלוצים וליכא ק"ו מברייתא ואיכא סייעתא ממתני' וזה שכ' רש"י אליבא דרנב"י דאתי כר"ש וא"ש מאוד. ולפ"ז אתיין דברי הרמב"ם בפי"ט ובהלכות קרבן פסח כפשטן דכיון דהרמב"ם פוסק כר"י דיש ש"ע גם אחר שנעשה נותר ממילא דיש גם בעצמות שאין בהם מוח איסור שבירה מדרבנן וכמבואר בירושלמי ולכן כ' דבעצמות שאין בהם מוח חיובא הוא דליכא אבל איסורא מדרבנן איכא. וזה שפיר כתב בפסהמ"ק וכאן דעצמות הקדשים אין טעונין שריפה מלבד עצמות פסח ומיירי גם

בעצמות שאין בהם מוח וצריכי שריפה בפסח משום תקלה דש"ע דאסור בהו מדרבנן על כל פנים וכמ"ש וא"ש. ואמנם לפ"ז צריכים אנו לפרש דברי הרמב"ם פ"ט מה' ק"פ ה"ב שכ' אבר שיצא מקצתו חותך הבשר עד העצם וקולף את הבשר שבפנים יאכל ושבחוץ ישרף וחותך בקופץ אם הי' שאר קדשים ובפסח שאסור לשבור בו עצם קולף עד הפרק ומפרק האבר שיצא מקצתו ומשליכו ע"ש. והנה מ"ש גם בקדשים קולף כבר תמה הלח"מ והניח בצ"ע. ואמנם התוס' יום טוב במשנה זו דקדק מדכ' ברישא בקדשים מה שלחוץ ישרוף וגבי פסח נקט ומשליכו לחוץ וע"כ מפרש דמיירי בעצם שאין בו מוח ולכן משליכו ול"צ שריפה ע"ש ואולם לפמ"ש הרי להרמב"ם גם בעצמות שאין בהם מוח טעונין שריפה וע"כ לפרש דמ"ש הרמב"ם ומשליכו לחוץ היינו משום דדוקא בקדשים דמיירי בחול ואז רשאי תיכף לקלוף כל הבשר הן הכשר מה שבפנים והן הפסול מה שיצא לחוץ לכן כ' דקולף כל העצם משא"כ בפסח דע"כ ביום טוב לא מצי לקלוף כל הבשר דמה שיצא הוא מוקצה ואינו קולף אלא בשר הכשר לאכילה ולזה שפיר כ' ומשליכו לחוץ עד אחר יום טוב כיון דעתה לא מצי לשורפו משום יום טוב ובאמת אחר יום טוב צריך שריפה מ"מ בין ביש בו מוח או אין בו מוח משום תקלה או משום דשימוש יוצא לפמ"ש למעלה דלהרמב"ם אין חילוק בין שימוש נותר לשימוש שאר פסולים וא"ש ועיין בס' הרמ"ז על משניות ועפ"ז גם דברי החינוך שהבאתי למעלה ניחא דמיירי גם כן בעצמות שלא היה בהם מוח מעולם ורק שהסביר הטעם מה דאמר בירושלמי דמדרבנן אסור באין בו מוח שהוא משום דנשאר עליו מעט בשר ולא ידקדק אם יש בו כזית וישברנו ויעבור על ש"ע ולהכי צריכי כולהו שריפה מפני התקלה וכדכתיבנא וכ"ז לענ"ד ברור ונכון מאד בס"ד:

ועיין במרכבת המשנה ח"ג בהל' פסהמ"ק והל' ק"פ מ"ש בסוגיא זו ובדברי הרמב"ם במקומות הללו ואין הפנאי מסכים לבוא על סדר דבריו והרואה יראה מה שיש לבנות ולסתור בדבריו מתוך מ"ש. ואמנם בעברי במרוצה זה חזיתי לו שהקו' לאוקימתא דרנב"י אמאי במצאן חלוצים צריכי שריפה משום חזקה ששימשו נותר או פסול והרי קיי"ל כל שפסולו בגופו ישרף מיד בדם ובעלים טעון עיבור צורה ובודאי דפסח שנפסל בדם ובבעלים פסול מיקרי ואין בו משום ש"ע מיהו מ"מ לא נעשו העצמות שימוש פסול להצריכם שריפה כיון שעדיין לא הוזקקו לשריפה וא"כ משכחת לי' שחלצן בהיתר קודם עיבור צורה שעדיין לא הוזקקו לשריפה ולא נעשו שימוש פסול ע"ש. ובאמת שלפי דעתו עדיפי ה"ל להקשות לראב"ע דאכילת פסחים מה"ת עד חצות ומ"מ לא צריך שריפה עד שיעלה ע"ה וא"כ משכחת לה בכל הפסחים אפי' בכשר לגמרי שמותר לו לחלצם קודם

שנעשו שימוש נותר שטעון שריפה מחצות עד ע"ה דאז פסול משום נותר מה"ת ושריפה לא בעי עדיין. אך זה ליתא דכיון דמחצות הו"ל נותר גמור ניהו דעדיין לא צריך שריפה מ"מ מיקרי העצמות שימוש נותר ונותנים עליהם דין דנותר ענמו דלכשיגיע זמן שצריך לשרוף הנותר עצמו צריך ג"כ לשרוף העצמות ששימשו נותר גם בחלצינהו מקודם והרי סתמא אמרו שימוש נותר מלתא הוא דנותנין על שימוש הנותר החומרא דנותר עצמו. וגדולה שימושה דכמו שטעון הנותר עצמו שריפה בבוקר ה"ה שימוש דידי' ולילה אין מחוסר זמן. וראיה דאל"כ בלאו הכי להני אמוראי בשמעתין דמש"ה אין שורפין קדשים ביום טוב מגזה"כ וא"כ ממילא דלא ניתק הנותר עדיין לשריפה ודלמא חלצינהו אז דפסול הוה ולא הוזקקו עדיין לשריפה וע"כ דליתא. וכן הוא לענין שימוש פסול ועדיף יותר דבנותר מפורש בקרא דשריפתו ל"ה עד הבוקר ובפסול דטעון עיבור צורה הוה רק סברא כמ"ש התוס' בדף פ"ב ד"ה בשלמא. וע' ס' או"ח השיג ג"כ על ש"א (הוא ס' ברוך מבנים אשר פ' בא). שהקשה קו' זו מראב"ע ולא ביאר כל הצורך ע"ש. וע' תוספתא ספ"ה דפסחים דתני הפסח אינו נאכל אלא בלילה ואין נאכל אלא עד חצות ואין חייבין עליו משום נותר דאין מחשבה פוסלת בו משום פיגול עד שיעלה ע"ה. ולכאורה סותר גמרא דידן דף ק"כ דאמר להדיא דלראב"ע מחצות הו"ל נותר. ומצאתי בס' אור זרוע גדול בה' פסחים סי' רל"א עמד בזה. ואמנם ע"כ תוספתא זו אתיא אליבא דר"ע דפסח נאכל מה"ת עד ע"ה ומחצות אינו אסור רק מדרבנן משום סייג. ותדע דאל"כ למה לא פריך מהא בזבחים דף נ"ו בפלוגתא דחזקיה ור"י במחשב לאכול אור לשלישי וכן האוכל אור לשלישי דלחזקיה פטור דאכתי לא אינתק לשריפה ולר"י חייב דכיון דאידחי מאכילה נפסל במחשבה וחייב כרת על האכילה. וא"כ לר"י קשיא האי דתוספתא. וע"כ דמוקי לה כר"ע ולכן אינו חייב משום פיגול ונותר אבל לראב"ע מחצות ה"ל נותר וחייב משום נותר ופיגול לר"י. וע' שו"ת מנחם עזריה סי' א' ודבריו שם צ"ע וע' שו"ת בשמים ראש ובהגהות שם סי' קכ"ה. עוד ראיתי במרכבת המשנה שם בפסהמ"ק שתלה פלוגתא דרנב"י ור"ז בשמעתין בהא דדף פ"א אי אכסנאי שלא החזיק בדרך רשאי לשרוף מעצי המערכה שעשאוהו כציקנין והטעם כ' התוס' משום דלב ב"ד מתנה כדי שלא ימנעו לשורפו וכ' דמצד הסברא בשימוש נותר דשריפתו רק מדרבנן ודאי לא התירו לאו דמעילה כדי שלא ימנעו מלשרוף ולעבור אדרבנן ע"ש. וגם זה לא נהירא דהא כיון דחזינן דבנטמא כולה או רובו שורפין אותו מעצי המערכה לפני הבירה והטעם כדי לביישן ואפי' אמר הריני שורף מעצי עצמי אין שומעין לו שלא לבייש מי שאין לו והתירו לאו דמעילה מפני דבר דרבנן ומחמת מיעוט שאין להם עצים ודאי דבצקנין אם חששו שמחמת צקנתן יעברו

על דאורייתא ולא ישרפוהו מכש"כ שיעברו אדרבנן ובודאי עשו חיזוק לדבריהם וע' כתובות דף ק"ו וז"פ ועיין בתוס' שבת דף כ"א ובמנחות דף כ"א לענין מלח ובמנ"ל פ"ו מה' כלי המקדש ופ"ח ממעילה ואכ"מ:

ונשאר ליישב מה שיעדנו למעלה הא דמציין הש"ס על חל ששה עשר להיות בשבת כו' ופריך וליתי עשה ולדחי ל"ת ותמהו כולם דאמאי לא פריך מיד על הא דישרפו בט"ז ולא בט"ו מפני שהוא יום טוב ואמאי ניתי עשה ודחי לל"ת. והוא הרגש עצום. והיה נרא' לומר בזה. דלכאורה קשה לפמ"ש האחרונים פ"מ א"ח וס' ש"ה דלמאן דיליף ביבמות פ"ק דעשה דוחה ל"ת משאר לימודים או אפי' גם למ"ד דאתיא מכלאים בציצית להני דסברו במנחות דף מ' דציצית נוהגת בנשים והוי עשה השוה בכל אין ללמוד מזה דעשה שאינו שוה בכל ידחה לל"ת השוה בכל וע' תוס' יבמות דף ו' ד"ה טעמא. וא"כ לפמ"ש כולם דעשה דשריפת קדשים אינה נוהגת בנשים כיון דאין נשרף בלילה הוה מצות עשה שהזז"ג דנשים פטורות ודלא כנראה מדברי התוס' בקידושין דף ל"ד בשם ר"י מא"י. לפ"ז מאי פריך וליתי עשה ולדחי ל"ת והרי הוה עשה דשריפת קדשים אינה שוה בכל שאינה נוהגת בנשים והל"ת דיו"ט שוה בכל ולהכי לא דחי כה"ג. ואולם לפמ"ש הריטב"א בקידושין דף כ"ט ליישב קו' התוס' שם הא דצריך קרא במילה אותו למעט דאשה אינה מחויבת למול בנה והרי בלאו הכי הוה מילה מעשהז"ג ותי' דמעשהז"ג דנשים פטורות הוא רק במצוה שהיא חיוב על גוף האדם בפרטות כמו תפילין שהוא חיוב על כל אדם שיניח תפילין ואינו יוצא במה שחבירו מניח וכאו"א מחויב בה ומצוה רמיא עליו לבדו משא"כ במילה דאין החיוב על אדם זה דוקא דהא אפי' ב"ד מחייבי ה"א דלא גרעה אשה מב"ד להכי צריך קרא למעוטי ע"ש. ולפ"ז י"ל דשריפת קדשים ונותר אף דהוה מעשה"ג מ"מ נשים חייבות בה משום די"ל דאין המצוה מוטלת על איש פרטי דוקא דהיינו זה שהם שלו או שהותיר רק דהקפידה תורה שנותר וקדשים פסולים להוי נשרף וכל מי ששורפו קיים המצוה ולא רמיא מצוה על זה שהותיר יותר מכל אדם. וכ"כ בנו"ב מהדו"ק חאו"ח סי' ט"ו ע"ש ועיין מקו"ח סי' תל"א. וא"כ גם אשה חייבת דלא גרעה מכל אדם כיון דאין המצוה מוטלת דוקא על גוף אדם זה ולהכי הוה שפיר עשה השוה בכל. אך באמת לע"ד תליא בפלוגתא שבמכות אי נותר הוה לאו הניתק לעשה דר' יהודה סובר דנותר הוה לאו הנל"ע דכתבה תורה והנותר ממנו באש תשרופו בא הכתוב לנתקו לעשה לומר שאין לוקין עליו ור' יעקב סובר דאין לוקין משום דהוה לאו שאין בו מעשה ולא הוה ניתק לעשה כלל עיין תמורה ד' ד' דלמ"ד דל"ה נל"ע שפיר י"ל דאין המצוה על זה שהותיר דוקא אבל למ"ד דהוה ניתק לעשה ודאי המצוה דוקא על זה שהותיר לקיים

העשה כדי שלא ילקה עליו ועיין רש"י מכות דף י"ד ע"ב ד"ה כל ל"ת כו'. והנה ר' מאיר סובר דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו עיין תמורה ד' ג' דר"י בשם ר"מ מצריך קרא בנשבע ללקוח עליו אף שאין בו מעשה ומוכח דבכ"מ שאב"מ אין לוקין עליו. וממילא דנותר ל"ה נל"ע. ועפי"ז מיושב שפיר הא דמציין הש"ס על חל ט"ז להיות בשבת פריך וליתי עשה ולדחי ל"ת ולא תיכף על ישרפו בט"ז. משום דבלאו הכי הוה מצי לתרוצי דמתני' כר"י דנותר הוה לאו הנל"ע ואז החיוב דוקא על זה שהותיר וממילא דאינו נוהג מ"ע זו דשריפת קדשים בנשים כיון דהוה מעשה"ג המוטלת על גוף אדם פרטי וכה"ג נשים פטורות וא"כ שוב הוה הך עשה דשריפת קדשים אינה שוה בכל ולהכי לא דחי לל"ת דיו"ט השוה בכל. ולזה מייתי תחלה הא דקתני חל ט"ז להיות בשבת נמצא דהי' יום טוב ראשון דפסח ביום ו' שהוא ע"ש והתוס' כ' ר"פ תמיד נשחט (פסחים ד' נ"ח ע"ב) ד"ה כאלו חל בשני בשבת דגם בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה קפדו על לא בד"ו פסח וכל הני משניות שמצינו דלא קפדו אהא אתיא כאחרים דאין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים ולא קפדינן על לא בד"ו פסח ע"ש. וא"כ ע"כ מתני' דידן דקתני דהי' פסח ביום ו' אתיא כאחרים וסתם אחרים ר"מ וכ"מ בס' ז"י. וא"כ לפ"ז שפיר פריך וליתי עשה ולדחי ל"ת דהא לר"מ ל"ה נותר נל"ע. ושוב י"ל דהחיוב על כל אדם וממילא דגם נשים חייבות בו ולהכי באמת לא שרפינן על כל פנים ע"י נשים והוה שפיר עשה השוה בכל וא"כ אמאי ל"ד עשה לל"ת וא"ש. ואולם לפמ"ש השעה"מ בה' פסהמ"ק שם דלמ"ד דנותר הוה ניתק לעשה ודאי דגם נשים מחויבות בעשה זו כיון דמוזהרות על הלאו של בל תותירו ע"ש. נסתר זה. ובלאו הכי יש לפקפק קצת ועיין צל"ח בדף פ"ה ד"ה א' עצם: **ולכן** נלע"ד דהנה דעת הרמב"ם בפ"י מה' ק"פ שהפסח היו צולין אותו שלם ואין מנקרים אותו מהגידין כשאר בשר והראב"ד השיג עליו ועיין בכ"מ שם. וראיתי בס' לחם שמים הביא ראיה להרמב"ם ממתני' דידן דהעצמות הגידין והנותר ישרפו בט"ז ואמאי ישהה הגידין עד ט"ז ויעשו נותר ולא ינקרו אותם מיד כיון דע"כ צריך לנקר על כל פנים גידין האסורין וישרפם קודם שיעשו נותר כיון דע"כ לשריפה אזלי. וע"כ דאין לנקר את הפסח מקודם שצריך לצלותו שלם ע"ש. ובלח"ש שת"י כתוב הג"ה בצדו בכתב ישן לא ידעתי למי שהראב"ד מוקי למשנתינו דמיירי בחל י"ד להיות בשבת ואין זה דוחק דלא תני כך בהדיא כיון דבעצמות ונותר יצויר אף בלא שבת. אך דבריו תמוהים דאכתי תיקשי סיפא דחל ט"ז להיות בשבת ישרפו בי"ז והרי כשחל ט"ז בשבת הי' ער"פ בחול וא"כ למה לא יחלצו הגידין בי"ד ולשורפם אז ולא לעשותן נותר ובפרט באותן דהוה רק מדרבנן וע"כ כדעת הרמב"ם דאין מנקרים הפסח קודם שצריך להיות שלם.

והנה ידוע דעת הב"י באו"ח סי' י"א דבעשה שאפשר בשום פעם לקיים בלא דחיית הל"ת גם היכי דא"א לקיים כ"א ע"י דחיה אפ"ה לא דחי העשה לל"ת. ועיין אחרונים. ולפ"ז מיושב שפיר הא דלא פריך תיכף על ט"ו דידחה עשה לל"ת עד שהביא הך דחל ט"ז להיות בשבת. משום דהוי מצי למימר דנקט ישרפו בט"ז משום גידין ותני תרתי אטו חדא עיין יד מלאכי בכלליו סי' תרמ"ה דהא על כל פנים בגידין דהם נותר מעיקרם עיין רש"י שם אין העשה דוחה ל"ת משום דאפשר לקיים שניהם בלי דחיה בחל י"ד בחול לנקר בי"ד ולשורפם אז ולזה הביא סיפא דחל ט"ז להיות בשבת וממילא דהיה ער"פ בחול ואפ"ה נקט גידין ישרפו בט"ז ובאין לידי נותר וע"כ משום דהפסח צריך להיות שלם ואין לנקר אותו מקודם וא"כ לא משכחת כלל בלי דחיה ושפיר ק' דידחה העשה ל"ת וא"ש. ולהיות שהדברים עתיקים לא ראיתי להאריך וכתבתי פלפלת כ"ש לחיבת הקודש. ואולם לעיקרא דברי הלחם שמים לא נהירא כלל דאסור לשורפם קודם שנעשו נותר משום בזיון קדשים כדאי' בדף פ"ד ועיין עוד בתוס' בדף י"ג. ותדע דאל"כ על כל פנים אמאי לא יסירם אחר הצליה וע"כ דליתא והוא פשוט. ובקו' שהבאתי עיין צל"ח שדבריו נכונים ופשוטים ולעיקרא לק"מ ואין להאריך:

את זה המעט שמתי בטנא משום חבוב מצוה בשעתו להקריב מנחת עני ומה דרכו של עני בפרוסה ודל מביא עשירית האיפה שלא להוציא חלק לגמרי ויותר מזה אין המקום גורם וכבר הובא בפנים בכ"מ אחת הנה ואחת הנה איזה הערות ובקיאות בשמי והמה נרשמים בלשון בשם ח"א וכדומה פי שלא רצה הגאון המחבר נ"י לקרות שמו כלל על הספר ולזה לא בא מפורש בפנים שום דבר אשר על ידו יוכל להתודע כי הוא חברו וקריבה זו תפלה ד' ברחמיו יאיר עיני במאור תורתו ויזכני ללמוד וללמד לשמור ולעשות אני וזרעי מעתה ועד העולם אנס"ו:

הק' ראובן כהן רפאפורט